6
20-D
16

7
10 F
23

6-10-D-16

Digitized by Google

Google

MORALIS ENCYCLOPÆDIA,

ID EST,

SCIENTIARVM OMNIVM CHORVS,

Expendens moraliter Sacro-ſancta Euangelia Quadrageſimæ, præmiſſo ſenſu litterali, qui appenditur ad trutinam alti ſcrutinij, conſultis textibus Hebræis, Chaldæis, Syriacis, & Græcis.

Ad ſcientiarum omnium gazas, in hoc opere reſeratas, adiectæ ſunt antiquitates omnium ferè nationum moraliter explicatæ.

Præcipuè recenſentur ritus Hebræorum, Chaldæorum, Indorum, Perſarum, Medorum, Scytharum, Ægyptiorum, Arabum, Æthiopum, Græcorum, & Romanorum.

Auctore R. P. MARCELLINO DE PISE, Matiſconenſi, Prædicatore Capucino Prouinciæ Lugdunenſis.

Præter Indices Capitum, Scripturæ ſacræ, & Verborum; Acceſſerunt alij ſeptem Indices, ſcilicet Theologiæ, Philoſophiæ, Symbolorum, Medicinæ, Iuris Canonici, Iuris ciuilis, & Hiſtoriarum.

TOMVS QVARTVS,

QVI NVNC PRIMVM PRODIT.

LVGDVNI,

Sumptibus LAVRENTII ANISSON.

M. DC. LVI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

CARMELITANI SCALÆ S. M. DELLA SCALA
Della Scala

LVCIFERA PRÆFATIO,

ISTI TOMO LVMEN PRÆTENDENS,

CVIVS OBSEQVIO LECTORI STVDIOSO tota Tomi huius Quarti fiet obuia contextura.

ELEMENTA, licèt diſcordis temperiei, ita ſuas qualitates attemperant dum coëunt in miſtis, vt ex concordi qualitatum diſcrimine, omnia compacta corpora coaleſcant. In muſicis diſſonæ quoque voces ſuaue melos edunt, nec concentus ita gratus eſſet, ſi conſona voce tenor idem exurgens auribus inſonaret. Ductus ea ratione tomos quatuor Moralis Encyclopædiæ variâ contexturâ feci, ne fortè forent inſipidi, ſi tritâ viâ ſemper incederent, nihílque noui ingererent, per omnia concordantes. *Numine* feliciter aſpirante meis cœptis iam tres prodiere Tomi, vbi ſcientiæ omnes ſtylo variante ludunt. Primo quippe Tomo rerum ſeries vaga fuit, & homiliarum contextura procul ab ea, quam ego mihi indixi ſubſequente Tomo, ſtylo terſiore necnon faciliore curſo, & adſcito nouo ratiocinandi modo, magis idoneo ad conciliandam fidem dictis, quàm quiuis alius diſcurſus, eſto benè lenociniis & pigmentis Rhetoricæ garrulæ concinnatus. Tertio Tomo tritæ antè viæ oblitus, ad grandiora me accinxi: nempe vires, imò totum me collegi, vt rimarer penitiora quæque arcana ſacri Euangelij, maximè de præcipuo Chriſti intento ſolicitus, vt ita mihi ſenſus literalis abundè notus, in lectores etiam meorum operum conſcios influeret. Vtque maior fidei acceſſio fieret operi, conduxi textus Hebræos, Chaldæos, Syros, & Græcos, coëuntes cum Patribus hîc conſultis, vt nullus mea ſenſa liuor inficeret, & veritas liquidior omnibus illuceret.

Ecce prodit & iſte Tomus Quartus, ſtylo quidem, & titulo concolor aliis, ſed diſſitus qua parte diues acceſſit homiliarum gaza. Quamuis namque mihi non inſederit hîc cudere homilias, vt ex profeſſo primis ego Tomis feci; iſto tamen tanta Tomo rerum moralium ſeries proſtat texendis concionibus idonea & digeſta, penu omnium ſcientiarum conſulto, vt ex ſingulis Euangeliis, vnuſquiſque plures concinnare queat vtique abundè ſuo congruas genio conciones.

Sed ne plus ęquo librũ hunc videar cõmendare, manũ moueo de tabula, ne

Digitized by Google

longiores conglomerando moras, lectori nauſeam in limine conciliem,quâ gliſcente liuor fortè latens poſſet incurius eſſe Tomo iſti, quem primò Dei gloriæ, deinde propagando bono animarum, & Chriſtianæ Reipublicæ commodo conſecraui.

Importuna tamen,nec intempeſtiua debet eſſe breuis hæc cenſura,vitos perſtringens incurios ſenſus literalis Euangelij, quo inconſulto ſolum hoc curant,ſcilicet,vt morale nouum quidpiam inueniant,& venentur vnde ſuas ditare queant conciones; idcirco nudas & egenas,quia non explicant,quid Scriptura ſacra ſonet, quæ plerumque ſola nobis arma cudit,& ſuppeditat idonea,ad effuſa toto orbe terrarum vitia profliganda.Vt ergo tibi conſulas, Lector cautè,quæſo lege primò ſenſum literalem Euangelij; etenim in illo eruendo ſuis ex arcanis antris & ſpeluncis,maiorem operam adhibui,quàm in materiis aptis componendis moribus adſciſcendis.In hoc argumento viri etiam Docti peccauere, quibus magna fuit incuria rimandi ſenſum primarium, & ſincerum intentum à Chriſto ſacris in litteris, & idcirco libris Euangelij, negligentiâ interpretum,denſæ nubes difficultatum offuſæ ſuos lectores germani ſenſus neſcios in errores varios abſtraxerunt.

Quale verò meum fuerit intentum circa mores inſtituendos, ex morali ſenſu diſces in contextura rerum,quarum hîc Lector habes ſingulare penu, vnde potes idoneos conceptus ad obiecta quæuis argumenta tibi facilè comparare.

Quia concionatores hærent in delectu materiarum, quas prædicando debent explicare plebi; ex ſingulis quibuſque Euangeliis ſelegi verſiculos aptos ad concionum ſtructuram, quæ vt methodicè texantur,conſtare debent ſaltem duobus punctis, aut membris,quæ referantur vnum ad intentum,quod probare operæ pretium eſt congruis argumentis.

Illud omne feci & præſtiti pro modulo. Namque priuſquam verſiculos idoneos ad ſenſum moralem expendam, propono ſummam ſeu argumentum primæ concionis, quam homiliam voco,iuxta Patrum morem,qui ſuos ſermones homilias Græco nomine nuncuparunt. Homiliam diſpeſco duas in partes,quæ ſunt propoſitiones ſectionibus totidem probatæ.Ita prior concio, inſtructa ſuâ omni ſupellectile neceſſaria, apprimè poteſt à præcone Dei verbi,fœlici memoriæ commendata,ſacro ex pulpito recitari.

In calce ſenſus moralis cuiuſque Euangelij lineamenta quædam duxi pro duabus componendis aliis homiliis, quarum ideas propoſui in ſumma vtriuſque,deſignando vnicuique ſuum textum ex Euangelio tunc expenſo, & docendo qua ratione queat diuidi diſcurſus ille, cuius intentum, ſeu argumentum in vniuſcuiuſque homiliæ ſummula prælibaui.

Poſtremæ illæ duæ homiliæ animo conſulent ancipiti, cùm hærebit (vt præfatus ſum) in delectu materiæ quam proponet ex ſuggeſtu. Inuentis facilè eſt addere: Idcirco nihil adiicio ad inſtruendas illas conciones. Nempe Tomi quatuor quos excudi, pro texenda concione tudi penicillo quaſi iam depicta in ſummulis argumenta congrua miniſtrabunt.

Facultas

Facultas admodum Reuerendi Patris Generalis Capucinorum.

CVm opus, titulum habens *Encyclopædiæ Moralis*, *Tomus Quartus*, ab admodum venerando P. Marcellino de Piſe Matiſconenſi Ordinis noſtri Concionatore compoſitum, à Theologis noſtris iuxta commiſſionem noſtram relectum & approbatum fuerit; vt typis mandari poſſit, ſeruatis ſeruandis, licentiam & facultatem quoad nos ſpectat concedimus. In quorum fidem præſentes manu propria ſubſignatas, ſolito officij noſtri ſigillo muniri mandauimus. Datum Friburgi Briſgoiæ in Prouincia Heluetica ſexto Kalendas Decembris 1653.

FR. FORTVNATVS Miniſter Generalis.

Approbatio Theologorum Ordinis.

COncolor eſt iſte Tomus Quartus Moralis Encyclopædiæ aliis tribus, quos polymita rerum ſeries diſcolores fecit, ratione rerum quas omnigenas ſcientiarum omnium contextus ibi expreſſit. R.P. Marcellinus de Piſe Matiſconenſis, Concionator Capucinus, auctor huius Operis, bonum vinum ſeruauit vſque adhuc. Nempe licèt tres Tomi iam editi, ſint multa eruditione fœti, & illos Facultatis Pariſienſis Theologi abundè ſuis encomiis extulerint; iſte tamen Quartus Tomus doctrinâ atque rerum ſelectarum copiâ alios antecellit. Vltro meam oppignerando fidem ſic atteſtor. Datum Lugduni Nonis Ianuarij anno 1654.

FR. LEANDER DIVIONENSIS, Guardianus Conuentus S. Franciſci Lugdunenſis, Definitor, & olim Lector.

EGo Frater Ignatius à Bellijoco, Ordinis Minorum Capucinorum, Profeſſor Theologiæ, de mandato admodum Reuerendi Patris noſtri Generalis, perlegi, & inoffenſo pede percurri, volumen iſtud Quartum Encyclopædiæ Moralis R. P. Marcellini de Piſe, Concionatoris Capucini: quod opus tanta eruditione auctor proſequitur, vt an ingenium an ſtudium principem locum obtineat meritò dubitari poſſit. Cunctis diuini verbi profeſſoribus valde accommodatum & vtile agnoui: ideo tanquam partum optimum prodire citiùs in lucem adiudico. Lugduni 8. Septembr. 1653.

FR. IGNATIVS, qui ſuprà, Theologiæ Lector.

Digitized by Google

APPROBATIONES DOCTORVM
Facultatis Pariſienſis.

NOs infra ſcripti in ſacra Theologiæ Facultate Pariſienſi Magiſtri, fidem facimus perlegiſſe librum, cui titulus eſt, *V. P. Marcellini de Piſe Ordinis Capucinorum Encyclopædiæ Moralis Tomus Quartus*, nihilque in eo fidei Orthodoxæ, aut bonis moribus contrarium animaduertiſſe: imò omnia digna luce. Lugduni 29. Octobris 1655.

FR. IOANNES ROBE' Ordinis Prædicatorum.
FR. M. MICARD Minor.

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

CAVTVM eſt authoritate Regis, ne quis in regno ſuo, aliiſve locis ſuæ ditioni ſubiectis intra nouem proximos annos, librum qui ſic inſcribitur, *R. P. Marcellini de Piſe Ordinis Capucinorum Encyclopædiæ moralis Tomus quartus*, abſque LAVRENTII ANISSON Bibliopolæ Lugdunenſis permiſſu, imprimat aut diuendat, à die publicationis horum exemplarium; qui ſecus fecerit, mulcta indicta, prout amplius in Diplomate Regio continetur, mulctabitur. Datum Pariſiis 7. Ianuarij 1655.

De mandato Regis,

Signatum

CRAMOISY.

Primæ editionis deſiit prælum 20. Decembris 1655.

INDEX

INDEX CAPITVM.

Dominica II. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

EX variis linguis, ex SS.Patribus,& ex ratione. pag.1.col.1

SENSVS MORALIS.

Gratia iuſtificans transfigurat animas, illis affingendo dotes myſticè, quas deſcribit hiſtoria transfigurationis Chriſti.

SECTIO I.

Omnium ſcientiarum auctoritate diues, vt ex SS.Patrum ſententiis. pag.9.col.1

Gratia diuina petit animam diſcretam ab omni ſordida colluuie.

In hæc verba:

Duxit illos in montem excelſum ſeorſum.

§. I.

Ex SS.Patribus, re Medica, Aſtrologia, Iure Canonico, Theologia, Hiſtoria, & Symbolis. pag.10. col.1.

Gratia Dei, vt eminet omnibus ordinis naturæ rebus, ita Deo gratos homines euehit ad ſtatum, ad quem natura nequit aſſurgere.

In hæc verba:

Duxit eos in montem excelſum ſeorſum.

§. II.

Ex variis linguis, Theologia, SS.Patribus, & antiquitate plurium nationum. pag.12.col.2

Cæleſti & coruſca luce nitet anima, cui gratia diuina affulſit.

SECTIO II.

Inſtructa Patrum ſententiis, & teſtimonio omnium ſcientiarum. pag.15.col.1

Gratia Dei irradiante luce quadam cæleſti dicitur anima coruſcare.

In hæc verba:

Reſulſit facies eius ſicut Sol.

§. I.

Ex Theologia, SS.Patribus, Philoſophia, re Medica, & Symbolis. pag.15.col.1

Cur gratia diuina lucis ſymbolo deſignetur.

In hæc verba:

Reſplenduit facies eius ſicut Sol.

§. II.

Ex Theologia,& SS.Patribus. pag.17.col.1

Magna cautione debet homo ſibi inuigilare, nequando lucis gratia eclipſim cum iactura ſuprema ſua anima patiatur.

In hæc verba:

Reſplenduit facies eius ſicut Sol.

§. III.

Ex Aſtronomia, SS.Patribus, Iure ciuili, Hiſtoria, & Symbolis. pag.19 col.1

Virtutum omnium habitus, congrua ſunt animæ veſtimenta.

In hæc verba:

Veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix.

§. IV.

Ex Theologia, Philoſophia, SS Patribus, Symbolis,& re Medica. pag.22 col.1

Peccatum lethale delet virtutum omnium decorem; ſed cum ſtipat eas gratia diuina, ſuis ſunt numeris omnibus abſoluta.

In hæc verba:

Veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix.

§. V.

Ex Theologia, Philoſophia, SS Patribus, Symbolis, antiquitate plurium nationum, Hiſtoria, vtroque iure,& re Medica. pag.26.col.1

Gratia diuina abundè ditat eos, quos inceſſit.

In hæc verba:

Bonum eſt nos hic eſſe.

SECTIO III.

Ex Theologia, & Symbolis. pag 31 col.1

Bonorum omnium optima ſeges manet eos, quos gratia diuina ditat.

In hæc verba:

Bonum eſt nos hic eſſe.

§. I.

Ex Theologia, Philoſophia, SS.Patribus, vtroque iure,& Symbolis. pag.32.col.2

Gratia diuina quibus item bonis animam copiosè ditet.

In hæc verba:

Bonum eſt nos hic eſſe.

§. II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS.Patribus, variis Hiſtoriis, Aſtrologia,& Symbolis. pag 36 col 1

Animæ expertes gratiæ diuinæ, malis omnibus obnoxiæ ſunt.

In hæc verba:

Bonum eſt nos hic eſſe.

§. III.

Ex Theologia, Philoſophia, SS.Patribus, vtroque iure, re Medica, Aſtrologia,& Hiſtoria. pag.38.c.1

Feria II. Dominicæ II. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS.Patribus,& ratione. pag.42. col.2

SENSVS MORALIS.

Peccata Deum eliminant ab anima adulta.

In hæc verba:

Ego vado.

SECTIO I.

Chriſtus & peccata ſimul animam non ſubeunt.

In hæc verba:

Ego vado.

§. I.

Ex Theologia, Philoſophia, SS.Patribus, vtroque iure, Hiſtoria,& Symbolis. pag.52 col.2

Quare peccata Deum abigant ab anima peccatrice.

In hæc verba:

Ego vado.

§. II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS.Patribus, vtroque iure,

Iure, Aſtrologia , re Medica,Hiſtoria, & Symbolis. pag 55.col.1

Qua ratione redux Chriſtus, in pœnitente queat anima perennare.

In hæc verba:

Ego vado.

Ex Theologia,Philoſophia,SS.Patribus,vtroque iure,Hiſtoria,Symbolis,& Medicina. pag.58.col.1

Diſcolor omnino modus eſt malorum & iuſtorum inquærendo Deo.

In hæc verba:

Quæretis me,& in peccato veſtro moriemini.

SECTIO II.

Pœnitentia imperfecta Deum perfunctoriè quærit.

In hæc verba:

Quæretis me,& in peccato veſtro moriemini.

§. I.

Ex Theologia , Philoſophia, SS.Patribus,Medicina,Symbolis , & Hiſtoriis. pag.63.col.1

Pœnitentia perfecta Deum ſollicitè quærit,& inuenit.

In hæc verba:

Quæretis me.

§. II.

Ex Theologia,Philoſophia,SS.Patribus,vtroque iure,Medicina,Hiſtoria,& Symbolis. pag.65.col.2

Pœnitentia perfecta vehit propoſitum confitendi , vt anima confeſſa,Deo,quem quærit anxia,purior occurrat.

In hæc verba:

Quæretis me.

§. III.

Ex Theologia, SS.Patribus,vtroqoe iure,Aſtronomia,re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag 69. col 1.

Finalis impœnitentia homines obnoxios morti æternæ facit.

In hæc verba:

In peccato veſtro moriemini.

§. IV.

Ex Theologia,SS.Patribus,vtrôque iure, re Medica,variis Hiſtoriis,& Symbolis. p 75.col.1

Feria III. Dominicæ II. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis,SS.Patribus,& ratione. pag.80. col.1

SENSVS MORALIS.

Sacerdotes in Eccleſia ſancta vices agunt Dei,ideóq; debent rebus cæteris eminere.

In hæc verba:

Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi.

SECTIO VNICA. pag.91.col.1

Vnde Sacerdotum dignitas attendatur.

In hæc verba:

Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi.

§. I.

Ex Theologia,Philoſophia,SS Patribus,vtroque iure,Hiſtoria, re Medica,& Symbolis. pag.91.col.2

Virtutes quæ ſtipare debent Sacerdotes,vt eorum dignitas aſtruatur.

In hæc verba :

Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi.

§. II.

Ex Theologia,Philoſophia,SS.Patribus,vtroque iure , Antiquitate plurium nationum , re Medica, Hiſtoriis,& Symbolis. pag.97 col.1

Qua obſeruantia & honore debent ſuſpici Sacerdotes.

In hæc verba:

Omnia quæcunque dixerint vobis,facite.

§. III.

Ex Theologia,Philoſophia, SS.Patribus , variis Hiſtoriis,Antiquitate plurium nationum,Symbolis, & re Medica. pag.102.col.1

Feria IV. Dominicæ II. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis , SS. Patribus , & ratione. pag.108.col.1

SENSVS MORALIS.

Chriſtus Ieruſalem cæleſtis apprimè nobis iter aperuit.

In hæc verba:

Ecce aſcendimus Ieroſolymam.

SECTIO I.

Ex Theologia,Philoſophia,SS.Patribus,vtroque iure , variis Hiſtoriis , re Medica , & Symbolis. pag.115.col.1

Qui non adhæret Chriſto, vitæ ſeu crucis communione,procul abeſt à via,quæ ad cælum vergit.

In hæc verba:

Ecce aſcendimus Ieroſolymam,& Filius hominis tradetur.

SECTIO II.

Ex Theologia,Philoſophia, SS.Patribus , vtroque iure,re Medica, & Symbolis. pag.130.col.2

Potione amara,ſalus animæ comparatur.

In hæc verba :

Poteſtis bibere calicem,quem ego bibiturus ſum?

SECTIO I.

Ex Theologia , SS.Patribus, vtroque iure,variis Hiſtoriis , Aſtronomia , Symbolis , & re Medica. pag.134.col.1

Feria V. Dominicæ II. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis , SS. Patribus , & ratione. pag.138.col.1

SENSVS MORALIS.

Fugaces opes ſunt indignæ votis ſeu affectibus hominum.

In hæc verba:

Homo quidam erat diues.

SECTIO I.

Ex Theologia,Philoſophia,SS.Patribus,vtroque iure , variis Hiſtoriis , Symbolis, & re Medica. pag.137.col.1

Eſt vitiorum omnium turba,viperina proles opum.

In hæc verba :

Induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè.

SECTIO II.

Ex re Medica,vtroqoe Iure,Hiſtoriis,Antiqoitate plurium nationum , SS. Patribus , & Symbolis. pag.161.col.2

De aliis effectibus perniciosis opum,faſtus atque gula.

Io hæc verba :

Homo quidam erat diues , qui induebatur purpura & byſſo,&c.

SECTIO III.

Ex Theologia,Philoſophia,SS.Patribus,vtroque iure , re Medica , variis Hiſtoriis , Aſtronomia , & Symbolis. pag.165.col.2

Illecebroſa cohors voluptatum , & diuitiæ nequiter impenſæ,mala infinita parant his,qui ſunt horum conſcij peccatorum.

In hæc verba:

Mortuus eſt diues,& ſepultus eſt in inferno.

SECTIO

SECTIO IV.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Antiquitate plurium nationum, variis Hiſtotiis, re Medica, Symbolis, & Aſtronomia. pag.169. col.2

Paraphraſis moraliter excurrens, in hiſtoriam diuitis damnati, & Lazari in æterna gloria conſtituti.

In hæc verba:

Homo quidam erat diues.

SACTIO V.

Ex Theologia, SS. Patribus, vtroquc iurc, variis Hiſtoriis, re Medica, Aſtronomia, & Symbolis. pag.174.col.1

Prouidentia diuina virus opum, mediante bono opere facit innocium.

In hæc verba:

Erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius.

SECTIO VI.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Hiſtoriis, re Medica, & Symbolis. pag.181.c.1

Rationes præcipuæ, quæ homines diuites obſtringunt, ad eleemoſynam indigis erogandam.

In hæc verba:

Erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius.

SECTIO VII.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque iurc, re Medica, Symbolis, & Hiſtoriis. pag.186. col.2

Paupertatis iter tutiùs & compendioſè magis homines in cælum dirigit, quàm inundans affluxus opum.

In hæc verba:

Factum eſt vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.

SECTIO VIII.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Hiſtoriis, re Medica, & Symbolis. pag.194. col.1

Beatitudo æterna manet in cælo veros pauperes, qui æquo animo tulere ſuas anguſtias, & ærumnas.

In hæc verba:

Factum eſt vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.

SECTIO IX.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Hiſtoria, re Medica, & Symbolis. pag.201.c.2

Feria VI. Dominicæ II. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag.207.col.1

SENSVS MORALIS.

Congrua & opportuna Deus auxilia, ad ſalutem animæ conſequendam, hominibus omnibus impertitur.

In hæc verba:

Homo erat paterfamilias, qui plantauit vineam.

SECTIO I.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Hiſtoria, re Medica, & Symbolis. pag.221. col.1

Iterum veritas aſtruitur auxiliorum, quæ impertit Deus hominibus, ad ſalutem animæ comparandam.

SACTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS Patribus, vtroque iure, re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag.228.c.1

Sanguine Chriſti aſperſa bona fidelium acta, Deo grata ſunt.

In hæc verba:

Fodit in ea torcular, & ædificauit turrim.

SECTIO III.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque iure, re Medica, Symbolis, & Hiſtoriis. pag.321. col.2

Dominica III. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag.242. col.1

SENSVS LITERALIS.

Dæmon rebellando noluit reſpondere Deo vocanti ad obſequium, & inde nomen ſortitus eſt dæmonij muti, vſum loquelæ ſuis aſſeclis adimentis.

In hæc verba:

Erat Ieſus eijciens dæmonium, & illud erat mutum.

SECTIO I.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag.255. col.1

Dæmon eos omnes, quos inceſſit, aſtutè facit ſurdos, & mutos.

In hæc verba:

Erat Ieſus eijciens dæmonium, & illud erat mutum.

SACTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS Patribus, vtroque iure, re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag.260.c.2

Verbo Dei incarnato, fugam capeſſiuit dæmonium mutum, quod homines inceſſebat.

In hæc verba:

Erat Ieſus eijciens dæmonium, & illud erat mutum.

SECTIO III.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag.265. col.1

Rurſus huius Verbi Dei natura muto dæmone contraria deſcribitur.

In hæc verba:

Erat Ieſus eijciens dæmonium, & illud erat mutum.

Appendix ad ſuperiorem Sectionem.

Ex SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag.267.col.1

Chriſtus dæmonio muto procul acto, cæco homini, ſurdo, atque muto ademptas omnes reſtituit animæ facultates.

In hæc verba:

Erat Ieſus eijciens dæmonium, & illud erat mutum.

SECTIO IV.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag.270. col.2

Feria II. Dominicæ III. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag.277.col.1

SENSVS MORALIS.

A prima ſui editione ſanus homo fuit conditus, idq́; ſanitate ſuis numeris omnibus abſoluta.

In hæc verba:

Medice cura te ipſum.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag.284.col.1

Index Capitum.

SECTIO I.

Quibus morbis homo fuerit obnoxius poſt peccatum.

In hæc verba:

Medice cura te ipſum.

SECTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag. 290. col. 2

Qua ratione anima ſauciata queat reſtitui reduci ſanitati.

In hæc verba:

Medice cura te ipſum.

SECTIO III.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag. 298 col. 1

Feria III. Dominicæ III. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag. 303. col. 2

Ao correctio fraterna iuris ſit diuini. pag. 309. col. 1

SENSVS MORALIS.

Contritione ſeu correctione interna, res hominis anima reſipiſcit.

In hæc verba:

Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe illum inter te, & ipſum ſolum.

SECTIO I.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag. 314. col. 1

Adhibendus eſt teſtis ſacerdos à confeſſionibus ab anima contrita, vt pudore ſuffuſa vita citius emendetur.

In hæc verba:

Adhibe tecum vnum, vel duos, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum.

SECTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 318. col. 1

Pœnitentia perfecta debet omnibus, congruis actibus illucere.

In hæc verba:

Dic Eccleſiæ.

SECTIO III.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 321. col. 2

Feria IV. Dominicæ III. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag. 319. col. 1

Corollarium de Traditionibus.

Hic probo, traditiones non eſſe meram doctrinam hominum.

In hæc verba:

Sine cauſa me colunt docentes doctrinas, & mandata hominum.

Ex SS. Patribus, vtroque iure, & Hiſtoria. p. 340. col. 2

SENSVS MORALIS.

Vt faciat caſſa Dei mandata dæmon, inueſtigat quare homo latis tot legibus obſtringatur.

In hanc vocem:

Quare.

SECTIO I.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag. 343. c. 1

Mundus vt hypocrita crebrò lauat manus, ita fucos faciens animus imperitis.

In hæc verba:

Diſcipuli tui non lauant manus.

SECTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag. 350. c. 2

Carnis traditio eſt, habere curam corporis, cui vndequaque quærit delitias, & iucundas ſenſuum illecebras.

In hæc verba:

Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſeniorum?

SECTIO III.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque iure, Hiſtoria, re Medica, & Symbolis. pag. 354. c. 1

Feria V. Dominicæ III. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag 359. col. 1

SENSVS MORALIS.

Proſperitas homines effranes agit in præceps omnium vitiorum.

In hæc verba:

Tenebatur magnis febribus.

SECTIO I.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag 366. col. 1

Iuſti tenentur ærumnis, & anguſtijs, quæ ſunt nexuum inſtar, quibus arctè Deo, malis vrgentibus anima connectuntur.

In hæc verba:

Tenebatur magnis febribus.

SECTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 370. col. 2

Rationes quæ Chriſtum induxere, ſacros vt Synagogæ ritus, olim à Deo indictos, penitus antiquaret.

In hæc verba:

Surgens Ieſus de Synagoga.

SECTIO I.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 378. col. 1

Priuilegia multa, quibus Eccleſia dignata præit Synagogæ.

In hæc verba:

Introiuit in domum Simonis.

SECTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 379. col. 2

Qui ſint legitimi filii Eccleſiæ, ſiue domus Petri inquilini.

In hæc verba:

Introiuit in domum Simonis.

SECTIO III.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure,

Iure,re Medica,Hiſtoria,&Symbolis. pag.384.col.2

Feria V I. Dominicæ I I I. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis,SS.Patribus,& ratione.pag.390 col.1

SENSVS MORALIS.

Idea homiliæ de exordio & progreſſu pœnitentiæ.
In hæc verba:

Sedebat ſic ſupra fontem. Venit mulier de Samaria. pag.415.col.1

Idea homiliæ de myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis inuio rationi.
In hæc verba:

Neque in quo hauriαs habes, & puteus altus eſt. pag.414.col.1

Ratione humana nequit deprehendi myſterium Trinitatis.
In hæc verba:

Neque in quo haurias habes,& puteus altus eſt.

SECTIO I.

Ex Theologia,Philoſophia,SS.Patribus,vtroque Iure,re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag.414. col.1

Hominibus arcana Dei ,precibus innoteſcunt.
In hæc verba:

Domine,da mihi hanc aquam,vt non ſitiam.

SECTIO II.

Ex Theologia,Philoſophia,SS.Patribus,vtroqoe Iure, re Medica,Hiſtoria, & Symbolis. pag.416. col.2

Idea homiliæ de veris prophetis, quibus homo fidem adhibere debet,& de falſis prophetis, à quibus homo debet ſedulò præcauere.
In hæc verba:

Domine,video quia Propheta es tu. pag.422.col.1

Qui ſunt veridici Propheta, quibus homo fidem adhibere debet.
In hæc verba:

Domine,video quia Propheta es tu.

SECTIO I.

Ex Theologia,Philoſophia,SS Patribus,vtroque Iure, Hiſtoria, re Medica, & Symbolis. pag.422. col.1

Chriſtus Dominus eſt Propheta, modo alijs inconceſſo,ac proinde certa fides ei eſt prophetanti, congruis actibus adhibenda.
In hæc verba:

Domine,video quia Propheta es tu.

SECTIO II.

Ex Theologia,Philoſophia,SS.Patribus,vtroque Iure,re Medica,Hiſtoria, & Symbolis. pag.428. col.1

Qui ſint mendaces Propheta, quorum præſtigijs quotidie homines nimium creduli dementantur.
In hæc verba:

Domine,video quia Propheta es tu.

SECTIO III.

Ex Theologia,Philoſophia,SS.Patribus,vtroque iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag.434. col.1

Dominica I V. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag.439.col.1

Tom. IV.

SENSVS MORALIS.

Acceſſus ad ſacram Euchariſtiam congruum exigit apparatum.
In hæc verba:

Abiit Ieſus trans mare Galilææ, & ſequebatur eum,&c.

SECTIO I.

Ex Theologia,Philoſophia,SS Patribus,vtroque iure,re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag.448. col.1

Magna panis Angelorum virtus, ſi congruo ſumitur apparatu.
In hæc verba:

Accepit ergo Ieſus panes.

SECTIO II.

Conceſſas omnes Synagoga dotes à Deo, Chriſtus in gratiam Eccleſia multiplicatas adſcitis alijs ampliauit.
In hæc verba:

Impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quinque panibus hordeaceis. pag.453.col.1

Summa Homiliæ in hæc verba textæ.

Synagoga Deus ſingularem habuit curam, vt calitus inſtitutæ.
In hæc verba:

Sequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna quæ faciebat.

SECTIO I. pag.453 col.1

Priuilegia Iudæis conceſſa, cum maximo incremento Eccleſia indulta à Chriſto, crimen augent hominum ingratorum.
In hæc verba:

Impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quinque panibus hordeaceis.

SECTIO II.

Ex Theologia,Philoſophia,SS.Patribus,vtroque Iure,re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag.454. col.2

Feria I I. Dominicæ I V. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag.461.col.1

SENSVS MORALIS.

Quale nefas immane fiat à ſimoniacis.
In hæc verba:

Inuenit in templo vendentes oues,boues,& columbas.

SECTIO I.

Ex Theologia,Philoſophia, SS.Patribus, vtroque Iure,re Medica, Hiſtoria,& Symbolis pag 470. col.1

Simoniaci multis pœnis plectuntur in hoc æuo,ſupplicijs æternis in hoc ſæculo cruciandi.
In hæc verba:

Cùm feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo.

SECTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS.Patribus,vtroque Iure,re Medica,Hiſtoria,& Symbolis.pag.476. col.1

Feria III. Dominicæ IV. Quadrageſimæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag.482.col.1

SENSVS MORALIS.
Singulare Dei donum eſt, quicquid vnde nitet homo.
In hæc verba:
Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me.
Sectio II.
Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 491. col. 1
Ad quid obſtringunt homines præclara corporis & animæ dotes, eis à Deo largiter erogata.
In hæc verba:
Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me.
Sectio II.
Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 496. col. 2

Feria IV. Dominicæ IV. Quadrageſimæ.
TEXTVS EVANGELII.
SENSVS LITERALIS.
Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag. 503. col. 1
SENSVS MORALIS.
Cæcæ prolis Adæ, in Dei arcanis indagandis oculi tenebreſcunt.
In hæc verba:
Præteriens Ieſus vidit hominem cæcum.
Sectio I.
Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag. 513. col. 1
Chriſtus luteâ naturâ humanâ aſſumptâ, fœdam deterſit Adamo fatam animæ cæcitatem.
In hæc verba:
Expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & liniuit lutum ſuper oculos eius.
Sectio I.
Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 517. col. 2
Salutares aqua Baptiſmi reſtituere luci homines excæcatos.
In hæc verba:
Vade, laua in natatoria Siloë.
Sectio III.
Ex Theologia, Philoſophia, SS Patribus, vtroque iure, Hiſtoria, re Me dica, & Symbolis. pag. 522 col. 2

Feria V. Dominicæ IV. Quadrageſimæ.
TEXTVS EVANGELII.
SENSVS LITERALIS.
Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag. 526. col. 1
SENSVS MORALIS.
Qui in ignorantia opaco perit, ſcientia infuſo lumine ſuſcitatur.
In hæc verba:
Ecce defunctus efferebatur.
Sectio I.
Ex Theologia. Philoſophia, SS Patribus, vtroque iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 535. col. 1
Quæ lenocinijs voluptatum illecta perit, fit ærumnis anima rediuiua.
In hæc verba:
Ecce defunctus efferebatur.
Sectio II.
Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 541. col. 2
Peccatum ex malitia, diabolicum eſt, non humanum.
In hæc verba:
Ecce defunctus efferebatur.
Sectio III.
Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 545. col. 2

Feria VI. Dominicæ IV. Quadrageſimæ.
TEXTVS EVANGELII.
SENSVS LITERALIS.
Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag 551. col. 1
SENSVS MORALIS.
Familiaris mulierum conſuetudo necem animæ conſciſcit.
In hæc verba:
Vbi poſuiſtis eum.
Sectio I.
Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag 568. col. 1
Præter animæ iacturam, quam facit homo fœda libidini obnoxius, multis quoque malis alijs obſtringitur.
In hæc verba:
Vbi poſuiſtis eum.
Sectio II.
Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag 573. col. 1

DOMINICA PASSIONIS.
TEXTVS EVANGELII.
SENSVS LITERALIS.
Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag. 580. col. 1
SENSVS MORALIS.
Doctores ſcientia & pietate debent alijs illucere.
In hæc verba:
Quis ex vobis arguet me de peccato?
Sectio I.
Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 591. col. 1
Ad quid aſtantes concionibus homines obſtringantur.
In hæc verba:
Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?
Sectio II.
Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 595. col. 2

Feria II. Dominicæ Paſſionis.
TEXTVS EVANGELII.
SENSVS LITERALIS.
Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag. 599. col. 1
SENSVS MORALIS.
Argumenta, quibus Chriſtiana fides aſtruitur.
In hæc verba:
Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.
Sectio I.
Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 601. col. 1
Quos Chriſtiana fides effectus in anima ſortiatur.

In

Index Capitum.

In hæc verba:

Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.

SECTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 611. col. 1

Feria III. Dominicæ Paſſionis.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag. 614. col. 1

SENSVS MORALIS.

Ut feſta coli congrua pietate queant, homo debet aſſurgere ad ſuperna, rebus alijs omnibus abdicatis.

In hæc verba:

Aſcendite ad diem feſtum hunc.

SECTIO I.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag. 621. col. 1

Dæmon aſtutè dies feſtos satagit abolere.

In hæc verba:

Aſcendite ad diem feſtum hunc.

SECTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 626. col. 2

Feria IV. Dominicæ Paſſionis.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag. 630. col. 1

SENSVS MORALIS.

Qua pietate debet homo ſe gerere in templis Domino conſecratis.

In hæc verba:

Ambulabat Ieſus in templo.

SECTIO I.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 639. col. 2

Homines iniurij templis, ſacrilegij vinculis obſtringuntur.

In hæc verba:

Ambulabat Ieſus in templo.

SECTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Hiſtoria, re Medica, & Symbolis. pag. 644. col. 2

Feria V. Dominicæ Paſſionis.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag. 648. col. 1

Quæſtio de Maria Magdalena.

An Maria Magdalene ſoror Marthæ fuerit hæc peccatrix, à Luca ſacro codice recenſita. pag. 661. col. 1

SENSVS MORALIS.

Quos effectus ſalutares amor Dei in anima ſortiatur.

In hæc verba:

Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

SECTIO I.

Ex Theologia, Philoſophia, SS Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag 661. col. 2

Quid obſtat quominus amore Dei homines inardeſcant.

In hæc verba:

Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

SECTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 668. col. 1

Feria VI. Dominicæ Paſſionis.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag. 673. col. 1

SENSVS MORALIS.

A ſerio examine conſcientiæ multis vitijs obſtricta, debet homo ſuam conuerſionem ſedulus auſpicari.

In hæc verba:

Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?

SECTIO I.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag 678. col. 1

Quænam ſit mulcta malè ſibi conſcijs ſenſibus infligenda.

In hæc verba:

Ab illa die cogitauerunt, vt interficerent eum.

SECTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 682. col. 2

DOMIMICA PALMARVM.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag. 689 col. 1

SENSVS MORALIS.

Miſericordia Chriſti, præ alijs attributis eius meritò triumphauit.

In hæc verba:

Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus.

SECTIO I.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag 695. col. 1

Qua ratione rami Palmarum, & veſtes Chriſto Domino ſubſternantur.

In hæc verba:

Strauerunt veſtimenta ſua in via.

SECTIO II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, re Medica, Hiſtoria, & Symbolis. pag. 699. col. 1

Feria II. Maioris Hebdomadæ.

TEXTVS EVANGELII.

SENSVS LITERALIS.

Ex variis linguis, SS. Patribus, & ratione. pag 704 col. 1

SENSVS MORALIS.

Chriſtus in gratiam hominum, anguſtijs & ærumnis confectus eſt.

In hæc verba:

Fracto alabaſtro, effudit.

Index Capitum.

SECTIO I.
Ex Theologia,Philoſophia,SS.Patribus,vtroque Iure,re Medica,Hiſtoria,& Symbolis.pag.708.col.1
Sanguine Chriſti effuſo, fragrans odor orbe toto ſe effudit,& ſuauitatem virtutum omnium exhalauit.
In hæc verba:
Domus impleta eſt ex odore vnguenti.
SECTIO II.
Ex Theologia,Philoſophia,SS.Patribus,vtroque Iure,re Medica, Hiſtoriis, & Symbolis. pag.711. col.1

Feria III. Maioris Hebdomadæ.

Paſſio Domini Noſtri Ieſu Chriſti.

PRIMA PARS PASSIONIS.

Quales Chriſtus in Oliuarum horto plagas Adæ curauit.
SECTIO I. pag.717.col.1
Chriſtus capitur à Iudæis,& ſiſtitur Summo Pontifici.
SECTIO II. pag.723.col.1

Feria IV. Maioris Hebdomadæ.

Paſſio Domini Noſtri Ieſu Chriſti.

SECVNDA PARS PASSIONIS.

Chriſtus illuditur à Pontifice,& negatur à Petro.
SECTIO I. pag.726.col.1
Chriſtus ducitur ad Pilatum,& Herodem.
SECTIO II. pag.729.col.2

Feria V. in Cœna Domini.

TEXTVS EVANGELII.
SENSVS LITERALIS.
Ex variis linguis,SS.Patribus,& ratione. pag.733. col.1
Qua die Chriſtus cœnam fecit. pag.773.col.1
SENSVS MORALIS.
Eſt frequentanda ſacra Euchariſtia, animâ ab omni macula defœcatâ.
In hæc verba:
Qui lotus eſt,non indiget niſi vt pedes lauet.
SECTIO I.
Ex Theologia, Philoſophia, SS.Patribus,vtroque Iure,re Medica,Hiſtoria, & Symbolis.pag.737. col.1
Quâ cautelâ debet agi vita poſt communionem.
In hæc verba:
Qui non habet,vendat tunicam ſuam, & emat gladium.
SECTIO II.
Ex SS.Patribus, Iure ciuili,Hiſtoria, & Symbolis. pag.742.col.2
TERTIA PARS PASSIONIS.
Dictorum de Paſſione, fletus & gemitus queruli remorantur. pag.746.col.1
Chriſtus inhumanè flagris cæditur, & per atrox ac crudele ludibrium coronâ ſpineâ redimitur.
SECTIO I.
Ex Theologia,SS.Patribus,Iure ciuili,variis Hiſtoriis,re Medica,& Symbolis. pag.748.col.1
Chriſtus ſententiâ capitis acceptâ,crucem baiulat.
SECTIO II.
Ex Theologia, SS.Patribus, Iure ciuili,re Medica, variis Hiſtoriis,& Symbolis. pag.755.col.2

INDEX

INDEX TEXTVVM
SCRIPTVRÆ SACRÆ,
quibus in hoc Tomo lucis acceſſit aliquod incrementum.

CARMELITANI SCALZI DI S. MARIA DELLA SCALA

Ex Geneſi.

Cap. 1. CREAVIT *Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam.* pag. 285. col. 1

Inde liquet, Adam præter indolem qua conſtamus, accepiſſe pleraque dona gratiæ eclipſim paſſa, grauem quando ſuum in lapſum incurrit. Etenim vt imago Dei denotat in homine rationis vſum, ita ſimilitudo notat gratiam, & virtutes homini ab incunabulis cœlitus erogatas. Vide differentiam imaginis Dei, & ſimilitudinis Dei. pag. 285. col. 1

Cap. 2. *Omne quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius.* pag. 286 col. 1

Vt nomina ſunt ſigna rerum; ita foras emiſſum verbum pronuntians nomen eſt ſignum verbi interni, ſeu intellectionis expreſſæ, quæ eſt ipſâ ſuâ naturâ prior verbo prolam. Si ergo nomen hoc prolatum, & inuſtum ab Adamo rebus, eas ſic definit, vt præclarè res cuiuſque nobis indolem aperiat; profectò prius illa clara necnon notitia debuit Adamo velut magiſtro rerum omnium conſcio & interpreti cælitus illuxiſſe. Vide plura de ſcientia ſacra Adæ. ibid.

Cap. 3. *Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum, & malum.* pag. 290. col. 1

Quaſi diceret: O incautè, tibi non ſoffecit ea ſcire, quorum notitiam impertij: ſi peccando maior tibi ſcientia affulſit, eam impensè tuæ procurandæ reduci ſanitati.

Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno paradiſi. pag. 343. col a

Quia debebat homo merum & perfectum obſequium Deo conditori, non ſotiis eius erat officium, inueſtigare; vera necne foret inflictio pœnæ, quam peccaturo, rerum omnium Dominus aſſignarat.

Cap. 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* pag. 23. col. 1

Textus ille probat hominem eſſe ſui iuris, neque cogi ad peccandum, vt deſertores fidei mentiuntur. Vide dominium appetitus rationalis in appetitum ſenſitiuum. pag. 314 col. a

Cap. 5. *Ambulauit Enoch cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.* pag. 625. col. 2

Ita die feſto Deus voluit homines ambulare, licèt apud ſe manerent, & non egrederentur de loco ſuo. Conducit enim ſeceſſus eam ad ambulationem, qua mente cælum verſus homo euectus vni Deo intendit quaſi ambulans in paradiſo procul à choreis, cauponis, atque ſcenis; nempe tulit eum inde Deus, nolens animam prædilectam oberrare vicos, nec in profanis compitis apparere. Vide plura pag. 626. col 1

Cap. 32. *Cur quæris nomen meum, quod eſt mirabile?* pag 415 col. 1

Vt ignoratur à nobis nomen Dei, ita parit admirationem ignorantiæ concolorem.

Cap. 39. *Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo ſua, nec quicquam eſt, quod non in mea ſit poteſtate, &c. Quomodo ergo poſſum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?* pag. 275. col a

Quicquid in orbe niter & coruſcat, illud omne litat homini. Nempe Deus Angelos, aſtra, cælum, & elementa dedit ei in obſequium: cur ergo dæmon eum vult inducere ad munificum & liberalem adeò Dominum offendendum?

Cap 41. *Dixit Pharao ad Ioſeph: Ecce conſtitui te ſuper vniuerſam terram Ægypti.* pag. 96 col a.

Nota, totum hoc fluxiſſe decus & gloriam Patriarchæ Ioſeph ab eius præfectura rei frumentariæ. Nam poteſtas ei conceſſa Regis in horrea congregandi frumenta, plebi diſtribuenda, velut cauſa fuit dignitatis, ad quam vir hic, aliunde licèt humilis aſſurrexit. Chriſtus Sacerdotes eò euexit, vt diuinæ poteſtatis eos fecerit vt conſortes, eis ius dando reos ligandi quando viſum fuerit illis congruere: quodque nemo poteſt infra Deum, conceſſit eis facultatem perpetrata crimina relaxandi.

Tulit annulum de manu ſua, & dedit eum in manu eius, &c. Vertitq́ nomen eius, & vocauit eum linguâ Ægyptiacâ Saluatorem mundi. pag. 96 col. a

Sacerdotibus poteſtas data ſacrum in corpus Chriſti eſt origo iuris, quod habent in fideles, qui ſunt corpus myſticum Chriſti, qui & ornauit eos annulo ſuo: quippe ratam habet in cælo latam ſententiam à congruo Sacerdote. Cùm namque dedit eis claues regni cælorum, perinde fuit ac illis dare ſuum annulum: nempe claues eſt teſſera poteſtatis.

Ite ad Ioſeph, & quidquid ipſe vobis dixerit facite. ibid.

Patiuntur reuera famem eámque diram homines peccato obnoxij: ſynderesi vrgente petunt veniam à Chriſto, ſacro vt eius pane queant veſci; ſed ille malè ſibi conſcios omnes eò mittit quò Pharao populum ingraueſcente fame. *Ite ad Ioſeph, & quicquid vobis dixerit, facite.* Chriſtus reuera poteſt è cælo reis veniam dare, quia non eſt alligata Dei gratia Sacramentis. Sed quia

ſanxit eſſe penes Sacerdotes diſpenſationem frumenti electorum, omnes vſqueq;oaque, reos committit eis contritis corde, dicens: *Ite ad Sacerdotes, quæcunque dixerint vobis facite.* Vt namque redux gratia influat, Sacerdotes ſunt à pœnitente anima conſulendi.

Cap.47. *Cum defeciſſet emptoribus pretium, venit cuncta Ægyptus ad Ioſeph, dicens: Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia? Quibus ille reſpondit: Adducite pecora veſtra, & dabo vobis pro eis cibos.* pag.96.col.2

Homini in peccato nihil ſuppetit vnde cibos emat, id eſt, homo reus non habet vnde ſibi gratiam Dei conciliet, qua ſola viuit anima pane velut congruo ſaginata. Pœnitentibus anxiis qoa ratione Deum placare quærant, atque vires exhauſtas eius ſancto pane reficere, Sacerdotes aiunt: *Adducite pecora veſtra, & dabo vobis pro eis cibos.* Id eſt: Peccata veſtra nobis facite in confeſſione nota: peccata ſunt pecoris acta; gulâ lupus exprimitur, irâ leo, hircus libidine obſcœna; demum homo viuens iniquè, ratione cadit & gratiâ iumento ſolido comparatus. Fruſtra tibi procurare panem Angelorum tentas, homo, niſi cuncta tua pecora adducas, Sacerdoti ingenuè & ſincetè tua omnia crimina confitendo.

Et nos & terra noſtra tui erimus, eme nos in ſeruitutem regiam. pag 97 col.1

Anima, quæ in confeſſione ſua crimina diſcuſſit vti par eſt, abſque rei alicuius exceptione, debet Chriſto corde ſincero ſua omnia mancipare.

Cap.49. *Simeon & Leui fratres, vaſa iniquitatis.* pag.240.col.2

Diſcordes ab aliis homines, qui in rixis æuum omne ſuum agunt, profectò vaſa iniquitatis congruè nuncupantur. In has maleuolas animas gratia non influit, quippe fines illa ſuos pacem ponit, à qua pacifici, Dei filij nominantur.

Ex libro Exodi.

Cap.15. *Præcepit in die illo præfectis operum & exactoribus populi, dicens: Nequaquam vltro dabitis paleas populo ad conficiendos lateres; ſed ipſi vadant, & colligant ſtipulas,* &c. *opprimantur operibus.* pag.197.col.1

Ego ſubodoror in crudeli Rege Pharaone typum diaboli præfecti diuitiis; paleas autem & feſtucas eſſe eredo ſymbola germana terum, quas vt pretioſas opes homo quærit, & inquies auidè concupiſcit. Ad hæc appoſitè Plato ſcripſit, opes eſſe cæli quiſquilias ab euertentibus deorſum pulſas. Ne fortè vacet homo, Deúmque ſuo animo verſet, eique velit deferre pium obſequium, dæmon vrget eum ad conſeruandas opes, quas, opportunè reor exprimi ſymbolo feſtucarum. Namque ſicut ſtipulæ & feſtucæ, leuis ad arbitrium auræ gyrant, & voluuntur; ita fluunt opes, atque ſibi in hoc æuo parum conſtant: quippe diues alternante fortuna poteſt inops eſſe, rebus omnibus indigendo. Vide pluta ſcitu digna huiuſce generis. pag.197.col.2

Cap.16. *Maneat vnuſquíſque apud ſemetipſum, nullus egrediatur de loco ſuo die ſeptimo.* pag.624. col.1

Manere apud ſemetipſum, perinde ſonat ac mente foras non efferri, & animo in varia negotia abſtracto quaſi per compita diuagari.

Vide pluta egregia. pag.624.col.1

Cap.22. *Qui ſacrificat diis, occidetur.* pag. 699. col.2

Reprobi tot diis ſacrificant, quot ſunt creaturæ, quibus iniquè ſuum amorem deuinciunt, ideóque manent eos ſupplicia æterna, bene mortis æternæ nomine deſignata.

Cap.31. *Cuſtodite Sabbatum meum; ſanctum eſt enim vobis; qui polluerit illud, morte morietur.* pag.624. col.2

Eo intento Deus inſtituit feſta, ſuis vt homo rebus prouideret in his quæ pertinent ad ſalutem, vt ſcilicet tunc ſanctior exiſteret, vacando bonis operibus, quæ ſunt teſſeræ ſanctitatis. Vide plura ſcitu digna. pag.624 col.1.& 2

Ex Leuitico.

Cap 8. *Die ac nocte manebitis in tabernaculo, obſeruantes cuſtodias Domini, ne moriamini.* pag.98.col.1

Sanxit Deus, Sacerdotes in ſacro manere loco, ne in profano forent obnoxij morti, quippe ſicut aqua vitam piſcibus impertit, qui ſaliendo foras deficiunt; ita loco in ſancto ſibi ritè Deum conciliant presbyteri, ac proinde viuunt gratiæ vitâ, ſicut congruit eorum ſorti: vbi verò locis in profanis ſubſtiterint, plateis ſcilicet, choreis, & cauponis, ibi magno plebis detrimento vitæ gratiæ moriuntur. Vide plura huc ſpectantia. pag.98.col.1.& 2

Cap.11. *Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum: ne polluatis animas veſtras.* pag.55.col.1

Vt imago Dei attenditur in homine ptoptet eius eſſentiam; ita ſimilitudo Dei petitur ab eius animæ ſanctitate. Ne ergo Dei ſimilitudo cadat in homine, ille debet omnimodam excolete ſedulò ſanctitatem. Quomodo verò næuos & maculas anima contrahat, vide fusè pag.55.col.1.& 2

Ex Deuteronomio.

Cap 4. *Hæc eſt veſtra ſapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuerſa præcepta hæc, dicant: En populus ſapiens & intelligens; hec eſt alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris.* pag.454.col.1

Quantauis acie mentis perſpicua fuerint Græci, Ægypti, Chaldæi, Indi, Gymnoſophiſtæ, ſimul & Druydos Galli, opaca tamen eis conceſſa fuit Dei notitia, vtpote conciliata luce rationis: vnde ſæpe ſacris inhomanis & horrendis ſtultè ſuos fictitios deos hi deliri populi coluerunt. De Hebræis verò Vates regius hoc affirmat, Pſalm.73. *Notus in Iudæa Deus.* Nimirum infuſa ſimul cum Circumciſione fides edocuit Iudæos eſſe mera figmenta deos Gentillum, ſolúmque verum eſſe Deum, cui gens Hebræa, ſacra faciebat, idque ritu cœlitus inſtituto.

Cap.7. *Septem gentes multò maioris numeri quàm tu es, & robuſtiores te, cùm tradiderit Dominus tibi, percuties eas vſque ad internecionem.* pag. 368. col.1

Caſſianus ita locum iſtum expendit collat.5.cap.16. Quod multò maioris numeri eſſe dicantur, hæc eſt tatio quia plura ſunt vitia, quàm virtutes; ideo in catalogo quidem dinometautur ſeptem nationes, in expugnatione verò ſine numero ponuntur. Sic enim eſt: *Et deleuerit multas gentes coram*

corarn te. Numeroſior ènim eſt, quàm Iſraël carnalium paſſionum populus, qui de hoc ſeptenario fomite vitiorum ac radice procedit. Eodem intento vide locum egregium pag. 358 col. 2

Cap. 32. *Aſcende in montem iſtum Aburim, in montem Nebo, & morere in monte.* pag. 322 col 2

Vt Moyſes in monte ſuum concluſit æuum, ita viri ſancti omnes nacti virtutum omnium apicem, in Chriſto Domino moriuntur.

Oblitus es Domini creatoris tui. Vidit Dominus & ad iracundiam prouocatus eſt. pag 496. col 2

Quare furor ille Dei exarſit in populum hunc prædilectum? Quia oblitus eſt Domini, creatoris ſui, quem ingratitudo ſolet ad vindictam præ aliis vitiis excitare.

Ex libro Ioſue.

Cap. 22. A*N parum eſt vobis, quia peccaſtis in Beelphegor, & vſque in præſentem diem macula huius ſceleris in vobis manet.* pag. 55. col 2

Tranſacto peccato, nota infamis ineſt animæ, quam gratia detergit: at illa nota nihil aliud eſt præter maculam in malè ſibi conſcia anima reſidentem. Idcirco pœnæ reus omnis obſtringitur, quia ratione mali, quo afficitur eſt pœna dignus. Illud verò malum non eſt actio peccati, quia iam præteriit: ergo labes erit ſeu macula reſidens in anima, peccati ſordibus inquinata.

Ex libro Iudicum.

Cap. 14. P*Lacuit oculis meis.* pag. 543. col. 2

Vt Samſon vidit, periit; nam eius oculi vibrati incautè, citam luêre pœnam concepti amoris. Etenim aſtu fœminæ quam ardebat, ceſſit in hoſtium manus, qui conſcios erroris eius oculos effoderunt. Vide plura ſcitu digna. pag. 543. col. 2. & p. 544

Ex libro I. Regum.

Cap. 2. Q*Vi contemnunt me, erunt ignobiles.* pag. 56. col. 1

Nemo debet gloriam quærere ex peccato, quia peccare inglorium eſt.

Cap 7. *Si in toto corde veſtro reuertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio veſtri.* pag 52. col. 2

Idolis ſeruiẽdo, procul abire Deum feciſtis, vna vobis hæc ſupereſt induſtria, vt ille quaſi poſtliminio redeat. Collectos vndequaque Deos exauctoratos, vt ſpurios, non ore ſolum, ſed è cordis intimo relegate.

Cap 15. *Proiecisti ſermonem Domini, & proiecit te Dominus ne ſis Rex ſuper Iſraël.* pag. 289. col. 2

Regno ſanè quouis eſt indignus homo, Regi Regum Deo qui renuit obedire.

Quæſiuit ſibi Dominus virum iuxta cor ſuum; & præcepit ei Dominus, vt eſſet Dux ſuper populum ſuum.

Nemo dignus præfectura, niſi qui perfectè Deo morem gerere conſueuit.

Oblatus eſt ei Agag pinguis & tremens, & in fruſta concidit eum Samuel. pag. 320. col 1

Gulæ comes indiuiduus eſt tremor: guloſus enim habet vnde tremat reſticando Dei iudicia; qui namque procul egit Deum vt excoleret ventrem; iure timet omni momento Deum vt vltorem iniuriæ. Secundò gula tremit; nam tremorem membris eorum conſciſcit, quorum nimietate cibi viſcera ſaburrantur.

Cap 24. *Percuſſit cor ſuum David, eò quòd abſcidiſſet oram chlamydis Saul.* pag 315 col. 1

Vt primò ſuum lethale virus cordi infundit peccatum, ita primam huiuſce mali labem percipit cor, ideo percuſſum à ratione, pœnas expoſcente diri criminis exantlati.

Cap. 28. *Dominus ſcindet regnum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David, quia non obediſti voci Domini.* pag 436 col. 1

Ille cadit regno æterno, morem qui non gerit præceptis Dei.

Ex libro II. Regum.

Cap. 19. T*V poſuiſti me ſeruum tuum inter conuiuas menſæ tuæ, quid ergo habeo iuſtæ querelæ?* pag. 460. col. 1

Chriſtiane, pane conſecrato tuum paſceris ad libitum, quando ſacris ſiſteris altaribus. Cur ergo talis immemor gratiæ diuinæ, viuis vt ingratus, à diaboli partibus ſtans, ac proinde tuo benefactori iniurius in quem peccas, quando tuæ indulges noxiæ voluptati.

Ex libro III. Regum.

Cap. 11 C*Vm iam ſenex eſſet Salomon, deprauatum eſt cor eius per mulieres.* pag. 574 col. 1

Salomon quinquaginta annos natus obiit, Scriptura tamen eum nuncupat ſenem. Eſtò ſenex non reputetur homo infra ſexaginta annos; libido tamen, quæ intempeſtiua fuit in Salomone, citum & præceps conſciuit ei ſenium; quamuis ſi ſapuiſſet, potuiſſet adhuc vitam longiùs in illa ætate vegeta propagare.

Ex libro IV. Regum.

Cap. 4. M*Ors in olla vir Dei: ait ille: Afferte farinam; cumq; tuliſſent, miſit in ollam, &c. Et non fuit amplius quidquam amaritudinis in olla.* pag. 180 col. 2

Pollet ea etiam virtute panis, quem mendico diues eſt largitus: tollit enim omne virus opum, quæ concluſæ ſui in Domini perniciem, & pauperi non diſtributæ ſicut congruit, amareſcunt.

Cap. 5. *Accepiſti argentum, & accepiſti veſtes, vt emas oliueta, & vineas, & oues, & boues, & ſeruos, & ancillas.* pag. 163. col. 2

Statim atque Propheta fecit mentionem argenti, veſtes ſubiecit, eas ſcilicet, quas à Principe Syro nequam ſeruulus acceperat. Veſtes diuitiis ſubnectendo, notat ſuperbiam, quæ ſe in veſtium compto nimis & exculto prodit eſſe velut opum filiam, & inde ſicut à fonte proprio deriuare.

Cùm ſubdit oliueta, vites, oues, atque boues, apertè gulam inſinuat, quam caro, vinum & oliuæ ſeu fructus terræ fouent. In ancillis ego ſuſpicor luxuriam, quæ eſt germana gulæ: namque foco libidinis ardere ſolet homo diues, opimo cibo, vino & adipe ſaburratus. Vnde licet inferre, prolem diuitiarum eſſe primò typhum ſuperbiæ, quæ in veſtium pompa & ſplendore tumet. Secundò gulam, quæ gaudet menſis opipare inſtructis. Tertiò libidinem, quæ ardere ſolet accenſa cibis & potu. In quod verò præceps & abruptum infelices agat homines ſoboles hæc vipe-

rina,

rina, docet eruditè ſuo damno diues epulo, qui in inferno luit pœnas opum nequiter impenſarum. Vide plura ſelecta pag.163.col.1 & p.164. col.2

Cap.16. *De lectulo, ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris.* pag.436.col.2

Libido obſcœna velut lectulus eſt, in quo qoi decombit homo, neqoit proprio Marte ſuo à fœdo crimine reſilire. Quotidiano liquet experimento, rarò pœnitere viros, qui impuris lectulis aſſueſcunt. Vide, magos conſulentes peſſimè diſperire. ibid.

Ex libro I. Paralipomenon.

Cap.10. **C***Vm ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolùm reſidui habemus, vt oculos noſtros dirigamus ad te.* pag.37.col.1

Ratione ſuæ infirmitatis homo ſuæ ruinæ proximus eſt, ideoque Dei gratiæ influxum indefeſſa oratione debet iugiter implorare.

Ex libro II. Paralipomenon.

Cap.7. **O***Culi mei aperti erunt, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco iſto orauerit.* pag.434.col.1

Templis conſecratis ineſt Deus alio longè modo quàm alibi, per influxum ſcilicet gratiarum, quas precibus attentè fuſis ibi ſolet largius indulgere.

Cap.20. *Ambulauit in via patris ſui Aſa, nec declinauit ab ea faciens quæ placita erant coram Domino.* pag.316.col.a

Mentitur hæreſis Caluiniana, docens peruersè, Deo omnia hominum opera diſplicere, neque nos poſſe viam ioire mandatorum Dei, ad quorum obſequium omnes homines obſtringuntur.

Ex Tobia.

Cap 4. **I***N ſuperbia initium ſumpſit omnis perditio.* pag.260 col.1

Peccare perinde ſonat ac nolle morem Deo gerere: at nolle ſuo domino parere, prorſus idem eſt, ac rebellanti animo ſuperbire.

Cap.5. *Quale mihi gaudium erit, qui in tenebris ſedeo, & lumen cæli non video.* pag.40 col.1

Ioiqnus homo voces illas vſurpare poteſt, ita fatus: Quamois ego diues ſum, dignitate clarus, & omnigena voluptate meis ſeoſibus indulgeam; non idcirco tamen bene meis rebus conſultum eſt: nam conſcientia vellicante, mœror omne mihi gaudium adimit, ſi aliquod ineſſe poteſt animæ, quæ obſtrictæ peccato, litat ſenſuum illecebris Gaodia ſincera manent eos qui lumine cæleſti, id eſt, gratiæ radiis illuſtrantur. Vide plura. pag. 40.col.a

Cap.10. *Ego ſum Raphaël Angelus, vnus ex ſeptem qui aſtamus ante Dominum.* pag.6.col.2

Homo vitam Angelico more ducens, ante Deum ſemper aſtat, Deum attentè ſuo ſemper animo recolendo.

Ex libro Iudith.

Cap.3. **N***Ec iſta tamen facientes; ferocitatem eius eius pectoris mitigare potuerunt: nam ciuitates eorum deſtruxit.* pag.39.col.a

Ita dæmon ſe gerit in peccatores: etenim quò caput ſuum ſtrictè diris deuouerint; hoſtis ille ferus ſyndereſi torquet eos acriùs, quàm olim Turca Ducem arcis Sigeti, quam perfidus ille fecit eſſe iuris Turcarum, ad quos ſpe magoi præmij illectus transfuga demigrauit. Vide viri huius ſupplicium, pœnis reprobi comparatum. pag.39.col.2

Ex libro Ehſter.

Cap.2. **N***On quæſiuit muliebrem cultum.* pag.59. col.1

Eſther dedignata typhum gloriæ, qua fœmioæ ſpecioſæ tument, comparata ſibi eleganti forma fucis; in homilitate Regis ita ſibi cor deuinxit, vt ſit ſortita nomen & infulas regiæ maieſtatis.

Adamauit eam Rex plus quàm omnes mulieres, habuitq́; gratiam & miſericordiam coram eo ſuper omnes mulieres. pag.59.col.1

Humiles, arbitrati ſe indignos eſſe Dei oculis ſiſti, ab eo gratiæ influxu copioſo cælitus honorantur. Vide plura loco huic congrua. pag.59. col.2

Cap 4. *Non erat licitum indutum ſacco aulam Regis intrare.* pag.30 col.1

Non obſoleta ſolùm veſte, ſed etiam facie denigrata, fœdi & turpes ſunt homines expunctâ Dei gratiâ; ratione triti habitus, & vultus indecori, non dumtaxat à paradiſo procul abſunt reprobi, ſed in æternos & horrendos carceres inferi detruduntur. Vide plura pag.30.col.1 & 2

Cap.6. *Homo quem Rex honorare cupit, debet indui veſtibus regijs.* pag.29.col.s

Regia veſtis eſt crux: nam Chriſtus ea ornatus, à Pilato fuit Rex inſcriptus literis Hebraicis, Græcis, & Latinis, vt ſcirent omnes, eſſe crucem infulas regiæ maieſtatis. Qoem ergo Deus dignatur ea veſte, ſcilicet cruce, facit eum conſortem inclytæ dignitatis.

Cap.15. *Eſther roſeo colore vultum perfuſa, & gratis ac nitentibus oculis triſtem celabat animum, & nimio timore contractum. Ingreſſa igitur cuncta per ordinem oſtia, ſtetit contra Regem vbi ille reſidebat ſuper ſolium regni ſui, &c. Conuertitq́; Deus ſpiritum Regis in manſuetudinem.* pag.319.col.2

Ecce quaſi ſynopſim & compendium rerum, quæ cum Deo & pœnitente fiunt. Primò reus (cum lancinante malo) celat animum triſtem & contritum: deinde pudore ſuffuſus adit ſacerdotem, qui pro tribunali ſedet, ibi gerendo vices Dei: præ mœrore mali admiſſi corruit & deficit animo; ſed tantùm abeſt vt patefacta rei crimina horrenda Deum ſollicitent ad vindictam, quinimò ſedant animum eius ſubiratum, & procurant pœnitenti gratiarum omnium incrementum. Vide plura de erubeſcentia pœnitentis. pag.319.col.2.& pag.320.col.1.& 2

Ex libro Iob.

Cap.5. **H***Omo naſcitur ad laborem.* pag. 296 col.2

In otium fractus homo deſes, homo non eſt ſed beſtia inglorią, nulli prorſus vſui apta, indigna cui congrua pabula concedantur.

Cap.9. *Si ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.* pag.60.col.1

Bellè locum illum Gregorius explicat. Paginâ prænotatâ.

Cap.16.

Index textuum Scripturæ ſacræ.

Cap.16. *Terra ne operias ſanguinem meum, neque inueniat in te locum latendi clamor meus.* p.140. col.1

Quotieſcunque miſer delinquit homo, ſacrum toties ſanguinem terra tegit. Obſtant peccata, vocem ne attollat ſanguis orans pro redemptis. Sanguis Abel clamauit de terra, Deum ſollicitans ad vindictam illatæ necis; ita Ieſu ſanguis ab iniquis opertus terra vocem emittet, importunè Deum vrgens ad tanti ſceleris vltionem. Vide plura egregia de hoc ſanguine. pag.240.col.1. & 2.

Cap.21. *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* pag.171.col.2

Vita noſtra lineæ comparata finem habet punctum, id eſt momentum, quod illud idem tempori præſtat quod lineæ punctum: quippe ſicut puncto quæuis linea concluditur; ita ſupremo momento nobis indulta quæuis tempora terminantur. In hoc momento diues epulo turpiter occubuit, & ſepultus eſt in inferno, quia duxit in bonis dies ſuos, neſcius ſupplicia æterna malis omnibus imminere, bonis huius ſæculi abutentibus. Potenter enim ſenſuum illecebris diuina vltio prouocatur. Vide in hoc argumento ſcitu dignam hiſtoriam fortè tibi ignotam. pag.171.col.2. pag.172.col.1.

Cap.25. *Super quem non fulget lumen illius.* pag.219. col.1.

Gratia diuina ſuum ſplendorem ſufficienter omnibus impertit, huiuſce lucis vt obſequio poſſint ad gaudia æterna votis omnibus anhelare.

Ex Pſalmis.

Pſal.3. D*Omini eſt ſalus.* pag.13 col.1

Habes in eo loco tibi deſignato plures textus hoc probantes, neminem poſſe ſibi viribus humanis, id eſt, non influente Deo, ſalutem æternam animæ procurare.

Pſal.4. *Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* pag.546.col.2

Quare bonum ſimpliciter & reuerà bonum non amatis, ſed illud duntaxat quod eſt ſola tenus cute bonum, vtpote titillans ſenſus homini imprudentis?

Pſal.7. *Ecce parturiit iniuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* pag.302.col.2

Congruit iſte locus animæ pœnitenti: nam contritione dolor concipitur, & in confeſſione ſcelus animæ traductum, fœtum partus editum imitatur.

Pſal. 17. *Nubes & caligo in circuitu eius.* pag 414. col.1.

In inueſtigatione Dei naturæ oculis innij, omnia hebes eſt humani acies intellectus. Vide plura ibidem.

Pſal.33 *Oculi Domini ſuper iuſtos.* pag.443.col.1

Singularis cura Deo eſt de iuſtis, quia illi intimè ſociantur.

Pſal.40. *Ego dixi: Domine miſerere mei: ſana animam meam, quia peccaui tibi.* pag.134.col 2

Nemo, Deo excepto, poteſt animam infirmam, & in peccati cœno iacentem, ad ſtatum gratiæ reuocare. Vide plura de animæ ſanitate. pag.134. col.1.

Pſal.44. *Vnxit te Deus oleo lætitiæ.* pag.69.col.1

Gratiæ vnctione mediante Deus animam accendit igne feruidæ charitatis.

Pſal.48. *Homo cùm in honore eſſet non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* pag.22.col.2

Quando ſui intellectus lumine ductus homo vitam inſtituit, tunc eſt dignus honore ſuæ ſortis; ſed ſi obducta luce rationis agit ad ſenſuum arbitrium, reuerà pecus eſt, quia non intelligit, ac proinde debet ad beſtiarum ſtabula relegari.

Ego locum iſtum Scripturæ reor eſſe ſcitu maximè dignum, ideóque fusè tibi eum expendo. pag.22. col.1. & pag.23.col.1.

Pſal.50. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.* p.403. col.2.

Iudæorum fuere ſacra penes corpora, & figuras, quæ fuere velut elementa egena & vacua; ſed Chriſtiani, ſolliciti de munditie ſpiritus, veritatem offerunt, cuius à Iudæis fuere ſola ſymbola lineata.

Pſal. 57. *Supercecidit ignis, & non viderunt Solem.* pag 578.col.1.

Succenſa venus tenebras offundit & animus excæcatur. Vide plura de luxuria. pag.578 col.1

Pſal.82. *Omnes principes eorum qui dixerunt: Hereditate poſſideamus Sanctuarium Dei. Deus meus pone illos vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti.* pag.197.col 2.

Inconſtantes opes eſſe probat Pſaltes Principum exemplo, quibus accidit plerumque, ſicut & ſtipulis, eſſe ludibrium venti, ſeu fortunæ, de conceſſa priùs gloria pœnitentis. In ſtipula & rota vides inconſtantis fortunæ typum Cùm audis ergo, viros præpotentes huius ſæculi fore rotæ & ſtipularum inſtar; diuites infer eſſe metos illudentis fortunæ ludos, & opes eſſe viles ſtipulas, & feſtucas, ſymbolo leuitatis.

Pſal.102 *Qui replet in bonis deſiderium tuum.* pag.158. col.1.

Semper hiat anima deluſa bonis quæ faciendo fucos ei Mundus, caro, dæmon obiiciunt: nam hiulca bona ſunt illa, quibus cupido animæ minimè ſatiatur. Namque ſicut appetit infinita bona; Deus ita ſolus abundè poteſt hiatus omnes appetitus hominis adimplere. Vide plura ſcitu digna. pag.158.col.1.& 2.pag.159.col.1

Pſal.104. *In Prophetis meis nolite malignari.* pag.427. col.2.

Hoc perinde ſonat ac: Deſinite eſſe mali, quando voces Prophetarum ad meliorem frugem prouocantium auribus inſonabunt.

Pſal.106. *Poſuit flumina in deſertum, & exitus aquarum in ſitim; terram fructiferam in ſalſuginem à malitia inhabitantium in ea.* pag 38 col.2

Statim atque reus homo, Dei gratiâ excidit; & malitia, id eſt peccatum, animæ incautæ fuit inuſtum, flumina gratiarum & donorum Dei protinus aruerunt. Quamdiu anima grata Deo fuit, aſſueta bonis operibus, vberes edebat virtutum fructus: ſed præualente malo, id eſt peccato, quaſi malefico conſperſa ſale, fuit infœcunda, nihil omnino promens conſonum virtuti, vtpote vitiorum vepribus inhorreſcens.

Pſal.115. *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam.* p.136. col. 2.

Nequimus Chriſto vices meliùs rependere, quàm æquo animo ſubeundo cruces, id eſt, omnia amara, quibus æterna ſalus adſtruitur. Dicitur ille calix ſalutaris: iuſtificatur enim anima peccatrix, quando calix Chriſti ab ea ſumitur, id eſt, quando ſicut par eſt pœnitentiam agit, iuſtè & ſeuerè ſua à carne pœnas quas meruit exigendo. Vide plura de calice ſalutari. p.136 col.2

Pſal.117.

Pſal. 117. *Impulſus euerſus ſum vt caderem.* pag. 19. col. 2

Bernardus ſerm. 83. in Cantica ſic expendit hunc verſum. *Quæris quis ſit ille impulſor? non eſt vnus. Impulſor diabolus, impulſor Mundus.* Nota, vaſtos illos impulſores intendere hominum ruinam, illo caſu qui ab illis animæ procuratur.

Pſal. 118. *Longè à peccatoribus ſalus.* pag. 176. col. 1

Profectò Dei & hominum iniuſtorum affectus non coëunt. A Deo namque malus auerſus abit ad creata, quibus iniquè loco Dei fruitur, ita procul à Deo auerſo animo deuiando. Vide plura ſanè oppottuna loco huic. pag. 176. col. 1

Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam doce me. p. 313. col. 2

Ita locum iſtum verſat Auguſtinus lib. 50. homil. 4. homilia. *Bonitas facit amabilem diſciplinam, & diſciplina efficit inculpabilem bonitatem.* Vide totum locum Auguſtini. pag. 313. col. 2

Os meum aperui & attraxi ſpiritum. pag. 421. col. 1

Oratione dona Dei proſtant, nec vnquam ſunt in caſſum fuſæ preces; ſiquidem, vt Pſaltes ait, os aperiendo, Dei ſpiritum in animam ſuam ſenſit cælitus influxiſſe.

Viam mandatorum tuorum cucurri. pag. 541. col. 2

Nouatores ergo toto cælo aberrant quando clamant non poſſe viam mandatorum Dei iniri: quaſi verò Deus, cuius eſt ſuaue iugum, nos obſtrinxerit oneri importuno, vires hominum excedenti.

Pſal. 138. *Quo ibo à ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam?* pag. 55 col. 1

In homine, ſpectato ſicut eſt à natura inſtructus, Deus eſt per eſſentiam, nec ab illo procul abeſſe poteſt, quandoquidem vt ſic omnia pertingit, nec homo reus ab illo poteſt longiùs exulare. Non idcirco tamen dicitur inhabitare malos & iniuſtos vt ſic: ſiquidem inhabitare ſonat idem ac quieſcere, & iucundè ſuo degere in domicilio. Vt ergo tali habitatione Deus animam dignetur, ei gratiam deſuper infundit, eius beneficio erigens animam ad ſtatum ſuperioris ordinis, quo vigente Deus ita degit ibi vt in templo ſancto ſuo, quia anima ſic inſtructa, Dei ſanctuarium eſt, iuxta ſcitum illud Apoſtoli: *Neſcitis quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis?* 1 Cor. 3. Ab hoc templo Deus non recedit, nec deſinit illud inhabitare, niſi admiſſo graui crimine polluatur. Vide plura, Dei ad præſentiam ſpectantia. pag. 55. col. 1

Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris. pag. 225. col. 2

Ne fortè putet aliquis Prophetam tribuiſſe ſuis viribus hunc volatum, ſubdit & hunc verſum.

Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. pag. 225. col. 2

Sic Propheta vires imbecilles eſſe ſuas abſque Dei gratia confitetur. Igitur ſtante niſu hominum infirmo ſine gratia Dei, non eſt affingenda Deo tanta ſalutis hominum incuria, vt pro eo redimendo necem voluerit oppetere, & illum noluerit inſtruere debitis auxiliis ad ſalutem animæ comparandam. Vide plura de gratia ſufficiente. pag. 225. col. 2

Pſal. 144. *Suauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* pag. 78. col. 1

Cùm ergo plures ſint reprobi quàm electi; profectò patet, eorum peccata prænuiſa reprobationem factam ante ſæcula meruiſſe. Vide plura de reprobatione. pag. 225. col. 1. & 2

Pſal. 147. *Poſuit fines tuos pacem.* pag. 201. col. 2

Vide, Vatem plures aſſignare fines, opportunè, quos iuxta vſurpandi finem, qui reſpondent beatitudini, quam Theologi duplicem eſſe docent, obiectiuam ſcilicet, & formalem. Vide plura. pag. 203. col. 1

Ex libro Prouerbiorum.

Cap. 3. *Dominus erit in latere tuo, & cuſtodiet pedem tuum ne capiaris.* pag. 219. col. 2

Credo locum hunc pertinere viros ad iuſtos, quorum lateri, id eſt, cordi mundo Deus inſidet, dirigendo pedes, id eſt, affectus animæ moderando.

Cap. 4. *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit & creſcit vſque ad perfectum diem. Via impiorum tenebroſa.* pag. 19. col. 1

Arcta via eſt iuſtorum, dicta eo nomine ſemita: quippe ſicut Sol decurrendo ſuam lineam non declinat ad dextram, aut ſiniſtram; ita neque pij deuiant à ſemita iuſtitiæ: nam medium tenuere beati. Reprobi verò ſecus, quia ſuis omnibus indulgere volunt ſenſibus, impunè rati ſe peccare, late & longè à cælo aberrant, per omnia vitia diuagantes. Idcirco viam non ſemitam nuncupat Salomon illud iter ſpatioſum atque vagum, quo ad inferos impij gradiuntur.

Vt eclipſes in ſola fiunt linea ecliptica; ita lucis gratiæ deliquium fit in ſemita iuſtorum, quibus ratione vitæ deterſæ & illibatæ ſolet gratiæ ſplendor cælitus affulgere. Duntaxat ibi fit gratiæ eclipſis, vbi illa gratia refulſit; ſed ab impiis illa procul abeſt, ideoque ſupra Salomon dixit eſſe viam impiorum tenebroſam; quia ſicut experres ſunt gratiæ, ac proinde cæcis in tenebris degunt; illa nequit apud eos gratia diuina pati eclipſim, vtpote non aſſueta viris obſtrictis omnibus vitiis illucere. Vide plura de gratiæ eclipſi. pag. 19. col. 2

Cap. 7. *Irretiuit eum multis ſermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum. Statim eam ſequitur quaſi bos ductus ad victimam, & quaſi agnus laſciuiens, & ignorans quòd ad vincula ſtultus trahatur.* p. 572. col. 1

Hìc Salomon fusè probat, vſum vinculorum proprium eſſe fœdæ libidinis: etenim ille virum iuuenem inducit pellicis amore ſui impotem effectum, & ita ſuæ animæ incurium, vt ad arbitrium meretricis iter in infernum ſtricto & indiſſolubili laqueo præpeditus. Vide plura mala quibus ſunt obnoxij luxurioſi. pag. 572. col. 1

Cap. 17. *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.* pag. 500. col. 2

Ingratitudo malis omnigenis & æternis congruè caſtigatur. Vide plura ad rem pertinentia, ibidem.

Cap. 19. *Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis.* pag. 193. col. 1

Reſpexit eò Chriſtus, quando panes multiplicauit indigis in deſerto datos ei. Vidua item Sareptana fœnus accepit eleemoſynæ præſtitæ Eliſæo vati, quaſi Deo rerum omnium Domino fœnerata. Sed ego pluris facio fœnus eleemoſynæ quando Dei miſericordiam conciliat homini peccatori. Sic Tobias cap. 4. *Eleemoſyna ab omni peccato, & morte liberat.* Vide plura de eleemoſyna. pag. 193. col. 1

Cap. 21. *Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur.* p. 187. col. 1

Hæc

Index textuum Scripturæ ſacræ.

Hæc prophetia ſuum eſt effectum ſortita nequam in diuite iam damnato, cuius aures fruſtra pulſauere voces Lazari, qui deinde vice verſa voces neglexit eiulantis diuitis exaudire. Vide plura de eleemoſyna. pag. 186. & 187. col. 1

Cap. 23 **N**E *intuearis vinum quando flaueſcit, cum ſplenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet.* pag. 167. col. 2

Eſt reuerà vino virus quoddam inſitum, magnam quibuſquè bonis perniciem afferens, & præcipuè caſtis, quos plerumque pio à propoſito auertit, ſubmittendo faces libidinis cum iactura floris candidæ caſtitatis. Nec vnquam fœda libido magis exarſit quàm in conuiuiis, vbi lautè vino effuſo focus luxuriæ ſuccenſus eo fomite comburit indubiè ſplendidos epulones.

Vide plura, ibidem.

Ex libro Eccleſiaſte.

Cap 3. **T**E*mpus eſt tacendi, & tempus eſt loquendi* pag. 101. col 2

Tacendo priùs veritas addiſcitur, & prædicando poſtea publicatur.

Mundum tradidit diſputationi eorum.

Mundi aſſeclæ omnes rixis & litibus obnoxij ſunt; quia Princeps Mundi huius dæmon oſor eſt pacis, quæ eſt teſſera filiorum, quos Chriſtus Dominos adoptauit.

Cap. 7. *Creauit Deus initio hominem rectum.* pag. 285. col. 2

Rectus ibi dicitur quaſi erectus; tunc nempe Deum verſus erat omnis hominis appetitus.

Ex libro Canticorum.

Cap. 1. **O**L*eum effuſum nomen tuum.* pag 455. col 2

Quando fides Chriſtiana toti Mundo innotuit, profectò nomen Chriſti longè latéque fuit inſtar effuſi olei dilatatum.

Cap. 3. *Per noctes in lectulo meo quæſiui quem diligit anima mea.* pag 67. col. 1

Aduerte, Dei ſponſam lectulum & noctes ſociare, quia voluptates caliginem menti offundunt, vt quotidiano experimento patet; nam videmus eos qui genio indulgent, cæcutire ſuis in rebus, & ingenium circumferre fœdis ignorantiæ tenebris opacatum. Noctis item fit mentio cum lectulo; etenim vt latrones & ſicarij nocte ſuas ſuas inſidias tendunt; ita voluptates incautas animas illaqueant, iam prælibatis illecebris ſenſuum ineſcatas. Nonne ſuum Dalila Samſonem funibus implicuit, incautè fiſum blanditiis fœminæ perduellis?

Cap. 5. **I**N*uenerunt me cuſtodes, qui circumeunt ciuitatem; percuſſerunt me, & vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum.* pag. 65 col 2

Pœnitens homo debet ſedulò conſulere cuſtodes ciuitatis eorumque pati vulnera inflicta, ſuo etiam pallio derelicto. Sacerdos, & omnes ij, ad quos pertinet directio animarum, ſunt cuſtodes, quorum excubiis & induſtriæ committitur ſalus animarum; conſulti à pœnitente plagas infligunt quando pœnas decernunt, peccatis in confeſſione notis. Auferunt pallium quando procul agunt prætextus omnes, & ad fas abiurata ſemel peccata denuò refricandi.

Cap. 7. **V**I*deamus ſi floruerunt mala punica* pag. 218. col. 2

Malum punicum ſymbolum eſt charitatis, quæ intus ardet amore rubens, atque ſicut virtutum omnium Regina gerens coronam, vt inter cætera poma, ſola mala punica coronantur. Nullis ineſt corona bonis animæ, id eſt, nullæ prorſus virtutes ſunt dignæ cælo, niſi primò ſuum diadema diuinus amor imponat eis: omnis enim virtus hiat imperfecta ſine comite charitate. Nam virtus expers gratiæ ad diuina nequit aſſurgere: quippe niſus eius omnes non emergerunt extra naturæ fines, ac proinde nihil eſt illis, & coronæ; nempe corona datur iis tantùm virtutibus, quas gratia diuina ſiue charitas animauit.

Ex libro Sapientiæ.

Cap. 1. **I**N *maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.* pag 421. col. 2

Vt Elizæus Propheta vaſa petiit munda, quibus exciperet oleum in hæc infundendum ſpeciali dono Dei; ita dotes ſingulæ quæque Dei ſupernaturales eas tantum afficiunt animas, quas gratia diuina fœdo ab omni vitio defæcauit.

Cap. 4. *Condemnat iuſtus mortuus viuos impios* p. 326. col. 2

Hominis vſquequaque probi innoxia vita velut cenſura eſt hominum impiorum.

Vide in hoc argumento raram hiſtoriam Decij. pag. 326. col 2

Cap. 5. *Errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ: lumen non illuxit nobis, & ſol intelligentiæ non eſt ortus nobis.* pag. 536. col. 2

Nota, malos in inferno diras pœnas & tormenta ſuum in errorem refundere, illum ſcilicet prauæ diſpoſitionis, quæ ſic omne lumen veritatis extinxerat, vt flocci facerent iuſtos, & ſupplicia æterna ſibi inſtare vitam agendo reprobam ignorarent. Sic errare prauam diſpoſitionem malè affectæ mentis ſignificat, & arguit ignorantiam, ſerò & inutili aliquando fletu in Inferni tetro & horrendo carcere deplorandam.

Cap. 6. *Æqualiter eſt illi cura de omnibus.* pag. 181. col 1

Si cuncta curat Deus; ergo finem aliquem præfixit eis: ſicque loco iſto Dei prouidentia liquidè comprobatur. Vide plura ibidem de prouidentia Dei.

Cap. 7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius.* pag. 21. col. 1

Quamuis gratia diuina ſuâ naturâ tales effectus non exerat præcisè, quales virtutes ipſæ, quibus hoc inſitum eſt, vt ſubiecto quod inceſſunt facilitatem conſciſcant ad benè rectéque ſuas exerendas actiones; diuina tamen gratia conciliando Dei affectum animæ conſulit, & potentiis eius, & congrua ſuppeditat auxilia, quæ obſtant ne facilè deceptæ, ſuo ab obiecto deuient

animæ facultates. Namque, ſicut ait Auguſtinus, Deus non amat & deſerit, ſed amando cauet animæ, quam dignatur amore ſuo. Vnde tali auxilio adiuta anima, refricando ſæpe bonoa actus, conciliare poteſt & virtutes, quæ deerant potentiis afflictis, & ſpoliatis olim ab illo tetro hoſte primos homines exuente. Vide plura pag. 25. col. 1. & a

Praoccupant peſſima, conſcientia redarguente. pag. 37. col. 1

Conſcientia lancinans & importuna velut tortor ineſt eis, qui vltro male agentes, lethali crimine fauciantur.

Cap. 14. *Creatura Dei in odium facta ſunt, & in tentationem animabus hominum, & in muſcipulam pedibus inſipientium.* pag. 421. col. a

Eo fine Deus edita cuncta nobis obiecit, vt inde flagrans arderet amor noſter erga rerum omnium conditorem. Sed vitio noſtro Dei amoris hamus in odium ceſſit: nam quando Deo præfertur vna creatura, ſibi deuinciens hominis affectum, tunc eſt exoſus homo Deum, conuertens in odium illud idem, quod antè Deus ediderat, vt eſſet homini amoris erga Deum locuples argumentum.

Nota, mălis tantùm & reprobis creaturas eſſe quaſi muſcipulas: namque dicit Scriptura Sacra, pedes inſipientium in hanc impingere muſcipulam. inſipientes autem illi ſunt, quos Paulus Apoſtolus à ſenſuum obſequio nuncupat animales. Vide plura ſcitu digna pagin. 421. col. 2. pag. 422. col. 1

Creaturas fortè dicit muſcipulas: quia non niſi ſub aliqua ſpecie prætenſa boni ad creaturas diligendas homo fucos patiens ineſcatur. Vide pag. 546. col. a

Ex libro Eccleſiaſtici.

Cap. 15. *CIbauit illum pane vita & intellectus.* pag. 457. col. 1

Profectò cibus animæ eſt ſcientia, qua nutritur homo viuens ad amuſſim præſcriptam à non ignara & deuia ratione.

Cap. 7. *Hoc inueni, quod fecit Dominus hominem rectum.* pag. 186. col. a

Hæc rectitudo notat, voluntatem fuiſſe donis ſtipatam, quæ in Deum anhelam à vitiis omnibus abſoluebant.

Ex Iſaia.

Cap. 1. *CVm extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis, & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim veſtræ plena ſunt ſanguine.* pag 58. col. 1

Vitio perennante, vide bona opera perpetrata fœdo in ſtatu peccati non eſſe Deo accepta; quia illud omne bonum, cui vacat homo Dei gratiæ expers, non computatur ei vt condignum æternæ gloriæ nanciſcendæ.

Reprobi credo manus cruore dici infectas, quia peccando velut homicida fuit, & conſcius illatæ necis Chriſto, cuius ſanguis effluendo manus impij cruentauit.

Quomodo facta eſt meretrix ciuitas fidelis plena iudicij? iuſtitia habitauit in ea; nunc autem homicida. Principes tui infideles ſocij furum; omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. pagina 197. col. 1

Nulla planè eſt hominum ſors ab auri cupidine inexpleta vacans, ideóque telis dæmonum, omnium auarorum animæ fauciantur.

Auarus, homicidas ait eſſe, Vates; quippe vitæ aliorum inſidiatur homo volens eſſe diues. Namque ſuum vt à debitore fœnus extorqueat, non cunctatur eum nuditate, fame, ſiti, & ærumnis ſqualidi carceris enecare. Vnde benè virus & perniciem auri Chryſologus ſic deſcribit ſermon. 29. *Auri furor crudelitatis dominus, ſanus hoſtis.* Vide locum integrum elegantem. pag. 197 col. 1

Cap. 5. *Va qui dicitis bonum malum, & malum bonum.* pag. 546 col. a

Iſto loco Propheta docet, eos qui auerſantur bonum, non illud odiſſe niſi ſub ratione mali quod horrent & concipiunt in adeptione boni. Vt ſecus inſinuat, homines amare malum ſub ratione boni, quod ineſſe malo reprobi ſuſpicantur.

Cap. 10. *Dicite iuſto, quoniam benè.* pagina 36. col. a

Vox illa, *Benè*, ſono breui potiora quæque bona dicit: nam cùm vox iſta, bonum, analogicè prædicetur de pleriſque bonis, ſcilicet naturalibus, & ſupernaturalibus; & ex Philoſophia, Analogatum ſimpliciter poſitum ſtet pro digniori analogato; dictio præfata, *Bene*, notat diuina bona magis quàm terrena. Sicque liquet, animam poſt illapſum gratiæ, abundè donis Spiritus Sancti diteſcere, alioquin plenè bonus non eſſet homo ille, cui dicitur eſſe *Benè*; ſiquidem ex Philoſopho 2. Ethic. capite 6. *Bonum ex integra cauſa.* Cùm ergo Deo gratus homo iuſtus, ſit naturæ diuinæ conſors, pollere debet iis quoque bonis, quæ conducunt, vt perfectè bonus homo iuſtus congruè prædicetur. Adde, Deum prouidere rebus vti poſtulat eſſe cuiuſcunque rei. Vnde, quia iuſtus eſt nactus eum ſtatum, quem Theologi ſupernaturalem vocant, idcirco dona, fructus Spiritus Sancti, aliaſque talis ordinis è cœlo dotes neceſſarias animæ ſortietur. Vide plura. pagina 36. col. 1. & a

Cap. 16. *Seruietis diis alienis die & nocte, qui non dabunt vobis requiem.* pag. 274. col. a

Eſtò grauis eſſe videatur ille labor annexus virtutum omnium praxi; profectò maior eſt & ſæuior tortura reæ animæ vitiis obnoxiæ: quamuis enim diabolis obſtrictus homo, ſuis ſenſibus indulgens, deliciis affluat; die & nocte tamen atrociter & acerbè diris importunæ reo conſcientiæ ſtimulis agitatur. Voluptates etiam ipſæ ſui faſtidium ingerunt perquam ſæpe ſuis amaſiis. Virtus verò licèt ſpecie ſit auſtera; tamen cute tenus eſt hiſpida & hirſuta, quia intus eſt ſuauis, hominem afficiens ſingulari animæ voluptate

Cap. 34. *De cadaueribus eorum aſcendit fœtor.* p. 57. col. a

Deus tetro odore notat, quantùm abhorreat à peccato: nempe ſicut delectat odor perſuauis; ita nemo planè eſt, qui non corpora olida deteſtetur. Auguſtinus ait eſſe corpus emortuum, quando ſuam animam emiſit, & animam emortuam quando Dei gratiam amiſit: vnde putri & graueolenti poteſt cadaueri peccatrix anima comparari.

Cap. 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* pag. 69. col. 2

Digitized by Google

De præterita voluptate nihil ſupereſt præter amaram memoriam, qua peccatrix anima cruciatur.

Cap.43. *Ego ſum qui deleo iniquitates tuas.* pag.13. col.1

Nemo poteſt delere malum culpæ niſi ille, qui tenera ſolus affirmare poteſt: *Ego ſum qui ſum.* Siquidem ille ſolus cui competit eſſe, poteſt hominem ad nihilum reductum, ad eſſe gratiæ reuocare.

Cap.45. *Verè tu es Deus abſconditus.* pag.414. col.1

Homo neqoit ad Dei trini in perſonis noritiam deuenire, niſi pellucidus ipſi ioſoſæ fidei radius illuceſcat. Vide plura. pag.414.col.1. & 2.p.415. col.1.& 2

Cap.50. *In iniquitatibus veſtris venditi eſtis.* pag.56. col.2

Negotiatoris homo vices agit quando ſuam animam diabolo obſtringit vt pretium indultæ noxiæ voluptatis. Vide Patrum ſententias. pag 56. col.2

Cap. 58. *Sabbatum delicatum ſanctam Deo* pag. 626. col 2

Vt res delicata leues etiam ictus horret; ita dies feſtus, & præcipuè ſolennis, actione profana nequit citra graue crimen ab homine impio temerari. Vt ergo Deo conſecretur ille dies, homo debet attentè Deum recolere, & mente vehi ſurſum, deuotè fuſis precibus inſiſtendo. Decernuntur eo fine ſacra, quibus intereſſe debent Chriſtiani. Vt religioſè vacent orationi, quam Damaſcenus ait eſſe aſcenſum mentis in Deum, quia orare ſicut par eſt nequit homo, niſi abſtractus à terra Deo penitus vniatur. Ab illo more Deum orandi plus ſolito Conſtantinus Imperator apud Euſebium lib.4. cap.18. vocat diem feſtum ἡμέραν τῶν εὐχῶν, id eſt, *diem precum*, ſiue diem aſcenſus mentis in Deum, quæ inde trahit omnimodæ ſemina ſanctitatis. Vide plura pertinentia ad feſta. p.627. col. 1. & 2. Item pag. 128. col.1. & 2. pag. 629. col.1

Cap.62 *Super muros tuos Ieruſalem conſtitui cuſtodes, tota die & tota nocte in perpetuum non tacebunt.* pag.427.col.2

Sauciatus peccato reus animus habet ſynderesim, quæ cuſtodis agendo vices, excubat ad ſalutem animæ peccatricis. Fruſtra tuo contendis homo genio indulgere, ratus te cuſtodis huius, ſcilicet conſcientiæ temeratæ iuges & vigiles excubias effugere poſſe: tota die & nocte tuum illa tibi lethale crimen obiicit, nec tacebit conſcientia læſa, donec confeſſus reſilias à peccatis, & ſeuerioris vitæ genus cautior auſpiceris. Vt cuſtodes hoſte viſo clamant, & commilitones ad arma vocant, ne præoccupati & inermes incautè cadant; ita vigil conſcientia, quando nefas aliquod animum ſubiit, perſtrepit inquies, & exclamat, animam vrgens, vt, ſi declinare velit mortem æternam, pellat & eliminet citò ſuis è finibus inimicum. Vide plura de ſynderesi. pag. 426. col.2

Ex Ieremia.

Cap.2. **D**Vo mala fecit populus meus: & dereliquerunt me fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi ciſternas diſſipatas pag.56.col.2

In derelictione Dei conſiſtit auerſio ab eo, ſicut & ciſternis defoſſis ineſt conuerſio ad creaturas. Video duo hæc ineſſe peccato. pagin. 56. col.1.& 2

Cap.3. *Fornicata es cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me, dicit Dominus; & ego ſuſcipiam te.* pag.230.col.1

Nulla licèt enormia peccata Dei gratiæ ſufficientis influxum arcere queunt, vt paſſim ſacro Codice comprobatur. Vide plures textus, p.230. col.1

Cap.12. *Quare via impiorum proſperatur, bene eſt omnibus, qui operantur iniquitatem? Congrega eos ſicut gregem ad victimam.* pag.182.col 2

Malè boui cedit, quando ſinit eum Dominus in paſcuis ad ſaginam: nam gramine pingui paſtus abit ad macellum, illic poſt ferias à labore duro, & indulta diu otia iugulandus.

Cap.18 *Deſcendi in domum figuli, & ecce ipſe faciebat opus ſuper rotam, & diſſipatum eſt vas quod ipſe faciebat è luto manibus ſuis, conuerſuſque fecit illud vas alterum, ſicut placuerat oculis eius vt faceret.* pag.517.col.2

Initiò compactus homo fuit ex luto, cuius opifex ipſe Deus vt fractum eſſe vidit hoc vas; ex eodem luto fecit vas pulchrius. Namque primus Adam fractus cùm cecidit, in Chriſto fuit rectiùs inſtauratus. Quippe ſicut imber è cœlo cadens exceptus humo facit cum terra diluta lutum; ita Dei verbum vnitum carni noſtræ terrâ ſatæ lutum ſalutare fecit hominibus, quorum illo luto illitos oculos inſtaurauit. Lapſus homo iacens, & luto quaſi immerſus ſurgere non poterat ad diuina, niſi Deus ipſe lutum aſſumens deſcenderet ad humana, vt mediante luto aſſumpto, cælum daret ei, qui extinctâ ſui luti memoriâ cælum tentauit ineptè ſuis viribus vſurpare.

Cap.31. *Conuerte me Domine, & conuertar.* pag.16. col 2

Fruſtrà ſuæ conuerſionis homo ſibi attribuit initium, cùm illa ſuum à Deo capiat exordium, vt & omne ſumit deſuper incrementum.

Ex libro Lamentationum.

Cap.3. **O***Culus meus deprædatus eſt animam meam in cunctis filiabus vrbis meæ. Venatione me ceperunt quaſi auem.* pag.544 col.1

Sic aſtutè ſolet auis philomela capi, ſagacis aucupis induſtriâ, qui cautè ſuum explicando rete, notam auiculæ eſcam laqueis inſinuat, quam ſtatim atque videt auis ex arbore opaca cui incumbit, vltro viſo cibo illecta ſe demittit ima in retia, vbi deglutiendo cibum aſpectum concludit eam rete latens callidi venatoris. Vide plura ſcitu digna, quibus ille locus Scripturæ fusè & clariùs explicatur, pag.544.col.1

Cap.5. *Conuerte nos ad te, & conuertemur.* pag 16. col.2

Hominis conuerſio ad creaturas eſt peruerſio mera, quia deflectit ab illo cuius eſt imago, id eſt, à Deo, ad quem dum amore totum ſe conuertit, ad illapſæ priùs gratiæ ſtatum denuò pœnitens inſtauratur.

Index textuum Scripturæ ſacræ.

Ex Ezechiele.

Cap. 1. M*Anus hominis ſub pennis eorum* pag. 225. col. 2

Illa manus & filij hominis, id eſt, Chriſti. Omnis enim gratia pertinens ad redemptionem animarum eſt per Chriſtum, cuius & diuinitas exprimitur his etiam verbis ibi expreſſis: *Vbi erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur.* Fruſtrà niſus homo ſuos omnes exerit vt aſſurgat ad ſuperna, niſi ab impetu Sancti Spiritus excitentur. Vide plura de gratia. pag. 225. col. 2. pag. 226. col. 1

Ex Daniele.

Cap 13. S*Pecies decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum.* pag. 570. col. 1

Vt operari ſequitur eſſe; ita ſubuerſus homo nihil rectum agere, neque ſuo animo verſare poteſt, ideoque velut immemor cæli, ad terrena totus conuertitur, illud vnum tantùm in votis habens; ſcilicet magno Dei iudiciorum contemptu, genio ſuo turpiter indulgere.

Exarſerunt ſenes in concupiſcentiam eius, & auerterunt ſenſum ſuum, & declinauerunt oculos ſuos, vt non viderent cælum. pag 570. col. 1

Expuncto Dei timore nihil omnino mali eſt, quod non audacter homo patret, Venere fortiter inſtigant. Ad quæ ſcelerum portenta virum fœmina ſollicitet, expertus Achab magno ſuæ animæ detrimento docet, abnegato Dei cultu, idola colens, ad hoc immune nefas eum iniqua fœmina conſtringente. Vide plures effectus luxuriæ. pag. 370. col. 1

Ex Oſea

Cap. 2. D*Vcam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius.* pag. 68 col. 1

A plateis atque vicis eſſe procul multùm conducit eis qui in gratiam cum Chriſto Domino redierunt. Turba namque bonis inimica, malos eos certò facit, quando vitam atque mores inſtituunt ad inſtar incautæ plebis: ideóque ſacræ Dei ſponſæ, id eſt, animæ pœnitentes, ſunt ſortitæ nomen turturis, quia ab omni vulgi ſtrepitu abhorrent, & delectat eas præ tumultu intima ſolitudo. Quanti peccatores olim iacturam fecere Dei in plateis, in choreis atque ludo, qui poſtea ducti pœnitentiâ perfectâ, Deum reducem in deſertis & ſpecubus inuenerunt. Vide plura de nequitia turbarum. pag 68 col. 1

Cap. 9. *Abalienati ſunt in confuſionem.* pag. 351. col. 1

Vt receſſus à luce parit tenebras; ita Deum gloriæ qui deſerunt, inglorij ſunt, & ratione ſuæ deſertionis eam in mulctam incurrunt, vt ſcilicet in hoc & futuro ſæculo confundantur.

Facti ſunt abominabiles, ſicut ea quæ dilexerunt p. 351. col. 1

Ratio quare mali ſint homines, qui deuinxere ſuum omnem affectum Mundo, petitur ab amore, cuius indoles imprimitur animæ: nempe, ſicut ait Auguſtinus in Epiſtola ad Macedonium, *Mores noſtri non ex eo quod quiſque nouit, ſed ex eo quod diligit diiudicari ſolent nec faciunt bonos vel malos mores, niſi boni vel mali amores.* Cùm ergo ſupra modum creaturas ament aſſeclæ Mundi; ille malus amor eis altè ſuam nequitiam inurit, ac proinde facit homines abhorrendos. Vide plura. pag. 351. col. 2

Ex Ioële.

Cap. 2. Q*Vis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat, & relinquat poſt ſe benedictionem.* p. 60. col. 2

Conſultò Deus ignotam & incertam voluit eſſe nobis veniam indultam, ne ad obſequium Dei valentes & impigros animos frangeret inertia. Ille ſanè timor ſalutaris erit ei, qui in ſe ſuam diligentiam acuet, vt fortiter præſtet ea, quæ poſſunt inclinare Deum ad gratiam erogandam. Vide locum fuſius explicatum ex iure Cæſareo & Patribus illuſtratum. pag. 60. col. 2

Cap. 3. *Aſcendet fœtor eius, & aſcendet putredo eius. quia ſuperbè egit.* pag. 57. col. 2

Vt graueolentes eis ſunt horrori magno, quorum naribus inſinuant hunc fœtorem, quo importunè putent; ita nemo poteſt ferre virum qui ſuperbit: nempe ſua egregia facinora dum prædicat & extollit ore grandiloquo & mentiente, lædit aures aſtantium, quibus eſt inſulſis laudibus importunus.

Ex Amos.

Cap 4. P*Ræparare in occurſum Dei tui Iſraël.*

Ad huiuſce rei faciliorem captum, ſuppono Deum eſſe Solis inſtar, qui iugiter irradiat; ſed in ſpeculo terſo ſuam nullo planè modo lucem exprimit ſi ſpeculum ab eo auerſum fuerit. Ita Deus à luce ſua quamuis neminem excipiat, illucendo rebus cunctis vt congruit earum ſorti; tamen expreſsè petit, vt ad ipſum illuminanda luce cæleſti adulta anima conuertatur.

Quinam verò motus animi præuij ad gratiæ influxum neceſſarij ſint, non ab hæreticis eſt, ſed à Sanctis Patribus addiſcendum. Vide Patrum ſententias. pag. 15. col. 2. pag. 16. col. 1 & 2

Ex Iona.

Cap. 4. V*Idit Deus opera eorum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala, & miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.* pag. 424. col. 2

Non ergo Deus adimit hominibus libertatem reſiliendi à peccato, prædicendo mala, quibus ſunt plectendi; imò viam ſternit eis ad pœnitentiam, vt maturè ſibi inflictis vltrò pœnis, vt precibus, inediâ, largis eleemoſynis redimant ſupplicia æterna, vitæ eorum reprobæ deſtinata. Vide Dei à Propheta minas intentas homini, non eius tollere libertatem. pag. 424. col. 2. & pag 425 col. 1

Ex

Index textuum Scripturæ ſacræ.

Ex Michæa.

Cap 7. M*Iſerebitur noſtri, deponet iniquitates noſtras, & proiiciet in profundum maris omnia peccata noſtra.* pag.58. col.2

Nulla maris aquis ineſt virtus in peccata, labem vt detergant, quam peccatrices animæ contraxerunt. Vis hæc pœnitentiæ lacrymis eſt conceſſa, quia diluitur flendo malum illud atrox, quod indulgendo ſuis ſenſibus & voluptati incautæ nimis animæ commiſerunt. Sed nota, Vatem dixiſſe Deum miſeriturum antequam meminiſſet ille maris: namque flere nequit homo reus ob peccata ſua, niſi Deus indulſerit; nempe Dei beneficium eſt ſingulare talis gratia lacrymarum.

Ex Aggæo.

Cap.2. M*Eum eſt argentum, & meum eſt aurum, dicit Dominus exercituum.* pag.201. col.1

Lege, Nemo Codice, De Theſauris. Vnicuique licet in ſuo fundo gazas inquirere; in alieno verò nefas eſt concluſas opes quocunque modo ſuo nomine perſcrutari. Ad banc alludendo legem fas eſſe dico tibi inueſtigare tuo in fundo penu abditum, id eſt, laborare, Dei gratia ne illapſa gratis & in caſſum penitiore loco cordis abdita & vacua deliteſcat. Gratia diuina foras educitur, quando bonis actibus excolitur, & ita diues theſaurus eruitur. animâ diteſcente nouis ſemper influentibus gratiis, idque ſine iactura priùs inſitæ paupertatis. Rurſus ille ſibi effodit in proprio fundo gazas, qui aurum abundè ſuum erogat in gratiam egenorum. Theſaurus ita cœlo reconditur, quando datur hîc pauperibus, nec meliùs aut citiùs diteſcit homo, quàm diſtribuendo ſuas egenis opes, & ſe colligendo ad pauciora, vitam pauperum æmulando.

Sed ex alieno ſolo velle gazas effodere perinde ſanè eſt ac fallaces opes huius Mundi conquirere. Mundus enim eſt alienus ager, iuxta Vatis hoc effatum.

Pſal. 23. *Domini eſt terra, & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuerſi qui habitant in eo.* Cùm ergo totus orbis opes concludens ad Dominum pertineat, ille legi obnoxius eſt, vt in alieno ſolo quærens theſaurum, qui vult eſſe diues in hoc ſæculo, diuitias innitu quaſi Deo rerum omnium Domino comparando. Vide qui ſint pauperum theſauri. pag.201. col.1

Ex Zacharia.

Cap.1. C*Onuertimini ad me me, & ego conuertar ad vos.* pag 15. col.2

Ille Dei gratiæ præpedit influxum, qui non attentè curat omnes obices remouere Dei gratiæ illapſum in cordis intima remorantes.

Cap.9. *Quid bonum eius eſt, & quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines.* pag 451. col.2

Cùm Euchariſtia ſacra Ieſum pulchrum & bonum, vltro nobis obiicere ſolita ſit, imò dare; quare repens cunctatur amor noſter inardere tali fomite cælitus excitatus?

Ex Malachia.

Cap.3. C*Onuertimini, & videbitis quid ſit inter iuſtum, & impium; inter ſeruientem*

Deo, & non ſeruientem ei. pag.609. col.1

Conſtantinus Imperator eameſt expertus vim religionis Chriſtianæ; mores quippe ſuos truces & inhumanos ſic mutauit, vt ex ſuperbo mitis, & humilis effectus in Concilio Niceno pronum ſe demiſerit ad pedes Antiſtitum, quos coluit, & ſuſpexit vt homines Chriſti vices in hoc ſæculo referentes.

Differunt ſanè toto cœlo, pius, & impius: namque pius vt conſors naturæ diuinæ vitam agit ſuauem, & tranquillam; impius verò ſecus æuum inquies ducit, ſemper importunis conſcientiæ ſtimulis agitatum.

Ex libro II. Machabæorum.

Cap.5. R*Ex ciuitatem armis cepit. Iuſſit autem militibus interficere, nec parcere occurſantibus, & per domos aſcendentes trucidare.* pag.425. col.1

Illa grauis Ieroſolymæ ruina, quædam eſt idea cladis, in quam incurrit homo reus, qui peccando iuris dæmonum effectus eſt: namque dirus hominum hoſtis eos omnibus vſquequaque bonis exuit, quæ fecere priùs ſtatim atque graui, id eſt, mortali peccato fecit eos obnoxios, nihil præter imaginem mortis ſauciatæ plagis innumeris animæ derelinquit.

EX NOVO TESTAMENTO.

Ex Matthæo.

Cap 5. V*OS eſtis lux Mundi.* pag.18. col.1

Gratia diuina, toti animæ infuſa, facit eam rutilam & ſplendentem, alio longè modo quàm virtutes, quæ dumtaxat vnam afficiunt animæ facultatem. Vt namque prior eſt gratia naturâ quàm virtutes; ita debet & gratiæ ſubiectum eſſe priùs naturâ ſubiecto virtutum. Cùm ergo animæ eſſentia prior ſit naturâ ſuis potentiis, quæ ſunt virtutibus ſubſtratæ, ſicut earum ſubiecta; Dei gratia animæ eſſentiam pro ſubiecto ſibi debito congruè vendicabit. Vide plura loco iſti opportuna. pag.18. col 1 & 2. & pag.19. col 1. & 2

Non veni ſoluere legem ſed adimplere. pagina. 438

Lex antiqua duos habet cardines, in quibus vertitur tota, mores ſcilicet componendos, & aduentum Chriſti, quem obſcure typis & figuris ei congruis exprimebat. Vt pictor inducendo rudi lineamento viuos colores, non damnat illud, ſed abſoluit; ita finem Chriſtus impoſuit his figuris, & ſacrificiis, quæ Chriſtum venturum, penicillo licèt rudi, graphicè deſignabant.

Lex antiqua mores hominum ad ſanctitatis apicem non euexit, quamuis eos direxerit, aptè vitam vt componerent, & vitam beatam ſortirentur eius obſequio homines obſtricti: ſed Chriſtus conſulendo tria vota Euangelica, perfectè legis lacunas hiantes & vacuas adimpleuit. Vide plura de hoc argumento. p.458. col. 1. & 2

Index textuum Scripturæ ſacræ.

Cap.6. *Nemo poteſt Deo ſeruire, & mammonæ.* pag.194. col.1

Nemo ſimul eſſe poteſt reus peccati mortiferi, & in ſtatu gratiæ habitualis iuſtificantis. Nam qui mammonæ ſuum omne vouit obſequium, ille Deum profectò minus amat, quàm mammonam, id eſt, opes. At præferre Deo creaturam eſt lethale crimen; ergo diues, quem rorum deuinxere ſibi diuitiæ, dum creaturæ ſuum animum obſtrinxit, abiecit à ſe procul animæ conditorem.

Quando diues ſeruit Deo, & mammonæ, duos illos Dominos ſic attendit, vnum vt ſuſtineat, alterom & contemnat. Ille colit peccata, quibus opes faciunt diuites obnoxios, virtutes verò fugit, à Chriſto ſuis ſequacibus indictas, atque ita ſui Domini prædilecti, ſcilicet mammonæ typos, ſeu veſtes induit, id eſt vitia, virtutes deſpiciens, quæ ſunt teſſeræ Redemptoris. Idcirco domus diuitum vt vitiorum omnium aula fœtet; pauperum verò ſecus ædes, vbi Chriſti bonus odor ſpirat, virtutum omnium frangrantiâ ſunt ſuaues: illic agunt excubias Angeli, pauperum cuſtodes: at diaboli ſeductores apud diuites excubant, inuigilant, & aſtutè cauent, ne quid eis ad ſalutem pertinens ingeratur.

Cap 7. *Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium; intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* pag 438. col.2

Perhumanè vocant nos Mundus, caro dæmon, æmulantes ouis ingenium: at ſæuientes, eos perdunt inhumanè, quibus ementita boni ſpecie ſæpius illuſerunt. Mendaces hi Prophetæ technarum artifices obſtant, ne reſipiſcat homo, ſuam aliquando vitam impiam pertæſus, à qua valedicens his Prophetis, influente Dei gratia reſiliret Vide plura de falſis Prophetis. pag.437. col.1. & 2

Cap 8. *Veſpere facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, & eiiciebat ſpiritus verbo.* pag. 268. col 1

Horâ veſpertinâ foras dæmon pulſus abit: ſed ſpiritus ille nequam, à quo eiectus eſt? à verbo: Nempe neceſſe fuit, Dei Verbum in homine aſſumpto, luce ſua tenebras à diabolo offuſas abſtergere, & verbo mutos dæmones ab hominum cordibus amandare

Cap.11. *Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terra, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus; & reuelaſti ea paruulis.* pag.221. col 2

Qui videntur eſſe ſibi prudentes, & ſapere præ aliis, hi profectò tument; qui verò ſui nihili conſcij humilitate benè ſuada velut paruuli ſe demittunt, hi reuerâ Dei oculis tantùm ſapiunt, quantùm deſipiunt illi, qui ſuperbiæ aura inflati, inſtar dæmonis intumeſcunt. Arcana diuina latent hos ſuperbos: quippe Deus odit eos vt diabolo afflatos; illis verò, quibus ineſt ſpiritus homilis atque mitis, abſtroſa quæque fidei myſteria cælitus innoteſcunt.

Cap.11. *Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta.* pag 286. col 1

Comparatur ibi Ioannes hominibus è muliere natis; at Chriſtus ortus eſt de virgine, & non è corrupta fœmina procreatus.

Cap.13. *Sollicitudo ſeculi iſtius, & fallacia diuitiarum ſuffocant verbum & ſine fructu efficitur.* pag. 196. col.2

Concionibus adeſſe gratis & in caſſum diuites aſpicimus; quamuis enim aure attenta Dei verbum excipiant; non idcirco tamen ſortitur cum effectum, quem præco Dei verbi intendit exhortans diuites ad reſtituendas malè partas opes: nam ſollicitudo gazæ inſtruendæ, Dei verbi præpedit effectus, quos opes iniquæ cogunt in perniciem diuitis abortire. Vide plura de nequitia opum. pag.194. 195. 196. 197. & 198

Cap.16. *Caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cœlis eſt.* pag.348. col.2

Fidei obiectum quo, ſeu ratio formalis ſob qua, quæ eſt cauſa credendi, eſt prima & ſumma veritas Dei reuelantis ea quæ creduntur. Vnde quia Chriſtum Petrus eſt confeſſus eſſe Dei filium, nulla prorſus humana ratione talem extorquente fidem, Chriſtus ait hoc ſciuiſſe Petrum, ſolo Deo, & non aliquo homine, reuelante.

Non poſſe Deum trinum in perſonis naturæ ſolo lumine agnoſci, vide in pagina 415. col 1. & 2

Cap.19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni & ſequere me.* pag.199 col.2

Perfectionis Chriſtianæ duo ſont hi cardines, in quibus religio tota vertitur, ſcilicet charitas & paupertas. Charitas hominem exuit ſeipſo, Ieſum vt induat & ſequatur. Paupertas eum ad ſequelam Chriſti aptat, qui ſequaces vult eſſe ſuos à ſæculi huiuſce rebus omnibus expeditos.

Paupertatis encomia vide pag.199. col.1. & 2. p.200. col.1

Apud homines hoc eſt impoſſibile: apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt. pag.224 col.1

Scriptura ſacra vocat impoſſibiles res quæ ſont valde difficiles. Vide exempla. pag.224. col.1

Ecce nos reliquimus omnia: & ſecuti ſumus te. p.359. col.2

Philoſophis gentilibus non profectò ſatis fuit ad ſalutem reliquiſſe ſua omnia; ſiquidem hoc fecere, ſuum vt ad arbitrium viuerent: Chriſtiani verò ſecus dum ſe exuêre bonis omnibus non ſe credidere ſuo nutui, ſed ſe effinxere totos ad normam à Chriſto ſuis ſequacibus indictam, vt perfectionis exemplar omnibus exhiberent.

Cap.20. *Ecce duo cæci ſedentes ſecus viam audierunt, quia Ieſus tranſiret, & clamauerunt dicentes: Domine miſerere noſtri, fili Dauid. Turba autem increpabat eos vt tacerent.* pag.130. col.2

Reprobi omnes teneurà cæci otioſè ſedent & quieſcunt in fruitione boni illiciti. Nuncupo rectè cæcos homines illos, quos peccati caligo luci gratiæ abſtulit, & extra viam mandatorum Domini relegauit. Non ſatagunt imò neque curant eſſe ciues cæleſtis Ieruſalem: etenim capti voluptatis ſuauitate, viam cæli horrent, ratione crucis ibi erectæ. Quòd ſiquando meminere Dei, vt auxilium eius ſpeciale petant contra tenebras eis offuſas, multos habent obices, præſertim turbam hominum impiorum.

Vt cæcis vociferari & clamare quaſi inolitum eſt; ita nequam & iniqui tragœdias excitare ſolent, eorumque clamor eſt ferè iugis & aſſiduus deſinens in periuria, blaſphemias, conuitia, calumnias, & verba obſcœna. Præterea res eſt familiaris eis poſt clamores æuum conſumere miſerè litigando.

Quæres fortè, quare duo illi cæci extra viam erant, reſpondebo tibi, illos fuiſſe ſecus viam, quia cæci erant. Cæcis enim vt eſt recta via ignota, quia inaſpecta, ſedere magis extra viam conuenit, quàm

Google

quàm perperam incedere: neſciis namque pedes vbi figant, periculum imminet ſæpius offendendi.

Cap.25. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum paratum vobis à conſtitutione Mundi.* pag. 274. col.1

Ab æterno Deus hominem conſtituit edere in lucem vt regnaret. Cùm ergo natus homo cœlo ſit & ſolio, quare ſolo cupit adhærere, ſuum dando nomen diabulo, cui peccando totum ſe obſtringit. Homo natus ad imperium, ſe ſubiiciendo Deo, ita ſibi coronam texit, ea præſtans, quæ faciunt ad ſalutem animæ comparandam.

Ex Marco.

Cap.2. *IEſus ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.* pag.432 col.2

Primò fuit remouenda mali cauſa, ſcilicet culpa, ratione cuius æger hic iacebat in mulctam criminis antea perpetrati.

Ex Luca.

Cap. 2. *NOn recedebat à templo, ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens die ac nocte.* p.325. col.2

Qui in templo frequens eſt, ille bonis operibus vacat.

Cap. 3. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* pag. 323. col.2

Ita locum iſtum Gregorius expendit: *Aliud eſt fructum facere pœnitentiæ, aliud dignum fructum pœnitentiæ facere.* Vide totam ſententiam. pag.323. col. 2. in calce.

Cap 8. *Semen eſt verbum Dei:* pag.594 col.1

Alludit eò Seneca Epiſt.38. *Non (inquit) multis verbis opus eſt, ſed efficacibus. Seminis modo ſpargenda ſunt.* Nempe ſicut ſemen porrecta manu ſpargitur, & non ore; ita Dei verbum non debet ore ſolùm, ſed congruo ſermoni opere ſeminari. Etenim argumenta boni operis citò fidem faciunt; ſermones verò parum afficiunt, & præſertim ſi ſint diſcolores ſelectæ voces ſermonis elegantis, & reprobæ prædicantis hominis actiones.

Cap.12. *Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos: requieſce, comede, bibe, epulare.* pag 437. col.2

Mendax Propheta caro eſt, quæ impinguata prurit, & animam titillando, Dei omnem memoriam expungit. Vtque vacet impunè ſuis illecebris, caro vitam, eamque ſanam & perennem animæ ſeductæ nimis & credulæ pollicetur. Itaque ſpe concepta vitæ longioris homo, Dei atque ſui oblitus, abit in vitiorum omnium præceps, dumque vitam propagare putat in epulis & choreis; agit delinquendo, fato vt pereat immaturo.

Dixit illi Deus: ſtulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem paraſti cuius erunt? pag.437. col.2

Quocunque momento ſinum concludit æuum homo nequam ſemper dicitur nocte mortuus: ille namque, cui gratiæ diuinæ lumen non affulget, in tenebris eſt; & quia non æterna ſapit, deſipit, & ſtultus congruè nuncupatur.

Cap. 22. *Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* pag 418 col.2

Profectò donum hoc loco Petro imperratum, etiam porrigitur ad ſucceſſores eius. Chriſtus enim orauit pro Petro ad vtilitatem Eccleſiæ: Eccleſia autem ſemper aliquo indiget, à quo confirmetur, cuius quoque fides deficere non poſſit: neque dæmon tentauit vnum hoc ſolùm, ſcilicet duntaxat eos cribrare, qui tunc erant fideles; ſed etiam alios ætate poſtera naſcituros.

Hac Chriſti oratione liquet, fuiſſe Petro duo conceſſa priuilegia. Vnum vt nunquam poſſet aberrare à fide licèt à dæmone tentaretur. Hoc reuerà maius eſt dono perſeuerantiæ. Nam dicitur aliquis perſeuerare vſque ad finem, qui eſtò cadat aliquando, tamen ſurgit, & in fine fidem recuperat. At Dominus impetrauit Petro, vt nunquam poſſet à recto fidei tramite deuiare. Alterum priuilegium eſt, vt ipſe velut Pontifex non poſſet aliquid docere contra fidem, nec quiſpiam ſucceſſorum eius attentaret aliena à ſincera fide dogmata publicare. Vide plura de ſummo Pontifice & Romana Eccleſia. pag. 419. col. 1. & 2. pag. 420. col. 1

Ego diſpono vobis regnum, ſicut diſpoſuit mihi Pater. pag. 128 col.2

Profectò nihil gloriæ homini accedet in cœlo, niſi in ærumnis huius vitæ gerat ſe generosè, ſicut ait Chriſtus eis, quos milites inſcripſit, ita fatus: ego cœlum cruce, flagris, & morte acerba mei iuris eſſe feci: ſimilia vos tormenta manent, ſi vos aliqua cupido cœli ſollicitat: etenim nullus eò poteſt appellare, quem pro Chriſto dimicando cruor non infecerit: quippe ciues omnes cœleſtis Ieruſalem ſcaturiente ſuo quondam ſanguine purpuraſcunt. Vide plura ſcitu digniſſima de gloria magna fuſo ſanguine comparata. p. 128. col.1. & 2

Ex Ioanne.

Cap.1. *ERat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum.* p. 15. col.1

Nemo poteſt conformis eſſe Dei filio, ſcilicet Chriſto, niſi eius lumine perfuſus. Chriſtus autem animæ illucet, gratia in illam cælitus illabente.

Cap.6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum.* pag.16. col.2

Cùm ad Deum ire ſupra naturæ vires ſit, homo nequit eò aſſurgere abſque Dei gratia deſuper illum validè percellente.

Cap 8. *Vos ex patre diabolo eſtis; & deſideria patris veſtri vultis facere: ille homicida erat ab initio.* pag 256. col.2

Ioannes in Apocalypſi vocat Chriſtum agnum, *qui occiſus eſt ab origine Mundi.* Quippe fuit dæmonis hoc intentum, quando fecit ſe rebellium caput; ſcilicet homini à Verbo aſſumpto procurare necem, & conceſſas ei ſublimes infulas vſurpare. Vide quale fuit peccatum Diaboli. p.256. col.1. & 2

Cap. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite.* pag.610. col. 1

O quàm potens eſt ad faciendam fidem bonorum operum argumentum!

Cap. 11. *Expedit vobis, vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat.* pag 429. col 1.

Caïphas nec propriè, neque verè Prophera fuit, eſtò voces iſtas propheticas ediderit. Verba quidem protulit propheticum ſenſum habentia; ſed quia non intelligebat ea, verè donum propheriæ non habuit, ſed quemdam eius inſtinctum, qui

non ſufficit vt hic perduellis homo, Vates ſeu Propheta verè, & propriè nuncupetur. Vide plura de prophetiæ dono. pag. 429. col. 1

Expedit vobis vt vnus homo moriatur pro populo. Animalis homo debet mortificari, ne ipſe totus homo vitâ cadat, & hac æterna, cuius rationalis homo nequit eſſe compos, quin mortificatus homo pereat animalis. *Eamus & nos, & cum eo moriamur.* pag 498. col a

Attenditur gratitudinis æſtimatio ex pretio rei, quę rependitur; at omnes benefactori referre bona malunt, quàm eius intuitu inflicta mala aſpera tolerare. Quippe ſicut argutè Satan ait. *Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima ſua.* Iob 1. Id eſt, vt homo procul arceat à ſe mala, quibus impetita caro lædi poteſt & laceſſi, contemnit opes, quas etiam largas dare ſolet, vt procuret ægrotanti corpori ſanitatem. Si quis ergo Deo referre velit gratias ſummas, ille potum à Chriſto calicem Paſſionis abſorbeat, & vltro mala, ieiunia arcta, flagella, cruces, opprobria, conuitia, vigilias, & alia dura pro rependenda vice Chriſto læto animo patiatur.

Ita ſuum animum gratum erga Ieſum generosè Thomas expreſſit. Audiens namque vitam Chriſti adduci in diſcrimen ſi pergeret ad caſtellum, vbi defunctus erat Lazarus, audacter ait aliis Apoſtolis: *Eamus & nos, & cum eo moriamur.* Quaſi diceret: Tot à Chriſto bonis acceptis, ei deuincti ſumus, vt nequeamus ea bona ſicut par eſt congruo pretio perſoluere, niſi mortem pro ipſo fortiter oppetendo.

Cap 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* p. 17. col. 1

Sine Deo res nulla poteſt fieri: quippe prima cauſa rebus omnibus illud eſſe præbet reale, cuius obſequio exiſtunt. Sed profectò Deo non influente, nihil fit ab homine; quale verò nihil fit illud, quod abſque Deo fit ab homine, ſcitè docet Auguſtinus hoc contextu: *O homo quid ſine Deo feciſti? ſine Deo defeciſti.* Defectus ergo, ſeu peccatum non influente Deo, à delinquente homine perpetratur. Idcirco Scriptura Sacra vocat peccata delicta, quaſi deliquia: nam cùm delinquit homo, ſui eſſe velut deliquium patitur, vt aliquando Vates ipſe ſuo experimento nouit, ita gemens: *Ad nihilum redactus ſum, & neſciui.* Collimat eò Theologia ſacra, docens peccatum eſſe defectum, & non effectum, & ratione ſui nihili quod inuoluit non in rerum poſitiuarum ſed duntaxat in priuationum ſerie recenſeri.

Ex actis Apoſtolorum.

Cap. 2. *QVi ergo receperunt ſermonem eius, baptizati ſunt.* pag. 212. col. 1

Recipere ſermonem Dei perinde ſonat, ac verbo Dei prædicato morem gerere, qui vero Dei verbo citum præſtat obſequium, ille quaſi baptizatus inde redit in gratiam cum Deo, ob remiſſa crimina rediuiuus.

Cap. 12 *Herodes veſtitus veſte regia ſedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis: Confeſtim autem percuſſit eum Angelus Domini, eò quod non dediſſet honorem Deo, & conſumptus à vermibus expirauit:* p. 163. col. 1

Indoles eſt hæc omniom hominum ſuperborum, vt in cothurnos aſſurgant, & cœteros omnes deſpiciant; quaſi verò Dei eſſent. Superbia illa ſola non eſt, ſed ſtipata fœdis aliis vitiis hominem corradit, ac proinde facit, vt cadauer exeſum à vermibus abhorrendum.

Cap. 15 *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis, nihil vltrò imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria: vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato.* pag 418. col. 1

Eccleſia non perſpicacis alicuius ingenij acumine freta fidem aſtruxit, ſed Spiritu Sancto fœta parturiit hæc decreta, quibus homines inſtituit & initiat abditis induſtriæ humanæ ſacris myſteriis. Ideoque primo in Concilio coacto ab Apoſtolis hi primores Eccleſiæ dixere, ſua non eſſe ſacra dogmata, quæ præſcripſit ibi Synodus, ſed à Spiritu Sancto cælitus inſpirata. Vt autem propitius adſit Spiritus Sanctus in Concilio celebrando, nihil eo inconſulto Patres agunt, imò neque Sacram Synodum auſpicantur. Celebratur enim Miſſa ſolennis à Spiritu Sancto priuſquàm aliquid à congregatis Patribus explicetur. Eccleſia namque ſciens domum Dei eſſe fidem, ſitibunda petit aquam, id eſt, è cœlo rorem, quo aſperſa ſitim extinguat, & reſocillet animas; arcana Dei abdita ſitientes. Vide plura de Conciliis. pag. 418 col. 1. & 2. p 419. col. 1. & 2

Cap. 20. *Nunc ecce alligatus ego ſpiritu vado in Ieruſalem; quæ in ea ventura ſunt mihi, ignorans: niſi quod Spiritus Sanctus per omnes ciuitates mihi proteſtatur, dicens: quoniam vincula, & tribulationes Ieroſolymis me manent,* pag. 129. col. 2

Quiſquis generosè cœpit baiulare crucem, ille ſibi ferias non præſcribat, vt pertæſus huios auſteræ vitæ ritum; ſiquidem illâ viâ ſolâ patet iter ad Ieruſalem hanc cœleſtem, quò nos beata fata vocant. Paulus eò volens ire, ſe accinxit ad vincula, flagella, cruces; apprimè ſciens, anguſtias eſſe viam rectam illius regiæ ciuitatis.

Ne igitur cuncteris, homo Dei, inire viam cœli propter eas anguſtias fortè tuo corpori ingratas: tempus enim tribulationis noſtræ breue eſt, & momentaneum: illa vincula ferrea, nunc dura, tibi cedent ad gloriam, vt illa quibus olim Agrippa fuit turpiter alligatus. Vide Regis Agrippæ hiſtoriam. pag. 129. col 2

Cap. 23. *Percutiet te Deus, paries dealbate.* pag. 351. col. 1

Albedo obducta, muri veteris & ruinoſi obtegendo rimas, illudit eis qui in fuçata domo degunt, neſcij propter collabentes ædes omnibus inquilinis mortem proximam imminere. Hypocritis ſpecie virtutis ementita nomen aliquod grande ſuis aſſeclis conciliat; ſed hypocritæ virtutes omnes ei diſpereunt, albæ qoidem cote tenus, ſed ruinoſæ, nihil ad ſalutem animæ conducentes.

Ex Epiſtola ad Romanos.

Cap. 5. *NOn ſicut delictum, ita & donum: nam iudicium ex vno in condemnationem; gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem.* pag 520 col. 2

Quia proles Adæ rea fuit ob peccatum, originale priùſquàm proprio caderet arbitrio, Chriſtus eam primò labem intendit abſtergere ab origine contractam, quàm peccata motu proprio perpetrata. Copioſa tamen redemptio porrigitur ad omnia peccata cuiuſcunque labis ſint & ponderis Chriſtus enim ſatisfecit de rigore, Dei iuſtitiæ pro peccatis etiam infinitis.

Cap. 6. *Gratia Dei vita æterna.* pag. 17. col 2

Quando

Index textuum Scripturæ ſacræ.

Quando Deus hominem diligit in ordine ad vitam æternam, quæ eſt ſupernaturale bonum, aliquid in homine producit, quod eſſe queat obiectum acceptationis huius ad gloriam hanc æternam: illud autem productum ſingulare bonum, gratia nuncupatur. Dicitur autem gloria hæc diuina, vita æterna; quia eius obſequio ſacro vita æterna homini procuratur. Vide plura de gratia pag. 17. col. 2. pag. 18. col. 1. & 2

Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ ad iuſtitiam. pag. 292. col. 2

Membris ineſt nequitia cùm peccatur, & ſanctitas quando tuti obſequio ſancto quouis opere conſecrantur.

Cap. 7. *Condelector legi Dei ſecundùm interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* pag. 188. col 1

Natura dicitur reparata ſuo à lapſu, magno Dei beneficio. Iuſti omnes eo in ſtatu ſunt, vigente Dei gratia apud illos, qui idcircò tamen ab ærumnis vitiatæ naturæ procul non ſunt, vtpote conſcij mortis, & patientes partis ſenſitiuæ motus rebelles, in rationem ſæpius inſurgentes. In hac natura reparata gemunt Sancti etiam virtutum omnium luce clari, vt conſtat vno ex Apoſtolo Paulo, cuius en lamenta. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Gratia diuina, licèt copioſa malis ſeu damnis non occurrit omnibus quæ incurrit natura dito peccati ſpiculo ſauciata.

Cap. 8. *Quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui.* pag 521. col. 2

Profectò penes conformitatem animæ cum Chriſto ſita eſt perfectio tota hominis: quippe nobis eſt propoſitus Chriſtus vt cauſa ſaluandorum hominum exemplaris.

Si tamen compatimur, vt glorificemur. p. 240. col. 2

Compaſſionis huius erit index cita ſagaxque fuga mali omnis conſortij: illic enim ſemper inire ſolent conſilium reprobi de nouo modo necis, Chriſto turpiter inferendæ.

Ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. pag. 295. col. 1

Peccare genus eſt ſeruitutis ingloriæ, qua tenetur homo reus in vincolis; qui verò Dei gratia dignatur, ij ſunt integræ libertatis.

Cap 9. *Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ.* pag. 76. col. 2

Reprobationis cauſa efficiens eſt voluntas Dei, iuxta locum iſtum Pauli Rom. 9 *Quem vult indurat.* Cauſa finalis eſt oſtenſio iuſtitiæ diuinæ, ſicut inſinuat Apoſtolus textu proximè recenſito. Vide plura. pag. 76 col 2

Cap. 11. *Iſraël ſectandò legem iuſtitiæ, in legem iuſtitiæ non peruenit. Quare? quia non ex fide.* pag. 77. col. 2

Lex antiqua ſita ſacris in Iudaicis, ex opere operato ſolo, ſuos non iuſtificabat olim integrè ſectatores. Nam iuſtitia orta tali ex obſeruatione, cute tenus erat tantùm, niſi adderetur opus aliquod internum, ſcilicet actus fidei charitate fœtæ, ratione cuius opus hoc legale, non quidem virtute ſua, quod perinde ſonat ac, ex opere operato; ſed ex opere operãtis ad iuſtitiã animæ pertingebat.

Dices: fracti ſunt rami, vt ego inſerar. Bene, propter incredulitatem fracti ſunt: tu autem fide ſtas: noli altum ſapere, ſed time. pag. 77. col. 2

Nemo debet arrogare ſibi quòd credat in Deum: quippe fides ſincera merum eſt è cœlo donum, quod ne fortè nobis excidat eſt timendum: nempe timor animam deprimit, & ſic obſtat ne ſuperbiendo, ſibi vſurpet homo donum fidei cælitus erogatum.

Cap. 13. *Abiiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die honeſtè ambulemus. Non in comeſſationibus & ebrietatibus: non in cubilibus, & impudicitiis: non in contentione, & æmulatione: ſed induimini Ieſum Chriſtum.* p. 31. col. 2

Spoliatis ac proinde nudis ait Paulus vt induunt Ieſum Chriſtum. In Paradiſo ſuas exuit iuſtitiæ veſtes homo, & tunicæ pelliceæ ſucceſſere Dei gratiæ expunctæ, cuius deliquium ſenſit homo reus. Exuuiæ beſtiarum apprime notant indolem quadrupedum, quæ multiplici vitio deſignatur. Gula lupis conuenit: hircos atque canes obſcœna libido notat: contentiones, ſimultates, ira, furor, & vindicta tigres ſignificant: inſatiabilis auri cupido gryphes delineat, quos veteres dixere gazis & theſauris iugiter incubare. Nulla demum ſunt peccata, quibus non aptare queas ingenium beſtiæ alicuius. Paulus idcirco volens Romanis olim perſuadere, ſuas vt tunicas pelliceas exuerent, recenſuit ex profeſſo plura vitia, quæ damnauit, eos adhortatus vt Chriſti exemplo vitam componerent, quod perinde ſonat, ac ſpoliatis olim in paradiſo ſacris veſtibus exornari.

Cap. 13. *Plenitudo legis eſt dilectio.* pag 131. col. 1

Homo, Dei amoris expers, obſeruando leges alias omnes, habet quidem altè legem cordi impreſſam; ſed illa ſine dilectione vaſis inſtar eſt vacui: namque diuinus amor eſt Paulo auctore legis integræ plenitudo. Vacuam dico legem quando vacat à meritis, quæ à charitate ſicut à radice ſumunt exordium; plenam verò legem appello, quæ mediante Dei amore ſuos ditat meritis & gratia profeſſores.

Ex Epiſtola I. Ad Corinthios.

Cap 3. T*Emplum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos* pag. 55 col. 1

Templum tunc dicitur eſſe Dei, quando ſacris ritibus ita Deo obſtringitur, vt illic agere profana velut piaculum ſit; hoc enim perinde eſt ac vſurpare ſibi rem Chriſto rerum omnium Domino conſecratam. Eodem planè modo dicit Apoſtolus, nos eſſe Dei templum, quia gratia diuina Deo ſic obſtringit eos quos afficit, vt ſanctificet illos, & obſter ne alteri domino mancipentur.

Cap. 9. *Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam?* pag. 104. col 1

Gratia diuina diues eſt ſtipendium, quo mediante rerum omnium Domino militamus.

Caſtigo corpus meũ, & in ſeruitutem redigo. p. 325. col. 2

Male cedit homini quando ſuo corpori ſubiicitur: pecudum namque more vitam agit ingloriam: Vt ergo ſui iuris eſſe queat homo, debet corpus in ſeruitutem redigere, vincula verò, quibus conſtringitur, ſunt ieiunia arcta, preces aſſiduæ, vigiliæ protractæ, & omnia auſtera corpori ingrata, quorum obſequio dominans hera caro ſuæ animæ ſubiicitur, ab illa velut domina caſtigata.

Cap. 10. *Petra autem erat Chriſtus.* pag. 240. col. 1

Petra, quæ percuſſa Muſis virga dedit aquas abundè toti populo Hebræo gyranti in deſerto, ſiti vrgente penè ſuam animam agenti, ſignificat Chriſtum, qui percuſſus virga crucis, aqua ſaliente vitam ad æternam orbem vniuerſum largiter inundauit.

Cap. 11.

Cap. 11. *Si noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur.* pag.73.col.1

Si diſtrictò pœnæ gladio plecteremus ea, quibos iniquè Deum offendimus, Iuſtitiæ illius plectendi minimè ſiſteremur. Satiùs eſt profectò ſuas in manos incurrere, quàm incidere in manus eaſque graues Chriſti Domini vindicaotis.

Cap 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum, omnes facultatos meas, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* pag 193.col.2

Ratio verò quare tales actiones, ſcilicet eleemoſyna & martyrium, debeant fieri in charitate vt ſint meritoriæ, eſt, debere bonum opus eſſe Deo gratum, vt ſit meritorium vitæ æternæ. Vnde quia homo in lethali peccato, Deo eſt ingratus; ab illo vt ſic emanare nihil omnino poteſt dignum æterna gloria coronari.

Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuoro, nihil ſum pag.615.col.2

Theologi hoc loco dicunt charitatem eſſe velut formam fidei, non quòd illa ſit ſubſtantialis eius forma, ſicut anima io homine: namque fides, & charitas ſunt habitus diuerſarum potentiarum, qui ſpecie diſtinguntor. Sed formæ nomen hic latè ſumunt Theologi, & metaphoricè ſecundùm analogiam ad formam propriè dictam, quæ ſuo modo ſubiectum perficit; ita fides quia perficitur à charitate, late ſumpto nomine formæ, ab illa dicitur informari.

Cap.14. *Qui loquitur, linguâ ſemetipſum ædificat; qui autem prophetat, Eccleſiam Dei ædificat.* pag.428. col. 2

Prophetar, hoc loco ſonat idem ac concionator. Vide quot modis vſurpetur verbum prophetare. pag 428.col. 2

Cap.15. *Gratia Dei ſum id quod ſum.* pag 29.col.1

Quò magis ab eſſe Dei recedimus, eò quoque magis nihilo propinquamus. Vnde quia peccando procul à Deo abimus, idcirco rei peccati lethalis ad nihilum redigimur. Contra verò quia gratia iuſtificans nos diuinæ naturæ facit conſortes, idcirco illa facit nos participes diuini eſſe, ratione cuius Paulus ait: *Gratia Dei ſum quod ſum.* Totum namque benè eſſe fluit à gratia diuina, cuius expers homo nequit in bonorum entium ſerie teceníeri.

Ex Epiſtola II. Ad Corinthios.

Cap.2. A*Nimalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei; ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere.* pag. 421.col. 1

Animal eſt corpus ſenſibile. Quòd ſi corpori ſenſibili anima compos rationis ineſt, illud corpus animatum nuncupator homo. Si verò quidam homo totum ſe ſenſibus addicat, & cuiui corporis obſtringat prorſus incutius eorum, quæ ad ſpiritum Dei pertinent, ille talis, animalis homo congruè nominatur Idque benè iuxta tritum hoc effatum: A maiori parte fidei denominatio. Cùm ergo vile ſenſuum obſequium reprobos abſtrahat à virtutum praxi, quam ſuaui ſuſurro Dei ſpiritus ſuggerit, & ſuadet, homo gulæ & luxuriæ adductus, ita ſui corporis efficitur inglorium mancipium, neceſſe eſt vt denominationem à ſenſibili corpore ſortiatur. At corpus ſenſibile animal eſt, ergo talis homo benè dicitur animalis.

Nota dici ſtultum huiuſmodi hominem, nec poſſe intelligere; non quod reuerà talis homo ſua ratione penitus excideret, ſed quia beſtiarum more viuit, à ſenſuum illecebris percitus in vitia, & ſopita quaſi ratione penitus inconſulta. Homo quidem eſt in actu primo, reos omnis & ſceleſtus, conſtat enim corpore & rationali animo; ſed in actu ſecundo procul abeſt ab homine; ſiquidem tantùm abeſt vt exerat aliquod rationis opus, quinimò peiùs habet quàm beſtiæ, quæ ſaltem ductu naturæ viuunt, cùm reprobi plerique leges naturæ violent, & ipſa natura ſuis vitiis turpiter abutantur.

Cap.3. *Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas.* pag.57.col.1

Anima quam Spiritus Sanctus inhabitat, eſſe debet libera, & non peccato ſeu vitio mancipata.

Cap.6. *Gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui.* pag.29 col.1

Nota penes laborem eſſe, Dei ne gratia vacua ſit: ſed illam eſſe plenam, quando bonis actibus inſudatur.

Exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate. pag.29. col. 1

Series hæc virtotum obſtat indefeſſâ ſuâ praxi, ne quando ſuo effectu diuina gratia vacoetur. Profectò res eſt obnoxia cenſuræ, regiè veſtiri, & ignominioſè vitam agere mancipij. Gratiæ veſte tegi, & non aptare mores iuxta modum, & cultum veſtis, hoc eſt iniurium eſſe gratiæ dignitati.

Cap.8. *In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, vt fiat æqualitas.* pag.285. col 2

Apoſtolos hoc contexto ſonorè docet opes huius ſæculi, ſcilicet aurum & argentum eſſe penes diuites, gratiam verò Dei largiùs infundi pauperibus, quos eo fine Deus condidit, vt eleemoſynâ acceptâ vices rependendo procurarent è cælo bona maiora ſuis beneficis hominibus, gratiam collatam, alia maiori gratia compenſando.

Cap.10. *In captiuitatem redigentes omnem intellectum, in obſequium Chriſti.* pag 37.col.2

In credendis, vnuſquiſque debet fidei conſentire magis quàm ſibi; in agendis verò, debet adhibere fidem maiorem aliis quàm ſibi, & maximè Prælatis, ad quorum arbitrium tenentur ij qui ſubſunt ex voto, ſua omnia moderari.

Cap.11. *Sufficit tibi gratia mea.* pag 218. col 2

Vnicuique Deus illam ſufficientem gratiam impertitur.

Ex Epiſtola ad Galatas.

Cap. 4 N*Otum vobis facio Euangelium, quod Euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundum hominem, neque enim ab homine illud accepi, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.* pag.348.col.2

Non eſt induſtriæ humanæ fidem infundere; ſiquidem eſt illa merum Dei beneficium, & gratia Chriſti Domini reuelantis.

Ex Epiſtola ad Epheſios.

Cap.1. D*Eus Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ, & reuelationis in agnitionem eius.* pag 384 col.2

Ita locum iſtum explicat Auguſtinus. Vt mens in fide

fide fidentiùs ambularet ad veritatem, ipſa veritaa Deus, *Dei filius* homine aſſumpto, non Deo conſumpto eamdem cōſtituit, & fundauit fidem, vt ad *Deum* iter eſſet homini per hominem Deum; hic eſt enim mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Chriſtus per id quod eſt mediator, eſt homo, & via perueniendi ad Deū. Quia ſi inter eum qui tendit, & illud quò tendit, via media eſt, ſpes eſt perueniendi. Si autem deſit aut ignoretur quà eundum ſit, quid prodeſt noſſe quò eundum ſit? Sola eſt autem aduerſus omnes errores via munitiſſima, vt idem ipſe ſit Deus & homo. Quò itur, Deus, Quà itur homo. Lib. 11. de ciuit. Dei cap. 2

Cap 2. *Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt.* pag. 417. col. a

Non eſt ergo rerum diuinarum peritia tribuenda viri cuiuſpiam perſpicacis intellectus indagini, ſed agnoſcenda Dei ex gratia, in nos cælitus influente.

Cap. 4. *Renouamini ſpiritu mentis veſtræ & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate veritatis.* pag. 287. col. 2

Textus iſte probat adfuiſſe primo homini, ſcilicet Adamo chorum omnium virtutum, ipſo ſuo ab exortu. Paulus ibi paucis omnium virtutum ſeriem texit. Nam iuſtitia eſt generale nomen pertinens ad virtutes omnes, eas præſertim quæ voluntatem perficiunt, & informant. Sanctitas veritatis eos concludit habitus, qui dirigunt intellectum, ne ratiocinando ſuo à ſcopo aberret, vt contingit eis, qui deuij à veritate cæcum habent offuſis tenebris intellectum.

Cap. 5. *Omne quod manifeſtatur lumen eſt.* p. 17. col. 2

Sententia iſta ſuas patitur inſtantias; quippe duo ſunt diſtincta, color ſcilicet, atque lumen; ſi namque ſolùm vnum eſſe duo hæc conſtituerent, irradiante luce ſolus vnus color tantùm oculis appareret: Cùm ergo ſecus exiſtat, & diſcolor omnino rerum facies ſit, & multicolor, hoc habebit duntaxat à luce color, vt qui latebat in opaco, foras à lumine euocatur. Vnde pater Paulum, quando ſuam hanc Epiſtolam ſcripſit Epheſiis, omne quod manifeſtatur eſſe lumen, tunc vſurpaſſe lumen pro obiecto lucis radiis illuſtrato.

Ex Epiſtola ad Philippenſes.

Cap. 1. *VObis datum eſt, vt in eum credatis.* p. 417 col. 2

Cùm ergo fides ſit data gratis, nemo debet de hoc indolito ſibi dono, quaſi de comparata ſuo Marte gratia ſuperbire.

Cap. 2. *Deus eſt qui operatur in nobis velle, & perficere.* pag 222. col. 1

Quòd gratia diuina ſuum & hunc præclarum effectum ſortiatur in homine, profectò Dei donum eſt, vnde ſuperbit homo, ſuis hunc effectum viribus aſſignando.

Ex Epiſtola ad Coloſſenſes.

Cap. 1. *DIgnos nos fecit in partem Sanctorum, in lumine.* pag. 18 col. 2

Gratia diuina lumen congruè dicitur, nempe ſicut ambulans in lumine cautè vitat & declinat omnia offendicula; ita Dei gratia affulgente, cauet homo ne offendat aut decidat in foueam peccati alicuius, vt vulgò ſolent omnes in offuſis à dæmone tenebris ambulantes.

Ex Epiſtola I. Ad Timotheum.

Cap. 2 *OMnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: vnus enim eſt Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* pag 229. col a

Hoc diſcurſu Paulus apprimè docet omnibus vſquequaque dari gratiam ſufficientem ad ſalutem æternam congruè nanciſcendam. Ratio prima cui innititur Apoſtolus eſt, Deum eſſe Deum vnum omnium, qui nemine excepto finem eumdem omnibus præſtituit, ſcilicet beatitudinem. Id quod certè gratis & fruſtra foret, ſi omnibus media congrua ad aſſequendum ſupernaturalem illum finem minimè prouidiſſet. Altera ratio Pauli petitur à Redemptore; quippe dicit Chriſtum *dediſſe ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* Id eſt, ſuis meritis, & ex iuſtitia ſoluiſſe Deo Patri æs omne, ratione cuius homines omnes erant in ipſius nominibus, & ſic impetraſſe Dei auxilia congrua, vt omnes homines illo fine ſupremo & vltimo fruerentur.

Cap. 3. *Erunt homines ſe ipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti.* pag 500. col. 1

Ingratitudo ſecum vehit omne genus peccatorum, imò quaſi vile caput eſt corporis peccati, quod Ingratè mala Deo reddit pro infinitis propè bonis homini deſuper erogatis.

Cap. 4. *Deus eſt ſaluator omnium hominum, & maximè fidelium.* pag. 226 col. 2

Paulus hoc effato notat, præcipuè fidelibus impertire Deum auxilia quæ pertinent ad ſalutem: ſed non ſequitur inde Deum excludere alios homines ab his aut illis: quippe Deus omnium hominum ſalutem ad ſufficientiam Saluator eſt; conſtat enim quoad ſufficientiam, à recta viá cæli maximam partem hominum aberrare.

Cap. 6. *Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua quæ mergunt homines in interitum.* pag 161. col. 2.

Ipſa cupido ſola diuitiarum homines infinitis dæmonum laqueis implectit. Si ergo ſolus opum appetitus hominem multis diaboli nexibus illaqueat, quia tentatur eas congregare malis artibus, profectò tales opes coaceruatæ, malis eum omnibus aggrauabant. Prima labes eum turpiter inficit: namque ſicut homo phreneticus ſæpe ſæuit in ſemetipſum vnguibus & dente ferino ſuum dilaniando corpus; ita plerumque diues ipſe ſuas diſcerpit opes, eas prodigente manu larga fœdis in voluptatibus, ſplendido amictu, & quotidianis epulis nequiter abſumendo.

Ex Epiſtola ad Hebræos.

Cap 2 *DEcebat eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum, per Paſſionem conſummari.* pag. 518. col 1

Paulus apertè probat hoc contextu, non fuiſſe neceſſariam abſolutè necem illatam Chriſto, genus vt humanum redimeret peccatorum nexibus irretitum. Nam vox *Decebat* præcisè dicit aliquid eſſe decens & congruum, ſed non neceſſarium: nempe nemo vocat in dubium, an potuerit homo ſine Chriſti Paſſione vitam ad priſtinam inſtaurari.

Cap. 11. *Si noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur.* pag. 73. col. 1

Si diſtricto pœnæ gladio plecteremus ea, quibus iniquè Deum offendimus, iuſtitiæ illius plectendi minimè ſiſteremur. Satiùs eſt profectò ſuas in manus ſneurrere, quàm incidere in manus eaſque graues Chriſti Domini vindicantis.

Cap 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum, omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* pag. 193. col. a

Ratio verò quare tales actiones, ſcilicet eleemoſyna & martyrium, debeant fieri in charitate vt ſint meritoriæ, eſt, debere bonum opus eſſe Deo gratum, vt ſit meritorium vitæ æternæ. Vnde quia homo in lethali peccato, Deo eſt ingratus; ab illo vt ſic emanare nihil omnino poteſt dignum æterna gloria coronari.

Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum pag. 611. col. a

Theologi hoc loco dicunt charitatem eſſe velut formam fidei, non quòd illa ſit ſubſtantialis eius forma, ſicut anima in homine: namque fides, & charitas ſunt habitus diuerſarum potentiarum, qoi ſpecie diſtinguntur. Sed formæ nomen hic latè ſumunt Theologi, & metaphoricè ſecundùm analogiam ad formam propriè dictam, quæ ſuo modo ſubiectum perficit; ita fides quia perficitur à charitate, late ſumpto nomine formæ, ab illa dicitur informari.

Cap. 14. *Qui loquitur, linguâ ſemetipſum ædificat; qui autem prophetat, Eccleſiam Dei ædificat.* pag. 428. col. 2

Propheᴛat, hoc loco ſonat idem ac concionatur. Vide quot modis vſurpetur verbum prophetare. pag 428. col. 2

Cap 15. *Gratia Dei ſum id quod ſum.* pag 29. col. 1

Quò magis ab eſſe Dei recedimus, eò quoque magis nihilo propinquamus. Vnde quia peccando procul à Deo abimus, ideirco rei peccati lethalis ad nihilum redigimur. Contra verò quia gratia iuſtificans nos diuinæ naturæ facit conſortes, idcirco illa facit nos participes diuini eſſe, ratione cuius Paulus ait: *Gratia Dei ſum quod ſum.* Totum namque benè eſſe fluit à gratia diuina, cuius expers homo neqoit in bonorum entium ſerie recenſeri.

Ex Epiſtola II. Ad Corinthios.

Cap. 2. *ANimalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei; ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere.* pag 421. col. 1

Animal eſt corpus ſenſibile. Quòd ſi corpori ſenſibili anima compos rationis ineſt, illud corpos animatum nuncupatur homo. Si verò quidam homo totum ſe ſenſibus addicat, & cultui corporis obſtringat prorſus incurius eorum, quæ ad ſpiritum Dei pertinent, ille talis, animalis homo congruè nominatur Idque benè iuxta tritum hoc effatum: A maiori parte ſidei denominatio. Cùm ergo vile ſenſuum obſequium reprobos abſtrahat à virtutum praxi, quam ſuaui ſuſurro Dei ſpiritus ſuggerit, & ſuadet, homo gulæ & luxuriæ addictus, ita ſui corporis effectus inglorium mancipium, neceſſe eſt vt denominationem à ſenſibili corpore ſortiatur. At corpus ſenſibile animal eſt, ergo talis homo benè dicitur animalis.

Nota dicl ſtultum huiuſmodi hominem, nec poſſe intelligere; non quod reuerà talis homo ſua ratione penitus excideret, ſed quia beſtiarum more viuit, à ſenſuum illecebris percitus in vitia, & ſopita quaſi ratione penitus inconſulta. Homo quidem eſt in actu primo, reus omnis & ſceleſtus, conſtat enim corpore & rationali animo; ſed in actu ſecundo procul abeſt ab homine; ſiquidem tantùm abeſt vt exerat aliquod rationis opus, quinimò peiùs habet quàm beſtiæ, quæ ſaltem ductu naturæ viuunt, cùm reprobi plerique leges naturæ violent, & ipſa natura ſuis vitiis turpiter abutantur.

Cap. 3. *Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas.* pag. 57. col. 1

Anima quam Spiritus Sanctus inhabitat, eſſe debet libera, & non peccato ſeu vitio mancipata.

Cap. 6. *Gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui.* pag. 29 col. 1

Nota penes laborem eſſe, Deine gratia vacua ſit: ſed illam eſſe plenam, quando bonis actibus inſudatur.

Exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate. pag. 29. col. 1

Series hæc virtutum obſtat indefeſſâ ſuâ praxi, nequando ſuo effectu diuina gratia vacuetur. Profectò res eſt obnoxia cenſuræ, regiè veſtiri, & ignominiosè vitam agere mancipij. Gratiæ veſte tegi, & non aptare mores iuxta modum, & cultum veſtis, hoc eſt iniurium eſſe gratiæ dignitati.

Cap. 8. *In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia veſtra inopia ſit ſupplementum, vt fiat æqualitas.* pag. 285. col. a

Apoſtolus hoc contextu ſonorè docet opes huius ſæculi, ſcilicet aurum & argentum eſſe penes diuites, gratiam verò Dei largiùs infundi pauperibus, quos eo fine Deus condidit, vt eleemoſynâ acceptâ vices rependendo procurarent è cælo bona maiora ſuis beneficis hominibus, gratiam collatam, alia maiori gratia compenſando.

Cap. 10. *In captiuitatem redigentes omnem intellectum, in obſequium Chriſti.* pag 37. col. 2

In credendis, vnuſquiſque debet fidei conſentire magis quàm ſibi; in agendis verò, debet adhibere fidem maiorem aliis qoàm ſibi, & maximè Prælatis, ad quorum arbitrium tenentur ij qui ſubſunt ex voto, ſua omnia moderari.

Cap. 11. *Sufficit tibi gratia mea.* pag 228. col a

Vnicuique Deus illam ſufficientem gratiam impertitur.

Ex Epiſtola ad Galatas.

Cap. 4 *NOtum vobis facio Euangelium, quod Euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundùm hominem, neque enim ab homine illud accepi, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.* pag. 348 col. 2

Non eſt induſtriæ humanæ fidem infundere; ſiquidem eſt illa merum Dei beneficium, & gratia Chriſti Domini reuelantis.

Ex Epiſtola ad Epheſios.

Cap. 1. *DEus Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ, & reuelationis in agnitionem eius.* pag. 384 col. 2

Ita locum iſtum explicat Auguſtinus. Vt mens in fide

fide fidentiùs ambularet ad veritatem, ipſa veritas Deus, Dei filius homine aſſumpto, non Deo conſumpto eamdem cōſtituit, & fundauit fidem, vt ad Deum iter eſſet homini per hominem Deum; hic eſt enim mediator Dei & hominum homo Christus Ieſus. Chriſtus per id quod eſt mediator, eſt homo, & via perueniendi ad Deũ. Quia ſi inter eum qui tendit, & illud quò tendit, via media eſt, ſpes eſt perueniendi. Si autem deſit aut ignoretur quà eundum ſit, quid prodeſt noſſe quò eundum ſit? Sola eſt autem aduerſus omnes errores via munitiſſima, vt idem ipſe ſit Deus & homo. Quò itur, Deus, Quà itur homo. Lib. 11. de ciuit. Dei cap. 2

Cap 2. *Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt.* pag. 417. col. a

Non eſt ergo rerum diuinarum peritia tribuenda viri cuiuſpiam perſpicacis intellectus indagini, ſed agnoſcenda Dei ex gratia, in nos cælitus influente.

Cap. 4. *Renouamini ſpiritu mentis veſtræ & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate veritatis.* pag. 287. col. a

Textus iſte probat adfuiſſe primo homini, ſcilicet Adamo chorum omnium virtutum, ipſo ſuo ab exortu. Paulus ibi paucis omnium virtutum ſeriem texit. Nam iuſtitia eſt generale nomen pertinens ad virtutes omnes, eas præſertim quæ voluntatem perficiunt, & informant. Sanctitas veritatis eos concludit habitus, qui dirigunt intellectum, ne ratiocinando, ſuo à ſcopo aberret, vt contingit eis, qui deuij à veritate cæcum habent offuſis tenebris intellectum.

Cap. 5. *Omne quod manifeſtatur lumen eſt.* p. 17. col. 2

Sententia iſta ſuas patitur inſtantias; quippe duo ſunt diſtincta, color ſcilicet, atque lumen; ſi namque ſolùm vnum eſſe duo hæc conſtituerent, irradiante luce ſolus vnus color tantùm oculis appareret: Cùm ergo ſecus exiſtat, & diſcolor omnino rerum facies ſit, & multicolor, hoc habebit duntaxat à luce color, vt qui latebat in opaco, foras à lumine traducatur. Vnde patet Paulum, quando ſuam hanc Epiſtolam ſcripſit Epheſiis, omne quod manifeſtatur eſſe lumen, tunc vſurpaſſe lumen pro obiecto lucis radiis illuſtrato.

Ex Epiſtola ad Philippenſes.

Cap. 1. *Vobis datum eſt, vt in eum credatis.* p. 417 col. a

Cùm ergo fides ſit data gratis, nemo debet de hoc indulto ſibi dono, quaſi de comparata ſuo Marte gratia ſuperbire.

Cap. 2. *Deus eſt qui operatur in nobis velle, & perficere.* pag 222. col. 1

Quòd gratia diuina ſuum & hunc præclarum effectum ſortiatur in homine, profectò Dei donum eſt, vnde ſuperbit homo, ſuis hunc effectum viribus aſſignando.

Ex Epiſtola ad Coloſſenſes.

Cap. 1. *Dignos nos fecit in partem Sanctorum, in lumine.* pag. 18 col. a

Gratia diuina lumen congruè dicitur, nempe ſicut ambulans in lumine cautè vitat & declinat omnia offendicula; ita Dei gratia affulgente, cauet homo ne offendat aut decidat in foueam peccati alicuius, vt vulgò ſolent omnes in offuſis à dæmone tenebris ambulantes.

Ex Epiſtola I. Ad Timotheum.

Cap. 2 *Omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: vnus enim eſt Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* pag 229. col a

Hoc diſcurſu Paulus apprimè docet omnibus vſquequaque dari gratiam ſufficientem ad ſalutem æternam congruè nanciſcendam. Ratio prima cui innititur Apoſtolus eſt, Deum eſſe Deum vnum omnium, qui nemine excepto finem eumdem omnibus præſtituit, ſcilicet beatitudinem. Id quod certè gratis & fruſtra foret, ſi omnibus media congrua ad aſſequendum ſupernaturalem illum finem minimè prouidiſſet. Altera ratio Pauli petitur à Redemptore; quippe dicit Chriſtum *dediſſe ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* Id eſt, ſuis meritis, & ex iuſtitia ſoluiſſe Deo Patri æs omne, ratione cuius homines omnes erant in ipſius nominibus, & ſic impetraſſe Dei auxilia congrua, vt omnes homines illo fine ſupremo & vltimo fruerentur.

Cap. 3. *Erunt homines ſe ipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſcelesti.* pag 500. col. 1

Ingratitudo ſecum vehit omne genus peccatorum, imò quaſi vile caput eſt corporis peccati, quod ingratè mala Deo reddit pro infinitis propè bonis homini deſuper erogatis.

Cap. 4. *Deus eſt ſaluator omnium hominum, & maximè fidelium.* pag. 226 col. 2

Paulus hoc effato notat, præcipuè fidelibus impertira Deum auxilia quæ pertinent ad ſalutem: ſed non ſequitur inde Deum excludere alios homines ab his aut illis: quippe Deus omnium hominum ſalutem ad ſufficientiam Saluator eſt; conſtat enim quoad ſufficientiam, à recta via cæli maximam partem hominum aberrare.

Cap. 6. *Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua quæ mergunt homines in interitum.* pag 163. col. a.

Ipſa cupido ſola diuitiarum homines infinitis dæmonum laqueis implectit. Si ergo ſolus opum appetitus hominem multis diaboli nexibus illaqueat, quia tentatur eas congregarè malis artibus, profectò tales opes coaceruatæ, malis eum omnibus aggrauabant. Prima labea cum turpiter inficit: namque ſicut homo phreneticus ſæpe ſæuit in ſemetipſum vnguibus & dente ferino ſuum dilaniando corpus; ita plerumque diues ipſe ſuas diſcerpit opes, eas prodigente manu larga fœdis in voluptatibus, ſplendido amictu, & quotidianis epulis nequiter abſumendo.

Ex Epiſtola ad Hebræos.

Cap 2 *Decebat eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum, per Paſſionem conſummari.* pag 518. col 1

Paulus apertè probat hoc contextu, non fuiſſe neceſſariam abſolutè necem illatam Chriſto, genus vt humanum redimeret peccatorum nexibus irretitum. Nam vox *Decebat* præciſè dicit aliquid eſſe decens & congruum. ſed non neceſſarium: nempe nemo vocat in dubium, an potuerit homo ſine Chriſti Paſſione vitam ad priſtinam inſtaurari,

Digitized by Google

Index textuum Scripturæ ſacræ.

tari. Vide plura de hoc argumento. p.518 col.a

Cap.5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in iis quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis, qui condolere poſſit iis, qui ignorant & errant, quoniam & ipſe circumdatus eſt infirmitate.* pag 97 col.1

Quantumcunque ſuis ſubditis emineant Prælati, non idcirco tamen ſunt immunes à delictis; quippe ſicut cæteri omnes homines infirmátur. Benè monet Apoſtolus Pontificem eſſe circumdatum infirmitate, quia vndequaque malis omnibus obſepimur.

Cap.10. *Iuſtus ex fide viuit.* pag 612.col.2

Illucere fide viua ſimul æſtuat anima charitate. Vide plura de fide. pag.612.col.1.& 2

Ex Epiſtola Iacobi.

Cap.2. Q*Vid proderit, fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides ſaluare illum.* pag.596.col.a

Chriſtus ipſe clamat in die iudicij caſſam fore fidem, qua mediante plura ſigna ſunt edita, ſi non fuerit illa fides ſtipata bonis operibus, quibus æterna ſalus animæ comparatur.

Cap.4. *Adulteri, neſcitis, quia amicitia huius Mundi, inimica eſt Dei? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe huius ſæculi, inimicus Dei conſtituitur.* p.350. col.a

Ratio quare Dei inimicus conſtituatur homo ſuum affectum huic ſæculo obſtringens, petitur ex Theologia, quæ eruditè docet eos qui conuertuntur ad creaturas vt ad ſummum bonum, ſicut amatores huius ſæculi faciunt, neceſſariò auerti à Deo. Vnde liquet, amare fugax hoc ſæculum pluſquam par eſt, idem eſſe, ac odio habere Deum, vt faciunt omnes huius ſæculi ſectatores.

Ex Epiſtola I.Petri.

Cap.3. V*Obis credentibus honor; non credentibus autem lapis quem reprobauerunt ædificantes, factus eſt in caput anguli & lapis offenſionis, & petra ſcandali his qui offendunt in verbo, nec credunt in quo poſiti ſunt.* pag.219. col.2

Idem lapis eſſe poteſt lapis offenſionis vni, & alteri pretioſus, vt in Sardanapalo Rege patet, qui lapide pretioſo ſtrauit pauimentum, in quod præceps actus egit ſupremum diem arbitratus eſſe necem hanc glorioſam, quam ipſe ſibi prædiuite & coruſco lapide conſciſcebat. Ille lapis quamuis idem, gemma fuit pretioſa viris qui lapillum collegere, ſed cruentata fuit petra offenſionis alliſo Regi. Chriſtus ita fuit petra pretioſa ſuis ſequacibus quos ditauit, ſed æmulis Iudæis qui in illum inſurrexere ſuis conuiciis, lapis ille etiam intulit ruinam, quia vitiorum ſuorum œſtro perciti in eum grauiter impegerunt.

Ex Epiſtola I I. Petri.

Cap.1. H*Abemus firmiorem propheticum ſermonem, cui bene facitis attendentes quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco.* pag.431.col.2

Eſt cæcus homo ſua natura rebus in his quæ pertinent ad ſalutem; ſed Scriptura Sacra ſicut par eſt audita, talem diſcutit animæ cæcitatem. Fruſtra tamen ei exponitur niſi auribus attentis eam excipiat: tunc namque vitam componet ad amuſſim vnicuique ſacro codice præſtitutam.

Ex Epiſtola I. Ioannis.

Cap.2. O*Mne quod in Mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* pag.324.col.1

Ieiunium reprimit opportunè motus petulcos & ſalaces concupiſcentiæ carnis. Eleemoſyna occurrit concupiſcentiæ oculorum. Oratio proſternit ſuperbiam vitæ; nam ſtipatæ debent eſſe preces humilitate, cælum verſus vt citiùs euehantur.

Cap.3. *Non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate.* pag.187.col.1

Vt medicus pulſu brachij tentato nouit æſtus atque motus cordis; ita verus ſeſe prodit amor non loquendo, ſed amato bona largiter erogando.

Ex Apocalypſi.

Cap 4. D*E throno procedebant fulgura & voces, & tonitrua.* pag.94.col.1

De ſacerdotum throno voces horrendæ tonant, imò dira fulgura procedunt, quando Dei agando vices, ſententiam excommunicationis intorquent in obſtinata capita reproborum.

Cap.10. *Facies eius erat vt Sol, & pedes eius tanquam columna ignis.* Vide paginâ illa 31. col.1.& 2. animam in ſtatu gratiæ cum typicè deſcripto loco iſto, Angelo comparatam.

DOMINICA SECVNDA QVADRAGESIMÆ.

TEXTVS EVANGELII.

I. ASvmpsit Iesvs Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in montem excelſum ſeorſum. Matth. 7.
II. Et transfiguratus eſt ante eos. Et reſplenduit facies eius ſicut ſol: veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix.
III Et ecce apparuerunt illis Moyſes, & Elias cum eo loquentes.

IV. Reſpondens autem Petrus dixit ad Iesvm: Domine, bonum eſt nos hîc eſſe: ſi vis, faciamus hîc tria tabernacula, tibi vnum, Moyſi vnum, & Eliæ vnum

V. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce vox de nube dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipſum audite.

VI. Et audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde

VII. Et acceſſit Iesvs, & tetigit eos: dixitque eis: Surgite, & nolite timere.

VIII. Leuantes autem oculos ſuos, neminem viderunt, niſi ſolum Iesvm.

IX. Et deſcendentibus illis de monte, præcepit eis Iesvs, dicens: Nemini dixeritis viſionem, donec Filius hominis à mortuis reſurgat.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

Ex Variis Lingvis, Ex SS. Patribvs, Et Ex Ratione.

SÆuiente Saül in Dauidem, quem Rex ille ferus & obſequij immemor addixerat morti: huic hoſti acerbo Dauid impar cautè ſibi fugâ conſuluerat, deſerta loca petês hominibus inuia, Sed vt neſcit vllas vindictæ cupido moras, ita Saül anhelus in cædem hominis innoxij, lecta manu militum cinctus inſecutus eſt acriter hunc æmulum ſuum, cum etiam per abruptos ſcopulos inueſtigans Ecce tibi ex codice ſacro trucem eius indolem. 1. Reg. 24. *Aſſumens Saul tria millia electorum virorum ex omni Iſrael perrexit ad inueſtigandum David, & viros eius, etiam ſuper abruptiſſimas petras, quæ ſolis ibicibus peruia ſunt. Et venit ad caulas ouium, quæ ſe offerebant vianti, eratque ibi ſpelunca, quam ingreſſus eſt Saul, vt purgaret ventrem: porrò Dauid, & viri eius in interiori parte ſpeluncæ latebant. Et dixerunt ſerui Dauid ad eum: Ecce dies, de qua locutus eſt Dominus ad te. Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei ſicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo Dauid & præcidit oram chlamydis Saul ſilenter, &c. Dixitque ad viros ſuos: Propitius mihi ſit Dominus ne faciam rem hanc domino meo, Chriſto Domini, vt mittam manum meam in eum, &c. Porrò Saul exurgens de ſpelunca pergebat cœpto itinere. Surrexit autem & Dauid poſt eum: & egreſſus de ſpelunca, clamauit poſt tergum Saül dicens, &c. Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu mea in ſpelunca: & cogitaui vt occiderem te, ſed pepercit tibi oculus meus, &c. Vide, & cognoſce oram chlamydis tuæ in manu mea: quoniam cùm præſcinderem ſummitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te.* Hactenus illa Regum hiſtoria; vnde liquet, Dauidem præoſtensâ regiæ chlamydis orâ notum feciſſe Regi, vitam eius incurriſſe in diſcrimen, & fuiſſe penes ipſum Dauid, trucidare Regem, cuius infulas aſtutè ſuo gladio decurtarat.

1. Reg. 24

Dauidis animo hoc præterea inſedit, vt certior inde Saül fieret, fugam quam capeſſebat ille mitis atque comis eius æmulus, eſſe prudens conſilium, & argumentum animi compoſiti ad arbitrium Dei, cui ſeſe totum permiſerat, magis quàm effectum animi in deſperationem fracti. Extitit ille voti compos: quippe Saül illa ſui hoſtis agnita comitate, ferum deponens animum, abiit in lacrymas, & egregiè prælaudato viro hoc benefactore ſuo, quem odij inſimu-

latum proſcripſerat, eum ſuſpexit, illi ſupremum regni apicem ominando. Præſtat hæc reſcire ex ſacris oraculis. *Cùm compleſſet Dauid loquens ſermones huiuſcemodi ad Saul, dixit Saul: Nunquid vox tua hac eſt, fili mi Dauid? Et leuauit Saul vocem ſuam, & fleuit: dixitque ad Dauid: Iuſtior tu es, quàm ego: tu enim tribuiſti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala, &c. Quis enim cùm inuenerit inimicum ſuum dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi viciſſitudinem hanc pro eo, quod hodie operatus es in me. Et nunc ſcio, quòd certiſſimè regnaturus ſis, & habiturus in manu tua regnũ Iſraël.* Quod ergo Dauid triumphante manu prætulit oram regiæ chlamydis præſciſſæ, fuit artis, atque prudentiæ: ita nempe ſuæ conſuluit fugæ: integrâ ſiquidem victoriâ ſpretâ ſui iuris effectâ, fecit palàm, nullam fugiendo labem inurere nomini ſuo, ſed vltro Regi ſuo cedere, cuius vt chlamydis oram, ita vitæ potuit extrema ſtamina reſecare.

Transfiguratio Chriſti quare facta.

Simili propè conſilio Chriſtus in monte Thabor habitu triumphantis emicuit coram iiſdem tribus Apoſtolis, quos pridie mortis ſuæ in horto Gethſemani, ſuarum effecturus erat conſcios ærumnarum. Ille nimirum Petrum, Iacobum, & Ioannem teſtes eſſe volens ſupremi ſui agonis atque triſtitiæ, quæ ipſum in acerbas traxit angoſtias, eoſdem conſultò fecit eſſe ſuæ gloriæ teſtes, vt illa ſuis oculis delibata fide non exciderent, quando mœrens & afflictus occurreret. Si regiæ chlamydis ora manu Dauidis præoſtenſa fecit vt ille nihil gloriæ ſuæ fugiendo deperderet, profectò micans & coruſcus Chriſti habitus, quem in Transfiguratione ſuis obiecit Apoſtolis ſatis ſuperque potens extitit diuinitatis eius conceptæ fidem adſtruere, obſtando ne ludibria Paſſionis ingloriæ, quæ inſtabat, ſuſpicionem aliquam iniuriam Chriſto trium horum Apoſtolorum teſtium ærumnarum eius, mentibus affricaret.

I. Aſſumpſit Ieſus.

Coniecerim benè nec ne affirmando, Petrum, Iacobum, & Ioannem fuiſſe ſelectos in teſtes Transfigurationis quia erant adſtituri Chriſto afflicto in horto, vide, ex Chryſoſtomo: *Tres* (inquit) *ſecum accipit, & dicit eis: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Quamobrem alios non accepit? Ne laberentur, & caderent: illos autẽ ſolos eligit, qui gloriã eius in monte viderant.* hom. 83. in Matth. Cõcolor Ephraëmus ſubſcribit eidem ſententiæ. *Chriſtus* (inquit) *timuit, & ſudauit; hac autem diuina natura minimè conueniebant. Propterea eos ducit in montem, vt Pater loquatur, & oſtendat eis eum eſſe ſuum filium in veritate, & vt oſtendat eis regnum ſuum ante mortem ſuam, & gloriam ſuam ante ignominiam, vt quando captus fuerit, & crucifixus à Iudæis, ſciant eum non fuiſſe ab eis crucifixum propter eius impotentiam; ſed quòd ita ei placuiſſet propter ſuam gratiam ad mundi ſalutem.* Ita Syrus ille Sanctus Ephraëmos, oratione de Transfiguratione Domini. Concinit & Leo Papa ſerm. de Transfiguratione, ratus Chriſtum præoſtenſa maieſtate ſua occurriſſe crebris fidei deliquiis, in quæ diſcipuli teſtes agonum Chriſti, magno ſuæ ſalutis diſcrimine incurrere potuiſſent. Sic ille: *Vt iſtam felicis conſtantiæ fortitudinem toto Apoſtoli corde conciperent, & nihil de ſuſcipienda crucis aſperitate trepidarent, vt de ſupplicio Chriſti non erubeſcerent, nec pudendam ſibi eam patientiam crederent, qua ſic ſubitura erat ſæuitiam Paſſionis, vt non amitteret gloriam poteſtatis, aſſumpſit* Iesvs *Petrum, Iacobum, & Ioannem, fratrem eius, & conſcenſo cum eis ſeorſum monte præcelſo claritatem ſuæ gloriæ demonſtrauit. Aperit ergo Dominus coram electis teſtibus gloriam ſuam, & communẽ illam cum ceteris corporis formam tanto ſplendore clarificat. In qua Transfiguratione illud quidem principaliter agebatur, vt de cordibus diſcipulorum crucis ſcandalum tolleretur, nec conturbaret eorum fidem voluntaria humilitas Paſſionis, quibus reuelata eſſet abſcondita excellentia dignitatis.* Conſonat & Theophylactus ita fatus in Matth. cap. 26. *Non omnes aſſumit diſcipulos, ſed tres tantùm, quibus oſtendrat gloriam in monte Thabor, ne cùm vidiſſent eum orantem, & laborantem, ſcandalizarentur.*

Transfigurationis teſtes quare tres nominatos Apoſtolos Chriſtus adhibuit.

Ex SS. Patribvs.

Fauent & linguæ, quarum Chaldæa & Syriaca pro *aſſumpſit* habent דבר *denar*, id eſt, ex ſpeciali prouidentia duxit. Namque duo ſignificat vox illa Chaldæa & Syriaca, ducere & gubernare, & ab hoc deducitur, מדברא *medabre*, id eſt gubernator. Cùm autem gubernatio ſit executio prouidentiæ Dei, ad hanc prouidentiam pertinet quòd ex Apoſtolorùm cœtu tres illi tantùm ſelecti ſint, qui Chriſtum in procinctu mortis erant viſuri in horto præ mœrore & cordis anguſtia ſanguine deſudantem. Hebraicè לקח *lakach*, id eſt, *tulit*. Græcè παραλαμβάνει, quod aliquid emphaſis habet ſupra vocem ſimplicem λαμβάνει, id eſt, *accipit*, vt & vox Latina, *aſſumpſit*, aliquid addit ſupra ſuam vocem primitiuam, *ſumpſit*. Vnde patet, hunc ducatum in montem fuiſſe Dei prouidentiæ ſpecialis opus, quæ ſelectis Apoſtolis hiſce tribus, vt ſpectatores eſſent gloriæ affulgentis in monte, alios eſſe ſolùm voluit auditores.

Ex Variis Lingvis.
Syra.
Chaldæa.
Hebræa.
Græca.

Quare verò tribus illis Apoſtolis, Petro, Iacobo, & Ioanni, ſeſe magis quàm aliis crediderit Chriſtus, vt in filiæ Archiſynagogi reſurrectione patet, ſicut & in Transfiguratione, & in horto Gethſemani; arbitror ego, gratiam illam ſingularem eſſe penes horum trium ſupra aliorum merita refundendam. Ita Chryſoſtom. hom. 62. in Matth. *Hi* (inquit) *cæteris erant excellentiores. Et Petrus quidem, quòd valde Chriſtum diligeret, ſuam excellentiam demonſtrabat: Ioannes verò, quia valde diligebatur; ac Iacobus, cùm à reſponſo quod dedit: Quoniam poſſumus bibere calicem; iam ab his, per qua impleuit, qua dixerat.* Ioannes Damaſcenus item paucis aperit in oratione de Transfiguratione, tres iſtos Apoſtolos cæteris eminere: *Apoſtolorum* (inquit) *Principes ſuæ gloriæ, ac diuinitatis teſtes adhibet.* Ad dignitatem Petri pertinet, quòd ille vices egit Chriſti, factus apex Eccleſiæ, quodque claues cœli accepit. Denique quòd ſit ille petra, ſupra quam Eccleſia fundata nequit vel nutare ſolùm, eſto furens dæmonum omnium impetus inſurgat. In Ioanne virginitatis illibatæ nitens prærogatiua Deum in humanis arctè ſibi deuinxerat, & amore præcipuo affecerat. Iacobus, qui primus Apoſtolorum Martyr occubuit, Chriſto ſicut & alij duo præfati adhæſit, quia futurus erat aliis Apoſtolis exemplum ſanguinis effundendi.

Apoſtolorũ Principes quinam fuerint.

De Transfigurationis monte ſilent omnes ſcribæ ſacri, & inde latus errandi campus in aſſignando

gnando

Digitized by Google

guando loco illo excelſo, vbi in theatro eminente, ſuam hanc perſonã egit Chriſtus. Vt quiſque ſuo in ſenſu abundat, ita plures cõiecturæ fauent eis, qui in Libano monte factum hoc myſterium ſcribunt fuiſſe tribus Apoſtolis teſtibus explicatum. Acriter hoc contendit Franciſcus Lucas, eo potiſſimùm nomine, quòd Chriſtus iuxta Cæſaream Philippi explicitè promiſerit hoc ſe aliquibus Apoſtolis gloriæ ſuæ ſpecimen editurum. Ex Matthæo cap. 16. *Venit Ieſus in partes Cæſareæ Philippi, &c. Tunc dixit diſcipulis ſuis: Amen dico vobis, ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientẽ in regno ſuo.* Regnantis habitu poſt ſex dies apparuit. Cùm ergo parum abſit Libani mõs à Cæſarea Philippi ſita ferè ad radices eius, & mons ille aliis emineat, & à Cæſarea Philippi diſtet circiter triginta leucas mons Thabor, videtur ille locus, ſcilicet Libani mons, aptior illi myſterio, quàm mons Thabor, cùm Marcus cap. 9. ex profeſſo dicat, Chriſtum Galilæam vbi eſt mons Thabor poſtea peragraſſe.

Matth. 16.

Eſto credant aſſertores huius ſententiæ ſe fregiſſe nucem, ac proinde ſolos ediſſe nucleum; attamen eorum omnis coniectura labat. Nam vt Chriſtus erat ſaliens in montibus pertranſeundo ſanans omnes, ita die octauo venit in montem Thabor vicinum vrbi Nazareth, vbi conceptus eſt, non procul à Capharnao vrbe quam elegerat Chriſtus ad Euangelij ſemina diſpergenda. Coniecturæ noſtræ lumen adfert Marcus, dicens Chriſtum peragraſſe Galilæam poſt Transfigurationem ſuam: eſt autem Thabor mons excelſus in Galilæa, & equidem ſolus haud procul à Nazareth. Accedit Eccleſiæ conſenſus, à quo diſſentire nefas. Quippe ſacrum celebrans feſtum Transfigurationis Eccleſia, pſallens & in ſuaue melos effuſa canit illud Pſal. 88. *Thabor, & Hermon in nomine tuo exultabunt.* Hermon exultauit in Baptiſmo Chriſti, quo expleto Patris vox cœlitus intonuit: *Hic eſt filius meus dilectus.* Cũ ergo Pater in Transfiguratione vocem ſimilem ediderit, & Pſalmiſta duos hos montes Thabor & Hermon præſcia mẽte dicat audituros nomen Domini; Eccleſia afflata Deo, hoc feſtum recolendo Thabor & Hermon effert, quos ſpeciali dignatione Deus præfato honore affecit, ſuorum factos conſcios arcanorum. Præter hanc Eccleſiæ auctoritatem, Hieronymus magnam quoque fidẽ conciliat illi ſententiæ. Scribit enim, peregrinos omnes eſſe ſolitos viſitare locum illum Thabor in memoriam Chriſti illic olim in maieſtate Solis æmula coruſcantis. Sanctus ille memor Paulæ fœminæ nobilis, & Sanctæ, in epitaphio eius ita fatur: *Scandebat montem Thabor, in quo Transfiguratus eſt Chriſtus.* Inualuiſſe morem illum longè ante Hieronymi tempora teſtis locuples eſt Nicephorus lib. 8. c. 30. Nempe refert ille matrem Conſtantini Helenam in illo monte ſacras ædes extruxiſſe in memoriam Transfigurationis. Et Beda libro de locis ſanctis, cap. 17. alias memorat Eccleſias ibi erectas eo ſolo nomine, quia Chriſtus illic explicuit radios aliquales abditæ maieſtatis.

Transfigurationis locus, mons Thabor.
Pſal. 88.

Nota, dici Apoſtolos hos tres fuiſſe aſſumptos ſeorſum, id eſt ſecretò, vt Græca ſonant κατ' ἰδίαν, inſciis aliis Apoſtolis. Item ſecretò, quia rem hanc tacitam voluit eſſe Chriſtus, donec eſſet ab Inferis in reſumpto corpore rediuiuus. Non omnes adſtare ſacro illi myſterio

Tom. IV.

æquum cenſuit, quia Iudas erat indignus hac gratia. At omnes eo excepto boni huius participes efficere, maioris ei odij & liuoris erat anſam ingerere. Ita Damaſcenus oratione de Transfiguratione: *Omnes amici Chriſti, ſed vnus tantum auarus erat Iudas ille Iſcariotes, qui ſolus diuina viſione indignus erat. Tollatur enim, inquit, impius, vt non videat gloriam Domini. Hic itaque ſolus à reliquis ſegregatus, vtpote furioſus, ac inuidus, ad maiorem fuiſſet inſaniam prouocatus. Hac ratione proditori quidem proditionis crimen occludit, relinquens etiam inferius reliquum Apoſtolorum chorum, ita vt nullum habeat excuſationis prætextum, dicendo ſe ob eam cauſam ad Dominum vendendum impulſum fuiſſe, quòd hoc ſpectaculo caruiſſet.*

II. Et transfiguratus eſt.

Ex Variis Linguis. Græca.

Græca ſonant μετεμορφώθη. Id eſt, *transformatus eſt.* Sed genuinè magis aperit hoc myſterium noſtra tranſlatio non transformans Chriſtum, ſed eum recenſito eius lumine transfigurans. Forma nimirum & figura clamant res diuerſas vt forma dat eſſe rei, non potuit Chriſtus abſque ſuæ eſſentiæ diſpendio in eo ſenſu ſibi aliam formam aducere. Figura verò ex S. Thom. 3. p. q. 45. art. 1. *Circa extremitatem corporis conſideratur, eſt enim figura, quæ termino vel terminis comprehenditur. Et ideo omnia illa, quæ circa extremitatem corporis conſiderantur, ad figuram quodammodo pertinere videntur. Sicut autem color, ita & claritas corporis non tranſparentis in eius ſuperficie attenditur. Et ideo aſſumptio, claritatis Transfiguratio dicitur.* Ergo tota Transfigurationis ſumma fuit penes ſplendorem, qui vt formæ nihil detraxit, ita nec expunxit lineamenta, quibus antea conſtabat elegans Chriſti vultus. Vnde credo ſynonyma eſſe in hoc myſterio Transfigurationem & ſplendorem, quo Chriſti rutila facies emicabat. Matthæus enim Chriſtum ſcribens Transfiguratum, quaſi reſerans hoc arcanum, ſtatim ait: *Et reſplenduit facies eius ſicut Sol.* Itaque delira foret ſententia, quæ negaret in Chriſti Transfiguratione ſuam corpori veritatem. Audiendus in hoc themate Hieronymus ita commentatus in c. 17. Matthæi: *Quod dicit, Transfiguratus eſt ante eos, nemo putet priſtinam eum formam & faciem perdidiſſe, vel amiſiſſe corporis veritatem, & aſſumpſiſſe corpus vel ſpirituale, vel aereum, ſed quomodo transformatus ſit, Euangeliſta demonſtrat, dicens: Et reſplenduit facies eius ſicut Sol: veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix. Vbi ſplendor faciei oſtenditur, & candor deſcribitur veſtium; non ſubſtantia tollitur, ſed gloria commutatur. Certè transformatus eſt Dominus in eam gloriam, qua venturus eſt poſtea in regno ſuo. Transformatio ſplendorem addidit, faciem non ſubſtraxit.*

Transfiguratio quid ſit.

Vox Syriaca, mutatum ait Chriſtum: nam radicalis, שחלף *ſchachaleph*, quæ citatur Act. 28. perinde eſt ac, *mutauit*. Obiter aduerte, totum hunc ſplendorem non fuiſſe ſicut lumen, quod deforis affulſit Moyſi, cuius facies irradians ex colloquio Dei deforis emicuit: quippe anima Chriſti glorioſa ſuum hunc ſplendorem corpori aſperſit: Etenim ex Auguſtino in epiſt. 56. ad Dioſcorum, *Claritas corporis glorioſi deriuatur ab anima claritate.* Quod enim ab ortu Chriſti, gloria animæ non affecit corpus,

Syriaca.

Digitized by Google

hoc ita Deo prouidente fuit geſtum, vt in corpore paſſibili dura, & acerba ferens homini perdito ſubueniret. Vt albeſcunt omnia, quæ præfulgida luce micant, ita Chriſti veſtimenta hoc ſingulari lumine perfoſa albedinis ſpecie, quæ color eſt luminis, effulſerunt. Et eſto ſuum colorem ſolitum ſeruaſſent Chriſti veſtimenta; tamen apparuiſſet candida, quia ſplendida: albeſcit enim lux; & quando nigrum colorem afficit lox exquiſita, liquet corpora nigra obſequio magni luminis albicare. Vnde Græca non meminere niuis, quam verſio noſtra ſonat, ſed comparat alba illa veſtimenta luci. *τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς.* Id eſt. *Veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix.* Vox Syriaca, & Chaldæa cum Græca coincidit: נהורא *nuhro* namque lucem ſignificat. Albedinis atque lucis eſſe conſortium indiuiduum, abundè probat Ariſtoteles lib. 1. de coloribus: *Τὸ δὲ φῶς πυρός ἐστι χρῶμα. lux eſt color ignis*: at ignis albeſcit. Non eo tamen inficias, præter eam albedinem, quam lux coruſca vehit, & quæ eſt apparens tantùm, vtpote lucis exquiſitæ comes, alio & vero cádore fuiſſe veſtiméta Chriſti Domini dealbata. Fauet Marcus cap 9. *Veſtimenta eius facta ſunt ſplendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non poteſt ſuper terram facere candida.* Si veſtimenta ſolùm à ſplendore ſuam albedinem mutuo accepiſſent, fuiſſet ille color apparens tantùm, vt eſt in Iride, quæ. *Mille trahit varios aduerſo Sole colores* atque ita nihil illis & fulloni, ſiquidem vero candore ſolet fullo ſibi tradita dealbare. In eo colore explicando mihi concolor eſt Hieronymus in Matth. c. 17. *Quod* (inquit) *fullo poteſt facere ſuper terram, corporale eſt, & tactui ſubiacet non ſpirituale, & aereum, quod illudat oculis, & tantùm in phantaſmate conſpiciatur.*

Chaldæa.

Ex SS. Patribvs. Moyſes in Transfiguratione ſuum corpus aſſumpſerit nec ne.

III. Et ecce apparuerunt illis Moyſes & Elias cum eo loquentes.

Elias vt ſoſpes eſt & integer in humanis eò adductus eſt ab Angelo. De Moyſe verò non concordant omnes. Recentiores arbitrantur, Moyſem reuera ſuum corpus aſſumpſiſſe. In his eſt Suarez 3. p. q. 45. diſp. 22. ſect. 2. Non defuere Patres & equidem magni nominis aſſertores huius ſententiæ. In his laudant Hieronymum in Matth. c. 17. *Vt* (inquit) *Apoſtolorum augeat fidẽ, dat ſignum de cœlo, Elia inde deſcendente, quò conſcenderat, & Moyſe ab inferis reſurgente.* Non profectò ſanè intellexere Patres illi, qui Moyſem dixere ſuum corpus denuo reſumpſiſſe. Namque latè vſurpant Patres vocem reſurrectionis pro præſentia Moyſis in monte Thabor vbi adſtitit aërio corpore mutuato. Ad quid enim inuehere tot & tanta prodigia veram ſcilicet reſurrectionem reſoluti corporis in cineres, & aliam denuo mortem, cùm ſufficiat aliis Sanctis aſſueta Moſis apparitio. Nemo nimirum dixit, Sanctos, qui ſæpius à ſua morte, viſi ſunt habitu ſenſibili, propria corpora iterum induiſſe. Illam recentiorum ſententiam explodit Angelicus Doctor; eruditè monens, non eſſe capienda Patrum verba ſicut ſonant quando dicunt Moyſem ab inferis ſurrexiſſe. Ne impoſuiſſe credar, accipe S. Thom. 3. p. q. 45. art. 3. ad 2. vbi recenſito loco Hieronymi; quem expreſſi, ita fatur. *Quod non eſt ſic intelligendum, quaſi anima Moyſi ſuum corpus reſumpſerit: ſed quòd anima eius apparuit per aliquod corpus aſſumptum, ſicut Angeli apparent.*

Qua ratione tribus Apoſtolis innotuere duo hi Prophetæ non conſtat. Interpretes tres recenſuere modos ad hanc Moyſis & Eliæ notitiam optimè conducentes. Primò ex habitu ex Scriptura ſacra noto, ita vt Moyſem cornuta facies oſtenderit, vt Eliam zona pellicea. Secundò dicunt, tabulas legis à Moyſe latas, & Eliam ſuo currui igneo illuc adductum cœlitus inſediſſe: Tertia demum ſententia ſuſpicatur eos factos fuiſſe palàm Apoſtolis ex ſermone, qui multus cum Chriſto fuit. Sed harum ſententiarum nulla mihi arridet; quippe modum non aſſignant congruum maieſtati myſterij, quo Chriſtus aliqualem, vt ferre poteſt homo degẽs in humanis, gloriæ æternæ ideam Apoſtolis voluit explicare. Hæc itaque eſto mea ſententia. Vt Apoſtolis oculorum acies facta fuit acutior, ne excæcaret eos ex Transfiguratione lumen irradians, ita lucis ſupernæ quidam radius affulſit eorum mẽtibus, vnde duo hi Prophetæ illis ſe ſine vlla ſui ſpecie prodiderunt. Chriſtus nempe ſuæ gloriæ ſpecimen aliquod exhibendo tribus illis Apoſtolis, adiecit & lumen intellectuale, cuius obſequio potuere duos illos Prophetas agnoſcere cum Chriſto Domino colloquentes.

Transfigurationis teſtes quare fuerũt Moyſes, & Elias.

Quare verò duo hi Prophetæ ſelecti ſint ex choro Vatum omnium vt adſtarent Chriſto in monte Thabor, non vna ſolùm eſt ratio, ſed multiplex: Et ne quidpiam arrogare mihi videar, recenſebo plures cauſas, quas congeſſit Hugo Cardinalis, illud idem olim recolens argumentum. *Prima* (inquit) *quia pro plebe ſe morti expoſuerunt. Secunda, quia ſimplices fuerunt. Tertia, quia omnibus abrenuntiauerunt. Quarta, in teſtimonium, alter de cœlo, alter de inferno, tertius teſtis fuit de terra, ſcilicet Apoſtoli. Et omnes iſti venient ad iudicium: de cælo, de inferno, de mundo. Vt in nomine eius omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Quinta ratio eſt, quia turbæ dixerant Chriſtum eſſe alij Eliam, alij Ioannem Baptiſtam. Sexta, vt appareat ſeruorum & Domini differentia. Septima, quia dicebant Chriſtum eſſe transgreſſorem legis, quaſi inimicum Moyſi: & ideo legiſlator Moyſes, & legis zelator Elias, quaſi teſtes, & amici cum eo apparuerunt. Decima, vt oſtenderetur Chriſtus moriturus, & iterum victurus: ideo vnus viuus & alter mortuus apparuerunt. Apoc. 1. dicit: Ego ſum viuus, & fui mortuus: & ecce ſum viuens in ſæcula ſæculorum. Vndecima, vt nos, ſi volumus eſſe cum eo in monte, ſimus viui, & mortui ſimul: viui Deo, mortui mundo. Ad Coloſſ. 3. Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Duodecima, quia vterque orauit pro peccatoribus, & perſequutoribus ſuis. Moyſes Num. c. 21. Elias 3. Reg. 18. Tertia-Decima, quia Moyſes, & Elias omnes regeneraturos ſignificant: Moyſes mortuus, iam mortuos: Elias, viuos illos, qui viui reperientur. Quartadecima, quia ſignificant duas regenerationes: Moyſes enim aquaticus interpretatur, & ſignificat illam, quæ fit in aqua Baptiſmi. Elias interpretatur, aſcendens Dominus, & ſignificat ſecundam, quæ fiet in fine mundi, in qua omnes boni aſcendent cum Domino. Quintadecima, vt doceret quales ſocios habere debeant Prælati Pſal. 100. Ambulãs in via immaculata, hic mihi miniſtrabat. Seneca: Cùm his verſare, qui te meliorem*

Digitized by Google

liorẽ fulturi ſunt. Hactenus Hug Card. in Luc. 9.

IV. Reſpondens autem Petrus.

Ex Variis Linguis. Græca. Syra. Hebræa.

Latinus interpres Græca ſecutus, ἀποκριθεὶς, fideliter vertit, *Reſpõdẽs.* Sed Græcus interpres nõ expreſſit vim vocis, ענה *nguah*, quæ, vt auctor eſt Rabbi Kimchi, duo ſignificat; ſcilicet ſermonem exordiri, vel reſpondere loquenti. Syrus interpres vſurpauit, ענא, verbum deductum ab illo Hebræo, quod apud Syros & Chaldæos illa duo ſignificat, quæ dixi ab Hebræis etiam vſurpari. Itaque vox illa in ſubiecto loco, quem verſamus, non genuinè notat eloquium Petri, qui vt non interrogatus erat, ita nequit dici congruè reſpondiſſe. Eſt ergo verus ſenſus, quem voces Hebrææ, Syriacæ, & Chaldææ ſonant; videlicet Petrum, qui tacitus fuerat hactenus, feciſſe ſui ſermonis exordium, & hoc ex abrupto; vt nimirum impar erat illi gaudio, quo geſtiebat animus ineffabili ſuauitate plenus; ita tenax huiuſce boni, à Chriſto petit enixè bonum hoc eſſe ratum, & conſtans: vtque fiat voti compos, perpetuas in illo monte ſedes, Chriſto, Moyſi, & Eliæ poſtulat aſſignari. Non probo zelum aliquorum interpretum, qui paraphraſi longiore Petri verba probant & exponunt; quaſi verò Petrus hac oratione ſua dixerit appoſitè, cùm Marcus cap. 9. expreſsè notet: *Non enim ſciebat, quid diceret: erant enim timore exterriti.* Aptiùs ergo dicit Baſilius Epiſcopus Seleuciæ, totum hunc ſermonem fuiſſe indicem animi iubilãtis. Sic ille in oratione de Transfiguratione. *Petrus etiamſi hæc videret, nondum docetur, vt cum eſſet obſtupefactus ratio magnitudine miraculorum. Nam propter ſpectaculi deſiderium, omnium obliuiſcitur, & loco alligatur ſuperatus a nimio gaudio: Faciamus hic, inquit, tria tabernacula, tibi vnum, Moyſi vnum, & Eliæ vnum. Arguit ſuam ignorantiam, Dominum vna cum ſeruis enumerans. Exiſtimauit ſubiectos eſſe Domino æquales honore.* Itaque ingens animi lætitia ita totum Petrum abſorbuit, vt quidquid erat rationis, illud omne Petrus amiſerit in eo ſuo effato, tria tabernacula facienda Chriſto Domino ſuggerente.

Ex SS. Patribus.

Ephræmus ille Syrus eleganter carpit Petrum, Chriſtum inducens ita fatum: *O Simon, quid dicis? Si hic manſerimus, quis implebit verba Prophetarum? quis obſignabit verba præconum? quis peraget myſteria iuſtorum. Si hic manſerimus, illud: Foderunt manus meas, & pedes meos, in quo implebitur? Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea. & ſuper veſtem meum miſerunt ſortem, cui adaptabitur? Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto, cui accidet? In mortuis liber quis confirmabit, ſi hic manſerimus? Adæ chirographum quis ſcindet, & eius debitum quis exoluet? indumentum gloriæ eius quis reſtituet? Si hic manſerimus, quæ dixi tibi quomodo fient? Eccleſia quomodo ædificabitur? Claues regni cælorum quomodo accipies à me, quem ligabis, quem ſolues? Si hic manſerimus, quæ dicta ſunt per Prophetas ceſſabunt omnia.* Hactenus ille in oratione de Transfiguratione. Perperam ergo trium horum tabernaculorum ratio inquiritur, cùm Petrus haudquaquam ſuada ratione loquens hæc dixerit. Hieronymus etiam hîc Petrum erroris inſimulat, ita monens: *Erras, Petre, ſicut & alius Euangeliſta teſtatur: Neſcis quid dicas: Noli tria tabernacula quærere, cùm vnum ſit tabernaculum Euangelij.*

V. Adhuc eo loquente ecce nubes lucida obumbrauit eos.

Nubes quare viſa in Trãsfiguratione.

Diuinitatis indices eſſe nubes, abundè patet ex Scripturis. Vt ergo credant Apoſtoli factam de cœlo vocem, quæ Chriſtum eſſe Dei Filium dixit, aptè nubes eum rutilans obumbrauit. Collimat eò Chryſoſtomus ita commentatus hom 57. in Matth. *Quare ex nube? Sic ferè Deus ſemper videtur. Nubes enim & caligo in circuitu eius. Qui poſuit nubem aſcenſum ſuum. Et nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Et Filius hominis veniet in nubibus. Vt igitur credant, ab ipſo Deo vocem venire, à nube vox emittitur, & hæc erat nubes lucidiſſima. Quando minatur, tenebroſam oſtendit, vt in Sina: intrauit enim, ait, in nubem & in caliginem Moyſes, & velut vapor ita ferebatur fumus. Et Propheta de inimicis ſuis differens ait Pſal. 17. Tenebroſa aqua in nubibus aeris. Hic verò quia non terrere, ſed docere volebat, nubes lucida videtur.* Rurſus credo nubem correxiſſe Petri votum. Vt nempe tria tabernacula humanis artibus extructa fore incongrua Chriſtus oſtenderet, eorum loco nubem ſuffecit reuera magis idoneam ad tegendum quàm tentoria hominum induſtria eo nomine concinnata. Non abhorret à mea ſententia Hieronymus expendendo locum iſtum: *Nubes* (inquit) *videtur lucida, & obumbrat eos: vt qui carnale è frondibus, aut tentoriis quærebant tabernaculum, nubis lucidæ operirentur vmbraculo.* Hanc & rem acutè Beda tetigit, ita nubem illam verſans: *Quia* (inquit) *tabernacula facere quærebant, obiectu lucidæ nubis admonentur in illa vita cœleſtis habitatione domos non eſſe neceſſarias, vbi omnia Dominus æterna ſuæ lucis obumbratione protegit. Qui enim populum per deſerta gradientem, ne per diem Sol, nec luna vreret per noctem, quadraginta annos expandit nubem in protectionem eorum, quanto magis inhabitantes in tabernaculo regni cœleſtis in ſæcula ſanctarum velamento proteget alarum? Scimus enim docente Apoſtolo 2. Cor. 5. Quia ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis.* Suſpicor & in nube typum Spiritus Sancti, vt namque Pater & Filius innotuere ſenſibiliter Apoſtolis, credo ſuas & egiſſe vices Spiritum Sanctum, vt & in Iordane fecit, effectus in columbæ ſpecie manifeſtus. Ecce vadem meæ coniecturæ Bedam. *Notandum, quòd ſicut myſterium Trinitatis Domino in Iordane baptizato declaratur, ita in monte clarificato, quia quem in Baptiſmo confitemur, in reſurrectione collaudabimus. Nam hic Spiritus Sanctus in nube lucida, illic in columba; quia qui nunc ſimplici corde fidem, quam percipit ſeruat, tunc aperta luce contemplabitur quod crediderat.*

Cœleſti ſonora voce Pater ait: *Hic eſt filius meus.* Reuera Dei ſunt filij omnes, qui non ex voluntate carnis, ſed ex Deo nati ſunt. Sed iſte, cui Pater è cœlo ſuum adiicit ſuffragium, non adoptione ſed natura ſacrum hũc titulũ ſortitus eſt. Vnde ſuo more locum iſtum benè diſcutit Auguſt. ſerm. 69. de diuerſis: *Ibi* (inquit) *erat Moyſes, ibi Helias. Nõ eſt dictũ: Hi ſunt filij mei dilecti,*

dilecti. Aliud enim eſt vnicus, aliud adoptati. Sanctus item Leo Papa, Deo afflatus, ſermone De Transfiguratione voces illas Dei Patris in gratiam Filij explicat eleganter: *Nonne* (inquit) *euidenter auditum eſt: Hic eſt filius meus, cui ex me & mecum eſſe, ſine tempore eſt. Quia nec genitor genito prior, nec genitus eſt genitore poſterior. Hic eſt filius meus dilectus, quem à me non ſeparat deitas, non diuidit poteſtas, non diſcernit æternitas. Hic eſt filius meus non adoptiuus, ſed proprius; non aliunde creatus, ſed ex me genitus, nec de alia natura mihi factus comparabilis, ſed de mea eſſentia mihi natus æqualis. Hic eſt Filius meus, per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil, quia omnia, quæ facio, ſimiliter facit, & quicquid operor, inſeparabiliter mecum atque indifferenter operatur. In Patre enim eſt Filius, & in Filio Pater, nec vnquam vnitas noſtra diuiditur. Et cùm alius ego ſim qui genui; nec aliud tamen de illo vobis fas eſt cogitare, quàm de me ſentire poſſibile eſt. Hic eſt Filius meus, qui eam quam mecum habet æqualitatem non rapina appetiit, nec vſurpatione præſumpſit; ſed manens in forma gloriæ meæ, ad reparandum genus humanum exequeretur commune conſilium, vſque ad formam ſeruilem inclinauit incommutabilem deitatem. Hunc ergo, in quo mihi per omnia benè complaceo, & cuius prædicatione manifeſtor, cuius humilitate clarificor, incunctanter audite, quia ipſe eſt veritas, & vita, ipſe virtus mea atque ſapientia. Ipſum audite, quem legis myſteria præmuntiauerunt, quem Prophetarum ora cecinerunt.*

Chriſti dignitas quanta.

Vox illa monens eſſe citum Chriſto obſequium præſtandum, obediendo ſacris eius eloquiis, nihil detrahit obſequio quod debemus Decalogo, & Prophetis; imò magis Moſis & Prophetarum authoritate fidem conciliat Chriſto, quaſi dicens: Hunc audite quem eſſe audiendum vt Meſſiam Moyſes & Prophetæ Deo afflati & præſcij conſcripſerunt. Illa fuit Remigij mens, quando locum hunc expendit hoc tenore: *Dicit ergo: Ipſum audite, ac ſi aliis verbis diceretur: Recedant vmbræ legales, & typi Prophetarum, & ſolum coruſcum lumen Euangelij ſequamini: ſive ideo ait: Ipſum audite, vt illum eſſe oſtenderet, quem Moyſes prædixerat dicens: Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris tanquam me, ipſum audietis. Sic ergo Dominus vndique habuit teſtes, ex cœlo vocem Patris, ex Paradiſo Eliam, ex inferis Moyſem, ex hominibus Apoſtolos, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Beda ſuum & calculum adiicit, ita fatus: *Neque legem, aut Prophetas Moyſem, & Eliam audiri vetat, ſed omnibus his auditionem Filij, qui legem & Prophetas venit adimplere, præferendam inſinuat, cunctiſque veteris inſtrumenti typis & ænigmatibus lucem veritatis Euangelicæ anteponendam intimat. Et quidem pia diſpenſatione fides diſcipulorum, ne crucifixo Domino titubet, ſolidatur, dum imminente crucis articulo, & humanitas eius qualiter per reſurrectionem ſit ſublimanda cœleſti luce monſtratur: & quia coæternus ſit in diuinitate Patri Filius, cœleſti eiuſdem Patris voce probatur, quatenus aduaniante hora Paſſionis minus morientem dolerent, quem poſt mortem mox glorificandum in homine, in diuinitate autem ſemper à Deo Patre glorificatum meminiſſent.*

Chriſtus quare audiendus.

Ex SS. Patribus.

VI. Et audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde.

Indoles illa ſanè eſt cuiuſq; Dei apparitionis, vt terrorem incutiat: quippe nequit oculorũ acies humana nutãs ferre lumẽ, quod ei affulget quãdo Deus irradiat: vnde velut impos ſui magno terrore pauens homo concutitur, & debita veneratione Deo expenſa ſibi conſulit vltro Deum, quem ſuſpicit adorando. In Daniele liquet ille pauor ex cœleſti viſione fluens: ille nimirum cap. 10. Angelico dignatus aſpectu, ita ſibi obiectum Angelum affatus eſt: *Domine mi, in viſione tua diſſoluta ſunt compages meæ, & nihil in me remanſit virium. Et quomodo poterit ſeruus Domini mei loqui cum Domino meo? nihil enim remanſit in me virium, ſed & halitus meus intercluditur.* Nonne & Maria, ſacris aſſueta licet aſpectibus, turbata eſt Angelico afflatu? Timorem ex viſione Dei contractum prouocare citum & impigrum Dei cultum, inde patet, quòd illi, quibus vnus Angelus innotuit, ad pedes eius terrore præuio procideru nt. Sic Tobias vterque ruit in terram pronus, quando ſuum eis ſtatum Angelus Raphaël aperuit. Tobiæ cap. 10. *Ego ſum Raphaël Angelus, vnus ex ſeptem qui aſtamus ante Dominum. Cumque hæc audiſſent, turbati ſunt, & trementes ceciderunt ſuper faciem ſuam.* Ioannes autem ille Dei dilectus Apocalypſis 19. audita voce Angeli. *Cecidi* (inquit) *ante pedes eius, vt adorarem eum.* Ergo fuit argumentum indubium diuinitatis Chriſti ille timor Apoſtolorum, qui proſtrati diuina voce, proni Chriſtum Dominũ adorarunt.

Daniel. 10.

Tob. 10.

Apoc. 19.

Radix נפל *naphal*, quæ vſurpatur in textibus Hebræis, & Syriacis iſto loco, perinde eſt ac proſternere ſe adorando. Coincidunt & Græcæ voces, *ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν*, *ceciderunt in faciem ſuam.* Vbi nota, Dei maieſtatem bifariàm homines proſternere. Primò quidem in faciem, & hoc ad ſanctos pertinet, qui illo ſuo caſu Deum humili corporis habitu venerantur. Secundò ruunt impij percellente Deo, ſed deorſum. Ita Iudas in horto ruit cum cohorte ſua anhela in mortem Chriſti. Sic Ioannes teſtis oculatus cap. 18. *Stabat Iudas cum ipſis. Vt ergo Ieſus dixit eis: Ego ſum; abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram.* Reuera caſus ille fuit lethalis Heli ſacerdoti, cui deorſum cecidiſſe fuit cauſa necis eodem articulo temporis oppetitæ. *Cecidit de ſella retrorſum iuxta oſtium, & fractis ceruicibus mortuus eſt,* 1. Reg. 4. Placuit & Remigio præfata mea hæc animaduerſio: *In eo* (inquit) *quòd ſancti Apoſtoli in faciem ceciderunt, fuit indicium ſanctitatis: quia Sancti in faciem cadere dicuntur, impij verò retrorſum.*

Ex Varijs Linguis.

Hebræa.

Græca.

Syriaca.

Ioan. 18.

1. Reg. 4.

Hunc Apoſtolorum habitum humilem, quo iacuere proni, fuiſſe Dei maieſtatis influxum inde liquet, quòd eſtò Dei Patris vox ſit audita in Iordane, quando ſacris eius aquis Ioannes alluit Chriſtum, non idcirco tamen aſtans populus inhorruit percitus vllo metu: aſt in Transfiguratione ſecus; quia in Iordane ſola Chriſti humanitas obiecta plebi: ſed in monte ſancto in Apoſtolos gloriæ diuinæ quidam pellucidi latices influxerunt. Huic ſententiæ opportunus adeſt Chryſoſtomus homil. 57. in

Digitized by Google

Matth. *Quomodo* (inquit) *cùm iam antè ſimilis vox in Iordane audita fuerit, nemo ex turba; quæ aderat, expauit: & iterum, quando tonitru factum fuiſſe dicebant, nullus commotus fuit? quomodo, inquam, nunc timore perculſi ceciderunt? Quoniam videlicet ſolitudo, & altitudo montis ingens, & transformatio plena horroris, lux fulgentiſſima, profunda nubes & latior, hæc omnia magnum vndique illis pauorem inferebant, & ceciderunt trementes ſimul atque adorantes.* Hoc auctore vides cum tremore incuſſo Dei majeſtate ſimul & adorationis obſequium. Adſtipulatur & Hieronymus coniiciens ex Apoſtolorum caſu in terram, & tremore notam eis Chriſti Domini majeſtatem. Sic ille in Matt. 17. *Triplicem ob cauſam panore terrentur: vel quia ſe erraſſe cognouerant, vel quia nubes lucida operuerat eos, aut quia Dei Patris vocem loquentis audierint. Humana enim fragilitas conſpectum maioris gloriæ ferre non ſuſtinet, ac toto animo & corpore contremiſcens, ad terram cadit: quantò enim quis ampliora quæſierit, tantò magis ad inferiora collabitur, ſi ignorauerit menſuram ſuam.*

VII. Et acceſſit Ieſus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite & nolite timere.

Daniel ex Angeli viſione citum paſſus deliquiú, Angelico attactu ſuos recepit ſpiritus, vt ipſe fatur: *Cùm loqueretur ad me, collapſus ſum pronus in terram, & tetigit me, & ſtatuit me in gradu meo.* cap. 8 Si vitæ ferax illa fuit mutuata manus ab aëre; qua Danielem erexit Angelus; profectò manus vera Dei in humanis habuit vnde robur adiiceret Apoſtolis, ob diuinæ gloriæ ſpecimen aliquod obiectum animo deſtitutis. Vt ergo timor impotes effecerat Apoſtolos, & velut immobiles; acceſſit Ieſus, ſua manu rerum omnium effectrice motum reſtituens, quem abundè pauor incuſſus antea præpediuit. Ita Hieronymus hîc: *Quia illi iacebant, & ſurgere non poterant, ipſe clementer accedit, & tangit eos, vt tactu timorem fuget, & debilitata membra ſolidentur. Dixitque eis: Surgite, nolite timere. Quos manu ſanauerat, ſanat imperio. Nolite timere. Primùm timor expellitur, vt poſtea doctrina tribuatur.*

VIII. Leuantes autem oculos ſuos neminem viderunt, niſi ſolum Ieſum.

Manus Chriſti benefica ſuo tactu.

Ecce ſalutarẽ eſſectum diuinæ manus: nimirũ illa leuat quod iacebat ante ſuũ hûc contactũ, vt exẽplo hoc ſubiecto patet. Ex Chriſti facie transfigorata lumẽ ſplendidũ irradians Apoſtolorum oculos, vt impares huic fulgori, infrà depreſſerat; ſed in eos influente benefica Chriſti manu, ante ſuos ad ima pronos oculos eleuarunt. Indicium reuerà fuit viſus pellucidi quòd Apoſtoli leuantes oculos videre ſolum Ieſum; in eo namque legis atque Prophetarum coëunt oracula. Vnde Deum quiſquis in Chriſto videt, ille ſua mentis acie cœleſti lumine perfuſa nouit legis atque Vatum omnium eſſe in Chriſto Domino complementum. Ideoque ſolum videt Ieſum vt Prophetarum atque legis antiquatæ finem. Eò ſpectat Origenes homil. 3. in Matth. *Spiritalis* (inquit) *ſecundùm myſterium intellectus eſt iſte, quòd ſurgentes neminem alium viderunt niſi Ieſum ſolum. Facti enim fuerant vnum Moyſes & Elias, id eſt, lex & Propheta conuerſi ambo in Euangelium Chriſti, & non ſicut prius fuerant tres, ſic & manſerunt, ſed tres vnum ſunt facti.* Non deuiare meam hanc ſententiam à ſenſu literali, nec redolere ſuam allegoriam teſtis eſt omni exceptione maior Hieronymus, religioſus & fidelis interpres, de ſenſu literali maximè ſolicitus. Sic ille loci quem decurro literam inueſtigans: *Vident Ieſum ſtantem ablata nube, & Moyſem & Eliam euanuiſſe: quia poſtquam legis & Prophetarum vmbra diſceſſerit, quæ velamento ſuo Apoſtolos texerat, vtrumque in Euangelio reperitur.*

Ex ratione. Ieſus ſolus quare remãſit poſt trãſfigurationẽ.

Occurrit & alia ratio, fortè magis ad intentum Scripturæ accedens, videlicet viſum fuiſſe ſolum Ieſum ſtatim vt inſonuit vox illa Dei Patris dicentis, illic eſſe ſuum dilectum Filium, cuius dicto morem gerere debent omnes; nam ſi hac voce excepta, duo illi proceres antiquæ legis, Moyſes ſcilicet & Elias, adhuc aſtarent, errarent Apoſtoli, neſcij quem eſſe Dei Filium dilectum vox illa cœlica deſignaret. Vtroque igitur diſparente, atque ſolo remanente Ieſu, concepta fides de eius diuinitate rata fuit & indubia, Chriſto ſolo vendicante ſibi encomia, quæ vox illa Dei Patris audita de nube lucida propalarat. Hanc etiam genuinam eſſe loci huius rationem Patres clamarè docent. Ita Hieronymus: *Rationabiliter poſtquam ſurrexerunt, non viderunt niſi ſolum Ieſum: ne ſi Moyſes & Elias perſeueraſſent cum Domino, Patris vox videretur incerta, cui potiſſimum daret teſtimonium.*

Si in Transfiguratione lubet aliqualem ideam gloriæ æternæ inſpicere, dic remanſiſſe ſolum Ieſum, quia in beatitudine æterna, legis & Prophetarum nulla fiet recenſio. In cœlo quidem Moyſes erit, ſed non lex. Illic erit & Elias, ſed non Prophetæ, & hoc eruditè ſonat, & ingerit Auguſtinus ſerm. 69. de diuerſis: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. tunc autem facie ad faciem. Et linguæ euacuabuntur, quando venerit illud, quod modò ſperamus vt credimus. Quod ergo illi ad terram ceciderunt; hoc ſignificauerunt, quod morimur, quia dictum eſt carni: Terra es, & in terram ibis. Quando verò eos erexit Dominus, reſurrectionem ſignificauit. Poſt reſurrectionem, vt quid tibi lex, vt quid tibi prophetia? Ideò non apparet Elias, non apparet Moyſes. Remanet tibi: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Remanet tibi, vt ſit Deus omnia in omnibus. Ibi erit Moyſes; ſed iam non lex. Videbimus ibi & Eliam; ſed iam non prophetam.* Eſto ſana ſit hæc ſententia; attamen illa ſapit anagogicum interpretem.

IX. Et deſcendentibus illis de monte præcepit eis Ieſus, dicens: Nemini dixeritis viſionem donec à mortuis Filius hominis reſurgat.

Chriſtus vt ſecretò ſuos hos tres Apoſtolos in montem duxit; ita rei geſtæ illic ſeriem omnem ſilentio alto tegi ſanxit, illa nolens pangi myſteria, donec euoluta tali arcano forent idonea tempora præſtituta. Reſurrectionis nomine Chriſtus intellexit & aſcenſionem ſuam, imò & illapſum Spiritus Sancti in Apoſtolos: nam-

que ſacer ille chorus Apoſtolorum antè mutus extitit, nec vllum clara Euangelij tuba ſonum edidit ante diem Pentecoſtes. Ita Hilarius in hunc locum: *Silentium rerum geſtarum, quas viderant, imperat, vt cum eſſent Spiritu Sancto repleti, tunc geſtorum ſpiritualium teſtes eſſent.* Prædicationem huiuſce rei dilatam fuiſſe poſt Pentecoſten, apertè Beda docet hic: *Opportunum* (inquit) *completa Paſſione, Reſurrectione, & Aſcenſione eius in cælum, viſio oſtenſa ma, eſtatis prædicata eſt, quatenus omnes, qui ſacramentis eius initiari voluiſſent, non ſolum effectum Reſurrectionis credere, ſed etiam modum eiuſdem Reſurrectionis ab his, qui viderant, potuiſſent ediſcere, necnon & æternitatem diuinæ natiuitatis, quam a Patre audierant, cunctis pariter credendam amandamque prædicarent.* Sed quorſum, inquies, dilata fuit prædicatio myſterij, cuius reuelatio conducebat ad ſalutem animarum. Reſpondeo, Chriſtum ita magis conſuluiſſe ſuis: nam prædicata Dei in humanis hæc majeſtas potuiſſet equidem conciliare fidem Chriſto, ſed accedente crucis ludibrio, patiente fide deliquium, homines à Chriſto Domino defeciſſent. Quòd ſi in concepta fide ſibi conſtitiſſent homines conſcij huius arcani, & ab omni defectione procul fuiſſent, eorum fixa tenaxque fides obſtitiſſet, ne Iudæi Chriſto malum aliquod inferrent, dúmque crucis ſupplicio Chriſtum ſtuduiſſent eripere, in omnium hominum perniciem malè ſuada pietate neſcij coniuraſſent.

Transfiguratio quare non ſcita ante Paſſionem Chriſti.

Ex SS. PATRIBVS.

Patres ecce mihi concordes. Prior occurrit Hieronymus ita commentatus: *Futuri regni præmeditatio, & gloria triumphantis demonſtrata fuerat in monte. Non ergo vult hoc in populos prædicari, ne & incredibile eſſet pro rei magnitudine, & poſt tantam gloriam apud rudes animos, ſequens crux ſcandalum faceret.* Illa & ratio inſedit animo Chryſoſtomi homil. 57. in Matth. *Quantò* (inquit) *maiora de ipſo dicebantur, tantò difficiliora tunc creditu multis videbantur, & ſcandalum, quod a cruce oriebatur, multò magis creſcebat; ideo ſilentium iuſſit, neque id ſimpliciter, ſed cum Paſſionis mentione, quaſi cauſam exponat, quare opus ſilentio ſit, donec à mortuis reſurrexerit. Quid igitur: nonne id poſt Reſurrectionem ſcandalum paſſi ſunt? Minimè: nam & ſpiritu recepto, & ſignis clara voce atteſtantibus, cæteriſque rebus omnibus ad declarandum omnipotentiam ipſius vndique confluentibus, nullo ſcandalo poterant commoueri.* Concinit & Beda, notans reuelata Chriſti Transfiguratione plebem non paſſuram inferri Chriſto necem, & ſic nectendo moras Paſſioni, humano generi nocituram: *Viſionem* (inquit) *oſtenſæ ſuæ maieſtatis ad tempus taceri præcepit, ne ſi palam vulgaretur in populos, aut diſpenſationem Paſſionis illius ijdem populi Principibus Sacerdotum repugnando impedirent, & ſic humanæ ſalutis effectus, qui per ſanguinem eius erat futurus, retardaretur: aut certè hi qui eandem viſionem audientes credidiſſent, viſo crucis opprobrio, ſcandalizarentur.*

Alia & coniectura ſubit animum meum de intento Chriſti ſollicitum: credo nimirum Apoſtolos non fuiſſe ſatis idoneos hoc momento ad conciliandum illi arcano fidem; ſed Chriſtum voluiſſe, ſuo vt exemplo plebi rem illam abditam hactenus inculcarent. Hi tres Apoſtoli Chriſto morem geſſere, ſuam quando vitam compoluere ſicut eis in monte fuit à propitio Domino præoſtenſum. Id eſt quando Apoſtoli mutati ſunt in alios viros beneficio Spiritus Sancti, qui in eos cælitus influxit, & apparuit adinſtar Chriſti transfigurati, tunc idonei miniſtri effecti ſunt noui teſtamenti, transfiguratione ſua facta Dei gratiæ miniſterio, eius quæ facta fuit in monte Thabor aliquam ſpeciem exhibentes. Vt namque vita Apoſtolorum, gratiarum influxu largiore micans, orbe toto ſuum diffudit lumen, & hi præcones ſacri virtutes ſuas explicuerunt vt animæ veſtimenta niuis inſtar alba, nemo recenſitam ab eis Transfigurationem Chriſti credere detrectauit.

Præfatis hactenus Cardinalis Hugo lumen adiicit congerendo plures rationes, ob quas Chriſtus deſcendens è monte tribus Apoſtolis hoc indixit, ne ſcilicet ante ſuam Paſſionem arcanum hoc grande, cuius facti fuerant conſcij, reuelarent. En contextum rationum, quas Hugo refert in cap. 9. Marci: *Ne mole prædicationis altiſſima grauaretur: ne incredibile pro rei magnitudine videretur: ne apud rudes poſt tantam gloriam crux ſequens ſcandalum generaret: vt exemplum humilitatis non quærendo propriam gloriam daret: vt tempus prædicationis quærere doceret: vt arcana Zelanda iudicibus daret: vt non cito quemquam laudandum eſſe oſtenderet: quia diſcipuli nondum transfigurati, Transfigurationis rationem prædicare non debebant. 1. Cor. 15. Qualis homo cæleſtis, tales & cæleſtes. Eſt autem multiplex transfiguratio, qua transfigurari debent diſcipuli Domini antequam ſint apti prædicare Domini Transfigurationem. Prima eſt in Baptiſmo; vt de filiis iræ transfigurentur in filios gratiæ. Sapientiæ 16. Omnia transfigurata omnium nutrici gratiæ tuæ deſeruiebant. Secunda eſt in confeſſione: vt de filiis diaboli fiant filij Dei. Ad Philippenſes 3. Configurati morti eius, ſi quomodo occurramus ad reſurrectionem, quæ eſt ex mortuis. Tertia eſt in profectu doctrinæ: vt de idiotis fiant Doctores. Matth. 4. Venite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominum. Quarta eſt in contemptu terrenorum: vbi deponitur onus ad benè currendum. Matth. 19. Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Et tunc ſunt apti ad prædicandum, quia facti ſunt impaſſibiles.* Hæc ille mihi concionens, atque probans me in Euangelij ſenſu perſcrutando nihil prorſus à mente Patrum ſcribere peregrinum.

Transfiguratio à quibus prædicanda.

SENSVS

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM, quæ in gratiam Concionatorum ſubiiciuntur hîc compendioſè, ſuis ex eodem Euangelio textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in montem excelſum ſeorſum, & transfiguratus eſt ante eos.

CONCIONIS huius intentum eſt, probare Dei gratiam transfigurare animas, ſortiendo tales effectus myſticè, quales in monte Thabor eſt experta ſacra Chriſti humanitas.

Prima parte dicam, animam à gratia ſeorſum aſſumi, id eſt, ſegregari ab omni impuro cœtu hominum, idque totum ſingulari Dei beneficio.

Altera parte dicam, animas ſic diſcretas ab omni iniquorum hominum contagio, duci in montem excelſum, id eſt, euehi ad ſortem, cæteris omnibus eminentem.

Gratia iuſtificans transfigurat animas, illis affingendo dotes myſticè, quas deſcribit hiſtoria Transfigurationis Chriſti.

SECTIO PRIMA.

OMNIVM SCIENTIARVM AVCTORITATE DIVES, VT ET SS. PATRVM SENTENTIIS.

CLaudicare dicunt omnes, eas ſimilitudines, quæ texuntur: nam arduum eſt, velle rebus natura procul diſſitis omnimodam paritatem affingere. Ego tamen non cunctabor ſtare pollicitis, ea præſtando, quibus me obſtrinxi, probando donis & dotibus Transfigurationis Chriſti aliqualiter affici animas, mediante Dei gratia cœlitus influente.

In Transfiguratione primum quod occurrit eſt nominis intelligentia petenda ſuprà ex ſenſu literali, verſu ſecundo, vbi Sanctus ait Hieronymus, Chriſto nihil deperiiſſe quoad ſubſtantiam in Transfiguratione, cuius ratio tota ſita fuit penes inductam figuram omnino nouam claritatis, & candoris: Ita dico peti animæ Transfigurationem à figura noua ſuperinducta, Dei gratia ſingulari. Irradiante Patrum ſanctiorum indubia auctoritate nobis conſtabit vnde fiat animæ Transfiguratio. Diſtinxere viri illi magni proceres Eccleſiæ, Dei imaginem à ſimilitudine, dicentes hominem factum fuiſſe ad imaginem Dei ſecundùm eſſentiam; gratiam verò dare Dei ſimilitudinem. Ita Baſilius homilia decima in hexameron: *Per imaginem animæ meæ impreſſam obtinui rationis vſum, verùm Chriſtianus effectus, vtique ſimilis efficior Deo.* Subſcribit ei Hieronymus in cap. 28. Ezechielis, ita fatus: *Notandum quòd imago in creatione facta ſit tantùm, ſimilitudo in Baptiſmate compleatur.* Adiice Chryſoſtomum aliis concolorem hoc contextu ex homilia 9. in Geneſim: *Imaginem dixit ob principatus rationem; ſimilitudinem, vt pro viribus humanis ſimiles fiamus Deo, manſuetudine, lenitate, &c. quod & Chriſtus dicit: Eſtote ſimiles Patri veſtro, qui in cœlis eſt.* Hæc ille, cuius & aliorum etiam auctoritate liquet, Transfiguratione, quam gratia inducit, animam non primæ ſuæ eſſentiæ iacturam facere, ſed cœleſtis figuræ ſolùm, id eſt gratiæ diuinæ lucrum. Alioquin gratiæ illapſu, anima deſineret eſſe talis, vtpote corrupta nouæ formæ introitu. Cùm namque ſicut numeri ſint eſſentiæ, & ſolius vnitatis adiectione ſuum eſſe mutet omnis numerus; eſt in confeſſo, influxu gratiæ diuinæ nihil animæ deperire.

Sed aduerte ſolos eos participes fuiſſe ſacri huius myſterij, id eſt, Transfigurationis Chriſti, quos ipſe Ieſus aſſumpſit. Vnde liquet ex Theologia omnes creaturæ niſus excedere gratiæ illapſum in animam, ſed eſſe Dei ſolius beneficium; quia nulla pura creatura poteſt, vt efficiens cauſa, Dei gratiam noſtris animis impertire. Audiendus in hoc argumento Thomas apex Theologorum in quæſtione 17. de gratia, art. 3. libro quæſtionum diſputatarum, titulo de veritate. Quod nulla queat creatura, Dei gratiam effectiuè creare, triplex ratio longè latéque probat. Gratiæ naturam primam rationem aſtruit. Etenim gratia, diuina quædam eſt perfectio, ſeu habitus ſolo Deo conditore ſatus, animam euehens ſupra naturæ metas; at nullus effectus ſupernaturalis emanare poteſt, id eſt, produci à ſimplici creatura. Eius enim ſolius eſt, extra naturæ fines rem aliquam eleuare, cuius eſt ipſi naturæ metas & terminos aſſignare: Sed hoc eſt inconceſſum creaturis: Ergo niſus earum ſuperat gratiæ productio, reſeruata Deo ſoli, quo influente, tali beneficio anima recreatur

Primæ-

Marginalia:

Transfiguratio animæ in quo ſita ſit.

EX SS. PATRIBVS. Imago Dei in quo ſita. Similitudo Dei in quo ſita.

EX PHILOSOPHIA. Gratia diuina eſſentiam animæ non deſtruit.

EX THEOLOGIA. Gratiam ſolus Deus effectiuè poteſt producere.

Digitized by Google

Gratiā quare creatura non poſſit producere.

Primæ itera delibatæ ſuprà rationi adiice & hanc. Nulla creata virtus agit, niſi præſuppoſita potentia materiæ, vel alicuius quod ſubductæ vices gerat materiæ: ſed potentia naturalis creaturæ, perfectiones naturales non excedit, & idcirco nequit opus aliquod ſupernaturale creatura vlla exercere. Vnde ſola Dei virtute fiunt miracula, quamuis ad expreſſionem miraculi aliquando creatura cooperetur orans; vel exhibendo ſuum aliquod aliud miniſterium. Ex præfatis abundè liquet, creaturam non poſſe Dei gratiam elargiri.

Secunda ratio, apprimè probans creaturam non poſſe Dei gratiam effectiuè producere, ſumitur ex operatione gratiæ. Voluntas enim immutatur obſequio gratiæ. Nam ipſa præparat & inflectit voluntatem, vt bonum velit, voluntatem verò Deus tantùm immutare poteſt, quamuis aliquomodo intellectum alterius immutare queat homo. Quod idcirco eſt, quia cùm principium alicuius actus ſit potentia, & obiectum; duobus omnino modis actus alicuius potentiæ poteſt immutari. Vno modo ex parte potentiæ, dum aliquis in ipſa potentia operatur, quod ſolius Dei eſt reſpectu potentiarum, quæ non ſunt organis affixæ, ſcilicet intellectus, & voluntatis. In aliis enim potentiis aliqualiter poteſt alius operari per accidens, ſecundùm quod agit in organa potentiarum. Item alio modo poteſt actus alicuius potentiæ immutari, ſcilicet ex parte obiecti, adhibendo obiectum, quod potentiam percellat & inclinet ad agendum. Voluntatem autem nihil neceſſariò mouet ad agendum, niſi quod ſuaptè natura volitum eſt; vt beatitudo, vel aliquid huiuſmodi, quod à ſolo Deo proponitur liberæ voluntati. Alia verò obiecta voluntatem non ex neceſſitate mouent; ſed intellectum ex neceſſitate mouent non ſolùm prima principia naturaliter cognita, ſed etiam concluſiones, eſtò notæ non ſint naturaliter propter neceſſariam habitudinem earum ad principia. Et hæc neceſſaria habitudo non inuenitur ex parte voluntatis reſpectu boni naturaliter deſiderati, cùm variis vſquequaque modis, ſaltem ſecundùm æſtimationem, ad concupitum illud à natura bonum poſſit anhelans anima peruenire. Hæc præfata ſatis ſuperque clamant, aliquam creaturam poſſe ſufficienter mouere intellectum ex parte obiecti, ſed non voluntatem. Ex parte verò potentiæ, clariùs meridiana luce patet, nec intellectum, neque voluntatem poſſe meram creaturam vllis artibus immutare. Cùm ergo vires excedat omnis creaturæ, voluntatem immutare, gratiam, quæ voluntatem immutat, creatura nequit producere. Poſtrema demum, ſcilicet tertia ratio deſumitur ex fine ipſius gratiæ: namque finis habet proportionem cum principio agente, eò quòd finis & principium totius vniuerſi ipſe Deus ſit. Idcirco ſicut prima actio, qua res eſſe ſuum nanciſcuntur, ſit creatio, ad Deum duntaxat pertinens, qui eſt creaturarum primum principiū, & vltimus finis; ita gratiæ collatio, qua mediante ſuo vltimo fini Deo coniungitur anima, ab ipſo ſolo Deo poteſt in anima procreari.

Gratiæ quāta ſit dignitas.

Præfatis item rationibus adiicio, gratiam nos inſinuare Dei affectui, à quo peccando procul deſciuimus; at nemo niſi ipſe Deus poteſt dare reo homini vnde ſibi Dei amorem conciliet. Illud autem, quo mediante ſibi conſciſcit homo Dei affectum, eſt gratia: ergo nemo, Deo excepto, poteſt alicui gratiam impertire.

Ex Ivre Civili.

Natalibus antiquis reſtituere quid ſit.

Non modicum ex Ciuili Iure lumen accedit huic veritati: hoc namque fuit Cæſareo Iure cautum, ne quis præter Imperatorem, aliquem in ſeruili conditione natum reſtitueret natalibus, id eſt, compotem faceret ſortis eius liberæ, cuius nos ab initio & ante leges humanas, natura fecit participes. Quamobrem Diocletianus Imperator, ſubiratus eò quòd ordo Decurionum reſtituiſſet vnum libertum antiquis natalibus, Philadelpho reſcripſit vnà cum collega ſuo Maximiano hoc tenore: *Natales antiquos, & ius ingenuitatis, non ordo præſtare Decurionum, ſed à nobis petı potuit.* Iidem Imperatores hanc etiam ſanxere legem: *Natalibus antiquis reſtitui liberti & ingenui, noſtro conſtituuntur beneficio.* Codicis lib. 6. titulo 8. lege 1. & 2. Lege. Natalibus. Codice. De iure aureorum annulor. Lege. Aureorum. Codice eodem.

Ex Antiqvitate plvrivm nationvm.

Ius annulorū aureorum quis olim dederit.

Voluere ſui etiam eſſe iuris ſpecialis Principes aliarum nationum annulos aureos concedere. Alexander ab Alexandro libro 2. dierum genialium cap. 29. Perſis vetitum fuiſſe tales annulos gerere niſi fortè Reges hanc gratiam induſiſſent. Apud Macedones quoque fuit & in vſu, à ſolo Rege dari teſſeras honorarias. Digeſtorum libro quadrageſimo titulus expreſſus ineſt, ſcilicet decimus, qui eſt de iure aureorum annulorum reſeruato ſolis Imperatoribus Romanis, vt & Codicis libro ſexto patet, vbi liquidiùs Imperatores Romani noluere dari ius hoc ab aliis, quàm ab ipſis, fortè quia homines infelici & ingloria ſorte ſatos dignabantur priſtina libertate. Ad quod inſtitutum priſcis olim Gentibus inolitum videtur Chriſtus alluſiſſe dicens, adoleſcentem prodigum, retroactæ vitæ pertæſum, & reducem accepiſſe ſuo à patre annulum in teſſeram redditæ libertatis: *Date* (inquit) *annulum in manu eius.* Lucæ cap. 15. In præfata parabola nemo neſcit, Chriſtum voluiſſe Deum ſignificare, patris nomine, cuius profectò iuris duntaxat eſt, peccatores vilia Diaboli mācipia ad pileum, id eſt, libertatem gratiæ reuocare. Non ergo gratis & in vanum ab Euangeliſta fuit ſcriptum, aſſumpſiſſe Ieſum quoſdam diſcipulos, vt hos duceret in montem excelſum ſeorſum: quippe ſolus hoc præſtare Ieſus vt Deus potuit; hoc monte accepto, ſicut eum conſidero, pro gratiæ diuinæ typo, ad quem montem nemo poteſt euolare niſi inſtructus alis, quæ à diuinis tantùm manibus adaptantur.

Luc. 15.

Ius annulorum quid ſignificet.

Gratia diuina petit animam diſcretam ab omni ſordida colluuie.

In hæc verba:

Duxit illos in montem excelſum ſeorſum.

§. I.

Ex SS. Patribvs, Re Medica, Astrologia, Ivre Canonico, Theologia, Historia, et Symbolis.

TRansfigurationis vſitata voce liquet, animæ transfiguratæ nouas accedere figuras, quæ

quæ veteres eliminant, maximè ſi ſuperinductæ nouæ & elegantes figuræ næuos reperiant; gratia namque ſimul cum peccato ſtare nequit, ideoque pias animas, quas inſedit, abſtrahit ab omni vitiorum colluuie, vt & ab impuro cœtu hominum iniquorum. Vnde benè aduertit Scriba ſacer, eos diſcipulos, quos Chriſtus voluit facere participes Transfigurationis ſuæ, fuiſſe grege à reliquo ſegregatos. Hîc aduerte, Deum non exigere ſtrictè ſuis à diſcipulis, vt ab omni turba procul ſint, & in eremo degant, ſed vt ſint ab impuris & obſcœnis hominum reproborum moribus alieni. Non coutuntur enim iuſti cum iniuſtis; quippe vita eorum diſcolor eſt. Ego tamen non inficior, ſeceſſum atque fugam cuiuſcunque cœtus hominum iſto ſæculo deditorum maximè conferre ad gratiæ influxum. Etenim quantumcunque bonus atque pius homo ſit; nequit ſeſe immiſcere plebi, quin ab illa dyſcola corrumpatur. Eamobrem vox ipſa turbæ malè olet apud Sanctum Ambroſium, qui hac dictione nihil omnino niſi infirmum aliquid concipit, & ſcaturientibus vitiis imperfectum. Sic ille libro quinto in Lucam, cap. 9. *Aduerte omnia diligenter, quomodo cum Apoſtolis aſcendat & deſcendat ad turbas. Quomodo enim turba niſi in humili Chriſtum videret? Non ſequitur ad excelſa, non aſcendit ad ſublimia: Denique vbi deſcendit, inuenit infirmos: in excelſis enim infirmi eſſe non poſſunt. Hinc etiam Matthæus docet in inferioribus debiles eſſe ſanatos. Prius enim vnuſquiſque ſanandus eſt, vt paulatim virtutibus procedentibus aſcendere poſſit ad montem. Et ideo vnumquemque in inferioribus ſanat, hoc eſt à libidine reuocat: iniuriam cæcitatis auertit.* Hæc ille, ratus ægros eſſe viros omnes, qui ſe obſequio huius ſæculi deuouerunt.

Conſortia hominum cur ſint fugienda.

Turba quid ſignificet.

Ex SS. Patribus.

Quàm ſit illa verax Ambroſij ſententia, longè latéque probat ingens & effuſa malè habentium turba degens atque gemens, quam mundi peſtilens aura ſuo veneno infecit. Cùm namque totus mundus in maligno poſitus ſit, nemo reuera poteſt eius lethale virus declinare, niſi properante fuga, qua cautè ſuæ conſulat dubiæ ſanitati. Plus nimio deditos mundo malè habere patet ex aëre, quem aſſeclæ mundi ſpirant, cuius corruptione fiunt morbi peſtiferi, qui contagio horrendo greges magnos hominũ tollunt è medio. Fit inſalubris aër à noxio ſiderũ influxu, vel à cauſis infernis, vt ſunt exhalationes cloacarum, & aquarum ſtagnantium. Aëri etiam plerumque virus vtique peſſimum affricare ſolet ille fœtor, quem exhalant cadauera, quæ numeroſa iacent poſt editam ſtragem magnam ingentis exercitus. Cùm ergo ſuos planetas habeat mundus, & hos omnes valdè maleficos; inde proculdubio eſt expectanda lues peſtifera pernicioſa toti mundo. Peccata vices abundè gerunt planetarum, qui ſuas in mundo vires exerunt. Saturnum probè refert inuidia, quæ liuidos mordet, & efficit triſtes, iuxta ſui ſideris, id eſt Saturni influxum. Iupiter genuinè notat ſuperbiam: Gentes enim olim dixere Iouem in cœlo Deos cæteros anteire. Mars verò bilem excitans ad rixas, & vlciſcendas iniurias, iracundis erit vt planeta, vitam non moderans, ſed in præceps & abruptum agens. Sol, qui dicitur auro præſidere, ſui huius metalli cupidinem auaris die & nocte facit. Venus verò faces libidinis dum ſubmittit, mundum ſic luxuria accendit, vt reuerà dici queat fornax accenſa ſeptuplum. Mercurius omne ſuos habet & clientes, ſcilicet illuſores, ſeductores, periuros, blaſphemos, proditores, fœdifragos, & omnium fraudium architectos. Luna demum, cui nihil omnino poteſt conſtare præter inconſtantiam, hanc profectò notam inurit eis, qui ſe totos addixere nequam huic ſæculo: quippe ſibi nunquam conſtant, ſed ſimiles mundo, qui eſt orbicularis figuræ, gyrant ſemper, & quietis expertes in varia diſtrahuntur. Cùm ergo malum hoc latiùs ſerpat, neminemque ſua à labe excipiat, ſed omnes qui dedere nomen ſuum mundo, vitæ in diſcrimen ſupremum adducat, quamcitiùs credo morem eſſe gerendum Galeno, qui libro primo de differentiis febrium capite ſecundo monet, ægros omnes fugiendos eſſe, putrem ſpiritum exhalantes. Ad hoc etiam vrget nos graueolentia, quam ſpirant illa, quæ Angelis quoque fœtent, à ſceleſtis crimina perpetrata.

Mundi peſtilens aura.

Ex remedica.

Mundus quare ſit infectus.

Mundus quibus à planetis gubernetur.

Mundus cur ſit fugiẽdus.

Peſſimè ceſſit eis, quos ſanitas exquiſita fecit incautos conſilij, quo Galenus iuit obuiam morbis, quos conuerſatio ſuſpecta parit: nam plerique ſatis ceſſere, malo correpti, cui noluere citâ fugâ ſeſe ſubducere; ita pij plerumque viri, iam probata ſatis virtute freti contraxere næuos, & hos inglorios, magno ſuæ ſalutis diſpendio, quia longiores in mundo moras texere voluerunt.

His præfatis apprimè fauet id quod Ptolemæus ait libro 3. de iudiciis capite tertio. Vocat ille domos cœli, ſectiones illas duodecim, in quas diſpeſcunt aſtrologi cœlum. Hi ſiderum inſpectores aiunt eſſe bona quædam diſſita ſic domicilia cœli, alia verò mala; & planetas, eſtò boni ſint, maleficos eſſe ſæpè, quia malitiam quam infundunt, & deorſom euomunt, in frequentata domo peſſima collegerunt. Ne ergo nobis contingat idem, aſtutè demus, & quamprimum libellum repudij mundo, ne contagioſa nobis extremam perniciem conſciſcat, ſi diutius inutili conuerſatione nequam huius ſæculi delectemur.

Ex Aſtrologia.

Mundus eſt bonis noxius ſuo contagio.

Sunt hîc refricanda prius à me dicta, veram ſcilicet vtilémque fugam mundi non fieri corporis inceſſu, atque cito & pernici pedum obſequio, ſed receſſu animæ deteſtantis ea, quibus die & nocte litat mundus, ſummâ Dei iniuriâ: nam illa odiſſe, quibus conciliatur ira Dei, deuinciendo ſibi ſæculi applauſum, eſt profectò vitam ducere à mundo penitus alienam. Optimè mundi ingenium verſipelle nouit Seneca, cui & etiam innotuit ille modus ſæculum fugiendi, à me ſcripto modico prælibatus. Sic ille lib. de vita beata cap. 2. *Non tam benè cum rebus humanis agitur, vt meliora pluribus placeant. Argumentum peſſimi turba eſt. Quæramus quid optimè factum ſit, non quod vſitatiſſimum, & quid nos in poſſeſſione felicitatis æternæ conſtituat, non quid vulgo veritatis peſſimo interpreti probatum ſit. Vulgum autem tam chlamydatos, quàm coronam voco. Non enim colorem veſtium, quibus prætexta corpora ſunt aſpicio: oculis de homine non credo. Habeo melius certiuſque lumen, quo à falſis vera diiudicem. Animi bonum, animus inueniat, &c. Omnem operam dedi, vt me multitudini educerem, & aliqua dote notabilem facerem.*

Mundum fugere quid ſit.

Quid

Mundi bona inſida.

Quid aliud quàm tolis me oppoſui, & maleuolentiæ, quid morderet oſtendi? Vides in iſtos, qui eloquentiam laudant, qui opes ſequuntur, qui gratia adulantur, qui potentiam extollunt, omnes aut ſunt hoſtes, aut quod in aquo eſt, eſſe poſſunt. Quàm magnus mirantium, tam magnus inuidentium populus eſt. Quin potius quæro, aliquid vſu bonum, quod ſentiam, non quod oſtendam. Iſta quæ ſpectantur, ad quæ conſiſtitur, quæ alter alteri ſtupens monſtrat, foris nitent, introrſus miſera ſunt. Quæramus aliquid non in ſpeciem bonum, ſed ſolidum, & æquabile, & à ſecretiori parte formoſius. Hactenus ille, ſuis coloribus mundum graphicè delineans, & compendioſè dicens, fugam eius eſſe ſitam in contemptu omniom planè rerum, quæ à mundi fatuis aſſeclis æſtimantur.

Ex Ivre Canonic. Excommunicati fugiendi.

Suadetur quoque Canonico Iure fuga nequam hominum, & præſertim hoc decreto: *Si quis frater aut palàm aut abſconsè cum excommunicato fuerit locutus, aut iunctus communione; ſtatim cum eo excommunicationis contrahat pœnam.* Proſtat ille canon. 11. qu. 3. can. 28.

Ex Theologia. Gratia Dei quàm efficax ſit virtus in voluntatem.

Quamuis hæc prælibata ſatis ſuperque probent, neceſſitatem eſſe fugam, imò & odium omnium, quæ nos à Deo auertunt; Theologico etiam argumento libet ſtabilire verum hoc effatum: nam ratione magis ſuadetur homo, quàm auctoritate viri quantumuis inſignis. Hæc igitur eſto potens ratio ad inſinuandam ſæculi fugam animæ, quæ gratiæ diuinæ cupit eſſe particeps. Gratiæ diuinæ munus eſt, & virtus ſanè potens, voluntatem immutare ſuo influxu, ita vt voluntas ante malo adhærens, gratia illabente, mali affectum omnem exuat, & ſummo bono adhæreat, alioquin iuſtificans gratia diuina ſuo effectu primario excideret, qui eſt conciliare Dei amorem animæ, gratia habituali cœlitus exornatæ. Ergo toto cœlo aberrat homo, ratus ſe poſſe ſimul in hoc æuo Dei gratiam, & altè ſuo cordi inſitum affectum ſæculi poſſidere. Rationi quantumcunque claræ præualere debet qui & veritatem illam ſanxit hoc decreto Lucæ 14. *Omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* (Luc. 14)

Non poſſe Dei gratiam & ſæculi affectum coire, patet item ex natura rei ſubiectæ, id eſt gratiæ, quæ nos gratos Deo facit: at nemo poteſt eſſe Deo gratus, qui corde ſuo excipit mundum, acerbum Dei inimicum. Nonne Saül Rex inhumanæ neci addixit Sacerdotem Achimelech, quia beneficus extiterat Dauidi, quem oderat ipſe Saül. lib. 1. Reg. c. 21. Ipſe Dauid auctus regno ferum indixit bellum ciuitati Abelæ, cingens eam arcta obſidione, quia ſuis mœnibus exceperat perduellem hominem, ſcilicet Sebam, qui defecerat ab ipſo Rege Dauid, cuius gratiam illa ſibi ciuitas conciliauit interficiendo virum hunc fœdifragum & militiæ priſtinæ deſertorem. lib. 2. Reg. cap. 20 Nec natura fratres diſpenſauit ab hac lege; imò quanto maior amor eos ad mutuum amorem obſtringit; ita peius eos odium inceſſit, ſi alter eorum fœdus init cum inimico fratris, vt conſtat ex vita Regis Chriſtianiſſimi Ludouici XI. Nactus erat ille fratrem nomine Carolum Aquitaniæ Ducem, qui occultè ſibi deuinxit Angliæ Regem, quo audito à Ludouico Rege, tanta exarſit ira ſuum in fratrem, vt quamdiu Carolus vixit gratiâ Regis exciderit: quippe Regi Ludouico ſuſpectum fœdus erat cum Angliæ Rege, ſibi nomen & titulum Regis Galliæ vendicante. Hiſtoria Gallica in Ludouico XI.

(Ex varia historia. Mundi amor & gratia Dei non coëunt.)

(Ludouicus XI. quare fratrem ſuū odio habuit.)

Si quis ergo Dei ad gratiam anhelat, ille totum ſæculo ſe ſubducat: euexit enim in montem Thabor Chriſtus eos ſolos, qui ſe cautè ſuis à ſociis abſtraxerunt. Qui prudens huic dicto ſeu conſilio ſano morem geſſerit, is poterit vſurpare vetus hoc ſymbolum, cum effato, cuius meminit Scipio Bargaglius, qui depingit veſpertilionem efferentem ſeſe Solem verſus, his vocibus adiectis: AD INSVETA FEROR. Scipio Bargaglios libro ſymbolorum. Profectò quadrat hæc pictura viro, cui gratia deſuper illapſa viſum acuit: namque poteſt ille verè hoc dicere: Quando Deo infenſus egi vitam cæcus ego fui; ſed iam poſt gratiæ influxum AD INSVETA FEROR. Etenim odi cuncta quibus olim obſtrictus eram intimo affectu, vnumque mihi propono Deum, in quem vt in præcipuum ſcopum directa mea vota omnia collimabunt. Peccato mihi præualente procul eram ab omni benefico ſacramentorum vſu, vt omnes aſſolent eſſe nequam & nefarij homines; ſed modò mihi gratia illucente, frequens adſum diuinis officiis, ſæpè ſacra communione meam animam reficio, multa demum perficio iam obſequio gratiæ, quæ in peccato iacens aggredi non tentaſſem. Quòd ergo lubens & vltro totus AD INSVETA FEROR, vacando bonis operibus, eſt ſingulare Dei beneficium, & ſalutaris eius gratiæ effectus. Deum enixè rogo nouis vt illam augeat incrementis.

(Ex Symbolis. Gratiæ Dei effectus.)

Poterit concionator in hoc argumento ſuum exercere zelum, auditores exhortando, ſuam vt conſcientiam conueniant, & deprehendant, alto tamen premio ſcrutinio, ſint necne magis ad ſacramenta frequentanda proni nunc, quàm aliàs. Inde fiet abundè palàm eis, an gratia diuina ſibi deuinxerit animas illorum, quas ſi renuentes aduerterint ad exerenda bona opera, ſatagant qua poterunt induſtria, & quàm citò ſibi conciliare Dei gratiam, qua obſtetricante pij quique viri ad enitenda bona opera percelluntur.

Gratia Dei, vt eminet omnibus ordinis naturæ rebus, ita Deo gratos homines euchit ad ſtatum, ad quem natura nequit aſſurgere.

In hæc verba:

Duxit eos in montem excelſum.

§. II.

Ex varris lingvis, Theologia, SS. Patrib. et Antiqvitate plvrivm nationvm.

Aſſueta tropis Scriptura ſacra ſolet res nobiles appellare montes, vt exprimat illa voce rerum illarum excellentiam. Ita Dei iuſtitiam Pſaltes nuncupat montem. Pſal. 35. *Iuſtitia tua ſicut montes Dei.* Iuxta ritum hunc loquendi, non aberro à Scripturæ ſacræ ſcopo, dicens gratiæ ſtatum apprimè ſatis, montis nomine deſignari. Huic etiam nomenclaturæ, ſeu gratiam nuncupandi modo quadrat ille locus vbi facta fuit Transfiguratio Chriſti, quam hac ſectione probo typum eſſe Transfigurationis animæ, quam

quam diuina gratia condecorat. Præfatus ille locus fuit Thabor, quæ vox Hebræis atque Syris multa ſonat: Etenim non concordant omnes in ſenſu ſincero vocis huius. Quibuſdam Hebræis idem eſt Thabor, ac puritas, aut electio. Aliis verò, Syris videlicet, Thabor contritionem ſignificat. Quid purius aut nitidius gratiâ, quæ detergit & emundat eas omnes fæces, quas olim inolita vitia congeſſerant. Rurſus contritio eſt indefeſſa comes gratiæ: vnde liquet concinnè nomen Thabor, transfiguranti animam gratiæ ſuffragari.

Ex Linguis. Hebræa. Syra. Thabor quid ſignificet.

Dicimus montes, eos aggeres magnos, & præaltos, qui aſſurgunt è terra cœlum verſus, vnde ſolum in imo iacens atque ſitum deſpiciunt. Nuncupatio montis eo in ſenſu gratiæ competit egregiè. Etenim excedit ea omnia, quæ natura ſuis legibus obſtrinxit iuxta ſcitum illud Angelici Doctoris 1.2.qu.113.art.9. ad 2. *Bonum gratiæ vnius maius eſt, quàm bonum naturæ totius vniuerſi.* Quod etiam gratiæ efficiens cauſa, ſolus ſit Deus, hoc maximè commendat & extollit gratiæ dignitatem. Ad Deum tantùm pertinere boni tanti, id eſt gratiæ productionem, conſtat ex Scriptura docente, modis quatuor gratiam eſſe Dei ſolius effectum. Primò quando dicit expreſsè, Dei ſingulare donum eſſe gratiam. Pſal. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* quem expreſsè locum expendens Auguſt. ait: *Quam gratiam dabit Dominus, niſi de qua Apoſtolus dixit: Gratia Dei ſum id quod ſum?* 1.Cor.15. Rurſus Prouerb. cap.12. *Qui bonus eſt, hauriet gratiam à Domino.* Iacob. item c.4. *Humilibus dat gratiam.*

Ex Theologia. Gratiæ cauſa efficiens eſt Deus ſolus.

Iacob 4.

Secundò facit idem textus ab auctore ſeu cauſa efficiente bonum illud ingens nominat Dei gratiam, & ipſe Deus dicitur in codice ſacro Deus gratiæ, 1.Petr.5. *Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu modicum paſſos ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitque.* Quo oraculo ſancto Petrus apex Eccleſiæ ſub Chriſto, docet eſſe Deum ſolum auctorem gratiæ, qua perficimur, confirmamur, & ſolidamur.

1.Pet.5.

Tertiò etiam inculcat hanc veritatem Scriptura ſacra Deo ſoli attribuens iuſtificationem impij, & remiſſionem peccatorum, qui ſunt ſpeciales gratiæ effectus. Vt Iſaiæ 50. *Iuxta eſt qui iuſtificat me, quis contradicet mihi?* Et ad Rom. 4. *Credenti in eum, qui iuſtificat impium.* & ad Rom.8. *Deus qui iuſtificat.* Et Iob 14. *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nonne tu qui ſolus es?* Et Iſaiæ 43. *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas.*

Iuſtificatio impij eſt Dei ſolius. Iſa.50. Rom.4. Roman 8. Iob 14. Iſa.43.

Quartò demum Scriptura facit fixam atque ratam veritatem iſtam, quando Deum eſſe ſolum aſſerit, qui ſalutem homini impertit. Hoc autem per gratiam præſtat. Pſal. 3. *Domini eſt ſalus.* Et Pſal. 67. *Deus noſter, Deus ſalues faciendi.* Quod ſonorè canit Pſaltes; quippe Dei eſt tantùm hoc ſaluandi munus, à quo Saluatoris nomine deſignatur. Iſa.43. *Ego ſum, ego ſum Dominus, & non eſt abſque me Saluator.* Et Oſee 13. *Deum abſque me neſcies, & Saluator non eſt præter me.*

Pſal.3. & 67. Deus ſolus eſt Saluator. Iſa 43.

Concinit & Scripturæ ſacræ Patrum chorus orthodoxus, in quo primus Auguſtinus aget partes, ita canens lib.2. confeſſ. cap.7. *Gratiæ tuæ deputo, & miſericordiæ tuæ, Domine, quod peccata mea tanquam glaciem ſoluiſti: gratiæ tuæ deputo; & quæcunque non feci mala.* Idem de natura, & gratia: *Chriſti gratia, ſine qua nec infantes, nec ætate grandes ſalui fieri poſſunt, non meritis redditur, ſed gratis datur.* Et lib. de gratia & libero arbitrio, cap.8. *Chariſſimi, vita noſtra bona nihil aliud eſt, quàm Dei gratia, & vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia eſt.* Item lib. 2. contra Iulianum: *Quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, etiam baptizatis ſanctis ingerit pugnandi neceſſitatem. Contra quid? niſi contra malum, non contra ſubſtantiam, ſed ſubſtantiæ vitium; Dei gratia regenerante, non imputandum; Dei gratia adiuuante, frænandum; Dei gratia remunerante, ſanandum.* Nota, donum illud ſalutare, Dei gratiam ab auctore ſolo Deo ſæpè ſæpius appellari.

Ex SS. Patribus. Gratiæ Dei encomia.

Audiendus item Gregorius ille Papa in ſynonymis cap.52. *In omni opere tuo, Dei auxilium poſce, omnia diuinæ gratiæ, diuino dono aſcribe: nihil meritis tuis tribuas, in virtute tua nihil præſumas.*

Gratiam eminere rebus omnibus ordinis naturæ, patet ex eius pretio, & valore: nam quod omnis natura ſuis opibus & theſauris ſtipata nequit homini comparare, poteſt illud idem prælibata Dei gratia procurare. Verbi gratiâ, homo gazis auro multo fœtis opimè diues, totius orbis imperio potitus, in quem natura ſuas omnes opes congeſſit, & quidquid habet eximium; ille tamen ſi ſit expers gratiæ, vita functus erit à Paradiſo procul, cui emendo nihil eſt naturæ ſatis, vt in diuite epulone liquet, cui auri ſupellex ingens, purpura, byſſus, & epulæ quotidianæ nihil profuere, cœlo ſuam vt animam inſereret: egeno verò ſecus ſcilicet Lazaro, quem natura nudum abiecerat, ſuffecit gratia diuina ſola, cœli vt conciuis eſſet: Gratia namque velut mons præaltus eſt, ita ſuum porrigens verticem, vt inde via faciliſ ſit in cœlum; gratia ſiquidem eſt gloria inchoata. Nouercans natura fœtus inferno parit; gratia verò diuina cœlo facit dignas animas, quas inceſſit. Auguſtinus eò alluſit ita fatus lib. 15. de ciuit. Dei cap.2. *Parit ciues terrena ciuitatis, peccato vitiata natura; cœleſtis verò ciuitatis ciues parit, à peccato naturam liberans Dei gratia.* Dionyſius lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia cap.2. exponens quo auctore fiat particeps diuinæ gratiæ homo ſacris tinctus aquis in Baptiſmo, ſic eruditè fatur: *Hunc diuina maieſtas in ſui conſortium intus admittit, eique lucem ſuam perinde ac ſignum aliquod tradit, ſanctum efficiens, & Sanctorum ſortis ordiniſque participem.*

Ex Ratione. Gratiæ valor quantus.

Ex SS. Patribus.

Tanti ille fuit æſtimatus honos, ad quem eſt euectus homo, Dei gratiæ particeps factus poſt lapſum, vt iuſtificatio impij fuerit prædicata Dei opus ad extra quàm maximum, vt ex dicendis omnibus innoteſcet. Nuncupatur opus aliquod magnum, vel ratione modi, quo operatur agens, vel ratione rei, quæ fit. Si attendatur opus ratione modi, quo fit, tunc creatio, iuſtificatione maius erit opus, quia fit ex nihilo: namque Deus aliquid creando, nihil præexiſtens operi præſupponit. Si verò rei factæ valor eſt penſandus, quiſquis æqua lance librans appendet ad trutinam iuſtificationis opus cum creatione, profectò viri nequam iuſtificatio præualebit creationi. Etenim iuſtificatio illa, bonum æternum reſpicit vt terminum, ſcilicet diuinam participationem; creatio verò bonum ſeu terminum inferioris habet ordinis, verbi gratiâ creatio cœli & terræ finem &

Iuſtificatio impij eſt maius opus creatione cœli & terræ.

terminum habet, mutabilis naturæ bonum, quod reuera minus eſt participatione Dei, ad quam iuſtificatio impij terminatur. Idcirco Auguſtinus in tractatu 72. in Ioannem cùm dixit, eſſe maius opus, quòd homo fiat ex impio iuſtus, quàm creare cœlum & terram, præfatam rationem ſubiecit ita fatus: *Cœlum enim & terra tranſibunt, prædeſtinatorum autem ſalus, & iuſtificatio impij permanebit.*

Iuſtificationis dignitas vnde petatur.

Opus item magnum dupliciter dici poteſt. Primò ſecundùm quantitatem abſolutam; ita donum gloriæ æternæ maius eſt dono gratiæ iuſtificantis impium, & in eo ſenſu glorificatio iuſtorum eſt maius opus, quàm impij iuſtificatio. Alio verò modo dicitur aliquid magnum quantitate proportionis, ſicut dicitur mons paruus, comparatus cœlo, milium verò granū magnum collatū cum minori ſemine. Hoc modo donum gratiæ iuſtificantis impium profectò maius eſt dono gloriæ beatificantis iuſtum, quia plus excedit donum gratiæ dignitatem impij, qui dignus erat pœna æterna, quàm donum gloriæ dignitatem iuſti qui eo ipſo quod eſt iuſtificatus, eſt dignus gloriâ æternâ. Vnde benè & ad rem Auguſtinus ait in tractatu prælibato: *Iudicet qui poteſt, vtrum maius ſit, iuſtos Angelos creare, quam impios iuſtificare, certè ſi æqualis eſt vtrumque potentia, hoc maioris eſt miſericordia.* Omnis Theologorum ſchola ſuum & calculum adiicit huic doctrinæ, quam ex prædiuite beati Thomæ penu hactenus explicaui. Hunc tu conſule 1.2.qu.113.art.9

Nihil prorſus vltra mihi occurrit, vnde magis commendare queam excellentiam gratiæ, quæ homines hac dignatos eò euehit, quò mons ipſe Thabor non extulit Apoſtolos, non idcirco cœlo inſertos, & beatos, quòd in monte Thabor fuere; ſed quia in collata Dei gratia perſtiterunt.

Ex Antiqvitate plvrivm nationvm.
Gratia Principum quantum poſſit.

Conſideratâ quadam proportione rerum cœleſtium cum terrenis, dignitas gratiæ diuinæ poteſt etiam attendi ex gratia, ſeu fauore Regum, quorum gratia plerumque fuit tanta, viros vt plebeios ad ſupremum apicem extulerit. Nonne Regis Pharaonis gratia Ioſephum extorrem, atque viri Ægyptij ſeruum, è carceris ergaſtulo, & ſqualore fecit participem & conſortem regiæ poteſtatis? Gen.41. Nonne miles vnus gregarius, ſcilicet Dauid, nactus opportunè Regis Saül gratiam, deſponſatâ Regis filiâ, diadema tulit, hominem antea paſtorem, vniuerſo ſibi in Regem populo depoſcente. 1.Reg.18. Virgo peregrina, ſcilicet Eſther, dignata Regis Aſſueri gratiâ, compos effecta fuit regiæ maieſtatis. Eſther. 2. Diogenes Romanus homo neci iam addictus, ſupplicio extremo inſtante viſus ab Imperatrice fuit ad Imperij verticem, eius beneficio & gratia ſublimatus. Hiſtoria Imperialis in vita Diogenis Romani. Athenais virgo Græca, rerum omnium indiga, Conſtantinopolim appulſa, grata fuit Theodoſio iuniori, qui de peregrina & egena fecit eam Imperij conſortem, rationibus cunctis Imperatori obiectis vna eius gratia præualente. Ex geſtis Theodoſij iunioris. In eo argumento, nobis tot hiſtoriæ proſtant, vt plures conglobare nimis faſtidioſum eſt. Ipſa ſola experientia magiſtra rerum fuſè probat, plerumque viros triobolares, & nihili, ſupremas etiam nanciſci, Principum gratiâ, dignitates. Cùm ergo Deus maiora præſtare queat beneficia, quàm Dynaſtæ ſeu præpotentes ſæculi rectores; quantâ debet homo ſolertiâ, cœlitus illapſam Dei gratiam excolere, qua ſola mediante poteſt æterna ſibi gaudia comparare.

Gratiæ Dei propagandæ homines ſunt incurij.

O concionator, habes hîc, vnde tuum acuas zelum, in eos declamando, quibus ineſt tanta Dei gratiæ incuria, vt confeſſione ritè ſicut par eſt factâ, ſuam omnem induſtriam non adhibent, vt diu perſeuerent in hac cœlitus accepta Dei gratia propaganda. O mendaces filij hominum in ſtateris! Namque pluris æſtimant illicitæ voluptatis vnam morulam, & hanc labilem & fugacem, quàm immenſa bona finis neſcia, quæ diuina poteſt gratia comparare. In protoplaſtum ſuccenſemus Adam, eò quòd indulgendo gulæ, bono gratiæ exciderit; & nos qui debemus cautiores eſſe malo primi hominis ſic decepti, quotidie delinquimus, hoc ipſo pœna digni grauiore, quia ſcilicet ille ſine exemplo quod caueret, à ſerpente & vxore fuit deluſus, neſcius quanto bono ſe priuaret. Nos verò ſumus proteruè Deo iniurij: nam flocci facientes eius gratiam, quam ſcimus eſſe diues beneficium, deuiis à recto tramite ſenſibus indulgemus.

O homo Dei gratiæ compos, ſi aliquando rei alicuius illicitæ te blanda cupido tenet, puta bonum eſſe fugax, quod cum gratiæ diuinæ iactura quæris, & venaris; æternum verò bonum quod amittis: Etenim ſpe gloriæ æternæ cadis, cùm delinquis, dignandus aliquando bono illo immenſo, & æterno, ſi in diuina tibi gratia conſtitiſſes.

Tentatio quanam ſit induſtriâ propellenda.

Bernardus diſertè ſuo more vitam hominum carpit, qui eo maximè nomine inuehuntur in Adamum, qui maluit potiùs Euæ, & gulæ morem gerere, quàm obedire Deo, cùm ipſi quotidie ſpreta Dei gratia, ſenſibus obſequantur. Sic ille ſermone primo in feſto omnium Sanctorum: *Debebat Adam vxori compaſſionem, vtique & diſciplinam tanquam inferiori; caput enim mulieris vir. Debebat autem Deo obedientiam atque ſubiectionem. Sed quid putamus, fratres, quamplurimi vſque hodie factum illud grauiter diiudicant; & tamen inſipienter imitantur? Indignantur aduerſus Adam quòd obedierit voci vxoris ſuæ pluſquam Dei; & ipſi quotidie Euam, ſuam carnem videlicet, audiunt plus quàm Deum. Fratres, ſi modò præſentem videremus Adam in eo articulo poſitum, aſcendentibus cogitationibus in cor eius, coarctari inter precem vxoris, & præceptum creatoris, nonne clamaremus aduerſus illum dicentes: Caue tibi miſer: vide ne feceris; ſeducta eſt mulier, ne acquieſcas ei? Vt quid ergo quoties apprehendit nos tentatio ſimilis, non perſuademus ſimiliter nobis ipſi?* Hactenus ille quaſi conductus ex profeſſo, meam vt cenſuram contra viros, Dei gratiam ſpernentes, adiecto ſuo calculo comprobaret. A ſerpente ſeducta caro, Dei gratiam tentat expungere ab anima, voluptatem prætendendo breuem; ſed cautior factus homo malo Adami, quàm citò ſuas aures obturans huic ſuſurro, Deo & gratiæ ipſius fortiter adhærebit.

SVMMA

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Reſplenduit facies eius ſicut ſol: veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix.

CONCIONIS huius idea ſeu ſumma eſt, oſtendere duas gratiæ diuinæ dotes, quæ in anima transfigurata nitent, lucem ſcilicet & candorem. Lux animam afficit; candor verò potentias.

Prima parte dicam, gratiam ipſam eſſe lucem, qua eſſentia animæ cœlitus illuſtratur.

Secunda parte mihi incumbet explicare quibus veſtibus induatur anima, & quis candor eas albas efficiat, vt anima ſic dealbata queat Transfigurationem Chriſti Domini lineare.

Cæleſti & coruſca luce nitet anima, cui gratia diuina affulſit.

SECTIO SECVNDA.

INSTRVCTA PATRVM SENTENTIIS, ET TESTIMONIO OMNIVM SCIENTIARVM.

Prædeſtinationis ordo, qualis ſit.

APoſtolo Paulo præeunte nobis, erit facilè ſcire modum Transfigurationis animarum, quam diximus eſſe ſitam in gratiæ influxu. Numine afflatus ille ſacer ſcriba totum reſerat arcanum hoc contextu: *Quos prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, illos & glorificauit.*

Rom. 8.

Rom. 8. Transfigurationis animarum, hic eſt ordo, ſiue ſeries omnis, quam ibidem Paulus ait eſſe penes conformitatem animarum cum Chriſto. Sic ille: *Quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis Filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.* Cùm ergo ſacra Scriptura dicat filium Dei eſſe lucem: *In ipſo vita erat, & vita erat lux hominum. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mũdum.* Ioan 1. Nemo poteſt conformis ei eſſe, niſi eius lumine perfuſus; Chriſtus autem animæ illucet, gratia in illum cœlitus illabente.

Prædeſtinatio ad quid terminetur.

Ioan. 1.

Gratia Dei irradiante, luce quadam cæleſti dicitur anima coruſcare.

In hæc verba:

Reſplenduit facies eius ſicut ſol.

§. I.

EX THEOLOGIA, SS PATRIBVS, PHILOSOPHIA, RE MEDICA, ET SYMBOLIS.

VEritatis indubiæ Scriptura ſacra docet, habitare Deum lucẽ inacceſſibilem. 1. Tim. 6. Inde grauis oritur inſtãtia cõtra meæ ſectioni titulũ præfixum. Si namque Deus eſt lux inacceſſibilis, qua ratione poteſt anima transfigurata lucem hanc participare, cuius inuius eſt acceſſus? Tantùm abeſt, vt hæc infenſa mihi ſit obiectio, quinimò magis eam aſtruit, & confirmat: nam ab illa, benè eſſentia diuinæ gratiæ reſeratur. Sectione prima iam probaui, rem eſſe ſupra vires naturæ, gradum vnum gratiæ producere. Præfatis ibi argumentis vnum hoc valde potens adijce. Vnicuique rei ab exortu ſphæra data fuit, extra cuius ſepta nequit excurrere. Verbi gratiâ, nulla poteſt irrationalis creatura leuem etiam actum rationis exerere, quia talis actus ſupra niſus & conatus eius eſt: ita nec vlla rationis compos creatura poteſt aſſurgere ad productionem gratiæ, quæ à ſolo Deo fluit, vt à cauſa ſola efficiente lucis huius. Sed quæ ſunt impoſſibilia apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum, dummodo ad ipſum ſe conuertat anima deſuper illuſtranda. Hoc innuit Pſaltes hoc concentu: *Accedite ad eum, & illuminamini.*

EX THEOLOGIA. Gratiam quare nulla poteſt creatura producere.

Pſal. 33.

Ad huiuſce rei faciliorem captum ſuppono, Deum eſſe Solis inſtar, qui iugiter irradiat; ſed in ſpeculo terſo ſuam nullo planè modo lucem exprimũ, ſi ſpeculum ab eo auerſum fuerũ. Ita Deus à luce ſua quamuis neminem excipiat, illucendo rebus cunctis vti congruit earum ſorti; tamen expreſsè petit, vt ad ipſum illuminanda luce cœleſti adulta anima conuertatur. Idipſum ſonorè probant multi textus Scripturæ ſacræ, cuius indubia eſt auctoritas. Ioël. 2. *Conuertimini ad me in toto corde veſtro.* Zach. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Iſa. 45. *Conuertimini ad me, & ſalui eritis.* Amos 4. *Præparare in occurſum Dei tui Iſrael.* 1. Reg 8. *Præparate corda veſtra Domino.* Apoc. 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis, &c.*

Gratia quid requirat ab homine, vt in animam eius influat.

Zach. 1. Iſai. 45. Amos 4.

Concinit Auguſt lib. de ſpiritu, & litera cap. 5. hoc contextu: *Humana iuſtitia operationi Dei tribuenda eſt, quamuis non fiat ſine hominis voluntate.* Rurius ibidem c. 9. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius: non quòd ſine voluntate noſtra fiat; ſed voluntas noſtra oſtenditur infirma per legem, vt ſanet gratia voluntatem.* Eandem denuo materiam verſans ſerm. 15. de verbis Apoſtoli, ſic diſcurrit: *Eſſe poteſt iuſtitia Dei ſine voluntate tua: ſed in te eſſe non poteſt, niſi per voluntatem tuam.* Et infrà: *Si hominem te fecit Deus, & iuſtum tu te facis, melius aliquid facis, quàm fecit Deus. Sine te fecit te Deus; non enim adhibuiſti aliquem conſenſum, vt te faceret Deus. Quomodo conſentiebas, qui non eras. Qui ergo fecit te ſine te, non te iuſtificat ſine te. Ergo fecit neſcientem, iuſtificat volentem.*

Ex SS. PATRIBVS. Gratia petit ab anima voluntatis conuerſionem ad Deũ.

Quinam verò motus animi præuij ad gratiæ influxum neceſſarij ſint, non ab hæreticis eſt, ſed à Sanctis Patribus addiſcendum. Hæretici namque velut deſides & inertes, vtpote qui ferias circa praxim bonorum operum indixere ſibi, docuere ſolum fidei actum ſufficere ad iuſtificationem impij adulti. Eccleſia ſancta ſecus decernit, alios & actus prærequiri, vt charitatis, ſpei, pœnitentiæ, & timoris. Pro fide quidem militat Apoſtolus Paulus eam conciliare dicens gratiam

Sed ille, ſicut & omnis Scriptura ſacra petit & alios actus præuios ad gratiæ illapſum. Expreſsè fidem commemorat ad Romanos cap. 3.

Rom. 3.

Quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius. Et cap. 4.

Rom. 4.

Credenti autem in eum, qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam. Ad Hebr. 11.

Hebr. 11.

Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Sed alibi diſertè probat, non fide ſola præuia conſciſci gratiam: nam epiſt. 1. ad Corinth. cap. 1. Bonorum operum ſerie magnâ contextâ, dicit ea nihil prodeſſe ſine ſocia charitate:

1. Cor. 1.

Si charitatem non habuero, nihil ſum. Ioannes item Apoſtolus à partibus charitatis ſtat, ita Deum in humanis loquentem inducẽs. Ioan. 14.

Ioan. 14.

Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus, ſcilicet per gratiam. Rurſus ille fidem, & charitatem annectit, vt præambulas ad gratiam. c. 16.

Ioan. 16.

Gratiæ influxus, quas petat præuias virtutes.

Ipſe Pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis, quia à Deo exiui. 1. Ioan. 3.

1. Ioan. 3.

Qui non diligit manet in morte. Eadem etiam Scriptura ſacra penes ſpem voluit eſſe Dei gratiam. Rom. 8.

Rom. 8.

Spe ſalui facti ſumus. Et 1. Ioan. 3.

1. Ioan. 3.

Omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt. Quàm ſit & pœnitentia ſincera potens ad conciliandam gratiam, liquidò deſcribit Ezechiel 18. & 33.

Ezech. 18.

Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, &c. vita viuet, & non morietur. Chriſtus item videtur dare totum apparatum ad gratiam pœnitentiæ. Luc. 13.

Luc. 13.

Si pœnitentiam non habueritis, omnes ſimiliter peribitis. Timore demum deficiente, nemo poteſt iuſtificari ex cap. 1. Eccleſiaſt.

Eccleſiaſt. 1.

Timor Domini expellit peccatum: nam qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari.

Gratiæ influxum non ſola fides nuda conciliat.

Sanctiorum quoque Patrum Senatuſconſulto liquet hæc veritas, ſcilicet plurium virtutum agmen debere obuiam ire Dei gratiæ, quam ſola bonis aliis denudata fides procurare nequit animæ peccatrici, Irenæus lib. 1. c. 2. *Iuſtis, & æquis, & præcepta Dei ſeruantibus, & in dilectione eius perſeuerantibus, quibuſdam quidem ab initio, quibuſdam autem ex pœnitentia vitam donans, incorruptelam loco muneris conferet.* Concordat Baſilius hoc tenore fatus exponens Pſal. 33. *Venite filij audite me timorem Domini docebo vos. Timor ſalutaris, & timor ſanctificationem faciens.* Prærequirit & alia Chryſoſtomus ad gratiam, homil. de lege, & fide, & Spiritu Sancto: *Neceſſarium* (inquit) *eſt, vt præcedat vitam noſtram ſpes in Chriſtum, quæ poſtea paſcenda eſt bonis operibus.* Vides inde, fidem non ſolam ſufficere ad iuſtificationem; ſed ea alia quæ recenſet opera poſtulari.

Græcis his Patribus concinunt & Latini, in quibus Cyprianus vnam duntaxat fidem minimè recolit; ſed & alios actus ei adiicit, ſermone de mortalitate:

Luc. 12.

Ad omnia (inquit) *te facere paratum timor Dei & fides debent.* Et infrà: *Spe viuimus, & in Deum credimus.* Quàm ſit inutilis illa fides abſque bonis operibus, apertè docet Ambroſius lib. 7. comment. in cap. 12. Lucæ. Namque locum iſtum enucleans:

Fides ſine bonis operibus inutilis.

Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis; ita fatur: *Breuiter Iudæorum vitia multa perſtringit, qui vilium fructuum decimis conferendis omne ſtudium intendant ſuum, nec vllum futuri iudicij metum, nec aliquam Dei habeant charitatem, cùm opera ſine fide vana ſint.* Nota, ab hoc ſancto fidem, atque metum congruè copulari. Hieronymus in cap. 55. Iſaiæ, expendendo voces iſtas: *Quærite Dominum dum inueniri poteſt;* ita fatur: *Dicitur ad credentes: Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Ac ne hoc putaremus ſufficere, ſtatim adiungit: Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis, &c. Nec ſatis eſt quærere Dominum, & dum pœnitentiæ tempus eſt, inuenire, atque inuocare eum dum prope eſt, niſi reliquerit impius vias ſuas priſtinas, & cogitationes antiquas, quibus à Domino declinauerat.* Auguſtinus quoque ſuo calculo confirmat ea, quæ ſanxere Patres hactenus in ſubiecto gratiæ recenſiri.

Sic ille lib. de fide, & operibus c. 14. *Ipſe Paulus non quamlibet fidem, qua in Deum creditur, ſed eam ſalubrem, planéque Euangelicam definiuit, cuius opera ex dilectione procedunt. Et fides, inquit, quæ per dilectionem operatur. Vnde illam fidem, quæ ſufficere ad ſalutem quibuſdam videtur, ita nihil prodeſſe aſſeuerat, vt dicat: ſi habeam omnem fidem, ita vt montes transferam; charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Connectit idem cum ſpe & charitate fidem, ſic inſinuando, ſibi inuicem hæc tria ſuffragari: *Si* (inquit) *tantùm credis, & ſine ſpe viuis, vel dilectionem non habes; & dæmones credunt, & contremiſcunt. Dicis Chriſtum filium Dei? Hoc dixit Petrus, & audiuit: Beatus es Simon Barjona. Hoc dixerunt dæmones, & audierunt: Obmuteſcite. Prius ergo diſcerne fidem tuam à fide dæmonis. Vnde eam diſcernis? Dæmones hoc dixerunt timendo, Petrus amando.* Et lib. 2. contra Creſconium Grammaticum c. 12. de impiorum iuſtificatione loquens: *Mundantur* (inquit) *verbo veritatis ab illo, qui ait: Iam vos mundi eſtis propter verbum, quod locutus ſum vobis. Mundantur, & ſacrificio contriti cordis ab illo, de quo dictum eſt: Cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit.* Hactenus Auguſtinus.

Ex Philosophia. Gratiam illæ diſpoſitiones conciliant, quæ non ſunt merè naturales.

Animam debere luci huic cœleſti ſe aptare, patet etiam ratione petita puris è fontibus Philoſophiæ, ex qua liquet, nullam prorſus formam poſſe materiam actuare ſine diſpoſitione, cuius obſequio, materia ſubiecta poſſit vnam potius induere formam, quàm aliam. Eſt enim materia prima ſuâ naturâ talis, vt omnes æquè formas appetat. Cùm ergo ſit anima, ex ſe ſpectata, nuda ſicut materia prima, reſpectu donorum ſupernaturalium, abſque aliqua congrua diſpoſitione nequit particeps eſſe Dei gratiæ. Sed nota, motus illos animum diſponentes ad gratiam, non eſſe merè naturales, ſed ſupernaturales à Deo ad animam iuſtificandam, præueniente gratia diſponente. Quòd namque fide, charitate, metu iudiciorum Dei, atque bonis aliis operibus, ſe ad gratiam aptet anima, hoc eſt ſingulare Dei beneficium, & non indulgentis naturæ munus, vt fusè probant oracula Scripturæ ſacræ, quorum ſunt aliqua depromenda. Pſal. 79. *Deus virtutum conuerte nos.* Ierem. 31.

Ierem. 31.
Thren. 5.

Conuerte me Domine, & conuertar. Idem Thren. 5. *Conuerte nos ad te, & conuertemur.* Chriſtus ipſe clarè totum hoc explicat negotium Ioan. 6.

Ioan. 6.

Nemo (inquit) *poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum.* Paulus Chriſti præco clamat idem 2. Cor. 3.

2. Cor. 3.

Non (inquit) *ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis.* Et ad Philipp. 2.

Philipp. 2.

Ipſe eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere.

Sed ne fortè ſuum in animum aliquis inducat, poſſe bona quædam aliqua fieri ab homine

proprio

Ioan. 15. Gratia præueniens hominem mouet ad ſupernaturales actus. Matth. 16. Matth. 11. Epheſ. 2.

proprio Marte, Deo inconſulto; Chriſtus init obuiam huic delirio, ita fatus Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* De ſingulis quibuſque bonis operibus illud idem conſtat ex Scriptura. Vt de fide Matth. 16. *Beatus es Simon Barjona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt.* Matt. 11. *Patrem nemo nouit niſi filius, & cui voluerit Filius reuelare.* Ad Epheſ. 2. *Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum eſt.* Ioan. 6. *Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum.* Nec charitatis actum exeri poſſe ſine Dei beneficio, vide locis iſtis. 1. Ioan. 4. *Dilectio ex Deo eſt.* Et ad Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris.* Pœnitentiæ verò litant iſti textus. Ieremiæ 31. *Poſtquam conuertiſti me egi pœnitentiam.* Actor. 11. *Ergo & Gentibus dedit Deus pœnitentiam ad vitam.* De timore, locum hunc habes, Ierem. 32. *Timorem meum dabo in corda eorum.*

Ex re medica. Corpora ægra quando ſint purganda.

Ars etiam Medicinæ cuius & ſunt partes, procurare corpori infirmo gratiam corpoream, id eſt ſanitatem, non tumultuariò, ſed cautè malè ſana curat corpora, Hippocrati Medicinæ corybhæo morem gerens, qui ſanxit ægros non curandos catarticis, quin antè fiant fluida corpora, quod præſtatur, quando tenax humor cunctatur exire foras, quamuis à potenti pharmaco percellatur. Sic ille ſenex Aphoriſmo 10. libri ſecundi: *τὰ σώματα χρὴ ὅκε ἄν τις βούληται καθαίρειν εὔροα ποιέειν.* Id eſt. *Si quis vult corpora purgare, oportet facere fluida.* Cùm à gratia præueniente flere incipit homo, vitæ ſuæ iniquæ pertæſus, illi boni omnis eſt lacrymarum fluxus, vtpote animam aptans ad gratiæ influxum, qui aliqua ſemper præambula in homine noxio prærequirit.

Ex Symbolis. Gratiæ diuinæ totum eſt illud vnde nobis ineſt aliquod bonum.

Sit ergo viri nequam, ſed pœnitentis, anhelantis ad reducem gratiam ſymbolum, quod expreſſit Ioannes Ferrus in theatro ſuo. Pinxit ille Soli rutilo obiectâ columbam, quæ perfuſa luce coruſca talis ſideris multicolor vſquequaque nitet.

Mille trahit varios aduerſo Sole colores.

Picturæ titulus hic eſt. In lvce lvcidior. Quaſi diceret hæc columba: nihil ego mihi arrogo de ſpecie formoſa, cuius beneficio reddor cõſpicua. A mutuata luce meus eſt nitor omnis. Hoc ſymbolum profectò quadrat ei, qui ad Deum conuerſus, eius luce mediante, ſuas incepit tenebras excutere. Nam iuxta Vatis conſilium Pſal. 33. *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur.* Ille Sole iuſtitiæ illucẽte clarus euadit, & ſit In lvce lvcidior.

Cur gratia diuina, lucis ſymbolo deſignetur.

In hæc verba:

Reſplenduit facies eius ſicut Sol.

§. II.

Ex Theologia, et SS. Patribvs.

Lucis proprietas.

Credidere quidã Philoſophi, colores omnes habere ſuum eſſe, lucis obſequio; quia extincta luce, color ſe non prodit, & inuius oculis eſt, quibus in opaco poſitis, omnia tenebreſcunt. Videtur adieciſſe ſuum ſuffragium illi ſententiæ Paulus Apoſtolus, ſic ad Epheſios cap. 5. fatus: *Omne quod manifeſtatur, lumen eſt.* Sententia iſta ſuas patitur inſtantias: quippe duo ſunt diſtincta, color atque lumen; ſi namque ſolùm,

Epheſ. 5.

vnum eſſe, duo hæc conſtituerent, irradiante luce, ſolus vnus tantùm color oculis appareret. Cùm ergo ſecus exiſtat, & diſcolor omnino rerum facies ſit, & multicolor; hoc habebit duntaxat à luce color, vt qui latebat in opaco, foras à lumine traducatur. Vnde patet Paulum cùm ſcripſit Epheſiis, omne quod manifeſtatur eſſe lumen, tunc vſurpaſſe lumen pro obiecto, lucis radiis illuſtrato.

Gratia cur dicatur lux.

Hæc præfata lucis proprietas, inaſpecta priùs obiecta, viſu digna nobis obiiciens, genuinè refert, & exprimit indolem & naturam gratiæ diuinæ, benè idcircò lucis ſymbolo deſignatæ. Namque ſicut in aëre caliginoſo color erat quaſi non eſſet, & aduenìente luce, quaſi è nihilo educitur; ita Dei gratiæ expers anima, & obnoxia peccato velut nihilum eſt, iuxta Vatis oraculum Pſal. 72. *Ego ad nihilum redactus ſum, & neſciui.* In hoc ſtatu deplorando, procul eſt homo, grato Dei ab aſpectu: nam ex Pſal. 33. *Oculi Domini ſuper iuſtos.* Sed influente Dei gratiâ in animam hanc, illa priùs ingrata Deo, & inuiſa, velut eſſe nouum accipiens, iam diuinis ſiſtitur aſpectibus vt formoſa, bonũ illi hoc omne Dei gratiâ procurante.

Pſal. 72.

Pſal. 33. Peccatum annihilat hominem.

Credo ſatis eſſe lucis & gratię conformitatem hanc expreſſam, vt gratia ſimilitudine tanta freta queat iure lucis vſurpare nomen, & titulũ. Rurſus huius Vniuerſi opifex Deus, creare volens mundum, à luce ſuum hoc exorſus opus ait: *Fiat lux.* Sicque primas in orbe tenet lux, vt primogenita. Ita Deus ex homine immundo volens aliquid mundum efficere, ſingularis huius opificij præludia gratiæ concedit, qua influente ſuis à næuis omnibus & maculis anima defæcatur. Vnde patet eos errare, quibus inſedit, gratiã non eſſe nouum ens ſupernaturale, Dei beneficio ſingulari animæ adiectum; ſed illam eſſe Deo gratam abſque noua aduenĩete deſuper entitate. Sapientiæ 11. cap. Deus dicitur diligere omnia quę ſunt. Sed quando cœlos verbi gratiâ diligit & terram, nihil ſuperaddit eis. Cùm ergo cœlis & terrę præſtet homo ſua nobilitate, putant aliqui, eum eſſe Deo acceptum, atque gratum, ſine rei alterius, ſuperioris ordinis interuentu. Sed quantùm hi aberrent à veritatis ſcopo, volo detegere, gratiam probando bonum quoddam eſſe reale ſitum in eſſentia animæ. Sic ergo nodum ſoluo. Eſto Deus acceptet omnes creaturas irrationales, eas habendo gratas, amans illas; illæ tamen non dicuntur eſſe in gratia Dei: Omnis enim amor, quo Deus dignatur eas, terminatur ad bonum naturale. Sed quando Deus hominem diligit in ordine ad vitam æternam, quæ eſt ſupernaturale bonum, aliquid in homine producit, quod eſſe queat obiectum acceptationis eius ad gloriam hanc æternam. Illud autem productum ſingulare bonum, gratia nũcupatur. Et hũc Paulus denominare volens vti par eſt, ita fatur Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna.* Ruſus vt ſcientia Dei eſt cauſa rerum, non cauſata à rebus, vt noſtra, quam res ſcitæ nobis conciliant, ſic voluntas diuina boni eſt effectrix, non cauſata à bono, ſicut noſtra. Sic ergo dicitur homo, Dei gratiam habere, non ſolùm ex hoc quòd à Deo diligitur in vitam æternam; ſed quatenus afficitur aliquo bono, ratione cuius habet ius ad vitam æternam. Et hoc ſupernaturale bonum in anima productum, eſt gratia gratum faciẽs. Alioquin infectus homo graui noxa, nihil obſtãte peccato, dici poſſet eſſe in gratia, ſi gratia ſolam acceptationẽ diceret diuinã cùm contingat

Gen. 1.

Gratia an ſit aliquid reale in anima.

Ex Theologia. Rom. 6. Gratia eſt ſupernaturale bonum.

ſæpè viros peccatores eſſe ab æterno vitæ ſeu immarceſſibili gloriæ deſtinatos.

Gratia eſt quid reale in anima. *Pſal. 83.* *Epheſ. 2.* *Roman. 5.*

Præterea ex Scriptura ſacra liquet, gratiam eſſe donum Dei, ergo res eſt poſitiua talis gratia, cuius influxum ipſe Deus in codice ſancto ſibi ſoli imputat. Pſal. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Rom. 1. *Per quem accepimus gratiam.* Ad Epheſ. 2. *Gratiâ eſtis ſaluati per fidem; & hoc non ex vobis, donum enim Dei eſt.* Rom. cap. 5. *Non ſicut delictum, ita & donum. Si enim vnius delicto mors regnauit per vnum, multò magis abundantia gratiæ, & donationis, & iuſtitia accipientes per vnum Ieſum Chriſtum regnabunt.*

Ex SS. Patribus.

Sententiis quoque Patrum eſt veritas illa rata & fixa, ſcilicet gratiam quidpiam eſſe nouum, & reale, ſuum ſubiectum id eſt animam afficiens. Audiendus hîc Dionyſius, vt apprimè rerum cœleſtium notitia tinctus. Sic ille libro de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 2. part. 1. *Sacra dilectionis ad diuina mandata facienda principalis omnino progreſſus, eſt ſecretiſſima illa & ineffabilis prorſus operatio, qua diuinus in nobis ſtatus efficitur. Si enim diuinus hic ſtatus, diuina natiuitas eſt, nunquam ille aliquid ſciet ex iis, quæ a Deo tradita ſunt, neque operabitur, qui neque diuinum hunc ſtatum conſequutus eſt.* Diuinus hic ſtatus, ad quem anima aſſurgit in Baptiſmo, Dei gratia eſt, qua benignè Deus hominem inſtruxit vt ſupernaturali forma, cuius obſequio poſſet homo ſuos etiam actus exerere ſupernaturales, vt ſunt actus fidei, ſpei, & charitatis. Gratiam nuncupat ſtatum, quia ſtat, imò manet in anima, quam decorè Deus his ſacris infulis inſigniuit.

Gratiæ ſtatus eſt diuinus.

Vt perfuſus coruſca luce Solis cryſtalli globus, eam ſic excipit, vt lumine ſeſe inſinuante globo, tota vitri ſubſtantia ſit rutila; ſic gratia diuina penes animæ ſubſtantiam eſt, habens eſſentiam illius pro ſubiecto, quam eſſentiam ſic afficit, vt illuſtrata luce hac diuina, lucis etiam nomen ipſa anima ſortiatur. Cùm namque donum illud nos efficiat diuinæ conſortes naturæ, ſicut Petrus ait Apoſtolus 2. epiſt. c. 1. Et Deus in humanis ſe lucem eſſe dicat. Ioan. 8. *Ego ſum lux mundi:* Poſſunt & homines in gratia ab illa luce Dei congruè nominari. Nonne lucem mundi Chriſtus eos dixit? Matt. 5. *Vos eſtis lux mundi.* Et hanc noluit otioſam eſſe lucem, cum ſubiecit ibi. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus vt videant opera veſtra bona.* Eſſe verò luce illa, totam eſſentiam animæ rutilam & coruſcam, inde liquet quòd gratia diſtinguatur à virtutibus: Ergo debet ſubiectum habere diſtinctum à virtutibus: vt namque prior eſt gratia naturâ quàm virtutes; ita debet & gratiæ ſubiectum eſſe prius naturâ ſubiecto virtutum. Cùm ergo animæ eſſentia prior ſit naturâ ſuis potentiis, quæ ſunt virtutibus ſubſtratæ, ſicut earum ſubiecta; Dei gratia eſſentiam animæ pro ſubiecto ſibi debito congruè vendicabit.

Gratia eſt in eſſentia animæ. *Ioan. 8.* *Matth. 5.* *Ex Theologia.*

Rurſus ſecundùm potentiam intellectus, homo participat aliquali modo Dei cognitionem, fidei virtute ſitam in intellectu, & voluntate mediante Dei amorem per virtutem charitatis, eò quòd fidei & charitatis obſequio cognitio & amor habeant pro obiecto quodam peculiari modo Deum ipſum, qui idem eſt obiectum amoris, & cognitionis diuinæ, ita etiam oportet, vt per eſſentiam animæ, homo participet quodammodo naturam diuinam, quatenus recipiendo diuinam illam qualitatem in eſſentia animæ, regeneratur ſecundùm quamdam Dei ſimilitudinem, & fit filius Dei. Et hoc planè ſacræ Scripturæ concordat, in qua appellatur homo, *noua creatura*, Gal. 6. Quæ nomenclatura nouæ creaturæ dicit nouam quandam & diuini ordinis naturam. In eo argumento vide Thom. 1. 2. qu. 9. art. 4.

Gratia facit hominem naturæ Dei conſortem. *Galat. 6.*

Cùm nihil ſit planè rerum in natura luce nobilius, Scriptura ſacra volens exprimere dignitatem gratiæ, iuſtificationem explicat metaphorà petitâ à lumine, vt ad Coloſſ. 1. *Dignos nos fecit in partem Sanctorum in lumine.* Pſal. 66. *Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis, illuminet vultum ſuum ſuper nos.* Pſal. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Cùm ergo lumen vultus Dei irradiet in animam gratiâ affectam; dicitur profectò benè Solis inſtar facies huius animæ reſplendere.

Coloſſ. 1. *Pſal. 66.* *Pſal. 4.* *Gratiæ & lucis conformitas.*

Conſona voce Patres Sancti typo lucis vſi ſunt, vt gratiam exprimerent. Chryſoſtomus in homilia de baptizatis: *Ecce* (inquit) *libertatis ſerenitate perfruuntur, qui tenebantur ante captiui; & ciues Eccleſiæ ſunt, qui fuerunt in peregrinationis errore; & iuſtitiæ in ſorte verſantur, qui fuerunt in confuſione peccati.* Hîc nota, dici ſerenitatem factam mediante Dei gratia libertatem. Cyrillus Alex. lib. 4. in Iſaiam, orat. 2. ſymbolo quoque lucis vtitur ad deſignandos gratiæ effectus. Sic ille: *Formatur in nobis Chriſtus S. Spiritu nobis diuinam quandam formam per ſanctificationem & iuſtificationem indente. Sic enim in animis noſtris elucet character ſubſtantiæ Dei Spiritu S. reformante nos.* Si in anima Deo grata micat & elucet character ſubſtantiæ Dei, non inconcinnè dico Solis ad inſtar reſplendere faciem eius.

Ex SS. Patribus. *Gratia eſt character ſubſtantiæ Dei.*

Soliloquiorum auctor apud Auguſtinum fusè typo lucis vtitur, gratiam deſignare volens, & præſertim c. 34. vnde voces iſtæ ſonant: *Ecce video lumen cœli, mentis meæ oculis interlucet radius deſuper, à facie luminis tui, quod lætificat omnia oſſa mea. Auge quæſo luminis auctor, quod interlucet in me, obſecro dilatetur ex te. O lux, quæ ſemper luces, & nunquam offuſcaris, illumina me! ô vtinam arderem ex te ignis ſancte! quàm dulciter ardes, quàm ſecretè luces, quàm deſideranter aduris! Væ iis qui non ardent ex te; væ illis, qui non illuminantur ex te, ô lumen veridicum, de tenebris eunt in tenebras neſciunt vbi corruant, miſeri qui neſciunt quid amittant.* Nota, lucem quæ animæ affulget, eſſe ſimul cum ardore, & tantam eſſe lucis huius cum feruore affinitatem, vt Theologi plerique dicant, eſſe lucem illam, ſcilicet gratiam, rem eamdem cum amore Dei, qui charitas appellatur. Videtur fuiſſe talis ſententiæ propugnator Auguſt. lib. de natura, & gratia c. 70. *Charitas,* (inquit) *inchoata, inchoata iuſtitia eſt; charitas prouecta prouecta iuſtitia eſt; charitas magna, magna iuſtitia eſt.* Ne ergo nobis contingat aliquando Dei gratiam in vacuum accipere, ſatagamus nos exhibere tales, quales olim volebat Paulus Apoſtolus eſſe ſuos diſcipulos, ita Dei gratiæ feruorem ſpiritus annectens, Rom 6. *Sollicitudine non pigri, ſpiritu feruentes, Domino ſeruientes, ſpe gaudentes, in tribulatione patientes.*

Gratia quare ſecum ardorẽ inducat. *Gratia & charitas ſimul.* *Rom 6.*

Fruſtra ſibi quiſpiam blanditur, iactando Dei gratiam ſe habere, niſi ſtudeat & ardere, Deo

Gratia quem feruorem exigat.

feruidè

ſeruidè ſeruiendo. Illâ ſolertiâ & cautelâ, Dei gratiam excoluit Ioanoes ille, cuius Chriſtus ipſe fuit encomiaſtes, dignatus eum iſto præconio, Ioannis 5. *Ipſe erat lucerna ardens, & lucens.* Bernardus ex profeſſo voces has

Gratia ſine feruore vana.

expendens, io ſermone de natiuitate Sancti Ioannis Bapitſtæ monet oos appoſitè, quænam diſpendia & iacturæ viros maneant, qui negligunt illapſam gratiam ſpiritui feruido copulate. Sic ille: *Eſt tantùm lucere vanum, tantùm ardere parum: ardere, & lucere, perfectum. Audi quid dicat Scriptura: Sapiens permanet vt Sol, ſtultus vt Luna mutatur. Quia enim ſplendet Luna ſine feruore, modò plena, modò exigua, modò nulla videtur. Mutuatum ſiquidem lumen nunquam in eodem permanet ſtatu; ſed creſcit, deficit, extenuatur, adnihilatur, & penitus non comparet: Sic ſic qui conſcientias ſuas in alienis labiis poſuerunt, modò magni, modò parui ſunt, modò nulli, ſecundùm quod adulantium linguis vel vituperare placuerit, vel laudare. At verò Solis ſplendor igneus eſt, & cùm feruet acriùs, etiam oculis lucidior exhibetur. Sic ſapientis ardor internus, foris lucet: & ſi non ei datur vtrumque, curat ſemper ardere magis, vt pater ſuus, qui videt in abſcondito, reddat ei. Væ nobis, fratres, ſi luxerimus tantùm. Nam lucemus quidem, & magnificamur ab hominibus; ſed mihi pro minimo eſt, vt iudicer ab humano die. Qui enim iudicat me, Dominus eſt, qui feruorem ab omnibus exigit; ſplendorem verò non ita. Ignem, inquit, veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt accendatur? Hoc nempe commune mandatum, hoc eſt, quod exigitur ab vniuerſis. Cæterùm ſingulariter Apoſtolis, & apoſtolicis viris dicitur: Luceat Lux veſtra coram hominibus: nimirum tanquam accenſis, & vehementer accenſis, & quibus non timeatur a flatu quolibet, aut impulſione ventorum.*

Lucis Solis & Lunæ quæ ſit differentia.

Magna cautione debet homo ſibi inuigilare, nequando lucis gratia eclipſim cum iactura ſuprema ſuæ animæ patiatur.

In hæc verba:

Reſplenduit facies eius ſicut Sol.

§. III.

Ex Astronomia, SS. Patribvs, Ivre Civili, Historia, et Symbolis.

Ex Astronomia. Ecliptica linea quid ſit.

Aſtronomiæ prima rudimenta docent, lineam eclipticam eam eſſe, cuius partes ſunt, latitudinem zodiaci in æquales ſectiones diſpeſcere, & habere Solem ſic præſentem, vt eſtò velox decurrat omnia circuli zodiaci ſigna; tamen nuſquam à recto talis lineæ tramite diuagetur. Cæteri planetæ ſæpe foras excurrunt, vt incurij inhærere viæ, quam deſcribit luminare maius, à quo ſuum principale lumen alia omnia ſidera mutuantur. Hæc linea dicitur eclyptica, quia in illa ſolùm Sol & Luna lucis patiuntur eclypſim, quod fit ſtatim atque duo hi planetæ, duo puncta cœli attigere, caput ſcilicet & caudam drachonis. Eclipſes ibi fiunt, quando luna ſoli ſubiecta, ſuo corpore opaco lucem eius adimit terræ. Luna verò ſuam in eclipſim incurrit, quando Soli ex diametro obiecta, globum habet terræ interpoſitum, quo remorante Solis radios, qui oequeunt permeare molem illam magnam, vmbra terræ lunam opacat, emendicato priùs à Sole, ſuo lumioe deſtitutam.

Eclipſes quomodo fiant.

Ex præfatis, ſunt obſeruanda tria in eclipſi facta Solis, atque Lunæ. Primum eſt, lioea ecliptica: Alterum eſt, draco, cuius capite & caudâ quædam interſectiones circulorum denotaotur in cœlo. Denique tertium eſt corpus aliquod obſtans, ne Sol aut Luna ſuum diffundant lumen, cuius deliquium interiecto tali corpore patiuntur. Concurrunt etiam illa tria ad gratiæ eclipſim, ſcilicet linea ecliptica, draco, & corpus aliquod medium inter nos atque Deum inſertum. Linea eclipitica probè notat viam iuſtorum quæ ad vitam ducit, & eſt arcta ſicut linea, quæ apud mathematicos eſt latitudinis expers: impiorum verò via lata trahens ad interitum eos omnes, qui illam incautè terunt. Illud iter, quo iuſti quique cœlum verſus eunt, adeò ſtrictum eſt, vt non ſpatioſa via, ſed ſemita nuncupetur. Ita Salomon Prou. 4. *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectam diem. Via impiorum tenebroſa.* Arcta via eſt iuſtorum, dicta eo nomine ſemita; quippe ſicut ſol decurrendo ſuam lineam non declinat ad dextram, aut ſiniſtram; ita neque pij deuiant à ſemita iuſtitiæ, ſed ſæpe ſuo recolunt animo verus hoc effatum: *Medium tenuere beati, medio tutiſſimus ibis.* Reprobi verò ſecus, quia ſuis omnibus indulgere volunt ſenſibus, impune rati ſe peccare, latè & longè à cœlo aberrant, per omnia vitia diuagantes. Et idcirco viam, non ſemitam nuncupat Salomon illud iter ſpatioſum, atque vagum, quo ad infernum impij gradiuntur.

Gratiæ Dei eclipſis quomodò fiat.

Cœli via cur ſit arcta. Prou. 4.

Via impiorū quare lata.

Vt eclipſes in ſola fiunt linea ecliptica, ita lucis gratiæ deliquium fit in ſemita iuſtorum, quibus ratione vitæ terſæ & illibatæ ſolet gratiæ ſplendor cœlitus affulgere. Duntaxat ibi fit eclipſis gratiæ, vbi aliquando fuit. Sed ab impiis illa procul abeſt, ideoque ſupra Salomon dixit, eſſe viam impiorum tenebroſam; quia ſicut gratiæ expertes ſunt ſemper, ac proinde cæcis io tenebris degunt, nequit apud eos gratia diuina pati eclipſim, vtpote non aſſueta vitiis obſtrictis omnibus vitiis illucere. Namque ſimul noo ſtant res adeò diſcolores, vt ſunt gratia, & peccata quæuis atrocia, à quibus non vult anima reſilire.

Via impiorū cur tenebroſa.

In eclipſi, mentio fit draconis: etenim Aſtronomi eclipſium loca ſeu puncta vocant caput & caudam draconis. Prima lucis gratiæ eclipſis ab Adamo paſſa, fuit in paradiſo, inferni dracone lumen hoc cautè ſuis artibus extinguente. Idem draco vafer & hodie lethale ſuum virus ſpargit, aſtutè ſuis ſibilis & ſuſurris eos omnes inducens ad peccandum, qui diuinæ gratiæ deliquium & iacturam miſerè patiuntur. Ingemuere Patres Sancti iuſtis hominibus expoſitis draconis huiuſce gyris & voluulis. Sic Bernardus ſermon. 85. in Cantica: *Impulſus euerſus ſum vt caderem, & Dominus ſuſcepit me: Quæris quis ſit ille impulſor? non eſt vnus. Impulſor diabolus, impulſor mundus.* Tolle Solem atque Lunam à capite draconis, & nullæ tales prorſus erunt eclipſes. Elide primos diaboli

Ex SS. Patribvs. Pſal. 117. Diabolus eſt tentator.

Digitized by Google

niſus, cùm te pellicit ad peccandum, tentationis initio te exhibe fortem, ita caput amputabis huius draconis, & ea cautione tibi gratiæ diuinæ lumen iugiter affulgebit. Fuiſſe Patrum ſanctiorum hoc conſilium ſalutare, patet iſtis eorum ſententiis. Iſidorus lib. 3. de ſummo bono cap. 5. ita fatur: *Diabolus ſerpens eſt lubricus, cuius ſi capiti, id eſt, ſuggeſtioni non reſiſtitur, totus in interna cordis, dum non ſentitur, illabitur.* Præiuit ei Chryſoſtomus in Matthæum: *In primis grauis & inſuperabilis eſt impetus diaboli; quòd ſi quis forti animo ſuſtinuerit eum, ſtatim inueniet eum infirmiorem. Quantò enim plus repercuſſus fuerit, tantò magis deficit, & torpeſcit.*

Tentatio quomodo ſit vincenda.

Poſtremò demum requiritur ad impediendas eclipſes, ſubtractio corporis interiecti inter Solam & nos aut Lunam; ita nobis incumbit cura ſagax propulſandi à nobis ea omnia, quæ nos à Deo procul efficiunt. Si namque Deum inter & nos aliquid eſt deuinciens ita ſibi affectum noſtrum, vt Deum poſtponamus ei, peccamus enormiter, ſicque lucem gratiæ extinguimus, & proinde terris animam noſtram tenebris inumbramus. Diabolus auaro gazas auro fœtas obiicit medias inter eum atque Deum, & ſic illectus homo, ſuum cor auaro magis quàm Deo addicit, & inde lucis id eſt gratiæ deliquium patitur indecorum. Libido ſibi vt hominem obſtringat, habet Aſinodæum dæmonem impurum, qui luxurioſo fœdas & obſcœnas ſpecies obiicit, quas ille ſuo reuoluens animo immundo, Dei obliuiſcitur, qui ſic ab hominis huius corde typis & ideis fœtidis amandatur. Denique eſt apud omnes in confeſſo, Dei gratiam non extingui, quin creaturæ, diaboli fraude, ſibi hominem obſtrinxerint, expuncto Dei affectu. Bernardus ait, eſſe plura hæc impedimenta, quibus gratia diuina procul ab homine relegatur. Sic ille ſerm. 6. in Quadrageſima. *Oramus quotidie, vt Dei voluntas ſicut in cœleſtibus facta eſt creaturis, ſic fiat & in terrenis, vt ſicut Angelus, ſic & homo adhærens Deo, vnus ſpiritus cum eo fiat. Sed heu me, quot obſtacula ſeparant, quot prohibent impedimenta? Obiicit enim ſeſe mediam malitia noſtra, concupiſcentia noſtra, ignorantia noſtra. Heu me, Domine Deus, quia vndique bella mihi, vndique tela volant, vndique pericula, vndique impedimenta. Quocumque vertam me, nulla vſquam ſecuritas eſt: & quæ mulcent, & quæ moleſtant timeo; & eſuries, & ſomnus, & vigilia, & labor, & requies militant contra me.*

Gratia Dei quomodo in nobis integra conſeruetur.

Peccatum quomodo committatur.

Rurſus ille quaſi alludens ad eclipſes, quas dixi fieri ratione alicuius corporis interiecti inter Solem atque Lunam, ait peccata noſtra velut obices eſſe, quibus à Deo longiùs excludimur. Sic ille ſerm. 56. in Cantica: *Vt ſcias quoniam obſtant non corpora, ſed peccata. Audi Scripturam: Peccata noſtra, inquit, ſeparant inter nos, & Deum. Et vtinam mihi tantùm vnus obſtet paries corporis, ſolumque obicem patiar id quod eſt in carne peccatum, & non multa interſint materia vitiorum. Vereor enim, ne etiam præter illud quod in natura eſt, quamplurima de propria iniquitate adiecerim, quorum à me interiectu nimium elongauerim ſponſum, ita vt ſi verum dicere velim, poſt parietes magis mihi illum ſtare fatear, non poſt parietem. Sed dico hoc planiùs. Sponſus quidem æqualiter atque indifferenter præſtò vbique eſt, diuina vtique præſentiâ maieſtatis, & magnitudine virtutis ſuæ. Gratia tamen exhibitione ſeu inhibitione, quibuſdam longè, quibuſdam propè eſſe dicitur Angelorum duntaxat, & hominum, id eſt, rationalium creaturarum. Denique: Longè à peccatoribus ſalus.* Hactenus ille ſatis appoſitè ad gratiæ eclipſim, quam fieri interiectu creaturæ alicuius inter Deum & nos probare mihi hactenus incumbebat.

Creaturæ nimis amatæ Deum à nobis eliminant.

Non inficior eſſe plures draconis, id eſt, dæmonis artes, vt diuinæ lucis influxum in animas impediat, ſed illi Deo ſic ſanciente quædam ſeruitus impoſita eſt, affinis ei, de qua veteri Romano Iure leges ſunt conditæ lib. 8. Digeſtorum titulo 2. De ſeruitutibus prædiorum vrbanorum. Ecce legem 4. tituli huius. *Cum ſeruitus imponitur, ne luminibus officiatur; hoc maximè adepti videmur, ne ius ſit vicino, inuitis nobis, altiùs ædificare, atque ita minuere lumina noſtrorum ædificiorum.* Tenetur & hac lege dæmon: inuitis enim nobis decurtare nequit aut impedire lumen gratiæ, obiiciendo nobis creaturas, quarum illecti amore, fiat diuinæ lucis id eſt gratiæ quoddam in noſtra anima decrementum. Vt ſtante lege hac præfata pleræque domus fuere ſolo adæquatæ, quia obſtabant, ne ædes viciniæ lucem integram exciperent; ita dæmon ſi quando tibi creaturas obiicit, vt capiaris eis cum detrimento lucis gratiæ diuinæ, nihil te renitente poteſt. Quippe, ſicut Auguſtinus ait, ille tuum conſenſum petit, non extorquet, latrare poteſt, ſed mordere non poteſt, niſi volentem. Et hæc eſt quotidiana probi cuiuſque viri induſtria, ſcilicet explanare domos à diabolo inſtructas in diuinæ lucis iniuriam, id eſt, amandare procul ideas omnium planè rerum, quas animæ diabolus ingerit, vt ita lumen gratiæ minoaretur.

Ex Iure Civili.

Seruitus non officiendi luminibus.

Gratiæ Dei augmentum quare dæmõ impedire nequit.

Sed etiam aduerte, Iure eodem cautum eſſe, tale vt ius amittat ille, cuius feneſtræ diu occluſæ, nihili fecere lucis influxum. Ecce legem ſextam eiuſdem tituli. *Si ædes tuæ meis ædibus ſeruiant, ne altiùs tollantur, ne luminibus mearum ædium officiatur; & ego per ſtatutum tempus feneſtras meas perfixas habuero, vel obſtruxero: ita demum ius meum amitto, ſi tu per hoc tempus ædes tuas altiùs ſublatas habueris.* Illa quaſi lege tutus eſt & ſecurus dæmon contra niſus & conamina caſſa nequam & impiorum hominum, qui genio indulgentes, gratiæ diuinæ fores pulſanti aperire nolunt, & mentis oculos obturare ſolent gratiæ deſuper illabenti. Etenim dum aſſueuere malo, lucis gratiæ inueutij, ſic ſe tenebris obſtrinxere, iure ſuo vt lubentes & vltro cadant, nequeuntes diabolo reſiſtere, quando rebus illicitis obiectis demulcet eos. Namque ſicut ait Auguſtinus: *Ex peruerſa voluntate fit libido, dum ſeruitur libidini, fit conſuetudo, dum conſuetudini non reſiſtitur, fit neceſſitas.* Et hæc neceſſitas ſata malâ conſuetudine reſiſtendi gratiæ diuinæ parit dæmoni ius quoddam, homini aſſueto malis operibus opacis peccatorum tenebras offundendi. Nonne Iudas, Antiochus, & alij, qui peccando ſæpe ſuas feneſtras obſtruxere luci gratiæ, non potuere lumen illud excipere, quando vitam in peccatis actam pertæſi, voluere ſuis à tenebris exilire? Perperam ergo credit homo reus, poſt

Gratiæ illapſum quãdo poſſit impedire dæmon.

Ex SS. Patribus.

Conſuetudo mala fit neceſſitas.

innumera

innumera ſcelera perpetrata, fore ſibi tempus ad excipiendam gratiam, quam oblatam, protervè procul à ſe toties amandauit.

Ex Historia. Solis defectus ominoſus. Appollonij prædictio ex Solis eclipſi. Conſuetudinis malæ quàm pernicioſus ſit effectus.

Ominoſa ſanè frequens eſt & diuturna lucis extinctio: nam præſagire ſolet aliquod exterminium, & præſertim quando Solis eſt defectus. Inferunt coniectores inde bella, famem, peſtem, & ſæpe necem Principum imminere. Philoſtratus ait in vita Apollonij, conieciſſe magum illum mortem ingloriam & violentam Domitiani Imperatoris ex inumbrato Sole: Cùm namque procul à Roma degens tunc ille magus, & tenebris aſpiceret obductum eſſe Solem, affirmauit eo momento necem Principi conſciſci. Aſtantes horam notauere, veridicus eſſet nec ne Vates, vt tempore opportuno ſcirent. Tandem dicto fuit adhibita certa fides: quippe nequam hunc, & exoſum hominibus atque Deo tyrannum occiſum fuiſſe tali horâ poſtea didicerunt. Conſtat item ex hiſtoria Imperiali, occidiſſe plures alios Imperatores, patiente Sole lucis deliquium; imò viſâ luce lampadis ſanctuarij ſæpius extinctâ, metu exhorruit Sanctus Theodorus, qui audiit cœlitus inde necem portendi Mauritio Imperatori, atque toti eius familiæ, quam Phocas perduellis homo, breui poſtea extinxit, ita futurâ ſolium vſurpatum effuſo pij Imperatoris ſanguine firmarus. Vide ſeriem hiſtoriæ Imperialis ſub ann. 682.

Theodori præſagium.

Caueat ergo malus & iniquus homo, ne diuturna lucis gratiæ defectio æternas ei tenebras portendat, vt accidit pleriſque Dei gratiam ſpernentibus, qui morte demum inſtante lumen hoc depoſcentes, ſerò ſuam damnarunt inſaniam, ac proinde cæcis circumfuſi tenebris miſerè perierunt. Vt occurratur huic malo, fiat illud idem, quod Iudæi fecere, ſuo magno lucro & commodo lib. 2. Machabæor. cap. 1. Scriptura ſacra refert Nehemiam Sacerdotem, & Iudæos reduces à Perſide ſummo Regis Perſarum beneficio, voluiſſe ſibi conciliare Deum, quo offenſo ſua libertate velut facinoroſi atque rei homines exciderant, hactenus exulantes: *Miſit Nehemias ad requirendum ignem; & ficut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, ſed aquam craſſam. Et iuſſit eos haurire, & afferre ſibi: & ſacrificia, quæ impoſita erant, iuſſit ſacerdos Nehemias aſpergi ipſa aqua, & ligna, & quæ erãt ſuperpoſita. Vtque ſol refulſit, qui priùs erat in nubilo, accenſus eſt ignis magnus, ita vt omnes mirarentur.* Hactenus ille codex Sanctus. Patit aliquando Deus, vt impij reduces de peccati ſeruitute, fiant induſtria ſimili cautiores.

Amor Dei extinctus quomodo ſit denuo ſuſcitandus.

O homo nequam & perdite, quando Deo deuinctus es in Baptiſmo, tuus amor eo momento ſacer ignis effectus eſt charitate tibi infuſa ſimul cum aliis habitibus. Sed cùm obnoxius peccato, gulæ, & libidini obſcœnæ tuum hunc amorem deuouiſti, illo planè momento ſacer ignis abiit in aquam craſſam, vtpote factus luteus, & cœnoſus, & exinde fuit ſol in nubilo, ac proinde vita tua tenebris obducta, iuris vt diaboli, qui te ſicut vile mancipium duræ ſeruitutis vinculo colligauit. Tædeat te retroactæ vitæ, viam carpe, qua Ieruſalem verſus itur, & ita iugum diabolicæ ſeruitutis incipies excutere; & ſol, qui antè fuit in nubilo, id eſt, gratia diuina procul à te abiecta, tibi iam attrito protinus affulgebit. Sed quia lux illa prima Deo nondum plenè gratam & acceptam animam facit: quippe ſolum præueniens eſt, & excitans, ſed non iuſtificans, eò quòd non ſit diſſolutus amor ab omni rerum noxiarum ligamine, quo ſtringente tuus eſt cœnoſus amor: expone luctum hoc coruſco Soli, vt ſeſe amplioti diffundente luce, tunc cor perfuſum hactenus aqua craſſa, ſacrum ignem concipiat, charitate totum illud cœlitus accendente. Fiet ita tuum ſacrificium Deo acceptum, & mirabuntur omnes, vſurpantes illud Pſalm. 117. *A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.* Sed caue, luci conceſſæ ne deinceps peccando ſias iniurius, & ſicut ſordida ſus lota, tuum volutabrum repetas, cum extremo tuæ animæ diſcrimine, ſubſequente nouam iacturam gratiæ tediuiuæ. Pſal. 117.

Rurſus eſto memor huius veteris effati: *Non minor eſt virtus, quàm quærere parta tueri.* Seriò ſatage, & ſtude tibi datam gratiam conſeruare ſine labe ſartam tectam, Apoſtolo Paulo morem gerendo, nouum feruorem concipiendo ſimul cum gratia, vt quemadmodum ignis à luce Solis accenſus eſt; ita nuper gratia illapſa robur addat, & feruorem. Nam ex Ambroſio: *Neſcit Spiritus Sancti gratia tarda molimina.* Paulus feruorem qui gratiam conſequitur deſcribendo, penes patientiam in aduerſis concludit eſſe finem, & terminum eius. Rom. 6. *Spiritu feruentes, Domino ſeruientes, ſpe gaudentes, in tribulatione patientes.* Et ex Hieronymo, maioris eſt meriti, & feruoris, tolerare mala, quàm perpetrare bona opera: Delectatio namque boni operis ſocia eſt, ac proinde lætè & iucundè totum illud perficit: at ſuſtinere mala, nemo cum delectatione poteſt. Vnde liquet patientiam poſtulare robur magnum, & æs triplex à corde malis plurimis impetito. Quiſquis ergo mala ingruentia, ſcilicet iniurias, calumnias, ſimultates, verbera, iacturam honorum, & morbos æquo animo ferre ſibi induxerit, atque pio in hoc propoſito facto, ſibi conſtiterit, hic ſe generosè Dei gratiam excoluiſſe, duris & feruidis actibus explicabit. Rom. 6.

Gratiæ & patientiæ ſocietas.

Vellem ego Duci Bauariæ Guillelmo quarto plures ſocios adſciſcere. Typotius libro Symbolorum ſcribit eum pinxiſſe nauem cum cynoſura, quæ eſt polaris ſtella, cuius intuitu nautæ ſuas ad portum dirigunt naues, etiam pelago deſpumante. Pictæ naui in ſymbolo deſuper erant adiectæ voces iſtæ: CYNOSVRA DVCE OBDVRANDVM. Quaſi diceret: Illucente Dei gratiâ mundi mare ſeros vndequaque ſuos fluctus voluens accumulet: turbines & procellæ flabris ventorum excitatæ nauem, id eſt, animam exagitent; non idcirco tamen animis excidam: Gaudet enim diuina gratia duris, ac proinde mihi eſt illa CYNOSVRA DVCE fortiter OBDVRANDVM.

Ex Symbolis. Gratia conſtantes & generoſos homines facit.

Virtutum

Virtutum omnium habitus, congrua ſunt animæ veſtimenta.

In hæc verba:

Veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix.

§. IV.

Ex Philosophia, SS. Patribvs, Symbolis, Theologia, et Re medica.

Ex Philosophia.

COncolores & ſynonymas eſſe voces, habitus & veſtimenta, liquet ex loquendi forma, qua dicimus, hominem eſſe in habitu, cùm veſtitur ea veſte, quæ congruit officio ſeu dignitati, cuius tunc infulas præfert. In eo ſenſu virtus profectò diues eſt veſtis: illa namque nomen habitus ſortitur apud Philoſophos, qui omnium planè rerum eſſentiam & ſinceram indolem inueſtigant. Is qui aliis præiuit apex Philoſophiæ Ariſtoteles lib. 2. Ethic. cap. 6. ſic definit eam, ſcilicet virtutem: *Virtus eſt habitus, qui habentem perficit, & opus eius laudabile reddit.* Habitus ille totum hominem induit, quando in cœpto bono opere perſeuerat.

Virtutes ſũt veſtimenta animæ.

Bernardus eam opinione eſt, virtutes ſcilicet eſſe velut veſtimenta, quibus anima tegitur & ornatur. Sic ille ſerm 3. in Quadrageſima: *Veſtes noſtræ virtutes ſunt. Bona veſtis charitas, bona veſtis obedientia eſt. Beatus qui cuſtodit veſtimenta hæc, vt non ambulet nudus. Scindamus corda noſtra, vt hæc veſtimenta integra ſeruemus, quemadmodum integra ſeruata eſt tunica Saluatoris. Nec modò integram ſeruat veſtem ſciſſio cordis, ſed eam talarem facit & polymitam, qualem a ſancto Patriarcha Iacob accepit filius, qui præ cæteris amabatur. Hæc nempe virtutum perſeuerantia, hinc conuerſationis pulchra diſcolor vnitas. Hæc illa eſt gloria Regis filiæ in fimbriis aureis, circumamicta varietatibus.*

Ex SS. Patribvs.
Veſtes cur Adamo datæ pelliceæ.
Pſalm. 48.

Adamo primam innocentiæ veſtem exuente dæmon veſtimentis eum induit beſtiarum. Qoippe fomes peccati iiſdem affectibus carnis hominem obſtrinxit arctè, quibus beſtiarum appetitus eas deuincit; imò peius actum eſt cum homine: nam peccat ille ritu beſtiarum viuens, cùm illæ ſcilicet beſtiæ non delinquant, impunè ſuis ſenſibus indulgendo. Ratio criminis & delicti eſt, quòd delirus homo primam è cœlo datam innocentiæ veſtem depoſuit, magnâ Dei iniuriâ, vt ab Angelorum ſorte tribum ſe in beſtiarum vilium adoptaret. Quod vt exprobraret ei Deus transfugæ & deſertori, beſtiarum pelle nudum hominem obtexit, vt in ſua illa nuditate typum aduerteret ſtatus huius deplorandi, ad quem peccando nudus erat adductus, & in tunica pellicea diſceret ſe damnatum ad beſtias, quia illarum more vitam acturus erat. Omnis namque Dei gratiæ expers, vitiis obſtrictus, ſenſibus obſequendo, modo dicitur viuere beſtiali. Spectat eò pſaltes, lugubri voce deflens hominum ſortem concolorem beſtiis. Pſalm. 48. *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.*

Ex Philosophia.
Cognitio eſt duplex in homine.

Malorum noſtrorum omnium fontem & ſcaturiginem indefeſſam denotant iſtæ voces: *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit*, id eſt, non eſt vſus ea cognitione, cuius erat homo capax, ſed illa ſolùm, quæ communis erat ei cum beſtiis. Ad cuius rei faciliorem captum, notandum eſt cum Ariſtotele lib. 2. de anima cap. 2. & lib. 3. cap. 10. hominem pollere modo duplici cognoſcendi. Primò poteſt cognoſcere ratione ſui intellectus, & ille modus ei communis eſt cum Angelis, qui & intellectu præditi ſunt; illâ tamen adhibitâ differentiâ, quòd Angeli intellectus non diſcurrit, ſed prima apprehenſione videt ea omnia, quæ deprehendi poſſunt ab homine, prolixo tempore diſcurrẽdo.

Reflexio animæ quid ſit.

Rurſus vno modo poteſt homo cognoſcere, qui commonis ei eſt cum beſtiis, ſcilicet phantaſiæ & externorum ſenſuum obſequio. Prima cognitio dicitur intellectualis, altera ſenſitiua. Prima cognitione ſupra ſe redire poteſt intellectus, & reflexione quadam factâ clarè cognoſcere, ſe cognoſcere. Senſitiua verò cognitio, eſt reflexionis huius incapax; ſenſus enim redire nequit ſupra ſe, ſed directè ſuum in obiectum fertur. At facultas intellectrix, rectà primùm pergit, deinde quaſi vt circulum abſoluat in ſeipſam recurrit, quod de facultate ſenſitiua nequit aſſeri: materialis enim potentia, rectâ quaſi lineâ effictâ ſuo in obiecto ſiſtit, nec vltra ſuam operationem ſe extendit: eſt namque ſcitum & placitum omnium Philoſophorum, Nullam omninò potentiam poſſe extra fines ſui obiecti excurrere. Vnde quia operatio ſenſus non eſt obiectum ſenſus, vt obiectum viſus non eſt viſio, ſed color; apertè liquet, facultates ſenſitiuas non poſſe ſuas operationes per reflexionem cognoſcere; tunc namque ſimul atque ſemel vna res eadem numero, eſſet & operatio, & obiectum ſenſitiuæ, materiali ſubiecto inſitæ facultatis.

Reflexionis ſunt ſenſus incapaces.

Adami primum peccatum vnde ſuum exordiũ accepit.

Ex præfatis abundè patet, quomodo. *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit.* Quando namque fuit ab vxore ſua illectus Adam ad peccandum, non rationis vſum adhibuit, ſed duntaxat ſenſuum obſequium. Vnde quia ſenſus corporales in ſpiritualia obiecta, qualis eſt Deus, non feruntur; tentatus & delinitus homo, malè ſuada corporali facultate, Dei præceptum nequiit attendere, nec ſe reflectendo ſupra ſe ad rationis trutinam appendere, melius eſſet, necne Deo obſequi, quàm prætenſis ab vxore diris laqueis irretiri.

Sed nota, mali perpetrati ab Adamo caput & omnem ſummam non fuiſſe penes huoc tantùm cognoſcendi modum: ſi namque tota primi huius & incauti hominis actio ſtetiſſet ibi, non fuiſſet homo ille ſua veſte innocentiæ exutus, vt inſtar animalis vno duntaxat ſenſuum obſequio vtentis indueretur pellicea à beſtiis tunica mutuata. Progreſſus ergo mali, non cognoſcendo ſolùm, ſed conſentiendo fuit. Conſenſus autem ille talis extitit in Adamo, qualis præiuit ei notitia: quippe duplex appetitus ineſt homini, iuxta duos eius cognoſcendi modos: nam cognitionem ſenſitiuam, appetitus idem, ſcilicet ſenſitiuus conſequitur, quo & etiam beſtiæ præditæ ſunt. At cognitio intellectualis habet ſubſequentem rationalem appetitum, qui

Appetitus in homine eſt duplex.

&

Digitized by Google

& voluntas congruo nomine nuncupatur.

Illa verò ſita eſt differentia inter vtrumque appetitum, vt ſenſitiuus agat neceſſariò beſtias in obiectum apprehenſum, vt bonum; rationalis verò, ſuo arbitrio derelinquat hominem, qui propoſito aliquo obiecto, poteſt illud odiſſe, vel amare: excepta tamen beatitudine æterna, totum quæ hominem ita rapit, vt nequeat voluntas vllo niſu & auerſione, ſine ſuo ab hoc optimo reſilire. Rurſus quamuis homo malum aliquod appetat, & validè concupiſcat, eò abſtrahente voluptate; tamen non idcirco ſua libertate cadit. Nam ſuffragio intellectus diſcurrendo, ſuum attendens periculum ſi obiecta mala velit, refrænare poteſt inſurgentes impetus appetitus. Et hoc expreſſum eſt diſertè, Deo auctore libro Geneſeos cap. 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Sed quia tentatus homo cùm in honore eſſet, non intellexit, idcirco ſenſualis eius appetitus eum egit in præceps & abruptum, beſtiarum more velut rationis expertem; vnde ſacris gratiæ veſtibus exutus, coactus eſt pellibus beſtiarum ignominiosè ſuam tegere nuditatem.

Gen. 4.
Adami nuditas vnde orta.

Ex SS. Patribus.

In deploranda ſorte illa, plures annos egit homo, donec ipſe Deus, quaſi ingemendo nudo ſuo huic ſeruo, ſuis ſe veſtibus exuit, vt ſpoliatum hominem ornaret, & ab ingloria nuditate, quam paſſus erat tanto tempore, vindicaret. Collimauit Bernardus eumdem in ſcopum, ſermone primo de Annuntiatione: *Heu* (inquit) *homo iſte ad multam perniciem, & inſipientiam ſibi, deſcendit de Ieruſalem in Iericho. Siquidem incidit in latrones, à quibus, & ante omnia legitur ſpoliatus. An non deſpoliatus, qui Domino veniente nudum ſe eſſe conqueritur. Nec verò poterat reueſtiri, vel ablata ſibi recipere veſtimenta, niſi Chriſtus amitteret ſua. Sicut enim viuificari in anima niſi interueniente corporali Chriſti morte non potuit; ita nec reueſtiri ſine eius deſpoliatione. Et vide ſi non propter has quatuor partes veſtimenti, quod amiſerat primus & vetus homo, in totidem quoque diuiſa ſunt ſecundi & noui hominis veſtimenta.* Hæc ille, cuius enumeratione primus homo fecit iacturam quatuor virtutum, quæ vt veſtes auro textæ totum hominem obtegebant. Virtutes illæ quatuor, miſericordia, iuſtitia, veritas & pax, quibus deſpoliatus homo, ingloriam prorſus egit vitam; ſed Chriſto ſpoliato, ſuis quaſi natalibus eſt reſtitutus homo, denuo virtutibus his inſtructus, quibus antè fuit à latrone fero dæmone ſpoliatus. Hoc præſciuit olim Pſaltes, ita canens. Pſalm. 84. *Propè timentes eum ſalutare ipſius, vt inhabitet gloria terra noſtra. Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax oſculatæ ſunt.*

Adamum quãdo Deus iterum induit.

Adam quas perdidit veſtes.

Pſal. 84.

Hîc aduerte quibus gradibus aſſurrexit Adam ad ſtatum gratiæ, qua amictus, recuperauit ea, quæ perdiderat antea veſtimenta. Primò ſumit exordium à timore Dei; dicens, eius ſalutare, Dei ſcilicet, eſſe penes timentes eum: namque timor Domini eſt initium ſapientiæ, & hunc ante ſuum influxum in animam iuſtificans gratia præſupponit. Secundò notat inglorium fuiſſe primum hominem ita nudum: tunc quippe ſicut mendicus erat, ignobilis, atque vile diaboli mancipium, à quo deſpoliatus erat vtique fraudulenter.

Quomodo verò ſuis veſtibus exutus homo fuerit, Bernardus ait hoc contextu ſermonis iam laudati: *Perdidit homo iuſtitiam, cùm Eua ſerpentis, Adam mulieris voci obediuit potiùs quàm diuinæ. Erat tamen reſiduum aliquid, quod apprehendere poſſent, idque Dominus ſuo illo ſcrutinio innuebat; ſed abiecerunt etiam illud, conuerſi in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis. Prior enim iuſtitiæ portio non peccare: ſecunda per pœnitentiam damnare peccatum. Perdidit miſericordiam cùm ſic exarſit Eua in concupiſcentia ſua, vt nec ſibi, nec viro, nec filiis parceret naſcituris, ſimul omnes terribili maledicto, & neceſſitati mortis addicens. Adam quoque indignationi diuinæ mulierem pro qua peccauerat obiecit: quaſi poſt tergum eius volens declinare ſagittam. Vidit enim mulier lignum quòd eſſet pulchrum viſu & ad veſcendum ſuaue, & à ſerpente audierat, tanquam Deos ſi futuros. Funiculus triplex difficilè rumpitur, curioſitatis, voluptatis, & vanitatis. Hæc ſola mundus habet concupiſcentiam carnis, concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam vitæ. His abſtracta, miſericordiam omnem crudelis mater abiecit. Sic & Adam, qui mulieri malè miſericors eſt, vt cum ea peccaret, benè noluit miſereri, vt pœnam ſuſtineret pro ea. Priuata eſt etiam mulier veritate, primò quidem malè detorquens quod audierat: Morte morieris, & dicens: Ne fortè moriamur: demum ſerpenti credens penitus neganti, & dicenti: Nequaquam moriemini.* Hactenus ille, benè nudum hominem exprimens, quem Chriſtus reſtituris ei veſtibus albatis ſic ornauit, vt homo nudus olim, iam multiplici virtute nitens emicet, priſtinis infulis inſignitus.

Adã quando ſuis veſtibus exutus.

Adam quibus olim veſtibus exutus.

Virtutis diuerſæ ſignificationes.

Sed ne cui fortè nomen virtutis imponat, operæpretium eſt prænotare, vocem hanc in Scriptura Sacra plures habere ſenſus, qui nequeuot cum præfixo ſuprà veſtium titulo concordare. Virtus enim primò ſonat idem, ac perfectio cuiuſcunque rei, ſiue facultas vnicuique rei inſita ad aliquid operandum. Notionis huius conſcius Propheta canit Pſalm. 32. *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Secundò nomen hoc ſignificat effectum, ſeu fructum. Vt Ioëlis 2. *Lignum attulit fructum ſuum; ficus, & vinea dederunt virtutem ſuam.* Et Marci 6. *Quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur.* Et ibidem: *Non poterat ibi vllam virtutem facere.* Auguſtinus ita nomen hoc etiam vſurpauit lib. 2. de libero arbitrio cap. 19. dicens. *Virtutem eſſe bonum vſum liberi arbitrij.*

Pſal. 32.

Ioël. 2.

Marc. 6.

Non ea ratione vocem hanc vſurpo; ſed ad veſtes alludendo, nomen virtutis idem eſſe volo, quod ſignificat habitus, animam ornans vt congruo veſtimento. Pro hac vſurpatione, ſuprà recenſui Ariſtotelem, qui lib. 2. Ethic. cap. 5. virtutis indolem inueſtigans ait: *Si virtutes neque affectus ſunt, neque facultates, habitus neceſſariò ſunt.* Auguſtinus item lib. 1. de moribus Eccleſiæ cap. 6. ait, virtutem nihil eſſe, *Niſi habitum ipſum, & quaſi ſapientis animæ qualitatem.* Idem etiam lib. 83. quæſt. q. 31. virtutem ſic definit: *Virtus eſt habitus bonus, modo & rationi naturæ conſentaneus.* Quaſi diceret, homini nudo datas virtutes eſſe quaſi veſtes, ad eius animam obtegendam.

Virtutes eſſe animæ veſtes.

Ve

Ex Theologia. Virtutes in quo ſubiecto ſint.

Vt liquidior iſta fiat aſſertio, qua concludo, virtutes eſſe ſicut animæ veſtes, & huic fuiſſe plenè conſultum, quando ſalutaris eius obſequio, id eſt, Chriſti Saluatoris beneficio in nudo priùs homine *Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax oſculata ſunt*; de adæquato virtutis ſubiecto mihi incumbit aliquid dicere, & præuio Sancto Thoma, talis ſubiecti quænam ſit indoles explicare. Angelicus hic Doctor 1. 2. quæſt. 56. art. 5. in virtutis idoneo ſubiecto tria prærequirit. Primum vt ſubiectum illud ſit potentia animæ. Alterum eſt, vt illa potentia ſit aliquomodo rationalis: virtus enim habitus eſt diſponens hominem ad actus egregios, laude dignos, ac proinde natos ex potentia aliquomodo indifferente, & indeterminata, quod proprium eſt potentiæ aut perfectè rationali, vt eſt intellectus; aut rationali per participationem, vt eſt voluntas, & etiam appetitus ſenſitiuus concupiſcibilis, & iraſcibilis, quem Ariſtoteles lib. 1. Ethicor. capite vltimo, eſtò dicat irrationalem eſſe; tamen ibidem ait eſſe aliqua parte ſui rationis capacem, fortè quia poſſunt obedire rationi hi duo appetitus, quando ſicus equi effrænes hominem in vitiorum præceps & abruptum agunt. Etenim tunc præualente ratione malo & forti impulſui concupiſcibilis & iraſcibilis appetitus, inſurgentes illi importunè motus, validè compeſcuntur. Tertium quod depoſcit is doctor eſt, vt potentia habeat actum conſummatum, id eſt, qui non ordinetur in actum alterius potentiæ, tanquam in terminum & complementum ſuum: Defectu conditionis huius, habitus qui perficiunt potentias ſenſitiuas apprehenſiuas interiores, ſcilicet imaginatiuam, memoriam, &c. non ſunt virtutes, quoniam ordinantur ad operationem intellectus tanquam in terminum.

Virtutis ſubiectum tria prærequirit.

Virtutis ſubiectum an corpus eſſe queat.

Rurſus ex prima & ſecunda conditione liquet, corpus, & potentias animæ vegetatiuæ non eſſe congrua ſubiecta virtutum humanarum, vt habitus ſunt laudabiles ob indifferentiam quandam potentiæ ad rectè agendum, aut iniquè, ſicut ait Philoſophus lib. 1. Ethic. cap. vltimo; & Auguſtinus ait lib. 1. de moribus Eccleſiæ cap. 5. ſe ſentire, *Virtutem non niſi ſapientis animæ qualitatem eſſe, quæ non niſi in anima eſſe non poſſit.* Ratio verò quare potentiæ corporales nequeunt eſſe idonea ſubiecta virtutum eſt, quia nullo planè modo rationi obediunt, vt in parte vegetatiua patet. Quamuis enim ratio imperet corpori vt non creſcat, aut nutriatur, potentia vegetatiua ſuo fungitur officio, ratione licet inuitâ, & penitus inconſultâ. Quòd ſi potentiæ corporales aliquando morem gerunt rationi, illud agunt neceſſariò, & abſque indifferentia illa, penes quam eſt laus aut vituperium actus eliciti ab illa potentia quæ eſſe poteſt conſonum & ſincerum ſubiectum virtutis. Ita ſuum rationi obſequium præſtant facultates motiuæ membrorum, id eſt, neceſſariò obediunt, & idcirco vera nequit eis laus competere, nec eſſe queunt virtutis ſubiectum. Quamobram Ariſtoteles ait lib. 1. Politic. cap. 3. Corpus ab anima regi imperio deſpotico, quia obedit ad nutum: appetitum verò ciuili imperio, quia reluctando ſæpe ſuum penſum reddit, multas agens & excitans tragœdias antequam obſequatur.

Ex præfatis conſtat, generatim loquendo, ſolum virtutis ſubiectum, poſſe eſſe intellectum, voluntatem, & appetitum ſenſitiuum, tam concupiſcibilem, quam iraſcibilem; illis enim tantùm apprimè quadrant conditiones, quæ à Sancto Thoma pro virtutis ſubiecto congruo depoſcuntur.

Virtutes vnde ſint.

Supereſt nunc videre quare virtutes ſint, & vnde ſatæ. Difficultates quas experiantur potentiæ rationales circa ſua obiecta: Nam ſingulæ quæque ſuos patiuntur Manes, quando benè agendum eſt: Appetitus enim ſenſitiuus ſæpe fucos facit intellectui, falſa bona ſubſtituendo veris, ita vt laboret intellectus in diſcernendo vero, quod eſt obiectum illius. Rurſus idem appetitus ſenſitiuus quandoque bono delectabili contrario rationi potenter illectus, ita duas principes animæ potentias concutit, ſcilicet intellectum & voluntatem, vt vtrique erranti & ab obiecto ſuo ſincero deuiæ ſæpius illudatur. Difficultates inquam illæ benè operandi, virtutes neceſſarias effecere nobis. Nam ex Sancto Thoma 1. 2. quæſt. 55. art. 4. *Virtus eſt bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, qua nemo malè vtitur, quam Deus in nobis ſine nobis operatur.* Quamuis ibi Doctor loquatur de virtutibus infuſis, quas Deus in nobis ſine nobis operatur; vnicuique tamen virtuti eſt hæc communis ratio generica, ſcilicet vt ſit qualitas qua rectè viuitur, vt inferre licet ex hac definitione viri magni, ſcilicet Ariſtotelis 2. Ethic. cap. 6. *Virtus eſt, quæ bonum facit habentem, & opus eius reddit bonum.* Quia difficultas illa nudam faciebat animam, opportunè Deus prouidit ei, potentiis eius, virtutum habitus indulgendo.

Virtutes quare nobis neceſſariæ.

Vnde verò ſatæ ſint virtutes, id eſt, quæ ſit earum cauſa efficiens ex Sancto Thoma nobis clariùs innoteſcet. Ille 1. 2. quæſt. 63. ait, virtutum cauſam efficientem eſſe Deum, partim vt eſt auctor naturæ, cui prodigente manu ſemina virtutum omnium ordinis naturæ dedit, & impreſſit earum genuinos animæ characteres. Partim idem etiam eſt efficiens cauſa virtutum, vt auctor ſupernaturalis gratiæ, & aliorum donorum, partim etiam ipſi nos poſſumus conciliare nobis virtutes actibus idoneis, iiſque ſæpe ſæpius & validè refricatis.

A Deo vt auctore naturæ, quoad ſubſtantiam quidem, ſimul cum natura accepimus habitum primorum principiorum. Cùm ergo talis habitus habet rectam operationem, eſt in confeſſo, iure nomen virtutis eum ſortiri. Quoad inchoationem verò remotam, etiam cenſentur naturales virtutes tam apprehenſiuæ partis, quàm appetitiuæ; quatenus eiuſmodi naturam à Deo accepimus, vt adiuti cognitione naturali primorum principiorum. Vnde patet huius habitus primorum principiorum ſuffragio nos poſſe plures alias virtutes ad ardua enitenti animæ comparare. Et hoc perinde ſanè eſt quod ingeneraſſe nobis Deum, & indidiſſe quaſi ſemina quædam virtutum, vt ait Philoſophus lib. 2. Ethic. cap. 1. *Cum idonei ad virtutes ſuſcipiendas naturâ ſimus, aſſuetudine perficimur.*

Virtutes an ſint à natura.

Deo igitur miſerante vilem & inglorium hominis ſtatum, quem diabolus cœlitus acceptis veſtibus exuerat, derelictus in paradiſo nudus homo ſibi veſtes à dæmone abſtractas iterum accepit, cùm ſcilicet. *Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax oſculata*

ſunt

ſum. Quod omne fecit & indulſit gratia Saluatoris.

Conſtat fuiſſe totam animam antè nudam, iterum ornatam veſtibus ablatis, id eſt, recuperaſſe primas virtutes deperditas, quas Bernardus dixit eſſe quatuor, videlicet, miſericordiam veritatem, iuſtitiam, & pacem, ad hoc cõſiderare libet animam cum tota ſua ſupellectile id eſt, cum ſuis potentiis. Nam quando ſpoliata fuit, deplorando ſanè ſpectaculo, ſæpe memoriæ labili refricando Deus inuenit eam vndique ſpoliatam. Cùm ergo ſuis eam quaſi primis natalibus reſtituit, veſtiuit eam plenè, nihil prorſus in illa nudum aut imperfectum derelinquens. Quia potentiæ ſunt veluti animæ membra quibus agit: nam intellectu mediante verum apprehendit, vt & voluntate bonum; ideirco priùs veſtienda fuit anima quàm potentiæ. Hoc præſtitit iuſtitia, non equidem illa prima, qua excidit Adam, ſed iuſtitia illa deſuper illapſa in animam reparatam, cuius obſequio illa Deo fuit accepta atque grata: vnde ſuo ab effectu gratiæ diuinæ, quam homini conciliat, iuſtitia hæc, gratia nuncupatur. Subiectum verò talis habitus, id eſt gratiæ, animæ eſſentiam eſſe docet Sanctus Thomas, vti ſupra recenſui, & probaui. Rationales item potentiæ habuere ſuas veſtes: nam veritas affecit intellectum antea deceptum, vtque nimis credulum adhærentem diaboli falſitati. Miſericordia verò, cuius eſt miſerum cor efficere, depellendo ſui proximi miſerias, & procurando bonum, eius voluntati inſedit. Pax autem quam Chriſtus ſæpe ſuis impertiit, ſedauit eas tempeſtates, quas appetitus ſenſitiuus aſſolet excitare.

Pſal. 84.

Adam quibus denuo veſtibus indutus.

Ex Symbolis.

Vnde licet dicere gratiam, quæ denuo influxit in animam, fuiſſe boni omnimodi exordium: quadrat enim illi ſymbolum à Camerario effictum in libro ſuo ſymbolorum. Laymacem pinxit ille domo ſua tectum, hoc lemmate adiecto: FERT OMNIA SECVM, & ideirco Patres attribuunt gratiæ diuinæ locum illum Sapientiæ cap. 7. *Venit in me ſpiritus ſapientiæ: & prapoſui illam regnis & ſedibus, & diuitias nihil eſſe duxi in comparatione illius. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa & innumerabilis honeſtas per manus illius.* Quamuis enim gratia diuina, ſuâ naturâ tales effectus non exerat præciſè, quales virtutes ipſæ, quibus hoc eſt inſitum, vt ſubiecto, quod inceſſunt, facilitatem conſciſcant ad bene rectéque ſuas exerendas actiones; diuina tamen gratia conciliando Dei affectum animæ, conſulit & potentiis eius, & congrua ſuppeditat auxilia, quæ obſtant ne facilè deceptæ ſuo ab obiecto deuient animæ facultates. Namque, ſicut Auguſtinus ait, Deus non amat & deſerit, ſed amando cauet animæ, quam dignatur amore ſuo. Vnde tali auxilio adiuta anima, refricando ſæpe bonos actus, conciliare poteſt & virtutes, quæ deerant potentiis afflictis, & ſpoliatis olim ab illo tetro hoſte, primos homines exuente.

Sap. 7.

Ex remedica.

Sic medici morbos diſtingunt in primogenios, & in ſymptomaticos, qui ſunt noxia ſanè proles vitiatæ matris. Verbi gratiâ, ſi hepate languente nihil præter aquam inde fluat & deſudet, eſt hydropiſis expectanda, vnde totum corpus exangue cito, citius intumeſcet. Et tantum abeſt, vt hinc ſymptomata nata primo ex morbo, ſanent hepar languidum, quinimò mali potiùs conſciſcent maximum incrementum, iuxta ſcitum illud à medicis placitum Galeni lib. 5. de morbis. *Γίνεται ἐπ' ἀῤῥωστίᾳ τῆς δυνάμεως, καὶ πάλιν αὐτὴν ἀπεργάζεται ἀῤῥωστοτέραν.* Id eſt, *Nata ex imbecilla virtute, ipſam rurſus faciunt imbecilliorem.* Sic homo, Dei gratiæ expers poſt lapſum, expertus eſt potentias rationales deuiaſſe ſuo ab obiecto. Nam ſtatim atque Dei gratiâ ſpoliata fuit anima, potentiæ rationales, quæ ſunt animæ progenies, ſenſere citum defectum: virtutes enim illis inſitæ eum gratiæ influxu, ab his protinus exularunt. Namque fuit vitiis obſtrictus homo, quibus impunè litans diabolo ſe deuoxit titulis infinitis. Et hæc potentiarum ægritudo malum animæ non curauit, imò fecit deteriorem ſortem eius. Sed vt medicus, qui curaret hepar ægrum, vnde ſuum hydropiſis exordium ſumpſit, morbis ex eo fonte natis iret obuiam; ita Deus cùm hominem eſt dignatus eâ gratiâ, quam diabolus expunxit, facultatum animæ ruinas & collapſos virtutum habitus inſtaurauit.

Gratiâ deperdita facultates animæ fuerunt infirmæ.

Chriſtus idem omnium hominum medicus atque ſator, ea cautione malè habentem hominem curauit. Erat malis plurimis obnoxius, quæ diabolus, à quo obſeſſus erat, conſciſcebat ei, vt Matthæus ait hoc contextu. cap. 17. vbi inducit ægri patrem ita Deum in humanis enixè fuſis precibus obſecrantem: *Domine, miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & malè patitur: nam ſæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam. Reſpondens Ieſus ait: Afferte huc illum ad me. Et increpauit illum Ieſus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus eſt puer ex illa hora.* Malè patiebatur homo factus inglorium diaboli mancipium. Nullum propè pratum erat: quod non pertranſiret eius luxuria: namque crebrò cadens in ignem libidinis, importunæ Deum coëgit aquis diluuij delere ferè totum hominum genus. Poſt diluuium flamma recrudeſcente mali obſcœni, & venere nefandâ ſuas accendente faces, & eas ſubmittente toti regioni Pentapolis, mundus ita exarſit libidine, vt alias è cœlo faces, luxuriæ naturæ iniuriæ vindices euocarit. Rurſus aqua notat voluptatum omnium cœnum, in quod demerſus homo, Dei gratiâ exutus, ſeſe miſerè volutabat. Chriſtus ea mala non curauit ſigillatim, vitiis quibuſque ſuum decernens remedium; ſed à morborum omnium fonte ſuum beneficium exorſus eſt, ita fatus Ioan. 12. *Princeps huius mundi eiicietur foras.* Dæmonem expulit, & ſubinde malè habentes potentias curauit, quia iuſtificantem gratiam impertiuit. Quod perinde ſonat, ac: Statim atque Deus ſpoliatam atque nudam animam gratiâ veſtiuit, habitus inſignes & neceſſarios, id eſt virtutes, potentiæ rationales ſunt ſortitæ, ſicut congrua veſtimenta. Non quòd gratia nanciſcatur idem obiectum quod virtutes; ſed quia plus illa poteſt, quàm virtutum omnium agmen, quod illa continet eminenter.

Matth. 17. Gratiæ influxum ſtipauit & omnium virtutum chorus.

Ioan. 12.

Gratiæ efficacia quanta.

Peccatum lethale delet virtutum omnium decorem, ſed cùm ſtipat eas gratia diuina, ſuis ſunt numeris omnibus abſoluta.

In hæc verba:

Veſtimenta eius facta ſunt alba ſunt nix.

§. V.

EX THEOLOGIA, SS. PATRIBVS, PHILOSOPHIA, SYMBOLIS, ANTIQVITATE PLVRIVM NATIONVM, HISTORIA, VTROQVE IVRE, ET RE MEDICA.

Ex Theologia.

PRæuaricante primo homine incauto, dæmon ſic inceſſit eum, vt eius corporis nuditate typum exprimeret animæ ſpoliatæ. Nudo Deus prouidit veſtes pelliceas, beſtiarum exuuias, quæ conſuluere quidem corpori, ſed non animæ, quæ exuta primâ ſuâ gratiâ, ſeu iuſtitiâ origioali, fortè ſerò ſic diſpenſante Dei prouidentiâ aliam gratiam reducem impetrauit. Potuit homo ſine gratia iuſtificante, ſolo gratiæ præuenientis & adiuuantis obſequio, conciliare ſuæ animæ aliquas naturæ dotes, & virtutes, vnde ſuam veſtiret animam: inſita namque nobis ſunt ab auctore naturæ Deo ſemina virtutum, quæ vt hominem diſponunt ad benè operandum in ordine ad finem naturalem, poſſunt eſſe ſine charitate, ſicut de facto plures olim Philoſophi gentiles: & idcirco Dei gratiæ expertes, harum virtutum luce clari, grande ſibi pondus gloriæ compararunt. Angelicus Doctor ait 1. 2. quæſt. 65. art 2. imperfectas eſſe tales virtutes, eſtò nomen virtutis congruè ſortiantur.

Virtutes an poſſint eſſe ſine gratia.

Vt liquidior iſta fiat obſeruatio. Virtus vno modo poteſt conſiderari iuxta ſuam eſſentiam, altero verò prout perfecta ſuis eſt omnibus numeris abſoluta. Primo modo poteſt eſſe ſine gratia, & charitate, quia facultatem animæ cui inſedit aptè regit, & diſponit ad benè operandum in ordine ad finem naturalem, qualis eſſet captare famam hominis magni, à vitiis omnibus abhorrentis. Anima veſtita tali amictu, veſtimenta nequit dici circumferre niuis inſtar alba; quippe ſola gratia diuina poteſt hunc candorem adiicere virtutibus, quæ abſque Dei gratia, & charitate, vanæ gloriæ vitio denigrantur. Spectata verò virtus vt perfecta, ſuum ſubiectum ordinans ad ſupernaturalem finem, eſſe nequit abſque charitate, qua feruente Dei compos fit anima, quæ tunc candidis veſtibus induitur; namque penes charitatem & gratiam Dei tantum eſt veſtimenta animæ dealbare.

Virtus perfecta nequit eſſe ſine gratia.

Cùm ergo Deus in ſimilitudinem hominum factus, eum teſtatus ſit affectum, quem Ionathas filius Regis erga Dauid, cum illo ſua regia veſtimenta mutans: Chriſtus enim infirmitates noſtras induit; & quamuis non poſſet peccare, tamen peccata noſtra quaſi aſſumpſit ad pœnam, ſponſorem atque vadem pro homine ſeſe conſtituens ad tribunal iuſtitiæ; nec tempore condicto ſuum vadimonium deſeruit, ſed quaſi ipſe ſolus peccaſſet, morte acerba luit ſcelus, quod minimè perpetrarat. Ille verò nobis regia veſtimenta dedit, ſcilicet virtutes atque vitam, vnde licet iam dicere, Nazareos, id eſt, iuſtos, & veſtes eorum candidiores eſſe niue. Compendioſè totam commutationis huius hiſtoriam Paulus exprimit hoc contextu ad Coloſſenſes cap. 2. *Vos, cum mortui eſſetis in delictis & præputio carnis veſtræ, conuiuificauit cum illo, donans vobis omnia delicta; delens quod aduerſus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci.* Sic chirographum fecit quando cruci affixus eſt, perſonam induens omnium hominum, qui peccarunt: vnde benè Paulus ait ad Hebræos 4. Chriſtum fuiſſe *Tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.* Nam peccata licèt portarit, ea diſſoluens morte ſua, abſque peccato tamen extitit, eſto typum & ſimilitudinem præ ſe ferret in cruce viri, qui multa crimina perpetrarat. Sic veſtimenta rei & noxij hominis accepit, quando cruci affixus eſt, & veſtes, quas in Transfiguratione niuis in modum albas oſtendit, ſcilicet gratiam, & virtutes omnigenas, redempto homini dereliquit.

Chriſtus quomodo peccata tulit hominum.

Coloſſ. 2.

Hebr. 4.

Ex Scriptura Sacra color albus, & ſplendor fraternizant; quippe illa duo ſignificant iuſtitiam, qua mediante lucent, & albeſcunt iuſti. Pro luce facit textus Sapientiæ 3. *Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent.* Albedo verò ſibi vendicat hunc verſum Pſalm. 50. *Aſperges me hyſſopo, & mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.* Non defuere Patres Sancti, quibus inſedit, eam albedinem, quæ in Transfiguratione puras & nitentes effecit veſtes Chriſti, fuiſſe lucis effectum. Reſplendebat enim facies eius ſicut Sol, & ſplendor ille dedit veſtimentis eius, vt adiecto nouo colore, niuis candorem penitus adæquarent. His veſtibus nos in iuſtificatione Deus ornat mediante gratia, cuius formalis effectus eſt iuſtificatio, non actiuè ſumpta ſicut actio Dei, qui iuſtificat impium, ſed paſſiuè dicens aliquid in iuſtificato. Et hoc modo triplicitet vſurpatur hoc nomen. Primò totam ſeriem rerum, quæ impium iuſtificando fiunt, ſignificat, gratiæ influxum, motum liberi arbitrij, & remiſſionem peccatorum.

Albedo typus iuſtitiæ.

Sap. 3.

Albedo lucis effectus.

Pſal. 50.

Iuſtificationis nomen quot modis accipitur.

Secundò poteſt & hac voce nouus hominis ſtatus intelligi: Iuſtificatio namque plerumque ſonat idem, ac tranſlatio peccatoris à peccato ad gratiam, id eſt, ab iniuſtitia ad iuſtitiam. Nam peccatum iniuſtitiam eſſe nemo it inficias, & gratiam eſſe quamdam iuſtitiam omnes Theologi reclamante nemine confitentur. Peccatum iniuſtitiam eſſe patet & iniquitatem: etenim peccator homo, delinquendo, ſecus ſe habet quàm debeat erga Deum, Ioanne teſte, cuius eſt hæc cenſura, malos & reprobos homines ſcommate tetro notans. 1. Ioan. 3. *Qui peccatum facit, iniquitatem facit, & peccatum eſt iniquitas.* Contrà verò gratia dicitur iuſtitia: gratia namque ſuum ſubiectum, id eſt animam, ſic componit, vt erga Deum ſe habeat anima iuſtificata ſicut decet, & ſit vegetior in citò ſuis præſtandis obſequiis Deo, quando illi aliquid cœlitus imperatur. In eo ſenſu Paulus ita fatur Rom. 3. *Iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in illũ.*

Peccatum eſt iniuſtitia. 1. Ioan. 3.

Rom. 3.

In hac vſurpatione nomen iuſtificationis accipitur à Patribus Concilij Tridentini ſeſſ. 6. cap. 4. quando iuſtificatio deſcribitur vt. *Tranſlatio ab eo ſtatu, in quo homo naſcitur filius primi Adæ, in ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum*

Iuſtificatio quid ſit ex Concil. Tridentino.

filiorum Dei, per ſecundum Adam IESVM *Chriſtum Saluatorem noſtrum.* Et hanc deſcriptionem, vt Synodus illa notat, Paulus indigitat cap. 1. ad Coloſſenſes, vbi hortatur eos, qui ſunt huius gratiæ participes: *Gratias agere Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis Sanctorum in lumine, qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij redemptionis ſuæ, in quo habemus redemptionem, & remiſſionem peccatorum.* Alludit item ad hunc iuſtificationis vſum Apoſtolus ille, ſuos diſcipulos Corinthios alloquens 1. Corinth. 6. nam recenſendo plura peccata, quibus anima vitiata cedit in ius diaboli, & ſupponens ab his noxis reſiliiſſe nouos illos Chriſtianos ait: *Hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Quo contextu clarè ſatis ſuperque nobis inſinuat, tranſmutationem illam iuſtificati hominis ab ingloria ſeruitute diaboli ad ſortem filiorum Dei, quam dico iuſtificationis nomine lineari. Auguſtinus item iuſtificationem ſic vſurpat, concione prima in Pſalm. 30. *Iuſtificat impium, qui ex impio facit iuſtum.*

Coloſſ. 1.

Iuſtificatio quid propriè ſignificet. 1. Cor. 6.

Poſtremò demum iuſtificationis voce ſeu nomenclaturâ poteſt intelligi terminus tranſlationis à peccato ad gratiam, qui eſt, hominem iuſtum eſſe, id eſt, ſe habere erga Deum vt oportet, ab omni declinando malo, ſeu peccato præſertim lethali, & cuilibet eius præcepto morem gerendo ſicut decet & congruit ſeruo, Deo rerum omnium domino mancipato. Cùm namque Deo ratio ſubiicitur, & rationi ſubditur appetitus, iuſtus homo tunc meritò nuncupatur.

His præfatis, iuſtificatio accepta primo modo, id eſt, pro ſerie tota rerum, quæ iuſtificatione fiunt, incongruè dicetur effectus gratiæ. Etenim ſic vſurpata totum quoddam eſt, gratiam reſpiciens vt vnam ſuam partem: nam indubium eſt, gratiam ad iuſtificationem animæ pertinere.

Secundo verò modo iuſtificatio ſignificans tranſitum à peccato ad gratiam, formaliter loquendo nequit eſſe gratiæ effectus, ſed potius via ad illam, quemadmodum omnis motus eſt via ad terminum attingendum.

Si tandem quod ſupereſt, ſumamus iuſtificationem, vt tertio modo ſolet accipi, pro tranſitu à peccato ad gratiam; quæ tranſmutatio dicit idem ac iuſtum eſſe; iuſtificatio ſic ſumpta verus eſt & formalis effectus gratiæ, quæ animæ inhæret, ipſamque Deo gratam efficit, & iuſtam: namque gratia diuina talem efficit animam, qualis eſſe debet erga Deum, cui obediendo lubens & vltro citò ſe præſtat in omnibus obſequentem.

EX PHILOSOPHIA. Iuſtus homo dicitur iuſtitiâ illi inhærente.

Eccleſiæ deſertores hæretici gratiam, quæ perinde eſt ac iuſtitia, voluere nobis aduentitiam eſſe; quia vt delirant, denominamur iuſti à iuſtitia Chriſti, quæ iuſtis ſingulis imputatur. Hoc delirium Philoſophiæ rudimenta petit, & impetu caſſo quatit. Nam forma ſolùm denominat hoc ſubiectum, quod afficit & informat ei adhærendo ſicut in charta patet, quæ dicitur alba, non à candore muro inſito, ſed albedine ei deforis inhærente. Rurſus iuſtitia Chriſti neſcit incrementa, quibus augeatur, cùm ſupremum apicem attigerit. At iuſtitia noſtra poteſt augeri; ergo ſuam habet entitatem à Chriſti gratia differentem. Poſſe verò talem, gratiam ſcilicet noſtram augeri, Scriptura ſacra clamat in pleriſque locis. Vt 2. Cor. 9. *Potens eſt Deus omnem gratiam abundare facere in vobis.* Et Iacob. 4. *Maiorem dat gloriam.* 2. Pet. 3. *Creſcite in gratia.* Et Apocal. 22. *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc; qui ſanctus eſt, ſanctificetur adhuc.*

2. Cor. 9. Iacob. 4. 2. Pet. 3. Apoc. 22.

EX SS. PATRIBVS.

Iuſtitia illa ſiue gratia inhærens animæ, dicitur & veſtis alba, notans animæ inſitam eſſe, licet à proterua ſecus hæreſi reclametur. Ambroſius libro de iis qui myſteriis initiantur. cap. 7. hominem nuper aquis tinctum ſacris affatur ita: *Accepiſti veſtimenta candida, vt eſſet indicium, quòd exueris peccatorem. Indueris innocentia caſta velamina, de quibus dixit Propheta: Aſperges me hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.* Rurſus ibidem: *Chriſtus videns Eccleſiam ſuam in veſtimentis candidis, pro qua ipſe vt habes Zacharia cap. 3. ſordida veſtimenta ſuſceperat, vel animam regenerationis lauacro mundam, atque ablutam, dicit: Ecce formoſa es.* Accedit & Gregorius Nazianzenus, ita fatus oratione in ſancta lumina: *Lauamini, mundi eſtote. Si peccato rubri eſtis, & coccinei, nec prorſus ſanguinei, quaſi nix dealbemini: Si autem perfecti viri ſanguinum, etiam vſque ad lanæ candorem peruenite.*

Iuſtificationis effectus quiſnam ſit.

At iuſtificationis effectum eſſe talem iuſtitiam, ſeu gratiam inhærentem, conſtat primò auctoritate Patrum Concilij Tridentini ſeſſ. 6. cap. 7. canon. 10. & 11. Secundò patet idem ex Sanctis Patribus, in quibus accipe Cyprianum qui iuſtificationem infantium attribuit gratiæ Baptiſmi, à qua & dicit emanare plura alia bona. Sic ille lib. 2. ep. 2. ad Donatum, *Poſtquam vndæ genitalis auxilio, ſuperioris æui labe deterſa, in expiatum pectus ac purum, deſuper ſe lumen infudit; poſtquam cœlitus ſpiritu hauſto, in nouum me hominem natiuitas ſecunda reparauit, mirum in modum protinus confirmare ſe dubia, patere clauſa, lucere tenebroſa. Facultatem dare, quod prius difficile videbatur, geri poſſe, quod impoſſibile putabatur vt eſſet: agnoſcere terrenum fuiſſe, quod prius carnaliter natum, delictis obnoxium viueret, & Dei eſſe cœpiſſe, quod iam Spiritus Sanctus animaret.* Concolor etiam Auguſtinus ita fatur lib. 6. de Geneſi ad literam cap. 24. *Quomodo renouari dicimur, ſi non hoc accipimus, quod perdidit primus homo, in quo omnes moriuntur? Hoc planè recipimus ſecundùm quendam modum. Non immortalitatem ſpiritualis corporis recipimus, quam non habuit homo; ſed recipimus iuſtitiam, ex qua per peccatum lapſus eſt homo.* Rurſus idem adhuc liquidiùs oſtendit, eum eſſe iuſtificationis effectum, ſcilicet gratiam, ſiue iuſtitiam, qua iuſtus homo meritò nuncupatur. Sic ille libro de ſpiritu & litera cap. 9. *Iuſtitia Dei, inquit Apoſtolus, manifeſta eſt. Non dixit, iuſtitia hominis, vel iuſtitia propriæ voluntatis; ſed iuſtitia Dei, non qua Deus iuſtus eſt, ſed qua induit hominem, cùm iuſtificat impium.* Et eiuſdem libri capite vndecimo refricando prius dicta, ſibi conſtat ita fatus: *Hæc eſt iuſtitia Dei, quæ in teſtamento veteri velata, in nouo reuelatur, quæ ideo iuſtitia Dei dicitur, quia impertiendo eam iuſtos facit ſicut Domini eſt ſalus, qua ſaluos facit.* Hactenus Auguſtinus.

Gratiæ infuſæ effectus.

Iuſtitia qua ratione dici poſſit eſſe animæ iuſtæ.

Nota, Patres antè recenſitos ita loqui de gratia iuſtificante, quaſi de veſtimento pretioſo, puro,

 mundo,

mundo, & albo, cuius obſequio ſpoliata priùs anima contegatur. Sic illi ſancti proceres Eccleſiæ clarè probant illud, quod ego mihi indixi aſtruere, ſcilicet gratiam quando ſimul adeſt cum virtutibus, animam albis veſtibus exornare: virtutes enim abſque gratia non dealbant. Hæc autem albedo nihil aliud omnino dicit præter eam animæ munditiem, quæ pœnitenti & pertæſo vitam immundam beneficio gratiæ procuratur. Iſaias vſus ea metaphora candoris ita fatur cap. 1. *Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbuntur. Et ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt.*

Gratiæ quare typus ſit albedo.

Iſa. 1.

Aduerte tamen ex Scriptura ſacra, dici ſponſum, dilectum, candidum, & rubicundum, & in Chriſti Paſſione duos hos colores partem feciſſe duri agonis eius: Herodes enim alba veſte rerum omnium Dominum hunc texit, ita ratus eum fore plebi ludibrio. Milites verò, quaſi inaugurando Regem, induerunt illum chlamyde coccinea, purpurâ ſic regali Chriſto reuera Regi turpiter illudentes. Albedo ſimul cum purpura in Chriſto notat, gratiam & charitatem eſſe ſimul: quippe nequit gratia dealbare, neque Deo gratam animam efficere, quin ſit & charitate ſocia rubicunda. Dum Chriſtus in ſua Paſſione duas exuit veſtes, albam ſcilicet, & coccineam, vtrumque nobis colorem ſic reliquit, vt in albo Dei gratiam, & in rubro Dei amorem maximè commendaret. Et quia gratia animæ inhærens eſt naturâ prior charitate, cuius ſubiectum eſt voluntas naturâ ſuâ poſterior eſſentiâ animæ, quæ eſt ſubiectum gratiæ; ita Deus in Scriptura ſacra ſuos amaſios & ſymmyſtas ſic deſcribit, vt albedo priùs illos afficiat, quàm rubedo. Ecce veram ſupellectilem, & colores, quibus anima conſecrata Deo penicillo Sancti Spiritus exprimitur, & graphicè lineatur. Then. cap. 4. *Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, ſapphiro pulchriores.* Hîc albedo typo niuis, & ſymbolo lactis exprimitur bis, & rubedo ſemel in ebore antiquo, quia iuſtificationis ſumma penes gratiam eſt, quam idcirco ſæpe commendare docet, pendet enim ab hac & influxus rubeæ charitatis. Spectat eò & Salomon hoc contextu Eccleſiaſtæ cap. 9. *Omni tempore ſint veſtimenta tua candida.* Cùm ergo dico, Deum, hominem reparando, nouo hunc induiſſe modo, ſonat, idem ac animam, quam gratia transfigurat habens pro ſatellitio virtutes, eſſe velut albis veſtibus inſignitam.

Thren. 4.

Iuſtorum colores, qui ſint.

Eccleſiaſt. 9.

Ex re Medica. Color viuidus eſt ſanitatis indicium.

Exigitur & à medicina color temperatus ex albo & rubro, ſanus vt cenſeatur homo, & ratione diuturnæ vitæ quam denotat ille color viuidus dicitur à medicis, & facies ſic tincta Græcis eſt πρόσωπον εὔχρωον, id eſt, *facies optimè colorata.* Et medicorum coryphæus ait, ægris eſſe malum omen, quando color hic variat, & excidit: quippe notat, ægrum peſſimè longo tractu temporis habiturum. Ecce tibi augurium Hippocratis lib. 4. Aphoriſm. 40. ὅκου χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνεται μῆκος νόσου σημαίνει. id eſt. *Quando color ex altero fit, diuturnitatem morbi ſignificat.* Huius præſagij rationem credo peti à natura fatiſcente, cuius deliquium arguit color ater, inſinuans extingui calorem, quo accenſo rubet vultus index integræ ſanitatis. Illo planè modo niger fit animus, quando friget amor Dei, quo extincto tota perit etiam animæ pulchritudo, quæ congrua nomenclatura ſolet à Theologis & Scriptura nomen gratiæ ſortiri: quippe voces ſynonymæ ſunt gratia & pulchritudo: namque nihil eſſe gratum poteſt, quin pulchritudine & formâ ſpecioſâ ſibi affectum conciliet, quem maximè deuincire poteſt exquiſita corporis & animæ pulchritudo. Vt ergo Dei affectum altè ſibi conſciſcat homo, ſtudioſè Dei gratiam excolat: etenim aliunde nequit eſſe Deo acceptus, nec vlla dote animæ coruſcare.

Gratia idem ac pulchritudo.

Placet in hoc argumento typus, ſeu ſymbolum Camerarij, qui depinxit in tabella cœlum vſquequaque micans ſtellis, ac proinde clarum, & ſerenum; deorſum verò plures margaritas lucidas & nitentes conchis hiantibus expreſſit, hoc congruo titulo adiecto: CLARESCVNT ÆTHERE CLARO. Quaſi diceret, vniones opaco cœlo ſua omni luce ſimul & pretio excidere. Illa ſanè manet iactura viros incurios gratiæ diuinæ: nullius enim pretij ſunt ante Deum, apud quem illi Soli conſpicui ſunt, quibus irradiat gratia diuina ſimul cum virtutibus, quæ vt ſtellæ coruſcæ Dei gratiam ſtipant, & illi tanquam indiuiduæ comites annectuntur. Iuſti, quibus affulget gratia, CLARESCVNT ÆTHERE CLARO. Vide Camerat. lib. centuriatum.

Ex Symbolis.

Gratia ſola claros apud Deum homines facit.

Cùm ergo Deus voluit hominem reconciliare ſibi, quem diabolus fecerat exoſum; quando Deus, inquam, voluit erigere egenum de ſtercore, & collocare ſuis cum Principibus, illum inſinuãdo choris Angelorum, eſt teſtatus ei primò ſuum affectum regia veſte, cuius vſus apud plures olim Gentes eis tantùm concedebatur à Rege ſolo, quibus ille ſuum affectum ſingularem volebat ea veſte regia demonſtrare. Nonne Ioſeph prædictus à Pharaone, ritu Ægyptiis inſolito veſtem byſſinam accepit in teſſeram imperij & affectus præcipui. Hoc tenore ſacer textus eius inaugurationem expreſſit. Gen. 41. *Dixit Pharao ad Ioſeph: Ecce conſtitui te ſuper vniuerſam terram Ægypti. Tuliſque annulum de manu ſua, & dedit eum in manu eius: veſtiuitque eum ſtola byſſina, & collo torquem auream circumpoſuit. Fecitque eum aſcendere ſuper currum ſuum ſecundum, clamante præcone, vt omnes coram eo genu flecterent.* Quando Dei amore præuentus homo fuit amictus ea ſtola byſſina, id eſt alba, cuius vſus à Deo ſolo permittitur; in maiorem etiam quàm Angeli gloriam aſſurrexit. Namque ſicut omnes in Ægypto genu flectebant ante Ioſeph; ita nouus Adam Chriſtus ab omnibus etiam Angelis adoratur. Siquidem in nomine IESV flectitur omne genu cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Imò plures etiam homines infra IESVM, vt Beata Virgo parens alma Chriſti, Ioannes Baptiſta, nobis & alij Sancti ignoti, mediante gratia diuina cœlis iam inſerti Angelos antecellunt. Ioſeph à Pharaone fuit conſtitutus ſuper omnem terram: ita Dei gratia quando pias animas inceſſit, ſic extollit, vt deſpiciant omnia terrena: Si namque benè rata ſit & fixa talis gratia diuina, nihil prorſus erit in terra capax à diuinis animam abſtrahendi.

Ex Antiquitata Plurium Nationum.

Regiæ veſtis vſus permiſſus à ſolo Rege.

Ab Ægyptiis ad Perſas tranſiit ille ritus teſtandi peculiarem affectum teſſerâ veſtimenti regij: quos namque Regi Perſarum placuit honorare, ſimul ſanxit eos veſtem regiam vſurpare.

Eſther 6.

pare. Ecce legem, quam in hoc argumento tulit Amam lib. Eſther. cap. 6. *Homo quem Rex honorare cupit, debet indui veſtibus regiis.* Aſſuero Rege decernente fuit dignatus hoc honore probus vir Mardochæus, vt de regno benè meritus. Chaldæo quoque Regi Baltaſſar mos ille viſus eſt rationi valde conſentaneus; quippe legem ille tulit in gratiam Danielis, qui ſubinde fuit regiis infulis honoratus. Ita facit textus Daniel. 5. *Iubente Rege indutus eſt Daniel purpurâ, & circumdata eſt torques aurea collo eius, & prædicatum eſt de eo, quòd haberet poteſtatem tertius in regno ſuo.* Romani, qui vndequaque ſibi conquiſiere leges, purpuram publicè circumferre nefas eſſe cenſuere. Et Plutarchus ait in vita Catonis Vticenſis, Senatuſconſulto, ſoli Catoni Vticenſi purpura induto fas fuiſſe ludis publicis aſſidere.

Purpuræ vſus quibus licitus. Dan. 5.

Ex ivre Civili. Purpuræ vſus olim prohibitus.

Romanâ Republicâ ad Imperatores deuolutâ, plures ex ipſis vſum purpuræ vetuerunt, quorum antiquatas refricuere leges vt Codice Iuſtiniano patet, vbi proſtat hæc lex Imperatorum Theodoſij & Valentiniani. *Purpura nundinas licet innumeris ſint conſtitutionibus prohibita, recenti quoque interminatione vetamus.* Sed hæc differentia intercedit inter purpuram & animæ veſtimenta, quòd eſto ſolæ ſupremæ poteſtates vſum regiæ veſtis poſſent dare; tamen lex non obſtabat, quin plerique legis incurij, vterentur iis veſtibus, Regibus inconſultis. Vnde lib. vndecimo Codicis, titulo octauo lege quinta fuit ſancitum, ne quis deinceps has veſtes regias vſurparet. At contra legem hanc peccare nemo poteſt in argumento gratiæ, quam diximus eſſe veſtem animæ: nullus namque poteſt arrogare ſibi regiam hanc chlamydem inconſulto Deo; Siquidem nemo nitet hoc veſtimento niſi cœlitus acceperit. Quamuis enim anima noſtra quaſi materiam ſuppeditet (nam educitur gratia ab illa ſicut à congrua materia) attamen illa nequit à gratia diuina ſolis humanis artibus informari.

Gratia Dei quando ſit vacua.

Sunt hîc admonendæ Deo gratæ animæ, ne gratiæ diuinæ tepor irroget iniuriam. Si namque bonis operibus cunctetur homo vacare, gratis & incaſſum gratia influxit in animam eius otio torpentem, & idcirco talis gratia ab Apoſtolo Paulo vacua nominatur. Vnde quia nullas ille ſibi ferias indixerat in virtutum omnium praxi; immenſas agit Deo grates, eò quòd inertiâ diſſolutus eam contumeliam non fecerit gratiæ, quam inferre ſolent omnes à bonis actibus abhorrentes. Sic ille 1. Corinth. 15. *Gratiâ Dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantiùs illis omnibus laboraui.* Hinc nota, penes laborem eſſe, Dei gratia ne vacua ſit. Rurſus eò ſpectat eius hoc conſilium. 2 Corinth. 6. *Adiuuantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei accipiatis.* Et paulò poſt opportunè docet, qua ratione Dei gratia vacua non ſit. En cautelam adhibendam eo intento ſicut explicat hoc contextu: *In omnibus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros, in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate, &c.* Series hæc virtutum obſtat indefeſſâ ſuâ praxi, nequando ſuo effectu diuina gratia vacuetur.

1. Cor. 15.

2. Cor. 6.

Tom. IV.

Ex Ivre Canonico.

Profectò res eſt obnoxia cenſuræ regiè veſtiri, & ignominioſè vitam agere mancipij. Gratiæ veſte tegi, & non aptare vitam iuxta modum & cultum veſtis, hoc eſt iniurium eſſe gratiæ dignitati. Cauere ſecus Pontificum decreta, quibus admonentur omnes proceres Eccleſiæ, quos veſtes diſcernunt à plebeis, vt ita ſuam componant vitam, ſicut exigunt ſacræ quibus vtuntur veſtes. Ecce Canon. Diſtinctione centeſima, Canone, Rationis. Sanctionis huius auctor eſt Gregorius lib. 7. epiſt. 112. in qua ſic hortatur Siagrium Epiſcopum: *Rationis ordo omnino nos admonet, vt cum vſu pallij aliqua ſimul largiri priuilegia debeamus. Sed quoniam cum honoris augmento cura quoque ſollicitudinis debet accreſcere, vt cultui veſtium actionis quoque ornamenta conueniant, oportet vt enixius in cunctis ſe ſtudiis veſtra fraternitas exerceat, & circa ſubiectorum actus ſit cura vigilans, vt veſtrum illis exemplum inſtructio & vita magiſtra ſit.* Gratia diuina Regis cœlorum filios efficit nos, & congrua veſtimenta tali conceſſit congrua dignitati.

Ex Variis Historiis. Gratia diuina petit mores innoxios.

O anima dignata Dei gratiâ, & facta velut conſors naturæ diuinæ ſacro amicta veſtimento, quæſo vitam compone, ſicut præfatus ille canon admonet: *Cultus veſtium, actionis quoque ornamenta conueniant.* Caue, tibi ne ſcomma quadret, quo Romani confixere ſuum olim Imperatorem Neronem, qui ex Suetonio ſcriptore, & cenſore vitæ illius in regia veſte mimum agebat & comœdum, factus ita vilis plebeculæ ludus & opprobrium: ſed potiùs imitare Regem illum Sanctum Ludouicum, qui ex Ioinuilleo ſcriba, & præcone morum eius aiebat; Oportere Regem illucere, & præire plebi ſanctitate morum potiùs quàm ſplendidarum veſtium ornamentis. Aſſurgis, homo, Dei gratia mediante, vitam ad diuinam, ſed niſi concordent cum illa tua excelſa ſorte mores, excides hoc ſtatu, atque ſacris è cœlo datis & conceſſis veſtibus exueris.

Ex SS. Patribus.

Huicce meæ parænesi concolor eſt Sancti Leonis Papæ breuis hæc & ſalutaris exhortatio ſerm. 1. de Natiu. Dom. *Agamus, dilectiſſimi, gratias Deo Patri per Filium eius in Spiritu Sancto, qui propter multam charitatem ſuam, qua dilexit nos, miſertus eſt noſtri: & cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chriſto, vt eſſemus in ipſo noua creatura, nouumque figmentum. Deponamus ergo veterem hominem cum actibus ſuis: & adepti participationem generationis Chriſti, carnis renuntiemus operibus. Agnoſce, ô Chriſtiane, dignitatem tuam; & diuinæ conſors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuerſatione redire. Memento, cuius capitis & cuius corporis ſis membrum. Reminiſcere, quia erutus de poteſtate tenebrarum, tranſlatus es in Dei lumen & regnum.* Hactenus ille Leo rugiens in diuinæ gratiæ deſertores.

Gratia diuinæ conſortes naturæ facit homines.

Ex Variis Historiis. Peccatoris ſors quàm vilis.

Pius Quintus Pontifex emeritus, alio argumento ſuum nepotem obſtrinxit ad ſartam tectam gratiam excolendam. Adoleſcens ille nauē vectus incidit in Turcas, à quibus inhumanè ſuis veſtibus exutus, capite detonſo, duris catenis eſt deuinctus, & damnatus ad triremes, vbi fuſtibus ſæpius intortis in corpus inediâ exhauſtum aliquot menſes egit. A Pontifice

C 3 reſcita

reſcita clade nauis huius à Turcis occupatæ, citò curam egit nepotis, quem redemit, & inde Romam protinus aduocauit. Appulſo Papa iuſſit, vt capite raſo cute tenus veſtiretur eo amictu ioglorio, atque trito, quo ſemioudi remiges vtuntur in triremi. In hac ſqualida veſte, & obſoleta, nudis pedibus, & ſordidum facie inuenuſtâ, Papa ſibi ſiſti voluit hunc nepotem, quem ſic lacerum & ſqualidum, aſtante totâ Cardinaliom coronâ, gemens ita voce flebili compellauit: Æuo tuo toto memor eſto, fili, vilis huius & miſerandæ ſortis, quam expertus vixiſti in ærumnis & tormentis, factus ludibrium boſtium Chriſti. Reuolue tuo animo ſæpe fœdam hanc veſtem, libertatis amiſſæ notam, quæ inuſta tibi, ſtipata fuit diuturnâ fame, ſiti cootinuâ, labore indefeſſo, crebris & verberibus; & ſcito, dura licet ſint hæc omnia à te experta; nihil illa tamen eſſe, comparata ſæuis & acerbis ſupplicijs, quibus peccata malè ſibi conſcios bomines obſtringunt. Hocque ratum habe, ſcilicet viliùs indui animam, quæ deliquit, & grauiora tormenta manere reos, qui vitiis indulgendo, Dei gratiâ turpiter exciderunt. Ita ſanè viri nequam ſtatus iniquior eſt ſorte miſeranda remis homioum addictorum: Quippe dæmon tetrior eſt hominibus quantumcunque ſæuis: veſtis item turpior eſt animæ peccatricis eâ, quantumois ingloriâ, & abiectâ, qua damnati ad triremes remiges obteguntur. Intercedit enim hæc differentia inter remigium ſeminudum, & animam gratiâ exutam, vt ille Papæ nepos, erat indutus remigum more, qui fuit à Pontifice admiſſus eo in habitu, quem captiuus erat ſortitos; ſed anima ſpoliata nequit, vtpote fœda, Dei oculis ſiſti, iuxta Vatis hoc effatum, Iſaiæ 26. *In terra Sanctorum iniqua geſſit, & non videbis gloriam Domini.*

Pij V. Pontificis actio ſingularis.

Regum aula eſt inuia ſordidè veſtitis. *Eſther 4.*

Apud Perſas olim atque Medos cautum expreſſè fuit, oe quis ſordidè veſtitus ædes regias adiret. Ecce legem ex cap. qoarto libri Eſther. *Non erat licitum indutum ſacco, aulam Regis intrare.* Timuit idcirco ſubire fores palatij Regis Aſſueri Mardochæus cinere aſperſus, & ſacco indutus, ne fortè ſibi conciliare volens gratiam Regis, fieret incautè reus capitis. Sic etiam Turcis inolitum eſt in palatium admittere duntaxat homines ſplendidè veſtitos: vnde ſuo conſpectu Solymanus interdixit ei præfecto generali Rhodiorum equitum, qui inſulâ captâ, nigris ſeu pullis veſtibus vtebatur. Noo obſoleta ſolùm veſte, ſed etiam facie denigrata fœdi & turpes ſunt homines expunctâ Dei gratiâ: ratiooe triti habitus, & vultus indecori, non duntaxat à paradiſo procul abſunt reprobi, ſed in æternos & horrendos carceres inferi detruduntur. Et boc indubiè profectò, niſi ſatagant in gratiam cum Deo redire, facti cautiores exemplo neqoam & dyſcoli adoleſcentis, qui poſtquam prodigente manu decoxit opes ampli patrimonij; pœnitentiâ ductus, ædes in paternas opportunè redux, ita ſibi affectum patris demeruit, vt ille primam ſtolam filio nudo dari protinus imperarit.

Peccatum animâ ſpoliat veſtibus.

Præco ſacer, habes hîc vnde tuam concionem abundè dites, inuehendo viros in impios, qui eſtò nudi ſint ante Dei & Angelorum conſpectum, ita viuunt, quaſi pretioſis gratiæ veſtibus ornarentur. Io bos inuectus olim acerbè ſuum ſtylum acuit Ioanoes, vnum eorum ſic carpens Apocal. 3. *Dicis: Quòd diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo; & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, pauper, & cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias, & veſtimentis albis induaris, & non appareat confuſio nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos vt videas.* Profectò dæmon pleriſque fucos facit, obſtando nodos ne ſe eſſe ſciant: etenim impooit eis, ipſos eſſe Dei gratia ornatos, oequando vitam obnoxiam peccato mutent. Præſertim ſimonia, vſura, & appetitus vindictæ fucos illos faciunt: homo oamque malis his obſtrictus, admodum ægrè putat eſſe mala hæc & peccata quibus inuoluitur; & ſic ignorat ſe eſſe oudum, ac proinde ſibi comparare oequit oec ſatagit veſtes, vnde queat ignotæ ſuæ conſulere animæ nuditati. Huic hominum ioſaniæ Salomon iogemuit hoc lamento. *Eſt via, quæ videtur homini recta, & nouiſſima eius ducunt ad mortem* Auro ſolùm ignito poteſt huic ſerpenti malo præſens & optimum remedium decerni, Aurum illud, amor eſt diuinus, cuius igne flagrans anima, ita Deo grata nequit eſſe ouda: Byſſus enim, & purpura indumentum eius. Quiſquis ergo malè feriatus egit iniquè; Deum amare curet ſupra rerum omnium ſeriem & contextum, & confeſtim veſte ſua lacera & ſordibus infecta procul abiecta, ſacro byſſino veſtietur.

Apocal. 3.

Peccata qu fucos faciũt & non creduntur eſſe peccata.

Alij verò ſecus conſcij ouditatis & turpitudinis ſuæ, tantùm abeſt vt dent operam & feſtinent conciliare Dei gratiam, cuius iacturam fecere, ſuo vt indulgerent genio; qoinimò nihil omnino magis abhorrere ſolent, quàm adire Deum. Namque pudor eos abſtrahit: Vnde metus iudiciorum Dei, ſemper eos diſcruciat; quippe oudos ſe eſſe norunt, quia incurij mandatorum Dei, inique ſuum hunc beoeficum Dominum offenderunt. Vt ſunt omnes hi reprobi, Adamo pareote ſati; ita fiuot participes terroris huius, quem conſciuit ei notitia corporis & animæ ouditatis. Recenſere libet hiſtoriam hoiuſce metus & tremoris, qui concuſſit Adam, qoando ſui criminis perpetrati in paradiſo Deum vindicem exhorruit. Ecce libri Geneſeos hiſtoriam cap. 3. *Vocauit Dominus Deus Adam & dixit ei: Vbi es? Qui ait: Vocem tuam audiui in paradiſo, & timui eò quòd nudus eſſem, & abſcondi me, Cui dixit: Quis indicauit tibi quòd nudus eſſes, niſi quòd ex ligno, de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti?* Si ad hunc lapidem Lydium applicare licet eos omnes, qui præteriere Dei mandata, vocem eamdem eliciam ab omnibus, quam expreſſit ab Adamo timor iudiciorum Dei. Si, verbi gratiâ, ab vnoquoque petam reprobo timeat necne quando tonat, aut terra motu concutitur; proculdubio ille dicet, ſe horrore totum concuſſum eſſe, quia nudus eſt. Tunc ego Dei gerendo vices, & improperando crimen obiiciam recenſitas à Scriptura voces, ſcilicet: *Quis indicauit tibi, quòd nudus eſſes, niſi quod ex ligno, de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti?* Ego Dei præco, Dei ipſius ago partes ex ſuggeſtu. O auare, tibi præcepi, ne alienas opes inuaderes iniquis artibus: Nam

Peccata horrorem Dei conciliant.

Peccatum indicat animæ illam eſſe nudam.

Peccati auditas ſquibus artibus obtegenda.

proximi bona tibi ſunt fructus prohibiti. Quare ergo bona tui proximi, vſurâ, fraode, lite, aliiſque modis aſtutis & iniuſtis nequiter vſurpaſti? Quid cauſaris, contra Dei iudicia, te inhorrere metu, quia nudus es? Redde malè parta, pœnitentiam age ſicut par eſt, & hac peracta nudus haud quaquam eris; ſed conciliatâ tibi gratiâ veſtieris.

Eâdem te ferio cenſurâ, nequam & ſceleſte, bonis Eccleſiæ copioſè diues induſtriâ ſacrilegâ. Bona quippe viris ordinibus ſacris initiatis, æmulatus ſacrilegum Simonis ingenium, tu pecuniâ numerata tibi impiè vendicaſti. Redditus Eccleſiæ ſanctæ ſuos habent dominos legitimos: ſed, ô Simoniace, cenſuris obſtricte, tales opes profectò tibi ſunt fructus prohibiti, quos tu coacervando, tuis in gazis auro fœtis, te incautè Dei gratiâ denudaſti.

O adulter, alieno toro litans, ſcito tutum in caput te peccare, faces luxuriæ cùm prætendis vxori alterius: etenim illa tibi fructus eſt prohibitus, quem delibando fœdis actibus, obſcœnè tuis te ſacris veſtibus exuiſti.

Detractor eadem naue quaſi vectus abis in abyſſum: nam lacerando famam proximi, dente canino rodis vetitum tibi fructum. Et hæc peccandi conſuetudo nudam obiicit animam iuſtitiæ diuinæ, penes quam omnium eſt vltio peccatorum.

Peccata ſingula beſtias habent quas denotant.

Pelliceæ veſtes ſucceſſere Dei gratiæ expunctæ, cuius deliquium ſenſit homo reus; beſtiarum exuuiæ illæ ſicut præfatus ſum, apprimè notant indolem quadrupedum, quæ multiplici vitio deſignatur. Gula lupis conuenit, hircos atque canes obſcœna libido notat: contentiones, ſimultates, ira, furor, & vindicta tygres ſignificant. Inſatiabilis auri cupido gryphes delineat, quos veteres dixere gazis & theſauris iugiter incubare. Nulla demum ſunt peccata, quibus non aptare queas ingenium beſtiæ alicuius. Paulus idcirco volens Romanis olim perſuadere, ſuas vt tunicas pelliceas exuerent, vt gratiam induerent, recenſuit ex profeſſo plura vitia, quæ damnauit, eos adhortatus vt Chriſti exemplo vitam componerent, quod perinde ſonat, ac ſpoliatis olim in paradiſo ſacris veſtibus exornari. Paulus ita fatur: *Abyciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die, honeſtè ambulemus. Non in comeſſationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis, non in contentione, & æmulatione: ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſideriis.* Rom. 13. Auguſtinus ait, ſe debere ſuæ conuerſionis partem illi ſententiæ Pauli, quæ illi ſacro libro aperto prima occurrit, vnde ſuum ſic percelli animum ſenſit, vt confeſtim dederit Chriſto manus, aptando ſe Dei gratiæ, abdicato toto genio beſtiarum.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Bonum eſt nos hic eſſe.

ET illucente Sole, cœlum eſt ſerenum, aërque liber & apertus vſquequaque patens aſpectibus, terra ſuos diſcolores explicat flores, aues occinunt, cuncta demum vt læta rident oculis, affulgente puro lumine recreatis. Sole verò ſecus tenebris opacato, lugent omnia, ademptoque rebus colore ſuo, quo variante placent, nigredo ſola effuſa patet oculis, quibus omnia ſunt ingrata, niſi illapſæ lucis radiis illuſtrentur. Ita Dei gratia illucente, bona quæuis influunt in animam, quæ contrà malis innumeris, iiſque diris obruitur, & eorum pondere oppreſſa mœret, ſi peccando Dei gratiam eliminet, qua duntaxat vegetante, bonis pleriſque diues eſt, atque donis cœleſtibus anima decoratur.

Dicam prima parte bona, quibus animam gratia diuina ditat.

Secunda verò parte dicam mala, quibus eſt anima obnoxia, lethali crimine ſauciata. Denique tentabo boni huius omnigeni ingerere affectum, odiúmque mali omnimodi animæ ſuadere.

Gratia diuina abundè ditat eos, quos inceſſit.

SECTIO TERTIA.

In hæc verba:

Bonum eſt nos hic eſſe.

Apoc. 10. Gratæ Deo animæ typica deſcriptio.

DEſcribitur à Ioanne quidam Angelus hoc amictu: *Facies eius erat vt Sol, & pedes eius tanquam columna ignis: & habebat in manu ſua libellum apertum: & poſuit pedem ſuum dexterum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terram.* Hac typica deſcriptione, ſacer hic ſcriba miros gratiæ effectus, atque bona diuerſa, quibus ſtipatur homo Deo gratus ſic depinxit, vt penicillo cœli coloribus tincto virum vſquequaque probum graphicè lineatit. Angeli ſpecie figuratur homo Deo gratus: etenim angelica puritate nitet ille, cui gratia inſedit. Facie coruſca Solis inſtar exprimitur: nam ſtatim atque Dei gratia cœlitus afficit animam, *Reſplendet facies eius ſicut Sol.* Deſcriptus homo pedes habet igneos; ſiquidem vt charitatis indefeſſa comes eſt gratia, ita probi hominis ambo pedes, id eſt affectus erga Deum & proximum,

Gratiæ & charitatis eſt ſolida ſocietas.

Digitized by Google

mum, non duntaxat amore diuino calent, ſed flammeſcunt. Amor autem ille typum columnæ refert, quia non eſt mollis, aut infirmus, ſed vegetus & robuſtus amor hic diuinus, quo in obſequio diuino pij quique viri, mediante Dei gratiâ, confirmantur.

Gratiæ ſcientia eſt practica.

Apertus verò liber, Scripturæ ſacræ mihi ſignificat ſeriem & contextum. Hæc Scriptura manu præfertur, & aperta ſeu explicata totam ſe prodit ei, qui terit hunc libellum. Iuſtus enim non vt ſcioli plerique legit tantùm ad faſtum & pompam codices ſanctos, vt conciliet inde ſibi grande nomen; ſed Scripturæ ſacræ manum adiicit, vt quæ ſuggerit Scriptura bona, fortiter operetur. Hæc Scriptura ſicut par eſt attentè meditata, velut liber eſt apertus, & ad praxim redacta, manu præfertur. Vnde canit Pſaltes, eum beatum eſſe, cui contigit vtrumque, legem ſcilicet animo ſæpe verſare ſuo, illique morem gerendo, totam non deficiente aut otiante manu congruis actibus adimplere.

Tandem Angelus ille refertur vno pede calcare mare, & altero terram conterere. Fortè quia ſub homine iuſto mare & terra iacent, nec mundus ipſe totus habet vnde bona queat explicare, quibus gaudet homo Deo acceptus. Illum namque bona ditant omnia, vnde bonus eſſe poteſt, & beari in hoc ſæculo, vbi anima Deo ingrata, malis eſt vndique circumſepta. Pſaltes egregiè deſcribit ſortem hanc beatam, quam Scripturæ ſacræ tenet amor, congruo opere demonſtratus. Ecce Vatis encomium; *Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum.* Quale viri huius ſtudium? *In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte.* Ne ſuſpiceris fortè, vanam fore legis ſeu Scripturæ tritam hanc meditationem, ſubiicit opportunè Vates opimos fructus, qui ab anima cœlo fœta, beneficio gratiæ, producuntur. *Erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo: Et folium eius non defluet, & omnia quæcunque faciet proſperabantur.*

Gratia in hoc mundo beat homines.

Pſal. 1.

Gratiæ fructus quanti.

Regius hic Propheta ſuum Pſalterium auſpicatus eſt ab effectibus gratiæ, vt enumerando bona, quorum illa velut perennis eſt ſcaturigo, doni huius inſignis à Deo indulti cultum & affectum de ſalute ſua ſollicito homini commendaret.

Cùm ergo tales & tanti ſint gratiæ prouentus, vt iuſtus vtroque pede mare premat & conculcet terram, ſicut ex deſcripti Angeli pictura liquet; poterit huic aptari ſymbolum Ludouici XII. Galliæ Regis, qui Genuâ recuperatâ, mari & terra clarus, ranam pinxit vt ſymbolum poteſtatis, qua præualente, ſui ſæculi Regibus eminebat. Depictæ ranæ voces erant iſtæ adiectæ: MIHI TERRA LACVSQVE, vt ex Paradino liquet libro Symbolorum. Etiam hæc pictura poteſt affingi iuſto, quia nihil eſt in terra marique boni, quod iure queat gratiæ comparari. Vnde poteſt ſi vſurpare voces iſtas: MIHI TARRA LACVSQVE. id eſt. Vbicumque dego, bene mihi eſt: quippe nequit orbis ipſe totus inferre malum homini iuſto, quia gratia diuina, bona illi omnia procurauit.

Ex Symbolis.

Gratia diuina bonis omnibus ſtipat iuſtos.

Bonorum omnium opima ſeges eos manet, quos gratia diuina ditat.

In hæc verba:

Bonum eſt nos hîc eſſe.

§. I.

EX PHILOSOPHIA, THEOLOGIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, ET EX SYMBOLIA.

ARiſtotele nomenclatore rerum, auctore, *Bonum eſt id quod omnia appetunt.* lib. 1. Ethic. c. 1. Sed iſta boni definitio non adæquatè boni eſſentiam, verborum anguſto limite circumſcribit. Namque bonum non eſt ea ſola ratione bonum quia appetitur, ſed potiùs inde tale eſt, vnde ſui cupidinem facit. Illud autem eſt conuenientia, qua ſtante, bona res vna dicetur ei cui conuenit, vt & mala, cui non congruit. Vt aſino cicuta bona eſt; hoc enim gramine paſcitur, & nutritur: at hæc herba mala eſt homini, quia paſta necem conſciſcit ei; ſicque quia non conuenit imò nocet homini, eius ad affectum non illectum prouocat appetitum. Sit ergo ratum & fixum, illud eſſe bonum tantùm quod conuenit, & ſub ea ratione poteſt ab aliquo concupiſci. Ariſtot. lib. 1. Ethic. c. 6. materialiter diuidit ens in tot claſſes, quot prædicamenta ſonant: cùm namque bonum & ens ſint realiter idem; tot ſtatuit ille bona, quot res à categoriis ſingulis explicantur. Formaliter verò bonum in tres ſpecies diſpeſcitur. 2. Ethic. c. 3. ſcilicet in honeſtum, quod per ſe appetitur; in vtile, quod ratione finis appetitur, & eſt vt medium congruum dirigens ad terminum. Poſtrema demum nomenclatura boni, eſt delectabile, quod titillat & oblectat hominis appetitum.

Ex PHILOSOPHIA.

Bonum quid ſit.

Bonum quare appetatur.

Boni ſpecies quænam ſint.

Aduerte tribus his cancellis concluſum eſſe bonum humanum! ſiquidem beſtiæ rationis expertes nequeunt ad diſtinctionem deuenire boni honeſti, & vtilis, quia non inferunt vnum ex alio, neque bonum aliud noſſe queunt præter delectabile, quo perculſæ ſui impotes ad præoſtenſum bonum à ſenſibus rapidè deferuntur. Diuiſio iſta boni in tria capita probatur ex natura motus, quæ conuenit appetitui; nam mouetur quotieſcunque bonum aliquod appetit, & ſic appetitio ipſa motus eſt. At nulla ratione motus poteſt in aliquid tendere, niſi vt in medium conducens ad terminum, aut tanquam in terminum ſibi præfixum, & firmum; aut denique abit in terminum motus ille quia repetitur ſperat ibi quieſcere tantiſper: vnde talis terminus haudquaquam fixus, non ſtabilis ſed mobilis appellatur. Ex præfatis eſt neceſſe, boni appetitionem, quæ reuera motus eſt appetitus, tendere in bonum vel tanquam in medium ad aliud aſſequendum bonum, & inde bonum naſcitur vtile: ſi verò motus ille petit obiectum, id eſt ſi appetitus amat rem propoſitam, vel illam enixè cupit vt terminum, in quo ſiſtat conſtanter, & oritur inde bonum honeſtum: vel rem concupiſcit, propter eam quietem, labilem & fluxam, qua gaudet ibi morans; & inde ſumit eſſe ſuum, bonum delectabile, iuxta ſuam indolem congruè nominatum.

Nota,

Digitized by Google

Nota, male dici bona, multa quibus ineptè nomen hoc inditum eſt, ex eorum ſerie & nuncupatione liquet, quàm incongruè dicantur pleraque bona, quibus incautè ſolent homines inhiare. In his ſunt dignitates, opes, deliciæ, quæ ementita boni ſpecie, malè ſibi hanc denominationem vendicant. Rationis enim compotes homines nulli planè rei affricare debent hunc titulum, ſcilicet vt dicatur illa bona, niſi rectæ rationi conſentanea ſit, & conducat ad procurandam aliquam homini bonitatem. At hanc omnino nequit homo conciliare ſibi, niſi beneficio virtutis, quæ ex Philoſophorum corypbæo bonum facit habentem. 2. Ethic. c. 6

Virtutis effectus.

Ex Theologia. Bonũ dicit perfectionẽ.

Ruſſus ex Sancto Thoma, bonum illud eſt, quod perfectum eſt. 1. qu. 5. art. 1. Perfectum autem id eſt, cui nihil omnino deeſt: ergo bonum hominis vt aliquid ſit, illud eum aptare debet ad viuendum iuxta leges inſitæ rationis. Cùm igitur virtus ſortiatur eum effectum, quem depoſcit natura boni, reſpectu hominis ſpectati intra naturæ fines; illa bona non erunt, quæ directè vitam hominum non componunt ad normam rationis: vnde liquet, eos fatuos eſſe, quibus inſedit, fortunæ dona, bona eſſe, ſicut honores, opes, & alia fercula vanitatis. Tantùm enim abeſt, vt illa vana boni ſimulacra bonum hominem efficiant, quinimò peior fit, ei fortunâ ſuis gratiis arridente.

Bona fortunæ nihili fecere Philoſophi.

Ab hoc delirio cauere ſibi Philoſophi plerique, licèt Gentiles, qui lumine rationis ante ſignano nihili fecere bona fortunæ, ſicut Crates, Ariſtippus, Diogenes, & alij permulti, qui adulterino bono non contenti, virtutes eſſe bona ſincera rati, ad ſtudium illarum ſeriò contendebant. Sed illucente fide Patres ſancti edocti, noluere bona nuncupare illudentis & blandientis fortunæ dona, ſed potiùs hæc dixere, ſatis congruo nomine, detrimenta. Ambroſius lib. 1. de officiis cap. 9. hac cenſura bona fortunæ confixit, inſaniam hominum carpens: *Illi ſaculi commoda in bonis ducunt. Nos etiam hæc in detrimentis.* Hi namque, quibus Chriſtiana fides illuxit, nullum agnouere bonum omnino, niſi hominem perficiat, quod profectò munus eſt virtutum, vt Hieronymus affirmat in cap. 11. Iſaiæ, de Iudæis ita loquens: *Audiant à nobis, nihil eſſe bonum niſi virtutem, nihil malum niſi vitium.* Conſonat Auguſtinus hoc contextu ſerm. 12. de verbis Domini: *Potes aurum perdere, & nolens, potes domum, potes honores, potes ipſam carnis ſalutem. Bonum verò, quo verè bonus es, nec inuitus accipis, nec inuitus amittis.* Ratio verò quare dignitates, opes, & alia fortunæ bona, mala ſint plerumque magis quàm ſincera bona, malo petitur ab vſu, vnde ſatiùs eſſet amaſiis fortunæ, donis eius orbari, quàm his in perniciem & detrimentum animæ ſatiari. Ideoque, ſcitè ſuo more, calculo nigro notans hæc munera fortunæ, durus & acer eorum cenſor Auguſtinus ita fatur lib. 1. de doctr. Chriſtiana cap. 4. vbi affirmat, *Vſum eorum illicitum, abuſum potiùs, vel abuſionem nominandum eſſe.* Et lib. 83. quæſt. quæſtione 30. *Abuti rectiùs dici ſolent, qui non benè vtuntur. Non enim cuiquam prodeſt, id quo malè vtitur: & quod non prodeſt, non vtique eſt vtile.* Cùm ergo dico, bona omnia influere in animam gratia mediante Deo acceptam, volo procul exulare bona fortunæ, quia de ratione boni nihil poſſident, ſed illudendo ſolas prætendunt ſpecies ementitas. Quamobrem non obfuere probis & ſanctis hominibus ad beatè vitam agendum in hoc ſæculo, omnium planè rerum inopia, contemptus hominum, conuitia, verbera, & ærumnæ, quamuis hæc cuncta procul ſint ab enumeratis fortunæ bonis, quibus duntaxat humana cupido litat. Potiora bona manent eos, quos diuina ſibi gratia conſecrauit.

Ex SS. Patribus. Bona fortunæ ſunt detrimenta.

Bona vera ſunt virtutes.

Bona fortunæ ſequitur abuſus.

Bona fortunæ procul fuere à Sanctis.

Illa vera bona dixi virtutes eſſe, quibus excolitur & ditatur homo, Dei gratiâ inſtructus, inde felix & beatus in hoc æuo, quantum labilis atque fugax iſta vita poteſt ei concedere. Supereſt iam probare, vitiis iuſtis ineſſe ſacram illam virtutum ſupellectilem, quæ tota duas in claſſes diuiditur, iuxta duo virtutum ſubiecta, ſcilicet intellectum, & voluntatem, principes animæ facultates. Virtutes quæ perficiunt intellectum, à ſubiecto ſuo dicuntur intellectuales, quas Ariſtoteles quinque dicit eſſe lib. 6. Ethic. c. 3. *Ea, quibus anima affirmando, aut negando, verum dicit, numero ſunt quinque. Hæ verò ſunt, Ars, ſcientia, prudentia, ſapientia, intellectus.* Subiungit ibi: *Scientiam eſſe habitum demonſtratiuum circa rem neceſſariam, quæ non poteſt aliter ſe habere.* Ex capite quarto libri eiuſdem: *Ars eſt habitus cum ratione vera effectiuus.* Ad artem duo requiruntur. Vnum vt non conſideret aliquod vniuerſale & neceſſarium, ſed ſingulare, ſolâ rationis induſtriâ factum, & non ex principiis naturalibus. Alterum ars depoſcit, ſcilicet vt in operatione, talis habitus non reſpiciat rectitudinem vel bonitatem ipſius hominis operantis; ſed abſolutè rectitudinem aliquam ipſius operationis ſecundùm ſe.

Bona vera hominis quænã ſint.

Virtutes intellectuales quæ ſint.

Scientia quid ſit.

Ars quid ſit.

Ars duas petit conditiones vt ſit ars.

Ex capite quinto libri eiuſdem Ethic. *Prudentia eſt habitus cum vera ratione actiuus circa ea, quæ & bona & mala homini ſunt.* Vnde liquet, prudentiam differre ab arte, quia prudentia reſpicit agibile vt bonum ipſius operantis; ars verò nihil de operante curat, ſed de operatione ſua tantùm eſt ſollicita, quam perficit incuria prorſus perfectionis atque boni hominis operantis. Ex cap. 6. Intellectus eſt habitus principiorum, quo aſſentimur primis & per ſe notis principiis. Capite ſeptimo definit ſapientiam eſſe ſublimem quamdam ſcientiam, quæ non cognoſcit ea tantùm, quæ ad prima principia pertinent, per altiſſimas cauſas earum adepta notitiam; ſed etiam de principiis aliarum ſcientiarum iudicat, & decernit.

Prudentia quid ſit.

Prudẽtia ab arte differt.

Si perficitur intellectus præfatis habitibus, appetitus habet vnde bona ſibi conciliet ornamenta, virtutes ſcilicet morales. Nota, morem non hîc vſurpari, vt conſuetudinem humanis actibus inolitam ſignificat, ſicut accipitur Act. 15. *Niſi circumcidamini ſecundùm morem Moyſi, non poteritis ſalui fieri.* Virtutes enim morales ſunt nactæ ſuam hanc denominationem à voce moris, prout inclinationem humanam dicit in appetitu intellectiuo aut ſenſitiuo ſitam, qua ratione Vates eam vocem accepit: *Qui habitare facit vnius moris in domo.*

Intellectus quid ſit. Sapientia quid ſit.

Virtutes morales vnde ſic nuncupatæ.

Pſal. 67.

Intimum eſt & eſſentiale virtuti morali, vt perficiat potentiam ad attingendum obiectum rectæ rationi conſentaneum. Duplex verò genus eſt talium obiectorum: eſt enim quorumdam rectitudo ſita in quadam operantis commenſuratione ſeu habitudine ad alterum. Huius generis eſt obiectum iuſtitiæ, quod ideo

iudicamus

Digitized by Google

Virtutum moralium quotuplex ſit obiectũ.

iudicamus rectæ rationi conſentaneum, quia per illud res alterius æqualitate debita compenſantur. Aliud verò genus eſt obiecti rectæ rationi conſentanei, cuius eſt rectitudo penes habitudinem erga ipſum operantem, Verbi gratiâ, temperantiæ obiectum dicimus eſſe rectæ rationi conſentaneum, quia congruit homini, qui temperatè tali vtitus obiecto ſicut exigit rectæ regula rationis. Vt ergo duo ſunt genera virtutum moralium, quas ego ſicut intellectuales affirmo, virum iuſtum obſtetricante Dei gratiâ, decorare.

Virtutum moralium duo ſunt genera.

Harum virtutum aliæ verſantur circa operationes erga alterum, alteræ verò circa paſſiones penitus occupantur. Virtus circa operationes eſt illa, cuius obiecti rectitudo ſita eſt in commenſuratione quadam erga alterum. Virtus circa paſſiones verſans eſt illa, cuius obiecti rectitudo conſiſtit in habitudine quadam ad ipſum operantem. Denominationis huius ratio eſt, quòd obiectum prioris generis attingitur actionibus voluntatis: obiectum verò dicens habitudinem ad ipſum hominem operantem attingitur etiam paſſionibus appetitus ſenſitiui. Vt ergo tales actiones voluntatis diſtinguantur à paſſionibus, operationes propriè nuncupantur. Hoc non obſtat, quin paſſiones quoque appetitus ſint quædam operationes, ſed propter tranſmutationem quamdam corporis, quam habent adiunctam, dicuntur propriè paſſiones.

Virtutum moralium multæ ſunt ſpecies.

Virtutes circa operationes quænam ſint.

Virtutes quæ verſantur circa operationes erga alterum, multas habent ſpecies, ſcilicet decem. Prima eſt, Iuſtitia, cuius ſunt partes, vnicuique ſuum ius tribuere. Secunda eſt Religio, quæ debitum cultum Deo præſtat. Tertia, Pietas, quæ officia congrua impendit parentibus, & patriæ. Quarta, Obſeruantia, quæ hominibus virtute & dignitate claris exhibet reuerentiam. Quinta, Veritas cuius eſt veritatem, dictis & operibus exprimere, & ſtare ſuis polliciris, vnde nomen quoque Fidei & Fidelitatis eſt ſortita talis virtus. Sexta, Gratitudo, quæ iuſtas referendo grates atque vices reciprocas, beneficium compenſat. Septima, Vindicatio ſiue iuſtitia vindicatiua, cuius penſum eſt, congrua ratione malum illatum vlciſci. Octaua, liberalitas, quæ aliorum commodo operam dando, larga manu pecunias elargitur. Nona, Magnificentia, quæ verſatur in magnis ſumptibus factis in aliorum gratiam. Decima, Amicitia ſeu affabilitas, quæ pluribus officiis obſequitur amico. Rurſus ſpecies vnaquæque ſuas partes habet ſubiectiuas, vel potentiales, id eſt, quæ ſint vel earum ſpecies, vel ad illas ob ſimilitudinem aliquam reduci poſſint. Vt, verbi gratia, obedientia ad obſeruantiam congruè reuocatur.

Virtutes circa paſſiones quænam ſint.

Multas item habet ſpecies virtus, quæ verſatur circa paſſiones, quarum prima eſt Temperantia, quæ moderatur paſſiones concupiſcibilis circa delectabilia ſecundùm tactum, & ad hanc reuocatur caſtitas. Alia virtus huius generis circa paſſiones, eſt Fortitudo in iraſcibili circa timores, & audacias, quas ſuſcipit & moderatur iuxta rerum occurrentium ſtatum, & ſicut exigit aliquod bonum conſequendum. Et ad hanc reducitur virtus patientiæ, quæ magnum eſt inſiti animo & cordi roboris argumentum. Alias prætero ſpecies, & conuerto meum ſtylum ad alias virtutes potiores, ſcilicet Theologales, quæ nobiliori etiam titulo deſignantur.

Virtutes Theologales.

Virtutes illæ Deum reſpiciunt vt vltimum finem, ideoque ſuum nomen ab ipſo Dei nomine ſortiuntur: namque θεὸς Deum ſignificat. Prima, Fides eſt, cuius obiectum eſt Deus, vt verax. Secunda, Spes, quæ in Deum tendit, vt eſt beatitudo noſtra. Tertia, Charitas, quæ in Deum fertur vt in ſummum bonum. Recenſet eas hoc ordine Paulus Apoſtolus! *Nunc autem manent, fides, ſpes, charitas.* Auguſtinus ait in Enchiridio: *His tribus virtutibus contineri totius religionis ſummam.*

1. Cor. 13.

Virtutes Theologales cur dicantur infuſæ.

In Baptiſmo ſimul cœlitus influunt in animam hæ virtutes, ad quas natura nequit aſſurgere ſolâ ſuâ induſtriâ: quamobrem dicuntur infuſæ, licet aliqua ratione queant actibus humanis acquiri; ſed eſto tales virtutes, vt ſunt morales, videantur idem habere obiectum infuſæ, ſicut acquiſitæ; magna tamen intercedit differentia: namque ſolum naturale bonum virtus acquiſita petit vt congruum naturæ finem. Sed virtus infuſa finem ad ſupernaturalem collimat, nempe Deum. Verbi gratiâ, temperantia declinabit ea, quæ titillant ſenſus, vt delicias fugiendo, ſuæ ſanitati conſulat, quæ eſt naturale bonum, cui vt poſtremo fini temperantia acquiſita litat. At ſecus illa cœlo ſata virtus, id eſt temperantia infuſa, cauet voluptates, vt iis abſtinendo, ſibi maiora merita conciliet ad æternam gloriam comparandam, vtque Dei affectum ita ſibi conſ..icat. Quem profectò finem virtus acquiſita ſolis viribus naturæ nequit homini præſcribere. Inde liquet, eas virtutes morales, quæ fuere Deo dante infuſæ, differre ab acquiſitis induſtriâ naturæ, licet illæ ſua eadem numina ſortiantur.

Virtutes morales acquiſitæ.

Virtutes morales infuſæ.

Eſt apud omnes in confeſſo, dari virtutes Theologales infuſas; iam probare mihi incumbit, morales etiam virtutes infundi in animam, quam gratia diuina ſuis dotibus inſigniuit. Hoc namque petit titulus hîc præfixus ita ſonans: Bonorum omnium ſeges eos manet, quos gratia diuina ditat. Virtutes morales infuſas dari, ex profeſsò clamant, Thom. 1. 2. qu. 63. art. 3. Gabriel in 3. ſent. diſt. 33. qu. vnica, & Caietanus in 1. 2. q. 63. art. 3. & 4. Primò ſacra Scriptura clarè ſatis illud inſinuat: nam de gratia diuina debet intelligi textus iſte Sap. 7. *Venerunt mihi omnia bona, pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius.* Et cap. 8. Scriba ſacer hos enumerat gratiæ effectus: *Sobrietatem, & ſapientiam docet, & iuſtitiam, & virtutem, quibus nihil eſt vtilius hominibus.* Paulus idem affirmat de Deo gratiæ auctore fatus hoc tenore ad Galat. 3. *Qui tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis.* Et ad Coloſſ. 1. *Non ceſſamus orare pro vobis, vt ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & creſcentes in ſcientia Dei; in omni virtute; confortati ſecundùm potentiam charitatis eius.*

Ex Theologia.

Sap. 7.

Sap. 8.

Galat. 3.

Coloſſ. 1.

Militant & huic veritati Sancti Patres, ita meam ſtabilientes ſententiam, vt illa rata ſit & fixa. In his Auguſtinus ita fatur tract. 8. in 1. epiſt. Ioan. *Opera miſericordiæ, affectus charitatis, ſanctitas pietatis, incorruptio caſtitatis, modeſtia ſobrietatis, ſemper hæc tenenda ſunt, quia intus ſunt omnes hæ virtutes, quas nominaui. Quis autem ſufficit omnes nominare? Quaſi*

Ex SS. Patribus. Gratiam Dei virtutes omnes ſtipant.

exercitus

exercitus eſt Imperatoris, qui ſedet in mente tua intus. Quomodo enim Imperator per exercitum ſuum facit quod ei placet; ſic Dominus Ieſus Chriſtus incipiens habitare in interiori homine noſtro, id eſt in mente, per fidem vtitur iſtis virtutibus quaſi miniſtris ſuis. Gregorius expendens accuratè locum illum Sapientiæ 7. vbi Spiritus diuinus dicitur ſtabilis & mobilis, ita fatur: *In Sanctorum cordibus iuxta quaſdam virtutes ſemper permanet, iuxta quaſdam verè receſſurus venit, & venturus recedit: in fide enim, ſpe, & charitate, & aliis bonis, ſine quibus ad cœleſtem patriam non poteſt veniri, ſicut eſt humilitas, caſtitas, iuſtitia, miſericordia, perfectorum corda non deſerit. In prophetiæ verò virtute, doctrina facundia, miraculorum exhibitione, electis ſuis aliquando abeſt, aliquando ſe ſubtrahit.*

Ab vtroque Iure peti poſſunt & idonei textus, vnde rata queat eſſe mea propoſitio affirmans, cum gratia diuina dotes & alias, ſcilicet virtutes omnes, præſertim morales, à Deo infundi in animam, quibus illa velut ſelectis coloribus depicta nitet habitu polymito. Ecce Canon de pœnitentia diſt. 1. can. 35. *Illa anima à Deo pingitur, quæ habet in ſe virtutum gratiam renitentem, ſplendorémque pietatis. Illa anima benè picta eſt, in qua elucet diuinæ operationis effigies. Illa anima benè picta eſt, in qua eſt ſplendor gloriæ, & paternæ imago ſubſtantiæ. Secundùm hanc imaginem, quæ refulget, pictura pretioſa eſt. Secundùm hanc imaginem Adam ante peccatum depictus fuit. Sed vbi lapſus eſt, depoſuit imaginem cœleſtis, ſumpſit terreſtris effigiem.*

Ex Ivre Canonic. Gratia quomodo animã exornet.

Dixi ſuprà, ſoli Principi ius fuiſſe primis reſtituere natalibus ſeruos, vt hac lege prælibata patet. *Natalibus antiquis reſtituti liberti & ingenui noſtro conſtituuntur imperio.* Cod. lib. 6. tit. 8. lege 1. & 2. Sed ſubiungo Iure eodem, ſeruos manumiſſos potuiſſe ſine diſcrimine multis vti priuilegiis, & aſſumi ad excelſa munia ciuitatis. Proſtat eo in argumento diues textus & titulus Digeſtorum lib. 40. de iure annulorum aureorum. Sic factâ quadam proportione iuſtificationis ad reſtitutionem antiquorum natalium, affirmo animam, quæ gratia mediante iugum peccati expreſſit, vnà cum libertate plures etiam è cœlo dotes accipere, virtutes ſcilicet morales, quæ ad gratiæ cultum & augmentum cum illa ſimul, id eſt cum gratia, cœlitus infunduntur.

Ex Ivre Civila.

Multis item rationibus aſtrui poteſt infuſio virtutum moralium. Primò ex præeminentia ordinis ſupernaturalis: namque ſicut forma naturalis inſtruit hominem eſſe quodam naturali; pari ratione Dei gratia, quæ eſt ordinis ſupernaturalis, hominem initiabit eo etiam eſſe, cuius eſt, ſcilicet ſupernaturali, à quo Petrus ait homines factos eſſe *Diuinæ conſortes naturæ*, & vnde dicit Paulus, eos eſſe, *nouas creaturas.* Sed ad perfectionem hominis, vt eſt ordinis naturalis pertinet vt ſit rectè diſpoſitus, non duntaxat circa finem vltimum, ſcilicet beatitudinem in communi, per ſynderesim, & appetitum naturalem felicitatis; ſed præterea oportet eum benè diſpoſitum eſſe circa media congrua ad illum finem conſequendum, quod fit per alias virtutes. Igitur ita fiet in homine, ſpectato in ordine ſupernaturali; etenim non ſufficit, vt virtutes Theologales eum dirigant ad finem ſupernaturalem; ſed operæpretium eſt illum adiuuari, & benè diſponi circa materias alias, vt conducunt ad ſupernaturalem finem. Et hoc præſtant virtutes morales infuſæ, quibus proculdubio dignatur eum Deus, cuius opera, quæ ſunt ſuperioris ordinis, non ſunt inferiora rebus, quæ ad ordinem naturalem pertinent, quibus nulla deſunt media neceſſaria ad finem illis concolorem optimè conſequendum.

Ex Theologia.

2. Pet. 1.
2. Cor. 5.
Virtutum moralium infuſio eſt neceſſaria.

Rurſus potior eſt vis Theologalium virtutum, quàm efficacia naturalis ſynderesis, & naturalis inclinationis ad felicitatem: Sed iſti naturali virtuti ſynderesis & inclinationi naturali ad felicitatem reſpondent vt effectus eiuſdem ordinis aliæ virtutes circa media, quæ emanant ex ſynderesi, & naturali appetitu felicitatis: ergo pari ratione virtutibus ſupernaturalibus reſpondere debent in eodem ordine ſupernaturali aliæ virtutes infuſæ circa media idonea ad ſupernaturalem huncce finem congruè naniſcendum.

Stabilitur item neceſſitas iſtarum virtutum infuſarum ex obiecto illarum; nam materia temperantiæ, & fortitudinis, & aliarum moralium virtutum, vt ſupernaturali regulæ diuinæ poteſt conformari, & ſic conducere ad finem ſupernaturalem, ſpecialem habet rationem obiecti formaliter diſtinctam ab obiecto iſtarum virtutum, vt conformari poteſt regulæ rationis, quo pacto poſſunt hæ virtutes acquiri noſtris actibus naturalibus: Ergo debent aſſignari huius generis virtutes infuſæ, quæ verſentur circa illam ſingularem rationem formalem obiecti: Specialis enim eſt difficultas in attingendis huiuſmodi obiectis, conſideratis ſub ea formali ratione, cuius intuitu, ab aliis obiectis congruè diſtinguuntur.

Virtutes morales infuſæ cur ſint neceſſariæ.

Poſtremò demum veritas hæc conſtat ex fine virtutum: quippe ſicut virtutes ordinis naturalis eò ſpectant, vt quis rectè vitam ciuilem vel politicam componat agens cum hominibus, in hoc æuo comes & ſocius aliorum hominum; ita planè valent virtutes ſuperioris ordinis, vt viuat homo piè & ſanctè ſicut decet eum, qui eſt ciuis Sanctorum, & domeſticus Dei: ſed ad vitam ciuilem, præter ſynderesim, & appetitum naturalem boni, aliæ virtutes circa media conducunt: Pariter ergo, vitam vt ſupernaturalem rectè componat homo, non tantùm eſt opus ei virtutibus Theologicis circa finem; ſed virtutes etiam morales infuſæ velut neceſſariæ circa media requiruntur.

Ex præfatis, Gratia diuina choro virtutum omnium ſtipat eos, quos illa ſuo influxu dignatur, ac proinde poteſt omnis homo Deo gratus præferre ſuas diuinas opes omnibus theſauris huius ſæculi; quippe veris ille bonis eſt abundè diues, quæ nemo valet eo prorſus inſcio ſuffurari. Vnde placet ei affingere ſymbolum, quod proſtat apud Camillum lib. ſymbolorum, vbi cornu copiæ pingit, quod vndequaque fruges ſpargit, adiecto breui hoc lemmate, ſeu ſermone talis ſymboli interprete: VIRTVTI VBIQVE. Quaſi diceret, neminem poſſe veris gaudere bonis vbicumque degit: etenim illa rerum omnium eſt ſæculi natura, malis iiſque diris infecta bona ſint huius mundi, virtuti verò bona, & hæc ſincera patent, in quaſcunque gyret partes: nulla namque via eſt inuia virtutibus,

Gratia diuina bonis omnibus ſtipat iuſtos.

Ex Symbolia. Virtus vbique bonis gaudet.

tibus, quæ vbique ſuum cornu copiæ nactæ, bonis omnibus aſperguntur. Hebræis olim omnia cedebant fauſtè, cùm degebant Ieroſolymis; at ſecus eis in Chaldæa malè fuit, Sed nemo negat, VIRTVTI VBIQVE benè omnia ſucceſſiſſe.

Gratia diuina quibus item bonis animam copiosè ditet.

In hæc verba:

Bonum eſt nos hîc eſſe.

§. II.

EX PHILOSOPHIA, THEOLOGIA, SS PATRIBVS, VARIIS HISTORIIS, ASTROLOGIA, ET SYMBOLIS.

Iſa. 10.

EX PHILOSOPHIA. Benè eſſe quid ſit.

ISaias enumerat compendiosè bona, quibus homo Deo acceptus eſt copiosè diues, ita fatus: *Dicite iuſto, quoniam benè.* Vox illa, *Benè*, ſono breui potiora quæque bona dicit: nam cùm vox iſta, bonum, analogicè prædicetur de pleriſque bonis, ſcilicet naturalibus, & ſupernaturalibus; & ex Philoſophia, Analogatum ſimpliciter poſitum ſtet pro digniori analogato; dictio præfata, *Benè*, notat diuina bona, magis quàm terrena. Sicque liquet, animam poſt illapſum gratiæ, abundè donis Spiritus ſancti diteſcere, alioquin plenè bonus non eſſet homo ille, cui dicitur eſſe, Benè: Siquidem ex Philoſopho 2. Ethic. c. 6. Bonum ex integra cauſa. Cùm ergo Deo gratus homo iuſtus, ſit naturæ diuinæ conſors, pollere debet iis quoque bonis, quæ conducunt vt perfectè bonus homo iuſtus congruè prædicetur. Adde, Deum prouidere rebus, vti poſtulat eſſe cuiuſcunque rei. Vnde quia iuſtus, eſt nactus eum ſtatum, quem Theologia ſupernaturalem vocat, idcirco dona, fructus Spiritus Sancti, aliaſque talis ordinis è cœlo dotes neceſſarias animæ ſortietur.

EX THEOLOGIA. Gratia Dei conciliat dona & fructus Spiritus Sancti.

In huiuſce rei figuram Chriſtus ait, dyſcolum adoleſcentem reducem, & dignatum gratiâ paternâ priùs amiſſa, recepiſſe plura etiam alia bona cum recuperata patris gratia: quippe prima ſtola fuit indutus, annulum accepit, quodque fuit ſumma boni aſſedit menſæ patris, ad epulas, tripudia, & ſuaue melos muſicorum poſtmodum introductus. Eſſe ſimul cum gratia diuina dona Spiritus Sancti, accipe ex Gregorio Magno lib. 21. Moralium cap. 14. Sic ille: *Quia per occultam gratiam ad amorem Dei temperatâ deſuper menſurâ proficimus; quantò in nobis quotidie de Dei ſpiritu virtus creſcit, tantò noſter ſpiritus deficit.* Vide, Dei gratiam præire faci amoris ſacri, qui in noſtris cordibus æſtuat, & virtutis incrementa peti à Spiritu Sancto, cuius dona niſi in nos influerent, anima deficeret, quæ proficit Sancti Spiritus aquis deſuper irrigata.

EX SS. PATRIBVS.

Spiritus Sancti dona quæ ſint.

Quæ ſit autem hæc ſupellex, qua Spiritus Sanctus animas ornat, habes apud eumdem Gregorium, qui lib. 2. Moral. c. 27. ita fatur: *Spiritus Sanctus, vt mentem contra ſingula quæque tentamenta erudiat, ita ſeptem virtutibus temperat, vt contra ſtultitiam, ſapientiam, contra hebetudinem, intellectum: contra præcipitationem, conſilium. contra timorem, fortitudinem: contra ignorantiam, ſcientiam: contra duritiam, pietatem: contra ſuperbiam Dei timorem.* Hactenus Gregorius.

Ille boni omnimodi influxus in animum iuſti, apprimè poteſt lineari ex more Regis Aſſueri, qui puellas adamatas in ſpem coniugij copiosè ſuis ſumptibus inſtruebat. Ita ſacer textus Eſther 2. *Ingredientes ad Regem, quicquid poſtulaſſent ad ornatum pertinens accipiebant.* Sic anima iuſti facta Dei ſponſa nihil amplius habet, quod deſideret; quippe bona cuncta, quorum cupido poteſt illicere affectum, in illam cœlitus influxerunt.

EX VARIIS HISTORIIS. Rhemigi prophetia de Gallia. Gratia diuina bona omnia procurat.

In hoc etiam argumento plures hiſtoriæ proſtant, vnde poteſt & hæc veritas fieri liquidior. Illa prima occurrit, in qua Sanctus Rhemigius Clodouæo initiato ſacris aquis Baptiſmi, ita Regem illum eſt affatus: O Rex! ſcito tuum regnum tantò fore felix & beatum, quantò Dei obſequium in ditione tua, mediante Dei gratiâ, perennabit. Ita Gallica hiſtoria in Clodouæo.

Gratiæ diuinæ priuilegium. Vladiſlai Regis induſtria ad conuerſionem Gentilium.

Eſt & huic concolor hiſtoria Poloniæ, referens Vladiſlaum II. feciſſe ſui iuris omnem oram Lithuaniæ tunc Gentilis, & idololatras omnes, qui conſtitere ſibi in idolorum cultu exauctoraſſe, licèt antea nobiles; alios verò, quibus inſedit Chriſto dare manus, declaraſſe viros præcipuos, & nobiles; ita docens, gratiam eùm influxit, multa bona Deo perquam gratæ animæ comparare. Hæc Ioannes Hurbertus in Vladiſlao II.

Gratia diuina nobis conciliat victorias. Spartanus qua ratione fuit victor.

Dignitas hæc gratiæ diuinæ valet ad explicandum ænigma ſingulare, cuius meminit Pauſanias in Phocicis. Ait ille, Ducem Phalantum Spartanum, in Tarenti obſidione parum proficientem ab oraculo periiſſe modum expugnandi arcem illam, in quam fruſtra diu atterauerat. Accepit à ſimulacro tale hoc reſponſum: Quando cœlo ſereno pluet, victor eris. O nomine ſolo tenus Chriſtiane! quæris, quando tibi inſultanti dæmoni præualebis? Texis enim querimonias circa crebras victorias reportatas à dæmone, magno tuæ animæ diſpendio. Cauſaris, carnem eſſe tibi permoleſtam importunis ſtimulis, vnde tuus eſt animus propè ſui impos. Lamenta demum ingeminas ob quotidiana diſcrimina, in quæ incurris. Hoc vnum habeto ratum, non auctoritate vani oraculi, ſed diuini; ſcilicet, quando pluet cœlo ſereno, fore te victorem. Si vrgendo peris: Quando cœlo ſereno pluet? Scito fore bonis omnibus fœtam hanc pluuiam, quando Deo placato, tibi ita ſereno effecto, tuam in animam gratia deſuper illabetur.

Gratia quot theſauros aperit nobis. Statua auri latentis index.

Hoc ænigma mihi ſuggerit & aliud conſimile valdè, cuius deſcriptionem accuratè facit Collenutius lib. 3. Ait ille, Anno millesimo ſeptuageſimo tertio fuiſſe repertam in Apulia ſtatuam cum hac inſcriptione: Habebo caput aureum oriente Sole Kalendis Maij. Tempore condicto, iacens ſtatua illa fuit erecta ſine tranſmutatione loci. Cauti ores notauere caput vmbræ; & illic terrâ defoſſâ gazas auri optimi repererunt. Roberto Duce fuit hoc oſtentum, vnde ſuo exercitui ſtipendia parauit, ditior effectus hoc theſauro, qui profectò nihil eſt, comparatione boni omnigeni, quod influit in animam, quando Solis, id eſt gratiæ radiis illuſtratur.

EX ASTROLOGIA.

Eſto nugæ mihi fœteant, quas ſæpè velut oracula depromit Aſtrologia: non ita tamen

aſperior

Gratia diuina bonum eſt omen pro adipiſcendo cœli regno.

aſpernor eas, vt quando boni quidpiam poſſum elicere, eas penitus abiiciam. Ptolemæus, Iunctinus, & Firmicus libro de iudiciis affirmant, homines oatos Sole primum ſubeunte gradum Arietis, & occupante domum decimam figoræ cœleſtis, fore bonis omnibus inſtructos, & præſertim hos manere claras huius ſæculi dignitates. Delirium credo tale augurium; ſed à præfixo mihi ſcopo non aberrabo dicens, illos, quibus deſuper in hoc æuo Dei gratia affulget, non eſſe procul à regno cœlorum, quod duntaxat eos manet, quibus in hac vita, Dei gratiæ infulæ conceduntur.

Sed quid me crucio in hoc argumento gratis, & ipſe mihi faceſſo negotium, cùm iam aliàs Chriſtus ore proprio liquidè probauerit quod ego mihi indixi aſtruere rationibus vndique comparatis. Sic ille verax Dominus & magiſter:

Luc 12.

Quærite primùm regnum Dei, & iuſtitiam eius; & hæc omnia adiicientur vobis. Alloquebatur eos, quorum victus & veſtitus ſollicitudo maior erat quàm gratiæ, quam dicebat vnam ſufficere, quia hac ſtante illibata, Deus cuncta bona nobis aſſolet impertiri.

Singulare bonum hactenus intactum, quod conciliare ſolet gratia, eſt gaudium ſeu pax alta, cuius obſequio conſcientia quieta beat animas. Quod gaudium conſcientiæ eſt tale, viri vt quondam magni felicitatem dixerint eſſe penes hanc quietem, ſeu animæ gaudium. In his fuit ille, cuius circumfertur hic verſus: *Hic murus aheneus eſto. Nil conſcire ſibi, nullâ pallescere culpâ.*

Ex Theologia.

Conſcientiæ vox multa ſignificat.

Sed operæpretium eſt explicare modos, quibus conſcientiæ nomen accipitur in Scriptura ſacra, cuius ad normam Theologia ſe componit. Primò conſcientia accipitur pro actu, quo cognoſcimus, quidnam egimus, aut non. Vſurpatur eo modo Geneſ. 43.

Gen. 43.

Non eſt in conſcientia noſtra, quis poſuerit pecuniam in marſupiis noſtris. Eccleſ. 7.

Eccl. 7.

Scit conſcientia tua quia & tu crebrò maledixiſti aliis. Et Eccleſ. 13.

Eccl. 13.

Bona eſt ſubſtantia, cui non eſt peccatum in conſcientia. 2. Cor. 1.

2. Cor. 1.

Hæc eſt gloria noſtra, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.

Secundò conſcientia accipitur pro actu, quo iudicamus, vtrum ea, quæ fecimus, benè aut malè fecimus. In eo ſenſu accipitur conſcientia, quando dicitur redarguere, & remordere, quatenus notitia malefactorum ingerit triſtitiam. Sic Sapientiæ 7. deſcribuntur impij:

Sap. 7.

Præoccupant peſſima, redarguente conſcientiâ. Conſcientia ſic accepta, dicitur accuſare, & excuſare. Auguſtinus eo modo vocem hanc vſurpat libro contra Secundinum cap. 1. *Senti de Auguſtino quidlibet, ſola me conſcientia in oculis Dei non accuſet.*

Conſcientia vera & falſa quænam ſit.

Poſtremò demum ſumitur conſcientia pro actu, quo ratio dictat, quid ſit agendum, aut fugiendum in aliquo caſo particulari. Dictat autem quidpiam ratio dupliciter; nimirum vel definiendo, aliquid obligare ex præcepto, ita vt oppoſitum non ſit peccatum: vel ratio ſimpliciter dictat, aliquid eſſe virtuti conſentaneum, quamuis oppoſitum non ſit peccatum. Vtroque modo contingit rationem de malo aut bono iudicare verè & falsè. Sic conſcientia dicitur erronea, cùm dictamen rationis eſt falſum de eo quod eſt agendum, vel vitandum, tanquam ex præcepto, ita vt oppoſitum falsò iudicetur malum & fugiendum.

Conſcientia dubia quid ſit.

Scrupulus quid ſit.

Vſurpatur item impropriè conſcientia pro dubitatione, & ſcrupulo. Dubitatio eſt, cùm ratio inueſtigat vtrum aliquid in particulari licitum ſit necne. Scrupulus eſt anxietas, & timor, quem conciliare ſolet attentio rationum, quas pars aduerſa poteſt obiicere. Inde ſolet dici conſcientia dubia, ſcrupuloſa.

Ex SS. Patribus.

Conſcientiæ definitiones variæ.

Ad prælibatas conſcientiæ acceptiones reuocari poſſunt definitiones confictæ à Sanctis Patribus, in quibus ita fatur Baſilius homilia in princip. Prouerbior. *Conſcientia eſt rationale iudicatorium.* Quaſi diceret, eam eſſe velut tribunal, cui ſiſtuntur æquè boni ac mali. Damaſcenus libro 4. de fide orthodoxa capite 23. *Conſcientia eſt lex intellectus noſtri.* Bonauentura verò libro 2. de operibus conditoris conglomerat definitiones iſtas: *Conſcientia eſt cognitio ſui ipſius.* Item: *Conſcientia eſt habitus animi agendorum, & non agendorum.* Item: *Conſcientia eſt habitus mentis, boni & mali diſcretiuus.* Item: *Conſcientia eſt credulitas intentionis ad aliquid faciendum, vel non faciendum, animi deliberatione firmata.*

Conſcientia vt ſit bona duo requirit.

Ex præfatis inferre licet, neceſſaria eſſe duo in conſcientia, vt anima perfruatur ea quiete, penes quam eſt illa vitæ felicitas, qua gaudentes, perfectè beati nulliuſque rei indigi à Socrate prædicantur. Itaque probando, Dei gratiam iuſto conciliare duo illa, quibus conſcientia perficitur, erit in confeſſo, benè omnia iuſtis ſuccedere. Illa duo neceſſaria ad omnimodam animæ quietem ſunt, vt conſcientia ſit bona, & ab illa omnis error abſit. Conſcientiam iuſti eſſe bonam abundè liquet ex gratiæ natura, cuius eſt omne procul ab anima relegare malum: quippe notum eſt omnibus, gratiam & peccatum minimè concordare.

Conſcientiæ quomodo poſſit error decipere.

Item à conſcientia bona procul abeſt error, vt patebit enumeratione factâ modi cuiuſuis, quo errare poteſt conſcientia. Primò cadit in conſcientiam error, ex ignorantia; ſed hæc ſtare nequit cum gratia, quam ſtipant Spiritus Sancti dona, ſcilicet ſapientia & ſcientia, quorum donorum effectus animam illuſtrare. De hoc errore dicit Scriptura:

1. Paral. 20.

Cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolùm reſidui habemus, vt oculos noſtros dirigamus ad te. Secundò accidit error ex negligentia, vt cùm quis negligit conſcientiam diſcutere, vel negligit ab aliis inquirere, ſi ſe neſcit à dubiorum nexibus expedire. Iuſtus torpere nequit inertiâ. Nam ex Ambroſio: *Spiritus Sancti gratia neſcit tarda molimina.* Tertiò errare poteſt ex ſuperbia, vt cùm quis intumeſcente typho ſuperbiæ, non vult proteruè ſuum ſubdere intellectum, vt credat doctioribus. Iuſtus odit hoc vitium. Nempe Deus humilibus dat gratiam, & Spiritus S. requieſcit ſuper humilem. Collimat eò Apoſtolus ita fatus:

2. Cor. 10.

In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti. Etenim in credendis vnuſquiſque debet fidei conſentire magis quàm ſibi; & in agendis maiorem

ſorem debet adhibere fidem aliis, quàm ſibi. Quartò ex affectu inordinato, qui ſæpè facit vim conſcientiæ, eam inclinans ad id, quod nequiter appetit. Vnde benè Seneca: *Perit omne iudicium, cùm res tranſit in affectum.* Charitas indefeſſa comes gratiæ, nutantes omnes vnum in Deum dirigit appetitus.

Iſa. 65.

Quintò cadit error in conſcientiam ex puſillanimitate, qua quis timet non timenda ſecundùm rectum iudicium rationis. Iſaias illam carpit: *Dicite puſillanimis: Confortamini, nolite timere.* Non ſunt iuſti puſillanimes, quos Chryſoſtomus homilia 6. in Ioannem appellat *Leones ignem ſpirantes.* Præterea fortitudo, ſicut moralis virtus infuſa, foras expellit puſillanimitatem. Cùm ergo Dei gratia conſcientiam bonam ſic illuſtret, vt tenebræ erroris ei ſeſe nequeant offundere, res eſt in confeſſo, viros iuſtos in hoc æuo vitam ducere perbeatam.

Gratia quare vitam faciat hic beatam.

Ex his clarè liquet, quid Propheta velit inſinuare clamans. *Dicite iuſto, quoniam benè.* Hoc nempe Vati inſedit; ſcilicet affirmare, bona omnia ſincera ditare viros quos arctè Dei obſequio gratia mancipauit. In quibus bonis quia recenſui gaudium quo geſtit anima iuſti, credo fore ſatis idoneum typum iuſti perfuſi cœleſti lætitiâ, ſymbolum à Camerario effictum. Pingit ille plures ſerpentes, qui illucente Sole læti colludunt. Adſcitæ voces iſtæ ſunt tabellæ: QVOS BRVMA TEGEBAT. Quaſi diceret: Vt tempore hybemo rigent ſerpentes, & æſtate ludunt, explicando gyros, in quos illos intorquebat hyems; ita viri concreti peccato frigent, & triſtantur; ſed ſtatim atque gratia Dei affulſit eis, tunc hi QVOS BRVMA TEGEBAT, illicò collætantur.

Ex Symbolis. Gratia animas lętificat.

Animæ expertes gratiæ diuinæ, malis omnibus obnoxiæ ſunt.

In hæc verba:

Bonum eſt nos hîc eſſe.

§. III.

EX PHILOSOPHIA, THEOLOGIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, RE MEDICA, ASTROLOGIA, ET HISTORIA.

Ex Philoſophia. Malum quid ſit.

CONceſſo boni omnigeni influxu in animam iuſti, non erit res operoſa mihi, probare viros iniquos eſſe malis omnibus obnoxios. Sed eſt explicanda priùs ignota pleriſque natura mali, vt ita metu ſupplicij immanis crimina compeſcantur. Itaque malum eſt priuatio boni conuenientis. Verbi gratiâ, cæcitas non eſt ſaxo malum: quippe viſus ei non competit. Cùm ergo rebus congruis orbetur homo nequam, vnicuique malo ſuum caput deuouit. Quod ſic compendioſè poteſt & liquidè comprobari. Eſt gratia diuina parens & cauſa boni omnimodi: Sed anima in peccato talis gratiæ expers eſt: ergo bonis omnibus ſpoliata, malis ſubiacet vniuerſis.

Peccata flagella Dei induxerunt.

Inde flagella Dei ſumpſere ſuum exordium: Iuſtitiæ namque Dei eſt caſtigare malos, vt & iuſtis præmia decernere; ideoque ſacer textus attribuit hominum nequitiæ omnia mala, quibus homines affliguntur. Depromam pauca theſim iſtam confirmantia. In Prophetarum choro primas aget Pſaltes: quippe Vates ad ſuaue melos excitati, Numine afflati ſunt. Ita Dauid: *Poſuit flumina in deſertum, & exitus aquarum in ſitim; terram frugiferam in ſalſuginem à malitia inhabitantium in ea.* Statim atque reus homo Dei gratiâ excidit; & malitia, id eſt peccatum, animæ incautæ fuit inuſtum, flumina gratiarum & donorum Dei protinus aruerunt. Quamdiu anima grata Deo fuit, aſſueta bonis operibus, vberes edebat virtutum fructus; ſed præualente malo, id eſt peccato, quaſi malefico aſperſa ſale, fuit infœcunda, nihil omnino promens conſonum virtuti, vtpote vitiorum vepribus inhorreſcens. Iob etiam 4. *Qui operantur iniquitatem, & ſeminant dolores, & metunt eos, vidi flante Deo periiſſe: qui terrenum habent fundamentum, conſumentur velut à tinea.* Profectò malum ſemen eſt iniquitas: namque nihil germinat præter anguſtias, & dolores.

Pſal. 106.

Iob. 4. Peccati effectus.

Inſtant plerique, reos & malè ſibi conſcios homines in hoc æuo benè habere, ſanos ſcilicet diuites, titulis & honore claros, & ita pœnis ſubtractos, vt ipſe Dauid animo ſuſpenſus eos intuitus neſcius quid inferret inde, ſibi quaſi non conſtiterit in virtutum praxi, cui vt cultor pietatis erat ab annis teneris aſſuetus. Ecce Vatis anxium animum: *Vidi impium ſuperexaltatum, & eleuatum ſuper cedros Libani.* Non inficior, plerumque malos in hoc ſæculo non torqueri ſuppliciis peruiis aſpectibus hominum, ſed interiora pati dico tormenta, quibus aufertur ea ſuauitas & dulcedo, cui caro litat, ſenſuum voluptati ſeſe turpiter obſtringendo.

Pſal. 36. Peccati ſupplicia.

Quàm ſint atrocia ſupplicia, quæ lacerant & diſcruciant impij præcordia, Iob breuiter inculcat, agens perſonam animæ, quam peccata ſuis furtis exagitant. Sic ille: *Sagittæ Domini intra me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum, terrores eius militant contra me.* Quaſi diceret: Quid mihi fugacis huiuſce vitæ ſuſpecta bona proſunt? Cute tenus hæc delectant, & titillant; ſed pœna velox & crudelis hæc ſequitur. Etenim ſynthereſis implacata die ac nocte diris agit & lancinat aculeis noxij hominis animam infœlicem. Terrores, inquit Iob, militant contra me: quippe nihil ſecurum eſt; ſed omnia ſunt anxia peccatori. Vtque benè monet Seneca, *Semper eſt timidum ſcelus.* Idem epiſtol. 6. fusè malæ conſcientiæ tormina deſcribit hoc contextu. *Nil ſtultitia pacatum habet: tam supernè illi metus eſt, quàm infrà: vtrumque trepidat latus, ſequuntur pericula, & occurrunt, ad omnia pauet, & imparata eſt.*

Iob. 6.

Peccatum conſcientiã diſcruciat.

Indubiæ mortis & inſtantis omen apud Hippocratem eſt, ægrum terreri inſomniis: & ipſe libris de morbis epidemicis, multos ait poſt hæc terrifica inſomnia miſerè periiſſe. Experientiâ illâ fretus iſtum edidit aphoriſmum: Ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον. id eſt. *In quocunque morbo ſomnus laborem affert, lethale eſt.* libro ſecundo, Aphoriſmo 1. Inquies & horrore

Ex Re Medica. Somnus quãdo notet mortem indubiam.

horrore plenus ſomnus ille notat extremum naturæ deliquium. Ita reus homo, quando nequit, nec etiam nocte, diris à ſuppliciis ſeſe expedire, quibus eum obſtrinxit noxia conſcientia, à morte æterna procul non eſt. Etenim non ſedare die & nocte metu torquentem conſcientiam, inſtantis eſt damnationis maximum argumentum.

Ex Theologia. Syndereſis quid ſit.

Neminem poſſe talem tortorem, id eſt ſyndereſim effugere, ipſa ſatis inculcat eius definitio, quam ſic exprimit Bonauentura lib. 2. de operibus conditoris: *Syndereſis eſt vis animæ, ſemper nata ſigi in ſuperioribus, naturaliter mouens & ſtimulans ad bonum, & abhorrens malum.* Nec illa, ſicut ait idem, totaliter eſt extincta in diabolo & damnatis; ſed aliqua parte ſui remanet, quippe duo dicit ſyndereſis, ſcilicet inſtinctum boni, & diſplicentiam mali culpæ.

Syndereſis an ſit in damnatis.

Ea ratione tota ſyndereſis extincta iacet, & deficit in diabolo & damnatis, quibus nec placere poteſt bonum, nec diſplicere malum culpæ ſicut tale, quia voluntas illorum eſt agglutinata malo, ac proinde bonum amare nequit: Sed conſiderando malum culpæ, pœnæ æternæ annexum, tunc importunè malum hoc diſplicet eis, quia illo velut tortore, dira mala pati coguntur. Sic vermis eorum non moritur, & in æternum vermis huius corroſione ſæua, neſcitura finem peſſimè torquebuntur.

Syndereſis cur data à Deo.

Deus vt auctor naturæ ſeuit in homine duas rectitudines, quarum ad amuſſim poſſet rectè vitam componere. Prima fuit ad cognoſcendum abſque errore bonum & malum. Hæc eſt rectitudo conſcientiæ. Secunda fuit inſitus appetitus boni, & horror mali. Hæc eſt rectitudo ſyndereſis. Propter eas, id eſt, rectitudines iam deſcriptas, homo dicitur habere ſata à natura ſemina virtutum; ſiquidem eo inuito,

Syndereſis cur animam torquet.

mali horror eum inceſſit. Ideoque malo perpetrato, nequit homo nec momento quidem eſſe ſibi gratus: namque die ac nocte ſæuis furiis agitatur.

Ex Variis Historicis. Reges etiam ſyndereſis excruciat. Syndereſis Antiochi.

Non ipſa Regum conditio retundere poteſt illos importunos ſyndereſis aculeos, vt in pleriſque patet Regibus, quos commiſſa crimina ſic torſere, vitæ vt illos, ſerò licet, noxiæ pertæderet. Antiochus ille teter Hebræorum hoſtis ſtatim atque tulit ſententiam mortis in Iudæos innoxios, ſenſit primò Dei manum vltricem, deinde ſyndereſis ſuggeſſit ei, peccata priùs acta, mala illi conſciuiſſe, quibus acriter angebatur. Ecce libri 2. Machabæor. contextum c. 9. *Dominus Deus Iſrael percuſſit eum inſanabili & inuiſibili plaga. Vt enim finiuit hunc ſermonem, apprehendit eum dirus dolor viſcerum, & amara internorum tormenta.* Illum ſyndereſis admonuit; vnde mali eſſet exordium. *Hinc igitur cœpit, & graui ſuperbia deductus, ad agnitionem ſui venire, diuinâ admonitus plagâ, per momenta ſingula doloribus augmenta capientibus.*

Syndereſis Alexandri.

Alexander ira percitus occidit vnum arctè ſibi antea deuinctum, ſcilicet Clytum; ſed inde dolor tantus ei inſedit, vt, Quinto Curtio auctore, necem voluerit ipſe ſibi conſciſcere, vt ſe tali ſupplicio, ab importunis conſcientiæ ſtimulis expediret.

Syndereſis Ludouici Regis.

Gallus item Rex Ludouicus coæuus Bernardo, plebem oppidi Vitriaci expugnati flammis addixit, inhumanè ſibi illatam iniuriam vlciſcens. Sed ſyndereſi tanti vltrice mali deuenit eò inſaniæ & mœroris, vt niſi Bernardus eum adiuuiſſet, ille ſibi conſcita nece velut impos mentis rabidus extitiſſet. Bernardus eum carpit ep. 221.

Iudith 3. Syndereſis cui tortura comparata.

Holofernes eos, qui ſe dediderant ſponte, malis omnibus afflixit, vt conſtat ex libro Iudith cap. 3. *Nec iſta tamen facientes, ferocitatem eius pectoris mitigare potuerunt: nam ciuitates eorum deſtruxit.* Ita dæmon ſeſe gerit in peccantes: etenim eſto caput ſuum ſtrictè diris deuouerint; hoſtis ille ferus ſyndereſi torquet eos acriùs quàm olim Turca Ducem arcis Sigeti, quam perfidus ille fecit eſſe iuris Turcarum, ad quos ſpe magni præmij illectus transfuga demigrauit. Sed tantùm abeſt, vt deſertor ille benè exceptus ſit à Turcis fœdifragis, quinimò malè illum habuere, nondum includentes dolio, quod peracutis erat ſtimulis ferreis obſitum; & ſic vndequaque nequam homo ille, datæ ſuo Principi fidei immemor, dirè fuit & meritò caſtigatus. Profectò pari ratione luunt pœnas impij quique viti: namque velut dolium eſt aculeis vndequaque ſatum ſyndereſis, quæ aſſiduâ

Ladiſlai Chireskeni ſupplicium.

punctione reos homines ſic configit, vt fato demum horrendo vitâ cadant, conſortes miſeræ Ladiſlai Chireskeni, quem hiſtoria Imperialis ait anno 1566. cruciatum ſtimulis expiraſſe.

Ex SS. Patribus.

Audire libet in hoc argumento Patres Sanctos, in quibus Ambroſius ita fatur lib. 3. de officiis, cap. 4. *Quæ pœna grauior, quam interioris vulnus conſcientiæ? Nonne hoc magis fugiendum, quàm mors? quam diſpendium? quam exilium?* Iſidorus de ſummo bono lib. 2. cap. 26. *Omnia fugere poterit homo, præter cor ſuum: non enim poteſt à ſe quiſquam recedere. Vbicunque enim abierit, reatus ſuæ conſcientiæ illum non derelinquit.* Proſtat apud Caſſianum egregia ſententia Abbatis Abrahæ collat. 24. cap. 24. Sic ille: *Ipſa nobis tormento ſunt quibus vtimur voluptates, & oblectamenta huius carnis, atque deliciæ, carnificum vice in ſuum retorquentur auctorem.*

Ex Astrologia. Voluptatis ingenium quale ſit.

Aſtrologi, neſcio quid affine notant his præfatis. Octauam cœli ſectionem, aiunt eſſe domum mortis, & quia ſingulæ quæque cœli partes habent vnum Zodiaci ſignum, domui mortis aſſignant conſtellationem Scorpij: Atqui Scorpius eſt voluptatis ſymbolum; quippe ſicut Scorpius explicando ſua brachia ad amplexum cauda ferit; ſic voluptas eos, quos eſt dignata ſuis illecebris, lethale virus infundendo necat, & ſemiuiuos tradit ſyndereſi torquendos. Vnde patet eos, qui vacant voluptati, eſſe velut mortis æternæ domui mancipatos.

Ex Iure Ciuili. Peccare eſt dæmonibus coniri.

Iuris Cæſarei lege fuit olim cautum, vt viui cremarentur ij, qui Barbaris coniurantes impunè darent facultatem deprædandi Romanos. Ecce legem: *Si quis Barbaris ſcelerata factione facultatem deprædationis in Romanos dederit, viuus comburatur.* Lege nona, Codice de re militari libro 12. titulo 36. Chriſtiane, tua anima eſt Sanctæ Eccleſiæ Romanæ iuris, tu peccando vocas ad deprædationem eius Barbaros, id eſt dæmones, ipſo facto viuus iam torqueris, æterno demum foco finis neſcio cruciandus.

Ex Ivre Canonic. Peccator ipſe mala ſibi procurat.

Concinit & iſta Iuris Canonici Regula 86. de Regulis Iuris in ſexto. *Damnum, quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet non aliis imputare.* Quid dæmonem cauſaris eſſe tuæ torturæ au-ctorem? ſynderesis ipſa clamat, temetipſum peccando mala tibi omnia conſciuiſſe.

Prodeat igitur in medium homo nequam, quantumcunque potens, & genio indulgens. Si hunc ſaluto dicens: Gaudium tibi. Is reſpondebit idem, quod Tobias ille cæcus c. 5. *Quale mihi gaudium erit, qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli non video.* Id eſt: Quamuis ego diues ſim, dignitate clarus, & omnigena voluptate meis ſenſibus indulgeam; non idcirco tamen benè rebus meis conſultum eſt. Nam conſcientia vellicante, mœror omne mihi gaudium adimit, ſi aliquod ineſſe poteſt animæ, quæ peccato obſtricta litat ſenſuum illecebris. Gaudia ſincera manent eos, qui lumine cœleſti, id eſt, gratiæ radiis illuſtrantur.

Tob. 5.

Peccata ſenſum adimũt voluptatum.

Ex Ritv antiqvo. Synderesis qua induſtria placetur.

Ingemiſco tibi, anima deuota diris; opportunus ego tibi ſum conſultor: Imitare morem quondam Sycioniis inolitum. Placabant illi Deas Eumenides (ſic nuncupabant idola quibus ineſt vis in ſynderesim.) Placabant inquam Eumenides, prægnantes oues mactando, & offerendo flores, vt Pauſanias ſcribit in Corinthiacis. Eſto ô anima grata Deo, fœta bonis operibus, & tunc ouis eris prægnans. Virtutum offerto flores, & compones ea ratione feros ſynderesis impetus inſurgentes.

SVMMA QVARTÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Faciamus hic tria tabernacula.

E**RIT** huius homiliæ ſumma, probare Dei gratiam animas concludere tabernaculis ne fortè malè ſpatiantes in hoc ſæculo diſpereant. In tabernaculis in deſerto breues texuere moras olim Iudæi, vt peregrini. Rurſus & milites in caſtris habent tabernacula, & ita liquet, tabernacula pertinere ad peregrinos, & milites, qui in actu ſunt in caſtris ea quæ belli ſunt ſtrenuè pertractantes.

Dicam primò, Deo gratos homines nullis omnino rebus in hoc æuo ſuum affectum addicere ſed peregrinorum more, viam cœptam tenere cœlum verſus greſſibus indefeſſis.

Dicam ſecundò, viros iuſtos nulla prorſus inertia diſſolui, ſed inſcriptos militiæ Chriſti, facinora generoſa ſuo ſemper animo volutare.

SVMMA QVINTÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Leuantes oculos, neminem viderunt, niſi ſolum Ieſum.

I**STIUS** homiliæ propoſitum erit probare, duas eſſe hominum claſſes, ſcilicet iuſtorum, & malorum, qui à vario modo ſuos dirigendi oculos optimè dignoſcuntur.

Dicam primò, viros probos declinare ſuos oculos à terrenis, eos vt ſurſum attollant, ac proinde nihil poſſe ſibi affectum eorum deuincire niſi ſolum Ieſum, in quem attentè ſicut in ſcopum ſunt ſoliti collimare.

Secundò dicam, homines incurios gratiæ diuinæ, ſuos ſic oculos defigere in terram, vt de Chriſto nihil prorſus excogitent; ſed talparum more vitam agant in terrenis. Vnde quia Ieſum non videre curant attollendo ſuos oculos; ita bonis Ieſum non inuident, à quo transfigurato vitam accipient in cœlo bonis omnibus affluentem.

Concionator, habes quatuor hiſce tomis ſupellectilem, & hanc prædiuitem, vnde queas concinnè plures etiam texere conciones.

FERIA

Digitized by Google

FERIA SECVNDA DOMINICÆ SECVNDÆ QVADRAGESIMÆ.

TEXTVS EVANGELII.

I. DIXIT Ieſus turbis Iudæorum: Ego vado, & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini. Quò ego vado, vos non poteſtis venire. *Ioan.* 8.

II. Dicebant ergo Iudæi: Numquid interficiet ſemetipſum, quia dixit: Quò ego vado, vos non poteſtis venire?

III. Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum. Vos de mundo hoc eſtis, ego non ſum de hoc mundo.

IV. Dixi ergo vobis; quia moriemini in peccatis veſtris: ſi enim non crediderітis quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro.

V. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Ieſus: Principium, qui & loquor vobis.

VI. Multa habeo de vobis loqui, & iudicare: ſed qui me miſit verax eſt: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.

VII. Et non cognouerunt quia Patrem eius dicebat Deum.

VIII. Dicebat ergo eis Ieſus: Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum, & à meipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me Pater hæc loquor.

IX. Et qui me miſit mecùm eſt, & non reliquit me ſolum: quia ego, quæ placita ſunt ei, facio ſemper.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, EX SS. PATRIBVS, ET EX RATIONE.

CÆcitas, & peccata ſimul iis omnibus inſinuant ſeſe, quibus ſors iniqua ſcelus aliquod affricuit: & illa mali cuiuſque nota inglo-ria priſcis olim Philoſophis innotuit; quippe vetus atque verax hoc eorum effatum fuit: *Omnis peccans eſt ignorans.* Nempe nemo malum attendens, aut intendens operatur. Dum ergo malum facinus aliquis delinquendo patrat, ſcelus immane quia non aduertit, illo reuera poteſt omnino dici turpiter ignorare. Omne namque malum, quotieſcumque ſuæ indolis ſpeciem ingerit, odium excitat, non affectum. Vnde quiſquis amat malum, nulla poteſt excuſatione velum obducere, quo verè crimen abdat: ſed genuina ſolùm ſupereſt confeſſio ſignificans, hoc peccatum, in quod incurrit homo cæcutiens inueſtigando bonum, hallucinanti animo tenebras offudiſſe. Cuncta licèt peccata perpetrata nube velut interiectâ loci rationis officiant; illa tamen, quæ in intellectu ſuas fixere ſedes, vt hæreſis, error, infidelitas, peiore lucis diſpendio deuium & delirum hominem afficiunt. Quiſquis enim dogmate iniquo ſuum imbuit intellectum, is profectò quaſi mente ſua captus, non caligare ſolùm dici poteſt, vt alij omnes nequam, quos denſa caligo ſuis tenebris inuoluit; ſed præterea hic infidelis homo lugeri poteſt vt præpedito bono rationis vſo, percuſſus peſſima cæcitate. Hoc animæ diſcrimen abundè liquet ex textu Euangelij quod expono. Chriſtus antè lucem mundi ſe eſſe citra omnes ambages expreſſerat: iam elimatè docet ſuam proceſſionem à Deo Patre, & eamdem cum eo ſubſtantiam; attamen illa luce radiante licèt Scribæ & Phariſæi haudquaquam perfuſi ſunt; nec illa ſatis illuminare potens extitit veritas infideles. In ſcrutinio ſenſus literalis videre eſt, quanta fuit Iudæorũ perfidia: Auſpicemur.

Peccans quare ſit ignorans.

I. Dixit Ieſus: Ego vado, & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini.

Profectò minax eſt hæc ſententia, & conſecuta ſuum effectum: Scribas enim atque Phariſæos Chriſto defuncto liuor tantus anxit, vt omnem moueriнt lapidem ad extinguendũ omnino nomen Chriſti, atque bonis auibus enaſcentes fidei ſurculos extirpãdos. Itaque Chriſtus omniſcius, ac proinde trucis huius inuidiæ præſcius, hanc traducit, ita ſuis hac cenſura cauens æmulis, eos præmonendo, niſi crederent,

EX VARIIS LINGVIS.

 peſſimè

peſſimè morituros. Vt ergo ſuam diuinitatem aſtruat, ait: *Ego vado.* id eſt, ego abeo ex hoc mundo: etenim hoc, אזל *azal*, vox Syriaca & Chaldæa ſonat, quæ & apud Hebræos vſitata perinde eſt ac *recedo.* Abire autem ex hoc mundo, vitæ modum atque finem dicit. Græcis ὑπάγω ſignificat *clam me recipio, & ſubduco vobis.* Vnde potes iſtum elicere ſenſum

Paſſio Chriſti fuit voluntaria.

liquidum & germanum à Chriſto intentum: O Scribæ & Phariſæi, odia acerba quibus inardeſcitis, ſuggeſſere vobis conſilia iniqua meæ vitæ iniuria: Conduxiſtis in meam perniciem teſtes falſiloquos, & veſtra omnis ſollicitudo caput meum petit, atque crucem parat: ſed hæc ingens cura foret caſſa niſi vltro lubenſque meum ſanguinem profunderem. *Ego vado.* Nullo vrgente crucem amplector, excipio ſputa, flagella, clauos; ita mea Paſſione toti humano generi conſulturus. Sponte mea morte apperita, vobis ego me ſubducam, & vos impugnando fidem, quam conciliauere mihi prodigia hactenus edita, conſciſcetis ita vobis mortem æternam, in quam proculdubio incurretis, ex hoc mundo malè conſcij decedendo.

Voces illas, *Ego vado*, indices eſſe necis vltroneæ, non coactæ, patet ex Chryſoſtomo homil. 52. in Ioan. *Docere* (inquit) *vos intendit, non eſſe in eorum poteſtate, ſed iampridem præfigurasum dici.* Theophylactus adhuc liquidiùs expendendo locum iſtum, ita fatur: *Ego vado; vt monſtret quòd præſciat ſuam mortem, & quòd non illorum virtutis opus crux ſit, ſed eiuſdem voluntatis ſuæ. Vado enim, inquit, non vos me ducitis, ego ſponte vado.* Quòd verò ſuum poſt exceſſum quæſituros ait Iudæos ipſum Chriſtum ſublatum è medio, hoc ſugillat inſaniam & rabiem Hebræorum. Namque licèt æquiuocum ſit, quærere Chriſtum (quippe benè atque malè poteſt quæri) citra tamen dubium eſt, illa voce zelum Iudæorum peſſimum indicari. Eſt hîc audiendus Origenes. *Semper diſſimilitudines ſunt eorum, qui Ieſum quærunt, quòd non omnes verè & ſalutis ſuæ causâ, & vt ab eo inueniatur, eum quærant. Sunt enim etiam mille diſceſſus boni propoſita, & voluntates eorum, qui Dominum quærunt. Quocirca ſali ij, qui rectè quærunt eum, pacem inuenerunt: qui etiam propriè dicentur ipſum Verbum, quod erat in principio apud Deum quærere, vt etiam ſe ad Patrem adducat. Verbum autem præſens, & quod apparet, cùm minimè approbatur, ſe*

Chriſtum quærunt boni & mali.

abiturum minatur. Ego vado: ac ſi cùm abierit, ipſum quæramus, illud non inueniemus, ſed moriemur in peccata noſtro. Scit autem à quo diſcedat, & apud quem maneat, nondum inuentum, & quæſitum in tempore.

Auguſtinus item multus eſt diſcutiendo modos diſpares inquirendi Deum: vnum approbando ritum, damnat & alterum Iudæorum, qui ad perniciem ſuam Chriſtum Dominum inquirebant. Sic ille tractatu 38. in Ioannem:

Ex SS. Patribvs.

Ego vado. Chriſto Domino mors profectio fuit illò vnde venerat, & vnde non diſceſſerat. Ego, inquit, vado, & quæretis me, non deſiderio, ſed odio: nam illum poſtquam abſceſſit ab oculis hominum inquiſierunt, & qui oderant, & qui amabant. Illi perſequendo, iſti habere cupiendo. In Pſalmis ait ipſe Dominus per Prophetam: periit fuga à me, & non eſt qui requirat animam meam: & iterum ait in alio Pſalmo: Confundantur, & reuereantur quærentes animam meam. Culpauit qui non requirerent, damnauit requirentes. Bonum eſt enim quærere animam Chriſti; ſed quomodo eam Iudæi quæſierunt. Illi enim vt haberent, iſti vt perderent: denique iſti, quia ſic quærebant more malo, corde peruerſo, quid ſecutus adiunxit? Quæretis me, & ne putetis quia benè me quæretis. In peccato veſtro moriemini. Hoc eſt Chriſtum malè quærere in peccato ſuo mori, hoc eſt illum odiſſe per quem ſolum poſſet eſſe ſaluus.

Suſpicor & poſſe locum iſtum intelligi de Iudæis adhuc Chriſtum, id eſt Meſſiam, quærentibus. Qui namque vero Chriſto non dedere manus neque nomen, hodie Chriſtum quærunt, & fruſtra ſuum hunc Meſſiam ſi fortè natus ſit vndique ſciſcitantur. In hac delira ſui Chriſti indagine perduelles Chriſticidæ digni profectò capi ab Anti-Chriſto, quia Chriſtum vltro datum & oblatum immeritis turpiter exceperunt. Quæſiere ſibi Chriſtum, & Saluatorem præcipuè Hebræi conſcij mortis huius Chriſti quando Titus & Veſpaſianus adæquauere ſolo vrbem gentis Hebrææ caput, & in illos homines ingratos vltore gladio ſæuierunt. Tragœdiam illam præſcia mente Vates Amos inſpexit cap. 8. *Circuibunt* (inquit) *quærentes verbum Domini, & non inuenient.*

Aduerte, vocem illam, *Vado*, non ſignificare ſolam mortem Chriſti, ſed gloriam, ad quam corpus eius erat poſtmodum euehendum. Aliàs namque foret à veritate procul adiectio ſubnexa voci, *Vado*, qua Chriſtus ait non eſſe ſitum in poteſtate Iudæorum ire quò Chriſtus erat ipſe breui tempore perrecturus. Quippe ſuam duntaxat mortem ſi voluiſſet inſinuare feris hominibus anhelis in ruinam eius, non ſubiecisſet; *Quo ego vado, vos non poteſtis venire*: inoitos

Chriſtum etiam mortuum Iudæi perſequuntur

enim mors abſumpſit, ac proinde fuit neceſſe ſequi Chriſtum ex hoc ſæculo recedentem. Cùm ergo mori contigerit & hoſtibus Chriſti; vox illa, *Vado*, notat gloriam in quam ſe recepturus erat Chriſtus, ingloria morte crucis atque ſuæ Paſſionis acerbæ anguſtiis omnibus fortiter exantlatis. Senſus ergo germanus erit iſte vocis, *Vado*: Fruſtra meum veſtro liuore caput petitis: mors & vita penes me ſunt: moriar & reſurgam ad arbitrium meum: me morte oppetita manent gaudia æterna, quibus, & vobis nihil commune fore res eſt indubia, veſtro vitio confirmata. Theophylactus eſt ſiſtendus vt ex profeſſo meis à partibus: *Dicendo* (inquit) *vos non poteſtis venire, quò ego vado: oſtendit, quòd reſurrecturus ipſe quidem in gloria, & conſeſſurus ad dexteram Patris: ipſi autem in peccatis ſuis morituri ſint.* Itaque tantùm abeſt vt Iudæi Chriſtum à reſurrectione ſua cœlis appoſitum ſecuti ſint, quinimò dirè eum ſunt effuſo Stephani, Iacobi, & aliorum diſcipulorum ſanguine perſecuti. Sed excidit intento ſuo omnis illa cura ſagax: quamuis enim poſt Chriſti Aſcenſionem in eos ingruerit perſecutio, & Gens Hebræa necem denuò ſit molita ſuo Chriſto mori neſcio, perſequendo ſacras eius reliquias, id eſt diſcipulos, vt Chriſto fides conciliata funditus excideret; nihil inde tamen profecit illa furens acerbitas: quæſiuit enim Chriſtũ, vt perderet, expungẽdo nomen eius; ſed non facta fuit Gens hæc inſana voti cõpos: quippe fides Chriſtiana, licèt æmulis eius exoſa, ſibi cõſtitit illibata.

I I. Dicebant

Google

II. Dicebant ergo Iudæi: Numquid interficiet ſemetipſum; quia dixit: Quò ego vado, vos non poteſtis venire.

Chriſtus ſuprà cap. 7. aliis Iudæis nuntiarat idem quod & iſtis recolendo ſuum receſſum ab eis, & ſubiiciendo voces eaſdem: *Vado,* (inquit) *ad eum qui me miſit, quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego ſum, vos non poteſtis venire.* Sed illi non intulere, necem velle ſibi Chriſtum conſciſcere ex hoc quòd eſſet iturus, eò, quò nemo ſequi animo vel corpore præualeret. Hoc duntaxat eis animo inſedit, ſcilicet Chriſtum, vt pertæſum infideles animos Hebræorum, iturum in alias orbis oras, vt gentiles Chriſtiani conſcios faceret inſtituti. Siquidem animo ſuſpenſi quid ſonarent illæ recenſitæ voces, vna ſatis apta cogitatio occurrit. *Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt, quia non inueniemus eum? Numquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, & docturus Gentes.* Cur ergo malè coniiciunt iſti Iudæi, ſuſpicantes Chriſtum velle ſibi inferre necem, cùm ex ſermone pari alij auditores omnino nihil ſuſpicati ſint, aut fecerint indecorum. Eſt petenda nodi huius ſolutio ab indole diuerſa auditorum: eſt enim omnium hominum ſententia concolor affectui. Iudæi, quos antè fuit affatus Chriſtus, erant eiuſdem farinæ quidem, cuius & Scribæ velut eorum diſcipuli; ſed magiſtrorum omne virus adhuc non in eos influxerat, ac proinde ſatis aptè plebis alienæ, vt Gentilis erat, conuerſionem ex præfata voce Chriſti Domini coniecerunt. Scribæ verò, quos abundè liuor infecerat, digna ſuo ingenio inuenere conuicia: vtque nihil niſi inferre necem Chriſto cogitabant; ita necis conſciſcendæ prima mentio occurrit, ita reum eſſe Chriſtum inſinuando plebi, vtpote morte præcoci conciliata ſibi, receſſum ex hoc ſæculo meditantem.

Ex ratione. Chriſti verba quare malè interpretati ſint Scribæ.

Itaque Scribæ, ſuis diſcipulis vt peiores erant, ita malè explicuere ſanas voces Chriſti, illis affricando ſuam ipſorum nequitiam. Vnde poteſt elici ſenſus iſte, qualis vt credo fuit blaſphemiæ Scribarum. Ieſus, inquiebant, ait ſe iturum quò nos ire non poſſumus: ergo manus inferre ſibi parat, & equidem has violentas, atque ita malè pereundo ruet in præceps futurus ibi æternum pabulum inferorum. Cùm ergo nobis, & inferis commune nihil ſit; ſiquidem nos præmia æterna manent; Ieſus ait aptè ſequi nos non poſſe reum & homicidam, quantocyus ad tartara protrudendum. Non eſſe meam ſolùm ac proinde nouam hanc coniecturam, clarè patet ex Origene qui recenſet eam ex alio quem recolit hoc contextu: *Heracleon, quaſi illud, Nunquid interficiet ſemetipſum? paulè ſimplicius dictum ſit, ait Iudæos ea dixiſſe quòd & improbè cogitarent, & maiores ſe Seruatore eſſe cenſerent, & putarent: ſe quidem ad Deum in requiem æternam venturos eſſe; Seruatorem autem ad interitum & mortem, cùm ſibi ipſe mortem conſciuiſſet, quò ſe venturos eſſe non exiſtimarent. Atqui ad verbum ait, putaſſe Iudæos Seruatorem hæc dicere: Ego enim ipſe me interficero, ad interitum & corruptionem venturus ſum, quò vos venire non poteſtis.* Hæc blaſphemia profectò decet inſaniam & rabiem illorum hominum impiorum.

III. Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum.

Chriſtus vt inſpector erat cordium, ſenſa vidit impia, quæ Scribæ ſuo verſabant animo, & prudenter eis occurrit, affirmando ſuos hos æmulos agere iuxta modum ſuæ originis, id eſt eos terra ſatos, terrena ſolùm humili ſuo animo meditari. Quaſi diceret illud idem, quod aliàs. Vos ex patre diabolo eſtis, & idcirco malâ eius aurâ afflati, nihil niſi praua loqui ab hoc patre improbo didiciſtis. Ille fuit homicida ab initio, & anhelus adhuc in cædes, omnium hominum ruinam expetit, & molitur: hoc lethale virus in vos influxit vt in fœtum editum hoc parente, nempe meis nectitis inſidias, quaque vacat induſtria & arte necem inferre mihi pro vita vobis reddita cogitatis. Cùm ergo nihil niſi diræ mortis imago vobis obuerſetur ita trucis idea necis occurrit quando mei receſſus mentionem feci. Ego ſecus vt fons vitæ, vitam æternam cogito quando loquor de receſſo: quippe Deo Patre ſatus diuina ſolùm verſo, dicens me abire, quod perinde eſt ac ſi dicerem me in cœlum vnde veni vt ad mea propria repedare. Porrò citra omne dubium eſt, Chriſtum hoc contextu inſinuaſſe ſuum è cœlis ortum alienum prorſus ab omni contagio fæcis, quæ inficit mundum, & ſequaces eius. Manichæi ex hoc loco ſuo errori quæſiere ſuffragium dicentes, corpus Chriſti cœleſtis fuiſſe naturæ procul à noſtra: vnde negant fuiſſe neci obnoxium, cùm ſint corruptionis neſcia è cœlo corpora propagata.

Audiendus hîc Auguſtinus tractatu 38. in Ioan. *Quomodo* (inquit) *erat de mundo, per quem factus eſt mundus? Omnes de mundo poſt mundum, quia priùs mundus, & ſic homo de mundo. Prius autem Chriſtus, deinde mundus: quomodo ante mundum Chriſtus, ante Chriſtum nihil? Quia in principio erat Verbum, omnia per ipſum facta ſunt: ſi ergo erat ille de ſupernis, de quibus ſupernis? de aëre? abſit; ibi & aues volitant: de cœlo quod videmus? Et hoc abſit; ibi & ſtella, & Sol, & Luna circumeunt: de Angelis? neque hoc intelligatis; per illum & Angeli facti ſunt, per quem omnia facta. De quibus ergo ſupernis Chriſtus? Ab ipſo Patre; nihil illo Deo ſuperius, qui Verbum genuit ſibi æquale; coæternum ſibi vnigenitum, ſine tempore, per quem conderet tempora. Sic ergo accipe Chriſtum de ſupernis, vt excedas cogitatione tua omne quod factum eſt, vniuerſam omnine creaturam, omne corpus, omnem conditum ſpiritum, omnem rem quoquo modo mutabilem. Totum excede ſicut exceſſit Ioannes, vt conuingeret: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Quod autem ſubiecit: *Vos de hoc mundo eſtis, ego non ſum de hoc mundo;* Non perinde eſt ac præfata: *Vos deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum:* Nam ſuprà ſuam ſignificat originem, qua homo erat, eſſe ſupernum opus, vtpote Spiritus Sancti obſequio, & non patris terreni influxu. Cùm verò dicit, ſe non eſſe de hoc mondo, mores impios hominum carpit, qui mundi in maligno poſiti nomine recenſentur.

Ex SS. Patribus. Chriſtus quare non de mundo.

Chriſtum accepiſſe vocem, mundi, pro vitiorum omnium colluuie, & non pro terrarum orbe, cuius homo degens in hoc æuo ciuis eſt,

inde patet quòd eâdem cenſurâ ſuos hîc notaſſet Apoſtolos, qui & mundi huiuſce ciues erant: at cùm Scribas & Phariſæos tantùm pupugerit, ſatis ſuperque liquet, Christum æmulorum ſuorum ſub illo mundi vocabulo vitia ſugillare. Igitur genuinus erit hic ſenſus verborum Chriſti: O Scribæ & Phariſæi, vita veſtra ſapit ingenium mundi, qui totus in maligno poſitus eſt: ille nimirum inglorias vitiorum omnium notas iuſſit vobis, quas & exprimitis ingenuè, de me turpiter ominantes. Ego verò procul vt ſum ab illo contagio, nihil omnino meo animo verſo niſi ſanctum. Itaque inferre mihi necem vt ſuſpicamini res eſt veſtro ſanè digna ingenio ad omnia crimina compoſito, vt infecto labe mundi; à me verò ſcelus hoc eſt penitus alienum.

Ex Ratione.

Coëunt in hac explicatione Patres, quorum præcipuos accipe. Ducet agmen Auguſtinus ita fatus tract. 38. in Ioan. *Dixit: Vos de hoc mundo eſtis; quia peccatores erant, quia iniqui erant, quia infideles erant, quia terrena ſapiebant: nam quid vobis videtur de Sanctis Apoſtolis? Quantùm intererat inter Iudæos & Apoſtolos? quantùm inter tenebras & lucem, quantùm inter fidem & infidelitatem, quantùm inter pietatem & impietatem, quantùm inter ſpem & deſperationem, quantùm inter charitatem, & cupiditatem: multum ergo intererat. Quid ergo, quia tantùm intererat, Apoſtoli de mundo non erant? Si cogites quomodo nati ſint, & vnde venerint: quia omnes ex Adam venerant, de hoc mundo erant, ſed quid ait eis ipſe Dominus? Ego vos elegi de hoc mundo. Qui ergo de mundo erant, facti ſunt non de mundo, & pertinere cœperunt ad eum, per quem factus eſt mundus. Isti autem remanſerunt eſſe de mundo, quibus dictum eſt: Moriemini in peccatis veſtris. Nemo ergo dicat: De hoc mundo non ſum: quiſquis es homo; de hoc mundo es: ſed ad te venit, qui fecit mundum, & liberauit te de hoc mundo: ſi delectat te mundus, ſemper vis eſſe immundus: ſi autem iam non delectat hic mundus, iam tu es mundus: veruntamen ſi per aliquam infirmitatem adhuc te delectat mundus, habitet in te qui mundat, & eris mundus: ſi autem fueris mundus, non manebis in mundo, nec audies quod audierunt Iudæi: Moriemini in peccatis veſtris: Omnes enim cum peccato nati ſumus, omnes viuendo ad id, quod nati eramus, addidimus; magiſque de mundo facti ſumus, quàm tunc quando de parentibus noſtris nati ſumus. Et vbi eſſemus, ſi ille non veniret, qui non habebat omnino peccatum, vt ſolueret omne peccatum.* Hactenus Auguſtinus, eruditè docens, mundum, qui in Scriptura Sacra malè audit, non eſſe rerum omnium hanc compagem ſenſibus obuiam, ſed homines omnino ſuæ ſalutis incurios, ad terrena votis omnibus anhelantes.

Ex SS. Patribus.
De mundo eſſe quid ſit.

Mundus ſeu purus in mundo quis ſit.

Eò ſpectant & Origenis ſenſa, locum iſtum cum decurrit: quippe labem hanc eis affingit qui deuouere ſuos omnes affectus mundo, cuius vt ſequaces & aſſeclæ ſunt ingloriij, ita vocem & eamdem, quæ deſignat mundum, vt conſonam terrenæ ſuæ indoli ſortiuntur. Sic ille vetus interpres: *Omnis, qui in rebus quæ videntur habitat, & in iis, quæ prætereunt, & quæ ad tempus durant: in iis quæ deorſum, & infrà ſunt habetur, etiamſi ex locorum collatione in iis ſit, qui altiſſima loca incolunt. Fieri tamen poteſt vt is, qui in iis eſt, qui infrà ſunt, & ex hoc mundo, atque ex terra, mutetur, & euadat ad eorum dignitatem: qui ſuperiora loca incolunt, nec iam ſit ex hoc mundo: alius autem ex hoc quidem mundo ſit, ſed tamen ex cœlo. Ait enim diſcipulis ſuis: Ex hoc mundo eratis, & ego elegi vos de mundo, & iam non eſtis de mundo. Si enim venit Seruator quærere & ſeruare id quod perierat; venit vt eos, qui infrà erant, inſcriptique erant ciues, & annumerati iis, qui infrà ſunt, ad ſuperna transferret. Ipſe enim eſt, qui in inferiores partes terræ deſcendit, eorum causâ, qui infima terræ loca incolebant: ſed etiam aſcendit ſupra omnes cœlos, ſternens viam iis, qui volunt, & qui verè diſcunt viam, quæ ad ſumma cœlorum loca fert, id eſt, ad ea quæ res corporeas ſuperant. Quod ſi ex Scriptura, quis ſit is, qui infrà eſt, & is, qui ex ſupernis, cognoſcere cupis; audi: Quoniam vbi eſt theſaurus vniuſcuiuſque, ibi etiam cor eius eſt. Si quis theſaurum congerat in terra, ex eo quod in terra theſaurizat, ex iis, qui infrà ſunt, efficitur. Si quis autem in cœlis theſaurizauerit, denuo in cœlo naſcitur, cœleſtiſque imaginem nanciſcitur: quin etiam alio modo cœlos omnes tranſiliens, in beatiſſimo fine reperitur. Vniuſcuiuſque etiam opera in eodem quod dixi genere eſſe poſſunt. Itaque dicam, carnis opera eum facere, qui eſt ex inferioribus locis; fructum autem operis eum, qui eſt ex ſuperioribus: rurſuſque charitatem quæ Dei eſt qui habet, non eſt de hoc mundo: illo autem non eſt de hoc mundo, qui mundum non diligit, neque ea, quæ mundus complexu ſuo continet.* Hæc ille, ſuum & calculum adiiciens prælibatis à me, ſcilicet Chriſtum vt audiit Scribas atque Phariſæos ſuſpicari ipſum velle ſibi inferre necem, hanc eorum damnaſſe ſententiam, ex eo quòd à Deo Patre miſſus in has orbis terræ plagas, tantùm digna Deo verſabat animo, ac proinde ſcelus hoc eſſe procul ab animo diuino ſuæ indoli congrua meditanti.

Mundi nomine quis intelligatur.

Præterea cùm adiecit, eos eſſe de hoc mundo, voluit inſinuare, benè ſuſpicionẽ illam quadrare Scribis & Phariſæis, qui vt iniqui erant, & ad impia quæque perpetranda proni, ita malè de ſuo etiam proximo ſentiebant. Siſtendus eſt & Chryſoſtomus vt magni nominis auctor. Sic ille hom. 52. in Ioan. *Dixerunt Iudæi: Nunquid interficiet ſemetipſum? Quam mox tollit ſuſpicionem. Vos* (inquit) *deorſum eſtis; ego de ſupernis ſum. Hoc eſt, haud mirum ſi vos carnales homines hæc & nihil ſpiritale ſuſpicemini; ego tamen talia non faciam. Vos deorſum eſtis. Vos de mundo hoc eſtis. Iterum mundanas & carnales eorum aperit ſententias: vnde conſtat, illam particulam, Ego ſum de hoc mundo, non ideo dictam, quòd carnem non acceperit, ſed quod longè ab eorum abeſſet malitia. Etenim diſcipulos de mundo non eſſe dixit; habebant tamen carnem. Vt igitur Paulus dicendo: Non eſtis in carne; non ſine corpore eſſe intelligit: ſic diſcipulos non eſſe de mundo, nihil aliud, quàm eorum ſapientiam teſtatur.* Congruunt & præfatis ea quæ conſcripſit Euthymius expendendo blaſphemias Iudæorum, qui de Chriſto tecnlente in ſuum cœlos reditum peſſimè ſentiebant. Sic ille cap 8. Ioannis explanans: *Num interficiet ſipſum? quia dicit, Quò*

ego vado non poteſtis venire? Quod optabant, hoc etiam ſuſpicabantur. Quid ergo Chriſtus? Tollit huiuſmodi ſuſpicionem, oſtenditque quòd peccatum ſit, ſeipſum interimere. Vos ab infernis eſtis. Ex terra, non quod corpus eorum terrenum eſſet, ſed quia prudentia illorum eſſet terrena, & praua. Nam & Paulus dicens, Non eſtis ex carne; carnem appellat prudentiam carnalem. Vos de hoc mundo eſtis, ego non ſum de hoc mundo. Mundum hic dicit mundanam, prauam, ac terrenam prudentiam. Vt cùm ſpiritus dicitur ſpiritalis ſapientia, & caro carnalis: ita & terra, ac mundus, terrena, ac mundana. Ait ergo: Ego non ſicut vos ſapio, vt meipſum interficiam. Hactenus ille, ſuo mihi calculo ſuffragatus.

Mũdus quid ſit.

IV. Dixi ergo vobis: quia moriemini in peccatis veſtris. ſi enim non credideritis quia ego ſum, in peccato veſtro moriemini.

Eſto bona nuntiare ſacro Euangelio res ſit vernacula iuxta vocis ſonum: ſiquidem euangelizare, & nuntiare bona, ſynonyma ſunt: verba tamen Chriſti mortis æternæ præſaga nihil omnino boni reprobis annuntiant: ſed hæc mors æterna prænuntiata malis non eſt in Chriſtum ſed in æmulorum eius vitia refundenda. Aduerte, ſemel Chriſtum abſolutè ſuis oſoribus prædixiſſe malam mortem, & ſecundò dixiſſe, ſua verba ſortitura finem ſuum, niſi cito fidei obſequio credentes in eum ſuæ saluti dubiæ prouiderent. Fuit ergo hæc Chriſti cenſura duplex: licèt enim Iudæi omnes illic aſtantes eo momento malè ſentirent de Chriſto: præſcius ille rerum omnium futurarum Dominus aliquos inſpexit illic aſtantium, qui pertæſi ſuam perfidiam Chriſtiano nomine cenſerentur. Morituros mente aliena à Chriſto perculit ſententia abſoluta vitæ æternæ iacturam commemorans. Sed ne pœnitendi ſpes omnis adémpta foret aliis, ſubiecit eſſe fores adhuc vitæ latas & patentes eis qui crederent, vt vel ſic eos ad eam fidem allicerer, quam poſtea profeſſi ſunt, ſeſe Chriſto Domino deuouentes.

Ex SS. PATRIBVS.

Congrua ſit nec ne mea ſententia referet Auguſtinus tract. 38. in Ioan. *Credo* (inquit) *in illa multitudine, quæ Chriſtum audiebat, & eos fuiſſe, qui credituri erant: quaſi autem in omnes proceſſerat ſeueriſſima illa ſententia: In peccato veſtro moriemini: ac per hoc & illis, qui credituri erant, ſpes erat ablata. Illi ſæuiebant, illi timebant; imò non timebant, ſed etiam deſperabant. Reuocauit eos in ſpem: adiunxit enim: ſi non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris. Ergo ſi credideritis quia ego ſum, non moriemini in peccatis veſtris. Reddita eſt ſpes deſperantibus, excitatio facta eſt dormientibus cordibus: euigilauerunt inde plurimi, crediderunt, ſicut Euangelij conſequentia teſtatur. Erant enim illic membra Chriſti, quæ nondum adhæſerant corpori Chriſti, & in illo populo, à quo crucifixus eſt, à quo in ligno ſuſpenſus eſt, à quo pendens irriſus eſt, à quo lancea vulneratus eſt, à quo felle & aceto potatus eſt, erant membra Chriſti, pro quibus dixit: Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Quid autem conuerſo non ignoſcitur, ſi fuſus Chriſti ſanguis agnoſcitur? Quis homicida deſperet, ſi in ſpem redditus eſt, à quo etiam Chriſtus occiſus eſt? Crediderunt inde multi, donatus eſt eis ſanguis Chriſti, vt magis eum biberent, quo liberarentur, quàm rei de illo effuſo tenerentur.*

Quale crimen Chriſtus pupugerit, quando dixit eos in ſuo peccato morituros, credo locum non eſſe ambigendi: ſi nempe fides, quam ſuadebat ille pius Dominus & magiſter, potuit conciliare vitam eis, in quos intorta fuit illa minax ſententia mortis; inferre licet, Chriſtum illud maximè denotaſſe ſcelus, ratione cuius erant illi homines infideles. Itaque incredulitas extrema Scribas atque Phariſæos morti æternæ fecit obnoxios: Sine namque fide bona opera deficiunt, nec in rationibus Dei quoad gloriam locum vllum habent, quia quicquid agit infidelis homo, illud non cenſetur in ſerie meritorum. Infidelitatem fuiſſe ſcelus Iudæorum, clarè ſonat hic contextus Chryſoſtomi hom. 52. in Ioan. *Si propterea venit Chriſtus, vt tolleret peccata mundi, neque aliter tolli poterant niſi per lauacrum; neceſſarium erat, eum, qui non crederet, cum vetere homine eſſe moriturum. Qui enim non vult ſeipſum mortificare per fidem, & ſepelire, mortificabitur in eo & migrabit, priorum peccatorum pœnas daturus. Propterea dicebat: Qui non credit, iam iudicatus eſt: non ſolùm quia non credit; ſed quia in peccatis moritur.*

Fides ad ſalutem neceſſaria.

Nota, non qualemcumque fidelem ſufficere ad ſalutem; quaſi verò ſatis ſit nomine ſolo tenus ſeſe dicere Chriſtianum. Profectò parum eſt affirmare, Dei Filium eſſe Chriſtum, niſi & congrua actione fidem huiuſce Dei & Domini comprobemus. Ad hæc ſpectat Origenes, ita commentatus in locum iſtum: *Qui in peccatis ſuis moritur, etiamſi Chriſto dicat ſe credere; verè tamen ei non credit: Quòd ſi fides quidem dicatur ſed eadem vacua ſit ab operibus; mortua eſt eius generis fides. Quiſnam ergo eſt, qui credit, niſi is, qui hoc accepit ex eo quòd à Verbo affectus eſt, & cum eo coniunctus, vt ne cadat, quod quidem ad hæc verba attinet, in peccata, quæ eſſe ad mortem eamque afferre dicuntur: quod autem ad illa, Omnis qui credit quòd Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt, non peccat? Atque etiam in iis, quæ præter rationem rectam eueniunt, multò etiam magis, quid illud ſit intelliges: Si enim non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris. Si qui ſit primogenitus omnis creaturæ cogites: velut qui credit eum eſſe iuſtitiam, non faciet iniuriam ſiue iniquitatem: & qui vidit, quid ſit ſapientia, cùm crediderit ſapientia, nihil ſtultum dicet aut faciet: qui Verbo, quod in principio apud Deum erat, crediderit, quòd ipſum conſiderauit, & intellexit, nihil à ratione auerſum geret. Præterea qui eum pacem noſtram eſſe credit, nihil vnquam, quod ad bellum ſeditionemque ſpectat, operabitur. Quin etiam quoniam eſt non ſolùm Dei ſapientia, ſed etiam vis & virtus Dei, qui ei credit, quatenus eſt vis & virtus, nunquam erit infirmus & imbecillus in iis, quæ honeſta & præclara ſunt. Neceſſariò autem ſi eum patientiam & robur eſſe conſideremus ex loco illo: Et nunc quæ eſt patientia mea? nonne Dominus? & fortitudo mea, & ſubſtantia mea, Dominus? Dicemus nos*

Fides vera quænam ſit.

Chriſtus eſt exẽplar omnium virtutum.

Digitized by Google

nos ſi laboribus ſuccumbamus, non credere ei, quatenus eſt patientia; & ſi imbecilles infirmique ſumus, ei qua ex parte robur eſt & fortitudo non credidiſſe. Hactenus Origenes, explicans eruditè, fidem eſſe vitæ æternæ neſciam, ſi quod profitetur aſſenſu, ſimul & ore fido, bono non opere confirmarit. Fiet autem abundè ſui voti compos omnis initiatus myſteriis fidei Chriſtianæ, ſuos ſi componat mores iuxta vitam Chriſti, quem eſſe Deum credit, & virtutum omnium cauſam prædicat exemplarem.

Ex SS. Patribus.

Fidem qualē Chriſtus exegerit.

Quæres qualem Chriſtus de ſeipſo fidem peteret à Iudæis? Reſpondeo, ex Scriptura Sacra, fidem illam eſſe conſpicuam: quippe Deum ſe Chriſtus eſſe ſonat hoc contextu: *Ego ſum*; ac proinde coli atque credi vult Deus, & eſſe primum, à quo alia omnia entia deriuantur. Rurſus inſinuat hodierna prædicatione ſuam à Deo Patre proceſſionem, atque ita ſe Deo Patre ſatum ſignificans, aptat auditores ſuos ad fidem ſanctiſſimæ & rationibus humanis inuiæ Trinitatis. Vocem hanc, *Ego ſum*, ſignificare Deum, eleganter ex Scriptura probat Auguſtinus tract. 38. in Ioan. *Ego ſum* (inquit) *quid? Nihil addidit; & quia nihil addidit, multum eſt, quod commendauit: expectabatur enim vt diceret quid eſſet; nec tamen dixit: quid expectabatur vt diceret? Fortè, niſi credideritis quia ego Chriſtus, niſi credideritis quia ego ſum Verbum Patris, niſi credideritis quia ego ſum conditor mundi, niſi credideritis quia ego ſum hominum formator, & reformator, creator, & recreator, factor, & refector, niſi hoc credideritis, quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris. Multum eſt quod ait ipſo, Ego ſum: quia ſic dixerat Dominus Moyſi: Ego ſum, qui ſum. Quis dignè eloquatur, quid ſit, SVM? Mittebat Deus per Angelum ſuum ſeruum ſuum Moyſem ad liberandum ex Ægypto populum ſuum. Cum excuſaret, ait Deo, quem loqui intelligebat in Angelo: Si dixerit mihi populus: Et quis eſt Deus, qui miſit te; quid dicam ei? Et Dominus ad eum: Ego ſum, qui ſum: & repetiuit: Dices filiis Iſrael: Qui eſt miſit me ad vos. Non ait ibi: Ego ſum Deus: aut, ego ſum mundi fabricator: aut, ego ſum omnium rerum creator: aut, ego ſum ipſius populi liberandi propagator; ſed hoc tantum, Ego ſum, qui ſum.*

Ex Linguis.

Compendioſè Deus hoc verbo ſubſtantiuo ſuum eſſe diuinum animis ingerit auditorum. Ab illo nimirum verbo, SVM, quod Hebræis eſt, היה *haias*, deducitur ineffabile nomen Dei יהוה *Iehouah*. Quorſum verò Deus illo verbo ſuum eſſe notet, credo ſolam hanc eſſe rationem, quòd ſcilicet eſſe ſuum ſit Deus; alia verò omnia ſint precariò: nam eſtò gradum aliquem entis habeant; attamen nec momento queunt habere ratum conſtanſque ſuum illud eſſe, niſi Deo iugiter influente. Vnde voces nullæ proſtant aptæ ſatis ad explicanda nobis elogia Dei, præter eam vocem, SVM, quam vt præ cæteris idoneam Chriſtus Dominus vſurpauit. Dum namque clamat: *Ego ſum*, perinde eſt, ac ſi diceret: Infra Deum, qui eſt eſſe primum, & ſupremum, & ab alio independens, cætera cuncta nihil ſunt ſpectata ſuo in eſſe: quippe nihil habent ex ſe, quodque viget in eis, & rationem entis habet, illud omne cœlitus emendicant. Rurſus quidquid in orbe micat, illud eſt mutationi obnoxium, dumque gyrat, neque ſibi conſtat, reuera nequit dici eſſe: namque poteſt non eſſe, ſicut & eſſe datur; ac proinde nihil illud omne debet dici potiùs quàm eſſe, cùm per ſingula quæque momenta vices cuncta mutent, & ab eſſe ad nihilum alternis ire queant; quod tamen eſſe fugax Deo eſſe ſupremo nefas eſt affingere. Vnde patet Chriſtum ad inſinuandam aliqualem ſuæ diuinitatis notitiam, vſurpando vocem SVM nomen ſuo intento ſatis congruum elegiſſe.

Ex SS. Patribus.

Proderit & ſiſtere Auguſtinum, vt cautè nodum diſſoluentem, quem vtcumque conor apertis nexibus explicare. Sic ille tractat. 38. in Ioan. *O Domine Deus noſter, quid eſt quod aiſti: Niſi credideritis quia ego ſum? Quid enim non eſt eorum quæ feciſti? nunquid cælum non eſt? nunquid terra non eſt? Si omnia ſunt hæc, quæ per te facta ſunt; quid eſt, quod tibi proprium quiddam tenuiſti ipſum eſſe quod aliis non dediſti, vt tu ſolus eſſes? Nam quomodo audio, ego ſum qui ſum, quaſi alia non ſint? Res qualibet prorſus qualicumque excellentia ſi mutabilis eſt, non verè eſt: non enim eſt ibi verum eſſe, vbi eſt & non eſſe: quicquid enim mutari poteſt, mutatum non eſt quod erat. Si non eſt quod erat, mors quædam ibi facta eſt: peremptum eſt aliquid ibi quod erat, & non eſt. Nigredo mortua eſt in capite albeſcentis ſenis, pulchritudo mortua eſt in corpore feſſi & incurui ſenis, mortuæ ſunt vires in corpore languentis, mortua eſt ſtatio in corpore ambulantis, mortua eſt ambulatio in corpore ſtantis. Quicquid mutatur, & eſt quod non erat, video ibi quandam vitam in eo quod eſt, & mortem in eo quod fuit. Denique de mortuo cùm dicitur, vbi eſt homo ille reſpondetur, fuit. O veritas, quæ verè es: nam in omnibus actionibus & motibus noſtris, & in omni prorſus agitatione creaturæ duo tempora inuenio, præteritum, & futurum. Præſens quæro, nihil ſtat: quod dixi, iam non eſt: quod dicturus ſum, nondum eſt: quod vixi, iam non eſt: quod victurus ſum, nondum eſt. Diſcute rerum mutationes, inuenies, fuit, & erit: cogita Deum, inuenies, EST, vbi fuit & erit eſſe non poſſit.* Habes hoc contextu Dei eſſe ſolum ſibi conſtans; vnde voces illæ Ego ſum, de Deo duntaxat poterunt explicari.

Mundi tota ſupellex eſt fluida.

Dei eſſe quā ſit mutationis impatiēs.

V. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit ei IESVS: Principium, qui & loquor vobis.

Non caſſa ſuis Chriſti cenſura, feros Iudæorum animos carpens: vt namque minax inſonuit ſententia, ſignificans morituros in peccato ſuo eos qui non crederent in ipſum, multi de ſua ſalute ſolliciti quæſiere quis eſſet ille, vt eo notu, manus atque nomen ei darent, ita fidem eius prudenter initiati, & non temerè profitentes. Cauſam quæſtionis huiuſce curam fuiſſe ſalutis ambiguæ, cui opportuna fide volunt iam conſuluere hi Iudæi, teſtes eſt locuples Auguſtinus tract. 39. in Ioan. *Quia* (inquit) *dixerat ſuprà Dominus: Niſi credideritis quia ego ſum, in peccato veſtro moriemini. Ad hoc ergo illi: Tu quis es? veluti quærentes noſſe in quem deberent credere, ne in ſuo peccato morerentur. Reſpondit dicentibus, Tu quis es? Et ait: Principium, qui & loquor vobis.* Hactenus ille, tamen

Ex Variis Linguis.

non explicans vocem, *Principium*, ad amuſſim textus Græci. *Τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν*. Non Auguſtinum modò voces illæ Græcæ torquent, ſed alios magni nominis interpretes dubios inflectunt in ambages, atque tricis implicant, vnde ſeſe nequeunt expedire. Etenim ſimilis eſt ſenticeto locus iſte, ſpinas difficultatum prætendens, & has acutiſſimas, in quas incurrunt omnes interpretes. Ex verſione noſtra Latina Chriſtus ad interrogata ſic reſpondit: *Principium, qui & loquor vobis.* Sed diſcolor eſt textus Græcus, vbi Principium *ἀρχὴ* debuiſſet eſſe caſus nominatiui, cùm tamen proſtet in accuſatiuo caſu *τὴν ἀρχὴν*. Suſpicatur Auguſtinus ſubaudiendam eſſe vocem, credit, vt ille caſus accuſatiui cum Chriſti intento queat congruè reſonare. Sic ille: *Altius reſpondit, cùm videret eos ita dixiſſe: Tu quis es? ac ſi dicerent: quoniam abs te audiuimus, niſi credideritis quia ego ſum, quid te eſſe credemus? Ad hoc reſpondit, Principium: tanquam diceret, principium me credite.* Hæc ille tract. 38. in Ioann. Reuera quadrant Chriſti intento voces huius interpretis; ſed hoc Chriſti intentum iuxta phraſim Græcam non referunt adæquatè. Alij præfigunt præpoſitionem *κατὰ*, quæ regit accuſatiuum, ita vt, *κατὰ τὴν ἀρχὴν*, ſignificet, *Ego ſum iuxta principium*, id eſt, is ego ſum, quem me eſſe dixi à principio meæ prædicationis: ſed hi neque accedunt ad maieſtatem ſenſus, quem ego coniicio ex Græco contextu, cuius obſequio præcipuum intentum Chriſti Domini referatur.

Itaque pro comperto mihi inſedit, Chriſtum de perſona ſua interrogatum, vt ea facta palàm conciliare fidem ſibi poſſet, aptaſſe ſua reſponſa voto eorum qui erant in hoc auditorum numero credituri. Vnde licet Chriſtus ſit principium; illa tamen nomenclatura Patri, Filio, & Spiritui Sancto communis eſt ad extra, perſonis namque tribus competit eſſe principium rerum omnium editarum. Rurſus ad intra Patri, & Filio competit eſſe Principium Spiritus Sancti, qui à Patre & Filio procedit vt ab vno principio; Pater enim & Filius non ſunt duo principia, ſed vnum principium Spiritus Sancti. Vt ergo ſuam perſonam ſignificet Chriſtus reſpondendo votis interrogantium, dixit: Ego ſum principium de principio, quod & loquor vobis. Etenim vox Græca *ἀρχὴν* non eſt accuſatiui caſus, ſed eſt aduerbium ſignificans, *A principio*. Huic aduerbio eſt peculiare, ſibi adſciſcere articulum *τὴν*, qui redundat, & eſt pleonaſmus. De hoc liquidum in Xenophonte patet exemplum lib. 1. Pæd. *τὴν γὰρ τὴν ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ στράτευμα τοῦτο σοι δεῖ μέλειν.* Id eſt. *A principio, ne ægrotet exercitus, id oportet eſſe tibi curæ.* Quia nemo mihi ſaltem agnitus adhuc aduertit, *ἀρχὴν*, vt aduerbium eſt, habere ſibi adiunctum articulum *τὴν*; omnibus vt in confeſſo fuit, vocem illam eſſe caſum accuſandi à nomine *ἀρχὴ*, atque ita quiſque ſuum iuxta ingenium dixit eſſe vocem aliquam ſupplendam vt exurgeret ſenſus ille, quem ingerit Latinus interpres, cui dare primas aſſolet Eccleſia, cuius & decreto ſtamus, licet accuratè nimis ex Græco contextu intentum Chriſti quærere videamur.

Chriſtus ſe à Deo Patre procedere prædicauit.

Genuinus ergo ſenſus erit: Sciſcitamini, quis ſim ego. A Principio. Id eſt, ſum principium de principio. Verbum à Patre procedens. Theophylactus vocem, *ὅτι*, diuidit, *ὅ, τι*, ſicque ſonat vt relatiuum, *quod*; & non vt coniunctio, *ὅτι*; *quoniam.* Et illa mihi arridet obſeruatio: quippe facit ad rem. *τὴν ἀρχὴν ὅ τι καὶ λαλῶ ὑμῖν.* *A principio, quod & loquor vobis.* Id eſt, Quod loquor, id ſum. Quod loquor eſt verbum à me procedens, & ego ſum Verbum à Patre procedens Suprà dicens, *Ego ſum*, naturam ſeu eſſentiam diuinam oſtendit: iam interrogatus de perſona, *Tu quis es*, reſpondet appoſitè, *τὴν ἀρχὴν* *A principio.* Nota, Theophylacti, & Euthymij interpretes *τὴν ἀρχὴν* reddidiſſe, *In primis*, & non, *A principio*, quod & climatè quadrat his præfatis: Chriſtus enim inſinuare volens ſuam proceſſionem à Patre, vt eam diſtingueret à proceſſione Spiritus Sancti, qui & ipſe procedit à Patre, dixit *τὴν ἀρχὴν*. Id eſt, *In primis* ego procedo à Patre, ita prior Spiritu Sancto prioritate originis, eſtò trium perſonarum ſit vna diuinitas & natura. Vox Syriaca & Chaldæa דשׁרית *deſcharith*, idem ſignificat quod à & principio, & coincidit cum voce Hebræa בראשׁית *Bereſchith.*

Chriſtus quomodo à principio.

Chriſtum hoc effato ſuam inſinuaſſe proceſſionem à Patre, notat idem textus, qui tertio abhinc verſu ſubiicit opportunè voces iſtas. *Et non cognouerunt, quia Patrem ſuum dicebat Deum.* Inſtabis fortè, nimis eſſe argutam explicationem illam, & à paucis potuiſſe capi, contra tamen interrogantium vota. Reſpondeo, Chriſtum ſic aptaſſe ſuum reſponſum vt fidelibus ſufficeret ad ſalutem, alto & occulto Dei iudicio reprobis hoc reſponſum minimè profuiſſe. Ecce mihi concordem Auguſtinum tractat. 39. in Ioan. *Verba* (inquit) *Domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ habuit cum Iudæis, ita moderans loquelam ſuam, vt cæci non viderent, & fideles oculos aperirent, quæ hodie de Sancto Euangelio recitata ſunt, iſta: Dicebant ergo Iudæi: Tu quis es. Ait: Principium, qui & loquor vobis.* Idem Auguſtinus licèt ex profeſſo mihi non ſubſcribat in explicatione vocis, *τὴν ἀρχὴν*, tamen ſubodoratur ibi principium de principio, & eruditè notat non eſſe tria principia in diuinis. Siſto tibi doctorem emeritum ex tract. 39. in Ioan. *Si ſe dixit Dominus eſſe principium, quæri poteſt vtrum & Pater principium ſit? Si enim Filius principium eſt, qui habet Patrem; quantò faciliùs intelligendus eſt Deus Pater eſſe principium, qui habet quidem Filium, cui Pater ſit, ſed non habet de quo ſit. Filius enim Patris eſt Filius, & Pater vtique Filij Pater eſt: ſed Deus de Deo dicitur Filius, & lumen de lumine. Pater dicitur lumen, ſed non de lumine. Pater dicitur Deus, ſed non de Deo: ſi ergo Deus de Deo, lumen de lumine principium eſt, quantò faciliùs intelligitur principium lumen de quo lumen, & Deus de quo Deus? Videtur itaque abſurdum, vt Filium dicamus principium & Patrem principium non dicamus. Nunquid erunt duo principia? Cauendum eſt hoc dicere. Quid ergo? Et ſi Pater principium, & Filius principium, quomodo non duo principia? Quando dicimus Patrem Deum, & Filium Deum, nec tamen dicimus duos Deos.*

Ex SS. Patribus.

Principium eſſe Patri, & Filio conuenit.

Liquidiùs ille Patrem & Filium deſcribit in ratione principij, & id iuxta modum, quem in

explicatione

explicatione vocis Græcæ τὴν ἀρχὴν recenſui. Sic ille lib. 3. contra Maximinum cap. 17. *Pater eſt principium non de principio : Filius principium de principio : ſed vtrumque ſimul non duo ſed vnum principium. Sicut Pater Deus, & Filius Deus, & ambo ſimul non duo Dij, ſed vnus Deus.* Non eſt hic prætereunda recens ſententia aliquorum interpretum qui vt videre ſibi conſtare codices omnes Græcos, & referre voces illas, τὴν ἀρχὴν, benè quidem ſuſpicati ſunt, eas, aduerbialiter eſſe intelligendas, & ſignificare, *A principio* ; ita vt Iudæis quærentibus : Tu quis es ; reſponderit Chriſtus : Ego ſum is, quem me à principio dixi eſſe. Hanc ego explodo ſententiam vt ab intento. Chriſti Domini deuiantem. Etenim ille ſua reſponſione fecit ſaluos aliquos Iudæorum illic aſtantium, vt quintus abhinc verſus habet hoc tenore : *Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.* Qua igitur ratione ſibi conciliare fidem potuiſſet Chriſtus nihil omnino noui referendo, refricando vetus iam effatum, vnde nihil profecerant ; ancipites reliquiſſet animos, atque ſagax de concipienda fide votum illorum hominum eluſiſſet. Igitur ne caſta fouet Iudæorum vota, ſuam illis Chriſtus à Patre proceſſionem ab æterno & aperuit, & temporalem in has orbis oras explicuit miſſionem, vt ſatis ſuperque liquet ex textu Latino, cuius eſt hæc ſumma : *Principium, qui & loquor vobis.* Id eſt : Vt mea à Patre proceſſio ab æterno vobis innoteſceret, hominem indui, quodque loquor vobis, illud ago vt procurem ſalutem veſtram, quæ deplorata eſt, ſi in me Deum de Deo & principium de principio credere detrectatis. Ecce mihi concolorem Auguſtinum tractat. 38. in Ioan. *Cùm* (inquit) *videret eos ita dixiſſe : Tu quis es? ac ſi dicerent : Quoniam abs te audiuimus, niſi credideritis quia ego ſum ; quid te eſſe credemus? Ad hoc reſpondit : Principium, &c. Et addidit, qui & loquor vobis, id eſt, quia humilis propter vos factus ad iſta verba deſcendi: nam ſi principium ſicuti eſt ita maneret apud Patrem, non acciperet formam ſerui, & homo loqueretur hominibus, quomodo ei crederent, cùm infirma corda intelligibile verbum ſine voce ſenſibili audire non poſſint? Ergo, inquit, credite me eſſe principium, quia vt credatis, non ſolùm ſum, ſed & loquor vobis.*

Chriſtus quare incarnatus.

VI. Multa habeo de vobis loqui, & iudicare ; ſed qui me miſit verax eſt, & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.

Scribæ, & Phariſæi ne- [illegible]

Chriſtus increpando Iudæorum malitiam, ſignificat ſe habere quidem vnde queat eos punire velut incredulos, & blaſphemos, aliiſque vitiis obnoxios, & ita ſibi ius eſſe datum in omnes homines ſignificat. Fauet Cyrillus in hunc locum : *Non vnum* (inquit) *tantùm ſed multa accuſabo, & in nulla re mentiar ſicut vos: poſſum condemnare vos tanquam incredulos & infideles, tanquam arrogantes, & contumelioſos, tanquam Deo repugnantes, ingratos, malignos, voluptatum potiùs quàm Dei amatores, humanam captantes gloriam, Dei verò gloriam non quærentes.* Quid verò ſonet particula, *Sed*, pleroſque latet interpretes, quos demiror hærere in vado. Quidam vocem *Sed* explicant, pro *Quia* : ita vt ſenſus ſit : Actiones veſtræ appenſæ ad trutinam mei examinis atque iudicij, vos morti æternæ obnoxios efficiunt, & ſi hanc ego dico ſententiam mortis in vos, illa verax erit, quia qui me miſit verax eſt, & ad amuſſim eius apto mea iudicia. Quàm ſit hæc deuia ſententia, principes linguæ clamant. Græca primò, penes quam creditur eſſe fides Euangelij huius à Ioanne conſcripti damnat hoc commentum : quippe nemo particulam ἀλλὰ *Sed*, & ὅτι *quia*, dixit eſſe ſynonyma. Vox Syriaca אלא *ello* deriuata eſt à Græca ἀλλὰ, vnde Syris vt & Græcis idem ſignificat, nec vnquam Syris aut Chaldæis inſedit, illam particulam, quæ ſignificat *Sed* pro alia, quæ *quia* ſignificat, vſurpare. Neſcio quomodo Maldonatus huius aſſertor ſententiæ poterit ſeſe ab his difficultatum nexibus expedire. Si prouocat ad Hebræos, nec eorum idioma fauet. Etenim אם כי *chi im*, *ſed* ſignificat, & nuſquam, *quia*.

Ex Variis Linguis.

Beda, vir cui doctrina & virtutes fecere nomen grande, ſicut ex adiecto patet (quippe Beda Venerabilis appellatur) ſic expendit locum iſtum *Multa* (inquit) *habeo de vobis loqui & iudicare : ſed qui miſit me verax eſt. Tanquam diceret : Ideo verum dico, quia filius veracis veritas ſum.* Hæc ille in commentario in Ioan. Aſt expoſitio illa nodum non ſoluit, quem prætendit particula aduerſatiua *Sed* : non enim dicta Bedæ Venerabilis cohærent cum Chriſti effato, quod ſic eſſet ex Bedæ Venerabilis arbitrio referendum : Scelera veſtra meam iuſtitiam ſolicitant vt ea plectat. Ideo verum dico quia Patre verace natus. Quia Beda totam hanc ſententiam tranſcripſit ex Auguſtino tractatu 39. in Ioan. non eſt reprobanda, licèt non accedat ad ſcopum quem deſignat vox *Sed*, quam Auguſtinus & Beda volunt pro particula *ideo* vſurpatam. Rupertus particulam *Sed* refert ad vocem *Principium* ; ita vt ſenſus iſte exurgat: Ego dixi vobis me eſſe principium de principio ; hoc non creditis, licèt illud aſſeram : incredulitas veſtra fidem non detrahit dictis meis, quæ non à me ſunt, ſed à Patre, qui verax eſt. Rupertus abit & ipſe procul ab intento Chriſti, qui non teſtificuit hîc dicta priùs de proceſſione ſua à Principio, non de principio, ſed rationem reddidit quare mores perditos Iudæorum minimè caſtigaret.

Eſt ergo vetus & germanus ſenſus iſte: Futurus ego iudex viuorum & mortuorum, habeo vnde dira vobis inferam ſupplicia condigna vitæ, quam nequiſſimam agitis : ſed Pater, qui me miſit, verax ait per Prophetas fore vt euangelizem pacem, & non primo meo aduentu iudicem mundum: Hæc vt vera probem oracula, loquor ea quæ pacis ſunt & ſalutis, & id iuxta nutum Patris, qui eſt in meo ſermone verax, quando fines non excurrit ab hoc veridico Domino præſtitutos. Crimina veſtra meam vrgent iuſtitiam, vt in capita veſtra deſæuiat, ſed obſtat Pater, qui dixit me venturum non vt iudicem mundum, ſed vt ſaluem, vt ergo Pater ille verax eſt, & apto meas omnes actiones ad amuſſim quam præſcripſit, pergo meas agendo vices prædicare vobis ea, quæ conducunt ad ſalutem veſtram, cuius ſi incurij eſtis, iudicis partes agam tempore opportuno. In hac explicatione liquet ad quid fuerit adhibita particula *Sed*, quam

Ex SS. Patribus.

Chriſtus quare in primo aduentu neminem iudicauit.

frustra

fruſtra ſuum ad intentum interpretes alij detorſerunt. Ille verax & ſincerus verborum Chriſti ſenſus innotuit voi Chryſoſtomo quem ſiſto tibi ex hom. 52. in Ioan. *Multa* (inquit) *habeo de vobis loqui, & iudicare: Non tantum reprehendere, ſed & punire. Sed qui miſit me, hoc eſt Pater, non vult hoc. Non enim veni iudicare mundum, ſed ſaluum facere. Non enim miſit Deus Filium ſuum vt iudicet mundum, inquit, ſed vt ſaluum faciat. Si ergo ad hoc me miſit, & ille verax eſt, merito neminem impræſentiarum ego iudico; ſed ad ſalutem loquor, non ad reprehenſionem. Hæc autem dicit, ne metu deſiſtere, néve eorum mentes introſpicere non putaretur.* Hæc ille magis appoſitè quàm quis alius, citra nimirum ambages compendioſè tricas omnes dum diſſoluit, Chriſti intentum reſerat eleganter.

VII. Et non cognouerunt quia Patrem eius diceret Deum.

Vt diſcolor erat indoles auditorum Chriſti, ita fuit & hic eius ſermo benè & malè exceptus prout erga pium hunc magiſtrum erant variè affecti diſpares auditores. Conuenere tamen in hoc omnes, vt non diſtinctè Deum eſſe Patrem Chriſti conciperent, eſtò quidam crediderint, qui altè de Chriſto Domino ſentiebant. Verumenimuerò fides non aperta ſatis erat & explicata quoad myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, cuius eſtò daret aliquam notitiam Chriſtus, hanc obſcurioris eloquij tegmine concludebat. Vt conſcius erat inuidiæ Iudæorum, noluit apertè Deum de Deo ſe dicere, ne vt blaſphemum traducerent, & ſaxis obruerent, iuxta morem Iudæorum, qui in blaſphemos iuxta legis præſcriptum intorto in eos ſaxo piaculi vindice ſæuiebant. Rurſus erat periculum ne ſequaces eius, id eſt diſcipuli, conceptâ fide tanti myſterij impedirent Paſſionem Chriſti, in Iudæos eius æmulos inſurgentes. Chriſtus ergo ſuis auditoribus conſulendo, ſuum ita aptauit eloquium, vt inuidis adimeret omnem ſuſpicionem blaſphemiæ, & aliis futuris aliquando ſuis diſcipulis abſtulit anſam obſtandi ne Iudæi cruci appenderent Chriſtum, qui duntaxat illo crucis ſupplicio redempturus erat homines ingloriæ ſeruituti à dæmone mancipatos. In eam Auguſtinus abit ſententiam, ita inducens Chriſtum: *Differo* (inquit) *cognitionem veſtram, vt impleam Paſſionem meam.* Hac Paſſione perfunctâ, fides liquidior illuxit, vt proximo verſu Chriſtus inſinuat.

Chriſtus quare ſe eſſe Deum non clarè prædicauerit.

VIII. Dicebat ergo eis IESVS: Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum, & à me ipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me, Pater, hæc loquor.

Chriſti in cruce exaltatio fuit humiliatio.

Neſcio qua ratione plures interpretes decurrendo locum iſtum, verbum *exaltare* credunt hîc eſſe perinde ac glorificare, ita vt ſenſus ſit: Me cruci affigendo mihi gloriam & equidem ſummam inuiti & inſcij conquiretis. Exaltare nihil hoc loco ſonat præter ſuſpenſionem in ligno, quod vt aſſurgebat, ita cruci erectæ affixus Chriſtus dicitur exaltatus. Vnde licèt gloria magna ſit conſequuta crucis iniuriam; illa tamen exaltatio, quam recolit Chriſtus, non gloriam ſed dedecus & opprobrium ſignificat, iuxta vetus hoc effatum: *Maledictus, qui pendet in ligno.* Quia multi hallucinant in ſignificatione vocis huius, quam glorioſè volunt intelligi, recenſebo Patres emeritos, qui in hac exaltatione nihil aliud quàm humile & abiectum iuxta Dei loquentis ibi ſenſum optimè contemplantur. Ita Auguſtin. tract. 39. in Ioan. *Exaltationem* (inquit) *dicit Paſſionis, non glorificationis; crucis, non cæli: quia & ibi exaltatus eſt, quando pependit in ligno: ſed illa exaltatio, humiliatio fuit.* Hæc ille, cui Beda ſuam & adiicit ſententiam, ita fatus: *Altera* (inquit) *exaltatio fuit quando leuatus eſt in crucem, altera dum aſcendit in cælum: illa humiliationis, iſta glorificationis.* Denique ſuſpenſionem & exaltationem eſſe ſynonyma, vt rem indubiam explicat Euthymius in hunc locum, *Cùm* (inquit) *ſuſpenderitis me quaſi hominem in cruce, tunc cognoſcetis, quod ego ſim, videlicet Filius Dei, & Deus.*

Ex SS. PATRIBVS.

Qua verò ratione crucis obſequio Chriſtum eſſe Deum Iudæis innotuit, illud abundè liquet ex contextu Euangelij, vbi ſigna ſequuta necem Chriſti Domini recenſentur. Terra concuſſa fremens inhorruit, & indignata truces ſuſtinere viros, qui patrauere nefas tantum, voluit eos excutere: ex ſaxorum colliſione fragor editus ingemuit Chriſto diem extremum agenti. Puduit Solem lucere, ſuo Sole, id eſt Chriſto vitæ lucis orbo, cui vt ſe aptaret velato necis ingloriæ tenebris, ipſe ſuum lumen extinxit, hac caligine denſa & intempeſtiua docens, moriente Chriſto, vera luce ſua homines excidiſſe. Denique mortui reduces ab inferis, id eſt à limbo Patrum, dixere Chriſtum eſſe vitam, quæ vt illuxit eis, exinde fecit illos reſumpto ſuo corpore rediuiuos. Vt ergo crucis ſupplicium excepere tot portenta, fides influxit in Iudæorum corda, necis Chriſti conſcia, & Chriſtum credidere Deum eſſe, atque Dei Patris Filium, quem ob facta die Sabbathi miracula non eſſe à Deo antea blaſphemabant. Theophylactus adeſt tempeſtiuè, mihi ſic ſubſcribens: *Poſtquam* (inquit) *multa ſigna eis fecit, & non attraxit illos, nunc de cruce cum eis loquitur. Vos enim, inquit, tunc putabitis vos extra omnem ſolicitudinem, & metum fore, & à me liberatos, cùm me crucifixeritis: ego autem dico, quod tunc ſcietis, quod ego ſum, hoc eſt, Chriſtus Filius Dei, qui omnia porto, & duco, & non ſum contrarius Patri, neque à me ipſo facio, vel loquor. Non enim habeo voluntatem propriam ſeparatam à voluntate Patris. Quomodo autem cognituri ſunt ipſum in cruce? A ſignis, quæ tunc fient, & à reſurrectione, & captiuitate: omnia enim hæc poterant declarare eius fortitudinem. Vtrumque igitur ſcietis, & fortitudinem meam, quando crucifigetis me: & concordiam meam cum Patre. Neque enim Pater vltus eſſet me datâ ciuitate veſtrâ Romanis, vel ſignis in cælo factis, niſi filius eius eſſem, & einſdem ſcientia, & non contrarius. Tunc igitur ſcietis, quod quæ doceo, & dico, ab illo ſunt, diuina omnino, & verba Dei, ac non mea, ſed eius, qui miſit me.*

Chriſti diuinitas quomodo poſt crucifixionē innotuit.

Hoc Chriſti oraculum de concipienda fide ſuum ſortitum eſt effectum, Chriſto cruci adhuc affixo. Tot namque necem eius excepere prodigia, vt ipſi perduelles eum eſſe Dei Filium quamuis de ſtipite infami pendulum affirmarent.

rent. Audieodus Euthymius ita fatus : *Cùm exaltaueritis Filium hominis tunc cognoſcetis, quòd ego ſum. Tanquam Deus dixie : Ego ſum. Cognoſcetis autem hoc à ſignis , quæ tunc fient, quibus contradici non poterit , & à reſurrectione mea à mortuis , inſuper etiam ab ira diuina, quæ tunc genus compreheadet Iudæorum. Siquidem poſtquam illum crucifixerunt, & ſtupenda illa ſigna facta ſunt ; ſcribit Lucas, quòd omnes turbæ , quæ ſimul accesserant ad ſpectaculum iſtud, & videbant , quæ fiebant percutientes pectora ſua reuertebantur. Cognoſcebant eum, quòd verè diuinus homo eſſet : cùm autem loqui non auderent propter metum Principum , percutiebant pectora ſua, ſignificantes dolorem interiorem. Suſpicabantur namque futurum eſſe vt malum aliquod irremediabile propter illum omne genus Iudæorum concuteret. Nam & Centurio , & qui cum eo erant ſeruantes Ieſum, vt ait Matthæus, cùm vidiſſent, quæ fiebant vehementer territi ſunt dicentes verè Dei Filius erat iſte. Sed & ipſi Principes Iudæorum cognouerunt tunc , quod Dei Filius erat , & Deus, quanquam propriam coaculcauerunt conſcientiam nimiâ inuidiâ , ac inſaniâ. Ait enim rurſum Matthæus : Ecce quidam de cuſtodibus venerunt in ciuitatem, & renuntiauerunt Principibus Sacerdotum vniuerſa quæ acciderant, & congregati cum ſenioribus accepto conſilio, pecunias multas dederunt militibus dicentes : Dicite , Diſcipuli eius nocte venerunt , & furati ſunt eum nobis dormientibus.* Ecce qualem prouentum illa fecit ſumma crucis iniuria, quæ ſalutem multis ibi adſtantibos , & toti humano generi procurauit.

Chriſtum in cruce Deum Iudæi confeſſi ſunt.

Diluenda nobis ſupereſt difficultas , quæ emergit ex textu, quem expendo ; videlicet qua ratione Deus Pater Filium docuerit ; ait enim: *Sicut docuit me Pater, hæc loquor.* Namque rude ſonat, vt Deus Pater Chriſtum omoiſcium, qua parte Deus eſt docuerit. Item Chriſtus vt homo ſuo à Patre edoctus quando fuerit, res eſt nullo ſacro codice conſignata. Reſpondeo , vt in Chriſto duæ naturæ coëunt , diuina ſcilicet, & humana; ſic etiam ad vtrumque , Deum ſcilicet Filium , & ad hominem poſſe voces illas ambiguas Chriſti Domini pertinere. Ille nimirum Dominus & magiſter ioitiare volens homioes religionis Chriſtianæ ſacris myſteriis, ſe quandoque Deum de Deo dixit : *Pater & ego vnum ſumus.* Aliàs vt homo minor Patre io oratione pronus ſuos ſpectatores edocuit, eſſe preces humili habitu fundendos. Vtque fides eſſet liquidior & indubia prorſus eius humanæ naturæ , ſuim , famem , triſtitiam , atque horrorem mortis ioſtantis paſſus eſt ; hiſce probans humanam indolem argumentis. Itaque ſæpiſſimè Chriſti verba ſooant in vna perſona duas naturas ; ſed diſcretè debent intelligi , ne quæ duntaxat humanæ naturæ quadrant, ineptè Deo incoogruis termiois affingantur. Locuples in Euangelio hodierno locus proſtat , cùm Chriſtus ait ſe loqoi ea , quæ docuit Pater. Nam vox, docere , licet Patri cooueniat ; oon eadem ratione tamen ad Chriſtum refertur quatenus Deus , & vt homo eſt. Etenim io hominem illom doctrina dioina ab ortu eius cœlitus influxit diſtincta realiter à natura humana. Chriſtus ad amuſſim huius doctrinæ ſuas omnes actiones compoſuit , ideoque decus & gloriam illarum refundebat in Deum ſemper vt in auctorem, nequando typhum ſuperbiæ Scribæ ei nequiter affricarent. Igitur doctrina ſicut ſonat & dicit depeodentiam diſcipuli à magiſtro doctiore, cadit in humanitatem Chriſti , quæ vt temporalis erat , edocta fuit diuinitus , & coruſcis ſcientiarum omnium radiis illuſtrata. Si verò lubet doctrinæ vocem ad Chriſtum referre prout Deus eſt, per me non ſtat dummodo cautè fiat : quippe Deus Pater non ita ſuum hunc Filiom ab æterno docet, vt vel minima ſit in eo ſuſpicanda labes ignorantiæ : nempe penes eum ſunt theſauri omnes ſcientiæ & ſapientiæ Dei: ſed illud Docere Patris perinde eſt ac Filium ſcientem ab æterno & ante ſæcula genuiſſe.

Chriſtus vt homo quomodo à Patre edoctus

Si in ſicco caſus periculum eſt, quantò magis in lubrico, vt eſt ille locus doctrinæ Patris Filij. Vt ergo pede inoffenſo teras hanc aleam, ſiſto tibi Auguſtinum vt congruum in hoc calle priùs aliis inuio conductorem. Sic ille tract. 39. in Ioann. *A meipſo facio nihil , ſed ſicut docuit me Pater , hæc loquor. Putaueras eum eſſe Patrem , quia dixit : Ego ſum ; audi, quia Filius eſt : A meipſo facio nihil. Quid eſt , à meipſo facio nihil ? A meipſo non ſum: Filius enim de Patre Deus eſt : Pater autem non eſt de Filio Deus. Filius eſt Deus de Deo ; Pater autem Deus, ſed non de Deo : Filius eſt lumen de lumine ; Pater autem lumen , ſed non de lumine. Filius eſt , ſed eſt de quo eſt : Pater autem eſt, ſed non eſt, de quo eſt. Quod ergo addidit : Sicut docuit me Pater , hæc loquor ; nemini veſtrum obrepat cogitatio carnalis , fratres mei, non enim poteſt humana infirmitas cogitare, niſi quod conſueuit facere , vel audire. Nolite ergo vobis quaſi duos homines ante oculos ponere , vnum patrem , alium filium , & loquentem patrem ad filium , ſicut facis quando verba aliqua dicis filio tuo, monens eum, & inſtruens eum quomodo loquatur , vt quæcumque audiuit à te, commendet memoriæ ; cùm commendauerit memoriæ , proferat & lingua , diſtinguat per ſonos, inferat auribus alienis , quod percepit in ſuis, &c. Incorporaliter Pater locutus eſt Filio, quia incorporaliter Pater genuit Filium , nec eum ſic docuit, quaſi indoctum genuerit, ſed hoc eſt eum docuiſſe ; quod eſt ſcientem genuiſſe; & hoc eſt, docuit me Pater , quod ſcientem me genuit Pater. Si enim quod pauci intelligunt, ſimplex eſt natura veritatis, hoc eſt Filio eſſe, quod noſſe. Ab illo ergo habet vt nouerit, à quo habet vt ſit, non vt prius ab illo eſſet, & ab illo poſtea noſſet ; ſed vt illi gigneado dedit vt noſſet, quia ſimplici vt dictum eſt naturæ veritatis eſſe & noſſe non eſt aliud, atque aliud, ſed hoc ipſum.*

Chriſtus vt Deus quomodo à Patre edoctus.

Diceres , ex profeſſo Bedam Auguſtinum tranſcripſiſſe , duos explicando modos , quos quiſque debet attendere ſpeculando duas doctrinas , quas Chriſtus à Patre accepit , vnam ſcilicet ab æterno , aliam verò cum aſſumpto corpore temporalem. Laudabo Bedam qua parte lumen aliquod ingerit : *Sicut* (ioquit) *docuit me Pater, ſic loquor. Non ita intelligendum eſt. quaſi homo pater homini filio loqueretur ; ſed excellentiùs , & ſacratiùs. Aliter verò intelligẽdum eſt, quod ait Euangeliſta: In principio erat Verbũ ; & aliter intelligẽdũ, Verbum caro factum eſt. Aliter de diuinitate Chriſti, in qua æqualis eſt Deo Patri; aliter de humanitate eius, in qua cõſimilis eſt nobis, cogitandũ eſt. Non*

vno

vno modo intelligendum eſt quod ait Dominus: Ego & Pater vnum ſumus; & illud quod dixit: Pater maior me eſt. Ergo incorporaliter cogitate Pater locutus eſt ad Filium, quia incorporaliter genuit Filium: hoc eſt eum docuiſſe, quod eſt ſcientem genuiſſe. Pergit ille totus concolor Auguſtino.

IX. Et qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me ſolum; quia ego quæ placita ſunt ei facio ſemper.

Chriſtus quomodo ſit ſemper cum Patre.

Chriſtus in Patrem refundendo decus & honorem, & ſuam doctrinam affirmando Dei Patris eſſe, ſuis adſtantibus fortè dedit anſam ſuſpicandi Chriſtum eſſe infra Deum Patrem, quod tamen cogitare nefas eſt, & magnum fidei detrimentum. Huic dubio occurrit Chriſtus, dicendo ſuam miſſionem, id eſt incarnationem, non obſtare quin ſit vnius & eiuſdem cum Patre ſuo ſubſtantiæ, vnde ſequela liquet, videlicet mittentem & miſſum eſſe ſimul, cùm non ſint duæ eſſentiæ aut naturæ. Audiendus Auguſtinus tract. 39. in Ioan. *Qui miſit me mecum eſt. Si ergo tecum eſt, ô Domine, non vnus ab alio miſſus eſt, ſed ambo veniſtis: & tamen cùm ſimul ſint, vnus miſſus eſt, alter miſit. Quomodo miſſio incarnatio eſt, & ipſa incarnatio Filij tantùm eſt, non Patris: miſit itaque Pater Filium, ſed non receſſit à Filio: non enim quò miſit Filium, non ibi erat Pater: vbi enim non eſt, qui fecit omnia? vbi non eſt & qui dixit: Cælum & terram ego impleo? Sed fortè Pater vbique, & Filius non vbique eſt. Euangeliſtam audi: In hoc mundo erat, & mundus per eum factus eſt. Ergo, inquit, qui miſit me, cuius auctoritate tanquam paterna incarnatus ſum, mecum eſt, non me reliquit ſolum. Ipſa eſt æqualitas ſemper, non ex quodam initio, & deinceps, ſed ſine initio, ſine fine: Dei enim generatio non habet initium temporis, quia per genitum facta ſunt tempora.* Theophylactus item benè aduertit, Chriſtum hæc dixiſſe, ſuis auditoribus conſulendo, quia periculum erat ne abiecta nimis de eo ſentirent, quandoquidem ille ſuum in Patrem accepta ſua omnia refundebat: *Ne* (inquit) *putent, quòd miſſum eſſe ſignificet ſubiectionem, dicit: Pater meus mecum eſt. Nam quamuis miſerit me vt hominem; non tamen ſeparatus ſum ab eo, ſed mecum eſt ille vt Deus cum Deo. Et iterum ad humiliora ſermonem deducens inquit: Et non reliquit me ſolum, quia ego illi placita facio.*

Chriſtus quare aliquando Deū ſe eſſe dixit.

Vt mare ſuos quos euexit fluctus ſubinde premit; ita ſuo Chriſtus eloquio quandoque Deo Patri vt coæqualis aſſurgit, deinde velut Patre minor ait: *Quæ placita ſunt ei facio ſemper.* Diſcolor ille modus, vt præfatus ſum, arguit in Chriſto duas naturas, quarum vt humana fuit ſenſibus obuia, in hanc & Iudæi tantùm ſua ſpicula contorſerunt. Iniuriarum ſumma fuit, Chriſtum non eſſe à Deo, ſed diabolo afflatū; vtque ditus blaſphemando liuor ementita zeli ſpecie ignaræ plebi imponeret, dixere diem Sabbathi à Chriſto non ſeruari, ac proinde Deo exoſum eſſe hominem diuinæ legis incurium, qui feſta Dei perpetrato in eis ſeruili opere temerabat. Ne plebs decepta, fide tandem excideret, Chriſtus ait, ſe quæ placita ſunt Deo facere ſemper. Ita Theophylactus: *Quia* (inquit) *illi dicebant, quòd non ſit à Deo, quia ſabbatum non ſeruat, dicit, quia quæ beneplacita ſunt illi, facio: & ita quamuis ſabbatum ſoluam, placitum hoc eſt illi.* Chriſto ſolùm dixiſſe ſua opera placere Deo, debuiſſet eſſe ſatis, vt crederetur eis; ſed vt conſtans & fixa foret adhibenda fides ei, prodigiis innumeris editis eo intento, ratam fecit operum atque vitæ ſuæ integræ ſanctitatem.

Coronidis inſtar erit hoc dubium; videlicet quomodo præfatis cohærere queat ſubſequens verſiculus: *Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.* Vt namque fides influat, præire debet aliqua cognitio rei propoſitæ ad credendum. At ex tota Chriſti prædicatione nihil ferè plebis animo inſedit liquidum de Verbo coæquali Patri, cuius erat Verbum, vt nec de natura humana ſubſiſtente in perſona Verbi: alta nimirum hæc myſteria Chriſtus delibando miris texerat inuolucris. Reſpondeo, reuera plures credidiſſe, quia fides auctoritati innititur, & non rationi: vnde ſatis fuit adſtantibus aſſenſum præbere ſacris eloquiis Chriſti, quem ſuſpiciebant vt veracem, & à Deo miſſum vt conſuleret mundo, cuius erat deplorata ſalus, niſi reparator ille opportunus morte ſua vitam hominum inſtauraſſet. Eſſe talem fidei indolem, vt ſine alto rei ſcrutinio præeunte ſuum præbeat aſſenſum, & eius obſequio noſcat ea quæ abſtruſa priùs extiterant, aſſerit Auguſtinus: *Quid* (inquit) *non cognouerant veritatem quando Dominus loquebatur? Si non cognouerant, quomodo crediderunt? Non quia cognouerunt, crediderunt; ſed vt cognoſcerent, crediderunt: credimus enim, vt cognoſcamus; non cognoſcimus, vt credamus: quod enim cognituri ſumus, nec oculus vidit, nec auris audiuit nec in cor hominis aſcendit. Quid eſt enim fides, niſi credere quod non vides? Fides ergo eſt, quod non vides credere; Veritas, quod credidiſti videre.* Hæc ille tract. 40. in Ioan. Ne arbitrere, gratis hæc Auguſtinum dixiſſe, placet ſubiicere parænesim ſeu admonitionem Chriſti adhortantis ſuos diſcipulos nequando fide exciderent, vel ſaltem in ea dubij titubarent. Sic ille Ioan. 8. *Si vos manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis. Et cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Chriſto aſſertore vides præire fidem cognoſcendæ abditæ veritati.

Fides credit vt cognoſcat.

Fides eſt credere quod non vides.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ in gratiam concionatorum ſubiiciuntur hîc compendioſè ſuis ex eodem Euangelio textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Ego vado.

PRobare mihi incumbit iſtâ homiliâ, noſtrâ culpâ Deum abire, nobis orphanis miſerè derelictis.

Dicam primò, quare Deus à nobis, omnibus vſquequaque rebus indigis, elongetur.

Explicabo ſecundò modos, quorum obſequio opportuno Deus aſſolet in anima perennare.

Peccata Deum eliminant ab anima adulta.

SECTIO PRIMA.

In hæc verba:

Ego vado.

Alexandri Seueri amor in Chriſtũ.

DItione Romana ſacris fidei arcanis nondum initiatâ plenè, quidam ſtatuas poſuere ſuo in muſæo Deo vero ſicut & idolis. In his recenſetur vnus Alexander Seuerus Imperator, qui matre Chriſtiana ſatus, partem Religionis eſſe ratus adolère thura Diis omnibus, hallucinans, & neſcius quid ageret, cum Chriſto, cuius imago fuit illi per quàm chara, ſimul excoluit & alia ſimulacra. Ita nomen Principis vſquequaque pij dum atobiit, omni peregrino litans idolo ſicut & Chriſto procul ab omni Religione fuit: quippe Deus eſt zelotes ideoque ſibi cultum latriæ ſoli vult deferri. Quamobrem Scriptura Sacra ferit acri cenſura viros, qui ab Aſſyriorum Rege Samariam miſſi, didicere quidem legitimum ſincerumque Dei cultum, ſed etiam vnà ſuis idolis impiè litauerunt. Ita ſacer textus eos carpit 4. Reg. 17. *Fuerunt igitur Gentes iſtæ timentes quidem Dominum; ſed nihilominus & idolis ſuis ſeruientes.*

Deus & idola ſimul adorata Samariæ.

4. Reg. 17.

Ratione ritus huius, quo inualeſcente, Deo erant iniurij Hebræi, ſub Samuële plagis iiſque duris & variis afflicti ſunt: Siquidem aliena ſimulacra vero Deo, dignata pari cultu atque zelo ſimili ſociarunt. Samuël apprimè ſciens eſſe Deo inuiſum hunc promiſcuum Deorum cultum, ſeriò eſt hortatus eos ad exterminium idolorum, vt abdicato tali dæmonum obſequio, in poſterum ſeſe duntaxat vni ſolique rerum omnium Domino manciparent. Ecce breue Vatis huius conſilium, 1. Reg 7. *Si in toto corde veſtro reuertimini ad Dominum, auferte Deos alienos de medio veſtri, Baalim, & Aſtaroth, & praparate corda veſtra Domino, & ſeruite ei ſoli.* Quaſi diceret: Idolis ſeruiendo, procul abire Deum feciſtis; vna vobis hæc ſupereſt induſtria, vt ille quaſi poſtliminio redeat. Collectos vndequaque Deos exauctoratos, vt ſpurios, non ore ſolùm, ſed è cordis intimo relegare.

1. Reg 7.

Deus quomodo ſit reuocandus.

Chriſtus & peccata ſimul animam non ſubeunt.

In hæc verba:

Ego vado.

§. I.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, EX SYMBOLIS.

Ex Theologia.

Perſonę Trinitatis vnde nomen ſuum accipiant.

ERudita Deo inſpirante Sacra Theologia, quandam obſeruat circa nomen perſonarum in diuinis. Affirmat, eas ex procedendi modo nomen habere, ſicut in Filio & Spiritu Sancto pater, qui iuxta nobis ineffabilem & intimum modũ procedendi ab æterno, ſibi congrua nomina ſortiuntur. Verbi gratiâ Spiritus Sanctus amor dicitur; quippè viâ voluntatis amor emanat. Filius verò nomen habet Sapientiæ: namque viâ intellectus eſt genitus, ad quem pertinet ſapientia. Paulus idcirco vocat Chriſtum, Dei ſapientiam 1. Cor. 1. *Prædicamus Chriſtum, Dei virtutem, & Dei ſapientiam.* Ruſus ad Coloſſenſes cap. 2. Chriſtum commemorans, dignatur eum iſtis encomiis: *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Cùm ergo nomen Sapientiæ congruat Chriſto; nobis

Chriſtus quare appelletur ſapientia.

1. Cor. 1.

Coloſſ. 2.

nobis innoteſcet vbi degit, & vnde procul abeſt, ſi Scriptura Sacra ſicut par eſt, ſub Sapientiæ voce, vero Chriſti nomine conſulatur.

Iob 28.

In hoc argumento vacat animo audire virum Numine afflatum, ſcilicet Iob cap. 28. Sic ille: *Sapientia vbi inuenitur? & quis eſt locus intelligentiæ? Neſcit homo pretium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter viuentium. Abyſſus dicit: Non eſt in me: & mare loquitur: Non eſt mecum. Perditio & mors dixerunt: Auribus noſtris audiuimus famam eius.* Hactenus ille, cuius prçuiæ indaginis obſequio, ad abſtruſum ſapientiæ locum compendioſâ quaſi viâ facilè deuenitur. Sic namque finem imponit huic ſermoni: *Timor Domini ipſe eſt ſapientia, & recedere à malo intelligentia.* Vnde licet colligere, Chriſtum inhabitare animam, cui ſanctus ille timor inſedit: nam peccato ab anima expulſo, Deus illic ineſt, & omnia peccata timor ille procul agit, conciliando Dei gratiam, iuxta illud Eccleſiaſtici primo: *Timor Domini expellit peccatum: nam qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari.*

Timor Domini eſt ſapientia. *Iob. 28.*

Eccleſiaſt. 1.

Timoris Domini effectus.

Cùm ergo timor omnis excidat à peccante; Deus inde procul abit: Etenim qui delinquit incurius obſeruare Dei mandata, ille ſuo diſpendio magno, Deum abigit inſoleſcens. Vtque ſuis ſenſibus indulgeat, titillante voluptate, vitam agit in deliciis, quod eſt viuere ſuauiter, quo genere voluptuoſæ vitæ, Dei ſapientia cogitur exulare. Et exprimit hoc compendioſè ſacer textus, quando refert ſapientiam non inueniri in terra ſuauiter viuentium: quippe talis vita ſuauitate ſua ſic animam abſtrahit à diuinis, vt illa ſuo à Deo cœlo toto diſtet: namque talis eſt intercapedo ſoli, quæ diſcindit eam à Chriſto, vt non poſſit homo reus illud ingens ſpatium abſque Dei gratia prætterire.

Voluptas nos elongat à Deo.

Ne igitur contingat abire Deum à nobis, peccato ſedem eius occupante, meæ ſunt partes explicare mali tanti, id eſt peccati, naturam, vt illâ ſicut par eſt expreſsâ, nobis exoſa fiat. Eſt in confeſſo, malum latiùs patere quàm peccatum, vt pecatum ſumitur pro cauſa Dei abſentiæ ab anima, quæ ſe incautè graui vulnere ſauciauit. Sed quia ſe generis inſtar habet malum reſpectu peccati, quod reuera mali ſpecies, eſt vtique maligna, quia Deum eliminat ab anima adulta, quæ ſola capax eſt peccati actualis, & lethalis; ab illo malo dæmon dicitur abſolutè malus in Scriptura Sacra; ſicut è contrà Deus abſolutè bonus eodem ſancto codice nominatur. Matth. 19. Chriſtus ita fatur: *Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bonus Deus.* Diabolum verò dici malum ſimpliciter Chriſtus ait hoc contextu Matth. 5. *Sit ſermo veſter: eſt, eſt: non, non: quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.* Illa boni explicatio de Deo, & nomenclatura mali diabolo inita facit ad propoſitam theſim, quæ affirmat, peccato procul à nobis Chriſtum Dominum amandari.

Matth. 19.

Matth. 5.

Malum quid ſit.
Ex PHILOSOPHIA.

Itaque malum eſt priuatio alicuius boni: Bonum autem eſt aliquid, inquantùm eſt appetibile. Nempe bonum eſt id quod omnia appetunt: Malum autem dicitur id quod opponitur bono, vnde liquet, malum eſſe id quod opponitur appetibili, vt tale eſt: hoc autem impoſſibile eſt eſſe aliquid. Primò quia appetibile habet rationem finis: at nemo malum vt finem attendit quando ſe ad aliquod accingit opus. Secundò quia eſſe, maximè habet rationem appetibilis, vnde rebus omnibus inſitum eſt, vt vnaquæque ſuum eſſe conſeruet, ea deſtruens & oppugnans, quæ illi contraria ſunt. Sic conſtat, eſſe ſicut appetibile, eſſe bonum. Eſt igitur neceſſe, malum, quod ſuâ naturâ bono opponitur, etiam opponatur ei quod eſt eſſe: quod autem opponitur ei, quod eſt eſſe, non poteſt eſſe aliquid. Inde liquet, id quod malum eſt, non eſſe aliquid. Id verò, cui accidit eſſe malum, eſt aliquid: infertur enim malum alicui ſubiecto. Vt hoc ipſum, quod eſt cæcum eſſe, nihil eſt: illud verò, cui contigit eſſe cæcum, eſt aliquid. Et hæc fuere primò mihi circa malum pro dignoſcenda peccati indole prænotanda.

Peccatum quid ſit.

Ex præfatis, malum eſt defectus perfectionis debitæ alicui rei, quia priuatio eſt; ſed peccatum ſtrictiùs vſurpatur: nam peccatum vt tale ſupponit rem per hunc defectum deuiare à regula, quæ ipſi modum præſcribit, vt ad deſtinatum finem peruenire queat, & ſic in iis, quæ naturâ fiunt, deprehendi poteſt & peccatum. Sic Ariſtoteles 2. Phyſic. text. 82. dicit, monſtra eſſe peccata, quia tunc natura peccat, cùm res non eſt nacta finem, quem natura ſibi eſt ſolita deſignare.

Peccatum eſt vox æquiuoca.

Rurſus item peccatum præter eum defectum requirit vt ſit voluntarius, & humanus. Sic grammaticus vitioſè loquens, & medicus malè curans dicuntur peccare, quia faciunt contra ſuam artem. Sed hæc peccata Deum non expellunt ab anima, illo modo primo & altero delinquente. Eſt igitur aucupanda nobis alia peccati definitio, vt illâ prælucente nobis peccati grauitas innoteſcat.

Peccati definitiones variæ.
Ex SS. PATRIBVS.

Peccati definitiones varias inuexere Patres Sancti, ſed hiulcas vtpote totam peccati latitudinem minimè concludentes August. lib. 22. contra Fauſtum, cap. 27. *Pecatum eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam.* Sed non conuenit illa deſcriptio peccato omiſſionis. Rurſus idem lib. de duabus anim. contra Manichæum, cap. 11. *Peccatum eſt voluntas retinendi, vel conſequendi id quod iuſtitia vetat, & vnde liberum ſit abſtinere.* Et hoc non pertinet ad peccatum omiſſionis. Item lib. 1. de libero arbitrio cap. vltimo: *Peccare nihil aliud eſt, quàm neglectis æternis, temporalia ſectari.* Idem de variis quæſtionibus ad Simplicianum lib. 1. quæſt. 2. *Peccatum eſt hominis inordinatio, atque peruerſitas.* Et lib. 2. de conſenſu Euangeliſtarum cap. 4. *Peccatum eſt legis tranſgreſſio.*

Ex THEOLOGIA.
Peccati vera definitio.

Sed ne quid fortè deſit ad omnimodam & adæquatam peccati notitiam, ſic illud definire placet ex Theologia. Peccatum eſt defectus quidam voluntarius perfectionis, ex diuina & æterna lege debitæ homini, quo proinde homo deſciſcit ab ea lege æterna, tanquam à prima & certiſſima regula determinante modum neceſſarium ad conſequendum vltimum finem, id eſt, beatitudinem. Circumſcribitur his cancellis illud omne quod concurrit ad peccandi indolem explicandam.

Cùm dico, peccatum eſſe defectum quemdam voluntarium, id conſultò dico, vt hinc ſegregem peccata naturæ: Siquidem peccatum, quod obſtat ne anima ſit beata, debet eſſe voluntarium, ex Auguſt. lib. de vera Religione

cap.14. Et lib.1. retract. cap.13. ita fatur: *Illud quod in paruulis dicitur originale peccatum, cùm adhuc non vtantur libero voluntatis arbitrio, non abſurdè vocatur etiam voluntarium, quia ex primi hominis mala voluntate contractum, factum eſt quodammodo hæreditarium. Non igitur falſum eſt quod dixi, vſque adeò peccatum voluntarium malum eſt, vt nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.*

Peccatum eſt vanitas & mendacium.

Reliquæ definitionis particulæ diſcrimen inſinuant, quod eſt inter peccata artificum, & peccata quibus abit Deus ab anima: nam illa, quibus peccant artifices, non deuiant à regula determinante modum aſſequendi vltimum finem, ſed deflectunt à regula præſcribente modum perueniendi ad finem artis. Quamobrem non poſſunt illa perinde cenſeri peccata humana, & mortalia, quæ perpetrata cogunt iniquè, Deum à noſtris cordibus exulare.

Pſal.4. Peccatum eſt nihil.

Ex præfatis conſtat peccatum eſſe malum, id eſt, priuationem, & defectum, ac proinde nihil. Vnde ſacer textus vocat illud vanitatem, & mendacium Pſalm. 4. *Filij hominum, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium.* Dionyſius lib. de diuinis nomin. cap.4. part. 4. peccatum nihil prorſus eſſe fusè docet hoc tenore: *Eſt igitur malum priuatio, & defectio, infirmitas, inconuenientia, atque fruſtratio, & deſtinatione, pulchritudine, vita, ſenſu, ratione, perfectione, ac ſede, & cauſa priuatum, indefinitum, infœcundum, otioſum, imbecillum, inordinatum, diſſimile, infinitum, tenebroſum, carenſque ſubſtantia, & ipſum nullo modo, nuſquam, & nihil exiſtens.* Hæc ille, clarè ſatis ſuperque probans, peccatum id eſt malum nihil eſſe poſitiuum.

Peccatum, & vitium genere diſtinguntur.

Quamuis vitium, & peccatum genere differant: nam vitium eſt quædam qualitas habitualis, peccatum autem eſt priuatio. Nempe ſicut virtus eſt habitus efficiens bonam actionem; ita ſecus, vitium eſt habitus efficiens actionem illam prauam, in qua eſt peccatum commiſſionis. Auguſtinus eo pacto vitium diſtinguit à peccato, libro de perfectione iuſtitiæ, in reſponſione ad rationem 4. Cœleſtij. Sic ille: *Rapina, actus eſt, auaritia vitium eſt, id eſt, qualitas, ſecundùm quam malus eſt animus, etiam quando nihil agit, vnde auaritia vel rapina ſeruiat: etiam quando audis: Non concupiſces, ſe quo vituperat, & tamen auarus manet.* Hactenus ille. Quamuis inquam vitium, & peccatum genere differant; ſæpe tamen nomine conueniunt, vt ipſe Auguſtinus ait lib. 3. de libero arbitrio cap.14. Sic ille: *Quod naturæ perfectioni deeſſe perſpexeris, vitium vocas.* Idcirco quadrat & vitio, quod aſſero de peccato; Deum ſcilicet ab anima peccatis commiſſis, & contractis vitiis elongari.

Vitium quid ſit.

Ex Ivre Canonico. Peccatum annihilat.

Canonico Iure nefas eſt altaria conſecrare, quibus nulla eſt ſoliditas, vt ſunt lignea altaria; ſed eſſe debent lapidea, vt eſt decretum Canone, Altaria, De Conſecratione, Diſtinctione prima. Et ſi quando fractum fuit altare lapideum, conſecratione ſua penitus excidit. Peccatum ergo quia redigit animam ad nihilum, iuxta vatis hoc lamentum Pſalm. 72. *Ad nihilum redactus ſum, & neſciui.* Homo, licèt aliàs ſanctus, & gratiæ Dei vnctione ſacer, ac proinde charus Deo, ſtatim atque reus incidit in peccatum, ita fuo illo ſacro eſſe cadit, vt inde Deus protinus excedat, magno quidem animæ detrimento.

Pſal.72.

Peccatum naturam humanã vitiat.

Qua ratione reus homo ſuam naturam inficiat, Auguſtinus ita nobis inſinuat lib. de gratia Chriſti contra Pelagium, cap. 19. *Malam arborem homo facit, quando ſeipſum malum facit, quando a bono incommutabili deficit: ab hoc quippe bono defectus eſt origo voluntatis malæ, qui defectus non aliam naturam malam initiat, ſed eam quæ bona eſt condita vitiat: ſanato autem vitio, nullum malum remanet; quia vitium natura quidem inerat; ſed vitium natura non erat.* Hæc ille.

Ex ivre Civili. Peccando nihil ſolidũ poteſt exurgere.

Iuſtinianus item Imperator in præfatione Nouellæ ſeptimæ De non alienandis, aut permutandis rebus eccleſiaſticis extollit impensè legem antè latam à Leone Imperatore, reſcindente rerum Eccleſiæ venditionem. Ecce quare legem illam ſic commendat: *Quod* (inquit) *contra leges actum eſt ita ponat, ac ſi neque in principio geſtum ſit.* Vt res iniqua nihil ſolidum parturit; ita neque malè agens conſtare ſibi poteſt in natura priùs vitiis illibata.

Ex Historia. Anaſtaſij Peccata dies eius abbreuiarunt.

Malè ſibi conſuluit Anaſtaſius Imperator, homo nequam, cui ob peccata, vita decurtata fuit. Zonaras ſcribit, et in ſomnis apparuiſſe virum inſignem cum libro aperto, voces has edentem: Ob peccata tua deleo quatuordecim annos vitæ tuæ. Dicto fidem citò fecit exitus ille præceps, quo periit hic Princeps, fulmine ſublatus è medio. Sed longè peior eſt ſors hominis, qui peccando Deum abigit, quàm eius, qui vitâ ſolâ cadit: namque vitâ potior eſt Chriſtus animam inhabitans, quem peccata perpetrata cogunt aliò tranſmigrare.

Ex Symbolis. Peccatum animam expoliat ſuis omnibus ornamentis.

Igitur cùm peccata Deum detrudant ab anima, ac proinde toto ſuo à decore ream & noxiam expolient, iure quadrare poteſt ei ſymbolum, quod proſtat apud Ambroſium lib ſymbolorum. Pingit ille nudam laurum, quæ fulmine icta, ſuis frondibus ſpoliata ſuam ſortem deflet hoc lamento: SPOLIAMVR IVRE VETVSTO. Quaſi diceret: Eſt res inſueta mihi lauro, fulmine tangi; ſed etiam atque focus ille mihi iniectus eſt, de repente gratus antè vigor, odor, & folia defecerunt. Ira Dei non deſæuire ſolet in animas vſquaque Deo gratas; ſed ſtatim atque dæmon allatas ex inferno faces animæ ſuppoſuit, faciens illam obnoxiam peccato, talis anima SPOLIATVR IVRE VESTVTO. Etenim flagella Dei illam acriter excipiunt, ideoque ſuo virore, bono ſimul & odore cadit, quando Dei gratiâ ſpoliatur.

Ex Historia. Amalaphi Sacrilegi hominis cita punitio.

Anno Nongenteſimo quinquageſimo primo, dirum præfati fulminis ictum ſenſit, ille qui ſicut conſtat ex hiſtoria Imperiali ſub ann 951. horrendè fuit extinctus vnum poſt inmane ſcelus. Is Anglus erat, homo nequam, nomine Amalaphus, qui incendit ædes ſacras ſancti Balteri. Non profectò ſera fuit vltio incendij ſacrilegi: adhuc enim ignis erat ſub fauilla quando fuit incendiarius morte ſubita caſtigatus. Stante Dei gratiâ, anima ſacra Deo templum eſt eius Homo peccando faces adiicit illi templo, & eodem momento vitâ cadit æterna lethali ipiculo terebratus. In illa fœda gratiæ eclipſi anima SPOLIATVR IVRE VESTVTO.

Quare

Quare peccata Deum abigant ab anima peccatrice.

In hæc verba:

Ego vado.

§. II.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, Vtroqve Ivre, Aſtrologia, Re Medica, Hiſtoria, et Symbolis.

INhabitare Deum animas, gratiâ mediante, clamant omnes Theologi, quibus Scriptura ſacra ſuum calculum adiicit hoc contextu Sap. 3. *Sap. 3.* *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt*; & : *Anima iuſti, ſedes ſapientiæ.* In homine ſpectato ſicut eſt à natura inſtructus, vt ſunt aliæ omnes creaturæ, Deus eſt per eſſentiam, nec ab illis abeſſe poteſt, quandoquidem vt ſic omnia pertingit, nec homo reus ab illo poteſt longiùs exulare. *Pſal. 138.* Vnde Vates ait: *Quò ibo à ſpiritu tuo, & quò à facie tua fugiam.* Non idcirco tamen dicitur vt ſic inhabitare malos & iniuſtos: ſiquidem inhabitare perinde ſonat, ac quieſcere, & iucundè ſuo degere in domicilio. Ex Theologia. Templum Dei eſt anima iuſti. Vt ergo tali inhabitatione Deus animam dignetur, ei gratiam deſuper infundit, eius beneficio en gens animam ad ſtatum ſuperioris ordinis, quo vigente Deus ita degit ibi vt in templo ſancto ſuo, quia anima ſic inſtructa, Dei ſanctuarium eſt, iuxta *1. Cor. 3.* ſcitum illud Pauli Apoſtoli: *Neſcitis quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis.* Ab hoc templo Deus non recedit, nec deſinit illud inhabitare, niſi admiſſo graui crimine polluatur.

Exempli gratiâ, homicidium factum in templo priuat illud conſecratione ſua, fitque locus hic profanus, vbi latè cruor hominis effuſus eſt. Ex Ivre Canonic. Eccleſia quomodo polluatur. Ecce canon: *Eccleſiis ſemel Deo conſecratis, non debet iterum conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſta, aut ſanguinis effuſione aut cuiuſcunque ſemine polluta fuerint.* De conſecratione diſtinct. 1. Canone Eccleſiis, cùm ergo ſcelus ſeu peccatum lethale totam animam inficiat, imò necem inferat; ab hac vt polluta Deus abit, *1. Cor. 3.* vt appoſitè Paulus ait, iuſtis ita loquens 1. Cor. 3. *Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Et *Leuit. 11.* Leuitici cap. 11. *Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum. Ne polluatis animas veſtras.* Cùm ergo *Sap. 7.* Deus ſit mundus, vtpote *Candor illæſus, ſpeculum ſine macula.* Sap. 7. inhabitare nequit animas ingloriâ peccati maculâ turpiter inquinatas.

Ex Theologia. Peccati macula quid ſit. Apud Theologos eſt in confeſſo, notam eámque fœdam inuri animæ, quæ peccauit: vt namque Dei gratiæ peccatum opponitur; ſi illa decor eſt & animæ pulchritudo, proculdubio peccatum erit turpitudo quædam, & deformitas, quæ à peritis macula nuncupatur. Maculæ voce Thomas 1. 2. qu. 86. art. 1. intelligit priuationem alicuius perfectionis, quæ ſit velut animæ nitor: etenim in corpore macula eſt priuatio nitoris in corpore. Indubium eſt, omni peccato talem animæ maculam affricari: ſiquidem in omni peccato eſt priuatio alicuius perfectionis, ad animam per ſe vel ſecundùm eius potentias pertinentis, ſiue actualis, ſiue habitualis.

Hæc autem priuatio ſi attendatur vt eſt defectus alicuius perfectionis debitæ ex aliqua lege, formaliter eſt peccatum. Si verò talis priuatio ſpectetur vt eſt defectus perfectionis, quæ ſuo modo ſicut animæ nitor eſſet atque decor, profectò dici poteſt macula defectus ille priuans animam nitore, quem illi gratia cœlitus impertitur. Peccatum an maculam animæ affricet.

Rationes illæ, ſacra etiam Scriptura fretæ, vocem hanc apprimè probant & aſtruunt: quippe codex ſanctus peccato labem ſeu maculam aliquam affingit, exprimens hanc voce notam aliquam ſordidam importante. Vt Deuter. 32. *Peccauerunt ei, & non filij eius in ſordibus.* *Deut. 32.* Iſai. 4 *Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion.* *Iſa. 4.* Ezechiel 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* *Ezech. 36.*

Tranſacto peccato nota infamis ineſt animæ, quam gratia detergit vt opportunè probant illi textus. At illa nota nihil aliud eſt præter maculam, in malè ſibi conſcia anima reſidentem. Fauet hiſtoria ſacra libri Ioſue: *An parum eſt vobis, quia peccaſtis in Beelphegor, & vſque in præſentem diem, macula huius ſceleris in vobis permanet.* *Ioſue 22.* Rurſus idcirco pœnæ reus omnis obſtringitur, quia ratione mali, quo afficitur, eſt pœnâ dignus. Illud verò malum non eſt peccatum, quia iam præterit: ergo labes erit ſeu macula reſidens in anima, peccati ſordibus inquinata.

Corpora affricata vili & immundæ rei, maculam contrahunt. Peccati macula quomodo contrahatur. Sic anima quando rebus huius ſæculi ſupra modum adhæret, eas amans plus nimio, tunc peccat, & ſordeſcit: nam creaturæ ſupra Deum amatæ totum animæ decorem tollunt, efficiuntque talem, vt iure Deus dicatur eius maculas abhorrere. Nonne labem hanc perſtringit Propheta dicens? *Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, non ſunt agniti in plateis.* *Thren. 4.* De peccatoribus infectis ait Chriſtus: *Neſcio vos*; de iuſtis verò dicit: *Ego cognoſco oues meas.* *Luc. 12. Ioan. 10.* Sed cùm peccati macula denigrauit animas, ſtante labe ſeu ſorde tali, non amplius ab inimico notæ ingloriæ Chriſto Domino cognoſcuntur.

Tranſit plerumque labes hæc animæ in corpus, cui peccata ſuas etiam maculas affricant, vt hoc exemplo luculento patet, cuius ſeriem deſcribit hiſtoria Imperialis ſub anno 1034. Ex Hiſtoria. Peccatum etiam deforme facit corpus. Zoë Imperatrix quàm obſcœna & crudelis. Zoë Imperatrix ſpecie illecta viri cuiuſdam egregiæ formæ, faces illico ſenſit Veneris obſcœnæ ſibi turpiter admoueri. Vrit impatiens hæc flamma moræ, ſui amoris conſcium efficit Michaëlem, cuius pulchritudo focum in præcordiis eius accenderat. Ad ſpem Imperij erigit animum amaſij, & hortatur eum, ad conſciſcendam necem Imperatori, quo interfecto, mœchus ille toro eius vt & corona fuit potitus. Sed vltore Deo, pulchritudo illa, fomes tot malorum, Michaeli excidit, qui deformis vſque ad horrorem deinde fuit, & ad cumulum vindictæ dæmon obſedit corpus, quod antè ſoâ formâ fucos fecerat adulteræ, quam pulcher homo ſua ſpecie dementarat.

Ex Philoſophia quoque poteſt aſtrui noſtra theſis, affirmans peccata Deum abigere. Ex Philoſophia. Peccatum quare ſimul cum gratia eſſe nequeat. Sic illa fatur diſciplina: Nequit forma ſimul cum ſua priuatione ſubiectum aliquod afficere. Verbi gratiâ, cæcitas atque viſus, vt ſunt oppoſita,

non poſſunt eſſe ſimul in oculo: ſed gratia, qua mediante Deus animam iohabitat, opponitur peccato, velut defectui gratiæ: ergo dun hæc nequeunt coire, ſicut nec lux & tenebræ deoſæ, quibus aër nubibus opacatur.

Peccati fœditas.

Sed ne fortè Patres deſideres in argumento labis & maculæ, à qua dixi abhorrere Deum, Bonaueotura vocat peccatum fœdum, ex Auguſtino promens iſtam ſententiam: *Certè, ó miſer homo, ipſa ſola plus eſt vitanda peccati fœditas, quàm qualibet tormentoram immanitas.* Bonauent. lib. 2. Pharetræ cap. 5. Anſelmus eò ſpectat ita loquens libro de ſimilitudioibus: *Natara peccati eſt, vt non facilè videatur ab illo, qui eo premitur, ſed mox vt ceſſauerit, & ab illo ſe alienauerit, tunc demum conſiderat, in quanta fœditate & miſeria iacaerat.*

Peccatum eſt auerſio à Deo.

Rurſus peccatum ipſâ ſuâ naturâ Deum ab anima expellit; eſt enim auerſio à Deo, & conuerſio ad creaturam, quàm iniquè ſibi proponit vt ægrè videt Deus abit. Hanc animæ auerſionem à Deo Scriptura ſacra notat his verbis, ſcilicet contemnere, derelinquere, & deſerere Deum. Vt 1. Reg. 2. *Qui contemnant me, erunt ignobiles.* Iſai. 1. *Ipſi autem ſpreuerunt me. Va genti peccatrici: dereliquerunt Dominum.* Et idem c. 30. *Va filij deſertores*, Idem. *Iniquitates veſtra diuiſerant inter vos, & Deum veſtrum.* Ierem. 2. *Dereliquerunt me fontem aqua viua.* Matth. 6. *Non poteſtis Deo ſeruire, & mammona.* Item quando Deus hortatur homines vt conuertantur, diſertè clamat eos eſſe auerſos ab eo, ad quem ſollicitantur vt ſincero animo conuertantur. Iſai. 45. *Conuertimini ad me, & ſalui eritis.* Ierem. 4. *Ait Dominus: Ad me conuertere.*

1. Reg. 2. Iſai. 1. Iſa. 30. Iſai. 59. Ierem. 2. Matth. 6. Iſai. 45. Ierem. 4.

Ex SS. PATRIBVS. Peccatum pedes hominis mouet.

Etiam auctoritate Patrum confirmatur eadem auerſio a Deo. Aiunt enim Sancti illi proceres Eccleſiæ, peccatorem hoc ipſo quòd peccat mortaliter io peruerſo vſu alicuius creaturæ, deficere à debita ſeruitute, & ſubiectione erga Deum, qui vt vltimus finis regere debet appetitiones omnes hominis, & tanquam Dominus imperare. Ita Chryſoſt. hom. 22. in Matth. *Captiuis infeliciores putandi ſunt auari, qui cùm Dominum habeant Deum; ab illo Rege mitiſſimo recedentes, ſe tyranno huic ſæuiſſimo dediderunt.* Concinit & Hieronymus in caput 14. Ieremiæ. Nam explicando voces iſtas: *Hac dicit Dominus populo huic, quia dilexit mouere pedes ſuos*; Hac motione pedum intelligit auerſionem à Deo. Namque pedes animæ ſunt affectus, qui cùm à Deo declinant, vt ad creaturas ſe inclinent, tunc impiè commouentur. Sic ille; *Notandum in Scripturis ſanctis, quòd ſemper peccatorum moueantur pedes.* Sanctis autem dicitur cum Moyſe Deut. 5. *Tu verò hîc ſta mecum.* & Pſal. 134. *Laudate ſerui Dominum, qui ſtatis in domo Domini.* Auguſtinus eò vergit lib. 14. de ciuit. Dei cap. 28. *Amor ſui vſque ad contemptum Dei facit ciuitatem terrenam Babylonis.*

Gratia pedes animæ firmat.

Peccatum dicit auerſionem animæ à Deo.

Quia peccati enormitas, quæ Deum eliminat ab anima, præcipuè petitur ab ipſa Dei auerſione, penes quam eſt ratio tota fugæ Dei, illam denuò confirmo, vt illa cane peius & angue pia ab anima caueatur. Vt rectè ſuo officio fungatur homo, Deum vt vltimum finem amare debet plus quàm reliqua omnia, idque amore, quem Theologi appretiatiuum vocant. Quippe finis vltimus eſt id, quod quis anteponit aliis rebus, tanquam id quod elegit vt præ cæteris longè ſibi melius, & aptius, quod perinde ſonat, ac aliquid amare magis appretiatiuè: Aſt homo peccando, Deum non amat plus quàm omnia: Ergo ſibi Deum non præfigit vt vltimum finem. Nempe Deum negligit, eſto bonus ei ſit per gratiam, charitatem, & vitam æternam; aliudque bonum, illudque vile, Deo nequiter anteponit. Indubium argumentum charitatis præcipuæ, qua quiſque debet amare Deum ſuper omnia, eſt obſequium illi præſtare, morem gerendo legi eius, vti Ioannes ait 1. epiſt. 5. *Hæc eſt charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus.* Sed qui lethaliter peccat homo, legi diuinæ iniurius eſt, eam aſpernando, ſuum affectum deuouendo rei alteri adamatæ, cuius gratiâ peccato ſe obſtringit, ita Dei expungens ab ingrata ſua anima charitatem.

Amor erga Deum vnde probetur.

1. Ioan. 5.

Peccatum dicit conuerſionem ad creaturas. Ierem. 2.

Ab auerſione Dei, animam peccando rebus aliis adhærere, ſuum cor ad eas conuertendo ſicut ad vltimum finem, latè patet ex Scriptura ſacra, cuius id auctoritate liquet Ierem. 2. *Duo mala fecit populus meus; & dereliquerunt me fontem aqua viua, & foderunt ſibi ciſternas diſſipatas.* In derelictione Dei conſiſtit auerſio ab eo, ſicut & ciſternis defoſſis ineſt conuerſio ad creaturas vt in vltimum finem. Matth. 10. *Qui amat patrem aut matrem pluſquàm me, non eſt me dignus.* Appretiatiuè Deo præponit parentem ille qui patris causâ Deum offendit. Ioan 8. *Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.* Etenim creatura, cuius amore reus delinquit homo Deum eliminans, ſupremum tenet eius in anima dominatum. Illud item expreſsè facit ad intentum noſtrum. Ioan. 12. *Ex principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt è Synagoga non eiicerentur. Dilexerant enim gloriam hominum magis quàm gloriam Dei.* Ita Deo prætulere decus & gloriam hominum, quam Gens illa velut vltimum finem ſupra modum inanis huius honoris cupida ſectabatur. Paulus eò ſpectat quando dicit auaritiam eſſe ſeruitutem idolorum, ad Epheſ. 5. Auarus enim auro ſicut idolo, finique ſuo vltimo, atque ſupremo bono ſui cordis intima conſecrauit. Ille gulam, & addictos ei ſimili ferè ſpiculo configit: *Quorum Deus venter eſt.* Philipp. 3.

Matth. 10. Ioan. 8. Ioan. 12. Epheſ. 5. Philipp. 3.

In carpenda tali conuerſione ad creaturas, Patres etiam ipſi accenſo zelo ſuo perciti collaborant. Hieronymus in cap. 50. Iſaiæ, verſando locum iſtum: *In iniquitatibus veſtris venditi eſtis.*; ita commentatur: *Qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. Et quomodo auari & raptores ſerui ſunt mammona; ſic omne peccatum dominatur peccatoribus.* Auguſtinus lib. 10. de Trinit. c. 10. & lib. 83. quæſt. q. 30. ſcitè docet, *omnem humanam peruerſitatem, qua etiam vitium vocatur, eſſe fruendis vti velle, & vtendis frui.* id eſt velle frui creatura ſicut ſupremo fine, cùm duntaxat ea deberet vti tanquam medio ad conſequendum finem vltimum, ſcilicet Deum, quo ſolo frui debet homo: namque Deus eſt ſcopus atque finis vltimus, in quem tantùm directè debent cuncta vota piæ animæ collimare.

Iſai. 50.

Anima ſic ad creaturas conuerſa, ſua libertate cadit, vtpote facta vile peccati mancipium: nam proportione quadam de animæ ſeruitute

poteſt

Ex Ivre Civili. Seruitutis origo.

poteſt dici, quod de corporali ſeruitute, cui & hodie captiui infelices homines, & vilia capita peregrinis dominis obſtringuntur. Iuſtinianus Imperator Nouella 89. cap. 1. Quibus modis naturales efficiuntur ſui, ita fatur: *Natura ab initio, dum de filiorum procreatione ſanciret, ſcriptis nondum poſitis legibus, omnes ſimiliter quidem liberos, ſimiliter autem produxit ingenuos. Bella verò & lites, atque libidines, & concupiſcentia, cauſam depoſuerunt ad aliud ſchema.* Hactenus Imperator. Ita ſinguli quique homines Baptiſmo mediante fiunt liberi, ingenui, atque Deo grati; ſed ſtatim atque Deo bellum inferunt peccando, & obſcœnæ vacant libidini, ingloriæ vitiorum ſeruituti turpiter addicuntur. Ab his tanquam ab hominum fæce Deus abhorret: quippe ſicut ait Apoſtolus: *Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas.* id eſt, Anima, quam Spiritus Sanctus inhabitat, eſſe debet libera, & non peccato ſeu vitio mancipata.

2. Cor. 3.

Hac etiam ad creaturas conuerſione, malè habet cor hominis: etenim, vnde friget, inde malum infertur ei: cordis enim vita calor eſt, vt è contrà frigus ei mortem conſciſcit, iuxta ſcitum illud Hippocratis lib. 4. Aphoriſm. 39. Ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ψυχρὸν ἐν ταὐτῃ ἡ νοῦσος, id eſt, *Qua parte corporis frigus eſt, ibi morbus.* Cùm ergo verus & ſincerus amor Dei ſit ille calor, vnde viuit anima facta Dei habitatio, ad creaturas conuerſio amoris, eum extinguit, & tunc anima ſic ad nugas conuerſa friget, dicique poteſt longa rerum intercapedine à Chriſto Domino ſeparata. Sed eſto Deum, qui receſſit ab ea, fugiat; illâ tamen captâ fugâ, benè ſibi non conſulit; quippe ſecum corde vehit lethale virus, quod dæmon eius cordi affricuit, deuinciendo totum eius affectum, repudiato Deo, cui ſoli vt ſupremo bono atque fini vltimo ſeſe totam ex præcepto debet anima deuouere.

Ex Remedica. Peccatum eſt animæ frigus.

Ex præfatis non ineptè poteſt reprobis attribui ſymbolum propoſitum à Camerario, qui depingit ceruum fugientem corde telo transfixo, deſuper inſcriptis vocibus iſtis: Hæret lateri lethalis arvndo. Quælibet creatura pluſquàm Deus adamata tela vibrat in cor eius, qui peruersè ſuum illi affectum obſtringit: vnde nequam homo, licèt à Chriſto procul ſit, & videatur iram eius effugiſſe, quia deliciis affluit; non impunè tamen gaudet, habet enim cor ſynderesis ſpiculo terebratum. Quocunque fugax abit homo Deo exoſus, Hæret lateri lethalis arvndo.

Ex Symbolis. Peccatoris ſymbolum.

Nolo præterire tetrum odorem, quem exhalat homo reus, quem iniquè ferens Chriſtus abit, & recedit ab anima ſic fœtente. Ex hiſtoria vitæ Patrum diſcimus, Angelum quemdam ſpecie humana viſum, tranſeunte viro bonis odoribus reſperſo, ſuas obturaſſe nares, quas deinde lætus iuxta fœtens & ſanie diffluens cadauer aperuit. De myſterio illo rogatus ait, peius olere Deo peccatum, quàm cadauer: namque Deo refert fœtentem & nigratam animæ corruptelam.

Peccati ingratus odor.

Ex Variis Historiis.

Quandoque putens odor animæ tranſiit & in corpus, ſocietate quadam contrahens & fœtorem animæ peccatricis, vt variis hiſtoriis conſtat, in quibus occurrit prima Regis Antiochi 2. Machab 9. Mortalium hic peſſimus iuſtè Deo luit pœnas, quas deſcribit auctor eius hiſtoriæ. Sit ille Regem impium deſignat ita Deo obſtrictum: *Humiliatus ad terram in geſtatorio portabatur, manifeſtam Dei virtutem in ſemetipſo conteſtans: ita vt de corpore impij vermes ſcaturirent, ac viuentis in doloribus carnes effluerent, odore etiam illius exercitus grauaretur. Et qui paulò ante ſidera cœli ſe contingere arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare, & cùm iam nec ipſe fœtorem ſuum ferre poſſet, ita ait, &c.*

Peccati fœtor ad corpus etiam tranſit. Antiochi Regis fœtor.

Hiſtoria Imperialis ait anno 877. Carolum Imperatorem aſſuetum medico mago luiſſe pœnas huius ſacrilegij. Quippe magus ei propinato veneno ſuum hunc imprudentem dominum ſuſtulit è medio, quo exenterato fuit balſamo exquiſito citò refertum corpus exanime. Sed de repente teter adeò emerſit odor eo ex corpore, vt ferre nemo dirum potuerit hunc fœtorem, quamuis antè caro fuiſſet ad cautelam fragranti balſamo delibuta.

Caroli Imper. fœtor.

Hiſtoria etiam Angla fœtet ab odore ingrato Regis Guillelmi, cui ab adiecto Normanniæ regno, Ducis Normanniæ titulus acceſſit. Ille ferus extitit, & incendiarius; quippe faces ſuppoſuit Eccleſiis: diuina demum iuſtitia vltrice fatis ceſſit in flagranti delicto, Anno 1088. tantuſque fœtor emerſit è corpore defuncti, vt Sacerdotes ei impares, è templo pedem retulerint, derelicto officio defunctorum, quia infecti graueolentiâ, condi & eodem fœtentis tumulo metuebant.

Guillelmi Regis Angliæ fœtor.

Vt Deus in Scriptura ſacra typis vtitur apprimè notis hominibus, vt conſcios illos efficiat intenti ſui; idcirco tetro odore notat, quantùm abhorreat à peccato: Nempe ſicut delectat odor perſuauis; ita nemo planè eſt, qui non corpora olida deteſtetur. Ecce ſacri codicis textus, vbi peccatum fœtoris ſymbolo lineatur, Iſaiæ 34. *De cadaueribus eorum aſcendit fœtor.* Auguſtinus ait, eſſe corpus emortuum quando animam emiſit; & animam emortuam eſſe, quando Dei gratiam amiſit. Profectò Vates eò reſpexit, quando nomen cadaueris affinxit animæ reprobatæ. Ruſus idem explicare volens graueolentiam, quæ in alio æuo manet eos, qui indulgendo ſuis ſenſibus in hoc ſæculo, ſic prophetat. Iſa. 3. *Erit pro ſuaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro criſpanti crine caluitium.*

Peccatum fœtoris ſymbolo lineatũ.

Iſai 34.

Iſai. 3.

Locuples exemplum in hoc argumento refert Petrus Iuſtinianus in Veneta hiſtoria. Ait ille, Ducis cuiuſdam Venetorum vxorem fuiſſe ſupra modum captam odore grato, ideoque nihil omiſiſſe, bonos vt odores componeret. Suauibus pigmentis vtens, adſciſcebat aquas ſtillatitias, conducentes ad omnimodam fragrantiam. Interea prorſus erat incuria procurare ſuæ animæ ſuaueolentiam, & idcirco Deus eâ defunctâ tali odore nequam huius fœminæ corpus infecit, vt ipſa domus eius olida ſit effecta, inexpertam hactenus graueolentiam nemine ſuſtinente. Reuera fuit tunc, iuxta Vatis oraculum, *Pro ſuaui odore fœtor.* Propheta Ioel viſus & hac metaphora fœtoris ait cap. 3. *Aſcendet fœtor eius, & aſcendet putredo eius, quia ſuperbè egit.*

Ducis Venetorum vxor poſt mortẽ fœtida.

Ioel 3.

In hoc genere fortè ſuas partes aget Aſtronomia, quæ ex Gemini elementis ait, Ariete oriente, Libram occidere, quod in moralibus perinde ſonat, libram, id eſt iuſtitiam ſiue gratiam deperire illi animæ, quæ ſe peccato fecit obnoxiam. Eſt autem peccatum pecoris actum vnde

Ex Astronomia.

Peccatum eſt Pecoris actû.

vnde quia aries eſt pecus, non eſt inepta globi cœleſtis obſeruatio, quæ pecoris exortum ait inuoluere occaſum Libræ. Faxit Deus nequando pecus hoc, ſcilicet peccatum, exoriendo ſuas tenebras offundat animæ noſtræ, quarum caligine opaca, mali ominis eclypſim gratia patiatur.

Hæc præfata clamant, quare peccata Deum abigant. Macula nimirum, auerſio à Deo, turpitudo, fœtor, ſunt ſupellex animæ, quam peccata ſuis fœcibus inquinarunt. Conſtante ſibi anima in hoc ſtatu inglorio, illud omne cui vacat homo, Dei gratiæ expers, non computatur ei vt condignum æternæ gloriæ nanciſcendæ. Graphicè deſcribitur à Propheta fœdus hic habitus peccati, quo anima deformata Deo fit iniuria, qui gratia mediante, ſuam illi ſpeciem impreſſerat. In quam miſeriarum abyſſum peccando præceps anima fuerit acta, Vates ait, ita Deum inducens infelicem illam animam increpantem: *Quomodo facta eſt meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij? iuſtitia habitauit in eo; nunc autem homicidæ.* Vitio perennante, vide bona opera perpetrata fœdo in hoc ſtatu non eſſe Deo accepta, deficiente nota, cuius obſequio cuncta fiunt acta Deo grata. Ecce Dei ipſius irâ perculſi ſententiam de reprobis, qui ſpecie pietatis ementitâ, bonis operibus perfunctoriè factis illudunt oculis hominum incautorum, Ita Deus in hos inuehitur: *Quò mihi multitudinem victimarum veſtrarum? Ne offeratis vltra ſacrificium fruſtra: incenſum abominatio eſt mihi. Neomeniam, & ſabbatum, & feſtiuitates alias non feram; iniqui ſunt cœtus veſtri: calendas veſtras & ſolemnitates veſtras odiuit anima mea: facta ſunt mihi moleſta, laboraui ſuſtinens. Et cùm extenderetis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis; & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam; manus enim veſtra plena ſunt ſanguine.*

Iſai. 1.

Ibidem. Peccatum facit bona etiam opera ingrata Deo.

Qua ratione redux Chriſtus, in pœnitente queat animâ perennare.

In hæc verba:

Ego vado.

§. III.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribus, Vtroque Iure, Hiſtoria, Symbolis, et Medicina.

Peccatum & gratia ſimul eſſe non poſſunt.

POenitentis nomen præſupponit, fuiſſe talem animam in peccato, qualem ſuprà ſuis coloribus & pigmentis congruis inſeci, ideoque priuſquàm vltra pedem efferam, eſt ſcrupulo occurrendum, quem incautis hæretici perduelles & infideles homines ingeſſerunt. Hi delirantes aiunt cum peccato ſimul ſtare Dei gratiam in anima: quippe dicunt, peccata tegi, non auferri, ac proinde ſemper iræ Dei obnoxiam animam eſſe, cui aliquando cœli à recto tramite contigit aberrare. Illo ſacrilego errore fucos faciunt iniquè ſuis ſequacibus, quos ita fœdis peccatorum fœcibus obſtringunt, quando Dei gratiâ non deleri peccata prius contracta viri illi Eccleſiæ deſertores impiè mentiuntur. Tunc namque Deo grata foret anima, & ingrata ſimul:

Ex Theologia.

quippe licet hæreticus affirmet, peccata tegi; non idcirco tamen deſineret eſſe Deo exoſa talis anima, quantumuis aliunde grata, quia peccata ſuum ſemper effectum, qui eſt prouocare Dei odium, quamdiu ſtabulantur in anima ſortiuntur. Non coïre malum, id eſt peccatum, & gratiam, ſonorè canit Pſaltes hoc accentu: *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* Iſai. 1. *Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur.* Ergo labes inuſta peccato cadit, animam gratia detergente. Michææ 7. *Reuertetur, & miſerebitur noſtri, deponet iniquitates noſtras, & proiciet in profundum maris omnia peccata noſtra.* Si non deleretur omnino malum, fruſtrà Dauid ſic oraret: *Secundùm multitudinem miſerationum tuarum, dele iniquitatem meam.*

Pſal. 65.
Iſai. 1.
Mich. 7.
Pſal. 50.

Conſulti Patres eam etiam ſententiam confirmant & aſtruunt. Primò ſacrum Concilium Tridentinum hoc Eccleſiæ decretum antè ratum & fixum renouat, seſſione quinta dicens, *Tolli in Baptiſmo id totum, quod veram rationem peccati habet.* Baſil. lib. de Spiritu Sancto, cap. 15. de Baptiſmo loquens ita ſuam aperit mentem: *Eſt velut purgatio animæ à ſordibus, quæ ex carnali ſapientia ei accedunt, iuxta id quod ſcriptum eſt: Lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.* Gregorius Nazianzenus apex Theologorum, oratione in ſanctum Baptiſma ſuum & calculum adiicit hoc contextu: *Hæc Baptiſmi gratia & facultas eſt, non orbem terrarum vt olim aquis obruens, ſed vniuſcuiuſque hominis peccatum purgans, eáſque obſtructiones, vel maculas, quæ vitio contrahuntur, prorſus abſterget.* Gregorius Nyſſenus homilia 2. in Cantica: *Illuminatio dicitur gratia, per quam efficimur puri.* Cyprian. l. 2. epiſt. 2. diſertè ſuo more totam hanc controuerſiam ſic reſoluit: *Vnda genitalis auxilio, ſuperioris æui labe deterſa, in expiatum pectus, ac purum, deſuper ſe lumen infudit.* Hieronymus in cap. 2. Sophoniæ, expendendo voces iſtas: *Sed & vos Æthiopes, &c.* Ita nobis quoque ſuo adiecto calculo ſuffragatur: *De anima priùs polluta dicit, & delictorum ſordibus inquinata: Nigra ſum. Et poſtea in fine Cantici Canticorum, de eadem iam purgata & lota per pœnitentiam ſcribitur: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit dealbata?* Auguſtinus enſe quaſi diſtricto nodum hunc Gordium ſoluit, ita ſecans inſtantias, quas perfidia ſuggerit æmulorum. Sic ille lib. 1. contra duas epiſt. Pelagian. cap. 13. *Dicimus, Baptiſma dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere; neque vt omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quaſi raſorum in capite capillorum, vnde creſcant peccata iterum reſecanda.*

Ex SS. Patribus. Gratia omnes animæ maculas abſtergit.

Sed ne videar declinaſſe telum quod ſectarij in nos fortiter intorquent ex Scriptura ſacra velut ex pharetra, ſunt audiendi obiicientes has ex Pſalmo voces: *Beati quorum remiſſa ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Colligunt inde, nobis eſſe velut abdita & tecta peccata ſolùm, non deleta, licèt gratia deſuper influxerit. Auguſtinus iuit obuiam inſtantiæ, quando locum illum verſans in enarratione ſecunda Pſalmi 31. hunc textum explicando, quaſi hæreticos alloquutus ait: *Nec ſic intelligatis, quod dixit, peccata cooperta, quaſi viuant. Tecta ergo peccata quare dixit? vt non viderentur.*

Pſal. 31.

Quid

Peccata non teguntur, ſed delentur poſt remiſſionem.

Quid enim Dei erat videre peccata, niſi punire peccata? Illud idem Hieronymus dixit in Pſ. 31 *Quod* (inquit) *tegitur, non videtur; quod non videtur non imputatur, nec punietur.* At quod ita coopertum eſt, vt neque Dei oculis peruium ſit, neceſſarium eſt omnino non eſſe, quia nihil inuium eſt aſpectibus eius. Si ergo peccata remiſſa ſic teguntur, vt nec ipſe Deus hæc videat; eſt decreti inſtar, ea funditus aboleri. Alioqoin non deleta Deus aſpiceret, iuxta Vatis hoc effatum: *Delicta mea à te non ſunt abſcondita.* Hæc omnia prælibata probant, ſtare Patres à partibus Eccleſiæ. Vnde reor ſatiùs eſſe fidem adhibere viris ſanctis, quàm credere transfugis hæreticis, qui deſipiunt quando ſuis in orcheſtris & theatris ineptè docent, in anima iuſtificata reatus & peccata ſimul cum gratia concordare.

Pſal. 68.

Peccatorum remiſſio eſt à gratiæ influxu.

Hoc diſſoluto nodo, nouus emergit; ſcilicet remittantur necne peccata, Dei gratiæ obſequio. Theologorum claſſis vno ore ſuum aſſenſum præbet, eo potiſſimum argumento freta, cuius ecce tibi pondus, & momentum. Per illud propriè peccata mortalia delentur, per quod tollitur priuatio habitus, à quo iuſti ſunt formaliter iuſti, ac proinde Deo grati, quod perinde eſt. Sed huiuſmodi priuatio, ſeu defectus abit, & excedit, quando Dei gratia influit. Nam ex Philoſophia, eſt commune priuationibus omnibus, vt expellantur, & ſeceſſant, per oppoſitas perfectiones, quarum priuationes ſunt; vt tenebræ, exempli gratiâ, fugantur & recedunt ſtatim atque lucis radius influxit: Sed priuatio habitus iuſtificantis animam propriè tollitur per gratiæ influxum: Igitur illa delet & remittit peccata, quibus anima ſordeſcebat.

Ex Philosophia. Priuatio ſtare nequit cum oppoſita forma.

Rurſus illud idem peccata ſoluit, per quod fit iuſtificatio: ſed nemine reclamante liquet, gratiæ illapſu iuſtificari homines; ergo & illa nobis conciliat remiſſionem peccatorum, ſecumque vehit cœleſtia dona, quibus animæ ruinæ ſicut remediis congruis inſtaurantur. Et hæc fuere mihi prælibanda, priuſquam illapſam gratiam ſtabilire ratam & conſtantem in anima pœnitente, opportuna tali intento media decernendo.

Gratia datur humilibus.

Igitur hoc eſto ſanum conſilium ad conſeruandam ſartam tectamque Dei gratiam, ſcilicet ſe indignum cenſere tali dono: quippe Deus humilibus dat gratiam, & ſpiritus eius requieſcit ſuper humilem. Elegantes olim virgines conquiſitæ fuere, Regis vt Aſſueri vna illarum conſors eſſet, quæ pulchrior appareret. Singulæ quæque ſibi congruos ornatus accepere, ſuæ vt formæ decus aliquod & gratiam adiicerent, vt pulchritudinis incremento Regis affectum pellicerent. In his vna fuit Eſther, quæ ſe fortè rata Regis amore minùs dignam; *Non quæſiuit muliebrem cultum*, vt ex profeſſo ſacer ait auctor. Hac humilitate Regis ita ſibi cor deuinxit, vt ſit ſortita nomen & infulas regiæ majeſtatis. Eo ex Scriptura ſacra breuem eius hiſtoriam Eſther 2. *Adamauit eam Rex plus quàm omnes mulieres, habuitque gratiam & miſericordiam coram eo ſuper omnes mulieres, & poſuit diadema regni in capite eius, feci tque eam regnare in loco Vaſthi.* Humiles arbitrati ſe indignos eſſe, Dei oculis ſiſti, ab eo gratiæ influxu cœlitus honorantur.

Eſther. 2.

Nonne & Chriſtus ait humilem publicanum regnaſſe loco ſuperbi Phariſæi, qui arbitratus ſe gratiæ augmenta ſibi quæſiturum iactando bona quæ agebat exauctoratus eſt, & in ordinem redactus. Publicanus verò ratus ſe indignum eſſe Dei aſpectibus ſiſti, demiſſis oculis nec audebat humi iacere, malè ſibi ominatus ob peccata. Ille ſui deſpectus conciliauit ei veniam, ac proinde Dei gratiam, qua illa hora tumens Phariſæus turpiter excidebat.

Luc. 18.

Multum ſanè prodeſt ad comparandam gratiam, ſæpè ſuo animo reuoluere actam retro vitam in peccatis; etenim illa ſui nihili meditatione ſibi vileſcit homo, & inde nata humilitate, Deum blandè cogit ad perpetrata ab illo crimina diluenda.

Rex Anglus Henricus VIII. vſus ea eſt induſtria anno 1516. vt obſequio æterno ſibi Comitem à Suffolk deuinciret. Obſtrictus erat ille Regi multis nominibus, nec habebat vnde tale pondus auri excuteret. Petiit enixè ſibi dimitti hanc vim auri, cui prorſus erat impar. Renuit Henricus, ita volens deuincire Ducis huius obſequium: ſciebat enim, debitorem refricando ſæpe ſuo animo, ſe inſcriptum eſſe Regis in nominibus, fore ſuo creditori iugiter obſequentem. Hoc ex Andrea à Quercu in hiſtoria Angliæ anni 1516.

Ex varia historia. Henrici Regis Angliæ induſtria.

Quando reus homo ſuam attentè vitam recolit, & cognoſcit eò peccatorum cumulum aſſurgere, vt non habeat in theſauris vnde queat Deo ſatisfacere, humilior efficitur, ſeque Dei gratiâ reputans indignum, præſtat ei maiora obſequia, quàm ſint illa, quibus aſſueuere pij homines, qui nuſquam tota vitæ ſuæ ſerie grauiter errauerunt.

Humilitas gratiam Dei animæ conciliat.

Aloyſius à Guiſia Cardinalis pro ſymbolo pingebat olim in tabella notas quàm plurimas, & has arithmeticas, quas numeros ſoliti recenſere zero vocant. Adiiciebat ille voces iſtas pro explicatione ſui intenti. Hoc per se nihil est, seu si minimum addideris, maximum fiet. Humilitas profectò dici poteſt eſſe nihil; homines quippe ſui nihili memores eſſe facit: & vt notas adiecta notis arithmeticis, quæ nihil omnino ſonant ſeorſim ſumptæ, facit quandoque plures millenarios; ita malè ſibi conſcia mens reuocando vitæ retroactæ totam ſeriem ingloriam, pudore ſuffuſa, nihil prorſus in ſe boni deprehendens, ſe fatetur eſſe vile zero. Sed hac humilitate Deus delinitus, vno vel etiam paruo gradu gratiæ infuſo, tali zero, facit hoc ſonorum; homo namque nihil ex ſe ſicut zero, Dei gratia illabente clarus efficitur, atque diues magno cumulo meritorum. Pœnitens ergo Deum demulcet pia & humili ſupplicatione pronus orans, hoc tenore ſuum infelicem ſtatum explicans illi: Præpotens, & ad gratiam propenſe Deus, Hoc per se nihil est, sed si minimum addideris, maximum fiet. Homo ſuaptè natura nihil, te miſerante fiet aliquid magnum, ſi digneris ei gratiæ minimum impertiri. Typotius hoc ſymbolum refert lib. ſymbolorum.

Ex Symbolis. Cardinalis à Guiſia ſymbolum.

Humilitate Deus inflectitur ad veniam.

Conducit item ad gratiam conſeruandam ille motus ſalutaris, quem Scriptura ſacra nobis inculcat ita monens Eccleſiaſtæ 9. *Sunt iuſti atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei; & tamen neſcit homo, vtrum odio vel amore dignus ſit; ſed omnia in futurum ſeruantur incerta.* Ierem. 17. *Prauum eſt cor hominis, & inſcrutabile,*

Eccl. 9. Incerti omnes an ſint in gratia.

Ierem. 17.

Ex SS. Patribus. Iuſti trepidant neſcij ſint necne in gratia.

tabile, ita vt nemo ſciat, quæ ſunt in homine niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt: ſed neque ipſe plenè. Nam cùm Apoſtolus diceret: Mihi pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die; adiecit: ſed neque meipſum iudico. Quare? Quoniam non poſſum, ait, ratam vel ipſe de me ferre ſententiam. Ego enim nil mihi conſcius ſum; non tamen in hoc iuſtificatus ſum. Neu ex toto credo me vel ipſi conſcientiæ meæ: quippe cùm ne ipſa quidem queat me comprehendere totum, nec poteſt iudicare de toto, qui totum non audit. Qui autem iudicat me, Dominus eſt: Dominus, inquit, cuius vtique ſcientiam non effugit, ſententiam non ſubterfugit, etiam quod propriam latet conſcientiam. Audit Deus in corde cogitantis, quod non audit, vel ipſe qui cogitat.

Sanctus item Iob, eſtò Dei ore pius & ſanctus olim dictus, de ſua virtute licet iam probata nihil præſumpſit; ſed ipſe ſemper timuit vt neſcius an amore, vel odio dignus eſſet, & hinc fortè beatus homo ille, quia ſemper erat pauidus. Sic ille c. 9. *Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me. Si innocentem oſtendere, prauum me comprobabit. Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.* Quem textum ita ſcitè & appoſitè ad mentem Iob exponit Gregorius lib. Moral. c. 19. *Quia ab inquiſitione noſtra torpentes nos omnino neſcimus, aut ſi ſubtili nos diſcuſſione requirimus, plerumque inter virtutes & vitia caligamus; rectè nunc dicitur: Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. Ac ſi apertè diceretur: Conditoris contra me iudicia, quæ temeritate redarguo, qui meipſum ex infirmitatis caligine ignoro?*

Iob. 9. Gratia cuique ſua ſuſpecta debet eſſe.

Qua ratione poteſt homo reus benè ſibi ominari, expoſitus alto Dei ſcrutinio, cui peruia ſunt deliquia etiam minuta, nobis incognita, cùm nemo, licèt homo frugi creditus, appenſus ad trutinam exquiſitæ vitæ ſuæ diſquiſitionis, referre queat inde nomen atque famam iuſti hominis, quibuſcumque næuis aut vitiis illibati. Solenne dedit huiuſce rei exemplum Gallis ſub Franciſco I. Rege quidam Dynaſta potens nomine Chabotus. Erat ille rei maritimæ præpoſitus, vt & Præfectus generalis claſſis Gallicæ, homo ſanè rerum egregiè geſtarum fama clarus. Animaduertit aliquando, Regem ſuſpectam virtutem eius habere, licèt antè benè affectus ei fuiſſet. Is ægrè ferens intepuiſſe Regis affectum, conuenit eum, cinctum nobili corona Ducum, Marchionum, & aliorum hominum illuſtrium. In hoc celebri conſeſſu iactare cœpit proteruè ſuam innocentiam, de qua liquidiùs vt conſtaret, enixè Regem orauit, ei vt quamprimùm cenſores & iudices aſſignaret. Rex hominem de præſumpta ſua probitate ſupra modum gloriantem iniquè tulit, ei decernens præcipuos regni proceres ad examen vitæ, quam ille velut innoxiam, audiente tota curia ventilabat. Teſtes conquiſiti vndequaque, næuos eoſque graues atque plures ei aſtriuere, quibus eluendis profectò fuit impar; ac proinde Regis clementiam coactus eſt effectus cautior implorare. Hæc ex Galliæ hiſtoria in Franciſco I. Rege, ſub anno 1540.

Ex Hiſtoria. Admiralis Chabot faſtus humiliatus.

Sanctiores quique viri timuere ſibi, memores eſſe plura nota Dei oculis quàm noſtris, ac proinde reos nos poſſe Dei oculis eſſe, licèt fortè minus nobis acta nequiter innoteſcant. Pſaltes ea meditatione metu concuſſus ait: *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me.* Neminem ſecurum eſſe de indulgentia peccatorum latè patet ex Scriptura, Ioel 2. *Nunc ergo dicit Dominus: conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu, & ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra, & conuertimini ad Dominum Deum veſtrum, quia benignus & miſericors eſt, patiens, & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia. Quis ſcit, ſi conuertatur, & ignoſcat, & relinquat poſt ſe benedictionem?*

Pſal. 18.

Ioel. 2.

Conſultò Deus ignotam & incertam voluit eſſe nobis veniam indultam, ne ad obſequium Dei valentes & impigros animos frangeret inertia. In ea mente fuit Hieronymus explicando caput 2. Ioëlis: *Quia* (inquit) *dixerat: Benignus, & miſericors, & multus in miſericordia, & præſtabilis ſiue pœnitens ſuper malitiis; ne forſitan magnitudo clementiæ nos faceret negligentes, ex perſona Prophetæ iungit, & dicit: Quis ſcit, ſi conuertatur, & ignoſcat, & relinquat poſt ſe benedictionem? Ego, inquit, hortor, quod meum eſt, ad pœnitentiam, & Deum ineffabiliter noui eſſe clementem, dicente Dauide: Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam: Sed quia profundum diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei noſſe non poſſumus, ſententiam tempero, & opto potiùs quàm præſumo, dicens: Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat? Quod ait, Quis? aut impoſſibile, aut difficile ſentiendum eſt.* Hactenus ille.

Ex SS. Patribus.

Iure poteſt pœnitenti conciliare metum illum, & dubium de indulta malè actis venia, memoria refricata rerum, quæ commiſſæ, Dei gratiam abegere procul ab anima. Qui namque ſemel ſeſe malè geſſit in aliqua dignitate, debet eâ excidere, vt iſta lege trium Imperatorum, ſcilicet Valentiniani, Theodoſij, & Arcadij cautum eſt: *Nemo eorum ſemel de interuerſione conuictus, id rurſus officium gerat, in quo antè decoxit.* Lege. Si aliquid. Codice. De Ponderatoribus, lib. 10. tit. 70. lege 12. Quia ergo ſæpe malè ſe geſſit homo Dei gratiæ pluries iniurius cùm peccauit, quamuis denuò ſit confeſſus, & de meliori frugé ineunda nouum inierit propoſitum; inde tamen dubij, atque metus habere debet maximum argumentum. Et ille timor ſalutaris erit ei, quia dubiam faciendo Dei gratiam in ſe ſuam diligentiam acuet, vt fortiter præſtet ea, quæ poſſunt inclinare Deum ad gratiam erogandam. Ita Hieronymus ſentit exponendo Ionæ caput tertium: *Illud* (inquit) *quod dicitur: Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus; ideo ambiguum ponitur, vt dum homines dubij ſunt de ſalute fortius agant pœnitentiam, & magis ad miſericordiam prouocent Deum.*

Ex Iure Ciuili. Gratia Dei malè vtentes, digni ſunt qui ea priuentur.

Hoc etiam diuturno metu & benefico timore cauet homo à ſuperbia, quæ tentaret hanc certitudinem gratiæ, ſi hæc indubia iuſtis omnibus innoteſceret. Ita Gregor. lib. 9. moral. cap. 17. *Plerumque ſi ſcimus bona quæ agimus, ad elationem ducimur; ſi neſcimus minimè ſeruamus. Quis enim aut de virtutis ſuæ conſcientia non quantulumcunque ſuperbiat? aut quis rurſum bonum in ſe cuſtodiat, quod ignorat? Sed contra vtraque quid ſupereſt, niſi vt rectè quæ agimus, ſciendo neſciamus, vt hæc & recta*

Ex SS. Patribus. Gratiam in nobis quare Deus eſſe voluit ignotam.

æſtimemus,

æſtimemus, & minima, quatenus & ad cuſtodiam ſcienerficet animum ſcientia rectitudinis, & in tumorem non eleuet æſtimatio minorationis.

Sedoe fortè quædam titillatio vanitatis agat pœnitentes in præceps vt oimiùm dantes operibus bonis, quibus die & nocte vacant; Iſidorus eos opportunè monet lib. 2. ſententiarum de ſummo bono cap. 13. *Quamuis* (inquit) *per pœnitentiam propitiatio peccatorum ſit; ſine metu tamen homo eſſe non debet. Quia pœnitentis ſatisfactio diuino tantùm penſatur iudicio, non humano. Proinde, quia miſeratio Dei occulta eſt; ſine intermiſſione flere neceſſe eſt. Neque vnquam oportet pœnitentem habere de peccatis ſecuritatem. Nam ſecuritas negligentiam parit; negligentia autem ſæpe incautum ad vitia tranſacta reducit.* Hæc ille.

Multus ego ſoi in hoc argumento, quia hoc dubium de venia indulta nobis maximè conducit ad gratiam fouendam cùm influxit. Concionator ergo clama voce quantùm ſonora potes, & hortare plebem aſtantem, vt ſatagat cum timore & tremore ſuam ſalutem fortiter operari. Subinde locum iſtum terrifica Eccleſiaſtici 5. *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu.*

Noo eſt hic tacita prætereunda breuis exhortatio Cypriani, ſerm. de opere & eleemoſynis: *Agnoſcamus* (inquit) *chariſſimi, diuina indulgentiæ munus ſalubre, & emundandis, & purgandis peccatis noſtris, qui ſine aliquo conſcientiæ vulnere eſſe non poſſumus, medelis ſpiritualibus vulnera noſtra curemus. Nec quiſquam ſic ſibi de puro atque immaculato corde blandiatur, vt innocentia ſua fretus, medicinam non putet eſſe adhibendam vulneribus, cùm*

Prouerb. 10.

ſcriptum ſit Prouerb. 20. Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor, aut quis gloriabitur, ſe mundum eſſe à peccatis. Et Ioannes dicat: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Si autem nemo ſine peccato eſſe poteſt, & quiſquis ſe inculpatum dixerit, aut ſuperbus, aut ſtultus eſt, quàm neceſſaria, quàm benigna eſt diuina clementia, quæ cùm ſciat non deeſſe ſanatis quædam poſtmodum vulnera, dedit curandis denuo ſanandiſque remedia ſalutaria?

Mala conſortia fugienda.

Tertia cautela, cuius beneficio Chriſtus in anima pœnitente moras perennes vltro facit, eſt fuga rerum, quarum contagio gratia diuina labem aliquam fœdè poteſt contrahere. In his eſſe credo mala conſortia: namque ſæpe velut inuita cogitur anima delinquere, quando nequam coëxiſtit hominibus; vnde cauere ſibi volens anima, valedicit eis omnibus, qui ſunt à Chriſto penitus alieni. Luculenta duo exempla nobis proſtant, vnde liquet hæc veritas. Vnum eſt Valentiniani, qui à Iuliano Imperatore, vi-

Ex historia. Valentiniani facinus audax & Chriſtianum.

co deſertore ſuæ fidei, ſollicitatus ad facienda ſacra idolo Fortunæ, cingulum militiæ, & ſummas dignitates, ad quas euectus erat, depoſuit, ne longiores trahendo moras cum tranſfuga illo, graue diſpendium inde Dei gratia pateretur. Stylo fuſiore rei huius ſeriem & contextum enarrat hiſtoria Imperialis ſub anno 362. Iulianus excandeſcens Valentinianum exauctorauit, & in ordinem redegit exutum inſulis officij Præfecti generalis exercitus. Sed tantùm profuit illa fuga viro Dei, vt mortuis Iuliano, & Iouiniano, rerum potitus ſit. Valentinianus enim ab exercitu memore generoſi facinoris huius iure fuit auctus Imperio, vt qui humilitate, atque fuga mali conſortij, gratiæ diuinæ magis ſtuduit quàm fortunæ, Romanus fieret Imperator.

Venetorum facinus egregium.

In eodem argumento diues exemplū exhibuit orbi toti Veneta Reſpublica, quæ ab Imperatore Maximiliano mala plurima perpeſſa, ditis in anguſtiis poſita reſpuit Turcæ Baiazethis opem, ſatiùs eſſe ducens expectare cœlo ſatum auxilium, quàm prætexta ſuæ ditionis ope, tel Chriſtianæ ſæuis hoſtibus adhærere. Hæc Reſpublica reuera fide Deo, duntaxat huic confiſa, ſuis ita rebus conſuluit, vt cìtò malè tunc habuerit, delinitus eius fide Deus ruinas eo bello paſſas cum fœnore poſtmodum inſtaurarit. Ita liber hiſtoriæ Galliæ anno 1509.

Ex Ivre Canonic. fuga occaſionum peccati.

Illa quoque fuga occaſionum ad peccandum tanquam maximè ſalutaris, voo hoc ſacro canone maximè commendatur. *Valet interdum conuerſis pro animarum ſalute mutatio loci. Plerumque enim dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus: congruum eſt enim, inde etiam corporaliter auelli, vbi quiſque illecebris deſeruiuit. Nam locus vbi quiſque prauè vixit, hoc in aſpectu mentis apponit, quod ſæpe ibi vel cogitauit, vel geſſit.* diſt. 71. Canone, Valet.

Ex Re medica. Mutatio loci ſalutaris.

Quàm ſit & ſalubris ægtis illa loci mutatio opportunè docet Hippocrates, affirmans ipſos etiam epilepticos, quorū vt plurimum eſt deſperata ſalus, mutando locum & rationem victus, reſtitutos fuiſſe plenè reduci ſanitati. Sic ille lib. 2. Aphor. 45. Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νεοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν χωρίων, καὶ τῶν βίων ποιέουσι. Id eſt. *Pueros qui epilepſia laborant, mutationes maximè ætatis, locorum, & victus liberant.* Nota, duo iſta velut indiuidua eſſe, loci videlicet mutationem, atque victus: namque locum fruſtra mutat, qui inolitis vitiis aſſueſcit.

Coronidis vice dico, bonis operibus inſiſtendum eſſe, iugi omnium virtutum praxi, vt gratia, quæ in animam influxit, ibi radices altiores agat. Marceſſit enim illa velut vacua, & neglecta, niſi congruis actibus irrigetur.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Quæretis me, & in peccato veſtro moriemini.

Nicvique ſatum eſt à natura, ſuam omnem adhibere curam ad quærendum rem amiſſam, ſi illa tamen ſit magni ponderis & momenti. Quantò maior eſt affectus huiuſce rei deperditæ, tantò maior etiam eſt ſolertia, quæ ſollicitat homines ad res perditas exquirendum. Prædeſtinati ſæpè Dei gratiâ excidunt; ſed inter eos & reprobos intercedit ea differentia, quæ inter eos qui perſunctoriè ſeſe gerunt, & alios qui omnes animæ neruos contendunt, vt re pretioſa, cuius eos cupido tenet, ſublato ſeu eluctato graui quolibet obice potiantur.

Dicam primò, viros omnes deſides & inertes agi quadam ſynderesi ad quærendum Chriſtum; ſed diſſolutum pigritia animum obſtare primo eorum intento. Etenim eſtò vires omnes aliquando viſi ſint exerere plerique primo niſu & conatu, de inquiſitione Dei maximè ſolliciti; attamen in progreſſu, in illo feruore primo ſibi minimè conſtiterunt. Vtque malum vnum alia multa mala adſciſcit; ita pigri & vecordes homines non duntaxat vni peccato ſuum omne deuouent æuum; ſed pluribus vitiis obnixi ita Deum abigunt, vt conglomerando mala, vitam peſſimè concludant, vtpote in refricato ſæpe ſuo crimine morientes.

Dicam ſecundò, ſecus agi cum iuſtis: quamuis enim contingat eis, aliquando Dei gratiâ excidere; commiſſa tamen apud eos non perennant peccata, quia nimirum ſunt ſolertes & ſagaces in perquiſitione Dei, quem peccando ſibi fecere penitus alienum. Vtque Deus annuit ſemper audacibus cœptis, ita ſacris eius auxiliis freti homines hi feruentes, inoffenſo pede ſuum tenorem ſeruant in via virtutis, quâ decurſâ demum in amplexus Chriſti irruentes agunt animam, in æternum illo ſuo recuperato Domino fruituri.

Diſcolor omnino modus eſt malorum & iuſtorum in quærendo Deo.

In hæc verba:

Quæretis me, & in peccato veſtro moriemini.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia. Homo viator & comprehenſor. Hominis vt viator eſt, quæ ſit differentia à cõprehenſore.

Conſideratur homo bifatiàm, ſcilicet vt viator, & vt comprehenſor, ita vocant Theologi hoſce duos ſtatus, qui ad hominem pertinent. Quamdiu in hoc æuo degit, eſt in via; mortuus verò metas attigit, nec amplius eſt viator. Sed in cœlo Deo gaudens eſt comprehenſor; in inferno miſer, & damnatus, vnde pedem referre non licebit ei, quia magno ſuæ animæ detrimento finem illic eſt & terminum vltimum aſſecutus. Rurſus homo poteſt in via Deum quærere, in termino verò nequit: etenim in Paradiſo Deum reperit, & perdidit in Inferno. Poſtremò demum vt viator peccare poteſt, & mereri: at comprehenſori nec peccare licet aut liberum eſt, neque noua illi merita conceduntur.

Procreato rerum omnium globo, Deus in voluptatis hortum hominem induxit, eumque ſuâ gratiâ inſtruxit, vt aptior eſſet ad ſupernaturalem ſuum finem, id eſt æternam gloriam aſſequendum. Sed diaboli technis eo ornatu exutus eſt, quodque fuit huiuſce mali ſumma, proles eius illa labe infecta gemit, & impensè quærit gratiam, qua cognouit in paradiſo primum hominem turpiter excidiſſe. Non omnes ex profeſſo quærunt hanc gratiam, ſed Chriſtiani tantùm adulti, & experti quid ſit, & quàm ſuaue, donis cœleſtibus deſuper inſigniri.

Hoc facinus egregium propriè pœnitentium eſt, qui factâ Dei gratiæ iacturâ, nouos reſumunt animos, & quacunque licet eis induſtriâ, improbo labore bonum deperditum ſatagunt inuenire. Calle tamen eodem non incedunt omnes ij, qui ſe accingunt huic operi. Nempe duæ ſunt claſſes hominum, quos iniquæ vitæ tædium ſollicitat ad meliorem frugem: quidam namque citò deficiunt, quaſi pœniteret eos pœnitere, ſuúmque nuper emiſſum redeunt ad vomitum, redeuntes ad volutabra, ſues turpiter imitantes. Alij verò ſecus, greſſu feliciore viam cœli carpunt, nec deſiſtunt illo calle vitam componere, quin gratia diuina cœlis eos inſerat, æternâ gloriâ præmiandos. Primæ claſſis pœnitentes ij ſunt, qui nomine ſolo tenus agunt pœnitentiam, quippe viam virtutis, quam cœperunt inire citò deſerunt. Alij verò, quia indeſeſſo pede terunt tramitem virtutis, re ſunt & nomine pœnitentes.

Pœnitentia imperfecta Deum perfunctoriè quærit.

In hæc verba:

Quæretis me, & in peccato veſtro moriemini.

§. I.

EX PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, THEOLOGIA, MEDICINA, SYMBOLIS, ET HISTORIIS.

Ex Philoſophia. Bona omnia cur edita ſunt.

QVælibet cauſa ſuam effigiem lineat & adumbrat in effectu, iuxta vetus illud axioma: *Omnis effectus aſſimilatur ſuæ cauſæ.* Quo effato ſtante liquet, ea quæ ſunt procreata Deo auctore bona eſſe debere, quia ille ſupremè bonus eſt, & eſt inſitum à natura riuis, referre ſui fontis indolem, & ſaporem. Congruè ad præfata, Scriptura ſacra rerum omnium editionem ſic concludit: *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.* Quaſi diceret: A ſummo bono nihil omnino mali fuiſſe factum, ſed omnia edita, integra, & perfecta, aut ſaltem nacta ſuæ perfectioni nanciſcendæ conſona & idonea cœlitus inſtrumenta.

Gen. 1.

Homo quare non editus eſt valdè bonus, & perfectus.

Suſpenſos reuera tenet animos omnimoda perfectio conceſſa rebus, quæ ſunt hominum cauſâ factæ, ſicut elementa & beſtiæ, ratione cuius perfectionis illæ res nuncupantur à Moyſe valde bonæ. Suſpenſos, inquam, tenet animos, Deum fuiſſe rebus his liberalem, has dignando tali ſorte, quæ decebat eas; & contraxiſſe manū, quando ſuis hominem dotibus inſtruxit. Non enim Scriptura dicit de homine formato, ſicut de cæteris iã editis, eũ fuiſſe valde bonũ; vnde licet aliquid in glotiũ & in dedecus hominis ominari.

Homo quãdo poteſt dici valde bonus.

Difficultatis huiuſce nodum ſoluo dicens, omnimodam perfectionem hominis eſſe penes intimam eius vnionem cum Deo, quam vt non poterat habere plenè degens in hoc ſæculo, non potuit Scriptura ſacra, re incepta ſolùm ferre plenum iudicium, & dicere hominem eſſe valde bonum, quia nondum ſortitus erat bonitatem, à qua duntaxat comparata iure bonus dici poteſt. Vt namque nemo niſi ſolus Deus eſt ſummè bonus; ita nihil præter Deum adeptũ & poſſeſſũ ab homine, congruã illi affricare poteſt & debitam infundere ipſius animæ bonitatem.

Homo à Deo eſt inſtructus idoneis inſtrumentis ad comparandam perfectionem.

Huic ſupremo bono comparando Deus hominem ſic aptauit, vt nihil omnino deſit ei eorum quæ neceſſaria ſunt ad bonũ finem, qui vt ſpiritualis eſt, & ſenſibus inuius, indiguit inſtrumentis huius generis, id eſt ſpiritualibus, vt ſunt intellectus, & voluntas, quorum obſequio mediante fide viua Deus cognoſcitur, præque rebus omnibus adamatur. Et nequando deſes anima pigreſcat iners ad inueſtigandum illud ineffabile bonum, vigetur motibus idoneis ad comparanda bona, quæ conducunt ad ſupremum, & ad fugienda mala, quibus abſtrahitur ab inquiſitione ſui finis vltimi. Illæ nobis inſitæ motiones animæ ſtimulantes ad proſecutionem boni, & ſollicitantes ad cuiuſque mali fugam, quia perturbant aliqua ratione totum corpus, quod ita motum patitur, paſſiones congruo nomine nuncupantur.

Paſſiones animæ quid ſint.

Paſſiones quot ſint.

Illarum ſeries colligitur ex numero motionum, quas patitur anima perſequendo bonum, & fugiendo malum. Vnde quia vndecim modis anima percellitur ratione boni atque mali, idcirco talis paſſionibus numerus aſſignatur. Innoteſcit autem harum vndecim paſſionum exortus ex conſideratione boni & mali. Primò bonum in genere cognitum vt conueniens & aptum animali, mouet appetitum ad obſequium eius, & hic appetitus eſt amor. Si verò bonum illud abeſt, anima refricato motu concutitur; & ille motus eſt deſiderium. Nacto demum concupito bono, anima quæ fuerat hactenus inquies, tunc quieſcit; & illa quies dicitur delectatio vel gaudium. Vt bonum voluntati obiectum tripliciter appetitum ciere ſolet; ita tribus etiam modis malum apprehenſum concutit appetitum.

Paſſionum numerus vnde colligatur.

Paſſionum omnium natura deſcribitur.

Amor quid ſit.

Deſiderium quid ſit.

Delectatio quid ſit.

Odium quid ſit.

Primò malum in genere ſpectatum vt eſt homini noxium, illum ſollicitat ad declinandum illud tanquam ſcopulum. Et ſtimulus ille fugæ mali, dicitur odium. Si verò malum illud abſit, & poſſit inſtare, motum in corde malum exoſo parit qui dicitur abominatio. Denique inſtante malo, & animam lancinante, quidam exurgit motus animam perturbans, qui dicitur triſtitia, ſiue dolor. Has autem ſex paſſiones appetitui concupiſcibili Philoſophia, diſciplina rerum naturalium conſcia, tanquam ſubiecto proprio conſignauit.

Abominatio quid ſit.

Triſtitia quid ſit.

Appetitus iraſcibilis obiectum quale ſit.

Iraſcibilis appetitus habet & ſpeciale obiectũ, & paſſiones diſtinctas ab eis, quas appetitui concupiſcibili diximus inſidere. Obiectum iraſcibilis appetitus eſt bonum arduum & faceſſens negotium ad conſequendum illud; item malum difficile ad vitandum. Si bonum illud difficile ſit obtentum, & iam præſens, mouere quidem poteſt appetitum concupiſcibilem ad delectationem, ſed mouere nequit iraſcibilem; ſiquidem nulla ſubeſt remora, neque ſuſpicio nullius obicis eluctandi. Si verò bonum illud futurum ſit, & nondum obtentum; tunc vel poſſibile, vel impoſſibile creditur ad habendum; ſi poſſibile, duos motus proſecutionis in iraſcibili excitare poteſt, ſcilicet vnum ſpei, quę ipſum difficile bonum reſpicit tanquam finem & terminum quemdam. Alter verò motus erit audaciæ, quæ ſpreta graui omni difficultate, & periculo ſuperato mali imminentis ex procuratione boni difficilis, generoſè vires exerit, vt operato bono ſibi congruo potiatur. Si bonũ difficile ſeſe prodit vt impoſſibile ad obtinendũ, animã concutiet alio planè motu, ſcilicet deſperationis, cuius eſt, quicquid habet homo virtutis & roboris abſorbere.

Paſſiones appetitus iraſcibilis.

Spes quid ſit.

Audacia quid ſit.

Deſperatio quid ſit.

Iam verò malum, quod difficile eſt declinare, ſi præſens fuerit, non excitat ſub ea ratione iraſcibilem ad aliquem motum, qui directè malum illud vt præſens attendat; ſed mouet tantùm concupiſcibilem ad dolorem, ſeu triſtitiam, appetitum autem iraſcibilem vrget ad iram, qua mouemur ad vlciſcendum malũ iam acceptum, illata nobis damna ſuis architectis cum fœnore rependendo. Poſtremò malũ quod ægrè poteſt euitari, ſi nondũ præſens ſit, ſed futurũ, conciliat ſui timorem, qui eſt audaciæ oppoſitus. Hæc eſt ſeries paſſionũ, quibus anima inſtructa poteſt inhiare bonis, atque mala quęuis grãdia præcauere.

Ira quid ſit.

Timor quid ſit.

Paſſiones ex ſe indifferentes.

Nota, totum hunc paſſionum contextum aliàs eſſe bonum, & quandoque malum. Nam paſſiones omnes æquè litant vitio, ac virtuti, & proinde penes earum vſum eſt ſita bonitas & malitia illarum, vt ſcitè docet Gregorius Nyſſenus in diſputatione de reſur. & anima: *Affectus (inquit) paſſiones, ſiue perturbationes, & motus*

Paſſiones quando ſint bonæ & malæ.
Paſſionum prima quænam ſit.

animi certo quedam vſu voluntatis, & arbitrij, vel virtutis, vel vitij ſunt inſtrumenta.

In hoc paſſionum choro, primas habet amor, quem quiſquis altè ſibi deuinxit, ille ſibi reliquas animæ motiones obſtrinxit. Vnde qualis amor, talis homo, ſicut olim Auguſtinus ait: *Non faciunt bonos, vel malos mores, niſi boni aut mali amores.* Idcirco Deus arctè ſibi ſociare volens hominem, de illius amore fuit maximè ſollicitus, ſeuerè cauens, ne incautus homo, Deo poſtpoſito & ſpreto, ſuum affectum creaturis præpoſtero ordine mancipatet. Ita fuit ſancitum à Chriſto: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Vt ergo dæmon ab hominum corde Deum abigeret, adinuenit ementita bona, quibus faciendo fucos homini, ille vero & ſupremo bono præferret prætenſa ſibi aſtutè boni vacua ſimulacra. Sicque licet dicere, creaturas abegiſſe Deum, qui hominum cordibus inſidebat. Nam ex Theologia, Peccatum eſt conuerſio ad creaturas, & auerſio à Deo.

Matth. 22.

Ex Theologia.
Peccatis anima obnoxia, eſſe nequit quieta.

Sed quicquid moliatur iniquè vafer animarum hoſtis diabolus, obſtare nequit, quin deluſus homo ſuum errorem agnoſcat. Etenim eſtò diues ſit, & auctus honoribus, adſcitâ totâ etiam voluptatum omnium illecebrâ; deliciarum hæc caterua verum & ſincerum gaudium non conſciſcit ei, imò iugis eum mœror angit; quippe malum præſens triſtitiæ paſſionem aſſolet excitare. Eſt autem inſigne malum, auerſio à Deo, & conuerſio ad creaturas. Vt ergo ſibi conſulat anima cœlitus excitata motu ſynderesis, ſe accingit ad perquiſitionem boni deperditi, id eſt Dei, quem hactenus flocci fecit, vt diabolo inſtigante totam ſe nequam huic ſæculo deuoueret.

Anima oppreſſa iugo illo ſatagit illud excutere, nequiens temperare ſibi à mœrore, quem peccata ſecum vehunt. Cùm triſtitia hæc præfata, Deo auctore, ream animam percellit, illa velox vt transfixa telo quærit dictamum pœnitentiæ, iuxta ſcitum illud Apoſtoli, 2. Cor. 7. *Triſtitia, quæ ſecundùm Deum eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.* Eo torrento Deus animam ſollicitat, vt ſtudeat procurandæ ſuæ ſaluti ſtabili, ſed plerumque malè ſibi conſcius homo, Deum perfunctoriè quærit, quia de peccatis perpetratis eum pœnitet imperfectè. Huius pœnitentiæ mutilæ & truncatæ cauſa penes amorem eſt, qui vt voluptatum viſco madet, ita nequit ad Deum integer aſſurgere, ſed in ſeipſum delabitur, dolens ſe peccaſſe quia noxiam animam tormenta manent congrua deliquiis, nullo prorſus intuitu facto Dei, in quem tumidus inſurrexit. Vt ergo talis pœnitentia Deum reſpicit, vt vltorem, & non vt ſupreme bonum, anima pœnitendo timet; ſed ſeruorum inſtar, & non filiorum, quibus in parentes plus amoris ineſt, quàm timoris. Illo metu ſeruili perculſus homo Deum eſtò quærat; non idcirco tamen inuenit, ſiquidè animæ illius artus & compages inertiæ frigore diſſoluuntur.

2. Cor. 7.
Pœnitentia quænam ſit imperfecta.

Amor deuius à Deo quibus malis animam facit obnoxiã.

Delinitus amor ſenſuum illecebris faſtidit ea quæ Dei ſunt, præualente rerum huius ſæculi affectu, quo languente ad diuina, tepet deſiderium ſeu cupido rerum cœleſtium, quas vt obtentu difficiles ſpeculatur homo piger, deſperat eò ſe poſſe peruenire, vnde voluptates eum longiùs abſtraxerunt. Sic ancipites curæ ream & anxiam animam diſcerpunt. Nam vitiorum tyrannide oppreſſa dolet ſe receſſiſſe ſuo à ſupremo bono Deo, quod ſublime bonum cùm ſatagit recuperare, nequit eò aſſurgere, imò neque hoc tentare audet fracta metu & mœrore mali inſtantis, quod nec ſynderesi vrgente valet excutere. Nam pœnitentia imperfecta malum animæ non expungit, acedia frangente vires eius, deliciis ſenſuum aſſuetæ. Ad hoc pertinuere genus hominum Iudæi quos hodie carpit Ieſus hac cenſura: *Quæretis me, & in peccato veſtro moriemini.* Credidere quidam eorum Chriſto, ſed dilexere magis gloriam hominum, quàm ſalutem, cui perfunctoriè cùm vacarunt, in iacturam & diſcrimen æternum animæ ſuæ incuriæ turpiter incurrerunt.

Acedia facit pœnitentiam imperfectã.

Neſcit molimina tarda, verè ſicutque decet Deum anima inquirens. Voluptates neque cruces ei ſunt obices ad ſalutem, & amplexus ſponſi, quem deperit, vti benè monet Gregorius in Ezech. *Mens in qua anima per amorem inuiſibili ſponſo iungitur, nullam præſentis ſæculi conſolationem recipit, ſed ad illam, quam diligit medullitus ſuſpirat, feruet, anhelat, anxiatur: vilis ei fit ſalus ſui corporis, quia transfixa eſt vulnere amoris.* Quas non potuere moras deliciæ, nec etiã poterunt nectere moleſtiæ quantuncunque graues, vt Auguſtinus ait epiſt. 32. ad Paulin. *Ieruſalem futuram deſideramus vtique: vt quantò impatientiùs deſideramus ipſam, tantò patientiùs ſuſtinemus omnia propter ipſam.* Idem de patientia c. 4. *Vis deſideriorum, facit tolerantiam laborum, & dolorum: & nemo niſi pro eo quod delectat, ſponte ſuſcipit ferre quod cruciat.* Reprobi in inquiſitione Dei deficiunt poſt aliquot debiles auſus: electi verò ſecus augent impetus animæ ad cœleſtia duntaxat bona iugiter anhelantis. Spectat eò Gregorius ita fatus lib. 19. Moral. c. 16. *Sæpe electorum conuerſio plus finiendo peragit, quàm inchoando proponit: etſi tepidius prima inchoat, feruentius extrema conſummat, videlicet ſemper inchoare ſe æſtimat, & idcirco infatigabiliter in nouitate perdurat.*

Ex SS. Patribus.
Feruentis animæ deſcriptio.

Feruoris effectus.

Quòd Chriſtus ait Iudæis, eos morituros in peccatis, effectus eſt acediæ, quæ dum beatitudinem æternam reſpicit vt præmium impoſſibile obtentu, ab omni bono opere perpetrando vacat, & deſperat, reſignãdo pœnis inferni animã quã ſubduxit obſequio Chriſti, mandatis eius æquo animo & hilari corde morẽ gerere detrectando.

Ab hoc ergo ſibi torpore deſes anima præcaueat: quippe minas ille vehit & intentat inertis huius vitæ in peccatis miſerè terminandæ. Habet quidpiam Medicina tali præſagio affine, ſuum allegans Hippocratem, cuius eſt iſta prænotio lib. 2. Coacar. c. 12. prænot. 1. ὁ δ᾽ ὠδὶν ἐς στῆθος ἱδρυθεῖσα σὺν νωθρότητι κακόν. Id eſt. *Dolor affixus pectori cum torpore peſtiferus.* Corde fatiſcente, dolor hic lateris cum torpore, clamat ægro iam frigenti, mortem peſſimam imminere. Simili propè fato perit homo piger. Nempe frigus acediæ eum inceſſit, & contrahendo manus eius, ita bonis operibus ineptum reddit, vt tanquam inutile terræ pondus æuum tranſigat otioſè. At feriæ quas ille ſibi indicit, torporem inducunt, cui lateris ſubinde dolor accedit. Conſcientia namque diris agit ſtimulis cor inquies, & anxium de ſalute de qua iampridem negligens anima deſperauit.

Ex Medicina.
Torpor ægris eſt lethalis.

Acediæ effectus.

Ad hoc inerme & imbelle genus hominum ſpectant iſti verſus Scripturæ ſacræ: *In labore hominum non ſunt, & ideo tenuit eos ſuperbia,*

Pſal. 72.

operti

nperti ſunt iniquitate, & impietate ſua. Quaſi diceret Pſaltes, accediam, quæ animam arcet à labore, mali omnigeni patere congeriem, qua opertus iners homo velut congruo tumulo ſepelitur. Reuera pigri hominis vita ſicut ſepulchrum eſt. Cùm namque vita ſit in actione ſita, & viuere periode ſit ac agere, qui non operatur homo, velut mortuus eſt; quodque peius eum manet, quia nullis omnino bonis vſibus aptare voluit animam ſuam otio fractam, illa velut arbor infœcunda ditis & æternis ignibus aduretur. Iudicis en decretum; *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.*

Acedia quanta mala indicat.

Matth. 3.

Ex SS. Patribus.

Bernardus ſerm. 21. in Cantica, ita deflet eorum ſocordiam: *Non curant carnales quærere, quantùm deſiderant inuenire, cupientes conſequi, non exequi.* Gregorio Magno auctore ruunt his gradibus, quos recenſet ille lib. 5. Moral. c. 29. *Iniquorum mentes, qui damna ſua conſiderare negligunt, integritatem ſuam quaſi neſcientes perdunt. Amittunt namque à corde innocentiam, ab ore veritatem, à carne continentiam, & per acceſſum temporis, ab ætate vitam.*

Ex varijs Historijs.

Henrici IV. Regis Caſtellæ ignauia.

Quidni Deus deteſtetur hominum ignauiam, cùm nequeant homines ipſi ferre Regum ſuorum inertiam vt in Domitiano, & Heliogabalo liquet, quos Roma vidit è medio tolli tanquam deſides Imperatores. Hiſpania nonne ſuum Henricum IV. Caſtellæ Regem ignauiæ causâ malè audientem exauctorauit Anno 1465. facta ſui Principis ignaui ſtatua, quam ſpoliauere notis imperij, videlicet corona & ſceptro, tati pigros & inertes homines regia ſtemmata dedecere. Huius ludibrij ſeriem texit & deſcribit hiſtoria Hiſpaniæ ſub anno 1465. Reſpublica Veneta exoſa nomen etiam ipſum ignauiæ quandoque Duces agminū, & Præfectos vrbium extremo ſupplicio affecit, quia cùm debuere geri fortiter res ab eis, ingloriè animis exciderunt. In his fuere duo, quos poſteræ ætati exoſos obiicit hiſtoria Venetorum ſub anno 1537. Primus occurrit Gabriel Ripenſis, qui nobili ſtipatus exercitu, Turcarum paruâ ſed expeditâ visâ manu, vt meticuloſus homo fugit, acie ſic derelicta feris hoſtibus opprimenda. Alter eiuſdem farinæ miles præfectus Nadino fuit Sebaſtianus Sagredus, qui fœda deditione, ſibi commiſſam arcem tradidit Turcis. Ne quis in poſterum ſic peccaret, prudenter Veneti cauerunt, vtrumque Ducem morte rei factæ congrua caſtigantes.

Gabrielis Ripenſis mors.

Sebaſtiani Sagredi mors.

In hoc æuo velut in arce ſumus, obſeſſi à diabolis, atque toto voluptatum ſatellitio: quiſquis ignauè ſuam dederit animam hoſti, ille ſicut perduellis & fœdifragus capite minuetur.

Ex Symbolis.

Sancij IV. Regis ſymbolum.

Sancij IV. Caſtellæ Regis genius in hoc argumento placet & arridet. Princeps ille volens congruo typo robur animi ſui exprimere, pinxit in tabella, ſuis armis equitem inſtructum, qui exerta manu prætendebat labarum explicatum. Pictura voces iſtas habebat interpretes regij inuenti, QVI CVPIT. Id eſt, Ille cui de gloria aucupanda cura eſt, expeditus eſſe debet, & accinctus ad omnia ardua audenda. Nullus omnino caſus eum reperire poterit imparatum.

Si tanti conſtant inanis auræ flabra, ſoli vanitati litantia, Si inquam pro mercanda breui & fugaci gloria humana, Regi præfato tale ſymbolum placuit, quo generosè ſuos hortabatur aulicos ad alendos ſtrenuos animos; ad maiora proculdubio nos vrgere debet ſpes æternæ gloriæ, quam QVI CVPIT, atque ſuo animo verſat, ille debet audax obuiam ire malis cunctis ingruentibus, nec aduerſa aliqua formidare.

Pœnitentia perfecta Deum ſollicitè quærit, & inuenit.

In hæc verba:

Quæretis me.

§. II.

Ex Theologia, SS. Patribus, Vtroque Iure, Medicina, Historia, Symbolis, et Philosophia.

Canticorum ſponſa typus animæ ſanctæ, Deo perquam charæ, ſollicita qua ratione ſuum ſponſum elapſum poſſet inuenire, primò ſe contulit in penitiora quæque domus, explorans an illum fortè ſuo in lectulo reperiret. Fruſtra viâ hac tētatâ vicos & plateas circumeundo nihil de delicto vidit, aut didicit. Sed vigiles prętereundo plagis affecta, voti compos effecta ſuo fuit corculo ſociata. Præſtat eam audire, quia ſuccincta licet eius hiſtoria deſcribit vti par eſt illud omne quod operæpretium eſt fieri ab homine pœnitente, Deum anhelo animo perquirente. Sic illa in Canticis: *In lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea: quæſiui illum, & non inueni. Surgam, & circuibo ciuitatem: per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea: quæſiui illum, & non inueni. Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem: Num quem diligit anima mea vidiſtis. Paululum cùm pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam.* Rurſus: *Inuenerunt me cuſtodes qui circumeunt ciuitatem, percuſſerunt me, & vulnerauerunt me: tulerunt pallium meum.*

Cant. 3.

Pœnitentis animæ typus egregius.

Cant. 5.

Huius hiſtoriæ ſumma nobis opportunè duo ſignificat; vnum ſcilicet præcauendum, aliud verò modis omnibus imitandum. A lectulo & plateis abeſt ſponſus, ac proinde gratis & incaſſum quæretur vbi non eſt. Igitur hæc, ſcilicet lectulus & plateę, ſunt fugienda viro, Dei iacturam paſſo, cui inſedit eum denuo reperire. Alterum quod præſtare debet homo pœnitens, eſt conſolere cuſtodes ciuitatis, eorúmque pati vulnera inflicta, ſuo etiam pallio derelicto. Sacerdotes, Doctores, denique omnes ij, ad quos pertinet directio ſiue cura animarū ſunt cuſtodes, quorum excubiis, & induſtrię committitur animarum ſalus, conſulti à pœnitente plagas infligunt, quando pœnas decernunt peccatis ex confeſſione notis. Auferunt pallium, quando procul agunt prætextus omnes & anſas abiurata ſemel peccata denuò refricandi. Vt præfatis homo ritè morem geſſit, optatis antè Dei fruitur amplexibus: quippe tenet eum arctè magis affectu quàm brachiis, & tantùm abeſt, vt mors diuellat eum ab illo ſupremo bono, ſicut reprobis accidit, qui moriūtur in peccato ſuo; quinimò ſicut decet agens pœnitentiā, morte ſuas agente vices, ſtrictè Deo iā vnitus, ei tunc ardētioris affectus glutino copulatur.

Pœnitens quid præcauere debet.

Pœnitens quos debeat conſulere.

Vt exquiſita nudi corporis anatome partes habet omnes inſpectione ſeria dignas; ita breuis hic diſcurſus ſponſæ ſuum quærentis amaſium, partibus conſtat idoneis ad animam initiandam ſacro Dei obſequio, cui pœnitendo cœpit ſe ex cordis intimo deuouere.

Deus quæritur affectibus, non pedibus.

Suppono primò, verum eſſe ſcitum illud Auguſtini effatum, videlicet iri ad Deum affectibus, non pedibus: Cùm namque Deus ſit immenſus, nemo fugæ locum habere poteſt, quia cœlum terrámque Deus implet. Quæ igitur ſe à Deo auertendo fugit anima, mancipando ſuum amorem creaturis; pœnitens facta redit ad eum, cor contritum ſubducendo rebus omnibus, & ad Deum ipſum denuò conuertendo. Quippe duo perfecta petit pœnitentia, ſcilicet odium peccati, & amorem Dei, ſine quibus pœnitentia præſumpta fucos facit, & illudit, iuxta locum iſtum Auguſtini ſermone de tempore: *Multi aſſiduè ſe dicunt peccatores; & tamen adhuc eos peccare delectat. Profeſſio eſt, non emendatio. Accuſatur animus, non ſanatur. Pronuntiatur offenſa, non tollitur. Pœnitentiam certam non facit, niſi odium peccati, & amor Dei.* Hactenus Auguſt.

EX THEOLOGIA.

Pœnitentia duo prærequirit.

In illo peccati odio, & Dei amore velut in duplici cardine vertitur omnis pœnitentia. Lectulo atque vicis & plateis vale dicit oſor peccati, & diuinus amor animam reddit ei, à quo errabunda priùs & deuia defecerat, vt illecebris ſeorſuum indulgeret. Depoſcit item pœnitentia propoſitum confitendi, cui propoſito ſtare debet homo, ſuam ſtipans confeſſionem cautelis ad quas obſeruandas idonei conſultoris ſalutaribus monitis obſtringetur. Quamobrem Theologi contritionem, à qua initiatur homo pœnitens, ſic deſcribunt, vt ſit: *Deteſtatio peccati ſuper omnia deteſtabilia, ex Dei etiam dilectione ſuper omnia profecta, cum ſpe veniæ, & cum actuali vel virtuali propoſito vitandi de cætero peccata in primis mortalia, atque adeò ſeruandi omnia mandata, & peculiariter illud, quod eſt de confeſſione ſacramentali ſuo tempore facienda, & de ſatisfactione.* Hæc eſt præcipua pœnitentiæ ſupellex, quam à contritis hominibus exigit Concilium Tridentinum ſeſſione 14. cap. 4.

Contritio quid ſit.

Contritionis definitione.

EX SS. PATRIBVS.

Ad hanc contritionis ideam ſpectant omnes ſententiæ Patrum, qui de illa ſuum ſcripſere ſuffragium. Ita Thom. qu. 1. ſupplem. art. 1. *Contritio eſt dolor pro peccatis aſſumptus, cum propoſito confitendi, & ſatisfaciendi.* Auguſtinus lib. de vera & falſa pœnitentia c. 8. *Contritio eſt dolor voluntarius pro peccato, puniens in ſe quod dolet commiſiſſe.* Iſidorus lib. 2. de ſummo bono c. 12. *Contritio eſt compunctio & humilitas mentis cum lacrymis, veniens de recordatione peccati, & timore iudicij.* Auguſtinus in Pſalmũ 146. explicando voces illas: *Qui ſanat contritos corde*; ita locum illum expendit: *Contritio eſt dolor remittens peccatum.* Gregorius homil. 22. in Ezechiel. *Contritio eſt humilitas ſpiritus annihilans peccatũ, inter ſpem, & timorem.*

Contritionis effectus.

Peccando durum & obſtinatum cor fit, iuxta Dei cenſuram contra Regem Pharaonem Exod. 7. *Induratum eſt cor Pharaonis.* Rom. 2. Paulus hoc afficit opprobrio peccatorem ſuæ ſalutis incurium: *Tu autem ſecundùm duritiam tuam, & impœnitens cor.* Anima pertæſa vitam iniquam, qua ſtante durum cor obiecit Angelis, atque Deo, iam perculſa Dei amore ſuum ſentit cor conteri, & minui, ita vt omnino nihil ſuperſit ei renitentiæ aut duritiæ, qua ſalutaria ſuggerenti Angelo reſiſtebat. Ab hoc effectu diuinus amor oſor peccati ſignificatur eo contritionis nomine. Hoc corde contrito velut hiante Deus exquiritur ab anima pœnitente, cuius antea dum peccabat, erat cor penitus obſeratum.

Exod. 7.

Rom. 2.

Contritio quare ſic dicta.

Contritio eſt ad ſalutẽ neceſſaria adultis, qui peccarunt.

Contritionis huius neceſſitas abſoluta liquet ex Scriptura, ſicut ex Patribus. Adultis qui peccarunt Christus ipſe tale hoc pharmacum instituit, quo ſpreto deſperata ſalus erit animæ, quam lethalia crimina ſauciarunt. Sic ille pius & peritus medicus: *Si pœnitentiam non habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* Neminem adultorum excipit ab hoc antidoto, quando lethale virus peccati ſe nequiter animæ infudit. Conuerſionem cordis ad Deum debere toto ex corde fieri, & non ex parte, Ioël ait hoc contextu: *Conuertimini ad me ex toto corde veſtro.* Concolor eſt Scripturæ ſacræ Patrum ſanctiorum ſenſus. Gregorius Nyſſenus oratione in eos, qui alios acerbiùs iudicant, ita fatur: *Animaduerte morbum, quo affectus es: Suſcipe ex eo dolorem quantum maximum potes.* Fraternizat Baſilius vt germanus eius quæſt. 12. *Neceſſe eſt, vt quæ ab Apoſtolis & Prophetis de pœnitentia dicta ſunt, ea à nobis præſtentur, vt appareant iudicia iuſtitiæ Dei, & miſericordia eius conſummetur ad condonationem peccatorum.* Gregorius Nazianzenus oratione in ſanctum lauacrum, pœnitentiam affirmat eſſe ſecundam purgationem, qua indigent omnes, qui labuntur, id eſt, quorum eſt ſanitas animæ temerata.

Luc. 13.

Ioël. 2.

Concionantur Græcis principes etiam Sanctæ Eccleſiæ Romanæ Patres, in quibus Ambroſius ita fatur lib. ad virginem lapſam cap. 8. *Pœnitudo neceſſaria eſt, ſicut vulneratis medicamenta.* Hieronymus ipſe ſuo exemplo magis quàm ſcriptis eam, ſcilicet pœnitentiam, maximè commendauit. Sic ille in cap. 3. Iſai. *Secunda poſt naufragium tabula pœnitentia eſt, & conſolatio miſerorum.*

In eo argumento canon eſt ſolennis, de conſecratione diſt. 4. Canone, Omnis. En decretum. *Omnis, qui iam ſuæ voluntatis factus eſt arbiter, cum accedit ad ſacramenta fidelium, niſi eum pœniteat vitæ veteris, nouam non poteſt inchoare. Ab hac pœnitentia cùm baptizantur ſoli paruuli immunes ſunt. Nondum enim vti poſſunt libero arbitrio.*

EX IVRE CANONIC.

Ne excurram extra metas tituli præfixi, dico primos greſſus animæ lapſæ Deum inquirentes eſſe motum cordis ad Deum conuerſi contritione vera & ſincera, cuius intuitu delinitur ſubiratus antè Deus, & quaſi poſtliminio repetit ædes, à quibus homo reus eum penitus ablegarat. Suauiter ſe inſinuare Deum animæ pœnitenti Chryſoſtomus appoſitè affirmat hoc tenore: *Talis eſt erga homines pietas Dei, vt nunquam ſpernat pœnitentiam, ſi ei ſincerè, & ſimpliciter offeratur, &c. Etiamſi non potuerit quis explere in præſenti ſatisfaciendi ordinem; quantulamcunque tamen & quamlibet breui tempore geſtam non reſpuit pœnitentiam. Suſcipit etiam ipſam: nec patitur quamuis exiguæ conuerſionis perire mercedem.* Hæc ille in epiſtola ad Theodorum lapſum. Quem etiam textum tanti fecit Gratianus, vt inter Canones illum retulerit. Diſt. 3. de pœnitentia, Canone, Talis.

Anima ad Deum conuerſa, motu contritionis eam percellente, videt eius diuina luce reſperſa, procul eum eſſe à lectulo & plateis; ideoque mœrens amarè deflet tempus, quod inſumpſit humanis cœtibus impiis, vt ſunt choreæ, ludi, theatra, & alia permulta, quæ obſcœna litant corporis & animæ voluptati. Namque quibus olim

iniquè

Pœnitentia abhorret ab omnibus voluptatibus.

iniquè totum ſe mancipauit homo deliciis dum peccabat, cautior effectus iis renuntiat, expertus eas eſſe noxias animæ quæ fruſtra Deum quærit in lectulo: abhorret enim Deus omnia impura, ſicut ſunt omnia veneris ſordida monumenta. Quicquid ergo tales ideas refricare ſolet, illud omne fugit & declinat homo pœnitens, ne voluptates repetitæ Dei fruitionem], magno detrimento animæ remorentur.

Luxurioſi comparati porcis.

In deliciarum fuga primum iure locum obtinet luxuria. Cùm namque ſacri ſponſi lectulus ſit floridus, atque fragrans bonis odoribus, omnia impura fœtent ei, ac proinde procul eſt ab immundis & fœtidis luxuriæ mancipiis. Quippe Deus à luxurioſis abeſt, vt à porcis, quorum deliciæ potiores ſunt, in fœtenti degere volutabro. Porcis eos comparat Chryſoſtomus homilia de cruce, ſuum ſic ſtylum acuens in obſcœnum hoc hominum genus: *Porci* (inquit) *ſunt, qui vitam ſuam cœneſa libidini, & voluptatibus ſæculi manciparunt.* Gregorius hoc vitium affirmat animam deuoluere in ſtabulum beſtiarum, quia ſpiritus acumen hebes fit luxuriæ vitio. Sic ille lib. 4 Dialog. cap. 36. *Carnalis delectatio mentem quam inficit obſcurat, vt videre veræ lucis claritatem non valeat ſed vnde inferiùs delectatur, inde caliginem ad ſuperna patiatur.*

Voluptas excæcat animas.

Pœnitens recolendo ſuas ruinas, & gratiæ iacturam factam obſequendo luxuriæ, aſtutè cauet omnia, quæ libidinis ſenſum refricando, vocant animæ ſalutem in diſcrimen, ne rurſus perpetrando mala, quæ commiſit, alto Dei iudicio excidat gratiâ pœnitendi.

Cant. 3.

Obiter aduerte, Dei ſponſam lectulum & noctes ſociare, ſicut ex eius querela liquet: *In lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea.* Fortè quia voluptates caliginem menti offundunt, vt quotidiano experimento patet: nam videmus eos, qui genio indulgent, cæcutire ſuis in rebus, & ingenium circumferre denſis ignorantiæ tenebris opacatum.

Voluptas illaqueat animas.

Noctis item fit mentio vnà cum lectulo: etenim vt nocte ſuas ſicarij & latrones inſidias tendunt; ita voluptates incautas animas illaqueant, iam prælibatis illecebris ſenſuum ineſcatas. Nonne ſuum Samſonem Dalila funibus implicuit, incautè fiſum blanditiis fœminæ perduellis?

Eſt huc reuocanda Regis Salomonis elegans deſcriptio voluptatis, cui Numine afflatus homo funes & tenebras aſſociat; & concludit, eam præcipites animas agere in abyſſum, vnde gradum reuocare nemo poteſt, illic iuſtè diris inflictis ſuppliciis, ſeuerè Deo vindice ſæuiente.

Voluptatis egregia deſcriptio. Prou. 7.

Ecce typum voluptatis à Salomone cuſum: *De feneſtra domus meæ per cancellos proſpexi, & video paruulos, conſidero vecordem iuuenem, qui tranſit per plateam iuxta angulum, & prope viam domus illius, graditur in obſcuro, adueſperaſcente die in noctis tenebris & caligine. Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas, garrula, & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos inſidians. Apprehenſumque deoſculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur dicens, &c. Egreſſa ſum in occurſum tuum deſiderans te videre, & reperi. Intexui funibus lectulum meum, ſtraui tapetibus pictis ex Ægypto, aſperſi cubile meum myrrha & aloe, & cinnamomo. Veni, inebriemur vberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illuceſcat dies.*

Voluptas amarore plena.

Quid facturus eſſes homo poſitus in his anguſtiis? Si profectò tui iuris eſſes, & animo refricares ea quæ voluptas hæc adeò compta tibi recenſuit, nempe funes lectulo prætenſos, myrrham, & aloën, caueres inſidias, & omnia amara, quibus luxuria deuincit eos, qui ſe illius nexibus obſtrinxerunt. Cautior ergo fias, ô pœnitens, & propone tibi animæ diſcrimen, in quod incurrit amaſius hic infelix, cuius ruinam Salomon explicat hoc contextu: *Irretiuit eum multis ſermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum. Statim eam ſequitur, quaſi bos ductus ad victimam, & quaſi agnus laſciuiens, & ignorans, quod ad vincula ſtultus trahatur, donec transfigat ſagitta iecur eius: velut ſi auis feſtinet ad laqueum, & neſcit quod de periculo anima illius agitur. Nunc ergo, fili mi, audi me, & attende verbis oris mei. Ne abſtrahatur in viis illius mens tua: neque decipiaris ſemitis eius: multos enim vulneratos deiecit, & fortiſſimi quique interfecti ſunt ab ea. Via inferi domus eius, penetrantes in interiora mortis.*

Ex Hiſtoria. Conradi Regis induſtria ſalutaris.

O beatos pœnitentes, qui recolendo quibus olim ærumnis erant obnoxij dum peccabant, ſeſe prudenter expediunt à laqueis & funibus prætenſis lectulo voluptatis! Æmulantur induſtriam, qua mediante ſuæ vitæ cauit Conradus Rex Romanorum, qui monitus, eſſe ſibi textas inſidias à ſicariis conductis vt illum noctu confoderent in lectulo, aſtutè ſuum illud cubile liquit, declinans ita necem indubiam; quia aſſueto ſuo lectulo derelicto prudens aliò tranſmigrauit. Hiſtoria Imperialis recolit hoc facinus ſub ann. 1151.

Pœnitentes admoniti à Salomone, funes & laqueos ſubeſſe fœdis lectulis luxuriæ non vt ſus lota ſuum volutabrum repetunt, ſed conſulti gratiæ diuinæ, qua pœnitendo viuunt, vale dicunt lectulo, repudij libello dato ſordidæ voluptati. Namque timent ne abutendo Dei gratiâ, non ſuperſit regreſſus ad inſtaurandam pœnitentiam, ſi quando nouis peccatis eam nequiter intermittunt. Illo namque fato periere plures, qui cœptam pœnitentiam pertæſi, refricando peccata, ſibi præcluſere viam ad reducem gratiam, iuſtè Deo detrectante viris indulgere ſuæ gratiæ incutiis, quam conceſſam larga manu, ingrati homines, fugacis intuitu voluptatis, turpiter abiecerunt.

Ex Ivre Civili. Gratia abutens, eâ excidit.

Conſtantinus Imperator ita cauit, ne peccarent aliquando viri clari, eos exuendo ſuis priuilegiis ſi abuterentur eâ gratiâ, & dignitate, qua pollebant. Ecce legem: *Quicumque non illuſtri, ſed clariſſima dignitate tantùm præditus virginem rapuerit, vel fines aliquos inuaſerit, vel in aliqua culpa ſeu crimine fuerit deprehenſus, intra prouinciam, in qua facinus perpetrauit, publicis legibus ſubiugetur, nec fori præſcriptione vtatur; omnem enim huiuſmodi honorem reatus excludit.* Leg. Quicumque, Cod. Vbi ſenatores. lib. 3. tit. 24. leg. 1.

Rurſus etiam eo Iure Cæſareo permiſſum eſt omnibus deſæuire in deſertores militiæ. Ecce legem latam ab Imperatoribus Arcadio, Honorio, & Theodoſio iuniore. *Opprimendorum deſertorum facultatem prouincialibus iure permittimus. Qui ſi reſiſtere auſi fuerint, in his*

Deſertores militiæ ab omnibus caſtigandi.

velox vbique iubemus eſſe ſupplicium. Cuncti etenim aduerſus latrones publicos, deſertoreſque militiæ ius ſibi ſciant pro quiete communi exercendæ publicæ vltionis indultum. Leg. Opprimendorum Cod. Quando liceat lib. 3. tit. 27. leg. 2. Pœnitentes abiuratâ vitâ nequam, ſe inſcripſere ſacræ militiæ Chriſti; ſed ſi ab incœpto bono opere deficiunt, & tanquam canes redeunt ad vomitum; & dæmones & vitia in eos deſæuiunt, imò præcox mors ſæpe vitæ filum ſeu ſtamen abſcindit, ita ſanciente Deo, ſcilicet vt omnia infauſtè cedant eis, quos pœnitet de vita peſſima pœnitere.

Ex historia.

Attes occiſus ab apro.

Lydorum à ſuillis carnibus abſtinentia.

Sors deploranda nequam hominum, quos voluptates obſcœnæ ſuis ab incœptis egregiis operibus abſtraxere, vitam vt damnatam repeterent, multis idem conſilium ſuggeſſit, quod alias accepere Lydi, auctore Pauſania in Achaicis. Attes olim Lydos inſtituit & initiauit iis ritibus, qui ad Cereris cultum pertinent, vnde ſibi omnium Lydorum conciliauit auram & affectum, quem voluit gens illa memor gratiæ acceptæ, ſuo etiam benefactore mortuo, perennare. Nam vt reſciere Lydi, aprum ſiue ſuem ſylueſtrem occidiſſe virum illum, ſcilicet Attim, deinceps abominata ſues, Gens ſanxit à ſuillis carnibus abſtinendum. Ita verè & ſincerè vitam agentes hominum pœnitentium, cùm recolunt multos pœnitentiâ auſpicatâ ſuam hanc deſeruiſſe ſacram militiam, obſcœnæ ſuis causâ, id eſt carnem titillante voluptate, ſibi cautè fugam omnium voluptatum iugiter indixerunt.

Pœnitentes amant receſſum.

Oſee 2.

A plateis atque vicis eſſe procul, multùm etiam conduxit eis, qui reconciliari Chriſto volunt: turba namque bonis inimica, malos facit eos, quando vitam atque mores inſtituunt adinſtar incautæ plebis; & idcirco ſacræ Dei ſponſæ, id eſt, animæ pœnitentes, ſunt ſortitæ nomen turturis, quia ab omni vulgi ſtrepitu abhorrent, & delectat eas præ tumultu intima ſolitudo. Ad illam ſpectat iſte Dei ſermo: *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius.* Quanti peccatores olim iacturam fecere Dei in plateis, id eſt, in choreis, atque ludis, qui poſtea ducti pœnitentiâ perfectâ Deum reducem in deſertis & ſpecubus inuenerunt.

Populus eſt fugiendus.

Pœnitentia abhorret à plateis; quippe nouit eſſe ſuum prædilectum in montibus & deſertis, vbi quantum homini fas eſt à Moyſe viſus eſt & Elia prophetis, viuentibus in receſſu, & ſemotis à turbis, montibus aſſuetis. Quàm verò bonis ſit inimica plebis frequentia opportunè docet Seneca, ſic carpens inconditos hominum cœtus: *Nihil magis præſtandum eſt, quàm ne pecorum ritu ſequamur antecedentium gregem, pergentes non quà eundum eſt, ſed quà itur. Atqui nulla res nos maioribus malis implicat, quàm quòd ad rumorem componimur, optime rati ea quæ magno aſſenſu recepta ſunt, quorumque exempla multa ſunt, nec ad rationem, ſed ad ſimilitudinem viuimus. Inde iſta tanta coaceruatio aliorum ſupra alios ruentium. Quod in ſtrage hominum magna euenit, cùm ipſe ſe populus premit, nemo ita cadit, vt non alium in ſe attrahat. Primi exitio ſequentibus ſunt: hoc in omni vita accidere videas licet: nemo ſibi tantùm errat, ſed alij erroris cauſa & auctor eſt. Nocet enim applicari antecedentibus: & dum vnuſquiſque mauult credere quàm iudicare, nunquam de vita iudicatur, ſemper creditur. Verſat nos & præcipitat traditus per manus error, alieniſque perimus exemplis.* Hactenus ille lib. de vita beata cap. 1.

Voluptatis abiuratæ dolor minor eſt contritione.

Non inficior, pœnitentes inquirendo Deum, & virtutis ſalebroſas ineundo vias multa pati diſcrimina, & præſertim angi triſtitia aſſuetæ quondam & tunc perditæ voluptatis. Ita planè mœror eos inceſſit & ſæpe bona abiurata velut animæ noxia obuerſantur eis, quorum priuatio tanquam malum præſens animam affligit. Sed quia longè maior eſt triſtitia cõcepta de peccato Deo iniurio; Contritio illa magna, Dei intuitu nata, leues anguſtias facit, quas ingerit deliciarum omnium indicta reo, priuatio, & vſus iugiter interdictus. Spectat eò ſcitus & multiplici experimento notus hic aphoriſmus Hippocratis: Δύο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον. id eſt. *Si gemini dolores ſimul, non tamen in eodem loco fiant; qui vehementior eſt, alterum obſcurat.* Aphoriſ. 46. lib 2.

Ex medicina.

Hanc vtramque mœſtitiam ſenſit Auguſtinus initio ſuæ conuerſionis, quæ vt perfecta fuit, ita vitæ retroactæ dolor eum extinxit, quem conciliabant repudiata bona carnis, ferentis ægrè iugum pœnitentiæ, cui tandem præualente Dei amore, & triſtitiâ propter eum offenſum, Auguſtinus hilaris aſſueuit. Eò namque venit, vt eſſet illi quàm ſuaue carere nugis, & ſenſuum illecebris, quarum cupido totum eius animum & corpus aliàs abſorbebat.

Voluptatis abdicatæ dolor quanam ratione minuatur.

Ad temperandum hunc mœrorem, quem conſciſcit vſus abdicatus illecebræ, proderit indubiè, conſiderare breues & momentaneas eſſe tales omnes delicias, quales habet mundus; æterna verò mala, quibus vtentes eis homines obſtringuntur. Ad hoc pertinet egregium ſymbolum confictum à Camerario libro centuriarum. Pingit ille papilionem, qui ad lucernæ lumen volitans igne perit, quem incautus nimium adamauit. Adiecit picturæ voces iſtas: BREVIS ET DAMNOSA VOLVPTAS. Quaſi diceret; quid papilioni incauto prodeſt, ſe immerſiſſe luci, quæ ignita totum abſorbuit, ſpatio denegato breuis vel gaudij. Eadem hæc cenſura ferit homines voluptatis amaſios: etenim luctus erit eis argumentorum æternum, quod causâ breuis & momentaneæ delectationis, eos æterna manent ſupplicia, nullo prorſus auri pondere redimenda.

Ex Symbolis.

Voluptas pœnis æternis obnoxios facit homines.

Anima quæ perpendit momenta breuis lætitiæ, tormenta æterna ſuis parere mancipiis, illud omne fugit, quod voluptate ſua ſenſus demulcendo vehit interminas anguſtias, nequando. BREVIS ET DAMNOSA VOLVPTAS eam illò ducat vbi ſupplicijs æternis animæ mancipantur.

Ex præfatis inferre licet, animam pœnitentem, quæ ſurrexit exoſa ſuum lectulum, atque vicos, repetiſſe Deum, ad quem illa votis omnibus anhelabat. Surgit anima pœnitendo, quia contrita fæces odit peccatorum, in quibus vt in lecto iacens ſopore graui, id eſt, otio diſſoluta deſes hæc anima premebatur. Surgit item, quia antea depreſſus amor eius, hiſce rebus infimis addictus, eò aſſurgit, vnde ſuum eſſe cepit. Nempe Deo totum affectum pœnitentis ita dicat atque vouet contritio, vt valedicat eis omnibus contritus homo, quibus antè ſua omnia dedicarat.

Ex Phi-loſophia.

Ex Scriptura Sacra, Deus eſt ignis conſumens: & ex Philoſophia, flamma ſuam formam inducit in ſubiectom idoneum igni concipiendo, modo procul abſint obices, qui poſſunt obſtare, ſuas oe flamma vires exerat circa talem materiam, in quam ſeſe inſinuare cupit ignis, cuius actionem in ſubiectum impedire ſolet humor inotilis. Vt ſecus oleaginoſus homor flammæ viam ſternit, vt tes incendio apta citiùs accendatur. Eſtò Deus adſit iis vſquequaque rebus omnibus, quas edidit, & præſertim hominibus factis ad imaginem & ſimilitudinem eius, oon idcirco tamen ignis ille ſuam vim explicat vno eodemque modo circa ſibi ſubiectam materiam. Etcoim ſic voloptatis humore madent homines pletique ſuo vt vitio obſtent ne in illorum corda Deus inſinuet ſeſe: Sed pœnitentia exſiccante fœdum & noxium hunc humorem, ſuccedit humor alius vtilior, oleum gratiæ diuinæ vehens, iuxta Vatis oraculum: *Vnxit te Deus oleo lætitiæ*, qua vnctiooe mediante Deus animam accendit, ibi ſicut io fornace morans. Vnde patet, qua ratione queat pœnitentia perfecta Deum in hoc ſæculo reperire.

Pœnitentes qua ratione Deum ſibi concilient.

Pſal. 44.

Pœnitentia perfecta vehit propoſitum confitendi, vt anima confeſſa, Deo, quem quærit anxia, purior occurrat.

In hæc verba:

Quæretis me.

§. III.

Ex Theolooia SS. Patribvs, Vtroqve Ivre, Astronomia, Medicina, Historia, et Symbolis.

SAlutare fuit Senecæ conſilium, quo inſtiando fratrem ſuum Gallionem vitæ beatæ ritu, admonebat eum, decernendum eſſe modum inſtituti quod ſubire cupit anima, & quærendum eſſe ducem peritum & idoneum, qui calleat eruditè vias, quæ conducunt ad felicem hanc & qoietam ſortem animæ nanciſcendam. Præſtat eum audire, ſua ſic dogmata ſancientem: *Adeò* (inqoit) *non eſt facile conſequi beatam vitam, vt ab ea quiſque eò longiùs recedat, quò ad illam citatiùs fertur, ſi via lapſus eſt: quæ vbi in contrarium ducit, ipſa velocitas maioris internalli cauſa fit. Proponendum eſt itaque primùm quid ſit quod petamus: tunc circumſpiciendum eſt, quà contendere illo celerrimè poſſimus; intellecturi in ipſo itinere, ſi modò rectum erit, quantùm quotidie profligetur, quantóque propius ab eo ſimus, ad quod nos cupiditas naturalis impellit. Quamdiu quidem paſſim vagamur, non ducem ſecuti, ſed fremitum, & clamorem diſſonum in diuerſa vocantium, conteritur vita inter errores, breuis, etiamſi dies noctéſque bonæ menti laboremus. Decernatur itaque & quò tendamus, & quà, non ſine perito aliquo, cui ſint explorata ea in quæ procedimus. Quoniam quidem non eadem hîc quæ in cæteris peregrinationibus conditio eſt. In illis comprehenſus aliquis limes, & interrogati incolæ non patiuntur errare. At hîc tritiſſima quæque via & celeberrima maximè decipit.* Hactenus ille lib. de vita beata cap. 1.

Beata vita quomodo ſit inſtituenda.

Proponendus eſt ſibi vitæ ſcopus certus.

Conſultores adhibendi in dubiis.

Sermonis huius ſomma duo concludit. Primò docet, vnumquemque ſibi debere vitæ genus quoddam certum atque ratum præſcribere, quo mediante queat aptè ſuos mores atque vitam componere, vt eius obſequio benè & beatè viuat. Secundò monet, non eſſe, nouum illud iter ineundum abſque duce, cui perito via ſubeunda nota ſit. Alioquin ſine duce terens inuios calles, à præfixo ſibi termino longiùs aberrabit. Pœnitentes vnà cum ſponſa Deum enixè quæruot, & illa ſagax perquiſitio propoſita tenaci mente nouum vitæ genus eſt, quod altè ſibi pœoitentes animæ præfixerunt. Incidit in cuſtodes ciuitatis ſponſa priuſquam dilectus ei occurreret: pœnitentes item, quantumcunque vera ſit & perfecta contritio, ſe ſiſtere debent eis, quos conſtituit Deus vt cuſtodes & vigiles Eccleſiæ. Hi ſunt ſacerdotes, quibus ritè ſicut par eſt initiatis & probatis anima pertæſa vitam noxiam contrita debet omnia crimina, quorum illa ſibi eſt conſcia, coofiteri.

Contritio inuoluit obligationẽ confitendi.

Neceſſitatis huius ratio petitur à natora contritionis, quæ, ſi eſt perfecta, vehit & implicat propoſitum confitendi; vt homo, quem peccando pudor defecerat, recuperet hunc pudorem perfuſus verecundiæ rubore, oota faciens auſcultanti pleraque fœda ſcelera ſacerdoti. Conceptus antè dolor de peccatis elicit huoc ruborem. Et ille dolor adeò neceſſarius eſt, vt qui non dolet ſe peccaſſe, gratis & incaſſum peccata ſua recenſeat. Nam qui peccando, ſuo genio indulſit, & lætatus eſt in rebus peſſimis; vt delectationis iniquæ notam & maculam tergat, pœnitendo debet amarè ſoo ad Deum reuerſo animo contriſtari. Etenim contritionem Theologi pertinere dicunt ad rationem Sacramenti pœnitentiæ, quod hæc diſciplina ſacra ſic definit: *Pœnitentia eſt Sacramentum remiſſionis eorum peccatorum, quæ poſt Baptiſmum committuntur, inſtitutum in abſolutione ſacerdotis, & in actibus pœnitentis, nempe contritione, confeſſione, & ſatisfactione.* Vnde liquet, confeſſionem illam caſſam eſſe, coi dolor de peccatis commiſſis minimè ſuffragatur.

Pudor amiſſus reſtituitur confitendo.

Ex Theologia.

Contritio neceſſaria ad pœnitẽtiam.

Scriptura Sacra ſimul & Patres Sancti inculcant hunc dolorem, quo vt ſagitta velut icta mœrens anima ſauciata Deum qoærit, vt ceruus aquas, quando fuit iotorto ſpiculo vulneratus. Ad hæc lamenta Deus ita reas animas ſolicitat: *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Scindite corda veſtra.* Rurſus: *Dole, & ſatage filia Sion quaſi parturiens.* Item expreſsè propheta Baruch: *Anima quæ triſtis eſt ſuper magnitudine mali, & incedit curua, & oculi deficientes, & anima eſuriens dat tibi gloriam, & iuſtitiam, Domine.* Iſaiæ 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Paulus etiam liquidè veritatem hanc adſtruit ita fatus: *Triſtitia, quæ ſecundùm Deum eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.*

Ioël. 2.

Michea 4.

Baruch. 2.

Iſa. 38.

2. Cor. 7.

Conſonare Patres, ex ſubiecto tibi choro patet. Cyprianus ſermone de lapſis: *Conuertamur ad Dominum mente tota, & pœnitentiam criminis veris doloribus exprimentes, Dei miſericordiam deprecemur.* Accedit Auguſtinus in Enchiridio cap. 65. *In actione pœnitentiæ, vbi tale crimen commiſſum eſt, vt is qui commiſit,*

Ex SS. Patribvs.

Contritionis elogia.

à

à Chriſti etiam corpore ſeparetur, non tam conſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Magiſter ſententiarum lib. 4. diſt. 14. *Pœnitentia eſt gratia ſeu virtus, qua mala commiſſa cum emendationis propoſito plangimus, & odimus.* Gregorius lib. 9. Regiſtri epiſt. 39. *Pœnitentia eſt peccata præterita plangere, & plangendo iterum non committere.* Chryſoſt. hom. 23. in Matthæum: *Correptionem de pœnitentia dolore tuo magno commodo arripe.* Ibidem commemorans pœnitentiam Manaſſis, omnem vim atque robur eius refundit in lacrymas, ita fatus: *Poſt tot tantaque flagitia ab omnibus eſt mundatus pœnitentiæ fletu.* Hieronymus exponendo locum illum Pſalmi 118. *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei*; Sic loquitur: *Verum ſemper pœnitentiam agit hic ſanctus, & non ceſſat fluentis lacrymarum antiqua delicta diluere. Vt intelligas, niſi veram pœnitentiam egeris, tibi facilè non dimitti quæ geſſeris. Vera eſt enim pœnitentia, ingiter fletibus commiſſa diluere, & abluta non iterare.* Lactantius lib. 6. diuinarum inſtitutionum cap. 24. Pœnitentiam vocat reſipiſcentiam. In quo verò ſita ſit illa reſipiſcentia ſic declarat. *Reſipiſcit ille, quem peccati piget, & ſeipſum accuſat dementiæ, & caſtigat ad rectiùs viuendum.*

Pœnitentia nulla ſine contritione.

Ex Symbolis.
Pœnitentiæ amaritudo ſalutaris.

Ex præfatis quadrare poteſt pœnitentiæ ſymbolum, cuius meminit Ferrus in theatro ſuo. Pingit ille plures oliuas immerſas aquæ ſalſæ, cuius eſt hæc vis vt omnem oliuarum amarorem & acerbum ſaporem condiat, & detergat. Picturæ voces addit huius ſymboli interpretes. AMARITVDINE DVLCESCVNT. Reuera toto cœlo errant & falluntur ij, qui pœnitentiam odere, quia illam ingratam eſſe credunt, cauſantes eam in amaritudine animæ præteritos annos recolere. Hallucinantur ita, pœnitentiam carpentes: quamuis enim pœnitentes recogitent in amaritudine animæ quæ peccarunt; attamen hic amaror amor eis eſt, & ſumma animæ ſuauitas: nam AMARITVDINE DVLCESCVNT, & iuxta ſacrum eloquium Mundo collætante mœrent Iuſti, ſed triſtitia eorum in æterna gaudia conuertetur.

Vt ſit ille dolor ſalutaris, eum pœnitens homo debet deforis explicare voce diſtincta, ſuæ vitæ noxiæ ſeriem deſcribens in confeſſione facta ſicut decet congruo ſacerdoti. Ita dicunt medici, anginæ dolorem, qui foras expellit lethale malum, eſſe beneficum, & contrà necem inferre, ſi dolendo totum intrà malum æger contineat; Ecce ſenis Hippocratis oraculum lib. 2. Coacarum, cap. 15. prænot. 1. *Τὰ κυνάγχικα μήτε ἐν τῷ τραχήλῳ μήτε ἐν τῇ φάρυγγι μηδὲν ἔκδηλον ποιοῦντα πνιγμὸν δὲ πάνυ καὶ δύσπνοιαν παρέχοντα αὐθημερὸς καὶ τριταίους κτείνει.* Id eſt. *Anginæ, quæ nec in ceruice, nec in faucibus manifeſtum quid exhibet, ſed fortem ſtrangulatum, & dyſpnœam infert, eodem ipſo die, aut tertio occidit.*

Ex medicina.
Morbi interni quando foras ſe proferunt, ſunt innoxij.

Vt peccati lethale virus primò ſuam perniciem cordi infundit; ita mœror de peccato primum eſt pharmacum, quo pœnitentia corda ſanat, deinde foras educit hoc venenum, confitendo mala, quibus homo ſuam animam turpiter inquinauit. Ab amore pudor euincitur: quippe Dei amore reus homo perculſus, ea præſtat quantumcunque dura, quibus eum pœnitentia obſtringit. Ioannes Climachus in libello ſcalæ refert, ſe audiuiſſe virum innumeris vitiis obnoxium, in magna patrum eremi frequentia, homicidia multa, furta, veneficia, ſtupra, ſacrilegia, & alia nefanda plurima confitentem.

Ex Historia.
Pœnitentiæ exempla ſingularia.

Quidni diuinus amor hoc præſtet, cùm plerumque fides homini fracta viros fœdifragos adigat ad exhibenda pœnitentiæ maiora ſuis Regibus argumenta. Hiſtoria Hiſpana diues in materia ſubiecta nobis exemplum ſuppeditat anno milleſimo centeſimo vigeſimo, quo Petrus Anſurius contra fidem datam Alphonſo ſeptimo Caſtellæ Regi ſe dedidit hoſti cum arce munitiſſima, cuius præfectus erat, cuius perfidiæ illum adeò pœnituit, vt generosè Regem adierit præferendo funem, quem ſic lacrymis obortis affatus eſt: O Rex, ego fidem oppignoratam ſolenniter fregi, ac proinde meum ita caput morti obſtrinxi. Illud ego tuæ iuſtitiæ vindici ſubiicio; fero funes vt inſtrumenta quibus me vincias, morte meo delicto congrua caſtigandum. Rex placatus hoc habitu & oratione viri deteſtantis facinus infidele, crimen indulſit, magnique fecit eum, de fidelitate Ducis huius pœnitentis meliùs in poſterum ominatus.

Petri Anſurij pœnitentia.

Nonne zelo & eodem perculſus homo clarus & illuſtris apud Venetos Franciſcus Dandulus Venetorum orator apud Clementem Quintum Pontificem Venetis infenſum, plura fecit, quàm exigerent ipſa vota Papæ, de Republica Veneta conquerentis, Orator ille procul abactus à Clemente, malum ingens minitante toti Reipublicæ, rediit in palatium catenis vinctus & onuſtus, & illo habitu miſerando Papæ cubiculum ingreſſus manibus reptans inſtar quadrupedis, à Pontifice ſummo ſupplex veniam petiit, impetrauit. Ita Petrus Iuſtinianus in hiſtoria Veneta ſub an. 1314.

Franciſci Danduli Veneti humilitas.

Vt Deus contritione ſibi cor obſtringit, quod creaturas amando priùs ab ipſo defecerat, ita rei atque malè ſibi conſcij hominis confeſſione Deus linguam, ora, vocem, & pudorem deinde detrectato ſuo dedicat obſequio, & ne fortè rubor verecundiæ concludat ora pœnitentis, confeſſionem ſtatuit ex præcepto niſi deſit idonei copia ſacerdotis.

Confeſſionis huius neceſſitatem Canones ſancti ſonorè clamant, quorum ecce tibi vnum authenticum. *Illi, quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipſis confeſſa, nec ab aliis publicata, ſi ea confiteri vel emendare noluerint, Deum quem habent teſtem, ipſum habituri ſunt & vltorem.* Canone 31. De pœnitentia, diſtinctione prima.

Ex Ivra Canonico.
Confeſſionis neceſſitas.

Accedant & decreta Patrum, in quibus ita ſuam ſententiam dictat è Sede Petri Leo Papa epiſt. 91. ad Theodorum: *Multiplex miſericordia Dei, ita lapſibus medetur humanis, vt non ſolùm per Baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, & qui regenerationis donum violaſſent, proprio ſe iudicio condemnantes, ad remiſſionem criminum peruenirent, ſic diuinæ bonitatis præſidiis ordinatis, vt indulgentia Dei, niſi ſupplicationibus ſacerdotum nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum hanc præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, vt eadem ſalubri ſatisfactione purgatos ad Sacramentorum* communio

Ex SS. Patribus.
Confeſſionis effectus.

communionem per ianuam reconciliationis admitterent.

Confeſſio publica prohibita.

Rurſus idem liquidiùs de confeſſionis neceſſitate ſuam ſcripſit ſententiam epiſtola 80. ad Epiſcopos Campaniæ, cuius en tenorem. *Illam contra Apoſtolicam regulam præſumptionem, quam nuper agnoui à quibuſdam illicita vſurpatione committi, modis omnibus conſtituo ſubmoueri, ne de ſingulorum peccatorum genere libellis ſcripta profeſſio publicè recitetur, cùm reatus conſcientiarum ſufficiat, ſolis ſacerdotibus confeſſione ſecreta indicari. Sufficit illa confeſſio, quæ primùm Deo offertur, tum etiam ſacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit.*

Ad hanc confeſſionem Auguſtinus feriò hortatur eos, qui peccarunt, ita monens lib. 50. hom. homilia 27. *Eleuatus eſt Lazarus, proceſſit è tumulo, & ligatus erat, ſicut ſunt homines in confeſſione peccati agentes pœnitentiam. Iam proceſſerunt à morte, nam non confiterentur niſi procederent. Ipſum confiteri, ab occulto & tenebroſo procedere eſt.* In hos qui confiteri cunctantur præ pudore, ſuum ſic ſtylum diſtringit, homilia quadrageſima nona libri prælaudati: *Agite* (inquit) *pœnitentiam, qualis agitur in Eccleſia, vt oret pro vobis Eccleſia. Nemo ſibi dicat: occultè ago, noui Deus, qui mihi ignoſcit, quæ occultè ago. Ergo ſine cauſa dictum eſt: Quæ ſolueritis in terris, ſoluta erunt & in cœlo? Ergo ſine cauſa ſunt data claues Eccleſiæ Dei? Fruſtramus Euangelium Dei? Fruſtramus verba Chriſti? Promittimus nobis quod ille negat?*

Confeſſionis neceſſitas quomodo probetur.

Auguſtinus confeſſionis neceſſitatem eruditè probat, & infert ex præfatis verbis Chriſti, qui affirmat, ſoluta fore in cœlo, quæcunque ſoluerint Apoſtoli in terris. Igitur nota debent eſſe vincula quæ ſoluuntur. Vt autem vinctus homo innoteſcat ei, penes quem ius eſt ſoluendi, profectò debet ille reus & vinculis obſtrictus commiſſa ſua crimina confiteri. Audiendus iterum Auguſtinus tract. 49. in Ioan. Sic ille: *Si tanta, quanta dixi contemnis, ſepultus iaces: quando confiteris, procedis. Quid eſt enim procedere, niſi de occultis velut exeundo te manifeſtare? Sed vt confitearis Deus facit, magna voce clamando, id eſt, magna gratia vocando. Ideo cùm proceſſiſſet adhuc ligatus, & confitens, & adhuc reus, vt ſolueretur miniſtris dixit Dominus: ſoluite eum, & ſinite abire. Quid eſt, ſoluite, & ſinite abire? Quæ ſolueritis in terris erunt ſoluta in cœlis.*

Confeſſionē pudor ſæpe impedit.

Iterum refricans idem argumentum ita ferit eos, qui cunctantur confiteri: *Implicatus vinculis peccatorum detrectat, aut differt, aut dubitat confugere ad ipſas claues Eccleſiæ, quibus ſoluatur in terra, vt ſit ſolutus in cœlo, & audet ſibi poſt hanc vitam ſalutem aliquam polliceri?* Hæc ille homilia quinquageſima lib. 50. hom. Detergit idem ſic pudorem, quem conciliare ſolent peccata detegenda viro nobis perſimili: *Non confitentis* (inquit) *conſcientia ſaniem collegerat, apoſtema tumuerat, cruciabat te, requieſcere non ſinebat. Adhibet medicus pharmaca verborum, & aliquando ſecat, & adhibet medicinale ferrum. Tu agnoſce medici manum, confitere, & exeat in confeſſione omnis ſanies. Si non confeſſus lates, non confeſſus damnaberis, Damnaberis tacitus, qui poſſes liberari confeſſus.* Hactenus ille in Pſalm. 66. Item in Pſal. 50. idem Auguſtinus præ ſtupore velut impos ſui ſic declamat in pudorem, qui à confeſſione reos homines abſtrahit & diuellit: *O* (inquit) *incredibilis inſania, de vulnere ipſo non erubeſcis, & de ligatura vulneris erubeſcis! Nonne nudum vulnus fœdius & putidius eſt? Confuge ergo ad medicum, age pœnitentiam.* Hactenus Auguſtinus.

Confeſſionē pudor non impedire debet.

Ab Ambroſio fortè ſuo olim magiſtro ſanam hãc doctrinam didicit Auguſtinus, ſiquidem Ambroſius ita monet lib. 2. de pœnitentia, cap. 1. *Agenda eſt pœnitentia, non ſolum ſollicitè, ſed maturè. Non erubeſcamus confiteri Domino peccata noſtra. Pudor eſt vt vnuſquiſque crimina ſua prodat: ſed ille pudor ſpinas tollit perpetuas.* Hieronymus ætate ſuppar Ambroſio conſona præfatis ait in cap. 10. Eccleſiaſtæ: *Si* (inquit) *tacuerit, quem Diabolus peccati veneno infecerit, & non egerit pœnitentiam, nec vlcus ſuum fratri & magiſtro voluerit confiteri; magiſter, qui linguam habet ad curandum, facilè ei prodeſſe non poterit. Si enim erubeſcit ægrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat medicina non curat.* Confeſſionis item neceſſitatem aſtruit & concludit Baſilius ille magnus hoc tenore: *Neceſſarium eſt confiteri peccata iis, quibus adminiſtratio myſteriorum Chriſti concredita eſt*, hæc ille qu. 288.

Confeſſionis pudor eſt ſalutaris.

Confeſſio peccatorum quare fuerit inſtituta.

Non eſt hîc prætereunda diues Lactantij ſententia, qua præclarè docet, quare Deus animas ad confeſſionem peccatorum obſtrinxerit, quod erubeſcentiæ & pudoris eſt maximum argumentum. Sic ille lib. 5. diuinarum inſtitutionum cap. 17. *Quoniam pars illa hominis, quæ circumciditur, habet quamdam ſimilitudinem cordis, & eſt pudenda, ob hanc cauſam Deus eam nudari iuſſit, vt hoc argumento nos admoneret, ne inuolutum pectus haberemus, id eſt, ne quod pudendum facimus, intra conſcientiæ ſecreta velemus. Hæc eſt cordis circumciſio, de qua Prophetæ loquuntur, quam Deus à carne mortali, ad animam tranſtulit, quæ ſola manſura eſt. Volens enim vitæ ac ſaluti conſulere, pœnitentiam nobis in illa circumciſione propoſuit, vt ſi cor nudauerimus, id eſt, ſi peccata confeſſi ſatis Deo fecerimus, veniam conſequamur, quæ contumacibus, & admiſſa ſua celantibus denegatur ab eo, qui non faciem ſicut homo, ſed intima & arcana pectoris intuetur.* Poſtremo demum eiuſdem libri capite, confeſſionem ait eſſe notam vnam, quæ diſcernit orthodoxam Eccleſiam à ſpuriis hæreticorum ſectis. Sic ille: *Quia ſinguli hæreticorum cœtus ſe potiſſimum Chriſtianos eſſe, & ſuam Eccleſiam Catholicam putant, ſciendum eſt illam eſſe veram, in qua eſt religio, confeſſio, & pœnitentia, quæ peccata & vulnera, quibus eſt ſubiecta imbecillitas carnis, ſalubriter curat.*

Confeſſio eſt vera nota Eccleſiæ.

Confeſſionem eſſe neceſſariam ad ſalutem illis, quos lethale crimen obſtringit, præter eos quos præmiſi Patres & doctores, vnum adhuc & alterum referre placet. Nam hoc probare velut res eſt magni ponderis & momenti. Cyprianus iis omnibus antea recenſitis antiquior hæc ſcribit in ſermone de lapſis: *Quàm multi quotidie pœnitentiam non agentes, nec delicti ſui conſcientiam confitentes, immundis ſpiritibus adimplentur? Quàm multi ad inſaniam mentis excordes dementia furore quatiuntur? Confiteantur ſinguli quæſo vos, fratres dilectiſſimi, delictum ſuum, dum adhuc qui deliquit in*

ſæculo

ſaeulo eſt, *dum admitti eius confeſſio poteſt, dum ſatisfactio & remiſſio facta per ſacerdotes apud Dominum grata eſt.* Ne verò ſuum io animum quiſpiam induceret, confeſſionem peccatorum non eſſe Dei inſtitutum, ſed bominum iouenium & commentum, ſic declamat eodem in ſermone de lapſis: *Quid ſurda aures ſalutaria præcepta non audiunt, quæ monemus? quid cæci oculi pœnitentiæ iter non vident, quod oſtendimus? Quid percuſſa & alienata mens remedia vtilia non percipit, quæ de Scripturis cœleſtibus aut diſcimus, aut docemus.* Nota, Patres imò totam Eccleſiam hauſiſſe ſacris ex Scripturis vſum confeſſionis, citra cuius praxim nemo reus ſaluari poteſt dummodo detur ei copia confitendi.

Tertullianus item, cuius erat ſtudioſus homo ſuo ſæculo famoſus Cyprianus. Tertullianus inquam de confeſſione frequentanda facit etiam luculentam mentionem libro de pœnitentia. Sic ille: *Venena hoſtis prænidens Deus, clauſâ licèt innocentiæ ianuâ, & intinctionis ſerâ obſtructâ, aliquod adhuc permiſit patere remedium. Collocauit in veſtibulo pœnitentiam.* Huius pœnitentiæ partem ait eſſe exomologeſim, qua, inquit ibidem *Delictum noſtrum Domino confitemur, non quidem vt ignaro, ſed quatenus ſatisfactio confeſſione diſponitur, confeſſione pœnitentia naſcitur, pœnitentiâ Deus mitigatur.* Rurſus ibi commemorans eorum inſaniam, quos reuelare pudet peccata, quibus obnoxios ſe fecere, luget eos hoc lamento: *Pleroſque hoc opus, vtpote publicationem ſui, aut ſuffugere, aut de die in diem differre præſumunt, pudoris magis memores, quàm ſalutis: velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conſcientiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia ſua pereunt.* Hactenus ille, ſuo calculo confirmans confeſſionis vſum neceſſarium, illis qui grauiter delinquendo fœdos næuos animæ contraxerunt.

Confeſſionē impediens pudor eſt noxius.

Morbus eo intento notus fit medicis vt decernant congrua remedia, quæ aſſumpta ſanos infirmos efficiant, quæque malis eant aliis obuiam ne affligant. Et illa licèt remedia ſemper ſint ingrata; tamen non cunctatur æger ea ſubire, quia de re nulla magis ſollicitus eſt, quàm de reduce ſanitate. Ars medica curare ſolet ægros, eis decernendo cibum parcum, ſecando venam, cauteria inurendo, modis & aliis acerbis vtens. Sacerdotes ea etiam ratione caoent hominibus, quorum anima ægrotat mortifero crimine ſauciata. Sortitur effectum ſuum illud Hippocratis oraculum: *Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ χρέεσθαι ἀναγκαῖον*, id eſt. *Vbi vtique morbus peracutus eſt, ſtatim ſummos labores habet, & ſummè tenuiſſimo victu opus eſt.* Statim atque crimen inſigne ream animam inceſſit, inde dirus citò dolor emergit contritione natus, vel à ſynderesi inflictus. Conſultus ab ægroto ſeu pœnitente prudens & peritus ſacerdos vt medicus decernit ægro, primò ieiunium generale ſuum in abſtinentia à vitiis, quorum ingluuie ſe ingurgitans anima turpiter ægrotauit.

Ex MEDICINA.

Præterea pœnas corpori indicit aliquando graues, ſi peccatorum grauitas exigit illud penſum: quippe debet eſſe talis plagarum modus, qualis menſura fuit animæ delictorum. Ea ratione dico, vigiles animam vulnerare, quia dum ſacerdotes à confeſſionibus curare volunt pœnitentes, eſt illis neceſſe duris vti remediis, vt homo ſuum in corpus deſæuiens, ita Deum inflectat ad veniam cœlitus erogandam.

Satisfactio eſt pars pœnitentiæ.

Hæc pœnitentiæ pars dicitur ſatisfactio: eſt namque penes illam cura, Deo, & aliis offenſis ſatiſfaciendi, quibuſcunque modis ſacerdotes iis præceperint, quos ex prænia confeſſione norunt iniquè Deum & proximum ſæpius offendiſſe. Sacerdotes ea tenentur remedia decernere confeſſis. Eſſet namque gratis & perperam facta vitæ nequam confeſſio, ſi cunctaretur homo pœnitens illatas proteruè Deo iniurias, & procurata damna ſuo proximo reſarcire. Quippe gerunt ſacerdotes in confeſſione vices Suſceptorum publicorum, quos Cæſareo Iure manet cura citò recipiendi debita ærario. Ecce legem à Conſtantino latam: *Suſceptores publicos abſque omni mora aurum cenſemus ſuſcipere; ne quis per occaſionem ſumptus facere compellatur.* Leg. Suſceptores, Cod. De ſuſceptoribus, lib. 10. tit. 70. leg. 1.

Confeſſarij ad quid teneantur.

Ex IVRE CIVILI. Reſtitutionis obligatio.

Rurſus eo Iure data reis abolitio, non illos à reſtitutione tutos & immunes facit; ſed nihil obſtante datâ gratiâ, ſemper ære alieno ſicut olim ante erogatam gratiam obſtringuntur. Ecce legem ab Imperatoribus Diocletiano & Maximiano latam: *Si deportationis ſententia veniam indulgentia noſtra conſecuta, ſuam recepit ſubſtantiam, ſe protegere ſceleris pœna contra creditores, quo minus iure debitum ſoluat, improbè conatur.* Leg. Si deportationis Cod. De ſententiam paſſis, lib. 9. tit. 51. leg 12.

Nota, præter reſtitutionem bonorum atque famæ factam eis, qui fuere læſi, etiam eſſe neceſſe Deo ſatisfacere: Peccatum namque duo inuoluit, ſcilicet auerſionem à Deo, & conuerſionem ad creaturas, quas homo Deo nequiter anteponit. In inferno pœna damni decernitur auerſioni à Deo; Pœnâ verò ſenſus plectetur ibi conuerſio ad creaturas, vt tormento luat, quod conciliato ſibi illicito gaudio perpetrauit. Spectat eò locus hic Apocalypſis: *Quantum ſe glorificauit, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum.* Cùm ergo Deus homini pœnitentiâ reconciliando pœnam omnem damni demat, quæ eſt in deſperatione Deum videndi ſita. Et pœna ſenſus æterna mutetur in temporalem, confeſſus homo debet ita Dei iuſtitiæ ſatisfacere, vt pro voluptate, cui indulſit, ingrata ſuis ſenſibus aliqua patiatur.

Ex THEOLOGIA. Satisfactionis neceſſitas.

Apoc. 18.

Rationis huius intuitu ita Thomas deſcribit hanc poſtremam pœnitentiæ partem, quæſt. 12. artic. 3. Supplementi: *Satisfactio eſt compenſatio pœnæ temporalis debita ob iniuriam Deo per peccatum illatam ſecundùm aliquam æqualitatem iuſtitiæ, & cum propoſito ſaltem non peccandi in poſterum.* Nota, hîc æqualitatem iuſtitiæ non ſumi ſecundùm quantitatem, ſed ſecundùm quamdam proportionem, quæ conſiſtit in hoc, quod ea ratione Deum placare ſatagimus, iuxta nobis conceſſam facultatem & naturam, ſicut ipſe Deus iuxta ſuam conditionem meritò nobis offenſus erat, quod attinet ad reatum illum pœnæ. Et ſic duce Thoma nobis fit ſatisfactionis ratio manifeſta.

Satisfactio quid ſit.

Diſplicet

Satiſfactio reiecta ab hæreticis.

Diſplicet hæreticis vox illa, quia pœnas corpori infligit, quas vt declinent, cauſantur eſſe Deo iniuriam vocem illam; quippe ſapit aliquid tumidum & ſuperbum, quaſi verò queat homo Deo ſatisfacere, quem infinitè læſit impiè delinquendo. Sed ſectarij hæc obiiciendo nihil aliud intendunt, quàm inertiam excuſando, fucos facere, & ſequaces habere ſuæ pigritiæ, ne fortè ſoli abhorrentes à virtute ſuis videantur ſenſibus indulgere.

Satiſfactio exigitur à Deo. *Ierem.* 18. 1. *Cor.* 11.

Audiant ex Scriptura, Deum velle ſibi ſatiſfieri à nobis, & habere grata ſatisfactionis huius acta. Ita Deus fatur apud Ieremiam: *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo quod locutus ſum aduerſus eam; agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui vt facerem ei.* Accedit Paulus Apoſtolus: *Si noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur.* Quaſi diceret: Si diſtricto pœnæ gladio plecteremus ea, quibus iniquè Deum offendimus, iuſtitiæ illius plectendi minimè ſiſteremur.

Ex SS. Patribus. Satiſfactionis effectus.

Suſpiciendus item Patrum ſenatus eam, ſcilicet ſatisfactionem, conſulit & extollit. Hieronymus in cap. 1. Ioëlis ait, *Offenſas Dei, vita auſteritate compenſari.* Auguſtinus in Enchiridio, cap. 70. affirmat, *Deum propitiari per eleemoſynas.* Ambroſius lib. ad virginem lapſam cap. 8. dicit, *Grande ſcelus grandi indigere ſatisfactione.* Cyprianus lib. 1. epiſtolarum, epiſt. 3. ſcribit, *Satisfactionibus delicta redimi.* Et epiſtol. 8. clamat, *Dominum longa & continua ſatisfactione eſſe placandum.* Rurſus idem lib. 2. epiſtolarum, epiſt. 14. aſſerit, pœnitentes, *Precibus & operibus ſuis Deo miſericordi ſatiſfacere.*

Tertullianus alludens ad Paulum, qui hortatur vnumquemque, ſuo vt iudicio ſeuero Dei iudicium diſtrictum anteuertat, ait lib. de Pœnitentia: *In quantum non peperceris tibi, in tantum crede Deus tibi parcet.* Concinit Origenes homil. 3. in libr. Iudicum hoc tenore. *Tu ipſe preueni tortoris manus.* Eſt concolor Ambroſius, lib. ad virginem lapſam, cap. 8. *Nobis parcet Deus, ſi nobis ipſi non pepercerimus.* Proſtant & aliæ ſexcentæ Patrum ſententiæ, pro hac ſatisfactione Deo debita militantes.

Satiſfactio exigit vt ſit anima in ſtatu gratiæ. *Prou.* 15. *Eccleſiaſt.* 34. 1. *Cor.* 13.

Sed ne quando nimis credulis imponat ille valor ſatisfactionis, operæpretium eſt ſcire, talem pœnitentiæ partem exigere ab anima, vt illa Dei in gratia ſit. Nempe nequit vllo modo Deo ſatisfacere homo reus, cui peccata placent, vnde Deum ad iracundiam ſpretâ ipſius gratiâ prouocauit. Nam vt ſatisfactio noſtra ſuum ſortiatur effectum, debet à Deo acceptari. At nulla bona opera grata Deo ſunt mortifero peccato infecta, ſicut ex Scriptura Sacra patet: *Victimæ impiorum abominabiles Domino.* Et illud Iesv Syracidæ: *Dona impiorum non probat altiſſimus.* Paulus item Apoſtolus: *Si diſtribuero omnem ſubſtantiam meam in cibos pauperum, & tradidero corpus meum, ita vt ardeam: charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Itaque ſollicitus eſſe debet homo pœnitens, ne denuo polluatur.

Satiſfactio à ſacerdote iniuncta valet pluſquã alia ſponte facta.

Poſtremò res eſt digna ſcitu, ſatisfactionem, quæ per poteſtatem clauium indicta fuit à ſacerdote maius habere pondus meritorum, & valoris, quàm aſſumptas ſponte pœnas à pœnitente, quia ſatisfactio à confeſſario iniuncta facit partem Sacramenti, quod ex opere operato Dei gratiam infundit. Vnde pœnitentes vltro debent ſubire iugum illud, quando ſacerdotis ore pœna malis eorum congrua deſignatur. Quamobrem eſt deploranda velut inſania, conſuetudo mala quorumdam, qui confitentur apud eos, quos certo ſciunt experimento leues infligere pœnas. Etenim illa ſagax & induſtria pœnæ fuga clamat eos nolle plenè Deo ſatiſfacere, nec de confeſſo ſatis crimine pœnitere. Idcirco præclarè monet Origenes, non eſſe ſolùm liquidè & ſincerè reatus omnes confitendos, ſed etiam quærẽdos eſſe bonos & idoneos miniſtros huius Sacramenti pœnitentiæ. Sic ille: *Vide quid nos edocet Scriptura diuina, quia oportet peccatum non celare interius: fortaſſe enim, ſicut qui habent intrinſecus incluſam eſcam indigeſtam, aut humores, aut phlegmata, ſi vomuerint releuantur; ita etiam ij, qui peccauerunt, ſi occultant & retinent intra ſe peccatum, intrinſecus vrgentur, & propemodum ſuffocantur ab humore peccati. Si autem ipſe ſui accuſator fiat, dum accuſat ſemetipſum, & confitetur; ſimul euomit & delictum, atque omnem morbi cauſam digerit. Tantummodo circumſpice diligentiùs, cui debeas confiteri peccatum tuum, proba priùs medicum, cui debeas cauſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, vt ſi quid ille dixerit, ſi quid conſilij dederit, facias, & ſequaris.* Hactenus Origenes hom. 2. in Pſalm. 37.

Sacerdotes quinam eligendi ad cõfeſſionem.

Sacerdotes debent pœnitentiam iniungere iis qui confeſſi ſunt peccata.

Sacerdotes item abſoluere ſic debere, pœnam vt iniungant iuxta modum delictorum, eruditè docet Auguſtinus ita fatus: *Ignoſcendi manſuetudo, per quam dictum eſt, non ſolùm ſepties, verùm etiam ſeptuagies ſepties fratri remittenda eſſe peccata, non ad hoc valet, vt ſit iniquitas impunita, aut torpens & dormiens diſciplina, quod potiùs obſit quàm diligens vigilanſque vindicta. Claues quippe regni cœlorum ſic dedit Chriſtus Eccleſiæ, vt non ſolùm diceret: Quæ ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis: vbi abſolutè bonum non malum pro malo reddit Eccleſia. Verùm & adiungeret: Quæ ligaueritis in terra, erunt ligata & in cœlo: quia bona eſt & vindicandi iuſtitia.* Hactenus ille lib. 1. contra aduerſ. Legis, & Prophetarum.

Lacrymas quomodo conciliare oporteat. Ex Historia. Haliartides qua ratione ſibi aquas compararũt.

Contabeſcunt præ mœrore plures pœnitentes, eò quòd largo fletu peccata ſua non detergunt; ſed ſi Haliartides imitentur, erunt profectò voti compotes. Gens illa ſuum conſuluit oraculum, qua poſſet ratione ſuos agros irrigare, qui arebant, nimia ſiccitate bonum & propitium gramini humorem penitus hauriente. Reſpondit oraculum, occidendum eſſe primum, quem obuium haberẽt. Occurrit eis competulus adoleſcens nomine Lophis, quem nihil cunctantes exerto gladio confoderunt. Pauſanias in Bœoticis ait, tinctum fuiſſe ſolum eius ſanguine, & inde flumen exortum, quo alluta fuit & fœcundata plaga illa Græciæ, quæ profuſo Lophis ſanguini debuit illos ſalutares terram illam latices inundantes. O pœnitens compulsa, pinguis & delicata tibi caro prima occurrit, & faceſſit negotium, quando flere putas, & contendis; eam macta duris exercitiis, vt arcto pane, & aqua breui, vigiliis, & aſpero veſtitu. Deinceps profectò fluent lacrymæ, teſtes & indices

Boleſlai Regis pœnitentia.

indices animæ contritæ, ſua crimina deteſtantis.

Ita Boleſlaus III. Rex Polonus graue crimen vt lacrymis elueret, expetiit à ſua carne pœnas: Opertus enim importuno ſetis hiſpido cilicio, contentus aqua & pane ſolo totam egit vnam Quadrageſimam, ſicque ſibi conciliauit eas lacrymas, quarum deſiderio maximo tenebatur. Hoc ex hiſtoria Polona contigit anno 1114.

EX ASTRONOMIA.
Lacrymarũ donum quomodo comparetur.

Ptolemæus habet quidpiam affine ſano huic conſilio lib. de apparentiis ſtellarum inerraotium. Dicit enim, decima circiter die Decembris manè ſidos capræ occidere, & eodem momento nobis poſtremam ſtellam fluminis exoriri. Capra notat carnem, quæ laſciuire ſolet; hanc quando reus homo necat pœnitendo, duris eam affligendo pœnis, & exercitiis, tunc ſe lacrymis aptat & fletibus, quibus arens & ſiccus eius animus inundatur.

Vt vectus aqua Iaſon aureum vellus adeptus eſt; ita fletus & labores animam conducunt ad Agnum illum qui tollit peccata mundi. Ea ratione ſuum hunc prædilectum reperit Sponſa plagis affecta, quibus à pœnitentia plectente mala commiſſa, corpori inuſta pœnæ ſtigmata denotantur. *Iuueni* (inquit illa) *quem diligit anima mea, tenui eum nec dimittam.* Etenim experta ſacras & innoxias delicias, quæ perfundunt animam omnino Deo addictam, pœnitens omne ſuum æuum traiicit hilari animo, ab aſſuetis olim ſenſuum illecebris iugiter abſtinendo.

Delicias & voluptates animæ pœnitentis, quæ Deum nacta viuit innoxiè, nemo poteſt explicare præter eos, quorum ſtrenuos agones in hac vitæ palæſtra Deus illa gratia compenſauit.

Conſcientiæ bonæ quies quanta ſit.
Pſal. 117.
Iſa. 32.
Galat. 6.
1. Ioan 4.

Primi occurrunt Sancti ex Scriptura Sacra noti. In quibus Dauid teſtimonio diuino clarus ait: *Vox exultationis, & lætitiæ in tabernaculis iuſtorum.* Concinit Iſaias huic cantori Pſalmorum. Sic ille: *Erit opus iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitiæ ſilentium, & ſecuritas vſque in ſempiternum. Et ſedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ & in requie opulenta.* Accedit item Paulus: *Quicunque hanc regulam ſecuti fuerint pax ſuper illos.* His concolor eſt Ioannes ita fatus: *Perfecta charitas foras mittit timorem; quoniam timor pœnam habet; qui autem timet, non eſt perfectus in charitate.*

EX SS. PATRIBVS.
Conſcientiæ bonæ ſecuritas.

Liquidiùs expreſſere Patres Sancti delicias animæ quieſcentis in diuinis amplexibus. Ambroſius vt conſcius ineffabilis huius lætitiæ, deſcribit eam hoc tenore: *Memor fui iudiciorum tuorum à ſeculo Domine, & conſolatus ſum. Qui benè ſibi conſcius eſt, non turbatur, vtique dicens: Heredes ſumus Dei, coheredes autem Chriſti. Videmus in hoc ſeculo innocentes latos ad iudicium feſtinare, odiſſe moras, celeritatem affectare iudicij.* Hæc ille ſerm. 7. in Pſalm. 118. Eiuſdem quoque boni compos erat Auguſtinus, quando velut iubilans hæc ſcripſit in Pſalm. 149. *Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis. Eſt quidam modus in conſcientia gloriandi, vt noueris eſſe fidem tuam ſinceram, noueris eſſe ſpem tuam certam, noueris tuam charitatem eſſe ſine ſimulatione.* Adiice Greg. lib. 6. Regiſtri cap. 187.

Deum (inquit) *ſitiens anima priùs timore compungitur, poſt amore. Ante enim ſemetipſam in lacrymis afficit, quia dum mala ſua recolit, pro his perpeti ſupplicia æterna pertimeſcit. At verò cùm longa mœroris anxietate fuerit formido conſumpta, quædam iam de præſumptione veniæ ſecuritas naſcitur.*

Conſcientia bona vnde cognoſcatur.

Sanctus item Leo fusè docet inhabitare Deum animas, quæ virtutibus omnibus affluunt. Sic ille ſermon. 8. in die Epiphaniæ: *Qui experiri cupit an in ipſo Deus habitet, de quo dicitur: Mirabilis Deus in Sanctis ſuis; ſincero examine cordis ſui interiora diſcutiat, & ſagaciter quærat, qua humilitate reſiſtat ſuperbiæ, qua beneuolentia obluctetur inuidiæ, quamque bonis delectetur alienis: an pro malo non cupiat malum reddere, malitque multas obliuiſci iniurias, quàm imaginem & ſimilitudinem ſui conditoris amittere, qui omnes ad cognitionem ſui generalibus incitans donis, pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, & ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos. Ac ne in multis laboret ſolita diſcretionis inſpectio, ipſam matrem virtutum omnium charitatem in ſecretis ſuæ mentis inquirat, & ſi in ea dilectionem Dei & proximi toto corde intentè reperit, ita vt etiam inimicis ſuis eadem velit tribui, quæ ſibi optat impendi. Quiſquis huiuſmodi eſt, Deum & rectorem & habitatorem ſui eſſe non dubitet, quem tantò magnificentiùs recipit, quantò magis non in ſe ſed in Domino gloriatur.* Hæc ille.

Conſcientiã bonam Deus inhabitat.

Conſcientia bona qua ratione concilietur.

Bernardus etiam expertus quàm ſuauis ſit Dominus, & quàm bonus Iſraël Deus his qui recto ſunt corde, ſuas delicias in aliena perſona nobis expreſſit, ita ſonans ſermone 69. *Prorſus habet Eccleſia ſpirituales ſuos, qui non modò fideliter ſed & fiducialiter agant in eo, cum Deo quaſi cum amico loquentes, teſtimonium illis perhibente conſcientiâ gloriæ eius. Quinam illi ſint, id quidem penes Deum. Tu verò audi, qualem te eſſe oporteat, ſi talis vis eſſe. Quod tamen dixerim, non quaſi expertus, ſed quaſi experiri cupiens: Da mihi animam nihil amantem præter Deum, & quod propter Deum amandum eſt; cui viuere Chriſtus non tantùm ſit, ſed & diu iam fuerit, cui ſtudio & otio prouidere Deum in conſpectu ſuo ſemper, cui ſollicitè ambulare cum Domino Deo ſuo, non dico magna, ſed vna voluntas ſit, & facultas non deſit. Da inquam talem animam, & ego non nego dignam ſponſi cura, Maieſtatis reſpectu, Dominantis fauore, ſollicitudine gubernantis, & ſi voluerit gloriari, non erit inſipiens. Tantùm vt qui gloriatur in Domino glorietur.*

Conſcientiæ bonæ nota.

Rurſus ille notam deſignare volens indubiam præſentiæ Dei in anima per gratiæ illapſum, has in eodem ſermone voces edidit: *Si ſenſero aperiri mihi ſenſum, vt intelligam Scripturas, aut ſermonem ſapientiæ quaſi ebullire ex intimis: aut infuſo lumine deſuper reuelari myſteria; aut certè expandi mihi quaſi quoddam largiſſimum cœli gremium, & vberiores deſurſum defluere animo meditationum imbres: Non ambigo ſponſum adeſſe. Verbi ſiquidem copiæ ſunt, & de plenitudine eius iſta accepimus.* Hæc ille.

Animæ pœnitenti, cui diuinus amor & lacrymæ

Ex Symbolis. Conſcientia bona quomodo perennare queat.

crymæ conciliauere decus tantum, aſſignare placet ſymbolum, cuius eſt Villaua memor libro ſymbolorum. Expreſſit ille ſoli expoſitum lilium, deſuper effluxo rore madens, hoc titulo appenſo flori: FIRMAT SOL, EDVCAT IMBER. Si pœnitens homo floris inſtar ſuaui odore fragrat, habet à Sole, Deo ſcilicet, illud omne gratum, quo arridet atque viget. Lacrymas adiiciat & exoſus vitam præteritam, flendo næuos animæ detergat, recta ſicut lilij ſtipes erit anima, & apud eam illibata Dei gratia perennabit. Pœnitentis enim animæ ſors beata penes Solis radios eſt, id eſt, gratiæ influxum, & lacrymas contritionis indices. Siquidem hanc FIRMAT SOL, EDVCAT IMBER.

Finalis impænitentia homines obnoxios morti æternæ facit.

In hæc verba:

In peccato veſtro moriemini.

§. IV.

Ex Medicina, SS. Patribus, Ex Theologia, Vtroque Iure, Variis Historiis, et Symbolis.

Mors repentina vnde colligatur. Ex Medicina.

Hippocrates affirmat, eos morte repentina mori, quos deliquia cordis crebrò petunt & proſternunt: etenim fatiſcens natura nequit illa graui recurrente malo diu reſiſtere; quippe vires eius ita ſæpe attritæ demum penitus abſorbentur. Sic ille medicorum facilè Princeps: Καρδίης ἄλγημα πρεσβυτέρῳ πυκνῶς ἐπιφοιτέον θάνατον ἐξαπιναῖον σημαίνει. Id eſt. *Dolorificum cordis malum, ætate iam grandi, crebrò reuertens, repentinam mortem ſignificat.* Lib. 2. Coacarum cap. 11. prænot. 15.

Peccatum quare dicatur delictũ. Reprobationis indicium quale. Ex SS. Patribus.

In moralibus, peccatum eſt graue deliquium cordis: Cùm namque ſuum affectum homo Deo negat, vt illum creaturæ dedat, cor delinquit, vnde & peccatum, delictum, quaſi cordis deliquium congruo nomine nuncupatur. Quando frequens eſt homo tali in deliquio, obduratur eius anima, gratiæ diuinæ prorſus incuria, & obſtinata facit ſe peccatis pluribus obnoxiam; & inde ferè licet inferre, talem animam, quam peccandi conſuetudo fecit abſolutè Deo exoſam, in lethali crimine morituram. Etenim peccata refricata Deum obſtringunt ad reprobationem hominum. Vt eruditè docet libri de prædeſtinatione & gratia auctor apud Auguſtinum cap. 9. *Deus* (inquit) *à leui præceptorum ſuorum iugo, lenique ſarcina recedentes, & ad duriſſimam peccati ſeruitutem liberæ voluntatis arbitrio defluentes ſecundum ſuam iuſtitiam derelinquit. Ipſe derelinquentes deſerit, reſiſtentes indurat, contemnentes condemnat.* Rurſus eodem lib. cap. 13. *De his quibus pœnam ſeueritas iuſta decreuerat, ſecundum ineffabilem occultæ diſpoſitionis miſericordiam elegit vaſa, quæ faceret in honorem, & alios à ventura ira dono gratuitæ vocationis abſoluit, alios verò ad æqualitatis iudicium reſeruauit; nulli tamen agnoſcendæ veritatis abſtulit facultatem, & ita plenitudo diuinæ preſcientiæ, in alios manente iuſtitia, in alios gratia profluente completa eſt.* Iterum Auguſtinus in libro 83. quæſtionum, quæſtione 68. expendens illum textum Pauli ad Rom. 9. *Suſtinuit in multa patientia*; Ille ſuo ex abundante penu ſubiicit hæc: *Per hoc quod dicit; in multa patientia, ſatis ſignificare videtur priora peccata.* Idem epiſtola 106. *Propter illud quod inconcuſſum tenetur, non eſſe iniquitatem apud Deum, neminem obdurari niſi meritò nouerimus, quamuis nullus iuſtificetur ſuis meritis præcedentibus.*

Conciount & alij Patres refundentes reprobationem hominum in peccata illorum præuiſa, ſine quibus homo minimè reprobatur. Fulgentius lib. 1. ad Monimum verſans cauſam reprobationis hominum nequam, ita fatur: *Vt non adiuuentur à Deo, in ipſis cauſa eſt, non in Deo.* Proſper idem planè dicit libro reſponſionum ad Gallorum capitula, in ſententia ſuper cap. 7. Sic ille: *Gratia Dei non priùs eos deſeruit, quàm ab eis deſereretur. Et quia hoc ipſos voluntaria facturos defectione præuidit, ideo in prædeſtinationis electione illos non habuit.*

Ex Variis Historiis. Iuliani apoſtatæ ſtatua icta fulmine.

Iulianus Imperator apoſtata, Dei oſor acerrimus, in Panadea ciuitate ſuam ſtatuam iuſſit eo in loco poni vnde priùs abſtulerat imaginem Chriſti, quam deſertor ille procul abiecerat. Sed Chriſto ſcelus & ſacrilegium hoc vindicante, fuit fulmine icta viri nequam ſtatua, & in fruſta minima conquaſſata. Prodigium hoc inſigne refert hiſtoria Imperialis ſub ann. 362. Neminem reprobationis cenſura ferit, præter eos, qui in corde ſuo creaturas ſubſtituere loco Dei, cuius ſimilitudo micat in corde quando flagrat amore Dei, vt contrà, ſedem hanc diuinam occupant res aliæ, ſi has aliquando Deo reprobus anteponat.

Valentis Imperatoris flagella vnde fuerint.

Peccata Deum obſtringere ad hoc fulmen intorquendum contra reos homines, exemplo patet flagellorum, quæ multa ſæpe Deus infligit noxiis hominibus, vt Valenti Imperatori Ariano dixit opportunè pius quidam & illuſtris homo, videns illum in deſperationem actum ob clades ei illatas à Barbaris. Sic ille ſuum Principem impium affatus eſt: O Imperator, te ipſum carpe velut cauſam malorum, quæ vndequaque tibi accidunt. Adhæres hæreticis, quibuſque bonis infenſus es, ideoque Deus iuſtè ſæuit in te ſicut in perduellem, & auitæ fidei deſertorem. Ita hiſtoria Imperialis ſub an. 378.

Reprobis nulla prorſus cauſa ſubeſt planctus & lamenti contra Deum, eò quòd non cenſentur in libro vitæ cum electis: quippe vita eorum iniqua Deum coëgit ad ferendam ſententiam capitis in illos, vt ſceleſtos, & diuinæ gratiæ contemptores.

Henrici IV. Imperatoris vita mala præſagita.

Alio planè modo Deus à longe videt homines, quàm Agnes olim Imperatrix adhuc prægnans dormiendo vidit in ſomnis filium ſuum Henricum Quartum Imperatorem. Illa ſuo ex vtero prodire vidit vnum trucem atque ferum draconem, vnde malum ſumpſit omen, ſuſpicata prolem fore plenam veneno mortifero. Coniecturæ fidem iniqua vita fecit Henrici, nati in perniciem Eccleſiæ, quam multis cladibus afflixit; & æuo ſuo toto impiè diuexauit. Hiſtoria Imperialis hoc oſtentum refert anno 1055. Nota, matrem Henrici draconem vidiſſe priuſ-

quam Henrici nefarios actus : Sed longè ſecus apud Deum agitur. Is ab æterno vidit reproborum peccata priuſquam mitteret ad dracones. Hominum peccata Deo obiecta ab æterno durum hoc damnationis decretum contra nequam hæc capita condiderunt.

Sed vt omnem in hoc argumento demam errandi anſam, ex profeſſo volo Deum liberare à maledicto, cui Caluinus eum iniquè fecit obnoxium, dicendo, malos ideo damnari, quia prouidentia diuina mouet eorum corda, & inclinat ad peccandum. Sic crocitat hic blaſphemus lib. 3. Inſtitutionum cap. 24. Operæpretium eſt explicare totam reprobationis rationem, & ſeriem, vt impij Caluini dogmata refellamus.

Ex Theologia. Reprobatio quid ſit.

Præeunte Thoma duce dico, Reprobationem eſſe actum diuini intellectus, quo firmiter Deus ſtatuit reproborum peccata permittere (non dando eis videlicet ſingularem gratiam, qua ab iis liberarentur) & propter hæc peccata illos à regno cœleſti excludere, ac punire in æternum. Cum hac intellectus diuini operatione, in qua formaliter eſt ſita ratio reprobationis, eſt annexa quædam diuinæ voluntatis operatio, quæ etiam id ſuo tempore mandatur executioni, quod eſt conſtitutum erga reprobos per illam operationem intellectus. Ita Thomas 1. p. qu. 13. art. 3.

Reprobatio an aliquid dicat poſitiuū in Deo.

Scotus ait, in hac permiſſione peccatorum reprobi, ſe habere Deum merè negatiuè, quia ſubodoratur ibi alioquin quidpiam in diuina bonitate nimis auſterum, quod omnino procul abeſt, ſi dicamus eum ſe habere tali in reprobatione animæ negatiuè 1. diſt. 41. qu. vnic. Thomas verò ſecus ait, habere Dei permiſſionem hanc præfatam actum poſitiuum intellectus & voluntatis.

Rom. 9. Reprobatio quomodo induret corda.

Stare Thomæ à partibus videtur Paulus ad Romanos, ita Deum commemorans: *Cuius vult miſeretur, & quem vult indurat*. Quibus verbis Apoſtolus videtur ſignificare, Deum ſpeciali actu voluntatis ſuæ denegare malis, id eſt reprobis, gratiam illam ſingularem, quæ hæc obdurata nequam hominum corda poterat emollire. Etenim denegare talis gratiæ influxum, perinde ſanè eſt ac indurare corda ſicut expreſsè docet his terminis Auguſtinus : *Non obdurat Deus impertiendo malitiam, ſed non impertiendo miſericordiam*. Hæc ille lib. 1. ad Simplicianum, qu. 1. & epiſt. 105. Rurſus vbi ſuprà, vocat Apoſtolus reprobationem odium, repetens illud Malachiæ : *Eſau odio habui*. Eſt autem odium actus poſitiuus. Præterea, permiſſio illa Dei eſt iuſtiſſima : Ergo cadit in actum poſitiuum intellectus & voluntatis Dei, nec quidpiam omnino Deo incongruum aut diſſonum inuoluit, vnde pius quiſquam debeat abhorrere.

Malach. 1.

Reprobationis effectus qui ſint.

Itaque reprobationis effectus ſunt duo, ſcilicet permiſſio peccatorum reprobi, & punitio eius. Ipſa verò reprobi peccata, ſicut non ſunt effectus Dei, ita neque etiam reprobationis, vt quæ eſt quædam pars prouidentiæ diuinæ. Liquidè Paulus ait, *Deum ſuſtinere in multa patientia vaſa iræ parata in interitum*. Vnde patet, eum non cauſam eſſe rei, quam patitur ægrè, quaſi vim patiens, reproborum crimina tolerando.

Rom. 9.

Reprobi induratio & excæcatio vnde ſint.

Præterea induratio & excæcatio reprobi non ſunt reprobationis effectus diſtincti ab illa permiſſione, penes quam eſt reprobatio ; ſed ſunt ipſa Dei permiſſio quatenus per eam ſubtrahitur reprobo peculiaris gratia ; qua influente cæcus illuminaretur eius intellectus, & cordis intima mollirentur.

Sed quia vox cauſæ, nomen æquiuocum eſt, ne cui fortè nomen hoc imponat, dico triplex eſſe genus cauſæ ſpectandum in tractatu reprobationis, videlicet cauſam efficientem, finalem, & meritoriam. Reprobationis efficiens cauſa, Dei voluntas eſt, iuxta locum iſtum Pauli ad Romanos : *Quem vult indurat*. Cauſa finalis eſt, oſtenſio iuſtitiæ diuinæ, ſicut inſinuat Apoſtolus hoc contextu : *Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ*. In duabus hiſce cauſis reprobationis conueniunt omnes ; ſed in aſſignanda meritoria cauſa ſibi non conſtant omnes. Inueſtigare talem cauſam perinde eſt ac quærere, An ex parte reprobi cauſa detur reprobationis conſideratæ ſuos ſecundùm effectus omnes, ſcilicet ſecundùm permiſſionem peccatorum, denegationem gratiæ ſpecialis, indurationem, excæcationem, & punitionem. Caluinus, & ſequaces eius errorum architecti dicunt, in damnato nihil eſſe, quod ab æterno Deum mouerit ad eum ſecernendum à numero electorum, & proinde Deum accuſant vt auctorem atque cauſam omnium criminum, quæ per immane nefas à reprobis in hoc ſæculo perpetrantur.

Rom. 9. Reprobationis cauſa efficiens & finalis. Rom. 9.

Reprobationis meritoria cauſa quænam ſit.

Ab hac blaſphemia Catholici abhorrent ; & affirmant, mortifera peccata quibus, moriendo mali & reprobi ſunt obnoxij, meritoriam cauſam eſſe talis reprobationis : quippe Deo obiiciuntur reprobi ab æterno ſicut rei & noxij, quorum præſcita peccata ſuis auctoribus conciſcunt inſigne malum, quod reprobatio inuoluit. Et profectò Deum aliquos imò ferè innumeros homines reprobare ſine reſpectu ad finalem eorum impœnitentiam, res eſt à bonitate Dei penitus aliena. Alioquin Scriptura Sacra gratis & fruſtra ſæpe Deum induceret vt ſitientem ſalutem omnium animarum.

Huic veritati orthodoxæ litant iſti textus. Tob. 3. *Non delectaris in perditionibus noſtris*. Prou. 8. *Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum*. Iſa. 65. *Expandi manus meas tota die ad populum non credentem*. Idem. *Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum*. Rurſus : *Heu conſolabor de hoſtibus meis*. Hunc verſando locum Hieronymus ait : *Plangit delinquentes*. Quod reuera Deus non faceret, ſi ſponte malos non attentâ vitâ eorum nefariâ, ante omnia ſæcula reprobaſſet. Quàm ſit opus illud ab ipſo procul ait apud Ezechielem hoc lamento: *Numquid voluntatis meæ eſt mors impij*. Clariùs ipſe Deus agens in humanis ait apud Matth. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos*. Rurſus idem benignus & miſericors affirmat ſe adhibuiſſe ſuam omnem induſtriam, vt à perditione ciues Ieruſalem eriperet. *Quoties* (inquit) *volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti*. Spectat eò locus hic Oſeæ : *Perditio tua Iſrael : tantummodo in me auxilium tuum*. Concolor eſt textus ad Romanos : *Benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit*. Ad Timotheum : *Vult omnes homines ſaluos fieri*. Petrus item ex ſua ſede nodum hunc diſſoluit, ita fatus : *Patienter agit propter vos, nolens aliquem perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti*. Non per Deum ſtare,

Tob. 3. Prou. 8. Iſa. 65. Iſa. 59. Iſa. 1. Ezech. 18.

Matth. 11. Matth. 23. Oſea 1. Rom. 2. 1. Tim 2. 2. Pet 3.

quin

quin ſaluetur homo, liquet etiam ipſios ore Dei, cuius etiam eſt effatum iſtud Apocal. 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo. Si quis aperuerit mihi ianuam.*

Apoc. 3.

Eſſent fruſtra voces iſtæ Dei ex Scriptura notæ, niſi ex reprobi parte Deus haberet vndè malis eum æternis addiceret, illum ſecernendo procul à ſerie ſaluandorum. Medicus non detrectat ægro remedia oportuna dare, niſi quando videt ei inſtare diem extremum. Tooc præuiſâ malè habentis morte, ſuam opem ferre oegat. Ita Deus præſcius omnium peccatorum, quæ perpetrare debent reprobi, iuſtè negat eis gratiam illam ſingularem, qua mediante ſuam poſſent ſortem miſeram eoitare. In hoc argumento placet iſtc vetus aphoriſmus Hippocratis: Ε'μβρυα τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσι ἀριστεροῖσι μᾶλλον. Id eſt. *Fœtus, qui mares ſunt in dextera veteri parte; qui verò fœmina, in ſiniſtra magis continentur.* In dextra Dei ſunt electi; qui maſculinè ſeu geoeroſè viuunt; Reprobi verò, quia fœmioarum more vitam agunt comptulam, deſidem, & inertem, in illa parte ſiti ſunt, quam aphoriſmo quadrageſimo octauo libri quinti Hippocrates fœminis aſſignat. Denotat hæc pars ſiniſtra locum inferoi, qui ab æterno reis & reprobis eſt decretus, eò quòd ab æterno Deus præuidit eos non virili more vitam acturos in virtutum praxi, ſed fœminarum more ſuis ſenſibus indolturos.

Ex Medicina.
Maris in vtero ſitus.

Herodes Tetrarcha, cæde Ioannis Baptiſtæ notus homo velut inglorius atque neqoam, qui & Chriſtum ſpreuit ea die qua paſſus eſt, ardens inuidia in Aggrippam, feſtinè Romam ſe contulit. Sed præuenit eum Agrippa ſuis literis, illum faciendo oorum Imperatori Caligulæ, qui conſcius ita vitæ iniquæ Regis Herodis antequam ille Romam accederet, appulſom ſpoliauit infulis, & titulis inſignibus iuſſitque cito citius exulare. Ita Ioſephus lib. 18. Antiquitatum cap. 9. Ea propè ratione Deus ab æterno vidit omoe nefas perpetrandum à reprobis, eſto lucis huius vſuram nondum acceperint, ideoque velut exules à paradiſo procul agit eos, quos ſcit lethali pollotos crimine morituros.

Ex Hiſtoria.
Herodes à Caligula mittitur in exilium.

Sozomenus ait lib. 4. cap. 11. Arſacium confeſſorem prædixiſſe cladem vrbis Nicomediæ, ſed fuiſſe Vatis huius omen & præſagium irriſum. Hic Numine afflatus homo tulit ſententiam ruinæ loco illi inſtantis, quæ ſortita fuit effectum ſuum, funditus corruente tota hac perfida ciuitate. Non idcirco locus ille foit euerſus, eò quòd præſciuit homo Dei, imminere malum illud extremum; ſed prædixit ei imminere fatum hoc ſupremom, quia peccata, quibus erat hæc vrbs obſtricta, Dei flagella hæc horrenda manuſque vitæ nefandæ duras vindices expetebant. Hiſtoriæ præfatæ lumen aliquod adiiciunt tenebris, quas huic materiæ offudere quidam Doctores, cunctantes affirroare, Deum homines aliquos reprobare ſolo eo nomine, quòd eſſent præoccupati mortifero ſcelere perituri.

Nicomediæ vrbis euerſio.

Non erit abs re ſanctos audire Patres illud dogma de reprobatione ſuo etiam adiecto calculo ſancientes. Auguſtinus lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. Apoſtoli verſando voces: *Eſau odio habui*, Scribit eruditè, Deum Eſau non odiſſe ab æterno, quia Eſau erat, ſed quia hic obduratus homo ferus atque reus, vtpote vitiis pluribus implexus ei obiectus erat habitu peccatoris. Sic ille: *Non igitur Deus Eſau hominem odit, ſed odit Deus Eſau peccatorem.* Secundò Paulus ibidem ait: *Quem vult indurat.* Induratio autem illa, ſicut præfatus ſum, eſt ipſa permiſſio peccatorum. At neminem Deus vult obducere callum in peccatis, quod perinde eſt ac obdurari, qoin perpetrata priùs crimina ſupponantur. Tertiò ſubdit Apoſtolus, velle Deum oſtendere iram, & vindictam ſuſtinendo malos in molta patientia. Vnde clarè liquet, eius præuideri peccata, cuius eſt reprobatio. Spectat eò Fulgentius, quando libro primo ad Moninum hæc ſcribit: *Quaſo, Monime chariſſime, vt hunc locum Apoſtoli diligenter attendas. Notum namque eſt, iram Dei dici non poſſe, niſi vbi creditur iniquitas præceſſiſſe.* Quartò demum Apoſtolus expreſſis verbis ait, cauſam reprobationis Iudæorum fuiſſe infidelitatem eorum *Iſraël autem* (inquit) *ſectando legem iuſtitiæ, in legem iuſtitiæ non peruenit, Quare? quia non ex fide.* Item ad Romanos: *Dices; fracti ſunt rami vt ego inſerar. Benè propter incredulitatem fracti ſunt. Tu autem fide ſtas; noli altum ſapere, ſed time.* Rom. 11.

Ex SS. Patribus.
Rom. 9.

Quàm benè concordent Scriptura Sacra, Patres, & ratio, videamos. Auguſtinus libro de bono perſeuerantiæ, cap. 6. ita ſuam de reprobatione dicit ſententiam: *Voluntate ſua quiſque deſerit Deum, vt meritò deſeratur à Deo, quis hoc negat?* Capite vndecimo eiuſdem libri: *Inueſtigabilis eſt Dei miſericordia, qua cuius vult miſeretur, nullis eius præcedentibus meritis; & inueſtigabilis veritas, qua quem vult indurat, eius quidem præcedentibus meritis, ſed cum eo cuius miſeretur plerumque communibus.* Rurſus ille libro de gratia & libero arbitrio cap. 21. *Fixum debet eſſe & immobile in corde veſtro, quòd non eſt iniquitas apud Deum; ac per hoc cùm legitis in literis veritatis, à Deo ſeduci homines, aut obdurari corda eorum, nolite dubitare præceſſiſſe mala merita eorum, vt iuſtè iſta paterentur.* cap. 23. eiuſdem libri: *Quando auditis dicentem Dominum Ezechielis 14. Ego Dominus ſeduxi Prophetam illum; & quod ait Apoſtolus ad Romanos 9. Cuius vult miſeretur, & quem vult indurat; in eo quem permittit ſeduci, vel indurari, mala eius merita credite; in eo verò cuius miſeretur, gratiam Dei non reddentis mala pro malis, ſed bona pro malis, fideliter, & indubitanter agnoſcite.* Libro de bono perſeuerantiæ cap. 8. *Qui liberatur, gratiam diligat, qui non liberatur, debitum agnoſcat.* Ezech. 14.

Sententiis hiſce Patrum accedit & ratio valde potens, clarè probans, damnatorum peccata priùs à Deo ſcita quàm patrata, fuiſſe cauſam meritoriam reprobationis, & non meram duntaxat huius benigni & clementis Domini voluntatem. Si ſponte ſua ſola Deus abſque vllo reſpectu ad peccata reos & iniquos reprobaſſet; profectò minor eſſet oumerus reproborum, quàm eorum, quorum nomina ſunt inſcripta libro vitæ: ſed Chriſti ipſius ore ſcimus Matth. 7. & 22. eſſe plores damnaodos, quàm ſaluandos. Nam dixit ille, latam eſſe viam, quæ ad perditionem ducit, & multos eam inire viam, & ſecus iter arctum eſſe ducens ad vitam, & à paucis iter illud congruè viuendo teri. Ergo Deus non vltro ſine præuiſione peccatorum tot & tanta capita reprobauit.

Reprobationis cauſam meritoriam eſſe peccata.

Pſal.144. Deus eſt ad miſerendum propenſior, quàm ad plectendum.

Propenſiorem eſſe Deum ad ſaluandum, quàm damnandum, regius Pſaltes ſonorè canit, Ecce ſuaue melos eius: *Suauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Eccleſiaſt. 13. *Non concupiſcit Deus multitudinem filiorum infidelium, & inutilium.* Cùm ergo plures ſint reprobi, quàm electi; profectò patet, eorum peccata talem reprobationem factam ante condita ſæcula meruiſſe.

Quia veritas iſta ſuos habet æmulos, rurſus eam ſtabilire placet auctoritate vni inſignis, ſcilicet Auguſtini, quem Caluinus ipſe pluris facit quàm cæterum aliorum etiam magni nominis Auctorum, & Doctorum. Ecce vocem Auguſtini epiſt. 105. *Quærimus meritum obdurationis, & inuenimus. Meritò namque peccati vniuerſa maſſa damnata eſt. Quærimus autem meritum miſericordiæ, nec inuenimus, quia nullum eſt, ne gratia euacuetur, ſi non gratis donatur, ſed meritis redditur.* Rurſus ibi refricans præfata, ſibi conſtat ita loquens: *Quibus Deus miſericordiam non impertitur, vt non impertiatur merentur.* Lib. 1. ad Simplicianum, quæſt. 2. *Ille cui ſubuenit, & ille quem deſerit, ex eadem maſſa ſunt peccatorum. Et quamuis debeat vtrerque ſupplicium, ab vno tamen exigitur, alteri donatur.* Hactenus Auguſtinus.

Reprobationis abyſſus à nullo poteſt penetrari.

Eſt quidpiam in reprobatione, graue viris etiam doctis faceſſens negotium. Non occurrit enim ratio, quare Deus ex duobus qui æqualiter peccauere pœnas æternas vni decernat eum reprobando, alij verò ſecus gratiam impertiat, qua mediante ſibi æterna præmia comparabit. Fateor hanc abyſſum eſſe nimis altam, vt hanc poſſit homo ſubire ſine periculo. Etenim alta Dei iudicia non duntaxat homo, imò neque ſagax penetrare poteſt ſpiritus Angelorum. Multa Deus voluit eſſe nobis inuia, vt adoremus eius decreta, quibus nulla ſubeſſe poteſt iniuſtitiæ ſuſpicio. Quippe ſicut ait Auguſtinus, *Non poteſt eſſe iniuſtum, quod placuit iuſto.* Et rurſus lib. 1. ad Simplicianum, qu. 2. *Nunquid iniquitas eſt apud Deum exigentem à quo placet, donantem cui placet? qui nequaquam exigit indebitum. Nequaquam donat alienum.*

Reprobando Deus eſt iuſtus.

Auguſtinus ipſe docet qua ratione ſuum quiſque debet tributum pendere iuſtitiæ huic diuinæ, ſua etiam fulmina in reprobos intorquenti. Sic ille lib. de prædeſtinatione & gratia, cap. 14. *Dic quicunque condemnaris: Iuſtus es, Domine, in omnibus, quæ feciſti nobis, & iudicia tua omnia vera. In veritate enim, & iudicio omnia hæc ſuperinduxiſti propter peccata noſtra.* Et cap. 5. libri eiuſdem: *Præſciuit nos eius diuinitas, ſapientia condidit, iuſtitia damnauit, miſericordia liberauit.*

Hanc reprobationis vnius potius quàm alterius cauſam, & indaginem, omnem hominum captum ſuperare docet idem Sanctus & emeritus doctor lib. de bono perſeuerantiæ cap. 11.

Reprobationis arcana debent nos humiliare.

Sic ille: *Cur illis potius quàm illis detur, quis cognouit ſenſum Domini?* Epiſtola item 105. opportunè monet abſtinendum eſſe tali à ſcrutinio: *Neminem* (inquit) *Deus liberat niſi gratuitâ miſericordiâ, & neminem damnat niſi æquiſſimâ veritate. Cur autem illum potius quàm illum liberet, ſcrutetur qui poteſt iudiciorum eius tam magnum profundum? Veruntamen caueat præcipitium.* Concolor eſt huic ratio, quam inculcat idem, vt non tentet homo Dei iudicia diſcutere. Sic ille lib. 1. ad Simplicianum qu. 2. *Quare huic ita, & huic non ita? Homo quis es, qui reſpondeas Deo?* Illud idem inſinuat vt rem magni ponderis & momenti libro de correptione & gratia cap. 5. *Cur iſti ſic, illi aliter; atque alij aliter diuerſis & innumerabilibus modis vocentur vt reformentur, abſit vt dicamus iudicium luti eſſe debere, ſed figuli.* Hactenus ille, cuius faxit Deus vt fiamus conſilio optimo cautiores.

Reprobationis concordia cum libero arbitrio.

Alter item ſcopulus, in quem plerique fœdè & turpiter impingunt, eſt præſcientiæ Dei concordia cum libero arbitrio. Cùm namque Dei decreta ſuum ſemper ſortiantur effectum; qua ratione poteſt homo reprobatus iram declinare Dei? Hæc quæſtio multorum animos pulſando, dedit anſam liberè peccandi, ac proinde ſibi viam omnem ad procurandam ſalutem animæ præcludendi. Eſt profectò talis etiam perquiſitio periculoſa, quia diſtrahit animos ancipites & neſcios an ſint reprobi vel electi. Contra virus hoc lethale præſens remedium eſt, refricare ſæpe ſuo animo hoc ſalutare Dei in humanis conſilium: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Compendioſa via hæc eſt ad ſalutem. Gratiam vnicuique Deus idoneam impertit, ſi ſe ſicut par eſt aptare velit ad influxum eius. Quid ergo deſes cunctatur homo vitam componere ex præſcripto mandatorum Dei? Fingit laborem in præcepto, dicens, nihil prodeſſe vitam innoxiam illis qui ſunt ante ſæcula reprobati. Hoc diaboli faſcino deluſus homo ſuo genio indulget; & eſto Deus quandoque rei animum pulſet & inducat ad pœnitentiam; anima peccatis aſſueta morem gerere cunctatur, & ſic inquinata perit & moritur; vitio præualente.

EX IVRE CIVILI. Epiſcopis olim cura fuit diſtributionis aquæ.

Cæſareo Iure, penes Epiſcopum cura fuit diſtributionis aquæ publicæ. Ecce legem ab Imperatore Iuſtiniano latam: *Iidem inquirant de aquarum diſtributione, quæ ſacra aliqua forma cuique pertineat, vt ne hic plus, ille minus habeat quàm ei competit.* Lege de his, §. Iidem, Cod. de epiſcopali audientia, lib. 1. tit. 4. leg. 26. Reuera Deum cura maior ſollicitat circa ſacræ ſuæ aquæ influxum; ne fortè deſit illa reis & electis; gratia diuina bonos atque malos alluit; iſtâ tamen differentiâ, vt gratia illa ſolùm ſit ſufficiens reprobis, & efficax electis, eius obſequio dignandis aliquando Dei aſpectu. Cùm ergo Deus abundè pluat ſuper iuſtos & iniuſtos, nemo niſi iniquè poteſt de ſua reprobatione queri: quippe Deus nemini recuſat ea auxilia, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem animæ procurandam. Sed quia ſpreuit homo iuge Dei auxilium, tandem gratia illâ cadit quam neglexit, & differendo ſuam pœnitentiam hoc meretur, ſcilicet vt improuiſa morte cedat fatis, & iuxta Dei decretum æternum, caſtigandus æterno ſupplicio, ad horrenda miſer tartara detrudatur.

Ingratitudo à iure punita.

O vtinam quiſque ſuo volueret animo, quando Deus inſpirat ei ſenſum pœnitendi, fortè forte vicem vltimam hanc, quæ ſpreta reum efficiet gehennæ æternæ, exſiccando riuos & latices diuinæ gratiæ, quos contempſit largiter influentes. Vtroque Iure cadit gratiâ acceptâ reus ingratitudinis. Ecce legem conditam à Conſtantino Imperatore. *Si manumiſſus ingratus circa patronum ſuum extiterit, & quadam iactantiâ vel contumaciâ ceruicem aduerſus eum erexerit, aut lenis offenſæ contraxerit culpam: à patrono*

rurſus

rurſus ſub imperium ditionémque mittatur. Leg. Si manumiſſus, Cod. De libertis, & eorum libertis, lib. 5. tit. 7. leg. 2. Hominem in Baptiſmo Deus à ſeruitute fecit liberum, & de peccati ſeruo ſuos inter filios adoptiuos aſſumpſit; ſed ille rationis vſum nactus ita Dei beneficium ſpreuit, & alias inſuper gratias adiectas, vt illum Deus addixerit damnatorum miſeræ ſeruituti.

Iob. 15. Reprobi hominis deſcriptio.

Vide viri huius ingrati inſolentiam egregiè deſcriptam à Spiritu Sancto, libri Iob cap. 15. *Tetendit aduerſus Deum manum ſuam, & contra Omnipotentem roboratus eſt. Cucurrit aduerſus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus eſt.* Ecce rei & ingrati hominis ſupplicium: *Non ditabitur nec perſeuerabit ſubſtantia eius, nec mittet in terra radicem ſuam. Non recedet de tenebris, ramos eius areſaciet flamma, & auferetur ſpiritu oris ſui.*

Ex Ivre Canonico. Ingratus gratiâ accepta cadit.

Canonico etiam Iure reus ingratitudinis caſtigatur vti Iure Cæſareo. Ecce decretalem Gregorij IX. *Propter eius ingratitudinem, in quem liberalitas eſt collata, donatoris perſona de rigore iuris eam potuit reuocare.* Cap. Propter, de donationibus, lib. 3. Decretal. tit. 24. cap. 10. Ita Deus ſuſpendit gratiæ illapſum à reprobo, quem ingratitudo ipſius fecit eiuſdem gratiæ deſertorem.

Ex Symbolis.

Quantumuis ergo duret æuo in iſto nequam homo ſuo genio indulgens, tandem aliquando Dei incidet in ſecurim, quæ flammis æternis addicet hanc exciſam arborem infœcundam. Vnde credo fore reo & reprobo cuique bene aptum ſymbolum, cuius meminit Ferrus in theatro ſuo, vbi ſecuri ad radices arboris intortæ voces iſtas adiicit: Iam spatio dvrata, div nvnc concidit ictv. Quandoque mali & ſceleſti perennare ſolent, & in labore hominum non ſunt; ſed inſtante fato cœlitus aſſignato cadit in orcum eorum anima infelix; quodque ciet lacrymas, ille caſus eſt omnis ſolaminis expers, ac proinde iugi planctu eſt eo maximè nomine deplorandus. Vnde licet ei aptare cæſæ arboris effigiem cum lemmate inſcripto velut epitaphio animæ reprobatæ. Illa namque ſuo æuo inalè tranſacto luit pœnas, & has interminas. Hoc igitur eſto reæ animæ lugubre monumentum. Iam spatio dvrata div nvnc concidit ictv.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Ioan. 8.

Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum.

Hominum infirmitas quanta.

Hac homilia infirmitas humanæ naturæ nota fiet, vt deprehenſo malo quærat homo congrua remedia, quæ & hîc ego ſubiiciam, ne laboret æger, morbo ſuo diuturno & à nouercante natura ſato vera & ſalutaria pharmaca conquirendo.

Dicam primò; rebus omnibus eſſe familiare, ſuam originem ſapere, atque ſui ortus aliquas præferre notas tanquam ſtemmata familiæ, vnde ſuum eſſe trahunt. Hominis caro fuit tellure ſata & compacta; ideoque memor huius originis terrena caro totum hominem deorſum inclinat, & vergit eò faciliùs, quò premitur ampliùs pondere peccatorum.

Homo cœli quanam poſſit induſtria conſcendere.

Dicam ſecundò, hominum naturam fuiſſe puram & ſinceram editam in Chriſto, quia de peccati fermento nihil contraxit, ac proinde verè dici poſſe talem hominem eſſe de ſupernis, cùm terra ſuam non impreſſerit illius animæ grauitatem. Si ergo cupit homo cœlum petere quo reuera nequit aſſurgere, vtpote terrena mole grauis, Ganymedis æmuletur induſtriam fictam à Poëtis. Ille ſenis aquilæ vectus alis ad aſtra fuit euectus. Quiſquis adhæſerit Chriſto, cœlum verſus ibit, & veritatem Ganymedis fabulæ ſortietur.

SVMMA QVARTÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Ioan. 8.

Tu quis es? Dixit eis Ieſus: Principium, qui & loquor vobis.

Erit hæc homilia de Chriſto rerum omnium principio, ad quod referre debet homo ſua omnia, vt ita prima & vltima concordent, alioquin à ſcopo ſibi congruo deuiabit.

Dicam primò, Deum omnia feciſſe ſuo Verbo, ſicut ait Ioannes: *Omnia per ipſum facta ſunt.* Vnde verax illa fuit eius reſponſio Iudæis facta quærentibus, quis eſſet Ieſus, id eſt, Verbum in humanis: Ego, inquit, Principium. Vt ergo ſit homo totus teres atque rotundus, id eſt perfectus, cuncta ſua referre debet

in Chriſtum, qui eſt alpha & omega, ſiue principium & finis. Ea ratione ſibi conſulet, nec à recta via cœli poterit aberrare.

Secundò dicam, omnia referri ad Chriſtum vt ad principium atque finem, ſi auſpicando bonum aliquod opus, nos agnoſcamus eius opis & gratiæ iodigos, emendicantes eam ſuppliciter; & quicquid gloriæ à virtute manar, Chriſto ſicut auctoti gratiæ tribuendo.

FERIA TERTIA
DOMINICÆ SECVNDÆ
QVADRAGESIMÆ.
TEXTVS EVANGELII.

Ioan. 18. I. TVNC Ieſus locutns eſt ad turbas, & ad diſcipulos ſuos, dicens.
II. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi.
III. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate, & facite: ſecundùm verò opera eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciuot.

IV. Alligant enim onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem ſuo nolunt ea mouere.

V. Omnia verò opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus: dilatant enim phylacteria ſua, & magnificaor fimbrias.

VI. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis.

VII. Et ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.

VIII. Vos autem nolite vocari Rabbi: vnus enim eſt Magiſter veſter; omnes autem vos fratres eſtis.

IX. Et patrem nolite vocare vobis ſuper terram: vnus enim eſt Pater veſter qui in cœlis eſt.

X. Nec vocemini magiſtri: quia magiſter veſter vnus eſt Chriſtus.

XI. Qui maior eſt veſtrûm, erit miniſter veſter.

XII. Qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur: & qui ſe humiliauerit, exaltabitur.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

Ex varijs lingvis, ex SS. Patribvs, et ex Ratione.

INtercedit aliqua congruitas officij inter Medicos & Doctores, quam & ipſa Scriptura ſacra ſuo calculo confirmat: quippe nomen idem textus ille ſacer vtriſque affingit. Ieremias enim carpens nequitiam Iudæorum, qui incurij obedire ſuis doctoribus, vitam agebant io vitiis, hac cenſura notat hos impios iniquè ſuis vitiis indulgentes: *Nunquid reſina non eſt in Galaad, aut medicus non eſt ibi? Quare igitur non eſt obducta cicatrix filia populi mei.* Hæc ille cap. 8. Profectò cura animarum eſt medela vitam concilians: æger eſt qui laborat gnorantiâ, quam quiſquis eruditione & orthodoxa diſciplina leuat & diſcutit, æquè vices agit Medici vt Doctoris: namque ſalus vt eſt inſita doctrinæ ſinceræ, poreſt & conferri pharmaço ſalutari. Auditoribus vt & ægris hoc altè debet eſſe tenax propoſitum, ſcilicet ex præſcripto ſanæ doctrinæ ſuam vitam ioſtituere, & non ad inſtar hominum eorum, qui rem medicam exponere aut diuinæ legis placita pro fitentur. In hac cautela ſacri Euangelij hodierni præcipuus vertitur cardo: Chriſtus enim, ne Scribæ & Phariſæi incautæ plebi imponerent, ita cauit, vt doctrinæ quidem intenderent, quam ex cathedra Moyſis erant ſoliti explanare, verùm hoc ſubiecit, videlicet vt dum doctrinæ puros latices ebiberent, ab impuris eorum moribus abhorrerent. Quod perinde eſt ac ſi quis ægro ſana fore ei præcepta ſui medici prædiceret, hac cautione tamen comite, vt ab iotemperanti & obſcœno vitæ ritu, cui aſſueuit medicus, abſtineret.

Doctor eſt medicus.

Doctoris vita impia non ſectanda.

I. Ieſus

I. Ieſus locutus eſt ad turbas, & ad diſcipulos ſuos, dicens.

Nota duas claſſes fuiſſe diſcipulorum Chriſti: Vnam, in qua ſoli cenſebantur Apoſtoli; alteram verò, quæ concludebat omnes, qui ex Iudæis Chriſto manus dederant. Hos hîc alloquitur Chriſtus vt ſequaces adhuc Scribarum & Phariſæorum, ad quos recludere Scripturæ ſacræ arcana abdita pertinebat. Non fuiſſe verò directum hunc ſermonem ad Chriſti diſcipulos aliorum proceres & primares, id eſt Apoſtolos, inde patet, quòd illis cum Scribis atque Phariſæis nulla fuit prorſus conuentio: quippe ſoli Chriſto ſuo vt magiſtro & Domino iugiter adhærebant. Vnde procul erat anſa labis contrahendæ morum, quos carpebat Chriſtus inſimulando Scribas atque Phariſæos contagij omnium peccatorum. Chriſtus ergo ſolos inſtituit diſcipulos, quos non adſciuerat tanquam comites indiuiduos. Solicitus de eorum ſalute modum præſcribit conuerſandi impunè cum Scribis atque Phariſæis, ex quorum præſcripto ſuam ſinguli quique vitam debebant inſtituere. Induſtriæ omnis ei præſtitutæ fuit ſumma penes diſtinctionem doctrinæ, atque morum: namque ſicut doctrinâ ſanâ ſuos optimè initiabant diſcipulos; ita ſecus eis affricando ſuæ vitæ nequitiam, ſaluti eorum ſic peſſimè conſulebant.

II. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi.

Cathedra ius docendi ſignificat.

Chriſtus ab auctoritate Moyſis Numine afflati ſartam tectâmque docet eſſe legis diſciplinam, quam Scribæ atque Phariſæi Iudæis omnibus ex pulpito præſcribebant. Hîc cathedra Moſis ſignificat auctoritatem ſeu ius docendi. Vt ergo Moſis auctoritas ad Scribas & Phariſæos erat deuoluta, quia legis erant interpretes, idcirco benè hæc poteſtas & ius diuinæ legis explicandæ, ſedis ſeu cathedræ nomine tecenſetur. Ita nomen hoc vſurpat Hieronymus quando Papæ Damaſo ſic reſcribit: *Ego beatitudini tuæ, id eſt cathedra Petri communione conſocior.* Nota, ritum fuiſſe, vt Doctores ſtando librum Scripturæ ſacræ legerent, & poſtea ſediſſe ſuum ad arbitrium, vt ex textu prælibato ſua ſenſa plebi pangerent: Vt breuis erat prælectio textus; ita fuit à ſtantibus facta: at propoſiti textus explicatio vt prolixa fecit ius ſedendi doctoribus, ne implexas legis diuinæ tricas diſcutiendo foret animus inquies, ſtante corpore fatiſcente. Ille ritus ſtandi legendo librum, & ſedendi explicando, fuit obſeruatus à Chriſto, vices agente legis interpretis & doctoris, vt ſcribit Lucas cap. 4. *Intrauit ſecundùm conſuetudinem ſuam die ſabbati in Synagogam, & ſurrexit legere. Et traditus eſt illi liber Iſaiæ Prophetæ, & vt reuoluit librum, inuenit locum, vbi ſcriptum erat: Spiritus Domini ſuper me, &c. Et cùm plicuiſſet librum, reddidit miniſtro, & ſedit. Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta eſt hæc Scriptura in auribus veſtris.* Ex Philoſopho anima quieſcendo prudens efficitur, ideoque ſedes doctores ſingulos quoſque decet, vt ſeſſione fiant aptiores ad oracula ſua aliis explicanda.

Scribæ Iudæorum quinam fuerint.

Scribæ verò quales extiterint, vt & Phariſæi in quos Chriſtus inuehitur, res eſt ſcitu digna quia plerique errarunt in hac nomenclatura legis doctorum. Scriba, vox eſt latina, ſicut & Phariſæus vox Hebræa, quæ vt ſectam ſingularem ſignificat, ita nomen hoc ſuum retinuit in libris Hebræis, Syris, Chaldæis, Græcis, & Latinis. Scribæ verò quia in deſcribenda & explicanda Scriptura toti erant, ita apud Hebræos, Syros, Chaldæos, Græcos, & Latinos à Scriptura ſeu Scripturæ expoſitione nomen ſortiti ſunt, vt quo genuinè magis eorum indoles explicatur.

Ex linguis.

Hebræa.

Hebræi Scribas vocant סופרים *Sopherim*, id eſt, ſcribentes, ſeu exponentes, aut in numeros referentes. Radix enim Hebræa ספר *Saphar*, ſignificat, ſcribere, exponere, & referre in numeros.

Syrica. Chaldæa.

Syrus interpres vocat eos ספרא *Saphro*, à radice, *Sephar*, quæ Syris, & Chaldæis vt Hebræis idem ſignificat.

Græca.

Græci Scribas appellant γραμματεῦς, à verbo γράφω, id eſt, ſcribo, vnde fluit vox pluralis, γράμματα, quæ ſignificat literas, & doctrinam quæ literarum obſequio ſcriptis exprimitur. Item vox, hæc perinde ſonat ac publica acta, ſeu tabulæ iudiciales. Vnde nomen γραμματεῦς Scribis inditum eſt, quia Scriptura ſacra penes eos erat, vt cuſtodes tabularum ſacro Dei digito conſcriptarum.

Vt à ſcribendo nomen Scribarum effluxit, ita profana ſicut & ſacra nomen illud participant, vt codice ſacro liquet, vbi aliquando notat ſcribas rerum prophanarum, vt eos, quos Reges habent à ſecretis, & quorum eſt ſcita Regis conſcribere. Locuples extat in Eſther libro locus, c. 3. *Vocati ſunt ſcribæ Regis menſe primo Niſan: & ſcriptum eſt, vt iuſſerat Aman, ad omnes ſatrapas Regis.* Aliàs Scriba legis doctorem ſignificat, vt accipitur Eſdræ primo libro, cap. 7. *Eſdras aſcendit de Babylone, & ipſe Scriba velox in lege Moyſi.* Hi legis doctores Scribæ dicebantur, quia toti erant in deſcribenda lege & ſcrutanda, nodos eius vt ſoluerent emergentes. Hoc Scribarum fuiſſe patet officium, exemplo Scribæ, cuius antè memor fui, ſcilicet Eſdræ, quem ſic commendat hiſtoria 1. Eſdr. c. 7. *Eſdras parauit cor ſuum, vt inueſtigaret legem Domini, & faceret, & doceret, in Iſrael præceptum, & iudicium.*

Scribæ non fuere legiſlatores.

Ex ratione.

Credidere quidam, Scribas potuiſſe leges condere, deluſi fortè quia reduces Hebræi in Iudæam annuente Rege Artaxerxe conuenerunt Eſdram, homile profitentes ei obſequium hoc tenore. 1. Eſdr. c. 10. *Surge, tuum eſt decernere, noſque erimus tecum: confortare, & fac. Surrexit ergo Eſdras, & adiurauit Principes Sacerdotum, & Leuitarum, & omnem Iſrael, vt facerent ſecundum verbum hoc, & iurauerunt.* Non equidem inficior, fuiſſe ius in Eſdra leges condendi, ſed non inde viget hæc ſequela: Ergo penes omnes Scribas illa fuit auctoritas ferre leges, atque noua placita ſanciendi. Quod namque fecit Eſdras hoc non vt Scriba fecit, ſed vt Pro-Rex ab Artaxerxe Rege Perſidis inſtitutus. En diploma Regis, ex lib. 1. Eſdr. c. 7. *Tu Eſdra ſecundùm ſapientiam Dei tui, quæ in manu tua, conſtitue iudices, & præſides, &c. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem Regis diligenter, iudicium erit de eo, ſiue in mortem, ſiue in exilium.* Chriſtus vt conſcius officij Scribarum, vocauit eos quidem legiſperitos, ſed non legiſlatores. Vt Lucæ 11. *Vobis*

legiſperitis

legiſperitis va: quia onerates homines operibus, quæ portare non poſſunt.

Scribæ omnes non fuere Sacerdotes.

Nota, licet Scribæ fuerint vtplurimum ſacerdotes; fuiſſe tamen aliquos ex populo Scribas, vt namque nemo ab inſtituto legis diſcretus erat ex Iudæis; ita fuit fas omnibus, in eis quæ ad legem pertinent ab aliis erudiri. Hi fuere dicti Scribæ populi, vt opportunè monet Euangeliſta, dicens Herodis induſtriam vt reſciret vbi & vnde foret Chriſtus Dominus oriundus. Sic Matthæus c. 2. *Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas populi ſciſcitabatur ab eis vbi Chriſtus naſceretur.* Adoerte, Scribas quando fuere plebe ſati, dictos fuiſſe Scribas populi, vt hîc, aut legiſperitos, vt Luc. 11. Rurſus ego noto, Scribas quando non ſunt Sacerdotes poſtponi ſub legiſperitorum nomine Phariſæi, vt Lucæ 7. *Phariſæi autem, & legiſperiti conſilium Dei ſpreuerunt.* Item Lucæ 11. *Cœperunt Phariſæi, & legiſperiti grauiter inſiſtere.* At quando Scribas Sacerdotes Scriptura ſacra ſimul cum Phariſæis commemorat, tunc Scribas primò refert, vt primores, & poſtea Phariſæos. Verſus quem decurro mihi ſuffragatur; quippe Scribas aliis anteponit: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi.* Iſto hoc 23. capite Matthæi, ſubinde dita hac cenſura ferit vtroſque: *Væ* (inquit) *vobis, Scribæ, & Phariſæi hypocritæ.* Cùm ergo tibi occurrent in Euangelio Scribæ ſine adiecto, quale eſt illud, Scribæ populi, hoc eſto ratum, Scribas illos eſſe de genere Sacerdotum.

Affines erant Scribis Phariſæi, qui ſanctitate quidem potiores erant Scribis, eſtò forent infra Scribas titulo dignitatis. Quippe ſicut adnotaui, Scribæ ſine adiecto erant Sacerdotes, & antiquiores Phariſæis, quorum inſtitutio non fuit vt ea Scribarum cœlitus introducta, Phariſæi ſicut & Scribæ legis Doctores erant, inter quos ex Genebrardo fuit eadem diſtinctio, quæ inter Theologos eſt & Canoniſtas. Scribæ leges ciuiles & Moſaïcas curabant, ſtudioſè ſuam omnem illis impendentes operam, vt videre eſt iſto loco Pauli. 1. Cor. 1. *Vbi ſapiens, vbi ſcriba, vbi conquiſitor huius ſæculi.* Phariſæi myſteria Scripturæ ſacræ, & ſpiritualia arcana aliis hominibus inuia ſcrutabantur. Ab hac alta legis

Ex lingua Hebræa.

indagine quidam magni nominis interpretes crediderent nomen Phariſæorum deductum à participio, פרשים *pereſchim*, id eſt, *exponentes*, à verbo פרש *paraſch*, id eſt, *expoſuit.* Epiphanius lib. 1. aduerſus hæreſes opinionem hanc erroris inſimulat, eruditè docens Phariſæos ita dici, vt à reliquo populo ſeparatos. Namque radix, פרש *paraſch*, exponere, & ſeparare ſignificat, & Phariſæi non dicuntur *pereſchim*, ſed

Phariſæi vnde dicti.

פרושים *peruſchim*, quod eſt præteritum paſſiuum, & perinde ſonat ac ſeparati, ſeu diuiſi, vt ex Scriptura ſacra liquet, vbi puer ille, qui diuiſit maceriam, vocatus eſt Phares. Geneſ. 38. *Quare propter te diuiſa eſt maceria? & ob hanc cauſam vocauit nomen eius Phares.* Vt vox Hebræa, נזר *nazar*, ſeparare ſignificat, vnde & dicti Nazaræi, quaſi ſanctitate diſcreti ab aliis; ita & Phariſæi, quaſi ſanctitate conſpicui, vt ab hominibus aliis diſtiti nuncupantur.

Ex SS. Patribus.

Ne ſine teſte loquar, ecce tibi Epiphanium hæreſi 16. lib. 1. aduerſus hæreſes: *Tametſi* (inquit) *Phariſæi cum Scribis, quos legis Doctores interpretantur, eadem ſentirent. Cùm iis enim Legis quoque periti erant coniuncti. At Phariſæi ad horum ritus alia rurſus adiiciebant, & ſe ſeuerioribus inſtitutis adſtrinxerant. Quidam enim cùm ſuas illas exercitationes adhiberent, decem, vel octo, vel quatuor annorum ſibi ſpatia præfigebant, quibus virginitatem, aut caſtimoniam colerent: hoc tempus continuis precibus traducebant, & id certaminis frequentiùs inſtaurabant, ne vllam corporis labem contraherent, néve furtim turpe aliquod in ſomnis profluuium obreperet. Ergo alii tabulas ad eum vſum parabant latitudine non amplius dodrantali, in quibus poſt veſperam iacebant, vt ſi fortè dormirent in pauimentum prolapſi rurſum ſe ad orandum excitarent, quo ſomni, quoad licet. expertes ætatem tranſigerent. Alii collectos calculos ſubſternebant, quorum vellicatio profundiorem ſomnum arceret, vt vel inuiti peruigiles eſſe conſueſcerent. Nec defuere, qui iiſdem de cauſis ſpinas ſubiicerent. Cæterùm bis in hebdomada quaque ieiunare mos illis fuit, ſecunda videlicet ac quinta die. Ad hæc decimarum decimas dabant, primitias offerebant triceſimas, ac quinquageſimas. Sacrificia votáque ſua accuratè perſoluebant. Cultus idem illis, qui & Scribis, veſtis ſcilicet, ac reliquus corporis habitus. Qui ideo Phariſæi dicti ſunt, quod eſſent propter adſcititiam illam ſuperſtitioſámque diſciplinam à reliquis coniuncti.*

Phariſæorũ quale inſtitutum.

Scribarum & Phariſæorum doctrina duplex extitit, vna legi Moſis congrua, alia verò tota penes traditiones. Doctrina prior orthodoxa fuit; quippe nihil habuit extra Moſis placita, & inſtituta ſacro codice commendata. Chriſtus huic doctrinæ ſuum adiicit ſuffragium, dicendo ſedem ſeu cathedram Moſis diſciplinam illam ſapere. In aliam Chriſtus inuehitur: traditiones enim Iudæorum ad pompam & oſtentiam tantùm erant ementita ſola ſpecie ſanctitatis. Epiphanius illa deliria commemorat hæreſi 15. lib. 1. aduerſus hæreſes: *Quatuor* (inquit) *apud eos traditionum, quas δευτερώσεις vocabant, fuere genera. Primum Moſis Prophetæ nomine eſt inſcriptum. Secundum Akiba cuidã magiſtro, vel Barakiba tribuunt. Tertium Andani, vel Anani, qui & Iudas dicitur. Quarti Aſſamonæi filios auctores tactitant. Quatuor ex hiſce fontibus manarunt ea, quæ apud illos inani quadam opinione ſapientia conſtituta, cùm ſint inepta pleráque prædicantur nihilominus, ac tanquam ab excellenti diſciplina profecta ſumma oſtentatione celebrantur.* Cùm ergo Scribæ malas ingeſſere ſuis auditoribus traditiones, non egere vices Moſis, nec Doctorum diuinæ legis interpretum, ſed vt pulſi cathedrâ Moſis, ſuas ineptias atque deliria homines inſani & à recto legis tramite deuij commendarunt. Itaque Chriſtus approbando legis Doctorum, id eſt Scribarum & Phariſæorum doctrinam, adiecit eos ſedere ſuper cathedram Moyſi, vt notaret hanc eſſe ſolùm doctrinam orthodoxam prædicatam à Scribis & Phariſæis, quæ cum Moyſis codice concordabat.

Scribarũ quæ traditiones.

Idcirco talis exurgit ſenſus verborum Chriſti: Quando Scribæ & Phariſæi iuxta legis placita vos docebunt, annuite; ſi verò ſecus de ſuo penu conſuluerint aliquid à lege Moyſis diſſonum, tantùm abeſt vt illa ſequi debeatis placita, quinimò volo vos ab illis peregrinis ritibus abhorrere. Maldonatus ait, Chriſtum voluiſſe

plebem obedire Scribis & Phariſæis in omnibus, quæ vſquequaque legem Moyſis ſpectant. Ego ſecus arbitror, præcipuum intentum Chriſti fuiſſe penes morum inſtitutionem, ac proinde ſolas attendiſſe leges morales, id eſt decalogum. Illæ quippe leges & in Chriſtiana religione vigent, ita vt ſit ſenſus iſte verus & germanus: Quidquid Scribæ & Phariſæi morale vobis dixerint conſentaneum inſtituto Moſis, hoc facite. Eſſe meam hanc veriſſimam ſententiam, quæ reſtringit ad moralia doctrinam Scribarum, quam commendat Chriſtus, inde patet maximè quòd Chriſtus ait, eos imponere ſolitos onera grauia, quæ mouere ſolo digito detrectabant. At conſtat eos maximè fuiſſe ſolicitos de obſeruatione legis quoad gentis Hebrææ ritus, & piacula, & ſacra, quibus obſeruatis ad literam, imponebant hominibus, ita plebis auram captantes, atque ſibi facientes grande nomen ſpecie ſanctitatis. Ergo morum normam præſcriptam ab eis Chriſtus inſinuat; & hanc præcipuè, quæ conſona erat legi Moſaïcæ, à qua deflectebant illi, vitam agentes vitiis obnoxiam, vt Chriſtus ait, traducendo mores nequam illorum hominum impiorum.

Scribarum doctrina qualis commendata à Chriſto.

Origenes homilia 34. in Matthæum ita mecum ſenſit hoc contextu: *Cùm omnia audieris, non omnia intelligas præcepta legis, puta multa quæ de eſcis ſunt, & quæ de hoſtiis, & ſimilia; ſed ea quæ corrigunt mores.* In eam non pedibus ſed verbis iuit ſententiam Chryſoſtomus contrahendo legem Moyſis ad præcepta moralia, quæ ſola ſuum & tenorem ſeruant hodie. Sic ille homil. 73. in Matth. *Omnia cùm audis, non debes omnia, quæ in lege ſunt intelligere, vt de cibis, & ſacrificiis, cæteriſque huiuſmodi. Quomodo enim hoc confirmaſſet, quæ iam refutauit? Sed omnia, inquit, quibus mores hominum corriguntur, quibus meliores efficimur, & quæ ita nobis congruunt, vt non patiantur iugo amplius legis deprimi.* Non ad cæremonias, atque ritus Scribis inolitos attendit Chriſtus, alioquin ſuos diſcipulos implicuiſſet vanis & deliris obſeruationibus Scribarum & Phariſæorum, quæ erant ab amuſſi & inſtituto legis Moſaïcæ penitus alienæ. Quàm ſeuerè notet hos Scribarum & Phariſæorum mores exoticos, verſus quem decurro clamat: *Secundùm* (inquit) *opera eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.* Dicta probat, facta ſecus damnat. Cùm ergo ſuos diſcipulos inſtitueret Chriſtus, & eos aptaret ad ea quæ ſunt Chriſtianæ diſciplinæ, profectò totam legem Moſaicam obſeruandam eſſe non iniunxit; ea namque ſuum vergebat ad occaſum; ſed ea, quæ in Eccleſia obſeruanda forent, & ad inſtaurandos bonos mores pertinent, inculcauit.

IV. Alligant enim onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem ſuo nolunt ea mouere.

Scribæ & Phariſæi aucupantes nomen ſanctitatis multi erant in præſcribendis regulis idoneis ad virtutum praxim, quam in prædicatione ſua aſtantibus auſteram planè & rigidam iniungebant. Vt virtus ex ſe ſatis eſt horrida carnalibus, ſi auſtera nimis præſcribitur; illa velut onus graue ſtatim excutitur. Verbi gratiâ, virtus in eſcarum vſu moderato ſita ſobrietas eſt, & temperantia grande ſatis faceſſens negotium hominibus aſſuetis epulis & lautiori cibo: illa tamen praxis ſuos cultores habet; ſed ſi præter vſum moderatum cuiuſuis obſonij exigas inediam vſque ad ſolis occaſum, & eſum duntaxat leguminum, concesso potu duntaxat frigidæ, nemo morem tibi geret, neque tuo acerbo inſtituto citum conciliabis obſequium humana natura tuo ſub impoſito onere fatiſcente. Imprudens illa fuit diſciplina Scribarum & Phariſæorum; quippe genus vitæ pium quidem præſcripſere ſuis diſcipulis, ſed auſterum, quod Chriſtus laudando notat hypocriſim eorum, qui dum voluere ſuos ſequaces perficere, fuere ſuæ ſalutis prorſus incurij, vtpote qui virtutis omnimodæ ſtudium commendando ſuis neophytis omnibus, interea vitiis indulſerunt.

Doctores ſeueri nil proficiunt.

Fauet Chryſoſtomus hoc diſcurſu homil. 73. in Matthæum: *Duplicem hîc nequitiam eorum oſtendit, tum quia ſine venia exquiſitiſſimè multitudinem viuere volunt: tum quia nimium ſui ipſius indulgentes, magnam aſſumunt licentiam, quorum oppoſita in optimo Principe requiruntur: vt ſcilicet aduerſus ſeipſum nulla venia vtatur, ſed ſeuerum in ſe iudicem exhibeat; erga ſubiectos autem mitior, & ad dandam veniam pronior ſit, quorum oppoſita illi faciebant. Tales quippe ſunt omnes, qui verbis philoſophiam terminant, auſteri nimium, & non ignoſcentes cen inexperti eius doctrinæ, quæ opere ac exemplo diſcipulis traditur: quæ nequitia cùm parua non ſit, ſuperiora crimina in maius extollit. Tu autem expende, quomodo id etiam auget: non enim dixit: Non poſſunt, ſed nolunt, nec portare, aut ferre, ſed digito mouere, hoc eſt, nec propè accedere, nec tangere volunt, ſed diligentes, atque robuſti in prohibitis ſunt.*

Theophylactus, & auctor operis imperfecti ſcripſere, graue onus impoſitum à Scribis fuiſſe legis Moſaïcæ exquiſitam obſeruationem quoad cæremonias atque ritus ſacrorum; ſed vt præfatus ſum, illa mihi non arridet ſententia, quia non concordat cum cenſura Chriſti ſuccenſentis eò quòd mouere nolunt onera, quæ aliorum humeris imponebant. Conſtat enim eos obſeruantiſſimos fuiſſe ritus externi Moſaici; vnde liquet onus immane penes reformationem morum fuiſſe, quam decernentes eſſe ſuis in diſcipulis ſtrictam, nullam tamen morum curam in praxi homines hi peſſimi ſectabantur. Subſcribit Euthymius ita fatus: *Onera grauia, portatuque difficilia vocat altiſſima, & exquiſita præcepta circa conuerſationem; humeros verò operationem hominum. Apparet autem, quòd præter legem quoque aliqua iubebant. Digito autem ſuo nolunt ea mouere. Non ſolùm humeris ſuis portare nolunt, quæ aliorum humeris ferenda imponunt, vt ſuo exemplo promptiores illos reddant, ſed nec digito ſuo ea mouere volunt: hoc eſt in parte & ſummis vt aiunt digitis attingere. Subditis iubent exactiſſima; ſibiipſis autem omnem permittunt licentiam, cùm contrarium fieri oporteret: vt ſeipſos potiùs arctarent, aliis verò multa ignoſcerent.* Hæc ſunt conſona prælibatis.

Doctrina Scribarum qualis erat.

V. Omnia verò opera ſua faciunt vt videantur ab hominibus: dilatant

enim

enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias.

In Scribis & Phariſæis tanta cupido fuit gloriæ humanæ, ac proinde vanæ, vt omnino nihil agerent, quod non gloriæ inanis aura peſtilens inficeret: vnde quia virtutis aliqua ſpecimina edebant, eo ſolo intuitu, vt oculis hominum illuderent, & captarent aliquam gloriolæ inanis auram, Chriſtus eos ſæpè ſæpius inglorio hypocritarum nomine caſtigauit. Namque litant

Hypocritæ litant oculis.

oculis tantùm ſpectatorum hypocritæ, pro ſingulis quibuſque ſuis operibus egregiis decus & gloriam hominum miſerè nundinantes. Hos ſeruire ſolis oculis hominum opportunè monet Auguſtinus lib. 2. de ſerm. Domini in monte, c. 2. *Noli* (inquit) *ſic velle innoteſcere, vt hypocrita. Manifeſtum eſt autem, hypocritas, non quod prætendunt oculis, id etiam corde geſtare. Sunt enim hypocritæ ſimulatores, tanquam pronuntiatores perſonarum alienarum.* Hos etiam, ſcilicet hypocritas, vt vilia oculorum mancipia Chryſoſtomus acriter inſectatur. Sic ille homil. 21. in Matth. *Tamdiu hypocrita clarus apparet, quamdiu aſſiſtit ſpectantium multitudo.*

Dices fortè, minus eſſe vitium hoc hypocriſis, ac proinde nimis à Chriſto durè exceptum. Reſpondeo, ineſſe ſuam grauitatem aliis vitiis, ratione cuius homo inquies, & pertæſus importunum illud vitæ genus, in meliorem tandem aliquando frugem ſe recipit, eſtò nemo perurgeat; etenim quiſque ſibi cenſor acerbus eſt, hominem conſcientia malè ſibi conſcia lancinante. Idcirco ſua ſpicula Chriſtum intorſiſſe dico in hypocritas, quia vt lethale virus hypocriſis altè latet, & clam depaſcitur optimum omne, quod in vnaquaque virtute viget, ita locus adimitur remedio, quandoquidem hypocrita accinctus ad egregia quæque facinora, pietatis omnigenæ ſpeciem ementitur. Cùm ergo labes illa queat ægrè tergi, Chriſtus eam acriter inſequitur, ita volens cauere ſuis diſcipulis, ne peſtifero Scribarum & Phariſæorum contagio, hæc iniqua lues ſeſe illorum mentibus affricaret. Quanti ſit hypocriſis ſcaturigo mali, fusè docet Chryſologus ſermone 7. *Hypocriſis*

Hypocriſis elegans deſcriptio.

(inquit) *ſubtile malum, ſecretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea ſanctitatis. aduerſa omnia minuntur viribus ſuis, armis ſuis pugnant, impugnant palàm, vnde cauentur tam facilè, quam videntur. Hypocriſis ſecura ſimulat, fallit proſpera, curioſa mentitur, & crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum: ieiunium ieiunio perimit, oratione orationem euacuat, miſericordiam miſericordia proſternit. Hypocriſis cognata febris, frigido poculo propinat ardorem. Quod corporibus eſt hydrops, hypocriſis eſt animabus: hoc eſt, hydrops bibendo ſitit, hypocriſis inebriata ſitit, &c. Hypocriſis dum cupit captiuare oculos, oculis fit ipſa captiua, &c. Hypocrita, elaboraſti ieiuniis, vt labor tibi ieiunij non prodeſſet. Hypocrita, abſtinentiæ fluctus intraſti, continentia conſcendiſti vndas, enataſti ieiunij pelagus, & in ipſo portu ieiunij naufragaſti: quia non comparaſti lucrum, ſed mercatus es vanitatem, qui de Dei credito humanum negotium perfeciſti. Hinc eſt quod Deo redditurus es rationem, qui ab hominibus percepiſti miſera fraudis vſuram. Fratres, fugiendum eſt virus, peſtilentia cauenda, quæ de remediis creat morbos, conficit de medicina languorem, ſanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione diſcrimen. Hypocriſim qui fugerit, vicit; qui incurrerit, cadit.*

Chriſtus vt probaret auidam intempeſtiuæ laudis indolem Scribarum & Phariſæorum, ſubiecto notat exemplo ſcelus quod carpebat:

Ex lingvis. Phylacteria vnde dicta.

Dilatant (inquit) *phylacteria ſua, & magnificant fimbrias ſuas.* Vox hæc, phylacteria, Epiphanio impoſuit: nam ille vocem hanc genericè accepit prout vox Græca ſonat, quæ deducta à verbo φυλάττω *cuſtodio*; vnde φυλακτήριον ſignificat omne quod vim aliquam habet cuſtodiendi, vt arces, præſidia, & alia belli fortia munimenta. Hoc etiam ſunt ſortita nomen amuleta virus pellentia; quippe penes illa fuit vitæ cuſtodia. Quicquid ergo Iudæis conduxit ad cuſtodiendam legem illud Græcè fuit dictum phylacterium, eſtò ſuum ſpeciale nomen habeat apud Hebræos, Syros, & Latinos. Eo fine adſciuere ſibi fimbrias hyacinthinas pendulas è veſtibus, vt earum aſpectu memoriam legis fatiſcenti & fugaci animo refricarent. In eo ſenſu,

Græca.

vendicare ſibi poſſunt hæ fimbriæ vocem phylacterij: namque legis cuſtodiam inculcabant iis, quos ornabant illæ teſſeræ prælibatæ. Illa tamen vſurpatio vt nimis ampla procul eſt ab intento Chriſti, qui aliud à fimbriis intellexit, quando phylacteria recenſuit. Itaque non admitto commentarium Epiphanij lib. 1. aduerſus hæreſes, hæreſi 15. *Habent* (inquit) *Scribæ certas fimbrias, quæ inſtituti ſunt eorum ſigna, ad pompam, & oſtentationem, captandaque ſpectantium præconia compoſitas. Ad hæc veſtes phylacteriis diſtinctas gerebant, quæ ſunt latiora purpuræ ſegmenta. Eiuſmodi porrò ſegmenta qui accuratius loquuntur, nominare phylacteria ſoleant. Horum conſuetudinem ſecutus Dominus eadem illa phylacteria nuncupauit. Quoniam, inquit, dilatatis phylacteria, & fimbrias veſtimentorum ampliores facitis. Etenim corymbos punicorum malorum ſpecie quatuor è pallij laciniis pendentes, atque ex ipſo ſtamine alligatos eo tempore gerebant, quo continentiam, aut virginitatem ſeruabant.*

Non inficior, poſſe dici phylacteria fimbrias illas hyacintinas, quia conſulebant memoriæ quando legis cuſtodia exciderat: ſed refello, verum hunc eſſe ſenſum verborum Chriſti, qui fruſtra memor fuiſſet fimbriarum poſt phylacteria, ſi vna & eadem res fuiſſet vtroque nomine deſignata. Has diſſoluent principes linguæ tricas; quippe ſuus ineſt vnicuique lepos. Hebræa prior occurrit, quæ ſic effert phylacteria,

Hebræa.

טטפות *totaphot*, id eſt, *frontalia.* Quid autem frontale ſonet, vox ipſa ſatis inſinuat: omne nimirum, quo frons obuoluitur, eſt frontale. Scribæ & Phariſæi laminis quibuſdam & membranis inſcribebant compendiosè legis diuinæ ſummam, quæ vt præ oculis ſemper eſſet, has habebant membranas, & laminas frontibus obuolutas. Inde patet, à fronte nomen accepiſſe

Phylacteria erant frontalia.

leues has laminas, quæ fronti circumligatæ caput ambiebant vt frontale ſolet. Syrus interpres habet, תפילין *thephilin*, id eſt, *frontalia.* Hoc quippe ſonat vox illa Syris, & Chaldæis. Chriſtus ergo Scribas & Phariſæos carpens ob phylacteria dilatata, notat eos texuiſſe ſibi largiora frontalia

frontalia inſcripta legis Moſaïcæ verſiculis, vt ind zelum ſuum erga legem oſtenderent, & probarent in obſeruanda lege, & ſtudio virtutis ſe cæteris eminere.

Mandata Dei eſſe debent in manibus.

Ex SS. Patribvs.

Hieronymus aperit vnde ſuum ortum duxerit illud delirium: *Dominus* (inquit) *cùm dediſſet mandata legis per Moſem, ad extremum intulit: ligabis ea in manu tua, & erunt immota ante oculos tuos, & eſt ſenſus. Præcepta mea ſint in manu tua, vt opere compleantur: ſint ante oculos tuos, vt die ac nocte mediteris in eis. Hoc Phariſæi malè interpretantes ſcribebant in membranis decalogum Moſis, id eſt decem verba legis, complicantes ea, & ligantes in fronte, & quaſi coronam capiti facientes, vt ſemper ante oculos mouerentur, quod vſque hodie Indi, & Perſæ, & Babylonij faciunt, & qui hoc habuerit quaſi religioſus in populis habetur.* Ad Chryſoſtomi tempora fluxiſſe morem illum vt Chriſtiani pendulum è collo gererent Euangelium ipſe Sanctus ait, atque ritum illum ſuſpicatur eſſe reliquias ſupercilij Phariſaïci; ad quid enim è collo geris Euangelium, ſi quod præcipit ille liber, detrectas & cunctaris mente refuga profiteri. Sic ille homil. 73. in Matthæum. *Quænam ſunt hæc phylacteria, & fimbriæ? Quoniam facilè beneficiorum Dei obliuiſcebantur, idcirco Deus ſigna ſua in libellis breuiſſimè conſcribi, &*

Euangelium è collo ſolitum ſuſpẽdi.

manibus eorum appendi juſſit, vnde dictum eſt Deuteron. 6. Nec remouebuntur ab oculis tuis. Hæc phylacteria quaſi quædam cuſtodientia latinè vocabant, ſicuti multæ mulierum modò faciunt, Euangelia è collo ſuſpendentes, & vt aliunde in memoriam reducantur. Idem (ſi ille tamen auctor eſt operis imperfecti) acriùs inuehitur in ſoſpendentes è collo librum Euangelij, aut alia ſigna, notas ſanctitatis, quæ homines alios antecellit. Quippe typhum ſingularitas illa ſapit, vt Phariſæo aut Scriba parente ſata. Quòd ſi Scriptura ſacra placet, eam intimo corde gere, aut certè librum rege tuo pectori appoſitum, vt beata fecit olim Cæcilia ſubducendo librum oculis hominum; ne meritum affectus erga librum ſanctum emergens inde vana gloria decurtaret.

Ecce bilis effuſæ notas, quæ reſperſere librum operis imperfecti homil. 43. in Matth. *Puto* (inquit) *quòd illorum tunc Scribarum & Phariſæorum exemplo, & nunc multi aliqua nomina Hebraica Angelorum confingunt, & ſcribunt, & alligant ſibi, quæ non intelligentibus linguam Hebraicam quaſi metuenda videntur. Sic ergo & iſti vani ſunt; ſicut illi fuerunt, quoniam perſonæ illorum de mundo receſſerunt non mores. De hominibus itaque noſtri temporis exponentes, de illis videmur exponere. Ergo ſacerdotes ex eo quòd videri volunt ab hominibus iuſti, phylacteria alligant circa collum; quidam verò partem aliquam Euangelij ſcriptam. Dic, ſacerdos inſipiens, nonne quotidie Euangelium in Eccleſia legitur, & auditur ab omnibus? Cui ergo in auribus poſita Euangelia nihil proſunt, quomodo eum poterunt circa collum ſuſpenſa ſaluare? Deinde vbi eſt virtus Euangelij, in figuris literarum, aut in intellectu ſenſuum? Si in figuris benè circa collum ſuſpendis; ſi in intellectu, ergo meliùs in corde poſita proſunt, quàm circa collum ſuſpenſa.* Hieronymus ipſe ritum hunc ſuperſtitionis inſimulat, quia plerumque vanam gloriam captant illæ truſæ foras teſſeræ pietatis: *Pittatiola* (inquit) *illa decalogi phylacteria vocabant: quod quicumque habuiſſet ea, quaſi ob cuſtodiam & monimentum ſui haberet, non intelligentibus Phariſæis, quod hæc in corde portanda ſunt, non in corpore, alioquin armaria & arcæ habent libros, & notitiam Dei non habent. Hoc apud nos ſuperſtitioſæ mulierculæ in paruulis Euangeliis, quæ habent quidem Zelum Dei, ſed non iuxta ſcientiam, vſque hodie factitant, culicem liquantes, & camelum glutientes.*

Chriſtus poſt phylacteria dilatata notat & fimbrias pluſquam par erat amplas. Ad faſtum, & ad pompam effinxere ſua phylacteria, id eſt frontalia, Scribæ & Phariſæi inconſulto Deo: fimbriæ verò ſecus hyacinthinæ veſtibus aſſutæ ſunt auctore Deo, vt ſicut circumciſione velut ſigno oculis inuio diſtincta fuit gens Hebræa ab aliis; ita ſuis & fimbriis Gens eadem ſigno velut extrinſeco à cæteris Gentibus diſſita videretur. Idoneam inde ſibi captauerunt anſam gloriæ Scribæ & Phariſæi; quippe latas, & vltra legis intentum explicuere ſuas fimbrias, arbitrati ſe facturos ita magis palàm zelum ſuum erga legem Moyſis, cuius obſequium illæ pendulæ & diffuſæ nimis fimbriæ teſtabantur. Audiendus iterum Hieronymus, ita locum iſtum diſcutiens: *Iuſſerat Moſes, vt in quatuor angulis palliorum hyacinthinas fimbrias facerent, ad Iſraelis populum dignoſcendum, vt quomodo in corporibus circumciſio ſignum Iudaicæ gentis daret; ita & veſtis haberet aliquam differentiam. Superſtitioſi magiſtri captantes auram popularem, atque ex mulierculis ſectantes lucra, faciebant grandes fimbrias, & acutiſſimas in eis ſpinas ligabant: vt videlicet ambulantes & ſedentes interdum pungerentur, & quaſi hac admonitione retraherentur ad officia Domini, & miniſteria ſeruitutis eius.*

Fimbriæ Scribarum quid erant.

Hæc à Deo præſcripta legis animo reuoluenda monumenta, viri illi ſuperbia diſtenti, in ſuam ipſorum perniciem noxia gloriæ inanis aura perciti detorſerunt. Quippe ſuas has fimbrias non ideò fecere latas, & præter vſum inolitum amplas, vt inde legis obſeruandæ magis tenax eſſet memoria iuxta Dei intentum; ſed contrà, ſuas inaniter effuſas fimbrias explicabant oculis hominum, velificantes ita vanæ gloriæ, quam ſupra modum homines hi exleges ambiebant.

VI. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis.

Vt res eſt vernacula atque frequens, naturâ nouercante prolem infectam videre meuis, qui fœdauere patrem; ita Scribæ & Phariſæi, quos Chriſtus ait ex diabolo patre eſſe, ſui huius patris ſuperbiam eadem & aura afflati largiter ebiberunt. Indolis huius iniquæ notas inuſſere ſuis omnibus operibus. Vt namque dæmon ambiit primas in paradiſo ſedes; ita Scribæ & Phariſæi ſuperbia perurgente primum vbique locum turpiter vſurparũt. Hîc obiter aduerte, reos non eſſe primum qui vbique locũ occupant; ſed eos hîc notari, qui omnẽ mouent lapidem, vt præſint. Si namq; ſcelus eſſet primas occupare ſedes, ſuſque déque forent omnia, & turbaretur ordo, penes quem eſt prius & poſterius; & Præſules, ad quos

H pertinet

pertinet ante ſtare & præeſſe, loco ſuo cederét, & ſic magnâ Dei incuriâ primis vbique locis indigni, turpiter inſiderent. Itaque carpitur ambitio, & damnatur amor gloriæ, quã eſtò viri illuſtres mereantur, vt & occupare primas vſquequaque ſedes; attamen procul eſſe debent ab affectu intempeſtiuo talis gloriæ: affectus enim gloriæ & honoris huius ſæculi, eſt ſuperbiæ deteſtandæ patens & euidens argumentum. Chryſoſtomus aſſentitur ita fatus: *Non vituperat eos, qui in primo loco recumbunt; ſed eos qui amant primos diſcubitus: ad voluntatem vituperationem referens, non ad factum. Sine cauſa enim loco ſe humiliat, qui corde ſe præfert. Aliquis enim iactator audiens laudabile eſſe in vltimo loco diſcumbere, diſcumbit poſt omnes: & non ſolùm iactantiam cordis non dimittit, ſed adhuc aliam iactantiam humilitatis acquirit, vt qui vult videri iuſtus, & humilis videatur. Multi enim ſuperbi corpore quidem in nouiſſimo recumbentes, cordis autem elatione videntur ſibi in capite recumbere: & multi ſunt humiles in capite recumbentes, & conſcientiâ ſe in vltimo eſſe exiſtimantes.*

Gloriæ humanæ affectus reprehenditur.

Idem Chryſoſtomus anouit ad doctores pertinere locum primum; ſed in Scribas, & Phariſæos inuehitur, qui indigni honore velut obnoxij vitiis omnibus, ad omnes gloriæ humanæ notas, titulos, & infulas anhelabant. Sic ille hom. 73. in Matth. *Conſidera ibi maximè illos inanis fomenta gloriæ quaſiuiſſe, vbi iubebantur humiliores eſſe, in ſynagogis videlicet, quò ad docendos alios veniebant: in conuiuiis enim huiuſmodi aliquid committere, non ita graue videtur, quamuis non in Eccleſia ſolùm, ſed vbique doctorem cæteris præſtare oportet. Nam vt homo vbicumque fuerit, cæteris animantibus præſtat; ita doctorem decet, ſiue loquatur, ſiue ſileat, ſiue in conuiuiis, ſiue alibi ſit, cæteris hominibus excellere, adeò vt in inceſſu, & aſpectu, habitu, omnibuſque ſimpliciter aliis præſtantior eſſe videatur. Illi verò in omni re derideri digni, vndique ſibi dedecus contrahebant, quæ fugienda erant, inſequentes.* Rabano etiam auctore, vana cupido gloriæ carpitur, & non ipſa debitæ gloriæ poſſeſſio: *Notandum* (inquit) *quòd non ſalutari in foro, non primò ſedere vel diſcumbere vetat eos, quibus hoc officij loco, ordine competit; ſed eos, qui hæc ſiue habita, ſiue non habita, indebitè amant, à fidelibus quaſi improbos docet eſſe cauendos.* Scribas & Phariſæos fuiſſe totos in conciliandа ſibi hominum gratia, etiam inde liquet, quòd quærebant & in foro plebis obſequia, vt ſalutationes, encomia, & alia eiuſdẽ generis argumẽta.

VII. Et ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.

Ex linguis.

Syrus interpres pro verbo, *ſalutare*, vocem שלמא *ſchelamo* ſubſtituit, quę coincidit cum ſalutatione hac Hebræis inolita, השלום לך *haſchalom leca.* Id eſt, *Pax tibi.* Græcus textus pro ſalutatione ponit & amplexus; quippe nomen *ἀσπασμὸς* deducitur ab *ἀσπάζω* quod ſignificat amplector, & ſaluto. Itaque Scribæ & Phariſæi voluere ſibi palàm voce, brachiis, & corporis inflexione decus & honorem ab omnibus exhiberi. Superbi hi & inſoleſcentes homines credidere parum eſſe ſibi feciſſe nomen grande penes æſtimationem hominum, niſi & homines deforis exprimerent amplexibus & laudibus, ſe magni facere viros illos inanis & popularis auræ flabris & æſtibus agitatos. Textus Hebræi, Syri, Chaldæi, Græci, & Latini vnica voce notant quid laudis exigerent hi faſtuoſi homines. Omnes enim textus vſurpauere vocẽ, Rabbi, quæ eſt Hebræa à radice רבב *rabab*, id eſt, *multiplicauit.* Vnde Rabbi perinde eſt ac multus, homo videlicet, in quem tot & tanta coëunt merita, vt ille ſolus multos homines antecellat. Hoc ergo nomen voluere ſibi attribui Scribæ & Phariſæi à ſalutantibus in foro, vt locus, verba, humilis habitus corporis ad eorum genua proni litarent incremento gloriæ, quam homines hi vento tumidi venabantur. Anouit auctor operis imperfecti, ſic decurrens iſtum locum homil. 43. in Matth. *Primas ſalutationes non ſolùm in tempore, ſed etiam in voce; non ſolùm in voce, ſed etiam in corpore, non ſolùm in corpore, ſed etiam in loco: id eſt, non ſolùm exigunt, vt priùs illos ſalutemus, ſed etiam cum voce clamantes, Aue Rabbi: non ſolùm hoc, ſed etiam vt flexis capitibus ac nudatis, & in publico, ad genua eorum nos incuruemus. Et vocari ab hominibus, Rabbi.* Vt hoc nomen erat æſtimationis magnæ ferax; ita viri illi nequam exigebant à populo, hoc illuſtri atque grandiloquo nomine recenſeri.

Rabbi quid ſignificet.

Catholicos hîc laceſſunt, & ſugillant hæretici; quippe viget apud eos nomen Magiſtri, quod coincidit cum voce Rabbi aſtricta quibuſque doctoribus Hebræis; quia homo doctrina conſpicuus, multus eſt, & multæ ſcientiæ. Sed fruſtra latrant hæretici: Chriſtus enim non eſſe vetat Rabbi ſeu magiſtrum, ſed damnat homines cupientes, ſic vocari, id eſt ſpecioſum illum ad pompam & faſtum titulum ambientes. Collimat eò prælaudatus auctor operis imperfecti. *Vocari* (inquit) *volunt, non eſſe: nomen appetunt, & officium negligunt. Quomodò enim poteſt eſſe magiſter, qui diſcipulum non habet? Da ergo operam, & inuenies fructum: acquire diſcipulum, & eſto magiſter.* Itaque tantùm abeſt, vt Chriſtus eſſe vetet magiſtros, & doctores, quinimò Deo auctore, & teſte ſacro codice, doctores & magiſtri maximè commendantur. Vt ſecus inopia doctorum nota fuit peruia ruinæ inſtantis Iudæorum, vt ex Iſaia propheta liquet cap. 33. *Vbi eſt literatus? vbi legis verba ponderans? vbi doctor paruulorum?* Et Synodus Tridentina cauet vt doctores, & magiſtri præcipuè ad Eccleſiaſticas infulas euehantur. En decretum ſeſſ. 24 c. 12. *Hortatur etiam ſancta Synodus, vt in prouinciis vbi id commodè fieri poteſt, dignitates omnes, & ſaltem dimidia pars canonicatuum in cathedralibus Eccleſiis & collegiatis inſignibus conferantur tantùm magiſtris, vel doctoribus, aut etiam licentiatis in Theologia vel Iure Canonico.* Si ergo nomẽ doctoris & magiſtri eſſet Deo exoſũ, Eccleſia Numine afflata nomẽ hoc minimè recoleret in decretis, nec magiſtros, & doctores in collatione dignitatũ hominibus cæteris anteferret.

Ambitio damnatur.

Doctores ſunt cu. hendi ad dignitates.

VIII. Vos autem nolite vocari Rabbi: vnus enim eſt Magiſter veſter; omnes autem vos fratres eſtis.

Sicut repetuntur ictus mallei fortiter intorti, vt claui infigantur altiùs; ita ſuos iterum Chriſtus admonet ne malè ſuadæ vanæ gloriæ indulgeant, doctoris & magiſtri titulos inclytos affectantes. Itaque non ſuos ſollicitat Chriſtus ad odio habendum eos, qui doctoris agunt in hoc mundo

Digitized by Google

mundo vices; ſed damnat vota nimis anxia illorum, qui cuiuſque bona diſciplinæ licet incurij, doctorum tamen titulos aucupantur. Rurſus vt compeſcat illam iactantiæ libidinem, ait nos omnes eſſe fratres, ac proinde malam eſſe gloriæ cupidinem, quæ pertæſa bonum commune fratrum, & de propria pompa ſolùm ſolicita, hoc vnum ferè ſibi penſum indixit, vt cæteris ſtudeat eminere. Chriſtum non inuehi in doctores eo nomine quòd doctores ſunt, inde pater, quòd ex cathedra Moyſis ait eos erudire plebem, ac proinde ſuo dignos obſequio eſſe. Vnde ſuos hortatus eſt diſcipulos, vt obedire Scribis & Phariſæis, quando mores inſtituerent iuxta legem Moyſis, minimè cunctarentur. Quare verò nolit Chriſtus ſequaces ſuos ambire nomen doctoris & magiſtri, dicam ſtatim verſu decimo.

IX. Et patrem nolite vocare vobis ſuper terram: vnus enim eſt Pater veſter qui in cœlis eſt.

Pater dici necne queat homo.

Si omnis homo frater hominis eſt, nec quiſpiam hominũ ab homine vllo totum eſſe ſuum trahat; nemo planè poteſt vendicare ſibi nomen patris, Deo excepto, penes quem eſt fons & principium omnis eſſe. Si ergo patris nomen affingitur homini, hoc fieri dicitur abuſiuè. Hinc doctrinæ lumen adiicio præmonendo Dei influxus obſequio, de ipſo Deo, & de hominibus, inadæquatè licèt, prædicari aliqua nomina. Vt Abraham dicitur in Scriptura ſacra pater multarum gentium, Paulus item dicitur doctor gentium, vt & Nicodemus appellatur à Chriſto magiſter in Iſraël. Ea cautione tamen enuntiare debes illa nomina, vt ſubſtãtiuè Deo ſint propria, vt duntaxat aliis adiectiuè. Quod perinde eſt ac dicere, Deũ eſſẽtialiter eſſe patrẽ, ac magiſtrũ; homines verò nomẽ hoc participare velut cute tenus, & per accidẽs: quicquid enim habet homo rutilãs & coruſcũ, illud omne viget Deo cœlitus indulgente.

X. Nec vocemini magiſtri: quia magiſter veſter vnus eſt Chriſtus.

Chriſtus in ambitu deteſtando totus, denuo ſuccenſet in cupidos gloriæ, quæ emergit ex multa ſcientia, qualis erat Scribarum & Phariſæorum: vtque ſuo dicto fidem conciliaret ait, eum eſſe iniurium Chriſto, qui diſtento nimis animo magiſtri titulum vſurparet. Namque penes Chriſtum ſunt theſauri omnes ſcientiæ & ſapientiæ Dei, nec alio doctore quàm Chriſto ſciunt homines: vnde ſcelus eſt, & equidem grande, ſibi arrogare nomen atque decus Chriſti, qui cùm procedat à Patre æterno via intellectus, non intelligens eſt tantùm, ſed omnibus dat vnde ſciant & intelligant, ac proinde ſolus eſt dignus qui doctoris & magiſtri nomine cenſeatur. Nam eſto voces hominum inſonent auribus; non idcirco tamen ille ſonus neque verba valent ſcientiam, quam prætendit homo addiſcere, animis inſtillare. Cùm ergo Deus ſolus aptare queat animas ad diſcendum, & de facto donum ſcientiæ hominibus impertiat; grande crimen erit, velle ſibi affingi nomen magiſtri, cùm (vt præfata clamant) vnius ſit Chriſti ſcientiarum Domini homines erudire.

Ex SS. Patribus. Magiſter vnus eſt Chriſtus.

Conſulẽdi ſunt Patres, vt liquidior ſit mea ſententia. Hieronymus agmen ducet hoc contextu: *Nec magiſter, nec pater vocandus eſt alius, niſi Deus Pater, & Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Pater, quia ex ipſo ſunt omnia; Magiſter, quia per ipſum ſunt omnia: vel quia per diſpenſationem carnis eius omnes reconciliati ſumus Deo. Quaritur, quare aduerſum hoc præceptum, doctorem gentium Apoſtolus ſe eſſe dixerit: aut quomodo vulgato ſermone, maximè in Palaſtina, & Ægypti monaſteriis ſe inuicem Patres vocent. Quod ſic ſoluitur: Aliud eſſe naturà patrem, vel magiſtrum; aliud indulgentiâ. Nos ſi hominem patrem vocamus, honorem atati deferimus non auctorem noſtra oſtendimus vita. Magiſter quoque dicitur ex conſortio veri magiſtri. Et ne infinita replicem: quomodo vnus per naturam Deus, & vnus filius non praiudicat cateris ne per adoptionem Dei vocentur & filij; ita & vnus pater & magiſter non praiudicat cateris ne appellentur patres & magiſtri.* Hæc ille, locum iſtum breuiter expendendo.

Vt Hieronymo ſuppar erat Chryſoſtomus; ita ſuo illi coæuo Patri concolor eſt, ita ſubſcribens: *Principatus appetitio, qua omnium malorum cauſa erat, & ſedis docendi raptus in medium diligenter ad doctrinam diſcipulorum producitur. Quid enim ait? Vos nolite vocari Rabbi. Cuius cauſa ſtatim ſubijcitur. Vnus enim veſter eſt magiſter; omnes verò vos fratres eſtis. Nec alter altero praſtantior eſt, quoniam nihil eſt, quod à ſeipſo ſciuerit: ideo Paulus quoque dicit: Quid eſt Paulus? quid Apollo? quid Cephas? niſi miniſtri: non dixit, magiſtri. Et rurſus: Non vocetis patrem. Non vt neminem patrem vocent, ſed ne ignorent, quem principaliter patrem vocare oporteat. Nam vt nemo principaliter magiſter eſt; ſic nec pater præter illum, qui tam magiſtrorum, quàm patrum omniũm cauſa eſt.* Præfatis etiam opportunè fauet auctor operis imperfecti, ſic diſcurrens appoſitè: *Vos nolite vocari Rabbi. Ne quod Deo debetur vobis ſumatis. Nolite & alios vocare Rabbi, ne diuinum honorem hominibus deferatis. Vnus eſt enim magiſter omnium, qui omnes homines naturaliter docet. Si enim homo hominem erudiret, omnes homines diſcerent, qui habent doctores: nunc autem quia homo non docet, ſed Deus; multi quidem docentur, ſed pauci diſcunt. Homo enim non intellectum homini praſtat docendo, ſed à Deo praſtitum per admonitionem exercet. Doctrina enim cotis habet officium. Sicut enim cos non facit ferrum, ſed acuit: & ſicut ſine cauſa ferrum acutum acuitur; ita ſine cauſa homo ſenſatus docetur. Maximè vos, qui ſpirituales eſtis, quomodo vocatis vobis terrenum magiſtrum? Nunquid carnalis doctrina diſciplinam gerit ſpiritualem? Scriptum eſt enim: Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum. Et patrem nolite vobis vocare ſuper terram, quia non eſtis filij terreni. Ex quo enim cœleſtem te eſſe profeſſus es; ex quo patrem tibi vocaſti de cœlo, dicens: Pater noſter qui es in cœlis; ac ex quo te cœleſtem eſſe profeſſus es, patrem vocando Deum, turpe eſt, vt iterum te profitearis terrenum patrem tibi vocando ſuper terram. Ecce enim in arbore, quamuis plurimos ramos producat; tamen omnium ramorum vna dicitur radix: ſic & in mundo quamuis homo hominem generet, tamen vnus eſt pater, qui omnes creauit. Nam & nos filij fratres ſumus patrum noſtrorum, quia non ab ipſis nati ſumus, ſed per ipſos: id eſt, non initium vita ex eis habemus, ſed tranſitum vita per eos accepimus.* Hæc ille homil. 43. in Matthæum.

Doctrina à Deo non ab homine infunditur.

Non eſt tacitus prætereundus Auguſtinus in hoc ſonoro Patrum choro: quippe ſonat ille ſuauiter. Ecce melos eius: *De vniuerſis quæ intelligimus, non loquentem, qui perſonat foris, ſed intus ipſi menti præſidentem conſulimus veritatem, verbis fortaſſe vt conſulamus admoniti. Ille autem, qui conſulitur docet, qui in interiore homine habitare dictus eſt Chriſtus, id eſt incommutabilis Dei virtus, atque ſempiterna ſapientia, quam quidem omnis rationalis anima conſulit, ſed tantùm cuique panditur, quantùm capere propter propriam ſiue malam ſiue bonam voluntatem poteſt.* Hactenus ille. Concinit Origenes hoc tenore: *Vnus eſt magiſter omnium: vocari autem Rabbi, neque ab hominibus, neque ab alio aliquo diligit iuſtus, certus quia vnus eſt magiſter omnium. Omnes autem, qui ſub eo ſunt, alterutrum ſunt fratres. Sed & qui ſuperna natiuitate non ſolùm ex aqua, ſed etiam de ſpiritu natus eſt: ſpiritum adoptionis accepit vt dicatur de eo, quod non in carne, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo natus eſt: nullius eorum, qui habentur in terris & deorſum, filius exiſtens: non vocat patrem in terris, quaſi qui per omnem actum, ſecundùm Deum impletum dicit: Pater noſter qui es in cælis.* Hæc ille homil. 34. in Matthæum. Eiuſdem generis ſunt ea, quæ Theophylactus habet in hunc locum: *Non prohibet* (inquit) *Chriſtus vocari quemquam magiſtrum, ſed tanta affectatione velle vocari, & omnibus modis curare vt vocetur. Docendi enim dignitas propriè ſolius eſt Dei. Patrem autem ne vocetis, dicens, non prohibet honorem parentibus debitum, quia vult nos venerari parentes, & maximè ſpirituales patres: ſed inducit vt ſpiritualem patrem agnoſcamus. Deus enim propriè pater eſt. Carnales enim non ſunt auctores natiuitatis, ſed cooperarij, & miniſtri.* Perperam ergo rident hæretici, & Catholicos erroris inſimulant, eò quòd nomenclaturâ patris & magiſtri quandoque ſuos dignantur & Præſules & Doctores; quaſi verò Deo ſint iniurij Catholici dum eis, ad quos honos pertinet, obſequuntur.

Pater homo non verè dici poteſt.

XI. Qui maior eſt veſtrûm, erit miniſter veſter.

Qui hactenus in gloriæ appetitum inuectus eſt, inſinuat modo viam, qua inita decus & gloriam quiſque ſibi parare poteſt. Compendioſa ſanè via ad gloriam vtique æternam humilitas eſt, quam ſectando ſicut par eſt, in cœlo ſibi immarceſſibilem gloriam anima comparabit. Quiſquis ergo ſibi hoc indixit, vt gloriæ æternæ litet; caueat is ab humana vt inani gloria, & alios honorando ſpretam à ſe gloriam ſignificet, iuxta verax Bedæ oraculum: *Quicumque vult fratrem præuenire regnando, prius illum neceſſe eſt præueniat obſequendo: vnde Apoſtolus ait: Honore inuicem præuenientes; vincat eum officiis, vt poſſit vincere ſanctitate.* Reſpexit eò & Gloſſa, locum hunc ita diſcutiens: *Certantibus de prioratu diſcipulis Chriſtus non eos initæ contentionis arguit, ſed formam humilitatis oſtendit. Qui maior eſt, id eſt maioris meriti, vel qui præfertur aliis, debet eos præuenire obſequendo, non ſuperbè dominando. Benè agentibus per humilitatem ſit ſocius, contra delinquentes, zelo iuſtitiæ ſit erectus. Nonnunquam grauiùs delinquitur, ſi inter peruerſos plus æqualitas quàm diſciplina cuſtoditur. Rectorem & matrem exhibeat pietas, & patrem diſciplina. Cauendùmque eſt, ne aut diſtrictio rigida, aut pietas ſit remiſſa.* Chriſtus hoc præceptum ſuo exemplo ratum fecit: quippe licèt maior Apoſtolis, infra tamen ipſos ſe demiſit, non miniſtrando ſolùm neceſſaria, ſed & abiecta quæque, ſicut abluere pedes eorum, & alia huiuſmodi officia propriis manibus exercendo. Hoc humili inceſſu præeundo, ſuos ſequaces per inuium ſuperbis iter ducit, & tacitè ſollicitat vt ſequantur alacriter, expreſſis à præeunte ſuo Domino veſtigiis iugiter inſiſtentes. Eò accedit quidam operis imperfecti quando locum iſtum enucleat: *De ſemetipſo* (inquit) *loquitur hîc Dominus. Ille qui erat maior Apoſtolis dignitate, miniſter illorum factus eſt, quando pedes illorum lauit. Vel certè tunc miniſter factus eſt, quando vitam ſuam miniſtrauit pro nobis ad mortem, iuxta quod ipſe dicit: Non venit filius hominis miniſtrari, ſed miniſtrare, &c. Si ergo vis fratrem tuum præuenire in cœlo regnando; præueni illum modo in terra obſequendo, id eſt humiliando, iuxta quod ſcriptum eſt: Quando maior es, humilia te in omnibus. Quò ergo hîc præ cæteris humiliaberis, eò ampliùs in cœleſti beatitudine glorificaberis.* Hæc Haymo Epiſcopus in cap. 23. Matthæi.

Humilitate, vera gloria comparatur.

XII. Qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur: & qui ſe humiliauerit, exaltabitur.

Vt humilitatis affectum ingereret Chriſtus, aſſeruit ſtipendia humilitatis eſſe decus & gloriam, vt contrà ſuperbiæ mulctam eſſe dedecus atque vitam ingloriam: vt namque vehit ſurſum humilitas extollendo ſuos cultores; ita ſua vilia mancipia gloria vana premit, & in præceps agit: vtque ſua vnumquodque ſcelus pœna ſubſequitur; ita ſuperbus nulla ferè mora ſiſtente caſum corruit aſſurgendo. Hinc tempeſtiuè monet Euthymius: *Maxima* (inquit) *poſſeſſio eſt animi modeſtia, ideò frequenter de ea diſſerit, continua monitione hanc ædificans in animis diſcipulorum. Iubet autem non ſolùm prima non amare ſedilia, ſed magis poſtrema proſequi: illud enim deprimit amantem, hoc autem exaltat proſequentem.* Chriſti ſententiam eruditè probat exemplis congruis Chriſtianus Druthmarus, qui & huic loco lucem non modicam adiecit optimè commentatus: *Quos* (inquit) *Deus amat: ſi viderit eos exaltari irrationabiliter per ſuperbiã humiliat eos per aliquam tribulationem, vt fecit Dauid, quem de regno expelli permiſit, & humiliato in regno reſidere fecit: & Ezechiam quoque, cui elato Regem Aſſyriorum dominari permiſit: in tantùm vt valuas templi Domini, & laminas argenteas, quas ipſe affixerat, Regi Aſſyriorum daret. Iterum humiliato centum octoginta quinque millia pro eo occidit de exercitu eius, & cum decem hominibus fugit de terra eius, & in terra ſua occiſus eſt à filiis ſuis. Quoſdam videt ex toto terrena diligere, & præponere æternis: permittit exaltari, vt poſt ſine fine crucientur, vt fuerunt multi Reges, & Tyranni Aſſyriorum, Græcorum, & Romanorum. Quoſdã verò nimiâ ſuperbiâ incedẽtes in hoc ſæculo humiliat & in futuro, vt Sennacherib, & Valerianũ Imperatorem, quem Sapor Rex Perſarum ita humiliauit, vt quandocunque in equum ſuum vellet conſcendere, ipſe acclinis fieret, & de dorſo eius equum aſcenderet.*

Superbia à Deo deprimitur.

Herodes

Digitized by Google

Herodes quoque, quia permiſit ſe dominum vocari à populis, comeſtus per quinque dies à vermibus expirauit. Quam ſuperbiam timentes antiqui Imperatores Romani licèt pagani eſſent, conſtituerunt vt cùm Imperator ornatus eſſet regalibus ornamentis, ad ſiniſtram appenderent in folliculo puluerem mortui hominis, vt memor eſſet ſe cinerem poſt paululum futurum, & non ſuper cæterôs ſe extolleret. Eligat qui voluerit vnum ex iſtis tribus. Eligo ego humiliari cum mitibus, modò, quàm diuidere ſpolia cum ſuperbis.

Humilitas qua meditatione comparetur.

Scrupulum mouere poteſt illa Chriſti ſententia, vtpote non ſortita ſuum ſemper effectum. Namque tument & aſſurgunt hic ſuperbi, æuúmque ſuum totum agunt ſaturati deliciis & gloria, multóſque licet recenſere viros fortunæ amaſios, qui clauſere diem extremum, gloriâ eis iugiter affluente. Alij verò ſecus nouercante fortuna dies ducunt in ærumnis, & velut ad iniuriam, & opprobrium nati, vt filij terræ degunt in opaco, & morte ingloria elati dubium Chriſti faciunt oraculum: ſiquidem eorum humilitas gloriâ promiſſâ velut ſtipendio digno cadit, vt nec ambitio ſuperborum ſupplicio congruo caſtigatur. Scio multos torſiſſe diſcolores bonorum & malorum ſortes, ſed non faceſſent vllum negotium meditanti, ſuperbos, quos in hoc æuo Deus non depreſſit, eſſe trudendos in præceps & abyſſum; alios verò humiles in hoc ſæculo, æterno tandem præmio laureandos. Itaque ad arbitrium Dei vita noſtra fugax neſcia gloriæ properet ad occaſum; res eſt indubia, ſuperbos in die iudicij afficiendos opprobrio æterno, & humiles dignandos gloria, quæ omnes huius ſæculi illuſtres titulos antecellit.

Ad ſolamen hominum, qui dedere nomen ſuum Chriſto, profeſſi vitam religioſam, Chryſoſtomus ait, apud eos maximè vigere donum humilitatis, quæ tam ſæpe à Chriſto Domino commendatur. Non pigebit fortè viros religioſos hîc videre ſua encomia; alij verò, quos infecit noxius in clauſtra religioſa liuor, habebunt vnde ſibi temperent à conuiciis, quando luculenta vitæ religioſæ legerint encomia, quæ Sanctus Chryſoſtomus explicuit humilitatis indolem meritis laudibus efferendo. Sic ille homil. 73. in Matthæum: Qui ſeipſum humiliauerit, is exaltabitur. Sed vbi inueniemus hanc humilitatem, inquies? vultis ad ſpectaculum huius virtutis rurſum aſcendamus? ad Sanctorum dico tabernacula, montes, atque conualles: ibi enim ſublimitatem, ac humilitatem videbimus; ibi ſunt homines, quorum alij dignitatibus præfulſerunt, alij diuitiis excelluerunt, qui omnes mirabiliter ſe vndiqoe veſtitu, domo, miniſteriis, cæteríſque omnibus ad præcipuam humilitatem reduxerunt. Omnia igitur, quæ ad ſuperbiam incendunt, amictus magnificentia, ædium ſplendor, miniſtrorum multitudo, quibus vel inuiti ad inſolentiam omnes detruduntur, iacent ibi humi proſtrata. Ipſi ergo ligna ſcindunt, ipſi accendunt ignem, ipſi coquunt, ipſi aduenis miniſtrant: nec cædentem ibi, nec læſum aliquem videbis, nec præcipientem, nec cui præcipiatur: ſed omnes miniſtri ſunt, & ab vnoquoque conuenarum pedes lauantur. Et magna de hoc apud eos honeſta contentio, quod faciunt non inquirentes, ſiue ſeruus ſit, ſiue liber, qui aduenit; ſed erga omnes ſimpliciter hoc miniſterio vtuntur. Nullus enim ibi eſt magnus, aut paruus. Ingens igitur confuſio, inquies; imò verò præcipuus ordo. Nemo enim paruuſne, an ignarus ſit, reſpicit; ſed omnes inferiores ſe cæteris dicunt, & hac ratione maiores efficiuntur. Vna menſa omnibus, & adminiſtrantibus, & iis quibus adminiſtratur, eædem epulæ, eadem domus, & idem viuendi ordo: magnus eſt apud eos, qui vilia opera rapit. Abeſt inde meum, ac tuum eiectum inde omnino id verbum eſt, quod multorum eſt cauſa bellorum. Cur autem miraris, ſi vnus viuendi modus, vna menſa, vnus veſtitus omnibus ſit, cùm omnia quoque vna ſint vniuerſis, non dico ſecundùm ſubſtantiam, id enim ſimiliter in omnibus eſt; ſed ſecundùm charitatem.

Religioſa vita tota humilis.

Quomodo igitur ibi ſuperbiet? Non eſt ibi pauperies, non ſunt diuitiæ, non gloria, ignominia: magni, & parui virtute ſolummodo ſunt; ſed nemo id reſpicit. Non enim dolet paruus, quaſi contemptus: quippe cùm qui contemnat nemo ſit; quòd ſi eſſet, per iſtud erudiuntur maximè, contemni ſcilicet, deſpui, ac vilipendi, non verbis ſolùm, ſed etiam rebus, cum mancis, cum pauperibus libenter conuerſantur, & his menſæ conuiuis plenæ quotidie ſunt, propterea regno cœlorum digni ſunt: alius ibi vulnera permulcet leproſi, alius cæcum ducit, alius portat eum qui crus fregit. Non ſunt ibi paraſiti, nec adulantium multitudo, imò verò nec quid ſit adulari cognouerunt: vnde igitur inſolentes fieri poſſunt, cùm tanta ſit apud eos æqualitas? propterea etiam magna eis ad virtutem facilitas, atque mirabilis præbetur: his enim multò magis rudiores proficiunt, quàm ſi cogerentur primos aliis honores deferre. Sicut enim audacem, ac temerarium, non qui reſiſtit, ſed qui cedit, ſolet erudire; ſic ambitioſum, non qui de gloria contendit, ſed qui gloriam aſpernatur, corrigere videtur, quod illis diligenter factitatum eſt. Nam quanta contentio de primatu apud nos eſt, tantùm apud eos certamen de contemnendo primatu eſt: ſtudent enim non vt honorentur, ſed vt honorent: ipſa etiam opera ad humilitatem exhortantur, & ſuperbire non ſinunt. Quis enim vnquam fodiens, plantas rigans, ſportas & ſacculos texens, cæteráq; ſimilia faciens, multùm ſibi poterit arrogare? Quis præterea pauper, inediâ ſeipsũ domans, hac ægritudine laborabit? Nemo profectò: propterea perfacilis ibi humanitas eſt, & humilitas.

Humilis vult contemni.

Nam vt apud nos propter plaudentium atque admirantium multitudinem difficile eſt humilitatem ſeruare; ita ibi facillimum: ſolitudini enim ſolummodo ille attendit: Volucres volantes videt, arbores concuſſas aſpicit, ſpirantem zephyrum ſentit, fluuios per valles deferri ſpectat. Vnde igitur extolleretur, qui in tanta ſolitudine viuit? Non tamen idcirco excuſabiles nos erimus, qui in media multitudine conuerſantes, nobis arrogamus. Nam & Abraham cum Chaldæis erat; & tamen dicebat: ego ſum terra, & cinis. Et Dauid in mediis aciebus clamabat: Ego vermis ſum, & non homo. Et Paulus in medio terrarum orbe non verebatur dicere. Nõ ſum dignus vocari Apoſtolus. Quam igitur ſatisfactionem habebimus cùm poſt tot tantáque exempla non reſipiſcimus? Nam vt illi mille coronis rutilabũt, quoniã primi virtutis iter egerunt; ſic nos, qui nec poſt illos, quorũ res geſtas lectitamus, neque poſt iſtos victitãtes, quorũ

Religioſis adempta omnis occaſio ſuperbiendi.

opera videmus admirantes, ad imitandam eorum humilitatem impellimur, mille meremur ſupplicia. Qua enim ratione ſatisfacies, cùm non emenderis? Literas fortè neſcis, & Scripturam perlegere non potes, vt vnde priſcorum virtutes virorum perdiſcas; culpa etiam hæc eſt, cùm Eccleſia tibi ſemper pateat, non venire ad hæc deguſtanda fluenta. Verùm ſi priſcorum virtutes ignoras, hos viuentes aſpicere potes. Sed nullus eſt, inquies, qui me ducat. Me igitur adeas, ego tibi horum diuerticula oſtendam: veni, & aliquid tibi vtile ab iſtis diſce, lucernæ iſti ſunt vbique fulgentes: mœnia vrbium ſunt iſti, propterea ſolitudinem petierunt vt te quoque doceant tumultus ciuitatis deſpicere. Alij te fortiores in mediis fluctibus tranquillitate potiuntur: tibi verò, qui vndique exagitaris, quiete opus eſt, vt paululum à frequentibus procellis reſpirare poſſis. Crebrò igitur ad illos proficiſcaris, vt orationibus & admonitionibus eorum ſordes peccatorum detergas, & tum hîc iucundè viuas, tum futuram beatitudinem conſequaris. Hactenus ille Sanctus, agens encomiaſten humilitatis, quam Religioſi toto vitæ ſuæ tempore profitentur.

Dato & conceſſo, viros religioſos humiles eſſe, quales ait Chryſoſtomus prolixo hoc contextu; haudquaquam humilitas illa ſuo promiſſo à Chriſto cadit ſtipendio, id eſt exaltatione, & gloria: quippe licèt honorum ſint refugæ Religioſi omnes, gloriam aſpernando ſibi maiorem conciliant etiam & inuiti: namque pium eorum inſtitutum præcipua mundi capita venerantur. Conſtantinus Imperator eſtò ſoli magna intercapedine diſſitus ab Antonio Magno deſerti incola; ſuſpexit eum tamen, & ſummo in honore habuit, emendicando preces eius in gratiam Imperij, atque domus Cæſareæ, vt conſtat epiſtolis ex eius eo nomine conſignatis. Imperator item Theodoſius ſenior in expeditione contra tyrannum Eugenium, non in conſcripto milite numeroſo fidit, ſed ſpei ſuæ ſummam repoſuit penes ſuffragia profeſſorum vitæ religioſæ, teſtatus ita vitam hanc humilem, eſtò vilis & abiecta appareat, attamen ante Deum, aliis, quæ in hoc mundo micant & rutilant, eminere. Prætereo tacitos vltro viros, qui ex clauſtro ſuo inuiti ad ſummum Eccleſiæ apicem euecti ſunt, ad quem humilitate prætereuote viam ſibi ſtrauere, licet contra votum & intentum. In his orbe toto notus occurrit Gregorius, in quem vt altè ſuas radices humilitas immiſerat, ita Deus & inuitum præfecit Eccleſiæ, columnâ igneâ cœlitus immiſsâ, viri refugæ honoris latebras explicante. Itaque indubia eſt Chriſti ſententia: *Qui ſe humiliat, exaltabitur*. Sed illa ſuum præcipuum ſortietur effectum in cœlis, vbi qui reliquere ſua quæque, vitam vt humilem agerent, quam profitentur Religioſi, illi ſedebunt ſuper ſedes & ſolia, futuri iudices hominum, quos in hoc ſæculo ſtipatos gloria & honore cernimus exaltatos.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ in gratiam concionatorum ſubiiciuntur hîc compendioſè ſuis ex eodem Euangelio textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Matth. 23. *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi.*

HOMILIA iſta ſibi vindicat titulos inſignes, qui pertinent ad ſacerdotium, quod dignitate Deus ſupra Reges etiam euexit, ipſis tribuendo iura, majeſtati regiæ negata.

Dicam primò, ſacerdotes non duntaxat eſſe Dei miniſtros, ſed eius etiam in terra vices gerere, ac proinde debere rebus aliis eminere.

Secundò dicam, omnes debere morem gerere ſacerdotibus, quando ſua de ſede ferunt & ſanciunt opportunè leges ad ſalutem animæ pertinentes.

Sacerdotes in Eccleſia ſancta vices agunt Dei, ideoque debent rebus cæteris eminere.

In hæc verba:

Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi.

SECTIO VNICA.

Rom. 13. Eccleſia quare dicatur ordinata.

QVæcunque Deus in natura rerum edidit, hæc ordinatè fecit iuxta ſcitum illud Pauli ad Romanos: *Quæ ſunt à Deo, ordinata ſunt.* Cùm ergo rerum omnium ſeriem & contextum comitetur ordo; mirus erit illic, vbi nobilior eſt contextura rerum, qualis eſt in Eccleſia, quæ eſt corpus myſticum Chriſti, cuius membra ſuum quæque ſitum habent congruum inſitæ dignitati. Vt ordo dicit prius & poſterius; ſic in Eccleſia, quæ eſt caſtrorum acies ordinata, patet illa primi & poſterioris ratio. Quippe primas ibi iure tenet ſacerdotium, quod ratione ſuæ dignitatis atque iuris in animas præeminere liquet omni huius ſæculi poteſtati.

Ordinatum eſſe quid ſit.

Paulus vſus ea comparatione ſacroſanctæ Eccleſiæ cum corpore, recenſet eius miniſtros ſacerdotes, ſcilicet Doctores, & alios, vt membra, quibus Eccleſiæ corpus diuino prorſus ordine coaleſcit. Sic ille totam hanc compaginem deſcribit, factâ velut anatome partium Eccleſiæ:

Rom. 12. Eccleſia diſtinctos habet gradus.

Sicut in vno corpore multa membra habemus; omnia autem membra non eumdem actum habent: ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto; ſinguli autem alter alterius membra. Habentes autem donationes ſecundùm gratiam, quæ data eſt nobis differentes, ſiue prophetiam ſecundùm rationem fidei, ſiue miniſterium in miniſtrando, ſiue qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in ſimplicitate, qui præeſt in ſollicitudine, qui miſeretur in hilaritate. Ex hoc loco licet inferre, primas Eccleſiæ ſanctæ ſedes pertinere ad ſacerdotium. Namque penes ſacerdotes eſt omnis ſollicitudo rerum, quę ad ſalutem animarum ſpectant. Ideoque benè voces iſtæ viris illis conueniunt: *Qui præeſt in ſollicitudine.* Ad ſacerdotes enim pertinet eminere.

Epheſ. 4.

Rurſus ille gradus ait eſſe varios Eccleſiæ: *Dedit* (inquit) *quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores, ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti.* Preſbyteros aliis præeſſe debere notat idem Apoſtolus hoc contextu: *Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo, & doctrina.*

1. Tim. 4.

Vnde ſacerdotum dignitas attendatur.

In hæc verba:

Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi.

§. I.

EX PHILOSOPHIA, THEOLOGIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, MEDICINA, ET SYMBOLIS.

VSurpo vocem Sacerdotis eo ſenſu, quo Paulus eo nomine Presbyteros, & omnes Eccleſiæ Præſules intellexit. Verbi gratiâ Philippenſes ita ſua in epiſtola alloquitur: *Paulus & Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus Sanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis, & Diaconibus, gratia vobis, & pax.* *Philipp. 1.* Illic Epiſcopos & Sacerdotes vna eadémque voce notat. Conſtat enim non fuiſſe tunc Philippis, quæ vna duntaxat erat ciuitas multos Epiſcopos, ſed à Paulo ſimul Sacerdotes eo etiam nomine recenſeri. Quamuis enim Epiſcopi ordinatione gradum ſuperiorem habeant; illi tamen apud Apoſtolum hunc præfatum nomine fraternizant. Imò Patres priſci, proceres Eccleſiæ, paucis exceptis credidere pares Epiſcopos atque Presbyteros. In his Hieronymus in caput 1. epiſtolæ ad Titum ita fatur: *Idem eſt Presbyter, qui & Epiſcopus: & antequam diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis: Ego ſum Pauli, ego Apollo; communi Presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernabantur: poſtquam verò vnuſquiſque eos, quos baptizabat, ſuos eſſe putabat, non Chriſti; in toto orbe decretum eſt, vt vnus de Presbyteris electus ſuperponeretur cæteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur.*

Sacerdotes ab Epiſcopis non multum differunt.

Ex SS. PATRIBVS.

Rurſus ibidem confirmando priùs dicta, voces has ſubiungit: *Hæc adduximus, vt oſtenderemus, apud veteres eoſdem fuiſſe Presbyteros, & Epiſcopos. Sicut ergo Presbyteri ſciunt ſe ex Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubiectos; ita Epiſcopi nouerint ſe magis conſuetudine, quàm diſpoſitionis Dominicæ veritate presbyteris eſſe maiores, & in communi debere regere Eccleſiam, imitantes Moyſem, qui cùm haberet in poteſtate ſolus præeſſe populo Iſrael, ſeptuaginta tamen elegit, cum quibus populum iudicaret.*

Sacerdotes ad quam gloriam accedant.

Etiam Auguſtinus eò videtur aſpexiſſe ſcribens Hieronymo epiſtola 19. *Quamuis* (inquit) *ſecundùm honoris vocabula, quæ iam Eccleſiæ vſus obtinuit, Epiſcopatus maior Presbyterio ſit; in multis tamen rebus Auguſtinus Hieronymo Presbytero minor eſt.* Obſerua, virum hunc magnum & Epiſcopum non ſuperbire ſuis ex infulis, & in ſacerdote maius quidpiam agnoſcere, quàm in ſeipſo, licèt huius ſæculi oraculo, ad quod conſulendum doctiores æui illius homines appellabant.

Duobus hiſce ſuis coæuis eſt concolor Ambroſius in cap. 4. epiſtolæ ad Epheſios, vbi ſic ille fatur: *Timotheum à ſe creatum Epiſcopum, Presbyterum vocat, quia primi Presbyteri, Epiſcopi appellabantur, vt recedente primo, ſequens*

Sacerdotes olim vocati Epiſcopi.

ei ſuccederet: ſed quia cœperunt ſequentes preſbyteri indigni inueniri ad primatus ferendos, immutata eſt ratio, vt non ordo, ſed meritum crearet Epiſcopum, multorum iudicio ſacerdotum conſtitutum.

Alter item Antiſtes & Patriarcha ſuo ſuffragio teſtatur intereſſe parum inter ſacerdotes, & Epiſcopos. Is eſt Chryſoſtomus homilia vndecima in epiſtolam primam ad Timotheum. Sic ille: *Inter presbyterum ac Epiſcopum intereſt ferè nihil; quippe & presbyteris, Eccleſia cura permiſſa eſt, & quæ de Epiſcopis Apoſtolus dicit, ea etiam presbyteris congruunt: ſola quippe ordinatione ſuperiores ſunt.*

Sacerdotes in quo inferiores ſint Epiſcopis.

Illa tamen hæc præfata nihil detrahunt Epiſcopis: quamuis namque gradus ſacerdotum emineat; infra tamen Epiſcopos, ſiquidem vt eruditè dicit Epiphanius Aerio, qui collegas & conſortes volebat eſſe duos illos ſtatus, Epiſcopatum ſcilicet, & ſacerdotium, veluti gradus coæquales: A ſolis Epiſcopis generantur Eccleſiæ patres; quippe ſacris initiant ordinibus ſacerdotes; ſacerdotes verò ſolos generant filios Eccleſiæ per Baptiſmum. Non fruſtra tamen ſunt allata Patrum teſtimonia: Nempe meum opportunè probant intentum, ſcilicet ſacerdotis vnce ſimul & Epiſcopos, & Presbyteros poſſe ſicut congruo nomine nuncupati.

Sacerdotum dignitas vnde petatur.
EX PHILOSOPHIA.
Sacerdotes agunt vices Chriſti.

Scrutandum eſt nunc, vnde ſuæ dignitatis argumenta petant ſacerdotes. A Chriſto dico velut à fonte decus, poteſtatem, & gloriam omnem fluere ſacerdotum. Quippe vices in Eccleſia ſancta gerunt Chriſti, idem faciendo ſacrum, quod Chriſtus in ara crucis. Et inde patet huiuſce gradus excellentia. Namque ſicut ait Philoſophus, illud eſt magis tale, quod propius accedit ad maximè tale. Cùm ergo munus Chriſti ſacerdotis obeant presbyteri in Eccleſia, profectò fiunt participes dignitatis, & officij Chriſti Domini Redemptoris.

EX THEOLOGIA.
Malach. 2.
Hebr. 5.
2. Pet. 5.
Coloſſ. 1.

Chriſtum fuiſſe verum ſacerdotem eruditè probat apex Theologiæ Thomas 3. part. qu. 22. art. 1. Sic ille: Propriè officium ſacerdotis eſt, eſſe mediatorem inter Deum, & populum; in quantum ſcilicet diuina populo tradit, vnde dicitur ſacerdos, quaſi ſacra dans, ſecundùm illud Malachiæ 2. Legem requirent ex ore eius, ſcilicet ſacerdotis: & iterum inquantum preces populi Deo offert, & pro eorum peccatis Deo aliqualiter ſatisfacit. Vnde Apoſtolus dicit ad Hebræos 5. Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. Hoc autem maximè conuenit Chriſto. Nam per ipſum diuina dona hominibus ſunt collata, ſecundùm illud 2. Petr. 1. Per quem, ſcilicet Chriſtum, maxima & pretioſa nobis promiſſa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ. Ipſe etiam humanum genus Deo reconciliauit, ſecundùm illud Coloſſ. 2. In ipſo, ſcilicet Chriſto, complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliauit omnia. Cùm ergo nihil deſit Chriſto rerum, quæ ad ſacerdotium pertinent, iure vates regius dignatur eum titulo ſacerdotis: *Tu es* (inquit) *Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Cùm debeat eſſe iuge & æternum ſacrificium ſecundùm ordinem Melchiſedech, id eſt, Cùm debeat vſque ad conſummationem ſæculi offerri corpus Chriſti & ſanguis eius ſub ſpeciebus panis atque vini; Chriſtus eo ſacrificio ſemel oblato in vltima cœna, ſibi voluit ſubſtituere ſacerdotes, quos ille velut Summus Pontifex initiauit, nequando tale ſacrificium in Eccleſia deficeret. Quamobrem Scotus ait in 4. diſt. 24. Ordinem eſſe Sacramentum, quo ſpecialis poteſtas traditur in ordinem ad conſecrandum corpus & ſanguinem Chriſti; inde notans fuiſſe Dei in humanis intentum præcipuum ſacerdotes inſtituendo, ſacruo vt eius corpus & ſanguinem ſub panis atque vini ſpecie conſecrarent.

Pſal. 109.
Sacerdos Chriſtus fuit.

Deus vt trinus in perſonis habet veſtigia in creatis.

Rurſus bifariàm conſiderari poteſt ab intellectu humano Deus, ſcilicet abſolutè ſicut vnus eſſentialiter, & trinus in perſonis. Et iterum reſpectiuè prout eſt beneficus creaturis, eis dona ſua largiter impertiens. Vtroque modo Deus in hoc orbe ſuum eſſe nobis voluit adumbrari. Primò rebus ſingulis quibuſque dedit vnum eſſe, cui adiiciendo tria hæc, videlicet, eſſe, poſſe, operari, ſic impreſſit genuina quædam veſtigia inclytæ Trinitatis.

Deus vt eſt beneficus, in creaturis habet congrua lineamenta.

Secundò ſuam munificentiam expreſſit dando rebus eminentibus vnde poſſent ditare ſibi res alias ſubiectas, in illas vti ritè bono earum congruit influendo. Ea lege tamen vt iuuarentur à mediis res poſtremæ; & ſupremæ res medias adiuuarent. Cùm ergo Deus Eccleſiam inſtituerit perfecto modo; conſentaneum profectò fuit, vt in ea alij homines tanquam à diuinis cooperatoribus diuina myſteria ſumerent ab aliis, qui Chriſtum referunt fungentes munere ſacerdotis.

Sacerdotum poteſtas in corpus Chriſti.

Sacerdotes ea poteſtate ſacrum in corpus Chriſti acceptá, ſupra Angelos ſunt; ſiquidem illæ beatæ mentes eo iure carent, vt ſummi quoque Reges, qui proinde nihil obſtante gradu eorum eminenti, ſunt inferiores eo titulo ſacerdoti.

Claues regni cœlorũ quid ſignificent.

Commendat item ſacerdotes alia poteſtas eis conceſſa cuius obſequio ſoluunt, & obſtringunt animas, quando illo iure ſuo vtuntur vti par eſt, atque modo congruo facultati. Poteſtas illa voce metaphorica dicitur poteſtas clauium. Claues cœlorum, vt iam inualuit vſu recepto tota Eccleſia, perinde ſonant ac poteſtas ſpiritualis, cuius vſu cum authoritate quadam fidelibus aliqua ratione patet aditus ad regnum cœlorum, aut ſecus inuius fit, vtpote ſactis his clauibus, cœli foribus obſeratis. Clauduntur verò fores illæ cœli, quando reis atque malè ſibi conſciis hominibus propter enorme crimen beneficium aliquod ſpirituale, vt eſt abſolutio, à ſacerdote talis gratiæ miniſtro iure & meritò denegatur. Eo ipſo cœlum obſeratur eis, quatenus ipſis negatur illud quod conducit ad aſſequendam beatitudinem. Simili quoque modo poteſtas huius etiam rationis, dicitur poteſtas ſoluendi & ligandi, quatenus ſpiritualis poteſtatis vſu tollitur alicui impedimentum, quod ei obſtat, quò minùs ad beatitudinem peruenire queat, aut certè tam commodè poſſit, quàm ſublato tali obice potuiſſet.

Clauium diuiſio.

Quoniam ergo munus & officium clauium eſt, vel aperire, vel claudere, inde per metaphoram benè nomen clauium regni cœlorum tranſlatum eſt ad ſpiritualem hanc poteſtatem, ſiue cœlum aperiat abſoluendo reos, ſiue ſecus occludat,

cludat, detrĕctando grauí peccato abſolutionis gratiam erogare. Magiſter ſententiarum in 4. diſt. decima octaua claues ita definit: *Clauis eſt poteſtas ligandi atque ſoluendi, qua Eccleſiaſticus Iudex dignos recipere, & indignos excludere debet à regno.* Cum dico, claues illas aperire cœlum, hîc etiam inuoluo remiſſionem culpæ, quod inſigne donum neque fuit ipſis Angelis impertitum.

Clauium definitio.
Ex Philosophia.
Potentiæ per actus definiuntur.

Rurſus quia claues Eccleſiaſticæ dicuntur authoritates ad exerendos actus aliquos ſpirituales, vt ſunt varij actus; ita plures etiam ſunt claues, ante quarum recenſionem, eſt primò tota definitio clauium denuo repetenda. Dixi ex ſententiarum Magiſtro, clauem eſſe poteſtatem ligandi atque ſoluendi, qua Eccleſiaſticus Iudex dignos recipere, & indignos excludere debet à regno. Definitionis huius ratio hæc eſt ex Philoſophia. Iuxta ſcitum Ariſtotelis axioma lib. 2. de anima, textu 33. Potentiæ per actus definiuntur: vnde cùm clauis ſit potentia quædam, illa debet per actum ſiue vſum ſuum definiri, cum expreſſione obiecti, à quo ſpeciem actus ſortitur. Debet item exponi in definitione modus agendi, ex quo apparet potentia ordinata. Actus autem poteſtatis ſpiritualis non eſt, vt abſolutè cœlum aperiat; Chriſtus enim illud aperuit; ſed vt quantum ad aliquos aperiat: quod quidem ordinatè nequit fieri, niſi eius idoneitate, cui aperiendum eſt cœlum penſatâ. Quamobrem in definitione clauis ponitur genus, ſcilicet poteſtas; & ſubiectum poteſtatis, ſcilicet Iudex Eccleſiaſticos, & actus, ſcilicet recipere & excludere, & id iuxta duos actus materialis clauis, cuius officia ſunt, claudere, reſerare. Rurſus ibi fit mentio obiecti quando dicit, à regno. Poſtremo modus exponitur quando dicit, dignos & indignos. Prudenter enim & ſcitè debet vſus clauium exerceri.

Clauis ordinis quid ſit.
Clauis iuriſdictionis quid ſit.

Prima diuiſio clauium eſt, in clauem ordinis, & in clauem iuriſdictionis. Clauis ordinis immediatè cœlum reſpicit, remouendo mala ſeu peccata, quibus arcemur ab introitu cœli. Clauis illa nihil eſt aliud præter characterem ſacerdotalem. Vnde liquet, non poſſe clauem illam alteri quàm ſacerdoti homini conuenire. Clauis iuriſdictionis non directè cœlum ſpectat, ſed mediante militante Eccleſia, per quam ad cœlum aliquis vadit, dum per eam aliquis excluditur, vel admittitur ad conſortium Eccleſiæ militantis, per excommunicationem, & abſolutionem. Illa propriè non dicitur clauis cœli, ſed diſpoſitio ad illam: ac proinde poteſt illa dari homini in ſacerdotem minimè conſecrato.

Clauis ſcientiæ quid ſit.
Clauis poteſtatis quid ſit.

Altera dioiſio clauium eſt, in clauem ſcientiæ, & in clauem poteſtatis. Clauis ſcientiæ dicitur authoritas diſcernendi vtrum aliquis ſit dignus vel indignus eo beneficio, quod confertur per poteſtatem clauium. Clauis poteſtatis dicitur authoritas illud ipſum exequendi reipſa, quod iudicatum eſt, dignum ſcilicet recipiendo, aut indignum penitus excludendo.

Ex Symbolis.
Sacerdotes eſſe debent induſtrij ad peccata pœnitentium educenda.

Sacerdos, ſcientiæ mediante claue, rimas animæ peruadit, & in confeſſione velut obſtetrix adiuuat animas, quæ cunctantur parturire, ſua crimina confitendo. Vnde poteſt eis conuenire typus ſphingis reſoluentis ænigmata abſtruſa, cuius picturæ voces iſtas appoſuit Cæſar Capaccius libro ſymbolorum: INCERTA ANIMI DECRETA RESOLVET. Plerique ſæpe nutant animo anxij peccent nec ne quædam agendo, quorum ignorant indolem & naturam. Conſulant hi peritum & induſtrium ſacerdotem: ille proculdubio INCERTA ANIMI DECRETA RESOLVET. Diſcretionis enim virtus ei ſuggerit prudenter ea peccata foras educere, quæ ſponte reus contritione percitus aperiret.

Ex Medicina.
Humores noxij quando induſtria ſint euacuanda.

Hac cautela vitam reſtituit animæ, quæ peccando cadit gratiâ, qua ſola perennante viuit homo, vitæ cœleſtis alioquin expers. Sic medicis conſulit Hippocrates, vt ſcilicet medicamentis eos humores euacuent, quos vltro natura foras vt ſaluti noxios expuliſſet. Ecce ſanum Hippocratis conſilium Aphoriſmo 2. libro 4. Ἐν τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὁκόσα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα. Id eſt. *In vſu medicamentorum purgantium, talia è corpore educere oportet, qualia etiam ſi ſponte prodirent eſſent vtilia.*

Textus item Euangelij quod expendo ſatis ſuperque notat, quàm ſacerdotes alijs emineant. Cùm namque dicit eos ſedere ſuper cathedram Moyſi, declarat apertè, penes eos eſſe leges condendi ius, & authoritatem definitiuè reos iudicandi, quando ſedent pro tribunali cœlitus inſtituto. Chriſto auctore tales fuiſſe ſedes ſacerdotum erectas clarè patet ex his Chriſti verbis: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, quorum retinueritis retenta ſunt.* Vnde liquet, eam poteſtatem, quam Chriſtus accepit à Patre dimittendi peccata, ſuis etiam miniſtris Apoſtolis, & in eorum perſona ritè initiatis presbyteris ab illo tempore delegaſſe. Aiebat ille: *Pater non iudicat quemquam; ſed omne iudicium dedit filio.* Et ruſſus: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra*, id eſt, iudicandi. Hanc poteſtatem reſidere penes ſacerdotes oſtendit, eis dans ius ligandi & ſoluendi, quo vtuntur quando ferunt ſententiam in ſceleſtos, de ſua ſede munus Iudicis obeundo.

Ioan. 20.
Ioan 5.
Matth. 28.

Sacerdotes ſunt iudices.
Ex SS. Patribus.
Apoc. 22.

Intellexiſſe Patres, ſacerdotibus fuiſſe munus hoc & officium Iudicum à Chriſto Iudice ſupremo datum, conſtat ex eorum ſcriptis. Auguſtinus lib. 22. de ciuitate Dei cap. 9. exponendo locum illum Apocal. *Vidi ſedes, & ſedentes ſuper eas, & iudicium datum eſt*, ita fatur: *Non hoc putandum eſt de vltimo iudicio dici, ſed per ſedentes ſuper ſedes, ipſi præpoſiti intelligendi ſunt, per quos nunc Eccleſia gubernatur. Iudicium autem datum, nullum melius accipiendum eſt, quàm id quod dictum eſt Matth. 18. Quæcunque ligaueritis in terra, erunt ligata & in cœlo.* Magnus item Gregorius è ſede Petri ſacerdotum quoque ſedes aſtruit & confirmat ea auctoritate, cui contraire nefas. Sic ille hom. 26. in Euangelia: *Principatum superni iudicij ſacerdotes ſortiuntur, vt vice Dei quibuſdam peccata retineant, quibuſdam relaxent.* Nota voces illas, *Vice Dei*: Qoippe Dei partes agunt, quando ſedent, diſcutiendo vitam hominum, qui ſiſtuntur eis in foro pœnitentiæ. At eſſe Dei vicarium in iudicio animarum, dignitas eſt præpollens cunctis etiam titulis Angelorum.

Sacerdotum auctoritas quanta.

Hanc eorum eminentiam ſupra choros Angelorum expreſsè docet Chryſoſtomus lib. 3. de ſacerdotio: *His* (inquit) *datum eſt, vt poteſta-*

tem

Digitized by Google

tem habeant, quam Deus optimus neque Angelis, neque Archangelis datam eſſe voluit; neque enim ad illos dictum eſt: Quæcunque ligaueritis, ſuper terram, erunt ligata & in cælo. Habent quidem & terreſtres Principes vinculi poteſtatem; verùm corporum ſolùm. Id autem quod dico ſacerdotum vinculum, ipſam etiã animam contingit, atque ad cælos vſque peruadit, vſque adeò, vt quæcunque infernè ſacerdotes conſuerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Deus confirmat.

Sacerdotes ſunt ſucceſſores Apoſtolorum.

Hactenus ille, ſacro potens eloquio. Ne fortè dicat aliquis cenſor, eam poteſtatem fuiſſe ſolis Apoſtolis à Chriſto datam, Gregorius Magnus ait ſacerdotes eſſe, *Apoſtolorum ſucceſſores, & vitæ alienæ Iudices.* hom. 26. in Euangelia.

Apoc. 4.

Ioannes in Apocalypſi deſcribendo thronum Dei, terrore plenum, hunc expreſſit ita fatus: *De throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua.* E ſacerdotum throno voces horrendæ tonant, imò dira fulgura procedunt, quando Dei agendo vices, ſententiam excommunicationis intorquent in obſtinata capita reproborum.

Excommunicatio quid ſit.

Eſt autem hæc cenſura ſicut definit eam Magiſter ſententiarum in 4. diſtinct. 18. *Separatio à communione Eccleſiæ, quoad fructum, & ſuffragia,* id eſt, quo ad ſacramenta, & orationes communes.

Huius cenſuræ memor Tertullianus ait hæc in cap. 39. Apologetici: *Iudicatur magno cum pondere, vt apud certos de Dei conſpectu: Summum futuri iudicij præiudicium eſt, ſi quis ita deliquerit, vt à communicatione orationis, & conuentus, & omnis ſancti commercij relegetur.* Scriptura Sacra notat explicitè excommunicationis vſum, vt 1. Corinth. *Si is, qui frater nominatur; eſt fornicator, aut auarus, &c. cum eiuſmodi nec cibum ſumere.* Item 2. Theſſal. *Si quis non obedit verbo noſtro, per epiſtolam, hunc notate, & ne commiſceamini cum illo, vt confundatur.* Et ad Titum: *Hæreticum hominem poſt vnam aut alteram admonitionem deuita.* Etiam Ioannes eò reſpexit quando legem hanc ſanxit: *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, neque Aue ei dixeritis.*

1. Cor. 5.
2. Theſſal. 3.
Tit. 3.
2. Ioan. 1.

Ex SS. Patribvs.
Excommunicationis effectus.

Semper in Eccleſia viguiſſe talem auctoritatem conſtat abundè Patrum ſententiis. In his accipe Ambroſium lib. 1. de pœnit. cap. 14. *Sequeſtrari* (inquit) *oportet grauiter lapſum, ne modicum fermentum totam maſſam corrumpat.* Et lib. 1. de officiis cap. 27. *Boni Epiſcopi affectus eſt, vt optet ſanare infirmos, ſerpentia auferre vlcera, adurere aliqua, non abſcindere. Poſtremò quod ſanari non poteſt, cum dolore abſcindere.* Ambroſius ipſe fecit quod docuit.

Ex Hiſtoria.

Cum namque ſibi conſtaret Maximus tyrannus in nequitia Gratiano Imperatore cæſo, cuius ſolium nequiter inuaſerat, & reſipiſcere nollet, eum Ambroſius monitum fruſtra ſæpe, ſacra à fidelium communione velut putidum membrum meritò ſegregauit.

Ex SS. Patribvs.
Ezech. 18.

Auguſtinus item commemorat hanc cenſuram tract. 50. in Ioann. *Cùm* (inquit) *excommunicat Eccleſia, in cælo ligatur excommunicatus.* Et quæſt. 39. in Deuteron. *Hoc nunc agit Eccleſiæ excommunicatio, quod agebat tunc interfectio,* id eſt, in lege veteri. Et epiſt. 75. *Tunc ad terrorem viuentium mortalia corpora perimebantur, quandoque vtique moritura. Spiritualis autem pœna, qua fit quod ſcriptum eſt: Quæ ligaueritis in terra, erunt ligata & in cælo; animas obligat, de quibus dictum eſt: Anima patris mea eſt, & anima filij mea eſt: Anima quæ peccauerit ipſa morietur.*

Sacerdos ea poteſtate debet vti parcè, ſicut opportunè monet Papa Leo in epiſt. 89. ad Epiſcopos. *Nulli* (inquit) *Chriſtianorum communio facilè denegetur, nec ad indignantis fiat hoc arbitrium ſacerdotis, quod in magni reatus vltionem inuitus & dolens quodammodo debet eſſe animus vindicantis.* Accedit Ambroſius lib. 2. de officiis, cap. 27. *Cum dolore* (inquit) *amputatur etiam quæ putruit pars corporis, & diu tractatur, ſi poteſt ſanari medicamentis, & ſi non poteſt, tunc à medico bono abſcinditur.*

Excommunicatio diſcretè & parcè debet fieri.

Cùm ſacerdotes in conſecratione ſua poteſtatem accipiant in reale corpus Chriſti, non profectò mirum eſt, ſi poteſtatem habent in corpus myſticum Chriſti, id eſt, in animas fidelium, quas pro cuiuſque rei dignitate ligant & abſoluunt. Poteſtas illa duplex ſacerdotum eſt maximæ teſſera dignitatis.

Ex Antiqvitate plvrivm nationvm.
Sacerdotis officium aſſumptum à Regibus.

Gentiles olim habuere ſuos ſacerdotes tanto honori, ob ſacra facienda vanis ſimulacris, vt ſæpe Reges eis inuiderint hunc honorem, ſociantes ſceptro ſacerdotale decus, vt ita maius honoris & gloriæ pondus apud homines ex ſacerdotij titulo compararent. Xenophon libro de Republica Lacedæmoniorum ait, Spartæ Reges ſacerdotes fuiſſe Iouis. Suetonius in vita Imperatoris Galbæ dicit, eum geſſiſſe triplex ſacerdotium. Nam eſtò Regis nomen Romanis execrandum eſſet; attamen honoris causâ Regem vocauere virum qui faciebat ea ſacra, quibus olim Roma ſuos obſtringebat Reges. Primi namque Reges Romanorum ſacerdotum munere fungebantur. Ita patet hiſtoriæ Romanæ Titus Liuius 1. Decade lib. 2. Sacerdotes etiam fuere Reges apud Ægyptios, vt Stobæus ait ſermon. 41. Scribit Alexander lib. 2. dierum genialium cap. 8. apud Phœnices ſacerdotem Solis fuiſſe more Regis indutum purpura, & gemmata corona capite radiante. Cornelius Tacitus libro de moribus Germanorum dicit eos tanti feciſſe ſuos ſacerdotes, vt duntaxat eis liceret iudicare reos, & vinculis alligare. Ad hoc fortaſſe munus & officium Iudicis Indi reſpexere, ſuos ſacerdotes exanimes, ſedentes tumulo commendantes. Huiuſce ritus meminit Stobæus ſerm. 120.

Sacerdotes apud quas Gentes olim iudices.

Ex Ivre Civili.
Sacerdotum iudicium ſanctum.

Cæſareo Iure ſedes ſuprema, id eſt facultas iudicandi definitiuè, penes ſacerdotium fuit. Ecce legem ſeu conſtitutionem Imperatorum Honorij, & Theodoſij: *Omni innouatione ceſſante, vetuſtatem, & canones priſtinos eccleſiaſticos, qui vſque nunc tenuerunt, etiam per omnes Illyrici prouincias ſeruari præcipimus, vt ſi quid dubietatis emerſerit, id oporteat (non abſque ſcientia viri Reuerendiſſimi ſacroſanctæ legis Antiſtitis eccleſiæ Conſtantinopolitanæ) conuentui ſacerdotali, ſanctoque iudicio reſeruari.* Leg. Omni, Cod. de Sacroſanctis Eccleſiis lib. 1. tit. 1. leg. 6. Imperatores ea conſtitutione vocant iudicium ſanctum ſacerdotale iudicium; ſcitè rati, ſacerdotes eam poteſtatem iudicandi cælitus accepiſſe.

Ex Ivre Canonico.

Ad hos pertinere ſedes, id eſt ſacerdotum eſſe ſicut & Iudicum ſedere, ac proinde parum

eos

Sacerdotes etiam ab Epiſcopis honorandi.

eos differre ſuis ab Epiſcopis, vt ſuprà Patres Sancti ſauxere ſuis ſententiis, Canones ſancti clamant. In his ecce duos vtique ſolennes ex Concilio quarto Carthaginenſi cap. 34. & 35. qui Canonico Iure fiunt authentici. Prior eſt hic. *Epiſcopus in quolibet loco ſedens ſtare presbyterum non patiatur.* can. 9. diſt. 95. Alter hic eſt. *Epiſcopus in Eccleſia, & in conſeſſu presbyterorum ſublimior ſedeat. Intra domum verò collegam ſe presbyterorum eſſe cognoſcat.* can. 10. diſt. 95. Iidem canones aiunt, Epiſcopos conciliare ſibi reuerentiam & affectum ſacerdotum, ſi illos quoque colant, contrà verò parum ſuſpici ab eis, ſi Præſules cunctantur eos honore congruo venerari. En Canonis textum: *Scitum eſt illud oratoris Domitij: Cur ego, inquit, te habeam vt Principem, cùm tu me non habeas vt Senatorem.* Canone, ſta, §. Scitum diſt. 95.

Sacerdotes quando ſuos Epiſcopos nõ honorãt.

Ex Symbolis. Sacerdotum dignitas qualis.

Cùm ergo procul non ſit ab Epiſcopali dignitate gradus ſacerdotis, imò propè accedat, vt eruditè probat Hieronymus; quadrare poteſt ſacerdotũ dignitati ſymbolum eius, qui adeptus ſecundam præfecturam ciuitatis vt oſtenderet ſe diſtare parum à ſuprema loci illius dignitate, ſolum hunc characterem pinxit ſcilicet literam B, quæ in alphabeto parum abeſt à litera, A; picturæ voces adiecit, quas Ioannes Ferus in ſuo ſymbolorum theatro refert, has ſcilicet: PROXIMA PRIMÆ, id eſt, Vt litera, B, proximè accedit ad literam, A, ita munus ſeu officium quod ego mea in vrbe gero, procul non eſt à ſuprema oppidi dignitate. Ita ſacerdotij dignitas comparata cum epiſcopali vno ſolo gradu diſtat, ideoque poteſt iurè dici PROXIMA PRIMÆ.

Ex Ivre Canonic. Sacerdotibus eſt demandata cura gregis Chriſti.

Quàm ſit PROXIMA PRIMÆ docet Hieronymus epiſtola 2. ad Nepotianum, cuius etiam verba ſuos in Canones tranſtulit Gratianus Canone Sta ſubiectus, §. Quod Aaron. En contextum Hieronymi, & canonis: *Quod Aaron & filios eius, hoc epiſcopum & presbyteros eſſe nouerimus. Vnus Dominus, vnum templum, vnum miniſterium. Recordemur ſemper, quid Apoſtolus Petrus præcipiat ſacerdotibus: Paſcite eum qui in vobis eſt gregem Domini, prouidentes non coacti, ſed ſpontaneè ſecundùm Deum, neque vt turpis lucri gratiâ, ſed voluntariè, neque vt dominantes in clerum, ſed forma facti gregis ex animo, vt cùm apparuerit princeps paſtorum, percipiatis immarceſſibilem gloriæ coronam. Peſſimæ conſuetudinis eſt, in quibuſdam Eccleſiis tacere presbyteros, & non loqui præſentibus Epiſcopis: quaſi aut inuideant, aut non dignentur audire. Etſi alij, inquit Apoſtolus 1. Cor. 14. fuerit reuelatum, prior taceat. Gloria patris eſt filius ſapiens. Gaudeat Epiſcopus iudicio ſuo, cùm tales Chriſto elegerit ſacerdotes.* Hoc contextu erudito liquet, quàm ſit dignitas ſacerdotalis PROXIMA PRIMÆ. Canone. Sta ſubiectus. §. Quod Aaron. diſt. 95.

Sacerdotum exemptio à poteſtate ſæculari.

Ab hac dignitate fluit illa cleri exemptio à ſæculi poteſtate, quæ exemptio triplex eſt, ſcilicet quoad perſonas, quoad res, & quoad cauſas ipſas ſiue controuerſias clericorum. Obſerua tamen, perſonas clericorum non omnino eximi à poteſtate, quoad vim eius directiuam in legibus ciuilibus, quæ conducunt ad bonum ſtatum Reipublicæ, & non repugnant eccleſiaſticis canonibus. Quinimò tenentur in his clerici facere quod maturè fuit & vtiliter decretum à ſæculi poteſtate. Vt verbi gratiâ, ſi condatur lex de pretio frumenti, vel de alia re politica, quæ non repugnet alioquin ſtatui clericorum, aut Eccleſiæ decretis fortè ſecus ſtatuentibus, quæ tunc proculdubio eſſent potiùs obſeruanda.

Sacerdotes quando non ſunt exempti à ſæculi poteſtate.

Ex Scriptura Sacra liquet hæc clericorum ſubiectio quoad vim directiuam in legibus ciuilibus. Ad Romanos ſcribens Paulus ait: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Quod Chryſoſtomus, atque Thomas angelicus Doctor explicando locum illum Apoſtoli pertinere dicunt ad omnes, cuiuſcunque ſint conditionis, nec etiam excepto ordine monachorum. Sanxit idem Petrus vbi ſic decernit. *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſiue Regi tanquam præcellenti.* In eo ſenſu quo præmiſi, præualere clero leges Imperiales quoad vim directiuam, ipſe Papa Nicolaus ſtatuit hoc decreto, cuius à Gratiano facta fuit mentio, in aliorum ſerie decretorum. Ille canon eſt fragmentum epiſtolæ Pontificis ad Michaëlem Imperatorem.

Rom. 13. 1. Pet. 2.

Sacerdotum ſubiectio legibus ciuilibus quanam ſit.

En contextum. *Cùm ad verum ventum eſt, vltra ſibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorum vſurpauit: quoniam idem mediator Dei & hominum Chriſtus* Iesvs, *ſic actibus propriis, & dignitatibus diſtinctis, officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit, propria volens medicinali humilitate ſurſum efferri, non humanâ ſuperbiâ rurſus in infernum demergi, vt & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus vterentur, quatenus ſpiritalis actio carnalibus diſtaret incurſibus, & ideo militans Deo minimè ſe negotiis ſæcularibus implicaret, ac viciſſim, non ille rebus diuinis præſidere videretur, qui eſſet negotiis ſæcularibus implicatus.* Canone, cùm ad verum diſt. 96.

Sacerdotes exempti à vi coactiua quoad perſonas.

Confirmatur item ratione talis ſubiectio. Clerici namque ciues ſunt & membra Reipublicæ politicæ: Ergo neceſſe eſt eos in politicis rebus, ad finem politicæ Reipublicæ conformare ſe ei poteſtati, quæ in politico genere inſtar capitis præeſt Reipublicæ, atque etiam aliis membris huius corporis politici. Turpis enim eſt pars, quæ diſcolor eſt ab aliis partibus, cum quibus debet vno in corpore conuenire.

Quoad regimen perſonarum ſuarum directè, atque adeò quoad vim coactiuam, itemque quoad bona, & cauſas politicas controuerſas eccleſiaſtico iure ſicut & ciuili ſunt clerici exempti à poteſtate ſæculi, ratione inſitæ dignitatis. Quippe Reges ſunt infra gradum & ordinem ſacerdotij, vt ſonorè clamat iſte canon. *Quis dubitet, ſacerdotes Chriſti, Regum, & Principum omnium fidelium patres & magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubiugare, & iniquis obligationibus illum ſuæ poteſtati ſubiicere, à quo credit non ſolùm in terra, ſed etiam in cœlis ſe ligari poſſe, & ſolui.* Canone, Quis dubitet diſt. 96. Concolor eſt & ille canon Nicolai Pontificis. *Denique hi, quibus tantùm humanis rebus, & non diuinis præeſſe permiſſum eſt, quomodo de his, per quos diuina miniſtrantur iudicare præſumant,*

Sacerdotes patres ſunt, & magiſtri Principum.

ſumant, penitus ignoramus. Canone, Denique diſt. 96. In ea Decreti parte plures alij canones proſtant, qui huic etiam clericorum exemptionis argumento litant contra ſæculi poteſtatem.

Ex IVRE CIVILI. Sacerdotes ab Imperatoribus ſunt exempti à ſæculi poteſtate.

Rurſus etiam Cæſareo Iure clerus eximitur ab hac poteſtate ſicut hac Iuſtiniani Nouella conſtitutione patet: *Plurimas ſacras ſcribentes leges, & de Deo amabilibus Epiſcopis, & reliquo omni ſacerdotio, necnon de Reuerendiſſimis Monachis, & nuper hoc agentes, in quibus voluimus Reuerendiſſimos Monachos, apud ſolos ciuitatis Epiſcopos, ſub quibus ſunt monaſteria, conuentiones ſuſcipere.* Nouella 83. Vt clerici apud proprios Epiſcopos. Rurſus idem Imperator hac conſtitutione ratum fecit hoc ius clericorum. *Si quis contra aliquem clericum, aut monachum, aut diaconiſſam, aut monaſtriam, aut aſcetriam habeat aliquam actionem, adeat prius ſanctiſſimum Epiſcopum, cui horum vnuſquiſque ſubiaceat: ille verò cauſam inter eos iudicet.* Nouella 123. de ſanctiſſimis Epiſcopis.

Ex HISTORIA. Sacerdotes quanti fecerit Conſtantinus Imperator.

Militat & ratio pro exemptione cleri. Nam cùm ſacerdotes iis præſint in ſpiritualibus, quos præfectura rebus temporalibus præficit, incongruum eſſet eos aliquando ſuis ſubditis ſubiici, & in alio cauſatum genere comparere. Et idcirco ſibi immortale decus peperit Imperator ille, cuius ſententiam cùm expectarent aliqui Epiſcopi contra Patres eiuſdem quoque gradus & ordinis, ſic reſpondit apud Ruffinum lib. 10. hiſtoriæ cap. 2. *Vos Dij eſtis à Deo conſtituti. Et vobis Deus poteſtatem dedit de nobis quoque iudicandi, & quaſi Deos quoſdam conſtituit: conueniens non eſt, vt homo Deos iudicet.* Hoc reſponſum Conſtantini Imperatoris Gregorius Papa ſicut par eſt extollit lib. 4. Regiſtri epiſt. 75. ad Mauritium Imperatorem. Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius Imperatores, æmulando zelum Conſtantini, condidere legem iſtam.

Ex IVRE CIVILI.

Continua lege ſancimus, vt nullus Epiſcoporum, vel eorum qui neceſſitatibus Eccleſiæ ſeruiunt, ad iudicia, ſiue ordinariorum, ſiue extraordinariorum iudicum pertrahatur. Habent illi ſuos iudices, nec quidquam his commune eſt publicis cum legibus. Ex codice Theodoſij, Lege 16. de Epiſcopali audientia.

Sacerdotum immunia ſunt bona.

Eſſe & immunia bona cleri, Scriptura ſacra clamat implicitè, quando refert immunitates ſacerdotum antiquatæ legis Moſaicæ, quibus præſtantior eſt multò clerus noſter, vt opportunè dicit Auguſtinus lib. 10. de ciuitate Dei c. 21.

Ex SS. PATRIBVS.

Non (inquit) *ex genere carnis & ſanguinis, ſicut primò ſecundùm ordinem Aaron, ſed ſicut oportebat in Teſtamento nouo, vbi ſecundum ordinem Melchiſedech ſummus Sacerdos eſt Chriſtus, pro cuiuſque merito, quod in eo gratia diuina contulerit, Sacerdotes & Leuitas Dominus eligit, ſicut nunc videmus.* Vnde Leo comparando clerum noſtrum cum Sacerdotibus & Leuitis olim initiatis, iure primas dat clericis Euangelicis. Sic ille ſerm. 8. de Paſſione Domini: *Nunc & ordo clarior Leuitarum, & dignitas amplior ſeniorum, & ſacratior eſt vnctio ſacerdotum.*

Sacerdotum legis antiquæ immunitas.

Rurſus Geneſ. 47. cum Ioſeph tributariam faceret omnem Ægypti terram in gratiam Pharaonis, à tributo fecit immunem illam terræ plagam, quam ſacerdotes tunc temporis incolebant. Artaxerxes item lib. 1. Eſdræ cap. 7. hanc condidit legem in gratiam ſacerdotum & miniſtrorum templi Iudæorum. *Vobis quoque notum facimus de vniuerſis ſacerdotibus, & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, Nathinæis, & miniſtris domus huius Dei, vt vectigal, & tributum, & annonas non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos.* Concilium Tridentinum iure diuino dicit eſſe clerum immunem & exemptum; illic enim decernitur; *Eccleſiæ, & perſonarum immunitatem, Dei ordinatione & canonicis ſanctionibus eſſe conſtitutam.* ſeſſion. 25. cap. 20. de reformatione.

Sacerdotum immunitas eſt de iure diuino.

Ex præfatis conſtat abundè ſatis, ſacerdotes eum tenere locum in Eccleſia, quem Ioſeph olim in Ægypto, cuius Rex inaugurauit eum inſulis atque notis regiæ poteſtatis. Inſtitutionis hiſtoriam ita ſacra Scriptura refert, inducendo Regem ſic alloquentem Ioſeph. Geneſ. 41. *Tu eris ſuper domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet, vno tantùm regni ſolio te præcedam. Dixitque rurſus Pharao ad Ioſeph: Ecce conſtitui te ſuper vniuerſam terram Ægypti: Tuliſque annulum de manu ſua, & dedit eum in manu eius, veſtiuitque eum ſtola byſſina, & collo torquem auream circumpoſuit, &c. Vertitque nomen eius, & vocauit eum lingua Ægyptiaca Saluatorem mundi.* Nota totum hoc fluxiſſe decus, & gloriam Patriarchæ Ioſeph ab eius præfectura rei frumentariæ. Nam poteſtas ei conceſſa, Regis in horrea congregandi frumenta, plebi diſtribuenda, velut cauſa fuit dignitatis, ad quam vir hic aliunde licèt humilis aſſurrexit.

Sacerdotes figurati in Patriarcha Ioſeph. Gen. 41.

Chriſtus Sacerdotes eò euexit vt diuinæ poteſtatis eos fecerit vt conſortes, eis ius dando reos ligandi, quando viſum eis fuerit congruente. Quodque nemo poteſt infra Deum, conceſſit eis etiam facultatem perpetrata crimina relaxandi. Ita Chriſtus vno quaſi ſolio tantùm præcedit eos, ſcilicet Sacerdotes; quod namque fuit illi proprium, permiſit eis, illos faciendo velut ſaluatores mundi, cui procurant frumentum electorum, ſcilicet corpus Chriſti, ſub panis ſpecie conſecratum. Hæc poteſtas eis data ſacrum in corpus Chriſti, eſt origo iuris quod habent in fideles, qui ſunt corpus myſticum Chriſti, qui & ornauit eos annulo ſuo; quippe ratam habet in cœlo latam ſententiam à congruo Sacerdote. Cùm namque dedit eis claues regni cœlorum, perinde fuit ac illis dare ſuum annulum: nempe clauis eſt teſſera poteſtatis.

Sacerdotum poteſtas in anima vnde fluat.

Ægypto tabeſcente fame plebem Rex ad Ioſeph miſit ita fatus: *Ite ad Ioſeph, & quicquid ipſe vobis dixerit facite.* Geneſ. 41. Patiuntur reuera famem eámque diram homines peccato obnoxij, ſynderesi vrgente petunt veniam à Chriſto, ſacro vt eius pane queant veſci; ſed ille malè ſibi conſcios omnes eò mittit quo populum ingraueſcente fame. *Ite ad Ioſeph, & quicquid ipſe vobis dixerit facite.* Chriſtus reuera poteſt è cœlo reis veniam dare, quia non eſt alligata Dei gratia ſacramentis. Sed quia ſanxit eſſe penes Sacerdotes diſpenſationem frumenti electorum; omnes vſquequaque reos committit eis, contritis corde dicens: Ite ad Sacerdotes, quæcunque dixerint vobis facite. Vt namque redux gratia influat, Sacerdotes ſunt à pœnitente anima conſulendi.

Sacerdotes Saluatores mundi.

Geneſ. 47. *Cùm defeciſſet emptoribus pretium, venit cuncta Ægyptus ad Ioſeph dicens: Da nobis panes, quare morimur coram te deficiente pecunia?*

Sacerdotum ſalutaria ſunt conſilia citò ſequenda.

pecunia? Quibus ille reſpondit: Adducite pecora veſtra, & dabo vobis pro eis cibos. Homini in peccato nihil ſuppetit, vnde cibos emat, id eſt, non habet homo reus vnde ſibi gratiam Dei cōciliet, qua ſola viuit anima pane velut ei congruo ſaginata. Pœnitentibus anxiis qua ratione Deum placare queant, atque vires exhauſtas, eius ſancto pane reficere, ſacerdotes aiunt. *Adducite pecora veſtra, & dabo vobis pro eis cibos.* Id eſt. Peccata veſtra nobis facite in confeſſione nota; peccata ſunt pecoris acta, gulâ lupus exprimitur, irâ leo, hircus libidine obſcœna, demum homo viuens iniqua ratione cadit & gratia iumento ſtolido comparatus.

Peccatum eſt pecoris peractus.

Fruſtra tibi procurare panem Angelorum tentas, homo, niſi cuncta tua pecora adducas, ſacerdoti ingenuè & ſincerè tua omnia crimina cōfitendo. Sed quia plerique ſuæ vitæ ſeriem texunt & referunt ſacerdoti, nec idcirco ſuam ſalutem aſtruunt, præſtat audire plebem illam famelicam, quæ poſt pecora adducta, Ioſeph ſic affatus fuit: *Et nos, & terra noſtra tui erimus, eme nos in ſeruitutem regiam.* Anima, quæ in confeſſione ſua crimina diſcuſſit vti par eſt, abſque vel alicuius exceptione, debet Chriſto corde ſincero ſuâ omnia mancipare.

Virtutes, quæ ſtipare debent ſacerdotes, vt eorum dignitas aſtruatur.

In hæc verba:

Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi.

§. II.

Ex Philosophia, Theologia, SS. Patribvs, Vtroqve Ivre, Antiqvitate Gentivm, Medicina, Historiis, et Symbolis.

Ex Philosophia.
Deum eſſe probat Philoſophus.

SVggerit vnicuique benè ſuada natura, Deū vnum eſſe; ſed quæ ſit indoles diuina latet eos, qui ſola freti naturæ luce ſuam omnem induſtriam impendunt illi ſcrutinio, quod ſit fruſtra niſi intellectus noſter influente fide cœlitus illuſtretur. Philoſophia, quæ eſt naturalis diſciplina, probat vnum eſſe Deum hac ratione, cuius auctor eſt Ariſt. l. 7. & 8. Phyſic. Omne quod mouetur, ab alio mouetur; quod namque mouet eſt actu, & quod mouetur eſt in potentia, & nihil eſt ſimul in actu & potentia ad idem. Omnis autem motus eius, quod mouetur ab alio, debet neceſſario venire ab aliquo primo mouente immobili: nempe mouens ſecundum non mouet niſi virtute motus accepti à priore mouente, ſicut baculus haudquaquam lapidem mouet, niſi quatenus eſt à manu dirigente motus, neque poteſt in hoc eſſe proceſſus in infinitum, quia tunc nullus eſſet motus, cùm nunquam terminari poſſit proceſſus in infinitum.

Innoteſcit item hæc veritas ratione rerum quæ apparent. Etenim illæ ſuum ſemper ſortiūtur effectum, atque finem, eas inuiſibili moderante manu Dei: ſiquidem res cūctæ licèt rationis expertes vnum ad congruum ſuæ naturæ finem vergunt, quod non poſſent præſtare niſi Deus eas prouidè gubernaret. Hoc argumentū inſinuat Ariſt. 12. Metaph. text. 52. Sanctus etiā Dionyſ. c. 7. de diuinis nominibus idipſum inculcat ita loquens de natura diuina: *Ipſa ex omnibus noſcenda eſt, cùm ſit effectrix omnium, & ſemper cuncta coaptans, ipſiuſque omnium indiſſolubilis conuenientia, atque ordinis cauſa, ſemper priorum fines ſequentium initiis coniungens, vnamque mundi conſpirationem & congruentiam decentiſſimè moliens.*

Deum eſſe clamant omnes creaturæ.

Ex SS. Patribvs.

Iuſtinus ea ratione Deum vnum eſſe probat in reſponſione ad qu. 6. Gentilium: *Vnde* (inquit) *ſciri poteſt, ſitne Deus omnino? Ex eorum, quæ ſunt concretione, conſtitutione, ac ſtabilitate.* Tertull. l. 1. contra Marcionem: *Creator* (inquit) *ex hoc Deus, & indubitatus Deus, quia omnia ipſius.* Baſil. in c. 1. Iſaiæ explicādo locum illum: *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, Iſrael autem me non cognouit*; ita fatur: *Me non cognouit, qui cœlo enarrante innoteſco, & per omnem creaturam nulli non palam ſignificor.* Athanaſius oratione contra idola ad Macarium: *Ipſa* (inquit) *rerum natura exclamat oſtenditque ſuum conditorem.* Greg. Nazianz. orat. 2. Theolog. *Nimis* (inquit) *abſurdus eſt & præpoſterus, qui argumentis naturalibus non cedit, & inficiatur Deum eſſe.*

Deum eſſe quibus argumentis conſtet.

Sapient. 13.

Carpuntur item Sapient. 13. tanquam impij illi, *Qui de his quæ videntur bona, non potuerūt intelligere eum qui eſt, neque operibus attēdentes agnouerunt quis eſſet artifex.* Paulus eo etiā argumento probat vnum eſſe Deum. *Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciūtur, ſempiterna quoque eius virtus, & diuinitas, ita vt ſint inexcuſabiles.* Aſſurrexit eam ad notitiam Dei naturæ ſolo luminis obſequio Plato in Sympoſio, cùm dixit: *Ex pulchritudine omnino rerum creatarum, pulchritudinem quamdā admirandam diuinæ naturæ de repente conſpici.* Denique Ambr. in c. 1. epiſt. ad Rom. ita fatur: *Cùm Deus inuiſibilis eſſet, vt etiam à viſibilibus poſſet ſciri, opus fecit, quod ſua viſibilitate opificem demonſtraret.*

Rom. 1.

Ex Theologia.

Sacerdotes habuere olim omnes Gentes.

Ex Antiqvitate plvrivm nationvm.

Illa toto orbe diffuſa Dei notitia obſtrinxit homines ad aliquem cultū: ſiquidem concepere Deum, vt bonorū omniū auctorem, & vltorem malorum, quæ in hoc orbe fiunt. Vnde rara fuit gens, quæ non habuerit aliqua ſacra Dei cultui deſignata. Vtque maior iis ſacris conciliaretur honos, elegere viros idoneos, quos credidere tali officio dignos. Cùm nāque penes eos eſſet cura Deū placādi, & obſecrādi, voluere dotes eis ineſſe ſupra vile hominū vulgus, vt merita ſacerdotū eorū munia cōmendarent. Meritis adiecere ritos, quibus eos initiādo ſacros efficerent, atque Deo obſtrictos à profano populo ſegregarent. Eſſet res operoſa referre mores omniū Gentium, ſufficiet aliquos recenſere ritus vnde fiet palam, non indiſcretè viros omnes olim ſacerdotio functos, ſed probatos vſquequaque viros geſſiſſe tale munus, ratione cuius erant præ hominibus cæteris honorati.

Gen 4.
Sacerdos primus quis in orbe fuit.

Ex Scriptura Sacra primus occurrit Enos: quippe cœpit inuocare nomē Domini certa methodo, & cæremoniis hactenus ignotis. Alioquin Moyſes non dixiſſet eum fuiſſe primum, qui incepit inuocare nomen Domini. Abel enim ſacra fecit Deo lōgè maior natu Enos, qui idcirco primus dicitur inuocaſſe nomen Domini, quia fortè ritu ſingulari obiit munia ſacerdotis. Codice ſacro notus Enos, vt virtute clarus, ortus patre pio, ſcilicet Seth, non obſcurè probat, olim ſacerdotes fuiſſe viros illos illuſtres, qui meritorum acceſſione decus aliquod adiicerent illi officio, quo ad dignitatem mediatorum inter Deum & homines aſſurgebant.

Sacerdotes Ægyptij quales. Sacerdotes olim Romæ nobiles. Sacerdotes apud Indos immunes.

Seuerus apud Stobæum ait ſerm. 41. Ægyptios voluiſſe ſuos ſacerdotes philoſophos eſſe priuſquam ioitiarentur: quippe genus hoc hominum Philoſophiæ addictum praxim virtutum omoium excolebat. Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 1. Romanos olim voluiſſe ſuos ſacerdotes eſſe claros genere, diuites, & ornatos probitate morum. Plutarchus in Camillo tradit, fuiſſe latam Romæ legem pro immunitate ſacerdotum, quæ immunitas tanta fuit apud Iodos io gratiam ſacerdotum, vt ex Arriano lib. 8. de geſtis Alexandri piaculum eſſet atque nefas, aliquid ab eis exigere tributi, aut publici vectigalis.

Sacerdotes quare dicti presbyteri.

Vt in Republica benè ordinata primas tenent ſeniores, & ætatis maturæ viri; ita gradus ſacerdotij in Eccleſia ſancta ſolis tribuitur hominibus qoos innoxia vita ſenes probat, & maturos, potius quàm longa ſeries annorum æui, diuturno nimis tempore fatiſcentis. Ideoque vocat presbyteros Eccleſia ſancta ſuos ſacerdotes. Presbyter vox eſt Græco deducta à oomine πρεσβύτερος, id eſt, ſenior ſeu antiqoior. At Græci & Latini promiſcuè, & pro eadem re ſolent vſurpare voces iſtas, ſcilicet antiquius, & honoratius. Eſt enim elegans & terſa Latina phraſis hæc. Nihil eſt antiquius, idemque ſonat ac, Nihil eſt honoratius. Et Iulius Pollux lib. 2. οὐδὲν ἐστι πρεσβύτερον, id eſt, *nihil eſt antiquius*, pro οὐδὲν τιμιώτερον, id eſt, *nihil honoratius*. Vnde quia ſacerdotes habent officium dignum omoi obſeruantia & honore, benè presbyteri vt congruo nomine nuncupantur. Ita vocat eos Hieronymus epiſtola de ſeptem gradibus Eccleſiæ: *Sextus* (ioquit) *ſeniorum ordo eſt, qui ſacerdotibus datur, qui presbyteri dicuntur, qui præſunt Eccleſiæ Dei, & Chriſti Sacramenta conficiunt. Ij*

Sacerdotes in quo ſint æquales Epiſcopis.

autem in benedictione cum Epiſcopis conſortes miniſteriorum ſunt, nec vlla in conficiendo corpore & ſanguine Chriſti inter eos & Epiſcopos credenda diſtantia eſt.

Ex Ivre Canonico.

In eo argumento Canon editus eſt, hoc tenore vocem hanc præfatam explicans: *Presbyter Græcè, Latinè ſenior interpretatur: non modò pro ætate, vel decrepita ſenectute, ſed etiam propter honorem, & dignitatem, quam acceperunt, presbyteri nominantur. Vnde & apud veteres iidem Epiſcopi & presbyteri fuerunt, quia illud nomen dignitatis eſt, non ætatis.* Canone, Cleros, diſt. 21.

Vt lex antiqua typus erat & figura nouæ legis; ita Deus inſinuare volens qualitates ſacerdotum Euangelij, adumbrauit eas inſtituendo ritus & cæremooias, quibus Aaron & filij eius ſacer-

Sacerdotum legis Moſaicæ initiatio. *Leuit.* 8. Sacerdotes eſſe debent docti.

dotes initiati ſunt, Exod. 29. & Leuit. 8. Primò lauit eos, ſecundò manus eorum vnxit oleo, tertio veſtibus ornauit eos, quarum forma fuit à Deo præſcripta. Completo ritu Moſes obſtrinxit eos ad vitam in tabernaculo ducendam, ne fortè plebe coiitentes, eius ſe vitiis immiſcerent. Ecce Dei ſanctionem Leuit. 8. *Die ac nocte manebitis in tabernaculo, obſeruantes cuſtodias Domini, ne moriamini.* Poſtremò penes ſacerdotes erat liber legis, ita Deo inſinuante, legis doctores eos eſſe debere, plebis eos conſulentis vt dubia poſſent reſoluere, & illam de his quæ ad cultum Dei pertinent erudire. Ad hoc videtur alluſiſſe

Malach. 2.

Vates ita fatus: *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam.*

Sacerdotum caſtitas aſtruitur.

Abluta caro ſacerdotum illios iampridem antiquatæ legis Hebræorum probè notat munditiem corporis, id eſt caſtitatem, cui Eccleſia ſancta clerum obſtringit, vt ſonorè clamat iſte canon. *Presbyteris, diaconibus, ſubdiaconibus, & monachis concubinam habere, ſeu matrimonia contrahere penitus interdicimus: contracta quoque matrimonia ab huiuſmodi perſonis disiungi, iuxta ſacrorum Canonum definitiones iudicamus.* Can. Presbyteris diſt. 27.

Sacerdotum cœlibatus in vſu ab Apoſtolorum tempore.

Inualuiſſe legem cœlibatus ſacerdotum à tempore Apoſtolorum apertè docet iſte can. 2. Concilij II. Carthaginenſis. *Placuit, & condecet, ſacroſanctos Antiſtites, & Dei ſacerdotes, necnon & Leuitas, vel qui ſacramentis diuinis inſeruiunt, continentes eſſe in omnibus, quò poſſint ſimpliciter quod à Deo poſtulant impetrare. Vt quod Apoſtoli docuerunt, & ipſa ſeruauit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus.*

Sacerdotum cœlibatus eſt rectæ rationi conſentaneus.

Quia plerique legem hanc cœlibatus carpunt vt incongruam, & multis ſacerdotum lapſibus obnoxiam; operæpretium eſt hanc probare piam eſſe, ſicut & rectæ rationi conſentaneam valde, velut eam Numine inſpirante ſatam. Primò præcipit Apoſtolus 1. Cor. 7. Coniugatos ad tempus abſtinere, vt ſanctius orationi vacare queant. Cùm ergo ſuum omne ſacerdotes æuum debeant impendere, orando, & faciendo ſacra, iogis eſſe debet eorum continentia, ne vt ioepti olim à Chriſto Domino reprobentur.

Sacerdotum cœlibatus figuratus.

Rurſus olim ſanctè fuit cautum vt ij ſe continerent, qui erant tractaturi res minus ſanctas quàm ſint Eccleſiæ noſtræ ſacra. Verbi gratiâ 1. Reg. 12. Non fuere Dauid & ſequaces eius admiſſi ad comeſtionem panum propoſitionis, niſi poſtquã affirmauere ſua pura eſſe vaſa, & continuiſſe à mulieribus. Cùm ergo panis Angelorum potior ſit illo pane legis Moſaicæ, & ſacerdotes eo paſcantur quotidie; profectò debent à mulieribus ſemper cælibes abſtinere.

Deniq; ex 1. Paral. c. 24. Sacerdotes per vices miniſtrabant io tabernaculo, & tempore toto vicis ſuæ extra ſuam domum erant à fœminis abſtinentes. Cùm ergo Deo arctius obſtringat ſacerdotes noſtros eorum miniſteriomp, tamdiu continere debent, quamdiu perſtabunt & viuent in hoc ſæculo ſacerdotes.

Sacerdotum olim vnctæ manus quid ſignificent.

Ex SS. Patribvs.

Sacerdotes ſunt lux mundi.

Vnctæ manus Aaron & aliorum ſacerdotum, ſonorè clamant, eſſe debere bona omnia opera ſacerdotum. Vnde lucem mundi vocabat eos Chriſtus. Sacerdotis enim ſancti vita vt lux fax eſt prælucens hominibus, qui caligant in hoc ſæculo vitiorum tenebris opacati. Benè quadrat iſti expoſitioni ille locus Gregorij Magni in Regiſtro lib. 7. c. 32. *Lux gregis eſt flamma paſtoris. Decet enim dominicum ſacerdotem moribus & vita clareſcere, quatenus in eo tamquam in vita ſua ſpeculo plebs commiſſa poſſit & eligere quod ſequatur, & videre quod corrigat.* Auguſtinus item lib. de vera & falſa pœoit. cap. 20. *Sacerdos cui omnis profitetur peccata, ante quem ſtatuitur omnis languor, in nullo illorum ſit iudicandus, quod ipſe in aliis iudicare eſt promptus. Iudicans enim alium, qui eſt ab aliis iudicandus condemnat ſeipſum.* Idem de ſingu-

Sacerdotes præeſſe debent exemplo ſicut & gradu.

laritate clericorum: *Contemplamini* (inquit) *quid ſit populo ſancto præeſſe, & conſiderate quale ſit diuinis Sacramentis inſiſtere. Altario enim placere debent, qui altario viuunt, & talis conuenit cura ſacratis, qualia ſunt Sacramenta ipſa, quibus exhibent officia ſeruitutis, ne contra Dominum offendant ipſi, quem tractant.*

Vt in clero primas obtinent ſacerdotes, ita

ſuum

Digitized by Google

Sacerdotes mali quàm ſint noxij Eccleſiæ.
Ex Symbolis.
Sacerdotum exempla ſequitur populus.
Iſa.24.

ſuum ad eorum inſtar æuum componunt homines, ac proinde dici poſſunt columnæ, quibus incumbit Eccleſia. Vt namque benè ſibi conſtantibus columnis rectis, ædes ſtant & ſubſiſtunt inconcuſſæ, procul à ruina, cui eſt ſubiecta domus ſoffulta malis & ruinoſis columnis; ita malè conſulitur Eccleſiæ quando cadunt & delinquunt indigni ſuo munere ſacerdotes. Conuenire poteſt eis columnæ duplex ſymbolū, quod Franciſcus Villaua refert lib. ſymbolorum. Pingit ille Soli obiectam columnam, cuius vmbra refert ingenuum columnæ typum, his vocibus deſuper adiectis: DABIT ILLA FIGVRAM. Quippe qualis eſt columna, talis & eſt vmbra fluens ab illa Soli oppoſita. Reuerà qualis eſt ſacerdos moribus & vita, talis eſt populus, iuxta Vatis eloquium: *Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos.* Quãdo namque vero ſuo Soli ſacerdos opponitur agendo vitam incongruam officio; profectò creat tot vmbras, quot ſequaces habet in plebe vitæ ſuæ noxiæ, hunc enim ad peccãdum inductus incautus populus æmulatur. Ideoque quadrat huic columnæ viti præfati ſymbolum, ſcilicet: DABIT ILLA FIGVRAM.

Ex SS. Patribus.
Sacerdotum vitia quàm ſint noxia Reipublicæ.

Sed heu deuenimus in tempora, quæ deflebat æuo ſuo Bernardus hoc lamento: *Egreſſa eſt iniquitas à ſenioribus tuis Domine iudicibus, qui videntur regere populum tuum. Non eſt iam dicere, vt populus ſic ſacerdos; quia ſic nec populus vt ſacerdos. Heu heu Domine Deus, quia ipſi ſunt in perſecutione tua primi, qui videntur in Eccleſia tua primatum diligere, & regere principatum.* Profectò dare ſolet curua columna ſui ſimilem figuram ſcilicet obliquam, & ingratam; ita vita nequam ſacerdotum exemplo ſuo plebem inducit ad peccandum, & à recto cœli tramite deuiandum. Vnde Gregorius opportunè malos ſacerdotes ſic perſtringit lib. 9. Regiſtri cap. 64. *Cauſa ſunt ruina populi, mali ſacerdotes. Quis enim ſe pro populi peccatis precator obiiciat, ſi ſacerdos qui exorare debuerat, grauiora committat.*

Ex Symbolis.
Sacerdotes ſunt columnæ Eccleſiæ.

Vt ergo ſibi atque plebi conſulat ſacerdos, altè ſuo animo recolat alium columnæ typum, quem depingit idem auctor, ſcilicet Franciſcus Villaua, qui columnæ rectæ voces has apponit: PLVS RECTA VALEBO. Profectò parum aut certè nihil confert ad ſtructuram ædis, niſi recta domum ſuffulciat. Etenim illa fatiſcente nutat ædes, quæ in rectam inclinata recumbit. O ſacerdos, columna cui ex parte ſalus populi incumbit, ſi vita tua deorſum inclinat prægrauata malis moribus, hanc erige de meliori cogitando frugе, atque cœlum verſùs gratiâ mediante bonis actibus aſſurgendo. Quid prodeſt ore ſeu verbo viam cœli indicare plebi, ſi illa tuæ iniquæ vitæ conſcia deprehendit temetipſum à demonſtrato cœli tramite deuiare. Fortè magis arridebit Ambroſij cenſura lib. 3. Epiſtolarum,

Sacerdotum vita debet eſſe vitiis illibata.
Sacerdos malus eſt vt columna iacens.

epiſt. 20. *Sobriam* (inquit) *à turbis grauitatem, ac ſerioſam vitam, & ſingulare pondus conuerſationis, dignitas ſibi vendicat ſacerdotalis. Quomodo enim poteſt in exemplum obſeruari à populo qui nihil habet à populo diſcretū, nihil diſpar in moribus à multitudine. Quid enim in ſe miretur, ſi omnia tua facta bona in ſemetipſo recognoſcat exiſtere, ſi nihil in te aſpiciat, quod vltra ſe inueniat, ſi ea quæ in ſe erubeſcit, in te quem reuerendum arbitratur offendat.* Vt ergo ſuum effectum ſortiatur apud populū ſacerdos, qui vt columna debet ſuffulcire plebem, ita vitam ſuam aptet, & componat ad virtutum omnium praxim, vt ſit prorſus vitiis illibatá. Alioquin vt columna iacens erit inutilis, quæ PLVS RECTA VALERET.

Ex Ivre Civili.
Præfecti publicis operibus ad quid obſtringantur.

Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius præfectos publicis operibus obſtrinxere graui reſtitutioni ſi quid damni Reſpublica eorum præpoſitorum vitio contraxiſſet. Ecce legem. *Omnes quibus vel cura mandata fuerit operum publicorum, vel pecunia ad extructionem ſolito more credita, vſque ad annos quindecim ab opere perfecto cum ſuis heredibus teneantur obnoxij: ita vt ſiquid vitij in ædificatione iuxta præſtitutum tempus peruenerit, de eorum patrimonio, (exceptis tamen his caſibus, qui ſunt fortuiti) reformetur.* Leg. Omnes. Cod. De operibus publicis l. 8. tit. 12. leg. 9.

Sacerdotes mali cui pœnæ ſint obnoxij.

Grauiori profectò pœnæ Deus obſtrinxit eos ſacerdotes, qui genio indulgendo, plebi anſam præbent ruinæ, & caſus. Namque penes ſacerdotes eſt cura plebem ædificandi, illam inſtituendo probæ vitæ exemplo magis quàm ſermone eleganti, & ſelectis ornamentis Tullij phalerato. Plebs Chriſtiana ſicut par eſt inſtructa & directa, Dei templum eſt, & ſtructura cœli inſtar. Sed ſi ſacerdotes huic operi publico præpoſiti ſuo exemplo plebem inducant ad peccandum, tota moles ſtructuræ caſum & ruinam patitur inſignem, & ſacerdos huius cauſa mali reddet animam pro anima, detruſus in carcerem inferni, ſuppliciis horrendis in æternum à dæmone cruciandus.

Sacerdotes mali ſunt cauſa mali etiam alieni.

Publica ſacerdoti pecunia concreditur pro ſtructura plebis. Nãque bona Eccleſiæ aſſignata ſuos poſſeſſores obſtringunt ad procurandam ſalutem animarum, & non ad luxum & delicias. Si verò ſecus ſaxint, ante Deum conſcij erunt omnium peccatorum, quæ committet populus eorum improbæ vitæ ſequax, pœnaſque luent ſacerdotes pro delictis populi, cui peccando viam ſtrauere ad interitum, cui & ipſi obnoxij, æterno igne vindice punientur.

Ex Historia.
Sacerdotum dignitas eſt præfulgida.

In eo argumento mihi res digna ſcitu occurrit ex actis martyrij ſancti Petri Alexandriæ Epiſcopi, quem Baronius commemorat an. 310. Ille Præſul emeritus & martyr non audebat ſedere ſuo in ſubſellio, cauſatus inde lucem ſe videre ſimul & fulgura coruſcare. Ideoque pius & humilis hic Antiſtes humi ſedens in ſcabello ſatagebat illibata vita magis, quam excelſa ſede cæteris eminere. Dignitas ſacerdotalis habet reuera lucem; ſacerdotes enim ſunt lux mundi; ſed profectò parum abeſt ab eis fulgur, ſi alio igne, quàm amore diuino flagrant, vt abundè probãt filij Aaron, qui ob ignem profanum thuribulo impoſitum proſtrati fulmine perierunt.

Petri Epiſcopi Alexandrini humilitas.

Sacerdotum peccata ſunt grauiora quã aliorum.

Peccata plebi leuia viſa, graue nequitiæ pondus habent in ſacerdote, tali crimine ſanciato. Quippe ſicut Bernardus ait: *Nugæ in ore ſæcularis ſunt nugæ, ſed in ore ſacerdotis ſunt blaſphemia.* Etenim peccata plerumque ſuam deſumũt à peccantis ordine grauitatem. Illa propè ratione ſolent medici inferre malum ægræ mulieri grauidæ. Morbus namque dirus eſt & lethalis prægnanti, qui fortè leuis eſſet ei quæ non fœta malè haberet. Ecce Vatis medicorum id eſt Hippocratis oraculum: Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι θανάσιμον, id eſt. *Mulieri grauida lethale eſt morbo*

Ex Medicina.

Sacerdotes ſint vt mulieres prægnantes.

Galat. 4.

aliquo acuto corripi. Aphoriſmo 30. l. 5. aphoriſmorum. Sacerdotes eſſe velut matres ſeu prægnantes fœminas, Paulus ipſe ſacerdos ait, ſe vt prægnantem deſcribens Galatas alloquendo nuper incitatos fidei arcanis eius ope. Galat. 4. *Filioli* (inquit) *mei, quos iterum parturio donec formetur Chriſtus in vobis.* Cùm ergo quaſi parturiant animas, quas inſtituunt ex officio, ſedulò cauere debent, ne ægrotent, id eſt, peccent; ſiquidem in eorum ſorte graue crimen eſt, quod in ſtatu plebeio minus eſſet; quippe ſimul interimit ſacerdos cum prægnante parente fœtum, damnando quoque malum cum pereunte populo ſacerdotem.

Ex Historia.
Sacerdotes malos grauiter caſtigat Deus.
Chariſij clerici mors horrenda.

Quàm ſeuerè Deus deſæuiat in ſacerdotes incurios emendare vitam, conſtat vna vel hac hiſtoria, quam ex ſpirituali prato meum in hortum induxi. Auctor ille notas inurit atras clerico Chariſio, cuius vita obſcœna clerum offendebat. Gennadius Antiſtes Conſtantinopolis ſæpe nequam in hunc hominem inuectus eſt; ſed ille ſui Epiſcopi cenſurâ peior de meliori fruge minimè cogitauit. Præſul ei ingemuit, præſcia mente malum ominatus, quod huic pertinaci clerico inſtabat. Sed ne fortè ſuo contagio ouis ſcabioſa totum gregem inficeret, alium probatæ vitæ miſit clericum ad ſepulchrum Sancti Eleutherij Martyris, iniungens vt loqueretur ita Dei Martyri. *Miles tuus, Sancte Dei Eleutheri, multùm peccator eſt; aut emenda illum, aut excide.* Non caſſa fuit illa querela, Dei Sancto facta, nec vindicta ſera vitæ iniquæ viri ſacrilegi: Ipſo namque mane, morte repentina Deus illum ſuſtulit è medio, ſic præpropero fato locum pœnitentiæ indigno tali gratiâ clerico denegante. Hæc auctor prati ſpiritualis cap. 145.

Ex Ivre Canonico.
Sacerdotibus quænam ſint præſcriptæ leges ex decretis Eccleſiæ.

Conſcij ſacerdotes huius ſacrilegij, quod Chariſium detruſit ad inferos, fortè ſibi conſulent, componentes ea ratione vitam, vt concordet cum decretis Eccleſiæ, quæ decernit normâ, ad quam operæpretium eſt viuere ſacerdotes. Præ alijs iſte canon placet. *His igitur* (id eſt ſacerdotibus) *lege Patrum cauetur, vt à vulgari vita ſeclusi, mundi voluptatibus abſtineant, non ſpectaculis, non pompis interſint, conuiuia publica fugiant, priuata non tantùm pudica, ſed & ſobria colant; vſuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes locorum, fraudiſque cuiuſquam ſtudium appetant: amorem pecuniæ quaſi materiam cunctorum criminum fugiant, & ſæcularia officia, negotiaque abiiciant, honoris gradus per ambitiones non ſubeant: pro beneficiis medicinæ Dei, munera non accipiant, dolos & coniurationes caueant: odium, æmulationem, obtrectationem, atque inuidiam fugiant: non vagis oculis, non effrani lingua, aut petulanti, fluidoque geſtu incedant, ſed pudorem & verecundiam mentis ſimplici habitu inceſſuque oſtendant: obſcœnitatem etiam verborum ſicut & operum penitus execrentur. Viduarum & virginum frequentationem fugiant, contubernia extranearum fœminarum nullatenus appetant, caſtimoniam quoque inuiolati corporis perpetuò conſeruare ſtudeant.* Canone His igitur diſt. 23.

Sacerdotum miniſtri quales eſſe debent.

Rurſus alter canon compendioſè notat eas animi corporiſque dotes, quas procurare debent omnes initiati ſacris ordinibus. Eſt iſte canon deſumptus ex epiſtola Clementis ad Iacobum fratrem Domini, epiſt. 2. Sic ille: *Tales ad miniſterium eligantur clerici, qui dignè poſſint dominica Sacramenta tractare. Melius eſt enim Domini ſacerdoti paucos habere miniſtros, qui poſſint dignè opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducant.* Can. Tales diſt. 23.

Non eſt facta gratis & fruſtra talis deſcriptio veſtis Aaron & filiorum eius ſacerdotum, qualem legimus in Scriptura, quia nihil in Codice ſancto vacat, ſed cuncta nobis faciendum aliquid inſinuant. Proculdubio docemur inde, ſacerdotes vti non debere plebi inſolita veſte, ſed à populo diſtincta, cuius ipſo ſolo aſpectu ſacerdos omnibus innoteſcat. Quo verò ritu debeant indui ſacerdotes Innocentius III. Papa ſuis in epiſtolis ſanxit ita fatus: *Clauſa deſuper indumenta deferant nimia breuitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, necnon manicis aut ſotularibus conſutitiis, frenis, ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam ſuperfluitatem gerentibus non vtantur.* Cap. Clerici, extra, De vita & honeſtate clericorum. Decret. lib. 3. tit. 1. c. 15.

Sacerdotum veſtes quales eſſe debent.

Sacerdotum tonſura ſeu corona.
Sacerdotum coronâ Petrus Apoſtolus ornatus.

Tonſuræ ſuos etiam ſacerdotes Eccleſia obſtrinxit, ea nota plura ſignificans, quàm quæ Caluinus ait lib. 4. Inſtit. cap. 19. ſect. 27. Ille ſycophanta dicit, vſum tonſuræ ſiue coronæ clericalis traxiſſe ſuam originem à tempore Auguſtini, quo ſoli homines fœminini, & molles alebant mulierum more comam, à quibus vt ſe abhorrere notum facerent clerici, tondebantur. Sed Caluinus delirus homo nobis imponit: quippe ritus ille fuit inſtitutus ab Apoſtolis, vt aſſerit Iſidorus lib. 2. de Officiis Clericorum c. 4. Scribit item Beda lib. 5. de hiſtoria Anglorum cap. 22. Petrum Apoſtolum in memoriam ſpineæ coronæ Chriſti, coronam capillorum tuliſſe, reliquo capite detonſo, huncque morem fuiſſe clericos imitatos. Mentionem facit huius coronæ clericalis homo ritus huius obſeruantiſſimus, ſcilicet Auguſtinus epiſt. 147. ad Proculianum Epiſcopum: *Per coronam* (inquit) *noſtram nos adiurant veſtri; per coronam veſtram adiurant vos noſtri.* Anicetus item Papa in epiſt. ad vniuerſos Epiſcopos Galliæ, cap. 4 iubet. *Vt clerici caput deſuper in modum ſphæræ radant.*

Sacerdotum coronæ meminere Patres antiqui

Rurſus concilium Toletanum IV. cap. 40. præcipit, *Vt omnes clerici, detonſo ſuperiùs capite toto, inferiùs ſolam circuli coronam relinquant.* Dionyſ. cap. 6. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ teſtatur, olim monachos ſolitos fuiſſe capita detondere.

Sacerdotum tonſura quid ſignificet.

Quid verò caput hoc detonſum coronæ modo velit inſinuare, Patres explicant. In his Dionyſius c. 6. Eccleſ. Hierarchiæ dicit, capitis tonſurâ, vitam apertam, atque puram clericorum congruè deſignari. Beda putat lib. 5. hiſtoriæ Anglorum, cap. 22. hanc coronam clericorum eſſe typum & figuram ſpineæ coronæ, qua Chriſtus olim hominum causâ fuit cinctus, & quam tenentur Chriſtiani omnes & præcipuè clerici attento animo reficare.

Iſidorus lib. 2. de officiis clericorum cap. 4. Rabanus lib. 1. de inſtitutione clericorum, c. 1. Hugo Victorinus lib. 2. de Sacramentis, part. 3. cap. 1 concordi ſuffragio affirment, hanc coronam clericos admonere, rebus vt ſuperfluis renuntient, vt expeditè queant, ad ſuperna votis omnibus anhelare.

Venerationis etiam causâ ſuos olim Gentes ſacerdotes

Digitized by Google

Ex Antiqvitate plvrivm natsonvm. Sacerdotes gẽtiles olim coronati. Sacerdotum gentilium variæ teſſeræ.

ſacerdotes voloere notis quibuſdam illuſtribus diſtingui à vulgo. Alexander lib. 2. dierum genialium cap. 8. Phœoices ait ſanxiſſe, ſuos ſacerdotes prodiie foras coronâ aureâ redimitos. Herodotus ait lib 2. Ægyptios voluiſſe, ſoos ſacerdotes eſſe capite deraſo, tonſis fortè pilis hoc notantes, ſcilicet homines omnino Dei obſeqoio addictos debere rerum hoius ſæculi abdicare curam, & duntaxat ſuperis iohiare. Strabo duodecimo libro refert, in Comanis Ponticis bis anno ſacerdotes vti diademate, ſeu corona, quia regium hoc ſtemma gradum illorum congruè deſignabat. Ex Apuleio lib. 11. Metamorphoſis, ſacerdotes Iſiaci amicti incedunt lineâ ſtolâ, velut (eius quæ ſacerdotes decet) ſymbolo puritatis. Ex Plioio lib 23. cap. 2. ſacerdotes Indi ſubodorantes aliquid diuioum in corallio, illud religioſè manu nitida præferebant. Eccleſia Sancta ſuos ſacerdotes admonere volens, & eis inſinuare dotes deſiderans, qoibus præfulgere debent populo, ſanxit eos vti veſte quidem munda, ſed ſimplici, & pudica ſicut à ſæculi faſtu penitus abhorrentes.

Ex Ivre Canonico. Sacerdotes eſſe debent literati.

Commorãntes olim ſacerdotes Aaron in tabernaculo, atque curam habentes libri legis, clara voce clamant, eſſe debere procul ignorantiam à ſacerdotibus, quos congruâ ſcientiâ inſtroctos eſſe decet vt inaugurari poſſint. Extat apud Gregorium epiſtola Pontificis Alexandri tertij, qui Cantuarenſi Præſuli ſic reſcribit: *Arctius inhibemus, ne perſonas, quu in Eccleſiis tui epiſcopatus ad curam animarum fuerunt ordinandu in ipſis inſtituas nec aliqua occaſione, vel etiam literarum noſtrarum obtentu inſtitui patiaris, qua ſcientia, moribus, & ætate, Concilij non congruant inſtitutis.* Capitulo, Eam te decet. De ætate & qualitate, & ordine præficiendorum, lib. 1. Decret. tit. 14. c. 4.

Sacerdotes non eſſe debent corpore vitiati. Sacerdotes eſſe, debent ſegregati à populo.

Proſtat apud Gratianum in hoc argumento canon, ignaros arcens ab ordinibus. En decretum. *Illiteratos, aut aliqua parte corporis vitiatos, vel imminutos nullus præſumat ad clericatus ordinem promouere, quia literis carens, ſacris non poteſt eſſe aptus officiis.* Canone Illiteratus diſt. 36. Ne quis fortè credat eſſe meum inuentum, ſenſum quem affinxi ſacerdotibus antiquis olim in tabernaculo degentibus, quos dixi referre ſacris initiatos homioes literis operam dantes à populo diſcretos, ecce canon qui meam ſententiam aſtruit opportunè. *Si quis vult Pontifex non tam vocabulo eſſe, quàm merito, imitetur Moyſen, imitetur Aaron. Quid enim dicitur de iis? quòd non diſcedunt de tabernaculo Domini. Erat ergo Moyſes indeſinenter in tabernaculo Domini. Quod autem opus eius erat? vt, aut à Deo aliquid diſceret, aut ipſe populum doceret. Hæc duo ſunt Pontificis opera, vt aut à Deo diſcat, legendo ſcripturas diuinas, & ſæpius meditando, aut populum doceat. Sed illa doceat, quæ ipſe à Deo didicerit, non ex proprio corde, vel humano ſenſu.* Iam verò ſacerdotem eſſe debere procul à plebe, ſatis apertè clamat textus ille ſacer, vbi in tabernaculo deſcribuntur Moyſes, Aaron, & eius filij commorati.

Sacerdotes vacare debẽt orationi.

Vnde canon idem prælibatus ait: *Eſt & aliud opus, quod facit Moyſes: ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid facit? orat, & donec ille orat, vincit populus eius: ſi relaxauerit, & dimiſerit manus, populus eius vincitur, & fugatur. Oret ergo & ſacerdos Eccleſia indeſinenter, vt vincat populus qui ſub ipſo eſt, hoſtes inuiſibiles, Amalechitas, qui ſunt dæmones impugnantes eos, qui volunt piè viuere in Chriſto.* Canone, Si quis diſt. 36.

Ex Historia. Epiſcopus Calinenſis deponitur propter ignorãtiam.

Debere virum ſacris ioitiatum, & præſertim illum qui curam habet animarum, eſſe bonis literis imbutum, ex luculenta patet hiſtoria Honorij III. Pontificis, qui Calinenſem Epiſcopum depoſuit propter eius ignorantiã. Audiendus ille l. 1. Decret. tit. 14. Capitulu Quamuis. De ætate, qualitate, & ordine præficiendorum. Sic ille: *Quamuis multa propoſita fuerint contra Epiſcopum Calinenſem; quia tamen confeſſus eſt coram nobis, ſe nunquam de Grammatica didiciſſe, nec etiam legiſſe Donatum, & per euidentiam facti vſque adeò de illiteratura, & inſufficientia ſua conſtat, quòd contra Deum eſſet, & canonicas ſanctiones, tantum in Epiſcopo tolerare defectum, ipſum à pontificalis officij executione, & ab adminiſtratione Calinenſis Eccleſia, penitus duximus amouendum.*

Notæ Iuris Canonici, in hoc ſcientiæ ſacerdotum argumenoto plura dicunt ex Scriptura Sacra, quibus abundè liquet, debere arceri ignaros à ſacerdotio. Pro hac veritate aſtruenda, ſatis erit Scripturæ Sanctioris oracula paocula recenſere.

Sacerdotes debere literatos eſſe probant multæ figuræ ſacræ.

Exod. 28. Pontifex rationale gerens pectori incumbens his vocibus inſcriptis, DOCTRINA, ET VERITAS, inſinoat cultioris doctrinæ veram & ſinceram notitiam debere velut in ſubiecto ſuo congruo recumbere in pectore ſacerdoris. Exod. 25. Vectes, quibus baiulabarut arca Dei, iugiter annulis erant inſerti, ne quando foret arca defereoda moræ aliquæ intercederent, vectes annolis ingerendo. Ita ſacerdotes, per quos circumfertur Eccleſia orbe toto, ſacris ſemper vacare debent literis, ne tunc ſtudere velint, quaodo cura animarum illos obſtrioget alios edocere.

Idipſum liquidiùs exempla probant. 2. Reg. 5. Primò Dauid Numine afflatus ea cœlitus accepit, quæ ſunt neceſſariò callenda Regi; deinde rerum potitus eſt vt ſolio digous, vbi ſe geſſit prudenter, & cautè, Deo charus annis pluribus imperando. 3. Reg. 3. Optione data Regi Salomoni depoſcendi à Deo quicquid ei melius occurreret; ille nihili fecit opes, & ſæculi pompaio, potiorem eſſe credens ſapientiam, præclaram ſcilicet illam ſcientiam, qua irradiante oihil ignorat homo eorum quæ pertinent ad ſortem ſuam: Hanc quia ſupra gazas, bellicam gloriam, & triumphos periit, impetrauit.

Ierem 1.

Ipſe Deus inaugurare volens Ieremiam in præconem ſuum, primò donum illi ſcientiæ infudit, & poſtea conſtituit eum Prophetam, & cenſorem Regum hoc tenore: *Ecce dedi verba mea in ore tuo, ecce conſtitui te hodie ſuper gentes, & ſuper regna.* Chriſtus item ad exemplum Luc. 2. audire priùs incepit doctores in templo interrogans illos, deinde munus aſſumpſit prædicatoris ea quæ pertinent ad ſalutem animæ populis esplicando.

Eccleſiaſt 3.

Ex Salomone: *Tempus eſt tacendi, & tempus eſt loquendi.* Nempe priùs tacendo veritas addiſcitur, & prædicando poſtea publicatur. Chriſtus idem rediuiuus Apoſtolis ſenſum aperuit, & Scripturas expoſuit, & poſtmodum prædicatores inſtituit præcipiens vt prædicarent vniuerſæ creaturæ, arcana ſacri Euangelij cuilibet orbis huius incolæ reſeraret.

Petrus item conſcius induſtriæ Chriſti, cuius

1.Pet.3. 1.Timoth 4. ille vices tunc gerebat, ait ſacerdotibus: *Parati eſſe debetis reddere rationem omni poſcenti vos ſatisfactionem de ea fide, & ſpe, quæ in vobis eſt.* Afflatus eo, quo & Petrus erat, ſpiritu Paulus ait Timotheo: *Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.* Textuum ſacrorum ſupellex illa diues clarè probat, congrua ſcientia debere viros inſtitutos eſſe, quibus animo inſedit, ſacerdotij ordine conſecrari.

Ex præfatis ſacerdotio indigni ſunt homines, qui non caſtitate, morumque probitate nitent, aut non agunt diſſitam à plebe vitam, vel ignorant illa quibus tenentur. Nam doctrina, vita illibata, ſicut & virtutes omnes ſunt genuina ſtemmata ſacerdotum.

Quæ obſeruantia & honore debent ſuſpici ſacerdotes.

In hæc verba:

Omnia quæcunque dixerint vobis, facite

§. III.

Ex Philosophia, Theologia, SS. Patribus, Variis Historiis, Antiquitate, Symbolis, et Medicina.

Ex Philosophia. Sacerdotes quare ſint honorandi. ESſe relata ſimul, & poſito vno poni & alterum, ipſa prima Philoſophiæ rudimenta clamant. Cùm ergo prælibata ſatis adſtruxerint dignitatem quæ ſacerdotes euehit ſupra rerum omnium ordinem infra Deum, ſupereſt vt de honore dicam, quo ſunt proſequendi homines illi cæteris eminentes. Scriptura Sacra docet eſſe velut nomina correlata voces quæ honorem & dignitatem ſignificant. Conſtat enim experientiâ quotidianâ, ſicut & dictante naturâ, claros meritis aut dignitate viros à cæteris honorari.

Malach.1. Inde fluunt iſta lamenta Dei: *Filius honorat patrem, & ſeruus dominum ſuum: ſi ergo Pater ego ſum, vbi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus? dicit Dominus exercituum.* Iudæos perſtringit eâ cenſurâ Deus: quamuis enim Gens illa probè ſciret, Deum eſſe rerum omnium Dominum, & auctorem; non idcirco tamen dignabatur eum honore ſupremæ illi debito dignitati.

Honor quid ſit. Honor autem, eſt nota quædam exterior æſtimationis eius, ad quam appendimus excellētiam hominum, quorum causâ talis ſeſe nota prodit vt index opinionis conceptæ de meritis aut dignitate viri, in cuius gratiam talia ſigna parent extrinſecus: Quantò maior erit excellentia, tantò magis etiam aſſurget honos qui defertur ei, vt videantur honor & honorati hominis merita concordare.

In Ægypto gradum ſub Rege primum obtinebat Patriarcha Ioſeph, & idcirco fuit illi decreta plebis genuflexio, vt potior nota raræ excellentiæ quam ineſſe viro illi, ſcilicet Ioſeph, populus æſtimabat. Ecce quo honore Ioſeph à

Gen.41. Rege Pharaone fuit affectus. *Fecit eum aſcendere ſuper currum ſuum ſecundum, clamante præcone, vt omnes coram eo genuflecterent, & præpoſitum eſſe ſcirent vniuerſæ terræ Ægypti. Dixit quoque Rex ad Ioſeph: Ego ſum Pharao; abſque tuo imperio non mouebit quiſquam manum, aut pedem in omni terra Ægypti.* Omnis honoris huius ſumma, duo capita concludit; extrinſecam ſcilicet reuerentiam, & integrum obſequium, ſeu obedientiam. Illa quoque Deus à nobis exigit, honorem ſcilicet, & obedientiam, vt ſacerdotes obſeruantiis debitis excolantur.

Christus ea dignitate ſuos ſacerdotes inſtituit, qua Rex ille ſuum Ioſeph: quippe ſimul cum Chriſto ſedent in tribunali pœnitentiæ, vnde veram & effectricem ſententiam abſolutè ferunt: etenim ad abſolutionem illorum, confeſſa ſicut par eſt crimina remittuntur. Ex Theologia. Intercesſit ea differentia inter Pharaonem & Ioſeph, quòd ille primus eſſet in regio curru tanquam Rex, iſte verò ſequens; ita Iesvs in tribunali eſt pœnitentiæ, tanquam principalis, cui primariò competit abſoluere; Sacerdos verò ſicut inſtrumentum, & miniſter abſoluit, & reuera nodos animæ diſſoluit, non declarando reos abſolutos, ſed de facto, ſicut abſolutionis verba ſonant, à peccatis noxios homines abſoluendo. Ita Thom. 3.p. in ſupplem. qu. 84. art. 3.

Ex SS. Patribus. Sacerdotes verè remittunt peccata. Accedunt & Patres, in gratiam ſacerdotum dando ſuum ſuffragium Chryſoſt. lib. 3. de ſacerdotio affirmat, *Ita verè remitti peccata à ſacerdote, ſicut remittuntur à Chriſto.* Quam veritatem infert ex illo loco Ioannis, vbi Chriſtus ait: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum Sanctum, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Rurſus idem in prælaudato lib. 3. de ſacerdotio ſic diſtinguit ſacerdotes Eccleſiæ à Iudaicis: *Corporis lepram purgare, vel vt verius dicam, ne purgare quidem, ſed purgatos oſtendere, Iudæorum ſacerdotibus licebat. At verò noſtris ſacerdotibus, non corporis lepram, verùm animæ ſordes non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt.* Papa Leo epiſt. 91. ad Theodorum Epiſcopum decernit idem hoc contextu: *Operi reconciliationis Saluator interuenit: neque vnquam in iis abeſt, quæ miniſtris ſuis exequenda commiſit.*

Patres item Concilij Florentini illud idem ſenſere decernentes, *Abſolutionem à peccatis eſſe effectum Sacramenti pœnitentiæ*, Etiam à Concilio Tridentino locus omnis dubitandi ſublatus eſt ſeſſ. 14. c. 3. & 6 vbi aſſerit, & concludit, *Abſolutionem non eſſe ſolum nudum miniſterium vel annuntiandi Euangelium, vel declarandi remiſſa eſſe peccata, ſed eſſe ad inſtar actus iudicialis, quo à ſacerdote velut à Iudice ſententia verè pronuntiatur.*

Si flexere genu Ægyptij ante Ioſeph, qui diſtributurus erat eis frumenta famis tempore, potiori ratione genu flectunt Chriſtiani ante viros initiatos ſacerdotio, quorum curæ panis Angelorum eſt commiſſus, ante cuius virum coram ſacerdote genuflectunt in confeſſione Reges, imò Papa ipſe, malè ſibi ſi conſcius eſt; & hoc honoris penſum à nemine denegatur. Sacerdotes quantùm honorandi.

In hoc argumento ſcitum eſt illud Seraphici Patris noſtri Sancti Franciſci effatum: Si, inquit ille, mihi occurrerent Angelus & ſacerdos, ego priùs aduoluerer pedibus ſacerdotis, & deoſculatâ manu eius, ego meum penderem obſequium Angelo. Nam ſacerdos habet ius conficiēdi corpus Chriſti, quod eſt Angelis incōceſſū.

Ille ritus honorandi ſacerdotes olim inoleuit apud Gentiles, in quibus Romani, ex Plutarcho Problematum cap. 113. iure Regum voluere ſuos ſacerdotes vti curuli ſella vectos, & habere pro foribus viridem laurum affixam, vt Cæſares. Ex Antiquitate Plurium Nationum.

Et

Digitized by Google

Sacerdotes gentiles olim quantùm honorati.

Et id in ſpeciale decus Sacerdotij; laurus enim eſt teſſera triumphorum. Quodque magis accedit ad facultatem abſoluendi, Plutarchus ait cap. III. problematum, Romæ eos fuiſſe à pœna immunes illa die, qua confugiſſent in Pontificis ædes. Præterea eſto nemo carpento vehi poſſet, attamen ex Cornelio Tacito libro 12. ſacerdotio conceſſa fuit hæc facultas, credente Roma nihil poſſe denegari ſacerdotij inclytæ dignitati. Appianus lib. 5. bello. ciuit. Sacerdotes ait Athenienſium fuiſſe purpura indutos, vt affines regiæ majeſtati. Strabone auctore libro vndecimo, Albani Sacerdotes à Rege primi erant, nemine cunctante deferre primas eis. Vitruuius libro 2. capite octauo dicit ædes Regias à Trallibus fuiſſe ſuo ſacerdoti creditas vt conſcio regiæ majeſtatis.

Ex variis Hiſtoriis. Sacerdotes in Meroë quantæ auctoritatis extiterint.

Sed omnem propè fidem ſuperat id quod Alexander ab Alexandro refert lib. 2. dierum genialium cap. 8. de ſacerdote Iouis in Meroë, ad cuius imperium ſæpe ſibi conſciuere necem, idque citò, Reges Æthiopiæ, qui talia iuſſa ſubire ſui ſacerdotis minimè detrectarunt.

Theodoſius Imperator obedit Ambroſio.

Quàm Regibus emineat dignitas Sacerdotum Eccleſiæ, multa nobis exempla probant. Sufficiet aliqua recenſere, quibus hoc conſtabit. Ambroſio Mediolani Epiſcopo faciente ſacrum, Theodoſius Imperator ibi adſtans ad oblationem acceſſit vti mos eſt: reuerſus inde, choro in medio ſubſtitit inter clericos, & ſacerdotes; quod ægrè ferens Ambroſius, miſit vnum ex miniſtris, qui præcepit eius nomine Imperatori ſecedere ex choro, quia locus ille ſacer erat, ac proinde ſolis permiſſus hominibus Chriſto Domino conſecratis. Adiecit, purpuram & alias inſulas Imperij deſignare quidem Principem ſummum; ſed illas dignitatis ſummæ notas non poſſe facere ſacerdotem. Imperator ille morem geſſit, è choro pedem referens, & repetendo locum vnde priùs acceſſerat ad altare. Poſtea regreſſus Conſtantinopolim & rogatus à Nectario Patriarcha ſubire chorum, vt commodiùs inde ſacris ſe ſiſteret altaribus oblationis tempore, ab illo chori ingreſſu abſtinuit, dicendo locum illum eſſe Deo obſtrictorum hominum, & non profanorum, qui ſunt obſequio ſæculi mancipati. Deinde memor huiuſce zeli, quo Ambroſius perculſus eum ab Eccleſiæ choro foras expulerat, Nectario dixit, vnum Ambroſium eſſe iuris Eccleſiæ propugnatorem egregium, qui reuera ſicut par eſt, Epiſcopi munere fungebatur. Hiſtoria Imperialis huius facti meminit ſub anno 388.

Sacerdotibus non ſe immiſcere debent profani homines.

Henricus VI. Imperator ad pedes Pontificis proſternitur.

Rurſus alio luculento patet exemplo, gradum ſacerdotij eſſe ſuprà rerum omnium faſtigium infra Deum. Cœleſtinus III. Papa, Romæ caput Imperatoris Henrici VI. coronâ ornauit, deinde ſtatim vt ius in Imperium Pontifex exprimeret, Imperatore proſtrato, pede coronam eius deiecit, ita notans eſſe Papæ iura Imperij decernere, quod & hodie conſtare liquet. Imperator enim non eſt legitimus, niſi à Romano Præſule confirmetur. Hiſtoria Imperialis hæc recenſet anno 1191.

Res eſſet prolixa, Regum & Imperatorum ſeriem contexere, qui proſtrati ad Papæ pedes confeſſi ſunt eſſe regale ſacerdotium Chriſti, & dignitates omnes huius ſæculi, eſſe talem infra gradum, cuius poteſtas eò aſſurgit, quò peruenire nequit vlla Principum auctoritas. Namquo iuris ſacerdotum eſt habere claues regni cœlorum, & eius oſtia reſerare.

Sacerdotes omnimodo honore Reges proſecuti ſunt.

Honor quid ſit & quando benè demonſtretur.

Omnimodo, & perfecto honore Reges & Principes proſecuti ſunt ſacerdotale decus. Etenim non genuflexione ſolùm defertur honor ei, qui dignus ea exteriori nota clarus meritis aut dignitate micat, ſed alia argumenta verus & integer depoſcit honos, opem ſcilicet & beneficium, quando præſens ingruit occaſio, & emeritus homo nequit de arcto ſibi penu proprio ſubuenire. Ita definitur honos à Sancto Hieronymo in caput 18. Matth. *Honor* (inquit) *in Scripturis non tantùm in ſalutationibus, & officiis deferendis, quantùm in eleemoſynis, ac munerum oblatione ſentitur. Honora, inquit Apoſtolus, viduas, quæ veræ viduæ ſunt: hic honor donum intelligitur. Et in alio loco: Presbyteri duplici honore honorandi, maximè qui laborant in verbo, & doctrina Dei. Et per hoc mandatum iubemur boui trituranti os non claudere, & dignus ſit operarius mercede ſua. Præceperat Dominus, vel imbecillitates, vel ætates, vel penurias parentum conſiderans, vt filij honorarent etiàm in vitæ neceſſariis miniſtrandis parentes ſuos.* Hæc ille, probans hanc honoris vſurpationem ex Chriſti cenſura, cui ſubiecit eos qui ſuadebant hominibus, vt ſua bona darent templo, licèt eis parentes inopes indigerent.

Ex SS. Patribus.

In crudeles illos conſultores inuectus Chriſtus ait Matth. 18. *Quare tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram. Nam Deus dixit. Honora patrem tuum, & matrem.* Beda quoque vocem honoris eo in ſenſu accepit ita fatus in Matth. cap. 18. *Honor in vitæ neceſſariis miniſtrandis, & maledicto in diſtrahendis inſinuatur.*

Ex Iure Canonico.

Vt ergo talem honorem exhiberent homines ſacerdotio, Deus olim decimas inſtituit, quæ ſunt ſacerdotibus oblatæ velut tributa plebis, à qua tali penſo Sacerdotes Regis Regum Dei Proreges honorantur. Deum vendicare ſibi hæc tributa, & contrà punire ſicut ſacrilegos homines qui detrectant hoc debitum pendere, luculenter explicat iſte Canon. *Decimæ ſunt tributa egentium animarum. Quòd ſi decimas dederis, non ſolùm abundantiam fructuum recipies, ſed etiam ſanitatem corporis & animæ conſequeris. Non igitur Dominus Deus præmium poſtulat, ſed honorem. Deus enim noſter, qui dignatus eſt totum dare, decimam à nobis eſt dignatus accipere, non ſibi ſed nobis ſine dubio profuturam: ſed ſi tardiùs dare peccatum eſt, quantò peius eſt non dediſſe? De militia, de negotio, de artificio redde decimas. Cùm enim decimas dando, & terrena, & cœleſtia poſſis præmia promereri, quare pro auaritia duplici benedictione fraudaris? Hæc eſt enim Dei iuſtiſſima conſuetudo, vt ſi illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris. Dabis impio militi quod non vis dare ſacerdoti. Benefacere Deus ſemper paratus eſt, ſed hominum malitiâ prohibetur. Decimæ enim ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuaſit.* Canone Decimæ. 16. qu. 1.

Decimæ quid ſint.

Sacerdotibus ſunt exſoluendæ decimæ.

Sacerdoti decimas non ſoluens à Deo punitur.

Sacerdoti decimæ eſſe ſoluendæ ex Scriptura ſacra. Deut. 12.

Eſſe de iure diuino dare decimas, conſtat ex capite 12. Deuter. vbi Moyſes ita Deo afflatus loquitur: *In loco, quem elegerit Dominus Deus veſter, vt ſit nomen eius in eo, illuc omnia, quæ præcipio conferetis, holocauſta, & hoſtias, & decimas.* Paulus item Apoſtolus erudite probat eſſe velut debitum quicquid opis tribuitur vſui

ſacerdotum. Sic ille in ſua epiſtola ad Galatas: *Communicet is, qui catechizatur verbo, ei qui ſe catechizat in omnibus bonis.* Et ad Corinthios: *Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?* Ibidem: *Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam? quis paſcit gregem, & de lacte eius non edit? Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potiùs nos? Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt; & qui altari deſeruiunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinauit iis, qui euangelium annunciant, de Euangelio viuere.*

Galat. 6.

1. Cor. 9.

Sacerdotum decimæ quàm antiquæ.

Textus hi deſumpti ex Scriptura ſacra ſatis ſuperque clamant, eſſe iure diuino velut obſtrictos homines Chriſtianos ad decimas prouentuum ſacerdotibus congruis erogandas. Eſſe vetus hoc decretum decimarum, iſte Canon inſinuat: *Decimas Deo, & Sacerdotibus Dei dandas, Abraham factis, & Iacob promiſſis inſinuat: deinde lex ſtatuit, & omnes ſancti Doctores commemorant.* 16. qu. 7. can. Decimas.

Sacerdotibus pẽdere decimas nolens excommunicatur.

Vt hoc ſtatutum arctiùs homines obſtringeret, acceſſit excommunicationis cenſura ligans homines incurios decretorum, quæ pertinent ad decimas exſoluendas. Ecce Canon: *Omnes decimæ terræ, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum, Domini ſunt, & illi ſanctificantur boues, & oues, & capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt. Quicquid decimum venerit, ſanctificabitur Domino. Non eligetur nec bonum, nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutauerit, & quod mutatum eſt, & pro quo mutatum eſt ſanctificabitur Domino, & non redimetur. Sed quia modò multi inueniuntur decimas dare nolentes, ſtatuimus vt ſecundùm Domini noſtri præceptum admoneantur ſemel, ſecundò, & tertiò. Qui ſi non emendauerint, anathematis vinculo feriantur, vſque ad emendationem, & ſatisfactionem congruam.* Canone, Omnes. 16. qu. 7.

Sacerdotibus decimas datas nemo vſurpet.

Vt fixæ & ſtatæ ſacris Eccleſiæ miniſtris eſſent decimæ, quas quandoque ſibi vſurpauere viri profani, Gregorius Papa ſua ſanctione cauit, ne quis laïcus ſub pœna damnationis æternæ decimas vſurparet. Ecce Canon huius Pontificis: *Decimas, quas in vſum pietatis conceſſas eſſe canonica auctoritas demonſtrat, à laicis poſſideri Apoſtolica auctoritate prohibemus. Siue enim ab Epiſcopis, vel Regibus, vel quibuſlibet perſonis eas acceperint, niſi Eccleſiæ reddiderint, ſciant ſe ſacrilegij crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere. Oportet autem congruentiùs, nos decimas, & primitias, quas iure, ſacerdotum eſſe ſancimus, ab omni populo accipere, quas fideles Domino præcipiente offerunt, iuxta illud vaticinium Malachiæ Prophetæ: Inferte omnem decimationem in horreum meum, vt ſit cibus in domo mea.* Canone, Decimas. 16. qu. 7.

Ex Historia. Carolus Martellus Eccleſiæ bona diripuit.

Eſſe pœnis æternis obnoxios homines laïcos, cuiuſcunque gradus & ſortis ſint, qui decimas, & alia Eccleſiæ bona ſibi vſurpant, Caroli Martelli pœna ſatis ſuperque clamat, cuius hiſtoria fusè digeſta legi poteſt in Decreto Gratiani 16. qu. 1. in appendice ad canonem 56. Carolus ille Regis Pipini pater, profectò rerum egregiè geſtarum in bello clarus, factus Eccleſiæ miniſtris iniquior diripiendo bona illorum, ita fœdam inurendo ſibi notam, omne partum in bello decus & gloriam opacauit. Sed non impunè fuit perpetratum illud immane nefas; namque fatis vbi ceſſit, eas in inferno luit pœnas, quas poſitus in oratione vidit Beatus Eucherius Aurelianenſis Epiſcopus, qui ab Angelo quærens vnde tale ſupplicium Carolo inflictum, audiuit eum ſic torqueri propter opes Eccleſiæ, quas nequiter vſurparat. Eucherius hac tragœdiâ conſpectâ, ſibi redditus eſt, & adſcito Regis Pipini domeſtico, iuſſit in ſepulchro quæri cadauer Caroli Martelli; tumulo aperto draco foras prodiit, nec depoſitũ corpus ibi repertum eſt, apparente ſolo ſepulchri concauo velut vſto, ſua ſic fuligine horrenda pœnas æternas Caroli deſignante.

Caroli Martelli ſupplicium.

Sacerdotibus decimæ aſſignatæ à Pipino Rege.

Res hæc delata Regi Pipino fecit eum cautiorem. Nam coactâ ſanctæ Sedis Apoſtolicæ auctoritate ſacrâ Synodo apud Liptinas, quæcunque pater eius Carolus Eccleſiis abſtulerat reſtitui omnia procurauit. Sed quia bello vrgente voti compos haudquaquam effectus eſt, egeſtate ſacris initiatos premente viros, conſultis Epiſcopis, egenis Eccleſiis opimas decimas aſſignauit. De illa Regis Pipini beneficentia fit mentio in libro capitulorum Regum. De pœna verò Caroli Martelli iniurij Eccleſiis conſtat ex deſcripta vita Beati Eucherij Epiſcopi Aurelianenſis, & ex vita Beati Rhigoberti Archiepiſcopi Rhemenſis.

Ex Ivre Civili. Sacerdotibus fuere Reges, & Imperatores propitij.

Conſcij pietatis huiuſce Regis Pipini erga Dei & Sanctæ Eccleſiæ miniſtros, Carolus Magnus, & Ludouicus Pius Imperatores filij Pipini, & nepotes Caroli Martelli, nequando Reges eorum ſucceſſores in Martelli ſacrilegium incurrerent, condidere legem iſtam: *Quia iuxta Sanctorum Patrum traditionem nouimus, res Eccleſiæ vota eſſe fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, cuique non ſolùm habita conſeruare, verùm etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus. Vt autem ab Eccleſiaſticis de diuidendis rebus Eccleſiæ ſuſpicionem dudum conceptam amoueremus, ſtatuimus vt neque noſtris, neque filiorum, & Deo diſpenſante ſucceſſorum noſtrorum temporibus, qui noſtram vel primogenitorum noſtrorum, voluntatem, vel exemplum imitari voluerint, vllam penitus diuiſionem, aut iacturam patiatur.* Lib. 1. capitulorum Caroli, & Ludouici Imperatorum, cap. 85.

Ex Ivre Canonic. Sacerdotibus non eſt detrahendum aliquid de bona fama.

Credo maius eſſe crimen, quod patratur detrahendo famæ ſacerdotum, quàm peccatum commiſſum vſurpando bona illorum: quippe fama bonum eſt opibus præſtantius, nec adeò ſacerdotes coaceruatis vndequaque bonis, quàm bono ſibi conſcito nomine commendantur. Ideoque graue manet eos iudicium, qui detrahunt ſacerdotibus, vt ſuggerit iſte Canon. *Qualis condemnatio eis immineat, qui in Patres peccant, Scriptura diuina oſtendit. Si enim Cham, quia non operuit pudenda patris maledictus eſt, multò ampliori condemnatione digni ſunt, qui patribus legatione Dei fungentibus contumeliam inferunt.* Canone, Qualis. 2. qu. 7. Concolor eſt iſte Canon: *Sententiâ Cham filij Noë damnantur, qui ſuorum Doctorum, vel præpoſitorum culpam produnt, ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, ſed magis deridenda monſtrauit.* Canone, Sententia. 2. qu. 7.

Medici quare honorandi.

In gratiam Medicorum extat apud Siracidem ſalutare Dei conſilium, ſcilicet: *Honora medicum propter neceſſitatem: etenim illum creauit Altiſſimus.*

Altiſſimus. A Deo eſt enim omnis medela, & à Rege accipiet donationem. Eccleſiaſtici cap. 38. Ampla dona Reges contulere ſuis Medicis, & ſingulari honore viros illos dignari ſunt, propter neceſſitatem; namque penes eos erat cura vitæ & ſalutis regiæ majeſtatis. Suetonius in Iulij Cæſaris vita notat eum tanti feciſſe viros profitentes artem medicinæ, vt donarit eos iure ciuitatis. Nonne ferè totus orbis olim Æſculapium ſuſpexit vti Deum, in honorem eius inſtituendo ſacra, dies feſtos, & templa, quia orbe toto ſibi magnum conſciuerat nomen, titulo medicinæ.

Potiori ratione Dei miniſtri ſunt in honore habendi: Etenim animarum cura, ſalus, imò vita penes illos eſt. Extinctas enim peccato, Deo reconciliant animas, quas abſolutas à reatu faciunt reduce gratiâ rediuiuas. Conſtantius Imperator æger in diſcrimen vitæ venit, neſcia medicina quibus cum artibus eximeret periculo. Dum conflictaretur cum morte, leui oppreſſus ſomno vidit hominem humili habitu deſpectum, & ab Angelo audiuit eum eſſe cuius ope ſola vita debebat ei reſtitui. Sub id tempus appulit ad oſtium palatij Spiridion Epiſcopus ſimplici veſte tegens magnum meritorum pondus. Offenſus vnus ex aulicis eò quòd homo tali habitu amictus eò vellet ire quò iam conuenerant alij Præſules magna veſtium pompa clari; huic homini, quem credebat eſſe vilem & abiectum, alapam impegit. Ille nihil turbatus eâ iniuriâ, iuxta ſui Redemptoris conſilium alteram maxillam præbuit alapis infligendam. Præ ſtupore velut impos ſui derepente fuit hic ſacrilegus, qui adeò fœdè virum hunc magnum excepit; delinitus eius patientiâ introduxit eum ad ægrotum, qui Deo reuelante nouit eum eſſe ſibi præoſtenſum ab Angelo, ideoque pronus eum orauit, vt ab infirmitate illa graui ipſum citiùs eximeret. Sic ſanciente Deo, Spiridion manus ægro impoſuit, quem ſubinde fecit compotem priſtinæ ſanitatis. Triphyllius Cedrenſis Epiſcopus, qui tunc aderat, reliquit poſteritati hanc hiſtoriam deſcriptam verſibus Iambicis, & memor huius eam refert Baronius lib. Annalium anno 338.

Ex historia. Spiridionis Epiſcopi humilitas.

Spiridionis patientia mira.

Spiridion honoratus ab Imperatore.

Quando malè ſibi conſcia eſt anima, & mortifero peccato obſtricta iacet ægra, nemo poteſt eam curare præter ſacerdoté, quem non Angelo ſed Domino Angelorú Chriſto reuelante ſcimus habere claues regni cœlorú, ac proinde vitæ ius atque necis. Procuratur autem illa ſalus beneficio confeſſionis, in qua ſacerdotes habent & decernunt remedia, quorum vſu animarum infirmarum ſanitas inſtauratur.

Sacerdotes ſoli poſſunt à peccato mortifero abſoluere.

Vt ſacerdotes agunt partes Chriſti qui ſe medicum eſſe dicit; ita quadrat ſimilitudo potus cathartici, id eſt purgatiui, cum decreta reo confeſſione, quæ educendo foras peccata priùs tacita, reuocat ſanitatem antea deploratam. Huic argumento quadrat Hippocratis ſententia: Κεφαλὴν ἀλγέοντι πύον, ἢ ὕδωρ, ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ ſόμα ἢ κατὰ τὰ ὦτα λύει τὸ νόσημα. id eſt. *Dolenti caput, pus, aut aqua, aut ſanguis effluens per nares, aut os, aut aures morbum ſoluit.* libro 6. Aphoriſ. 10. Iſta tamen differentia intercedit, quòd ſcilicet in criſi natura poteſt inſcio medico ſecernere noxios humores, ægro ſic curato ſine medici induſtria: ſed ægrota ſecus anima, confitendo ſua peccata, manu ſeu induſtria ſacerdotis eget vt curetur, & idcirco debet eum ſuſpicere tanquam hominem, cui cœlitus eſt commiſſa ſalus omnium animarum.

Ex Medicina.

Sacerdotes ſoli deſtinati ad curam animarum.

Sed heu quot hodie ſunt homines ſacrilegi ſacerdotibus incurij, vt aulicus ille fuit Spiridioni, quem alapâ offendit eò quòd ſplendida veſte ſicut alij Antiſtites minimè coruſcaret. Sed vt Conſtantius Imperator eum coluit, vt conſcius meritorum eius, & apprimè ſciens ſe ſanandum eſſe viri huius induſtriâ; ita licèt plerique nequam homines presbyteros habeant ludibrio; electæ tamen animæ non dedignantur eis honores congruos exhibere.

Quamuis non deſiſtant detractores latrare more canum, lacerando vitam ſacerdotum; attamen eorum dignitati inde nihil deperit, quinimò Deus illa conuicia, ludibria, & iniuria verba, ſicut ſpicula immiſſa malè ſuos in ſacerdotes, retorquet in ſacrilega capita detractorum. Frodoardus apud auctorem hiſtoriæ Imperialis habet locuples exemplum in hoc genere. Scribit ille virum probatæ vitæ, vtpote Religioſum ac proinde ſacris initiatum, cui nomen erat Huebaldus, captum fuiſſe ſæuis à Barbaris Hungaris, qui ſpoliatum veſte ſacra, telis eum confodere fruſtra ſæpe ſæpius attentarunt. Etenim ſpicula intorta ſuos in vibrantes reſiliebant, vnde ſanus & ſoſpes ille ſacer homo, ſuum in cœnobium ſe recepit, anno 937.

Ex Historia. Detractores alios detrahendo ſibi nocent.

Huebaldus telis impetitus non læditur.

Spicula linguæ, telis ſunt peiora, quia plerumque famam detrahendo lædunt, detractio illa cedit & in eorum perniciem; ſiquidem in ipſos, aliis deſtinata ſpicula retorquentur. Eò vergit iſte Canon: *Summa iniquitas eſt detrahere. Vnde ſcriptum eſt: Omnis qui detrahit fratri ſuo homicida eſt, & omnis homicida non habet partem in regno Dei.* Canone, Summa. 6. qu. 1.

Sacerdotum dignitas lædi nequit à detractoribus.

Si detractor eſt homicida, Deo auctore & nomenclatore talis iniuriæ; profectò nomen parricidæ ſortietur ille cui continget ſacrilega detractione velut dente canino vitam rodere ſacerdotum. Hos ſicut extorres Eccleſia Sancta foras trudit, vt deteriores iis, qui bona Eccleſiæ diripiunt, vt ſonorè clamat iſte Canon: *Deteriores ſunt, qui Doctorum vitam moreſque corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum, prædiáque diripiunt: Ipſi enim ea, quæ extra nos, licèt noſtra ſint, auferunt: noſtri autem detractores, & morum corruptores noſtrorum, ſive qui aduerſus nos armantur, propriè nos ipſos diripiunt: & ideo iuſtè infames ſunt, & meritò ab Eccleſia extorres ſunt.* Canone, Deteriores. 6. qu. 1.

Ex ivre Canonic. Detractorũ quanta ſit iniquitas.

Sacerdotum vitam denigrantes infames ſunt.

Ne quis ergo pœnis detractorum ſe inuoluat & implicet, cautè morem gerant omnes Anacleto Papæ, ſuos ſic omnes in Chriſto filios admonenti: *Caueat vnuſquiſque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, id eſt, ne aut ipſe aliis detrahat, aut alios audiat detrahentes. Sedens, inquit, aduerſus fratrem tuum loquebaris detrahendo. Et aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum. Parcant ſinguli detractioni lingua, cuſtodiántque ſermones ſuos, & ſciant, quia cuncta quæ de aliis loquuntur, ſuâ ſententiâ iudicabuntur. Nemo inuito auditori libenter refert. Officij ſingulorum ſit, dilectiſſimi, non ſolùm oculos caſtos ſeruare, ſed & linguam.* Hæc Anacletus epiſt. 3. Canone, Ex merito. 6 qu. 2.

Detractores nemo debet audire.

Sed

Sacerdotes Ægyptij quales.
Sacerdotes olim Romæ nobiles.
Sacerdotes apud Indos immunes.

Seuerus apud Stobæum ait ſerm.41. Ægyptios voluiſſe ſuos ſacerdotes philoſophos eſſe priuſquam initiarentur: quippe genus hoc hominum Philoſophiæ addictum praxim virtutum omnium excolebat. Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 1. Romanos olim voluiſſe ſuos ſacerdotes eſſe claros genere, diuites, & ornatos probitate morum. Plutarchus in Camillo tradit, fuiſſe latam Romæ legem pro immunitate ſacerdotum, quæ immunitas tanta fuit apud Indos in gratiam ſacerdotum, vt ex Arriano lib.8. de geſtis Alexandri piaculum eſſet atque nefas, aliquid ab eis exigere tributi, aut publici vectigalis.

Sacerdotes quare dicti presbyteri.

Vt in Republica benè ordinata primas tenent ſeniores, & ætatis maturæ viri; ita gradus ſacerdotij in Eccleſia ſancta ſolis tribuitur hominibus quos innoxia vita ſenes probat, & maturos, potius quàm longa ſeries annorum æui; diuturno nimis tempore fatiſcentis. Ideoque vocat presbyteros Eccleſia ſancta ſuos ſacerdotes. Presbyter vox eſt Græco deducta à nomine *πρεσβύτερος*, id eſt, ſenior ſeu antiquior. At Græci & Latini promiſcuè, & pro eadem re ſolent vſurpare voces iſtas, ſcilicet antiquius, & honoratius. Eſt enim elegans & terſa Latina phraſis hæc. Nihil eſt antiquius, idemque ſonat ac, Nihil eſt honoratius. Et Iulius Pollux lib. 2. *οὐδὲν ἐςὶ πρεσβύτερον*, id eſt, *nihil eſt antiquius*, pro *οὐδὲν τιμιώτερον*, id eſt, *nihil honoratius*. Vnde quia ſacerdotes habent officium dignum omni obſeruantia & honore, benè presbyteri vt congruo nomine nuncupantur. Ita vocat eos Hieronymus epiſtola de ſeptem gradibus Eccleſiæ: *Sextus* (inquit) *ſeniorum ordo eſt, qui ſacerdotibus datur, qui presbyteri dicuntur, qui præſunt Eccleſiæ Dei, & Chriſti Sacramenta conficiunt. Ij autem in benedictione cum Epiſcopis conſortes miniſteriorum ſunt, nec vlla in conficiendo corpore & ſanguine Chriſti inter eos & Epiſcopos credenda diſtantia eſt.*

Sacerdotes in quo ſint æquales Epiſcopis.

Ex Ivre Canonico.

In eo argumento Canon editus eſt, hoc tenore vocem hanc præfatam explicans: *Presbyter Græcè, Latinè ſenior interpretatur: non modò pro ætate, vel decrepita ſenectute, ſed etiam propter honorem, & dignitatem, quam acceperunt, presbyteri nominantur. Vnde & apud veteres iidem Epiſcopi & presbyteri fuerunt, quia illud nomen dignitatis eſt, non ætatis.* Canone, Cleros, diſt. 21.

Sacerdotum legis Moſaicæ initiatio. *Leuit.8.*
Sacerdotes eſſe debent docti.

Vt lex antiqua typus erat & figura nouæ legis; ita Deus inſinuare volens qualitates ſacerdotum Euangelij, adumbrauit eas inſtituendo ritus & cæremonias, quibus Aaron & filij eius ſacerdotes initiati ſunt, Exod. 29. & Leuit. 8. Primò lauit eos, ſecundò manus eorum vnxit oleo, tertio veſtibus ornauit eos, quarum forma fuit à Deo præſcripta. Completo ritu Moſes obſtrinxit eos ad vitam in tabernaculo ducendam, ne fortè plebe coëuntes, eius ſe vitiis immiſcerent. Ecce Dei ſanctionem Leuit. 8. *Die ac nocte manebitis in tabernaculo, obſeruantes cuſtodias Domini, ne moriamini.* Poſtremò penes ſacerdotes erat liber legis, ita Deo inſinuante, legis doctores eos eſſe debere, plebis eos conſulentis vt dubia poſſent reſoluere, & illam de his quæ ad cultum Dei pertinent erudire. Ad hoc videtur alluſiſſe Vates ita fatus: *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam.*

Malach.2.

Sacerdotum caſtitas aſtruitur.

Abluta caro ſacerdotum illius iampridem antiquatæ legis Hebræorum probè notat munditiem corporis, id eſt caſtitatem, cui Eccleſia ſancta clerum obſtringit, vt ſonorè clamat iſte canon. *Presbyteris, diaconibus, ſubdiaconibus, & monachis concubinam habere, ſeu matrimonia contrahere penitus interdicimus: contracta quoque matrimonia ab huiuſmodi perſonis disiungi, iuxta ſacrorum Canonum definitiones iudicamus.* Can. Presbyteris diſt. 27.

Sacerdotum cœlibatus in vſu ob Apoſtolorum tempore.

Inualuiſſe legem cœlibatus ſacerdotum à tempore Apoſtolorum apertè docet iſte can. 2. Concilij II. Carthaginenſis. *Placuit, & condecet, ſacroſanctos Antiſtites, & Dei ſacerdotes, necnon & Leuitas, vel qui ſacramentis diuinis inſeruiunt, continentes eſſe in omnibus, quo poſſint ſimpliciter quod à Deo poſtulant impetrare. Vt quod Apoſtoli docuerunt, & ipſa ſeruauit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus.*

Sacerdotum cœlibatus eſt rectæ rationi conſentaneus.

Quia plerique legem hanc cœlibatus carpunt vt incongruam, & multis ſacerdotum lapſibus obnoxiam; operæpretium eſt hanc probare piam eſſe, ſicut & rectæ rationi conſentaneam valde, velut eam Numine inſpirante latam. Primò præcipit Apoſtolus 1. Cor. 7. Coniugatos ad tempus abſtinere, vt ſanctius orationi vacare queant. Cùm ergo ſuum omne ſacerdotes æuum debeant impendere, orando, & faciendo ſacra, iugis eſſe debet eorum continentia, ne vt inepti olim à Chriſto Domino reprobentur.

Sacerdotum cœlibatus figuratus.

Rurſus olim ſanctè fuit cautum vt ij ſe continerent, qui erant tractaturi res minus ſanctas quàm ſint Eccleſiæ noſtræ ſacra. Verbi gratiâ 1. Reg. 21. Non fuere Dauid & ſequaces eius admiſſi ad comeſtionem panum propoſitionis, niſi poſtquã affirmauere ſua pura eſſe vaſa, & continuiſſe à mulieribus. Cùm ergo panis Angelorum potior ſit illo pane legis Moſaicæ, & ſacerdotes eo paſcantur quotidie; profectò debent à mulieribus ſemper cælibes abſtinere.

Denique ex 1. Paral. c. 24. Sacerdotes per vices miniſtrabant in tabernaculo, & tempore toto vicis ſuæ extra ſuam domum erant à fœminis abſtinentes. Cùm ergo Deo arctius obſtringat ſacerdotes noſtros eorum miniſterium, tamdiu continere debent, quamdiu perſtabunt & viuent in hoc ſæculo ſacerdotes.

Sacerdotum olim vnctæ manus quid ſignificent.

Ex SS. Patribvs.

Sacerdotes ſunt lux mundi.

Vnctæ manus Aaron & aliorum ſacerdotum, ſonorè clamant, eſſe debere bona omnia opera ſacerdotum. Vnde lucem mundi vocabat eos Chriſtus. Sacerdotis enim ſancti vita velut fax eſt prælucens hominibus, qui caligant in hoc ſæculo vitiorum tenebris opacati. Benè quadrat iſti expoſitioni ille locus Gregorij Magni in Regiſtro lib. 7. c. 32. *Lux gregis eſt flamma paſtoris. Decet enim dominicum ſacerdotem moribus & vita clareſcere, quatenus in eo tamquam in vita ſua ſpeculo plebs commiſſa poſſit & eligere quod ſequatur, & videre quod corrigat.* Auguſtinus item lib. de vera & falſa pœnit. cap. 20. *Sacerdos cui omnis profitetur peccata, ante quem ſtatuitur omnis languor, in nullo illorum ſit iudicandus, quod ipſe in aliis iudicare eſt promptus. Iudicans enim alium, qui eſt ab aliis iudicandus condemnat ſeipſum.* Idem de ſingularitate clericorum: *Contemplamini* (inquit) *quid ſit populo ſancto præeſſe, & conſiderate quale ſit diuinis Sacramentis inſiſtere. Altario enim placere debent, qui altario viuunt, & talis conuenit cura ſacratis, qualia ſunt Sacramenta ipſa, quibus exhibent officia ſeruitutis, ne contra Dominum offendant ipſi, quem tractant.*

Sacerdotes præeſſe debent exemplo ſicut & gradu.

Vt in clero primas obtinent ſacerdotes, ita ſuum

Digitized by Google

Sacerdotes mali quàm ſint noxij Eccleſiæ.

Ex Symbolis.

Sacerdotum exempla ſequitur populus.

Iſa.24.

ſuum ad eorum inſtar æuum componuot homines, ac proinde dici poſſunt columnæ, quibus incumbit Eccleſia. Vtnamque benè ſibi conſtantibus columnis rectis, ædes ſtant & ſubſiſtunt inconcuſſæ, procul à ruina, cui eſt ſubiecta domus ſuffulta malis & ruinoſis columnis; ita malè conſulitur Eccleſiæ quando cadunt & delinquunt indigni ſuo munere ſacerdotes. Coouenire poteſt eis columnæ duplex ſymbolũ, quod Franciſcus Villaua refert lib. ſymbolorum. Pingit ille Soli obiectam columnam, cuius vmbra refert ingenuum columnæ typum, his vocibus deſuper adiectis: DABIT ILLA FIGVRAM. Quippe qualis eſt columna, talis & eſt vmbra fluens ab illa Soli oppoſita. Reuerà qualis eſt ſacerdos moribus & vita, talis eſt populus, iuxta Vatis eloquium: *Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos.* Quãdo namque vero ſuo Soli ſacerdos opponitur agendo vitam incongruam officio; profectò creat tot vmbras, quot ſequaces habet in plebe vitæ ſuæ noxiæ, hunc enim ad peccãdum inductus incautus populus æmulatur. Ideoque quadrat huic columnæ viri præfati ſymbolum, ſcilicet: DABIT ILLA FIGVRAM.

Ex SS. Patribus.

Sacerdotum vitia quàm ſint noxia Reipublicæ.

Sed heu deuenimus in tempora, quæ deflebat æuo ſuo Bernardus hoc lamento: *Egreſſa eſt iniquitas à ſenioribus tuis Domine iudicibus, qui videntur regere populum tuum. Non eſt iam dicere, vt populus ſic ſacerdos; quia ſic nec populus vt ſacerdos. Heu heu Domine Deus, quia ipſi ſunt in perſecutione tua primi, qui videntur in Eccleſia tua primatum diligere, & regere principatum.* Profectò dare ſolet curua columna ſui ſimilem figuram ſcilicet obliquam, & ingratam; ita vita nequam ſacerdotum exemplo ſuo plebem inducit ad peccandum, & à recto cœli tramite deuiandum. Vnde Gregorius opportunè malos ſacerdotes ſic perſtringit lib. 9. Regiſtri cap. 64. *Cauſa ſunt ruinæ populi, mali ſacerdotes. Quis enim ſe pro populi peccatis precator obiiciat, ſi ſacerdos qui exorare debuerat, grauiora committat.*

Ex Symbolis.

Sacerdotes ſunt columnæ Eccleſiæ.

Vt ergo ſibi atque plebi conſulat ſacerdos, altè ſuo animo recolat alium columnæ typum, quem depingit idem auctor, ſcilicet Franciſcus Villaua, qui columnæ rectæ voces has apponit: PLVS RECTA VALEBO. Profectò parum aut certè nihil confert ad ſtructuram ædis, niſi recta domum ſuffulciat. Etenim illa fatiſcente notat ædes, quæ in rectam inclinata recumbit. O ſacerdos, columna cui ex parte ſalus populi incumbit, ſi vita tua deorſum inclinat prægrauata malis moribus, hanc erige de meliori cogitando fruge, atque cœlum verſùs gratiâ mediante bonis actibus aſſurgendo. Quid prodeſt ore ſeu verbo viam cœli indicare plebi, ſi illa tuæ iniquæ vitæ conſcia deprehendit temeripſum à demonſtrato cœli tramite deuiare. Fortè magis arridebit Ambroſij cenſura lib. 3. Epiſtolarum, epiſt. 20. *Sobriam* (inquit) *à turbis grauitatem, ac ſerioſam vitam, & ſingulare pondus conuerſationis, dignitas ſibi vendicat ſacerdotalis. Quomodo enim poteſt in exemplum obſeruari à populo qui nihil habet à populo diſcretũ, nihil diſpar in moribus à multitudine. Quid enim in te miretur, ſi omnia tua facta bena in ſemetipſo recognoſcat exiſtere, ſi nihil in te aſpiciat, quod vltra ſe inueniat, ſi ea quæ in ſe erubeſcit, in te quem reuerendum arbitratur offendat.* Vt ergo ſuum effectum ſortiatur apud populũ ſacerdos, qui vt columna debet ſuffulcire plebem, ita vitam ſuam aptet, & componat ad virtutum omnium praxim, vt ſit prorſus vitiis illibata. Alioquin vt columna iacens erit inutilis, quæ PLVS RECTA VALERET.

Sacerdotum vita debet eſſe vitiis illibata.

Sacerdos malus eſt vt columna iacens.

Tom. IV.

Ex Ivre Civili.

Præfecti publicis operibus ad quid obſtringantur.

Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius præfectos publicis operibus obſtrinxere graui reſtitutioni ſi quid damni Reſpublica eorum præpoſitorum vitio contraxiſſet. Ecce legem. *Omnes quibus vel cura mandata fuerit operum publicorum, vel pecunia ad extructionem ſolito more credita, vſque ad annos quindecim ab opere perfecto cum ſuis heredibus teneantur obnoxij: ita vt ſiquid vitij in ædificatione iuxta præſtitutum tempus peruenerit, de eorum patrimonio, (exceptis tamen his caſibus, qui ſunt fortuiti) reformetur.* Leg. Omnes. Cod. De operibus publicis l. 8. tit. 12. leg. 9.

Sacerdotes mali cui pœnæ ſint obnoxij.

Grauiori profectò pœnæ Deus obſtrinxit eos ſacerdotes, qui genio indulgendo, plebi anſam præbent ruinæ, & caſus. Namque penes ſacerdotes eſt cura plebem ædificandi, illam inſtituendo probæ vitæ exemplo magis quàm ſermone eleganti, & ſelectis ornamentis Tullij phalerato. Plebs Chriſtiana ſicut par eſt inſtructa & directa, Dei templum eſt, & ſtructura cœli inſtar. Sed ſi ſacerdotes huic operi publico præpoſiti ſuo exemplo plebem inducant ad peccandum, tota moles ſtructuræ caſum & ruinam patitur inſignem, & ſacerdos huius cauſa mali reddet animam pro anima, detruſus in carcerem inferni, ſupplicijs horrendis in æternum à dæmone cruciandus.

Sacerdotes mali ſunt cauſa mali etiam alieni.

Publica ſacerdoti pecunia concreditur pro ſtructura plebis. Nãque bona Eccleſiæ aſſignata ſuos poſſeſſores obſtringunt ad procurandam ſalutem animarum, & non ad luxum & delicias. Si verò ſecus faxint, ante Deum conſcij erunt omnium peccatorum, quæ committet populus eorum improbæ vitæ ſequax, pœnaſque luent ſacerdotes pro delictis populi, cui peccando viam ſtrauere ad interitum, cui & ipſi obnoxij, æterno igne vindice punientur.

Ex Historia.

Sacerdotum dignitas eſt præfulgida.

In eo argumento mihi res digna ſcitu occurrit ex actis martyrij ſancti Petri Alexandrini Epiſcopi, quem Baronius commemorat an. 310. Ille Præſul emeritus & martyr non audebat ſedere ſuo in ſubſellio, cauſatus inde lucem ſe videre ſimul & fulgura coruſcare. Ideoque pius & humilis hic Antiſtes humi ſedens in ſcabello ſatagebat illibata vita magis, quam excelſa ſede cæteris eminere. Dignitas ſacerdotalis habet reuera lucem; ſacerdotes enim ſunt lux mundi; ſed profectò parum abeſt ab eis fulgur, ſi alio igne, quàm amore diuino flagrant, vt abundè probãt filij Aaron, qui ob ignem profanum thuribulo impoſitum proſtrati fulmine perierunt.

Petri Epiſcopi Alexandrini humilitas.

Sacerdotum peccata ſunt grauiora quã aliorum.

Peccata plebi leuia viſa, graue nequitiæ pondus habent in ſacerdote, tali crimine ſauciato. Quippe ſicut Bernardus ait: *Nugæ in ore ſæcularis ſunt nugæ, ſed in ore ſacerdotis ſunt blaſphemia.* Etenim peccata plerumque ſuam deſumũt à peccantis ordine grauitatem. Illa propè ratione ſolent medici inferre malum ægræ mulieri grauidæ. Morbus namque diuus eſt & lethalis prægnanti, qui fortè leuis eſſet ei quæ non fœta malè haberet. Ecce Vatis medicorum id eſt Hippocratis oraculum: Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι θανάσιμον, id eſt. *Mulieri grauidæ lethale eſt morbo* aliquo

Ex Medicina.

Sacerdotes ſunt vt mulieres prægnantes.

Galat. 4.

uliquo acuto corripi. Aphoriſmo 30. l. 5. aphoriſmorum. Sacerdotes eſſe velut matres ſeu prægnantes fœminas, Paulus ipſe ſacerdos ait, ſe vt prægnantem deſcribens Galatas alloquendo nuper incitatos fidei atcanis eius ope. Galat. 4. *Filioli* (inquit) *mei, quos iterum parturio donec formetur Chriſtus in vobis.* Cùm ergo quaſi parturiant animas, quas inſtituunt ex officio, ſedulò cauere debent, ne ægrotent, id eſt, peccent; ſiquidem in eorum ſorte graue crimen eſt, quod in ſtatu plebeio minus eſſet; quippe ſimul interimit ſacerdos cum prægnante parente fœtum, damnando quoque malum cum pereunte populo ſacerdotem.

Ex Historia. Sacerdotes malos grauiter caſtigat Deus. Chariſij clerici mors horrenda.

Quàm ſeuerè Deus deſæuiat io ſacerdotes incurios emendare vitam, conſtat vna vel hac hiſtoria, quam ex ſpirituali prato meum in hortum induxi. Auctor ille notas iourit atras clerico Chariſio, cuius vita obſcœna clerum offendebat. Geonadius Antiſtes Conſtantinopolis ſæpe nequam in hunc hominem inuectus eſt; ſed ille ſui Epiſcopi cenſurâ peior de meliori fruge minimè cogitauit. Præſul ei ingemuit, præſcia mente malum ominatus, quod huic pertinaci clerico inſtabat. Sed ne forte ſuo contagio ouis ſcabioſa totum gregem inficeret, alium probatæ vitæ miſit clericum ad ſepulchrum Sancti Eleutherij Martyris, iniungens vt loqueretur ita Dei Martyri. *Miles tuus, Sancte Dei Eleutheri, multùm peccator eſt; aut emenda illum, aut excide.* Non caſſa fuit illa querela, Dei Sancto facta, nec vindicta ſera vitæ iniquæ viri ſacrilegi: Ipſo namque mane, morte repentina Deus illum ſuſtulit è medio, ſic præpropero fato locum pœnitentiæ indigno tali gratiâ clerico denegante. Hæc auctor prati ſpiritualis cap. 145.

Ex Ivre Canonico. Sacerdotibus quænam ſint præſcriptæ leges ex decretis Eccleſiæ.

Conſcij ſacerdotes huius ſacrilegij, quod Chariſium detruſit ad inferos, forte ſibi conſulent, componentes ea ratione vitam, vt concordet cum decretis Eccleſiæ, quæ decernit normá, ad quam operæpretium eſt viuere ſacerdotes. Præ aliis iſte canon placet. *His igitur* (id eſt ſacerdotibus) *lege Patrum cauetur, vt à vulgari vita ſecluſi, mundi voluptatibus abſtineant, non ſpectaculis, non pompis interſint, conuiuia publica fugiant, priuata non tantùm pudica, ſed & ſobria colant; vſuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes locorum, fraudiſque cuiuſquam ſtudium appetant: amorem pecuniæ quaſi materiam cunctorum criminum fugiant, & ſecularia officia, negotiaque abiiciant; honoris gradus per ambitiones non ſubeant: pro beneficiis medicinæ Dei, munera non accipiant, dolos & coniurationes caueant: odium, æmulationem, obtrectationem, atque inuidiam fugiant: non vagis oculis, non effreni lingua, aut petulanti, fluidoque geſtu incedant, ſed pudorem & verecundiam mentis ſimplici habitu inceſſuque oſtendant: obſcœnitatem etiam verborum ſicut & operum penitus exsecrentur. Viduarum & virginum frequentationem fugiant, contubernia extranearum fœminarum nullatenus appetant, caſtimonium quoque inuiolati corporis perpetuò conſeruare ſtudeant.* Canone His igitur diſt. 23.

Sacerdotum miniſtri quales eſſe debent.

Rurſus alter canon compendioſè notat eas animi corporiſque dotes, quas procurare debent omnes initiati ſacris ordinibus. Eſt iſte canon deſumptus ex epiſtola Clementis ad Iacobum fratrem Domini, epiſt. 2. Sic ille: *Tales ad miniſterium eligantur clerici, qui dignè poſſint dominica Sacramenta tractare. Melius eſt enim Domini ſacerdoti paucos habere miniſtros, qui poſſint dignè opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducant.* Can. Tales diſt. 23.

Non eſt facta gratis & fruſtra talis deſcriptio veſtis Aaron & filiorum eius ſacerdotum, qualem legimus in Scriptura, quia nihil io Codice ſancto vacat, ſed cuncta nobis faciendum aliquid inſinuant. Proculdubio docemur inde, ſacerdotes vti non debere plebi ſolita veſte, ſed à populo diſtincta, cuius ipſo ſolo aſpectu ſacerdos omnibus innoteſcat. Quo verò ritu debeant indui ſacerdotes Innocentius III. Papa ſuis in epiſtolis ſanxit ita fatus: *Clauſa deſuper indumenta deferant nimia breuitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, necnon manicis aut ſotularibus conſutitiis, frenis, ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam ſuperfluitatem gerentibus non vtantur.* Cap. Clerici, extra, De vita & honeſtate clericorum. Decret. lib. 3. tit. 1. c. 15.

Sacerdotum veſtes quales eſſe debent.

Tonſuræ ſuos etiam ſacerdotes Eccleſia obſtrinxit, ea nota plura ſignificans, quàm quæ Caluinus ait lib. 4. Inſtit. cap. 19. ſect. 27. Ille ſycophanta dicit, vſum tonſuræ ſiue coronæ clericalis traxiſſe ſuam originem à tempore Auguſtini, quo ſoli homines fœminini, & molles alebant mulierum more comam, à quibus vt ſe abhorrere notum facerent clerici, tondebantur. Sed Caluinus delirus homo nobis imponit: quippe ritus ille fuit inſtitutus ab Apoſtolis, vt aſſerit Iſidorus lib. 2. de Officiis Clericorum c. 4. Scribit item Beda lib. 5. de hiſtoria Anglorum cap. 22. Petrum Apoſtolum io memoriam ſpineæ coronæ Chriſti, coronam capillorum tuliſſe, reliquo capite detonſo, huncque morem fuiſſe clericos imitatos. Mentionem facit huius coronæ clericalis homo ritus huius obſeruantiſſimus, ſcilicet Auguſtinus epiſt. 147. ad Proculianum Epiſcopum: *Per coronam* (inquit) *noſtram nos adiurant veſtri; per coronam veſtram adiurant vos noſtri.* Anicetus item Papa in epiſt. ad vniuerſos Epiſcopos Galliæ, cap. 4. iubet. *Vt clerici caput deſuper in modum ſphæra radant.*

Sacerdotum tonſura ſeu corona. Sacerdotum coronâ Petrus Apoſtolus ornatus.

Rurſos concilium Toletanum IV. cap. 40. præcipit, *Vt omnes clerici, detonſo ſuperius capite toto, inferiùs ſolam circuli coronam relinquant.* Dionyſ. cap. 6. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ teſtatur, olim monachos ſolitos fuiſſe capita detondere.

Sacerdotum coronæ meminere Patres antiqui

Quid verò caput hoc detonſum coronæ modo velit inſinuare, Patres explicant. In his Dionyſius c. 6. Eccleſ. Hierarchiæ dicit, capitis tonſurâ, vitam apertam, atque puram clericorum congruè deſignari. Beda putat lib. 5. hiſtoriæ Anglorum, cap. 22. hanc coronam clericorum eſſe typum & figuram ſpineæ coronæ, qua Chriſtus olim hominum cauſâ fuit cinctus, & quam tenentur Chriſtiani omnes & præcipuè clerici attento animo refricare.

Sacerdotum tonſura quid ſignificet.

Iſidorus lib. 2. de officiis clericorum cap. 4. Rabanus lib. 1. de inſtitutione clericorum, c. 1. Hugo Victorinus lib. 2. de Sacramentis, part. 3. cap. 1. concordi ſuffragio affirmant, hanc coronam clericos admonere, rebus vt ſuperfluis renuntient, vt expeditè queant, ad ſuperna votis omnibus anhelare.

Vocationis etiam cauſâ ſuos olim Gentes

ſacerdotes

Ex Antiquitate plurium nationum. Sacerdotes gẽtiles olim coronati. Sacerdotum gentilium variæ teſſeræ.

ſacerdotes voluere notis quibuſdam illuſtribus diſtingui à vulgo. Alexander lib. 2. dierum genialium cap. 8. Phœnices ait ſanxiſſe, ſuos ſacerdotes prodire foras coronâ aureâ redimitos. Herodotus ait lib 2. Ægyptios voluiſſe, ſuos ſacerdotes eſſe capite deraſo, tonſis fortè pilis hoc notantes, ſcilicet homines omnino Dei obſequio addictos debere rerum huius ſæculi abdicare curam, & duntaxat ſuperis inhiare. Strabo duodecimo libro refert, in Comanis Ponticis bis anno ſacerdotes vti diademate, ſeu corona, quia regium hoc ſtemma gradum illorum congruè deſignabat. Ex Apuleio lib. 11. Metamorphoſis, ſacerdotes Iſiaci amicti incedunt lineâ ſtolâ, velut (eius quæ ſacerdotes decet) ſymbolo puritatis. Ex Plinio lib 13. cap. 2. ſacerdotes Indi ſubodorantes aliquid diuinum in corallio, illud religioſè manu nitida præferebant. Eccleſia Sancta ſuos ſacerdotes admonere volens, & eis inſinuare dotes deſiderans, quibus præfulgere debent populo, ſanxit eos vti veſte quidem munda, ſed ſimplici, & pudica ſicut à ſæculi faſtu penitus abhorrentes.

Ex Iure Canonico. Sacerdotes eſſe debent literati.

Commorantes olim ſacerdotes Aaron in tabernaculo, atque curam habentes libri legis, elata voce clamant, eſſe debere procul ignorantiam à ſacerdotibus, quos congruâ ſcientiâ inſtructos eſſe decet vt inaugurari poſſint. Extat apud Gregorium epiſtola Pontificis Alexandri tertij, qui Cantuarenſi Præſuli ſic reſcribit: *Arctiùs inhibemus, ne perſonas, quæ in Eccleſiis tui epiſcopatus ad curam animarum fuerunt ordinandæ in ipſis inſtituas hac aliqua occaſione, vel etiam literarum noſtrarum obtentu inſtitui patiaris, quæ ſcientia, moribus, & ætate, Concilij non congruant inſtitutis.* Capitulo, Eam te decet. De ætate & qualitate, & ordine præficiendorum, lib. 1. Decret. tit. 14. c. 4.

Sacerdotes non eſſe debent corpore vitiati. Sacerdotes eſſe, debent ſegregati à populo.

Proſtat apud Gratianum in hoc argumento canon, ignaros arcens ab ordinibus. En decretum. *Illiteratos, aut aliqua parte corporis vitiatos, vel imminutos nullus præſumat ad clericatus ordinem promouere, quia literis carens, ſacris non poteſt eſſe aptus officiis.* Canone Illiteratus diſt. 36. Ne quis fortè credat eſſe meum inuentum, ſenſum quem affinxi ſacerdotibus antiquis olim in tabernaculo degentibus, quos dixi referre ſacris initiatos homines literis operam dantes à populo diſcretos, ecce canon qui meam ſententiam aſtruit opportunè. *Si quis vult Pontifex non tam vocabulo eſſe, quàm merito, imitetur Moyſen, imitetur Aaron. Quid enim dicitur de iis? quòd non diſcedunt de tabernaculo Domini. Erat ergo Moyſes indeſinenter in tabernaculo Domini. Quod autem opus eius erat? vt, aut à Deo aliquid diſceret, aut ipſe populum doceret. Hæc duo ſunt Pontificis opera, vt aut à Deo diſcat, legendo ſcripturas diuinas, & ſæpius meditando, aut populum doceat. Sed illa doceat, quæ ipſe à Deo didicerit, non ex proprio corde, vel humano ſenſu.* Iam verò ſacerdotem eſſe debere procul à plebe, ſatis apertè clamat textus ille ſacer, vbi in tabernaculo deſcribuntur Moyſes, Aaron, & eius filij commorari. Vnde canon idem prælibatus ait:

Sacerdotes vacare debẽt orationi.

Eſt & aliud opus, quod facit Moyſes: ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid facit? orat, & donec ille orat, vincit populus eius: ſi relaxauerit, & dimiſerit manus, populus eius vincitur, & fugatur. Oret ergo & ſacerdos Eccleſiæ indeſinenter, vt vincat populus qui ſub ipſo eſt, hoſtes inuiſibiles, Amalechitas, qui ſunt dæmones impugnantes eos, qui volunt piè viuere in Chriſto. Canone, Si quis diſt. 36.

Ex Hiſtoria. Epiſcopus Calinenſis deponitur propter ignorãtiam.

Debere virum ſacris initiatum, & præſertim illum qui curam habet animarum, eſſe bonis literis imbutum, ex luculenta patet hiſtoria Honorij III. Pontificis, qui Calinenſem Epiſcopum depoſuit propter eius ignorantiã. Audiendus ille l. 1. Decret. tit. 14. Capitulo Quamuis. De ætate, qualitate, & ordine præficiendorum. Sic ille: *Quamuis multa propoſita fuerint contra Epiſcopum Calinenſem; quia tamen confeſſus eſt coram nobis, ſe nunquam de Grammatica didiciſſe, nec etiam legiſſe Donatum, & per euidentiam facti vſque adeò de illiteratura, & inſufficientia ſua conſtat, quòd contra Deum eſſet, & canonicas ſanctiones, tantum in Epiſcopo tolerare defectum, ipſum à pontificalis officij executione, & ab adminiſtratione Calinenſis Eccleſiæ, penitus duximus amouendum.*

Notæ Iuris Canonici, in hoc ſcientiæ ſacerdotum argumento plura dicunt ex Scriptura Sacra, quibus abundè liquet, debere arceri ignaros à ſacerdotio. Pro hac veritate aſtruenda, ſatis erit Scripturæ Sanctioris oracula paucula recenſere.

Sacerdotes debere literatos eſſe probant multæ figuræ ſacræ.

Exod. 28. Pontifex rationale gerens pectori incumbens his vocibus inſcriptis, DOCTRINA, ET VERITAS, inſinuat cultioris doctrinæ veram & ſinceram notitiam debere velut in ſubiecto ſuo congruo recumbere in pectore ſacerdotis. Exod. 25. Vectes, quibus baiulabatur arca Dei, iugiter annulis erant inſerti, ne quando foret arca deferenda moræ aliquæ intercederent, vectes annulis ingerendo. Ita ſacerdotes, per quos circumfertur Eccleſia orbe toto, ſacris ſemper vacare debent literis, ne tunc ſtudere velint, quando cura animarum illos obſtringet alios edocere.

Idipſum liquidiùs exempla probant. 2. Reg. 5. Primò Dauid Numine afflatus ea cœlitus accepit, quæ ſunt neceſſariò callenda Regi; deinde rerum potitus eſt vt ſolio dignus, vbi ſe geſſit prudenter, & cautè, Deo charus annis pluribus imperando. 3. Reg. 3. Optione data Regi Salomoni depoſcendi à Deo quicquid ei melius occurreret; ille nihili fecit opes, & ſæculi pompam, potiorem eſſe credens ſapientiam, præclaram ſcilicet illam ſcientiam, qua irradiante nihil ignorat homo eorum quæ pertinent ad ſortem ſuam: Hanc quia ſupra gazas, bellicam gloriam, & triumphos petiit, impetrauit.

Ipſe Deus inaugurare volens Ieremiam in præconem ſuum, primò donum illi ſcientiæ infudit, & poſtea conſtituit eum Prophetam, & cenſorem Regum hoc tenore: *Ecce dedi verba mea in ore tuo, ecce conſtitui te hodie ſuper gentes, & ſuper regna.* Chriſtus item ad exemplum Luc. 2. audire priùs incepit doctores in templo interrogans illos, deinde munus aſſumpſit prædicatoris ea quæ pertinent ad ſalutem animæ populis explicando. Ex Salomone: *Tempus eſt tacendi, & tempus eſt loquendi.* Nempe priùs tacendo veritas addiſcitur, & prædicando poſtea publicatur. Chriſtus idem rediuiuus Apoſtolis ſenſum aperuit, & Scripturas expoſuit, & poſtmodum prædicatores inſtituit præcipiens vt prædicarent vniuerſæ creaturæ, arcana ſacri Euangelij cuilibet orbis huius incolæ reſerarẽt.

Ierem. 1.

Eccleſiaſt. 3.

Petrus item conſcius induſtriæ Chriſti, cuius ille

1. Pet. 3. 2. Timoth. 4. ille vices tunc gerebat, ait ſacerdotibus: *Parati eſſe debetis reddere rationem omni poſcenti vos ſatisfactionem de ea fide, & ſpe, quæ in vobis eſt.* Afflatus eo, quo & Petrus erat, ſpiritu Paulus ait Timotheo: *Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.* Textuum ſacrorum ſupellex illa dines clarè probat, congrua ſcientia debere viros inſtitutos eſſe, quibus animo inſedit, ſacerdotij ordine conſecrari.

Ex præfatis ſacerdotio indigni ſunt homines, qui non caſtitate, morumque probitate nitent, aut non agunt diſſitam à plebe vitam, vel ignorant illa quibus tenentur. Nam doctrina, vita illibata, ſicut & virtutes omnes ſunt genuina ſtemmata ſacerdotum.

Qua obſeruantia & honore debent ſuſpici ſacerdotes.

In hæc verba:

Omnia quæcunque dixerint vobis, facite

§. III.

Ex Philosophia, Theologia, SS. Patribvs, Variis Historiis, Antiqvitate, Symbolis, et Medicina.

Ex Philosophia. Sacerdotes quare ſint honorandi. Eſſe relata ſimul, & poſito vno poni & alterum, ipſa prima Philoſophiæ rudimenta clamant. Cùm ergo prælibata ſatis adſtruxerint dignitatem quæ ſacerdotes euchit ſupra rerum omnium ordinem infra Deum, ſupereſt vt de honore dicam, quo ſunt proſequendi homines illi cæteris eminentes. Scriptura Sacra docet eſſe velut nomina correlata voces quæ honorem & dignitatem ſignificant. Conſtat enim experientiâ quotidianâ, ſicut & dictante naturâ, claros meritis aut dignitate viros à cæteris honorari.

Malach. 1. Inde fluunt iſta lamenta Dei: *Filius honorat patrem, & ſeruus dominum ſuum: ſi ergo Pater ego ſum, vbi eſt honor meus; & ſi Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus? dicit Dominus exercituum.* Iudæos perſtringit eâ cenſurâ Deus: quamuis enim Gens illa probè ſciret, Deum eſſe rerum omnium Dominum, & auctorem; non idcirco tamen dignabatur eum honore ſupremæ illi debito dignitati.

Honor quid ſit. Honor autem, eſt nota quædam exterior æſtimationis eius, ad quam appendimus excellētiam hominum, quorum causâ talis ſeſe nota prodit vt index opinionis conceptæ de meritis aut dignitate viri, in cuius gratiam talia ſigna parent extrinſecus: Quantò maior erit excellentia, tantò magis etiam aſſurget honos qui defertur ei, vt videantur honor & honorati hominis merita concordare.

In Ægypto gradum ſub Rege primum obtinebat Patriarcha Ioſeph, & idcirco fuit illi decreta plebis genuflexio, vt potior nota raræ excellentiæ quam ineſſe viro illi, ſcilicet Ioſeph, populus æſtimabat. Ecce quo honore Ioſeph à

Gen. 41. Rege Pharaone fuit affectus. *Fecit eum aſcendere ſuper currum ſuum ſecundum, clamante præcone, vt omnes coram eo genuflecterent, & præpoſitum eſſe ſcirent vniuerſæ terræ Ægypti. Dixit quoque Rex ad Ioſeph: Ego ſum Pharao; abſque tuo imperio non mouebit quiſquam manum, aut pedem in omni terra Ægypti.* Omnis honoris huius ſumma, duo capita concludit; extrinſecam ſcilicet reuerentiam, & integrum obſequium, ſeu obedientiam. Illa quoque Deus à nobis exigit, honorem ſcilicet, & obedientiam, vt ſacerdotes obſeruantiis debitis excolantur.

Ex Theologia. Chriſtus ea dignitate ſuos ſacerdotes inſtituit, qua Rex ille ſuum Ioſeph: quippe ſimul cum Chriſto ſedent in tribunali pœnitentiæ, vnde veram & effectricem ſententiam abſolutè ferunt: etenim ad abſolutionem illorum, confeſſa ſicut par eſt crimina remittuntur. Interceſſit ea differentia inter Pharaonem & Ioſeph, quòd ille primus eſſet in regio curru tanquam Rex, iſte verò ſequens; ita Iesvs in tribunali eſt pœnitentiæ, tanquam principalis, cui primariò competit abſoluere; Sacerdos verò ſicut inſtrumentum, & miniſter abſoluit, & reuera nodos animæ diſſoluit, non declarando reos abſolutos, ſed de facto, ſicut abſolutionis verba ſonant, à peccatis noxios homines abſoluendo. Ita Thom. 3. p. in ſupplem. qu. 84. art. 3.

Ex SS. Patribus. Sacerdotes verè remittunt peccata. Accedunt & Patres, in gratiam ſacerdotum dando ſuum ſuffragium Chryſoſt. lib. 3. de ſacerdotio affirmat, *Ita verè remitti peccata à ſacerdote, ſicut remittuntur à Chriſto.* Quam veritatem infert ex illo loco Ioannis, vbi Chriſtus ait: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum Sanctum, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Rurſus idem in prælaudato lib. 3. de ſacerdotio ſic diſtinguit ſacerdotes Eccleſiæ à Iudaicis: *Corporis lepram purgare, vel vt veriùs dicam, ne purgare quidem, ſed purgatos oſtendere, Iudæorum ſacerdotibus licebat. At verò noſtris ſacerdotibus, non corporis lepram, verùm animæ ſordes non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt.* Papa Leo epiſt. 91. ad Theodorum Epiſcopum decernit idem hoc contextu: *Operi reconciliationis Saluator interuenit: neque vnquam in iis abeſt, quæ miniſtris ſuis exequenda commiſit.*

Patres item Concilij Florentini illud idem ſenſere decernentes, *Abſolutionem à peccatis eſſe effectum Sacramenti pœnitentiæ*. Etiam à Concilio Tridentino locus omnis dubitandi ſublatus eſt ſeſſ. 14. c. 3. & 6 vbi aſſerit, & concludit, *Abſolutionem non eſſe ſolum nudum miniſterium vel annuntiandi Euangelium, vel declarandi remiſſa eſſe peccata, ſed eſſe ad inſtar actus iudicialis, quo à ſacerdote velut à Iudice ſententia verè pronuntiatur.*

Sacerdotes quantùm honorandi. Si flexere genu Ægyptij ante Ioſeph, qui diſtributurus erat eis frumenta famis tempore, potiori ratione genu flectunt Chriſtiani ante viros initiatos ſacerdotio, quorum curæ panis Angelorum eſt commiſſus, ante cuius vſum coram ſacerdote genuflectunt in confeſſione Reges, imò Papa ipſe, malè ſibi ſi conſcius eſt; & hoc honoris penſum à nemine denegatur.

In hoc argumento ſcitum eſt illud Seraphici Patris noſtri Sancti Franciſci effatum: Si, inquit ille, mihi occurrerent Angelus & ſacerdos, ego priùs aduoluerer pedibus ſacerdotis, & deoſculatâ manu eius, ego meum penderem obſequium Angelo. Nam ſacerdos habet ius conficiēdi corpus Chriſti; quod eſt Angelis incōceſsū.

Ex Antiqvitate Plvrium Nationum. Ille ritus honorandi ſacerdotes olim inoleuit apud Gentiles, in quibus Romani, ex Plutarcho Problematum cap. 113. iure Regum voluere ſuos ſacerdotes vti curuli ſella vectos, & habere pro foribus viridem laurum aſſixam, vt Cæſares.

Et

Sacerdotes gentiles olim quantum honorati.

Et id in ſpeciale decus Sacerdotij ; lautus enim eſt teſſera triumphorum. Quodque magis accedit ad facultatem abſoluendi, Plutarchus ait cap. III. problematum, Romæ eos fuiſſe à pœna immunes illa die, qua confugiſſent in Pontificis ædes. Præterea eſto nemo carpento vehi poſſet, attamen ex Cornelio Tacito libro 12. ſacerdotio conceſſa fuit hæc facultas, credente Roma nihil poſſe denegari ſacerdotij inclytæ dignitati. Appianus lib. 5. bello. ciuil. Sacerdotes ait Athenienſium fuiſſe purpura indutos, vt affines regiæ majeſtati. Strabone auctore libro vndecimo, Albani Sacerdotes à Rege primi erant, nemine cunctante deferre primas eis. Vitruuius libro 2. capite octauo dicit ædes Regias à Trallibus fuiſſe ſuo ſacerdoti creditas vt conſcio regiæ majeſtatis.

Ex variis Historiis. Sacerdotes in Meroë quantæ auctoritatis extiterint.

Sed omnem propè fidem ſuperat id quod Alexander ab Alexandro refert lib. 2. dierum genialium cap. 8. de ſacerdote Iouis in Meroë, ad cuius imperium ſæpe ſibi conſciuere necem, idque citò, Reges Æthiopiæ, qui talia iuſſa ſubire ſui ſacerdotis minimè detrectarunt.

Theodoſius Imperator obedit Ambroſio.

Quàm Regibus emineat dignitas Sacerdotum Eccleſiæ, multa nobis exempla probant. Sufficiet aliqua recenſere, quibus hoc conſtabit. Ambroſio Mediolani Epiſcopo faciente ſacrum, Theodoſius Imperator ibi adſtans ad oblationem acceſſit vti mos eſt: reuerſus inde, choro in medio ſubſtitit inter clericos, & ſacerdotes; quod ægrè ferens Ambroſius, miſit vnum ex miniſtris, qui præcepit eius nomine Imperatori ſecedere ex choro, quia locus ille ſacer erat, ac proinde ſolis permiſſus hominibus Chriſto Domino conſecratis. Adiecit, purpuram & alias inſulas Imperij deſignare quidem Principem ſummum; ſed illas dignitatis ſummæ notas non poſſe facere ſacerdotem. Imperator ille morem geſſit, è choro pedem referens, & repetendo locum vnde priùs acceſſerat ad altare. Poſtea regreſſus Conſtantinopolim & rogatus à Nectario Patriarcha ſubire chorum, vt commodiùs inde ſacris ſe ſiſteret altaribus oblationis tempore, ab illo chori ingreſſu abſtinuit, dicendo locum illum eſſe Deo obſtrictorum hominum, & non profanorum, qui ſunt obſequio ſæculi mancipati. Deinde memor huiuſce zeli, quo Ambroſius perculſus eum ab Eccleſiæ choro foras expulerat, Nectario dixit, vnum Ambroſium eſſe iuris Eccleſiæ propugnatorem egregium, qui reuera ſicut par eſt, Epiſcopi munere fungebatur. Hiſtoria Imperialis huius facti meminit ſub anno 388.

Sacerdotibus non ſe immiſcere debent profani homines.

Henricus VI. Imperator ad pedes Pontificis proſternitur.

Rurſus alio luculento patet exemplo, gradum ſacerdotij eſſe ſuprà rerum omnium faſtigium infra Deum. Cœleſtinus III. Papa, Romæ caput Imperatoris Henrici VI. coronâ ornauit, deinde ſtatim vt ius in Imperium Pontifex exprimeret, Imperatore proſtrato, pede coronam eius deiecit, ita notans eſſe Papæ iura Imperij decernere, quod & hodie conſtare liquet. Imperator enim non eſt legitimus, niſi à Romano Præſule confirmetur. Hiſtoria Imperialis hæc recenſet anno 1191.

Res eſſet prolixa, Regum & Imperatorum ſeriem contexere, qui proſtrati ad Papæ pedes confeſſi ſunt eſſe regale ſacerdotium Chriſti, & dignitates omnes huius ſæculi, eſſe talem infra gradum, cuius poteſtas eò aſſurgit, quò peruenire nequit vlla Principum auctoritas. Namque iuris ſacerdotum eſt habere claues regni cœlorum, & eius oſtia reſerare.

Sacerdotes omnimodo honore Reges proſecuti ſunt.

Honor quid ſit & quando benè demonſtretur.

Omnimodo, & perfecto honore Reges & Principes proſecuti ſunt ſacerdotale decus. Etenim non genuflexione ſolùm defertur honor ei, qui dignus ea exteriori nota clarus meritis aut dignitate micat, ſed alia argumenta verus & integer depoſcit honos, opem ſcilicet & beneficium, quando præſens ingruit occaſio, & emeritus homo nequit de arcto ſibi penu proprio ſubuenire. Ita definitur honos à Sancto Hieronymo in caput 18. Matth. *Honor* (inquit) *in Scripturis non tantùm in ſalutationibus, & officiis deferendis, quantùm in eleemoſynis, ac munerum oblatione ſentitur. Honora, inquit Apoſtolus, viduas, quæ vere viduæ ſunt: hic honor donum intelligitur. Et in alio loco: Presbyteri duplici honore honorandi, maximè qui laborant in verbo, & doctrina Dei. Et per hoc mandatum iubemur boui trituranti os non alligare, & dignus ſit operarius mercede ſua. Præceperat Dominus, vel imbecillitates, vel ætates, vel penurias parentum conſiderans, vt filij honorarent etiàm in vita neceſſariis miniſtrandis parentes ſuos.* Hæc ille, probans hanc honoris vſurpationem ex Chriſti cenſura, cui ſubiecit eos qui ſuadebant hominibus, vt ſua bona darent templo, licèt eis parentes inopes indigerent.

Ex SS. Patribus.

In crudeles illos conſultores inuectus Chriſtus ait Matth. 18. *Quare tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram. Nam Deus dixit. Honora patrem tuum, & matrem.* Beda quoque vocem honoris eo in ſenſu accepit ita fatus in Matth. cap. 18. *Honor in vita neceſſariis miniſtrandis, & maledicto in diſtrahendis inſinuatur.*

Ex Iure Canonico.

Vt ergo talem honorem exhiberent homines ſacerdotio, Deus olim decimas inſtituit, quæ ſunt ſacerdotibus oblatæ velut tributa plebis, à qua tali ſpenſo Sacerdotes Regis Regum Dei Proreges honorantur. Deum vendicare ſibi hæc tributa, & contrà punire ſicut ſacrilegos homines qui detrectant hoc debitum pendere, luculenter explicat iſte Canon. *Decimæ ſunt tributa egentium animarum. Quòd ſi decimas dederis, non ſolùm abundantiam fructuum recipies, ſed etiam ſanitatem corporis & animæ conſequeris. Non igitur Dominus Deus præmium poſtulat, ſed honorem. Deus enim noſter, qui dignatus eſt totum dare, decimam à nobis eſt dignatus accipere, non ſibi ſed nobis ſine dubio profuturam: ſed ſi tardiùs dare peccatum eſt, quantò peius eſt non dediſſe? De militia, de negotio, de artificio redde decimas. Cùm enim decimas dando, & terrena, & cœleſtia poſſis præmia promereri, quare pro auaritia duplici benedictione fraudaris? Hæc eſt enim Dei iuſtiſſima conſuetudo, vt ſi illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris. Dabis impio militi quod non vis dare ſacerdoti. Benefacere Deus ſemper paratus eſt, ſed hominum malitiâ prohibetur. Decimæ enim ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuaſit.* Canone Decimæ. 16. qu. 1.

Decimæ quid ſint.

Sacerdotibus ſunt exſoluendæ decimæ.

Sacerdoti decimas non ſoluens à Deo punitur.

Sacerdoti decimæ ex ſoluendæ ex Scriptura ſacra. Deut. 12.

Eſſe de iure diuino dare decimas, conſtat ex capite 12. Deuter. vbi Moyſes ita Deo afflatus loquitur: *In loco, quem elegerit Dominus Deus veſter, vt ſit nomen eius in eo, illuc omnia, quæ præcipio conferetis, holocauſta, & hoſtias, & decimas.* Paulus item Apoſtolus erudite probat eſſe velut debitum quicquid opis tribuitur vſui

ſacerdotum. Sic ille in ſua epiſtola ad Galatas: *Communicet is, qui catechizatur verbo, ei qui ſe catechizat in omnibus bonis.* Et ad Corinthios: *Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?* Ibidem: *Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam? quis paſcit gregem, & de lacte eius non edit? Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potiùs nos? Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt; & qui altari deſeruiunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinauit iis, qui euangelium annuntiant, de Euangelio viuere.*

Galat. 6.

1. Cor 9.

Sacerdotum decimæ quàm antiquæ.

Textus hi deſumpti ex Scriptura ſacra ſatis ſuperque clamant, eſſe iure diuino velut obſtrictos homines Chriſtianos ad decimas prouentuum ſacerdotibus congruis erogandas. Eſſe vetus hoc decretum decimarum, iſte Canon inſinuat: *Decimas Deo, & Sacerdotibus Dei dandas, Abraham factis, & Iacob promiſſis inſinuat: deinde lex ſtatuit, & omnes ſancti Doctores commemorant.* 16. qu. 7. can Decimas.

Sacerdotibus pẽdere decimas nolens excommunicatur.

Vt hoc ſtatutum arctiùs homines obſtringeret, acceſſit excommunicationis cenſura ligans homines incurios decretorum, quæ pertinent ad decimas exoluendas. Ecce Canon: *Omnes decimæ terræ, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum, Domini ſunt, & illi ſanctificantur boues, & oues, & capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt. Quicquid decimum venerit, ſanctificabitur Domino. Non eligetur nec bonum, nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutauerit, & quod mutatum eſt, & pro quo mutatum eſt ſanctificabitur Domino, & non redimetur. Sed quia modò multi inueniuntur decimas dare nolentes, ſtatuimus vt ſecundùm Domini noſtri præceptum admoneantur ſemel, ſecundò, & tertiò. Qui ſi non emendauerint, anathematis vinculo feriantur, vſque ad emendationem, & ſatisfactionem congruam.* Canone, Omnes. 16. qu. 7.

Sacerdotibus decimas datas nemo vſurpet.

Vt fixæ & ſtatæ ſacris Eccleſiæ miniſtris eſſent decimæ, quas quandoque ſibi vſurpauere viri profani, Gregorius Papa ſua ſanctione cauit, ne quis laïcus ſub pœna damnationis æternæ decimas vſurparet. Ecce Canon huius Pontificis: *Decimas, quas in vſum pietatis conceſſas eſſe canonica auctoritas demonſtrat, à laicis poſſideri Apoſtolica auctoritate prohibemus. Siue enim ab Epiſcopis, vel Regibus, vel quibuſlibet perſonis eas acceperint, niſi Eccleſiæ reddiderint, ſciant ſe ſacrilegij crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere. Oportet autem congruentiùs, nos decimas, & primitias, quas iure, ſacerdotum eſſe ſancimus, ab omni populo accipere, quas fideles Domino præcipiente offerunt, iuxta illud vaticinium Malachiæ Prophetæ: Inferte omnem decimationem in horreum meum, vt ſit cibus in domo mea.* Canone, Decimas. 16. qu. 7.

Ex Historia. Carolus Martellus Eccleſiæ bona diripuit.

Eſſe pœnis æternis obnoxios homines laïcos, cuiuſcunque gradus & ſortis ſint, qui decimas, & alia Eccleſiæ bona ſibi vſurpant, Caroli Martelli pœna ſatis ſuperque clamat, cuius hiſtoria fusè digeſta legi poteſt in Decreto Gratiani 16. qu. 1. in appendice ad canonem 56. Carolus ille Regis Pipini pater, profectò rerum egregiè geſtarum in bello elatus, factus Eccleſiæ miniſtris iniquior diripiendo bona illorum, ita fœdam inurendo ſibi notam, omne partum in bello decus & gloriam opacauit. Sed non impunè fuit perpetratum illud immane nefas; namque fatis vbi ceſſit, eas in inferno luit pœnas, quas poſitus in oratione vidit Beatus Eucherius Aurelianenſis Epiſcopus, qui ab Angelo quærens vnde tale ſupplicium Carolo inflictum, audiuit eum ſic torqueri propter opes Eccleſiæ, quas nequiter vſurparat. Eucherius hac tragœdiâ conſpectâ, ſibi redditus eſt, & adſciro Regis Pipini domeſtico, iuſſit in ſepulchro quæri cadauer Caroli Martelli; tumulo aperto draco foras prodiit, nec depoſitũ corpus ibi repertum eſt, apparente ſolo ſepulchri concauo velut vſto, ſua ſic fuligine horrenda pœnas æternas Caroli deſignante.

Caroli Martelli ſupplicium.

Sacerdotibus decimæ aſſignatæ à Pipino Rege.

Res hæc delata Regi Pipino fecit eum cautiorem. Nam coactâ ſanctæ Sedis Apoſtolicæ auctoritate ſacrâ Synodo apud Liptinas, quæcunque pater eius Carolus Eccleſiis abſtulerat reſtitui omnia procurauit. Sed quia bello vrgente voti compos haudquaquam effectus eſt, egeſtate ſacris initiatos premente viros, conſultis Epiſcopis, egenis Eccleſiis opimas decimas aſſignauit. De illa Regis Pipini beneficentia fit mentio in libro capitulorum Regum. De pœna verò Caroli Martelli iniurij Eccleſiis conſtat ex deſcripta vita Beati Eucherij Epiſcopi Aurelianenſis, & ex vita Beati Rhigoberti Archiepiſcopi Rhemenſis.

Ex Ivre Civili. Sacerdotibus fuere Reges, & Imperatores propitij.

Conſcij pietatis huiuſce Regis Pipini erga Dei & Sanctæ Eccleſiæ miniſtros, Carolus Magnus, & Ludouicus Pius Imperatores filij Pipini, & nepotes Caroli Martelli, nequando Reges eorum ſucceſſores in Martelli ſacrilegium incurrerent, condidere legem iſtam: *Quia iuxta Sanctorum Patrum traditionem nouimus, res Eccleſiæ vota eſſe fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, cuique non ſolùm habita conſeruare, verùm etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus. Vt autem ab Eccleſiaſticis de diuidendis rebus Eccleſiæ ſuſpicionem dudum conceptam amoueremus, ſtatuimus vt neque noſtris, neque filiorum, & Deo diſpenſante ſucceſſorum noſtrorum temporibus, qui noſtram vel primogenitorum noſtrorum, voluntatem, vel exemplum imitari voluerint, vllam penitus diuiſionem, aut iacturam patiatur.* Lib. 1. capitulorum Caroli, & Ludouici Imperatorum, cap. 85.

Credo maius eſſe crimen, quod patratur detrahendo famæ ſacerdotum, quàm peccatum commiſſum vſurpando bona illorum: quippe fama bonum eſt opibus præſtantius, nec adeò ſacerdotes coaceruatis vndequaque bonis, quàm bono ſibi conſcito nomine commendantur. Ideoque graue manet eos iudicium, qui detrahunt ſacerdotibus, vt ſuggerit iſte Canon. *Qualis condemnatio eis immineat, qui in Patres peccant, Scriptura diuina oſtendit. Si enim Cham, quia non operuit pudenda patris maledictus eſt, multò ampliori condemnatione digni ſunt, qui patribus legatione Dei fungentibus contumeliam inferunt.* Canone, Qualis. 2. qu. 7. Concolor eſt iſte Canon: *Sententiâ Cham filij Noë damnantur, qui ſuorum Doctorum, vel præpoſitorum culpam produnt, ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, ſed magis deridenda monſtrauit.* Canone, Sententia. 2. qu. 7.

Ex Ivre Canonic. Sacerdotibus non eſt detrahendum aliquid de bona fama.

Medici quaſi honorãdi.

In gratiam Medicorum extat apud Siracidem ſalutare Dei conſilium, ſcilicet: *Honora medicum propter neceſſitatem: etenim illum creauit Altiſſimus.*

Altiſſimus. A Deo eſt enim omnis medela, & à Rege accipiet donationem. Eccleſiaſtici cap. 38. Ampla dona Reges contulere ſuis Medicis, & ſiogolari honore viros illos dignati ſunt, propter neceſſitatem: namque penes eos erat cura vitæ & ſalutis regiæ maieſtatis. Suetonius in Iulij Cæſaris vita notat eum tanti feciſſe viros profitentes artem medicinæ, vt donarit eos iure ciuitatis. Nonne ferè totus orbis olim Æſculapium ſuſpexit vti Deum, in honorem eius inſtituendo ſacra, dies feſtos, & templa, quia orbe toto ſibi magoum cooſciuerat nomen, titulo medicinæ.

Potiori ratione Dei miniſtri ſuot in honore habendi: Etenim animarum cura, ſalus, imò vita penes illos eſt. Extinctas enim peccato, Deo reconciliant aoimas, qoas abſolutas à reatu faciuot reduce gratiâ rediuiuas.

EX HISTORIA.
Spiridionis Epiſcopi humilitas.

Conſtantius Imperator æger io diſcrimen vitæ venit, neſcia medicina quibus eum artibus eximeret periculo. Dum conflictaretur cum morte, leui oppreſſus ſomno vidit hominem humili habitu deſpectum, & ab Angelo audiuit eum eſſe cuius ope ſola vita debebat ei reſtitui. Sub id tempus appulit ad oſtium palatij Spiridion Epiſcopus ſimplici veſte tegens magnum meritorum pondos. Offenſus vnus ex aulicis eò quòd homo tali habitu amictus eò vellet ire quò iam conuenerant alij Præſules magna veſtium pompa clari; huic homini, quem credebat eſſe vilem & abiectum, alapam impegit. Ille oihil turbatus eâ iniuriâ, iuxta ſui Redemptoris conſilium alteram maxillam præbuit alapis infligendam.

Spiridionis patientia mira.

Præ ſtupore velut impos ſui derepente fuit hic ſacrilegus, qui adeò fœdè virum hunc magnum excepit; delinitus eius patientiâ introduxit eum ad ægrotum, qui Deo reuelante oouit eum eſſe ſibi præoſtenſum ab Angelo, ideoque pronus eum orauit, vt ab infirmitate illa graui ipſum citiùs eximeret. Sic ſanciente Deo, Spiridion manus ægro impoſuit, quem ſubinde fecit compotem priſtinæ ſanitatis. Triphyllius Cedrenſis Epiſcopus, qui tunc aderat, reliquit poſteritati hanc hiſtoriam deſcriptam verſibus Iambicis, & memor huius eam refert Baronius lib. Annalium anno 338.

Spiridion honoratus ab Imperatore.

Quando malè ſibi conſcia eſt anima, & mortifero peccato obſtricta iacet ægra, nemo poteſt eam curare præter ſacerdoté, quem non Angelo ſed Domino Angelorú Chriſto reuelante ſcimus habere claues regni cœlorú, ac proinde vitæ ius atque necis. Procuratur autem illa ſalus beneficio confeſſionis, in qoa ſacerdotes habent & decernunt remedia, quorum vſu animarum infirmarum ſanitas inſtauratur.

Sacerdotes ſoli poſſunt à peccato mortifero abſoluere.

Vt ſacerdotes agunt partes Chriſti qui ſe medicom eſſe dicit; ita quadrat ſimilitudo potus cathartici, id eſt purgatiui, cum decreta reo confeſſione, quæ educendo foras peccata priùs tacita, reuocat ſanitatem antea deploratam. Huic argumento quadrat Hippocratis ſententia: Κεφαλὴν πονέοντι πύον, ἢ ὕδωρ, ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ ςόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα λύει τὸ νόσημα. id eſt. *Dolenti caput, pus, aut aqua, aut ſanguis effluens per nares, aut os, aut aures morbum ſoluit.* libro 6. Aphoriſ. 10.

EX MEDICINA.

Iſta tamen differentia intercedit, quòd ſcilicet in criſi natura poteſt inſcio medico ſecernere noxios humores, ægro ſic curato ſine medici induſtria: ſed ægrota ſecus anima, confitendo ſua peccata, manu ſeu induſtria ſacerdotis eget vt curetur, & idcirco debet eum ſuſpicere tanquam hominem, cui cœlitus eſt commiſſa ſalus omnium animarum.

Sacerdotes ſoli deſtinati ad curam animarum.

Sed heu qoot hodie ſunt homines ſacrilegi ſacerdotibus ineutij, vt aulicus ille fuit Spiridioni, quem alapâ offendit eò quòd ſplendida veſte ſicut alij Antiſtites minimè coruſcaret. Sed vt Conſtantius Imperator eum coluit, vt conſcius meritorum eius, & apprimè ſciens ſe ſanandum eſſe viri huius induſtriâ; ita licèt plerique nequam homines presbyteros habeant ludibrio; electæ tamen animæ non dedignantur eis honores congruos exhibere.

Quamuis non deſiſtant detractores latrare more canum, lacerando vitam ſacerdotum; attamen eorum dignitati inde nihil deperit, quinimò Deus illa conuicia, ludibria, & iniuria verba, ſicut ſpicula immiſſa malè ſuos in ſacerdotes, retorquet in ſacrilega capita detractorum.

EX HISTORIA.
Detractores alijs detrahendo ſibi nocent.

Frodoardus apud auctorem hiſtoriæ Imperialis habet locuples exemplum in hoc genere. Scribit ille virum probatæ vitæ, vtpote Religioſum ac proinde ſacris initiatom, cui nomen erat Huebaldus, captum fuiſſe ſæuis à Barbaris Hungaris, qui ſpoliatum veſte ſacra, telis eum confodere fruſtra ſæpe ſæpius attentarunt. Etenim ſpicula intorta ſuos in vibrantes reſiliebant, vnde ſanus & ſoſpes ille ſacer homo, ſuum in cœnobium ſe recepit, anno 937.

Huebaldus telis impetitus non læditur.

Spicula linguæ, telis ſunt peiora, quia plerumque famam detrahendo lædunt, detractio illa cedit & in eorum perniciem; ſiquidem in ipſos, alijs deſtinata ſpicula retorquentur. Eò vergit iſte Canon: *Summa iniquitas eſt detrahere. Vnde ſcriptum eſt: Omnis qui detrahit fratri ſuo homicida eſt, & omnis homicida non habet partem in regno Dei.* Canone, Summa. 6. qu. 1.

Sacerdotum dignitas lædi nequit à detractoribus.

Si detractor eſt homicida, Deo auctore & nomenclatore talis iniuriæ; profectò nomen parricidæ ſortietur ille cui continget ſacrilega detractione velut dente canino vitam rodere ſacerdotum. Hos ſicut extorres Eccleſia Sancta foras trudit, vt deteriores iis, qui bona Eccleſiæ diripiunt, vt ſonorè clamat iſte Canon: *Deteriores ſunt, qui Doctorum vitam moreſque corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum, prædiáque diripiunt: Ipſi enim ea, quæ extra nos, licèt noſtra ſint, auferunt: noſtri autem detractores, & morum corruptores noſtrorum, ſiue qui aduerſus nos armantur, propriè nos ipſos diripiunt: & ideo iuſtè infames ſunt, & meritò ab Eccleſia extorres fiunt.* Canone, Deteriores. 6. qu. 1.

EX IVRE CANONIC.
Detractorú quanta ſit iniquitas.

Sacerdotum vitam denigrantes infames ſunt.

Ne quis ergo pœnis detractorum ſe inuoluat & implicet, cautè morem gerant omnes Anacleto Papæ, ſuos ſic omnes in Chriſto filios admonenti: *Caueat vnuſquiſque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, id eſt, ne aut ipſe aliis detrahat, aut alios audiat detrahentes. Sedens, inquit, aduerſus fratrem tuum loquebaris detrahendo. Et aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum. Parcant ſinguli detractioni lingua, cuſtodiántque ſermones ſuos, & ſciant, quia cuncta quæ de aliis loquuntur, ſuâ ſententiâ iudicabuntur. Nemo inuito auditori libenter refert. Officij ſingulorum ſit, dilectiſſimi, non ſolùm oculos caſtos ſeruare, ſed & linguam.* Hæc Anacletus epiſt. 3. Canone, Ex merito. 6. qu. 2.

Detractores nemo debet audire.

Sed

Sacerdotes detractione humiliari debent.

Sed eſtò, ſuam quandoque bilem euomant detractores inurendo notas, inglorias falſiloquâ linguâ ſacris initiatis hominibus; non ideirco debent animo cadere ſacerdotes, imò ſuam potiùs ſatagant inſtituere vitam ea ratione, cuius obſequio ſit extra teli iactum, id eſt, ſit inuia detractori. Proderit ad conciliandam patientiam ſacerdoti, conſiderare talem gradum taliter aſſurgere, vt operæpretium ſit illi aliquando peti conuitiis, ne fortè ſuæ indolis infirmæ parum memor presbyter extollatur. Vergit eò

Ex SS. Patribus. Detractores quare Deus permittat.

Gregor ita fatus: *Sunt plurimi, qui vitam bonorum ampliùs quàm debent laudant: & ne qua elatio de laude ſubrepat, permittit omnipotens Deus malos in obtrectationem & obiurgationem prorumpere, vt ſi qua culpa ab ore laudantium in corde naſcitur, ab ore vituperantium ſuffocetur. Hinc eſt ergo, quod doctor Gentium ſe in prædicatione currere teſtatur per infamiam, & bonam famam, qui etiam dicit, vt ſeductores, & veraces.* Hactenus ille lib. 9. epiſt. 39. ad Theoctiſtam.

Ex Symbolis. Detractoris pœna.

Stante vitâ illibatâ ſacris initiati hominis, detractor fruſtra mores eius carpet, eique cedent conuitia vt ſagittæ, quas Camerarius pingit obtuſo acumine ferri in obduratum lapidem impingentes. Hiſce telis ille voces iſtas appoſuit: INFRINGIT SOLIDO. Conuiciatorem ea ſorte punit Deus: namque vitam probam ſacerdotis quando ſuo dente viperino rodit, INFRINGIT SOLIDO, iuxta vetus Poëtæ effatum: *Fragili quærens illidere dentem, infringit ſolido.*

Detractores iis qui eminent quare ſoleat detrahere.

Quæcunque rebus aliis eminent, illa telis ſunt obnoxia detractorum, quos Camerarius expreſſit in ſymbolo, vbi depicto cane latrante lunam verſus, hæc verba velut animam picturæ ſubiecit: DESPICIT ALTA CANIS. Ille ſuo hoc ſymbolo in libro centuriarum graphicè detractoris ingenium delineat. Ille more canum, quando videt aliquid elucere, latrat. Sed quemadmodum luna canis latratu non mouetur; ita neque pius quiſquam aliquando debet detractoris ori rabido ſuccenſere. Quippe latratus ille notat aliquid in ſancto Dei miniſtro micans & coruſcum: Nam DESPICIT ALTA CANIS.

Ex Ivre Canonic. Sacerdotibus quare non ſit detrahendum.

Theleſphorus Papa canes illos ſic coërcet: *Sacerdotes, qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus ſunt audiendi, atque timendi; non dilacerandi, aut detrahendi: quia à quibus ſe Domini populus benedici, ſaluari, & inſtrui cupit, nullatenus debet eos arguere, nec vulgus in eorum accuſatione ſuſcipi. Populus enim ab eis docendus eſt, & corripiendus, non ipſi ab eo: quia non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. Omnes qui aduerſus patres armantur, infames eſſe cenſemus. Patres enim omnes venerandi ſunt, non reſpuendi, aut inſidiandi.* Hæc ille Papa, cuius eſt iſte Canon 8. 6. qu. 1. Canone, Sacerdotes.

Sacerdotibus eſt obediendum.

Cùm Papa dicit eos, ſcilicet ſacerdotes, audiendos eſſe, ſonat idem ac Chriſtus in Euangelio hodierno, cuius eſt hoc præceptum: *Quæcunque vobis dixerint, facite.* Honoris enim debiti ſacerdotio præcipua pars eſt obedientia,

Sacerdotibus quomodo ſit obediendū. Gen. 41.

cui ab Ægypti Rege fuit obſtrictus populus erga Ioſeph, quem Proregem conſtituit hoc decreto: *Abſque tuo imperio non mouebit quiſquam manum aut pedem in omni terra Ægypti.* Profectò typus eſt obedientiæ perfectæ, mouere manus atque pedes ad arbitrium eius, cui obſequium humile profitemur.

Sacerdotibus quando non ſit obediendum.

Nota, verum illud obſequium deberi tantùm ſacerdoti, quando ſedet ſuper cathedram Moyſi, id eſt quando illius doctrina quadrat rectæ legi, & quando ſedet pro tribunali in foro conſcientiæ, dictando reo pœnitenti, qua ratione queat placare Deum, atque frugem in meliorem ſeſe recipere: Si namque ſacris initiatus homo ſecus faxit, id eſt, quando malè conſulit, non tunc loquitur è cathedra Moyſi, ac proinde nemo tenetur ei tunc temporis obedire.

Sacerdotibus obedientia exhibenda, penes quid ſit.

Sacerdos è Moyſi ſede manus atque pedes opportunè regit ad ſalutem, quando Deum verſus dirigit omnes animæ affectus: itur enim ad Deum, non pedibus, ſed affectibus. Rurſus ille benè manus excitat atque mouet, quando legis ad amuſſim omnia noſtra bona opera moderatur. Verbi gratiâ, confitetur homo manus ſe extendiſſe, bona vt proximi ſubriperet, tunc ſacerdos ei contrarium omnino motum docemet, præcipiens vt hactenus occluſæ manus, retinendo bona malè vſurpata, ſuis hæc reſtituendo veris dominis explicentur. Nullo namque modo poteſt alio anima ſanari, quæ bona aliena, ſua in compendia retulit. Sic ars medicinæ ſanat eos, qui nimia repletione tument & turgeſcunt. Pharmaca diluit, & decernit, quorum potione cibus ingeſtus nimius euomatur. Ita ſanxit Hippocrates Aphoriſmo 22. libri 2. ὑπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γίνηται, κένωσις ἰῆται. Id eſt. *Quicunque morbi oriuntur ex ſatietate, euacuatione ſanantur.* O auare bono alieno ſatur, gazæ tuæ turgent in animæ tuæ perniciem: obedi ſacerdoti, qui tibi confeſſo iubet, vt malè parta citò reſtituas, ne te cunctante, tua furta cedant in diſcrimen animæ tuæ, & ipſo Deo nequitiæ tuæ vindice ſuffoceris.

Reſtitutio malè partorū quare ſit facienda.

Ex Medicina.

Sacerdos item quando tuas arcet manus à tactibus illicitis, eáſque ciet ad erogandas pauperi eleemoſynas, quando vetat violentas inferre manus alicui, quando demum ſancit ne quid agas noxium profectò tua intereſt, in directione manus obſequi ſacerdoti.

Sacerdotum eſt dirigere manus atque pedes pœnitentium.

Ille quoque pedes habet moderandos, ne greſſu fortè cœli à calle deuio aberrent, repetendo viæ quas peccando turpiter inierunt. Dirigit aptè pedes, quando mala prohibet conſortia, vt ſunt choreæ, cauponæ, ludi, & theatra, ſalus vbi animæ iacturam paritur inſignem. Eius arbitrio procedendum eſt ad virtutum omnium praxim, vt ſecus ab omni vitio recedendum.

Ex Ivre Civili. Sacerdotibus interdicta mala conſortia.

Cæſareo Iure Dei ſeruis, & Eccleſiæ miniſtris ea ſunt vetita loca, quibus iniuria & damnum graue piæ accedit animæ Chriſtianæ. Ecce legem Imperatorum Arcadij, & Honorij: *Conuenticula illicita etiam extra Eccleſiam, in priuatis ædibus celebrari prohibemus, proſcriptionis domus periculo imminente, ſi dominus eius clericos noua ac tumultuoſa conuenticula extra Eccleſiam celebrantes ſuſceperit.* Lege, Conuenticula. De Epiſcopis, & clericis. lib. 1. tit. 3. leg. 15. Iuſtinianus etiam Imperator ita cauit contra ſacris initiatos, ſi quando malis ſe conſortiis, & cœtibus immiſcerent. *Interdicimus* (inquit) *ſanctiſſimis Epiſcopis, Presbyteris, &*

Diaconis,

Digitized by Google

Diaconis, & Subdiaconis, lectoribus & omnibus aliis cuiuſlibet venerandi collegij, aut ſchematis conſtitutis ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes aut inſpectores fieri, aut ad quodlibet ſpectaculorum ſpectandi gratiâ venire. Si quis autem ex his hoc deliquerit, iubemus hunc in tribus annis à venerabili miniſterio prohiberi. Nouella 123. cap. 10. De ſanctiſſimis Epiſcopis.

Mala conſortia noxia ſunt.

EX VARIIS HISTORIIS.

Conſtantinus Imperator à Deo caſtigatus propter augures.

Coïti reprobis, malè ceſſit eis, qui illos adhibuere ſuum in conſortium, vt experimento ſuo didicere duo Imperatores alioquin magni nominis, Conſtantinus ſcilicet, & Iouinianus. Conſtantinus abiurato ritu Gẽtilium, Chriſto dedit manus, profitendo fidem eius. Attamen arioli, aruſpices, & augures, quos frequẽtarat olim ante datum Chriſto nomen, huic Principi incauto, nuper conuerſo fecere fucos; adſciuit enim ille ſuam in aulam idque ſuo damno tales homines impoſtores. Sed non impunè tulit illicitum commercium cum falſiloquis, atque Magis Religioni Chriſtianæ viris infenſis. Quippe ſuſurro ſuæ vxoris Fauſtæ, Criſpum filium alia matre ſatum, ſuſtulit è medio, quem vt poſtea ſciuit periiſſe malis artibus coniugis impudicæ, team & infamem æſtu balnei ſuffocauit: ita Deo domeſtica clade crimen caſtigante mali conſortij, vt qui homines infenſos Chriſto domi habebat, domeſtica cruce, eâque dira & maxima plecteretur. Auctor hiſtoriæ Imperialis huius tragœdiæ meminit anno 323. Anno verò 363. deſcribit idem hiſtoricus multò maius ſupplicium Iouiniani Imperatoris, qui de Religione Chriſtiana benè meritus abſtinere tamen noluit à conſortio & amicitia Priſci, & Maximi Philoſophorum Gentilium, & idcirco primum annum Imperij non abſoluit à Perſis eius exercitu miſerè profligato.

Iouinianus Imperator à Deo caſtigatus propter amicos gentiles.

Non defuere viri pij, ſcilicet ſacerdotes eo æuo, duos illos Imperatores conantes auertere à Gentilium noxio conſortio; ſed quia noluere ſuos mouere pedes vt conſultores illi ſuggeſſere piè, ſenſere Deum vltorem, cuius iram effugiſſent, ſi conſortia impia declinaſſent. Ecce quanti conſtat nolle morem gerere ſacerdoti, quando vices agit Dei, & optimi conſultoris.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Quæcunque dixerint vobis, ſeruate, & facite: ſecundùm opera verò eorum nolite facere.

HOMILIA iſta tria complectitur maximè ſalubria. Primum eſt, *Seruate.* Alterum eſt, *Facite.* Tertium eſt, *Secundùm verò opera eorum nolite facere.*

Dicam primò parum eſſe ſana conſilia ſacerdotum audire, niſi etiam commendentur memoriæ, vt quando boni agendi ingruerit occaſio, memori animo refricentur.

Secundò nihil ſalutaria ſcire prodeſt, niſi ſcita ſuum ſortiantur effectum, hæc iugiter obſeruando.

Denique cauendum eſt, ne deuia fortè ſacerdotum vita bonis eorum obſtet conſiliis. Vt namque malis omnibus obnoxij ſunt, ſicut & cæteri homines, quorum ſunt indolem nacti; peccantibus operæpretium eſt condolere magis, quàm deuios imitari.

Expoſitio moralis huius Euangelij ſuppeditabit idoneas materias ad texendam concionem prædiuitem, atque ſuis omnibus numeris abſolutam.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Qui maior eſt veſtrûm, erit miniſter veſter.

ISTIVS homiliæ intentum erit probare, talem velle Deum humilitatem eſſe, qualis eſt dignitas, ad quam homines euehuntur.

Dicam primò, gradum maiorem ad quem homo poteſt aſſurgere in hoc ſæculo eſſe ſacerdotium, de quo proportione quadam referre licet hoc effatum antiquitus in gratiam Cæſaris vſurpatum:

Diuiſum imperium cum Ioue Cæſar habet.

Nam quos in terra reos abſoluit homo ſacro illo ordine initiatus, eos in cœlo

Deus

Deus iudicat abſolutos. Vnde quaſi ſic ſacerdos participat ius diuinum. Quippe Dei eſt crimina relaxare.

Dicam ſecundò, nihil humiliùs eſſe voce, & officio miniſtri. Cùm ergo vices in hoc æuo gerant Chriſti ſacerdotes; humilitatis eius eſſe debent æmuli, maximè miniſtrando ſuis proximis, & præſertim illa, quæ conducunt ad ſalutem animæ, procurando.

FERIA QVARTA
DOMINICÆ SECVNDÆ
QVADRAGESIMÆ.
TEXTVS EVANGELII.

Matth. 20.

I. ASCENDENS Ieſus Ieroſolymam, aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecretò, & ait illis.

II. Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & filius hominis tradetur principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte.

III. Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die reſurget.

IV. Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis ſuis, adorans & petens aliquid ab eo.

V. Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram in regno tuo.

VI. Reſpondens autem Ieſus dixit: Neſcitis quid petatis. Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei: Poſſumus.

VII. Ait illis. Calicem quidem meum bibetis: ſedere autem ad dexteram meam, vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.

VIII. Et audientes decem indignati ſunt de duobus fratribus.

IX. Ieſus autem vocauit eos ad ſe, & ait: Scitis quia Principes Gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos.

X. Non ita erit inter vos: ſed quicumque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter.

XI. Et qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus.

XII. Sicut Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam, redemptionem pro multis.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, EX SS. PATRIBVS, ET EX RATIONE.

Chriſtus quare ſuæ Paſſionis ſæpe fecit mentionem.

INtorta ſicut tela minus noxia ſunt, ſi præuiſa moras nectunt propitias ad cautelam; ita ſuis cauere volens diſcipulis Chriſtus, & occurrere ſcandalo, in quod impegere plures Iudæi viſo crucis ingloriæ ſupplicio, ſæpe ſuæ mortis, quæ inſtabat mentionem fecit, ſingulas quaſque notans iniurias, & opprobria ſignificans annexa cruci, vt hæc præſcita mala & refricata diu obſtarent, ne Apoſtolorum tentata fides dubia vacillaret. Quod namque ſuos agones omnes, vt ſputa, flagella, vepres, atque crucem argumenta fecit potiora ſermonum, quos habuit, hoc demonſtrat eum voluiſſe palàm facere, ſe vltrò fœdam illam oppetiiſſe necem, quam vt præſcius Apoſtolis indixerat, ſignificando plagas, atque genus mortis, ita velut omnipotens vt & omniſcius potuit illa mala omnia declinare.

I. Aſcendens Ieſus Ieroſolymam.

Nota, ſitum vrbis Ieruſalem fuiſſe biformem: quippe fuit ſita potens hæc & ſancta ciuitas in plano, qua parte maior erat & fœta plebe numeroſa, qua verò parte ſacras ædes, arcem, atque

Exvaris lingvis.

atque Regis palatioio eſt complexa, ſitum habuit in monte Sion, qui excurrentibus ioſra vicis & domibus imminebat. Itaque duarum ciuitatum ſpeciem exhibuit vna ſola vrbs Ieruſalem, quam idcirco voce duali exprimunt Hebræi. ירושלים *Ieruſchalaim*, ſic iodicantes eſſe duas vrbes Ieruſalem, quarum ioxta ſitum diſcolorem vna plana excurrit, & altera aſſurgit. Cùm ergo Chriſtus ait ſe aſcendere Ieroſolymam inſinuat illo ſuo aſcenſu ſe pergere in templum, orandi & docendi gratiâ: templum namque fuit in monte Sion, vt diuinæ loco magis congruo majeſtati. Rurſus vt à nobiliori parte nomen cuiuſque rei petitur; ita locus potior vrbis Ieruſalem, ſcilicet mons Sion, obſtrinxit eò contendentes dicere ſe aſcendere Ieroſolymam, eſtò minor vrbis pars incumberet monti. Itaque Chriſtus vtens aſſueta phraſi; adire volens vrbem hanc famoſam dixit ſe aſcendere Ieroſolymam, quo & ſchemate loquendi Matthæus vtitur, vt Scriba ſacer, & Chriſti Domini conſcius arcanorum.

Ieruſalem vna ſuperior alia inferior.

Aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecretò.

Vt erant Apoſtoli præcipua enitentis Eccleſiæ columina; ita maior in eorum inſtitutione cura fuit Chriſti, qui idcirco ſuos illos diſcipulos primores Eccleſiæ ſeorſum à turbis edocuit, vt altiùs iuſinuata fides eorum mentibus inſideret.

II. Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & filius hominis tradetur principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte.

Ecce primam tragœdiæ Scenam. Paſſio nempe ſuum exordium habuit à Chriſti traditione facta Iudæ obſeqoio Principibus Sacerdotum, & Scribis, qui in domo Caïphæ Pontificis eum morti turpiter addixerunt. Traditurus eum Iudas adiit Priocipes Sacerdotum, & Scribas, vt eos io quos acriter inuectus fuerat Chriſtus, & penes quos erat ſumma rerum pertinentium ad legem Moſaïcam. Sunt qui credunt, Iudam malè affectum erga Ieſum, vt audiit eum debere mori Ieroſolymis, inde crimen atrox proditionis Chriſti animo coocepiſſe. Vt namque verax erat Chriſtus, auri cupido Iudæ ſuggeſſit, vt compararet opes conſciſcendo necem Chriſto, quam ille ſibi dicebat à Iudæis & Gentibus imminere. Nempe dicunt, ita Iudam fuiſſe necem Chriſti meditatum: Quidquid ait homo iſte ſuum effectum conſequitur: Cùm ergo dicat inſtare ſibi mortem Ieroſolymis, procul dubio, illic occidet. Si ergo mihi gratiam Iudæorum, qui eum exoſum habent; conciliare volo, ac proinde grauem auri ſummam conquirere, oppignerabo fidem meam, me certò virum hunc traditurum eis, qui vinctum Pilato tradent, à quo Præſide ſententiam mortis in caput innoxium iſtius hominis extorquebunt.

Iudæ proditio quando ſuum cœpit exordium.

III. Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die reſurget.

Verſu ſuperiore Iudas Chriſtum tradidit Principibus Sacerdotum, & Scribis, qui hoc verſo ſubſequente tradunt eum Gentibus, id eſt, Romanis. Vnde ſemel & iterum traditus eſt Chriſtus. Primò ſuis fratribus, id eſt Iudæis, à quibus dirè exceptus eſt. Secundò quia imminebat Paſcha noluere neci eum addicere ne exleges eſſent, & indigoi Agni Paſchalis eſu, idcirco viro gentili ſcilicet Pilato tradiderunt eum, vt damnaret innoxium, prætexendo ſuum ſcelus ſpecie pietatis. Sed hæc ementita fuit. Etenim iidem ſacerdotes, qui non auſi ſunt ingredi prætorium ne contamioerentur, & qui dixere, ſibi non licere quemquam occidere; ſuaſere plebi vt à Pilato virum homicidam, Barabbam peteret ad gratiam; Chriſtum verò neci addiceret, vtque reum mortis Chriſtum affigeret cruci iudex ſollicitus de ſalute eius, Cæſareæ majeſtatis læſæ crimen ei nequiter affinxerunt. Ecce grauis impoſturæ ſpecimen vtique abhorrendum. Ioan. 19. *Iudæi clamabant dicentes: ſi hunc dimittis, non es amicus Cæſaris: Omnis enim, qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari.*

Chriſtus bis eſt traditus.

Obiter aduerte, quàm parcè & modeſtè notet Chriſtus principes Sacerdotum, dicendo ſolùm ſe ab eis addicendum morti, & reiiciendo ſuæ Paſſionis ioiurias in Gentiles, à quibus ſe illudendum ait, flagellandum, & crucifigendum; cùm ex ſcriptura tamen conſtet, eum ſummo habitum ludibrio in domo ſummi Pontificis. Ecce tibi textum Lucæ 22. *Et viri, qui tenebant illum illudebant ei cædentes. Et velauerunt eum, & percutiebant faciem eius, & interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, quis eſt, qui te percuſſit? & alia multa blaſphemantes dicebant in eum.* Hiſtrionis inſtar habitus eſt à Iudæis; ille tamen recenſendo ſuæ Paſſionis anguſtias, atque contumelias, iniuriarum ſummam reiicit in Gentiles, quos illuſores fore dicit, à principibus ſacerdotum ſe reticens illudendum. Nemo planè modum hunc ſoluit, explicando quare Chriſtus illuſus à ſummo Pontifice, hanc in eius domo ſibi illatam iniuriam prætériit, refundendo in Gentes ſuum bone deſpectum, dedecus, & ignomioiam Paſſionis ab ipſo fortiter eluctatæ. In iſta quæſtione opaca, facis eſto loco mea hæc reſponſio. Chriſto fuit ſemper maximè cordi, debitum vnicuique decus exoluere, & præſertim ſummo Pontifici. Vnde licet in Paſſione ſua tacitus exceperit omnes iniurias; attamen alapâ fortiter impactâ velut reus irreuerentiæ in ſummum Pontificem vbi accuſatus eſt, è re ſua credidit eſſe crimen refellere ab actore iniquo ſibi nequiter irrogatum. Ita facer textus Ioan. 18. *Vnus aſſiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicens: ſic reſpondes Pontifici? Reſpondit ei Ieſus: ſi malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem benè, quid me cædis.* Dictus impoſtor, ſeductor, & prohibens dare tributa Cæſari, ſilentio ſolo ſuam voluit eſſe ratam innocentiam; ſed vbi dictus eſt habuiſſe deſpectui ſummum Pontificem, cenſuit eſſe ſcelus hoc ſubitò refellendum. Ne ergo malè audirent ſummi ſacerdotes, Chriſtus eos præteriit, quando ſibi illudendum dixit, ſatius eſſe ratos dicere, illuſionis iniuriam fore ſibi à Gentibus inferendam. Chriſtus itaque conſulturus eis, id eſt ſummis ſacerdotibus, non ſingulas quaſque ſuæ paſſionis anguſtias perſtrinxit, quando ſuam mortem recenſuit,

Summus Pontifex honoratus à Chriſto.

ſed ſobriè principes ſacerdotum ait fore ſuæ ipſius mortis conſcios, nulla prorſus facta mentione ſui deſpectus, & ignominiæ, ne quid ſacerdotum detrahere videretur hac recenſione querula dignitati.

Quod verò Chriſtus inſtante ſua Paſſione cuius antè crebrò meminerat, adhuc ærumnas cruci præuias explicet Apoſtolis, vt inde robur eorum fidei adiiciat. Quódque ſecretò ſuos eis agones omnes explicet, & non turbis; quia plebs impos erat penetrare hæc arcana, res eſt in confeſſo, ſed illa tamen ſubiecta Patrum ſerie confirmanda. Chryſoſtomus agmen ducet ita fatus homilia 66. in Matthæum.

Ex SS. Patribus. Paſſionem ſuam quare Chriſtus clarè plebi non prædixit.

Cùm aſcenderet, de Paſſione rurſus diſſerit ſua. Nam quoniam facilè, quod nolebant obliniſci poterant, crebritate referendi memoria id eos tenere facit, & mæſtitia audiendi conſuetudinem ſuccendit. Priuatim autem eos alloquitur neceſſario: non enim hæc efferenda erant, ex quibus nihil vtilitatis ſequeretur. Nam ſi diſcipuli audientes turbabantur, quid non feciſſet multitudo? imò publicè quoque, ſed non ita apertè prædicatum. Soluite enim, inquit, templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Et: Signum quærit hæc generatio, nec dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ. Et alibi: Adhuc paruo tempore vobiſcum ſum, & quæretis me, & non inuenietis me. Diſcipulis verò non ſic, ſed vt alia, ita etiam hoc modò clarius dictum. Sed cuiusnam rei gratia quiſpiam apponet, ſi non intelligatur, multitudo errat? hæc enim eis dicebantur, vt poſtea recordati crederent illum volentem non ignorantem, neque coactum Paſſionem ſubiiſſe. Diſcipulis autem non hac de cauſa ſolum, verumetiam vt diximus, vt expectatione exercitati facilius Paſſionis dolorem perferant. Nam ſi præmeditati non fuiſſent vehementi turbatione quaſſati iacuiſſent: hac de cauſa de morte ſolum primò faciebat mentionem. Cùm autem corroborati fuerint, cætera quoque adiecit, quòd ſcilicet tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum. Hæc autem prædicit, vt cùm triſtia veniſſe viderint, certiori ſpe reſurrectionem expectent: nam ſi mæſta non tacuit, & quæ opprobrij plena eſſe videbantur non occultauit eis, non iniuriâ proſpera quoque erant credenda.

Iſtis & illa quadrant quæ habet auctor operis imperfecti homiliâ 33. in Matthæum. Omnis (*inquit*) gloria Dei & omnis ſalus hominum in Chriſti morte poſita eſt. Nulla enim eſt res, quæ ampliùs ad ſalutem hominum pertineat, quàm mors ipſius. Nec eſt aliquid aliud, propter quod magis Deo gratias agere debeamus, quàm propter mortem ipſius. Ideò cùm turba plurima fidelium eum ſequeretur in via, duodecim Apoſtolos ſolos tulit in ſecreto, & illis tantummodo mortis ſuæ annuntiauit myſterium, quia ſemper pretioſior theſaurus in melioribus vaſis includitur. Multi quidem viri erant cum eo, ſed propter modicitatem fidei ſuæ infirmi. Multæ mulieres etſi in fide fortes; infirmæ tamen in ſexu: ſi audiſſent, quia ideò Chriſtus aſcendebat Ieroſolymam vt interficeretur, & viri forſitan turbarentur propter infirmitatem fidei; & mulieres propter molliciem ſuæ naturæ. Nam propriè animus mulieris mollis eſt, & in tali negotio citiùs excitatur in lacrymas. Non recordamur, quòd ſuperiùs, cùm de morte Chriſti Petrus audiſſet, dolore commotus, non timuit ipſum Dominum increpare, dicens: Propitius eſto tibi, & hoc tibi non erit. Si ergo Petrus in morte Chriſti turbatus eſt, cuius alterius fides poſſet ſuſtinere tanti mali dolorem? Si petra immobilis penè commota eſt, quomodo terra ſufferret impetum tempeſtatis? Ecce aſcendimus Ieroſolymam. Ecce, conteſtantis eſt ſermo, vt memoriam præſentiæ huius in cordibus ſuis recondant. Tanquam ſi dicas: Ecce nunc iam tertia vice prædico vobis myſterium Paſſionis meæ futuræ, vt altiùs inſideat mentibus veſtris, frequentiùs repetitum. Et quare illis prædicit Paſſionis ſuæ myſterium? Quia omnis aduerſitas, quæ ſubitò euenit hominibus extra ſpem, nimium grauis eſt, quam verò ante cognouimus, & præparamus nos contra eam, cùm peruenerit expectantibus nobis, leuior inuenitur, quàm eſſet futura ſi repentina veniſſet. Ideo ergo nuntiat illis de ſua morte futura, vt cùm dies ille Paſſionis aduenerit, non illos turbet cognoſcentes, quia omnino erant ventura. Si enim toties præmoniti Apoſtoli de morte eius futura, tamen quando comprehenſus eſt, ſcandalizati ſunt omnes, & reliquerunt eum; quantò magis ſcandalizandi fuerunt, ſi præmoniti non fuiſſent! Nunquid non ſe præparauerunt, non ſteterunt in animo ſuo, vt non expaueſcerent? Si enim ſe non præparaſſent, non promiſiſſent vnà cum Petro dicentes: Parati ſumus tecum ire vſque ad mortem. Si in illa hora fides eorum defecit, & præparationem animæ abſorbuit timor carnalis. Vel ideo prædicit eis futurum, vt ab exitu cognoſcatur præſentia eius. Ex præſentia autem eius intelligatur diuinitas eius: conſideratio autem diuinitatis eius confortet fidem ipſorum in tempore Paſſionis eius, vt totum illud, quod patiebatur, diſpenſationi voluntatis eius applicarent, non neceſſitati naturæ. Ecce aſcendimus. Ac ſi dicat: Videte, quia voluntariè vado ad mortem. Nemo me vocat Ieroſolymam, nemo me admonet, nullius poteſtatis præceptum timeo, nullius violentiæ neceſſitate compellor. Cùm ergo venerit tenebrarum poteſtas, cùm videritis me in cruce pendentem, ne æſtimetis me hominem eſſe tantùm. Nam etſi poſſe mori hominis eſt: tamen velle mori, hominis non eſt. Hactenus ille.

Paſſio Chriſti quare Apoſtolis prædicta.

Aduerſitas præuiſa leuis eſt.

Mors Chriſti voluntaria.

Concordat & Hieronymus, in hunc locum ita commentatus: *Crebrò hoc ipſum diſcipulis dixerat: ſed quia multis in medio diſputatis poterat labi de memoria, quod audierant, iturus Ieroſolymam, & ſecum ducturus Apoſtolos, ad tentationem eos parat, ne cùm venerit perſecutio, & crucis ignominia ſcandalizentur.* His & Gloſſa fauet ſic commentans: *Paſſionis pœnam, & Reſurrectionis gloriam prædicit, vt cùm morientem viderint reſurrecturum non dubitent. Ideo Dominus in mundo noluit proſperari, ſed grauia pati, vt oſtenderet nos, qui per*

delectatio

delectationem cecidimus, cum qua amaritudine redire debeamus. Dum acerba crucis ſupplicia recoleret Chriſtus, meminit & reſurrectionis ſuæ, ita dulcore boni inſtantis mœrorem ex Paſſione condiens emergentem. Ruſus Paſſio recenſita fuit ad exemplum, & reſurrectio ad præmium. Non deuiat Auguſtinus ab hac ſententia.[b] lib. 18. de ciuitate Dei. *Paſſione* (inquit) *oſtendit, quid ſuſtinere pro veritate; reſurrectione, quid ſperare in Trinitate debeamus.*

Scrupulum mouet illa Chriſti prædictio de reſurrectione ſua tertia die, cum quadraginta horæ non fluxerint inter mortem & reſurrectionem eius. Reſpondeo Chriſtum expiraſſe ante Solis occaſum diei Paraſceues, id eſt feriæ ſextæ, & reſurrexiſſe ante Solis ortum diei Dominicæ. Ita vt ſtante die integro ſabbati, cum extremo diei præteriti, & initio diei Dominicæ tres numerare dies liceat, quorum vnus ſit completus, & cæteri parte ſui maxima decurtati. In eo argumento fuit multus Beatus Iſidorus epiſtola 19. Sic ille: Eorum ſoliditatem magnopere atque ad ſtuporem vſque miror, qui quam ob cauſam Chriſtus ante tres dies reſurrexiſſe percontantur. Nam ſi eum quoque non aſſerant omnino reſurrexiſſe, ecquid temporis minutias ieiunè ac moroſè vrgent? Sin autem eum quidem ad vitam rediiſſe, verùm citiùs quàm promiſerat, ex hoc ipſo quòd ad vitam rediit, illud quoque vnà demonſtratum eſſe exiſtiment, ipſum omnino verè locutum eſſe. Nam cùm id quod impoſſibile erat, & videbatur (ſiquidem imbecillitatem hominum ſpectes) præſtiterit, profectò in ea re, quæ poteſtatem minimè excedebat, haudquaquam elanguiſſet. Tametſi etiam reſurrexiſſe tardè, imbecillitatis; confeſtim autem, maximè potentiæ argumentum exiſtat. Ac quidem ipſos, tum ex eo,[c] quòd infinitum gentilitiorum deorum catalogum deleuerit, ac de medio ſuſtulerit, tum quòd omnia idolorum fana ſubuerterit, & impuras ac ſacrilegas aras, quæ humano cruore tingebantur extinxerit, atque diaboli quidem neruos ac robur infregerit, dæmones autem in fugam conuerterit, ac præterea truculentas & immanes nationes mitigarit, Iudæos autem in maximas clades coniecerit, eos denique, qui fidem amplexi ſunt ſupra cœlum euexerit, diuinam ipſius, inuictámque potentiam adorare oportebat, non autem de aliquot horis altercari: neque enim, quæ maxima omnique ſermone præſtantiora ſunt exiguis rebus euerti queant.

Fidei dignitas & poteſtas.

Cæterùm quoniam ingens veritatis copia & amplitudo eſt, ad ipſam quoque rem accedere conabor. Ac primùm velitationis cuiuſdam cauſâ ad eos hæc dicentur. Si debitorem aliquem, qui ſe creditori ſuo poſt tres dies debitam pecuniam perſoluturum promiſiſſet, ante diem præſtitutum ſoluiſſe conſpexerimus, vtrùm tandem eum vt mentientem condemnabimus, an potius vt promiſſi fidem magis explentem admiratione proſequemur? Equidem ego hoc poſterius exiſtimo, atque omnino vos quoque. Quidnam igitur abſurdi eſt, ſi Chriſtus item, cùm ſe tertia die reſurrecturum dixiſſet, citiùs tamen à morte ad vitam redit, tum vt ſuam potentiam conſpicuam redderet, tum vt cuſtodes exanimaret, ac Iudæorum ora comprimeret. Etenim quòd maturiùs reſurrexiſſet, a crimine, ac reprehenſione alienum erat: at ſi ſeriùs reſurrexiſſet, ſuſpicionis plena hæc res extitiſſet. Oportebat quippe coram aſſidentibus, atque cuſtodibus ſatellitibus reſurrectionem fieri: nam ſi exactis diebus ac remotis cuſtodibus extitiſſet, ſuſpicionem habitura res erat. Quòd ſi non reſurrexerit, quonam pacto in ipſius nomine Apoſtoli tanta ſigna ediderunt? Quonam autem pacto digni, quibus fides haberetur, teſtes non eſſent, qui per ſexcenta pericula, & mortis genera reſurrectionis veritatem confirmarunt, teſtimoniúmque ſuum, non atramento, ſed cruore ſuo conſignarunt.

Reſurrectio Chriſti quare facta ante dies tres completos.

Quod ſi ad exactam & accuratam huius quæſtionis explanationem deſcendendum ſit, illud dixerim: Tertio die reſurrecturum ſe dixit. Habes paraſceuen, habes ſabbatum vſque ad Solis occubitum. Ac poſt ſabbatum reſurrexit, attacto quidem vtroque die, medio autem expleto, atque confecto. In tribus enim diebus reſurrecturum ſe dixit, non autem poſt tres dies. Soluite enim templum hoc, inquit, & in tribus diebus excitabo illud. Atque item Propheta vaticinans his verbis vtebatur: Tunc mors lugebit, fortiori morte deuicta. Sanabit nos poſt duos dies: in tertio reſurgemus, & viuemus in eo. Quòd ſi tres dies ac noctes nobis obiiciant, illud dixerim, quòd hoc ipſo, quòd eas attigerit, id quod pollicitus fuerat expleuerit. Vnus enim dies quatuor & viginti horarum ſpatium appellatur: atque ſiue in prima, ſiue in poſtrema harum, quiſpiam in lucem prodeat, aut è vita diſcedat, hic ipſi dies computatur. Verbi gratia: ſi ſole ad occaſum vergente quiſpiam naſcatur, ſit autem dies illa prima menſis, hæc ipſi adſcribetur. Si autem cùm iam occiderit, alter procreetur, ſecunda. Quî fit igitur, vt cùm vnica duntaxat, imò fortaſſe ne vnica quidem hora interceſſerit, ille prima, hic ſecunda die in lucem editus fuiſſe dicatur? Nimirum quia id cunctis conſpicuum & manifeſtum eſt, quòd ob attactum ſolùm, ille quidem præteritum, hic autem inſequentem diem, qui viginti quatuor horarum curriculo conficitur expleuit. Quapropter cùm exacta quoque temporum conſideratio hoc clamet, quid fruſtra ſeipſos contundunt, qui veritatem à veritate aberraſſe affirmant? Hæc Iſidorus Peluſiota Abbas, Sancti Ioannis Chryſoſtomi diſcipulus.

Reſurrectio Chriſti quomodo facta die tertio.

Eſto credam fuiſſe primum Chriſti intentum, ſtabilire fidem Apoſtolorum, dum crebrò ſuæ Paſſionis ingloriæ memoriam refricuit, vt illâ præuiſâ minor inde ſtupor exurgeret, & non nutaret concepta fides de Chriſto; tamen ſuſpicor adhuc Chriſtum voluiſſe faces amoris ſubiicere forte tepentibus animis, & cordibus auditorum. Nil namque magis excitat ad amorem, quàm prouocatus amor ab alio amore. Vt ergo ſuum Chriſtus amorem exprimeret in homines, de morte ſua inſtante frequens habuit colloquium, vnde ſacer Apoſtolorum chorus argumenta cœpit amorem reciprocum amabili & præamanti Chriſto ſuo Domino rependendi. Quippe crebra recenſio Paſſionis Chriſti, cunctantes etiam par referre pari vrget & impellit ad amandum, aliáque bona vehit, vt ſpem veniæ, & tutamen contra feros impetus dæmonis inſurgentes. Ita Auguſtinus cap. 21. Manualis: *Deus amore venit ad homines, venit in homines,*

Paſſio Chriſti meditata bona multa confert.

nus, factus eſt homo. Amore Deus inuiſibilis, ſeruis ſuis factus eſt ſimilis. Amore vulneratus eſt propter delicta noſtra. Tuta & firma requies eſt infirmis, & peccatoribus in vulneribus Saluatoris. Securus illic habito, patent mihi viſcera per vulnera. Quicquid ex me mihi deeſt, vſurpo mihi ex viſceribus Domini mei quoniam miſericordia affluunt, nec deſunt foramina, per quæ effluant: per foramina corporis patent mihi arcana cordis. Patet magnum pietatis ſacramentum. Patent viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto. Vulnera Ieſu Chriſti plena ſunt miſericordiâ, plena pietate, plena dulcedine, & charitate. Foderunt manus eius, & pedes eius, & latus eius lanceâ perforauerunt. Per has rimas licet mihi guſtare, quàm ſuauis eſt Dominus Deus meus, quoniam reuera ſuauis, & mitis, & multa miſericordia eſt omnibus eum inuocantibus in veritate, omnibus inquirentibus, & maximè diligentibus. Copioſa redemptio data eſt nobis in vulneribus Ieſu Chriſti Saluatoris noſtri. Magna multitudo dulcedinis, plenitudo gratiæ, & perfectio virtutum.

Bernardo fuit Paſſio Chriſti meditata fomes ad amorem, quem ille ſolitus erat iſtis repetitis æſtibus excitare: *Primò Chriſto Ieſu debes omnem vitam tuam, quia ipſe vitam ſuam poſuit pro tua, & cruciatus amaros ſuſtinuit, ne tu perpetuos ſuſtineres, &c. Cùm ergo ei donauero quicquid ſum, quicquid poſſum, nonne illud eſt ſicut ſtella ad Solem, gutta ad fluuium, lapis ad montem, granum ad aceruum?* Hæc ille ſermone de quadruplici debito. Rurſus idem, tractatu de diligendo Deo: *Si totum me debeo pro me facto, quid addam iam pro refecto, & refecto hoc modo? nec enim tam facilè refectus, quàm factus: nam qui ſemel, & dicendo fecit, in reficiendo profectò & dixit multa, & geſſit mira, & pertulit dura, nec tantùm dura, ſed & indigna. In primo opere me mihi dedit, in ſecundo ſe, & vbi ſe dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus, me pro me debeo & bis debeo. Quid Deo retribuã pro ſe? nã etiamſi millies me rependere poſſem, quid ſum ego ad Deum?* Chriſtus item factæ necis ſæpe mentione, ſuos Apoſtolos vrgebat & ad mortem pro ipſo fortiter obeundam. Vnde Thomas vt audiit Chriſtum ire Ieroſolymam, conuerſus ad Apoſtolorũ agmen ait: *Eamus & nos & cum eo moriamur.* Hoc profectò robur, & altos ſpiritus illos ebiberat ex fontibus Saluatoris, id eſt, ex memoria mortis Chriſti Domini refricata. Quã ſit efficax atque ſalutaris illa iugis recenſio acerbæ necis Chriſti, bellè ſuo ipſius experimento docet Auguſtinus cap. 22. Manualis: *In omnibus* (inquit) *aduerſitatibus non inueni tam efficax remedium, quàm vulnera Chriſti. In illis dormio ſecurus, & requieſco intrepidus. Chriſtus mortuus eſt pro nobis. Nihil tam ad mortem amarum, quod morte Chriſti non ſanetur. Tota ſpes mea eſt in morte Domini mei. Mors eius meritum meum, miſeratio Domini. Non ſum meriti inops, quamdiu ille miſerationum Dominus non defuerit. Et ſi miſericordiæ Domini multæ, multus ſum ego in meritis. Quantò ille potentior eſt ad ſaluandum, tantò ego ſum ſecurior.* Hactenus Auguſtinus.

Paſſio Chriſti excitat animos.

IV. Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis ſuis, adorans & petens aliquid ab eo.

Nota, pias mulieres ſolitas fuiſſe ſequi Chriſtum, illius ſancto captas eloquio, & virtutis amore initiatas. Inter eas erat Salome mater Ioannis, & Iacobi, quæ diſcreta quidem ab Apoſtolis ſicut & alteræ mulieres, quæ procul à Chriſto ſimul ibant, hodie tamen ſollicitata ſuis à filiis propius acceſſit ad Ieſum, & mulieres cæteras anteuertit. Chriſtus ante ſuos diſcipulos à turba rerum cœleſtium incuria longiùs abduxerat, vt conſcios efficeret arcani, ſeu myſterij Paſſionis ſuæ. Eo de induſtria ſubſiſtente, & præſcio voti matris filiorum Zebedæi, propitias ei nectendo moras ſermonem de Paſſione ſua concluſit dicendo fore ſe die tertia rediuiuum. Prouida mater illa ſuis cauere volens filiis, ſuſpicata diem inſtare, quo cœleſte ſuum regnum Chriſtus adſtrueret, dedignata vitam in hoc æuo diuturnam, fugaces opes, & ſæculare decus, hoc vnum anhela petit; ſcilicet vt Iacobus & Ioannes in regno Dei Chriſto ſuo Domino iugiter aſſiderent. Eſto modum non tenuit congruum petitioni ſuæ mulier iſta; tamen eſt ſuſpicienda fides eius: quippe licèt flagella, crucem, atque necem audiret Chriſto imminere, nihil inde fides eius diſpendiis accepit, aut de Chriſto abiectum ſenſit; ſed vt magno regi anxia vota ſua ſupplex atque prona in filiorum ſuorum gratiam explicauit.

In illa ſententia de ſuſpicienda fide mulieris huius ſubſcribit abundè mihi Baſilius Seleucienſis oratione 24. Sic ille: O matrem filiorum impensè amantem, & piam mulierem! materiam inuenit natura, vt filiis gratificetur. Verùm videamus exactè dictionem, qua mulieris fides inclareſcit. Euangeliſtam intueamur mulieris laudatorem. Tunc, inquit, acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi. Vis mulieris fidem cernere? ſupplicationis quære tempus. Quando libellum ſupplicem offert? quod poſtulationis tempus? Crux erat parata, Paſſio appetebat, Iudæorum erat inſtructus exercitus, Dominus de morte ſermocinatur, diſcipuli æſtuant, ante Paſſionem, ad mentionem de Paſſione cohorreſcunt, auribus percelluntur, animo perturbantur, ac tunc mater incurrit ſecans Apoſtolorum chorum, regiam affectans poteſtatem, & thronum filiis rogans. Quid ais ô mulier! crucem audis, & thronum rogas? De Paſſione ſermo, & regno inhias? Sine diſcipulos vacare timori, ſine ſuas in periculum curas partiri. Vnde tantæ tibi dignitatis quæſtio? quid eorum, quæ dicuntur, fiuntve, te commouit ad regni poſtulationem? Paſſionis commemoratio? Crucis expectatio talia te quærere propulit? Video, inquit, Paſſionem; animo tamen reſurrectionem prouideo. Video crucem pangi, ſed video cœlum pandi. Video clauos, ſed & thronum imaginor. Vidi pridem matrem Virginem, quæ nixum tulit non à natura ortum, ſed à gratia, & partum diſpenſationis, non conſuetudinis. Vidi

Fides matris filiorum Zebedæi laudatur.

ſtellam,

ſtellam, quæ Perſidem ad hunc partum emouit. Ioannem audiui clamantem : Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Tam denſa vidi miracula, quàm denſæ niues de cœlo cadunt. Vidi cum qua poteſtate imperarit. Ipſum dicentem audiui. Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim. Futura video fidei oculis. Anteuertit vt apparet latronis voces mulier. Ille in cruce orationes offerebat : Memento mei in regno tuo; hæc ante crucem pro regno ſupplicat. Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, vnus ad ſiniſtram tuam. O deſiderium paſſione maius! ô deſiderium in ſolam futuri cogitationem intentum! Quæ temporis intercapedo remouebat à cognitione, fides intuebatur. Hactenus iſte matris filiorum Zebedæi eloquens encomiaſtes.

Texuit & præconium mulieris iſtius auctor operis imperfecti homilia 35. in Matthæum : Christi cauſâ ſuum virum reliquit mater filiorum Zebedæi. *Magna* (inquit) *laus mulieris huius ex hoc loco colligitur. Primum, quia non ſolùm illi reliquerant patrem, ſed etiam ipſa virum ſuum reliquerat, & ſecuta fuerat Chriſtum. Et illi oſtenderunt, quia filij erant huiuſmodi matris, & ipſa oſtendit, quia mater erat talium filiorum: Quoniam autem viuum reliquerat virum ſermo demonſtrat, qui de vocatione eorum ſcriptus eſt, dicens: Illi autem reliquerunt patrem ſuum Zebedæum in naui cum mercenariis, & ſecuti ſunt Ieſum. Non eam vicit ſicut & cæteras mulieres maritalis affectus, quia ille temporalis erat maritus, iſte autem perfectus ſponſus. Illius amor deceptio erat carnalis, iſtius autem dilectio incorruptibilis vita. Non illam tenuit miſeratio ſenectutis eius, quia ille ſine iſta viuere poterat, iſta tamen ſine Chriſto ſalua eſſe non poterat. Cogitauit enim, quoniam amplius prodeſſet viro ſuo, ſi propter Deum reliquerit virum, quàm ſi propter virum reliquerit Deum. Propterea ſexu fragili, & iam ætate defecta, Chriſti veſtigia ſequebatur, quia fides nunquam ſeneſcit, & religio fatigationem non ſentit.* Hanc ergo ſuam matrem præmiſere duo fratres Iacobus & Ioannes aduocatam apud Chriſtum, vt edocti, multùm valere preces animæ, quæ ſæculo abdicata totam ſe Chriſto Domino mancipauit. Quod autem Marcus ait vtrumque fratrem acceſſiſſe ad Chriſtum, ſatis ſuperque quadrat cum mea ſententia, concludente duos fratres ſummiſiſſe matrem edoctam quid peteret. Matris namque vota, & filiorum coiere ſimul ad primos diſcubitus, atque ſedes præcipuas in menſa & regno Chriſti Domini conquirendum.

V. Qui dixit ei : Quid vis?

Chriſtus non vt inſcius interrogat, ſed vt intempeſtiua matris & filiorum vota palàm faciat & traducat velut incongrua : quippe citra viæ medium decurſum appetit illa metas, id eſt, citra crucem ſe accingit mater incauta ſuis filiis æterna & potiora cœli munia procurare. Hieronymus annuit ita fatus : *Quod interrogat Dominus, & illa petente reſpondit, quid vis, non venit de ignorantia : ſed ex eius perſona dicitur, qui flagellandus, & crucifigendus erat : quomodo & in Hæmorroiſſa : Quis me tetigit? Et de Lazaro : Vbi poſuiſtis eum? In veteri quoque teſtamento : Adam vbi es?* Ad Chriſti interrogata mater hæc animæquior facta ſuam mentem aperit hoc reſponſo : *Dic vt ſedeant hi duo filij mei vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram tuam in regno tuo.* Filij Zebedæi cur matrem cœpere aduocatam. Credo voces illas fuiſſe matri infuſas à filiis, vt ita ſui cœtus, id eſt ſociorum, inuidiam ipſi taciti declinarent. Chryſoſtomus homilia 66. in Matth. in ea eſt etiam ſententia : *Quod* (inquit) *ab ipſis excogitata fuerit petitio, ſed pudore victi, matris patrocinium aſſumpſerunt, animaduerte quomodo Chriſtus ad ipſos verba ſua dixerit : ſed prius, quid & qua mente petant, & inde hoc impulſi ſint conſideremus. Cùm viderent ſe ante alios à Chriſto honorari, crediderunt hanc ab eo ſe petitionem impetrare. Quoniam prope Ieruſalem erant, credebántque regnum Dei iam iam euenturum, quod huius vitæ, ac ſæculare opinabantur : hæc poſtulabant vt ob honorem faciliùs etiam omnia pericula poſſent euitare.* Quod ait, illos arbitratos eſſe Regis Regum ſolium eſſe temporale, procul eſt à mea ſententia præmiſſo, magis propitia matri atque filiis in ſchola Dei hactenus eruditis.

Propius ad ſcopum accedit auctor operis imperfecti : cordis enim filiorum atque matris penitiora rimans benè ſapit affirmando vota illa fuiſſe rerum cœleſtium, & non earum quæ delibat tantùm iſta vita fugax, vel diuturno tempore corrumpuntur. Sic ille homilia 35. in Matth. *Æſtimo quòd hi fratres, cùm audiſſent Dominum de Paſſione & reſurrectione ſua prophetantem, cœperunt dicere intra ſe, cùm eſſent fideles : Ecce Rex cœleſtis deſcendit ad regna tartarea, vt Regem quidem mortis deſtruat : ipſam autem mortem diuinitatis ſuæ potentia calcet, & ſic vinculo tenebrarum ſoluto, captiuas animas ad ſua regna perducat. Nec innumerabilis militia dæmonum reſiſtere poterit contra eum. Quem enim in corpore conſtitutum timuerunt, dicentes : Quid nobis, & tibi, Ieſu Fili Dei excelſi, veniſti ante tempus torquere nos? quomodo nudam diuinitatem contra ſe deſcendentem poterunt ſuſtinere? Ecce poſt tres dies mortis ſuæ reuertetur ab inferis, quaſi victor de bello. Nam cùm victoria fuerit conſummata, quid aliud reſtat, niſi vt regni gloria ſubſequatur? Ergo faciamus fratres, quomodo poſſimus regni illius fieri participes. Scimus, quia inuidus non eſt. Qui enim ſeipſum donauit hominibus, quomodo regni ſui ſocietatem non donabit? Potentis negligentia reprehenditur, vbi de dantis miſericordia non dubitatur. Si nos rogamus magiſtrum, forſitan cæterorum fratrum corda concutiemus, & dum nobis duobus volumus prouidere, inter omnes ſcandalum excitabimus. Nã etſi ſancti ſunt tamen homines ſunt. Etſi à carne vinci non poſſunt, quaſi iam ſpirituales; tamen percuti poſſunt, quaſi adhuc carnales : vt quid ergo vel leues occaſiones demus, quibus carnis natura tranquillas eorum animas inquietet? Summittamus ergo matrem noſtram, vt ſuo nomine deprecetur pro nobis, & ſicut duo bona. Si enim reipſa fuerit inuenta reprehenſibilis, facilè merebitur veniam, quaſi mulier. Ipſe enim ſexus excuſat errorem. Si autem importuna non fuerit, faciliùs impetrabit pro filiis ſuis rogans. Ipſe enim Dominus, qui maternos animos filiorum miſeratione impleuit, faciliùs exaudiet maternum affectum.* Christi regnum cœleſte fuit. Hæc ille velut acu rem attingens.

VI. Reſpondens autem Ieſus dixit: Neſcitis quid petatis.

Ad quid vna ſola efflagitante matre duos fratres increpat Chriſtus? Cur cenſura fratres erroris inſimulat, atque ſicut illa petitione reos traducit, cùm duntaxat fuerit alma parens vt deuia caſtiganda? Reſpondeo, Chriſtum non attendiſſe matrem ſolam, quæ vt aduocata ſuum patrocinium vltro natis exhibuit, ſed præſertim notaſſe duos fratres vt conſultores, & auctores earum quas mater anhela precum ambitioſè fudit, præcocem duobus hiſce ſuis filiis gloriam aucupando. Concinit auctor operis imperfecti: *Non terrena* (inquit) *ſed cæleſtia filiis ſuis optabat. Tunc Dominus occultorum cognitor, non ad verba intercedentis mulieris reſpondit, dicens: Neſcitis quid petatis; ſed ad conſilia ſuggerentium filiorum reſpondit.* Eſto rerum cœleſtium fuerint cupidi Iacobus & Ioannes; non illa tamen, quæ cœli ſunt, vt par erat, id eſt modo ſpiritali, à Chriſto Domino, ſed carnali modo matris precibus extorquebant. Ita prælaudatus auctor operis imperfecti, qui ſic inducit Chriſtum male ſibi conſcios hoſce duos fratres acriter increpantem: *Concupiſcentia* (inquit) *carnalis omnem in vobis ſpiritualem conſiderationem excluſit. Non audiſtis me referentem: Cum venerit Filius hominis in maieſtate ſua, ponet oues ad dexteram, hædos autem ad ſiniſtram, & dicet his, qui ad ſiniſtram ſunt: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum? Quomodo vos vultis, vt vnus ſedeat ad dexteram, & alius ad ſiniſtram? Ego vos vocaui ad partem dexteram de ſiniſtrâ, & vos veſtro conſilio curritis ad ſiniſtram.*

Dextera Christi iuſtis eſt promiſſa.

Eſt & acuta ſatis animaduerſio, quæ in filiorum Zebedæi matre conducta notet artificem dæmonis induſtriam, quæ ſemper ceſſit eius ad arbitrium. Namque videns ille vafer hoſtis, ſe imparem eſſe viro gratiâ Dei inſtructo, quod aperto Marte nequit, hoc tentat aſtutiis: quippe viros frangit, in eorum perniciem ſubmiſſis fœminis eruditis. Ita primum hominem pugilem eximium proſtrauit fœminæ inermis obſequio. Ita Petrum vnius ancillæ interuentu fecit profeſſæ recèns fidei deſertorem. Nunc eadem qua aſtuta valet indole deſperans ſe poſſe duos fratres Apoſtolos inflectere vt delinquant explicando ſua de concepta prima ſeſſione vota, matrem eorum adſciuit, vt quod detrectauere duo viri committere, mulier hoc præſtaret, ita ſuis filiis vt conſcius culpæ notam criminis inurendo. Conſonat auctor operis imperfecti: *Ideo* (inquit) *forſan & per mulierem res agebatur. Vidit enim diabolus, quia per illos ipſos aduerſus eos agere non valebat, contulit ſe ad conſueta arma mulierum, vt ſicut Adam per mulierem ſpoliauit; ita & iſtos ſepararet per matrem. Nam etſi mater erat, tamen mulier erat. Propter quod etſi affectus eius dulcis erat erga filios, quaſi matris; intellectus tamen eius noxius erat quaſi mulieris: Sed iam non poterat per mulierem perditio introire in Sanctos, ex quo de muliere ſalus cunctorum proceſſit.*

Mulieres ſunt idoneæ ad tentandū.

Vt illa fuit mulier Euâ parente ſata; ita næuos eius ab ortu ſuo contraxit: nempe typho tumens, vt & Eua primas ambiit, humi dedignata pedem figere, ſed aſſurgens, & ardua concipiens grande ſibi hoc negotium indixit, ſcilicet vtrumque ſuum filium in præalto Regis Regum Chriſti ſolio collocare. Miſeratur hanc indolem Ambroſius, & excuſat dicendo, labem hanc fuiſſe matri filiorum Zebedæi affrictam ab Eua, cuius & noxa ſicut & natura prolem afficit vſquequaque. Sic ille lib. 5. de fide ad Gratianum cap. 3. *Conſiderandum eſt, quia mater filiorum Zebedæi cum filiis, & pro filiis petat. Mater eſt vtique, cui pro filiorum honore ſolicita immoderatior quidem, ſed tamen ignoſcenda menſura votorū eſt: atque mater ætate longæua, ſtudio religioſa, ſolatio deſtituta, quæ tunc temporis quando vel iuuanda, vel alenda foret valida prolis auxilio, abeſſe ſibi liberos patiebatur, & voluptati ſuæ mercedem ſequentium Chriſtum prætulerat filiorum, qui prima voce vocati à Domino vt legimus, relictis retibus, & patre ſecuti ſunt eum. Hæc igitur ſtudio materna ſedulitatis indulgentior obſecrabat Saluatorem, dicens: Dic vt ſedeant hi duo filij mei; vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram in regno tuo. Etſi error, pietatis tamen error eſt. Neſciunt enim materna viſcera patientiam. Etſi voti auara; tamen veniabilis cupiditas, quæ non eſt auida pecuniæ; ſed gratiæ: nec inuerecunda petitio, quæ non ſibi ſed liberis conſulebat. Matrem conſiderate, matrem cogitate. Conſiderate enim matris dilectionem, quæ filiorum mercede grandæuam ſolabatur ſenectutem, & deſideriis licèt feſſa maternis chariſſimorum pignorum tolerabat abſentiam. Conſiderate etiam fœmineam, hoc eſt ſexum fragiliorem, quem Dominus propria nondum confirmauerat paſſione. Conſiderate, inquam, Euæ illius primæ mulieris hæredem, transfuſâ in omnes immoderatæ cupiditatis ſucceſſione laborantem, quam Dominus adhuc proprio ſanguine non redemerat, nondum inolitam affectibus omnium immodici contra fas honoris appetentiam ſuo Chriſtus cruore diluerat. Hæreditario igitur mulier delinquebat errore.* Hactenus Ambroſius.

Ambitio eſt malū nobis hæreditariū.

Appoſitè Chriſtus ait, eos neſcire quid peterent: quiſquis enim animo anhelo litat gloriæ, vt fecere duo filij Zebedæi, ille profectò ſuam ſatis ſuperque prodit ignorantiam; quippe grauis eſt ſarcina gloriæ & honoris, nec ferre valent humeri humani moleſtiam tanti ponderis incumbentis. Audiendi ſunt in hoc argumento Patres, ex quorum choro prior occinit Chryſoſtomus, eorum ſortem lugens, qui aliis præeſſe volunt. Sic ille homil. 34. in cap. 13. Epiſtolæ ad Hebræos: *Quid dicemus infelicibus illis, & miſeris, qui ſemetipſos ad alios regendos præcipitant, & ſe in tantorum ſuppliciorum abyſſum iactant? Omnium quos regis, mulierum, puerorum, virorum, tu rationem redditurus es, tanto igni tuum ſubiicis caput. Miror ſi poteſt ſaluari aliquis rectorum. Poſt eiuſmodi enim comminationem, quàm videmus negligentia illatam, video aliquos etiam concurrere, & præcipitare ſemetipſos tantæ moli, ac difficultati regiminis. Si enim qui neceſſitate compelluntur, nullum poterunt habere refugium, nec vllam excuſationem reperient, quando res malè tractauerint, & quando negligenter adminiſtrationem ſuam geſſerint: nam & Aaron neceſſitate compulſus eſt; & tamen in periculum venit: ſed & Moyſes pericula ſæpe ſuſtinuit, qui regimen illud recuſauerat: & Saul,* cui

Prælatorum conditio eſt periculoſa.

cui alias commiſſus eſt Principatus, poſtquam recuſauit, in pericula incidit, quia malè ſui regiminis adminiſtrauit officium: quantò ergo amplius, qui cum ſtudio & ambitione petunt Principatum, & ſemetipſos præcipitant, ſeuerius puniatur? Huiuſmodi enim homo multò amplius ſibi locum veniæ claudit. Oportet ergo timere, ac tremere, & propter conſcientiam, & propter molem ac magnitudinem curæ. Et neque dum quis ad Principatum trahitur recuſare, & neque dum non trahitur quiſquam ſemetipſum præcipitare, ſed conſiderantes tantæ dignitatis amplitudinem oportet effugere, comprehenſos autem obſequium & reuerentiam oportet oſtendere. Nihil immoderatè faciendum eſt, ſed antequam fiat, præſentiens quis refugiat, perſuadeat ſibimetipſi, quòd ad illam rem ſumendam ſit indignus, comprehenſus autem ſimiliter reuerentiam exhibeat. Vbique debet modeſtiam & ingenuitatem oſtendere. Hactenus Chryſoſtomus, experimento ſuo edoctus, imminere graue periculum, necnon & diſcrimen animæ illis, ad quos tremenda cura pertinet animarum.

Quàm delirent & aberrent omnes qui præeſſe volunt aliis, ac proinde diram concilient ſibi ſententiam, fusè docet Gregorius ille Magnus, qui in Summum Pontificem electus tentauit induſtriâ fugâ ſuam electionem irritam efficere, probè ſciens, rarò coire primas ſedes, & ſalutem. Sic ille lib. 1. & parte curæ paſtoralis, cap. 1. *Ab imperitis paſtoribus magiſterium paſtorale ſuſcipitur in magna temeritate, quoniam ars eſt artium regimen animarum. Et tamen ſæpe qui nequaquam ſpiritualia præcepta cognouerunt, cordis ſe medicos profiteri non metuunt: dum pigmentorum vim neſciunt, videri medici carnis erubeſcunt. Sunt nonnulli, qui intra ſanctam Eccleſiam per ſpeciem regiminis, gloriam affectant honoris, primas cathedras quærentes, & ſalutationes in foro, qui ſuſceptum curæ paſtoralis officium miniſtrare tantò dignè magis nequeunt, quantò ad huius humilitatis magiſterium ex ſola elatione peruenerunt. Contra quos Dominus per Prophetam queritur, dicens: Ipſi regnauerunt, & non ex me: Principes extiterunt, & ego ignoraui. Ex ſe autem, & non ex arbitrio ſummi rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus nequaquam diuinitus vocati, ſed ſua cupiditate accenſi, culmen regiminis rapiunt potius quàm aſſequuntur. Quos tamen internus iudex & prouehit, & non agnoſcit, quia quos permittendo tolerat, profectò per iudicium reprobationis ignorat.* Rurſus ille eadem parte in capite 8. reſtricat has cenſuras in præfecturæ nimis cupidos: *Plerique* (inquit) *qui præeſſe concupiſcunt, ad vſum ſuæ libidinis Apoſtolum pertrahunt, qui ait 1. Tim. 3. Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat: qui tamen laudans deſiderium, in pauorem vertit protinus quod laudauit, cùm ſubiungit: Oportet autem Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe. Et fauet ergo ex deſiderio, & terret ex præcepto, ac ſi apertè dicat: Laudo quod quæritis; ſed prius diſcite quid quæratis, nedum voſmetipſos metiri negligitis, tantò fœdior veſtra reprehenſibilitas appareat, quantò & à cunctis conſpici in honoris arce feſtinatis.*

Animarum cura eſt ars artium.

Prælati ambitioſi deſcriptio.

Bernardus etiam duriùs inuehitur in ambientes præfecturas Eccleſiæ, vt in neſcios diſcriminis, in quod incurrunt omnes cupidi dignitatum. Sic epiſtola ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum: *Curritur in clero paſſim ab omni ætate, & ordine, à doctis pariter & indoctis, ad Eccleſiaſticas curas, tanquam ſine curis iam quiſque victurus ſit, cùm ad curas peruenerit. Videntes quippe illos, qui iam proprios humeros cupita ſarcina ſubmiſerunt, non ſolum non gemere ſub onere, ſed inſuper appetere plus onerari. Non deterrentur periculis, quæ cupiditate cæcati non vident, ſed fauoribus amplius quos illis inuident, prouocantur. O infinita ſemper ambitio, & inſatiabilis auaritia! Cùm primos honorum gradus meruerint in Eccleſia, meruerint autem vel vitæ merito, vel pecunia, ſiue etiam carnis & ſanguinis (quæ regnum Dei non poſſidebunt.) prærogatiua, non ideo corda quieſcunt, duplici ſemper æſtuantia deſiderio, quo vtique magis ac magis, & dilatentur in plura, & ad celſiora ſublimentur. Verbi gratiâ: Cùm factus quis fuerit in quacunque Eccleſia Decanus, Præpoſitus, aut aliquid huiuſmodi, non contentus vno in vna, plures ſibi, imò quotquot valet conquirere honores ſatagit, tam in vna, quàm in pluribus. Quibus tamen omnibus, ſi locus euenerit, libenter vnius præferet Epiſcopi dignitatem. Factus Epiſcopus, Archiepiſcopus eſſe deſiderat. Quo fortè adepto, rurſus neſcio quid altius ſomnians, laborioſis itineribus, & ſumptuoſis familiaritatibus Romanum ſtatuit frequentare palatium, quæſtuoſas ſibi quaſdam exinde comparans amicitias.* Hæc Bernardus vtique luculenter.

Ambitio nullos ſibi terminos præſtituit.

Eſt & opportuna breuis parænesis auctoris operis imperfecti, qui ſic eruditè monet in homilia 35. in Matth. *Bonum opus deſiderare bonum eſt; Primatum autem honoris concupiſcere vanitas eſt, quoniam bonum opus implere, noſtræ voluntatis eſt, & laboris, & ideo noſtra eſt merces; Primatum autem conſequi, iudicium eſt Dei. Propter quod ex primatu honoris neſcio ſi aliquam mercedem iuſtitiæ adipiſci meretur. Nam deſiderium primatus ex iactantia naſcitur cordis: qui autem humilis eſt corde, indigniorem ſe aliis arbitratur, ſecundum illud præceptum Apoſtolicum Rom. 12. Alter alterum æſtimans ſuperiorem ſe, nunquam deſiderat ſuperior apparere. Primatus enim ſe fugientem deſiderat, & deſiderantem ſe odit.* Series illa Patrum ſonorè clamat, eſſe ratam Chriſti ſententiam, quæ concludit, eos neſcire quid petant, qui velificantur honoribus, & præſertim dignitatibus Eccleſiæ, quibus ineſt vis hæc mala ſuos baiulos opprimendi.

Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum.

Calicis nomenclatura licèt ſit longè latéque patens, attamen hîc pro Paſſione ſeu morte ſonat, vt Græcus interpres enuntiat adiiciendo voces iſtas, quæ in textu Latino deſunt: καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι. *Et baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari.* Paſſionem ſuam baptiſmum nuncupat, quia erat diluuio inſtanti ſui ſanguinis immergendus. Textus Syriacus ita ſonat: Poteſtis lauari, & tingi lauacro, & tinctura, qua lauabor, & tingar? Nam radix, עמד *gaamad*, ſignificat apud Syros & Chaldæos idem ac lauare, & tingere.

Ex variis linguis.
Græca.
Hebræa.
Paſſio Chriſti quare baptiſmus appelletur.
Syriaca,
Chaldæa.

Reuera fuit lauacrum & tinctura ſalutaris Paſſio Chriſti: quippe ſuas omnes ſordes terſit homo, & factus eſt albicante niue candidior, emundante Chriſti ſanguine repurgatus. Hinc beati dicuntur lauiſſe ſuas ſtolas in ſanguine agni: etenim Paſſioni Chriſti virtus ineſt deterſiua, fæces mundans omnes, quas peccata ſolent perpetrata malè ſibi conſciis affricare. Ita Chryſoſtomus hom. 66. in Matthæum: *Baptiſmum* (inquit) *idipſum appellauit, vt magnam orbi expiationem hinc ſignificaret.* Theophylactus item Chryſoſtomo concinere ſolitus ſic conſonat: *Baptiſma ſuam mortem nominat, quod nos omnes purificet.* Itaque ſenſus erit iſte: Nemo niſi veſte repurgata poteſt aſſidere mihi in regno; ſi vos ergo ſedis primæ anxia & anhela cupido tenet, vos aptare meo & lauacro, id eſt, ad omnes ſanguinis veſtri latices effundendos.

Paſſiones, anguſtias, ærumnas, atque cruces eſſe ſedis primæ ſeu ſolij æterni merita præambula res eſt in confeſſo, vocis huius obſequio, quam Chriſtus adhibuit, ita duos fratres affatus: *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum.* Nempe calix Syriacè, & Chaldaicè dicitur כסא *Chaſſo*, & eædem literæ radicales apud Hebræos componunt dictionem כסא *Chiſſe*, quæ ſignificat ſolium & ſedem. Cùm ergo calix & ſolium, ſeu ſedes, res ſint æquiuocæ, Chriſtus Iacobo & Ioanni vnica dictione ſedes primas & ſolium cum calice repromiſit. Namque rerum cœleſtium illa fuit indoles à Deo præſtituta rato & fixo decreto, videlicet vt eas nemo ſui iuris efficiat, quin agone priùs ſtrenuo fortiter exantlato, pugil emeritus ſit omnes emergentes obices eluctatus. Quia verò grauis eſt lucta vitam hominis vocans in diſcrimen, imò quia ſine præuia morte nequit homo cœlis apponi, & inſidere throno, quem inuidere duo fratres filij Zebedæi, Chriſtus eis calicem, & baptiſmum Paſſionis ſuæ propoſuit, calicis voce cruces atque moleſtias, vt & mortem baptiſmi nomine deſignando. Annuit auctor operis imperfecti hom. 35. in Matth. *Non ſunt* (inquit) *vnum calix & baptiſmus: Calix enim Paſſio eſt, baptiſmus autem ipſa mors. Dictus eſt baptiſmus ſecundum ſimilitudinem lanæ intinctæ. Sicut enim lana intingitur naturalem habens colorem, vt coloretur purpura, aut alicuius coloris accipiat dignitatem: ſic & nos in mortem deſcendimus corporales, & reſurgimus ſpirituales, ſicut ait Apoſtolus: Seminamur in infirmitate, ſurgimus in virtute: ſeminamur in ignobilitate, reſurgimus in gloria: ſeminatur corpus animale, ſurgit corpus ſpirituale. Omnis quidem mors habet in ſe paſſionem, non habet in ſe omnis paſſio mortem. Multi enim fuerunt, qui paſſi ſunt, & non ſunt occiſi, quales fuerunt confeſſores. Illi omnes calicem quidem Domini biberunt, baptiſmo autem eius baptizati non ſunt.*

Calix appellatur afflictio.

Ex SS. Patribus.

Ipſius etiam Chriſti auctoritate calix pro importuna atque graui ærumna ſonat. Etenim pridie Paſſionis habens obuias immanes anguſtias, quæ inſtabant, orauit vt tranſiret à ſe calix ille. Quiſque ergo lubens aduerſa feret compoſitus ad arbitrium Dei, ille bibet calicem Chriſti, vtpote virtutis obſequio, factus omnium Chriſti conſcius ærumnarum. Quippe calix non præcisè notat mortem, ſed difficilia, & operoſa quæque, vt tormenta, cruces, & omnia carni iniuria, quæ æquo animo accepta vocant nos in partem gloriæ, quam Chriſtus inſtare ſuæ crucis baiulis affirmauit. Audiendus hic Gregorius vt opportuna locutus. Sic ille hom. 35. in Euangelia: *Adiuuante Deo virtutem patientiæ ſeruare contendimus, & in pace Eccleſiæ viuimus, & tamen martyrij palmam tenemus. Duo quippe ſunt martyrij genera: vnum in mente; aliud in mente ſimul & actione. Itaque eſſe poſſumus Martyres, etiamſi nullo percutientium ferro trucidemur. Mori quippe à perſequente, martyrium in aperto opere eſt: ferre verò contumelias, odientem diligere, martyrium eſt in occulta cogitatione. Nam quia duo ſunt martyrij genera, vnum in occulto opere, aliud in publico, Veritas teſtatur, quæ Zebedæi filios requirit, dicens: Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Cui cùm protinus reſponderent, Poſſumus: illico Dominus reſpondit, dicens: Calicem quidem meum bibetis. Quid enim per calicem, niſi dolorem paſſionis accipimus? de quo aliàs dicit: Pater ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. Et Zebedæi filij, id eſt, Iacobus, & Ioannes, non vterque per martyrium occubuit; & tamen quod vterque calicem biberet, audiuit. Ioannes namque per martyrium vitam non finiuit, ſed martyr tamen exitit, quia paſſionum, quam non ſuſcepit in corpore, ſeruauit in mente. Et nos ergo hoc exemplo ſine ferro eſſe poſſumus Martyres, ſi patientiam veraciter in animo cuſtodimus.*

Ex Ratione.

Martyrij genus eſt duplex.

Si quis adhuc hæret in calicis dictione velut incongrua ad notandas iniurias, atque conuicia, quæ præiere cruci. Reſpondeo, Chriſtum, qui ſe vltro neci obtulit, tam ſuauiter habuiſſe dira omnia, quæ pertulit, ac ſi ei æſtuanti ſiti importuna, calix ei fuiſſet frigidæ propinatus. Vt mulier olim nomine Bona Sancto Dominico ob patientiam nota ſuas gemmas vocabat vermiculos ſcatutientes ex vlcere depaſcente totum pectus; ita ſuos omnes agones Chriſtus, quia voluit eos ſubire, nobis vt conſuleret, calicis nomenclaturâ ſicut rei perſuauis ſymbolo nuncupauit. Ecce mihi concordem Theophilactum hoc contextu: *Poculum dicit martyrium, & ſuam mortem: ſimul oſtendens, quod leue ſit, & quòd oporteat nos tam facilè illud aggredi, quàm ſi bibendum eſſet poculum: & declarans quòd ipſe ſuauiter accedat ad mortem. Sicut enim bibens poculum ſtatim dormit grauatus, ſic & qui martyrium ſubiens, vt poculum bibit, in mortis ſomnum defertur.* In eandem ſpeculationem coit Euthymius ita fatus: *Poculum vocat eadem, vtpote læto animo pro hominibus ſuſceptam.*

Calix afflictionis ſuauis eſt amanti.

Iacobus & Ioannes à Chriſto rebus arduis & arcanis adhibiti cum Petro ſeorſum ab aliis, in monte Thabor, præ cæteris intellexere necis eius myſterium, ac proinde ſuam vitam rependere diſpoſiti, cognouere typo calicis dura ſibi proponi: vtque moras neſcit amor, illi prædilecti, & vrgente amore ſuo dilecto crucem offerenti citò citius annuerunt. *Dicunt ei: Poſſumus.* Sunt qui carpunt iſtos Apoſtolos, atque reos inſimulant arrogantiæ: ſubodorantur enim hi cenſores in hac dictione typhum; quaſi verò potens ſit natura duris ſe aptare Deo penitus inconſulto. At mitius ego velim agi, dicendo duos fratres hac voce, *Poſſumus*, voluiſſe ſuam voluntatem explicare magis, quàm facultatem

Ex Linguis.

aut

aut poteſtatem audendi fortia ventilare. Itaque ex eorum mente lubet explicare vocem, *Poſſumus*, idem ſonare, quod *Volumus*. Ex textu Syro liquet, eos dixiſſe : Nos gloriæ ducimus bibere calicem tuum. Nam vox, שבח *ſchabach*, apud Syros, Chaldæos, & Hebræos, ſignificat, gloriæ ducere. Quòd ergo dicunt, *Poſſumus*, inde ſuum clarè produnt deſiderium ea præſtandi omnia, quæ ad aſſurgendum ad apicem gloriæ Chriſtus Dominus exigebat. Ita mihi præit Chryſoſtomus hom. 66. in Matth. *Illi* (inquit) *deſiderio quodam animi confeſtim promittunt dicentes : Poſſumus. Nec idipſum intelligentes, quod ſe poſſe affirmabant, ſed ſperantes ſe habituros poſtulata.* Eò etiam vergit auctor operis imperfecti homil. 35. in Matth. *Non* (inquit) *tantùm confidentiâ cordis ſui, quantùm ignorantiâ tentationis hac reſponderunt. Neſcientibus enim deſiderabile eſt bellum, ſicut & inexpertis leuis eſſe videtur tentatio paſſionis, & mortis. Si enim Dominus, cùm in tentationem Paſſionis veniſſet, dicebat : Pater ſi poteſt fieri, tranſeat à me calix iſte: quantò magis diſcipuli non fuerant dicturi, quia poſſumus, ſi ſciſſent qualis eſt tentatio mortis?* Hactenus ille

VII. Ait illis : Calicem quidem meum bibetis.

Ex SS. PATRIBVS. Ioannes Euangeliſta fuit Martyr

Id eſt, ego votis veſtris annuo, quæ ſunt de morte ſubeunda mei nominis gratiâ. Eſt namque fides veſtra diris tentanda modis, & hæc tortura mei calicis ſeu Paſſionis participes efficiet. O gratiam! ô donum! ô quàm locuples eſt illa promiſſio! vtinam & nos Chriſtus in partem huius calicis aduocaret. Qua verò ratione duo fratres illi calicem Chriſti biberint Hieronymus explicat hoc tenore locum iſtum decurrens : *Quæritur* (inquit) *quomodo calicem martyrij filij Zebedæi, Iacobus videlicet & Ioannes, biberint : cùm Scriptura narret Iacobum tantùm Apoſtolum ab Herode capite truncatum: Ioannes autem propria morte vitam finierit? Sed ſi legamus Eccleſiaſticas hiſtorias, in quibus fertur, quòd & ipſe propter martyrium ſit miſſus in feruentis olei dolium, & inde ad ſuſcipiendam coronam Chriſti athleta proceſſerit: ſtatimque relegatus in Pathmos inſulam ſit: videbimus martyrio animum non defuiſſe, & bibiſſe Ioannem calicem confeſſionis, quem & tres pueri in camino ignis biberunt, licet perſecutor non fuderit ſanguinem.* Rurſus oraculi vox ſtat ad literam de Ioanne, cui diluto veneno calix iniquè fuit à Gentili Præſide propinatus.

Sedere autem ad dexteram meam, vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.

Ariani hoc Chriſti effato ſuo errori prætexuere potens & efficax ſuffragium, inde Deum Patrem adſtruentes eſſe ſuo Filio, id eſt Chriſto Domino potiorem. Sed fruſtra ſuis conuiciis inde petunt ſuffragium, cùm Chriſtus ſæpe ſæpius vt homo ſuo Patri deferat, cùm ſit ei in diuinitate eadem numero coæqualis. Chryſoſtomus occaſione loci huius in anfractus deuios abductus ait neminem fore voti compotem, quod expreſſere duo fratres, ambiendo ſedes, quæ à dextris & ſiniſtris Chriſti ſunt : *Nullus* (inquit) *à dextris, nullus à ſiniſtris eius ſedebit; inacceſſibilis quippe ſedes eſt illa, non hominibus ſolùm, ſed Angelis, Archangelis, cæteriſque virtutibus, quod quaſi præcipuum vnigeniti priuilegium Paulus poſuit, dicens : Ad quem autem Angelorum dixit vnquam : Sede à dextris meis.* Sed pace viri tanti dixerim, ſenſus ille procul eſt ab intento Chriſti, qui vt dixit eſſe ſedes illas dandas eis, quibus à Patre ſunt paratæ, notat ad has poſſe ſedes opitulante Dei gratia deueniri. Quod ergo ſuum Chriſtus ait non eſſe dare ſedes has optatas ſed Patris, inſinuat, præmia æterna gratis non dari, ſed merito, vt & corona in agone ſine delectu nemini decernitur, ſed à Præfecto datur expenſis meritis athletarum.

Regnum cœlorum merita præſupponit.

Hunc eſſe verum & germanum ſenſum à Chriſto intentum, eruditè docet Hieronymus hoc tenore : *Regnum cælorum non eſt dantis, ſed accipientis. Non eſt enim acceptio perſonarum apud Deum : ſed quicumque talem ſe præbuerit vt regno cælorum dignus fiat: hic accipiet quod non perſonæ ſed vitæ paratum eſt. Si itaque tales eſtis, qui conſequamini regnum cælorum, quod Pater meus triumphantibus & victoribus præparauit : vos quoque accipietis illud.* Concordat Euthymius ita fatus : *Quomodo, qui omnipotens eſt, ad hanc ſeſſionem dandam redditur impotens? Quod dixit, Non eſt meum; non eſt impotentia ſed iuſtitia. Nam quia gratis ſibi dari primatum petebant : Non eſt, inquit, meum dare gratis primatum, ſiue primam ſedem : id ſiquidem ſignificat, dare: iuſtus enim ſum, non perſonarum acceptor : ſed hoc, ait, eſt illorum, quibus paratum eſt à Patre meo. Paratum eſt autem iis, qui digni ſunt vt hoc conſequantur. Non enim ſola mihi cede communicare primam ſedem conciliat: ſed primas omnium ferre etiam in cæteris virtutibus.* Collimat eò Cyrillus Alexandrin. lib. 10. Theſauri cap. 5.

Filios (inquit) *Zebedæi ad ſe vocat, nec acriter propter miſericordiam ſuam eos increpat, ne doloris magnitudine mœſtitiaque ſubmergeret : ſed dicit, non eſſe ſuum dare. Nec natura ſua impotentiam vt hæretici dicunt oſtendit : ſtultum enim omnino id dictum eſt, præſertim cùm iam præbuiſſe omnibus hoc inueniatur. Sed quoniam, inquit, iniuſtam petitis gratiam, quam me non decet vobis largiri, non eſt meum dare : iuſtus enim ſum iudex & honores ſingulis, quos per gratiam affero, quaſi debitos laboribus virtutibuſque ſuis diſtribuo. Ad hæc inani gloria moti, à dextris, & à ſiniſtris meis ſedere concupiſtis : id autem dare meum non eſt; non enim dabo morbum alicui, qui doceo, atque hortor, vt à morbo caueatis. Ita ergo id dicitur vt ſi ignis, refrigerari petenti ab ipſo, diceret : Non eſt meum dare tibi id, calefaciendi enim non frigefaciendi mihi natura ineſt. Sic Chriſtus quoque dicit : Iuſtus ſum munerum declarator in certaminibus poſitis, ac ideo non petentibus ſimpliciter largiri debeo, nec per iniuriam certantium omnium ad duos ſolùm honores traducere; ſed pro rebus ab vnoquoque geſtis quaſi debiti honores à me diſtribuendi ſunt. Illi ergo iure hoc accipient, quibus*

Regnū cœli quare ſuum non eſſe dare dixit Chriſtus.

à

à Patre meo (*qui per me, & in me omnia operatur*) *præparata hæc ſunt. Nemo hîc certè ſuſpicari debet, ideo à Patre honores præparatos dici, quia ipſe præſtare non poſſit: ſed propter diſpenſationem incarnationis, ſicut ab homine dicitur. Solet enim omnia quæ naturam hominis excedunt, Patri vt Deo attribuere. Nam cùm ipſe quoque Deus ſecundùm naturam ſit, atque vnum & idem cum Patre, omnia profectò poterit ſicut Deus.* Hæc Cyrillus.

Vna meum adhuc animum opportuna ſubit ratio, quare penes Patrem ſuum Chriſtus dixerit eſſe primas dare ſedes. Nempe typhum ſeu ſuperbiam filiorum Zebedæi carpens exemplo ſuo docuit eſſe fugienda nimis ardua & excelſa velut obnoxia lapſui: omnemque Deo gloriam eſſe ſicut rerum omnium Domino deferendam. Beda mihi in hac opinione faces prætendit, ſic prælucens: *Idem filius, & Deus, & homo eſt. Ideoque per Euangeliſtam ſuum aliquando ex voce diuinæ maieſtatis, qua æqualis eſt Patri, aliquando voce loquitur humanæ aſſumptionis, qua æqualis factus eſt nobis. In hac autem lectione, quia formam humilitatis erat præbiturus hominibus, cuncta maximè ex aſſumpti hominis natura loquitur. Nam & in principio, vt mater ad eum cum filiis petitura aduenit, quæſiuit ab illa quid vellet, interrogans quaſi homo, quaſi neſcius occultorum, quaſi ignarus futurorum, qui in æternitate diuinæ potentiæ omnia nouit antequam fiant. Et quia illa in precibus humanitatis eius, potius quàm diuinitatis memoriam prætulit, poſtulans ſedem filiis à dextris eius & ſiniſtris, qui in habitu corporeo dexteram habuit, & ſiniſtram: ſed in diuina maieſtate nulla membrorum eſt compoſitione formatus, conſequenter & ipſe tacita impaſſibilis gloriæ deitatis memoriam Paſſionis, quam humanitus erat ſuſcepturus, in medium protulit, atque hanc diſcipulis imitandam propoſuit, cùm deuotam eorum ſponſionem ſua etiam atteſtatione confirmaſſet, dicens: Calicem quidem meum bibetis, ſedere autem ad dexteram meam, & ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo. Ac ſi apertè diceret: Paſſionem quidem, quam ſecundùm carnem ſubeo, vos patiendo eſtis ſecuturi: ſed non eſt meum ſecundùm ipſam in qua patior humanæ fragilitatis ſubſtantiam, donorum cæleſtium vobis munera dare, quæ dignis quibuſque ad percipiendum ſunt parata à Patre, me pariter cum illo in diuinitate, cum illo parante ac dante: quia omnia quæcunque ille fecerit, hæc & ipſe per diuinitatem potentia ſimiliter facio.* Hactenus Euthymius. Congruit & Chriſti intento breuis expoſitio Auguſtini, ita inducentis Chriſtum Zebedæi filios alloquentem: *Non eſt meum dare vobis. Non eſt meum dare ſuperbis; hoc enim adhuc erant. Sed ſi vultis illud accipere, nolite eſſe quod eſtis. Aliis paratum eſt: & vos alij eſtote, & vobis paratum eſt. Quid eſt: alij eſtote? Priùs humiliamini, qui iam vultis exaltari.* Hæc ille in Pſal. 126.

Chriſtus vt homo Patri ſuo inferior.

Humilitas eſt regnum Dei.

VIII. Et audientes decem indignati ſunt de duobus fratribus.

Chriſtus duorum filiorum Zebedæi ſupplicatione matrem eorum audiit humili corporis inflexione ſua vota procul ab aliis Apoſtolis æquo ſuo, & propitio Domino referentem. Illa prudens ſubmiſſa voce preces fudit inſciis aliis Apoſtolis, eorum ſic declinare volens inuidiam. Sed Chriſtus duorum fratrum cenſurâ volens cauere ſuis omnibus diſcipulis, altiore tono fratres corripuit, & ita ſcelus quantulumcunque fuit cæteris innotuit. Vt namque ſedes audire primas Chriſto duos increpante fratres à Deo Patre dari, filios Zebedæi ambire primas has ſedes ſubitò coniecerunt. Ex hac autem ambitione liuor ſeſe cæteris affricuit: quippe pares iniquè ferunt, velle parem eminere ſuis ſupparibus. Sed dum inuidia perculit Apoſtolos malè affectos erga duos fratres, illi etiam eiuſdem contagij, ſcilicet occultæ ſuæ ſuperbiæ, præſtitere diues & euidens argumentum. Vt nondum copioſo ſuo influxu Spiritus Sanctus alluerat Apoſtolos, ita quidquid in hominum ſorte dolet, malè afficiebat Apoſtolos. Sed vbi Spiritus Sanctus in eos influxit, gratiæ comites huius illapſus inſtruxere viros hos à Deo electos virtutibus idoneis eorum ſtatui, & omnia prorſus vitia decoxerunt.

Accipe conſonum Chryſoſtomum hom. 66. in Matth. *Donec Chriſti ſententiâ præferri eos videbant, non indignabantur: ſed reuerentiâ magiſtri, etiamſi ſecum mouerentur, atque dolerent, amabant, atque honorabant, nec indignationem ſuam palàm facere audebant. Similiter autem ad Petrum commoti, quando ab eo fuerat data didrachma, non patefecerunt moleſtiam ſuam, ſed ſolùm quis maior eorum eſſet interrogarunt. Poſtquam verò ipſos diſcipulos ſupplicando petere viderunt, indignantur, neque tunc ſtatim quando petendum illi acceſſerunt, ſed quando increpatos à Chriſto, primumque locum, niſi ſeipſos dignos eo præbeant, negatum ſibi cognouerunt. Perſpicis quomodo imperfectiores adhuc erant, & duo aduerſus decem primò eripere conſeſſum conabantur, & decem inuidentes duobus indignabantur. Verùm poſt aduentum Spiritus Sancti eos conſidera, & videbis omnibus his paſſionibus ſuperiores. Audias igitur quomodo ipſe ille Ioannes, qui modo hæc à Chriſto petebat, primis honoribus Petro cedat, tum concionanti, tum mirabilia facienti, vt Actus Apoſtolorum teſtantur: nec latere patiatur Petri virtutes, ſed & confeſſionem prædicat, & ingreſſum eius in monumentum non tacet, cæteriſque in omnibus ſibi anteponit* Quando tyro fuit Apoſtolorum cœtus impegit, ſed poſtea ad grandia aſſurrexit cœlitus eruditus.

IX. Iesvs autem vocauit eos ad ſe.

Hoc textu liquet fuiſſe parum diſſitos à Chriſto ſimul & duobus fratribus alios Apoſtolos. Tanta fuit intercapedo loci, quanta poteſt ſufficere, vt colloquentis vox altior audiatur. Chriſtus qui aliàs mare furens voce ſua compeſcuit, eadem illa voce motus compoſuit, qui Apoſtolos in ſenſa varia diſtraxerant. Accipe denuo Chryſoſtomum: *Conturbatos* (inquit) *atque commotos antequam verba ſecum hac de re faceret, tum ipſa vocatione tum quoniam propius eos attraxit ſummopere mitigauit. A communitate namque cæterorum duo illi ſe diſiunxerunt,*

Chriſti verba ſedãt eos qui turbãtur.

Digitized by Google

xerunt. & propius Chriſtum ſtantes, priuatim loquebantur. Aduocauit ergo etiam alios prope ſeipſum, vt ad ea, quæ diximus, etiam ipſi occultiùs dicta ederent, & vtrorumque paſſionem ſedaret. Qua verò ratione feros eorum motus & animos inflexit ad quietem, audi ex ſerie contextus.

Scitis quia principes Gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos.

Ex variis linguis. Nota vocem, *eorum* non referri ad dictionem, *Gentium*, Latinè ſumptam, quia tunc dicendum fuiſſet, earum, & non, eorum: ſed interpretem aſpexiſſe vocem Græcam αὐτῶν, quæ eſt neutrius generis, vti vox, *eorum*, eſt hoc loco nomen Græcum αὐτῶν indigitans, quod ſæpe phraſis facit Latina, voces Græcas eodem quo ſunt genere referendo. Chriſtus hîc antitheſim facit Prælatorum Eccleſiæ, atque Regum ſeu Principum illius ſæculi, quo initiauit Apoſtolos. Illo æuo clauum Imperij moderabatur impius atque ferox Princeps Tiberius Cæſar, cuius & truces ſpiritus ebiberant Præſides in varias orbis oras eius nomine deſignati. Vt inhumanus erat ille modus, quo ſuas in orbe vices obibant hi Principes & Præfecti, Chriſtus eorum traducit ſuperbiam atque dirum deteſtatur ingenium, vt ex aduerſo mites & humiles inſpiret ſpiritus Apoſtolis, quos in Prælatos euexerat, & à quorum mente mali huius, id eſt ſuperbiæ, ſatagebat omnes ſurculos extirpare. Gentilis huius dominij faſtum & pompam Græca benè exprimunt verbo compoſito *κατακυριεύουσιν*, quod plus eſt quàm verbum ſimplex *κυριεύουσιν, dominantur*. Adiiciunt & verbum *κατεξουσιάζουσιν*, quod plus eſt, quàm *ἐξουσιάζειν, poteſtatem exercent*. Syrus interpres vtitur verbo שלט *ſchelat*, quod Hebræis, Syris, & Chaldæis perinde eſt ac poteſtatem vſurpare, cuius exercitium, tyrannis eſt. Et vox illa magis Chaldæa, quàm Hebræa, notans imperium & equidem hoc ſuperbum. In hac ſignificatione viget hodie apud Turcas hæc dictio: namque fluit inde nomen שלטן *ſultan*, quod ſignificat tyrannum, & virgam: Etenim apud Turcas, ille penes quem eſt ſumma rerum, vt in ferrea virga regit, habetque ſuos omnes ſubditos, cuiuſcumque ſortis eſſe queant, vt vilia mancipia, ſic proinde durus atque ferus eſt ille reapſe, ſicut & nomine principatus.

Regimen Gentium eſt faſtuoſum.

Ex SS. Patribus. Humilitate vera gloria acquiritur. Cùm ergo ſuæ Eccleſiæ præpoſitos Chriſtus eſſe velit oppoſitos ex diametro præfectis Gentilium, quos turgidos & inflatos ſuperbia reddidit ingloriоs, execratione caput eorum damnans, hoc intendit, vt humilitate ſuos omnes antecedat fratres quiſquis dignitate volet cæteris omnibus eminere. Ita Euthymius in hunc locum ſcribens: *Cognito* (inquit) *quod hoc fine duo illi petierant primatum, vt cæterorum, haberent principatum: hoc intentum carpit, quaſi à Gentibus ſumptum. Principes, inquit, Gentium, & qui magni ſunt inter illas, dominantur, & poteſtatem exercent in alios. Non autem ita erit inter vos, qui mei eſtis. Poteſtatem in alios exercere, Gentium eſt: ego vero legem vobis ſtatuo parandi principatus à miniſtrando aliis, eiſque ſeruiendo. Qui enim hoc facit, illum ego magnum ac primum declaro, & hic apud me primatum habebit.* Accipe liquidiùs à Chriſto qualis eſſe debet indoles hominũ, qui in Eccleſiæ præfectura volunt cæteros anteire. Sic ille verũ Dominus ſuos inſtituit.

X. Non ita erit inter vos: ſed quicumque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter.

Chriſtus hoc præcepto docet debere procul eſſe ab Eccleſiæ præfectura omneo etiam pompæ, & faſtus: Namque ſuos omnes vicarios, id eſt Prælatos Eccleſiæ, miniſtros nuncupat, non dominos, vt omnem iactantiam, & ſpeciem arrogantiæ hoc humili nomine condemnaret. Etenim vnde poteſt aſſurgere & gloriari ille, cuius officium eſt miniſterium. Inſanus eſt profectò parumque cauet ille ſibi, qui vnde magis deprimi debet, attollitur. In hoc autem diſcrimen incurrit ille, cui aliis miniſtrare typhum inſinuat, id eſt, inſanit ille, cui humilitatis officium, ſuperbiæ ſuggerit argumentum. Eſſe miniſtros omnes eos qui præſunt in Eccleſia, luculenter ait auctor operis imperfecti hom. 35. in Matth. Sic ille ſpatiatur: Chriſtus fructum humilitatis terreſtris poſuit primatum cœleſtem: & primatus terreſtris fructum poſuit confuſionem cœleſtem. Quicumque ergo deſiderat primatum cœleſtem, ſequatur humilitatem terreſtrem: quicumque autem deſiderat primatum in terra, inueniet confuſionem in cœlo: vt iam inter ſeruos Chriſti non ſit de primatu certamen: nec feſtinet vnuſquiſque eorum, quomodo aliis maior appareat, ſed quomodo omnibus inferior videatur: quoniam non qui maior in honore, ille eſt iuſtior, ſed qui iuſtior fuerit, ille eſt maior. Conuerſatio ergo melior eſt deſideranda, non dignior gradus.

Volens certò Dominus, & duorum fratrum ambitionem extinguere, & decem diſcipulorum inuidiam, introduxit differentiam inter Principes mundiales, & Eccleſiaſticos: oſtendens quia primatus in Chriſto, nec ab aliquo appetendus eſt non habente, nec alteri inuidendus eſt habenti: quoniam Principes mundi ideo fiunt, vt dominentur minoribus ſuis, ſeruos efficiant eos, & ſpolient, & comedant, & vſque ad mortem abutantur vita eorum ad ſuas vtilitates, & gloriam. Principes autem Eccleſiæ fiunt, vt ſeruiant minoribus ſuis, & miniſtrent eis, vt acceperunt à Chriſto, & ſuas vtilitates negligant, & illorum procurent: vt ſi opus fuerit neque mori recuſent pro ſalute inferiorum ſuorum, ſicut Apoſtolus dicit 2. Cor. 12. Ego autem impendar, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris. Si hæc ergo ita ſe habent, ſæcularem quidem primatum deſiderare etſi ratio non eſt, vel cauſa eſt: quia ſi iuſtum non eſt, vel vtile eſt. Primatum autem Eccleſiaſticum concupiſcere, neque ratio eſt, neque cauſa: quia neque iuſtum eſt, neque vtile. Quis enim ſapiens vltro ſe ſubiicere feſtinat ſeruituti, labori, dolori, & quod maius eſt periculo tali, vt det rationem pro omni Eccleſia apud iuſtum iudicem, niſi fortè, qui nec credit iudicium Dei, nec timet vbi abutens primatu ſuo Eccleſiaſtico ſæculariter conuertat eum in ſæcularem? Sed ne fortè, qui talis eſt, in appetendo Primatum, profectum pietatis prætendat, dico: Nunquid qui ordine prior eſt, iam & meritis eſt melior? Quòd autem in hoc ſæculo differentia dignitatis

Prælatura eſt ſeruitus.

ſacta

facta eſt intet ſanctos, dignitatis dico, non ſanctitatis, vt alter quidem ſit Apoſtolus, alter autem Epiſcopus, vel miniſter, vel laicus, contumacia carnis coëgit, vt petuerſitas mundi, & occulta operatio inimici coërceatut: quoniam diabolus alios in laſciuiam, alios in iram, alios in ſuperbiam excitat: niſi ergo ſint, quos timeant, ſoluitur diſciplina. Hæc ille, docens, præfectutas Eccleſiæ humilitatis poſcere profeſſores.

Praelatura quare ſit ſeruitus.

Ruſſus ille probat, ea quæ credimus eſſe munia ſumma, nihil habere niſi miniſterium: Honores (inquit) in Chriſto prima quidem facie videntur honores, reuera autem non ſunt honores diuerſi, ſed diuerſa miniſteria. Vt puta, honor oculi videtur, quia illuminat totum corpus: ſed ipſe honor illuminandi non eſt ei honor, ſed miniſterium eius. Et pedum humilitas eſſe videtur, quia baiulant corpus: ſed ipſa humilitas baiulationis non eſt contemptio, ſed miniſterium eius. Propterea dominus corporis, ſcilicet homo, nec oculum ſuum amplius honorat, quàm pedem nec pedem magis contemnit, quàm oculum: quia nec oculus pro aliquo ſuo merito honoratus eſt, vt oculus ſit, ſed ad hoc miniſterium creatus eſt: nec pes pro ſua culpa contemptus eſt, vt ſit pes ſed ad hoc miniſterium eſt creatus. Propterea vnumquodque membrorum nil minus ſe habere intelligens ſecundùm miniſterium, ad quod eſt creatum, nec amplius: nec inuidet alteri membro, quaſi plus habenti, nec ſpernit alterum membrum, quaſi minus habens. Sic eſt intet & Sanctos, vniuſcuiuſque Sancti honos, non eſt honor eius, ſed actus ipſius. Vt puta Apoſtoli, Apoſtolatus putatur à nobis eſſe honor Apoſtoli ipſius, verùm autem non eſt honor eius, ſed miniſterium eius, Vnde Paulus de Apoſtolatu ſuo dicebat: Si euangelizem, non eſt mihi gloria, neceſſitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi ſi non euangelizauero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt. Similiter, & diaconatus. Diaconi contemptibilitas videtur à nobis. Verè autem non eſt contemptibilitas eius, ſed actus ipſius. Propter quod Deus nec Apoſtolum amplius diligit, quàm diaconum, quia Apoſtolus eſt: nec diaconum minus, quàm Apoſtolum, quis diaconus eſt: quia nec Apoſtolus pro merito ſuo antecedenti honoratus eſt, vt eſſet Apoſtolus: ſed ad hoc miniſterium aptus eſt iudicatus ſecundum motum animæ ſuæ. Propter quod neque Apoſtolus laudem habebit apud Deum, quia Apoſtolus fuit, ſed ſi opus Apoſtolatus ſui benè impleuit: neque diaconus exprobrandus eſt, quia diaconus fuit, ſed ſi opus ſuum neglexit. In nullo ergo hominis eſt honor, niſi in quo benè impleuit opus ſuum: & nulla eius contemptio eſt, niſi in quo neglexit proprium opus. Vnde ſicut pes libenter ſeruit oculo, quaſi ſibi ſeruienti, ſciens quia niſi oculus ſuo miniſterio fuerit vſus, nec ipſe ſuo poterit vti: & oculus libenter ſeruit pedi, quaſi ſibi ſeruienti, ſciens quia niſi pes ſuo officio fuerit vſus, nec ipſe ſuo poterit vti. Sic & Sancti debent eſſe ſibi inuicem ſubiecti, vt minor maiori non inuideat, quaſi maiori: ſed libenter ei obſequatur, quaſi ſibi ſeruienti in eo ipſo, quòd maior eſt: & maior non contemnat minorem, quia maior eo eſt, ſed libenter ei obſequatur, quaſi ſibi ſeruienti. Hactenus auctor ille, benè mentem Chriſti aſſecutus. Quippe tota laus Præfecturæ ſita eſt in congruo eius exercitio. At præcipua functio Prælatorum eſt animarum cura, cui ſi incumbit vti par eſt, haudquaquam inde magis aſſurget vt ſuperbus, ſed vt miniſter omnium deorſum potius inflectetur.

Prælatura in quo ſita ſit.

Non eſt hîc tacitus prætereundus Chryſoſtomus, ita fatus hom. 66. in Matthæum, Chriſtus (inquit) Gentium moris eſſe oſtendit, prima quæque appetere. Tyrannica enim hæc paſſio eſt, & nonnunquam eximios etiam viros perturbat: quapropter cùm vehementiore caſtigatione indigent, acriùs etiam ipſe inſurgit comparatione Gentium ægrotantem ipſarum animum retinens. Ita horum quidem inuidiam, illorum verò arrogantiam ſuccidit: quaſi magna voce dicens: Nolite tanquam contempti commoueri. Nam qui Primatum quærunt, ſibi ipſis dedecori ſunt, ignorantes hoc pacto ſe in infima detrudere. Non enim externis ſimilia noſtra ſunt: nam apud Gentes, qui Principes ſunt, ipſi dominantur: apud me autem qui vltimus eſt, is ſumma tenet. Hæc ne ſine cauſa dicta putetis, ex factis dictiſque meis facilè comprobantur. Plus enim factum eſſe à me, quàm dictum videtis. Ita Chryſoſtomus, qui vt Chriſtum induxit ſolicitantem homines ad humilia ſectanda, de ſuo abundante penu; ſic ſuperbia vellicante prurientes animos ad humilitatis cultum acriter adhortatur: Si (inquit) voluerimus magni ac mirabiles videri, non modò tales non erimus, verùm etiam cæteris omnibus abiectiores erimus. Perpendis, quomodo vbique ita eos hortatur, vt quod petunt, ex contrariis inuenturos oſtendat. Cuius enim rei gratiâ coram hominibus tua erogas pauperibus, inquit? Nonne vt magnâ gloriâ fruaris? Noli ergo ita id facere, & permanentem gloriam conſequeris. Quam autem ob rem pecuniam accumulas? Nonne vt locuples euadas? Noli ergo pecuniam conſeruare, & veris diuitiis potieris. Primatus, & præfecturas deſideras? vt cæteris ſcilicet præſtes. Vltimum igitur ordinem eligito, & tunc primum obtinebis locum. Quare ſi magnus vis fore, hæc ipſa contemne, & eris profectò magnus. Illud enim, quod tu maximum putas, minimum omnium eſt.

Gloria vera quænam ſit.

Gentium autem idcirco mentionem fecit, vt ea ratione opprobrij plenam & deteſtabilem hanc rem eſſe oſtendat. Qui enim ſibi nil arrogat, is verè humilis eſt, is ad veræ ſublimitatis cacumen volauit: quæ non appellatione ſolùm ac nomine, ſed re ipſa ſublimitas eſt. Externa quidem celſitudo, neceſſitatis atque timoris eſt: hæc verò interior, atque noſtra, celſitudini diuinæ ſimilis eſſe cognoſcitur. Quare, qui apud nos magnus eſt, etiam ſi nemo ipſum huiuſmodi eſſe dicat, verè tamen magnus eſt: ſicut è contrà ſuperbus, quem omnes admirantur, & colunt, omnium humillimus reperitur: & ille quidem honor, cùm à coactis tribuatur, facilè diſperit: hic verò, quoniam ex honorantium animo proficiſcitur, ſtabilis permanet. Hac ratione ſanctos viros maximè admiramur, qui, quò cæteris erant excellentiores, eò humiliores ſeipſos ducebant, qui ad hunc vſque diem in ſublimitate ſua perſeuerant, cùm nec mors quidem ipſa magnitudinem eorum deprimere potuerit. Et, ſi vultis, ratiocinando etiam illud

inueſtige

inueſtigemus.' Sublimis quidem homo eſſe dicitur, aut proceritate corporis huius, aut quia in editiore loco ſit locatus: humilis autem, qui

Superbus eſt contemptibilis.

huic contrarius eſt. Attende igitur, & videbis nihil humilitate altius, nihil arrogantia depreſſius. Nam arrogans quidem atque ſuperbus maiorem ſe cæteris arbitratur, & neminem ſe eſſe dignum affirmat. Nec ita magno quiſquam poterit honore ipſum afficere, quin cupiditate maiori agitatus, parum ſibi collatum arbitretur. Cumque laudem ab hominibus quærat, ſpernit eos, atque contemnit: quæ res adeò expers rationis eſt, vt ænigmati ſimillima ſit: quos enim deſpicit, ab his hominibus gloriam, quaſi debitam flagitat. Perſpicis quomodo qui ſe altius recipit, is humi affixus iacet. Nam quòd abiectos cæteros homines eſſe putet, à vocabulo ipſo manifeſtum eſt: hoc enim arrogantiam, atque inſolentiam dicimus.

Si ergo ita cæteros ſpernis, cur adulationibus laudem ab illis aucuparis? Cur tantam tecum turbam hominum circumducis? Vidiſti reipſa humilem homunculum, atque ſupinum caducis omnino rebus ſubnixum: Age iam è contrario qualis verè ſublimis ſit, conſideremus. Hic certè non ignorat quantùm & quid homo ſit, hic rectè intellexit magnum eum eſſe hominem, qui cùm omnium minimus ſit, minimum quoque ſe putat. Quocirca quantumcunque ſibi honoris tribueris maximum arbitratur. Conſtans igitur eſt, atque ſibi ipſi conueniens, nec modò hoc, modò illud ſequitur: ſed quos excelſos putat, ab iis etiamſi parum honoris nanciſcatur, ſummopere propter celſitudinem illorum honorari ſe putat. Inſolens autem puſillos eos arbitratur, qui eum honorant, ſed laudari ab *illis*, ſingularem om-

Humilitatis encomia.

nino rem arbitratur. Humilis rurſum à nulla ægritudine capitur, non perturbatur, nulla cupiditate gloriæ vexatur, non vincitur liuore. Quid igitur ſublimius animo harum perturbationum experte? At verò arrogans, atque inſolens ceu vermis in ſtercore, ſic in his paſſionibus inuoluitur ſemper. Nam & inuidia, & ira, & inanis gloria, vehementer animum illius exagitant. Vter igitur excelſus, atque ſublimis eſt: qui his paſſionibus ſeruiliter preſſus, quaſi ei dominentur, expaueſcit: an qui ſic ſuperior eſt, vt nullo modo ab his capi poſſe videatur? Quamnam autem altiùs tu volare opinaris? Vtrum eam, quæ cùm per aëra feratur, arundines aucupis, atque retia non formidat: an eam, quæ vel ſine arundine, aut viſco quia ſerpit humi potius, quàm volat, manibus facilè capitur? Huiuſmodi certè inſoleus eſt animus, qui cùm humi ſerpat, in omnem laqueum incidit: quod etiam à nequiſſimo illo dæmone colligere poſſumus, qui propter arrogantiam in profundum depulſus eſt: homo autem, quamuis corporeus ſit, tamen ſi humilitate polleat, ita illum excedit, vt ſub calce hominis ille iaceat.

Præterea quemnam deiectum, atque infirmum putabimus: vtrum eum, cui Deus patrocinatur, an eum, quem Deus impugnat? Audias quid Scriptura de vtroque clamet. Superbis, inquit, Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam, Iacobi 4. illud autem abs te quæ-

tam quemnam arbitraris ſuperiorem: ſacrumne virum, à quo grata Deo quotidie ſacrificia offeruntur, an eum, qui nullam apud Deum fiduciam habet? Et quas, inquies, humilis hoſtias offert? Dauid audias: Sacrificium, inquit, Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Vidiſti quàm humilis ſit mundus, videas & inſolentis impuriſſimas ſordes. Impurus apud Deum omnis immundo corde. At in altero Deus ipſe requieſcit. Iſa. 66. Super quem, ait, reſpiciam, quàm ſuper mitem, & quietum, & trementem ſermones meos? Alter autem cum diabolo humi traditur: inflatus enim diaboli ſupplicia ſuſtinet. Ne fortè inflatus, Paulus inquit, in iudicium incidat diaboli. Quodque mirabile eſt, contrarium ſemper quàm optat eum perſequitur. Nam cùm cæteros contemnat, vt maiori dignus honore videatur, maximè omnium deſpicitur ipſe. Ridiculi enim & omnium inimici ſunt, qui ira, & inuidia facilè capiuntur, quæ ſuperbiæ comites ſunt: quare neſcio ſi quid peius excogitari poſſit, extremitas enim malorum, hæc eſt. Humilibus verò,

Humilitas honorata.

quid iucundius? quid beatius? qui cùm Deo gratiſſimi ſint, non paruam etiam ab hominibus quam non quærunt gloriam reperire ſolent. Nempe ab hominibus, quaſi parentes coluntur, quaſi fratres amantur, quaſi propria membra fouentur.

Amplectamur igitur humilitatem, ſi ſublimes fieri deſideramus, præſertim cùm videamus ab inſolentia deiici homines. Hæc enim ad barathrum detruſit Pharaonem: neſcire namque ſe Dominum dicebat, & ſoricibus, & ranis, ac muſcis deterior effectus eſt: poſtremò cum ipſis armis & equis ſubmerſus fuit. Abraham verò è contrario: Ego ſum terra, & cinis prædicabat: propterea, & multa Barbarorum millia vicit, & cùm in medium Ægyptiorum incidiſſet, maiori cum triumpho euaſit, cui virtuti ſemper inhærens ſublimior in dies reddebatur, imò verò ſublimior quotidie fit, cùm eius laudes vbique decantantur. Pharao autem, & terra, & cinis, & ſiquid humilius excogitari poteſt factus co-

Superbiæ punitio.

gnoſcitur. Nihil certè Deus magis quàm arrogantiam auerſatur. Quid enim non fecit, vt hanc paſſionem deſtruat? Hac enim de cauſa mortales facti, in dolore, ac luctu viuimus. Ideo in continuo labore, atque ſudore, & affligenti operatione conſtituti ſumus. Arrogantia enim primus homo, cùm æqualitatem Dei ſperaſſet, deliquit, & ita non ſolùm, quò optauerat, non aſcendit, verùm etiam à ſublimitate propria decidit. Hoc nempe ſuperbiæ opus eſt, vt non modò nihil bonis afferat, ſed etiam quæ habemus corrumpat: è contra verò humilitas facit. Nam & ea, quæ nobis adſunt bona conſeruat, & quæ non habemus facilè adiicit. Hanc igitur admiremur, hanc ſequamur. Hactenus Chryſoſtomus quem eſtò latè diſcurrentem, non laudaſſe piget: Quippe totus hic diſcurſus eruditè probat intentum Chriſti ſuadentis eos eſſe procul à ſincera gloria, qui profiteri humilitatem Chriſtianam in hoc ſæculo dedignantur.

XI. Et quicumque voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus.

Aliquid humilius profectò ſonat voce ſerui quàm miniſtri; vt & Græcis δοῦλος, eſt quidpiam abiectius, quàm διάκονος. Quiſqois enim ſeruus eſt, hic miniſtrare debet: ſed ſeruos non eſt omnis qui miniſtrat: namque ſui iuris eſſe nequit ſeruus vt ſeruus eſt; at ſecus eſſe poteſt Domious eius cui miniſtrat ille qui Chriſti amore vices obit miniſtri: vt quando Reges lauant pedes pauperum, Chriſti humilitatem illo pietatis obſequio graphicè referentes. Huic Domini effato ſuum aſſenſum præbuit ad literam ſtupendo exemplo pius ille pater pauperum Paulinus Nolæ Epiſcopus, qui vt filium viduæ pauperis eriperet ex vinculis, vltro ſuæ libertatis incurius in locum captiui filij ſuffectus eſt, & addictus proprio motu duræ & miſeræ ſeruituti. Etiam & is, qui in Prælatorum choro primas tenet ſummus Pootifex ſeruum ſeruorum Dei ſe nuncupat. Sed aduene, vocem hanc ſerui, ex Chriſti intento nihil libertati officere, quaſi verò Deus ſpoliare velit Chriſtianos omoi iure ſuo. Dum ergo monet eſſe primas cœli ſedes eorum, quibus ſeruire ſuis fratribus ioſederit, non ad ſeruitutem ingloriam ſolicitat auditores ſuos, ſed bis abiectis vtendo typis, hoc intendit, vt innoteſcat eis humilitatis indoles illis terminis explicata. Namque voces, miniſtrare, & ſeruire, quibus vtitur Chriſtus vt Apoſtolos initiet, ſonorè vetant alta ſapere, vt & hortantur ad ea omnia obſequia quæ conducunt ad ſalutem corporis & animæ procurandam.

Humilitatis quæ ſit indoles.

Siſtendus Origenes, opportunè logeos Prælatos incutios obedire ſacris his monitis, vtpote ſolicitos æmulari faſtum, atque ſuperbiam Principum Gentilium, à quorum ingenio diſtento nimis & elato ſuis Apoſtolis indixit Chriſtus Dominus abhorrendum. Sic ergo ſugillat eos Origenes decurrendo locum iſtum: *Principes Gentium non contenti tantùm regere ſuos ſubiectos, violenter eis dominari nituntur. Inter vos autem, qui eſtis mei, non erunt hæc. Ne fortè qui videntur habere aliquem in Eccleſia principatum dominentur fratribus propriis, vel poteſtatem in eos exerceant. Quoniam ſicut omnia carnalia ſunt in neceſſitate poſita, non in voluntate: ſpiritalia autem in voluntate, non in neceſſitate, ſic & qui Principes ſpirituales, principatus eorum in dilectione ſubiectorum debet eſſe poſitus, non in timore corporali. Sed & qui voluerit apud Patrem meum maior eſſe comparatione fratrum ſuorum, efficiatur miniſter eorum, quibus vult eſſe maior. Et qui principatum deſiderat Eccleſia, debet fieri omnium ſeruus in humilitate ſeruili, vt obſequatur in omnibus his, quæ pertinent ad ſalutem. Et hæc docet nos ſermo diuinus. Nos autem ſiue non intelligentes voluntatẽ diuinam poſitam in Scripturis, ſiue contemnentes talem commendationem Chriſti, tales ſumus, vt etiam malorum Principum mundi excedere ſuperbiam videamur: & non ſolùm quærimus ſicut Reges acies præcedentes, & terribiles nos, & acceſſu difficiles maximè pauperibus exhibemus & tales ſumus ad eos, qui nos interpellant, vt propter aliquid deprecentur, ſicut nec tyranni & crudeliores principibus mundialibus ad ſubiectos. Et eſt videre in quibuſdam Eccleſiis præcipuè ciuitatum maximarum Principes populi Chriſtiani nullam affabilitatem habentes, vel habere ad ſe permittentes, vt Apoſtolus quidem etiam dominis dat mandatum de ſeruis dicens: Domini quod iuſtum eſt & æquum præſtate ſeruis, ſcientes quoniam & vos Dominum habetis in cœlis. Decet autem & remittere minas. Epiſcopi autem crudeliter comminantur, aliquando quidem occaſione peccati, aliquando autem contemnentes pauperum curam, cùm ſit ſcriptum: Quantùm magnus es, tantùm humilia te, & inuenies gratiam coram Domino. Principes ergo gentium dominentur eis; Principes autem Eccleſiarum ſeruiant ſubditis.* Hactenus Origenes.

Prælatorum, & Principũ Gentilium differentia.

Illa tamen nuncopatio ſerui & miniſtri à Chriſto primæ ſedi affricta nihil omnino zelo detrahit, quo flagrare debent Prælati, quando malè ſe gerunt ſubditi eorum regimioi iuſto atque curæ profectò ſatis anxiæ commendati, correctio nimirum diſcreta qoadrat & titulo ſerui: quippe verè ſeruit & miniſtrat cenſura prudens, eſto malè ſibi conſcius homo peior quandoque fiat illo ſalutari obſequio. Namque tota mali labes à Prælato ſicut par eſt corrigente procul abeſt, ac proinde debet refundi io vitia delinquentis. Conſonat Origenes hoc effato zelum prouocans Prælatorum, ſiquando ſuæ ſalutis incurij ſubditi deuiatiot: *Non* (inquit) *iſta dicimus, vt inclinemus Eccleſiaſticum principatum. Eſt enim interdum quando ſecundùm vocem Apoſtolicam peccantes coram omnibus arguant, vt & cæteri metum habeant. Eſt aliquando vt vtens poteſtate ſua tradat peccantem Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluetur in die Domini noſtri Ieſu Chriſti. Corripiendi ſunt inquieti, conſolandi puſillanimes, ſuſtinendi infirmi, & ad omnes magnanimitas eſt habenda. Nulli malum pro malo reddendum, vt non exiſtimetur inimicus qui peccat, ſed corripiatur vt frater.* Hæc ille loco antea receoſito.

Prælati debent corrigere delinquentes.

XII. Sicut Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare.

Multum profectò valet ſermo potens, vt ille fuit Chriſti, cuius nec æmoli potuere vim, eſtò mali & perfidi, diffiteri. Attamen eloquio, atque benè ſuada lingua manus eſt fortior vt inducat homines ad conſenſum. Verba ſola parum proſuot, ſed praxi coëunte ſouns intentum ab auditore priùs pigro obſequium verba practica conſequuntur. Ne Chriſtus ergo ſuis diſcipulis videretur impoſuiſſe iugom immane velut humanis impar humeris, ipſe colla ſuo ſubdidit iugo? nempe plura fecit, quàm exegit; paſſus enim eſt duriora, quàm quæ propoſuit, vt quis ad primas quaſque ſedes regni cœlorum meritas euehatur. Vnde Hieronymus ait in gratiam Chriſti: *Sui proponit exemplum, vt ſi dicta parui penderent, erubeſcerent ad opera.* Vt de

præoſtenſo

præoſtenſo exemplo nobis cooſtet adæquatum ſit nec ne, debes lector meminiſſe, totam Euangelij quod expeodo ſummam eſſe penes duo capita, quorum primum eſt de calice Chriſti bibendo priuſquam qoiſque fiat cœli compos: alterum eſt debere fratrum ſuorum eſſe miniſtrum & ſeruum eum, quem primatus Eccleſiæ cupido tenet, ad quem inconſultâ humilitate perperam anhelatur.

Vita hæc tēpus eſt certaminis.

Circa primum aduerte, Chriſtum nuncupaſſe ſuom hunc calicem, quem ſuaſit: quippe prior ille bibit hunc calicem dilutum felle & aceto, ſuis vt Apoſtolis animos adiiceret: Erat enim periculū, oe ſi Chriſtus huius calicis hauſtu viam non feciſſet eis, propinando talem potum, acerbus ille calix tædium ingereret, ac proiode vitæ æternæ diſcrimine indubio, præſtitutum poculum bibere cunctarentur. Chryſoſtomus Chriſtum inducit ita ſuos alloquentem Apoſtolos hom. 66. in Matth. *Vos de honoribus & coronis cogitatis: ego verò de luctamine atque ſudore diſſero. Non præmiorum hoc tempus eſt, nec illa gloria mea modò apparebit, ſed bella, pericula, & necem præſens continet vita. Perſpice autem qualiter ipſo interrogationis modo, & hortatur, & allicit: non enim dixit: poteſtiſne veſtrum effundere ſanguinem? Sed quonam pacto poteſtis bibere calicem? deinde alliciens, inquit, quem ego bibiturus ſum, vt communicatione laborum cum ipſo promptiores redderentur.*

Ex SS. PATRIBVS. Calicē Paſſionis prior bibit Chriſtus.

Chriſtus iosinuare volens eſſe ſibi maximè cordi ſalutis humanæ curam, oon extremis tantùm labiis delibauit hunc calicem, ſed hauſit quicquid acerbum atque magis ingratum io illo fuit, ita cauens ægris hominibus, qui medici exemplo licèt ſani deglutiere potum, cuius ille fecit periculum, vt conſuleret animarum reduci ſanitati. Bernardus eò aſpexit ſerm. 11. ex paruis: *Ipſe* (inquit) *tanquam pius & laudabilis medicus priùs bibit potionem, quam parabat ſuis, id eſt Paſſionem & mortem ſuſtinuit, & ſic ſanitatem immortalitatis accepit & impaſſibilitatis, docens ſuos vt confidenter biberent potionem, quæ generat ſanitatem, & vitam.* Calicis voce duros agones intelligi, imò necem fortiter oppetitam Chriſti causâ, docet Cyprianus, qui inſtante perſecutione ſæua, in qua & ipſe pugil occubuit, Chriſtianos ad martyrium ſubeundum facta mentione ſacri calicis hortabatur. Sic ille lib. 4. epiſt. 6. *Grandior & ferocior pugna nunc imminet, ad quam virtute robuſta parare ſe debent milites Chriſti, conſiderantes idcirco ſe quotidie calicem ſanguinis Chriſti bibere, vt poſſint & ipſi propter Chriſtum ſanguinem fundere.*

Calicem veneni hauſit S. Ioannes.

Ioannes item & ipſe memor calicis Chriſti, lethale virus hauſit infuſom poculo ingrato ſibi Chriſti causâ ab infideli Præſide propinato. Ita S. Iſidorus cap. 74. de Patribus noui Teſtamenti. Huic & præierat Auguſtinus cap. 22. Soliloq. *Pro tua* (inquit) *dulcedine guſtanda veneni poculum intrepidus Ioannes potauit.* Vnde moris eſt Pictorum Ioannem prætenſo manu calice lineare.

Chriſtus vt calicem ærumnarum bibendo ſuis effectus eſt norma vitæ; ita primis & ſedibus cœli ſuos ſequaces aptauit eo planè modo quo aſcendit, id eſt, humilitatis obſequio, ſicut ait Apoſtolus Epheſ. 4. *Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ. Qui deſcendit ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cœlos.* Ne deuius ergo foret homo primas Eccleſiæ ambiendo ſedes, ait Chriſtus eſſe ſua ſectanda veſtigia, componendo vitam ad inſtar eius, quod perinde eſt ac ſi diceret vnicuique noſtrûm, Humiliare, vt poſtmodum exalteris. Ad hanc amuſſim ſe effinxit Chriſtus ipſe prior factus vt miniſter, & omoium ſeruus, cuius & imitator extitit Paulus, vt aduertit Chryſoſtomus homil. 40. in epiſt. 1. ad Corinthios: *Paulum* (inquit) *audi: Neceſſitatibus meis & eorum, qui mecum ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ. Ille orbis præceptor, & vir cœlis planè dignus, ſeruire mortalibus innumerabilibus veritus non eſt. Tu niſi multos poſt te ſeruorum greges trahas, turpe putas, haud videns hoc eſſe, quod te vehementer deturpat. Ad hoc manus atque pedes contulit Deus, ne ſeruis egeremus. Examina ſeruorum quid ſibi volunt.*

Chriſti exemplo Papa primas occupans in Eccleſia militante ſedes, nuncupat ſe ſeruum ſeruorum Dei, vt quo maior eſt in effectu, minor ſit in affectu, & quem dignitas ſupra caput omoium hominum extulit, humilitas infra pedes omnium hominum inclinet: namque verax eſt oraculum Chriſti, vt qui præeſſe volet aliis in hoc æuo, vitam humilem agat, & haoc habito mioiſtrantis. Audiendus iterum Origenes ita commentatus: *Eccleſiarum Principes, Principum mundi imitatores eſſe non debent, ſed imitari debent Chriſtum acceſſibilem, & mulieribus loquentem, & pueris manus imponentem, & diſcipulis ſuis pedes lauantem, atque tergentem, exemplum eis dantem, vt & ipſi ſimiliter faciant fratribus ſuis. Forſitan autem & quoniam Dominus conſtitutus ſeruiebat pro ſalute hominum generi noſtro, propterea dicitur formam ſerui ſuſcepiſſe, & humiliaſſe ſe vſque ad mortem, propter quod & Dominus eum ſuperexaltauit. Qui vult ergo exaltari, ſimilia faciat, exaltetur per ea: ſicut Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare. Nam etſi Angeli miniſtrauerunt ei, quando acceſſerunt, & miniſtrabant ei: etſi Martha miniſtrabat ei; tamen non ideo venit, vt ei miniſtretur, ſed vt miniſtret.* Quid cunctaris, ô ſuperbe, tuum ioclinare caput, teque totum humi deprimere, hoc recole quod altè ſonat ore Chryſoſtomi: *Quantumcunque te humiliaueris, non poteris tantùm deſcendere, quantùm Dominus tuus.* Concolor Hilarius compendiosè locum iſtum explicat hoc contextu: *Non præſumere aliquid honoris decet, ſed humilitatis operibus promoueri.*

Et dare animam ſuam, redemptionem pro multis.

Variant hoc loco Patres; qoippe volunt qoidam, Chriſtum dediſſe ſoam animam pro multis, ſed oon pro omnibus. Ita Hieronymus: *Non* (inquit) *dixit animam ſuam redemptionem dare pro omnibus, ſed pro multis, id eſt, pro his qui credere voluerint.* Vt ſententia illa nihil ſapiat exoticum, & deuium à fide, debet intelligi de redemptione quam Theologi nuncupant efficacem. Quippe ſolos fideles, hos ſcilicet,

Redemptio ad omnes homines ſe extendit.

licet, quos viua fides afficit, efficax redemptio complectitur. Primo tamen intuitu, quo ab æterno Deus hominem dignatus eſt, omnes homines ſine diſcrimine voluit eſſe participes gratiæ redemptionis, & ſic pro multis, perinde eſt ac pro omnibus, vt abundè liquet iſto Pauli effato 2. Corinth. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt: & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus: vt & qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit.* Vt concordant Apoſtoli, ita Ioannes & Paulo ſuum adiicit ſuffragium porrigendo Chriſti redemptionem ad omnes homines vſquequaque. Sic ille 1. epiſt. cap. 2. *Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris autem tantùm ſed etiam pro totius mundi.* Ne ergo tibi ſubrepat Chriſtum attendiſſe ſolos fideles, quando ſuum ſanguinem fudit. Illâ nimirum ſententiâ Chriſto nimis iniuriâ copioſa Paſſionis eius merita decurtantur. Itaque ſtandum eſt ſententiæ Euthymij: *Pro multis* (inquit) *dicit pro omnibus, frequenter enim ſcriptura multos dicit pro omnibus. Tradidit animam ſuam pro omnibus, omneſque redemit: quamquam multi ſua ſponte in ſeruitute remanſerunt.*

Ex variis Lingvis. Redemptio quid ſignificet.

Vox Syriaca & Chaldæa פורקנא *purkano* ſignificat liberationem, & ſalutem à verbo Hebræo פרק *parak*, id eſt, ſaluum fecit. Græca dictione magis de Chriſti intento liquet: quippe nomen λύτρον, eſt pretium quod pro redemptione captiui expenditur. Chriſtus ergo dicens ſe dediſſe ſuam animam redemptionem pro multis, hoc intendit vt ſciamus eum effudiſſe ſuum ſanguinem, imò vitam expendiſſe in ſalutis noſtræ pretium inſtaurandæ. Hallucinatur Origenes arbitratus fuiſſe ſolutum hoc pretium diabolo. Quaſi verò Deus Pater animam Chriſti voluerit eſſe vel momento vno penes diabolum. Sic delirat Origenes in hunc locum: *Qui dedit animam ſuam redemptionem pro multis? Nec enim conuenit dicere Deo. Nũ forte ergo maligno? Ille enim dominabatur nobis, donec daretur ei pro nobis redemptio anima Ieſu, decepto videlicet, & exiſtimanti, quia poſſit ei dominari, & non videnti quòd non poterit ſuſtinere in tenendo eam tormenta. Propter quod & mors putans ſe dominari ei, dominata non eſt, quoniam ſolus erat inter mortuos liber, & fortior omni poteſtate mortis, & vſque adeò fortior, vt & omnes ſequi ſe volentes, qui tenebantur à morte, liberaret à morte, nihil valente in eis poſtmodum morte: Omnis enim, qui ſequitur Ieſum, incomprehenſibilis eſt à morte. Data autem anima eius in redemptionem pro multis non manſit apud eum, cui fuerat data. Propter hoc dicit Propheta: Quoniam non derelinques animam meam in inferno.* Hæc ille malè de Chriſti anima hactenus ominatus.

Erroris anſa fuit Origeni opinio, qua deluſus ait redemptionis pretium diabolo dandum fuiſſe, quia concluſos detinebat homines peccatorum vinculis irretitos. Erit quæſtionis huius ſolutio liquidior ſi obſerues eum, qui eſt in omnibus creditoris oppreſſus eius ære, cui diluendo nequit ſufficere, quando trudit eum in carcerem apparitor, non debere ſuæ libertatis pretium præfecto carceris, aut lictori, ſed ei cuius auctoritate fuit carceri mancipatus. Cùm ergo Deum offenderint homines conſcij culpæ primi hominis Deo iniurij, ne vllam inde apud diabolum offenſam contraxerint, ad quid ei pretium? Reſtat ergo Dei ſolius fuiſſe nobis gratiam conciliandam, dato ei pretio noſtræ vindice libertatis. Soli quippe Deo facta fuit iniuria, cuius intuitu tota peſſum iuit natura, quo placato nece Chriſti, inuito & fremente licèt diabolo, diruta ſunt vincula captiuorum. Fuiſſe Deo perſolutum hoc pretium, & non dæmoni, paucis explicat Euthymius hoc diſcurſu: *Animam ſuam tradidit Patri; exclamauit enim moriens: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Atqui non à Patre, ſed à diabolo detinebamur. Aduertendum autem ad difficultatis ſolutionem, omnem redemptionem, ſiue pretium liberationis in aliis ſitam eſſe, aut venire in poteſtatem eius, qui aliquos retinet, eoſque, qui detinentur, per illius manum liberari. Pretium verò quod à Chriſto datum eſt, vtpote differenti modo, & omni alio pretio ſupernaturalius, liberauit ſanè eos, qui detinebantur: ipſum verò non venit in poteſtatem eius, qui illos retinebat, cùm illud non poſſet accipere. Patri autem hanc tradidit, vt animam Filij ſui: ideo etiam quaſi dato iam pretio, quamquam non potuerit illud tyrannus accipere, liberati ſunt qui detinebantur. Et quomodo tradidit animam ſuam redemptionem pro multis? Quia voluntariè ſeipſum in mortem obtulit pro libertate hominum; moriens enim tyrannum perdidit, tanquam occidentem illum, qui peccato carebat. Peccati ſiquidem mulcta eſt mors: ſolus autem Chriſtus peccatum non fecit.* Hæc ille velut Origenis ſententiam à veritate procul & deuiam explodendo.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ in gratiam Concionatorum ſubiiciuntur hîc compendioſè ſuis ex eodem Euangelio textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Ecce aſcendimus Ieroſolymam.

Matth. 20. INTENTVM homiliæ iſtius erit explicare Dei in humanis induſtriam, in demonſtranda via cæli, à qua deuij homines aberrarant.

Dicam primò, ſatum de terra primum hominem, ſcilicet Adam, terreſtres iniiſſe vias, quia nequibat eò contendere, vnde non proceſſerat: Chriſtus verò, quia deſurſum erat, vt probè viam callens, illâ ſuos ſequaces duxit inoffenſo pede in cœlum, quo tandem Chriſto Duce ſoſpites appulerunt.

Dicam ſecundò, viam illam eſſe ſpinis obſitam; quippe vepres, flagella, cruces paſſus eſt Chriſtus eâ viâ ſalebroſâ cœlum petens; ita docens, neminem prorſus ire cœlum verſus, quem ignauè piget generoſè ſequi Chriſtum dorſo prægrauato crucem alacri animo baiulantem.

Chriſtus Ieruſalem cæleſtis apprimè nobis iter aperuit.

In hæc verba:

Ecce aſcendimus Ieroſolymam.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, SS. PATRIBVS, PHILOSOPHIA, VARIIS HISTORIIS, VTROQVE IVRE, MEDICINA, ET SYMBOLIS.

1. Cor. 15. APoſtolo Paulo aſſertore: *Primus homo de terra, terrenus; ſecundus homo de cœlo, cæleſtis.* Ideoque primus homo, velut terræ memor, vnde ſatus erat, adhæſit ei, ferè rerum cœleſtium incurius; quanam namque via poſſet eò contendere, id eſt ad ſuperna vehi terrena mole quaſi oppreſſus homo penitus ignorabat. Itaque deuius ille primus homo, cœli à via aberrando, ſuam quoque prolem conſciam fecit erroris huius quem benè Vates regius agnouit orans hoc tenore: *Erraui ſicut ouis quæ periit, quære ſeruum tuum.* (Pſal. 118. Chriſtus viã cœli aperuit.) Exaudita fuit eius oratio quando Deus factus homo, ſuo exemplo ſtrauit iter ad cœlos, & eorum oſtia reſerauit. Quippe prior ille cœlos aſcendit, nec cuiquam quantumcunque pio & ſancto viro patuere fores regni cœleſtis ante Aſcenſionem Chriſti, ad quem pertinebat eò ire, vnde venit ille ſecundus homo de cœlo cœleſtis, qui multiplici modo nobis iter hoc cœleſte fecit peruium, ac proinde dedit ius ciuitatis Ieruſalem cœleſtis, à qua omnes homines exulabant.

Gentiles olim, quando via erat anceps, & dubia, ſtatuam Mercurij erexere, manu porrecta viam omnibus indicantem. Hunc veteres dixere Deum eloquentiæ. Reuera fuit potior atque nobis vtilior induſtria Chriſti in demonſtranda via cœli, vepribus & ſenticetis obſita. Primò doctoris egit partes eruditè docens qua ratione teri debeat illud iter, quo ad cœleſtem Ieruſalem itur. Doctoris idcirco nomen ille totum omnium Dominus vſurpauit. Vtraque voce, ducis ſcilicet, & doctoris, eum deſignat Iſaias hoc contextu: *Teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus.* Ipſe nomen doctoris iure ſibi attribuit ita loquens diſcipulis: *Vos vocatis me magiſter, & Domine, & benè dicitis; ſum etenim.* In docendo fuit ſedulus, atque ſagax: *Quotidie* (loquit) *apud vos ſedebam docens in templo.* Doctrina fuit & exemplis ſuffulta, quibus magiſtro fides præcipuè conciliatur. Vnde Lucas ita fatur: *Cœpit Ieſus facere, & docere.* Rurſus ita duos diſcipulos inducit loquentes de Chriſto: *Fuit vir propheta, potens in opere, & ſermone coram Deo, & omni populo.* (Chriſtus eſt hominum doctor. Iſa. 55. Ioan. 13. Matth. 26. Act. 1. Luc. 24.)

Operæpretium fuit Chriſtum docere viam illam cœli, & infundere gratiam neceſſariam, vt intellectus veritati præoſtenſæ ſuum præberet aſſenſum. Nempe ſuapte naturâ nequit homo ſui intellectus acie ea quæ ad gloriam æternam pertinent dogmata penetrare. Ita canon 4. Concilij Mileuitani definientis: *Eſſe donum Dei, ſcire quid facere debeamus, & diligere vt faciamus.* Rurſus in Concilio Arauſicano fuit ſic concluſum canone 22. *Nemo habet de ſuo* (Homo nequit lumine naturali cognoſcere ea quæ pertinent ad ſalutem æternam.)

ſue niſi mendacium, & peccatum. Si quis autem habet veritatem, & iuſtitiam, ab illo fonte eſt, quem debemus ſitire in hac eremo, vt ex eo quaſi guttis quibuſdam irrorati non deficiamus in via.

Ex SS. Patribus. Cogitatio omnis ad ſalutem pertinens eget ſpeciali Dei auxilio.

Auguſtinus huic ſententiæ ſuffragatur ita fatus epiſt. 105. ad Sixtum: *Nemo rectè ſapit, rectè intelligit, niſi acceperit Spiritum ſapientia, & intellectum conſily.* Et in epiſtola ad Paulinum verſando locum illum, vbi prodigus reſipiſcens ait: *Surgam & ibo ad patrem meum.* Hæc ſubiicit: *Quam cogitationem bonam, quando haberet? niſi illi illam in occulto pater miſericordiſſimus inſpiraſſet.* Liquidior eſt hic contextus huiuſce Patris lib. de prædeſtinatione Sanctorum cap. 2. *Commendans* (inquit) *Apoſtolus iſtam gratiam, qua non datur ſecundum aliqua merita, ſed efficit omnia merita. Non quia idonei ſumus, inquit, cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Quod ergo pertinet ad religionem atque pietatem, de qua loquebatur Apoſtolus: ſi non ſumus idonei cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis: profectò non ſumus idonei credere aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, quod ſine cogitatione non poſſumus; ſed ſufficientia noſtra, qua credere incipimus, ex Deo eſt.* Hæc ille.

Ex Theologia.

Rurſus illa Dei gratia neceſſaria pro adhibenda fide viam cœli demonſtranti, requiritur adhuc vt proſequamur iter cœlitus indicatum. Omnis autem gratia, quæ pertinet ad redemptionem animarum, dicitur gratia per Chriſtum homini conceſſa. Et hac mediante ſubit homo viam cœli, id eſt ad normam cœleſtis doctrinæ vitam componit, mandata Dei quantùm humana fragilitas patitur obſeruando.

Hominem non poſſe pedes eò inferre quò vocatur, id eſt eſſe ſupra naturę vires abſque Dei auxilio, ſpeciali, à Chriſto nobis promerito, inire viam cœli vacando bonis illis operibus, quibus obſtringuntur ij qui ſaluantur, ipſe Chriſtus ait, ita ſuos compellans diſcipulos: *Sine me nihil poteſtatis facere.* Quod perinde ſonat ac, abſque me præeunte & attrahente nemo poteſt inire viam cœli, congruis ad gloriam æternam actibus incumbendo. Conſtat idem ex Propheta, cuius voce Deus hoc confirmat iſto oraculo: *Dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri, & auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum, & Spiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis.* Quiſquis ergo terit iter cœli, ambulans in præceptis Dei, ille debet hunc decurſum in ſtadio mandatorum Dei, gratiæ illapſæ deſuper imputare.

Gratia Dei neceſſaria eſt vt mandata obſeruentur. *Ioan. 15. Ezech. 36.*

Ex SS. Patribus. Gratiæ expers homo eſt imbecilliſſ.

Auguſtinus neceſſitatis huius gratiæ diuinæ fuit propugnator acerrimus, argutè docens, hanc requiri, quia ſine ſpeciali auxilio Chriſti, eſſe nequit homo Dei mandatorum rigidus obſeruator. Sic ille libro de Spiritu & litera c. 19. *Concluſit Scriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Ex hac promiſſione, hoc eſt, ex Dei beneficio, ipſa lex impletur, ſine qua promiſſione præuaricatores facit, vel vſque ad effectum mali operis, ſi etiam repagula timoris concupiſcentiæ flamma tranſcenderit, vel certè ſola voluntate, ſi pœna timor ſuauitatem libidinis vicerit.* Et lib. 2. de peccatorum meritis, & remiſſione cap. 5. *Cùm* (inquit) *iubet Deus dicendo: Intelligite inſipientes in populis: & nos illi dicimus: Da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua: quid aliud illi dicimus, quàm, Da quod iubes? Cùm iubet dicendo: Facite iuſtitiam; noſque dicimus: Doce me iuſtificationes tuas, quid aliud dicimus, quàm, Da quod iubes?* Hactenus Auguſtinus.

Ex Theologia. *Coloſſ. 1. Epheſ. 1.*

Non poterant ſine Chriſto præeunte fores patere nobis Ieruſalem cœleſtis: nam debet præire caput membris, quando volunt ſeſe alicui inſinuare loco. Chriſtum verò caput noſtrum eſſe clamat omnis Theologia freta locis quamplurimis Scripturæ Sacræ, quibus hæc veritas affirmatur. Paulus hanc aſtruit hoc tenore: *Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ.* Et ad Epheſios: *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam.* Rurſus ad Romanos: *Quos præſciuit, & prædeſtinauit, conformes fieri imagini filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.*

Chriſtus caput eſt Eccleſiæ. Eccleſia quare ſit corpus.

Quare verò caput Eccleſiæ ſit & nuncupetur homo ille Dei Verbo vnitus, eruditè ſuo more docet apex Theologiæ Thomas 3. p. qu. 8. quando dicit Chriſtum eſſe caput Eccleſiæ eo propè modo quo Eccleſia ſancta ſibi nomen corporis vendicat. At ex Apoſtolo Paulo, ſicut humanum corpus coaleſcit ex pluribus membris diſſitis, actione, & figura; ita per analogiam quandam, multi diſtinctis officiis homines, qui in vna fide conueniunt, myſticum corpus Eccleſiæ componunt, & hoc Paulus eam nomine nuncupauit: *Sicut* (inquit) *in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra eundem actum non habent; ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto.* Cùm ergo nomen corporis congruat Eccleſiæ per quandam analogiam plurium fidelium ad diuerſa membra, quibus homo conſtat; ſic quoque caput Eccleſiæ Chriſtus erit. Illi quippe quadrant omnia, quæ ad rationem capitis exiguntur.

Rom. 12.

Chriſtus quare & quomodo ſit caput Eccleſiæ.

Itaque caput ea ratione nomen eſt officij Chriſti, qui dicitur caput Eccleſiæ ex analogia capitis in corpore naturali ſecundùm tria; ſcilicet ordinem, perfectionem, & virtutem. Primò caput elato ſitu cæteris eminet membris. Ita Chriſtus gratiæ dignitate prior eſt: nempe gradum gratiæ ſupremum obtinet, quo non homines tantùm omnes, ſed & ipſos etiam Angelos antecellit. Vnde Paulus ait, in hoc eſſe ſitam prædeſtinationis ſummam; ſcilicet vt Beati imagini Chriſti Domini conformentur: *Quos* (inquit) *præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.* Profectò iure nomen capitis Eccleſiæ, Chriſtus eo meretur intuitu, videlicet titulo dignitatis.

Chriſti prærogatiuæ ſupra fideles.

Rurſus perfectione caput excellit aliis omnibus membris: namque vigent ibi omnes ſenſus, quorum organa illic ſunt efficta. Quodque magis perfectionem capitis inſinuat, inde fluunt omnes animales ſpiritus, quorum obſequio quinque ſenſus agunt. Rurſus ibi præcipuè, vt è rationis arce ſuas principales exerit anima functiones Chriſtus ita dotes eminenter habet omnes, quæ influent, & influxere pias in quaſuis animas ſanctitate conſpicuas, vt paucis ait Auguſtinus epiſt. 57. ad Dardanum: *Sicut* (inquit) *in capite ſunt omnes ſenſus; ita in Chriſto omnes gratiæ.* Cùm ergo dona Dei, & gratiæ tot proſtent in Chriſto ſupra rerum omnium contextum, perfectionis huius ratione,

Digitized by Google

nione, caput Eccleſiæ meritò nuncupatur.

Virtute demum & actione caput aliis omnibus membris præſtat: eis enim tribuit abundè motum, & ſenſum, illa dirigendo prout intentioni congruit actioni. Quàm etiam aptè quadret Chriſto talis prærogatiua ſupra genus omnium planè rerum, quæ ſunt infra Deum, conſtat ex influxu gratiæ, quam ille ſuis membris, id eſt fidelibus omnibus, impertitur. Vt namque ſuprà dixi, gratiæ omnes quæ influunt in nos ve ſalutem, à Chriſto Domino deriuantur.

Quòd ſi quando Papa caput Eccleſiæ dicitur, diſpari ratione nomen hoc ſortitur: Influit enim Papa ſolùm in fideles, qui æuo ſuo viuunt: nam duntaxat eos dirigit & gubernat. At Chriſtus nobiliori modo caput eſt Eccleſiæ vniuerſalis, ſcilicet omnium fidelium, qui iam ſunt, erunt in poſterum, & qui aliàs extiterunt. Igitur operæpretium fuit eum Ieroſolymam aſcendere, & præire ſicut Eccleſiæ caput, vt ſternendo viam membris, fideles idem ſectarentur iter, & ſic æmulando vitam Chriſti, membra ſuo capiti necterentur.

Chriſtus eſt legiſlator. *Iſa. 33.* *Iſa. 38.*

Illa quoque via cœli demonſtrata nobis à Chriſto fuit, quando leges ſanxit, quæ obſeruatæ ſuos cultores euehunt in cœlum. Huius generis ſunt ſacramenta, quibus homo ſibi conciliare poteſt gratiam, quæ alarum inſtar eos in cœlum effert, quos inceſſit. Chriſtum idcirco vates Iſaias legiſlatorem nuncupat: *Dominus* (inquit) *legifer noſter.* Et ruſſus idem: *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Ieruſalem.* Hunc verſando locum Auguſtinus lib. 18. de ciuitate Dei, cap. 54. illum explicat de noua lege, quam Chriſtus daturus erat Ieroſolymis. Idem Propheta ſibi concolor affirmat eam legem hoc præſtare ſuis ſequacibus, videlicet vt ambulent in ſemitis Domini: *Venite* (inquit) *& aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias ſuas; & ambulabimus in ſemitis eius: quia de Sion exibis lex, & verbum Domini de Ieruſalem.* Nota, Vatem affirmare teri vias Domini, & doceri, quia de Sion exiuit lex; quaſi diceret: Obſeruare legem Chriſti, eſſe viâ rectâ cœlum conſcendere. Quiſquis ergo volet in montem Domini, id eſt, in cœleſtem Ieruſalem aſcendere, ille morem Chriſto gerat, & ita via Domini incedet, componendo vitam ad amuſſim Chriſtianæ legis, ambulando ſicut idem Chriſtus Dominus ambulauit.

Ibidem.

Mandata Dei ſunt via cœli.

Chriſtum voluiſſe totam Eccleſiam obſeruare leges, quas ipſe legiſlator inſtituit, vt earum obſequio fideles irent in cœleſtem Ieruſalem, clarè patet ex his, quæ vale dicens Apoſtolis iniunxit eis: *Docete* (inquit) *omnes gentes, baptizantes eos, &c. & docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis.* Alter item apprimè ſciens Chriſtum eſſe viam cœli, ab eo quæſiuit iter, quo poſſet eò contendere, Chriſtus ei indixit, vt viueret ex præſcripto legis: *Si vis* (inquit) *ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Vnde quia ille ſuo exemplo nobis deſignauit iter cœli, voluit & ipſe legem obſeruare, licet eſſet ſupra legem. Thomas enim 3. part. quæſt. 37. art. 4 Scitè docet, *Chriſtum, licèt non fuerit legi obnoxius, voluiſſe tamen onera legis ſubire, ad demonſtrandum humilitatis & obedientiæ exemplum.* Ita probi Imperatores olim voluere ſuam inſtituere vitam ex præſcripto legum, quæ quia decernunt non eſſe ratum teſtamentum imperfectum, noluere tali teſtamento dici & conſcribi hæredes, huiuſmodi hæreditatem adire conſtanti animo recuſantes.

Matth. 28. *Matth. 19.* Chriſtus olim legem obſeruauit.

Ex Ivre Civili. Imperator ſe legibus eſſe dicit obnoxium.

Alexander Imperator eo in argumento tulit eam legem, quæ tertia eſt tit. 23. lib. 6. codicis, cuius ecce ſonum: *Ex imperfecto teſtamento, nec Imperatorem hæreditatem vindicare poſſe, ſæpe conſtitutum eſt. Licèt enim lex imperij ſolennibus iuris Imperatorem ſoluerit: nihil tamen tam proprium imperij eſt, quàm legibus viuere.* Lege, Ex imperfecto, Codice de teſtamentis.

Ex Philosophia. Chriſtus propoſitus ad exemplū.

Ex Ariſtotele lib. 10. Metaphyſ. text. 7. Primum in vnoquoque genere eſt cauſa cæterorum, ſi non efficiens cauſa, ſaltem exemplaris ea cuncta mouens, & dirigens, quæ ſunt ſub illius genere conſtituta. Chriſtus idcirco volens aperire viam cœli ſe propoſuit in exemplum, obſeruando legem, & alia faciendo, quorum imitatione cœlum verſus itur. Nullos enim æterna corona manet præter eos, qui generoſo ſicut par eſt & infracto animo decertarint.

Ex Symbolis. Virtus gaudet certaminis.

Vnde quadrat huic gloriæ immarceſſibili ſymbolum ab academia Altorfina typis mandatum in libello ſymbolorum. Eſt depictus ibi Hercules cum centauro claua ſua armatus agens fortiter. Arcanum picturæ produnt iſtæ voces: GAVDET CERTAMINE VIRTVS. Nemo viam cœli inficiatur eſſe crebris difficultatibus obnoxiam; ſed victoria reportata parit gloriam æternam, & virtus ſiquando vera eſt & virilis, vacare nequit, manibus otio diſſolutis. Nam GAVDET CERTAMINE VIRTVS.

Chriſtus ærumnis meruit ſui corporis gloriam.

Qua potiſſimum virtute talem meruerit gloriam & coronam corpori ſuò Chriſtus ipſe ſuis diſcipulis inſinuat ita fatus: *Aſcendimus Ieroſolymam, & Filius hominis tradetur Principibus ſacerdotum & Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum.* Id eſt: Ego volo cœlum verſus ire, meo vt corpori conciliem gloriam omnimodam, qua non gaudet. Pontis inſtar erunt ærumnæ, cruces, & flagella, quibus ego tundar: eſt namque neceſſe pati, vt æterna gloria comparetur.

Sanguine effuſo ſui corporis gloriam meruit Chriſtus, vt qui Chriſtiano nomine cenſentur, non detrectent ſubire cruces, & dura pati, ſi conſortes eſſe velint Chriſti, qui in cœlo crucem cum æterna gloria commutauit. Paulus ea ſanguinis Chriſti meditatione ſuos diſcipulos excitabat ad omnia amara pati, ne degeneres eſſent ſymmyſtæ talis, & tanti magiſtri, cuius exempla debent ad patientiam languentes etiam & deiectos animos excitare. Præſtat Paulum audire, meam ſententiam opportunè ſuo calculo confirmantem: *Deponentes* (inquit) *omne pondus, & circumſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in auctorem fidei, & conſummatorem* IESVM, *qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta, atque in dextra ſedis Dei ſedet. Recogitate enim eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſum ſemetipſum contradictionem, vt ne fatigemini, animis veſtris deficientes. Nondum enim vſque ad ſanguinem reſtitiſtis aduerſus peccatum repugnantes.* Hæc ille, ſuo experimento ſciens, quale

Patientia in aduerſis conciliat gloriā. *Hebr. 12.*

robur ingerat ad virtutum praxim Paſſio Chtiſti ſæpe talis agonis æmulo animo tefricata.

Ex Variis Historiis.

Chriſtianus, eſt nomen excitans ad imitandum Chriſtum paſſum. Blandinæ virginis zelus erga fidē.

Imò ſolnm nomen Chriſtiani, quod vnctum ſignificat, admonere debet Cbriſtianos, eos athletas eſſe cedro dignos & corona, quibus repugnando ſuo ſudore vacat vngi, & inuodante ſanguine purpurati. Sancta Blandina virgo ditis ſuppliciis cruciata, fidem vt Chriſti deſereret, boe vnum in tormentis ait: *Chriſtiana ſum, nihil apud nos ſceleris admittitur.* Eodem Numine afflatus vnus diaconus Viennæ natus nomine Sanctus Religionis Chriſtianæ cauſâ ſæuè tortus, de nomine ſuo interrogatus ait: Chriſtianus ſum, nec torquentes eum aliam ab illo potuerunt extorquere vocem, vt ſcribit Euſebius lib. 5. cap. 1. Et reueranihil ad ſubeunda mala pro Chriſto magis acuit obtuſos animos, quàm patientis Chriſti Domini meminiſſe.

Etiam ſanguine effuſo ſibi comparauit opes, atque nomen magnnm Godofredus Villoſus, qui à Ludouico ſecundo Imperatore primus inauguratus eſt in comitem Barcinonenſem. Ille coram Imperatore robur animi infractum oſtendit in celebri conflictu contra Normannos, quos ille fuſo ſuo ſanguine profligauit.. Imperator ſtatim atque cani receptui iuſſit, ſpectante toto exercitu Godofredum amplexatus ait. O Godofrede, tibi debetur hoos huius conflictus; quippe tuo Marte nobis parta fuit iſta diu anceps & dubia victoria, ideoqne primus eſto comes Barcinooenſis, ego talem te inſtituo, atque volo tuæ ditionis eſſe locum illum, cuius dominiom iure tibi defluere tuo ſanguine deuinxiſti. Dux ille generoſus egit impensè grates Ludouico, petens vt deſignaret ei aliquod ſymbolum, qnod depictum in ſcuto foret in poſterum eius gentilitiæ parmæ oota: Neſcius Imperator, qualia arma daret ei gentilia, aduertit hiante plaga virum hunc magnanimum multum ſanguinis emittere, boc cruore ſuos digitos infecit, & quatuor eorum io ſcuto ducens deaurato, palos tot purpureos, & cruentos ibi effinxit, ita ducem hunc ſtrenuum affatus: Godofrede, tibi aſſigno tuæque proſapiæ, illa meâ induſtriâ ſcutiſera arma cuſa, nempe palos quatuor coccineos in deaurato ſolo; tibi namque debes fabricam gentilis huius ſcuti, cuius teſſeram ſymbolicam tibi generosè fuſo tuo ſanguine comparaſti. Hæc ex Turqueti hiſtoria Hiſpana, ſub an. 878.

Godofredi Villoſi generoſus animus.

Gloria vera ſanguine effuſo comparanda.

Luc. 22.
Gloria æterna quibus detur.

Profectò nihil homini gloriæ accedet in cœlo, niſi in ærumnis buius vitæ getat ſe generosè, ſicut ait Chriſtus eis quos milites inſcripſit: *Ego* (inquit) *diſpono vobis regnum, ſicut diſpoſuit mihi Pater.* Quaſi diceret: Ego aſcendo Ieroſolymam cruciandus ibi multimodè; ſimilia vos tormenta manent, ſi vos aliqua cupido cœli ſollicitat: etenim nullus eò poteſt appellere, quem pro Chriſto dimicando cruor non infecerit: quippe ciues omnes cœleſtis Ieruſalem ſcaturiente ſuo quondam ſanguine purpuraſcunt.

Leopoldi Auſtriæ Archiducis generoſitas.

Etiam inſigoe decus ita ſibi atque toti familiæ conſciuit homo rerum egregiè geſtarum in bello clarus, ſcilicet Leopoldus Archidux Auſtriæ, cuius adhuc ſamilia eſt orbe toto nota, vtpote Imperio Romano potens, & Hiſpaniarum regno diues. Orbis Chriſtianus, eum percellente Deo, milite conſcripto dirum Saracenis bellum indixerat, vt Ieroſolymâ recuperatâ fides ibi Chriſtiana redux denuo coruſcaret. Vt orientis oras appulit hæc magna manus hominum, qui aſſuta ſibi cruce ſuam Cbriſto vitam deuouerant, prudentèr, & cautè viſum eſt præfectis exercitus, id eſt Regibus Galliæ, & Angliæ, & Leopoldo Duci experto & perito, ſine mora claram & fortem Ptolemaïdis arcem cingere obſidione, quia periculum erat ne hac ſtare à partibus aduerſis, imminetet à tergo graue periculum noſtris. Munitione obſeſſa mirum eſt quàm hinc & inde miles ſe fortiter & ſtrenuè geſſerit, noſtri videlicet dimicando quaſi indefeſſo animo, vt & alij eorum hoſtes & æmuli validè repugnando. Vtrinque cruor effuſus copiosè robur & animum auxit Leopoldo Duci, qui elephantium inſtar, eo ſanguine excitatus, vallo præfecto muris applicuit ſcalas, quarum obſequio, fruſtra tela vibrantibus inimicis eò conſcendit vbi principale robur erat hoſtis, quem eſto ferum & valentem inde procul egit, & ſuperato muri apice, fixit ibi ſigna domus Auſtriacæ, quæ à Chriſtianis conſpecta ſimul agmine facto, clade magna ſæuum hoſtem afflictum fortiter expulerunt.

Leopoldus quanto honore affectus.

Vrbe demum occupata Reges aliique Duces & præpoſiti exercitus noſtri circumſtetere virum hunc magnum, ſcilicet Leopoldum, quo præeunte nobis erat victoria parta, vitæ illius magno diſcrimine. Thorace priùs albo ſuis ſe conſpicuum vt faceret, induebatur ille valens atque metus expers Leopoldus: ſed arce oppugnata, thorax eius ita cruore fuit aſperſus, vt vndequaque virum hunc inſignem mirantibus rubeus appareret. Vnde metu conſternato ferè toto exercitu, ne forte malè haberet homo ille tali ſanguine perfuſus, citò fuit diſcinctus ea faſcia, quâ præcinctus erat eius thorax cruore madens & infectus. Faſciâ ſublatâ, locus ei ſubſtratus albus apparuit ſicque thorax purpureus albâ fuit faſciâ diſtinctus. Inde Reges atque Duces ibi aſtantes neſcij quo monumento notum facerent poſteris illud inſigne robur aoimi Leopoldi, concordi ſuffragio ſanxére, domus vt Auſtriaca deinceps pro gentilitio ſcuto notas has præferret, videlicet faſciam argenteam ſubſtrato ſolo coccineo, quod ſymbolum hæreditario iure domus Auſtriaca vſurpat vt auiti roboris argumentum. Hæc auctor hiſtoriæ imperialis ſub an. 1193.

Leopoldi gentilitia arma.

Chriſtus odit ignauos.

Cbriſtus ea ratione ſuos milites in hoc æuo probat, nec vllos ciuitate donat Ieruſalem cœleſti, præter eos, qui ſequuntur eum crucifigendum. Ignauos exauctorat, & à cœlo procul agit, quia more fœminino manus inermes habuêre, ſicut & cor fractum mollitie, & idcirco duri eius agonis, & conflictus eſſe comites horruerunt. Hos animos imbelles, & transfugas à caſtris eâ mulctâ Deus plectit, quâ Boleſlaus tertius Rex Polonus olim caſtigauit vnum ex præfectis exercitus, qui cùm acies concurrerent, inualeſcente pugnâ Regem deſeruit, turpem capeſſendo fugam. Vtcunque rebus poſtea compoſitis cum hoſte, Ducis buius ignauiam vt toti regno notam faceret & exoſam, hanc congruo ſymbolo denotauit. Ioannes Herburtus auctor hiſtoriæ Polonæ refert in vita Regis buius Boleſlai, eum miſiſſe colum atque fuſum inſignia muliebria ad tranſfugam Palatinum Ducem, qui perculſus pudore talis opprobrij,

Boleſlai Regis induſtria in plectendo Duce ignauo.

conſciuit

conſcioit ipſe ſibi necem, profectò ſine inglorio, & congruo deſertori.

Chriſtianæ quæſo tuam arcam perſcrutare, teipſum ſeriò conuenito, rimans & perluſtrans penitiora quæque tuæ animæ, fortè deprehendes eſſe tuo in corde colum, atque fuſum, id eſt, animæ fœmininæ typos, ac proinde tibi & Chriſto nihil commune fore in cœlo; quippe ſolos eò milites euehit, qui ſtrenuè baiulando crucem, & perferendo diras anguſtias corde cataphracto robur ita ſui animi prodiderunt.

Ex Sanctis Patribus.

Hieronymus florente ætate volens coæuum ſuum Heliodorum pellicere ad receſſum, vt in eremo ſimul operam Chriſto darent, ille noluit præbere aſſeoſum Hieroeymo, qui pertæſus huius adoleſcentis inertiam, cum epiſtola mordaci, & peracuta colum atque fuſum miſit, verbis vtens acerbis, vt ad arma pro Chriſto induenda ſuum hunc cunctantem ſocium excitaret.

Quia conſcij ſomus huius ignauiæ, quam pungit & laceſſit ea in epiſtola Hieronymus, operæpretium eſt hîc deſcribere quædam fragmenta, quibus vt ſtimulis, ad pugnandum fortè deſes anima percelletur: *Quid* (inquit) *facis in paterna domo, delicate miles? Vbi vallum, vbi foſſa, vbi hyems acta ſub pellibus? Manum mollibus aſſuetam durus capulus exaſperat, caput linteo opertum galeam recuſat. Quamdiu te tectorum vmbra premunt.* Hæc ille, & alia plura, loco illo prælaudato, ſcilicet in epiſtola ad Heliodorum.

Sanguine conchylij ſignatæ literæ Imperatoris.

Memini io hoc argumento moris olim inoliti Leoni Imperatori apud Iuſtinianum lib. 1. Cod. tit. 23. leg. 6. Leo ille legem condidit, qua voluit & ſanciuit eſſe velut ſanguine tinctas, & ſignatas eas literas, quibus aliquas gratias indulgebat. Ecce legem ab illo latam: *Sacri affatus, quoſcunque noſtra manſuetudinis in quacunque parte paginarum ſcripſeris auctoritas, non alio vultu penitus, aut colore, niſi purpurea tantum inſcriptione luſtrentur: ſcilicet vt cocti muricis, & triti conchylij ardore ſignentur.* Lege, ſacri affatus, Codice de diuerſis reſcriptis.

Ex Iure Ciuili.

Sanguine Chriſti tincta Dei dona.

Similis profectò Deo legiſlatore viget lex in cœlo, quia gratiæ omnes conceſſæ nobis, à Chriſti Paſſione fluunt; eius enim meritis proſtat illud omne, quo Deo accepti ſumus, ſicque dici poſſunt omnia dona Dei, quæ pertinent ad ſalutem eſſe quaſi colore rubro depicta, quia rata ſiunt ex ſanguine Redemptoris. Sed Chriſtiane memor eſto, vetus eſſe prouerbium, ſcilicet ſanguinem vnum prouocare alium ſanguinem, vt Chriſtum idcirco ſuum ſanguinem fudiſſe tuæ ſalutis causâ, ne pro illius gloria viciſſim propaganda tuum ſanguinem fundere cunctareris. Alluſit eò Apoſtolus quando ſupra loquens Hebræis de Chriſti Paſſione dicit eos needum vſque ad ſanguinem pro illius nomine reſtitiſſe.

Sanguine noſtro debēt eſſe preces tinctæ.

Vt ſanguine Chriſti ſunt obſignata dona, quibus cœlitus afficimur; ita debent noſtræ rubere preces ſuffoltæ bonis operibus, patientiâ præſertim in aduerſis, vt ſic concolores Chriſto ſuo ſanguine perfuſo nobis eas concilient gratias, & auxilia diuina, quibus omnium penè rerum inopes iugiter indigemus.

Ex Medicina.

Non eſſe talem ſanguinis fluxum ſiſtendum, id eſt, eſſe iugi patientia toleranda mala nobis ingruentia, ex comparatione ducta è medicina liquet. Illa docet diſciplina, malum ingens procurari ægris, quorum hæmorroïdes ſic ſanantur, vt inde cruor ſolitus effluere, non amplius egeratur. Quale retentus ille cruor portendat omen, explicat Hippocrates aphoriſmo 12. lib. 6.

Sanguinis fluxus nō eſt ſemper ſiſtēdus.

Αἱμορροΐδας ἰηθέντι χρονίας ἢν μὴ μία διαφυλαχθῇ κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν, id eſt. *Hæmorrhoïdas ſananti diuturnas, ſi non vna relicta fuerit, periculum eſt hydropiſim, aut tabem ſuccedere.* Namque praui humores à natura procul agi ſoliti, & deponi illâ reſeratâ viâ, refluunt in thoracem, ſi ille fluor ſanguinis qui ſalubris antè fuit, ab imperito medico coërcetur. A pleriſque manat ſanguis vtrique ſalutaris, quando duris exercentur & cruciantur ærumnis. (Appendentur enim ad gloriæ pondus illæ cruces.) Sed ſi patientia faaiſcente fluor ille nihil excernit; homo ille, cui non amplius acerba pati pro Chriſto vacat, peſſimè habebit, eumque cita mors efferet, animâ otio marceſcente.

Quiſquis ergo cœpit baiulare crucem, ille ſibi ferias non præſcribat vt pertæſus huius auſteræ vitæ, ſiquidem illâ viâ ſolâ patet iter ad Ieruſalem hanc cœleſtem, quò nos beata fata vocant. Paulus ipſe volens ire Ieroſolymam, ſe accinxit ad vincula, flagella, cruces, apprimè ſciens, anguſtias eſſe viam rectam illius regiæ ciuitatis. Namque degens Mileti acceſſiuit eò maiores natu Eccleſiæ Epheſinæ, quibus ait: *Nunc ecce alligatus ego ſpiritu, vado in Ieruſalem, quæ in ea ventura ſunt mihi ignorans: niſi quòd Spiritus ſanctus per omnes ciuitates mihi proteſtatur, dicens: quoniam vincula, & tribulationes Ieroſolymis me manent. Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretioſiorem quàm me, dummodo conſummem curſum meum.* Ne igitur cuncteris, homo Dei, inire viam cœli propter eas anguſtias, fortè tuo corpori ingratas, tempus enim tribulationis noſtræ breue eſt, & momentaneum, illa vincula nunc ferrea & dura tibi cedent ad gloriam, vt illa quibus olim Agrippa fuit turpiter alligatus.

Actor. 20.

Ex Hiſtoria.

Agrippa eductus è carcere creatus eſt Rex Iudæorum.

Ille Agrippa fuit Ariſtobolo patre ſatus, filio Herodis. Tiberius concluſit eum carcere anguſto Romæ. Sed Tiberio defuncto, rerum potitus Caligula ſoluit Agrippam, aureamque dedit ei catenam, eiuſdem ponderis atque molis, cuius erant ferrei nexus ergaſtuli, quo detentus erat; adiecit & diadema, Regem illum Iudæorum inaugurans: ita ſui carceris & vinculorum Agrippa fuit immemor: quippe data catena grauis auro, & adiecta corona, mala priùs perpeſſa læto & diuite fœnore compenſarunt. Hæc Ioſephus lib. 18. antiquitatum cap. 8.

Poſtrema demum ratio, quæ meditata debet excitare viros quoſque pigros & inertes ad ſequelam Chriſti ſectantis iter ærumnarum, vt patiendo ſuo corpori gloriam conciliaret, eam videlicet, quæ nunc in cœlo micat, hæc eſt. Peccare nihil aliud eſt, quàm à cœlo deuiare, quia peccatum eſt auerſio à Chriſto, qui eſt veritas, vita, & recta via cœli. Cùm ergo velut ex diametro pœnitentia ſit peccato oppoſita, illa nobis profectò viam cœli aperiet. Sed pœnitere perinde ſonat ac pœnam tenere. Igitur quicunque pœnis, atque duris moleſtiis eſt obnoxius, ille ſciat ſe certò viam cœli tenere; nempe redux pœnitendo ſubit iter cœli, id eſt, ad Chriſtum conuertitur, à quo peccando priùs deuius aberrarat.

Pœnitentia Deo reconciliat peccatores.

Pœnitentia

Ex SS. Patribvs.

Dauidis induſtria ad placandum Deum.

Pœnitentia non æquo ſolùm animo ingruentes habet ærumnas, imò lubens, & vltro pœnas illa ſibi imponit, & quandoque petit à Domino quem offendit, ea ratione Deum placans hactenus offenſum, & ad iracundiam perpetrato crimine prouocatum. Scriptura ſacra nobis ſuppeditat exempla, quibus conſtat eos, qui ſponte pœnis ſe offerunt, præ dolore malæ rei geſtæ, ſedare Dei iram, & ſententiam antè latam, in hæc iniqua priùs & proterua capita reuocare.

Hoc eruditè probat Ambroſius in cap. 7. apologiæ Dauid: *Illud verò* (inquit) *quàm mirabile eſt, quòd Angelo ferienti plebem, ſe obtulit Dauid dicens: Grex iſte quid fecit? fiat manus tua in me, & in domum patris mei. Quo facto ſtatim dignus ſacrificio iudicatus eſt, qui abſolutione exiſtimabatur indignus. Nec mirum, ſi tali ſua oblatione pro populo peccati ſui adeptus eſt veniam, cùm Moyſes offerendo ſe Domino, pro plebis errore, etiam plebis peccata deleuerit.* Hactenus ille.

Peccante Rege Dauid, ſtatuerat & id iuſtè Deus, caſtigare plebem triduo toto lue peſtifera. Dauid huius ſententiæ causâ, videns prima die necdum elapſa ſtragem magnam editam in populo, & aduertens Angelum gladio exerto ferire plebem, quæ morte fatis cedebat, generosè ſuum obiecit caput Angelo, volens ipſe dare pœnas, quas ab aliis plectendis percuſſor Angelus exigebat. Hæc ſpontanea tormenta, quibus ſe aptauit Rex ille malè ſibi conſcius, vtpotè tantæ cladis occaſio, excuſſit à cædente manu flagellum, & retudit aciem gladij diſtricti in perniciem Gentis huius. Peſtis enim, quæ debuit eſſe triduana, ſicut antè Deus ſanxerat, illa die penitus extincta fuit, ſic reſcindente decreta Dei, vno ſicut decet homine pœnitente.

Moyſis charitas pro populo.

Moyſes item vt audiit in deſerto, velle Deum internecione delere plebem omnem Iſrael audacter iuit obuiam huic noxio conſilio, deleri de libro vitæ petens potius, quàm videre cladem exciſæ ſuæ gentis; Eius intuitu optantis tot & tanta mala acerba pati, pro concilianda plebi indulgentia, ipſe Deus ſupplicia iam decreta populo relaxauit.

Nonne fletus, cilicium, atque cinis capiti aſperſus Achab Regis ita Deum deliniuit, vt diſtulerit caſtigare reum, quem Prophetæ ſuo prædixerat eſſe breui plectendum horrendè, quia grauiter offenderat, præſertim homine iuſto Naboth per calumniam nequiter interfecto. Hieronymus in epiſtola ad Ruſticum refricat hiſtoriam illam, vt inde probet, quàm ſit ſalutare ſibiipſi ſponte pœnas indicere poſt peccatum. Sic ille: *Achab Rex impiiſſimus vineam Nabutha cruore poſſedit, & cùm Iezabel non tam coniugio ſibi quàm crudelitate coniuncta Helia increpatione corripitur: Hæc dicit Dominus: Occidiſti, & poſſediſti, & iterum: In loco, in quo linxerunt canes ſanguinem Nabutha, ibi lingent ſanguinem tuum. Et Iezabel canes comedent ante muros Iezrael. Quod cùm audiſſet Achab, ſcidit veſtimenta ſua, & poſuit ſaccum ſuper carnem ſuam, ieiunauitque, & dormiuit in cilicio. Factúſque eſt ſermo Domini ad Eliam dicens: Quoniam reueritus eſt Achab faciem meam, non inducam malum in diebus eius. Vnum ſcelus Achab, & Iezabel; tamen conuerſus ad pœnitentiam Achab, pœna differtur ad poſteros, & Iezabel in ſcelere perſeuerans præſenti iudicio condemnatur.*

Pœnitentia Achab.

Ex Ivre Canonico.

Pœnitentiæ efficacia.

Delinquendo, viam iniquitatis inimus & inferni; at pœnitendo ſecus, fauſtè viam virtutis ac proinde cœli carpimus, vt opportunè monet iſte canon. *Talis, mihi crede, talis eſt erga homines pietas Dei, nunquam ſpernit pœnitentiam, ſi ei ſincerè & ſimpliciter offeratur. Etiamſi ad ſummum quis peruenerit malorum, & inde tamen velit reuerti ad virtutis viam, ſuſcipit, & libenter amplectitur: facit omnia quatenus ad priorem reuocet ſtatum.* Canone talis, de pœnitentia, Diſt. 3.

Ex præfatis, credo ſatis conſtare, viam cœleſtis Ieruſalem carpentibus non eſſe cruces declinandas; quippe ſicut apud nos ſæpè cruce in compitis & triuiis erecta notatur iter rectum; ita pœnis & ærumnis in cœlum dirigimur, & ſic aſcendenti Ieroſolymam cruciando diris ſuppliciis Chriſto rerum omnium Domino ſociamur.

Ex Symbolis.

Tribulatione aſſurgit anima in Deum.

Ambroſius in libello ſymbolorum croci herbæ voces apponit has: Pvlchrior attritv svrgo. Quò namque magis illa teri & calcari planta ſolet eò plus erigitur. Ita probus quiſque tritus anguſtiis vſurpare poteſt hoc ſymbolum, & dicere in preſſuris eum calcantibus: Pvlchrior attritv svrgo. Namque cruces & flagella, quibus ego teror, & opprimor, hoc præſtant, ſcilicet vt aſſurgam in cœlum immarceſſibili laurea coronandus.

Qui non adhæret Chriſto, vita ſeu crucis communione procul abeſt a via, qua ad cælum vergit.

In hæc verba:

Ecce Aſcendimus Ieroſolymam, & Filius hominis tradetur.

SECTIO SECVNDA.

Ex Philosophia, Theologia, SS. Patribvs, variis Historiis, vtroqve Ivre, Medicina, et Symbolis.

Matth. 20.

Matthæus eo capite, quo deſcribit, Chriſtum Ieroſolymam aſcēdiſſe, cruces ibi vt dolores perferret, ait, illi occurriſſe duos cæcos extra viam ſedentes, & clamantes. Sic ille: *Ecce duo cæci ſedentes ſecus viam, audierunt, quia Ieſus tranſiret; & clamauerunt, dicentes: Domine miſerere noſtri fili Dauid. Turba autem increpabat eos; vt tacerent.* Subodoror ibi myſterium ſingulare, quadam connexione probans ea quæ aſtruxi dicendo pœnas multiplices manere pios quoſque viam cœli ſectantes: nempe cruce, crebris videlicet anguſtiis æterna gaudia comparantur. At contra ſedent & quieſcunt in fruitione boni illiciti reprobi omnes, quos peccati caligo luci gratiæ abſtulit, & extra viam mandatorum Domini relegauit. Non ſatagunt, imò neque curant eſſe ciues cœleſtis Ieruſalem, etenim capti voluptatis ſuauitate viam cœli horrent ratione crucis ibi erectæ. Quod ſi quando meminere Dei, vt auxiliū eius ſpeciale perant contra tenebras eis offuſas, multos habent obices, præſertim turbam hominum impiorum.

Cæcitatis cum peccato eſt affinitas.

Vt cæcis vociferari, & clamare quaſi inolitum eſt; ita nequam, & iniqui tragœdias excitare ſolent, eorúmque clamor eſt ferè iugis & aſſiduus, deſinens in periuria, blaſphemias, conuitia, calumnias, & obſcœna verba. Præterea res eſt familiaris eis, poſt clamores æuum concludere miſerè litigando.

Quæres fortè, quare duo illi cæci extra viam erant, reſpondebo tibi, illos fuiſſe ſecus viam, quia cæci erant. Cæcis enim vt eſt recta via ignota, quia inaſpecta, ſedere magis extra viam conuenit, quàm perperam incedere. Neſciis namque pedes vbi figant periculum imminet ſæpius offendendi. Hos cæcos ego reor eſſe typum mundi, Chriſtum verò puto referre nobis ideam hominum, quos gloria æterna manet. Nempe ſicut Chriſtus, & Apoſtoli ſequaces eius ibant Ieroſolymam accincti ad perferenda æquo animo flagella, cruces, & alias plurimas anguſtias; ita plures ærumnæ probant & exercent animas cœlo natas, vt contrà caligo, clamor, & in peccato moræ diuturnæ notant reprobos, hoc prælibato cæcorũ ſymbolo lineatos.

Ex Philosophia. Gratia Dei ſtare nequit cũ peccato.

Reprobos eſſe cæcos, conſtare poteſt ex principiis Philoſophiæ, quæ cæcitatem eſſe docet priuationem viſus, vnde liquet oculos cæcorum eſſe luci inuios, quia eſt malè affecta viſus potentia. Proportione quadam peccatum animam ſic peruertit, eo vt in ſtatu diuinæ lucis ſit incapax, vtpote gratiæ iuſtificantis expers, à qua nequit cæcitate ſine noua Dei gratia reſilire.

Peccatum ad nihilum redigit animas.

Rurſus accidentis natura petit ſubſtantiam vt ſubiectum, cui inhærere queat. Accidentis enim proprium eſt ineſſe; Etenim non eſſet ſi non ineſſet. Vnde quia lux eſt accidens, ſol non poſſet explicare lucem ſuam in vacuo. A pari, gratia diuina ſtare nequit cum peccato, cuius lethale virus animam redigit in nihilum, iuxta Vatis regij hoc lamentum: *Ad nihilum redactus ſum, & neſciui.* Ex inde liquet animam Deo ingratam eſſe cæcis tenebris opacatam.

Pſal. 72.

Ex Theologia. Pſal. 118. Peccatum mortale obſtat ne mandata Dei obſeruentur.

Sequitur inde viros omnes reprobos eſſe ſecus viam illam, de qua Pſaltes ait: *Viam mandatorũ tuorum cucurri.* Quippe nequit homo reus ſtáte lethali peccato, Dei mandata ſicut fas eſt & congruit obſeruare. Inuoluit enim contradictionem, hominem in ſtatu peccati mortiferi poſſe moré gerere completè Dei præceptis omnibus, quorum ſumma penes dilectionem eſt, illam videlicet qua tota mente, & virtute Deus diligitur. Cùm ergo ſecum omne peccatum mortale vehat auerſionem à Deo, & è contrà, Deum verſus amor ille ſacer animam efferat, & conuertat; homo nequit in peccato grauiq. perfectè legem amoris huius indicti omnibus adimplere.

Rurſus ille cuius amor erga Deum eſſet tantus, vt illũ ſuprà rerum omnium contextum diligeret, amoris huius obſequio charitatis eſſet cõpos; eius enim eſt amare Deum ex toto corde ſuo. At charitas illa ſimul cum peccato nequit eſſe, quia charitas illa Dei gratia eſt realiter, vel ſaltem indiſſolubili nexu diuinæ gratiæ ſociatur. Ex Pauli oraculo: *Plenitudo legis eſt dilectio.* Qui ergo legi diuinæ contrario amore flagrat, vti ardet homo nequam, qui magnâ Dei iniuriâ conuertitur ad creaturas, eis fruendo ſicut fine, penes quem omne ſuum bonum conſtituit, ille nequit obſeruare Dei mandata, ac proinde ſecus viam eſt, in opaco ſedens, imò iacens in fæce ſordida peccatorum.

Rom. 13. Peccatum quare obſtet ne Dei mandata obſeruentur.

In Concilio Arauſicano definita fuit hæc veritas hoc canone vigeſimo quinto. *Prorſus donum Dei eſt, diligere Deum. Diffundit enim charitatem in cordibus noſtris Spiritus Patris, & Filij, quem cum Patre amamus, & Filio. Ac ſic ſecundùm ſupraſcriptas ſanctarum Scripturarum ſententias, vel antiquorum Patrum definitiones, hoc Deo propitiante, & prædicare debemus, & credere, quòd per peccatum primi hominis, ita inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, vt nullus poſtea aut diligere Deum ſicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum quod bonum eſt, poſſit, niſi gratia eum, & miſericordia diuina præuenerit.*

Vous olim Pelagius animo proteruo ſecus ſenſit, & contra fidem orthodoxam calamo aptato ſuam in perniciem ſcripſit multa, niſus probare ſine gratiæ influxu poſſe Dei mandata à Chriſtianis omnibus obſeruari. Gliſcentis huius erroris radices euulſit vnus ei obiectus andagoniſta, nodos omnes diſſoluens argutè, quibus incautis aſtutè fucos fecit oſor hic gratiæ, qui de natura mera omnis altè ſentiẽdo, vires eius callidè propugnauit. Auguſtinus huius hæretici malleus ita fregit eum, vt ad fictam ſaltem reſipiſcentiam illum coëgerit. Ecce quibus armis eum fregit lib. de gratia, & libero arbitrio, cap. 18. Sic ille: *Præcepta charitatis inaniter darentur hominibus, non habentibus liberum arbitrium: ſed quia per legem dantur, & veterem, & nouam, quamuis in noua venerit gratia, quæ promittebatur in veteri; lex autem ſine gratia, litera eſt occidens, in gratia verò ſpiritus viuificans, vnde eſt in hominibus charitas Dei, & proximi, niſi ex ipſo Deo. Nam ſi non eſt ex Deo, ſed ex hominibus, vicerunt Pelagiani; ſi autem ex Deo, vicimus Pelagianos. Sedeat ergo inter nos iudex Apoſtolus Ioannes, & dicat nobis: Chariſſimi diligamus inuicem. In his verbis Ioannis, cum ſe illi extollere cœperint, & dicere: Vt quid nobis hoc præcipitur, niſi quia ex nobis habemus, vt inuicem diligamus: ſequitur continuò idem Ioannes confundens eos, & dicens: Quia dilectio ex Deo eſt. Non itaque ex nobis, ſed ex Deo eſt. Cur ergo dictum eſt, diligamus inuicem, quia dilectio ex Deo eſt, niſi quia præcepto admonitum eſt liberum arbitrium, vt quæreret Dei donum.* Hæc ille.

Ex SS. Patribus.

1. Ioan. 4.

Quia Pelagius fictè praua hæreſi abiurata, ſuum rediit ad vomitum, & erroris lethale virus ſparſit; naturæ tribuendo totum, quod pertinet ad gratiam; Auguſtinus eo etiam in libro de gratia & libero arbitrio, capite 16. Pelagium ſic confundit: *Magnum aliquid Pelagiani ſe ſcire putant, quando dicunt, Non iuberet Deus, quod ſciret non poſſe ab homine fieri. Quis hoc neſciat? Sed ideo iubet aliqua, quæ non poſſumus, vt nouerimus, quid ab illo petere debeamus. Ipſa eſt enim fides, quæ orando impetrat quæ lex imperat. Denique ipſe qui dixit: Si volueris conſeruabis mandata. Eccleſ. 15. in eodem libro aliquantò poſt dicit capite 22. Quis dabit ori meo cuſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculum aſtutum, ne fortè cadam ab eo, & lingua mea perdat me. Iam certè mandata acceperas: Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Pſal. 33. Cùm ergo verum ſit, quod dixit. Si volueris conſeruabis mandata, quare quærit in ore ſuo dari cuſtodiam, ſimilis ei, qui dicit in Pſalmo 140. Pone Domine cuſto-*

Eccl. 15. Eccleſ. 22.

Pſal. 33.

Pſal. 140.

diam

diam ori meo. Quid eſt quod clamet ad Deum. Si hoc in preſenti ei diceremus, rectiſſimè nobis reſponderet, & diceret: Ex iſta oratione mea, qua hæc à Deo peto, intelligite quomodo dixerit: Si volueris conſeruabis mandata. Certum eſt enim, nos mandata ſeruare ſi volumus; ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt, vt tantùm velimus, quantùm ſufficit vt volendo faciamus. Hactenus Auguſtinus.

Eſt igitur in confeſſo, ſecus viam mandatorum eſſe reos omnes peccati mortiferi, ac proinde procul à virtutum praxi, qua itur ad aſtra, crucis & ærumnarum obſequio, quas vt declinare volunt reprobi, derelictâ viâ regiâ à Chriſto tritâ, ſuis vt ſenſibus indulgeant, calle flore multiplici obſito gradiuntur. Sed hæc vilia voluptatum mancipia ſimilia fata manent, quæ extulere ferè totam familiam Cardinalis olim à Bellego.

Ex historia. Cardinalis à Bellego ſymbolum.

Dum carperet ille viam regiam, qua Pariſios itur, domeſtici eius iter aliud arripuere magis eis arridens, vtpote peramœnum, & vmbroſum. Aſt ita ſuum Dominum reliquiſſe malè ceſſit eis. Scribit enim Ambroſius libro ſymbolorum, illos omnes deſertores heri ſui, latronum inſidiis miſerè periiſſe. Cardinalis Pariſios appulſus, huius improuiſæ cladis nuntium accepit, vnde nouit tutiùs eſſe Regis iter ſectari, quam vetante via procedere, & ambulare procul à regio calle. Vtque iugis ineſſet ei memoria beneficij accepti declinando vias floridas & frondoſas, hoc voluit eſſe ſuum ſymbolum, vbique ſuis in domibus expreſſum. Pingebat ille viam regiam, atque latam, & à latere, deuios calles, qui per amœna prata, & ſyluas in ſicarios & prædones homines inducebant. Titulus picturæ fuit iſte, monens quid agendum. HÆC TV COMPENDIA VITA.

Ex Symbolis.

Ærumnæ graues, flagella, cruces, & opprobria fuere via, qua Chriſtus iuit in cœleſtem Ieruſalem, nec aliam iniere veri eius & fideles diſcipuli gradientes ea via in cœlum appulſi. Alij verò, quibus longè maior fuit cura ſoli, quàm cupido cœli, gratiores ſubiere vias indulgendo gulæ, & Veneri; ſed ſic malè ſuis conſuluere rebus, ſiquidem ſectantes iter voluptate virens & amœnum ſeſe æternis ignibus obſtrinxerunt. Chriſtiane, procul inde pedes effer, & caue tibi ne illudant ſenſuum illecebræ, quibus quando litant homines; incidunt in latrones, ſcilicet dæmones. HÆC TV COMPENDIA VITA. Imitare canis affectum & fidelitatem erga ſuum dominum, quem quacunque via præceſſerit ſubſequitur. Vnde typum egregium amoris effinxit Villaua libro ſymbolorum, vbi pictura canem exprimit à tergo ſui Domini veſtigia ſectantem, his vocibus adiectis: SOLO TACTVS ODORE. Chriſticolas non tam ſollicitant præmia promiſſa crucem baiulantibus, quàm diuinus amor percellens vnumquemque cœlo natum. Etenim is Chriſti SOLO TACTVS ODORE viam generosè terit, quam præiuit Chriſtus, ita nobis iter ſternens ad æterna gaudia promerenda.

Canis amor erga ſuum dominum.

Profectò velut indubium eſt damnationis omen, agere vitam in deliciis, choreis, atque ludis, omnino crucis expertem, & ſæpe Deus conſultò cruces & ærumnas in hoc æuo procul agit à reprobis; quippe cruces, vbi ludicra ſcurræ ſolent exhibere, nefas eſt erigere, vt Cæſareo Iure fuit cautum iſta lege: *Neque Monachus, neque alius quiuis in loco publico, vel vbi ſpectacula fiunt crucem imponat, vel ſanctas reliquias.* Lege, Neque monachus, Codice de operibus publicis. Dæmon apud homines omnino ſuæ ſalutis incurios die ac nocte ludos agit: Illorum namque vita ludus eſt, Orcheſtra rebus ſcenicis instructa, velut choreis, hiſtrionibus, & comœdis, ideoque Deus in hoc æuo ſuæ crucis eos haudquaquam participes efficit, ſed deſerit vt profanos in æterna ſæcula cruciandos.

Ex Ivre Civili.

Ioſephus ait Samaritanos olim cupientes gratiam captare Regis Antiochi Epiphanis, Dei templum conſtructum in monte Garizim dedicaſſe Ioui Græcanico, quem colebat ille Deum exoſus. Hæc ille lib. 12. Antiquitatum, cap. 7. Ita Dei deſertores conciliando ſibi mundum, & carnis illecebras, animam arctè Deo conſecratam fœdè ſolent diabolo mancipare. Sed ille reos & transfugas à Dei caſtris habet eo planè modo, quo præfatus ille nequam Princeps Antiochus, qui vt ſcribit idem Ioſephus, Ieroſolymâ captâ ciues à cultu Dei auertit, eos inducens ad idolorum cultum, vtque ſacri templi horrorem illis apoſtatis ingereret, carnis ſuillæ iure ſeu decocto muros templi aſperſit. Hæc Ioſephus lib. 13. Antiquit. cap. 16. vtitur & dæmon ea induſtria, reprobis vt obtundat eum ſenſum pietatis erga Deum, quem baptiſmus olim impreſſit. Nam ſtatim atque reum hominem peccato obſtrinxit, eodem quoque momento Dei amorem extinguit, & cultum eliminat. Et nequando redux anima pœnitentiam agat, iuſculo porcino totam inficit: Cùm namque madet homo & diffluit voluptate, ſolet à ſacris omnibus abhorrere. Vnde quia ſupellex omnis pœnitentiæ, ſcilicet ærumnæ, cruces, oratio, ieiunia, lacrymæ, & alia corpori ingrata Deum verſus agunt animam, hæc omnia odere viles & obſcœni aſſeclæ voluptatis.

Ex Historia. Samaritani deſertores cultus Dei.

Antiochi Regis impietas vt Dei cultum tolleret.

Voluptatis effectus.

Sedentes apud Matthæum duo cæci extra viam poſiti, clamabant elata & importuna voce. Ingratus & inconditus ille clamor inſinuat hunc rumorem, & tragœdias, quas ſynderesis excitare ſolet in anima, quæ in deliciarum fimo ſedet. Impar enim eſt ſauciatæ ſuæ conſcientiæ ſibilis, & ſuſurris, à quibus ſæuè diris & præacutis ſtimulis inquies anima cruciatur.

Infelicis huius animæ tot aculeis lancinatæ typus erat olim Herodes homo foris felix, vtpote honoribus auctus à Marco Antonio, & à Cæſare Auguſto Regis Iudæorum titulo decoratus. Sed eſtò votis eius congrua deforis omnia ſuccederent; ille domi infelix imò miſer erat. Quippe primò ſuæ coniugi Marianæ necem conſciuit innoxiæ, cuius eum facti adeò pœnituit, vt præ mœrore, ſui impos extiterit. Occidit item homo ferus ille duos filios ſuos Alexandrum, & Ariſtobulum, vt Ioſephus ait lib. 16. Antiquitatum, cap. 6. vtque vitam, quam infauſtè domi egerat, concolori modo malè concluderet, tragicè diſperiit; ſcaturientes enim vermes eum corrodentes ſupplicio atroci, & acerba ventris tormina ſuſtulerunt.

Synderesis imago expreſſa in Herode.

Herodis mors.

Hunc Herodem amaſium fortunæ credo referre ſatis ſincerè cæcos huius ſæculi, id eſt homines extra viam mandatorum Dei, ſic viuentes, eos vt plerique putent ſedere vitámque bonis vſquequaque fœtam, & quietam agere. Sed illa foris beatitudo micans fallit, & illudit. Quippe domi, ſcilicet in corde rumor ineſt tantus con-

ſcientiæ

ſcientiæ ob gratiam extinctam, & deleta bona opera, quæ enixus erat homo Deo gratus, vt nó ſe ferre queat anima propter ſynderesim mortiſ ætetniæ prænuntiam iugiter ablatrantem.

Ex Medicina. *Synderesis quare dicatur remorſus.*

Medicina malè ſolet ægris ominari, quos hîc recolit Hippocrates. Ecce placitum eius. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιωγμὸς κακόν, id eſt. *In febribus, circa ventriculum vehementer æſtus, & cordis morſus, malum.* Aphoriſmo 47. lib. 4. aphoriſmorum. Quando malè habet anima, verbi gratiâ, cùm luxuriâ æſtuante flagrat, noo dumtaxat vnum conſcientiæ morſum patitur, ſed plures habet ſtimulos, quos idcirco quidam nuncupant remorſus. Momordiſſe ſemel, peccato ſatis non eſt; ſed remordet toties, quoties animo inquieto mali commiſſi ſpecies obuerſatur.

Synderesis qua cautela euitanda.

Chriſtiane cæce, modum vis imponere clamoribus, ſibilis, & ſuſurris conſcientiæ, incede viâ regiâ, nullus ibi clamor obſtrepit, morſus ibi nullus ineſt animam lancinans, ſed eſto cruces quandoque probos exerceant, cute tenus dũtaxat agunt, & vellicant anguſtiæ, imò loco deliciarum ſunt moleſtiæ quãtumcũque graues eis, qui ſequaces & æmuli Chriſti, ad cœleſtia anhelant, quæ labore iugi, & infracto animo cõparantur.

Turba cæcos increpabat orantes Ieſum, vt dignaretur eos vſura lucis huius. Sed illi inde nihil ſegniores effecti, cõſtitere ſibi depoſcẽtes opem eius, quem ſuſpicabantur eſſe lucem, qua radiãte lumẽ cæcis illabitur. Non caſſæ fuere preces eorũ, etenim Chriſtus eos adduxit in viá, qua gradiebatur ipſe, lucis obſequium præſtãs, ad quod ante votis, & ſuppliciter fuſis precibus aſpirarãt.

Quando vitæ iniquæ tædet anim peccato obnoxiam, profectò Ieſus tranſit horá illá, & gratia excitante mouet eã ad petendã gratiæ diuinæ lucẽ. Sed cùm incipit velle ſuo à peccato reſilire, Deo vt iugiter adhæreat; illo momẽto velut agmine facto viri impij atque nequá ſollicitãt animã hanc contritam, vt deſiſtat: Mundum namque pudet quando eius aſſeclæ conuertuntur.

Mundus bonos perſequitur.

Ex Ivre Canonico.

Huic argumento fauet iſte canon. *Qui ſecundùm carnem natus erat, perſequebatur ſpiritalẽ: nunquam enim ſpiritualis carnalem perſequitur, ſed ignoſcit ei.* Can. Qui ſecundùm 23. q. 4. ſuggeſtiones hominum impiorum & eorum exempla graues ſunt tentationes, quæ quandoque cæcos ab incepto booo opere remorantur. Itaque cautè mali ſunt fugiendi, & præſertim illis, qui poſuere nuper tyrocinium in obſequio Chriſti.

Mundi mores praui quâ cautelâ non contracti.

Compulſi neceſſariò frequentare viros huius farinæ, ſibi attendant, ſatagendo prauis ab eorum motibus abhorrere. Hoc ſanxit opportunè canon iſte. *Recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis. Sed contactu cordis, non corporis. Quid eſt enim tangere immundum niſi conſentire peccatis? Quid eſt exire inde, niſi facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quantùm pro vniuſcuiuſque gradu, atque perſona, ſalua pace fieri poteſt? Diſplicuit tibi, quod quiſque peccauit? non tetigiſti immundum. Redarguiſti, corripuiſti, monuiſti, adhibuiſti etiamſi res exigit congruam, & quæ vnitatem non violet, diſciplinam? exiſti inde.* Can. Recedite 23. q. 4.

Mundi conuerſatio quando ſit innoxia. *Ex Sanctis Patribvs.*

Auguſtinus eò vergit quando probos quoſque viros inſtituit circa modum viuendi cum reprobis, ne fortè mores eorum praui, ſe affricent ipſis, vt lethale virus contagio infuſum. Sic ille lib. 2. contra epiſt. Parmeniani cap. 21. *Quiſquis vel quod poteſt corrigit, vel quod corrigere non poteſt, ſaluo pacis vinculo excludit, vel ſaluo pacis vinculo excludere non poteſt, æquitate improbat, firmitate ſupportat, hic eſt pacificus, & omnino liber, prorſus ſecurus, penitus alienus ab iſto maledicto, de quo Scriptura dicit: Væ his, qui dicunt, quod nequam eſt, bonum; & quod bonum eſt, nequam: Quomodo, inquit Parmenianus, incorruptus poteris permanere, qui correptus ſociaris? Ita planè ſi ſociatur quis malis, id eſt, ſi mali aliquid cum eis committit, aut committentibus fauet. Si autem neutrum facit, nullo modo ſociatur. Illa duo ſemper retenta incorruptum, caſtúmque cuſtodiunt, vt nec faciat malum, nec approbet factum.* Hactenus Auguſtinus.

Eſt & alia turba peior, atque magis importuna ſuis clamoribus, & ſuſurris, increpans & laceſſens homines, qui ſe recipiunt in meliorem frugem. Hæc eſt deliciarum turba, quibus olim indulſit homo. Voluptates enim inolitæ ſæpè ſuas ſpecies refricant animæ pellicientes eam ad peccandum, & ad inſtar lotæ ſuis repetenda ſua ſordida volutabra. Pœnitentes noo conſtitere ſibi, qui aures præbuere tali ſuſurro. Sed qui generosè viam ſubiere crucis, & ſic adhæsere, ſuum vt fruſtra ſuaue melos voluptates expreſſerint. Quippe crucis amor & obſequium ſenſum adimit, quem titillare volunt carneæ voluptates.

Crucis efficacia contra voluptatum ſibilos, & ſuſurros.

Vt eſt apprimè diues Ambroſius ſententiis & figuris, ita mihi opportunè fauet ea quam recolit hiſtoria de Vlyſſe ſerm. 55. de cruce: *Ferunt* (inquit) *ſæculi fabulæ, Vlyſſem illum, qui decennio marinis iactatus erroribus ad patriam peruenire non poterat, cùm in locum quemdam curſus illũ nauigij pertuliſſet, in quo ſirenarum dulciſonantes crudeli varietate reſonabant, & aduenientes ſic blanda modulatione mulcebat, vt non tam ſpectaculum voluptatis caperẽt, quàm naufragium ſalutis incurrerent. Talis erat illis oblectatio cantilena, vt quiſquis audiſſet vocis ſonitum, quaſi quadam captus illecebra, non iam tenderet ad eum quem volebat portum, ſed pergeret ad exitium quod nolebat. Igitur cùm Vlyſſes incidiſſet in hoc dulce naufragium, & ſuauitatis illius vellet declinare periculum, dicitur inſertà cerà auribus ſociorum, ſeipſum ad arborem nauigij religaſſe, quò & illi carerent pernicioſo auditus illecebra, & ſe de periculo nauigij curſus auferret. Si ergo de Vlyſſe illo refert fabula, quòd eum arboris religatio de periculo liberarit, quanto magis prædicandum eſt, quod verè factum eſt: crucis enim arbor non ſolùm religatum ſibi hominem patriæ repræſentat, ſed etiam ſocios circa ſe poſitos virtutis ſuæ vmbrâ cuſtodit. Quòd autem crux ad patriam poſt multos errores redire nos faciat, Dominus declarat dicens latroni in cruce poſito: Hodie mecum eris in Paradiſo. Qui vtique Latro diu oberrans, ac naufragus aliter ad patriam Paradiſi, de qua primus homo exierat, redire non poterat, niſi fuiſſet arbori religatus.* Hactenus Ambroſius.

Pœnitentis reuera typus extitit ille latro diu poſitus extra viam mandatorum Dei. Senſit homo viam cœli ingreſſus gratiæ influxum ſed dederat antè cruci manus, cuius ope ad ſe eum attraxerat Chriſtus. De nihilo, & errore à via recta cœli, cui peccata fecerant illum obnoxium, tranſiit ad Chriſti partes, ingreſſus iter vitæ, lucis, & ſalutis, atque ita fuit conſcius gratiæ, qua mediante Deus ſe inſinuat in animas crucis iter seriò ſubeuntes.

Reuocandus iterũ Ambroſius ita fatus: *Arbor*

quadã in naui, eſt crux in Eccleſia, qua inter totius ſaculi blandimẽta, & pernicioſa naufragia incolumis ſola ſeruatur. In hac ergo naui, quiſquis arbori crucis ſe religauerit, dulcem procellam luxuria non timebit. Sirenarum enim quadam ſuauis figura eſt, mollis concupiſcentia voluptatum, qua noxiis blandimentis conſtantiam capta mentis effœminat. Hæc ille fusè, quæ compendiosè nimis antea delibaui.

Potione amara, ſalus anima comparatur.

In hæc verba:

Poteſtis calicẽ bibere, quẽ ego bibiturus ſum.

SECTIO TERTIA.

Ex Theologia, SS. Patribus, Vtroque Iure, variis Historiis, Astronomia, Symbolis, et Medicina.

Ex Theologia. Hominis natura qualis fuerit ab eius exordio.

RAtione partium quibus homo cõſtat ex natura fuit & morti & conſcientiæ lapſibus plurimis obnoxius. Partes eũ e õponentes fuere caro, ſeu corpus, anima, ſenſualitas, & ratio. Quia verò caro ſemen eſt corruptelæ, mori & corrũpi poterat illa caro, ex qua ſimul homo & ex rationali anima coaleſcit. Rurſus homo labi poterat, ob cõflictũ appetituũ, qui nõ ſunt vniformes, & concolores. Senſitiuus enim appetitus haudquaquã ſemper inhiare ſolet iis vſquequaque rebus, quas rationalis appetitus amat. Illa quidem pars animæ ſuperior, cũſtans ratione, & volũtate, iure quodã imperat inferiori parti, id eſt, ſenſualitati; ſed iſta ſuapte natura poteſt rationẽ pellicere ad bona ſenſibilia, quæ plerumq; bono honeſto cõtraria ſunt, ac proinde ſolis naturę viribus obſtare nequit homo, quin aliquando ſenſualitati conniueat, & proſequatur ea, quæ rectæ rationi ſæpius aduerſantur. Propter eã etiam cauſã, id eſt, appetituũ diſcordiã, à Deo deuiare poteſt homo ex natura ſua: quippe licet animæ pars ſuperior ſit ſubiecta Deo, illa tamẽ vt libera eſt à parte inferiori illecta poteſt à præceptis ei indictis lõgiùs aberrare.

Hominis ſtatus in iuſtitia originali.

His iniuriis & incõmodis homo fuit expoſitus à natura, quibus opportunè Deus occurrit eũ dignatus originali iuſtitia, qua mediãte fecit hominem rectũ, atque adeò perfectè ſuũ. Nam ratione doni huius, id eſt, iuſtitiæ originalis, ita Deo ſubiecit rationẽ, & ſenſualitatẽ rationi, & animæ corpus, vt poſſet homo mortẽ euadere, & omnes lapſus animæ declinare. Status ille fuit naturæ ſanę. Nẽpe ſicut dicimus hominẽ eſſe ſanũ quando ſuos omnes expeditè motus, & alias omnes fũctiones exerit; ita ſana natura fuit, cũ ſẽſualitas rationi, & hęc perfectè Deo ſua reddidit obſequia, experte natura motus omnis; à diuina gratia deuiantis.

Hominis ſtatus poſt peccatum. Ex SS. Patribus.

Factâ iacturâ doni iuſtitiæ originalis homo graue incidit in morbũ; nam peccãdo fuit vt magno impetu à diabolo in terrã alliſus, & confractus, eruditè ſicut ait Auguſt. ita fatus: *Creatus eſt homo in natura ſine culpa; creatus eſt rectus, non ſe fecit ipſe rectũ: quid autẽ fecerit, notũ eſt, cadens a manu figuli fractus eſt.* Hæc ille ſer. 11. de verb. Apoſt. Tale fuit, & tantũ hoc diſcrimen, in quod incurrit homo ſuo lapſu, vt ad explicãda mala, quibus inde fuit obſtrictus, operæpretium fuerit mutuatitias vſurpare voces id eſt metaphoras; factâ namque velut alluſione labis huius animæ ad morbũ ægri corporis, dãna noſtra nobis clariùs innoteſcunt.

Peccatum deſtruxit iuſtitiam originalem.

Itaque diſſolutio harmoniæ illius, qua gaudebat homo fruẽs iuſtitia originali, dicitur corruptio, vulneratio, & infirmitas humanæ naturæ, cuius ſors miſeranda tribus his nominib. petitis à medicina ſatis cõgruè deſignatur. Corruptio perinde ſonat ac deſtructio formæ priùs inſtituẽtis, & denominãtis aliquod ſubiectũ. Vnde quia deſtruxit homo ſuã illam iuſtitiã originalẽ, qua dignatus erat eũ Deus, à qua dicebatur homo ſanus & iuſtus; ſors illa deploranda fuit corruptionis nomine nuncupata. Appellatur itẽ vulneratio, quia læſa fuit anima in omnibus potentiis ſuis. Nempe fuit ignorantia in intellectu, malitia in voluntate, infirmitas in iraſcibili, & concupiſcentia in cõcupiſcibili. Propter ea quatuor vulnera animæ inflicta dici poteſt illa plagis miſerè ſauciata. Infirma demũ dicitur anima ex præfatis; namque ſicut ægrè poteſt vulneratus homo, ſuum ad arbitriũ dirigere membra plagis afflicta, ita nequit homo ſuas potentias à peccato læſas componere ad arbitrium ſuum, ſicque morem gerere dum recuſant, anima dicitur infirmari.

Gratia eſt ſanitas animæ.

Cùm homo tali in ſtatu iaceret ęger, eũ inuiſit è cœlo Deus, vt aliqua ex parte ſanũ efficeret, non reſtituẽdo quidẽ donũ iuſtitiæ originalis, ſed gratiã aliam erogando. Animæ ſanitatem eſſe pones hanc gratiã, quæ Chriſti meritis influxit in animas ante malè habentes, ait Pſaltes, eã enixè petens, ita Deũ orans: *Ego dixi: Domine miſerere mei: ſana animã meã, quia peccaui tibi.* Pſal. 40. Alter etiã Propheta clamat: *Sana me Domine, & ſanabor.* Ierem. 17. Ratione nobis huius ſanitatis impertitæ, Deus in humanis ait ſe medicũ eſſe, ita ſibi nomẽ & peritiã medici vẽdicando: *Non* (inquit) *eſt opus medico valentib. ſed malè habentibus. Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores.* Sed eſto ſanetus homo, Dei gratiæ influxu; redire tamẽ illò nequit, vnde caſus eũ expulit; id eſt gratia nulla, licèt magna, dona omnia reſtituit, quæ ſtipabãt hominẽ antè labẽ quã contraxit, ſe peccati maculâ turpiter inquinando. Primò nequit effugere mortẽ. Secũdò nihil gratia obſtãte, patet inſidiis, & inſultibus appetitus ſenſitiui, per quã ſæpe in damnũ & extremã perniciem animæ rebellãtis. At quamuis in integrũ non ſit reſtitutus homo; tamen hoc nõ obſtat quin gratia illapſa ſanet eũ conferẽdo vires, quæ ſuperãt omnes naturæ niſus, & excedunt omnes animæ facultates.

Verbi gratiâ, amare Deũ ſuper omnia, poſſe vitare omnia peccata mortalia, ſunt argumẽta, quibus eſt in confeſſo, ſanã animam eſſe, cui talia ſunt cõceſſa: ſiquidẽ natura nequit eò pertingere, quò gratia diuina ſola poteſt aſſurgere, cuiuſmodi ſunt illa bona opera prælibata.

Gratiã quali induſtria cõciliauerit nobis Chriſtus.

Gratiã hanc ſanantẽ ita Deus in humanis voluit conciliare nobis ea qua ratione ſolent medici curare ſuos infirmos. Namq; ſicut induſtrij & periti phyſici deprehẽſâ mali naturâ, ſua pharmaca ſatagunt attẽperare modo cõgruo ſanitati, quã procurare volunt; ſic Chriſtus vt curaret ęgros homines, potionẽ inſtituit vtiq; amarã, & ſenſibus ingratã, voluitq; potus huius acerbi calicẽ, ſudore, fletu, & ſãguine deſudare. Et ne fortè malè habens nauſearet & cũctaretur homo potus ſalutaris hauſtus, Chriſtus ipſe talis remedij cathartici, id eſt purgatiui, auctor calicẽ hauſit, vt prouocaret ægros homines ad ſalubris huius pharmaci potionẽ. Reuocare libet hanc opportunam Auguſt. ſententiã: *Si voluimus* (inquit) *obtemperare medico, vt non ægrotaremus; obtẽperemus vt ab ægritudine liberemur. Dedit nobis præcepta medicus ſanis, dedit præcepta medicus, vt medico non indigeremus. Sani præcepta cõtempſimus, & experimento ſenſimus, cu quantã perniciem noſtram, præceptũ illud contempſerimus. Ægrotare iã cæpimus, laboramus, in lecto infirmitatis ſumus, ſed non deſperemus. Quia enim ad medicũ venire non poteramus, ipſe ad nos venire dignatus eſt. Non contempſit ſaucium contemptus à ſano. Non deſtitit*

Calix quid ſignificet.

ſtitit dare alia præcepta languenti, qui prima cuſtodire noluit ne langueret, tanquam diceret: Certè experimento ſenſiſti, verum me dixiſſe, quando dixi: Noli tangere hoc. Sanare ergo tandem & reuiuiſce. Ecce porto infirmitatem tuam. Bibe amarum calicem: tu enim tibi feciſti, præcepta illa mea, quæ ſano data ſunt tam dulcia, contempta ſunt. Cœpiſti laborare, ſanari non potes niſi amarum calicem biberis, calicem tentationum, quibus abundat hæc vita, calicem tribulationum, anguſtiarum, paſſionum. Bibe, inquit, bibe vt viuas. Et ne reſponderet ei languidus: Non poſſum, non fero, non bibo: prior bibit medicus ſanus, vt bibere non dubitaret ægrotus. Hactenus Auguſtinus in ſerm. 18. de verbis Domini in Euang. ſecundùm Matthæum.

Ex Medicina.
Pharmaca ſpecifica.

Iam videamus huius medici induſtriam, in dilucodo pharmaco, quod ille prior abſorbuit, vt nos ſanaret ægros & iacentes. Habet medicina ſua remedia ſpecifica, & aptata malis atque locis infirmis. Verbigratiâ, decernitur aloës ſanguini impuro, quem defæcat, folia ſennæ bili atræ, & lieni, Rheum barbarum flauæ bili, & hepati, cardiaca cuncta ferunt opem cordi palpitanti & infirmo, ſicut & agaricum cerebro nimio phlegmate deſudante. Quòd ſi quando teter humor, eas in omnes partes ſe effudit, & plethorâ totum corpus intumeat, opportunè venâ ſectâ, potus datur, iis omnibus conſtans pharmacis, quæ medici panchymagoga vocant, id eſt vniuerſalia, ſiue catholica, quæ ad purganda valent humida omnia noxia, quæ congeſta mole magna, toto ſe corpore largiùs effoderunt.

Hominis quanta fuit calamitas poſt peccatū.

Calamitoſus erat hominum ſtatus poſt peccatum. Nempe primus homo quadam contagione totam prolem infecit eo malo, quo turpiter ægrotauit. A planta pedis vſque ad verticem non erat ſanitas in eo. Namque caput altos ſpiritus ebiberat, ſerpente faciente fucos, ſuggerendo fore Deos homines demorſo pomo, quod manducare nefas erat. Cor, mulieris imprudenti amore flagrans, ita malè habuit, vt à Deo auerſum magno ſuo damno rebus aliis inhiarit. Serpens ille vafer aſperſit quoque ſuum lethale virus omnibus incautis ſenſibus. Primò fores aurium blando ſuſurro ſibi peruias fecit, ea ratione prauis eloquiis auditum aptans, demulcendo nares odore pomi, ſuauium pigmentorum amore cœpit eas allicere, ad illam vnguentorum fragrantiam, quæ maſculinos etiam homines frangit in muliebrem mollitiem; gula cibo vetito comeſto, maius homini diſpendium intulit quàm gladius. Et inde cepit initium cultus ventris, qui à mancipiis abdominis in Deum gliſcente malo fuit inauguratus. Demum homo pomi elegantis aſpectu, eius deſiderium paſſus, incautè manum protulit, & ſic oculi fuere primi decepti, ſenſum tactus in ſocietatem criminis adducentes.

Homini qua induſtria Chriſtus ſuccurrerit.

Hinc eſt facilè inferre, graue fuiſſe malum, ſeu morbū, quo viribus exhauſtus homo decūbebat æger. Siquidē hæc ægritudo primi hominis, ſcilicet Adæ, fuit ſcaturigo mali omnimodi, quo inundante ſimul omnes homines opprimuntur. Vt ergo foret medicina malo medendo ſicut par erat conſona, medicus Chriſtus tormenta toto ſuo corpore pertulit, vt diffuſus vſquequaque dolor eſſet antidotum illicitæ voluptatis, quæ ſe illuſi hominis membris & ſenſibus omnibus affricarat. Spinæ caput Chriſti cōtorſere diris aculeis, & inde cruor affatim emergens, valde fuit oculis importunus, quos adulſit ibi ſtagnans: miſtus enim ſāguis ac ore lædit oculos illo ſero, quo deſudat. Milites inhumani, qui graueolentibus ſputis infecere nares Chriſti, odoratū eius eo putente phlegmate cruciarunt. Auribus excipiendo iocos, conuitia, blaſphemias, & ſcommata ingloria Iudæorum, habuit vnde pœnas infligeret auditui. Felle & aceto potus, eo condimento, gulæ noxam, quam contraxit Adam, terſit, atque pœna malo perpetrato conſona caſtigauit. Tactus item in omnes effuſus oras corporis, vndequaque luit pœnas extenſæ manus Adæ, pomum vt carperet prohibitum. Quippe flagella, vepres, atque claui lacerata cute nudum corpus Chriſti ad horrorem vſque miſerè laniarunt.

Hominum peccatis Chriſtus oppoſuit propria & congrua remedia.

Calix quid ſignificet.

In medicina calix eſt typus pharmaci cathartici, id eſt, purgatiui. Ex poculo namque datur ægro dilutum remediū, quo mediante foras expellendi humores noxij ſecernuntur. Rurſus Athenis erat idem calix ſymbolū mortis. Nempe reis & damnatis hominibus diluta cicuta dari ſolita eſt, vt lethali poculo abſorpto, fatis cederēt. Propter vtrūque typum, pharmaci ſcilicet, atque necis, Chriſtus agonem ſuum, videlicet flagella, crucē, fœtida ſputa, vepres, atque clauos, calicem eſſe ſuum dixit, vt notaret iis tormentis, quæ illi conſciuere necem, fuiſſe toti generi humano ſalutem optimè procuratam. Cùm ergo quærit Chriſtus, placeat necne calix eius, perinde ſonat ac an velimus eſſe ſocij paſſionum eius. Nullo namque modo alio magis opportuno ſibi veniam conciliare reus homo poteſt, quàm conſcita nece vitiis, & pœnitētiæ grauium ærumnarū bibita potione.

Fames ſedatur potione meri.

Ex Hippocrate canina fames ſedatur epoto vino mero, ſicut iſte clamat aphoriſm. 21. lib. 2. Δειμὸν θώρηξις λύει, id eſt, Famem potio vini meri ſoluit. De Chriſto canit Pſaltes: *Calix in manu Domini vini meri plenus miſto. Et inclinauit ex hoc in hoc, verumtamen fæx eius non eſt exinanita, bibent omnes peccatores terræ.* Reuera calix Chriſti miſto plenus erat, felle videlicet, & aceto, quibus immoderata gulæ cupido poteſt facilè coërceri. Imò fames quæcunque, ſeu cupiditas nimia cuiuſcunque rei extinguitur, quando calix hic bibitur. Chriſti namque ſequax, eſt ſocius paſſionum eius, nulla tenetur huius ſæculi cupidine. Voluptatis enim illecebræ, & deliciæ carnis, non titillant, nec laceſſunt eos, qui de calice Chriſti bibunt, id eſt, qui eius ærumnis & crucibus aſſueſcunt.

Pſal. 74.

Calicis Chriſti effectus.

Calix hic aut alibi bibendus.

Detrectantes vſum huius calicis in hoc æuo, manet in ſæculo futuro calix ingratior; nempe bibent de vino iræ Dei. Inclinauit enim ex hoc in hoc. Qui ex hoc ſæculo impœnitens exceſſerit, in alio cruciandus erit. Qui noluerit in hac vita, cruces cum Chriſto pati, profectò diris ſuppliciis cum reprobis, & damnatis alibi punietur.

Calix Neſtoris.

Tantus olim extitit calix Neſtoris, vt nemo præter eum poſſet vti poculo illo, cuius vſu ad trecentos circiter annos vixit. Quia à primæua ætate fuit illi familiaris vſus huius calicis ingentis, illi leue fuit pondus eius, aliis verò graue, quia poculum illud, neque primis vt dicitur labris antea delibarant.

Ex Symbolis.

Ambroſius libro ſymbolorum pinxit hunc calicem magnum Neſtoris, hoc titulo deſuper eminente: Seris vsvs ad annis, id eſt, Quia à iuuentute cœpit Neſtor vti hoc calice, idcirco ſenex ſuſtulit hunc facilè, & beneficio illius, vegeta ſanitate vitam vſque ad tria ſæcula propagauit. Ita iuxta vatis Ieremiæ oraculum: *Bonum eſt viro, cùm portauerit iugum ab adoleſcentia*

Ierem. Thr. 3

Calix Chriſti eſt à Iuuentute bibendus.

ſua. Quiſquis enim Chriſto primos æui ſui flores obtulerit, illi reuera leue & perſuaue iugum eius erit, imò neque ſenex horrebit amarum eius calicem epotare. Ioannes Euangeliſta primam ætatis lanuginẽ Chriſto fecit ſacram, humeros ſupponendo iugo eius. Vnde rogatus an poſſet bibere calicem ærumnarum reſpondit vnà cum fratre; Poſſumus, & de facto bibit cum ſenex miſſus in dolium feruentis olei, quo reuerente ſenem, ille fuit in inſulam Patmos pro Chriſti nomine relegatus. Vnde nobis eum proponit Eccleſia in tabulis præferentem calicem, cui placet eas adiicere voces, quarum ego ſuprà memor fui. SERIS VSVS AB ANNIS. id eſt, Ioannes ab ephebis ſeu pubertate cœpit ferre iugum Chriſti, & idcirco grauis annis intrepidè martyrij & ærumnarum calicem epotauit.

EX VARIIS HISTORIIS.
Calix plenus ſanguine humano quale fuit omen.

Eſtò calix paſſionũ ſit acerbus & amarus, nemo probus eum bibere detrectat, Chriſtũ recolendo, cuius erat ille calix, quẽ bibiturus amicis obtulit ita fatus: *Poteſtis bibere calicẽ, quem ego bibiturus ſum.* Illa ſacri poculi porrectio talẽ effectum eſt ſortita, qualẽ habuit ille calix Ludouici VII. Regis Chriſtianiſſ. qui alto preſſus ſopore vidit in ſomnis adſtare ſibi omnes proceres regni, quos prouocabat ad bibendũ calicem quẽ Rex ipſe manu propria porrigebat eis humano ſãguine redundantẽ. Subinde natus ei filius Philippus Auguſtus, homo bello clarus, multo ſanguine effuſo palam fecit omen calicis ſanguinei, ad potionẽ cuius, ante parens eius omnes principes inuitabat. Rem fuſiùs enarrat hiſtoria Gallica ſub an. 1160. Profectò calix à Chriſto nobis oblatus ipſius ſanguine effuſo rubet, & ille cruor iam ſignabat naſciturã Chriſto prolẽ, quæ generosè ſuum ſanguinẽ erat pro eiuſdẽ Chriſti nomine profuſura. Andreas Cheſnæus in hiſtor. Angl. an. 1536. quaſdã prouincias Angliæ ęgrè tuliſſe Regẽ Henricum VIII. extirpaſſe fidẽ Catholicã ab illis oris, quã vt denuo reuocarent exercitũ conſcripſere viris ſtrenuis inſtructũ, & in principali labaro depinxere plagas Chriſti, & calicẽ. Statim atque fuit in acie vexillum hoc erectum & expanſum, militum animos ſanguinis & calicis aſpectus ſic acuit, vt nemo pro inſtauranda fide ſuum ſanguinem fundere detrectarit.

Calix Chriſti excitat homines ad moriendum pro Chriſto.

Calix oblatus Conſtanti Imperatori quale fuit illi præſagium.

Theophanes in Conſtante II. Imper. refert eũ occidiſſe fratrẽ ſuum Theodoſiũ, qui poſtea in ſomnis ei ſemper apparuit prætẽdendo manu calicẽ ſanguine humano plenũ, ita loquens fratricidæ: *Inebriare fraterno ſanguine, quẽ fudiſti: bibe ſanguinẽ victime, non quo ſancitũ eſt fœdus, ſed quo eſt damnatio tua cõparata. Porrigo calicẽ nõ ſalutarẽ, ſed ira Dei plenũ, quem haurias neceſſe eſt.* Hic prætenſus ei à fratre perẽpto calix cruentus omen extitit Conſtanti, mortis quam poſtea ſubiit infelicẽ. Conſciſcimus Chriſto necẽ cùm peccamus immemores Paſſionis eius, extrema dies inſtat, in qua nos magna manent improperia. Vnumquemq; reũ Chriſtus ita fatus ſic arguet: *Inebriare fraterno ſanguine, quem fudiſti: bibe ſanguinẽ victima, non quo ſancitũ eſt fœdus, ſed quo eſt damnatio tua comparata.* Aliis verò, quibus placuit ille calix, profectò cedet in ſalutẽ, ſcilicet his, qui felle & aceto poti Chriſto cõpatiendo crucẽ infracto animo baiularunt. Nequimus enim Chriſto vices meliùs rependere, quàm æquo animo ſubeũdo cruces, id eſt, omnia amara, quibus æterna ſalus aſtruitur, iuxta vatis oraculum, quod ſæpe canens Eccleſia refricat hominibus, vt inde fiant poſtea cautiores. Ecce Regis prophetæ ſanũ & vtile conſiliũ: *Quid retribuã Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicẽ ſalutaris accipiã, & nomen Domini inuocabo.* Pſal. 115.

Dicitur ille calix ſalutaris: iuſtificatur enim anima peccatrix, quando calix Chriſti ab ea ſumitur, id eſt, quãdo ſicut par eſt pœnitentiã agit, iuſtè & ſeuerè ſuæ à carne pœnas quas meruit exigẽdo.

EX ASTRONOMIA.
Calix vt eſt ſidus quando oritur.

Eſt in cœlo quędã conſtellatio nũcupata calix, ſeu crater. Ptolemæus ait lib. de ſignific. ſiderum inerrantiũ, Sole ſubeunte Libram, apparere manè ſidus calicis. Ad hæc alludendo dico, Deũ eſſe velut in Libra, quando nobis iuſtitiã infundit. Fit verò talis influxus, vnde ſumus iuſti, quãdo calix Chriſti miſſus è cœlo nobis affulget, & cùm corpus noſtrũ, quod deliquit perquàm ſæpe, pœnâ congruâ cruciamus. Summus item Aſtronomus, ſcilicet Aratus lib. de phænomenis obſeruat, calice oriente ſimul oriri aliquas ſtellas, quæ ad leonẽ & virginẽ pertinent. Ita calix Paſſionis Chriſti, quando nobis oritur, & deſuper irradiat, ita Deo ſanciẽte, ſimul influunt in nos multæ dotes ſeu gratiæ Ieſu Chriſti meritis, & B. Mariæ Virginis elargitæ. Rurſus Ptolemæus vbi ſuprà notat, vnà cum calice oriri coruũ, & ſerpentẽ. Credo typos eſſe diaboli coruos & ſerpẽtes, quos ſiquãdo Deus eſſe ſinit homini permoleſtos cùm crocitant, & ſibilãt, animas ad peccatum inducẽdo, calix ſeu pœnitẽtia ſeuera virus ſuggeſtionis iniquæ facit innoxiũ. Siquidẽ tentationis antidotũ eſt epotus propinatus à Chriſto calix, nec peccare vacat animæ pœnitenti. Imò virus animæ infuſum cum peccauit, ille calix id eſt pœnitẽtia condigna ſic coërcet, eã vt omnino ſanet, vt in Eua liquet, quam mortifero veneno ſuo ſerpens infecerat. Illa crimen confeſſa, pœnâque ſibi inflictâ à Deo humiliter acceptâ virus euomuit, & eo miſerante fuit reduci gratiæ reſtituta.

Calix Chriſti eſt antidotum peccatorum.

EX SS. PATRIBVS.
Pœnitentia Euæ ſalutaris.

Ambroſ. appoſitè ad hæc ait Euæ nomine: *Serpens decepit me, & mãducaui. Venialis culpa, quã ſequitur profeſſio delictorũ. Ideo non deſperata mulier, quæ non reticuit Deo, ſed magis confeſſa peccatũ eſt, quã medicinalis ſecuta ſententia eſt. Bonũ eſt condemnari in peccato, & flagellari in delicto, vt cum hominibus flagellemur. Denique Cain, quia voluit crimen negare indignus iudicatus eſt, qui puniretur in peccato, ſed remiſſus eſt ſine præſcriptione pœna, fortaſſe non tã reus crimine maiore parricidij, quam ſacrilegij, quòd Deo credidit mentiendũ, dicens; Neſcio; numquid ego cuſtos fratris mei ſum? Et ideo accuſatori diabolo, accuſatio eius reſeruata eſt, vt cum Angelis eius flagelletur, qui cum hominibus noluit flagellari.* Hæc ille libro de paradiſo c. 14.

Pœnitentia recuſata à Cain.

Serpens nos Eua virus infuſum expuit, & pœnitentiæ calice epoto ſibi conſuluit. Cain verò ſecus ictus à ſerpente virus exceptũ non eiecit, ſincerè ſuũ confitẽdo crimẽ, quod expiare nolẽs inflictã ſibi mulctâ malo admiſſo condignâ, Dei gratiæ expers, deſperationis iuit in abruptum, & vino potus iræ Dei diſperiit horrendo fato, ſacrum dum calicem bibere recuſauit.

EX IVRE CANONIC.
Pœnitentia illudit diabolo.

Hoc pœnitentiæ calice epoto virus à diabolo iniectum reſilit in auctorem, vt canonis textus iſte clamat, vbi pœnitentiæ virtutem hanc eſſe dicit: *Illuditur Diabolus, vt ſe ipſe morſu ſuo vulneret, & contra ſe armet, quem debilitandum putauit.* Can. Poteſt fieri 32. de pœnit. diſt. 1. Concinit iſte Canon medicinæ nomẽ affricãs pœnitẽtię, & id appoſitè ad metaphorã calicis, ſeu medicę potionis. Ecce canõ: *Multiplex miſericordia Dei ita lapſibus ſubuenit humanis*

Pœnitentia eſt medicina.

vt

vt non ſolùm per Baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æterna, vt qui regenerationis donum violaſſent, proprio ſe iudicio condemnantes, ad remiſſionem criminum peruenirent. Canone, Multiplex. 33. qu. 3. De pœnitentia, diſt. 1.

Salutaris huius medicæ potionis effectum Hieronymus multiplici exemplo probat, Damaſo Papæ ſcribens hoc tenore: *Importuna in Euangelio mulier tandem meruit audiri: & clauſo cum ſeris oſtio, media licet nocte, ab amico panes amicus accepit: Deus ipſe qui nullis contra ſe viribus ſuperari poteſt, publicani precibus vincitur. Niniue ciuitas, quæ peccato periit, fletibus ſtetit. Quorſum iſta tam longo repetita principio? videlicet vt paruum magnus aſpicias, vt diues paſtor, morbidam non contemnas ouem. Chriſtus in paradiſum de cruce latronem intulit: & ne quis aliquando ſeram conuerſionem putaret, fecit homicidij pœnam martyrium. Vbi verò peccator intelligens vulnus ſuum, tradit ſe medico curandum, ibi non eſt virga neceſſaria, ſed ſpiritus lenitatis.* Hactenus ille, Papam Damaſum enixè rogans, vt ſe propitium præſtaret eis qui ſe aptabant ad meliorem frugem, retroactæ vitæ pœnas congruas infligendo. Inde Canon. Importuna, de pœnitent. diſt. 1.

Ex SS. Patribus. Pœnitentiâ placatur Deus.

Cùm ergo talis ſit effectus pœnitentiæ, vt collapſa priùs inſtauret, ei iure quadrare poteſt lex iſta Iuris Cæſarei. *Decernimus, vt antiquatis, ac infirmatis funditus his, quæ contra ipſum orthodoxæ religionis Deum quodammodo facta ſunt, in integrum reſtituantur vniuerſa, & ad ſuum ordinem reuocentur.* Pœnitentiæ non ſufficit antiquare leges olim à voluptate latas contra Deum; ſed etiam congrua ſupplicia decernit eis, qui peccarunt, & ſic omnis iactura quam fecit homo pœnitens inſtauratur. Et id iuxta legem præfatam, Decernimus, Codice de ſacroſanctis Eccleſiis, lib. 1. tit. 2. lege 16.

Ex Ivre Civili. Pœnitentia omnia reſtituit.

Sed homo tali medicante potione ſanus effectus, ſedulò cauere debet, nequando graui peccato fiat obnoxius, illud enim eſſet in dedecus & iniuriam pœnitentiæ delinquere, & ita ſibi viam præcludere miſericordiæ Dei, iuſtitiam eius ad vindictam refricato ſæpe crimine prouocando. In hoc argumento placet aphoriſmus 25. Hippocratis lib. 7. Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς θανατῶδες. id eſt. *A purgantis medicamenti potione conuulſio lethalis eſt.*

Ex Medicina.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Neſcitis quid petatis.

ISTIVS homiliæ intentum erit probare, duas præcipuas animæ potentias ſcilicet intellectum, & voluntatem, fuiſſe læſas atrociter Adamo primo homine delinquente. Et idcirco ſacra Scriptura vocat iniquitatem romphæam bis acutam, quia peccatum animam duplici vulnere ſauciauit.

Dicam primò, intellectum cæcutire ſui in obiecti indagine. Nam multa fucos ei faciunt, quæ falſa licet ſint, illa tamen vera credit, deluſus ementita ſpecie veritatis.

Secundò dicam, intellectu hallucinante, malè affici voluntatem: nempe vero & ſincero bono ignoto, bona adulterina ſui cupidinem faciunt, & petuntur à Deo dedignante preces, quæ procurant gratias à ſalute animæ penitus alienas.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Principes Gentium dominantur eorum, &c. Non ita erit inter vos.

PROPONO duo dicere, ſcilicet notas prædeſtinatorum, & reproborum.

Dicam primò, diabolum habere ſuos ſequaces, quibus inurit eam notam, quæ illum à beatorum Angelorum choro diſcreuit, ſcilicet ſuperbiam, qua intumeſcente volens ſupra cœlos aſſurgere iuſtè fuit ad abyſſi infima deturbatus.

Altera parte dicam, Chriſtum ſtrauiſſe viam cœli electis, iuxta ſcitum illud Auguſtini: *Excelſa eſt patria, humilis eſt via.* Vnde ſuos diſcipulos de primatu contendentes arguit, & eos initiare volens Religionis Chriſtianæ primis elementis, ab humilitate fecit exordium, ita docens illam eſſe velut Theologiæ myſticæ rudimentum.

FERIA QVINTA
DOMINICÆ SECVNDÆ
QVADRAGESIMÆ.
TEXTVS EVANGELII.

I. HOmo quidam erat Diues, quî induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè.

II. Er erar quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebar ad ianuam eius, vlceribus plenus.

III. Cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa Diuitis, & nemo illi dabar: ſed & canes veniebanr, & lingebanr vlcera eius.

IV. Factum eſt aurem vr moreretur mendicus, & porraretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus autem & diues, & ſepulrus eſt in inferno.

V. Eleuans autem oculos ſuos, cùm eſſer in rormentis, vidir Abraham à longè, & Lazarum in ſinu eius.

VI. Et ipſe clamans dixir: Pater Abrabam, miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

VII. Et dixit illi Abraham: Fili; recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hîc conſolatur, tu verò cruciaris.

VIII. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt: vt hi, qui volunr hinc tranſire ad vos, non poſſinr, neque inde huc tranſmeare.

IX. Et ait: Rogo ergo te, Pater, vt mittas eum in domum patris mei.

X. Habeo enim quinque fratres, vt reſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.

XI. Er air illi Abraham: Habent Moyſem, & Prophetas: audiant illos.

XII. Ar ille dixit: Non, pater Abraham: ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agenr.

XIII. Ait aurem illi: Si Moyſem & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

Ex variis lingvis, ex SS. Patribvs, et ex Ratione.

BEneficus ille rerum omnium quæ proſtant in natura ſator Deus, inuiolabili lege cauit, vt ſub cœlo nihil ſit omni ex parte beatum: quippe terra locus eſt agonis, non triumphi. Idcirco nulla terræ plaga ferax eſt rerum omnium, quæ conducunt ad gazas ſartas tectas omnis generis opibus inſtruendas. Vt ſi tellus in pinguia gramina luxuriat, annonam ſalutarem indulgens hominibus, vt & paſcua congrua pecoribus, illa profectò caret auro, & argento, ſicut & gemmis, natura detrectante ſimul omnia bona congerere. Terra ſecus auro diues, præter fodinas auro & gemma pretioſa graues, nihil omnino profert vtile ad victum aut veſtitum. Vnde licèt ſit ditandis apta gazis illa terra diues; attamen ſterilis appellatur. Etenim non eſt vbertas terræ penes fœtas auro & argento glebas: namque ſolo auto aut argento ſtipatus homo vitam propagare nequit; ſiquidem auro non paſcitur, aut veſtitur homo, teſte fato ſupremo Regis Midæ, qui vrgente fame, mediis in ferculis auro ſatis animam dicitur exhalaſſe. Si terra, venis auri & argenti ſcaturiens, eſt inepta bonis ad vitam neceſſariis, aut ſi germinat, illud abit in ſenticeta, vepres, tribulos, & alia noxia; profectò diues homo ſuis tantùm opibus incubans, nullas actiones edit conſcias vitæ æternæ, imò vitiis indulgendo profert ſpinas, & tribulos. Se ſuo diſcrimine extremo vadem præbet huiuſce veritatis ille diues epulo, quem gratiæ & virtutis indigum, ſtatim atque è viuis exceſſit, damnatum ad rabidam famem, & inexhauſtam ſitim flammæ vindices exceperunt. Si tellus inops & neſcia auri & argenti fructificat, & læta viret ſemper vſibus humanis propiria, vtpote vbere pleno vitæ conſulens, hoc cum fœnore præſtat & paupertas æquo animo accepta: ſiquidem illa ſuis cultoribus abundè vitam conciliat vtique æternam, præuiis

Diuitiæ animas ſteriles efficiunt.

Paupertas animas fœcundat.

Scilicet

ſcilicet actibus idoneis ad hunc ſtatum, vt Lazari mendici exemplo liquet. Hic in extrema auri & argenti egeſtate diues virtutibus, præſtitit illa quibus vita datur equidem beata, bonorum omnium affluxu in animas & corpora coëunte.

I. Homo quidam erat diues.

Hiſtoria ſit necne viri huius vita ſimul & exequiæ, res eſt ambigua, ſiſtendum eſt iudicio Sanctorum Patrum, quorum diſcordes ſunt in hoc argumento ſententiæ. Iuſtinus Martyr, quæſt. 60. Theophylus Antiochenus lib. 4. Allegor. Eucherius in quæſt. in Luc. Euthymius in cap. 16. Luc. & Chryſoſtomus paſſim relationem iſtam de diuite non hiſtoriam ſed parabolam eſſe dicunt à Chriſto Domino fabricatam. Nota, circumferri in homiliis Chryſoſtomi vnam, quæ eſt quinta in Lucam, vbi hiſtoriam nuncupat totum hunc contextum; ſed hæc homilia creditur exotica, & inſerta ſicut & aliæ multæ viri huius magni operibus, quod ſatis ſuperque liquet ex ſubſequentibus homiliis à nomine in controuerſiam adductis, vbi ſermonem hunc Chriſti de Diuite, & Lazaro ſemel, iterum, & tertiò nuncupauit. Siſtendus eſt Chryſoſtomus ne auctores ſententiæ aduerſæ ſibi eum vendicent. Sic ille homilia ſexta in Lucam, cui illa quinta præit, quam partum diximus alienum: *Qua* (inquit) *gratia Dominus per parabolas locutus ſit, & quam tandem ob cauſam ex parabolis, alias quidem explicuerit, alias non item: & quidnam ſit parabola, in aliud tempus reſeruabimus, &c. Cæterùm illud modò vobis dicimus in præſentia, quiſquis Euangeliſtarum ſcripſerit hanc parabolam, à Chriſto fuiſſe propoſitam.* Rurſus ita auſpicatur homiliam octauam in Lucam: *Haudquaquam mediocrem nobis vtilitatem attulit de Lazaro parabola.* Tertiò denique ſic homiliæ nonæ fecit initium: *Quod ſupereſt de Lazari, parabola, neceſſe eſt vt perſoluamus.* Tandem vt ſeſe liquidior explicet intentio Chryſoſtomi, conſulendus eſt Theophylactus Epiſcopus, cuius opera ſunt epitome Chryſoſtomi. Sic ille locum iſtum expendens: *Benè ſequuntur hæc ad ſuperiora. Quia enim priùs docuerat, vt nos rectè circa diuitias gereremus, meritò coniungit & hanc parabolam in eamdem ſententiam per exemplum diuitis. Parabola enim eſt hæc, & non, vt quidam opinati ſunt, hiſtoria.* Quid in quæſtione controuerſa poteſt clariùs exoptari.

Ex SS. Patribus. Diuitis epulonis hiſtoriam quinam crediderint eſſe parabolam.

Hiſtoriæ & parabolæ differentia.

Eſto graues ſint aſſertores huius ſententiæ; ex aduerſa tamen parte pares, vtpote magni nominis auctores ſtant. In his agmen ducit Ambroſius in cap. 16. Luc. *Narratio* (inquit) *magis, quàm parabola videtur, quando etiam nomen exprimitur.* Gregorius ille magnus vt rem indubiam eſſe credit hiſtoriam, ita fatus homilia in cap. 16. Luc. *In verbis ſacri eloquij, fratres chariſſimi, priùs eſt ſeruanda veritas hiſtoriæ, & poſtmodum requirenda ſpiritualis intelligentia allegoriæ. Tunc namque allegoriæ fructus ſuauiter carpitur, cùm priùs per hiſtoriam in veritatis radice ſolidatur. Sed quia nonnunquam allegoria fidem ædificat, & hiſtoria moralitatem; nos, qui auctore Deo iam fidelibus loquimur, non abs re credimus, ſi ipſum loquendi ordinem poſtponamus, quatenus qui iam fidem firmam tenetis, priùs de allegoria aliquid breuiter audire debeatis, & quod vobis de moralitate hiſtoriæ valde eſt neceſſarium, hoc in expoſitionis noſtræ ordine ſeruetur.* His adiice Irenæum lib 2. cap. 62. Tertullianum lib. de anima, cap. de ſubſtantia animæ. Clementem Alexandrinum lib. 2. pædagog. Et hæc ſententia tantam hoc æuo ſibi conciliaſſe fidem cernitur, vt à contraria ſcriptores abhorreant, velut à veritate penitus aliena.

Verumenimuerò mihi ambæ placent, & contexturæ quadrant hiſtoriæ, quæ eſt ex parte vera, ſicut & partim parabolica. At ſi adæquatè ſumas hunc diſcurſum totum de Diuite & Lazaro, nec eſt hiſtoria mera, neque parabola ſimplex, ſed quidpiam miſtum atque compoſitum, ſicut olim tragicomœdia in ſcena, quæ qua parte riſit, læta nomen comœdiæ ſortita eſt, vtpote ſcurrilis, & comica: qua verò parte truces exitus & ſanguinem exhibuit, tragica dicebatur. Ita recenſio Diuitis & Lazari quoad ſubſtantiam hiſtorica eſt; iuxta verò modum deſcribendi pœnas, quas iuſtè luit in inferno Diues, eſt parabola, ac proinde totus hic diſcurſus vt ſubſtantiam, atque modum complectitur, mera nequit hiſtoria dici, neque parabola: quippe biceps eſt diſcurſus hiſtoriam participans, atque parabolam, vt liquebit ſubiiciendis, à me congruis argumentis. Diſcurſum illum de Diuite & Lazaro, quoad ſubſtantiam hiſtoriam eſſe clamant nomina Lazari, & Abrahæ expreſſa ſicut aſſolet hiſtoria recolere, ſic factura fidem dictis, dum perſonarum, quæ aguntur in theatro hiſtoriæ nomina recenſentur.

Diuitis epulonis hiſtoria vera eſt quoad ſubſtantiam.

Origenes in cap. 5. Iob. hoc argumento ratum & conſtans voluit eſſe, librum Iob hiſtoriam deſcribere, & non parabolam, quia Iob illic & illi arcto fœdere ſociati amici proprio nomine recoluntur. Item homilia quinta in Lucam inſerta libris Chryſoſtomi, inde probat eſſe veram hiſtoriam & non parabolam: *Neque* (inquit) *in parabola dicenda nomina ſunt. Parabola illa ſunt, vbi exemplum ponitur & tacentur nomina. Vbi autem dicitur Abraham, & Prophetæ, & Lazarus & Moſes, hic verè Lazarus. Si verus eſt Abraham, verus eſt Lazarus: Abraham qui fuerit: legimus: Lazarum autem non legimus. Sed qui fecit Lazarum, ipſe fecit & Abraham. Si verum dicit Abraham, verum intelligimus & Lazarum. Neque enim vmbra corporis, & mendacium poteſt congruere veritati.* Si quis, vt Maldonatus & alij, contentioſè velit affirmare, locum illum imò totam hanc homiliam eſſe Chryſoſtomi, eſto tribus aliis homiliis ſequentibus dixerit relationem à Chriſto factam de Diuite & Lazaro eſſe parabolam, ſic ille ſibi conſtabit vt eſſe dicat hiſtoriam ſubſtantialiter, parabolam verò iuxta modum pœnas & tormenta nequam diuitis explicandi. Rurſus Eccleſia Sancta colit hunc Lazarum, & diſcernit ab alio Lazaro fratre Mariæ, & Marthæ, & ab eo Lazareta vocat ergaſtula illa, quibus leproſi homines, & alij corroſi fœdo vlcere concluduntur. Vidi ego Romæ degens Eccleſiam & hoſpitale Sancti Lazari extra portam Angelicam pro cura hominum, quos lepra infecit. Itaque Eccleſiæ auctoritate liquet fuiſſe verum hunc La-

zarum, alioquin fruſtra ſibi pauperes in patronum eligerent hunc Sanctum Lazarum, qui ſi non extitit, ita neque iure poteſt in Sanctorum numero recenſeri.

Hiſtoriam hanc à Chriſto contextam fuiſſe modo parabolico, phraſis ipſa ſonat: illa nimirum, diuitis oculos, digitum Lazari, guttam aquæ, & alia vſurpat, quæ ſunt contra fidem hiſtoriæ, quæ duntaxat vera refert. Parabolam verò nemo notat, aut inſimulat mendacij, eſto typis & figuris vtatur incongruis, vt quando refert, animam diuitis aquæ guttam petiiſſe ſuæ linguæ digito pauperis inſtillari. Hæc præfata libertatem ſapere parabolæ, quæ verba non attendit, ſed intellectum ſollicitat vt ſcrutetur quid verba ſuis inuolucris contegant abditum.

Diuitis epulonis hiſtoria parabolicè conſcripta.

Gregorius Nyſſenus ait libro de anima: *Si quis illa, quæ de diuite dicta ſunt ita accipiat, vt anima corpori coniuncta fuerit, facilis eſt parabolæ intelligentia. Dicendum eſt itaque, quòd ad corpus accommodatius ſermo narrationem exponat, multas tamen inſpergat occaſiones, per quas ad ſubtiliorem inuitet ſpeculationem, ſi quis accuratè rem intellexerit. Nam qui hiatu vaſto malum à bono dirimit, qui guttam aliquam, quæ per digitum admoueatur, deſiderantem fecit eum, qui cruciabatur, qui Patriarchæ ſinum ei, qui per hanc vitam malis & incommodis vexatus fuerat, ad quietem propoſuit, qui item antea mortuos eos, ac ſepulturæ traditos expoſuit, non parum abducit ab obuio ſenſu eum, qui non peritè ſequatur verba. Quos enim oculos attollat in inferno diues ille, qui carneos oculos in ſepulchro reliquerat? Quam verò linguam refrigerari per guttam cupiebat, cùm ei carnea lingua non adeſſet? Quis autem illi digitus, qui perferret eò guttam? Ipſe item ſinus quietis, quis? Cùm enim corpora eſſent in ſepulchris, anima verò neque eſſet in corpore, neque ex partibus conſtaret, difficilè fuerit narrationis ſtructuram, prout prima fronte intelligitur, ad veritatem accommodare, niſi quis ſigillatim quæque verba traducat ad eam quæ mente percipitur ſpeculationem: vt hiatus non terræ interuapedo exiſtimetur. Quid igitur fuerit ignis? quid hiatus, quid cætera, quæ dicta ſunt, ſi non ſint ea, quæ dicuntur. Mihi quidem dogmata quædam de iis rebus, quæ circa animam quæruntur, per vnumquodque horum Euangelium ſignificare videtur.*

Totam hanc narrationem de diuite, & Lazaro conſtare veris, atque rebus geſtis, vnde ſuam hanc parabolam texuit Chriſtus, apertè docet Euthymius, qui & ex Hebræorum traditione nomen diuitis exhibet ſubnectendo licet verè diues Lazarus extiterint, inde tamen parabolam à Chriſto fuiſſe confictam, vt homines ad virtutum praxim hoc diſcurſu miſto ſeu compoſito ex hiſtoria & parabola congruè prouocaret.

Diuitis epulonis nomen quale.

Sic ille: *Aiunt quidam ex traditione Hebræorum, quod iuxta ea tempora diues ille fuerat Nineuſis appellatus & mendicus iſte Lazarus: poſtquam autem vterque mortuus eſt, formauit Chriſtus parabolam de rebus ab illis geſtis, & futuras eorum retributiones quaſi iam factas narrauit, timorem iis, qui diuiti illi adhæſerant immittens; eis verò, qui ad pauperem hunc attinebant, conſolationem: & his autem, & illis vtilitatem.*

Quare nomen diuitis tacitum præterierit Chriſtus, Maldonatus inueſtigans ait, Chriſtum hoc feciſſe de induſtria, ne detrahendo viro huic damnato ſibi conflaret inuidiam, aut enim nominando foret iniurius memoriæ huius hominis infelicis. Hoc credo procul eſſe ab intento Chriſti, cui nulla prorſus erat cura famæ damnatorum, imò neque honoris, quo penitus exciderant. Chriſtus ergo nomen diuitis ſupprimendo notat nullius eſſe nominis homines in inferni præceps & abruptum actos, quia ne inſerta forent libro vitæ ſua nomina iniquis actibus obſtiterunt. Præiere mihi Patres Sancti in diſcutiendo hoc Chriſti intento.

MORALE.

Gregorius Magnus ita fatur expendens iſtam hiſtoriam: *Certè in populo ſolent magis nomina diuitum ſciri, quàm pauperum. Quid eſt ergo, quod Dominus de paupere & Diuite verbum faciens, nomen pauperis dicit, & nomen diuitis non dicit, niſi quod Dominus humiles nouit, atque probat, & ſuperbos ignorat? Vnde quibuſdam de miraculorum virtute ſuperbientibus in fine dicturus eſt: Neſcio vos vnde ſitis: diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. At contra Moyſi dicitur Exod. 33. Noui te ex nomine. Ait ergo de Diuite: Homo quidam; ait de paupere: Egenus nomine Lazarus ac ſi apertè dicat: Pauperem humilem ſcio, ſuperbum Diuitem neſcio. Illum cognitum per approbationem habeo, hunc per iudicium reprobationis ignoro.*

Diuitis nomen quare præteritum à Chriſto.

Præteritum à Chriſto nomen Diuitis eadem ratione à Gregorio recenſita probat Theophylactus adiecto ſuo calculo: *Diuitem* (inquit) *hoc loco abſque nomine in parabola aſſumpſit, vtpote qui neque dignus ſit qui à Deo nominetur; ſicut per Prophetam dicit: Non memor ero nominum eorum per labia mea. Nomen autem pauperis memorat. Iuſtorum enim nomina in libro vitæ ſcripta ſunt.*

Fuerit Iudæus aut Gentilis ille diues, res eſt definita ſatis ex contextu: namque Diues æſtuans in tormentis vocando Patrem ſuum Abraham inſinuat ſe fuiſſe eo Patriarcha ſatum, ac proinde liquet eum non Gentilem fuiſſe ſed Iudæum, cuius & quinque fratres ab Abraham remiſſi ſunt ad Moyſem & Prophetas, vt Iudæi Scripturæ conſcij ſanctioris. Maldonatus ſuſpicatur Herodem, aut regulum hic notari, quia induebatur purpura, veſte Regum. Sed eſt hæc deuia coniectura, quia Chriſtus hominem carpit ex habitu. Cùm ergo Regum propria ſit purpura, Chriſtus hac cenſura Regem non puniſſet: Etenim impunè Reges & citra crimen vtuntur purpura vt indumento ſuæ regiæ congruo maieſtati. Itaque ſincera magis eſt ſententia, quæ concludit Chriſtum in Diuitis huius purpuram declamando typhum eius & faſtum damnaſſe, quia veſte ſibi indebita & vſurpata tumens, aliis inſultabat. Ecce mihi concordem Baſilium in cap. 3. Iſaiæ: *Per exceſſum* (inquit) *deliciarum inſultans ſanctis, in luxurioſa ſua vita circumferebat veſtem externam, ad ſimilitudinem veſtis pontificiæ eiuſmodi veſtimentis indutus, quibus ſacerdotes induti introibant Sancta pro mundo ſupplicaturi, quæ ſuis coloribus elementa referebant, ex quibus omnia conſtant. Et quidem byſſus pro terra ponitur, hyacinthus autem pro aere, purpura pro mari, & pro igne coccinum. Hiſce aſſiduis deliciis Diues potius deformatus erat, quàm decoratus.*

Veſtes ſuperbæ damnantur.

Vt Chriſtus in purpura faſtom & pompam carpit; ſic in byſſo nimis lauras damnat delicias, atque mollitiem. Byſſus namque geous eſt molle lini, vnde fiont alba linteamina apta viris in delicias fractis. Purpura igitor & byſſo diues indutus ſtipatus erat ea ſuppellectile, quam comparare ſolent illi qui malè ſuada voloptate ſibi indixere vile hoc negotium, ſcilicet genio turpiter indulgere. Eſſe æterno Dei iudicio obnoxium ſuperfluum veſtium cultum & ambitum Chriſtus ingerit, hoc exemplo, ſicut & Sancti Patres inde probant. In his accipe Gregorium homilia 40. in Euangelia, ſic in ea, quæ veſtimenta vehunt ſecum, vitia declamantem: *Sunt nonnulli, qui cultum ſubtilium pretioſarumque veſtium non putant eſſe peccatum. Quod ſi videlicet culpa non eſſet, nequaquam ſermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod Diues, qui torquetur apud inferos, purpura, & byſſo indutus fuiſſet. Nemo quippe veſtimenta pretioſa niſi ad inanem gloriam quærit, videlicet, vt cæteris honorabilior eſſe videatur. Nam quia pro ſola inani gloria veſtimentum pretioſum quæritur, res ipſa teſtatur, quod nemo vult ibi pretioſis veſtibus indui, vbi ab aliis non poſſit videri. Quam culpam poſſumus melius etiam ex diuerſo colligere, quia ſi abiectio vilis indumenti virtus non eſſet, Euangeliſta vigilanter de Ioanne non diceret: Erat indutus pilis camelorum.* Sic ille ferit homines, ideo veſtium pompa claros, vt illo queant apparatu cæteris eminere.

Induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè.

Purpuram & byſſum fuiſſe viro huic nequam lubricum iter ad lapſum, hiſtoriæ contextura docet, veſtitus enim & ſuperbus & mollior præcipitem egit eum in omnes delicias, atque voluptates, quæ indulgenti fortunæ litant, vt coniicere eſt ex epulis quas quotidie ille Diues helluo ſplendidus inſtaurabat. Purpurea & byſſina veſtimenta viam ſtrauiſſe vili voluptatum mancipio ad omnes delicias, indicant textus Syri, Chaldæi & Græci. Nam vbi verſio Latina refert, *Epulabatur quotidiè ſplendidè*, Textus Syrus habet, *Oblectans erat ſeſe ſuperbè*. Quippe radix בסם *beſam* apud Syros & Chaldæos perinde eſt ac deliciari, & voluptatum omnium cœno ſordido volutari. Rurſus Syri & Chaldæi hac voce בסם *beſam* reddunt nomen Hebræum שמן *ſchemen*, quod ſignificat vnguentum, quo vngebantur in epulis homines. Vnde patet, nihil voluiſſe ſibi deeſſe virum hunc Diuitem eorum, quæ conducunt ad illecebras omnes ſenſuum corporis & animæ prouocandas. Textus Græcus habet *εὐφραινόμενος*, quod perinde eſt ac geſtiens lætitia: quippe nihil negando ſuo corpori Diues ille vitam agebat lætam, ac ſuauem, vtpote omnimodis diffluentem deliciis: & præſertim eis, quas Bacchus exuberans, & exquiſitæ dapes abdomini ingeſtæ trahunt. Cùm ergo Chriſtus ait Diuitem purpura & byſſo indutum aſſueuiſſe cibis lautioribus appoſitis quotidie, damnat in vbertate rerum omnium vitam impiè tranſactam, & neſciam ærumnarum.

Epulæ vitiorũ fomites.

EX VARIIS LINGVIS.

In epulonem hunc non inuehitur Chriſtus eò quòd ille diues extiterit, aut ſplendida veſte ſuæ ſorti congrua indutus; ſed quia conceſſas opes ad ſalutem, deorſum inflexit in vſus noxios, & diſcrimen animæ ſuæ, iuxta verax hoc effatum Chryſologi ſermone 5. *Diuitem extulit purpura ad ſuperbiam, byſſus ad luxum, ad inhumanitatem copia, abundantia ad impietatem, vnguenta ad marcorem, ad cæcitatem ſplendor, ſublimitas ad ruinam. Ergo neque proſpera ignauos erigunt, neque fortes aduerſa proſternunt: quia neque diuitiæ, neque paupertas, ſed animus aut ducit gratos ad præmium, aut ad pœnam deducit ingratos.* Non eſſe Deo inuiſas opes, imò ſuis prodeſſe poſſeſſoribus ſi egenos earum participes efficiant, ex profeſſo docet Chriſtus hoc ſermone, Diues vbi Abraham quietis & præmij ſui Lazarum conſcium dicitur effeciſſe. Ergo penes vſum eſt, quòd noxiæ aut ſalutares opes ſint, ſicut fusè probat Chryſologus vtroque hoc exemplo, ſcilicet Abrahæ iam beati, & huius Diuitis infelicis. Audiendus ille ſermone 2. Requiramus, inquit, quæ Diuitis culpa, quod crimen, quod ſcelus eum ſuppliciis addixit inferni. Nunquid per ſe tantùm diuitiæ criminoſæ ſunt, aut ſolæ, & per ſe penes Deum damnandæ ſunt veſtes? & tantùm per ſe puniendæ ſunt epulæ, vt non ſolùm careant præmio bonorum, ſed omnium malorum ferant & mereantur exitium? Aut ita per ſe probata eſt & ſanctificata mendicitas, vlcera tam ſacrata, vt Angelorum manibus, Abrahæ ſancti rapiantur ad gremium. Et mirum, quòd Abraham quondam Diues, nunc Diuitem ſpernit, dicente Scriptura Gen. 30. Erat Abraham Diues valde, & eum, quem habuit in bonis præſentibus parem, nunc reprobat, & paritur eſſe pœnalem: præſertim cùm neque pauperis huius bona, neque mala Diuitis iſtius ſermo prodiderit diuinus. Cur ergo nunc Abraham ambit pauperem, Diuitem refugit, & refutat? Aut quemadmodum Abraham innocentem habuere diuitiæ, hunc fecere diuitiæ criminoſum? Illum promouere ad omnium requiem beatorum, hunc in omnium malorum barathrum deputarunt? Abraham, non ſibi, ſed pauperi Diues fuit, & non habere opes, ſed prorogare geſtiuit magis, magiſque in ſinum pauperis, quàm in horreis recondere ſuas ſtuduit facultates, ſicut toto vitæ eius ordine perdocetur. Nam peregrinus ipſe iugiter laborauit: ſub tentorio manens ipſe, ſine tecto aduenam manere non eſt paſſus: & hoſpitem hoſpes ipſe ſemper ſuſcepit, extorris patria domicilij neſcius, ipſe & domus omnium fuit & patria, ſciens ſe non incubatorem, ſed diſpenſatorem diuinæ poſitum largitatis, vt vindicaret oppreſſos, abſolueret captiuos, eriperet iam iamque morituros, ipſum ſe morti nouus bellator addicit, apud quem pietas in alterum vitâ ſuâ charior extitit. Abraham ſuſcepto hoſpiti aſtitit, non aſſedit: & fuit iſte non conuiua hoſpitis, ſed miniſter. Abraham viſo peregrino, dominum ſe eſſe neſciuit, ipſe allator prandij, ad coquinam ſatis delicatam ſollicitus addixit vxorem; & qui ſe ſuaque omnia famulis ſuis credit ac committit, committere vix audet hoſpitem coniugi quàm probatæ.

EX SS. PATRIBVS.

Diuitiæ quãdo bonæ vel noxiæ.

Diuitiæ ſalutares Abrahæ.

Quid

Quid plura? Huius humanitas ſic Sancta Sanctis eſt ſemper manibus præparata vt inuitaret apud ſe Deum ipſum, & compelleret hoſpitari. Ille ad Abraham, ille ad requiem pauperum, ille ad hoſpitum receptaculum venit, qui ſe in hoſpite & paupere receptum fatebitur in futuro cùm dicet; Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me. Abraham dum hic ſemper ſuſcepit peregrinos & pauperes, ipſum cum Angelis ſuſcipere Deum, ipſum ſub tentorio ſuo videre hoſpitem meruit, quem ſemper habuit largitorem. Abraham venientibus longè ſemper occurrit: prætereuntes etiam prece vocat; nolentes magna eum ſupplicatione ſuam compellit ad menſam: prima, & ſaginata de gregibus, hoſpitibus ſemper apponit: ſuis & coniugis ſuæ manibus factos calentes ſemper panes offert, quos frigidos & heſternos eſſe vtique iugis humanitas non ſinebat. At iſte diues, imò diuitiarum captiuus, ſeruus opum, & ipſis cenſibus compedibus, tantùm pompæ immobile ſepulchrum, in quo pietatis totus vtique, & viſus deſecerat, & auditus. Non iam perſonam, non pauperem, ſed ipſam miſericordiam deſpicit, ad ianuam ſuam Lazaro ſic iacente. Purpura, byſſo, delicatis veſtibus, epulis blandis ferrea viſcera crudelis anima nutriebat. Quando benè diſpenſantur opes, illæ cauent aduenis, & egenis, vt ſecus hominem ſuperbiâ attollunt, in venerem frangunt, diſtendunt epulis, denique in vitiorum omnium præceps agunt, quando peſſimè decoquuntur.

Diuitiæ fuerunt, noxiæ diuiti epuloni.

II. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, vlceribus plenus.

Ex variis Lingvis.

Textus Græcus non iacentem hunc mendicum ſed proiectum refert, ἐβέβλητο. Conſonat & Syrus interpres: nam Syris & Chaldæis, רמא *rema* idem ſignificat quod Hebræis רמה *rimas*, id eſt, proiicere aliquid ex alto. Vnde licet coniicere, Lazarum fuiſſe vilis adeò ſortis, vt eum baiuli elatum proiicerēt ante fores Diuitis vt pondus inutile terræ, cuius & ſaluti ſic minimè conſulebant. Eſto nemo viri huius pauperis & proiecti curam egerit; attamen hoc omne Deo diſpenſante fuit geſtum. Vt namque rerum egeſtate cauit huic mendico; ita dedit & diuiti pauperis huius obiectu præſens remedium, cuius obſequio in ſecunda fortuna ſibi à voluptate noxia temperaret. Quippe fames, egeſtas, & vlcera Lazari corpore toto fœda ſanie diffluente potens erant antidorum contra vitus, quod dementare ſolet homines ferè ſui impotes, quando tument gazæ ſuperfluis opibus exundantes. Vt omnia alternant in hoc ſæculo, potuit in mendico diues conſiderare qualem dubiæ fortunæ vices eum poterant efficere, & hac ſpeculatione ſuum ſupercilium demittere, & erogata ſtipe duram egeſtatem, atque graues anguſtias obiecti ſibi Lazari ſubleuare. Fuiſſe Dei hoc intentum quando fores diuitis inhumani Lazarus obſedit, non concludo ſolus, ſed aſſentior Sanctis Chryſologo, & Gregorio Magno, qui Dei prouidentiam ſolicitam de ſalute viri diuitis in proiecto ante fores eius Lazaro demirantur.

Diuitiarum antidotum eſt paupertas.

Ex SS. Patribvs.

Ecce tibi Chryſologum ſermone 2. *Diuitem* (inquit) *quem Deus humanæ ſalutis auidus inquiſitor emollire cupiens, non tam Lazarum, quam ipſum pietatis conſlatorium eius proiecit ad ianuam: conſlatorium dixi propter ferrea viſcera. Impijs ergo oculis mendicus Lazarus ingeritur, admonetur & vt diues dare poſſit magis magiſque diuitis cenſus cumulatur: ſed diues adamante durior, quicquid Deus pauperis propter alimonium diuitis conſerebat ad cenſum, ille aut effundebat turpiter, aut crudeliter reponebat. Item Deus vt non taceret, vt clamaret, vt admoneret diuitem; vt panem ſe quærere tantùm ieiunus pauper oſtendat, vt vel ad minimum largienda abundantis impellat animum, augetur pauperi fames.* In eo argumento ſuam & Gregorius Papa refert ſententiam vtique concordem, quippe ratus hunc mendicum obiici diuiti vt eius aſpectu ſuæ ſaluti conſulat, agendo curam pauperis, ita fatur hom. 40. in Euangelia: *Penſandum eſt vobis, conditor noſter quanta omnia conſideratione diſpenſet. Ecce vlceribus plenus mendicus Lazarus ante ianuam diuitis iacet: quo de re vna Dominus duo iudicia expleuit. Habuiſſet enim forſan aliquam excuſationem diues, ſi Lazarus pauper & vlceroſus ante eius ianuam non iacuiſſet, ſi remotus fuiſſet, ſi eius inopia non eſſet oculis importuna. Rurſum ſi longè eſſet diues ab oculis vlceroſi pauperis, minorem toleraſſet in animo tentationem pauper. Sed dum egenum & vlceratum ante ianuam diuitis & delicijs affluentis poſuit in vna eundémque re, & ex viſione pauperis non miſerenti diuiti cumulum damnationis intulit & rurſum ex viſione diuitis tentatum quotidie pauperem probauit. Quantas namque hunc egenum & vulneribus obſeſſum tentationes creditis in cogitatione toleraſſe, cum ipſe egeret pane, & non haberet etiam ſalutem: atque ante ſe cerneret diuitem ſalutem & delicias habere cum voluptate? ſe dolore & frigore affici, illum gaudere conſpiceret, & byſſo & purpura veſtiri? ſe deprimi vulneribus, illum diffluere acceptis rebus? ſe egere, illum nolle largiri. Quantus putamus tunc in corde pauperis tumultus tentationis fuit, cui certè ſufficeret ad pœnam paupertas, etiamſi ſanus fuiſſet: & rurſum ſuffeciſſet ægritudo, etiamſi ſubſidium adeſſet? Sed vt probaretur amplius pauper, ſimul hunc & paupertas & ægritudo tabefecit: atque inſuper videbat procedentem diuitem obſequentibus cuneis circumfulciri, & ſe in infirmitate, & inopia à nullo viſitari. Ex vna ergo re Omnipotens Deus duo iudicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante ianuam diuitis iacere permiſit, vt & diues impius damnationis ſibi augeret vltionem, & tentatus pauper creſceret ad remunerationem. Conſpiciebat ille quotidie, cui non miſereretur; videbat iſte de quo probaretur. Duo inferius corda, ſed vnus deſuper inſpector, qui & hunc tentando exercebat ad gloriam, & illum tolerando expectabat ad pœnam.*

III. Cupiens ſaturari dè micis, quæ cadebant de menſa diuitis, & nemo illi dabat.

Morale.

Diuitiæ faciunt diuites inhumanos.

Martyr Ignatius pluribus ærumnis affectus à duris & impiis cuſtodibus ſuis, tantùm abeſt vt inde peior exiſteret, quinimò terſior anguſtiis vtique grauiſſimis aiebat eſſe ſuam doctrinam,

illam

illam impiorum cuſtodum nequitiam; quippe probus & patiens vir eruditur iniuriis vt Lazaro teſte liquet, qui ad magiſterium virtutis euectus eſt in ſchola diuitis inhumani. Virtus enim à vitiis ex aduerſo laceſſita magis irradiat, & patientia Lazari, diuitis impietate clara, à Sanctis Patribus maximè commendatur. Eius apud Chryſologum encomia proſtant ſermone 2. Cupiebat (inquit) ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa diuitis. At Diues variis crapulatus ferculis, indigeriem ſuam ructabat ad cœlum, ne vocem pauperis humi & taliter iacentis audiret. Itemque Deus, quia obturatis auribus, vnius oris nil erat vox clamantis, ad aperiendum cor diuitis, totum corpus pauperis vulneribus aperit, vt in admonendo Diuite tot eſſent pauperis ora, quot vulnera: ſoluuntur viſcera, vlcera producuntur, hiatus vulnerum dilatatur, ſanies effunditur, & tota pauperis caro componitur in ſcenam pietatis: vt quem vox pietatis non mouerat, vel ſuſpiria, vel dolores, gemitus, & tota ærumnarum congeries commoueret: ſed Diues ſuperbo oculo, & inſatiabili corde hæc omnia & audire, & videre, & ſentire contemnit. Quærit adhuc Deus, quemadmodum Diues à ſua obſtinatione ſoluatur. Soluit pauperi manus à ſuis artubus, vt nec abigeret canes diuitis, quos vulneribus ſuis, diuitis erat paſturus in vultus: nouo modo humanitatis ordo mutatur: fit humana mendicitas, vt cupiditas prodatur inhumana. Diues pauperem nec cadentibus de menſa micis paſcit; & Lazarus pauper, quia aliud non habebat, etiam de carnibus ſuis, canibus humanus extitit.

Lazaro fuere canes humani.

Canes veniebant, & lingebant vlcera eius.

Franciſcus Lucas, & alij credidere, canes iniuſtos extitiſſe viro huic pauperi, irruentes in eum velut in cadauer, & corpus eius iam exeſum hiante & vaſto vlcere corrodentes. Sed hi profectò malè coniiciunt: aliud quippe ſonat, lingere, &, corrodere. Textus item Græcus habet, *ἀπέλειχον lingebant*: nec aliud ſignificat quàm lingere verbum *ἀπολείχω*. Concordat & Syrus interpres: nam לחך *lechac* apud Syros, Chaldæos, & Hebræos perinde eſt ac lingere, nec vnquam aſſumitur vt aliquid reſonet inhumanum. Denique ipsâ conſciâ ratione labat illa ſententia, quæ Lazaro mendico canes iniquos facit: namque nemo neſcit, aduocari quandoque canes vt vlcera lingua ſua tergant: quippe duce naturâ canes ipſi linguâ exertâ ſibi cauere ſolent lingendo ſuas plagas quando ſunt alto vulnere ſauciati. Quod ergo canes linxere plagas Lazari, obſequium eſt, non inſultus; ſalutaris enim eſt lingua canum. Hoc autem beneficium præſtitere canes, vt à bruto Diues epulo humanitatis expers diſceret ærumnarum Lazari miſereri.

Ex Variis linguis.

Ex ratione.

Ex SS. Patribus.

Ita Chryſologus ſerm. 2. *Miſer* (inquit) *Diues, ſi panem non dediſti, quare vel canes abigere noluiſti? Sed mitiores te canes tui, imò tu ſæuior tuis, te ſæuiente illi parcunt, qui non ad morſum dentes, ſed linguas ad obſequium ſic producunt, vt in modum ſpongiæ non vexent vulnera ſed detergant. Diues in canibus tuis famem pietas vicit: in te impietatem ſaturitas non euicit. Nam quòd canes hoc ſtudio fecere curantum, vſus ipſe, qui ſemper eſt in oculis probat. Canes enim lambendo ſemper curant vulnera ſua: canes curant pauperem magiſterio naturæ, & homo hominem negligit, ipſa grauiter accuſante natura.* Chryſoſtomus etiam hîc adſtipulatur & illi ſententiæ ab impietate canes congruè vindicanti: *Vlcera* (inquit) *quæ nullus hominum lauare dignabatur & contrectare, feræ mites lambunt.* Cyrillus Alexandrinus etiam hoc adſtruit, ita fatus: *Canes etiam veniebant, & lingebant vlcera eius. Nam quaſi non noluerint illum laceſſere, ſed eo quo poterãt ſenſu, vicem eius dolentes, & vulneribus medentes. Linguâ enim propriâ ſaniem abſtergebant, & beneuolè medicorum inſtar lingendo circumungebant, quò per hoc quoque Diues epulo feris beſtiis immanior, imò vero omni miſericordia, omnique humanitatis ſenſu prorſus exutus oſtendatur.*

IV. Factum eſt autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.

Non Lazarus mortuus eſt, ſed mẽdicus: mors quippe viros ſanctos non extinguit, ſed illa finem imponit anguſtiis, quæ ſolæ duntaxat victuro in æternum afflicto quondam homine moriuntur. Ioannes eò ſpectat Apocalypſis 21. *Et abſterget* (inquit) *Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt. Et dixit qui ſedebat in throno: Ecce noua facio omnia.* Cùm ergo monet Scriptura diem extremum clauſiſſe mendicum, puta choris beatorum eſſe Lazarum inſertum, vbi nulla mendicitas aut egeſtas. Denique hoc eſto ratum, cum mendico acerba omnia defeciſſe. Chryſoſtomus hom. 1. de Lazaro, aſpera & dura nouem commemorat, quæ Lazaro conciliauere vitam æternã. Oſtendo (inquit) illum nouem pertuliſſe ſupplicia, non vnde puniretur, ſed vnde clarior redderetur. I Nam paupertas quidẽ res eſt verè moleſta, nec vlla poteſt aſſequi oratio tormina, quæ ſuſtinent illi, quibus cum paupertate res eſt, ſi neſciant vti Philoſophia. II. In Lazaro verò non iſta ſola fuit calamitas, ſed præterea aduerſa valetudo, eaque ſupra modum grauis. Obſerua autem quomodo ſumma fuit vtraque calamitas. Etenim quòd Lazari paupertas aliam omnem paupertatem exceſſerit, inſinuat Scriptura dicens, quòd ne micis quidem potiri potuit, quæ de menſa diuitis cadebant.

Lazari ſnouem anguſtiæ.

III. Age, poſſeſne recenſere mihi quempiam, aduerſæ ſimul valetudini, & paupertati obnoxium, ſed non vſque adeò deſolatum, ac deſtitutum? nam ille quidem licèt non ex ſeſe, neque à domeſticis, ac familiaribus; tamen ab his, qui videbant miſericordiâ flexis, in publicum proiectus poterat ſubleuari. Hoc verò eas, quas antea diximus, moleſtias longè reddebat moleſtiores, quòd ab his, qui aſſiſtere debebant, deſertus eſſet, ipſamque ſolitudinem rurſum videri faciebant moleſtiorem, quòd in veſtibulo diuitis iaceret. IV. Etenim ſi in terra deſerta, nulliſque habitata iacens, hæc paſſus fuiſſet, & neglectus iacuiſſet, haudquaquam tantum cruciatum habuiſſet: nam ſi nullus adſit, hoc etiam ipſum nolenti perſuadet vt ferat

quas

Tribulationis extremæ deſcriptio.

quæ acciduint. Cæterùm quòd in medio tam multorum iacens ebrietati indulgentium, ſuauiter viuentium, à nemine vel vulgarem curam nanciſceretur, id reddebat ſenſum dolorum acriorem, magiſque animi ægritudinem accendebat. Non enim perinde, ſi abſint, qui ſuccurrant, atque ſi adſint quidem, ſed nolint porrigere manum, quod in calamitatibus mordere ſolet animum, tunc huic accidit. Nullus erat, qui dictis conſolaretur; nullus, qui factis adferret ſolatium: non amicus, non vicinus, non cognatus, non videntium quiſquam, adeò erat tota diuitis deliciis corrupta familia.

V. Ad hæc aliam doloris acceſſionem adiungebat, quòd alterum illum in felicitate conſpiciebat, non quòd inuidus eſſet, ac prauus, ſed quòd omnes ſolent in aliorum proſperitatè, ſuas exactius calamitates præſentire. Non enim iam ſolùm ſuam ipſius calamitatem cum illius proſperitate conferens, grauiorem reddidit ſuorum malorum ſenſum; verùm etiam perpendens, quòd ille vitam ducens crudelem & inhumanam, in omnibus proſperè ageret, ipſe verò virtutem, ac modeſtiam amplexus, extrema pateretur mala, animi moleſtiam, & hinc grauem ſuſtinuit. Nam ſi vir iuſtus fuiſſet Diues, ſi modeſtus, ſi ſuſpiciendus, ſi omni virtute præditus, nequaquam ille perinde doluiſſet. VI. Nunc verò cùm Diues eſſet, & vitam duceos improbam, & ad extremum vſque malitiæ prouectus, & tantam oſtendens inhumanitatem, & hoſtilem animum gerens, nec ſecus atque lapidem ipſum prætercurrens, ſine verecundia, ſine miſericordia, denique ſuper hæc omnia, tanta potiens rerum copia, cogita quàm probabile ſit, quòd velut alternis fluctibus merſerit ille pauperis animum: cogita qualiter affectum fuiſſe Lazari animum conſentaneum eſt, cùm videret paraſitos, adulatores, famulos aſcendentes, deſcendentes, egredientes, ingredientes, circumcurſantes, tumultuantes, ebrios, ſalientes, omne genus laſciuiæ exhibentes: ſic enim quaſi propter hoc veniſſet, vt eſſet aliorum bonorũ teſtis, ita in veſtibulo proiectus erat, ſolùm vitæ tantumdem habens, vt ſua mala ſentire poſſet in portu naufragium faciens; iuxta fontem ſiti moleſtiſſima & anxia cruciatus.

VII. Dicam & aliud quoddam præter hæc malum. Non poterat alterum videre Lazarum. Nam nos etiamſi innumera patiamur mala, habemus tamen illum intuentes, vnde ſufficientem accipiamus conſolationem, magnumque feramus moleſtiæ lenimentum. Nam malorum noſtrorum reperire conſortes, ſiue in factis, ſiue in dictis, multum adfert ſolatij lugentibus. Ille verò neminem habebat eadem cum illo paſſum, ad quem reſpiceret, imò ne audire quidem poterat de quoquam, qui ipſius ætate tam acerba ſuſtinuiſſet. Hoc autem ſatis ad caliginem animo inducendam. VIII. Poſſum & aliud his omnibus addere, videlicet, quòd ne de reſurrectione quidem quidquam potuerit philoſophari, ſed huius vitæ res credebat huius vitæ fine terminari. Erat enim ex eorum numero, qui gratiam Euangelij præceſſerunt. Quòd ſi nunc his temporibus poſt tantam Dei cognitionem, poſt egregias reſurrectionis ſpes, poſt illic repoſita peccantibus ſupplicia, poſt parata illis, qui rectè vixerunt bona, adeò deiectis animis ac miſeris ſunt nonnulli, vt ne horum quidem expectatione corrigantur: quid tandem eſt putandum accidiſſe illi, etiam hac anchora deſtituto? nam ille tale nihil vnquam philoſophari potuit eò quòd nondum eiuſmodi tempus dogmatum adueniſſet.

IX. Ad hæc & aliud quiddam acceſſit, quòd & fama ipſius apud homines impudentes traduceretur. Solet enim hominum vulgus, vbi quos viderit in fame, morbo perpetuo, & extremis agentes malis, ex ipſa calamitate æſtimare vitam, & omnino iudicare, illos ob malitiam ſic affligi; aliaque multa huius generis inter ſe loquuntur, ſtultè quidem illi, loquuntur tamen: Hic ſi Deo charus eſſet, nequaquam ipſum in huiuſmodi malis eſſe pateretur. Hoc & in Iob, & in Paulo vſuvenit. Nam & illi dicebant: Nonne tibi frequenter dictum eſt in labore, vim autem verborum tuorum quis ſuſtinebit? Si enim tu conſolatus fuiſſes multos, genibuſque infirmis addidiſſes fiduciam, nunc verò peruenit in te labor: tu verò probus fuiſti, nonne tuus timor eſt in inſipientia? Quod autem dicit Iob. 4. eſt eiuſmodi: Si quid tibi bonæ rei geſtum eſſet, haudquaquam iſta pautereris, ſed peccatorum, & iniquitatis tuis pœnas. Et hoc erat, quod animum beati Iob maximè mordebat. Ac de Paulo barbari hoc ipſum dicebant: cùm enim viderent de manu illius pendentem viperam: Hunc, inquiunt, à mari ſeruatum, vltio non paſſa eſt viuere.

Famæ iactura malum eſt maximum.

Omnia iſta neceſſe fuit ex Chryſoſtomo præmittere, vt reſcirent omnes, quoddam inſigne genus martyrij fuiſſe vitam Lazari, qui omnia dura & acerba ferens æquo animo, tot ærumnis iter ſibi ſtrauit ad gloriam; quot vitiis in voluptate Diues ſe accinxit ad æterna ſupplicia. Vt ergo vita pauperis in ſtrenuo agone fuit tota, ſicut & diuitis in obſcœnis, vtriuſque fuit & ſors, appenſis meritis ad trutinam inæqualis. Ecce vitam diſcolorem diuitis & Lazari Chryſologo ſcriptore nobis graphicè lineatam. Sic ille ſerm. 5. *Induebatur* (inquit) *Diues purpura, pauper liuore; Diues byſſo, pauper ſqualore; auro Diues; pauper fœtore: Diues plumeo decumbebat in ſigmate* (*id eſt accubitu*) *iacebat duriſſima pauper in terra; Diues ructabat epulas, ſanie pauper anhelabat; fundebat vina Diues, pauper lacrymas; exſatiatus Diues proiiciebat panes, micas pauper eſuriens non habebat; paſcebat oblatrantes pauperem Diues ferculis ſuis, pauper vulneribus ſuis ſaturabat. Ac ne plurimis, ad diuitem bona omnia, ad pauperem mala omnia perlegimus perueniſſe; neque tamen pauperem fregerunt aduerſa, aut diuiti proſpera profuerunt; imò pauperem prouexit ad Philoſophiam paupertas, ad virtutem dolor, contemptus ad patientiam, neceſſitas ad voluntatem, fames ad ieiunium, ſitis ad tolerantiam, ad vitam mors, ad præmium pœna, ad cœlum terra, egeſtas ad regnum.* Pignus ergo ſuis ſtipendiis ille pugil adeptus eſt poſt tot anguſtias fortiter eluctatas.

Diuitis & Lazari vitæ antitheſis.

Et portaretur ab Angelis.

Inde quidam credidere motus expertes animas, quia Lazarus Angelos habuit vt baiulos & vectores ad Abrahæ Patriarchæ ſinum. Sed duplici

Ex Ratione. Anima ſeparata poteſt mouere ſe.

duplici ratione labat illa ſententia, quæ animas eſſe concludit impotes ſe mouere ſuo à corpore ſeparatas. Primò quia non eſt anima ſeparata ſicut formæ corporeæ, quæ à materia diſcretæ cadunt ſua ſubſiſtentia, ac proinde, ſuos actus exerere nequeunt, quia vt eductæ ſunt de potentia materiæ, ita nihil omnino niſi comite materia tentare queunt, aut præualent operari. Anima verò ſecus, vt creata eſt diuinitus inconſultâ materiâ, ita nihil ei deperit de ſubſiſtentia, quando ſuo corpore exuitur. Vnde ſicut ſeparata ſuâ gaudet ſubſiſtentiâ, intelligit, & vult; quare motus erit expers? cùm ſe localiter mouere minus ſit quàm intelligere, quod tamen animæ conceditur, nullis eſto ſuæ corporeæ compaginis nexibus irretitæ. Secundò Scriptura Sacra nihil omnino noui obſeruaret accidiſſe pio huic mendico dicens eum fuiſſe portatum ab Angelis ſi maneret hæc ſors animas omnes. Hæc igitur eſto vera concluſio, ſcilicet Chriſtum dixiſſe virum hunc ſanctum, ſcilicet Lazarum, portatum ab Angelis in ſinum Abrahæ, vt explicaret eo Angelorum obſequio Lazarum vita functum Sanctorum fuiſſe choro inſertum habitu triumphantis. Angelos ad pompam & triumphum aſtitiſſe, ſua præſtantes obſequia victori Lazaro, Chryſoſtomus eruditè docet hom. r. de Lazaro: *Tanta pœna repento deliciis commutantur. Et portaretur ab Angelis, & adduceretur, ne ſaltem ambulans laboraret. Portabatur poſt tantos labores, quia defecerat, & portabatur ab Angelis. Non ſuffecerat ad portandum pauperi vnus Angelus, ſed propterea plures veniunt, vt chorum lætitiæ faciant. Gaudet vnuſquiſque Angelorum tantum onus tangere libenter: talibus oneribus prægrauantur, vt adducant homines ad regna cælorum.* Hæc ille, vocem portare dicens pro adducere vſurpari.

Sinus Abrahæ quid ſit.

In ſinum Abrahæ.

Eſt lata & vaga ſatis nomenclatura ſinus. Illa voce primù notatur intercapedo ſita inter vbera, qua excipiuntur pectore aperto chari, & cui infantes appoſiti blandiùs aſſolent indormire. Ita ſinu Abrahæ excipi, perinde ſonat, ac æterna frui requie, vt Auguſtino placet lib. 4. de anima cap. 16. *Sinus* (inquit) *Abrahæ eſt locus quietis, in quo poſt mortem recipiebantur, & etiamnum recipiuntur omnes imitatores fidei & pietatis Abrahæ: qui ante Chriſtum limbus Patrum, poſt Chriſtum eſt cælum, quod eſt paradiſus beatorum.* Accipi iam pro paradiſo ſinum Abrahæ, Eccleſiæ ſanctæ ritus inſinuat; quippe die feſto Sancti Martini ſic reſonat Eccleſia:

Ex variis Linguis. *Martinus Abrahæ ſinu lætus excipitur: Martinus hic pauper, & modicus, cælum diues ingreditur, hymnis cæleſtibus honoratur.* Rurſus idem Auguſtinus lib. 9. confeſſ. cap. 3. commemorans Nebridij mortem, ita fatur: *Ille viuit in ſinu Abrahæ. Quidquid illud eſt, quod illo ſignificatur ſinu, ibi Nebridius meus viuit.* Hebræi cuiuſque rei intimum & ſecretum vocant, ſinum. חיק *chek*. Ab Hebræis fortè Syri deduxere vocem חק *chak*, quæ Syris & Chaldæis ſignificat fodere. Inde ſinus maris dicuntur illæ velut foſſæ & grandiores aluei excurrentes in terram. Vſurpatum à Græco nomen κόλπος etiam illa duo ſignificat ſcilicet intimum pectoris, & receſſum maris in alueo inſtar portuum ab vndoſo & æſtuante pelago recedentes. Vtroque modo ſinum accipit Ambroſius hoc loco:

Ex Sanctis Patribus. *In Abrahæ gremio* (inquit) *quaſi in quodam ſinu quietis, & ſanctitatis receſſu.* Pro abdito & ſecreto loco Auguſtinus aliquando ſinum accepit, vt ſerm. 110. de tempore: *In ſinum* (inquit) *Abrahæ, id eſt, in ſecretum vbi erat Abraham: ſinus erat, quia ſecretum erat.*

Ruſus vt in longam atque latam foſſam pars tantilla maris effuſa ſinum facit; ita quies beatorum, communicata ex parte loco vbi tunc erat Abraham, affinxit ei nomen ſinus, quia referebat ille locus aliqualem ſpeciem Paradiſi. Gregorius Nyſſenus eò aſpexit lib. de anima: *Bonum* (inquit) *animæ ſtatum, in quo patientiæ athleta requieſcit, ſinum Abrahæ ſermo diuinus nominat. Primus enim Patriarcha ex iis, qui olim fuerunt, cum ſpe futurorum, præſentium commodorum vſum atque voluptatem commutaſſe memoratur: qui quidem omnibus nudatus, in quibus ei vita initiò conſiſtebat, inter alienos conuerſabatur, & domicilium habebat, per incommoda præſentis vitæ, eam, quæ ſperatur, beatitudinem quærens. Vt igitur certam aliquam pelagi partem circumſcriptam ſinum nominamus; ita hic ſermo ſinus nomine immenſorum illorum bonorum ſignificat demonſtrationem. In quo ſinu bono, qui per virtutem præſentis vitæ curſum conficiunt, cùm hinc ſoluerint, tamquam in portu fluctuum procellis minimè obnoxio, animas appulſas, & quaſi ſubductas ſtatuunt, vt fecit Lazarus.* Cùm ergo ſinum audis Abrahæ, noli cogitare ſinum corporeum, hunc vtrique quem medij & incurui pectoris ſpatia circumſcribunt. Ad altiora tuus aſſurgat animus, & obuerſetur ei beata quies, omnium ærumnarum expers, qua in cœlo nunc gaudent, vel aliàs in limbo Patrum Sanctorum animæ fruebantur.

Ne in hoc argumento tibi imponat nomenclatura ſinus, admonet Auguſtinus lib. de orig. animæ:

Sinus Abrahæ vbi erat. *Quod* (inquit) *Abrahæ ſinum exiſtimas eſſe corporeum, vereor ne in re tanta ioculariter, non ſeriò agere credaris. Neque enim vſque adeò deciperis, vt arbitreris corporeum ſinum hominis vnius ferre tot animas, quot illuc Angeli ſicut Lazarum perferunt, niſi opineris fortaſſe illam animam ſolam ad eumdem ſinum peruenire meruiſſe. Si errare pueriliter non vis, ſinum Abrahæ intellige remotam ſedem quietis, atque ſecretam, vbi eſt Abraham, & ideo Abrahæ dictam, non quòd ipſius ſit tantùm; ſed quòd multarum Gentium pater ſit, qui ad imitandum fidei principatum prapoſitus eſt.* Sed eſto ſinus Abrahæ non debeat accipi pro gremio corporali Abrahæ, hoc tamen non obſtat quin cogitare queas ſpatium aliquod corporale ſitum in medio terræ ſupra locum purgandis animis aſſignatum. Quippe fides intemerata docet, Chriſtum deſcendiſſe ad inferos, id eſt, in ſinum Abrahæ, & inde Patrum animas ereptas euexiſſe ſecum in cœlum, quod vt præfatus ſum, quia reſidet illic Abraham à Chriſti Aſcenſione, ſinus Abrahæ nuncupatur.

Ex Ratione. Sed quare locus, in quo animæ ſanctæ degunt, dicitur Abrahæ ſinus potiùs quàm Enos, aut Noë, qui fuere viri Sancti & Abrahæ multo tempore præierunt. Reſpondeo, Abraham fuiſſe primum cui in Scriptura Sacra Deus ſe

obſtrinxit ad benedictionem eius intuitu Gentibus omnibus erogandam. Ecce fœdus initum cum Abraham poſtquam gladio exerto ſuum filium voluit immolare. *Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Geneſ. 22. Ruſus cùm nemo, ſine fide beandus ſit, & Abraham dicatur eſſe pater credentium; quiſquis apponetur illi loco ſeu receſſui beatorum, ille loci particeps erit, qui primò fuit, Patriarchæ Abrahæ repromiſſus. Chriſtus eò aſpexit quando fore beatos dixit pleroſque Gentilium initiandos aliquando fide vtique Chriſtiana. Sic ille Matth. 8. *Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob, in regno cœlorum.* Præterea Abraham hoſpitalitate clarus codice ſacro recolitur, ideo fortè curam habet excipiendi ad cœlos animas beatorum vt hoſpites appellentes. Ita Chryſologus ſermone 2. *Non immeritò ſua tunc omnes ſanctos ſuſcipit in requie, & in ipſa cœliſti beatitudine fungitur diſpenſatoris officio: quia dum ſemper hic ſuſcepit peregrinos, & pauperes, ipſum cum Angelis ſuſcipere Deum, ipſum ſub tentorio ſuo videre hoſpitem meruit, quem ſemper habuit largitorem. Et reuera parum ſe beatum credidit, ſi in ipſa ſuperna gloria hoſpitalitatis pio ceſſaret officio, & ſolis donis frueretur diuinis, qui hic humana bona, crudelem ſe crediderit, cuiquam ſi negaret.*

Paradiſus quare ſinus Abrahæ nuncupetur.

Ex SS. Patribus.

Mortuus eſt autem diues.

Ex Linguis.

O quàm fortuna ſecunda fugax! quò plus hæc blanditur, eſt illa cauenda magis, & deſertura, ſuis aſſeclis illuſura. Obſerua, defeciſſe totam diuitis ſupellectilem, ſcilicet epulas, byſſum, purpuram. Cùm namque dicit Chriſtus, mortuum eſſe diuitem, hoc intendit, vt ſciamus eſſe fini obnoxia omnia læta, quibus indulgens fortuna ſolet hominibus incautis hoc iſto ſæculo conniuere. Chryſoſtomus hom. 3. de Lazaro, attendens præcipites ad occaſum vergere delicias, in eas inuehitur vt inſidas. *Conſidera* (inquit) *menſas argento circumtectas, lectos, tapetia, omnia quæ tota in domo ſunt ornamenta, vnguenta, aromata, vini meri copiam, eduliorum varietates, ciborum delicias, coquos, adulatores, ſtipatores, famulos, ac reliquam pompam vniuerſam, ſtrepitumque extinctum. Vbique cinis, vbique fauilla, & puluis, lamenta, & luctus, nemine ſuccurrente, neque ſemel egreſſam animam nemine reuocante. Tunc declaratur, quid poſſit aurum, quid diuitiæ copioſæ: ſiquidem ex frequenti famulitio nudus abductus eſt & ſolus nihil ex tanta opulentia ſecum ferre valens, ſed deſertus, indefenſus, ac neglectus. Nullus eorum, qui priùs auxiliabantur aderat, à pœna ac ſupplicio erepturus. Verè omnis caro fœnum, & omnis gloria hominis tamquam flos fœni, exſiccatum eſt fœnum. Venit mors, & extincta ſunt illa omnia. Nec ſecus quam captiuum arreptum, ſic illum abduxit, demiſſis oculis, pudore plenum, non audentem hiſcere, trementem, pauidum, perinde quaſi in ſomnis, illis vniuerſis deliciis fruitus eſſet.* Hactenus ille.

Sepultus eſt in inferno.

Textus Græcus habet fuiſſe ſepultum ſimpliciter, & de ſepultura in inferno tacet. *Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt.* Ita Syrus interpres. Sed vterque puncto interiecto memor eſt inferni. *Καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμούς. Et in inferno eleuans oculos.* Et Syrus interpres ita ſuum textum, vtpote Græci æmulus, interpunxit. Vt cæteris præſtat verſio Latina, fidem ſic illa ſibi maiorem conciliat, & obſtringit vt credamus hunc diuitem demerſum in puteum, & abyſſum, quo præcipites acti ſunt dæmones. Vnde parum ſana fuit opinio Iacobi Fabri Stabulenſis, qui miſeratus æternas huius diuitis anguſtias, fecit eum Purgatorio obnoxium tantum, vbi flamma ſæuiente ſuas maculas terſit, inde purus tandem aliquando cœlo cum beatis mentibus inſerendus. Hæc eſt opinio explodenda velut contraria intento Chriſti, qui paupertati diuitias, & Lazaro diuitem oppoſuit vt ex diametro. Cùm ergo nobis expreſſerit Lazarum poſt æquo animo perpeſſas ærumnas, & incommoda paupertatis, dignatum ſtipendiis æternæ gloriæ; vt ſit antitheſis genuina, diues poſt expertas omnes delicias, in inferno debet ſupplicio æterno addictus dæmoni ſociari. Principes etiam linguæ dicunt ſententiam mortis æternæ in diuitem: Syrus enim interpres ait eum eleuaſſe oculos cùm eſſet in inferno. שיול *ſchiol* Syris & Chaldæis idem eſt ac Hebræis שאול *ſcheol*, id eſt, *infernus, ᾅδης* vox Græca magis eſt expreſſiua loci, in quo diuitis anima crucianda iacet. Etenim ᾅδης dicitur infernus dæmonum, quaſi ἀΐδης, id eſt obſcurus ab alpha priuante, & ἰδεῖν videre; quippe locus ille præter ignem vindicem, eo etiam nomine horrendus erit, quòd ſit æternis, & denſiſſimis tenebris opacandus. Theophylactus eò vergit hoc contextu: *Dicendo quod ſepultus ſit, inſinuat obiter Dominus, quod & anima eius locum infimum & calignoſum ſortita fuerit.*

Diues epulo damnatus.

Ex Ratione.

Ex Variis Linguis.

Fortè inſtabis, fuiſſe ſola peccata venialia, quæ commemorat Chriſtus in cenſura vitæ diuitis epulonis. Etenim epulæ, purpura, byſſus nullũ omnino crimẽ lethale ſonãt in diuite, qui citra ſcelus vtiq; mortale poteſt viuere lautè ſuas ſi facultates licitè cõparauit. Reſpõdeo, Chriſtũ, cuius erant eloquia caſtiſſima conſuluiſſe puris auribus, nec aliter obſcœnam voluiſſe vitã carpere diuitis, quàm dicendo cibis opimis, atque mero largiter infuſo, ſuo litaſſe ſemper abdomini, & ſplendidis amictum veſtibus, hanc velut vnam habuiſſe curam ſcilicet æternæ ſuæ ſalutis incuriam, implexam ſtudio anxio corporis excolendi. Præterea diuitem inhumanum inferno fecit obnoxium animus immitis in pauperem: quippe diues citra crimen lethale nequit denegare ſtipem pauperi in extremo diſcrimine, quale fuit illud Lazari, quem dira fames extulit, ei denegante micas panis diuite ſaturato cibis opiparis, & exquiſitis poculis inundato. Ecce Patres Sanctos æterni Iudicis aſſeſſores, qui maledicto æterno caput feriunt huius diuitis epulonis. Chryſoſt. hom. 2. de Lazaro: *Non* (inquit) *quia diues fuerat torquetur, ſed quia miſertus non fuit.* Subſcribit huic ſententiæ Hieronymus epiſtola 34. ad Iulianum: *Diuitem*

Ex SS. Patribus.

Diuites ob in pauperes duritiã damnantur.

purpura

Deliciæ temporales ab æternis nos ſeparans.

purpuratum gehenna flamma ſuſcepit. Lazarus pauper, & vlceribus plenus, cuius carnes putridas lambebant canes, & vix de micis menſa locupletis miſerabilem ſuſtentabat animam, in ſinu Abrahæ recipitur, & tanto Patriarcha parente lætatur. Difficile, imò impoſſibile eſt, vt & præſentibus quis & futuris fruatur bonis, vt & hic ventrẽ, & ibi mentem impleat, vt de deliciis tranſeat ad delicias; vt in vtroque ſæculo primus ſit; vt & in cælo; & in terra appareat glorioſus.

Baſilius etiam ex diuitis huius ſepultura vitæ æternæ iacturam infert, dicendo vitam eius in hoc ſæculo fuiſſe meram mortem, quia diffluens eius anima deliciis expers erat gratiæ diuinæ, cuius obſequio duntaxat anima veræ vitæ poteſt conſcia recenſeri. Sic ille in Pſal. 33. *Mors peccatorum mala. Excipit enim illos ſupplicium, vt diuitem illum, cuius vita erat operibus mortuis omnium peccatorum refertiſſima. Mortuus enim ratione peccati non in domo habitat, ſed in ſepulcro, tamquam omnino iniquus, cuius anima mortua eſt, neque ab operibus mortuis fundamentum pœnitentiæ ſubſternit ſibi, ſed ſimilis efficitur ſepulcro dealbato, quod forinſecus quidem conſpicuum apparet, intrinſecus vero mortuorum oſſibus, & omni immunditia refertum eſt. Sepulchrum enim erat corpus illius, etiam adhuc viuentis, quod anima per malitiam mortua inhabitabat. Qui igitur in deliciis & omni diſſolutione vitam traducit, & pro virtute labores ſubterfugit, cùm non laboret in præſenti vita, non viuet etiam in futura, ſed de longè videbit vitam, in flamma fornacis excruciatus.* Hæc ille.

Obiter aduerte, totum diuitem non fuiſſe ſepultum in inferno, ſed ſolam ipſius animam, à quo vt nobiliori parte locus diuitis mortui deſignatur. Corpus exanime in ſepulcro iacet, anima verò degit in inferno, loco velut congruo deliciis, quibus olim indulſit. Ita Chryſologus ſermone 5. *Miſer accepit antè animæ, quam corporis ſepulturam: nec antè quieti corporis, quàm pœnali traditus eſt ſepulcro, vt viuat pœna ſemper, cùm ſit ſemel mortuus. Immutatio quanta rerum: quò deſcendit diues? quò pauper aſcendit?* Diues hic epulo impiè viuendo ſibi ſtratum igneum fecit; Lazarus verò roſis lectulum conſitum inſtruxit quando ſuas anguſtias æquo tulit animo. Quippe Deus eum ſe iudicem exhibet, quem hominum, qui ſiſtuntur eius tribunali merita promerentur. Vt Lazarus in agone pugil eximius, & victor extitit; ita Deus coronâ caput eius cinxit. Vt verò ſecus inhumanum ſe præſtitit erga ſuum fratrem ille diues epulo; ita Deum vltorem ſenſit, & ſpretæ vindicem egeſtatis. Quippe Deum quiſque talem inueniet, qualem erga Deum ipſe geret ſeſe. Ita Gregorius Nyſſenus de beatitudine: *Omnia* (inquit) *ex noſtra libera voluntate dependent, ſiue bona ſiue mala. Et iudicium diuinum incorrupta iuſtáque ſententia, ſequens ea, quæ iuxta propoſitum noſtrum commiſſa, ac deſignata ſunt, cuique tribuit id quod quis ſibi ipſi fortè præſtiterit: his quidem gloriam & honorem, iis vero iram & afflictionem: vt enim proba ſpecula tales vultuum oſtendunt effigies, qualeſcumque ipſi vultus ſunt hilares quidem alacrium, obſcuras verò tetricorum; nec ſpeculi naturam aliquis rectè culpauerit, ſi tetra, & inamœna repræſentata fuerit effigies, principali forma propter mœrorem collapſa; ita iuſtum quoque Dei iudicium noſtris affectionibus aſſimilatur, qualiacumque a nobis commiſſa fuerint, tales nobis de ſuo præbens retributiones. Quapropter ad dexteram quidem collocatis iucundam, ad ſiniſtram vero ſtantibus acerbam vocem attribuit. Illi ſiquidem propter ea, quæ fecerunt, miſericordiam conſecuti: hi verò idcirco, quòd aduerſus proximos, & populares, immites & inhumani fuerunt, ſæuum & immite ſibi ipſis diuinum Numen reddiderunt. Diues ille diffluens deliciis atque luxuria, mendici ad veſtibulum abiecti atque afflicti miſertus non eſt: idcirco ſibi miſericordiam præſcidit, miſericordiâ implorata non auditus: non quòd vna gutta de magno Paradiſi fonte dempta damnoſa eſſet; ſed quia miſericordiæ ſtilla vna commiſceri, atque communicari cum inhumanitate non potuit. Quæ enim communicatio luci cum tenebris? Qualia enim ſeminauerit homo, talia & metet.*

Deus tractat nos vt tractatur à nobis.

Morale.

V. Eleuans autem oculos cùm eſſet in tormentis vidit Abraham à longè, & Lazarum in ſinu eius.

Memento totum hunc diſcurſum Chriſti eſſe ex præiacente vera hiſtoria enuntiatum parabolicè, ita vt de anima ſeparata dicat multa velut ſi inſtructa ſuo corpore eſſet: Intendebat enim Chriſtus erudire ſuos quanta ſecum mala veheret nimius affectus opum, & ad quod gloriæ faſtigium æquo animo habentes inopiam ſuam pauperes euehantur. Chriſtus ergo dicens diuitem eleuaſſe ſuos oculos in tormentis, oculos animæ affingit ſtylo parabolico, vt liquidiùs explicet quàm ſit diſpar illa viciſſitudo rerum æternarum, quæ in ſæculo inſtanti egeno patienti & luxurianti diuiti decernuntur. Nota, ſolùm in tormentis ſurſum aſpexiſſe virum hunc aſſuetum deliciis: quippe totum hominem deorſum inflectunt illecebræ ſenſuum, omnemque cæli curam tollunt, vt caro ſecus indulgendo malè ſuadæ voluptati, duntaxat ima videt, & hiantibus oculis anhela cupit noxia quæque, quibus ſaturata luet pœnas in æternum igne vindice caſtiganda. Sed, vt ſera pœnitentia non eſt ſeria nec ſincera; ita ſibi tardè cauit epulo, depreſſos hactenus oculos eleuando. Lethales fuiſſe moras, quas cunctando diues ille traxit antequam ſurſum oculos erigeret, Chryſologus benè aduertit ſerm. 121. *Serò* (inquit) *diues ſurſum leuas oculos ſuos, quos ſemper depreſſit in terram. Diues, quos oculos leuas, ipſi ſunt accuſatores tui: quos oculos leuas, ipſi non placant iudicem, ſed inflammant; non reportant veniam, ſed reatum, & exigunt pœnarum cumulum, non ſolamen. Quo oculos leuas? quid clamas adhuc diues? quò reſpicis diues, ibi eſt Lazarus, ibi eſt impietatis tuæ proditor, teſtis criminis, crudelitatis aſſertor.* Idem Rurſus inutiles eſſe viri impij aſpectus, quos tormenta tardios expreſſerunt. Gratis (inquit) reſpicit modo Lazarum

Morale. Tribulatio acuit oculos.

ſurſum, qui antè deorſum Lazarum videre deſpexit. De talibus dixit Propheta: Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram. Pungit pœna, quem non pœnitudo compungit: vexant tormenta, quem Lazari vulnera non mouerunt: nec gratis aculeos percipit pœnarum, qui in purpura volutabatur ingratus.

Vidit Abraham à longè.

Pauperum incurij ſunt longè ab Abrahom.

Ille procul ab Abraham eſt, à quo eſt longè ſalus. At qui ſalutis alienæ fuit incurius, dum prouidere ſuis opibus oportuit, ille ſibi duram conſciuit mortem, vtique æternam, & protſus à ſpe ſalutis reducis alienam. Rurſus ille videt Abrabam à longè, quem diſſimilis vita velut ex diametro opponit Abrahæ. Vnde Diues iſte totus in cœno voluptatum, vt inhumanus erat, ab Abrahæ charitate procul abfuit. Abraham hoſpites etiam inuitos in domum traxit; Diues verò ſecus mendicum non excepit modò, ſed neque micas panis reliquas ex epulis opiparis egeno fame pereunti voluit erogari. Inuehitur in hunc diuitis immitem animum Chryſologus ſermone 5. de Diuite & Lazaro: *Longè* (inquit) *illi erat Abraham, cui non fuerat proximus pauper. Vidit Abraham diuitiarum conſortem, ſed inhumanitatis exortem. Abraham Diues, ſed plus humanitate, quam cenſu: tu Diues, inhumanitate tua maior tuis diuitiis extitiſti. Abraham ſibi peregrinus, ciuis hoſpitum fuit, tu palatia poſſidens, tectum pauperi non dediſti. Abraham dum ſeruos ſuſcipit, Dominum ſic recepit, & cunctis hominibus apponens panes, ipſum Dominum ſuam recepit ad menſam; tu, dum ſingulari pauperi negas micas, ſtillam refrigerij perdidiſti.*

Lazarum in ſinu eius.

Vt diuitiæ ſupra modum amatæ ſuos aſſeclas abſtrahunt ab Abrahæ conſortio; ita ſinum Abrahæ paupertas conciliat illi, qui ſe totum ad arbitrium Dei effinxit, inedia & ærumnis affectus, quæ ſunt indiuiduæ comites egeſtatis. Diſpares diuitis & Lazari ſortes recolit Auguſtinus ſerm. 25. de verbis Domini: *Ambo* (inquit) *homines, ambo carnales; ſed non ambo æquales. Natura vna, ſed vita non vna. Nullus eorum à conditione mortis immunis; & tamen vnus epulatur ſplendidè, & alter in pannis & ærumnis ſordeſcit. Ille delicatis eſcis ad inuentionem coquorum gaudebat; iſte ſi caderent mica de menſa eius expectabat. Audiant nunc diuites, qui nolunt eſſe miſericordes; audiant, quia vna omnes naſcimur lege, vna viuimus luce, vnum ſpiramus aerem, vna quoque extinguimur morte quæ ſi non interccderet, nec pauper ipſe duraret. Hic vlceroſus & nudus iacens Lazarus, ad Abrahæ ſinum Angelorum manibus portatur. Ecce Diues refectus & ſplendidus tartareo carcere clauditur.*

VI. Et ipſe clamans dixit: Pater Abraham, miſerere mei.

Pœnitentia reproborum eſt ſera.

Quid ſonat iſte clamor? Reuera clamat & iſte clamor eſſe peracutos inferi cruciatus. Sed vt Eſau irrugiens clamore magno, parum profecit apud Iſaac Patrẽ ſuum, qui primogenituræ iura tranſtulerat in minorem; ita Diues fruſtra clamat, atque Patrem Abraham in caſſum ſollicitat, vt medelam pœnæ ſuæ propitius indulgeat, inflicta ſibi æterna tormina miſerando: *Sic clamat ibi* (inquit Chryſologus) *qui hîc clamantes contempſit audire: ibi caſſa vox eſt; iſtic inanis eſt clamor. Audi Prophetam dicentem: In inferno quis confitebitur tibi? In inferna quis miſericordiæ locus? In tormentis quæ ſpes veniæ, & in hora ſententiæ tempus indulgentiæ quis requirat? Crudelis fili, quam miſericordiam petis? quam tu negando pauperi, tibi denegaſti.*

Pater Abraham.

Abraham quorum ſit pater.

Diues ille dicit Abraham eſſe ſuum Patrem, & hoc Patris vocabulo tentat conciliare ſibi gratiam Abrahæ, quo reuera Patre ſatus erat vt Iudæus, ſed à cuius vita mores inhumani longiùs abſtraxerant, ſic probantes eum degenerem, a Patre pio deuium aberraſſe. Abraham ergo naturâ Pater erat, ſed iſte Diues vt impius & dyſcolus, in inferno ſuo iure cadit, & exhæres fruſtra petit aliquid ſolatij homo ferox & immitis in Lazarum animo ſemper neſcio pietatis. Collimat eo Chryſologus ſerm. 3. de Lazaro. *Modò cognoſcis patrem, & modo tibi patrem ſe eſſe neſcit, quem in Lazaro patrem ſic ſpreuiſti: modo tibi iuſtus occurrit qui tibi tunc vt pius eſſet, diu Lazarum paſſus eſt cruciari. Infelix, quem ipſa origo ſic arguit, quem ſic ipſe iucu auctor. addicit: infelix cui in iudicio pro magnitudine criminis non miſereri genitor, non Pater ignoſcere, non affectio potuit ſubuenire. Quid clamas? quid poſtulas? Hoc loco iam non geritur poſtulatio, ſed controuerſia, vbi è diuerſo conſiſtit ipſe, qui paſſus eſt: ſed agentium diuerſus eſt locus: hic agit de proximo, ille de longè; hic de ſinu ſuggerit, clamat ille de tartaro: exorat ille de requie, queritur hic de pœna. Sed quid dicit diues? Pater Abraham, miſerere mei. Benè diceres, ſi Lazarus in ſinu reſidens ipſum pectus iudicis non teneret: benè diceres, ſi Lazarus iuſtiſſimi cognitoris tota non poſſideret arcana. Grauis rogas iudicem, quem ſic innocens confeſſor accuſas & fruſtra ſibi iudicem credit poſſe ſubuenire, quando ore iudicis pronuntiat ipſe tanta qui pertulit.*

MORALE.

Non potuit in inferno diues amittere quod à natura obſtetricante ſibi inſitum habuit, vt eſſe filium Abrahæ: ſed ſimilitudinem quæ petitur à virtute diues penitus expunxit. Vnde ſuos quia ex virtute ſola filios nuncupat & agnoſcit Abraham; idcirco diues iſte velut facie deturpata fœdis vitiorum maculis, ſicque ſuo diſſimilis Patri Abrahæ, ab eo iure reprobatur. Senatus olim ita vitam ingloriam carpſit filij Scipionis. Senatus inquam ille Romanus, acer vitiorum vindex, vt aduertit hunc iuuenem non referre mores patris ſui, imò rapi præcipitem in abruptum vitiorum, iuſſit eum deponere annulum quem gerebat, vbi erat inſculpta patris ipſius imago, cuius ille

typum

typum non curabat æquis moribus imitari. Sic & iſte Diues expers gratiæ diuinæ, patris Abrahæ ſinceram exuit imaginem, ideoque ſua pulſus hæreditate gemit in inferis, & ſerò Patrem è gehenna rogat, vt dignetur incendium, quo torquetur, inſtillatâ ſibi aquæ guttulâ mitigare. Sed qui filium Abrahæ inhumanè viuens ſe negauit, non eſt expertus eum Patrem, à quo pietatis officium eiulans implorabat. Ita Chryſoſtomus ſermone 4. de Lazaro: *Qui genitoris* (inquit) *opera non facit, negat genus Domino ſic dicente: Si filij Abrahæ eſſetis, opera Abrahæ faceretis. Ille fidem generis probat, cui tamen paterni operis aſſertor aſſiſtit.* Hinc etiam aduerte, malè ſibi conſulere Chriſtianos, qui virtutis incurij, de deducto à Chriſto, Patre fidelium nomine gloriantur. Chriſtus enim non ex nomine Chriſtiano ſolo ſuos attendit filios, ſed ex virtute. Opera namque bona Deum eſſe Patrem cuiuſque viri ſancti inſinuant, & non nomen tantùm à Chriſto tractum; quod vt plurimum fallit & imponit, vt eſt videre palàm in hypocritis, qui vt incautis illuderent, ſalutare nomen nequiter vſurparunt. Nihil conducere ad ſalutem ſolam magni nominis huius vmbram, Chriſtus ex profeſsò docet Lucæ 13. *Contendite* (inquit) *intrare per anguſtam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt. Cùm autem intrauerit Paterfamilias & clauſerit oſtium, incipietis foris ſtare, & pulſare oſtium, dicentes: Domine, aperi nobis; & reſpondens dicet vobis: Neſcio vos vnde ſitis: tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti. Et dicet vobis: Neſcio vos vnde ſitis; diſcedite à me operarij iniquitatis. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Vt Chriſtiana fides homines aſſociat Chriſto; ſic opera praua ſuos auctores ab eo diuellunt, & abſtrahunt: nam ex factis, & non ex nomine ſolo, Dei filij diſcernuntur.

Chriſtiani veri quinam ſint. 4

Mitte Lazarum.

Multiplex ratio occurrit, quare Diues ad ſe Lazarum tranſire roget, & non Abraham, cuius opem initio ſcribitur imploraſſe. Primò res indecora foret, Abraham, qui obtinebat primas in illo beatorum loco, deducere ex ſolio ad præſtandum obſequium, quod bonus poterat Lazarus exhibere. Secundò fuit fortè liuoris & inuidiæ illa de mittendo Lazaro ſuggeſtio. Etenim hæc eſt indoles inuidiæ, vt in ſuam perniciem vertat omne bonum, quod influit in alios. Vnde dicitur inuidus, quaſi inuitus videns. Vt ergo Diues iniquè tulit videre ſuum æmulum Lazarum gaudere ſinu Abrahæ, inde cupit eum deturbare, ſuam prætexens inuidiam ſpecie pietatis. Quod in ea Lazari miſſione liuor agat ſuas aliqua ex parte vices, Chryſologus inſinuat hoc contextu. *Adhuc tu in Lazarum ſic crudelis? Lazarum mitte. Quò? Ad infernum de gremio, de ſolio ſublimi ad profundiſſimum chaos, ad tormentum, ſtridorem, de ſancta quiete, de tanto ſilentio beatorum. Vt video, quod agit Diues, non eſt noualis doloris, ſed liuoris antiqui, & zelo magis incenditur, quàm gehenna. Eſt graue illis malum, eſt illis incendium non ferendum, quos aliquando habuere contemptui, videre felices. Adhuc diuitem malitia non deſerit, quem iam poſſidet pœna, qui non ſe ad Lazarum duci poſtulat, ſed ad ſe Lazarum vult deduci. Ad cruciatus tui ſtratum, Diues, pius Abraham Lazarum mittere non poteſt, quem tu ad menſam tuam, non es dignatus admittere. Iam vobis verſæ ſunt vices: vides eius gloriam, cuius ſupplicium ſic ſpreuiſti; videt ille cruciatus tuos, qui te tunc tua mirabatur in gloria.* Hactenus ille, ſuo more acutè. Tertia ratio quæ induxit diuitem vt Lazari obſequium ſupplex expoſceret, eſt, vt (ſerò licèt) oſtenderet ſe reſcire ſolos egenos eſſe datos ad ſolamen & præſidium diuitum, quos nimius affluxus opum facit immemores cœli, quò tandem aliquando queunt, ſi eleemoſynis conciliare volunt gratiam pauperum, aduolare.

Inuidiæ natura qualis.
Ex SS. Patribus.

Chryſoſtomus homilia 7. in Lucam annuit illi ſententiæ: *Cùm* (inquit) *proximus eſſet Lazarus, præteribat: nunc, cùm procul abſit, inuocat: quem frequenter ingrediens & egrediens non videbat, hunc procul ſemotum diligenter aſpicit, &c. Demonſtrat, quod malitiæ repoſita ſit vltio: contra honor & corona laboribus pro pietate ſuſceptis. Miſi* (inquit) *tibi Lazarum ad veſtibulum, vt tibi ad virtutem doctor eſſet, doctrinæque materia: contempſiſti lucrum, noluiſti ad quod oportuit vti ſalutis occaſione, vtere poſthac illa ad maioris cruciatus ſupplicijque materiam.* Chryſologus etiam acriter perſtringit diuitem hunc, quod miſſum ad ſe cœlitus pauperem abegerit, & ſpreuerit imprudenter. Ita ſuum ſtylum acuit vir ſermone diues atque potens. *Miſer fili, ſi Lazarus ad tuam menſam veniſſet, tu ad iſtum diſcubitum non veniſſes.* Deinde diuitem ſic inducit ab inferis eiulantem: *Mitte Lazarum, vt ipſe, qui cruciatus mei eſt cauſa, iam refrigerij miniſter extremum digiti ſui ſolamen modo ipſe porrigat, cui ego iacenti manus meæ totius ſolatium tunc negaui.*

Pauperes eſſe aduocatos diuitum.
Ex SS. Patribus.

Auguſtinus etiam opportunè docet, diuites & pauperes alternis agere, ſuaſque ſibi communicare diuitias. Nam vt proſpera fortuna afflante Diues opibus pollet; ita pauper abſolutus mundi huiuſce curis grata Deo oratione valet, ideoque poteſt tempeſtiuè pio benefactori diuiti ſubuenire; Vt ſecus in inferno luet pœnas animo inhumano Diues, & in caſſum vota ſpreti pauperis inuocabit. Ecce tibi concolorem aliis Auguſtinum ſerm. 25. de verbis Domini: *Penſantur* (inquit) *pro diuitijs pœna, refrigerium pro paupertate, pro purpura flamma, refectio pro nuditate, vt ſalua ſit æquitas ſtateræ, & non mentitur modus illius menſuræ: In qua* (inquit) *menſura menſi fueritis, ita metietur vobis: Ideo negatur in pœnis miſericordia diuiti, quia ipſe dum viueret noluit miſereri. Ideo rogans Diues non exauditur in tormentis, quia rogantem pauperem non exaudiuit in terris. Diues & pauper duo ſibi ſunt contraria, ſed iterum duo ſunt ſibi neceſſaria. Nullus indigeret, ſi inuicem ſe ſupportarent; & nemo laboraret, ſi ſe ambo iuuarent.*

Miſericordia negatur ei qui eſt immiſericors.

Pauper factus propter diuitem.

Diues propter pauperem factus eſt, & pauper propter diuitem. Pauperis eſt orare, & diuitis erogare. Dei eſt pro paruis magna penſare. De miſericordia eius parua, magna naſcitur copia. Fœcundus eſt ager pauperum, citò reddit donantibus fructum. Via cœli eſt pauper, per quam venitur ad patriam. Incipe ergo erogare ſi non vis errare. Patrimonij tui, quo es ligatus, compedem in hac vita reſolue, vt liberè ad cœlum poſſis accedere. Abiice abs te diuitiarum onera, abiice vincula voluntaria, abiice anxietates, & tædia, quæ te pluribus in annis inquietant. Da petenti, vt poſſis & tu accipere: tribue pauperi, ſi non vis flammis exuri. Da in terra Chriſto, quod tibi reddat in cœlo. Obliuiſcere quod es, & attende quid futurus es. Præſens vita fragilis eſt, & in mortem procliuis. Nemo poteſt ſtare, ſed omnes cogimur tranſire. Nolentes imus, inuiti eximus, quia mali ſumus. Si autem ante nos aliquid mitteremus, non ad inane hoſpitium veniremus. Quod enim pauperi damus, ante nos præmittimus: quod autem rapimus, hoc totum dimittimus. Hactenus ille vices alternas pauperum & diuitum expreſſit, equidem eleganter.

MORALE.

Vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

Cùm anima exuta ſuo corpore, non ſit membris diſtincta ſicut eſt corpus, anima Lazari non digitos habuit, quos ad obſequium diuitis intingeret. Ideoque mihi conſto dicens hanc appendicem ad hiſtoriam veriſſimam de Lazaro & Diuite fuiſſe ſtylo aſſueto parabolis explicatam. Itaque duo Chriſtus hoc contextu nobis inſinuat. Primum eſt, damnatis nullum omnino locum eſſe ſpei reſiduum, vt aliquid in eos ſolaminis influat. Alterum eſt, eos, qui in hoc ſæculo indulſere ſuo genio, ita finem impoſuiſſe ſuis deliciis, quando vitæ ſuæ fecere modum, vt nullas prorſus voluptatis reliquias deferant in infernum, vnde queant acerba ſua tormina temperare. Adiicere licet & Chriſti intento verum hoc effatum; ſcilicet opponi tormenta deliciis, vt qui mero largiore ſuam alluit linguam quotidie dum viueret; in crapolæ mulctam, æſtuante ſiti in gehenna poſtea crucietur.

Lingua quare in inferno punitur.

Pungit acutè nequam hunc diuitem Chryſologus hoc ſcommate. Qui claudit manum pauperi, extremi ſtipem digiti ſic depoſcit, & ſitit aquæ guttam, qui vini lacus, ne guttam daret, incluſit. Qui diuitias ſuas non miſerando pauperi dedit, ſibi miſericordiam ſic mendicat. Refrigeret linguam, quaſi reliquum corporis ab incendio haberet immune: ſed lingua plus ardet, quæ miſericordia vt fieret, iubere neglexit: in lingua maius ſentit incendium, quæ maledixit pauperi, miſericordiæ contradixit. Lingua in tormentis prima eſt, quæ derogando pauperi, pauperis blaſphemauit auctorem. Certè ſi iam te poſſidet totus ignis inferni, ſi te gehennæ flamma complectitur, quare ſolius linguæ æſtibus deſideras ſubueniri? Niſi quia, cùm pectus totum anhelat flamma ſui criminis & reatus, lingua magis vritur, ardet, æſtuat quæ inſultauit pauperi, quæ miſericordiam denegauit. Hæc præcedit ad iudicium: hæc ante degustat, & patitur cruciatus: hæc de toto corpore prima ſentit ardorem, quæ cùm prima varios hîc deliciarum cibos & odorata deguſtaret pocula, mandare pietatem noluit, fieri miſericordiam non præcepit: ſed & ipſis, cùm alij facerent, derogabat.

Ipſe eſt, qui induebatur purpura & byſſo. Quid eſt Diues? ab æſtu byſſus non defendit? purpura non reſiſtit inferno? Remanſerunt iſta, deſeruerunt iſta, & ipſe nudus nunc ſudes, æſtuas, qui aliquando inſultabas æſtibus artificioſa nuditate veſtitus. Quid eſt Diues? vbi ſunt torrentes torcularium tuorum? Vbi ſunt horrea ad famem pauperis, non minus cupiditatibus dilatata, quàm copiis? Vbi ſunt vina ad inopiam pauperis anoſitatibus & ipſa temporum obliuione ſeruata? Vbi ſunt effuſiones, lapſus, flumina miniſteriorum tuarum? Iſta omnia tibi periere, non crimini, qui ſitis extremi digiti guttam, quam ſi vel dediſſes ſolem pauperi, non ſitires. Immiſericordem te gutta, & mica reddidit inhumanum, in quibus totus pauperis & victus conſiſtit, & vita. Velim ſcire Diues, ſi vel ipſe tibi in pœna poſitus ignoſcis: quia ad hæc mala non veniſſes, ſi de tantis horreis micam, guttam de tantis torcularibus tunc dediſſes. Verum eſt, quod caro eget, quod natura exigit, quod ſufficit vitæ: auaritiæ cauſa eſt, quòd homo magna & multa recondit, non ſibi, ſed aliis, ad ſuum planè præſentem vel poſterum cruciatum. Sed dicis, Diues: Ego etſi vinum negaui, aquam peto, quam communem cunctis animantibus auctor ipſe omnium præſtitit & natura. Puto, Diues, quòd & aquam pauperi tu negaſti, cui ne ingrederetur ad ianuam tuam, ne ad puteum tuum perueniret; canes quamplurimos obiceciſti. Demum ille totam hanc declamationem concludit egregio conſilio: *Debet* (inquit) *homo, debet debilibus ſua membra partiri, quæ cum Iob non daret, ſed redderet, ſic dicebat: Ego fui oculus cæcorum, pes claudorum: pater inualidorum. Homo, ſi non habes nummum, da pauperi manum, quia maiorem miſericordiam facit qui ad menſam ſuam manu pauperem debilem ducit. Ipſum ſe pauperi dedit, qui ſe aptauit in obſequium pauperis.*

Auaritiæ mala.

MORALE. Eleemoſyna eſt ſalutaris.

Quæres qua ratione queat anima poſt depoſitas corporis exuuias, ſentire ſuam linguam igne vindice cruciari? Reſpondeo, Deum infligere animæ ſeparatæ ſenſum illum doloris atque cruciatus, quo fuiſſet affecta degens in hoc ſæculo corpori ſociata. Quippe nihil obſtat, quin hoc Deus ad vindictam efficiat, vt voluptates, quas anima percepit alicuius membri obſequio, etiam pœnâ congruâ caſtigentur. Nullum ergo typum, aut figuram ſuſpiceris, quando Diues eiulans ait in inferno ſuam linguam ardere diris incendiis: nempe talis ille fuit in eius anima ſeparata dolor, qualis extitiſſet in inferno ſimul animato corpore conflagrante. Fuiſſe verò ream linguam diuitis epulonis, abundè probat Gregorius homil. 40. in Euang. *Notandum* (inquit) *quid ſit, quòd Diues in igne poſitus linguam ſuam refrigerari petit, &c. Quia*

Epulas quot varia conſequantur.

abundare

abundare in conuiuiis loquacitas ſolet, is qui hic malè conuiuatus dicitur, apud infernum grauiùs in lingua ardere perhibetur. Primò namque malè conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, poſt loquacitatem ludendi etiam leuitas ſequitur. Nam quia edacitatem luſus ſequatur, teſtatur ſacra Scriptura, quæ ait: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Sed priuſquam ad luſum moueatur corpus, ad iocos & verba inania mouetur lingua. Quid ergo eſt quod innuitur, quia in tormentis poſitus diues linguam ſuam refrigerari poſtulat, niſi quòd is, qui conuiuando magis de loquacitate peccauerat, per retributionis iuſtitiam in lingua atrociùs ardebat.

VII. Et dixit illi Abraham: Fili; recordare.

Quare ſuum hunc filium Abraham Patriarcha vocet, non vna ſola ratio occurrit, imò plures coëunt. Prima eſt, quòd reuera diues erat Abraham patre ſatus, ac proinde quando ſuum filium dixit, eum proprio nomine compellauit. Secundò vocat filium, vt ſaltem ea qua ratione poteſt aliquid ei ſolaminis impertiat. Tertiò fortè magis ad intentum Chriſti, vocat eum filium, vt increpando mores eius degeneres oſtendat eum prorſus hæreditate, veros, quæ manet filios excidiſſe. Eò vergit iſta Chryſologi exclamatio ſerm. 4. de diuite & Lazaro. *O mira pietas, adhuc vocat filium, quem degeneraſſe propria crudelitate ſic reſpicit! ô ſingularis bonitas, adhuc vocat filium, quem vidit inferni vernulam, pœnarum ſobolem, extremum mancipium iam gehennæ! Sed vocat filium, vt magis magiſque prodatur impietas, quando cum tali etiam paterni ſermonis pietas perſonerat. Tu vocas patrem, ego voco filium, vt te grauiter doleat perdidiſſe, quod natus es. Adhuc voca filium, vt amarius doleas perdidiſſe te quod tibi gratia dederat, & natura: quia non habuiſſe, doloris non eſt tanti; quanti habita mœroris eſt perdidiſſe: voco filium, vt intelligas iudicij eſſe quod pateris, non furoris: voco filium, vt in me mea patientia, & in te tua maneat pœna. Sed iſte intelligit ſe non eſſe filium, qui fatetur & penſat de ſuo merito, quod tam pij patris perdidit de natura. Quid tunc vtique reſpondiſſet generi, ſi diues ille pius, ſi hoſpitabilis, ſi miſericors in pauperem, ſi fuiſſet humanus.*

Recepiſti bona in vita tua.

Ex variis linguis.

Hac vna ratione preces omnes diuitis incaſſum fundi dixit Abraham, eò quòd bona ſibi debita recepiſſet. Nota Lucam ſcripſiſſe, *ἀπέλαβες recepiſti*, & non *ἔλαβες accepiſti*, quod & æmulatus eſt Syrus interpres קבלח *Kenalth*, & non לקחתא *lekachta*, vt Hebræi, id eſt, *accepiſti*. Hoc enim intereſt inter accipere, & recipere, quod inter data gratis, & reddita titulo donationi. Vnde licet conijcere; diuitem aliquid fortè boni egiſſe dum in hoc æuo vitam ageret, quod ne mercede ſua excideret, aliqua bona diues recepit vt ſtipendia digna votis in quæ miſer ille incautus & reprobus anhelabat. Secundò aduerte, Lucam non dixiſſe ſimpliciter, *Recepiſti bona*, ſed *ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθά σου. Recepiſti tu bona tua.* Quare verò tua bona? Quia tibi congrua. Nota, bonum eſſe ſitum in conuenientia, ita vt res vna bona ſit vni, quæ mala poteſt eſſe alteri, imò hodie bona vni, cui cras erit mala. Verbi gratiâ, ſano cibus erit bonus, qui eidem febre affecto malus erit. Ita diues vt totos erat in corporis ſui cultu, ea credidit eſſe bona, quibus ſaginato ſuo corpori turpiter indulgebat. Vnde quia huic iotento quadrant epulæ, purpura, byſſus, opes; illa ſunt ſortita boni ſpeciem in æſtimatione diuitis, qui vt aura proſpera aſpirante bonis his abundè dignatus eſt, idcirco boni cuiuſque operis ſtipendia illa accepit, in quæ toto opere ferebatur.

Bonum in quo ſitũ ſit.

Gregorius inde capit anſam diuites admonendi vt ſuſpectas opes habeant, quia ſæpe locum tenent mercedis operum vtique bonorum, quæ ſatius eſſet nõ in hoc ſæculo tam fragili ſtipẽdio, ſed potius in cœlo æterna gloria compenſare. Sic ille homil. 40. in Euangelia: *Fili, recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Iſta chariſſimi ſententia pauore potiùs indiget, quàm expoſitione. Nam ſi qui eſtis, qui in hoc mundo exterioris boni aliquid accepiſtis, ipſum donum exterius pertimeſcere debetis, ne vobis pro quorumdam veſtrorum actuum recompenſatione ſit datum, ne iudex, qui hîc bona exteriora reſtituit, à retributione boni intimi repellat, ne honor hic, vel diuitiæ, non adiumentum virtutis, ſed remuneratio ſint laboris. Ecce enim dum dicitur: Recepiſti bona in vita tua, indicatur & Diues iſte aliquid boni habuiſſe, ex quo in hac vita bona receperit. Rurſum dum de Lazaro dicitur, quia recepit mala, profectò monſtratur & Lazarus habuiſſe malum aliquod, quod purgaretur. Sed mala Lazari purgauit ignis inopiæ & bona diuitis remunerauit felicitas tranſeuntis vitæ. Illum paupertas afflixit & terſit, iſtum abundantia remunerauit, & repulit. Quicunque ergo bona in hoc ſæculo habetis, cùm vos bona egiſſe recolitis, valde de ipſis pertimeſcite, ne conceſſa vobis proſperitas eorundem remuneratio ſit bonorum: & cum quoſlibet pauperes nonnulla reprehenſibilia perpetrare conſpicitis, nolite deſpicere, nolite deſperare: quia fortaſſe quos ſuperfluitas tenuiſſimæ prauitatis inquinat, caminus paupertatis purgat.*

Bona temporalia quare data reprobis.

Audiendus etiam Chryſologus ita locum iſtum enucleans. Nemo putet audiendo iſta, quia diues pro bonis receperit bona, quando hinc magis reus eſt, quòd cùm à Deo pro malis receperit bona; bona pro bonis Deo reddere contempſit. Nam de diuitiis tantis, nec victum dedit pauperi, nec ſacrificium Deo minima oblatione dependit. At pauper diues volnere, cenſu nudus, exutus corpore, veſtitus pœnis, animam, quam ſolam non tenebant vulnera, Deo in hoſtiam iugiter offerebat. Hinc eſt, quòd recepit pro doloribus requiem, pro opprobrio gloriam, pro contumeliis honorem, pro deſpectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro vulneribus præmia, pro ſiti refrigerij fontem, pro fame cœleſtis menſæ delicias ſempiternas, & quem diuitis angulus non cœpit, ſinus diuinæ conſolationis excepit. Tu diues fulgens quondam purpura, nunc tegere ſimo: pro coccino veſtire flammis, pro molli diſcubitu ſuſtine dura tormentorum: pro lautis ferculis, epulare pœnas; copias inopiâ compenſa; ebrietates ſiti digere; pro odoribus aſpergere fœtore: & cui

Bona temporalia ſuſpecta debent eſſe.

aſtiterunt voluptatis obſequia, aſtent tibi miniſteria nunc pœnarum, qui iſta tibi deſpiciendo pauperem, taliter tu mutaſti. Hæc ille ſerm. 1. Rurſus refricans idem argumentum ſermone 4. Sic declamat: Si tantùm diuitis huius iſtud eſt crimen, quia recepit bona: quantùm reus, qui inuadit indebita? Si tantùm criminoſus, qui ſua claudit, qui non largitur accepta, quàm pœnalis eſt, qui & ſuis incubat, & aliena peruadit? Demus noſtra, ſi tamen noſtra, demus tamen, quæ putamus noſtra, vitemus aliena, declinemus extranea. Certè ſi cui aliquid tulimus, tota celeritate reddamus, ne hîc relinquentes omnia, illuc cenſu pauperes, crimine diuites, ad iſtum diuitem perducamur. Diſcat tamen diues, quia recepit bona; non accepit. Videtis, quia Abrahæ ſancti verbo, iſtius diuitis animus proditur, ſenſus arguitur, intellectus punitur, qui non ſibi data, ſed reddita credidit, quæcunque Domino largiente poſſedit. Intelligite qua corde ambulauerit, qui Deum credidit ſibi debitorem, & Dominum ſuum malè diues vſuris ſuis addixit obnoxium, ignorans quia Dominus etſi pauper inceſſit in terra, diues tamen aſcendit in cœlum: & dedit ille & non accepit in fœnore, qui dedit vni quinque talenta, alij duo, alij vnum: vnde & promittit ſe exacturum, non redditurum vſuram, cùm dicit: Serue nequam, & piger, ſi dediſſes pecuniam meam, & ego veniſſem, & exegiſſem eam vtique cum vſuris. Hinc autem plus impius diues iſte, quia non in alium pius extitit qui etſi recepit bona; non pro bonis mala, ſed pro malis bona recepit indignus.

Voluptatis ſunt luctuoſa extrema.

Eſto bonum aliquod receperit ille diues; attamen illud omne fugax parumque tenax extitit, quodque fuit ſumma labes, ſeries illa boni tenuis, & exilis, diuitem obſtrinxit incendio æterno. Vnde capit anſam Bernardus malos diuites adhortandi: *Expergiſcimini ebrij, & flete: terribilis enim Deus in iudiciis ſuper filios hominum. Hacciae cruciatuum cauſa tota, quòd in hoc ſæculo bona recepit? ipſa planè. Neque enim ad hoc nos de paradiſo voluptatis animaduerſio diuina eieciſſe videtur, vt alterum ſibi hîc paradiſum adinuentio humana pararet. Homo ad laborem natus, ſi laborem refugit, non facit ad quod natus eſt, ad quod venit in mundum. Quid reſpondebit ei, qui miſit eum, qui inſtituit vt laboraret? Quid dicimus ad hæc? ſi talis finis, & tale iudicium, vt extrema gaudij luctus occupet, nunquid non præferenda ſunt in hoc ſæculo mala bonis? Quippe nec illa vera bona, nec illa vera mala eſſe manifeſtum. Vera potius ſententia Salomonis: Melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij.* Hæc ille in declamat. Item ſerm. 75. in Cantica inculcat eſſe mala intermina ſeu æterna, quibus in inferno malè impenſa bona accepta in hoc ſæculo caſtigantur. *Ergo tu* (inquit) *& in medio gehennæ expectato ſalutem, quæ iam facta eſt in medio terræ. Quam tibi ſomnias prouenturam inter ardores ſempiternos, facultatem veniam promerendi, cùm iam tranſiit tempus miſerendi? Non relinquitur tibi hoſtia pro peccatis, mortuo in peccatis: non crucifigitur iterum filius Dei.* In hoc argumento ſuas quoque vices gerit Cyprianus ſermone de Aſcenſione Domini, vbi miſerandam luget ſortem hominum, quos in æternum occuſa tartara cruciabunt. Sic ille: *Immortales viuent miſeri inter incendia, & inconſumptibiles flamma nudum corpus allambent. Ardebit purpuratus diues, nec erit qui extremi lingua ſtillam aquæ infundat. In proprio adipe frixæ libidines bullient, & inter ſartagines flammeas miſerabilia corpora cremabuntur, & omni tormento atrocius deſperatio condemnatos affliget: Non miſerebitur vltra Deus, neque tunc audiet pœnitentes: ſera erit illa confeſſio, & cùm clauſa fuerit ianua, fruſtra carentes oleo acclamabunt excluſi. Nullum ibi refrigerium, nullum ibi remedium. Semel Chriſtus deſcendit ad inferos, vlterius non deſcendit. Non vltra videbunt Deum in tenebris ſigillati. Irregreſſibilis erit illa ſententia, & immutabile iudicium, & ſtabit damnationis huius immobile conſtitutum.*

Luxuriæ pœna.

Inferni deſcriptio.

Lazarus ſimiliter mala.

Vt in ſua vita diues ſtipatus eſt omnibus vſquequaque bonis, videlicet naturæ, fortunæ, & gratiæ; ita malis omnibus affectus eſt & Lazarus. Sed vt bona gratiæ, Dei ſcilicet auxilia ſpreuit in ſe diues; bona naturæ, ſanitatem, ingenium in propriam animæ perniciem vertit, bona fortunæ decus atque gazas ad luxum & pompam impendit; ita ſuas omnes anguſtias Lazarus aptauit ad ſalutem, vt inde ſibi gloriæ æternæ magnum fecerit incrementum. Quod namque dicit Lazarum recepiſſe mala ſimiliter, inſinuat Lazarum diuiti oppoſitum velut ex diametro. Vnde ſicut larga manu erogata bona malè ceſſere malo diuiti, qui factus eſt inde peior; ita mala vniuerſa benè à bono excepta paupere, ad æternas delicias Lazaro conceſſerunt. Chryſoſtomus homil. 5. in Lucam, Lazarum obiicit ad exemplum: *Si quando* (inquit) *ægrotamus, ſi pauperes ſumus, ſi ægrotatione conficimur, ſi frigore, ſi hoſpitium non habemus, lætemur, gaudeamus, accipiamus mala in vita noſtra. Quando nos infirmitas, & ægrotationis magnitudo premit, Lazarum cogitemus.* Chryſologus ſerm. 4. de Lazaro, decurrendo locum iſtum, ſpatiatur egregiè, ſi animo vacat illum ſequi, per me non ſtabit. Ecce virum expeditum ſic in hac alea diſcurrentem: *Lazarus ſimiliter recepit mala. Et id ſufficiat ad meritum, abundet ad gloriam, ſi non fecit bona, ſed recepit mala. Planè beatus eſt, qui ſe à Deo accipere bona, mala recipere fideliter credit. Beatus, qui Deo ſemper reddit debita: certè ſi non poteſt, vel dimitti ſibi debita tota humilitate depoſcat, ipſo Domino ſic docente: Dicite: Dimitte nobis debita noſtra. Beatus, qui Deo debita, & eum non intelligit ſe contraxiſſe, perſoluit, alteriùs Prophetæ inſtituente cùm dicit: Quæ non rapui tunc exoluebam. Beatus, qui ſe apud Deum ſemper vt excuſet accuſat.*

Chryſoſtomus in Matthæum opportunè notat fuiſſe vices diuitis & Lazari ſimiles eis quas diuerſas ſortiti ſunt tres pueri Hebræi in fornacem miſſi, & miniſtri conſcij ſupplicij iniuſti, quod à Rege Chaldæo fuit hiſce tribus viris innoxiis nequiter intentatum: *Typus* (inquit) *gehennæ eſt fornax Babylonica. Vt enim in illa, qui ſtatuam non adorauerant, cùm in flammam iniecti eſſent nihil omnino paſſi ſunt ab ea; illi verò qui eam adorarant, etiam extra fornacem poſiti à flammis correpti ſunt: ſimiliter qui mammonam*

Diuitum dura punitio.

monam adorare rennentes paupertatem eligunt, & hic & in futura vita illuſtriores erunt: qui verò hic dueſcendo peccarint, ibi extremum ſupplicium luent. Ex hac fornace Lazarus non minus clarus, quàm illi pueri exiuit. Diues verò, qui fuerat è numero adorantium ſtatuam, ſeu mammonam, in gehenna cruciatur. Et ſimpliciter Sancti per ignis quidem torrentem tranſeuntes, nihil inde patiuntur moleſtiæ, ſed & illuſtres apparent; qui verò ſtatuam adorant, & mammona tyrannidem colunt, videbunt ignem ipſis quauis fera truculentius inſilientem, & penitus abſorbentem.

Nunc autem hîc conſolatur, tu verò cruciaris.

Vt diſcolor vita fuit diuitis & Lazari; ita diſſimiles etiam ſortes nacta fuit. Series continua rerum pro voto diuitis occurrentium, malorum omnium ei peperit iliadem in inferno, ſicut & contextura mali omnigeni, Lazaro egeno fuit bonorum omnium locuples argumentum.

VIII. Et in his omnibus.

Græcè, Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις. *Et præter hæc omnia.* Ideſt, Iuſtitiæ diuinæ ratio obſtat ne quid aliquando tibi ſolaminis impertiar, quia vitiis indulgendo viuens hoc feciſti, vt in æternum igne vindice torquereris. Sed præter hanc rationem, aliam accipe ab impoſſibilitate petitam.

Inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt: vt hi, qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque inde huc tranſmeare.

Ex LINGVIS. Chaos quale inter beatos, & damnatos. Græci, & Syri non chaos, ſed hiatum legunt. χάσμα הותא *hutho.* Hiatus ille ſonat ingens vacuum & inane, loca diſpeſcens aſſignata bonis ab inglorio carcere reproborum. Eſt in confeſſo, ſinum Abrahæ fuiſſe procul ab inferis, ac proinde chaos magnum ſeu hiatum diuiſiſſe bonos & malos. Sed illa ſola loci diſtantia non obſtitit, quin propitius Abraham annuerit exoratus votis & precibus, aliàs inhumani diuitis epulonis. Itaque altior hiatus obfuit, ille nimirum qui intercedit inter gratiam & peccatum: quippe nemo, licèt Angelus, aut quiſpiam beatorum præterire poteſt hoc barathrum, quod peccatum inter beatos & reprobos interiecit. Theophylactus eò vergit ita fatus: *Hiatus ſignificat diſtantiam, & differentiam iuſtorum, & peccatorum. Nam ſicut voluntates eorum diuerſæ fuerunt; ita & præmia multum inter ſe diſtant, vnoquoque recipiente ea, quæ vitæ & voluntati ſuæ congruunt.* Dixerim ego, chaos illud magnum eſſe Dei decretum, obſtans ne beatus quiſpiam alicui reprobo coütatur. Con-

Ex SS. PATRIBVS. ſonat Euthymius: *Hiatum* (inquit) *magnum dicit firmiſſimum Dei præceptum, tanquam ad modum hiatus prohibens horum & illorum commiſtionem.* Non inficior tamen probari inde, locum vbi erat tunc Abraham fuiſſe ſubterraneum quidem, ſed ab inferno procul. Namque ſeras cœli Chriſtus adhuc minimè reſerarat. Ita Chryſologus ſerm. 4. *Videtis* (inquit) *quia iuſtos ex iis, quæ dicta ſunt, etſi diſcretio locorum, vna tamen & inferni adhuc regio continebat: atque eos etſi chaos iam magnum; nondum tamen cœleſtis habitatio ſeparabat: etſi diuidebat illos hiatus triſtis; nondum tamen deputata ſuperius Angelis altitudo. Flammea romphæa Paradiſi voluebatur in ianua, ne illuc homini pateret acceſſus: æreis ianuis, & ferreis vectibus portæ inferi obſeratæ claudebantur, ne animabus, quæ illuc iacta fuerant de ſupernis, vllus pateret egreſſus.*

Ex Abrahæ reſponſo nodus exurgit, qui haud facilè diſſoluitur. Ait quippe parens ille pius, beatos qui volunt adeſſe malis, exhibendo ſuam illis præſentiam, non poſſe ſuum mutare ſitum & habere fores inferi peruias. Quaſi verò cuipiam beatorum inſederit vnquam pietatis ergò malos inuiſere, & tantillum refrigerij reprobis inſtillare. Arbitror ergo, totum hunc Beati quare non miſereantur damnatorum. diſcurſum eò vergere vt liquidior eluceat impoſſibilitas adiuuandi diuitem in inferno. Etenim eſto pij & miſericordes ſint beati naturâ ſuâ; non eſt tamen in eorum poteſtate ſitum, vt contra Dei decretum moueantur in gratiam damnatorum aliqua ſpecie pietatis. Gregor. homil. 40. in Euangelia concolor eſt illi ſententiæ: *Qui* (inquit) *in beatitudinis ſorte ſuſcepti ſunt, quo pacto dicitur, quia tranſire ad eos, qui in inferno cruciantur, volunt? Sed ſicut tranſire reprobi ad electos cupiunt, id eſt à ſuppliciorum ſuorum afflictione migrare; ita ad afflictos atque in tormentis poſitos tranſire iuſtorum eſt, mente ire per miſericordiam, eoſque velle liberare. Sed qui volunt de beatorum ſede ad afflictos atque in tormentis poſitos tranſire, non poſſunt: quia iuſtorum animæ, quamuis in ſuæ naturæ bonitate miſericordiam habeant; iam tunc auctoris ſui iuſtitia coniunctæ, tanta rectitudine conſtringuntur, vt nulla ad reprobos compaſſione moueantur. Ipſa quippe iudici concordant, cui inhærent; & eis, quos eripere non poſſunt, nec ex miſericordia condeſcendunt: quia tantùm illos tunc à ſe videbunt extraneos, quantùm & ab eo, quem diligunt, auctore ſuo conſpiciunt repulſos. Nec iniuſti ergo ad beatorum ſortem tranſeunt, quia damnatione perpetua conſtringuntur: nec iuſti ad reprobos tranſire poſſunt, quia electi iam per iuſtitiam iudicis, nullo modo ex aliqua compaſſione miſerentur.*

IX. Et ait: Rogo ergo te, Pater, vt mittas eum in domum patris mei.

Sunt qui ſuſpicentur hunc diſcurſum eſſe appendicem aſſutam hiſtoriæ adinſtar parabolæ, cuius obſequio Chriſtus huic ſermoni intentos animos inſtituit; Per me tamen non ſtat, quin totus hic contextus ſit hiſtoricus, eſto modo parabolico ſit compactus, vt faciliùs influeret in hominum intellectum. Quòd ergo videt iſte di- Damnati cur videt beatos. ues Abraham & Lazarum iam beatos, hoc pœnæ incremento datur, ſicut ex aduerſo bonis aliquid gloriæ adiicitur intuitu flammæ æternæ, & vltricis, qua damnatorum animæ cruciantur.

Ita

Ita Gregorius homil. 40. in Euangelia: *Notandum* (inquit) *ardenti diuiti quanta ad ſupplicium cumulantur. Ad pœnam namque ſuam ei & cognitio ſeruatur & memoria: cognoſcit enim Lazarum, quem deſpexit; fratrum quoque ſuorum meminit, quos reliquit. Perfecta quippe ei vltio de paupere non eſſet, ſi hunc in retributione non cognoſceret, & perfecta pœna in igne non eſſet, ſi non hoc, quod ipſe patitur, etiam ſuis timeret. Vt ergo peccatores in ſupplicio amplius puniantur; & eorum vident gloriam, quos contempſerunt, & de illorum etiam pœna torquentur, quos inutiliter amauerunt. Credendum verò eſt, quòd ante retributionem extremi iudicij, iniuſti in requie quoſdam iuſtos conſpiciunt, vt eos videntes in gaudio, non ſolùm de ſuo ſupplicio, ſed etiam de illorum bono cruciientur. Iuſti verò in tormentis ſemper intuentur iniuſtos, vt hinc eorum gaudium creſcat, quia malum conſpiciunt, quod miſericorditer euaſerunt; tantóque maiores creatori ſuo gratias referunt, quantò vident in aliis quod ipſi perpetrare potuerunt, ſi eſſent derelicti. Nec illam tantæ beatitudinis claritatem apud iuſtorum animos fuſcat aſpectu pœna reproborum, quia vbi iam compaſſio miſeriæ non erit, minuere proculdubio beatorum lætitiam non valebit. Quid autem mirum, ſi, dum iuſti iniuſtorum tormenta conſpiciunt, hoc illis veniat in obſequium gaudiorum, quando & in pictura niger color ſubſternitur, vt albus vel rubeus clarior videatur. Tantò bonis ſua gaudia excreſcunt, quantò eorum oculis damnatorum mala ſubterincent, quæ euaſerunt.* Hæc ille ratus à beatis & damnatis videri ſortes ſuorum diſpares æmulorum.

Beati cur vident damnatos.

X. Habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.

Non orat ille diues infelix, vt Lazarus ad fratres ſuos miſſus, eos hortetur ad pœnitentiam, ſed vt teſtis oculatus eos faciat certiores ipſum diuitem conciliaſſe ſibi dura ſupplicia opiparis epulis indulgendo. Diuitis fratres Lazarum agnouerant vt iacentem pro foribus ædium ſuperbarum, idcirco ratus eſt ille diues ſalutare fore ſuis fratribus teſtimonium Lazari, vt olim in vita noti. Sed quàm incautè totum hoc ſit geſtum, elimatè docet Chryſologus, ſic inuectus in diuitem infelicem: *Pater Abraham. Adhuc vocat patrem, qui meritis ſuis & patrem & patriam ſic amiſit. Si verè hunc patrem vocat, cur domum patris alterius nunc requirit? niſi fortè eum ſe in abſentia habere patrem credit, quem in præſenti ſe taliter conſpicit perdidiſſe: & ſic ſibi credit eius patris domum eius gratiâ cuſtodiri, cuius ibi negari ſibi ſinum videt, videt requiem pernegari. Mitte Lazarum in domum patris mei. Ante quam benè iacuit Lazarus: ad illam ianuam, in qua fame ſua inhumanitatis tuæ titulos fixit, vbi poſtes tuos ſuis vlceribus laureauit, vbi ſanie ſua pinxit micas tuas. Patere ergo ſtare vicem, iam depone dolos, ſcilicet quia tu Lazarum non potes videre, ſcitur quia te plus felicitas Lazari quàm gehenna torquet incendium. Modò ſurdè diues Lazarum ad domum patris non miſericors ſed miſerandus inuitat, quem toto tempore ſubſtantiæ miſerationo ſuis incumbentem ianuis non recepit: & ſub ſpecie pietatis ad priſtina vulnera, ad præteritos gemitus Lazarum vult redire, quem prima petitione ad ſuos deuocare non potuit cruciatus. Antè dixit: Mitte ad me; Modò dicit: Mitte ad fratres meos. Dolet, agit infelix, ne videat felicem, quem aliquando putauerat infelicem. Cui pius, qui ſibi ſic impius? Impudenter præſumit alius impetrare pœnitentiam, qui ſibi tam crudeliter ad veniam nihil prouidit. Et putas quòd quinque tuis fratribus ſufficit Lazarus, qui tibi tanto tempore, tot vulneribus ſuis, toto clamans corpore nihil profecit?* Hæc ille, partim ſermone 3. de Lazaro, & ſermone 4.

Qua verò ratione diues perditus Abraham orauerit in gratiam fratrum, res eſt controuerſa ſatis. Sunt qui eum ex charitate credant conſuluiſſe ſuis fratribus, quorum deſperata ſalus erat, vt qui iniquo ſuo exemplo viam ſtrauerat ad tormenta, iam ſerò licèt eorum ſalutem mediante Lazaro procuraret. Ita Gregorius homil. 40. in Euangel. *Reproborum mentem pœna ſua quandoque inutiliter erudit ad charitatem, vt iam tunc etiam ſuos ſpiritualiter diligant, qui hic, dum peccata diligerent, nec ſe amabant* Attamen in iſo ſermone neque micam charitatis eſſe reor, ac proinde credo totum hunc diſcurſum diuitis eſſe ſui ipſius intuitu confictum; metuebat namque ſibi ex fratrum damnatione nouam pœnam cœlitus infligendam. Chryſologus annuit ita fatus: *Cui pius, qui ſibi ſic impius?* Chryſoſtomus homil. 9. in Lucam arbitratur eam eſſe vim tormentorum, vt oculorum aciem tergant, iuxta vetus effatum: Vexatio dat intellectum: *Vide* (inquit) *quàm humanum, quam manſuetum pœna reddiderit eum. Qui Lazarum præſentem deſpiciebat, aliorum abſentium nunc curam habet: qui ante oculos iacentem præteribat, meminit eorum quos non videbat, multoque ſtudio poſtulat, vt aliquo modo illis proſpiciatur aduerſus imminentia mala: obſecratque vt Lazarus in domum patris mittatur, vbi ipſi futras canen ſtudiúmque virtutis apertum. Illi, inquit, eum videant coronatum.* Hactenus ille, rogo dans quòd iſte fratrum meminerit.

Tribulatio dat intellectum.

XI. Et ait illi Abraham: Habent Moyſem, & Prophetas: audiant illos.

Vt non ſunt facienda citra neceſſitatem prodigia; ita negat Abraham in gratiam fratrum diuitis inhumani, Lazarum facere rediuiuum. Deus abundè cauit hominibus ſanctioris Scripturæ obſequio, ideoque parum cautè diues iſte ſolicitus de ſalute fratrum præter Scripturas procurat eis alium ad declinanda vitia conſultorem. Vnde benè diuitem ſic compellat Chryſologus ſerm. 4. *Sine Lazarum requieſcere poſt labores, & tu deſle tuas quas tuo merito ſuſtines pœnas. Deus autem fratribus tuis, & omnibus non pro tuo conſilio, ſed pro ſuo munere olim proſpexit ad ſalutem, dedit per Moyſem legem, prophetiam largitus eſt per Eliam. Audiant ergo illos, ne tuos ſentiant cruciatus.* Nonne Deum ſatius eſt audire, quàm hominem reducem ab inferis. Quid ergo diues inſuſurras vt ad fratres eat homo nihili factus olim à te & fratribus,

Scriptura ſacra auctoritas.

fratribus? An fortè fidem ille ſuis dictis conciliabit à morte redux, quam tu viuenti impiè denegaſti? Ruſus aliam rationem adfert Chryſologus quare votis diuitis Abraham non fecerit ſatis ſed Moyſem dixerit ſufficere ad ſalutem, quam fratribus ſuis ille diues de tartaro procurabat. Sic ille ſerm. 1. *Si Moyſem, qui regna Ægypti, elementis ſecum militantibus, triuit, qui ſiccauit mare, qui durauit fluctus, qui lapides in fluenta conuertit, qui Solem texit nube, qui noctem luce radiauit, qui cælum fecit pluere carnes, rorare panes, non ſolùm non audierunt, ſed & occidere ſunt moliti, iſti Lazarum dignabuntur audire, quem tot vulnera ſepiunt, quot Moyſem cinxere virtutes.*

XII. At ille dixit: Non, pater Abraham: ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.

Hic nebulo quondam incurius Scripturarum, vt exlex erat, imò legis oſor acerrimus, ita ſuos fratres conſcios eſſe ſciens ſuæ proteruiæ, & in illa legis incuria vitam agere multis vitiis obnoxiam, de inferno noua ſuggerit oracula, vt ad meliorem aliquando frugem fratres dyſcoli conuertantur. Eſt profectò votum hoc commune malis omnibus, ſcilicet videre virum aliquem ſuſcitatum à mortuis, vt ab eo reſciant ſit necne malis pro peccatis perpetratis pœna congrua reſeruata. Hac indagine curioſa rerum futurarum ſinguli quique boni abſtinent, quippe ſola ſatis eſt eis ad ſalutem ſeries Scripturarum. Inualuiſſe morem illum rediuiuos optare viros, vt inaudita nobis inſinuent, ait Chryſologus ſerm. 1. *Hoc* (inquit) *diues de corde omnium dicit, hoc de deſideriis cunctorum petit, hoc de votis loquitur omnium mundanorum: omnes enim ſuſurrare conſueuimus: O ſi quis veniret à mortuis, & quod ibi agitur, hic referret, omnes crederent ei! Certè vt dubitantes dicerent, quis inde venit, vnde nemo venit? Poſt mortem quòd ſit aliquis, quis probabit? Omnes audita loquimur, dictis inſinuata ſentimus: nam quid veri fides habeat, merſum eſt in profundum, ſed perfidia, non ignorantia eſt, quod ſic loquimur, cùm ita credimus. Nam ſicut diues petit, Deus pro Lazaro, Lazarum miſit. Sed quid miſſus, quid deſideratus, quid reſurgens profecerit, patienter audite. Cogitauerunt, inquit, Principes Sacerdotum, vt Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum. Quaſi ad hoc deſideratus aduenerit, vt iterata mortis pericula ſuſtineret. Nolunt referre viſa, qui volunt audita non credi. Scimus & vitam parari bonis, & malis tormenta præparari, ſed dum vitiis capti virtutum tempus nolumus aduenire, fingimus neſcire, quod ſcimus, & poſt mortem quid ſit, volumus ab inferis venire, qui dicat, cùm de cælo Chriſtus venerit, & ab inferis ipſe rediens, & quid bonos in cælo maneat, & quid malos expectet in inferno, & verbo docuerit, & firmauerit exemplo. Sed fortè ideo, nec iſta credimus, nec Chriſtum volumus aduenire, quia mundum tranſire nolumus, imò non quia mundum tranſire nolumus, ſed quia dolemus vitia præterire.*

Reprobi nec rediuiuis credunt.

XIII. Ait autem illi: Si Moyſem & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

Vbi maior auctoritas conciliare nequit fidem, profectò minor auctoritas aucupata fide cadat neceſſe eſt. Idcirco mali, qui Scripturæ ſacræ morem non gerunt, proculdubio reduces ab inferis homines inuehentes in ipſorum vitia ſubſannarent. Quare liber ad nos aditus non pateat extinctis hominibus, vt eos inflectant ad pœnitentiam, illa prior ratio occurrit recenſita ab Abraham, deinde periculum erroris à dæmone inducti, qui plerumque, Deo ſic permittente, legis ſanctæ homines incurios habuiſſet ludibrio, faciendo fucos eis corporis aſſumpta ſpecie rediuiui. Chryſoſtomus homilia 9 in Lucam, perſtringit illas rationes: *Vt cognoſcas quòd grauior ſit Scripturarum ac Prophetarum doctrina, quàm ſi qui à mortuis reſuſcitati renuntient: illud conſidera, quòd quiſquis mortuus eſt, ſeruus eſt: quæ verò Scriptura loquuntur, locutus eſt Dominus. Proinde, etiamſi Angelus è cælo deſcendat, maximè omnium credendum eſt Scripturis. Nam Angelorum Dominus, mortuorum pariter ac viuentium Dominus ipſe eas condidit. Ad hæc quòd ſuperuacanea quærunt, qui deſiderant vt mortui illinc redeant, præter hæc, quæ dicta ſunt, etiam ab huius mundi curiis demonſtrare licet. Gehenna non videtur incredulis. Nam credentibus eſt perſpicua manifeſtáque. Curia videntur, quotidie audimus, quod ille ſupplicio affectus eſt, illius proſcripta bona, alius operatur in fodinis, alius exuſtus eſt: & tamen cum hæc audiunt mali, non emendantur. Multi frequenter in his deprehenſi, poſteaquam effugerunt pœnam, perfoſſoque carcere elapſi ſunt, rurſus eadem aggrediuntur, & his alia grauiora. Ne igitur quæramus hæc audire à mortuis, quæ multò clariùs quotidie nos docent ſacræ literæ. Nam ſi nouiſſet Deus hoc, quòd mortuis excitati viuentibus eſſent profuturi, non omiſiſſet, neque tantùm lucrum præteriiſſet, qui cuncta nobis vtilia procurat. Ad hæc ſi aſſiduè erant excitandi mortui, nobiſque quæ illic geruntur renunciaturi, & hoc ipſum progreſſu temporis fuiſſet contemptum. Præterea peruerſa etiam dogmata diabolus inuexiſſet, idque admodum facilè. Potuiſſet enim frequenter oſtendere ſimulacra, aut ſubornare, qui ſimularent mortem, ac ſepulturam, mox rurſus ſeſe oſtenderent, quaſi è mortuis excitatos, ac per illos, quæcumque vellet perſuadere deluſis. Etenim ſi nunc cùm tale nihil ſit, inſomnia frequenter dormientibus viſa veluti eorum, qui hinc deceſſerunt, multos deceperunt, multò magis id accidiſſet, ſi hoc factum fuiſſet, videlicet ſi multi defunctorum rediiſſent in vitam, innumerabiles ſceleratus ille dæmon dolos texuiſſet, multámque fraudem in vitam hominum texuiſſet.*

Mortui quare nobis non appareant frequenter.

Reprobi nullo proficiunt exemplo.

Nota, non negaſſe Abraham, poſſe ſua corpora repetere reduces animas, annuente Deo; ſed dixiſſe ſimpliciter, degentibus in hac vita ſacras ſufficere ſcripturas ad ſalutem, nec animarum reditum expedire. Dixerat abſolutè, ſuas mutare ſedes non poſſe beatos vt tranſeant ad inferos, ſed de reditu ad homines, qui ſunt

in

in hac vita ſuperſtites, nihil retulit vnde queas animas reduces eſſe poſſe meritò diffiteri. Vnde mitor Tertullianum lib. de anima, Chryſoſtomum homil. vltima de Lazaro, Iſidorum lib. 8. Etymol. negare commercium hoc viuorum cum defunctis, eſto ſecus ex Scriptura ſacra nodus iſte ſatis liquidè diſſoluatur. Nempe tribus Apoſtolis io monte Thabor Moyſes ex Abrahæ limbo redux apparuit, oec quidpiam obſtat, quin accedente Dei arbitrio ſiſti poſſint & apparere nobis animæ defunctorum. Idcirco credo magis ſtandum ſententiæ Auguſtini qui lib. de cura pro mortuis cap. 15. & c. 16. illum aſſerit vt indubium reditum animarum. Præterea caſſa foret conceſſa fides hiſtoriis & annalibus Ecclesiaſticis, vbi crebrò reduces animæ recenſentur.

Animæ defunctorum poſſunt apparere viuis.

Poſſe, imò debere curam diuitis pro ſalute fratrum refundi in ſenſualem affectum, Gregorius Nyſſenus ait lib. de anima: *Diues* (inquit) *tanquam viſco cuidam carnali vito, etiam poſt mortem adhuc adhæret: quam nec cùm viuere deſiiſſet penitus exuerat, ſed adhuc ei caro & ſanguis curæ erat. Per hoc enim quòd rogat, vt illi, qui communione generis eum contingebant, malis eximerentur, perſpicuum eſt quod nondum carnali affectu exolutus erat. Per has vtique narrationes exiſtimamus Dominum cenſere oportere eos, qui in carne viuunt, quàm maximè ſecundùm virtutem viuendo, quodammodò ſeparari, & expediri ab affectu carnis, ne poſt mortem alia morte rurſus opus habeamus, quæ reliquias carnalis glutinis ſeparet, excernat, & expurget.* Non ergo rogat pro fratribus in inferno diues, aliquo bono percitus intuitu, ſed carne ſuada preces fundit in gratiam fratrum, quos deperit adhuc carnaliter, eſto ſua carne exutus epulo charitatis expers, quæ coïre nequit cum ſorte animarum, quæ inferni igne vindice cruciantur.

MORALE.

Diſpar cataſtrophe vitæ diuitis & Lazari Gregorium magnum obſtrinxit, vt hac parænesi vtique ſalutari, conſuleret hominibus, quos aliqua cura ſuæ ſalutis ſolicitat. Sic ille homil. 40. in Euangel. *Pœnam diuitis cognoſcentes, ſolerter agite, culparum veſtrarum interceſſores quærite, atque aduocatos vobis in die iudicij pauperes procurate. Multos enim nunc Lazaros habetis, qui ante ianuas veſtras iacent, atque iis indigent, quæ vobis iam ſatiatis quotidie de menſa cadunt. Quotidie Lazarum ſi quærimus, inuenimus: quotidie Lazarum ſi non quærimus, cernimus. Ecce importunè ſe pauperes offerunt: rogant nos, qui tunc pro nobis interceſſores venient. Certè nos omnino rogare debuimus, & tamen rogamur. Videte ſi negare debemus quod petitur, quando patroni ſunt, qui petunt. Nolite ergo miſericordiæ tempora perdere, nolite accepta remedia diſſimulare. Ante ſupplicium cogitate de ſupplicio. Cùm quoſlibet in hoc mundo abiectos aſpicitis etiamſi quæ eorum reprehenſibilia eſſe videantur, nolite deſpicere: quia fortaſſe, quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis curat. Quorum ſi quæ ſunt talia, quæ debeant iure reprehendi, hæc ſi vultis ad vſum veſtræ mercedis inflectetis, vt ex ipſis eorum vitiis cumulentur vobis incrementa pietatis, quatenus panem pariter detis, & verbum, panem refectionis cum verbo correptionis, & duo à vobis alimenta percipiat, qui vnum quærebat: dum exteriùs cibo, & interiùs ſatiatur eloquio. Pauper ergo cùm reprehenſibilis cernitur, moneri debet, & deſpici non debet. Si verò reprehenſionis nil habet, venerari ſummopere ſicut interceſſor debet. Honorate quos pauperes cernitis, & quos foris conſpicitis deſpectos ſæculi, intus arbitramini amicos Dei. Cùm his participate quod habetis, vt quandoque dignentur vobiſcum participare quod habent. Penſate quod ore magiſtri gentium dicitur: In hoc tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum.* O ſi poſſet ad nos remeare diues, ille Lazari egeſtatem profectò ſuis opibus anteferret.

Pauperum cura commendatur.

SENSVS

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM, Quæ hîc ſubnectuntur in gratiam Concionatorum ſingulis quibuſque ſuis ex hoc Euangelio textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Homo quidam erat diues, &c.

QVàm ſit pernicioſus opum effectus ego probo iſtâ homiliâ: pro qua texenda plnres habes hîc ſubnexas, conſultis omnibus ſcientiis ſtylo atque more mihi ſolito ſectiones.

Dicam primò, parum eſſe ſibi conſtantes opes, vtpote fluxas, labiles, & incertas.

Dicam ſecundò, prolem diuitiarum eſſe ſuperbiam, gulam, luxum, auaritiam.

Fugaces opes ſunt indignæ votis, ſeu affectibus hominum.

In hæc verba:

Homo quidam erat diues, &c.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, VARIIS HISTORIIS, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Dipſas ſerpens ſitim excitat.

QVando ſuo dente virulento cutem alicuius pupugit ſerpens nomine dipſas, vnà cum veneno ſitim inexhauſtam infundit ei, quem momordit. Et inde nomen traxit anguis ille, quia Græcis διψᾶν perinde ſonat ac ſitio. Diabolum ſerpentem eſſe liquet ex Scriptura ſacra, cuius auctoritate nequam hic ſpiritus callidi ſerpentis nomine deſignatur. Anguis ille priuſquam peccati veneno plenus, excideret gratiâ, qua dignatus erat eum Deus ab initio, ſupra modum ambiit diuinitatem, intempeſtiuè ſacras eius infulas appetendo. Vt deprimeretur ille tumor, cœlo pulſus, in præceps & abruptum inferni hic ſuperbus actus, ibi luit pœnas ſuperbiæ, qua à defectione ſua ſemper tumidus ingraueſcit. Illo ſuo veneno niſus hominem inficere, ſuggeſſit ei ipſum fore Deum ſi peccaret. Demorſus homo ab aſtuto hoc ſerpente, cui arrectas aures præbuit, concepit vnà cum eius veneno, ſeu peccato, ſitim inexplebilem, id eſt deſiderium diuinitatis; etenim vellet homo Deus eſſe, rebus vt nullis amplius indigeret..

Ex THEOLOGIA.

Tota proles Adæ veneno fuit hoc infecta, quia intempeſtiuè cupit eſſe Deo ſimilis. Siquidem omnis homo quærit & appetit beatitudinem, naturali ſcilicet appetitu, & elicito. Naturalis appetitus eſt ipſa rei capacitas & propenſio ad aliquid Appetitus autem elicitus eſt motus voluntatis conſequens præuiam notitiam. Naturalis appetitus omnes agit & percellit ad optandum beatitudinem in communi. Nam ſic appetere beatitudinem in communi, perinde eſt ac habere naturæ quoddam pondus & capacitatem ad rem illam, quæ obiectiuè terminat verè conceptum communem beatitudinis, animam omni bonorum genere cumulantis. Sitibundus homo nequit explere ſuam ſitim ſeu appetitum illum, quo inquies æſtuat, niſi ſit beatus; nam beatitudo plenè ſatiat & perficit. Vnde quia omnes optant ſatiari & perfici, conſtat agi omnes à natura, bonum vt requirant, quo reuerà poteſt anima ſatiari.

Beatitudo ab omnibus appetitur.

Beatitudinis appetitus eſt duplex.

Appetitus elicitus, vnus eſt ſecundùm exercitium, alter ſecundùm ſpecificationem. Non neceſſariò omnes appetunt beatitudinem appetitu elicito ſecundùm exercitium. Voluntas enim non indefeſsè cupit beatitudinem, & quotidiano liquet experimento tali voto ſeu affectu haudquaquam appetitum iugiter occupari. Neceſſitas quoad ſpecificationem, ita determinat actum appetitus vt neceſſariò ſit in ſpecie amoris, aut deſiderij, nec poſſit eſſe in ſpecie odij, aut abominationis. Hoc appetitu elicito quoad ſpecificationem, omnes neceſſariò appetunt beatitudinem in communi. Nam in ſumma felicitate noſtra cogitata ſub notione quadam generali, nulla nobis occurrere poteſt ratio alicuius incommodi, aut cuiuſcunque rei ingratæ, quæ nos ſollicitare queat, ad eliciendum actum odij circa beatitudinem, eam penitus auerſando.

Beatitudo quare ab omnibus appetatur.

Ex SS. PATRIBVS.

Beatitudinis eſt ratio cõmunis omnibus nota.

Hunc beatitudinis appetitum omnibus ineſſe dicit Auguſtinus, quando probat, *Nullum eſſe qui appetitum hunc beatitudinis in ſua non cognoſcat voluntate. Quicquid enim aliud, quiſ-*

quam latenter velit, ab hac voluntate, qua omnibus hominibus nota eſt non recedit. Hæc ille lib. 13. de Trinit. c.3. Rurſus c. 5. libri eiuſdem ita fatur: *Verum eſt, quòd omnes homines beati eſſe velint, idque vnum ardentiſſimo amore appetant.* Et lib. 4. contra Iulianum c.3. dicit: *Omnes homines naturali inſtinctu beatos eſſe velle.* Item lib. 13. de Trinit. c. 5. *Omnibus nota eſt ratio beatitudinis in communi.* Vnde poteſt emergere concluſio iſta: Vnicuique nota eſt ratio beatitudinis in communi: Ergo debet vnuſquiſque bonum illud ſummum appetere. Nam vt neceſſariò viſus fertur in colorem, & guſtus in ſaporem; ſic voluntas ita bono ſupremo afficitur, vt neceſſario illud amet, & cupiat, nec id valeat abhorrere.

Sed in delectu beatitudinis errauere plures, ſectando bona procul à ſupremo bono; cui ſoli quadrare poteſt ratio beatitudinis. Alij namque bonum hoc perfectum quidam credidere penes corpus eſſe, quia ventrem habuere loco Dei; alij verò totam beatitudinis rationem animæ dederunt. Cæteri verò credidere, bonum illud ſummum eſſe ſitum in omnigena corporis & animæ voluptate. Illa tria deliria commemorat Auguſtinus ita fatus: *Nec tamen eos, quamuis diuerſis errantes modis, natura limes in tantùm à via veritatis deuiare permiſit, vt non alij in animo, alij in corpore, alij in vtroque, fines ponerent bonorum, & malorum. Ex qua tripartita velut generali diſtributione ſectarum, Marcus Varro in libro de Philoſophia, tam multam dogmatum varietatem diligenter & ſubtiliter ſcrutatus aduertit, vt ad ducentas octoginta octo ſectas, non quæ iam eſſent, ſed quæ eſſe poſſent, adhibens quaſdam differentias, faciliimè perueniret.* Hæc ille lib. 19. de ciuitate Dei, cap. 1.

Beatitudinē penes quid Philoſophi olim repoſuere.

Lactantius lib. 3. diuinarum inſtitutionum cap. 7. decem claſſes enumerat, quibus vt cancellis eas omnes concludit ſectas. Sic ille: *Epicurus ſummum bonum in voluptate animi eſſe cenſet, Ariſtippus in voluptate corporis, Calliphon, & Dynomachus, Cyrenaici, honeſtatem cum voluptate coniunxerunt. Diodorus in priuatione doloris ſummum bonum poſuit. Hieronymus in non dolendo. Peripatetici autem in bonis corporis, animæ, & fortunæ. Herilli ſummum bonum eſt ſcientia. Zenonis cum natura congruenter viuere. Quorumdam Stoicorum, virtutem ſequi. Ariſtoteles in honeſtate, ac virtute ſummum bonum collocauit.* Ariſtoteles libro 1. Ethic. cap. 4. ſcitè dicit homines non conſtare ſibi in aſſignando obiecto beatitudinis. Nam vt inquit: *Sæpè fit, vt idem de felicitate opinetur diuerſa. Cùm enim ægrotat, ſanitatem: cùm pauper eſt, diuitias ſummum bonum putat.*

Beatitudinis verum obiectum quale ſit.

Chriſtiana fide, nobis conſtat vnum eſſe Deum, quo beamur vti ſummo bono, ſicut ex Scriptura ſacra liquet. Ipſe Deus hoc teſtatur ita loquens Abrahæ; *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* (Geneſ. 15.) id eſt, qua nulla maior & præſtantior eſſe queat. Pſaltes item regno clarus, & opibus auctus, ea omnia, quæ mundus habet in deliciis nihili fecit in comparatione Dei. Ecce ſuaue melos huius chuiſtæ cœli: (Pſal. 72.) *Quid mihi eſt in cælo, & à te quid volui ſuper terram. Pars mea Deus in æternum. Mihi adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo meo ſpem meam.* In alio Pſalmo: (Pſal. 102.) *Qui replet in bonis deſiderium tuum.* Item alibi liquidiùs: *Beatus populus, cuius eſt Dominus Deus eius.* (Pſal. 143.) Chriſtus etiam illud apertè docet ita Deum compellans: *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* (Ioan. 17.)

Concinit Scripturæ ſacer Patrum chorus, ex quo prodit Dionyſius Areopagita, Deum nuncupans, *Totius pulchritudinis atque ordinis ſummum æternúmque principium ac finem.* cap. 10. de cœleſti Hierarchia. Subcinit Irenæus lib. 3. cap. 22. *Gloria* (inquit) *hominis eſt Deus.* Accedit Auguſtinus lib. 19. de ciuitate Dei, cap. 26. *Vt vita carnis anima eſt; ita beata vita hominis Deus eſt.*

Sed eſto ratum & conſtans ſit, vnum eſſe Deum ſupremum hominis bonum; delira tamen hominum mens hæret in inueſtigatione boni quod beare poteſt hominem. Nam plerique credunt, felicitatem eſſe ſitam in vana rerum huius ſæculi ſupellectile, & præcipuè in diuitiis, quas in Euangelio hodierno diues epulo coluit loco Dei, eas coaceruando, & præfigendo ſibi in ſcopum in quem die ac nocte vota illius omnia collimabant.

Ex Philoſophia. Beatitudo nequit eſſe ſita in diuitiis.

Quàm deuius à ſupremo bono aberrarit homo ille, ſuam felicitatem conſtituens in opibus atque gazis auro fœtis, probare volo ratione petita viro à gentili, ſcilicet Ariſtotele, qui quatuor conditiones ait neceſſarias eſſe rei, quæ debet beatitudinem hominis aſtruere. Prima liquet ex libro 10. Ethicorum cap 2. & 7. vbi docet, beatitudinem eſſe debere finem vltimum ſimpliciter, ad quem alia omnia intendant, ipſe verò ſecus ad nulla alia referatur. Ergo malè diues in opibus, epulis, & ſanitate ſui corporis pompaticè induti voluit eſſe bonum ſuum vtique ſupremum. Referuntur enim opes, epulæ & veſtes ad corpus, & corpus ipſum ordinatur ad hominem, ac proinde rebus hiſce nequit beatitudinis ratio conuenire: Præterea felicitas, illam poſſidendo beat: conſiſtit enim in poſſeſſione. Opes verò ſecus, ſiquid habent magnificum, illud præcipuè eas effundendo & largiendo micat & coruſcat, vt apprimè docet Boëtius lib. 2. de conſolatione proſa 5. *Diuitiæ* (inquit) *effundendo magis, quam coaceruando nitent. Siquidem auaritia ſemper odioſos, claros largitas efficit.* Et infrà dicit, opes, *Infra excellentiam hominis collocatas, admirationem hominis non mereri.*

Beatitudo v. ra, quas conditiones prærequirat vt ſit talis.

Alterum beatitudinis attributum, quod depoſcit Ariſtot. lib. 1. Ethic. c. 7. eſt vt illa ſit aliquid ſecundùm ſe perfectum, & maximè excellens inter alia bona, quia ad illud omnia bona debent referri. At conditio illa deeſt diuitiis: ad illas enim non refertur homo ſicut ad vltimum finem ſuum; imò ſecus opes habent relationem ad hominē, cuius gratiâ comparātur. Adiicio, de ratione beatitudinis eſſe; ſuum vt ſubiectum perficiat. Eſt enim felicitas ſumma, ſtatus ex omnium bonorum aggregatione perfectus. At tantùm abeſt, vt ille diues epulo, quem retulit Lucas, ſanctior extiterit & perfectior diuitiarum obſequio, quinimò ſecus opes eum effecere tygrem, & crudelem in Lazarum, illum omni ſenſu humanitatis penitus exuentes.

Tertia conditio quam exigit Ariſtoteles eodem lib. 1. Ethicor. cap. 7. ad perfectam beatitudinem eſt vt illa procul agat à beato malum omne; nempe dicit ibi, *Felicitatem eſſe bonum ſufficiens.*

Diuitiatum quanta ſit malignitas.

ſufficiens. Vnde liquet, opes haudquaquam eſſe verum obiectum beatitudinis. Nam plerumque mali omnimodi ſeries magna viros ſequitur prædiuites. Corpore ægroto iacent in lectulis eburneis, faſtidiunt in menſa opiparè instructa cibos, inſomnes agunt noctes, & vigilant in culcitris molli pluma ſtratis. Quodque ferè fidem ſuperat, incubans theſauro diues eget, cunctatus vti diuitiis, quas in perniciem corporis & animæ congregauit. Cùm ergo malis tot & tantis opes ſint obnoxiæ, ſapiens nemo dicet eas eſſe bonum ſufficiens: quod namque malis ſtipatur iis quæ deſcripſi, profectò nequit rationem ſufficientis huius boni, vnde beatur homo, congruè vendicare.

Quartum demum quod Philoſophus prærequirit ad perfectam beatitudinem, eſt vt illa ſatiet appetitum, ita vt nullius planè rei cupido queat ſollicitare viros ſic beatos. Etenim ex lib. 10. Ethic. c. 6. *Felicitas nullius rei indiga eſt, ſed ex ſeipſa ſufficit*. Et ex lib. 1. Ethic. c. 7. *Sufficiens id eſſe ſtatuimus, quod ſi ſolùm relinquatur, ſufficientem atque expetibilem vitam, nulliuſque rei indigam facit*. Præfata ſatis ſuperque clamant, ad diuitias non pertinere talem conditionem, cùm non ſatiare queant, imò magis ad coaceruandas opes acuant appetitum.

Ex Symbolis.
Diuites ſunt inſatiabiles.

Illa ſitis inexhauſta, cuius æſtum excitauit opum cumulus, egregium habet in Ioannis Ferri theatro typum. Pingit ille ſuo in theatro ſymbolorum, falconem qui perdicem vnam vngue tenens cautè, tamen alias inſequitur, hoc titulo deſuper appoſito: PARTA TENENS, NON PARTA SEQVOR. Sæpe diues plus angitur & triſtatur eò quòd plura gazæ non concludant, quàm gaudeat & lætetur de theſauris antè benè partis, & idcirco & cupido boni alieni inquietùm eius irritat appetitum. Ideoque quadrat ei falconis ille typus & indoles. Namq; poteſt vnuſquiſque diues hoc dicere: PARTA TENENS, NON PARTA SEQVOR.

Ex Medicina.
Gula parit morbos.

Etiam & medicina lucem affert huic effato de diuitum inexpleta ſiti: nempe docet ex nimia congeſtione cibi deriuari mala quamplurima, vnde ſitis emergit, ægrum diſcrucians, æſtibus importunis. Audiendus Hippocrates aphoriſmo 17. libri 2. Ὅκου ἂν τροφὴ πλείων παρὰ φύσιν εἰσέλθῃ, τοῦτο νόσον ποιέει. id eſt. *Vbi plus cibi præter naturam ingeſtum eſt, id morbum facit*. Et reuera liquet experimento, febres edi ex plethora ſeu nimia humorum copia. At æſtuante febre ſolent ægri pernicioſa ſiti iugiter inardere. Profectò præter naturam eſt congerere damnoſas opes, & auri pondere immenſo gazas prægrauare malis plenas magis quàm opibus. Etenim illa plerumque boni alieni congeſtio morbum vtique lethalem animæ conciliat, ſcilicet peccatum, & excitat deſiderium maiores opes adhuc auidè conquirendi. Et ita liquet, ad beatitudinem adſtruendam omnino nihil conferre tales opes, imò ſecus eam deſtruere; quippe malis infinitis diuites obnoxios efficiunt, vt in diuite epulone noſtro patet, quem fortè malis artibus diuitiæ partæ diris inferni ignibus addixerunt.

Diuitiæ ſunt perniciosæ ſuis poſſeſſoribus.

Ex Ivre Civili.

Profectò Deus ſanxit idem, quod Conſtantinus olim, qui volebat præcipuum tributorum pondus incumbere diuitibus. Ecce legem ab hoc Imperatore latam. *Quoniam tabularij ciuitatum per colluſionem, potentiorum ſarcinam ad inferiores transferunt, iubemus vt quiſquis ſe grauatum probauerit, ſuam tantùm priſtinam profeſſionem agnoſcat*. Leg. Quoniam, Cod. de cenſibus, lib. 11. titulo 57. lege 1. Sarcinas eáſque graues, opes imponunt humeris hominum prædiuitum, nempe curas anxias de marſupio adimplendo, iuges vigilias, labores improbos, & timorem perpetuum nequando fures defodiant hunc theſaurum, cui condendo ſuum æuum omne, ſuæ ſalutis incurij, nequiter impenderunt.

Ex Variis Historiis.
Genua peſte fuit infecta auro.
Diuitię multa ſecum mala vehunt.

Reſpublica Genuenſis olim ſenſit opum perniciem. Etenim Genuam appulſa nauis auro grauis, vnà cum diuitiis peſtem inuexit, qua populante totam ciuitatem, illa ſerò nouit, opes cùm quò accedunt afferre cladem deteriorem fortè lue peſtifera. Siquidem peccata, quibus opes diuites obſtringunt, grauiora vehunt diſpendia quàm ſit peſtis iniuria tantùm corporibus: peccata verò necem animæ conſciſcunt, & hanc efficiunt vitiis omnibus indecoram. Petrus Bizarus eſt auctor huius tragœdiæ, quæ accidit anno 1397. Eadem hiſtoria Genuenſis eodem auctore Petro Bizarro refert anno 932. fuiſſe viſum Genuæ fontem, vnde cruor ſcaturiens horrorem incutiebat eis qui videbant eum. Genuenſes inde malè ſibi ominati ſunt, nec fefellit eos concepta fides præſagij infauſti; ſiquidem Saraceni irrumpentes eo anno populati ſunt igne & ferro totam Genuæ ciuitatem. Ex ditiorum hominum arca fluit ſanguis viduarum, pupillorum, & pauperum, quorum facultates decoxit homo diues. Sed illa ſanguinis ſcaturigo malè cedet iis, quorum arca rubet hoc cruore boni malè parti. Nam dæmonum turba tales aget in Infernum, illic in æternum igne inextinguibili vindice cruciandos. Eò iam præiuit ille diues epulo ſonorè clamans ſe dirè foco torqueri, fortè quia theſauri eius, per immane nefas conflati ex direptione boni, ſeu æris alieni, exutorum pauperum ſanguine redundabant.

Genuæ fons ſanguine rubens.
Diuitum arca rubet ſanguine.

Diuitum conditio peior, quàm pauperum.

Hæc auri ſacra fames eò diuites adiget, quò deuenere ciues olim vrbis Ieruſalem, qui obſeſſi à Romanis, præualente fame, ſuum aurum deglutiere. Quod vt capta ciuitate miles victor audiit, ditiorum hominum viſcera diſſecuit, aurum inde trahens, & ita peior conditio diuitum extitit, quàm pauperum ſors. Nam res ominoſa fuit diuitibus aurum ebibiſſe, ſicut ſalutare fuit pauperibus auro caruiſſe, quia conſcita nece diues occubuit; pauper verò vita dignatus eſt à victore, qui deuictæ plebis erat conſcius egeſtatis. Hæc Ioſephus lib. 6. de bello Iudaïco cap. 15. Simili propè fato luit pœnas in inferno diues epulo, propter aurum in conuiuiis abſorptum. Etenim maluit ille ſuum in abdomen aurum immittere congerendo cibos auro multo coëmptos, quàm in tuto gazas reponere, cuſtodes opum pauperes adhibendo. Eadem ſors deploranda manet eos omnes qui deglutiunt aurum, impenſis non parcentes, dummodo menſa nutet prægrauata cibis, & pondere ferculorum. Inſtante fato ſupremo diues inhumanus & pauperum incurius eiulabit, & diabolo expoſcente pœnas opum abſorptarum, ſaburrata cibis exquiſitis viſcera diſrumpentur.

Quid de hora ſuprema loquor, cùm ne momento quidem homo diues à labore vacet &

tormento, ſicut bellè dicit Seneca epiſt. 80. *Compara* (inquit) *inter ſe pauperum & diuitum vultus. Sæpius pauper & fidelius ridet. Nulla ſollicitudo in alto eſt: etiamſi qua incidit cura, velut nubes leuis tranſit: horum, qui diuites vocantur, hilaritas ficta eſt, aut grauis, & ſuppurata triſtitia: & quidem grauior, quia interdum non licet palàm eſſe miſeros; ſed inter ærumnas cor ipſum excedentes, neceſſe eſt agere felicem. Sæpius hoc exemplo mihi vtendum eſt: nec enim vllo efficacius exprimitur hic humanæ vitæ mimus, qui nobis partes has, quas malè agimus, aſſignat. Ille, qui in ſcena elatus incedit, ſeruus eſt. Idem de iſtis omnibus dicas, quos ſupra capita hominum, ſupráque turbam, delicatos lectica ſuſpendit. Omnium iſtorum perſonata felicitas eſt. Contemnes illos ſi deſpoliaueris. Equum empturus ſolui iubes ſtratum, detrahis veſtimenta venalibus, ne qua vitia corporis lateant: hominem inuolutum æſtimas? Mangones, quicquid eſt quod diſpliceat, aliquo lenocinio abſcondunt. Itaque ementibus ornamenta ipſa ſuſpecta ſunt: ſiue crus alligatum, ſiue brachium aſpiceres, nudari iuberes, & ipſum tibi corpus oſtendi. Vides illum Scythiæ Sarmatiæve Regem inſigni capitis decorum? Si vis illum æſtimare, totúmque ſcire qualis ſit, faſciam ſolue, multum mali ſub illa latet. Quid de aliis loquor? ſi perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem: intus te ipſe conſidera.* Hactenus ille, benè diſcutiens miſerias & ærumnas, opum ſub fallaci tegmine latitantes.

Stylo ſanctiore Patres Sancti pungunt opes vt indignas quibus hominum vota litent, & Auguſtinus eos iure vocat peruerſos, qui diuitiis ita ſuum cor dedere, quaſi illæ finis ſupremus hominum eſſent, in fruitione cuius beatitudo ſita eſt. Sic ille lib. 11. de ciuitate Dei. cap. 25. *Temporalibus magis vtendum eſt, quam fruendum, vt frui mereamur æternis. Non ſicut peruerſi, qui frui volunt nummo, vti autem Deo: quoniam non nummum propter Deum impendunt, ſed Deum propter nummum colunt.* Hactenus ille ſuo magiſtro ſcilicet Ambroſio concolor, qui aiebat opes efficere mancipia abiecta, ſuos in hoc ſæculo poſſeſſores. Ita fatur in libro de Nabute cap. 15. *Quicunque patrimonio ſuo tanquam poſſeſſor non vtitur, qui largiri pauperi & diſpenſare non nouit, is ſuarum ſeruulus eſt non Dominus facultatum.* Hæc ille.

Ex SS. Patribus. Diuitiis non eſt fruendū, ſed vtēdum.

Diuites ſunt ſerui, & non domini facultatum.

Eſto daremus, opes aliqua felicitate ſuos dignari dominos; non idcirco tamen illa poteſt voluptas opum beatitudo dici, quia labilis, & fluxa ſibi conſtare nequit, vt in diuite epulone liquet, quem dum commemorat Chriſtus, ait: *Homo quidam erat diues.* Vox *erat*, eſt temporis præteriti imperfecti: nam diuitiæ terrenæ nihil perfectum & completum efficiunt, nec ſtant, ſed prætereunt, nec diuites poſſunt exeuntes ex hoc ſæculo comitari. Auguſtinus idcirco ludit & irridet diuites hoc contextu: *Ecce recole, diues, primordia tua: dic rogo quid attuleris? aut ſi dicere erubeſcis, audi Apoſtolum dicentem: Nihil intulimus in hunc mundum, vtique quando nati ſumus; ſed nec auferre quid poſſumus, vtique quando de mundo exibimus. Nihil attuliſti, nihil auferes, quid te inflas contra pauperem? Certè quando vetera ſepulchra franguntur, oſſa diuitum ab oſſibus pauperum non agnoſcuntur.* Concinit Ambroſius Auguſtino, cuius eſt hic diſcurſus ex ſermone 5. de verbis Domini. Sic inquam Ambroſius diuites increpat in libro de Nabute cap. 1. *In commune omnibus diuitibus atque pauperibus terra fundata eſt: cur vobis ius proprium ſoli diuites arrogatis? Neſcit natura diuites, quæ omnes pauperes generat.* Hactenus Ambroſius.

Diuitiæ ſunt labiles, & fluxæ.

Diues nemo naſcitur.

Rurſus ſi quid felicitatis opes habent & afflant diuitibus; tantùm abeſt vt inde ſint beati, quinimò debet eos idcirco metus inceſſere futuræ gehennæ, quia plerumque diues qui beatur in hoc æuo, boni alicuius operis gratiâ, eſt atrociter in alio ſæculo caſtigandus; Reſpexit eù Gregorius ita fatus homilia 40. in Euangelia: *Quicunque benè in hoc ſæculo habetis, cùm vos bona egiſſe recolitis, valde de ipſis pertimeſcite, ne conceſſa vobis proſperitas eorumdem remuneratio ſit bonorum.* Hæc ille, cui fortè dedit anſam hoc ſcribendi ille diues epulo, cui facultates opimæ malè ceſſere, quia illis vſus eſt, aut potius fruitus eſt iniquè, ſuæ in æternum animæ detrimentum.

Diuitiæ ſæpe malum ſunt omen damnationis æternæ.

Ne ergo cuiquam imponat opum ſplendor, meminerint omnes, ea ſufficere quæ terra profert, vt in hoc æuo vitam agamus quietam, & ſaluti æternæ conſentaneam, ad quam comparandam fruſtra gazæ ſeu theſauri in hoc ſæculo componuntur. Huic argumento ſatis congruam tulere legem Imperatores Valentinianus & Valens hoc tenore: *Domini prædiorum, id quod terra præſtat accipiant, pecuniam non requirant.* Lege, Domini, Codice, de agricolis libro 11. titulo 47. lege 5. Colonos olim diuexabant Domini agrorum, depoſcentes aurum & argentum loco frugum; vt gliſcentis auaritiæ ſurculos auellerent Principes hi præfati prohibuere talem pecuniæ exactionem ſolitam fieri à diuitibus, illa lege ſalutari; vtriſque, ſcilicet & diuiti, & pauperi conſulentes.

Ex Ivre Civili. Diuitiæ non coaceruādæ.

Quid viſcera materna rodis, homo diues, in penetralibus terræ latens aurum dum defodis? Pernicioſas opes ideas eſſe tibi, iuſtè Deus ſanxit, id quod exculta terra profert carpe, memor eſſe prohibitum pecunias accipere, quia illas congerendo ſalus animæ vertitur in diſcrimen, & auro felicitas parta breuis eſt, & plerumque pœnis æternis obnoxia, ad quas iniqui diuites obſtringuntur.

Diuites pœnis æternis obnoxij.

Non eſſe ſitam beatitudinem in diuitiis, ſonorè clamat hæc ratio deducta ex Digeſtis, de regulis iuris. *Non videtur perfectè cuiuſque id eſſe, quod ex cauſa auferri poteſt.* Regula 181. Cùm ergo ſæpè diues iacturam patiatur opum, & ſaltem moriendo cadat vſu & dominio earum; non eſt perfectè diues, quia alternante fortuna poteſt defoſſis opibus & ſublatis in extrema poni egeſtate, rebus omnibus indigendo.

Diuitiæ non ſunt plenè diuitum, quia auferri poſſunt.

Plutarchus in prædiuite Craſſo notat opum & miſeriarum viciſſitudinem. Craſſus olim Romanorum ditiſſimus, captus ab hoſte fuit auro colliquato potus eum hoc ſcommate: Craſſe, bibe aurum quod ſitiſti. Quàm multis

Ex variis historiis.

opes

opes cõſciuere necem, maximè temporibus Neronis, & Caligulæ. In his Seneca recolitur, qui magno peno diuitiarum tunc gaudebat. Hunc Nero gazis eius inhians ſuſtulit è medio. Vnde malè ſuis rebus Seneca conſuluit, qui ſcriptis opes damnando, nimis eas coluit futorus beatior, ſi more Cratis Philoſophi ſpretas, diuitias pelago commiſiſſet.

Diuitiæ multis conſciuere necem.

Ex Ivre Canonico.

A vera felicitate procul agit & auertit auri cupido viros, quos inceſſit; quippe totos abſtrahit à diuinis. Vnde tales eccleſia vult deponi ſi qua fuerint dignitate clari. Ecce canon. *Epiſcopus, aut presbyter, aut Diaconus vſuras à debitoribus exigens, aut deſinat, aut certè deponatur.* Canone Epiſcopus Diſt. 47. Non coïre Dei cultum, & immodicum diuitiarũ affectum, opportunè monet iſte canon. *Omnes huius ſæculi dilectores in terrenis rebus fortes ſunt, in cœleſtibus debiles. Nam pro temporali gloria vſque ad mortem deſudare appetunt, & pro ſpe perpetua, ne parum quidem in labore ſubſiſtunt. Pro terrenis lucris quaſlibet iniurias tolerant, & pro cœleſti mercede vel tenuiſſimi verbi ferre contumelias recuſant: terreno iudici toto etiam die aſſiſtere fortes ſunt, in oratione verò coram Domino vel vnius horæ momento laſſantur: ſæpè nuditatem, deiectionem, famem pro acquirendis diuitijs atque honoribus tolerant, & earum rerum abſtinentiâ ſe cruciant, ad quas adipiſcendas feſtinant; ſuperna autem laborioſè quærere tantò magis diſſimulant, quantò ea retribui tardiùs putant.* Canone, Omnes. Diſtinct. 47.

Diuitiarum affectus, & Dei cultus non coeunt.

Ex SS. Patribvs.

Illa demum inexpleta ſitis auri, qua laborant omnes ij, qui auro & argento litant, obſtat ne vel guttolam vnam felicitatis poſſint etiam primoribus labris io hoc ſæculo delibare. Siquidẽ animus inquies & beatitudo non concordant. Hic audire libet Ambroſ. in cap. 12. Lucæ. Sic ille: *Sicut ij qui per inſaniam mente tranſlati ſunt, non iam res ipſas, ſed paſſionis ſuæ phantaſias vident; ita etiam mens auari ſemel vinculis cupiditatis adſtricta ſemper aurum, ſemper argentum videt, ſemper reditus computat, gratius aurum intuetur, quàm ſolem videt; ipſa eius oratio & ſupplicatio ad Dominum aurum quærit.* Ibidem. *Interdum etiam vſura arte nequiſſima ex ipſo auro aurum naſcitur. Sed quid agis? Nec ſatietas vnquam, nec finis aderit cupiditati.* Item infrà. *Sed ais: Quid iniuſtum eſt, ſi cùm aliena non inuadam, propria diligentius ſeruo? O impudens dictum! Propria dicis? quæ? ex quibus reconditis in hunc mundum detuliſti? Quando in hanc ingreſſus es lucem, quando de ventre matris exiſti: quibus quæſo facultatibus, quibuſque ſubſidijs ſtipatus ingreſſus es. Proprium nemo dicat, quod eſt commune, quod plus quam ſufficeret, ſumptum, etiam violenter obtentum eſt. Nunquid iniquus eſt Deus, vt nobis non æqualiter diſtribuat vitæ ſubſidia? vt tu quidem eſſes affluens, & abundans, alijs verò deeſſet, & egerent? An idcirco magis, quia & tibi voluit benignitatis ſuæ experimenta conferre, & alium per virtutem patientiæ coronare? Tu verò ſuſceptis Dei muneribus, etſi in ſinum tuum redactis, nihil te putas agere iniquum, ſi tam multorum vitæ ſubſidia ſolus obtineas? Quis enim tam iniuſtus, tam auidus, tam auarus, quàm qui multorum alimenta, ſuum non vſum, ſed abundantiam, & delicias facit? Neque enim minus eſt criminis habenti tollere, quàm cùm poſſis, & abundes, indigentibus denegare. Eſurientium panis eſt, quem tu detines: nudorum indumentum eſt, quod tu recludis, & miſerorum redemptio eſt & abſolutio, pecunia quam tu in terram defodis. Tot te ergo ſcias inuadere bona, quot poſſis præſtare quod velis.* Hactenus Ambroſius in illa verba Lucæ 12. *Hominis cuiuſdam diuitis fructus vberes ager attulit.*

Diuites ſunt iniuſti pauperi cui recuſant eleemoſynam.

Cùm ergo malis tot & tantis opes eos obſtringant, qui obſeratâ ſolent arcâ concludere; væ vobis diuitibos, quos tot acerba tormenta manent, quot inhumanè panes & æra minuta nudo pauperi deoegatis.

Eſt vitiorum omnium turba, viperina proles opum.

In hæc verba:

Induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè.

SECTIO SECVNDA.

Ex Medicina, vtroqve Ivre, Historiis, Antiqvitate, plvrivm Nationvm, SS. Patribvs, et Symbolis.

Ex Medicina.

OBſeruat Hippocrates, ſanguinem putreſcere quando ſua extra vaſa cauam aliquam in corpore humano ſedem nactus eſt. Ecce rei medicæ principis oraculum. *ἢν ἐς τὴν κοιλίην αἷμα ἐκχυθῇ παρὰ φύσιν ἀνάγκη ἐμπυηθῆναι.* Id eſt. *Si ſanguis in aliquam cauitatem præter naturam transfunditur, corrumpi neceſſe eſt.* Aphoriſmo 20. lib. 6. Quod ſanguis habet officium in homine, illud opes in politica ſorte gerunt: Quippe ſicut ſanguis æquè toto corpore diffuſus alit omnia membra, licèt ingloria, & abiecta ſuis modò venis ſe concludat, ita diues æquus atque pius contemplatur opes cœlitus acceptas vt annonam, quam mutuo acceptam è cælo debet omnibus Reipublicæ membris indigis erogare. Si verò ſuas conclodit opes homo oequam atque diues, tunc ſanguis ille poteſt extra bona vaſa dici transfuſus. Nam io concauo arcæ iacet & reſtagnat, magoo talis animæ periculo. Siquidem hæ corrumpuntur opes, vtpotè inutiles, nec ſortiuntur eum effectum pietatis, ad quem exercendum larga mano, abundè Deus eas homini diuiti commodauit.

Diuitiarum cum ſanguine comparatio.

Quàm ſit pernicioſa talis corruptio, inferre licet ex incommodis & damnis ſanguine putrefacto ſatis. Primò dolet acerbè caput, eò delata bile æſtuante foco, quem putredo fouet, ei ſuppeditans materiam, ſcilicet ſanguinis illuuiem, qua inundante totum corpus hominis incandeſcit. Sanie ſtabulante caro fit cancroſa, vnde fœtens vermium ſcaturigo ſalit, edens longè latéque totam cancri viciniam. Affluente pure nemo ferre poteſt graueolentiam infirmi, putente tabo horridè diffluentis. Marceſcit interea corpus ægri, qui nec ipſe poteſt ali ſanguine quem concluſit extra venas inſtitutas eo intento, vt beneficum hunc humorem perficerent, illumque ſero ab omni ſuperfluo & noxio defæcarent.

Diuitiæ quomodo corrumpantur.

Ecce typum dioitis inhomani, ſcilicet epulonis huios, qui induebatur purpura & byſſo. Con-

cluſit arca ſuas diuitias, quæ conceſſæ viro illi impio & crudeli, reuera foris erant, id eſt, extra bona vaſa. Iniquitatis enim erat vas, ille nequam, multa mala paſſus eaque dira, quia obſeratas opes ita fecit inuias egenis, vt neque micam panis mittere mendico Lazaro dignaretur.

Diuitiarum filia primogenita ſuperbia.

Quando diues opes occluſit, eo fine daras vt diffluerent in pauperes; tunc fuerunt extra vaſa vbi perficitur ille ſanguis, tunc hæ diuitiæ putrefactæ, malè caput affecere viri prædiuitis, diſtendentes eius animum aura plebis, quæ ſemper eis applaudit, quibus propitia fortuna ſuis effuſis opibus aſpirauit. Vnde benè dicit Auguſtinus, Diuitiarum tineam eſſe ſuperbiam, cuius homo iſte diues purpura & byſſo indutus luculenta dedit argumenta, typhum, quo tumebat, ſuperbis veſtibus exprimendo.

Vt diues appetit eſſe diuus inter homines; præſtat ea omnia, quæ poſſunt ei conciliare decus, & gloriam. Vnde quia virtus ineſt auro fucos faciendi, & animos pelliciendi ad affectum pretioſi huius metalli; ſuperbus ille volens cautè ſibi deuincire plebis cultum & obſequium, amictus erat byſſo & purpura, quæ diſtincta notis, atque filis aureis emicabat. Ieroboam vſus ea induſtria 3. Reg. 12. populum Iſraël induxit ad vitulorum cultum, & ne plebs cunctaretur eos adorare, fecit aureos; & ſic ceſſit eiiuxta votum. Quamuis enim ſit res indecora, typum adorare bruti animalis; auro tamen illudente plebi, illa nimis credula, ſuſpicata Numen aliquod afflare typos illos aureos, prona ſibi obiectos conflatiles illos vitulos adorauit.

Diuitiæ illudunt hominibus 3. Reg. 12.

Diuitiæ ab incautis adorantur.

Dan. 3.

Nabuchodonoſor apud Danielem cap. 3. cupiens adorari à Chaldæis, magna mole ſuam conflari iuſſit effigiem, & ne dedignaretur eam populus adorare, fecit auream hanc ſtatuam, & hac cautela voti compos effectus: fulgor enim auri ita ſibi animos auaræ plebis obſtruxit, vt auro diues hæc ſtatua tot cultores ibi teperit, quotquot erant illic opum auidi ſectatores. Eodem ſuperbiæ ſpiritu afflatus homo diues induebatur pretioſè, plebis vt obſequium ſic captaret. Vnde liquet, cos facilè ſuperbire, quibus affluunt diuitiæ. Et illa prima labes opum eſt, quæ corruptæ, id eſt, malè impenſæ caput feriunt & laceſſunt: Ditiores enim homines, veſtium pompâ volunt diſcerni à vulgo. Et conſtat, eas veſtes pompaticas, & ad faſtum compoſitas eſſe veras & germanas teſſeras ſordidæ vanitatis.

Diuites volunt vel veſtibus pretioſis.

Veſtes ſuperbæ animam mortuam ſignificant.

Cùm loculi mortuorum tegmine luculento nitent, omnes inferre ſolent, hoc feretro concludi corpus exanime: non ornantur enim loculi niſi in gratiam cadaueris. Ita quando diues inducitur ſuperbè præter vſum atque modum cooptuum ſorti eius; illa pompa notat ibi animam iacere Dei gratiæ expertem, id eſt mortuam: ſiquidem induuium arguit animæ interitum ſplendidus & incongruus corporis apparatus.

Ex Ivre Civili.

Veſtes ſuperbæ notāt pactum cum diabolo.

Hunc veſtium luxum à Barbaris deriuaſſe liquet ex Cæſareo Iure, cuius ecce legem. *Comparandi ſerici à Barbaris facultatem omnibus, ſicut iam præceptum eſt, præter comitem commerciorum etiamnum iubemus auferri.* Lege, comparandi. Codice. Quæ res vænire non poſſint, lib. 4. tit. 40. lege 2. Non à Barbaris, ſed à diabolis veſtes pretioſas emunt omnes ij, qui ſupra ſuæ ſortis vſum ſplendidè veſtiuntur. In his nundinis cum dæmone Barbaro, ſæuo, truce, & aſtuto Deus magnam patitur iniuriam: etenim pactione inita vafro cum hoſte, mercatur homo filum ſericum, & pro commutatione ſuam animam Deo multis titulis obſtrictam, diabolo addicit, factus ea iniquitate reus læſæ inclytæ maieſtatis.

Catholici Imperatores, Gratianus, Valentinianus, & Valens, volentes à Chriſtianis faſtum eſſe procul, tulere legem, qua purpureo colore nefas erat vti. Ecce legis textum. *Fucandæ, atque diſtrahendæ purpuræ, vel in ſerico, vel in lana, quæ blatta, vel oxyblatta, atque hyacinthina dicitur, facultatem nullus poſſit habere priuatus. Sin autem aliquis ſupradicti muricis vellus vendiderit, fortunarum ſuarum & capitis ſciat ſe ſubiturum diſcrimen.* Lege Fucandæ, Codice. Quæ res vænire poſſint. Lib. 4. tit. 40. lege 1. Lex illa minas intentat iis, qui purpuram vendunt; ſed lex diuina peius quidpiam decernit iis, qui opibus redundante penu, homini mendico negant vnde vndo ſuo corpori conſulat, vt ipſe diues expers miſericordiæ, pauperes exoſus, & gloriæ dumtaxat humanæ litans, byſſo & purpura veſtiatur.

Veſtes ſuperbæ quibus pœnis faciunt diuites obnoxios.

Ex Varus Hiſtoriis.

Veſtibus idola tegi quondam in more fuit poſitum, & idcirco diues ambit ornari pretioſo ratus ornatu & veſte auro texta ſibi grande nomen ſic factum. Sed vnde putat procurare decus & gloriam, inde ſæpè plebis ludibrium fit, itámque Dei iuſtè ſibi conſciſcit, qui ſuperbis eò plus reſiſtit, quò inflati aura vanæ gloriæ altiùs intumeſcunt. Exempla oohis proſtant, & ludibrij ſiue contemptus huius ſuperbiæ veſtium, & vindictæ Dei, ſeu malorum, quæ veſtium cultus intempeſtiuus inuexit in capita ſuperborum.

Veſtium ſplēdor ſæpè cōtemptum parit.

Malè audiuit apud Romanos Iulia mulier obſcœna, patre Cæſare Auguſto ſata. Illa, ſicut ex huius Auguſti vita liquet, ornatu pompatico Cæſarem inuiſit, arbitrata patrem magni facturum ſplendidam hanc veſtium pompam; ſed tantùm abeſt, vt ille gratum habuerit hunc ornatum ſuperfluum, quinimò ſua ab hac filia oculos auertens, ægrè tulit ſibi tunc ſiſti intempeſtiuè diues hoc inanis gloriæ ſimulactum. Mulier illa procax & inſolens ſic illuſa, pudore ſuffuſa domum rediit neſcia qua ratione patrem ſubiratum placare poſſet. Tandem hæc aſtuta ſanum cepit conſilium. Depoſito faſtu, omnem exuit ſupellectilem glorioſæ quam quærebat ex veſtium ſplendore, & modeſtè ſicut decebat eam induta, patrem denuo conuenit, à quo delinito tali veſte, benè excepta eſt: Auguſtus enim ſubridens ait amplexatus eam: O quàm in veſte pudica places, ô filia, quæ ſuperbè nimis compta, mihi ſtomachum maximè commouiſti. Iulia dicteriis aſſueta iocans ait: Heri ego me ornaui oculis ſponſi, & hodie oculis patris. Aduerte, patrem, & hunc Imperatorem, ſpreuiſſe ſuam filiam, ſplendidè veſtitam, ac proinde malè ſibi conſulere hos omnes, qui gloriam & applauſum ſuperbis veſtibus aucupantur.

Iulia ſplendidè veſtita patrem offendit.

Iulia modeſtè induta patrem placat.

Hic ſe ſpatioſus ager explicat ad ſcommata demetenda contra reos omnes huius culpæ, cui Iulia ſubiacuit. O ſuperbe diues, hic ornatus quo reſplendes, diabolis, carni, & mundo litat. Sic veſtitus, oculis hominum placere quæris, &

&c tamen baberis deſpectui. Nempe rident homines quando vident ſimiam in purpurâ, & cornicem quæ inſtructa plumis incongruis eius indoli & ſorti fatuè gloriatur. Hæc depone quæſo ſpolia ſuperbiæ, purpuram ſcilicet & byſſum, & alia ſæculi crepundia. Qui Iuliæ fœminæ faſtuoſæ typhum ſectandu tibi conſeruiſti dedecus & contemptum; eandem modicè veſtitam ſequere pœnitentem. Hactenus te ornaſti oculis mũdi, quippe tui ſtatus humilis immemor, veſtimenta, quibus Optimates vti ſolent, tumidus vſurpaſti. Apta tuæ ſorti veſtes, & ornare Dei oculis, quos humilia & modeſta ſolent demulcere magis, quàm ſuperba. Si alta ſapis, modica ſectare, quia conciliatur ea ratione Deus, quem ſecus offendunt omnes ij, qui amicti ſuperbis veſtibus inſoleſcunt.

Caligula veſte Iouis indutus habetur ludibrio.

Philo Iudæus in libro, quem inſcripſit de ſua legatione ad Caium, ait ſe vidiſſe Romæ virum illum, ſcilicet Caium Caligulam adeò delirum & inſanum, vt induta Iouis & aliorum inanium Deorum veſte plebi vellet imponere, incedendo more ferculi pompatici, & capite radiato. Ego, inquit Philo, videos hanc pompam, & deteſtatus eam tanquam Deo iniuriam, vix potui continere riſum & cachinnos; & tantùm abeſt vt Numinis loco nequam illum hominem coluerim, quinimò velut infame pecus eum inglorium duxi, & dignum omni ludibrio. Ita ſecus ceſſit Caligulæ quàm optabat: nam mutuatitia veſte Deum ſimulando, decus eo faſtu ſibi conciliare volens à Philone Legato fuit, idque iure, pecus inglorium vt congruo nomine nuncupatus.

Veſtes ſuperbæ deciſæ à Diogene.

Diogenes aliquando vidit hominem in ſuperba veſte ſibi applaudentem, idcirco vilem arbitratus ait ille: Quid gloriaris homo de pretioſo tuo hoc veſtimento. Superſede quæſo, memor hanc lanam texiſſe primò pecus, nec deſtitiſſe pecus eſſe, licet eodem quo & tu nunc tegmine veſtiretur. Voluit inſinuare morum ille durus cenſor, homines falli, quando credunt conſciſci grande nomen veſtium obſequio, cùm lana, filum ſericum, atque plumæ diſcolores petantur à beſtiis, quæ vt non ſunt nactæ rationis vſum ſic indutæ; ita plerumque ſuam indolem rationis expertem & ferinam communicant illis, qui pecudum & aliarum beſtiarum ſpoliis obteguntur.

Act. 12.

Veſtes ſuperbæ necem conſciuere Regi Herodi.

Rurſus quia intumeſcit homo nitens in regia veſte, ratus ſe aliquid eſſe ſupra genus aliorum hominum, idcirco ſolet iram prouocare Dei, vt conſtat vno exemplo luculento Regis Herodis, à Deo percuſſi horribili plaga, quia ſupra modum in amictu regio ſuperbiuit. Ita Lucas tragœdiam illam commemorat: *Herodes veſtitus veſte regia ſedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis. Confeſtim autem percuſſit eum Angelus Domini, eò quòd non dediſſet honorem Deo; & conſumptus à vermibus expirauit.*

4. Reg. 5.

Veſtes pretioſæ lepram conſciuere Giezi ſeruo Eliſæi.

Opportunè cadit in hunc locum hiſtoria Giezi ſerui Prophetæ Eliſæi. Ille videns Naaman principem militiæ Regis Syriæ pretioſas veſtes obtuliſſe vati Eliſæo, quia mundarat eum à lepra, ſuum in animum induxit recuſatas opes & veſtes à Propheta ſui iuris efficere. Quod animo conceperat, hoc perfecit: inſecutus enim abeuntem Syrũ, petiit aſtutè dona ſuo domino oblata, votis eius annuit Naaman Syrus magnâ effusâ pecuniâ, & cultioribus veſtibus explicatis. Statim atque domum ſe recepit & abſcondit ea, quæ nequiter extorſerat, congruam peccato tulit in eum ſententiam Propheta, cui eodem momento Deus iniquum facinus auari & ſuperbi ſeruuli reuelauit. Eo acutum ſpiculum, quo confixit eum: *Accepiſti argentum, & accepiſti veſtes, vt emas oliueta, & vineas, & oues, & boues, & ſeruos, & ancillas. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo vſque in ſempiternum. Et egreſſus eſt ab eo leproſus, quaſi nix.*

Præter vindictam ſumptam de auaro Vatis ſeruo, ſacra hæc Scriptura prolem ſubdit opum. Nam ſtatim atque Propheta fecit mentionem argenti, veſtes ſubiecit, eas ſcilicet quas ſplendidas à Principe Syro nequam ſeruulus acceperat: *Accepiſti* (inquit) *argentum, & accepiſti veſtes.* Veſtes diuitiis ſeu pecuniæ ſubnectendo notat, ſuperbiam, quæ ſe in veſtitu compto nimis & exculto prodit, eſſe velut opum filiam, & inde ſicut à fonte proprio deriuare.

Diuitiarum tres filiæ.

Cùm ſubdit oliueta, vites, oues, atque boues, apertè gulam inſinuat, quam caro, vinum, & oliuæ ſeu fructus terræ fouent. In ancillis ego ſuſpicor luxuriam, quæ eſt germana gulæ. Namque foco libidinis ardere ſolet homo diues opimo cibo, vino, & adipe ſaburratus. Vnde licet inferre, prolem diuitiarum eſſe primò typhum ſuperbiæ, quæ in veſtium pompa & ſplendore patet. Secundò gulam, quæ gaudet menſis opiparè inſtructis. Tertiò libidinem, quæ ardere ſolet accenſa cibis & potu. In quod verò præceps & abruptum infelices agat homines ſoboles hæc viperina, docet eruditè ſuo damno diues epulo, qui in inferno luit pœnas diuitiarum nequiter impenſarum.

Veſtes pretioſæ fuere infauſtæ Duci Marco-Antonio Bragadino.

Chriſtus in recenſione prolis opum, auſpicatus eſt à purpura vſurpata, quia fortè ſuo ſanguineo colore notat finem tragicum, & cruentũ qui manere ſolet eos, qui ſupra fines eis à natura ſeu ſorte datos & præfixos aſſurgunt, & purpureis infulis inſoleſcunt. Hiſtoria Turcarum in Selimi vita nobis ſuppeditat locuples exemplum purpuræ infauſtæ, cladis & horrendæ necis prænunciæ. Militabat olim ſtipendiis Venetorum Marcus Antonius Bragadinus homo rei bellicæ peritiſſimus, & in inſula Cypro primas agens, vt præfectus arcis præcipuæ. Irruptione facta dirus hoſtis arcta cinxit obſidione locum, cui Bragadinus erat præpoſitus. Impetu facto miles Chriſtianus Turcis fortiter obſtitit: Sed penuria annonæ ducem obſtrinxit ad deditionem, compoſitis antè rebus non inglorio pacto, ſuis ſi ſtetiſſet pollicitis Turca, fidem aliquando datam neſciens obſeruare. Facta compoſitione foras exiit Bragadinus purpura indutus ſelecta, modo incongruo iacturæ quam fecerat in deditione loci, fidei eius commiſſi. Sed ante ſuum ex inſula egreſſum ſiſtere ſe voluit Muſtaphæ duci æmoli exercitus. Turca ſciens grande nomen, quod iure ſibi conſciuerat Bragadinus apud ſuos, & expertus ipſe robur animi eius, iuſſit eum adduci. Vltro morem geſſit ille, cui purpura pretioſa fuit infelix. Ingreſſus enim tentorium Turcæ, ſua purpura indutus, cum offendit: quippe licet hic Venetus porrexiſſet ei herbam, vtpotè iam deuictus: attamen videbatur inſultando ducem Turcarum & hunc victo-

rem inuiſere habitu triumphantis, Turca tulit iniquè talem veſtium pompam in homine proſtrato, cuius ærumnæ color ater & pullus erat aptior quàm purpura incongrua afflictis, quia ſymbolum eſt lætitiæ, & regiæ teſſera maieſtatis. Itaque Turca ratus faſtum & arrogantiam eſſe diues illud & purpureum indumentum, Bragadinum non purpura faſtuoſa ſolùm exuit, ſed deteſtatus eam ſuperbiam, qua credidit (fortè malè) tumere virum hunc magnanimum & cedro dignum, inhumanè cutè propria ſpoliauit.

Mors crudelis Bragadini.

O purpuram infelici homini infauſtam, quia incautè ſibi eam aptarat! Faxit Deus, vt mors, quàm fortiter & Chriſtianè tulit, eum ad cœlos euexerit, vt ex ſupremo eius agone licet coniicere. Namque totus ad Dei nutum compoſitus, hos cruciatus æquo animo patiens expirauit. Vt vt ſit de ſalute animæ illius; magno conſtitit Bragadino color purpureus: quippe ſimul cum ſanguine purpuream eius animam eduxit, ſed diuitem epulonem inditum aliàs purpura & byſſo grauiora manent tormenta, quibus in inferno luet pœnas opum, quas deuouit olim purpuræ, byſſo, vino, cibis, vt corpore obeſo ſuis ſic ſenſibus indulgeret.

Dixi ſuprà, ſanguine ſubſidente extra vaſa, febrem accendi, vnde ſitis inexhauſta malè habentes agit & laceſſit ad frigidas anhelos aquas, quæ epotæ focum non extingunt quo ardebant, imò ſicut fornax aquis aſperſa magis incenditur, ita febris limphata ſuos æſtus acriùs incendit, ægros obſtringens ad plures hauſtus frigidæ glutiendos. Simili modo diues impius & iniquus opes habens (vt ſanguinem extra bona vaſa) domi, illæ corruptæ ſitim parient atque famem, vt in diuite epulone liquet, qui epulabatur quotidie ſplendidè, nec idcirco gulæ modum potuit imponere: etenim illius animâ febriente, ſitis atque fames eius quotidie æſtuantia viſcera vellicabant.

Opes malè impenſæ gulæ citant.

Ex Antiqvitate Plvrivm Nationvm.

Gula ſanè plures hauſit opes, quàm cuncta ſimul vitia, quæ plerumque ſui faſtidium vehunt & contemptum. Tanta fuit opum profuſio apud Siculos in quotidianis inſtruẽdis epulis, vt Siculæ menſæ, & Syracuſanæ deliciæ venerint in prouerbium: Illis namque loco felicitatis erãt epulæ lautæ, ſicut ait Plato in epiſtola ad Dionis amicos, vbi carpit hæc vilia mancipia ventris, vti dumtaxat vino & adipi mancipata. Quodque ſapit inſaniam, Gentiles olim Siculi partem religionis fecere gulam, vt ſcribit Alexander lib. 5. dierum genialium. Siquidẽ vt impunè gulæ darent operam, templum Saturitati tanquam præcipuo prouinciæ patrono Numini dedicarunt.

Gula fuit à Siculis adorata.

Horum ſacrorum Antiſtes potuit eſſe gulo Vitellius Imperator inglorius, & aptior culinæ, quàm coronæ, cui Suetonius in cap. 13. vitæ illius tribuit inſtitutum trium epularum quotidie fieri ſolitarum. Imò ſæpè quater eas inſtruebat, & omnibus menſis erat ſufficiens: nam cùm diſtentus erat hauſto vino nimio, & deglutito cibo ſupra modum, facilè vomitabat. A Græcis fortè morem hunc bibendi largiùs didicit ille vorax & merobibax. Cicero lib. 5. Tuſculanarum quæſtionum ait fuiſſe legem Græcis in conuiuio bibere largiter aut abire. Et inde phraſis illa fluxit, qua dicimus pergræcari homines, qui epoto mero largiùs inundantur.

Gula immenſa Vitellij Imperatoris.

Gula Græcorum.

Tanta fuit & intemperantia Scytharum in bibendo, vt apud Herodotum lib. 6. Scythiſſare perinde ſonet, ac bibere egregiè. Græci verò quaſi res ſit religioſa potus, bibendo Deos ſic vocabant, vt qui plus potaſſet, ille plures fudiſſet è menſa preces: Digni ſanè Dij Gentilium ebriis cultoribus. Chaldæi quoque ſuos bibendo Deos laudabant aureos argenteos, ferreos, ligneos, & lapideos, & ita ſuam ebrietatem extulto numine prætexebant. Vtque maior conciliaretur honor epulis Chaldæorum, Baltaſar Rex Gentis huius voluptuoſæ vaſa ſacra ex Iudæa allata ſuum in conuiuium traduxit. vti Danielis cap. 5. patet, vt bibendo ſacris in poculis, religioni daretur, ſi ſæpè ſæpius epotarent.

Gula Græcis ſuggeſſit bibẽdo Deos inuocare.

Gula morem eundem ſuggeſſit Chaldæis.

Ad Romanos etiam tranſiit ille gulæ diues cultus, qui à Græcis didicere ſuis poculis coronas imponere; quaſi verò Rege ſit res digna calix mero plenus Huiuſce ritus meminit Virgiſius 3. Æneid.

Gula Romanos etiã infecit.

Tum pater Anchiſes magnũ cratera coronã
Induit, impleuitque mero, diuoſque vocauit,
Stans celſa in puppi.

Idem Maro lib. 7. Æneidos inſinuat frequentem fuiſſe morem illũ vinum ſeu pocula coronandi.

Calices vini coronati.

Crateras magnos ſtatuunt, & vina coronant.

Reſpexit eò Tibullus ita fatus lib. 21. Elegia 5.

Aut Veſta ſacris tendent vmbracula ſertis
Vincta, coronatus ſtabit & ipſe calix.

Conuiuiæ demum ipſi coronati apud Romanos olim diſcubuere ſuis in epulis, ſuauè olente roſa fragrantibus, vt Ouidio teſte patet, qui lib. 5. Faſtorum ita fatur.

Conuiuæ coronati.

Tempora ſutilibus pinguntur tecta coronis.
Et latet iniecta ſplendida menſa roſa.

Virgilius hoc confirmat, ita vino captum, id eſt, ebrium, Silenum depingens Ecloga 6.

Serta procul tantùm capiti delapſa iacebant.
Et grauis attrita pẽdebat cantharus anſa.

Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. ſcribit eum fluxiſſe morem ab Ionibus, qui vt mollitie diffluebant, induſtrij fuere, gulam vt colerent. Vnde fuere primi, qui ſanxere ſuis in epulis coronari aſtantes, ita decus & honorem ſtultè gulæ vitio decernentes. Ex Quinto Curtio l. 9. ſeſe diffundente gula toto orbe, plagas & Indorum infecit, vbi inuitati ad menſas lautè inſtructas credidere nefas eò accedere ſine corona capiti circunducta. Huiuſce ritus exordium detulere Deo conuiuiorum, ſcilicet Baccho, cuius ſimulacra ſolent hæderâ coronare.

Conuiuæ vbi primò coronati.

Conuiuantes Indi coronati.

Chriſtiani inſtabunt fortè, procul eſſe tales ritus ab eorum menſis, ac proinde nihil ibi ſubiacere gulæ vitio, quod præcipitem egit in infernum diuitem epulonem: Sed ne hallucinantes eò deducantur vbi ardet ille diues & guloſus, volo modos omnes recenſere gulæ, priùs à ſacro canone definitos. Ecce canon. *Quinque modis nos gula vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora preuenit: aliquando verò tempus non præuenit, ſed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet ſumenda ſint, præparari accuratiùs expetit: aliquando autem & qualitati ciborum & tempori congruit, ſed in ipſa quantitate ſumendi menſuram moderatæ refectionis excedit. Nonnumquam verò & abiectius eſt quod deſiderat; & tamen ipſo æſtu immenſi deſiderij deteriùs peccat.* Canone, Quinque modis. De conſecratione. Diſtinct. 5. Eſt locuples iſte canon, vtpotè Gregor. Magni Papæ lib. 30. c. 27. in Iob.

Gulæ ſpecies quot ſint.

Ex Ivre Canonico.

Gulæ induſtria vt hominem ad edendum illiciat.

Huic

Ex SS. Patribus. Gulā coërcent cibi viliores.

Huic affinia ſunt, quæ deſcripſit Hieronymus antiquitate maior Gregorio. Sic ille lib. 2. aduerſus Iouinianum: *Ne tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comeſtos magno partos, & perditos labore doleamus. Olerum, pomorum, ac leguminum, & facilior apparatus eſt, & arte impendiſque coquorum non indiget, & ſine cura ſuſtentat humanum corpus: moderatéque ſumptus, quia nec auide deuoratur quod irritamenta gulæ non habet, leuiori digeſtione concoquitur.* Hæc ille, cui & diſplicent ieiunia auſtera, quibus ſuccedit paſtus vberior quàm par eſſet: quippe gulam abundè ſapit, poſt arctam inediam largiùs epulari.

Gulæ vitio ſubiiciuntur arcta ieiunia.

Præſtat eum, ſcilicet Hieronymum, audire, ſuam filiam io Chriſto Euſtochium inſtituentem hoc tenore: *Sint tibi quotidiana ieiunia, & refectio ſatietatem fugiens. Nihil prodeſt biduo, triduóque transmiſſo, vacuum portare ventrem, ſi poſt pariter obſtruatur.* Hæc ille ſcribens ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis.

Cùm ergo modum excedere in diuitiis cumolandis, & ſumendo cibo, vitio detur, & peccato; libet hîc ſubnectere ſymbolum egrégium, quod recenſuit Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum, vbi cameli picturæ vocem hanc apponit.

Ex Symbolis. Cameli induſtria imitanda hominibus.

Satis. Huius ſymboli arcana patent ei qui audiuit eam eſſe cameli indolem, vt genuflexo ſibi ſinat onus imponi, cui vltro ſuum dorſum ſupponit, modò graue non ſit onus plus quàm par eſt. Pondus enim dum excedunt congruum, tunc à camelo graues ſarcinæ deponuntur.

O diues, opum quem cupido tenet immodica, conſule camelum, genuflexo Deum ora tibi vt det quod Satis eſt. A ſuperfluis abſtine: nempe grauant animam, & deprimunt in infernum. Largiente Deo, quod ſufficit ad victum & veſtitum tuæ ſorti conſentaneum, ſuperſede preces fundere pro ditiore gaza. Deo dic: Satis. Alioquin ſi ad noxias anhelus opes abis, ibis in barathri flammas vnà cum diuite epulone ſuarum facultatum pondere prægrauato.

Diuitiarum nimia cupido mala.

Gula noxia quia immodica.

O homo vorax, quem omnes cupediæ gulæ totum epulis obſtringunt, camelum imitare, cibi pondus excutiens, quando fines ſobrietatis excedit. Ede ſolùm vt viuas ad Dei nutum, & caue, vitam ne producas eo intento ſolùm, vt abdomini ſeruias, & quotidie largiùs epuleris. Vocatus ad conuiuia lauta, memor eſto cibum modicum ſufficere ſobrio, atque ſano, malè tecum agi, quando gulæ tuæ indulges. Ne ergo comes ſis pœnarum epulonis cruciati in inferno, excute & ſepone cibos ſuperfluos, & ſonorè clama: Satis, quando tibi plus quàm decet delicata fercula condiuntur.

De aliis effectibus pernicioſis opum, faſtus, atque gulæ.

In hæc verba:

Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & byſſo, &c.

SECTIO TERTIA.

Ex Philosophia, Theologia, variis Historiis, Antiqvitate, vtroqve Ivre, Medicina, Astronomia, variis Symbolis, et Sententiis Sanctorvm Patrvm.

Ex Philosophia. Diuitiarum pernicies vnde cognoſcatur?

Philoſophiæ placitum eſt, qood oullas patitur inſtantias, ſcilioet omnium effectuum indolem & naturam eminenter aut formaliter præexiſtere in cauſa enixa tales effectus. Et inde liquet opum pemicies; ſiquidem nequiter impenſæ, fœtæ malis ſunt plurimis: namque ſolent magno ſui poſſeſſoris damno vitia parturire. Cùm ergo dare nequeat vlla cauſa mala, quibus non eſt obnoxia (quippe nemo dat quod oon habet) & oonſtet, opes ab homine iniquo malè impenſas, eſſe velut fontem, à quo multa manant peccata, ſicut diuitis epulonis exemplo liquet; taotùm abeſt vt ſint optandæ diuitiæ, quinimò probis à quibuſque viris ſunt potius abhorrendæ, ratione grauis diſcriminis, in quod deducunt animas opibus inhiantes. Obſeruamus enim, diuites improbos habere ſuas animas vt venales, quia pro oihilo ſalus eis eſt, dummodo lucrentur; nec iacturæ loco ducunt, eſſe Dei gratiæ expertes, modò ſua in compendia & emolumenta bona aliena ponant, vt ſuperbiendo primas in foro teneant, ornati veſtibus pretioſis opes decoquant, ad omnia obſcœna proni luxurient, magno demum ſumptu iugiter opulentur.

Ex Theologia. Diuitiæ homines ad multa vitia pelliciunt.

Rurſus peccatum eſt maximum omnium malorum, quæ in hoc æuo queunt hominem inceſſere. Namque bono ſupremo cadit homo, Deo, ſcilicet, cùm peccauit. At diuitiis maligna quædam virtus ineſt, allieiens hominem ad peccandum. Nempe totum hominem à Deo auertunt, & ad creaturas inclinant. Etenim diuites vtplurimum epulis, & libidini fœdæ vacant, & ſupercilio contracto plebi ioſultantes inanem gloriam aucupantur. Adde præfatis, opes hominem exuere omni pietate, quia plerumque pater atque mater egent, prædiuite filio dedignante manum eis porrigere, vt pinguiore gaza queat luxuriari, edere opipare, frequentare ludos, & chureas, & magno pauperum detrimento ſuis ſenſibus indulgere.

1. Timoth. 6.

Denique ipſa cupido ſola diuitiarum homines infinitis dæmoonum laqueis implectit, vt Paulus ait hoc contextu: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nocina, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu autem homo Dei hæc fuge.* Si ergo ſolus opum appetitus hominem multis diaboli nexibus illaqueat, quia tentatur oes congregare malis ar-

tibus

tibus, ipſæ coaceruatæ, malis eum omnibus aggrauabunt.

Primò ſicut homo phreneticus ſæpe ſæuit in ſemetipſum vnguibus, & dente ferino ſuum dilaniando corpus; ita plerumque diues ipſe ſuas diſcerpit opes, eas prodigente manu larga fœdis in voluptatibus, ſplendido amictu, & quotidianis conuiuñs nequiter abſumendo. Decoxit ita ſuas facultetes Apicius homo diues, atque vorax, qui theſauros immenſos exhauſit io epulis, & tandem ne fortè gazæ, quæ pingues adhuc ſupererant, ſufficerent lautis eius conuiuiis, ipſe ſibi mortem conſciuit, dignus eo facto, quia credidit, ſatius eſſe ſoas ſycophantis & paraſitis opes diuidere, quàm humanè rerum omnium indigis erogare.

Ex Variis Historiis.

Gula Apicij & Nomentani.

Gulo aliis eſt ſtipata ſenſuum illecebris.

Seneca libro de beata vita memor huius Apicij, & conſortis eius gulæ viri alterius ſcilicet Nomentani, ita ludit eos: *Aſpice Nomentanum, & Apicium, terrarum ac maris bona conquirentes, & ſuper menſam recognoſcentes omnium gentium animalia. Vide hos eoſdem è lectis ſuis ſpectantes popinam ſuam, aures vocum ſono, ſpectaculis oculos, ſaporibus palatam ſuum delectantes: mollibus lenibuſque fomentis totum laceſſitur eorum corpus. Et ne nares interim ceſſent, odoribus variis inficitur locus ipſe, in quo luxuria parentatur. Hos eſſe in voluptatibus dices: nec tamen illis benè erit, quia non bono gaudent. Malè illis erit, quia multa interueniunt, quæ perturbant animum, & opiniones inter ſe contraria mentem inquietabunt. Quod ita eſſe concedo. Sed nihilominus illi ipſi ſtulti, & inæquales, & ſub ictu pœnitentia poſiti, magnas percipiunt voluptates, vt fatendum ſit, tam longè tum illos ab omni moleſtia abeſſe, quàm a bona mente, & quod pleriſque contingit, hilarem inſaniam inſanire ac per riſum] furere.* Hæc Seneca, oppotrunè probans, diuites eſſe velut inſanos, & furentes, qui gulæ ſuas ſactificant opes, quas diſperdunt, aſſueti magno auri pondere conuiuari.

Gula nihil habet vnde queat anima felix eſſe.

Gulæ gaudiū eſt inſania.

Gula opes omnes & immenſas Apicij hauſit.

Seneca rurſus opes Apicij plangit epulis immerſas, & oſtendit eum morte vitæ conſona petiiſſe. Sic ille in conſolatione ad Heluiam: *Apicius ſcientiam popinæ profeſſus, diſciplina ſua ſæculum infecit, cuius exitum noſſe operæpretium eſt. Cùm ſeſtertium millies in culinam congeſſiſſet, cùm tot congiaria Principum, & ingens Capitolij vectigal ſingulis comeſſationibus hauſiſſet, ære alieno oppreſſus, rationes ſuas tunc primum coactus inſpexit, ſuperfuturum ſibi ſeſtertium centies computauit, & velut in vltima fame victurus, ſi ſeſtertio centies vixiſſet, veneno vitam finiuit. Quanta luxuria erat, cui ſeſtertium centies egeſtas fuit? I nunc, & puta pecuniæ modum ad rem pertinere, non animi. Seſtertium centies aliquis extimuit; & quod alij voto petunt, veneno fugit. Illi verò tam prauæ mentis homini vltima potio ſaluberrima fuit. Tunc venena edebat, bibebatque, cùm immenſis epulis non delectaretur tantùm, ſed gloriaretur, cùm vitia ſua oſtentaret, cùm ciuitatem in luxuriam ſuam conuerteret, cùm iuuentutem ad ſui imitationem ſollicitaret, etiam ſine malis exemplis ſatis docilem. Hæc accidunt diuitias non ad rationem reuocantibus, cuius certi ſunt fines: ſed ad vitioſam conſuetudinem, cuius immenſum & incomprehenſibile arbitrium eſt: Cupiditati nihil ſatis eſt; naturæ ſatis eſt, etiam parum.* Hactenus Seneca qui videtur eo textu, & cenſura graui, noſtro epuloni, & damnato diuiti parentare.

Guloſi Apicij mors cōdigna vitæ.

Ne quid deeſſet impenſis, apros olim integros menſis appoſuere Romæ; morem hunc carpente vate Iuuenale ſatyra prima, gulam ſic notante.

Gulæ apri integri immolati.

Quanta eſt gula quæ ſibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum.

Gula fuit induſtria ad diſpergendas opes; nam præter eas omnium ſenſuum illecebras, quas Seneca deſcripſit commendaſſe diues Apicij conuiuium, Nero fecit, & commentus eſt verſatilia triclinij laquearia, vt cùm fercula admittebantur, alia facies cubiculi deſineret, alia ſuccederet. Suetonius in vita Neronis cap. 31. deſcribit huius apparatus luxum hoc tenore: *Cœnationes laqueata tabulis eburneis verſatilibus, vt flores ex fiſtulis, & vnguenta deſuper ſpurgerentur.*

Gula fuit olim induſtria ad diſpergendas opes.

Lampridius in vita Heliogabali ſcribit eum fuiſſe virum tam perditæ nequitiæ, & luxuriæ, vt viginti duo fercula ingentium obſoniorum in vnam cœnam inuexerit, nunquam lotis linteaminibus vſus, ſed nouis ſemper & recentibus. Quantis impenſis homo nequam Caligula cœnauerit, Seneca teſtatur eo libro, quem inſcripſit, De conſolatione ad Heluiam. Sic ille: *Caius Cæſar, quem mihi videtur rerum natura edidiſſe, vt oſtenderet quid ſumma vitia in ſumma fortuna poſſent, centies ſeſtertio cœnauit vno die, & in hoc omnium adiutus ingenio; vix tamen inuenit quomodo tributum prouinciarum vna cœna fieret.* Hæc ille, Suetonius in Caligula cap. 37. adiecit, eum conuiuiis appoſuiſſe panes alioſque cibos ex auro ſolido fabricatos.

Gulæ deditus Heliogabalus.

Gulæ exemplum in Caligula.

Horum omnium epulonum agmen claudet vnus, qui præ cunctis opum magnam iacturam fecit, vt duntaxat vnum conuiuium inſtrueret. Ille fuit Vitellius, cuius luxum commemorat Eutropius lib. 8. cap. 5. Præter alios ſumptus, qui fuere graues & immenſi, duo millia piſcium, & ſeptem millia auium ſelectarum appoſita huic ſolenni epulo recenſentur.

Gulæ exceſſus in Vitellio.

Vitellij gula mare & aerē inueſtigans.

Reuera Deus venter erat iis, qui tot opes perdidere, gulam vt colerent. Vnde quadrat eis ſymbolum quod in gratiam Ægyptiorum conditum eſt. Numinis inſtar habuere cœpas quas colebant. Nec idcirco tamen ab illis, id eſt cœpis, in epulis abſtinebant. Vnde ſuo in theatro ſymbolorum Ferrus in tabella cœpis depictis titulum hunc adiecit. NVMEN ET OBSONIVM. Namque gula cibos ita colit, vt adoret, eos præferendo Deo, cuius præcepta nihili facit homo ſuæ gulæ deditus, & intentus vni tantùm corpori ſaginando. Si quis ergo petat à te gulæ Deum, oſtende cibos, & dic: NVMEN ET OBSONIVM. Id eſt, à guloſis, ea quæ conducunt ad ſaburram ventris & ſaginam, inſtar Numinis adorantur.

Ex Symbolis.

Gulæ Deus qualis ſit.

Ex præfatis abundè patet, diuitiarum & faſtus primatium effectum eſſe gulam immenſam, ac proinde boni omnimodi iacturam, opum ſcilicet, ſanitatis, gratiæ diuinæ, demum & floridæ caſtitatis.

Inde Apicio & aliis eiuſdem farinæ viris decoctas opes vidimus, equidem pingues, & opimas, quas gula velut alta vorago quædam abſorpſit.

ſorpſit. Supereſt iam videre ſanus necne queat eſſe diues, & epulo. Conſulendus eſt in hac quæſtione ſenex venerandus, & Medicinæ præſes Hippocrates, qui poſtquam aphoriſmo 17. lib. 2. dixit, nimiam ciborum congeſtionem morbos efficere, ſubiecit hoc probari exemplo cuiuſque ſani hominis. *Δηλοῖ δὲ ἡ ἴασις*, id eſt.

Ex Medicina.
Gula parit morbos.

Oſtendit hoc ſanitas: Eſt enim illa ſita penes eam temperiem, quæ à redundantia humorum, ſeu plethora cauet. Rurſus idem Hippocrates aphoriſmo 45. lib. 4. tubercula, & morbos articulares ait gigni à largiore cibo. *Ὁκόσοισι φύματα, ἢ πόνοι ἐς τὰ ἄρθρα, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.* Id eſt: *Quibus tubercula, vel dolores in articulis, ij pluribus cibis vtuntur.* Dicti ratio hæc eſt. Eſca nequit ſuperflua à natura coqui; quippe calor inſitus extinguitur à dapibus quantumcunque bonis, & ſelectis, ſi plus nimio congerantur. Deinde prauus humor elicitus ab alimento crudo plures occidit quàm gladius, ideoque gulæ poteſt conuenire nomen homicidæ, quia guloſi propè infiniti occumbunt, hoc vitio præualente.

Eò reſpexêre ſacri canones, quos Gratianus conflauit ex Patrum ſententiis. In his ecce duos, qui perſtrinxere ſuâ cenſurâ gulam. Iſte prior eſt Hieronymi lib. 2. aduerſus Iouinianum vile ſui diſtenti abdominis mancipium. *Legimus quoſdam morbo articulari, & podagra humoribus laborantes, proſcriptione bonorum ad ſimplicem menſam, & pauperis cibos redactos conualuiſſe. Caruerant enim ſollicitudine diſpenſandæ domus, & epularum largitate, quæ & corpus frangunt & animam. Irridet Horatius appetitum ciborum, qui conſumpti relinquunt pœnitentiam.* Canon. Legimus De conſecratione diſt. 5.

Ex Ivre Canonico.

Concolor eſt iſte canon. *Nemo vno, aut duobus cibis, hiſque vilibus vſque ad inflationem ventris oneratur, quæ diuerſitate carnium, & saporis delectatione percipitur. Cùm variis nidoribus fumant patinæ, ad eſum ſui, expleta eſurie, quaſi captiuos trahunt. Vnde & morbi, ex ſaturitate nimia concitantur, multique impatientiam gulæ, vomitu remediantur; & quod turpiter ingeſſerunt, turpiùs egerunt. Hippocrates in aphoriſmis docet, craſſa & obeſa corpora, quæ creſcendi menſuram compleuerint, niſi citò ablatione ſanguinis imminuantur, in paralyſim, & peſſima morborum genera erumpere, & idcirco neceſſariam eſſe demptionem, vt rurſus habeant in quo poſſint creſcere: non enim manere in vno ſtatu naturam corporum, ſed aut creſcere ſemper, aut decreſcere: nec poſſe viuere animal, niſi creſcendi capax ſit. Vnde & Galenus vir doctiſſimus Hippocratis interpres, athletas, quorum vita, & ars ſagina eſt, dicit nec viuere poſſe diu, nec ſanos eſſe, animaſque eorum ita nimio ſanguine, & adipibus quaſi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cæleſte, ſed ſemper de carnibus, ructu, & ventris ingluuie cogitare.* Can. Ne tales. De conſec. diſt. 5.

Gula quare morbos conciliet.

Ex Historia.
Gula necem multis conſciuit.

Recenſere viros, quibus eſcæ, vinaque pota ſupra modum conſciuere necem, res eſſet operoſa nimis. Serenus Sammonius in his Ennium annumerat, qui temulentus animam exhalauit. Horatius ſcribit, eum nõ compoſuiſſe niſi largiùs epoto vino lib. 1. epiſt. epiſt. 19.

Ennius ipſe pater nunquã niſi potus ad arma
Proſiluit dicenda.

Simili fato fuit è medio ſublatus homo bibax nomine Promachus, qui magnâ vini copiâ exhauſtâ coram Alexandro, ſui vitij præmium ab eo accepit, vnam ſcilicet egregiam coronam, vt Ælianus ait lib. 2. variæ hiſtoriæ. Sed hæc ingloria corona fati vim frangere non potuit: nam ille meribibulus, qui alios ſe ingurgitando vicit, ſuperatus à vino ſicut ebrius expirauit.

Gula occidit Promachũ.

Prælibata ſatis ſuperque clamant, non coire Dei gratiam & vitium gulæ, quia iſta Deo ventrem ſubſtituit, cui ita totum ſe obſtringit homo, vt conuerſus ad abdominis illecebras, à Deo penitus auertatur.

Gula occidit Ennium.

Splendidi conuiuæ ſibi & aliis noxij ſunt. Namque calente mero, bilis accenditur, & illa flagrante ſæpe à verbis ad verbera proceditur. Quinto Curtio auctore, vino madens Alexander iniquè tulit in menſa ſui amici Clyti dicteria atque iocos, cum vrgente mero, quo feruente furens hominem innoxium, & antè charum ebrius interemit. Quotidiano experimento patet, raras eſſe ſine rixa dapes immodicè ſumptas & multo vino aſperſas, vti opportunè monet Salomon hoc contextu: *Cui væ? cuius patri væ? cui rixa? cui fouea? cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffuſio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? Ne intuearis vinum quando flaueſcit, cùm ſplenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet.*

Gulæ percalit Alexandrum ad occidendum Clytum.
Prou. 23.

Gula rixis atque plagis obnoxia.

Eſt reuera vino virus quoddam inſitum, magnam quibuſque bonis hominibus perniciem afferens & præcipuè caſtis, quos plerumque pio à propoſito auertit ſubmittendo faces libidinis, cum iactura floris candidæ caſtitatis. Nec vſquam fœda libido magis arſit quàm in conuiuiis, vbi lautè vino effuſo focus luxuriæ, ſuccenſus eo fomite comburit indubiè ſplendidos epulones.

Chriſtus vt impuritatis oſor erat acerrimus, conſultò labem luxuriæ non expreſſit, de diuite damnato loquens. Quippe ſatis ei fuit dixiſſe, virum hunc fuiſſe gulæ deditum ſupra modum. Etenim conſtat eos, qui impensè gulæ vacant, ſtipari vitiis quamplurimis, & præſertim luxuria quam præ cunctis aliis noxis lautæ ſolent epulæ prouocare. Vnde ritus olim inualuit apud Gentiles adhibere ſuis in epulis ſcorta, quia maximè concordant vina, Venus, & venter mero plenus deſpumat libidinem, quam hauſtu ſæpe repetito vini calices excitarunt.

Huiuſce moris apud Chaldæos inoliti teſtis erit Daniel, quo præſente fuit inſtructum à Chaldæo Rege diues conuiuium, cui fœminæ obſcœnæ plures turpiter aſſederunt. Exemplo fuit Siculis Dionyſius ille prior eorum Tyrannus, aduocare nudas mulieres poſt epulas, vt ſcribit Alexander lib. 5. dierum genialium cap. 21. Nero fuit & hoc crimine infamis, qui ſcorta nuda ſuis epulis immiſcuit, teſte Cornelio Tacito lib. 15. Ex Æliano Thraces fœminis admiſſis fœdè ſua conuiuia amplexu ſordido concludebant.

Ex Antiqvitate plvrivm nationvm.
Dan. 5.
Gula luxuriã prouocat.

Heliogabalus item omnibus impurior, commenſales ſolemni iureiurando ſuos omnes obſtrinxit, vt eius exemplo ſæpe in lectis vbi diſcumbebant; & ſaltem ad ſingula appoſita fercula

Gulæ luxuriam excitãtis varia exempla.

fercula ſcortarentur. Ita Lampridius in vita illius.

Horret animus horum meminiſſe, pudor nec patitur vltra loqui. Sed ſi nefarij huiuſce ritus deſcripoo nuda poteſt tingere rubore cutem, quid quæſo magis epulas condemnare poteſt, quàm illa fœda propenſio ad libidinem, quam fouere ſolent opimæ dapes plus nimio deglutitæ?

Conſtitutus homo in hac ſorte deploranda, nihil ampliùs habet quod amittat, præter eam humanitatem à qua nuncupatur homo; ſed hac quoque diues epulo penitus excidit: quippe defluentes è menſa micas panis, homo cane peior, mendico Lazaro denegauit. Pietatem quam inhumanus ille procul abiecerat, induêre canes eius, vt indole mutata ferus ipſe canis eſſet. Cùm namque canes exerta ſua lingua, plagis ſalotari, has lingerent, & curarent, hic crudelis vt moloſſus rictu diducto ferox, & hiante gula minax, ſemper vt in faſtidioſos & importunos pauperes oblatrabat. Sæpe canes egit in Lazarum, vt ab atrio palatij longiùs excederet; ſed pauper à cane tulit obſequia pietatis, quam homo diues penitus exuerat. Quippe ſuis vt vitiis excolendis opes ſufficerent, virtuti omnia detraxit, ne eam ſectando minus homo diues eſſet. Vode panis vel modicum egeno viro noloit erogare.

Diuitiæ homines faciũt crudeles.

Diuitiarum amor eſt bellum extra naturam.

Hanc immodicam argenti eupidinem Caſſiaous lib. 7. philargytiam vocat, eam dicens inhumanos efficere omnes huius vitij ſectatores. Sic ille: *Philargyria peregrinum bellum, & extra naturam. Cetera namque vitiorum incitamenta, humanæ inſerta natura, velut ingenita in nobis videntur habere principia, & quodammodo inuiſcerata carni, ipſique propemodum coæua natiuitati.* Hæc ille cap. 1. lib. 7.

Vitiorum omnium agmen ſtipare tales homines, qui ſe totos auro vouent, ſcribit idem Caſſianus eo in lib. 7. cap. 6. *Auaritia* (inquit) *eſt receptaculum omnium vitiorum, malorumque omnium radix, & inextricabilis nequitiæ fomes,* Hactenus ille.

Ex Historia. Babylonia peſte infecta, ob aurũ. Diuitiæ ſunt peſtiferæ.

Cùm ſit hæc auri cupido radix omnium malorum, iorc quadrat ei effectus, quem eſt ſortita latens arca aurea Babyloniæ in templo Iouis. Iulius Capitolinus in Lucio vero dicit, eam fuiſſe fractam à milite auaro, cui facinus hoc ſuggeſſit ardens appetitus auri, quo conſtabat arca malis fœta magis quàm opibus, vt pernicies inde nata liquidè comprobauit. Illud enim aurum effractum ex viſcere aperto dirum aërem efflauit, qui orbe toto luem ſparſit, qua populante plagas omoes Aſiæ, & Europæ, clades magna generi humano fuit inflicta, quia auri peſtiferi intempeſtiuè miles auarus infecta viſcera reſerauit.

Quot maledictis inceſsêre talem arcam auream omnes qui periere dito eius aëre afflati! Sed eſto lues illa plures extinxerit homioes, quàm ſuperſtites reliquerit; illa tamen non obſtitit, quin moriendo ſuæ animæ prooiderint, illo virulento rabo infecti. Sed nimius affectus opum, omnem ſalutis æternæ curam adimit aoimæ diuitiis iugiter inhianti.

Diuitiæ non ſedent auari ſitum.

Audiendus iterum Caſſianus de hoc auri veneno loquens: *Auaro* (inquit) *cùm ex voto ceſſerit, auidior fames accreſcit auri, tantóque vehementius excitatur, quantò etiam ſumma lucri maior appenitur. Cum pecunia etenim incremento rabies cupiditatis augetur. Agitur itaque infelix anima ſerpentinis nexibus obligata, dum materiam malè concretam nequiore cura concupiſcit augere, peſtem ſibi, qua durius inflammetur, ipſa parturiens, totaque lucri cogitatione poſſeſſa, nihil aliud reſpicit cordis intuitu, quàm vnde pecuniam parare valeat. Cernis ad quantam labem rabies hac per gradus ſingulos creſcat, vt etiam idolorum ſeruitus appelletur Coloſſ. 3. eò quòd figurâ Dei, & imagine prætermiſſâ, quam deuotè ſeruiens Deo immaculatam in ſemetipſo debuit cuſtodire, hominum figuras impreſſas auro, diligere pro Deo maluit, & tueri.* Hæc ille lib. 7. c. 7.

Satius igitur eſt ad pauca vitam coërcere rerum indigam, quàm affluere dioitiis, quæ tot & tanta mala vehont, vt tutiùs ſit egere io hoc æuo cum Lazaro mendico nuoc beato, quàm cum diuite infelice & damnato rebus omnibus abundare.

Ex Symbolis. Diuitiarum contemptus eſt ſalutaris.

Opportunè poteſt huc traduci ſymbolum cuius in ſuo ſymbolorum theatro memor eſt Ferrus, qui Limacem pingit ſeſe ſua contrahentem io concha, ita ſibi conſulentem contra aduerſa foris occurrentia. Symbolum explicat titolus hic appoſitus. CONTRACTIONE TVTA. Quaſi diceret, cuncta foras excurrentia patere malis inoumeris; illa verò, quibus contigit ſeſe contrahere, eſſe tali CONTRACTIONE TVTA. Reſpexit eò Apuleius in ſua apologia: *Cupio* (ioquit) *ad pauciora me coercere, tantò futurus beatior, quantò pauperior. Certum infirmitatis eſt ſignum, pluribus indigere.*

Adde, bona ſiquando fluunt aliqua ex opibus, illa neque vera eſſe neque perpetua, vt conſtat ex luxuria & gula, quibus ſemper operam dare oequit homo diues, quia vitia illa vitam potius extingunt, quàm recreant. Vt ergo mala hæc præfata decliner homo, ſua ſic deſideria compeſcat, vt meditata parum conſtante ſibi diuitiarum ſuppellectile, concludat opes indignas eſſe, quibus homo ſuos affectus deuoueat, quos iure debet voi Deo rerum omnium Domino conſecrare.

Ex Ivre Civili. Diuitiæ non ſũt diuturnæ.

Non eſſe diuturna bona quibus animo & corpori indulgent prædiuites homines, apprimè liquet vna hac regula Iuris 13 S. ff. De Regulis Iuris. *Cùm principalis cauſa non conſiſtat, plerumque nec ea quidem, quæ ſequuntur locum habent.* Plerique viri opulenti ad ioopiam deuenere, ſicut Crœſus ex Rege miſer effectus, Dionyſius iunior ex Siculo monarcha vilem in popinam redactus. Vnde quia ſunt fragiles & ioconſtantes opes; voluptates, quas illæ parant, nequeunt in hoc ſæculo perennare.

Aurũ Tholoſanũ quid ſignificet.

Inter adagia celebrata, locum inſignem iure ſibi vendicat aurum Tholoſanom: illud enim aurum perinde ſonat, ac res infauſta ſuo domino; Siquidem omnes periere fato horrendo, quibus ceſſere tales opes eò allatæ viris à prædonibus, qui templum Delphicum expilarant. Cùm namque dæmon ius haberet, opes io has Apollini dicatas, qui Apollo dæmon erat ipſe loquens in idolo, ſuam vt iniuriam vlciſceretur, dirè fures illos puniit, qui Tholoſam appulſi in lacum proiicere dirum illud aurum, quod alios deinde fures inuenit, vt Eraſmus ait in Chilia-

dibus

dibus adagiorum. Sed hi piſcatores auri, eundem ſæuum tortorem nacti quem expilatores ædis Apollinis, miſere perierunt.

Diuitiæ ſunt infauſtæ ſuis poſſeſſoribus.

Dæmon olim Chriſto volens imponere, illi faciendo fucos, oſtendit ei omnia regna mundi, illa dicens eſſe ſui iuris, & dare quibus erat ei placitum. Eſt mentitus, opes dicendo ſuas eſſe, quia illæ Dei ſunt vt auctoris opum, & omnium planè rerum. Sed non inficiabor, eos qui abutuntur auro, ſuo vt genio indulgeant, eſſe totos obſequio diaboli mancipatos. Ac proinde poteſt aliqua ratione dici, omne aurum Tholoſanum eſſe, quia rari inueniuntur, opes qui impendant ex præſcripto Dei. At plerique malè vtuntur eis, ſcilicet vt luxuriæ atque gulæ vacent; ideoq; diues omnis habet vnde ſibi timeat; eius enim aurum fortè cedet ei in diſcrimen animæ nuſquã à pœnis poſtea redimendæ.

Ex SS. Patribus.

Diuitiæ cõceſſæ malis, eos inclinant ad ſuperbiam.

Diuitiarum ſobolem viperinam eſſe clamant Sancti Patres, aduertendo plures agi in abruptum vitiorum, opum obſequio; quàm ſaluari, diuitias optimè diſpenſando. Gregorius lib. 12. Moral. cap. 2. hac cenſura ferit opes: *Plerumque mali eò magis contra Dominum ſuperbiunt, quò ab eius largitate, & contra meritum ditantur, & qui prouocari bonis ad meliora debuerunt, bonis peiores fiunt.*

Chryſoſtomus apprimè ſciens, diuites in vitia cuncta pronos, eos ſic carpit ſcribens in Matthæum: *Non propter hoc diues diuitias accepiſti, vt in laſciuia conſumas, ſed vt in eleemoſynam expendas. Numquid enim tua ſunt, quæ habes? Quæ pauperum bona ſunt, tibi credita ſunt.* Ambroſius lib. 1. De officiis cap. 16. liquidiùs explicat peccata, quibus opes faciunt homines obnoxios. Sic ille: *Iſti, qui in delicijs, qui in luxuria, rapina, quæſtibus, honoribus, ſtudia ſua poſuerunt, ſpectatores magis ſunt, quàm præliatores. Habent lucrum laboris, fructum virtutis non habent.*

Diuitiæ quare à Deo cõceſſæ ſint.

Diuitum quænam ſint ſtudia præcipua.

Compendioſè plura dicit Hieronymus lib. 2. in Abacuch cap. 3. *Omnis* (inquit) *diues aut iniquus, aut iniqui hæres.* Dicti ratio petitur ab intento Dei præcipuo, quod magno ſuo detrimento ſolent diuites præterire, quibus eo fine datæ ſeu creditæ ſunt diuitiæ, vt illas pauperi communicent; illi verò ſecus agunt, aurum coaceruando ſuam in perniciem. Vnde quia violant æquitatẽ, iniqui meritò nũcupãtur.

Diues aut iniquus aut iniqui hæres.

Sed malorum omnium ſummum, in quod diuites impingunt, eſt infernus, vbi dæmon adeſt vt tortor & præfectus. Et quia diuites iniqui omnes eò præcipites pergunt; illi, & dæmones eadem nomina ſortiuntur. In hac obſeruatione mihi præiuit Ambroſius hoc contextu: *Ipſum nomen conſidera. Ditem dicunt Gentiles inferni præſulem, arbitrum mortis.* Hæc ille de Nabute cap. 6.

Diuites, & dæmõ idem nomen habent.

Ex Astronomia.

Voluptatis egregia duo ſymbola.

Diuitibus quadrare poteſt egregia obſeruatio Ptolemæi libro de apparentiis ſiderum inerrantium. Ait ille, die 3. Nouembris oriri ſplendidam ſtellam borealem chelarum cum lucida lyræ, & illa duo ſidera coruſca nihil præſagire niſi tempeſtates, & horridas procellas oris in quas influũt illa duo ſymbola voluptatis.

Chelas nuncupant aſtronomi brachia ſcorpij, in quo voluptatis idea germane nobis præſtat. Namque ſicut ſcorpius amplectendo ſuis brachiis arcuata cauda ferit, & enecat inſtillando plagæ inflictæ lethale virus, quo ardente fragrat homo, quaſi poſitus in fornace donec pereat; ita necem homini conſciſcunt deliciæ, & voluptates, quas procurare ſolent diuitiæ, quas ea intentione parant homines vt impunè vacent omni generi voluptatum. Hæ primò ſuos amaſios & cultores alliciunt, brachia explicando, ſuis vt dignentur eos amplexibus; ſed non inde procul abeſt cauda virus infundens: Quippe finis opum & omnium voluptatum conſciſcit interitum animæ. Simili modo lyra notat gaudium & choreas. Sed extrema gaudij luctus occupat, & plerumque riſus nimius & perennis dolore aſpero caſtigatur.

Ne ergo ſibi blandiatur homo, cui chelæ, & lyra lucent, id eſt, cui diuitiæ affulgent, & qui ſtipatur eo ſatellitio voluptatum, quibus obſtrictus erat homo diues & epulo iam damnatus. Etenim fulgor opum, & deliciarum coruſca ſua luce nihil protendit eis quibus oritur, & illucet, præter tempeſtates, & procellas æternas, opum & voluptatum aſſeclis imminentes.

Hæc infelix opum cataſtrophe probatur eo exemplo, cuius hîc deſcribo totam ſeriem, & contextum: quippe diues, qui epulabatur quotidie ſplendidè, indutus purpura & byſſo, nihil animo verſans præter opum augmentum, & omnes huius ſæculi delicias, moriens eſt expertus opes, & illicitum voluptatis vſum animas in Orcum detrudere, igne æterno vindice cruciandas.

Illecebroſa cohors voluptatum, & diuitiæ nequiter impenſæ, mala infinita parant his, qui ſunt horum conſcij peccatorum.

In hæc verba:

Mortuus eſt diues & ſepultus eſt in inferno.

SECTIO QVARTA.

Ex Theologia, Philosophia, Sanctis Patribus, Antiqvitate Plurium Nationum, vtroqve Iure, variis Historiis, Astronomia, Medicina, et Symbolis.

De ratione Dei iudicij diſtricti eſt, vt vnuſquiſque prout geſſit, præmia referat aut flagella, idque loco & tempore præfixo à Deo. Præmium iuſtorum dicitur corona, quia vicere feros hoſtes, tam domeſticos, quàm externos, carnem ſcilicet, mundum, & diabolum. Vnde Paulus ait: *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex: non ſolùm autem mihi, ſed & ijs, qui diligunt aduentum eius.* Huic immarceſſibili coronæ locus idoneus eſt cœlũ, ideo conflatum vt victores excipiat, de hoc fallaci ſæculo triumphantes. Eſt in confeſſo, Deum coronare ſuos athletas in miſericordia, & miſerationibus. Quamuis enim, ex condigno cedat corona bonis in præmiũ, pacto Dei ſuppoſito, quo ſe obſtrinxit ad hoc donatiuum; Hoc non aliquid detrahit miſericordiæ eius: etenim quando tale ſuis palæſtritis brauium eſt pollicitus, nemo fecit ei vim, ſed ad hoc pactum ſe ſola bonitate ſua percitus obligauit.

2. Timoth. 4.

Ex Theologia.

Iuſtitia verò malos perſtringens enitet in inferno, pœnas vbi Deus reprobis ſic infligit, vt

Iuſtitia Dei quomodo ſe

habeat erga bonos, & malos.

non excedant reatum hominum nequam. Nam ſic ſupplicia decernit ibi, vt pœnæ decretæ reis ſint ſic aptatæ malis commiſſis, vt tormẽta, quibus impij plectuntur, ſint nequitiæ conſona reproborum.

Reproborũ in inferno duo ſunt tormenta.

Theologi in peccata mala duo aduertunt, & illa ſun digna cõgruo ſupplicio. Vnum eſt auerſio à Deo, & alterum conuerſio ad creaturam, quæ à peccante, loco Dei ſufficitur. Auerſioni à Deo pœna damni decernitur, quæ eſt priuatio viſionis Dei. Pœna verò ſenſus infligitur pro fruitione rerum ad quas anima ſe conuertit, eis vt ſupremo fini penitus adhærendo. Illa duo tormenta notat Ioannes in Apocalypſi hoc contextu: *Quantùm glorificauit ſe, & in delicijs fuit: tantum date illi tormentum, & luctum.* Pœnam damni, luctus conſequitur, vt tormentum perinde ſonat ac pœna ſenſus: reprobi namque foco inferni acriter aduruntur. Vnde quia plures ſunt in inferno pœnæ, diues epulo in inferno luens pœnas condignas, enixè patrem Abraham rogabat, ne quinque fratres eius irent in locum illum tormentorum. Verè locus eſt tormentorum; multis namque modis in hac inextinguibili fornace reæ animæ torquebuntur.

Pœna damni quid ſit.

Pœna ſenſus quid ſit.

Pœna damni grauior pœnâ ſenſus.

Eſt in confeſſo, pœnam damni grauius eſſe malum ſeu tormentum, quàm ſit pœna ſenſus: quippe mali grauitas petitur à bonitate rei excluſæ tali malo. At pœna damni hominem priuat fruitione Dei, quæ eſt bonum longè maius integritate ſenſuum, quam offendit pœna ſenſus. Idcirco ſuo verſantes animo damnati iacturam quam fecere Dei, tantum concipient luctum & mœrorem, vt illius comparatione dira ſint tormenta omnia mitiora.

Dicuntur Angeli creati in cœlo quia nobiliſſimam creaturam decebat ille locus aliis nobilior. Et econtra locus deterior in orbe, nequã, & damnatis erit ergaſtulum igne flagrans, quo libertas concluſa, reis adhuc erit aliunde duris iam vexatis ſuppliciis, atrocis pœnæ ingẽ & maximum incrementum.

Infernus quid ſit, & an locus ſit ſub terra.

Ex SS. Patribvs.

Non eſſe locum inferni commentitium, vt aliqui ſycophantæ clamant, ex texto hodierno liquet, vbi dicitur apertè diues ſepultus in inferno. Vnde Petrus Chryſologus infert eruditè, talem eſſe locum ſub terra verum, & non fictitium, cuius meditatio alta poteſt homines à perpetrando quouis crimine coërcere. Sic ille ſerm. 124 *Sic eſt ſub terra tartari carcer, ſi eſt aduers ardens, ſi eſt infernus ſine fine crucians, ſi eſt apparitor iſtis, qui nos ad iſta rapiat poſt ſæculi labores, quid ſtupemus? vbi ſomnus quis eſt iſte, qui nos eludit ſomnus quæ eſt iſta, qua nos tenet obliuio lethalis? quare non omnibus contemptis, euadendi à malis talibus nobis ſola ſit cura, ne viuentes mundo, ne aliis currentes, ad tantas, tales, tam crudeles ſubitò rapiamur pœnas? Et ſi eſt aſcendendi poſſibilitas ad ſuperna, ſi eſt facultas viuendi in cœleſtibus, ſi eſt Abrahæ ſinus bonis omnibus ad requiem præparatus, ſi eſt Lazarus in ſinu patris tanti, imò quia dubium non eſt, vbi & loca, & perſonæ, & nomina deſcribuntur. Quare non cœlo mutamus terram? quare non caducis emimus æterna? quare non perituris manentia comparamus? vt & ſupplicia denitemus inferni; & hæc quæ deſideramus anguſtè, latè videre, habere, & tenere poſſimus.*

Infernus, qua ſit induſtria præcauẽdus.

Infernum à diabolis por-

Cyrillus item Alexandrinus in oratione, De exitu animæ, deſcribit ita mali ſeu impij ſortem poſtquam fuit ſublatus è medio: *A ſanctis* (inquit) *Angelis deſtitutam inuadunt æthiopes illi dæmones, eamque ferientes crudeliter in terrarum opaca deducunt, & aperta tellure ſolidiſſimis compedibus reuinctam in terram tenebroſam, & fuliginoſam, in infimas infernorum carcerum partes, in Erebi cuſtodia deiiciunt.*

tatæ petunt animæ reproborum.

Inferni deſcriptio.

Ephræmus in libro de vera pœnitentia c. 7. *Infernus* (inquit) *quò mittuntur peccatores, & inferni profundum, atrocior locus.*

Infernus eſt locus corporeus.

Auguſtinus lib. 2. Retractationum cap. 24. eſſe volens irritum quod lib. 12. in Geneſim putauerat, infernum non eſſe locum corporeum, ita canit palinodiam: *De inferis magis mihi videor docere debuiſſe, quòd ſub terris ſint, quàm rationem reddere, cur ſub terris eſſe credantur, quaſi non ſint.* Hactenus Auguſtinus.

Infernus vbinam ſit.
Pſal. 105.

Hieronymus in c. 4. ad Epheſios: *Quod autem* (inquit) *infernus in inferiore parte terræ ſit, Pſalmiſta teſtatur dicens: Aperta eſt terra, & deuorauit Dathan, & operuit ſuper congregationem Abiron.*

Gregorius lib. 4. Dialog cap. 28. *Si eſſe* (inquit) *Sanctorum animas in cœlo, ſacri eloquij ſatisfactione credidiſti, oportet vt per omnia eſſe credas & iniquorum animas in inferno.* Et cap. 42. *Cùm ergo ad aperiendũ librum, nullus ſub terra inuentus dignus dicitur quid obſtet non video, vt ſub terra infernus eſſe credatur.*

Apoc. 5.
Infernus omnẽ actionem animæ prohibet.

Proſper lib. 3. de vita contemplatiua cap. 12. *Quid eſt* (inquit) *obmuteſcentes manibus, & pedibus ligari, niſi in inferno, vbi Deo nemo cõfitetur actione priuari?* Infrà monet ſæpe animo reuoluendum, *Quale malum ſit, barathri fumantis amara caligine oculos obcæcari, profundo gehennæ fluctuantis immergi.*

Pſal. 54.
Matth. 11.

Fuere Patres Scriptura Sacra freti, quando fidem articuli de inferno ſuis textibus aſtruxerunt. Pſaltes ita malis ominatur: *Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes.* Chriſtus item Capharnaitis intentando minas, ait: *Tu Capharnaum, numquid vſque in cœlum exaltaberis? vſque in infernum deſcendes.*

Ex Antiqvitate plvrivm nationvm.

Infernum eſſe locum ſubterraneum, Gentes olim plures credidere, tatæ Ditem eſſe Deum huiuſce loci ſub terra ſiti, & habere Manes incolas antri illius horrendi, cui & horrenda fecere Sacra Sicyonij, quorum antiquando ritum Hercules prohibuit, ne amplius hoſtiâ humanâ Dñi litarent, cui execta hominum capita deuouebant. Ita Pauſanias lib. 6. qui eſt de Eliacis.

Inferni Deo quæ ſacra olim facta.

Alexander lib. 5. dierum genialium cap. 26. ſcribit, veteres eruiſſe ligna ſterilia, & impoſuiſſe foco atro ſacra faciendo Diti, idque noctu, fortè quia in inferno nihil eſſe præter tenebras, & opacam caliginem, tremebundo ſuo animo recolebant.

Quid de inferno vetus gentilitas Græca, ſiue Romana tatom habuerit, eleganter ait Virgilius lib. 6. Æneidos, cuius fragmenta quædam hæc ſunt.

Infernus habet omnia acerba.

Veſtibulum ante ipſum, primiſque in faucibus Orci
Luctus, & vltrices poſuere cubilia curæ:
Pallenteſque habitant morbi, triſtiſque ſenectus,
Et metus, & malè ſuada fames, & turpis egeſtas,
Terribiles viſu formæ, lethumque laborque,

Tum

Tum conſanguineus lethi ſopor, & mala mētis
Gaudia, mortiferumq; aduerſo in limine bellū
Ferreique Eumenidum thalami, & diſcordia demens.
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.

Fusè loci huius ſubterranei deſcriptionem proſequendo Poëta notat, olim gentilibus innotuiſſe talem carcerem, quo cruciandæ latent animæ reproborum.

Ex Ivre Canonico. Sepulturæ electio datur filiis familias.

Chriſtus ait, diuitem epulonē fuiſſe ſepultū in inferno, & equidem iuſtè. Nam vtroque Iure poteſt vnuſquiſque ſibi ſepulturam eligere, nec ipſe pater obſtare poteſt, quin filius adultus ad arbitriū ſepulturæ locū eligat, vt canonico Iure patet. En decretum Bonifacij VIII. *Licèt pater minores filios, qui nequeunt antequam ad pubertatis annos perueniunt, ſepulturam eligere, poſſit ſi conſuetudo terræ id habeat, quo voluerit ſepelire: hoc tamen non poteſt, vbi conſuetudo huiuſmodi non habetur, ſed ſunt cum ſuis maioribus, vel in parœciali Eccleſia tumulādi. Quāuis autem filius familias abſque patris aſſenſu, ſibi poſſit liberè eligere ſepulturā, pro anima tamen ſua præter ipſius aſſenſum, niſi peculium caſtrenſe, aut quaſi caſtrenſe habeat, aliquid iudicare non poteſt.* Capitulo licet. De ſepulturis in ſexto lib. 3. tit. 12. c. 4.

Sepulturā patris quiſque debet ſepeliri, ſi propriam non elegit.

Leo Papa tertius huius nominis ſanxit idem hoc ſtatuto. *Nos inſtituta maiorum patrum conſiderantes, ſtatuimus vnumquemque in maiorū ſuorum ſepulcris iacere, vt patriarcharum exitus docet. Nulli tamen negamus propriam eligere ſepulturam.* Capitulo, Nos inſtituta. Extra. De ſepulturis. lib. 3. tit. 28. c. 1.

Ex Ivre Civili. Sepulturam eligere cuique licet.

Ciuili etiam Iure licet vnicuique ſuum ad nutum, iubere ſibi cōſtrui monumentum, vt patet hoc contextu. *Si defuncto monumentum conditionis implendæ gratiâ, bona fidei poſſeſſor feceris; poteſt dici, quia voluntas defuncti vel in hoc ſeruāda eſt.* Lege Hereditas §. Si defuncto ff. De hæreditatis petitione l. 5. Digeſt. tit. 3. leg. 50.

Moriturus homo ſuo corpori exanimi tumulum eligit & deſignat, dummodo ſit adultus: nāque puer, in maiorum ſepulchro iacet. Gaudet eo priuilegio anima, quando licet ei per ætatem: etenim compos rationis homo, prout viuit, ita ſuæ animæ, poſt fata locum aſtruit, & decernit vbi ſit in æterna ſæcula remanſura. Si verò recens editus in lucem moriatur homo ſacris tinctus aquis, & nondum præ ætate immatura ſui iuris, tunc infertur eius anima ab Angelis in cœlum vt in locum defunctis iam ſanctis patribus aſſignatum.

Sepulturam ſibi reprobi eligunt in inferno.

Fuit ergo penes diuitem epulonem, fabricare ſibi tumulum ad libitum: ſiquidem adultæ ſatis ætatis erat, vt diſcerneret inter vitium & virtutem. Vnde quia congregauit opes partas iniquis artibus, vt ſolent omnes diuites iniuſti, & has impendit ſæculi pompæ, gulæ, & luxuriæ; ſepultus eſt in inferno, loco quem elegit, eò nempe vadunt omnes, qui ſeriem, & contextum vitæ mali huius diuitis æmulantur.

In hoc ſæculo, per immane nefas opes accumulare, vitam in epulis agere, indui purpura & byſſo, nihil aliud eſt, quàm fabricare ſibi tumulum in inferno; ideoque mirū non eſt, ſi defuncto epulone, præceps eius anima ſit concluſa fœdo inferni ergaſtulo, quod ille ſibi conſtruxerat, quando ſuæ ſalutis æternæ prorſus incuria, deuiantis naturæ malis moribus indulgebat.

Columella lib. 11. cap. 2. notat opportunè, die trigeſima occidere delphinum cum fidicula. Conſtellationes illæ duæ poſt occaſum ſuum procellas & tempeſtates inuehunt. Proſperitatis, id eſt fortunæ ſecūdæ typus eſt delphinus; nam piſcis ille ſalit, quando ſæua mare ſubeuntibus imminet tempeſtas. Quia ergo micans affulſit fortuna nequam & impio diuiti, habuit quoque ſuæ ſortis hilaris ſociam fidiculam, quæ & ipſa notat apprimè ludos, & choreas, aliaque læta, quibus impunè vacant homines opulenti. Sed occidente delphino ſimul occubuit fidicula, id eſt quando diues moritur, cum illo perit huius ſæculi felicitas, & omne ſuaue melos fidiculæ vertitur in luctum, ſicut abundè liquet in hoc diuite damnato, quem extinctum, ſubitò tormēta omnia inferni cruciatū acriter exceperunt.

Ex Astronomia. Delphini ſideris prognoſticum.

Iuxta Vatis regij conſilium, *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem.* Etenim deliciæ, veſtes, epulæ, ſæculi pompa, & fœda libido malum ingens homini portendūt, & præeunt imminenti præuiæ tēpeſtati. Pſal. 38.

Ex Symbolis. Voluptates ſemper aliquid infauſtum portendunt.

Itaque vellem omnibus inſidere typum ſeu picturam delphini, cui Petrus in ſuo ſymbolorum theatro voces has affingit. METVENDA PROCELLA. Quaſi diceret: fuge ludos, epulas, & choreas; ſiquidem tripudia, ſaltus, conuiuia, deliciæ, & omnia iubilantis animæ ſigna notant vltricis iræ Dei effectum, ac proinde caue: nam METVENDA PROCELLA; ſcilicet illa grauis, & horribilis, qua ſequente diues derepente fuit à deliciis ad ima tartara deturbatus.

Voluptates eò demergere omnes eis indulgētes Iob appoſitè ad præfata dicit hoc tenore: *Exultant luſibus, tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad ſonitum organi. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* Vita noſtra lineæ comparata finem habet punctum, id eſt momentum quod illud idem tempori præſtat, quod lineæ punctum: quippe ſicut puncto quæuis linea concluditur; ita ſupremo momento nobis conceſſa tempora terminantur. In hoc momento diues occubuit, & ſepultus eſt in inferno, quia duxit in bonis dies ſuos, neſcius ſupplicia æterna omnibus imminere, bonis huius ſæculi abutētibus: Potenter enim ſcoſuum illecebris diuina vltio prouocatur. Iob. 21.

Ex variis Historiis. Hugolini Comitis faſtus depreſſus.

Inſtare Dei vindictam vtique velocem omnibus illis, qui omnimodæ voluptati operam dant, luculento exemplo probat Petrus Bizarrus in hiſtoria Genuenſi ſub ann. 1289. Ait ille, virum inſignem Hugolinum Comitem Piſarū, & inter ſuos præcipuum, opibus & dignitate clarum ita ſuis ſenſibus indulſiſſe, nihil vt deeſſet eis vnde nouam poſſet conciliare ſuæ ſatiatæ deliciis animæ voluptatem. Idcirco quaſi iam beatus homo ille, rerum omnium magna copia affluente diues, in ſolenni conuiuio vbi ſtipatus erat ſelecta manu nobilium, ita ſuum virum familiarem, Marcū affatus eſt: Quæſo mihi Marce dicas, an fortè meæ ſorti tam beatæ deſit aliquid, quo deficiente minus felix eſſe queam. Marcus ad hæc ingemuit & ſic reſpondit: Tantùm abeſt, ô præclare Comes, vt credam te felicem in his proſperæ fortunæ charis amplexibus, quinimò iccus ego malè tibi ominor: Cùm namque nobis aſpirat blandior aura fortunæ, ſolet illa fucos facere, & illudendo ſuis amaſiis, præeunte caſu infauſto, Deo tradit illos vt ſeuero iudici puniendos. Iniquè tulit omen illud

Proſperitas nimia eſt timenda.

Hugolinus, non impunè ratus ſe felicem eſſe, quia homo diues erat, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè. Nempe breui in deliciis actæ vitæ pœnas acerbè luit. Cùm ſtaret enim à Guelphis, ab eorum æmulis, ſcilicet Gibelinis, captus vnà cum filiis arcto fuit carcere concluſus, vbi ille ſimul cum fortunæ ſuæ conſcia prole fame diuturna miſerè diſperiit. Ita Deus opum iactantiam, & voluptatis omnimodæ luxum, egeſtate rerum omnium & inedia rabida caſtigauit.

Hugolini mors horrenda.

Hugolinus iſte vitam ſectando mali & iniqui diuitis, vectus eadem naue durum ad portum etiam appulit, quò epulo iam damnatus, fuerat antea deportatus. Longa fames vnum extulit, & æterna ſitis aduret eum, qui guttulam aquæ petit in inferno, pœnas vt immenſas illo queat obſequio modico relaxare.

Conuiuia quænam infauſta.

Quam ſint epularum exitia infauſta, clamant conuiuia Aſſueri, Abſalonis, & Herodis. Ille ptior è menſa tulit ſententiam contra ſuam conſortem Reginam Vaſthi, quam redegit in ordinem. Rurſus diſcumbebat idem quando cruci affigi iuſſit Aman. Abſalon fratricida tulit è medio Ammon ea in menſa, quam lautis dapibus inſtruxerat. Denique Herodes conuiuium editum in gratiam natalis ſui, Ioannis Baptiſtæ fuſo ſanguine cruentauit.

Rodulphus & Rogerius committens coniurât in Regem ſuum.

Cheſnæus in hiſtoria Anglica anni 1074. ſcribit, in epulis ſolennibus celebratis in Anglia duos proceres regni Rodulphum, & Rogerium machinatos fuiſſe necem Guillelmo Regi, multoſque ſuæ perſidiæ conſcios habuiſſe viros optimates, & præcipua capita regni. Sed vt gula nihil omnino poteſt ſerium concludere, denuntiata fuit Guillelmo Regi coniuratio, vnde quidam extremo ſupplicio affecti, alij excæcari, aut coacti à patria longiùs exulare. Ecce quibus exitiis gula ſuos aſſeclas obſtringat. Cùm namque facit eos iniurios Deo prouocans ad conuitia, periuria, blaſphemias, & omnimodam luxuriam, architectos efficit validæ coniurationis: Epulones enim nolunt regnare Deum; ſiquidem ſe ingurgitando, Dei imperium detrectant, & diabolo rebellionis eorum conſcio mancipantur. In his certe pœnas omnes à Guillelmo Rege ſuis ſicariis inflictas, ſcilicet excæcationem, exilium, & mortem ingloriam. Primò diues epulo captus erat oculis, quando ſibi obuium Lazarum non videbat iacentem ad oſtium domus, quam pluries ſubibat quotidie. Secundò procul à patria cœli eiectus eſt, quando ſatis ceſſit. In inferno demum fine fine mori per æterna ſæcula compelletur.

Huic diuiti, & guloſo, & omnium voluptatum ſectatori conuenire poteſt illud maledictum, quo vt fulmine diro fuit percuſſa nequam ciuitas Babylon, cuius antè ciues purpura & byſſo clari ſeſe vitiis omnibus obſtringebant. Ioannes audiuit eam è cœlo tali maledicto quati: *Væ, væ, ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioſo, & margaritis, quoniam vna hora deſtituta ſunt tantæ diuitiæ.* Ratio verò quare Deus in animas voluptuoſas inuehitur, petitur ab impunitate, qua peccando frui credunt diutius, vt Ioannes audit è cœlo dici ab Angelo ad ruinam vrbis huius peſſimæ deſtinato. Sic ille: *Quia in corde ſuo dicit: Sedeo Regina, & vidua non ſum, & luctum non videbo. Ideo in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur, quia fortis eſt Deus, qui iudicabit illam. Et flebunt & plangent ſe ſuper illam Reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendij eius: longè ſtantes propter timorem tormentorum eius, dicentes: Væ, væ, ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis, quoniam vnâ horâ venit iudicium tuum. Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt ſuper illam, quoniam merces eorum nemo emet amplius: merces auri, & argenti, & lapidis pretioſi, & margaritæ, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omnia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapide pretioſo, & æramento, & ferro, & marmore, & cinnamomo, & odoramentorum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & ſimilæ, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum. Et poma deſiderij animæ tuæ diſceſſerunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenient.* Ioannem ſeu Angelum dicens ex profeſſo nequam & damnato diuiti parentare.

Apoc. 18.

Ibidem.

Voluptas in quæ diſcrimina adducat homines.

Iſtæ voces Angeli, *Omnia pinguia, & præclara perierunt a te, & amplius illa iam non inuenient*, æterna fore notant ſupplicia, & atrocia tormina damnatorum. Etenim cùm ſit de ratione cauſæ, ſuum effectum ſortiri, ſi nihil obſtet; Ira Dei ſæuiens in damnatos ſtante labe ſeu macula peccati in reprobis ſemper eos plectet. Nam peccatum meritoria cauſa mali, reprobis inflicti, nunquam delebitur, & idcirco ſibi in æternum conſtante cauſa, pœna talis cauſæ effectus erit perpetua, nullas vnquam ferias habitura.

Ex Philosophia.

Theologi vt ſit condigna malo pœna indicta notant, ſingula quæque peccata ſuâ mulctâ plecti. Et iuxta verum hoc placitum Angelus ſuprà ciues Babylonios carpens tunc damnatos, eis obiicit purpuram, byſſum, coccum, auream ſuppellectilem, & omne quod peccato fomes olim fuit, vt hac recenſione pœnas exaſperet, quas in inferno luunt, appenſas ad trutinam peccatorum, quæ delirus homo degens in hoc ſæculo perpetrauit.

Ex Theologia.

Non perperam à Chriſto diues dicitur ille foco æterno addictus homo, vitam agens in deliciis; Chriſtus enim auſpicatus eius hiſtoriam à diuitiis nequiter impenſis, ſonorè clamat opes noxias eſſe viris, qui imprudenter eis ad pompam, epulas, & cultum corporis abutuntur.

Nemo cibos euchymos, id eſt ſucculentos, eſſe vitæ conſentaneos, ac proinde bonos, & ſalutares inficiatur eis quos reficiunt; Medicina tamen ſeuerè negat æſtuante febre cibos, quia porrectæ dapes ægro febre inualeſcente cedunt in perniciem eius, eas confeſtim humore noxio corrumpente. Vnde benè tali conſulit infirmo negans eſcas, quamuis importuna fames eum vellicet, & laceſſat. Ecce placitum Hippocratis. ὄν τις πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι ἰσχὺς, τῷ δὲ κάμνοντι νόσος. Id eſt. *Si quis cibum febricitanti dederit, ſano quidē robur, laboranti autē morbus.* Hæc ille lib. 7. aphoriſm. Ita diuitiæ conceſſæ bonis eis abundè cedunt ad ſalutem quia larga manu egenis eas diſtribuunt: at auaro, & voluptuoſo ſecus valde nocent: quippe totas iniquè dicant vitio propagando.

Ex Medicina. Diuitiæ non ſatiant auaros.

Vt febris accenſa ſitim excitat, & hanc inexhauſtam, quæ etiam aquâ propinatâ magis ardet; ſic diuitiæ opimæ ſitim auari exaſperant, quamuis eæ pingues, & opimæ gazis auarorum, & prædiuitum hominum infundantur. Vnde quadrat diuiti auaro typus ſanguiſugæ, quæ ſanguinem affixa cuti exugendo crepat iuxta. Vatis hoc effatum.

Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo.

Ex Symbolis. Auarus eſt vt ſanguiſuga.

Camerarius in Centuriarum libro, memor ſanguiſugæ, depinxit eam hoc titulo deſuper appenſo. VIX IMIS SATIANDA MEDVLLIS. Ita diues auarus opes eo planè modo ſitit, quo hirudo ſugit ſanguinem, vnde nomen ſanguiſugæ ſortita notat ingenium auari, cuius auro nequit ſitibunda nimis anima ſatiari, vtpote VIX IMIS SATIANDA MEDVLLIS.

Ex Historia. Boſonis Regis reſtitutio.

Expertus eam abundè ſitim Boſonus olim Rex Burgundiæ, valde fuit Eccleſiis infeſtus, opes earum vſurpando, ratus ea præda ſuæ inexhauſtæ ſiti modum congruè poſiturus. Morte inſtante, ſuis maturè volens prouidere rebus iuſſit opes illas omnes reſtitui, ne qui deprædatus erat, diaboli præda foret. Non diuitias coaceruando ſitim expleuit, ſed illas potiùs euomendo.

Diuitiarum ſitis quomodo debeat extingui.

Verba libet huius proferre Regis in ſupremo agone poſiti, vt illa refert Paradinus apud Cæſarem Noſtradamum in hiſtoria Prouinciæ: *Inſatiabilis* (inquit) *ſæcularium cupiditas, niſi aut amore æternæ patriæ fuerit accenſa, aut terrore futuri iudicij pauefacta, ſitim ſuam nullatenus extinguere poteſt.* Deinde metu iudiciorum Dei faſſus ſe perculſum eſſe, iubet opes reſtitui, quas nequiter occuparat.

Ex SS. Patribus. Diuitiæ fuere ſalutares Abrahæ.

Diuitiæ conceſſæ probis, eos maximè tunc commendant, vt eruditè probat Chryſologus ſerm. 121. exemplo prædiuitis Abrahæ, quem ſanctiorem fecere gazæ, quibus econtrà diues epulo tormenta debet, & contemptum quo preces eius Abraham excepit, cum de illa qua gaudebat requie dedignatus. O ſtupendas alternantis naturæ vices! Numquid per ſe tantùm diuitiæ criminoſæ ſunt? aut ſolæ, & per ſe penes Deum damnandæ ſunt veſtes, & tantùm per ſe puniendæ ſunt epulæ, vt non ſolùm careant præmio bonorum, ſed omnium malorum ferant & mereantur exitium? Aut ita per ſe probata eſt mendicitas & ſanctificata, vlcera tam ſacrata, vt Angelorum manibus Abrahæ ſancti rapiantur ad gremium, vt dignanda laureâ ſingulari.

Res digna ſanè, cuius arcana nobis eluceant, videlicet. Quare diues olim Abraham, nunc diuitem ſpernat, & illum, quem habuit in bonis fortunæ parem, nunc reprobet, nec eum dignetur aquæ guttula conſolari. Cur ergo diues Abraham pauperem ambit, diuitem refugit, & refutat? Aut quomodo hunc Abraham innocentem habuere diuitiæ, hunc fecere diuitiæ multæ reum? Illum promouere ad omnium requiem beatorum; hunc verò ſecus in omnium tormentorum relegarunt horridam officinam?

Diuitiæ quomodo ſint impendendæ.

Ecce nodi per ſe ſatis implexi ſolutionem. Abraham non ſibi, ſed pauperi & mendico diues extitit, & opes non habere, ſed prorogare magis geſtiuit in ſinu pauperis, quàm coacervare ſuas facultates in horreis, tota ſicut eius vitæ ſerie comprobatur. Peregrinus ipſe ingi labore dies egit, imò ſuum omne duxit æuum vacando piis operibus: ſub tentorio manens ipſe, ſine tecto aduenam manere non paſſus eſt: & hoſpitem hoſpes ſemper ipſe ſuſcepit; extorris patria, domicilij neſcius, ipſe & dominus omnium fuit, & patria, ſciens ſe non incubatorem poſitum, ſed diſpenſatorem opum deſuper acceptarum.

Abrahæ charitas.

Vt ergo munus hoc diſpenſatoris vti par eſt ageret, oppreſſis adfuit ad leuamen, auditâ prædâ ab hoſtibus factâ ſuo de cognato Loth, quem cum aliis abduxerant; Abraham vt eriperet fortè breui morituros, ipſum ſe morti nouus bellator addicit: Quippe mori ſatiùs duxit, quàm non generosè vitam adducere in diſcrimen pro captiuis, quos deuictâ manu prædonum reſtituit priſtinæ libertati.

Hoſpitalitas quàm ſit grata Deo.

At contrà diues epulo, nulli omninò fuit beneficus, imò neque ſibi, namque ſuperbo, & guloſo necem côſciuit opum turpis vſus. Abraham ſuſcepto hoſpiti aſtitit, non aſſedit: & fuit iſte, non conuiua hoſpitis, ſed miniſter. Abraham viſo peregrino, dominum ſe eſſe neſciuit, ipſe allator prandij, ad coquinam ſatis delicatam ſollicitus addixit vxorem, & qui ſe ſuaque omnia famulis ſuis credit, ac committit, committere vix audet hoſpitem coniugi quàm probatæ. Tanta demum in illo fuit charitas in egenos, vt voluerint etiam ad tentorium eius ipſi etiam Angeli diuerſari.

Ita ſuas in cœlum tranſmiſit opes Abraham cùm effudit in mendicos, quos nec dignatus eſt videre diues adeò Lazaro mendico durus, vt pauperi conſumpto fame micas negarit, quæ neglectæ ex opipara menſa largiter effluebant.

Hoſpes ipſe Deus diuerſatur apud Abraham.

Abraham non excepiſſe ſolùm Angelos hoſpitio, ſed Deum ipſum, expreſsè tradit Chryſologus ita fatus: *Huius humanitas ſic ſancta ſanctis eſt ſemper manibus præparata, vt inuitaret apud illum ipſum Deum, & compelleret hoſpitari. Ille ad Abraham, ille ad requiem pauperum, ille ad hoſpitum receptaculum venit, qui ſe in hoſpite, & paupere receptum fatebitur in futuro, cùm dicet: Eſuriui; & dediſtis mihi manducare; ſitiui, & dediſtis mihi bibere; hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me.* Hæc ille præfato in ſermone cuius habes hîc fragmenta rebus aliis intertexta.

Hoſpitalitatē in Limbis Abraham exercuit.

Abraham in ſelecto Patrum limbo memor adhuc hoſpitalitatis & pauperum, Lazarum excepit vbi à longè vidit eum poſitus in inferno diues. Abraham iure ſua tunc omnes ſanctos ſuſcipit in requie, & in ipſa cœleſti beatitudine fungitur diſpenſatoris officio, quia dum ſemper hîc ſuſcepit peregrinos, & pauperes, ipſum cum Angelis ſuſcipere Deum, ipſum ſub tentorio ſuo videre hoſpitem meruit, quo vſus erat in hoc ſæculo largitore. Et reuera parum ſe beatum credidit in illa beata Patrum requie, ſi ab hoſpitalitatis pio ceſſaret officio, atque ſolus opes æui beati concluderet, qui in hac vita degens, crediſſet eſſe ferox, & crudelis, vni ſi quid pauperi denegaſſet.

Non duntaxat eos hoſpitio excepit, qui pro foribus aſtitere domus, aut tabernaculi, imò procul eis diſtantibus ſemper occurrit, & prætereuntes enixè rogans, vel inuitos ipſe ſuis impenſis compulit epulari. Prima, & ſagmata ſuis appoſuit hoſpitibus,

nec paſſus eſt panes heſternos & frigidos, ſed recentes obtulit. Quippe nihil frigebat apud eum, quem æſtuantem amore Dei & proximi charitas accendebat.

Diuitiarum inæqualis vſus diuerſos ſortitur effectus.

Alter verò diues epulo, imò magis opum atque gulæ captiuus, ſeruus opum, & ipſis cenſibus compedibus, tantùm pompæ immobile ſepulchrum, in quo pietatis totus vtique viſus defecerat, & auditus non iam perſonam, non pauperem, ſed miſericordiam deſpicit, ad ianuam ſuam Lazaro ſic iacente. Vnde preces eius ex inferno fuſas Abraham ſic deſpexit, vt ille vota viri pauperis & mendici caſſa fecit, ei non porrigendo manum: Qui namque nudos & egenos habent hîc deſpectui, verſa vice demum in alio ſæculo contemnentur. Pauper econtrà diues vulnere, cenſu nudus, exutus corpore, veſtitus pœnis, animam, quam non ſolam tenebant vulnera fœda, die ac nocte Deo iugiter offerebat.

Hinc eſt, quod recipit pro doloribus requiem, pro opprobrio gloriam, pro contumeliis honorem, pro deſpectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro vulneribus præmia, pro ſiti refrigerij fontē; pro fame, cœleſtis menſæ delicias; & ille breui angulo à diuite non exceptus, iam ſpatioſo cœli ambitu gloriatur. Tu iam ſorte variante diues fulgens quondā in purpura, nunc tegere fimo; pro coccino, veſtire flāmis; pro molli diſcubitu, ſuſtineto licet animo iniquo dura quibus tormina cruciaris. Pro lautis ferculis epulare pœnas, copias inopiâ compenſa, ebrietates inexhauſta ſiti digere: pro odoribus aſpergere fœtore: & cui aſtiterunt omnigenæ voluptatis obſequia parta Dei cum ſumma iniuria, aſtent ſeuerè tibi miniſteria omnia tormentorum.

Paraphraſis moraliter excurrens, in hiſtoriam diuitis iam damnati, & Lazari in æterna gloria conſtituti.

In hæc verba:

Homo quidam erat diues, &c.

SECTIO QVINTA.

EX THEOLOGIA, SS. PATRIBVS, SYMBOLIS, VARIIS HISTORIIS, MEDICINA, ASTRONOMIA, ET VTROQVE IVRE.

Mundi error circa vitam beatam.

DIſcolores ſunt planè viæ Dei & hominum circa vitam miſeram, & beatam. Hominum mens delira fugit inopiam, vulnera fœda, famem, & ærumnas; arbitrata penes hæc eſſe ſita ſuprema mala vitæ, cuius felicitas ab incautis opibus & voluptati perperam aſſignatur. Hunc errorem damnat Scriptura ſacra plures referens hiſtorias, vnde liquet, opes, faſtum, ſæculi pompam, & epulas non beare ſuos aſſeclas, vt econtrà, nudum eſſe, pati pauperiem, ſitire, fame confici, & contemni, non facere homines infelices.

Mardochæus, Aman, Lazarus atque diues in inferno iacens tragica ſunt exempla, quibus error hominum conuincitur. Mardochæum deſpiciebat Aman, vt hominem inglorium, pro palatij foribus aſtantem, cinere conſperſum, & ſacco indutum; ipſe verò Regis amaſius indutus purpura & byſſo quaſi felix adoratus à Perſis, ei illudente fortuna, cruci affixus eſt, & Mardochæus hactenus habitus deſpectui ab illo ſuperbo fuit regiis inſulis honoratus. Similia excepere fata duos homines, quorum ego vitam hîc deſcribo. Quippe diues ſtipatus iis omnibus deliciis, quas ſectatores omnes huius ſæculi in hoc æuo colunt, infelix erit in æternum; Lazarus verò ſecus ex ærumnis ad gloriam aſſumptus eſt, ita Deo patientiam eius immarceſcibili laurea compenſante.

Ex SS. PATRIBVS. Diuitis & pauperis antitheſes.

Hiſtoriam vtriuſque libet auſpicari ab hoc Chryſologi contextu: *Inhumani diuitis, & Lazari pauperis, ſtupendas vices, pauendas ſucceſſiones, conditiones admodum lamentandas, in medium producere, & afferre geſtimus; quia diues, qui participem pauperem in bonis præſentibus audire contempſit, in futuris malis pauperem compatientem non meruit inuenire; nec ardens aquæ refrigerium percepit, æſtuanti pauperi fame, panis refrigerium qui negauit.* Hæc ille ſerm. 66. Rurſus ille fatum vtriuſque ſuo ſtylo aureo deſcribens ſermone 125. nimio perculſus ſtupore vices diſpares amborum ſic miratur: *En quàm rerum lamentanda mutatio e pauperem portant Angeli, diuitem deglutit infernus. Mors pauperis totam vitam diuitis vicit, & elatio ſola pauperis totam diuitis pompam tranſcendit, & gloriam. Quare ſic ſepultura decipit oculos? quare ſic exequiarum pompa mentitur? in obſequium diuitis migrat hîc tota ciuitas cùm funus effertur: pauper vadit ſolus, pauperem duorum portat miſeratio baiulorum: nec quatuor vt mortuo, ſed duo ſub vno vecte, quaſi proiiciendo oneri portitores adducuntur inuiti. Meritò ei mox angelica officia, meritò diuina deputantur obſequia, cui tam crudeliter negata ſunt ipſa humanitatis extrema. Funus diuitis antecedit lugubris turba ſeruorum, feretrum pauperis præcedit Angelorum pſallentium multitudo. In marmoreo tumulo, & aurata veſte iacet diuitis corpus incluſum; pauperis caro naturali iacet in limo, præueniens putredines, & fœtores.* Hæc ille, cuius ego ſequar paraphraſim, adſcitis præſtituto mihi more rebus petitis à variis diſciplinis, vnde fiet iſta ſectio polymita.

Ex MEDICINA. Morbus omnis tria habet conſideranda.

Galenus in arte parua monet eſſe tria ſpectanda in ægroto, mali ſeu morbi, vt natura fiat liquidior. Illa tria ſunt protopathia morbi, id eſt fons, principium morbi. vt verbi gratiâ in continua febre, putris ſanguis in venis accēſus eſt protopatia ſeu origo febris. Alterū eſt idiopathia, id eſt dolor in aliqua parte ſitus, vt quādo caput atrox dolor lancinat in peracuta febre, idiopathia mali eſt in capite; nempe ſitus ibi dolor hoc indicat. Sympathia demū perinde ſonat ac cōpaſſio. Vt diaphragmate læſo, delirat æger, quia tunica cerebrum inuoluens, quæ dicitur pia mater, ſeu origo omnium membranarum compatitur, id eſt vna membrana læſa ſimul patitur. Et delirium illud eſt ſympathicum à ſepti tranſuerſi vulnere deriuatum.

In diuite reprobato, loci tartarei inquilino, tria hæc deprehendo quibus explicatis morbi eius indoles & natura prodet ſeſe, id eſt vitia, & peccata, quæ illum obſtrinxere pœnis æternis, omnibus innoteſcent, Chriſtus vt peritus erat medicus, ita viri huius ægri hiſtoriam auſpicatus eſt à protopathia mali: *Homo quidam* (inquit) *erat diues*. id eſt. Diuitiæ fuere velut fons &

origo

origo mali omnimodi, quod patrauit iſte nequam. Purpura, byſſus, & epulæ lautæ notant idiopathiam ſeu locum male affectum, id eſt animum ſuperbiâ inflatum, & abdomen inſatiabile, libido verò fuit morbus ſympathicus: Superbus enim & guloſus homo ditis luxuriæ facibus inardeſcit.

Hæc vitiorum omnium caterua fecit eum pietatis extorrem, & inhumanum erga Lazarum, quem paupertas inuium vitiis effecerat. Induebatur diues purpura, pauper liuore; diues byſſo, pauper ſqualore; auro diues, pauper fœtore, diues digerebat in plumeo ſtrato vinum, & Lazarus impaſtus humi iacens, in aſperſo ſuis lacrymis puluere decumbebat. Diues eructabat epulas, dum pauper inedia conſumptus erat; fundebat vina diues, pauper lacrymas; diues abundè ſatur proiiciebat panes, quorum neque micam eſurienti Lazaro concedebat. Ferculis expoſitis paſcebat largè canes, cùm mendico panis fruſtulum neque daret. Omnibus deliciis immerſus erat homo diues, ad quem confluxerant omnia bona, quorum obſequio caro litat cunctis ſenſuum illecebris; Lazarus verò rerum omnium indigus, & corpore exeſo plagis inundante ſanie diffluebat.

Paupertas eſt ſtipata virtutibus.

Non fregere tamen Lazari conſtantiam tot aduerſa, imò ſecus eum euexerunt ad præaltum meritorum culmen. Paupertas ei conciliauit opes cœleſtes, gratiam ſcilicet, & gloriam: virtutem peperit dolor, contemptus patientiam, neceſſitas voluntatem componendi ſeſe totum ad arbitrium Dei. Diuturna fames ei ieiunium familiare fecit. Inexpleta ſitis eum ad tolerantiam aptauit, mors ad vitam, ad præmium pœna, ad cœlum terra. Cuncta demum, quæ in cœlo nitent, fuere diues præmium egeſtatis.

Diuitiæ verò procurauere mala omnia diuiti damnato, quem purpura extulit ad ſuperbiam, byſſus ad luxum, ad inhumanitatem copia, abundantia ad duram impietatem, ad cæcitatem coruſcantis fortunæ lumeo præfulgidum. Denique ſublimitas excelſa virum hunc ſuperbum deiecit eò, quò vitiis omnibus indecori reprobi deuoluentur. Ergo neque proſpera ignauos erigunt, neque fortes aduerſa proſternunt, quia neque diuitiæ, neque ærumnæ, ſed animus gratos ad præmium euehit, aut ingratos deiicit in baratrum æternis ignibus adurendos. O infortunate diues, paupertas extrema tibi fauſtior extitiſſet.

Ex variis historiis. Diuitiæ fuere infeſtæ ſuis poſſeſſoribus. Henrici Caperel ſcelus.

O quàm multis exitialis amor opum fuit! Aliquos recenſebo, quibus auri nimia cupido necem peperit ingloriam. Anno 1317. Pariſiis Prætor erat homo quidam nomine Henricus Caperel, quem hiſtoria Gallica ſic recenſet. Is hominem prædiuitem carcere concluſerat, reum tenera reum mortis, vt conſtabat omnium iudicio. Pauper item illic erat, eſto probus & innoxius eſſet. Vt inſtans ſupplicium redimeret ille diues obtulit immenſas opes Prætori, quem corrupit, eò facinoris atrocis eum inducens, vt ſparsâ famâ necis & ſupplicij prædiuitis, ſuſpendio inſontem pauperem ſuſtcerit. Sed impius ille iudex non impunè tulit hoc immane nefas; quia namque crimen diuitis in pauperem tranſtulerat, ſuſpenſus ingloria morte luit pœnas congruas ſceleri perpetrato.

Ita diues quique ſuas redimit pœnas in hoc ſæculo, & quæ deliquit homo diues, illa luit pauper, vtpote ſemper in ærumnis agens vitam, quam ſplendidè epulando, & luxuriando diues nequiter inſumit. Sed morte vices inuertente, diues & mendicus alternis agent; qui namque rerum omnium inops & mendicus erat in hoc ſæculo, tandem in cœlo diues erit. At ſecus opulentus homo nihil habebit in inferno, ſuam vnde leuare queat inopiam; imò iugi ſerie annorum in hac tormentorum officina pœnis acribus obſtringetur.

Iudæus alios occidit, opes vt eorum tollat.

Eodem quo Prætor auarus anno, fuit Vitriaci deprehenſus homo nequam & transfuga Iudæus, quem lib. 13. hiſtoriæ ſuæ Bernardus Giraldus ait occidiſſe ſuos ſocios, vt eorum prædaretur opes, quibus vt onuſtus erat, ſuſpicionem prædæ fecit eis, apud quos ſe recepit. Vnde iudex eum citò ſibi ſiſti iuſſit, & ab eo confeſſione mali admiſſi extorta reum igni addixit, vt qui flagrabat opum deſiderio iniquo, ſuis ſociis inhumano, foco accenſo toto corpore conflagraret.

Eadem pœna decreta fuit diuiti damnato; quippe fame necem Lazaro conſciuit. Etenim iuxta verum Ambroſij effatum, qui pauperi eleemoſynam negat, eum necat. Credidit ille ſuis opibus detrahere, ſi mendico daret vel fruſtulum panis, ſed turgentes ea impietate gazæ, rogo inferni inhumanum hunc diuitem addixerunt.

Ex SS. Patribus.

Chryſologus meditando velox ſupplicium, & tormenta feræ trucis, & crudelis huius beſtiæ, quam Christus ait ſepultam eſſe in inferno, voces has emittit: *Miſer accepit antè anima quàm corporis ſepulturam: nec antè quietè corporis, quam pœnali traditus eſt ſepulchro, vt viuat pœna ſemper, cùm ſit ſemel mortuus vita. Et ſepultus eſt in inferno, & vidit Abraham de longè, & Lazarum in ſinu eius. Immutatio quanta rerum: quò deſcendit diues? quò aſcendit pauper? Reſpicit ibi ſurſum, quem deſpexerat hic deorſum: & videt eum de inferno in ſinu Abrahæ, quem iacentem ſe coram, ſuperbo de ſigmate non videbat.* Hæc ille ſermone 124. Et ſermone 66. refricando pœnas huius diuitis inhumani, ſic eius crudelitatem perſtringit: *Gratis reſpicit modò Lazarum ſurſum, qui antè deorſum Lazarum videre deſpexit. De talibus dixit Propheta: Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.* Pſal. 16. *Cùm eſſet in tormentis. Pungit pœna, quem non pœnitendo compunxit, & vexant tormenta, quem Lazari vulnera non mouerunt: nec gratis aculeos percipit pœnarum, qui in purpura volutabatur ingratus. Vidit Abraham à longè. Longè illi erat Abraham, cui non fuerat proximus pauper. Vidit Abraham diuitiarum conſortem, ſed inhumanitatis exortem. Et Abraham diues, ſed plus humanitate, quàm cenſu; tu diues inhumanitate tua maior tuis diuitiis extitiſti. Abraham ſibi peregrinus, ciuis hoſpitium fuit; tu palatia poſſidens, cellam pauperi non dediſti.*

Ex Theologia.

Nota, procul ab Abraham fuiſſe vile hoc diaboli mancipium. Præter enim corporis acceſſum, quo propè ſumus & attingimus aliquem, aſſignatur & alia proximitas, vel in identitate naturæ ſita, vel in affectuum animæ paritate. Verbi gratiâ, omnis homo vocat alios homines proximos ſuos, quia ſortiti ſunt eamdem ſpeciem, & naturam. Vſus item inualuit, vt cùm volumus exprimere nos eiuſdem eſſe ſententiæ cum

aliquo, dicamus, nos ad eum accedere; aut contrà, procul eſſe dicimur, cùm ab aliquo diſſentimus.

Pſal. 118. Reſpexit eò Pſaltes ita fatus: *Longè à peccatoribus ſalus.* Quippe Dei, & hominom iniuſtorum affectus non coëunt. A Deo namque malus auerſus abit ad creata, quibus iniquè loco Dei fruitur, ſic recedens mente magis quàm corpore. Ita Vates ait: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Id eſt, vos aptate Dei gratiæ, & ſimilitudine affectus vnà cum Domino conuenite. *Pſal. 33.*

Peccator quare procul à Deo eſſe dicatur.

Chryſologus ſermone 3. ita dicit conueniſſe patrem ſuum, dyſcolum & prodigum illum adoleſcentem, qui viuendo luxuriosè procul abierat. Sic ille: *Surgens venit ad patrem ſuum. Surrexit iſte mentis & corporis de ruina: ſurrexit de profundo inferni, cæli alta contingens: apud cæleſtem patrem filius ſurgit plus de venia, quàm corruit de reatu. Surgens venit ad patrem ſuum. Venit non greſſu pedum, ſed mentis inceſſu: longinquus terreni itineris non indiguit, quia compendia vitæ ſalutaris inuenit. Diuinum patrem neſcit viarum curſu quærere, qui fide quærens, mox ſibi illum inuenit eſſe præſentem.*

Appropinquare Deo quid ſit.

Rurſus ibi explicat, eſſe penes gratiam illam Dei & animæ propinquitatem: *Surgens* (inquit) *venit ad patrem ſuum: cùm autem eſſet longè vidit illum pater. Quomodo longè eſt is, qui venit? quia nondum peruenit. Iſte qui venit, venit ad pœnitentiam, ſed nondum peruenit ad gratiam: venit ad domum patris, ſed nondum peruenit ad gloriam priſtini vel habitus, vel honoris.* Cùm ergo diues in inferno labe ſuæ nequitiæ infectus eſſet, profectò nihil prorſus erat ei commune cum Abraham aucto ingenti cumulo meritorum.

Et eleuans oculos cùm eſſet in tormentis. Serò diues ſurſum leuat oculos ſuos, quos ſemper depreſſit in terram. Diues quos oculos leuas ipſi ſunt accuſatores tui, ipſi non placant iudicem, ſed inflammant: non reportant veniam, ſed reatum; & exiguot pœnarum cumulum, non ſolamen. Namque tuæ impietatis ij ſunt teſtes, quos ab intuitu Lazari ſæpe ſæpius auertiſti. Quò oculos incautè leuas? quid oblatras ex inferno, canis? quid cauſaris homo cane peior, & angue? tuus illic adeſt æmulus, ſcilicet Lazarus accuſator. Perperam clama, diues, qui dedignatus eſt hîc aures propitias præbere voci querulæ mendici. Ibi caſſa vox eſt, ille tuus profectò clamor inanis eſt, & Abrahæ ingratus, eius enim pietatem in egenos dum ſoſpes eras impius abhorrebas.

Ex Hiſtoria. Clotarius Rex moriendo Dei maieſtatem agnoſcit.

Vide, pœnas oculos aperuiſſe viri, quos proſpera fortuna cæcos effecerat. Libro 4. cap. 23. ſuæ hiſtoriæ Gregorius Turonenſis ait, Clotarium primum nominis huiuſce Regem Chriſtianiſſimum morte inſtante ſuos oculos direxiſſe cœlum verſus exclamando: *O quàm potens eſt Rex cæli, qui deprimit faſtum Regum terræ!* Fortè ſerò nimis Rex ille ſuos oculos erexit, vt & iſte diues epulo, quem legimus è tormentis fruſtra ſuos ſurſum oculos intendiſſe.

Henricus VII. Rex Angliæ quomodo virum rebellantem caſtigarit.

Cheſnæus in hiſtoria Angliæ anni 1488. refert, Lambertum quemdam iuuenem impoſtorem, mentientem ſe Edoardo Rege ſatum, voluiſſe Regi Henrico ſeptimo regnum adimere. Stipatus eo intento manu magna rebellium, ingentes copias inſtruxit, & proceſſit contra Regem, à quo victus, & captus, condigna fuit pœna toto vitæ ſuæ tempore caſtigatus: Henricus victrices noluit temerare manus ſanguine effuſo vilis mancipij, ſed in pœnam faſtus, ad quem ſurrexerat purpurâ aſſumptâ, fecit eum coquinæ vilem & abiectum miniſtrum: vt qui in purpura & byſſo Regis titulum aſſumpſerat, in culina miſer & deſpectus æui ſui toto tempore deſeruiret. Ille videns è culina, viros aliàs à ſe contemptos eſſe Regi perquam charos, & dignitate claros, ſe verò plenum ſordibus, & deſpectum iacere ſuis in fæcibus, quotidie millies expirabat.

Ex SS. Patribus. Miſericordia immiſericordi denegatur.

Profectò fuit multò peior ſors diuitis epulonis, qui in purpura & byſſo quaſi Deus eſſe volens, ſponte ſua ſe coquinæ totum applicuit, vtpote de corporis ſagina ſolùm ſolicitus, ita ſuum æuum omne ducens mediis in ferculis factus eo modo vile ſui corporis mancipium, ac proinde vitam agens ingloriam. A coquina demum præceps actus eſt in infernum, vnde videns Lazarum, quem contempſit, inde ſumit & liuoris & tormenti maximum incrementum.

Chryſologus ſermone 66. audiens hunc eiulantem ex inferno, vocem eius ſic compeſcit: *Crudelis fili, quam miſericordiam petis, quam tibi negando, pauperi tu negaſti? Et mitte Lazarum. Miſer fili, ſi Lazarus ad menſam tuam veniſſet, tu ad iſtum diſcubitum non veniſſes. Vt intingat extremum digiti in aquam. Qui claudit manum pauperi, extremi ſtipem digiti ſic requirit, & ſitit aquæ guttam, qui vini lacus, ne guttam daret, incluſit. Qui diuitias ſuas non miſerando pauperi dedit, ſibi miſericordiam ſic minorat. Et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quaſi reliquum corpus haberet immune ab incendio; ſed lingua plus ardet, quæ miſericordia vt fieret, iubere neglexit: in lingua maius ſentit incendium, quæ maledixit pauperi, miſericordiam contradixit: lingua in tormentis prima eſt, quæ derogando pauperi, pauperis blaſphemauit auctorem.*

Inuidia plus torquet inuidos quàm gehenna.

Lambertus ille, cuius ſuprà memor fui, relegatus in culinam, non tam vrebatur ibi coquinæ foco, quàm inuidia ardebat, videndo ſuos æmulos in aula ſuo genio indulgere, cùm lugeret ille iocus & opprobrium omnium aulæ regiæ miniſtrorum. Ita putat Chryſologus diuitem in inferno magis cruciari inuidia, quàm fornace: ſiquidem ferre nequit, exultare ſuum æmulum Lazarum, cùm ipſe ſuo in flammiuomo carcere perterretur.

Chryſologus ſermone 122. ſic compellat hunc hominem infelicem: *Adhuc tu in Lazarum ſis crudelis? Lazarum mitte. Quo? Ad infernum de gremio, de ſolio ſublimi ad profundiſſimum chaos, ad tormentorum ſtridorem de tanta quiete, de tanto ſilentio beatorum. Vt video, quod agit diues, non eſt nouelli doloris, ſed liuoris antiqui: & cœlo magis incenditur quàm gehenna. Eſt graue illis malum, eſt illis incendium non ferendum, quos aliquando habuerat contemptui videre felices. Adhuc diuitem malitia non deſerunt, quem iam poſſidet pœna, qui non ſe duci ad Lazarum poſtulat, ſed ad ſe Lazarum vult deduci. Ad cruciatus tuos diues ſtratum pius Abraham Lazarum mittere non poteſt, quem tu ad menſam tuam non es dedignatus admittere.*

admietere. Iam vobis verſa ſunt vices, vides eius gloriam; cuius ſupplicium ſic ſpreuiſti: videt ille tuos cruciatus, qui te tua tunc mirabatur in gloria. Hæc ille.

Infanſta ſanè fuit & horrenda Regis Babyloniæ ſors, qui in media concubinarum caterua bibens pretioſa vina ſacris in vaſis, epulaos ſplendidè, in media vnguentorum fragrantia, ſuaue melos cantorum patulis auribus excipiens, & omnigena volúptate ſatur, ex aduerſo muro vidit exite manum, quæ dictatam in cœlo diram in ipſum ſententiam graphicè deſcribebat. Daniel Propheta refert, illa viſione Regem contremuiſſe totum: *Tunc* (inquit) *facies Regis immutata eſt, & cogitationes eius conturbabant eum, & compages artuum eius ſoluebantur, & genua eius ad ſe inuicem collidebantur.*

Daniel 3.

Diuitis lingua cur crucietur in inferno.

Si duntaxat vna mano viſa, necis inſtantis lineante fatum ſubobſcurum, & ignotum ipſi condemnato Regi, voluptuoſus homo ſui impos effectus eſt, quid eum diuite epulone fiet in tormentis, vbi ſub pondere diuinæ manus exclamat, & torridus ingemiſcit. Sed quare diues inſanè cupit in fornace ſuæ tantùm linguæ dari ſolatium, quamuis ibi totus arderet? Fortè quia cùm pectus eius anhelet vſtum flamma ſui criminis & reatus, lingua magis æſtuat & torretur, qoia pauperi afflicto ſæpe nequiter inſultauit. Lingua prior excipit flammas, & vi ardoris omni humore exhauſto ſitit, quæ prima cibos delicatos, & odorata pocula cùm guſtaret, noluit perhumanè loqui, præcipiendo ſuis domeſticis, & miniſtris, vno vel pane viro pauperi ſubueniri.

Induebatur olim purpura & byſſo, ſed nunc in inferno nudus aduritur, exuit in morte ſuam illam omoem ſupellectilem, & in igne nudus æſtuat & deſudat, qui ſtola lino contexta velut induſtria ouditate frigens æſtibus illudebat. Infinita vini pocula quæ ſiccauit, oequeuot ſedare ſitim qua torquetur, & voluptas illa, cui ſe addixit olim, nihil adimit è tormentis, imò maius ei tormeotum conciliat, quando ſuo tefricat animo, ſic periiſſe læta omnia, vt ooo ſint denuo reditura.

Chryſologus ſermone 122. ita virum bunc increpat inhumanum: *Illa omnia periere tibi, non crimina, qui ſitis extremi digiti guttam, quam ſi vel ſolam dediſſes pauperi, non ſitires. Immiſericordem te gutta, & mica reddidit inhumanum, in quibus totus pauperis & victus conſiſtit & vita. Velim ſcire, diues, ſi vel ipſe tibi in pœna poſitus ignoſcis, quia ad hæc mala non veniſſes, ſi de tantis horreis micam, guttam de tantis torcularibus tunc dediſſes. Parum eſt quod caro eget, quod natura exigit, quod ſufficit vitæ: auaritiæ cauſa eſt, quod homo magna & multa recondit, non ſibi, ſed aliis, ad ſuum planè præſentem, vel poſterum cruciatum. Sed dices, diues: Ego etſi vinum negaui, aquam peto, quam communem cunctis animantibus auctor ipſe omnium & naturæ præſtitit. Puto, diues, quòd & aquam pauperi tu negaſti, cui ne ingrederetur ianuam tuam, ne ad tuum puteum perueniret, canes quamplurimos obiiciſti.*

Ex Medicina. Canicula obſtat ne valiter æprooti purgetur.

Hippocrates ait aphoriſmo quinto libri quarti, difficiles eſſe purgationes, ſub cane, & ante canem, qui eſt ſtella, cui nomen eſt Sirius, id eſt exſiccans, ἀπὸ τοῦ σειρόω id eſt exſicco, quia omnia ſubiecta tali ſideri deſiccantur. Sic ille: ὑπὸ κυνὰ, καὶ πρὸ κυνὸς, ἐργώδεες αἱ φαρμακίαι. id eſt, *Sub cane & ante canem difficiles & moleſtæ ſunt purgationes.* Nequit homo leue etiam vel remedium, vel refrigerium ſumere in Inferno, quia præſes ibi eſt canis, nempe dæmon, ab antiquis ingenioſè canis ſymbolo lineatus. Diabolum tricipitem Gentiles olim dixere canem, Virgilio teſte libro 6. Æneid. Cerberum ouncupauere canem illum pro tartari foribus oblatrantem.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Perſonat, aduerſo recubans immanis in antro.

Conſonat Auguſtinus quando dicit dæmonem eſſe canem: *Qui latrare poteſt, ſed mordere non poteſt, niſi volentem.* Cùm ergo Deus in inferno cani illi tricipiti ſubderetur, qui tentare ſolet trifariàm, cogitatione ſcilicet, verbo, & opere, non difficilè duntaxat erat Abrahæ hunc recreare leoi remedio, ſed prorſus impoſſibile: quippe caois obſtat oe quid refrigerij reprobis afferatur.

Impoſſibilitatis huius aliam hanc rationem ſuggerit Chryſologus ſerm. 122. *Modò* (inquit) *cognoſcis patrem, & modò tibi patrem ſe eſſe neſcis, quem in Lazaro patrem ſic ſpreuiſti: modò tibi iuſtus occurrit, qui tunc vt pius eſſet, dum Lazarum paſſus eſt cruciari. Infelix, quem ſic ipſa origo arguit, quem ipſe lucis auctor addicit: infelix, cui in iudicio pro magnitudine criminis non miſereri genitor, non pater ignoſcere, non affectio, potuit ſubuenire.* Hæc ille.

Imò pœnam auxit Abraham, quando voce laceſſitus huius inhumani, vocauit eum filium *Cui reſpondit Abraham: Fili recordare.* Aduertit Chryſologus, hoc titulo perhumano ferum & crudelem animum impij huius diuitis accuſari. Sic ille ſerm. 123. *O mira pietas, vocat filium, quem degeneraſſe propria crudelitate ſic reſpicit! O ſingularis bonitas, adhuc vocat filium, quem vidit inferni vernulam, pœnarum ſobolem, extremum mancipium iam gehennæ! Sed vocat filium vt magis magiſque probetur filij impietas, quando cum tali etiam paterni ſermonis pietas perſeuerat. Tu vocas patrem, ego voco filium, vt te grauiter doleat perdidiſſe quod natus es. Adhuc voco filium, vt amariùs doleas perdidiſſe te quod gratia tibi dederat, & natura; quia non habuiſſe, doloris non eſt tanti, quanti mœroris eſt habita perdidiſſe. Voco filium, vt intelligas iudicij eſſe quod pateris, non furoris: voco filium vt in me mea patientia maneat, in te tua pœna. Sed iſte intelligit ſe non eſſe filium qui fatetur, & penſat de ſuo merito, quod tam pij patris perdidit de natura. Qui generis opera non facit, negat genus, Domino ſic dicente: Si filij Abrahæ eſſetis, Abrahæ opera faceretis. Ille fidem generis probat, cui tantus paterni operis aſſertor aſſiſtit.* Hactenus ille, velut ex profeſſo probans, In inferno canem omnia demere ſolatia etiam minima damnatorum.

Damnatis ineſſe nequit vlla conſolatio.

Vocatur in cœlo canis, Sirius ardens, à quo dominante exhauritur omnis humor. Perperam ergo diues ibi guttulam aquæ petit, vbi aqua nequit exiſtere, quia diabolus igoe flagraos, damnatos torquet eo incendio, quo & ipſe torridus inardeſcit.

Qui porcorum more ſuo io deliciarum volutabro diu iacuit, indormiens omnibus ſenſuum illecebris,

[illegible] & eundem [illegible] tandem ex cæ- [illegible] [illegible] ne ſint ergo [illegible]

[illegible] fortè ma- [illegible] ſuis adiecit, [illegible] affectus. Idcir- [illegible] homo neci [illegible] inuoluitur; vt qui [illegible] ſæculo, ſaltem ex in- [illegible] metum ſimilis ſup- [illegible]

[illegible] hoc damnato, eum rece- [illegible] ageret in hoc æuo. Chry- [illegible] cauſam admonendi prædiui- [illegible] vſurpent. Si namque ſatis [illegible] accepiſſe bona in vita; [illegible] putas manere viros alienis opi- [illegible] *tantùm eſt diuitiis huius crimen,* [illegible] *bona, quantùm reus qui inuadit* [illegible] *tantùm criminoſus, qui ſua claudit,* [illegible] *accepta; quam pœnalis eſt,* [illegible] *incubat, & aliena peruadit.* Hæc [illegible] 153.

[illegible] ergo bonis affluit in hoc æuo, de- [illegible] pauere, metu concuſſus iudiciorum. Cùm namque nemo ſine crimine viuat [in hoc ſæculo], operæpretium eſt deſuper inflic- [illegible] nobis mala pati, vt morbos, inopiam, & contemptum, aut ſponte pœnas imponere, vt vigilias, inediam, & alia auſtera, quibus homo Dei gratiam cautè ſibi conciliat. Alioquin acta vita tota in delicіis, futuræ damnationis eſt euidens argumentum.

[illegible]

Ex Astronomia. Voluptatis typus eſt [illegible] Maius.

Columella notat lib. 11. cap. 2. vigeſima quarta die menſis Maij duas in oriente ſimul conſtellationes emergere, ſcilicet aquilam atque capram, quæ grandinem, & procellas indubiè portendunt: & quotannis circa diem illum, quando fruges horrendè quatit, & procellas oris omnibus infeſtas & noxias experimur. Menſem Maium credo vitæ voluptuoſæ typum eſſe ſatis ingenuum & ſincerum. Etenim tunc prata virent, vernans terra tota luxuriat in gramina, & quaſi tapetibus ſtrata nobis ſpeciem hilarem inſinuat, & polymita flore multiplici, multicolor ſuaue flagrat. Aura lenis ſpirat, & certatim aëre tepefacto canunt aues, habentque ſuas illecebras tunc ſenſus omnes. Vnde liquet, eſſe penes menſem Maium omnia ſymbola voluptatis.

Voluptas affulgens malum portendit.

Rurſus aquila ſignificat ſuperbiam atque gulam, nempe vorax eſt, & à longè prædam diſpicit oculo perſpicaci. Quaſi cœlo nata magis quàm ſolo, ſupra nubes euecta volat: Capra verò clamat ſe libidinis eſſe typum. Diuitis damnati vita fuit menſis vnus Maius continuus, cui affulſere ſimul Aquila, & capra, ſidera profectò homini infauſto malum ingens [illegible]. Aquila ſuggeſſit ei ſuperbiam in purpura & byſſo, & ſplendidè epulando gulam fo[illegible]t, quæ influente capra fomes extitit luxuriæ. Nihil ergo mirum ſi cruciatur in inferno diues hic infelix, cui ex hac vita talem horridam procellam Aquila, & Capra, vitiorum ſymbola, portenderunt.

Poſitus in tormentis homo diues non potuit cauere ſibi, ſed aliis ſtuduit prouidere ſuis ſcilicet fratribus quos timuit & damnari, fortè ſciens illis etiam affulgere duo hæc ſidera maligna Capræ, & Aquilæ, quæ ipſi toto vitæ decurſu immerſo vitiis illuxerunt. Petiit ab Abraham Patriarcha mitti Lazarum ad quinque fratres eiuſdem conſortes vitæ nefandæ, cui ſe totum aliàs addixerat, vt monitis & conſilio Lazari reciperent ſeſe in meliorem frugem; & ſic reſipiſcentes, inferni ſupplicia horrenda & varia præcauerent.

Chryſologus rationem affert quare ſuæ orationis repulſam ſit paſſus homo viſus in inferno clemens & miſericors erga fratres ſuos qui ſoſpes olim, erga virum dignum miſericordia ſcilicet Lazarum diuturna fame ſicut & aliis ærumnis confectum ſeſe præſtitit inhumanum.

Ex SS. Patribus.

Ita ille Pater eloquentiſſimus ſermone 123. *Modò, & tardè diues Lazarum ad domum patris ſui non miſericors, ſed miſerandus inuitat, quem toto tempore ſubſtantiæ miſeratione ſuis incumbentem ianuis non recepit; & ſub ſpecie pietatis ad priſtina vulnera, ad præteritos gemitus Lazarum vult redire, quem prima petitione ad ſuos deuocare non potuit cruciatus. Antè dixit: Mitte ad me. Modò dicit: Mitte ad fratres meos. Dolet, agit infelix, ne videat felicem, quem aliquando putauerat infelicem. Mitte ad fratres meos in domum patris mei, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum. Cui pius, qui ſibi ſit impius? Impudenter præſumit aliis impetrare pœnitentiam, qui ſibi tam crudeliter ad veniam nihil prodidit. Et putas quòd quinque fratribus tuis ſufficiat Lazarus, qui tibi tanto tempore, tot vulneribus ſuis, toto clamans corpore nil profecit? Meritò reſpondit ei Abraham: Habent Moyſem & Prophetas, audiant illos. Sine Lazarum tantos requieſcere poſt labores, & tu defle tuas, quas tuo merito ſuſtines pœnas. Deus autem fratribus tuis, & omnibus, non pro tuo conſilio, ſed pro ſuo munere olim proſpexit ad ſalutem, dedit per Moyſem legem, prophetiam largitus eſt per Eliam: audiant ergo illos, ne tuos ſentiant cruciatus.* Hactenus ille, ſicut par eſt inuehens in perditum & flammis atrociter tortum diuitem epulonem.

Nota, curam illam, quam in inferno diues videtur habere ſuis de fratribus, non fuiſſe pium obſequium è charitate fluens, ſed cautelam contra noua tormenta, quibus torquendus erat, ſi perirent fratres eius, quos abſtraxerat à ſincero Dei cultu, & virtutum praxi, ſternendo viam illis ad peccandum. Vnde quia cauſa labis tantæ fuit, tentauit admonere fratres, vt ſaperent, alias ineundo vias ab eis, quas ipſe præeundo fecit eis peruias, & communes, ne pereundo noua illi tormenta denuò procurarent.

Proportione

Ex Theologia. Damnati quare timeāt ne aūj damnentur. Beati gaudēt ex magno numero beatorum.

Proportione quadam damnati ſe habeot od tormenta, ſicut beati ad gloriam; ſortiuntur enim illo duo rationem finis. Gloria nomque fiois eſt beatorum, vt tormenta finis, ſeu ſcopus, od quem eorum vitia, & perpetrata crimina collimarunt. Vnde ſicut in Angelis eſt gaudium de vno peccatore cœli compote effecto; ita mali in inferno maius tormentum excipient de ampliori numero damnatorum. Nempe ſicut amor Dei, quo beati omnes io cœlo flagrant, eos plus afficit gaudio, quò maiora vident argumenta Dei gloriæ ſe diffundentis in animas innumeras in cœlo natas; ita Dei odium, quod damnatos inceſſit, eos plus cruciat, & laceſſit, quo maiore ſuæ iuſtitiæ argumenta prodit Deus. Et idcirco pœnæ magis atroces euoot, quo in inferno maius erit damnatorum hominum incrementum. Et reuera diues eò aſpexit, quando ſuis fratribus fingens prouidere, de ſeipſo magis ſollicitus extitit, apprimè ſciens, ſe ex damnatione fratrum, quibus ille fecit iter lubricum ad baratrum, acrius exurendum.

Multos habet ille diues in ſuo voto viros concolores, & optantes aliquem videre vita ex alia reducem; vt audiant ab illo ſiue bona, ſiue mala, quibus erunt obnoxij homines in alio ſæculo, iuxta genus vitæ, quam ſectati fuerint hîc degentes. Sed illo vota delirium ſopere, eruditè probat Chryſologus exemplo Lazari, imò Christi, quos hortantes ad ſtudium virtutis pauci voluere ſequi, eſto duo illi eſſeot reduces è tumulo rediuiui.

Ex SS. Patribus. Deſiderium alloquendi homines rediuiuos omnes ſollicitat.

Audiendus ille, talem hominum ioſaniam carpens: *Hoc* (inquit) *diues de corde omnium dicit, hoc de deſideriis cunctorum petit, hoc de votis loquitur omnium mundanorum; omnes enim ſuſurrare conſueuimus: O ſi quis veniret à mortuis, & quod ibi agitur referret, omnes crederent ei. Certè vt dubitantes dicerent: Quis inde venit, vnde nemo venit? Poſt mortem quod ſit aliquis, quis probabit? Omnes audita loquimur, omnes inſinuata ſentimus: nam qui veri fides habeat, demerſum eſt in profundum. Sed perfidia, non ignorantia eſſe quod ſic loquimur cùm ita credimus, hodie beati Ioannis lectio ſecuta monſtrauit. Nam ſicut diues petit, Deus pro Lazaro Lazarum miſit. Sed quid miſſus, quid deſideratus, quid reſurgens profecerit patienter audite. Cogitauerunt principes Sacerdotum vt Lazarum interficerent. Quaſi ad hoc deſideratus aduenerit, vt iterata mortis pericula ſuſtineret. Nolunt, nolunt referre viſa, qui volunt audita non credi. Scimus, ſcimus & vitam parari bonis, & malis tormenta præparari; ſed dum vitiis capti, virtutum tempus nolumus aduenire, fingimus neſcire quod ſcimus.* Hæc ille ſerm. 66.

Ex Iure Ciuili. Bonis priuantur exules, & proſcripti.

Nihil potuit ad inferna loca ſecum deferre diues, vnde ſibi ſuccurreret in tormentis. Etenim damnati tenentur ea lege, qua proſcripti, & in exilium deportati; ſententiâ latâ bonis omnibus fortunæ cadunt, iuxta legem priſcam Imperatorum Valentiniani, Valentis, & Gratiani. Ecce tenor huius legis. *Si quis intra prouinciam pro qualitate delicti ſtylum proſcriptionis incurrerit, per ordinarij officij ſolicitudinem bonorum eius indago diligentiſſimè celebretur, ne quid rei priuata commodis per gratiam atque colludium furto ſubducatur. Omnia tradantur palatinis ſuper hac cauſa miſſis noſtro nectenda patrimonio.* Lege, Si quis. Codice, De bonis proſcriptorum, lib. 9. tit. 49. lege 7.

Diuite proſcripto, & in exilium inferni deportato, nihil ei ſuperfuit. Sed in ſummo rerum omnium inopio conſtitutus aquæ guttam noo habuit vnde dirum ardorem linguæ ſuæ aridæ temperaret. Stipatus erat olim magna manu ſeruorum; nemo tamen ei adfuit in inferno, cuius ope fratres admoneret, ne & ipſi peccando pœnis ſe obſtringerent, quas erat ille diu cæco in inferni carcere perpeſſutus.

Pœnæ damnatorū quare infinitæ ſeu æternæ.

Quamuis atrox ſit damnatorum ſupplicium; illa tamen pœnarum æternitas excedit ea omnia, quæ in illo argumento dici poſſunt. Eſt de fide, fore pœnas in inferno iugi ſerie ſæculorum perpetuas. Dicturus enim eſt Chriſtus reprobis: *Ite maledicti in ignem æternum.* Æternitatis huius rationem explicat iſte canon *Voluiſſent iniqui ſi potuiſſent, ſine fine viuere, vt potuiſſent ſine fine peccare. Oſtendunt enim quia in peccato ſemper viuere cupiunt, qui nunquam deſinunt peccare dum viuunt. Ad magnam ergo iuſtitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careant ſupplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.* Caoone, Voluiſſent. de pœnitentia, diſt. 1.

Ex Iure Canonic.

Cootra legem ab æterno latam in reprobos de æternitate pœnæ nemo poteſt aliquid opponere: Namque penes æternum iudicem eſt decernere, qua pœna reus ſit mulctandus. Vode quia quauis culpa Deus offenditur, qui eſt infinitus; vt ſit condigna pœna malo admiſſo, debet eſſe duratione pœna ſine terminis infinita. Potuit intenſiuè Deus cruciare malos, ſed noluit. Vode dicunt Theologi, Deum punire reos citra condignum. Extenſiuè tamen plectet eos infinitè, pœnæ vt ſint delictis congruæ reproborum.

Ex Theologia. Pœnæ damnatorū quomodo infinitæ ſint.

Ideoque gratis & fruſtrà diues in inferno petit opem Abrahæ: ſiquidem in inferno nulla eſt redemptio. Imperatores olim noluere ſuas ſententias contra reos irritas eſſe, viris etiam illuſtribus & pietate claris præcipientes ne facere damnatorum pœnas irritas inteotarent. Sic cauere duo Imperatores Arcadius & Honorius iſta lege. *Addictos ſupplicio, & pro criminum immanitate damnatos, nulli clericorum, vel monachorum, eorum etiam, quos Synoditas vocant, per vim atque vſurpationem vindicare liceat, ac tenere. Sed & reos ad locum pœnæ, ſub perſecutione pergentes, nullus teneat, aut defendat.* Lege, Addictos. Codice, de Epiſcopali audientia, lib. 1. tit. 4. lege 6.

Ex Iure Ciuili.

Pœnas damnatorum nemo poteſt minuere.

Ita lege diuina fuit cautum contra reos, qui malè ſibi conſcij ceſſere fatis, ac proinde pœnæ æternæ nemo poteſt aliquid detrahere. Ideoque preces in Eccleſia non funduntur pro damnatis: caſſæ quippe forent illæ preces pro damnato fuſæ, ſanciente Deo, æternas eſſe pœnas hominum impiorum.

Spartani qua induſtria ſuos filios hortarentur ad ſobrietatem.

Cæterùm, quare Deus voluerit orbe toto ſciri cruciatus huius diuitis io tormentis, credo ſatis omnibus peruiam rationem eſſe. Nempe ſicut olim Spartani traducebant homines ebrios, deſpumantes epota vina, vt ita ſuis filiis ſobrietatis cultum ingererent; ita Deus hunc damnatum diuitem obiecit, eius vt tormentis fierent, diuites omnes impij cautiores.

Illa

habeat erga bonos, & malos.

non excedant reatum hominum nequam. Nam ſic ſupplicia decemit ibi, vt pœnæ decretæ reis ſint ſic aptatæ malis commiſſis, vt torméta, quibus impij plectuntur, ſint nequitiæ conſona reproborum.

Reproborũ in inferno duo ſunt tormenta.

Theologi in peccata mala duo aduertunt, & illa ſuo digna cõgruo ſupplicio. Vnum eſt auerſio à Deo, & alterum conuerſio ad creaturam, quæ à peccante, loco Dei ſufficitur. Auerſioni à Deo pœna damni decernitur, quæ eſt priuatio viſionis Dei. Pœna verò ſenſus infligitur pro fruitione rerum ad quas anima ſe conuertit, eis vt ſupremo fini penitus adhærendo. Illa duo

Pœna damni quid ſit.

tormenta notat Ioannes in Apocalypſi hoc contextu: *Quantùm glorificauit ſe, & in delicijs fuit: tantùm date illi tormentum, & luctum.* Pœnam damni, luctus conſequitur, vt tormentum perinde ſonat ac pœna ſenſus: reprobi nam-

Pœna ſenſus quid ſit.

que foco inferni acriter aduruntur. Vnde quia plures ſunt in inferno pœnæ, diues epulo in inferno luens pœnas condignas, enixè patrem Abraham rogabat, ne quinque fratres eius irent in locum illum tormentorum. Verè locus eſt tormentorum; multis namque modis in hac inextinguibili fornace reæ animæ torquebuntur.

Pœna damni grauior pœnâ ſenſus.

Eſt in confeſſo, pœnam damni grauius eſſe malum ſeu tormentum, quàm ſit pœna ſenſus: quippe mali grauitas petitur à bonitate rei excluſæ tali malo. At pœna damni hominem priuat fruitione Dei, quæ eſt bonum longè maius integritate ſenſuum, quam offendit pœna ſenſus. Idcirco ſuo verſantes animo damnati iacturam quam fecere Dei, tantum concipient luctum & mœrorem, vt illius comparatione dira ſint tormenta omnia mitiora.

Dicuntur Angeli creati in cœlo quia nobiliſſimam creaturam decebat ille locus aliis nobilior. Et econtra locus deterior in orbe, nequã, & damnatis erit ergaſtulum igne flagrans, quo libertas concluſa, reis adhuc erit aliunde duris iam vexatis ſuppliciis, atrocis pœnæ inge & maximum incrementum.

Infernus quid ſit, & an locus ſit ſub terra.

Ex SS. Patribus.

Non eſſe locum inferni commentitium, vt aliqui ſycophantæ clamant, ex textu hodierno liquet, vbi dicitur apertè diues ſepultus in inferno. Vnde Petrus Chryſologus infert eruditè, talem eſſe locum ſub terra verum, & non fictitium, cuius meditatio alta poteſt homines à perpetrando quouis crimine coërcere. Sic ille ſerm. 124 *Sic eſt ſub terra tartari carcer, ſi eſt χάυνος ardens, ſi eſt infernus ſine fine crucians, ſi eſt ap-*

Infernus, quã ſit induſtria præcauẽdus.

paritor iſtis, qui nos ad iſta rapiat poſt ſæculi labores, quid ſtupemus? vbi ſumus? quis eſt iſte, qui nos eludit ſomnus? qua eſt iſta, qua nos tenet oblinio lethalis? quare non omnibus contemptis, euadendi à malis talibus nobis ſola ſit cura, ne viuentes mundo, ne aliis currentes, ad tantas, tales, tam crudeles ſubitò rapiamur pœnas? Et ſi eſt aſcendendi poſſibilitas ad ſuperna, ſi eſt facultas viuendi in cœleſtibus, ſi eſt Abraha ſinus bonis omnibus ad requiem præparatus, ſi eſt Lazarus in ſinu patris tanti, imò quia dubium non eſt, vbi & loca, & perſona, & nomina deſcribuntur. Quare non cœlo mutamus terram? quare non caducis emimus æterna? quare non perituris manentia comparamus? vt & ſupplicia deuitemus inferni; & hæc quæ deſideramus anguſtè, latè videre, habere, & tenere poſſimus.

Infernum à diabolis por-

Cyrillus item Alexandrinus in oratione, De exitu animæ, deſcribit ita mali ſeu impij ſortem poſtquam fuit ſublatus è medio: *A ſanctis* (inquit) *Angelis deſtitutam inuadunt æthiopes illi dæmones, eamque ferientes crudeliter in terrarum opaca deducunt, & aperta tellure ſolidiſſimis compedibus reuinctam in terram tenebroſam, & fuliginoſam, in infimas infernorum carcerum partes, in Erebi cuſtodia deiiciunt.*

tatæ petunt animæ reproborum.

Inferni deſcriptio.

Ephræmus in libro de vera pœnitentia c. 7. *Infernus* (inquit) *quò mittuntur peccatores, & inferni profundum, atrocior locus.*

Infernus eſt locus corporeus.

Auguſtinus lib. 2. Retractationum cap. 24. eſſe volens irritum quod lib. 12. in Geneſim putauerat, infernum non eſſe locum corporeum, ita canit palinodiam: *De inferis magis mihi videor docere debuiſſe, quòd ſub terris ſint, quàm rationem reddere, cur ſub terris eſſe credantur, quaſi non ſint.* Hactenus Auguſtinus.

Infernus vbinam ſit.

Pſal. 105.

Hieronymus in c. 4. ad Epheſios: *Quod autem* (inquit) *infernus in inferiore parte terræ ſit, Pſalmiſta teſtatur dicens: Aperta eſt terra, & deuorauit Dathan, & operuit ſuper congregationem Abiron.*

Gregorius lib. 4. Dialog cap. 28. *Si eſſe* (inquit) *Sanctorum animas in cœlo, ſacri eloquij ſatisfactione credidiſti, oportet vt per omnia eſſe credas & iniquorum animas in inferno.* Et cap. 42. *Cùm ergo ad aperiendũ librum, nullus ſub terra inuentus dignus dicitur quid obſtet non video, vt ſub terra infernus eſſe credatur.*

Apoc. 5.

Infernus omnẽ actionem animæ prohibet.

Proſper lib. 3. de vita contemplatiua cap. 12. *Quid eſt* (inquit) *obmuteſcentes manibus, & pedibus ligari, niſi in inferno, vbi Deo nemo cõfitetur actione priuari?* Infrà monet ſæpe animo reuoluendum, *Quale malum ſit, barathri fumantis amara caligine oculos obcæcari, profundo gehennæ fluctuantis immergi.*

Pſal. 54.

Matth. 11.

Fuere Patres Scriptura Sacra freti, quando fidem articuli de inferno ſuis textibus aſtruxerunt. Pſaltes ita malis ominatur: *Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes.* Chriſtus item Caphamaïtis intentando minas, ait: *Tu Capharnaum, numquid vſque in cœlum exaltaberis? vſque in infernum deſcendes.*

Ex Antiquitate plurium nationum.

Infernum eſſe locum ſubterraneum, Gentes olim plures credidere, ratæ Ditem eſſe Deum huiuſce loci ſub terra ſiti, & habere Manes incolas antri illius horrendi, cui & horrenda fecere Sacra Sicyonij, quorum antiquando ritum Hercules prohibuit, ne amplius hoſtiâ humanâ Diti litarent, cui execta hominum capita deuouebant. Ita Pauſanias lib. 6. qui eſt de Eliacis.

Inferni Deo quæ ſacra olim facta.

Alexaoder lib. 5. dierum genialium cap. 26. ſcribit, veteres eruiſſe ligna ſterilia, & impoſuiſſe foco atro ſacra faciendo Diti, idque noctu, fortè quia in inferno nihil eſſe præter tenebras, & opacam caliginem, tremebundo ſuo animo recolebant.

Quid de inferno vetus gentilitas Græca, ſiue Romana ratum habuerit, eleganter ait Virgilius lib. 6. Æneidos, cuius fragmenta quædam hæc ſunt.

Infernus habet omnia acerba.

Veſtibulum ante ipſum, primiſque in faucibus Orci
Luctus, & vltrices poſuere cubilia curæ:
Pallenteſque habitant morbi, triſtiſque ſenectus,
Et metus, & malè ſuada fames, & turpis egeſtas,
Terribiles viſu formæ, lethumque laborque,

Tum

Tum conſanguineus lethi ſopor, & mala mētis
Gaudia, mortiferumq; aduerſo in limine bellū
Ferreique Eumenidum thalami, & diſcordia
demens.
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.

Fusè loci huius ſubterranei deſcriptionem proſequendo Poëta notat, olim gentilibus innotuiſſe talem carcerem, quo cruciandæ latent animæ reproborum.

Ex Ivre Canonico. Sepulturæ electio datur filiis familias.

Chriſtus ait, diuitem epulonē fuiſſe ſepultū in inferno, & equidem iuſtè: Nam vtroque Iure poteſt vnuſquiſque ſibi ſepulturam eligere, nec ipſe pater obſtare poteſt, quin filius adultus ad arbitriū ſepulturæ locū eligat, vt canonico Iure patet. En decretum Bonifacij VIII. *Licèt pater minores filios, qui nequeunt antequam ad pubertatis annos perueniant, ſepulturam eligere, poſſit ſi conſuetudo terræ id habeat, quo voluerit ſepelire: hoc tamen non poteſt, vbi conſuetudo huiuſmodi non habetur, ſed ſunt cum ſuis maioribus, vel in parochiali Eccleſia tumulādi. Quōniam autem filius familias abſque patris aſſenſu, ſibi poſſit liberè eligere ſepulturā, pro anima tamen ſua præter ipſius aſſenſum, niſi peculium caſtrenſe, aut quaſi caſtrenſe habeat, aliquid iudicare non poteſt.* Capitulo licet. De ſepulturis in ſexto lib. 3. tit. 12. c. 4.

Sepulturā patris quiſque debet ſepeliri, ſi propriam non elegit.

Leo Papa tertius huius nominis ſanxit idem hoc ſtatuto. *Nos inſtituta maiorum patrum conſiderantes, ſtatuimus vnumquemque in maiorū ſuorum ſepulcris iacere, vt patriarcharum exitus docet. Nulli tamen negamus proprium eligere ſepulturam.* Capitulo, Nos inſtituta. Extra. De ſepulturis. lib. 3. tit. 28. c. 1.

Ex Ivre Civili. Sepulturam eligere cuique licet.

Ciuili etiam Iure licet vnicuique ſuum ad nutum, iubere ſibi cōſtrui monumentum, vt patet hoc contextu. *Si defuncto monumentum conditionis implendæ gratiā, bonæ fidei poſſeſſor fecerit; poteſt dici, quia voluntas defuncti vel in hoc ſeruāda eſt.* Lege Hereditas §. Si defuncto ff. De hæreditatis petitione l. 5. Digeſt. tit. 3. leg. 50.

Moriturus homo ſuo corpori exanimi tumulum eligit & deſignat, dummodo ſit adultus: nāque puer, in maiorum ſepulchro iacet. Gaudet eo priuilegio anima, quando licet ei per ætatem: etenim compos rationis homo, prout viuit, ita ſuæ animæ, poſt fata locum aſtruit, & decernit vbi ſit in æterna ſæcula remanſura. Si verò recens editus in lucem moriatur homo ſacris tinctus aquis, & nondum præ ætate immatura ſui iuris, tunc infertur eius anima ab Angelis in cœlum vt in locum defunctis iam ſanctis patribus aſſignatum.

Sepulturam ſibi reprobi eligunt in inferno.

Fuit ergo penes diuitem epulonem, fabricare ſibi tumulum ad libitum: ſiquidem adultæ ſatis ætatis erat, vt diſcerneret inter vitium & virtutem. Vnde quia congregauit opes partas iniquis artibus, vt aſſolent omnes diuites iniuſti, & has impendit ſæculi pompæ, gulæ, & luxuriæ; ſepultus eſt in inferno, loco quem elegit, eò nempe vadunt omnes, qui ſeriem, & contextum vitæ mali huius diuitis æmulantur.

In hoc ſæculo, per immane nefas opes accumolare, vitam in epulis agere, indui purpura & byſſo, nihil aliud eſt, quàm fabricare ſibi tumulum in inferno: ideoque mirū non eſt, ſi defuncto epulone, præceps eius anima ſit concluſa fœdo inferni ergaſtulo, quod ille ſibi conſtruxerat, quando ſuæ ſalutis æternæ prorſus incuria, deuiantis naturæ malis moribus indulgebat.

Ex Astronomia. Delphini ſideris prognoſticum.

Columella lib. 11. cap. 2. notat opportunè, die trigeſima occidere delphinum cum fidicula. Conſtellationes illæ duæ poſt occaſum ſuum procellas & tempeſtates inuehunt. Proſperitatis, id eſt fortunæ ſecūdæ typus eſt delphinus: nam piſcis ille ſalit, quando ſæua mare ſubeuntibus imminet tempeſtas. Quia ergo micans affulſit fortuna nequam & impio diuiti, habuit quoque ſuæ ſortis hilaris ſociam fidiculam, quæ & ipſa notat apprimè ludos, & choreas, aliaque læta, quibus impunè vacant homines opulenti. Sed occidente delphino ſimul occubuit fidicula, id eſt quando diues moritur, cum illo perit huius ſæculi felicitas, & omne ſuaue melos fidiculæ vertitur in luctum, ſicut abundè liquet in hoc diuite damnato, quem extinctum, ſubitò tormēta omnia inferni cruciatū acriter exceperunt.

Iuxta Vatis regij conſilium, *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem.* Etenim deliciæ, veſtes, epulæ, ſæculi pompa, & fœda libido malum ingens homini portendūt, & præeunt imminenti præuiæ tēpeſtati. Pſal. 36.

Ex Symbolis. Voluptates ſemper aliquid infauſtum portendunt.

Itaque vellem omnibus inſidere typum ſeu picturam delphini, cui Ferrus in ſuo ſymbolorum theatro voces has affingit. METVENDA PROCELLA. Quaſi diceret: fuge ludos, epulas, & choreas; ſiquidem tripudia, ſaltus, conuiuia, deliciæ, & omnia iubilantis animæ ſigna notant vltricis iræ Dei effectum, ac proinde caue: nam METVENDA PROCELLA; ſcilicet illa grauis, & horribilis, qua ſemente diues derepente fuit à deliciis ad ima tartara deturbatus.

Voluptates eò demergere omnes eis indulgētes Iob appoſitè ad præfata dicit hoc tenore: *Exultant luſibus, tenent tympanum, & cytharam, & gaudent ad ſonitum organi. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* Vita noſtra lineæ comparata finem habet punctum, id eſt momentum quod illud idem tempori præſtat, quod lineæ punctum: quippe ſicut puncto quæuis linea concluditur; ita ſupremo momento nobis conceſſa tempora terminantur. In hoc momento diues occubuit, & ſepultus eſt in inferno, quia duxit in bonis dies ſuos, neſcius ſupplicia æterna omnibus imminere, bonis huius ſæculi abutētibus: Potentes enim ſenſuum illecebris diuina vltio prouocatur. Iob. 21.

Ex variis Historiis. Hugolini Comitis faſtus depreſſus.

Inſtare Dei vindictam vtique velocem omnibus illis, qui omnimodæ voluptati operam dant, luculento exemplo probat Petrus Bizarrus in hiſtoria Genuenſi ſub ann. 1289. Ait ille, virum inſignem Hugolinum Comitem Piſarū, & inter ſuos præcipuum, opibus & dignitate clarum ita ſuis ſenſibus indulſiſſe, nihil vt deeſſet eis vnde nouam poſſet conciliare ſuæ ſatiatæ deliciis animæ voluptatem. Idcirco quaſi iam beatus homo ille, rerum omnium magna copia affluente diues, in ſolenni conuiuio vbi ſtipatus erat ſelecta manu nobilium, ita ſuum vnum familiarem, Marcū affatus eſt: Quæſo mihi Marce dicas, an fortè meæ ſorti tam beatæ deſit aliquid, quo deficiente minus felix eſſe queam. Marcus ad hæc ingemuit & ſic reſpondit: Tantùm abeſt, ô præclare Comes, vt credam te felicem in his proſperæ fortunæ charis amplexibus, quin imò ſecus ego malè tibi ominor: Cùm namque nobis aſpirat blandior aura fortunæ, ſolet illa fucos facere, & illudendo ſuis amaſiis, præeunte caſu infauſto, Deo tradit illos vt ſeuero iudici puniendos. Iniquè tulit omen illud

Proſperitas nimia eſt timenda.

Hugolinus, non impunè ratus ſe felicem eſſe, quia homo diues erat, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè. Nempe breui in deliciis actæ vitæ pœnas acerbè luit.

Hugolini mors horrenda.

Cùm ſtaret enim à Guelphis, ab eorum æmulis, ſcilicet Gibelinis, captus vnà cum filiis arcto fuit carcere concluſus, vbi ille ſimul cum fortunæ ſuæ conſcia prole fame diuturna miſerè diſperiit. Ita Deus opum iactantiam, & voluptatis omnimodæ luxum, egeſtate rerum omnium & inedia rabida caſtigauit.

Hugolinus iſte vitam ſectando mali & iniqui diuitis, vectus eadem naue durum ad portum etiam appulit, quò epulo iam damnatus, fuerat antea deportatus. Longa fames vnum extulit, & æterna ſitis aduret eum, qui guttulam aquæ petit in inferno, pœnas vt immenſas illo queat obſequio modico relaxare.

Conuiuia quænam infauſta.

Quam ſint epularum exitia infauſta, clamant conuiuia Aſſueri, Abſalonis, & Herodis. Ille prior è menſa tulit ſententiam contra ſuam conſortem Reginam Vaſthi, quam redegit in ordinem. Rurſus diſcumbebat idem quando cruci affigi iuſſit Aman. Abſalon fratricida tulit è medio Ammon ea in menſa, quam lautis dapibus inſtruxerat. Denique Herodes conuiuium editum in gratiam natalis ſui, Ioannis Baptiſtæ fuſo ſanguine cruentauit.

Rodulphus & Rogerius comites coniurât in Regem ſuum.

Cheſnæus in hiſtoria Anglica anni 1074. ſcribit, in epulis ſolennibus celebratis in Anglia duos proceres regni Rodulphum, & Rogerum machinatos fuiſſe necem Guillelmo Regi, multoſque ſuæ perfidiæ conſcios habuiſſe viros optimates, & præcipua capita regni. Sed vt gula nihil omnino poteſt ſerium concludere, denuntiata fuit Guillelmo Regi coniuratio, vnde quidam extremo ſupplicio affecti, alij excæcati, aut coacti à patria longiùs exulare. Ecce quibus exitiis gula ſuos aſſeclas obſtringat. Cùm namque facit eos iniurios Deo prouocans ad conuitia, periuria, blaſphemias, & omnimodam luxuriam, architectos efficit validæ coniurationis: Epulones enim nolunt regnare Deum; ſiquidem ſe ingurgitando, Dei imperium detrectant, & diabolo rebellionis eorum conſcio mancipantur. In his cerne pœnas omnes à Guillelmo Rege ſuis ſicariis inflictas, ſcilicet excæcationem, exilium, & mortem ingloriam. Primò diues epulo captus erat oculis, quando ſibi obuium Lazarum non videbat iacentem ad oſtium domus, quam pluries ſubibat quotidie. Secundò procul à patria cœli eiectus eſt, quando fatis ceſſit. In inferno demum fine fine mori per æterna ſæcula compelletur.

Huic diuiti, & guloſo, & omnium voluptatum ſectatori conuenire poteſt illud maledictum, quo vt fulmine diro fuit percuſſa nequam ciuitas Babylon, cuius antè ciues purpura & byſſo clari ſeſe vitiis omnibus obſtringebant. Ioannes audiuit eam è cœlo tali maledicto quati:

Apoc. 18.

Væ, væ, ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioſo, & margaritis, quoniam vna hora deſtitutæ ſunt tantæ diuitiæ. Ratio verò quare Deus in animas voluptuoſas inuehitur, petitur ab impunitate, qua peccando frui credunt diutius, vt Ioannes audit è cœlo dici ab Angelo ad ruinam vrbis huius peſſimæ deſtinato.

Ibidem.

Sic ille: *Quia in corde ſuo dicit: Sedeo Regina, & vidua non ſum, & luctum non video. Ideo in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur, quia fortis eſt Deus, qui iudicabit illam. Et flebunt & plangent ſe ſuper illam Reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendij eius: longè ſtantes propter timorem tormentorum eius, dicentes: Væ, væ, ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis, quoniam vnâ horâ venit iudicium tuum. Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt ſuper illam, quoniam merces eorum nemo emet amplius: merces auri, & argenti, & lapidis pretioſi, & margaritæ, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omnia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapide pretioſo, & æramento, & ferro, & marmore, & cinnamomo, & odoramentorum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & ſimilæ, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum. Et poma deſiderij animæ tuæ diſceſſerunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenient.* Ioannem ſeu Angelum dicens ex profeſſo nequam & damnato diuiti parentare.

Voluptas in quæ diſcrimina adducat homines.

Ex Philosophia.

Iſtæ voces Angeli, *Omnia pinguia, & præclara perierunt a te, & amplius illa iam non inuenient*, æterna fore notant ſupplicia, & atrocia tormina damnatorum. Etenim cùm ſit de ratione cauſæ, ſuum effectum ſortiri, ſi nihil obſtet; Ira Dei ſæuiens in damnatos ſtante labe ſeu macula peccati in reprobis ſemper eos plectet. Nam peccatum meritoria cauſa mali, reprobis inflicti, nunquam delebitur, & idcirco ſibi in æternum conſtante cauſa, pœna talis cauſæ effectus erit perpetua, nullas vnquam ferias habitura.

Ex Theologia.

Theologi vt ſit condigna malo pœna indicta notant, ſingula quæque peccata ſuâ mulctâ plecti. Et iuxta verum hoc placitum Angelus ſuprà ciues Babylonios carpens tunc damnatos, eis obiicit purpuram, byſſum, coccum, auream ſuppellectilem, & omne quod peccato fomes olim fuit, vt hac recenſione pœnas exaſperet, quas in inferno luunt, appenſas ad trutinam peccatorum, quæ delirus homo degens in hoc ſæculo perpetrauit.

Non perperam à Chriſto diues dicitur ille foco æterno addictus homo, vitam agens in deliciis; Chriſtus enim auſpicatus eius hiſtoriam à diuitiis nequiter impenſis, ſonorè clamat opes noxias eſſe viris, qui imprudenter eis ad pompam, epulas, & cultum corporis abutuntur.

Nemo cibos euchymos, id eſt ſucculentos, eſſe vitæ conſentaneos, ac proinde bonos, & ſalutares inficiatur eis quos reficiunt; Medicina tamen ſeuerè negat æſtuante febre cibos, quia porrectæ dapes ægro febre inualeſcente cedunt in perniciem eius, eas confeſtim humore noxio corrumpente. Vnde benè tali conſulit infirmo negans eſcas, quamuis importuna fames eum vellicet, & laceſſat. Ecce placitum Hippocratis. ἤν τις πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι ἰσχὺν, τῷ δὲ κάμνοντι νόσον. Id eſt. *Si quis cibum febricitanti dederit, ſano quidē robur, laboranti autē morbum.* Hæc ille lib. 7. aphoriſm. Ita diuitiæ conceſſæ bonis eis abundè cedunt ad ſalutem quia larga manu egenis eas diſtribuunt: at auaro, & voluptuoſo ſecus valde nocent: quippe totas iniquè dicant vitio propagando.

Vt

Ex Medicina. Diuitiæ non ſatiant auaros.

Vt febris accenſa ſitim excitat, & hanc inexhauſtam, quæ etiam aquâ propinatâ magis ardet; ſic diuitiæ opimæ ſitim auati exaſperant, quamuis ex pingues, & opimæ gazis auarorum, & prædiuitum hominum infundantur. Vnde quadrat diuiti auaro typus ſanguiſugæ, quæ ſanguinem affixa cuti exugendo crepat iuxta. Vatis hoc effatum.

Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo.

Ex Symbolis. Auarus eſt vt ſanguiſuga.

Camerarius in Centuriarum libro, memor ſanguiſugæ, depinxit eam hoc titulo deſuper appenſo. VIX IMIS SATIANDA MEDVLLIS. Ita diues auarus opes eo planè modo ſitit, quo hirudo ſugit ſanguinem, vnde nomen ſanguiſugæ ſortita notat ingenium auari, cuius auro nequit ſitibunda nimis anima ſatiari, vtpote VIX IMIS SATIANDA MEDVLLIS.

Ex Historia. Boſonis Regis reſtitutio.

Expertus eam abundè ſitim Boſonus olim Rex Burgundiæ, valde fuit Eccleſiis infeſtus, opes earum vſurpando, ratus ea præda ſuæ inexhauſtæ ſiti modum congruè poſiturus. Morte inſtante, ſuis maturè volens prouidere rebus iuſſit opes illas omnes reſtitui, ne qui deprædatus erat, diaboli præda foret. Non diuitias coaceruando ſitim expleuit, ſed illas potiùs euomendo.

Diuitiarum ſitis quomodo debeat extingui.

Verba libet huius proferre Regis in ſupremo agone poſiti, vt illa refert Paradinus apud Cæſarem Noſtradamum in hiſtoria Prouinciæ: *Inſatiabilis* (inquit) *ſæcularium cupiditas, niſi aut amore æternæ patriæ fuerit accenſa, aut terrore futuri iudicij pauefacta, ſitim ſuam nullatenus extinguere poteſt.* Deinde metu iudiciorum Dei faſſus ſe perculſum eſſe, iubet opes reſtitui, quas nequiter occuparat.

Ex SS. Patribus. Diuitiæ fuere ſalutares Abrahæ.

Diuitiæ conceſſæ probis, eos maximè tunc commendant, vt eruditè probat Chryſologus ſerm. 121. exemplo prædiuitis Abrahæ, quem ſanctiorem fecere gazæ, quibus econtrà diues epulo tormenta debet, & contemptum quo preces eius Abraham excepit, cum de illa qua gaudebat requie dedignatus. O ſtupendas alternantis naturæ vices! Numquid per ſe tantùm diuitiæ criminoſæ ſunt? aut ſolæ, & per ſe penes Deum damnandæ ſunt veſtes, & tantùm per ſe puniendæ ſunt epulæ, vt non ſolùm careant præmio bonorum, ſed omnium malorum ferant & mereantur exitium? Aut ita per ſe probata eſt mendicitas & ſanctificata, vlcera tam ſacrata, vt Angelorum manibus Abrahæ ſancti rapiantur ad gremium, vt dignanda laureâ ſingulari.

Res digna ſanè, cuius arcana nobis eluceant, videlicet. Quare diues olim Abraham, nunc diuitem ſpernat, & illum, quem habuit in bonis fortunæ parem, nunc reprobet, nec eum dignetur aquæ guttula conſolari. Cur ergo diues Abraham pauperem ambit, diuitem refugit, & refutat? Aut quomodo hunc Abraham innocentem habuere diuitiæ, hunc fecere diuitiæ multæ reum? Illum promouere ad omnium requiem beatorum; hunc verò ſecus in omnium tormentorum relegarunt horridam officinam?

Diuitiæ quomodo ſint impendendæ.

Ecce nodi per ſe ſatis implexi ſolutionem. Abraham non ſibi, ſed pauperi & mendico diues extitit, & opes non habere, ſed prorogare magis geſtiuit in ſinu pauperis, quàm coaceruare ſuas facultates in horreis, tota ſicus eius vitæ ſerie comprobatur. Peregrinus ipſe iugi labore dies egit, imò ſuum omne duxit æuum vacando piis operibus: ſub tentorio manens ipſe, ſine tecto aduenam manere non paſſus eſt: & hoſpitem hoſpes ſemper ipſe ſuſcepit; extorris patria, domicilij neſcius, ipſe & dominus omnium fuit, & patria, ſciens ſe non incubatorem poſitum, ſed diſpenſatorem opum deſuper acceptarum.

Abrahæ charitas.

Vt ergo munus hoc diſpenſatoris vti par eſt ageret, oppreſſis adfuit ad leuamen, auditâ prædâ ab hoſtibus factâ ſuo de cognato Loth, quem cum aliis abduxerant; Abraham vt eriperet fortè breui morituros, ipſum ſe morti nouus bellator addicit: Quippe mori ſatiùs duxit, quàm non generosè vitam adducere in diſcrimen pro captiuis, quos deuictâ manu prædonum reſtituit priſtinæ libertati.

Hoſpitalitas quàm ſit grata Deo.

At contrà diues epulo, nulli omnino fuit beneficus, imò neque ſibi, namque ſuperbo, & guloſo necem cõſciuit opum turpis vſus. Abraham ſuſcepto hoſpiti aſtitit, non aſſedit: & fuit iſte, non conuiua hoſpitis, ſed miniſter. Abraham viſo peregrino, dominum ſe eſſe neſciuit, ipſe allator prandij, ad coquinam ſatis delicatam ſollicitus addixit vxorem, & qui ſe ſuaque omnia famulis ſuis credit, ac committit, committere vix audet hoſpitem coniugi quàm probatæ. Tanta demum in illo fuit charitas in egenos, vt voluerint etiam ad tentorium eius ipſi etiam Angeli diuerſari.

Ita ſuas in cœlum tranſmiſit opes Abraham cùm effudit in mendicos, quos nec dignatus eſt videre diues adeò Lazaro mendico durus, vt pauperi conſumpto fame micas negarit, quæ neglectæ ex opipara menſa largiter effluebant.

Hoſpes ipſe Deus diuerſatur apud Abraham.

Abraham non excepiſſe ſolùm Angelos hoſpitio, ſed Deum ipſum, expreſsè tradit Chryſologus ita fatus: *Huius humanitas ſic ſancta ſanctis eſt ſemper manibus præparata, vt inuitaret apud illum ipſum Deum, & compelleret hoſpitari. Ille ad Abraham, ille ad requiem pauperum, ille ad hoſpitum receptaculum venit, qui ſe in hoſpite, & paupere receptum fatebitur in futuro, cùm dicet: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare; ſitiui, & dediſtis mihi bibere; hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me.* Hæc ille præfato in ſermone cuius habes hîc fragmenta rebus aliis intertexta.

Hoſpitalitatẽ in Limbis Abraham exercuit.

Abraham in ſelecto Patrum limbo memor adhuc hoſpitalitatis & pauperum, Lazarum excepit vbi à longè vidit eum poſitus in inferno diues. Abraham iure ſua tunc omnes ſanctos ſuſcipit in requie, & in ipſa cœleſti beatitudine fungitur diſpenſatoris officio, quia dum ſemper hîc ſuſcepit peregrinos, & pauperes, ipſum cum Angelis ſuſcipere Deum, ipſum ſub tentorio ſuo videre hoſpitem meruit, quo vſus erat in hoc ſæculo largitore. Et reuera parum ſe beatum credidit in illa beata Patrum requie, ſi ab hoſpitalitatis pio ceſſaret officio, atque ſolus opes æui beati concluderet, qui in hac vita degens, crediſſet eſſe ferox, & crudelis, vni ſi quid pauperi denegaſſet.

Non duntaxat eos hoſpitio excepit, qui pro foribus aſtitere domus, aut tabernaculi, imò procul eis diſtantibus ſemper occurrit, & prætereuntes enixè rogans, vel inuitos ipſe ſuis impenſis compulit epulari. Prima, & ſaginata ſuis appoſuit hoſpitibus,

nec paſſus eſt panes heſternos & frigidos, ſed recentes obruiſit. Quippe nihil frigebat apud eum, quem æſtuantem amore Dei & proximi charitas accendebat.

Diuitiarum inæqualis vſus diuerſos ſortitur effectus.

Alter verò diues epulo, imò magis opum atque gulæ captiuus, ſeruus opum, & ipſis cenſibus compedibus, tantùm pompæ immobile ſepulchrum, in quo pietatis torus vtique viſus defecerat, & auditus non iam perſonam, non pauperem, ſed miſericordiam deſpicit, ad ianuam ſuam Lazaro ſic iacente. Vnde preces eius ex inferno fuſas Abraham ſic deſpexit, vt ille vota viri pauperis & mendici caſſa fecit, ei non porrigendo manum: Qui namque nudos & egenos habent hîc deſpectui, verſa vice demum in alio ſæculo contemnentur. Pauper econtrà diues vulnere, cenſu nudus, exutus corpore, veſtitus pœnis, animam, quam non ſolam tenebant vulnera fœda, die ac nocte Deo iugiter offerebat.

Hinc eſt, quod recipit pro doloribus requiem, pro opprobrio gloriam, pro contumeliis honorem, pro deſpectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro vulneribus præmia, pro ſiti refrigerij fontē; pro fame, cœleſtis menſæ delicias; & ille breui angulò à diuite non exceptus, iam ſpatioſo cœli ambitu gloriatur. Tu iam ſorte variante diues fulgens quondā in purpura, nunc tegere fimo; pro coccino, veſtire flāmis; pro molli diſcubitu, ſuſtineto licet animo iniquo dura quibus tormina cruciaris. Pro lautis ferculis epulare pœnas, copias inopiâ compenſa, ebrietates inexhauſta ſiti digere: pro odoribus aſpergere fœtore: & cui aſtiterunt omnigenæ voluptatis obſequia parta Dei cum ſumma iniuria, aſtent ſeuerè tibi miniſteria omnia tormentorum.

Paraphraſis moraliter excurrens, in hiſtoriam diuitis iam damnati, & Lazari in æterna gloria conſtituti.

In hæc verba:

Homo quidam erat diues, &c.

SECTIO QVINTA.

Ex Theologia, SS. Patribus, Symbolis, Variis Historiis, Medicina, Astronomia, et Vtroque Ivre.

Mundi error circa vitam beatam.

DIſcolores ſunt planè viæ Dei & hominum circa vitam miſeram, & beatam. Hominum mens delira fugit inopiam, vulnera fœda, famem, & ærumnas, arbitrata penes hæc eſſe ſita ſuprema mala vitæ, cuius felicitas ab incautis opibus & voluptati perperam aſſignatur. Hunc errorem damnat Scriptura ſacra plures referens hiſtorias, vnde liquet, opes, faſtum, ſæculi pompam, & epulas non beare ſuos aſſeclas, vt econtrà, nudum eſſe, pati pauperiem, ſitire, fame confici, & contemni, non facere homines infelices.

Mardochæus, Aman, Lazarus atque diues in inferno iacens tragica ſunt exempla, quibus error hominum conuincitur. Mardochæum deſpiciebat Aman, vt hominem inglorium, pro palatij foribus aſtantem, cinere conſperſum, & ſacco indutum; ipſe verò Regis amaſius indutus purpura & byſſo quaſi felix adoratus à Perſis, ei illudente fortuna, cruci affixus eſt, & Mardochæus hactenus habitus deſpectui ab illo ſuperbo fuit regiis inſulis honoratus. Similia excepere fata duos homines, quorum ego vitam hîc deſcribo. Quippe diues ſtipatus iis omnibus deliciis, quas ſectatores omnes huius ſæculi in hoc æuo colunt, infelix erit in æternum; Lazarus verò ſecus ex ærumnis ad gloriam aſſumptus eſt, ita Deo patientiam eius immarceſcibili laurea compenſante.

Ex SS. Patribus. Diuitis & pauperis antitheſes.

Hiſtoriam vtriuſque libet auſpicari ab hoc Chryſologi contextu: *Inhumani diuitis, & Lazari pauperis, ſtupendas vices, pauendas ſucceſſiones, conditiones admodum lamentandas, in medium producere, & afferre geſtimus; quia diues, qui participem pauperem in bonis præſentibus audire contempſit, in futuris malis pauperem compatientem non meruit inuenire; nec ardens aquæ refrigerium percepit, æſtuanti pauperi fame, panis refrigerium qui negauit.* Hæc ille ſerm. 66. Rurſus ille fatum vtriuſque ſuo ſtylo aureo deſcribens ſermone 121. nimio perculſus ſtupore vices diſpares amborum ſic miratur: *En quàm rerum lamentanda mutatio: pauperem portant Angeli, diuitem deglutit infernus. Mors pauperis totam vitam diuitis vicit, & elatio ſola pauperis totam diuitis pompam tranſcendit, & gloriam. Quare ſic ſepultura decipit oculos? quare ſic exequiarum pompa mentitur? in obſequium diuitis migrat hic tota ciuitas cùm funus effertur: pauper vadit ſolus, pauperem ductum portat miſeratio baiulorum: nec quatuor vt mortuo, ſed duo ſub vno vecte, quaſi proiciendo oneri portitores adducuntur inuiti. Meritò ei mox angelica officia, meritò diuina deputantur obſequia, cui tam crudeliter negata ſunt ipſa humanitatis extrema. Funus diuitis antecedit lugubris turba ſeruorum, feretrum pauperis præcedit Angelorum pſallentium multitudo. In marmoreo tumulo, & curata veſte iacet diuitis corpus incluſum; pauperis caro naturali iacet in limo, præueniens putredinem, & fœtores.* Hæc ille, cuius ego ſequar paraphraſim, adſcitis præſtituro mihi more rebus petitis à variis diſciplinis, vnde fiet iſta ſectio polymita.

Ex Medicina. Morbus omnis tria habet conſideranda.

Galenus in arte parua monet eſſe tria ſpectanda in ægroto, mali ſeu morbi, vt natura fiat liquidior. Illa tria ſunt protopathia morbi, id eſt fons, principium morbi, vt verbi gratiâ in continua febre, putris ſanguis in venis accēſus eſt protopatia ſeu origo febris. Alterū eſt idiopathia, id eſt dolor in aliqua parte ſitus, vt quādo caput atrox dolor lancinat in peracuta febre, idiopathia mali eſt in capite; nempe ſitus ibi dolor hoc indicat. Sympathia demū perinde ſonat ac cōpaſſio. Vt diaphragmate læſo, delirat æger, quia tunica cerebrum inuoluens, quæ dicitur pia mater, ſeu origo omnium membranarum compatitur, id eſt vna membrana læſa ſimul patitur. Et delirium illud eſt ſympathicum à ſepti tranſuerſi vulnere deriuatum.

In diuite reprobato, loci tartarei inquilino, tria hæc deprehendo quibus explicatis morbi eius indoles & natura prodet ſeſe, id eſt vitia, & peccata, quæ illum obſtrinxere pœnis æternis, omnibus innoteſcent, Chriſtus vt peritus erat medicus, ita viri huius ægri hiſtoriam auſpicatus eſt à protopathia mali: *Homo quidam* (inquit) *erat diues*. id eſt. Diuitiæ fuere velut fons &

origo mali omnimodi, quod patrauit iſte nequam. Purpura, byſſus, & epulæ lautæ notant idiopathiam ſeu locum malè affectum, id eſt animum ſuperbiâ inflatum, & abdomen inſatiabile, libido verò fuit morbus ſympathicus: Superbus enim & guloſus homo ditis luxuriæ facibus inardeſcit.

Hæc vitiorum omnium caterua fecit eum pietatis extortem, & inhumanum erga Lazarum, quem paupertas inuium vitiis effecerat. Induebatur diues purpura, pauper liuore; diues byſſo, pauper ſqualore; auro diues, pauper fœtore, diues digerebat in plumeo ſtrato vinum, & Lazarus impaſtus humi iacens, in aſperſo ſuis lacrymis puluere decumbebat. Diues eructabat epulas, dum pauper inedia conſumptus erat; fundebat vina diues, pauper lacrymas; diues abundè ſatur proiiciebat panes, quorum neque micam eſurienti Lazaro concedebat. Ferculis expoſitis paſcebat largè canes, cùm mendico panis fruſtulum neque daret. Omnibus deliciis immerſus erat homo diues, ad quem confluxerant omnia bona, quorum obſequio caro litat cunctis ſenſuum illecebris; Lazarus verò rerum omnium indigus, & corpore exeſo plagis inundante ſanie diffluebat.

Paupertas eſt ſtipata virtutibus.

Non fregere tamen Lazari conſtantiam tot aduerſa, imò ſecus eum euexerunt ad præaltum meritorum culmen. Paupertas ei conciliauit opes cœleſtes, gratiam ſcilicet, & gloriam: virtutem peperit dolor, contemptus patientiam, neceſſitas voluntatem componendi ſeſe totum ad arbitrium Dei. Diuturna fames ei ieiunium familiare fecit. Inexpleta ſitis eum ad tolerantiam aptauit, mors ad vitam, ad præmium pœna, ad cœlum terra. Cuncta demum, quæ in cœlo nitent, fuere diues præmium egeſtatis.

Diuitiæ verò procurauere mala omnia diuiti damnato, quem purpura extulit ad ſuperbiam, byſſus ad luxum, ad inhumanitatem copia, abundantia ad duram impietatem, ad cæcitatem coruſcantis fortunæ lumen præfulgidum. Denique ſublimitas excelſa vitum hunc ſuperbum deiecit eò, quò vitiis omnibus indecori reprobi deuoluentur. Ergo neque proſpera ignauos erigunt, neque fortes aduerſa proſternunt, quia neque diuitiæ, neque ærumnæ, ſed animus gratos ad præmium euehit, aut ingratos deiicit in baratrum æternis ignibus adurendos. O infortunate diues, paupertas extrema tibi fauſtior extitiſſet.

Ex varijs historiis. Diuitiæ ſunt infauſtæ ſuis poſſeſſoribus. Henrici Caperel facinus.

O quàm multis exitialis amor opum fuit! Aliquos recenſebo, quibus auri nimia cupido necem peperit ingloriam. Anno 1317. Pariſiis Prætor erat homo quidam nomine Henricus Caperel, quem hiſtoria Gallica ſic recenſet. Is hominem prædiuitem carcere concluſerat, reum mortis, vt conſtabat omnium iudicio. Pauper item illic erat, eſto probus & innoxius eſſet. Vt inſtans ſupplicium redimeret ille diues obtulit immenſas opes Prætori, quem corrupit, eò facinoris atrocis eum inducens, vt, ſparſâ famâ necis & ſupplicij prædiuitis, ſuſpendio inſontem pauperem ſuffecerit. Sed impius ille iudex non impunè tulit hoc immane nefas; quia namque crimen diuitis in pauperem tranſtulerat, ſuſpenſus ingloria morte luit pœnas congruas ſceleri perpetrato.

Ita diues quiſque ſuas redimit pœnas in hoc ſæculo, & quæ deliquit homo diues, illa luit pauper, vtpote ſemper in ærumnis agens vitam, quam ſplendidè epulando, & luxuriando diues nequiter inſumit. Sed morte vices inuertente, diues & mendicus alternis agent; qui namque rerum omnium inops & mendicus erat in hoc ſæculo, tandem in cœlo diues erit. At ſecus opulentus homo nihil habebit in inferno, ſuam vnde leuare queat inopiam; imò iugi ſerie annorum in hac tormentorum officina pœnis acribus obſtringetur.

Iudæus alios occidit, opes vt eorum tollat.

Eodem quo Prætor auarus anno, fuit Vitriaci deprehenſus homo nequam & transfuga Iudæus, quem lib. 13. hiſtoriæ ſuæ Bernardus Giraldus ait occidiſſe ſuos ſocios, vt eorum prædaretur opes, quibus vt onuſtus erat, ſuſpicionem prædæ fecit eis, apud quos ſe recepit. Vnde iudex eum citò ſibi ſiſti iuſſit, & ab eo confeſſione mali admiſſi extorta reum igni addixit, vt qui flagrabat opum deſiderio iniquo, ſuis ſociis inhumano, foco accenſo toto corpore conflagraret.

Eadem pœna decreta fuit diuiti damnato; quippe fame necem Lazaro conſciuit. Etenim iuxta vetum Ambroſij effatum, qui pauperi eleemoſynam negat, eum necat. Credidit ille ſuis opibus detrahere, ſi mendico daret vel fruſtulum panis, ſed turgentes ea impietate gazæ, rogo inferni inhumanum hunc diuitem addixerunt.

Ex SS. Patribus.

Chryſologus meditando velox ſupplicium, & tormenta feræ trucis, & crudelis huius beſtiæ, quam Chriſtus ait ſepultam eſſe in inferno, voces has emittit: *Miſer accepit antè anima quàm corporis ſepulturam: nec antè quieti corporis, quam pœnali traditus eſt ſepulchro, vt viuat pœna ſemper, cùm ſit ſemel mortuus vita. Et ſepultus eſt in inferno, & vidit Abraham de longè, & Lazarum in ſinu eius. Immutatio quanta rerum: quò deſcendit diues? quò aſcendit pauper? Reſpicit ibi ſurſum, quem deſpexerat hic deorſum: & videt eum de inferno in ſinu Abrahæ, quem iacentem ſe coram, ſuperbo de ſigmate non videbat.* Hæc ille ſermone 124. Et ſermone 66. refricando pœnas huius diuitis inhumani, ſic eius crudelitatem perſtringit: *Gratis reſpicit modò Lazarum ſurſum, qui antè deorſum Lazarum videre deſpexit. De talibus dixit Propheta: Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.* Pſal. 16. *Cùm eſſet in tormentis. Pungit pœna, quem non pœnitendo compunxit, & vexant tormenta, quem Lazari vulnera non mouerunt: nec gratis aculeos percipit pœnarum, qui in purpura volutabatur ingratus. Vidit Abraham a longè. Longè illi erat Abraham, cui non fuerat proximus pauper. Vidit Abraham diuitiarum conſortem, ſed inhumanitatis exortem. Et Abraham diues, ſed plus humanitate, quam cenſu; tu diues inhumanitate tua maior tuis diuitiis extitiſti. Abraham ſibi peregrinus, cuius hoſpitium fuit; tu palatia poſſidens, tectum pauperi non dediſti.*

Ex Theologia.

Nota, procul ab Abraham fuiſſe vile hoc diaboli mancipium. Præter enim corporis acceſſum, quo propè ſumus & attingimus aliquem, aſſignatur & alia proximitas, vel in identitate naturæ ſita, vel in affectuum animæ paritate. Verbi gratiâ, omnis homo vocat alios homines proximos ſuos, quia ſortiti ſunt eamdem ſpeciem, & naturam. Vſus item inualuit, vt cùm volumus exprimere nos eiuſdem eſſe ſententiæ cum

aliquo, dicamus, nos ad eum accedere ; aut contrà, procul eſſe dicimur, cùm ab aliquo diſſentimus.

Pſal. 118.

Reſpexit eò Pſaltes ita fatus : *Longè à peccatoribus ſalus.* Quippe Dei, & hominum iniuſtorum affectus non coëunt. A Deo namque malus auerſus abit ad creata, quibus iniquè loco Dei fruitur, ſic recedens mente magis quàm corpore. Ita Vates ait : *Accedite ad eum, & illuminamini.* Id eſt, vos aptate Dei gratiæ, & ſimilitudine affectus vnà cum Domino conuenite.

Pſal. 33.

Peccator quare procul à Deo eſſe dicatur.

Chryſologus ſermone 3. ita dicit conueniſſe patrem ſuum, dyſcolum & prodigum illum adoleſcentem, qui viuendo luxurioſè procul abierat. Sic ille : *Surgens venit ad patrem ſuum. Surrexit iſte mentis & corporis de ruina : ſurrexit de profundo inferni, cœli alta contingens: apud cœleſtem patrem filius ſurgit plus de venia, quàm corruit de reatu. Surgens venit ad patrem ſuum. Venit non greſſu pedum, ſed mentis inceſſu : longinquum terrem itineris non indiguit, quia compendia vitæ ſalutaris inuenit. Diuinum patrem neſcit viarum curſu quærere, qui fide quærens, mox ſibi illum inuenit eſſe præſentem.*

Appropinquare Deo quid ſit.

Rurſus ibi explicat, eſſe penes gratiam illam Dei & animæ propinquitatem : *Surgens* (inquit) *venit ad patrem ſuum : cùm autem eſſet longè vidit illum pater. Quomodo longè eſt is, qui venit ? quia nondum peruenit. Iſte qui venit, venit ad pœnitentiam, ſed nondum peruenit ad gratiam : venit ad domum patris, ſed nondum peruenit ad gloriam priſtini vel habitus, vel honoris.* Cùm ergo diues in inferno labe ſuæ nequitiæ infectus eſſet, profectò nihil prorſus erat ei commune cum Abraham aucto ingenti cumulo meritorum.

Et eleuans oculos cùm eſſet in tormentis. Serò diues ſurſum leuat oculos ſuos, quos ſemper depreſſit in terram. Diues quos oculos leuas ipſi ſunt accuſatores tui, ipſi non placant iudicem, ſed inflammant : non reportant veniam, ſed reatum ; & exigunt pœnarum cumulum, non ſolamen. Namque tuæ impietatis ij ſunt teſtes, quos ab intuitu Lazari ſæpe ſæpius auertiſti. Quò oculos incautè leuas ? quid oblatras ex inferno, canis ? quid cauſaris homo cane peior, & angue ? tuus illic adeſt æmulus, ſcilicet Lazarus accuſator. Perperam clama, diues, qui dedignatus eſt hìc aures propitias præbere voci querulæ mendici. Ibi caſſa vox eſt, ille tuus profectò clamor inanis eſt, & Abrahæ ingratus, eius enim pietatem in egenos dum ſoſpes eras impius abhorrebas.

Ex HISTORIA. Clotarius Rex moriendo Dei maieſtatem agnoſcit.

Vide, pœnas oculos aperuiſſe viri, quos proſpera fortuna cæcos effecerat. Libro 4. cap. 23. ſuæ hiſtoriæ Gregorius Turonenſis ait, Clotarium primum nominis huiuſce Regem Chriſtianiſſimum morte inſtante ſuos oculos direxiſſe cœlum verſus exclamando : *O quàm potens eſt Rex cœli, qui deprimit faſtum Regum terræ!* Fortè ſerò nimis Rex ille ſuos oculos erexit, vt & iſte diues epulo, quem legimus è tormentis fruſtra ſuos ſurſum oculos intendiſſe.

Henricus VII. Rex Angliæ quomodo vnum rebellantem caſtigarit.

Cheſnæus in hiſtoria Angliæ anni 1488. refert, Lambertum quemdam iuuenem impoſtorem, mentientem ſe Edoardo Rege ſatum, voluiſſe Regi Henrico ſeptimo regnum adimere. Stipatus eo intento manu magna rebellium, ingentes copias inſtruxit, & proceſſit contra Regem, à quo victus, & captus, condigna fuit pœna toto vitæ ſuæ tempore caſtigatus : Henricus victrices noluit temerare manus ſanguine effuſo vilis mancipij, ſed in pœnam faſtus, ad quem ſurrexerat purpurâ aſſumptâ, fecit eum coquinæ vilem & abiectum miniſtrum : vt qui in purpura & byſſo Regis titulum aſſumpſerat, in culina miſer & deſpectus æui ſui toto tempore deſeruiret. Ille videns è culina, viros aliàs à ſe contemptos eſſe Regi perquam charos, & dignitate claros, ſe verò plenum ſordibus, & deſpectum iacere ſuis in fæcibus, quotidie millies expirabat.

Ex SS. PATRIBVS. Miſericordis immiſericordi denegatur.

Profectò fuit multò peior ſors diuitis epulonis, qui in purpura & byſſo quaſi Deus eſſe volens, ſponte ſua ſe coquinæ totum applicuit, vtpote de corporis ſagina ſolùm ſolicitus, ita ſuum æuum omne ducens mediis in ferculis factus eo modo vile ſui corporis mancipium, ac proinde vitam agens ingloriam. A coquina demum præceps actus eſt in infernum, vnde videns Lazarum, quem contempſit, inde ſumit & liuoris & tormenti maximum incrementum.

Chryſologus ſermone 66. audiens hunc eiulantem ex inferno, vocem eius ſic compeſcit : *Crudelis fili, quam miſericordiam petis, quam tibi negando, pauperi tu negaſti ? Et mitte Lazarum. Miſer fili, ſi Lazarus ad menſam tuam veniſſet, tu ad illum diſcubitum non veniſſes. Vt intingat extremum digiti in aquam. Qui claudis manum pauperi, extremi ſtipem digiti ſic requiris, & ſitis aquæ guttam, qui vini lacus, ne guttam daret, incluſit. Qui diuitias ſuas non miſerando pauperi dedit, ſibi miſericordiam ſic minorat. Et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quaſi reliquum corpus haberet immune ab incendio ; ſed lingua plus ardet, quæ miſericordia vt fieret, iubere neglexit : in lingua maius ſentit incendium, quæ maledixit pauperi, miſericordiam contradixit : lingua in tormentis prima eſt, quæ derogando pauperi, pauperis blaſphemauit auctorem.*

Inuidia plus torquet inuidos quàm gehenna.

Lambertus ille, cuius ſuprà memor fui, relegatus in culinam, non tam vrebatur ibi coquinæ foco, quàm inuidia ardebat, videndo ſuos æmulos in aula ſuo genio indulgere, cùm lugeret ille iocus & opprobrium omnium aulæ regiæ miniſtrorum. Ita putat Chryſologus diuitem in inferno magis cruciari inuidia, quàm fornace : ſiquidem ferre nequit, exultare ſuum æmulum Lazarum, cùm ipſe ſuo in flammiuomo carcere perteretur.

Chryſologus ſermone 122. ſic compellat hunc hominem infelicem : *Adhuc tu in Lazarum ſis crudelis ? Lazarum mitte. Quo ? Ad infernum de gremio, de ſolio ſublimi ad profundiſſimum chaos, ad tormentorum ſtridorem de tanta quiete, de tanto ſilentio beatorum. Vt video, quod agit diues, non eſt nouelli doloris, ſed liuoris antiqui : & cœlo magis incenditur quam gehenna. Eſt graue illis malum, eſt illis incendium non ferendum, quos aliquando habuere contemptui videre felices. Adhuc diuitem malitia non deſeruit, quem iam poſſidet pœna, qui non ſe duci ad Lazarum poſtulat, ſed ad ſe Lazarum vult deduci. Ad cruciatus tuo diuiti ſtratum pius Abraham Lazarum mittere non poteſt, quem tu ad menſam tuam non es dedignatus admittere.*

admittere. Iam vobis verſa ſunt vices, vides eius gloriam; cuius ſupplicium ſic ſpreuiſti: videt ille tuos cruciatus, qui te tua tunc mirabatur in gloria. Hæc ille.

Infauſta ſanè fuit & horrenda Regis Babyloniæ ſors, qui in media concubinarum caterua bibens pretioſa vina ſacris in vaſis, epulans ſplendidè, in media vnguentorum fragrantia, ſuaue melos cantorum patulis auribus excipiens, & omnigena voluptate ſatur, ex aduerſo muro vidit exire manum, quæ dictatam in cœlo diram in ipſum ſententiam graphicè deſcribebat. Daniel Propheta refert, illa viſione Regem contremuiſſe totum: *Tunc* (inquit) *facies Regis immutata eſt, & cogitationes eius conturbabant eum, & compages artuum eius ſoluebantur, & genua eius ad ſe inuicem collidebantur.*

Daniel 5.

Diuitis lingua cur cruciatur in inferno.

Si duntaxat vna manu viſa, necis inſtantis lineante fatum ſubobſcurum, & ignotum ipſi condemnato Regi, voluptuoſus homo ſui impos effectus eſt, quid cum diuite epulone fiet in tormentis, vbi ſub pondere diuinæ manus exclamat, & torridus ingemiſcit. Sed quare diues inſanè cupit in fornace ſuæ tantùm linguæ dari ſolatium, quamuis ibi totus arderet? Fortè quia cùm pectus eius anhelet vſtum flamma ſui criminis & reatus, lingua magis æſtuat & torretur, quia pauperi afflicto ſæpe nequiter inſultauit. Lingua prior excipit flammas, & vi ardoris omni humore exhauſto ſitit, quæ prima cibos delicatos, & odorata pocula cùm guſtaret, noluit perhumanè loqui, præcipiendo ſuis domeſticis, & miniſtris, vno vel pane vino pauperi ſubueniri.

Induebatur olim purpura & byſſo, ſed nunc in inferno nudus aduritur, exuit in morte ſuam illam omnem ſupellectilem, & in igne nudus æſtuat & deſudat, qui ſtola lino contexta velut induſtria nuditate frigens æſtibus illudebat. Infinita vini pocula quæ ſiccauit, nequeunt ſedare ſitim qua torquetur, & voluptas illa, cui ſe addixit olim, nihil adimit è tormentis, imò maius ei tormentum conciliat, quando ſuo refricat animo, ſic periiſſe læta omnia, vt non ſint denuo reditura.

Chryſologus ſermone 122. ita virum hunc increpat inhumanum: *Iſta omnia periere tibi, non crimini, qui ſitis extremi digiti guttam, quam ſi vel ſolam dediſſes pauperi, non ſitires. Immiſericordem te gutta, & mica reddidit inhumanum, in quibus totus pauperis & victus conſiſtit & vita. Velim ſcire, diues, ſi vel ipſe tibi in pœna poſitus ignoſcis, quia ad hæc mala non veniſſes, ſi de tantis horreis micam, guttam de tantis torcularibus tunc dediſſes. Parum eſt quod caro eget, quod natura exigit, quod ſufficit vitæ: auaritiæ cauſa eſt, quòd homo magna & multa recondit, non ſibi, ſed aliis, ad ſuam planè præſentem, vel poſterum cruciatum. Sed dices, diues: Ego etſi vinum negaui, aquam peto, quam communem cunctis animantibus auctor ipſe omnium & natura præſtitit. Puto, dicis, quòd & aquam pauperi tu negaſti, cui ne ingrederetur ianuam tuam, ne ad tuum puteum perueniret, canes quamplurimos obiiciſti.*

Ex Medicina. Canicula obſtat ne vtiliter fiant purgationes.

Hippocrates ait aphoriſmo quinto libri quarti, difficiles eſſe purgationes, ſub cane, & ante canem, qui eſt ſtella, cui nomen eſt Sirius, id eſt exſiccans, εἰ ἀπὸ τοῦ σειριᾶν id eſt exſiccando, quia omnia ſubiecta tali ſideri deſiccantur. Sic ille: ὑπὸ κυνά, καὶ πρὸ κυνός, ἐργώδεες αἱ φαρμακίαι. id eſt, *Sub cane & ante canem difficiles & moleſtæ ſunt purgationes.* Nequit homo leue etiam vel remedium, vel refrigerium ſumere in Inferno, quia præſes ibi eſt canis, nempe dæmon, ab antiquis ingenioſè canis ſymbolo lineatus. Diabolum tricipitem Gentiles olim dixere canem, Virgilio teſte libro 6. Æneid. Cerberum nuncupauere canem illum pro tartari foribus oblatrantem.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Perſonat, aduerſo recubans immanis in antro.

Conſonat Auguſtinus quando dicit dæmonem eſſe canem: *Qui latrare poteſt, ſed mordere non poteſt, niſi volentem.* Cùm ergo Deus in inferno cani illi tricipiti ſubderetur, qui tentare ſolet trifariàm, cogitatione ſcilicet, verbo, & opere, non difficilè duntaxat erat Abrahæ hunc recreare leui remedio, ſed prorſus impoſſibile: quippe canis obſtat ne quid refrigerij reprobis afferatur.

Impoſſibilitatis huius aliam hanc rationem ſuggerit Chryſologus ſerm. 122. *Modo* (inquit) *cognoſcis patrem, & modò tibi patrem ſe eſſe neſcit, quem in Lazaro patrem ſic ſpreuiſti: modò tibi iuſtus occurrit, qui tunc vt pius eſſet, diu Lazarum paſſus eſt cruciari. Infelix, quem ſic ipſa origo arguit, quem ipſe lucis auctor addicit: infelix, cui in iudicio pro magnitudine criminis non miſereri genitor, non pater ignoſcere, non affectio, potuit ſubuenire.* Hæc ille.

Imò pœnam auxit Abraham, quando voce laceſſitus huius inhumani, vocauit eum filium *Cui reſpondit Abraham: Fili recordare.* Aduertit Chryſologus, hoc titulo perhumano ferum & crudelem animum impij huius diuitis accuſari. Sic ille ſerm. 123. *O mira pietas, vocat filium, quem degeneraſſe propria crudelitate ſic reſpicit! O ſingularis bonitas, adhuc vocat filium, quem vidit inferni vernulam, pœnarum ſobolem, extremum mancipium iam gehennæ! Sed vocat filium vt magis magiſque probetur filij impietas, quando cum tali etiam paterni ſermonis pietas perſeuerat. Tu vocas patrem, ego voco filium, vt te grauiter doleat perdidiſſe quod natus es. Adhuc voco filium, vt amariùs doleas perdidiſſe te quod gratia tibi dederat, & natura; quia non habuiſſe, doloris non eſt tanti, quanti mœroris eſt habita perdidiſſe. Voco filium, vt intelligas iudicij eſſe quod pateris, non furoris: voco filium vt in me mea patientia maneat, in te tua pœna. Sed iſte intelligit ſe non eſſe filium qui fatetur, & penſat de ſuo merito, quod tam pij patris perdidit de natura. Qui genitoris opera non facit, negat genus, Domino ſic docente: Si filij Abrahæ eſſetis, Abrahæ opera faceretis. Ille fidem generis probat, cui tantus paterni operis aſſertor aſſiſtit.* Hactenus ille, velut ex profeſſo probans, in inferno canem omnia demere ſolatia etiam minima damnatorum.

Damnatis inesse nequit vlla conſolatio.

Vocatur in cœlo canis, Sirius ardens, à quo dominante exhauritur omnis humor. Perperam ergo diues ibi guttulam aquæ petit, vbi aqua nequit exiſtere, quia diabolus igne flagrans, damnatos torquet eo incendio, quo & ipſe torridus inardeſcit.

Qui porcorum more ſuo in deliciarum volutabro diu iacuit, indormiens omnibus ſenſuum illecebris,

illecebris, non Lazaro ſolùm, ſed & omnibus aliis inutilis, grunniens ſemper tandem occiditur & crematur, vt ex fornace ſuos conſortes ſcilicet impios diuites admoneat, ne ſint erga viros pauperes inhumani.

Ex Symbolis.

Vnde quia ſuillo more vitam egit, credo fore ſatis congruum illi ſymbolum, quod Camerarius expreſſit in ſuis centuriis, vbi depicto porco occiſo voces has apponit: HAVD ALITER PRODEST. Porcus enim viuendo nulli prodeſt, imò magis obeſt, roſtro terando vites, agros, atque prata fœdans, & deuaſtans, ita vt ſit eum mactare & cremare neceſſe, ſuis vt dominis aliquando proſit, quibus ſæpe fuit grunniens importunus. Damnatus iſte diues fortè malis artibus proximi prata, vites, arua ſuis adiecit, vnde diues iniquus erat omnibus infeſtus. Idcirco benè paſtus & ſaginatus obeſus homo neci addicitur, & poſtea flammis inuoluitur; vt qui mundo nihil profuit in hoc ſæculo, ſaltem ex inferni rogo proſit incutiendo metum ſimilis ſupplicij omnibus opulentis.

Diuitiæ perniciosæ ſi nõ erogentur pauperi.

Abraham obiicit huic damnato, eum recepiſſe bona, vitam dum ageret in hoc æuo. Chryſologus inde ſumit anſam admonendi prædiuites ne aliena bona ſibi vſurpent. Si namque ſatis fuit ad diuitis interitum, accepiſſe bona in vita; quæ tormenta putas manere viros alienis opibus inhiantes. *Si tantùm eſt diuitis huius crimen, quia recepit bona, quantùm reus qui inuadit indebita? Si tantùm crimineſus, qui ſua claudit, qui non largitur accepta; quam pœnalis eſt, qui & ſuis incubat, & aliena peruadit.* Hæc ille ſerm. 123.

Proſperitas ſalutem animæ adducit in diſcrimen.

Quiſquis ergo bonis affluit in hoc æuo, debet ille pauere, metu concuſſus iudiciorum Dei. Cùm namque nemo ſine crimine viuat in hoc ſæculo], operæpretium eſt deſuper inflicta nobis mala pati, vt morbos, inopiam, & contemptum, aut ſponte pœnas imponere, vt vigilias, inediam, & alia auſtera, quibus homo Dei gratiam cautè ſibi conciliat. Alioquin acta vita tota in deliciis, futuræ damnationis eſt euidens argumentum.

Ex Astronomia.
Voluptatis typus eſt mẽſis Maius.

Columella notat lib. 11. cap. 2. vigeſima quarta die menſis Maij duas in oriente ſimul conſtellationes emergere, ſcilicet aquilam atque capram, quæ grandinem, & procellas indubiè portendunt: & quotannis circa diem illum, quando fruges horrendè quatit, & procellas ortis omnibus infeſtas & noxias experimur. Menſem Maium credo vitæ voluptuoſæ typum eſſe ſatis ingenuum & ſincerum. Etenim tunc prata virent, vernans terra tota luxuriat in gramina, & quaſi tapetibus ſtrata nobis ſpeciem hilarem inſinuat, & polymita flore multiplici, multicolor ſuaue flagrat. Aura lenis ſpirat, & certatim aëre tepefacto canunt aues, habentque ſuas illecebras tunc ſenſus omnes. Vnde liquet, eſſe penes menſem Maium omnia ſymbola voluptatis.

Voluptas affulgens malum portendit.

Rurſus aquila ſignificat ſuperbiam atque gulam, nempe vorax eſt, & à longè prædam diſpicit oculo perſpicaci. Quaſi cœlo nata magis quàm ſolo, ſupra nubes euecta volat: Capra verò clamat ſe libidinis eſſe typum. Diuitis damnati vita fuit menſis vnus Maius continuus, cui affulſere ſimul Aquila, & capra, ſidera profectò homini infauſto malum ingens minantia. Aquila ſuggeſſit ei ſuperbiam in purpura & byſſo, & ſplendidè epulando gulam fouit, quæ influente capra fomes extitit luxuriæ. Nihil ergo mirum ſi cruciatur in inferno diues hic infelix, cui ex hac vita talem horridam procellam Aquila, & Capra, vitiorum ſymbola, portenderunt.

Poſitus in tormentis homo diues non potuit cauere ſibi, ſed aliis ſtuduit prouidere ſuis ſcilicet fratribus quos timuit & damnari, fortè ſciens illis etiam affulgere duo hæc ſidera maligna Capræ, & Aquilæ, quæ ipſi toto vitæ decurſu immerſo vitiis illuxerunt. Petiit ab Abraham Patriarcha mitti Lazarum ad quinque fratres eiuſdem conſortes vitæ nefandæ, cui ſe totum aliàs addixerat, vt monitis & conſilio Lazari reciperent ſeſe in meliorem frugem; & ſic reſipiſcentes, inferni ſupplicia horrenda & varia præcauerent.

Chryſologus rationem affert quare ſuæ orationis repulſam ſit paſſus homo viſus in inferno clemens & miſericors erga fratres ſuos qui ſoſpes olim, erga virum dignum miſericordia ſcilicet Lazarum diuturna fame ſicut & aliis ærumnis confectum ſeſe præſtitit inhumanum.

Ex SS. Patribus.

Ita ille Pater eloquentiſſimus ſermone 123. *Modò, & tardè diues Lazarum ad domum patris ſui non miſericors, ſed miſerandus inuitat, quem toto tempore ſubſtantia miſeratione ſuis incumbentem ianuis non recepit; & ſub ſpecie pietatis ad priſtina vulnera, ad præteritos gemitus Lazarum vult redire, quem prima petitione ad ſuos deuocare non potuit cruciatus. Antè dixit: Mitte ad me. Modò dicit: Mitte ad fratres meos. Dolet, agit infelix, ne videat felicem, quem aliquando putauerat infelicem. Mitte ad fratres meos in domum patris mei, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum. Cur pius, qui ſibi ſic impius? Impudenter præſumit aliis impetrare pœnitentiam, qui ſibi tam crudeliter ad veniam nihil prouidit. Et putas quòd quinque fratribus tuis ſufficiat Lazarus, qui tibi tanto tempore, tot vulneribus ſuis, toto clamans corpore nil profecit? Meritò reſpondit ei Abraham: Habent Moyſem & Prophetas, audiant illos. Sine Lazarum tantos requieſcere poſt labores, & tu deſle tuas, quas tuo merito ſuſtines pœnas. Deus autem fratribus tuis, & omnibus, non pro tuo conſilio, ſed pro ſuo munere olim proſpexit ad ſalutem, dedit per Moyſem legem, prophetiam largitus eſt per Eliam: audiant ergo illos, ne tuos ſentiant cruciatus.* Hactenus ille, ſicut par eſt inuehens in perditum & flammis atrociter tortum diuitem epulonem.

Nota, curam illam, quam in inferno diues videtur habere ſuis de fratribus, non fuiſſe pium obſequium è charitate fluens, ſed cautelam contra noua tormenta, quibus torquendus erat, ſi perirent fratres eius, quos abſtraxerat à ſincero Dei cultu, & virtutum praxi, ſternendo viam illis ad peccandum. Vnde quia cauſa labis tantæ fuit, tentauit admonere fratres, vt ſaperent, alias ineundo vias ab eis, quas ipſe præeundo fecit eis peruias, & communes, ne pereundo noua illi tormenta denuò procurarent.

Proportione

Ex Theologia. Damnati quare timẽt ne alij damnentur. Beati gaudẽt ex magno numero beatorum.

Proportione quadam damnati ſe habeot ad tormenta, ſicut beati ad gloriam; ſortiuntur enim illa duo rationem finis. Gloria oamque finis eſt beatorum, vt tormeota finis, ſeu ſcopus, ad quem eorum vitia, & perpetrata crimina colliinarunt. Vode ſicut in Angelis eſt gaudium de voo peccatore cœli compore effecto; ita mali in inferno maius tormentum excipient de ampliori numero damnatorum. Nempe ſicut amor Dei, quo beati omnes io cœlo flagrant, eos plus afficit gaudio, quò maiora vident argumenta Dei gloriæ ſe diffundentis in animas innumeras in cœlo natas; ita Dei odium, quod damnatos inceſſit, eos plus cruciat, & laceſſit, quo maiora ſuæ iuſtitiæ argumenta prodit Deus. Et idcirco pœnæ magis atroces erunt, quo in inferno maius erit damnatorum hominum incrementom. Etreuera diues eò aſpexit, quando ſuis fratribus fingens prouidere, de ſeipſo magis ſollicitus extitit, apprimè ſciens, ſe ex damnatione fratrum, quibus ille fecit iter lubricum ad baratrum, acrius exurendum.

Multos habet ille diues in ſuo voto viros concolores, & optantes aliquem videre vita ex alia reducem; vt audiant ab illo ſiue boua, ſiue mala, quibus erunt obnoxij homines in alio ſæculo, iuxta genus vitæ, quam ſectati fuerint hic degentes. Sed illa vota deliriom ſapere, eruditè probat Chryſologus exemplo Lazari, imò Chriſti, quos hortantes ad ſtudium virtutis pauci voluere ſequi, eſto duo illi eſſent reduces è tumulo rediuiui.

Ex SS. Patribvs. Deſiderium alloquendi homines rediuiuos omnes ſollicitat.

Audiendus ille, talem hominum ioſaniam carpens: *Hoc* (inquit) *diues de corde omnium dicit, hoc de deſiderijs cunctorum petit, hoc de votis loquitur omnium mundanorum; omnes enim ſuſurrare conſueuimus: O ſi quis veniret à mortuis, & quod ibi agitur referret, omnes crederent ei. Certè vt dubitantes dicerent: Quis inde venit, vnde nemo venit? Poſt mortem quod ſit aliquis, quis probabit? Omnes audita loquimur, omnes inſinuata ſentimus: nam qui veri fides habeat, demerſum eſt in profundum. Sed perfidia, non ignorantia eſſe quòd ſic loquimur cùm ita credimus, hodie beati Ioannis lectio ſecuta monſtrauit. Nam ſicut diues petit, Deus pro Lazaro Lazarum miſit. Sed quid miſſus, quid deſideratus, quid reſurgens profecerit patienter audite. Cogitauerunt principes Sacerdotum vt Lazarum interficerent. Quaſi ad hoc deſideratus aduenerit, vt iterata mortis pericula ſuſtineret. Nolunt, nolunt referre viſa, qui volunt audita non credi. Scimus, ſcimus & vitam parari bonis, & malis tormenta præparari; ſed dum vitiis capti, virtutum tempus volumus aduentra, fingimus neſcire quod ſcimus.* Hæc ille ſerm. 66.

Ex Ivre Civili. Bonis priuantur exules, & proſcripti.

Nihil potuit ad inferna loca ſecum deferre diues, vnde ſibi ſuccurreret in tormentis. Etenim damnati tenentur ea lege, qua proſcripti, & in exilium deportati; ſententiâ latâ bonis omnibus fortunæ cadunt, iuxta legem priſcam Imperatorum Valentiniani, Valentis, & Gratiani. Ecce tenor huius legis. *Si quis intra prouinciam pro qualitate delicti ſtylum proſcriptionis incurrerit, per ordinarij officij ſolicitudinem bonorum eius indago diligentiſſimè celebretur, ne quid rei priuata commodis per gratiam atque colludium furto ſubducatur. Omnia tradantur palatinis ſuper hac cauſa miſſis noſtro nectenda patrimonio.* Lege, Si quis. Codice, De bonis proſcriptorum, lib. 9. tit. 49. lege 7.

Diuite proſcripto, & in exilium inferni deportato, nihil ei ſuperfuit. Sed in ſumma rerum omnium inopia conſtitutus aquæ guttam non habuit vnde dirum ardorem linguæ ſuæ aridæ temperaret. Stipatus erat olim magna manu ſeruorum; nemo tamen ei adfuit in inferno, cuius ope fratres admoneret, ne & ipſi peccando pœnis ſe obſtringerent, quas erat ille diu cæco in inferni carcere perpeſſurus.

Pœnæ damnatorũ quare infinitæ ſeu æternæ.

Quamuis atrox ſit damnatorum ſupplicium; illa tamen pœnarum æternitas excedit ea omnia, quæ in illo argumento dici poſſunt. Eſt de fide, fore pœnas in inferno iugi ſerie ſæculorum perpetuas. Dicturus enim eſt Chriſtus reprobis: *Ite maledicti in ignem æternum.* Æternitatis huius rationem explicat iſte canon *Voluiſſent iniqui ſi potuiſſent, ſine fine viuere, vt potuiſſent ſine fine peccare. Oſtendunt enim quia in peccato ſemper viuere cupiunt, qui nunquam deſinunt peccare dum viuunt. Ad magnam ergo iuſtitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careant ſupplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.* Canone, Voluiſſent. de pœnitentia, diſt. 1.

Ex Ivre Canonico.

Contra legem ab æterno latam in reprobos de æternitate pœnæ nemo poteſt aliquid opponere: Namque penes æternum iudicem eſt decernere, qua pœna reus ſit mulctandus. Vnde quia quauis culpa Deus offenditur, qui eſt infinitus; vt ſit condigna pœna malo admiſſo, debet eſſe duratione pœna ſine terminis infinita. Potuit intenſiuè Deus cruciare malos, ſed noluit. Vnde dicunt Theologi, Deum punire reos citra condignum. Extenſiuè tamen plectet eos infinitè, pœnæ vt ſint delictis congruæ reproborum.

Ex Theologia. Pœnæ damnatorũ quomodo infinitæ ſint.

Ideoque gratis & fruſtrà diues in inferno petit opem Abrahæ: ſiquidem in inferno nulla eſt redemptio. Imperatores olim noluere ſuas ſententias contra reos irritas eſſe, viris etiam illuſtribus & pietate claris præcipientes ne facere damnatorum pœnas irritas intentarent. Sic cauere duo Imperatores Arcadius & Honorius iſta lege. *Addictos ſupplicio, & pro criminum immanitate damnatos, nulli clericorum, vel monachorum, eorum etiam, quos Synoditas vocant, per vim atque vſurpationem vindicare liceat, ac tenere. Sed & reos ad locum pœnæ, ſub perſecutione pergentes, nullus teneat, aut defendat.* Lege, Addictos. Codice, de Epiſcopali audientia, lib. 1. tit. 4. lege 6.

Ex Ivre Civili.

Ita lege diuina fuit cautum contra reos, qui malè ſibi conſcij ceſſere fatis, ac proinde pœnæ æternæ nemo poteſt aliquid detrahere. Ideoque preces in Eccleſia non funduntur pro damnatis: caſſæ quippe forent illæ preces pro damnato fuſæ, ſanciente Deo, æternas eſſe pœnas hominum impiorum.

Pœnas damnatorum nemo poteſt minuere.

Cæterùm, quare Deus voluerit orbe toto ſciri cruciatus huius diuitis in tormentis, credo ſatis omnibus peruiam rationem eſſe. Nempe ſicut olim Spartani traducebant homines ebrios, deſpumantes epota vina, vt ita ſuis filiis ſobrietatis cultum ingererent; ita Deus hunc damnatum diuitem obiecit, eius vt tormentis fierent diuites omnes impij cautiores.

Spartani qua induſtria ſuos filios hortarentur ad ſobrietatem.

Illa

Iudæi noluere fidem Chriſto adhibere etiam rediuiuo.

Illa tamen caſſa ferè Dei induſtria eſt. Etenim quando malis, & reprobis aſpirat proſpera fortuna, ſuæ ſalutis protſus incurij ſunt. Quippe lethale virus opes eis infundunt, qui dumtaxat eo intento gazas auro fœtas, inſtruunt, vt affluente penu, vitiis operam, dent, & impunè ſuis ſenſibus abutantur.

Iudæorum perfidia quomodo figurata in hiſtoria diuitis epulonis.

Non eſt hîc digna ſcitu prætereuoda Petri Chryſologi nbſeruatio contra plebem Iudaïcam, & eorum perfidiam, qui tenuere primas apud Hebræos, ſcilicet Scribas, & Phariſæos, quos ille vocat opportunè fratres diuitis epulonis. Hi perduelles eſto ſatis eis conſtaret, eum, ſcilicet Chriſtum, eſſe Dei filium; ſigna tamen ab eo petiere, quibus concepta fides de illo foret liquidior. Mortuos Chriſtus eis exhibuit rediuiuos, ſcilicet ſemetipſum, & Lazarum; ſed nec illis, neque ſacræ Scripturæ fidem dignatus eſt hic populus adhibere.

Sic ille ſermone 123. *Qui de cœlo loquenti per legem, de cœlo venienti Chriſto credere noluit, iam non merebitur credere ab inferis reuertenti. Ieſus Chriſtus Deus & Dominus noſter ad Moyſen eſt locutus de cœlo, ipſe in terra, terreno locutus eſt in corpore, ipſe cum terreno corpore ab inferis eſt reuerſus, & tamen referenti quæ bona in cœlis, quæ ſint apud inferos mala, fratres diuitis illius, qui Iudaicis intelliguntur in populis, credere tota obſtinatione noluerunt.* Hæc ille, ſuo ſpiculo confodiens pertinacem & proteruam indolem Hebræorum.

Ex Hiſtoria.

Eutropij ſuperbia humiliata.

Concordis loco volo referre necem Eutropio Conſuli illatam; ſiquidem ille pari cauſa fatis ceſſit, qua deploratus iſte diues. Eutropius conſularis homo ſuæ fortunæ fuit impar. Namque primum ab Imperatore locum tenens, euectus eò gloriæ, conſtare ſibi non potuit: Siquidem anhelans ad altiora, more Imperatorum indutus purpura aſſumpta, ſibi ſupremas imperij infulas adaptauit. Nicephorus lib. 13. cap. 4. penes eam veſtium pompam refundit eam cataſtrophen ingloriam, qua concluſit æuum ſuum infelix ille demum factus ludibrium pœnitentis iam fortunæ, ſuo huic amaſio turpiter illudentis.

Purpura infauſta fuit Eutropio.

Arcadius, & Honorius Imperatores conſcij arrogantiæ, ad quam aſſurgebat homo ſuæ ſortis immemor, ſuſpectam habuere fidem eius, coniicientes ea veſte ſuperba tegi deſiderium imperij, cuius hic ſuperbus, ambitu præcoci purpureas teſſeras vſurparat. Diſquiſitione facta vitæ eius omnibus vitiis obſtrictæ, reus mortis inuentus eſt, quam ingloriam voluere ſciri Imperatores à poſteris. Nempe lata ſententia in Eutropium, quæ inurit ei dedecus extremum, Titulo de pœnis, Theodoſij Codice recenſetur.

Eutropij ſupplicium.

Ecce probra, quibus afficitur illæ ſuperbiæ typho tumens Eutropius. *Arcadius & Honorius Auguſti, Profecto prætoria. Omnes res Eutropij, qui quondam propoſitus ſacri cubiculi fuit, ærarij noſtri calculis adiunximus, erepto ſplendore eius & conſulatu à tetra illuuie, & commemoratione nominis eius, & cœnoſis ſordibus vindicato, vt eiuſdem vniuerſis actibus antiquitatis, omnia muteſcant tempora, nec eius enumeratione ſæculi noſtri labes appareat, patriciatus etiam dignitate ſpoliatum ſe eſſe cognoſcat, quem morum polluit ſanitate. Omnes ſtatuas eius, & ſimulacra ex locis priuatis & publicis præcipimus aboleri, ne tanquam nota noſtri ſæculi, obtutus polluant intuentium.* Ecce dirum fulmen intortum in hominem ſeruili conditione ſatum & Chriſtianis omnibus inimicum.

Eutropius ſerò ſacras ad ædes confugit.

Cùm ad mortem quæreretur, ille prius incurius Dei, ſerò fugit ad Eccleſiam Sanctum Ioannem Chryſoſtomum enixè rogans vt ipſi ferret opem. Exprobrauit ei Chryſoſtomus in magna plebis frequentia præteritum faſtum, impietatem, & concluſit eſſe nimis ſeram eius pœnitentiam, quia iam decreuerat Arcadius Imperator eum, tradi Guainæ ſuo hoſti, à quo erat miſerè diſcerpendus. Chryſoſtomus ipſe verum hanc viciſſitudinem peracutè notat ea in oratione, quam in Eutropium compoſuit, & Zozimus libro quinto necem commemorat huius hominis infelicis.

Eutropium acriter increpat Chryſoſtomus.

Hiſtoriæ concolores ſunt Eutropij & diuitis iam damnati. Vtrique purpura infauſta fuit. Eutropio conciliauit iram Arcadij, de hac veſte malum inferentis omen. Chriſtus à diuitis purpura & byſſo vitam eius carpere incœpit. Imperator ait fuiſſe vitam Eutropij illuuiem, & eum ſæuitate morum hæc tempora polluiſſe Chriſtus recenſendo mores epulonis ait illum ſe ingurgitando, micam denegaſſe panis vni pauperi, corpore hiante plagis ægro, qua cenſura ferum fuiſſe ſupra modum animum diuitis indicauit. Imperator ſanxit è faſtis expungi Eutropij conſulatum, ne ſorderet hiſtoria recolendo nomen eius. Chriſtus ea ratione nomen diuitis reticuit, ne forte labem aliquam contraheret hiſtoria ſacra vilis huius gulæ mancipij nomine recenſito. Arcadius purpuram detraxit Eutropio, antiquauit eius omnes actus, & ſtatuas euertit, addixit item publico ærario quicquid ille potens & inquus homo ſuas in gazas intulerat. Immatura morte diues elatus eſt, & ita fœdum omnium vitiorum ſimulacrum contritum eſt, ne diutius polluerentur huius idoli obſcœni aſpectu oculi Romanorum.

Nomina expunguntur hominũ iniquorum.

Omnibus exutus Eutropius audiit ab Imperatore latam ſententiam, qua tradebatur Guainæ ſuo hoſti acerrimo puniendus atrociter. Hoc reſcito miſer ingemuit, & ſerò ſacras in ædes ſe recepit, neſcieos non poſſe ſacras ædes eſſe viro ſacrilego propitias. Occurrit ei Patriarcha talis Eccleſiæ Chryſoſtomus omnium pauperum pater, qui hunc hominem omnibus iniurium acriter increpauit. Ita diues poſt fata duram accepit ſententiam, qua tradebatur inimico ſuo acerbo, ſcilicet diabolo neſcio clementiæ, vt qui inhumanus erat in pauperes, omni miſericordia indignus inclementer à crudeli dæmone torqueretur.

Eutropius hoſti ſuo traditur.

In his anguſtiis, id eſt, cùm eſſet in tormentis, eleuans oculos vidit Abraham à longè. Diceres Eutropium eſſe cui occurrit Patriarcha ſacræ ædis Conſtantinopolitanæ. Sed vt ille malè fuit exceptus à Chryſoſtomo Patriarcha, ſic iſte diues ab Abraham Patriarcha nihil accepit vnde ſuas tergeret anguſtias, imò ſecus ei Abraham pœnas auxit oſtendendo ſeram eſſe nimis pœnitentiam illam, quam damnatus concipit in inferno. Inflictis etiam pœnis hoc adiecit, quòd ſcilicet accepta bona in vita, atque ferum, imò magis ferreum pectus quàm humanum, in pauperem Lazarum exprobrauit.

Infernus non eſt locus ad orandum idoneus.

Denique ſæpius repetitæ nihil profecere voces

ces ſupplices Eutropio ; ita fuit inutilis ille clamor, quo perperam in inferno diues opem Abrahæ, & Lazari depoſcebat. Intempeſtiuas eſſe voces eius, ait Chryſologus ita fatus ſerm. 66. *Sic clamat ibi, qui hic clamantes contempſit audire, ibi cuſſa vox eſt, iſthic inanis eſt clamor. Audi Prophetam dicentem ; In inferno autem quis confitebitur tibi ? In inferno quis miſericordiæ locus ? in tormentis quæ ſpes veniæ ? & in hora ſententiæ tempus indulgentiæ quis requirit ?*

Prouidentia diuina virus opum mediante opere facit innoxium.

In hæc verba :

Erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius.

SECTIO SEXTA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIIS, SIMBOLIS, ET MEDICINA.

Prouidentia Dei à quibus negata.

INiurij fuere Dei prouidentiæ Philoſophi plerique, rati multa caſu accidere. Subſcripſit aliquando tali ſententiæ Claudianus lib. in Ruffinum.

Sæpe mihi dubiam traxit ſententia mentem,
Curarent ſuperi terras, an nullus in eſſet
Rector, & incerto fluerent mortalia caſu.

Democritus & Epicurei irriſere Dei prouidentiam, nuncupantes eam *anum fatidicam*, vt Cicero ſcribit lib. 2 de natura Deorum. Iob eorum perſonam induens ait : *Nubes latibulum eius, circa cardines cæli ambulat, nec noſtra conſiderat.* Sed illam ſacrilegam ſententiam Scriptura ſacra, Patres, & ratio ipſa longiùs abegerunt. (Iob 22.)

Prouidentia Dei quid ſit. Ex THEOLOGIA. Prouidentia Dei includit actum intellectus & voluntatis.

Nomine prouidentiæ diuinæ Thomas 1. p. qu. 22. art. 1. intelligit rationem in mente diuina rerum ordinandarum in finem ; quod perinde eſt ac dicere, Prouidentiam eſſe quemdam intellectus diuini actum, quo perfectè Deus res dirigit ſingulas in fines ſuos, ac præſertim in vltimum finem, qui eſt ipſe Deus. Vnde liquet prouidentiam Dei eſſe penes intellectum præcipuè, quamuis in illa Dei voluntatis actus etiam inuoluatur. Cùm ergo dico, Deum pauperes inſtituiſſe, virus vt diuitiarum innoxium efficerent, illud affirmo, Dei prouidentiam aſtruens, quæ non ſine cauſa ſinit tot pauperum greges in hac vita rebus omnibus indigere.

Sed ne fortè fiat anceps & dubia præfata Dei prouidentia, operæpretium eſt illam ſuis fulcris ſtabilire, quibus inoixa rata fiet & conſtans. Eo intento petam à Scriptura ſacra, ſimul & à ratione, & Sanctis Patribus argumenta. Æquum eſt dare Primas Prophetæ Regi ſic pſallenti: *Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius.* id eſt, quæ agunt iuxta nutum Dei, atque finem eis à ſapiente rerum omnium Domino præſtitutum. (Pſal. 148.) Profectò patri concolor eſt filius ita fatus: *Æqualiter eſt illi cura de omnibus.* Si cuncta curat, ergo finem aliquem præfixit eis. Rurſus (Sap. 6.) idem. *Amatoribus ſuis oſtendit ſe in viis hilariter, & in omni prouidentia occurrit illis.* (Ibidem.) Præterea. *Attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.* (Sap. 8.)

Chriſtus ipſe Dei prouidentiam affirmat in ſingulis quibuſque rebus etiam minimis elucere: *Vnus* (inquit) *paſſer non cadit ſuper terram ſine patre veſtro.* (Matth. 10.) Paulus eam disertè probat hoc contextu : *Quæ à Deo ſunt ordinata ſunt.* Clemens Alexandrinus vſus ea ratione, Dei prouidentiam ſic aſtruit libro 5. ſtromatum. *Res*, inquit, *ordine fiunt, & ordine manifeſtantur.*

Ex SS. PATRIBVS. Prouidentia Dei ad omnia ſe diffundit.

Idem Clemens ſuccenſet eis, qui in hac prouidentia Dei credenda nutant : *Sunt* (inquit) *quæſtiones quædam dignæ quæ puniantur : cuiuſmodi eſt quærere probationes, An ſit prouidentia, Cùm ſit manifeſta diuinæ prouidentiæ, ex aſpectu omnium effectorum, quæ arte, & ſapientia conſtant.* Hæc ille libro 5. ſtromatum. Irenæus lib. 2. cap. 45. *Nihil* (inquit) *eorum, quæ facta ſunt, quæ fiant, & quæ fient Deum fugit, ſed per illius prouidentiam vnumquodque & habitum, & ordinem, & numerum, & quantitatem accipit.* Rurſus laudatus ſuprà Clemens lib. 1. ſtromatum : *Chriſto* (inquit) *conſentanea eſt doctrina, quæ opificem eſſe Deum aſſerit, & deducit prouidentiam vſque ad ſingularia.*

Ex PHILOSOPHIA. Prouidentia Dei quomodo probetur.

Philoſophia quoque litat huic prouidentiæ ; ſiquidem ex Ariſtotele 2. Phyſic. 8. Omne agens intendit finem. Ergo Deus, agens nobiliſſimum, agendo, finem intendit, ad quem referantur ea, quæ condidit : & quia res creatæ ſuum ex ſe finem aſſequi non poſſunt, eſt neceſſe Deum eas dirigere ad finem illis deſuper aſſignatum. At vnumquodque regi & dirigi iuxta ſuam indolem & naturam prouidentiæ Dei facinus eſt, quod ab effectu omnibus innoteſcit. Nec eſt in rerum natura vile quidpiam, aut abiectum, cuius citra Dei prouidentiam effugiat. Cùm namque Deus ipſe cauſa rerum omnium ſit, prouidit eis, media ſuppeditans ad præfixum finem congruè naneiſcendum.

Ex SS. PATRIBVS. Prouidentia Dei minima nõ negligit.

Illud idem Ambroſius opportunè probat hoc contextu : *Quis operator negligit operis ſui curam ? Si iniuria eſt regere, nonne maior eſt iniuria feciſſe ? cùm non aliquid feciſſe, nulla iniuria ſit ; non curare autem quod feceris ſumma inclementia.* Hæc ille lib. 1. de officiis, cap. 13. Rurſus ille, & ibidem, ita Dei prouidentiam aſtruit, vt oſtendat nihil omnino curam eius in hoc ſæculo declinare. Sic ille, *Si non eſt iniuria & probrum Dei, minutiſſimas quaſque res feciſſe, multò minus probrum illius eſt, eas factas regere.*

Prouidentia Dei quare mala permittat.

Nec ad illa ſolùm, quæ Deus ipſe facit, porrigit ſeſe talis prouidentia ; ſed & etiam ad ipſa quoque mala quæ permittit. Etenim inde bona pleraque ſolet elicere ex malis, vt apprimè docet Auguſtinus in Enchiridio cap. 11. *Neque enim* (inquit) *omnipotens Deus, cui ſumma eſt poteſtas, vt infideles etiam fatentur, cùm ſummè bonus ſit, vllo modo fineret mali aliquid eſſe in ſuis operibus, niſi vſque adeò eſſet omnipotens, & bonus, vt benefaceret etiam de malo.*

Exempli cauſâ Petrus apex Collegij Apoſtolici indecorè ruit in peccatũ perfidiæ & periurij, denegando ſuæ confeſſionis obſequiũ Chriſto,

Prouidentia Dei quare permiſerit peccare Petrum.

vitam cui debebat. Reſpexit Ieſus Petrum, & ille Solis huius radio perfuſus, ſenſit inde ſuum cor in fidele Deo, & concretum perfidiæ glacie colliquari. Ita Dei prouidentia, Petri ex peccato fletus largos eduxit, & humilitatis fundamentum altè fodit apud illum, qui antè ſuis viribus ſuperbe fretus dixerat ſe non negaturum Chriſtum, eſto tali in confeſſione vita eius vocaretur in diſcrimen, & quamuis præ Synagogæ metu, à concepta fide Chriſti cæteri Apoſtoli omnes tremuli defeciſſent.

Prouidentia Dei quomodo eluceat, peccata permittendo.

Auguſtinus item ait, multis expedire probis, vt cadant. Etenim euecti virtutis alis, eò deueniunt ſuperbiæ vt peccent. Sed poſtea miſerante Deo, qui de ſerpentis veneno facit remedium, lapſi iam pœnitentes ad humilitatis abyſſum, grauati peccatorum pondere deprimuntur. Ita piis & electis cedit ad vitam hoc peccatum, quod mortale necem debuit conciliare reis; ſiquidem gratia deſuper illucente, malum perpetratum ſit occaſio & ſtimulus inſignis pœnitentiæ animæ peccatrici.

Rurſus quando mala hæc perpetrata nihil conducerent ad reſipiſcentiam eius qui deliquit; attamen ſæpe proſunt aliis, qui fortè peius corruerent, ſi non efficerent illos enormia lapſorum crimina cautiores. Gregorius in eo argumento dicit profuiſſe nobis Thomæ fidem dubiam circa veram Reſurrectionem Chriſti, quem nolebat ille, ſine viſu & tactu credere rediuiuum.

Prouidentia Dei circa Thomæ incredulitatē.

Ita Gregorius homil. 26. in Euangel. *Numquid caſu geſtum eſt, vt electus ille diſcipulus tunc deeſſet; poſt autem veniens audiret, audiens dubitaret, dubitans palparet, palpans crederet? Non hoc caſu, ſed diuina diſpenſatione geſtum eſt. Egit namque miro modo ſuprema clementia vt diſcipulus ille dubitans, dum in magiſtro ſuo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera ſanaret infidelitatis. Plus enim nobis infidelitas Thomæ ad fidem, quam fides credentium diſcipulorum profuit, quia dum ille ad fidem palpando reducitur, noſtra mens omni dubitatione poſtpoſita, in fide ſolidatur.* Hactenus ille, cuius hoc teſtimonio luculento, Dei prouidentia maximè commendatur.

Prouidentia Dei quare reuocetur in dubium ab inſanis.

Illa tamen prouidentia videtur ſubobſcura vitam atque vices bonorum & malorum perpendenti: qui namque librat æqua lance mala & bona, mala malis ſeu reprobis, bona verò bonis ſeu electis ſic decernit, vt aliter iudicare nefas ſit, & patrare ſecus, obnoxium eſſe pœnæ ſicut & crimini videatur. Attamen ſæpe bonos in hoc æuo mala premunt, & reprobis cuncta cedunt ex animo. Vnde plerique ſumunt anſam, & hoc ſtultè, Dei prouidentiæ blaſphemis vocibus inſultandi. Etenim non aduertunt, in hoc æuo plerumque mala bonos laceſſere ad certamen & coronam, malos verò bonis affluere, vt inde Deo ſeruiant alacrius, vel hic præmium accipiant qualiſcunque boni, quod fecere, poſtmodum in alio ſæculo cruciandi. Illic enim ſunt diſtribuenda mala malis, bona verò probis, quos exercuere dura, quamdiu athletæ ſicut fortes & ſtrenui in huiuſce vitæ alea decertarunt. Reſpexit eò Abraham quando diuitis eiulantis in inferno voces querulas ita compeſcuit: *Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris.* Luc. 16.

Prouidentia Dei circa bonos, & malos.

Ea conſideratione Dei iudicij, Sancti dubia ſoluebant, quæ occurrunt cùm videmus in hac vita malis reprobos non affligi, imò ſecus copioſè bonis omnibus abundare. Ita Iob: *Quare impij viuunt; ſubleuati ſunt, confortatique diuitiis?* Iob 21. Deinde ſuo refricans animo Dei iudicium, addit: *Erunt ſicut palea ante faciem venti, & ſicut fauilla, quam turbo diſpergit.* Concordat Ieremias: *Quare via impiorum proſperatur, benè eſt omnibus, qui operantur iniquitatem.* Ierem. 12. Poſtea ſubiungit eis imminere cladem hanc extremam: *Congrega eos ſicut gregem ad victimam.*

Prouidentia Dei circa bona, & mala vitæ huius.

Vergit eò Ambroſius lib. 1. de officiis cap. 14. *Nonne* (inquit) *euidens eſt, meritorum aut præmia, aut ſupplicia, poſt mortem manere? Et rectè quidem; quia in certamine labor eſt; poſt certamen victoria, vel ignominia. Meritò Paulus 2. Tim. 4. Bonum* (inquit) *certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. De reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, non ſolùm autem mihi, ſed & iis, qui diligunt aduentum eius. In illa, inquit, die reddet, non hic.*

Auguſtinus etiam præclarè ſuo more totam hanc controuerſiam de prouidentia diuina planam facit, & liquidam hoc tenore: *Placuit diuinæ prouidentiæ præparare in poſterum bona iuſtis, quibus non fruerentur iniuſti, & mala impiis; quibus non excruciabuntur boni: iſta verò temporalia bona, & mala vtriſque voluit eſſe communia, vt nec bona cupidiùs appetantur, quæ mali quoque habere cernuntur; nec mala turpiter euitentur, quibus & boni plerumque afficiuntur.* Hæc ille lib. 1. de ciuit. Dei, cap. 8.

Exempli causâ, videns Lazarus erogatas opes diuiti inhumano, atque fœdis vitiis obſtricto, tales facultates potuit inferre, bona non eſſe vera, quibus aſtruitur felicitas. Illa namque beat iuſtos tantùm; at verò mali pinguiore penu gaudent, & operam dando malis actibus inſoleſcunt.

Tribulationes diuerſo modo accipiuntur à bonis, & à malis.

Pergit Auguſtinus eodem loco, Dei prouidentiæ arcana reſerare ſicut homini par eſt: *Quicunque* (inquit) *iuſti malique pariter afflicti ſunt, non ideo iſti diſtincti non ſunt, quia diſtinctum non eſt, quod vtrique perpeſſi ſunt, manet enim multitudo paſſorum etiam in ſimilitudine paſſionum; & licèt ſub eodem tormento non eſt idem, virtus, & vitium: nam ſicut ſub eodem igne aurum rutilat, & palea fumat, & ſub eadem tribula ſtipula comminuuntur, frumenta purgantur: nec ideo cum oleo amurca confunditur, quia eodem prali pondere exprimitur; ita vna eadémque vis irruens bonos probat, purificat, eliquat; malos damnat, vaſtat, & exterminat: vnde in eadem afflictione mali Deum deteſtantur, atque blaſphemant; boni autem precantur, & laudant. Tantùm intereſt non qualia, ſed qualis quiſque patiatur: nam pari modo exagitatum exhalat horribiliter cœnum, & ſuauiter fragrat vnguentum.*

Hactenus Auguſtinus in genere, quod in ſpecie probare queo ex Lazaro, & diuite iam damnato, cui eſto Deus in hac vita bona conceſſerit; non idcirco diues inde fuit ſanctior, vt neque miſer Lazarus in ærumnis deterior extitit aut euaſit; imò illi ſtrauere viam ad gloriam, vt contrà bona huius æui, ſcilicet opimæ facultates, iter ad infernum diuiti citiùs explanarunt.

Quia

[illegible] Quia lethale virus ineſt diuitiis, conſultò Deus ad ianuam diuitis Lazarum expoſuit, vt corpore deturpato plagis, & confecto fame, daretur ianſam, primò pietatis exercendæ, ſecundò vitæ luxurioſæ modum imponendi, poſtremò demum vt obiecto ſibi exemplo diues addiſceret ad quas anguſtias homo deuenire queat, cum ſors nulla neque Reges ipſos eximat ab aduerſis, quæ in hoc æuo ſolent omnes homines exercere. Vt eſſet prædiuiti epuloni familiaris cenſura vitæ nequam, & impiæ, quam agebat, pauperem adſciuit ad oſtium eius tanquam antidotum vitiorum, quæ ſuo veneno necant, & inficiunt homines opulentos.

Appoſuiſſe Deum, pauperem pro foribus ædium diuitis, eloquenter ait Chryſologus, qui videtur iudixiſſe ſibi hoc penſum, vt multiplici ſcommate configat hominem epulonem. Purpura & byſſo, delicatis veſtibus, epulis lautis, & opiparè inſtructis, homo ſuæ ſaginæ ſoli attentè vacans, pauperum incurius, tranſigebat æuum ſuum noxius omnibus hominibus, & conquiſitis vndequaque cibis ſaccato conditis, crudelia & inhumana ſua fellea viſcera nutriebat. Huic prouidere volens ſolicitos de humana ſalute Deus, erexit eius ad ianuam Lazarum mendicum ita plagis informem vt defluente tabo fœdam tantùm hominis ſpeciem oculis obiiceret. Chryſologus eruditè vocat hunc pauperem, pietatis conflatorium; quippe Deus hunc mendicum ad diuitis oſtium conſtituit, vt eo obiecto velut igne dura & ferrea illius viſcera liquarentur. Itaque quotidie pauper eius oculis ingeritur, vt quotidiana labes, quam affricabat vſus opum animæ noxius, pauperis egeſtate, velut lauacro cœlitus inſtituto data ſtipe malis egeni congrua tergeretur.

Diuitiæ faciunt plerumque ſuos poſſeſſores inhumanos. O veſana cupido gazæ conflandæ! diues è cœlo bona data ſibi duntaxat vni deuouet, & reponit, & quamuis eius turgeret auro penu, non idcirco fuit humanior, imò neque panis Lazaro miſsâ micâ, fami eius ſuccurrere dignatus eſt, vbere frumento licèt eius horrea redundarent. Aucta fames pauperi ſuggeſſit idonea verba, quibus homo ferus ad humanitatem poterat inflecti; ſed ille duram animam nactus, & adamantino corde ſæuus haudquaquam aures propitias præbuit huic mendico, ne fortè ferox eius pectus exauditæ preces pauperis emollirent.

Eſuriebat ille pius & ſanctus pauper, emittendo voces querolas, & indices arctæ famis; at iſte ſatur, & crapula diſtentus homo, ridens, & cachinnans, ſubſannandò ſuis roctibus hauſto vino largiore ſatis, lamentis Lazari reſpondebat.

Lazari mendici vulnera tot erant ora. Audiendus hîc Chryſologus ſermone 121. *Quia obduratis auribus, vnus oris nil erat vox clamantis, Deus ad aperiendum cor diuitis, totum corpus pauperis vulneribus aperuit, vt in admonende diuite tot eſſent pauperis ora quot vulnera. Soluuntur viſcera, vlcera producuntur, hiatus vulnerum dilatatur, fames effunditur, & tota corporis caro componitur in ſcenam pietatis: vt quem vox eſurientis non mouebat, vel ſuſpiria, dolores, gemitus, & tota ærumnarum congeries commoneret. Sed diues ſuperbo oculo, & inſatiabili corde, hæc omnia, & audire, & videre, & ſentire contemnit. Quæris adhuc Deus quemadmodum diues à ſua obſtinatione ſoluatur. Soluit pauperi manus à ſuis artubus, vti nec abigeret canes diuitis, quos vulneribus ſuis, diuitis erat paſturus in vulnus, & nouo modo humanitatis ordo mutatur; fit humana mendicitas, vt cupiditas prodatur inhumana.* Hactenus ille, tetrum hoc animal, ſcilicet crudelem diuitem, intortis eloquentiæ ſuæ ſpiculis inſequendo.

Inualeſcente malo nihil pharmaca conducunt ad ſalutem. At ſecus ægri natura præualente malo, proſunt remedia. Ita quia diues iam damnatus erat ſupra modum congregandis opibus intentus, inhumanus erat, dedignatus mendico panis fruſto vel modico ſubuenire. Quia verò pauper erat apprimè Deo gratus, ſaluratis ei fuit omnium planè rerum inopia, & proceſſit eò clementiæ & pietatis, vt qui non habebat vnde ſuæ paupertatis conſortes homines paſceret, ſua diffluente carne canes diuitis enutriret. Auaritia facit homines inhumanos.

Chryſologus hoc eleganter deſcribit eo loco, quem antea delibaui: *Diues* (inquit) *pauperem nec cadentibus de menſa micis paſcit: & Lazarus pauper, quia aliud non habebat, etiam de carnibus ſuis, canibus humanus extitit. Miſer diues, ſi panem non dediſti, quare vel canes abigere voluiſti? Sed mitiores te canes tui, imò tu ſauior canibus tuis: nam te ſæuiente illi parcunt, qui non ad morſum dentes, ſed linguas ad obſequium ſic producunt, vt in modum ſpongiæ non vexent vulnera ſed detergant. Diues in canibus tuis famem pietas vicit; in te impietatem ſaturitas non eiicit. Nam quod canes hoc facere ſtudio curant, vſus ipſe, qui ſemper eſt in oculis, probat. Nam canes lambendo ſemper curant vulnera ſua: canes curant pauperum magiſterio naturæ; & homo hominem negligit, ipſa grauiter accuſante natura. Verum eſt, quod diues, cùm nec micas dare poteſt, ſemper auarus eget.* Hactenus ille, docens fuiſſe totam hominis indolem in crudeli hoc diuite deprauatam. Canum pietas in Lazarum.

Medicina clamat ægro ſupremum imminere malum, quando non prodeſt, quod prodeſſe ſolet. Hoc eſt enim indubia fatiſcentis naturæ nota, qua dehiſcente nihil omnino propioata proſunt pharmaca decumbenti. Namque ſalus ægri petitur à natura magis quàm à remediis. Etenim iuxta ſcitum Hippocratis lib. 6. epidimiorum parte 5. Νέσων φύσιες ἰητροὶ ἀνευρίσκει ἡ φύσις ἑαυτῇ τὰς ἐφόδους, καὶ τὰ δέοντα ποιέει. id eſt. *Naturæ ſunt morborum medicæ, inuenit natura ex ſeipſa vias, & quæ recta ſunt facit.* Cùm ergo diues ex Lazaro mendico ſibi obiecto nihil omnino ſui luxui detraxerit, nec pauperis corpore hiante plagis aſpecto pius extiterit, aut ad clementiam pronus, quam indoles humana ſatam habet ab incunabulis; profectò liquet, atrox illud animal induiſſe tigris ingenium, & naturam hominis exuiſſe. Non profuit illi pauperis aſpectus, qui obuios quoſque ſolet excitare ad eliciendum pietatis affectum, maximè cùm mendici corpore deformato plagis humi iacent, omnium planè rerum indigi. Inclementia illa fuit damnationis eius euidens argumentum.

Ex MEDICINA. Naturæ fatiſcentis ſignũ.

Natura eſt morborum medicatrix.

Diuitiæ hominẽ exuunt omni pietate.

Quia corpora noſtra malis, ſeu morbis quamplurimis vndequaque patent, idcirco Deus

Hugolini mors horrenda.

Hugolinus, non impunè ratus ſe felicem eſſe, quia homo diues erat, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè. Nempe breui in deliciis actæ vitæ pœnas acerbè luit. Cùm ſtaret enim à Guelphis, ab eorum æmolis, ſcilicet Gibelinis, captus vnà cum filiis arcto fuit carcere concluſus, vbi ille ſimul cum fortunæ ſuæ conſcia prole fame diuturna miſerè diſperiit. Ita Deus opum iactantiam, & voluptatis omnimodæ luxum, egeſtate rerum omnium & inedia tabida caſtigauit.

Hugolinus iſte vitam ſectando mali & iniqui diuitis, vectus eadem naue durum ad portum etiam appulit, quò epulo iam damnatus, fuerat antea deportatus. Longa fames vitam extulit, & æterna ſitis adurет eum, qui guttulam aquæ petit in inferno, pœnas vt immenſas illo queat obſequio modico relaxare.

Conuiuia quænam infauſta.

Quam ſint epularum exitia infauſta, clamant conuiuia Aſſueri, Abſalonis, & Herodis. Ille prior è menſa tulit ſententiam contra ſuam conſortem Reginam Vaſthi, quam redegit in ordinem. Rurſus diſcumbebat idem quando cruci affigi iuſſit Aman. Abſalon fratricida tulit è medio Ammon ea in menſa, quam lautis dapibus inſtruxerat. Denique Herodes conuiuium editum in gratiam natalis ſui, Ioannis Baptiſtæ fuſo ſanguine cruentauit.

Rodulphus & Rogerius comites coniurāt in Regem ſuum.

Cheſnæus in hiſtoria Anglica anni 1074. ſcribit, in epulis ſolennibus celebratis in Anglia duos proceres regni Rodulphum, & Rogerium machinatos fuiſſe necem Guillelmo Regi, multoſque ſuæ perfidiæ conſcios habuiſſe viros optimates, & præcipua capita regni. Sed vt gula nihil omnino poteſt ſerium concludere, denuntiata fuit Guillelmo Regi coniuratio, vnde quidam extremo ſupplicio affecti, alij excæcati, aut coacti à patria longiùs exulare. Ecce quibus exitiis gula ſuos aſſeclas obſtringat: Cùm namque facit eos iniurios Deo prouocans ad conuitia, periuria, blaſphemias, & omnimodam luxuriam, architectos efficit validæ coniurationis: Epulones enim nolunt regnare Deum; ſiquidem ſe ingurgitando, Dei imperium detrectant, & diabolo rebellionis eorum conſcio mancipantur. In his certe pœnas omnes à Guillelmo Rege ſuis ſicariis inflictas, ſcilicet excæcationem, exilium, & mortem ingloriam. Primò diues epulo captus erat oculis, quando ſibi obuium Lazarum non videbat iacentem ad oſtium domus, quam pluries ſubibat quotidie. Secundò procul à patria cœli eiectus eſt, quando fatis ceſſit. In inferno demum ſine fine mori per æterna ſæcula compelletur.

Huic diuiti, & guloſo, & omnium voluptatum ſectatori conuenire poteſt illud maledictum, quo vt fulmine diro fuit percuſſa nequam ciuitas Babylon, cuius antè ciues purpura & byſſo clari ſeſe vitiis omnibus obſtringebant. Ioannes audiuit eam è cœlo tali maledicto quati:

Apoc. 18.

Væ, væ, ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioſo, & margaritis, quoniam vna hora deſtituta ſunt tantæ diuitiæ. Ratio verò quare Deus in animas voluptuoſas inuehitur, petitur ab impunitate, qua peccando frui credunt diutius, vt Ioannes audit è cœlo dici ab Angelo ad ruinam vrbis huius peſſimæ deſtinato. Sic ille:

Ibidem.

Quia in corde ſuo dicit: Sedeo Regina, & vidua non ſum, & luctum non video. Ideo in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur, quia fortis eſt Deus, qui iudicabit illam. Et flebunt & plangent ſe ſuper illam Reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendij eius: longè ſtantes propter timorem tormentorum eius, dicentes: Væ, væ, ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis, quoniam vnâ horâ venit iudicium tuum. Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt ſuper illam, quoniam merces eorum nemo emet amplius: merces auri, & argenti, & lapidis pretioſi, & margaritæ, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omnia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapide pretioſo, & æramento, & ferro, & marmore, & cinnamomo, & odoramentorum, & vnguenti, & thuris, & vini, & olei, & ſimilæ, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum. Et poma deſiderij animæ tuæ diſceſſerunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenient. Ioannem ſeu Angelum dicens ex profeſſo nequam & damnato diuiti parentare.

Voluptas in quæ diſcrimina adducat homines.

Ex Philosophia.

Iſtæ voces Angeli, *Omnia pinguia, & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenient*, æterna fore notant ſupplicia, & atrocia tormina damnatorum. Etenim cùm ſit de ratione cauſæ, ſuum effectum ſortiri, ſi nihil obſtet; Ira Dei ſæuiens in damnatos ſtante labe ſeu macula peccati in reprobis ſemper eos plectet. Nam peccatum meritoria cauſa mali, reprobis inflicti, nunquam delebitur, & idcirco ſibi in æternum conſtante cauſa, pœna talis cauſæ effectus erit perpetua, nullas vnquam ferias habitura.

Ex Theologia.

Theologi vt ſit condigna malo pœna indicta notant, ſingula quæque peccata ſuâ mulctâ plecti. Et iuxta verum hoc placitum Angelus ſuprà ciues Babylonios carpens tunc damnatos, eis obiicit purpuram, byſſum, coccum, auream ſupellectilem, & omne quod peccato fomes olim fuit, vt hac recenſione pœnas exaſperet, quas in inferno luunt, appenſas ad trutinam peccatorum, quæ delirus homo degens in hoc ſæculo perpetrauit.

Non perperam à Chriſto diues dicitur ille foro æterno addictus homo, vitam agens in deliciis; Chriſtus enim auſpicatus eius hiſtoriam à diuitiis nequiter impenſis, ſonorè clamat opes noxias eſſe viris, qui imprudenter eis ad pompam, epulas, & cultum corporis abutuntur.

Nemo cibos euchymos, id eſt ſucculentos, eſſe vitæ conſentaneos, ac proinde bonos, & ſalutares inficiatur eis quos reficiunt; Medicina tamen ſeuerè negat æſtuante febre cibos, quia porrectæ dapes ægro febre inualeſcente cedunt in perniciem eius, eas confeſtim humore noxio corrumpente. Vnde benè tali conſolit infirmo negans eſcas, quamuis importuna fames eum vellicet, & laceſſat. Ecce placitum Hippocratis. *ἄν τις πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι ἰσχὺς, τῷ δὲ κάμνοντι νόσος.* Id eſt. *Si quis cibum febricitanti dederit, ſano quidē robur, laboranti autē morbus.* Hæc ille lib. 7. aphoriſm. Ita diuitiæ conceſſæ bonis eis abundè cedunt ad ſalutem quia larga manu egenis eas diſtribuunt ac auaro, & voluptuoſo ſecus valde nocent: quippe totas iniquè dicant vitio propagando.

Ex Medicina. Diuitiæ non ſatiant auaros.

Vt febris accenſa ſitim excitat, & hanc inexhauſtam, quæ etiam aquâ propinatâ magis ardet; ſic diuitiæ opimæ ſitim auari exaſperant, quamuis eæ pingues,& opimæ gazis auarorum, & prædiuitum hominum infundantur. Vnde quadrat diuiti auaro typus ſanguiſugæ, quæ ſanguinem affixa cuti exugendo crepat iuxta. Vatis hoc effatum.

Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo.

Ex Symbolis. Auarus eſt vt ſanguiſuga.

Camerarius in Centuriarum libro, memor ſanguiſugæ, depinxit eam hoc titulo deſuper appenſo. VIX IMIS SATIANDA MEDVLLIS. Ita diues auarus opes eo planè modo ſitit, quo hirudo ſugit ſanguinem, vnde nomen ſanguiſugæ ſortita notat ingenium auari, cuius auro nequit ſitibunda nimis anima ſatiari, vtpote VIX IMIS SATIANDA MEDVLLIS.

Ex Historia. Boſonis Regis reſtitutio.

Expertus eam abundè ſitim Boſonus olim Rex Burgundiæ, valde fuit Eccleſiis infeſtus, opes earum vſurpando, ratus ea præda ſoæ inexhauſtæ ſiti modom congruè poſiturus. Morte inſtante, ſuis maturè volens prouidere rebus iuſſit opes illas omnes reſtitui, ne qui deprædatus erat, diaboli præda foret. Non diuitias coacervando ſitim expleuit, ſed illas potiùs euomendo.

Diuitiarum ſitis quomodo debeat extingui.

Verba libet huius proferre Regis in ſupremo agone poſiô, vt illa refert Paradinus apud Cæſarem Noſtradamum in hiſtoria Prouinciæ: *Inſatiabilis* (inquit) *ſæcularium cupiditas, niſi aut amore æternæ patriæ fuerit accenſa, aut terrore futuri iudicij pauefacta, ſitim ſuam nullatenus extinguere poteſt.* Deinde metu iudiciorum Dei faſſus ſe perculſum eſſe, iubet opes reſtitui, quas nequiter occuparat.

Ex SS. Patribus. Diuitiæ fuere ſalutares Abrahæ.

Diuitiæ conceſſæ probis, eos maximè tunc commendant, vt eruditè probat Chryſologus ſerm. 121. exemplo prædiuitis Abrahæ, quem ſanctiorem fecere gazæ, quibus econtrà diues epulo tormenta debet, & contemptum quo preces eius Abraham excepit, cum de illa qua gaudebat requie dedignatus. O ſtupendas alternantis naturæ vices! Numquid per ſe tantùm diuitiæ criminoſæ ſunt? aut ſolæ, & per ſe penes Deum damnandæ ſunt veſtes, & tantùm per ſe puniendæ ſont epulæ, vt non ſolùm careant præmio bonorum, ſed omnium malorum ferant & mereantur exitiom? Aut ita per ſe probata eſt mendicitas & ſanctificata, vlcera tam ſacrata, vt Angelorum manibus Abrahæ ſancti rapiantur ad gremium, vt dignanda laureâ ſingulari.

Res digna ſanè, cuius arcana nobis eluceant, videlicet. Quare diues olim Abraham, nunc diuitem ſpernat, & illum, quem habuit in bonis fortunæ parem, nunc reprobet, nec eum dignetur aquæ guttula conſolari. Cur ergo diues Abraham pauperem ambit, diuitem refugit, & refutat? Aut quomodo hunc Abraham innocentem habuere diuitiæ, hunc fecere diuitiæ multæ reum? Illum promouere ad omnium requiem beatorum; hunc verò ſecus in omnium tormentorum relegarunt horridam officinam?

Diuitiæ quomodo ſint impendendæ.

Ecce nodi per ſe ſatis implexi ſolutionem. Abraham non ſibi, ſed pauperi & mendico diuitem extitit, & opes non habere, ſed prorogare magis geſtiuit in ſinu pauperis, quàm coacervare ſuas facultates in horreis, tota ſicut eius vitæ ſerie comprobatur. Peregrinus ipſe iugi labore dies egit, imò ſuum omne duxit æuum vacando piis operibus: ſub tentorio manens ipſe, ſine tecto aduenam manere non paſſus eſt: & hoſpitem hoſpes ſemper ipſe ſuſcepit; extorris patria, domicilij neſcius, ipſe & dominus omnium fuit, & patris, ſciens ſe non incubatorem poſitum, ſed diſpenſatorem opum deſuper acceptarum.

Abrahæ charitas.

Vt ergo munus hoc diſpenſatoris vti par eſt ageret, oppreſſis adfuit ad leuamen, auditâ prædâ ab hoſtibus factâ ſuo de cognato Loth, quem cum aliis abduxerant; Abraham vt eriperet fortè breui morituros, ipſum ſe morti nouus bellator addicit: Quippe mori ſatiùs duxit, quàm non generoſè vitam adducere in diſcrimen pro captiuis, quos deuictâ manu prædonum reſtituit priſtinæ libertati.

Hoſpitalitas quàm ſit grata Deo.

At contrà diues epulo, nulli omnino fuit beneficus, imò neque ſibi, namque ſuperbo, & guloſo necem cóſciuit opum turpis vſus. Abraham ſuſcepto hoſpiti aſtitit, non aſſedit: & fuit iſte, non conuiua hoſpitis, ſed miniſter. Abraham viſo peregrino, dominum ſe eſſe neſciuit, ipſe allator prandij, ad coquinam ſatis delicatam ſollicitus addixit vxorem, & qui ſe ſuaque omnia famulis ſuis credit, ac committit, committere vix audet hoſpitem coniugi quàm probatæ. Tanta demum in illo fuit charitas in egenos, vt voluerint etiam ad tentorium eius ipſi etiam Angeli diuerſari.

Ita ſuas in cœlum tranſmiſit opes Abraham cùm effudit in mendicos, quos nec dignatus eſt videre diues adeò Lazaro mendico durus, vt pauperi conſumpto fame micas negarit, quæ neglectæ ex opipara menſa largiter effluebant.

Hoſpes ipſe Deus diuerſatur apud Abraham.

Abraham non excepiſſe ſolùm Angelos hoſpitio, ſed Deum ipſum, expreſsè tradit Chryſologus ita fatus: *Huius humanitas ſic ſancta ſanctis eſt ſemper manibus præparata, vt inuitaret apud illum ipſum Deum, & compelleret hoſpitari. Ille ad Abraham, ille ad requiem pauperum, ille ad hoſpitum receptaculum venit, qui ſe in hoſpite, & paupere receptum fatebitur in futuro, cùm dicet: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare; ſitiui, & dediſtis mihi bibere; hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me.* Hæc ille præfato in ſermone cuius habes hîc framenta rebus aliis intertexta.

Hoſpitalitatē in Limbis Abraham exercuit.

Abraham in ſelecto Patrum limbo memor adhuc hoſpitalitatis & pauperum, Lazarum excepit vbi à longè vidit eum poſitus in inferno diues. Abraham iure ſua tunc omnes ſanctos ſuſcipit in requie, & in ipſa cœleſti beatitudine fungitur diſpenſatoris officio, quia dum ſemper hîc ſuſcepit peregrinos, & pauperes, ipſum cum Angelis ſuſcipere Deum, ipſum ſub tentorio ſuo videre hoſpitem meruit, quo vſus erat in hoc ſæculo largitore. Et reuera parum ſe beatum credidit in illa beata Patrum requie, ſi ab hoſpitalitatis pio ceſſaret officio, atque ſolus operæ vi beati concluderet, qui in hac vita degens, credidiſſet eſſe ferox, & crudelis, vni ſi quid pauperi denegaſſet.

Non duntaxat eos hoſpitio excepit, qui pro foribus aſtitere domus, aut tabernaculi, imò procul eis diſtantibus ſemper occurrit, & prætereuntes enixè rogans, vel inuitos ipſe ſuis impenſis compulit epulari. Prima, & ſagmata ſuis appoſuit hoſpitibus,

nec paſſus eſt panes heſternos & frigidos, ſed recentes obtulit. Quippe nihil frigebat apud eum, quem æſtuantem amore Dei & proximi charitas accendebat.

Diuitiarum inæqualis viſus diuerſos ſortitur effectus.

Alter verò diues epulo, imò magis opum atque gulæ captiuus, ſeruus opum, & ipſis cenſibus compedibus, tantùm pompæ immobile ſepulchrum, in quo pietatis totus vtique viſus defecerat, & auditus non iam perſonam, non pauperem, ſed miſericordiam deſpicit, ad ianuam ſuam Lazaro ſic iacente. Vnde preces eius ex inferno fuſas Abraham ſic deſpexit, vt ille vota viri pauperis & mendici caſſa fecit, ei non porrigendo manum: Qui namque nudos & egenos habent hîc deſpectui, verſa vice demum in alio ſæculo contemnentur. Pauper econtrà diues vulnere, cenſu nudus, exutus corpore, veſtitus pœnis, animam, quam non ſolam tenebant vulnera fœda, die ac nocte Deo iugiter offerebat.

Hinc eſt, quod recipit pro doloribus requiem, pro opprobrio gloriam, pro contumeliis honorem, pro deſpectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro vulneribus præmia, pro ſiti refrigerij fontẽ; pro fame, cœleſtis menſæ delicias; & ille breui angulo à diuite non exceptus, iam ſpatioſo cœli ambitu gloriatur. Tu iam ſorte variante diues fulgens quondã in purpura, nunc tegere fimo; pro coccino, veſtire flãmis; pro molli diſcubitu, ſuſtinetu licet animo iniquo dura quibus tormina eruciaris. Pro lautis ferculis epulare pœnas, copias inopiâ compenſa, ebrietates inexhauſta ſiti digere: pro odoribus aſpergere fœtore: & cui aſtiterunt omnigenæ voluptatis obſequia parta Dei cum ſumma iniuria, aſtent ſeuerè tibi miniſteria omnia tormentorum.

Paraphraſis moraliter excurrens, in hiſtoriam diuitis iam damnati, & Lazari in æterna gloria conſtituti.

In hæc verba:

Homo quidam erat diues, &c.

SECTIO QVINTA.

Ex Theologia, SS. Patribus, Symbolis, Variis Historiis, Medicina, Astronomia, et Vtroque Ivre.

Mundi error circa vitam beatam.

Diſcolores ſunt planè viæ Dei & hominum circa vitam miſeram, & beatam. Hominum mens delira fugit inopiam, vulnera fœda, famem, & ærumnas, arbitrata penes hæc eſſe ſita ſuprema mala vitæ, cuius felicitas ab incautis opibus & voluptati perperam aſſignatur. Hunc errorem damnat Scriptura ſacra plures referens hiſtorias, vnde liquet, opes, faſtum, ſæculi pompam, & epulas non beare ſuos aſſeclas, vt econtrà, nudum eſſe, pati pauperiem, ſitire, fame confici, & contemni, non facere homines infelices.

Mardochæus, Aman, Lazarus atque diues in inferno iacens tragica ſunt exempla, quibus error hominum conuincitur. Mardochæum deſpiciebat Aman, vt hominem inglorium, pro palatij foribus aſtantem, cinere conſperſum, & ſacco indutum, ipſe verò Regis amaſius indutus purpura & byſſo quaſi felix adoratus à Perſis, ei illudente fortuna, cruci affixus eſt, & Mardochæus hactenus habitus deſpectui ab illo ſuperbo fuit regiis infulis honoratus. Similia excepere fata duos homines, quorum ego vitam hîc deſcribo. Quippe diues ſtipatus iis omnibus deliciis, quas ſectatores omnes huius ſæculi in hoc æuo colunt, infelix erit in æternum; Lazarus verò ſecus ex ærumnis ad gloriam aſſumptus eſt, ita Deo patientiam eius immarceſcibili laurea compenſante.

Ex SS. Patribvs. Diuitis & pauperis antitheſes.

Hiſtoriam vtriuſque libet auſpicari ab hoc Chryſologi contextu: *Inhumani diuitis, & Lazari pauperis, ſtupendas vices, pauendas ſucceſſiones, conditiones admodum lamentandas, in medium producere, & aſſerere geſtimus; quia diues, qui participem pauperem in bonis præſentibus audire contempſit, in futuris malis pauperem compatientem non meruit inuenire; nec ardens aqua refrigerium percepit, æſtuanti pauperi fame, panis refrigerium qui negauit.* Hæc ille ſerm. 66. Ruſus ille fatum vtriuſque ſuo ſtylo aureo deſcribens ſermone 121. nimio perculſus ſtupore vices diſpares amborum ſic miratur: *En quàm rerum lamentanda mutatio: pauperem portant Angeli, diuitem deglutit infernus. Mors pauperis totam vitam diuitis vicit, & elatio ſola pauperis totam diuitis pompam tranſcendit, & gloriam. Quare ſic ſepultura decipit oculos? quare ſic exequiarum pompa mentitur? in obſequium diuitis migrat hîc tota ciuitas cùm funus offertur: pauper vadit ſolus, pauperem duorum portat miſeratio baiulorum: nec quatuor vt mortuo, ſed duo ſub vno vecte, quaſi proiiciendo oneri portitores adducuntur inuiti. Meritò ei mox angelica officia, meritò diuina deputantur obſequia, cui tam crudeliter negata ſunt ipſa humanitatis extrema. Funus diuitis antecedit lugubris turba ſeruorum, feretrum pauperis præcedit Angelorum pſallentium multitudo. In marmoreo tumulo, & aurata veſte iacet diuitis corpus incluſum; pauperis caro naturali iacet in limo, prænenit putredines, & fœtores.* Hæc ille, cuius ego ſequar paraphraſim, adſcitis præſtituto mihi more rebus petitis à variis diſciplinis, vnde fiet iſta ſectio polymita.

Ex Medicina. Morbus omnis tria habet conſideranda.

Galenus in arte parua monet eſſe tria ſpectanda in ægroto, mali ſeu morbi, vt natura fiat liquidior. Illa tria ſunt protopathia morbi, id eſt fons, principium morbi. vt verbi gratiâ in continua febre, putris ſanguis in venis acceſſus eſt protopatia ſeu origo febris. Alterũ eſt idiopathia, id eſt dolor in aliqua parte ſitus, vt quãdo caput atrox dolor lancinat in peracuta febre, idiopathia mali eſt in capite; nempe ſitus ibi dolor hoc indicat. Sympathia demũ perinde ſonat ac cõpaſſio. Vt diaphragmate læſo, delirat æger, quia tunica cerebrum inuoluens, quæ dicitur pia mater, ſeu origo omnium membranarum compatitur, id eſt vna membrana læſa ſimul patitur. Et delirium illud eſt ſympathicum à ſepti tranſuerſi vulnere deriuatum.

In diuite reprobato, loci tartarei inquilino, tria hæc deprehendo quibus explicatis morbi eius indoles & natura prodet ſeſe, id eſt vitia, & peccata, quæ illum obſtrinxere pœnis æternis, omnibus innoteſcent, Chriſtus vt peritus erat medicus, ita viri huius ægri hiſtoriam auſpicatus eſt à protopathia mali: *Homo quidam* (inquit) *erat diues*. id eſt. Diuitiæ fuere velut fons &

origo

origo mali omnimodi, quod patrauit iſte nequam. Purpura, byſſus, & epulæ lautæ notant idiopathiam ſeu locum malè affectum, id eſt animum ſuperbiâ inflatum, & abdomen inſatiabile, libido verò fuit morbus ſympathicus: Superbus enim & guloſus homo ditis luxuriæ facibus inardeſcit.

Hæc vitiorum omnium caterua fecit eum pietatis extorrem, & inhumanum erga Lazarum, quem paupertas inuium vitiis effecerat. Induebatur diues purpura, pauper liuore; diues byſſo, pauper ſqualore; auro diues, pauper fœtore, diues digerebat in plumeo ſtrato vinum, & Lazarus impaſtus humi iacens, in aſperſo ſuis lacrymis puluere decumbebat. Diues eructabat epulas, dum pauper inedia conſumptus erat; fundebat vina diues, pauper lacrymas; diues abundè ſatur proiiciebat panes, quorum neque micam eſurienti Lazaro concedebat. Ferculis expoſitis paſcebat largè canes, cùm mendico panis fruſtulum neque daret. Omnibus deliciis immerſus erat homo diues, ad quem confluxerant omnia bona, quorum obſequio caro litat cunctis ſenſuum illecebris; Lazarus verò rerum omnium indigus, & corpore exeſo plagis inundante ſanie diffluebat.

Paupertas eſt ſtipata virtutibus.

Non fregere tamen Lazari conſtantiam tot aduerſa, imò ſecus eum euexerunt ad præaltum meritorum culmen. Paupertas ei conciliauit opes cœleſtes, gratiam ſcilicet, & gloriam: virtutem peperit dolor, contemptus patientiam, neceſſitas voluntatem componendi ſeſe totum ad arbitrium Dei. Diuturna fames ei ieiunium familiare fecit. Inexpleta ſitis eum ad tolerantiam aptauit, mors ad vitam, ad præmium pœna, ad cœlum terra. Cuncta demum, quæ in cœlo nitent, fuere diues præmium egeſtatis.

Diuitiæ verò procurauere mala omnia diuiti damnato, quem purpura extulit ad ſuperbiam, byſſus ad luxum, ad inhumanitatem copia, abundantia ad duram impietatem, ad cæcitatem coruſcantis fortunæ lumen præfulgidum. Denique ſublimitas excelſa virum hunc ſuperbum deiecit eò, quò vitiis omnibus indecori reprobi deuoluentur. Ergo neque proſpera ignauos eriguut, neque fortes aduerſa proſternunt, quia neque diuitiæ, neque ærumnæ, ſed animus gratos ad præmium euehit, aut ingratos deiicit in barathrum æternis ignibus adurendos. O infortunate diues, paupertas extrema tibi fauſtior extitiſſet.

Ex variis historiis. Diuitiæ ſunt infauſtæ ſuis poſſeſſoribus. Henrici Caperel ſcelus.

O quàm multis exitialis amor opum fuit! Aliquos recenſebo, quibus auri nimia cupido necem peperit ingloriam. Anno 1317. Pariſiis Prætor erat homo quidam nomine Henricus Caperel, quem hiſtoria Gallica ſic recenſet. Is hominem prædiuitem carcere concluſerat, reuera reum mortis, vt conſtabat omnium iudicio. Pauper item illic erat, eſto probus & innoxius eſſet. Vt inſtans ſupplicium redimeret ille diues obtulit immenſas opes Prætori, quem corrupit, eò facinoris atrocis eum inducens, vt, ſparsâ famâ necis & ſupplicij prædiuitis, ſuſpendio inſontem pauperem ſuſtulerit. Sed impius ille iudex non impunè tulit hoc immane nefas; quia namque crimen diuitis in pauperem tranſtulerat, ſuſpenſus ingloria morte luit pœnas congruas ſceleri perpetrato.

Ita diues quiſque ſuas redimit pœnas in hoc ſæculo, & quæ deliquit homo diues, illa luit pauper, vtpote ſemper in ærumnis agens vitam, quam ſplendidè epulando, & luxuriando diues nequiter inſumit. Sed morte vices inuertente, diues & mendicus alternis agent; qui namque rerum omnium inops & mendicus erat in hoc ſæculo, tandem in cœlo diues erit. At ſecus opulentus homo nihil habebit in inferno, ſuam vnde leuare queat inopiam; imò iugi ſerie annorum in hac tormentorum officina pœnis acribus obſtringetur.

Iudæus alios occidit, opes vt eorum tollat.

Eodem quo Prætor auarus anno, fuit Vitriaci deprehenſus homo nequam & transfuga Iudæus, quem lib. 13. hiſtoriæ ſuæ Bernardus Giraldus ait occidiſſe ſuos ſocios, vt eorum prædaretur opes, quibus vt onuſtus erat, ſuſpicionem prædæ fecit eis, apud quos ſe recepit. Vnde iudex eum citò ſibi ſiſti iuſſit, & ab eo confeſſione mali admiſſi extorta reum igni addixit, vt qui flagrabat opum deſiderio iniquo, ſuis ſociis inhumano, foco accenſo toto corpore conflagraret.

Eadem pœna decreta fuit diuiti damnato; quippe fame necem Lazaro conſciuit. Etenim iuxta verum Ambroſij effatum, qui pauperi eleemoſynam negat, eum necat. Credidit ille ſuis opibus detrahere, ſi mendico daret vel fruſtulum panis, ſed turgentes ea impietate gazæ, rogo inferni inhumanum hunc diuitem addixerunt.

Ex SS. Patribus.

Chryſologus meditando velox ſupplicium, & tormenta feræ trucis, & crudelis huius beſtiæ, quam Chriſtus ait ſepultam eſſe in inferno, voces has emittit: *Miſer accepit antè animæ quàm corporis ſepulturam: nec antè quieti corporis, quam pœnali traditus eſt ſepulchro, vt viuat pœna ſemper, cùm ſit ſemel mortuus vita. Et ſepultus eſt in inferno, & vidit Abraham de longè, & Lazarum in ſinu eius. Immutatio quanta rerum: quò deſcendit diues? quò aſcendit pauper? Reſpicit ibi ſurſum, quem deſpexerat hic deorſum: & videt eum de inferno in ſinu Abrahæ, quem iacentem ſe coram, ſuperbo de ſigmate non videbat.* Hæc ille ſermone 124. Et ſermone 66. refricando pœnas huius diuitis inhumani, ſic eius crudelitatem perſtringit: *Gratis reſpicit modò Lazarum ſurſum, qui antè deorſum Lazarum videre deſpexit. De talibus dixit Propheta: Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.* Pſal. 16. *Cùm eſſet in tormentis. Pungit pœna, quem non pœnitendo compunxit, & vexant tormenta, quem Lazari vulnera non mouerunt: nec gratis aculeos percipit pœnarum, qui in purpura volutabatur ingratus. Vidit Abraham a longè. Longè ille erat Abraham, cui non fuerat proximus pauper. Vidit Abraham diuitiarum conſortem, ſed inhumanitatis exortem. Et Abraham diues, ſed plus humanitate, quàm cenſu; tu diues inhumanitate tua maior tuis diuitiis extitiſti. Abraham ſibi peregrinus, ciuis hoſpitium fuit; tu palatia poſſidens, tectum pauperi non dediſti.*

Ex Theologia.

Nota, procul ab Abraham fuiſſe vile hoc diaboli mancipium. Præter enim corporis acceſſum, quo propè ſumus & attingimus aliquem, aſſignatur & alia proximitas, vel in identitate naturæ ſita, vel in affectuum animæ paritate. Verbi gratia, omnis homo vocat alios homines proximos ſuos, quia ſortiti ſunt eamdem ſpeciem, & naturam. Vſus item inualuit, vt cùm volumus exprimere nos eiuſdem eſſe ſententiæ cum

aliquo, dicamus, nos ad eum accedere ; aut contrà, procul eſſe dicimur, cùm ab aliquo diſſentimus.

Pſal. 118.

Reſpexit eò Pſaltes ita fatus : *Longè à peccatoribus ſalus.* Quippe Dei, & hominum iniuſtorum affectus non coëunt. A Deo namque malus auerſus abit ad creata, quibus iniquè loco Dei fruitur, ſic recedens mente magis quàm corpore. Ita Vates ait : *Accedite ad eum, & illuminamini.* Id eſt, vos aptate Dei gratiæ, & ſimilitudine affectus vnà cum Domino conuenite.

Pſal. 33.

Peccator quare procul à Deo eſſe dicatur.

Chryſologus ſermone 3. ita dicit conueniſſe patrem ſuum, dyſcolum & prodigum illum adoleſcentem, qui viuendo luxurioſè procul abierat. Sic ille : *Surgens venit ad patrem ſuum. Surrexit iſte mentis & corporis de ruina : ſurrexit de profundo inferni, cœli alta contingens: apud cœleſtem patrem filius ſurgit plus de venia, quàm corruit de reatu. Surgens venit ad patrem ſuum. Venit non greſſu pedum, ſed mentis inceſſu : longinquus terreni itineris non indiguit, quia compendia vitæ ſalutaris inuenit. Diuinum patrem neſcit viarum curſu quærere, qui fide quærens, mox ſibi illum inuenit eſſe præſentem.*

Appropinquare Deo quid ſit.

Rurſus ibi explicat, eſſe penes gratiam illam Dei & animæ propinquitatem : *Surgens* (inquit) *venit ad patrem ſuum : cùm autem eſſet longè vidit illum pater. Quomodo longè eſt is, qui venit ? quia nondum peruenit. Iſte qui venit, venit ad pœnitentiam, ſed nondum peruenit ad gratiam : venit ad domum patris, ſed nondum peruenit ad gloriam priſtini vel habitus, vel honoris.* Cùm ergo diues in inferno labe ſuæ nequitiæ infectus eſſet, profectò nihil prorſus erat ei commune cum Abraham aucto ingenti cumulo meritorum.

Et eleuans oculos cùm eſſet in tormentis. Serò diues ſurſum leuat oculos ſuos, quos ſemper depreſſit in terram. Diues quos oculos leuas ipſi ſunt accuſatores tui, ipſi non placant iudicem, ſed inflammant : non reportant veniam, ſed reatum ; & exigunt pœnarum cumulum, non ſolamen. Namque tuæ impietatis ij ſunt teſtes, quos ab intuitu Lazari ſæpe ſæpius auertiſti. Quò oculos incautè leuas ? quid oblatras ex inferno, canis ? quid cauſaris homo cane peior, & angue ? tuus illic adeſt æmulus, ſcilicet Lazarus accuſator. Perperam clama, diues ; qui dedignatus eſt hic aures propitias præbere voci querulæ mendici. Ibi caſſa vox eſt, ille tuus profectò clamor inanis eſt, & Abrahæ ingratus, eius enim pietatem in egenos dum ſoſpes eras impius abhorrebas.

Ex Historia.

Clotarius Rex moriendo Dei maieſtatem agnoſcit.

Vide, pœnas oculos aperuiſſe viri, quos proſpera fortuna cæcos effecerat. Libro 4. cap. 23. ſuæ hiſtoriæ Gregorius Turonenſis ait, Clotarium primum nominis huiuſce Regem Chriſtianiſſimum morte inſtante ſuos oculos direxiſſe cœlum verſus exclamando : *O quàm potens eſt Rex cœli, qui deprimit faſtum Regum terræ !* Fortè ſerò nimis Rex ille ſuos oculos erexit, vt & iſte diues epulo, quem legimus è tormentis fruſtra ſuos ſurſum oculos intendiſſe.

Henricus VII. Rex Angliæ quomodo vnum rebellantem caſtigarit.

Cheſnæus in hiſtoria Angliæ anni 1488. refert, Lambertum quemdam iuuenem impoſtorem, mentientem ſe Edoardo Rege ſatum, voluiſſe Regi Henrico ſeptimo regnum adimere. Stipatus eo intento manu magna rebellium, ingentes copias inſtruxit, & proceſſit contra Regem, à quo victus, & captus, condigna fuit pœna toto vitæ ſuæ tempore caſtigatus : Henricus victrices noluit temerare manus ſanguine effuſo vilis mancipij, ſed in pœnam faſtus, ad quem ſurrexerat purpurâ aſſumptâ, fecit eum coquinæ vilem & abiectum miniſtrum : vt qui in purpura & byſſo Regis titulum aſſumpſerat, in culina miſer & deſpectus æui ſui toto tempore deſeruiret. Ille videos è culina, viros aliàs à ſe contemptos eſſe Regi perquam charos, & dignitate claros, ſe verò plenum ſordibus, & deſpectum iacere ſuis in fæcibus, quotidie millies expirabat.

Ex SS. Patribus.

Miſericordia immiſericordi denegatur.

Profectò fuit multò peior ſors diuitis epulonis, qui in purpura & byſſo quaſi Deus eſſe volens, ſponte ſua ſe coquinæ totum applicuit, vtpote de corporis ſagina ſolùm ſolicitus, ita ſuum æuum omne ducens mediis in ferculis factus eo modo vile ſui corporis mancipium, ac proinde vitam agens ingloriam. A coquina demum præceps actus eſt in infernum, vnde videns Lazarum, quem contempſit, inde ſumit & liuoris & tormenti maximum incrementum.

Chryſologus ſermone 66. audiens hunc eiulantem ex inferno, vocem eius ſic compeſcit : *Crudelis fili, quam miſericordiam petis, quam tibi negando, pauperi tu negaſti ? Et mitte Lazarum. Miſer fili, ſi Lazarus ad menſam tuam veniſſet, tu ad iſtum diſcubitum non veniſſes. Vt intingat extremum digiti in aquam. Qui claudit manum pauperi, extremi ſtipem digiti ſic requirit, & ſitit aquæ guttam, qui vini lacus, ne guttam dares, incluſit. Qui diuitias ſuas non miſerando pauperi dedit, ſibi miſericordiam ſit minorat. Et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quaſi reliquum corpus haberet immune ab incendio ; ſed lingua plus ardet, quæ miſericordia vt fieret, iubere neglexit : in lingua maius ſentit incendium, quæ maledixit pauperi, miſericordiam contradixit : lingua in tormentis prima eſt, quæ derogando pauperi, pauperis blaſphemauit auctorem.*

Inuidia plus torquet inuidos quàm gehenna.

Lambertus ille, cuius ſuprà memor fui, relegatus in culinam, non tam vrebatur ibi coquinæ foco, quàm inuidia ardebat, videndo ſuos æmulos in aula ſuo genio indulgere, cùm lugeret ille iocus & opprobrium omnium aulæ regiæ miniſtrorum. Ita putat Chryſologus diuitem in inferno magis cruciari inuidia, quàm fornace : ſiquidem ferre nequit, exultare ſuum æmulum Lazarum, cùm ipſe ſuo in flammiuomo carcere percerretur.

Chryſologus ſermone 122. ſic compellat hunc hominem infelicem : *Adhuc tu in Lazarum ſis crudelis ? Lazarum mitte. Quo ? Ad infernum de gremio, de ſolio ſublimi ad profundiſſimum chaos, ad tormentorum ſtridorem de tanta quiete, de tanto ſilentio beatorum. Vt video, quod agit diues, non eſt noueli doloris, ſed liuoris antiqui : & zelo magis incenditur quàm gehenna. Eſt graue illis malum, eſt illis incendium non ferendum, quos aliquando habuere contemptui videre felices. Adhuc diuitem malitia non deſeruit, quem iam poſſidet pœna, qui non ſe duci ad Lazarum poſtulat, ſed ad ſe Lazarum vult deduci. Ad cruciatus tuì diues ſtratum pius Abraham Lazarum mittere non poteſt, quem tu ad menſam tuam non es dedignatus admittere.*

adminiſtrare. Iam vobis verſa ſunt vices, vides eius gloriam; cuius ſupplicium ſic ſpreuiſti: videt ille tuos cruciatus, qui te tua tunc mirabatur in gloria. Hæc ille.

Infauſta ſanè fuit & horrenda Regis Babyloniæ ſors, qui in media concubinarum caterua bibens pretioſa vina ſacris in vaſis, epulans ſplendidè, in media vnguentorum fragrantia, ſuaue melos cantorum patulis auribus excipiens, & omnigena voluptate ſatur, ex aduerſo muro vidit exire manum, quæ dictatam in cœlo diram in ipſum ſententiam graphicè deſcribebat. Daniel Propheta refert, illa viſione Regem contremuiſſe totum: *Tunc* (inquit) *facies Regis immutata eſt, & cogitationes eius conturbabant eum, & compages renum eius ſoluebantur, & genua eius ad ſe inuicem collidebantur.*

Daniel 5.

Diuitis lingua cur cruciatur in inferno.

Si duntaxat vna manu viſa, necis inſtantis lineante fatum ſubobſcurum, & ignotum ipſi condemnato Regi, voluptuoſus homo ſui impos effectus eſt, quid cum diuite epulone fiet in tormentis, vbi ſub pondere diuinæ manus exclamat, & torridus ingemiſcit. Sed quare diues inſanè cupit in fornace iuæ tantùm linguæ dari ſolatium, quamuis ibi totus arderet? Fortè quia cùm pectus eius anhelet vſtum flamma ſui criminis & reatus, lingua magis æſtuat & torretur, quia pauperi afflicto ſæpe nequiter inſultauit. Lingua priot excipit flammas, & vi ardoris omni humore exhauſto ſitit, quæ prima cibos delicatos, & odorata pocula cùm guſtaret, noluit perhumanè loqui, præcipiendo ſuis domeſticis, & miniſtris, vno vel pane viro pauperi ſubueniri.

Induebatur olim purpura & byſſo, ſed nunc in inferno nudus aduritur, exuit in morte ſuam illam omnem ſupellectilem, & in igne nudus æſtuat & deſudat, qui ſtola lino contexta velut induſtria nuditate frigens æſtibus illudebat. Infinita vini pocula quæ ſiccauit, nequeunt ſedare ſitim qua torquetur, & voluptas illa, cui ſe addixit olim, nihil adimit è tormentis, imò maius ei tormentum conciliat, quando ſuo refricat animo, ſic periiſſe læta omnia, vt non ſint denuo reditura.

Chryſologus ſermone 122. ita virum hunc increpat inhumanum: *Iſta omnia periere tibi, non crimini, qui ſitis extremi digiti guttam, quam ſi vel ſolam dediſſes pauperi, non ſitires. Immiſericordem te gutta, & mica reddidit inhumanum, in quibus totus pauperis & victus conſiſtit & vita. Velim ſcire, diues, ſi vel ipſo tibi in pœna poſitus ignoſcis, quia ad hæc mala non veniſſes, ſi de tantis horreis micam, guttam de tantis torcularibus tunc dediſſes. Parum eſt quod caro eget, quod natura exigit, quod ſufficit vitæ: auaritiæ cauſa eſt, quod homo magna & multa recondit, non ſibi, ſed aliis, ad ſuum planè præſentem, vel poſterum cruciatum. Sed dices diues: Ego etſi vinum negaui, aquam peto, quam communem cunctis animantibus auctor ipſe omnium & natura præſtitit. Puto, diues, quòd & aquam pauperi tu negaſti, cui ne ingrederetur ianuam tuam, ne ad tuum puteum perueniret, canes quamplurimos obieciſti.*

Ex Medicina. Canicula obſtat ne valiter ægrotus purgetur.

Hippocrates ait aphoriſmo quinto libri quarti, difficiles eſſe purgationes, ſub cane, & ante canem, qui eſt ſtella, cui nomen eſt Sirius, id eſt exſiccans, [illegible] id eſt exſicco, quia omnia ſubiecta tali ſideri deſiccantur. Sic ille: ὑπὸ κυνα, καὶ πρὸς κυνὸς, ἐργώδεες αἱ φαρμακίαι. id eſt, *Sub cane & ante canem difficiles & moleſta ſunt purgationes.* Nequit homo leue etiam vel remedium, vel refrigerium ſumere in Inferno, quia præſes ibi eſt canis, nempe dæmon, ab antiquis ingenioſè canis ſymbolo lineatus. Diabolum tricipitem Gentiles olim dixere canem, Virgilio teſte libro 6. Æneid. Cerberum nuncupauere canem illum pro tartari foribus oblatrantem.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Perſonat, aduerſo recubans immanis in antro.

Conſonat Auguſtinus quando dicit dæmonem eſſe canem: *Qui latrare poteſt, ſed mordere non poteſt, niſi volentem.* Cùm ergo Deus in inferno cani illi tricipiti ſubderetur, qui tentare ſolet trifariàm, cogitatione ſcilicet, verbo, & opere, non difficilè duntaxat erat Abrahæ hunc recreare leui remedio, ſed prorſus impoſſibile: quippe canis obſtat ne quid refrigerij reprobis afferatur.

Impoſſibilitatis huius aliam hanc rationem ſuggerit Chryſologus ſerm. 122. *Modo* (inquit) *cognoſcis patrem, & modò tibi patrem ſe eſſe neſcis, quem in Lazaro patrem ſic ſpreuiſti: modò tibi iuſtus occurris, qui tunc vt pius eſſes, dum Lazarum paſſus eſt cruciari. Infelix, quem ſic ipſa origo arguit, quem ipſe lucis auctor addicit: infelix, cui in iudicio pro magnitudine criminis non miſereri genitor, non pater ignoſcere, non affectio, potuit ſubuenire.* Hæc ille.

Imò pœnam auxit Abraham, quando voce laceſſitus huius inhumani, vocauit eum filium *Cui reſpondit Abraham: Fili recordare.* Aduertit Chryſologus, hoc titulo perhumano ferum & crudelem animum impij huius diuitis accuſari. Sic ille ſerm. 123. *O mira pietas, vocat filium, quem degeneraſſe propria crudelitate ſic reſpicit! O ſingularis bonitas, adhuc vocat filium, quem vidit inferni vernulam, pœnarum ſobolem, extremum mancipium iam gehennæ! Sed vocat filium vt magis magiſque probetur filij impietas, quando cum tali etiam paterni ſermonis pietas perſeuerat. Tu vocas patrem, ego voco filium, vt te grauiter doleat perdidiſſe quod notus es. Adhuc voco filium, vt amariùs doleas perdidiſſe te quod gratia tibi dederat, & natura; quia non habuiſſe, doloris non eſt tanti, quanti mœroris eſt habita perdidiſſe. Voco filium, vt intelligas indicij eſſe quod pateris, non furoris: voco filium vt in me mea patientia maneat, in te tua pœna. Sed iſte intelligit ſe non eſſe filium qui fatetur, & penſat de ſuo merito, quod tam pij patris perdidit de natura. Qui genitoris opera non facit, negat genus, Domino ſic docente: Si filij Abrahæ eſſetis, Abrahæ opera faceretis. Ille fidem generis probat, cui tantus paterni operis aſſertor aſſiſtit.* Hactenus ille, velut ex profeſſo probans, in inferno canem omnia demere ſolatia etiam minima damnatorum.

Damnatis ineſſe nequit vlla conſolatio.

Vocatur in cœlo canis, Sirius ardens, à quo dominante exhauritur omnis humor. Perperam ergo diues ibi guttulam aquæ petit, vbi aqua nequit exiſtere, quia diabolus igne flagrans, damnatos torquet eo incendio, quo & ipſe torridus inardeſcit.

Qui porcorum more ſuo in deliciarum volutabro diu iacuit, indormiens omnibus ſenſuum illecebris,

illecebris, non Lazaro ſolùm, ſed & omnibus aliis inutilis, grunniens ſemper tandem occiditur & crematur, vt ex fornace ſuos conſortes ſcilicet impios diuites admoneat, ne ſint erga viros pauperes inhumani.

Ex Symbolis.

Vnde quia ſuillo more vitam egit, credo fore ſatis congruum illi ſymbolum, quod Camerarius expreſſit in ſuis centuriis, vbi depicto porco occiſo voces has apponit: HAVD ALITER PRODEST. Porcus enim viuendo nulli prodeſt, imò magis obeſt, roſtro terendo vites, agros, atque prata fœdans, & deuaſtans, ita vt ſit eum mactare & cremare neceſſe, ſuis vt dominis aliquando proſit, quibus ſæpe fuit grunniens importuous. Damnatus iſte diues fortè malis artibus proximi prata, vites, arua ſuis adiecit, vnde diues iniquus erat omnibus infeſtus. Idcirco benè paſtus & ſaginatus obeſus homo neci addicitur, & poſtea flammis inuoluitur; vt qui mundo nihil profuit in hoc ſæculo, ſaltem ex inferni rogo proſit incutiendo metum ſimilis ſupplicij omnibus opulentis.

Diuitiæ pernicioſæ ſi nō erogentur pauperi.

Abraham obiicit huic damnato, eum recepiſſe bona, vitam dum ageret in hoc æuo. Chryſologus inde ſumit anſam admonendi prædiuites ne aliena bona ſibi vſurpent. Si namque ſatis fuit ad diuitis interitum, accepiſſe bona in vita; quæ tormenta putas manere viros alienis opibus inhiantes. *Si tantùm eſt diuitis huius crimen, quia recepit bona, quantùm reus qui inuadit indebita? Si tantùm crimnoſus, qui ſua claudit, qui non largitur accepta; quam pœnalis eſt, qui & ſuis incubat, & aliena peruadit.* Hæc ille ſerm. 123.

Proſperitas ſalutem animæ adducit in diſcrimen.

Quiſquis ergo bonis affluit in hoc æuo, debet ille pauere, metu concuſſus iudiciorum Dei. Cùm namque nemo ſine crimine viuat in hoc ſæculo, operæpretium eſt deſuper inflicta nobis mala pati, vt morbos, inopiam, & contemptum, aut ſponte pœnas imponere, vt vigilias, inediam, & alia auſtera, quibus homo Dei gratiam cautè ſibi conciliat. Alioquin acta vita tota in deliciis, futuræ damnationis eſt euidens argumentum.

Ex Astronomia.
Voluptatis typus eſt mēſis Maius.

Columella notat lib. 11. cap. 2. vigeſima quarta die menſis Maij duas in oriente ſimul conſtellationes emergere, ſcilicet aquilam atque capram, quæ grandinem, & procellas indubiè portendunt: & quotannis circa diem illum, quando fruges horrendè quatit, & procellas oris omnibus infeſtas & noxias experimur. Menſem Maium credo vitæ voluptuoſæ typum eſſe ſatis ingenuum & ſincerum, Etenim tunc prata virent; vernans terra tota luxuriat in gramina, & quaſi tapetibus ſtrata nobis ſpeciem hilarem inſinuat, & polymita flore multiplici, multicolor ſuaue flagrat, Aura lenis ſpirat, & certatim aëre tepefacto canunt aues, habentque ſuas illecebras tunc ſenſus omnes. Vnde liquet, eſſe penes menſem Maium omnia ſymbola voluptatis.

Voluptas affulgens malum portendit.

Rurſus aquila ſignificat ſuperbiam atque gulam, nempe vorax eſt, & à longè prædam diſpicit oculo perſpicaci. Quaſi cœlo nata magis quàm ſolo, ſupra nubes euecta volat: Capra verò clamat ſe libidinis eſſe typum. Diuitis damnati vita fuit menſis vnus Maius continuus, cui affulſere ſimul Aquila, & capra, ſidera profectò homini infauſto malum ingens minantia. Aquila ſuggeſſit ei ſuperbiam in purpura & byſſo, & ſplendidè epulando gulam fouit, quæ influente capra fomes extitit luxuriæ. Nihil ergo mirum ſi cruciatur in inferno diues hic infelix, cui ex hac vita talem horridam procellam Aquila, & Capra, vitiorum ſymbola, portenderunt.

Poſitus in tormentis homo diues non potuit cauere ſibi, ſed aliis ſtuduit prouidere ſuis ſcilicet fratribus quos timuit & damnari, fortè ſciens illis etiam affulgere duo hæc ſidera maligna Capræ, & Aquilæ, quæ ipſi toto vitæ decurſu immerſo vitiis illuxerunt. Petiit ab Abraham Patriarcha mitti Lazarum ad quinque fratres eiuſdem conſortes vitæ nefandæ, cui ſe totum aliàs addixerat, vt monitis & conſilio Lazari reciperent ſeſe in meliorem frugem; & ſic reſipiſcentes, inferni ſupplicia horrenda & varia præcauerent.

Chryſologus rationem affert quare ſuæ orationis repulſam ſit paſſus homo viſus in inferno clemens & miſericors erga fratres ſuos qui ſoſpes olim, erga virum dignum miſericordia ſcilicet Lazarum diuturna fame ſicut & aliis ærumnis confectum ſeſe præſtitit inhumanum.

Ita ille Pater eloquentiſſimus ſermone 123. *Ex SS. Patribus.* *Modò, & tardè diues Lazarum ad domum patris ſui non miſericors, ſed miſerandus inuitat, quem toto tempore ſubſtantia miſeratione ſuis incumbentem ianua non recepit; & ſub ſpecie pietatis ad priſtina vulnera, ad præteritos gemitus Lazarum vult redire, quem prima petitione ad ſuos decaccare non potuit cruciatus. Antè dixit: Mitte ad me. Modò dicit: Mitte ad fratres meos. Dolet, agit infelix, ne videat felicem, quem aliquando putauerat infelicem. Mitte ad fratres meos in domum patris mei, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum. Cur pius, qui ſibi ſic impius? Impudenter præſumit aliis impetrare pœnitentiam, qui ſibi tam crudeliter ad veniam nihil prouidit. Et putas quod quinque fratribus tuis ſufficiat Lazarus, qui tibi tanto tempore, tot vulneribus ſuis, toto clamans corpore nil profecit? Meritò reſpondit ei Abraham: Habent Moyſem & Prophetas, audiant illos. Sine Lazarum tantos requieſcere poſt labores, & tu deſle tuas, quas tuo merito ſuſtines pœnas. Deus autem fratribus tuis, & omnibus, non pro tuo conſilio, ſed pro ſuo munere olim proſpexit ad ſalutem, dedit per Moyſem legem, prophetiam largitus eſt per Eliam: audiant ergo illos, ne tuos ſentiant cruciatus.* Hactenus ille, ſicut par eſt inuehens in perditum & flammis atrociter tortum diuitem epulonem.

Nota, curam illam, quam in inferno diues videtur habere ſuis de fratribus, non fuiſſe pium obſequium è charitate fluens, ſed cautelam contra noua tormenta, quibus torquendus erat, ſi perirent fratres eius, quos abſtraxerat à ſincero Dei cultu, & virtutum praxi, ſternendo viam illis ad peccandum. Vnde quia cauſa labis tantæ fuit, tentauit admonere fratres, vt ſaperent, alias ineundo vias ab eis, quas ipſe præeundo fecit eis peruias, & communes, ne pereundo noua illi tormenta denuò procurarent.

Proportione

Ex Theologia. Damnati quare timēt ne alij damnentur. Beati gaudēt ex magno numero beatorum.

Proportione quadam damnati ſe habent ad tormenta, ſicut beati ad gluſiam; ſurtiuntur enim illa duu rationem finis. Gluria namque finis eſt beatorum, vt tormenta finis, ſeu ſcopus, ad quem eorum vitia, & perpetrata crimina collinarunt. Vnde ſicut in Angelis eſt gaudium de vnu peccatore cœli compote effecto; ita mali in infernu maius tormentum excipient de ampliori oumero damnatorum. Nempe ſicut amot Dei, quo beati umnes in cœlo flagrant, eos plus afficit gaudio, quò maiora vident argumenta Dei gluriæ ſe diffundentis in animas innumeras in cœlo natas; ita Dei odium, quod damnatos inceſſit, eos plus cruciat, & laceſſit, quo maiora ſuæ iuſtitiæ argumenta prodis Deus. Et idcitco pœnæ magis stroces erunt, quu in infemo maius erit damnatorum hominum incrementum. Et reuera diues eò aſpexit, quando ſuis fratsibus ſingens prouidere, de ſeipſo magis ſollicitus extitit, apprimè ſciens, ſe ex damoatione fratrum, quibus ille fecit iter lubricum ad baratrum, acrius exurendum.

Multos habet ille diues in ſuo voto viros concolores, & optantes aliquem videre vita ex alia reducem; vt audiant ab illu ſiue bona, ſiue mala, quibus erunt obnuxij homines in alio ſæculo, iuxta genus vitæ, quam ſectati fuerint hîc degentes. Sed illa vuta delirium ſapere, eruditè psobat Chryſologus exemplo Lazari, imò Chriſti, quos hortantes ad ſtudium virtutis pauci voluere ſequi, eſto duo illi eſſent reduces è tumulu rediuiui.

Ex SS. Patribus. Deſiderium alloquendi homines redituos omnes ſollicitat.

Audiendus ille, talem hominum inſaniam carpens: *Hoc* (inquit) *dinu de corde omnium dicit, hoc de deſideriis cunctorum petit, hoc de votis loquitur omnium mundanorum; omnes enim ſuſurrare conſnonimus: O ſi quis veniret à mortuis, & quod ibi agitur referret, omnes crederent ei. Certè vt dubitantes dicerent: Quis inde venit, vnde nemo venit? Poſt mortem quod ſit aliquis, quis probabit? Omnes audita loquimur, omnes inſinuata ſentimus: nam qui veri fidas habeat, demerſum eſt in profundum. Sed perfidia, non ignorantia eſſe quòd ſic loquimur cùm ita credimus, hodie beati Ioannis lectio ſecuta monſtrauit. Nam ſicut diuus petit, Deus pro Lazaro Lazarum miſit. Sed quid miſſus, quid deſideratus, quid reſurgens profecerit patienter audite. Cogitauerunt principes Sacerdotum vt Lazarum interficerent. Quaſi ad hoc deſideratus aduenerit, vt iterata mortis pericula ſuſtineret. Nolunt, nolunt referre viſa, qui volunt audita non credi. Scimus, ſcimus & vitam parari bonis, & malis tormenta præparari; ſed dum vitiis capti, virtutum tempus nolumus aduentre, fingimus neſcire quod ſcimus.* Hæc ille ſerm. 66.

Ex Iure Ciuili. Bonis priuantur exules, & proſcripti.

Nihil potuis ad inferna loca ſecum deferre diues, vnde ſibi ſuccurreret in tormentis. Etenim damnati tenentus ea lege, qua proſcripti, & in exilium deportati; ſententiâ latâ bonis omnibus fortunæ caduot, iuxta legem priſcam Imperatorum Valentiniani, Valentis, & Gratiani. Ecce tenot huius legis. *Si quis intra prouinciam pro qualitate delicti ſtylum proſcriptionis incurrerit, per ordinarij officij ſolicitudinem bonorum eius indago diligentiſſimè celebretur, ne quid rei priuatæ commodis per gratiam atque colludium furto ſubducatur. Omnia tradantur palatinis ſuper hac cauſa miſſis noſtro nectenda patrimonio.* Lege, Si quis. Codice, De bonis proſcriptorum, lib. 9. tit. 49. lege 7.

Diuite proſcripto, & in exilium inferni deportato, nihil ei ſuperfuit. Sed in ſumma rerum omnium inopia cunſtitutus aquæ guttam non habuit vnde dirum ardorem linguæ ſuæ aridæ temperaret. Stipatus erat ulim magna manu ſeruorum; nemo tamen ei adfuit in inferno, cuius ope fratres admoneret, ne & ipſi peccandu pœnis ſe obſtringerent, quas erat ille diu cæco in inferni carcere perpeſſurus.

Pœnæ damnatorū quare infinitæ ſeu æternæ.

Quamuis atrox ſit damnatorum ſupplicium; illa tamen pœnarum æternitas excedit ea umnia, quæ in illu argumento dici poſſunt. Eſt de fide, fore pœnas in infernu iugi ſerie ſæculorum perpetuas. Dicturus enim eſt Chriſtus reprobis: *Ite maledicti in ignem æternum.* Æternitatis huius ratiunem explicat iſte canon *Voluiſſent iniqui ſi potuiſſent, ſine fine viuere, vt potuiſſent ſine fine peccare. Oſtendunt enim quia in peccato ſemper viuere cupiunt, qui nunquam deſinunt peccare dum viuunt. Ad magnam ergo iuſtitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careant ſupplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.* Canone, Voluiſſent. de pœnitentia, diſt. 5.

Ex Iure Canonic.

Contra legem ab æterno latam in reprobos de æternitate pœnæ nemo poteſt aliquid opponere: Namque penes æternum iudicem eſt decernere, qua pœna reus ſit mulctandus. Vnde quia quauis culpa Deus offenditur, qui eſt infinitus; vt ſit condigna pœna malo admiſſo, debet eſſe duratiune pœna ſine terminis infinita. Potuit intenſiuè Deus cruciare malos, ſed nuluit. Vnde dicunt Theologi, Deum punire reos citra condignum. Extenſiuè tamen plectet eos infinitè, pœnæ vt ſint delictis congruæ reproborum.

Ex Theologia. Pœnæ damnatorū quomodo infinitæ ſint.

Ideoque gratis & fruſtrà diues in inferno petit opem Abrahæ: ſiquidem in inferno nulla eſt redemptiu. Imperatores olim noluere ſuas ſententias contra reos irritas eſſe, viris etiam illuſtribus & pietate claris præcipientes ne facere damnatorum pœnas irritas iotentarent. Sic cauere duo Imperatores Arcadius & Honorius iſta lege. *Addictos ſupplicio, & pro criminum immanitate damnatos, nulli clericorum, vel monachorum, eorum etiam, quos Synoditas vocant, per vim atque vſurpationem vindicare liceat, ac tenere. Sed & reos ad locum pœnæ, ſub perſecutione pergentes, nullus teneat, aut defendat.* Lege, Addictos. Codice, de Epiſcopali audientia, lib. 1. tit. 4. lege 6.

Ex Iure Ciuili.

Ita lege diuina fuit cautum contra reos, qui malè ſibi conſcij ceſſere fatis, ac proinde pœnæ æternæ nemo poteſt aliquid detrahere. Ideoque preces in Eccleſia non funduntur pru damnatis: caſſæ quippe forent illæ preces pro damnato fuſæ, ſanciente Deo, æternas eſſe pœnas hominum impiorum.

Pœnas damnatorum nemo poteſt minuere.

Cæterùm, quare Deus voluerit orbe toto ſciri cruciatus huius diuitis in tormentis, credo ſatis umoibus peruiam rationem eſſe. Nempe ſicut olim Spartani traducebant homines ebrios, deſpumantes epota vina, vt ita ſuis filiis ſobrietatis cultum ingererens; ita Deus hunc damnatum diuitem obiecit, eius vt tormentis fierent diuites omnes impij cautiores.

Spartani qua induſtria ſuos filios hortarentur ad ſobrietatem.

Illa

Digitized by Google

Iudæi nolere fidem Chriſto adhibere etiam rediuiuo.

Illa tamen caſſa ferè Dei induſtria eſt. Etenim quando malis, & reprobis aſpirat proſpera fortuna, ſuæ ſalutis prorſus incurij ſunt. Quippe lethale virus opes eis infundunt, qui dumtaxat eo intento gazas auro fœtas, inſtruunt, vt affluente penu, vitiis operam, dent, & impunè ſuis ſenſibus abutantur.

Iudæorum perfidia quomodo figurata in hiſtoria diuitis epulonis.

Non eſt hîc digna ſcitu prætereunda Petri Chryſologi obſeruatio contra plebem Iudaïcam, & eorum perfidiam, qui tenuere primas apud Hebræos, ſcilicet Scribas, & Phariſæos, quos ille vocat opportunè fratres diuitis epulonis. Hi perduelles eſto ſatis eis conſtaret, eum, ſcilicet Chriſtum, eſſe Dei filium; ſigna tamen ab eo petiere, quibus concepta fides de illo foret liquidior. Mortuos Chriſtus eis exhibuit rediuiuos, ſcilicet ſemetipſum, & Lazarum; ſed nec illis, neque ſacræ Scripturæ fidem dignatus eſt hic populus adhibere.

Sic ille ſermone 123. *Qui de cælo loquenti per legem, de cœlo venienti Chriſto credere noluit, iam non merebitur credere ab inferis reuertenti. Ieſus Chriſtus Deus & Dominus noſter ad Moyſen eſt locutus de cœlo, ipſe in terra, terreno locutus eſt in corpore, ipſe cum terreno corpore ab inferis eſt reuerſus, & tamen referenti quæ bona in cœlis, quæ ſint apud inferos mala, fratres diuitis illius, qui Iudaicis intelliguntur in populis, credere tota obſtinatione noluerunt.* Hæc ille, ſuo ſpiculo confodiens pertinacem & proteruam indolem Hebræorum.

EX HISTORIA. Eutropij ſuperbia humiliata.

Concordis loco volo referre necem Eutropio Conſuli illatam; ſiquidem ille pari cauſa fatis ceſſit, qua deploratus iſte diues. Eutropius conſularis homo ſuæ fortunæ fuit impar. Namque primum ab Imperatore locum tenens, euectus eò gloriæ, conſtare ſibi non potuit: Siquidem anhelans ad altiora, more Imperatorum indutus purpura aſſumpta, ſibi ſupremas imperij infulas adaptauit. Nicephorus lib. 13. cap. 4. penes eam veſtium pompam refundit eam cataſtrophen ingloriam, qua concluſit æuum ſuum infelis ille demum factus ludibrium pœnitentis iam fortunæ, ſuo huic amaſio turpiter illudentis.

Purpura infauſta fuit Eutropio.

Arcadius, & Honorius Imperatores conſcij arrogantiæ, ad quam aſſurgebat homo ſuæ ſortis immemor, ſuſpectam habuere fidem eius, coniicientes ea veſte ſuperba tegi deſiderium imperij, cuius hic ſuperbus, ambitu præcoci purpureas teſſeras vſurparat. Diſquiſitione facta vitæ eius omnibus vitiis obſtrictæ, reus morſis inuentus eſt, quam ingloriam voluere ſciri Imperatores à poſteris. Nempe lata ſententia in Eutropium, quæ inurit ei dedecus extremum, Titulo de pœnis, Theodoſij Codice recenſetur.

Eutropij ſupplicium.

Ecce probra, quibus afficitur illæ ſuperbiæ typho tumens Eutropius. *Arcadius & Honorius Auguſti, Præfecto prætorio. Omnes res Eutropij, qui quondam præpoſitus ſacri cubiculi fuit, ærarij noſtri calculis adiunximus, erepto ſplendore eius & conſulatu à tetra illuuie, & commemoratione nominis eius, & cœnoſis ſordibus vindicato, vt eiuſdem vniuerſis actibus antiquitatis, omnia muteſcant tempora, nec eius enumeratione ſæculi noſtri labes appareat, patriciatus etiam dignitate ſpoliatum ſe eſſe cognoſcat, quem morum polluit ſanitate. Omnes ſtatuas eius, & ſimulacra ex locis priuatis & publicis præcipimus aboleri, ne tanquam nota noſtri ſæculi, obtutus polluat intuentium.* Ecce ditum fulmen intortum in hominem ſeruili conditione ſatum & Chriſtianis omnibus inimicum.

Eutropius ſerò ſacras ad ædes confugit.

Cùm ad mortem quæreretur, ille prius incurius Dei, ſerò fugit ad Eccleſiam Sanctum Ioannem Chryſoſtomum enixè rogans vt ipſi ferret opem. Exprobrauit ei Chryſoſtomus in magna plebis frequentia præteritum faſtum, impietatem, & concluſit eſſe nimis ſeram eius pœnitentiam, quia iam decreuerat Arcadius Imperator eum, tradi Guainæ ſuo hoſti, à quo erat miſerè diſcerpendus. Chryſoſtomus ipſe rerum hanc viciſſitudinem peracutè notat ea in oratione, quam in Eutropium compoſuit, & Zozimus libro quinto necem commemorat huius hominis infelicis.

Eutropium acriter increpat Chryſoſtomus.

Hiſtoriæ concolores ſunt Eutropij & diuitis iam damnati. Vtrique purpura infauſta fuit. Eutropio conciliauit iram Arcadij, de hac veſte malum inferentis omen. Chriſtus à diuitis purpura & byſſo vitam eius carpere incæpit. Imperator ait fuiſſe vitam Eutropij illuuiem, & eum ſæuitate morum hæc tempora polluiſſe Chriſtus recenſendo mores epulonis ait illum ſe ingurgitando, micam denegaſſe panis vni pauperi, corpore hiante plagis ægro, qua cenſura ferum fuiſſe ſupra modum animum diuitis indicauit. Imperator ſanxit è faſtis expungi Eutropij conſulatum, ne ſorderet hiſtoria recolendo nomen eius. Chriſtus ea ratione nomen diuitis reticuit, ne forte labem aliquam contraheret hiſtoria ſacra vilis huius gulæ mancipij nomine recenſito. Arcadius purpuram detraxit Eutropio, antiquauit eius omnes actus, & ſtatuas euertit, addixit item publico ærario quicquid ille potens & iniquus homo ſuas in gazas intulerat. Immatura morte diues clarus eſt, & ita fœdum omnium vitiorum ſimulacrum contritum eſt, ne diutius polluerentur huius idoli obſcœni aſpectu oculi Romanorum.

Nomina expunguntur hominũ iniquorum.

Eutropius hoſti ſuo traditur.

Omnibus exutus Eutropius audiit ab Imperatore latam ſententiam, qua tradebatur Guainæ ſuo hoſti acerrimo puniendus atrociter. Hoc reſcito miſer ingemuit, & ſerò ſacras in ædes ſe recepit, neſciens non poſſe ſacras ædes eſſe viro ſacrilego propitias. Occurrit ei Patriarcha talis Eccleſiæ Chryſoſtomus omnium pauperum pater, qui hunc hominem omnibus iniurium acriter increpauit. Ita diues poſt fata duram accepit ſententiam, qua tradebatur inimico ſuo acerbo, ſcilicet diabolo neſcio clementiæ, vt qui inhumanus erat in pauperes, omni miſericordia indignus inclementer à crudeli dæmone torqueretur.

In his anguſtiis, id eſt, cùm eſſet in tormentis, eleuans oculos vidit Abraham à longè. Diceres Eutropium eſſe cui occurrit Patriarcha ſacræ ædis Conſtantinopolitanæ. Sed vt illo malè fuit exceptus à Chryſoſtomo Patriarcha, ſic iſte diues ab Abraham Patriarcha nihil accepit vnde ſuas tergeret anguſtias, imò ſecus ei Abraham pœnas auxit oſtendendo ſeram eſſe nimis pœnitentiam illam, quam damnatus concipit in inferno. Inflictis etiam pœnis hoc adiecit, quòd ſcilicet accepta bona in vita, atque ferum, imò magis ferreum pectus quàm humanum, in pauperem Lazarum exprobrauit.

Infernus non eſt locus ad orandum idoneus.

Denique ſæpius repetitæ nihil profecere voces

ces ſupplices Eutropio; ita fuit inutilis ille clamor, quo perperam in inferno diues opem Abrahæ, & Lazari depoſcebat. Intempeſtiuas eſſe voces eius, ait Chryſologus ita fatus ſerm. 66. *Sic clamat ibi, qui hic clamantes contempſit audire, ibi caſſa vox eſt, iſthic inanis eſt clamor. Audi Prophetam dicentem; In inferno autem quis confitebitur tibi? In inferno quis miſericordiæ locus? in tormentis quæ ſpes veniæ? & in hora ſententiæ tempus indulgentiæ quis requiris?*

Prouidentia diuina virus opum mediante opere facit innoxium.

In hæc verba:

Erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius.

SECTIO SEXTA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, Vtroqve Ivre, Hiſtoriis, Symbolis, et Medicina.

Prouidentia Dei à quibus negata.

INiurij fuere Dei prouidentiæ Philoſophi plerique, rati multa caſu accidere. Subſcripſit aliquando tali ſententiæ Claudianus lib. in Ruffinum.

Sæpe mihi dubiam traxit ſententia mentem;
Curarent ſuperi terras, an nullus in eſſet
Rector, & incerto fluerent mortalia caſu.

Democritus & Epicurei irriſere Dei prouidentiam, nuncupantes eam *anum fatidicam*, vt Cicero ſcribit lib. 2. de natura Deorum. Iob eorum perſonam induens ait; *Nubes latibulum eius, circa cardines cæli ambulat, nec noſtra conſiderat.* Sed illam ſacrilegam ſententiam Scriptura ſacra, Patres, & ratio ipſa longiùs abegerunt. (Iob 22.)

Prouidentia Dei quid ſit. Ex Theologia. Prouidentia Dei includit actum intellectus, & voluntatis.

Nomine prouidentiæ diuinæ Thomas 1. p. qu. 22. art. 1. intelligit rationem in mente diuina rerum ordinandarum in finem; quod perinde eſt ac dicere, Prouidentiam eſſe quemdam intellectus diuini actum, quo perfectè Deus res dirigit ſingulas in fines ſuos, ac præſertim in vltimum finem, qui eſt ipſe Deus. Vnde liquet prouidentiam Dei eſſe penes intellectum præcipuè, quamuis in illa Dei voluntatis actus etiam inuoluatur. Cùm ergo dico, Deum pauperes inſtituiſſe, virus vt diuitiarum innoxium efficerent, illud affirmo, Dei prouidentiam aſtruens, quæ non ſine cauſa ſinit tot pauperum greges in hac vita rebus omnibus indigere.

Sed ne fortè fiat anceps & dubia præfata Dei prouidentia, operæpretium eſt illam ſuis fulcris ſtabilire, quibus innixa rata fiet & conſtans. Eo intento petam à Scriptura ſacra, ſimul & à ratione, & Sanctis Patribus argumenta. Æquum eſt dare Primas Prophetæ Regi ſic pſallenti: *Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius.* id eſt, quæ agunt iuxta nutum Dei, atque finem eis à ſapiente rerum omnium Domino præſtitutum. Profectò patri concolor eſt filius ita fatus: *Æqualiter eſt illi cura de omnibus.* Si cuncta curat, ergo finem aliquem præfixit eis. Rurſus (Pſal. 148.) (Sap. 6.)

idem. *Amatoribus ſuis oſtendit ſe in viis hilariter, & in omni prouidentia occurrit illis.* Præterea. *Attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.* (Ibidem.) (Sap. 8.)

Chriſtus ipſe Dei prouidentiam affirmat in ſingulis quibuſque rebus etiam minimis elucere: *Vnus* (inquit) *paſſer non cadit ſuper terram ſine patre veſtro.* Paulus eam diſertè probat hoc contextu: *Quæ à Deo ſunt ordinata ſunt.* Clemens Alexandrinus vſus ea ratione, Dei prouidentiam ſic aſtruit libro 5. ſtromatum. *Res*, inquit, *ordine fiunt, & ordine manifeſtantur.* (Matth. 10.)

Ex SS. Patribus. Prouidentia Dei ad omnia ſe diffundit.

Idem Clemens ſuccenſet eis, qui in hac prouidentia Dei credenda nutant: *Sunt* (inquit) *quæſtiones quædam dignæ quæ puniuntur: cuiuſmodi eſt quærere probationes, An ſit prouidentia, Cùm ſit manifeſta diuinæ prouidentiæ, ex aſpectu omnium effectorum, quæ arte, & ſapientia conſtant.* Hæc ille libro 5. ſtromatum. Irenæus lib. 2. cap. 45. *Nihil* (inquit) *eorum, quæ facta ſunt, quæ fiunt, & quæ fient Deum fugit, ſed per illius prouidentiam vnumquodque & habitum, & ordinem, & numerum, & quantitatem accipit.* Rurſus laudatus ſuprà Clemens lib. 1. ſtromatum: *Chriſto* (inquit) *conſentanea eſt doctrina, quæ opificem eſſe Deum aſſerit, & deducit prouidentiam vſque ad ſingularia.*

Ex Philoſophia. Prouidentia Dei quomodo probetur.

Philoſophia quoque litat huic prouidentiæ; ſiquidem ex Ariſtotele 2. Phyſic. 8. Omne agens intendit finem. Ergo Deus, agens nobiliſſimum, agendo, finem intendit, ad quem referantur ea, quæ condidit: & quia res creatæ ſuum ex ſe finem aſſequi non poſſunt, eſt neceſſe Deum eas dirigere ad finem illis deſuper aſſignatum. At vnumquodque regi & dirigi iuxta ſuam indolem & naturam prouidentiæ Dei facinus eſt, quod ab effecto omnibus innoteſcit. Nec eſt in rerum natura vile quidpiam, aut abiectum, cuius cura Dei prouidentiam effugiat. Cùm namque Deus ipſe cauſa rerum omnium ſit, prouidit eis, media ſuppeditans ad præfixum finem congruè nanciſcendum.

Ex SS. Patribus. Prouidentia Dei minima nõ negligit.

Illud idem Ambroſius opportunè probat hoc contextu: *Quis operator negligit operis ſui curam? Si iniuria eſt regere, nonne maior eſt iniuria feciſſe? cùm non aliquid feciſſe, nulla iniuria ſit; non curare autem quod feceris ſumma inclementia.* Hæc ille lib. 1. de officiis, cap. 13. Rurſus ille, & ibidem, ita Dei prouidentiam aſtruit, vt oſtendat nihil omnino curam eius in hoc ſæculo declinare. Sic ille, *Si non eſt iniuria & probrum Dei, minutiſſimas quaſque res feciſſe, multò minus probrum illius eſt, eas factas regere.*

Prouidentia Dei quare mala permittat.

Nec ad illa ſolùm, quæ Deus ipſe facit, porrigit ſeſe talis prouidentia; ſed & etiam ad ipſa quoque mala quæ permittit. Etenim inde bona pleraque ſolet elicere ex malis, vt apprimè docet Auguſtinus in Enchiridio cap. 11. *Neque enim* (inquit) *omnipotens Deus, cui ſumma eſt poteſtas, vt infideles etiam fatentur, cùm ſummè bonus ſit, vllo modo fineret mali aliquid eſſe in ſuis operibus, niſi vſque adeò eſſet omnipotens, & bonus, vt benefaceret etiam de malo.*

Exempli causâ Petrus apex Collegij Apoſtolici indecorè ruit in peccatũ perfidiæ & periurij, denegando ſuæ confeſſionis obſequiũ Chriſto,

Prouidentia Dei quare permiſerit peccare Petrum.

vitam cui debebat. Reſpexit Ieſus Petrum, & ille Solis huius radio perfuſus, ſenſit inde ſuum cor in fidele Deo, & concretum perfidiæ glacie colliquari. Ita Dei prouidentia, Petri ex peccato fletus largos eduxit, & humilitatis fundamentum altè ſedit apud illum, qui antè ſuis viribus ſuperbè fretus dixerat ſe non negaturum Christum, eſto tali in confeſſione vita eius vocaretur in diſcrimen, & quamuis præ Synagogæ metu, à concepta fide Christi cæteri Apoſtoli omnes tremuli defeciſſent.

Prouidentia Dei quomodo eluceſt, peccata permittendo.

Auguſtinus item ait, multis expedire probis, vt cadant. Etenim euecti virtutis alis, eò deueniunt ſuperbiæ vt peccent. Sed poſtea miſerante Deo, qui de ſerpentis veneno facit remedium, lapſi iam pœnitentes ad humilitatis abyſſum, grauati peccatorum pondere deprimuntur. Ita piis & electis cedit ad vitam hoc peccatum, quod mortale necem debuit conciliare reis; ſiquidem gratia deſuper illucente, malum perpetratum fit occaſio & ſtimulus inſignis pœnitentiæ animæ peccatrici.

Rurſus quando mala hæc perpetrata nihil conducerent ad reſipiſcentiam eius qui deliquit; attamen ſæpe proſunt aliis, qui fortè peius corruerent, ſi non efficerent illos exemia lapſorum crimina cautiores. Gregorius in eo argumento dicit profuiſſe nobis Thomæ fidem dubiam circa veram Reſurrectionem Christi, quem nolebat ille, ſine viſu & tactu credere rediuiuum.

Prouidentia Dei circa Thomæ incredulitatē.

Ita Gregorius homil. 26. in Euangel. *Numquid caſu geſtum eſt, vt electus ille diſcipulus tunc deeſſet; poſt autem veniens audiret, audiens dubitaret, dubitans palparet, palpans crederet? Non hoc caſu, ſed diuina diſpenſatione geſtum eſt. Egit namque miro modo ſuprema clementia vt diſcipulus ille dubitans, dum in magiſtro ſuo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera ſanaret infidelitatis. Plus enim nobis infidelitas Thomæ ad fidem, quam fides credentium diſcipulorum profuit, quia dum ille ad fidem palpando reducitur, noſtra mens omni dubitatione poſtpoſita, in fide ſolidatur.* Hactenus ille, cuius hoc teſtimonio luculento, Dei prouidentia maximè commendatur.

Prouidentia Dei quare reuocetur in dubium ab inſanis.

Illa tamen prouidentia videtur ſubobſcura vitam atque vices bonorum & malorum perpendens: qui namque librat æqua lance mala & bona, mala malis ſeu reprobis, bona verò bonis ſeu electis ſic decernit, vt aliter iudicare nefas ſit, & patrare ſecus, obnoxium eſſe pœnæ ſicut & crimini videatur. Attamen ſæpe bonos in hoc æuo mala premunt, & reprobis cuncta cedunt ex animo. Vnde pleriqne ſumunt anſam, & hoc ſtultè, Dei prouidentiæ blaſphemis vocibus inſultandi. Etenim non aduertunt, in hoc æuo plerumque mala bonos laceſſere ad certamen & coronam, malos verò bonis affluere, vt inde Deo ſeruiant alacrius, vel hic præmium accipiunt qualiſcunque boni, quod fecere, poſtmodum in alio ſæculo cruciandi. Illic enim ſunt diſtribuenda mala malis, bona verò probis, quos exercuere dura, quamdiu athletæ ſicut fortes & ſtrenui in hoiuſce vitæ alea decertarunt. Reſpexit eò Abraham quando diuitis eiulantis in inferno voces querulas ita compeſcuit: *Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris.*

Luc. 16.

Ex conſideratione Dei iudicij, Sancti dubia ſoluebant, quæ occurrunt cùm videmus in hac vita malis reprobos non affligi, imò ſecus copioſè bonis omnibus abundare. Ita Iob: *Quare impij viuunt, ſubleuati ſunt, confortatique diuitiis?* Deinde ſuo refricans animo Dei iudicium, addit: *Erunt ſicut palea ante faciem venti, & ſicut fauilla, quam turbo diſpergit.* Concordat Ieremias: *Quare via impiorum proſperatur, bene eſt omnibus, qui operantur iniquitatem.* Poſtea ſubiungit eis imminere cladem hanc extremam: *Congrega eos ſicut gregem ad victimam.*

Prouidentia Dei circa bonos, & malos.

Iob 21.

Ierem. 12.

Vergit eò Ambroſius lib. 1. de officiis cap. 14. *Nonne* (inquit) *euidens eſt, meritorum aut præmia, aut ſupplicia, poſt mortem manere? Et rectè quidem; quia in certamine labor eſt; poſt certamen victoria, vel ignominia. Meritò Paulus 2. Tim. 4. Bonum* (inquit) *certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. De reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, non ſolùm autem mihi, ſed & iis, qui diligunt aduentum eius. In illa, inquit, die reddet, non hic.*

Prouidentia Dei circa bona, & mala vitę huius.

Auguſtinus etiam præclarè ſuo more totam hanc controuerſiam de prouidentia diuina planam facit, & liquidam hoc tenore: *Placuit diuina prouidentiæ præparare in poſterum bona iuſtis, quibus non fruerentur iniuſti, & mala impiis, quibus non excruciabuntur boni: iſta verò temporalia bona, & mala vtriſque voluit eſſe communia, vt nec bona cupidius appetantur, quæ mali quoque habere cernuntur; nec mala turpiter euitentur, quibus & boni plerumque afficiuntur.* Hæc ille lib. 1 de ciuit. Dei, cap. 8.

Exempli causâ, videns Lazarus erogatas opes diuiti inhumano, atque fœdis vitiis obſtricto, tales facultates potuit inferre, bona non eſſe vera, quibus aſtruitur felicitas. Illa namque beat iuſtos tantùm; at verò mali pinguiore penu gaudent, & operam dando malis actibus inſoleſcunt.

Tribulationes diuerſo modo accipiuntur à bonis, & à malis.

Pergit Auguſtinus eodem loco, Dei prouidentiæ arcana reſerare ſicut homini par eſt: *Quicunque* (inquit) *iuſti malique pariter afflicti ſunt, non ideo iſti diſtincti non ſunt, quia diſtinctum non eſt, quod vtrique perpeſſi ſunt, manet enim multitudo paſſorum etiam in ſimilitudine paſſionum; & licèt ſub eodem tormento non eſt idem, virtus, & vitium: nam ſicut ſub eodem igne aurum rutilat, & palea fumat, & ſub eadem tribula ſtipulæ comminuuntur, frumenta purgantur: nec ideo cum oleo amurca confunditur, quia eodem prali pondere exprimitur; ita vna eadémque vis irruens bonos probat, purificat, eliquat; malos damnat, vaſtat, & exterminat: vnde in eadem afflictione multi Deum deteſtantur, atque blaſphemant; boni autem precantur, & laudant. Tantùm intereſt non qualia, ſed qualis quiſque patiatur: nam pari modo exagitatum exhalat horribiliter cœnum, & ſuauiter fragrat vnguentum.*

Hactenus Auguſtinus in genere, quod in ſpecie probare queo ex Lazaro, & diuite iam damnato, cui eſto Deus in hac vita bona conceſſerit; non idcirco diues inde fuit ſanctior, vt neque miſer Lazarus in ærumnis deterior extitit aut euaſit; imò illi ſtrauere viam ad gloriam, vt contrà bona huius æui, ſcilicet opimæ facultates, iter ad infernum diuiti citiùs explanarunt.

Quia

Quia lethale virus ineſt diuitiis, conſultò Deus ad ianuam diuitis Lazarum expoſuit, vt corpore deturpato plagis, & confecto fame, daret ei anſam, primò pietatis exercendæ, ſecundò vitæ luxurioſæ modum imponendi, poſtremò demum vt obiecto ſibi exemplo diues adſceret ad quas anguſtias homo deuenire queat, cum ſors nulla neque Reges ipſos eximat ab anguſtiis, quæ in hoc æuo ſolent omnes homines coercere. Ve eſſet prædiuiti epuloni familiaris cenſura vitæ nequam & impiæ, quam agebat, pauperem adſciuit ad oſtium eius tanquam antidotum vitiorum, quæ ſuo veneno necant, & inficiunt homines opulentos.

Diuitiæ faciunt plerumque ſuos poſſeſſores inhumanos.

Appoſuiſſe Deum, pauperem pro foribus ædium diuitis, eloquenter ait Chryſologus, qui videtur indixiſſe ſibi hoc penſum, vt multiplici ſcommate configat hominem epulonem. Purpura & byſſo, delicatis veſtibus, epulis lautis, & opiparè inſtructis, homo ſuæ ſaginæ ſoli attentè vacans, pauperum incurius, tranſigebat æuum ſuum noxius omnibus hominibus, & conquiſitis vndequaque cibis ſaccaro conditis, crudelia & inhumana ſua fellea viſcera nutriebat. Huic prouidere volens ſolicitus de humana ſalute Deus, erexit eius ad ianuam Lazarum mendicum ita plagis informem vt defluente tabo fœdam tantùm hominis ſpeciem oculis obiiceret. Chryſologus eruditè vocat hunc pauperem, pietatis conflatorium; quippe Deus hunc mendicum ad diuitis oſtium conſtituit, vt eo obiecto velut igne dura & ferrea illius viſcera liquarentur, itaque quotidie pauper eius oculis ingeritur, vt quotidiana labes, quam affricabat vſus opum tam noxius, pauperis egeſtate, velut lauacro cœleſti inſtituto data ſtipe malis egeni congrua tergeretur.

O veſana cupido gazæ conflandæ! diues è cœlo bona data ſibi duntaxat vni deuouet, & reponit, & quamuis eius turgeret aurum penu, non idcirco fuit humanior, imò neque panis Lazaro miſsâ micâ, fami eius ſuccurrere dignatus eſt, vbere frumento licèt eius horrea redundarent. Aucta fames pauperi ſuggeſſit idonea verba, quibus homo ferus ad humanitatem poterat inflecti; ſed ille duram animam nactus, & adamantino corde ſæuus haudquaquam aures propitias præbuit huic mendico, ne fortè ferox eius pectus exauditæ preces pauperis emollirent.

Eſuriebat ille pius & ſanctus pauper, emittendo voces querulas, & indices arctæ famis; at iſte ſatur, & crapula diſtentus homo, ridens, & cachinnans, ſubſannandò ſuis ructibus hauſto vino largiore ſatis, lamentis Lazari reſpondebat.

Lazari mendici vulnera tot eius ora.

Audiendus hîc Chryſologus ſermone 121. *Quia obduratis auribus, vnius oris nil erat vox clamantis, Deus ad aperiendum cor diuitis, totum corpus pauperis vulneribus aperuit, vt in admonendo diuite tot eſſent pauperis ora quot vulnera. Soluuntur viſcera, vlcera producuntur, hiatus vulnerum dilatatur, fames effunditur, & tota corporis caro componitur in ſcenam miſeriæ: vt quem vox eſurientis non mouebat, ſuſpiria, dolores, gemitus, & tota ærumnarum congeries commoueret. Sed diues ſuperbo oculo, & inſatiabili corde, hæc omnia, & audire, & videre, & ſentire contemnit. Quæris adhuc Deus quemadmodum diues à ſua obſtinatione ſoluatur. Soluit pauperi manus à ſuis artubus, vti nec abigeret canes diuitis, quos vulneribus ſuis, diuitis erat paſturus in vulnus, & nouo modo humanitatis ordo mutatur; fit humana mendicitas, vt cupiditas prodatur inhumana.* Hactenus ille, tetrum hoc animal, ſcilicet crudelem diuitem, intortis eloquentiæ ſuæ ſpiculis inſequendo.

Inualeſcente malo nihil pharmaca conducunt ad ſalutem. At ſecus ægri natura præualente malo, proſunt remedia. Ita quia diues iam damnatus erat ſupra modum congregandis opibus intentus, inhumanus erat, dedignatus mendico panis fruſto vel modico ſubuenire. Quia verò pauper erat apprimè Deo gratus, ſalutaris ei fuit omnium planè rerum inopia, & proceſſit eò clementiæ & pietatis, vt qui non habebat vnde ſuæ paupertatis conſortes homines paſceret, ſua diffluente carne canes diuitis enutriret.

Auaritia facit homines inhumanos.

Chryſologus hoc eleganter deſcribit eo loco, quem antea delibaui: *Diues* (inquit) *pauperem nec cadentibus de menſa micis paſcit: & Lazarus pauper, quia aliud non habebat, etiam de carnibus ſuis, canibus humanus exiſtit. Miſer diues, ſi panem non dediſti, quare vel canes abigere noluiſti? Sed mitiores te canes tui, imò in ſauior canibus tuis: nam te ſæuiente illi parcunt, qui non ad morſum dentes, ſed linguas ad obſequium ſic producunt, vt in modum ſpongiæ non vexent vulnera ſed detergant. Diues in canibus tuis famem pietas vicit; in te impietatem ſaturitas non eiicit. Nam quod canes hoc facere ſtudio curant, vſus ipſe, qui ſemper eſt in oculis, probat. Nam canes lambendo ſemper curant vulnera ſua: canès curant pauperum magiſterio naturæ; & homo hominem negligit, ipſa grauiter accuſante natura. Verum eſt, quod diues, cùm nec micas dare poteſt, ſemper auarus eget.* Hactenus ille, docens fuiſſe totam hominis indolem in crudeli hoc diuite deprauatam.

Canum pietas in Lazarum.

Medicina clamat ægro ſupremum imminere malum, quando non prodeſt, quod prodeſſe ſolet. Hoc eſt enim indubia fatiſcentis naturæ nota, qua dehiſcente nihil omnino propinata proſunt pharmaca decumbenti. Namque ſalus ægri petitur à natura magis quàm à remediis. Etenim iuxta ſcitum Hippocratis lib. 6. epidimiorum parte 5. Νούσων φύσιες ἰητροὶ ἀνευρίσκει ἡ φύσις ἑαυτῇ τὰς ἐφόδους, καὶ τὰ δέοντα ποιέει. id eſt. *Naturæ ſunt morborum medicæ, inuenit natura ex ſeipſa vias, & quæ recta ſunt facit.* Cùm ergo diues ex Lazaro mendico ſibi obiecto nihil omnino ſui luxui detraxerit, nec pauperis corpore hiante plagis aſpecto pius extiterit, aut ad clementiam pronus, quam indoles humana ſatam habet ab incunabulis; profectò liquet, atrox illud animal induiſſe tigris ingenium, & naturam hominis exuiſſe. Non profuit illi pauperis aſpectus, qui obuios quoſque ſolet excitare ad eliciendum pietatis affectum, maximè cùm mendici corpore deformato plagis humi iacent, omnium planè rerum indigi. Inclementia illa fuit damnationis eius euidens argumentum.

Ex MEDICINA. Naturę fatiſcentis ſignũ.

Natura eſt morborum medicatrix.

Diuitiæ hominẽ exuunt omni pietate.

Quia corpora noſtra malis, ſeu morbis quamplurimis vndequaque patent, idcirco Deus

Prouidentia Dei contra morbos corporis.

prouidè eis induſtriè, ſingulis quibuſque malis remedia congrua decernendo. In his præcipua ſunt antidota, quæ contra virus omne ſcitum conferunt auxilium: Sumptum namque præſens venenum præcipiti morte ſolet homines enecare. Si prouidentia diuina fuit corpori propitia ne periret ægrum, non profectò minor extitit in gratiam animæ, quæ ipſa terris concuſſa malis ægra ſæpe iacet deploranda magis quàm ſit caro infirma futura cibus vermium, vtpote aliquando ſua diſcreta ab anima corrumpenda.

Diuitias ſæpe ſeptem peccata capitalia comitantur.

In venenis, quæ maximam animæ perniciem conciliant, ego reor diuitias ſeu quàm cupidè congregatas opes, præcipuum obtinere locum; quippe fluunt inde mala ferè omnia, quæ conſpirant ad ſupremum animæ detrimentum. Nempe ſuperbit homo diues, purpura, & byſſo typhum explicans arrogantiæ qua tumidus aſſurgit, & inflatur. Gulæ fomes ineſt diuitiis, quæ dum coquinæ litant, venter habet vnde vino, cibis, & collecto ſupra modum adipe diſtendatur. Libido gulæ comes eam ſtipat apud diuitem, cui iter aperiunt ad adulteria, ſtupra, & inceſtus: namque rarus eſt ille pudor in hac ſæculi colluuie; quem non diuitiæ præmiſſæ fœdent. Rurſus irâ diues ferè ſui ſemper impos, læſus vel minimum incandeſcit.

Opulentus homo ſuis inuidet æqualibus, quos ferre nequit eſſe pares. Maioribus etiam inuidere ſolet, eis ægrè ſuum reddens debitum obſequium. Tanta demum torquet eum inuidia, vt ab inferiori ſorte ſumat vnde liuor eum exagitet. Namque timet eos, quos infrà videt ipſi aliquando factos diuites adæquari. Opibus incubando patet eum auarum eſſe virum, qui ſemper auet aurum. Poſtremò diues mens ad omnia ſacra tepet; omnes enim eius præcipuæ curæ, ſolis ſunt opibus inhiare. Hac vitiorum omnium turba diues cinctus ægrè poteſt ſaluari; imò Deus ipſe clamat faciliùs eſſe camelum intrare per foramen acus, quàm diuitem intrare per anguſtam portam, per quam beanda debet anima pertranſire.

Diues vt ſic an ſaluari poſſit.

Hiſce malis infinitis opes ſtipantibus, opportunè Deus pauperes obiecit, vt remedium ſalutare, virus omne latens in diuitiis fortiter excutiens. Nempe ſugunt ſanguinem infectum, & corruptum, quem diuitiæ concluſæ fecere talem. Sicut enim ſanguis dum exundat inferre necem ægro ſolet, vt Attila inſignis prædo fuit expertus, ſanguinis profluuio ſublatus è medio; ſic diuitiæ collectæ malum ingens portendunt idque citò ſuis dominis, niſi quàm primum pauperes accurrant auro plena prædiuitum ſcrinia repurgantes.

Ex Variis Historiis.

Diuitiarum mala curant pauperes.

Pauperes eſſe ſola, vel ſaltem congrua remedia, quæ ſanxit opportunè Deus ad curanda mala, quibus homo diues afficitur etiam in corpore, conſtat euidenter vna hac hiſtoria quam Eccleſiæ Annaliſta refert Tomo tertio, anno 338. Ait ille, grauiter ægrotaſſe virum illuſtrem, ſcilicet filium Conſtantini Imperatoris, cui fruſtra ſuis remediis vnique ſelectis opem ferre niſi ſunt medici. Diutini languoris tædio fractus æger, cœlitus accepit ſe fore ſanum pauperis obſequio. Vnde fuit confeſtim acceſſitus homo rerum omnium inops, qui prætenſa manu mox ſanauit hunc diuitem ægrotantem.

Quid cunctaris, homo diues, pauperes excipere? Sanè tibi ſalutaris erit eorum porrecta manus, modò ſtipem eis erogare minimè dedigneris. Pauperum exerta manus profectò tuo theſauro nihil detrahit, imò ſecus è cœlo trahit vnde tuæ gazæ nouis opibus augeantur.

Theodoricus vitæ ſuæ conſulit diſtribuendo ſuos theſauros egenis.

Dixi pauperes curare mala, ſeu morbos diuitum; ſed præſtitere maius beneficium Theodorico Patricio prædiuiti, & tantarum opum vt Imperatrix Eudoxia mulier auara viro huic potenti necteret inſidias, quas vt declinaret homo ille potens conſuluit Sanctum Ioannem Chryſoſtomum, vt ſcribit Leontius in huius Patriarchæ vita. Sanctus ille ratus pauperes eſſe ſolos diuitum medicos & tutores, ei conſuluit egenis opes erogare ſuas, alioquin eſſe vitam eius in ſummo diſcrimine. Hoc audito, morem geſſit homo diues, diſtribuendo bona ſua pauperibus, & ita neci ſe ſubduxit, quam diuitiæ, concluſæ ſicut priùs arcula, conſciuiſſent.

O ſi diues iam damnatus opes ſuas non clauſiſſet, eas Lazaro impartiendo ſicut tunc decebat, non in inferno pœnas lueret horrendas, nulla prorſus æui ſerie terminandas. Crede diues Chryſoſtomo, adſciſce tuum in auxilium pauperes; vitia namque tibi nectent inſidias, quando tuum auro penu affluet. Gula, libido, typhus ſuperbiæ, & alia multa peccata, tuam ſalutem dubiam efficient, plenâ tuâ permanente gazâ bonis huius ſæculi; eſt enim res operoſa, vitam agere innoxiam in magna rerum omnium abundantia. Contrà verò benè ſibi cauet, qui ad vitia ſuadenda pronas opes, indigis elargitur.

Non peccata ſolùm futura procul arcet eleemoſyna, conciliando Dei gratiam, quæ tentantis hoſtis impetum frangit, obſtans ne ſuccumbat homo nutans ex ſe, & procliuis ad peccata. Sed reatus iam contractos dilui Chriſtus ait, impertiendo ſua bona pauperibus: *Date eleemoſynam* (inquit) *& ecce omnia munda ſunt vobis*. Vnde patet, omne virus opum tolli pauperum obſequio, quando diues dignatur eis congruè ſubuenire. Luc. 11.

Ex Symbolis.

Eleemoſynæ efficacia.

Cardinalis Radgliulus apud Ferrum in theatro ſymbolorum eo intento ſibi fortè typum agni ſumpſit, quem pingebat ille Deo oblatum in crepidine altaris, vbi pendulæ iſtæ voces erant indices arcani ſub huius ſymboli cortice delitentis. ET DONIS DELICTA PIANTVR. Alluſit ille vetus ad effatum iſtud

Munera, crede mihi, placant homineſque
Deoſque.

Si quis ergo diues obiicit, ſe perſæpe ſacris altaribus ſiſti, & ſe præuia confeſſione pane Angelico paſci, vnde ſalus influit in animas; non inficiabor ita demi crimina perpetrata. Sed ET DONIS DELICTA PIANTVR.

Ieiunium ſine eleemoſyna eſt ſuſpectum.

Vrgebit homo diues, ſe lautiùs epulando gulæ ſæpius indulſiſſe, verùm iam indicto ſibi arcto ieiunio ſponte famem tolerare; ſcelus vt hoc diluat eſuries, quod inſtructæ diu epulæ ſplendidæ perpetrarunt. Concedo quidem, inedia longa demi partem pœnæ, cui gula fecit hominem obnoxium: Sed ET DONIS DELICTA PIANTVR. Imò dicam audacter, multos diuites ieiunare, ſuas vt ſic opes augeant parcendo cibis & impenſis: Vnde caro fame cùm ſiccatur, & marceſcit, gazæ magis auro tument, & congeſtis abſtinendo nouis opibus impingueſcunt.

Ex SS. Patribus.

Chryſologus opportunè dicit eſſe genus auaritiæ ieiunium, quod ita gulæ detrahit, vt

egeno nihil concedat. Sic ille ſermone 8. *Miſericordia, & pietas, ieiunij ſunt alæ, per quas tollitur & portatur ad cœlum, ſine quibus iacet, & voluatur in terra. Ieiunium ſine miſericordia ſimulacrum famis eſt, imago nulla eſt ſanctitatis, ſine pietate ieiunium occaſio eſt auaritia, non eſt propoſitum parcitatis; quia parcitas iſta quantùm ſiccatur in corpore; tantùm tumeſcit in ſacculo. Ieiunium ſine miſericordia, non eſt veritas, ſed figura: vbi autem miſericordia, ibi & veritas, probante*

Pſalm.84.

Propheta, cùm dicit: Miſericordia, & veritas obuiauerunt ſibi. Qui non ieiunas pauperi, Deo fingis: qui ieiunans prandium ſuum non erogat, ſed deponit, cupiditati probatur ieiunare, non Chriſto. Ieiunantes, prandium noſtrum reponamus in manu pauperis, vt ſeruet nobis manus pauperis, quod venter nobis fuerat perditurus. Hæc ille, quaſi conſultò probans eleemoſynam auferre virus opum, quo præcipuè diuites enecantur.

Venenum hoc lethale, cui ſubiiciuntur opes, eſt auri cupido, finis neſcia, quæ inquietos agit animos; qui namque volunt diuites fieri indefeſsè gyrant, & ſe intorquent in technas, & in artes induſtrias, ad conquirendas opes, quas aggregare votis omnibus nituntur.

Miſericordiâ in pauperes; hac, inquam, pietate talis inexhauſta cupido modum accipit, imò finem. Quippe diues quando ſuas elargitur opes exuit cupidinem, qua ardente totus erat in replendis auro gazis, quas in pauperum gratiam vacuando ſitim explet opum, qua antè ſupra modum cupidus æſtuabat.

Ego ſuprà palam feci, diuitiis ineſſe virus omnium peccatorum, quia nulla planè nobis ſeſe inſinuare ſolent vitia, ad quæ maximè non conducat opum obſequium. Supereſt iam probandum quod ſum pollicitus, & præmiſi; videlicet, paupere mediante virus omne diuitiarum penitùs eneruari. Cùm dico virus, perinde ſonat, ac ſi dicerem morbum, aut aliquod grande malum. Et ita mihi incumbit onus probandi, eſſe penes pauperem remedium ſalutare mali omnimodi, quod in animæ perniciem aliquando poteſt ex plus nimio concupitis opibus emanare.

Ex Ivre Canonico.

Eleemoſyna eſt contra mala omnia cõtigua medicina.

Ad hoc aſtruendum antidotum, argumenta mihi ſuppeditat idonea textus canonicus, vnde ſumam opportunè duo decreta Patrum, qui diſertè mihi adiecto ſuo calculo ſuffragantur. Ecce prior Canon. *Medicina miſericordia tollit peccata magna. Habemus etiam plura ſubſidia, quibus peccata noſtra redimamus: pecuniam habes, redime peccatum tuum. Non venalis eſt Dominus, ſed tu ipſe venalis es. Peccatis tuis venundatus es, redime te operibus tuis, redime te pecuniâ tuâ: vilis pecunia, ſed pretioſa eſt miſericordia. Eleemoſyna à peccato liberat. Crimina ergo eleemoſynis redimuntur.* Canone. Medicina diſt. 1. De pœnitentia. Vide, ſacrum hunc canonem alludere ad metaphoram morbi omnigeni, cuius ego dico penes opes eſſe velut ſemina collocata.

Eleemoſyna præſtat aliis pœnitentiæ operibus.

Iſte canon alter erit & illi concolor. *Medicamentum fortius, quod maximè operatur in pœnitentia, hoc eſt. Sicut in præceptis medicina medicamentum multas quidem herbas accipit, vnam autem dominantiſſimam, ſic & in pœnitentia, dominatur iſta herba, & potentior eſt: & vniuerſum ipſa efficit. Audi enim quid dicit diuina Scriptura: Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Canone, Medicamentum Diſt. 1. De pœnitentia.

Ex SS. Patribus.

Gratianus in decreto fecit canonicam iſtam ſententiam Chryſoſtomi hom. 6. in c. 6. epiſtolæ ad Hebræos. Textus verò prior eſt Ambroſ. lib. de Elia, & ieiunio, vbi iſtæ præeunt quoque voces: *Etſi grauia deliquimus, magnum medicum inuenimus, magnam medicinam gratiæ eius accepimus, medicina enim miſericordia tollit peccata magna.*

Iob 31.

Hac cautione virus opum, quarum magna fuit affluentia apud Iob, ipſe diues atque pius in pauperes Iob ita procul egit; egenis enim valde fuit propitius, nunquam aut rarò cibum ſumens, quin ad menſam pauperes aduocaret. Sic ille: *Si negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci. Si comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea. Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio, & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum. Si deſpexi pereuntem, eò quòd non habuerit indumentum, & abſque operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus eſt. Si leuaui ſuper pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta ſuperiorem, humerus meus à iunctura ſua cadat, & brachium meum cum ſuis oſſibus confringatur.* Hæc ille, nobis explicans induſtriam, qua mediante fecit opes perhumanæ ſuæ animæ ſalutares.

Diuitiæ benè impenſæ à Iob.

Diuites quomodo à paupere accipiãt eleemoſynã.

Paulus, apud Corinthios Eccleſia emergente, fideles adhuc in incunabulis inſtituens admonuit, ita ſuas opes impendere, vt egenis eas diuiderent, certiores eos efficiens, gratiam quæ copioſa ſolet in pauperes influere, præmium fore boni quod cum iactura ſuæ rei familiaris pauperi procuraſſent. Ecce parænesim Pauli. *In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat; vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, vt fiat æqualitas, ſicut ſcriptum eſt: Qui multum, non abundauit; & qui modicum, non minorauit.*

2. Cor. 8.

Apoſtolus hoc contextu ſonorè docet, opes huius ſæculi, ſcilicet aurum, & argentum, eſſe penes diuites, gratiam verò Dei largiùs infundi pauperibus, quos eo fine Deus condidit, vt eleemoſynâ acceptâ vices rependendo procurarent è cœlo bona maiora ſuis beneficis hominibus, gratiam collatam alia maiori gratia cõpenſantes.

Reſpexit eo Gregorius ita fatus: *Cùm pauci ſint, qui ſpiritualia dona percipiunt, & multi qui rebus temporalibus abundant, per hoc ſe diuites virtutibus pauperum inſerunt, quod eiſdem Sanctis pauperibus de ſuis diuitiis partiuntur.* Hæc ille hom. 20. in Euangelia.

Cæſareo Iure fuit cautum olim, Dominos reddituros eam pecuniam, quam quis eorum ſeruus mutuò accepiſſet gerendo munus ei impoſitum à domino ſciente tali pecunia opus eum habiturũ. Illa fuit cõdita lex ab Antonino Imperatore, cuius en tenorem. *Seruus tuus pecuniam mutuam accipiendo ita demum te inſtitoria actione obligauit, ſi cùm eum officio alicui, vel negotiationi exercendæ præpoſueris, etiam vt id faceret ei permiſſum à te probetur.* Lege ſeruus, Codice, De inſtitoria. lib. 4. tit. 25. lege 1.

Ex Ivre Civili.

Nemo negat, pauperes eſſe Dei ſeruos, qui ea lege viuunt, vt nomine Chriſti mutuò pecuniam accipiant à ditioribus. Quiſquis ergo diues

diues eis erogarit opes, ille nihil in hoc mutuo patietur diſpendij. Chriſtus enim iampridem oppignerata fide ſua, elargita bona pauperibus magno cum fœnore compenſabit. Imò ſoum debitum, ille facit, quod pauper hîc contraxit, nomine Saluatoris.

Ex SS. Patribus.

Audiendus in hoc argumento Petrus Chryſologus ſerm. 14. *Quemodo* (inquit) *aut in ſe trãsfuderit pauperem, aut ſe in pauperem fuderit, dicat ipſe iam nobis: Eſuriui,* inquit, *& dediſtis mihi manducare. Non dixit, eſuriuit pauper, & dediſtis illi manducare, ſed eſuriui ego, & dediſtis mihi manducare. Sibi datum clamat, quod pauper accepit: ſe manducare dicit, quod comedit pauper: quod biberit pauper, ſibi teſtatur infuſum. O quid agit amor pauperis, gloriatur in cælo Deus, vnde pauper erubeſcit in terra, & hoc reputat in honorem ſibi, quod pauperi computatur iniuria. Dixiſſe ſuffecerat, dediſtis mihi potum; ſed præmittit, eſuriui, ſitiui, quia paruus fuiſſet amor pauperis, quod pauperem ſuſcepiſſet, niſi & paſſiones pauperis ſuſcepiſſet, & certè verus amor nonniſi paſſionibus comprobatur. Verus amor eſt feciſſe ſuas anguſtiati anguſtias: nimis eſt quod ſapit Deo pauperis cibus, qui totius creatura bona non eſurit: ſaginatum ſe in eſca pauperis propketiZat in regno cœli coram omnibus Angelis in conuentu reſurgentium.*

Eleemoſyna Deum facit debitorem.

Chryſologus luculenter eo textu docet eſſe Deum in *ære* alieno, ſua quando boua diues pauperi largitur, ſicque plura probat, quàm promittat huius ſectionis inſcriptio, de diuitiis innoxiis pauperum obſequio. Etenim ſancti Doctoris huius auctoritate liquet, opes quæ in diuitis arcam infuſæ, gazas ei inſtruunt ad iacturam & diſcrimen vitæ æternæ, ſi ſint in pauperes effuſæ, lucrum æternæ gloriæ comparare.

4. Reg. 4.

Filij Prophetarum ſuſpectos habuere cibos, quos iogratos & amaros eſſe ſapor oſtẽderat. Ne ergo virus infuſum ollæ, vitam eorum adduceret in diſcrimen, conſuluere Vatem querulì clamantes: *Mors in olla, vir Dei. At ille: Afferte, inquit, farinam; cumque tuliſſent miſit in ollam, & ait: Infunde turbæ, vt comedant. Et non fuit amplius quidquam amaritudinis in olla.* Pollet ea etiam virtute panis, quem mendico diues eſt largitus, tollit enim omne virus opum, quæ concluſæ, ſui in domini perniciem, & pauperi non diſtributæ ſicut congruit amareſcunt.

Vt abuſus opum in præceps & abruptum vitiorum homines opulentos agit; ita plagis eos conficit, vnde ſalus eorum dubia fit. Sed opes illæ priùs maleficæ, & virulentæ ſoo abuſu, iam pauperi erogatæ velut oleum colliquatæ vires beneficas balſami ſortiuntur. Salutares enim ſunt tunc opulento magis quàm pauperi, cuius eleemoſyna impertita famem ſitimque ſedat, atque nudum corpus ab aëris vindicat iniuriis: danti verò prodeſt ad ſalutem: quippe bona alia à diuite facta tali oleo miſericordiæ non infuſa, virus opum non ſecernunt, nec conciliatur adeò opportunè ſalus animæ ſauciatæ.

Eleemoſyna ſalutare facit ieiunium.

Eleemoſynam commendat eo maximè nomine Chryſologus, quòd illa bonum opus optimum efficiat. Sic ille ſerm. 8. *Eſurit ieiunium, ſitit ieiunium, quod non pietatis cibo paſcitur, quod pietatis potu non rigatur. Alget ieiunium, ieiunium deficit, quod non eleemoſyna vellus tegit, quod non miſerationis operit veſtimentum. Quod eſt terris Ver, hoc miſericordiam ſcimus eſſe* [illegible] *ieiunio. Sicut verni flatus tota facit germina florere camporum; ita miſericordia tota ieiunij ſemina producit in florem, in cæleſtem meſſem totam ieiunij facit fructificare virtutem. Quod oleum lucernæ eſt, hoc ieiunio pietas, ſicut lucernæ lumen olei pinguedo ſuccendit, & moderato paſtu facit illud ad ſolatium noctis perlucere: ſic pietas facit ſplendere ieiunium, & ad totam radiare continentiæ claritatem. Quod diei Sol eſt, hoc eleemoſyna noſcitur eſſe ieiunio. Sicut iubar Solis clariorem perficit diem, & totam nubium diſpergit obſcuritatem: ſic eleemoſyna ieiunij ſanctificat ſanctitatem totámque cupiditatis mortem lumine pietatis excludit. Ac ne multis immorer, quod eſt anima corpori, ieiunio largitas hoc habetur. Sicut enim mortificatur corpus, à corpore anima cùm recedit; ita mors eſt ieiunij largitatis abſceſſus.* Hactenus ille.

Eleemoſynæ commẽdatio luculenta.

Si diues iam damnatus, & ebulliens in olla foci infernalis dediſſet Lazaro mendico micas quæ cadebant de menſa cibis onuſta, gratis iam & in caſſum non clamaret, Abrahami ſic compellans: *Mors in olla, vir Dei.* Nec ſentiret opum in inferno virus: nam Lazarus aliàs ab eo elargitâ micâ panis, & hac in ollam tartari iniectâ, rogi ardorem penitus extinxiſſet.

Rationes præcipuæ, quæ homines prædiuites obſtringunt ad eleemoſynam aliis hominibus indigis erogandam.

In hæc verba:

Erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam.

SECTIO SEPTIMA.

Ex Theologia, Philosophia, Sanctis Patribus, vtroque Iure, Hiatoriis, Symbolis et Medicina.

Ex Iure Ciuili.

CÆſarei Iuris rudimenta clamant, *Obligationem eſſe iuris vinculum quo neceſſitate adſtringimur rei alicuius ſoluendæ.* Ex Iure, quatuor modis re contrahitur obligatio, vt expreſsè docet titulus decimusquintus libri tertij Inſtitutionum, qui eſt, De mutuo, de commodato, De depoſito, De pignore. Ego duos tantùm modos priores ſeligam, mutui ſcilicet, & commodati ad quos reducam obligationem qua tenemur opes Indigis erogandi. Rurſus eo Iure, duæ ſunt ſpecies obligationis, vt textus ait, qui ſuprà vocem obligationis dixit eſſe iuris vinculum. Ecce Iuris verba: *Omnium autem obligationum ſumma diuiſio in duo genera diducitur. Namque aut ciuiles ſunt, aut prætoria Ciuiles ſunt, quæ aut legibus conſtituta, aut certo iure ciuili comprobata ſunt. Prætoria ſunt, quas Prætor, ex ſua iuriſdictione conſtituit.* Lege Omnium. Inſtitut. De obligationibus. lib. 3. tit. 14.

Obligatio quid ſit.

Eleemoſyna an ſit de obligatione facienda.

Ex præfatis abundè liquet, aliquem obligari, quando iuris aliquo vinculo adſtringitur ad aliquid præſtandum, aut cauendum. Cùm ergo Deus homines præſertim diuites aſtringat ad ſuas partiendas opes cũ egenis, eſt in confeſſo, ad dãdam pauperibus eleemoſynã diuites obligari.

Eleemoſynæ nomen vnde deriuetur.

Deriuatur autem eleemoſynæ vox à verbo

Græco

Græco ἐλεεῖν, id eſt, *miſereri*, à quo deriuatur vox ἐλεημοσύνη, id eſt, *miſericordia*, quæ vox duobus modis accipitur. Primò pro re, cuius obſequio ſubuenitur alienæ neceſſitati, vt pro cibo, veſte, pecunia ſicut apud Lucam:

Luc. 12.

Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam. Et Actorum 3. *Rogabat autem, vt eleemoſynam acciperet.* Vſurpatur item eleemoſynæ nomen pro actione qua ſubuenimus proximi indigentiæ, vt Tobiæ 10. *Eleemoſyna à morte liberat.*

Ex Theologia. Eleemoſyna quid ſignificet.

Cæterùm magis propriè accipitur eleemoſyna pro actione, ſicut eam vſurpat Thomas 2.2. quæſt. 32. vbi eleemoſynam ſic definit: *Eleemoſyna eſt opus, quo datur aliquid indigenti ex compaſſione propter Deum.* In qua deſcriptione Thomas eleemoſynam conſiderat vt actum meritorium vitæ æternæ, quatenus procedit ex amore Dei, vnde iure locum vtique ſingularem ipſa tenet eleemoſyna inter opera charitatis.

Poſt hæc prælibata, mihi incumbit onus ea recenſendi quæ hominem obligant ad illum actum miſericordiæ. Ratio prima, Dei præceptum ſpectat, *Diliges* (inquit) *proximum tuum ſicut teipſum.* At Ioanne teſte ſecus facit, qui egeno negat vnde ſuæ conſulat egeſtati. *Qui* (inquit) *habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo.*

Leuit. 19. 1. Ioan. 3.

Huius præcepti pondus & momentum explicat damnationis æternæ pœna reis inflicta. Si namque graue tale Dei mandatum non eſſet, Chriſtus in iudicio extremo malis ſeu reprobis non exprobraret, eos mitti in ignem æternum, quia dare ſtipem ipſi eſurienti in paupere denegarunt.

Eccleſiaſt. 4. Prouerb. 21.

Liquidiores item ſunt textus de præcepto eleemoſynæ, vt Eccleſ. 4. *Eleemoſynam pauperis ne defraudes.* Et illud Prouerbiorum: *Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur.* Quæ prophetia ſuum eſt effectum ſortita nequam in diuite iam damnato, cuius aures fruſtra pulſauere voces Lazari, qui deinde vice verſa voces neglexit eiulantis diuitis exaudire. Vt non eximeret his tormentis, quæ in inferno manent diuites inhumanos erga ſuos proximos pauperes & mendicos, Ioannes hortatur, vt, *Non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate.* Deinde pœnam ſubiungit ei, qui non diligit infligendam: *Qui* (inquit) *non diligit, manet in morte.*

1. Ioan. 3.

Ex SS. Patribus. Eleemoſyna eſt facienda ex præcepto.

Agnouere Patres Sancti eleemoſynam faciendam ex præcepto, ſicut abundè patet ex eorum ſcriptis, vnde ſacra promam oracula. In iſto Patrum choro dabo primas ei, quem Theologum cæteri dixere Patres. Is eſt Gregorius Nazianzenus in oratione de pauperum amore: *Mandato* (inquit) *diuino, & exemplo, ad eleemoſynam moueri debemus.* Hæc ille, diſertè vocans mandatum, actum illum quo indigenti homini ſubuenimus.

Meminit & præcepti huius Baſilius in cōcione de diuite dicente; Deſtruam horrea mea. *Non* (inquit) *hic memor fuit communis naturæ; non putauit oportere ſuperfluum in egenos diſtribuere, nullam præcepti habuit rationem:*

Tob. 4. Iſa. 58.

Tob. 4. Ne abſtineas benefacere inopi. Eleemoſyna, & fides non deſerant te. Et Iſaia: Frange eſurienti panem tuum. Baſilius hoc contextu diuitem iſtum damnat, quia *Nullam præcepti habuit rationem.*

Cyprianus in ſermone de opere & eleemoſynis eruditè probat hoc præceptum ab inducta pœna reis, qui huic iuſto Dei mandato morem gerere contempſerunt: *Neque* (inquit) *promere miſericordiam Domini poterit, qui miſericors ipſe non fuerit, neque impetrabit de diuina miſericordia aliquid in precibus, qui ad pauperes non fuerit humanus.* Hæc ille.

Eleemoſynam neganti quænā pœna inflicta.

Ambroſius adſtruxit eo etiam argumento Dei præceptum ad eleemoſynam pertinens: *Non* (inquit) *ſtet theſaurus tuus, ne ignis tuus ſtet: ſtabit in te, niſi eum, operibus miſericordiæ tuæ auerteris.* Hactenus Ambroſius lib. de Nabute, cap. 12.

Ex Variis Historiis. Beati Patris Franciſci amor in pauperes.

Altè ſuas radices egit apud Sanctos huius præcepti memoria. Exempla recenſebo, quibus hoc conſtabit. Beatus Franciſcus, Seraphicus ille Patriarcha ſibi crudelis extitit, idque ſæpè, ſuam tunicam & pallium exuens, vt erga nudos ei obuiam factos pietatis inſitæ promeret argumenta. Bonauentura vitæ illius ſcriptor ait præter veſtes datas eum ambientes, etiam illum ſæpius abſtinuiſſe cibis neceſſariis, vt eſurientes pauperes nutriret.

Fratris Iuniperi charitas in pauperes.

Hoc pauperum Patriarcha ſatus erat ille frater Minor nomine Iuniperus, ipſi Sancto Franciſco charus eo nomine quòd ſcilicet pauperes adamaret. Hic à ſacriſta vigil, & cuſtos altaris appoſitus die quodam feſto percelebri, à fœmina vetula & mendica fuit rogatus, ei vt aliquid erogaret, vnde ſuæ conſuleret inopiæ. Ille miſeratus anum hanc laceram, & ætate grauem, ait: Pauliſper expecta, mater; ſiquidem hoc altare diues, multa nitet ſupellectile pretioſa, cuius ego dabo tibi partem. Altari diligentius inſpecto, ſuis ſtetit pollicitis. Etenim inde tulit, & mulieri egenæ dedit oram tapetis altaris argentea faſcia fimbriatam. Pietatis huius eſt teſtis hiſtoria Fratrum Minorum in vita Iuniperi.

Ambroſius vaſa ſacra fregit vt daret ea egenis.

Percuſſus eo zelo fregit Ambroſius vaſa ſacra, malens Eccleſiam ſpoliare ſuis diuitiis & luculenta ſupellectile, quàm pauperes videre cibis & veſtibus indigere. Quod pietatis opus vt audiuit pleriſque velut imprudens diſplicuiſſe, notam ingloriam diluit, quam idcirco quidam eius æmuli, ſcilicet homines ſubliuidi, turpiter inuſſerunt. Ille quaſi rationem reddens huius facti lib. 2. de officiis cap. 28. *Hoc* (inquit) *maximum incentiuum miſericordiæ, vt compatiamur alienis calamitatibus, neceſſitates aliorum quantùm poſſumus iuuemus, & plus interdum quàm poſſumus. Melius eſt enim pro miſericordia cauſas præſtare, vel inuidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam.*

Eleemoſynæ quantæ fuere Paulæ viduæ Romanæ.

Sanctus Hieronymus in vita Paulæ Romanæ, ſuum zelum carpit, eò quòd videndo piam in pauperes hanc matronam eſſe quaſi propriæ ſobolis incuriam, vt egenis eſſet benefica, tentarit aliquando modum ponere eleemoſynis eius, quæ fuere tales & tantæ, ſuam vt filiam Euſtochium reliquerit rebus omnibus indigentem.

Paulini Nolæ Epiſcopi charitas.

Sed in hoc argumento nemo maior Paulino fuit quem idcirco mirè commendat Greg. lib. 3. Dialogorum cap. 1. Ille Præſul Nolæ ſuas omnes facultates egenis diſtribuit. Poſtremò demum

mum ipſe vile mancipium ſe ſponte fecit, ſubeundo locum captiui, quem facta ſui commutatione fecit compotem priſtinæ libertatis.

Tenemur item ad ſubleuandam pauperum inopiam actione quæ vocatur condictio, vt & ea, quæ dicitur actio commodati. Actiones illæ duæ naſcuntur ex mutuo, & commodato. Sed ne fortè voces iſtæ durum aliquod, faceſſant negotium, eas explicabo Iuris ciuilis è fontibus. Ecce iuris textum. *Mutui datio in ijs rebus conſiſtit, quæ pondere, numero, menſura conſtant; veluti vino, oleo, frumento, pecunia numerata, ære, argento, auro; quas res aut numerando, aut metiendo, aut appendendo, in hoc damus vt accipientium fiant. Et quoniam nobis non eadem res, ſed aliæ eiuſdem naturæ, & qualitatis redduntur, inde etiam mutuum appellatum eſt, quia ita à me tibi datur, vt ex meo tuum fiat; & ex eo contractu naſcitur actio, quæ vocatur condictio. Item is, cui res aliqua vtenda datur, id eſt, commedatur, re obligatur, & tenetur commodati actione.* Hactenus hic textus Inſtitutionum lib. 3. tit. 15. Quot modis re contrahitur obligatio.

Ex Ivre Civili. Mutuum quid ſit. Actio conditionis quid ſit. Commodatum quid ſit. Actio commodati quid ſit.

Iuxta Iuris hunc textum, quicquid opum conceditur hominibus, illud omne datur à Deo ſub ratione rei mutuò cōceſſæ, aut ad arbitrium præbentis eam, pro aliquo tēpore commodatæ. Vnde liquet, opes nō eſſe pleni dominij hominum, cùm precariò poſſideant eas, ad libitum ſcilicet Dei, qui eas illa conditione dedit, vt quotieſcunque Deus has exegerit, à mutuante citò Deo tāquam legitimo domino referantur. Sed quia Domini eſt terra, & plenitudo eius, ac proinde nequit eſſe Deus indigus, & bonorū noſtrorum non indiget; ille ſibi pauperes ſubſtituit, in quorū perſona famē atque ſitim patitur, corpore nudo friget, ægrotat, & arcto ſæpè carcere coarctatur.

Afflicto duris his ærumnis tenetur omnis homo ſuis opibus ſuccurrere, quando malè habentibus & ipſi ſufficiunt; ſiquidem dumtaxat ea lege Deus commodauit eas, vt mutuò datas incunctanter egeno redderet exigenti. Vnde negans eleemoſynam pauperi ille furis & ſacrilegi iure pœnam incurrit: quippe ſibi vſurpat aliena bona Deo inuito, qui eſt dominus & creator opum, ac proinde pœnis æternis ſe obſtringit, quia in mendico nudum veſtiri Deum, & eſurientem paſcere detrectauit.

Ex SS. Patribvs. Diuitiæ omnes ſunt pauperum, & nō diuitum.

In hoc argumento Patres adſciſcam, præfatæ meæ ſententiæ congruæ Iuri Cæſareo concordi calculo ſuffragantes. Vide, diuites fruſtra ſuas arrogare ſibi diuitias: quaſi verò penes eos ſit ius ſupremum in hac vita rerum, quas dumtaxat ea intentione Deus illis indulſit, vt poſt legitimum mutuatæ rei familiaris vſum, ſuperflua pauperi diſpenſarent.

Ita Baſilius in oratione de diuite dicente: Deſtruam horrea mea. *At tu* (inquit) *nonne ſpoliator es, qui quæ diſpēſanda accepiſti propria reputas? eſt panis famelici, quem tu tenes; nudi tunica, quā tu conclaui cōſeruas, diſcalceati calceus, qui apud te marceſcit; indigētis argentū, quod poſſides inhumatū. Quocirca tot pauperibus iniuriā facis, quot dare valeres.* Hæc ille, cui profectò nihil adiici in re ſubiecta poteſt liquidius. Nempe docet eſſe bona data nobis in gratiam egenorum.

Diues facit pauperibus iniuriam nō eleemoſynā erogans.

Sed quia in ore duorum aut trium ſtat omne verbum, ſiſtendi ſunt & alij Patres pro hac dirimenda lite pauperum contra malè diſpenſantes opes homines opulentos. Chryſ. hom. 34. ad populum Antiochenum. *Numquid* (inquit) *graue quidpiam, & oneroſum à nobis requiris? neceſſitatem excedentia vult facere nos neceſſaria, & quæ nequicquam, & inutiliter repoſita ſunt, hæc vult benè diſtribui, vt hinc occaſione ſumpta nos coronet, &c. Tuarum rerum es, ô homo diſpenſator, non minus quàm qui Eccleſiæ bona diſpenſat. Non ad hoc accepiſti, vt in delicijs abſumeres, ſed vt in eleemoſynam erogares. Numquid enim tua poſſides? res pauperum tibi ſunt credita, ſiue ex laboribus iuſtis, ſiue ex hæreditate paterna poſſideas.* Hæc ille benè ad intentum.

Diuitiæ ad quid datæ diuitibus.

Ambroſ. eſſe reos furti diuites ait qui egeno negant vnde ſibi ſubueniat. *Non* (inquit) *eſt minus criminis, habenti tollere, quàm cùm poſſis, & abūdes indigentibus denegare.* Hæc ille ſerm. 81.

Hieronymus apptimè docet, eos eſſe debitores; apud quos opum eſt copia. Sic ille in epiſtola ad Hedibiam q. 1. *Si plus habes, quàm tibi ad victum veſtitumque neceſſarium eſt, illud eroga, & in illo debitricem te eſſe noueris.*

Diuites ſunt debitores pauperum.

Accedit Auguſtinus in Pſalm. 147. *Superflua* (inquit) *diuiti, neceſſaria ſunt pauperi: aliena retines, qui iſta tenes.* Et hom. 8. lib. 50. homiliarum: *Defert* (inquit) *tibi Deus honorem, & quaſi dicit tibi: Prior de commum tolle, quod ſufficit neceſſitatibus domus tuæ: quod reliquum eſt da Chriſto.* Et tract. 50. in Ioannem: *Tibi* (inquit) *ſuperflua ſunt, ſed Domini pedibus neceſſaria ſunt.*

Expreſſiùs Leo Papa probat quod præmiſi ſuprà, Iuris Ciuilis obſequio, ſcilicet habere Deum ius opes repetendi in pauperis perſona rerum indiga. Sic ille ſerm. 5. De collectis: *Etiam terrenæ facultates & corporea ex Dei largitate proueniunt, vt meritò rationem earum quæſiturus ſit, quæ non magis poſſidenda, quàm diſpenſanda commiſit.*

Diuites à Deo diſpenſatores opū facti.

Hallucinantur plerique, rati, ſe non peccare, ſua ſeruando, modò nihil de alieno ſui faciant eſſe iuris. Eorum tenebras tergit iſta luce Papa Gregorius tertia parte paſtoralis, admonitione 22. *Admonendi ſunt* (inquit) *qui nec aliena appetunt, nec ſua largiuntur, vt ſciant ſolicitè, quod ea de qua ſumpti ſunt cunctis hominibus terra communis eſt: & idcirco alimenta quoque omnibus communiter profert: & idcirco incaſſum ſe innocentes putant; qui commune Dei munus ſibi vendicant.*

Bernardus idem ſentit atque Patres hi præfati: *Noſtrum eſt* (inquit) *pauperes clamant, quod effunditis, nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis.* Hæc ille epiſtola 42. ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum.

Diuitibus ſuperflua, ſic pauperibus neceſſaria.

Cùm ſeſe ſic habeat res, reuera fures ſunt, qui commodata ſolùm illis, ſic vſurpant, vt ea repetente Deo, præmiſſis eo fine pauperibus vt exactoribus, vel omnino negant, aut ſaltem ſi dant, eos illud ægrè dare liquet: nempe data, Deo non reddunt pauperum manibus incunctanter.

Hilarem datorem diligit Deus, eamque gratam præſertim habet eleemoſynam, quam animi promptitudo talem, id eſt, Deo acceptam facit. Ita Chryſoſtomus homilia 35. ad populum Antiochenum: *Eleemoſynæ* (inquit) *magnitudo, non in pecuniarum multitudine iudicatur, ſed in dantium promptitudine.* Chriſtus idcirco duo æra minuta viduæ egenæ

Luc. 21. Eleemoſyna debet eſſe prompta.

pluris

pluris fecit, quàm magna diuitum donaria. Quippe totum illa dedit quod habuit, quantumcunque parum, certè maius datura munus, ſi quidei ditius extitiſſet.

Gregorius hom. 5. in Euang. *Exteriora* (inquit) *noſtra Domino quamlibet parua ſufficiunt. Cor namque, & non ſubſtantiam penſat.* Hæc ille, cui præiuit Papa Leo ſermon. 4. de Quadrageſima: *Ex affectibus* (inquit) *piorum benignitatis menſura taxatur.* Cyprianus his accedit lib. 5. ad Quirinum cap. 2. ita fatus: *In opere, & eleemoſyna, ſi per mediocritatem minus fiat; ipſa voluntas ſatis eſt.*

Ex Symbolis.

Diuitiæ quãdo ſunt pernicioſæ ſuis dominis.

Cæterum diuites inhumanos ea ſors efferet quæ coruum extulit, qui delato ſuis vnguibus & roſtro ſerpente dormiente, necem ab eo accepit. Anguis enim experrectus lethale virus infudit huic raptori, cui depicto voces iſtas appoſuit Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum. RAPTORI NOXIA PRÆDA SVA.

Illæ, quas arcâ renet concluſas opes homo diues, ſunt furta rerum quæ pertinent ad egenos. Et eſto penu prædiuitum videatur nunc eſſe ſine noxa; tamen aliquando tales opes ſic prædatæ ſuum lethale virus in perniciem diuitis exhalabunt. Et tunc erit RAPTORI NOXIA PRÆDA SVA. Innoxias credebat opes olim, ille diues epulo iam ad tartara detruſus. Etenim vtebatur eis ad delicias & ad faſtum, neſcius eſſe prædam quam de Lazaro paupere retulerat. Sed tandem aliquando nouit in tormentis, quàm ſit RAPTORI NOXIA PRÆDA SVA.

Diuitiæ in hac vita viſæ innoxiæ, poſtea noxiæ in inferno.

Vnguibus & roſtro prædam ſtrictè tenet homo diues, egeno ferus qui ſit coruus. Quando malis artibus tollit aliena, ſuis tunc vtitur vnguibus ad prædandum; quando verò voce procul agit pauperes ab ædibus, tunc roſtro ferit eos, eodemque roſtro ſuam prædam ſtringit, ne in pauperum manus excidat. Sed eſto quaſi dormiat nunc illa præda, nihil omnino mali pariendo ſuo raptori; illa tamen prædoni mortem æternam noxia procurabit.

Ex Medicina.

Diuitũ mala quomodo curentur. Pauperum mala quomodo curentur.

Pauper æquè ac opulentus homo malè habet in hoc ſæculo. Vtriuſque curæ modum ſanxit Hippocrates quando contraria contrariis ſanari ſic decreuit, vt voluerit exinanita corpora repleri, ſaginata verò nimis & obeſa corpora vacuari. Ille lib. 2. aphoriſm. 22. vbi dixit morbos qui oriuntur ex ſatietate, vacuatione curari, iſtud conſilium ſubnectit. Καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος πλησμονὴ, καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις. Id eſt. *Quæ euacuatione fiunt, ſatietate curantur, & aliorum contrarietas.* Hæc remedia medicinæ quadrant morbis diuitum, & pauperum, qui curantur omnes ea methodo, non à ſupremo medico definita.

Ægro plerumque iacet anima prædiuitum hominum, ob vitia illa quibus vt plurimum tentantur ij, qui omnibus vſquequaque bonis huius ſæculi affluunt. Vitia præcipua hæc ſunt, in quæ malignè pronos agunt opes, omnes homines opulentos. Scilicet arrogantia ſupercilio diducto notans animum trucem, & impotem ſui: veſtium pompa, libido, gula, ioci, choreæ, ludi, atque tritum inutiliter tempus, ſæpius impenſum omnibus illecebris ſenſuum aucupandis.

Diuitũ morbi ſpirituales quales ſint.

Cùm ergo viperina proles illa ſata ſit præ nimiâ opum affluentiâ, ne fortè malum æternum diuiti procuret opum hic effluxus, operæpretium eſt, euacuare penu, erogando ſtipem largam pauperibus. Pecunia namque data egenis, vitia non fouebit, quæ profectò penu exhauſto virus non effundent, imò ſecus. Opum omne malum ab homine egeno ſicut à medico reſcindetur.

Pauperum morbi quales ſint.

Mala verò, quibus obnoxij ſunt pauperes, ſpectant præcipuè corpus, quamuis indirectè petant animam, quæ & ipſa ſæpe iacet ægra. Namque mœret, & triſtatur ſupra modum, ærumnis egeno corpore diuexato. Itaque potiora mala, quibus indigi vexantur, ſunt hæc. Arcta fames, inexhauſta ſitis, nuditas inglora, immane frigus, ſqualida caro plagis hians, ſanies fœda fluens, multiplex ægritudo, iuges lacrymæ, & ſingultus. Poſtremò durus humi decubitus, inſomnes habens noctes: quæ omnia acerba parit inopia extrema, cuius in medicina typus eſt exinanitio, quæ vt ſanatur ingerendo cibos; ſuperfluitas ſic curatur diſtribuendo malè habentibus, id eſt egenis, opes, quæ ſunt inopiæ ſubleuandæ congruæ medicinæ.

Ex variis Historiis.

Pauperibus quam beneficus extiterit S. Benedictus.

Ea cautione malis pauperum ſancti plerique ſuam contulerunt opem. S. Gregorius lib. 2. dialog. cap. 28. ſcribit, beatum Benedictum populante fame totam prouinciam egenis diſtribuiſſe ſui cœnobij ſubſtantiam, quam non credidit eſſe ſuam ſed pauperum, quorum vt viſcera exinanità fame reficeret, ſaturata grano ſua horrea vacuauit.

Pauperum amator extitit S. Gregorius.

Digna ſanè proles huius ſancti fuit ipſe Gregorius, qui Ioanne Diacono teſte lib. 1. vitæ illius cap. 10. in magna rerum omnium penuria, veſtes, pecuniam, & annonam omnem ſuam pauperibus ſic diſperſit, vt nihil illi reſiduum fuerit præter vnum vas argenteum, quod poſtremò dari voluit pauperi, perhumanè dicens, ſe malle nihil habere, quàm videre nihil habentes pauperes indigere.

Pauperibus quàm beneficus extitit S. Carolus.

Carolus Borromæus, ſcilicet ille Sanctus æui noſtri miraculum, Hippocratis cautione ſuam ſatietatem ſic curauit, vt extremam pauperum inopiam prouidè ſubleuarit. Vendito principatu Vritano, ſuas inde vidit intumuiſſe gazas; collegit enim quadraginta millia nummorum. Sed hæc auri copia ſuſpecta fuit illi, idcirco totam vna die in marceſcentes egeſtate ſuæ diœceſis pauperes erogauit. Et ne fortè ſatur aliquando foret auro, quo multo diues erat ille Præſul, opes ſuas omnes, & etiam ſupellectilem neceſſariam graſſante lue plebi diſtribuit, neque derelicto ſibi lectulo ad quietem, redactus eò, vt dormire nuda in tabula cogeretur.

Ex Ivre Canonico.

Pauperum non eſt curioſè diſcutienda conditio.

Canones Sancti alludentes ad id, quod præmiſi, ſcilicet diuites eſſe ſolùm diſpenſatores opum, & non dominos, opportunè cauent, ne exquiſita fiat diſcuſſio ſortis eius, cui ſunt obſequia charitatis citiùs exhibenda magis, quàm differenda metu erroris. Ecce Canon. *Si pro nutrimento poſtulat nihil examines in his. Inquire quomodo Abraham hoſpitalem ſe circa omnes oſtendebat. Scrutator fuiſſet circa refugientes ad ſe, nunquam Angelos hoſpitio recepiſſet. Fortaſſis enim non putans eos Angelos eſſe cum reliquis & hos repuliſſet. Sed quoniam omnes recipiebat, ſuſcepit & Angelos. Non enim ex vita eorum, quos accipis, mercedem tibi retributurus eſt Deus, ſed ex voluntate tua, ex liberalitate, ex beneficentia multa,*

ex

ex miſericordia, ex banitate. Canone Quieſcamus diſt. 42.

Paupeʀes quãdo ſint adiuuandi.

Liquidiùs exprimitur obligatio dandi eleemoſynam, adiectis eius etiam generibus hoc Canone. *Non ſatis eſt benè velle, ſed etiam benè facere. Nec ſatis eſt iterum benefacere, niſi id ex bano fonte, id eſt, ex bana voluntate proficiſcatur. Perfecta liberalitas, fide, cauſa, loca, tempore commendatur, vt primùm opereris circa domeſticas fidei. Grandis culpa ſi ſciente te fidelis egeat, ſi ſcias eum ſine ſumptu eſſe, famo laborare, ærumnam pati, qui præſertim egere erubeſcat: ſi in cauſam ceciderit, aut captiuitatis fuerum, aut calumniæ, & non adiuues: ſi ſit in carcere, & pœnis, & ſupplicis propter debitum aliquod iuſtus excrucietur, nam etſi omnibus miſericardia debetur; tamen iuſta amplius ſi tempare afflictionis ſua nihil à te impetres: ſi tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia valeat, quam vita morituri, non eſt leue peccatum.* Canone Non ſatis eſt. diſt. 86.

Pauperes quales ſint iuuandi.

Ne fortè deſit aliquid in hoc argumento, decet explicare modum & perſonas ad quas ſpectat eleemoſynæ largitio. Quippe bonum non eſt bonum, niſi benè fiat: Verbi gratiâ, non eſt eleemoſyna laude digna niſi ſit vſquequaque ſuis omnibus numeris abſoluta Eſt præſtitutus eo fine Canon iſte: *Conſideranda eſt etiam in largiendo ætas, atque debilitas, nonnumquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales, vt ſenibus plus largiaris, qui ſibi labore iam non queunt victum quærere. Similiter & debilitas corporis, & hæc iuuanda promptius, tum ſi quis ex diuitiis cecidit in egeſtatem, & maximè ſi non vitia ſua, ſed aut latrociniis, aut proſcriptiane, aut calumniis, quæ habebat amiſit.* Canone, Conſidetanda diſp. 81.

Ex Philosophia. Diuitię quãdo bonę ſint.

Ipſa boni oatura docet, opes eſſe foras extendas, quia alioquin fruſtra nomen habent boni, quod eſt apprimè ſui diffuſiuum, quóque maius & melius eſt, eò magis amplius ſe diffundit. Vt ergo bona data nobis, ſint reuera bona, neceſſe eſt vt iuxta Dei intentum illa bona manu larga in pauperes effundantur. Quippe ſicut aquæ vitium capiunt dum reſtagnant; ita gazæ nbſeratæ, boni rationem amittunt, quia oon ſunt diffuſæ; ſecus verò bonæ ſunt, quando velut aquæ fluunt à diuitis area in manus inopum illo namque motu puriores eunt; at contrà manu parca datæ pauperi corrumpuntur.

Rurſus apud omnes eſt in confeſſo, bonum opum eſſe penes vſum à Deo præfixum diuitibus. Etenim ille, cui natura facit diuites obnoxios, eſt impurus. Nempe ſolas ad ſenſuum illecebras anhelat homo diues, opes eis inſumens, ſi ſe componit ad dictamen iodolis à virtutum praxi penitus abhorrentis.

Argumenta potiora qoibus ſuadetur homo diues, petuntur à lucro. Namque ſicut ſemper auarus auet opes; ita ſi quis ei oſtenderit, eleemoſynam dando, peno augeri; ille voti compos erit, & ad ſtipem erogandam facilè animum diuitis inclinabit. Sed ne hæreamus in vado, ſcire oportet, opes ita dici propter opem, ſeu iuuamen, quod afferunt, iuxta ſcitum illud Iuuenalis.

Diuitiæ quare appellentur opes.

Et genus & formam Regina pecunia donat.

Quantum quiſque ſua nummorum ſeruat in area,
Tantùm habet & fidei.

Namque valent opes, opus vt omne fiat, aut teneetur, alioquin fruſtra nuncupantur opes ea cuncta, quibus non congruit vt adiuuent, imò ſecus eis inſitum eſt vt noceant, quemadmodum in auro & argẽto patet, quæ non profuere, verùm mortem & hanc ingloriam ſæpe ſuo domino conſciuerunt.

Diuitiæ infauſtæ Plautiano.

Ex variis Historiis.

Diuitiæ infauſtæ Iudęis in Anglia.

Prior occurrit Imperator Mauritius, quem Theophanes ſcribit periiſſe quia nimius amor opum fecit eum inhumanum. Anno 1191. Cheſnæus ait in hiſtoria Angliæ, illic occubuiſſe plures Iudæos propter opes immenſas ibi aſſueto tali genti fœnore comparatas. Gaza diues & infauſta fuit Plautiano viro ditiſſimo ſocero Seueri Imperatoris quem diuitiæ eò ſuperbiæ euexere, ſuo vt genero ſuſpectum fecerint imperij affectati quamobrem Dione auctore in vita Seueri, Imperator eum ſuſtulit è medio, nec voluit corpus putre viri diuitis inhumari.

Diuitiæ infauſtæ primoribus Hiſpaniæ.

Hiſtoria Hiſpaniæ ann. 1395. tradit, opes fuiſſe mali ominis primoribus Hiſpaniæ ſub Henrico tertio Rege Caſtellæ, qui cùm videret eſſe ſuos theſauros exhauſtos à præfectis ærarij ſui, quos videbat operam date ludis, & ſplendidis epulis, cùm interea Rex ipſe nudus inops non haberet vnde ſuæ domui conſuleret; ſelecta manu militum immiſſa in ædes, ad quas conuenerant hi diuites, iuſſit eos epulantes inde duci in carcerem, & congsegatis vndequaque bonis poſtea ſpoliari.

Diuitiæ lethales Aluaro De Luna.

Sinili quoque fato periit in Hiſpania anno 1453. Aluarez De Luna præfectus generalis exercituum Ioanois Caſtellæ Regis, qui non potuit ferre typhum ſuperbiæ, quo tumebat ille diues ditior ipſo Rege, qui facta vitæ viri huius diſquiſitione ſuo regio fiſco gazas eius adiecit, latâ priùs ſententiâ mortis, quam ſubiit ille diues capite detruncato. Res profectò fuit miſeranda, virum videre toti Hiſpaniæ præpoſitum, gloria & opibus auctum præ cæteris omnibus aulicis deductum eò miſeriæ, vt mortuo defoerit vnde funus efferretur. Et idcirco caput eius in media platea fuit expoſitum, iuxta paropſidem argenteam, cui magno charactere voces erant iſtæ adiectæ: Date eleemoſynam Aluaro De Luna. Prætereuntes æra dabant minuta viro, cui viuo gazæ immenſæ parum erant. Et morte parum non habuit, quo poſſet eius truncum corpus tumulo commeodari.

Ille dioes epulo, qui in inferno iacet, eò miſeriæ redactus eſt, vt à Lazaro mendico petat aquæ guttam, qui reſtagnantes olim meri habebat in vinaria cella lacus. Et quamuis aquæ gutta parum ſit; illa tamen ei denegata fuit, quia dum viuebat, opum affluxus eum reddidit inhumanum.

Diuitiæ quales, opes ſint veræ.

Itaque fruſtra nomen opum inuritur diuitiis huius ſæculi, cùm illæ nihil prorſus opis conferant hominibus præſertim auaris iis incubantibus, imò cedant potiùs in æternum animæ detrimentum. Illæ veræ duntaxat opes ſunt, quæ ab hominibus neque dari, neque demi poſſunt, & quæ æternæ forum vngoibus inuiæ ſunt, & conducunt ad omne bonum beatæ animæ comparandum. Inſinuauit eas Chriſtos quando ſuos diſcipulos ita fuit affatus. *Nolite theſaurizare* Matth. 6.

ſaurizare

ſaurizare vobis theſauros in terra, vbi ærugo, & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur. Theſaurizate autem vobis theſauros in cælo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Hoc contextu Chriſtus opes huius ſæculi damnat vt noxias, vel ſaltem inutiles defoſſæ, quia ſic quoque ſuis dominis inuiæ ſunt, & plerumque ſolis furibus ſublatæ proſunt, dum has inuito, & inſcio domino ſoffurantur.

Ex SS. Patribus. Diuitiæ vere quænam ſint.

Bernardus inde ſumit anſam declamandi in auaros, ita fatus ſerm. 4. in Aduentu: *Filij Adam genus amarum, & ambitioſum, audite: Quid vobis cum terrenis diuitiis, & gloria temporali, quæ nec vera, nec veſtra ſunt? Aurum, & argentum nonne terra eſt rubra, & alba, quam ſolus hominum error facit, aut magis reputat pretioſam? Denique ſi veſtra ſunt hæc, tollite ea vobiſcum. Sed homo cum interierit non ſumet omnia: neque deſcendet cum eo gloria eius. Veræ ergo diuitiæ, non opes ſunt, ſed virtutes, quas ſecum conſcientia portat, vt in æternum diues fiat.* Hactenus ille.

Diuitiæ fluxæ datæ pauperibus æterna bona procurant.

Si ergo viles opes huius ſæculi egenis dando, ſibi comparare poteſt homo cœleſtes opes, nonne lucrum erit inſigne, dare ſolum pro cœlo, & mercari regnum, eleemoſynam indigis erogando? Credo fœnus hoc ingens obſtringere debere viros auaros, ad dandum eleemoſynam, cùm illa ditet eos, qui abundè ſua, larga manu diſtribuunt pauperibus. Vt namque diues vſura ſolùm percuſſus opes ex arca promit; ita rei familiaris largitio, quæ cœleſtia bona parit, excitare debet diuites ad partiendas è cœlo datas cum corrogante ſtipem paupere facultates.

Diuites miſericordiam Dei quando ſibi procurent.

Collecta manus diuitum perdit opes, quas explicata ſuo domino multiplicat. Contracta manus auari, quamdiu eſt aperta manus pauperis, ab homine opulento procul agit miſericordiam Dei, quæ propitia ſemper adeſt iis, qui de reſerato penu, pauperum conſulunt egeſtati.

Diuitiis huius ſæculi quando nobis procurem regnum cœli. Diuitiæ perduntur diuiti, quæ non pauperi dantur.

Ne quis fortè ſibi imponat, arbitrando fucos me facere, quando dico, bona æterna rebus huius ſæculi ab hominibus opulentis emi; ſiſto Petrum Chryſologum, qui plura dicet, quàm præmiſi: *Manus* (inquit) *pauperis, Abrahæ ſinus eſt, vbi quicquid pauper acceperit, mox reponit. Theſaurus cœli eſt manus pauperis; quod ſuſcipit ne in terra pereant, reponit in cœlum. Theſaurizate vobis, inquit, theſauros in cælo. Manus pauperis eſt gazophylacium Chriſti; quia quicquid pauper accipit, Chriſtus accipiat. Da ergo homo pauperi terram, vt accipias cœlum. Da nummum, vt accipias regnum. Da micam, vt accipias totum. Da pauperi, vt des tibi; quia quicquid pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non dederis, habebit alter.* Hæc ille ſerm. 8.

Eleemoſyna conciliat illi dantibus Dei miſericordiam.

Rurſus idem apprimè ſcieris eſſe Dei miſericordiæ, quòd ſaluamur, eruditè penes miſericordiam in pauperes, quos iuuamus, refundit opus eius miſericordiæ, quæ delinquentis noſtræ animæ miſeretur. Sic ille quaſi pauperum cauſam agens eodem in ſerm. 8. *Clamat Deus: Miſericordiam volo. Qui quod vult Deus, Deo negat, à Deo ſibi quod deſiderat vult negari. Miſericordiam volo. Homo, petit Deus, ſed tibi, non ſibi. Miſericordiam volo. Humanam miſericordiam petit, vt largiatur diuinam. Eſt in cœlis miſericordia, ad quam per terrenas miſericordias peruenitur. Domine, inquit, in cœlo miſericordia tua. Dicturus cauſam in iudicio Dei, patronam tibi miſericordiam, per quam liberari poſſis, aſſume. Qui de patrocinio miſericordiæ certus eſt, de venia ſit ſecurus, de abſolutione non dubitet. Miſericordia non ſolùm cauſam præuenit, anticipat cognitorem; ſed etiam ſententiam reuocat, abſoluit addictos. Per miſericordiam pauperum, miſericordiam paremus, vt poſſimus eſſe de pœna liberi, de ſalute ſecuri. Beati, inquit, miſericordes; quia ipſi miſericordiam conſequentur. Gratis miſericordiam ſperat ibi, qui hic non fecerit miſericordiam. Qui facit miſericordiam, currit ad præmium, qui non facit miſericordiam, decurrit ad pœnam.*

Eleemoſynã pauperi negans ita ſibi præcludit iter ad Dei miſericordiam.

EX VARIIS HISTORIIS.

Fortaſſe diues inhiando rebus huius ſæculi, argumenta credet potiora, quibus conſtat opes augeri, quando datur eleemoſyna. Vt namque ratò animalis homo ſapit ea, quæ Dei ſunt: Ita diues homo ſuis opibus immerſus, eas non largietur eis, qui indigent, niſi prævia oppignerata fide de opimo fœnore reportando.

Eleemoſynas Tiberij III Imperat. Deus cum fœnore cõpenſauit.

In hiſtoria recolenda dabo primas Tiberio III. Imperatori Chriſtiano, claro pietate ſupra multos alios Cæſares. Ille ſuas opes aiebat eſſe Dei, cui vt commodata bona daret, multus erat in largiendis eleemoſynis; ſed quò plura dabat, eò etiam ampliora dona Deus eius ſcriniis infundebat. Ille quaſi cum Deo decertare volens de magnificentia, ſtatuit aperire gazas ſuas in gratiam pauperum, ne fortè cupido vilis opum illum corrumperet. Sed totâ imperij ſubſtantiâ diſtributâ, diues ei theſaurus innotuit, quo defoſſo vidit hîc elargita bona egenus, cum vſura, vita etiam in hac à Domino compenſari. Hæc auctor hiſtoriæ Imperialis in Tiberin III.

Eleemoſynã Alfredi Regis Deus compenſat, ei reſtituto regno.

Ditiore modo Deus compenſauit vnam modicam eleemoſynam, ab Alfredo Rege datam. Ille ſuo regno Angliæ pulſus pauperem obuium habuit, qui enixè panem petiit. Miſeratus eius inopiam Rex profugus derepente panem protulit, & porrexit ei, qui fortè panis erat ei neceſſarius, quia coniurationem Gentis ei perfidæ fugiebat. Eadem nocte Regi in ſomnis ſe ſtitit vnus Sanctorum nomine Cuthbertus, olim Antiſtes Lindisfarnenſis, ita fatus: Alfrede, credis heri te mendico panem dediſſe, verùm ſcito mihi Cuthberto panem hunc dediſſe, cuius intuitu ego tibi procurabo tuum ſolium reſtitui. Sanctus ille ſuis ſtetit pollicitis. Alfredus enim ad regnum eſt denuo reuocatus. Hæc ex Cheſnæo in hiſtoria Anglica circa annum 883.

Eleemoſyna ſæpe datur Sanctis quando datur egenis.

Profectò Deo fœnerari eſt, quando datur eleemoſyna, vt alia etiam hiſtoria luculenta liquet, quam fusè refert Sophronius in Syneſio Epiſcopo, qui cùm ſacris aquis tinxiſſet vnum Philoſophum inſignem, ſcilicet Euagrium, ab eo accepit trecentos nummos aureos oppignerata fide ſua, Deum Euagrio poſt fata centuplum pro contracto hoc debito redditurum. Vtque fidem ille ſuo dicto conciliaret, Euagrio baptizato dedit chirographum, cum quo moriens ille ſuo tumulo condi voluit. Sed completis exequiis, & ſepulto creditore talis pecuniæ mutuò datæ Patri ſancto, videlicet Syneſio,

Eleemoſyna Euagrij philoſophi centuplo à Deo compenſata.

ſio, nocte quaſi rediuiuus ei apparuit Euagrius, impenſè togans, vt illuceſcete die pergeret ad ſepulchrum, in quo iacebat, ibi recepturus eam cautionem, ſub qua trecentos ei nummos olim degens in hoc ſæculo commodarat. Manè Præſul ſtipatus clero locum adiit indictum, & tumulo reſerato vidit chartā ſuam, in qua ſcriptura recens erat cautioni adiecta, cuius ecce tenor: *Ego Euagrius philoſophus tibi ſanctiſſimo domino Syneſio ſalutem. Accepi debitum in his literis manu tua conſcriptum, ſatisfactumque mihi eſt, & nullum contea te ius habeo, propter aurum, quod dedi tibi, & per te Chriſto Deo & ſaluatori noſtro.* Huiuſce rei ſingularis meminit etiam Baronius Tomo 5. Annalium anno 411.

Sed eſto fœnus illud ſit locuples; illa tamen eſt vſura maior à Chriſto danda die nouiſſima, qua ſilentio prætereundo bona cætera Sanctorum, duntaxat eas eleemoſynas, quas fecere pij, & egenis benefici, præconio maximo recenſebit.

Eleemoſynæ iuſtorum à Deo recenſitæ in die iudicij.

Explicat hoc diſertè Petrus Chryſologus hoc tenore: *Quòd Abel paſſus ſit, quòd ſeruauit mūdum Noë. Quòd Abraham fidem ſuſcepit; quòd Moyſes legem tulit, quòd Petrus crucem reſupinus aſcendit, Deus tacet, & hoc clamat ſolùm, quòd comedit pauper. In cœlo prima eſt eſurientis annona, prima ſtipendia pauperis tractantur in cœlo; erogatio pauperis prima diuinis ſcribetur in diurnis. Beatus, cuius nomen toties Deo legitur, quoties ratio pauperis recitatur in cœlo.* Hæc ille ſerm. 14.

Eleemoſyna potens ad ſalutem animæ procurandā.

Præuenit & in hac vita Deus præmia deſtinata ſuis beneficis, debitoris agens partes, refundendo dotes ampliſſimas illis, qui dignantur ei eleemoſynam in perſona pauperis impertire. Pergit Chryſologus explicare bona, quæ & in hoc æuo manent homines indigo perhumanos. Sic ille: *Qui ſe nouit per mala ſaculi vitam ducere, eleemoſyna ſemper ſecum auxilium ducat, ad præſidium ſibi turmas pauperum vocet, in paſtu pauperum largus prorogator exuberet, pauperum frequentet domum, non trepidet erogando: deficere neſcit, cui porrigit manum parem acceptor: exhauriri theſaurus is non poteſt, de quo ſufficit nummus. In die mala liberabit eum Dominus. In die mala illi Deus liberator aſſiſtet, qui à malis pauperem liberarit. In anguſtiis illum clamantem Deus exaudiet, qui pauperem eùm clamaret audiuit. Non videbit diem malum, qui dies bonos habere pauperem fecit. Videbit diem malum, qui diem iudicij ſine aduocatione paupertatis intrauerit. Sine cauſa accuſant peccata, quem pauper excuſat. Excuſari non poteſt, quem fames pauperis accuſarit.* Hæc ille.

Eleemoſynā dātes habent Eccleſiā quæ ſemper orat pro eis.

Vrgere debet & diuites ad eleemoſynam præſtandam illa Petri eiuſdem Chryſologi locuples meditatio. Ait ille, ſolos non tantùm egenos impenſè Deum rogare ſuis pro benefactoribus, imò totam Eccleſiam oratione iugi commendare Deo diuites, qui dignantur ĩo hoc æuo bonis elargitis pauperi ſubuenire.

Regio propheta fretus ait hæc Chryſologus illo ſerm. 14. *Dominus conſeruet eum & viuificet eum. Non dixit, conſeruat, & viuificat: ſed dixit, conſeruet, & viuificet. Dixit, non vt denuntiantis ſit vox iſta, ſed rogantis. Qui audiuit rogantem egenum, ecce audit orbe toto pro ſe Eccleſiam ſic roguantem: Dominus conſeruet eum, & viuificet eum. Conſeruet ne rapiatur ad pœnam: viuificet, vt reſurgat à mortuis, & recipiat vitam. Et non tradat eum in manu inimici eius. Cuius inimici? Nempe diaboli, ipſe eſt inimicitiarum princeps. Deſpicit inimicos, qui ipſum inimicitiarum calcaris auctorem. Dominus autem adiuuet eum ſuper lectum doloris eius. Exequitur Propheta omnes ærumnas fragilitatis humanæ. Dominus autem adiuuet eum ſuper lectum doloris eius. Quis eſt lectus doloris noſtri, niſi corpus noſtrum? in quo anima iacet, & iacet dolens, & dolet, quæ cœlum repetere cupiens, premitur corporis terra.* Hæc ille velut conductus ad eleemoſynas erogatas pauperi commendandas.

Eleemoſyna nobis procurat regnum Dei. *Matth. 25.*

Eleemoſynam procurare nobis regnum Dei, Chriſtus ipſe docet: *Percipite* (inquit) *regnum, quod vobis paratum eſt à conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare.* Egregiâ etiam figurâ Deus olim hoc expreſſit 3. Reg. 6. vbi portæ tabernaculi, quod dicebatur Sancta Sanctorum, erant de ligno oliuæ quam dixere Patres eſſe typum miſericordiæ, qua vt ianua itur in cœlum, quod eſt requies Sancta Sanctorum omnium, qui illuc eis aperto miſericordiæ oſtio penetrarunt.

Inferni portæ cur dicũtur ferreæ. *Pſal. 106.*

Inferni verò fores æreæ dicuntur à Propheta, ferreis vectibus occluſæ: *Contriuit portas areas, & vectes ferreos confregit.* Qui namque terit iter inclementiæ in pauperes, ille præceps abit in abyſſum: Omnis namque ferus & ferreus homo diues, eo ſolo quòd humanitate caret in egenos, iam ſtat ad oſtium inferni, quod ferreum Propheta vocat, quia detruduntur eò diuites inhumani. Hac ferrea porta diues epulo iam damnatus iuit ad tartara, vtpote Lazaro mendico durus & ferreus, & hac indole ſæua fores inferni incautè ſuæ animæ reſeranit.

Eleemoſyna conciliat ſpē beatitudinis æternæ. *Tob. 4.* *Hebr. 10.*

Vt portæ cœli ſunt ex oliua; ita viri miſericordes ex hac vita Deo ſic confidunt, vt de beatitudine æterna viuam ſpem concipiant, iuxta Sacræ Scripturæ verum effatum iſtud: *Fiducia magna erit coram ſummo Deo eleemoſyna omnibus facientibus eam.* Concinit Apoſtolus ita fatus: *Vinctis compaſſi eſtis, nolite itaque amittere confidentiam veſtram.* Et Cyprianus appoſitè ad hæc vocat eleemoſynam *ſolatium grande credentium, ſecuritatis noſtræ ſalutare præſidium.*

Eleemoſyna multos habet aduocatos apud Deum. *Luc. 16.* *Matth. 10.*

Aliis etiam quantumcunque piis operibus eleemoſyna præſtat vno hoc, quòd ſcilicet multos apud Deum aduocatos habet, videlicet pauperes omnes, quos refecit. Vnde ſuis Chriſtus ait ſequacibus: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Concolor eſt & hic textus: *Qui recepit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet.* Inde liquet, egenos apud iudicem, nempe Deum, cauſam agere diuitum humanorum.

Huiuſce rei, id eſt, virtutis, & efficaciæ, qua præpollent pauperes ante Deum in gratiam illorum qui geſſere curam ipſorum, locuples exemplum proſtat apud Lucam in actis Apoſt. Nam Tabitâ matronâ defunctâ, piâ quondam in pauperes, magnus inde dolor eos omnes inceſſit: quippe ſatis tunc ceſſerat alma parens omnium egenorum. Circumſtetere Petrum pauperes omnes olim obſtricti Tabitæ tunc defunctæ.

Digitized by Google

defunctæ, preces ei offerentes eo intento, piam vt matronam exanimem redderet ſæculo rediuiuam. Noluit eſſe Petrus irrita vota plebis ſic deuinctæ piæ mulieri, quam idcirco lucis huius vſuræ fecit participem; Ita ſæpe viri pauperibus propitij, in peccatum lethale ruunt, ſicque ſibi necem animæ conſciſcunt, ſed pauperum turba Deum oratione iugi inflectit ad miſericordiam, qua influente diues ad vitam gratiæ ſuſcitatur.

Dixi ſuprà, penu diuitum augeri quando iuris pauperum faciunt eſſe gazas eis apertas. Sed quia cõtrouertitur ab auaris ille diues eleemoſynæ effectus, ego Sacra ex Scriptura promo textus huius veritatis validos aſſertores. Prou. 19. *Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis.* Et rurſus idem Salomon. *Qui dat pauperibus nunquam egebit.* Reſpexit eò Chriſtus quando panes multiplicauit indigis in deſerto datos. Vidua item Sareptana fœnus accepit eleemoſynæ præſtitæ Eliſæo vati, quaſi Deo rerum omnium Domino fœnerata.

Prou. 19. Prou. 28.

Sed ego pluris facio eleemoſynæ virtutem, quæ miſericordiam Dei conciliat homini peccatori. Tob. 4. *Eleemoſyna ab omni peccato, & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* Rurſus. *Eleemoſyna eſt, quæ purgat peccata.* Eccleſiaſt. 3. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis.* Item. *Eleemoſyna viri gratiam hominis quaſi pupillum conſeruabit.* Inde Patres anſam ſumpſere miris encomiis pietatem in pauperes extollendi.

Tob. 4. Tob. 12. Eccleſiaſt. 3. Eccleſiaſt. 29.

Eleemoſynæ efficacia ad abluenda peccata.

Ex SS. Patribus.

Ambroſius ſerm. 30. qui eſt de eleemoſyna, verſans Chriſti verba, quibus hæc actio præcipitur, ſcilicet, *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis,* Specioſa dicit in gratiam eius: *Quamuis ergo* (inquit) *pollutus, quamuis multis criminibus circumſeptus, ſi eleemoſynam feceris, innocens eſſe cœpiſti. Abſtergit enim eleemoſyna, quod auaritia polluebat: & maculas, quas res alienas diripiendo contraxeris, tuas erogando purificas. Vide ergo, quæ ſit miſericordia gratia, quæ vna, & ſola virtus cunctorum eſt redemptio peccatorum.*

Gregorius etiam Nyſſenus in oratione de pauperibus amandis, ita pietatem in illos ſuſpicit, & commendat: *Hæc eſt, quæ continet vitam. Hæc omnium actionum præſtantiſſima eſt.* Suffragatur ei Chryſoſt. hom. 33. ad populum Antiochenum: *Eleemoſyna* (inquit) *ex mortis manibus eripit, & lampades noſtras non ſinit extingui. Nec ſordidis indutos veſtibus in nuptiis videri, ſed lauat, & niue mundiores reddit, &c. Hæc Chriſti aſtat tribunali, non tantùm patrocinans, verùm & ipſi perſuadens iudici, vt reo patrocinium præſtet, & pro eo ſententiam ferat; & licet millies peccaueris, coronat, & victorem promulgat.*

Eleemoſyna patrocinatur apud Chriſtum.

Auguſtinus in ſer. 50. de tempore Chriſtum inducit ſic loquentem in die iudicij: *Difficile eſt, vt ſi examinem vos, & appendam vos, & ſcruter diligẽtiſſimè facta veſtra, non inueniam vnde vos damnem: ſed ite in regnum. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare. Non ergo itis in regnum, quia non peccaſtis; ſed quia veſtra peccata eleemoſynis redemiſtis.* Hactenus ille benè inſinuans, peccata quidem redimi eleemoſynis, ſubaudita tamen ſocia charitate. Qua extincta, Dei gratiam non conciliat homini in peccato facta diues eleemoſyna, Paulo Apoſtolo teſte, cuius eſt hæc ſententia: *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Ratio verò quare talis actio, ſcilicet eleemoſyna, debeat fieri in charitate vt ſit meritoria, eſt, debere bonum opus eſſe Deo gratum vt ſit meritoriũ vitæ æternæ. Vnde quia homo in lethali peccato, Deo eſt ingratus; ab illo vt ſic emanare nihil poteſt dignum æterna gloria coronari.

Eleemoſyna vt ſit meritoria fieri debet in charitate.

1. Cor. 13.

Eleemoſyna quare debeat fieri in charitate vt ſit meritoria vitæ æternæ.

Auguſtinus eos carpit, qui prætextu eleemoſynæ largæ, ſuis vitiis indormiunt. Sic ille c. 75. Enchiridij: *Qui ſceleratiſſimè viuunt, nec curãt talem vitam, moreſque corrigere, & inter ipſa facinora, & flagitia ſua eleemoſynas frequentare non ceſſant, fruſtra ſibi ideo blãdiuntur, quoniam Dominus ait: Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Rurſus eo in lib. cap. 67. *Non ergo ſe fallant, qui per eleemoſynas quamlibet largiſſimas fructuum ſuorum vel cuiuſcunque pecuniæ, impunitatem ſe emere exiſtimant, in facinorum ſuorum immanitate, & flagitiorum nequitia permanendo. Non ſolùm enim hæc faciunt, ſed ita ea diligunt, vt in eis optent, ſi poſſint impunè verſari. Qui autem diligit iniquitatem odit animam ſuam.*

Gregorius fusè totam hanc dirimit controuerſiam, eruditè probans defectum eleemoſynæ, quæ non ſtipatur ea charitate, cuius eſt omnia enixa bona opera coronare. Sic ille lib. 19. Moral. cap. 20. *Multi proximis quaſi opera miſericordiæ impendunt, ſed iniuſtitiæ fuſcu non deſerunt. Qui ſi veraciter proximis miſericordiam facere ſtudent, ſibi ipſis prius debuerunt miſereri. Scriptum eſt enim: Miſerere animæ tuæ placens Deo. Qui ergo miſereri vult proximo, à ſe trahat neceſſe eſt originem miſerendi. Scriptum eſt enim: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Quomodo ergo alteri miſerendo pius eſt, qui adhuc iniuſtè viuendo ſibi impius ſit etiam ipſi? Scriptum eſt enim per quemdam ſapientẽ: Qui ſibi nequã eſt, cui bonus erit? Ad exhibẽdũ quippe miſericordiã, vt indigentibus plenè exterius valeat impẽdi, duo ſibi neceſſariò cõgruunt, ſcilicet homo, qui præbeat, & res quæ præbeatur; ſed longè incõparabiliter melior eſt homo quàm res. Qui itaque indigenti proximo exteriorẽ ſubſtantiã præbet, ſed vitã ſuã à nequitia non cuſtodit, rem ſuã Deo tribuit, & ſe peccato: hoc quod minus eſt obtulit auctori, & hoc quod maius eſt ſeruauit iniquitati.* Hæc ille; quaſi diceret, hominem, qui mortifero peccato deuinctus opes egenis diſtribuit, dare quidem Chriſto fruges, ſed arborem diabolo mancipare.

Rurſus ille ſuum ſtylũ ſtringit in huiuſmodi homines, qui egeno pij, peccando ſibi violentas iniquè manus coniiciunt. Sic ille in Paſtorali, part. 3. c. 21. *Ne venalẽ Dei iuſtitiam æſtiment, ſi cùm curant pro peccatis nummos tribuere, arbitrantur ſe poſſe inultè peccare: Melior quippe eſt anima quàm eſca & melius corpus, quàm veſtimentum. Qui ergo eſcam, aut veſtimentum pauperibus largitur; ſed tamen animæ vel corporis iniquitate polluitur, quod minus eſt obtulit iuſtitiæ, & quod maius eſt culpæ commiſit: ſua enim Deo dedit, & ſe diabolo.* Hactenus ille.

His præfatis, quadrare poteſt eleemoſynæ ſymbolum margaritæ, quæ nuſquam in concha nitet, niſi Sole illucente, rore ſit perfuſa. Vnde typo ſolis atque roris apud Ferrum in theatro ſymbolorum, ſubiecta margarita voces iſtas habet

Ex Symbolis.

Eleemoſyna quando ſit meritoria vitæ æternæ.

habet adiectas. HIS PERFVSA. Quod margarita micet & oculis ſit pergrata totum illa debet Soli atque rori. Namque ſine Sole, & rore, lucis eſt expers, illa Solis atque roris influxu fulgida margarita.

Ita licet de eleemoſyna diſputare dicendo, bonum opus eam eſſe cœlo dignum, ea cautione tamen, vt ſit illa Dei gratia, & charitate cœlitus illuſtrata. Alioquin ſi non eſt eleemoſyna HIS PERFVSA, ſuum omne decus perdit, nec poſt fata prodeſt ad ſalutem animæ lethali crimine ſauciatæ.

Paupertatis iter tutiùs, & compendioſè magis homines in cœlum dirigit, quàm inundans affluxus opum.

In hæc verba:

Factum eſt vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.

SECTIO OCTAVA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SANCTIS PATRIBVS, VTROQVE IVRE, VARIIS HISTORIIS, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Ex Philoſophia. Diuitiæ homines auertunt à via cœli.

COntrariæ cauſæ ſuos etiam diſcolores ſortiuntur effectus. Verbi gratiâ feruęſcente Sole calor aërem rarefacit, attenuat. Contrà verò tempore hybemo frigus eum contrahit & condenſat. Qui effectus non concordant: namque ſolent cauſæ ſuis in effectibus à natura ſatam indolem explicare. Et id iuxta notum axioma, docens omnem effectum aſſimilari ſuæ cauſæ. Cùm ergo ſibi deuinciant hominum affectum diuitiæ, profectò liquet eas animum à Deo auertere, illum ad diuitem omnem mundi ſupellectilem fortiter inflectendo. Et inde patet, eos aberrare procul à via cœli, quibus ineſt, præcipua cura gazæ. Nempe totus amor eorum cùm ſit diuitiis obſtrictus, & ſolo Dei amore via cœli ineatur, eſt res operoſa viro prædiuiti ſaluari, imò Deus ipſe ſupra vires hominum dixit eſſe tale negotium. *Facilius* (inquit) *eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum.*

Matth. 19.

Quare verò diues veniat in diſcrimen ſalutis æternæ liquet ea ratione, cuius auctor eſt Chriſtus. *Nemo* (inquit) *poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ.* Quod perinde ſonat ac, Nemo ſimul poteſt eſſe reus peccati mortiferi, & in ſtatu gratiæ habitualis iuſtificantis. Nam qui verbi gratiâ mammonæ ſuum omne vouit obſequium, ille Deum profectò minus amat quâm mammonam, id eſt opes. At præferre Deo creaturam eſt lethale crimen. Ergo diues, quem totum deuinxere ſibi diuitiæ, dum creaturæ ſuum animum obſtrinxit, abiecit à ſe procul animæ conditorem.

Matth. 6. Ex Theologia. Diues quare Deo nequeat ſeruire.

Diuitum & pauperũ ędes quãtùm ſint diſpares.

Quando diues fingit ſe ſeruire Deo, & mammonæ, duos illos dominos ſic attendit, vt vnum ſuffocat, alterum & contemnat. Ille colit peccata, quibus opes faciunt diuites obnoxios, virtutes verò fugit, à Chriſto ſuis ſequacibus indictas, atque ita ſui domini prædilecti, ſcilicet mammonæ typos, ſeu veſtes induit, id eſt vitia, virtutes deſpiciens, quæ ſunt teſſeræ Redemptoris. Et idcirco domus prædiuitum, vt vitiorum omnium aula fœtet, pauperum verò ſecus ædes vbi Chriſti bonus odor ſpirat, virtutum omnium fragrantia ſunt ſuaues. Illic agunt excubias Angeli, pauperum cuſtodes. Diaboli verò ſecus apud diuites excubant, inuigilant, & aſturè cauent, ne quid eis ad ſalutem animæ pertinens ingeratur.

Diuitis epulæ deſcriptæ typis egregiis.

Audiendus hîc Petrarcha lib. 1. de vita ſolitaria tract. 2. cap. 3. Vbi deſcribit ædes & menſam diuitis epulonis: *Reboant* (inquit) *variis tecta clamoribus, circumſtant canes aulici, muresque domeſtici: ille autem epulo puluinaribus obrutus, & ſepultus: Scamnum ſerico veſtitur, oſtro paries, terra tapetibus, dum ſeruorum nuda interim cohors tremit. Coquina ducet, aula Ducibus concurrunt; ingens fragor exoritur, connobuntur terra marique epula conquiſita, & vina priſcis calcata conſulibus ardent in auro rutilo noſtra Graiaque vindemia, feræ horribiles, piſceſque incogniti, volucres inaudita, puluere pretioſo oblita, & oblita veteris patria. Fumant ipſis edentibus ſtupenda fercula, ſub hac tanta colluuie diuerſarum ſimul & aduerſarum rerum. Sub tot croceis, atque atris liuentibuſque pulmentis ſuſpectum non immeritò veneno ſedulus prægustator explorat. Omnes enim mortem huius epulonis auari concuſſoris expectant. Ille autem ſedet obducta fronte, grauibus oculis, ſupercilio vmbroſo, rugoſa nare, geniſque pallentibus ægrè viſcoſa labra diglutinans, vix caput attollens fulgoribus & odoribus attonitus, vbi ſit neſcit, veſpertinâ tumens crapulâ, & matutini negotij confuſus euentu fucuriſque fallaciis iam intentus, ſudat, olet, ructat, oſcitat, ſingula morſitans, vniuerſa faſtidiens. Ebriorum iocis tecta mugiunt, & querimoniis fameſcentum: hoc enim habet menſa diuitum, iniquiſſima eſt. Itaque hic fames, hic nauſea, temperies nuſquam, aula quidem inſuauis odor, in amœnus color, ſolum & vino lubricum, & ſpumis horridum, & aſpergine tepidum, & adipe tabidum, & oſſibus albicans, & ſanguine rutilum.* Hæc Petrarcha, ſuo ſæculo famoſus homo, ſicut vidit ædes epulonum prædiuitum, ſic deſcripſit. Vt namque charus erat Regibus & Dynaſtis induſtrius hic & eloquens aulicus, expreſſit vitia Magnatum, quæ tunc orbe toto conſcio graſſabantur.

Diuitiæ ſuos cultores ad quid inſtituant.

Compendioſè dicam, quod Petrarcha fusè ſuo ſtylo perſtrinxit. Opes habent, iniquè ſuos vt cultores inſtituant ad omne genus nequitiæ. Vnde diues quiſque doli, technæ, malique cuiuſque vafer & aſtutus architectus eſt, ac proinde domus illius peruia dæmonibus vt omnium vitiorum locuples officina. Et inde liquet, opes eſſe velut impedimenta viæ, qua ad cœlum itur. Quippe ſicut remora piſcis habet à natura, naues vt ſiſtat, aurâ licèt actas propitia; ita ſæculares opes iter cœli præpediunt, non tantùm nectendo moras, ſed omnino niſus, & impetus animarum enitentium ad ſidera remorando.

Pauper æuum omne ducit innoxium.

Quàm verò procul abſit pauper à diuitum luxu, Petrarcha probat hoc diſcurſu. *Inops vel paucis, vel vno, vel nullo famulo contentus, heſterno ſobrius vegetuſque ieiunio, ſub Lare modeſto mundam menſam nulla re magis, quàm ſua præſentia exornat, nec metuit ſolus eſſe dum ſecum eſt; cœlum ſpectare, non aurum,*

terram

Digitized by Google

terram amat calcare non purpuram : fidicem gratus, & aſſidenti, conſurgentique dulciſſimus eſt cantus benedictio, & gratiarum actio. Quicquid appoſitum eſt, hic æquanimitate & modeſtia pretioſum facit. Nullus penitus inuidet, nullum odit ſorte contentus ſua, & fortunæ iniuriis inacceſſus nihil metuit, nil cupit : ſcit non ſpargi venena fictilibus; lætum agit atque tranquillum anum, placidas noctes, otioſos dies, & ſecura conuiuia. It liber, ſedet intrepidus, nullas ſtruit, aut cauet inſidias; ſcit ſe amari, & non ſua : ſcit mortem ſuam nulli fore vtilem, nulli damnoſam vitam; neque multùm intereſſe arbitratur quamdiu, ſed quàm benè viuat, in id vnum ſummo ſtudio intentus, vt benè actam vitæ fabulam pulchro fine concludat. Hæc ille libro eodem.

Pauperis vita beata benè expreſſa.

Pauperis mors à nullo optata.

Itaque tantùm abeſt, vt paupertas è cœlo procul agat inopes, quinimò ſecus effert ad ſidera, & ne penuria ſumptuum ad inſtruendum, & ſternendum vehiculum fortè graue faceſſat eis negotium præpediendo moris iter cœli, quod ſubiere ſuo æuo toto viri parco rerum omnium vſu contenti, adſcitis poſt fata factis Angelorum manibus ad ſuperos euehuntur. Aſcenſionis huius ad beatos Angelorum obſequio Chriſtus ipſe diues exemplum in Euangelio hodierno promit : *Factum eſt* (inquit) *vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.* Nota, manus Angelicas non fuiſſe pio huic pauperi neceſſarias ad aſcenſum, ſed duntaxat ei Angelus aſtitiſſe ſuum præſtantes obſequium, ne fortè minor triumphi pompa foret, ſi pauperis anima digna cœlo, ſuis duntaxat conniſibus efferretur.

Vt namque nudus, iners, & omni virtute carens in inferno iacet homo diues, quia ille ſibi non prouidit alas ad volandum; Sic pauper alis virtutum inſtructus, & gratiæ Dei influxu ad excelſa vehi potuit expeditè, ſuis vſus talibus inſtrumentis.

In huiuſce rei figuram Chriſtus inſtituendo ſuum collegium pauperes adſciuit, qui piſcando ſibi comparabant vnde ſuæ vitæ conſulerent, nec illis voluit aggregare virum prædiuitem Matthæum nomine, quin ex telonij vſura malè gazas inſtructas, & omnia ſic collecta citò citius abdicaſſet.

Ex SS. Patribus. Paupertatis luculenta encomia.

Inde cepit anſam Chryſologus texendi præclara paupertatis encomia. Sic ille : *Quod ſit virtutibus cognata paupertas, terrena & cœleſtis comprobat diſciplina. Athleta ad luctamen nudus accedit, confligit cum fluctibus nauta nudus, miles in acie non niſi expeditus aſſiſtit : qui tendit ad philoſophiam, totum quod in rebus eſt antè contemnit. Eſt ergo virtutibus cognata paupertas : & ſi paupertas virtutum parens, virtutum ſocia ſic habetur, ſapere conuenit, quare Chriſtus ad virtutis officium pauperes ſic elegit. Petrus, & Andreas, Iacobus, & Ioannes germanitas combinata, imò congeminata paupertas, in Apoſtolorum principes eliguntur, pauperes cenſu, loco humiles, viles arte, obſcuri vita, ſed vitæ merito perlucentes. In iſtis quantùm vilis mundanus videbatur aſpectus, pretioſas tantùm animas Dei intuitus tunc videbat. Erant cenſu pauperes, ſed innocentia locupletes : loco humiles, ſed ſanctitate ſublimes : viles arte, ſed ſimplicitate pretioſi : labore communes, ſed propoſito ſingulares : addicti vigiliis, ſed ad cæleſtes victorias iam vocati : fluctibus mancipati, ſed fluctibus non demerſi : iniuriis dati, iniuriis non derelicti.* Hæc ille ſerm. 28.

Pauperes Chriſtus facit Apoſtolos.

Paupertas quò electa à Chriſto.

Et ne quis obiiceret, hominem opulentum, ſcilicet Matthæum, fuiſſe viris egenis adiectum, ille breui recenſione ſacri textus, peracutè docet Chriſtum, prædiuitem hunc diſcipulum cunctis eius opibus exuiſſe.

Ita Petrus Chryſologus. *Matthæum publicanum diuitiæ ſic cupiditatis publicant magiſtrum, fornace auaritiæ ſic coquebant, ſic alligabant vinculis cautionum, ſacculorum ponderibus ſic premebant, vt leuari ad innocentiam, ad iuſtitiam ſurgere, ad virtutem progredi non valeret. Vnde & ſedere eius erat iam ſubſidere non ſedere. Quomodo infirmitas non laboraret humana, quando videbat apud Chriſtum pecuniam ſic valere, vt daret fraudulento fidem, venali gratiam, cupiditatis magiſtro officium largitatis, doctori fœnoris magiſterium ſanctitatis, publicano ſeculi cœleſte ſecretum? Vrebat videntes, quòd vſura, quæ vaſtat terram tollebatur ad cœlum, & hanc quam deteſtantur homines Deitas aduocabat, &c. Chriſtus quare ad Matthæum venerit audiamus. Cum tranſiret, inquit,* Iesvs. *Non dixit, cùm ſtaret ibi : tranſiuit, & pertranſiuit inde* Iesvs, *ne Matthæus remaneret ibi : tranſiuit inde* Iesvs, *ne Matthæus ibi taliter permaneret. Vidit hominem. Non dixit, vidit Matthæum : quia in Matthæo hominem liberarat, hoc eſt homines, quos pecunia poſſidebat ſeruire Deo, nequeunt, pecuniæ ſeruientes. Non poteſtis, inquit, ſeruire Deo, & mammonæ. Veni, ſequere me. Non dixit, affer ad me, quia Matthæum non Matthæi ſacculos requirebat. Veni ſequere me. Hoc eſt, depone pondera, diſrumpe vincula, ſolue laqueos. Me ſequere. Quære te, perde vſuram, vt te valeas inuenire.* Hæc ille ſerm. 28.

Diuites Chriſtus opibus exuit vt faciat eſſe ſuos diſcipulos.

Paupertatem profitetur Matthæus vt ſit diſcipulus Chriſti.

Quia res eſt operoſa, vale ſuis opibus dicere, & neceſſe tamen ſit iis illas abdicare, quibus cura ſalutis inſedit; fuſiùs explicare volo, quare cupido gazæ fœtæ bonis huius ſæculi, ſit radicitus euellenda piis quibuſque viam cœli ſectantibus. Cum namque Sacra Scriptura plures diuites enumeret, & hos Sanctos; pleríque ſibi adblandiuntur opes cumulando, rati ſe poſſe cœlum poſſidere ſimul & diuitias, & poſt fata choris adiici Sanctorum, qui diuitiis, & pietate quondam aliis in hoc ſæculo præfulſerunt.

Priuſquam ego telem in radicem ſecurim intorqueam, volo nodum hunc ſoluere, qui pleroſque ſuis nexibus implectit. Itaque dico, nomen diuitis eſſe biceps; quippe duo capita ſignificat. Namque bonis, atque malis opes eſſe queunt communes. Illa tamen eos diſpeſcit differentia, vt boni quique ſuas opes poſſideant, & ad Dei arbitrium atque nutum impendant, malis verò ſecus dominentur opes abſolutè ſicut abiectis mancipiis. His autem dominantur opes, quorum altè ſibi vota omnia deuinxerunt.

Diuitum ſunt duæ claſſes.

Haſce duas diuitum claſſes diſcernit Chryſologus hoc contextu. *Deus ſuſcipit pauperes, ſed diuites non repellit, Habentes ſuſcipit, & ad ſe attrahit non habentes. Abraham diues, diues Iob, Dauid diues. Et quid Abraham beatius? Quid fortius Iob? Quid Dauid ſanctius? Nam & Abraham poſt terrenos mœro-*

Diuites multi fuere Sancti.

res pias animas, & reuelantes ad cœlum, in gremium ſuæ conſolationis includit. Et Iob in ipſis diuitiarum machinis diabolum & ipſe vicit, & nobis vincendi eum reliquit exemplum. Abraham ſic poſſedit diuitias, vt eas ſæpe & oblatas contemneret, & calcaret indultas, & ſic diligeret poſſidere diuitias, non à diuitiis poſſideri, habere eas ad largitatis materiam, non ad cupiditatis incendium. Sed ad hæc reſpondetur, fuerunt Sanctis innocentes diuitiæ, vtpote à Deo datæ, non turpiter acquiſitæ: conceſſæ ad vſum vitæ, non ad mortis vſuram. Hactenus ille ſerm. 28.

Diuitum bonorum & malorũ vnde petatur differentia.

Hæc præfata clamant eſſe ſitam diſcolorem diuitum ſortem in diſpari affectu. Nempe boni arbitrantur omnia vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciant, & ſunt omnia habentes, tanquam nihil poſſidentes. Namque velut à Deo mutuò acceptas opes habent duntaxat eo nomine, vt reddantur egeno ſicut à Deo miſſo cælitus exactori. Huiuſmodi diuitum profectò rata ſalus eſt, & fixa, quia nomine ſolo tenus ſunt diuites, nulla prorſus opum cupidine ardentes, & parco rerum omnium vſu ſortem pauperum æmulantes.

Diuitũ quando ſit deplorata ſalus.

Horum verò, quibus ineſt cupido lethalis opum, deplorata ſalus eſt, & non anceps. Vt namque chorum omnium paſſionum ducit amor, opes ſi deperit intensè, coget eò reliquos animæ motus; ſiquidem omnes ab amore gradum ſuæ intentionis habent. Vnde quando flagrat amor opum, tunc circa gazas inſtruendas cæteræ paſſiones validè percelluntur. Inexhauſtà cupido ſiti vexatur: auarus enim ſemper auet aurum, ad quod dum anhelat ardentibus vſquequaque votis, die ac nocte, iugi tortura ſuum angit & laceſſit animum inquietum.

Ex Theologia. Diuitiarum ſumma pernicies in quo ſita ſit.

Sed ſumma labes opum eſt, quando diues eas, arcâ velut carcere concluſas habet. Illis enim ſic fruitur vt ſupremo bono, cui poſtponit ea, quæ Dei ſunt, & ſalutis. Vt namque fiat ditior, & aliquid accedat opum cumulo, non cunctatur iniquè Dei præcepta, perpetrato quouis crimine præterire. Et inde liquet eſſe verum, quod præmiſi; ſcilicet diuites errare toto cœlo à via, quæ animas dirigit ad ſalutem, & ratione fœdæ affinitatis, quam cum peccatis habent, longè lætéque viam ſternere ad interitum, & infernum diuitias. Etenim illò ruunt præcipites biante gula Barathri prædiuites, concupito ſupra modũ auri pondere prægrauati. Id equidẽ iuſtè, quia præpoſuere Deo diuitias, ad has conuerſi vt ad finem vltimum, cui magnâ Dei iniuriâ obſtrinxere vota ſua omnia, ſic incautè ſuam animam mortifero ſcelere ſauciantes.

Ex SS. Patribus.

Alludit eò Chryſologus, quando dicit Matthæum ſolitum fuiſſe ſedere priuſquam Chriſtus eum adiiceret aliis Apoſtolis; etenim non ſinebant opes eum aſſurgere ad diuina, totum eius animum ad inferna graui auri pondere deprimentes.

Diuitiæ animas in infernum tradũt.

Sic ille ſerm. 29. Iesvs *vidit Leui Alphæi ſedentem ad telonium. Sedebat vtique, quia ſtare non poterat pondere cupiditatis oppreſſus, & ipſâ totus conſcientiâ fraudis incuruus. Aurum natura graue, grauius fit auaritia nimis. Hinc eſt quod plus deprimit habentem, quàm ferentem: & vehementius aggrauat corda, quàm corpora. Naſcitur in terra profunda, ſectatur ipſa montium fundamenta, perque ima venarum cacis diſcurrit anfractibus, & dum ſuã ſemper reptat ad naturã, cæleſtes animos ad inferna deponit, obſcurat ſenſus ſemper, alta montium ſemper ad terrena demergit. Aurum erogare bonum, reponere malum, contemnere validum, fugere perfectum: quod ſicut vincere virtutis eſt; ita felicitatis eſt euaſiſſe. Auri furor ardentius humano feruet in pectore quàm caminus totus igneſcit incendiis, & acrius homines diſſoluit in terram, quàm ſoluitur in calore flammarum.* Hactenus ille.

Paulus ait eos qui volunt diuites fieri, incidere in laqueos diaboli. Sed plerumque tales id eſt, flagrantes opum cupidine, dum auidè plus quàm par eſt ſatagunt adimplere gazas, incautè ſibi necem conſciſcunt, aut in tectas inſidias, & prætenſa vincula dilabuntur.

Ex variis Hiſtoriis. Diuitiarum cupido omnia pleriſque necem conſciuit.

Horum omnium agmen iure cogit proditor ille Iudas Iſcariotes, qui pecunias collegiſſe ratus, laqueo ſe ſuſpendit. Et ſic perduellis homo, qui inhumanè ſuum Dominum, ſcilicet Chriſtum, vinculis addixit opum deſiderio, nullum inde tulit lucrum præter inglorium nexum homicidæ funis, quo perſtrictis faucibus, & ſpiritu precluſo teter homo crepuit inhumatus.

Diuitiarum cupido necẽ conſciuit Polycrati.

Polycrates etiam Samiorum tyrannus ardens ſectator opum, quarum cupido ferum & crudelem effecerat, æmulorum fraude fuit admonitus, prædiuites eſſe gazas in prææltæ rupis cacumine, credulus & inermis eò perrexit, vbi reperit hoſtes infenſos, à quibus ibi cruci affixus opes eſſe didicit infideles. Ita Strabo lib. 14.

Diuitias perniciosas Polymneſtori.

Polymneſtor olim Rex Thraciæ; fœdifragus & auarus homo, ſibi traditũ Polydorum iuuenẽ occidit, ita ſui faciens eſſe iuris opes huius impuberis Principis interempti. Hecuba mœſta mater occiſi Polydori diſſimulato ſuo dolore vocat Polymneſtorem fratricidam (quippe ſocrus eius erat) ementita fide, quam oppignerauit ſcribens ſe velle gazas omnes ei remittere. Ille ratus eam ſincera fide procedere ſe contulit ad Hecubam, ductus ea cupidine qua flagrabat opum. Sed illa memor perfidiæ atque cædis huiuſce ſui generi inhumani, ex improuiſo virum aggreſſa ſuis in oculos iniectis vnguibus excæcauit. Ita Seruius in lib. 3. Æneidos.

Diuitiæ exitiosæ Iudæis.

Iudæis quoque fuit aurum noxium, & fatale. Nam Ieroſolymæ ruina inſtante, viri illi deſperati, cautè ſuas vt opes ſubtraherent hoſti, aurum deglutiere, rati tutius ita fore, quàm defoſſum. Sed Romani imperu facto, Deo ingratam & inuiſam vrbem adæquauere ſolo, & vt deuoratas opes ciuium eruerent, gladio exerto fœta dito auro Iudæorum viſcera confoderunt. Teſtis oculatus, opum hanc pernicieum eſſe dicit Ioſephus lib. 6. de bello Iudaico cap. 15. Vt quò quiſque magis opes amat, eò maiora ſibi procuret diſpendia. Quippe fucos faciunt diuitiæ, & illudunt hominibus, qui incautè ſuam in perniciem illas congregant; vnde benè Chriſtus eas fallaces epitheto congruo nuncupauit: *Sollicitudo* (inquit) *ſæculi iſtius, & fallacia diuitiarum ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur.* Matth. 13. Cautè monet eſſe gazis fallaciam. Dum namque putat homo ſuum adaugere penu, inde pœnæ ſibi plerumque parat & conquirit locuples incrementum.

Hiſtoria

Diuitiæ exitiales Hiſpanis.

Hiſtoria Hiſpania nobis ſuppeditat exemplum, quo ſe ſincerè prodit auri pernicies. Huius hiſtoriæ auctor ait, anno 1509. Hiſpanos in Indiam irrupiſſe, ſui facientes eam vſquequaque iuris quos cùm armis Indi non poſſent expellere, technis, & arte ſuos victores, ſi non omnes, ſaltem plurimos occiderunt. Conſcij namque viros illos alienigenas etiam effodere ſepulchra, latens vt inde foras aurum exererent, aurum ſpargere viis in publicis, quò cùm præceps vellet ire miles neſcius eſſe tales opes mortiferas, aurum colligendo, telo ab India intorto è latebris, ſupplicio auaritiæ congruo diſperibant.

Sed quid perſcrutamor Indos, & ſuccenſemus in Hiſpanos, cùm diabolis ſit hæc & communis induſtria, & auaritiæ lethale virus omnes homines inficiat, nec ſit gens vlla talis vitij expers, & ad omnes pertineat cenſura. Vatis hoc ſpiculo auarorum crimina configentis.

Iſa. 1.

Quomodo facta eſt meretrix ciuitas fidelis plena iudicij? iuſtitia habitauit in ea, nunc autem homicidæ. Principes tui infideles ſocij furum; omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Eſt hominum ſors ab auri cupidine inexpleta vacans, ideoque telis diabolorum omnium auarorum animæ fodiuntur.

Ex SS. Patribus. Diuitiarum amor homines facit crudeles. 1. Ti. 6.

Diuites ſiue auaros homicidas ait eſſe Vates: quippe vitæ aliorum inſidiatur homo volens eſſe diues. Namque ſuum vt à debitore fœnus extorqueat, non cunctatur eum nuditate, fame, ſiti, & ærumnoſis ſqualidi ergaſtuli nequiter enecare. Et idcirco benè furor dicitur auari affectus à Chryſologo ſerm. 29. *Auri* (inquit) *furor, crudelitatis dominus, ſæuus hoſtis, amando lædit, nudat vitando, ipſum etiam captiuat aſpectum, fidem frangit, violat affectum, vulnerat charitatem, turbat quietem, adimit innocentiam, docet furtum, ſuadet fraudes, imperat latrocinium. Et quid plura? Hoc eſt quod dicit Apoſtolus: Radix omnium malorum eſt auaritia. Eſt commutatio ſanè vna, ſi homo prudens illud antè mittat ad cœlum, quàm mittatur ab illo vt ſtultus ad tartarum. Mittat per manum pauperis, quia quicquid propter Deum pauperi dederit, ad cœlum ſine dilatione tranſmittit.* Hactenus ille, ſua tela vibrans in diuites inhumanos.

Ex medicina. Paleas colligens æger eſt breui moriturus.

Medicina malum portendit omen ægris, ſi quando viles colligunt feſtucas, aut de veſte trahunt villos, aut de pariete ſtipulas carpunt. Ecce voces Hippocratis lib. 1. præſag. *Ἀποκαρφολογέας, καὶ κροκύδας ἀπὸ τῶν ἱματίων ἀποτιλλέας καὶ ἀπὸ τοῦ τοίχου ἄχυρα ἀποσπώσας πάσας εἶναι κακάς.* Id eſt. *Qui colligit feſtucas, & de veſte euellit pilos, aut de pariete ſtipulas carpit, id malum eſt.* Quando diues opum cumulos indefeſſè facit, reuera legit è terra viles ſtipulas & feſtucas. Vnde quia die & nocte vacat huic ſtudio, & labori, cum magna ſuæ ſalutis incuria; inferre licet, eum niſi reſipiſcat peſſimè moriturum.

Exod. 5. Iudæi oppreſſi ab Ægyptiis.

Hebræis olim degentibus in Ægypto res onerosa fuit, colligere paleas & ſtipulas ad faciendos lateres. Ecce Regis Pharaonis imperium. *Præcepit in die illo præfectis operum, & exactoribus populi, dicens: Nequaquam vltrà dabitis paleas populo ad conficiendos lateres ſicut priùs: ſed ipſi vadant, & colligant ſtipulas. Et menſuram laterum, quam priùs faciebant, impònetis ſuper eos, nec minuetis quidquam: vacant enim & vociferantur, dicentes; Eamus, & ſacrificemus Deo, opprimantur operibus.* Iuxta Regis Imperium diſperſus eſt populus per totam huius oræ plagam ad colligendas paleas, & feſtucas, & laterum numero deficiente duris verberibus exceptus eſt, ita ſæuo Principe ſanciente.

Diuitiarum cupido quare à diabolo accenditur in homine. Diuitiæ ſunt feſtucæ & paleæ.

Ego ſubodoror in crudeli Rege Pharaone typum diaboli præfecti diuitiis: Paleas autem, & feſtucas eſſe credo ſymbola germana rerum, quas vt pretioſas opes homo quærit, & inquies auidè concupiſcit. Ad hæc appoſitè Plato ſcripſit, opes eſſe cœli quiſquilias ab euerrentibus deorſum pulſas. Ne fortè vacet homo, Deumque ſuo animo verſet, eique velit deferre pium obſequium, dæmon eum vrget ad coaceruandas opes, quas ſincerè reor exprimi ſymbolo feſtucarum. Quippe ſicut ſtipulæ, & feſtucæ leuis ad arbitrium auræ gyrant, & voluuntur; ita fluunt opes atque ſibi in hoc æuo parum conſtant. Namque diues alternante fortuna poteſt inops eſſe rebus omnibus indigendo.

Inconſtantes opes eſſe probat Pſaltes Principum exemplo, quibus accidit plerumque ſicut & ſtipulis eſſe ludibrium venti, ſeu fortunæ de collata priùs gloria pœnitentis. Ita canit Vates:

Pſal. 82.

Omnes Principes eorum, qui dixerunt: Hæreditate poſſideamus Sanctuarium Dei. Deus meus pone illos vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti. In ſtipula & rota vides inconſtantis fortunæ typum. Cùm audis ergo, viros præpotentes huius ſæculi fore rotæ & ſtipularum inſtar, diuites infer eſſe meros illudentis fortunæ ludos, & opes eſſe viles ſtipulas, & feſtucas ſymbola leuitatis.

Hebræis exitiale fuit legere feſtucas, quippe flagris excepti ſunt propter opus laterum incompletum. Ita diues in inferno, quia non perfecit opus ei præfixum, vapulabit atrociter. Tempus enim è cœlo datum ad patranda bona opera, iocaurè triuit, opes, id eſt inutiles paleas aggregando. Rurſus hoc penſum paleæ colligendæ fuit Hebræis indictum, vt mente ſolo affixa, Dei cœli eſſent immemores, cui ſe velle ſacra facere antè votis anhelis expreſſerant. Sic eo ſolo fine dæmon homines vrget, opes vt conquirant, ne vacando Deum impensè colant, ac proinde bonis cœleſtibus, id eſt gratiis, augeantur.

Diuitiarum cupido Dei impedit obſequium.

Cæterùm aduerte, pœnas & ærumnas Hebræorum paleas colligendo vilem habuiſſe finem, ſcilicet lateres, ad quos conficiendos omne ſuum agebant æuum confecti ærumnis; ita diues ea intentione cogit opes, vt in terra ſibi grande nomen conciliet: ita totum terreum eſt quò collimat. Vnde quia de cœlo nihil cogitauit homo diues cùm viueret, idcirco fatis vbi ceſſit ſepultus eſt in inferno, loco congruo diuitibus, qui repudiato cœlo, tartara ſelegerunt.

Opportunè redit huc hiſtoria Guillelmi Regis Angliæ, eam dixiſſe ſemel non ſatis eſt. Quippe refert imaginem omnium hominum prædiuitum, & præſertim epulonis huius, quem Chriſtus hodie declarat periiſſe, quia collector inhumanus opum, illas vt decebat minimè diſpenſarat.

Ex hiſtoria. Guillelmi Ducis Normanniæ, vita affinis ei diuitis epulonis.

Cheſnæus in hiſtoria Anglica ſcribit, in lucem editum fuiſſe Regem hunc Guillelmum anno 1020. Roberto Normanniæ Duce ſatum, quem obſtetrix in lectulo ſtrato leui palea repoſuit. Infantulus paleas amplexatus vnum faſciculum fecit, quem arctè ſuis manibus ſtrinxit, quo viſo matrona rata bonum omen eſſe tales paleas collegiſſe, clamans ait: Profectò puer iſte diues erit, ſiquidem incipit maturè bona ſibi congrua comparare. Huic præſagio vita Regis abundè fidem fecit. Namque Ducis Normanniæ titulo regnum Angliæ adiecit homo ferox, conquiſitor opum auidus, iniuriarum impatiens, quas vt rependeret, multa Galliæ oppida incendit Philippo Regi offenſus, idque leui cauſa. In corpore ſaginando ſicut erat plurimum intentus; ita minor erat ei vitæ æternæ cura. Tandem deuenit eo impietatis vt poſt vrbium incendia ſubmiſerit quoque faces ſacrilegas nobili Eccleſiæ Virginis Deiparæ vrbis Meduntæ, qua flagrante miſer eo crimine perpetrato ſibi adblandiens effuſus in cachinnos ob flammiuoma tecta ſacræ ædis, derepente Deum vindicem ſenſit huius ſceleris execrandi. Cùm namque ſuos hortaretur vt ligna foco adiicerent ad maius incendium templi ſuperbè conſtructi, cœlitus immiſſa febris iuſtè riſum & cachinnos eius vertit in lamenta. Nempe ſuam rediens in patriam eo morbo fatis ceſſit, agnoſcens in morte, ſerò licèt, opes eſſe ſuis dominis infideles.

Diuitum vita nequam.

Ille demum, qui viuendo ſacris ædibus iniurios extitit, illas incendendo, ſua poſt fata ſacras ædes habuit vt theatrum, in quo vltio diuina diues atque velox exemplum omnibus exhibuit pœnarum, quæ æuo concluſo manent eos, qui abutendo datis opibus, impunè ſuis ſenſibus indulſerunt. Nam cùm celebri pompa funus elatum eſſet in Eccleſiam Cadomenſem, ex improuiſò quidam aſtantium, clara voce clamans ait: Superſedete quæſo viri celebrantes exequias Guillelmi Regis; quippe mea intereſt, ne ſepeliatur ille ſacra in æde, quia violenter ſuſtulit ille locum iſtum, qui iuſtè meæ ditionis erat, ibique ſacram hanc ædem extruxit, magno meo damno loco hoc nequiter vſurpato. Omnes ſtupuere Regis auditâ nequitiâ, quæ propalata famam eius ſic lædebat, vt etiam in decus & iniuriam inſignem mortui redundaret.

Diuitum mors horrenda.

Iuſto loci vſurpati pretio appenſo clerus ſe accinxit ad recitandas de more preces pro defunctis; ſed cùm baiuli loculum funeris inconſideratè ſuo mouere loco, corpus crepuit, & viſcera effuſa tetro ſuo odore, procul ibi etiam aſtantes homines infecerunt. Tantúſque fuit ille fœtor, vt nemo niſi repentinâ fugâ ſibi potuerit conſulere, ipſo quoque clero ſui impote præ graueolentia quantocyus excedente foras. Sicque Regis corpus ſine prece fuit proiectum potius, quàm ſepultum. Opes inutiles fuere viro, cui lamenta plebis fuere vota Deum vrgentia ad vindictam ſumendam de diuite inhumano ſine ſacris ritibus inhumato.

Diuites fœtent poſt obitum.

Ecce fata viri, qui abortu incepit paleas colligere. Eadem ſorte ſuum concluſit æuum ille diues, quem notamus vt inglorium & damnatum. Inſedit ei hoc vnum, ſcilicet vt ſtipulas colligeret, id eſt, coacervaret opes ad conficiendos lateres. Indutus enim purpura & byſſo, cibis ſeſe lautis ingurgitans lateritiam domum, id eſt luteum corpus extruxit. Luxoria flagrando faces ſuppoſuit animæ, quam aliquando Deus habuit vt templum ſuum, quo ardente necem ille gulo ſibi conſciuit, mutato riſu in luctum & lacrymas largiùs inundantes. Obeſus homo quaſi medios crepuit quando fuit effuſa fœtens anima eius, in inferno ſepolta velut indigna ſinu Abrahæ, quo euectus erat mendicus ille cuius olim bona ſuis adiecerat: quicquid enim denegabat indigis hominibus, illud omne furis inſtar nequiter vſurpabat.

Diuites terræ ſoli laborant.

O diues, mutato nomine de te fabula narratur; ideoque tibi ſi cauere velis, audi in Petrum Chryſologum ſic monentem: *Demus noſtra, ſi tamen noſtra, demus tamen quæ putamus noſtra, vitemus aliena, declinemus extranea, certè ſi cui aliquid tulimus, tota celeritate reddamus; ne hic relinquentes omnia, illic cenſu pauperes, crimine diuites, ad iſtum diuitem perducamur. Diſcat tamen diues quia recepit bona, non accepit. Videtis quia Abrahæ ſancti verbo iſtius diuitis animus proditur, ſenſus arguitur, intellectus punitur, qui non ſibi data, ſed reddita credidit, quæcunque Domino largiente poſſedit. Intelligite quo cenſu ſucceſſerit, qua corde ambulauerit, qui Deum ſibi credidit debitorem, & Dominum ſuum malè diues vſuris ſuis addixit obnoxium, &c. Hinc antè plus impius diues iſte, quia non in alium pius extitit, qui etſi recepit bona, non pro bonis mala, ſed pro malis bona recepit indignus.* Hæc ille ſeri diuitis & epulonis oſor acerrimus, in quem ſæpe ſuum ſtylum ſtrinxit, vt hoc ſermone 123.

Ex SS. Patribus.

Cùm ergo diues, opum copiâ non ſit beatior, imò ſibi deteriora mala ſæpe ſuis diuitiis conſciſcat, aptare placet ei ſymbolum, quo Ferrus in theatro ſymbolorum graphicè expreſſit opum ingenium noxium hominibus, qui ditiore peno alios antecedunt. Pingit ille frumento grauem ariſtam, ſeu ſpicam, quæ multis fœta granis, neſcia ſtare, ſolum verſus inclinat, & hac querula voce ſuam abundantiam damnat. MIHI PONDERA LVXVS.

Ex Symbolis.

O infortunate diues, quem in fornace dira coquit acerbè focus inferni, quid profuere tibi diuites auro gazæ quarum pondera ſuperbiæ, libidini fœdæ, gulæ ſimul & luxui litabant? Adeos purpura, niuea byſſus, opes erant luxus olim, cui vacabas, ſed luxus ille tibi ceſſit ad pœnarum pondus immenſum, quo depreſſus ima nunc ad tartara prægrauatis.

Et tu ô ſuperſtes adhuc in humanis homo diues, agnoſces fortè ſerò, fore tibi pondus immane mali æterni luxum, quo ſuperbis. Confitere demens, & dic, opes, veſtium pompam, & gloriam qua inflaris, eſſe quidem luxum oneri futurum, & non ſolatio. Suſpectum habe tuum hunc luxum, & compone vitam ad æquiorem, ac proinde magis ſtrictam amuſſim, & ita graue pondus excuties, à quo profectò, niſi ſapias, opprimeris. A diaboli aſtuti importuno ſuſurro caue, ſuggerit ille tibi, non eſſe procul abiiciendas opum ſarcinas, & prædiuitem mundi ſupellectilem, quia plerique cœlo gaudent diuites, vt omnes Patriarchæ, Dauid, Iob, & alij infiniti, qui fuere viri aliàs opulenti. Reſponde, diues, idque toto experimento, vafrò & callido ſerpenti, MIHI PONDERA LVXVS. Nempe meam importunè grauat animam ille rerum omnium affluxus quo diffluo: obſtringit enim illam ad luxum, quem ſi non declino MIHI PONDERA

Diuitiæ ſunt importuna onera.

Diuitiæ animas impediunt ne euehantur ad ſuperna.

DERA LVXVS erit, obſtans ne poſt fata cœlis anima infelix onerata vitiis inſeratur.

Paupertatis teſſeræ ſunt virtutes.

Paupertate talis obex adimitur. Nam deficiente penu diuturna fames quotidianæ gulæ modum ponit. Quando deſunt opes, non ſuperbit homo veſtium pompâ tumens. Vale dicit epulis, & choreis homo pauper, qui non habet vnde ſuis ſenſibus indulgeat. Hunc vitiorum omnium expertem ſtipat agmen omnium virtutum: illæ nimirum ſunt teſſeræ paupertatis.

Paupertas cur ſit expers vitiorum.

Rurſus onus opum pauperem non deprimit ad inferna, nec obſtat quin emergat ab hac ſæculi colluuie, quæ diuites opprimit, & abſorbet. Imò rerum omnium inopia multum confert ad ſalutem; ſiquidem vegetiore niſu ad Deum aſſurgit anima ſpoliata, velut huius ſæculi nexibus expedita.

Diceres ex profeſſo Patres ſanctos conductos eſſe, ſua vt ſuffragia concordi voce darent in gratiam inclytæ paupertatis. Auſpicabor à Summo Pontifice Gregorio Magno, qui à rerum omnium abdicatione petit rudimenta vitæ Chriſtianæ, ratus prædiuites homines patere feris dæmonis inſultibus, nec poſſe ab his ſe ſoſpites expedire. Sic ille homilia 22. in Euangelia. *Quando ad fidei agonem venimus, luctamen contra malignos ſpiritus ſumimus. Maligni autem ſpiritus nudi ſunt, quia nihil in hoc mundo proprium poſſident. Nudi ergo cum nudis luctari debemus. Nam ſi veſtitus quis cum nudo luctatur, citiùs ad terram deiicitur, quia habet vnde teneatur.*

Ex SS. Patribus. Paupertas homines ad pugnã cum diabolo facit expeditos.

Quàm verò cœlum expeditè petat inops, apprimè docet idem Gregorius homil. 19. in Exech. *Cùm* (inquit) *deeſt terrena ſubſtantia, de quo æterno iudici rationem ponemus? liberiùs ad patriam pergimus, quia quaſi in via pondere caremus.* Hæc ille.

Paupertate emitur regnũ cœlorũ.

Bonauentura duos textus habet intento meo propitios, quos dicit eſſe Patrum, ſcilicet Auguſtini primum, & alterum Chryſoſtomi. *Magnæ* (inquit) *felicitatis eſt conditio Chriſtianorum, quibus datum eſt, vt paupertate faciant pretium regni cœlorum. Non tibi diſpliceat paupertas tua; nihil enim ea poteſt ditius inueniri. Vis ſcire, quàm locuples ſit paupertas, cœlum emit.*

Paupertas eſt magiſtra Philoſophiæ.

Rurſus ille citat Chryſoſtomum ita fatum: *Non malum aliquod æſtimemus inopiam: etenim ſapientia, & patientia, & omnis Philoſophia nobis magiſtra eſt inopia.* Iſta duo debeo Bonauenturæ loca lib. 1. pharetræ cap. 42.

Paupertas Reges facit.

Bernardus amans paupertatis, & cultor eius eximius extollit eam miris encomiis, in quibus vnum hoc excellit, & eminet vniuerſis: *Volo* (inquit) *te eſſe amicum pauperum, magis autem imitatorem. Ille gradus proficientium eſt, iſte perfectorum. Amicitia namque pauperum Regis amicos conſtituit: ſed amor paupertatis Reges facit. Regnum denique cœlorum pauperum eſt.* Hæc ille epiſtola 103.

Vt eximiæ opes fuere ſuis mancipiis; ita ſecus paupertas fauſta fuit perſæpe ſuis cultoribus, quorum quoſdam ad apicem Philoſophiæ euexit, alios eripuit à patulis & hiantibus faucibus mortis, quæ illis indubiè conſeruatis opibus imminebat.

Veritatis huiuſce vadem habeo multiplicem hiſtoriam. Sed paucas recenſere ſatis erit. Coget harum agmen Thebanus ille Crates opum immenſarum, quas perculſus Philoſophiæ amore mari commiſit, ita fatus: *Mergam vos, ne mergar à vobis.* Hieronymus epiſtola 13. ad Paulinum ſic Philoſophi huius egregium facinus admiratur: *Crates* (inquit) *ille Thebanus quondam ditiſſimus, cùm ad philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit in mare: nec putauit ſe poſſe & virtutes ſimul & diuitias poſſidere.*

Ex Variis Hiſtoriis. Diuitias in mare proiecit Crates Philoſophus.

Paupertatis etiam amore ſuos initiabat ſectatores homo diues, & contemptor opum Seneca epiſtola 17. *Proiice* (inquit) *iſta omnia ſi ſapis, imò vt ſapias, & ad bonam mentem magno curſu ac totis viribus tende. Si quid eſt, quo teneris, aut expedi, aut incide. Moratur, inquis, me res familiaris, ſic illam diſponere volo, vt ſufficere nihil agitanti poſſit, ne aut paupertas mihi oneri ſit, aut ego alicui. Cùm hæc dicis, non videris vim, ac potentiam eius de quo cogitas boni noſſe: & ſummam quidem rei peruides, quantum philoſophia proſit, partes autem nondum ſatis ſubtiliter diſpicis, necdum ſcis quantùm vbique nos adiuuet: quemadmodum & in maximis opitulatur, & in minima deſcendat. Mihi crede, aduoca illam in conſilium; ſuadebit tibi ne ad calculos ſedeas. Nempe hoc quæris, & hoc iſta dilatione vis conſequi, ne tibi paupertas timenda ſit. Quid ſi appetenda eſt? Multis ad philoſophandum obſtitere diuitiæ: paupertas expedita eſt, ſecura eſt. Cùm claſſicum cecinit, ſcit non ſe peti, cùm aliqua conclamatio eſt, quomodo exeat, non quid efferat quærit. Si nauigandum eſt, non perſtrepunt portus, nec vnius comitatu inquieta ſunt littora, non circumſtat illam ſeruorum turba, ad quos paſcendos tranſmarinarum regionum eſt optanda fertilitas: facilè eſt paſcere paucos ventres, & benè inſtitutos, & nihil aliud deſiderantes, quàm impleri. Paruo fames conſtat, magno faſtidium. Paupertas contenta eſt, deſideriis inſtantibus ſatisfacere. Quid eſt ergo, quare tu hanc recuſes contubernalem, cuius mores ſanus diues imitatur? Si vis vacare animo, aut pauper ſis oportet, aut pauperi ſimilis. Non poteſt ſtudium ſalutare fieri ſine frugalitatis cura, frugalitas autem paupertas voluntaria eſt. Licet ad philoſophiam etiam ſine viatico peruenire.* Hæc ille cæcis Gentilium tenebris opacatus.

Paupertatis amor neceſſarius ad philoſophandũ. Paupertatis encomia ex Seneca.

Sed quid ego ſtudioſè venor infidelium hominum ſententias, vt earum auctoritate decus & gloriam conciliem paupertati, cùm Chriſtus eam fixerit vt perfectionis noſtræ baſim: *Si* (inquit) *vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo; & veni, ſequere me.* Rurſus ille primos conſtituit pauperes ſpiritu in ſerie Beatorum. Vnde ſcitè locum iſtum expendens Ambroſius ita fatur lib. 5. in Lucam cap. 6. *Beati, inquit, pauperes, quoniam veſtrum eſt regnum Dei. Primam hanc benedictionem poſuit. Ordine enim prima eſt, & parens quædam generatioque virtutum: quia qui contempſerit ſæcularia, ipſe merebitur ſempiterna: nec poteſt quiſquam meritum regni cœleſtis adipiſci, qui mundi cupiditate preſſus, emergendi non habet facultatem.*

Matth. 19.

Luc. 6.

Ex Sanctis Patribus. Paupertas eſt prima in ſerie beatitudinum.

Dum eſſet adhuc in incunabulis Eccleſia, omnes qui Chriſto dedere nomen, ſeſe quoque ſuis facultatibus omnibus exuerunt. Ecce Lucæ

Digitized by Google

teſtimonium. *Quotquot poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Diuidebatur autem ſingulis prout cuique opus erat.*

Act. 4.

Diuitiæ exitiales Iudæis in obſidione Ieroſolymæ.

Ex variis historiis.

Paupertas ſalutaris olim Iudæis in obſidione Ieroſolymæ.

Quam verò fuit ſalutare ſuas opes abiciſſe, plures experti ſunt, & in his plurimi Iudæorum, qui in obſidione Ieroſolymæ, Veſpaſiano muris inſtante, foras exiere, ſuæ vt ita vitæ conſulerent, ad Imperatoris caſtra fortia tranſeuntes. Ioſephus ait lib. 5. de bello Iudaico cap. 2. omnes eos, qui voluere ſuas transferre gazas, periiſſe manu Romanorum, qui excubias agebant in triuiis, & compitis, transfugas ciuitatis homines obſeruantes. Scribit idem, cautiores fuiſſe viros, qui appulſi ad ſtationem vigilum & cuſtodum, illic depoſuere ſuam omnem ſupellectilem. Sic namque ſibi conciliauere feros militum animos, ac proinde tuti ad Imperatoris caſtra, vitâ ſoſpite deuenerunt.

Ita ſanè nemo poteſt ire tutus ad Beatorum caſtra niſi antè ſuas egenis opes largitus ſit. Vnde quia ſecus ille diues fecit qui cruciatur in inferno, necem & hanc horrendam incautè ſibi conſciuit: Lazarus verò ſine diuitiis in ſinum Abrahæ tranſlatus eſt, eum nullo prorſus opum pondere remorante.

Proſtat item in eodem argumento dioes exemplum apud ſcriptorem hiſtoriæ Imperialis circa annum 1195. Richardus Angliæ Rex ab Oriente redux appulit in Germaniam, quam grauiter offenderat læſis in Oriente viris Germaniæ præcipuis. Claſſis eius eo inuito plagis illis applicuit, ac proinde citò talis appulſus innotuit Henrico ſexto Imperatori, & aliis æmulis eius, qui vbique fidas & vigiles poſuere excubias, vt obſtarent ne impunè plagas illas Rex Angliæ præteriret. Ille malè ſibi conſcius omnia ſtemmata regia depoſuit, & pauperum more vili amictu tectus oras illas tranſmeare cœpit. Profuit illi pauperem induiſſe perſonam;

Paupertas ementita fuit ſalutaris Regi Richardo Anglo.

paupertas enim ementita diu ſaluum fecit eum, ſed quia incautè ſuo in digito dereliquit vnum annulum aureum, prandentem in caupona diues gemma Regem prodidit eſſe virum huoc, quem plebeium veſtes vulgares, & laceræ prædicabant. Nocuit Richardo diues hæc ſupellex: Imperator enim concluſit eum, & addixit arcto carceris ergaſtulo, vnde liber non exiiſſet niſi poſt longæuas anguſtias, & ærumnas, libertatem appenſo auri immenſo pondere redemiſſet.

Diuitiæ elargitæ Regem redimunt.

Vt regias inſulas exuiſſe fuit ſalutare Regi Richardo, cui paupertas erat vt aſylum; ita ſecus opum reliquiæ noxiæ fuerunt & infauſtæ, virum hunc præpotentem reſignantes hoſti acerbo, qui iniuriæ nuper acceptæ memor, eum inglorio carceri mancipauit. Rurſus adhuc ſalutaris ei paupertas extitit, vt namque redux Angliam reperetet, omnes opes quotquot ei ſuppetebant tradidit hoſti, vt qui libertate dioes excidit, abdicaret opes, & ſic quaſi media paupertate liber, inops & egenus ſorti priſtinæ redderetur.

Meyerus in Belgica hiſtoria opportunè refert, Brugis tumultuante plebe, viros perduelles voluiſſe necem inferre ſuo Principi, qui quæſitus à ſicariis, & mentis inops vt neſcius apud quem diuerteret tutò, donec ille furor ardens intepeſceret, ſe recepit in humile tugurium fœminæ pauperculæ, quæ comitem Belgij palea texit, & abſcondit, ita neci eum ſubducens, in quam indubiam agnitus incurriſſet. Scribit auctor, illud accidiſſe circa annum 1381.

Hoc exemplo liquet, pauperes eſſe viris opulentis beneficos; ea conditione tamen vt diuites in hoc æuo ſuam in domum pauperes admittant, atque bonis congruis excipiant, vt verſa vice poſt diuitum mortem ipſi excipiantur in cœlis ab egenis degentibus in tabernaculis æternis, vbi hoſpites iubilant & exultant, ab ærumnis huius ſæculi vindicati. Profectò diues epulo, qui ſæpe vidit Lazarum ad oſtium, nec eſt dignatus eum in atrium interius introducere, poſt fata ſinu Abrahæ iure fuit expulſus. Vt contrà pius ille pauper ibi degens & quieſcens admiſiſſet eum in requiem illam, ſi perhumanus ei epulo aliàs extitiſſet.

Ex SS. Patribus.

Pauperes ſunt diuitum opima medicina.

Ea intentione Deus Lazarum diuiti obiecerat, vt procuraret ei vnde poſtea ſaluaretur. Ita refert Chryſologus hoc contextu; ſerm. 124. *Ianua diuitis pauper apponitur vlceribus plenus: ac ſit hoc non humano caſu, iudicio ſit diuino, vt diuitis & pauperis conflictus eſſet in terra, ſpectaculum maneret in cœlo. Diues totus indutus diuitiarum ſtabat armis, & contrà pauper iacebat ipſa veſtitus carne, niſi fortè lorica erat illa, vnum totius corporis vulnus. Iaciebat impietatis tela diues, clypeum miſerationis Lazarus opponebat. Ob hoc enim egerat Deus, vt diues pauperis, pauper diuitis in oculis ſemper eſſent, quatenus viciſſim ſibi ambo curam de vario languore præſtarent. Ægrotabat pauper corpore, mente diues. Hinc eſt quòd differebatur cura pauperis, diues vt ſumeret de vulnere medicinam, de gemitu compunctionem, de lacrymis pœnitentiam, de patientia exemplum, de fame miſericordiam, de ſiti ſenſum. Ad ſummam, cœleſte de terrena compaſſione conſortium; certè vt tantis diues bonis fultus Deo gratus eſſet, quando gratus Deo pauper in malis omnibus vidente diuite permanebat.* Hactenus ille.

Dixi in pauperis taberna virum perilluſtrem, ſcilicet comitem Belgij, fuiſſe neci ereptum, quam populo rebellante Brugis ei volebant inferre plebis primæ capita perſtrepentis. Sed pauperes præſtant beneficia potiora ſuis cultoribus. Quippe ſuis precibus, non à morte ſolùm æterna tutos efficiunt, ſed etiam gratiâ influente viam ſternunt ad regnum cœlorum, quo profectò ſine pietate in pauperes excidiſſent.

Luc. 16.

Pauperum apud Deum quanta ſit auctoritas.

Bernardus eò vergit ita fatus: *Regnum cœlorum pauperum eſt, & eſt regia poteſtatis beare pro voluntate amicos. Facite, inquit, vobis amicos de mammona iniquitatis; vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Vides quàm magna dignitas, ſancta paupertas ſit; vt non modo patrocinium ipſa ſibi non quærat, ſed & ferat indigentibus. Quale eſt hoc, abſque interuentu cuiuſpiam Angelorum, vel hominum, ſola diuinæ gratiæ confidentiâ accedere per temetipſum ad vultum gloriæ, capeſſere ſumma rerum, attingere totius magnificentiæ culmen? Verùm qualibus iſta tu tibi impedias rebus, vtinam ſine diſſimulatione attendas. Væ, væ, vapor eſt ad modicum parens, quod æternæ felicitatis aditum intercludit, quod perennis luminis incircumſcriptam claritatem abſcondit, quod vniuerſalitatis ſcientia fraudat, quod*

ſumma

Paupertatis priuilegia opes ſluxæ irrita faciſſe.

ſumma priuat dignitatis honore. Quouſque tu tanta gloria præfers fænum, quod hodie eſt, & cras in olibanum mittitur, carnem dico, & eius gloriam? Siquidem omnis caro fænum, & omnis gloria eius tanquam flos fæni. Si ſapis, ſi habet cor, ſi tecum eſt lumen oculorum tuorum, deſine iam ea ſequi, quæ & aſſequi miſerum eſt. Beatus qui poſt illa non abiit, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, amiſſa cruciant. An non ea ſatius cum honore ſpernis, quàm cum dolore perdis? An non ea prudentius Chriſti cedis amori, quàm morti? Eſt in inſidiis prædo, cuius manibus, nec te, nec tua poteris ſubducere. Hæc ille epiſt. 103.

Pauperum theſauri qui ſint.

Eſto rebus huius ſæculi pauperes indigeant; abſque theſauro tamen non ſunt, equidem prædiuite, & quem poſſidere licet eis, paupertate illæſa, modo ſuo in fundo velint hunc theſaurum ſedulò perſcrutari. Theſaurus ille dotes ſunt animæ, ſeu virtutes eximiæ, quæ obſtetricem habent inopiam, quam maximè idoneam ad conciliandam omnium virtutum praxim. Paupertas enim eſſe ſolet humilis, ſobria, caſta, ſine æmulatione, læta, iugi & oratione Deo ſe ſiſtere ſemper apta, quia tumultus opum, anhela vota nequit ſupplicantis huius animæ præpedire.

Nota, Iure Cæſareo poſſe quidem vnumquemque ſuo in fundo penu locuples effodere, in alieno verò ſecus hoc vetari, ſeuerâ pœnâ indictâ tale facinus intentanti. Ecce latam à Leone Imperatore legem. *Nemo in poſterum ſuper requirendo in ſuo vel alieno loco theſauro, vel ſuper inuento ab alio, vel à ſe effuſis precibus pietatis noſtræ benignas aures audeat moleſtare. Nam in ſuis quidem locis vnicuique, dummodo ſine ſceleratis ac puniendis ſacrificiis, aut alia qualibet arte legibus odioſa, theſaurum, id eſt condita ab ignotis dominis tempore vetuſtiori mobilia, quærere, & inuento vti, liberam tribuimus facultatem; ne vlterius Dei beneficium inuidioſa calumnia perſequatur. In alienis verò terrulis, nemo audeat inuitis, imò nec volentibus, vel ignorantibus dominis opes abditas ſuo nomine perſcrutari.* Hactenus Imperator. Lege Nemo. Codice, de theſauris, lib. 10. titulo 15. lege vnica.

Ex Ivre Civili. Theſaurus vbinam poſſit inueſtigari licitè.

Theſaurus vbi non poſſit licitè inquiri.

Ad hanc alludendo legem, fas eſſe dico cuiuis pauperi inueſtigare ſuo in fundo penu abditum, id eſt, laborare, Dei gratia ne illapſa gratis & in caſſum penitiore loco cordis abdita & vacua delitescat. Gratia diuina foras educitur, quando bonis actibus excolitur, & ita diues theſaurus eruitur, anima diteſcente nouis ſemper influentibus gratiis, idque ſine iactura priùs inſitæ paupertatis. Sed ex alieno ſolo velle gazas effodere, perinde eſt ac fallaces opes huius mundi conquirere. Mundus enim eſt alienus ager, iuxta Vatis hoc effatum: *Domini eſt terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo.* Rurſus ita fatur alter & Propheta: *Meum eſt argentum, & meum eſt aurum, dicit Dominus exercituum.* Cùm ergo totus orbis opes concludens ad Dominum pertineat, ille legi obnoxius eſt, vt in alieno ſolo quærens theſaurum, qui vult eſſe diues in hoc ſæculo, diuitias inuito quaſi Deo rerum omnium Domino comparando.

Pſal. 23.

Aggæi 2.

Rurſus ille ſibi effodit in proprio fundo gazas, qui aurum abundè ſuum erogat in gratiam egenorum. Theſaurus ita cœlo reconditur, quando datur hîc pauperibus, nec meliùs aut citiùs diteſcit homo, quàm diſtribuendo egenis opes, & ſe colligendo ad pauciora, vitam pauperum æmulando.

Illum eſſe modum theſaurizandi in Eccleſia, ſonorè clamat iſte Canon. *Aurum Eccleſia habet, non vt ſeruet, ſed eroget, & ſubueniat in neceſſitatibus. Quid opus eſt cuſtodire, quod nihil adiuuat? An ignoramus, quantùm auri & argenti de templo Domini Aſſyrij ſuſtulerunt. Nonne meliùs conflat ſacerdos propter alimoniam pauperum, ſi alia ſubſidia deſint, quàm ſacrilegus contaminata aſportet hoſtis. Nonne dicturus eſt Dominus: Cur paſſus es tot inopes fame emori? Et certè ſi habebas aurum, vnde miniſtraſſes alimoniam. Cur tot captiui deducti in commercium ſunt, nec redempti, ab hoſte occiſi ſunt? Meliùs fuerat vt vaſa viuentium ſeruares, quàm metallorum. His non poſſet reſponſum referri. Quid enim diceres? Timui ne templo Dei ornatus deeſſet. Reſponderet, aurum ſacramenta non quærunt, neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus ſacramentorum, redemptio captiuorum eſt: & verè illa ſunt vaſa pretioſa, quæ redimunt animas à morte. Ille verus eſt theſaurus Domini, qui operatur quod eius ſanguis operatus eſt.* Can. Aurum 12. qu. 2.

Ex Ivre Canonic. Aurum quo fine habeat Eccleſia.

Appoſitè ad hunc Canonem Cardinalis Ximenes ſic reſpondit vni mercatori, qui pro pretio magni adamantis exigebat ab eo quinque millia nummorum: Abſit à me tale crimen committere. Namque mihi ſatius eſt è quinque millibus nummis alere tot millia pauperum, quàm magnâ meæ animæ iacturâ, rei inutilis tantas opes pretio dedicare. Hæc Aluares Gomez in geſtis Franciſci Ximenis Cardinalis.

Ex Historia. Pauperum cultor erat Cardinalis Ximenes.

Beatitudo æterna manet in cælo veros pauperes, qui æquo animo tulere ſuas anguſtias, & ærumnas.

In hæc verba:

Factum eſt vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.

SECTIO NONA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribvs, Vtroqve Ivre, Historia, Symbolis, et Medicina.

QVando ſacer ſcriba refert Lazarum ceſſiſſe fatis, & inde ſedes ad beatas euectum, vtrumque finem pauperis fortunati hoc tenore nobis inſinuat. Vſurpatur enim vocabulum finis bifariam. Nempe primò ſignificat cuiuſque rei terminum. In quo ſenſu Maro necem Priami ſic expreſſit lib. 2. Æneidos.

Finis quot modis ſumatur.

Hic Priami finis fatorum, hic exitus illum
Sorte tulit.

Secundò finis ſumitur pro cauſa finali. Prior ille modus exprimitur his verbis: *Factum eſt vt moreretur mendicus.* Nam mors eſt vitæ finis, & vltima linea rerum, quæ ſunt corruptioni obnoxiæ,

xiæ,

xiæ, vt eſt caro noſtra domus putris, ductile ſepulchrum, & ſubiectum omnium ærumnarum.

Ex Philoſophia. Finis acceptus pro cauſa finali quid ſit.

Altero verò modo, ſinus Abrahæ, ſeu beatitudo notat ſupremum animæ finem, ſumendo finem pro cauſa finali, quæ ſic deſcribitur ab Ariſtotele 2.Phyſic.textu 29. *Finis eſt id, cuius gratiâ. Vt ambulandi, ſanitas. Propter quid enim ambulat? Dicimus, vt ſanus ſit: & ita loquuti opinamur aſſignaſſe cauſam.* Ita vocem finis accipit Auguſtinus hoc contextu lib. 8. de ciuitate Dei cap. 8. *Ideo finis eſt dictus, quia propter hunc cætera appetimus.* Et Gregorius Nyſſenus libro de vita Moyſis: *Finem* (inquit) *dico, cuius gratiâ cætera fiunt.*

Quicquid agit, aut eſt in natura rerum, illud habet finem iuxta ſcitum illud Philoſophi lib. 2. Phyſic. textu 49. *Sunt propter aliquid quæcunque ab intellectu vtique aguntur, & quæcunque à natura.* Illa verò differentia intereſt inter beſtias & homines, vt homo ſemetipſum moueat ad finem; at res aliæ rationis expertes agant quidem propter finem, ſed ab auctore naturæ motæ, ſuum vt finem congruum aſſequantur.

Rurſus eſtò fines aliquando plures agens omne ſibi præſtituat, attamen duntaxat vnus eſt finis vltimus, qui in omni actione velut vltimus ab omnibus exoptatur. Illud autem, quod rationem ſortitur huius finis, omnibus aliis vſquequaque rebus anteponitur, & ad hoc omnia referuntur. Ita finem hunc vltimum exprimit Philoſophus lib. 1. Ethic. cap. 2. *Eſt quidam finis, quem propter ipſum, & propter quem alia volumus, neque omnia ob aliud eligimus.* Et cap. 7. eiuſdem libri 1. Ethic. ait, *Finem in omni actione eſſe eum, cuius gratiâ reliqua omnia omnes agunt.*

Ex Theologia. Finis vltimi definitio.

Auguſtinus concluſis eas omnes rationes quando finem vltimum omnium noſtrum Theologicè iſto breui dictionum limite definiuit: *Illud* (inquit) *eſt finis boni noſtri, propter quod appetenda ſunt cætera, ipſum autem propter ſeipſum.* Hæc ille lib. 19. de ciuitate Dei, cap. 1. Cùm ergo bonum omnes appetant, eſt neceſſe finem aliquem aſſignare, vagus & inquies ne ſit errabundus hominum appetitus. Ille verò finis vltimus eſt Deus vtpote ſummè bonus, à quo deuians cupido nihil inuenit in creatis vnde ſitim expleat. Namque boni infiniti anima noſtra capax, nacta bona finita gyrat, inquieta donec ipſo Deo ſuo fine vltimo perfruatur.

Finis vltimus eſt ille ſolus qui ſedare poteſt hominis appetitum.

Apprehenſo bono in genere, confeſtim perculſus amore talis obiecti fertur homo in illud, cuius tamdiu cupido flagrat, quamdiu differtur eius poſſeſſio. Adepto verò ſupremo bono, quia nihil amplius eſt homini, quod ſuperſit ad optandum, ſiſtit, & quieſcit animus aliàs inquietus. Ideoque volens Chriſtus Beatorum ſortem explicare, typo quietis vſus ait, Lazarum in optando ſinu Abrahæ quieſcere. Animæ nam beatæ, Deo perfruentes in cœlis, adepto ſuo illo fine vltimo requieſcunt.

Ex Symbolis. Finis vltimus omniũ Deus. Pſal. 38. Prou. 16.

Deum eſſe finem vltimum omnium planè rerum, apprimè Patres enuntiant, in quibus Ambroſius ita fatur in Pſal. 38. *Ille qui verus eſt finis, non vnius eſt finis, ſed omnium.* Salomon prouerb. 16. *Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* De hoc fine Dauid loquitur ita canens. *Notum fac mihi Domine finem meum.* Ambroſius eruditè locum iſtum verſat hoc tenore. *Non de morte ſua quærit. Neque enim hic finis reſurrectio. Sed de eo fine quærit, de quo Apoſtolus 1. Corinth. 15. dixit: Quia ille finis, quando Dominus Ieſus tradet regnum Deo Patri, & euacuabit omnes principatus, & poteſtates, & quando mors nouiſſima deſtruetur, vt mala deficiant, & bona æterna ſuccedant.* Rurſus ibidem ſcilicet in explanatione Pſalmi 38. expendendo voces iſtas eiuſdem verſiculi, *Et numerum dierum meorum quis eſt*, ita ſuum ſenſum aperit: *Quem autem numerum dierum quæras, accipe. In domo, inquit, Patris mei manſiones multæ ſunt. Ioan. 14. Dat ergo locum vnicuique Dominus Ieſus, hoc eſt, aptam pro vniuſcuiuſque meritis manſionem.* Ioan. 14.

Auguſtinus etiam ſubſcribit huic interpretationi; concinens Ambroſio hoc accentu: *Finem meum notum mihi fac. Finem qui mihi deeſt, non curſum, qui mihi adeſt. Finem illum dicit, quem currens intuebatur Apoſtolus, & de ſua imperfectione confitebatur, aliud in ſe intuens, aliud alibi quærens. Ait enim ad Philippenſes. Non quod iam acceperim, aut perfectus ſim. Vnum autem, quæ retrò ſunt oblitus, in ea quæ antè ſunt extentus, ſequor ad palmam ſupernæ vocationis in Chriſto Ieſu. Ipſe eſt enim finis. Vnum autem hoc eſt illud vnum, Domine oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis. Vnum autem, quæ & vna dicitur in Pſalmo: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Hæc ille in Pſal. 38. Philipp. 3. Ioan. 14. Pſal. 26.

Ex Philoſophia. Finis vltimus creaturarum omniũ quã ratione Deus ſit.

Quando dico, Deum eſſe finem cuiuſque rei, nolo theſim hanc eadem ratione ſumi pro brutis, & homine; ſed cum diſtinctione nobis expreſſa à Philoſopho 5. Metaphyſ. textu 22. Ait ille, vocem finis nos poſſe duobus vſurpare modis. Primò pro reipſa, quæ dicitur finis, ſecundò pro adeptione, ſeu fruitione rei eiuſdem. Priore modo Deus eſt finis omnium planè rerum iuxta ſcitum illud Dionyſij qui cap. 10. de diuinis nominibus ait, *Deum omnia in ſeipſum, tanquam in finem vltimum conuertere.* Si verò finis accipitur pro adeptione ſeu fruitione rei, ita Deus non eſt finis omnium creaturarum, ſed earum duntaxat, quæ ſunt præditæ ratione.

Quippe Deus ea ratione lucis vſura frui conceſſit homini, vt concluſo demum æuo frueretur ipſo Deo, voluntatis & intellectus obſequio, electâ priùs ad fruitionem tanti boni anima, lumine gloriæ roboratâ. Bruta verò finem hunc ſortiri nequeunt; ſiquidem idcirco ſolùm edita ſunt, vt ſuo modo Dei quædam attributa prodant, vt ſapientiam, bonitatem, potentiam, & gloriam, iuxta modum quo exiſtunt. Vnde liquet, nobiliore modo Deum eſſe finem Angelorum, & hominum, quàm aliarum rerum, quæ nuſquam illo fine vltimo potientur.

Ex Theologia. Finis vltimus duplex.

Vergis eò Pſaltes ita canens. *Poſuit fines tuos pacem.* Vide plures eum aſſignare fines iuxta duos illos modos vſurpandi finem, qui reſpondent beatitudini, quam Theologi duplicem eſſe docent, ſcilicet obiectiuam, & formalem. Beatitudo obiectiua Deus eſt, id eſt res quæ voce

finis

finis vltimi congruè deſignatur. Beatitudo formalis ſeu eſſentialis, eſt ipſa rei adoptio, ſiue Dei fruitio, quæ ſola verus eſt finis & ſupremus homini præſtitutus.

Benè ergò Vates, cœleſtis Ieruſalem, id eſt, beatitudinis æternæ pacem dicit eſſe fines; illa namque duos babet fines, ſcilicet Deum vt res eſt, & beatitudo obiectiua; itemque Deum ipſum vt adeptum, & poſſeſſum, io fruitione cuius eſt beatitudo ſita, quam formalem dixi antea nuncupari.

Ex SS. Patribus. Finis animatum eſt pax.

Auguſtinus lib. 19. de ciuitate Dei cap. 12. ita fioes illos inſinuat. *Finis eius eam debemus intelligere pacem, quam volumus demonſtrare finalem. Nam & ipſius ciuitatis myſticum nomen eſt Ieruſalem, quod viſio pacis interpretatur,* Hactenus ille.

Nota, benè dici pacem eſſe fioes beatitudinis, quia ſedatur ibi omnis appetitus hominum, tunc pacificus, & quietus, quia pleoè ſatisfit ei in cœlo, ratione finis huius duplicis, quem oſtendi beatitudiois obiectiuæ & formalis nomina denotare. Inde credo pium effluxiſſe morem, pacem petendi à Deo pro defunctis iuxta ritum Eccleſiæ, iſta breui & compendioſa Deum pro defunctis formula deprecandi. *Et fidelium animæ per miſericordiam Dei requieſcant in pace.* quod perinde ſonat ac, Faxit Deus vt fideles iam extincti fruantur eo ſupremo bono, quo priuatus homo totat animum inquietum.

Pacem quare petat, à Deo Eccleſia pro defunctis.

Ad hanc requiem anhelant animæ defunctorum, qui in Purgatorij fornace luunt pœnas, & rubiginem tergunt, quam contraxere ſecus viuendo, quàm par eſſet. Contrà verò pius hic mendicus iam quieſcit, Abrahæ ſinu gaudens. Nam paupertate cœlum meruit, & ſic tormenta, quibus opes obſtrinxere nequam diuitem, prouide declinauit.

Opibus vt vncis ad inferna rapi diuites, & paupertate nudos euehi ad ſuperos, Chriſtus apertè docet ea hiſtoria, quam voluto, duas diſcolores ſortes Lazari & diuitis explicando. Sed & aliæ hiſtoriæ præclaræ probant & aſtruunt, exitiales opes eſſe vitiis iis abutentibus, & ſalutarem eſſe vnicuique piæ animæ paupertatem.

Ex variis Historiis. Paupertas Seruuli mendici ab Angelis honorata.

Prima occurrit hiſtoria Seruuli mendici, qui vitâ ærumnoſâ cœlum mercatus eſt. Ex Gregorio Magno libet eius recenſere cruces & anguſtias. Sic ille lib. 4. dialogorum cap. 14. *Fuit quidam Seruulus nomine, qui quidem pauper rebus, ſed meritis diues erat, quem longa ægritudo diſſoluerat. Nam ex quo illum ſcire potuimus, vſque ad finem vitæ paralyticus iacebat. Quid dicam, quia ſtare non poterat, qui nunquam in lecto ſurgere vel ad ſedendum valebat, nunquam manum ſuam ad os ducere, nunquam ſe potuit ad latus aliud declinare? Huic ad ſeruiendum cum matre frater aderat, & quidquid ex eleemoſyna potuiſſet accipere, hoc eorum manibus pauperibus erogabat. Nequaquam literas nouerat, ſed Scriptura ſacra ſibimet codices emerat, & religioſos quoſque in hoſpitalitatem ſuſcipiens, hos coram ſe ſtudioſè legere faciebat. Factum eſt vt iuxta modum ſuum plenè ſacram Scripturam diſceret, cùm ſicut dixi, ſacras literas funditus ignoraret. Studebat ſemper in dolore gratias agere, hymnis Deo, & laudibus diebus & noctibus vacare. Sed cùm iam tempus eſſet, vt tanta eius patientia remunerari debuiſſet, membrorum dolor ad vitalia rediit. Cúmque ſe morti iam proximum agnouiſſet, peregrinos viros, atque in hoſpitalitatem ſuſceptos admonuit, vt ſurgerent, & cum eo Pſalmos pro expectatione ſui tranſitus decantarent. Cúmque cum eis & moriens decantaret, voces pſallentium repente compeſcuit cum terrore magni clamoris, dicens: Tacete. Numquid non auditis quanta reſonent laudes in cælo? Et dum ad eaſdem laudes, quas intus audierat, aurem cordis intenderet, ſancta illa anima carne ſoluta eſt. Qua ſcilicet exeunte, tanta illic fragrantia odoris aſperſa eſt, vt omnes qui illic aderant, ineſtimabili ſuauitate replerentur,*

Pauperes ſunt & aliis indiges beneficii.

Paupertas odorem gratum ſpirat.

Quod Gregorius fusè recenſuit, illud ego compendioſè dicam. Æmulus Laxari mendici Seruulus & ipſe rerum indigus corpore ægroto vitam egit in ærumnis. Sed factum eſt vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis, & aſtantes odore ſuæ vitæ inclytæ recrearet.

Hierooymus in eo argumento refert in vita Pauli Eremitæ, virum illum magnum duxiſſe ſuum æuum omne ſine penu, in ſumma rerum inopia, & poſt fata viſum fuiſſe viro vitæ illius conſcio, ſcilicet Antonio, portari ab Angelis, de diabolo, carne, & pompa ſæculi triumphantem.

Paupertatis erat ille bonus & ſuauis odor, quem ſpirauit æger hic mendicus, qui præconem meruit habere Papam Gregorium vtique ſanctiſſimum. Nam ſuauè fragrat eius vita, cuius fuere mores vt pigmenta, quibus afflati homines, ad virtutum praxim validè percelluntur.

Non ſic impij, non ſic; ſed pulueris inſtar erunt ludibrium venti, & fœtor opum, quæ diuites corrompunt, inceſſet eos, vnde ſua in morte tetrum odorem vitiorum, ingratum omnibus exhalabunt.

Hiſtoriæ Imperialis auctor ex Petro Damiano refert anno 998. periiſſe Ducis Venetorum vxorem prædiuitem fœminam obſtrictam omnibus ſenſuum illecebris. Parabat enim delicata ſibi balnea ex rore cœli, ſuaui odore domus eius ſic fragrabat, vt exeuntes inde locis omnibus ſuaueolentiam ſingularem afflarent. Selectis viuebat obſoniis, obiectáſque dapes nequando manus inficerent, fuſcinulâ tantùm aureâ delibabat. Hunc faſtum & luxum fœminæ deliciis affluetæ ciues oderant, conquerentes apud eam multa diſperire viris iiſque piis neceſſaria. Sera licèt adfuerit vindicta Dei; illa tamen eam excepit atrociter, morte horrenda ream tollens è medio, ante fata viuo corpore putreſcente. Quodque Dei vltionem manifeſtè prodit, dum ſoſpes erat, magna & numeroſa familia ſtipabat eam, ſeruiens ad nutum; ſed ea moriente teter odor defluente tabo ſatus egit foras eos omnes, qui aſtabant. Et ſic morienti adfuit ad tormentum ſcaturigo ſola vermium, qui ex reſoluto in ſaniem corpore ſaliebant.

Diuitiæ, & luxus olim exitiales vxori Ducis Venetorum.

Peccata fœtorem exhalant.

Sunt hæc diuitum fata. Æuo in deliciis ducto fœtent: qui namque vitam eorum recolunt, nihil prorſus habent vnde bonus virtutis odor emergat, imò fœda vitia occurrunt, quibus recenſitis, vt fœtore ingrato viri memores offenduntur.

Petrus idem Damianus ait epiſt. 5. c. 13. & 14.

montem

Digitized by Google

Diuites ſunt in inferno velut ligna foco adiecta.

montem Veſuuium æuo ſuo ſolitum fuiſſe ardere plus ſolito, quando diues aliquis ingloriæ famæ ſuam aoimam exhalatat. Vnde ſemel homo quidam magni nominis æquè ac virtutis aduertens hactenus inaſpectos, & horribiles ignium globos, ex hoc flammiuomo monte cœlum verſus agi, & inde quaſi magnos & inundantes torrentes accenſi ſulphuris effluere, magnámque molem cinerum erumpere, quæ vaſtationis extremæ metum atque minas intentabat oræ, ſeu plagæ illi, exclamauit, eo momento virum aliquem impium & diuitem expiraſſe.

Diuitis mors connexa ex flammiuomo monte.

Vt erat homo ille clarus ſanctitate morum, ita nemo aſtantium veritatem dubiam fecit eius effati, cui paulò poſt diuulgata fama fidem conciliauit, eâ ipsâ horâ ferens, Principem Salerni filium Gaimati in obſcœnis amplexibus morte repentina ſuam animam diabolis, vt & innumeris vitiis obſtrictam tartaro reſignaſſe.

Paupertas fœta multis aliis virtutibus.

Cùm Damianus ait, illâ ſuâ tempeſtate focos erupiſſe loci illius ardentis plus ſolito in hominum prædiuitum morte, non idcirco malas eſſe dicit opes, cùm illæ benè impenſæ litent, & ſaluti: ſed hoc portento docet, eſſe taros diuites, qui auro gratis & perperam effuſo, viam ad vitia & tormenta æterna ſibi non ſternant, conceſſis opibus abutentes. Gregorius verò referendo mala pij & Sancti Seruuli mendici, non texuit catalogum virtutum eius, quia ærumnæ ſolæ perpeſſæ, Dei ad nutum animo compoſito virtutibus annexæ ſolent aliis & ſtipari; quodque magis ad toleranda mala debet animum inflectere, paupertas, ægritudo, fames, & quæuis corpori ingrata læto animo excepta, gazas in cœlo nobis diuites inſtruunt; illic enim ad immenſæ gloriæ trutinam appenduntur.

Patientia ſocias habet alias & virtutes.

Chriſtus ipſe dotes Lazari reticuit, arbitratus eſſe ſatis retuliſſe duros eius agones contra rerum omnium inopiam, nuditatem, inediam, & fœtorem ſaniei vlceroſo toto corpore defluentis. Et Abraham Patriarcha volens reddere rationem ſortis inæqualis diuitis & Lazari, dixit vnum recepiſſe bona in vita ſua, ac proinde malis atque pœnis ſubiici inferni; alium verò recepiſſe mala in vita ſua, ideoque bonis perfrui æternis, quæ in cœlo manent eos, qui in hoc æuo dura quæuis & acerba ſibi inflicta fortiter eluctaorur.

Ex SS. Patribus.

Chryſologi dicto rata ſit hæc veritas. Sic ille ſerm. 123. *Lazarus ſimiliter recepit mala. Et id ſufficiat ad meritum, abundet ad gloriam, ſi non fecit bona, ſed recepit mala.* Et infrà. *Beatus, qui recepit hic tot mala, vt ibi bona omnia poſſideret.* Quamuis hic mendicus nil deberet huic ſæculo, vtpote alieno non obſtrictus ære; æterna bona tamen debuit inopiæ extremæ, cuius Chriſtus ipſe fuit encomiaſtes. Scaturigo mali omnimodi ab eo perpeſſi paupertas extitit, ſed atrocia illa mala bona huic in cœlis omnia pepererunt.

Paupertate cœli opes comparantur.

Audiendi in hoc argumento Patres, in quibus ita fatur Auguſtinus lib. 1. de ciuitate Dei, cap. 12. *Praeclaras exequias in conſpectu hominum exhibuit purpurato illi diuiti turba famulorum: ſed multo clariores in conſpectu Dei vlceroſo illi pauperi miniſterium præbuit Angelorum, qui eum non extulerunt in marmoreum tumulum, ſed in Abrahæ ſinum.*

Paupertate penu in cœlo diues inſtrui ab egenis, qui generoſè & vltro rerum omnium tolerant inopiam, Ambroſius aſſerit hoc contextu. *Iuſtus vir, qui hîc eguerit, illic abundabit, & qui hîc laborem tolerauit, illic conſolationem habebit. Qui autem hîc receperit bona, illic mercedem eorum ſperare non poterit. Paupertas enim mercedem ſuam reſeruat, cenſus abſumit.* Hactenus Ambroſius lib. 6. hexameron cap. 8.

Quàm conducat inopia ad vitam beatam procurandam iſto etiam in ſæculo agnouere plures Philoſophi, quorum vnus ſcilicet Seneca prædiues homo flocci fecit opes, mediis in theſauris ſtudioſè vitam pauperum æmulatus. Vtque bonum eſt abundè ſua natura patens & communicabile; ita ſui inſtituti conſcios Seneca voluit habere viros opulentos, eis ſuggerens cultum inclytæ paupertatis.

Paupertas iter aperit ad Philoſophiam.

Audiendus ille, ſuum ſic Lucilium initians epiſtola 18. *Incipe cum paupertate habere commercium*

Aude hoſpes contemnere opes, & te quoque dignum

Finge Deo, rebúſque veni non aſper egenis.

Nemo alius eſt Deo dignus, quàm qui opes contempſit. Hæc ille quaſi Chriſti ritibus inſtitutus.

Rurſus idem epiſtola 17. paupertatis encomia texendo facit eam Philoſophiæ præambulonem, imò docet inſciâ paupertate viam non patere rectam ad Philoſophiam. Sic ille: *Si quid te vetat benè viuere, benè mori non vetat. Non eſt quod paupertas nos à Philoſophia reuocet, ne egeſtas quidem: toleranda eſt enim ad hoc properantibus vel fames, quam tolerauere quidam in obſidionibus. Et quod illius patientia præmium, quàm non in arbitrium cadere victoris? Quantò hoc maius eſt, quo promittitur perpetua libertas, nullius nec hominis, nec Dei timor? Et quidem eſurienti ad iſta veniendum eſt. Perpeſſi ſunt exercitus inopiam omnium rerum, vixerunt herbarum radicibus, & dictu fœdam tulerunt famem. Hæc omnia paſſi ſunt pro regno, quo magis mireris alieno. Dubitabit aliquis ferre paupertatem, vt animum furoribus liberet? At neceſſaria deerunt. Primùm deeſſe non poterunt, quia natura minimum petit. Naturæ autem ſe ſapiens accommodat. Sed ſi neceſſitates vltimæ inciderint, iamdudum exiliet è vita, & moleſtus eſſe ſibi deſinet. Si verò exiguum fuerit, & anguſtum, quo poſſit vita produci, id boni conſulet, & occupationes diuitum, concurſationéſque ad diuitias euntium, ſecurus lætúſque ridebit ac dicet: Quid in longum ipſe te differs? expectabiſne fœnoris quæſtum, aut ex merce compendium, aut tabulas beati ſenis, cùm fieri poſſis ſtatim diues? Repræſentat opes ſapientia, quas cuicunque fecit ſuperuacuas, dedit.* Hactenus ille ſatis appoſitè ad intentum extollendi merita paupertatis.

Paupertatis amor quot ſecum vehat commoda.

Ex Symbolis.

Proſperitas huius æui obnoxia pœnis inferni.

In clypeo Achillis apud Homerum erant picta bona pacis, & mala belli. Vnde quidam apud Ambroſium libro ſymbolorum diſcolori picturæ voces has inſcripſit. SIC MALA SVNT VICINA BONIS. Honores, opes, epulæ, veſtes, agri, & omnia ſenſui grata, bona ſunt ſæculi huius, ſed illa bona, malis atque pœnis inferni ſubiiciunt omnes amaſios fortunæ, quibus illa dona aſpirant. At contrà rerum omnium inopia, nuditas, æſtus, ægritudo, bruma, fames, conuicia, deſpectus, & alia corpori permoleſta, mala ſunt huius æui; ſed morte vices verſante.

Digitized by Google

verſante vitę iſtius, egenos, ægros, impaſtos, ſpretos, atq; nudos, in cœlo bona finis neſcia cōpenſabūt. SIC MALA SVNT VICINA BONIS.

Aduerſitas huius ſæculi æterna ſæpe gloria compenſatur.

Indoles humana, labe vitiata primi hominis, ſauciata iacet obſtricta malis quamplurimis. In vitia namque prona, ſuam in perniciem vertit opes, eſcas, dignitates, quæ ſunt meritorum ſymbola; cuncta demum, quæ affulgent homini, ſalutem eius adducunt in diſcrimen. Ideoque Deus opportunè malis tot & tantis conſulit egeſtate.

Ex Medicina.

Paupertate Deus occurrit pleriſque malis animæ lethalibus.

Sic medici corpore exulante prauo humore, penes quem ſunt ſemina morborum lethalium, plerumque famem ab ægro volunt ferri, vt ita fomes inſtantium malorum penitus extinguatur. En placitum Hippocratis Aphoriſmo 60. lib. 7. Τοῖσι σώμασι τοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, λιμὸν ἐμποιέειν. λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰς σάρκας. id eſt. *Corporibus habentibus humidas carnes famem adhibere oportet. Fames enim corpora exſiccat.*

Ita ſanè, mala nobis cœlitus inflicta, prauos & noxios affectus animæ corrigunt. Et his præterea in cœlo bona immenſa piæ & electæ animæ procurantur.

Præter intuitum præmij quod in cœlo manet pauperes & afflictos, volo duos explicare nodos, qui plerumque bonos homines implectunt. Primò dæmon ſuggerit afflictis, eos acerbè premi ab æmulis ad vindictam, & ſic expungendo Dei memoriam ab eorum mente, totum patientiæ fructum carpit, ſicque cedit ad tormentum afflictio, quæ perpeſſa ſicut Deus inſtituit debuerat æterna gloria coronari.

Chriſtiane, caue à dęmonis hoc ſuſurro. Nempe Deo inconſulto nihil accidit: imò neque vita paſſeris aucupi ſubijcitur abſque Dei prouidentia peruigili omnia moderante. Profectò minor non eſt cura Dei hominum, quàm ſollicitudo premens Principes, qui noluere nouis tributis abſque præuio eorum decreto ſuos ſubditos onerari. Ecce legem Imperatorum Gallieni, & Valeriani. *Non ſolent noua vectigalia inconſultis Principibus inſtitui.* Lege, non ſolent. Cod. Vectigalia noua, lib. 4. tit. 62. lege 3.

Ex Ivre Civili.

Aduerſitates, Deo inconſulto non accidunt.

Paupertas, ærumnæ, cruces, & omnia acerba velut onera ſunt & tributa, quibus homo degens in hoc æuo ſolet opprimi. Sed illa Deo inconſulto nemo luit, ideoque cruces, & ſingula quæque mala, velut ab illo nobis inflicta lætè decet ſemper excipere. Quippe Deus tutiore via dirigit homines ad ſalutem, quæ proculdubio in diſcrimen tritâ viâ alterâ verteretur.

Aduerſitas non inurit infamiæ notam.

Rurſus homo fugit anguſtias, dæmone ſuſurrante vitam ingloriam eſſe ſatam tot ærumnis. In eo errore fuit quidam Manilius, arbitratus eſſe notam infamię, fuiſſe carcere concluſum, aut vinculis obſtrictum. Sed inde labem non inuri Seuerus & Antoninus ex profeſſo lege condita promulgarunt. Ecce tenor legis. *Infamia detrimentum minimè tibi infertur ob id ſolùm quòd in carcerem coniectus es, vel vincula ibi iuſſu legitimi iudicis iniecta ſunt.* Lege, Infamiæ. Codice, Ex quibus cauſis infamia irrogatur, lib. 2. tit. 12. lege 1.

Ex Ivre Canonic.

Canonico Iure ratum etiam id habetur. Ecce Canon. *Aduerſitas, quæ bonis votis obijcitur probatio virtutis eſt, non indicium reprobationis. Quis enim neſciat quàm proſperum fuit, quòd beatus Paulus Apoſtolus prædicaturus ad Italiam veniebat: & tamen veniens naufragium pertulit, ſed nauis cordis in maris fluctibus integra ſtetit.* Canone, Aduerſitas. 7. qu. 1.

Aduerſitas eſt glorioſa.

Tantùm abeſt vt in tribulatione fama notam contrahat ingloriā, quinimo decus & gloriā inde trahit, vnde ſuo genio indulgēs deploratæ ſalutis homo credit vtique ſtultè ſibi maculā irrogari.

Paulus initiatus à Chriſto nouit ineſſe decus & gloriam anguſtiis perpeſſis æquo animo. Et idcirco penes eas voluit eſſe ſuæ gloriæ ſummam, vt conſtat eius hoc effato: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtiis pro Chriſto. Cum enim infirmor, tunc potens ſum.*

2. Cor. 12. Aduerſitate viri ſancti gaudent.

Aduerſitas eſt teſſera ſanctitatis.

Quia Iudæis ſuſpectus erat ille crucis amor, quo ardebat Paulus, eis idcirco notum fecit ex eorum lege viros olim ſanctiſſimos, Abraham, Iſaac, Iacob, Moyſen, Iob, & Prophetas, fuiſſe malis iiſque duris & acerbis obnoxios. Siquidem anguſtiæ ſunt indubiæ teſſeræ ſanctitatis. En fragmentum epiſtolæ ad Hebræos, quos ad effectum ærumnarum inſtituit, exemplis eis allatis omnium Sanctorum, qui perpetiendo mala, & hæc diuturna ſibi grande nomen, teſte ſacro codice pepererunt. Ecce voces Apoſtoli: *Alij diſtenti ſunt, non recipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent reſurrectionem. Alij verò ludibria, & verbera experti, inſuper vincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt: circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in ſolitudinibus errantes, in montibus, & in cauernis terræ: Et hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente.*

Hebr. 11.

Hoc contextu, Paulus vult inferre mala, quibus vt plurimum hic ſubiiciuntur electi, eis in cœlo procurare bona Deo digna, cuius intuitu generosè ſuos humeros ſuppoſuere graui huic oneri. Cùm namque Deus Sanctos habuerit in hoc æuo ſuæ paſſionis conſortes, & ſanctæ crucis baiulos, poſt fata ſui agonis ſocios non relinquet abſque præmiis congruis indonatos.

Coronidis vice nota, Lector, à Chriſto dici Lazarum fuiſſe ſinu Abrahæ dignatum, ſed non cœlo, licèt nunc in cœlo degat. Etenim quando Chriſtus eum recenſuit, cœli non patebant. Sed in limbo Patres cum Lazaro mendico ſimul Redemptorem Chriſtum Dominum expectabant.

Ex SS. Patribus.

Paradiſi portę ante Chriſti mortem ſanctis etiam hominibus inuiæ.

Audiendus hîc Chryſologus ſerm. 123. *Iuſtos etſi diſcretio locorum, vna tamen & inferni adhuc regio continebat: atque eos etſi chaos, nondum tamen cœleſtis habitatio ſeparabat: etſi diuidebat illos hiatus triſtis: nondum tamen deputata ſuperiùs Angelis altitudo. Flammea romphea ſicut legiſlator refert Paradiſi voluebatur in ianua, ne illuc homini pateret acceſſus: aereis ianuis, & ferreis vectibus portæ inferi obſeratæ claudebantur, ne animabus, quæ illuc iactatæ fuerant de ſupernis, vllus pateret egreſſus. Nam & chirographum paterni debiti, quod morti ſingulos addicebat, ſtylo culpæ, & reatus ipſius atramento tenebatur aſcriptum, & ad ſobolis noxam multa temporum currebat vſura: nec erat idoneus, qui Paradiſum introiret, flammam extingueret diuinitus inſtitutam, aut aperiret inferni ianuas cœlitus obſeratas, aut ſolueret chirographum, quod in arca legali Dei præcepto tenebatur incluſum.* Hæc ille.

Crux Chriſti fuit aries incuſſus in portas limborum quæ à Chriſto fuere apertę.

Vt primus Adam peccando fores Paradiſi obſtruxit, ita ſecundus Adam hoc piaculum expiando cœli occluſa oſtia reſerauit. Hoc eloquio terſiore dicit Chryſologus ita fatus: *Hinc eſt, quòd ipſe Dominus primi hominis, id eſt contumacis ſerui exaltator aduenit: ipſe Dominus qui obſerauit Paradiſum, qui clauſit infernum, ad terras, & inferos tota poteſtate deſcendit, vt accenſa extingueret clauſa protinus aperiret, protoplaſti facinus aboleret. Hinc eſt quòd arietem ſua crucis portat aggreſſurus infernum, vt conterat & confringat ipſas tartari ianuas ære munitas, & ferro. De latere fundit aquam, vt Paradiſi viam temperet, ignem ex parte Sanctorum extinguat inferni, totum chirographum diluat debiti, & ſoluat antiquum: & patienda hoc remittat ipſe, quod ipſe tutulit imperando. Intelligamus quantum Chriſtus profuerit, imò quàm ſine Chriſto in nullo fuerit ſalus, cùm præter iſtam corporum ſolutionem Sanctorum quoque animæ apud inferos tenebantur aſtrictæ.*

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Factum eſt vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, comparare virtutes Angelis, & vitia dæmonibus.

Dicam primò, Angelos eſſe ab omni corpore diſcretos ac proinde meros ſpiritus, & ad eorum inſtar eos qui ſunt conſpicui virtute curam corporis exuere, & ab omni colluuie vitij defœcari. Adiiciam, Angelos à viſione Dei non abſtrahi, quamuis iis inuigilent, quorum ſunt cuſtodes, eos poſt fata Deo ſiſtentes, ſi ſe dignos gloria præſtiterint. Oſtendam mediante virtute pios homines id aſſequi. Nam virtus perfecta comes eſt gratiæ, quæ omnia animæ vota Deo obſtringit, eam ad diuina ſemper agens, donec in cœlos alis virtutum, tanquam Angelorum manibus efferantur.

Secunda parte dicam, dæmones vt porcos eſſe totos in fæcibus à Deo auerſos, & tortores eorum, quos inceſſunt, & mortuos ad tartara detrudunt. Probabo, parem ſortem eſſe nequam & impiorum hominum. Hos quippe totos vitia cœno immergunt, & luteos efficiunt, à Deo abſtractos, & affectu deliciis obſtrictos, qui tandem aliquando in infernum vitiorum pondere demergentur.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

In ſinum Abrahæ.

PROBARE mihi incumbit homiliâ iſtâ totâ, cœlum, ſeu Paradiſum, eſſe locum amoris quieſcentis in fruitione boni ſupremi, ac proinde benè ſinus ſymbolo deſignari.

Dicam primò, veram beatitudinem eſſe ſitam in amoris quiete. Quamdiu namque gyrat amor, & rotatur, homo nequit eſſe felix & inquies ſimul: vnde quia amore perfecto, Deo vnitur homo in cœlis; idcirco nihil habet amplius homo, quod exoptet, nactus ita bonum illud ſummum, ad quod omnes vnà, die, ac nocte, votis omnibus anhelamus.

Secunda parte dicam, operæpretium eſſe, Deum amare toto corde, vt noſter hiulcus amor in hoc ſæculo imperfectus, in cœlo ſortiatur hanc quietem, quæ beatos ibi manet. Adiiciam paupertatem conducere ad Deum amandum. Nempe denudatus homo rebus huius ſæculi, citiùs ad Deum aſſurgit: Egeſtas enim ab illo procul omnes remoras amandauit.

FERIA

FERIA SEXTA
DOMINICÆ SECVNDÆ
QVADRAGESIMÆ.
TEXTVS EVANGELII.

I. DIxit Ieſus Diſcipulis ſuis, & turbis Iudæorum parabolam banc: Homo erat paterfamilias, qui plantauit vineam, & ſepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis, & peregrè profectus eſt.

II. Cùm autem tempus fructuum appropinquaſſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, vt acciperent fructus eius.

III. Et agricolæ apprehenſis ſeruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidauerunt.

IV. Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus, & fecerunt illis ſimiliter.

V. Nouiſſimè autem miſit ad eos filium ſuum, dicens: Verebuntur filium meum.

VI. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres, venite, occidamus eum, & babebimus hæreditatem eius.

VII. Et apprehenſum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt.

VIII. Cùm ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

Aiunt illi: Malos malè perdet, & vineam ſuam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus ſuis.

IX. Dicit eis Ieſus: Nunquam legiſtis in Scripturis: Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli? A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.

X. Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.

XI. Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur: ſuper quem verò ceciderit, conteret eum.

XII. Et cùm audiſſent Principes Sacerdotum & Phariſæi, parabolas eius, cognouerunt quòd de ipſis diceret.

XIII. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam ſicut Prophetam eum habebant.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

Ex variis lingvis, ex SS. Patribvs, et ex Ratione.

Cognitio ſui eſt difficilis.

INconcinna veſtis & rugoſa ſinus vſquequaque ſinus neque plicas omnes incongruas explicat ei, qui eo amictu defectuum eius neſcius inuoluitur. Sed vbi artifex induſtrius hominem exuit ea veſte parum apta viro illi, qui indecentè priùs illâ veſtitus eſt, & eam alteri applicuit: ſtatim ille prior deprehendit in ea veſte rugas & defectus omnes, quos in eadem veſte ſuo appoſita corpori neſciebat. Indoles eſt hæc omnium habituum animæ, vitiorum ſcilicet, & virtutum: nemo ſibi totus exponitur, nec quidnam ineptum in animæ ſuæ veſte gerat, ita benè aduertit, vt quando mores ſuos conſortij & vſus contagione videt aliis affricari. Oculi perſpicaces in luſtrandis abditis etiam receſſibus, ad ſua cæcutiunt, naturâ ſic dirigente viſum, vt oculus ipſe ſuis ſit inuius aſpectibus. Eadem ratione ſagax anima, oculata videt omnia aliena, tamen ignara ſui. Vt ergo ſibi innoteſcat homo, neceſſe fuit adinuenire tropos, & figuras, quibus cenſor vtens induſtriè transferendo mores eius in alium, ſic inaſpecta priùs vitia reſecaret.

In eo argumento frequens eſt vſus parabolæ, & præſertim in Scriptura ſacra, cuius hæ ſunt partes præcipuæ, videlicet initiare ſacris fidei myſteriis hominem, aperiendo arcana, quibus antè fuit impar, & ab eius mente demum vitia quæ contraxit penitus extirpare.

Parabola Græcis παραβολὴ perinde eſt ac collatio vnius cum altero, vt cum hiſtoriæ alicuius ad arbitrium narrantis effictæ quadrant partes præcipuæ eis, ad quos hæc hiſtoria dirigitur. Ita Ioathan Gedeone patre ſatus Iudic. 9. vt audiit Sichimitas inauguraſſe ſibi Regem Abimelech, hominem nequam, ſpurium, fratricidam, dixit eis ligna ſibi elegiſſe Regem fruticem ſpinis horridum, & hirſutum, ſcilicet rhamnum, vnde dirus & vltor ignis erupit, quo ſæuiente ligna malè ſibi conſcia conflagrarunt. Ille ſua hac

Parabolæ citus & velox effectus.

præſcia parabola homines iniurios Gedeoni admonuit, non fore crimen inultum, quod perpetrauere, virum impium & crudelem præficiendo ſibi in Regem, qui vt parabolæ rhamnus flammiuoma ſparſurus erat incendia fœda, quibus erant eius electores miſerè perituri.

Nonne Propheta Nathan 2. Reg. 12. parabolâ confictâ viro peregrino ſcelus atrox applicuit, audiente Rege Dauid, qui in hiſtoria illa induſtriè texta ſuum crimen vt agnouit, ita rei nefariæ pertæſus alta trahens ſuſpiria confeſſus ingemuit, veniámque voce non auſus tentare, etiam effuſis lacrymis impetrauit. Vt Principes Sacerdotum & Phariſæi altè ſcelus ebiberant, & pectore anhelo necem Chriſti optabant; ita fuit operæpretium, obſequio parabolæ transferre crimen eorum in agricolas iniurios patrifamilias, vt nequitiâ ſeruorum nequam damnatâ, ſuum quoque crimen vt conſortes eorumdem, ipſi etiam ſerui concepto iam homicidio perfidi caſtigarent. Itaque Chriſtus eo intento cudit iſtam parabolam de vinea locata malis agricolis, vt Iudæi malè ſibi conſcij reſipiſcerent, aut ſaltem ſi ſuæ ſalutis incurij, Chriſti monita contemnerent nec dicerent aliquando ſe erraſſe incautè, Deúmque defeciſſe ſibi in neceſſariis minimè cauſarentur.

I. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis, & turbis Iudæorum parabolam.

Parabola quid ſit.

Parabola vox eſt Græca à verbo παραβάλλω, quod inter pleraque, ſignificat etiam *comparo*. Vnde definire potes parabolam, dicendo eam eſſe orationem, quæ rem aliquam pellucidam aſſumit, ad aliquid ſubobſcurum & ſenſibus inuium explicandum. Parabolam eſſe ſimilitudinem, Euangelia ipſa clamant. Nam vbi Chriſtus ait Marci 13. *Ab arbore fici diſcite parabolam*, Lucas habet, *Diſcite ſimilitudinem*. Aduerte tamen, eſſe quidem parabolam ſimilitudinem, ſed non omnem ſimilitudinem eſſe parabolam. Similitudo namque lumen adiicit orationi, quæ fit inde liquidior; ſed vt parabolæ opaca placent, ita illa ſuum intentum altis obtegit inuolucris. In hac obſeruatione mihi præiuit Chryſoſtomus in Pſal. 48. Ille loquendi modus obſcurior arriſit olim magnis vſquequaque viris, vt Philoſophis, qui credidere nefas, vulgo nota facere ſua arcana, quæ idcirco typis populo ignotis, propoſuere primò, & ne faciliore captu vileſcerent oracula, quæ pungebant, caliginem eis, & hanc ſpiſſam obductis ſymbolis offuderunt. Hinc illud Clementis Alexandrini lib. 6. ſtromatum. *Qui apud Græcos eruditiſſimi ſunt, Mercurio conſecrant, propter interpretationem fructum mali punici. Habet enim multas latebras oratio.*

Marc. 13.

Malum punicum quare Mercurio conſecratū.

Obſcuritas inſita parabolis induxit Chryſoſtomum in Pſal. 48. ad hanc parabolæ deſcriptionem: *Eſt parabola oratio ænigmatica, quæ aliquid quidem ſignificat, ſed id non eſt apertum ſtatim ex ipſis verbis, ſed habet ſenſum latentem.* Sapientis encomiaſtes vſurpat in eo ſenſu parabolam dum vult explicare quò aſſurgat acumen ingenij hominis eruditi. Sic ille Eccleſiaſtici 39. *In verſutias parabolarum ſimul introibit, & in abſcondita parabolarum conuerſabitur.* Parabolam etiam pro oratione ænigmatica accepit Moyſes ita fatus Numerorum c. 23. *At ille* (ſcilicet Balaam) *aſſumpta parabola ſua ait: Sta Balac, & auſculta, &c. Sumpta igitur parabola rurſum ait: Orietur ſtella ex Iacob, &c.* Eſt in confeſſo, totum hunc ſermonem Balaam eſſe quidem præconium Hebræorum, ſed miſtam habet prophetiam concluſam tegmine tenebroſo. Nota, dici aſſumptam parabolam à Balaam, imò voce eadem vtitur & Scriptura libro Iob c. 27. *Addidit quoque Iob aſſumens parabolam.* Item Habacuch. 2. *Numquid non omnes iſti ſuper eum parabolam ſument?* Textus Hebræus adhibet verbum נשא *nuſa*, quod ſignificat, *eleuauit*. Quaſi diceret, parabolam eſſe orationem, quæ aſſurgit ſupra modum diſſerendi omnibus aſſuetum. Præter enim voces, quæ ſeſe auribus inſinuant, & præter ſenſum quem voces illæ ſecum vehunt in animam, altiora ſapit illa tropis abditis intellectui oratio contexta, vnde viris magnis tantùm competit ille modus, & loquendi, & docendi, quibus aut ratione vitæ ſanctæ datur eminere aliis, aut aſſurgere titulo dignitatis. In eo ſenſu ſuas ſententias Salomon dixit parabolas, & vocauit librum parabolarum, ſeriem illam dogmatum, quibus homines inſtituit ad amuſſim virtutis integerrimæ. Vox Hebræa vocat illas parabolas משלי *miſle*, id eſt, ſententias præſtantiſſimas, à verbo משל *muſchal*, id eſt, præſtare, & dominari, eò quòd parabola præſtet aliis omnibus loquendi modis, gerendo velut aliquod dominium ſupra tropos & figuras, vnde ſua quæque oratio recipit ornamenta.

Eccleſ. 39.

Num. 23.

Iob. 27.

Habac. 2.

Salomonem affectaſſe modum illum loquendi vt regium & à plebeia loquela procul, ipſe monet Eccleſiaſtæ c. 12. *Cùm* (inquit) *eſſet ſapientiſſimus Eccleſiaſtes, docuit populum, & inueſtigans compoſuit parabolas multas, quæſiuit verba vtilia, & conſcripſit ſermones rectiſſimos.* Euſebius item lib. 11. de præparatione Euangelica cap. 3. ait, Hebræos olim docuiſſe ſuos ſymmyſtas, ſubobſcuris ſymbolis vſurpatis. *Erant* (inquit) *legum ſacrarum, ac ænigmatum apud eos expoſitores, quos Deuterotas ſolebant appellare.* Imò Reges olim vt erant doctiſſimi ſe inuicem tentabant ænigmatibus, vt Regina Saba fecit Salomonem. Et ex Ioſepho lib. 8. Antiquit. cap. 2. *Quæſtiones ænigmaticas Rex Tyrius ad Salomonem tranſmiſit.* Vt ergo Deus in humanis aptè ſua diceret oracula, non cenſuit æquum illa modo vernaculo depromere, ſed ſtatuit explicare ſua dogmata ſacra ritu priſcis olim & doctis Regibus aſſueto.

Eccleſiaſt. 12.

Parabolis quare Chriſtus ſit vſus.

Parabolas dixere tropos illos, & figuras, quibus vulgo ſua arcana texere Reges, & ſummi Philoſophi. Vt præfatus ſum, parabola deducitur à verbo παραβάλλω quod eſto ſonet idē ac comparo; exquiſita tamen eius anatome liquidius aperit ingenium & intentum parabolæ. Græcis βάλλω, perinde eſt, ac iacio, mitto, præpoſitio

Parabolæ etymologia: EX VARIIS LINGVIS.

tio παρὰ mihi perinde ſapit ac vltra, ſeu ſupra, *παρὰ δύναμιν*, vltra vires, & apud Thucydiden lib. 2. παρ' ὃ δεῖ, ſupra modum, ſiue vltra quod oportet. Eſt ergo παραβάλλειν, idem, ac vltra proiecio, & παραβολὴ iactus vltra metas, vtpote prætereuns terminos: etenim parabola verba quidem nota iacit, & emittit, ſed vltra ſitum porrigit ſenſum difficilem captu, notitiam eius ancipiti verborum ſerie remorante. Quia acutus eſt ille loquendi modus, Hebræi parabolam dixere חידה *chidha*, id eſt, ænigma, ſeu acutè dictum, à radice חוד *chod*, quod ſignificat idem quod חדד *chadad*, id eſt, acuere, & acutè dicere. Nam parabola acuit ingenium & dicentis, & diſcentis: quippe diſcens, atque docens, vt acutè ſua ſenſa palàm faciat ſeipſo maior aſſurgit, & ad colligendos omnes animæ intelligentis ſpiritus excitat auditores. Eò reſpexere Syri, & Chaldæi, qui parabolam vocant פלאתא *pelatha* à verbo *pelo*, quod ſignificat mirabilem ſe præſtare, & exquirere. Parabolas dicendo, ſibi doctor admirationem conciliat. Ad auditores verò pertinet exquirere ſenſum, qui ſub denſo vocum tegmine deliteſcit.

Parabolæ conciliant admiratione͂.

Chriſtus illo Syris aſſueto modo ſua dixit oracula, ſubobſcura quidem, ne trita nimis vileſcerent, & vt obſcuritas animos acueret ad indaginem ſenſus altioris, quem Chriſtus ingerere mentibus illo plebi ignoto loquendi ſchemate prætendebat.

I. Homo erat Paterfamilias.

Eſto ſuam abundè curam Patres impenderint in indagine ſenſus intenti à Chriſto ſuas enuntiante parabolas; attamen noo coocordant in ſcrutinio parabolæ quæ occurrit. Sed vt eſt parabola ſimilitudo latè patens, & quæ quadrare poteſt aptè rebus multis; ita liber & apertus in hoc argumento locus eſt datus Patribus excutiendi. Æmulabor & ego Patrum ingenium in diſcutiendo areaoo Chriſti circa parabolam vineæ, cuius cura fuit maximè cordi illi patrifamilias. Mea ſenſa prodam & varia expendendo totam parabolam; & ne laborent aliqua erroris ſuſpicione meæ ſententiæ, ſingulæ quæque leues minutiæ iſtius parabolæ ad æquam & ſinceram Patrum trutinam appendentur. Ipſo parabolæ initio hæret animus velut in vado videns Chriſtum nuncupare Deum, hominem, & patremfamilias. Dubio occurro dicens, parabolam eſſe ſubobſcurum loquendi modum, quo res diuinæ, ſpirituales, & ſenſibus inuiæ, quandoque typis & ſimilitudine corporum exprimuntur. Rurſus vt Chriſto licet dicatur homo nihil detrahitur, nec obſtat, quin idcirco Deus ſit; ita Deus haudquaquam ſua diuinitate cadit, eſto nomen ei hominis inuratur. Auctor operis imperfecti homil. 40. in Matthæum ita fatur: *Homo erat paterfamilias, homo nomine non natura: ſimilitudine, non veritate. Si quis exiſtimat Chriſtum hac cauſa etiam tantùm animam habuiſſe humanam, quia dictus eſt homo, audiat & Deum Patrem hominem dictum. Praſcius Dei filius, quoniam per appellationem humani nominis erat blaſphemandus, etiam Deum Patrem inuiſibilem, hominem appellauit: vt dum & Pater homo dicitur, Filius de hæreticorum blaſphemiis liberetur.* Quare verò nomen patris familias in Scriptura ſacra Deus ſortitus ſit, idem auctor inſinuat hoc contextu: *Paterfamilias eſt, cui cælum & terra quaſi vna domus ſunt, qui Angelorum & hominum natura Dominus eſt, beneuolentiâ pater. Qui ideo ſe patrem omnium voluit dici, vt omnes conſiderantes bonitatem eius, non ſub ſpecie ſimulata ei ſeruiant, quaſi mali ſerui Domino: ſed in veritate, quaſi boni filij genitori.*

Deus quare dicatur homo.

Deus cur dicatur paterfamilias.

Plantauit vineam.

Credidit Origenes hanc vineam eſſe ſacram Scripturam, & vt nihil adeò horridum eſt & incultum, quod non ad hoc conducto queat argumento coli; ita ſuæ huic ſenteotiæ coociliate fidem voluit Origenes hac verborum ſerie commentatus. *Manifeſtè vt arbitror demonſtrat myſteria regni Dei vineam eſſe, id eſt, legem, & Prophetas, & omnes diuinas Scripturas, quas tradidit Dominus vineæ primùm quidem colonis populo illi priori, quoniam & primis credita ſunt eloquia Dei, ſecundò autem gentibus facientibus fructum: cuius vineæ ſepes nihil tale patitur, quale ſcriptum eſt in Propheta dicente: Auferam ſepem eius & erit in rapinam. Vide ergo, ne fortè naturali ratione, vineam poſſimus dicere eloquia Dei. Conſequenter autem ſecundùm eandem naturæ rationem vitam irreprehenſibilem hominum, & mores, & ſpecioſiſſimos fructus ipſius vineæ: ipſas autem Scripturas, & literas ſcripturarum eſſe vineæ ſepem extrinſecus circumpoſitam, vt non videatur vinea ab eis, qui foris ſunt, maximè fructus eius, qui ſunt in abſconſo. Profunditas autem eloquiorum Dei eſſe torcular vineæ eius: in quam qui profecerunt de eloquiis Dei, & facti ſunt perfectè fructus eorum, infundunt ſtudia ſua quaſi fructus, quos de ipſis ſtudiis colligunt. Turrim autem ædificatam in ea, aſcenſum habentem, & eminentiam, & altitudinem ſuper vineam ipſam, & ſepem, & torcular, exiſtimo verbum eſſe de ipſo Deo, & de diſpenſationibus Chriſti. Et templum diuinos ſenſus, qui habentur in eo. Et de tali turri puto dicere Saluatorem: Quis veſtrûm volens turrim ædificare, non priùs computat ſi poteſt priùs ponere fundamentum, & conſummare, ne fortè incipiant videntes deridere eum, qui non conſummauit? quoniam qui vult dicere de Deo, debet conſiderare ſi poteſt incipiens omnia quæ quæruntur circa Dei expoſitionem conſummare: ne fortè incipiens dogmata pietatis, imperfectam relinquat turrim verbi de Deo, & coronam non ſuperædificet ei. Si enim non ædificauerit ei coronam, cadet aliquis ab intellectu Dei ſcandalizatus, & morietur. Hanc vineam tradidit colonis, id eſt, populo ante nos, tam ſacerdotibus, quàm laicis, & profectus eſt dans occaſiones colonis, ex eo quod ipſe plantauit, & circumpoſuit ſepem, & fodit torcular, & ædificauit turrim, proferendi fructus.* Hactenus Origenes homil. 19. in Matth.

Scriptura ſacra eſt vinea.

Origenes ipſe ſuæ detrahit ſentenoæ, omnémque fidem adimit, quando dicit Scripturam ſacram eſſe vineam à Chriſto propoſitam, nec conuenire tamen ei Prophetæ minax oraculum: Auferam ſepem eius, & erit in rapinam. Quomodo namque poteſt Scriptuta ſacra ſibi vendicare nomen vineæ, cuius meminit Chriſtus, ſi & ea quæ vineæ præfatæ quadrant, nequeunt & Scripturæ ſacræ

Vinea Dei eſt anima.

congruè coaptari. Namque minæ, quas præſcia mente Vates vineæ intentat, ad hanc pertinent vineam, quam recolit Chriſtus in eam inuectus, eò quòd hæc infœcunda ſui dominide illa ſolliciti ſpem conceptam fructuum neſcia defraudarit. Itaque illa labat Origenis opinio, vt deuia à Chriſti intento, cui ſeſe magis accommodat Baſilius, quando dicit animas eſſe vineam illam, in qua componenda ſuiſque rebus omnibus neceſſariis inſtruenda Deus curam adhibuit vtique ſingularem. Sic ille homilia 5. in Hexameron.

Ex SS. PATRIBVS.

Humanas animas vineam appellat, quam circumdedit ſepto, cum ea ſecuritate, tutelave, quæ ex præceptis reſultat, tum ipſa cuſtodia Angelorum. Immittet enim Angelus Domini in circuitu timentium eum. Deinde quaſi valla nobis defixit, poſitis in Eccleſia Doctoribus. Antiquorum præterea, beatorúmque hominum exemplis in ſublime erexit noſtra ſtudia, vultque quaſi clauiculis charitatis amplexibus proximis inniti ac adhærere, vt iugi affectu ſurſum verſus ferantur. Quin & à nobis expoſcit, vt & foſſiones ſuſcipiamus. Foditur autem anima in deponendis mundi curis, quas cordibus noſtris eſſe pondera conſtat: oportet nos itaque putari afflictionibus attritos, quod in vtilitatem cedit afflictorum. Nec licet etiam ſileſcere, hoc eſt noſtra opera ad oſtentationem facere, ſed fructuum vero vinetori operum noſtrorum exhibitionem ſeruemus.

Animæ lineatæ typo vineæ conuenire minas à Propheta viri indictas de auferenda ſepe, probat idem Baſilius explicando ſepis ſymbolum de cuſtodia Angelorum, qui præfecti ſingulis quibuſque hominibus, ſaluti omnium incubant animarum. Sic ille in cap. 5. Iſaiæ.

Angeli peccatores deſerunt.

Peculiare hoc eſt diuina erga homines clementia, vt non clam, aut ſilenter ſupplicia ingerat, ſed intendens comminationes ea ad futura prædicat, hoc modo peccatores ad pœnitentiam inuitans. Auferam, inquit, ſepem, & erit in direptionem. Numquid, & vnuſquiſque noſtrûm ſanctum habet Angelum cuſtodem, & in peccatum incidens obnoxius fit huic comminationi, & tutela deſtituitur, aut ſacrarum priuatur ſecuritate virtutum? quibus anima ſpoliata, hoſtium prædæ expoſita ſit, & conculcationi illius gloriabundi, qui dicit: Obambulatâ terrâ en adſum. Tale quiddam & Pſalmus de vinea dicit: Vt quid deſtruxiſti maceriam ſiue ſepem eius? & exterminauit eam aper de ſilua. Et quidem hæc comminatio incubuit Iſraelitis, quando ob peccatum aduerſus Dominum traditi Gentibus in direptionem abierunt, & hoſtium conculcationem. Etiam deflecti ad animam poſſe vitis parabolam, Chryſoſtomus annuit, eſto meam proximè dicendam ſententiam alibi ille pluris faciat, vtpote Chriſti intento magis affinem. Sic ille homil. 6. in cap. 2. epiſt. ad Philip. *Nec exiſtimetis iſtud de Ieruſalem dumtaxat dici, ſed & de omni homine. Nam cùm omnia quæ oportuerat impleuerit benignus Deus, illa vero pro vua ſpinas fecerit, ſepem auferet, & murum diruet, ac patebimus direptioni. Audi quid & Pſalmiſta dicat: Exterminauit eam aper de ſilua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam. Vbi quidem aper de ſilua & ſingularis ferus, Medus, ac Babylonius dicitur: hic vero diabolus eſt, atque omnis illius virtus.*

Eſto lumen aliquod adiiciant parabolæ de vinea præfatæ duæ ſententiæ, neutra tamen adæquatè quadrat contextui. Non prima vt probaui; nec ſecunda, quia Chriſtus ait vineam, quæ non protulit fructus, fore iuris aliorum agricolarum, qui eam meliùs excolent. At anima infœcunda cedet in ius diaboli, qui torturâ ſuâ non eſt animas exculturus. Vt ergo nihil in hac parabola ſit hiulcum, & cuncta ſuis cancellis aptata mecum Chriſti intentum exprimant, dico domum Iſraël ſeu Gentem Hebræorum eſſe Deo quondam vineam dilectam, vt concordes dixere Patres multi Græci, & Latini. Licèt Origenes contendat, Scripturam ſacram eſſe vitem illam; attamen antè ſuum calculum adiecit iſti ſententiæ initio homiliæ 19. in Matth. *Populus* (inquit) *qui fuit ante nos cùm eſſet pars Dei, qui plantatus eſt à Deo, vinea fuit Dei.* Cyrillus Alexandrinus eò vergit ita commentatus: *Vniuerſam hic filiorum Iſrael hiſtoriam, quaſi in compendium redactam reperias.*

Vinea Dei eſt domus Iſraël.

Chryſoſtomus, qui animæ affinxit vineæ à Deo dilectæ typum ſynagogæ priùs competere parabolam illam minimè diffitetur: *Poſt exitum* (inquit) *ab Ægypto legem dedit, ciuitatem condidit, templum erexit, quæ omnia mirabili eius longanimitate facta ſunt, quam rem peregrinatione ſignificauit.* Hæc ille homil. 69. in Matth. Hieronymus vt rem indubiam affirmat hanc vineam eſſe domum Iſraël; quippe locum hunc decurrens: *Plantauit* (inquit) *vineam, de qua & Iſaias pleniſſimè per canticum loquitur, ad extremum inferens: Vinea Domini Sabaoth domus Iſraël eſt. Et in Pſalmo: Vineam de Ægypto tranſtuliſti: eiciſti gentes, & plantaſti eam.* Hilarius præiuit Hieronymo: *Patremfamilias* (inquit) *hic Deum Patrem intelligimus, qui populum Iſrael in prouentus optimorum fructuum plantauerit.*

Sed inſtabis: Quare domum Iſraël non hortum potiùs quàm vineam dixit, cùm vinea ſemel in anno ſuos botros egerat, & vnico partu curas agricolæ compenſare ſolita ſit; hortus verò plura in gramina luxurians non cultori ſuo tantùm menſtruos afferat cenſus, ſed indulgente gleba bono ſemine fœta noua quotidie munera largiatur. Reſpondeo, Deum de induſtria vocare domum Iſraël vineam, quia non eſt Dominus ille durus exactor, qualis hortulanus eſſe ſolet, ita ſuum hortum laborando premens, vt nullos ferè dies præterire velit, quin terra propitio influente cælo, atque fimo affluente, ferax edat fruges multiplices, vnde ſuæ litet auaritiæ cupidus hortulanus.

Vinea potiùs quàm hortus cur dicatur domus Iſraël.

Iudæorum infirmitatis erat conſcius Deus, ac proinde ſeros, non præcoces fructus expetiit: idcirco magis populo Iudæo quadrat vineæ nomen, quàm horti. Adiice, vnumquemque locum poſſe licet anguſtus ſit ſufficere ad hortum, vineam verò ſibi depoſcere ſpatia latiora. Eamobrem populo Iudæorum longè latéque effuſo Deus vineæ nomen indidit. Rurſus ſilueſcente ſolo ſolent arbuſta cedi, & euelli radicitus, vt ſic aptetur effoſſa terra viti: ita Deus vt in terra Chananæa ſuum figeret populum, gladio ſæuiente feras omnes abſtulit Gentes Hebræis iniurias, quæ obſtabant ne in cœlitus aſſignato ſolo Dei vinea plantaretur. Conſonat auctor operis imperfecti homilia 40. in Matthæum. *Plantauit* (inquit) *vineam. Quam vineam? Quam de Ægypto tranſtulit.*

Quomodo

Quemodo plantauit vineam illam? Quomodo viniter ſtudioſus, qui primùm omnes in circuitu infructuoſas ſyluas excidit, & ſic poſtea plantat, ne fortè arbores laſcinientes, dum huc & illuc per longa ſpatia ramos ſuos exporrigunt, adhuc tenerum ſuffocent malleolum. Sic Deus Gentes ſine fructu iuſtitia conſtitutas occidit, & ſic collocauit Iſraël ne fortè gentes indiſciplinata, dum in longum, terminum ſuæ dominationis extendunt, affligant populum Dei nouitium.

Sepem circumdedit ei.

Arbitror ego ſeptem eſſe Patrum, id eſt Abrahæ, Iſaac, & Iacob merita, necnon Angelorum cuſtodiam; his etenim auxiliis circumuallata domus Iſraël, inuia fuit dæmonum inſidiis, in quas incurrit poſtea, dum temerata lege, ſuæ ſalutis atque libertatis diſcrimine illa ſepe fuit valida deſtituta. Annuit Hilarius hoc ſubſcripto: *Eos ſanctificatione paterni nominis, id eſt, nobilitate Abraha, & Iſaac, & Iacob intra fines ſuos, tanquam ſepto aliquo cuſtodia peculiaris incluſit.* Auctor operis imperfecti concors ita commentatur: *Sepis meritum eſt, & cuſtodia patrum iuſtorum, qui tanquam murus factus populo Iſrael. Nam propter promiſſionem factam à Deo, ſic poſſidebantur ab eo, etiam contra meritum ſuum, ſepti meritis patrum ſuorum.* Ad merita Patrum acceſſiſſe iugem Angelorum cuſtodiam, qua ſepta fuit hæc vinea, auctor eſt Hieronymus, cui & accedit auctor operis imperfecti: *Quid eſt* (inquit) *ſepes niſi Angeli in circuitu, cuſtodientes populum Dei, ne in vineam Chriſti inuiſibiles latrones irrumpant?* Hanc reuera ſepem abſtulit Deus à vinea ſua, quando Angeli pertæſi perfidiam Iudæorum deſeruere templum, edita voce ſuam ſignificando fugam, conclamantes: Recedamus hinc, quam ſubinde fugam excepit vrbis & Gentis excidium. Et vineam exterminauit aper iſque ferus, quando miles Romanus ſub Tito & Veſpaſiano furens magna plebis Iudæorum edita ſtrage fœdas eius reliquias ingloriè ſparſit in varias oras, & ſubdidit miſeræ ſeruituti.

Angelorum cuſtodia quã vtilis.

Fodit in ea torcular.

A torquendo nomen hoc deductum eſt; quippe botros torquent atque premendo terunt intortæ trabes, quæ torcular efficiunt. In interpretum more ſuum effectum ſortitur hoc torcular. Etenim diceres ad torturam hos vocari, quando ſua ſenſa promunt circa vocem iſtam: quippe velut curſim quiſque ſuam profert ſententiam, fortè ratus eam cum præfatis minimè cohærere. Hieronymus arbitratur hoc torcular eſſe altare madens imò redundans hoſtiarum cruore velut muſto. Hilarius aliò deflectit, aiens hoc torcular eſſe Vates, qui Spiritu Sancto pleni, muſto myſtico redundarunt: *Prophetas* (inquit) *quadam quaſi torcularia aptauit, in quos muſti modo quadam vbertas Sancti Spiritus feruentis influeret.* Auctoris imperfecti ſententia non eſt aſpernanda, probans hoc torcular eſſe legem ſeu verbum Dei, quia cunctante natura rebellante morem gerere ſacro Dei edicto, caro dirè torquetur, & hac tortura legem ſeu verbum Dei afficit nomine torcularis: *Verbum Dei* (inquit) *quo non delectatur natura carnalis, adquieſcit autem ei conterta propter timorem iudicij, vel amorem præmij, eſt torcular in Eccleſia foſſum. Si enim verbum noui teſtamenti, quod leue eſt, cruciat hominem contradicente carnis natura: quantò magis verbum veteris teſtamenti, quòd importabile erat? Vbi ergo verbum Dei poſitum erat in lege, modum viuendi conſtituens, torcular erat foſſum.*

Verbum Dei eſt torcular.

In re ancipiti, quæ Patres in varias diſtraxit partes, arbitror ego, plenè ad intentum Chriſti adæquatum neminem acceſſiſſe. Chriſtus enim quando ſepis, torcularis, & turris hîc meminit, non aliquid vnum dumtaxat in ſua mente ratum habuit, ſed ſigillatim recenſitis eis omnibus, quæ ad vineam ſartam tectamque pertinent, hoc ſignificare voluit maximè, videlicet ſe in his, quæ ad ſalutem corporis & animæ ſpectant, perfectè ſuo populo prouidiſſe. Quod verò nihil ſingulare ſepis, torcularis, aut turris nomine voluerit inſinuare nobis, inde patet quòd magni nominis interpretes vni eidemque rei vineæ, ſepis, torcularis, atque turris titulum ſiue nomen indiderint, quod Chriſti intento tamen opportunè nequit aut congruè coaptari.

Ne nimius ſpatier in exemplis, vno ſatis erit oſtendere, quàm ſit caſſa cura exactè ſepem, torcular, & turrim vſurpatis à Chriſto ſymbolis inueſtigans. Quippe legis antiquæ typo vitem, ſepem, torcular, & turrim voluere nobis indici, vt ſcripſere plures auctores, & equidem minimè pœnitendi. In his Baſilius in cap. 16. Iſa. Vineam ait eſſe legem: *Dicta eſt* (inquit) *vinea regnum Dei. Auferetur à vobis regnum Dei. Ac ſi diceret: Diuina eloquia auferentur à vobis: lex nimirum, & Propheta.* Ruſus ibidem ait ille, ſepem eſſe legem. *Sepe circumpoſita, eſt mundata. Minatur ſe ablaturum ſepem, id eſt, legalia præcepta.* Auctor operis imperfecti ex profeſſo probat torcular eſſe legem: quippe caro morem gerens inuita legi maximè torquetur, illi iniecto ſibi ſubdita torculari. Demum Hilarius adſtruit, turrim eſſe legem, vt proximè dicam recenſendo locum Hilarij. Ergo gratis cuiuſque rei ſignificatæ ſepis, torcularis, & turris nomine quæritur intelligentia, cùm hoc vnum Chriſtus tantùm ſignificare velit, ſe ſcilicet eam geſſiſſe curam populi Hebræi, quam debuit, vt ipſe ſibi præuiis tot & tantis officiis obſequia ingrati populi deuinceret. Iuſta querela fauet, cuius meminit Iſa. cap. 5. *Quid eſt, quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei?*

Res eadem poteſt eſſe typus rerum multarum.

Iſa. 5.

Turrim ædificauit.

Ad delicias ſcilicet, & recreationem vinitoris, qui ex illa velut è ſpecula vineæ fructibus inuigilat, ne latrones direpta ſepe furtim eam ſubeant, & damnum aliquod inferant fœcundæ ſecum vineæ fructus vberes adſportando. Eſto nihil ſingulare credam Chriſtum voluiſſe nobis ſignificare voce turris; ſenſa tamen Patrum referam, qui turrim aliquid ſpeciale volunt mentibus ingerere. Prior occurrit Hilarius, ſuſpicatus illam turrim eſſe legem: *In turri* (inquit) *eminentiam legis extruxit: quæ & in cælum ex ſole egreſſa proueheret, & ex qua ſpeculari*

Turris vineæ quid ſignificet.

poſſet adneatm. Hieronymus templi eſſe typum dixit hanc turrim: *Ædificauit* (inquit) *turrim: haud dubium, quin templum, de quo dicitur per Michæam. Et tu turris nebuloſa filia Sion.* Auctor operis imperfecti ſubodoratur aliud in ea turri: *Ædificauit* (inquit) *turrim. Hoc eſt legis fiduciam, & altitudinem, ex qua ſacerdotes velut ſpeculatores Chriſtum ſpecularentur venturum.* Beda, Theophylactus, & Enthymius, qui hoc indixere ſibi negotium, aut nihil aut parum de ſuo referre penu, ſed tantùm recenſere Patrum dicta, quorum texuere breuem epitomen, Hieronymo ſubſcribunt, templo Ieruſalem præfatæ turris ſymbolum affricantes.

Chryſoſtomus vt propius accedens ad intentum Chriſti, elimatè magis ait, parabolæ huius ſummam declarare Dei prouidentiam erga domum Iſraël, cui etiam ingratæ licèt Filium ſuum miſit ab hoc populo ingrato neci ingloriæ perfidè mancipatum. Chryſoſtomus ergo ratus nihil ſpeciale ſepem, torcular, & turrim vineæ ſignificare, voces illas non expendit: contextum quippe totum hunc aduertit ad explicandam ſagacem prouidentiam Domini collimare. Sic ille hom. 69. in Matth. *Multa ex hac parabola ænigmaticè deſignauit. Nam & prouidentiam ſuam à priſcis temporibus illis ſemper mirificè affuiſſe oſtendit, & eadi ſemper eos inuigilaſſe ſignificat, & nihil ab eo, quod ad ſalutem eorum pertineret, derelictum demonſtrat, & poſt Prophetarum atrociſſimam necem, non alienatum fuiſſe Deum, ſed filium quoque ſuum eis miſiſſe deſignat: noui quoque & veteris teſtamenti vnum eundemque Deum eſſe confirmat.*

Locauit eam agricolis.

Maldonatus ait hos colonos eſſe totam gentem Iudæorum, & non ſolos ſacerdotes, Scribas, & Phariſæos; quia, inquit, concludit Chriſtus auferendam à Iudæis vineam, & transferendam ad Gentes multò magis ſolicitas de fructu ſuo tempore congruo rependendo. Deuiat à Chriſti intento ſenſus ille, ipſa etiam Scriptura Sacra renitente labans. Si namque verum eſſet colonos eſſe totam Gentem Iudæorum, ſequeretur Chriſto occiſo, ſolis Gentibus fuiſſe viam peruiam ad ſalutem, quia à colonis ablata fuit cura vitis Domini, & alteri populo cultura fuit vineæ huius myſticæ commendata. Sed ex Scriptura ſecus conſtat Eccleſiam, quæ eſt vinea ſelecta Dei, habuiſſe primos palmites à Iudæis: prima quippe Petri prædicatione manus Chriſto dedere tria millia Iudæorum. Ita Lucas in Actis Apoſtolorum cap. 2. *Qui ergo receperunt ſermonem eius baptizati ſunt, & appoſita ſunt die illa animæ circiter tria millia.* Itaque ſtandum eſt hìc à parte Patrum, qui conſcij arcanorum Chriſti, illos homines colonos dixere, penes quos erat officium atque cura alios edocendi. Sicque liquet, Principes ſacerdotum, Scribas, & Phariſæos fuiſſe ſolos agricolas, qui notantur iſtâ parabolâ. Rem hanc vt liquidam præſupponit Hilarius: *In colonis* (inquit) *Principum ſacerdotum & Phariſæorum eſt ſpecies, quibus in plebem poteſtas eſt permiſſa doctrinæ.* Origenes item hom. 19. in Matth. præiuit Hilario, ſic iſtam controuerſiam dirimens. *Coloni, ſacerdotes, & ſapientes populi.* Hieronymus etiam perſpicax interpres adiicit, & calculum ſuum iſti ſententiæ, dicens hìc redargui Principes ſacerdotum, & ſeniores populi: *Principes* (inquit) *ſacerdotum & ſeniores populi, qui interrogauerunt Dominum: In qua poteſtate hæc facis, & voluerant in verbo capere ſapientiam, ſua arte ſuperantur, & audiunt in parabolis, quod aperta facie non merebantur audire.*

Iudæi ſi fiant Chriſtiani poſſunt ſaluari. Act. 2.

Auctor operis imperfecti ſtylo fuſiore probat eſſe veram ſententiam, quæ colonos vineæ à Chriſto recenſitæ dicit eſſe ſacerdotes, quibus incumbebat officium populos erudire. Et enim animus excolitur diſciplinâ, ſicut terra ferax & fœcunda gramen & fructus edit, culta bonis & congruis inſtrumentis. Sic ille hom. 40. in Matth. *Qui ſunt coloni, quibus locatus eſt populus, id eſt, vinea, niſi ſacerdotes? Plantatus eſt autem populus primum Abraham, quando in primis locutus eſt Deus ad eum dicens: Exi de terra tua. Ex eo enim facta eſt vocatio ſeminis eius. Locatus eſt colonis tempore Moſis, quando per legem conſtituti ſunt ſacerdotes, & Leuitæ, & procurationem regendi populum ſuſceperunt, ad magnam ſuam gloriam, & ad grande periculum. Ad gloriam quidem ſi diligenter tractauerint populum Dei: ad periculum autem, ſi negligenter. Si enim ille pro negligentia timere debet periculum, qui procurationem ſuſcepit terrenarum rerum alicuius hominis potentis: quantò magis ſacerdotes, qui de manu Dei ſuſceperunt animarum ſanctarum procurationem. Plantatus quidem legitur populus in terra repromiſſionis, ſecundùm quod ſcriptum eſt: Vineam de Ægypto tranſtuliſti, eieciſti Gentes, & plantaſti eam. Sed illam plantationem hìc intelligere non oportet, ne prius eam locatam colonis inueniamur exponere, quàm plantatam. Quoniam autem diximus ſacerdotes populum Dei colere; Deum autem reddere mercedem vitæ; nemo ſacerdos exiſtimet, quoniam iuſtè pro merito operum ſuorum accipiet à Deo mercedem, non potius propter gratiam, & miſericordiam Dei. Non enim ſacerdotes præſtant Deo, docentes populum eius; ſed Deus ſacerdotibus, committendo eis populum ſuum in ſpiritu. Nos autem mercedem doctrinæ acquirere non poteramus, niſi nobis procuratio populi commiſſa fuiſſet. Ergo coloni ſunt ſacerdotes, qui colentes populum, quaſi vineam cum acutiſſimo ferro ſermonis faciunt eos bonos fructus iuſtitiæ Domino exhibere. Sicut autem duram terram ferrum emollit; ſic & verbum duritiam cordis relaxat. Sicut raſtro ferreo herba radicitus euellitur à vinea; ſic & acri ſermone vitia de populo reſecantur. Vt ſicut colonus quamuis de ſuo munera obtulerit Domino, non ſic eum placat, quomodo ſi de vinea eius redditus ei obtulerit; ſic ſacerdos, non tantùm propter ſuam iuſtitiam placet Domino, quomodo ſi populum Dei in ſanctitate docuerit: quoniam ipſius iuſtitia vna eſt, populi autem multiplex.*

Sacerdotum eſt docere plebem.

Prælatorum officium eſt perniciosū.

Euthymius paucis idem ac cæteri Patres ait: *Agricolæ* (inquit) *ſunt Principes ſacerdotum, & Scribæ, ſenioreſque populi. His enim tanquam præceptoribus commodidit Deus hanc vineam.* Theophylactus item concors: *Agricolæ* (inquit) *doctores populi, Scribæ, & Phariſæi.*

Cùm

Cùm ſcribas audis, doctiores recole ſacerdotes. Si antiquiores adhuc audire vacat Patres in eo argumento meæ ſententiæ conſcios contra nouum illum ſenſum, quem Maldonatus ingerit, accipe Cyrillum Alexandrinum: *Excluſi ſunt* (inquit) *Iudæorum Primates, quaſi dominicæ voluntati repugnantes, & ſterilem vineam ſibi commiſſam reddentes. Cultura autem vineæ commiſſa eſt ſacerdotibus noui Teſtamenti.*

Doctores ſūt agricolæ vineæ Chriſti.

Cùm Primates Iudæorum legis, intellige Principes ſacerdotum, Scribas, atque Phariſæos. Baſilius etiam diſerte notat, hos colonos eſſe prima Iudæorum capita, quibus initiate plebem antiquæ legis arcanis cura fuit à Domino præſtituta. Sic ille cap. 16. Iſaiæ diſcutiens. *Fortè reuerebuntur Filium meum Principes illi Iudæorum, vtilem priùs pudorem ignorantes, qui vineam, id eſt, populum Iſrael colere debebant.*

Sed quid ſiſto Patres, & fatigo chorum Sanctorum pro adſtruenda mea ſententia, quaio tacitis etiam Patribus Scriptura Sacra veram & germanam eſſe clamat, ſignificans Principes ſacerdotum, & Phariſæos vt audiere parabolas Chriſti, agnouiſſe peti ſe & notari, & à cultura factæ Dei vineæ reprobari. Ecce locum Euangelij quod decurro: *Cùm audiſſent Principes ſacerdotum, & Phariſæi parabolas eius, cognouerunt quòd de ipſis diceret.* Non fuiſſet cognitio, ſed error, & delirium, ſi præter Principes ſacerdotum, & Phariſæos, alios agricolas Chriſtus Dominus aſſignaſſet. Cum ergo dicat ſcribas, ſacer, Principes ſacerdotum, & Phariſæos agnouiſſe ſibi affingi mulctam, quæ manet agricolas incurios culturæ vitis Dei; profectò liquet, eos eſſe ſolos agricolas, & non totam gentem Iudæorum vt probare niſus eſt inibi Maldonatus.

Peregre profectus eſt.

Illa Dei profectio non localis eſt: vno quippe loco derelicto nequit aliò ſe conferre Deus, nempe totus adeſt vbique ſua immenſitate. Igitur in hac profectione Dei, cogita libertatem agricolis datam excolendi vineam, aut deſerendi eam incultam, & faciendi ſimilem horrido ſenticeto.

Deus eſt vbique.

Fauet Hieronymus: *Peregrè* (inquit) *profectus eſt, non loci mutatione. Nam Deus vnde abeſſe poteſt, quo complentur omnia? & qui dicit per Ieremiam: Ego Deus appropinquans, & non de longinquo dicit Dominus. Sed abire videtur à vinea, vt vinitoribus liberum operandi arbitrium derelinquat.* Suſpicor & ego dici peregrè profectum eſſe Deum, quia qui ſub ſpecie ſenſibili apparuit Moyſi, & Hebræis omnibus in monte Sina fumo ſtipatus, & clangentibus vſquequaque tubis intonante cœlo diu poſtmodum latuit inaſpectus. Origenes eò accedit hom. 19. in Matth. *Peregrinatio* (inquit) *Domini, quando Dominus, qui fuerat cum illis in nube dici, & in columna ignis per noctem, donec plantaret eos introducens in montem ſanctum ſuum, & in tabernacula ſua, nequaquam poſtea ſimiliter apparuit.* Poteſt & hac perfectione Dei, eius longanimitas intelligi, ipſo etiam conſcio Chryſoſtomo hom. 69. in Matthæum: *Poſt exitum* (inquit) *ab Ægypto legem dedit, ciuitatem condidit, templum erexit, quæ omnia mirabili eius longanimitate facta ſunt, quam rem peregrinatione ſignificauit.* Hæc longinqua Dei profectio ſeu longanimitas ſe præcipuè in peccatorum diſſimulatione prodit: namque Deus creditur à reprobis abeſſe procul quando ſuis vitiis indormiunt impunè, malo voluptatis genio turpiter indulgentes. Ecce mihi concordem Theophylactum: *Peregrinatio* (inquit) *Dei, longanimitas eius. Videtur enim Deus, & dormire, & peregrè proficiſci, dum longanimus eſt, & non è veſtigio peccatorum pœnas exigit.* Concinit Euthymius. Cyrillus Alexandrinus etiam in apparitione Dei in monte Sina ponit Dei præſentiam, vt & profectionem eius aſſignat ei tempori, quo ſe ſenſibus inuiſibilibus Deus ſubtraxit: *Quomodo* (inquit) *abſuit à vinea? quia ſcilicet poſtquam viſus eſt in ſpecie ignis deſcendiſſe in montem Sina, non ampliùs viſibiliter præbuit eis ſuam præſentiam, vnde viſus eſt humano quaſi loquendi modo peregrè proficiſci.* Hæc ille, mihi in eo ſenſu conſono præeundo.

II. Cum autem tempus fructuum appropinquaſſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, vt acciperent fructus eius.

Altè tibi hoc inſideat, ſcilicet, non ſingulas quaſque voces parabolæ reddendas eſſe ſuo ſenſui exactè, quia alioquin multa forent incongrua: nempè Deo eſſent adſcribenda ſolis hominibus conuenientia.

Opera bona ſunt fructus vineæ Dei.

Cùm ergo dicit fructuum tempore inſtante ſuos miſiſſe ſeruos dominum vineæ, non volt Chriſtus inferre, dari vnquam tempus ineptum expectatis à Deo frugibus afferendis. Sed hoc contextu Dei patientiam Chriſtus inſinuat, qui non ſtatim à Synagoga fruges exegit, id eſt, perfecta legis obſequia, & virtutes, ad quarum praxim ſacra Dei nos dirigunt inſtituta. Vineæ fructus eſſe bona opera facta legis ad amuſſim, ait Hieronymus: *Dederat* (inquit) *eis legem, & in hac eos vineæ operari iuſſerat: vt fructum legis in operibus exhiberent.* Accedit & Chryſoſtomus homil. 69. in Matthæum: *Miſit* (inquit) *Prophetas, vt obedientiam, & proba ſecundum mandata opera colligerent.* Subſcribit Euthymius ita fatus: *Fructus dictæ vineæ obſeruatio erat legalium præceptorum, ac virtutes.* Quæres fortè, quale fuit tempus hoc fructuum, quo inſtante Deus ad vindemiam ſuos aptauit ſeruos. Reſpondeo, tempeſtatem hanc fuiſſe qua Prophetæ ſua oracula accepta cœlitus ediderunt. Annuit Origenes hom. 19. in Matth. *Tempus* (inquit) *appropians fructuum petendorum, tempus extitit Prophetarum exigentium à colonis, & à vinea ipſa, vt oſtendant qui acceperunt legem, ſi ſecundum eam vixerunt.*

III. Agricolæ apprehenſis ſeruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidauerunt.

Correctionis Synagoga fuit ſemper impatiens, & præcipuè Principes ſacerdotum Prophetas, qui in eorum vitia inuecti ſunt, non habuere ſolùm deſpectui, ſed inflictis quandoque plagis, imò nece illata duriùs exceperunt.

Prophetæ malè excepti à Iudæis.

Tres hîc Chriſtus recenſet iniurias, verbera, lapides, atque necem, quia proterui Principes ſacerdotum,

Digitized by Google

cerdorum, & Phariſæi tribus hiſce modis in Prophetas Domini ſæuierunt. Qui verò viri ſancti ita malè affecti ſint, Hieronymus explicat hoc contextu: *Miſit ad eos ſeruos: quos illi apprehenſos vel ceciderunt, vt Ieremiam; vel occiderunt, vt Iſaiam; vel lapidauerunt, vt Naboth, & Zachariam, quem interfecerunt inter templum, & altare.* Non ergo gratis ait: verbera, ſaxa, necem fuiſſe ſuis Vatibus intentata.

IV. Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus, & fecerunt illis ſimiliter.

Poſt Prophetas ſigillatim miſſos, & ingloriè acceptos, adiecit & ille pius vineæ dominus Prophetarum chorum, vt qui ſingulos habuere viles, in honore plures haberent, & ad eorum monita ſeſe reciperent in meliorem frugem, facti cenſorum magno numero cautiores. Sed inquies: ad quid illa Vatum toties ad Iudæos miſſio repetita? Quæſito ſatisfacio dicendo Deum ita feciſſe palàm ingratum Hebræorum ingenium, & inde ſuam clementiam maximè commendaſſe. Chryſoſtomo arriſit hæc ratio hom. 69. in Matth. *Quamuis* (inquit) *tanta cura Dei honorarentur; tamen non ſolùm fructum reddere non potuerunt, quod vitium negligentia erat, verumetiam moleſtiſſimè Prophetas miſſos occiderunt. Cúmque debuiſſent ad preces refugere, quia reddere non habebant, non modò id non fecerunt, ſed etiam ſupplitia inferebant: petebant ipſi, dare debentes, & Prophetarum ſanguine manus contaminauerunt. Alios deinde ſuper alios miſit, vt iſtorum proteruia, & mittentis clementia omnibus fieret manifeſta.* Magnus ſanè Dei amor, quem tanta Iudæorum nequitia non extinxit, imò curæ potioris ſubinde noua retulit incrementa.

In hac ſpeculatione totus abſorptus auctor operis imperfecti alios inuitat, vt & Dei miſerantis beneficam indolem admirentur. Sic ille hom. 40. in Matth. *Conſidera* (inquit) *quomodo per ſingulos gradus miſericordia diuina, malitia Iudæorum creſcebat, & quomodo per ſingulos gradus Iudaica malitia, Dei miſericordia addebatur, & contra clementiam Dei, malignitas humana certabat. Ecce qualiſuis amicus alicuius fuerit homo, ſi ſemel ab eo paſſus fuerit iniuriam, frangitur eius affectus, ſi iterum paſſus fuerit, iterum magis minuitur. Dei autem miſericordia, quantò magis à Iudæis offendebatur, tantò ampliùs addebatur in eis. Ecce enim poſt tanta beneficia Dei, & ſine admonitione domini, debuerant domino iuſtitia ſua tributa perſoluere: tamen non reddentibus eis, miſit paucos ſeruos ſuos, quibus occiſis, addidit bonitatem cùm debuiſſet iraſci, & miſit plures.* Diceres hunc diuini amoris ignem incanduiſſe magis aſperſum ſanguine Prophetarum.

Miſericordia Dei quanta ſit.

V. Nouiſſimè autem miſit ad eos Filium ſuum.

Amoris Dei erga ſuam vineam hæc ſumma fuit, vt perduelles agricolas non apparitores, lictores, & tortores immiſerit, ſed deſignarit & filium, quem de facto miſit in amoris maximum argumentum. Demiſatur & hanc Dei bonitatem auctor operis imperfecti: *Pluribus* (inquit) *interfectis accumulauit bonitatem, & miſit Filium ſuum, & hunc non quaſi in obnoxios pœna ſententiam baiulantem, ſed pœnitentiæ veniam, & poſt tot ſcelera adhuc eis miſericordia locum ſeruabat.*

Verebuntur filium meum.

Textus Græcus ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. *Pudore afficientur ob filium meum.* Conſonat & Syrus נבהתון *niuehathun*. Syris & Chaldæis verbum בהת *behat* perinde eſt, ac pudore ſuffundi. Itaque ſenſus eſt pudorem illum eſſe talem, qualem ſolet conciliare viri alicuius eminentis dignitas, vnde pudor ille ſonat idem ac reuerentia; &, verebuntur filium meum, idem ac, reuerebuntur filium meum. Nota, patremfamilias coniecisſe ſicut æquum & par erat. Rationi namque fuit conſentaneum vt agricolæ iniurij conſeruis ſuis, adueniente ſui domini filio reuerentia & pudore ſibi conſulerent, ne luerent pœnas criminis antea perpetrati. Rurſus ille paterfamilias ambiguus hîc deſcribitur, non vt ſuſpicemur eſſe Deum dubium aut neſcium rerum inſtantium, ſed vt adſtruatur liberum arbitrium hominis, vt benè aduertit Hieronymus: *Verebuntur* (inquit) *filium meum: non de ignorantia venit: Quid enim neſciat paterfamilias, qui hoc loco Deus pater intelligitur? Sed ſemper ambigere dicitur Deus, vt libera voluntas homini reſeruetur.* Quàm verò benè conieciſſet paterfamilias dicendo fore ſuum filium pudori & reuerentiæ agricolis, qui miſſos hactenus ſeruos duriùs exceperant, Chryſoſtomus abundè probat homil. 69. in Matth. *Verebuntur* (inquit) *filium meum. Non ignorantis certè, abſit hoc enim, ſed magnitudinem peccati volentis oſtendere, cuius nunquam vllam ſatisfactionem oſtendere potuerunt. Miſit ergo ſciens, quod interficerent. Dicit autem: Fortaſſis verecundabuntur, quæ debuiſſent fieri enarrans: verecundari enim proculdubio debuiſſent: ſic alibi ait: Si fortè audierint: non enim, quia ignorabat, ſed ne quidam ex amentia dicerent, prædictione Dei coactos obtemperare non potuiſſe, idcirco huiuſmodi vtitur orationis figurâ; nam ſi vecordes in conſeruos fuerunt, Chriſti tamen dignitatem reuereri debuerunt: illi verò accurriſſe, cùm veniam peccatorum petiſſe debuiſſent, modò illud non faciunt, ſed ſolùm in ſcelere certant, & priora vltimis ſuperare contendunt, quod & ipſe ſignificans dicebat: Repleuiſtis menſuram patrum veſtrorum.*

Ex varijs Lingvis.

Liberum arbitrium hominis.

Nota, Lucam inducendo Patremfamilias loquentem, adiecisse vocem ἴσως, quam Latinus interpres expreſſit aduerbio dubitandi *fortaſſis*. Fortaſſis, inquit, verebuntur filium meum, cùm tamen vox Græca ſonet, æquum eſt, & non fortaſſis. Aduerbium enim ἴσως deducitur à nomine ἴσος, *æqualis*; vnde & verbum ἰσόω *adæquo*: inde liquet, vocem hanc, *fortaſſis*, nullum affricare Deo dubium rerum futurarum, ſed indicare Deum quid faciendum erat Agricolis miſſo Dei filio prædixiſſe. Eò vergit auctor operis imperfecti hom. 40. in Matth. *Filium* (inquit) *meum reuerebuntur. Ergo miſit illos confundere, non punire. Nam pro tantis iniuriis benigno Domino ſufficiebat ſola vindicta*

Miſericordia Dei quanta.

dicta pudoris. Cogitauit ergo apud ſe, quamnis neqoe iniuria afficere debuerant ſeroos meos, quia qui ſeruis ſaciunt iniuriam, dominom exhonorant: tamen mittam filium meum, qui totum poſſidet in natura. Si amare eum voluerint, eſt quod ametur in eo, quia ſolus eſt bonus: ſi voluerint timere, eſt quod timeator in eo; qoia ſolus terribilis eſt Deus. Placet & hæc Euthymij ſententia: *Lucas* (inquit) *ait, quòd Dominus vineæ dixerit: Qoid faciam? mittam filium meum dilectum, fortaſſis hunc intuiti reuerebuntur. Dixit autem: Quid faciam? non ex ambigoitate, ſed ex humani generis amore, oſtendens quantum ſint illi cura ingrati, nondum eos punire volendo, ſed modum quærendo, quo hos exaſperatos redderet manſuetos.*

VI. Agricolæ autem videntes Filium, dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius.

Videtur Hieronymus ex hoc textu colligere, Principes ſacerdotum agnouiſſe Dei filium, & conſcios diuinitatis eius eum morti turpiter addixiſſe. Quod namque viſo filio, ſtatim dixerunt eum eſſe hæredem, abundè notat Principibus ſacerdotum conſtitiſſe, Dei filium eſſe Chriſtum. Ita Hieronymus: *Per hoc qood dicunt. Hic eſt heres; manifeſtè Dominus probat, Iudaorum Principes, non per ignorantiam, ſed per inuidiam Dei filiom crucifixiſſe. Intellexerunt enim eum eſſe illum, cui Pater per Prophetam dicit: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam. Hereditas quippe Filio ſancta Eccleſia data eſt, quam non moriens Pater illi reliqoit, ſed morte ſua mirabiliter acquiſiuit.* Dubius Origenes neſcit in quam partem debeat inclinare. Nempe decurrendo locum iſtum, & verſando velut in lubrico cautè timet lapſum. Sic ille hom. 19. in Matth. *Non videntur Iudæi occidiſſe eum quaſi filium patrisfamilias Dei. E contrario hoc aliquis dicit: Quando loquebantur ad alterutrum, quis eſſet, quidam dixerunt: Hic eſt Chriſtus; ad quos alij reſponderunt: Chriſtus cùm venerit, nemo ſcit vnde ſit: hunc aotem ſcimus vnde eſt. Ita quoniam per ſigna & predigia compuncti, intellexerunt quidem eum eſſe Chriſtum, non autem confeſſi ſunt.*

Chriſtus an à Iudæis agnitus vt Deus.

Auctor operis imperfecti, vt rem indubiam affirmat, Iudæorum Principes cognouiſſe Dei filium in humanis, & vt Filium Dei habuiſſe odio. Ecce citra ambages eius ſententiam homil. 40. in Matthæum. *Ex omnibus operibus eius cognouerunt eum filium Dei eſſe; hoc enim ſignificat: Ecce hic eſt heres: tamen poſtqoam introiuit in templum, & omnes vendentes, & animalia quæ ad ſacrificium vendebantur, foras eiecit, in quibus ſacerdotes auari tunc delectabantor, tunc præcipuè cogitauerunt eum occidere, dicentes intra ſe: Si popolus iſtum habuerit Deum, neceſſe eſt vt dimittat conſuetodinem hoſtiarum, quæ ad noſtrum pertinent locrum, & acquieſcat offerri ſacrificium iuſtitiæ, quæ ad gloriam Dei pertinet, & ſic iam non erit populus iſte poſſeſſio noſtra, ſed Dei: videlicet non ad noſtrum quæſtum pertinens, ſed Dei. Si autem occiderimus eum, dum non eſt qui iuſtitiæ fructus à popolo quærat, neglectâ iuſtitiâ: ſic ſemper tenebitur conſoetudo offerendarum hoſtiarum, & ſic fiet noſtra poſſeſſio, ad noſtrum pertinens lucrum. Et hoc eſt quod dicit, & noſtra erit hæreditas.*

Illa mihi non arridet ſententia, quæ concludit Iudæos agnouiſſe Dei filium, & vt talem ſtipiti inglorio nequiter affixiſſe. Quis namque credat homines erga Dei filium iniurios, ſi de diuinitate talis filij conſtitiſſet. Itaque affirmo quidem Iudæos ſuſpicatos Chriſtum eſſe Regem illum Iſraël & Meſſiam promiſſum, ad quem pertinebat hæreditas, id eſt, regimen animarum: Sed nego velut Deum agnitum à Iudæis, aut Principibus eius; eſto Deum, atque Dei filium Chriſtus ipſe palàm dictis & prodigiis ſe populo prædicarit. Omnes conſcios mortis Chriſti, cum ignoraſſe Dei filium eſſe clamat Petrus Apoſtolus in porticu Salomonis, quò multa hominum millia confluxerant. Ille nimirum Apoſtolus volens aliquid detrahere grauitati criminis, in quod Iudæi incurrerant occidendo Dei Filium, ignorantiam prætexuit, dicendo, plebem, & Principes ſacerdorum Chriſtum morte iniuſta diuinitatis eius neſcios affeciſſe. Ita Lucas Actorum cap. 3. Petrum inducit populum alloquentem. *Et nunc fratres ſcio, quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri.* Paulus eò vergit ita fatus 1. Cor. 2. *Si cognouiſſent, nunqoam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Concors Euthymius & hanc adſtruit ſententiam: *Non* (inquit) *occiderunt eum, vt Dei filium, ſed occiderunt tanquam vineæ heredem, ſiue tanquam Regem Iſrael. Aſpicientes ſiqoidem ad ea, quæ operabatur miracula, & audientes ea, quæ ſapientiſſimè diſſerebat: cognouerunt quidem apud ſemetipſos hunc eſſe, qoem Propheta Regem Iſrael annuntiauerant: verùm inuidia deuicti, & ab ea excæcati, id ſanè occultauerunt: conſilium verè ceperunt vt eum occiderent, & ita occuparent deinceps eius hæreditatem, hoc eſt popolum.* Quænam ſit hæreditas, quam vſurpare volunt hìc agricolæ, bellè docet Gloſſa locum iſtum ſic expendens. *Hæreditas Chriſti, quam reſurgens poſſedit, Eccleſia eſt, quam moliebantur Iudæi præripere, dum fide eius extincta iuſtitiam, quæ ex lege eſt, Gentibus perſuadere conabantur.*

Chriſtus vt Rex & Meſſias eſt à Iudæis agnitus.

1. Cor. 2. Chriſtus vt Deus à Iudæis incognitus.

VII. Et apprehenſum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt.

Iudæi agricolæ, id eſt Principes ſacerdotum hanc inuſſere notam Chriſto, vt dicerent eum non eſſe à Deo; quia, vt aiebant, Sabbatha non cuſtodit. Vnde velut impium, atque legi Moſaïcæ iniurium extra ſuam Synagogam eum turpiter eiecerunt, Imò rato & fixo decreto cautum eſt ab eis, vt extra Synagogam fieret omnis qui eum confiteretur eſſe Chriſtum. Quia Ieroſolyma vrbs ſancta ſedes erat præcipua Synagogæ, vineæ Dei; Chriſtus extra portam eiectus, vt appenderetur cruci, dicitur eiectus extra vineam. Origenes annuit illi ſententiæ: *Qood* (inquit) *dicit, eiecerunt eum extra vineam, tale mihi videtur, quamòm ad ſe alienum iudicauerunt à vinea & colonis quando ſententiam mortis contra eum tulerunt.*

Chriſtus qua ratione eiectus eſt à vinea.

Hilarius

Hilarius non diſcordat hoc tenore: *Extra Ieruſalem tanquam extra vineam in ſententiam damnationis abiectus eſt. Conſilium verò colonorum, & hereditatis occiſo hærede præſumptio ſpes inanis eſt, gloriam legis perempto Chriſto poſſe retineri.* Concolor etiam Hieronymus eſt audiendus: *Apoſtolus* (inquit) *loquitur, quòd extra portam* IESVS *crucifixus ſit. Poſſumus, & aliter intelligere, quòd eiectus ſit extra vineam, & ibi occiſus: vt ſuſcipientibus Gentibus ſe, aliis vinea locaretur.* Chryſoſtomus extra vineam cum aliis locum intelligit vbi crucifixus eſt: *Perſpicis* (inquit) *quomodo etiam locum prædixit vbi crucifigendus erat.*

Auctor operis imperfecti paucis inſinuat egregium myſterium in illa Chriſti eiectione foras: *Illi* (inquit) *cogitabant, vt crimen mortis eius extra ciuitatem expellerent: Deus cogitabat ne virtus reſurrectionis eius ciuitatem ſcelerum ſaluaret: id eſt, vt Iudæis quidem moreretur ad mortem, Gentibus autem reſurgeret ad vitam.* Etiam & Eticus diſcutiens hunc textum aduertit, illam filij eiectionem extra fines vineæ fuiſſe typo congruo figuratam. Sic ille: *Extra vineam vineæ hæres occiditur, quia Chriſtus extra ciuitatem in loco, qui Golgotha, id eſt Caluaria dicitur, crucifixus eſt. Vnde Apoſtolus:* IESVS, *ait, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Siue eiecerunt eum extra vineam, & occiderunt: quia prius per incredulitatem à ſuis eum cordibus expulerunt, at ſic crucis ſupplicio aſſererent. Hoc olim præſignabat, quod Moyſes in tabernaculo Dei, altare holocauſti, in quo victimarum ſanguis effundebatur, non intra tabernaculum, ſed ad oſtium poſuit, myſticè innuens, quia crucis ara extra portam Hieroſolymorum erigenda erat, & Chriſtus Dei patris filius, non in domo Iudæorum, hoc eſt, in mentibus eorum recipiendus, ſed foris eſſet immolandus. Quòd autem Marcus mutato ordine dicit: Et apprehendentes occiderunt eum, & eiecerunt extra vineam: pertinaciam infidelitatis illorum denotat, qui nec poſt eius paſſionem, & reſurrectionem credere voluerunt, ſed quaſi cadauer inutile proiecerunt, prædicatores verbi illius à ſuis finibus excludentes, & ad nationum populos tranſmittentes.* Hactenus ille, & appoſitè quidem ad intentum Chriſti, perfidam Iudæorum indolem hac cenſura myſtica caſtigantis.

Iudæorum infidelitas pertinax.

Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis.

Maldonatus ait parabolam iſtam hactenus adiectitia continere quibus enucleandis illi non vacat. Sed ego ſecus arbitror hoc veluti putamine concludi nucleum, cuius copia tædium leuare poteſt optimi ſcrutatoris. Auſpicemur vnde Maldonatus abit, rem eſſe ratus inutilem, aduentum Patrisfamilias & reliqua parabolæ iſtius inquirere, & fidelis inſtar anatomes perſtringere ſingula minutatim. Prima igitur difficultas quæ occurrit, eſt de aduentu domini vineæ: Hilarius hunc aduentum differt in diem iudicij extremi, quod eſto beato huic doctori vt conſonum arrideat, & argutè queat dici; attamen extra metas parabolæ ſenſus hic excurrit. Sic ille locum iſtum enucleans: *In patrisfamilias reditu, tempore iudicij gloria eſt in filio paterna maieſtatis aſſiſtens.* Non eſſe verò genuinum hunc ſenſum, conſtat ex diſſono parabolæ contextu. Chriſtus enim ait, dominum vineæ venturum vt alios conducat agricolas, impigrâ quorum operâ, vinea fœta botris cenſum patrisfamilias expreſſis fructibus adaugebit. Sed res eſt in confeſſo, die iudicij extremi exacto, locum non eſſe nouis colonis vineam Domini collocandæ. Etenim illa cura vineæ excolendæ ſolos homines viatores ſollicitat, & non angit eos, quos gloria æterna comprehenſores à curis vineæ, aut laboribus aliis liberat expendendis.

Vineæ dominus quando malos agricolas caſtigauit.

Vt ergo locus ſit locandi vineam aliis agricolis, Dico patremfamilias veniſſe ſtatim ab eiectione filij extra fines vineæ, & reſurrectionem Chriſti fuiſſe patrisfamilias reditum ad colonos, nec faceſſit negotium quod Chriſtus agit hic perſonam patrisfamilias, & filij occiſi. Vt enim Pater eſt in Filio, & Filius in Patre; ita vices Patris & Filij Chriſtus agit in iſta parabola, Iudæorum perfidiam & excidium typicè perſtringente. Quod autem interrogat, quid Dominus ſit facturus agricolis, illud ſponte facit, vt Scribæ & Phariſæi malè ſibi conſcij capitalem in ſe dicant ſententiam: adeò namque valet veritas, vt omnibus præualeat. Cùm igitur æmulos Chriſti, Scribas, & Phariſæos malè liuor haberet, ita vt Chriſto necem inferre vellent; vindex culpa citam elicuit ſententiam, præuiam ei quam poſtea tulit Chriſtus, illa nequam capita feriendo. Ita Cain fratricida malè ſibi ominatus ait Gen. 4. *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Ecce eiicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar, & ero vagus, & profugus in terra: omnis igitur, qui inuenerit me, occidet me.* Huic omini malo fidem fecit Lamech, quando ſua lethali ſagitta Caiū conficit, extorquendo ſerò pœnas, quas ſanguis Abel, effuſus nequiter, exigebat.

Peccatum pœnam ducit in auctorē.

VIII. Aiunt illi: Malos malè perdet, & vineam ſuam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus ſuis.

Lancinante malâ conſcientiâ iniquos homines iſtos, congruam ſceleri ſuo ſententiam ore præſago protulere reſpondentes Chriſto ſciſcitanti, quanam animaduerſione forent digni perduelles hi coloni, domino ſuo iniurij, ob malè exceptos eius ſeruos, & filium è vinea eiectum turpiter interemptum. Obiter hîc aduertẽ, Lucam & Matthæum non eſſe concordes dum recenſent hoc Chriſti & Iudæorum colloquium. Etenim Lucas ait, Chriſtum ea dixiſſe, quæ Matthæus Iudæis attribuit; & hos vt audiere ſuam ſententiam, hanc ſubire ſubitò detrectaſſe. Siſto Lucam ita inducentem Chriſtum cap. 20. *Quid ergo faciet illis dominus vineæ? veniet, & perdet colonos iſtos, & dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Abſit.* Vt concolor eſt veritas, ita verax Euangelium variare nequit. Sic ergo duos Euangeliſtas concilia. Iudæi auditâ à Chriſto viuitorum perfidiâ, neſcij ſe notari hoc diſcurſu, damnauere reos hac cenſura: *Malos malè perdet, &c.*

Euangeliſtæ ſunt concordes, eſto videantur contraria deſcribere.

&c. Vt Matthæus ait; ſed vt audiere ſuam à Chriſto ratam fieri ſententiam, & retorqueri in ipſos vt iniquos agricolas tunc refellentes eam mulctam, dixerunt: *Abſit*; cautè ſua indicto ſupplicio capita ſubducentes. Ecce tibi Chryſoſtomum conſonum homil. 69. in Matthæum: *Lucas* (inquit) *ipſum determinaſſe ait, quo ſupplicio huiuſmodi ſerui puniendi eſſent: ac illos, abſit hoc, dixiſſe; ac ideo inſpexiſſe eos, teſtimoniumque adiunxiſſe. Quid ergo eſt, quod ſcribitur? Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli? Matthæus autem ab illis prolatam eſſe ſententiam aſſerit. Non autem vlla hîc diſcrepantia, cùm vtraque facta eſſe intelligamus. Prolatâ enim ab illis ſententiâ, poſtquam ſenſerunt aduerſus ſeipſos ita protuliſſe; abſit hoc, exclamauerunt: & tunc teſtimonio Propheta rem approbauit, ita fore omnimodè affirmans.* Hæc ille.

Quæres, quando malè malos perdidit agricolas; Reſpondeo, ſtatim à reditu domini vineæ, id eſt, à Chriſti reſurrectione citum habuiſſe effectum latam in Iudæos ſententiam. Etenim Chriſto rediuiuo gens Iudæa iugum Romanorum pertæſa caput ſuum fero obiecit bello, cui impar vt extitit, ita ſuæ defectionis in pœnam tota ferè extincta eſt vltore gladio Romanorum. Occinit eo accentu Euthymius: *Veniens dominus huius vineæ, puta Chriſtus hæres à mortuis reſurgens, ac propria poteſtate reuerſus, tradidit eos Romanis in perditionem, & interitum.* Locata fuit vinea aliis agricolis, quando lumen fidei Gentibus illuxit, & refellentibus Chriſtum Iudæorum mentibus excæcatis.

Iudæi quãdo puniti à vineæ domino.

IX. Dicit illis Ieſus: Nunquam legiſtis in Scripturis: Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli.

Nota, loqui Chriſtum doctoribus legis, quos hîc inſimulat ignorantiæ: cùm namque legis doctores eſſent, inde probat eos cæcutire, quia Pſalmus eis erat inuius, eſto frequens eſſet in cantu. Is eſt centeſimusdecimusſeptimus, vnde ſibi & Iudæis accommodat textum idoneum ad Iudæorum iniquam indolem explicandam. Ille nimirum Pſalmus, quem nemo Iudæorum inficiatur eſſe de Meſſia, Chriſti ærumnas aperit, & oſtendit eas inuitis etiam Iudæis conuiciantibus ampliori gloria compenſatas.

Chriſtus cur dicatur lapis.
Ex variis Lingvis.

Cur verò lapis dicatur Chriſtus, res eſt abditi myſterij, ac proinde nobis eruenda ſacris è fodinis Scripturæ Sanctæ. Duplex eſt lapis. Vnus ædificio ineptus, alter verò idoneus, qui Hebræis dicitur אבן *Euen* à radice בנה *banah*, id eſt, *ædificauit.* Vnde Geneſis vndecimo: *Fuit illis later* לאבן *leeuen, id eſt pro lapide.* Syrus interpres adhibuit vocem דכאפא *decepho. Cepha* Chaldæis & Syris perinde ſonat ac *Euen* Hebræis, eſto quidam putent dici potiſſimum de lapide, cui tota moles ædificij incumbit. Fauet nomenclatura Petri Apoſtoli, qui ex Simone Cephas eſt dictus, id eſt, Petrus, quia ſuper hanc petram ædificata eſt Eccleſia. In eo ſenſu potiſſimùm Chriſtus in Scriptura Sacra lapis dicitur, quia totius eſt Eccleſiæ inconcuſſum & ſtabile fundamentum. Ita Vates Iſaias cap. 28. *Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem probatum, angularem, pretioſum.* Conſonat & vox Græca λίθος, quæ ſignificat ſaxum, & lapidem pretioſum. Iudæi Chriſto infenſi eum habuere velut lapidem incongruum Dei ædificio, ac proinde procul hunc lapidem abegerunt. Sed præſcio Propheta, lapis iſte ſpretus à Iudæis non ædificio ſacro ſolùm aptus, ſed & præcipuus extitit, in quem Synagoga ſimul & Eccleſia velut in caput anguli coierunt.

Chriſtus cur angularis lapis dicatur.
Doctores cur dicantur ædificantes.

Doctores ait eſſe ædificantes, quia homines ſuâ doctrinâ ſacro ædificio aptant, vt ait abundè vetus auctor operis imperfecti homil. 40. Matth. *Ædificatores ſunt ſacerdotes, qui generationes hominum, ſuper generationem per doctrinam ædificantes, quaſi lapides ſuper lapidem ponentes, domum Dei componunt. Sicut enim ædificatores, nodoſos lapides ferro dolant, alioquin non dolati lapidibus non cohærent: ſic & Eccleſiæ doctores vitia hominum quaſi nodos acutis increpationibus primum circumcidere debent, & ſic in Eccleſiæ ædificatione collocare: alioquin vitiis manentibus, Chriſtiani Chriſtianis concordare non poſſunt.* Hæc ille, quibus & ſubiicit quare lapis de Chriſto Domino prædicetur: *Lapis* (inquit) *dicitur Chriſtus propter duas cauſas. Primum, quia ſuis eſt fundamentum forte, & neque aquis ſeductionum, aut illecebrarum ſoluuntur, qui ſuper eum conſiſtunt, neque tempeſtatibus perſecutionum mouentur. Deinde quia in Chriſto iniquorum eſt magna confractio. Sicut enim omnis res, quæ percutit lapidem, ipſa quidem colliditur, lapidem autem non lædit: ſic & omnis, qui contra Chriſtianitatem agit, ſe quidem corrumpit, Chriſtianitati autem non nocèt.*

Eccleſia cur dicatur angulus.

Eccleſiam referre nomen anguli, animo meo inſedit. Vt namque duo parietes connectuntur in angulo; ita duo populi, Iudæus ſcilicet & Gentilis in Eccleſia ſancta velut in angulo Chriſti mortis adunantur. Habeo in hac ſententia mihi præeuntes eos, quorum meminit Euthymius hîc: *Quidam* (inquit) *angulum intellexerunt Eccleſiam, vtpote fideles colligantem, in cuius caput factus eſt Chriſtus, caput videlicet ſiue principium, & dominator.* Id namque ſonant Hebrææ, Chaldææ, & Syræ voces. ראש *Roſch*, Hebraicè caput ſignificat, & quia caput in corpore primas tenet vt primum & ſupremum membrum, ideo quidquid in aliqua re præcipuum & potiſſimum eſt, apud Hebræos hoc nomine recenſetur. Sy-

rus interpres habet לרישׁא *leriſcho*, quod ab Hebræo vocabulo deducitur; vnde ſicut & Hebræis, ita Syris & Chaldæis, rem ſupremam ſignificat. Græcus interpres *εἰς κεφαλὴν*, id eſt, *in caput. κεφαλὴ caput*, rem etiam eminentem ſignat, & Plato in Timæo vtitur hac voce notans aliquid ſuis omnibus numeris abſolutum. Dum ergo Vates ait, Chriſtum lapidem reprobatum à Iudæis factum eſſe in caput anguli, diſertè monet eſſe caput Eccleſiæ. Quòd ſi inſtas, fundamentum eſſe præcipuam partem cuiuſque domus, per me non ſtat, quin caput etiam fundamentum ſignificet: vt enim præmonui ex Hebræis, Chaldæis, Syris, & Græcis, caput pro præcipuis partibus vſurpatur.

Si tibi liquere velis, quando reprobatus ſit ille lapis à Iudæis, accipe ab Euthymio: *Reprobauerunt* (inquit) *ſiue repulerunt hunc lapidem, primùm quidem dicentes: Hic non eſt à Deo. Et rurſum: Hic ſeducit turbas, & alia ſimilia, vltimò verò crucifigentes.* Nonne fuit reprobare ſacrum hunc lapidem, ſollicitare plebem vt Pilatum induceret ad Chriſtum cruci inglorio ſtipiti mancipandum. Ecce voces iniquæ plebis reprobantis hunc lapidem: *Tolle, tolle, crucifige.* Quomodo verò lapis iſte velut ineptus à Iudæis habitus, in ædificio ſacro primas tenuerit, explicat Euthymius. *Chriſtus factus eſt in caput anguli, ſiue factus eſt lapis angularis, cùm aſſimilatus eſt huiuſmodi lapidi. Nam ſicut ille coniungit in ſeipſo duos parietes; ita & Chriſtus in ſeipſo duos coadunat populos, gentilem videlicet, & Iudaicum, ac per fidem facit vnum.* Hoc regale decus Chriſti Petrus inſinuat, quando Sacerdotes Iudæorum arguit hac cenſura. Act. 4. *Hic eſt lapis, qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli.* Collegæ ſuo Petro concinit & Paulus Apoſtolus hoc tenore: *Superædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto* IESV. Epheſior. 2.

Chriſtus quando reprobatus à Iudæis.

Epheſ. 2.

A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.

Quod Gentes & Iudæos in ſeipſo velut angulari lapide Chriſtus annectere dignatus ſit, nulla planè Gentium merita coëgere Deum, ſed mera fuit dignatio Dei tanta quanta potuit eſſe maxima, & cuius impos erat Petrus quando linteo cœlitus emiſſo Deus eum edocuit, Gentibus eſſe patens oſtium ad ſalutem, gratiâ & obſequio lapidis angularis.

X. Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.

Obiter aduerte, in quot ſe parabola iſta typos inflectat. Primò vocat Iudæos doctores agricolas, in ordine ad vineam: rurſus eos metaphorâ aliâ aſſumptâ vocat ædificantes. Item Eccleſiam primo typo vineæ excolendæ notat, deinde nouâ figurâ inductâ domum eam dicit, & demũ eam regnũ eſſe côcludit, quia regnat ibi Deus in anima fidelium, totam vitiorũ obſcœnam colluuiem gratiâ repurgante. Non damno tamen eos, qui Scripturam Sacram volunt eſſe Dei regnum, ſed ea cautione volo Sacram Scripturam eſſe ablatam à Iudæis, quia ab Eccleſiæ vinea procul abſunt. Namque penes ſolam Eccleſiam eſt genuinus ſcripturæ ſenſus, qui reuera latet omnes qui ore petulco latrant in Eccleſiam, vt qui à fide turpiter exciderunt. Fructus huius regni, ſunt opera bona, quæ Scriptura Sacra piis omnibus inſinuat, & commendat. In his principem locum habent charitas, atque fides, quarum magna fuit penuria apud Iudæos. At ſecus virtus vtraque viget in Eccleſia, quæ tota velut in hoc duplici cardine vertitur.

Senſus Scripturæ Sacræ penes Eccleſiam eſt.

Qua verò ratione Sacræ Scripturæ competat eſſe Dei regnum, à quo gens Iudæorum exulat, audi à Patribus, in quibus præcipuum locum tenent Apoſtoli, quorum Paulus, & Barnabas ita affati ſunt Iudæos audire verbum Dei aure placida detrectantes. Actor. 13. *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æterna vita, ecce conuertimur ad gentes.* Scriptura Sacra Dei regnum aptè dici poteſt, quia beneficio Scripturæ Sacræ Dei regnum huius ſcripturæ mentibus conſciis innoteſcit. Accipe Hieronymum in hunc locum: *Dixi* (inquit) *regnum Dei Scripturas ſanctas intelligi, quas Dominus abſtulit à Iudæis, & nobis tradidit, vt faciamus fructus earum. Iſta eſt vinea, quæ traditur agricolis, & vinitoribus: in qua qui non operati fuerint, nomen tantum habentes ſcripturarum, fructus vineæ perdituri ſunt.* Beda concinit ita fatus: *Regnum Dei, Sacras dixit Scripturas ablatas à Iudæis, & nobis traditas, vt fructus earum faciamus.*

Scriptura Sacra regnũ Dei eſt. *Act. 13.*

XI. Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur.

Quiſquis peccat, Chriſtum ille ſuo modo offendit; facit enim illi iniuriam, quia detrectat ei reddere obſequium, cui ſe obſtrinxit initiatus ſacris fidei noſtræ myſteriis. At peccare in Chriſtum eſt illidi lapidi. Vnde quia peccatum eſt caſus vtique grauis, lapſum illum, non cute tenus tantùm excipit ſciſſura leuis, ſed colliſus homo compage tota membrorum diſſita cruciatur. Alludit eò Hieronymus hoc contextu: *Aliud eſt offendere Chriſtum per mala opera, aliud negare. Qui peccator eſt, & tamen in illum credit, cadit quidem ſuper lapidem, & confringitur: ſed non omnino conteritur: reſeruatur enim per pœnitentiam ad ſalutem. Super quem verò ille ceciderit: hoc eſt, cui lapis ipſe irruerit; & qui Chriſtum penitus negarit: ſic conteret eum, vt nec teſta quidem remaneat, in qua hauriatur aqua puſillum.* Operis imperfecti auctor non illaudatus abit longiùs in hanc ſententiam, quam referre

Peccatum eſt colliſio ad lapidem.

ferre placet vt congruam Hieronymo. Sic ille: *Aliud eſt confringi, aliud eſt comminui. Quod confringitur aliquid remanet de eò, cùm fuerit fractum: quod autem minuitur, minutatim quaſi in puluerem conuertitur, & nihil inuenitur de eo. Qui enim ſuper lapidem cadit, non lapis eum frangit, ſed ipſe ſe frangit ad lapidem. Ideo quod cadit ſuper lapidem, non tantùm ſe frangit, quantùm eſt lapidis virtus, ſed quantum fortiter ipſum ceciderit. Fortiter autem cadit, quod cadit propter duas cauſas: aut propter pondus ſuum, aut propter altitudinem ſuam. Quod enim ponderoſum eſt, etſi de humili loco cadit, fortiter cadit: quod autem de alto cadit, propter altitudinem ſpacij, etſi leue fuerit, grauiter cadit. Qui ſunt, qui ſuper lapidem cadunt? Chriſtiani, qui credentes in Chriſtum, ſtant ſuper ipſum, quaſi ſuper proprium fundamentum. Si quis de iſtis peccauerit, non eum Chriſtus corrumpit; ſed ipſe ſe corrumpit, offendens in Chriſtum: Et ideo Chriſtianus peccans, non tantum periit, quantùm poteſt perdere Chriſtum, ſed quantùm ſeipſum ſecundùm opera ſua perdiderit. Homo Chriſtianus fortiter cadit propter duas cauſas: aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinē dignitatis. Vt puta ſi ſit clericus. Propter magnitudinē peccati, vt ſi quis homicidium fecerit, aut adulterium. Ille talis etſi de humili loco cadit, id eſt, etſi laicus ſit, fortiter perit propter pondus peccati. De alto verò cadit clericus: ille etſi peccati pondus non habet, id eſt, etſi grande peccatum non fecerit, ſed leue; tamen fortiter perit, propter altitudinem dignitatis. Sicut enim quod de alto cadit, grandem ſonum facit, vt audiant omnes: ſic & qui de alto gradu cadit, ruina illius vbique auditur.* Hactenus ille.

Peccati grauitas ex duobus attenditur.

Sed eſtò verax ſit ſententia hæc præfata, clamans eſſe lapidem offendere, periode ac peccare: illa tamen Chriſti intento minus quadrat, vt diffuſa nimis. Eſt ergo locus iſte perpendendus argutius, vt ad Chriſti Domini mentem congruè reuocetur. Chriſtus antè ſibi applicuit verſum Pſalmi affirmantis lapidem reprobatum fore aliquando caput anguli, & ſtatim ſubiecit imminere malum ingens eis qui impingent in illum lapidem. Igitur ille caſus non intelligendus eſt de quolibet lapſu in genere, id eſt, de quocumque peccato; ſed de eo tantùm quo Deus homo, id eſt, Chriſtus offenditur. Ille namque lapis hîc dicitur, non qualiſcumque lapis, ſed is ad quem offenditur: Vt enim præmonui, parabola non vnicolor eſt, ſed diuerſis quandoque typis tincta plures vt diſcolor ideas obiicit. Verbi graciâ Chriſtus verſu priore lapis dicitur: futurus in anguli caput. Verſu quem decurro lapis ille mutat hanc ſpeciem, & ſpectatur vt lapis ad quem incauti offendunt grauiter illidentes; quaſi diceret Chriſtus: Ego mea dignitate lapis ſum angularis, in quo Synagoga coit cum Eccleſia in vnitatem ædis ſanctæ; ſed veſtro liuore lapis offenſionis & petra ſcandali exiſto vobis, qui dum dubiam facitis diuinitatem meam inurendo mihi nomen ſeductoris & blaſphemi, me grauiter impetitis; ſed tantùm abeſt, vt hæc illiſio facta cedat mihi in detrimentum, quinimò malum immane vobis conciliat, nempe corporis & animæ perniciem, quæ manet omnes homines infideles.

Chriſtus quibus factus ſit lapis offenſionis.

Spectat eò Petrus Apoſtolus 1. p. cap. 3. ſic compellans primos Eccleſiæ ſurculos enaſcentis. *Vobis igitur credentibus honor: non credentibus autem lapis, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis, & petra ſcandali his, qui offendunt in verbo, nec credunt in quo poſiti ſunt.* Vides, nihil obſtare quin idem numero lapis, lapis offenſionis ſit aliquibus, vt & aliis lapis pretioſus, vt in Sardanapalo Rege patet, qui lapide pretioſo ſtrauit pauimentum, in quod præceps actus egit ſupremum diem, arbitratus eſſe necem hanc glorioſam quam ſibi prædiuite & coruſco lapide conſciſcebat. Gemma fuit pretioſa vitis, qui eam collegere Rege extincto, ſed cruentata fuit petra offenſionis Regi alliſo: ita Chriſtus petra fuit coruſca ſuis ſequacibus quos ditauit, ſed æmulis, id eſt, Iudæis qui in eum inſurrexere ſuis conuiciis, lapis ille etiam intulit ruinam, quia viciorum ſuorum œſtro perciti in eum grauiter impegerunt.

1. Petr 3.

Sardanapali Regis mors.

Super quem verò ceciderit, conteret eum.

Res ſunt diuerſæ, ſupra lapidem cadere, & lapidem cadere ſuper aliquem, vt colligere eſt ex effectu. Qui namque cadit ſupra lapidem cōfringitur; at ille conteritur, in quem lapis illiſus inciderit. Vnde palàm eſt, eſſe magis miſerandam ſortem eius, ſuper quem cecidit lapis, quàm illius qui ſuper lapidem cecidit, ſiquidem peius eſt conteri, quam confringi: nam res confracta poteſt coëuntibus glutinis obſeqoio partibus inſtaorari; res contrita ſecus abit in nihilum: quippe velut puluis attrita gyrat, facta cuiuſque tapcantis auræ ludibrium: ideoque quia ad arbitrium & impetum ſpirantis æſtus res contrita diſpergitur, nequit denuo reſarciri. Iudæi ſua internecione fidem fecere meæ ſententiæ: etenim ſuper eos cecidit lapis quando Chriſtus] in eos animaduertit exigendo pœnas debitas eorum perfidiæ: illos enim ſic contriuit armis Romanorum, vt reliquiæ diſperſæ toto orbe terrarum ſpem omnem adimant illi contritæ plebi iterum adunari. In illa fuit ſententia Chryſoſtomus hom. 69. in Matth. *Duas* (inquit) *hîc perditiones denotauit: Alteram, quia offenderunt, & ſcandalizati ſunt: hoc enim eſt, quod dicit: Qui ceciderit ſuper lapidem hunc confringetur. Alteram, quia capti, calamitoſi, & ærumnoſi ſemper vixerunt, & viuent: quam apertiſſimè expreſſit, dicens; conteret ipſum: Hinc & reſurrectio eius occultius denotatur.*

Lapidem cadere ſuper aliquem quid ſit.

Nota, caſum Iudæorum in lapidem fuiſſe viuo & ſoſpite Chriſto, cui fuere ſemper infenſi: lapſum verò lapidis in Iudæos fuiſſe Chriſto Domino rediuiuo. Rurſus hoc eſto ratum, multos cecidiſſe ſuper lapidem iſtum, ſuper quos non cecidit iſte lapis: etenim multi Iudæorum, qui aliàs Chriſto fuerant iniurij, illucente fide dedere manus Chriſto, in baptiſmo ſoæ perfidiæ maculas aſpergentes. Nec credo procul eſſe ab intento Chriſti eos, qui affirmant eſſe locum iſtum intelligendum de

extremo die iudicij, quia Chriſtus vt de cœlo cadens erit lapis irruens in capita ſceleſtorum. Eſt, propugnator huius ſententiæ Auguſtinus lib. 5. quæſt. Euangel. quæſt. 30. *Cadnat* (inquit) *ſuper eum, qui modò contemnunt, vel iniuriis afficiunt: cadet verè ſuper eos, cùm veniet in iudicium perditurus, vt ſint impij tanquam puluis, quem proiicit ventus.* Ille tamen Chriſti intento magis ſe aptabit qui dicet, Chriſtum inſtantem Iudæorum ruinam voluiſſe typo decidentis in eos lapidis indicare.

Iudæi quare exterminati.

XII. Et cùm audiſſent Principes Sacerdotum & Phariſæi, parabolas eius, cognouerunt quòd de ipſis diceret.

Non ergo benè commentati ſunt, qui dixere, totam gentem Iudæorum carpi à Chriſto typis huius parabolæ: cùm tecta ſolos gentis huius proceres confligere voluerit, vt hoc textu liquet, referente, veram Chriſti mentem malè ſibi conſcios Iudæorum principes adoertiſſe. Serò tamen intellexere mali homines ſe notari; non enim dixiſſent eſſe malè malos perdendos agricolas: ſed illis hoc lumen illuxit, & beneficio Scripturæ quam laudauit Chriſtus, & in eos conſcientiâ malè ſibi conſciâ declamante. Quippe reus nemo ſibi ſubducitur, eſtò Solis inuius ſit radiis, in antri alicuius penetrali intimo deliteſcens. Sic in eo argumento fatur auctor operis imperfecti homil. 40. in Matth. *Poſuit Deus quemdam ſpiritum ſcientia boni & mali in hominibus, vt quotieſcumque peccamus, ille in ſilentio quaſi factum noſtrum accuſet, in conſcientia tacitè ad animam loquatur, dicens: Malum eſt, & hoc bonum eſt. Propterea ſi fecerit homo malum, & deprehenſus fuerit in eo, verbis quidem denegat & excuſat: ab intus autem conſcientia eius recognoſcit, & ſibi ipſa diſcuſſa, per ſpiritum confitetur quod fecit.* Sed vt nequitia conſummata ſibi neſcit conſulere, eſtò mali ſui ſit conſcia; ita nequam iſti homines, Chriſti cenſurâ magis infenſi illi, de eo perdendo & addicendo cruci conſilium nequiter inierunt.

Conſcientia nos admonet de bono, & malo.

XIII. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam ſicut Prophetam eum habebant.

Ecce in quod & quale præceps agat impios mens iniqua: modum neſcit, & quaſi parum eſſet conſciuiſſe ſibi mortem, & hanc æternam, in Deum inſurgit vt in vltorem criminum atrocium, quæ mens dæmonis afflatu ſaucia perpetrauit. Deploratum mortis huius ſtatum nacti Principes Iudæorum, peccatorum ſuorum cumulo adiecere necem Chriſti, vt congruum vitæ ſuæ peſſimæ colophonem. Auctor operis imperfecti penicillo ſuo delineat hoc hominum genus penitus execrandum: *Homo* (inquit) *qui graue fecit peccatum, dum non habet amplius quod iam ſperet in Deum, peiora committit, dicente Salomone: Cum venerit impius in profundum malorum, contemnit. Sicut enim infirmus donec mediocriter habet aliquam paſſionem, & ſperat ſe poſſe curari, ſeruet ſe à nociuis eſcis: ſi autem intellexerit inſanabilem ſe eſſe, iam non parcit. Sic & homo donec mediocriter peccat, & ſperat ſalutem quantumcunque poteſt, obſeruat ſe à malo: ſi autem grauiter peccando cœperit deſperare, iam nihil dubitat facere. Verè omnis homo malus, quantùm ad voluntatem, & manus mittit in Deum, & occidit eum. Qui enim Deum excitare ad iracundiam non dubitat, qui præcepta eius, conculcat, qui blaſphemat: nonne ſi potuiſſet fieri, manus mitteret in Deum, & occideret eum, vt iam licenter peccaret.*

Peccatum aliud peccatum aduocat.

Sed quid obſiſtit quominus mens iniqua virus ſuum effuderit in Chriſtum? Turba benè de Chriſto ſentiens, eſtò Deum illum eſſe non liquidò crediderit. Vide Deo chariores eſſe humiles, quàm ſuperbos, nec Deum feciſſe palàm arcana ſua ſapientibus Scribis atque Phariſæis, ſed abiectæ plebi; in cuius hodie tutela fuit. Namque plebis intuitu Principes Iudæorum vrgente licèt ira, ſibi à cæde tamen Chriſti Domini temperarunt.

SENSVS

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM, Quæ hîc ſubnectuntur in gratiam Concionatorum ſingulis quibuſque ſuis ex hoc Euangelio textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Homo erat paterfamilias, qui plantauit vineam, & ſepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis.

ISTIVS homiliæ penſum erit oſtendere, non eſſe penes Deum culpam damnationis eorum, qui pereunt. Nempe Deus ſingulis prouidet opportunè.

Dicam primò, Deum non deficere in neceſſariis, ſed vnicuique dare ſuæ ſaluti procurandæ dotes & gratias congruas, quarum neque ſunt expertes infantuli in prægnantis vtero pereuntes.

Secundò dicam, vitio dandum eſſe nequam & reproborum hominum ſi damnantur. Per illos enim ſtat, quòd gratia diuina fores animæ eorum pulſans, caſſa ſuum effectum minimè ſortiatur.

Congrua & opportuna Deus auxilia, ad ſalutem animæ conſequendam, hominibus omnibus impertitur.

In hæc verba:

Homo erat paterfamilias, qui plantauit vineam, &c.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SANCTIS PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS ET MEDICINA.

ARcana cœli Chriſtus typicè loquendo, ſuis diſcipulis peruia fecit & aperta, nobis etiam reuelata ſacræ Scripturæ obſequio. In hiſce Euangelio hodierno prodit vnum abditum myſterium pertinens ad diſcrimen, quod animæ incurrunt, quando ſuæ ſalutis iniuriæ tartaro mancipantur. Eſt huius arcani ſumma penes gratiam, quam plerique malè credunt à Deo parca manu dari reprobis, quos ineptè dicunt deficiente Dei auxilio ſufficiente viam non poſſe inire cœli. Vnde voce blaſphema viri ſacrilegi affirmant eſſe Deum cauſam omnium peccatorum, quæ à deuiis hominibus in hoc ſæculo perpetrantur.

Caluinus Deo iniurius in materia gratiæ.

Caluinus huiuſce ſuæ inſaniæ conſcios effecit multos & alios deliros homines. Ille l. 3. Inſtitutionum cap. 24. ſect. 16. proteruè ſuam omnem adhibet induſtriam, vt ingenioſè probet deeſſe malis ſeu reprobis gratiam, qua ſufficiente queant aſſurgere ad gloriam, & à commiſſo quouis crimine reſilire. Lethale virus hoc ſic aſperſit, vt longè lateque ſuam perniciem effuderit, cuius antidotum ſalutare volo palam eſſe ad manum, quod ego promam ex ditiùs inſtructis Theologorum omnium officinis.

Caluinus magna manu etiam ſtipatus hominum, qui ſe mentiuntur eſſe orthodoxa fide ſatos primò nobis obiicit ex Scriptura ſacra dari gratiam quibuſdam, aliis verò ſecus ea cœlitus illapſa dona gratiæ denegari. Proſtat apud Matthæum textus, quem vt ſpiculum validum intorquent in nos hæretici, & alij nouatores non impunè niſi ſufficientem gratiam abolere. Ecce locum, vt inſulsè putant, ipſis propitium, & præſertim, quia Chriſti ore voces inſonuere, quibus nos impugnant: *Væ (inquit) tibi Corozain, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro, & Sidone facta eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.* Et paulò pòſt ait idem Chriſtus: *Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Si ergo pœnitentiam non egere duæ illæ ciuitates, quia in illas gratia non influxit, qua dignati fuere ciues Corozain, & Bethſaida, inferre licet Sydoni atque Tyro fuiſſe donum ſufficientis huius gratiæ denegatum.

Ex Theologia.

Matth. 11.

Gratiæ diuiſio in efficacem & ſufficientem.

Ne incautis illudant hæretici depromptis ex Scriptura ſacra locis, vt & oraculis ſanctiorum Patrum, quos iactant propugnatores eſſe talis ſententiæ, gratiæ ſufficienti iniuriæ, operæ pretium eſt audire ſacræ Theologiæ proceres, quorum auctoritate liquet bifariam gratiam vſurpari. Namque nomen gratiæ ſumitur pro gratia efficaci, vel pro ſufficiente. Theologia ſufficientem eſſe dicit hanc gratiam, qua mediante poteſt homo bonis actionibus ſaluari; gratiam verò cuius obſequio cautè ſuæ

ſuæ ſaluti inuigilat, & cœlo demum inſeritur, nunc vpat efficacem.

Ioan.2.

Ad gratiam ſufficientem ſpectat textus huius Euangelij, vbi Chriſtus ait, omnia prouidiſſe Deum, & feciſſe, quæ ad culturam ingratis agricolis locatæ ſuæ vineæ conducebant. Iſaias olim inductâ Dei perſonâ verum hoc effatum aſtruxit, increpans ſic Hebræos cauſantes deeſſe ſibi quidpiam ſufficiens ad ſalutem animæ procurandam:

Idem 6.

Nunc ergo (inquit) *habitatores Ieruſalem, & viri Iuda, iudicate inter me, & vineam meam: Quid eſt, quod vltrà debui facere vineæ meæ, & non feci? An quòd expectaui vt faceret vuas, & fecit labruſcas.* Rurſus idem Propheta Deum inducit neglectum gratiæ iis conceſſæ querulis iſtis vocibus exprobrantem: *Expandi manus meas tota die ad populum non credentem.*

Cùm ergo Deus omnia præſtiterit quæ debuit in gratiam Synagogæ ſuæ vineæ, & nihil obſtante tali gratia diuina cœlitus illapſa plures Iudæi perierint, qui nunc in inferno luunt perfidiæ pœnas; abundè patet, hanc gratiam, quæ non eſt ſortita ſuum effectum, non poſſe gratiæ efficacis titulo recenſeri. Quia verò Deus cuncta fecit quæ debuit; eſt in confeſſo, datam hanc ſuffeciſſe gratiam ad ſalutem. Namque Deus alioquin diceret fruſtra totum feciſſe quod debuit, ſi Iudæis auxilia congrua defuiſſent.

Ezech.36.

Ad gratiam efficacem ſpectant alij textus, quorum ecce duos explicatos: *Spiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis, & operemini.* Concolor eſt & iſte locus

Philipp.2.

Apoſtoli: *Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere.* Vnde patet eam eſſe gratiæ efficacis indolem, vt illa ſuum indubiè effectum in hominis anima ſortiatur.

Iſta duo prælibata nodum ſoluunt, quem hæretici, & alij nouatores nobis implexuere ſuis textibus: cùm namque dicit Chriſtus, Sidoni & Tyro fuiſſe dona denegata data Corozain & Bethſaidæ, non idcirco negat in Tyrios & Sidonios influxiſſe dotes & gratias neceſſarias ſeu ſufficientes ad ſalutem animæ conſequendam. Non nego tamen his textibus liquere, dona efficacia & indebita non concedi paſſim & ſine diſcrimine: quippe Deus non ſe obſtrinxit ad generalem gratiæ efficacis influxū, ſed præſtitit id quod debuit, ſufficientes gratias infundendo. Nam eſtò minor ſit gratia ſufficiens efficaci; homo tamen, qui illa ſicut par eſt vtitur, proculdubio indulgente Deo illapſum efficacis gratiæ nanciſcetur.

Gratia ſufficiens omnibus datur.

Gratia ſufficiens dirigit ad gratiam efficacem.

Non inficior, eſſe magis arduum, & operoſum cum gratia ſufficiente ſola benè agere, quàm operari percellente Dei gratia fortiore.

Matth.11.

Attamen non eſſe niſus hos inutiles, & caſſos impetus, ipſe Deus in humanis ait: *Venite* (inquit) *ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos,* Vide, tale auxilium ſufficiens homines laborantes ad Chriſtum adducere, à quo demum illapſu amplioris gratiæ recreantur.

EX PHILOSOPHIA.

Gratiæ ſufficientis veritas aſtruitur.

Rurſus vti ſe Deus habet in naturalibus circa finem conſequendum, ita ſe quoque gerit erga homines circa finem ſupernaturalem obtinendum, qui eſt fruitio Dei. Etenim iuxta ſcitum illud Philoſophiæ axioma: *Qui dat eſſe, dat conſequentia ad eſſe.* At Deus vnicuique rei in Phyſicis conceſſit ea auxilia equidem multa, quibus opus habet vt præſtituto fine congruè potiatur. Verbi gratiâ ſaxo dedit grauitatem, qua deorſum inclinante lapis ad centrum fertur. Ignem verò leuem fecit, vt agilior flamma cœlum verſus iret, vbi purior ardet ignis. Brutis item, vt ſenſitiuo modo viuant, quem præfixit eis, opportunè dedit propenſiones, & inſtinctus neceſſarios ad quærenda vitæ propagandæ bona idonea, & ad noxia deuitanda.

Cùm ergo Scriptura ſacra Deum deſcribat ſolicitum & anxium pro ſalute humana modo gallinarum, quæ anxiâ curâ ſuos congregant pullos ne præda fiant auium rapacium, profectò cura maior eum anget, vt eum Scriptura ſacra loquat, pro largiendis auxiliis neceſſariis ad ſalutem, quàm pro aptandis vnicuique rei mediis idoneis ad finem naturalis ordinis aſſequendum.

Matth.23.

Gratiæ ſufficientis exempla.

Anxium Chriſtum equidem valde fuiſſe, ſuum vt finem ſupernaturalem conſequeretur homo ſuę ſalutis incurius, iſta lamenta probant. *Ieruſalem, Ieruſalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti.* Profectò patet hoc contextu, Iudæis fuiſſe data congrua auxilia, quæ vt noluere ſuæ ſaluti aptare, non obſtitere tali incuriâ, quin fuerint hæ gratiæ ſufficientes eis cœlitus impertitæ.

Huius generis fuere crebri ſermones, quos habuit Chriſtus in templo vitia configens, & ad virtutum omnium praxim hortans, promittens præmia æterna ſuis ſequacibus. Eiuſdem ordinis, ſcilicet ſufficientis gratiæ, fuere mira ſigna & portenta, quibus Chriſtus ſe Deum eſſe ratum & fixum abundè fecit, quæ magna licèt, illa tamen vitio Iudæorum non ſunt ſortita ſuum effectum. Sed hæ & motiones internæ, quibus agebat eos Chriſtus ad virtutis obſequium, fuere gratiæ ſufficientes ad ſalutem animæ procurandam.

EX SS. PATRIBVS.

Gratiæ ſufficientia in quo ſita ſit.

Auguſtinus libro 2. de peccatorum meritis capite 17. clarè talem hanc gratiam indigitat hoc contextu: *Cùm voluntate humana, gratia adiuuante diuina, ſine peccato in hac vita homines eſſe poſſint: cur non ſunt, poſſem facillimè ac veraciſſimè reſpondere: quia homines nolunt.*

Profectò diues ille locus arguit inſcitiam eorum, qui Auguſtino imponunt, quando ſuos errores probare volunt ſententiis huius oraculi, cui affingunt doctrinam, quæ nullas gratias admittit præter eas, quas dicimus efficaces. Auguſtinus ait, hominem poſſe labis mortiferæ expertem eſſe Dei gratia adiutum; ſed peccare, quia non vult reducere ad actum poteſtatem, qua pollet eo auxilio dignatus: cùm ergo ſuo effectu fruſtretur ea gratia, conſtat ex Auguſtino talem gratiam ſufficientem eſſe, quia poteſt homo foras actus exerere, quos ſuſpendit iners. Ergo malè negant ab Auguſtino notam hanc gratiam, quam impugnant omnes Caluini impij ſectatores.

Gratia ſufficiens quomodo caſſa fiat.

Rurſus ille notans deſidiæ omnes qui cunctantur vti hac gratia, quæ ſufficit ad ſalutem, ſic ſuccenſet libro de gratia, & libero arbitrio cap.15. *Tunc vtile eſt velle, cùm poſſumus;*

Digitized by Google

mus ; & tunc vtile eſt poſſe, cùm volumus. Nam quid prodeſt, ſi quod non poſſumus, volumus; aut ſi quod poſſumus, nolumus.

Chriſtus voluit congregare ciues Ieruſalem vt gallina ſuos pullus ſub alas. Ergo fuit voluntas Chriſti ſtipata donis idoneis ad inflectendos animos eorum quos vocabat, & qui noluere votis eius annuere. Alioquin cura maior gallinæ foret de pullis, quàm ſollicitudo Dei de ſalute hominum. Vnde benè licet inferre, Dei ſufficiens auxilium ad ſalutem in reluctantes Iudæorum animas influxiſſe.

Ruſus idem Auguſtinus differentiam inſinuat gratiæ ſufficientis & efficacis, ita fatus l.83. qoæſt.quæſt.68. *Ad illam cœnam, quam Dominus dicit in Euangelio præparatam, nec omnes, qui vocati ſunt, venire voluerunt, nec illi, qui venerunt, venire poſſent niſi vocarentur. Itaque nec illi debent ſibi tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt ; nec illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, ſed tantùm ſibi, quoniam vt venirent vocati, erat in libera voluntate. Vocatio*
Gratiæ ſufficientis veritas aſtruitur.
ergo ante meritum voluntatem operatur. Propterea etſi quiſquam ſibi tribuit, quòd venit vocatus, non ſibi poteſt tribuere, quòd vocatus eſt. Qui autem vocatus non venit, ſicut non habuit meritum præmij vt vocaretur, ſic inchoat meritum ſupplicij, cùm vocatus venire neglexerit. Vide, gratiam hanc neglectam ſufficientem eſſe, quia per vocatos ſtetit, ſi non ſunt æterna præmia conſequuti.

Gratia ſufficiens quibus textibus impugnetur ab hæreticis.
Caluini ſymmyſtæ, rati lethale ſuum virus non frangi antidoto, quod confeci ex Auguſtino, & ratione aſtruente talem gratiam ſufficientem, multa promunt alia Scripturæ ſacræ loca velut ex pharetta fœta telis contra fidem orthodoxam validè contorquendis. En ſelectum manipulum ſagittarum, quas emittunt æmuli noſtri
Pſalm.80.
contra Dei auxilium ſufficiens ad ſalutem. *Non audiuit populus meus vocem meam, & Iſrael non intendit mihi, & dimiſſi eos ſecundùm deſideria*
Eccleſ.7.
cordis eorum, ibunt in adinuentionibus ſuis. Et Eccleſiaſtici: *Conſidera opera Dei, quod nemo poſſit*
Iſa.5.
corrigere, quem ille deſpexerit. Iſaiæ: *Nunc oſtendam vobis quid ego faciam vineæ meæ: auferam ſepem eius, & erit in direptionem, & diruam maceriam eius, & erit in conculcationem, & ponam eam deſertam, & non putabitur.* Vergit eò
Ierem.7.
Ieremias hoc contextu: *Proyciam vos à facie mea, ſicut proieci omnes fratres veſtros, vniuerſum ſemen Ephraim. Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis laudem, & orationem, & non obſiſtas mihi, quia non exaudiam te.*

2.Machab.9.
Ad hoc etiam gratiæ ſufficientis exterminium pertinet cenſura Regis Antiochi, quem Scriptura ſacra procul agit ab omni gratiæ influxu: Deſcribit enim ſic eius ſuprema fata codex ſanctus. *Orabat hic ſceleſtus Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſequuturus.* Paulus etiam ab omni gratiæ illapſu Eſau excludere hoc verſu:
Hebr.12.
Non inuenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lachrymis inquiſiuiſſet eam. Concolor eſt hic
Ioan.12.
Ioannis textus: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias; excæcauit oculos eorum.* Ecce tela, quibus impetitur gratia ſufficiens à refugis gratiæ qui hiſce ſuis fallaciis hoc nituntur, ſcilicet vt fideles efficiant omnimodæ gratiæ deſertores.

Vno ſemel gladio diſtricto nodi omnes ſoluuntur, dicendo, locis illis non abſolutè dici, impoſſibile eſſe viros quoſdam ad meliorem frugem ſeſe recipere dando manus Deo, ſed innui textibus illis fieri non poſſe tales conuerti præuiſa mala eorum voluntate, & pœnitentia incongrua, qualis illa fuit Eſau, & Antiochi, quos retroactos vitæ dolor augebat, ob iacturam tantum temporalem, & non propter iniuriam Deo factam nequiter operando.

Hoc igitur ſuppoſito, ſcilicet quod reprobi omnino nolint conuerti, caſſa Dei eſt gratia, quantumcunque ſatis opis eis conferat ad ſalutem: nec deſerente Deo luce carent idonea ad conuerſionis iter ſectandum, ſed irradiante Deo, ſponte ſuos oculos à lumine gratiæ auertunt, ac proinde ſuis vitiis excæcantur. Non abſolutè Dei gratia denegatur iis, qui illam reſpuunt, ſed illa cadit effectu ſuo ratione praui affectus, quo reprobi vinciuntur. Gratia ſufficiens quomodo caſſa ſit.

Auguſtinus aliam ſuggerit rationem infidelitatis, quæ impoſſibilem fecit ſalutem Iudæorum. Sic ille tract.53. in Ioannem: *Præterea non poterant credere, quia hoc Iſaias prædixit. Hoc autem Propheta prædixit, quia Deus hoc futurum eſſe præſciuit. Quare autem non poterant, citò reſpondeo, quia nolebant: malam quippe illorum voluntatem præuidit Deus.* Hactenus Auguſtinus.

Poſſum ex Medicina diues exemplum promere, quo ſe ratio aperta prodit abortus gratiæ, quæ Ex Medicina.
eſto ſatis opis conferat hominibus vt ſaluentur, plerumque ſuo cadit effectu, ſic peccare aſſueto nequam homine reprobato. Ecce placitum Hippocratis Aphoriſmo 62. l.5. Ὁκόσαι ψυχρὰς, ἢ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσιν οὐ κυΐσκουσι, id eſt: *Mulieres, quæ frigidos & denſos habent vteros, non concipiunt.* Gratia diuina ſemen vitæ æternæ dici ſolet ex Scriptura ſacra, ſicut ex Ioanne 1. Ioan.3.
patet: *Omnis* (inquit) *qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit: quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt.* Diuina tamen gratia nacta duras animas, quæ extincta charitate frigent, nihil omnino boni parturit, non profectò quaſi inſufficiens ſit, ſed vitio delinquentis.

Vnde toto cœlo aberrant à veritatis ſcopo, qui dumtaxat vnam eſſe gratiam affirmant, ſcilicet efficacem, ita Deum accuſantes, eum faciendo reum & auctorem peccatorum, quia reprobis non effudit eam gratiam efficacem.

Vt hydra necis neſcia capita præciſa nouis aliis inſtaurat; ita procax hæreſis proſtrata licet, adhuc ſæuit, & iterum è Scriptura ſacra noua tela promit, vt ictus ingeminando cogat nos ſufficientem gratiam abiurare. Sic illa proterua ferum prælium inſtaurat: Sunt peccata quædam irremiſſibilia: Ergo gratis & perperam affirmamus, omnino è cœlo dari auxilium ſufficiens ad ſalutem, cùm ſint peccata quædam enormia, quæ hîc, neque in futuro ſæculo remittentur.

Proſtare genus hoc peccatorum, ſonorè clamant iſti textus: *Quicunque dixerit verbum* Matth. 12.
contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. Rurſus ad Hebræos: *Impoſſibile eſt eos,* Hebr.6.
qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus Hebr.10.
ſancti, &c. & prolapſi ſunt, rurſus renouari

 ad

ad pœnitentiam. Ideio prǽterea: *Voluntarie peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia.* Poſtremò demum Ioannis hoc decretum obiiciunt:

2. Ioan. 3.

Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico, vt roget quis. Hi ſunt præcipui textus, quos Caluiniſtæ oobis opponuot, ſufficientiam gratiæ refellentes.

Peccata quædã quare dicantur irremiſſibilia.
Matth 19.
Impoſſibile pro re difficili ſumitur in Scriptura ſacra.
Matth. 19.

Auſpicabor à Matthæi textu, vbi dico vocari peccatum irremiſſibile, cui rarò Deus indulget, vtplotimum damnando reos huius ſceleris. Sic Chriſtus ait eſſe rem impoſſibilem, quam dixerat antè ſolùm difficilem: *Diues* (inquit) *difficilè intrabit in regnum cælorum.* Paulò pòſt illud idem difficile, eſſe dicit impoſſibile. *Apud homines* (inquit) *hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.* Sed eſtò rarò Deus indulgeat his peccatis; diuina tamen gratia ſemper adeſt blaſphemis illis hominibus, quorum aliqui conuertuntur.

Ad locum Apoſtoli ad Hebræos 6. dicentis, eos qui lapſi ſunt poſt agnitam veritatem & infuſionem Spiritus ſancti, non poſſe reuocari ad pœnitentiam Chryſoſtomus in cap. 6. epiſtolæ ad Hebræos verſando locum illum, eruditè ootat, ibi agi de pœnitentia, quæ fiebat in Bapoiſmo, & non de illa, quæ eſt ſecunda poſt naufragium tabula, ita vt ſit ſenſus hic: Impoſſibile eſt eos, qui exciderunt

Pœnitentia duplex olim vna in Baptiſmo, alia poſt Baptiſmum.

gratia Bapoiſmi, iterum baptizari, vt impoſſibile eſt Chriſtum iterum crucifigi. Hunc Apoſtoli ſenſum eſſe liquet ex tenore vocum eius: *Impoſſibile* (inquit) *eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt, &c. & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam, rurſum crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei.* Quod perinde ſonat ac dicere, renouari ad pœnitentiam, quæ fiebat io Baptiſmo moriendo peccato, idem eſſe ac mori cum Chriſto, qui vt io bis

Baptiſmus eſt figura mortis Chriſti.
Rom. 6.

non moritur, ita ſecoodò oequit per Bapoiſmum lapſa anima renouari.

Baptiſmum verò typum fuiſſe necis Chriſti, Paulus ait ad Romanos: *An* (inquit) *ignoratis, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem: vt quemodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris; ita &*

Baptiſmus quare non iteretur.

nos in nouitate vitæ ambulemus. Perperam ergo locum hunc Pauli hæretici obiiciuot, quem ignorant, vt & alios textus hactenus vſurpatos.

Supereſt difficultas enodanda vocis hoſtiæ, quam Paulus ait nollam reſiduam eſſe reis hominibus, qui vltrò cadunt gratiâ acceptâ. Paulos hîc Hebræos alloquitur, quibus olim peccantibus, pro delicto redimendo plures hoſtiæ ſupperebant. Dumtaxat vnam ait efficacem hoſtiam pro peccatis oblatam fuiſſe Crucis in altari, ſcilicet Chriſtum, quo contempto vitam agendo nequam, nulla ſicut olim hoſtia pro peccato poteſt iterum immolari. Non idcirco tamen ibi negat Apoſtolus peccantibus deeſſe Dei gratiam ſufficientem vt reſurgant; ſed affirmat, non eſſe aliam hoſtiam præter Choiſtum, qui incurios gratiæ ſuæ æterno igne vindice caſtigabit. Quaſi diceret: Neglecta Dei gratia infideles obſtringit

Hebr. 10.

pœnis æternis: *Iam* (inquit) *non relinquitur pro peccatis hoſtia, terribilis autem quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ conſumpturus eſt aduerſarios.*

Ad Ioannis locum de peccato ad mortem, pro quo ille dicit non rogandum, Auguſtinus lib. de correptione & gratia cap. 12. ait, Ioannem nolle preces fieri pro homioe mortuo in peccato, & finalem impœnitentiam eſſe peccatum ad mortem, quod nullis omoino poteſt precibus expiari,

Occurrit item alia explicatio allatura lucem huic opaco loco. Ioannes hîc diſcernit inter peccata lethalia, in quibus ait eſſe quædam adeò enormia, vt non conſulat pro eis rogari eâdem confidentiâ, qua pro leuioribus. Non abſolutè tamen orari prohibet, imò ſecus ita loquendo notat, preces quæ funduntur propter immane nefas, exigere ab orante pietatis locuples incrementum. Quo adiecto dicit idem Apoſtolus, noſtra vota fore grata Deo: *Scimus* (inqoit) *quia audit nos, quicquid petierimus.*

Hieronymus libro 2. contra Iouinianum ſubſcribit huic ſentenoæ: *Cernis* (ioquit) *quòd ſi pro peccatis minoribus deprecemur, impetramus veniam: ſi pro maioribus difficilis impetratio fit: & inter peccata & peccata magnam eſſe diſtantiam. Vnde & de populo Iſraël, quia peccauerat peccatum ad mortem, dicitur ad Ieremiam: Noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis deprecationem, & non obſiſtas mihi, quia non exaudiam te.* Hæc ille.

EX SS. PATRIBVS.
Peccata ſunt differentia magna & maxima.

Nota, Deum non exaudire preces à quocunque fuſas pro reprobis, qui neglectâ Dei gratiâ ſæpius illapsâ debent in peccato mori. Qui namque vita ſoſpite nihili fecere Dei auxilia, moriendo precum Eccleſiæ beneficium minimè percipiunt, iuſtè Deo ab illis reuocante ſuam gratiam quam perſæpè vitâ integrâ reſpuerunt.

Peccatum ad mortem quale ſit.

Non eſt hîc prætereunda viſa potens hæreticis obiectio de Pharaone, cuius Scriptura dicit cor obduratum fuiſſe, quod profectò nequit ſtare ſimul cum gratiæ ſufficientis influxu. Etenim non ſic obdurari corda ſolent, imò ſecus illabente Dei gratia colliquari.

Sectarij Auguſtinum conduxere ſui vt erroris conſcium, malè tamen ab eis intellectum, vt conſtabit ei, qui attentè loca leget, & intelliget obiecta nobis ab æmulis Auguſtino fretis, vt auctore Dei gratiam ſufficientem penitus abolente. Sic arguunt aduerſarij: Auguſtinus quæſtione 18. in Exodum de Pharaooe loquens ita fatur: *Quòd non inflexibiliter conſentiebat, ſed inflexibiliter reſiſtebat, diſpenſationis fuit diuinæ, qua tali cordi non ſolùm iuſta, ſed euidenter iuſta pœna parabatur, qua timentes Deum corrigerentur.* Hæc ille, velut abſolutè negaos fuiſſe datam illi obdurato viro gratiam ſufficientem qua potuiſſet eius cor inflecti ad obſequendum præceptis ei cœlitus explicatis.

Pharao quomodo inflexibiliter Deo reſtitit.

Reſpondeo, Pharaonem noluiſſe Deo obedire abſolutè, licèt poſſet vt præuentus ope Dei ſufficiente, qua mediante morē agere poterat his, quæ ab ipſo rerum omnium Dominus exigebat. Quia verò ſibi conſtitit in nequitia, dico tali attenta voluntate praua, Regem hunc inflexibiliter Domino reſtitiſſe. Inde tamen non ſequitur,

tur, ſubtraxiſſe Deum debita auxilia. Si namque penes eum gratiæ non fuiſſent ſufficientes ad ſalutem, non peccaſſet ille neqoam. At ipſius ore patet eum potuiſſe Deo morem gerere, ac proinde fuiſſe reum, quia ſuperbè ſuum io Dominum inſurrexit. Ideoque ſcelus ille ſuum agnouit Exodi 9. dicens: *Peccaui etiam nunc. Dominus iuſtus, & ego & populus meus impij: Orate Dominum vt deſinant tonitrua.*

Pharao quomodo fuerit induratus.

Profectò metus ille Regi Pharaoni incuſſus, eum percellens ad capeſſenda Dei mandata, fuit gratia ſufficiens ad emolliendum cor huius hominis obdurati. Sed ne fortè graue negotium faceſſat eius induratio, operæpretium eſt ſcire, talem indurationem non fuiſſe Dei potentiæ facinus, quaſi compulſus fuerit ille nequam ad peccandum, ac proinde crimen eius fuerit neceſſarium. Sed conſtat ex eius confeſſione, mali ſummam fuiſſe penes illum; abuſus enim patientia Dei, qui differebat eum punire, peior effectus eſt, vnde ſibi conſulere debuerat. Et ille mali cumulus induratio congruè nuncupatur.

Appoſitè ad hoc Auguſtinus ita fatur ſermone 88. de tempore: *De talibus peccatoribus Apoſtolus dicit: Ignoras, quòd patientia Dei ad pœnitentiam te adducit. Et de tali obduratione alibi legimus: Equus indomitus euadit durus, & filius remiſſus euadit praecept. Eccleſ. 30. Et iterum: Tunde latera filij tui ne induret, & non conſentiat tibi. Iſta teſtimonia inſinuare volui, vt intelligatis, quia & obduratio non Dei potentia compellente perficitur, ſed Dei remiſſione, vel indulgentia generatur; ac ſic Pharaonem non diuina potentia, ſed diuina patientia credenda eſt obduraſſe.*

Pharao quomodo à Deo vocatus.

Non defuiſſe Regi huic iniquo Dei ſufficiens auxilium, Auguſtinus idem opportunè probat hoc contextu: *Ad miſericordiam pertinet vocatio: ad iudicium pertinet beatitudo eorum, qui venerunt vocati, & ſupplicium eorum, qui venire noluerunt. Numquid ergo latebat Pharaonem, quantùm boni conſecuta fuerint illa terra per aduentum Ioſeph? Illius ergo rei geſtæ cognitio vocatio eius fuit, vt populum Iſrael miſericorditer tractans non eſſet ingratus. Quòd autem huic vocationi obtemperare noluit, ſed exercuit crudelitatem in eis, quibus humanitas, & miſericordia debebatur, meruit pœnam vt induraretur illi cor, & tantam cæcitatem mentis pateretur, vt tot & tantis tamque manifeſtis Dei ſignis non crederet.* Hactenus Auguſtinus lib. 88. quæſt. q. 68.

Pharao vitio ſuo fuit induratus.

Profectò Deus & natura non delinquunt, neque deſunt in neceſſariis. Ergo nobis adeſt gratia diuina comes: quippe ſine tali auxilio non poſſumus aſſurgere ad opera exequenda, quibus æterna ſalus animæ procuratur. Conſcio Pſalte Deus apprimè nouit improperium noſtrum & miſeriam, ideoque ſicut congruit huic prouidet, idonea ſuppeditans auxilia, quæ nemini deſunt, ne fortè mali auctorem eſſe Deum, damnati reprobi conquerantur.

Ex Symbolis.

Non inſulsè poteſt huc traduci ſymbolū Areſij, quod præfixit libro ſuo ſymbolorum, vbi pennæ ſurſum euectæ voces iſtas appoſuit. NON EVEHAR NI VEHAR. Etenim immota iacet penna, niſi ab aliquo moueatur. Sic homo ſuâ naturâ pronus eò vergit, vnde ſuam traxit originem. Procliuis enim ad terrena, nequit ad ſuperna ſuum animum euehere, niſi aſpirante priùs propitiâ Sancti Spiritus aurâ validè percellatur. Vnde iure poteſt homo reus vrgere Deum, vt gratiam ſaltem ſufficientem concedat ei ad ſurgendum ex fœtente limo vitiorum, cui affixus hæret, ita gemens atque rogans: NON EVEHAR NI VEHAR. Prætende quæſo manum, vt immerſus cœno meus animus erigatur.

Gratiæ Dei expers homo nihil poteſt facere.

Gratia per Chriſtum eſt manus hominis ſub pennis. Ezech. 1.

Animalia Ezechielis alas habebant expanſas, & aptatas ad volandum: ſed Scriptura ſacra notat fuiſſe manum hominis ſuppoſitam pennis, quas Propheta vidit deſuper explicatas. Sic ille: *Et manus Domini ſub pennis eorum.* Illa manus eſt filij hominis, id eſt Chriſti. Omnis enim gratia pertinens ad redemptionem animarum eſt per Chriſtum, cuius & diuinitas exprimitur his verbis, quæ præcedenti verſui ſubnectuntur: *Vbi* (inquit) *erat impetus Spiritus, illuc gradiebantur.* Fruſtra niſus homo ſuos omnes exerit, vt aſſurgat ad ſuperna niſi ab impetu Sancti Spiritus excitentur. Ibidem.

Pſal. 138.

Pſaltes vbi dixit: *Si ſumpſero meas pennas diluculo, & habitauero in extremis maris.* Ne fortè putet aliquis tribuiſſe ſuis viribus hunc volatum, ſubdit & hunc verſum. *Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Sic Propheta, vires eſſe ſuas imbecilles abſque Dei gratia confitetur. Igitur ſtante niſu hominum infirmo ſine Dei Gratia, non eſt affirmanda Deo tanta ſalutis hominum incuria, vt pro eo redimendo necem voluerit oppetere, & noluerit inſtruere debitis auxiliis ad ſalutem animæ comparandam.

Gratiæ Dei neceſſitas expreſſa typo manus.

Vocatio eſt diuerſa.

Sed, inquiunt æmuli, in ſerie gratiarum quæ abſolutæ neceſſariæ ſunt ad ſalutem, vocatio locum habet, equidem inſignem: at Auguſtinus ait quoſdam non vocari. Ergo verum non eſt, gratiæ ſufficientis auram omnibus aſpirare. Ecce voces Auguſtini lib. de bono perſeuerantiæ cap. 8. *Ex duobus ætate iam grandibus impiis, cur iſte non vocetur, vt vocantem ſequatur; ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur vt vocantem ſequatur, inſcrutabilia ſunt iudicia Dei.*

Vocationum multæ ſpecies ſunt.

Reſpondeo, multiplices eſſe vocationum ſpecies. Vocantur enim quidam irradiante luce fidei, auditæ concionis obſequio. Alij inſpiratione quadam præuia concioni. Rurſus vna eadémque ſpecies vocationis habet ſuos gradus vehementiæ, iuxta quorum indolem anima percellitur validiùs, aut ſegniùs. Iam certum eſt non omnes vno eodémque modo Dei ad obſequium vocari. Quare verò Deus vnum ſic, alium verò vocet aliter, arcanum eſt inuium hominibus, ac proinde magis adorandum, quàm indagine curioſa gratis & perperam inquirendum. Quamuis autem diſcolor & varia ſit hominum vocatio; non idcirco tamen adultus homo quiſpiam à vocatione vacat, ſingulis quibuſque Deo congruè prouidente. Nec Auguſtinus eo textu quidpiam contrà dicit, ſed affirmat eſſe vias inſcrutabiles, quibus itur ad Deum, congruis auxiliis omnibus occurrentem.

Vocationis arcanum eſt inſcrutabile.

Proſtat item apud Auguſtinum textus vnus expreſsè negans diuinam gratiam hominibus omnibus impertiri. *Dat* (inquit) *quibus vult, quoniam miſericors eſt, quod etſi non det, iuſtus eſt: & non dat quibus non vult, vt notas faciat diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ.*

Digitized by Google

cordia. Hæc ille lib. de bono perſeuerantiæ, cap. 12.

Caluini ſecta tota nobis importunè locum iſtum obiicit, & rictu canino latrans inficiatur eſſe Dei gratiam omnibus infuſam, vt ſanctæ Sedis Apoſtolicæ decreta ſonant, quibus olim recepta Auguſtini dogmata deſtruuntur.

Reſpondeo, Auguſtinum clarè loco illo, ſicut & epiſtola 107. ad Vitalem dixiſſe, *Gratiam Dei non omnibus hominibus dari.* Sed non inde ſequi, hunc doctorem negare dati omnibus gratiam ſufficientem. Illic enim loquitur de gratia efficaci. Quippe ſicut Philoſophiæ rudimenta clamant, analogatum ſimpliciter poſitum ſtat & ſumitur pro principali analogato. Vnde nomen gratiæ, quod ſine voce ei adiecta ſonat in hac Auguſtini ſententia, gratiam efficacem ſignificat, quam & nos affirmamus non hominibus omnibus erogari.

Ex Philosophia. Gratiæ nomen ſimpliciter poſitũ ſignificat gratiam efficacem.

Sed eſtò dicat Auguſtinus gratiam hanc efficacem non in omnes homines influere; nulla tamen inde nota incuriæ ſalutis hominum iuſtè poteſt Deo affingi. Quicquid enim ille ſuæ vineæ facere debuit, hoc omne fecit & præſtitit abundanter. Quòd ſi quando dare talem gratiam efficacem cunctatur, cauſa penes hominem eſt, qui obſequio gratiæ ſufficientis habet vnde ſibi conciliet gratiam ampliorem. Vt namque Dei auxilia, quæ ad ſalutem animæ pertinent, ſunt ſupernaturalis ordinis, homo poteſt adiutus ope tali, ad efficacem gratiam aſpirare.

Gratia ſufficiens conducit ad habendam gratiam efficacem.

Hoc eſſe ſitum in hominis poteſtate, modo quo præmiſi, conſtat ex Beato Auguſtino lib. 1. Retractationum cap. 22. *Niſi* (inquit) *quis voluntatem mutauerit, bonum operari non poteſt, quod in poteſtate noſtra eſſe Dominus docet, vbi ait, Matth. 12. Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Quod non eſt contra gratiam Dei, quam prædicamus. In poteſtate quippe hominis eſt, mutare in melius voluntatem, ſed ea poteſtas nulla eſt, niſi à Deo detur, de quo dictum eſt: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* Eſt ergo penes hominem iam vocatum adiuuante Dei gratiâ, acquirere illam gratiam efficacem, neceſſariam vt voluntas in melius immutetur. Illud idem rurſus aſtruit Auguſtinus lib. 2. de peccatorum meritis cap. 17. *Gratia Dei* (inquit) *hominum adiuuat voluntates, quæ vt non adiuuentur* (ſcilicet efficaciter) *in ipſis itidem cauſa eſt, non in Deo, ſiue damnandi prædeſtinati ſint propter iniquitatem ſuperbiæ, ſiue contra ipſam ſuam ſuperbiam iudicandi, & erudiendi, ſi filij ſunt miſericordiæ.* At poſſunt homines cauere, nequando Deo ſuppeditent anſam, cur ab eo non iuuentur ea gratia efficaci: ergo nihil obſtat quin poſſint homines mediante gratia ſufficiente, talem efficacem gratiam obtinere.

Matth. 12.

Ex SS. Patribus. Gratiam efficacem quomodo poſſit homo obtinere.

Poſſe, ſicut hactenus eſt præfatum, homines comparare Dei gratiam efficacem, confirmat iterum Auguſtinus hoc contextu: *Vt velimus & ſuum eſſe voluit* (nempe Deus) *& noſtrum; ſuum vocando, noſtrum ſequendo.* Hæc ille lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2.

Caluinus olim habuit præambulones, qui negauere Dei auxilium ſufficiens ad ſalutem vnicuique dari. Vtque ſibi concolores ſunt ſycophantæ; ita viri illi impoſtores mentiti ſunt dicentes ab eorum partibus ſtare Patrem illum emeritum, & docuiſſe, Deum nolle fieri ſaluos omnes homines, eſtò totis ad ſalutem animæ conſequendam viribus enitantur. Proſper Aquitanus ait, calumniam inuſſiſſe notam hanc Auguſtino, cuius egit cauſam ipſe Proſper libro ad articulos falsò impoſitos Auguſtino: *Quomodo* (inquit) *fieri poteſt, vt Deus, qui etiam illos ſaluat, de quibus dici non poteſt quod ſaluari velint* (ſcilicet infantulos) *nolit aliquos ſaluari, qui etiam ſaluari velint, niſi aliquæ cauſæ exiſtant.* Hæc ille, notans gratiæ efficacis defectum nos non debere Deo ſed reprobis imputare.

Gratiam efficacem vult Deus omnibus impertiri.

Occurrit item difficultas vna, graue faceſſens negotium, ſcilicet quomodo Gentiles Chriſtianæ fidei expertes gaudeant auxiliis congruis ad ſalutem, cùm Apoſtolo teſte nemo ſine fide Deo placere queat. Reſpondeo, non deeſſe Deo modos, opem ferendi gentibus excæcatis. Præueniuntur enim inſpirationibus diuinis ſic aptatis eorum indoli, vt ſi vterentur eis iuxta Dei intentum, potiora dona cœlitus in eos influerent, ratione quorum ad agnitionem fidei deuenirent.

Gratia ſufficiens non deeſt infidelibus.

Apoſtolus id confirmat eo textu, quo neminem excipit, Chriſtum eſſe dicens ſaluatorem omnium: *Deus* (inquit) *eſt ſaluator omnium hominum, & maximè fidelium.* Hæc ille, 1. Tim. 4 Hoc effato notat præcipuè fidelibus erogare Deum auxilia, quæ pertinent ad ſalutem; ſed alios non excludit ab his auxiliis. Quippe Deus omnium hominum, ſaltem ad ſufficientiam, ſaluator eſt; conſtat enim, quoad efficaciam, à recta via cœli maximam partem hominum aberrare.

1. Tim. 4.

Gratia ſufficiens ad omnes ſe extendit.

Proſper lib. 2. de vocatione gentium cap. 10. illo præfato loco probat, ſemper adfuiſſe Dei gratiam omnibus hominibus: *Dicendo* (inquit) *qui eſt ſaluator omnium hominum, confirmauit bonitatem Dei ſuper vniuerſos homines eſſe generalem.*

Hæretici rubore quaſi pudoris ſuffuſi quia non potuere ſuperos inflectere ad hanc eliminandam gratiam ſufficientem, contra quam ſæpius conduxere Patres, proceres Eccleſiæ, quorum ſententias non capiunt, aut deflectunt aliò, quò non vergunt; quia inquam flectere non potuere viros ſuperos, proculdubio Acheronta mouebunt, inde plures reuocantes infantulos in vtero materno vita orbatos, quos proinde clamant ſufficienti gratia caruiſſe.

Reſpondeo, prouidiſſe Deum etiam ſufficienter infantulis, vt ſalutis quoque viam inirent: Baptiſmus enim eo fine fuit cœlitus inſtitutus. Cauſas etiam naturales ſic aptauit, vt iis non deuiantibus infantulus edatur in lucem, & tingatur aquis ex præcepto indicto prolis editæ parentibus. Vnde liquet eum etiam infantulis congruè prouidiſſe. Quando verò mater abortit, morbo, caſu, vel alia cauſa necem inferente matri, aut fœtui, benè quidem ſequitur, non obſtitiſſe Deum gratia efficaci ne periret infantulus; ſed inferre nemo poteſt, ei ad ſalutem auxilia congrua defuiſſe.

Gratia ſufficiens non deeſt infantulis morientibus in vtero.

Proſper eò vergit, hoc tenore fatus lib. 2. de vocatione gentium cap. 8. *Non irreligiosè arbitror credi, quod iſti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem, quæ ſemper vniuerſis eſt impenſa nationibus, qua vtique, ſi benè eorum vterentur parentes, etiam ipſi per eos iuuarentur. Omnium namque exordia paruulorum,*

Gratia ſufficiens quomodo ſit prouiſa paruulis.

Digitized by Google

lorum, totáque illa principia necdum rationalis infantia, ſub arbitrio iacent voluntatis alienæ, neque vllo modo eis, niſi per alios conſuli poteſt: & conſequens eſt, illos ad eorum pertinere conſortium, quorum vel recto, vel prauo regnutur affectu. Hæc ille ſcitè ſanè, quia prouiſam gratiam congruam infantulis explicat eruditè.

Ex Hiſtoria. Galbæ fortuna apparet.

Suetonius in vita Galbæ cap. quarto dicit Galbæ dormienti fortunam apparuiſſe foris ſtantem, & rogantem vt oſtio aperto, ſuas in ædes eam introduceret, alioqoin ipſam offenſam eius incuriâ aliò diuerſuram. Euigilans Galba foras prodiit, & ante limen oſtij reperit æreum fortunæ typum, quem extulit, & æuo ſuo toto ſicut Numen excoluit, auctus Imperio poſt exceptum ædibus ſimulacrum fortunæ, ſuam omnem gratiam offerentis.

Vt vt ſit de hoc ſpectro viſo Galbæ, totum illud diaboli præſtigiis effectum eſt, qui vt ſimia ſæpe Dei opera ſatagit imitari. Vt volebat ille coli à Gentibus, in varias ſeſe figuras agens illudebat eis, nunc referendo Iouem aliàs ex idolo voces emittens tanquam oracula. Et profectò verum eſt illum ſemper pulſaſſe fores Gentilium, non vt prodeſſet, ſed noceret poſt aliqua conceſſa dona fortunæ labilis, & fugacis, vt in Galba liquet, qui imperio adepto fuit ludibrium fortunæ, ſuis à militibus miſerè trucidatus.

Galbæ fortuna illudit.

Beatior eſt ſors illorum, qui gratiæ diuinæ, fores animæ pulſanti, aperiunt. Namque bonis omnibus ſtipata pias animas ſic inceſſit, eas vt ab omni malo tutas efficiat, non eas efficiendo iocos alternantis fortunæ, verùm Dei regno dignas, quò poſt fata plenæ meritis euehentur.

Apoc. 3. Gratia diuina conciliat victorias & regnum Dei.

Audi gratiæ pro foribus omnium hominum aſtantis eloquia: *Ecce ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo; ſicut & ego vici, & ſedi cum Patre meo in throno eius.* Nota, Dei gratiam, quæ cunctis adeſt propitia, conciliare ſuis cultoribus victorias, & ſeſſionem in throno Dei; idque ſine metu iacturæ, quam Galba fecit pulſus imperio, quo potiri ſe credebat ob cultum impij ſimulacri.

Ex SS. Patribus. Gratia ſufficiens non æqualiter omnibus datur.

Præſtò omnibus eſſe Dei gratiam nemine excepto, docet Proſper egregiè lib. 2. de vocatione Gentium cap. 10. Sic ille: *Elaboratum eſt, quantùm Dominus adiuuit, vt non ſolum in nouiſſimis diebus, ſed etiam in cunctis retrè ſeculis probaretur, gratiam Dei omnibus hominibus adfuiſſe prouidentia quidem pari. & bonitate generali. Sed multimodo opere, diuersáque menſura: quoniam ſiue occultè, ſiue manifeſtè, ipſe eſt, vt Apoſtolus ait 1. Tim. 4. Saluator omnium hominum, & maximè fidelium. Quæ ſententia ſubtiliſſimæ breuitatis, & validiſſimi roboris, ſi tranquillo conſideretur intuitu, totam hanc de qua egimus controuerſiam dirimit. Dicendo enim, qui eſt Saluator omnium hominum, confirmauit bonitatem Dei ſuper vniuerſos homines eſſe generalem. Adiiciendo autem, maximè fidelium oſtendit partem eſſe generis humani, quæ merito fidei diuinitus inſpiratæ, ad ſummam atque æternam ſalutem ſpecialibus beneficiis prouehatur.* Hæc ille, notans diſcolores eſſe modos & menſuras gratiæ conceſſæ. Vni namque minor, alteri verò datur amplior; ſed illa cuiuſcunque leuis, ſine grauis ſit ponderis & momenti, ſufficiens omnibus erogatur.

Singulares fuere modi; quos aliqui reprobi ſunt experti, ſic eos vrgente Deo ad reſipiſcentiam; neque tamen inde ſibi conſuluere viri nequam, etſi Deus gratia ſingulari vellet eos ab ſolito vitio reuocare.

Ex hiſtoria. Gratiam Dei extraordinariam reſpuit Andronicus Imperator.

Andronicus Comnenus Imperio vſurpato ſibi conſtitit in obſequio & cultu Beati Pauli Apoſtoli, quem impensè colens voluit & dignari aurea ſtatua prædiuite, quam illi in Eccleſia erexit. Sed non idcirco frugem in meliorem ſe recepit: At terenis per immane nefas inſulis imperij, vt tyrannus egit æuum infelix. Tempore inſtante pœnę, quam vtique acerbam ab hoc ſceleſto Deus volebat exigere, Pauli conſcio Imperatore fleuit imago, ſuum hunc clientem vt ſaperet abundè fuſis lacrymis admonendo. Profectò fuit ſingularis illa Dei gratia, quam Tyrannus ille fecit irritam, vtpote perſeuerans in peccato, cuius deinde luit pœnas ſceleri condignas, patibulo appenſus, quo dignior erat, quàm ſolio, iniquis artibus vſurpato. Hæc auctor hiſtoriæ Imperialis ait accidiſſe anno 1185.

Ex SS. Patribus. Gratiæ diſtributio inæqualis non eſt inueſtiganda curioſè.

Non omnes eâdem menſurâ donum illud gratiæ ſufficientis accipere, diſertè docet Auguſtinus, & id paſſim, vt libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 14. ita quærit: *Quare aliis conceditur, vt ex huius vitæ periculis dum iuſti ſunt auferantur, alij verò iuſti donec à iuſtitia cadant, in eiſdem periculis vita productiore teneantur, quis cognouit ſenſum Domini?* Et lib. de bono perſeuerantiæ cap. 8. Et lib. de ſpiritu & litera cap. 34. *Cur illi ita ſuadeatur, vt perſuadeatur; illi autem non ita? O altitudo diuitiarum ſcientiæ, & ſapientiæ Dei!*

In eo argumento plura dicit libro 1. ad Simplicianum quæſt. 2. *Verum eſt* (inquit) *multi vocati, pauci electi. Illi electi, qui congruenter vocati. Illi autem qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non ſecuti, quamuis vocati.* Et infrà: *Cùm alius ſic, alius autem ſic moneatur ad fidem eadémque res ſæpe alio modo dicta moneat, alio autem modo dicta non moneat, aliúmque moneat, alium non moneat: quis audeat dicere, defuiſſe Deo modum vocandi, quo etiam Eſau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatémque coniungeret, in qua Iacob iuſtificatus eſt.*

Gratia quomodo dicatur omnibus æqualiter diſtribui.

Quòd ſiquando ſacra Scriptura ſimul & Patres aiunt, æqualiter omnibus prouidere Deum, hoc perinde ſonat, ac ſi dicerent, Deum nemine excepto curam habere omnium, & tunc æqualitas reſpicit curam, ſed non modum quo vniuſcuiuſque curam gerit. Et ea ratione debet intelligi ille locus Sapientiæ: *Æqualiter eſt illi cura de omnibus.* Cui concolor eſt & textus iſte Cypriani lib. 3. epiſt. 8. *Deus* (inquit) *ſe omnibus ad cœleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate librata probet parem.* Rurſus eò Auguſtinus abit in Pſal. 45. *Quid eſt* (inquit) *Deus in medio eius? Hoc ſignificat, quòd æquus eſt omnibus Deus, & perſonas non accipit. Quomodo enim illud, quod in medio eſt, paria habet ſpatia ad omnes fines, ita Deus medius eſſe dicitur, æqualiter omnibus conſulens.* Hactenus Auguſtinus.

Sap. 6.

Pſal. 45.

Gratiæ diſtributio iuſtè fit à Deo.

Porrò nemo debet inueſtigare Dei arcana, quare manu parca dona ſua quibuſdam impertiat, aliis verò diues adſit: quippe nefas eſt hominibus oculo perſpicaci velle penetrare Dei ſanctuarium.

ſanctuarium. Nempe ſatis eſſe debet nobis ſcire Deum iuſtè, licèt inæquali libra, ſuas gratias omnibus elargiri. Proſper lib. 2. de vocatione Gentium cap. 10. cautè monet declinandos eſſe tales ſcopulos in quos curioſi ſæpe ſolent impingere, quærentes, quare Deus non æqua lance ſuas gratias appendat hominibus. *Quod* (inquit) *vtique nulla iniquitate agitur iuſtiſſimi & miſericordiſſimi Dei, cuius iudicium in his diſpenſationibus, non cum arrogantia diſcutiendum, ſed cum tremore laudandum eſt: ſiquidem in ipſis quoque fidelium populis non eadem omnibus nec paria conferantur, & ante vlla humanorum pondera meritorum, diſſimillima diuinorum ſit menſura munerum.* Hæc ille.

Ex Ivre Canonic. Quàm ſint alta Dei iudicia circa dona, quibus aſtruitur hominum ſalus, conſtat vno hoc præſertim Canone. *Si ex bono in malum deficiente bona voluntate moriuntur, reſpondeant ſi poſſunt, cur illos Deus, cùm fideliter & piè viuerent, non tunc de vita huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum? Vtrum hoc in poteſtate non habuit? an eorum mala futura neſciuit?*

Rom. 11. *Nempe nihil horum niſi peruerſiſſimè, atque inſaniſſimè dicitur. Cur ergo non fecit? Reſpondeant, qui nos irrident, quando in talibus rebus exclamamus. Quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Neque enim*

Sap. 4. *hoc donat Deus quibus voluerit: aut verò ſcriptura illa mentitur, quæ de morte velut immatura hominis iuſti ait: Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius. Cur igitur hoc tam magnum beneficium aliis dat, aliis non dat Deus, apud quem non eſt iniquitas, neque acceptio perſonarum, & in cuius poteſtate, quamdiu quiſque in hac vita maneat, quæ tentatio dicta eſt ſuper terram? Sicut ergo coguntur fateri, donum Dei eſſe, vt finiat homo vitam iſtam, antequam ex bono mutetur in malum: cur autem aliis donetur, aliis non donetur, ignorant; ita donum Dei eſſe in bono perſeuerantiam ſecundùm Scripturas fateantur nobiſcum, & cur aliis detur, aliis non detur, ſine murmure aduerſus Deum dignentur ignorare nobiſcum.* Canone, Si ex bono, de pœnitentia, diſtinct. 4.

Nota, Deum, qui ad arbitrium ſuum homines è medio tollit inferendo necem, quando, quibus, vbi, & qua ratione libet; nullum tamen priuare ſua gratia ſufficiente, penes quam eſt principium libertatis filiorum Dei, de quibus

Ioan. 1. Ioannes ait: *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* Imò neque volens priuatur iis auxiliis, quibus ab æterno Deus proſpexit hominibus, quos ſcit apprimè ſuâ naturâ cœlum verſus euehi non poſſe, niſi deſuper adiuuentur.

Ex Ivre Civili. Libertatem nequit adimere filio ſuo pater. Ex Cæſareo Iure nobis ſuffragatur vna lata lex à Conſtantino Imperatore, cuius ecce tenor: *Libertas à maioribus tantùm impenſum eſt, vt patribus, quibus ius vitæ in liberos, necisque poteſtas olim erat permiſſa, libertatem eripere non liceret.* Lege, Libertati. Codice, de patria poteſtate, lib. 8. tit. 47. lege 10.

Imago Cæſaris tollitur à loco ruinoſo. Eodem Iure ſolùm diruto ædificio Cæſaris imago loco cedit. Ita ſolùm homine defuncto Dei gratia ſufficiens ad ſalutem animæ procurandam deſinit influere. Ecce legem Imperatorum Arcadij, & Honorij. *Si quando vſus exegerit, vel porticus, vel quaslibet ædes, ætatis ſenio, ſeu fortuitis concuſſas caſibus reparari: liceat etiam inconſulta clementia noſtra, cum reuerentia ſui, imaginem deponere, vel noſtram, vel retro Principum.* Lege, Si quando vſus, Codice, de operibus publicis, lib. 8. tit. 12. lege 16.

Iterum veritas aſtruitur auxiliorum, quæ impertit Deus hominibus, ad ſalutem animæ comparandam.

In hæc verba:

Homo erat paterfamilias, qui plantauit vineam, & ſepem circumdedit ei & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribvs, Vtroqve Ivre, variis Historiis, Symbolis, et Medicina.

VT vinum lætificat cor hominis, ita vitis in Scriptura ſacra typus eſt lætitiæ, & deliciarum. Vnde volens indulgere ſui prædilecti genio Sponſa vocat eum ad vineas: *Veni, dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis.* Cant. 7.
Manè ſurgamus ad vineas; videamus ſi floruit vinea, ſi flores fructus parturiunt. Cùm ergo Deus ſit dilectus ille, cuius hoc eſt effatum: *Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum.* Inferre licet, hominem quemque vitem eſſe, & quia iuxta ſcitum illud Auguſtini: *Deus non amat, & deſerit.* Vi- Prouerb. 8.
neam plantatam inſtruxit iis omnibus vſquequaque rebus, quæ conducunt ad perfectionem, & integrum vineæ complementum. Præter vuas ait ibi Sponſa eſſe ſata mala punica: *Videamus* Cant. 7.
(inquit) *ſi floruerunt mala punica.* Omne tulit punctum, qui miſcuit vtile dulci.

Ex Theologia. Charitas comparata malo punico. Malum punicum ſymbolum eſt charitatis, quæ totus ardet amore rubens, atque ſicut virtutum omnium regina gerens coronam, vt inter cætera poma, ſola mala punica coronantur. Nullis ineſt corona bonis animæ, id eſt, nullæ prorſus virtutes ſunt dignæ cœlo niſi primò ſuum diadema diuinus amor eis imponat. Omnis enim virtus hiat imperfecta ſine ſocia charitate. Siquidem virtus expers gratię ad diuina nequit aſſurgere; quippe orſus eius omnes non emergunt extra naturæ fines, ac proinde nihil eſt illis & coronæ: Nã gloriæ corona datur iis tantùm virtutibus, quas gratia diuina, ſiue charitas animauit.

Videamus ergo mala punica floreant necne Dei in vinea, id eſt, videamus an charitati debeant præire quędam auxilia diuina, quorum obſequio poſſit homo procurare ſibi charitatis influxum è cœlo, ſecum vehentem gratiam efficacem. Illa dari auxilia ſufficientia ex pleriſque locis Scripturæ ſacræ liquet, vbi ſe talia auxilia diuina produnt. 2. Cor. *Sufficit tibi gratia mea.* Et ad Phi- 2. Cor. 12.
lip. *Omnia poſſum in eo qui me confortat.* Deut. Philipp. 4.
Pars autem Domini populus eius. Circumduxit eum, & docuit, & cuſtodiuit quaſi pupillam oculi ſui. Illa Dei cura ſolers & accurata notat non deeſſe Deum congruis auxiliis, ſine quibus homo nequit ad cœleſtem patriam anhelare.

Ex Philosophia. Ex Philoſophia: *Opus naturæ, eſt opus intelligentiæ non errantis.* Inanimata finem ſortiuntur eum, quem natura rebus his præfixit:

etenim

etenim eſtò finem hunc non cognoſcant, ita Deus has res in finem dirigit, vt non errent. Ita ſuum concurſum Deus aptat vt neceſſariò agat cum cauſis neceſſariis, liberè verò cum liberis. Igitur cùm homo ſuâ naturâ finem ſupremum non agnoſcat, ſcilicet fruitionem Dei, ad quam editus eſt, profectò Deus ei non negabit auxilia ſacra, quibus eò eſt congruè dirigendus.

Vt autem quis cenſeatur habere tale donum, id eſt ſufficientem gratiam ad piam actionem, neceſſe eſt eum habere omnia dona, & auxilia, quæ ad actionem piam, tanquam illius principia, ſiue initia requiruntur, aut ſic aliquod vel aliqua ex eiuſmodi donis habere, vt per illud vel illa iam præuentus & excitatus poſſit vſu aliquo liberæ facultatis ſuæ, auxiliante Deo, acquirere reliqua omnia eiuſmodi dona ſiue auxilia. Nec illa poteſt ſufficientis gratiæ notio denegari. Etenim aliquid poſſe, periode ſonat ac habere potentiam: At homo habet ea auxilia diuina, quibus opus eſt ad exerendos actus pios: ergo Dei gratia ſufficienter ineſt illi vt ſe ad maiora dona accingat, & poſt fata, Dei gloria potiatur.

Patres Concilij Tridentini ſeſſ. 6. cap. 13. ea ratione dicunt poſſe iuſtos perſeuerare, quia ſi gratiæ acceptę non defuerint, ſed ea cum Dei auxilio, quod eſt præſtò, benè fuerint vſi, acquirent reliqua auxilia neceſſaria, quorum ope donum perſeuerantiæ cœlitus infundetur. Ecce Patrum decretum. *In Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare & reponere omnes debent. Deus enim, niſi illi ipſius gratia defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere.*

Ex SS. Patribus.

Concinit Auguſtinus lib. de natura & gratia cap. 26. *Deus* (inquit) *non deſerit, ſi non deſeratur, vt piè ſemper iuſtéque viuatur.* Rurſus idem verſans locum Vatis Ieremiæ: *Corripe me Domine, verumtamen in iudicio, & non in furore tuo;* ita fatur lib. 2. de peccatorum meritis c. 17. *Tanquam diceret: Scio ad correptionem meam pertinere, quòd minùs abs te adiuuor, vt perfectè dirigantur greſſus mei. Verumtamen hoc ipſum noli mecum agere, tanquã in furore, quo iniquos damnare ſtatuiſti, ſed tanquã in iudicio, quo doces tuos non ſuperbire. Vnde alibi dicitur: Et iudicia tua adiuuabunt me. Nullius proinde culpæ humanæ in Deum referas cauſam.* Paulò antè voces iſtas præmittit: *Vt ſuaue fiat quod non delectabat, gratia Dei eſt, quæ hominum adiuuat voluntates, quæ vt non adiuuentur, in ipſis itidem cauſa eſt, non in Deo.* Hactenus Auguſt.

Ierem. 10.

Pſal. 118.

Proſtat item ſeries magna textuum ex Scriptura, quibus abundè liquet eſſe Dei gratiam peruiam omnibus hominibus, vt Iob 25. *Super quem non fulget lumen illius.* Prou. 3. *Dominus erit in latere tuo, & cuſtodiet pedem tuum ne capiaris.* Eccleſiaſt. 18. *Patiens eſt Deus in illis, & effundet ſuper eos miſericordiã ſuam. Vidit præſumptionem cordis eorum, quoniam mala eſt, & cognouit ſubuerſionem illorum, quoniam nequam eſt. Ideo adimpleuit propitiationem ſuam in illis, & oſtendit eis viam æquitatis.* Ioan. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

Iob 25.
Prou. 3.
Eccleſ. 18.
Ioan. 1.

Paulus Romanis ait, ratione Dei gratiæ ſufficientis, *Gentes fuiſſe inexcuſabiles, quia cùm Deum cognouiſſent, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt.* Quod periode eſt ac dicere, per Gentiles ſtetiſſe quominus cum Dei auxilio, quod cunctis adeſt ſufficiens, non ſint æternam ſalutem animæ conſequuti.

Rom. 1.

Præ omnibus Scripturæ ſacræ locis, vnus aſtruit veritatem ſufficientis huius gratiæ, ſcilicet iſte: *Omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: vnus enim eſt Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* Ratio prima cui innititur Apoſtolus eſt, Deum eſſe Deum vnum omnium, qui nemine excepto, finem eumdem omnibus præſtituit, ſcilicet beatitudinem. Id quod certè gratis & fruſtra foret, ſi omnibus media congrua ad aſſequendum ſupernaturalem illum finem minimè prouidiſſet. 1. Tim. 2.

Altera ratio Pauli petitur à redemptione. Dicit enim, Chriſtum *Dediſſe ſe pro omnibus redemptionem.* Et Corinthiis ſcribens affirmat, eum *eſſe mortuum pro omnibus.* Id eſt, ſuis meritis & ex iuſtitia ſoluiſſe Deo patri æs omne, ratione cuius erant in ipſius nominibus, & ſic impetraſſe Dei auxilia congrua vt homines gauderent effectu redemptionis. Siquidem ex Ioanne: *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.* Cùm ergo Deus in gratiam hominum filium ſuum morti expoſuerit, quomodo redemptis ea impertire dona, quæ ſunt ad fructum mortis huius congrua, detrectabit?

2. Cor. 5. Chriſtus pro omnibus mortuus eſt.

1. Ioan. 2.

Credidere quidam, aliquando Deum denegare ſuas omnes gratias ratione grauis ponderis, & magni cumuli peccatorum. In his videtur eſſe Bernardus hoc contextu: *Peremptoria res eſt ingratitudo, hoſtis gratiæ, inimica ſalutis.* Hæc ille ſerm. 2. de ſeptem miſericordiis. Item ſermone contra peſſimum vitium ingratitudinis: *Planè petitioni negat effectum, quòd inuenimur ingrati.* Dicit idem, ingratitudinem eſſe quaſi ventum vrentem, & fontem beneficiorum Dei penitus extinguentem.

Ex SS. Patribus.

Socrates lib. 7. cap. 7. opportunè refert hiſtoriam vnam, qua videtur conſtare, Dei gratias arcere ratione grauis alicuius criminis. Ait ille, virum quemdam ſacrilegum, Iudæum ſectâ, ſemel baptizatum, voluiſſe ſacris aquis iterum allui, idque loco in alio, vbi fraus erat ignota nequam huius hypocritæ, vt ſic pecunias emungeret. Sed nefarij hominis hypocriſim inſigni portento Deum inibi diuulgaſſe. Cùm namque ſemel & iterum fuiſſet aqua in fontem miſſa, facet vt Baptiſmus fieret, ſemper euanuit, vnde norunt omnes velle Deum plecti ſupplicio hominem impoſtorem. Hæc aqua rarefacta litat eis, qui enormia peccata putant obices eſſe donis Dei, & auxilia, quæ congruunt ſaluti animæ, remorari.

Ex historia. Iudæi impoſtoris fraus detecta.

Sed illa gratis opinio eſt conficta, imò ſæpe Deus eò maiora præſtitit auxilia, quò deteriores erant homines, vt in Apoſtolo Paulo liquet, quem ad Apoſtolatum euexit eo tempore, quo fidelium omnium cœtum perdere cogitabat.

Gratiæ ſufficientis influxum non arcent peccata.

Ad Bernardi textus aio, voluiſſe pium hunc Doctorem dicere, ingratis inutiles eſſe Dei gratias, quæ videntur eis arcere, quia non ſortiuntur eum effectum in anima, ad quem ſunt cœlitus inſtitutæ.

Socratis hiſtoria concludit noluiſſe Deum illudi Baptiſmo, cuius iniuriam inſtantem prouidus & præſcius impediuit.

Nulla verò licèt enormia peccata Dei gratiæ ſufficientis influxum arcere, clamant textus plerique ſacræ Scripturæ ſicut eſt videre locis iſtis.

Iſai 49. Iſai. *Dixit Sion, dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus eſt mei. Numquid obliuiſci poterit mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filij vteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui.* Concors Ieremias ait: *Ierem 3.* *Si dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedens ab eo duxerit virum alterum, numquid reuertetur ad eam vltrà? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego ſuſcipiam te.* Conſonant & iſtæ Dei voces apud Ezechielem. *Ezech. 33.* *Tu ergo fili hominis dic ad domum Iſraël: Sic locuti eſtis, dicentes: Iniquitates noſtræ, & peccata noſtra ſuper nos ſunt, & in ipſis nos tabeſcimus; quomodo ergo viuere poterimus? Dic ad eos: Viuo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impij, ſed vt conuertatur impius à via ſua, & viuat.* Concinit & Petrus hoc accentu: *2. Pet. 3.* *Patienter agit Deus propter vos nolens aliquem perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Collega Petri Paulus eò vergit ita fatus: *Rom. 2.* *An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quòd benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ.*

Paulus hîc diſertè dicit eos, qui vitio ſuo callum obduxere, tamen non ſecerni à diuinis auxiliis, benignitate Dei ſe ad eorum vſque fata vltima diffundente. Idcirco Sacra Deum orans: *Hoc* (inquit) *habet pro certo omnis qui te colit, quòd vita eius ſi in probatione fuerit, coronabitur; ſi autem in tribulatione fuerit, liberabitur: et ſi in corruptione fuerit, ad miſericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus noſtris.*

Conſtat item ex Scriptura ſacra Deum præcipere vt homines citò conuertantur. Igitur illis adeſt præſtò Dei ſufficiens auxilium quo mediante fiat illa cita conuerſio; alioquin Deus impoſſibilia reprobis imperaret. Sed ex Auguſtino lib. de natura & gratia cap. 43. *Deus impoſſibilia non præcipit; ſed iubendo monet, & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adiuuat vt poſſis.* Ecce textus vnde patet velle Deum conuerti reprobos incunctanter. Eccleſ. *Eccleſ. 5.* *Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem; ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.* Iſai. *Iſa. 31.* *Conuertimini ſicut in profundum receſſeratis.* Ezech. *Ezech. 33.* *Conuertimini à viis veſtris peſſimis.* Apoc. *Apoc. 3.* *Æmulare ergo, & pœnitentiam age.* Pſal. *Pſal. 94.* *Hodie ſi vocem eius audieritis nolite obdurare corda veſtra.* Quo textu Paulus ipſe Deo afflatus vſus eſt, vt ad celerem conuerſionem opportunè malè ſibi conſcios homines hortaretur. Sic ille nuper initiatos Hebræos alloquitur: *Videte fratres ne fortè ſit in aliquo veſtrûm cor malum incredulitatis diſcedendi à Deo viuo, ſed adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis, fallaciâ peccati.*

Præterea non vitio verteretur eis, qui non conuertuntur, neque Deus caſtigaret eos, ſi per eos non ſtaret quòd non à vita peſſima reſipiſcunt. Cùm ergo Deus illis ſuccenſeat, & plectat eos propter inertiam, & conuerſionis incuriam, non profectò deeſt illis gratia ſufficiens, vt ſeſe recipiant in meliorem frugem. Ecce ſacra oracula. Prouerb. *Prou. 1.* *Quia vocaui, & renuiſtis; extendi manum meam, & non erat qui aſpiceret; deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis: Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cùm vobis, id quod timebatis aduenerit.* Theſſal. *2. Theſſal. 2.* *Eò quòd charitatem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent; ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui crediderunt veritati.*

Porrò ſine congruis auxiliis ad ſalutem animæ conſequendam, inutilis & hiulca foret hominum redemptio. Illud enim eſt alicui mutile, quod in gratiam eius non eſt. Cùm ergo clamet Scriptura ſacra, Ieſum eſſe omnium Saluatorem, eſt neceſſe inferre, Deum gratiam ſufficientem omnibus elargiri. Alioquin homines non dicerentur redempti, vel ſaltem fruſtra ſacer textus eos hoc nomine dignaretur. Pſal. *Pſal. 106.* *Dicant qui redempti ſunt à Domino, quos redemit de manu inimici, de regionibus congregauit eos.* Pſallit idem: *Pſal. 129.* *Copioſa apud eum redemptio.* Profectò nequit abſolutè locus hic intelligi de redemptione quoad efficaciam, cùm non omnes efficaciter ſint redempti, vt reprobi in inferno probant: Ergo debet intelligi copioſa illa redemptio quoad ſufficientiam, à qua nulli prorſus homines excluduntur.

Redemptionis huius copioſæ fuit propugnator egregius Paulus Apoſtolus ad Corinth. *1. Cor. 7.* *Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi.* *2. Cor. 5.* Ad Galat. *Galat. 3.* *Chriſtus nos redemit de maledicto legis.* Ad Epheſ. *Epheſ. 1.* *In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius.* Ad Coloſſ. *Coloſſ. 1.* *In ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia.* Iterum ad Coloſſ. *Coloſſ. 2.* *Delens, quod aduerſus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci.* Ad Timoth. *1. Tim. 2.* *Qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.*

Hæc omnia oracula ſancta clamant, nihil deeſſe nobis eorum, quæ conducunt ad reditum in gratiam cum Deo, qui maiora fecit ad recreandas animas, quàm præſtiterit initio ad corpora propaganda. Ad paſtum lautè dedit eſcas atque potum, imò ipſe quaſi hominum ſartor eos induit tunicis pelliceis. Cùm ergo pluris animam faciat, quàm corpus; indubium eſt, illum homini conceſſiſſe dotes omnes, ſeu gratias ſufficientes ad ſalutem animæ capeſſendam.

Tranſitus Hebræorum ab Ægypto in terram promiſſam Abrahæ, figura fuit peregrinationis noſtræ cœlum verſus; at populo illi ingrato Deus larga manu prouidit ea quæ optabat, vt è rupe puros latices aquarum, è cœlo dapes, veſtes nuſquam laceras & obtritas, frequentes victorias de hoſtibus, & nihil obſtante viæ tædio, & labore, leui etiam à quocunque malo ſeu morbo ſana ſui populi corpora vindicauit.

Ex Hiſtoria. Prouidentiæ Dei exemplum ſingulare. Gregorius Nazianzenus in oratione de laudibus S. Baſilij ait, Conſtantio Imperatore Ariano ſæuiente, multos Catholicos aufugiſſe in ſyluas, vbi vltrò feræ & volucres ſeſe offerebant eis ad prædam, vt ſpontanea morte conſulerent vitæ fidelium. Si ergo Deo tanta cura fuit corporum, vt nihil omnino ſuæ voluerit deeſſe plebi; profectò maior eius erit ſolertia in prouidendis auxiliis ſaluti congruis animarum.

Hippocrates ait, ſic naturam inuigilare vitæ hominum, vt illis plus caloris impertiat quando creſcunt, alioquin numquam molem debitã ſorti

ſuæ

Digitized by Google

Ex Medicina. Calor innatus eſt multus corporibus quę creſcunt.

ſuæ humana corpora ſortirentur. Τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. id eſt. *Quæ creſcunt corpora, plurimum caloris innati obtinent.* aphoriſmo 14. lib. 1. Homo capax ſpiritualis argumenti, gratiæ ſufficientis habet opem, vt ſit amplioris gratiæ ditior incremento.

Caluiniſtæ velut degeneres pulli aquilarum nequeunt ferre Solis coruſci radios, id eſt, à gratiæ ſufficientis veritate procul abſunt: quippe negant è cœlo talem irradiare lucem, qua affulgente queant digna cœlo homines operari. Illis affingo typum aquilæ, quæ ſuſpenſos habet pullos Soli obiectos vt probet eo rutilante Sole fœtus ſinceros, & adulterinos eiiciat, qui nequeunt immota lumen acie ſuſtinere. Huic picturæ voces iſtas appoſuit Ferros in ſuo theatro ſymbolorum. DEGENERES LVX ARGVIT. Quaſi diceret. Auis adulterina lucis impatiens eſt. At ſincera proles vltrò Soli occurrit, excipiens læta lucis radios, oculorum eius aciem minimè perſtringentes. Idcirco negant Caluiniſtæ, Dei gratiam ſufficientem, quam concordi voce probant atque docent Catholici, ſincera proles Eccleſiæ aſſuetæ luci, vt contrà cæca hæreſis odit lucem, errorum tenebris opacata. DEGENERES LVX ARGVIT. Cùm ergo lucis huius refugæ ſint Caluini aſſeclæ, meritò ſpurij nuncupantur.

Ex SS. Patribus. Gratia ſufficiens exemplo adſtruitur.

Sancti verò Patres vt filij legitimi Deo parente, & Eccleſia matre ſati, gratiæ ſufficientis ortum atque lumen fixis oculis intuentur. Dionyſius lib. de cœleſti Hierarchia cap. 9. *Radius* (inquit) *ille vnus ac ſimplex eſt, eodémque modo ſe habet, ſuper omnia ſemper explicitus. Nempe enim & aliis gentibus, ex quibus & nos ad immenſum & infinitum diuini luminis pelagus, quod paratum ſemper eſt, & patet omnibus ad participandum ex præterita erroris cæcitate reſpirauimus, &c. Vna illa Altiſſimi in cunctis prouidentia mortales omnes in ſalutem, Angelorum ſuorum ductibus ad ſe prouehendos diſtribuit.* Pulchra ſanè Solis & gratiæ ſufficientis aſſimilatio. Vt namque Deus Solem ſuum æquè malis atque bonis explicat; ita lucis gratiæ beneficium ſufficienter impertit omnibus hominibus, ſeſe in omnes quantumcunque malos & peruerſos homines illo Dei auxilij lumine diffundente.

Gratia ſufficiens nemine excludit.

Chryſoſtomus homil. 16. in epiſtolam ad Hebræos: *Habemus* (inquit) *cooperatorem, & adiutorem Deum. Tantùm velimus, tantùm opere accedamus ad rem ipſam, tantùm curam geramus, tantùm in mentem ponamus, & omnia ſequentur. Si verò dormierimus, & ſtertentes ſperemus intrare in cœlum, quando poterimus hæreditatem cœlorum apprehendere.* Et homilia 7. in Ioannem: *Gratia* (inquit) *in omnes diffuſa eſt. Iudæum, non Græcum, non Barbarum, non Scytham, non liberum, non ſeruum, non virum, non mulierem, non ſenem, non iuuenem effugit, & dedignatur; omnibus eadem eſt, omnibus ſe facilem exhibet, omnes pari honore aduocat. Qui autem eius munere frui negligunt, hanc ſuam cæcitatem ſibiipſis imputent. Cùm enim omnibus aditus pateat, & à nemine prohibeatur, perditi quidam & nequam homines propriâ duntaxat malitiâ ingredi recuſant.* Nihil expreſſius in hoc argumento poteſt à Sanctis Patribus allegari.

Gratię ſufficientis relatio cum ſole.

Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Ioan. cap. 11. Refricando Solis & gratiæ ſimilitudinem, ita fatur: *Quemadmodum quamuis vniuerſis ſol oritur, nil tamen vtilitatis inde cæcus conſequitur, nec propterea meritò quiſpiam ſplendorem ſolis accuſabit, ſed non videndi culpam cæcitati attribuet: ſic vt arbitror de vnigenito etiam intelligendum eſt. Lux enim vera ille profectò eſt, & ſplendorem ſuum ad omnes emittit* DEGENERES LVX ARGVIT. Quod ſiquando lumen gratiæ in nitentes oculos non influit, error ille penes Deum haudquaquam eſt, ſed reuera debet refundi in denſam animæ cæcitatem.

Ex Symbolis.

Vt concurrunt ingenia, ita Patris Gregorij Nazianz. concolor huic eſt ſententia: *Quod* (inquit) *ſenſibilibus rebus eſt ſol noſter, hoc intelligibilibus eſt Deus. Ille enim mundum hunc aſpectabilem colluſtrat; hic inuiſibilem. Ille corporis oculos ita afficit, vt lumen ipſius intueri poſſint; hic mentes deiformes reddit.* Hæc ille in orat. de laudibus S. Athanaſij.

Damaſcenus lib. 2. de fide orthodoxa cap. 29. *Deus* (inquit) *præcedenter omnes vult homines ſaluos fieri, & eius regnum conſequi: non enim ad puniendum nos plaſmauit, ſed vt efficiat bonitatis ſuæ participes, vt bonus.*

Gratiâ ſufficiente non omnes benè vtuntur.

Concordant & Latini Patres, in quibus Cyprianus hæc loquitur lib. 3. epiſt. 8. ad Fidum. *Deus vt perſonam non accipit, ſic neque ætatem, cùm ſe omnibus ad cœleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate librata præbeat parem.*

Ambroſio Solis etiam placuit relatio cum gratia ſufficiente, quia congruit vtrique modus ſeſe ſine diſcrimine bonitatis aut nequitiæ omnibus explicandi. Sic ille ſerm. 8. in Pſal. 118. *Plena eſt terra miſericordia Domini, quia omnibus data eſt remiſſio peccatorum. Super omnes ſol oriri iubetur. Et hic quidem ſol ſuper omnes oritur quotidie. Myſticus autem ſol ille iuſtitiæ omnibus ortus eſt, omnibus venit, omnibus paſſus eſt, omnibus reſurrexit. Si quis autem non credit in Chriſtum, generali beneficio ipſe ſe fraudat. Vt ſi quis clauſis feneſtris radios ſolis excludat, non ideo ſol non ortus eſt omnibus, quia calore eius ſe ipſe fraudauit; ſed quod ſolis eſt, prærogatiuam ſuam ſeruat, &c. Quod in Deo fuit, oſtendit omnibus, quod omnes venit liberare.*

Gratiæ ſufficientis influxus continuus eſt.

Hieronymus in epiſt. ad Cteſiphontem contra Pelagianos: *Velle* (inquit) *& currere meum eſt, ſed ipſum meum ſine Dei ſemper auxilio non erit meũ. Dicit enim idẽ Apoſtolus: Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere; & Saluator in Euangelio: Pater meus vſque modo operatur, & ego operor, ſemper largitor, ſemper donator eſt. Non mihi ſufficit, quòd ſemel donauit, niſi ſemper donauerit. Peto, vt accipiam, & cùm accepero, rurſus peto. Auarus ſum ad accipienda beneficia Dei. Neque ille deficit in dando, neque ego ſatior in accipiendo.* Et in epiſt. ad Cyprianum presbyterum: *Homo à principio ſuæ conditionis Deo vtitur adiutore, & cùm illius ſit gratia quòd creatus eſt, illiúſque miſericordiæ quòd ſubſiſtit, & viuit, nihil boni operis agere poteſt abſque eo, qui ita liberũ conſtituit arbitrium, vt ſuam per ſingula opera gratiam non negaret.*

Gratia ſufficiens magis ſe diffundit quàm ſol.

Auguſtinus lib. 1. de Geneſi contra Manichæos c. 3. *Intelligamus* (inquit) *aliam lucem eſſe, in qua Deus habitat, vnde eſt illud lumen, de quo in Euangelio legitur: Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Nam ſolis iſtius lumen non illuminat omnem hominem, ſed corpus hominis, & mortales oculos, in quibus nos vincunt aquilarum oculi,*

qui ſolem iſtum multò melius quàm nos dicuntur aſpicere. Illud autem lumen non irrationabilium animalium paſcit oculos, ſed pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore viſibilium rerum, & temporalium, ſe ad eius præcepta ſeruanda conuertunt; quod omnes homines poſſunt, ſi velint, quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum. Et lib. 1. ad Simplician. quæſt. 2. *Noluit* (inquit) *Eſau, & non cucurrit; ſed ſi voluiſſet, ac ſi cucurriſſet, Dei adiutorio perueniſſet, qui etiam velle, & currere vocando præſtaret, niſi vocatione contempta ipſo reprobus fieret.*

Gratia ſufficiens data fuit Eſau.

Gregor. lib. 33. Mor. c. 14. in illud Ioh 40. *An extrahere poteris Leuiathan hamo, &c. aut armilla perforabis maxillam eius?* ita fatur: *Quis hominum Leuiathan huius os euadat, vt nulla illicita committat? Sed hinc cognoſcimus, quantùm Redemptori humani generis debitores ſumus, qui non ſolùm nos in os Leuiathan ire prohibuit; ſed ab ore etiam redire conceſſit, qui ſpem peccatori non abſtulit, quia maxillam eius, vt euadendi vim tribueret, perforauit, vt ſaltem poſt morſũ fugiat, qui incautus priùs morderi nequaquã metuebat. Vbiq; ergo nobis occurrit ſuperna medicina, quia & dedit homini præcepta ne peccet, & tamen peccãti dedit remedia, ne deſperet.*

Gratiæ ſufficientis probatio ab experientia.

Proſper Aquitanus lib. 2. de vocatione Gentium, c. 3. *Manifeſtarunt* (inquit) *diuinorum eloquiorum multa auctoritates, & continuâ omnium ſæculorum experientiâ docuerunt, iuſtam Dei miſericordiam, miſericordémq;* iuſtitiam, *nec alendis hominum corporibus, neque docendis, adiuuandíſque eorum mentibus vnquam defuiſſe.* Et in lib. ad articulos Auguſtino falsò impoſitos, artic. 15. *Nemini* (inquit) *Deus correctionis adimit viam, neque boni poſſibilitate deſpoliat.* Hæc ille potens malleus hæreticorum.

Gratia ſufficiens probatur à cura, quam Deus habet corporis humani.

Papa Leo de ſede Petri eruditè totam hanc dirimit controuerſiam iſtâ ſuâ latâ, & derelictâ nobis ſententiâ: *Per hanc dilectiſſimi ſalutis noſtra ineffabilem reparationẽ, nec ſuperbia nobis, nec deſidia locus relinquitur: quia nihil habemus, niſi quod accepimus, & iugiter admonemur, vt dona gratia Dei non negligenter habeamus. Iuſtè enim nobis inſtat præcepto, qui præcurrit auxilio, & benignè incitat ad obedientiam, qui ducit ad gloriam.*

Gratia ſufficiens non eſt negligenda.

Poſtremò demum ratione liquet nulli deeſſe Dei gratiam ſufficientem. Namque Deus quicquid agit, eſt conſentaneum miſericordiæ, & iuſtitiæ, iuxta Vatis oraculum: *Vniuerſa via Domini miſericordia & veritas.* Sed Deum negare ſuum ſufficiens auxilium, vt quandocunque velit homo conuerti, poſſit confeſtim dare Deo manus, illud non congruit miſericordię neque iuſtitiæ. Ergo Deus id non facit. Non eſſe Dei miſericordię facinus, gratiam denegare, patet, quia negare ſuum auxilium, non eſt miſereri, imò ſecus eſt non miſereri. Si verò iuſtitia attendatur; etſi reſpiciendo ſolùm ad dignitatem peccatoris, iuſtè Deus poſſit ei denegare ſuum auxilium; tamen ſi penſentur vti par eſt merita Chriſti, qui pro redemptione omnium mortuus eſt, ac proinde ſicut ait Ioannes, *Eſt propitiatio pro totius mundi peccatis*; haudquaquam iuſtum eſſet, alicui peccatori detrectare dare auxilium ſufficiens, & ſic ei præcludere ianuam ſalutis, cùm ex iuſtitia Chriſtus eam meruerit. Eſt ergo procul à ratione talis ſententia Caluini, blaſphema voce Dei gratiam ſufficientem penitus abrogantis.

Pſal. 24.
Gratiæ ſufficientis influxus ratione probatur.

Nota, præter eam gratiam ſufficientẽ, præſtò nobis adeſſe Deũ, & impertire donũ aliud, quod à Theologis adiuuans gratia nuncupatur. Ex Doctore Angelico 1. 2. q. 112. art. 2. & q. 113. art. 3. Gratia illa adiuuans neceſſaria ad conuerſionem non eſt tantummodo actualis concurſus Dei, quo is vnà cum libero arbitrio hominis iam vocati & excitati efficit actu ipſam ſupernaturalem conuerſionem: ſed eſt etiam donum gratuitum, quo ſimul mens hominis roboratur diuinitus ad illam conuerſionem cum actuali Dei concurſu eliciendam. Etenim Scriptura ſacra, Patres Concilij Tridentini, & Auguſtinus ſonorè clamant, hominem per iſtam gratiam adiuuantem, ita iuuari à Deo, vt illius ope Deus ſuppleat aliquam facultatem in libero arbitrio, quæ homini quantumuis vocato & excitato deeſt, vt plenè nutans alioquin eius anima conuertatur.

Ex Theologia.
Gratia adiuuans quid ſit.
Gratiæ adiuuantis neceſſitas probatur.

Si namq; priùs vocatus, & deſuper iã perculſus homo idoneã facultatem habet, qua ſine alio dono queat tanquã cauſa ſufficiens in ſuo ordine elicere conuerſionẽ, & duntaxat eget vt Deus, tanquam vniuerſalis cauſa in ordine etiã ſupernaturali cum eo concurrat actu ad hunc ſupernaturalem effectum conuerſionis; non propriè diceretur homo cœlitus adiutus vt infirmus ad exerendũ hunc effectum, qui nec cenſeri poſſet eſſe ſupra vires, & facultatẽ hominis iam vocati, & impulſu Numinis excitati. Quippe licèt ignis, exempli causâ, indigeat actuali concurſu Dei vt comburat; tamen quia in ſuo ordine ſufficientẽ facultatem habet ad vrendũ, combuſtio ſic facta Deo concurrẽre nequit verè dici eſſe ſupra vires & facultatẽ ignis, quẽ nemo poteſt affirmare velut infirmum ad vrendum cœlitus adiuuari.

Quia ergo liquet, hominem iam vocatum, & excitatum à Deo debere præter ea dona velut infirmum, & imbellem à Deo adiuuari, vt vocationi cõſentiat, & ſeſe recipiat in meliorẽ frugem eſt neceſſariò inferendum, gratiam adiuuantem, quę præter vocationem & excitationem requiritur, non eſſe ſitam in ſolo Dei concurſu actuali, ſed eſſe penes aliquod donum, cuius obſequio & influxu anima ad eliciendum conuerſionis actum, eſt nacta potens roboris incrementum.

Gratiæ adiuuantis effectus.

Huic ſententiæ faueat necne ſacra Scriptura, patet ex ſerie textuum, quos laudabo. Ioan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eũ.* Vide vocatum, & excitatum, debere trahi, quia vocatione, & excitatione ſolùm, non eſt perfecta cura animæ infirmæ, egentis adhuc gratia adiuuante velut pharmaco ſalutari. Ad Philipp. *Deus eſt, qui operatur in vobis, velle, & perficere, pro bona voluntate.* Velle, Dei vocationis eſt, ſed perficere corrobato priùs excitato affectu, profectò donum eſt gratiæ illius, quam adiuuantem Theologiæ proceres appellarunt.

Ioan. 6.

In Concil. Mileuitano canon 4. editus adſtruit adiuuãtis huius gratiæ veritatẽ hoc tenore. *Vtrũque eſt donũ Dei, & ſcire quid facere debeamus, & diligere vt faciamus.* Vocatio præſtat, *Scire quid facere debeamus.* Sed reuera donũ eſt gratię adiuuãtis. *Diligere vt faciamus.* Siquidẽ illa boni dilectione, parum antè ſibi conſtans anima, & ad terrena prona, cœlũ verſus erigitur, & illo velut fulcro Dei gratiæ adiuuantis validè roboratur.

Gratia adiuuans corroborat animã.

Concilium etiam Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 3. definit, non ſolùm præuenientem Spiritus Sancti inſpirationem, ſed etiam *eius adiutorium*

requiri

requiri, vt quis credat, ſperet, diligat, & pœniteat ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia cõferatur.

Ex SS. Patribvs.

Auguſtini etiam auctoritate nobis conſtat abunde, dari hanc gratiam. *Meminerimus* (inquit) *ipſum dicere: Facito vobis nor conum, & ſpiritum nouum Ezech.18 qui dicit: Dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum dabo vobis. Ezech.39. Quomodo ergo quod dicit: Facite vobis, hoc dicit: Dabo vobis? Quare iubet, ſi daturus eſt ipſe? Quare dat, ſi homo facturus eſt? Niſi quia dat quod iubet, & adiuuat vt faciat, cui iubet*. Hæc ille l de gratia & libero arbit. c.15.

Ezech.18.

Ezech 39.

Contextu etiam liquidiore talem gratiam, ſcilicet adiuuantem, in animas influere dicit idem Aug. l.2. de peccatorum meritis, & remiſſ. c.18. *Quod* (inquit) *à Deo nos auertimus, noſtrum eſt; & hac eſt voluntas mala. Quòd verò ad Deum nos conuertimus, niſi ipſo excitante, atque adiuuante non poſſumus; & hec eſt voluntas bona.* Hactenus Auguſtinus.

Gratia Dei turri comparata.

Cùm gratias omnes has præfatas dico Deum conceſſiſſe, ſicut & concedit adhuc omnibus hominibus, perinde eſt, ac ſi affirmarem, patremfamilias vineam plãtaſſe, circuodediſſe ſepem, ædificaſſe turrim, & quæcunque pertineut ad vrilitatem, & bonitatem vineæ, illa omnia præſtitiſſe. Turris illa notat protectionem illam, quam Salomon inſinuat ita fatus: *Turris fortiſſima nomen Domini.* Nomen Domini Ieſu, nuncupatio ſalutis eſt, cuius initium petitur à gratia, quæ cùm mulriplex ſit, eſt protectio diuina. *Sicut turris Dauid, qua ædificata eſt cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Namque Deus ita nobis inuigilat, vt nihil omnino deſit hominibus eorum, quæ ſufficiunt ad ſalutem animæ comparandam.

Prou.18.

Cant 4.

Habes hic, præco Dei, campum, qui longè latéque patet ad ſuggillãdam hominum inertiam, quæ tot à Deo ſtimulis acta iacet, dedignata cœlum verſus aſſurgere, in vitia prona, malens indulgere fœdis ſenſuum illecebris, quàm ad ſuperna votis omnibus anhelare. Euæ nihil profuit dicere ſe deceptam à ſerpente, ſicut Adam fruſtra ſuam in conſortem refudiſſe crimen quod patrauit non ceſſit ad innocentiam. Nempe Dei tutela velut turris erat fortiſſima, idoneis armis inſtructa, quibus vt clypeis in cœlo cuſis potuere primi parentes ſpicula intorta feri hoſtis irrita propulſare.

2.Cor.3.

Itaque nemo Deũ incuſet cùm peccabit. Etenim per illum non ſtat, quominus omnes peccatorum vinculis eximantur. *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* Gratia diuina libertate donat omnes eos, in quos influit, ac proinde duris eos vitiorum nexibus ſubiacere vetat, iuxta legem ab Imperatore Gordiano latã hoc tenore. *Libertos, ſiue libertas, maximè quibus impoſita opera non ſunt, conſuetum potiùs obſequium, quam ſeruile miniſterium manumiſſoribus exhibere debere, neque vincula perpeti non eſt opinionis incerta.* Profectò reor iuxta legem hanc non poſſe citra iniuriam libertatis filiorum Dei, homines peccatorum laqueis irretiri. Textus ille Iuris eſt in Lege, Libertos. Codice De obſequiis patrono præſtandis libro 6. titulo 6. lege 6.

Ex Ivre Civili.

Gratia Dei non liberos facit.

Ex Ivre Canonico.

Expreſſiùs Canonico Iure liquet ea libertas, qua dignatur gratia diuina ſuos poſſeſſores. Nam Gregor. Papa cauit, ne quis ſeruus infidelis poſt Baptiſma, loco vilis mancipij haberetur aut venderetur à Domino, ſed ipſo facto ſuo etiam inuito domino libertatis gratia frueretur. Ecce Canon, *Fraternitatem veſtram de his oportet eſſe ſolicitam. Etſi de Iudæorum ſeruitio, non ſolum Iudæi, ſed etiam quiſquam paganorum fieri voluerit Chriſtianus, poſtquam voluntas eius fuerit patefacta, ne hũc ſub quolibet ingenio, vel argumento, cuipiam Iudæorum venundari facultas ſit, ſed is, qui ad Chriſtianam fidem conuerti deſiderat, defenſione veſtra in libertatem modis omnibus vindicetur.* Can. Fraternitatem Diſt. 54.

Baptiſma facit liberos ſeruos.

Non coëunt ſeruitus, & gratia. Si quis ergo gemit peccatorum laqueis obſtrictus, ac proinde ſæui domini ſeruus, id eſt, diaboli, ille Dei gratiæ ſi non deſit, ei qua peccando miſer excidit, reſtituetur priſtinæ libertati.

Gratia nos eximit à ſeruitute peccatorum.

Sanguine Chriſti aſperſa bona fidelium acta, Deo grata ſunt.

In hæc verba:

Fodit in ea torcular, & ædificauit tu rim.

SECTIO TERTIA.

Ex Theologia, Philosophia, Sanctis Patribvs, vtroqve Ivre, Historiis, Symbolis et Medicina.

FRuſtra vitis parturiret vuas muſto fœtas, ſi deeſſet torcular, quod torquendo botros iam maturos, inde vinũ exprimeret: ita gratis & incaſſum anima noſtra Dei vinea tot præſidiis inſtructa foret, ſi non fuiſſet crux erecta ſicut torcular, quod impoſitum Chriſto, Cypti botro vinum elicuit germinans virgines, & animas lætificans huius vuæ ſanguine recreatas. Quicquid homo ſuum poſt lapſum, ſolo naturæ niſu aggredi potuit, illud omne nihil profuit ad ſalutem. Egregia quantumuis eius facinora erant vuæ quidem, ſed indiguere cruce velut torculari, quod ſanguinem Chriſti extorquendo dedit operibus noſtris eximiis, vt fierent accepta Deo, & prodeſſent ad ſalutem animæ procurandam.

Crux Chriſti eſt torcular.

Ex Theologia.

Crux Chriſti quare ſit cõparata torculari.

Ab inimico Dei nihil poterat exire Deo gratũ. Sed homo cruce non erecta, ſeu Chriſto nunquã crucifixo Deum ſemper auerſum habuiſſet. Ergo fuit neceſſe Deũ hominẽ aſſumere, vt ille homo Deus cæteris hominibus extinctis, atque Deo ingratis ſua morte vitam, & gratiam inſtauraret.

Neceſſitatis huius ratio petitur à læſa Dei iuſtitia, qua implacata nemo planè ſatus Adamo patre poterat eſſe Deo acceptus. Quippe ſicut vitiata radice rami omnes ſucci expertes arent, & marceſcunt, arbore ſic infœcunda, foco ſolùm idonea; ita primus homo, Dei gratia excidens, peccando prolem omnem infecit, factam proinde boni alicuius edendi operis incapacem. Quia verò crimen erat immenſum, & omne genus hominum eſt finitum, ſapientia diuina modum reperit idoneum, quo de rigore Dei iuſtitiæ fecit ſatis, lacerans chartam, quæ nos nominibus eius fortiter obſtringebat.

Chriſtus quare paſſus ſit.

Paulus huiuſce doni & beneficij memor congratulatur eis, qui facti ſunt eius participes Baptiſmi obſequio: *Et vos* (inquit) *cum mortui eſſetis in delictis, & præputio carnis veſtræ, conuiuificauit cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod aduerſus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci, & expolians*

Coloſſ 2.

principatus, & poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo. Eſtò quæuis actio Chriſti potuerit nos reconciliare Deo; ille tamen redemptionis noſtræ caput, & ſummam voluit eſſe crucem, quæ vt torcular, eum ſanguinem expreſſit vuæ, quæ attrita vitam, & gratiam conciliauit homini deplorato.

Mediatoris vox quid ſignificet.

Inde nomen mediatoris habet Chriſtus, & operæpretium eſt probare, fides vt aſtruatur ei titulo, quem præfixi, dicendo bona fidelium acta, grata Deo fieri ſanguine Chriſti aſperſa, quia vt mediatoris egit partes apud Deum, in gratiam hominum ratione ſui ſanguinis effuſi pro redemptione mundi, conſtat ea fore Deo grata bona opera, quæ hoc mediatoris ſanguine reſpergentur.

Mediatio eſt duplex.

De Chriſto mediatore ſuprà quædam prælibaui, ſed nunc ex profeſſo dicam, quia expedit intento meo. Mediatorem nuncupamus eum, qui inter aliquos diſſidentes, aut certè non coniunctos medium ſe interponit, vt eos redigat ad concordiam, vel nouo fœdere coniungat. Bifariàm verò poteſt id fieri. Primò per ſubſtantialem aliquam mediationem. Secundò per operationem. Primo modo dici poteſt Chriſtus mediator, vt perſonalitas eius humanam & diuinam naturam arctè nouo fœdere ſociauit. De hac mediatione loqui iam mihi non incumbit. Non enim illa penes naturam aliquam eſt, ſed ſecundùm perſonalitatem, quæ connectit duas naturas, in hypoſtaſi vnica ſubſiſtentes. Præterea iſta mediatio ſubſtantialis non fit inter naturas diſcordes, ſed concordes. Etenim nuſquam fuere Dei ineffabilis natura, & humanitas Chriſti Domini diſſidentes.

Itaque intendo loqui de mediatione, qua Chriſtus innocens Patri reconciliauit homines, iræ Dei obnoxios, quia fuere rebellando, datæ ſuo ab ortu gratiæ deſertores. Hæc autem mediatio, quæ in opere conſiſtit, quatuor modis fieri poteſt. Primò diſcernendo & iudicando cauſam, qua ratione dici poſſunt mediatores ij, quos arbitros congruè nuncupamus. Illo modo vocat Ambroſius Chriſtum mediatorem in

Mediatoris nomen quot vſurpatur modis.

cap. 2. 1. ad Timoth. Dicit enim, *Chriſtum factum à Deo arbitrum indicaſſe ſic fieri poſſe pacem, ſi Deus primùm ignoſceret, & homo deinceps in Dei fide permaneret.*

Secundò dici poteſt mediator, hinc & inde referendo pacis conditiones. In hac notione debet accipi vox mediatoris apud Moyſen quando toti Hebræorum Genti ſic loquitur Deuter. 5. *Ego medius & ſequeſter fui inter Deum, & vos in illo tempore.* Et ad Galatas: *Data eſt lex per Angelos in manu mediatoris.* Id eſt Moyſi. Et hic quoque modus congruit Chriſto: nempe leges atque Dei ſcita toti populo prædicauit. Et idcirco Vati dicitur, *Angelus Teſtamenti*, & à Paulo vocatur idem Chriſtus, *Mediator noui Teſtamenti.* ad Moyſen facta vocis huius alluſione. Namque ſicut ille fuit mediator veteris Teſtamenti, ſic Chriſtus agit partes mediatoris noui Teſtamenti, cuius illa prima ſeu præcipua capita declarauit.

Deut. 5. Galat. 3. Malach. 3. Hebr. 12.

Tertiò quadrare poteſt mediatoris onus ei, qui intercedit apud vnam partem pro altera, qua ratione ſibi Chriſtus vendicat hunc titulum, quia Rom. 8. dicitur. *Interpellare pro nobis* & 1. Ioan. *Aduocatus noſter.* Vnde liquet Chriſto nomẽ mediatoris, etiã illo modo tertio conuenire.

Roman. 8. 1. Ioan. 2.

Quartò demum mediator dicitur ille, cuius officium eſt ſoluere, & ſatisfacere vni parti, pro altera debitrice. Ille modus mediatoris propriè Chriſtum ſpectat, quem Scripturæ ſacræ ſeries tota vocat hoſtiam pro peccato. Quamobrem poſtquam Paulus has de Chriſto voces expreſſit, *Vnus mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus*, rationem hanc ſubiecit, *Qui dedit ſemetipſum redemptionem pro multis.* Ideoque Roman. 8. & 1. Ioan. 2. vbi Chriſtus dicitur aduocatus, & interpellator apud Deum pro nobis: non dicitur vnus aduocatus, aut vnus interpellator, quia etiam alij interpellant pro nobis. Nec ſolus ipſe fuit mediator, per modum internuntij ſeu arbitri, ſed etiam Moyſes. Ipſe verò ſolus ſoluit pro nobis, & ab ingloria peccati ſeruitute ſuo nos ſanguine liberauit.

1. Timoth. 2.

Mediatoris nomen modis omnibus congruis Chriſto.

Conſtat ex præfatis, priores tres hoſce modos mediationis, quos perſtrinxi, eſſe ſimul & aliis cum Chriſto cõmunes, quartum verò ſoli Chriſto congruere, quia nemo præter eum diluit debita quæ contraxit homo, Deo iniurius & diaboli laqueis irretitus. Sed qua ratione nomen hoc mediatoris vni competat Chriſto, fides omnium doctorum concolor eſt. Magiſter enim in 3. q. 19. Bonauent. ibid art. 2 q. vlt. Thom. 3. p. q. 26. art. 2. conſona voce dicunt, Chriſtum non mediatorem fuiſſe ſolùm, vt Deus erat, vel dumtaxat homo, ſed vt vtrumque ſimul. Opus enim præcipuum mediatoris fuit paſſio Chriſti. Hæc autem ipſi Deo, & Domino tribuitur, ac proinde debet ei affingi ſaltem ratione ſuppoſiti. Actor. 20. dicitur Deus. *Sanguine ſuo Eccleſiam acquiſiuiſſe.* Et 1. Cor. dicitur *Dominus gloriæ crucifixus.* Ad Philipp. *Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem.* Hæc omnia loca probant, in Chriſto duas naturas ſpectandas eſſe, nomen vt mediatoris ei ſicut vox illa reſonat adaptetur.

Actor. 20. 1. Cor. 2. Philipp. 2.

Ex SS. PATRIBVS.

Conſulti Patres eò vergunt, affirmantes cum qui verus & vnicus mediator eſt, Deũ, & hominem eſſe debuiſſe. Baſil. in Pſ. 48. *Frater nõ redimit, redimet homo? ſi homo redimere nos non poteſt, qui nos redemit non eſt homo. Ne igitur propterea, quòd in ſimilitudine carnis peccati ad nos acceſſit, hominem ſolùm putes Dominum noſtrum.* Nazianzen. orat. 2. de Paſchate: *Indigebamus* (inquit) *vt Deus carnem aſſumeret, & mortem ſubiret, vt viueremus.*

Mediatoris perſona duas in Chriſto dicit naturas.

Cyrillus lib. de recta fide ad Reginas. *Ex confeſſo* (inquit) *ſalutaris eſt mors Chriſti, ſed ſi non eſſet Deus, quomodo ipſe, & ſolus ſufficeret ad hoc vt eſſet pretium? Sed ſufficit ſolus pro omnibus mortuus, quia ſuper omnes eſt.*

Auguſtinus clarè ſuo more totam hanc litem dirimit: dico litem quia hæretici plerique nobis penitus aduerſantur. Aug. ergo homil. de ouibus c. 12. *Non* (inquit) *mediator homo propter Deitatem. Non mediator Deus, præter humanitatem. Ecce mediator. Diuinitas ſine humanitate non eſt mediatrix; ſed inter diuinitatem ſolam, & humanitatem ſolam, mediatrix eſt humana diuinitas, & diuina humanitas Chriſti.* Idem in Enchirid. c. 108 *Neque* (inquit) *per ipſum liberaremur vnum mediatorem Dei, & hominum, hominem Chriſtum Ieſum, niſi eſſet & Deus.*

Cau-

Et Theologia.

Cautè lege, pie lector, iſta decreta Patrum, & ſcito duo eſſe conſideranda in Chriſto mediatore. Primum eſt perſona, alterum eſt mediatoris opus ſeu officiũ. Si mediatoris attẽditur perſona, Deus homo debet eſſe talis mediator. Si verò monus & exercitium mediatoris, Scholaſtici iam notati, & Theologi omnes aiũt, Chriſtũ exercere tale munus, id eſt, mediatoris opus ſecũdùm humanam naturã ſolùm, quia ſi Chriſtus mediator eſſet ſecundùm naturã diuinam, tres mediatores eſſent. Cùm nãque diuina natura tribus perſonis ſit cõmunis, quicquid ſecundùm illam naturam conuenit vni perſonæ, illud idẽ conuenit & aliis. Ergo ſi mediatorem eſſe, Chriſto competat eſſe ſecundùm diuinam naturam, illud idem mediatoris opus competet & Patri & Spiritui ſancto, quia ſunt eiuſdem naturæ diuinæ cuius eſt Filius. Si vero tota Trinitas mediatoris opus agit, apud quem fungetur eo officio, cùm alium dare Deum ſupra Trinitatem ſit impiè delirare.

Mediatoris opus egit Chriſtus ſecundùm naturam humanam.

Rurſus ex capite 7. 8. & 9. epiſtolæ ad Hebræos, officium mediatoris eſt ſacrificare, & ſacrificando ſatisfacere: at ſacrificare nequit conuenire Chriſto ſecundùm diuinitatem: Omnis enim Sacerdos longè minor eſt illos, cuius eſt Sacerdos: Ergo ſuum hoc mediatoris officium ſecundùm naturam humanam tantùm Chriſtus Dominus adimpleuit.

Ex SS. Patribus.

Audiendi Patres hìc Hieronymus in Pſ. 109. *Iurauit Dominus, &c. Tu es Sacerdos. Non illi iurauit, qui antè luciferum genitus eſt, ſed illi, qui poſt luciferum natus ex Virgine eſt.* Auguſtinus lib. 1. de conſenſu Euangeliſtarum cap. 3. *Secundum hominem* (inquit) *Chriſtus Rex, & Pontifex effectus eſt.* Fulgentius de fide ad Petrum cap. 2. *Solus* (inquit) *Sacerdos, ſacrificium, & templum, & hæc omnia Deus ſecundùm formam ſerui.*

Idem etiam dici iure poteſt de aliis mediatoris officiis, vt quòd. *Interpellat pro nobis.* Roman. 8. Quòd *aduocatus noſter eſt.* 1. Ioan. 2. Hæc enim arguunt naturam inferiorem. Cùm ergo Patri ſit æqualis Chriſtus ſecundùm diuinam naturam, mediator eſſe nequit ſecundùm illam, ſed ſecundùm naturam humanam, quæ dignitate Deo ſubeſt gradibus infinitis.

1. Tim. 2.

Et Paulo Apoſtolo: *Vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominũ, homo Chriſtus Ieſus.* Cur quæſo addit, *Homo*, niſi ad exprimendã naturã, ſecundùm quã Chriſtus eſt mediator? Prætetea hic diſtinguit Apoſtolus mediatorẽ à Deo. Ergo Chriſtus nõ eſt mediator ſecũdũ naturã diuinã, quæ à Deo illũ nõ diſtinguit, ſed ſecũdùm naturã humanã, ſecũdùm quã Chriſtus à Deo diſtinguitur appoſitè, vt mediatoris munere perfungatur.

Mediatoris opera ſecundùm hæreticos quomodo facta fuerint à Chriſto.

Quia Caluinus, & Petrus Martyr in epiſtolis ad Polonos ſugillant hanc ſententiam orthodoxam, affirmantes Chriſtum mediatorem eſſe ſecundùm vtramque naturam, diuinam ſcilicet, & humanam, ſunt iterum opportunè telis eductis è Sanctorũ Patrũ pharetra configendi. Sed ſemper oportet meminiſſe, Patres, quãdo dicũt eſſe duas naturas in Chriſto mediatore, loqui de mediatore ratione ſuppoſiti, & nõ ratione formalis principij. Quando verò ſolam naturam humanam commemorant explicantes officium mediatoris, eos oportet intelligere iuxta verũ Eccleſiæ ſenſum, ad cuius amuſſim Theologia ſacra ſua dogmata ſanciuit, Sãctorũ Patrũ calculis obfirmata.

Caluinus in epiſt. 2. ad Polonos irridet Catholicos, qui volentes probare ſuã ſententiam de Chriſto mediatoris officium exercente ſecundùm naturam humanam ſolùm, vtuntur eo textu Pauli ad Tim. *Vnus Deus, vnus & mediator Dei, & hominum, homo Chriſtus Ieſus.* Quaſi verò voces iſtæ, *Vnus Deus*, idem ſonarent ac Trinitas perſonarum, & vnitas naturæ. Quod ille negat, equidem proteruè ſuo more dicens illa duo nomina, *Vnus Deus*, idem eſſe ac Deus Pater: Chriſtum verò dici mediatorem ratione ſuppoſiti, in quo naturæ duæ coëunt, diuina ſcilicet, & humana, ſecũdùm quas ille ſycophanta docet Chriſtum omnia mediatoris munera perfeciſſe. Sed hic nebulo, qui tanti fecit olim Auguſtinum, vt dixerit hunc doctorem ſufficere ad aſtruendas omnes veritates, illuſtris huius immemor elogij in gratiam doctoris huius editi, non aduertit ſe Pauli textum præfatum explicando dare illi ſenſum ſacrilegum, dicendo voces iſtas, *Vnus Deus*, nõ ſignificare totã Trinitatem, ſed dũtaxat vnã deſignare perſonã, ſcilicet Deũ Patrẽ, quod Caluini cõmentũ eſt à mẽte Auguſt. penitus alienũ.

Audiendus eſt Auguſtinus, & ab eo mutuandum antidotum contra lethale virus, quo reſperſit hæreticus Apoſtoli textum. Sic doctor ſanctus concione 1. in Pſ. 29. *Quid eſt, mediatorem eſſe inter Deum, & homines? Non inter Patrem, & homines, ſed inter Deum, & homines. Quid eſt Deus? Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Qui ſunt homines? peccatores, impij, mortales. Inter illam Trinitatem, & hominum infirmitatem, & iniquitatem, mediator factus eſt homo non iniquus, ſed tamen infirmus.* Teſtatur idem ratio manifeſtè. Etenim non ſolus erat Pater ob peccata noſtra nobis infenſus, & proinde ſolus non placandus erat mediatoris obſequio: ſed Trinitas tota nobis erat aduerſa, ideoque nobis reconcilianda veri mediatoris ope. Vnde voces Pauli, *Vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominum*, de Trinitate tota debent intelligi. Paulus enim tres perſonas vno Dei nomine deſignauit.

Mediatoris officium nõ competit, Chriſto ſecundùm naturam diuinam.

Idem Aug. l. 10. confeſſionum c. 43. *In quantùm homo* (inquit) *in tantùm mediator: in quantùm autem Verbum, non medius, quia æqualis Deo, & Deus apud Deum, & cum Patre, & Spiritu sãcto vnus Deus.* Rurſus ad Paulin. epiſt. 59. *Per mediatorem* (inquit) *non Deum, quod ſemper Verbum erat, ſed hominem Chriſtum Ieſum.* Et l. 1. de Trinit. c. 7. *Chriſtus* (inquit) *in forma Dei æqualis Patri; in forma ſerui, mediator Dei & hominum.* Lib. 1. de conſenſu Euangeliſtarum c. 3. *Secundùm hominem* (inquit) *Chriſtus Rex & Sacerdos effectus eſt, vt eſſet ad interpellandum pro nobis mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus.* Lib. 10. de Ciu. Dei c. 20. *Vnde verus ille mediator, in quantùm formam ſerui accipiẽs, mediator effectus eſt Dei, & hominum: cùm in forma Dei ſacrificium cum Patre ſumat, cum quo vnus eſt Deus, tamen in forma ſerui ſacrificium maluit eſſe.* Lib. 16. contra Fauſtum c. 16. *Diſſimilis hominibus Chriſtus, quia Deus; ſimilis hominibus, homo, mediator Dei, & hominum.* Lib. 2. de peccato originali, cap. 28. *Non per hoc mediator eſt, quòd æqualis Patri, per hoc enim quantùm Pater, tantùm & ipſe à nobis diſtat. Et quomodo erit medietas, vbi eadem diſtantia eſt? Ideo Apoſtolus non ait, Chriſtus Ieſus, ſed homo Chriſtus Ieſus. Per hoc ergo mediator, per quod homo. Inferior Patri, quia in forma ſerui; ſuperior nobis, quia ſine labe peccati.* Item in Pſ. 29. *Inter Trinitatem, & hominum infirmitatem &*

V 4 iniqui

iniquitatem factus eſt mediator homo non iniquus, ſed tamen infirmus. Tract. 82. in Ioannem. *Mediator* (inquit) *Dei & hominum, non inquantum Deus, ſed in quantùm homo eſt Ieſus Chriſtus.* Serm. 11. de verbis Apoſtoli: *Vnus* (inquit) *Deus, vnus & mediator Dei & hominum. Non ait Chriſtus Ieſus, ne tu putares ſecundum Verbum dictum; ſed addidit homo mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.*

Mediatoris officiũ quare non competat Chriſto ſecũdùm naturam, diuinam.

Mediatio ſubſtantialis quid ſit.

Itaque fruſtra nobis ſatagit illudere, ſcurilitate niſus Eccleſiæ ſanctæ fidem explodere, quando ſuum errorem ſparſit, affirmando ſuum mediatoris opus exegiſſe ſecundùm duas naturas, diuinam ſcilicet, & humanam, in ſuppoſito vnice ſubſiſtentes. Fraterniſant ſic Arius, & Caluinus. Sic namque Dei filium minorem Patre facit vterque delirus homo, quia infra Deum eſſe debet, qui ſacrificando luit pro peccatis hominum, in quorum etiam gratiam interpellat.

Sanguine effuſo ſuum hoc mediatoris onus egit, at non ſecundùm diuinam naturam ille fudit ſanguinem, ſed vt homo, cuius erant partes orare, flere, dura pati, & ſanguine emiſſo vitam extincti hominis inſtaurare. Quamuis autem Chriſtus ſit formaliter mediator quantùm ad mediationem operationis per ſolam humanitatem tamen vt eſſet mediator, & poſſet totum mundum redimere ex rigore iuſtitiæ, debuit præter humanam formam habere diuinum ſuppoſitum. Sed non poterat illud habere in natura humana, niſi in illo eſſet mediatio ſubſtantialis duarum naturarum.

Mediatio per operationem quid ſit.

Mediationis per operationem factæ typus eſt Crux, quæ vt torcular vinum expreſſit, quo Dei cum genere humano fœdus ſancitum eſt, quod non potuit coalere niſi effuſo Chriſti ſanguine confirmatum. In cuius rei figuram Moyſes prælecta Dei lege coram populo Hebræo, & excepto voto obedientiæ, cui ſe obſtringebat hic populus in gratiam promulgatæ legis, ſanguine ſacrificij populum aſperſit, quem ob pactum cum Deo initum Moyſes ſanguinem fœderis appellauit. En ex Scriptura ſacra rei geſtæ ſeriem, & contextum: *Scripſit Moyſes vniuerſos ſermones Domini; & mane conſurgens ædificauit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Iſraël. Miſitque iuuenes de filijs Iſraël, & obtulerunt holocauſta, immolaueruntque victimas pacificas Domino vitulos. Tulit itaque Moyſes dimidiam partem ſanguinis, & miſit in crateras: partem autem reſiduam fudit ſuper altare. Aſſumenſque volumen fœderis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia quæ locutus eſt Dominus, faciemus, & erimus obedientes. Ille verò ſumptum ſanguinem reſperſit in populum, & ait: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum.*

Sanguis fœderis quare ſic dictus.

Exod. 24.

Sanguis ille fuſus à Moſe, primò fuit miſſus in calices, vt figura ſacri ſanguinis Chriſti, qui futurus erat pretioſum & ſalutare vinum, cunctis ei obſequium præſtantibus, ex conſecrato calice propinandum. Ex ſacri calicis inſtitutione liquet quàm benè Dei arcana quadrent, & myſteria antiqua nouis præierint, vt præoſtenſa plebi Hebrææ Chriſtianæ fidei rudimenta.

Moyſes primò legis cœlitus acceptæ plebem conſciam fecit, eam ſonorè legens, promolgatá & acceptatá lege tulit calices cruore plenos, quos in populum profeſſum obedientiam effundendo, fecit eum de inito cum Deo fœdere certiorem. Chriſtus Legiſlator eo planè modo lege deſuper allata palàm facta toti Hebræorum genti cuius Ieroſolyma ciuitas ſancta caput erat, in vltima cœna ſuum ſanguinem in craterem miſit antequam illo effuſo è cruce totum mundum aſpergeret: & quia ille crater erat reconciliationis diuinæ nota cum homine, idcirco noui Teſtamenti calicem hunc voluit appellari.

Audiendus hîc Matthæus, vt teſtis oculatus huius myſterij, quod ille breui iſta recenſione nobis peruium fecit: *Accipiens calicem gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguinis meus noui Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Math. 26.

Inire fœdus propinato vino, aut effuſo priùs ſanguine, vel vtroque diluto ſimul, & epoto, ritus olim populis pleriſque fuit inolitus. Chriſtus hiſce modis omnibus voluit eſſe ratum fœdus, quod pepigit inter Deum, & homines antea diſſidentes. Primò vinum hauſit, edens atque bibens cum publicanis promiſcuè & Phariſæis; vnde cepit anſam Synagoga vitam eius carpendi, ſicut ipſe Chriſtus ait hac querela: *Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus.* Math. 11.

Ex Antiquitate Plurium Nationum.

Homerus ait libro 3. Iliad. Græco hauſto vino ſua fœdera ſanxiſſe. Cornelius Tacitus libro de moribus Germanorum ſcribit, eos abundè vino epoto ſua pacta rata habere, fortè quia ſicut ex multis attritis vuis vnum largè vinum confluit in poculum; ita pace inita, plures antè malè affecti homines ad inuicem in vnitatem animi coaleſcunt.

Græcorum mos in fœdere ineũdo.

Germanorũ mos fœdera sanciẽdo.

Ex Quinto Curtio libro 8. Macedones diuiſo pane dato hoſti, vt ederet, voluere ſua fœdera eſſe vera, & ſincera. Chriſtus ea ratione fœdus Dei & hominum concluſit. *Cœnantibus eis, accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite.* Priſci Romani ex Liuio Decade 3. libro 3. è menſa more illorum ſacra panem & vinum ſumebant, vt communi menſa pacem cum hoſte reconciliato fidam eſſe, velut congruo ſymbolo teſtarentur.

Macedonum mos ineũdo fœdus.

Romanorũ mos ineũdo fœdus.

Math. 26.

Homerus item ait libro 3. Græcos immolato puro, & albo agno, eius ſanguine effuſo fœdus ſic fixiſſe. Vnde voces iſtas ait præiuiſſe paci. ὄσετε δ' ἄρν' ἕτερον λευκόν, id eſt. Afferte agnum alterum album. Gens Iudæa plures agnos albos olim obtulit, vt peccata ſua detergeret. Sed præuia vox iſta fuit Dei ante ſuam reconciliationem cum hominibus: *Afferte agnum alterum album.* Quem vt Ioannes Baptiſta vidit Numine afflatus ait: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Huius agni ſanguine effuſo, fuere Dei cum homine fœdera confirmata. Ioan. 1.

Xenophon lib. 2. de expeditione Cyri ſcribit, Clearchum Lacedæmonum Ducem iniiſſe fœdus cum barbaris poſt cæſas multiplices hoſtias quarum,

Lacedæmonũ mos in fœdere faciendo.

quarum ſanguine Græci & Barbari, magna religione, ſua tela & gladios iounxerunt.

Medorum, & Lydorum mos fœdera ineundo.

Herodotus libro primo narrat opportunè, Medos, atque Lydos in teſſeram initæ nouæ ſocietatis iogenioſè ſibi, & in amicitiam adſcitis ſanguinem elicere, quem exugunt, vt mutuo ſic emulſo ſanguine paciſcantur.

Scytharum ritus ineundo fœdus.

Solinus cap. 25. Scythas ait ante fœdus prægrandes calices implere mero, quod diluunt elicito ſaoguine mutuo & ſubinde bibunt, illo liquore priùs ſagittas, enſes, & lanceas inungentes.

Perſarũ mos ſanciendo fœdus.

Alexander lib. 5. dierum genialium cap. 3. ſcribit, cum fuiſſe morem antiquum Perſis, ſcilicet in menſa fœdera ſancire, rati conuiuiis ineſſe Deos Hoſpitales, quorum fauſtis auſpiciis æterna fœdera decernuntur.

Mediatorem Dei & hominum multis modis ſe præſtitit Chriſtus.

Chriſtus hiſce quoque modis perfectè Deum nobis reconciliauit, factus hoſtia, cruore cuius ſunt inungenda tela ooſtra, bona ſcilicet opera, ſi velimus ea dæmonem expellere, & ſalutem animæ procurare. Quando vini ſpecie propinaoit eum ſanguinem, quem fuſurus erat, eodem cratere vinum & ſanguinem concluſit. Vinum quidem ante conſecrationem; poſt quam ſanguis ibi adfuit, prima vini ſpecie ſubſiſtente. Illa menſa reuera fuit Dei Hoſpitalis. Namque priùs deuios & errantes ille cœli hoſpitio dignos fecit. Etenim nullus eò euectus eſt ante fuſum ſanguinem Chriſti, cuius pretio immenſo nobis fuere cœli oſtia reſerata.

Gallorum ritus ineundo fœdus.

Ex Cæſare lib. 7. de bello Gallico. Priſci olim Galli volebant eſſe ſuos boſtes armatos, & ſub ſignis, quando cum illis dubia fœdera concludebant. Sic fortè ſuum teſtantes animum bello natum, atque metus expertem. Sed Chriſtus amoris & generoſi argumenta dedit animi potiora, quando Deum generi humano fecit propitium ab armatis enim fuſtibus & gladiis captus, illuſus, conſputus, acerbè flagris exceptus, & inglorio modo neci addictus eorum fera acerbitate quaſi mitior effectus, eos redemit ſanguine quem fundebant. Conſtat enim multos mortis eius conſcios reſipuiſſe, Deo dando manus: Chriſtus enim in ſupremo agone flagrans amore ſuis pro his aſtantibus illic hoſtibus exorarat.

Perſarũ mos in fœdere ſanciendo.

Xenophon lib. 4. de expeditione Cyri Perſas nomine Macronos ait quando fœdus ineunt cum hoſte ſua arma deponere, & commutare ad inuicem. Contra Deum peccatis vt armis diabolicis inſtructus bomo ſuum ducebat æuum. Chriſtus eum ſic exuit, & abſoluit his peccatis, vt chirographum, quo obſtrictus erat homo, cruci lacerum affligeret, & infinita vitæ ſuæ merita reconciliatis cum Deo hoſtibus impertiret.

Manus ablutæ à Græcis poſt immolatum agnũ.

Præfata ſatis ſuperque probant, nos ſanguini Chriſti debere totum, quo valemus. Quicquid namque boni noſtris ineſt operibus, illud omne fluit ex venis Chriſti, quæ ſunt ſcaturigo boni omnimodi, cuius vt ſit homo capax, meminiſſe debet moris apud Homerum proſtantis lib. 3. Iliados. Scribit illic, agni albi ſanguine fuſo ſuas abluiſſe manus Græcos ibi aſtantes, vt æterna forent fœdera religioſè lotis manibus abſoluta.

Fruſtra tibi ſanguinem fudit agnus ille niue candidior, ô peccator, ſi vitiorum cœno manus ſordent, id eſt, ſi in vitiorum ſordido volutabro iaces. Vt namque ſacer ille cruor ſortiatur in homine Chriſtiano ſuum effectum, cautè debet homo vitam agere, & præſertim à mortiferis vitiis illibatam. Quippe Dei gratia, Chriſti fuſo cruore ſata, & peccata ſimul non coëunt, neque poteſt anima Chriſtiana vitæ compos eſſe, lethali vulnere ſauciata. Ablutæ manus, id eſt, opera vitioſa ſacris aquis pœnitentiæ tincta nihil obſtant quo minùs reconcilietur homo Deo, agni meritis immolati.

Epheſ. 2. *Ex Philosophia.*

Sanguine Chriſti conſtare nobis omnia, quæ conducunt ad ſalutem, ex Scriptura Sacra liquet, vt ad Epheſ. *Cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto.* Item Philoſophica ratione patet, à Chriſto velut perenni fonte bona ſiue dona omnia cœleſtia in nos influere: quippe clamat hæc diſciplina, primam cauſam magis influere in effectum quam ſecundam. Cùm ergo bona omnia, quæ conducunt ad ſalutem animæ electæ ab æterno, ſint effectus prædeſtinationis eius, & Chriſtus Beatorum prædeſtinationem meruerit; eſt in confeſſo, nobis eum quoque bona omnia meruiſſe.

Chriſtum meruiſſe prædeſtinationem, ex profeſſo docet Angelicus doctor 3. part. qu. 24. art. 4. Alenſis 3. part. qu. 3. membro 2. Durandus in 3. ſententiarum diſt. 10. qu. 3. num. 6. Prælibata ratione probant hoc meritum Chriſti. Nimirum ex codice ſacro patet, nos in Chriſto habere dona omnia, quæ redemptioni noſtræ litant, vt diſtinctè notat Apoſtolus hoc tenore:

Epheſ. 1. *Prædeſtinationem Sanctorum meruit Chriſtus.*

In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius remiſſionem peccatorum, ſecundùm diuitias gratiæ eius, quæ ſuperabundauit in nobis in omni ſapientia, & prudentia. Hæc ille, notans omnia bona quando dicit diuitias gratiæ eius fuiſſe nobis per illius ſanguinem impertitas. At dicere, Chriſtum meruiſſe nobis omnia dona, quibus formaliter continetur prædeſtinatio, perinde eſt ac dicere, Chriſtum meruiſſe vt ab æterno Deus conſtitueret & vellet eos effectus dare illis, quos ad æternam gloriam per illa rata media deſignauit. Et hoc eſt Chriſtum meruiſſe hominum prædeſtinationem æternam non vt eſt actus quidam Dei ſecundùm ſe, & abſolutè; ſic quippe nequit cadere in meritum Chriſti, vt neque Deus ipſe, cuius eſt actus ille: Sed hîc prædeſtinatio ſumitur vt refertur ad effectus in prædeſtinato homine connotatos.

Epheſ. 1. *Præſtinationis effectus omnes meruit Chriſtus.*

Huiuſmodi prædeſtinationem Chriſtum meruiſſe, fusè docet Apoſtolus, nec quempiam poſſe reor ire inficias audità viri Numine afflati ſententiâ: *Prædeſtinauit nos* (inquit) *in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo.* Vides ibi tria recenſere, nimirum prædeſtinationem, & effectus eius, ſcilicet adoptionem filiorum, gratiam, & gloriam, & hæc omnia à Paulo dici, prædeſtinatis per Ieſum Chriſtum cælitus impertiri. Rurſus idem Paulus ita fatur de Chriſto: *In quo etiam & nos ſorte vocati ſumus prædeſtinati ſecundùm propoſitum eius.*

Epheſ. 1.

Cauſam huiuſce cauſæ fuiſſe ſimul & cauſam omnium effectuum, id eſt Chriſtum qui meruit prædeſtinationem hominum, meruiſſe quoque dona, quibus aſtruitur adæquatè tale Dei propoſitum, Paulus ait: *Benedictus* (inquit)

Digitized by Google

quit) *Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto, ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati in conſpectu eius in charitate.* Qui omne dicit nihil excipit. Cùm ergo dicat Paulus eas omnes benedictiones, quæ deſuper influunt in animas, abundè nobis à Deo dari intuitu Chriſti; ſunt in Paſſionem eius, vt in cauſam meritoriam, conceſſæ nobis omnes ad ſalutem pertinentes gratiæ refundendæ.

Ex Historia. Petrus Aragonum Rex ſanguine ſuo ſignat priuilegia regni.

Hiſtoria Hiſpana notat in geſtis Petri Aragonum Regis, cum ſignaſſe ſuo ſanguine priuilegia regni, ita ſuum teſtatus affectum in ſubditos ſic felices visâ ſuâ libertate Regis ſanguine confirmatâ. Vt æterna foret huius gratiæ memoria, Arragones deinceps pinxere Regem illum cum exerto pugione, qui ſanguinem elicuit, quo fluente plebi conſultum eſt, eius indulta fore æterna, Regis ſanguine proteſtante.

Profectò Deus ita ſuum amorem in homines voluit eſſe notum, in redemptionem illorum dãdo ſuum vnigenitum, qui vt redẽptionis huius opus perfectum fuiſſe palam faceret, ſeruitutis noſtræ cruci affixit chirographum & libertatis noſtræ vindex, eam ſanguine ſuo moriens obſignauit. Et nequando rei huius beneficæ memoria labilis excideret hominibus, aſſertor ille libertatis noſtræ, fuſo illius ſanguine partæ, cruci affixus voluit pingi capite redimito duris ſpinarum aculeis, corpore hiante plagis, & cruento, vt hoc ſanguine viſo ſciret homo memor huius gratiæ, libertatem, qua primitus exciderat, fuiſſe Chriſti crucifixi ſanguine reparatam.

Præter eas imagines Crucifixi, vnde labens erigitur hominum memoria, vt recolat hanc gratiam, Scriptura Sacra velut claſſicum hoc ſonorè clamat, ita monens, & excitans ad ſequenda Ducis huius caſtra, qui nos etiam deſertores ſacræ Dei militiæ, & transfugas ad dæmonum partes, ab ingloria ſeruitute, ſuo nos effuſo ſanguine liberauit. Beneficij huius inſignis Paulus Apoſtolus ſæpe ſuis in epiſtolis memoriam refricat, quam vt ſtigmata inuſta ſuo corpori, ſemper altè ſuo animo recolebat:

Hebr. 10.

Habemus (inquit) *fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti.* Hîc apertè dicit Paulus Paradiſi portas fuiſſe nobis Chriſti ſanguine reſeratas.

Rurſus ille ſuos diſcipulos initians, hoc præſertim ſatagit inculcare, ſuam ſcilicet vt ſalutem attribuant ſanguini Chriſti, vt inſtauratæ pretio libertatis: *Cùm* (inquit) *adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt: multò igitur magis nunc iuſtificati in ſanguine ipſius, ſalui erimus.*

Rom. 5.

Hebræis item ſcribens, alludit ad antiquata eorum ſacrificia, cùm ſic loquitur: *Quorum animalium infertur ſanguis pro peccato in Sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra. Propter quod & IESVS vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt.* Rurſus eos, id eſt Hebræos, inſtituens, ita fuſi ſanguinis Chriſti pretium extollit: *Si ſanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis; quantò magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum Sanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis.* Concinit & Ioannes hoc accentu: *Sanguis Ieſu Chriſti filij eius emundat nos ab omni peccato.*

Hebr. 13. Hebr. 9. 1. Ioan. 1.

Crux vt torcular eum expreſſit ſanguinem, quo vt vino lætans cor omne viget, & iubilat. Hoc torcular in vinea ſua, ſcilicet Eccleſia Sancta crucem erexit, & propoſuit omnibus adorandam. Illo ſuo conſilio alto docet, non exprimendum eſſe vitis noſtræ vinum aliunde, quàm ex hoc inſtructo nobis myſtico torculari. Etenim vuæ noſtræ, bona ſcilicet acta nihil conducunt ad ſalutem, niſi ſanctæ crucis ſeu crucifixi merito vegetentur. Crux namque refert Chriſtum brachiis expanſis reconciliantem ſanguine defluente Deum cum hominibus, quos in ea forma velut amore flagrans inuitat vlnis apertis, vt eius ope factos ad gratiam reduces amplectatur.

Ex Symbolis. Pſalm. 109. Crucis virtus quãta ſit.

Idcirco poteſt conuenire cruci ſymbolum fœderis initi, quod proſtat apud Franciſcum Villauam libro ſymbolorum, qui alludens ad virgam Mercurij, quæ prætenſa ſæuis ſerpentibus conciliauit eos, mordentes ſe priùs. Hic inquam picta cruce, cui duo ſerpentes erant implexi, titulum iſtum appoſuit: SOLA HÆC VIRGA POTEST. Id eſt, Crux ſola poteſt reconciliare Deum, & homines antea diſſidentes. Ad hoc appoſitè Pſaltes ait: *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion.* Reuera fuit crux virga virtutis noſtræ, quia quicquid pertinet ad ſalutem, SOLA HÆC VIRGA POTEST. Eſt namque potens crux, quando vires ſunt hominum imbecilles.

Ex Medicina. Spiritus animales, vitales, & naturales vnde ſuam trahãt originem.

Ne videar, inconſultâ, medicinâ, ſacri ſanguinis Chriſti influxum in animos præteriiſſe, volo ſagax iſto loco naturæ ingenium, & vim ſanguinis aperire. Experientia conſtat, corpus eſſe motus impatiens, ſi ſpiritus animalis illud non percellat; at ſpiritus omnes, qui corpus agunt diuerſimodè, vt animalis, vitalis, & naturalis, à ſincero ſanguine generantur. Præclarè totam hanc induſtriam naturæ notat & deſcribit Fernelius ille Regis Henrici II Galli medicus orbe toto notus, lib. 4. Phyſiologiæ cap. 10. & 11. iuxta cuius intentum, hîc oſtendam, ex ſanguine defœcato puros omnes ſpiritus emanare.

Auſpicor omnium horum ſpirituum ortum, & incunabula. Quæ partes corporis principatum obtinent, iecur, cor, cerebrum, tum natura, tum ſpiritu præpotente valent, vt non ſeipſis duntaxat gubernandis dent operam, ſed alios de ſe ſpiritus, tanquam de iugi fonte promant, in omne corpus propriis & idoneis ductibus congruè deriuatos. His quicunque partibus ſingulis ingeniti ſunt ſpiritus aluntur: his in vires functioneſque ſuas concitati, conſtantem, & perpetuam functionem edunt. Vnde liquet, præter innatos ſpiritus, qui ſtabiles, & in vnaquaque parte fixi ſunt, tres inſuper errantes & vagos influenteſque exiſtere; vnum naturalem è iecore per venas in corporis extrema diffuſum; alterum vitalem, quem cor aſſiduè per arterias emittit; tertium animalem, qui in cerebri ventriculis genitus, hincque motum, & ſenſum, neruorum obſequio membris omnibus impertitur.

Spiritus abſolutè neceſſarij ad cure-

Hunc ſpiritum animalem, in cerebri ventriculis, viiſque ſenſuum contineri, quemadmodum & in arteriis vitalem, inter omnes medicos

iam

gras corporis functiones.

iam planè conſtat: Sic hominem adæquatè regunt tres principes facultates animæ, totidem ſpirituum vehiculis, ex ſuis quæque fontibus, per proprios canales in omne corpus congruè diſtributæ. Nulla pars corporis aut colorem, aut ſpiritum, aut vires à natura ſatas, vlla ratione poteſt retinere citra influentium ſpirituum virtutem; ſed eſſet neceſſe breui concidere hominem ſpirituum obſequio & robore deſtitutum.

Spiritus habent ſuos ductus, & canales.

Itaque cùm ſint partium corporis aliæ principes, vt cerebrum, cor, & iecur; aliæ ab his natæ, quaſi earum viribus ſubſeruientes, vt nerui, arteriæ, venæ; reliquarum omnium partium facultates influentibus è cerebro, corde, & hepate viribus optimè gubemantur. Diuerſo tamen modo viuax hic ſpiritus influit in partes diſcolores, id eſt diſſimiles. Namque manifeſtè talis ſpiritus muſculis illabitur; obſcurè verò duras afficit partes vt cartilagines, oſſa, & vincula arcta, quibus vnum in corpus membra omnia coaleſcunt. In has etenim partes eſtò vena nulla inſeratur, quæ ſanguinem, neque arteria quæ ſpiritum perferat; ſatis ſuperque tamen, harum partium ſenſibili nutritione, ſicut & incremento paret, has etiam partes corporis his ſpiritibus vegetis inundari. Quippe citra influxum horum ſpirituum nequeunt cartilagines, vincula membrorum, & oſſa vita frui, niſi quis fortè velit, alio modo regi has partes, quàm muſculos & neruos, & viſcera interiora, quibus natura ſuos ductus & canales eorum functionibus conſonos impertiuit.

Præfata ſatis ſuperque probant, ſpiritus in omne corpus effundi, naturales ſcilicet, & vitales, eòque pertingere vbi neque vena, neque arteria eſt: harum adminiculo non vbique ſpirituum hæc ſupellex eget. Secus verò natura ratum & fixum ſanxit de ſpiritu animali; quippe nequit ille ſuas vires exerere citra ſuos tubos & canales, qui ſunt nerui, imò neque poteſt hic ſpiritus extra neruos, aut eorum villos & ſtamina contineri.

Si prolixa tibi videtur, ô lector, iſta ſpirituum parentela, ſeu genealogia, ex applicatione tibi fortè breuis eſſe videbitur; conducit enim iſta ſpirituum indoles & origo ad probandum, omnia Spiritus Sancti dona, quibus afficitur anima electa, ex præſuppoſito Chriſti Iesv ſanguine deriuari.

Spiritus quomodo nutriantur.

Hac autem ratione ſpiritus animales, vitales, & naturales ali ſolent. Alimenti purior magiſque aërea ſubſtantia, concoctione in eam tranſit ſanguinis tenuiorem portionem, quæ vaporis concinnè poteſt ſpecie figurari, Ea tum à ſpiritu iecori ingenito vim accipiens, & penitus perfuſa eius vbertate, ſpiritus fit naturalis, reliquo ſanguine tantò præſtantior, quantò molem iecoris, vis ei naturaliter inſita præcellit, quæ virtus vti parenchymate iecoris eſt dignior, ſic hepar nobilitate ſita multis partibus antecedit.

Huius ſpiritus quantùm per venam canam vnà cum ſangoine effertur, & in cor inuehitur, illic denuo caloris vi accuratiùs elaboratum, attenuatumque in aëris propè ſpeciem immutatur. Deinde ex dextro cordis ſinu per communes eóſque arctiſſimos ductus & aditus, in ſiniſtrum ſinum viam capeſſit, & permeat, vbi hauſto per pulmones aëre temperatum, materia quædam fit, cui calor, & vis conceſſa vitalis, ſpiritum profert vitalem per arterias, qui diffuſus apprimè toto corpore diuagatur. Spiritus iſtius portio, quæ per ceruicis arterias in cerebri baſim rapitur, tertiò contextus illius admirabilis anfractu mitigata, mox in cerebri ventriculos, per contextum alium fertur, quem choroidem medici nuncuparunt. Illic naribus exhauſto & elaborato aëre, fomentum incrementumque capit, & vi, & proprietate ſpiritus qui cerebro eſt ingenitus, conuerſione quadam fit animalis ſpiritus, imitatus æthera, vtpote cœleſtis naturæ quaſi æmulus, ad ſenſum, atque motum, & cæteras functiones animæ comparatus.

Itaque vapor ille ſanguinis in iecore natus, ſi vitali ſpiritui, deinde & animali ſeſe materiam, & quaſi alimentum exhibet, vt de facto facit, reuera debet ratione ſuæ dignitatis, & obſequiorum, quæ homini præſtat, in ſupremo ſpirituum ordine collocari. Quantùm hic à vitali, tantundem profectò & vitalis ab animali tenuitate differt: etenim naturalis ſpiritus vaporem æmulatur, vitalis aëreus eſt, animalis autem æthereus. Vitalem peræquè ac animalem, ſi ſpiritum dicimus, quid non pariter naturalem ſic vocemus? Quæ in ſubſtantia ſpirituum varietas ineſt, efficit quidem vt non vnius eiuſdemque ij ſint naturæ: illa tamen eorum diſcolor indoles haudquaquam obſtat quin omnes vno ſpiritus nomine cenſeantur.

Qui naturalis ſpiritus eſt appellatus, ſupra reliquos hoc peculiari munere præditus eſt, vt cùm propriæ facultati ſe vehiculum exhibuerit, alimentum deinde ſe offerat ei alendo ſpiritui, qui ſuus eſt cuique parti ſimilari congenitus. Etenim ita decet, vt voamquamque ſubſtantiam congruum foueat & nutriat alimentum. In eo porrò humore, qui per ora venarum in partium vacuas regiones tanquam ros aliquis confluxit, quicquid ſpiſſius & concretum magis eſt, id ſolidæ ſubſtantiæ craſſities in alimentum ſibi allicit, & adiungit: quicquid autem tenuius eſt, & olei cuiuſdam particeps, illud alit atque fouet humidum primigenium. Inde vapor ſublatus vnà cum naturali ſpiritu, ingenitum partis cuiuſque ſpiritum amplexatur.

Reliqua quæcunque ſimilari parti inſidet ſubſtantia, id ſibi allicit reponitque in alimentum, quod in affluente humore medium eſt inter vaporem, & craſſiorem ſubſtantiam. Itaque particulæ toti ſimilari alendæ, vnus ſanguis ſufficit, qui induſtria naturæ manu ſingulis humani corporis partibus adaptatur.

Iſta mihi fuere prælibanda, verum vt eſſe notum facerem quod præmiſi, ſcilicet nos à ſanguine Chriſti habere totum, quo in gratia Dei viuimus & mouemur. Ex præfatis ego probo meum intentum. Vt mira quædam cognatio animam corpori conſociat, ita ſalus vtriuſque ferè modo poteſt ſimili concludi. Sanguine ſincero ſe ſe ſicut par eſt opportunè toto corpore diffundente ſanus homo viget; in ara crucis ſanguine Chriſti effuſo, fuit abundè ſalus animæ comparata.

Sanguis Chriſti nobis meruit omnes gratias quæ cōducunt ad ſalutem.

Tres principales homo partes habet, cerebrum, cor, & hepar; & illæ velut ſanguinis officinæ cudunt ſpiritus animales, vitales, naturales, à quibus emendicat homo motum, ſenſum, & congruum vſum omnium corporis organorum. In Chriſto tria conſiderantur ſubſtantialia, re & numero diſtincta, ſcilicet diuinitas,

nitas,

nitas, anima, & corpus, vnde ſalus influit in animam, efficaci gratia deſuper illabente. Huius gratiæ principalis efficiens cauſa Deus eſt, vt inſtrumentalis homo Chriſtus, in quo ſicut ait

Coloſſ. 2.

Paulus, *Habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Chriſtus homo dura paſſus cum ſanguine effuſo nobis infudit tres ſpiritus ſeu gratias, ſcilicet vocationem, iuſtificationem, & glorificationem, quibus ſumma prædeſtinationis animæ continetur.

Plura ſpirituum incrementa motus in corpore humano petit, quàm ſenſus: quiſquis enim ſentit, non idcirco tamen ſeſe mouere poteſt, vt paralyſis magna probat. Qui namque motus expers eſt paralyticus, ſentit, & acerbè dolet ſi læditur: ita minor eſt gratia diuina vocans, qua ſentit homo trahi ſe ad Deum, quàm gratia iuſtificans, qua ſic percellitur, vt derelictis iis omnibus, quæ colebat magno ſuæ animæ diſcrimine, ſurſum amore Dei percitus euehatur. Denique ſi quando plagis hiat homo, foras ſanguine erumpente perit. Nam ſic ſpiritu deficiente, vitâ cadit, quæ vnà cedit cum ſpiritu. Ita planè malè cedit eis, qui peccando ſacrum ſanguinem Chriſti fundunt. Dum namque ſibi conſtant in peccatis obducunt callum, atque procul agunt Spiritus Sancti dona, quibus ſanguine Chriſti influente, vita animæ propagatur.

Ex Ivre Canonico.

Canonico Iure, datâ ſeu conceſsâ cadit gratiâ qui ea cunctatur vti cùm oportet. Extra, De reſcriptis. cap. Si autem. Ita nihil proficit gratia diuina fluens ex ſanguine Chriſti, quando piger homo ſuâ culpâ ponit obicem diluuio ſanguinis Chriſti, in ſalutis animarum gratiam inundantis.

Sanguinis Chriſti effectu quinam excidant.
Iob 16.

Reſonat & perſeuerat adhuc querela Dei contra nequam & inertes homines iniurios ſanguini Chriſti, cuius non percipiunt effectum. Chriſtus apud Iob ſic meritò lamentatur: *Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt. Hæc paſſus ſum abſque iniquitate manus meæ, cùm haberem mundas ad Deum preces. Terra ne operias ſanguinem meum, neque inueniat in te locum latendi clamor meus.*

Quotieſcunque miſer delinquit homo, ſacrum toties ſanguinem Chriſti terra tegit. Obſtant peccata, vocem ne attollat ſanguis precans pro redemptis. Sanguis Abel clamauit de terra, Deum ſollicitans ad vindictam illatæ necis: ita ſanguis Chriſti ab iniquis opertus terra vocem emittet, importunè Deum vrgens ad tanti ſceleris vltionem.

Hebr. 12.
Sanguinis Chriſti voces duæ vna pro electis,

Paulus Hebræis ſcribens opportunè vocat redemptionem, *Sanguinis aſperſionem meliùs loquentem, quàm Abel.* Pro iuſtis orat hic ſanguis, vtique ſonora voce Deo grata. Sed ſacrilegis, & obſtinatis omnino ſuæ ſalutis incuriis conſciſcit iram Dei, quam nequit homo reus declinare, niſi congruè pœnitendo. Se ſic vtiliter ſanguine Chriſti inunxere pleriquè viri conſcij mortis eius: illo namque viſo extincto, vocem ſanguinis ipſius audiere, Deum deprecantis in gratiam etiam aſtantium hominum impiorum. Tantáque fuit virtus exauditæ vocis, vt homicidæ ſua pectora cædentes, eâ horâ manus dederint Chriſto, Dei filium confitendo virum hunc, quem illa die Barrabæ poſtpoſitum petierunt à Pilato cruci turpiter affigendum.

alia con... malos.

Ex Ivre Civili.
Seruus ſ... plicio ... tur qui ... domino ... fert opem imperito ... hoſtibus.

Placet eo in argumento legem referre latam à Iuſtiniano Imperatore, necem decernente pigris & ignauis ſeruis, qui audita voce ſui domini à ſicariis impetiti, cunctantur opem ferre citam. Sunt namque ſicut huius illatæ cædis conſcij puniendi. Ecce Iuris Cæſarei textum. *Nos omnem eis occaſionem ad declinanda ſupplicia ſuper negligentia ſalutis domini ſui amputantes, ſancimus omnes ſeruos ex quocunque loco, ſiue in domo, ſiue in via, ſiue in agro, poſſint clamorem exaudire, vel inſidias ſentire, & non auxilium tulerint, ſupplicio Senatusconſulti Silaniani ſubiacere. Oportet enim eos vbicunque ſenſerint dominum periclitantem, ad prohibendas inſidias concurrere.* Lege, Talis. Codice De his, quibus vt indignis hæreditates auferuntur. lib. 6. tit. 35. leg. 12.

Vbinam gentium eſtis, ô Chriſtiani ſerui Chriſti, quotidie recrudeſcit eius Paſſio refricata viris à reprobis, qui conduxere genus omne vitiorum, vt illa mali omnigeni colluuie inundante, necem Chriſtus apud ipſos denuo pateretur. Vociferatur ille ſuo in agone pius Dominus. Sanguis huius Abel elatè clamat de terra, nemo tamen dignatur ei ſuccurrere obſtando, nouis ne ſuppliciis ab iniquis eius viſcera torqueantur. Chriſtiane, tali parricidio occurres, ſi ita vitam compoſueris, vt virtutum omnium fragrantiâ reprobos allicias ad eiuſdem illibatæ vitæ ritum. Scito verò ſecus faciendo, reum te fore cædis illatæ tuo Domino, cui eam, quam à te poſcit opem fractus inertiâ præſtare deſes impiè detrectaſti.

Chriſto m... rienti qu... ſit auxili... præſtand...

Alter item ſuccurrendi Chriſto modus eſt compati iuxta ſcitum illud Apoſtoli: *Si tamen compatimur, vt glorificemur.* Compaſſionis huius erit index, cita ſagaxque fuga mali omnis conſortij: illic enim ſemper inire ſolent conſilium reprobi de nouo modo necis Chriſto turpiter inferendæ. Hîc proderit, iſtas vſurpare voces Patriarchæ Iacob: *Simeon & Leui fratres vaſa iniquitatis bellantia. In conſilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non ſit gloria mea: quia in furore ſuo occiderunt virum. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura.*

Rom. 8.
Gen. 49.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Homo erat, qui plantauit vineam, &c.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, ingratitudioem, & ſupplicia deſcribere homioum impiorum.

Dicam primò, dooa cælitus accepta, quorum magnitudo ootat immane nefas ingratitudinis. Gratiæ illæ malis eriam conceſſæ licet contemptæ, circumacta ſepe, erecta turri, & foſſo torculari io vinea congruè deſignaotur.

Secundò dicam, Chriſtum hæredem vioeæ, id eſt domioum animæ occiſum à reprobo, qui voleodo ſui iuris eſſe, viuendo ſuum ad arbitrium, peccaodo necem intulit Chriſto, malis illis agricolis condigna ſupplicia poſtmodum illaturo.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Homo erat, qui plantauit vineam, &c.

PROPOSITVM iſtius homiliæ eſt, delineare vitam animæ prælectæ, ad æterna præmia ſortienda.

Dicam primò, pios quoſque, quibus apprimè cura ſuæ ſalutis inſedit, oon diſſipare ſepem vioeæ, id eſt, ooo deſpectui habere leues gratias ſed omnes eas deuoté ſicut par eſt excipere, & mereri cooperando, tales vt gratiæ coocilient alias efficaces.

Secundò dicam prædeſtioatos oolle ſuam reſeruare ſibi vineam ſed Chriſto; quod perinde ſooat, ac electos nolle ſibi viuere ſed Chriſto, cuius obſequio ita vacant, vt illis & mundo nihil ſit commune; totos eoim ſeſe Chriſto Domioo deuouerunt. Generis huiuſce fuit Paulus mortuus mundo ſoli, Chriſto viueos, vt ipſe fatur hoc contextu: *Ego per legem legi mortuus ſum, vt Deo viuam: Chriſto confixus ſum cruci. Viuo autem iam non ego: viuit verò in me Chriſtus. Quòd autem nunc viuo in carne, in fide viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me. Non abiicio gratiam Dei.*

Ait ſe non abiicere gratiam Dei, & iode ſuum exordium ſumpſit illa vita, qua mediante ſuum æuum omne ſacrum Chriſto fecit, ita vitem fœcundam reddens, quam ab illo primo lucis exordio ceperat excolendam.

DOMINICA TERTIA QVADRAGESIMÆ.

TEXTVS EVANGELII.

Luc. 11.

I. ERAT IESVS eiiciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cùm eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus, & admiratæ ſunt turbæ.

II. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia.

III. Et alij tentantes, ſignum de cœlo quærebant ab eo.

IV. Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum dixit eis: Omne regnum diuiſum in ſeipſum deſolabitur, & domus ſupra domum cadet.

V. Si autem & Satanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum eius? quia dicitis in Beelzebub me eiicere dæmonia.

VI. Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia; filij veſtri io quo eiiciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt.

VII. Porrò ſi in digito Dei eiicio dæmonia: profectò peruenit in vos regnum Dei.

VIII. Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quæ poſſidet.

IX. Si autem fortior eo ſuperueniens dicerit eum, vniuerſa eius arma auferet, in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet.

X. Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit.

XI. Cùm immundus ſpiritus exierit de homine, ambulat per loca ioaquoſa, quærens requiẽ: & oon inueniens dicit: Reuertar in domũ meam vnde exiui.

XII. Et cùm venerit, inuenit eam ſcopis mundatam, & ornatam.

XIII. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi: & fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.

XIV. Factum eſt autem, cùm hæc diceret; extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus venter, qui te portanit, & vbera, quæ ſuxiſti.

XV. At ille dixit; Quinimò beati, qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, EX SS. PATRIBVS, ET RATIONE.

INduſtrius vt eſt ſerpens, & aſtutus, quando congreditur cùm aliquo æmulo animali, corpus ſuum omne miros io anfractus atque gyros inflectit, ita ſuum caput abdens & illudens hoſti ſollicito tantùm pro ſerpentis capite conterendo. Acerbus hominum hoſtis dæmon hodie ſerpentis æmulatur ioduſtriam: nam vt Chriſtus aduertit eum irrepſiſſe in hominem, quem malè habebat, iuſſit hoſtem illum citò ſibi ſiſti, vt illico proſtratum traduceret, & inglorium turbis obiiceret. Aſſueta ſerpenti cautione vafer hic hoſtis vſus, vt adſtitit, in varios voluulos atque ſpiras ſe intorſit, ita ſuo capiti conſulendo. Illius induſtriæ ſumma fuit obſidete caput hominis, in quem illapſus, vt omnem aditum præcluderet Chriſto, quem ſciebat ille fore propitium huic homini arrepto, cautè fores omnes animæ, id eſt, os, aures, & oculos dicitur obſtruxiſſe. Sicque caput hominis dum præcluſit, arbitratus eſt ſe feciſſe Dei verbo inuium, ac proinde ſuum ibi dominium aſſeruiſſe ratum & fixum. Sed Chriſtus huius aſtutiæ dæmonis conſcius vt caput dæmonis eliderer, hominis capiti conſuluit peruios faciendo ſibi aditus omnes, oculos, aures, & os illico reſerando.

I. Erat IESVS eiiciens dæmonium, & illud erat mutùm.

Ne fortè grans dixiſſe credar, hominem illum, quem dæmon inuaſit, fuiſſe mutum, cœcũ, & ſurdũ, ſiſto Bedam auctorem haudqoaquam mulòs retrò ſæculis illaudatum. Doctor ille ſagax in rimandis ſcripturæ arcanis ita locũ iſtum verſat: *Dæmoniacus iſte apud Matthæum, non ſolùm mutus, ſed & cæcus fuiſſe narretur. Tria igitur ſigna ſimul in homine vno perpetrata ſunt. Cæcus videt, mutus loquitur, poſſeſſus à dæmone*

mone liberatur. Quod quotidie completur in cõuerſione credentiũ, vt expulſo primùm dæmone, fidei lumen aſpiciant, deinde ad laudes Dei tacentia priùs ora laxentur. In hac dæmonis eiectione liquet Chriſti intentum fuiſſe, nobis technas, & callidum ingenium hoſtis humani generis aperire. Illam enim perniciem, quam intulit corpori humano vafer inimicus, eam, & peiorem infert animæ, quæ ſe dæmonis obſequio, perpetrato aliquo crimine, mancipauit.

Theophylactus idem ſenſit: *Figura* (inquit) *hic eſt humana natura, quæ à dæmonibus deiẽta, non audire poteſt ſermonem Dei, multóque minùs eloqui valet. At Dominus poſtquã venerit, dæmoneſque effugarit, dæmoniacas affectiones & opera fecit nos audire, & eloqui veritatẽ.* Aliam etiam figurã ſubodoratus Haymo Epiſcopus ita nouum iſti loco lumen adfert: *Tria* (inquit) *miracula Dominus ſimul in homine vni perpetrauit: liberauit eum à dæmonio, & reddidit ei lumẽ, & loqui eum fecit. Hoc quotidie fit ſpiritualiter in Eccleſia, quando venit ad Baptiſmũ, & promittis ſe abrenunciaturũ omnibus operibus diaboli, & pompis eius: tunc expellitur diabolus ab eo. Cùm verò imbuitur à ſacerdote, qualiter debeat credere Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, percipit lumen fidei. Poſtquam verò perceperit lumen fidei, incipit loqui, id eſt confiteri fidem ſuam, dicens: Credo in Deum Patrem omnipotentem.* Hactenus ille.

Peccati effectus hominẽ inſenſibilem efficere.

Cùm audis, dæmonium illud fuiſſe mutum, non quæſo tibi ſubrepat poſſe mutos, aut loquaces dæmones, nec non ſurdos, & cæcos eſſe: nãque nihil illorũ pertinet ad ſpiritus illos neſcios humani corporis organorum. Dicitur ergo dæmon mutus, ſurdus, & cæcus, quia hæc omnia detrimenta parit, efficiendo mutos, cæcos, & ſurdos eos homines, quos, Deo ſic diſpenſante, ſui iuris effecit. Vt enim loquaces quandoque facit, ita & elingues efficit, & aliorum ſenſuum adimit vſum, non quidem ad arbitrium ſuum, ſed vt illi deſuper irrogatur. Sic Haymo Epiſcopus: *Mutũ* (inquit) *dicebatur dæmonium: non quia mutum eſſet per naturã: ſed quia mutũ hominẽ reddebat, quem inuaſerat, quia non permittebat eum loqui.*

Dæmõ quare mutus dicatur.

Cùm eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus.

Vt contraria non coëunt in eodem ſubiecto ſita; ita nequit ſtare mutum dæmonium adſtãte Chriſto, qui eſt Verbum Patris æterni. Elinguis ergo dæmon abit, accedente Verbo, cuius eſt hominum ora dæmonum præſtigiis tacita reſerare. Non ergo nouercante natura mutus homo fuit iſte, quaſi paſſus hanc iniuriam defectu organi alicuius, ab ortu, aut à morbo, ſicut Abulenſis ait qu. 50. in Matth. ſed in homine iſto totam iſtam tragœdiam hoſtis callidus excitauit. Vt nãque fugã eamque citã arripuit ſpiritus ille nequã, mutus expeditè loqui cœpit, ſic recuperatâ loquelâ clàmãs, ſe fuiſſe mutum dæmonis iniuriâ tantũ, non vi morbi alicuius, aut vitio naturæ in vtero deuiantis. Dæmonis intentum erat, non corporis aut ſenſuum tantùm iacturam afferre viro malè ſic habito, ſed etiam animã mancipare ſibi præcluſis omnibus vſquequaque viis, vnde poteſt aliquis ad ſalutem ſpei radius affulgere.

Chryſoſtomus vt coniector egregius ex hoc loco ferum dæmonis ingenium deprehendit, deteſtatus indolem truculentam huius ſpiritus homicidæ: *O peſtiferam* (inquit) *dæmonis aſtutiã! vtramque viã occupauit, atque obſtruxit, quibus illo erat crediturus, viſum, atque auditum.* Vt eſt Scriptura Sacra ferax myſteriorum, ſalus item Gentium in hoc homine dæmoni erepto ſatis congruè figuratur. Ita viſum Hilario in cap. 12. Matth. *Oportet* (inquit) *vt poſtquam manus aridæ homo oblatus eſt, qui in Synagoga curabatur, in vnius huiuſmodi hominis forma, gentium ſalus fieret: vt qui erat habitatio dæmonij, & cæcus, & mutus, Deo capax pararetur, & Deum contineret in Chriſto, & Chriſti opera Dei confeſſione laudaret.* Miſerandæ viri huius ſortis adhoc eſſe plures conſcios Auguſtinus ait, quos recenſet hoc contextu: *Dæmonium habens, cæcus, & mutus eſt, qui non credit: & ſubditus eſt diabolo, qui non intelligit, & non confitetur ipſam fidem, vel qui non dat laudem Deo.* Sed potiſſimum in confeſſione ſuum omne virus euomit dæmonium illud mutum: elingues quippe facit homines, intempeſtiuo pudore ligans linguam, ne traducat ore reſerante ſcelus antea perpetratum. In hos ita ſuum ſtylum ſtringit Bernardus in ſententiis: *Cur* (inquit) *te pudet peccatũ tuum dicere, quod non puduit facere? Aut cur erubeſcis Deo confiteri, cuius oculis non potes abſcondi? quòd ſi fortè tibi pudor eſt, vni homini, & peccatori peccatum tuum exponere, quid facturus es in die iudicij, vbi omnibus expoſita tua conſcientia patebit.*

Confeſſionẽ peccatorum dæmon impedit.

Et admiratæ ſunt turbæ.

Vt nullo inuidiæ liuore ſuum habuit intellectum præpeditũ turba, nec tanta vitiorũ colluuie infecta fuit, quãta Scribæ & Phariſæi; ita in prodigio hoc præfato mirans ſuſpenſa fuit animo, ſuſpicata Deum in Chriſtũ præ hominibus aliis influxiſſe. Et reuera plebi Chriſtus innotuit liquidiùs quàm Scribis, & Phariſæis, quos mens aurâ inanis gloriæ diſtẽta procul à Chriſto fecit. Vnde viris illis à Chriſto alienis ingratus omnino fuit animus turbæ benè affectæ erga Chriſtum, ideoque ſibi hoc indixere malum negotium, ſcilicet reuocare plebem à cultu Chriſti, ſuggerẽdo virum illum eſſe nequam, & in præcipua quæque eius opera debacchando. Ita Beda notans eos, qui dixere Chriſtum in Beelzebub eiicere dæmonia, non fuiſſe plebis, ſed ex collegio Scribarum: *Non hæc* (inquit) *aliqui de turba, ſed Phariſæi calumniabantur & Scribæ, ſicut alij Euangeliſtæ teſtantur. Turbis quippe, quæ minus erudita videbantur, Domini ſemper facta mirantibus; illi contrà, vel negare hæc, vel quæ negare nequiuerant, ſiniſtra interpretatione peruertere laborabant, quaſi non hæc diuinitatis, ſed immundi ſpiritus opera fuiſſent.* Vt quiſque benè affectus eſt, ita ſuum aptat iudicium ad gratiam, aut cenſuram. Turba benè de Chriſto loqui ſolita, quia gratioſa fuit: Scribæ ſecus, quia in odia acerba in Chriſtum nequiter exarſerunt.

Superbia facit homines à Deo procul.

II. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia.

Dæmonium, quod in homine iſto curato mutum fuit, in Scribas & Phariſæos irrepſit; non vt elingues, ſed blaſphemos efficeret. Illorum enim ſermo prodit quonam ſpiritũ afflati ſint: vt namque iuris erant diabolici, ita voluere ſibi Chriſtum Dominum in eodem dæmonis obſequio, conuicio peſſimo ſociare. Itaque dixere, mira Chriſti

Dæmon omnibus inſidiatur ſenſibus.

Ex SS. PATRIBVS.

facinora eſſe meras præſtigias, vnde ſibi grande nomen conciliabat apud homines tantùm abiectæ plebis, neſcios eſſe nugas ea, quæ ſuſpiciebant vti miracula, cùm illa tamen eſſent inania dæmoniorum ludibria, quibus præſtigiator ille pacto inito cum Beelzebub populis illudebat.

Ex variis Lingvis. Beelzebub quid ſit.

Vnde verò nomen Beelzebub effluxerit, & quid illa voce ſonet, mearum eſt partium hîc explicare, ne quid in iſto argumẽto deſit: quippe frequens eſt vox iſta ſacris in Scripturis. Rabanus Maurus ait, nomen hoc deductum à Belo Rege Aſſyriorũ, cui defuncto Ninus eodem Belo patre ſatus ſtatuam inſignem vt Numini conſecrauit. Et nunc cunctarentur homines litare Belo ſicut Deo, Ninus idem Rex ſacerdotes inſtituit, vt & templa Belo, cui plebs aſſueta Regis in modum ſuos omnes aptare ritus, diuinos honores detulit, Deo illi inaugurato recèns hoſtias immolãdo. Illo demum increbreſcente ritu, Chaldæa initiata fuit Numinis huiuſce ſacris, & ſtatuam eius Bel decurtato Regis Beli nomine nũcupauit. Ad Hebræos Chaldæorum contagio fluxit & ille ritus, immutata voce Bel in Baal, vt præfatus auctor ait: tandem adiecto dyſſyllabo zebub compoſitum eſt nomen Beelzebub. Pace viri tanti dixerim. Non inde nomen Beelzebub deducitur, eſtò vera queat eſſe Beli Regis inauguratio in Deum, facta Nino Rege eius filio ſuaſore. Beelzebub vox eſt Hebræa, recepta etiã à Syris, & Chaldæis. Vox illa duas alias concludit, ac proinde duo ſignificat. Deriuatur enim à verbo בעל *bahal*, id eſt, dominari, & à nomine זבב *Zabab*, quod muſcam ſignificat. Zabab autem deducitur à radice זוב *zub*, id eſt, fluxit, eò quod à fluxu humoris tetri muſca ſuum ortum ducat. Itaque Beelzebub perinde eſt, ac dominans muſcis, aut dominus muſcarum.

Rurſus nota, quoduis idolum dici Bahal: hoc quippe nomen, dominum ſignificans, idolis omnibus affingitur, quia dominium aliquod exercent in eos omnes qui excolunt vt Numina ſimulacra. Fuere tamen quædam idola, quibus ad vocem Baal aliquid acceſſit, vt illa vocis alicuius adiectione Deum eſſe diſtinctum ab alio deſignarent. Vt Priapus dictus eſt בעל פעור *Bahal phenghor*, id eſt, dominus apertionis. Vt idolum capite in ſimilitudinem muſcæ compoſito dictum eſt Beelzebub. Namque fuit ita comparatum olim à Gentibus, vt idolis ſuis affingerent varia capita beſtiarum. Illa frequens in Ægypto fuit ſuperſtitio. Etenim Ægyptij ſuſpicãtes quid diuinum in beſtiis, Deum ſuum præcipuum Apim capite bouis, Anubim canino vertice, depinxerunt. Græcia æmulata ritus Ægyptios nonne Iouem Hammonem finxit capite hircino, vt & Æſculapium ſpecie ſerpentis excoluit. Tempeſtiuus adeſt Plinius l. 8. c. 28. Scribit ille, vim ingẽtem muſcarum fuiſſe moleſtã Cyrenaïcis, qui aduerſus importunos illos inſultus muſcarum, ſeſe Achori Deo muſcarum totos deuouere, ſacris eo nomine ſæpius inſtauratis. Elæi item, & Arcades conſuluere ſibi contra moleſtiã muſcarum adſcito ſibi Deo, quem à muſcis, Myagrum, ſiue Myodem nomenclatura ſatis congrua cenſuerunt. Etenim Græcis Μυῖα muſcam ſignificat. Jupiter etiam à Græcis olim dictus ἀπόμυιος, quia fugandarum muſcarum gratiâ colebatur.

Idolis capita beſtiarum appoſita.

Dij olim contra muſcas adſciti.

Igitur Hebræi Principem dæmoniorum in contemptum, & ad ludibrium vocarere Deum muſcarum, fortè quia, vt præfatus ſum, ſimulacrũ erat eius capite referente caput muſcæ, vel quia in templo Beelzebub ingens erat muſcarũ globus habens ortum ab hoſtiis illic iugiter immolatis. Vnde quia muſcis erat infectum hoc idolum, Iudæi Deum Accaron Beelzebub eſſe iactabant, illo ſic inglorio nomine cauillantes. Alia etiam coniectura meum opportunè ſubit animum: ſcilicet Hebræos inde ſui Dei veritatem agnouiſſe, quia multis eam prodigiis aſſeruit, in quibus vnum eſt hoc ſupra fidem humanam, videlicet, eſtò forent ſacra repetenda crebrò, & hoſtiarum in templo oblatio ſancta frequens eſſet; nulla tamen vnquam muſca fores templi ſubiit, caro licèt extincta plures muſcas ſoleat aduocare. Vt ergo procul à templo ſuo muſcas eſſe, Iudæi credidere verum hoc eſſe ſuum Deum probare ſatis ſuperque: ita Numen hoc eſſe fictitium iactauere, cuius ſimulacrum erat multo muſcarum ſtercore conſpurcatum.

Muſcæ procul à templo Salomonis.

Miror ego Græcum interpretem, qui contra fidem Hebræorum, Chaldæorum, & Syrorum principem dæmoniorum vocat Βεελζεβοὺλ mutato b in lambda. Ille tamen error non aberrat à præfatis, ſcilicet Beelzebub ita dictum à ſtercore muſcarum, quæ ſimulacro illius adulterini Numinis imminebant. Etenim Chaldæis atque Syris vox זבל ſignificat ſtercus, ita vt Beelzebub ſignificet dominum ſtercore deturpatum. Attamen eſt ſtandum vulgatæ editioni noſtræ, vt conſonæ textibus Hebræis, & Syriacis, qui omnes Beelzebub, non Beelzebul, dæmoniorum Principem appellarunt.

Iniuriæ æquo animo ferendæ ad imitationẽ Chriſti.

Ex SS. Patribvs.

Vt ſcribæ non potuere fidem miraculorum Chriſti expungere à turbarum mente, ſatis propenſa in cultum Chriſti, hoc commenti ſunt effugium, videlicet Chriſtum iniiſſe fœdus cum Principe dæmoniorum, quo conciliato ſibi, ius habebat in alia dæmonia, quæ ideo Chriſto velut conſcia initi ab eo cum Beelzebub fœderis annuebant. Ampla ſanè ſeges hîc ſe offert ad cõſolandos eos qui dedere ſuum nomen Chriſto, ſiquando petunt eos conuiciis homines impij. Audiendi ſunt in hoc argumento Patres ſancti. In his ecce tibi Hilarium can. 10. in Matth. *Omnia* (inquit) *iniuriarum & contumeliarum genera nihil nos terreant, gloriæ potiùs loco amplectentes, ſi Domino noſtro vel paſſionum conditionibus adæquemur.* Chryſoſt. hom. 11. in epiſt. ad Roman. ita ſuas ærumnas, Chriſti iniuriarum memor placidè mitigabat: *Magna* (inquit) *corona eſt, communionẽ habere cum Chriſto.* Hieron. epiſt. 39. ad Marcellam, Bleſillam nouitiam initiabat ad æquo animo tolerandas iniurias, recolendo cõuicia acerba quibus Scribæ rerum Dominum ſæpius affecerunt: *Bleſilla noſtra* (inquit) *ridebit, nec dedignabitur loquacium ranarum audire conuicia, cùm Dominus eius ſit dictus Beelzebub.*

Bleſillæ patientia.

Hoc etiam Chriſti felle ſuas leuabat anguſtias Tertullianus lib. de bono Martyrij cap. 9. *Cum magiſter* (inquit) *& Dominus ipſe perpeſſus ſit perſecutionem, traditionem, & occiſionem: multò magis ſerui, & diſcipuli eamdem expendere debebunt, ne quaſi ſuperiores exempti de iniquitate videamur, quando hoc ipſum ſufficere eis ad gloriam debeat, æquari paſſionibus Domini, & Magiſtri.* Lactantius diuinarum inſtitut. cap. 1. ait, iter ad veram ſapientiam patari opinione ſtultitiæ, quam vulgus imperitum

Chriſti imitatio glorioſa.

ſolet

ſolet affingere illis, qui virtutum omnium praxim impigrè profitentur: *Teneamus* (inquit) *innocentiam, teneamus iuſtitiam, ſubeamus imaginem ſtultitiæ, vt veram ſapientiam tenere poſſimus.* Sociare libet & his doctoribus Chriſtianis in eo argumento virum apud gentiles nominatiſſimum, ſcilicet Epictetum, cap. 6. Enchiridij: *Sapientiæ* (inquit) *ſtudium ſuſcipere cupis, ſtatim te para, quaſi futurum ſit, vt derideaRis, vt multi te ſubſannent. Sed ſiquid proficere vis, ne recuſa, quominus ob res externas amens & fatuus habearis.*

III. Et alij tentantes, ſignum de cœlo quærebant ab eo.

Nota, duas fuiſſe claſſes Scribarum, quos iniquiores habuit Chriſtus: non enim omnes æquale virus infecerat: Quoſdam habuit perculſos œſtro liuoris aſpero, totos vni huic negotio intentos, vt conceptam de Chriſto fidem à deuotæ plebis mentibus abolerent. Vt claſſis illa voti compos fieret, in blaſphemias & conuicia exarſit, arbitrata plebem admonitam Chriſti prodigia fieri dæmonis ope conducta, ſuum cultum ſtatim Chriſto Domino detracturam: Eiuſdem farinæ viros, id eſt Scribas alios habuit æmulos Chriſtus, ſed paulò mitiores, videlicet illos, qui facta quidem ſuſpicientes, non idcirco tamen Chriſto manus dabant, ſed egregia opera perpetrata ſuo ſubiicientes examini, alia de cœlo ſigna, velut hactenus edita minimè ſufficerent, petebant ab eo. Scribæ tamen omnes in hoc conuenere, plebi vt imponerent eſſe ſuſpecta omnia egregia facinora hactenus à Chriſto Domino perpetrata.

IV. Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum, dixit eis.

Poſteriores hi Scribæ, quos alicuius ſigni cœlitus editi cupido tenet, non ore quidem ſunt blaſphemi, nec procaci lingua clamant, Chriſtum in Beelzebub eiicere dæmonia, ſicut alij Scribæ priùs inſinuauere plebi; corde tamen Chriſtum eſſe magum ſuſpicari, de illo primis & Scribis concolores peſſimè ſentiebant. Chriſtus ergo, nequam vt hos homines induceret ad meliorem frugem, & de ſua diuinitate fidem conciperent, id præſtitit quod ſolius eſt Dei, videlicet ea quæ ſunt etiam ipſis Angelis inuia, ſcilicet cordis intima reſerauit. Quod namque probat ſe non eiicere dæmonia in Beelzebub, reſponſio eſt ad cogitata magis quàm ad ſignum cœlitus exquiſitum. Itaque Chriſtus peruias eſſe ſibi cogitationes hominum ſua reſponſione ad eorum cogitata probans, liquidò oſtendit ſe eſſe Deum, & ea virtute foras educere dæmonia, qua diuina poteſt cogitationes in penitiore receſſu cordis abditas explicare.

Fuiſſe tale hoc Chriſti intentum, bellè monet Haymo Epiſcopus: *Quare* (inquit) *reſpondet Dominus ad cogitata eorum? Hoc ſoli Deo competit, vt cogitationes videat, vt oſtenderet ſe verum Deum eſſe, qui cogitationum ſecreta intuebatur, iuxta quod ſcriptum eſt: Homo videt in facie; Deus autem intuetur cor. Nulli enim Angelorum, nec bonorum, nec malorum hoc conceſſit Deus, vt cogitationes hominum videre poſſit. Iuxta quod ſapientiſſimus Salomon dixit: Tu ſolus noſti cor filiorum hominum. Quaſi diceret Dominus Scribis & Phariſæis: Ea poteſtate, qua cogitationes veſtras video, poſſum dæmones eiicere de obſeſſis corporibus.* Hos Scribas petentes de cœlo ſignum fuiſſe ſuſpicatos, Chriſtum eiicere dæmonia in Beelzebub, conuincit Euthymius ex contextu: *At ipſe ſciens cogitationes eorum: cogitationes* (inquit) *tum ſuſpicionis, quòd in Beelzebub eiiceceret dæmonia, nam apud ſe hæc dicebant, timentes turbam, tum conatus, quo ſignum petebant.* Quod ergo Scribæ iſti talia verſarent animo non ore, ſuas blaſphemias mente conceptas euomere, fuit nota metus turbæ, & non teſſera pietatis.

Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur.

Regnat ibi dæmon vbi quietus & poſſeſſor ineſt, eoque modo poteſt dici regnare in corpore hominum quos obſidet. Vnde malè coniiciunt Iudæi, Chriſtum de homine obſeſſo dæmonem vnum maleficum in nomine dæmoniorum principis abegiſſe. Cùm namque tota vis regni dæmonum ſit ſita penes omne genus mali, quo hominibus aliquam inferre queunt moleſtiam, ſi Beelzebub aliquod dæmonium ab homine obſeſſo foras educeret, obſtaret ne graue malum inferret huic miſero, ſicque modum imponeret regno dæmonis inibi reſidentis. Theophylactus abit in hanc ſententiam: *Quomodo* (inquit) *poteſt dæmon eiicere alium dæmonem? Hoc enim eſſet deſtructio regni eius. Siquidem illi regnum putant, & quietem habitare in hominibus: etſi eiicit eos princeps eorum, manifeſtum, quod ſeipſum deſtruit. Etenim omne regnum diuiſum, & ſeditioſum deſtruitur.*

Dæmō vnus non eiicit alium dæmonem.

Dæmonis regnū quale ſit.

Domus ſupra domum poſita cadet.

A diſcordia & diuiſione domus eamdem iacturam patitur, quam & regnum: etenim peſſum abit illa domus, cuius haudquaquam compago coit: vt cùm defoſſo fundamento murus hiat, & recedit à diſſito tabulato. Si verò domus hîc ſupponat pro contento ſeu inquilinis, diſcordia ingraueſcente malè ſe excipiunt domeſtici nec cohabitare queunt, niſi concordi animo conuiuentes. Ambroſius hîc ad allegoriam ſe recepit. *Cauſa dicti huius ea eſt, quòd in Beelzebub principe dæmoniorum eiicere dæmonia dicebatur, vt oſtenderet regnum ſuum indiuiduum eſſe, atque perpetuum. Meritóque etiam Pilato reſpondit: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Et ideo, qui non in Chriſto ſpem gerunt, ſed in principe dæmoniorum eiici dæmones opinantur, eos regni negat eſſe perpetui. Quod ſpectat ad populum Iudæorum quẽ huiuſcemodi paſſionibus ad dæmonium eiiciendum, dæmonis arceſſat auxilium. Nam quemadmodum poteſt, cùm fides ſcindatur, regnum manere indiuiſum? Etenim cùm in lege ſit populus Iudæorum, Chriſtus quoque ſecundum carnem ex lege generatus ſit; quomodo poteſt regnum Iudæorum eſſe perpetuum quod ex lege eſt, cùm populus ipſe diuidat legem, quando à legis populo* IESVS *negatur, quẽ ex lege debetur? Ita ex parte ſe fides Iudaica*

Regnū Dei indiuiduum.

plebis impugnat, & impugnando diuiditur, diuidendo diſſoluitur. Et ideo regnum Eccleſiæ manebit in æternum, quia indiuidua fides, corpus eſt vnum. Vnus enim Dominus, vna fides, vnum Baptiſma, vnus Deus, & Pater omnium, qui ſuper omnes, & per omnes, & in omnibus. Hæc ille, locum iſtum myſticè decurrendo.

V. Si autem & Satanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum eius?

A diaboli regno ſtante probat Chriſtus ſe nulla dæmonis arte fugam dare dæmoniis, quando cogit illa citò à corporibus, in quæ irrepſerant hactenus, exulare. Vt namque velut clauo trabali voluntas dæmonis eſt affixa malo; pertinax hic affectus ad noxia quæque nobis inferenda nequit vllis artibus emendari. Quippe nequam huius ſpiritus eſt deplorata ſalus, nullaque ſubire poteſt dæmonem ſpes regnandi, niſi mala malis, vt ab ortu mundi aſſolet, apponendo. Cùm ergo ſuæ nequitiæ nihil omninò queat detrahere dæmon, & regnare ſit ei perinde atque mala perpetrare iugi impulſu; res eſt abſurda, dicere obſtare ſibi dæmones adinuicem, impediendo mala, quæ tentant hominibus alij dæmones irrogare. Igitur incongruè dixere Scribæ, Chriſtum in principe dæmoniorum *Beelzebub* eiicere dæmonia: hæc enim impoſtura ſuapte naturâ cadit omni fide, quia falſum hoc ſupponit, ſcilicet velle ſuo regno finem imponere Satanam, quem principem dæmoniorum prurigo fecit peſſima dominandi.

VI. Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij veſtri in quo eiiciunt?

Ex Ratione.

Variant hîc interpretes, dubij quos hîc Chriſtus filios Iudæorum dixerit: ſi namque fuga dæmonij huiuſce muti præceſſerit ſigna ab Apoſtolis edita, haudquaquam Chriſtus eo argumento notat Apoſtolos, ſi ſecus Apoſtoli iam in nomine Iesv graue bellum diabolis indixerant, eos cogendo fugam capeſſere, profectò locus iſte debet ad literam exponi de Apoſtolis, qui reuera patres habuere Iudæos. At omnibus conſtitit, Apoſtolos non in *Beelzebub*, ſed in nomine Iesv dæmones abegiſſe. Si verò cuiuſquam animo dubio inſederit, nullos adhuc Apoſtolos miſſos fuiſſe à Chriſto, tunc locus ſua luce coruſcus erit petitâ à Ioſepho hiſtoriâ lib. 8. Antiquit. cap. 2. Ait ille, ſuos & Iudæos habuiſſe exorciſtas, qui arte tradita à Salomone citum exitum à corpore obſeſſo diabolis indicebant. Sunt qui credant, vt Haymo Epiſcopus, fuiſſe ſacri huius collegij exorciſtarum ſeptem filios Sceuæ ſacerdotis, cuius meminit Lucas. Sed Chriſti nomine prædicato malè ceſſit Iudæorum exorciſtis illa profeſſio: in hos quippe dæmon iuſſus abire furens, in illorum perniciem ſæpius inſurrexit. Eſt audiendus in hoc argumento Lucas, qui vt dixit Paulum Apoſtolum duriùs excepiſſe nequam ſpiritus, hæc ſubiicit Actor. 19. *Tentauerunt autem quidam de circumeuntibus Iudæis exorciſtis inuocare ſuper eos, qui habebant ſpiritus malos, nomen Domini Ieſu, dicentes. Adiuro vos per Ieſum, quem Paulus prædicat. Erant autem quidam Iudæi Sceuæ principis ſacerdotum ſeptem filij, qui hoc faciebant. Reſpondens autem ſpiritus nequam dixit eis: Ieſum noui, & Paulum ſcio, vos autem, qui eſtis? Et inſiliens in eos homo in quo erat dæmonium peſſimum, & dominatus amborum inualuit contra eos, ita vt nudi, & vulnerati effugerēt de domo illa.* Si ergo locus iſte non pertinet ad Apoſtolos, vt non congreſſos adhuc cum dæmone, ad exorciſtas filios Iudæorum congruè refundetur.

Exorciſtarū Iudæorum poſt reſurrectionem Chriſti, fuerunt inualidi exorciſmi. *Act. 19.*

Ideo ipſi iudices veſtri erunt.

Verbis hiſce mihi coniectura vero proxima ſuboritur, Chriſtum deſignare ſolos Apoſtolos, quando fore iudices Iudæorum affirmat eorum filios, qui præualuere malis ſpiritibus, ad capeſſendam citò fugam eos fortiter adigendo. Meæ coniecturæ fidem facit indubiam, quod Euangelij ſcriba ſacer nullos omnino notat ſoſpite Chriſto ſolis exceptis Apoſtolis, à poſſeſſione fœda dæmonum obſeſſa corpora vindicaſſe. Namque ſicut orto Sole, ſua luce cadunt ſtellæ, licèt cœlo noctu nigricante nobis affulgeant: Ita nemo præter Apoſtolos præualere potuit in dæmones Chriſto initiante ſuos ſequaces religionis Chriſtianæ ſacris: Vnde tota virtus exorciſtarum Iudæorum excidit, nec vllo alio flagello dæmon potuit quàm præpotenti Domini Ieſu nomine caſtigari.

Ad hoc eſt opportuna Lucæ recenſio, ſignificans irritos fuiſſe exorciſmos filiorum Sceuæ principis ſacerdotum: quippe penes ſuos tantùm diſcipulos Chriſtus voluit eſſe plenum dominium in dæmones, vt fides Chriſtiana latè diſcurreret orbe toto, & diſcerent omnes, victrices hactenus dæmonum acies poſſe ſolo Domini Ieſu nomine profligari. Rurſus Matthæo teſte fidem ſuam obſtrinxit Chriſtus, Apoſtolos in iudicio extremo fore iudices duodecim tribuum Iſraël. Vt ergo nobis conſtat eos aliquando fore iudices, non eſt incongruum affirmare, locum iſtum ita poſſe expendi. Diſcipuli mei, qui & filij veſtri, quia veſtra gente Iudæa ſati, ſolo meo nomine recenſito curant obſeſſos à dæmone. Quòd ergo nomen meum abundè valet, nonne mea poſſum præſentia fortiùs exhibere? Rurſus iidem filij veſtri ſatis ſuperque ſciunt, quàm inſcuſus ego ſim dæmoniis. Igitur iniquè labem hanc mihi infertis, ſcilicet pacto velut præuio inito cum dæmonum principe, dæmones alios eiicere: Quod eſſe merum figmentum, & atrox conuicium vt reſciunt Apoſtoli, vos vt læſæ meæ maieſtatis diuinæ reos damnabunt, vt iudices conſcij vitæ meæ innoxiæ, & teſtes calumniæ, quam nomini meo turpiter irrogatis.

Ieſu nomen in dæmones præualet.

VII. Porro ſi in digito Dei eiicio dæmonia.

Digitum hîc Spiritum Sanctum referre, nemo poteſt ire inficias: quippe moris eſt Scripturæ Sacræ, varios adhibere typos, vt diuina nobis inſinuet. Itaque Spiritus Sanctus à Chriſto ſuæ aſſertore innocentiæ, vſurpato digiti ſymbolo lineatur. Vnde liquet, eſſe loci huius genuinum hunc ſenſum. Non in virtute mali alicuius ſpiritus, alios ſpiritus nequam traduco: agor enim Spiritu Sancto, cuius

Dæmon nequit humana virtute ſuperari.

œſtro percitus in dæmonia quæcumque feror: nec vlla poteſt dæmonum vis, adſtante mihi Spiritu Sancto, m eo nomioi præualere. Opinor ego Chriſtom Spiritui Sancto attribuiſſe fugam dæmonum, quia ſeorſim ſpectatus homo nequit dæmonia compeſcere. Itaque coire ſimul in vnam perſonam aptè notat quando ſe hominem dixit dæmonia in Dei digito profligare. Athanaſius ſubſcribit huic ſenteutiæ: *Ad præſoas* (inquit) *nou reauit Dominns, gratia ſua humanitatis, dicere ſe minorem Spiritu ſancto, dicens ſe in eo dæmoaes eiicere, quaſi non ſufficiente humana uatnra ad dæmonum expulſioaem, niſi virtute Spiritus Sancti.*

Spiritus Sanctus quare dicatur digitus.

Ex SS. Patribus.

Quare verò typum digiti Spiritui Sancto ſacra Scriptura ſimul & Patres affingant, recenſere meum non eſt, ſed Sanctorum Patrum, ex quorum ſancto choro prior concinit Auguſtinus lib. de quæſt. Euangel. *Dicitur* (inquit) *Spiritus Sanctus digitus Dei, propter participationem donorum, quæ ia eo dantnr vnicuique propria; ſiue hominum, ſiue Angelorum: in nullis enim membris noſtris magis apparet partitio quàm ia digitis.* Subdit & aliam rationem Cyrillus: *Spiritus Sanctus* (inquit) *dicitur digitus Dei: Filius enim manus, & brachium Patris dictus eſt; operatnr enim Pater cuncta per eum. Sicut igitur digitus non eſt alienus à manu, ſed ei naturaliter inſitus: ſic Spiritus Sanctus coaſubſtantialiter connexus eſt Filio, & per eum omnia Filius operatur.* Spatiatur item latè Beda, pede inoffenſo locum iſtum decurrens. *Iſte* (inquit) *eſt digitus, quem confitentur & Magi, qui contra Moſem & Aaron ſigna faciebant, dicentes: digitus Dei eſt hic. Quo & lapideæ tabulæ ſcriptæ ſunt in monte Sina. Igitur manus, & brachium Deì, Filius eſt; & digitus eius, Spiritus Sanctus. Patris, & Filij, & Spiritus Sancti vaa ſubſtantia eſt. Noa te ſcandalizet membrorum iaæqualitas, cùm ædificet vnitas corporis.* Non eſt prætereundus Theophylactus, aliquale lumen ſua face loco iſti congruè diffuſorus. Sic ille: *Digitum Spiritum dicit, vt ſcias, quòd ſicut digitus eiuſdem ſubſtantiæ eſt cum alio corpore; ita Spiritus eiuſdem ſubſtantiæ eſt cum Patre, & Filio.*

Spiritus operationum multi fuerūt in Christo.

Fortaſſis autem & ideò, quia Filius dicitur manus Dei, & requieuerunt ſuper eum ſeptem efficacia Spiritus, non quòd per Spiritum agatur, ſed quia conſubſtantialis eſt Spiritui, vnum autem ex donis, & efficaciis Spiritus Sancti eſt ſanare; propterea dicitur in Spiritu Dei, hoc eſt in ſpirituali dono eiicere dæmoaia. Nam ſicut digitus eſt pars manus; ita Spiritus donationum pars fuit ſpirituum quos habuit Chriſtus, hoc eſt operationum ſpirituum. Hactenus ille, benè aduertens eſſe donum Spiritus Sancti, dæmooes effugare.

Profectò peruenit in vos regnum Dei.

Ante natum Chriſtum diabolus impunè ſuum regnum orbe toto diffuderat. Qoippe ſimulacra ſuos habuere ritus, & cultores vbique terrarum, & Iudæa licèt dedignata ritus Gentium; fœda tamen vitiorum omnium colluuie infecta fuit, ac proinde ſuum & illic regnum dæmoo propagato Iudæorum vitio ſtabiliuit. Igitur dato, & conceſſo, ſola Dei ope procul abigi dæmones, & homines vitio abdicato frugem meliorem concipere, vt accidit Chriſto ſuos inſtituente diſcipulos, Deus regnare cœpit apud hominum corda, quibus homines inſidebant. Opinor adhuc & equidem propius ad intentum Chriſti, Regnum Dei hoc loco ſumi pro Eccleſia Chriſtiana, cuius fundamenta Chriſtus egit tunc temporis.

Eccleſia eſt regnum Dei.

Et quia Eccleſia Chriſtiana velut ex diametro Synagogæ fuit oppoſita, Chriſtus alloqueodo Scribas ait: *Peruenit in vos regnum Dei.* Id eſt contra vos inſurgens Apoſtoli proceres Eccleſiæ, prædicatiooe ſua necnon & exemplis innoxiæ vitæ veſtra vitia caſtigantes. Coniecturæ lucem adfert & coruſcam ſeries hiſtoriæ rerum geſtarum ab Apoſtolis. Illa quippe notat, Apoſtolos declamaſſe ſæpe in Scribas, & in alios Iudæorum proceres vt conſcios mortis Chriſti, quem inglorio ſtipiti confixerunt. Rurſus ait: *Peruenit in vos regnum Dei.* quia inſtitutio Eccleſiæ Chriſtianæ fuit deſtructio Synagogæ, à Deo penitus alienæ.

Etiam poſſe dici regnum Dei, inſtantem diem iudicij per menon ſtat. Regnat enim Deus, atque ſuæ poteſtatis ſpecimen edit egregium quando reos plectit, vt & theſauros prædiuites abundè prodit, quando beat homines, qui ſeſe bonis operibus dignos æterna gloria præſtiterunt. Vt ergo notet Chriſtus, Iudæis inſtare diem extremum ob illorum perfidiam, in perniciem ipſorum ait, eis malorum omnium ſummum, id eſt gehennam, ſeu ſupplicium æternum imminere, Deo decernente tale ſupplicium, quia blaſphemiis, atque conuiciis tentauere decus & gloriam Chriſti Domini decurtare.

Iudicij extremi dies regnum eſt Dei.

Titus abit in illam ſententiam, ita commentatus: *Peruenit ia vos regnum Dei, hoc dicit, vt intelligatur contra vos, non pro vobis; horrendus enim eſt perfidis, Chriſti ſecundus aduentus.* Haymo Epiſcopus eò reſpexi: ita fatus: *Regnum Dei hic appellatur iudicium Dei. Eſt ſenſus: Sicut vos quantùm in vobis eſt, mea opera ſeparatis ab operibus Dei; & aſſignatis diabolo; ita & in die iudicij ſeparabimini ab electis, & trademini diabolo, cui mea opera aſſignatis.* Eſto queat ſenſus ille admitti; attamen conſto mihi, arbitratus Eccleſiam à Chriſto hîc præfato regni ſymbolo deſignari. Si ergo velis locum iſtum expendere ad trutinam Chriſti, ſic eum audi hoc contextu præfato Sacerdotum Principes increpantem: Æterno decreto ratum eſt, Eccleſiæ ortum, Synagogæ fore occaſum, & Meſſiam expellentem dæmonia in Spiritus Sancti virtute, caput huius Eccleſiæ futurum, cuius membra, ſcilicet diſcipuli Meſſiæ, ſua prædicatione ritus Synagogæ expungent, & prodigiis vſquequaque miris Iudæorum excidio vltimo præeuntes. Cùm ergo fugam arripiant dæmones, eos vrgente Spiritu Sancto, mihi deſuper illapſo, vos profectò manent inconcuſſa fata, veſtro vitio præſtituta.

VIII. Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea, quæ poſſidet.

Nomine fortis Lucifer exprimitur, dæmoniorum princeps, cui ſe coæquare nemo poteſt hominum ſolis viribus naturæ fretus. Induſtriâ, & tanta repugnandi virtute valet, quanta poteſt eſſe maxima, deſcripta typis idoneis à Iob indu-

cente Deum immane robur dæmonis explicantem. Sic ille cap. 40. Luciferum delineat, vſurpata trucis idea feræ: *Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius. Stringit caudam ſuam quaſi cedrum, oſſa eius velut fiſtula æris, cartilago illius quaſi lamina ferrea.* Rurſus idem cap. 41. *Per gyrum dentium eius fortitudo. Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, compactum ſquamis ſe prementibus. Vna alteri adhærebit, & tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur. De ore eius lampades procedunt, ſicut tedæ ignis accenſæ. De naribus eius procedit fumus, ſicut ollæ ſuccenſæ atque feruentis. Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur. In collo eius morabitur fortitudo, &c. Reputabit quaſi paleas ferrum, & quaſi lignum putridum æs. Non fugabit eum vir ſagittarius, in ſtipulam verſi ſunt ei lapides fundæ. Quaſi ſtipulam æſtimabit malleum, & deridebit vibrantem haſtam, &c. Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei, qui factus eſt vt nullum timeret.* Congruum ergo nomen Chriſtos Lucifero Principi dæmonum affinxit, quando dixit eum, Fortem armatum. Inermis enim non erat hoſtis ille, quem Scriptura nobis pinxit vario aſſumpto ſymbolo cataphractum. Ante incunabula Chriſti Lucifer orbe toto deſæuiens maximam hominum partem ita ſui iuris effecerat, vt ille rarus eſſet, qui dæmonis excuſſo iugo, ſuum in animum induceret, ſeſe à draconis huius ſpiris & nexibus expedire. Namque frequens erat dæmonum cultus, in idola prono ferè toto orbe ſuæ ſic ſalutis incurio: Ita fuit pacifica dæmonum poſſeſſio, quia princeps eorum fortis, & armatus æmulum hominem non habuit, qui in gratiam gentis proſtratæ ſuum caput obiiceret inito certamine ſingulari cum dæmone triumphante.

Dæmonis fortitudo egregiè deſcripta.

IX. Si autem fortior eo ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa eius arma auferet, in quibus confidebat.

Vnus tantùm Chriſtus dæmone fortior extitit, quia eius perſona fuit ſupra hominem. Reliquum verò genus hominum, ſeorſim ſpectatâ naturâ, fuit infra genus Angelorum, ex quorum ſtirpe ſuam naturam traxit dæmon, idcirco ſupra robur omnium hominum in naturæ ſolius indole ſpectatorum. Sed vt Chriſto duæ coëuot naturæ, diuina ſcilicet & humana, tota dæmonum vis excidit, quando ſuum Chriſtus gladium ſtrinxit agens hominum partes, quos ille libertatis noſtræ aſſertor opportunè venit ſubducere tyrannidi iniquæ, quam nullo penè reluctante ferox hic Lucifer, omnium princeps dæmonum vſurparat. Chriſto coram adſtante, typhum ſuum depreſſit hoſtis, vimque ſui æmuli ſenſit eſſe ſupra niſum aliorum hominum: ideoque tutius ſatius eſſe ſibi fuga conſulere, quàm proſterni, Chriſto ex arena prouocante, velox abiit & receſſit, receſſu ſuo idolorum ſtatuas, loquaces olim, relinquendo tacitas & elingues: vt & ad nutum Chriſti imperatoris obſeſſa hominum corpora reddendo ſuæ priſtinæ libertati.

Dæmonis arma qualia ſint.

Dæmone profligato tulit eius arma Chriſtus, ea diripiens, vt nullam in poſterum iniuriam facerent hominibus, Dæmonis arma præcipua fuere, caro, mundus, opes: etenim illa velut ſupellectile belli homines aggreſſus, eos paucis exceptis iniquè ſuo ſubdidit imperio, vt luxuriæ, mundi obſequio, & auaritiæ vitio mancipatos. Chriſtus in luxuriam inuectus, egit nequando caro ſalax hominum luxuriæ ſordibus inficeret. Mundi technas aperiendo, fecit vt cauerent homines inſidias eius. Explicando demum diuitias eſſe velut ſpinas & has peracutas, compeſcuit hominum famem præualidam, & inſatiabilem, quam auri & argenti appetitus inquies excitarat. Chriſtus crucis armaturâ ſuos præmuniendo tela fecit irrita dæmonum, & omnem diaboli panopliam traduxit inutilem ex inferni armamentario, ſicut eruditè docet Antonius ille pugil egregius, & nominatiſſimus inter incolas eremorum. Athanaſius cap 6. vitæ Antonij, ſic inducit eum initiantem ſuos diſcipulos & aptantem ad agones contra nequam illos ſpiritus inſurgentes: *Diabolus* (inquit) *hamo crucis, vt draco aduncatus à Domino eſt, & capiſtro ligatus, & quaſi mancipium fugitiuum vinctus, circulo & labia perforatus armilla, nullum omnino fidelium deuorare permittitur. Nunc miſerabilis vt paſſer ad ludum à Chriſto irretitus eſt; nunc comites ſuos quaſi ſcorpiones, & ſerpentes calcaneo Chriſtianorum ſubſtratos gemit. Ille qui vniuerſa maria à ſe deleta plaudebat, ille qui orbem terrarum manu ſua teneri pollicebatur; ecce à vobis vincitur.*

Dæmon quādo victus.

Rurſus idem Antonius ex dæmonis in fugam acti veridica confeſſione licè inuita, quia coacta, probat inerme robur hoſtis huius, ope Chriſti, ad nihilum redacti. Sic ille cap. 20. *Vidi hominem enormi ſublimitate porrectum caput habens vſque ad cœlum. Cum ab hoc inquirerem, quiſnam eſſet, ait: Ego ſum Satanas: Et ego: Quid hic quæris? Reſpondit: Cur mihi fruſtra imputant monachi? Cur mihi omnes Chriſtianorum populi maledicunt? At ego: Iuſtè faciunt: tuis enim frequenter moleſtantur inſidiis. At ille ait: Nihil ego facio, ſed ipſi ſe inuicem turbant. Nam ego miſer factus ſum. Nonne legiſti? Quia defecerunt inimici frameæ in finem, & ciuitates eorum deſtruxiſti. Et iam nullum habeo locum, nullámque poſſideo ciuitatem, iam mihi nulla ſunt arma: per omnes prouincias Chriſti perſonat nomen, & ſolitudines Monachorum ſtipantur choris. Ipſi ſe quæſo tueantur, & me ſine cauſa non lacerent.* Deinde velut occurrens inſtantiæ, quam quiſque poteſt facere, vrgendo, plures dare manus dæmoni, quàm vincere. Reſpondet, neminem prorſus inuitum vinci, ſed proſtratos à dæmone, ſponte ſuo vitio ſuperari. Sic ille: *Quales nos, & noſtras reperit cogitationes, tales ſe nobis præſtare conſueuerunt. Et ſi quid in pectoribus mala mentis, & pauoris inuenerint, quaſi latrones, qui deſerta loca obtinent, cœptos cumulant timores, & crudeliter imminentes infelicem puniunt animam. Vna eſt ergo ratio vincendi inimicum, lætitia ſpiritualis, & animæ ſemper Dominum cogitantis iugis recordatio, quæ dæmonum ludos, quaſi fumum expellens, perſequetur aduerſarios potiùs quàm timebit.* Vt perito cuique fides eſt adhibenda, quando ſibi inolita & comprobata docet; ita viro huic, ſcilicet Antonio Magno, velut flagello dæmonum eſt credendum, infirmam nunc indolem eſſe dæmonum explicanti.

Dæmon quibus præualeat.

Dæmonem vincendi quis ſit modus.

Ne quid illibatum prætercam, explicandum

eſt

eſt dæmonis atrium quod dudum armatus & fortis ille fecit omninò ſuis æmulis inacceſſum. Res eſt in conceſſo, voce atrij mundum debere loco hoc intelligi; vt & arma, modos omnes, quos aſtutus hoſtis vſurpare ſolet, vt illud it hominibus ſuo reuera ſolo vitio dementatis. Beda mihi concinit hoc tenore: *Fortem, diabolum: atrium verè illius, mundum, qui in maligno poſitus eſt, appellat, in quo vſque ad Saluatoris aduentum malè pacato potiebatur imperio, quia in cordibus infidelium ſine vlla contradictione quieſcebat. Vnde & alibi princeps mundi vocatur, dicente Domino: Nunc princeps mundi eiicietur foras: de qua hac eiectione ſubiungitur: Si autem fortior illo ſuperueniens vicerit eum. De ſeipſo loquitur, quod non concordi fallat operatione, vt calumniabantur, ſed fortiori potentia victor homines à dæmonio liberaret. Arma, in quibus malè fortis ille confidebat, aſtutia dolique ſunt nequitia ſpiritalis.*

Dæmon quare princeps dicatur mundi.

Et ſpolia eius diſtribuet.

Nota, duas res eſſe, arma, & ſpolia. Chriſtus vt victor, dæmonis arma tulit, ſpolia verò diſtribuit. Arma tutò ſuos obiiciunt baiulos ictibus hoſtium, qui in caſſum galeis, loricis, & clypeis illiduntur. Spoliis verò miles non armatur, ſed ditatur. Quidquid namque diues eſt in caſtris deuicti hoſtis, & in victoris iura cedens refertur ad ſpolia, quæ non quiſque ſuo arbitrio vendicare poteſt ſibi, ſed illa nutu cuiuſque Ducis victoris in ſolemni militum corona ſolent emeritis ſingulis erogari. Itaque præcipua dæmonum ſpolia fuiſſe credo genus humanum, quo poſſeſſo diues erat dæmon. Etenim omnes gazæ nihil concludunt, quod appendi queat cum homine, cuius intuitu pretioſam orbis ſupellectilem condidit Deus. Cùm ergo ſolum homini pendant obſequium res omnes editæ; res profectò fuit glorioſa Duci, id eſt, Chriſto victori dæmonem hoc theſauro, ſcilicet concluſo ſuis gazis homine, ſpoliare. Vt liberalem animum arguit ſpolia diuidere; ita vices illas egit Chriſtus equidem egregiè. Etenim hominum, quos ditioni dæmonis eripuit, alios doctores inſtituit, alios præcones verbi, quos in varias mundi plagas diſtributos, orbis vniuerſus audiit eloquia Chriſti Domini reſonare. Concors etiam Beda meæ ſubſcribit ſententiæ: *Spolia* (inquit) *eius, homines ſunt ab eo decepti: quæ victor Chriſtus diſtribuit, quod eſt inſigne triumphantis, quia captiuam ducens captiuitatem dedit dona hominibus: quoſdam quidem Apoſtolos, alios Euangeliſtas, hos Prophetas, alios Paſtores ordinans, & Doctores.*

Dæmonis ſpolia quæ.

X. Qui non eſt mecum contra me eſt.

Chriſtus adhuc alio argumento probat ſuum cum dæmone diuortium, vt liquidior fiat inde blaſphemia Scribarum clamantium, illum eiicere dæmonia in nomine Beelzebub. Hoc ergo telo Chriſtus confixit æmulos ſuos Scribas, Phariſæos, & Iudæorum proceres impoſtores. Non coëunt Spiritus Sanctus, & dæmon; at ego Spiritus Sancti percitus œſtro fugo dæmonia. Ergo mecum vt eſt Spiritus Sanctus, ita nequit eſſe dæmon indiuidua ſocietate mecum: igitur eſt contra me. Si contrà, mihi non obedit, quando fugam præcipio. Vos ergo malè coniicitis me in principe dæmoniorum alios dæmones abigere, cùm ille mecum non ſit, ſed ex aduerſo mihi nectat inſidias, vobis etiam ad hoc conductis, vt aliquando necem inferat vt acerrimo eius hoſti, aduerſa illi & acerba omnia meditanti. Quàm diſcordes ſint Chriſtus & dæmon, paucis ait Hieronymus: *Diabolus* (inquit) *cupit animas hominum tenere captiuas, Dominus liberare: ille prædicat idola; hic vnius Dei notitiam: Ille trahit ad vitia; hic ad virtutes reuocat. Quomodo ergo poſſunt inter ſe habere concordiam, quorum opera ſunt diuerſa.*

Obiter aduerte, hoc Chriſti argumento Achillæo palàm fieri Scribarum blaſphemiam. Etenim qui contra diabolum eſt, principe dæmonum conducto nequit vni dæmonum bellum indicere cogendo ſedes vt mutet, imperando ſeceſſum è corpore nequiter vſurpato. Repugnat enim hominem iuſtum adſcriptum militiæ Chriſti diabolum vnum conducere, vt dæmonis huius ope decus aliquale ſibi conciliet de alio dæmone ſuperato. Dato namque, virum aliàs iuſtum dæmonem vnum conducere, vt nomine eius prolato fugam arripiat alter dæmon, eo ſolo ſua iuſtitia & virtute cadit homo ille, neque dici vllo modo poteſt vir illè diabolo contrarius: quippe ſibi dæmonium hoc conductum arcto fœdere præuio ſociauit. Inde liquet, Apollonium Thianæum, alioſque Magos, qui curauere plures olim obſeſſos à dæmone, non fuiſſe viros vſquequaque probos, ſed nefarios hypocritas, qui ſpecie virtutis ementita, fucos faciebant hominibus, eſtò ſuum nomen dæmoni deuouiſſent.

Dæmon à quibus in nomine dæmonis alterius poſſit expelli.

Nota demum, regnum Satanæ non eſſe diuiſum quando Magi præſtigiis conciliando ſibi dæmonem vnum, alterius dæmonis efficiunt irrita conamina, aut etiam dæmones expellunt ex corporibus hominum, quibus etiam multum temporis inſederunt. Namque dæmon expulſus, & alter eum in fugam adigẽs non diſcordant, ſed ambo conueniunt in perniciem animæ conducentis opem dæmonis alicuius. Et ita ſuum regnum altè figit dæmon, cautè licèt figat, ſe præſtare citum obſequium Mago. Ergo liquet, hoc homine ſeducto fieri acceſſionem regno diaboli, quando Magi vnius arbitrio præpotens vnus dæmon diluendo ſui conſortis technas & veneficia, illi diabolo creditur inſultare.

Dæmonem nemo bonus conſulit.

Qui non colligit mecum, diſpergit.

Magni nominis interpretes, hæc verba velut in Phariſæos tela intorta volunt, & qua poſſunt ratione probant, Chriſtum Scribas & Phariſæos hypocritas, & blaſphemos illo peracuto ſcommate confixiſſe. Alium prorſus ego ſcopum credo fuiſſe Dei: quippe patet hæc verba phraſi proximæ connexa ſolum vnum verſiculum efficere, quo Scripturæ ſacræ ritu res eadem exprimitur aliis verbis, præcipuè quando res eſt momenti maximi ac proinde debet altis mentibus affricari. Chriſtus ergo ſuum vt oſtendit ingenium eſſe procul à dæmone, quia contra nequam hunc ſpiritum eſt, ſubdit eam eſſe dæmonis indolem vt diſpergat, affingendo ſuam diuiſionis indolem hominibus, quos in varias & aduerſas

aduerſas ſcindit partes, agens eos in acerba diuortia, cùm Chriſtus ex aduerſo pacem inſerat, & commendet, vt certam ſalutis æternæ ſuis diſcipolis teſſeram aſſignatam. Vtque trucem dæmonis indolem Chriſtus adhuc liquidiùs exprimeret, non de diſperſione quauis loquutus eſt, ſed de illa, cui diſpendium æternum imminet, & quæ ſola poteſt in extremum diſcrimen animarum ab vno ſolo dæmone procurari.

Ex variis lingvis. Dæmonis quanta ſit diſperſio.

Syrus interpres fortaſſis ipſiſſima Chriſti verba velut eiuſdem idiomatis cum Chriſto refert. מבדרו מבדר *Mebadero mebader*, id eſt, diſpergendo diſpergit. Nota phraſim Hebræorum & Syrorum, qui gerundio (vt hic occurrit) vtendo grauem eſſe monent ſignificationem verbi quod inflectunt, eadem voce ſic denuo refricata. Verbum Syrum & Chaldæum בדר *bedar*, deductum eſt à radice Hebræa בדל *badal*, literà liquidà *lamed*, in alteram liquidam *reſch* mutatà. Hebræis autem, *badal*, perinde eſt ac diuidere. Græcus interpres ait σκορπίζει, quod non diſpergere tantùm ſignificat, ſed etiam peſſimè diſſipare. Id namque ſonat Græcis verbum σκορπίζω. Cùm ergo Syris, Chaldæis, & Græcis malè ſonet verbum hoc *Diſpergit*, quod interpres Latinus ait Chriſtum aſſinxiſſe ſuis aduerſariis; arbitror ego ſua hæc ſpicula Chriſtum non in Iudæos, ſed duntaxat in dæmones intorſiſſe. Vox ipſa, Satan, certiores etiam nos de Chriſti intento facit. Nam dæmonem abundè ſatis expreſſit hoc contextu: *Qui non eſt mecum, contra me eſt.* Nam ſic dæmon contra Deum eſt, vt dicatur inde Satan, id eſt, contrarius: quippe radix Hebræa שטן *ſatan*, aduerſari, ſeu contrarium eſſe ſignificat, quo verbo aduerſa Deo ſemper diaboli mens graphicè lineatur.

XI. Cùm immundus ſpiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquoſa, quærens requiem, & non inueniens dicit.

Chriſtus hîc deplorandam Iudæorum ſortem auribus ipſorum ingerit ſubobſcurè quidem, mutato typo ſuo intento ritè apto, fugatum dæmonem à corpore obſeſſo lineando ſpecie hominis exulantis. Quaſi diceret: Vos me inſimulatis initi conſortij cum dæmone; ſed reuera vobis ſpiritus ille nequam inſedit, ex ſua fuga redux. Vt enim Raphaël Angelus in deſertum egit Aſmodæum dæmonem obſcœnum; ita nequam alij ſpiritus ab homine poſſeſſo abacti, ita Deo decernente ſedes figunt in deſertis: ſed vt inquies eſt dæmon quando demit ei Deus anſam nocendi hominibus, eos inducendo ſuis illecebris ad peccandum; ita breues ille moras agit in deſerto, vnde velox aduolat hominibus iterum illuſurus. Vos, ô Scribæ, & Phariſæi, eſtis orcheſtra ludi huius. Ego namque plures dæmones abegi, eos pellendo procul ad loca hominibus inuia: ſed vt dæmonibus aliquod damnum inferre quies eſt; ita ſecus fert iniquè ſibi ademptam omnem copiam affricandi labem aliquam homini, in quem vt in ſcopum præcipuum ſolent eius omnia ſpicula collimare. Vt ergo quies dæmonio fugato cita redux eſſet, cautè vobis illapſum eſt, & id acceſſione lucri maximi. Namque dæmon in animas veſtras irrepſit, eáſque ſui iuris effecit, ſolitus antè ſola hominum corpora poſſidere.

Dæmonis quies qualis ſit.

Hæc eſt ſumma loci huius, quem accuratiùs etiam perſtringere mearum eſt partium. Dixi, dæmones pulſos corpore humano loca deſerta cogi incolere. Hoc ex Scriptura liquet, vbi præſcio Vate fatum Babylonis deſcribitur, & dicitur futura locus deſertus, vbi dæmones erunt ſoli vrbis exciſæ ciues, quos Propheta notat nomine Satyrorum. Iſaias audiendus vt in deſerto docens dæmones habitare. cap. 13. *Et erit Babylon illa glorioſa in regnis, inclyta ſuperbia Chaldæorum, ſicut ſubuertit Dominus Sodomam, & Gomorrham. Non habitabitur vſque in finem, & non fundabitur vſque ad generationem, & generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec paſtores: requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi ſtruthiones, & piloſi ſaltabunt ibi.* Item liquidiùs cap. 34. *Erit cubile draconum, & paſcua ſtruthionum. Et occurrent dæmonia onocentauris.* Dæmonis verò lucrum, & quietem eſſe detrimentum hominum, Chryſologus eruditè docet ſerm. 92. *Diabolus* (inquit) *hominum damnum, ſuum computat lucrum, & quod perierit hominibus, hoc ſe æſtimat acquiſiſſe.*

Dæmon loca deſerta colit.

Iſa. 13.

Iſai. 34.

Dæmonis lucrū quale.

Dæmon aliàs Iudæos incolas Ægypti, & deuolutos ad idolorum cultum ita ſibi obſtrinxit, vt potuerint tunc inter obſeſſos à dæmone recenſeri. Sed Deo miſerante, lumen eis affulſit in monte Sina, cuius fulgore dæmon perculſus euanuit, etenim abiurato idolorum cultu, gens Iudæa vale dixit dæmonibus, qui aufugere procul, eos ad receſſum perurgente fide, veri Dei conſtans obſequium pœnitente hoc populo profitente. A Iudæis ad Gentiles tranſiit dæmon, vt ad deſertum nullo prorſus gratiæ diuinæ rore madens: ſed fixas ibi non potuit habere ſedes, concepta fide Chriſtiana à Gētibus, & Baptiſmi fonte plebis aridæ & hactenus inaquoſę, ſicut eſt deſertū, flaccidas animas irrigante. Itaq; Gentibus inſertis Eccleſię, fruſtra ſuis technis egit dęmon, vt illis faceret vt antè fucos: imò Regum & Tyrannorū armis accinctus aggreſſus Gentes inauguratas infulis filiorum Dei, vt aduertit ſe oleum & operam perdere, ſtante fide Gentilium in mediis etiam tortorum ictibus inconcuſſa. Irrequies hic ſpiritus propagata fide Chriſtiana ſuis in deſertis, id eſt in omnibus ferè plagis Gentilium, ad Iudæos ſe conuertit, vnde fuit olim pulſus, & ita ſibi populum hunc deuinxit vitiis omnibus implicitū, vt ſpectato iure dæmonum in Iudęos ex eorum vita nequā liceat ab imo terræ tranſlata ad Gentem Hebræā tartara ſuſpicari.

Ambroſius hîc acutè ſuum ſtylum in Iudæos ſtringit, mihi vtique præeundo. Sic ille: *In vno homine totius Iudaici populi comparatio eſt, à quo per legem ſpiritus immundus exierat. Sed quia in nationibus, & gentibus per fidem Chriſti requiem reperire non potuit (immundis enim ſpiritibus Chriſtus incendium eſt) qui in pectoribus gentilium, quæ antè arida erant, poſtea per Baptiſmum Spiritus Sancti humeſcebant, iacula aduerſarij ignita reſtinxerat; ideo regreſſus ad plebem Iudæorum, quæ forenſi & perfunctoria ſpecie compta, animo manet interiore pollutior. Neque enim ſacri fontis irriguo aut abluebat, aut reſtinguebat ardorem. Meritóque ad eam ſpiritus redibat immundus, adducens ſecum ſeptem ſpiritus nequiores*

ſe:

Iudæorum ſors miſeranda.

ſo : quoniam in hebdomadam legis, & octaua myſterium ſacrilega mente commiſit. Itaque vt nobis multiplicatur ſeptiformis Spiritus gratia; ita illis immundorum ſpirituum omnis cumulatur iniuria.

Thenphylactus item concolor Ambroſio affirmat, hic acerbè pungi Iudæorum nequitiam pietatis ſpecie redimitam. Sic ille Chriſtum inducit carpentem Scribas, & Phariſæos; vt blaſphemos homines diuino ſuo nomini detrahentes: *Ego* (inquit) *cum Beelzebub communionem habeo? Meum opus eſt, congregare filios Dei diſperſos, illius verò congregatos diſpergere. Quomodo ergò de me cogitatis, quòd communionem habeam cum Satana: & profectò hæc cogitatio hinc oritur, quòd dæmones nunc magis vos, quàm olim premant. Etenim habuiſtis olim etiã immundum ſpiritum, qui habitabat in vobis quando colebatis idola, & Prophetas occidebatis, & viſus eſt poſtea exire à vobis: at nunc rediit in domum ſuam, hoc eſt, animas veſtras, cum ſeptem ſpiritibus, hoc eſt multis, facitque vobis extrema peiora primis. Cùm enim idola coleretis, & Prophetas occideretis, nondum iniuria afficiebatis filium Dei, qui nunc propter vos in carne apparuit. Nunc autem quæ ſpes ſalutis, quando & incarnato filio Dei in tantam contumeliam prorupiſtis.*

Credo nimis diffundi tempus ab Ambroſio & Theophylacto aſſignatum conuerſionis infidelium: quippe parum quadrat Chriſti intento fides Gentilium, qui non dedere manus Chriſto, neque nomen ſuum fidei Baptiſmo tincti, niſi poſt Paſſionem, & eodem Chriſto Domino redituo. Igitur exquiſita magis indagine rimandum eſt tempus, quo ſoſpite Chriſto dæmon pulſus ab obſeſſis ad infideles homines tranſiit, vnde conceptæ quietis impatiens vt & impos, rurſus ad Iudæos hoſpites antè ſuos benè ominatus tanquam ad propria repedauit. Conſcio Euangeliſta pater, Samaritanos omnes, Centurionem Romanum hominem, Syrophœniſſam fœminam, publicanos, & hos omnes exleges homines ſeſe in meliorem recepiſſe frugem increbreſcente fama rerum egregiè geſtarum à Chriſto fidem ſui nominis prædicatione benè ſuada, ſicut & omnigenæ virtuti conſono opere propagante.

Infideles multi à Chriſto prædicante conuerſi.

Pulſus à Chriſto dæmon multis Iudæis iniquior, quia eorum corpora ſubierat, vt ad præfatos homines loca velut deſerta ſe contulit, aduertit olim fuiſſe quidem arida & inaquoſa loca, quia gratiæ Dei expertes erant, ſed iam mutatas eſſe vices beneficio Chriſti, qui eas perluſtrando plagas arentes, & marcidas, miſeratus earum deformem ſtatum in eas influxit, & largiter irrorauit. Vt ergo ſuo intento dæmon excidit, nullas faciendo moras Samariæ, vt nec vbi Chriſtus adfuerat propitius, pertæſus illa ſibi ſubducta loca, cautè ſuum ad Iudæos reditum meditatus, ditius inde lucrum concipiens, Iudæos iterum inuiſit, eorum corda rimans, omnémque vitæ ipſorum ſeriem, qua pollet arte vafer hic ſpeculator intimè perſcrutatus.

Vbi Latinus interpres ait, *Requiem non inueniens, dicit.* Syrus adhibet verbum אמר *emar*, quod Hebræis, Chaldæis, atque Syris eſt commune, ſonans idem ac, meditatus eſt, ſeu altè ſuo animo infixit. Quod ergo tibi interpres Latinus ait, dæmonem dixiſſe, ſuam domum qua pulſus erat, eſſe velut poſtliminio repetendam, non eſt loquela ſono edita, ſed maturum, & valdè tenax propoſitum aliquod graue malum, imò cladem, & excidium Iudæis citiùs irrogandi.

XII. Et cùm venerit, inuenit eam ſcopis mundatam, & ornatam.

Matthæus capite quarto notat, dæmonem reuerſum non inueniſſe domum mundatam tantùm, ſed inſuper & vacantem: quæ vox non reuera vacat myſterio, quippe labes extrema fuit Iudæis affricta rei ſignificatæ vocis huius intuitu. Nam eſtò procul abiecerint Iudæi ſimulacra velut quiſquilias ſcopis euerſas, & ſic fuerit Iudæa nitens extrinſecus vigente ritu ſacrorũ; ab inſidiatore tamen vacantes Iudæi inuenti ſunt, & ab omni perfecto opere feriantes. Et ille fuit præcipuus cardo mali Iudæorum, quod virtuti ſuæ ſummam repoſuere penes omnia externa plebi factura fucos, & conciliatura nomen grande ſuis cultoribus. Vnde toti in externis, ſcopis mundari, & ornati nituere ſolùm cute tenus, incutij prorſus polluta, & conſpurcata ſui cordis intima repurgare. Obſtetricante votis diaboli Iudæorum inertiâ, non cunctatus tentare foris tantùm ornatos, & mundatos, peruium fecit iter ad Iudæorum corda, ſibi, & aliis ſeptem eiuſdem farinæ nequam ſpiritibus. Nihil namque iuuat contra feros dæmonum inſultus virtutis habitus exterior, ſi interiora frigent, & aperta telis dæmonum exponuntur. Præcipuum Iudæorum crimen, & immane fuit cædes Prophetarum declamantium in idola. Hoc grande ſcelus erat argumentum indubium longè latéque probans obſeſſam eſſe totam Hebræorum gentem à dæmone, quia vitio præualente ſuum illic ius dæmon turpiter exercebat. Dæmon ſub Regibus Ioſia, & Manaſſe ſede ſua pulſus eſt, inſtaurato Dei cultu, quem Iudæa gens ingrata priùs abiurauerat. Hoc ſtante ritu ſacro præſcripto lege Moſaica, collectæ fæces Iudæorum fuere velut ſcopis mundatæ, quia pœnitentes facti, iteratò ſuam Deo oppignerauere fidem, ſe diuinis eius legibus obſtringentes.

Iudæi ſolis rebus externis intenti.

Vt dæmon impatiens eſt iniuriæ, & contemptus; ita ſuam eſſe ratus offenſam, quòd Iudæa ritu Gentilium abdicato, legis Moſaicæ iugo ſuas ceruices denuo ſubiiceret, captata occaſione ſuis inſidiis propitia, Chriſto nato redux in Iudæam vacantem à praxi virtutum omnium, indolis huius inertis anſâ acceptâ, domum ſuam repetiit cordis Iudæorum intima ſubeundo. Vtque ſpei omnem locum adimeret reducis aliquando vitæ melioris, diabolus ille ſuo redditus obſequio conduxit alios & nequiores dæmones, qui ſuâ afflatâ Scribis & Phariſæis nequitiâ, ſic eos corrumperent, vt virtute velut proſcripta ſuum omne vitio penderent obſequium, ementita foris tantùm ſpecie pietatis. Iudæorum (vt ſum præfatus) olim ſingulare nefas Prophetas occidiſſe fuit: Sed Scribæ perciti œſtro globi dæmonum nequiorum, peiores adhuc extitere ſuis anteceſſoribus. Nam præter blaſphemias, & conuicia tetra, quibus affecere Deum hominem, tandem illi mortem ingloriam conductis ad hoc iniquis teſtibus impiè conſciuerunt.

Fiunt

Fiunt nouiſſima illius hominis peiora prioribus.

Iudæorum ſors eſt hodie miſeranda.

Duplici capite Iudæorum ſors extrema fuit deterior aliis omnibus anguſtiis, in quas dæmonis induſtriâ deuenere diu captiui in Ægypto, Perſide, Babylone, aliiſque plagis mundi. Primò inferendo necem Chriſto, ſeſe atrociſſimi omnium peccati nexibus implicarunt. Rurſus damna Tito vltore Iudæis illata fidem omnem hominũ ſuperant. Nam confluente ferè tota gente Iudæorũ Ieroſolymam, vrbs illa ſuo ambitu concludens innumeras hominum myriades, adæquata ſolo ſuis ruinis oppreſſit eos, qui arentes inediâ, ſeſe à graſſante hic peſtima, & ciuitatem populante fame horrida, & à ſæuiente demum Romanorũ gladio vendicarant. Necdum Iudæis illato malo modus ineſt; ſcilicet infames adhuc ſunt gentis huius reliquiæ diſperſæ orbe toto. Etenim gens hæc errabunda iugo ſeruituti oppreſſa gemit, nec afflicta ſuam ſalutem ſollicitat, imò magis obſtinata ſuas in Chriſtum blaſphemias debacchando vomit, ita ſibi viam omnem ad pœnitentiam miſerè præcludendo. Iam verò rei familiaris, quanta premit eos anguſtia eſtò ſuis lucris inhumanis exuant homines ære alieno obſtrictos: quidquid namque diues eis ex vſura cedit, non accedit ad eorum compendia, fiſco Principum ſic depaſcente gazas huius execrandæ fæcis hominum, vt rarò gazæ Iudæorum auro & argento fœtæ coaceruatis nummulis intumeſcant.

Iudæos dæmon malè habet.

Chryſoſtomus in Matthæi cap. 12. ex profeſſo notat, quantò vices hodiernæ Iudæorum ſint peiores eis, quæ Iudæos olim veteres afflixerunt: *Incolunt* (inquit) *animas Iudæorum dæmones peiores prioribus. Nam tunc temporis in Prophetas ſæuiebant: nunc Domino Prophetarum inferunt iniuriam, atque adeò à Veſpaſiano & Tito peiora paſſi fuerunt, quàm in Ægypto, & Babylone. Tunc aderat eis diuina promiſſio, & gratia Spiritus Sancti, nunc verò etiam hac cura priuantur, propter quod virtutis maior penuria nunc, & ærumna intenſior, & dæmonum exactio ſæuior.*

MORALE.

Hic opportunè Patres Sancti anſam arripiunt declamandi in homines, aqua quidem baptiſmi terſos; nulla tamen virtutis aura afflatos, ſed veterno graui, & aſtuero vitiis otio torpeſcentes. Quippe clamant inſtare graue malum hominibus, quos diſſoluta velut compage membrorum omnium fœda tenet inertia, diſſoluenda bonis operibus ab homine Chriſtiano ſui nominis aſſertore. Sic Beda monet hoc loco:

Acedia quare ſit cauẽda.

Cauendum eſt, ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat. Inuenit autem eam ſcopis mundatam, hoc eſt, gratiâ Baptiſmatis à peccatorum labe caſtigatam: ſed nulla boni operis induſtriâ cumulatam. Per ſeptem autem ſpiritus malos, quos aſſumit, vniuerſa vitia deſignat. Nequiores autem dicuntur, quia non ſolùm habebit illa vitia ſeptẽ, quæ ſeptem ſunt ſpiritualibus contraria virtutibus, ſed etiam per hypocriſim ipſas ſe virtutes habere ſimulauit. Chryſoſt. etiam aptat incuriis virtutum illud malum omen: *Non* (inquit) *ſolùm illis, ſed & nobis dicta accipiamus: Erunt nouiſſima illius hominis peiora prioribus: quia ſi illuſtrati, & à priſtinis malis remoti, denuo redimus ad eandem nequitiam, grauior deinceps erit pœna ſequentium peccatorum.* Quare verò cauenda ſit peccati recidiua, monet egregiè Tertullianus, ita clamans lib. de pœnitentia c. 5.

Peccati recidiua cauẽda.

Pœnitens dum in priſtina peccata relabitur, eaque quaſi canis vomitum relambit, diabolum Domino præponit. Comparationem enim videtur egiſſe, qui vtrumque cognouerit, & iudicato pronuntiaſſe eum meliorem, cuius ſe rurſus eſſe maluerit. Ita qui per delictorum pœnitentiam inſtituerat Domino ſatisfacere, diabolo per aliam pœnitentiæ pœnitentiam ſatisfaciet.

Proſtant & hodie familiaria exempla, quibus abundè patet, quàm pœnitentis animæ ſit noxia recidiua. Ad hanc claſſem hominum; quos peccati antè loti recidiua fecit alienos à ſalute, pertinent hæreſiarchæ omnes, qui conſcripti aliàs ad militandum Chriſto, tandem recurrente mali perpetrati idea fidem turpiter abiurarunt: Sileo apoſtatas omnes, qui deſertores eius quam profeſſi ſunt in clauſtro vitæ, rurſus inſeruere ſeſe mundi compedibus inolitis quondam vitiis ineſcati. Quantam hæc recidiua labem inurat hominibus pertæſis virtutum praxim, cui ſeſe ipſius deuouerant, diſces ex compitis, quæ ex transfugarum ad diaboli caſtra, vitâ nefandâ fœtent, ac proinde clamant eſſe deterrimos hominum illos, qui dato ſuo nomine virtuti primo peccandi abiurato ritu, poſtea defecerunt. Audiendus Auguſtinus epiſt. 137.

Apoſtatæ peſſimi.

Simpliciter (inquit) *fateor coram Domino Deo noſtro, qui teſtis eſt ſuper animam meam, ex quo ſeruire Deo cœpi, quomodo difficilè ſum expertus meliores, quàm qui in monaſteriis profecerunt; ita non ſum expertus peiores, quàm qui in monaſteriis ceciderunt, ita vt hinc arbitrer in Apocalypſi ſcriptum: Iuſtus iuſtior fiat, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc.*

Itaque ſedulò ſunt cauenda nobis prætenſa diaboli retia, ne nos arctius illaqueent, ſi ab eis expediti beneficio pœnitentiæ, & profeſſione vitæ magis terſæ, in hæc eadem expanſa latè retia, refricatis incautè vitiis, impingamus.

Dæmon quare ſimilis porco.

Vt declinemus ergo crebras dæmonis inſidias, alto nobis animo ſemper inſideat, dæmonem abhorrere loca arida, & inaquoſa; illis namque locis, vt animæ caſtæ typis denegata quies dæmoni obſtat, quin ſpiritus ille nequam porcorum more degat ibi. Illibatæ vitæ caſtus amor, exhauriens omnem humorem noxium, abiget hunc porcum, qui ſe volutare nequit in anima neſcia voluptatis. Accipe conſonum Gregorium lib. 3. Moral. cap. 3. *Loca* (inquit) *arentia & inaquoſa ſunt corda iuſtorum, quæ per diſciplinæ fortitudinem, ab omni carnalis concupiſcentiæ humore ſiccantur.* Etiam Beda ſuo calculo adiecto probat illam Gregorij ſententiam, quæ loco inaquoſo notat animas abhorrentes ab omnibus voluptatum illecebris; eſt enim idoneus ſenſus ille probis moribus excolendis. Sic Beda locum iſtum expendit:

Voluptas cur volet abrum.

Dæmon loca inaquoſa peragrat, id eſt, corda fidelium, quæ à mollitie fluxæ cogitationis expurgata ſunt, callidus inſidiator explorat, ſi quos ibi fortè ſuæ nequitiæ greſſus figere poſſit. Sed benè dicitur: Quærens requiem, & non inueniens. Quia caſtas mentes effugiens, in ſolo diabolus corde prauorum gratam ſibi poteſt inuenire requiem. Vnde de illo Dominus: Sub vmbra (inquit) *dormit, in ſecreto calami, & locis humentibus. In vmbra videlicet tenebroſæ conſcientiæ; in calamo, qui foris nitidus, intus*

eſt

Digitized by Google

Hypocritæ calamo ſimiles.

eſt vacuus; ſimulatrices in locis humentibus, laſcinas molleſque mentes inſinuans. Faxit Deus, vt cordis noſtri exhauſtâ ſentinâ, fæces nullæ vitiorum inibi reſideant, ac proinde procul abſit dæmon, nullum reperiens in repurgati cordis intimo volutabrum.

XIV. Factum eſt autem, cùm hæc diceret; extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus venter, qui te portauit, &c.

Prouidentia Dei ſolliciti de ſalute hominum.

Vltura Dei iniuriam vindex natura virus edidit, & hoc multiplex in perniciem hominis iniurij ſuo Domino conditori. Sed eſto virus hoc lethale plures è medio tollat homines; attamen abundè Deus huic occurrit exitio, ſalutare circumque præbens antidotum, quo propinato queat homo ſibi conſulere, ſiquando fuit cibo virulento ſuis ab hoſtibus ineſcatus. Si prouidentia diuina vigil extitit vt corporalis hæc hominum vita foret ſarta tecta, profectò fuit hæc cura Dei maior in gratiam animæ: quippe licèt impiorum hominum exempla bonos ſollicitent ad peccandum; opportunè tamen Deus it obuiam iniquis hominibus opponendo viros innoxios, quorum probitate affulgente, pij quique ſibi conſtant in virtutum praxi, contagione vitæ nefariæ reproborum minimè viriati. In hiſtoria ſubiecta nobis huiuſce Dei prouidentiæ locuples exemplum obiicitur. Chriſtus dæmonio eiecto plebem vidit induci à Scribis vt crederet ipſum eſſe magum, qui conciliato ſibi principe dæmonum, alijs illuderet. Ne ergo plebi incautæ ſuis conuiciis imponerent Scribæ, fœminam illis oppoſuit, cuius intemerata fides, Iudæorum perfidiam congruè caſtigauit. Illa nimirum mulier afflata Deo credidit, & voce ſonora palàm dixit, Chriſtum eſſe ſupra hominem, quando beatam aſſeruit eſſe matrem, quæ eſt enixa talem filium. Etenim operæpretium fuit, illi mulieri affulſiſſe lumen fidei, cuius influentis ope Deum hominem hunc, ſcilicet Chriſtum, & beatitudinis ſcaturiginem credidit inexhauſtam. Etenim ſolus homo nequit beare matrem, cùm potiùs officina mali & miſeriæ naſcatur homo. Oportuit ergo Deum & hominem Chriſtum confeſſione fidelis huiuſce fœminæ prædicari.

Vt præpotens eſt gratia diuina, vires hominum excedens; ita fides huius mulieris plus contulit ad firmandas turbas in obſequio Chriſti, quàm Scribarum conuicia & blaſphemiæ profecerint eis, conando plebem auertere à cultu Chriſti, quem hæc turba ſuſpenſa datum]vt Prophetam cœlitus obſeruabat. Non eſt priuanda ſuis encomiis hæc mulier, quæ & Sanctos Patres encomiaſtas habuit, in quibus Beda prodit ita fatus: *Magnæ deuotionis & fidei hæc mulier oſtenditur, quæ Scribis & Phariſæis Dominum tentantibus ſimul & blaſphemantibus, tanta eius incarnationem præ omnibus ſinceritate cognoſcit, tanta fiducia confitetur, vt & præſentium procerum calumniam, & futurorum confundat hæreticorum perfidiam. Nam ſicut tunc Iudæi Sancti Spiritus opera blaſphemando, verum conſubſtantialémque Patri, Dei filium negabant; ſic hæretici poſtea negando Mariam ſemper virginem S. Spiritus operante virtute, naſcituro cum humanis membris vnigenito Dei, carnis ſuæ materiam miniſtraſſe, verum conſubſtantialémque matri filium hominis fateri non debere dixerunt.* Certè Deus ignobilia mundi elegit, vt alta deorſum inclinet; mulieris huiuſce fidem conduxit, vt ſuperbiam & perfidiam Scribarum deprimeret, & exploſam omnibus explicaret.

Chriſtus vt Deus & homo agnitus à fœmina.

Itaque mulieris huiuſce biceps fuit confeſſio iuxta duas naturas in Chriſto Domino coëuntes. Qua parte matrem ſuam feciſſe beatam dixit, Chriſtum eſſe Deum paucis ait; quippe Dei tantùm eſt, homini conferre ſtatum omnium bonorum aggregatione perfectum, qui ab hac fideli muliere, beatitudinis nomine recenſetur. Rurſus commendando matris vterum, & vbera quæ ſuxit, aſſeruit in Chriſto veram eſſe naturam hominis, quam dubiam fecere quidam hæretici, qui vt annuebant Chriſtum eſſe Deum, ita detrahebant eius perſonæ veritatem naturæ humanæ, cuius homines hi deliri & blaſphemi affirmabant Chriſtum induiſſe ſolam ſpeciem ementitam. In hos hæreticos inuehitur Theophylactus hoc ſcommate: *Vbi ſunt qui dicunt, Dominum apparenter tantùm apparuiſſe? Hæc igitur mulier teſtis ſit, quod & vbera ſuxerit.*

XV. At ille dixit: Quinimò beati, qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.

Deiparæ Caluinus iniquior, affirmat impiè, Chriſtum negare matris ſuæ vterum eſſe beatum, eò quòd in illo degens illic hominem induerit. Et quaſi Scriptura ſacra ſit factura fidem blaſphemiæ deſertoris huius, & transfugæ ad hæreticos, ait vocem *Quinimò* negare totum illud encomium, quod fidelis hæc mulier in gratiam matris Chriſti voce liquida reſonarat. Caluinum arguit inſcitiæ textus Græcus, quem ille velut orthodoxum præfert aliis omnibus. Vox *μενοῦγε imò verò* ſignificat: vnde patet ingenium defeciſſe Caluinum, ſicut & ipſe defecit ab Eccleſia. Etenim vox illa magis affirmat, quàm neget. Vt ſi aliquo extollente equi affectum erga virum, qui inſidere ſolet ei, alius adiiceret, imò verò canis erga ſuum dominum benè affectus eſt, non idcirco tamen de equi affectu dicta præuia tanquam irrita denegaret.

Maria Virgo quare beata.

Chriſto ergo fuit hoc intentum, dicere beatam quidem fuiſſe matrem ſuam, non quòd Deum hominem vtero concluſerit, ſed quòd ſtrato Dei verbo in corde ſuo virtutum omnium thalamo ſancto vitam ſuam compoſuerit ex præſcripto verbi Dei, quod altè ſuo ſemper animo reuoluebat. Profectò ſolus corporis Chriſti amplexus, eum nullo modo beat, qui amplectitur Chriſtum, niſi aliunde Deo acceptus ſit baiulus ille ſacri corporis, vt liquet ex diabolo Chriſtum efferente ſuper pinnaculum templi, & ex tortoribus, qui comprehendere Ieſum, & ex Iuda, præuio oſculo dato, ſuum hunc Dominum amplexante. Igitur hic ſenſus eſto vocis huius *Quinimò*: Non inficior eſſe meæ matris beatum vterum; ſed ſatius concepiſſe Deum mente pura, quàm corpore virgineo tantùm, non ſtipato choro virtutum omnium; namque Deus virtutum omnium thalamo vernante magis, quàm ſolo matris vtero delectatur.

Concordes hoc loco Patres Sancti concinunt.

Ex SS.PATRIBVS. Chryſoſtomus vt præcentor, ſic teſonat: *Non fait hoc reſponſam repudiantis matrem, ſed oſtendentis qaòd nihil ei partus profuiſſet., niſi valdè bona & fidelis fuiſſet.* Accedit Beda: *Dei genitrix, & inde quidem beata, quia Verbi incarnandi miniſtra eſt facta temporalis; ſed inde multò beatior, quia eiuſdem ſemper amãdi cuſtos manebat æterna.* Ita etiam Theophylactus: *Ipſe dicis beatos qui audiunt verbum Dei, non deſtituens beatitudine matrem ſaam, abſit: ſed oſtendit, quòd etiam illi nulla vtilitas fatura ſit ex eo qaòd pepercerit, & lactaaerit ipſum, niſi virtutes alias omnes habeat.*

Verbl Dei auditores beati. Vt Chriſtus intempeſtiuè nihil vnquam dicit, ſed opportunè ſua omnia & eloquia & facta ſemper edidit; ita non citta myſterium auditum verbum & coſtodiam eius maximè commendauit. Duo mihi occurrunt, quæ vt opioor Chriſtum induxere, voces iſtas vt promeret. Vnum eſt, Scribarum, Phariſæorúmque liuor, quo perculſi inoehebantur in auditores Chriſti, tanquam in miſeros & deluſos alicuius magi præſtigiis. Vt ergo ſuam operam non perdere auditores verbi Dei Chriſtus oſtenderet, illorum cauſam agit, affirmando lucrum eos facere luculentum. Alterum argumentum editæ vocis huius à Chriſto fuit ſalus hominis, à quo dæmonium eiecerat. Aurium namque fecit ei copiam vt & linguæ; ſiquidem ſurdus erat, & mutus; ne ergo oouam offenſam incurreret, benè ſuada oratione monet Chriſtus vt verbo Dei attentus ſit; oam fore ſic beatum, vt miſerum ſecos ſi aures obſeratas antè malis artibus, petuias iam verbo Dei facere detrectarit.

Quia Epiſcopo Tito placet hæc coniectura duplex, eum ſiſto velut propitium: *Cur* (inquit) *muliere exclamante: Beatus venter, qui te portaait; Chriſtus Dominus intulit: Quinimò beati, qui audiunt verbum Dei, & caſtodiant illud? Conuenienti planè opportunóque tempore, hoc ab eo dictum eſt, qaandoqaidem non deerant per id tempus, qui Dei verbum adeò non audiebant, vt eos etiam in ius vocarent, palámque condemnarent, qui audiebant: Dominus autem oppoſitam quaſi viam ingreſſus, illos præ cæteris fortunatos prædicat, qui Dei verbum audiunt, auditúmque cuſtodiunt. Ob mutum quoqae, & ſurdum, qaem paalò antè ſanauerat, illud dixiſſe videri poteſt. Hic Chriſti beneficio huc iam adductus erat, vt Dei verbum audire & diſcere; audiendo verò, & diſcendo, credere; credendo autem operari; operando demum, gloriæ coronam cum iis omnibus, qui Domini præcepta obſeruant, conſequi poſſet.* Hæc ille rimans Chriſti intentum. Theophylactus item ſubodoratus vtrámque rationem, eruditè nobis eam libro ſuper hoc argumento edito conſignauit: *Quia* (inqoit) *inuidi & inobedientes arguebant alios, qui ſermones eius audiebant, ideo Chriſtus contrà beatos eos dicit. Fortaſſis autem & propter ſanatum ſurdum hæc dicit; vt & ipſe cùm audierit, faciat ſermonem, & non fiat ei in condemnationem, recepta audiendi virtute.*

Verbum Dei bona opera ſollicitat. Prudenter aduerte, Dei verbum audire parum eſſe, oiſi & adſit eiuſdem verbi cuſtodia: aures enim arrigere ad ſermones editos de ſalute nihil proficit, niſi & maturum accedat obſequium: iofluentes namque gratias beneficio verbi Dei pertinet ad exerta iugi exercitatiooe bona opera ſigillare. Erubeſcit enim verbum Dei diſſitum ab opere, & fruſtrà ſibi applaudit homo verbi Dei auditor, ſi verbum quod ſe infudit eius auribus, in corde benè aptato ſatum abortiat extincto fœtu bonorum operum, quæ debuere bono hoc excepto Dei ſemine germinare. Scriptura ſacta diues eſt textibus idoneis ad probandum indiuiduum nexum verbi Dei, & bonorum operum. Apoſtolo Petro teſte, deſes, atque vecors auditor verbi Dei, in animæ ſuæ perniciem excipit hoc verbum. Sic ille 2. epiſt. c. 2. *Melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, qaàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato. Contigit enim illis illud veri prouerbij: Canis reuerſus ad vomitum, & ſus lota in volutabro luti.* 2.Pet.2. Collega Petri Paulus, anteſignano ſuo ſic ſubſcribit. Roman. 2. *Non auditores legis iuſti ſunt apad Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.* Rom 2. Afflatus eo ſpiritu, quo & concordes alij Apoſtoli, Iacobus ita fatur ſoitiando ſuos diſcipulos, capite 1. *Eſtote factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes voſmetipſos: quia ſi quis eſt auditor verbi, & non factor; hic comparabitur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo: conſiderauit enim ſe, & abiit, & ſtatim oblitus eſt qaalis fuerit.* Iacobi 1. Apoſtoli veritatis huiuſce ſacros latices ebiberant, abundè poti à Chriſto ſuo fonte, cuius & fluenta licet omnibus epotare. Ita Chriſtus Matthæi c. 7. *Omnis, qui audit verba mea hæc, & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti, qui ædificauit domum ſuam ſuper petram; & deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit; fundata enim ſupra petram. Et omnis, qai audit verba mea hæc, & non facit ea, ſimilis erit viro ſtulto, qai ædificauit domum ſaam ſuper arenam; & deſcendit pluuia, & venerunt flumina; & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina eius magna.* Matth 7. Ruinæ domus noſtræ bonis actibus occurramus.

SENSVS

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM, Quæ hîc in Concionatorum gratiam ſubnectuntur, ad hoc idoneis ex eodem Euangelio textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Erat Ieſus eiiciens dæmonium, &c.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, deſcribere antitheſes Chriſti & diaboli, quos oſtendam ſemper aduerſo animo diſſidere. Oſtendam vtrumque, Deum ſcilicet, & diabolum, ſigna quædam hominibus imprimere, quæ diſtingunt reprobos à beatis, ac proinde notant, & diſtingunt homines ſanctos ab his qui ingloriâ ſeruitute vili domino ſcilicet dæmoni mancipantur.

Dicam primò, diabolum ab ortu ſuo fuiſſe mutum, quia noluit reſpondere Deo vocanti ad obſequium; ſatius eſſe ducens rebellare, ſuo quàm præſtò morem gerere conditori. Reprobis, quos inceſſit, eam quoque labem affricat. Quippe Deus illos fruſtra vocat: nempe nolunt patientem aurem accommodare Deo, gratis & in vanum ſic vocati. Rurſus in confeſſione mali, tacere malunt ſacrilego ſilentio, quàm diſtincta voce ſacro in tribunali pœnitentiæ perpetrata crimina recenſere.

Secundò dicam, Deum ab æterno loqui. Nam dicere, in Deo perinde ſonat ac intelligere. Dictionis huius æternæ verbum etiam eſt æternum, quod eſt Filius. Vnde pij quique, quibus illabitur Chriſtus, ſunt vocales, & non muti. Siquidem quotieſcunque Deus interiori ſuſurro vocat eos, incunctante mora ſuum aſſenſum præbent Deo; illos ad exerenda bona opera prouocanti.

Dæmon rebellando noluit reſpondere Deo vocanti ad obſequium, vnde nomen ſortitus eſt dæmonij muti, vſum loquelæ ſuis aſſeclis adimentis.

In hæc verba:

Erat Ieſus eiiciens dæmonium, & illud erat mutum.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, VARIIS HISTORIIS, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

SAmuel Propheta, ſui in teſſeram obſequij erga Deum, enixè rogat eũ, vt loquatur obſtringendo fidem ſuam pro reſponſione cita, quam obedientiæ & debiti perſoluti locuples eſſe credidit argumentum: *Loquere* (inquit) *Domine, quia audit ſeruus tuus.* Nam vocanti reſpondere nota quædam eſt reuerentiæ, & obſequij. Vt contrà nihil reſpondere, lædit eum, qui interrogando petit aliquid ab alio. Vnde ratus ſe offendi à Chriſto Præſes Pilatus ob ſilentium eius, cum verbis aſperis increpauit. Ioãnes huius tragœdiæ teſtis ita fatur: *Pilatus ingreſſus eſt prætorium iterum, & dixit ad Ieſum: Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei. Dicit ei ergo Pilatus: Mihi non loqueris? Neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te?* Ioan.19.

1 Reg. 3. Reſpondere nota obſequium.

Rurſus idem Chriſtus interrogatus à Summo Sacerdote velut reus, noluit reſpondere viro cuius erat ipſe Deus, & Dominus. Ita ſacer codex: *Exurgens ſummus Sacerdos in medium, interrogauit Ieſum, dicens: Non reſpondes quidquam ad ea, quæ tibi obiiciuntur ab his? Ille autem tacebat, & nihil reſpondit.* Quando verò velut filius Dei rogatus eſt ab eodem Pontifice, vt doceret eos, eſſet necne Dei filius, ille quidem tunc reſpondit, non aliquod præſtando rei ſiue noxij hominis obſequium, ſed vt infideles ibi homines erudiret. Marcus ita refert hunc dialogum: *Rurſus ſummus Sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Chriſtus filius Dei benedicti? Ieſus autem dixit illi: Ego ſum, & videbitis Filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus cæli.* Marc.14. Ibidem.

Ex præfatis, reſpondere genus eſt ſubiectionis; & ſuperiori aliquid iuſtum depoſcenti non reſpondere, nefas eſt. Cæſareo Iure fuit cautum, non eſſe litis ſubeunda diſcrimina niſi poſt narrationem, & reſponſionem, vt expreſsè Iuris hic textus habet. *Cùm & iudices non aliter cauſas dirimere conceſſerimus, niſi ſacroſanctis Euangelijs propoſitis, & patronos cauſarum in omni orbe terrarum, qui Romano imperio ſuppoſitus eſt, priùs iurare, & ita perferre cauſas diſpoſuerimus: neceſſarium duximus præſentem legem ponere, per quam ſancimus, in omnibus litibus, quæ fuerint poſt præſentem legem inchoatæ, non aliter neque actorem, neque fugientem in primordio litis exercere certamina, niſi poſt NARRATIONEM, ET RESPONSIONEM, antequam vtriuſque partis aduocati ſacramentum legitimum præſtent, ipſæ principales perſonæ ſubeant iuſiurandum.* Lege, Cùm & iudices, Codice, De iureiurando, lib. 2. tit. 59. leg. 2.

Ex Iure Ciuili. Reſpondere quid ſit apud Iuriſconſultos.

Reſpondere, ſicut aduertit lexicon Iuris, apud Iuriſconſultos perinde ſonat ac non deficere in Iure, vel debitum ſoluere, vt à Cicerone ſumi legimus lib. 16. ad Atticum epiſt. 2. *Fit* (inquit) *ſæpe vt ij qui debent, non reſpondeant ad tempus.* Neutro modo dæmon reſpondere Deo voluit ſtatim ab editione ſua. Cùm namque Deo creatore facti ſint Angeli omnes, derepente ſuum debuere citum obſequium pendere conditori. Dicuntur aptè boni reſpondiſſe Deo, quia ſine mora ſuo functi officio ſoluerunt hoc debitum, non cunctantes adorare Deum, infra cuius erant ſolium. Profectò fuit indubius cultus huius index, ille flagrans amoris æſtus, quo perculſi, in ſuaue melos laudum Dei protinus eruperunt. Ipſe Deus huius meminit obſequij, quod illi exhibuere ſuis ab incunabulis ſpiritus electi. Ita namque ſuum dilectum Iob alloquitur: *Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ, &c. Cùm me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei.* Itaque non fuere muti hi Angeli, concordi voce Deum vnanimi iubilo celebrantes.

Ex Theologia. Angeli boni ab ortu ſuo Deum adorant.

Iob 38.

Ex Sancto Thoma prima parte qu. 63. art. 6. in reſp. ad 4. *Inſtans primum in Angelis intelligitur reſpondere operationi mentis angelicæ, qua ſeipſam in ſe conuertit per veſpertinam cognitionem; quia in primo die commemoratur veſpere, ſed non manè. Et hæc quidem operatio in omnibus bona fuit: Sed ab hac operatione quidam per matutinam cognitionem ad laudem Verbi ſunt conuerſi. Quidam verò in ſeipſis remanentes, facti ſunt nox, per ſuperbiam intumeſcentes. Et ſic prima operatio fuit omnibus communis: ſed in ſecunda ſunt diſtincti. Et ideo in primo inſtanti omnes fuerunt boni, ſed in ſecundo fuerunt boni à malis diſtincti.* Hactenus ille, ſuo more benè & doctè fatus de Angelis, à quorum perſpicuitate nomen eſt ſortitus angelici Doctoris. Qua verò ratione boni ſint conuerſi ad laudem Verbi, apertè notat, ſignificans hoc fuiſſe per cognitionem matutinam, quod benè quadrat iis, qui ſentiunt, omnibus Angelis reuelatum fuiſſe Dei decretum de futura Verbi incarnatione, ac proinde ſupremo gradu, quo humanitas in Chriſto debebat Angelis eminere.

Angelorum duplex cognitio ſtatim ab initio.

Reuelatio illa fuit cardo totus, in quo vertitur omnis diſtinctio, quæ diſpeſcit reprobos Angelos ab electis. Qui namque Dei filium, id eſt, Verbum incarnandum coluere, benè ſibi conſuluere; ſecus verò malè, quibus aliter inſedit. Vt namque ſuum detrectauere pium & debitum reddere obſequium Verbo, eædem Chriſti ſunt ab eo tempore machinati. Et hoc ſonorè clamat hæc Chriſti cenſura, notans fuiſſe malo ſpiritu afflatos hos Iudæos, qui pro illi conſciſcenda nece, ſuam omnem adhibebant induſtriam: *Quæritis* (inquit) *me interficere quia ſermo meus non capit in vobis. Vos ex patre diabolo eſtis: & deſideria patris veſtri vultis facere: ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit.* Ioannes item in Apocalypſi vocat Chriſtum agnum, *qui occiſus eſt ab origine mundi.* Quippe fuit hoc dæmonis intentum quando fecit ſe rebellium caput, ſcilicet homini à Verbo aſſumpto procurare necem, & conceſſas ei ſublimes infulas vſurpare.

Angelorum bonorum & malorum vnde petatur diſtinctio.

Ioan. 8.

Apoc. 13.

Idem Thomas 1. parte qu. 63. art. 2. expreſsè notat, Angeli peccatum fuiſſe typhum ſuperbiæ, & inuidiam, qua exarſit in hominem. Dicit enim diabolum affectaſſe decus aliquod magnum, & ſingularem excellentiam, quæ ſingularitas excellentiæ ceſſabat, homine à Verbo aſſumpto. Vnde dolens de illo ſupremo bono, cuius debebat homo particeps eſſe, ſtatim atque vidit hominem, inuidit ei, conſciſcendo necem illi ab initio, quam Adamo ſimul ac eius ſoboli procurauit. Superbia eius apud Iſaiam proſtat, vbi ſic Angelus ille nequam loquitur: *Aſcendam in cælum, & ero ſimilis altiſſimo.* Et Auguſtinus in quæſtionibus veteris teſtamenti qu. 113. *Elatione* (inquit) *inflatus voluit dici Deus.*

Iſai. 14.

Nota tamen, diabolum non optaſſe Deum eſſe, quia vnumquodque ſui eſſe conſeruationem appetit, quod deſtrueretur ſi tranſiret in alteram naturam: Etenim tunc ipſa non eſſet. In hoc hallucinatur homo quando petit eſſe in altiori gradu, quantùm ad aliqua accidentalia, quæ poſſunt creſcere ſine corruptione ſubiecti, creditur appetere poſſe gradum altiorem naturæ, ad quem omnino nequit aſſurgere ſine deſitione ſui eſſe, cuius tranſitum in aliud altius exoptabat. Non ergo voluit eſſe dæmon, ſed ſimilis eſſe Deo appetiit, quod duplici modo poteſt contingere. Primò quantùm ad id, in quo aliquid natum eſt aſſimilari Deo. In eo modo nihil omnino mali ſubeſt. Nam quantùm ad id, in quod eſt natus homo Deo aſſimilari, iure poteſt deſiderare, Deo vt ſit ſimilis; ea cautione tamen, vt ſimilitudinem illam præſtituto ab ipſo ordine appetat adipiſci. At ſi quis eſſe Deo ſimilis ambiret propria virtute, non diuina, reus exiſteret: quippe modum congruum excederet ab ipſo rerum omnium Domino præfinitum.

Angeli peccatum quale fuerit.

Alio verò modo poteſt aliquis deſiderare, Deo vt ſit ſimilis, quantùm ad hoc, in quo non natus eſt Deo aſſimilari: ſicut ſi quis appeteret creare cœlum & terram, quod eſt potentiæ diuinæ ſolùm, tunc peccaret, quia hic eſt noxius appetitus. Ita dæmon appetiuit ea, ad quæ non natus erat, vt verbi gratiâ, appetiit ille ſuis viribus, & non virtute Dei, finalem beatitudinem: at nemo niſi Deus eſt propriâ naturâ ſuis omnibus

bos

bus numeris abſulutus. Vnde niſum hunc incongruum diaboli carpens Anſelmus ait lib. 4. de caſu diaboli: *Appetiit illud, ad quod perueniſſet ſi ſteriſſet.* Creatus erat Angelus vt beatus eſſet, & aliqua ratione Deo ſimilis per gloriam, quam humili ſubiectione ſibi quærere debuit. Sed in hoc non editus erat, vt propria virtute bonum hoc perenne quaſi Deo inſcio compararet. Cùm ergo nequam hic Angelus accepit, hominem aſſumendum à Verbo fore ſuperiorem omnibus Angelis, inuidiam adiecit ei ſuperbiæ, quæ obſtitit, ne ad debitum præſtandum obſequium vocanti Domino reſponderet.

Ex SS. Patribus. Angeli peccatum ſuperbia, vnde nata inuidia.

Diabolum voluiſſe Deo ſimilem eſſe ſuis tantùm viribus innixum, Auguſtinus ait lib. 12. de ciuit. Dei, cap. 1. *Mali* (inquit) *Angeli ſua poteſtate potiùs delectati, velut ſuum bonum ipſi ſibi eſſent, à ſuperiore communi omnium beatifico bono, ad propria defluxerunt, & habentes elationis faſtum pro excellentiſſima æternitate; vanitatis aſtutiam, pro certiſſima veritate; ſtudia partium prò indiuidua charitate: ſuperbi, fallaces, inuidi effecti ſunt.* Reſpexit eò Gregorius lib. 34. Moral. c. 17. *Ita* (inquit) *Deus ſuper omnia eſt, vt ipſe ſub nullo ſit: Leuiathan verò eius celſitudinis culmen aſpiciens, ius peruerſa libertatis appetiit, vt præeſſet cæteris, & nulli ſubeſſet.* Hactenus ille.

Ex Medicina. Superbia aura facit deliros homines.

Illud idem accidit Angelo ſuperbo, quod euenire ſolet iis qui in capitis oſſis ſectione, leue quidpiam auræ traſiunt ex cerebro. Medicorum ſummus ait, eos delirio affici. Ἐπὶ ὀστέου διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ. id eſt. *In oſſis capitis præciſione, ſi vacuum excipitur, delirium.* lib. 7. Aphoriſm. 24. Quando caput Angelorum, id eſt ſupremus Angelus, peccando fuit præciſus à cæteris, ſuperbiæ vento fuit afflatus, & idcirco ſicut delirium paſſus, proteruè Deo non reſpondit, cùm obſequium debitum exegerit; nec vt ſurdus audiit alios Angelos electos, qui vt aſtra matutina Deum laudibus extollebant.

Surdium vnde prouenit.

Fernelius lib. 5. de partium morbis cap. 6. ſic de aurium læſione fatur: *Licet flatus nullus præter naturam ſubſit; ſpiritui tamen per arterias impulſus impetu læſum auditum offendit. Quin etiam citra vllam auris offenſionem obauditio, id eſt, deprauata auditio, interdum capitis conſenſu accidit.* Ruſus idem in calce capitis huius: *Grauis* (inquit) *auditio atque ſurditas, quæ iam ab ipſo ortu, & à prima natali die contracta ſit, à conformationis vitio proficiſcitur, quo vel audiendi inſtrumentum deeſt, vel certè vitioſam figuram obtinet. Sic quidam Senator ex coniuge ſana, liberos omnes ſuſcipit ſurdos atque mutos.* Hactenus medicus ille, cuius dicta benè queunt dæmoni coaptari.

Surditatis natura ſunt vel mali.

Angelus ille ſua ab editione, flabro ſuperbiæ perculſus ita fuit, vt peſtilens hic flatus ei omnem audiendi ea quæ Dei ſunt facultatem ademerit & loquendi, vt contingit eis, qui à natura graues aures nacti ſunt, atque ſonis omnibus inuias; præter enim obſtructas vocibus aures, etiam in hanc iniuriam ſunt damnati à nouercante natura talis cauſa mali, ſcilicet vt penitus obmuteſcant.

Illa duo ſunt ſupplicia horrenda, quibus ſuperbia magna fecit Angelum obnoxium, qui ab eo momento fuit dæmonium mutum & ſurdum; quod perinde eſt ac dicere, diabolum non poſſe Deum audire, ſi vellet eum reuocare ſuo à peccato, neque de patratis iniquè veniam mente ſupplici deprecari.

Ex Philoſophia. Actus eius eſt, cuius eſt potentia.

Philoſophiæ placitum eſt, eiuſdem actum eſſe, cuius eſt potentia, & potentiâ deſtructâ, ſimul actum deſinere. Verbi gratiâ, oculo excæcato, viſus extinguitur. Inde licet inferre malum ingens, in quod incurrit illud dæmonium mutum & ſurdum. Nam vt obſtinatione ſua omni excidit poteſtate Deum amandi; nihil omnino boni velle poteſt, nec facere, quæ eſt ſuprema pœna decreta omnibus obſtinatis.

Obſtinationis huius ratio tota penes Deum eſt, qui iuſto ſuo decreuit iudicio, gratiam denegare malis Angelis, qui idcirco ſicut nequeunt à peccato reſurgere inconſulto Deo, deficiente ſic gratiâ diuinâ patet eos eſſe ſuo in peccato firmiter obduratos. Vnde ſcitè dicit vnus Patrum, ſcilicet Damaſcenus lib. 2. cap. 4. *hoc eſſe hominibus mortem, quod Angelis eſt caſus.* Item libro de fide ad Petrum c. 3. Auctor huius operis ex ſententia Auguſtini aſſirmat, *Dæmones ne mala vnquam poſſe carere voluntate nec pœna.*

Ex SS. Patribus. Angeli mali ſunt obſtinati.

Angelorum obſtinatio vnde proueniat.

Credidere quidam, diabolos obſtinatos eſſe, quia ſunt inflexibiles, ita vt nequeant id auerſari, quod elegere ſemel cum plena deliberatione, ſicut neque eligere id quod ab eis fuit aliàs abdicatum. Thomiſtæ ferè ſuo hîc anteſignano litant, & adhærent propugnantes eius ſententiam his congruis, vtque putant validis argumentis.

Ex Theologia. Angeli an ſint inflexibiles.

Primò. Vt ſe habet intellectus hominis ad prima principia; ita ſe habet Angeli intellectus ad ſua obiecta: Sed quia intellectus hominis apprehendit prima principia cuncta ſine diſcurſu, idcirco tenax ea immobiliter apprehendit. Ergo ſibi etiam conſtabit Angelus inflexibiliter in apprehenſione vnius oppoſitorum, ac proinde ſui ducis id eſt intellectus ductum inflexibiliter voluntas Angeli conſequetur. Cùm namque ſine diſcurſu intellectui Angelico ſeſe tota prodant obiecta, ſicut principia prima intellectui humano, qui idcirco notis ſine diſcurſu principiis fixè adhæret, Angeli intellectus eo quoque modo ſecum fixè trahet angelicam voluntatem, coruſcis eius intellectus radiis obſequentem. Conſequentiæ huius eſt cardo penes proportionem, quam voluntas habet cum intellectu, quæ omnino talis eſt, qualis illa rei mobilis cum mouente. Vnde quia mouens ſcilicet intellectus Angeli validè, quod perinde ferè eſt ac fixè mouet voluntatem, quæ eſt mobilis ad arbitrium intellectus, illa ſui motoris ad inflexibilem indolem compoſita, adamatis aliquando rebus firmiter adhærebit. Vt exoſa ſecus obiecta, nuſquam illa ſui oblita quaſi diſcolor adamabit.

Secundò ſi naturâ ſuâ flexibiles eſſent Angeli fortè Deus aliquos eorum reuocaſſet, eis iniungendo ſalutarem aliquam pœnitentiam, iuxta ſui amoris indolem propenſam ad res omnes editas amplexandum. At Petrus ait, *Deum Angelis ſuis peccantibus non pepercisse*: & ex Ioanne in Apocalypſi; *Cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum.* Chriſtus ipſe notat eſſe pœnam æternam, quæ indicta fuit Angelo rebellanti: *Ite* (inquit) *in ignem æternum, qui para-* 2. Pet. 2. Apoc. 20.

tus eſt Diabolo, & Angelis eius. Cùm ergo Deus nulli Angelorum ſpatium indulſerit ad reſipiſcentiam poſt defectionem illorum, quod valdè Dei miſericordiæ conſentaneum erat, illa gratia denegata præbet pro aſtruenda inflexibilitate Angelorum validum argumentum.

Angelos nō eſſe inflexibiles ex natura ſua.

Quamuis eam in ſententiam Thomas eat 1. part. qu. 64. art. 2. Bonauentura tamen ſuppar ei ætate mihi arridet magis in 2. diſtinct. 7. part. 1. art. 1. qu. 1. Scotus eius adhæret ſententiæ in 2. diſt. 7. quæſtione vnica. Durandus ibidem qu. 2. num. 11. & alij plerique, quibus inſedit eos ſcilicet Angelos non eſſe naturâ ſuâ inflexibiles, ſed habere bonos Angelos immobilitatem ex bono in malum à gratia diuina ſolùm, & non à natura. Angelos verò nequam adhærere malo tenaciter, non naturæ ſolo ductu, ſed defectu gratiæ denegatæ.

In eo argumento diues ſententia proſtat apud Auguſtinum ſeu Fulgentium: nam tribuitur vtrique liber de fide ad Petrum, vbi cap. 23. diſertè litem hanc dirimit auctor ita fatus: *Hoc ipſum quod Angeli ab illo ſtatu beatitudinis mutari in deterius nullatenus poſſunt, non eſt eis naturaliter inſitum, ſed poſtquam creati ſunt, gratiæ diuinæ largitate collatum. Si enim Angeli naturaliter incommutabiles fierent, nunquam de eorum conſortio diabolus & eius Angeli cecidiſſent.*

Ex SS. Patribus. Angelorum bonorum immutabilitas ex bono in malum eſt à gratia.

Angelorum nequam immutabilitas ex malo in bonum, eſt ob defectum gratiæ.

Rurſus eo in libro Pater præfatus ait clariùs Angelos eſſe ſuâ naturâ flexibiles. Dicit enim quòd ſi pœnitentiæ ſalutaris inire viam poſſet homo, ſuum poſt lapſum abſque Dei gratia, ſolo naturæ niſu multò magis id Angelos potuiſſe malos deficiente Dei auxilio. Dignior quippe natura vires eis præſtat omnium hominum viribus eminentes Quæ ratio prorſus iners eſſet vt incongrua, ſi Angelus ille malus ſuapte natura tenax eſſet & inflexibilis. Nam tunc humanæ vires Angelo præſtarent: ad quid enim omnes illæ vires Angeli, ſi natura totum fixit vbi ille ſemel ſe addixit. Audiendus eſt hic auctor eo in libro de fide ad Petrum cap. 3. *Si* (inquit) *poſſibile eſſet, vt humana natura poſtquam à Deo auerſa bonitatem perdidit voluntatis, ex ſeipſa rurſus habere eam potuiſſet, multò poſſibilius hoc haberet natura Angelica, quæ quanto minus grauatur terreni corporis pondere, tantò magis hac eſſet prædita facultate.* Hæc ille, cui & ego meum calculum adiicio, adductus eò etiam hac valida ratione.

Angelos eſſe ſuâ naturâ mutabiles quibus rationibus cōprobetur.

Electio facta ſemel ab Angelo, neque mutat naturam eius neque nouum aliquid adiicit obiecto, cui ſe obſtrinxit. Ergo tali electione facta manet idem Angelus, & eiuſdem naturæ, cuius erat ante ſuam electionem. Igitur vt antè liber erat vtramque valens partem oppoſitam eligere; ita nihil obſtat, quin vnu oppoſitorum electo queat ſeſe in oppoſitum aliud inflectere. Sicque patet eum non eſſe ſicut aiunt naturâ ſuâ immutabilem, ac proinde poſſe ſua ex natura, ab electione priſtina reſilire.

Ex Theologia.

Rurſus Angeli voluntas eſt per ſe finita, modum aliquando ponens, huic, & illi volitioni. Nam fit de non volente volens, & de volente non volens. Si ergo voluntas Angeli libera eſt quoad exercitium: Non eſt cur denegetur ei libertas quoad ſpecificationem actus, vt ita fiat de volente nolens, ſicut facta fuit de non volente volens, id eſt, vt quod antea deperiit, illa mutata nolit poſtmodum adamare.

Sed ne fortè nutet iſta ſententia de Angelorum mutabilitate ſua ex natura, quia directè Thomas eam impugnat, volo robur eius rationum conſtringere, quarum prima docet angelicum intellectum apprehendere immobiliter vnum oppoſitorum, ac proinde ſequi ductum eius voluntatem immutabilem. Reſpondeo, Angeli intellectum apprehendere quidem iudicio ſpeculatiuo vnum oppoſitorum, putà veritatem immobiliter; ſed non dictamine practico, quo mouet voluntatem. Namque poteſt practicè quodlibet oppoſitorum, ſub aliqua ratione boni ſaltem delectabilis atque adeò ſine vllo errore ſpeculatiuo proponere voluntati. Vnde quia practico dictamine non ſe Angeli intellectus habet immobiliter, ita nec voluntas, quæ proinde ſui effecta iuris amare poteſt res ab illa hactenus aduerſatas.

Quòd verò Deus Angelis ſpatium non dederit pro expiatione ſui criminis, hoc non arguit illos eſſe inflexibiles, ſed alta prodit iudicia Dei, quæ inueſtigare nefas. Eſtò dicat Auguſtinus in Enchiridio cap. 29. cauſam quare Deus non redemerit Angelos fuiſſe, *Quia tota natura Angelica non periit*, ſicut perierat vniuerſa natura humana, quæ idcirco debuit inſtaurari. (Gregorius lib. 4. Moral. cap. 9. Caſſianus collat. 4. cap. 14. & Damaſcenus lib. 2. cap. 3. cauſam eſſe dicunt, quia fragilitas carnis Angelum non induxit ad peccandum, ſed peruerſitas peſſimæ voluntatis. Rurſus, quamuis homo, ſuam vt ad ſalutem conquirendam idonea omnia media cognoſcat, tempore indigeat, quod idcirco fuit illi conceſſum ad pœnitendum. Angelus, intellectus vnâ ſui acie, peruia habuit cuncta, quibus indiguit ad ſalutem, quam vt neglexit, erat incongruum, pœnitentiæ cauſa, Deo iniurio ſpiritui tempus aliud indulgere.

Angeli mali cur non redempti.

Si ergo quædam nunc immutabilitas reperitur in electis Angelis ex bono ſemel apprehenſo & electo in oppoſitum malum, illa ſuam cauſam non habet à natura, ſed à gratia diuina, cuius indultum, & ſingulare donum fuit, in illo præelectu bono facultates omnes Angeli ſolidare. Quod verò malo diabolus adhæreat immobiliter, nec poſſit ei inhærere bono, cui potuit ab incunabulis, non eſt natura ſed pœna ſequens defectum gratiæ, qua non influente plaga peior fit, & altiùs peccandi libido nequam in Angelo radicatur.

Itaque quadrare poteſt Angelo damnato typus iſte, cuius meminit Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum, vbi globo terræ voces iſtas apponit. SVO SE PONDERE FIRMAT. Diabolus è cœlo proiectus imum in barathrum terræ, non habuit à natura graue pondus, quo oppreſſus eò detruſus eſt. Non natura facit immobilem à malo in bonum: ſed SVO SE PONDERE FIRMAT. id eſt rebellando ſibi adſciuit onus, quod gratiam Dei excutiendo fecit eum penitus obſtinatum.

Ex Symbolis. Angelus malus ipſe ſuæ impœnitentiæ eſt cauſa.

Ipſe ſuum hunc ſtatum deploratum eſt confeſſus olim Sancto Antonio Patriarchæ, vitâ ſicut conſtat eius. Apparuit illi nefarius hic ſpiritus affatus eum hoc diſenſu: Ne fortè tibi adblandiaris, homo Dei, ſcito tuas

Ex Historiis.

omnes

Angelus malus confitetur ſe eſſe obſtinatum.

omnes ærumnas infra meas eſſe. Patior namque dura, & acerbiora tuis omnibus anguſtiis. Ieiunio arcto tuum extenuas corpus, & ego ſemper impaſtus ago meum æuum felle potus & amaritudine: parco ſomno iacens humi, corpori feſſo leuem requiem indulges; ego verò vigil, & inſomnis ero in æternum, nullam neque breuem requiem expertus: flagellis, & cilicio auſtero tuam laceras carnem: & ego diris ſuppliciis in æterna ſæcula cruciabor. Cuncta demum, quæ acerba tuo corpori ſanxiſti perferenda Dei cauſâ, mei comparatione mali, dulcia ſunt; imò magis deliciæ, quàm tormenta. Duntaxat vna re mihi præſtas; ſcilicet vltro pronus, mente Deo aduolueris, humili cultu, & amore tibi gratiam eius concilians, ad quam comparandam eſt vndequaque mihi præcluſa via: ſiquidem à defectione mea callum ſic obduxi, vt in æternum ſim futurus Angelus obſtinatus.

Angelus malus recuſat veniã à Deo poſtulare.

Simile quidpiam legitur in actis Sancti Martini Turonenſis Epiſcopi, qui cùm ſederet pro tribunali pœnitentiæ excipiendo plebis confeſſiones, audiit & diabolum pœnitentis ſpecie perpetrata pleraque mala horrida confitentem. Hæſit primò Præſul, neſcius qualis eſſet ille nequam tot criminum artifex. Sed ex ſerie peccatorum, quæ tot & tanta nequit homo perpetrare, benè ſuſpicatus eum eſſe terrum ſpiritum, petiit eſſet nec ne dæmon. Ita verò miſer, ego ſum & damnatus, reſpondit ille vafer & callidus hominum hoſtis. Cui Martinus: Ego meam oppigneto fidem pro rependenda tibi venia, ſi hanc à Deo petere minimè dedigneris. His auditis eiulando dæmon ait: Neque volo, neque Deo præſtare queo debitum ſeruitutis obſequium, quod inculcas, idque gratis & incaſſum. Quippe mihi nulla ſubeſt ſpes veniæ, qua etiam excidêre meæ defectionis conſcij alij omnes ſpiritus obſtinati.

Angeli mali quare non poſſint conuerti.

In vitis etiam Sanctorum Patrum, qui in deſerto vitam egere procul ab aliis omnibus hominibus ſimilia leguntur, vbi fruſtra dæmon ait ſe moneri, de ſubiectionis penſo Deo reddendo, cui omnes creaturæ rationis compotes obſtringuntur. Imò neque cœli incolæ omnes iam beati Angeli, hoc ſi tentarent, ſcilicet dæmones ad pœnitentiam reuocare, ſtante Dei decreto ſicut eſt conceptum, de neganda malis Angelis gratia ſufficiente, ſalus vt aliquando redux eos inuiſeret, id aſſequi poſſent. Nempe nequit vnquam citra Dei gratiæ ſpecialis influxum obſtinatus Angelus emolliri.

Ex Symbolis.

Idcircò benè quadrat ei ſymbolum aliàs vſurpatum à Marchione Vaſtenſi, qui vt Ferrus ait in theatro ſuo ſymbolorum, pinxit cineres in altari, quos valida ventorum flabra niſa gratis, non poterant excutere. Appoſitæ picturæ voces erant iſtæ. FLATVS IRRITVS OMNIS. Nemo poteſt ſymbolum iſtud capere neſcius hiſtoriæ, vnde ſuam traxit originem, quam ego breui eloquio perſtringam, vt ea recenſita nihil obſtet quo minus eam ſymboli picturam omnes intelligant alioquin denſis difficultatum tenebris opacatam.

Iunonis Liciniæ ara ſingularis.

Plinius lib. 2. cap. 107. ſcribit fruſtra niti ventos & procellas cineres excutere, qui in Liciniæ Iunonis ara ſub dio ſita iacent, quæ profectò fuit res digna ſcitu, ſi illudentes oculis hominum præſtigiæ dæmonum cineres excuſſos, & diſperſos, non iterum aſpectui, ementita ſpecie reddiderunt.

Bellicoſus homo fuit Marchio Vaſtenſis Imperatori Carolo Quinto charus, cui vt ſingulare ſuum reſtaretur obſequium, perpetuum, atque fidum, cineres immotos Laciniæ Iunonis aræ cepit pro ſymbolo ſuæ fidelitati congruo, quaſi diceret, ſe non poſſe ſe à domini obſequio vllis detractorum, aut aliorum Principum promiſſis, tanquam validis flatibus amoueri.

Reuera dæmon in cinerem & fauillam redactus eſt, quando ſuo à conditore procul effectus, imum in gurgitem inferni eſt detruſus, vbi ardet, & ardebit eo igne, cuius cineres, & fauillas, animas ſcilicet, & Angelos malos, ætas nulla poteſt diſpergere. Quiſquis iis prædicat cineribus, & fauillis, id eſt, qui conatur eos, qui in inferno iacent, ad Deum reducere, ille ſuum oleum, & omnem operam perdit. Etenim nulla poſſunt ſuaſione mali Angeli, nec homines iam damnati, ex malo in bonum deficiente Dei gratiâ commoueri. Ideoque benè voces eis ſymboli conueniunt. FLATVS IRRITVS OMNIS.

Imò Dei gratia ſufficiens ſi afflaret ei, ſecreto dono efficaci, ſpiritus ille nequam nec audiret Deum vocantem, nec veniam depoſceret. Vt ſurdus enim non exaudit, ita neque mutus loquitur. Vnde quia dæmonium illud eſt ſurdum & mutum, idcirco Deus eum neque vocat ad pœnitentiam, neque preces expetit ſupplices, & indices animi pœnitentis: Siquidem apud hunc Angelum deploratum. FLATVS IRRITVS OMNIS.

Ex Ivre Civili.
Damnatos ad mortem nemo poteſt redimere.

Omnium damnatorum, ſiue homines ſint vel Angeli, hæc infelix eſt ſors, vt nemo planè queat eis opem ferre, quantumuis ille pius & ſanctus homo ſit, qui hoc cuperet attentare. Eſt ſimilis hæc ſanctio diuina latæ legi ab Imperatoribus Arcadio, & Honorio, cuius ecce tenor. *Addictos ſupplicio, & pro criminum immanitate damnatos, nulli clericorum, vel monachorum, eorum etiam, quos ſynoditas vocant, per vim, atque vſurpationem vindicare liceat, ac tenere. Sed & reos ad locum pœna ſub perſequutione pergentes, nullus teneat, aut defendat.* Leg. Addictos. Codice, De Epiſcopali audientia lib. 1. tit. 4. leg. 6.

Tanta fuit olim reuerentia delata piis quibuſque viris ſanctis, & præſertim vitam monaſticam profitentibus, vt magiſtratus eis plerumque reos iam damnandos conceſſerint orantibus in gratiam reducis illorum priſtinæ libertatis. Sed ne Reſpublica quidpiam detrimenti pateretur ea auctoritate cleri, & præcipuè monachorum, ea tempeſtate mores erant ſic probati; promulgata fuit hæc lex, qua decernuntur eſſe viros omnes ex clero, & clauſtro probos & ſanctos ad reuocandam ſententiam, incongruos, poſtquam illa fuit contra nequam capita fulminata. Sic æternò Dei decreto nemo poteſt quantauis ſanctitate clarus aliquem damnatorum redimere, quia in inferno nulla eſt redemptio: Nam æterni erunt huius ærumnarum barathri cruciatus.

Imperatores item Diocletianus & Maximianus voluere prolem latronum eſſe vilem in perpetuum, nec in libertatem vlla vnquam temporum ſerie vindicari. Ecce legem. *De latronum familia deſcendentibus, ex largitione principali,*

pali, vel auctoritate fiſcali ſeruis factis, retrò Principes libertatem denegari decreuerunt. Lege, De latronum. Codice, De quibus ad libertatem. lib. 7. tit. 18 leg. 2.

Angeli peccatum fuit ſuperbia.

Profectò Satan latro fuit, equidem inſignis. Namque furum inſtar, domino inuito, decus & gloriam Dei vſurpare ſibi voluit, vt expreſsè Scriptura notat, eum arguens ſuperbiæ, gloriam duntaxat vni Deo debitam nequiter affectantis. Ecce loca ſacri textus, quæ dæmoni clarè notam illam ſuperbiæ inurunt. Tob. *In ſuperbia initium ſumpſit omnis perditio.* Eccleſ. *Initium omnis peccati ſuperbia.* Iob. *Ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.* Quod perinde ſonat, ac diabolum ſtrauiſſe viam (vt anteſignanum) his omnibus, qui ſupra fines debitos extolluntur.

Tob. 4. Eccleſ. 10. Iob 41.

Iſai. 14.

Rurſus Iſai. *Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer? dixiſti enim in cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis. Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo.* Hîc aduerte, nubes, ſolium, & aſtra, notas eſſe typhi ſuperbiæ, qua ſupra modum diabolus aſſurgebat. Item Ezechiel: *Dixiſti in corde tuo: Deus ego ſum, &c. Eleuatum eſt cor tuum in decore tuo.* Iſaias pungit prælibato loco Regem Babylonis, vt & Ezechiel acerbè Regem Tyri carpit eo textu, quem deſcripſi, ſed vterque Vates ad diaboli ruinam alluſit, quando voces expreſſit, quas antea lapſui diaboli comparaui. Nam vt Scriptura Sacra, plures habet & patitur ſenſus; ita nihil obſtat, quin cenſura vatum, quæ perſtrinxit peracutè Regum ſuperbiam, non alludat ad diabolum, qui & ipſe Regis ſuperbiæ titulo nuncupatur.

Ezech. 28.

Superbiam fuiſſe petram ſcandali, in quam Angelus ille Deo iniurius impegit, expreſsè Patres affirmant. In his ita ſuam ſententiam profert Auguſtinus in Pſalm. 70. *Si quis peruersè voluerit imitari Deum, vt quomodo Deus non habet à quo formetur, non habet à quo regatur; ſic ipſe velit ſua poteſtate vti: vt quomodo Deus nullo formante, nullo regente viuat: quid reſtat niſi vt in deterius mutatus deficiat? Hoc Diabolus fecit: imitari Deum voluit, ſed peruersè; non eſſe ſub illius poteſtate, ſed habere contra illum poteſtatem.* Rurſus idem lib. 11. de ciuitate Dei c. 13. refricando voces has Ioannis 8. *Ille homicida erat ab initio*, ita ſuum ſtylum acuit in Angelum hunc ſuperbum. *Suo recuſans eſſe ſubditus creatori, & ſuperbia ſua velut priuata auctoritate elatus, ac per hoc falſus, & fallax, quia neque quiſquam poteſtatem omnipotentis euadit; & qui per piam ſubiectionem noluit tenere quod verè eſt, affectat per ſuperbia elationem ſimulare quod non eſt.* Hactenus Auguſtinus.

Ex SS. Patribus. Angelus quomodo ſuperbiæ noxam incurrerit.

Paucis eam in ſententiam Gregorius iuit ita fatus lib. 34. Moral. cap. 13. *Ei à quo conditus fuerat ſubeſſe deſpexit.* Sic ſuccinctè caſum diaboli deſcribit ille, dicens noluiſſe malum hunc Angelum ſuperbiæ aurâ nimis afflatum, obſequio iuſto ſui Domini mancipari.

Latronum filij, ſemper leti.

Vergit eò Anſelmus lib. de caſu diaboli cap. 4. *Contra* (inquit) *voluntatem Dei voluit inordinatè ſimilis eſſe Deo; quia propria voluntate, qua nulli ſubdita eſſet, voluit aliquid. Solius enim Dei eſſe debet, ſic voluntate propria velle aliquid, vt ſuperiorem non ſequatur voluntatem.* Fortè Thomas eam etiam ab Anſelmo ſuam fecit ſententiam lib. 3. contra Gentes cap. 109. *Voluit* (inquit) *quodammodo non ſubiici, & voluntatem ſuam à ſuperiori non regulari.*

Hæc teſtimonia omnia prælibata labem ſuperbiæ diabolis affricant, ac proinde probant, illos eſſe reos latrocinij inſignis, ratione cuius mulctantur ea pœna, quam Imperatores indixere toti ſoboli latronum, quam voluere vili, & extremæ toto ſuo æuo ſubiici ſeruituti.

Ex Ivre Canonico.

Textus canonicus compendioſè pœnam bis furibus indictam expreſſit hoc tenore: *Væ eis, quoniam receſſerunt à me: vaſtabuntur, quia præuaricati ſunt in me.* Quando fures opes, domino inuito, ſibi vſurpant, abeunt, & fugâ ſibi conſulunt; ita dæmon indebitam gloriam ambiendo procul egit ſe à Deo, ad cuius gloriam ille malus Angelus anhelabat. Summa pœnæ illi decretæ ſola voce iſta benè exprimitur. *Væ.* Et nequando finis huiuſce mali ſpes aliqua animum inceſſat, ſubiicit ille canon, *Vaſtabuntur*, quod futurum ſonorè clamat acerba fore ſupplicia, & tormenta, quibus reprobi punientur. Et hæc appoſitè ad Canonem. Væ eis. De pœnitentia. diſtinct. 4.

Illa quoque pœna finis neſcia reſeruata malis Angelis deſcribitur ab ipſo Deo vltore cap. 32. Deuteronomij: *Ignis* (inquit) *ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima, &c. Congregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas complebo in eis.* Nota, pœnas poſſe quidem ita Deo decernente magis intendi, ſed non poſſe magis extendi: Vt namque mali ſemper erunt obſtinati, ita iugi ſupplicio in æternum igne Dei vindice torquebuntur.

Deut. 32. Inferni pœnæ æternæ.

Illa de inferno fides ſeu regula credendi circa pœnas damnatorum, opportunè nobis exprimitur hoc Canone. *Ignis ſuccenſus eſt, &c. Hoc eſt, vindicta hic incipiet, & ardebit vſque ad extremam damnationem.* Canone. Ignis, de pœnit. diſt. 3. Nota voces iſtas, *vſque ad extremam damnationem*, denotare pœnas æternas. Quippe dici ſolet hoc extremum, vltra quod nihil omnino poteſt aliud inueniri.

Ex præfatis inferre licet, cur fuerit ſurdus atque mutus homo ille, cuius Euangelio hodierno curam didicimus. Cùm namque dæmon corripuiſſet eum; in poſſeſſionis argumentum, inuſſit ei ſuo more notas inglorias ſurditatis, & loquelæ ademptæ, quibus myſticè intellectis, reprobi omnes, & Sathanæ Angeli, à prædeſtinatis optimè diſtinguuntur.

Dæmon eos omnes, quos inceſſit, aſtutè facit ſurdos, & mutos.

In hæc verba:

Erat Ieſus eiiciens dæmonium, & illud erat mutum.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribus, Vtroqve Ivre, Historiis, Symbolis, et Medicina.

QVamuis ea ſit dæmonum ſuperbia, vt illa fines omnes tranſcendat iuxta Vatis oraculum

Digitized by Google

Pſalm.73. culum : *Superbia eorum aſcendit ſemper.* Accuratè tamen exquiſiere viri docti Theologiæ proceres, quale genus ſuperbiæ fuerit hoc peccatum, quo infectus ille nequam ſpiritus periit ſotumeſcens. Viguerius in ſuis inſtitutionibus cap.3. verſ.15. ait, Luciferum ſtipatum & aliis Angelis conſciis eius nequitiæ expetiſſe locum, beatitudinem, & officium Chriſti Domini, quem futurum mediatorem aliquando Deum inter & homines agnouerunt.

Angelus malus quidnam appetiit.

Ambroſius Catharious in libello de gloria bonorum Angelorum, & lapſu malorum ait, Angelos ideo peccaſſe, quia cùm reuelatione ſcirent aliquando fore vt humana natura vniretur hypoſtaticè Verbo, ipſi expetiere ſibi hanc cum Verbo Dei inclyto dignitatem. Vt verò votis excidere ſuis, decreuere ſua obſequia non exhibere viro huic aſſumpto à verbo, ſicut eis, & aliis omnibus Angelis indictum eſt, vt Paulus ait referendo voces has Dauidis: *Et adoreat eum omnes Angoli eius.* Catharinus infert inde, malos Aogelos peccaſſe, quia inuidia in Chriſtum nequiter exarſerunt. *Hebr.1.*

Angelus malus à prima ſua editione Chriſto fuit infenſus.

Vt à Chriſti odio acerbo cœpit initium Angeli lapſus; ita ſibi conſtat ſemper eo in odio iuxta Prophetæ voces iam relatas: *Superbia eorum, qui eo oderunt, aſcendit ſemper.* Quia verò Dei Verbum io humanitate aſſumpta nequit oppugnare, qoia illud eſt extra teli iactum, ab hominibus, quos obſidet & inceſſit, aliqua ratione Dei Verbum eapellit, quando vetat ne bona verba promant, illos efficiendo mutos in diuinis, & loquaces in obſcœnis, blaſphemiis, periuriis, calumniis, atque iocis, vbi magna Deo fit iniuria,& animæ æterna ſalus adducitur in diſcrimen. Præfatâ ſolet induſtriâ cacodæmon aſtutè Dei Verbum ab humanis cordibus ablegare.

Et ne fortè ſuas aliquando ſedes repetat iterum è cœlo Dei Verbum influens in cor, dæmonium illud æquè mutum ac ſurdum arctè duas aures cordis ſtringit, ne quando voce Dei exaudita ſinum cordis ſubeat Verbum hoc diuinum, vnde priùs technis & præſtigiis dæmonis exulatat.

Ex Medicina. Cordis fabrica & compoſitio quænam ſit.

Cor abditos atque cauos habere ſinus vt & aures, ex medicina patet, ex qua libet referre breuem cordis anatomen, quam ego meo more rebus, quæ ad componendam vitam pertinent, adaptabo. Fernelius lib.1. cap.8. de partium corporis humani deſcriptione totam cordis hiſtoriam ſic definit: *Quibuſcunque animantibus pulmo datus eſt, iis in corde geminus eſt ſinus, dexter ac ſiniſter. Dexter modicè concauus eſt, pariete cinctus tenuiore: ſiniſter altior in extremum cordis verticem pertingit, pariete craſſiore obuallatus. In hoc ſiquidem plurimus iſque attenuatus ſpiritus contineri debebat, cuius cor principium eſt & origo: in illo autem ſanguis denſior concretiorque ſpiritu, atque is paucus, qui alendis pulmonibus ſatis eſſet. Vtroque cauo carnoſa neruorum ſtamina intercurrunt, atque vtrinſque bini ſunt canales, &c. Cor auritum eſſe multi prædicant, huicque vtrinque è capite auriculas eminere. Sic enim placuit illas neruoſas membranas appellare ob ſinuum introitus poſitas. Dein ita etiam condita ſunt, vt ſanguinem, & ſpiritum cor in ſe promptiùs attraheret, ſibique ventilationem moliretur, ipſis nimirum follium inſtar agitatis, atque inflatis viciſſim, & concidentibus. Caterùm mirificum hîc naturæ arcanum contemplamur in appellatis valuis poſitam: quæ quidem membranæ ſunt in canalium atque vaſorum extremis, quarum dilatatio extremitates obturat, contractio recludit.* Hactenus ille.

Hac cordis deſcriptione nobis innoteſcunt quatuor: nempe ſinus iique duo, ſicut & totidem aures, ſpiritus in corde ſitus, & ſanguis, eius in concauo deliteſcens. Aduertit ibi Fernelius ex Galeno, ſæpe dura cordibus oſſa feri à natura, & hoc præſertim in multis beſtiis obſeruari.

Beneficium quod impertire ſolet animantibus cor, illud idem gratia præſtat animæ, quæ inde, ſcilicet à gratia diuina, ſuam abundè vitam trahit, ſicut à benè compoſito ſoſpite corde vitam quoduis animal emendicat.

Ex Theologia. Gratiæ Dei cum anima comparatio.

Statim atque dæmon in cor irrepſit, obſerat aures eius, nequando patens cor exaudita Dei voce, ſacrum eius Verbum patulis & hiantibus auribus excipiat, quo præualente mutus & ſurdus ille dæmon protinus abigatur.

Vt anima humana, cuius eſt cor vna ſedes præcipua, præbet hominibus actiones exercere ſupra bruta, cuiuſmodi ſunt intelligere, ad rationis amuſſim aptè mores componere, & alia multa brutis ignota; ſic gratia diuina vires dat homini ſuperioris ordinis, id eſt omne naturæ humanæ robur, & conatus multis partibus excedentes.

Illâ Dei gratiâ mediante, patent hominis aures ad omnia iuſſa Dei capeſſenda ſicut par eſt. Huius item gratiæ obſequio & ope vocalis homo Deum laudat, & loquitur in gratiam proximi, quando petunt, & exiguntab illo tale officium proficua opera charitatis.

Ex Philoſophia. Angelus malus quanta mala irroget obſeſſis corporibus.

Omnes corporis & animæ noſtræ fores obſerare poteſt, & de facto feras, & vectes eis apponit ille vafer atque nequam Angelus, technarum artifex, & peccatorum omnium architectus. Suppoſiti immediatione ſolet obſeſſis hominibus multa irrogare mala, quorum exempla ſunt ſurditas, atque vocis vſus ademptus. Iſta tamen corporis incommoda ſtare queunt cum illibata Dei gratia, ac proinde tales corporis ærumnæ, ſimul poſſunt compati cum integra animæ ſoſpitate. Immediatione verò virtutis irruit in animam, ſibilis & ſuſurris eam ſic laceſſens, vt abſque Dei gratia nequeat ſuſtinere feros tot impetus, quibus ſi concuſſa cedit, non iam verbo humano cadit, vti eſt familiare motis, ſed eſt orba Dei Verbo, quod ſtare nequit cum peccato, cui ſit anima obſtricta, ſuum aſſenſum præbens diabolo noxia ſuggerenti.

Angelus malus diuerſimodè corpora poſſidet, & animas.

Iſta tamen intereſt differentia inter corpora obſeſſa, quibus ſeſe inſeruere mali ſpiritus, & animas, quas poſſident; vt ſcilicet plerumque dæmon homine inuito ſibi ſubiiciat corpus eius, occulto Dei iudicio, animæ verò ſecus hic ſuſurro ſine explicito conſenſu eius nequeat inſidere. Statim ergo talem vt conſenſum diabolus extorſit ab anima, inde procul agit Verbum Dei, & cautè fores animæ præcludit, ne ſiquando voci Dei fuerint peruiæ cordis aures, perculſa Dei voce, ſui facti pertæſa rea anima reſipiſcat.

Quicquid agat dæmon, obſtare nequit, quin interna Dei vox quàm ſæpe fores animæ pulſet; etenim fert iniquè Dei Verbum, pretio

magno

Ex SS. Patribus.
Vox Dei te-ſonat auribus impiorū.

magno vitæ reſtitutam animam, rotſus inglorio dæmonum obſequio miſerè mancipari. Ille Dei zelus vti par eſt deſcribitur à Bernardo, cuius en contextum ex ſermone. De conuetſatione ad eleticos cap. 2. *Nec ſanè lavorandum eſt, vt ad vocis huius perueniatur auditum: labor eſt potius aures obturare ne audiat. Nimirum vox ipſa ſe offert; ipſa ſe ingerit: nec pulſare interim ceſſat ad oſtia ſingulorum. Denique quadraginta annis, inquit, proximus fui generationi illi, & dixi: ſemper hi errant corde. Adhuc nobis proximus eſt, adhuc loquitur, & nō eſt fortè qui audiat. Adhuc dicit: Hi errant corde: adhuc ſapientia clamitat in plateis: Redite præuaricatores ad cor. Hoc nempe initium loquendi Domino; & hoc verbum ad omnes qui conuertuntur ad cor, præceſſiſſe videtur, & non modò reuocans eos, ſed reducens & ſtatuens contra faciem ſuam. Eſt enim non tantùm vox virtutis, ſed & radius lucis annuntians pariter hominibus peccata eorum, & illuminans abſcondita tenebrarum.* Hæc Bernatdus appoſitè ad hæc quæ præmiſi, dicendo fores omnes animæ præcludi à dæmone, quando ſubit intima cordis, vnde fugat ea cuncta, quibus vt oſtiis iterum Chriſtus ſe inſinuare poteſt in animam, quam aſtutè teter ipſe & iniquus Angelus occupauit.

Voce ſua Deus illuminat animas.

Animam excæcando facit gratiæ diuinæ luci inuiam: aures obturando, voces cœlitus emiſſas vt præeant Verbo facit irritas, ita cauens ne illæ ſicut expedit atque decet exauditæ, ſuum effectum in reduce anima ſortiantur. Vt non eſt conſilium contra Dominum; ita ſæpe gratis & in vanum diabolus explicat omnes attes atque dolos in animæ perniciem, quam procurat præcipuè denſis ignorantiæ & incuriæ tenebris offuſis, & propagata viris omnibus impiis ſurditate. Sed huic vtrique malo Deus opportunè cauet beneficio Verbi ſui, quod animas reuocando, vocem atque lucem ſpargit & diffundit, vnde ſibi conſulit homo, voci & dicto Dei audiens, deterſa citò ſuæ animæ cœcitate.

Audiendus iterum Bernardus eo in ſermone, cuius aliqua iam decerpſi: *Nec* (inquit) *vlla interna huius vocis ac lucis differentia eſt, cùm vnus idemque ſit Dei filius, & Verbum Patris, & ſplendor gloriæ, ſed & animæ quoquè ſubſtantia in ſuo genere etiam ipſa ſpiritualis & ſimplex, ſine vlla diſtinctione ſenſuum ſic tota, ſi tamen tota dicēda eſt, vt & videns pariter & audiens videatur. Quid enim agitur illo, ſiue radio, ſiue verbo, niſi vt noverit ſemetipſam? Aperitur ſiquidem conſcientiæ liber, reuoluitur miſeræ vitæ ſeries, triſtis quædam hiſtoria replicatur, illuminatur ratio, & euoluta memoria velut quibuſdam eius oculis exhibetur.* Hactenus ille.

Angelus malus inſignes peccatores facit mutos.

Vt ſpiritus, qui in corde latent, hauſto aëre puriore vigent, vt contrà tetro aëre tranſpirato necant hominem; ita bona conſilia, quæ concepit homo, votis omnibus anhelans ad virtutum omnium praxim, inſpiratio diuina fouet, & præſertim quando motem cœlitus anima perculſa gerit Domino ſuggerenti. Quando verò ſecus anima lapſa dedit ſpititui iniquo locum, ab illo momento malè cedit ei, irrita namque vota fiunt quæ concepit. Quippe dæmon vt abundè malus eſt, ita bonos ſpititus extinguit ſtatim atque ſui copiam illi incautè fecit homo reus, in hanc etiam iniuriam damnatus, ei quoque vocem vt adimat ſpititus ille mutos, qui in confeſſione facit homines perpetrato graui crimine taciturnos.

Ex Historia.
Berengarius Comes occiſus à fratre.
Berengarij mors cœlitus vindicata.

Hiſtoria Galliæ Narbonenſis opportunam ſuggerit hiſtoriam, quando recenſet immane nefas illatæ necis Berengario Comiti Prouinciæ, quem iniquè frater eius ſuſtulit è medio anno circiter centeſimo ſupra milleſimum à Chriſto nato. Fratricida procul ab intento fuit. Namque Deus derepente vocis vſum abſtulit huic ſecundo Cain, qui innoxium fratrem perfidè trucidarat. Dignus ſanè tali, imò grauiore pœna ſcilicet vt æuo ſuo toto mutus eſſet ille ferus immitis, qui gladio exerto fratri inhumanè vocem non tantùm præcluſit, ſed & ſcelere horrendo vitam ademit, qua conſtante benè antea loquebatur.

Illa quoque manet ſors omnes eos, qui è corde ſuo fratrem eliminant, ſcilicet Chriſtum primogenitum in multis fratribus: Quippe ſicut ſola Dei gratia mediante viuit in cordibus noſtris, ita genus quoddam inhumanæ necis conſciſcit homo ſui huic fratri, quando cadit gratiâ Dei, incautè ſuam animam lethali crimine ſauciando.

Fidei negatæ pœna multis exemplis probata.

Cyprianus homo fide dignus, vt Sanctus & Martyr ſermone de lapſis opportunè probat exemplis, dæmonium mutum efficere quoque mutos eos omnes, quos technis, ſibilis, & ſuſurris, cautè ſuis partibus adiecit; promiſſæ, & oppigneratæ Deo in Baptiſmo fidei deſertores. Sic ille pœnas deſcribit eorum, qui à Chriſto defecerant ſuppliciorum metu perculſi: *Vnus poſtquam Chriſtum negauit obmutuit. Pœna inde cœpit, vnde cœpit & crimen: vt nec rogare iam poſſet, qui verba ad precandam miſericordiam non haberet. Alia ab immundo ſpiritu correpta cecidit, laniauit dentibus linguam, quam fuerat vel paſta impiè, vel locuta. In perniciem ſuam rabies oris armata eſt, ipſa ſui carnifex extitit.* Hactenus ille, trucis Angeli denotans ingenium. Quippe ſicut odit impensè Dei Verbum; ita nequit ferre, ſua vt mancipia proferant aliqua verba, quibus in eorum corda redux iterum Chriſtus Dominus illabatur.

Confeſſionis vſus à quibuſnā primò fuit impugnatus.

Præcipua loquela, cuius vſum diabolus interdixit eis, quos ille ſui iuris effecit, eſt confeſſio Sacramentalis, vbi ab homine pœnitente, coram Sacerdote fida & ſincera vitæ retroactæ malis in actibus ſeries explicatur. Bellarminus ait lib. 1. de pœnitentia, lethale virus diaboli, adimentis vſum loquelæ ſuis mancipiis in confeſſione, primos habuiſſe miniſtros Montaniſtas, & Nouatores, quos vt ſerpens ille ſuo ſpiritu virulento afflauit, illi ferè totam Affricam, & circumiacentes oras illo ſuo veneno protinus infecerunt. Hi docentes, abſolutionem non valere reis datam, proinde procul egere ſacrum confeſſionis vſum, quem vt inutilem, atque gratis ab Eccleſia confictum impiè ſuſtulerunt.

Theodoretus lib. 4. de fabulis hæreticorum, Audianos commemorat; & Damaſcenus lib. de centum hæreſibus, Meſſalianos traducit, qui vt Audiani, de confeſſione vera & integra peccatorum peſſimè ſentierunt.

Sed nemo peius venenum ſparſit Ioanne VVicleſo, qui teſte Thoma VValdenſi tom. 2. de Sacramentis cap. 135. primus docuit, confeſſionem

Digitized by Google

ſionem peccatorum eſſe merum hominum commentum, & ab orthodoxa diſciplina penitus alienum. Eiuſdem farinæ fuit & Caluinus, ita fatus lib. 3. Inſtitut. cap. 4. §. 7. *Miror qua fronte auſint contendere, confeſſionem, de qua loquuntur, Iuris eſſe diuini,* Denique §. 19. *Mirum nihil eſt, ſi auricularem iſtam confeſſionem, rem adeò peſtilentem, totque nominibus Eccleſiæ noxiam damnamus, & ſublatam è medio cupimus.* Hæc ille, velut dæmonij muti ſortitus ingenium: elingues enim ſatagit homines efficere, confeſſionis vſum vt rem peſtilentem, & multis nominibus Eccleſiæ noxiam acriter impugnando.

Gen. 3.

Vt confeſſionem impugnare, notat apertè muti dæmonis afflatum; ita confiteri nolle virus infuſum arguit à ſerpente illo venenoſo, cuius ingenium eſt, in confeſſione ſuos aſſeclas facere taciturnos. Huius indolis pernicioſæ toti generi humano fecit periculum Adam, in quem primò virus noxij ſerpentis huius influxit. Namque mutus ille fuit poſt peccatum, vtpote cunctatus reſpondere Deo vocanti, quo audito fugit ad latebras, vt patet ex contextu: *Cùm audiſſent vocem Domini Dei deambulantis in paradiſo ad auram poſt meridiem, abſcondit ſe Adam.* Profectò benè ceſſiſſet ei, ſi pœnitens, quàm citò ſuo ad reſipiſcentiam hortanti Domino reſpondiſſet.

Magno ſuæ prolis vniuerſæ malo, fuit expertus, Adam, verum eſſe ſcitum hunc ab omnibus medicis aphoriſmum: *Ὅκου ἄν τι ἀποχωρίον δέῃ μὴ ἐκκαθαρμένον, κακόν.* Id eſt. *Vbi aliquid ſecedere debens ſteterit, malum.* Stetit Adam imò ſibi conſtiuit in perpetrato ſuo deliquio refundens culpam in vxorem, eſtò reus eſſet, ſicque malum quod debuit confitendo foras emittere, ſilentio noxio concluſit, & ita necem incautè ſibi, atque toti infauſtæ ſuæ ſoboli procurauit.

Ex Medicina.
Confiteri cunctatus Adam pleſtitur.

Cantior reuera Dauid, ingenua confeſſione ſui delicti, derepente fregit iram Dei. Etenim ſtatim atque Nathan eum increpauit, ille nihil cunctatus ore ſicut & corde reum ſe confeſſus aic: *Peccaui Domino.* Confeſſio illa cita, citam meruit & veniam: quippe Vates ad eum miſſus ad cenſuram, veniæ indultæ fuit & nuntius. Reſpondit enim placidè Dauidi, vltro ſuum crimen ſupplici animo confitenti: *Dominus quoque* (inquit) *tranſtulit peccatum tuum: non morieris.* Ecce fœtum gratioſum, quem confeſſio illa Regis prompta & ſeria parturiuit.

Confeſſus maturè Dauid, in gratiā rediit.
2. Reg. 12.

Exegiſſe Deum confeſſionem ab Adamo, ſicut & à Cain fratricida, docet Tertullianus lib. 2. contra Marcionem: *Interrogat* (inquit) *Deus quaſi incertus, vt & hinc liberi arbitrij probans hominem, in cauſa vel negationis, vel confeſſionis, vt daret ei locum ſponte confitendi delictum, & hoc nomine reuelandi: ſicut de Cain ſciſcitatur, vbinam frater eius, quaſi non tam vociferatum à terra ſanguinem Abelis audiſſet, ſed vt & ille haberet poteſtatem ex eadem arbitrij poteſtate ſponte negandi delicti, & hoc nomine grauandi, atque ita nobis conderentur exempla confitendorum potius delictorum, quàm negandorum, vt iam tunc initiaretur euangelica doctrina: Ex ore tuo iuſtificaberis, & ex ore tuo damnaberis.* Hæc ille, docens confeſſionem fuiſſe velut ab orbe condito lineatam.

Confeſſionē voluit extorquere Deus ab Adamo, & Cain.

Vt Diabolus in Cain irrepſerat, quando manus violentas in fratrem iniecit; ita fecit eum & elinguem, certò ſciens, ad indulgendum eſſe Deum pronum, ſiquando reus homo ſua perpetrata crimina confitetur.

Lactantius capite poſtremo lib. 4. Inſtitutionum, Eccleſias falſas diſcernit à vera, notâ hac præſertim, quòd ſcilicet ſint hæreſes elingues, atque mutæ, quia non apud eas confeſſio ſincera viget, vt eſt in praxi fidelibus, quos Eccleſia Sancta ſuo ſinu excepit, & confeſſione mediante vitam iterum inſpirauit. Sic ille: *Quia ſinguli hæreticorum cœtus ſe potiſſimum Chriſtianos eſſe, & ſuam Eccleſiam Catholicam putant, ſciendum eſt illam eſſe veram, in qua eſt religio, confeſſio, & pœnitentia, quæ peccata, & vulnera, quibus eſt ſubiecta imbecillitas carnis ſalubriter curat.*

Confeſſionis vſus eſt nota veræ Eccleſiæ.

Dixi ſuprà, dura quædam oſſa plerumque viſa ſita in cordibus animalium rationis expertium, quamuis natura magis propitia fuerit hominibus, quorum corda procul ſunt ab illa duritie. Sed quamuis homo cor ſit nactus à natura pronum ad Dei obſequium præuia & mediante fide; arte tamen & induſtria diaboli obſidentis hominem vitiis implicitum, cordis eius intima lapideſcunt.

Dæmonis aſtutiâ corda talem in lapidum duritiem tranſire patet ex Scriptura Sacra, cuius hi ſunt textus: *Dabo eis cor nouum, & ſpiritum nouum tribuam in viſceribus eorum, & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea cuſtodiant, faciantque ea, & ſint mihi in populum, & ego ſim eis in Deum.* Rurſus apud eumdem Ezechielem ipſe Deus id repetit hoc tenore: *Dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri, & auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. Et ſpiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, &c. eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum, & ſaluabo vos ex vniuerſis inquinamentis veſtris.*

Ezech. 11.
Ezech. 36.

Vt hîc duo corda Deus commemorat, lapideum ſcilicet, & carneum; ita duos etiam ſpiritus præſupponit diſtinctis illis cordibus inſidentes. Expreſsè nouum ſpiritum dum promittit, quo perculſus homo morem geret eis omnibus quæ præcepit Deus, videtur ea ſponſione ſuam oppignerare fidem pro expellendo malo & veteri ſpiritu, qui obſtat quominus homo, Dei mandatis obſequium præſtet, & qui corda ſaxea comitatur.

Ruſus quando Deus eo loco dicit eum fore ſuum populum, cuius lapidea corda procul abegerit, alia ſubſtituendo, quorum obſequio docibiles erunt hi homines ſpoliati lapideo corde, liquet eos non fuiſſe Dei, ſed alterius domini, qui eorum corda priùs in ſimilitudinem lapidum obturarat. Dominus ille dæmon eſt, ſcilicet ille mutus, & ſurdus, quo hominem poſſidente, Dei mandata vacant apud eum. Quippe nihili facit ea cuncta, quibus obſtrigitur homo, ſuam ſi ſalutem optat ſedulus operari.

Cor lapideū vnde ſitum.
Cor carneū quid ſit.

Diabolus vt eſt ſaxeus erga Deum ratione ſui animi indurati; ita ſua mancipia indurat, & hæc

Ex SS. Patribus.

hæc eſt vltima pernicies, quæ manere poteſt animas obſtinatas. Audiendus hîc Bernardus ſerm. 11. Qui eſt in Pſalm. 9. *Præcipitium* (inquit) *contemptus eſt, vt quemadmodum ſcriptum eſt: Impius cùm venerit in profundum malorum contemnat. Ex hoc & deinceps magis ac magis ſuper eum vrget puteus os ſuum, dum videlicet einſmodi animam contemptus tradit impœnitentiæ, impœnitentia obſtinatione firmatur. Hoc eſt tam peccatum, quod neque in hoc ſæculo, neque in futuro remittitur: quia cor durum, & induratum, nec timet Deum, neque hominem reueretur. Qui ſic in omnibus viis ſuis adhæret diabolo, manifeſtè factus eſt vnus ſpiritus cum eo, &c. Cæterum etſi quorumdam hominum ſit, non humanum tamen, ſed diabolicum eſt in malo perſeuerare.*

Prou. 18.

Cor lapideũ quid ſit.

Finxit antiquitas delira, caput Meduſæ ſuos ſpectatores vertiſſe in ſaxa. Ex Scriptura Sacra ſcimus, vxorem Loth in ſtatuam tranſiiſſe ſalis, quia ſuos oculos direxit in Sodomam. Conſtat eam ad ſortem hos omnes damnatos eſſe, quibus inſidet dæmon propter aliquod immane nefas: nempe ſolet eorum corda duri inſtar lapidis obdurare.

Obſtinatus animus quiſnam ſit.

Conſulendus iterum eſt Bernardus, vt deſcribat ille duri cordis indolem, & naturam. Sic ille lib. 2. cap. 2. de conſideratione: *Ne pergas quærere, quid ſit cor durum: ſi non expaueſcis, tuum hoc eſt. Solum eſt cor durum, quod ſemetipſum non exhorret, quia nec ſentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri cordis ſalutem vnquam adeptus eſt, niſi quem fortè miſerans Deus abſtulit ab eo, iuxta Prophetam, cor lapideum, & dedit carneum cor. Quid ergo cor durum? Ipſum eſt, quod nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia eſt, ad conſilia infidum, ad iudicia ſæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiſcens, præſentia negligens, futura non prouidens. Ipſum eſt, cui præteritorum, præter ſolas iniurias, nil omnino non præterit, præſentium nil non perit, futurorum nulla niſi fortè ad vlciſcendum proſpectio, ſeu præparatio eſt. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipſum eſt, quod nec Deum timet, neque hominem reueretur.* Hæc ille.

Illa breuis hominis obſtinati deſcriptio facta à Bernardo quadrat ei, quam medicina facit de apoplexia, quæ quos corripit ſenſibus exuit atque motu, ita vt collapſus æger cute tenus duntaxat homo eſſe videatur. Obſtinatio ſimili ferè modo præpedit omnes animæ ſenſus, ſed præcipuè viſum, & auditum, quibus interceptis, efficitur inde mutus homo, quia reſpondere nequit ille cuius aures penitus obdureſcunt.

Ex Medicina. Apoplexia quid ſit.

Vt liquidior illa fiat notitia obſtinati animi, Fernelius eſt audiendus, vbi apoplexiæ geneſim atque prolem enumerat, quod profectò diſertè ſuo more facit lib. 5. de partium morbis cap. 3. *Apoplexia* (inquit) *eſt repentina motus & ſenſus omniſque animalis functionis priuatio. Hac quippe perculſus, nullis ferè mali indiciis præcurrentibus, totus repentè quaſi attonitus concidit: atque ſi acerbum eſt malum, iacet fixis oculis ſine ſenſu, ſine motu, ſine mente, ſola reſpiratione à mortuo diſſidens, quæ & admodum difficilis euadit, & cum ſtertore grauiſſimo. Huius cauſa in cerebro conſiſtit, omnis motus atque ſenſus communi principio. Ea autem eſt craſſior frigidiorque pituita: atque frigidior pituita, licet proprium cerebri excrementum ſit; dum tamen affatim, & vniuersè omnes eius ventriculos implet, aut dum minimum quiddam retis admirabilis arterias, per quas ſpiritus ex corde in cerebri ſinus influit, repente obſtruit, aut coarctat, apoplexiam infert. Tum quippe ſinus influente ſpiritu deſtituti, nihil deinceps ſuppeditare poſſunt ſenſuum motuumque neruis, moxque neceſſe eſt vt animal collabatur, ac ſi eius carotides arteriæ intercipere ntur vinculo. Quibus caput graue frequenti ſopore tentatur, & corpus omne pigreſcit & inertius euadit, & oculi tenebris offunduntur, hi apoplexiæ opportuni ſunt.* Hactenus ille.

Hæc prælibata ſatis ſunt ad rem; namque probant à ſimili obſtinationis incunabula, & progreſſum. Nempe dura corda dæmon exuit ſenſibus atque motu: Senſibus quando Deus illa vocat ad reſipiſcentiam: motu verò, malè parta ſuis ne dominis reſtituant, aut declinent conſortia iniqua, quibus olim ſe turpiter obſtrinxerunt. Frigidus & craſſus humor eam conciliat, ſcilicet voluptates, quæ viſcoſæ totam alluunt animam & ſic afflatum Sancti Spiritus intercipiunt, vt ad minimam tentationis auram anima concidat inſenſibilis, & immobilis, quia exundante deliciarum noxio humore fuit aſtutis dæmonis artibus conuiſcata.

Obſtinationis comparatio cum apoplexia.

Potiſſimum inertes eunt in præceps illud. Vt namque ſuis vitiis indormiunt; ita velut in naturam hæc tranſeunt, & cordi inſerta duro illud afficiunt callo, quem vt cor obduxit, ipſo facto ſalus huius eſt animæ deplorata.

Conuenit audire Patres Sanctos, à quibus deſcribuntur ij homines obſtinati. Greg. lib. 10. Moral. cap. 3. *Praui audire bona patienter nequeunt, & cùm vitæ emendationem negligunt, ad verba ſe obſtinatæ reſponſionis accingunt.* Rurſus idem lib. 33. Moral. cap. 24. *Quos* (inquit) *reatus ſimilis ſociat, concordi pertinacia, etiam defenſio peruerſa conſtipat.* Auguſtinus, ſiue Fulgentius lib. de fide ad Petrum c. 3. *Obduratè viuit ſiue qui non conuertitur, deſperans de indulgentia peccatorum ſuorum, ſiue ſic de miſericordia Dei ſperat, vt vſque in finem vitæ ſuæ in ſuorum criminũ peruerſitate permaneat.*

Ex SS. Patribus. Obſtinati homines quinam ſint.

Bernardus ait, commiſſa ab obſtinatis peccata graue nequitiæ pondus habere. Sic ille lib. de præcepto, & diſpenſatione. *Elatio contemnentis, & impœnitentis obſtinatio, in minimis quoque mandatis, culpam facit non minimam, & conuertit in crimen grauis rebellionis, nœuum leuem ſimplicis tranſgreſſionis.* Huiuſce mali exemplum ille promit epiſt. 111. ad proprios parentes: *O dira* (inquit) *abuſio! domus ardet, ignis inſtat à tergo, & fugienti prohibetur egredi, euadenti ſuadetur regredi: & hoc ab his, qui in ipſo incendio poſiti ſunt, & obſtinatiſſima & dementiſſima obſtinatione, & dementia fugere nolunt.* Et in ſerm. 2. De reſur. Domini. *Nonnulli* (inquit) *dura ceruice, & attrita ſunt fronte, vt quò magis eis compatimur, tantò magis noſtra & compaſſione & patientia abutantur.*

Itaque

Ex Symbolis.

Itaque concinnè poteſt illis affingi ſymbolum Salamandræ, cuius meminit Villaua libro ſymbolorum. Naturalium arcanorum curioſi ſcrutatores aiunt eſſe tale frigus inſitum Salamandræ, rogo vt in ardente degat ſoſpes & immunis, flammâ gratis eam tentante ſuis æſtibus enecare. Symboli titulus hic eſt. IN VANVM FLAMMA LABORAT.

Frigidus & craſſus humor, quo exudante perit homo, notat, vt præmiſi, obſtinatam animam, quam in otium lethale quarit iners & frigidus ſpiritos acediæ, quo perculſus homo riget, neque Dei amoris, neque inferni foco valens caleſieri, aut moueri ad meliorem frugem. Nam fruſtra Dei amoris ardor, aut inferni æterna incendia obſtinato homini prædicantur. IN VANVM FLAMMA LABORAT.

Ex SS. Patribus. Obſtinati differunt ſuã conuerſionẽ.

Hos Augoſtinus ait differre ſuam reſipiſcentiam in extremum æui, quod vt impunè ſuis vitiis indulgeant, fore ſibi ſemper longius ominantur. Sic ille ſerm. 16. de verbis Domioi: *Scio ego, & mecum omnis homo, qui paulò attentiùs conſiderauit, neminem Deum timentem, ſub verbis eius ſe non corrigere, niſi putat, quia plus habeat viuere: & hac ipſa res eſt, qua multos occidit, cum dicunt, cras, cras, & ſubitò oſtium clauditur. Remanebunt foris cum voce coruina, quia non habent gemitum columbinum.*

Ex Ivre Civili. Seruitus obſtat ne quid poſſideatur.

In hanc ingloriam ſortem obſtinationis quando deuenit homo, dona Dei nulla poteſt excipere; quippe ſui iuris non eſt, vtpote ſponte dato ſuo conſenſu diabolo mancipatus. Et hoc benè quadrat huic regulæ Iuris Ciuilis. *Qui in ſeruitute eſt, vſurpare non poteſt: nam cùm poſſideatur, poſſidere non videtur.* Leg. Qui io ſeruitute Digeſtis. De Regulis Iuris.

Ex Ivre Canonico. Conſuetudo mala quare radicitus extirpanda ſit.

Ne ergo præceps aoimus in hoc barathrum incurrat, eſt radicitus extirpanda mala conſuetudo Deum nequiter offendendi. Hac cautela procul nos ab obſtinatione facit iſte canon: *Mala conſuetudo, quæ non minus quàm pernicioſa corruptela vitanda eſt, niſi citius radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab improbis aſſumitur, & incipiunt præuaricationes, & variæ præſumptiones celerrimè non compreſſæ pro legibus venerari, & priuilegiorum more perpetuo celebrari.* Can. Mala conſuetudo diſt. 8.

Ita ſanè mala conſuetudo tales in vitiorum anfractus homiocs inducit, eis vt ſit, ab his ſe extricare graue, ſicque mala conſuetudine propagata, dura capit ortum obſtinatio, quæ eſt indubium inhabitantis animam dæmonis argumentum.

Verbo Dei incarnato, fugam capeßit dæmonium mutum, quod homines inceſſebat.

In hæc verba:

Erat IESVS *eiiciens dæmonium, & illud erat mutum.*

SECTIO TERTIA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribus, Vtroqve Ivre, Historia, Symbolis, et Medicina.

Ex Philosophia. Verbi atque vocis differentia.

Qvod aëri caliginoſo lumen præſtat, illud idem affert Verbum Dei homini obſeſſo à dæmonio muto. Namque ſimul eſſe nequit priuatio cum habitu oppoſito. Homo mutus priuationem loquelæ vehit, cui ex diametro verbom opponitur. Illa muti dæmonis eiectio reſeruata fuit Chriſti, vt Verbo Dei incarnato, muto dæmonio contrario, & non Ioanni Baptiſtæ, vocis tantùm nomine deſignato. Quippe voces inconditas proferre ſolent ſonorè muti, nec idcirco tamen deſinunt eſſe muti. Nempe muti atque voces informes ſtare ſimul poſſunt, cùm non habeant ſe ſicut habitus, & priuatio. Quod profectò verè nequit de verbo dici: illud enim eſt vox articulata mutis omnibus inconceſſa.

Quia verò ſæpe fit mentio verbi in diuinis, & humanis, & Euangelio hodierno mutum dæmonium eſt à Verbo incarnato procul actum; operæpretium eſt, de hoc Verbo Dei ineffabili, non pro tantæ rei dignitate loqui, ſed quantùm fas eſt homini balbutire.

Ex Theologiæ foote bibam latices, qoos effundam: ſiquidem omnium hominum captum ſuperat hic diſcurſus, iuxta vatis oraculum: *Generationem eius, quis enarrabit?* Sed præeunte Thoma vadum hoc tentabo procul ab alto mari, ne me vortices inuoluant & abſorbeant, indagine curioſa, Dei volentem intima perſcrutari. Iſai. 53.

Vt eſt neceſſe nucem frangere illi, qui nucleum eſſe vult; ita Dei Verbi naturam explorauti operæpretium eſt explicare vocem illam, ſcilicet VERBVM, ne fortè vocis huius ignorantia tenebras offundat animæ caliganti. Ex Philoſopho, ea quæ ſunt in voce, ſunt ſigna earum paſſionum, quæ multæ vigent in anima. Scriptura verò ſolet vſurpare rerum ſigna pro ſignificatis hiſce rebus, quæ plerumque typo aliquo deſignantur. Verbi gratiâ Chriſtos dicitur Petra, licet petra ſolùm fuerit ſymbolum ſiue figura Chriſti. Vnde patet, illud intrinſecum animæ noſtræ, quod ſignificatur voce exteriori cum verbo noſtro, debere vocari etiam Verbum; ſiquidem illud intrinſecum animæ noſtræ, verbo voce expreſſo velut ſigno eius optimè declaratur. Illa tamen differentia intercedit inter verbum exterius humana voce expreſſum, & inter illud quod ſignificatur intimum animæ, quòd illud intrinſecum, prius ſit verbo voce edito. Illud namque ſicut cauſa, verbo voce edito præexiſtit.

Verbi interioris & exterioris differentia.

Verbum vtrumque poteſt aptè quadam affinitate nobis innoteſcere. Si namque ſcire vacat, quid verbum interius ſit in anima noſtra, videamus quid ſignificet verbum voce prolatum. Etenim inde lucis claræ nobis idoneus ad hanc notitiam radius affulgebit.

Intellectus habet tria quæ ſunt valde conſiderãda pro intelligentia verbi intellectualis.

In intellectu ſunt conſideranda tria. Primum quod occurrit ſpectandum eſt ipſa potentia intellectus: alterum eſt ſpecies rei intellectæ, quæ eſt forma eius ſe habens ad ipſum intellectum ſicut ſpecies coloris ad pupillam. Tertium tandẽ quod eſt attendeodũ in intellectu, eſt intelligere, ſeu operatio immanens iotellectus. Nullum verò trium iſtorum deſignatur eo verbo, voce foras emiſſo. Exempli cauſâ, oomen ouis noo ſignificat potẽtiam intellectus, hoc nãque procul eſt ab eius intento, cuius ore nomen ouis inſonuit. Rurſus idem nomen ouis haudquaquam ſignificat ſpeciem qua intellectus agit, id eſt, intelligit: quippe loquens hanc ſpeciem deſcribere noo intendit ea voce quam protulit. Poſtremò

demum, nomen ouis non ſignificat ipſum intelligere, cùm intelligere non ſit actio progrediens ab intelligente, ſed in ipſo manens: verbum autẽ interius conceptum, per modum egredientis ſe habet, vt teſtatur verbum exterius, quod diſtincta voce ferit aures, quibus obſequio ſonitus innoteſcit.

Verbum interius quid ſit.

Illud ergo verè & propriè nuncupatur verbum interius, quod intelligens intelligendo facit & efformat. Intellectus autem duo format & effingit iuxta duplex eius operandi genus. Nam ſecundùm operationem ſuam, quæ dicitur indiuiſibilium intelligentia, format diffinitionem. Secundùm verò operationem qua componit, & diuidit, format enuntiationem, vel aliquid huiuſmodi. Quamobrem illud ſic formatum, & expreſſum per operationem intellectus, vel diffinientis, vel enuntiãtis exteriori verbo ſignificat. Et idcirco dicit Ariſt. 4. Metaph. rationem quam ſignificat nomen, eſſe diffinitionem. Iſtud ergo ſic formatum & expreſſum in anima, dicitur verbum interius, & ideo comparatur ad intellectum, non ſicut quo intelligit intellectus, ſed ſicut in quo intelligit, quia in iſto ſic expreſſo & formato videt naturam rei hactenus intellectæ.

Verbum quibus naturis competit.

Inde duo poſſumus elicere ad verbum pertinẽtia. Primum eſt, quòd verbum eſt ſemper aliquid procedens ab intellectu, & in intellectu exiſtens. Alterum eſt, quòd verbũ eſt ratio, & ſimilitudo rei intellectæ; & ſiquidem eadem res ſit intelligens, & intellecta, tunc verbum eſt ratio, & ſimilitudo intellectus à quo procedit, qui in verbo ſicut in ſpeculo graphicè figuratur. Si verò ſecus aliud ſit intellectus, & intellectũ, tunc verbum non eſt ratio intellectus intelligẽtis, ſed eſt ratio duntaxat eius rei quæ intelligitur. Vt conceptio, quam quis habet ouis, eſt ſimilitudo ſolùm ouis: Sed quando intellectus intelligit ſe, tunc huiuſmodi verbum, eſt ratio, & ſimilitudo intellectus. Vnde ponit Auguſtinus ſimilitudinem Trinitatis in anima, ſecundùm quod mens ſeipſam intelligit, ſed non quatenus illa velut effuſa foras, per obiecta alia diuagatur.

Ex præfatis inferre licet neceſſitatem verbi in omni re intellectuali, cui competit intelligere. Nam de ratione intelligendi eſt, vt intellectus intelligendo aliquid formet, & hæc formatio dicitur verbum. Vnde quia tres ſunt naturæ intellectuales, diuina ſcilicet, angelica, & humana; ita triplex genus verbi conuenit aſſignare.

Pſalm 13.
Zach. 1.
Gen. 1.
Ioan. 1.

Ad verbum humanum pertinet ille locus pſalmi: *Dixit inſipiens in corde ſuo: Non eſt Deus.* Item angelicum verbum eſſe liquet apud Zachariam: *Dixit* (inquit) *ad me Angelus, qui loquebatur in me: Ego oſtendam tibi, quid ſint hæc.* Eſſe Dei verbum conſtat ex Geneſi: *Dixit Deus: Fiat lux.* De hoc Verbo Ioannes ait: *In principio erat Verbum.* Conſtat eum non dixiſſe hoc de verbo humano neque de verbo angelico, quia vtrumque iſtorum factum eſt, cùm verbum non præcedat dicentem: hoc autem Verbum, de quo Ioannes ſcribit, non eſt factum, ſed omnia per ipſum facta ſunt. Vnde liquet ex contextu à Ioanne Dei Verbum liquidè recenſeri.

Verbum diuinũ differt tripliciter à verbo humano.

Inter hoc Dei Verbum, & noſtrum tres differentiæ intercedunt. Primò, verbum noſtrum eſt prius formabile, quàm formatum. Etenim quando volo concipere rationem ouis, neceſſe eſt vt ad ipſum verbum ratiocinando perueniã. Et ſic ſit in aliis, quæ à nobis intelliguntur, niſi fortè primis in principiis, quæ cùm ſint naturaliter nota, ſine diſcurſu rationis facilè cognoſcuntur. Itaque quamdiu intellectus ratiocinãdo gyrat, & ſe in varia inflectit, nec dum formatio perfecta eſt, niſi quãdo ipſam rationem rei perfectè conceperit, & tunc primò verbi rationem habet: & inde notum eſt, in anima noſtra etiã eſſe talem cogitationem, qua ſignificatur ipſe diſcurſus inquiſitionis, verbum quod eſt iam formatum per perfectam contemplationem veritatis, ideoque plena & perfecta veritatis contemplatio verbum vt eius naturæ voce congrua nuncupatur. Sic ergo prius eſt verbum noſtrum in potentia, quàm in actu. Sed Verbum diuinũ ſemper eſt in actu, ideoque nomen cogitationis Verbo Dei propriè non conuenit iuxta ſcitum illud Auguſt. lib. 3. de Trinit. *Ita dicitur illud Verbum Dei, vt cogitando non dicatur, ne quid quaſi volubile in Deo credatur.* Vnde Thomas in opuſculis carpit eos, qui ſcripſere, Deo Patri, dicere, nihil aliud eſſe quàm cogitando firmiter intueri.

Ex Theologia. Verbum noſtrũ eſt prius in potentia quã in actu. Verbum Dei ſemper eſt in actu. Verbum noſtrum cur ſit imperfectũ.

Verbum Dei quare ſit perfectum.

Secundò Dei à Verbo differt noſtrum, quia verbum noſtrum eſt imperfectum, ſed Verbum Dei eſt perfectiſſimum. Quippe nemo poteſt noſtrũm exprimere vnico verbo ſuos omnes conceptus, ideoque nobis expedit ineſſe plura verba imperfecta, quibus ea cuncta quæ nouimus exprimamus. In Deo verò ſecus ſe res habet. Etenim cùm ſeipſum intelligat, & omnia per ſuam eſſentiam intelligat vno actu, vnicum Verbum diuinum expreſſiuum eſt totius, quod in Deo eſt, non ſolùm Patris, ſed etiam creaturatum, aut Verbum illud eſſet aliter imperfectum.

Tertia differentia, quæ diſtinguit verbum noſtrum à diuino, eſt quòd verbum noſtrum non eſt eiuſdem naturæ cuius & nos ſumus; ſed Verbum diuinum eſt eiuſdem naturæ cum Deo, & ſubſiſtens in natura diuina; ſiquidem ratio intellectiua, quam intellectus noſter de aliqua re format, habet eſſe in anima intellectibili tantùm; intelligere autem animæ non eſt idem cum eſſe naturali animæ, quia anima non eſt ipſa ſua operatio. Quamobrem verbum quod effingit intellectus noſter, ei eſt accidens, neque citra errorem tale verbum eſſe animæ eſſentiam poſſumus affirmare. At in Deo intelligere perinde eſt ac eſſe, & ideo Verbum, quod format intellectus diuinus, non eſt aliquod accidens, ſed ad naturam eius pertinet. Vnde eſt neceſſe, tale Dei Verbum ſubſiſtere, quia quicquid eſt in natura Dei, Deus eſt, à quo ſunt omnia accidentia penitus aliena.

Ex præfatis abundè patet, quòd propriè loquẽdo debet in diuinis Verbũ perſonaliter dici, cùm non importet niſi quid expreſſum ab intelligente. Rurſus item cõſtat, Verbum in diuinis eſſe ſimilitudinem eius à quo procedit, & eſſe coæternum, ei à quo procedit, cùm non fuerit prius formaliter, quàm formatum, ſed ſemper in actu. Eſt etiam in confeſſo, Dei Verbum eſſe æquale Patri, cùm ſit perfectum, & expreſſiuum totius eſſe Patris, cui eſt & conſubſtantiale, quia ſubſiſtit in natura eius. Poſtremò liquet, quòd cùm in qualibet natura, id quod procedit habens ſimilitudinem & naturam eius à quo procedit, vocetur filius, Verbo Dei quadrare tale nomen, id eſt iure debere Patris filium appellari.

Rurſus

Digitized by Google

Rurſus huius Verbi Dei natura muto dæmonio contraria deſcribitur.

In hæc verba:

Erat Ieſus eiiciens dæmonium, & illud erat mutum.

APPENDIX AD SVPERIOREM SECTIONEM.

SI Verbi viſio in cœlo beat animas, quid in terra verat, & nos eo Verbo diuino frui, quãtùm fas homini viatori. Auſpicata ſequor, vt aliquando vacet abſque errore loqui de Verbo diuino, licet homo totum quod continet hoc Verbum fando non queat aut cogitando aſſequi. Nempe Dei Verbum creatum omnem ſuperat intellectum.

Verbũ vnde ſuam ſpeciẽ emendicat. Verbũ quod fit in imaginatiua quale ſit.

Verbum interius cum re per verbum dicta magis conuenit in natura, quàm cum dicente, licèt ſit in dicente ſicut in ſubiecto. Nam cùm ſpecies ſit tota natura rei, cuncta ſuam naturam inde trahunt, vnde ſuam ſpeciem emendicant. At verbum ſpeciem accepit à re dicta, & non à dicente, niſi quando dicens ſeipſum dicit. Exempli gratià, verbum, ouis, ſpecie differt à verbo lupi. Verbum etiam dictum à diuerſis de eadem re idem ſpecie eſt, quia effectus omnis magis conuenit cum principio, quo agens agit, quàm cum agente, cui ſolùm aſſimilatur ratione ipſius principij: hoc enim eſt quod communicatur effectui per actionem agentis, vtentis eo principio tanquam apto ſui operis inſtrumento.

In verbis quæ in imaginatiua fiunt, non eſt ratio verbi expreſſa. Aliud namque eſt in ea vnde ſimilitudo exprimitur, & aliud in quo terminatur Exprimitur enim à ſenſu, & terminatur in ipſa phantaſia. Sed ſupra intellectum nihil eſt, in quo ab ipſo aliquid exprimatur: & ideo non eſt aliud quod exprimit ab eo in quo exprimitur, ſicut nec in Deo aliud eſt Pater exprimens, & aliud in quo recipitur expreſſum. Rurſus in intellectu noſtro eſt quid deficiens, & biulcum, quia aliud eſt quod exprimit, aliud ipſum verbum expreſſum, quod profectò procul abeſt à Deo. Vnde Dei Verbum eſt Deus; intellectus autem noſter verbum ſuum non eſt, neque & eſt ſuum dicere, quod eſt proxima cauſa verbi. Naſcitur enim verbum noſtrum ex notitia alicuius habiti apud memoriam noſtram, quæ nihil aliud eſt hîc, quàm ipſa, (ſicut Thomas ait) receptibilitas animæ noſtræ penu illo rerum quamplurium varias ſpecies includentis.

Primus ergo progreſſus in cognitione verbi eſt, cùm intellectus accipit à memoria quod ab ea ipſi offertur, non eam expoliãs, quaſi in ea nihil relinquens, ſed ſimilitudinem habiti in ſe aſſumens, & hoc eſt ſimile illi, quod in memoria habetur: & ideo vocatur illud aliquando quod ab intellectu accipitur, verbum memoriæ, ſed adhuc non habet perfectã rationem verbi, haberet tamen ſi intellectus ſolũ reciperet à memoria exprimente. Sed cũ memoria non habeat actũ aliquem, ſed locũ actus, ſolùm tenet liberè, quaſi parata capiéri à ſe: intellectus verò in lumine ſuo capit ea, & adhuc perfectã rationem verbi non habet. In diuinis verò Pater cui reſpõdet memoria in ratione ordinis completè generat, quia Pater id quod habet, non ſolùm tenet vt memoria apud nos, ſed quia eſt ſuppoſitũ cõpletum, cuius eſt agere, ideo generat filiũ. Non enim in generatione iſta præſupponitur aliquid quaſi à Patre accipiens, & aliud quaſi acceptũ: ſic apud nos intellectus accipit à memoria, & præſupponitur generationi: Ibi verò Filius generatur à Patre, ſicut ſi totus intellectus noſter eſſet à noſtra memoria, & non ſimilitudo iſta, vel illa.

Ne videar voluiſſe Thomam deſcribere, vide tom. opuſc. eius, vbi fusè totum hnc diſcutit argumentũm, & præſertim ex profeſſo opuſc. 14.

Cùm ergo Pater dicẽdo ſuum generet Verbum, & hoc à dictione ſuam habeat originẽ, non potuit ferre mutũ dæmoniũ, quod ſtatim atque ſui iuris vnum quendã hominẽ fecit, eum obſidendo, mutũ fecit. Vt nãque ſæuus hoſtis ille ferum indixit bellũ Chriſto, quia Verbũ, eius humanitatem aſſumpſerat; ita vocis vſum ademit huic homini, nequando foras aliquod emitteret verbum. Sed Chriſtus eiiciendo mutum dæmonium ab hoc homine obſeſſo, dedit ei loquendi liberè facultatem.

Ex Hiſtoria. Temeſſæ vrbis inhumana ſacra. Euthymi herois victoria de dæmone reportata.

Pauſanias in Eliacis prioribus ſcribit, in Temeſſa ciuitate Eleorũ quotannis vnã egregiam virginẽ immolatã fuiſſe nigro cuidã genio amicto lupi pelle, quẽ populus ille velut Deũ habebat; quãuis ille lupi inſtar humano ſanguine paſceretur. Antiquatus opportunè fuit inhumanus ille ritus ab Euthymo heroë, qui ingreſſus ædes immitis huius genij virgine viſa neci deſtinata, derepente fuit incenſus eius amore, ſuum in animũ inducens abolere morẽ hunc crudelẽ, & cum auctore ritus huius impij & crudelis genio colluctari. Vt molimina tarda flagrans neſcit amor; ita neque leues ferre moras potuit hic generoſus heros, eo quo ardebat amoris igne robur animi concipiens, quo perculſus iuit obuiã ſpectro, in quod inſiliens audacter, glorioſè foras egit illud dæmoniũ teucra tetrũ atq; nigrũ, quia præcipuas in Temeſſæ domos luctũ atque fletus ob extortas ab eis Victimas inferebat. Expugato demũ delubro feri & crudelis huius domini Eleorũ, tripudiante tota ciuitate, ſuã ob libertatẽ reducẽ, & ob virgines redẽptas, quas quotannis ille dæmon tollebat è medio, puella ſpecioſa, recèns erepta neci, vltro lubenſque fuit in matrimonium Euthymo collocata.

Euthymus ſponsã ducit virginem quã redemit.

Maiores profectò ſtrages edebat in orbe dæmon, ante Dei in humanis ortũ: quippe ſola non duntaxat vna victima cõtentus erat ille teter hominũ hoſtis; ſed omne genus humanũ arctè ſuo deuinxerat obſequio, ac proinde neci. Longè lateque parẽs erat idolorũ cultus, craſſa rerũ diuinarũ erat ignorãtia, & crudele trucis huius tyrãni imperiũ diffuſa toto orbe vitia propagabãt. Statim atq; lucis huius vſurã accepit Chriſtus, imò ſuæ cõceptionis à momẽto nouit deploratũ hominũ ſtatũ. Quippe dæmõ Numinis inſtar erat eis, ſcilicet incautis hominibus, quorũ multiplicatæ cædes & tormẽta nihil proderãt ad diabolorũ rabiẽ & odia mitiganda Nulla prorſus erat poteſtas, quæ par eſſet ei ſuper terrã, iſque rarus erat, qui cautè manus eius effugeret. Sed vt coruſcus Solis ortus veſpertiliones agit in latebras; Sic Chriſtus vbi emerſit, omnes egit in fugã diabolos, vt tenebriones antris & ſpecubus aſſuetos.

Chriſtus dæmonum victor.

Nec ille ſolùm fugauit dæmones, ſed & diſcipuli eius prolato ſacro nomine IESV diabolis inſultabant. Vnde læti & reduces ita ſuum Dominum affati ſunt: *Domine, etiam dæmonia ſubiiciuntur nobis in nomine tuo: Et ait illis: Videbam Satanam ſicut fulgur de cælo cadentem*, Id eſt, nihil omnino noui refertis: Quippe

Luc. 10.

vidi dæmones principes tenebrarum, qui in aëre caliginoſo deguot, meo nomine audito, quaſi fulgur excidere. Quæ namque luci & tenebris conuentio? Illa ſanè quæ Chriſti & Belial dæmonis abhorrendi.

Ioan.16. Ioan.14 Ioan.12. Matth.8.

Chriſtus ipſe ſuas victorias expreſſit Apoſtolis ita fatus: *Confidite, ego vici mundum.* Rurſus: *Venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam.* Item: *Nunc princeps huius mundi eiicietur foras.* Matthæus etiam compendioſè notat qua ratione dæmon fuerit à Chriſto procul actus, & ab vniuerſo pene hominum genere relegatus: *Veſpere* (inquit) *facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, & eiiciebat ſpiritus verbo.* Hora veſpertina foras pulſus abit dæmon. Sed ſpiritus ille nequam, à quo eiectus eſt? A Verbo: *Eiiciebat* (inquit) *ſpiritus verbo.* Nempe neceſſe fuit Dei Verbum in homine aſſumpto, luce ſua tenebras à diabolo offuſas abſtergere, & verbo mutos dæmones ab hominum cordibus amandare.

Euthymius, ſponſam duxit eam, quam redemit pulſo foras dæmonio, cuius erat victima mox futura. Ita licèt iræ filij naſceremur omnes, & eſſet ea ratione tota natura humana neci addicta quaſi diabolo obſtricta, Chriſtus eam antequam redimeret, arctè Deo iunxit vt ſponſam in perſona Dei filij ſubſiſtentem. Et ne fortè nequam hic ſpiritus in alios homines inferiores Chriſto ſuos faceret impetus, Chriſtus ei occurrit agens hominum cauſam ante Deum, quem reconciliando vires dæmonum fregit, & proſtrauit, & deinde ſolo domos vbi colebatur ille cœfarios ſpiritus adæquauit.

Auguſtus victarum gentium Deos auferebat.

Sic ſe geſſit & Auguſtus apud Pauſaniam in Arcadicis. Gentes omnes, quas ille ſuo imperio adiecit, obſtrinxit eos adorare Dei, quos victor ipſe colens vt Numina habebat. Et ne fortè fucos eis facerēt priſci Dei, quibus antè ſua reddebant obſequia, delebat funditus eorum omnia ſimulacra. Chriſtus hominum vitia perſtringēs, perſuaſit eis, vt ſe reciperent in meliorem frugem. Et ex eis plerique ſuum dedere nomen Chriſto ipſi, qui vt ſuum aſtrueret dominium in homines, longè fecit eorum Deos, ſcilicet diabolos, qui tunc ab humano genere colebantur.

EX IVRE CANONICO. Mala fides irritam facit poſſeſſionē.

Nihil profuit diabolo allegare vetus dominium, & poſſeſſionem annorum ſerie longa ratam & fixam. Obiecit enim Chriſtus eum arte, dolo, mala fide, & faciendo fucos eum per vim in incautos homines irrepſiſſe. Ideoque ſuâ cauſâ cadens ille vafer ſpiritus ceſſit inuitus huic regulæ Iuris Canonici: *Poſſeſſor malæ fidei vllo tempore non præſcribit.* Quodque ſuum erat, poſtliminij iure Deus hoc recepit, homines ab ingloria ſeruitute dæmonis eximendo. Præfata Iuris Canonici regula eſt tertia De Regulis iuris in Sexto.

EX IVRE CIVILI. Poſſideri à diabolis homo non potuit.

Carpitur & Ciuili Iure nequam ſpiritus vſurpatio iniuſta. Quippe leges huiuſce Iuris eo in argumento ferunt hanc ſententiam: *Quod nullius eſſe poteſt, id vt alicuius fieret, nulla obligatio valet efficere.* Leg. Quod nullius Digeſt. De Regulis Iuris Ex Tertull. *Nihil eſt noſtrum, ſed Dei ſunt omnia, cuius & nos quoque ſumus.* Ergo licèt homo ſuū aſſenſum præbuerit incautè, malè ſibi dæmō poſſeſſionē hominis vſurpauit.

EX IVRE CANONICO. Eccleſia polluta quomodo purgāda.

Huic dæmonis eiectioni factæ à Chriſto quadrant hi Canones. *Eccleſiam, in qua paganus ſepultus eſt, non liceat conſecrare, neque miſſas in ea celebrare, ſed iactari, foras, & mundari oportet.* Canon. Eccleſiā. De conſecr. diſt. 1. Rurſus. *Eccleſiam, in qua mortuorum cadauera infidelium ſepeliuntur, ſanctificare non licet: ſed ſi apta videtur ad conſecrandum, inde euulſis corporibus, & raſis parietibus vel tignis eius loci, readificetur.* Can. 28. de conſecr. diſt. 1. Pollutus erat homo, Dei templum, nempe diu poſſedit eum dæmon, apud eum impunè ſuo ſicut in delubro degens; at Chriſtus vbi à Deo Patre ſuam in hæreditatem homines accepit, iuxta Vatis oraculum: *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Ante ſuæ hæreditatis vſucapionem, id eſt, priuſquam homines redemptos gratia mediante Dei iuris efficeret, emundare voluit & purgare, foras eiiciendo nequam omnes ſpiritus, qui hominum cordibus inſidebant.

Pſalm. 2.

EX IVRE CIVILI. Seruus vnius non ſe poteſt alteri vendere.

Cùm ergo Deo tot titulis ſit obſtrictus homo, nequit ſe citra crimen inſigne, Dei dominio ſubducere, vt ſe rurſus diabolo ſubiiciat: Etenim iuxta leges, Seruus vni iam domino obſtrictus, eo inuito nequit aliis dominis adhærere. Ecce legem in eo argumēto latam ab Imperatoribus Diocletiano & Maximiano. *Si domino ignorante, emi te mandaſti, emptori minimè libertatio per huiuſmodi factum potuit peruenire.* Codice. Si ſeruus. Leg. vnica.

Deus ab initio condiderat hominem iuſtum; ſed circumuenit eum aſtutè dæmon, quem iniquè Deo ſubtractū multis inde malis & ærumnis obnoxium fecit. Tandem deplorato tulit opem conditor, vt conſcius indolis infirmæ, cuius erat homo vili ſeruituti à diabolo mācipatus.

EX SS. PATRIBVS. Diabolus aſtutè ſuam nequitiam aſpergit eis rebus, quæ à Deo bona ſunt editæ.

Audiendus hîc Chryſolog. ſer. 96. *Sator* (inquit) *mundi rerum principia bona ſeuit, nec vllum malum ab originis proceſſit auctore: ab inimico ſuperſeminatū eſt malum, malum non eſt à rerum parente procreatum. Et vidit Deus omnia quæcunque fecit, & ecce bonum valde. Bona & valde bona. Nam quem Deus faciens vocauit mundum, inficiens reddidit inimicus immundum, & hominem quem Deus in paradiſo deliciarum collocauit ad vitam; inimicus in hac laboris vita detraxit ad mortem; & affectum, quē carni Deus inſeruit per naturam, inimicus in parricidium per inuidiam cōmutauit. Cain probat hoc, qui primus germano ſanguine tinxit terram, & in exitium fraternum, mortis dignus exitiis dedicator. Paucis compellimur aperire qualiter inimicus bonis mala, virtutibus vitia, vitalibus mortalia, noſtram ſemper ſuperſeuerit ad ruinam. Nonne ex vno homine Deus repleuit omnem terram, & ſemine ex vno pius ſator totū genus hominū tantā multiplicauit ad meſſem? Sed inimicus mox homines in vnū redegit omnes, & ſuperſeminādo mala, quod benè ſatū fuerat, deleuit diluuio, non rigauit. Sic legē diuinis, & veracibus ſatā præceptis, humanis & mendacibus fucauit inuētis. Sic creaturas ad agnitionē conditas creatoris, vt neſciretur Deus, deos eſſe mentitus eſt. Hinc ſapientes ſeculi fecit ſtultos, ſpeculatores mundi docuit nil videre: profeſſores ſciētiæ fecit ſcientiā non habere: inquiſitores rerum omniū dimiſit ignaros. Sic euangelicā ſegetē ſatā cœleſti ſemine heretica zizania ſuperſeminando confudit inimicus; vt manipulos fidei, gehennæ faſciculos faceret, ne triticū fieret cœleſtiū horreorū. Et quid plura? Poſteaquā eſt ipſe in dæmonē conuerſus ex Angelo, nequa creatura in ſuo ſtatu conſiſteret; arte, dolis, machinis, fraude contēdit.* Hactenus ille, quaſi catalogū texens earum technarum, quas in extremam hominum perniciem commenti ſunt dæmones illuſores.

Vt

Ex Antiqvitate Plvrivm Nationvm.
Scythotauri quàm crudeles in ſuis ſacris.

Vt diabolus inuidia exarſit in homines ſubſtitutos ei gloriæ, qua iuſtè ſuis ſuperbis auſibus excidit, cautè ſuam omnem adhibuit induſtriam,& admodum ſæuè ſuam omnem rabiem exacuit, vt deleret hominum genus, ad inhumana ſacra ſibi addictos homines aſtringendo. Hanc barbariem auſpicabor à Scythotauris, quos Pomponius Mela lib. 2. & Solinus cap. 20. aiunt inhumano ritu Dianæ viros eò appellentes, ſcilicet aduenas immolaſſe. Lucanus vbi lib. 1. Teutatem, & Heſum dixit humano tantùm ſanguine placari, quem abundè litit dæmon, ait & Scythicæ Dianæ crudeles aras humano ſanguine redundare. Sic ille.

Et Taranis Scythica non melior ara Diana.

Scythæ feri & inhumani in ſacrificiis.

Scribit & Herodotus lib. 4. Scythas ex captiuis centeſimum quemque neci, vt ita ſui idoli captarent gratiam, addixiſſe. Ex Alexandro lib. 6. dierum genialium, Laodicæi fuere ſupra modum feri. Cùm namque truces quique, mites induant animos ad virginis elegantis aſpectum, illi diabolo afflati virginem ſpecioſam mactabant, Palladis ita ſacra ſuis familiis noxia celebrantes.

Arcades quã crudeles. Neuri, Blemmyæ, Cimbri crudeles in ſacris.

Plinius lib. 8. cap. 22. refert, Arcades ebibiſſe dirum & hunc ſpiritum diaboli; quippe Ioui Lycæo, velut immemores naturæ, ſuos pueros teneros immolabant. Neuri ex Pomponio Mela lib. 2. cap. 1. Blemmyæ ex Procopio lib. 1. de bello Perſico, & Cimbri ex Strabone lib. 7. admouebant hoſtias humanas aris, idque diro hominum hoſte diabolo ſuaſore.

Gallorum ritus in ſacrificiis.

Priſci Galli barbara gente ſati, è ſeptentrione ferox & brumale ingenium in Galliæ mitiores oras crudelitatis neſcias inuexerunt. Audire libet Ciceronem in oratione pro M. Fonteio, vbi Gallicam indolem ſic deſcribit: *Si quando aliquo metu adducti, deos placandos eſſe arbitrantur, humanis hoſtiis eorum aras ac templa funeſtant, vt ne religionem quidem colere poſſint, niſi eam ipſam priùs ſcelere violarint. Quis enim ignorat eos vſque ad hanc diem retinere illam immanem ac barbaram conſuetudinem hominum immolandorum.* Lactantius libro 1. cap. 21. ſcribit, eos Deos, quos Galli veteres coluere ritu hoc diabolico, fuiſſe duos, ſcilicet Heſum, & Teutatem, dæmones effuſo humano ſanguine delectatos.

Germanorũ crudelitas in ſacris ſuis.

Cæſar lib. 1. de bello Gallico ſcribit, & Druydas eo crudeli more ſua feciſſe ſacra, quibus vſi etiam Germani, qui vt atroces erant, etiam adiecere ſui feri ingenij notas præfatis ritibus inhumanis. Cornelius Tacitus lib. de moribus Germanorum ſcribit, eis non fuiſſe ſatis iugulare viros vt hoſtias, ſed inhumanè diris eos cruciaſſe malis & tormentis, arbitrati eò gratiores fore diis ſuis has victimas, quò grauiora mala forent, quæ laniatis eo modo ſuis hoſtiis inferebant. Apprimè notat dæmonis ingenium barbara gens illa, cui Numinis loco dæmon erat. Quò namque peior eſt homini illata clades, eò quoque magis dæmones exultant, vtpote in exterminium hominum anhelantes.

Spartani crudeles erga ſuos pueros.

Conſcij fuere Græci etiam huiuſce ritus & immanis. Oracula namque, quibus eis illudebant dæmones, præceperunt illis apud Philoſtratum lib. 6. de vita Apollonij cap. 10. vt pueros ad necem iuxta ſuas aras horridè flagellarent. Hoc immane ſcelus Cicero commemorat lib. 2. Tuſcul. quæſt. *Sparta* (inquit) *pueri ad aram ſic verberibus accipiuntur, vt multus è viſceribus ſanguis exeat, nonnunquam etiam, vt cùm ibi eſſem, audiebam vſque ad necem.*

Phœnices inhumani erga pueros nobilium.

Plato in dialogo, cui titulus eſt, Minos, vel, De lege, Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 1. & Diodorus Siculus lib. 20. referunt, apud Phœnices, & Carthaginenſes inualuiſſe morem hunc, vt infantes prænobiles ſorte ductos aris Saturni imponerent immiti gladio iugulandos. Tantáque fuit ſuperſtitio dementatæ plebis à diabolo, vt damnato ritu hoc impio ab Agathocle victore plagæ illius, gens illa rata deos ſubiratos eſſe, quia deſtiterat ab his ſacris, ducentos nobilium filios immolarit. Sicilius Italicus lib. 4. Punicorum carpit illa ſacra velut nefanda ſuis his verſibus.

Mos fuit in populis, quos condidit aduena Dido,
Infandum dictu, paruos imponere natos.

Arcades puellas ſacrificant.

Aliud immane genus ſacrificij deſcribit Alexander lib. 6. dierum cap. 26. Ait ille ſolers atque ſagax ſcrutator rituum antiquorum, Arcades ita ſuum coluiſſe Deum, ſcilicet Dionyſium, vt in eius delubro nudas virgines infantulas tamdiu horrendè flagris cæderent, quamdiu purpureas animas exhalarent.

Galatæi & Maſſagetæ ſacra horrẽda faciunt.

Plutarchus in Themiſtoclis vita refert, huic etiam Dionyſio in Chio Salamine fuiſſe ſacra celebrata, viros plurimos enecando. Diabolo quoque fuit per quam gratum ſacrificium horrendum factum ab Ariſtomene Meſſenio, qui in honorem Iouis Ithomeris trecentos homines immolauit. Huius lanienæ memor eſt Pauſanias lib. 4. Ex Diodoro Siculo lib. 6. cap. 9. Galatæ, & Maſſagetæ homine iugulato ſuas ante aras, diſcerpendo cæſæ hoſtiæ membra, ſua Numina conſulebant.

Thracum barbaries inſignis.

Ait Strabo lib. 7. Cimbros crediſſe deos placari, illis confixos ſudibus homines offerendo. Idem Strabo refert lib. 3. Luzitanos olim volentes omen captare bonum, ſolitos fuiſſe viui hominis immolati exerta viſcera perſcrutari. Barbarie alios omnes exceſſere Thraces, qui ex Lucio Floro epitom. 2. in bello Thracio, humanitatis prorſus expertes dum conciliare volunt Zamolxis Dei ſui gratiam ſoliti ſunt immolati hominis cranio exceptum ſanguinem epotare.

Perſis inoliſ tum crudel. genus, ſacrificij.

Habuere ſuum etiam ſpeciale genus crudelitatis Perſarum ſacra, quibus ex Herodoto lib. 7. iſte ritus erat inolitus, ſcilicet vt ſpirantes adhuc infantulos terra operire loco ſacri eſſet. Bis ea ſacra fecit Ameſtris vxor Xerxis, quæ illuſtrium Perſarum ſeptem pueros viuos humo ſubiecit, vt pro illa grates referrent caſtè diis qui inferos incolebant.

Tauri quàm crudeles.

Ex Lactantio lib. 1. cap. 21. In more fuit Tauris, aræ hominem ſiſtere, & longa prece peracta, claua ferire caput eius, exciſumque cruci affigere, & truncum corpus ex alta rupe dirum in præceps agere. Habuere Leucadij quidpiam affine mori huic barbaro; ſiquidem in Apollinis ſacro viuum hominem de edito monte vicino mari, in mare mittebant, vt hunc antè diris deuotum inexhauſti gurgites abſorberent.

Hæc immanis hominum carnificina, plura per ſæcula propagata clamat, diabolos eſſe trucis & implacabilis iræ, cui ſedandæ ſatis non eſt,

Digitized by Google

eſt, hominem expuliſſe paradiſo, cuius erat hoſpes, niſi tentet, & conetur aſtutè modis innumeris omne genus hominum extirpare.

Ex SS. Patribus. Diaboli aſtutum ingenium vt noceat. Ad hanc diaboli rabiem pertinent iſta loca Patrum, in quibus Leo Papa prior occurrit ita fatus ſerm. 7. de Natiuitate Domini: *Diabolus omnium diſcutit conſuetudines, ventilat curas, ſcrutatur affectus, & ibi cauſas quærit nocendi, vbi quemque viderit ſtudioſius occupari.* Cyprianus de diſciplina & habitu virg. cap. 9. *Lata* (inquit) *& ſpecioſa itinera vitæ letalis: illic illecebra, & mortiferæ voluptates: illic diabolus blanditur vt fallat: arridet vt noceat: allicit vt occidat.* Ambroſ. ſerm. 44. de tempore. *Pater diabolus non diligit filios ſuos, ſed odit. Sic amat diabolus filios ſuos, vt perdat; ſicut amat gluto porcellum, vt comedat.*

Chryſologus ſerm. 96. dæmonis hunc furorem compendioſè notat: *Diabolus* (inquit) *hæreſes inter fideles; inter ſanctos peccatum; inter pacificos, lites; inter ſimplices, dolos; inter innocentes, nequitiam gratis ſerere conſueuit: non vt acquirat zizania, ſed vt triticum perdat: nec vt reos capiat, ſed vt adimat innocentes. Hoſtis plus ducem quàm militem petit: nec obſidet mortuos, ſed impugnat viuentes, ſic diabolus non peccatores quærit capere, quos poſſidet ſubiugatos, ſed vt iuſtos capiat ſic laborat. Diabolus impellit quidem viribus ad ruinam, ſed poſteaquam proſtrauerit, derelinquit: diabolus non quærit hominem, ſed hominis interitum quærit. Ille malis noſtris gaudet, surget ruinis noſtris, noſtris vulneribus conualeſcit, noſtrum ſanguinem ſitit, noſtra ſaturatur ex carne, noſtris viuit ex mortibus. Diabolus hominem non vult habere, ſed perdere.* Hactenus ille, deprauatæ dæmonum indolis ſedulus explorator.

Ex Symbolis. Dæmonis ſuperbia neque Deo vult cedere. Huic Angelo ſuperbo poteſt conuenire typus apud Areſium editus libro ſymbolorum. Pingit ille Deum terminum cum hac inſcriptione. VEL IOVI CEDERE NESCIT. Priſci Romani vocauere Deum terminum lapidem hunc prægrandem, qui ſic diſtinguebat agros, vt ſinguli quique ſcirent, non procedendum eſſe ſibi vltra fines eo termino præſtitutos. Dæmon ipſe ſua auctoritate ſibi finem hunc ſeu terminum conſtituit, ſcilicet vt eſſet ſimilis altiſſimo, ita volens de primatu cum Deo contendere. Vnde benè quadrat ei hoc ſymbolum ſaxi ingentis cum titulo deſuper appenſo. VEL IOVI CEDERE NESCIT. Is etenim, quem delira cupido parem eſſe Deo ſollicitat, ſuperbè ſibi neque Deum ipſum ſuſtinet anteponi. Indolem ſaxeam nactus ita ſibi conſtat in obduratione ſua, vt quia nequit oppugnare Deum, odio acerbo ſaltem ad Dei imaginem factos homines inſectetur.

Ex Medicina. Angeli mali durities inſanabilis. Durities illa notat dæmonis eſſe malum inſanabile, vt eſt in medicina tumor omnis, qui nullis omnino poteſt pharmacis emolliri. Hippocratis hoc placitum eſt circa duros hos tumores τὰ χαῦνα χρηστὰ, τὰ δὲ ὠμὰ κακά. Id eſt. *Molles tumores, boni; crudi verò, mali.* Aphoriſm. 67. lib. 5. Vt ergo nequam huius ſpiritus eſt deplorata ſalus; ita Dei in opera cuncta ſæuit, & præſertim in homines, quorum Chriſtus egit cauſam, quando mutum dæmonium ab homine obſeſſo ad tartara relegauit.

Chriſtus dæmonio muto procul acto, cæco homini, ſurdo, atque muto ademptas omnes reſtituit corporis & animæ facultates.

In hæc verba:

Erat Ieſus eiiciens dæmonium, & illud erat mutum.

SECTIO QVARTA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, Vtroque Iure, Hiſtoriis, Symbolis, et Medicina.

Ex Hiſtoria. Michaëlis Angeli pictoris induſtria. Michaëlis Angeli pictoris egregij & ſculptoris inſignis orbe toto noti facinus induſtrium auctor eius vitæ refert. Vt perfectione quauis acerbè liuor acuitur; ita viri huius illuſtris, ſcilicet Michaëlis, peritia magna plures æmulos nacta, fecit ei quamplurimos inuidos, qui concordi voce notas inglorias ſculptoris huius excellentiſſimi ſtatuis inurebant. Ille vitus hoc retorquere volens in liuidos hos ſerpentes, qui iniquè ſuis ſibilis & ſuſurris eum inficere tentabant, abſcondit, & defodit vnam ſtatuam marmoream à ſe factam induſtriè, qua abſoluta fregit malleo brachium figuræ, cuius partem ſeorſum repoſuit. Aliquot menſibus elapſis homo conductus eam ſcilicet ſtatuam effodit, & quaſi fortuitò inuentam, vt theſaurum protulit in medium, peritis cunctis opus illud mirantibus, & æmulis præſertim Michaëlis eam ſpernentibus vt inferiorem arte viro, qui ſculpſerat mutilam hanc ſtatuam, apprimè ſuis omnibus numeris abſolutam. Cùm ergo ſibi conciliaſſet omnium applauſum hæc ſtatua, Michaël prodiit in medium & protulit brachium quod deerat huic operi, cui adiecta pars oſtendit eum auctorem eſſe talis & totius figuræ, qui brachium proferendo, cuius erat indiga, cautè palam fecit etiam ſe reliquum operis effeciſſe.

Chriſtus hodie quidpiam affine fecit illi induſtriæ. Vt namque Deum ſe probaret, & auctorem ſeu conditorem hominis, quem à natiuitate ſuis omnibus ſenſibus inſtruxit, eum dæmonis arte cœcum, ſurdum, atque mutum effectum plenè ſanat, vt inde ſcirent omnes, eum ipſum feciſſe totum hominem, qui tunc circumſtante plebe, nequam ſpiritu abacto, labes & ruinas, huic homini illatas nequitiâ dæmonis, inſtaurauit.

Matth. 8. Ex Theologia. Perſonis diuinis quædā per appropriationem tribuuntur. Hodie præſertim aptè dici poteſt illud Matthæi: *Eiiciebat ſpiritus verbo.* Namque mutus incipiendo loqui, verbum à Verbo cœpit, à quo & omnem ſupellectilem ſenſuum, omnes etiam homines acceperunt. Scito tamen ex Theologia, conuenire ſeu communia eſſe toti Trinitati cuncta Dei opera ad extra, quia Deus in creatis non agit præcisè ſicut Pater, aut vt Verbum, vel vt Spiritus Sanctus, ſed operatur ad extra velut Deus, cuius natura tribus in perſonis ſic ſubſiſtit, vt quicquid vna facit, illud ad extra ſimul & aliæ gerere cenſeantur. Illa tamen connexio quamuis arcta nihil obſtat, quin tribuamus acta quædam potius vni perſonæ, quàm alteri, eſtò tribus ſint communia. Verbi gratiâ Pater in diuinis eſt principiū de non principio, quia Filius & Spir. S. ab eo procedūt, ipſe

verò

verò Pater ab alio non procedit, ideirco rerum omnium editio, id eſt creatio, per appropriationẽ (vt cum Theologia ſancta loquar) tribuitur Patri, illa licèt ſit communis teſſera poteſtatis.

Rurſus quia Verbum procedit à Patre viâ intellectus, & intelligere in Deo ſit dicere; omniaq; dona, quibus illuſtratur animus influente luce ſuperna, dicunt Theologi eſſe factas & inuiſibiles miſſiones Verbi, vt & ego dico fuiſſe donum & gratiam Verbi loquela muto reddita, adempta priùs illi à nefario dæmone taciturno. Proceſſionis item modus Verbi geniti à Patre viâ intellectus ei vendicat illuſtrationes & lumina ſuperna, quorum obſequio dirigimur ad ſalutem. Vnde quadam proportione dico fuiſſe donum præſtitum à Verbo, quando loquelâ conceſsâ muto, Chriſtus etiam deterſit eius corporis & animæ cæcitatem.

Ex Philosophia. Dæmõ quas ſtrages edit in anima.

Ex Philoſophia, forma rei dando eſſe, ſuis etiam propriis dotibus illam ſtipat. Verbi gratiâ, ignis quando ſuam formam ligno inſinuat, ſpoliatur ea materia formâ ligni, & igneſcit, eas omnes habens proprietates, quæ in igne vigent, puta lucem, & ardorem, & ſobolem omnem ſi quæ præterea in igne alia reperitor. Chriſtus ea ratione curam auſpicatus eſt hominis quem diabolus obſederat. Dæmon illic erat, non vt forma informans, ſed vt forma aſſiſtens, at perniciosa viro cui adfuit. Etenim hæc forma ſuos næuos omnes ei inuſſit, eum faciendo cæcum, ſurdum, atque mutum, qui defectus apprimè notant peccata, quibus dæmones obſtringuntur.

Excæcauit eos malitia eorum. Quippe nihil omnino norunt eorum quæ ſunt ſuperioris ordinis, quia noluere Deum vt ſuperiorem aſpicere, neque velut ſurdi voluere Deo reſpondere, ſuum ab eis obſequium debitum exigenti. Acceſſit etiam his peccatis intempeſtiua vocis ſuppreſſio. Cùm namque Deum vt decebat laudarent aſtra matutina, boni ſcilicet Angeli, noluere choro huic ſancto ſuum ſociare melos Angeli rebelles, & ita quaſi muti in perniciem ſuam vtique extremam peſſimè ſiluerunt.

In illa quoque tria diſcrimina incurrunt omnes, in quos diabolus irrepſit eis infundendo virus peccati lethiferi. Cæcutiunt in his, quæ ad ſalutem animæ ſpectant. Deo reuocanti à peccato nolunt reſpondere, licèt apud eos diuinæ voces reſonent aſſiduè. In confeſſione demum penitus obmuteſcunt. Sed à Chriſto, tanto dæmonio eiecto, noua introducitur in animam forma, Dei ſcilicet gratia ſtipata ſuis dotibus, atque donis Spiritus Sancti, quibus anima inſtructa redit eum in ſtatum, vnde priùs exciderat. Et quia Chriſto auctore nobis id accidit, illud inſigne bonum facta per Chriſtum gratia nuncupatur.

Ex Ivan Caronte. Gratia per Chriſtum quid efficiat influens in animas.

Hac nuncupatione Canon iſte tale Dei donum deſignat. *Gratia* (inquit) *quæ per Chriſtum datur, non ſolùm peccatorum remiſſionem facit, ſed etiam, vt lex impleatur, vt natura liberetur, ne peccatum dominetur. Spiritus etiam gratia dat fidem, quæ etiam non petita à Deo conceditur, vt homini petenti & alia concedantur. Nam fides non eſt liberi arbitrij tantùm, ſed eſt donum Dei.* Canone, Gratia. de conſecratione, diſtinct. 4.

Gratiam per Chriſtum efficere, vt non dominetur peccatum, perinde ſonat, ac Chriſtum pellere dæmonium, vel templum, quod diabolus antè ſuum effecerat, denuo conſecrare. Rurſus dæmone pulſo, fidem, & alia dona dari, clarè notat præteritas omnes ruinas animæ reparari.

Ex Variis Historiis. Eccleſiâ repurgatâ, foras abit porcus inibi deliteſcens.

His præmiſſis, aptè quadrat prodigium inſigne, cuius eſt teſtis ille, cui debemus hiſtoriam huiuſce rei geſtæ, ſcilicet Gregorius lib. 3. dialogorum cap. 30. Ait ille, ſe reconciliaſſe verus templum pollutum ab Arianis, eo abuſis iuxta ritus ſuos ſacrilegos, & ſe tunc porcum audiſſe, plebe tota conſcia grunnitus eius. Porcus ille foras exiit prodiens ex penitiore receſſu Eccleſiæ. Omnes ibi aſtantes coniecere, fœdam hanc beſtiam eſſe typum diaboli, qui pollutas ædes inhabitat, & exulat abeundo procul ab his quando ſacris ritibus expurgantur. Myſterio explero, ſuas repetiere domos, ij qui cæremoniis interfuerant, & occluſæ fores Eccleſiæ, illuc redeundi citò plebi omnem copiam ademerunt. Aliquot elapſis horis æditiuos repetens Eccleſiam lampades omnes à ſe extinctas ardere vidit & lucere, gratum & odorem naribus excepit. Hiſce rebus ad Gregorium delatis, ille Deo afflatus ait, ex cœlitus illapſa luce, & fragrantia hactenus inexperta potens poſſe trahi inhabitantis ibi Numinis argumentum.

Pœnitens anima eſt velut Eccleſia, quæ polluta priùs, poſtea repurgatur.

Eſt in confeſſo, nequam ſpiritum inhabitare reas omnes animas, quas ei peccatum mortale tenet obnoxias. Illic ineſt denſa caligo demens impiis aſpectum barathri, in quod præcipites amentéſque ruunt. In hoc diaboli delubro degunt porci, & ingratos ibi ſpirat odor. Quid namque valent præſtare tualis & reprobis hominibus, niſi indolem porcorum, & fœtorem, ſordidæ voluptates. Quando Deus has repurgat animas, inde procul agit porcum, qui latebat imo cordis in receſſu, tenebras tergit ibi offuſas, & ſuaueolentia virtutum dignatur eas animas, in quas abundè dotes hæ diuinæ, ſeu dona Dei cœlitus influxerunt.

Porco foras eiecto, domus illa Dei ſanctificata fuit, quæ illic porco reſidente Deo prorſus ingrata fuit. Nullus ibi ſuauis odor exceptus eſt, neque lumen lapſum è cœlo viſum. Anima polluta fœtet, & caligat, quia porcus eam inhabitat. Sed ſtatim atque Deus dæmonem abegit, repurgata domus illa, Dei ſacrarium eſt, nihilque fœdum & olidum ſupereſt, quo fœtente queat animam eiectus ille nequam ſpiritus vſurpare.

Euangelio hodierno liquet, loquutum fuiſſe mutum dæmonio eiecto, quo præualente vocis expers homo fuit, quem diabolus obſederat. Statim atque Deus illabitur in animam peccatis mortiferis obſtrictam, illa priùs refuga pœnitentiæ, & in confeſſione muta, ſuam retroactam pertæſa vitam vltro vocem emittit in confeſſione, ream ſe accuſans, vnde patet, ab illa nequam omnes Angelos exulare.

Epiſcopus quidam Simoniacus non potuit recitare verſiculũ *Gloria Patri.*

Anno milleſimo quinquageſimo quinto, Victore Secundo Papa auctore, ſacra Synodus congregata fuit Lugduni contra Simoniacos. Concilio præfectus erat Hildebrandus, qui poſtea ad sũmi pontificatus apicẽ euectus, dictus eſt Gregorius VII. Nicolaus Arragonius Cardinalis, in lib. de geſtis Pontificũ ait, Hildebrandum tunc Legatum pręcepiſſe cuidam Antiſtiti ſimoniaco, aſtante tota corona Patrum, vt recitaret elata voce ſacrum hunc verſiculum, *Gloria*

Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. Ille ſicut erat frontis perfrictæ cœpit tentare, voces has proferre poſſet necne. Sed medio verſu expreſſo, vocis expers effectus eſt, dæmone obſtante, nomen ne Sancti Spiritus explicaret. Obſtupuere omnes eum eſſe mutum derepente, cuius antè vocem audierant. Sacrilegus homo rei nouitate fuit adeò perculſus, vt ſubita contritione Deum perfectè ſibi conciliauerit, & gratia mediante mutum dæmonium eiecerit, quo pulſo, vocis vſum recepit, ſincerè ſuum crimen confeſſus eſt, vltro ſuas infulas exuit, abdicato demon Epiſcopatu, ſonora voce ſibi indictum verſiculum, *Gloria Patri, & Filio, &c.* integrum ſonora voce facilè recitauit. Quod fuerit de repente mutus, hoc notauit ibi adeſſe mutum dæmonium, quo præualente vocis homo fiet expers, confeſſionis oſor, atque tenax in propoſito nuſquam confitendi. Denique quiſquis habet diabolum in cordis receſſu penitiore ſitum & latentem, is ſemper erit in rebus quæ pertinent ad ſalutem animæ cunctabundus.

Confeſſionis oſor eſt diabolus.

Paulinus in Sancti Ambroſij vita refert, à Iuſtina Auguſta matre Valentiniani Imperatoris fuiſſe virum nefarium miſſum, vt confoderet Ambroſium. Non cunctatus ille morem gerere Iuſtinæ, lubens ſe accinxit ad immane nefas, quod vt humanè cœpit aggredi & tentare, mutus effectus eſt. Diuina demum vltione motus & conterritus, deteriora timens, conteri incepit, & veniâ à Deo petitâ, vocis vſum recepit, confitendo palam, ſe ſicarium eſſe miſſum eo intento, necem vt Ambroſio conſciſceret. Sic is quem peccata muto diabolo deuinxerant pœnitendo vocis vſum accepit, ſua vt crimina fateretur.

Diabolus quare mutos homines efficiat.

Res digna ſcitu, contritione quidem plenè Deum demereri, ſicque procul agi à corde mutum dæmonium, quo abacto loqui non detrectat homo, ſua vitia iam pertæſus. Sed firmiter eſt tenendum, contritionem, eſtò Dei gratiam conciliet, connexum habere votum confitendi ſtatim atque fiet opportuna idonei copia ſacerdotis. Sic namque Thomas definit contritionem in ſupplementi quæſtione 1. art. 1. *Contritio eſt dolor pro peccatis aſſumptus, cum propoſito confitendi, & ſatisfaciendi.* Et illa duo expreſsè petit Concilium Tridentinum à contritis, ſcilicet propoſitum coofitendi, & ſatisfaciendi. Seſſione 14. cap. 4. Contritio perfecta fugat dæmonium mutum; & confeſſio diſtincta, nequam hunc ſpiritum denotat exceſſiſſe.

Contritio includit votum confitendi.

Confeſſione foras egeri lethale malum, quod tacendo latet in pectore, Auguſtinus opportunè docet ita fatus in Pſal. 66. *Non confitentis conſcientia ſaniem collegerat, apoſtema tumuerat, cruciabat te, requieſcere non ſinebat. Adhibet medicus pharmaca verborum, & aliquando ſecat, adhibet medicinale ferrum in correptione tribulationis. Tu agnoſce medici manum, confitere, & exeat in confeſſione omnis ſanies. Si non confeſſus lates, non confeſſus damnaberis. Damnaberis tacitus, qui poſſes liberari confeſſus.* Hactenus Auguſtinus, qui funeſtum eſſe dicit in confeſſione vocis deliquium; vt econtra, ſua fateri crimina, ſalutare.

Ex SS. Patribus. Confeſſio quàm ſit ſalutaris.

Confiteri nolle lethale eſt.

Eſt lethale malum, quando puris effuſio facta iacet in pectore. Nam ſanies illa fœtens inficit cor, ac proinde citam indubiámque necem conſciſcit ei, cui non ſuppetunt à natura vires noxiam illam ſaniem egerendi. Audiendus Hippocrates lib. 2. coacarum cap. 11. prænotione 8. Ἐμπυημάτων θανάσιμα δ' ἐστιν ὅσα ἂν εἴσω ῥαγῇ. id eſt. *Abſceſſuum lethales ſunt illi, qui pus effundunt intro.* Nota, puris intro ſiti copiam omnem debere foras euomi: ſiquid namque latet & ſubſidit imis in viſceribus, illud erit noxium fermentum & morbi & doloris: ſiquidem in viſcere ſtabulante pore vitæ diſcrimen vtique ſupremum deplorato corpori portendetur.

Ex Medicina. Pus intro iacens eſt lethale.

Ita parum eſt, imò nihil omnino prodeſt, aliqua peccata foras eiicere, ſi etiam duntaxat vnum in corde latet tacitum. Etenim illud vnum, ſponte voce ſuppreſſa latens tacitum in pectore, ſufficit ad animam enecandam.

Auguſtinus eò reſpexit ita fatus lib. de vera & falſa pœnitentia cap. 9. *Sunt plures, quos pœnitet peccaſſe, ſed non omnino, reſeruantes ſibi quædam, in quibus delectantur; non animaduertentes Dominum ſimul ſurdum & mutum à dæmonio liberaſſe: per hoc docens nos, nunquam niſi de omnibus ſanari. Si enim vellet ex parte peccata reſeruari, habenti ſeptem dæmonia, manente vno, proficere potuerat ſex expulſis. Expulit autem ſeptem, vt omnia crimina ſimul eiicienda doceret. Legionem autem ab alio eiiciens, neminem reliquit ex omnibus qui liberatum poſſideret, oſtendens quod etiamſi peccata ſint mille, oportet de omnibus pœnitere. Laudatus enim eſt Dominus quando locutus eſt mutus eiecto dæmonio. Nunquam aliquem ſanauit, quem omnino non liberauit. Totum enim hominem ſanauit in ſabbato: quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione liberauit, indicans pœnitentem oportere ſimul dolere de omni crimine orto in anima & corpore. Scio enim Deum inimicum omni crimino ſo. Quomodo ergo qui crimen reſeruat, de alio recipiet veniam? Sine amore Dei conſequeretur veniam, ſine quo nemo vnquam inuenit gratiam.* Hæc ille quaſi alludens ad Euangelium quod decurro, notans integram fuiſſe datam à Chriſto, cæco, muto, & ſurdo homini ſanitatem.

Ex SS. Patribus. Peccata omnia ſunt confitenda & emendanda.

Non mutilas eſſe debere ſono vocis expreſſas hominum confeſſiones, compendiosè docet iſte canon. *Pœnitentia vera ad Baptiſmi puritatem, confitentem conatur adducere. Quem ergo pœnitet, omnino pœniteat.* Canone, Sunt plures. De pœnitentia, diſt. 2. Eſt & in hoc argumento canon iſte præcipuus. *Pœnitentiam agere dignè non poſſumus, niſi modum quoque eiuſdem pœnitentiæ cognoſcamus. Pœnitentiam quippe agere eſt, & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui ſic alia deplorat, vt tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere, aut diſſimulat, aut ignorat. Quid enim prodeſt, ſi peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc auaritiæ æſtibus anhelat?* Canone, Pœnitentiam. De pœnitentia. diſt. 2.

Ex Iure Canonic. Pœnitentia quænam ſit perfecta.

Non integras eſſe volo ſolùm confeſſiooes; ſed opto citas & non tardas, quia pœnitentia ſera rarò ſeria eſt, vtpote ſupremo fato vrgente magis extorta, quàm electa. Vt ergo vera ſit, atque Deo grata, citò fiat, integia ſanitate. Alioquin cunctanti exire fœdo è vitiorum volutabro fiet illud idem quod echinis. Echinus animal eſt hirſuta cute, duris aculeis armata. In vtero materno tener echinos habet has ſpinas innoxias, earum nempe nouus exortus, vt eſt mollis; ita nequit viſcera materna ſuis ſtimulis offendere

Echini partû differentia cruciatus.

Digitized by Google

offendere. At quando ſerò parit fœta parens, tunc acerbè dolet, quia cunctantis exire fœtus ſtimulis anxiatur.

Ex Symbolis. Confeſſio dilata grane faceſſit negotium.

Villaua typum echini effinxit, libro ſuo ſymbolorum, & picturæ voces iſtas appoſuit ſignificantes huius quam præmiſi indolem animalis. QVO TARDIVS, HOC MAGIS ANGOR. Id eſt, editio dilata mei fœtus erit ominoſa mihi: molles enim ſpinæ moris diuturnis grauiùs inualeſcent. Ea ratione dico, diu protractam pœnitentiam fore magis moleſtam, quàm ſubitam. Quò namque ſuum longiùs producit æuum homo reus, eò quoque ſuas altiùs radices agunt peccata, quibus reprobus aſſoeſcit. Vnde poteſt vnuſquiſque malè ſibi conſcius vſurpare voces has præfatas, ſcilicet, QVO TARDIVS, HOC MAGIS ANGOR. Quippe volens protelare ſuam pœnitentiam, adiiciens peccata noua nuper actis & commiſſis, pœnitere nequit. Nam nimio peccatorum pondere prægrauatur.

Cunctans pœnitere, ſuum vltro caput ſubiicit diaboli iugo graui; qui verò redux à peccato Deo ſe obſtringit, ille duris & à ferreis ſe catenis expedit, ipſo Deo adiutore, cuius intereſt hominem, quem creauit ac proinde ſibi deuinxit, diabolo eripere, qui ſeduxit eum, & arte, dolo, fucis, & præſtigiis incautum aſtutè ſuo obſequio ſordido mancipauit.

Homine à diabolo obſeſſo, Deo iniuria facta fuit, quam retorquet in caput vſurpatoris huius, quem ferre nequit dominium hominum vſurpantem. Et nequando dæmon vſurpatione fretus, eo prætexto iure ſuam poſſeſſionem teneri aſtrueret, ſæpe Deus hos malignos ſpiritus eiecit verbo, & etiam nunc eiicit, ne dæmonio muto vocis vſum præpediente, miſer homo, cui callidus ille draco fucos fecit, pereat inconfeſſus.

Cæſareo Iure fuit olim cautum, ne quis ea, quæ Principis ſunt, auderet aliquando ſuo peculio adiicere. Quicquid namque iuris eſt Principum, illud voluere leges eſſe quaſi ſacrum, quod temerare nefas; vnde nequit à ſubiectis eius ditioni abſque nota grauis criminis vſurpari.

Ex Ivre Civili. Principis res nemo poteſt vſurpare.

Ecce leges eo in argumento latas. Prima eſt Imperatorum Valentis & Valentiniani, cuius en contextum. *Sæpenumero præceptum eſt, vt ſerui, atque liberti, colonique præterea rei noſtræ, necnon etiam eorum ſoboles, ac nepotes, quicunque de poſſeſſionibus noſtris receſſiſſent, ac ſe ad diuerſa militiæ genera contuliſſent, cingulo, in quod obrepſerant fraudulenter, exuti, ſi ad aliquas fortaſſe dignitates tranſcenderint, omni temporis definitione ſubmota, noſtro patrimonio reddantur.* Lege. Sæpenumero. Codice, Ne rei dominicæ. lib. 7. titulo 38. Lege 1.

Vt omnibus conſtaret, Adam atque prolem eius eſſe Dei vt ſupremi domini, conſultò Deus effinxit Adam ad imaginem ſuam, ſic ei affingendo ſua inſignia, vt nemo ſui iuris eum facere tentaret, quem dignatus erat Deus ſimilitudine ſua, vt teſſerâ dominij, quod iuſtè Deus in homines exercebat. Diabolus vt iniquus, acerbus oſor eſt æquè Dei ac hominum, vtque talis, ſuſque deque iura omnia vertit, & peruertit. Hominem aſtutè Deo ſubtraxit, eius ſimilitudinem in gratia diuina ſitam expungens, & eius loco notas inglorias homini affingens, illum faciendo mutum, & ſurdum præter offuſam animæ cæcitatem: Homine aſſumpto, Deus inique tulit illos ſacrilegos dæmonis auſus, qui Adamum & ſobolem eius ita ſuæ tyrannidi ſubiecerat, vt ille nequam orbe ferè toto loco Numinis haberetur. Ne ergo dæmon longa ſerie ſæculorum obiecta ſuum ius aſſereret, & immemori poſſeſſione ratum faceret, & fixum, ignominioſè procul egit eum Chriſtus, poſſeſſa ab hoc tyranno ſæuo & crudeli hominum corpora liberando. Adami ſobolem ſic redemptam, iuſtè ſuo adiecit dominio, homines promiſcuè cum Angelis inſcribendo ſuos ſeruos atque cœli incolas, eſtò Dei iura dæmon iterum vſurpare ſibi ſæpè ſuis technis & aſtutis artibus enitatur.

Dæmon vſurpator hominis ab illo eiicitur.

Imperatores item Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius condidere legem hanc. *Vniuerſas terras, quæ à colonis ſiue emphyteuticariis dominici iuris, Reipublicæ, vel iuris ſacrorum templorum, in qualibet prouincia vendita, vel vllo alio pacto alienata ſunt, ab his qui perperam atque contra leges, eas detinent, nulla longi temporis præſcriptione officiente, iubemus reſtitui: ita vt nec pretium quidem iniquis comparatoribus repoſcere liceat.* Lege, Vniuerſas. Codice, Ne rei dominicæ. lib. 7. tit. 38. lege 2.

Sacræ res non poſſunt cedere in profanos vſus.

Lex illa vetat, ea loca quæ fuere ſacra, Deo ſcilicet dedicata, iuris effici profani, & ſancit eos qui emere, priuandos dato ſeu appenſo loci pretio, idque ſui criminis in pœnam. Eſt namque graue ſcelus vendicare ſibi rem nequiter occupatam. Paulus ait, homines eſſe Dei templa, quibus ineſt per gratiam. Homine ſeducto, Deus inde ſuas teſſeras, ſcilicet gratiam abſtulit, ac proinde locus ille, ſacer deſtitit eſſe, quia illic cautè ſuis vt in delubris dæmones inſederunt. Deus offenſus eâ iniuriâ, poſtliminij iure ſuas repetiit ædes, dæmonem inde procul egit, & gratia diuina, cuius expers erat homo, rurſus eius influens in animam, illam legitimo ſuo domino conſecrauit.

Imperatores etiam Arcadius & Honorius hac conſtitutione ſacris cauere locis. *Si qua vnquam loca ad ſacrum dominium pertinentia, cuiuſlibet temeritas occupauerit: ſecundùm veteris cenſus fidem in ſua iura retrahantur. Reſcripta igitur obreptionibus impetrata, cum præſcriptione longi temporis, & noui cenſus præiudicio ſubmouebit auctoritas tua: atque ita omnia ſuo corpori, quæ ſunt auulſa reſtituet. Neque enim incubatio diuturna, aut nouella profeſſio, proprietatis noſtræ priuilegium abolere poterit.* Lege. Si qua. Codice, Ne rei dominicæ, lib. 7. tit. 38. lege 3.

Profectò Deus auulſa ſuo corpori reſtituit, quando vili dæmonis obſequio addictum hominem, poſtliminij iure ſuum fecit. Sub diaboli ſeruitute, ſui velut impos erat homo, cæcus, ſurdus, atque mutus. Sed dæmonio muto foras expulſo à Chriſto, ſuas omnes recepit homo liber & redemptus corporis & animæ facultates.

Diaboli dominium inglorium & crudele.

Concionator, habes hîc vnde nequam & impiorum hominum carpas amentiam. Quippe malunt ſub diabolo crudeli tyranno vitam agere miſeram, & ſeruilem, ſuppliciis æternis obnoxiam, quàm ſub Deo regnare, felix æuum hîc agendo, donec eorum agones in cœleſti gloria compenſentur.

Ex variis Historiis. Galli cur à Nerone defecerint.

Suetonius capite quadrageſimo quinto vitæ Neronis ait, Gallos eum videntes degenerem, vacare ludis, choreis, & theatris, horruiſſe viri deſidis inertiam, ac proinde iugo eius excuſſo, ſuæ defectioni à Nerone talem prætexuiſſe cauſam; ſcilicet ſe Gallos ad orbis imperium natos, non poſſe ſubire iugum hominis in Venerem fracti, nec velle ſua exhibere obſequia domino diſſoluto.

Ab æterno Deus hominem conſtituit edere in lucem, vt regnaret. Vnde ſuis electis ait apud Matthæum: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum paratum vobis à conſtitutione mundi.* Cùm ergo natus homo ſit ad ſolium, quare ſolo cupit adhærere, ſuum dando nomen diabolo, cui peccando totum ſe obſtringit? Membra ſuo capiti cohærere petunt, & geſtiunt. Cur ergo ſuum ſtultè caput homo diris deuouet, ſe faciendo vile diaboli mancipium, & ſe ſubtrahendo Deo, cui titulis pleriſque debet, vt capiti coniungi, & iuſtè ſicut domino mancipari? Homo natus ad imperium, ſe ſubiiciendo Deo, ſibi coronam texit, ea præſtans, quæ conducunt ad ſalutem; Sed vitiis indulgendo, quaſi ſub Nerone viuit, vacando ludis, & epulis, & omnium ſenſuum illecebris, quæ ſunt indubiæ teſſeræ reproborum.

Matth. 25.

Eſt hîc reuocandus opportunè Leo Papa, licèt alibi iam auditus. Namque nobis inſinuat aptè Dei gratiam, qua erepti ſumus inglorio dæmonis imperio, & Chriſto ſicut electorum capiti ſociati. *Agamus* (inquit) *dilectiſſimi gratias Deo Patri, per Filium eius in Spiritu Sancto: qui propter multam charitatem ſuam, qua dilexit nos, miſertus eſt noſtri: & cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chriſto, vt eſſemus in ipſo noua creatura, nouúmque figmentum. Deponamus ergo veterem hominem cum actibus ſuis: & adepti participationem generationis Chriſti carnis renuntiemus operibus. Agnoſce, ô Chriſtiane, dignitatem tuam: & diuinæ conſors naturæ factus, noli in veterem vilitatem degeneri conuerſatione redire. Memento cuius capitis & cuius corporis ſis membrum. Reminiſcere, quia erutus de poteſtate tenebrarum, translatus es ad Dei lumen & regnum.* Hactenus ille ſermone primo de Natiuitate Domini.

Ex SS. Patribus. Dæmonis dominium inglorium.

Diabolo dominante, cæcus homo, vile fit mancipium; ſed dæmone eiecto, lucet ei Chriſtus, eum regno cœli dignans. Res eſt digna fletu, homines terga Deo dare, manus vt diaboli nexibus inſerant. De his transfugis ad diaboli caſtra libet exclamare, & vſurpare vetus hoc effatum: O domus antiqua, quàm diſpari domino dominaris.

Ex Variis Historiis. Belgæ tributis oppreſſi deficiunt à Gallis.

Paulus Æmilius libro octauo ſuæ hiſtoriæ ſcribit, anno milleſimo trecenteſimo, Belgas olim Gallis ſubditos, à Philippo Rege deſciſſe, quia vexabat eos ſubſidiis immenſis, quorum æs collectum impendebat in conſtruendis arcibus ad hos populos opprimendos. Plerique rei & noxij homines ſortem ærumnoſam meditando, cui dæmon eos addixit, induxere ſuum in animum, redire in gratiam cum Deo, cui ſeruire, genus imperij eſt. Qui namque Dei eſt, ille ſupra rerum omnium ſupellectilem eſt, & aſpirante Dei aurâ propitiâ, id eſt gratiâ illabente, primò ſibi, deinde nequam Angelo dominatur. Qui verò ſecus incautè nomen ſuum Angelo maligno dedit, ad infinita propè peccata adigitur, quæ ſunt tributa, quibus vt catenis arctè nimis homines reprobi ab hoc tyranno barbaro, & crudeli domino vinciuntur.

Hebræis apoſtatis, & idololatris, ſtatim atque Dei iugum excuſſere ritu Gentium initiatis ait Iſaias: *Seruietis Diis alienis die & nocte, qui non dabunt vobis requiem.* Eſtò grauis videatur eſſe labor, annexus virtutum omnium praxi, profectò maior eſt tortura reæ & noxiæ animæ. Quamuis enim diabolis obſtrictus homo ſuis ſenſibus indulgens deliciis affluat; die & nocte tamen atrociter & acerbè diris inquietæ conſcientiæ ſtimulis agitatur. Voluptates etiam ipſæ ſui faſtidium ingerunt perquam ſæpè ſuis amaſiis. Virtus verò licet ſpecie ſit auſtera; tamen illa cute tenus eſt hiſpida, & hirſuta, quia intus eſt ſuauis, hominem afficiens ſingulari animæ voluptate.

Iſai. 16.

Voluptates ſui faſtidium pariunt, & ſtimulis agitant conſcientiam.

Diaboli mancipia, vitiorum aſſeclæ ſerò ſanè ſuam dementiam agnoſcent, & deflebunt, factâ comparatione breuis aliquando ſui gaudij ad pœnas æternas, quas in inferno luent, quia vt dæmonis eſſent, à Chriſto rerum omnium Domino defecerunt. Supplicij incrementa dabunt præmia æterna, quibus eos dignari videbunt, qui à dæmonis & vitiorum abhorruere iugo, malis omnibus obnoxio, vt religiosè Deo ſeruientes, eum vltro toto pectore ſequerentur.

Virtus auſtera foris, intus eſt ſuauis.

Eorum lamenta liber Sapientiæ ſic deſcribit: *Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam & finem illorum ſine honore: ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors illorum eſt. Ergo errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol intelligentiæ non ortus eſt nobis. Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra, &c. Talia dixerunt in inferno, qui peccauerunt: quoniam ſpes impij tanquam lanugo eſt, quæ à vento tollitur, & tanquam ſpuma gracilis, quæ à procella diſpergitur, & tanquam fumus, qui à vento diffuſus eſt, & tanquam memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis. Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum, & cogitatio illorum apud Altiſſimum. Ideò accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu Domini.* Hactenus ille ſacer textus, qui affirmat, beatos regnum & diadema ſui è Domini manibus accepturos.

Sap. 5.

Serui diaboli æternis vapulant ſuppliciis.

Seruos Dei regna manent & coronæ.

O quàm diſcolor eſt ſors ſeruorum Dei, & mancipiorum diaboli! Regna manent eos, qui ſe deuouere Deo; æterna verò mala, &

tormenta

tormenta decernentur eis, qui ſatius duxere ſua obſequia dæmoni quàm Chriſto, turpiter exhibere.

Leucades inſulæ in ſua religione fidæ.

Proſtat apud Artum Thomam in hiſtoria Turcarum res vna propè affinis ei, quàm dæmones iniquè ſuis à mancipiis exigunt. Anno circiter milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quinto volens propagare fines imperij ſui Mahometes ſecundus huius nominis Turca ſuæ ditioni adiecit Leucadas inſulas, vnde plebem omnem captiuam adduxit Conſtantinopolim, præcipiendo viris, vt Æthiopiſſas ducerent in vxores; fœminis verò ſecus iniungendo, ſuos vt viros dimitterent, & Æthiopes acciperent, ita ratus debere prolem cute nigra tali ex fœdere pullulare. Horruere viri & fœminæ trucis huius domini conſilium, quo volebat eos renuntiare primo coniugio, vnde fœtus candidus eſt exortus, vt illicito pacto nigram ſobolem excitarent. Satius duxere mori, quàm huic iuſſioni iniuſtæ morem gerere, contra legem Dei, cui fuerant hactenus obſequuti.

Ecce typum ingenuum & ſincerum diaboli. Ille ſuis à mancipiis id exigit, ſcilicet vt abiurent omnium virtutum praxim, & gratiæ commercium, quo ſtante fœtus animæ noſtræ nitet, & albeſcit. Namque niue candidiores eſſe Dei ſerui, ſcilicet Nazarei ſacro codice perhibentur. Diabolus, inquam, importunè ſuos vrget captiuos, vt indiſſolubile cum voluptate fœdus agant, vt vitiis implexi, ita viuant, vt ex eorum iniqua vitæ forma, nigra ſolùm & reproba ſoboles enaſcatur. Cùm ſic aſtutè dæmon electos ſollicitat ad peccandum, illi ſe à ſuſurris eius expediunt eâ cautelâ, cuius obſequio benè ſibi conſuluit caſtus adoleſcens Ioſeph contra fœdos ſibilos vxoris Putipharis, quem ille ſicut obſeruantiſſimum dominum excolebat. Ecce fidi ſerui induſtriam ex Scriptura ſacra: *Iniecit domina ſua oculos ſuos in Ioſeph, & ait: Dormi mecum. Qui nequaquam acquieſcens operi nefario, dixit ad eam: Ecce*

Geneſ. 39. Ioſephi fidelitas in dominum.

Dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo ſua: nec quicquam eſt, quod non in mea ſit poteſtate, &c. Quomodo ergo poſſum hoc malum facere, & peccare in Deum meum? Quidquid in orbe nitet & coruſcat, illud omne litat homini. Nempe Deus Angelos, aſtra, cœlum, & elementa dedit in obſequium: cur ergo dæmon eum vult cogere ad munificum & liberalem adeò Dominum offendendum.

Præfatus idem Artus Thomas ait, Venetos iniiſſe fœdus cum Turca eodem Mahomete pacis fœdera ſanciente tali ſub conditione, claram ſcilicet vt vrbem Scutari dederent, libera facultate data populo commorandi. Coacti Veneti ſic fecere, ferum hoſtem vt arcerent longiùs à finibus aliis potioribus, in quos ille Dynaſta potens ſæpè ſæpius irrumpebat. Ingemuere ciues pactione tali audita; vtque iugo Turcæ ſua colla ſubtraherent; reliquere domos, agros, omnémque ſuam ſupellectilem, vt legitimis atque veris ſuis dominis, ſcilicet Venetis, adhærerent. Scaturienſis vrbis fidelitas in Venetos.

Dæmon ait eſſe ſibi tradita omnia regna mundi, & reuera ſuo obſequio ſubdidit immenſas orbis oras; nemo tamen cogitur renuntiare Deo, quamdiu quiſque viuit in hoc æuo, penes eum eſt dominum eligere; abſit à Chriſtiano ſuum abnegare Deum, vt ſubdatur dæmonibus, dominis inhumanis.

Ex Suetonio in capite ſexageſimo vitæ Auguſti, eo peragrante plagas imperij, pleriqueReges eum conuenere, rati rem potiorem eſſe viro huic magno ſubdi, ſcilicet Auguſto, quàm multis populos imperare. Sanctius profectò ſibi conſuluere Reges, & quammulti, qui depoſuere ſuum diadema ad pedes Chriſti, dicto vale æterno rebus huius ſæculi vt ſe totos vni huic, vero, ſoli, & benefico Domino conſecrarent. Auguſti Cæſaris dominium quàm ſuaue.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Cùm immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquoſa quærens requiem.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, deſcribere præciſè veram, & infelicem ſortem animæ reprobatæ.

Dicam primò, talem animam eſſe ſicut montes Gelboë, qui vt rore cœli non humeſcunt, ita ſolùm ſunt fœti duris & acutis tribulis & carduis: ſiquidem anima deplorata, Dei gratiæ expers, vitiorum omnium expoſita ſpinis & ſentibus inhorreſcit.

Secundò

Secundò dicam, dæmones has animas inaquoſas habere ſicut centrum ſuum, & requiem. Nempe ſicut in Angelis eſt gaudium in cœlo ſuper vno peccatore vitam reuocante frugem ad meliorem; ita dæmon nactus animas peccatis pluribus obſtrictas, eis præualente malo, ſeu altè radicato vitio delectatur.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Inuenit eam ſcopis mundatam, & ornatam; tunc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe.

HOMILIA iſta ſibi penſum hoc imponit, ſcilicet referre typum animæ electæ, Dei gratiis irrigatæ.

Priori parte dicam, non ſatis eſſe piis & electis hominibus euerriſſe ſuas animas pœnitentiæ ſcopis; ſed etiam eſſe neceſſe flores virtutum ſpargere, vt Chriſtus in eam ſic ornatam & excultam influat, ſtipatus copioſo agmine gratiarum.

Altera parte mihi incumbet explicare, quibus artibus & technis agant dæmones, vt irritam faciant hominum pœnitentiam. Vt namque dolent acerbè, ſibi animas ereptas eſſe; ſuam ſic omnem adhibent induſtriam, vt pœnitens homo, ſuis iterum vitiis inquinetur. Et idcirco ſuis ſi cauere velit homo rebus, gratiâ diuinâ nuper initiatus, ad vegetiores dæmonis impetus ſuſtinendos ſe accinget, declinans cautè mali anſas omnes, quia peiora fient eius nouiſſima prioribus, ſi gratiâ diuinâ cadens, in abiurata priùs vitia dilabatur.

FERIA

FERIA SECVNDA DOMINICÆ TERTIÆ QVADRAGESIMÆ.

TEXTVS EVANGELII.

I. DIXIT Ieſus Phariſæis: vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem: Medice cura teipſum: quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hîc in patria tua. *Luc. 4.*

II. Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua.

III. In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſraël, quando clauſum eſt cœlum annis tribus, & menſibus ſex, cùm facta eſſet fames magna in omni terra.

IV. Et ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.

V. Et multi leproſi erant in Iſraël ſub Eliſæo Propheta, & nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus.

VI. Et repleti ſunt omnes in Synagoga ira, hæc audientes.

VII. Et ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem: & duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, ſuper quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum.

VIII. Ipſe autem tranſiens per medium illorum, ibat.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, EX SS. PATRIBVS, ET RATIONE.

Inuidia quare contribules exagitet.

VErnacula res eſt, & quotidiano experimento nota, crebrò lædi arietando homines, qui concurrunt. Omnes enim pernice citoque pede viam dum decurrunt, impingunt in cunctantes: ideoque plures in regia tritaque via audire eſt reſonare voces querulas quàm in ſemitis, aut compendioſo quouis itinere, quia maiore plebis concurſu via regia frequentatur. Profectò latè longéque patens eſt iter, quod homines euehit ad gloriam: hanc quippe viam carpunt omnes; rarus enim eſt is, quem non ſollicitat, & percellit gloriæ cupido nobis inſita ab incunabulis, vt in puerulis etiam aduertimus, quos gloriolæ conceptæ prurigo mouet ad ſtudendum, & quorum ſanſcentes animos erigunt præceptores induſtrij, eos irritato à natura ſato appetitu gloriæ titillantes. Vt gloriæ ſupra modum appetentes erant Phariſæi; ita toti erant in captanda aura populari, prorſus incurij gloriæ æternæ. Dum videre plebem ſuſpenſam admiratione rerũ egregiè geſtarũ à Chriſto, timuere ſibi præripi ab illo miris virtutibus coruſcãte vanam illã gloriam, in quã borrendo typho ſuperbiæ inflari iugiter anhelabãt. Exarſit inde fomes inuidiæ, quæ decoxit Phariſæos, quando vitæ Chriſti admirandæ fama propagata nomen ei grande fecit. Impotes namque talis gloriæ ſtipantis egregia Chriſti facinora, acerba furebant & tabeſcebant inuidiã Phariſæi; vtque nomen eius inglorium efficerent, illudebant ei, dicteriis, atque iocis, iniquè magis quàm lepidè cauillantes.

I. Dixit Ieſus Phariſæis: Vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem: Medice cura teipſum.

Vt cœlo nube torida obducto ſolent homines conijcere inſtantes pluuias, & grandines; ita Chriſto, prædicationis eius initio, turbida Phariſæorum indoles innotuit, ex qua perfuſa liuore tetro conijcit atroces ſibi perſecutionis turbines imminere. Chriſti coniectura primò palàm fecit eos, quos erat factura iocos Synagoga, ſuo Meſſiæ illudens. Vt namque plebi imponerent Scribæ & Phariſæi, auertentes eam à cultu Chriſti, habuere mira eius geſta ludibrio, & damnauere velut exoticam doctrinam eius, affirmantes eam eſſe legi Moſaïcæ iniuriam, ac proinde ſicut malam & alienam ab inſtituto legis eſſe penitus explodendam. Chriſtus Nazarenos contribules ſuos primũ ſibi iniurios habuit. Primi namque fidem detraxere rebus egregiè geſtis à Chriſto, conuiciantes ei, quaſi ementitã formã mira-

culoꝛum, vellet conciliare ſibi affectum incautæ plebis, vt ea propagante nomen ipſius vt Prophetæ, lege Moſaica profeſſi, eum vt Meſſiam omnes homines obſeruarent. Hæc in Chriſtum tragœdia excitata fuit in vrbe Nazareth, vbi Angelo nuntiante parens eius Virgo Deo fœta eum concepit, & aluit multis annis; ac proinde benè dicunt Nazareni Chriſtum eſſe ſuum indigenam, vt inde genitum; ſed iniquè ſuos in eum teſtantur animos infideles.

Indigena quid ſit.

Nazareth quare patria Chriſti.

Itaque Chriſtum confixere triti prouerbij ſcommate. Namque fuit adagium hoc commune: *Medice cura teipſum.* dictum ſemper in opprobrium eius, in quem habitum ſic deſpectui prouerbialis hæc formula reſonabat. Nomine parabolæ hoc loco ratum habe prouerbium intelligi. Etenim παραβολὴ vox à Græco vſurpata ſonat prouerbium æque ac parabolam, quia propriè comparationem ſignificat. Fit autem comparatio rei vnius cum altera in parabolis, & in prouerbiis. Syrus interpres nomen parabolæ deducit à radice מחל *methal*, quæ affinis eſt radici Hebrææ משל *maſchal*. Chaldæis, Syris, & Hebræis hæc verba notant diſcurſum figuratum, & ſymbolicum, quo Magnates olim, & doctores eximij ſua ſenſa typis & figuris inuoluta crebrò ſuis aſſeclis explicabant. Vnde quia משל *maſchal* apud Hebræos dominari etiam ſignificat, eadem voce phraſis prouerbialis exprimitur, quia plena maieſtatis eſſe credita eſt. Hinc prouerbia Salomonis hoc titulo inſcripta משלי *miſchle*, quia Rex ille Vates multa tropis & figuris concluſit eo libro, cui proinde nomen congruum aſſignatur.

Ex variis linguis.

Prouerbium quid ſit.

Chriſto ſanè fuit iniurium illud prouerbium *Medice cura teipſum.* quippe notat perfidiam eius qui vſurpat hanc figuram. Dubiam namque facit famam eius, in quem hoc acutum ſcomma figit. Vt increbreſcente fama medici alicuius ob plurium morborum curam, ſi ægrotaret ille, ſuam crederet iniuriam, ſi quis eum illo loquendi modo typico compellaret. Siquidem, hoc ſermone famam diceret imponere credulis hominibus, quia ſi tanta foret eius induſtria vt ægris opem ſalutarem conferre poſſet, ille inſtanti morbo cautè ſuis pharmacis occurriſſet: Vt ergo tibi, ô Lector, innoteſcat ſubtile virus abditum adagio iſto Scribis & Phariſæis aſſueto, ſuum vt liuorem in Chriſtum oſtenderent, explicabo eorum intentum, quod reuera nemo ſanus ibit inficias fuiſſe tale, quod ſubiecto breui hoc ſcholio recenſebo.

Medice cura teipſum, eſt prouerbium explicatum.

Phariſæorum ergo fuit improperium conceptum hiſce ferè verbis: Is omnibus hominibus inſedit amor patriæ, qui eſt tantus quantus eſſe poteſt maximus: quippe ciues omnes benè nati, & ſtrenui pro patria ſua tutanda, & propugnanda caput ſuum hoſti irruenti non tantùm obiiciunt; ſed repugnando, necem fortiter appetere minimè dedignantur. Cùm ergo ſatus ſis eadem vrbe, qua & nos, videlicet Nazareth, cur cognatos atque ciues ægros non dignaris ea virtute tibi inſita, qua influente in infirmos, te omnes curaſſe fama clamat? Erga tuam patriam ita debes affici, vt erga temetipſum. Ea ægrotante labat & ſanitas tua, vt ſecus ſarta tecta tuæ patriæ valetudo ſanum te ſatis ſuperque probat, illámque famam adſtruit, quæ in gratiam tui nominis increbreſcit. Itaque tolle moras æquè tibi iniurias, ac patriæ tuæ infirmæ, quam ſanare te cunctante fama tua vertitur in diſcrimen; namque fides detrahitur editis à te miraculis alibi, ſi patria tua inſtante ſuis precibus, vt adſis ei propitius, illam aſpernando votis eius non annuis; omnes enim inde tibi ingloriam anſam arripiunt, vt in falſa velut prodigia à te iam alibi edita declamandi. Etenim ſic te obiurgant: Si polleres ea induſtria & arte, tui quam ſequaces & fama propagata tibi aſſignant: huiuſce tuæ peritiæ aliqua benefica argumenta tui conciues & cognati perciperent: ſiquidem nemo magis & melius agit cauſam exterorum, quàm ſuorum. Cùm ergo tuos flocci pendas, nullum omnino curans in patria tua, non ægrè feras audiendo tuos contribules dicere fictitia tua miracula eſſe, quæ aſſeclæ tui ſuffragante forma ſonant te alibi perpetraſſe. Itaque Medice cura teipſum, id eſt, curatuam patriam, cuius valetudo tuâ intereſt. Quòd ſi detrectas adeſſe tuæ huic patriæ, nec vllus in eam affectus animum tuum ſollicitat, ſcito velut fixum atque ratum eſſe nobis, eum, qui non opportunus adeſt & propitius patriæ ſuæ, quando datur ei copia, nihil habere gratiæ & virtutis, quod expendat in gratiam aliorum hominum exterorum.

Patriæ amor quantus.

Hic eſt germanus ſenſus huius prouerbij: *Medice cura teipſum.* quo clarè ſuos infideles animos prodidere ſatis Nazareni, ſicut & infidelitatis eiuſdem conſcij alij Iudæi inſultabant Chriſto pendulo è cruce, dicentes. Matth. 27. *Alios ſaluos fecit, ſeipſum ſaluum faciat.* Quaſi dicerent; ſi vera ſalus eſſet, quam impertiit homo iſte ſuis ſequacibus, profectò ſibi conſulens de lethali cruce, cui appenſus eſt, protinus exiliret. Nazareni hac infideli & malè ſuada oratione viam præcluſere ſibi ad gratiarum influxum. Vt namque fides animam aptat ad gratiam conciliando Dei affectum, ita procul agit à ſe irritáſque facit omnes gratiæ diuinæ dotes, etiam eas, quæ conducunt ad ſalutem corporis, animus iniquior Chriſto hominis infidelis. Obſeruat & hoc Ambroſius lib. 3. in Lucam. *Cur igitur* (inquit) *non curabat fratres: non curabat ciues: non ſanabat Propheta conſortes, cùm ſanaret alienos, ſanaret eos, qui obſeruantiam legis, & religionis conſortium non habebant, niſi quia voluntatis eſt medicina, non gentis, & diuinum munus votis eligitur, non naturæ iure defertur. Diſce Chriſtiane rogare quod cupias impetrare. Faſtidioſos viros, cœleſtium profectus munerum non ſequuntur.* Hæc ille, notans eruditè, fidem detractam miraculis editis à Chriſto procul à Nazareth patria Chriſti, obſtitiſſe nouis beneficiis, quæ alioquin ſuis conciuibus indigenis, credulis idem Chriſtus Dominus, impertire bona aliis ſolitus, erogaſſet. Nazarenorum perfidiam fuiſſe verum obicem, qui ſiſtere potuit influxum gratiarum Chriſti, collige ex opportuno loco Matthæi capite 13. *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.*

Infidelitas eſt obex ad gratiam miraculorum.

Ex SS. Patribus.

II. Alt

II. Ait autem : amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua.

Patria quæque parui pendit ſuos conciues.

Chriſtus præuio affirmatione ſuum hoc effatum adſtruit vt indubium, eſtò propè ſonet vt paradoxum. Quippe magis intereſt patriæ ſingulari honore ſuos obſeruare Vates, quàm alios peregrino ſolo ſatos; namque ſuis à Prophetis vrbs vnaquæque capit magni nominis incrementum. Ita ſanè ſe res habere debet, ſi ad rationis æquam trutinam homines appenderent omnia. At Chriſtus inuehitur in abuſum, qui orbe toto frequens eſt. Etenim illa rerum omnium ſors eſt, vt vileſcant copiâ factâ ſuæ conſuetudinis. Inde ſuo debito honore cadunt in patria illuſtres quique homines, quia conciues memores eorum infantiæ, dum reuoluunt animo, quas videre cunas illuſtrium hominum, illis in prouecta ætate rependere obſequia debita dedignantur. Cyrillo placet hæc ratio, quæ omnes vſquequaque viros inſigni virtute conſpicuos in natali ſolo viles eſſe probat: *Vultis* (inquit Chriſtus) *multa prodigia inter vos à me fieri, penes quos ſum nutritus, ſed non latet me quadam communis quæ multis accidit paſſio: contemnuntur enim quodammodo ſemper etiam optima quæque, quando non rarò contingunt olicui, ſed ſuppetunt ad vello, & ſic etiam contingit in hominibus: familiaris enim, quia ſemper preſtò eſt, reuerentia debita priuatur à notis.* Eſtò ſuum pondus habeat & momentum magnum hæc ratio, conuincens eſſe viles, homines etiam magni nominis in patria ſua, quia memoriæ nondum infantiæ eorum excidit coætus ipſorum, qui nequeunt obſeruare viros, quos aliàs videre nugis atque ludo intentos; illa tamen ratio nullius eſt momenti, quando nobis eſt quæſtio de Chriſto malè habito à ſuis, eadem vrbe ſatis. Etenim Chriſtus ab ineunte ætate nihil imprudens geſſit vt moris eſt infantibus, ſed ita ſuam attemperauit infantiam vita ſapiente canos, vt in ea ætate nihil geſſerit immaturum.

Alia & germana magis ratio, cur Propheta ſuo honore cadat in patria, petitur à liuore, qui ſodales & coæuos ſtimulat; cùm enim concordes annos egerint impuberes, ægrè ferunt eos qui coæquales fuere ſortis eiuſdem, cuius & ipſi ſunt, verſa vice rerum iam aliis omnibus eminere. Perculſi hac ratione, ſuum acuere zelum Phariſæi Nazareni; ſiquidem vt videre Ieſum Nazarenum ſuum conciuem aſſurgere, ei aſpirante aura ſecunda Dei & hominum, non potuere lumen ferre tantæ gloriæ coruſcantis. Quod ergo malè exceptus ſit Chriſtus in patria ſua, facinus eſt inuidiæ, qua ingraueſcente, modum poſuit Chriſtus editis alibi miraculis, copiam gratiarum, illo potiſſimum inuidiæ obice remorante. Audiendus hîc Ambroſius, vt cautelam ingerens opportunam: *Hæc* (inquit) *exemplo declaratur, quòd fruſtra opem miſericordiæ cæleſtis expectes, ſi aliena fructibus virtutis inuideas. Aſpernator enim Deus inuidorum eſt, & ab his, qui diuina beneficia in aliis perſequuntur, miracula ſuæ poteſtatis auertit. Dominica quippe carnis actus, diuinitatis exemplum eſt, & inuiſibilia eius nobis per ea quæ ſunt viſibilia demonſtrantur. Videte igitur quid mali inuidia afferat: indigna propter inuidiam patria iudicatur, in qua ciuis operetur, quæ digna fuit in qua Dei filius naſceretur.*

Inuidia quàm ſit perniciosa.

Conciues ergo ſuos Chriſtus vrgentes vt ederet aliqua miracula non exaudit, primò quia miracula non ſunt edenda niſi ad incrementum fidei; at curioſitate ſola ducti Nazareni à Chriſto petunt prodigia, de exhibenda fide parum ſolliciti, imò verò magis propenſi ad perpetrata recens egregia Chriſti opera refellendum. Rurſus edit miracula Chriſtus in gratiam illorum, qui præuio aliquo apparatu Deum deuinciunt & obſtringunt ad hoc elargiendum beneficium: Sed Nazareni habuere Deum inglorium, quando iocis & parœmiis cauillantes, ſe iniurios conciui ſuo Chriſto Domino præſtiterunt. Ergo gratis & incaſſum importuos ſe præbuere ſuo huic conciui Chriſto, vt intuitu ipſorum admiranda opera perpetraret.

Miracula cur fiant.

III. In veritate dico vobis, Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſraël, quando clauſum eſt cœlum annis tribus, & menſibus ſex, cùm facta eſſet fames magna in omni terra.

Chriſtus luculento exemplo docet, quare ſuis conciuibus non vltro morem gerat, alibi prodigia facta ſupra fidem hominum iterum exhibendo. Præcipuus cardo rei, ſcilicet gratiæ denegatæ, vertitur in comparatione plebis Iſraël tempore Eliæ cum Nazarenis illis, quos importunos eo tempore patiebatur. Comparationis ſumma ciues Nazareth indignos beneficio optato expreſſit, inſinuando, plebem Iſraël priuatam fuiſſe ſui Prophetæ Eliæ miraculis, quia malè affecta fuit erga Vatem illum Iudæo gente ſatum, qua & populus ille fuit: Nazarenos etiam eadem naue vehi, vt æmulos perfidiæ, quæ plebem Iſraël gratia Eliæ indignam fecit, vt ab eo penitus alienam.

IV. Et ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.

Dixerat Chriſtus, Prophetam non eſſe ſine honore niſi in patria ſua; vt huic dicto cito fides eſſet, illud Eliæ exemplo ratum fecit. Etenim eſtò vita Eliæ eſſet conſpicua prodigiis, tantùm abeſt vt ille Vates congruo honore exceptus ſit, quinimò malè fuit habitus à Iezabel, & ab Ochozia: quippe ſemel & iterum eius vita fuit vocata in diſcrimen miſſis ſicariis, qui proſcripti Prophetæ caput nequiter amputarent. Prophete ſuæ gentis animum ingratum deteſtatus, ſeceſſit extra fines Iſraël, inuiſens Sidonios iniquæ ſuæ gentis conterminos. Non Sidonem prouinciæ illius externæ caput ſe contulit, captaturus ibi auram popularem, ſed Sareptam profectus eſt, vrbem eiuſdem prouinciæ. Vir ille magnus non diuertit ad optimates, & primores eius loci, ſed ad fœminam viduam humilis ſortis, quam Propheta ſuo dignatus eſt hoſpitio; Sanctos namque ſolet inopia præ rerum omnium copia demereri. Mulier illa pane arcto ſuam & infantis leuabat inediam,

Pauperes amant Sancti.

fame populante totum orbem. Sed Prophetâ parum panis mendicante, ſuam hanc annonam exiguam mulier illa lubens diuiſit, ita fami vrgenti Eliæ Prophetæ ſuis ſumptibus indulgendo. Hæc vidua benefica Prophetæ, ſtipe erogata viro ſancto, tale promeruit apud ſe fieri miraculum, quale Vates noluit in propria ſua patria perpetrare. Quippe fame horrenda depaſcente plebem Iſraël, ſubirato cœlo, & arente ſolo inuio ſulcis & ſementi, Elias nullius viduæ Hebrææ miſeratus anguſtias, quia deſpectui habebatur illic, deſertâ plagâ, ad vicinos ſe contulit infideles, vt viduæ vnius ærumnas atque famem ſtupendo prodigio edito ſolaretur. Chriſtus eâ Eliæ hiſtoriâ recenſitâ ſuæ patriæ ingratæ palàm fecit indolem oequam, qua obſtante ſuos conciues aſpernatus, eos nulla dignabatur editione miraculi, coactus eorum perfidiâ, atque iocis, aliò tranſmigrare.

Patria eſt amanda.

Ne fortè tibi ſubrepat, exemplo ſuo Chriſtum docere, malè amari patriam, non erit abs re locum opportunum Ambroſij ſubiicere: *Non* (inquit) *ocioſè Saluator excuſat, quòd nulla in patria ſua miracula virtutis operatus ſit, ne fortaſſis aliquis viliorem patria nobis eſſe debere putaret affectum, neque enim ciues poterat non amare, qui amaret omnes: ſed ipſi charitate ſe patria qui inuident abdicarunt. Charitas enim non æmulatur, non inflatur; nec tamen exors beneficiorum patria diuinorum eſt. Quod enim maius miraculum, quàm quòd in ea natus eſt Chriſtus.* Sunt qui credant, præfato Eliæ exemplo malum Iudæis extremum voluiſſe Chriſtum portendere, quaſi Eliæ tranſitus ad infideles eſſet index reprobationis Iudæorum, apud quos omnes ferè Vates duriùs excepti ſunt, & à quibus ſummus omnium Prophetarum Chriſtus ludibrio habitus, cruci affixus eſt à propria gente ſuæ ſalutis incuria, & ſaluatorem ingrato animo refellente.

Iudæi quare reprobati.

Audiendus Origenes homil. 33. in Lucam. *Puto plus iuxta ſacramentum, quàm iuxta literam verum eſſe quod dicitur: licèt Ieremias in Anathoth patria ſua non fuerit acceptus, & Iſaias, & quicunque fuerunt Prophetæ: ſed magis mihi videtur ſic intelligi, vt dicamus, patriam fuiſſe omnium Prophetarum, populum circumciſionis: & hunc non recepiſſe Prophetas, & eorum vaticinia: porrò nationes, quæ longè fuerunt à Prophetis, & eorum notitiam non habebant, ſuſcepiſſe vaticinium Ieſu Chriſti. Nemo eſt ergo acceptus propheta in patria ſua, hoc eſt in populo Iudæorum. Nos autem qui eramus alieni à teſtamento; & peregrini à promiſſionibus, toto Prophetas corde ſuſcipimus, magiſque habemus Moyſem, & Prophetas de Chriſto prædicantes, quam illi, qui ex eo quòd non ſuſceperunt Ieſum, nec illos ſuſceperunt, qui de illo annuntiauerant.*

Ruſus ille ſuo intento locum Eliæ aptans, totam illam hiſtoriam accommodat reprobationi Iudæorum, quam excepit vocatio Gentilium, quibus vt affulſit prædicatio verbi Dei, ſtatim dedere manus Chriſto, fidem eius ingenuo animo profitentes. Sic itaque pergit Origenes: *Elias propheta erat; ſed erat in populo Iudæorum. Sed quando mirabile facturus erat, cùm eſſent plures viduæ in Iſraël, reliquit eas, & venit ad viduam in Sareptam Sidoniæ ad gentilem mulierculam, figuram futuræ rei explicans,*

Gentium vocatio benè figurata.

quia occupante fame non panis, neque ſiti aquæ, ſed fame audiendi ſermonem Dei, venit ad viduam, de qua & Propheta teſtatur dicens: Multi filij deſertæ, magis quàm eius, quæ habet virum. Et cùm veniſſet, panem illius & alimenta multiplicat. Tu eras vidua in Sarepta Sidoniæ, è cuius finibus Chananæa mulier egreditur, & cupit ſanari filiam ſuam, & propter fidem meruit accipere quod petebat. Beda ſibi & hoc perſuaſum habuit, quod & Origenes ita fatus: *Sidonia venatio inutilis, Sarepta incendium, vel anguſtia panis interpretatur. Quibus omnibus gentilitas exprimitur, quæ inutili venationi dedita, id eſt, lucris, & negotiis ſæculi ſeruiens incendium carnalium cupiditatum, paniſque ſpiritualis anguſtias patiebatur, donec Elias, id eſt, propheticus ſermo ceſſante ſcripturarum intelligentiâ, pro perfidia Iudæorum, venit ad Eccleſiam, vt receptus paſceret & reficeret corda credentium.* Vterque ſapit egregiè, ſi ad allegoriam ſpectas; ſed neuter eò collimat, quò Chriſtus eum ſermonem vt telum intorſit. Vt enim præfatus ſum, Chriſtus hoc contextu notat, perfidiam ſuorum conciuiũ, adſcitâ ſimul inuidiâ, & miraculorum editionem, & influxum diuinæ gratię prępedire.

V. Et multi leproſi erant in Iſraël ſub Eliſæo propheta, & nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus.

Eſt & ſuperiori, id eſt Eliæ, concolor hiſtoria Eliſæi: Nempe virum etiam iſtum quantauis ſanitate notum etiam gentilibus, aſpernatus eſt Iſraël: vnde viri horrenda lepra infecti, de ſua reduce ſanitate licèt ſolliciti, medicos conſulerent, adire Vatem hunc Eliæ ſupparem contempſere, velut eum ſicut & Hebræi alij ſubſannantes. Ne ergo forent otioſæ dotes curationum, quæ cœlitus influxerant in Prophetam illum; populo Hebræo refellente virum illum ſanctum, & dedignante curam lepræ mendicare penes eum, alienigena Naaman, infideli gente ſatus, longa terrarum intercapedine emensâ, Vatem conuenit, vt ab eo mundaretur à ſua lepra totum corpus horridè colliquante. Vnus ille voti compos extitit; namque ſanus & integer ad ſuos rediit, relictâ plebe Iſraël infecta ſuo ipſius contagio in mulctam perfidiæ pertinacis, qua gens illa emendari neſcia laborabat. Senſus ergo loci iſtius idem eſt, ac prioris verſiculi, cui & hunc ſic aptare potes. Eliſæus à gente ſua deſpectus, eam nullis ibi curatis leproſis indonatam hac gratia ſic reliquit, vni externo donum illud impertiens. Ita reos & conſcios eiuſdem perfidiæ vos ego meos conciues derelinquo velut ingratos, nullis in gratiam veſtri editis prodigiis, ad aliam gentem digniorem illâ gratiâ tranſiturus. Itaque fruſtra mihi eſtis importuni, vrgentes vt curem ægros, qui in veſtra ciuitate iacent: Veſtra namque mira videndi cupido fecit animos infideles.

Naaman quare ſanatus à lepra ſua.

Ambroſius hoc loco docet opportunè, quibus ſeſe diuinæ dotes inſinuent, *Euidenter,* (inquit) *ſermo nos Domini ſalutaris informat; & ad ſtudium venerandæ diuinitatis hortatur, quòd nemo ſanatus oſtenditur, & maculoſi morbo corporis abſolutus, niſi qui religioſo officio ſtuduit ſanitati. Non enim dormientibus diuina beneficia, ſed obſeruantibus deferuntur. Et benè apto comparationis exemplo arrogantia ciuium retunditur inuidorum, dominicumque factum*

MORALE. Gratia quibus detur.

ſcripturis

ſcripturis docetur veteribus conuenire: quod in libris quoque Regum legimus, gentilem virum Naaman prophetico oraculo lepra maculis abſolutum, cùm plurimos Iudæorum lepra corporis pariter & mentis abſumeret. Reuera fuit & hoc inteotum Chtiſti, ſcilicet erudire ſuos conciues eos qui erogare volunt aliqua beneficia, debere prius conciliare ſibi Deum, ad optata dona ſeſe iugi oratione, votis feruida charitate ſatis, & congruis actibus accingendo.

Baptiſmi effectus ad mundādum.

Chriſtum etiam in lepra Syri huius principis emundata, curam animarum denotaſſe ſacri baptiſmatis obſequio, nititur Ambroſius adiecto ſuo calculo comprobare. Sic ille: *Quamuis ſimplex expoſitio moralem informet affectum; gratia tamen non eſt occulta myſterij. Etenim cùm poſteriora à ſuperioribus deriuentur, tum etiam ſuperiora poſterioribus adſtruuntur. Diximus in vidua illa, ad quam Elias directus eſt, typum Eccleſiæ præmiſſum. Populus Eccleſiam congregauit, vt ſequatur populus ille ex alienigenis congregatus. Populus ille antè leproſus, populus ille antè maculoſus priuſquam myſtico baptizaretur in flumine: idem poſt ſacramenta baptiſmatis, maculis corporis & mentis ablutus, iam non lepra, ſed immaculata virgo cœpit eſſe ſine ruga. Meritò ergo magnus Naaman in conſpectu domini ſui, & admirabilis facie deſcribitur, quoniam in eius typo ſalus futura gentibus declaratur. Diſce baptiſmatis gratiam ſalutaris: qui leproſus merſerat, fidelis emerſit. Diſce ſpiritualia ſacramenta ſignari; corporis remedium petitur, mentis acquiritur: abluitur caro, affectus abluitur. Non enim magis corporis, quàm mentis lepram video fuiſſe mundatam, quando poſt baptiſmum veteris erroris colluuione detersâ, negat ſe diis alienis hoſtias, quas ſpondit Domino litaturum.*

Baptiſmi egregia figura.

Ambroſio ſic ſpatianti in eo argumento faces prætenderat Origenes, qui & ipſe typum Eccleſiæ præſenſit in Naaman homine gentili, ſicut & baptiſmum lineari ſcripſit in lepræ ſordes Iordanis flumine diluente: *Conſidera* (inquit) *vſque ad præſentem diem multos leproſos in Iſrael ſecundùm carnem: vide contrario lepra ſqualere perfuſos abſque ſpiritali Eliſæo domino noſtro, & ſaluatore: te autem purgari baptiſmi ſacramento, & dici ad te: Surge, & vade in Iordanem, & lauare, & reſtituetur tibi caro tua. Surrexit Naaman, & abiit, & lotus impleuit myſterium baptiſmi, & facta eſt caro eius quaſi caro pueri, qui in lauacro regenerationis ortus fuerit in Chriſto Ieſu.* Allegoricus eſt hic ſenſus, ac proinde procul à literali, quem patriæ ſoæ ingratæ loquens Chriſtus Dominus inteodebat.

VI. Et repleti ſunt omnes in Synagoga ira, hæc audientes.

Quale fuit argumentum iræ cuius incendium hodie deſcribitur? quænam ſcintilla faces accendit, quæ Synagogæ ſuppoſitæ tantos ignium globos in ſubitatis Iudæorum animis excitarunt? Iræ huius acerbæ fomes, ſi ſpectetur attentè tota hiſtoriæ ſeries innoteſcet. Chriſtus in Synagoga librum Iſaiæ accepit, eo reuoluto locus iſte occurrit: *Spiritus Domini ſuper me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde. Prædicare captiuis remiſſionem, & cæcis viſum, dimittere confractos in remiſſionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cùm plicuiſſet librum, reddidit miniſtro, & ſedit. Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris. Et omnes teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipſius, & dicebant: Nonne hic eſt filius Ioſeph? Et ait illis: vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem: Medice cura teipſum.* Concordi omnium Hebræorum ſuffragio, res eſt in confeſſo; locum illum Iſaiæ pertinere ad Meſſiam, cuius hoc contextu munus à Propheta deſcribitur. Chriſtus ergo ſibi aptando locum illum, ſe liquidò Meſſiam eſſe profeſſus eſt, vnde ſuos conciues grauiter offendit; hoc namque toti Synagogæ durum vſquequaque fuit, & ſapuit impoſturam. Idcirco quia vſurpare ſibi Meſſiæ partes erat inſtar blaſphemiæ apud Iudæos; & blaſphemos lex diuina reos capitis aſſereret; Synagoga ſuum zelum acuit ſubſannando primum, & habendo deſpectui Chriſtum, quem filium Ioſeph per ludibrium, hanc refricando vocem ſæpius appellabat. Hac blaſphemiæ ſuſpicione zelus Iudæorum accenſus, iterum exarſit adiectione noui fomitis; quippe ſuos vt conciues Chriſtus arguit perfidiæ, eos comparando malis his Iudæis, qui Eliæ & Eliſæo malè affecti fuere gratiæ Dei exortes, ab odio in Chriſtum concepto non potuere ſibi ità perciti temperare.

Chriſtus eſt Meſſias ab Iſaia deſcriptus.

Duplex ergo fuit cauſa, quæ perculit auditores Chriſti, ſuſpicio blaſphemiæ, & cenſura perfidiæ. Cenſura ciues iniquiores Chriſto fecit; nemo namque gratum habet, ſua palàm traduci deliquia cum diſcrimine bonæ famæ. Suſpicio blaſphemiæ ob partes Meſſiæ ſibi adſcriptas, ingloriam Chriſto notam inuſſit, ſcilicet titulum impoſtoris. Vt ſunt peſſimi conſultores ira furens, atque zelus ioat deſcens; Chriſti conciues eo duplici œſtro perciti, primò ſuos murmure incondito feros animos teſtati ſunt, & vt ſtrepitus altiſonans tonitrui deſinit in pluuiam; ita ſtrepens Iudæorum murmur de Chriſto, ſacri eius ſanguinis imbrem inſtantem liquidò portendebat.

Chriſto quaſi iniurij eius conciues Nazareni.

VII. Et ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem.

Tragœdiæ à Iudæis in Chriſtum excitatæ ſæua fuit cataſtrophe: Etenim vrgente zelo, & ira percellente truces animos conciuium Chriſti, illico referentes ex Synagoga pedem, Chriſtum addixere neci vt blaſphemum, ita ſuum in Dominum, & conciuem impiè ſæuientes: Quod verò temperauere ſibi Iudæi ab homicidio perpetrando donec Chriſtus ciuitate ſua pulſus eſſet, non patientia, aut maturioris ſententiæ initum conſilium fuit, ſed ex Iudæorum inſtituto ritus inoliuus, quem præterire nefas erat; & quo ſtante nemo licèt ſententiâ latâ reus intra pomœria ciuitatis capite plectebatur. Hac lege traducente reos extra muros, Chriſtus & Stephanus extra muros è medio ſublati ſunt. Chriſtus ergo ſua ciuitate pulſus, in diſcrimen vitæ venit: impos enim erat ſui ciuitas, à Phariſæis accenſa ſuum in conciuem, & Dominum, in cuius necem eamque citam, & acerbam, iniquè totus populus anhelabat.

Iudæi reos extra ciuitatem pellebant.

Et duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, ſuper quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum.

Iudæi Chriſto male affecti.

Arbitror ego ciues horruiſſe ſui concionis effuſum ſanguinem ſaxis in eum miſſis, vt in more fuit poſuom procedere in blaſphemos; ſed com adduxiſſe ſupra montis verticem, cui ſubiectum erat altum præcipitium, aptum vt illiſum Chriſtum Dominum abſorberet. O ingratum ingenium patriæ Chriſti, ô inhumanum Iudæorum genus, quod acutè ſecit Ambroſ. ita trucem eorum indolē carpens: *Sacrilegia Iudæorũ, quæ multò antè Dominus prænuntiauerat per Prophetam, & pſalmi verſiculo declarauerat, quæ paſſurus eſſet in corpore conſtitutus, dicens: Retribuebant mihi mala pro bonis, in Euangelio docet eſſe completa. Nam cùm ipſe per populos beneficia diffunderet, illi iniurias irrogabant. Nec mirum ſi perdiderunt ſalutem, qui eiecerunt de ſuis finibus Saluatorem. Moralis enim Dominus, & qui docuerit exemplo ſui Apoſtolos ſuos, omnibus omnia fieri, nec volentes repudiat; nec inuitos alligat, nec eiicientibus reluctatur, nec rogantibus deeſt. Sic Geraſenos alibi, cùm virtutes eius ſuſtinere non poſſent, quaſi infirmos, & ingratos reliquit.*

Chriſtus omnia omnibus.

Iudæi Ieroſolymitæ cruci addixere quidem Chriſtum, ſed noo tumultuariò; ſiquidem præeunte lata capitis ſenteotia, & Præſide Pontio Pilato conſulto, foras Chriſtum Dominum eiecerunt. At Nazareni perciti ſolo furoris œſtro malum extremum Chriſto ſuo conciui, & rerum Domino inſerre niſi, illum extra ſua mœnia traduxerunt. Non Ieroſolymitis, imò dæmone peiores fuiſſe ciues Nazareth argutè probat Beda: *Peiores* (inquit) *Iudæi diſcipuli diabolo magiſtro. Ille verbo ait: Mitte te deorſum; iſti facto mittere conantur. Sed illorum mente mutatâ ſubitò, vel obſtupefactâ deſcendit, quia adhuc illis locum pœnitentiæ reſeruat.* Ecce in quàm alta nequitiæ abrupta ciues Nazareth adduxit ira, ſollicitans illos vt præcipitem agerent Chriſtum, qui agebat ne in præceps ioſemi dæmon illos truderet homicidas.

Iudęi peiores diabolo.

VIII. Ipſe autem tranſiens per medium illorum, ibat.

Chriſto rupes ceſſit vt illum abſconderet.

Diſcordes variant interpretes in indagine modi vſurpati à Chriſto, ſuam præſentiam ſubducente viris illis ad homicidium accinctis. Beda nimis credulus, vt opinor, ait ceſſiſſe rupem Chriſto, quem abſcondit, concamerata ſede efficta ſatis aperta corpori concludendo: *Dicitur* (inquit) *quod enim Dominus de manibus illorum elapſus per medium illorum de rupis vertice deſcenderet, atque ſub ipſa rupe lateret, ſubitò ad tactum veſtis illius ſaxum illum ſubterfugit, & inſtar ceræ reſolutum quemdam ſinum, quo dominicum corpus reciperetur, effecit. Tantæ vtique capacitatis, quanta ipſum corpus extitit quantitatis. In quo vſque hodie vniuerſa lineamenta, & rugæ veſtis, quæ à tergo Domini fuerant, veluti diuini ſculptoris expreſſa manu ſeruantur.* Lyrano placet illa ſententia, cui & adſtipulatur Adrichomius in deſcriptione terræ ſanctæ, locum præfatum Bedæ reſricando velut idoneum ad probandum, Chriſtum effugiſſe manus Iudæorum, emollita rupe conſcia latitando. Non inficior, fortè locum illum concauum oſtendi, cuius meminere præſati auctores; ſed obſequio huius antri extemporanei, Chriſtum ſe ſubduxiſſe ſuis conciuibus accinctis ad eius interitum, arbitror hoc commentum. Non fuiſſet enim ignotum illud prodigium Hieronymo, qui vt commemorat loca viſa à Beata Paula luſtraote totam illam plagam, quam Chriſtus incoluit, hoc tacuit prodigium, proinde mihi ſuſpectum, & in veris minimè recenſendum.

Chriſtus quomodo non agnitus à turba.

Itaque ſicut eodem Chriſto rediuiuo duo diſcipuli euntes in Emaus non cognouerunt eum, quia tenebantur oculi eorum ne eum cognoſcerent, eſtò ſimul idem iter peragerent; ita credo Chriſtum noo iouiſibilem ſe præſtitiſſe ſicut ait Maldonatus, ſed ſubduxiſſe ſui vultus notitiam ſuis conciuibus, aliena forſan ſpecie ſubſtituta. Non inde procul abeſt Ambroſius ita fatus: *Per medium illorum, mutata ſubitò, vel obſtupefacta furentium mente deſcendit.* Hoc Ambroſij contextu freti quidam interpretes ſcripſere, trucem Iudæorum mentem fuiſſe cita mutatione mitem atque propitiam Chriſto, eam ipſo Domino demulcente. Sed reuera gratis hoc dicitur; quos namque ſuis miraculis indignos cenſuit vt iniquos, qua ratione reos læſæ maieſtatis diuinæ beneficio præſtantiore miraculis, id eſt, habituali & iuſtificante ſua gratia digoaretur.

Paſſio Chriſti fuit voluntaria non coacta.

Chriſtus integer, & ſoſpes elapſus è manibus Iudæorum, oſtendit eſſe ſui arbitrij declinare ſibi intentatam mortem, vel ſubire. Ruſſus adhuc indigebat eius præſentiâ Eccleſia emergens, necdum inſtabat hora neci eius ab ipſo ſui iuris Domino præſtituta. Sic Ambroſius: *Intellige non ex neceſſitate, ſed voluntariam corporis paſſionem: nec captum à Iudæis, ſed à ſe oblatum. Etenim quando vult capitur; quando vult labitur; quando vult ſuſpenditur; quando vult non tenetur. Nondum venerat hora paſſionis: quin etiam mallebat adhuc Iudæos ſanare, quàm perdere, vt inefficaci furoris exitu deſinerent velle, quod implere non poſſent. Vides igitur diuinitatis eſſe, quòd non captus eſt, & illic voluntatis eſſe quod captus eſt. Nam vt à paucis teneri potuit, qui à populo non tenetur? Sed noluit ſacrilegium eſſe multorum, vt in auctores crucis inuidiam retorqueret: atque à paucis quidem affigeretur, ſed pro toto orbe moreretur.* Concolor Ambroſio Chryſoſtomus, à quo fortè ſuam mutuatus eſt ſententiam Ambroſius. Sic ille: *Ipſe tranſiens per medium illorum ibat. In quo, & quæ ſunt diuinitatis oſtendit: ſtare enim in medio inſidiantium, & non apprehendi, diuinitatis eminentiam oſtendebat: diſcedere verò, diſpenſationis approbat myſterium.* Præter has rationes, Chriſti intento congruas, hæc vna clamat quare mori noluerit in vrbe Nazareth; ſcilicet quòd Ieroſolymam deſtinarat paſſioni, quam illic tot ſæculis mactatæ hoſtiæ præſignabant.

Chriſtus quare mori noluit in vrbe Nazareth.

MORALE. Patriæ amor nimius damnatur.

Patria Chriſti latum nobis aperit campum diſcurrendi in eos, quos nimius, & inſanus amor patriæ ſollicitat ad Penates deſpectis alijs omnino plagis, iugiter excolendos. Si ne mo Propheta in patria ſua acceptus eſt, quid ſpei relinquitur alijs hominibus, quos tantus amor angit

patriæ?

Digitized by Google

patriæ? quaſi verò viro forti omne ſolum non ſit exilium, vtpote penſanti, ſe non ſolo, ſed cœlo natum eſſe ſicut homines omnes qui cenſentur nomine Chriſtiano. Ita Gregorius Na-
Patria noſtra cœlum eſt. zianzenus orat. 18. *Vna (inquit) magnis viris, & excelſis patria eſt, nempe Ieruſalem illa, quæ mente percipitur, non ea quam hîc anguſtis finibus circumſcriptam eſſe, atque ab aliis aliiſque hominibus ſubinde incoli videmus.* Eſt ſuſpectus amor patriæ, quando totum affectum ſic deuincit, vt homo fiat impos ſui, quando Deo ſic diſpenſante talis homo cogitur exulare. Anima affixa ſuo natali ſolo immemor eſt cœli quò reuocare debet animum excuſſo ſoli natalis puluere, quem collegit aſpernata cœlum, vt ſe totam contractam in angulo terræ, vni glebæ modicæ conſecraret.

Patria quomodo amanda. Non inficior, eſſe primas patriæ dandas, ſi quis adhuc feruet amor terræ, modo talis ſit affectus ille, qualem charitas exigit: Paulus enim decreto ſuper hoc edito mandat, & decernit, debere præcipuè ad domeſticos fidei porrigi charitatem. Ille tamen ordo nihil omninò iuuat eorum partes, qui ita ſuum natale ſolùm depereunt; vt extra ſuam patriam, fortunâ ſuas verſante vices, poſiti contabeſcant. Homo ſui æſtimator vt decet in anguſto nimis loco putat concludi affectum ſuum, ſi vna ſolùm ipſum patriæ incolendæ cupido tenet: idcirco totum orbem, & non angulum exiguum commendatum eſſe ſuis curis ingens animus arbitratur. Vnde ſuum in animum induxit Socrates nulli omnino loco dare nomen ſuum, quaſi illo loco ſatus eſſet, indignum profectò ratus hominem, qui toto mundo præſtantior eſt, anguſtas alicuius orbis terræ glebas nuncupare ſuam patriam, & hiſce velut cancellis, affectum ſuum omnem, induſtriam, & ſtudia omnia coarctare. Socrates ergo maior ipſo toto rerum vniuerſo, ſuum natale ſolum dixit orbem totum: ideoque ſibi coſmopolitæ nomen indidit, quod perinde ſonat ac ciuis mundi, ita decus & gloriam ortus ſui patriæ fortiter adimendo. Ætas priſca ſuis encomiis eſt dignata viri huius magni conſilium: ſed longè maior, & ſanctior eſt Chriſtiani nominis ambitio: illos enim, quos Chriſtiana fides ini-
Mundus eſt exilium. tiat, hos omnes ad contemptum totius mundi inſtituit, & ita cœli amore afficit, vt quanto degunt tempore in hoc orbe, credant ſe extorres, & exules, vnum duntaxat cœlum eſſe patriam animæ computantes.

Petrus Apoſtolus vt extingueret affectum huius mundi, qui flagrare ſolet in omnium hominum cordibus, eos eſſe ſolùm precariò in hoc ſæculo, non vt in ſolo cuique proprio, ſed vt peregrinos, & aduenas admonebat. Ecce Pe-
1. Pet. 2. tri parænesim 1. ep. c. 2. *Obſecro vos chariſſimi tanquam peregrinos, & aduenas, abſtinere vos à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam.* Vt ſunt noxiæ peregrinis moræ longiores in locis infeſtis latronum inſidiis; ita monet opportunè Petrus homines cœlo natos, vt caueant ab affectu ſoli huius, in quod reuera ſumus inſtar exulum ablegati. Gregorius Nazianzenus refricat & illam ſententiam orat. 26. *Terreni,* (inquit) *ludi ſunt, & ſcena, hæ patriæ, atque hæc generum diſcrimina breuis huius & caduca vita noſtra. Quam enim quiſque terram ſiue per tyrannidem, ſiue per calamitatem ante occupauerit, ea patria dicitur, cuius omnes æquè hoſpites & aduenæ ſumus, quantumlibet vecum appellatione ludamus.* Patria exilium eſt.

Homini Chriſtiano totum hunc mundum eſſe loco exilij, ita ſuum in animum Baſilius ille magnus induxerat, vt Valente Arriano Imperatori exilium minitanti, audacter reſponderit: nihil ad me pertinet exilium; nam totus mundus mihi exilium eſt. Gregorius Nyſſenus in vita Baſilij perſtringit hoc reſponſum eius:
Ab exily (inquit) *metu liber erat Baſilius magnus, quod vnam patriam hominum conſeret eſſe paradiſum, atque omnem terram quaſi commune naturæ exilium ſpectaret.* Quid conferat ille puerilis amor patriæ extinctus, ſuo experimento docet Oroſius, quo familiari vſus eſt Auguſtinus. Oroſius ille velut immemor patriæ, de Deo ſolo propitiando ſibi ſollicitus, hanc vitæ ſuæ ſpeciem expreſſit vtique genuinam. Lib. 5. contra paganos. *Inter Romanos Romanus, inter Chriſtianos Chriſtianus, inter homines homo, legibus imploro Rempublicam, religione conſcientiam, communione naturam. Vtor temporariè omni terra quaſi patria, quia quæ vera eſt, & illa quam amo patriam, in terra penitus non eſt. Nihil perdidi vbi nihil amaui, totúmque habeo quando quem diligo mecum eſt: maximè quia apud omnes idem eſt, qui me non modò notum omnibus, verùm & proximum facit, neque egentem deſerit, quia ipſius eſt terra, & plenitudo eius, ex qua omnibus omnia iuſſit eſſe communia.* Patriæ affectus exutus quid côferat.

Sed quia longa Patrum ſerie, & auctoritate iuuat attemperare ſoli natalis affectum nimium, cùm Chriſto teſte, ſuos alumnos etiam Prophetas & ſanctos omnis patria ingrata ſuis ſemper & inuida ſoleat auerſari. Ergo ſuam conciliare ſibi patriam fruſtra curat, & laborat, qui profectò nihil inde meret niſi perfidiam, & liuorem: quod quiſquis attentè ſuo perpendet animo, ille nihil, aut certè parum huic ſæculo addictus, non aliunde petet pro patriæ ſuæ incuria aptius argumentum. Cui & proderit adiicere ſententiam iſtam Chryſologi ſerm. 48. *Inter ſuos* (inquit) *peſſe, morſus eſt, adustio eſt; inter ciues eminere proximos, proximorum vrit gloriam: propinquo propinqui ſi honorem debeant, computant ſeruitutem.*

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in Concionatorum gratiam ſubnectuntur, illis ex hoc Euangelio textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Medice cura teipſum.

INTENTVM iſtius homiliæ erit, explicare duo, ſanctitatem ſcilicet animæ, & remedia opportuna, quibus ægræ animæ ſanitas inſtauratur.

Dicam primò, Deum hominem condidiſſe ſanum, & præſertim quantùm ad animam, de cuius ſanitate mearum eſt hîc partium dicere, faciendo quaſi exquiſitam anatomen eius, & inquirendo penes quid præcipuè conſiſtat animæ ſanitas.

Altera parte dicam, hominem eſſe ſui medicum cælitus edoctum; eâ cautelâ tamen, vt quando malè habet eiùs anima, non ex præſcripto ſenſuum, aut carnis ei conſulat. Quippe ſicut ægra caro iacet ſemper; ita nequit opem ferre malè habenti animæ, quæ infirma debet vti duntaxat iis remediis, quæ opportunè Deus medicorum ſummus ad ſalutem congrua deſignauit.

A prima ſui editione ſanus homo fuit conditus, idque ſanitate ſuis numeris omnibus abſoluta.

In hæc verba:

Medice cura teipſum.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, VARIIS HISTORIIS, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Phidiæ induſtria in clypeo Palladis componendo.

INduſtrium celebratur opus Phidiæ ſculptoris, qui in Palladis clypeo componendo ſuæ artis peritiam omnem exhauſit. Particulis aptè ſibi cohærentibus, & ſubtiliter inſertis opus erat textum, in cuius vmbilico auctor ipſe ſuam imaginem ſic expreſſit, eâ vt ſublatâ, tota compages clypei ſolueretur. Dignitas operis adagio trito locum fecit, quo res perfecta typo, ſeu vocabulo Palladis Phidiæ deſignatur. Alluſit eò Martialis quando lib. 6. epigrammatum ita fatur:

Quis te Phidiaco formatam Iulia cælo,
Aut quis Palladia, non putet artis opus.

Vt Phidias Pallade ſculpta, ſuæ induſtriæ ſummam explicuit, ſcalpendo ſui vultus effigiem in vmbone, cuius partes huic adhærebant imagini, vt coaleſcerent, & non peſſum irent; ita Deus orbe creato, ſupellectile diuite instructo, rerum omnium editarum finxit epitomen, quando lucis vſura frui homini conceſſit. Vtque palam fieret quanti faceret hominem, ipſe Deus auctor eius, eum ad imaginem & ſimilitudinem ſuam concinnè ſuis manibus efformauit. Propheta manus illas induſtrias, & architectas huius operis, id eſt hominis, fuiſſe dicit: *Manus tuæ* (inquit) *fecerunt me, & plaſmauerunt me.* Psalm. 118. Signaculi quoque memor eſt diuini: *Signatum eſt* (inquit) *ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Pſalm 4. Vnde liquet, hominem fuiſſe velut compendium breue rerum omnium à Domino conditarum.

In hominis potiori parte, Dei imago nitens & coruſca totam eius compaginem ſic ligabat, vt ita ſibi conſtaret homo, Deo vni obſtrictus, vnus quantùm eſſe poteſt, referendo ſuo modo Dei vnitatem, quæ indiſcreta manet, in perſonarum inclyta Trinitate.

EX PHILOSOPHIA. Vnitas cuiuſque rei in quo ſita ſit.

A Philoſophis nuncupatur vnum, illud omne cui competit diuiſum eſſe ab aliis, & indiuiſum in ſe. Stante in homine gratiâ diuinâ, penes quam erat imago Dei, homo fuit diſſitus & diuiſus amore, rebus ab omnibus, quæ ſunt infra Deum. In ſe verò fuit indiuiſus; concordes enim erant omnes apud eum diſcolores corporis & animæ facultates. Sed ſtatim atque Dei gratiâ excidit incautus homo, ſimilitudo diuina fuit & expuncta, cuius ope totus homo ſui compos, vnus erat, & indiuiſus, qui poſt lapſum inquies, & diſtractus in varias ſeſe partes egit, & intorſit, iam diuiſus in ſe rebellionem ſenſuum expertus, quos à dictamine rationis aduertit longiùs aberrare.

Quàm

Gen.1.

Quàm verò ſantus ſit editus homu, vide ſacto ex Codice, vbi Moyſes ita fatur: *Creauit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam.* Vnde paret, eum præter hanc indolem, qua conſtamus, accepiſſe dona pleraque gratiæ, eclypſim paſſa, grauem quandu ſuum in lapſum incurrit. Etenim vt imago Deu denotat in homine rationis vſum; ita ſimilitudo notat gratiam, & virtutes homini ab incunabulis cælitus erogatas.

Ex SS. PATRIBVS. Imaginis Dei differẽtia à ſimilitudine Dei.

Hanc differentiam imaginis, & ſimilitudinis inſinuant Patres, vt Irenæus lib. 5. aduerſus hæreſes cap. 6. *Si defuerit* (inquit) *anima ſpiritu, animalis eſt verè, qui eſt talis, & carnalis derelictus imperfectus erit, imaginem habens in plaſmate, ſimilitudinem verò non aſſumens per ſpiritum.*

Chryſoſtomus hom. 9. in Geneſim: *Sicut* (inquit) *imaginem dixit ob principatum rationem, ita & ſimilitudinem, vt pro viribus humanis ſimiles fiamus Deo, manſuetudine inquam, & lenitate, & virtutibus Deo ſimiles efficiamur. Quod & Chriſtus dicit: Similes eſtote Patri veſtro, qui eſt in cælis.*

Euchenius lib. 2. in Geneſim: *Inter ſimilitudinem* (inquit) *& imaginem hoc intereſt. Imago Dei, omnium; ſimilitudo, paucorum. Hic namque imago ob excellentia diuinæ ſimilitudinis dictus, quòd imago Dei anima peccatrix eſſe non deſinit. Ad Dei autem ſimilitudinem niſi ania ſancta fuerit, non peruenit; quia illâ anima creata eſt per naturam, huic dabitur conformari per gratiam.*

Cyprianus in ſermone de bonu patientiæ: *Sic* (inquit) *perfectos dixit fieri filios Dei, ſic conſummari oſtendit, & docuit cæleſti natiuitate reparatos, ſi patientia Dei Patris maneat in nobis, ſi ſimilitudo diuina, quam peccata Adam perdiderat, manifeſtetur & luceat in actibus noſtris.*

Ambroſius libro de dignitate conditionis humanæ cap. 3. *Virtutes* (inquit) *quantò plus quiſque in ſe habet, tantò propiùs eſt Deo, & maiorem ſui conditoris ſimilitudinem gerit.*

Damaſcenus lib. 2. de fide orthodoxa cap. 12. *His* (inquit) *verbis, Ad imaginem, vis intelligendi, arbitriique libertas ſignificatur: his autem, Ad ſimilitudinem, virtutis, quæ ad eius fieri poteſt expreſſa ſimilitudo.*

Ex THEOLOGIA. Homo Deũ trinum in perſonis delineat.

Adiiciunt Theologi, hominem non referre Deum tantùm vt vnum in eſſentia, ſed etiam illum lineare trinum in perſonis, vt præditus eſt natura intellectuali ſecundùm mentem. Ita Thomas 1. part. quæſt. 93. art. 5. Sic illa poteſt veritas aſtrui. Trinitas diuinarum perſonarum eſt ſecundùm proceſſionem Verbi intelligibilis ab intelligente, & amoris ab vtroque. Sed mens hominis, provt intelligendo rem, producit rei verbum, & ex verbo, ac notitia, ſeu verbo rei procedit amor eiuſdem; aliqua ratione refert Trinitatem diuinarum perſonarum: nimirum vt producit verbum intelligendo, & amorem amando, præſertim ipſum Deum, quem geſtit humanus animus æmulari.

Ex SS. PATRIBVS. Trinitatis imago in homine vnde ſit petenda.

Trinitas perſonarum in homine lineata Patres Sanctos habet etiam aſſertores August. l. 12. de Trinitate cap. 6. *Dixit* (inquit) *Deus: Faciamus hominem ad imaginem noſtram. Paulò poſt autem dictum eſt: Et fecit Deus hominem ad imaginem Dei. Noſtram certè quia pluralis eſt numerus, non rectè diceretur ſi homo ad vnius perſonæ imaginem fieret, ſiue Patris, ſiue Filij, ſiue Spiritus Sancti. Sed quia fiebat ad imaginem Trinitatis, propterea dictum eſt, ad imaginem noſtram.*

Rurſus ille ſcitè docet, vnde talis hæc imago ſit petenda, ne forte Caru ſibi de hac dignitate ſeu gratia blandiatur. Sic ille in Pſalm. 48. concione 2. *Conſiderate* (inquit) *vos fratres, homines factos ad imaginem & ſimilitudinem Dei. Imago Dei intus eſt: non eſt in corpore: non eſt in auribus iſtis, quas videtis, & oculis, & naribus, & palato, & manibus, & pedibus: ſed vbi eſt intellectus, vbi eſt mens, vbi ratio inueſtigandæ veritatis: vbi eſt fides, vbi eſt ſpes veſtra, vbi charitas veſtra.* Hactenus Auguſtinus.

Præfata Dei ſimilitudo clamat, hominem ab incunabulis fuiſſe Dei gratia præditum, eaque ſupra illam qua gaudemus poſt Baptiſmum; habebat enim illa ſibi adiectam iuſtitiam originalem, qua ſtante ſanus homo, neque quoad corpus, neque quoad animam non poterat ægrotare. Eccleſiaſtes hoc priuilegium inſigne notat ita fatus: *Creauit Deus initio hominem rectum.* *Eccleſiaſt. 7.* Statum hunc felicem compendioſè notat Auguſtinus hoc tenore: *Quid timere, vel dolere poterant illi homines in tantorum affluentia bonorum, vbi nec mors metuebatur, nec vlla corporis mala valetudo, nec aberat quicquam, quod bona voluntas adipiſceretur, nec inerat, quod carnem animumve hominis feliciter viuentis offenderet? Quàm felices erant primi homines, & nullis agitabantur perturbationibus animorum; nullis corporum lædebantur incommodis: tam felix vniuerſa ſocietas eſſet humana, ſi nec illi malum, quod in poſteros traiicerent, nec quiſquam ex eorum ſtirpe iniquitatem committeret, quæ damnationem reciperet.* Hactenus ille lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 10.

Ex MEDICINA. Sanitas quid ſit.

Vt verò nobis conſtet de exquiſita primi hominis ſanitate libet conſulere Fernelium, vtpote benè meritum de medica diſciplina. Sic ille lib. 1. de morborum differentiis cap. 5. *Corporis, partiſve abſoluta, & exquiſita ſymmetria, quæ ad ſummum peruenerit, ſumma eſt ſanitas. Quæ ab hac paulùm deficiens conſtitutio, nec actionibus noſtris nocua eſt, nec animali manifeſtè grauis, ſanitas etiamnum eſt, at non perfecta. Ariſtoteles ſanum ex integritate actionum, ægrum ex quauis offenſione dimenſus, nihil inter hæc medium conſtituit.* Hæc ille clarus rerum, quæ ad medicinam pertinent, ſedulus explorator.

Si ergo nobis innoteſcat fuiſſe plenas & integras omnes actiones Adæ, præſertim eas quæ animam ſpectant, vt ſunt intelligere, & velle; ratum erit & fixum, fuiſſe plenam, & vegetam eius animæ ſanitatem.

Ex PHILOSOPHIA. Potẽtiæ animæ perficiũtur ab habitibus.

Auſpicemur ab intellectu, vt à principe omnium animæ facultatum. Philoſophiæ placitum eſt, animæ potentias perfici ab habitibus, qui eas informant. Et reuera liquet, eos pollere clara luce intellectus, qui plura ſciunt. Scientiæ namque velut lumina ſunt coruſca, quibus intellectus, vt radiis rutilis illuſtratur. At conſtat Adam nouiſſe plura quàm cæteri homines, nec ipſo Salomone excepto, quia in primum hunc parentem ſcientiæ omnes largiùs quàm in Salomonem cælitus influxerunt. Nec graue faceſſit

faceſſit negotium ille locus, vbi Deus ita Regi Salomoni fatur 3.Reg.3. *Dedi tibi cor ſapiens, & intelligens, in tantum, vt nullus ante te ſimilis fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit.* Et cap.4. *Præcedebat ſapientia Salomonis ſapientiam omnium orientalium, & Ægyptiorum.* Quippe debent hi textus intelligi de hominibus eo modo ſatis, quo Salomon eſt editus, id eſt de hominibus ex viro & fœmina procreatis Alioquin Chriſto foret iniurium hoc effatum. Scimus enim Chriſtum eſſe gazas & theſauros ſcientiæ & ſapientiæ Dei. Cùm ergo primus homo non fuerit ea ratione ſatus qua Salomon conditus; iſte ſuum hunc parentem ſcientiâ minimè ſuperauit.

Matth.11.

Sic etiam intelligendus eſt ille locus, vbi Chriſtus Ioannem Baptiſtam hominibus cæteris anteponit: *Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta.* Comparatur enim Ioannes ibi hominibus è muliere natis; at Chriſtus ortus eſt è Virgine, & non è corrupta fœmina procreatus.

Rurſus Adam vt omnium parens atque caput, vt inſtitutus erat ad initiandum omnes alios homines diſciplinis, quas poſtea didicere ſuo hoc à magiſtro & doctore, vero planè conſentaneum eſt, debuiſſe primum hunc hominem cognitione rerum omnium multò ſuis filiis eminere.

Geneſ.2.
Adami ſcientia quãta fuerit.

Perfectæ cognitionis eius index eſt, iſtæ ſacræ Scripturæ locus: *Omne quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius. Appellauitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & vniuerſa volatilia cæli, & omnes beſtias terræ.* Vt nomina ſunt ſigna rerum; ita foras emiſſum, verbum pronuntians nomen, eſt ſignum verbi interni ſeu intellectionis expreſſæ, quæ eſt ipsâ ſuâ naturâ prior verbo prolato. Si ergo nomen hoc prolatum, & inuſtum ab Adamo rebus, eas ſic definit, vt præclarè rei cuiuſque nobis indolem aperiat, profectò priùs illa clara rerum notitia debuit Adamo velut magiſtro rerum omnium conſcio, & interpreti cœlitus illuxiſſe.

Si tot lumina affulſere primo homini, vt ille rerum naturalium diſciplinâ genus ſuum, id eſt alios omnes homines, imbueret; longè maiori luce fuit perfuſus ad inſtruendos filios de rebus ad Dei cultum pertinentibus, & ſalutem animæ ſpectantibus. Potior namque Deo cura fuit, hominem perficere in ordine ad finem ſupernaturalem, quàm in his, quæ naturæ cancellis & finibus obſerantur. Infert inde Thom.1. part. quæſt. 94. art. 3. reuelaſſe Deum multa arcana primo homini, & ea præſertim, quæ conducunt ad legitimum Numinis obſequium; & hominem aptant ad æterna præmia naciſcendum.

EX THEOLOGIA.
Adã multa nouit myſteria ad Dei cultum pertinentia.

Epiphanius initio ſui operis panarij aduerſus octoginta hæreſes affirmat vti rem indubiam, innotuiſſe primo homini Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium. Illic enim Epiphanius emergentis Eccleſiæ exortum ſcribens, ita ſuam exprimit ſententiam. *Adam protoplaſtus formatus eſt. Non autem erat idololatra. Et nouit Patrem Deum, & Filium, & Spiritum ſanctum. Propheta enim erat.*

Thomas ait 2.2. quæſt.2. art.7. cognouiſſe primum hominem myſterium incarnationis, non quidem vt fuit inſtitutum ad redemptionem generis humani collapſi, ſed vt futurum ad perficiendos homines per gloriam claræ viſionis, quæ debebat eis, ſcilicet hominibus, à Chriſto Domino procurari.

Geneſ.2.
Epheſ.5.

Auguſtinus lib.9. ſuper Geneſim ad literam capite poſtremo dicit, Adam cognouiſſe myſterium coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, quod confirmat ea voce primi hominis: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea:* Quæ verba, Dei Apoſtolus dum recenſet, ita fatur: *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.* Auguſtinus inde ſuam ſententiam arbitratur optimè ſtabiliri.

Adami quãta perſpicuitas fuerit.

Rurſus ait Thomas 1. part. quæſt.94. art 4. Fuiſſe primum hominem tanta perſpicuitate, Dei gratiâ non extinctâ, vt nemo fucos ei poſſet facere, falſa veris ſubſtituendo, quibus eum deciperet. Nempe ſicut ait Auguſtinus lib.3.de libero arbitrio cap.12. *Approbare vera pro falſis, non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati.* Vnde quia ſeducta fuit Eua contra ſanæ ſeu integræ naturæ decus & priuilegium, quo vigente dæmon eam non potuit decipere, Auguſtinus concludit eam ante ſuam hanc deceptionem iam ebibiſſe virus ſuperbiæ. Quippe fidem non adhibuiſſet diabolo, niſi in animum eius irrepſiſſet *Amor propriæ poteſtatis, & quædam de ſe ſuperba præſumptio*, vt lib.11. ſuper Geneſim ad literam cap.30. loquitur Auguſtinus, eam coniiciens ante dirum ſerpentis afflatum incautè Dei gratiâ penitus excidiſſe.

Eccleſ.17.

Quàm perſpicacis erat intellectus homo, Dei gratiâ illucente, docet expreſsè liber Eccleſ.c.17. quando primos parentes ſic deſcribit: *Cor dedit illis excogitandi, & diſciplina intellectus repleuit illos. Creauit illis ſcientiam ſpiritus, ſenſu impleuit cor illorum: & mala, & bona oſtendit illis. Poſuit oculum ſuum ſuper corda illorum oſtendere illis magnalia operum ſuorum.* Abundè liquet hoc contextu, ſcientiarum omnium agmen in primos homines influxiſſe.

EX SS. PATRIBVS.
Eccleſ.7.

Vt intellectus & rationalis appetitus fraternizant, ita fuit & voluntas concolor intellectui. Id eſt vt intellectus Adæ congruis habitibus informatus erat, vt ſcientia, & fide; ſic quoque fuit & voluntas inſtructa donis, & virtutibus idoneis ad perficiendum illam, vt ſunt charitas, aliæque dotes Spiritus ſancti, animam directè Deum verſus fortiter euehentes. Fuiſſe ſicut par eſt voluntatem ornatam ac proinde bonam in homine ſtatim ab editione ſua, patet vno hoc teſtimonio Salomonis: *Hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem rectum.* Quæ rectitudo notat voluntatem fuiſſe donis ſtipatam, quæ illam à vitiis omnibus abſoluebant.

Iob 1.
Iob 4.
Pſal.7.
Pſal.32.
Pſal.50.

Auguſtinus lib.14. de Ciuitate Dei cap.15. ita locum hunc Salomonis verſat: *Fecit Deus hominem rectum, ac per hoc voluntatis bonæ. Non enim rectus eſſet, non habens bonam voluntatem.* Et capite 27. eiuſdem libri. *Primus* (inquit) *homo rectus, hoc eſt bonæ voluntatis creatus erat.* At ex Scriptura ſacra liquet, rectitudinis voce nomen & rem diuinæ gratiæ deſignari. Iob. *Erat vir ille ſimplex, & rectus.* Idem. *Quando recti deleti ſunt?* Pſaltes ea etiam voce notat gratiam: *Saluos facit rectos corde.* Rurſus. *Exultate iuſti in Domino, rectos decet collaudatio.* Item. *Spiritum rectum innoua in viſceribus meis.*

Rectus idem ſonat atque Deo gratus.

Rurſus ea rectitudo probat, eum, ſcilicet hominem, à momento ſuæ creationis amauiſſe Deum

Deum. Nam voluntas recta primò bonum ſupremum quærit, eò vergens, atque votis omnibus anhelando. Vt verò ſola ſine donis aliis nunquam charitas illabitur, cum illa dotes omnes, & virtutes, quæ omnes potentias animæ perficiunt, in primos homines influxerunt. Virtutes habuiſſe ſatas, ait Bernardus ſermone 1. de Annuntiatione: *Ad imaginem* (inquit) *& ſimilitudinem Dei factus eſt homo; in imagine arbitrij libertatem, virtutes habens in ſimilitudine.*

Adfuiſſe chorum hunc virtutum homini ab exortu, Paulus ait, ita ſuos diſcipulos initians: *Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt, in iuſtitia, & ſanctitate veritatis.*

Epheſ. 4.

Paucis omnium virtutum ſeriem texit. Nam iuſtitia, eſt generale nomen pertinens ad virtutes omnes; eas præſertim, quæ voluntatem perficiunt, & informant. Sanctitas veritatis eos concludit habitus, qui dirigunt intellectum, ne ratiocinando ſuo à ſcopo aberret, vt contingit eis, qui tenebris offuſum habentes intellectum, à veritate ſolent deuij ſæpius aberrare.

Adæ voluntas recta fuit.

Vt ab actione ſolent medici inferre, ſanum hominem eſſe, cuius membra ſua munia exercent alacriter; Ita nihil obſtat, quin dicamus, hominem fuiſſe ſanum conditum, ea vtique ſanitate, cuius expers fuit ipſe primus homo poſt peccatum, quo & tota proles eius infecta iacet, & decumbit ægra, licèt eius ruinæ ſint maiori ex parte Chriſti meritis inſtauratæ. Originalis enim iuſtitia priuilegia multa ſecum inuexit, quæ non præſtare ſolet gratia, quamuis eam Chriſtus abundè nobis effuſo ſuo ſanguine procurarit.

Ex Theologia.

Iuſtitia originalis in quo differat à gratia.

Conſtat apud Theologos hoc diſcrimen intercedere inter originalem iuſtitiam, & gratiam; ſcilicet hanc, id eſt gratiam, hominem tunc perfeciſſe modo, quo etiamnum facit, in ordine ad finem ſupernaturalē; iuſtitiam verò ſecus hominem perfeciſſe ſolùm in ordine ad rectum humanæ naturæ ſitum, quo conſtante ſibi, fuiſſet natura magis vegeta, & rationi rectæ magis conſonæ hominis actiones. Idemque dici rectè ſolet, illud inſigne donum fuiſſe bonum naturæ integræ, quamuis reuera gratis homini conceſſum, & non debitum ex natura ſicut abundè patet, eius ex iactura, quia pollemus ea natura, cuius erat Adam; illâ tamen excidimus iuſtitiâ: vnde liquet, iuſtitiam originalem non fluxiſſe primi hominis à natura, nec fuiſſe nodo indiſſolubili homini ſociatam.

Gratiæ Dei in Adamo triplex effectus, qui & hodie perſeuerat in homine iuſto.

Gratia tres effectus formales ratione ſaltem diſcretos habet, & habuit in Adamo, quibus eum inſtruxit, & perfecit in ordine ad ſupernaturalem finem. Reddebat enim primò gratum hominem Deo, ciuſque iuris faciebat beatitudinem ſupernaturalem, tanquam hæreditatem paternam. Secundò præſtabat ei, ſcilicet homini, facultatem ad ſeruanda ſine culpa ſaltem mortifera, omnia diuina præcepta, etiam ſupernaturalia, quamuis adhuc interdum ad id eſſet opus actuali Dei auxilio, ſicut præter videndi ſenſum, qui eſt potentia ſufficiens ad videndum, exigitur quoque lucis obſequium. Diuina demum gratia meritum beatitudinis æternæ bonis actibus affingebat. Hiſce tribus effectibus gratia præfata, Deo ſubiiciebat mentem hominis vt par erat, ad hoc vt erga Deum ſe haberet tanquam erga finem vltimum aſſequendum.

Iuſtitiæ originalis tres effectus, qui eam diſtinguunt à gratia.

Iuſtitia originalis eò non deuenit; effectus enim diſcolores habuit à præfatis, tres ſcilicet pertinentes ad integritatem naturæ, qui proinde donum illud à diuina gratia diſtinguebant. Primò iuſtitia originalis ſuperiorem animæ partem, id eſt rationem, ac mentem, ita Deo ſubdebat, homo vt poſſet eius beneficio præcepta quidem ſeruare naturalia, idque ſine culpa, ac proinde benè ſe habere erga Deum vt vniuſcuiuſque rei editæ conditorem. Secundò iuſtitia originalis inferiorem animæ partem, puta ſenſitiuam, parti ſuperiori ſic ſubdebat, vt nullus eam omnino motus concuteret, præter eum, quem præſcripſiſſet ratio. A qua ſubiectione procul abeſſe liquet noſtram nunc partem ſenſitiuam, cuius heu, heu, quotidie impetus rationis vſum ſæpius anteuertunt. Tertiò iuſtitia originalis ſubiiciebat ita corpus animæ, vt nullomodo caro faceſſeret negotium ſpiritui, nec mutari poſſet corpus, eo ſcilicet ſpiritu inuito, vt nunc poſt iacturam iuſtitiæ illius, corpus noſtrum, morte, rebus vt & aliis noxiis immutatur.

Hominem non habuiſſe à gratia præcisè dotes illas ſeu effectus iuſtitiæ originalis, quæ perficiebat hominem in ordine ad naturam, quotidiano experimento liquet. Quamuis enim miſerante Deo, gratiæ eius aura nobis afflet, eo priuilegio non gaudemus integræ naturæ, cuius erat Adam antequam ſe lethali crimine ſauciaret.

Virtutes omnes an Adā habuerit.

Vt ex integra cauſa bonum dicitur, ſic creatus homo in ſtatu integræ naturæ bonus erat, & ſtipatus omnibus virtutibus, quarum theologicas formaliter habuit, actus enim earum ſunt ſupernaturales, & prærequirit homo virtutum habitus ad exerendos actus difficiles, & præſertim eos qui ſunt ſuperioris ordinis, & excedunt omnes animæ facultates. Habuit & virtutes intellectuales, & morales, quæ verſantur circa alterum, ſcilicet iuſtitiam, liberalitatem, &c quia ſunt actus earum virtutum difficiles, nec immediatè tales actus, iuſtitia originalis poterat exercere. Virtutes verò quibus ſubauditur peccatum, aut aliquod naturæ malum, has tunc non potuit habere, ſicut conſtat de pœnitentia, & miſericordia. Supponit enim peccatum virtus pœnitentiæ, & miſericordiæ virtute, mala naturæ iniuria à miſericordi homine propulſantur. Nec habuit virtutes eas, ad quas pertinet cohibere niſus & impetus effrænis appetitus ſenſitiui. Originalis enim iuſtitia ſic ſubdebat partem inferiorem rationis, vt ſuperfluæ fuiſſent & vacantes virtutes illæ, quarum eſt cohibere motus importunos partis ſenſitiuæ, graue negotium animæ faceſſentis.

Virtutes quales non habuerit Adam.

Pertinet etiam ad hunc ſtatum integræ naturæ, ſana corporis conſtitutio, qua gaudebat homo, Dei ſubditus imperio. Sed vt liquidior hic ſtatus appareat, operæpretium eſt ſcire, quinque modis hominem ſpectari poſſe iuxta quinque ſitus ſeu ſtatus, qui omnes poſſunt homini conuenire. Primò poteſt homo conſiderari in puris naturalibus, vt conſtans corpore, & anima inſtructa ſuis potentiis abſque vllo dono Dei ſupernaturali. Nuſquam ita fuit homo; nam iuſtitia originali locuples editus eſt. Conſideratus homo in puris naturalibus morti eſt obnoxius, vtpotè anima & corpore corruptionis conſcio coaleſcens.

Hominis quinque ſtatus varij.

Secundus ſtatus eſt ille cuius compos erat Adam ante lapſum; & hic dicitur ſtatus integræ naturæ.

naturæ. In illo ſibi ſi conſtitiſſet homo, necis expers in ſæcula æterna vitam diuina ſemper gratia comite propagaſſet.

Tertius ſtatus eſt naturæ corruptæ, qualem eſt nactus homo ſui oblitus poſt lapſum, qui hominem obſtrinxit vtrique morti, corporis ſcilicet & animæ. In hac ſorte deploranda iacent omnes, qui ſic in mortifero peccato viuunt, quaſi iam ſponte diris ſua capita deuouiſſent.

Quartus ſtatus eſt naturæ reparatæ, ſeu ſanatæ per gratiam. Iuſti omnes eo in ſtatu ſunt vigente Dei gratia apud illos, qui idcirco tamen ab ærumnis vitiatæ naturæ procul non ſunt, vtpotè conſcij mortis, & patientes partis ſenſitiuæ motus rebelles in rationem ſæpius inſurgentes. In hac natura reparata gemunt ſancti etiam virtutum omnium luce clari, vt conſtat vno ex

Rom. 7.

Apoſtolo Paulo, cuius en lamenta. *Condelector legi Dei ſecundùm interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Gratia diuina, licet copioſa malis ſeu damnis non occurrit omnibus quæ incurrit natura diro peccati ſpiculo vulnerata.

Quintus denique ſtatus eſt naturæ integerrimæ poſt reſurrectionem generalem beatorum. Tunc quippe totus homo talem euchetur in ſortem, qualem nemo poteſt concipere. Status enim eius erit, ex omnibus vſquequaque bonis cùm animæ, tum corporis aggregatus. Etenim non poterit neque mori, nec peccare. Quod vtrumque fuit illi in ſtatu naturæ integræ penitus inconceſſum.

Ex Ivre Canonico.

Canones Conciliorum hoc decernunt, ſcilicet datum fuiſſe primo homini poſſe non mori, quod dixi ſuprà ad ſecundum hominis ſtatum, id eſt naturæ integræ, pertinere. Ita fuit definitum in Concilio Mileuitano cap. 1. ecce canon. *Quicunque dixerit, Adam primum hominem mortalem factum, ita vt ſiue peccaret, ſiue non peccaret, moreretur in corpore, non peccati merito, ſed neceſſitate naturæ, anathema ſit.* Vt Spiritus ſanctus vnicolor eſt; ita ſibi conſtat afflans Eccleſiam, quando ſua decreta, leges, & canones ſancit. Vnde canon Concilij Tridentini concolor eſt huic quem deſcripſi. Ita fatur Tridentina ſacra Synodus ſeſſione 5. *Si quis non confitetur, Adam cùm mandatum Dei eſſet tranſgreſſus, incurriſſe per offenſam præuaricationis iram, & indignationem Dei, atque ideo mortem, &c. anathema ſit.*

Homo in ſtatu innocentiæ poterat nō mori.

Ex SS. Patribvs.

Hominem fuiſſe tali ſanitate præditum, & editum ab initio vt poſſet non mori, ſi exacta Deo præſtitiſſet obſequia expreſsè docet Auguſtinus, refellens errorem Pelagij, prædicantis Adam fuiſſe ſine crimine moriturum. Longiores ſunt hi textus, ſed non cunctabor eos referre, quia diſertè litem hanc dirimunt. Sic ergo fatur Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis, & remiſſione, cap. 2. *Qui dicunt Adam, ſic creatum, vt etiam ſine peccati merito moreretur, non pœna culpæ, ſed neceſſitate naturæ; profectò illud quod in lege dictum eſt: Qua die ederitis, morte moriemini, non ad mortem corporis, ſed ad mortem animæ, quæ in peccato fit, referre conantur. Qua morte mortuos ſignificauit Dominus infideles, de quibus Matthæus ait: Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos.*

Matth. 8.

Quid ergo reſpondebunt, cùm legitur, hoc Deum primo homini, etiam poſt peccatum, increpando, & damnando dixiſſe: Terra es, & in terram ibis? Neque enim ſecundum animam, ſed quod manifeſtum eſt, ſecundum corpus terra erat, & morte eiuſdem corporis erat, iturus in terram.

Ne Pelagius hoc errore fucos faceret orthodoxis, Auguſtinus eum ſic perſtringit capite 4. libri huius prælaudati: *Præter hoc* (inquit) *quod puniens Deus dixit: Terra es, & in terram ibis: quod niſi de morte corporis, quomodo intelligi poſſit ignoro: Sunt & alia teſtimonia, quibus euidentiſſimè appareat, non tantùm ſpiritus, ſed etiam corporis mortem propter peccatum meruiſſe corpus humanum. Ad Romanos 8. Apoſtolus dicit. Si autem in vobis Chriſtus eſt, corpus quidem mortuum propter peccatum: Spiritus autem vita eſt propter iuſtitiam. Si ergo ſpiritus eius, qui ſuſcitauit Chriſtum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra per inhabitantem ſpiritum eius in vobis. Puto, quod non expoſitore, ſed tantùm lectore opus habet tam clara & aperta ſententia: Corpus,* inquit, *mortuum eſt, non propter fragilitatem terrenam, quia de terra puluere factum eſt, ſed propter peccatum. Quid amplius quærimus? Non ait: Mortale, ſed mortuum. Namque antequam mutaretur in illam corruptionem, quæ in Sanctorum reſurrectione promittitur, poterat eſſe mortale, quamuis non moriturum: ſicut hoc noſtrum poteſt, vt ita dicam, eſſe ægrotabile, quamuis non ægrotaturum. Cuius enim caro eſt, quæ non ægrotare poſſit etiamſi aliquo caſu priuſquam ægrotet, occumbat? Sic & illud corpus iam erat mortale, quam mortalitatem fuerat abſumptura mutatio in æternam incorruptionem, ſi in homine iuſtitia, id eſt, obedientia permaneret: ſed ipſum mortale non eſt factum mortuum, niſi propter peccatum. Quia vero illa in reſurrectione futura mutatio, non ſolùm nullam quæ facta eſt propter peccatum, ſed nec mortalitatem habitura eſſet, quam corpus animale habuit ante peccatum, non ait: Qui ſuſcitauit Chriſtum à mortuis, viuificauit & mortua corpora veſtra: cùm dixiſſet ſuprà, corpus mortuum. Sed viuificabit, inquit, & mortalia corpora veſtra: vt ſcilicet non iam ſolùm non ſint mortua, ſed nec mortalia, cùm animale reſurget in ſpirituale, & mortale hoc induet immortalitatem, & abſorbebitur mortale à vita. Miror ſi quæritur aliquid hac manifeſtatione liquidius.* Hactenus Auguſtinus.

Hominis immortalitas in ſtatu innocentiæ.

Mortis auctor non eſt Deus.

Aſtruitur & hæc veritas de immortalitate primi hominis, ſi non peccaſſet, ex multis Scripturæ ſacræ locis, vt Sapient. 1. *Deus mortem non fecit.* Rurſus. *Inuidiâ diaboli mors intrauit in orbem terrarum.* Item. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit.*

Sap. 1.
Sap. 2.

Impaſſibilitas etiam acceſſit ad hoc priuilegium, ita Deo reciprocas rependente vices, vt ab homine non offenſus, eum ſcilicet hominem à noxiis omnibus immunem efficeret, & ſtante anima illibata næuis & peccato, caro quoque minimè læderetur.

Quàm à læſione procul extitiſſet homo, Deo ſic deuinctus, ait Auguſtinus lib. 14. de ciuitate Dei cap. 26. *Viuebat* (inquit) *homo in Pa-*

Ex SS. Patribvs.

radiſo

radiſo ſicut volebat, quamdiu hoc volebat, quod Deus iuſſerat viuebat. Viuebat fruẽs Deo, ex quo bono erat bonus. Viuebat ſine vlla egeſtate, ita ſemper viuere habens in poteſtate. Cibus aderat ne eſuriret: potus, ne ſitiret: lignum vitæ, ne illum ſenecta diſſolueret: nihil corruptionis, in corpore, vel ex corpore vllas moleſtias eius ſenſibus ingerebat. Nullus intrinſecus morbus: nullus ictus metuebatur extrinſecus. Summa in carne ſanitas, in animo tota tranquillitas. Sicut in Paradiſo nullus æſtus, aut frigus; ſic in eius habitatore, nulla ex cupiditate, vel timore accedebat bonæ voluntatis offenſio. Hactenus ille.

Homo in ſtatu innocentiæ erat impaſſibilis.

Homo in ſtatu innocentiæ erat impaſſibilis.

Hic obſerua, dotes illas immortalitatis, & impaſſibilitatis fuiſſe Dei ſingulare dnnũ: namque puris in naturalibus, vt præmiſi, eſt mortalis homo, licèt nunquã in ſtatu naturæ integræ moriturus. Ita Aug. l. 1. de peccatorum meritis, & remiſſ. c. 3. *Sicut* (inquit) *hæc ipſa caro, quam nunc habemus, non ideo non eſt vulnerabilis, quia non eſt neceſſe vt vulneretur; ſic illa non ideo non fuit mortalis, quia non erat neceſſe vt moreretur.* Hactenus Auguſtinus.

Hominis impaſſibilitas vnde habuit ortum.

Qua verò ratione Deus ab homine mortem, aliaque mala procul ageret, non eſt definitum. Quidã voluere penes fructum vitæ fuiſſe ſitam hanc virtutem, alij verò datam animæ vim quandam ſupernaturalem à Deo, qua mediante poſſet corpus, & à morte, & ab omni re noxia vindicare.

In eo argumento libet audire Aug. lib. 1. de peccatorũ meritis, & remiſſ. c. 3. *Si* (inquit) *Deus Iſraelitarum veſtimentis, & calceamentis præſtitit, quòd per tot annos non ſunt obtrita; quid mirum ſi obedienti homini eiuſdem Dei potentiâ præſtaretur, vt animale, & mortale habens corpus, haberet in eo quemdam ſtatum, quo ſine defectu eſſet annoſum, tempore quo Deus vellet, à mortalitate ad immortalitatem ſine media morte venturus? Talem puto habitudinem adhuc in corpore animali, & mortali, etiam illis, qui ſine morte hinc trãſlati ſunt, fuiſſe conceſſam. Neque enim Enoch & Elias per tam longam ætatem ſenectute marcuerunt; nec tamen credo illos iam in illam ſpiritualẽ qualitatem corporis cõmutatos, qualis in reſurrectione promittitur, quæ in Domino prima præceſſit, niſi quia iſti fortaſsè nec his cibis egent, qui ſui conſumptione reficiũt, ſed ex quo tranſlati ſunt, ita viuunt, vt ſimilem habeãt ſatietatem illis quadraginta diebus, quibus Elias ex calice aquæ, & ex collyride panis ſine cibo vixit 3. Reg. 19. Aut ſi & his ſuſtentaculis opus eſt, ita fortaſsè in paradiſo paſcuntur ſicut Adam priuſquam propter peccatũ exinde exire meruiſſet. Habebat enim, quantùm exiſtimo, & de lignorum fructibus refectionem contra defectionem, & de ligno vitæ ſtabilitatem contra vetuſtatem.* Auguſtinus eo contextu fusè docet, immortalitatem, & impaſſibilitatem non fuiſſe dotes à natura ſatas in homine, ſed fuiſſe dona ſupra naturam hominis cœlitus impertita.

Homini datũ eſt dominium in beſtias.

Præter ea priuilegia homini conceſſa, Deus illum etiam præfecit omnibus animantibus vt Proregem, & gerentem in hoc orbe vices Dei, à quo plenè fuit homo rerum omnium infra cælũ dominus inſtitutus. Ab hoc dominio hominis ſupremo nihil excepit Pſaltes, ita Deum affatus: *Conſtituiſti eum, ſuper opera manuum tuarum: Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, Oues, & boues vniuerſas, inſuper & pecora campi, volucres cæli, & piſces maris.* Hominem dominum inauguratum fuiſſe pater eius ex literis, ſacro Codice recenſitis. Ita Deus beſtiis hunc præfecit: *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubiycite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram.* Rurſus. *Terror veſter, ac timor ſit ſuper cuncta animalia terræ.* Eccleſ. *Poſuit timorem illius ſuper omnem carnem, & dominatus eſt beſtiarum, & volatilium.* Sed heu magno ſuæ animæ detrimento donis omnibus his præfatis excidit, quia tentauit iniquè fines ſibi præfixos à Domino præterire.

Pſal. 8.

Geneſ. 1.

Gen 9.

Eccleſ. 17.

Angelus apoſtata cælo fuit pulſus, quia tentauit vſurpare Dei gloriam. Ille ſui erroris, Adam vt conſcium haberet eo ſpiritu ſuperbiæ afflauit eum, quo ad inconceſſa ſibi ſtemmata gloriæ tumidus aſſurrexit. Cæſareo Iure pœna exilij & ſpoliationis omnium bonorum eſt ſancita viro, qui ex Principis ærario ſub ſponſionis fide ſuis commodis aliquid adiecerit, ille verò cuius intuitu aurum accepit, morte luet, ne quis audeat impunè gazas priuato homini commodare.

Ex Ivre Civili.

Diabolus homini pollicitus eſt gloriam Dei: *Eritis* (inquit) *ſicut Dij.* Sed quia gloria illa velut gaza diues vni Deo tantùm patet, idcirco dæmon, qui eſt auſus eam per immane nefas homini promittere, morte æterna luit crimen, quod nullis vnquam ſuppliciis poterit expiare. Homo verò quia nimium credulus, illuſori incautè fidem adhibuit anhelans ad inſigne decus à ſerpente ſibi oblatum, primò donis iuſtitiæ originalis ingloriè exutus eſt, deinde pœnæ in cumulum coactus eſt vt eiectus è paradiſo vagus & profugus exulare.

Geneſ 3.

Ne forte legem in ſimili argumento latam deſideres, hanc accipe conditam ab Imperatoribus Gratiano, Valentiniano, & Theodoſio. *Sciant omnes, accipiendi mutuò ex largitionibus ſacris auri non patere cuiquam facultatem. Quòd ſi quis aurum ex noſtro ærario priuatis commodis profuturum, occultè aut cautionis, aut ſponſionis fide, vt debitor redditurus, ſine noſtra auctoritate acceperit, ablatis bonis omnibus, perpetuæ deportationis ſubditur exilio. Is etiam, qui ex memoratis theſauris ſub ſpecie publicè creditoris aurum cuiquam commodauerit, aut dederit, capitali ſententia ſubiugetur.* Lege ſciant omnes. Codice De his, qui ex publicis rationibus. Lib. 10. tit. 6. lege 2.

Ærarium Principis violare nefas.

Conſtat item variis hiſtoriis ſacris, & profanis, impensè Deum diligere imò hoc & in ſæculo coronare ſuæ gratiæ cultores, contra verò Reges redigere in ordinem & facere inglorios, qui fuere Dei gratiæ deſertores. Prima Regum Iſraël inſtitutio facta fuit in perſona Saül, quem Scriptura ſacra dicit fuiſſe virum tunc probitate morum aliis omnibus eminentem. Ita ſacer textus: *Saül electus, & bonus: & non erat vir de filijs Iſraël melior illo.* Sed ſtatim atque Deo fuit iniurius excidit coronâ ſimul & vitâ, iuxta latam ſententiam hanc à Propheta Dei nuntio. *Proiecisti ſermonem Domini, & proiecit te Dominus ne ſit Rex ſuper Iſraël.* Hoc exauctorato Rege Deus alium ſubſtituit, quem probauit, & à ſanctitate vitæ inclytæ commendauit. Ille fuit Dauid ſic deſcriptus à Samuele Deo afflato. *Quæſiuit Dominus ſibi virum iuxta cor ſuum: & præcepit ei Dominus, vt eſſet dux ſuper populum ſuum.* Cùm verò Dauid imme-

Ex Variis Historiis.

1. Reg 9.

1. Reg. 15.

mot beneficiorum Dei, ſe lethali peccato fecit obnoxium, tegno fuit pulſus à propria prole, mali vindice quod patrarat. Deinde quia pœnituit illum facti profligato ſuo filio tegni vſurpatore fuit rurſus ſolio reſtitutus.

Valentiniani fides compenſata fuit corona Imperij.

Valentinianus homo Chriſtianus noluit adhætere ſuo Impetatori Iuliano Apoſtatæ, qui tentauit eius abolere fidem, in qua dum conſtatet, Iulianus eum cingulo exuit, ita tarus eum facere inglorium ſpectante toto exetcitu. Sed Deo verſante vices, poſt Iulianum, & Iouinianum, Valentinianus (eum exercitu depoſcente) fuit electus omine fauſto primus huius nominis Imperator. Sic hiſtoria imperialis io Valentioiano I.

Clodouæi pietas erga Eccleſiam.

Hincmarus io ſancti Remigij vita dicit eum baptizaſſe Regem Clodonæum, & ſpiritu præſago retum futurarum prædixiſſe Regi, tamdiu fore felix regnum eius quamdiù ſatageret religionis Chriſtianæ fines congtuis opetibus profeſſæ tecèns fidei propagare. Ille memor hotum, coronam auream miſſam ab Anaſtaſio Imperatore Romam miſit Summo Pontifici ſignificans ea ſubmiſſione ſuum tegnum ſe atque totum ſeipſum Chtiſto Domino deuouere. Hoc ſingulare Regis obſequium narrat Gregorius Turonenſis lib. 2. cap. 38.

Philippus I. Rex Galliæ gratiâ curationum excelluit quamdiu gratia iuſtificante fuit conſpicuus; ſed illâ penitus excidit gratiâ, qua ſanabat ægtos, poſtquam fœdè ſuam animam luxutiæ ctimine ſauciauit.

Cùm ergo procul abacto Deo, teus homo ſuis omnibus priuilegiis exciderit, quæ dumtaxat ei conſtitere, Dei quando ſubditus imperio, non defecit eius ab obſequio, quadrare poteſt ei ſymbolum quod expreſſit Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum.

Ex Symbolis.

Pinxit ille muſica inſtrumenta ſuis chordis laxis, & remiſſis, hoc titulo adiecto typis illis ſymbolicis. PERDVNT SOLVTA LEPOREM. Id eſt. Vt tenſæ chordæ ſuaue melos edunt, laxæ verò ſonum raucum & ingratum exprimunt; ita Dei ſuaue iugum quando teus excuſſit homo, ſicut equus indomitus & ſolutus fræno, ſuum ad arbitrium excurrit pulſus paradiſo, ſuo ſed lepore fuit exutus, id eſt integtæ naturæ donis otbus extitit, quæ io eum dumtaxat vni Deo obſtrictum cælitus influxetunt.

Chordæ laxæ ſilent in muſicis.

Vnde teor hanc iacturam, io quam incurtit homo, Dei præcepta nihili faciens, exprimi congruè chordis muſicis, quæ ſolutæ ſilent aut tauceſcunt. Intentum verò typi, ſeu picturæ, voces adiectæ palam ſic faciunt, vt omnibus innoteſcat. PERDVNT SOLVTA LEPOREM.

Dæmon Adæ promiſerat eum fore Dei inſtar habiturumque boni atque mali peruiam notitiam, præter eam, qua callebat. Vt ergo malè habuit illuſus homo, Deus eum increpitans, obiecit ei amentiam, quæ ſucceſſit illi ſcientiæ, quam nimiùm diabolo credulus optabat, eius ſibilis obſequutus.

Geneſ 3.

Ecce Dei improperiũ: *Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum, & malum.* Quaſi diceret: O incautè, tibi non ſuffecit ea ſcire, quorum notitiam impertij. Si peccando, tibi ſcientia maior affulſit, eam impende tuæ procurandæ teduci ſanitati. Quod perinde ſonat, ac: Medice cura teipſum. Nulla te diſciplina latet, æger es & decumbis, idque graui morbo, citò tibi notæ leges conſule medicinæ.

Quibus morbis homo fuerit obnoxius poſt peccatum.

In hæc verba:

Medice cura teipſum.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribvs, Vtroqve Ivre, Hiſtoriis, Symbolis, et Medicina.

Dianæ Epheſinæ templum combuſtum.

Celebrata fuit orbe toto tẽpli Dianæ Epheſinæ diues & induſtria ſtructura, cui plebeius homo faces vt ſubmiſit, ædes illa tota abiit in fauillã, eius ſuperbiâ mole ſolo penitus adæquatâ: Ruina domus huius, quam Poëtæ velut miraculum habuere, fletus & lamenta ſibi hominum ſic deuinxit, vt Spartani æterno maledicto nomen incendiarij mulctauerint, canentes vltro lege lata ne quis in poſterum hominem ſacrilegum & auctorem tantæ cladis tefugæ memoriæ tecenſito illius nomine refricaret.

Profectò maior, & lamentis dignior ruina fuit Adæ, quem Deus opifex Vniuerſi ſingulari arte ſibi ſtruxerat; in templum, non gemmis & auro nitens ad inſtar eius quod deſcripſi, ſed ſacrarium induſtriâ diuinâ viuum, & coruſcum diffuſo lumine gratiarum. Ore flammiuomo draco ſacras ædes illas ſic aduſſit, vt iam nuncupetur homo cinis, qui antè fuit ſimilitudo Dei, & ratione dotis multiplicis & cæleſtis proximè acceſſit ad indolem Angelorum.

Vt Dianæ domus inſtaurata procul à ſplẽdore fuit, qui cõmendabat eã antè, ſuũ ſic omne decus iuſtitiæ originalis amiſit homo, licèt effuſo Chriſti ſanguine teparatus. Status eius, quantumuis homo Dei gratiâ conſpicuus effulgeat, redemptæ quidem naturæ dici poteſt conditio; at omnino nequit hic ſtatus, naturæ integræ nũcupari.

Vt ergo nobis innoteſcat ægra conditio, cui corrupta natura fecit Adam obnoxium, & ſubinde prolem eius vt paterni conſciam erroris, eſt conſulenda medicina, cuius ope fiet palàm, quantis vndequaque malis ſeu morbis decumbentes & infirmi homines vrgeantur.

Vſurpare placet hîc Fernelij medici verba, quibus exordium texit huius operis quod inſcripſit, De morbis, c 1. *Eximiam* (inquit) *corporis humani ſtructurã, ſi natura qualem inſtituit, integram tueri atque conſeruare potuiſſet, ars vtique nulla medẽdi inuẽta vnquã excultáue foret. At quoniã vt rerũ omnium, quas mundus ambitu ſuo cõtinet, ita & hominis certus interitus, iſque varijs externarum iniuriarum incurſionibus tanquã procellis vndique laceſſitur; perfecti quidem medici præcipua partes fuerint, hominis valetudinẽ, cuius permagna eſt varietas, & incõſtantia, & omnes quotquot ei infligũtur affectiones diligenter penituſque perſpectas habere.* Hactenus ille rei medicæ peritiſſimus, ad cuius effata dico appoſitè ſtante ſana conſtitutione, cuius erat homo compos ante ſuum lapſum, non fuiſſe libris opus, quæ deſcribunt peccata, quibus oblita Dei præcepta anima ſauciatur. Iam verò libris & remedijs opus eſſe, quibus obuiam ire queat homo malis ei ingẽtibus. Etenim nulla ſui parte benè habet, & grauiter ægrotus ita iacet, vt potentiæ omnes eius animæ & corporis infirmẽtur.

Ex Medicina. Morbus quid ſit.

Ex Fernelio in capite prælibato libri primi de morborum differentiis: *Morbus eſt affectus contra naturam corpori inſidens. Contra naturam affectus eſt, qui non modò naturæ limites exceſſit, ſed & illi vim infert, eiuſque vires & functiones interturbat, atque id modo proximè, modò alterius interiectu facit. Ita quippe medicus omnia ex viribus æſtimans, manifeſtam potiſſimum offenſionem expendit, & in hanc præcipuè animum intendit, quæ medicam opem efflagitat. Quod igitur contra naturam, vnum & idem eſt atque præter naturam actionem lædens. Nihil autem intereſt, vtrum lædens an impediẽte actionem dicas. Vt enim cùm actio aut non fit, aut malè fit, idque proprio alicuius partis vitio, verè læſam actionẽ dicimus; ita & cùm alienæ rei interuentu id fit, vt dũ calculus, vel grumus veſicæ ceruicẽ obſtruit, vrinæque profuſionẽ cohibet, tum quoque vt impedita, ita & læſa actio dicẽda.* Hęc ille, cuius veſtigiis inhærendo dico ſuis etiã morbis eſſe animã obnoxiam. Morbus enim vt eſt affectus cõtra naturã corpori inſidẽs, naturæ limites excedẽs, & vim inferẽs; ſic peccatum eſt affectus animæ noxius adducens ſalutẽ eius in diſcrimẽ, & præſertim peccatũ lethale ferit animã; affectus enim ille fines excedit animę pręſtitutos.

Morbus quomodo fiat.

Ex Theologia. Peccatum propriè in quo cõſiſtat.

Nempe Deus omnem mundi ſupellectilem condidit, vt media opportuna, quibus itur ad vltimum finem. Huius generis ſunt opes, eſca, potus, veſtes, & alia multa, quibus eget homo, ſuum vt æuum tranſigat innoxiè. Quando gula cibis hominem infarcinat & ſaburrat ſupra modum, illæ fines tranſiliit à Deo præfixos, ſoluendo indictum ieiunium, atque velut ſupremo fini dapibus adhærendo. Epulis anima ſic vacando perit, gratiâ diuinâ cadens, quæ obſtabat ne congruos limites excederet anima, quam rurſus opes ſauciant ad mortem, quando gazis ita ſuos affectus homo vouet & obſtringit, vt non cũctetur auro Deum poſtponere; in quam deuenire ſolet amẽtiam, cùm vt diteſcat, præcepta Dei tranſgreditur, vſuris, furtis, & per immane nefas opes opibus aggregando.

Velle frui vtendis periode ſonat, ac velle finis rationem dare rei, quam benignè Deus conceſſit vt medium aptum ad procurandam ſalutem, in æterna Dei fruitione ſitam. Augꝰ eo in errore ponit omne vitus peccati: *Summa* (inquit) *eſt peruerſitas velle frui vtendis, & vti fruendis.* Hæc ille lib. 83. qq. q. 30. Quaſi diceret, peccare nihil aliud eſſe, præterquam præferre Deo creaturas, incautè ſicut finem vltimum adamatas. Peccati deſcriptio illa ſonat idem ac ea, quæ peccatum eſſe dicit auerſionem à Deo, & conuerſionem ad creaturas, eis adhærendo ſicut fini ſummo. Hoc namque frui ſignificat, vt expreſsè notat Aug. lib. 1. de Doct. Chriſtiana c. 4. *Frui* (inquit) *eſt alicui rei propter ſeipſum amore inhærere.*

Ex SS. Patribus. Frui, & vti quomodo diſtinguantur.

Rurſus ille benè monet, nos debere Deo ſolo frui: *Si* (inquit) *per delectationem tranſieris, eamque ad illud vbi permanendum eſt retuleris, vteris ea, & abuſiuè non propriè diceris frui. Si verò inhæſeris, atque permanſeris, finem in ea ponens lætitiæ tuæ; tunc verè & propriè dicendus es frui. Quod non faciendum eſt, niſi in illa Trinitate, id eſt, ſummo & incommutabili bono.* Hæc ille libro 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 33.

Itaque voluntas eſt malè affecta, volens peruersè frui rebus, quæ nequeunt eſſe finis ille, cuius ad fruitionem homo lucis huius vſurâ fuit dignatus. Idcirco dolet hæc facultas animæ, morbo graui læſa, ſito in hoc quòd ſtultè fines à Deo præfixos animæ tranſiliuit.

Sed vt liquidior ſit natura mali ſeu morbi, operæpretium eſt ſcire ſedem morbi; nam quidquid eſt in corpore humano, ſedes non eſt morbi. Eſt Fernel. hîc iterum audiendus l. 1. de morborum differentiis c. 3. *Quidquid in nobis conſiſtit, aut corporis pars eſt, aut in illa certè continetur. Partem dico, quæ ex ſolida ſubſtãtia, & carniformi, atque ex innato ſpiritu, in quo natiuus calor & facultas ineſt, conſtituitur. In corpore autem continentur ſpiritus vagi, & diffluentes, ſanguis, humores, & excrementa. Quin etiam præter partes, & contenta, functiones quoque exiſtunt ex iis profectæ. Itaque tria hæc ſemper animo teneri, & quaſi ob oculos proponi, contenta, corporis partes, & functiones. Horum cuiuſque vitium, & de ſtatu naturali deceſſio, affectus eſt, & conſtitutio præter naturam. Quod autem in contentis vitium eſt, morbi cauſa eſt: quod in partibus, morbus: quod in functionibus, ſymptoma. Cùm enim corporis pars ſolida primùm & per ſe functionum ſit opifex, eius dumtaxat integritas, & firma conſtitutio functiones perficit, & ſanitas eſt. Infirma verò & vitioſa, primùm & per ſe functiones euertit, hæcque ſola morbus cenſetur. Partis appellatione, & ſimilarem, & organicam complectimur, atque in organorum pars præcipua, tum alia quæ illi vſum præbent continentur: vt non ſolùm qui in cryſtallino humore, verum etiam qui in alia quauis oculi parte contra naturam affectus ineſt, morbus habeatur. Cùm enim cryſtallino partes cæteræ ſubſidio veniant, & ad videndi functionem magnum vſum afferant, earum affectus primùm ac per ſe viſionem peruertet, quæ non ſolius humoris, ſed totius eſt oculi. Quocirca omnis partis ſiue principem ea functionem edat, ſiue dumtaxat opituletur, affectus contra naturam, morbus eſt. At verò contentorum, vt ſpirituum, vt humorum, & ſupernacaneorum affectus, etiamſi contra naturam ſint, morbos non dicimus, quandoquidem in partis ſubſtantia non inhæreſcunt.* Hæc ille, ſedem morbi conſtituens in aliqua parte corporis ægrotantis.

Ex Medicina. Morborum ſedes qualis ſit.

Simili ratione dico animam cùm ægrotat, in aliqua facultate pati quidpiam noxium, contra Dei intentum, à quo certè demens anima deuiat, cùm delinquit. Vt ergo nobis conſtet, ægra qualis ſit anima, indolem eius & naturam factâ quaſi illius anatome conuenit indagare.

Ariſtoteles lib. 1. de anima cap. 2. texto 19. omnes ait Philoſophos cõcluſiſſe, viuum aliquid ſeu animatum eſſe, quia cognitionis erat cõpos, atque motus. Nempe duo illa vitam, & animam ineſſe rebus animatis optimè manifeſtant. Animal tamdiu viuere putamus, quãdiu ſeſe mouet, ſaltem reſpiratione & inſpiratione lenis auræ, cuius obſequio æſtuantia cordis intima tẽperantur. Vnde Græci, Latini, & Hebræi petiere nomẽ animę à materia, vel effectu motus huius, id eſt, reſpirationis. Dicitur anima ἀπὸ τοῦ ἀνέμου. Græcis enim ἄνεμος perinde ſonat ac ventus, aut aër, qui eſt materia reſpirationis. Nuncupatur item anima ψυχὴ, id eſt, refrigeratio. Fit autem illa motus reſpirationis facilis interuentu. Hebræi animam dixere נפש *nephesch*, id eſt flatum, ſeu ſpirationem. Etenim vox illa *nephesch* deriuatur à

Ex Philoſophia. Animæ notitia vnde petatur.

verbo *naphaſch*, quod ſpitare ſignificat. Animam namque ſitam in reſpiratione rati, ſic Hebræi veteres appellarunt.

Animam ſubſtantiam eſſe liquet ex hoc quòd dat eſſe rei ſubſtantiali, ſcilicet homini;& Ariſt. l. 2. de anima textu 3. ait, omne viuens eſſe ſubſtantiam, non accidens. Cùm igitur anima ſit forma ſeu actus corporis organici, & ex duobus illis coaleſcat homo, patet eam ſubſtantiam eſſe, cuius accidentia ſunt potentiæ, vt intellectus, & voluntas, & aliæ inſitæ facultates. Has dixerim eſſe velut animæ membra, quibus agit & mouetur. Omnis enim ſubſtantia creata ſuis accidentibus eſt ſtipata, quibus agit, vt inſtructa datis ad agendum congruis inſtrumentis.

Peccatū originale fuit omniū malorum cauſa.

Homo medius inter Angelos, & beſtias, vtriſque quidpiā affine tenet, ratione cuius vel Angelorum inſtar agit vitā, aut beſtiarum more viuit. Ex ſuperiori parte, velut Angelus eſt, vtpotè præditus intellectu, & voluntate. Accedit ad beſtias, sēſitiuo præditus appetitu. Vt in ſuperiori animæ parte, duas eſſe ſcimus potentias, ſcilicet intellectum, & voluntatē; ita binas etiā potentias Philoſophi in inferiori parte locāt, videlicet iraſcibilem, & concupiſcibilem. Et hæ potentiæ partis vtriuſque ſunt veluti membra, quibus inſunt animæ morbi, ei inflicti quia noluit eſſe ſana, dum illi copioſa Dei gratia ſuppetebat.

Ex Theologia.

Prima labes homini inflicta, fuit peccatum originale, ſecum quoque vehēs omnia mala, quibus impar humana natura gemit. Illud autem lethale virus ab Adamo fluens noxia qualitate prolem ſic infecit, vt dēptis Chriſto, & Maria, nemo tali à contagio immunis extiterit. Etenim omnes iræ filij procreamur. Vide totā Adami ſobolem infectā, vt Paulus explicat hoc tenore: *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.*

Rom. 5.

Non in Adamo fuit peccatum originale ſicut ineſt nobis. Eius enim natura bona fuit edita; ſed culpa malū hominē fecit, à quo corrupta propagata natura prolem noxiā atque reā fecit. Quod culpa malū inflixit Adæ, illud natura nobis inurit, vtpotè ab illo primo reo homine deriuata. Id explicat Aug. ſerm. 14. de verbis Apoſtoli; *Non* (inquit) *accuſamus naturam. Natura auctor eſt Deus. A Deo bona eſt inſtituta natura: ſed per malā voluntatē à ſerpente vitiata eſt. Ideo quod fuit in Adā culpa, non natura; nobis propagatis factum eſt iam natura, id eſt natiuitatis, ſiue originis. Ab hoc vitio natura, cum quo naſcitur homo, non liberat niſi qui natus eſt ſine vitio.*

Ex SS. Patribus.

Peccatū originale quare contrahatur à filiis Adæ.

Pelagius hæreticus peccatum originale negat: quippe debet peccatum eſſe voluntarium, quæ conditio requiſita vacat in infantibus. Sed huic ſycophantæ Patres reſpondent, in Adamo prolem peccaſſe, non voluntate quidem propria, ſed aliena, primi ſcilicet parentis, à quo cæteri homines effluxerunt.

Cyprianus l. 3. epiſt. 8. ad Fidum. *A baptiſmo, atque à gratia nemo prohibetur; quanto magis prohiberi non debet infans, qui recēns natus nihil peccauit, niſi quod ſecundum Adam carnaliter natus, contagium mortis antiqua prima natiuitate contraxit. Qui ad remiſſionem peccatorum accipiendam hoc ipſo facilius accedit, quòd illi remittuntur non propria, ſed aliena peccata.* Ambroſ. l. 1. de pœnit. cap. 2. *Omnes homines in peccato naſcimur, quoniam ortus ipſe in vitio eſt.* Hieronym. l. 2. aduerſus Pelagianos ita fatur: *Omnes homines, aut antiqui propagatoris Adam, aut ſuo nomine tenentur obnoxij.*

Ex Theologia.

Peccatum originale quid ſit formaliter.

In quo verò ſita ſit ratio peccati originalis, nunc eſt videndum. Thomas 1. 2. quæſt. 82. art. 3. affirmat, peccatum originale formaliter eſſe priuationem iuſtitiæ originalis, non abſolutè quidem, vt iuſtitia originalis erat qualitas, corpus animæ ſubdens, & ſenſualitatem rationi; ſed vt mentem ita Deo ſubiiciebat, vt ſemper eſſet accincta Dei volitis exequendis. Hoc perinde ſonat ac peccatum originale eſſe priuationem ſubiectionis huius, qua mens ad Deum conuerſa tota erat eius, mandata illius faciens incunctanter. Cùm ergo dico, peccatum originale eſſe priuationem iuſtitiæ originalis, nolo credi peccatum hoc eſſe penes neceſſitatem moriendi, quam contraxit Adam, ſed intendo ſitam eſſe totam rationem peccati huius in priuatione talis ſubiectionis animæ ad Deum, quâ ſublatâ, labes illa totum hominem inquinauit.

Subiectio illa duplex eſt, ſcilicet habitualis, & actualis. Subiectio habitualis, eſt bona quædam habitudo mentis erga Deum vt Dominum, atque adeò facultas, & promptitudo ad ſeruiendum illi vt ſupremo fini. Subiectionis huius meminit Apoſtolus quando ſuos initiabat diſcipulos arcanis, quæ ad ſalutem animæ pertinebant, ſic ille: *Nunc autem liberati à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ.* Pſaltes item huius ſubiectionis mentionem facit ita canens. *Nonne Deo ſubiecta erit anima mea.*

Rom. 6.

Pſal. 61.

Subiectio actualis eſt actio recta, qua mens Deo ſubiecta, ritè ſua pendit ei obſequia vt ſupremo fini, quem illa rebus omnibus anteponit. Paulus eam ſubiectionem actualem inſinuat hoc contextu: *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.* Cùm ergo proles Adæ in vtero materno capax non ſit actus, aut obſequij; perſpicuum eſt, non voluiſſe Thomam, eſſe ſitam rationem formalem peccati originalis in priuatione talis ſubiectionis actualis, ſed in priuatione ſubiectionis habitualis, quæ eſt recta diſpoſitio erga Deum, vt Dominum & vltimum finem quæ & ſubiectio rectè dici poteſt facultas ei iugiter obſequendi.

Rom. 6.

Vt pertinebat ad hanc ſubiectionem animæ, ſpontaneum obſequium omnium facultatum eius, quæ ad arbitrium Dei ſe gerebant; ita peccati originalis nuncupatione debet intelligi, omnium animæ magna grauiſque læſio facultatum.

Ex SS. Patribus.

Peccatum originale per baptiſmum curatū, quid relinquat poſt ſe.

Reſpexit eò Auguſtinus lib. 6. contra Iulianum cap. 6. vbi tractans de peccati originalis remiſſione dicit, per Baptiſmum. *Liberari nos ab omnibus malis, quibus eramus rei, non autem ab ijs malis, cum quibus confligendum eſt, ne ſimus rei.* Duo hîc mala notat Auguſtinus, Vnum vnde rei dicimur à natiuitate. Hoc verò malum, quod eſt peccatum originale, mala vocat multa, quia peccatum originale licèt vnum ſit reatu; virtute tamen multa mala ſecum inuehit in naturam; ſubiectionis enim habitualis animæ erga Deum priuatio, dicit & defectus inſitos potentiis omnibus animæ, qui defectus omnes vnum quid faciunt, ſimul accepti, ſed vt hominem ad perpetranda mala pronum efficiūt, benè mala plurima nuncupātur.

In

In baptiſmo, mala illa, quibus peccatum origioale facit homines obnoxios, curātur ſecūdùm reatum; ſed quia natura plenè ſuo ſtatui integro non reſtituitur, læſæ manent animæ potētiæ. Sed læſio illa nequit dici peccatū, eſto nomen defectus habeat, qui inclinat homines ad peccādum. Procliuitas illa ſacris non curatur aquis, ſed in natura reparata latet eam obſtringens ad cautelas eaſque iuges, & impigras, ne titillata, nouum in crimen denuo dilabatur: Et hoc eſt alterum malum ſubſequens hoc peccatum.

Ex Theologia.

Peccatum originale quid ſit materialiter.

Materialiter ſpectatum peccatum originale Thomas ait eſſe concupiſcentiā, qua voce ſolùm non intendit ſignificare nudum appetitum concupiſcibilem, ſed etiam intellectum, voluntatem, & alias omnes animæ potētias, vt ſunt deſtitutæ dono iuſtitiæ originalis, ac proinde bonis & cōgruis habitibus, qui illas primitus informabant. Mētē hāc fuiſſe Thom. liquet 1. 2. q. 8 a. a. 2. ad 3. Inordinatæ manēt illæ potētiæ dupliciter. Primò priuatiuè, vt carent facultate ritè ſicut docet exequēdi, ſuas actiones ex modo quo ſtāte primâ Dei gratiâ ſe gerebant, propter eis habitus inſidentes.

Secundò manēt inordinatę tales potētiæ contrariè, quia procliues ſūt ad obiecta cōtraria rectæ rationi, ac proinde legi Dei. Sed hæc procliuitas peccatū non eſt, ſed defectus. Et quia propenſio illa ad obiecta legi diuinæ contraria præcipuè in cōcupiſcibili parte viget, idcirco malè habētes facultates animæ cōcupiſcētiæ nomine deſignātur.

Dionyſius lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia c. 2. p. 3. peccatum originale vocat, *Habitum diſſimilitudinis:* Quippe ſicut per iuſtitiam originalem, vt ſubiiciebat mentem perfectè Deo, homo erat ad ſimilitudinem Dei; ita ſecus priuatione talis iuſtitiæ fit maximè Deo diſſimilis. Vnde patet, Dionyſium atque Thomam in aſſignanda labis originalis teſſera concordare. Anſelmus lib. de conceptu Virginis, peccatum originale dicit eſſe, *Priuationem debita iuſtitia*, in quo Thomæ velut concolor eſt. Debebat enim homo Deo ſubiici perfectè, ſuo vt in ſtatu naturæ integræ permaneret.

Ex SS. Patribus.

Peccato fuit multis morbis homo obnoxius.

Ægrotanti naturæ Patres ingemuere, ſicut & Prophetæ, quorum Rex ingenuè ſe confitetur ægrum, ita Deum deprecans: *Domine miſerere mei, ſana animam meam, quia peccaui tibi.* Auguſt. in hunc Pſalmum 40. ſcribens hæc ſubiicit: *Quid ſanatur, ſi nihil eſt vulneratum, nihil ſanciatum, nihil debilitatum, nihil vitiatum?* Auguſtinus ita fatur propter Pelagium, qui docebat, humanam naturam eſſe ſanam ex ſe, nec in vllam iacturam peccato primi hominis incurriſſe.

Pſal 40.

Propheta Ionas ægram non tantùm, ſed corruptam eſſe dicit hominum indolem quando Deum ſic compellat: *Subleuabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.* Corruptionis huius meminere Petrus, & Paulus. Ita Petrus: *Fugientes eam, qua in mundo eſt, concupiſcentia corruptionem.* Paulus verò ſic: *Ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloria filiorum Dei.* Sed cùm Chriſtus ait: *Non eſt opus valentibus medico, ſed malè habentibus: Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores;* liquidè expreſſit, omnes homines ægrotare. Etenim eſtò redux ad Deum natura labem peccati originalis deterſerit in Baptiſmo; ille tamen morbus poſt curam linquit adhuc animam imbecillem.

Ione 2. 2. Petr. Rom. 8. Matth. 9.

Tom. IV.

Vergit eò Chryſ. hom. 30. ad populū Antiochenum: *Non* (inquit) *hoc ſolùm detrimentū per peccatum ferimus, quòd peccamus: ſed & aliud, quod habitū anima ſuſcipit, ſicut in corpore. Sicut inquam, febre correptus, non tantùm hanc paſſus eſt moleſtiā quòd infirmatus, verùm & quod poſt morbū iam erit imbecillior, licèt ad bonam valetudinem ex longa redeat ægritudine; ſic quodā & in peccato, licèt valeamus, multa indigemus fortitudine.* Id eſt, quamuis in gratiam redeat anima rēconciliata Deo, & ita benè habere dici poſſit; attamen hoc non obſtat, quin fractæ vires opus habeant continuis auxiliis, vnde robur animæ reparatæ noua capiat incrementa. Debilitatis huius rationem adiicit Chryſoſtomus ibid. *Peccatorum* (inquit) *crimine patrato, atque tranſacto, quoddam in animo noſtro venenum reponitur.*

Peccatum remiſſū linquit imbecillam animam.

Ambroſius lib. 7. in Lucam: *De Ieruſalem* (inquit) *illa cœleſti eiectus Adam præuaricationis prolapſione deſcēdit. Longè enim mutatus ab illo, qui inoffenſa beatitudine fruebatur, vbi in ſæcularia deſideria deflexit, incidit in latrones. Qui ſunt iſti latrones, niſi Angeli noctis, atque tenebrarū? Hi ante ſpoliāt quæ accepimus gratiæ ſpiritualis indumenta, & ſic vulnera inferre conſueuerunt.* Proſper item lib. 1. de vocatione Gentium cap. 7. *Omnes homines* (inquit) *in primo homine ſine vitio conditi ſumus, & omnes naturæ noſtræ incolumitatem eiuſdem hominis præuaricatione perdidimus. Inde tracta mortalitas, inde multiplex corporis animique corruptio.* Fulgentius lib. de incarnatione, & gratia Chriſti capite 19. *Ex quo* (inquit) *primus homo naturam ſuam voluntariè vitiauit, oppreſſit infirmitas. Niſi diuina gratia medicamento præuentum in vnoquoque homine ſanetur atque iuuetur liberum indeſinenter arbitrium; eſt quidem liberum, non tamen bonum, non tamen ſanum.* Hæc ille, ſuo experimento ſciens, vt nos quoque flemus, naturam grauiter ægrotare.

Peccati dāna in naturalibus & in gratuitis.

Auguſtinus ait lib. de natura & gratia cap. 3. hominem per peccatum incurriſſe duo in detrimenta, ſcilicet volneratum fuiſſe in naturalibus, & ſpoliatum æquè donis gratuitis. Sauciata fuit natura in diſſolutione ordinis, & harmoniæ, qua conſtante, ſubiiciebatur homo Deo, vt ſenſualitas rationi: caro demum ad arbitrium animæ regebatur. Cùm ergo tria hæc præſtaret originalis iuſtitia, perficiens hominem in ordine ad naturam; peccatum hominèm priuans iuſtitiâ originali, à qua ſicut fonte fluit integritas hæc naturæ; peccatum, inquam, dicitur idcirco totum hominem in naturalibus peſſimè vulneraſſe.

Ex Philosophia.

Eſſentiæ indiuiſibiles, iuſtitia originalis non fuit homini eſſentialis.

Iuſtitiam hanc origioalem fuiſſe donum Dei ſuperadditū naturæ patet, & hoc quòd fuiſſet de eſſētia naturæ humanæ, fuiſſet ab ea inſeparabile. Nā eſſentiæ nō ſuſcipiūt magis neque minus, non intēdi poſſunt, nec remitti. Attamen quādoque Patres eam, ſcilicet iuſtitiam originalem, naturalem vocāt, vt Leo Papa ſerm. 13. de Paſſione. Item Aug. lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. *Si* (inquit) *non receditur ab eo modo, quo naturaliter factus eſt, ita vt melius eſſe non poſſit, ea quæ debet facit.* Idcirco vocant naturalē illam iuſtitiam originalem, quia homo ſimul cum natura tali dono fuit inſignitus à creatione ſua, quamuis ea poſſet à natura graui aliquo crimine ſeparari.

Spoliatus item homo fuit gratuitis merè donis quæ ſuperioris erant ordinis, & hominem dirigebant

gebant ad ſupernaturalem finem, vt gratia iuſtificante, ſimul & aliis multis vſquequaque donis & virtutibus infuſis, quæ ſtipabant animam Numine afflatam, & ad Deum impensè ſuum finem vltimum anhelantem.

Iuſtitia originalis cur aliquãdo dicatur naturalis fuiſſe homini.

Rurſus, quia iuſtitiâ originali ſtante, ſanæ erant omnes animæ potentiæ, vt ſunt intellectus, voluntas, appetitus iraſcibilis, & concupiſcibilis; per peccatum ægrotare cœpit vnaquæque potentia. Vnde licet inferre, malis ſeu morbis quamplurimis animam infeſtari.

Ignorantia hominis quanta.

Morborum ſpecies incipiam recenſere ab intellectu. Potentia illa primò patitur in infantibus ignorantiam tantam, quantam neque in ipſis etiam beſtiis intuemur. Aug. lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione c. 38. *Multorum* (inquit) *pecorum pulli etiam minutiſſimi matres agnoſcunt, nec ſugendis vberibus cura, & ope admonentur aliena, ſed ea ipſi in maternis corporibus, loco abdito poſita mirabili facilitate nouerunt. Contrà homini nato, niſi opere nutrientis, admotis labris papilla, vberis ingerantur, nec vbi ſint ſentiunt, & iuxta ſe iacentibus mammis magis poſſunt eſurientes flere, quàm ſugere.*

Ex SS. Patribus.

Ignorantiæ ſpecies quãtæ.

Secundò malè afficitur intellectus fatuitate, cui à natiuitate viri plerique fiunt obnoxij. Etenim nullum eſt animal, quod ita naſcatur deſtitutum omnino ſuæ naturæ propria operatione ſicut homines aliqui procreantur. Ita deflet hanc inopiam mentis Auguſt. epiſt. 28. ad Hieronymum: *Tam tardi nonnulli ſunt, & obliuioſi, vt ne prima quidem diſcere literarum elementa potuerint. Quidam verò tanta ſunt fatuitatis, vt non multum à pecoribus differant, quos moriones vulgò nominant.*

Tertius morbus eſt difficultas diſcendi. Namque ſine labore, ſuas radices agit ignorantia craſſa, ſecus verò quæuis diſciplina labore maximo comparatur. Auguſt. lib. 22. de Ciuit. Dei c. 22. *Quid* (inquit) *aliud indicat horrenda quadam profunditas ignorantiæ, ex qua omnis error exiſtit, qui omnes filios Adam tenebroſo quodam ſinu ſuſcipit, vt homo ab illo liberari ſine labore, dolore, timore non poſſit?*

Quartò malè habet intellectus, eò quòd ægrè ſibi conſtare queat. Quippe vagus, & varia in obiecta gyrans attentè nequit aliquid attendere. Vnde preces fuſæ Deo, ab ipſo ſæpè Deo, quem non animo verſat homo, ſunt penitus alienæ. Hieronym. id expertus amarè gemit hoc lamento. *Nunc creberrimè in oratione mea, aut per porticus deambulo, aut de fœnore computo, aut adductus turpi cogitatione, etiam quæ dictu erubeſcenda ſunt gero.* Hæc ille in dialogo aduerſus Luciferianos, vbi fortè perſonam induit alienam. Auguſtinus huius etiam infirmitatis conſcius extitit ita plorans: *Cùm in huiuſcemodi rebus conceptaculum ſit cor noſtrum, & portet copioſa vanitatis cateruas, hinc & orationes noſtræ ſæpè interrumpuntur, atque turbantur, & ante conſpectum tuum dum ad aures tuas voce cordis intendimus, neſcio vnde irruentibus nugatorijs cogitationibus res tanta præciditur.* Hæc ille lib. 10. confeſſ. cap. 35.

Quintò ſui ignarus homo degit in tantis ignorantiæ tenebris, vt ſeipſum neſciat, & ignoret ea, quæ ipſe ſuo animo verſat dubius an hoc & illud animo cogitarit. Idcirco Vates

Pſal. 18.

ait: *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me Domine.*

Sextò demum, Quanta ſit hominis caligo, Dei in rebus, abundè liquet ex monſtruoſis opinionibus, quas olim de Deo concepere plures alioquin induſtriæ gentes, affulgente ſola luce rationis humanæ, Dei naturam ſeriò conquirẽtes.

Ex Antiquitate Plurium Nationum.

Deorum farrago fuit multa apud Gentiles.

Ex Strabone lib. 17. Diodoro Siculo l. 1. c. 2. & Varrone l. 4. Ægyptij credidere Deos præcipuos eſſe cælum & terram. Serapis & Iſis fuere cæli & terræ nomina. Vt credidere cælo & terra ſata omnia; ita cælum atque ſolum impensè ſicut Numina coluerunt: Herod. l. 3. Perſas ait ignem præfeciſſe ſibi in Deum: Ignis enim ad multa iuuat. Strabo lib. 11. ſcribit, Maſſagetas vnum habuiſſe Deum, ſcilicet Solem, arbitrantes eum dumtaxat referre clara ſtemmata deitatis.

Ex Cicerone lib. 2. de natura Deorum, Græcis luna fuit Numen. Et quamuis eis naturæ lumen præ cæteris affulſerit; attamen vt caligat mens humana rerum in cœleſtium indagine; ita Græci in decernendo ſibi vero Numine defecerunt. Auguſtinus libro 4. de Ciuitate Dei cap. 23. & Maximus Tyrius ſermone primo dicunt, Varronem Deorum Gentilium triginta millia deſcripſiſſe.

Feſtus Pompeius lib. 7. plurimas Gentes ait coluiſſe Solem, Lunam, & quatuor elementa, quibus vt omnia conſtabant infra cælos peruia ſenſibus, ita ſibi obſequia diuina ſicut Numina vendicarunt.

Auguſtinus libro 7. de Ciuitate Dei cap. 13. recenſet vnum fuiſſe Deum obſeruatum à multis, nempe Iouem, quem abſurdè rerum omnium editarum eſſe rati auctorem, Genium appellarunt.

Tertullianus in Apologetico cap. 13. Romanos iure ridet, qui dixere, Lares eſſe domus viarumque Deos, De his Ouidius lib. 2.

Et vigilant noſtra ſemper in vrbe Lares.

Plato, cui natura maius indulſit lumen, ait homines valde probos, poſt fata Lares eſſe. Auguſtinus lib. 9. de Ciuit. Dei, cap. 11. ſtupet in Platone tale delirium. Varro ruris fuiſſe Deos ſcribit lib. 1. de re ruſtica cap. 1. Hos ait habuiſſe curam ſegetum atque vini. Apuleius apologia prima vocat eos Deos rurationis, quibus ait primitias debere vitis & ſeminis exhiberi.

Platoni etiam Romani adhæſere, rati homines inſignes eſſe Deos, emenſo ſuæ vitæ curriculo. Maro memor huius commenti, Æneam ineptè Deos inter Indigetes ita refert libro 12. Æneidos.

Indigetem Æneam ſcis ipſa, & ſcire fateris.
Deberi cælo, fatiſque ad ſidera tolli.

Macrobius lib. 1. de Somnio Scipionis capite 9. Deos illos ſic deſcribit poſt Heſiodum.

Indigetes Dij quinam fuerint.

Indigetes diui fato ſummi Iouis hi ſunt,
Quondam homines, modò cum ſuperis humana tenentes
Largi, ac munifici, ius Regum nunc quoque nacti.

Ariſtoteles lib. 7. Ethicorum cap. 1. ſcribit, Lacones in Diis recenſuiſſe viros de regno benè meritos, & ſanxiſſe Deos hos vocandos. Etenim arbitrati rem diuinam eſſe benè facere, homines inſignes & beneficos habuere loco Numinis adorandi. Sueton. in vitis Cæſarum multiplici exemplo probat apud Romanos inualuiſſe morem illum, vt mortuo Imperatore, Deum illum dicerent, inſtituendo ſacra, quibus eum inſtar Numinis excolebant.

Ganges fluuius ab Indis adoratus.

Ex Strabone l. 15. ſuum fluuium Gangem habuere Dei inſtar, fortè quia fœtus erat multis vſquequaque bonis, vnde plaga illa, rerum omnium copiâ diteſcebat.

Vt Hebræi defecere ſuo à Domino, præfecere ſibi vitulos aureos in vrbe Samariæ. Quodque magis infirmam hominum indolem prodit, Salomon ipſe, cuius ore Deus tot edidit oracula, fana ſuperba diis Gentium plurima conſecrauit. 3. Reg. cap. 11.

Inanium Deorum hæc farrago, quam ex multiplici farre ſibi finxit homo, notat opacam caliginem, quæ ſe animis offudit, Adamo lucem iuſtitiæ originalis, diſpendio magno ſuæ ſobolis, extinguente. Profectò mirum non eſt, hominem cæcutire rebus in diuinis, cùm ignoret ea, quæ ſenſibus obuia ſunt, vt eruditè probat Baſilius epiſtola 168. ad Euodium, vbi deflens hominum ignorantiam, ait neminem perfectè ſcire quid ſit formica. Et ex Salomone:

Eccleſ. 1. Eccleſ. 3.

Cunctæ res difficiles, non poteſt eas homo explicare ſermone. Item. *Mundum tradidit diſputationi eorum, vt non inueniat homo opus, quod operatus eſt Deus ab initio vſque ad finem.*

EX PHILOSOPHIA.

Ex Ariſtotele lib. 1. Metaphyſ. *Omnes homines naturâ ſcire deſiderant.* Ex Tullio lib. 1. Tuſc. *Naturâ ineſt mentibus noſtris inſatiabilis quædam cupiditas veri videndi.* Sed hæc ſciendi cupido graue nobis faceſſit negotium: ſiquidem hominum intellectus hebes, & obtuſus, eo acumine primo carens, quo dignatus erat Adam, ſpiſſis ignorantiæ tenebris opacatur.

Morbis eſt voluntas plurimis obnoxia.

Corruptelæ fuit & voluntas obnoxia. Nam cùm potentiæ ab obiecto ſuam ſpeciem habeant, & diuerſa ſpecie obiecta notent, tot etiam diuerſas ſpecie potentias, vt ſonus, odor, color, atque ſapor, ſpecie diſtingunt auditum, odoratum, viſum, & guſtum. Si voluntas deuiat ab obiecto, profectò ſua natura cadit, vt peruerſa. Sed voluntas humana, bonum quod eſt eius congruum obiectum, ſæpe malo poſtponit ei adhærens repudiato bono. Sic voluntas corrupta magis debet quàm ægrota & ſaucia nuncupari.

Voluntas quomodo corrupta ſit.

Vt intellectus à vero ſæpe aberrat; ita fucos facit voluntati, quæ illecta malis ei oblatis ſub ſpecie ementita boni, corrupto & illuſa fœdis iis quamplurimis vitiis implicatur.

Auguſtinus accuratè notat obſcœnam vitiorum colluuiem, quæ vt ex fœda lacuna fluit à corruptione cæci intellectus, & marcidæ voluntatis. Sic ille lib. 22. de ciuitate Dei cap. 22.

EX SS. PATRIBVS. Morbi qui à voluntate fiunt, vt corrupta eſt.

Mordaces curæ, perturbationes, mœrores, formidines, inſana gaudia, diſcordiæ, lites, bella, inſidiæ, iracundiæ, inimicitiæ, fallacia, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia, ſuperbia, ambitio, inuidentia, homicidia, parricidia, crudelitas, ſæuitia, nequitia, luxuria, petulantia, impudentia, impudicitia, fornicationes, adulteria, inceſta, & contra naturam vtriuſque ſexus tot ſtupra, atque immunditia, quas turpe eſt etiam dicere, ſacrilegia, hæreſes, blaſphemia, periuria, oppreſſiones innocentium, calumniæ, circumuentiones, præuaricationes, falſa teſtimonia, iniqua iudicia, violentiæ, latrocinia, & quicquid talium malorum in mentem non venit, & tamen de vita hominum non recedit. Non ex equo Troiano plura proceſſere mala, quibus tota ferè fuit olim Phrygia deuaſtata.

Virtus eſt congrua naturæ.

In reprobis voluntas eſt corrupta, malo ſemper hærens; in iuſtis verò manet ægra, quia licet omnes potentiæ cum voluptate ſuo in ferantur in obiectum, vt auditus omne ſuaue melos excipit periucundè. Attamen in iuſtis etiam, voluntas ægrè ſuum fertur in obiectum, ſcilicet in bonum, & contrà bono oppoſitas ſectatur auidè voluptates. Virtutes ei tædio ſunt, & labori, quamuis eæ ſint congruæ naturæ, quam excolunt, & adornant. Vitia verò placent, eſtò mala ſint naturæ contraria.

Vitium eſt contra naturam rationalem.

Etenim vitio inualeſcente mutat homo ſuam naturam rationalem in equinam. Quippe feræ omnes rationis expertes agunt vt reprobi, qui abdicato ſanæ rationis vſu, ad ſuauia carni obiecta ſuis ſenſibus inducuntur. Imò peior in hoc eſt hominum conditio, quàm ferarum. Illæ namque fugam capeſſunt, & repugnant aliquid facere contra ſatam illis indolem & naturam. Exempli causâ, canis à vino abhorret, ideoque fugit, quando vinum ei infunditur. At homo lætus abit in vitiorum præceps, quamuis ea contraria ſint naturæ, quæ quolibet vitio ſauciatur.

Prou. 2. Iob 15.

Scriptura ſacra notat hac cenſurâ viros hos corruptos: *Lætantur, cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis.* Iob etiam in eos inuchitur, quia *Bibunt ſicut aquam iniquitatem.* Quàm verò deſes ſit voluntas etiam in Sanctis, quando bonum eſt patrandum, Paulus ipſe ſuo exemplo docet ita fatus:

Roman. 8.

Non quod volo bonum, hoc facio: ſed quod nolo malum, hoc ago. Et hæc difficultas voluntatis circa bonum, ſe à tenera ætate prodit in homine, ex tunc ad omnia mala prono, ſicut ipſe Deus ait hoc contextu:

Gen. 8.

Senſus, & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. Vnde ſolent maturè patres, & magiſtri, pueros verbo, minis, & ſæpè flagris fortiter incuſſis à gliſcente iam vitio deterrere.

Vitiis eſt obnoxius homo à pueritia.

Auguſtinus eò aſpexit lib. 22. de ciuitate Dei cap. 22. *Quid* (inquit) *ſibi volunt multimodæ formidines, quæ cohibendis paruulorum vanitatibus adhibentur? quid pædagogi, quid magiſtri, quid ferulæ, quid loca, quid virgæ, quid diſciplina illa, qua Scriptura ſancta dicit, dilecti filij latera eſſe tundenda, ne creſcat indomitus, domarique iam durus, aut vix poſſit, aut fortaſſe non poſſit. Quid agitur his pœnis omnibus, niſi vt debelletur imperitia, & praua cupiditas refrænetur, cum quibus malis in hoc ſæculo viuimus.* Hæc ille, deflens magnam ab incunabulis animæ corruptelam.

Inclinatio illa praua totum ſic in vitiorum omnium abrupta rapit hominem, vt niſi ab ineunte ætate ſibi vim inferat voluntas ægra, diris eum flagitiis faciat obnoxium. Et quamuis tormenta acerba reis decernantur; illa tamen non obſtant, quin voluntas peruerſa malos vrgeat ad horrenda crimina, & hæc plurima perpetranda.

EX VARIIS HISTORICIS. Neronis inconſtantia in cultu virtutis.

Voluntatis item inconſtantia, eſt ægritudo peſſima. Quippe bonum ſi vult aliquando, tenax non eſt, imò nutans & titubans pertæſa bonum illud quod amauit, repetit mala quibus antè valedixerat. Nonne Dauid, & Salomon, ambo Deo afflati poſt virtutis illuſtria exempla, Dei gratiæ incurij, quam ſtudioſè priùs coluerant, obſcœnis ſe maculis infecerunt? Suetonius in Nerone notat eum quinquennio toto vitam egiſſe quaſi innoxiam, & adeò propenſam

Digitized by Google

ad clementiam, vt diceret ſe aptare literas neſcire, quia ſic non ſignaret capitis ſententias. Sed humanitas illa, fugax & inſtabilis deinde fuit. Namque ſuam matrem ſuſtulit è medio, & Senecam; totque fuit vitiis obſtrictus, vt ea deſcribere calamus inhorteſcat.

Conſtantini Imperatoris inconſtantia circa ritus Gentilium.

Conſtantinus Imperator religioſè ritus omnes Gentilium abiurauit, quando manus Chriſto dedit, & de orthodoxa fide benè meritus, orbe toto ſibi grande nomen fecit. Poſtea verò legem condidit de conſulendis aruſpicibus, quæ proſtat in Codice Theodoſiano lege prima, titulo de Paganis. Eum rurſus condemnaſſe ritum illum, non eo inficias. Sed inde volo inferre, parum eſſe ſibi conſtantem reginam omnium animæ facultatum.

Iacobi Eremitæ lapſus.

In vitis Patrum Iacobus Eremita quadraginta annis ita vitam duxit, vt ſanctitate clarus, apud omnes benè audiret. Ingraueſcente demum ætate, cœpit ad deteriora labi, & deficere à Chriſto, nobis & poſteris exemplum relinquendo Dei militiæ perfidi deſertoris.

Guillelmi Ducis Aquitaniæ pœnitentis inconſtantia.

Guillelmus Aquitaniæ Dux, qui Beato Bernardo ſuaſore vitam inſtituit in melius, poſt expertum terſioris vitæ genus auſterum rediit ad vomitum: tandem pœnitentiæ auſpicatæ memor, iterum conuerſus, eum in virum euaſit, quem Eccleſia ſancta velut virtutis omnimodæ exemplum proponit omnibus excolendum. Ioannes Climachus in libro, cui ſcalæ nomen imponit, eo in gradu, quem de pœnitentia inſcribit, ait ſe vidiſſe plures cœnobitas vno carcere concluſos, vbi ſe acerbè pœnis atrocibus plectebant, ob Chriſto fidem fractam, & vota graui aliquo crimine temerata.

Ex SS. PATRIBVS. Voluntas quàm inconſtans ſit.

Auguſtinus huius meminit inconſtantiæ, quæ voluntatem inſtar fluctus agit ad arbitrium auræ, ſeu pelagi deſpumantis. Hos varios æſtus expertus ita fatur lib. 8. confeſſ. cap. 10. *Ego cùm deliberabam vt iam ſeruirem Domino Deo meo, ſicut diu diſpoſueram Et eram qui volebam, ego qui nolebam, nec plenè volebam, nec plenè nolebam: ideò mecum contendebam, & diſſipabatur à meipſo, & ipſa diſſipatio me inuito quidem fiebat, nec tamen oſtendebat naturam mentis alienæ, ſed pœnam meæ.*

Rurſus ille luget intima diſcrimina, quæ diſcerpunt animum cunctantem obedire ſibi, quando legem aliquam fert in commodum atque luctum animæ pœnitentis:

Voluntatis lucta cum ſeipſa.

Vnde (inquit) *hoc monſtrum, & quare iſtud? imperat animus corpori, & paretur ſtatim: imperat animus ſibi, & reſiſtitur.* Hæc ille lib. 8. confeſſ. cap. 9.

Concordat item Gregorius in hac materia de diſcordia animæ, neſciæ in quas illa vices ſe debeat intorquere: *Nati* (inquit) *in huius peregrinationis ærumna, huc faſtidioſi iam venimus, neſcimus, quid deſiderare debeamus, &c. Faſtidio ergo noſtro tabeſcimus, & longa inedia peſte fatigamur.* Hæc ille homilia 36. in Euangelia.

Habet quoque ſuos morbus appetitus inferior, qui in iraſcibilem diuiditur, & in concupiſcibilem. Iraſcibilis hæc facultas, conceſſa fuit vt tanquam animæ neruus, præſtet ei conſtantiam in cœpto bono opere, & contra graues ei obuios obices adiiciat roboris incrementum. Illa tamen nunc parte malè habente, ſæuit homo furens, vt inhumanæ feræ ſui impos, & in aliorum perniciem extremam ſæpius excandeſcens.

Ex HISTORIIS. Alexander iratus amicū occidit.

Quàm ſit imbecillis homo ad cohibendos impetus feros, abundè liquet ex multis tragicis hiſtoriis. Ex Quinto Curtio. Alexander domitor orbis, iræ fuit indomitæ, qua ſubitò accensâ Clytom amicum ſuum intimum iniquè manu propria confodit.

Theodoſij iræ effectus tragicus.

Theodoſius Imperator iræ præcipitis, leui de cauſa plures homines occidit Theſſalonicæ, cuius iræ pœnas iuſtè luit, eum Ambroſio pœnitentiâ publicâ caſtigante.

Boleſlaus III Rex Polonus occidit fratrem.

Ioannes Herbut in hiſtoria Polona refert, Boleſlaum III. Regem Poloniæ ſubitâ correptum irâ fratrem ſuum Sbigneum exerto gladio iugulaſſe. Oſorio teſte lib. 7. cap. 28. Conſtantinus Imperator irâ vrgente ſuum filium Criſpum perquam charum iuſſit interfici quamuis innoxium, imò cedro dignum, quia de Nouerca fœdæ obſtricta Veneri triumpharat.

Et hæc infantes adurit ira licet adhuc neſcios, qua ratione vita debeat inſtitui. Auguſtinus huius iræ notat exempla, quibus & videmus paruulos hodie ſubiacere. Sic ille lib. 1. confeſſ. cap. 7.

Ex SS. PATRIBVS. Ira etiam infantulos adurit.

An pro tempore etiam illa bona erant, flendo petere etiam quod noxiè daretur: indignari acriter non ſubiectis hominibus, liberis & maioribus, hiſque à quibus genitus eſt, multiſque prudentioribus non ad nutum voluntatis obedientibus feriendo nocere, niſi quantum poteſt, quia non obeditur imperiis, quibus pernicioſè obediretur? ita imbecillitas membrorum infantilium innocens eſt, non animus infantium. Vidi ego, & expertus ſum zelantem paruulum: nondum loquebatur, & intuebatur pallidus amaro aſpectu collactaneum ſuum. Hactenus Auguſtinus.

Concupiſcentiæ focus ingens.

In concupiſcibili parte focus ardet, iſque iugis & inextinguibilis, qui & ab ineunte ætate nouas accendit infantium, nec in ſenectute poteſt gelida conſopiri. Tamerlanus ille ferus Tartarus orbis olim terror, & domitor Baiazethis, in decrepita ætate nouas reperit luxuriâ ingenioſâ faces, vt rediuiua Venere conflagraret. Libidinis variæ monſtra fœtent, & horret animus meminiſſe quibus vſquequaque modis illa lues ſerpit. Induſtria eſt libido, ſuam vt voluptatem expleat. Ipſe focus gehennæ æternæ nihil proficit prædicatus iis, quos concupiſcentiæ flamma vorax vrit. Exemplis opus non eſt vt illa parte probem plures agi homines in infernum, quàm perire ob alia cuncta ſimul crimina conglobata.

Si de morbis etiam corporis eſt actio; omnes ij ab originali peccato velut à fonte virulento fluunt. Quanta verò ſit ſeries hæc morborum, nec ipſa poteſt medicina ſcire, licèt iis intenta diu vacarit. Quamuis enim mala propè infinita norint medici; plura tamen eos latent, quàm agnoſcant: Siquidem eſt hæc morborum ilias infinita.

Tantis homo malis vrgetur, præter illa quibus ægritudo facit eum obnoxium, vt illa viro à Sancto Iob iſtas aliquando voces extorſerint: *Homo naſcitur ad laborem.* Nonne fame ſitique plures homines abſumpti ſunt, alij verò ſuæ vt vitæ conſulerent contra famem nec proprio ſanguini pepercerunt. Sic Auguſtinus eo in argumento fatur:

Iob 5.

Sitis effectus.

Famis horrendi effectus.

Nonne ad hoc perduxit ſitientes homines ardor immanis, vt vrinam quoque humanam vel ſuam etiam biberent? nonne ad hoc fames, vt à carnibus hominum abſtinere ſe non poſſent, nec inuentos homines mortuos, ſed propter hoc à ſe occiſos, nec quoſlibet alienos, verum

etiam

etiam filios matres incredibili crudelitate, quam rabida eſaries faciebat, abſumerent. lib. 2. de ciuit. c. 21.

Iob ipſe Deo afflatus texere non auſus eſt catalogum ærumnarum labilis, & fugacis huius vitæ, ſed compendioſè ſatis expreſſit eam magno mali omnimodi cumulo ſubiacere. *Homo* (inquit) *breui viuens tempore repletur multis miſeriis, qui quaſi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra.* Paulus item Apoſtolus Iob 14.
ſtylo breuiore, mala plura complexus eſt. Sic ille: *Ingemiſcimus grauati.* Omnia paucis ait. 2. Cor. 5.
Namque malis omnibus aggrauamur.

Ex variis Hiſtoriis. Hominum crudelitas in homines.

Præter eas ærumnas homo lupus homini fit: peiores enim quandoque fiunt beſtiis homines quando furunt. Nonne Dauid ſolio pulſus à filio? Nonne ſuos & filios occidit Athalia inhumana mater vt regnaret? Herodes quoque patrem ſe oblitus, ſententiam capitis protulit in filium. Nonne nuper editus orbis inhortuit ad crudele ſcelus fratricidæ Cain, qui terram effuſo fratris Abel ſanguine cruentauit? Bella, venena propinata, cædes, nonne mutant hominum indolem mitem in leonum rabiem, & furorem, qui quandoque minor eſt hominum furiâ ſæuâ, ſicut ex Daniele patet, quem vt Darius eius æmolis eriperet, cautè lacu leonum concluſit, vbi leones incolumem habuere virum, in cuius acerbè necem truculenti homines anhelabant.

Homo malis vndequaque obnoxius.

Cœlo, terra, mari, fulmine, procellis, æſtu, grandine, nimbis, tonitro, bruma, flabris & ventorum cruciatur homo, quia orbis vniuerſus eam vindicat iniuriam, quam ſuperbè fecit Adam, quando ſuum in Dominum nempe Deum tumidus inſurrexit.

Ex SS. Patribus.

Improuiſa nequit homo præcauere mala, ſicut eruditè probat Auguſtinus hoc diſcurſu: *Quis ambulat vbicunque non inopinatis ſubiacens caſibus? de foro quidam rediens domum ſanis pedibus ſuis, cecidit, fregit pedem, & ex illo vulnere finiuit hanc vitam. Quid videtur ſedente ſecurius? de ſella, in qua ſedebat, cecidit ſacerdos Heli, & mortuus eſt.* Hactenus Auguſtinus lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 22.

Hominum corpora, Deo permittente, dæmon inuadit.

His miſeriis accedit, quòd diabolus in corpora humana valet, ea torquens, & obſidens, eſtò plerumque probus homo ſit ille, cuius dæmon corpus inuaſit, ita Dei iudicio abdito ſanciente. Auguſtinus eo loco prælibato notat & hoc immane iugum: *Contra* (inquit) *milleformes dæmonum incurſus, quis innocentiâ ſuâ fidit? quandoquidem ne quis fideret; etiam paruulos baptizatos, quibus certè nihil eſt innocentius, aliquando ſic vexant; vt in eis maximè, Deo ſinente, iſtius monſtretur huius vitæ flenda calamitas.*

Homines omnes patere malis iam præfatis ait Paulus, quando docet, Pontificem eum Deum orat pro aliis, debere ſoi & meminiſſe. Hebr. 5.
Quoniam & ipſe circumdatus eſt infirmitate. Circumdatum benè dicit. Etenim vndequaque malis omnibus obſepimur.

Quodque metum iure ſolet incutere optimis & ſanctis quibuſque viris; nemo Dei gratiam finalem certò ſibi audet promittere, eſtò malè ſibi conſcius non ſit. Namque talis eſt infirmitas humana, ſerò vt mortiferè peccet, ille cui manè totáque die coruſca Dei gratia cœlitus affulgebat.

Ex Medicina. Recidiua morti eſt obnoxia.

Medici ſummi placitum eſt. Ἢν δὲ ἀφανίζωνται καὶ παλινδρομέωσιν αἱ ἀποστάσιες τοῦ πτυέλου μὴ ἐκχωρέοντος, καὶ τοῦ πυρετοῦ ἔχοντος δεινόν. κίνδυνος γὰρ μὴ παραφρονήσῃ, καὶ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος. Id eſt. *Si abſceſſus deſinit, & rurſus repetit, non excreta ſcreatione, ne febre ceſſante, difficilis eſt morbus, periculum enim delirij mortiſque eſt.* lib. 2. præſagiorum, præl. 68.

Occubuere plerique ſine deliro, & damoato, quibus abſceſſus antea deſierat. Sed quia ardens in corde fomes peccati, ſubinde focum concupiſcentiæ plus ſolito accendit, eo igne viri incauti ardentes miſerè perierunt. Ea infirmitate dolent omnes neſcij quæ fata manent eos: quippe fomes peccati quamuis peccatum non ſit, attamen ſemper allicit ad peccandum, dubiúmque finem facit, quo ſunt etiam probati homines exceſſuri.

Ex Symbolis. Serpentis aſtutia vt renouetur.

Cùm ergo ſalus omnium hominum dubia ſit, eámque vocet in diſcrimen infirmitas naturæ, malè habentis; operæpretium eſt, vt quiſque ſibi caueat, & ſe generoſè gerat cohibendo niſus & impetus omnium noxiarum animæ paſſionum. Chriſtus eo in argumento docet, debere peti prudentiam à ſerpente, quia veterem aſtutè cutem vt exuat, & ita nouam induat, ille rimas in anguſtas ſaxorum ſe immittit, ibi ſenectutis exuuias ſic deponens, vt gratiorem inde cutem induens nacto nouo corpore iuueneſcat.

Salutaris ille dolor eſt ſerpenti. Si namque cutis veteris amore pati nollet anguis, eum obſoleta cutis occideret: idcirco typum eius depingens Villaua libro ſymbolorum, adiecit ei voces iſtas. PVGNARE NECESSE. Chriſtus eam ad aſtutiam expreſsè ſuos diſcipulos inſtituit, ita fatus: *Contendite intrare per anguſtam portam.* Luc. 3.
Quaſi diceret: vt exuatis veterem hominem, eum ſcilicet, qui Adamo ſatus æger eſt, & imbellis, PVGNARE NECESSE. Nolite viâ latâ carnis incedere, ſed terire difficile & anguſtum virtutis iter, nuſquam ſenſibus indulgendo.

Hactenus recenſitæ pœnæ, fuere Adamo inflictæ, quia ille ſuo in gradu non ſtetit, ſed appetiit eſſe Dei inſtar, ideoque iure fuit donis indultis exutus, eò quòd ad maiora, quàm quæ Deus ſanxerat, anhelauit. In eo argumento leges proſtant, quæ curiales in ordinem redigunt, quando præter Cæſaris imperium maiora quærunt & ambiunt indebita ſtemmata dignitatum.

Ex Iure Ciuili. Superbia contempta vt congruo ſupplicio caſtigatur.

Ecce legem conditam ab Imperatoribus Arcadio, & Honorio. *Omnes omnino curiales in originalibus ac debitis perpetuò curiis perſeuerent: & qui ex his ad prouinciarum regimen & adminiſtrationem qualibet fraude atque ambitione peruenerint, ſciant ſe non ſolùm in ſua curia remanſuros, ſed & cunctis rurſus ab exordio muneribus ſeruituros.* Seruiit Adam, cuius & maledicto proles eius addicta gemit in mulctam gloriæ nequiter aucupatæ. Et hoc opportunè quadrat prælaudatæ legi, Omnes. Codice, de decurionibus lib. 10. tit. 31. lege 50.

Ex Iure Canonic. Deo res conſecrata nequit profanis vſibus adaptari.

Canonico Iure nefas eſt, ſeruos, quos fideles addixere Dei & Eccleſiæ obſequio, iterum abdicato iugo Dei & Eccleſiæ, dominis huius ſæculi mancipari. Ecce canon. *Iniuſtum videtur, & impium, vt mancipia, quæ fideles Deo, & Sanctis eius pro remedio animæ ſuæ conſecrarunt, cuiuſcunque muneris mancipio, vel commutationis commercio iterum in ſeruitutem ſæcularium*

cularium redigantur, &c. Et eſt abſurdum vt ab Eccleſiaſtica dignitate ſeruus diſcedens, humana ſit obnoxius ſeruituti. Extra. De rerum permutatione. Cap. Iniuſtum. Rurſus eodem Iure. *Quod ſemel Deo conſecratum eſt, ad humanos vſus transferri non decet.* Extra. De rerum permutatione. Cap. Mancipia.

Ex Ivre Civili. Serui fugitiui pœna.

A ſua editione primus homo Deo conſecratus, ei iuſta quidem reddidit obſequia. Sed ſuaue iugum hoc pertæſus, illud excuſſit, diabolo dando manus. Et idcirco pœnam incurrit, cui ex Conſtantiniana lege ſerui transfugæ ad Barbaros obſtringuntur. Ecce legis textum. *Si fugitiui ſerui deprehendantur ad Barbaros tranſeuntes: aut pede amputato debilitentur, aut metallo dentur, aut qualibet alia pœna afficiantur.* Lege, Si fugitiui. Codice, De ſeruis fugitiuis. lib. 6. tit. 1. lege 3.

Vt peccauit Adam deterius quàm ſerui omnes, qui ſe ſubtraxere ſuis dominis (Quippe Deo competit dominium in homines pluribus titulis quàm aliis dominis) idcirco pœnæ quibus plectitur ſunt grauiores iis, quæ ſeruis transfugis ad barbaros à Conſtantino Cæſare decernuntur.

Reuera pede fuit decurtatus homo, fide cadens oppignerata Deo. Cùm namque pedes animæ ſint affectus; quando teper amor hominis erga Deum, & pro voluptate calet, hoc ſonorè clamat ſupplicium hominis fœdifragi, quem peruerſus amor, abundè cier & percellit ad creaturæ malum obſequium. Vt namque ſuprà notum feci, voluntatis eſt ægritudo ſeu pœna, tepens amor erga Deum, & feruidos ſupra modum affectus earum rerum, quas ineaurè ſuam in perniciem anima transfuga concupiſcit.

Qua ratione anima ſauciata queat reſtitui reduci ſanitati.

In hæc verba:

Medice cura teipſum.

SECTIO TERTIA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribvs, Vtroqve Ivre, Historiis, Symbolis, et Medicina.

Natura ſuis limitibus circumſcripta nequit eos tranſilire, Deo ita rebus prouidente, ſuo vt eſſe cadant, quando modum excedunt præfixum eis à conditore Deo, rerum omnium architecto. Locuples eſt veritatis huius teſtis Adam, qui tentauit eos prætenire fines, quos accepit volendo eſſe Dei inſtar, & idcirco tali plaga ſuum omne genus affecit, vt à morte nemo queat eximi, & ſpecies amentiæ ſit, tentare ſuum corpus facere pharmacis immortale. Itaque non quæro iam, qua poſſit homo ratione ſuum corpus pulueri ſubducere vnde ſatum eſt, & in quem ſic ſanciente fato debet reſolui, iuxta ſcitum illud Apoſtoli: *Statutum eſt hominibus ſemel mori.* Sed inquiro, qua poſſit cautione redux ſanitas animæ procurari.

Hebr. 9.

Ex Philosophia.

Eſt in confeſſo, naturæ vires eò non pertingere: ſiquidem inimica Deo placere nequit ei anima, quæ peccando grauem in offenſam eius incurrit. Et in hoc argumento viget axioma ſæpe reſonans in ſcholis, vbi Philoſophi affirmant, à priuatione dari regreſſum ad habitum, eſſe rem hactenus inauditam. Non idcirco tamen Deus hominem deſtituit pharmacis idoneis, vt ex parte malis ſeu morbis corporis occurreret. Sed profectò fuit eius cura maior in parandis remediis ſalubribus, & congruis, quæ pertinent ad ſalutem animæ reuocandam.

Hominis finis naturalis quis ſit.

Secundùm eſſe duplex homo poteſt ſpectari, naturæ ſcilicet, & gratiæ. Hominis eſſe merè naturale finem habet etiam naturalem, ſcilicet perfectionem naturalem hominis, in hoc vno ſitam, vt nimirum vitam componat iuxta leges conſentaneas rectæ rationi. Eſſe verò gratiæ diuinæ finem habet Deum vt eſt beatitudinis obiectum, ac proinde petit ab homine perfectionem, naturæ limites excedentem.

Homini quomodo natura benè conſuluit.

Ad ſortiendum naturæ decus homo duo accepit à natura ſata, quorum vnum eſt, habitus primorum principiorum, vnde lumen accipit intellectus, ea noſcens, ad quæ capeſſenda rationis diſcurſu non eſt opus. Alterum eſt, quo voluntas accingitur vt congruit ad agendum. Illud eſt propenſio voluntatis in bonum, & auerſio à malo, cui ſiquando litat homo, malis operibus incumbens, læſa velut voluntas & vim paſſa, quia coacta fuit amare malum, derepente diris conſcientiæ ſtimulis animam vexat, eò quòd ſe lethali vulnere ſauciarit.

Synderesis ille ſæuus aculeus ſonorè clamat: *Medice cura teipſum.* Quippe ſicut natura ſeuit in animalibus aliquam notitiam ſenſitiuam rerum, quæ ipſa curant cùm ægrotant. Vt hirundo ſuam herbam habet chelidoniam contra cæcos pullorum oculos. Muſtelæ ruta præbet antidotum contra virus anguis, quem aggreſſura linit ſe ſucco rutæ. Canes verò gramen mandunt, quando malè habent. Ceruus ſpiculo confoſſus abit ad dictamum, vt ex vulnere hiante telum excidat. Cuncta demum animalia didiceres ſtuduiſſe ſibi congruæ medicinæ. Sic homo mero naturæ niſu à naturæ malo procul abit, & cautè ſuam omnem adhibet induſtriam, vt propulſando mala, cuncta bona ſibi conſona ſortiatur.

Ex Theologia. Hominis finis ſupernaturalis quiſnam ſit.

At ſi ſpectatur homo ſecundùm eſſe ſupernaturale, finem habens Deum vt remuneratorem iuſtorum, natura nequit eum expedire donis idoneis ad ſeruanda omnia præcepta ſupernaturalia, & ad gratiam iuſtificantem animæ procurandam. Alia proſtat officina, penes quam ſunt pharmaca, decreta malis ſeu peccatis, quæ animam vexant, & laceſſunt. Eſt hæc officina, Dei Eccleſia inſtructa veris & certis remediis, quæ generi humano dotes parauere, quibus eget homo, ſuum vt perfectè finem vltimum aſſequatur.

Concluduntur ea remedia numero ſeptenario, & ſic homini aptantur, vt quicquid deſiderare queat homo, ſuam pertinens ad ſalutem, & ſtatum gratiæ, illud conficiatur ei ſacramentorum obſequio. Namque ſolent inde puri gratiarum latices emanare.

Sacramentū quid ſit.

Ex Magiſtro ſententiarum in 4. diſt. 1. *Sacramentum propriè eſt id, quod ita eſt ſignum gratiæ Dei, & inuiſibilis gratiæ forma, vt ipſius ſimilitudinem gerat, & cauſa exiſtat.* Ex Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 15. in Cap. Ad abolendam. Extra. De hæreticis. Ex Concilio Florentino

tino ſub Eugenio IV. Ex Concilio Tridentino ſeſſione 7. can. 1. conſtat eſſe ſeptem numero Sacramenta.

Sacramenta quot ſint.

Sacramentorum effectus diuerſi.

Neque plura, neque pauciora licet inuehere. Primum eſt, Baptiſmus, quo originali peccato neci æternæ obſtricti, ſpiritualiter homines renaſcuntur. Alterum eſt, Confirmatio, in qua datur gratiæ ſpiritualis ſingulare robur, ad tentationum inſurgentes impetus eluctandos. Tertium eſt, Eucharistia ſacra, cuius vſu ſpiritualiter nutritur anima, incremento gratiæ cœlitus influentis. Quartum eſt, Pœnitentia, per quam gratia conceditur remiſſionis omnium peccatorum. Quintum eſt, Extrema-vnctio, in qua peccatorum reliquiæ, beneficio gratiæ illapſæ deſuper emundantur. Sextum eſt, Ordo, in quo confertur ſpiritualis quædam gratia & poteſtas, ad miniſtrorum Eccleſiæ functiones vti congruit exercendas. Septimum eſt, Matrimonium, in quo etiam coniugibus, ad ſanctè prolem procreandam; & educandam conceditur gratia ſingularis.

Sacramentorum numerus probatur ex Scriptura ſacra.

Scriptura ſacra litat huic numero. Nam ſingula quæque Sacramenta ſua habent loca, quibus vt fulcris eo intento conditis innituntur. Baptiſmi mentio luculenta liquet apud Matthæum, vbi Christus in procinctu ſuæ in cœlum Aſcenſionis ait: (*Matth. 28.*) *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Baptizari eſſe velut renaſci, Chriſtus ait hoc tenore: (*Ioan. 3.*) *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Confirmationis verò memor eſt Lucas vbi enarrat Spiritus Sancti illapſum in cæremonia diſtincta à Baptiſmo, id eſt in impoſitione manus Apoſtolicæ longè à Baptiſmo iam ſuſcepto. Sic ille: (*Actor. 19.*) *Imponebant illis manus, & accipiebant Spiritum Sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat; ſed tantùm baptizati erant.* Euchariſtiæ effectum explicat ipſe Deus in humanis hoc contextu: (*Ioan. 6.*) *Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum; & panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* Ad Pœnitentiam pertinet iſte locus: (*Ioan. 20.*) *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* De Extrema-vnctione liquet eo ſermone, cuius auctor eſt Iacobus ita fatus: (*Iacob. 5.*) *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, qui orent ſuper eum, vngentes eum oleo, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum* (*Ioan. 20.*) *Dominus, & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.* Paulus item Timotheum hortatur, (*2. Timoth. 2.*) *vt reſuſcitet in ſe gratiam Dei, quam cùm ordinaretur presbyter acceperat per manuũ impoſitionem.* Denique Matrimonium Sacramentum eſſe probat Apoſtolus ita fatus: (*Ephes. 5.*) *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.*

Matrimonium hîc nota dici Sacramentum, non ratione vocis qua Paulus apud Latinum interpretem vtitur, quam nomine myſterij Græcus textus exprimit. Quicquid enim Scriptura ſacra Latina vocat Sacramentum, non ſpectat ea Sacramenta, quorum ſeriem ſeptenario numero recenſemus. Verbi gratiâ in Apocalypſi proſtant iſtæ voces: (*Apoc. 17.*) *Sacramentum mulieris, & beſtiæ.* Item, (*Tob. 12.*) *Sacramentum Regis abſcondere bonum eſt.* Non ideirco tamen ibi vox Sacramenti pertinet ad res hactenus explicatas.

Matrimoniũ quare verè ſit Sacramentũ.

Itaque Matrimonium conſtat Sacramentum eſſe, quia Paulus ibi ſeriò viros hortatur vt vxores ſuas diligant, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam. Quo ipſo ſatis inſinuat, matrimonium redactum fuiſſe à Chriſto rerum in ordinem ſacrarum: Eo præſertim nomine quod ſit inſtitutum vt ſignum gratiæ, & mutuæ charitatis, quæ eſſe debet inter coniuges, vt eſt inter Chriſtum & Eccleſiam, vt benè monet Apoſtolus, ad indiuiduum nexum amoris coniuges adhortatus.

Nota, Deum in productione gratiæ vti humanitate Chriſti vt inſtrumento coniuncto; ſacramentis verò velut inſtrumentis ſeparatis, quemadmodum Philoſophus 2. de anima nautam ait gubernare nauem, & manu, atque clauo. Manu quaſi inſtrumento coniuncto; clauo verò ſeu temone, ſicut inſtrumento à corpore ſeparato.

Sacramenta ſunt cauſæ inſtrumentales gratiæ.

Ex SS. Patribus.

Sacramentis vti Deum ad productionem gratiæ, ac proinde dici poſſe cauſas gratiæ, conſtat ex Patribus in Baptiſmi exemplo. Dicit enim Ambroſius lib. 2. de pœnitentia cap. 2. nos eo Sacramento *Renouari, reformari, renaſci.* quod profectò probat huius Sacramenti gratiam efficacem.

Gregorius Nyſſenus ait in oratione de ſancto Baptiſmate, eodem modo Baptiſmi *Aquam qua benedicitur purgare, illuminare hominem, quo ſemen eſt cauſa effectrix hominis.* Vnde dici hæc aqua poteſt æternæ vitæ ſemen, germinans gratiam qua viuit, vegetat, & mouetur anima renouata.

Baptiſmi quanta efficacia.

Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Ioannem cap. 42. ita fatur: *Quemadmodum viribus ignis intenſiùs aqua calefacta non aliter vrit quàm ipſe ignis; ſic Spiritus Sancti operatione aqua qua baptizati corpus aſpergitur reformatur ad diuinam virtutem, & potentiam.* Vt aqua licèt ſuaptè natura frigens, accipit ab igne genus ei ignotum agendi; ita Sacramenta licèt oculis exhibeant aquam, panem, vinum, & oleum, à Deo influente ſumunt facultatem, animis gratiam affricandi.

Gregorius Nazianzenus oratione in ſanctum Baptiſma: *Luſtralium* (inquit) *aquarum participes ſimus, quæ extergendi facultate hyſſopum ſuperant.*

Ex Theologia.

Gratiæ influxus, qui fit in animam ex Sacramento, moras neſcit, aut tarda molimina: ſiquidem dummodo nullus adſit obex culpæ mortiferæ, Sacramenta ritè ſumpta ſuum effectum, id eſt gratiæ illapſum in animam ſubitò ſortiuntur. Et hoc intendit Theologiæ ſchola, docens virtutem Sacramentorum ad efficiendam gratiam, non exiſtere ex vllo opere, vel bono motu hominis operantis, dum vel adminiſtrat, vel ſuſcipit Sacramentum; ſed ex inſtitutione Dei, virtutem hanc ipſo operato ſeu exercito opere contineri.

Gratiæ differentia collatæ in ſacramento, & extra ſacramentum.

Gratia extra Sacramentum non influit niſi ex opere operantis, id eſt, non per aliquod inſtrumentum à Deo inſtitutum, quod eo intento foris agat adhibitum, ſed habito tantùm reſpectu humanæ operationis, qua ſe aliquis congruè diſponit, orans, atque Dei amore exerens actus neceſſarios ad hoc vt iuſtificationis ei gratia concedatur. In Sacramento verò gratia confertur, virtute & efficacia ipſius Sacramenti,

hoc

hoc ipſo ſolo, quòd ex diuina inſtitutione ſicut congruit exerceatur.

Ex SS. Patribus. Sacramenta operantur ex opere operato.

Hanc ineſſe ſacris noſtris, id eſt Sacramentis, efficaciam aſtruit Auguſtinus, ita fatus lib. 4. contra Creſconium Grammaticum cap. 16. *Non eorum meritis, à quibus miniſtrantur, neque eorum, quibus miniſtratur, conſtat Baptiſmus; ſed propria ſanctitate, atque veritate, propter eum à quo inſtitutum eſt.* Se ſe potiſſimum virtus illa prodit in infantibus baptizatis, qui nullos poterant bonos actus fidei & charitatis exprimere ante Dei gratiæ influxum; & ſuſcepto tamen Sacramento, tali opere operato, ſine mora fuere Dei gratiâ renouati.

Originali peccato graues in morbos incurrit omne genus noſtrum; ſed Sacramentis ita Deus plenè malis noſtris occurrit, vt eorum virtute queât omnes olim iacturæ factæ ab anima reparari. Namque duas ad claſſes reducitur peccatum. Originale primû vocant, quod infauſtè ſuam ab Adamo trahens originem, inde ſuum omne virus effudit in ſobolem, quæ aſperſa ſacrâ Baptiſmi aquâ præſens accipit antidotum contra malum ab incauto illo primo parente factum: quippe plenè Dei gratiæ reſtituitur anima baptizata.

Gratia quādo detur ſanant actuale peccatum.

Alterum peccatum actuale vocant, ab actu quo fit ab homine, qui contrahit hoc peccatum, quod lethale necem infert animæ, quam Baptiſma priùs iræ Dei ſubduxerat. Anima ſic delinquendo, peius quàm antè ruit; Nam voluntate ſolùm aliena labem originalem contraxit: Sed lethaliter peccans adulta, Deum grauiùs offendit; Siquidem vltro Dei ſeſe ſubtrahit obſequio, & peccat propria voluntate. Ideoque quia grauior eſt morbus, quo decumbit homo iacens in fæcibus, remedio tactiore fuit opus, quo inflicta pœna malum detergeret, quod voluptas affricuit animæ. Pharmacum illud eſt Sacramentum pœnitentiæ, cuius efficaciæ nullæ labes poſſunt reſiſtere. Quippe Deus omnia crimina condonat pœnitenti propter illud conciliandæ veniæ Sacramentum. Peccato demum condonato, quædam rubigo poteſt temporis tractu ſanctiores etiam animas inficere, ita vt etiam moriendo probus quiſque leues habeat peccati reliquias ſuperſtites. Obuiam itur hiſce næuis & maculis, non ingrato quidem remedio, ſed omnino leni, ſcilicet oleo ſancto, cuius vnctio in extremis, eſt ſalubris, & peccatorum congrua leuitati.

Sacramenta malis omnibus congruè ferunt opem.

Rurſus generi humano benè prouiſum beneficio Sacramentorum. Etenim quocunque modo genus noſtrum inſpexeris, hiantibus eſtò plagis ægrum & infirmum, opportunè profert Eccleſia Sacramenta, quibus opem confert vtique ſalutarem. Primò quia non entis nullæ paſſiones ſunt, operæpretium erat hominem conſtituere in eſſe ſupernaturali, vt aliquando dotes æternæ gloriæ perciperet. Quippe ſolum eſſe naturale ſine gratia adiecta capax non eſt gloriæ æternæ. Ad impertiendum hoc eſſe ſupernaturale nuper edito infanti, Baptiſma fuit cœlitus inſtitutum.

Sacramenta quæque ſuos ſpeciales habēt effectus.

Non idcirco tamen natura ſauciata plenè ſuo ſtatui integro reſtituitur propter eam gratiam, quæ in animam influxit ex Baptiſmo: conflictus enim partis ſenſiouæ procul agentis imperium rationis, ſua rebellione vocat in diſcrimen gratiam ex Baptiſmo illapſam. Et idcirco Deus Sacramentum Confirmationis inſtituit, quo baptizatus homo tenet adhuc in obſequio Chriſti, ſpiritualis habet & ſortitur ingens roboris incrementum.

Rurſus quia nutritur iis, ex quibus coaleſcit homo, conſtans corpore & ſpiritu, Chriſtus ei prouidit opportunè ſacrâ Euchariſtiâ, quæ eſt Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti, vnde benè paſta ſicut decet anima ſaginatur. Sed quamuis ita Deus animam inſtruxerit; illa tamen ægrè diu ſtare poteſt in eo ſtatu innoxio, & proinde ſæpè cadit grauiter illidens. Contra caſus illos eſt ſummè potens pœnitentia, qua benè frequentata, neci obſtricta prius anima quæ peccauit, pœnitens fit poſtea rediuiua.

Spectatus homo, breuis vt eſt vitæ, non potuit ſpeciem propagare ſine coniugio, quod vt eſſet ſalutare, Deus inſtituit Sacramentum Matrimonij, cuius gratia conducit ad licitè procreandum fœtum, & ad chriſtianè natam ſobolem educandam.

Præterea neceſſe fuit, vt ex genere humano, quidam homines agerent excubias ante Deum, faciendo ſacra, & offerendo preces. Etenim eſſe ſupernaturale, luce fidei ſollicitat homines ad exhibenda Deo congrua obſequia. Ordinis Sacramento Deus hoc ſanxit agi. Etenim Ordo Deo quoſdam homines ita facit ſacros, vt nemo queat præter eos, abſoluere à peccatis, adminiſtrare ſacra, & corpus Chriſti Domini conſecrare.

Homo demum egreſſum ex hoc mundo timet ob vltimos dæmonis impetus, ſæuientis eo tunc tempore & momento, ex quo pendet æternitas. Ne ergo metus eum opprimat cùm erit anima ſiſtenda Deo, Extrema-vnctione robur ei adiicitur, quo vegetior facta, feros niſus, & induſtrias artes dæmonis eluctatur. Sacramenti Extremæ-vnctionis ratio.

Tot remediis inſtructus homo, nequit de prouidentia diuina veras & iuſtas texere querimonias. Nempe Deus omnibus morbis adhibuit congrua remedia, nec idcirco malè habere deſiſtit homo, ſua etiam pharmaca dedignatus. Vnde lubet cum Chryſoſtomo flere, cuius eſt lamentum iſtud homil. 6. in Ioan. *Hei mihi, quot ad ſalutem nobis via. Nos corpus ſuum effecit, nobis ſuum communicauit corpus: & horum nos nihil à malis auertit.* Hominis inertia quanta inter tot ſalutis remedia.

In humanis, pleromque nocent pharmaca propinata manu medici, deſluente tabo malè habentis; quippe lues contagioſa ſuum lethale virus affricat hominibus afflatis ab ægroto. Sed in remediis inſtitutis à Chriſto nihil officiunt neque nocent hominibus accedentibus ad Sacramenta, nequam crimina Sacerdotis. Et ſic Chriſto fuit animæ ægrotæ cura maior, quàm corporis: nempe caro, dum medetur ei medicus, eius morbo poteſt inficii; anima verò ſecus ab iniquo Sacerdote, malè habere nequit, adminiſtrata ſumens deuotè & congruè Sacramenta. Sacramenta à malo Sacerdote miniſtrata nihil amittunt.

Ex ivre Canonic. Sacramenta mali miniſtri contagium non contrahunt.

Eſt hæc doctrina ſacris Canonibus conſona, vt conſtat vno hoc Canone: *Dominus declarauit, in vno cœtu hominum eadem Sacramenta ſumentium, aliquorum immunditiam mundis obeſſe non poſſe.* Rurſus. *Baptiſmi puritas à puritate vel immunditia conſcientiæ ſiue dantis ſiue accipientis omnino diſtincta eſt.* Canone, Dominus declarauit. 1. qu. 1. & §. Baptiſmi. Eodem Canone.

Dæmon eâ induſtriâ pleroſque malè habentes, vſu à Sacramentorum auertit, ſuggerendo malis à miniſtris Sacramenta data nihil aut certè

parum

parum prodeſſe. Quòd ſi verò ſuam vim acciperent à miniſtris, & non à Chriſto ſacra illa remedia, cœlitus ægrotis animis apparata.

Hanc hominum amentiam opportunè luget iſte Canon. *Multi ſæcularium hominum, cùm plus ſacerdotum vitam quàm ſuam diſcutiant, in magnum contemptionis diuinorum ſacramentorum crimen incurrunt. Magna enim trabe vulneratos habeat oculos, eámque negligentes, feſtucam tenuem in aliorum conſpiciunt oculis: quam dum incautè feſtinant auellere, erroris in foueam delabantur: nimis quidem conſiderantes, quòd non eos ſacerdotum vita læderet, ſi ipſi humiliter bonis ſacerdotum admonitionibus aurem accommodarent. Sed dum hypocritarum more plus illorum famam, quàm propriam vitam, vel vitæ negligentias diiudicant, ſpernunt ſancta monita, & ſpiritualia dona. Vnde fit, vt non ſolùm ab eis dicta reſpuant; ſed quod eſt deterius, diuina etiam myſteria contemnant, vt nec corporis communionem, aut ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti eorum miniſterio confectam aſſumant, putantes hanc minus eſſe ſanctificatam, ſi illorum fiat officio, quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. Heu in quàm magnum laqueum incidunt, vt diuina & occulta myſteria plus ab aliis ſanctificata poſſe fieri credant: cùm vnus idémque Spiritus Sanctus in Eccleſia diffuſa per totum orbem terrarum incomprehenſibiliter ea myſteria, & occultè, atque inuiſibiliter operando ſanctificet.* Canone, Multi ſæcularium. 1. qu. 1.

Sacramentis non abſtinendum eſſe malos ob miniſtros.

Cùm igitur lapſus homo ſua poſt fata queat eſſe rediuiuus, ita Deo miſerante datum, quando ſacra nobis pharmaca conſtituit, hominibus ſic redemptis, poſſe reor quadrare typum quem effinxit Cæſar Capaccius libro ſuo ſymbolorum. Pingit ille duos truncos exciſos à Cupreſſo, cuius eſt hæc facultas, vt poſſit arbor illa mori, ita tamen vt trunci ex hac cupreſſo nati non marceſcant, ſed ſint iugiter incorrupti. Picturæ voces iſtæ adiectæ notant quid ego velim conjicere. En verba ſymbolica. SVMVNT EX FVNERE VIRES. Cupreſſus viua fuit morti obnoxia; præciſi verò rami, vt immortales, nulla carie corrumpuntur. Ita prior ille parens hominum ſe mortifero peccato nequiter obſtrinxit. Sed contra necem, quam ille proli conſciuit, tot fuere ſatia ab illo hominibus pharmaca prouiſa, vt hominum plerique vitam egerint abſque peccatis mortiferis, his pharmacis adiuti, à Chriſto Domino procuratis. Sic quando necem ſoboli conſciuit Adam, non idcirco Deo ademit eam induſtriam, qua vt rediuiuos Adæ filios efficeret, idonea remedia morbis eis congenitis congrua præparauit. Vnde licet eis aptare voces & picturam ſymboli. SVMVNT EX FVNERE VIRES.

Ex Symbolis. Sacramenta vitam animæ perditam inſtaurant.

Hippocratis oraculum eſt. Κενεαγγείη, ἢν μὲν οἷα δεῖ γίνεσθαι γίγνηται, ξυμφέρει. Id eſt. *Vaſorum euacuatio ſi talis fiat, qualis fieri debet, confert.* lib. 1. Aphoriſ. Aphoriſmo 6. Si reſtagnante prauo humore in ſtomacho, aut aliis viſceribus, egeratur humor ille foras, non procul æger abeſt à debita ſanitate. Ita quando labes originalis detergitur ab anima beneficio Baptiſmi, quando vomit homo reus in confeſſione ſuas omnes noxas, & incluſas arca gazas malè partas eò refundit vnde cepit, profectò benè habet, idque totum obſequio pharmacorum, quæ ſunt animæ præſtituta.

Ex Medicina. Purgatio quænam ſit ſalutaris.

Conſideratâ Dei inſtitutione, ſacramenta nobis neceſſaria ſunt, quædam ſingulis de præcepto, ſicut Baptiſmus, & pœnitentia lapſis, & adultis Euchariſtia. Ad commune verò bonum pertinet Ordo, Dei obſequio & cultui addictus. Spectat item omne genus hominum, Sacramentum Matrimonij, inſtitutum vt natura humana ſine crimine propagetur.

Sacramenta ſunt neceſſaria.

Quàm ſapienter ea Sacramenta Deus inſtituerit, abundè patet ex prouentu, quem inde refert homo. Primò eruditur homo. Siquis enim peruiis ſenſibus, cœleſtia arcana capit, ad quorum notitiam alioquin deuenire nequit, quia intellectus eius hebes, ab Adami peccato typis eget corporeis, vt illi res ſpirituales internæ ſenſibus innoteſcant. Secundò diues habet argumentum pro deponendo typho ſuperbiæ, qua tumebat. Nempe videt ſe indigere rebus corporeis vt ſaluetur. Et ſicut antè malè ceſſit ei adhærere rebus inferioribus; ita ſecus iam ſacratis hiſce rebus vti cogitur ad ſalutem, vt deprimat faſtum, quo ad altiora turgidus aſſurrexit. Tertiò exercetur homo appoſitè ad naturam ſuam, quæ eſt ad corporea cuncta prona, & ſic abſtrahitur à ſuperſtitioſo ritu gentilium, quibus exteroa fecere fucos, quando ſibi præfixere loco Dei, beſtias, aſtra, cœlum, & ſculpta rerum aliarum obuia ſimulacra.

Sacramentorum vtilitas & prouectus.

Deo inſtituente ſua ſacramenta velut remedia iacentis ægræ naturæ humanæ, poteſt nunc homo rebus illis vti corporeis, ad Dei cultum, & ſalutem animæ ſuæ: quod alioquin citra graue periculum erroris, & ſuperſtitionis fas non erat. Iam verò pane, vino, oleo, & aqua ſacris vtimur in ritibus, nempe Deus has res aſſumpſit vt inſtrumenta, quibus homini neceſſarias ad ſalutem gratias impertiret.

Neceſſaria quoque fuit Sacramentorum inſtitutio, vt ſcilicet per eiuſmodi obſequia ſacra Deo præſtita, & cultum ſenſibilem eſſet concolor Eccleſia, & fideles vnum in corpus coaleſcerent, & nos à Gentium fæce, Dei populum ſanctum, & electum, Sacramentorum teſſera ſegregaret. Auguſtinus eò aſpexit quando lib. 19. contra Fauſtum cap. 11. ita fatur: *In nullum nomen Religionis, ſeu verum, ſeu falſum, coadunari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum ſeu ſacramentorum viſibilium conſortio colligentur.*

Ex SS. Patribus.

Petuntur & aliæ rationes huius inſtitutionis ex parte Dei, qui ſic abundè ſuam miſericordiam expreſſit. Quippe rebus vſus eſt, quæ ad manum ſunt, & in promptu, vt remedia ſalutaria, extirpandis ægræ naturæ malis congrua decerneret, & ſic facilior cura foret animæ decumbentis.

Rurſus ſe iuſtitia diuina prodit & explicat in his ſacris, dum ſuperbiam hominis ſic deprimit, vt obſtringat eum ad pharmaca petenda rebus ab inferioribus, vt ſunt aqua, panis, & oleum, vt ſe deprimendo Dei ad arbitrium vtendo ſacris illis ſignis, ea humilitate ſuæ conſulat animæ, quam perdidit, ſeſe nimium efferendo.

Sacramenta prodant Dei iuſtitiam & ſapientiam.

Sapientia diuina lucet etiam hîc. Etenim in quibuſdam Sacramentis, vt in pœnitentia coïre fecit diſcolores effectus, pudorem ſcilicet, quando ſua obſcœna crimina confitetur homo, & ſolatium ſeu quietem ſpiritus, nempe ſuos dum reatus homo dicit confitendo, capit ſingularem ex illapſu gratiæ voluptatem. Sic etiam fecit aptè Deus, vt eluceret eius potentia; nempe rebus his infirmis regnum diaboli deſtruxit. Homines

namque iugo diaboli exemit, quando ſalus eis procurata fuit per hæc Sacramenta, procul agentia dæmones ab anima initiata ſacris illis, ac proinde diris à diaboli vinculis abſoluta.

Aduerte tamen, ea quæ vt inſtrumenta Deus aſſumit ad producendam gratiam, eſſe quidem res à natura ſatas, vt conſtat aquâ, pane, vino, quibus vtimur ad Baptiſmum, & faciendu ſacrum; ſed non idcirco dici poſſe naturales cauſas. Nam deſuper accipiunt hanc virtutem, qua pollent animas expiandi.

Ex historia.
Baptiſmalis fontis aqua prodigioſa.

Gregorius Turonenſis lib. 1. de gloria Martyr. cap. 24. luculentâ probat hiſtoriâ, Sacramenta vires habere ſupra naturam, aptè Deo concludente vaſis gratias, vnde ſolet anima exornare. Scribit ille rerum inſignium collector apprimè fidus & ſincerus, apud Ozem in Luxitania Eccleſiam eſſe, cuius fons baptiſmalis aquâ redundat eo die, qui Paſchatis feſto præit. Nemine infundente vident omnes aquam emergere, concurrente plebe, tali vt aqua vaſa ſua impleat, vt hac aſpergat agros, & vineta, quibus hæc vnda præſens eſt remedium contra brumam, æſtum, & procellas, agros atque vites miſerè deuaſtantes. Quamuis ea ex aqua plures hauriant; nemo tamen illam exhaurire poteſt, Deo virtute nouam ſufficiente, loco priùs inde latæ. Sicque nihil omnino perit illi vaſi deſtinato ad Baptiſmum infantium, ſed ſemper eius ora madet aquis tincta ſacris. Illa demum cum ſtupore plebis aſtantis, baptizatis paruulis euaneſcit.

Theodegiſilus huius oræ Princeps famâ rei perculſus, ægrè fidem adhibuit miraculo, de quo vt conſtaret ei, ille ſuo ſatellitio ſtipatus adit Eccleſiam, & luſtrato loco circumfuſo vaſi baptiſmalis aquæ, fodit vndequaque ſolum, dubius an canales abditi cuniculis defoſſis aquam infunderent in concham, quæ condicto tempore redundabat. Cuncta demum induſtriâ exhauſtâ, manus dedit etſi inuitus, & agnouit ibi eſſe Dei vim abditam. Sed non idcirco Dei ſedauit iram. Namque ſuæ indaginis curioſæ luit pœnas, immaturo fato breui ſublatus, vt qui curioſæ nimis aquæ Dei dono datæ ſcire voluit originem, priuaretur omnibus elementis.

Sacramenta Dei gratiæ ſunt fontes perennes.

Sacramenta velut perennes ſunt fontes, aquas qui cœleſtes in omnes orbis oras fundunt. Quiſquis è terra credit emanare ſacros hos latices, ille ſicut deuius à fide reus eſt. Quicquid ibi fit eſt diuinum. Et eſtò rei ſacræ ſigna ſuum ortum debeant naturæ; diuina tamen gratia, naturæ fines excedit, vtpote deſuper erogata.

Ex præfatis habet homo, ſuis vnde malis conſulat. Etenim nullis ægra poteſt morbis anima decumbere, quibus remedia opportuna Deus non ſanxerit. Et idcirco malo æterno dignus homo luit in inferno pœnas, qui maluit ægrotare quàm ſanari, ſalutaria præſtituta ſibi pharmaca dedignatus.

In peccatum originale refundo graue malum quo laborat homo, ſuę ſic ſalutis incurius, vt peccatis innumeris obnoxius æger æuum propagare malit, quàm ſolui à peccatis, Sacramentorum obſequio. Et horum ſtultorum eſt infinitus numerus, iſque cuius eſt æterna ſalus animæ deploranda.

Hîc profectò libet vſurpare lamenta, quibus in Scriptura ſacra Deus increpitans inuehitur in populum ſuum cunctantem à retroacta vita peſſima pœnitere. Ecce Dei cenſuram. *Super contritione filiæ populi mei contritus ſum, & contriſtatus; ſtupor obtinuit me. Nunquid reſina non eſt in Galaad, aut medicus non eſt ibi? quare igitur non eſt obducta cicatrix filiæ populi mei?* Ierem. 8.

Quid Chriſtiane iaces in ſordido vitiorum volutabro, quaſi nulla prorſus remedia proſtarent in Eccleſiæ officina, quibus apprimè queas & ſanari, & mundari. Pœnitentiæ Sacramentum ſalutaris eſt medicina, mala curans omnia, quid moraris? inſtant ſuprema fata futura tibi noxia, vtpote perituro, niſi pœnitentiæ obſequio maturò tuæ decumbenti animæ medearis. Nunquid ex Sacramento fluit gratiæ reſina potens remedium & balſamum ſalutare, cuius vnctione cita ſalus eſt? Nunquid medicus eſt ibi? An fortè deeſt idoneus ſacerdos, qui obſtetricis agendo vices, excipiat partum tuum, id eſt confeſſionem, vt verè tibi aptetur illud Pſalmi: *Ecce parturiit iniuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* Pſal. 7. Contritione dolor concipitur, & in confeſſione ſcelus animæ traductum, fœtum partus editum imitatur.

Adultis hominibus peccato mortifero obſtrictis vnum hoc pœnitentiæ remedium neceſſarium eſt quod deuotè ſicut par eſt ſumptum à pœnitente, graui peccato licèt obnoxio, eodem momento facit animam, influente Dei gratia rediuiuam.

Plus reuera poteſt pœnitentia apud Deum, quàm apud homines, quos illa tamen ſæpe placat, & obſtringit ad reuocandum ſententias contra nequam hominum capita fulminatas.

Ex Iure Ciuili.
Pœnitentibus leges ciuiles propitiæ.

Iuſtinianus Imperator eo in argumento leges iſtas olim perhumanè tulit & condidit in gratiam hominum noxiorum quos pœnitebat antea deliquiſſe. Ita fatur Imperator: *Nullum ita magnum ſubiectorum noſtrorum delictum eſt. Licet enim eorum facta odio habentes, ad vindictam procis inſurgamus; tamen tempus medentes, & commonentes modis competentibus delinquentes, rurſus ad noſtram clementiam remeamus.* Hæc ille in præfatione Nouel. 129. de Samaritis.

Item cap. 3. eiuſdem Nouellæ conſtitutionis ita clemens Imperator idulget. *Nec tamen pœnitentiæ locum in cauſa excluſis auferimus, & ex hoc. Nam ſi voluerint, & poſtea ad rectam fidem Chriſtianorum reuerti, qui pro hoc hæreditate excluſi ſunt, ſuas recipient portiones, ita vocandi ad hæreditatem, tanquam ſi recta huius religionis extitiſſent.* Exulant à paradiſo viri nequam cùm delinquunt, & pœnitendo, quaſi poſtliminio ad hæreditatem cœleſtis gloriæ reuocantur.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua.

INTENTVM homiliæ iſtius erit probare, nihil eſſe in hoc mundo, quod iure poſſit ſibi affectum animæ deuincire.

Dicam primò, hominis patriam eſſe terram, quæ vt exculta queat aliquid proferre, debet hominis, & ſudore, & lacrymis irrigari. Nec idcirco tali rore ſolum homo rigans, obſtare poteſt, quin terra velut ingrata roſis ſpinas interſerat. Nulla namque voluptas ineſt, quæ non ærumnarum ſentibus inhorreſcat.

Secundò dicam, hominem humili terra ſatum, eſſe cœlo natum, quod perinde vera patria hominis eſt, à qua ſeriò cauere debet, ne peccata cogant eum turpiter exulare. Vt ergo terat inoffenſo pede viam cœli, terræ ſua vota pronus non obſtringat, ſed Christo ſibi præſtituto doce præeunte, tritis ab eo ſemitis inhæreſcat.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, vt præcipitarent eum.

PENSVM iſtius erit homiliæ, explicare naturam ſuperbiæ, & docere, qua ſit cautione fera illa peſſima declinanda.

Dicam primò, ſuperbiam eduxiſſe neqoam Angelum, & Adamum in ſupercilium montis, & ambos præcipites egiſſe in abyſſum. Quiſquis namque nimis altè ſapit, deſipit, atque fumi inſtar quò plus euehitur eò magis ludibrium venti effectus, citiùs euaneſcit.

Dicam ſecundò, ereptum fuiſſe primum hominem de peccati abyſſo, in quam præceps actus erat, quia Chriſtus eius cauſâ fuit humiliatus. Vnde liquet, vnam hanc eſſe viam ſcilicet humilitatem ad cauenda præcipitia, quæ horrenda manent homines omnes pluſquàm congruit aſſurgentes.

FERIA TERTIA
DOMINICÆ TERTIÆ
QVADRAGESIMÆ.
TEXTVS EVANGELII.

Matth. 18. I. DIxit Ieſus diſcipulis ſuis : Si peccauerit in te frater tuus, vade,
& corripe eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucra-
tus eris fratrem tuum.
II. Si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt
in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum.
III. Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ : ſi autem Eccleſiam non audie-
rit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.
IV. Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata &
in cœlo : & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.
V. Iterum dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de om-
ni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis eſt.
VI. Vbi enim ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in me-
dio eorum.
VII. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit : Domine quoties peccabit in me
frater meus, & dimittam ei, vſque ſepties?
VIII. Dicit illi Ieſus : non dico tibi vſque ſepties; ſed vſque ſeptuagies
ſepties.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

Ex variis lingvis, ex SS. Patribvs, et Ratione.

Chriſtus omnes vnit homines.

VAriante licèt figura, ſitu, & officio membrorum; vna tamen eſt propenſio omnium ad inuicem ſi quando ſalus vnius membri vertitur in diſcrimen. Vno namque læſo, totum corpus vltrò citam pendit opem, & omnia membra conſpirant pro infirmæ partis reduce ſanitate. Ita licèt longè latéque effuſa intercapedo ſoli homines in varias diſpergat oras mundi, vbi diſpari ſorte vitam agunt; illa tamen diſcolor hominum profeſſio mediante charitatis compage coït in arctam corporis vnitatem. Alter enim alterius membra ſumus, & multi vnum corpus in Domino, cuius inſtituto prudens correctio decernitur, vt obſequio cenſuræ ſicut decet factæ reo culpæ, quæ ſcandalo & detrimento cedit alterius, caſtigato piè proximo ſuccurratur.

I. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis : Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum.

Plerique interpretes eruditi ſentiere, locum iſtum eſſe legem à Chriſto latam, qua quiſque ſuum fratrem corrigere obſtringitur, quando conſtat ei de indubio crimine perpetrato. Huic ſententiæ quaſi verò rata eſſet & fixa, ſuas concluſiones ſummiſſe omnes accommodant, dum affirmant correctionem fraternam eſſe iuris à Chriſto nobis indicti, cui aſſerto fidem vt conciliare queant præfata hæc Chriſti verba promunt, & inde probant debere vnumquemque ſuo fratri delinquenti ſubuenire obſequio correctionis huius cœlitus inſtitutæ. Ego verò ſecus arbitror, præcipuum Chriſti intentum hîc fuiſſe, nobis ingerere concordiam, & iniuriarum indulgentiam, aſſignando modum idoneum ad aſperos leniendum animos, quos quiſque ſuo à fratre læſus, illatâ ſibi iniuriâ acerbâ velit ad affectum priſtinum inclinare. Quia verò modus inſtitutus à Chriſto lucrandi reum alicuius offenſæ fratri illatæ totus eſt in corrigendo fratre, qui offendit, dixere locum iſtum eſſe frænum impoſitum hominibus alioquin impune peccantibus. Et adiecere ſine mica ſalis, Chriſtum hoc contextu ex profeſſo ſuos omnes diſcipulos ad correctionem omnium criminum huiuſce legis nexibus obſtrinxiſſe.

Hæc igitur eſto mea concluſio. Chriſtus textu quem expendo ſola peccata notat, quæ detrimentum, aut iniuriam inferunt aliis hominibus, vt expreſsè liquet auctoritate Lucæ, qui inducit Chriſtum de ſuo intentu facientem nos vtique certiores. Sic ergo Chriſtus apud Lucam cap. 17. *Si peccauerit in te frater tuus increpa,*

Correctio de quibus peccatis inſtituta primò.

increpa illum : ſi pœnitentiam egerit , dimitte illi. Chriſtus ergo ſola peccata notat , quæ corrigendo quiſque poteſt dimittere , & non illa quæ non pertinent ad hominem qui fungitur munere correctoris. At illa ſola poteſt homo relaxare quibus offenditur , & non illa quæ directè Deum iniquè petunt. Chriſtus ergo legem non hîc inſtituit ex profeſſo, reos omnes cuiuſuis vſquequaque mali , correctionis virgâ ſubitò caſtigandi. Siſto mihi concolorem Hieronymum , virum in ſenſus literalis indagine peritiſſimum. Sic ille locum iſtum verſat : *Si peccauerit in nos frater noſter , & in qualibet cauſa nos læſerit , dimittendi habemus poteſtatem, imò neceſſitatem , qua præcipitur , vt debitoribus noſtris debita dimittamus. Si autem in Deum quis peccauerit , non eſt noſtri arbitrij. Dicit enim Scriptura diuina : Si peccauerit homo in hominem , rogabit pro eo Sacerdos : ſi autem in Deum peccauerit , quis rogabit pro eo ? Nos è contrario in Dei iniuria benigni ſumus , in noſtris contumeliis exercemus odia.* Hactenus ille in Matth.c. 18.

Iniuria accepta eſt relaxanda.

Ex variis linguis.

Principes etiam linguæ mihi adſtipulantur, & illa ſolùm peccata clamant aſſignari à Chriſto , quæ ſunt proximis iniuria. Lingua Hebræa fauet , à qua vox à Syro interprete vſurpata ſuam deducit originem. Ita Syrus : אסכל בך *eſcul bec.* Vocis huius Syræ radix eſt Hebræa סכל *ſacal* , quæ perinde ſonat , ac temerarium aliquid & impudens agere. Vox autem Syra , *bec* , idem ſignificat quod apud Hebræos *beca* in te, ſeu contra te ; nam litera *beth* præfixa pronomini , aut alteri voci , ſignificat, in , & contra. Vt Geneſ. 16. vbi noſter interpres ait , *Manus eius contra omnes* ; Hebræus textus habet בכל *bacol* , id eſt , in omnes , *Manus omnium contra eum.* בו *bo*, id eſt , in eum. Vnde liquet literam *beth* quæ à latino interprete reddita fuit per præpoſitionem , in , ſignificare , contra , quando Chriſtus ait : *Si peccauerit in te frater tuus.* ita vt ſenſus ſit : Si peccauerit contra te frater tuus , id eſt, ſi te offenderit inferendo grauem aliquam iniuriam. Græcus etiam concors interpres ait : *ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σέ. Si peccauerit contra te.* Nam particula εἰς , ſignificat , in , & contra , vt apud Æſchinem , *εἰς τὸν δῆμον , contra populum.*

Vt verſatus erat Hieronymus in linguarum peritia , eruditè locum iſtum explicuit de peccato fratri illato , id eſt , de offenſa , cuius intuitu , plerumque læſi hominis animus in odia acerba acriter inardeſcit. Sed quia ſummiſtæ, quorum intereſt ſingula peccata ſuis quibuſque cancellis aſſignare , clamant Chriſtum hoc contextu concluſiſſe genus omne peccati ; mearum eſt partium illis adhuc opponere cum Hieronymo alios etiam Patres , quos profectò nefas eſt à Chriſti intento dicere deuiaſſe. Vt ſuppar erat Hieronymo Auguſtinus ; ita viri huius magni inhærendo veræ ſententiæ ſic decurrit ille ſermone 16. de verbis Domini.

Ex SS. Patribus.

Iniuria illata proximo facit damnationi obnoxios.

Plerique iſta peccata contemnunt , & dicunt : Quid magnum feci ? In hominem peccaui. Noli contemnere. In hominem peccaſti : vis noſſe quia in hominem peccando periſti ? Si te ille, in quem peccaſti , corripuerit inter te & ipſum ſolum , & audieris illum lucratus eſt te. Quid eſt lucratus eſt te , niſi quia perieras , ſi non lucraretur te ? Nam ſi non perieras , quomodò lucraretur te ? Nemo ergo contemnat , quando peccat in fratrem. Ait enim Apoſtolus 1. Corinthior. 8. Sic autem peccantes in fratres , & percutientes eorum conſcientiam infirmam , in Chriſtum peccatis , ideò quia membra Chriſti omnes facti ſumus. Quomodo non peccat in Chriſtum , qui peccat in membrum Chriſti ? Nemo ergo dicat , quia non peccaui in Deum , ſed peccaui in fratrem : In hominem peccaui , leue peccatum eſt , aut nullum peccatum. Fortè inde dicis , quia citò curatur. Peccaſti in fratrem , fac ſatis , & ſanatus es. Citò feciſti mortiferam rem , ſed remedium citò inueniſti.

Illo toto hoc commentario Auguſtinus peccare in fratrem explicat de iniuria illata fratri & non de peccato cuiuſuis ſpeciei. Rurſus ille Deo afflatus , intelligens Chriſti intentum hoc loco eſſe pacem & concordiam aſſerere inter fratres , quos offenſa irrogata poteſt diuidere, tempeſtinè monet de temerata pace citò citius inſtauranda. Itaque eodem ſermone locum iſtum enucleans ita commentatur : *Quis noſtrum ſperet regnum cælorum , fratres mei, quando dicit Euangelium : Qui dixerit fratri ſuo, fatue , reus erit gehennæ ignis ? Magnus terror : ſed vide ibi remedium : Si obtuleris munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris ,quia frater tuus habet aliquid aduerſus te , relinque munus tuum ante altare. Non iraſcitur Deus, quod differs imponere munus tuum. Te quærit Deus magis quam munus tuum. Nam ſi malum gerens aduerſus fratrem tuum, veneris cum munere ad Deum , reſpondet tibi : Tu periiſti, mihi quid attuliſti ? Offers munus tuum , & tu non es munus Dei. Plus quærit Chriſtus quem redemit ſanguine ſuo , quam quod inueniſti in horreo tuo. Ergo relinque ibi munus tuum ante altare , & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum. Ecce ille reatus gehennæ , quàm citò ſolutus eſt. Nondum reconciliatus , eras gehennæ reus ; reconciliatus , ſecurus offers munus tuum ad altare. Homines autem faciles ſunt ad irrogandas iniurias , & difficiles ad concordiam requirendam.* Vides quàm diffusè fidem meæ concluſioni faciat Auguſtinus.

Iniuriæ remiſſio Deo placet.

Ecce tibi alium emeritum Patrem , ſcilicet Chryſoſtomum , eiuſdem cum Hieronymo & Auguſtino ſententiæ , quæ concludit , Chriſti verba ſolam offenſam proximi denotare. Sic ille homil. 61. in Matth. *Aliquem modum induxit Chriſtus , non eum qui fecit , ſed eum qui paſſus eſt iniuriam primò reducit. Nam, quoniam non facilis qui fecit iniuriam ad ſatisfaciendum eſt, rubore ac dedecore impeditur ; eum qui paſſus eſt, ad illum non temerè, ſed emendationis cauſâ mittit : non enim dicit, accuſa, increpa, pœnas petito : ſed argue (inquit.) Nam cum ille partim ira , partim rubore , quaſi vino ſopitus non videat , opus eſt , vt tu qui rectè valeas ad ægrotum proficiſcaris , & priuato quodam iudicio conſtituto, remedium faciliùs inferas. Nihil enim aliud eſt , arguere , quàm in memoriam eius peccata reducere , ac ei quæ paſſus es exponere. Quod ſi rectè fit , quaſi pars quædam defenſionis eſt , quæ vehementer ad reconciliationem impellit.*

Fratres noſtri non ſunt infideles.

Aduerte, Chriſtum hîc ſolos commemorare fratres adeundos ab iniuriam paſſis, vt cum illis redeant in gratiam. Si enim à Iudæo, aut gentili Chriſtianus patitur iniuriam, non obſtringitur iſta lege, adire & corripere hominem infidelem. Illud namque Dei edictum eo intento nobis indictum eſt, vt illis, qui nos offendere, citam conferamus opem, ſaluti illorum dubiæ conſulendo. Lucramur enim eum, quem offenſâ ei remiſſâ pudet fuiſſe nobis iniurium: ſed ad lucrum infidelis hominis non ſufficit eum indocere ad pœnitentiam iniuriæ illatæ, quia deficiente fide nemo poteſt lucrari, id eſt, à perditione reuocati hominis nomine recenſeri. Ita Theophylactus inducit Chriſtum hoc loco ſuos diſcipulos alloquentem, ſigillatim conueniendo vnumquemque: *Volo te, qui offenderis, arguere eos, qui te iniuriâ afficiunt, & nocent, ſi fuerint Chriſtiani. Etenim ſi te quidam non baptizatus iniuria afficiat, tunc ab eo te ſubducas: ſi autem frater, argue illum.*

Vade, & corripe.

Iniuria quare citò remittenda.

Vox hæc *vade* citum profectò motum inſinuat, qualem diuina ſolet charitas ingerere innoxiis hominibus, de aliorum ſalute vt & de ſua ſollicitis, quia amoris ſacri flamine percelluntur. Chriſtus cautè moras omnes eliminat, ne læſus homo, ſibi illatæ iniuriæ indormiens, alto nimis recondat eam animo, quo hac offenſa ſato faceſſet ingens poſtea negotium iniuriæ remiſſio, quæ velociter facta, procul agit omnem acerbitatem animi, & extinguit omnia ſemina iurgiorum. Auguſtinus eò reſpexit illuſtrando locum iſtum, ſermone 16. de verbis Domini. Namque recolendo vocem illam *vade* ſuſpectas habet vſquequaque moras, quæ intercedunt inter iniuriam acceptam, & remiſſionem eiuſdem iniuriæ; quia de feſtuca irrigata trabes exoritur: *Admonet* (inquit) *nos Dominus noſter, non negligere inuicem peccata noſtra, non quærendo quid reprehendas, ſed videndo, quid corrigas. Eius quippe dixit acutum oculum ad eiiciendam feſtucam de oculo fratris ſui, qui trabem in oculo ſuo. Feſtuca in oculo ira eſt. Trabes in oculo odium eſt. Quando ergo qui odit, reprehendit iraſcentem, feſtucam vult de oculo fratris tollere; ſed trabe impeditur, quam ipſe portat in oculo ſuo. Feſtuca initium trabis eſt. Nam trabes quando naſcitur, priùs feſtuca eſt. Rigando feſtucam perducis ad trabem. Alendo iram malis ſuſpicionibus, perducis ad odium. Multum autem intereſt inter peccatum iraſcentis, & crudelitatem odio habentis. Hoc ergo primùm nobis perſuademus, vt quod hodie admoniti ſumus benefacere, atque implere poſſimus, ante omnia, non odiſſe.*

Ira feſtuca eſt, odium verò trabes.

Ira citò eſt coërcenda.

Obſecro quæſo, virum hunc perſpicacis ingenij dicere hodie, id eſt, hodierno Euangelio nos moneri ad compeſcendos omnes fomites odiorum. Ergo ſibi malè perſuaſum habent interpretes, qui hoc Euangelium nuncupant, de correctione fraterna, cùm Principes Patrum & Doctorum Eccleſiæ demonſtrent, Chriſtum iſto ſacro Euangelio occurriſſe prauæ hominum indoli, quæ cunctatur iniuriæ acceptæ memoriam citò, ſicut idem Dominus præcipit, extirpare. Pergit Auguſtinus, in ſuadenda cita venia illatæ nobis iniuriæ: *Tunc* (inquit) *quando trabes non eſt in oculo tuo, vides rectè quidquid fuerit in oculo fratris tui. Lumen quod in te eſt, non permittit te negligere lumen fratris tui. Nam & ſi odiſti, & vis corripere, quomodo emendas lumen, qui perdidiſti lumen?*

Ex Ratione.

Demum vt ſit ſarta tecta mea concluſio, affirmans iſtud Euangelium non eſſe ex profeſſo de correctione fraterna reis quibuſque hominibus irroganda, ſed eſſe præcipuè de inſtauranda pace læſa fratris alicuius iniuriis, ſi parum eſt conduxiſſe Patres ſanctos Eccleſiæ columnia, eſt conſulenda nobis ratio; illa nimirum etiam meæ ſententiæ congruè ſuffragatur. Itaque ratione affulgente dico, eſſe locum iſtum intelligendum ſicut eum intellexit Petrus Apoſtolus; at ille conſcius arcanorum Chriſti ſenſit hæc eius verba ſola notare peccata quibus offendimur, vt indulgendo reis præuia correctione paci diſſutæ conſulamus. Petrum verò benè conieciſſe, pacem hic & concordiam intendi à Chriſto, liquet ex contextu vbi Chriſtus dictis de offenſa fratris in nos hæc ſubiecit: *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quancumque petierint fiet illis à Patre meo.* Vnde ſuum intentum Chriſtus ait eſſe pacem, quam vt arctiùs adſtrueret, Petrus ita verax conſulit oraculum: *Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam illi?* Quod ergo Petrus hîc ſentit, & nos etiam optimè ſentiemus.

Inter te & ipſum ſolum.

Charitas ordinata ſuos numeros habet & momenta, quibus obſtringitur omnis, in quem charitas influxit. Ne autem quiſque ſibi ordinem præſtituat deuium ab intento Chriſti, vt ineptum conciliandæ paci, quam violauit ille frater iniurius, Chriſtus eum ſecretò docet de his, quæ ſunt eius muneris admonendum. Namque pudor vt excidit, effrænis homo ruit in præceps & abruptum omnium vitiorum. Huic pudori conſulitur, quando offenſus ſecretò, ſuum æmulum ſeorſim corrigit, nullo verecundiæ rubore afflicto fratri, quem alioquin inglorio pudore ſuffunderet publicè caſtigatum. Ita Hieronymus hîc: *Corripiendus eſt* (inquit) *frater ſeorſim, ne ſi ſemel pudorem ac verecundiam amiſerit, remaneat in peccato.* Illud idem ingerit Auguſtinus ſerm. 16. de verbis Domini: *Corripe* (inquit) *inter te & ipſum ſolum, intuens correctioni, parcens pudori. Fortè enim præ verecundia incipit defendere peccatum ſuum, & quem vis correctiorem facis peiorem.*

Peccatoris pudori conſulendum.

Correctio primò fiat ſecretò.

Correctio quando debet primò fieri publicè.

Nota quidem eſſe ſine arbitris corrigendos homines, ſi ſecretò ſui immemores peccant; at ſecus in eos eſſe palàm inuehendum, ſi impunè fratrem conuiciis aut etiam inflictis vulneribus, multis aliis hominibus conſciis, offenderunt. Etenim non peccauere ſolùm in fratrem vnum, ſed in multos, quibus vt debitor eſt, ita debet publicâ cenſurâ æquo animo exceptâ ſuum crimen expungere, vt qui populo coëunte reus effectus eſt delinquendo grauiter, ille in corona fratrum, & publico conſeſſu præuia correctione ſicut pœnitens abſoluatur. Hac cautela reos

eſſe

eſſe docet admonendos Auguſtinus ita monens: *Peccauit in te frater tuus, ſi tu ſolus noſti, tunc verè in te ſolum peccauit. Nam ſi multis audientibus tibi fecit iniuriam, & in illos peccauit, quos teſtes ſuæ iniquitatis effecit. Quando me audiente fratri meo quiſque iniuriam facit, abſit vt à me iniuriam illam alienam putem. Prorſus & mihi fecit, imò mihi plus fecit. Ergo ipſa corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipſa verò corripienda ſunt ſecretius, quæ peccantur ſecretius. Diſtribuite tempora, & concordat Scriptura.*

Si te audierit.

Ex varijs Linguis. Id eſt, ſi obedierit. Nam verbum, audire, Chaldæis atque Syris idem plerumque ſonat ac, obedire, vt ex verbo Syro patet, נשמע *niſmangh*; quod ex radice Hebræa deducitur. Vox autem hæc primitiua שמע *ſchamangh* Hebræis etiam obedire ſignificat vt Geneſ. 26. Abraham obediuit voci meæ: textus Hebræus habet שמע בקלי *ſchamang becoli*. Ibi verbum *ſchamang* obedire ſignificat, quo Syrus interpres vtitur hoc loco. Græcus ita ſonat interpres: ἐὰν σου ἀκούσῃ. Verbum ἀκούω audire, & obedire ſignificat vt Plutarchus in Lycurgo vocem hanc vſurpat. Sic ille. οὐκ ἀκούειν ὑπομένουσι τῶν προστατεῖν μὴ δυναμένων. Id eſt, *imperare neſcientibus, obedire non ſuſtinent.*

Lucratus eris fratrem tuum.

Ex SS. Patribus. Frater iniuriâ tibi illatâ ſuæ animæ iacturam fecerat; quippe reus peccando iuris dæmonum effectus eſt: at correctionis obſequio inductus ad pœnitentiam, damnum in quod incurrerat ante ſuo deliquio, redeundo tecum in gratiam, cum fœnore reſarciuit. Chryſoſtomus hom. 61. in Matthæum argutè locum iſtum verſat *Quid* (inquit) *ſi te audierit? ſi perſuaſus fuerit a te, peccati ſe condemnabit. Lucratus es fratrem tuum: non dixit, ſatisfactum eſt tibi, cùm hoc modo animaduerſum eſſe in ipſum videatur, ſed lucratus es fratrem tuum, vt deſignaret, communiter vtrique inimicitias eſſe detrimentum. Nec dixit, effeciſti vt frater tuus ſeipſum lucraretur; ſed tu fratrem lucratus es. Ita ſignificauit, vtrumque iacturam feciſſe, alterum fratris, alterum propriæ ſalutis.* De hoc etiam lucro fratris, qui libertate ſua peccando exciderat, ita ſcribit Hieronymus in hunc locum. *Si quidem audierit, lucrifacimus animam eius, & per alterius ſalutem nobis quoque acquiritur ſalus.* Hæc ille, genus illud lucri ſignificans.

Conuerſionis quale lucrum.

Inimicitiæ ſunt detrimentũ animæ.

II. Si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum aut duos, vt in ore duorũ, vel trium ſtet omne verbum.

Vt detergitur rubore ſuffuſo rei impudentia; ita Deus illis quos correctio ſeorſim facta magis exaſperat, verecundiæ ruborem, conductis ad hoc teſtibus, eorum nequitiæ præcipit affricari. In angulo arcano prurit iniquitas, & gliſcit impunè latè ſuum lethale virus ſpargens; ſed traducta palam pudibunda rubet, illamque pudet eſſe talem. Chriſtus ergo reis conſulit, his videlicet, quibus haudquaquam correctio ſecreta prodeſt, decernendo viros illos pertinaces coram aliis eo intento adſcitis acriter obiurgari. Ita Chryſoſtomus hom. 61. in Matth. *Quanto* (inquit) *ille impudentior, atque pertinacior fuerit, tantò magis ad emendationem eius abſque ira & moleſtia nobis ſtudendum eſt. Nam & medicus, cùm grauiorem viderit morbum, non deſiſtit, nec moleſtia oppreſſus deficit; ſed ad ferenda remedia diligentius ſe accingit, quod nos quoque facere iubet: quoniam enim ſolus imbecillior viſus es, adiectione duorum fortior factus, argue delinquentem. Perpende, quia non eius, qui laceſſitus iniuria eſt, verum etiam laceſſentis vtilitatem quærit. Nam verè paſſus iniuriam is certè eſt, qui paſſione victus ſuccubuit: is inquam eſt, qui morbo captus laborat: propterea ſæpius ſanum ad illum, modò ſolum, modò cum alijs mittit.*

Iniuriam inferens grauem ſibi iniuriam facit.

Quid verò ſonant hæc verba: *Vt in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum?* arbitror eſſe velut in ſolamen eius, per quem non ſtetit, vt petulcus, & proteruus homo qui detrectauit ſeſe recipere in meliorem frugem, pœnitentiam agat de crimine perpetrato. Etenim illi, quos conduxit in teſtes, vt conſcij ſunt charitatis eius, atque curæ quâ geſſit pro ſalute ſui fratris, poterunt illum ab omni ſuſpicione concepti aduerſus alium odij vindicare. Chryſoſtomus ita mecum ſentit. *Quid* (inquit) *ſibi vult, in ore duorum, vel trium teſtium ſtabit omne verbum? Habes iam teſtes, inquit, opus abs te tuum eſſe confectum, vt nihil quod ad te pertineat, reliquum eſſe videatur.* Hactenus ille.

III. Quod ſi non audierit eos dic Eccleſiæ.

Hîc Eccleſiæ nomine non intelligit cœtum fidelium, quo in fidei vnitatem coëunte tota exurgit Eccleſia; ſed Præſules Eccleſiæ deſignat: nam res hic eſt de defendendo fratre reo ad eos, penes quos eſt ius de traducto crimine decernẽdi. Ad hæc facultas non eſt promiſcui iuris, ſed Prælatorum tantùm, ad quos pertinet correctio. Ita Euthymius in hunc locum: *Eccleſiam* (inquit) *vocat præſides fidelium Eccleſiæ. Renuntia illis, quæ circa hunc aguntur: Fortaſsè illi immutabunt eum, veritum dignitatem ipſorum.* Chryſoſtomus etiam hîc eruditè docet, Eccleſiæ nomine Præſules appellari. *Dic* (inquit) *Eccleſiæ. Præſulibus ſcilicet.* Ita delatus Apoſtolo Paulo quidam Corinthius obſcœnæ vitæ reus, à qua reuocare gradum noluit admonitus, non ab Eccleſiæ fidelibus, ſed à ſolo Paulo vt Prælato ſuo delicto congruam accepit ſententiam 1. Corinth. 5. *Ego* (inquit) *quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu iam iudicaui vt præſens, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti congregatis vobis, tradere huiuſmodi Satanæ.*

Eccleſiæ nomine Præſules notati.

Sit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.

Eſt reuera grauis eius iniquitas, qui charitatis expers exulceratum cor odio virulento tegit nomine Chriſtiano. Chriſtus ergo benè inſtituit, vt trudatur ille foras, intorquente ſua fulmina in illum Eccleſiâ, ſecernendo virum illum à communione fratrum ad inſtar hominum Ethnicorum, aut eorum qui publicis tributis exigendis ita ſuis rebus adaugendis inuigilant, vt

ﬂocci pendant etiam omne nefas ſi aliquando rei familiaris iniquo & inhumano faucat incremento. Ita Hieronymus: *Qaòd autem dicit: Sicut Ethnicus, & publicanus, oſtenditur maioris eſſe deteſtationis, qui ſub nomine fidelis agit opera infidelium, quam hi, qui apertè Gentiles ſunt. Publicani vocantur, qui ſeculi ſectantur lucra, & exigunt vectigalia, per negotiationes, & fraudes, ac furta ſcelerata, atque periuria.* Contra cunctantes redire in gratiam cum proximo citam Chriſtus hîc decernit cenſuram, qua intorta foras expellitur homo ille procax, non amplius niſi pœnitendo redux, & Eccleſia relaxante crimen, in ſacro fratrum numero recenſendus. Vnde monet hîc Auguſtinus: *Noli* (inquit) *illum iam deputare in numero fratrum tuorum.* Eſſe duro flagello excommunicationis animaduertendum in homines tardos ad veniam erogandam, Raban. ait opportunè locum iſtum verſans: *Dic* (inquit) *toti Eccleſiæ, vt maiorem erubeſcentiam patiatur. Poſt hæc omnia ſequatur excommunicatio, quæ fieri debet per os Eccleſiæ, id eſt, per ſacerdotem, quo excommunicante tota Eccleſia cum eo operatur.*

Publicani qui ſint.

Iniurias non relaxare volens excommunicatur.

Pœna duplex decernitur in hominem concordiæ & Chriſtianæ pacis refugam. Excommunicatio lata primam notat, quæ ſic caſtigato labem inurit, quam nemo poteſt detergere Eccleſiâ penitus inconſultâ. Vnde benè ad intentum Chriſti prælaudatos Raban. ita commentatur: *Dic Eccleſiæ, vt deteſtationi eum habeat. Et qui non potuit pudore ſaluari, ſaluetur opprobrijs; & vt rubore ſequeſtrationis emendetur, ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus.* Moltari hac temporali pœna parum eſſet hominibus iniuriis, qui odia æterna ſuo cordis intimo concludunt, niſi etiam intermina ſupplicia inferni Chriſtus Dominus adieciſſet.

IV. Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo.

Excommunicationis effectus.

Ne aliquando foret dubius effectus ſententiæ, quæ percuſſos anathemate torturæ æternæ facit obnoxios, Eccleſiæ prælatis ait, eſſe ratam in cœlo latam ab eis in contomelioſos homines, inſtaurare pacem cum læſis fratribus abnuentes. Chriſtus vſus præuia affirmatione dicens eſſe ligata in cœlis ea, quæ ſunt Præſulum nexibus implicita, ius adſtruit Prælatorum, & aſſignat ea quæ tormenta manent homines contumelioſos. Ita Hieronymus in hunc locum: *Poterat* (inquit) *contemptoris fratris hæc occulta eſſe reſponſio, vel tacita cogitatio. Si me deſpicis, & ego te deſpicio: ſi tu me condemnas, & meâ ſententiâ condemnaberis. Poteſtatem tribuit Apoſtolis, vt ſciant, qui à talibus condemnantur, humanam ſententiam diuinâ ſententiâ roborari.* Præter hoc ius Præſulum oſtenſum hoc contextu, Chriſtus etiam voluit terrore incuſſo duros hominum animos emollire. Concinit Hilarius: *Ad terrorem* (inquit) *metus maximi, quo ad præſens omnes contineretur, immobile ſeueritatis Apoſtolicæ iudicium præmiſit: vt quos in terris ligauerint, id eſt, peccatorum nodis innexos reliquerint, & quos ſoluerint, confeſſione videlicet veniæ receperint in ſalutem: hi Apoſtolicæ conditione ſententiæ, in cœlis quoque aut ſoluti ſint, aut ligati.* Hactenus ille.

Prælatorum ineſt diuinũ.

Quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.

Omne crimen perpetratum ita ſuum in auctorem ſæuit, vt propè locum ſpei adimat aliquando ſibi conciliandi Deum, qui ſe quoque læſum grauiter exclamat, quando malis artibus, vt iniuriis, pax iugiter ineunda cum proximo temeratur. Vt ergo demat Chriſtus homini iniurio ſuſpicionem omnem denegandæ ſibi veniæ, affirmat fore vt iniuria condonata homini pœnitenti à Prælato in terris, eadem etiam in cœlis ſubitò relaxetur.

V. Iterum dico vobis: quia ſi duo ex vòbis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quancumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis eſt.

Chriſtus hac voce totam dirimit controuerſiam, quæ eſt inter magni nominis interpretes, Euangelium hodiernum ſit nec ne ex profeſſo lata lex de correctione fraterna reis fratribus irroganda. Subiecta nimirum hæc verba clamant, præcipuum intentum Chriſti fuiſſe pacem & concordiam inſinuare ſuis ſequacibus iſto loco. Quippe prædicatæ pacis amor vt altiùs inſideret eis, adiecit eos, qui concordem agunt vitam, nunquam abire ſuis à precibus indonatos. Chryſoſtomus illud idem argutè notat hom. 61. in Matth. *Aduerte* (inquit) *quomodo etiam hic diſſidia, & inimicitias diſſoluit, & puſillanimitatem omnem exterminet, & homines ad vnam congreget voluntatem, non pœnarum tantummodo terrore, vt iam vidimus, verùm etiam iis donis, quæ à charitate fluunt. Nam poſtquam contentionis extrema ſupplicia poſuit, magna concordiæ præmia exponit: eum & à Patre, qui conſenſu, & charitate coniuncti ſunt facilè impetrent quod petunt.* Hieronymus etiam affirmat enucleando locum hunc, Chriſtum Euangelio iſto pacem ſeu concordiam cum proximo ſuggeſſiſſe, ad quam vt diſcordes animos inflecteret luculenta præmia pollicetur. Sic ille: *Omnis ſuprà ſermo nos ad concordiam prouocarat: igitur & præmium pollicetur, vt feſtinemus ad pacem.*

Pax cum proximis quomodo à Deo compẽſetur.

VI. Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo; ibi ſum in medio eorum.

Inter multos ſæpè quædam vnio intercedit, congregans eos, atque ſimul aggregans; illa tamen vnio non conciliat illis Chriſtum, quia dumtaxat eis benignus adeſt, qui adſcito ſibi charitatis glutino ſociantur. Non ergo quiuis amor adunans homines Chriſtum eorum cordibus inſinuat, ſed ille ſolùm, qui perinde eſt ac charitas. Cùm namque Deus charitas ſit, omnes quos charitas agglutinat, hos & dignatur Dei præſentia, quia Deus & charitas minimè diſpeſcuntur. Ecce tibi conſonum Chryſoſtomum hom. 61. in Matth. *Non de conuentu ſimpliciter dixit, nec congreſſum tantummodo quærit; ſed virtutis opus, deinde hoc ipſum exactiſſimè. Tale quippe eſt, quod dicitur: Si quis propter me præcipuè charitate proximo coniungitur, cum eo ipſe ſum, ſi ad hoc etiam virtutis*

Deus eſt charitas.

Amore diuerſo homines vniuntur.

opus

Digitized by Google

opus adiecerit. Nunc autem complures videmus alias quaſdam cauſas amicitiæ quærere. Nam alius amat, quia redamatur: alius, quia honore afficitur: alius, quia vtilitati ſibi eſſe, aut fore hominem putat: Chriſti verò cauſâ difficillimè quemquam inuenies, qui amicum, vt oportet, diligat, ſed omnes ferè ſæcularium vinculo rerum inter ſe vinciuntur. Qui caducis, citóque inſtabilibus cauſis copulantur, eorum coniunctio perpetua eſſe non poteſt, ſed vel contemptus, vel pecuniæ iactura, vel liuor, vel gloriæ cupiditas, vel aliud huiuſmodi, amicitia diſſoluta diſſidium induxit. Vbi ſi ſpiritualis eſſet radix, nulla res ſæcularis eam euelleret. Ea certè charitas, quæ Chriſti cauſâ fundatur, firma, ſtabilis, atque inuicta eſt, nec vlla re conquaſſatur, non obtrectatione, non periculis, non morte, non alia re temporali. Qui Chriſti charitate amicis conglutinatur, nunquam ab amando deſiſtit, idcirco Paulus ait: charitas nunquam excidit. Itaque quiſque ſui amoris in proximum cauſas appendat ad exquiſitam charitatis trutinam, ſi Chriſtum arctè velit antè repurgato ſui cordis intimo poſſidere.

Amor quinā ſit ſtabilis.

VII. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam illi? Vſque ſepties?

Audierat fortè Petrus, iuſtum ſepties in die cadere, ideoque metas indulgentiæ ſuæ numerum ſeptenarium appoſuit, arbitratus eſſe ſatis ſuperque reis & contumelioſis fratribus ſepties indulgere. Quare verò Petrus in hanc quæſtionem eruperit, res non eſt difficilis indaginis. Nam hactenus audierat Chriſtum induxiſſe ſuos diſcipulos ad concordiam, præmiis atque minis. Vt Petrus erat pronus in obſequium Chriſti, nihil cunctatus adit eum ſeque totum offert ad implenda priùs dicta de iniuria proximo relaxanda. Sed quia tyronis adhuc agebat partes, nec charitas perfecta totum decoxerat, quod erat ab infima natura ſatum, veniam offenſæ ſibi illatæ condonandam arcto nimis limite concluſit, ſeptenarium numerum allegando.

Iniuria quoties remittenda.

VIII. Dicit illi Ieſus: Non dico tibi vſque ſepties: ſed vſque ſeptuagies ſepties.

Feruor ille rudis & informis erat, quo percitus in medium prodiit Petrus, perperam arbitratus eum fore compotem gratiarum, quas Chriſtus erat pollicitus remittentibus citò reis fratribus illatas iniurias, ſi ſepties indulgeret. Chriſtus vt huic errori occurreret, numerum recenſuit vbi ſeptenarius ille gyrans in ſeipſum ſæpius inflectitur, Petrum admonendo typo illo multiplicis ſeptenarij, eſſe in immenſum protrahenda ſpatia charitatis. Compendioſè monet Hieronymus, *Vt toties peccanti fratri dimitteret, quoties ille peccare non poſſit.* Ille profectò ſcopum à Chriſto præfixum attigit: præſcriptus enim hic numerus à Chriſto nihil detrahit patientiæ noſtræ, imò magis eam porrigit, vtpotè illam cupiens infinitam. Semper eſſe remittendas iniurias, Auguſtinus feſtiuè probat, arbitratus eſſe latens myſterium ſub recenſiti à Chriſto numeri typicis inuolucris. Ingenioſa ſanè illa obſeruatio non eſt prætereunda; quippe faces prætendit, quarum obſequio inoffenſo pede quiſque poteſt decurrere locum iſtum à Chriſto myſtico numero conſignatum.

Septies ſeptuagies quid ſignificet.

Auguſtinus ſerm. 16. de verbis Domini ſubodoratus aliquid in illo numero reconditum, omnes nos vult conſcios eſſe ſui arcani, ideoque clamat eſſe nobis aures protinus arrigendas. Audite (inquit) magnum myſterium, admirabile ſacramentum. Quando Dominus baptizatus eſt, Lucas Euangeliſta ſanctus ibi commemorauit generationes eius, quo ordine, qua ſerie, quo ſtemmate ad illam generationem ventum fuerit, qua natus eſt Chriſtus. Matthæus cœpit ab Abraham, & venit vſque ad Ioſeph deſcendendo. Lucas autem cœpit aſcendendo numerare. Quare ille aſcendendo, iſte deſcendendo? Quia Matthæus generationem Chriſti commendabat, qua deſcendit ad nos, ideo quando natus eſt Chriſtus cœpit numerare deſcendendo. Lucas autem quia tunc cœpit numerare, quando baptizatus eſt Chriſtus, ibi eſt initium aſcenſionis. Iſte aſcendendo numerare cœpit numerando autem compleuit generationes ſeptuaginta ſeptem. A quo numerabat? Intendite à quo. Exorſus eſt numerare vſque ad ipſum Adam, qui primus peccauit & nos peccati obligatione generauit. Peruenit vſque ad Adam, & numerantur generationes ſeptuaginta ſeptem. Hoc eſt, à Chriſto vſque ad Adam. Et ab Adam vſque ad Chriſtum ſeptuaginta ſeptem. Si ergo nulla generatio prætermiſſa eſt, nulla culpa præteriuit, vbi non debet ignoſci. Nam ideo ipſius ſeptuaginta ſeptem generationes enumerauit, quem numerum Dominus in peccatorum remiſſione commendauit, quoniam à baptiſmo cœpit numerare vbi peccata omnia dimittuntur.

Septuagies ſepties quare iniuria ſit remittenda.

Accipe adhuc ſacramentum maius. In ſeptuageſimo numero myſterium eſt remiſſionis peccatorum. Tot generationes inueniuntur à Chriſto vſque ad Adam. Deinde paulò diligentius interroga ipſius numeri ſecretum, latebraſque eius inquire, pulſa diligentius vt aperiatur tibi. Iuſtitia lege Dei conſtat. Verum eſt. Nam lex in decem præceptis commendatur, ideo ille debebat decem millia talentorum. Ipſe eſt ille memorabilis decalogus ſcriptus digito Dei, traditus populo per Moyſem famulum Dei. Debebat ergo ille decem millia talentorum: omnia peccata ſignificat, propter numerũ legis. Debebat & ille centum denarios, non minus ab eodẽ numero. Nam ex centies cẽtum fit decem millia, & decies deni faciunt centum. Ille decem millia talentorum, & ille decies dena. A legitimo enim numero non receſſum eſt, in quo vtroque inuenies vtraque peccata. Vterque debitor, & vterque veniæ deplorator, & impetrator; ſed ille ſeruus malus, ſeruus ingratus, noluit rependere quod accepit, noluit præſtare quod illi indigno præſtitum fuit.

Denarius numerus quid denotet.

Videte ergo. Quiſque incepit à Baptiſmo, liber exit, dimiſſa ſunt ei decem millia talentorum, & cùm exierit, inuenit vnum conſeruum ſuum debitorem. Obſeruet ergo ipſum peccatum, quia numerus vndenarius tranſgreſſio legis eſt: lex enim per decem, peccatum per vndecim: quia tranſgreſſio denarij eſt vt eas ad vndenarium. In lege autem modus fixus eſt,

Lex diuina denario numero denotata.

tranſgreſſio

tranſgreſſio legis eſt, lex enim per decẽ, peccatũ per vndecim: quia tranſgreſſio denarij eſt vt eas ad vndenarium. In legẽ autem modus fixus eſt, tranſgreſſio autem peccatum eſt. Iam vbi tranſgrederis denarium, ad vndenarium venis. Adeò magnum myſterium figuratum eſt, quando iuſſum eſt tabernaculum fabricari. Multa ibi numeroſa dicta ſunt in magno ſacramento. Inter cætera vela cilicina iuſſa ſunt fieri, non decem, ſed vndecim, quia per cilicium oſtenditur confeſſio peccatorum. Quid autem amplius quæris? Vis noſſe omnia peccata contineri numero iſto ſeptuageſimoſeptimo. Septimum ſolet pro toto computari, quoniam ſeptem diebus voluitur tempus: & finito ſeptenario rurſus ad caput redditur, vt eadem forma voluatur. Per huiuſmodi formæ reuolutiones ſæcula tranſeunt; à ſeptenario tamen numero non recedunt. Omnia enim peccata dixit, quando ſeptuagies ſepties dixit, quia illud vndecim ductum ſepties, facit ſeptuagies ſepties. Omnia ergo peccata dimitti voluit, qui ea ſeptuageſimoſeptimo numero deſignauit.

Peccatum vndenario numero deſignatur.

Septimus numerus quare totum ſignificet.

Nemo contra ſe teneat, non ignoſcendo, ne quando contra illum teneatur quando orat. Dicit illi Deus: Dimitte, & dimittetur tibi. Si ego prior dimiſi, dimitte vel poſtea. Nam ſi non dimiſeris reuocabo te, & quidquid dimiſeram replicabo tibi. Non enim mentitur veritas, non fallit, aut fallitur Chriſtus, qui ſubiecit dicens: Sic & vobis faciet Pater veſter qui in cœlis eſt. Inuenis patrem, imitare patrem. Si enim imitari non vis, exhæredari diſponis. Faciet ergo vobis iſta (inquit) pater veſter cœleſtis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratribus veſtris, de cordibus veſtris. Ne dicas linguâ, ignoſco, & corde differas. Supplicium enim oſtendit tibi Deus, minando vindictam. Nouit Deus vbi dicas. Vocem tuam homo audiuit, conſcientiam tuam Deus conſpicit. Si dicis, dimitto, dimitte. Meliùs eſt, cùm clamas ore, & dimittis in corde, quàm blandus ore, crudelis in corde. Iam ergo obſecrant pueri indiſciplinati, & nolunt vapulare, qui ſic præſcribunt nobis, quando volumus dare diſciplinam: Peccaui, ignoſce mihi. Ecce ignoui, & iterum peccat, ignoſce, ignoui. Peccat tertiò, Ignoſce, tertiò ignoui. Iam quartò vapulet. Et ille, Nunquid ſeptuagies ſepties te fatigaui? Si hac præſcriptione ſeueritas diſciplinæ dormiat, repreſſâ diſciplinâ ſæuit nequitia impunita.

Iniuria eſt relaxanda ex corde.

Correctio non repugnat amori.

Corripiamus ergo verbis, & ſi opus eſt, & verberibus, ſed delictum dimittamus, culpam de corde abiiciamus; ideo enim Dominus ſubdidit: De cordibus veſtris, vt ſi per charitatem imponitur diſciplina, de corde lenitas non recedat. Quid enim tam pium, quàm medicus ferens ferramentum? Plorat ſecandus, & ſecatur; plorat vrendus, & vritur. Non eſt illa crudelitas, abſit vt ſæuitia medici dicatur. Sæuit in vulnus, vt homo ſanetur, quia ſi vulnus palpetur, homo perditur. Sic ergo iſta monuerim, vt fratres noſtros, qui peccauerint, omni modo diligamus de corde noſtro Charitatem in eos non dimittamus, & diſciplinam cùm opus eſt demus, ne per ſolutionem diſciplinæ creſcat nequitia, & incipiamus propter Deum accuſari, quia recitatum eſt nobis: Peccantes coram omnibus corripe, vt cæteri timorem habeant. Hactenus Auguſtinus.

Impunitatis mala.

Nota vocem illam, *Septuagies ſepties*, non vno eodemque modo ſpectari ab Auguſtino & Hieronymo, quamuis idem omnino ſonet explicatio, quam doctor vterque ſuis ſcriptis ætati poſteræ commendauit. Auguſtinus numerum iſtum ſeptuagies ſepties eſſe perinde putat, ac ſeptuaginta ſeptem. Et ſic eo numero accepto prolixum hunc edidit commentarium, quo ingenioſè probat ſacramento priùs reſerato, quod illo typo reconditur, debere nos illata nobis damna ſeu conuicia omnia relaxare. Hieronymus verò notat hunc numerum referre quatuor centenarios, & nonaginta: Nam multiplicando ſeptem per ſeptuaginta, maior profectò tibi cumulus exurget ſcilicet, quadringentæ nonaginta vnitates, quo numero diffuſo docet Chriſtus eſſe reo fratri ſæpè ſæpius indulgendum. Ita Hieronymus: *Reſpondit Ieſus: Non vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties, id eſt, quadringentis nonaginta vicibus: vt toties peccanti fratri dimitteret in die, quoties ille peccare non poſſit.*

COROLLARIVM
de correctione fraterna.

Iuris diuini ſit nec ne correctio fraterna, & à quibus ſint crimina corrigenda.

VT gleba ferax vno ſolùm ſemine ſata plures edit fruges, in varia germina luxurians, eſtò vna ſemente tantùm fuerit imprægnata; Ita licèt Scriptura ſacra Deo fœta primum aliquid ingerat intentum à Spiritu ſancto; tamen alios præterea ſenſus ſuggerit diſſitos quidem, & varios, ſed non diſcordes, aut ab intento ſancti Spiritus abhorrentes. Huic dicto fidem facit Euangelium, quod nunc explicui. Etenim eſtò Patres ſancti, qui rectiùs collimauere ad intentum Chriſti, acutè probent Chriſtum non ex profeſſo tuliſſe legem de correctione fraterna, ſed eam inſtituiſſe ſicut medicum idoneum ad reconciliandos animos, quos iniuriæ illatæ feros atque inhumanos in aſpera odia diſtraxerant; non defuere tamen doctiſſimi vſquequaque viri, qui Euangelio hodierno freti dixere correctionem fraternam fuiſſe cœlitus inſtitutam. In his eſt Theologorum apex S. Thom. 2. 2. quæſt. 33.

Scriptura ſacra plures ſuggerit ſenſus.

Correctio fraterna eſt de iure diuino.

Huiuſce legis de correctione credit Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 35. fuiſſe data prima rudimenta Iudæis olim hoc edicto Leuitici 19. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publicè argue eum.* Sit ergo mea hæc ſententia. Chriſtus Euangelio hodierno licèt inſtaurandæ paci ſtuduerit, indicendo modum corrigendi fratres nobis iniurios, hoc etiam antidotum voluit à nobis, peccatis etiam aliis grauibus applicari. Quid namque vetat Chriſtum præcipientem corrigi fratres, qui in nos peccant, extendiſſe ſuum hoc præceptum ad peccata, quibus offenditur Deus, cùm maior ibi ſit iactura animæ deliquentis. Si namque meum obſequium, illudque citum impendere obſtringor ei qui in corporali neceſſitate graui conſtituitur, amplius vrgebor ad ſuccurrendum ei qui in maius diſcrimen incurrit, vt eſt homo Deum grauiter offendens, ſalus enim animæ illius eſt deplorata, niſi opportunè viro illi peſſimo ſuccurratur.

Leuit. 19.

curratur. Si ergo ſpei aliquid affulgeat, mediante correctione, talem poſſe vitum ſeſe recipere in meliorem frugem, reuera credo iuris eſſe diuini, beneficio correctionis huic homini ſuccurrere in extremo diſcrimine animæ conſtituto. Cauillari namque gratis eſſet, inſtituiſſe Deum correctioné fraternam pro offenſa nobis illata, vt ita fratrem lucremur nobis, cuius antè fuit iactura, illo fratre nobis iniurio effecto; & negare iuris eiuſdem eſſe Deo lucrari animam, illi procurando Dei gratiam, ei correctionis beneficio vt decet impertito.

Correctioné recuſans facere aduerſatur charitati.

Concordes in hoc argumento Patres adſtruunt veritatem huius ſententiæ. Auguſtinus lib. de origine animæ. 2. cap. 16. *Quod* (inquit) *emendare negligis cùm videas emendandum; aduerſus charitatem facis.* Idem adhuc luculentiùs oſtendit quàm ſtrictè legi correctionis faciendæ reis fratribus obſtringamur. Sic ille ſerm. 16. de verbis Domini: *Tu vulnus fratris tui contemnis? Tu eum vides perire, & negligis? Peior es tacendo, quàm ille conuiciando. Quando ergo in nos aliquis peccat, habeamus magnam curam non pro nobis. Nam glorioſum eſt, iniuriam obliuiſci; ſed obliuiſci iniuriam tuam, non vulnus fratris tui.* Item lib. 19. de Ciuitate Dei. cap. 16. *Pertinet ad officium innocentis, non ſolùm nemini malum inferre, verùm etiam cohiberc à peccato, vel punire peccatum, vt aut ipſe, qui plectitur, corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo.* Nota voces illas (aduerſus charitatem facere, peiorem eſſe tacendo, & pertinere ad officium innocentis) ſatis ſuperque legem eſſe correctionis fraternæ munus, omnibus explicare. Magni etiam ponderis & momenti eſt ſententia Greg. Magni l. 7. Epiſt. 113. *Conſentire* (inquit) *videtur erranti, qui corripienda vt reſecari debeant, non occurrit.* A Gratiano canon effectus eſt textus ille Gregorij. diſtinct. 8. can. 5. Vbi Gloſſa. *Ita peccat, qui videns peccare fratrem, tacet, ſicut qui pœnitenti non indulget.*

Correctionis neceſſitas.

Correctioné facere qui teneantur.

Quoſnam verò ſuis nexibus implicet hoc decretum de correctione facienda reis quibuſque fratribus, res eſt quæ doctores in varias diſtraxit ſententias. Quidam cenſuere ſolos Prælatos, vt hos ad quos præcipuè ſpectat animarum cura, velut illis in perſona Petri à Chriſto Domino commendata. Huic doctrinæ litat Ioannes Andreas apud Panormit. in cap. Nouit. De iudiciis. Adiice & huic Armacanum in quæſt. Armenorum. Aſt ego quidem aſſentior ad Prælatos præcipuè pertinere legem illam, ſed ab ea non abſolui cæteros homines, ea cautione tamen cuius opportunè memor eſt Suar. 2. 2. quæſt. 33. ſcilicet vt ita fratri meo ſit neceſſaria correctio, vt mihi probabiliter conſtet, eo incorrecto, fore vt gliſcente malo, demum ab illo deteriora crimina perpetrentur. Requirit adhuc ille ſpem fructus correctionis, quia fruſtra munus hoc impenditur illi, qui de ſalute ſua prorſus incurius, fit correctione peior.

Correctio quãdo obligat.

Defectus huius cautelæ malè cedit correctio, præſertim facta fratri, in quem non habes ius. Hos damnat Auguſtinus lib. 3. contra Petilianum 55. *Illi* (inquit) *iure damnandi ſunt, qui turbidè & inordinatè in eos coercendos inſiliũt, qui ſibi nulla lege ſubditi ſunt.* Itaque plerique ſibi & concordiæ conſulerent, ſi cautiores eſſent in corrigendis aliis, qui non pertinent ad eorum curam, & præſertim quando ſciunt, eſſe feros illorum hominum animos, correctionis obſequio minimè mitigandos. Hæc corrigendi alios prurigo nouos in alea Chriſti pugiles ſollicitat, & non milites emeritos. Ille zelus vt imprudens eſt, ita ſolos tyrones in hoc præceps & abruptum agit, & non milites emeritos, ſcilicet doctos, & peritos, qui non temerè & incautè fratres ſuos corrigunt; imò ſæpè ſuperſedere ſolent, ſic incongruo ad correctionem fraternam tempore depoſcente.

Correctio aliquando obmittenda.

A correctione reis irrogãda bonum eſſe temperare ſibi, eruditè probat Auguſtinus hoc contextu lib. 1. de ciuit. cap. 4. *Plerumque à multis docendis, admonendis, aliquando etiam obiurgandis, & corripiendis malè diſſimulatur, vel cùm laboris piget, vel cùm eorum inimicitias deuitamus, ne impediant & noceant in iſtis temporalibus rebus, ſiue quas adipiſci adhuc cupiditas noſtra appetit, ſiue quas adhuc amittere formidat infirmitas. Si autem propterea quiſque obiurgandis & corripiendis malè agentibus parcit, quia opportunius tempus inquiritur, vel eiſdem ipſis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur, vel ad bonam vitam & piam erudiendos impediant alios infirmos, aut premant, atque auertant à fide, non videtur eſſe cupiditatis occaſio, ſed conſilium charitatis.*

Correctio cautè facienda à prædicatoribus.

Non priuati quique fratres cautè reos homines debent corrigere, ſed & hi qui prædicando gerunt perſonam vigilum, & doctorum, qui plerumque nota ſibi vitia diſſimulant, ne caſtigatos animos exaſperent: Fit namque ſui compos ſæpè reus cùm aduertit, cautè ſibi parci, vt infirmæ ſuæ indoli conſulatur. Inoleuit ille ritus Auguſtini æuo, ſicut & ipſe ſuis conſignauit ſcriptis, ſermone 36. de Sanctis. *Solent* (inquit) *doctores Eccleſiæ, non pro negligentia ab increpatione peccantium ceſſare; ſed quia eos timent ex ipſa caſtigatione ad peiora mala prorumpere. Quando pro hac re non prædicant ſacerdotes, non poſſunt habere de taciturnitate reatum, quia ſicuti viri boni interdum ex dura increpatione, ita econtra omnes ſuperbi leuiſſima admonitione ad peiora præcipitia prouocantur. Nam & intantum prædicatores Eccleſiæ aliquoties non ex voluntate, ſed ex neceſſitate peccatores non arguunt, vt interdum per ſpiritale medicamentum, & charitatis artificium ſuperbos quoſque etiam indignis laudibus proſequantur: & dum erubeſcunt falſa eſſe, quæ de eis dicuntur, ad emendationem vitæ, & bona opera prouocantur.* Hactenus ille, cuius verba velim reduci in praxim à pleriſque viris, quos inſana libido ſuos fratres corrigendi cruciat importunè.

Correctio præcipuè obligat præ-

Aduerte tamen, duas illas cautelas requiſitas vt correctio fraterna ſuis nexibus illaqueet, ſcilicet ſpem conceptam de fructu correctionis, & neceſſitatem abſolutam, non eſſe attendendas à Prælatis, licèt obſtringant alios homines, diſpar enim eſt ratio prælatorum. Nam Auguſtinus vt admonuit eſſe procedendum cautè reis in fratribus corrigendis ait, prælatos abſolui ab his cautionibus ratione ſui officij. Namque recenſitis argumentis, quæ inducunt homines priuatos vt à correctione fraterna vacent ſic concludit l. 1. de ciuit. c. 4. *Longè grauiorem habent cauſam Eccleſiarum præpoſiti, qui in Eccleſiis conſtituti ſunt, vt non parcãt obiurgãdo peccata.*

Ratio

Correctio quare prælatos præcipuè obliget.

Ratio quæ Prælatos vrget ad corrigendos ſubditos neglectis etiam cautelis, ad quas tenentur alij priuati homines, petitur à ſtricta ratione, quam Deus exiget ab eis, circa vitam ſubditorum, quorum ſalutem ipſorum peruigili curæ & attento ſtudio commendauit. Hæc prouincia demandata ſingulis quibuſque Prælatis recenſetur à Paulo Apoſtolo initiante ſuos diſcipulos. Hebræor. cap. 13. *Obedite* (inquit) *præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Ne ergo crimen aliquod ſilentio præteritum altas in anima delinquentis agat radices, atque ſuo contagio fratres inficiat, noxios & innoxios Prælatus opportunè curat, peccantes correctione debita caſtigando. Si namque volens indulgere reo vt inſimo, & correctionis impoti, diſſimulando crimen editum, lenitas illa vergeret in diſcrimen aliorum, quos ſpes ſimilis indulgentiæ conceſſæ fratri malè ſibi conſcio, ad perpetranda etiam ſimilia crimina titillaret. Vt eatur igitur obuiam vniuſcuiuſque fratris diſpendio, Præpoſitus audacter & conſtanter inſtabit correctioni, cautelis, quæ præſcribuntur aliis fratribus inconſultis.

Hebr. 13.

Correctio eſt medicina.

Prælatus agit medici partes, ideoque debet & inuitum curare fratrem infirmum propinato correctionis fraternæ pharmaco ſalutari. Ita monet Auguſtin. epiſt. 50. ad Bonifacium: *Moleſtus* (inquit) *eſt medicus furenti phrenetico, & indiſciplinato filio; ille ligando, iſte cædendo; ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, illa potius falſa manſuetudo crudelitas eſt. Si enim equus, & mulus, quibus non eſt intellectus, morſibus, & calcibus reſiſtunt hominibus, à quibus eorum vulnera curanda contrectantur; & cùm inter dentes eorum, & vngulas, ſæpè homines periclitentur, & aliquando necentur; non eos deſerunt tamen, donec per dolores, & medicinales moleſtias reuocent ad ſalutem: quantò magis homo ab homine, & frater à fratre, ne in æternum pereat, non eſt deſerendus.*

Inſtabis, diſparem eſſe rationem peccantis & infirmi, quippe poteſt æger etiam ſanari inuitus. Verbi gratiâ computreſcente crure periculum eſt ne ſanie inualeſcente femur etiam eidem corruptelæ fiat obnoxium. inuitus æger funibus adſtringitur, & renitenti, gladio ſalutari crus putridum amputatur. Aſt in homine peccante ſecus accidit. Eſt namque primò conciliaoda voluntas illa prona in malum, vt delinita tuis obſequiis, exoſa crimen ſuum, in virtutem ex aduerſo mali ſui poſitam leniùs inflectatur. Reſpondeo, hominem, qui peccauit, adiecisse malum recèos, peccato iam edito, cùm corrigi reſpuit, ſicque duplex malum Præſulem ſollicitat, vt decernat pharmacum idoneum ad ſalutem deperditam ſubitò reuocandam.

Correctionis refuga ideo eſt corrigendus.

Auguſtinus abit in hanc ſententiam, quæ reuera zelo ſauet Præſulum. Sic ille lib. de correptione, & gratia cap. 5. *Corripi non vis, etiam propterea corripiendus es, quia corripi non vis. Non vis enim tibi tua vitia demonſtrari. Non vis vt feriantur, fiatque tibi vtilis dolor, quo medicum quæras. Non vis tu ipſe tibi oſtendi; vt cùm te deformem videris, reformatorem deſideris, eique ſupplices, ne in illa remaneas fœditate. Tuum quippe vitium eſt, quod malus es, & maius vitium corripi nolle, quaſi laudanda, vel indifferenter habenda vitia, vt neque laudentur, neque vituperentur: aut vero nihil agat timor correpti hominis, vel pudor, vel dolor: aut aliud agat eum ſalubriter ſimulat, niſi vt rogetur bonus, & ex malis qui corripiuntur, bonos faciat qui laudentur. Quid ergo vult pro ſe fieri, qui corripi non vult, & dicit, ora potius pro me. Ideo corripiendus eſt, vt faciat etiam ipſe pro ſe. Dolor quippe ille, quo ſibi diſplicet, quando ſentit correptionis aculeum, excitat eum in maiorem orationis affectum, vt Deo miſerante, incremento charitatis adiutus, deſinat agere pudenda, & dolenda, & agat laudanda, & gratulanda. Hæc eſt correptionis vtilitas, quæ nunc maior, nunc minor pro peccatorum diuerſitate ſalubriter adhibetur. Et tunc eſt ſalutaris quando ſupernus medicus reſpicit. Non enim aliquid proficit, niſi eum facit vt ſui peccati quemque pœniteat. Et quis hoc dat, niſi qui reſpexit Apoſtolum Petrum negantem, & fecit flentem.*

Correctionis huius factæ inuito, diues exemplum proſtat in Præſule Ambroſio, qui duriùs excepit Theodoſium Imperatorem, qui ſe inhumanum præſtiterat aduerſus Theſſalonicenſes, quorum ſeſe, præcipiti percitus ira, ſanguine cruentarat. Principem hunc homicidam audacter aggreſſus Ambroſius expulit Eccleſia, quamuis renitentem, & in eum acriter inuectus eſt, congruâ ei pœnitentiâ inflictâ, totâ licèt curia reclamante. Præſulis officium, cuius agebat partes Ambroſius, & Reſpublica Principis peccato læſa perculerunt Ambroſium ad acerbam hanc cenſuram prætermiſſis his cautelis, quas obſeruare debent cæteri, ad quos non pertinet obnoxios alicui peccato reos proximos obiurgare.

Correctio ab Ambroſio facta Theodoſio, quare acerba.

Præfata cautione Nathan vſus eſt in correctione Dauid. Quippe Nathan ſorte fuit infra Regem poſita. Vnde ſibi vt peruium iter ad Regis animum efficeret, induſtriâ & typicâ præfatione tumens cor Regis emolliit, & inflexit ad pœnitentiam illam, cuius in Pſalmis adhuc extat locuples argumentum. A quocumque fiat correctio fraterna, debet fieri animo manſueto, zelum ebullientem temperante ſua placida lenitate. Correctio fraterna ſalis neſcia mordicantis habere debet guttulam mellis, vt ſic condita reo fratri ſapiat, quippe ſecus amara ſuo faſtidio noxia & ingrata nihil proficiet animæ nauſeanti. A Paulo nobis hæc norma præſcribitur, Galat. 6. *Inſtruite in ſpiritu lenitatis.* Eſt & conſilium ſalutare, cuius meminit Gregorius Nazianzenus oratione de modeſtia: *Hanc* (inquit) *rationem tene, vt partim illum corrigas, idque leniter, & humanè, non vt hoſtis, neque vt durus & rigidus medicus, neque vt ſectionibus tantùm, & cauterijs aduerſus morbum ſciens graſſari, partim teipſum accuſes, & infirmitatis tuæ tibi conſcius ſis.*

Correctio fiat in ſpiritu lenitatis.

Galat. 8.

Ad amuſſim huius conſilij S. Ignatius à Loyola ſuas correctiones inſtituit, & præſertim agendo Dei vices in tribunali pœnitentiæ. Aiebat enim ſe quoque reum eſſe, & debere reos omnes æquo animo corrigi, quia ſalus animæ temerata malis actibus, propinato ſicut par eſt ſalutari correctionis pharmaco procuratur. Adijce Gregorio, Leonem Pontificem epiſt. 84. ad

Correctio quomodo facta à S. Ignatio à Loyola.

Anaſtaſ.

Anaſtaſ. Theſſalon. Epiſcopum capite 1. *Plus* (inquit) *erga corrigentem agat beneuolentia, quàm ſeueritas, plus cohortatio, quàm commotio, plus charitas, quàm poteſtas.* His concolor Auguſtinus ita monet parte 1. lib. quæſtionum Veteris, & Noui Teſtamenti quæſtione 15. *Noli eſſe iuſtus multùm, quia nimia iuſtitia incurrit peccatum, temperata verò facit perfectos. Non enim ſine malitia eſt, qui multum eſt iuſtus, quia peccantibus ad ſingula reſpondens, non deerit vbi pecces. Denique Dei temperata iuſtitia eſt. Peccantibus enim aliquando ignoſcit, aliquando iraſcitur, aliquando reddit, non quantùm digni ſunt. Suffert enim eos, vt ſint qui proficiant. Lex enim quia ſeipſam mollire non poteſt, à nobis mitiganda eſt, vt poſſit prodeſſe ſub ſe agentibus. Hic ergo iuſtus non eſt multùm, qui Dei imitator eſt.*

Ne correctio fraterna ſuo intento cadat, ille qui corrigendis aliis inuigilat, procul eſſe debet à vitiis; ne feſtiuè reus obiiciat huic cenſori, eum fruſtra mores deprauatos aliorum velle componere, quem nulla cura ſuæ ſalutis angit, & qui antè ſuæ animæ ruinas non ſtuduit inſtaurare. A Propheta Pſalte fuit norma breuis inſtituta ritè concludens omnia quæ coïre debent ad correctionem fraternam congruis vſquequaque ſuis partibus expeditam. Indubia primò ſcientia requiritur in cenſore, ne falsò ſuum in animum inducat eſſe reum fratrem, qui à peccato tamen immunis eſt. Secundò ſcientia certa ſibi adſcire debet conſcientiam bonam vt conſortem: Fit autem conſcientia noſtra bona, conſciâ charitate. His præuiis in cenſore, nemo reus indictæ diſciplinæ morem gerere recuſabit. Hæc compendiosè petit Dauid hoc verſu Pſalmo 118. *Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam doce me.* In quem locum Auguſtin. consonè commentatur lib. 50. homil. 4. homilia. *Pſalm. 118.*

Sic ille: *Bonitas facit amabilem diſciplinam, & diſciplina efficit inculpabilem bonitatem. Nec quemquam latere puto, quia bonitas ſine diſciplina delictorum mater eſt: & diſciplina ſine bonitate triſtis quadam amaritudo viuendi. Scientiam ſibi præſtari pariter implorat, vt nouerit ſcienter ſapienterque diſtinguere, qui ſint termini bonitatis, & quam debeat habere diſciplina menſuram, ne forsè aut nimiæ remiſſionis vitio bonitas inconſulta fœdetur, aut diſciplina durior, ipſa ſui auctoritate crudeſcat. Vis bonus eſſe peccanti? Benignè quidem fac, & vt verè ſis bonus, vigorem ei adhibe diſciplinæ, vt tua illi bonitas proficiat ad ſalutem. Quem vtique ſi nulla coërcentis cenſura increpatione terrueris, perniciosa erit ei hæc bonitas tua, qua permittis perire peccantem, quem poteras ſaluare correptum. Rurſum ſi nimio diſciplina rigore nullam ſanctæ bonitatis prætenderis medicinam, dum rigorem tuum refugit peccans, peccati ægritudinem non curabis. Et quæ tandem viuendi ratio erit, quæue iuſtitia erit, vt ſolutior lenitas cohibentiam præbeat peccatori, aut immoderata ſeueritas à lapſu non reuocet delinquentem.* Hoc contextu habes ſupellectilem omnem, quam iure ſibi vendicat graue munus, tempeſtiuè fratrum ſcelera corrigendi. *Correctio requirit bonitatem & ſcientiam.*

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis concionibus ex hoc Euangelio idoneis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe illum, inter te & ipſum ſolum.

ISTIVS homiliæ propoſitum eſt, explicare totam ſeriem pœnitentiæ, quæ lucratur animam, quæ peccauit. Oſtendam ego tribus ſectionibus, partes pœnitentiæ cum fraterna correctione nobis indicta à Chriſto Domino conuenire.

Dicam primò, corpus & ſpiritum fraternizare, quia eodem momento lucis vſura dignati ſunt. Oſtendam, ad ſpiritum pertinere pœnas infligere corpori cùm peccauit: quippe viget & pollet ratione, cuius impos eſt humana caro, radix atque fomes peccatorum, quæ ab homine deuio perpetrantur. Spiritus primò ſolus cum ſolo corripit corpus, quando malè acta luget, & inde conteritur. Contritio namque prima eſt cenſura, & hæc ſecreta, cui nefariam vitam pertæſa debet pœnitens anima ſubiacere.

Secundò dicam, non eſſe plenam & completam huiuſmodi cottectionem, quæ fit ioter priuatos patietes, id eſt, intet animam & corpus ſolum. Adhibendus enim eſt teſtis, ſcilicet Sacetdos à confeſſionibus, vt ex peccato tecenſito pudor exortus effrænem peccandi libidinem ſic compeſcat, vt in poſtetum anima coofeſſa procul abſit à ctimine refticando.

Tettiò oſtendam, hiulcam & impetfectam eſſe talem pœnitentiam factam à contrito, & confeſſo, niſi quoque nota fiat Eccleſiæ, id eſt vniuetſo cœtui fidelium, ſatisfaciendo plebi læſæ vitâ teptobâ peccatoris. Satisfactio illa dicit reſtitutionem æris alieni, atque famæ temetatæ næuis & vitiis proximo affrictis. Illa demum tertia pats pœnitentiæ, iciuniis, eleemoſynis, atque piis aliis opetibus corpori permoleſtis omnibus innoteſcit.

Contritione ſeu correctione interna, rei hominis anima reſipiſcit.

In hæc vetba:

Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe illum inter te ipſum ſolum.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Correctio, & vindicatio ſunt voces ſynonymæ.

COrrectionis voce ſoler homo inhorrere, timens ne fortè reum corrigendo locus iræ detur, & ſic vnicuique fiat copia, acceptas iniurias ad arbitrium læſi animi vindicandi. Ne ergo remoretur vſum correctionis ea opinio malè ſuada, quia credit non poſſe bonos impunè reos corrigere, eò quòd eſt vnicuiqoe nefas vlciſci offeoſas, operæpretium eſt diſcutere caliginem & dubiorum nubes offuſas huius in limine ſectionis.

Hîc vſurpo voces cotrectionis vti concolores, eiuſdemque rei vtrique voci communem indolem exprimentes. Et nequis cunctetur ea præſtare quibus eum correctio obſtringit, ſiſto Thomam, qui ſcitè probat vindicationem non eſſe ſolùm licitam, ſed & illam etiam in virtutum ſerie recenſeri. Sic ille 2. 2. quæ-

Ex THEOLOGIA.

ſtione 108. attic. 2. *Eſt quadam ſpecialis inclinatio natura ad remouendum nocumenta: vnde & animalibus datur vis iraſcibilis ſeparatim à vi concupiſcibili. Repellit autem homo nocumenta per hoc, quòd ſe defendit contra iniurias ne ei inferantur, vel iam illatas iniurias vlciſcitur, non intentione nocendi, ſed intentione remouendi nocumenta. Hæc autem pertinet ad vindicationem. Dicit enim Tullius libro 2. de Inuentione, quòd vindicatio eſt per quam vis, aut iniuria, & omnino quicquid obſcurum eſt, id eſt, ignominioſum, defendendo, aut vlciſcendo propulſatur. Vnde vindicatio eſt ſpecialis virtus.* Hæc ille, cuius & doctrinæ velut conſcia Philoſophia congruè ſuffragatur.

Vindicatio eſt virtus ſpecialis.

Ex PHILOSOPHIA. Vindicatio ad quid ordinatur.

Ex Ariſtotele libro 2. Ethicorum aptitudo quædam ad virtutes à natura nobis inſita eſt, quod perinde eſt ac dicere, virtutes omnes iniiſſe cum humana natura fœdus; eam namque ſatam habet quandam propenſionem ad virtutes, quæ propenſio perficitur repetitis actibus congruis ad virtutum habitus animis inferendos. Virtutes enim homines aptant ad proſequendum debito modo inclinationes, quæ pertinent ad ius naturale. Et ideo ad quamlibet propenſionem naturalem dirigendam decernitur vna virtus ſpecialis. Vnde quia ſingulis hominibus ineſt inclinatio quædam naturalis ad noxia cuncta procul arcenda, idcirco neceſſe fuit vindicationem decernere vt virtutem, quæ iuſtam hanc propenſionem animæ moderatur.

Vindicationis indoles quænam ſit.

Virtutis huius indoles hæc eſt, vt pro grauitate mali illati, illa ſuum derepente zelum acuat, & eò fortius inſurgat in irrogata mala, quò maius eſt diſcrimen, in quod incurrit homo à noxiis impetitus. Cùm ergo malum animæ inflictum à peccato, peius ſit, & deterius aliis omnibus diſpendiis; ita Deus homini conſuluit, vt ſtatim atque plaga fuit inflicta, velox ſubinde mali intentati vltio ſubſequatur. Nempe vigil ſynderesis crimine perpetrato, pœnas ſcelcri coæuas exigit à peccante, quem voluptas delibata diris ſtimulis exagitat, nec quietum patitur eſſe, donec malè ſibi conſcia caro luat pœnas, quibus illa fecit obnoxiam ſeſe, à recto virtutis tramite deuiando.

Ex THEOLOGIA. Syndereſis ad quid homini data.

Angelicus Doctor. 1. part. quæſt. 79. art. 12. ait ſyndereſim eſſe habitum naturalem principiorum operabilium, qui inſtigat ad bonum, & murmurat de malo, quod eſſe impunè nequit, ſyndereſi ſemper ſupplicium à reo congruum exigente.

Gen. 4.

Reſpexit eò Deus quando mala ſuo animo verſantem Cain ita fuit affatus: *Quare iratus es? & cur concidit facies tua? Nonne ſi benè egeris, recipies: ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum aderit? ſed ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Nota, quaſi fraternizare duos appetitus, rationalem ſcilicet, & ſenſitiuum; ita tamen vt rationalis ſortiatur dominium appetitus ſenſitiui, quamuis quotidiano nobis conſtet experimento, talem appetitum inferiorem ſæpius inſurgere in dominum, & ægrè ſua obſequia pendere, rectæ ſiue Dei voluntati congruæ rationi. Illa tamen rebellio non obſtat, quin ſpiritus præualeat carni, quamuis illa ſæpè iugum eius tentet excutere. Quia verò ſuas altè radices agit in corde, nequam concupiſcentia, iuxta ſcitum illud

Marc. 7. Correctio eſt cordis rectio.

Chriſti: *De corde hominum malæ cogitationes procedunt adulteria, fornicationes, homicidia, furta, auaritiæ, nequitia, dolus, impudicitiæ;* Rationis imperium in concupiſcentiam dicitur correctio, quaſi cordis rectio. Namque

ſolum

ſolum verſus cor conuerſum dum peccauit, ſi regimen rationis rectæ ſubiit, ſurſum erigitur, ſibique Deum præfigit vt ſcopum amoris; & hæc cordis erectio eſt internæ correctionis opus, quod fit inter ſolum appetitum rationalem, & carnalem, & inde ſuam ſalutem homo pœnitens auſpicatur.

Ad ictum hunc cordi inflictum poſt aliquam deuiam actionem alludit Scriptura ſacra dicens Dauidem percuſſiſſe ſuum cor poſt præciſam chlamydis regiæ oram. Timebat enim ne fortè Deum offendiſſet inferendo Regi Saül contumeliam illam. Ita ſacer textus: *Surrexit ergo Dauid, & præcidit oram chlamydis Saul*
24 *ſilenter. Poſt hæc percuſſit cor ſuum Dauid, eò quòd abſcidiſſet oram chlamydis Saul.* Vt namque primò ſuum lethale virus cordi infundit peccatum, ita primam huiuſce mali labem percipit cor ideo percuſſum à ratione pœnas expoſcente diri criminis exantlati.

Tanta debet eſſe rei cordis percuſſio, vt abeat in fruſta quaſi tritum, & inde ſuam nomenclaturam accepit contritio, qua ſignificamus eum cordis ictum à ratione inflictum, vt à terrenis ſeſe expediat cor, totumque Deo ſe conſecret, à quo prius deuium abeirrarat.

Ex SS. Patribus. Contritionis effectus.

Contritionem hanc eſſe vitæ ſeu ſalutis æternæ reducis exordium, Bernardus ait hoc contextu: *Primum opus fides per dilectionem operantis, cordis compunctio eſt, in qua plenè deintus eijciuntur dæmonia, cùm ab affectu cordis eradicantur peccata.* Hæc ille ſerm. 1. de Aſcenſione Domini. Peccando foras excurrit cor diffluens delicijs, ſed contritione redit ad ſe, imò totum ſe conſtringit, ne contingat ei rurſus ad hæc infima declinare. Vergit eò Chryſoſtomus ita fatus lib. 2. de compunct. cordis: *Impoſſibile eſt compunctionem vigere in delicijs: contraria enim hæc inuicem ſibi ſunt, & peremptoria. Illa enim mater fletus, hæc mater riſus: illa cor conſtringit, iſta diſſoluit.*

Ex Ivre Canonico. [illegible] Contritionis efficacia.

Tanta poteſt eſſe talis contritio, vt illa ſatis ſit ad medelam vt ſonorè clamant hi canones. *In actione pœnitentiæ, vbi tale crimen commiſſum eſt, vt is qui commiſit, etiam à Christi corpore ſeparetur, non tam conſideranda eſt menſura temporis, quam doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non ſpernit.* Canone. In actione. De Pœnitent. diſt. 1. Conſonat iſte canon. *Mandati ſunt leproſi dum irent oſtendere ora ſacerdotibus, antequam ad eos peruenirent. Vnde patet Dominum ad cor reſpicere.* Canone. Quem pœnitet. De pœnitent. diſtinct. 1.

Abundè poteſt colligi contritionis efficacia ex peccati nequitia, quæ tanta poteſt eſſe, ſuam vt lethalem perniciem animæ conſciſcat, eſtò foris apparuerit hoc peccatum, nempe liquet, vno conſenſu ad mortale nefas animam incurrere in diſcrimen vitæ æternæ. Cùm ergo Deus propenſior ſit ad veniam indulgendam, quàm ad ſupplicium decernendum, cordis ad Deum conuerſio, quam contritio operatur, conciliabit ei gratiam, vt eius auerſio ab ipſo Deo conſciuit ei necem, diuinam gratiam expungendo.

Ex Ivre Civili. Mente ca[illegible] ſi reſipi[illegible] adire [illegible] hæ[illegible]tatem.

Cauere leges Cæſareæ vt mente captus idcirco ſua hæreditate excidens, adire queat hæreditatem, ſi aliquo tempore reſipiſcat. Ecce legem Iuſtiniani Imperatoris. *Humanitatis intuitu parentibus indulgemus, vt ſi filium, nepotem, vel pronepotem cuiuſcunque ſexus habeant, nec alia proles deſcendentium eis ſit, iſte tamen filius, vel filia, nepos, vel neptis, pronepos, vel proneptis mente captus, vel mente capta perpetuò ſit: vel ſi duo, vel ſi plures iſti fuerint, nullus verò eorum ſapiat; liceat iiſdem parentibus legitima portione ei, vel eis relicta, quos voluerint his ſubſtituere, vt occaſione huiuſmodi ſubſtitutionis ad exemplum pupillaris querela nulla contrà teſtamentum eorum oriatur: ita tamen, vt ſi poſteà reſipuerit, vel reſipuerint, talis ſubſtitutio ceſſet.* Lege. Humanitatis. Códice. De Impuberum. Lib. 6. tit. 26. lege 9.

Ille reuera ſua mente penitus excidit, qui peccando ſolo cœlum imò Deum ipſum poſtpoſuit, & horum ſtultorum infinitus eſt numerus. Hi omnes quamdiu peccato ſunt obnoxij arcentur ab hæreditate Dei, ſed ſi quando frugem in meliorem ſeſe recipiant, & quâ excidêre Dei gratiâ omentur, ipſo momento Dei hæredes fient, cohæredes autem Chriſti, regno cæli conuerſionem ſeu reſipiſcentiam deliræ animæ compenſantis.

Ex Historia. Gelaſij Papæ correctio facta Anaſtaſio Imperatori.

Anno 494. Gelaſius Papa paternè monens Anaſtaſium Imperatorem, vt vitam noxiam inſtitueret in melius, pro labili imperio promiſit ei conſtans & æternum in præmium correctionis ſortitæ ſuum effectum. Ecce Papæ Gelaſij epiſtolam ad Anaſtaſium Imperatorem: *Rogo te, vt me in hac vita potius audias deprecantem, quàm quod abſit in diuino iudicio ſentias accuſantem. Noli iraſci mihi ſi te tantùm diligo, vt regnum quod temporaliter aſſecutus es, velim te habere perpetuum, & qui imperas ſæculo, poſſis regnare cum Chriſto.*

Correctionis ea vis eſt, vt ſi ratione vitam ſanctiorem ſuggerente, morem geras homo reus dictamini ſancto, fiat eo ipſo Dei gratiæ compos, ratione ſic lucrante malè ſibi conſciam animam, quæ peccando ſui iacturam fecerat, nullis vnquam humanis viribus inſtaurandam.

Calumnia caſtigata.

Dauid priuata correctione Vatis cautior effectus, ita ſolium ſuum fixit, quod nutabat eo iacente ſuis in fæcibus, ſibique vita cultiore viam ſtrauit ad aliud regnum perennijs, quò appellunt omnes, quos lucratur ea correctio interna, quæ iſta ſectione homini deuio commendatur. Renuentem obedire benè ſuadæ rationi ea fata manent, quæ ſuſtulere ream quamdam ancillam, cuius meminere acta Stephani Monachi apud Baronium Tomo nono Annalium ſub anno 763. Illa nequam ſubornata malis artibus Conſtantini Copronymi Imperatoris, traduxit heram ſuam fœminam ſanctam, calumniis iniquis eam onerans, ſic inurendo notam infamiæ matronæ cuius erat vita penitus illibata. Præmium noxæ fuit coniugium ancillæ peſſimæ cum aulico prænobili, ex quo duos gemellos ſuſcepit, vtrique vindices & tortores calumniæ qua maledica ancilla ſuam fœdauit heram innoxiam; ſtatim enim atque duo hi gemelli cœpere matris vbera conſugere, non lac emulcere, verum modo canum in rabiem actis, corroſa matre ſimul cum illa miſerè perierunt.

Deliciæ omnes vt matre voluptate ſatæ miram in conceptione ſua concilian̄t ſuauitatem

carni, ſed vix editæ & perceptæ, ſicut viperina proles ſæuiunt in parentem: ſiquidem anima, quæ peccauit, oblita breue gaudium cui indulſit, die & nocte dira ſinderesi lacerata fatis cedit, deteſtata moras, quas impendit noxiæ voluptati. O quàm præſtaret vltro dare manus Deo qui ſecretè monet ea intimo cordis eſſe viam iucundam procſus aliam ab illa quæ cenſuræ facit obnoxios homines, illo trito à reprobis tramite gradientes. Qui ſibi cenſor erit, atque ſuo iudicio diſtricto morem geret, ille Dei cenſuram effugiet, & ita ſuam lucrabitur animam, cuius deplorata ſalus erat, quando cunctabatur obſequentem aurem accommodare iugi ſuſurro ſynderesis, conſilia ſana reo homini ſuggerenti.

Synderesis exigit pœnas à peccante.

Vergit eo Apoſtolus ita monens: *Si noſmetipſos dijudicaremus, non vtique iudicaremur. Dum iudicamur autem, à Domino corripimur.* Satius eſt profectò ſuas incurrere in manus quàm incidere in manus eaſque graues Chriſti Domini vindicantis.

1. Cor. 11.

Ex Medicina.

Sanxit olim medicina, nihil decernendum eſſe malè habentibus, quos natura ſuo marte prauis & noxiis humoribus propitio impetu liberauit. Sic Hippocrates Aphoriſmo 20. libri 1. τὰ κρινόμενα, ϗ τὰ κεκριμένα ἀρτίως μὴ κινέειν, μὴ δὲ νεωτεροποιεῖν, μήτε ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾶν. Id eſt. *Quæ iudicantur, & iudicata ſunt rectè, non mouere, neque nouare vel medicamentis vel alijs irritamentis.* Ita Deus quando videt hominem perculſum contritione, vitæ ſanctioris inire pium conſilium, & dare ſuis vitiis hactenus inolitis libellum repudij, non gladium ſtringit vt plectat eum, qui contritus perpetrata priùs crimina condemnauit. Nempe Iudex ille pius haudquaquam bis iudicat in idipſum, nec refricat ſententiam antè latam in ſemetipſum ab homine pœnitente.

Natura prauos humores propellente foras, opus non eſt pharmacis.

Ex Ivre Canonico.

Huic indubiæ veritati opportunè fauet iſte canon. *Talis, mihi crede, talis eſt erga homines pietas Dei, nunquam ſpernit pœnitentiam, ſi ei ſincerè, & ſimpliciter offeratur. Etiamſi ad ſummum quis peruenias malorum, & inde tamen velit reuerti ad virtutis viam, ſuſcipit, & libenter amplectitur: facit omnia, quatenus ad priſtinum reuocet ſtatum: & quod eſt adhuc præſtantius, & eminentius, etiamſi non potuerit quis explere omnem ſatisfaciendi ordinem; quantulamcunque tamen, & quamlibet breui tempore geſtam non reſpuit pœnitentiam: ſuſcipit etiam ipſam, nec patitur quamuis exiguæ conuerſionis perire mercedem.* Canone. Talis. De pœnitentia. Diſt. 3.

Deus non iudicat bis in idipſum.

Hic aduerte, ſuis vt omnibus numeris conſtet contritio, eam debere totam peccatorum ſeriem perſtringere. Cùm namque genus correctionis ea ſit, non eſt cor rectum, quod viriis aliquibus excuſſis, alicuius adhuc vitij pondere incuruum deorſum inclinat. Vt ergo ſuæ animæ lucrum faciat contritus homo, renuntiare debet affectu & effectu omnibus vſquequaque malis, quæ perpetrata necem animæ conſciuerunt.

Ex Symbolis.

In hoc argumento placet contritioni aptare typum ſymboli quod effinxit Franciſcus Villaua libro ſymbolorum. Pinxit ille gladium ignitum amputantem vno ictu capita omnia hydræ, quæ ſerpens erat, è cuius ſtipite emergebant ſeptem capita virulenta. Et hæc ſigillatim amputari non poterant; ſiquidem vno ſolo capite exſecto, plura tali ſectione, noua quaſi ſata capita pullulabant. Hercules conſcius effectus indolis huius anguis, edomari difficilis propter ea capita rediuiua ſuâ ex morte, genus inexpertum pugnæ aggreſſus eſt, nempe clauâ abiectâ, cuius obſequio multos proſtrauit hoſtes, gladio ignito armatus iuit obuiam hoſti, ſcilicet ſerpenti, cuius vno impetu cuncta capita detruncauit. Exanimis ita fuit truncus, qui etiam dumtaxat vno capite derelicto ſuum lethale virus poterat effundere in perniciem eius, qui alia iam capita fortiter amputaſſet. Gladio huic ignito exſecranti omnia ſerpentis capita, Villaua voces has adiecit. OMNIA, VEL NVLLVM.

Peccata ſimul ſunt omnia abiuranda.

Hydræ ſerpentis hiſtoria.

Reuerà quadrat hoc ſymbolum contritioni, quæ debet eſſe velut ignita, Dei ſcilicet amore tota rubens, & ſacris ignibus incandeſcens. Illa ſuâ omni virtute cadit, ſi extirpare velit aliqua tantùm peccata, & non omnia. Etenim dumtaxat vnum lethale crimen ſufficit, vt præpediat gratiæ influxum, quem copioſè poteſt contritio pœnitenti animæ procurare. Meminerit ergo ſua de ſalute anima ſolicita, eſſe reſecanda peccata. OMNIA, VEL NVLLVM, vt contritio illapſum diuinæ gratiæ ſortiatur.

C... perfectæ ... ditiones.

Appoſitè ad hanc omnium vitiorum catervam extirpandam proſtant in Scriptura ſacra voces Dei querulæ contra viros aliunde probos, qui eſtò Deum colerent pluribus obſequiis, non omnino tamen erant næui expertes. Nempe prior eorum charitas tepuerat, vt abundè liquet hoc lamento Dei, Angelum Epheſi perſtringentis: *Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes ſuſtinere malos, & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt: & inuenisti eos mendaces: & patientiam habes, & ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti. Sed habeo aduerſum te, quod charitatem tuam primam reliquiſti. Memor eſto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac, ſin autem venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris.* Vt modicum fermentum totam maſſam corrumpit, ita ſolum vnum peccatum, cui homo ſuum affectum fortiter obſtrinxit, irritam omnino facit pœnitentiam, quam ſibi indixit homo ille licet multa priùs inolita vitia penitus abiurarit.

Apocal. 2.

Contritio perfecta nihil reſiduum retinet ex peccatis.

Locuples etiam Scriptura ſacra nobis exemplum ſuppeditat, quo docemur velle Deũ procul abeſſe probis ab hominibus minima etiam cum vitio commercia. Commendatur Codice ſacro vita Regis Ioſaphat hoc tenore: *Ambulauit in via patris ſui Aſa, nec declinauit ab ea faciens quæ placita erant coram Domino.* Sed quia Rex ille Iuda pius atque Deo gratus iniit amicitias cum Ochozia Rege Deo inuiſo, viro nequam, & impio; contritæ fuere naues eius, quas cum claſſe Regis Ochoziæ ad expeditionem quandam antea deſtinorat. Acceptæ cladis huius nuntium attulit Eliezer Propheta, mali inflicti hanc eſſe dicens cauſam: *Quia habuiſti fœdus cum Ochozia, percuſſit Dominus opera tua, contritaque ſunt naues, nec potuerunt ire in Tharſis.*

2. Paral. 20.

Contri... eſt irrita ... te ſolo, ... vno peccato.

Ita malè cedit eis, qui multis operam dant virtutibus, abſtinere nolunt à fœdere inito

cum

cum aliquo vitio ſingulari. Verbi gratiâ Herodes audito Ioanne fecit multa, quibus ſe expediuit à multis reatibus; ablegare tamen noluit adulteram Herodiadem, & percuſſit idcirco Deus omnia opera eius, quæ profectò nihil ad ſalutem eius animæ contulerunt. Quotannis plerique ſibi videntur conſulere, vtpotè contriti, peccata ſua in confeſſione fletu etiam oborto proſcribunt; ita tamen vt malè parta nolint reſtituere. Incauta ſanè talis eſt pœnitentia. Quippe Deus percutit opera illorum, ob contractus iniquos textos in proximi perniciem, cuius opes iniquis artibus abſtulerunt.

Non inconcinna fuit adaptatio flammei gladij cum deſcripta contritione, quia inardere debet amore Dei, vt plenè ſuis partibus conſtet: namque mœror conceptus de peccato admiſſo, metu barathri iam hiantis ad vindictam, aut intuitu iudicij inſtantis, vel iacturæ gloriæ æternæ, reo homini ipſo facto Dei gratiam minimè conciliat, eſtò via ſit initians ad pœnitentiam. Anima namque ſuam noxiam pertæſa vitam, quia eſt illam factura pœnis æternis obnoxiam, non dicitur contrita verè, ſed attrita ſolùm. Differt autem attritio à contritione quinque modis, quos ita Sotus enumerat diſtinct. 17. quæſtion. 2. art 5. Primò ex parte obiecti. Nam contritio dolor eſt de peccatis vt ſunt offenſa Dei, quod perinde eſt ac dicere; contritionem eſſe dolorem de peccatis vt ſunt offenſa Dei, qui eſt ſuper omnia diligendus.

Ex Theologia.

Contritio quinque modis differt ab attritione.

Secundò ex parte cauſæ, quia contritio oritur ex timore filiali, attritio verò ex timore ſeruili. Tertiò Sotus ait poſſe ſolis naturæ viribus elici attritionis actum, quia imperfectus eſt, actum verò ſecus contritionis non poſſe ſine auxilio ſupernaturali exciri. Cautè velim hîc intelligi Sotum. Nam Concilium Tridentinum ſeſſione 14. cap. 4. definiit attritionem eſſe donum Dei, ac proinde mihi parum liquet qua ratione queat illud ſingulare donum ſolo naturæ niſu vel impetu comparari.

Quartò dicit idem Sotus diſtingui attritionem à contritione ex parte effectus; ſiquidem contritio gratiam conciliat, diſponendo hominem ſufficienter ad illam. Attritio non item. Quintò contritio nunquam eſt informis, ſed à charitate ſemper perficitur. Attritio verò ſæpè caret ea charitatis forma, vt quando citra legitimum Sacramentorum vſum animam inceſſit. Has omnes differentias à charitate reor, vt à fonte ſeu capite deriuari.

Ex præfatis à diuino amore ſuum contritio vera ſumit exordium, vt conſtat ex contritione Dauid, quam vt eliceret Propheta Nathan, longam texuit ſeriem gratiarum, quas copiosè Deus ei hactenus erogarat: Ita ſacer textus: *Dixit Nathan ad Dauid: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Ego vnxi te Regem ſuper Iſraël, & ego erui te de manu Saül, & dedi tibi domum domini tui, & vxores domini tui in ſinu tuo, dedique tibi domum Iſraël, & Iuda: & ſi parua ſunt iſta, adijciam tibi multò maiora. Quare ergo contempſiſti verbum Domini, vt faceres malum in conſpectu meo?* Illa Dei beneficiorum recenſio tanto dolore Regis animum ingratum percuſſit, vt recolendo Dei amorem erga ſe, totus amore diuino flagrans exclamarit: *Peccaui Domino.* Et hanc contritionem illapſa Dei gratiâ excepit, vt ex reſponſo Prophetæ liquet: *Dominus* (inquit) *tranſtulit peccatum tuum: non morieris.*

Cor animæ contritæ debet ardere totum inſtar holocauſti accenſi igne deſuper illabente. Hoc amore flagrans incanduit Auguſtinus, quando ſua peccata commemorans, hoc tenore Deum inundantibus lacrymis affabatur: *Amore amoris tui Domine facio iſtud, recolens vias meas nequiſſimas in amaritudine recogitationis meæ, vt tu dulceſcas mihi, dulcedo non fallax, dulcedo felix, & ſecura, & colligens me à diſperſione, in qua fruſtatim ſum diſciſſus, dum ab vno te auerſus, in multa euanui.* Hæc ille libro 2. confeſſionum capite 1.

Ex SS. Patribus.

Contritio ſæpe amore Dei flagrat.

Amor ille comes indiuiduus contritionis, habet & cæleſte lumen adſcitum, quo irradiante nubes opacæ peccatorum, quæ ſe inumbratæ offuderant animæ, diſſoluuntur. Vt namque frigere nequit anima, quam concoxit amor ſanctus, ita nec cæcutire poteſt ei gratia cœlitus illucente. Vnde placet contritioni affingere illas quas Villaua voces adiicit Soli, quem libro ſuo ſymbolorum exprimit hoc titulo. SINE LVMINE LÆTO, NON VRO. Vſtio amorem ſignificat, vtique diuinum, qui diſtinguit contritionem ab attritione, pœnæ intuitu exorta, & à timore ſeruili elicita. Illuminatio verò notat veniam culpæ eamque citam; gratia namque Dei, & diuinus amor realiter minimè diſpeſcuntur. Vnde ſibi ſtatim atque reus homo ſuccenſuit & contritus ea correxit flagitia, quæ patrauit, eo ipſo momento ſuam lucratus eſt animam, quam perditam peccando dæmoni manciparat.

Ex Symbolis.

Contritio vera Dei gratiam animæ conciliat.

Non eſſe Dei miſericordiam tardam, ſed velocem in gratiam animæ pœnitentis, & contritæ, ſonorè clamant Patres, in quibus ita fatur Gregorius libro 7. regiſtr. capite 53. *Illum, quem conſpicis delicta fletu delere, in conſpectu diuinitatis non dubites miſericordiam conſequi: quia nullum peccantem reuerſum ad ſe deſpicit, qui peccatores ſanguine ſuo redimere venit.* Idem homilia 9. in Ezechielem: *Mala* (inquit) *quæ nos egiſſe meminimus, fletibus puniamus, vt per lamenta pœnitentiæ perueniamus ad carmen vitæ: ne ſi affligi modò pœnitendo nolumus, væ poſtmodum ſine fine ſentiamus.* Compendiosè dicit multa Ambroſius hoc contextu: *Miſerere animæ tuæ, qui Deum tibi vis miſereri, ſi compateris tibi ipſi, ſi laboras in gemitu pœnitentiæ, miſericordiam vtique conſequeris.* Hæc ille ſerm. de conu. ad clericos, cap. 24.

Ex SS. Patribus.

Contrita anima miſericordiâ eâque citâ conſequitur.

Adhibendus eſt teſtis ſacerdos à confeſſionibus ab anima contrita, vt pudore ſuffuſæ vita citiùs emendetur.

In hæc verba:

Adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum vel trium, ſtet omne verbum.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, Vtroqve Ivre, Medicina, Symbolis, et Historia.

IActura maior, quàm peccando facit homo nequam, eſt naturæ ſolis viribus irreparabile deploratæ ſuæ animæ detrimentum, in eo propè ſitum, vt Deo repudiato totam ſe quiſquiliis huius ſæculi mancipaint. Contritione quidem cor ſe ſubducit iis plenè rebus, quæ affectum animæ deceptæ ſibi deuinxerant. Sed ſic adæquatè Deo non ſatisfecit homo reus, niſi & teſtem adhibeat confeſſarium ſtatim atque data fuerit copia ſacerdotis. Nam ex S. Thoma qu.1.art.1. ſupplem. *Contritio eſt dolor aſſumptus pro peccatis cum propoſito confitendi, & ſatisfaciendi.* Vnde nequit reuerà dici contritus homo, cui non altè ſubeſt illud de confeſſione votum. Etenim ex Philoſophiæ rudimentis omnia quadrare debent definito, quibus coaleſcit definitio. At in contritionis definitione votum confeſſionis habet locum, & hunc prænobilem. Si quis ergo nomen ambit contriti hominis, ille debet nacto ſacerdote congruo confiteri.

Ex Theologia. Contritio quid ſit. Ex Philoſophia. Confeſſionis neceſſitas probatur.

Confeſſionem ſacramentalem eſſe reis hominibus de præcepto, liquet ex inſtitutione ſacri tribunalis pœnitentiæ, quod Chriſtus erexit quando dedit Apoſtolis ius quod ipſe ſuo à Patre accepit ligandi & ſoluendi peccata, quibus vt vinculis arctis præpediti homines obſtringuntur. Sic ille: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Vt ergo queant ſacerdotes iudices inſtituti ferre ſententiam, eſt neceſſe reos illis ſiſti, & declarare vitæ ſeriem, & contextum, vt ita ſciant miniſtri iuſtitiæ Dei, ſcilicet ſacerdotes, quid debeant abſoluere, aut contrà nouis implexis nexibus alligare.

Ioan.20.

Fuiſſe talem confeſſionem ſacramentalem vſitatam ab ipſis incunabulis Eccleſiæ, conſtat vna authentica Dionyſij Areopagitæ epiſtola ad Demophilum, in quem acriter inuehitur ob duriùs acceptum hominem pœnitentem, quem confeſſum ſacerdos abſoluerat ad ſua genua prouolutum. Sic ille: *Tu, vt tuæ literæ indicant, procidentem ſacerdoti impium, vt ais, & peccatorem, neſcio quo pacto contra diſciplina ordinem aſtans calce abieciſti, cùm ille quidem verecundè, quod oportuit, fateretur, ſe ad peccatorum remedia quærenda veniſſe: neque exhorruiſti inſuper ſacerdotem optimum lacerare conuiciis, miſerabilem eum dicens, qui peccatorem & impium iuſtificaſſet.* Non eſt ergo nouum commentum confeſſionis vſus, vt delirant hæretici, neſcij, aut ſaltem diſſimulantes, inualuiſſe talem vſum ab initio ex Chriſti inſtituto, cui Apoſtoli firmiter inſtiterunt.

Ex SS. Patribus. Confeſſionis vſus ab initio Eccleſiæ.

Vix emerſerat mundus è nihilo, nec extra cunas erat, quando Deus ab Adamo, Eua, & Cain fratricida veram & ingenuam confeſſionem oris exegit per Angelum, quem voluit adhibere Deus teſtem criminis abiurati. Subodoratur ibi & Tertullianus aliud ita fatus lib. 2. contra Marcionem: *Interrogabat Deus quaſi incertus, vt & hinc liberi arbitrij probans hominem, in cauſa vel negationis, vel confeſſionis, vt daret ei locum ſponte confitendi delictum, & hoc nomine reuelandi: ſicut de Cain ſciſcitatur: Vbinam frater eius, quaſi non tam vociferatum à terra ſanguinem Abelis audiſſet; ſed vt illo haberet poteſtatem ex eadem arbitrij poteſtate ſponte negandi delicti, & hoc nomine grauandi: atque ita nobis conderentur exempla confitendorum potiùs delictorum, quàm negandorum, & iam tunc initiaretur Euangelica doctrina: Ex ore tuo iuſtificaberis, & ex ore tuo damnaberis.*

Confeſſionē quare Deus exigat.

Perfrictæ frontis homo fuit quando Deo teſte, malo ſeu peccato mortifero obſtrinxit animam ſuam. Irreuerenter egit homo nihili faciens vigiles Dei obtutus, quos offendit ea inuerecundia ſua. Igitur ſi redire velit in gratiam cum Deo, pro pudore, quo excidit delinquendo, verecundiæ rubore ſuam faciem perfundat, & reuelando crimen admiſſum pœnitens erubeſcat.

Confeſſionis erubeſcentia eſt ſalutaris.

Extat apud Gratianum luculentus eo in argumento canon, qui ſuffragatur huic ſententiæ, quam præmiſi dicendo, velle Deum, vt ſuffundatur pudore reus in confeſſione, quia non puduit illum erubeſcenda coram Deo & cuſtode Angelo perpetrare. Ecce canon. *Erubeſcentia ipſa partem habet remiſſionis. Ex miſericordia enim hoc præcepit Dominus, vt nemimem pœniteret in occulto. In hoc enim quod per ſemetipſum dicis ſacerdoti, & erubeſcentiam vincis timore offenſi, fit venia criminis. Fit enim per confeſſionem veniale, quod criminale erat in operatione: & ſi non ſtatim purgatur, fit tamen veniale, quod commiſerat mortale. Multum enim ſatisfactionis obtulit, qui erubeſcentiæ dominans, nihil eorum, quæ commiſit, nuntio Dei denegauit. Deus enim miſericors & iuſtus eſt: ſicut conſeruat miſericordiam in iuſtitia; ita & iuſtitiam in miſericordia. Opus enim eſt miſericordiæ, peccanti peccata dimittere: ſed oportet, vt iuſtus miſereatur iuſtè. Oportet enim, vt non ſolùm quid, ſed in quo doleat conſideret, ſi dignus eſt, non dico, iuſtitia, ſed miſericordia. Iuſtitia enim ſola damnat: ſed dignus eſt miſericordia, qui ſpirituali labore petit gratiam. Laborat enim mens patiendo erubeſcentiam, & quoniam verecundia magna eſt pœna, qui erubeſcit pro Chriſto, fit dignus miſericordia. Vnde patet, quòd quantò pluribus confitebitur in ſpe veniæ turpitudinem criminis, tantò faciliùs conſequetur miſericordiam remiſſionis.* Canone. Quem pœnitet, de pœnitentia, diſt. 1.

Ex Ivre Canonic. Confeſſionis erubeſcentia quos effectus ſortiatur.

A pœnitente duo aut plures teſtes adhibentur, quando ſuam retroactam vitam noxiam pertæſus, eos conſulit doctores, quos credit idoneos ad dubia emergentia ſoluenda, & conſilia emendationi congrua ſuggerenda. His conſultis à pœnitente, demum alius teſtis grauior adſciſcitur, videlicet ſacerdos à confeſſionibus, qui correctione facta reo, Deo conciliat illum, &

teſtitunt

reſtituit in integrum illi flagitia perpetrata, Dei nomine remittendo.

Illa Dei miſericordia perculſus Iuſtinianus Imperator, ſcenicas mulieres, quæ impudicè vitam egerant, dignatur eâ gratiâ, qua mulieres innoxias, & liberat ab omni infamiæ nota, modò ab ingloria vita priſtina reſipiſcant. Ecce Iuris Cæſarei ſanctionem. *Imperialis beneuolentiæ proprium hoc eſſe iudicantes, vt omni tempore ſubiectorum commoda tam inueſtigare, quàm eis mederi procuremus: lapſus quoque mulierum, per quos indignam honore conuerſationem imbecillitate ſexus elegerint, competenti moderatione ſubleuandos eſſe cenſemus, miniméque eis ſpem melioris conditionis adimere: vt ad eam reſpicientes, improuidam & minus honeſtam electionem derelinquant. Nam ita credimus diuinam beneuolentiam, & circa genus humanum nimiam clementiam (quantùm noſtra natura poſſibile eſt) imitari, qui quotidianis peccatis ſemper ignoſcere dignatur, & pœnitentiam ſuſcipere noſtram, & ad meliorem eam ſtatum deducere. Quòd ſi circa noſtro ſubiectos imperio, nos etiam facere differamus, nulla venia digni eſſe videbimur.* Lege. Imperialis. Cod. De Nuptiis. lib. 5. tit. 4. lege 23.

EX IVRE CIVILI. Pœnitentia reſtituit animas priſtinis honoribus.

Illa *præfatione* Cæſar rationem reddit reſtitutæ famæ parom honeſtis mulieribus, quæ ſe in meliorem recepere frugem. Cùm namque Deus, etiam inferat cœlo reos homines, qui teſtibus adſcitis, in confeſſione ſua adiurauere flagitia, quare Cæſar cunctabitur dyſcolis hominibus poſt pœnitentiam conſentaneam rectæ rationi deſideratam veniam indulgere.

Libertas ſeruos reſtituit in integrum.

Audiendus iterum Imperator, quem in ferenda lege prælibata ſatis liquimus occupatum. Sic ille: *Itaque cùm iniuſtum ſit, ſeruos quidem libertate donatos poſſe per diuinam indulgentiam natalibus ſuis reſtitui, poſtque huiuſmodi principale beneficium ita degere, quaſi nunquam ſeruiſſent, ſed ingenui nati eſſent; mulieres autem, quæ ſcenicis quidem ludis ſeſe antè immiſcuerunt, poſtea verò ſpreta mala conditione ad meliorem migrauere ſententiam, & inhoneſtam profeſſionem effugerunt, nullam ſpem principalis habere beneficij, quod eas ad illum ſtatum reduceret, in quo ſi nihil inhoneſti peccatum eſſet commorari potuerunt. Præſenti ſanctione clementiſſima principale beneficium eis ſub ea lege condonamus, vt ſi derelictâ malâ & inhoneſtâ conuerſatione commodiorem vitam amplexæ fuerint, honeſtatique ſe dederint, liceat eis noſtro ſupplicare numini, vt diuinos afflatus ſine dubio mereantur, ad matrimonium eas venire permittentes legitimum; his qui eis coniungendi ſunt, nullo timore tenendis, ne ſcitis præteritarum legum infirmum eſſe videatur tale coniugium; ſed ita validum permanere confidentibus, quaſi nulla præcedente inhoneſta vita vxores eas duxerint. Nam omni maculâ direptâ, & quaſi ſuis natalibus huiuſmodi mulieribus redditis, neque vocabulum inhoneſtum eis inhærere de cætero volumus, neque differentiam aliquam eas habere cum his, quæ nihil ſimile peccauerunt.* Codice. Eodem. Lege, eadem. §. Itaque.

Erubeſcentia pœnitentis Deum inflectit ad veniã.

In gratiam pœnitentiæ nonne Deus inhumanis ait Iudæis, eos fore procul à regno cœlorum quò meretrices erant ab indecora vita reduces appulſuræ. Plenè ſibi ſatisfactum eſſe Deus ſanxit poſt reatum, ſi pœnitens coram teſte ſacerdote crimen vti par eſt firmiter abiurarit. Contractus è peccato confeſſo rubor iram Dei mitigat & inflectit ad veniam, eoſque planè ſortitur effectus apud Deum, quos Eſther Reginæ rubor ab Aſſuero Rege viſus, vt fusè ſacra refert hiſtoria, hoc tenore: *Eſther roſeo colore vultum perfuſa, & gratis ac nitentibus oculis triſtem celabat animum, & nimio timore contractum. Ingreſſa igitur cuncta per ordinem oſtia, ſtetit contra Regem, vbi ille reſidebat ſuper ſolium regni ſui. Cùmque eleuaſſet faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicaſſet, regina corruit, & in pallorem colore mutato, laſſum ſuper ancillulam reclinauit caput. Conuertitque Deus ſpiritum Regis in manſuetudinem, & feſtinus, ac metuens, exiliuit de ſolio, & ſuſtentans eam vlnis ſuis donec rediret ad ſe, his verbis blandiebatur. Quid habes Eſther? Ego ſum frater tuus, noli metuere. Non morieris.* Eſther. 15.

Ecce quaſi ſynopſim & compendium rerum, quæ cum Deo & pœnitente fiunt. Primò reus, cum lancinante malo celat animum triſtem, & contritum. Deinde pudore ſuffuſus adit ſacerdotem, qui pro tribunali ſedet, ibi gerendo vices Dei; præ mœrore mali admiſſi corruit & deficit animo; ſed tantùm abeſt vt patefacta rei crimina horrenda Deum ſollicitent ad vindictam, quinimò ſedant animum eius ſubiratum, & procurant pœnitenti gratiarum omnium incrementum.

EX HISTORIA. Megolus qualiter vltus eſt acceptã iniuriam.

Quàm ſit efficax illa malè ſibi conſcij hominis erubeſcentia dum ſiſtitur illi quem offendit, conſtat vna Genuenſi hiſtoria vtique luculenta. Anno 1380. Megolus Lercarius Genuenſis homo potens, & ſtrenuus iniquè tulit alapam ſibi inflictam ab amico quodam Imperatoris Trapezuntini, qui rogatus à Megolo reparare talem iniuriam, procraſtinando fecit irritas Megoli preces. Sed ille velut impar iniuriæ acceptæ, ſuum in animum induxit eam inflictâ reo pœnâ congruâ vindicare. Itaque milite conſcripto duas expeditas naues inſtruxit, quarum obſequio pyraticam exercuit, & ita ſui iuris effecit multos Imperatori ſubditos, quos remiſit ei naribus, & auribus amputatis. Adiecit & ſimilem ſortem manere ciues omnes Trapezuntinos ſi Imperator ei non traderet hominem illum iniurium, & proteruum, à quo fuerat ingloriè exceptus, alapâ laceſſitus. Imperatore cunctante virum hunc noxium Megolo committere, infremuere ciues, & Imperatori vim fecere, ſibi ſic cauentes, eum obſtringendo, reum vt Megolo remitteret. Coactè licèt annuit Imperator, ſatius eſſe ratus vnum petere reum, quàm truncari naribus & auribus multos homines innocentes. Itaque ad Megolum eſt adductus homo, ſerò ſui pœnitens facti. Eo ingrediente nauem Megoli, ille calce petens faciem eius, ita datam alapam credidit vlciſcendam. Calce ſui æmuli vltoris impetitus homo, totus abiit in lacrymas, & proſtratus humi veniam ſupplex expetiit. Hac pœnitentis humilitate trucem exuit animum Megolus ita fatus: Ego reor, plenè mihi iam ſatisfactum: vlterius deſæuire nolo: nempe mihi inglorium eſſet acriùs vindicare ſcelus, quod lacrymæ effuſæ ſatis ſuperque produnt fuiſſe vili & fœminino ab animo perpetratum. Fuſiùs hanc explicat hiſtoriam Petrus Bizarrus in hiſtoria Reipublicæ Genuenſis.

Quod faſtuosè fecit Megolus æmulo parcens

ob lacrymas & pıtdorem, hoc perhumanè Deus præſtat eis omnibus, quos peccaſſe pudet, pudorem confeſſione nuda, & perfuſis lacrymis atteſtantes. Pœnitentis lacrymæ effuſæ ſonorè clamant cum fragilitate magis animi, quàm concepto in Deum odio deliquiſſe.

Vt diabolus probè nouit efficaciam confeſſionis huius, quæ fruſtra renitente pudore ſua flagitia admiſſa nota facit vni ſacerdoti; ita ſuam omnem adhibet induſtriam, vt emergens ille pudor elinguem hominem efficiat perpetrata crimina reticendo. Inſinuat hanc diaboli verſutiam Gregorius lib. 22. Moral. cap. 9. *Vſitatum* (inquit) *humani generis vitium eſt, & latendo peccatum committere, & commiſſum negando abſcondere, & conuictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapſu primi hominis, hac augmenta nequitia ducimus, ex quo ipſam radicem traximus culpæ. Ego non minus admiror confeſſionem humillimam peccatorum, quàm tot ſublimia geſta virtutum; ſcio enim quod per infirmitatis verecundiam plerumque grauioris eſt certaminis, commiſſa peccata prodere, quàm non admiſſa vitare, & malum quamuis robuſtius vitetur, tamen humilius proditur.* Hactenus ille, ſcitè notans hunc pudorem à natura ſatum, vt nos abſtrahat à peccato, à diabolo conduci vt peccatum pernicioſo ſanè ſilentio altiùs obtegatur. Vnde maius ſpecimen virtutis edit homo in confeſſione rei obſcœnæ, quæ pudore totum perfundit eum, quàm is qui ob extinctam libidinem turgidus intumeſcit.

Ex SS. PATRIBVS. Confeſſionē dæmon ſatagit impedire.

Hinc tot dæmonis artes, vt pudorem, quem peccanti abſtulit, reſtituat homini pœnitenti, cuius intellectum præſtigiis faſcinando, vocis vſum eripit, ne peccata, quibus indulſit, anima fateatur.

Ex MEDICINA.

Opportunum in hoc argumento nobis oraculum ſuppeditat Hippocrates. Οἷσιν δὲ ἂν ἐγκέφαλος σεισθῇ, ἀπὸ τινὸς προφάσιος ἀνάγκη ἀφώνους γενέσθαι παραχρῆμα. id eſt. *Quibus cerebrum aliqua de cauſa concuſſum eſt, eos repente fieri mutos neceſſe eſt.* lib. 7. aphor. 69. Profectò delirat homo, quando Deum lethaliter offendit, ideoque mirum non eſt, ſi in confeſſione nihil ab eo ſacerdos extorquere queat. Nam ille reus ob dementatam animam, & concuſſum cerebrum diaboli ſibilis, obmuteſcit.

Ex SS. PATRIBVS. Confeſſionis quàm ſint ſalutares effectus.

Quot reticentia illa malis hominem faciat obnoxium ſufficienter ait Auguſtinus dicendo talem hominem, qui non accuſat admiſſa crimina, cæcutire. Sic ille: *Defendendo tenebras tuas, tenebraberis tenebris tuis. Et quando euades à duplicibus tenebris, qui in ſimplicibus laborabas.* In Pſalm. 138. Confeſſione verò bona ſibi plurima conciliat anima quæ peccauit. Richardus aliqua ſic recenſet tract. 1. de exterm. mal. *Omnia in confeſſione lauantur, conſcientia mundatur, amaritudo tollitur, mæror fugatur, tranquillitas redit, ſpes reuiuiſcit, animus hilareſcit.*

Contra Dei præceptum ſeorſum ab internecione plebis iniquè fuit diſcretus Agag Rex Amalec, quo audito zelus Samuelis incanduit, & eo percitus hic Propheta, diris deuotum iampridem Regem citò ſibi ſiſti iuſſit: *Adducite* (inquit) *ad me Regem Amalec. Et oblatus eſt ei Agag pinguis, & tremens. Et in fruſta conciſus eum Samuel.* Deus ſanxit in confeſſione foras trudi omnia flagitia: ſed ſæpè maius omnium flagitiorum ſeorſum ab aliis ſeponitur, cunctante reo, immane nefas homini confiteri. Sed ſi ſynderesi perurgente, crimen traducitur; ſacerdos eo percitus œſtro, tale crimen exterminat, abſolutionis gladio terebratum.

1. Reg. 15.

Peccatum quare prodi timeat.

Eſt omnis peccator tenebrio; nempe lucem odere malè agentes, ideoque ſicut omne ſcelus homo parturit in opaco, idcirco timet omne crimen in confeſſione prodi, quia à prima ſua editione cæcis eſt tenebris aſſuetum. Abbas Moſes apud Caſſianum coll. 2. cap. 10. *Illico* (inquit) *vt patefacta fuerit cogitatio maligna marceſcit, & antequam diſcretionis proferatur iudicium, ſerpens teterrimus velut è tenebroſo ac ſubterraneo ſpecu, confeſſionis virtute protractus ad lucem, & traductus, ac quodammodo dehoneſtatus abſcedit. Tamdiu ſuggeſtiones eius noxia dominantur in nobis, quamdiu celantur in corde.* Concolor eſt huic ſententia Abbatis Serapionis apud eundem Caſſianum coll. t. 5. cap. 4. *Vitia* (inquit) *frequentia hominum magis arguuntur, & dum laceſſita manifeſtantur crebriùs celeri medicina perueniunt ad ſalutem.*

Caſſianus ipſe rerum ſpiritualium peritiſſimus, initiatus iis à Sanctis Patribus, ſcribit eam eſſe curam præcipuam diaboli vt iuniores athletas in palæſtra Dei reuocet à confeſſione nuda & ſincera rerum, quarum illorum animo ſpecies obuerſantur. Sic ille lib. 4. inſtit. cap. 9. *Aliter ſubtiliſſimus diabolus illudere, vel deiicere iuniorem non poterit, niſi cùm eum ad cogitationum ſuarum velamen illexerit. Generale namque & euidens indicium diabolicæ cogitationis eſſe pronuntiant, ſi eam confundimur aperire.*

Ex SYMBOLIS.

Ex præfatis, erit opportunum confeſſioni ſymbolum, quod Ferrus habet in theatro ſuo ſymbolorum, vbi piſcis ſcolopender hamum euomit, quem ſuppoſitum eſcæ priùs abſorbuit. Habet hæc pictura voces iſtas, NOXIA VOMIT. Voluptas vnaquæque cibus eſt ſenſui perquam gratus; ſed peccatum illi ſubiicitur inſtar hami viſcera diſcerpentis. Voluptas ſuauiter & leniter illabitur; ſed tranſacta diris animum ſtimulis exagitat ob peccatum lethale, cui nexu indiuiduo voluptas omnis noxia ſociatur. Vnde benè Petrarcha fatur lib. 1. de vita ſolit. tract. 2. cap. 5. *Peccata* (inquit) *patre conceptaque tartareo edita confuſionem, & præcipitium, & horrorem, & naturam propria originis non dediſcunt: furia ſunt pediſſequa, quæ ſtimulis ſemper ardentibus cæcum atque tranſuerſum animum ſemper exagitant.* Cùm ergo reus homo ſuum in confeſſione ſcelus aperit, NOXIA VOMIT. Suauitate quadam obiecta fucos homini facit voluptas; ſed eius extrema diram animæ necem conſciſcunt. Ideoque malum illud quiſquis in confeſſione foras protrudit, ille ſibi conſulens, NOXIA VOMIT: vt contrà malè ſecum agit quiſquis in confeſſione ſilet conſcius mortiferi criminis exantlati.

Peccati elegans deſcriptio.

Ex MEDICINA. Confeſſio quænam bona.

Hippocratis eſt effatum veridicum, quod confeſſioni quadrare poteſt. Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίας, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι, τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει. Id eſt. *In perturbationibus ventris, & vomitionibus, quæ ſponte fiunt, ſi qualia purgari oportet purgemur, confert.* Anima in peccato diras patitur anguſtias; ſiquidem inquies ipſa ſibi quoque grauis eſt. Sed ſi ſponte ſua NOXIA VOMIT, egerendo foras in confeſſione

malum

malum quod patrauit, experitur veridicum eſſe ſecundum illum aphoriſmum libri primi Hippocratis, affirmantis eas eſſe ſalutares eiectiones, quæ noxia ſponte foras egerunt, acerbè prius viſcere perturbato.

Ex SS. Patribvs.

Animam, quæ antè malè habebat, fieri confeſſione ſanam, Sancti Patres inſinuant, in quibus ita fatur Ambroſius de pœnit. lib. 2. c. 7. *Qui iaces in tenebris conſcientia, & delictorum tuorum ſordibus, quaſi in reorum carcere, exi foras: delictum proprium prode vt iuſtificeris: ore enim fit confeſſio ad ſalutem.* Conſonat Iſidorus in ſynonym. cap. 12. *Vitia* (inquit) *cordis tui reuela: prauas cogitationes tuas illico manifeſta: peccatum enim tuum proditum citò curatur: crimen autem occulsum tacendo amplıatur.*

Sym[…]is. [..]apras [..] ſtimu[..]mporu[..]a.

Cùm ergo tales & tanti ſint fructus confeſſionis ingenuæ; traducentis ea, quæ faceſſiunt importunum animæ negotium; homines noxios compellare libet iis vocibus, quas Paulus Iouius expreſſit illo ſuo libro ſymbolorum, vbi pingit muſcarium, ſeu flabellum, quo veſpæ procul arcentur, hoc titulo deſuper appoſito. TOLLE VOLVPTATVM STIMVLOS. Vt namque velut mentis inops eſſet homo, cui veſpæ ſuos aculeos infigerent, ſi flabello poſſet eas abigere; ita cadit omni rationis vſu, quiſquis confitendo foras non egerit flagitia horrenda, quæ ſilentio obtecta diris animam laneinant anguſtiis, & confeſſa ſedant procellas, & turbines inſurgentes.

[E]x Historia. Marcellini præfecti Genuenſis in[…] ad vitandas ho[…] inſidias.

Petrus Bizatrus in hiſtoria Reipublicæ Genuenſis induſtriam commemorat, qua mediante benè ſuis rebus conſuluit Marcellinus quidam gubernator, ſeu præfectus Genuæ. Ille videns ſe acerbè peti à Nicolao Auria viro præcipuo inter Genuenſes, noluit fidere ſatellitio, quo ſtipatus erat, credidit eſſe tutum valido præſidio munire ſuum palatium, vt ſic irritos impetus efficeret æmuli ſæuientis. Sed ſe tutiorem fore ratus in ædibus Antiſtitis Genuenſis, eò ſe recepit, quo facto ſui etiam hoſtis animum inflexit ad miſericordiam. Nam Præſule mediante fœdus inter vtrumque fuit initum, & veteres omnes poſitæ ſimultates.

Illa via ſola nobis ſupereſt ad declinandas dæmonum technas, quibus cautè nobis illudunt de confeſſione mali admiſſi cogitantibus, ſatagendo reos pudore afficere, & os alto ſilentio nequiter obturare. Sacræ nobis ædes erunt vt aſylum reuera tutum & ſecurum: illic enim obſequio ſacerdotum in gratiam cum Deo redimus, quem patimur infenſum dum iacemus in obſcœna colluuie peccatorum, adhibito ſacerdote, velut teſte, & mediatore pacis cum Deo ineundæ, rata & fixa nobis erunt omnia, &

quæ deplorata prius erat æterna ſalus,
adſcitis presbyteris teſtibus.
adſtruetur.

Pœnitentia perfecta debet omnibus, congruis actibus illucere.

In hæc verba:

Dic Eccleſiæ.

SECTIO TERTIA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribvs, Vtroqve Ivre, Historia, Symbolis, et Medicina.

Peccatum Deo, nobis, & proximo iniurium eſt.

Godofredus ille, qui Ieroſolymâ captâ primus ibi regnauit, poſt à Saracenis vſurpatam Palæſtinam; Rex inquam ille telo emiſſo, tribus columbis eo confoſſis intulit necem. Huius ſagittæ memor eſt Paradinus eo libro quem inſcripſit; De ſymbolis. Et hæc ſagitta Ducum Lotharingiæ gentilitiam parmam ornat & hoc æuo, tribus alitibus eius cuſpide terebratis. Dæmon peccato perſuaſo tribus iniuriam magnam infert, nempe Deo, nobis, & proximo. Deo quidem, illi adimendo decus & honorem debitum obſequio noſtro. Peccando nobis etiam iniurij ſumus; quippe Dei gratia excidimus, & morti æternæ ſimus obnoxij. Poſtremò damus anſam proximo noſtro viam ineundi, quam terimus, cùm peccamus, & ita necem ei illecto ad perpetranda noxia procuramus. Itaque diabolus vt auctor eſt peccati, ſerpens eſt qui linguis micat ore triſulcis.

Pœnitentia, qua ratione Deo, nobis, & proximo ſatisfaciat.

Cùm pœnitentia pars ſit iuſtitiæ, ad quam pertinet vnicuique ſuum tribuere, aliqua ratione tribus ſatisfacit crimine perpetrato malè habitis, Deo ſcilicet, nobis, & proximo. Contritione Deum placat, confeſſione pudor abundè redit, quem proteruè reus expunxerat, & cum pudore redux eſt gratia, quam inuerecundè ſcelus abegerat. Ieiunando demum, & omnium virtutum praxi proximum à deuio vitiorum tramite reuocamus. Contritione reus homo ſolus nemine conſcio corripitur, confeſſione quidem teſtis adſciſcitur, ſed ſatisfactione toti Eccleſiæ conſtat hominem pœnitentem omnino vitam dyſcolam atque mores reprobos abiuraſſe.

Satisfactio quid ſit.

Satisfactio verò nihil aliud eſt quàm actio, qua is, qui alterum læſit, tantùm facit, quantùm ſatis eſt ad iniuriam compenſandam, ſiue quantùm is, qui læſus eſt, iuſtè exigit. Vnde liquet, reſtitutionem & ſatisfactionem non eſſe rem eamdem. Nam reſtituere, eſt ceſſare ab iniuria, ſed non iniuriam illatam integrè reſarcire. Quiſquis enim rem alienam, eius domino neſcio, aut inuito tenet, tamdiu eſt domino iniquus & iniurius, quamdiu rem præfatam vſurpat. Reſtitutio reſpicit damnum reipſa illatum: ſatisfactio attendit perſonam iniuriâ affectam, etiamſi illa damnum nullum acceperit. Et idcirco Deo nihil reſtitui poteſt, cùm ipſe damnum à nemine patiatur. Sed benè poteſt ei ſatisfieri, cùm iniuria à nobis afficitur. Itaque reſtitutio in rebus, ſatisfactio in actionibus verſatur. Reſtitutio reſtaurat iuſtitiam, quoad æqualitatem rerum, vt cùm ea, quæ furto ablata ſunt, redduntur. Reſtaurat ſatisfactio iuſtitiam quoad æqualitatem actionum; vt cùm is, qui

Satisfactio, & reſtitutio non ſunt idem.

alium

alium contumelia affecerat, veniam ſupplex & humili animo deprecatur.

Ex Theologia. Satisfactio duplex eſt.

Sicut verò duplex eſt iuſtitia, quæ verſatur in actionibus; ita duplex eſt etiam ſatisfactio. Vna iuſtitia eſt, quæ verſatur in abſoluta & perfecta æqualitate; vt cùm tantùm honoris vnus alteri tribuit, quantùm depoſcit eius meritum. Alia eſt iuſtitia, quæ non conſiſtit in perfecta & abſoluta æqualitate, ſed in æqualitate imperfecta, quæ ex pacto, aut donatione, vel acceptatione alterius pendet, veluti cùm quis eum honorem Principi defert, quem ille ſibi ſanxit deferri, quamuis honor ille minor ſit dignitate, quâ Princeps ſcitur aliis eminere. Ita ſatisfactio aliquando fit ad abſolutam & perfectam æqualitatem, vt cùm actio contumelioſa, duos inter æquales homines compenſatur per aliam actionem contrariam, quæ tantùm honoris habet, quantùm iniuria alia præferebat. Aliquando etiam ſatisfactio fit ad æqualitatem imperfectam, vt cùm is qui pertulit iacturam decem millium aureorum, ſatisfieri ſibi patitur ceſſione boni omnigeni debitoris, quamuis eius omnia bona procul abſint à cumulo tot millium aureorum.

Satisfactio perfecta Deo fieri nequit.

His præfatis, eſt apud omnes in confeſſo, Deum inter & homines non eſſe poſſe talem iuſtitiam, neque ſatisfactionem, qualis eſt illa, quam perfectam & abſolutam proximè nuncupaui. Quicquid namque ſumus, Dei ſumus; quicquid ineſt nobis, precariò habemus. Quando malè agimus, infinitum bonum, quod in nobis eſt, lædimus: quicquid verò ſumus, & habemus, illud omne leuis eſt momenti. Ideoque niſi aliqua acceptatio, aut donatio intercedat, nemo poteſt illi pro peccatis in eum admiſſis ſatisfacere pro factæ Deo iniuriæ dignitate.

Satisfactio reſpicit iuſtitiam & amicitiam.

Ruſsus hoc notandum; ſcilicet, ſatisfactione compenſandam eſſe inæqualitatem, quæ non ſolùm iuſtitiæ, ſed etiam amicitiæ contraria eſt, vt ſcitè docet Angelicus Doctor in 4. diſt. 15. qu. 1. art. 3. Namque ſicut alterum lædens, iuſtitiam ſimul & amicitiam violat; ita qui ſatisfacit, iuſtitiam, & amicitiam reſtaurare debet. Et quamuis vna actione queat aliquando ſimul iuſtitiæ, & amicitiæ ſatisfieri; ſæpe tamen contingit, vt actio vna ſolam iuſtitiam, alia verò ſolam amicitiam reſpiciat. Cùm ergo Deum offendunt homines, iuſtitiam violant, & amicitiam. Pro amicitia reparanda nequit homo Deo ſatisfacere Nam ſatisfactio hominis erga Deum acceptatione Dei ipſius opus habet: acceptatio autem amicitiam præſupponit. Præterea vt ſatisfactio ſit aliquo modo ad æqualitatem, oportet vt ſicut fuit offenſa quaſi infinita, ſui ex parte obiecti; ſic infinita quoque ſit ſatisfactio ex parte ſui principij, id eſt hominis ſatisfacientis; eſt proinde neceſſe, bona vt opera ſatisfactoria fiant ab homine iuſto, Dei gratia cœlitus impregnato.

Ex Philosophia.

Ex prælibatis abundè liquet, eam ſatisfactionem, quam à pœnitente Deus exigit, illam eſſe cui accedit acceptatio diuina. Satisfactionis huius ratio petitur à præcepto Dei, ad pœnitentiam omnes malè ſibi conſcios homines obſtringentis. At pœnitentiæ actus vnus eſt ſatisfactio. Vt namque bonum ex philoſophia non eſt tale, niſi ex integra cauſa, fruſtra ſibi pœnitentis nomen arrogat, qui de ſatisfactione parùm curat. Illa verò Dei iuſtitiam primò ſibi præſtituit, deinde bonum proximi, quod inuaſit, aut emunxit. Et circa duplex illud caput iſta tota ſectio diffundetur.

Vt liquidior ſit hic diſcurſus, ſiſtere volo Thomam, qui quæſt. 12. art. 3. ſupplementi ſic loquitur: *Satisfactio eſt compenſatio pœnæ temporalis debitæ ob iniuriam Deo per peccatum illatam ſecundùm aliquam æqualitatem iuſtitiæ, & cum propoſito ſaltem virtuali, non peccandi in poſterum.* Peccatum mortale duplex homini malum infligit. Primò Dei gratiam eliminat ab anima. Secundò pœnæ æternæ reum hominem obſtringit. Quod perinde eſt ac dicere, in peccato duo eſſe, quibus homo reus ſit obnoxius. Primum eſt culpa, Deo faciens hominem inuiſum. Alterum eſt obligatio ad pœnam æternam. Culpa contrahitur auerſione Dei, pœna verò infligitur ratione noxiæ voluptatis. Pro culpa remittenda, Deus ſatisfactionem non requirit: nempe gratis diluit hanc maculam. Etenim homo reus ſtante peccato nihil omnino poteſt præſtare Deo gratum, cùm illa duo implicent contradictionem, ſcilicet eſſe Deo gratum & ingratum ſimul & ſemel. Sed culpâ remiſsâ Deus in gratiam cum homine pœnitente redit, & acceptat quas ille ſubit vltro pœnas, vt ſatisfaciat iuſtitiæ diuinæ, quæ culpam diluendo pœnas æternas mutauit in temporales hîc aut in futuro ſæculo ſubeundas.

Satisfactionis definitio.

Satisfactio non [illegible] culpa.

Satisfactio non fit pœnis [illegible] duis.

Dimiſsâ culpâ debere pœnas aliquas ſubire reos homines, conſtat ex Scripturæ ſacræ locis quampluribus. Primò Deus Adamo malum culpæ dimiſit; ſed in gratiam reuerſo pœnam omnem non remiſit, imò fecit eum vnà cum prole malis innumeris obnoxium. Peccauere Moſes, & Aaron in deſerto fidem ob dubiam ad aquas contradictionis: ſed culpâ condonatâ Deus noluit illos terra frui promiſsionis, ad quam votis omnibus anhelabant. Ecce Dei ſententiam contra fratrem Moſis, ſcilicet Aaron. *Pergat Aaron ad populos ſuos, non enim intrabit terram, quam dedi filiis Iſraël, eò quòd incredulus fuerit ori meo ad aquas contradictionis.* Sententia illa Moſem etiam implicuit; vt hoc Scripturæ ſacræ loco liquet, vbi Deus ita Moſem alloquitur: *Aſcende in montem iſtum Abarim, in montem Nebo, & morere in monte; quem conſcendens, iungeris populis tuis, ſicut mortuus eſt Aaron frater tuus, & appoſitus populis ſuis: quia præuaricati eſtis contra me.* Dauid item poſt impetratam veniam adulterij, & homicidij, punitus eſt morte ſui filij, pro quo redimendo, gratis & fruſtra Deum tentauit inediâ & profuſis lacrymis exorare.

Culpâ remiſsâ, [illegible] pereſt [illegible] temporalis.

Num. 2[illegible]

Deut. 32.

2. Reg. 12.

Eſt ergo ratum & fixum, dilutâ culpâ ſupereſſe pœnas temporales luendas in hoc ſæculo, vel futuro, prioſquam anima in cœlis æternâ gloriâ perfruatur. An verò queat anima pro reſiduis hiſce pœnis ſatisfacere, non eſt dubium inter Catholicos, qui omnes hoc affirmant, illud auctoritate Patrum & ſacro codice confirmantes. Nonne Niniuitæ ſuis ieiuniis, & fletibus ſeſe ſubduxere pœnis, quæ inſtabant ob peccata, quibus erant tunc deuincti. Rurſus ipſe Deus hoc adſtruit, ita fatus: *Si clauſero cœlum, & pluuia non fluxerit, & mandauero & præcepero locuſtæ, vt deuoret terram, & miſero peſtilentiam in populum meum: conuerſus autem populus meus, ſuper quos inuocatum eſt nomen meum: deprecatus me fuerit, & exquiſierit*

2. Paral.

faciem

faciem meam, & egerit pœnitentiam à viis ſuis peſſimis: & ego exaudiam de cœlo, & ero propitius peccatis eorum, & ſanabo terram eorum. Conſonat & hic textus, vbi Deus apud Ieremiam ſic loquitur: *Repente loquar aduerſus gentem, & aduerſus regnum, vt eradicem, & deſtruam, & diſperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui, vt facerem ei.* Liquidior eſt contextus Danielis, vbi nefario Regi conſulit, vt eleemoſynis, aliiſque bonis operibus redimat in hoc æuo pœnas, quas acerbas erat in alio ſæculo luiturus. *Quamobrem*

Daniel. 4.

(inquit) *Rex conſilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum.* His accedit & hoc

1. Cor. 11.

oraculum Pauli: *Si noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.*

Selecta Patrum ſanctiorum cohors militat Eccleſiæ, quæ propugnat hanc doctrinam, quam noſtrates hæretici, cuiuſque boni operis hoſtes nequiter impugnarunt. Ecce Patrum agmen, Auguſtinum habens anteſignanum.

Ex SS. PATRIBVS. Peccata Deus non impunita eſſe ſinit.

Sic ille Deum alloquitur in Pſal. 50. *Impunita peccata, eorum etiam quibus ignoſcis, non dimiſiſti: ſic prærogaſti miſericordiam, vt ſeruares & veritatem. Ignoſcis; ſed ſeipſum punienti. Sic ſeruatur miſericordia, & veritas.* Vergit eò Gregorius ita fatus lib. 9. Moral. c. 27. *Procul dubiò Dominus delictum ſine vltione non deſerit: aut enim ipſe hoc homo in ſe punit pœnitens, aut hoc Deus vindicans cum homine percutit.* Hactenus ille Præſul, è ſede Petri ſancta promens oracula.

Hanc fuiſſe fidem Eccleſiæ ſanctæ primis eius ab incunabulis, abundè patet ex Patribus, doctrina & pietate claris, eo iam tempore nominatis.

Satisfactionis ſalutares ſunt effectus.

Cyprianus in ſermone de lapſis. *Dominus orandus eſt, Dominus noſtra ſatisfactione placandus. Orare oportet impenſiùs, & rogare, diem luctu tranſigere, vigiliis ac noctes fletibus ducere, ſtratos ſolo, adhærere cineri, in cilicio & ſordibus volutari. Qui ſic Deo ſatisfecerit, qui pœnitentiâ facti ſui, qui pudore delicti, plus virtutis & fidei de ipſo lapſus ſui dolore conceperit, exauditus, & adiutus à Domino, quam contriſtauerat nuper, lætam faciet Eccleſiam: nec iam ſolam Dei veniam merebitur, ſed coronam.* Diceres, ex profeſſo Patrem hunc, ſcilicet Cyprianum, ſubſcripſiſſe meæ ſententiæ, quæ affirmat, hominem pœnitentem tunc tantùm facere conſciam Eccleſiam emendationis ſuæ, quando bonis incumbit operibus, & aſſumptis vltro pœnis in hoc ſæculo, has redimit, quæ certò forent alibi perſoluendæ.

Beatus Irenæus ait, Adamum aliquas ſponte pœnas ſubiiſſe Deo offenſo priuſquam ſiſteretur ei poſt lapſum.

Satisfactio quædam Adami poſt lapſum.

Sic ille lib. 3. cap. 37. *Timor Domini initium intelligentiæ, intellectus verò tranſgreſſionis fecit pœnitentiam: pœnitentibus autem largitur benignitatem ſuam Deus. Etenim per ſuccinctiorum in facto ſuam oſtendit pœnitentiam, foliis ficulneis ſeipſum contegens, exiſtentibus & aliis foliis multis, quæ minus eius corpus vexare potuiſſent; condignum tamen inobedientia amictum fecit, conterritus timore Dei, & retundens petulantem carnis impetum.*

Tertullianus item ſatisfactionis huius meminit hoc tenore: *Offendiſti, ſed reconciliari adhuc potes; habes cui ſatisfacias, & quidem volentem. Satisfactio confeſſione diſponitur. Quàm porrò ineptum, pœnitentiam non adimplere, & veniam delictorum ſuſtinere? hoc eſt pretium non exhibere, ad mercedem manum emittere: hoc enim pretio Dominus veniam addicere inſtituit: hac pœnitentia compenſatione redimendam proponit impunitatem.* Hæc ille lib. de pœnitentia.

Origenes & ipſe, prima Eccleſiæ ætate florens, hæc habet homil. 3. in lib. Iudicum. *Vide benignum Dominum, miſericordiam cum ſeueritate miſcentem, & ipſius pœnæ modum iuſta, & clementi libratione penſantem. Non in perpetuum tradit delinquentes; ſed quanto tempore erraſſe te noſti, quanto tempore deliquiſti, tanto tempore humilia teipſum Deo, & ſatisfacito ei.* Hactenus ille, litans orthodoxæ ſententiæ.

Baſilius oratione ſuper illa verba, *Attende tibi*, Attentos nos ſatagit efficere, & ſolicitos ad ſatisfaciendum pro peccatis: *Attende* (inquit) *tibi, vt pro delicti proportione, hinc quoque muneris ex admota tibi medela valetudinis inſtauranda ſubſidium. Magnum eſt & graue peccatum? multa opus habes confeſſione, lacrymis amarulentis, peracri contentione vigiliarum, indiuulſo & continenti ieiunio.* Hæc ille, cui concinit Ambroſius epiſt. 82. ad Eccleſiam Vercellenſem: *Quæ nobis* (inquit) *ſalus eſſe poteſt, niſi ieiunio eluerimus peccata noſtra?* Spectat eò quoque locus hic ad virginem lapſam. *Grandi* (inquit) *plaga, & alta prolixa opus eſt medicina: grande ſcelus, grandem neceſſariam habet ſatisfactionem.* Lactantius lib. 6. de vero cultu. cap. 13. *Deus* (inquit) *purgari homines à peccatis maximè cupit, ideoque agere pœnitentiam iubet.* Hæc ille Cicero Chriſtianus.

Satisfactionē coniuluiſſe Patres Sancti vt neceſſariam ad ſalutem.

Peccatum lethale dicit conuerſionem animæ ad creaturas, valde Deo iniuriam: nempe rebus infimis adhærendo velut ſupremo fini, in his conſtituit ſummam animi voluptatem. Ratione talis iniuriæ illatæ Deo, iuſtitia diuina pœnas homini indixit, vt fornacem idoneam ad detergendam rubiginem, quam contraxit homo ex commercio iniquo rerum, quibus ſic litauit, eas vt anteponeret Deo. Et inde ſuam originem petiit ſatisfactio, quæ compenſat iniuriam iniquè Deo factam à noxia voluptate.

Rurſus homo delinquendo, viam aliis ſtrauit ad peccandum, factus ita petra ſcandali. Quippe ſuo exemplo, plures fortè fecit alios homines incautos vitæ ſuæ peſſimæ ſectatores. Vt ergo ſibi quamplurima inconceſſa fecit opera mala, quibus alios induxit ad peccandum, ſi compenſare velit iniuriam illam proximo factam ſeſe mulctare debet, indicendo ſibi congrua ſupplicia, & à pleriſque rebus lætis & licitis abſtinendo. Reſpexit eò Ioannes Baptiſta reos homines ad pœnitentiam congruam excitando: *Facite* (inquit) *fructus dignos pœnitentiæ.* Luc. 3.

Gregorius homilia 20. in Euangelia verſando locum illum Ioannis Baptiſtæ, ſuam ſic exprimit ſententiam. *Aliud eſt fructum facere pœnitentiæ, aliud dignum fructum pœnitentiæ facere.*

Digitized by Google

facere. Vt enim de dignis pœnitentia fructibus loquamur, ſciendum eſt, quod quiſquis illicita non commiſit, huic iure conceditur, vt licitis vtatur, ſicque opera pietatis faciat; vt ſi tamen voluerit ea, quæ mundi ſunt non relinquat. At ſi quis in fornicationis culpam, vel fortaſſis quod grauius eſt in adulterium lapſus eſt, tanto a ſe licita debet abſcindere, quantò ſe meminit illicita perpetraſſe.

Sacerdotes Sacramenti Pœnitentiæ miniſtri, excepta rei confeſſione, debent ab illo pœnas exigere, decernendo dura quædam, & auſtera, quibus compenſare queant delicias, in quas ſeſe diu turpiter effuderunt. In eo argumento valet Conſtantini Imperatoris hæc ſanctio. *Suſceptores publicos abſque omni mora aurum cenſemus ſuſcipere: ne quis per hanc occaſionem ſumptus facere compellatur.* Lege. Suſceptores. Codice. De ſuſceptoribus. libro 10. titulo 70. lege 1. Nequando fiat iactura gazis imperij, cautè lata fuit hæc lex, qua præfecti ærario obſtringuntur, exquiſitè ſuam omnem adhibere induſtriam, vt quàmprimum Cæſari debita perſoluantur. Sacerdotes idem ferè munus obeunt, quando ſuo è tribunali pœnitentiæ auribus excipiunt hominum flagitia: ſed vt diuinæ claues eis creditæ ſunt, vt homini confeſſo fores cœli peruias efficiant; ita penes eos eſt ius ab homine pœnitente, reo ſcilicet expedito, pœnas iuſtitiæ diuinæ debitas exigendi. Quòd ſi per eos ſteterit, plus æquo reis indulgendo, quominus pœnitens homo vacet bonis operibus; ille ſuo nomine fortè luet pœnas, quas neglexit decernere homini pœnitenti.

Ex Ivre Civili. Satisfactio à confeſſario eſt imponenda.

Satisfactionis opera quot ſunt.

A Theologis vulgò tria ſatisfactoria opera recenſentur, ſcilicet oratio, ieiunium, & eleemoſyna, idque duas ob cauſas, quarum prima genus & naturam ſatisfactionis attendit. Quippe debet ſatisfactio fieri per ea bona, quæ noſtra ſunt. At conceſſa nobis ſunt tria genera bonorum; bona videlicet animi, quæ Deo, illum ſuppliciter orando, damus. Secunda bona ſunt corporis, quæ ieiunando damus. Poſtrema demum bona ſunt externa, quæ Deo conſecramus, larga manu hæc indigis erogando.

Satisfactionis opera quare tria ſint.

Altera ratio, quæ abundè probat & adſtruit, eſſe tria genera bonorum operum ad ſatisfactionem pertinentium, petitur à numero vitiorum, quæ omnia reuocantur ad tria, iuxta calculum Ioannis Apoſtoli, qui omnem ſupellectilem mundi concludit eo peſſimo ternario: *Omne* (inquit) *quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* Ieiunium reprimit opportunè motus petulcos & ſalaces concupiſcentiæ carnis. Eleemoſyna occurrit concupiſcentiæ oculorum. Oratio proſternit ſuperbiam vitæ: nam ſtipatæ debent eſſe preces humilitate, vt ſurſum citiùs euehantur.

1. Ioan. 2.

Ad ieiunium reuocantur ea omnia, quæ corpus macerant, vellicant, & laceſſunt, vt ſunt hirſuta cilicia, vigiliæ, flagellationes, humi decubitus, cuncta demum auſtera, quibus libido ſalax optimè coërcetur. Quicquid proximi bono cedit, & repugnat auaritiæ, illud ad eleemoſynam pertinet. Quæ verò Deum ſpectant, vt laudes diuinæ, ſupplex in genua corporis inflexio, contritionis actus, confeſſio, & alia huiuſmodi ad orationem congruè reducuntur. Quocirca docent Theologi, per actum contritionis, opus vt eſt pœnale, pœnæ partem ſemper remitti, & poſſe talem contritionem eſſe, cuius obſequio omnia ſupplicia iuſtitiæ diuinæ debita ſoluerentur.

Satisfactione Deo dedicamus ea cuncta, quibus eum aliàs offendimus, ſpiritum, corpus, opes. Sic ſe geſſit Magdalena, ſuam omnem conſecrando Deo ſupellectilem, qua priùs vſa fuit obſcœnæ litans noxiæ vanitati. Gregorius homil. 33. in Euangelia: *Vnguentum* (inquit) *ſibi pro odore ſuæ carnis adhibuit. Quod ergo ſibi turpiter exhibuerat, iam laudabiliter hoc Deo offerebat. Oculis terrena concupierat, ſed hos iam per pœnitentiam conterens flebat. Capillos ad compoſitionem vultus exhibuerat, ſed iam capillis lacrymas tergebat. Ore ſuperba dixerat, ſed pedes Domini oſculans, hos in Redemptoris ſui veſtigia figebat. Quot ergo in ſe habuit oblectamenta, tot de ſe inuenit holocauſta. Conuertit ad virtutum numerum, numerum criminum, vt totum ſeruiret Deo in pœnitentia, quicquid ex ſe Deum contempſerat in culpa.* Hactenus ille, quaſi ex profeſſo mihi dato ſuo calculo ſuffragatus.

Ex SS. Patribvs. Satisfactio conſecrat Deo arma, quibus offendit eum homo reus.

Ex Scriptura ſacra miles quidam Ægyptius, Amalecitæ viro adhærens, valde fuit Iudæis iniurius vnà ſuis cum ſociis, pleroſque neci tradens, & ab eis ſpolia opima ferens, in quibus erant vxores Dauid & filij eius. Aberat inde Dauid quando ferus hoſtis irruit in Siceleg, vbi tunc degebat vnà cum ſobole. Sed paulò poſt hoſte pæana canente redux, milite conſcripto furens latrunculos eſt ſecutus, vnum eorum apprehendens deliquium in via paſſum, quem beneficiis ſic demulſit, vt animum eius arctè ſibi deuinxerit. Vt ab animi defectione ſuos ſpiritus reſumpſit homo ille, prius Dauidi iniurius, ingemuit, & eum pœnituit offendiſſe virum adeò beneficum, & in argumentum pœnitentiæ, illatæ cladis Principi munifico, ipsâ horâ manus ei dedit atque nomen, factus ipſe viæ dux, Dauidem rectà ducens in cuneum hoſtium, quibus ille priùs adhæſerat, Illo duce Dauid inermem & incautum occupauit hoſtem, lautis epulis indulgentem. Ita miles Ægyptius compenſauit eam iniuriam, quam ille ſimul cum aliis intulerat electæ plebi Iſraël, quam ipſe ſuo ducatu & armis opportunè iuuit. Eo namque duce Dauid hoſtem proſtrauit, prædámque tulit & recepit, quam hoſtis iubilans abducebat.

1. Reg. 30.

Eadem ratione Deo ſatisfecere rei omnes quos pœnituit peccaſſe diu, & lethaliter. Illi namque fœdus olim turpiter initum cum diabolo, mundo, & carne, magnâ Dei iniuriâ, non ſolùm diſſoluerunt; ſed ſe, & arma, quibus impetiere Deum, illi cautiores effecti iuſtè Deo rerum omnium Domino conſecrarunt.

Albentimilium rebellauit olim contra ſuos dominos legitimos, ſcilicet Genuenſes, qui inſtructo exercitu numeroſo citò aduolantes arcta obſidione locum hunc cinxerunt, & impetu facto coëgere ciues ad deditionem, indultâ prius eis veniâ perfidiæ; ea lege tamen, vt vrbs

Ex Historiis.

oppugnata

Genuenſes qua ratione ſuos rebelles mulctauerunt.

oppugnata duas arces munitas erigeret ære ſuo, ne vacaret ei in poſterum contra ſuos dominos denuò rebellare. Defectionis huius atque pœnæ loco contumaci indictæ memor eſt Petrus Bizarrus in hiſtoria Reipublicę Genuenſis. Anno 1222. Peccatum ab Hebræis dicitur rebellio, עון *nghauon*. Noſtra rebellione Deus offenſus, nos in multas agit anguſtias & ærumnas, & vexatio illa diuturna ſæpe reis & noxiis hominibus ingerit intellectum, & obſtringit pœnitentes ad depoſcendam veniam, quam tandem ea conditione Deus indulget, vt pœnitens ipſe ſuis ſumptibus fabricet arces, quarum præſidio coërcitus, nequeat in Deum inſurgere, vel iterum inſanire. Arces illæ plures ſunt, quam hæ quas Genua ſanxit olim à ſuis ſubditis perfidis ære proprio fabricari. Nempe Deus animæ contritæ & confeſſæ tria præſidia conſtituit, ſcilicet ieiunium, eleemoſynam, & orationem; & hæc ſunt velut arces titillantes voluptates in perniciem animæ coërcentes.

Clodouæus Rex poſt victoriam equum, & arma Deo conſecrat.

Paulo Æmilio teſte libro primo. Clodouæus olim gentilis, ac proinde Deo inuiſus, poſt Baptiſma Regem Viſigothorum Alaricum vicit, & poſt triumphum, arma miſit & equum in Eccleſiam Sancti Martini Turonenſis; vt illa, quibus olim fortè Deum offenderat infidelis, iam conſecrata Deo, reducis & conuerſi affectum animi teſtarentur. Satisfactionis eæ ſunt partes, illa Deo dicat equum, quando caro cibis abſtinens, inediâ plectit opiparum epularum luxum, & extinguit accenſos imis in penetralibus libidinis æſtus. Arma ſua quoque Deo conſecrat, quando gazas pauperi communicat, & infirmo, bonis operibus congregatas opes impendendo, quibus olim ad faſtum & pompam abuſus eſt. Denique animum aliàs effuſum in obuia quæque & noxia obiecta Deo mancipat, quando fuſis precibus occupatur.

Hunniadis facinus egregium.

Hiſtoria Imperialis eo in argumento refert facinus egregium quod illa ponit ſub anno 1444. Scribit auctor huius hiſtoriæ, Hunniadem, Ducem orbe toto notum, fuiſſe captum à Dracula, cui domino crudeli ingloria reddidit obſequia; ſed eum tantùm puduiſſe talis ſeruitutis, vt poſt euaſionem ſuam Draculam fortiter aggreſſus ceperit, & filios, quos omnes morti addixit, ita ſuam aliàs oppreſſam libertatem, hoſti inflictâ pœnâ congruâ vindicando. Oeſtro perſimili percelluntur ij omnes, qui excuſſere iugum diaboli. Etenim poſt libertatem, quam gratia diuina redux eis reſtituit, vacando bonis operibus, ita ferum hoſtem, ſcilicet diabolum, proſternunt, vt & eius ſobolem quoque necent, id eſt vitia, quæ extirpant omnia, & inde prauos ſurculos enaſcentes.

Orationis ſunt ſalutares effectus.

Hæretici vt oſores omnigeni vſquequaque boni, proteruè ſuo more negant, ieiunium, eleemoſynam, orationem, aliáque pia opera poſſe pœnas reſiduas poſt condonatam culpam debitas in hoc vel alio ſæculo compenſare. Sed Scriptura ſacra veram adſtruit hanc doctrinam. Pro oratione locus hic militat. *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* Vide Dei præceptum de

Pſal. 49.

oratione, ſimul & effectum eius, eumque citum, & animæ ſalutarem. Liquidus eſt & textus iſte Regis Manaſſis, orationem commemorans hoc tenore: *Poſtquam anguſtatus eſt, orauit Dominum Deum ſuum, & egit pœnitentiam valde coram Deo Patrum ſuorum, deprecatuſque eſt eum, & exorauit intentè: & exaudiuit orationem eius, reduxitque eum Ieruſalem in regnum ſuum.*

2. Paral. 33.

Proſtat apud Ioëlem Prophetam de ieiunio mandatum explicitum, obſtringens omnes, qui ſe lethali crimine ſauciarunt. Ecce Dei legem: *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu.* Eleemoſynam verò Deus ipſe viſus in humanis ſic extulit, & præcepit: *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Tobias quoque tribus hiſce bonis operibus ineſſe dicit perutilem homini bonitatem: *Bona* (inquit) *eſt oratio, cum ieiunio, & eleemoſyna.*

Ioël 2.

Luc. 11.

Tob. 12.

Pro flagellatione, ac percuſſione ſui ipſius, eſt locuples exemplum Pauli Apoſtoli. *Caſtigo* (inquit) *corpus meum, & in ſeruitutem redigo.* quo loco, ſicut Theophylactus ait, verbum Græcum ὑπωπιάζω perinde ſonat ac, vſque ad liuorem contendere. Lucæ 18. Publicanus etiam tunſione ſui pectoris contritionem cordis congruè deſignauit.

1. Cor. 9.

Quàm ſit ſalutaris illa duris & auſteris exercitiis corporis maceratio, Hieronymus ipſe notat, facto rei huius experimento, ſicut ait epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis: *Horrebant* (inquit) *ſacco membra deformia. Nuda humo vix oſſa hærentia collidebam. Repugnantem carnem hebdomadarum inediâ ſubiugabam. Memini me clamantem, diem crebrò iunxiſſe cum nocte, nec prius à pectoris ceſſare verberibus, quàm rediret Domino increpante tranquillitas.*

Ex SS. PATRIBVS. Hieronymi ſancti doctoris auſteritas.

Lucæ ſeptimo Chriſtus ipſe vitam Ioannis auſteram laudat, facta enumeratione & recenſione cibi, veſtis, atque loci vbi degebat ille rerum omnium dulcium aſpernator. Chryſoſtomus in Matthæum homilia decima de Ioanne loquens ait: *Elegit veſtem, & victum, ac reliquam vitam, compunctioni & pœnitentiæ accommodatam.* Spectat eò etiam Annæ viduæ commendatio facta Lucæ in Euangelio. *Non recedebat à templo, ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens die ac nocte.*

Luc. 2.

Gregorius item Nazianzenus vbi deſcribit ſingulare genus vitæ hominum, qui conſumpſere ſuum æuum omne cruci pœnitentiæ affixi, miris eos præconiis effert in epiſtola ad Hellenium.

Nota, præfata tria bona ſatisfactoria, ſcilicet ieiunium, eleemoſynam, & orationem ratione ſuæ virtutis, & efficaciæ, poſſe ſibi vendicare typum ſeu ſymbolum buſti, qui extincta hominum corpora conſumebat. Ferrus in theatro ſymbolorum huic buſto voces has apponit. MORTALE REPVRGAT. Ita bona opera pœnalia facta à iuſtis, ſi quid pœnæ obnoxium fuerint nacta, totum hoc detergunt, animámque vitæ efficiunt conſciam immortalis.

Ex SYMBOLIS. Satiſfactionis effectus in ordine ad gloriam.

Rurſus aduerte, tria hæc opera directè Deo tantùm ſatisfacere, ſed non proximo læſo

paſſo famæ ſeu boni fortunæ malum & iacturam. Reſtitutio namque famæ & bonorum imponit pœnitentiæ integræ colophonem. Alienas enim res vſurpare procul eſt à iure, quo damnatur & votum vendicandi ſibi indebita, & decernitur etiam reſtitutio, ſeu potius proprij iactura boni, ei qui tentauit aliena bona nequiter vſurpare. Ecce legem à Conſtantino latam. *Si conſtiterit eum, qui finalem detulerit quæſtionem, priuſquàm aliquid ſententia determinetur, rem ſibi alienam vſurpare voluiſſe: non ſolùm id quod malè petebat, amittat; ſed quò magis vnuſquiſque contentus ſuo, rem non expectat iuris alieni, qui irreptor agrorum fuerit in lite ſuperatus, tantùm agri, quantùm adimere tentauit, amittat.* Lege. Si conſtiterit. Codice. De finium regundorum. libro 3. titulo 39. lege 4.

Ex Ivre Civili. Reſtitutio eſt de Iure Cæſareo.

Eſt & ſolennis eo in argumento canon iſte. *In legibus ſæculi tantum habetur. Qui rem ſurripit alienam, illi, cuius res direpta eſt, in vndecuplum, quæ ſublata ſunt reſtituat. Et in lege diuina legitur: Maledictus omnis, qui transfert terminos proximi ſui, & dicet omnis populus: Amen. Talia ergo non præſumantur abſque vltione.* Canone. In legibus 12. qu. 2. Alter item canon benè monet eſſe bona aliena ſuis dominis reſtituenda magis quàm indigis eroganda. Ecce canon: *Etiamſi totum tribuat pauperibus, quod abſtulit, addit potiùs peccata, quàm minuat.* Canone. Fortè. 14. qu. 5.

Ex ivre Canonic. Reſtitutio Iure Canonico eſt præcepta.

Appoſitè ad præfata notat Hippocrates purgari debere prauos humores per congrua loca malo. Sic ille libro 1. aphoriſm. 21. Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιςα ῥέπῃ ἡ φύσις ταύτῃ ἄγειν διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων. Id eſt. *Quæ educere oportet, quò maximè tendit natura ducere oportet, per conferentia loca.* Profectò manus pauperum non ſunt idonea loca, quibus ſint committenda bona malè parta, ſi de legitimis dominis conſtet ei, qui hæc bona malis artibus vſurpauit.

Ex Medicina. Reſtitutio quibus ſit facienda.

Eſt omnium ſatisfactionum ſumma penes illibatæ vitæ genus, vt ſcitè monet iſte canon. *Satisfactio pœnitentiæ eſt peccatorum cauſas excidere, nec earum ſuggeſtionibus aditum indulgere.* Canone. Satisfactio. De pœnitentia, diſtinctione 3.

Satisfactio quænam ſit perfecta.

Corollarij vice volo typum ſeu ſymbolum croci affingere animæ pœnitenti, quæ contrita, & confeſſa, duris & auſteris aſſuefacta, vitæ genus aſperum inſtituit. Ferrus ait, crocum herbam eſſe, cui tundi atque teri proficit ad augmentum. Huic herbæ tritæ voces has apponit. PVLCHRIOR ATTRITA RESVRGO. Proferent aliquando roſas in cœlis ſpinæ horridæ pœnitentum.

Ex Symbolis. Contritione fit pulchrior anima.

Magnes attrahit ferrum, cui & affrictu ſuo virtutem occultam inſinuat, qua mediante trahit & hoc ferrum aliud. Dixi, pœnitentiam perfectam, quæ conſtat contritione, confeſſione, & ſatisfactione, triplex eſſe genus correctionis, eius ſcilicet, quæ fit inter ſolum; alterius, quæ conſcio reſte reum corripit; & tertiæ, quæ in Eccleſiæ facie celebratur. Proculdubio quiſquis ea cenſura fiet cautior, eius vita genus erit & cenſuræ. Namque viri boni innoxia vita velut cenſura eſt hominum impiorum, iuxta ſacræ Scripturæ ſcitam ſententiam hanc. *Condemnat iuſtus mortuus viuos impios, & iuuentus celeriùs conſummata, longam vitam iniuſti.*

Sap. 4.

Trebellius Pollio in Valeriano refert quidpiam affine meæ ſententiæ. Ait ille, Decium Imperatorem voluiſſe penes Senatum eſſe noui cenſoris electionem. Cùm ergo prætor clamaſſet: Quis vobis, ô Patres conſcripti, videtur cenſurâ dignus. Omnes vno ore clamarunt. Valeriani vita cenſura eſt; ille de omnibus iudicet, qui omnibus melior eſt; ille de Senatu iudicet, qui nullum habet crimen. Quod cùm audiſſet Decius Imperator ait: Felicem te, Valeriane, Senatus ſententiâ: totius orbis humani ſuſcipe cenſuram. Homo ſemetipſo melior effectus obſequio Sacramenti Pœnitentiæ, ſuſceptâ ſicut par eſt cenſurâ trinâ ſuperiùs explicatâ, poteſt ſuſcipere cenſuram hominum aliorum.

Ex Historia. Valeriani probitas quanta. Decij mos creando magiſtratus.

SVMMA

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Si Eccleſiam non audierit ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus.

EST profectò verax hoc Senecæ effatum: *Non niſi ad regulam praua corriges.* Omnia namque debent habere ſibi propoſitum aliquod exemplar, ad cuius inſtar ſe componant, vt perfectionem conſonam naturæ ſuæ indoli ſortiantur.

Dicam primò, Deum conſtituiſſe nobis Eccleſiam vt matrem, quam voluit eſſe morum & doctrinæ veram regulam & amuſſim. Et hîc explicabo, ſine macula atque ruga talem Eccleſiam eſſe, quæ idcirco ſancta velut congruo nomine nuncupatur.

Secundò dicam, homines incurios obedire piæ huic & ſanctæ matri, ſcilicet Eccleſiæ, deuios eſſe bono ab omnigeno, ac proinde malos, atque pronos in omne nefas, vt ſunt omnes à recta Eccleſiæ regula deuiantes.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam illi; vſque ſepties? Dicit illi Ieſus: Non dico tibi, vſque ſepties; ſed vſque ſeptuagies ſepties.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, probare metas nullas eſſe nobis fixas pro venia iniuriis proximis indulgenda.

Dicam primò, hominem in ſtatu naturæ, quadam peritum humanitate, ſibi aliquas illatas iniurias condonare poſſe, quia ſe præſtare pium erga ſuæ naturæ conſortes, eſt res congrua rationi. Petrus hominem ſpectans intuitu humano, vidit eſſe vires eius infirmas, ac proinde breuem menſuram præſcripſit ei indulgentiæ, quam depoſcunt offenſæ nobis ab aliis irrogatæ.

Secundò dicam, gratiam adiuuare bonam illam propenſionem naturæ humanæ pronæ ad clementiam. Quod namque Petrus credidit eſſe ſepties factibile, ſpectato naturæ niſu, quo iniuriis prævalente poteſt homo ſuam iniuriam non vlciſci; Chriſtus obſtetricante Dei gratiâ dixit poſſe ſæpe fieri. Siquidem homo, Dei gratiâ impregnatus, habet vnde queat pluries offenſus, proteruis æmulis indulgere.

FERIA QVARTA DOMINICÆ TERTIÆ QVADRAGESIMÆ.

TEXTVS EVANGELII.

Matth. 15.

I. ACCETSERVNT ad Ieſum ab Ieroſolymis Scribæ, & Phariſæi, dicentes.
II. Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum ? non enim lauant manus ſuas cùm panem manducant.
III. Ipſe autem reſpondens ait illis : Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram ? Nam Deus dixit.

IV. Honora patrem & matrem. Et : Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.

V. Vos autem dicitis : Quicumque dixerit patri, vel matri : Munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit.

VI. Et non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam : & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.

VII. Hypocritæ, benè prophetauit de vobis Iſaias, dicens :

VIII. Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longè eſt à me.

IX. Sine cauſa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.

X. Et conuocatis ad ſe turbis, dixit eis : Audite, & intelligite.

XI. Non quod intrat in os, coinquinat hominem : ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

XII. Tunc accedentes diſcipuli eius, dixerunt ei : Scis quia Phariſæi audito verbo hoc, ſcandalizati ſunt.

XIII. At ille reſpondens ait : Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœleſtis, eradicabitur.

XIV. Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum : cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.

XV. Reſpondens autem Petrus dixit ei : Ediſſere nobis parabolam iſtam.

XVI. At ille dixit : Adhuc & vos ſine intellectu eſtis.

XVII. Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur.

XVIII. Quæ autem procedunt de ore.

XIX. De corde exeunt, cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ.

XX. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

SENSVS

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

Ex variis lingvis, ex SS. Patribvs, et Ratione.

VT imbuta recens teſta tenax eſt odoris, quem concepit; ita nequam animus Phariſæorum concepto ſemel odio in Chriſtum, hoc altè ſibi lethale virus infudit. Idcirco Phariſæi nacti quamcunque leuem anſam murmuris & ſuſurri Chriſto iniurij, hanc captantes vt indiſcreto ſuo zelo propitiam, illico Chriſtum acriter obiurgarunt. Euangelio hodierno liquet quàm dirus atque ferox fuerit ille liuor. Namque vigil vt eſt oculus inuidorum omnium; Scribæ & Phariſæi in Chriſto nihil aduertentes cenſuræ obnoxium: Exploratores hi rigidi, obſeruare vitam atque mores diſcipulorum eius, iniquè ſuum in animum induxerunt. Vt Chriſtus erat totus in virtutum omnium praxi inſinuanda ſuis diſcipulis, non initiabat eos præceptis, quæ pertinent ad cultum corporis, aut oitorem veſtium: nimia quippe cura rerum externarum obſtare ſolet, quin virtus adoleſcat adſcitis ei debitis incrementis. Vt ergo nitelæ manus erant incurij Apoſtoli, manibus illotis diſcumbere, & attrectare panem non credidere nefas, eſto velut in piaculum contra manus has illotas Scribæ & Phariſæi eorum acres æmuli declamarint.

I. Acceſſerunt ad Ieſum ab Ieroſolymis Scribæ, & Phariſæi, dicentes.

Vrbs Ieruſalem iuxta ſitum diſcolorem bipartita fuit, & diuiſa duas in partes. Qua parte fuit templum, vrbs aſſurgebat, & ea parte domus regia, arx munita ſuis præſidiis, aliæque domus populi principum eminebant. Infrà verò planum nacta diues hæc ciuitas, & numeroſa plebe fœta latè excurrens, alterius vrbis exhibebat ſpeciem; quippe ſuis erat inſtructa propugnaculis, & diſtinctis præſidiis; & deſcribitur à Ioſepho velut à ſuperiori diſſita ciuitate. Idcirco nomen Hebraïcè eſt ſortita ſonans aliquid duplex, ירשלים *Ieruſchalaim.* Etenim apud Hebræos illa quæ deſinunt in aim ſignificant ea quæ natura duo condidit, vt ידים *iadaim*, manus, עים *nghaim* oculus. Vt ergo duas ciuitates in vnam coire notum eſſet omnibus ex nomine, Hebræi ciuitatem illam diuiſam ratione ſitus, in ſuperiorem, & in inferiorem voce duali congruè nuncuparunt. Voce plurali vſus eſt hîc etiam Græcus interpres ἀπὸ Ἱεροσολύμων, quem ſecuta vulgata editio, *ab Ieroſolymis*, etiam hunc pluralem numerum vſurpanit. Fortè later ibi myſterium, ſcilicet Scribas & Phariſæos vtriuſque ciuitatis conueniſſe Ieſum vt carperent, graniorque foret cenſura, in quam concordes vtriuſque ciuitatis doctores Chriſto iniurij conſpirarant.

Ex variis lingvis.

Ieruſalem diuiſa in ciuitates duas.

Singulæ quæque tribus habuere ſuos Scribas, & Phariſæos, quos plebs indocta velut doctores eximios ſuſpexit, vt & ipſorum nomenclatura ſonat: quippe nomen ipſorum ex fontibus Hebræis, Syris, Chaldæis, & Græcis, ſignificat Scribas, & Phariſæos fuiſſe homines eruditos. Syrus appellat Scribas ספרא *ſaphro*, id eſt, ſcriptores. Vox hæc Syra, & Chaldæa deducitur à radice ספר *ſaphar*, id eſt, ſcribere, explanare. Vnde quia ſcribebant, & explanabant ea quæ legis erant, nomine Scribarum ipſorum officio conſono deſignantur. Syrus appellat Phariſæos פרישא *Phariſcho.* Vocis huius Hebræa radix פרש *Paraſch* perinde eſt, ac diuidere, & exponere. Inde nomen inditum Phariſæis, quia diuiſi à populo, iactabant ſe vitam cæteris hominibus agere cultiorem. Rurſus eis erat etiam ſingulare, legem exponere. Vnde nomen Phariſæi, expoſitorem ſignificat. Græcus interpres vocat Scribas γραμματεῖς, Græcis vox γραμματεὺς notat Scribam publicarum tabularum, quales erant Scribæ, penes quos erant libri ſacri.

Phariſæi diſperſi per ſingulas tribus.

Scribæ vnde dicti.

Phariſæi vnde dicti.

Scribas & Phariſæos Matthæus idcirco notat veniſſe ab Ieroſolymis, quia hi vt in regia ciuitate degunt, præ aliis omnibus inſoleſcunt. Ita Chryſoſtomus homilia 52. in Matthæum. *Ab Ieroſolymis ait Scribas illos & Phariſæos fuiſſe, quia per omnes tribus in duodecim partes erant diſſeminati: ac nequiores illos aliis Ieroſolymitanos fuiſſe, non eſt dubitandum, quia cùm maiores honores conſequerentur, plurimum ſibi arrogabant.* Vt res vnaquæque ſuas exerit actiones conſonas enti ſuo; ita Scribæ & Phariſæi nequiſſimi Iudæorum, oſtenderunt ſeſe Chriſto magis infenſos, in illum præ aliis omnibus inſurgentes.

Ex SS. Patribvs.

II. Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum.

O deteſtandam tenebrionum inſaniam! caligo ſolem arguit; quaſi verò lucis expers eſſet hæc lucerna, lumen omnibus impertiens. Eò dementiæ Scribæ & Phariſæi caliginoſi homines hodie prorupetunt. Quippe typho ſuperbiæ diſtenti credidere penes ſe legis ſummam eſſe, tati ſolo ſuo arbitrio actiones hominum eſſe malas, aut ſecus: vnde ſuo examini ſubiiciendo mores diſcipulorum Chriſti, vt eos videre ſuis non quadrare ritibus, in Chriſtum grauiter inuecti ſunt, vt incurium initiare ſuos diſcipulos ad amuſſim rituum antiquorum.

Phariſæorũ arrogantia.

Aduerte duo valde diſparia in hac contumelioſa voce æmulorum Chriſti. Primum eſt innoxia vita Chriſti, quæ vt erroris erat impatiens; ita locum nullum cenſuræ dedit. Non enim dixere Scribæ: Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur legem Moyſis; ſed, Quare tranſgrediuntur traditiones ſeniorum: Chriſtus enim non venerat ſoluere legem, imò verò legem venerat adimplere. Alterum quod in Iudæorum cenſura noto, eſt eorum nequitia: ius namque ſibi arrogauere,

gauere, leges condendi, & erroris inſimulandi ſui ritus iocutios, arbitrati hoc eſſe breue compendium ad captandam auram popularem, ad quam ioiquè modis omnibus inhiabant. Chryſoſtomus in hunc locum, eſt vt conſonus audiendus: *Patet* (inquit) *multa fuiſſe à ſacerdotibus innouata: & quamuis Moyſes magno terrore comminatus fuerit ne quid addant, aut auferant. Deuteronomij 4. Non adiicietis, inquit, ad verbum quod dico vobis hodie, nec auferetis ab eo, plurima tamen noua induxerunt: Ex quibus illa erant, ne illotis comederent manibus. Cùmque oportuiſſet eos progreſſione temporis huiuſmodi obſeruationes contemnere, pluribus, ac maioribus ſe coarctauerunt. Ita eùm timerent ne principatum amitterent, ceu legum latores, vt maiores viderentur, plurima innouarunt. Quæ res ad tantam peruenit nequitiam, vt præcepta ſua magis quàm Dei mandata cuſtodirent; adeò vt iam iure reprehendi viderentur, qui obſeruationes eorum negligebant. Quæ ex re duplicem culpam contrahebant: nam & innouatio ipſa non paruum erat crimen, & quia nullam de mandatis Dei curam facientes, obſeruationum contemptores vleiſcebantur, maximis delictis obnoxij erant.*

Scripturæ ſacræ nihil adiiciendū.

Dum ergo ſuæ cenſuræ volunt Chriſtum eſſe obnoxium hi cenſores, ſe accuſant, confitendo noua fuiſſe legi Moſaïcæ adiecta, quibus, eſtò legis diuinæ parum eſſent ſolieiti, homines obſtringebant. Vt terra inculta ferax eſt ſpinarum; ita nequam Phariſæorum animus, ad omnia iniqua pronus, inuenit vnde plebi infenſum faceret Chriſtum. Induſtriæ ſumma fuit, conuiciando, & carpendo mores diſcipulorum Chriſti, luculentam mentionem facere ſeniorum. Et in hoc aſtutiæ illorum præcipuus vertitur cardo, ſcilicet vt Chriſtus ſeniores accuſando, aut ſpernendo, grauem apud populum offenſam incurreret: quippe legis vim ſibi apud populum illum incautum, ſeniorum deliria, necnon & ſomnia vendicabant.

Non enim lauant manus ſuas cùm panem manducant.

O quàm inane fuit & infirmum hoc cenſuræ argumentum! Sed vnde Scribis & Phariſæis orta fuit violatæ legis ſuſpicio, cùm de lauacro manus ante cibum nulla fiat mentio à Moyſe, quæ ad ſalutem pertinent omnia perſtringente? Vt Scribæ toti erant in cultu externo, plebi faciente fucos; ita ſuis hiſce fucis voluere totam gentem obſtringere. Rurſus vt nulla ferè cura rerum ſpiritualium affecit homines illos, carnaliter intellexere legem, quando clamat eſſe næuos omnes & maculas abluendas. Ita Beda locum iſtum verſans: *Verba* (inquit) *Prophetarum carnaliter accipientes, quod dictum erat: Lauamini & mundi eſtote; de corpore ſolùm lauando ſeruabant, & ideo ſtatuerant non niſi lotis manibus manducandum eſſe.*

Vt Mahometes à Iudæis hauſit fontibus turbidis præcipuam ſuarum ſuperſtitionum ſeriem; ita ſuos ſequaces obſtrinxit & lotionibus innumeris, in aqua ratus eſſe facultatem, quæ corpora detergendo, fæces etiam animæ repurgaret. Marcus huius ſuperſtitionis Iudæorum meminit cap. 7. *Phariſæi* (inquit) *& Iudæi niſi crebrò lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem ſeniorum: & à foro niſi baptizentur, non comedunt, & alia multa, quæ tradita ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicum, vrceorum, & æramentorum, & lectorum.* Huiuſce ritus Ioannes quoque meioor ait cap. 2. in nuptiis, ad quas inuitatus erat Chriſtus, poſitas fuiſſe ſex hidrias aquæ plenas ſecundùm purificationem Iudæorum. Apoſtoli neglexere ritum illum de crebra lotione manus antè cibum, quia vt nulla omninò cura cibi anxios vnquam fecit; ita nec vlla ſolicitudo fuit de manibus abluendis. Chryſoſtomus hîc annuit: *Conſideratione* (inquit) *dignum eſt, cur illotis manibus diſcipuli manducarent. Non certa data opera ſic comedebant, ſed ſeriis atque neceſſariis apprimè attendentes, ſuperflua & inutilia facilè contemnebant; ita vt nullam haberent legem, lotis aut illotis manibus manducare, ex temporis opportunitate alterutrum faciebant. Nam qui alimenta neceſſaria plerumque negligebant, quomodo his minimis attendiſſent?* Magnam virtutis incuriam nimia corporis cura prodit, & magna ſecus corporis incuria ſonorè clamat impigrum ſtudium animam excolendi. Teſtes habes Apoſtolos huius eloquij, qui neglecta lotione manus quam docebant Scribæ, aliam vſurpauere magis idoneam ad ſalutem, & congruam intento Dei. Hieronymus hanc commemorat expendendo locum iſtum: *Manus* (inquit) *id eſt, opera non corporis, ſed animæ lauandæ ſunt, vt fiat in illis verbum Dei.*

Lauantur Hebræi ſæpe.

Lauare manus moraliter quid ſit.

III. Ipſe autem reſpondit illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram.

Quidam ſuſpicantur ex his Chriſti verbis, traditionem illam non fuiſſe ſeniorum, ſed Scribarum illorum, in quos ſuccenſens Chriſtus acutè zelum ſuum ſtringit. Non enim ait, illos præterire legem Dei propter traditionem ſeniorum; ſed, inquit, *Propter traditionem veſtram.* At non mihi hæc coniectura ſapit. Primò quia non eò adhuc impudentiæ deuenerant Scribæ & Phariſæi, vt in frequenti corona plebis inſtitutum à ſe morem traditionem ſeniorum mentientes turpiter affirmarent. Secundò patet ex Marco cap. 7. fuiſſe traditionem ſeniorum, non paſci ſine crebra præuia lotione. Vt ergo zelum imprudentem æmulorum ſuorum Chriſtus compeſceret, acriter in eos inuectus eſt vt in tranſgreſſores legis Dei, quam temerare nihili duxerunt, modò ritus de crebra lotione manus, inſtitutos à Patribus ſuis Scribis nuper, minimè præterirent. Quale verò præceptum maximè violarent Scribæ, palàm fecit Chriſtus, ita feriens hypocritas: *Nam* (inquit) *Deus dixit.*

IV. Honora patrem & matrem.

Honor hîc periode ſonat, ac beneficium, & obſequium temporale præſtitum parentibus, quando premit & exigit oeceſſitas. Vnde legi fecere fucos Scribæ & Phariſæi, qui honorem, quem vnuſquiſqoe debet deferre ſuis parentibus, in externa ſolum ſigna aliqua refundebant. Huius commenti cauſa fuit auaritia, qua pruriente, bona filiorum aſtutè ſibi vendicabant Scribæ, ſoadentes eis vt crebra Deo dona offerrent, quæ oblata ſuos in vſus poſtea referebant. Hieronymus huic loco lucem magnam adfert: *Honor* (ioquit) *in Scripturis, non tantùm in ſalutationibus, & officijs deferendis, quantùm in eleemoſynis, ac munerum oblatione ſentitur. Honora, inquit, Apoſtolus, viduas, quæ verè viduæ ſunt: hîc honor donum intelligitur. Et in alio loco: Presbyteri duplici honore honorandi, maximè qui laborant in verbo, & doctrina Dei. Et per hoc mandatum iubemur boui trituranti os non claudere, & dignus ſit operarius mercede ſua. Præceperat Dominus, vel imbecillitates, vel ætatis, vel penurias parentum conſiderans, vt filij honorarent etiam in vita neceſſarijs miniſtrandis parentes ſuos. Hanc prouidentiſſimam Dei legem volentes Scribæ & Phariſæi ſubuertere; vt impietatem ſub nomine pietatis inducerent, docuerunt peſſimos filios; vt ſiquis ea, quæ parentibus offerenda ſunt, Deo vouere voluerit, qui verus eſt pater, oblatio Domini præponatur parentum muneribus: vel certè ipſi parentes, quæ Deo conſecrata cernebant, ne ſacrilegij crimen incurrerent, declinantes, egeſtate conficiebantur. Atque ita fiebat vt oblatio liberorum, ſub occaſione templi, & Dei in ſacerdotum lucra cederet.* Hæc ille, ſicut coniicio appoſitè ad intentum Chriſti.

Honor parentum penes quid ſit.

Et qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.

Duplici lege Deus filios obſtrinxit parentum intuitu. Prima eitam fert opem egenis, aut infirmis parentibus. Secuoda vetat iniurias, morte indicta parum ſolicitis filiis de obſequio deferendo legi, qua tenentur parentibus ſuis adeſſe bonis in eos collatis, & præterea illos verbis officioſis congruè venerando. Itaque Chriſti intentum eſt hoc. Cautum eſt lege diuina, neci eradendos eſſe filios illos degeneres, qui verbo ſuos lædunt parentes. Quod vos ergo manet ſupplicium, ô Scribæ & Phariſæi, qui filios iod ucitis ad facta ſuis parentibus iniuria: facultates enim illorum decoquitis, quas in parentum ſuorum ſubſidium impendere cœlitus obligantur.

Honori parentum detrahês morte dignus.

V. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit Patri, vel matri: Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit.

Torſit interpretes iſte locus vt per qoàm difficilis, ob diſpares ſententias de hoc textu; qui coïere rati ſunt: imò Patrum varia ſeoſa fidem detraxere libris, qui ad intentum Chriſti propiùs acceſſerunt. Vt ergo parum abeſt à lubrico calle caſus, eſt cauto pede locus hic terendus. Chriſtus mentione facta legis latæ in gratiam parentum, quibus ſubuenire debent filij egenis & infirmis, iam Scribas & Phariſæos arguit impietatis, & auaritiæ, ob interpretationem ipſorum, quæ reuera fuit ſpuria, & adulterina legem in contrariam partem inflectens, & filios ad impietatem inſtituens quaſi verò natos naturâ impiè nouercante. Sic ergo ſuam cenſuram exorſus eſt Chriſtus. Cautum eſt lege Dei, honorare patrem & matrem: *Vos autem dicitis*, id eſt, vos interpretamini, & ſenſum diuinæ legis huius alium effingitis, compoſitum quidem in gratiam auaritiæ veſtræ, cui hæc interpretatio falſa litat; ſed ab intento Dei penitus alienum. Seoſus enim ille facit filios immemores gratiæ à pareotibus acceptæ, & diuinæ legi obnoxios: oamqoe ſuſurro veſtro fiunt deuotæ legi obſeruantiæ, & obſequij io parentes impij deſertores.

Scribæ & Phariſæi iniquè legem interpretabantur.

In qoo verò ſita legis ioterpretatio? Illa legis interpretatio, quam carpit Chriſtus profectò graue crimen infert & inurit Scribis & Phariſæis, quos Chriſtus idcirco notat vt iniquos homines, & tranſgreſſores legis cœlitus inſtitutæ. In hoc concordant omnes interpretes; illis enim conſtat deuiaſſe Scribas & Phariſæos ab intento legis, & ab obſequio debito parentibus ægris & in arcto poſitis filios auertiſſe. Quid verò præcisè ſonent illæ voces, quas vt impias refricat Chriſtus, traducendo Scribas & Phariſæos has ſuggerentes initiando ſuos diſcipulos, mei eſt inſtituti diſquirere. Inhumanæ huius diſciplinæ ſumma fuit iſta. *Quicumque dixerit Patri, & matri: Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit.* Arbitratur Auguſtinus, parentes ſolitos fuiſſe munus offerre Deo in gratiam filiorum impuberum; & Scribas & Phariſæos docuiſſe natos iam pubertate obſtetricante ſui iuris effectos ſollicitare ſuos parentes, vt ipſis darent vnde ſuum ipſi donum Domino conſecrarent. Ita dicit Auguſtinus: Scribarum inſtitutio iniqua fuit parentibus, faciendo natos eorum dyſcolos, & proteruos. Senſus ergo talis erit arbitrio Auguſtini. Quiſque ſui compos effectus adire poteſt parentes, qui hactenus pro ipſo dona Deo obtulere, & eos ſic vrgebit: quando mihi per ætatem non licuit oblatio facta mei gratiâ, ceſſit in commodum meum: ſed iam à vobis repetita nihil omnino mihi prodeſt, ſed tota vobis proficit. Ergo date mihi quod offeram, & quod proinde mihi proficiat grandiori effecto, vt Deo meo nomine conſecratum. Audiendus Auguſtinus lib 1. quæſt. Euang. cap. 16. *Munus* (inquit) *quodcumque eſt ex me, tibi proderit, id eſt, Munus, quod offers cauſâ mei, ad te iam pertinebit, quibus verbis ſignificant filij, iam ſi non neceſſe eſſe parentum pro ſe oblationem: quòd ad eam ætatem peruenissent, vt poſſent iam ipſi offerre pro ſe. In hac ergo ætate conſtitutos, vt poſſent parentibus hoc dicere: cùm hoc dixiſſent, negabant Phariſæi reos eſſe, ſi parentibus non præſtarent honorem.* Eſto peracuti fuerit ingenij Auguſtinus, habet hîc vnde queas ſuſpicari à Scribarum & Phariſæorum intento eum procul admodum abiiſſe. Namque parum, aut omnino nihil peccaſſent filij petentes à patre, aut matre ſibi dari, vnde ſacrum aliquid Numini deuouerent.

Scribæ & Phariſæi parentibus iniurij.

Chryſoſtomus aliam ſententiam commemorat homil. 52. io Matthæum, quæ ſic inducit Scribas & Phariſæos inſtituentes eos, quos ſuſ-

ceperant bonis artibus imbuendos. Si quando pater, aut mater exegerint à vobis obſequium aliquod præſtare quidem; ſed hac cautione tamen præuia, vt dicatis: O pater, non ex debito aliquo me obſtringente tibi obſequor, ideoque velut munus meum accipe quod ego tibi reddo obſequium: quippe munus eſt, & non debitum. A vero aberrat illa ſententia: nam illa reos non vſquequaque notat Scribas & Phariſæos tantùm, quantùm Chriſtus Dominus intendebat. Etenim parentibus ita manent ſarta tecta ſua omnia, & honori ipſis debito à filiis, quando fortuna foret iniquior minimè derogatur. Adiice, damnari ſententiam illam, quatenus obſequia præſtita parentibus aſſerit eſſe dona ſeu munera data gratis: quippe munus hîc ſupponit pro oblatione Deo facta, & non pro gratuito quouis officio, vt interprete Syro teſte.

Ex variis Linguis.

patet: ſiquidem קָרְבָּנִי Korbani perinde eſt ac oblatio mea, à radice Hebræa קרב Karab, quæ offerre ſignificat. Vnde Syri, & Chaldæi nomen korban deducunt, quod oblationem ſignificat. Latinus interpres Marci, ille quem tenemus, omnem erroris ademit anſam: etenim vocem Syriacam, fortè erroris huius præſcius,

Donum, & oblatio in quo differunt.

vſurpauit. Marci 7. *Vos* (inquit) *autem dicitis: ſi dixerit homo patri, aut matri; Corban, quod eſt donum quodcumque ex me tibi profuerit, & vltra non dimittitis quicquam facere patri ſuo, aut matri.* Græcus interpres vſurpat vocem, δῶρον, quæ & oblationem quoque poteſt congruè ſignificare. Quod namque donum eſt hominibus, illud oblatione facta Deo genus eſt ſacrificij, ſicque ſuo pondere & momento cadit illa vetus ſententia, quam Chryſoſtomus ipſe putat incongruam: *Nonnulli* (inquit) *aliter id Exponunt: donum quodcumque ex me tibi proderit: id eſt, nullum honorem tibi debeo, ſed dono tibi datum ſit, ſi à me honoratus fuiſti. Sed huius contumeliæ nullam Chriſtus mentionem feciſſet. Marcus etiam liquidiùs fecit ſic dicens: Corban, quodcumque tibi proderit. Corban verò non donum, non munus, ſed oblationem Latinè poſſumus dicere.*

Ex SS. Patribus.

Chryſoſtomus, cui erroris ſuſpecta fuit illa ſententia, aliam præmiſerat, quam vt genuinam credit, quia Scribas & Phariſæos aptè ſuis coloribus delineando probat auaros, & illos inſuper exprimit inhumanos: *Pietatis* (inquit) *ſimulatione deſpicere parentes adoleſcentes fuerunt eruditi. Si quis parens à filio ouem flagitaret, aut vitulum, aut huiuſmodi aliquid, præmonitus à Scribis & Phariſæis filius reſpondebat: Quod à me in vtilitatem tuam petis, pater, dono iam Deo promiſſum eſt, ac ideo dare non poſſum: ita dupliciter peccabant. Nam neque Deo offerebant, & parentes oblationis nomine deridebant. Parentes igitur quaſi gratia Dei, & Deum parentum nomine contemnebant.* His præfatis Chriſtum inducit Chryſoſtomus ſubiratum Scribis & Phariſæis, eò quòd impia hac diſciplina ſuos diſcipulos inſtituerent: *Si* (inquit) *illi, qui verbo ſuis parentibus iniurij ſunt, morte plectuntur; quo ſupplicio digni eſtis, qui reipſa, & opere violatis? Nec ſolùm id vos facitis, verùm etiam alios inſtruitis. Qui ergo capitali ſupplicio digni eſtis, quomodo meos diſcipulos criminamini? Non autem mirum eſt, ſi ita me, quem non cognoſcitis, ac meos repellitis, cùm aduerſus patrem talia machinati ſitis,*

In hac opinione duo deſiderantur. Primum eſt inexhauſta Scribarum & Phariſæorum auaritia, cui nihil ex hac doctrina cedit: ait enim Chryſoſtomus filios initiatos hac doctrina nihil parentibus gratiæ irrogaſſe, neque Deo quidpiam obtuliſſe. Vnde patet Chryſoſtomum etiam latuiſſe verum ſenſum vocum quas vt impias hîc damnat Chriſtus. Rurſus eſt hiulca & trunca nimis hæc interpretatio. Namque ſilet quomodo ſit ceſſura patris in bonum & commodum illa Deo facta oblatio.

Theophylactus ait, Scribas & Phariſæos ſuggeſſiſſe ſuis diſcipulis, vt omnes ſuas facultates in gazophylacium templi inferrent, aut ſaltem inſcriptas illic Domino deuouerent: Quippe fore eos in poſterum ſic immunes ab importuna cura patris, & matris, quibus vrgentibus vt ipſos inopes, aut infirmos vocarent in partem rei familiaris, ſatis erat reſpondere, ſuas omnes facultates eſſe Deo ſacras, ac proinde nefas eſſe parum etiam detrahere, in vſus alios impendendum. Adiicit ille, bona filiorum negata parentibus, fuiſſe decocta malis artibus illorum hominum auarorum. Ecce tibi Theophylactum:

Scribarum & Phariſæorũ auaritia.

Docebant (inquit) *pueros ne quid darent parentibus, ſed offerrent quæcumque habebant in gazophylacium templi. Erat autem in templo theſaurus, in quem quiſque volebat quippiam immitteret, vocabaturque ille gaza, & diſtribuebatur in pauperes theſaurus. Phariſæi igitur perſuadebant pueris, ne quid darent parentibus, ſed offerrent in theſaurum, docebantque vt dicerent; Donum Dei eſt, id eſt, oblatum Deo eſt, ô pater, id quod per me tibi vſui eſſe cupis. Et ſic partiebantur ipſi cum pauperibus opes; & parentes relinquebantur, & contemnebantur, nec in ſenecta alebantur.* Nec illa poteſt eſſe verax ſententia, vt clarè duo argumenta ſonant. Primum eſt, Iudæos omnes ab ephebis laboraſſe fœda auri cupidine; nam ſingulare ſcelus Iudæorum eſt auaritia, qua titillante fœnus eſt familiare toti illi genti. Igitur incongruum eſt, homines auidos alieni peculij, ſuarum omnium facultatum prodigos extitiſſe. Quippe minus in ſuadendo valet aliena ſuggeſtio, quàm cupido ſata medullitus. Alterum quod omnem Theophylacto fidem detrahit, eſt, Iudæos ipſos deuouendo gazæ templi ſuam omnem ſupellectilem, non amplius eius ope ſuis potuiſſe ſubuenire anguſtiis vt neque patris & matris: vt ergo ſibi conſulerent, extitere ſanè cautiores in opibus ſuis omnibus ablegandis.

Rabanus Maurus ait, has voces eſſe velut per admirationem dictas: *Vt ſit* (inquit) *ſenſus: Quicumque, id eſt, quiſquis veſtrûm, ô iuuenes, dixerit, id eſt, dicere poterit vel dicet patri, & matri: O pater, munus quod eſt Deo ex me iam deuotum, proderit tibi, admirando, quaſi diceret, non debes ſumere, ne ſis reus ſacrilegij:* Vnde patet: Rabanum interrogatiuè locum iſtum perperam accepiſſe: quippe nemo leges vnquam interrogatiuè tulit: ſed in more fuit poſitum à ſæculo, vt quiſquis ferre legem vellet, eam ſic digereret, vt de intentio legis conſtaret ex tenore ſolo, cuius idcirco debent eſſe termini poſitiui: Alioquin lex ipſa rudes, & incautos homines induceret in errorem, vt neſcios an lex concepta voce interrogante, aliud ingereret quàm quod enuntiati termini reſonarent. Verbi gratiâ ſi contra homicidas ita lege cautum eſſet,

Lex debet ferri terminis poſitiuis.

Digitized by Google

eſſet per interrogationem : Si quis iniquè necem intulerit alicui, nonne laurea dignandus eſt? Cùm ergo legis vim habeat illud dogma Scribarum & Phariſæorum, iuuenes inſtituens ad obſeruantiam præcepti à Deo conditi in gratiam parentum, non profectò debet intelligi, vt admirando, aut interrogando latum, cùm nec etiam verſiculus iſte nota interrogationis extet in vllis Græcorum, aut aliorum textibus interpunctus.

Hieronymus vt fœcundus erat, duobus modis explicat illud Scribarum & Phariſæorum figmentum ab eis inuentum in detrimentum reuerentiæ, quam quiſque ſuis parentibus tenetur impendere. Ait ille, filios non negaſſe ſuis parentibus egenis opes; ſed eas erogando monuiſſe patrem & matrem, ſe deuouiſſe Deo tales facultates, vt ſic parentes volentes cauere ſibi metu ſacrilegij ab oblationis huius vſibus abſterrerent. Audiendus eſt Hieronym. in hunc locum Matth. 15. *Poteſt* (inquit) *& hunc breuiter habere ſenſum : Munus, quod ex me eſt, tibi proderit. Compellitis* (inquit) *filios, vt dicant parentibus ſuis : quodcumque donum oblaturus eram Deo, in tuos conſumo cibos; tibique prodeſt, ô pater, & mater : vt illi timentes accipere, quod Deo mancipatum videant, inopem magis velint vitam ducere, quàm comedere de conſecratis.* Si hæc eſſet germana loci huius explicatio; Chriſtus non adeò acerbè Scribas & Phariſæos corripuiſſet, vt iniurios parentibus: Etenim ſtante tali ſenſu, ſuos parentes indigos filij fouebant, & alebant, abundè ſuis in eos opibus erogatis. Quod autem ait filios obſequendo ſuis parentibus, ſuggeſſiſſe ſacrum eſſe munus eas opes quas fundebant, non grande nefas erat; talis enim ſuggeſtio non obſtabat, quin filij præcepto Dei de cultu parentibus deferendo morem gererent, eorum anguſtias congruè ſubleuando.

Rurſus ait Hieronymus, Scribas & Phariſæos ita ſuos inſtituiſſe diſcipulos, vt primò docerent, eſſe Deo factam oblationem, præponendam egeſtati patris, & matris; ita vt vrgente patre ſuum filium ad debitum obſequium, filius cenſeretur ſatisfeciſſe legi, reſpondendo patri, & matri, ſe præſtò quidem eſſe, nec velle ſuis deeſſe partibus; ſed rem petitam non eſſe iuris profani, quia præeunte voto fuit Domino conſecrata. Vide locum Hieronymi proximo verſu 5. Iſta profectò verax eſt Hieronymi explicatio; inadæquata tamen, quia non demonſtrat, qua ratione proſit indigis parentibus hæc oblatio, quæ erat diuino præcepto patri, & matri miſeris impendenda.

Vt ergo nihil deſiderandum ſuperſit ad integrum ſenſum impiæ diſciplinæ, cuius profeſſores erant Phariſæi & Scribæ, credo voces eorum controuerſas habere ſenſum iſtum : Si parentes aliquando ſuos filios conuenerint, vt ab ipſis opem in ſua egeſtate ferant, filij immunes erunt à peccato, & abundè legi, *Honora patrem, & matrem*, ſatisfacient, ſi importunis parentibus reſponderint : Non dedignor, ô mihi ſuſpiciende parens, illam præſtare citam quam æger & egenus emendicas opem, erogando tibi partem mearum facultatum; ſed voluntas illa tibi propitia, iam eſt præpedita voto, quo emiſſo, mei iuris non ſunt opes, quas exigis, vtpotè Domino mancipatæ. Ne moleſta tamen aliquando tibi ſit oblatio facta Deo, opportunè velim hoc inſidere tuo animo, ſcilicet hoc munus, quod recuſo, magis prodeſſe tibi, quando etiam te inuito ſacrum illud facio, quàm ſi impertiter illud tibi, ad tuas omnes anguſtias illo tibi impenſo munere detergendas. Illud enim omne Deo oblatum à me tibi prodeſt : quippe Deus aliunde poteſt ſubuenire tuis ærumnis, in gratiam exhibitæ illi à me tuo filio pietatis. Sic eſt proculdubio adæquata loci huius expoſitio, vt liquebit omni eam ad ſanctuarij trutinam appendenti.

VI. Et non honorificabit patrem ſuum, & matrem ſuam.

Maldonatus ait, Scribarum & Phariſæorum fuiſſe voces etiam iſtas, vtpotè interpretes eius diſciplinæ, qua ad impietatem in parentes, iuuenes homines imbuebant. Itaque Maldonatus infert eſſe talem huiuſce loci ſenſum. *Quicumque dixerit patri ſuo, aut matri : munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit, culpa vacabit, & poterit non honorare alia in re patrem ſuum, vel matrem.* Ita commentatur Maldonatus. Sed pace viri huius doctiſſimi dico, voces illas non fuiſſe Scribarum & Phariſæorum: nam alioquin hoc contextu ſuam prodidiſſent indolem inhumanam. Quippe durum eſt dicere filiis, vt honore ſuos parentes haudquaquam afficiant. Cùm Scripturâ ſacrâ ſecus ſingularis honor in parentes omnibus inculcetur. Eſtò ſuæ auaritiæ dumtaxat intenderent Scribæ; non deuenere tamen eò impudentiæ, vt docuerint iuuenes expreſsè ſuis parentibus detrahere cultum legiſlatore Deo cœlitus inſtitutum. Itaque non Scribæ & Phariſæi adiecere voces illas præcedenti verſiculo, *Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit.* Nam docere, citra crimen eſſe ſuum non honorare patrem, mens humana fugit, nec cuiquam inſidere poteſt hæc doctrina niſi animo hominis inclementis. Igitur indubiè Chriſtus adiecit hæc verba malæ diſciplinæ Scribarum & Phariſæorum, & ita palàm fecit inhumanam conſequentiam doctrinæ impiæ, quam Scribæ & Phariſæi ipſi etiam impij propagabant. Itaque ſenſus hic eſt iſtorum verborum, quæ Chriſtus attexuit inſtituto Scribarum & Phariſæorum: Vt mali coruiouum quoque malum eſt, ita malæ & doctrinæ mala eſt conſequentia: nam quidquid eſt iniquâ diſciplinâ ſatum, illud etiam deuium eſt, & officit æquitati. Eſt hoc dogma vobis ſingulare, ſuos vt parentes ægros & egenos filij non adiuuent, vt offerant Deo ſuas facultates. Hac doctrina malè ſuada nati degeneres, impaſtos & pauperes ſpernent parentes ſuos, eos ſic illa mala doctrina conſcia perimentes. Chriſtum adieciſſe voces illas conſtat ex Euangelio Marci, vbi mentione facta vocum, quas ſuggeſſere Scribæ ſuis diſcipulis, Euangeliſta nihil omnino commemorat pertinens ad hunc verſiculum, quem idcirco credo adiectum à Chriſto, ſignificante qualis eſſet futura conſequentia doctrinæ, quam ſufficiendo voces illas, *Non honorificabit patrem ſuum, & matrem ſuam*, atque palàm fecit, pietatem omnem expungere, & facere homines inhumanos. Sic Marcus inducit Chriſtum inuehentem in Scribas & Phariſæos cap. 7. *Vos autem dicitis : Si dixerit homo patri, aut matri:*

Scribarum doctrina impia.

Corban,

Corban, quod eſt, donum quodcumque ex me, tibi profuerit, & vltra non dimittitis eum quicquam facere patri ſuo, aut matri. Vides Marcum prætetiiſſe voces illas, *Et non honorificabit patrem ſuum, & matrem ſuam,* quas alioqui. adiecíſſet ſi Scribæ & Phariſæi feciſſent eas doctrinæ ſuæ partem. Itaque alto ſilentio inuolutæ voces illæ apud Marcum, validum contra Maldonatum & alios faciunt argumentum.

Irritum feciſtis Mandatum Dei proter traditionem veſtram.

Vide Scribarum & Phariſæorum immane nefas, vt impiam ſuam traditionem ſtatuerent, legem ipſo Deo conditore latam nequiter abrogarunt. Hoc namque ſonat vox Græca ἠκυρώσατε, ſiquidem ἀκυρόω perinde eſt, ac abrogo. Decalogum vocat legem Dei · Chriſtus enim præſcius futurorum, ita cauit decalogo contra virus illorum, qui dixere legem non fuiſſe Deo ſatore latam, ſed diaboli induſtriis artibus inſtitutam. Sed inquies: Quare legis hîc mentionem fecit Chriſtus, cùm Scribarum & Phariſæorum querela ſolum eſſet in diſcipulos Chriſti ad menſam illotis manibus accedentes. Reſpondeo, Chriſtum de induſtria commemoraſſe legem violatam à Scribis in re magni ponderis & momenti, vt ſic argutè zelum eorum compeſceret, quo prurienté ſuas linguas in diſcipulos Chriſti fortiter acuerunt. Vt par erat ſuorum cauſam egit Chriſtus, ita typhum ſuorum deprimens æmulorum. Quale meos carpendi diſcipulos cacoëthes agit vos ô Scribæ & Phariſæi nequitis ferre manus illotas meorum diſcipulorum, & nulla tamen cura vobis ineſt animæ veſtræ fœdis vitiorum omnium ſordibus inquinatæ. Innoxia res eſt diſcumbere illotum; ſed res eſt iniqua prætérire legem Dei, & temerarium eſt exlegem hominem & iniuſtum cenſorem agere hominum ſanctiorum. Hoc ſcitote graue crimen eſſe ſuos parentes indigos non fouere ſuis facultatibus, ſpecie pietatis ementitâ, ſicut in more vobis poſitum eſt; & non ad ſalutem animæ pertinere cibos illota manu comedere. Pudeat vos ergo malè conſcios, & violatæ legis reos, ore petulco meos arguere diſcipulos, homines innocentes.

Correctio debet fieri ab innoxiis.

VII. Hyppocritæ, benè prophetauit de vobis Iſaias dicens.

Scribæ, & Phariſæi quare vocati hypocritę.

Indaginis aliæ locus eſt iſte velut præfatis à Chriſto parum cohærens. Scribas enim & Phariſæos arguit Chriſtus, ob doctrinam iniuriam parentibus, & qua propagata ſuæ conſulebant auaritiæ, dona oblata rerum omnium Domino decoquentes. Congruebat ergo nequam illos homines appellare ſophiſtas, auaros, ſacrilegos, & impios; ſiquidem diſciplina, cuius erant profeſſores, omnes illas æquè notas eis Chriſti argumento palàm liquidas inurebat. Aptè tamen Chriſtus hos nuncupat hypocritas, non à doctrina, cuius hîc meminit, ſed ab ementito zelo, quo perculſi conuenere palam traducturi diſcipulos Chriſti, vt obnoxios pœnæ indictæ viris incuriis obſeruare ſcita tradita ſeniorum. Quippe zelus ille plebi imponens conciliabat eis nomen grande, quaſi ſoli eſſent vindices iniuriarum Dei: Vnde quia totum erat fictitium quod pangebant ſanctum; & hypocritam eſſe nihil ſit aliud quàm ſimulare pium; appoſitè Chriſtus eos hypocritas ab eorum familiari teſſera nuncupauit. Conſonat Euthymius. *Hypocritas* (inquit) *illos dixit, quia legem ſeruare videbantur, ipſam tamen tranſgrediebantur.* Illa namque mera fuit hypocriſis, quæ ſanctitatis ſpeciem aucupando, ritu hominum obſeruato, legis diuinæ fuit prorſus iniuria; vnde & appoſitè Remigius: *Hypocrita* (inquit) *dicitur ſimulator; quia aliud opere ſimulat, & aliud corde geſtat.* Si plura, & hæc luculenta velis de hypocriſi Scribarum & Phariſæorum, Vide ſuprà Tomo tertio, Feria quarta Cinerum, illic hypocritas delineo congruo penicillo.

Hypocritæ definitio.

VIII. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.

Cùm Chriſtus ait, Iſaiam benè prophetaſſe de Scribis & Phariſæis, vox illa, *benè*, nulla bona ſignificat à veridico præuiſa Vate in gratiam Scribarum & Phariſæorum. Sed vt dicitur benè prophetare Vates, quando vera prænuntiat; ita benè prophetauit Iſaias cùm Scribarum & Phariſæorum hypocritam indolem explicauit. Vt dicitur benè iudicaſſe iudex, quando reum ſupplicio addixit, non quòd fauſta reo adiudicauerit, ſed quia ſuam ſententiam appendit ad trutinam æquitatis. Sed quare locum illum Iſaiæ laudat Chriſtus, cùm ille nihil faciat ad cenſuram Chriſti, imò potius aduerſetur. Quippe locus ille eſt de labiis in laudem Dei compoſitis, ac proinde parum videtur eſſe idoneus ad ingenium Scribarum & Phariſæorum graphicè referendum. Etenim eorum lingua fuit doloſa, legi diuinæ iniuria, dogma loquens impium. Chriſtus ergo locum illum Iſaiæ cur affingit eis conuiciatoribus, blaſphemis, & impia docentibus? cùm videatur ad ſanctiloqua dumtaxat labia pertinere? Reſpondeo, cohærere ſibi omnia eloquia Chriſti: namque prius dixit eſſe Scribas & Phariſæos hypocritas ſpectato eorum ingenio: ſiquidem carpendo manus illotas diſcipulorum Chriſti, vt audiente plebe pij crederentur, & nequeuntes ferre næuos vel minimos contra ritus ſeniorum; diuina tamen præcepta Scribæ, & Phariſæi homines impij præteribant. Arbitratores ſe præſtare Deo obſequium, docendo, Deum eſſe patri & matri præferendum in oblationibus: factò tamen à diuina lege procul erant, quia ad impietatem in parentes, impuberes homines educabant.

Adiice, Scribas & Phariſæos fuiſſe palàm in oratione ſua multiloquos, & familiarem habuiſſe precum vſum, ſed ore tenus tantùm, cùm indolis elatæ typhus eos diſtenderet, & facultates alienas ſacræ Deo rei intuitu auidè deperirent. Scribæ demum & Phariſæi ſe labiis finxere pronos in Dei cultum, quando Dei honorem propugnare ſe dicentes, propagationi Euangelij fortiter obſiſterunt. Aſſertores enim vt erát vnitatis Dei, credidere Deo eſſe iniuria omnia ſymbola Trinitatis. Vt lingua tamen atque manus diſcordes erant, Scribæ & Phariſæi ab Iſaia Propheta hypocritæ, eſto nomen ſit tacitum, optimè deſignantur. Dum namque Deum lingua clamat, ita fucum pietatis inducendo ſibi, & cor amore flagrat rerum terrenarum, hypocrita

Scribæ, & Phariſæi vocati hypocritæ ab Iſaia.

Digitized by Google

crita ſic exurgit, vt aptè notat Remigius: *Iſti* (inquit) *benè hypocritæ dicuntur, quia ſub honore Dei terrena ſibi lucra accumulare cupiebant.*

Vt Prophetis erant peruiæ res nondum exiſtentes; ita nequam Scribarum & Phariſæorum indoles Iſaiæ Prophetæ ſatis innotuit, vt eam exquiſitè ſuis coloribus exprimeret. Ita Raban. *Prenidit* (inquit) *Iſaias ſimulationes Iudæorum, quòd in dolo pugnarunt contra Euangelium. Et ideo dixit ex perſona Domini: Populus hic labijs me honorat.* Qua ratione Dei cultum ore ſuo commendarent Scribæ, qui actione Deum grauiter offendebant, paucis ait Remigius: *Iudæorum* (inquit) *populus labijs, & ore Deo appropinquare, & eum honorare videbatur, quia vanus Dei cultum ſe habere gloriabatur: ſed corde longè à Deo receſſit, quia viſis ſignis, atque miraculis, nec diuinitatem eius cognoſcere, nec eum ſuſcipere voluerunt.* Non eſt prætereunda Bedæ expoſitio: quippe lucem etiam addidit omnibus antea recenſitis: *Bene, inquit, de vobis prophetauit Iſaias. Non quod bonus eſſet ſermo, de malitia eorum prophetatus: ſed quia benè conueniebat moribus eorum. Labijs enim eum honorabant, vbi dicebant: Magiſter ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo, non enim reſpicis perſonam hominum: ſed cor eorum longè fuit ab eo, vbi voluiſſent eum capere in ſermone teſtante Luca, qui ait, eos dixiſſe: licet cenſum dare Cæſari, an non.* Non incongruè Theophyl. hunc locum expendit hoc tenore: *Oſtendit* (inquit) *Iſaiæ voce, quòd etiam tales ſint erga patrem ſuum, quales & erga ſe inueniuntur. Nam cum mali eſſent, propter mala opera longè fiebant à Deo, & diuinum ſermonem ſolo ore loquebantur.* Chriſtus itaque in Scribas & Phariſæos inuectus, vt in hypocritas, acutè telum in eos intorſit eductum ex pharetra Iſaiæ Prophetæ hypocriſim illorum liquidè deteſtantis.

Scribarum linguæ & animus diſcordes.

IX. Sine cauſa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.

Deus eſt præmium Beatorum.

Cauſa Deum colendi Deus eſt, nec ab ea cauſa Dauid vel latum vnguem receſſit quando Deum ſic affatus eſt: *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem.* Namque Deum ſolum vt optabat in præmium, nulla rerum quæ ſunt infra Deum cupidine illectus, reuera Deum coluit exquiſitè. Dum ergo nihili fecere Deum Scribæ & Phariſæi, auaritiæ & inani gloriæ operam dantes, profectò ſine cauſa coluere Deum: etenim cultus ille fuit cute tenus tantùm, ac proinde malus, quia fictitius, nullo demum præmio laureandus. Rurſus ſine cauſa, perinde eſt, ac iniquo ſibi præſtituto fine; nempe Dei cultus deforis exhibitus à Scribis & Phariſæis, eo ſolo fine fuit vt incautæ plebi imponerent habiti à turba velut ſancti, & ſic vitiato fine, fuit ille Dei cultus vt exterior tantùm à Chriſto pro nihilo reputatus. Dum namque Dei zelo percitos ſe fingebant, flocci faciebant Dei præcepta, ſuos vt vſquequaque ritus adſtruerent, quos eſto mera hominum figmenta, & doctrinæ inutiles eſſent; hoſce tamen nugigeruli Scribæ & Phariſæi diuinis præceptis impiè præferebant.

Deum colere ſine cauſa quid ſit.

Gloſſa mihi concinit hoc contextu: *Commendando exteriorem munditiam, ore eum honorabant, ſed dum carebant interiori, quæ vera eſt: cor eorum longè erat à Deo, & ille talis honor illis inutilis erat.* Si inutilis honor ille Deo exhibitus à Scribis & Phariſæis hypocritis: Ergo ſine cauſa fuit exhibitus. Illud enim perperam & in caſſum fit, quod congruo fine cadit: quippe gratis & in vanum fit id omne, cuius agens à fine tali operi debito turpiter aberrauit. Concordat & Rabanus ita fatus: *Non habebunt veram mercedem: cum veris cultoribus docentes doctrinas, & mandata hominum, contemptis præceptis diuinis.* Hæc ille benè ad intentum Chriſti æmulorum ſuorum opera caſtigantis.

X. Conuocatis ad ſe turbis, dixit eis.

Iſaias olim induens perſonam Chriſti, ait: Manſuetis euangelizare miſit me. Manſuetus autem ille dicitur, qui eſt manui aſſuetus, admouendo manum operi ſtatim atque conſtat ei de eius intento cuius eſt, illud quidpiam imperare. Cũ ergo manus de tabula mouerẽt Scribæ & Phariſæi, non cunctantes ſolùm, ſed etiam renitentes obtemperare Deo; Chriſtus abiicit & reſpuit tanquam Euangelicæ doctrinæ parum congruos auditores. Erat enim deplorata ſalus illorum hominum, qui ſe infenſos oſtendebant Domino Saluatori. Ad manſuetos igitur auditores conuertitur, ſcilicet ad humiles, & indoctos. Vt enim nimia doctrina tumet, ita neſcia mens doctrinæ magis ſe accommodat obſequio, vtpotè humilior. Sed quid dicturus eſt turbis? Aliud omnino planè à doctrina Scribarum & Phariſæorum, qui manu illota cibos dicebant fieri immundos, ac proinde labem inuri conſcientiæ, ſi homo cibis talibus vteretur. Sed quia altè nimis hæc Scribarum & Phariſæorum doctrina plebi inſederat, cautè plebem admonet, vt audiat, & intelligat: nam dicturus erat eis rem hactenus inauditam.

Manſuetus quis dicatur.

Ita locum iſtum Chryſoſtomus intelligit homil. 52. in Matthæum: *Nihil* (inquit) *iam ad illos, qui emendari non poterant, ſed ad turbas refert orationem, ſublime quoddam, & philoſophia perfectiore plenum dogma introducens, ſumptaque occaſione maius illud ex hac opportunitate conſtruit, vniuerſam ciborum obſeruationem eyciens.* Nota, Chriſtum veritatem ſuffeciſſe typis, & figuris, ac proinde legem antiquitatæ, lõco illius ſubſtituendo ſactum Euangelium, quod prædicando legem non tam ſoluit, quàm impleuit. Namque velut complementum legis eſt Chriſti doctrina, ſicut & eiuſdem doctrinæ, Moſis lex eſt vt typica rudimentum. Vt ergo duæ illæ leges, Chriſti ſcilicet, & Iudæorum, coïre non poterant, Chriſtus hodie captata occaſione ſuæ famæ propagatæ mitis editis prodigiis, & damnato zelo Scribarum, qui docebant, ex manu illota cibos immunditiam contrahere; docet argutè, cibos nullam, poſſe ſuâ naturâ labem animæ hominis affricare.

Euangelium complementum legis Moſaicæ.

Lex Moſis rudimentum Euangelij.

Audiendus iterum Chryſoſtomus vt aduertens quam prudenter Chriſtus in gratiam Euangelij inducendi irrita fecerit dogmata Iudæorum. *Perſpice* (inquit) *quando ciborum obſeruationem*

uationem eiecit. Quando, lepro ſo mundato, ſabbatum diſſoluit, quando terra & maris dominum eum eſſe res ipſa oſtendit, quando peccata remiſit, quando mortuos excitauit, quando multa iam deitatis eius teſtimonia extabant, tunc de cibis diſputat, nec id iniuria: Vniuerſus iudaiſmus hac re continetur, qua refutata totus facilè refutatur. Cùm (inquit) aduocaſſet turbas, dixit eis: Audite, & intelligite. Ita non ſimpliciter, quod vult enuntiat, ſed ſonorosè prius attentiores ad audiendum facit, quod denotauit Euangeliſta, dicens: Conuocatis ad ſe turbis, quamuis etiam opportunitate ipſa multò attentiores reddebantur. Poſtea enim quàm Scribæ & Phariſæi confuſi ſunt, poſteaquam prophetica authoritate turba illos condemnare audierunt, tunc legem propoſuit, cùm iam faciliùs omnia, quæ dicebantur, poſſent ſuſcipere. Nec ſolùm aduocando eos, verùm etiam verbis attentiores facit, dicens: Intelligite, aures erigite. Si enim iſtis auſcultaſtis inſtituta ſua tradentibus, multò magis par eſt me audire, qui ad veram vos opportunè prophetiam induco. Ecce quale fuit eius validum argumentum.

XI. Non quod intrat in os, coinquinat hominem.

Ex VARIIS LINGVIS.

Communicare quare ſignificet coinquinare.

Vox Græca non, *coinquinat*, ſed, *communicat*, κοινοῖ Nan κοινόω perinde eſt, ac communico, ſeu cõmunem facio. Hebræi cibos diſtinguebant in cõmunes & in ſingulares: cõmunes erãt illi, quibus erat fas veſci omnibus hominibus extra ritũ Iudæorum vitam agentibus: ſingulares verò cibi, erant illi, quibus Hebræi licitè diuina lege conſcia paſcebantur. Præter hos cibos, Iudeis alios manducare nefas erat, quia vſurpare cibos gentilium perinde fuit ac communem cum immunda gente vitam agere. Syrus interpres vſurpata voce, מסיך *maſic*, idem ſonat. Vocis huiuſce radix eſt Hebræa מסך *maſac*, id eſt, miſcuit: Vnde Syrus ait, illud quod intrat in os, non miſcere hominem, quod perinde eſt ac ſi Chriſtus dixiſſet populum Dei nulla ratione cibi poſſe infideli populo commiſceri. Latinus interpres nulla habita ratione vocum, rem benè expreſſit, dicendo, *coinquinat hominem.* Illud enim quod Iudæum communem faciebat aut immiſcebat aliis exoticis hominibus; eum etiam vt immundum, ingloria nota Hebræo homini, polluebat.

Cibi communes quinam ſint.

Audiendus hîc Hieronymus peritia linguarum conſpicuus: *Verbum* (inquit) *communicat, propriè Scripturarum eſt, & publico ſermone non teritur. Populus Iudæorum partem Dei eſſe ſe iactans, communes cibos vocat, quibus omnes vtuntur homines. Verbi gratiâ, ſuillam carnem, oſtreas, lepores, & iſtiuſmodi animantia, quæ vngulam non findunt, nec ruminant, nec ſquamoſa in piſcibus ſunt. Vnde & in Actibus Apoſtolorum cap. 10. ſcriptum eſt: Quod Deus ſanctificauit, tu commune ne dixeris. Commune ergo, quod cæteris hominibus patet, & quaſi non eſt de parte Dei, pro immundo appellatur.* Cùm igitur Scribæ & Phariſæi ſeniorum traditione fieri aſſererent, ſumptos manu illota cibos immunditiem contrahere, illamque cibis illis vtentibus affingere; Chriſtus huic figmento volens occurrere, prudenter exploſit hanc doctrinam, eruditè probans, nullos ſuaptè naturâ cibos poſſe eis paſtos homines inquinare. Eſto totus hic diſcurſus Chriſti concluderet omnes cibos in quorum delectu ita lege decernente fuit quàm maximè religioſa gens Iudæorum; diſcretè tamen hodie hanc obſeruantiam Chriſtus Dominus antiquauit. Non enim dixit, nullos omnino cibos hominem polluere; nam lex diuina ſecus ait Leuitici c. 11. *Ne polluatis animas veſtras in omni reptili.* Sed quaſi ſignificando cibos illota manu ſomptos nullam affricare labem animæ dixit: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem.*

Cibi omnes ſuâ naturâ boni.

Tanta namque fuit religio abſtinentiæ à cibis immundis apud Iudæos, vt nec ipſe Petrus poſt reſurrectionem Chriſti vaſe de cœlo dimiſſo cibos immundos fas eſſe dixerit vſurpare. Ne ergo grauem in offenſam Scribarum & Phariſæorum incurreret, qui ex cibi immundi comeſtione labem animæ inuri credebant, ita ſuum ſermonem aptauit, vt docendo cibos eſſe, ſuâ naturâ innoxios animæ, eos argueret inſcitiæ, ſalua legis obſeruantiâ; malè tamen intellectâ à Scribis, qui immunditiam legalem, & corpoream, ad vitium animæ deriuabant.

Chryſoſtomus hom. 52. in Matth. fusè locum iſtum enucleat oſtendendo Chriſtum prudenter ſe geſſiſſe, cibos demonſtrando ſuâ naturâ nihil officere animæ: *Ita* (inquit) *ſecundùm rerum ipſarum naturam legem ponit, & ſententiam profert. Hæc Scribæ & Phariſæi audientes, nec contradixerunt quidem, nec dixerunt: Quid tu ais, cùm de obſeruatione ciborum millies præceperit, tu contradicis? Sed quoniam iam vehementius reiecti fuerant, non ſolùm quia confuſi, verùm etiam, quia, quæ dolosè intendebant, aperuit, & arcana mentis ſuæ reuelauit. Tu autem conſidera, quomodo non manifeſtè propter infirmitatem multitudinis contra obſeruationem ciborum inuehitur. Non enim apertè dixit cibaria, ſed ea, quæ intrant in os, non coinquinant hominem. Quod non abſurdè de illotis etiam manibus accipi potuiſſet. Tanta quippe cura obſeruatio ciborum defendebatur, tanta exiſtimatione hominum defendebatur, vt vel poſt reſurrectionem Petrus dixerit: Non, Domine, quia nunquam commune, aut immundum quid comedi. Ideo & Chriſtus non apertè dixit cibaria, ſed quæ in os intrant. Cùmque circa huiuſmodi ſermonis finem clarius id expreſſiſſet, iſtis tamen verbis expreſſum obduxit, atque obumbrauit dicens: Illotis manibus manducare, non coinquinat hominem.*

Vt omnia Chriſto fuere aperta licet nondum extantia, præſcius ille vidit, Manichæos dicturos aliquando vinum & carnes habere diabolum conditorem, ac proinde malas eſſe res, quas ad eſcam & potum vſurpare malum erat: Huic errori occurrit Chriſtus, ciborum naturam vſquequaque bonam ab hac doctrina peſſima vindicando. Huius blaſphemiæ meminit Epiphan. hæreſi 66. *Edentem* (inquit) *carnes Manichæus animam edere dicit, & eſſe ipſum reum, vt & ipſi tale quid fiat: ſi taurum edit, vt taurus fiat: ſi porcum edit, porcus fiat, & ſic de reliquis. Quamobrem, ab animatis abſtinent iſti.* Pythagora ſatore talis hic ſurculus emerſit. Hunc enim Ouid. inducit ſic ad abſtinentiam carnium homines adhortantem. Lib. 15. Metamorph.

Cibos quoſdã eſſe malos Manichæi dixere.

Parte

Parcite mortales dapibus temerare nefandis
Pectora. ———————————
Heu quantum ſcelus eſt in viſcere viſcera condi.

Contra cibis affingentes malitiam, Apoſtolus etiam opportunè ſuum hoc ſpiculum intorſit 1. Timoth 4. *In nouiſſimis* (inquit) *tẽporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium, &c. abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & ijs, qui cognouerunt veritatem. Quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actionè percipitur.*

Nota, locum iſtum adiectum doctrinæ Chriſti docentis ea, quæ per os intrant, non coinquinare hominem, magnos feciſſe fucos hæreticis inuehentibus in Eccleſiam eò quòd decernat abſtinere à carnibus quando dies ieiunij occurrunt. Obganniunt hi patroni abdominis, & conſulendo gulæ ſuam latè produnt ingluuiem, & ſanæ mentis inopiam, quando clamant omnes poſſe cibos omnigenos edere ad arbitrium ſuum, quia nulla labes inficit animam, qualicumque cibo corpore ſaginato. Reuera nobis imponunt hæretici, mentientes impunè, cibos dici ab Eccleſia ſancta malos: quippe nemo ſanus vnquam & Orthodoxus dixit, eos peccare qui veſcuntur illicitis edulijs, quaſi cibi ſuaptè naturâ mali ſint, ſed quia legi ab Eccleſia ſancta poſitæ refragantur. Erat optimum ſuâ naturâ pomum, quod incautè ſuum in ſtomachum ingeſſit Adam, ſed quia prohibitus erat eſus huiuſce feralis obſonij, morti ſe ſuumque genus omne obſtrinxit. Eccleſiam potuiſſe cibos aliquos ſecernere conſtat ex primo Concilio celebrato ab Apoſtolis Ieroſolymis, Actor. capite 15. cuius en decretum. *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, à quibus cuſtodientes vos, benè agetis.* Cùm ergo latrant hæretici in delectum ciborum, quem Eccleſia induxit, vt prurienti carni in effrænem libidinem pronæ modum imponeret, in Spiritum ſanctum impiè debacchantur. Audiant ſycophantæ virum, cui & Caluinus ipſe primas dat in recenſione Patrum. Is eſt Auguſtinus lib 31. contra Fauſtum cap. 5. *Chriſtiani* (inquit) *non hæretici, ſed Catholici edomãdi corporis causâ, propter animam ab irrationabilibus motibus amplius humiliandam, non quòd illa eſſe immunda credant, non ſolum à carnibus, verùm à quibuſdam etiam terræ fructibus abſtineant, vel ſemper ſicut pauci, vel certis diebus, atque temporibus, ſicut per Quadrageſimam ferè omnes.* Ego fusè totam hanc controuerſiam expediui ſuperiore tomo Feria quarta cinerum; illic habes contra virus hæreticorum, antidotum vtique ſalutare.

Cibi quando ſint noxij conſcientiæ.

Cibos prohibere poteſt Eccleſia die ieiunij.

Cibos aliquos quare prohibeat Eccleſia die ieiunij.

XII. Tunc accedentes diſcipuli eius, dixerunt ei: Scis quia Phariſæi audito verbo hoc, ſcandalizati ſunt.

Nota, plebem æquo animo accepiſſe nouam hanc doctrinam Chriſti, quamuis eſſet ab illa, quam profitebantur Scribæ & Phariſæi, penitus aliena. Soli Phariſæi, qui in hac ciborum obſeruantia & religione toti erant, ægrè admodum tulere nouam illam diſciplinam, vtpotè detrahentem ſanctitati cuius opinionem apud turbas illo præſertim nomine venabantur. Scandalizare in Scriptura ſacra ſonat idem ac offendiculum cuiquam obijcere, in quod impingens ille cadat. Audiendus hîc Hieronymus: *Ex vno* (inquit) *ſermone omnis ſuperſtitio obſeruationum Iudæorum fuerat eliſa, qui in cibis ſumendis, abominandiſque religionem ſuam ſitam arbitrantur. Et quia crebrò teritur in Eccleſiaſticis Scripturis ſcandalum, breuiter dicamus quid ſignificet ſcandalum, nos offendiculum, vel ruinam, & impactionem pedis poſſumus dicere. Quando ergo legimus: Quicumque de minimis iſtis ſcandalizauerit quempiam, hoc intelligimus: qui dicto, factoue occaſionem ruinæ dederit.* Credo vocem, σκάνδαλον, deduci à verbo Græco, σκάζω, id eſt, *claudico*, & eſſe nomen verbale formatum à præterito medio ἔσκαδα.

Scandalum quid ſit.

Inſtabis, Chriſtum non dediſſe Scribis & & Phariſæis occaſionem ruinæ, ſiue caſus, imò magis eos erexiſſe, ſuum illis inſinuando errorem; Ergo proinde malè dici ſcandalizatos à Chriſto Scribis & Phariſæos. Respondeo; ſcandalum eſſe duplex, actiuum vnum, & paſſiuum alterum. Actiuum illud eſt, quòd ſuâ naturâ caſum inducit, vt quando Antiochus ſollicitabat Iudæos ad cultum idolorum, & Madianitæ Hebræis ad peccandum fœminas obiecerunt. Inductiones Antiochi ad idololatriam, mortis multâ eis indictâ ſecus qui faxint; & mulieres obſcœnæ totæ in libidinem compoſitæ fuere ſcandala actiua, quibus Hebræi incautè læſi grauiter offenderunt. Scandalum paſſiuum incurritur, quando ſuo vitio quis labitur fictâ ſibi occaſione caſus, eſtò nihil ei obiectum ſit ad lapſum inducens. Vt quando quis iraſcitur eò quòd aliquis virtutum praxi ſedulò incumbat. Huius generis eſt ſcandalum iſtud, in quod Scribæ & Phariſæi turpiter impegerunt. Etenim iniquo animo tulere, ſuam doctrinam explodi à Chriſto, probante nihil ſanctitatis accidere abſtinenti à cibis communibus, quia eorum comeſtio haudquaquam animas inquinabat. Ergo malè ſuoque ſolùm vitio ſcandalizati ſunt Scribæ, caſum atque ruinam ſibi gratis & ex animo procurantes.

Sed inquies; Quid diſcipulorum Chriſti intererat conſulere ſcandalo Scribarum, & Phariſæorum, cùm ex diametro oppoſiti eſſent, & impræſentiarum ea, qua Chriſtus cenſura Scribas & Phariſæos affecit, eſſet in gratiam diſcipulorum ſuorum, in quos vt traditionum incurios ore canino Scribæ & Phariſæi acriter oblatrarant? Reſpondeo, Apoſtolis vt Iudæis tantam fuiſſe cibi mundi & immundi religionem, vt & ipſi turbati ſint, audiendo à Chriſto cibos poſſe labem aliquam affricare eis, qui veſcuntur etiam edulijs illis, quæ vt immunda lege veteri perſtringuntur. Vt ergo ſuæ infirmitati conſulerent; & de intẽto Chriſti magis conſtaret ipſis, dixere Scribas & Phariſæos iniquè tuliſſe totum hunc ſermonem, qui traditiones ſeniorum, cum aliis etiam de ciborum delectu ritibus antiquabat. Illa fuit tamen diſtinctio inter Scribas, Phariſæos, & Apoſtolos, quod Scribæ & Phariſæi præcipites egerunt ſe in abruptum, deteſtantes hanc

Scribas quare ſe doctrina Chriſti ſcãdalizauit.

doctrinam Chriſti, adeóque ſibi conſtantes in reprobata ſuperſtitione ſua circa manus illotas, vt in animum ſuum induxerint antè mori, quàm manus dare Chriſto, ſuis inolitis ritibus abiuratis: Apoſtoli verò ſecus, eſtò noua hac Chriſti doctrina ſuos antè mores circa cibos audirent argui, non defecere tamen à Chriſto, ſed eum ſolicitauere nouam hanc doctrinã altiùs ingerere, quod vt lubentiùs ageret Chriſtus, illi ſe turbatos, & in ancipiti poſitos, ſcandalo Scribarum & Phariſæorum commemorato ſatis liquidè demõſtrarunt. Ne me ſuſpiceris iniurium Apoſtolis, ſiſte tibi, concolorem mihi Chryſoſtomom homil. 52. in Matth. *Hæc autem* (inquit) *diſcipuli dixerunt, non quia ſolùm pro illis dolebant, verùm etiam, quia ipſi quoque aliquantulum turbabantur, neque audentes de ſeipſis hoc dicere, quaſi condolentes alijs certiores fieri nitebantur: quod ita eſſe faciliùs credideris, ſi ardentem illum, & vbique cæteros præuenientem Petrum audias; paulò enim poſt acceſſit, ac dixit: Ediſſere nobis parabolã hanc:* Hæc ille, rimans exquiſitè meo iudicio cauſam, quæ induxit Apoſtolos vt ſcandalũ Scribarũ & Phariſæorũ Chriſto Domino recitarent.

Apoſtoli olim religioſi in delectu ciborũ.

XIII. At ille reſpondens ait: Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœleſtis, eradicabitur.

Quid nomine plantationis malæ, noret Chriſtus.

Hoc loco miror interpretes cur varient, & diſcordes agant partes hîc diuerſas, aliis dicentibus, Chriſtum vocare traditiones Scribarum plantationem; aliis verò ſecus affirmantibus, Scribas & Phariſæos eſſe malam hanc plantationem radicitus euellendam. Inter haſce duas litigantes ſententias meam inſinuo, quæ vtramque velut inadæquatam carpit. Chriſtus enim hîc neque ſolam doctrinam, neque ſolos Scribas & Phariſæos intelligit, ſed & doctrinam, & doctores plantationis iniquæ nomenclaturâ notat. Vt enim cordium inſpector erat Chriſtus, aduertit diſcipulos ſuos in illam partem inclinare, cibos quæ dicebat affricare labem animæ: vt ergo omnem illi Scribarum & Phariſæorum doctrinæ fidem adimeret, & præſertim illi traditioni de lotione crebra manuum, plantationem dixit eſſe cito citius euellendam. Rurſus quia diſcipuli condolebant Scribis, & Phariſæis, quos duriùs exceperat Chriſtus: ille velut inſinuando, nequam illos homines eſſe miſeratione indignos, dicit eſſe malam plantationem, quæ ne inuito patre ſuas altè radices agat breui funditus eruetur. Chryſoſtomus conſonus ita fatur: *De illis ipſis, ac de traditionibus eorum hæc diſputat.* Item Remigius: *Omnis* (inquit) *falſa doctrina, & ſuperſtitioſa obſeruatio cum ſuis auctoribus permanere non poteſt: & quia à Deo patre non eſt, cum eiſdem eradicabitur. Illa ergo ſola permanebit, quæ à Deo patre eſt.*

Hieronymus hîc occurrit inſtantiæ, quæ oriri poteſt ex verbis Apoſtoli, dicentis ſe plantaſſe. Sic ille: *Nunquid ergo eradicabitur & illa plantatio, de qua Apoſtolus ait: Ego plãtaui, Apollo rigauit? Sed ſoluitur quæſtio, ex eo quod ſequitur: Deus autem incrementum dedit. Dicit & ipſe: Dei agricultura, Dei ædificatio eſtis, & alibi: Cooperatores Dei ſumus. Si autem cooperatores, igitur plantante Paulo, & irrigante Apollo, Deus cum cooperatoribus ſuis plantat, & rigat,*

Eccleſia eſt Dei plantatio.

Manichæi hunc vſurpauere locum, vt legem Moſaicam dicerent eſſe malam, eam non eſſe Deo autore datam impiè mentientes. Sed Chriſtus huic errori ineuntur, cùm dixit, Scribas tranſgrédi mandatum Dei propter traditiones ſuas. Si namque Deo conditore lata non fuiſſet lex, Chriſtus incongruè mandatum non diceret eſſe Dei, quod Scribæ & Phariſæi temerè præteribãt. Erroris huiuſce memor eſt Chryſoſt. in hunc locum: *Hoc* (inquit) *de lege dictum, Manichæi contendunt; ſed ea, quæ præceſſerunt, ora ipſorum penitus obſtruunt. Nam ſi de lege hoc dictum eſt, quomodo ſuperiùs pro lege ipſa acerrimè pugnabat, dicens: Quare mãdatum Dei propter traditiones veſtras obſeruandas tranſgredimini? Quomodo etiam Prophetam in medium induxit? Præterea, ſi à Deo dictum eſt: Honora patrem tuum, & matrem tuam, quomodo non eſt plantatum à Deo quod à Deo dictum eſt, à ſequentibus autem patet etiam non de lege, ſed de illis ipſis, & eorum traditionibus dictum eſſe.* Hactenus ille, nugas Manichæorum argutè probans eſſe longiùs amandandas.

Legi Moſaicæ iniurius fuit Manichæus.

XIV. Sinite illos.

Vt Scribæ & Phariſæi abierant in reprobum ſenſum, inuia veritas ab eis ſic receſſit, & ne contagione ſua incautos adhuc Apoſtolos inficerent, Chriſtus eis hoc præcepit, ſcilicet, vt ſinerent illos, id eſt, omnem libertatem ademit eis, huic hominum generi peſſimo cnitendi. Ita Hieron. in hunc locum. *Hoc* (inquit) *eſt, quod Apoſtolus præceperat: Hæreticum hominem poſt vnam & alteram correptionem deuita ſciens, quòd peruerſus ſit huiuſmodi, & à ſemetipſo damnatus. In hunc ſenſum & Saluator præcipit doctores peſſimos dimittendos arbitrio ſuo: ſciens eos difficulter ad veritatem poſſe trahi.* Rurſus Chriſtus Apoſtolis dicendo, ſinendos eſſe Scribas & Phariſæos, non tantùm hoc præcepit, ſcilicet vt cauerent ab eorum conſortio, ſed etiam ne vel eorum cauſam agerent, deploratam eorum ſortem aliquo humanitatis æſtu perciti miſerantes. Qui namque Deo pertinaciter obſiſtit, ille ſibi ex profeſſo viam omnem præcludit, qua pietas humana ſolet alicui miſero ſubucuire.

Hæretici deuitandi.

Cæci ſunt, & duces cæcorum: cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.

Quare Scribas & Phariſæos dixit cæcos? Primò quia excæcauit eos malitia eorum. Secundò quia tantùm arrogauere ſibi in explicanda lege Moſaica, vt omne lumen extinxerint aliud ab illo quod eorum deuiis mentibus affulgebat. Vnde quia lux cœleſtis eis non affulſit, caligine denſa habuere ſuos obductos animos. Cæcus enim eſt intellectus ad diuina, niſi illucente Deo cœlitus illuſtretur. Turba legis neſcia cæcutiens, tenebras adiiciendo ſuas caligini Scribarum & Phariſæorum, errori lubricum fecit: quippe cæci hi doctores, vt videre plebem ſuas afferre faces, vt eas accenderet luce diffuſa cæcis ab his doctoribus, amplius quàm antea caligabat. Argumentum cæcitatis huius expoſuit Chriſtus, ſubſannando malas eorum traditiones, quarum obſeruantiæ obſtringendo plebem ſub comminatione dira noxæ, in altam foueam inferni animas inducebant. Rabanus eò vergit.

Scribæ & Phariſæi quare cæci.

Cæci

Cæci (inquit) *ſunt, id eſt, luce mandatorum Dei priuati, & ſunt duces cæcorum, quia alios in præcipitium trahunt errantes, & in errorem mittentes.* Aliam cæcitatis cauſam affert Beda: *Meritò* (inquit) *cæci cæcorum duces dicuntur, qui non ſolùm ſibi ne in laqueum incidant proſpiciunt, ſed ſibi etiam obſequentes ad præcipitium mortis ſecum trahunt.* Ego demum dixerim eſſe cæcum illum, qui obiectus ſoli coruſco, lucem non percipit. Vnde quia pellucidam doctrinam Chriſti non percepere Scribæ & Phariſæi, profectò fuit hoc vitium animæ caligantis. Sed inſtabis, cui bono Chriſtus Scribarum & Phariſæorum cæcitatem in media turba notam fecit? Hoc de induſtria effectum, ne turba ſuam ſalutem committeret ignaris hominibus, qui ſe, & ſequaces ſuos mortis æternæ diris nexibus inuoluebant. Theophylactus eò collimat: *Præceptores* (inquit) *illos dixit cæcos, cæcorum duces, vt ab eis turbas abduceret.* Non ergo liuor induxit Chriſtum ad traducendam cæcitatem Scribarum, & Phariſæorum; ſed conſulendo plebi, prudenter obſtitit, ne illam Magiſtri ignari doctrinâ ſuâ peſſimâ dementarent.

XV. Reſpondens autem Petrus dixit ei: Ediſſere nobis parabolam iſtam.

Eſto duris & acerbis verbis vſus eſſet Chriſtus, illudendo Scribis & Phariſæis. Sanctitatis opinionem venantibus ex abſtinentia à cibis communibus, tanta fuit illa tamen religio ciborum immundorum, vt Chriſti cenſura plenè non ſedarit animos diſcipulorum ſuorum, qui ab immundis adhuc vt antè cibis omnibus abhorrebant. Petrus cautè ſuum animum ancipitem explicuit: vt namque nihil detrahendo fidei debitæ dictis Chriſti, ſed vt confitendo ſuam inſcitiam, ſuſpicatus eſſe nouam hanc doctrinam inſtar parabolæ, ſeorſum eius à Chriſto petit cupiens edoceri.

XVI. At ille dixit: Adhuc & vos ſine intellectu eſtis.

Chriſtus vt conſcius infirmitatis humanæ, vidit anxios & nutantes ſuorum diſcipulorum animos, cunctantes credere, nihil omnino labis influere in animam, eſcis immundis & diuina lege prohibitis homine ſatiato. Vt apud Apoſtolos à Chriſto iam præmiſſa fuit ratio infirma, docens illud non coinquinare animam, quod per os intrat, incuſſo ſuis Apoſtolis pudore, fecit eos omnes, eſtò Petrus ſolus animo nutante verax oraculum adierit, præfatæ doctrinæ nouæ rogans aliquod adiici luminis incrementum. Aſtutè nomen parabolæ affinxit huic doctrinæ, vt ſub myſterij nomenclatura auguſta ſuum obtegeret animum, hærentem in quaſnam partes circa exploſos à Chriſto ritus veteres inclinaret. Vt cunctantes & nutantes illos animos firmaret Chriſtus, eos acriter arguit, & mente velut captos dixit, qui nodum in ſcyrpo quærerent, parabolam, aut altis inuolucris abditum myſterium in diſcurſo liquido ſuſpicantes.

Ex diſcurſu Petri Chryſoſtomus infert, Apoſtolos ſcandalizatos: *Petrus* (inquit) *non dicit, quid hoc eſt, quod propoſuiſti, nec tanquam iniquum reprehendit, ne commotus putaretur, ſed quaſi obſcuro dicto interpretationem deſiderat. Quod verò non obſcuritatis cauſa ſcandalizatus quærebat, locus ipſe, in quo nihil obfuſcatum latet, oſtendit. Turba forſan intellexerunt quæ dicebantur, ipſi verò ſcandalizati, primò quidem, quaſi de Phariſæis dolentes, occultius diſcere voluerunt: deinde poſtquam comminantem ipſum, atque dicentem audierunt: Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cæleſtis, eradicabitur, & duces ſunt cæci cæcorum; depreſſi, atque coarctati tacuerunt. Sed ardor Petri ſilere non patitur. Ediſſere* (inquit) *nobis parabolam hanc. Chriſtus verò vehementius increpat, dicens: Adhuc vos ſine intellectu eſtis? nondum ſcilicet intelligitis? Hæc dicebat, & reprehendebat, vt à præoccupatione animos illorum eriperet.* Hæc ille, notans Apoſtolos labe nimis ingloria: quippe mihi non inſedit, Apoſtolos ex præfato Chriſti ſermone perſtringente ritum Iudæorum circa cibos, atque manus illotas, in aliquod ſcandalum impegiſſe.

Apoſtolos cur increpat Chriſtus.

XVII. Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum mittitur.

Chriſtus vt humanus erat, & ad miſerationem compoſitus, ita citò conſuluit ſcrupulo importuno Petri, qui proxima quæſtione ſuam & ſociorum teſtatus eſt indolem imbecillem. Familiari argumento ſuam doctrinam adſtruxit; dicendo cibos abdomini inſertos, nullam poſſe labem affingere animæ, quia prætereunt, & digeſti cum fæcibus egeruntur. Argumenti huiuſce robur præcipuè in exigua cibi mora ſitum eſt: namque breui tempore eſca traiicitur in ſtomachum, vnde concocta foras eiicitur proinde nequit animam inquinare, cui nunquam adiicitur ille cibus aſſumptus tantùm ad ruinas corporis inſtaurandi.

Cibi quare non inficiāt animam, vt cibi ſunt.

Iulianus Apoſtata, vt deſertor erat Eccleſiæ, ita modis omnibus iniurium ſe præſtitit Chriſto, decus omne demens ei vt potuit impiè cauillando. Idcirco frequens erat in lectione ſacri Euangelij, vt diſcordes aliquos textus aduerteret, & ita ſibi acuta in Chriſtum intorquenda ſpicula compararet. Itaque decurrendo locum iſtum credidit hic blaſphemus homo telum ſe reperiſſe fidum ad configendum Chriſtum, eò quòd dixiſſet omnem cibum in ventrem immiſſum, ab eodem emitti in ſeceſſum, cùm illa tamen ſententia Chriſti à conſtante ſit prorſus diſſita veritate. Enim verò cibi quidpiam vertitur in ſubſtantiam aliti. Conuitij huiuſce memor eſt Hieronymus ita fatus in caput 15. Matth. *Omnia Euangeliorum loca apud hæreticos & peruerſos plena ſunt ſcandalis. Et ex hac ſententiola, quidam calumniantur, quòd Dominus phyſicæ diſputationis ignarus putet omnes cibos in ventrem ire, & in ſeceſſum dirigi, cùm ſtatim infuſa eſca per artus, & venas, ac medullas, neruoſque fundantur. Vnde & multos, qui vitio ſtomachi perpetem ſuſtineant vomitum, poſt cœnas & prandia ſtatim euomere quod ingeſſerint, & tamen corpulentos eſſe: quia ad primum tactum liquidior cibus & potus per membra fundantur. Sed iſtiuſmodi homines dum volunt alterius imperitiam reprehendere, oſtendunt ſuam. Quamuis enim tenuis humor, & liquens eſca, tamen cùm in venis, & artubus concocta fuerit, & digeſta, per*

Cibus non omnis egeritur in ſeceſſum.

accultos meatus, quos Græci poros vocant, ad inferiora dilabitur. Ergo benè Chriſtus ait nihil omninò cibi traiecti in ventrem in corpore remanere: ſi namque cibo concocto chylus enaſcitur, & hoc in hepar tranſcolato rubet ſanguis, vnde caro ſuas inſtaurat ruinas; non idcirco tamen remanere cibi quidpiam dici poteſt, quippe cibi reſiduum impenditur corpori reparando. Credo etiam opportunè dici poſſe cibum non inficere animam, quia non in eam traiicitur, ſeu in ventrem, qui omne cibi impurum & immundum egerit, ſecreta priùs idoneâ ſubſtantiâ ad hominis alimentum.

XVIII. Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.

Nequis inde ſuum in animum induceret, omnia verba, ſimul & cogitationes eſſe nefas, quia ſunt cordis germana proles, explicuit illa ſolùm hominem inficere, quæ ſuâ naturâ lege Domini reprobantur.

XIX. De corde exeunt, cogitationes malæ, homicidia, adulteria, blaſphemiæ, &c.

Aſſumpſit ibi cor pro anima, nempe vitæ ſcaturigo penes cor eſt. Cogitationes iniquæ labem inferunt animæ, quia illi adhærent, dumque foras in opus tranſeunt, tunc illæ malæ cogitationes in augmentum criminis adoleſcunt.

Cibus quare nō inquinat animam.

Vt peccati ratio tota penes voluntarium eſt, quod eſt conſenſus animæ, & conſenſus huiuſce cibus ſit expers, vtpotè inanimis; illa ſola queunt inquinare animam, quæ ſunt iniquo corde ſata, id eſt, quæ reclamante Dei lege fiunt anima nequiter annuente. Hîc opportunè monet Hieronymus: *De corde* (inquit) *exeunt cogitationes malæ. Ergo anima principale, non ſecundùm Platonem in cerebro, ſed iuxta Chriſtum in corde eſt: & arguendi ex hac ſententia, qui cogitationes à diabolo immitti putant, & non ex propria naſci voluntate. Diabolus adiutor, & incetor malarum cogitationum poteſt eſſe, auctor eſſe non poteſt. Si autem ſemper in inſidijs poſitus, leuem cogitationum noſtrarum ſcintillam ſuis ſomitibus inflammarit, non debemus opinari eum cordis quoque occulta rimari: ſed ex corporis habitu, & geſtibus æſtimare, quid verſemus intrinſecus. Verbi gratia: ſi pulchram mulierem nos crebrò viderit inſpicere, intelligit cor, amoris iaculo vulneratum.*

Cogitationes non immittuntur à diabolo.

XX. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus mãducare, non coinquinat hominem.

Subiectum denominatur à forma inhærente. Cùm ergo cibus illota manu ſumptus non ſit idcirco malus; homo dici nequit eo cibo ſumpto malus, cùm nulla malitia ſit affricta cibo, ſed malis cogitationibus, & peccatis antea recenſitis. Nota, totam hanc diſputationem concludi ſola mentione cibi illota manu ſumpti, ne ſi tunc abrogaret legem de ciborum delecto, grauem apud omnes offenſam incurreret, apud turbas magni facientes illum ritum, qui poſtea Ieroſolymis in concilio dictante Spiritu ſancto fuit penitus abrogatus. Actor. 15. *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, nihil vltra vobis imponere oneris, quàm hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorū, & ſanguine, & ſuffocato.*

Ciborū immundorum lex quando antiquata.

COROLLARIVM
De traditionibus.

Traditiones non eſſe meram doctrinam hominum.

In hæc verba:

Sine cauſa me colunt docentes doctrinas & mandata hominum.

EX SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, ET HISTORIA.

VT eſt omnis actio humana biceps, vna fluens à natura, vt edere, loqui ambulare: alia verò ducens ortum à gratia, vt ex charitate Deum amare ſuper omnia; ita Dei concurſus ad actus humanos aptè duplex à Theologis omnibus aſſignatur. Primus dicitur ordinarius & naturalis, iuxta cuiuſque rei indolem. Vt quando cibum capit homo, Deus coëundo manus eius accommodat ad eſurientis arbitrium. Concurſus ille merè naturalis eſt, quia debetur naturali hominis inſtituto. Sed quando Deus influit in hominem, vt eo influxu perculſus, & pertæſus ea, quæ coroſca licèt ſint, in terra iacent, vt ad cœleſtia aſſurgat, & dedignetur hæc infima, vt ſe obſequio diuino totum obſtringat, hic concurſus Dei ad reducenda pia hæc vota ſuum in finem ſupernaturalis iuxta rei naturam congruè nuncupatur. Vnde licèt actiones, quæ hoc concurſu ſupernaturali percellente fiunt, dicantur humanæ quia fluunt ab homine, vt ſunt actus fidei, ſpei, & charitatis; ſupra tamen hominem ſunt, & impos eſt natura humana tales actus edere, ſine ordinis ſuperioris ope cœlitus illabente.

Actiones aliæ ſupernaturales, aliæ naturales.

Concurſus Dei duplex

Ita duplex eſt hominum doctrina, mores inſtituens, aut decernens ritus circa Dei cultum. Vna quidem Deo afflante piis aliquibus vſquequaque viris cœlitus affulſit: altera verò freta ſolo lumine naturali. Doctrina illa prior recenſita, Deo inſpirante ſata, & propagata ſine textu Scripturæ ſacræ, nomen traditionis ſibi vendicat iuxta modum, quo obſequente talis doctrina ad nos eſt longa ſæculorum ſerie deuoluta. Illa nimirum doctrina ſuos ſymmyſtas inſtituens circa ritus ſacros, aure tenus tradita eſt, nec vlla ſuffragante Scriptura ſacra liquet: Vnde quia ſic tradita eſt, traditio ſancta voce ſatis conſona nuncupatur. Illi verò ritus, quos Numa Pompilius inſtituit, eſtò Dei cultum ſpectent, aut Deorum potius inanium ſacra rata & fixa ſuis aſſeclis aſſignent; non traditiones ſunt, ſed inſanæ hominum doctrinæ, & mera figmenta, quia prodiere Deo optimo Maximo penitus inconſulto. Lauare crebrò manus, doctrina mera fuit hominum, quia nemo Dei flamine percitus inſtituit hoc lauacrum. Sed hi qui inualuere ritus in Eccleſia circa Dei cultum, & Sacramenta ritè adminiſtranda, quia Deo ſuggerente nobis traditi ſunt ab Apoſtolis, ab

Traditio quid ſit.

alus

Digitized by Google

alijs hominum decretis ſanctæ traditionis nomine diſpeſcuntur.

Traditionũ præcipui oppugnatores.

In has tradiciones inſurrexere dira capita, præcipuè deſertorum Eccleſiæ. Præter enim Saducæos quos Ioſephus ait recepiſſe ſolos quinque libros Moyſis, & flocci feciſſe ſenſa Patrum libro 13. Antiquit. cap. 18. Paulus Samoſatenus acriter inuectus eſt in omnes Sanctos Patres Sanctorum traditionum rigidos aſſertores. Teſtis Euſeb. libro 7. Hiſtor. capite 24. Achillæum Arrij argumentum contra Patres orthodoxos, aſſerentes filium eſſe conſubſtantialem Patri, erat vocem illam non proſtare ſacris ex Scripturis, ſicque fuit ſuſpecta nequam huic homini ſancta traditio. Pelagiani ex Auguſtino ſpeciali profeſſione rident traditiones, libro de natura & gratia capite 39. *Credimus (inquiunt) quod legimus, & quod non legimus nefas credimus adſtruere.* Hiſce deliris hominibus ſe adiecit Euthyches, cuius blaſphema fuit hæc vox iniuria Chriſto. *In qua Scriptura iacent duæ naturæ.* Ita liquet ex Concilio Chalcedonenſi act. 1. Vt noſtrates hæretici, ſcilicet Lutherani, & Caluiniſtæ, ſunt eodem diabolo patre ſati, quo & transfugæ recenſitis ſic in traditiones etiam ſunt impiè debacchati.

Traditiones Scriptura ſacra commẽdat.

Prauitate tamen hæretica reclamante, fidem traditionum adſtruit Scriptura ſacra, cuius ecce tibi multa oracula. Deuteron. 32. *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; maiores tuos, & dicent tibi.* Ierem 6. *Interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus veſtris.*

Traditionis vox in Scriptura.

Quia plerumque rei controuerſæ nomen exigitur ab æmulis noſtris, conſulant Paulum 2. Theſſalon. 2. ille faces conſpicuas prætendet, idoneas ad tergendam omnem caliginem, quam tenebriones hæretici nequiter offuderunt. Ecce lumen. *State, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.* Rurſus ille monet Timotheum vt conſcios etiam alios efficiat traditionum quas accepit 2. Timoth. 2. *Quæ* (inquit) *audiſti à me per multos teſtes, Hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere.*

Iuxta Vatis conſilium operæpretium eſt interrogare patres noſtros, cuiuſnam ponderis & momenti fuerint traditiones apud ipſos. Auſpicemur à priſcis.

Traditiones à Deo ſunt inſpirante.

Dionyſius Areopagita, de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 1. *Neceſſariò* (inquit) *primi illi noſtri ſacerdotalis muneris duces, cùm in ſumma deitate ipſi ſancti muneris plenitudinem percepiſſent, & idipſum deinceps proferre & propagare à diuina bonitate miſſi eſſent, ipſique poſteros ad diuina prouehere affatim cuperent, viſibilibus ſignis cœleſtia Sacramenta texerunt, atque in ijs, quæ ſunt nobis familiaria, ſumma illa, & ſuperſubſtantialia, partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus ſuis, iuxta quod ſacræ definiunt leges, nobis tradiderunt.* Nota, virum hunc ſanctum, & ſummum Theologum, ſcilicet Dionyſium, dicere fuiſſe Deo plenos religionis noſtræ duces & anteſignanos, à quibus ſanctæ traditiones ad noſtra hæc tempora deriuarunt.

Traditiones àa Apoſtolis ſũt traditæ.

Irenæus libro 3. capite 4. *Non oportet* (inquit) *apud alios quærere veritatem, quam facile eſt ab Eccleſia ſumere: cùm Apoſtoli, quaſi in depoſitorium diues, pleniſſimè in eam contulerint omnia, quæ ſunt veritatis, vt omnis quicumque velit, ſumat ex ea potum vitæ: hæc eſt enim vitæ introitus; omnes autem reliqui, fures ſunt, & latrones. Propter quod oportet deuitare illos; quæ autem ſunt Eccleſiæ, cum ſumma diligentia diligere, & apprehendere veritatis traditionem. Quid enim? Et ſi quibus de aliqua medica quæſtione diſceptatio eſſet, nonne oporteret ad antiquiſſimas recurrere Eccleſias, in quibus Apoſtoli conuerſati ſunt, & ab eis de præſenti quæſtione ſumere quod certum & re liquidum eſt? Quid autem, ſi ne Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes barbarorum eorum, qui in Chriſtum credunt, ſine charta, & atramento ſcriptam habentes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes.* Vides ex præfatis quanta fides ſit adhibenda piis traditionibus, cùm ex Irenæo penes illas ſit deciſio quæſtionum omnium, quæ quandoque ſolent exurgere in Eccleſia, & ancipites animos diſtrahere in diſpares ſententias, magno ſemper fidei detrimento.

Eccleſia eſt vitæ introitus.

Traditionis quanta fides ſit.

Clemens Alexandrinus, iudicio Hieronymi hominum doctiſſimus, quo magiſtro ſacris diſciplinis initiatus eſt Origenes, traditiones etiam vt è cœlo oriundas maximè commendauit. Ecce verax oraculum libro 5. Stromatum capite 4. *Scio quòd veniens ad vos (inquit Apoſtolus Roman. 1.) veniam in plenitudine dilectionis Chriſti, & traditionem, quam ex cognitione eis præſentibus præſens cupit impertire (neque enim ea poterat indicare per epiſtolam) plenitudinem Chriſti vocans, per reuelationem myſterij, quod æternis temporibus fuerat tacitum, nunc autem fuit manifeſtatum per Scripturas propheticas. cognitio ipſa eſt, quæ per ſucceſſionem ad paucos, ab Apoſtolis abſque ſcripto tradita peruenit.* Rurſus ille trudit in beſtiarum ſpecum eos omnes, qui traditionibus ſanctis renuunt obedire. Sic ille lib. 7. Stromatum cap. 9. *Neceſſe eſt labi in maximis eos, qui res maximas aggrediuntur, niſi regulam veritatis ab ipſa veritate acceptam tenuerint. Quomodo ergo ſi quis ex homine fiat beſtia, ſimiliter atque illi, qui Circes venenis fuerant infecti: ita homo Dei eſſe, & Domino fidelis eſſe perdidit, qui aduerſus Eccleſiaſticam recalcitrauit traditionem, & inhumanarum hæreſeum deſertus opiniones.*

Traditio eſt cognitio reuelata.

Traditioni reſiſtens, beſtia cenſendus eſt.

Traditionibus obſtringimur.

Oratio fit ad orientem.

Origenes & ipſe ſuo adhæſit magiſtro, iura propugnans traditionum. Sic ille homil. 5. ſuper Numer. *In Eccleſiaſticis obſeruationibus ſunt nonnulla huiuſmodi, quæ omnino facere neceſſe eſt, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quòd (verbi gratiâ) genua flectimus orantes, & quòd ex omnibus cœli plagis ad ſolam Orientis partem conuerſi orationem fundimus, non facilè cuiquam puto ratione compertum: ſed & Euchariſtiæ ſiue percipiendæ, ſiue eo ritu, quo geritur, explicandæ, vel eorum, quæ geruntur in baptiſmo, verborum, geſtorumque, & ordinum, atque interrogationum, & reſponſionum, quis facilè explicet rationem, & tamen hæc omnia operta, & velata portamus ſuper humeros noſtros, cùm ita implemus ea, & exequimur, vt à magno Pontifice, & eius filijs tradita,*

& commendata ſuſcepimus. Hæc illæ, vt arbitror alludens ad vaſa tabernaculi operta velis, quæ ſpectare nefas erat eis, ad quos illa ſuis humeris gerere pertinebat. Ita docet Origenes, non procul eſſe ab errore nimis curioſè inquirentes ea quæ nobis ſancta traditio commendauit. Idem Origen. luculenter adhuc traditioni ſanctæ litat proœmio in lib. 1. de principiis: *Cùm* (inquit) *multi ſint, qui ſe putēt ſentire quæ Chriſti ſunt, & nonnulli eorum diuerſa à prioribus ſentiant, ſeruetur Eccleſiaſtica prædicatio per ſucceſſionis ordinem ab Apoſtolis tradita, & vſque ad præſens in Eccleſiis permanens. Illa ſola credenda eſt veritas, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat traditione.* Hactenus ille, modum inſtituens ad cōponendas omnes controuerſias, conſulta videlicet traditione pia, quia eſt certa regula veritatis.

Traditio eſt regula veritatis.

Athanaſius epiſtola ad omnes Orthodoxos: *Non* (inquit) *nouitia, non nupera res eſt canonum Eccleſiaſticorum inſtitutio, ſed à primis vſque Patribus per manus tradita eſt, & fundata in Eccleſiis: neque nunc tandem fides ſuum initium ſumpſit, ſed ab ipſo Domino operâ diſcipulorum in noſtram vſque ætatem propagata eſt. Ne igitur ea, quæ hactenus vſque ad noſtra ſecula in Eccleſiis obſeruata ſunt, his temporibus pereant, & quæ nobis concredita ſunt, à nobis requirantur, agite.*

Traditionū antiquitas.

Baſilius Magnus ait, omnium inſtitutionum, quarum copioſa ſeges eſt in Eccleſia ſancta, totam ſupellectilem eſſe bimembrem. Primas namque prodit Scriptura ſacra, ritus præſcribendo ſuis cultoribus, quorum obſequio concordi modo queant Domino deſeruire. Alias inſtitutiones ait acceptas à ſanctis Patribus. Sic ille epiſt. 60. *Fidem nos neque recentiorem ab aliis conſcriptam accepimus, neque ipſi mentis noſtræ fœtus aliis obtrudere audemus, ne humana putentur pietatis verba, ſed quæ à ſanctis Patribus edocti ſumus, ea rogantibus nos annuntiamus.* Item epiſt. 61. *Dogmata* (inquit) *Patrum contemnuntur, Apoſtolicæ traditiones annihilantur, recentiorum hominum inuenta Eccleſiis inferuntur.*

Traditiones ſunt Eccleſiæ propugnacula.

Epiphanius hæreſi 55. Eccleſiam Dei conſiderat vt arcem inſtructam ſuis omnibus munitionibus, & traditiones ait cum Scriptura ſacra vices agere fortis propugnaculi: *Termini* (inquit) *nobis poſiti ſunt, & fundamenta, & ædificatio fidei, & Apoſtolorum traditiones: & Scriptura ſancta, & ſucceſſiones doctrinæ, & vndequaque veritas Dei munita eſt. Nemo ergo decipiatur nouis fabulis.* Rurſus idem traditiones ait eſſe neceſſarias: Hæreſi 61. *Oportet* (inquit) *& traditione vti. Non enim omnia à diuina Scriptura poſſunt accipi. Quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt, vt dicit Apoſtolus: Sicut tradidi vobis. Et alibi: Sic doceo, ſic tradidi Eccleſiis.* Ille demum vno propoſito exemplo docet, qua authoritate freta ſit traditio ad eius tempora propagata. Sic ille hæreſi 75. *Eccleſia neceſſario hoc quod pro defunctis orat, perficit traditione à Patribus accepta. Quis autem poterit ſtatutum matris diſſoluere, aut legem patris? Vt Salomon ait: Audi, fili, ſermonem patris tui, & ne repellas ſtatuta matris tuæ, oſtendens per hoc, quod in Scripturis & ſine ſcripto docuit Pater, hoc Deus, & Vnigenitus, & Spiritus ſanctus. Mater autem noſtra Eccleſia habet ſtatuta in ſe indiſſolubilia poſita, quæ diſſolui non poſſunt.*

Traditiones neceſſariæ.

Chryſoſtomus orat. 4. in 2. epiſt. ad Theſſalon. *State* (inquit) *& tenete traditiones. Hinc eſt perſpicuum, quòd non omnia per epiſtolam tradiderunt ſed multa etiam ſine Scripturis; & ea quoque ſunt fide digna. Quamobrem Eccleſiæ quoque traditionem cenſeamus eſſe fide dignam. Eſt traditio, nihil quæras amplius.* Hæc ille pluris faciens tradiones quàm ea quæ petuntur à ratione hominum argumenta. Vnde fuit Chryſoſtomo ſatis ad credendum, dummodo conſtaret ei, rem in ancipiti poſitam habere traditionem aliquam ſanctam ſibi ſuffragantem.

Traditionū authoritas quanta ſit.

Caſſianus collatione 21. cap. 12. *Oportet* (inquit) *nos authoritati Patrum conſuetudinique maiorum, vſque ad noſtrum tempus, per tantam annorum ſeriem protelata, etiam non percepta ratione cedere, eámque vt antiquitus tradita eſt, iugi obſeruantia ac reuerentia cuſtodire.*

Traditiones Eccleſiæ ſūt theſaurus.

Cyrillus Alexandrinus homilia 8. hortatica, apprimè docet, traditiones non conducere tantùm ad ſtabiliendam fidem orthodoxam, ſed & etiam ad mores optimè componendos. *Traditionem* (inquit) *Eccleſiæ tanquam theſaurum quendam in penetrali cordis recondens, amplectere occupationes Deo gratas, vt non ſolùm fide ſplendeas, ſed & pietate luceas.* Idem, & Synodus Alexandrina ad Neſtorium. *Sanctorum Patrum confeſſiones, quas ſancto in ipſis loquente Spiritu ediderunt, ſectantes, ſcopumque, ac ſenſum, quem illi tenuerunt, ſtudioſè vbique obſeruantes, & regia quaſi via incedentes dicimus, &c.*

Traditiones ſūt regia via.

Tertullianus capite 4. de corona militis, tantùm defert traditioni, quantùm quis alius omnibus argumentis: *Harum* (inquit) *& aliarum eiuſmodi diſciplinarum ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam inuenies. Traditio tibi prætendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſeruatrix. Rationem traditioni, conſuetudini, fidei patrocinaturam, aut ipſe perſpicies, aut ab aliquo, qui perſpexerit diſces. Exemplis renuntiatum erit, poſſe etiam non ſcriptam traditionem in obſeruatione defendi, confirmatam conſuetudine idonea teſte probata tunc tradionis ex perſeuerantia obſeruationis. Conſuetudo autem etiam in ciuilibus rebus pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex: nec differt Scriptura an ratione conſiſtat quando & legem ratio commendet.* Hactenus ille, probans eodem libro, plura fieri annuente tota Eccleſia, quæ eſtò fiant tacitâ ſcripturâ, tamen tantum à traditione robur accipiunt; vt ſit immane nefas, ex receptis inſtitutis aliqua temerare.

Traditionis laudes.

Ambroſius lib. 3. de fide, cap. 7. Paucis, & arguè ſuam explicat ſententiam in gratiam traditionum: *Seruemus* (inquit) *præcepta maiorum, nec hæreditaria ſignacula auſi rudi temeritate violemus.* Traditiones acutè vocat hæreditaria ſignacula, quia Chriſtiani, eodem Chriſto patre ſati fratres ſunt, vt & Sanctorum Patrum orthodoxæ fidei cohæredes. Rurſus traditiones ſignacula ſunt: nam vt diplomati inuſto regio ſigillo fides adhibetur indubia; ita ritus Eccleſiæ, conciliare ſolent ſibi omnium fidelium obſequium, quando ſicut par eſt traditione veteri ſigillantur.

Traditiones ſunt hæreditaria ſignacula.

Auguſtinus vni Eccleſiæ traditioni plus de-

tulit

tulit quàm auctoritati Sancti Cypriani, qui ab ea traditione nouam & deuiam ſententiam plus nimio propugnauit. Magna ſanè traditionis auctoritas, vt appenſa ad trutinam cum Cypriano viro ſancto æquè ac perito iuris Eccleſiaſtici, Auguſtinum ad ſui obſequium, quàm ad ſequelam Cypriani potiùs inclinarit. Sic ille lib. 2. contra Creſconium c. 32. *Cypriani cuius laudem conſequi non valeo, cuius multis literis mea ſcripta non comparo, cuius ingenium diligo, cuius ore delector, cuius martyrium veneror, hoc quod aliter ſapuit, non accipio: non accipio, inquam, quod de baptiZandis hæreticis & ſchiſmaticis ſcripſit: quia hoc Eccleſia non accipit, pro qua Beatus Cyprianus ſanguinem fudit.* Idem lib. 1. contra Creſconium. c. 33. ex profeſſo docet, concordes eſſe traditiones, & Scripturam ſacram, quia traditionum auctoritas ſacro codice commendatur. *Quamuis* (inquit) *huius rei certum de Scripturis non proferatur exemplum; earumdem tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuerſa iam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat auctoritas: vt quoniam ſancta Scriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit, huius obſcuritate quæſtionis, eandem Eccleſiam conſulat de illa quæſtione, quam Eccleſiam ſine vlla ambiguitate Scriptura demonſtrat.*

Traditiones quanti fecit Auguſtinus.

Vincentius Lyrinenſis lib. aduerſus hæreſes cap. 32. latè probat, Eccleſiam nihil omnino agere tumultuariò; ſed ea moderari cautè quæ traditionis ſunt. *Chriſti Eccleſia* (inquit) *ſedula & cauta depoſitorum apud ſe dogmatum cuſtos, nihil in iis vnquam permutat, non amittit ſua, non vſurpat aliena, ſed omni induſtria hoc vnum ſtudet, vt vetera fideliter ſapienterque tractando, ſi qua ſunt illa antiquitus informata & inchoata, accuret & poliat: ſi qua iam expreſſa & enucleata, conſolidet & firmet: ſi qua iam confirmata & definita, cuſtodiat. Denique quid vnquam aliud conciliorum decretis eniſa eſt, niſi vt quod antea ſimpliciter credebatur, hoc idem poſtea diligentius crederetur.* Hactenus ille, benè ſinceram Eccleſiæ indolem aſſecutus.

Eccleſiæ cura in his quæ ſunt fidei.

Petrus Chryſologus ſermone 8. credit eſſe velut piaculum, dubiam facere auctoritatem traditionum, quas non cenſuræ noſtræ, aut examini debemus ſubiicere, ſed potius hilariter amplecti, & deuotè toto pectore venerari. Ita Chryſologus: *Chriſtianus animus, quæ ſunt traditione Patrum, & ipſis roborata temporibus, neſcit in diſputationem deducere; ſed venerari ea toto deſiderat venerationis eloquio.*

Traditiones honorandæ.

Leo primus ſermone 2. de ieiunio Pentecoſtes. cap. 1. *Dubitandum non eſt, omnem obſeruantiam Chriſtianam traditionis eſſe diuinæ. Et quicquid ab vna Eccleſia in conſuetudinem eſt deuotionis receptum, de traditione Apoſtolica, & de Spiritus Sancti prodire doctrina, qui nunc quoque cordibus ſuorum fidelium præſidet ſuis inſtitutis, vt ea omnes, & obedienter cuſtodiant, & ſapienter intelligant.* Hactenus ille, piè aduertens, Spiritum Sanctum, qui eſt ſcaturigo indefeſſa boni omnigeni, inſpirando ſacras traditiones adeſſe ſuis obſequiis omnibus fidelibus, ad quos traditiones pertinet obſeruare. Rurſus ille ſermone 9. de ieiunio ſeptimi menſis cap. 1. Concordes facit in traditione fidem & obedientiam, ita vt traditio ſancta fidem & obſequium fidelium præſtò ſibi conciliet. *Quod* (inquit) *dudum, & traditio decreuit, & conſuetudo firmauit, nec eruditio ignorat, nec pietas prætermittit.* Ille demum affirmat, etiam ſancta traditione fidem maximè roborari. Sic ille epiſt. 8. ad Flauianum: *In corde noſtro ea obſeruantia Deo inſpirante permaneat, ne conſtitutiones venerabilium Patrum diuinitus roboratæ, & ad ſoliditatem fidei pertinentes, praua cuiuſpiam interpretatione violentur.*

Traditionum auctor S. Spiritus.

Traditio fidem & obedientiam exigit.

Traditione fides roboratur.

Gregorius Magnus lib. 2. epiſt. 37. Eſto velut Petri ſucceſſor potuiſſet detrahere, aut adiicere, innouando vetus inſtitutum in his quæ traditionis ſunt; tantâ tamen reuerentiâ adhæſit ritibus antiquis, vt eos eſſe voluerit, & ſanxerit illibatos. *Quod* (inquit) *dicitis, noſtris temporibus debere ſeruari, quæ à meis quoque prædeceſſoribus tradita atque cuſtodita ſunt: abſit hoc à me, vt ſtatuta maiorum in qualibet Eccleſia infringam, quia mihi iniuriam facio, ſi fratrum meorum iura perturbo.* Rurſus ille volens ea quæ ſunt traditionis ſemper eſſe rata & fixa, ſic decreuit lib. 7. epiſt. 61. *Noſtrum his accommodamus aſſenſum, atque omnia, ſicuti inter vos geſta ſunt, per huius tuitionis paginam confirmamus, nec quidquam eorum à nobis, ſucceſſoribusque noſtris deduci in irritum profitemur: quia valdè Eccleſiaſticæ moderationi eſt conueniens, vt quæ ordinata fuerint, vel decisa, nulla in poſterum debeant refragatione turbari.*

Traditiones inuiolabiles.

Bernardus meritò ſuſpectam habuit doctrinam Petri Abailardi, quem illo tamen æuo, vt doctiſſimum hominem plurimi prædicabant. Suſpicionis argumentum in Bernardo fuit, quòd Abailardus erat traditionum incurius, & inſtituta noua ſuis aſſeclis ingerebat. Vnde ſuum ſtylum ſtrinxit Bernardus vt hunc nouatorem confoderet. Sic ille ſuum hunc æmulum aggreditur epiſt. 190. *Quid ſecretiùs tibi reuelatum iactas, quod tot præterierit Sanctos, effugerit ſapientes? Tu verò de tuo nobis tradis, & quod à nemine accepiſti. Qui loquitur mendacium, de ſuo loquitur.* Rurſus ille ſibi conſtans epiſt. 174. *Nullo* (inquit) *modo placebit contra Eccleſiæ ritum præſumpta nouitas, mater temeritatis, ſoror ſuperſtitionis, filia leuitatis. Ergo quod ab Eccleſia accepi ſecurus trado.*

Traditiones violare eſt præſumptio.

Imperatores, quos pietatis amor olim præ cæteris conſpicuos fecit, ſic traditiones voluerunt eſſe ratas, vt eas vel latum vnguem prætetire ſcelus fuerit vtique graue cito citius expiandum. Ecce leges pertinentes ad obſeruantiam traditionum. Lege 5. Codice. De Summa Trinitate, ita fatur Imperator Iuſtinianus. *Cum recta & irreprehenſibilis fides, quam prædicat ſancta Dei Catholica & Apoſtolica Eccleſia, nullo modo innouationem recipiat: nos ſequentes Sanctorum Apoſtolorum, & eorum, qui poſt eos in ſanctis Eccleſiis Dei conuerſati ſunt, dogmata, iuſtum fore exiſtimauimus, cunctis manifeſtum facere, qualiter de fide, quæ in nobis eſt, ſentiamus: inſiſtentes, & adhærentes traditioni, & confeſſioni ſanctæ Dei Eccleſiæ Catholicæ.* Rurſus idem Imperator cautè volens occurrere diſpendiis Eccleſiæ, in quam iniuriæ traditionibus hæreſes inſurgebant, ita lege ſexta eiuſdem tituli ſanxit. *Neceſſarium* (inquit) *eſſe putauimus, tam hæreticorum vaniloqua mendacia diſſipare, quàm omnibus inſinuare, quomodo, aut ſentiat ſancta Dei Eccleſia Catholica & Apo-*

EX IVRE CIVILI. Traditiones commendatæ ab Imperatoribus.

ſtolica, aut prædicent ſanctiſſimi eius ſacerdotes, quos & nos ſecuti manifeſtè conſtituimus ea, quæ fidei noſtræ ſunt: non quidem innouantes fidem, quod abſit, ſed coarguentes eorum inſaniam, qui eadem cum impiis hæreticis ſentiunt.

Quàm ſint ſuſpiciendæ piæ traditiones, voce ſonora clamant canones ſancti, in quibus iſte fuit ſingularis editus in ſecunda Synodo Nicæna, Actione 7. Ecce fidem huius Concilij, cuius Patres ita fantur. *Fatemur vnanimiter nos Eccleſiaſticas traditiones, ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine valentes, & decretas retinere velle. His ſic ſe habentibus, regiam viam incedentes, & Sanctorum Patrum doctrinæ inſiſtentes, & Catholicæ Eccleſiæ, in qua Sanctus Spiritus habitat, traditionem obſeruantes definimus. Qui auſi fuerint aliud ſentire, aut docere, aut more impiorum hæreticorum Eccleſiaſticas traditiones contaminare, aut nouam quandam vaniloquentiam inducere, aut contra iſta vafrè & impiè aliquid excogitare, quod ſit contra conſtitutionem Eccleſiaſticam, ſi fuerint Epiſcopi aut clerici, deponantur; ſi Monachi, aut laici, communione priuentur. Si quis traditionem Eccleſiæ ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine valentem violauerit, Anathema.*

Ex Iure Canonic. Traditiones violantes excõmunicati.

Synodus item octaua generalis edidit & concolorem huic canonem hoc tenore. Can. 1. *Regulas, quæ ſancta Catholica, & Apoſtolica, tam à ſanctis famoſiſſimis Apoſtolis, quàm ab orthodoxorum vniuerſalibus, necnon & localibus conciliis, vel etiam à quolibet Deiloquo Patre & magiſtro Eccleſiæ tradita ſunt, ſeruare, atque cuſtodire profitemur. His propriam vitam, & mores regentes, & omnem ſacerdotij catalogum, atque omnes, qui Chriſtiano cenſentur vocabulo, pœnis & damnationibus, & è diuerſo receptionibus, & iuſtificationibus, quæ per illas prolata ſunt, atque definita canonicè ſubiici decernentes. Tenere quippe traditiones, quas accepimus, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam Sanctorum, qui antè fulſerunt, Paulus apertè admonet 2. Theſſal.* 2. Duodecimo etiam Concilio Toletano diues elogium proſtat in gratiam traditionum. Ecce tibi hoc locuples effatum cap. 4. *Maiorum inſtitutionibus contraire, & Sanctorum Patrum decreta conuellere; quid aliud eſt, quàm vinculum ſocietatis Chriſti abrumpere, & vſurpata præſumptionis licentia ſtatum totius Eccleſiæ diſſipare?*

Traditiones obligant omnes.

Traditiones ſunt vinculũ ſocietatis Chriſti.

Ex hiſtoria.

Multis etiam hiſtoriis compertum eſt, controuerſias præcipuas fuiſſe compoſitas conſulta traditione. Sozomenus lib. 4. cap 16. de geſtis in Ariminenſi ſynodo ait, perſtrepentes Arianos ob vocem ὁμόουσιος, quæ Filium conſubſtantialem Patri affirmat, voluiſſe nouam fidei formulam inducere: ſed Patres orthodoxos traditione fretos fortiter obſtitiſſe. Synodus etiam Alexandrina procul abegit Neſtorium detrahentem Chriſto decus inſigne Deitatis, nullo alio vſa telo, quàm traditionis auctoritate, viſa ſatis valida ad hæreſim hominis huius impij conterendam. Quodque magis traditiones adſtruit, Caluinus ipſe clarus apud ſuos transfugas & deſertores diſcipulos ob traditiones Eccleſiæ habitas ludibrio, in re controuerſa faceſcente graue negotium, ad traditiones eructatæ ſuæ blaſphemiæ & hæreſis immemor appellauit. Sic ille contra Piggium de libero arbitrio. *Non difficulter inter me & Piggium in hac de traditionibus contentione conuenire poſſet, ſi modò Eccleſiæ traditionem ex certo & perpetuo Sanctorum & orthodoxorum conſenſu demonſtraret: deinde ſi iis ſimpliciter & candidè vteretur, ad veram & germanam Eccleſiæ doctrinam comprobandam: non ad pingendas horum temporum impias doctrinas abuteretur. Nunc ſi ex priuato paucorum ſenſu communem Eccleſiæ conſenſum facere velit Piggius, eùmque ex Apoſtolorum traditione natum eſſe aſſerat, non recipiam.* Vide quæſo viri impij aſtutam nequitiam. Vt traditiones oppugnet, has propugnat: quippe ſonat ſe daturum manus auctoritati traditionum, ſi traditionum auctoritate queat oſtendere traditiones ad nos longa Patrum ſerie defluxiſſe.

Traditiones iudicant de cõtrouerſiis.

Lutherus, & Melanthon, ſimiæ concolores, poſt blaſphemias, & latratus editos contra pias traditiones Eccleſiæ, minimè ſibi conſtantes, palinodiam poſtea cecinerunt. Ita Lutherus epiſtola ad Marchionem Brandeburgenſem Tomo 2. *Periculoſum & horrendum eſt, quicquam audire, vel credere, quod aduerſetur vnanimi teſtimonio fidei, & doctrinæ ſanctæ, & Catholicæ Eccleſiæ, quam illa inde ab initio per annos plus mille quingentos vnanimiter ſeruauit.* Si conſulis Melanthonem, ille velut fraternizans Lutherizat, & vt Piloſus clamat ad alterum. Audi vlulam alteri vlulæ reſpondentem. Sic ille epiſtola ad Fridericum Myconium de locis veterum Theologorum de Cœna Domini. *Vt viuos libenter conſulimus, quos iudicamus aliquem vſum habere rerum ſpiritualium; ita & veteres, quorum ſcripta probantur, cenſeo conſulendos eſſe. Exiſtimo hoc communiter ſenſiſſe Eccleſiam, quod iſti ſcripſerunt. Neque verò tutum eſt à communi ſententia veteris Eccleſiæ diſcedere.*

Traditiones inuiti etiam hæretici admittunt.

Diceres, ex profeſſo ſui oblitum Melanthonem, qui aliàs cum eiuſdem ac ipſe farinæ viris impiis atque nequam traditiones inſectatus eſt, vt ſtantes à partibus Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ, & Romanæ. Ille perurgente veritate clamat, rem eſſe duram, verſari ſemper in ancipiti in his quæ fidem ſpectant, & nutantes, & in varia diſtractos homines vno ſolo poſſe traditionum vinculo ſociari. Magna ſanè virtus & vis veritatis, quæ mendaces etiam obſtringit ad vera aliqua recenſenda. Sic Melanthon epiſtola ad Ioannem Cratonem Medicum: *Scio* (inquit) *carnificinam non ſolùm ſœuam, ſed etiam pernicioſam dubitationem. Exiſtimo autem ad confirmandas mentes conſenſum vetuſtatis plurimum valere. Optimi magiſtri atque duces nobis eſſe poſſunt, Irenæus, Tertullianus, Auguſtinus, qui plurima huius generis nobis reliquerunt. Ex his monumentis quiuis cognoſcere poterit, ipſos imprimis adhibuiſſe fidei quam vocabant regulam: huic iungebant piorũ atque eruditorum ſuffragia, conſenſumque Apoſtolicarum Eccleſiarum: hoc eſt earum, quas vel ab ipſis Apoſtolis, vel ab Apoſtolicis, vt vocabant, viris originem duxiſſe conſtabat.*

Ad hoc Euangelium de traditionibus incongruis Iudæorum, quas Chriſtus ait fuiſſe meras nugas, & doctrinas hominum, vice fuit coronidis annectere tractatulum illum de traditionibus Eccleſiæ, ne quis obtrectator eas aſſereret eodem eſſe quoque ſpiculo configendas.

SENSVS

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis concionibus ex hoc Euangelio idoneis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum.

DÆMON, caro, mundus ſemper voluere Dei mandatis, iniquè ſuas traditiones & dogmata præualere.

Primæ partis opus erit, probare vafrum dæmonis ingenium in præſtigias & in technas ſemper compoſitum. Vt namque dæmon hominem auertat à mandatis Dei, ſuggerit eſſe præter rationem illud omne, cui cœlitus obligamur. Et hæc eſt traditio prima, cuius lethale virus ebibit homo nimis credulus huic ſerpenti, eautè ſuum lethale virus eius patulis auribus inſtillanti.

Altera parte dicam, mundum ad inſtar Iudæorum lauare manus, atque vaſa, quia totus eſt in externis lauacris. Nempe cute tenus tantùm ambit mundus ea quæ ſunt munda, ſicut mundus ipſe ſolum nomen mundi habet, cùm ſit reipſa totus immundus, vtpote conſpurcatus omnium aſpergine ſordida vitiorum.

Poſtrema demum parte dicam, carnis traditionem eſſe curam corporis, cui vndequaque quærit & procurat delicias, & iucundas ſenſuum illecebras; in quibus gula vorax, & libido ſalax, ſunt maximè importunæ viris de ſua ſalute ſolicitis, & à titillantis pruritu carnis validè laceſſitis

---

Vt faciat caſſa Dei mandata dæmon inueſtigat, quare homo latis tot legibus obſtringatur.

In hanc vocem:

Quare.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

NEmo derepente malus fit, aut bonus; ſed gradatim itur ad extrema. Ideoque vafer hominum hoſtis diabolus non peruertit Adam in inſtanti, ſed Euâ ſuas ad partes inductâ, virum callidè dementauit. Non prima fronte Deum homini obiecit vt iniuſtum, neque Dei mandatum carpſit vt noxium; ſufficiebat enim habitus primorum principiorum inſitus hominibus ad arguendum eum mendacij; ſed ſuggeſſit ei, curioſè ſecum vt quæreret, quare Deus præcepiſſet vt à fructu vnius tantùm arboris abſtineret. In hac indagine curioſa nihil omnino mali ſuſpicatus homo, voci illi malè ſuadæ ſuas accommodauit aures. Eo ſerpentis ſibilos, & ſuſurrum: *Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno paradiſi?* Muliere reſpondente, necem inſtare pomum comedenti; aſtutè dæmon hoc negauit, ita fatus: *Nequaquam moriemini. Scit enim Deus quòd in quocumque die comederetis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dij.* Vt dubium fecit homo Dei effatum, titubare cœpit. Ancipitem verò fecit prædictionem pœnæ reis infligendæ vox illa, *quare*, ſeu quod perinde ſonat: *Cur vobis præcepit Deus.* Et inde mali exordium, quod in Adamum atque totam eius ſobolem inundauit.

Geneſ 3.

Diabolus hac voce, Quare, totũ perdidit hominũ genus.

Quia debebat homo merum & perfectum obſequium Deo conditori, non ſortis eius erat officium, inueſtigare, vera foret necne pœnæ inflictio, quam peccaturo rerum omnium Dominus aſſignarat. Erat homo Dei totus, ideoque Deus obedientiæ præcepto totum ſibi hominem in holocauſtum ab aliis omnino rebus ſecreuerat, & illum in paradiſo, velut in templo, loco tali ſacrificio congruo collocarat. Vt dæmon oſor eſt ſacrorum, ita ſolenne ſacrum illud ne fieret obſtitit homini ſuggerendo, pomum vt ederet, & ſic obedire ſuo Domino cunctaretur.

Obedientia eſt holocauſtum.

Obedientiam eſſe verum holocauſtum & ſolenne, ſacri canones clamant hoc contextu: *Obedientia victimis iure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas*

EX IVRE CANONIC.

luntas propria mactatur. Tantò igitur quiſque Deum citiùs placat, quantò ante eius oculos repreſſa arbitrij ſui ſuperbia, gladio præcepti ſe immolat. Contrà, ariolandi peccatum, inobedientia dicitur, vt quanta ſit virtus obedientiæ demonſtretur. Ex aduerſo igitur meliùs oſtenditur, quid de laude eius ſentiatur. Si enim quaſi ariolandi peccatum eſt, repugnare; & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere; ſola eſt, quæ fidei meritum poſſidet obedientia: ſine qua quiſque infidelis eſſe conuincitur, etiamſi fidelis eſſe videatur. Canone. Sciendum. §. Obedientia 8. qu. 1.

Ex Ivre Civili. Legem inferiori non eſt licitum interpretari.

Quàm enormiter peccatit homo, volens ad trutinam indaginis ſuæ appendere legem à creatore latam, inferre licet ex ipſo Iure Cæſareo, cuius eſt hoc decretum. *Inter æquitatem iuſque interpoſitam interpretationem, nobis ſolis, & oportet, & licet inſpicere.* Lata fuit hæc lex à Conſtantino Imperatore. Lege. Inter æquitatem. Codice. De legibus lib. 1. tit. 14. leg. 1. Extat item alia conſtitutio Imperatorum Theodoſij & Valentiniani, cuius Adam pœnam multis ſæculis anteuertit. Ecce pœnam indictam temerario & incauto legis interpreti. *Notam infamiæ ſubitaro eo, qui aſtutè ea interpretari voluerit.* Lege. Quæ ex relationibus. Codice. De legibus lib. 1. tit. 14. leg. 2.

Deluſus homo voce, QVARE, ratus fore legem ipſi propitiam, ſi violaret eam, infamiæ extremæ notam incurrit, qua & nos conſcij præuaricationis Adæ, ſicut eius maledicta proles hodie laboramus.

Obedientiā impedit curioſa exploratio præcepti.

Quia diabolo benè ceſſit ita primis hominibus feciſſe fucos, ſuggerendo QVARE Deus hoc iuberet, ſemper eam adhibuit induſtriam, ab illa voce QVARE ſuos in homines impetus auſpicando. Quiſquis enim cunctatur obedire, nutat, atque parum in ſtatu gratiæ diuinæ ſibi conſtat. Nempe velox eſſe debet obedientia, atque citum obſequium præſtitum Deo, neque poteſt aliter eſſe ſuis omnibus numeris abſolutum.

Ex SS. Patribvs. Obedientia debet eſſe velox.

Incunctantem hunc & expeditum animum Bernardus ab obediente petit lib. de præcepto, & diſpenſatione: *Verus* (inquit) *obediens mandatum non procraſtinat, ſed ſtatim parat aures auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, & ſe totum intus colligit, vt mandatum peragat imperantis. Non attendit verus obediens quale ſit quod præcipitur: hoc ſolo contentus, quia præcipitur.* Sanctus item Benedictus in Regula cap. 5. *Obedientia* (inquit) *tunc acceptabilis erit Deo, & dulcis hominibus, ſi quod iubetur, non trepidè, non tardè, non trepidè, aut cum murmure, aut cum reſponſo nolentis efficiatur.*

Ex Variis Historiis. Obedientiæ exempla.

Sanctus Bonauentura libro de ſtimulo amoris part. 3. cap. 11. variis hiſtoriis eruditè probat, debere citam & conſtantem eſſe obedientiam. Sic ille: *Patres noſtri, cùm prælati eſſent, ſe ſubditos faciebant. Hoc ſibi dulce, hoc delectabile. In his quæ magis ſuæ voluntati contraria exiſtebant, in his, quæ ad exterioris hominis confuſionem, afflictionem, exinanitionem ſpectabant, ſibi infimis obedire. Non enim curiosè librabant, an hoc melius illo, hoc ſecurius, hoc laudabilius eſſet, ſicut quidam faciunt causâ fugæ; ſed cuncta, quæ non eſſent contra Deum, quantumcunque ardua, & vilia dum cernerent eſſe ſecundùm beneplacitum Prælatorum, adimplebant auiditate maxima. Tanta enim in eis erat obedientiæ dilectio, vt adimplenda iuſſa non timerent diſcurrere ſuper aquas, nec ire ad capiendas leænas, cùm iniungeretur eis. Nec iudicauit eſſe infructuoſum, qui Abbati obediens quaſi importabiliter voluit per annum lignum aridum adaquare. Ibi apparuit obedientiæ celſitudo, quia quod mortuum & aridum fuerat, per obedientiam viriditatem fructum fecit.*

Obedientia rara.

Sanctus idem Bonauentura videns, quàm eſſet eius æuo rarus obedientiæ cultus, & quantum virtutis huius deliquium, prælaudato libro de ſtimulo amoris adiecit caput quod inſcripſit De paucitate obedientium, & hoc incipit à lamentis, ita gemens: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis imbrem lacrymarum, vt plorare valeam perfectorum ſtatum quaſi ad nihilum iam redactum.* Vox vna QVARE fecit etiamnumque facit irritam obedientiam, quam tenemur abſolutam præſtare Deo, atque vices eius gerentibus Prælatis omnibus exhibere. Nam ex Bernardo in Cantica:

Ex SS. Patribvs.

Bonus obediens dat ſuum velle, & ſuum nolle, vt poſſit dicere: Paratum cor meum Deus, paratum quodcunque præceperis facere; paratum, ad nutum citiùs obedire.

Obedientiæ ſpecimen egregium

Impigræ virtutis huius egregium ſpecimen edidere Petrus & Andreas, qui vocanti Chriſto citò dedere manus, de inſperata ſua ad ærumnas atque cruces vocatione nihil præter obſequium promptum ab eis præſtitum inquirentes. Sic Bernardus ſerm. 2. de S. Andrea. *Vis audire perfectæ obedientiæ formam? Vidit Dominus ait Euangeliſta Petrum, & Andream mittentes rete in mare, & ait illis: Venite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominum. At illi continuo nihil diiudicantes, aut heſitantes, non ſolliciti vnde viuerent, non conſiderantes, quonam modo rudes homines, & ſine literis prædicatores fieri poſſent, nihil denique interrogantes, ſine mora relictis retibus, & naui, ſecuti ſunt eum.* Hæc ille, benè notans, Petrum & Andream, obedientiæ perfectæ typos & exempla, nihil cunctantes, nec interrogaſſe, neque moram vllam interieciſſe inter obſequium & præceptum, quod perinde ſonat ac eos non quæſiiſſe, QVARE Deus vocaret eos ad vitæ genus inexpertum; ſed præbuiſſe citò iuſſioni factæ ſuos animos obſequentes.

Ex Historia. Iuſtini Imperatoriæ cenſura in dyſcolos.

Hodie profectò Deus poſſet improperare nobis idem, quod Iuſtinus olim Imperator, quem Georgius Cedrenus ſcriptor eius vitæ dicit ita ſuos renuentes obedire feros ſubditos increpaſſe: Si creditis, ita Deo decernente, vobis me fuiſſe datum in Dominum, obedite meis iuſtis imperiis, alioquin maturè vobis prouidete virum alium in Præfectum: quippe nolo dyſcolis imperare. Simili cenſura Deus ferire poteſt maximam hominum partem. Cùm namque rari ſint, qui ſe componant ad arbitrium Dei, gerendo morem præceptis eius, cunctantes ei obedire, præbent illi anſam repudiandi eos vt rebelles, quos diris iam deuotos Chriſtianos dicere dedignatur.

Salomon expertus quantùm poſſint Reges, de eorum poteſtate loquens ita fatur: *Sermo illius poteſtate plenus eſt: nec dicere ei quiſquam poteſt: Quare ita facis?* Si creditur eſſe nefas vti voce, QVARE, quando Regis placitum Eccleſiaſt. 8.

Digitized by Google

cum innotuit; potiori iure nequam erit ille, cui vacabit inueſtigare, quare Deus aut Prælati hoc & aliud iniunxerint. Quiſquis eò deuenit, ille ſanè Dei ſuaue iugum excuſſit, neſcius obedire.

Ex SS. Patribus. Obedientia quænam eſt reproba.

Bernardus huius hominis ſortem deflet hoc contextu: *Imperfecti cordis, & infirmæ prorſus voluntatis indicium eſt, ſtatuta ſeniorum ſtudioſius diſcutere, hærere ad ſingula quæ iniunguntur, exigere de quibuſque rationem, & malè ſuſpicari de præcepto, cuius cauſa latuerit, nec vnquam libenter obedire, niſi cum audire contigerit, quod fortè libuerit. Delicata ſatis, imò nimis moleſta eſt huiuſcemodi obedientia. Non planè hæc illa eſt, quæ ex regula traditur obedientia ſine mora. Diſputare profectò hoc eſt in actu cordis, non in auditu oris obedire.* Hæc ille tract. De præcepto, & diſpenſatione c. 13.

Ex Symbolis. Obedientiæ perfectæ typus.

Vſurpauit olim ſymbolum obedientiæ perfectæ Ferdinandus Mediceus apud Ferrum in theatro ſymbolorum. Pinxit ille Solem, qui eſtò gyret circulos in varios actus; à recto tamen lineæ eclipticæ tramite non declinat. Erant adiectæ voces iſtæ Soli. NON TRANSGREDITVR. Sol præſtat vna hac in re ſideribus aliis errantibus, quæ ſæpe via ab illa ſiue linea præfata procul abiunt. Etenim nunc ad Auſtrum, aliàs ad Aquilonem vergunt, illâ zodiacum diſſecante lineâ derelictâ. Ita verus obediens non mouetur niſi actus ictu & impulſu intelligentiæ præpoſitæ. Quaſcunque vices agit, eas ſic dirigit ad amuſſim voluntatis Dei, vt nunquam videatur ab hac virtutum omnium regula deuiare.

Ex SS. Patribus. Obedientia, quænam ſit imperfecta.

Bernardus eò collimat ita fatus cap. 9. tract. de præcepto & diſpenſatione. *Perfecta obedientia legem neſcit, terminis non arctatur: neque contenta anguſtiis profeſſionis, largiori voluntate fertur in altitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur ſpontanea, vigore liberalis alacriſque animi modum non conſiderans, in infinitam libertatem extenditur.*

Ex Medicina.

Surditatem, cui accedit è naribus ſtillicidium ſanguinis, ominoſam eſſe dicit Hippocrates ita fatus: Ἐπὶ κωφώσει καὶ νωθρίῃ, ἐκ ῥινῶν ἀποστάζον, ἔχει τι δύσκολον. Id eſt. *Si ad ſurditatem & torporem ſubſtillum acceſſerit narium, aliquid ſiniſtri præfert.* Hactenus ille lib. 2. coac. cap. 3. prænot. 12.

Obedire cunctantes malè habent.

Cunctantes obedire fecit illa ſenis honorandi prænotio. Torpor enim inceſſit eos, cùm quidpiam eis præcipitur, & aures illorum inuias omni mandato facit. Sanguine ſubſtillante rubere nares adagium eſt ſignificans aliquem amouere manus ab opere incepto. Et hoc quoque quadrat eis, qui ſimulant ſe velle morem gerere Præpoſitis; ſed poſtea deficiunt, quod eſt in re graui mortiferi criminis argumentum. Hinc omnia fluxere mala, quibus omne genus hominum opprimitur, vt econtrà penes obedientiam erat omnium bonorum ſumma, ſicut Ambroſius in Pſalmos ait:

Ex SS. Patribus.

Non potuit Deus perfectius demonſtrare quantum ſit bonum obedientia, niſi eùm prohibuit ab ea re, quæ non erat mala: ſola ibi obedientia tenuit palmam: ſola ibi inobedientia inuenit pœnam. Hactenus ille, benè ad rem, meæ ſententiæ illo ſuo calculo ſuffragatus.

Obedientia negata Deo quanta mala inuexerit.

Eſtò dæmon ſemper ea voce, QVARE, ſuum lethale virus omnibus inſtillet, qui cunctantur ea facere quæ iubentur à Deo, & Prælatis: attamen illa magis extitit pernicioſa clades, quam intulit hominibus in his quæ ad fidem pertinent. Imò prima tentatio, qua proſtrauit Euam, & ſubinde virum, non tam gulæ fuit, quàm adhibendæ Dei dictis fidei detrimentum. Nam manducare pomum reluctantibus ob intentatas à conditore minas, detraxit ille fidem dictis: *Nequaquam* (inquit) *moriemini.* Et ſic ante legem præſcriptam temeratam, homineſque gulæ obnoxios effectos, eos iam deceptos fecerat infideles. Vt in omnium hominum ruinam diabolo ceſſit ea tentatio, ſuggerens hominibus vt ſcrutentur, QVARE Deus hoc & illud præceperit, vt dementet Adæ prolem omnem hoſtis hic aſtutus, adhuc eo induſtrio vtitur argumento.

Quare, vox eſt familiaris hæreticis.

Ita ſanè breuis hæc vox, QVARE, fidem ſic laceſſit, vt hæreſes omnes inde ſuum ceperint exordium. Ob id etiam intempeſtiuum ſcrutinium, magni nominis Gentiles plerique dare ſuum nomen Chriſto Domino detrectarunt. Euangelio hodierno liquet hæc veritas. Etenim Phariſæi, perciti dæmonis afflatu, laceſſiunt Chriſtum illa voce, QVARE, & ita ſibi proterue fores occludunt ad fidei influxum: *QVARE* (inquit) *diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum.* Dæmonis fœto ſati hæretici omnes iis ſemper vſi ſunt armis, vt ſolidas Eccleſiæ ſanctæ baſes concuterent, & ad trutinam iniuſtam intellectus, cœlitus edocta veræ fidei dogmata reuocarent.

Semper illa fuit indoles hæreſeos ſciſcitari, quare parens Eccleſia multa nobis proponat credenda, quorum nequidem Scriptura Sacra nomen expreſſit, vt ſunt, tranſubſtantiatio, Purgatorium, & plerique ritus à multis ſæculis inoliti. Huic delirio adiiciunt, eſſe debere clara & perſpicua fidei obiecta, quibus aiunt nos debere ſicut rebus humano captui peruiis aſſentiri. Sed dum liquidiùs quàm par ſit videre volunt exploratores iſti, cæcutiunt, vtpote neſcientes diſcernere inter ſcientiam atque fidem, quarum vna, ſcilicet ſcientia videt; alia verò, fides ſcilicet, obſcura degit in opaco. Vnde fides & ſcientia per euidens & obſcurum congruè diſpeſcuntur.

Ex Theologia. Fides quid ſit.

Magnum eſt diſcrimen inter habitum euidentem, qualis eſt ſcientia, & habitum ineuidentem, qualis eſt fides, quæ definitur, habitus intellectus, quo ineuidenter quidem, ſed firmiter aſſentimur iis omnibus, quæ tanquam à Deo reuelata proponuntur credenda in Eccleſia. Fundamentum ſiue ratio, qua nititur, & in quam reſoluitur habitus euidens, & aſſenſus ab eo elicitus, eſt ſufficiens & congruum argumentum ad hoc vt homo propoſitioni ad eum habitum pertinenti aſſentiatur. Quia enim ratio, qua nititur euidens habitus, eſt euidens, neceſſitate quadam adigit intellectum ad præbendum aſſenſum, ita vt reniti nec diſſentire queat intellectus tot coruſcis radiis illuſtratus. Ratio verò ſiue fundamentum, in quod habitus ineuidens, & aſſenſus ab eo elicitus ſecundùm ſe reſoluitur, ſiue quo nititur, adeò non cogit intellectum aſſentiri, vt nec ſufficiat quidem ad mouendum hominem ad præbendum aſſenſum, ſi res ineuidens, quæ proponitur, ſit admodum difficilis, & præſertim captum humani ſuperet intellectus. Præfatum hoc diſcrimen abundè liquet ex differentia, quæ diſtinguit euidentiam

ab

Habitus alij euidétes, alij ineuidentes.

ab ineuidentia : hoc enim eſt eſſe habitum euidentem, ſi percipiatur cauſa ſiue ratio, quæ obſtringit intellectum vt præbeat aſſenſum. At ineuidens habitus hic eſt, cuius perceptâ ratione poteſt anima diſſentire.

Ex Philosophia. Scientia eſt multiplex.

Chriſtiana fides pertinet ad hoc opacorum habituum genus ; ſcientia verò ſecus eſt euidens habitus, vt ipſe docet Ariſtoteles ſcientiſſimus 1 lib. Phyſic. text. 1. *Scire* (inquit) *eſt rem per cauſas cognoſcere.* Quia ſicut ſe res habet ad eſſe, ita ad cognoſci ; at in eſſe pendet à ſua cauſa ; ergo etiam ad cognoſci. Per ſenſum cognoſcimus rem eſſe : ſed per ſcientiam cognoſcimus propter quid res ſit. Ad ſcientiam definitiuam ſufficit cognitio cauſarum internarum, vt ſunt materia, & forma. Ad ſcientiam demonſtratiuam requiritur etiam notitia cauſarum externarum, vt ſunt efficiens, & finalis. Et omnes ſcientiæ illæ dicunt habitus euidentes.

Fidem hæretici eſſe euidentem habitum dicút.

Ad hos perſpicuos habitus hæretici voluere reuocare fidem, quam ſubobſcuram eſſe nolunt, ſed liquidam, atque claram. In his fuere Manichæi, quibus adhuc adoleſcens Auguſtinus hæſit, ea ductus ratione, nihil nos credere debere, niſi luce meridiana nobis illud totum clarius innoteſcat. Huiuſce ſui erroris ita memor eſt Auguſtinus : *Quid me aliud cogebat, annos ferè nouem ſpreta religione, quæ mihi paruulo à parentibus inſita erat, homines illos ſequi ac diligenter audire, niſi quòd nos ſuperſtitione terreri, & fidem nobis ante rationem imperari dicerent : ſe autem nullum premere ad fidem, niſi priùs diſcuſſa & enodata veritate.* Hactenus ille lib. de vtilitate credendi cap. 1. Eiuſdem quoque farinæ fuit & Caluinus lib. 2. inſtitut. cap. 17. ſect. 2. & 3. vbi ait, *Fidem non in ignorantia, ſed in cognitione ſitam eſſe, & cum intelligentia coniunctam.* Hic error eos, ſcilicet hæreticos omnes, egit in hoc præceps, vt proterué velint eſſe ſibi omnia nota priuſquam illa fide indubia credere fateantur.

Fides eſt habitus ineuidens.

Arguit erroris Scriptura talem ſententiam. Paulus enim definit ita fidem: *Eſt fides ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium.* At ea quæ ſperantur, nec apparent, euidentia, aut clara dici non poſſunt, quia non ſenſibus innoteſcunt.

Ex Sanctis Patribus. Fidei obiectum quod.

Coiere Patres omnes in eam ſententiam, ex quorum choro prodit Athanaſius ita fatus: *Non fides de re euidenti concepta, fides dici poterit. Sed fides eſt, quæ in impoſſibili poſſibilitatem, & robur in imbecillitate, & patibile in impatibilitate, & corruptionem in incorruptibilitate, & mortale in immortalitate, & in paucitate magnitudinem credit.* Hæc ille in tractat. De ſalutari aduentu Chriſti.

Suppar ei Gregorius Nazianzenus ait: *Ducem potius fidem, quàm rationem ſequamur, ſi modò ingenij tui infirmitatem in propinquioribus rebus didiciſti, rationémque in hoc poſitam eſſe cognouiſti, vt quænam ſint ea, quæ rationis humanæ captum excedant, cognoſcas : ne alioquin prorſus terrenus ſis, rebuſque terrenis immerſus, ipſam quoque ignorantiam ignores.* Hæc ille orat. 2. de Theologia.

Concinit Hilarius lib. 8. de Trinit. *Habet* (inquit) *non tam veniam, quàm præmium ignorare quod credas, quia maximum fidei ſtipendium eſt, ſperare quæ ne ſcias.* Illic habes vnà cum fide ignorantiam, quæ ſcientiæ opponitur, quam noſtrates hæretici coire volunt cum fide licèt eam conſtet ex Scriptura talem non eſſe habitum euidentem.

Subſcribit ei Ambroſius lib. 1. de Abraham cap. 3. *Bonum* (inquit) *vt rationem præueniat fides, ac tanquam ab homine, ita à Domino Deo rationem videamur exigere. Etenim quam indignum, vt humanis teſtimoniis de alio credamus, Dei oraculis de ſe non credamus.* Vbi nota, credi aliquid, quia proponitur ab Eccleſia tanquam à veridico Domino reuelatum. Vnde duplex recolit obiectum fidei Theologia: Vnum ſcilicet obiectum quod ; & illud eſt Deus. Nam illud eſt primarium & formale obiectum fidei, ad cuius pleniorem notitiam referuntur ea alia omnia, quæ obſequio fidei cognoſcuntur : Sed omnia quæ cognoſcuntur, & creduntur per fidem, eò vergunt vt pleniorem habeamus de Deo notitiam: Ergo Deus eſt obiectum formale ac primarium fidei. — Ex Theologia.

Ad hanc maiorem Dei notitiam ordinari ipſum myſterium incarnationis, Paulus ait hoc contextu: *Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ, & reuelationis in agnitionem eius, illuminatos oculos cordis veſtri, vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis, & quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credidimus.* — Epheſ. 1.

Etiam Auguſtinus ait, ad hanc ampliorem Dei notitiam conducere Chriſti myſterium : *Vt mens* (inquit) *in fide fidentius ambularet ad veritatem, ipſa veritas Deus, Dei filius homine aſſumpto, non Deo conſumpto, eamdem conſtituit ac fundauit fidem, vt ad Deum iter eſſet homini per hominem Deum. Hic eſt enim mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Chriſtus per id quod eſt mediator, eſt homo, & via perueniendi ad Deum. Quia ſi inter eum, qui tendit, & illud quò tendit, via media eſt, ſpes eſt perueniendi ; Si autem deſit, aut ignoretur quà eundum ſit, quid prodeſt noſſe quò eundum ſit ? Sola eſt autem aduerſus omnes errores via munitiſſima, vt idem ipſe ſit Deus, & homo. Quò itur, Deus. Quà itur, homo.* Hactenus Auguſt. lib. 11. de ciuit. Dei c. 2. — Ex SS. Patribus.

Alterum fidei obiectum dicitur, obiectum quo, ſeu ratio formalis ſub qua, quæ eſt cauſa credendi. Illa ratio formalis ſub qua, eſt prima & ſumma veritas Dei reuelantis ea quæ creduntur. Adſcribit enim Scriptura Sacra, Dei reuelantis auctoritati, fidei aſſenſum, vt conſtat eo contextu, vbi Chriſtus ita fatur: *Caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt.* Paulus item: *Notum vobis facio Euangelium, quod euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundum hominem : neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.* Petrus etiam : *Spiritu Sancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines.* — Ex Theologia. Matth. 16. Galat. 1. 2. Petr. 1.

In eo argumento Patres ſancti ſunt concordes, quorum aliquos ſiſtam, vt ſit hæc liquidior ſententia. Ætate prior occurrit Dionyſius lib. de diuinis nominibus cap. 7. *Eum* (inquit) *qui in veritate credit iuxta Scripturæ fidem, nihil remouebit à fidei auctore.* Irenæus eò pergit hoc tenore : *Edocuit Dominus, quoniam Deum ſcire nemo poſſit, niſi Deo docente : hoc eſt, ſine Deo non cognoſci Deum. Ab initio aſſiſtens Filius ſuo plaſmati, reuelat omnibus* — Ex SS. Patribus.

Patrem

Digitized by Google

Patrem quibus vult. Hæc ille lib. 4. cap. 14. de cognitione fidei diſcurrens.

Fides ſupremæ innititur veritati.

Athanaſius doctor acer fidei propugnator eam iuit in ſententiam, oratione; Quòd vnus ſit Chriſtus. De fide in Chriſtum agens: *Oportet* (inquit) *in ſublimi rationem iſtarum rerum petere, non humi ex ſanguine & carne conquirere, ſed ex reuelatione diuina, & cæleſti.* Suffragatur huic ſancto, clarus & alius, doctor item Græcus ſcilicet Chryſoſtomus homil 8. in 2. ad Corinthios: *Dixit* (inquit) *Deus: Fiat lux, & facta eſt lux. Tunc quidem dixit; Fiat, & factum eſt. Nunc autem non dixit, ſed ipſe nobis factus eſt lux.* Id eſt. Deus ipſe nobis credenda omnia reuelauit.

Latini quoque Patres, ſunt Græcis concordes in hoc argumento, ſicut conſtat ex ſiſtendis, quorum choragus erit Ambroſius ſermon. 21. qui eſt de Epiphania. Illic ait, in Chriſti Baptiſmo viſum fuiſſe Spiritum ſpecie columbæ, & inſonuiſſe vocem Patris, vt liqueret, fidem noſtram teſtimonio diuino niti: *Fides* (inquit) *noſtra niſi auditu non conſtat, & viſu. Ideo ſe Spiritus in columba oculis ſubdit: Pater in voce ſe auribus ſubminiſtrat. Nam niſi propter noſtram incredulitatem iſta fieri oportuiſſet, poterat & Pater, & Spiritus tanquam inuiſibilis Deus ad Verbum Filium inuiſibili prolapſione deſcendere. Ideo propter noſtram fidem aperto cælo, Spiritus ad Chriſtum, Pater ad Filium, Vox deſcendit ad Verbum.* Hactenus Ambroſius, in præfato locuples argumento.

Spiritus Sanctus quare in ſpecie columbæ illapſus eſt in Chriſtum.

Concors ei Hieronymus in cap. 1. ad Titum: *Propterea* (inquit) *non mendax Deus dicitur, & cum iureiurando quadam in Prophetis pollicetur, vt nos ſecuriores effecti, & tota mente credentes, ad conſequenda ea, quæ ventura ſunt, preparemur.*

Auguſtinus agmen claudet ita ſuam explicans ſententiam de Deo reuelante nobis ea quæ credimus, vt non inde tamen inferat eſſe fidem habitum perſpicuum; quinimò dicit apertè, fidem caliginis nebulas offundere. *Eos* (inquit) *ſequamur, qui nos inuitant priùs credere, quod nondum valemus intueri: vt ipſa fide valentiores facti, quod credimus intelligere mereamur: non iam hominibus, ſed ipſo Deo intrinſecus mentem noſtram firmante.* Hæc ille lib. contra epiſt. fundamenti cap. 14.

Fides eſt diſcenda à paſtoribus.

Aduerte, præter reuelationem, ſecundùm legem Dei ordinariam, vt quis per habitum fidei Chriſtianæ alicui veritati reuelatæ aſſentiatur, neceſſe eſſe eiuſmodi veritatem ab Eccleſia proponi, tanquam à Deo reuelatam, & fide credendam: non quia hæc Eccleſiæ propoſitio ſit de ratione formali obiecti fidei, ſed quia eſt conditio quædam requiſita, ſine qua ordinariè fidei aſſenſus non elicitur. Nam conſtat ex Scriptura fidem diſcendam eſſe ab Eccleſiæ paſtoribus. Vt Ierem. *Dabo vobis paſtores iuxta cor meum, & paſcent vos ſcientia, & doctrina.* Malach. *Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius.* Paulus item. *Mementote præpoſitorum*

Ierem. 3.
Malach. 2.
Hebr. 13.
Roman. 10.

Tom. IV.

veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei. Rurſus eo auctore liquet expreſſiùs, non poſſe fidem ſuſcipi, niſi per miniſterium eorum, quos Eccleſia ad promulganda ſua dogmata delegauit. *Quomodo* (inquit) *credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante? Quomodo verò prædicabunt, niſi mittantur. Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* Iam audiendi Patres circa meam hanc cautionem.

Irenæus lib. 3. cap. 4. *Non* (inquit) *oportet quærere apud alios veritatem, quam facilè eſt ab Eccleſia ſumere, cùm Apoſtoli quaſi in depoſitorium diues pleniſſimè in eam contulerint omnia, quæ ſunt veritatis vt omnis quicunque velit ſumat ex ea potum vitæ. Propter quod oportet, quæ ſunt Eccleſiæ cum magna diligentia diligere, & apprehendere veritatis traditionem.*

Tertullianus libro de præſcriptionibus: *Quid* (inquit) *Apoſtoli prædicauerint, id eſt, quid eis Chriſtus reuelauerit, & hoc præſcribam, non aliter probari debere, quam per Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli condiderunt, à quibus traducem fidei & doctrinæ ſemina, cætera exinde Eccleſiæ mutuatæ ſunt, & quotidie mutuantur vt Eccleſiæ fiant.*

Fidei articuli credendi ſunt ab Eccleſia proponendi.

Cyprianus libro de vnitate Eccleſiæ. *A fonte* (inquit) *præcide riuum, præciſus areſcet. Sic & Eccleſia luce Domini perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit, vnum tamen lumen eſt, quod vbique diffunditur.*

Ambroſius lib. 6. in Lucam, in illud Luc 9. Quicunque non receperit. *Quæ* (inquit) *dignior domus Apoſtolicæ prædicationis ingreſſu, quàm ſancta Eccleſia? Fides igitur in primis Eccleſiæ quærenda mandatur.*

Auguſtinus libro contra epiſtolam fundamenti cap. 5. *Euangelio* (inquit) *non crederem niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoueret auctoritas.* Et ſerm. 181. de tempore: *Quia* (inquit) *ex ſola Catholica Eccleſia veritas conſpicitur, apud ſe eſſe locum Dominus perhibet de quo videtur.*

Attamen eſt notandum, propoſitionem Eccleſiæ neque Dei reuelationem omnino tergere caliginem, vnde fides ſubobſcura nobis adhuc degentibus in hoc ſæculo tenebreſcit. Ex diuina reuelatione fides habet certitudinem, ſed non euidentiam; nemo namque ſuum aſſenſum, eumque citum cunctaretur præbere rebus fidei, ſi res propoſitæ ad credendum, eſſent perſpicaci peruiæ rationi. At noſtro experimento ſcimus, intellectum valde laborare, ſuum vt aſſenſum, quandoque rebus fidei accommodet. Eſtò mira Chriſtus feciſſet ſigna, fidem vt inde ſibi Iudæorum deuinciret; attamen gens illa procax, experta fidem eſſe ſubobſcuram, Chriſto dare manus eique credere detrectauit. Vnde Ioannes ait: *Cùm autem tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum.* Itaque ſtandum eſt à partibus Theologiæ, quæ affirmat, equidem verè, fidem habere quidem

Fides eſt ſubobſcura.

Ioan. 12.

certitudinem, ſed non euidentiam, iuxta tritum illud Gregorij effatum hom. 26. in Euangelia: *Diuina operatio, ſi ratione comprehenditur, non eſt admirabilis. Nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.*

Fides eſt, credere quod non vides.

Eſt quoque diues eo in argumento locus iſte Patris Sancti Auguſtini tractatu 40. in Ioann. *Credimus* (inquit) *vt cognoſcamus; non cognoſcimus vt credamus. Quod enim cognituri ſumus, nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Quid enim eſt fides, niſi credere quod non vides? Fides ergo eſt, quod non vides credere; veritas, quod credidiſti videre.* Rurſus idem in tractatu 79. in Ioann. *Hæc eſt* (inquit) *laus fidei, ſi quod creditur non videtur.* Et ſermone 1. de feſto Trinitatis. *Accepto* (inquit) *Baptiſmo, hoc dicimus: Fidelis factus eſt, ſiue factus ſum, credo quod neſcio; & propterea ſcio, quia me ſcio neſcire quod neſcio.* Hactenus Auguſtinus.

Vox ergo curioſa, QVARE, rebus in fidei eſt cauenda, quia iuxta procax hæreſis ingenium, vult rationis humanæ lumen in offuſis fidei tenebris emicare. Quod perinde eſt ac velle, fidem non eſſe fidem. Cùm namque fides ineuidens habitus ſit, ille profectò fidem deſtruit, qui rutilam, & coruſcam facit: & qui nihil omnino credit, niſi clara fide fretus, ille fide cadit, ac proinde nomen ei competit infidelis.

Papa Leo cenſuit eſſe tales hæreticos à dæmone conductos vt miniſtros ad Chriſtianam aſtutè fidem penitus expungendam. Sic ille ſerm. 5. de ieiunio decimi menſis. *Hoſtis noſter, nocendi cupidus & peritus, quos apertis & cruentis perſecutionibus impugnare non ſinitur, ſub falſa Chriſtiani nominis profeſſione corrumpit, habens hæreticos huic operi ſeruientes, quos à Catholica fide deuios, ſibique ſubiectos, militare in caſtris ſuis ſub diuerſis erroribus fecit. Et ſicut decipiendis primis hominibus miniſterium ſibi ſerpentis aſſumpſit; ita horum linguas ad ſeducendos rectorum animos, veneno ſuæ falſitatis armauit. Humiliter irrepunt, blandè capiunt, molliter ligant, latenter occidunt.*

Ex Historia. Fides eſt ſcutum impenetrabile.

Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Papæ Leonis Tertij ſcribit, eum feciſſe duo ſcuta argentea, in quibus erat ſcripta Græcè & Latinè vox illa, CREDO, volens hinc inferre, fidem eſſe vice clypei contra tela, quibus aſtutè petit hoſtis dogmata Chriſtiana.

Inter ea ſpicula, quæ dæmon fortiter intorquet contra nobis propoſitos articulos ad credendum, vox QVARE diras plerumque plagas infert. Sed quiſquis diabolo ſuſurrante & ſuggerente, QVARE tibi hoc & illud Eccleſia Sancta dicat credendum; Caue ne tergiuerſando teras inutiliter tempus; ſed reſponde: CREDO. Quippe fides eſt clypeus, quo dæmoni obiecto tela caſſa fiunt, quæ in Eccleſiæ dogmata iaculatur. In credendis, memor eſto, fidem præcedere intelligentiam, iuxta ſcitum illud Auguſtini in Ioannem: *Noli intelligere vt credas, ſed crede vt intelligas. Intellectus merces fidei eſt.*

Ex SS. Patribus.

Mundus vt hypocrita, crebrò lauat manus, ita fucos animis faciens imperitis.

In hæc verba:

Diſcipuli tui non lauant manus.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribus, Vtroque Ivre, Historia, Symbolis, et Medicina.

Ex Philosophia.

NOmenclatura cuiuſcumque rei plerumque prodit eius ingenium, & naturam, iuxta vetus hoc Philoſophiæ effatum: *Nomina ſunt ſigna rerum.* Namque debet res vnaquæque priùs cognoſci, deinde nomen congruum agnitæ indoli ſortietur. Hæc orbe toto ſpecioſa rerum facies diffuſa, ſibi hominum affectum deuinciens, propter eam munditiem, quæ in cœlo & terra nitet, huic Vniuerſo nomen indidit mundi, vt benè Plinius annotauit: *Sicut* (inquit) *Græci κόσμον, id eſt, ornatum; ita nos à perfecta abſolutâque elegantia vocamus mundum: quòd nihil eo ſit mundius, pulchrius, ornatius.* Hæc ille lib. 2. cap. 1.

Mũdus vnde ſic nominetur.

Mundi nequitia.

Vt qui ſe affricat muro nuper calce lito, foris albicat candore muri; ita cœtus hominum, qui incautè ſuum affectum deuouere rebus huius ſæculi, Mundus ipſo ſacro etiam codice nominatur. Sic Ioannes: *Totus mundus in maligno poſitus eſt.* Ideoque malè audit apud omnes. Nam prætenſa cute tenus munditia concludit fœdam vitiorum omnium colluuiem, ratione cuius idem Apoſtolus hortatur eos, quos inſtituebat ad obſequium Chriſti, nequando ſuum affectum rebus huius ſæculi manciparent. *Nolite* (inquit) *diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt, qui diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo.* Iacobus eo Numine afflatus, quo & Ioannes, ait: *Adulteri neſcitis, quia amicitia huius mundi inimica eſt Dei? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe huius ſæculi, inimicus Dei conſtituitur.*

1. Ioan. 5.

Mundus non amandus.

1. Ioan. 2.

Iacob. 4.

Ex Theologia.

Ratio quare Dei inimicus conſtituatur homo, ſuum affectum huic ſæculo obſtringens, petitur ex Theologia, quæ eruditè docet, eos, qui ad creaturas conuertuntur vt ad ſummum bonum, vt amatores huius ſæculi faciunt, neceſſariò auerti à Deo. Vnde liquet, amare fugax hoc ſæculum pluſquam par eſt, idem eſſe, ac odio habere Deum, vt faciunt omnes huius ſæculi ſectatores.

Non

Non coïte duos amores illos, Dei ſcilicet & ſæculi Cyprianus opportunè probat vna ſimilitudine oculorum: *Mundi* (inquit) *amor & Dei pariter in vno corde habitare non poſſunt, quemadmodum oculi cœlum & terram pariter nequaquam reſpiciunt.* Hæc ille lib. 12. de abuſion.

Ex SS. Patribus.
Mundus eſt hypocrita.

Eſto nequam & malignus ſit hic mundus, cautè tamen ſe ſimulat eſſe bonum, eò profectò peior, quòd aſtutè ſuam nequitiam contegendo fucos facit, & ſequaces habet ementita ſpecie bonitatis. In hoc argumento tritum eſt adagium iſtud: *Malus vbi bonum ſe ſimulat, tunc eſt peſſimus.* Concinit Auguſtinus in Pſal. 23. *Simulata æquitas, non eſt æquitas, ſed duplex iniquitas: quia iniquitas eſt ſimulatio.*

Ioan. 12.
Mundi typus fuere Scribæ & Phariſæi.

Scribas & Phariſæos mundo totos addictos fuiſſe liquet ex Scriptura Sacra referente viros illos ſequaces, imò vilia mundi mancipia dilexiſſe magis gloriam mundi, quàm Dei. Sic carpit eos Ioannes: *Dilexerunt gloriam hominum magis quàm Dei.* Vtque ſibi grande nomen conciliarent puritatis apud homines, multi erant in lauactis: nempe crebrò vaſa domus, atque manus abluebant ante paſtum, vt ex corporis munditie cæteri coniicerent, eos ante Deum nitere ſingulari animæ puritate. Marcus

Marci 7.

eos ſic ſugillat: *Phariſæi, & omnes Iudæi, niſi crebrò lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem ſeniorum: & à foro niſi baptizentur non comedunt: & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum.*

Matth. 23.

Hunc omnem Phariſæorum cultum fuiſſe ſolùm cute tenus, & habuiſſe fœdas animas, Chriſtus ipſe palam fecit, eos iſta mordaci cenſura notans, *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis eſt calicis & paropſidis: intus autem pleni eſtis rapina & iniquitate. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulcris dealbatis, quæ à foris parent hominibus ſpecioſa; intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia: ſic & vos à foris quidem paretis hominibus iuſti; intus autem pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate.* Paulus eo Numine afflatus, ita vitam perſtrinxit Ananiæ Principis ſacerdotum, qui ſe iuſtum ſimulando, legem violabat: *Percutiet te* (inquit) *Deus, paries dealbate. Et tu ſedens iudicas me ſecundùm legem, & contra legem iubes me percuti.*

Act. 23.
Amor tales nos efficit, qualis eſt.

Ratio quare mali ſint homines, qui obſtrinxere ſuum omnem affectum mundo, petitur ab amore, cuius qualitas inuritur animæ. Nempe ſicut ait Auguſtinus in epiſtola ad Macedonianum: *Mores noſtri non ex eo, quod quiſque nouit, ſed ex eo, quod diligit, diiudicari ſolent: nec faciunt bonos vel malos mores, niſi boni vel mali amores.* Cùm ergo ſupra modum creaturas ament aſſeclæ mundi, ille malus amor eis altè ſuam nequitiam inurit, & ita fidem faciunt oraculo Scripturæ Sacræ, cuius eſt hoc effatum de mundo obſtrictis. *Abalienati ſunt in confuſionem; & facti ſunt abominabiles ſicut ea, quæ dilexerunt.*

Oſee 9.

Non eſt ergo fides adhibenda nequam huic ſæculo, quicquid enim in mundo nitet fallit, ac proinde quadrat ei Symbolum, quod Petrus habet in theatro ſuo Symbolorom vbi pingit aquæ immerſum baculum, qui ob ſpecies refractas aquæ obiectu videtur alius quàm ſit, ſcilicet curuus, atque tremens, cùm reuera nihil horum ſit in fuſte, cuius aqua totam ſpeciem immutauit. Sic titulus picturæ ſonat. FALLIT IMAGO. Symbolum clamat, aquam decepiſſe viſum, cui ſpecies adulterina fucum fecit. Fuſtis enim propter aquam alius quàm ſit illuſis oculis exhibetur.

Ex Symbolis.
Hypocriſis illudit oculis.

Chriſtiane, videns pleroſque viros huic ſæculo deuinctos ſæpe manus abluere, ſeſe ſiſtendo ſacris altaribus, imò quaſi extorto fletu lacrymis allui, caue tibi; ſiquidem hæc FALLIT IMAGO. Puritas hæc efficta facit fucos. Sanctitas illa ſimulata tibi illudit. Munditics illa velut aqua interiecta tibi imponit. Erras, ſi in mundo credis eſſe micam ſolidæ ſanctitatis. Vitia perſonata volunt virtutes ibi credi, in mundo lupi ſub ouina pelle latent, & magnas edunt ſtrages. Dum namque plerique vitam inſtituunt ad amuſſim ſectatorum mundi, quos rectè putant viuere, incautè procul à Deo ſunt, & iacturam animæ patiuntur.

Ex SS. Patribus.
Mũdus quare Deum non videbit.

Audiendus hîc Bernardus vt conſcius nequitiæ mundi, quem dico toto cœlo à rectis & à Chriſto tritis virtutis ingenuæ & ſinceræ ſemitis aberrare. Sic ille ſerm. 9. in cœna Domini. *Mundus nec nunc videt, nec videbit Deum in ſua maieſtate fulgentem. Quis eſt mundus maledictus, à quo videri non poterit Deus? Maledictus, inquam, maledictus, & vltrà quàm dici poteſt maledictus erit, qui Dominum Chriſtum æternaliter non videbit. Mundus eum non videbit. Mundus, id eſt, mundi amator. Amatores enim mundi, mundi nomine vocantur. Nemo ſe ſeducat: quicunque diligit mundum, mihi credat, non diligit Deum: & ſi non diligit, vnde videbit? Qui non diligit Deum, cæcus eſt: videre eum non poteſt, qui non habet cor mundum: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Sed mundus non videt eum, quia non habet cor mundum.* Hæc ille.

Mundi munditics eſt cute tenus.

Mundus non eſt corde talis, ſed cute tenus tantùm, qualis munditics eſt ſepulchri deforis albi, & picti, ſed intus putidorum cadauerum fœda ſanie conſpurcati. Mundi ſectatores habent vnde ſibi aliquale nomen virtutis concilient, ob externa quædam fucata bona opera cunctis hypocritis ioolita, ſed reuerà Deo, qui penitiora quæque cordis habet peruia, cuncta fœtent; anima namque fœdis & conglomeratis ibi vitiis inhorreſcit.

Siſtendus adhuc eſt Bernardus, ita prælaudato ſermone loquens: *De illo ſolo mundo, imò de illis ſolis immundis, ſcilicet amatoribus mundi dicitur: Mundus non videt Deum. Nam qui diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo. Valde ſibi aduerſantur adinuicem amor mundi, & amor Dei. Si amor Dei habitat non eſt, quò intret amor mundi. Amor Dei hominem reuocat à mundo, & amor mundi ho-*

minem à Deo. Vnus deiicit, alius extollit: vnus ſuum poſſeſſorem deicit in infernum, alius ſubleuat & transmutit in cœlum. Amor mundi totum mundum quærit, & nunquam ſatiatur. Imò cùm plus habet, plus cupit ſemper habere. Amor Dei vnum cupit ſemper habere ſolum ille contentus eſt. Hæc ille.

EX HISTORIA. Dunſtani Præſulis zelus.

Mundum ſpecie virtutis ementita fucos facere, Dunſtanus olim Cantuarienſis Antiſtes apprimè nouit, vt in eius vita notat Oſbertus. Edgarus Rex Angliæ adulterio perpetrato, viro huic ſancto occurrit, fortè ratus eum neſcire nefas, quod patrarat. Rex efficta pietate manum Præſulis apprehendit, vt oſculo dignaretur eam. Sed Dunſtanus illa Regis hypocriſi offenſus, indignabundè manum retraxit, ita

Edgari Regis pœnitentia.

crimen eius & hypocriſim perſtringens: O Rex, cura priùs lauare manus obſcœnas aqua ſalutari pœnitentiæ, & tunc contrito tibi licitum erit deuotè manus conſecratas Præſulum attrectare. Hac voce quaſi tonitruo perculſus homo reus intremuit, deinde pronus ad Dunſtani pedes aduolutus ait ſe peccaſſe, prodens largo fletu, ſe non mundaſſe exterem ſolùm, vt aſſolet mundos, ſed lacrymis, vt decebat, cordis intima repurgaſſe. Dunſtanus eius lacrymis certior effectus de munditie interna, charè amplexatus eum, congruam delicto pœnam illi inflixit, vt ſic reliquias perpetrati criminis expiaret.

Quando tibi occurret mundus hypocrita, ſpecie virtutis obiecta, voce ſonora clama, ſuas vt pœnitentiæ ſalutaris aqua lauet manus, & tunc te crediturum eſſe verè talem, id eſt, mundum, atque purum, quando fletu largo ſui cordis intima defœcabit.

Godolias ab amico occiſus.

Quamuis ea ſit indoles mundi, ſcilicet fallax, & infida; tamen ei ſe committunt plerique viri incauti, quos infauſta manet ſors Godoliæ Iudææ præpoſiti. Ioſephus ait lib. 10. Antiquitatum cap. 11. Godoliam ſæpe ſuis ab amicis admonitum vt maturè ſibi caueret ab Iſmaële viro aſtuto, cui ille fidem plus nimio credulus adhibebat. Reſpondit Godolias, ſe non poſſe ſibi perſuadere, virum hunc, ſcilicet Iſmaëlem, quem tot beneficiis obſtrinxerat, ipſi velle malum aliquod intentare. Sed ſerò nouit, non eſſe tutum, hypocritis adhibere fidem, neque piis obſequiis perfidos inflecti ad amorem: nam Iſmaël oblitus ea omnia beneficia ipſum Godoliam perfidus interemit.

Concionatores clara voce clamant è pulpito, non eſſe fidem adhibendam mundo, cuius ſequaces hiant patulo ore, canum inſtar, nec aliquid mercedis habent, eſtò die & nocte toti ei ſint addicti. Sed reſpondet vnumquodque vile mancipium mundi, ſe deuouiſſe ſua omnia obſequia mundo, nec poſſe ſuum in animum inducere, mundum poſt tot præſtita obſequia fore ſuis ſeruis ingratum, & dominum infidelem. Tandem aliquando, licèt tardè nimis, pœnitentia ſera fidem carpit & condemnat, quam mundo adhibuere viri incauti, qui

EX SS. PATRIBVS. Mundi quænam ſit ſapientia.

illuſi omnes à deceptore ſuo hoc domino moriuntur.

Illuſoris huius, ſcilicet mundi, ingenium Gregorius ſic deſcribit lib. 10. Moral. cap. 16. *Huius mundi ſapientia eſt, cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare; quæ falſa ſunt, vera oſtendere; quæ vera ſunt, falſa demonſtrare. Hæc nimirum prudentia, vſu à iuuenibus ſcitur, hæc à pueris pretio diſcitur; hanc qui ſciunt, cæteros deſpiciendo ſuperbiunt: hanc qui neſciunt, ſubiecti & timidi in aliis mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitatis iniquitas nomine palliata diligitur, dum mentis peruerſitas, vrbanitas vocatur. Hæc ſibi obſequentibus præcipit honorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab aliis mala, multiplicius reddere: cùm vires ſuppetunt, nullis reſiſtentibus cedere: cùm virtutis poſſibilitas deeſt, quicquid explere per malitiam non valent, hoc in pacifica benitate ſimulare.* Hæc ille.

EX HISTORIA. Mundi fugiendi ratio potens.

Alio etiam argumento poteſt ſuaderi perpetuum cum ſæculo diuortium, eo ſcilicet, quo inducti fuere plures olim Galli renuntiare ſuæ patriæ. Gregorius Turonenſis ait lib. 5. cap. 29. Gallos fuiſſe tot tributis vexatos à Chilperico Rege, vt cùm non ſufficerent æri appendendo, ne poſſent æquo animo tolerare diras anguſtias illatas ab exactoribus, coacti ſint aliò tranſmigrare. Mundus tot ærumnis aggrauare ſolet cultores ſuos, & adeò ſunt exigua ſtipendia, quibus dignatur eos, qui militant ei, vt plerique ſuo reuoluentes animo rem hanc, & diſcrimen vitæ æternæ, quod homo ſequax mundi incurrit vale dixerint mundo, totos vt ſe obſequio Chriſti Domini conſecrarent.

In his fuere duo nobiles domeſtici Imperatoris Theodoſij, qui lecta vitæ Antonij Abbatis hiſtoria, Chriſto dedere manus, & vltro ab aula ſui Principis exularunt. Auguſtinus ita rei

Conuerſio mira duorū nobilium.

geſtæ ſeriem deſcribit lib. 8. confeſſ. cap. 6. *Codicem, in quo ſcripta erat vita Antonij, legere cœpit vnus eorum, & mirari, & accendi, & inter legendum meditari arripere talem vitam, & relicta militia ſæculari ſeruire Deo. Erat autem ex eis, quos dicunt Agentes in rebus. Tunc ſubitò repletus amore ſancto, & ſobrio pudore, iratus ſibi, coniecit oculos in amicum, & ait illi; Dic quæſo te, omnibus laboribus iſtis quò ambimus peruenire? quid quærimus? cuius rei cauſâ militamus? Maiorne eſſe poterit ſpes noſtra in palatio, quàm vt amici Imperatoris ſimus? Et ibi quid non fragile, plenúmque periculis? Et per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? Et quamdiu iſtud erit? Amicus autem Dei ſi voluero, ecce nunc fio. Dixit hoc, & turbidus parturitione nouæ vitæ, reddidit oculos paginis, & legebat, & mutabatur intus, & exuebatur mundo mens eius, vt mox apparuit. Namque dum legit, & voluit fluctus cordis ſui infremuit aliquando, & diſcreuit, decreuitque meliora, & amico ſuo; Ego iā abrupi me ab illa ſpe noſtra, & Deo ſeruire ſtatui. & hoc ex hora hac, in hoc loco aggredior. Te ſi piget imitari, noli aduerſari. Reſpondit ille, adhærere ſe ſocio tanta merced tantaque militia.* Hactenus Auguſtinus, qui additis, eorum vnumquemque ſuam habuiſſe ſponſam, & ambas perculſas eo Numine, quo afflati erant amaſij illarum, ſæculum abdicaſſe.

Ex ſupplemento Aimonij lib. 4. cap. 60. Conſtat

Conſtat Principem Carlomannum patruum Caroli Magni Imperatoris, quandò vitam Religioſam profeſſus eſt, noluiſſe ſuæ ditionis oras atque gazas filio hæredi committere, ne fortè diues illa rerum ſupellex deuinciret eius cor fucata bonis ſpecie, quam hoc fallax ſæculum ementitur.

Carlomannus quare bona ſua nō liquit filio.

Ex Symbolis. Mundus ſimia ſimu lans.

Præfata clamant mundum hypocritam eſſe, cui proinde quadrat Simiæ pictura, cui Amboſius adiecit verſiculum iſtum.

Simia tam ſimilis turpiſſima beſtia nobis.

Stomachum reuerà mouet ſingulis quibuſque viris vſquequaque probis illa nequam indoles mundi, qui cùm ſit totus poſitus in maligno, tamen incautis illudit lauando ſæpe manus, & probatorum hominum virtutes emeritas deforis æmulando. Bonus quiſque videns mundum ſic delirare, riſum cohibere nequit, exclamans.

Simia tam ſimilis turpiſſima beſtia nobis.

Si quid mundus habet conſonum rationi, illud omne foris eſt: ſi quidē intus eſt rationis expers, cùm ſint potiores eius curæ, fucos facere, & homines quos decepit deuios à virtutum tramite dementare.

Mūdus ſimilis hederæ.

Cæſar item Capaccius egregio typo nobis ingenium mundi ſignificat in hederæ pictura, cui titulum hunc apponit. EXTERIVS VIRIDIS, CÆTERA PALLOR HABET. Si quid in mundo viret, hoc profectò breue & momentaneum eſt. CÆTERA PALLOR HABET. Quamuis enim deforis indulgeant voluptati ſæculi cultores, & credas eis omnia virere; pallere tamen eos conſcientia iniqua cogit. Ad hos namque nihil pertinet hoc effatum. *Hic murus aheneus eſto: Nil conſcire ſibi, nullâ palleſcere culpâ.* Eſtò viror quiſpiam ineſſet huic ſæculo propter opes, & gloriam; Sanè viror ille fugax eſt; & perpetuus ille mœror, qui laceſſit eos, qui ſe incautè nequam huic ſæculo mancipârunt.

Ex SS. Patribus. Mundus pœnis æternis obnoxius.

Audiendus hîc Bernardus, ita meam adſtruens ſententiam libro Meditationum. *Dic mihi, vbi ſunt amatores mundi, qui ante pauca tempora nobiſcum fuerunt? Nihil ex his remanſit, niſi cineres, & vermes. Attende diligenter, qui ſunt, & fuerunt, ſicut tu, comederunt, & biberunt, riſerunt, duxerunt in bonis dies ſuos, & in punčto ad inferna deſcenderunt. Hîc caro eorum vermibus, illic anima eorum ignibus deputatur, donec rurſus infelici collegio colligati ſempiternis ignibus inuoluantur. Qui ſocij fuerunt in vitiis, ſocij erunt in pœnis: vna namque pœna illos implicat, quos vnus amor in crimine ligat.*

Ex Ivre Civili. Chriſtianus eſſe nequit mancipium pagani.

Cæſareo iure fuit cautum ne quis infidelis mancipium haberet Chriſtianum. Ecce legem. *Græcus ſeu Paganus, & Iudæus, & Samaritanus, & alius hæreticus, id eſt, non exiſtens orthodoxus, non poteſt Chriſtianum mancipium habere.* Leg. Græcus. Codice. Ne Chriſtianum mancipium. lib. 1. titul. 10. leg. 2. Caue igitur Chriſtiane tuum mundo dare nomen; ſiquidem hic eſt religionis expers, & dominus infidelis.

Templa gentilium claudenda.

Eodem quoque Iure nefas eſt reſerare fores templorum, quæ fuere ſimulacris olim impiis erecta, ſicut & veritum ſacrificare diis gentium. Ecce legis textum conditum à Conſtantio Imperatore. *Placuit omnibus locis, atque vrbibus vniuerſis claudi protinus templa, & acceſſu vetito omnibus, licentiam delinquendi perditis abnegari. Volumus etiam cunctos ſacrificiis abſtinere. Quòd ſi aliquid fortè huiuſmodi perpetrauerint, gladio vltore ſternantur:* Leg. Placuit. Codice. De pagan. & ſacrificiis lib. 1. titul. 11. Leg. 1.

Mundus eſt templū Dei.

Dicebat olim Philo, totum mundum eſſe velut templum, cuius erat homo velut æditus. Creaturæ omnes ibi pſallunt, & præſertim *cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.* (Pſal. 18.) Hoc loco Philo ſumit pro mundo globum, qui concludit vnà cœlum & terram, & hic reuera poteſt templum Dei congruè nuncupari. Sed vt cœtus omnium fidelium dicitur Eccleſia; ita credo fæces & colluuiem omnium hominum nequam ex quibus coaleſcit mundus, poſſe dici templum omnium idolorum. Hoc Pantheon vbi proſtant tot impia ſimulacra, nemo bonus frequentat, imò probi omnes abhorrent ab hoc iniquo cœtu, & ita ſibi beatam ſortem conciliant iuxtà Vatis regij ſuaue melos. *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum.* (Pſal. 1.) De hoc collegio impiorum ſinguli quique pij homines vſurpant hæc Patriarchæ Iacob verba: *Simeon, & Leui fratres vaſa iniquitatis bellantia. In conſilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu eorum non ſit gloria mea. Maledictus furor eorum, quia pertinax; & indignatio eorum, quia dura.* (Gen. 49.) Boni namque malis minimè coutuntur.

Mūdus qualis ſit templū idolorum.

Quæ præcipuè idola colat mundus, habes apud Ioannem Apoſtolum, qui poſt deſcriptum mundum in maligno poſitum, litarè dicit ibi homines præſertim ſuperbiæ, auaritiæ, & luxuriæ: *Omne* (inquit) *quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* (1. Ioan. 2.) Quæ idola nemo poteſt adorare, niſi velit incurrere in diſcrimen ſalutis æternæ, ſuâ ſic animâ lethali vulnere ſauciatâ.

Eſtò tale ſit ingenium mundi, vt cultores ſuos obſtringat ad ſeruandas traditiones, & ſtatuta tribus his peccatis congrua; non idcirco tamen omnes ea lege viuunt, & maximè meminere boni, debere Dei leges cæteris omnibus anteponi.

Ex Ivre Canonic.

Extant eo in argumento plures canones, quorum aliquos recenſere lubet, ne fortè legi diuinæ velint & contendant ſequaces mundi debere malis ab omnibus obſeruata mala ſtatuta nequam huius ſæculi præualere. Iſte prior occurrit canon. *Lege Imperatorum non in omnibus eccleſiaſticis controuerſiis vtendum eſt, præſertim cùm inueniantur euangelicæ ac canonicæ ſanctioni aliquoties obuiare. Lex Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtus. Imperiali iudicio non poſſunt Eccleſiaſtica iura diſſolui.* Canon. Leg. Imperatorum diſt. 10.

Lex Dei præualere debet aliis legibus.

Eſt & concolor iſte canon. *Non licet Imperatori, vel cuiquam pietatem cuſtodienti aliquid contra diuina mandata præſumere, nec quidquam quod euangelicis, propheticis, aut apoſtolicis regulis obuiet, agere.* Canon. Non licet diſt. 10.

Vergit eò ſuccinctus iſte canon. *Conſtitutiones contra canones, & decreta Præſulum Romanorum, vel bonos mores, nullius ſunt momenti.* Canone. Conſtitutiones diſt. 10.

Mundi traditio eſt traditio diuturnitate legis vim nacta, ſcilicet lauare manus, id eſt, deforis aliquam ſpeciem pietatis oculis hominum ingerere, corde verò mala ſeu vitia omnia concludere. At Deus contrà, foris nitentia non attendit, nec hominem ex deterſa cute bonum eſſe probat, ſed de virtute ſolers ſcrutando cordis intima iudicare. Ideoque Vatem Samuëlem carpit eò quòd iudicarat dignum regiâ coronâ virum, quem procera moles aliæque dotes externæ fecere ſuis fratribus eminere. *Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne reſpicias vultum eius, neque altitudinem ſtaturæ eius: quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt ea, quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* Liquidiùs in Euangelio Christus eos carpit, qui vt captarent auram gloriæ inanis, ea quæ patebant oculis hominum mundabant, prorſus incurij puritatis, quam ipſe ſitam eſſe dicit in munditia cordis, quæ eſt indubia teſſera beatorum. *Beati* (inquit) *mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Acriter idcirco notat, & perſtringit Phariſæos de hac procuranda ſibi cordis puritate parum ſolicitos. En ſpiculum quo confodit eos: *Phariſæe cæce, munda priùs, quod intus eſt calicis & paropſidis, vt fiat id, quod deforis eſt, mundum.*

1. Reg. 16. Matth. 5. Matth. 23.

Ex Medicina. Hippocratis eſt placitum veritatis indubiæ, ſcilicet non eſſe fidem nec conſtantem ſanitatem, quam ſortiuntur ægri, ſine cauſa conducente talem ad ſalutem congruè procurandam. Ecce ſenis venerandi medicis aphoriſmum. Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κυφίζουσι οὐ δεῖ πιστεύειν. Id eſt. *His quæ non ex ratione leuant, non credere oportet.* Aphor. 27. lib. 2.

Ex prælibatis abundè patet, eos omnes malè habere, quibus inſedit ſeſe deuouere totos obſequio mundi, cui nihil omnino niſi de peccato conſtat. Si ergo bonus aliquando paret eſſe quidam mundi ſequax abſque præuia pœnitentia, ne confidas huic ſubitæ probitati. Et ne quando tibi aſtutè ſuam nequitiam affricent hypocritæ mundi aſſeclæ cautè procul abi à cœtu omnium huius ſæculi ſectatorum.

Carnis traditio eſt, habere curam corporis, cui vndequaque quærit delicias, & iucundas ſenſuum illecebras.

In hæc verba:

Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum.

SECTIO TERTIA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribus, Vtroque Ivre, Historia, Symbolis, et Medicina.

Ex Philosophia. Est receptum in Philoſophiæ palæſtra ſcitum ab omnibus axioma, ſcilicet, *Operari ſequitur eſſe.* Iuxta verax hoc placitum Lycæi, caro nihil omnino niſi carnale poteſt idque totum in perniciem animæ parturire. Hanc iacturam, quam à carne refert homo, Sacra Scriptura deflet hoc lamento. *Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.* Quamuis dignitate maior ſit ſpiritus corpore; plerumque tamen maior ſeruit minori, ſpiritu vltro ſuo cedente iuri, & dante manus corpori rebellanti.

Sap. 9.

Affricatur autem illa labes à carne, quia peccatum originale rupit fræna, quibus olim obediendo Deo, carnem anima coërcebat. Inde, ſcilicet ab originali peccato, nomen & effectum corruptionis eſt ſortita caro, ſuam etiam inſinuans inuitæ licet animæ corruptelam.

Fuiſſe nobis ab Adamo malum hoc corruptionis inflictum amarè deflent Patres, in quibus ita gemit Proſper lib. 1. de vocatione gentium cap. 7. *Omnes homines in primo homine ſine vitio conditi ſumus, & omnes naturæ noſtræ incolumitatem eiuſdem hominis præuaricatione perdidimus. Inde tracta mortalitas, inde multiplex corporis animique corruptio.* Corruptioni carnem obnoxiam eſſe, fuit Adamo pœna ſequens deliquium; ſed nobis eo corrupto patre ſatis natura fuit, quod Adamo pœna ſeu mulcta duntaxat erat. Vnde patet, ab Adamo malum hoc ſeu vitium carnis in omnes homines influxiſſe. — Ex SS. Patribus. Corruptio carnis vnde ſuam traxit originem.

Præiuit antè mihi Auguſtinus, qui expendens verſiculum iſtum Pſalm. 37. *Non eſt ſanitas in carne mea*, ex profeſſo dicit ea quæ deſcripſi: *Natura* (inquit) *nobis facta eſt pœna, & vindicta. Primo homini quod erat pœna, natura nobis eſt. Vnde dicit Apoſtolus: Fuimus & nos naturâ filij iræ, ſicut & cæteri. Naturâ filij iræ, id eſt, portantes vindictam.* Hactenus Auguſtinus.

Vt corruptionis huius exordium nobis liquidiùs innoteſcat, opus eſt hîc refricare priùs alibi dicta de iuſtitia originali, quam Thomas ait 1. 2. qu. 82. art. 3. fuiſſe qualitatem cœlitus inditam homini, quæ corpus animæ; ſenſualitatem rationi, & rationem ipſamque totam mentem ſubiiciebat Deo. Cùm ergo tali iuſtitia tota proles Adæ, patris vitio turpiter exciderit, renuit ratio deuia præſtare citum obſequium Deo: ſenſualitas rationi deceptæ ſæpe fucos fecit. Sed ſumma mali labes extitit in carne, quia illa ſata fœdo ex germine, quod concupiſcentia effudit, originis obſcœnæ memor, ingloriis armis inſtructa, ſimul & facta potens, audax in ſpiritum aliàs dominantem fortiter inſurrexit. — Ex Theologia. Iuſtitia originalis quid ſit.

Eſt rebellionis eius ratio tota penes motus prauos circa bonum apparens, vtque tale apprehenſum à ſenſibus, qui rationis expertes eò feruntur, & animam rapiunt, quò ire placet & incumbit noxiæ voluptati. Eſt verò triplex ille motus circa bonum ſenſibus obuium & placitum. Quippe bonum eſſe poteſt indiuidui, aut ſpeciei, aut externum. Caro ſuum ſpeciale ſeu potius ſingulare bonum attendens tota gulæ incumbit, arbitrata cibis opiparis ſe poſſe diu in hoc ſæculo perennare. Si verò caro bonum ſpeciei quærit, & venatur, quod eſt in propagatione ſitum viâ generationis, caro faces libinis homini ſupponit, quibus homo derepente flagrans, luxuriæ flammis torridus inardeſcit. Si verò bonum ſenſibus obiectum ſit externum, vt arua, gazæ, domus ſuperbæ, diues & ſupellex, percelletur homo citò motu auaritiæ, quæ eſt immodica cupido rerum, quæ deforis affluunt, & conducunt ad procurandas omnes ſenſuales homini voluptates. — Carnis corruptæ motus praui.

Illa tria ſunt peccata, quibus corrupta caro ſuos cultores inſtituit, & hi carnales homines propter eas iniquas traditiones non cunctantuf mandata Dei tranſgredi, ſatius eſſe rati, turpiter indulgere ſuis ſenſibus, vacando rebus fœdis, quàm obſequendo Deo, virtuti firmiter adhærere. Vnde patet, huiuſmodi mancipia carnis eſſe tota in carnem verſa, neque micam rationis eis ſupereſſe, quia nutriuntur iis tantùm, quibus conſtant, id eſt, carnalibus; ideoque tales homines Paulus Apoſtolus à parte cui adhærent, animales vt eis congruo nomine nuncupauit: *Animalis (inquit) homo non percipit ea, quæ ſunt Spiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere, quia ſpiritualiter examinatur.*

Ex Philoſophia.

1. Cor. 2.

Vt perniciem trium harum traditionum carnis aperiam, auſpicabor à gula, cui tantùm abeſt vt ſit facultas beare viros ei addictos, quinimò bonis exuit omnibus; imò vita, quam non patitur eſſe gula noxia diuturnam. Affirmat enim Hippocrates, corpora obeſa fato repentino mori, aut ſaltem citiùs perire, quàm corpora gracilia. Sic ille Aphoriſmo 44. lib. 2. Οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχύτατοι γίγνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν, id eſt, *Qui naturâ valde ſunt craſſi, celerius moriuntur, quàm graciles.* Eò vergit & hic eiuſdem Hippocratis Aphoriſmus. *Impura corpora, quantò plus nutrieris, tantò plus læſeris.*

Ex Medicina.

Gula vitam abbreuiat.

Dixi aliàs, obſtitiſſe Papam Gregorium XI. ne Venceſlaus Carolo IV. Imperatore ſatus patri ſuccederet, ſicque gula virum ſolio natum exuit infulis imperij. Nempe ſolo, imò fimo magis eſt aptus quàm ſolio, quiſque ingloriè, gulæ totum ſe deuouit. Eius namque cura, fimum eſt conficere, & digna cedro opera dedignari.

Gula bonis omnibus exuit.

Ioſephus Romæ degens didicit multa, quibus opportunè ſuam farciit hiſtoriam libro 18. Antiquitatum capite 8. Ille refert, Tiberium Imperatorem habuiſſe duos nepotes, vnum ſcilicet Tiberium ex filio ſuo Druſo natum, alium Caligulam ex Germanico fratre ſuo oriundum. Hærebat dubius Imperator quem nepotum ſucceſſorem imperij relinqueret. Tandem decreuit eum ſolio præfigere, qui poſtridie manè prior eum ſalutaret. Poſtera die manè gulæ magis intentus quàm coronæ gulo nepos vnus nomine Tiberius abiit in coquinam vt ientaret. Caligula verò nepos alter ieiunus ad Imperatorem patruum ſe contulit, quo ſalutato fuit à patruo tunc potiente rerum ſummo ſolio deſignatus. Ominoſa gula fuit iuueni Tiberio, quem deſtinato procul ab imperio fecit, quo deinde fuit potitus homo gulæ neſcius, ieiunio mercatus infulas imperij, à quo præcox ventris cura procul eius æmulum ablegauit.

Ex Variis Hiſtoriis.

Gula plures homines exuit imperio.

Caligula cur Imperator.

Ioannes Curopalata notat in vita Michaëlis III. Imperatoris, hominem hunc guloſum epulis atque ludis intentum acriter increpaſſe virum, qui admonebat eum, Saracenos numeroſo exercitu conſcripto citam Imperio ruinam fortiter intentare. Imperatoris huius gula fines imperij peruias hoſti fecit, qui plus ſanguinis humani victor & triumphans effudit, quàm intempeſtiuè vini Michaël ebrius hauſiſſet, à gula prius quàm à gēte valida profligatus.

Michaël. III. Imperator gulo.

Concionatores è ſuggeſtu fruſtra tonant, & acerbè notant homines ſeruientes abdomini. Perperam ſanè monent, omnium vitiorum agmen eos obſidere, quibus gula placet. Heluones ea monita deſpiciunt, & ſæpè ſuos in conſultores ore rabido debacchantur. Dæmones interea irrumpunt in animam inermem, quam gula ſuis omnibus exuit armis, & aliis vitiis expoſuit, quæ gulam ſtipare ſolent. Quodque peius eſt, fit æterna ſalus huius animæ deplorata.

Gula procul à ſe facit omnes conſultores.

Gulæ effectus.

Gulæ, Deus ieiunium oppoſuit, vt mandatum ſalutare, malam hanc traditionem carnis eliminans. Parcè cibis vtendo, gulæ nexus homo vitat, ſic æmulando Iudith induſtriam, quæ aliunde licet inermis, ieiunando Ducem Holofernem ebrium fortiter obtruncauit. Caro gulam ſuaſit Aſſyrio Principi, diſtento cibis, atque vino larga manu hauſto, & econtrà Deus Heroinæ Iudith abſtinentiam ſuggeſſit, qua mediante vicit hominem hunc guloſum, mediis in caſtris, & ſtipatum agmine numeroſo.

Hæc ſunt Religionis Chriſtianæ prima rudimenta, gulam ſcilicet proſternere. Namque feros & occultos dæmonum impetus ſuſtinere nequit homo, qui carnem aliunde ſatis imbellem, & hoſtem ſenſibilem minimè profligarit.

Iuit eam in ſententiam Caſſianus, apprimè eruditus iis in rebus, quæ ſpectant ad agones animæ cum ſpiritu. Sic ille lib. 5. cap. 13. *Impoſſibile eſt, ſaturum ventrem pugnas interioris hominis experiri, nec bellis robuſtioribus attentari dignus eſt eum, qui poteſt deiici leuiori conflictu.* Vitiis namque dæmon, quæ conduxit in hominum ruinam, idem propè iubet quod Abſalon olim pueris inſtructis ad Amnon Principem occidendum: *Obſeruate* (inquit) *cùm temulentus fuerit Amnon, percutite eum, & interficite.* Homo gulæ patens, omnibus etiam vitiis eſt obſtrictus; etenim illa viam ſternit ad omnia peccata, quibus homines inquinantur.

Ex SS. Patribus.

Gula parens omnium vitiorum.

Auguſtin. eò ſpectat ſerm. de ebrietate. *Ebrietas* (inquit) *vitiorum omnium gurges, ſubuerſio ſenſus.* Illo breui compendio, omnia vitia perſtrinxit, quæ ſolet gula ſuis abiectis aſſeclis affricare. Seneca quidpiam affine ſonat ita fatus: *Honeſtum ei vile eſt, cui corpus nimium charum eſt.* Hæc ille ſolis naturæ radiis illuſtratus, epiſtola 15.

Obſerua tamen, hominem ſic abſtinere debere cibis, vt mica ſalis eam condiat abſtinentiam: Non enim eſt enecanda caro, cibis ei omnino ademptis, ſed eſt cohibenda gula, manu parca dapes vniuſcuiuſque vitæ & ſtatui congruas exhibendo.

Ieiunia ſint diſcreta.

Serapion Abbas apud Caſſianum collat. 5. cap. 19. eleganter eam ſententiam aſtruit hoc contextu: *Quod illa gens, in qua nati ſunt filij Iſraël non penitus extingui, ſed tantummodo deſeri eius terra præcipitur, aliæ verò ſeptem nationes vſque ad internecionem iubentur extingui, hæc ratio eſt, quia quantolibet ardore ſpiritus ſuccenſi eremum virtutum fuerimus ingreſſi, vicinitate ac miniſterio gaſtrimargiæ, & quodammodo quotidiano eius commercio nequaquam carere poterimus: ſemper enim in nobis eduliorum & eſcarum vt ingenitus ac naturalis viget affectus, & hic debet quadam declinatione vitari, iuxta Rom. 13. Carnis curam ne feceritis in deſiderijs. Dum huius ergo curæ, quam præcipimur non per omnia abſcindere, ſed abſque deſiderijs exhibere, retinemus affectum, euidenter*

Rom. 13.

Ægyptiam nationem non extinguimus, ſed ab ipſa quadam diſcretione ſeparamur. Deut. 23. Non abominaberis Ægyptium, quia fuiſti incola in terra eius. Neceſſarius enim victus corpori, non ſine ipſius pernicie, vel animæ ſcelere denegatur; illarum verò ſeptem perturbationum gentes vt noxiæ de receſſibus animæ noſtræ penitus exterminandæ ſunt. Epheſ. 4. *Epheſ. 4. omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & blaſphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Poſſumus ergo eorum, quæ natura ſuperinducta ſunt, radices abſcindere vitiorum; vſum verò gaſtrimargiæ non valebimus amputare. Non enim poſſumus quantum profecerimus id non eſſe quod naſcimur.* Hæc ille benè ad rem, inuentum probans validis argumentis.

Ex Medicina.

Medicina ſuo etiam ſuffragio confirmat ea, quæ ſanxit Abbas Serapion. Nam ſæpè cibos eſtò velit ægris adimi, maximè dum laborant, tenuem victum ſic decernit, vt cautè vires infirmi iubeat attendi, ne indiſcreta necet inedia ægrotum, quem eſcæ congruæ ſoſpitaſſent.

Ieiunia ſint congrua viribus.

Eſt hoc placitum Hippocratis Aphoriſmo 9. lib. 1. Σκω τεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τον νοσέοντα εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου, id eſt. *Conſiderare oportet, num æger poſſit cum victu, quem præſcripſiſti, ad vigorem vſque morbi perdurare.*

Præter eam carnis traditionem, ſcilicet gulam, quam cœlitus indictum ieiunium arguit eſſe malam, alia multò peior inceſſit eos, qui victores fuere gulæ. Illa potens, & importuna viris etiam ſanctis tentatio, eſt luxuria, de qua dicturus ego Petri Cellenſis vſurpabo voces lib. 3. epiſt. 10. *Colluctuneam ebrietatis luxuriam eodem acumine potius pungamus, quàm pingamus.* Lacte nota perſimili, Venerem atque gulam in perniciem animæ propagari.

Indictis arctis ieiuniis carnem domuere viri magni plerique, rati incautè nihil timendum eſſe ſibi ab hoſte, cuius vires tunc languebant inediâ fractæ: Sed mediis in lacrymis homines impaſti alte nimis ſapientes incendio luxuriæ turpiter exarſerunt. Si iſta fiunt in arido, quid fiet in viridi? Si caro ferè exhauſta madet humore fœdo, in quam colluuiem, vtique obſcœnam, lautis ſaginata cibis corpora deſpumabunt?

Ex variis historiis.

Theophanes in Leone Iſauro Imperatore refert, inter Theram, & Theraſiam ebulliiſſe mare, & flammas illinc erupiſſe ſicut è camino, & poſt hoc prodigium, Leonem Sanctis imò Deo Sanctorum iniurium ſanxiſſe ſacras omnes imagines è ſanctis ædibus aboleri.

Ignis è fluctibus maris erumpens.

O quàm multi incautè viuunt, arbitrantes eas ob lacrymas, quæ aliquando fluunt ab oculis, eſſe ſibi tuta omnia, & præſertim à libidine obſcœna, quam prorſus extinctam eſſe putant hoc fletuum imbre, licèt exiguo. Seſe idcirco malè credunt fœmunit, & in præterita caſtitate fidunt. Tandem ſerò gemunt, & ægrè ferunt ebullire fletus igne luxuriæ, & poſt accenſos illos imo in corde focos, diabolum velle Dei imaginem, ſcilicet gratiam ab anima funditus extirpare.

Luxuria viros pios adurit.

Quamuis caro velut pyrauſta focis gaudeat, & de luxuriæ fornace iocos ineptè faciat, & in re obſcœna ludat; illæ tamen fœdæ faces alia prouocant incendia, ſcilicet inferni, quæ luxurioſa caro moritura dirè ſolet ex hoc æuo ſæpius experiri.

Luxuria ex hac vita punita.

Petrus Damianus epiſtola ad Alexandrum, in hoc argumento refert hiſtoriam idoneam ad fornacem Veneris extinguendam. Ait ille fide dignus Cardinalis, quemdam inceſtuoſæ vitæ virum magno mœrore ſuos affeciſſe pios contribules, qui eum ſæpè gratis & inceſtum libidinis arguerant: ſubdit idem, vindicaſſe Deum è cælo crimen, cuius ille reus erat incurius. Nam dormiendo nequam & luxurioſus homo ictus fulmine conflagrauit.

Luxuria fulmine caſtigata.

Damianus auctor huius hiſtoriæ, concludit eam hoc tenore: *Quia vigilare ſibi ad ſalutem noluit, in cubiculo dormientem repente de cæleſtibus irruens fulmen extinxit: ſic diuini furoris expertus moriendo ſententiam, qui vulneri ſuo dum viueret contempſit adhibere medicinam.*

Theophanes in vita Conſtantini Copronymi Imperatoris vitiis omnibus obſtricti, opportunè nobis ſuppeditat vnde palam fiat, libidinem prouocare focos inferni ex hac vita ſuis incendiis, obſcœnorum hominum corpora decoquentes.

Conſtantini Copronymi fœtor.

Theophanes; inquam appoſitè ad præfata refert, Copronymum hominem ſacrilegum, & ſpurium adeò captum fuiſſe rebus fœtidis, vt ſtercore putente nates inungeret, ne quando fœtens odor ei excideret. Quodque magis apertè prodit hominis inſaniam, ad captandam illius beneuolentiam, aulici eius etiam inuiti ſtercora redolebant. Graueolentia illa quibuſque ſanis naribus ingrata typus erat luxuriæ qua ardebat, & aptabatur iis incendiis, quæ ſæua diu torſere virum hunc ante ſuprema fata. Namque viuus adhuc cruciatus ſupra modum ſe torreri & ardere ſæuis ait flammis, quarum incendio magno ſicut impar erat, ita cadens omni ſpe ſalutis æternæ miſer eiulans expirauit.

Conſtantini huius mors horrenda.

Conſiderans Petrarcha focos æternos, & mala propè infinita, quibus libido fœda ſuos ſequaces addicit, primò ſibi cautè fugâ conſuluit, caſtè viuens in receſſu. Deinde ſuo experimento prudens effectus, aſſeclas Veneris admonuit, vt cauerent à voluptate, malis huius ſæculi & æternis obnoxia, ne fortè ſerò tæderet eos expertæ breuis & noxiæ voluptatis.

Vt adoleſcens Petrarcha fuit & ipſe ſuis deditus illecebris, experto credi debet, ac proinde libet eum audire, ſatis longam ſeriem texentem malorum, quæ libido parit. Sic ille Dialog. 110. *Libidine rapior. Quónam verò niſi ad mortem animæ, & corporis, & infamem notam, ſeramque pænitentiam, & fortaſsè inutilem, nunc, & rapiantem ſequere, quæ te tales rapiet ad exitus. Cogita autem innumerabilium caſus miſerabiles ac famoſos, non modò ſingularium hominum, ſed vrbium, & regnorum, qui tibi partim vſu, partim auditu, & maximè lectione debent eſſe notiſſimi, rapianti nequaquam, vt arbitror, manum dabis. Audi enim, quid hinc doctiſſimi viri ſenſerint, ac ſcripſerint. Voluptates, ait Cicero, blandiſſima domina maiores partes animi à virtute detorquent. In hoc, inquit Seneca, nos complectuntur vt ſtrangulent, non aliter ergo quàm latrunculi viatoribus inſidiantes, eoſque ſeducentes, ac perimentes declinanda ſunt. In quod valde proderit, ſi illud præclariſſimè apud Liuium à Scipione Africano dictum Maſiniſſæ, ſibi dictum, quiſquis hac peſte laborabit, accipiat: Vince, inquit, animum. Caue deformes vno vitio multa bona, & tot meritorum gratiam maiore culpa, quàm cauſa culpæ eſt, corrumpas. Idque facilius fiet, ſi quis acriter rei vilitatem, obſcœnitatem, breuitatem, finem cogitet, ac longum dedecus, horaque fugacis, forſitan & momenti vnius illecebras multorum pænitentia, vel*

Voluptatis effectus.

æterno

æterno fortaſsè ſupplicio punienda; Hæc ille ſuo diſcrimine peritior effectus.

Ex Symbolis. Luxuria abſumit.

Cùm ergo dira diſcrimina tanta ſuis nexibus implectant homines voluptuoſos, eis aptare volo quædam ſymbola, quorum meminit Ferris in theatro ſuo ſymbolorum. Pingit ille piſcem qui exiliens ex aqua, Solis vt radios excipiat, ſtatim atque luce fuit torrida perfuſus emoritur, hoc epitaphio inſcripto. ABSVMITVR ÆSTV. Voluptatis ea indoles eſt, placida rutilat & coruſcat, incautos homines alliciens ad ſe, qui plerumque ſuis è ſeptis exeuntes, vt animo turpiter indulgeant, voluptatis æſtibus abſumuntur.

Ex SS. Patribus. Luxuriæ effectus.

Auguſtinus ibi magnos homines naufragaſſe refert, ita gemens lib. de ſingular. cleric. *Quanti, & quales Epiſcopi, & Clerici poſt confeſſionem, & victoriarum calcata certamina, poſt magnalia, & ſigna mirabilia vſquequaque monſtrata, noſcuntur cum omnibus his naufragaſſe, cùm volunt in naui fragili nauigare. Quantos leones domuit vna infirmitas delicata, id eſt, luxuria, quæ cùm vilis, & miſera, de magnis efficit prædam.* Hæc ille.

Alterum ſymbolum eſt hederæ, quæ arbores ſuccingendo ſugit, & exhaurit, ita necem conſciſcens eis. Picturæ voces hæ ſunt. AMPLECTENDO NECAT.

Ex Symbolis.

Nemo ſanus inficiatur eos eſſe fœdæ luxuriæ amplexus. Suauitate mira demulcere ſolent homines indormientes iis noxiis illecebris. Sed voluptas inſtructa telis inuiis aſpectibus hominum, quos AMPLECTENDO NECAT, conſciſcit eis æternum animæ detrimentum.

Luxuria necem corporis & animæ conciliat.

Extat item aliud ſymbolum ibidem genuinè typum exprimens luxuriæ, quam apprimè refert bombarda ſeu tormentum bellicum. Hæc fiſtula ænea accenſa globum emittit, qui conquaſſat ea cuncta, quibus alliditur. Bombardæ voces has inſcripſit auctor huius ſymboli. ARDET VT FERIAT. Profectò quadrat luxuriæ indoles huic bombardæ. Etenim ſtatim atque flagrans luxuria ardet apud aliquem, illa ferit corpus, & animam. Corpus indubiè & quàm citò ferit, ægrum inficiens, & plerumque lue, quæ contagioſa procul agit ab aliis hominem ſic affectum, & infectum. Anima quoque malè habet, vtpotè lethali crimine ſauciata. Ne ergo luce voluptatis capiaris homo, caue tibi à bombarda, cuius flamma tibi arridens ARDET VT FERIAT.

Ex SS. Patribus. Luxuria quot detrimentis homines affligat.

Detrimenta, quibus homines hæc peſtis affligit, compendioſè notat & deſcribit Chryſoſtomus hoc tenore. *Meretricem appello hanc vitam, quæ in delicijs & voluptatibus tranſigitur: & eam quidem turpiſſimam, cuius facies fœda, horrida, aſpera, amara, crudelis: & licet tam turpis vultus eius & fœdus; tamen multos decipit, cùm videant apud eam omnia cruenta periculis, mortibus, inſidijs, inuidia, tormentis plena, eamque cum videant ſtipari peſſimis ſodalibus, contumelijs, infamia, curis pernicioſis, metu iugi, tremore frequenti, & mille alijs infauſtis conſortibus, velut anguium corona circumdari: fructum verò in his nullum eſſe niſi interitum, & perniciem pœnamque perpetuam; patitur tamen à pluribus amabilis, & exoptabilis haberi. Tanta eſt eorum, qui decipiuntur, ſtoliditas, vt eùm eos ratio nulla ex hoc interitu reuocet, ne euidentia quidem indeſinenter pereuntium exempla deterreant. Non ego iſtos ſtolidiores multò iudicem, quàm infantes?* Hactenus ille hom. 30. cui titulus eſt: Quòd nemo læditur niſi à ſeipſo.

Ex præfatis clarius meridiana luce patet, ſatius eſſe Dei mandatis aptare vitam, quàm traditione mala carnis vti, quæ de corpore dumtaxat ſolicita, procurat ei omnia ſuauia, paruipendens, quod homo viuens ad arbitrium carnis, tandem aliquando ſuæ iacturam animæ patiatur.

Luxuria, & gula duæ ſunt voragines, quæ abſorbere ſolent prædiuites quaſque gazas, vt fecere palam, Apicius, Caligula, Nero, tria mancipia vilia voluptatis. Ne ergo deſit carni vnde ſuo genio indulgeat, concupiſcit opes vt congruas ad omnes delicias voluptuoſo corpori comparandas. Et inde ſuum auaritia inexhauſta cepit exordium. Pauper namque ſua ſorte contentus, opes non venatur, ſed deſpicit vt impedimenta vitæ, plenæ curis vbi ſunt diuitiæ, & præſertim malis artibus acquiſitæ.

Auaritia vnde ſuum cepit exordiũ.

Luxuria & gula velut infernus & ignis aiunt; affer, affer, & ſemper replicant illud, affer. Nec inſatiabilis illa cupido poteſt magno licet auri cumulo ſatiari. Traditio iſta viget apud omne diffuſum orbe toto genus hominum. Quippe nemo ſibi tantùm iniurius eſt, vt ei aſpirante fecunda fortuna nolit diteſcere, aut ſaltem ita ſuis prouidere rebus, vt conquiſitis opum auxiliis, ab ea, quæ imminere poteſt, caueat egeſtate.

Huic ſuſurro cupidæ carnis homo ſuas aures accommodans, iniquè Dei mandatum tranſgreditur, ne traditioni auaritiæ inexpletæ ſuum detrahat obſequium, quod præſtat vni Deo exhibere næuis omnibus illibatum. Sed tantùm abeſt vt per omne fas atque nefas homo diues factus ita ſuis opportunè rebus conſulat, quinimò ſæpè talis eum inopem copia facit. Namque malè cedit ei, qui iniuſtè bona aliena ſui iuris eſſe facit vt diteſcat. Etenim propter opes malè partas, iuſto Dei iudicio, aliæ decoquuntur.

Ex Historia. Germani pietatis causâ eunt in Palæſtinam.

Ingulphus olim à ſecretis Guillelmi Angliæ Regis in commentario hiſtoriæ rem deſcribit, quæ opportunè probat, opes, præſertim nimias, noxias eſſe ſuis dominis. Ait ille, multos Germanos, eoſque claros & diuites induxiſſe ſuum in animum, Ieruſalem verſus contendere, & peregrinationis huius habuiſſe duces Epiſcopos Moguntinum, Traiectenſem, Bambergenſem, & Ratisbonenſem. Illuſtres hi peregrini, magna manu hominum ſtipati, caepere viam Palæſtinæ gazis onuſti, & inſtructi ſuppellectile prædiuite plus quàm decebat homines peregrinorum habitum æmulantes. Ominoſa fuit illis hæc pompa parum congrua propoſito. Opes enim circumductæ dedere locum prædæ, quam Barbari fecere illecti fama rerum ſelectarum, quas vehebant homines hi incauti, coacervatas opes in terra extera ventilantes. Conſona delicto pœna mulctati ſunt: Nam qui ſuperbiere, gazas iactando, paſſi fuere rerum extremam inopiam: prædones enim irruẽtes, eos ad faſtum præoſtenſis opibus exuerunt. Quodque fuit inflicto malo graue, locum ad quem condixerant, ſcilicet Ieruſalem, non vidêre, quia ſublato penu coacti ſunt confecti anguſtiis, ludibrio facti omnibus, ad propria remeare.

Opes omnes noxæ ſuis poſſeſſoribus.

Nemo neſcit eſſe vitam hanc peregrinationem, iuxta ſcitum illud Pauli: *Dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino.* Et Petrus appoſitè ad peregrinos exutos à Barbaris ob luxum, ita primos naſcentis Eccleſiæ ſurculos alloquitur: *Obſecro vos tanquam aduenas & peregrinos,*

Vita noſtra eſt peregrinatio

2. Cor 5.

1. Petr. 2.

peregrinos, abſtinere vos à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam, conuerſationem, veſtram inter gentes habentes bonam. Ab ortu noſtro ad pergimus ciuitatem Ieruſalem cæleſtem; in hac peregrinatione gazæ ſunt impedimenta, quibus à gloria æterna procul diuites elongantur.

Luxuria, gula, typhus ſuperbiæ, veſtium pompa, vitæ æternæ incuria, & alia infinita propè mala ſunt hoſtes, qui ſpoliatos redire cogunt ad natale ſolum, & à cælis arcent homines opulentos.

Ex SS. Patribus. Quamuis ego malas huius ſæculi traditiones ad paucas reuocarim, quarum auctores ſunt mundus, caro, dæmon; attamen hoc non obſtat, quin ſint plura, quibus homines illuduntur. Caſſianus opportunè notat eſſe malis innumeris homines obnoxios. Præter enim ſeptem peccata toto orbe diffuſa, plura ſunt alia diſcrimina mortifera, in quæ diaboli technis, titillatione carnis, & mundi ſibilis homines adducuntur.

Caſſianus, inquam, collat. 5. cap. 16. Abbatem Serapionem inducit, ſcite locum iſtum Deut. 7. exponentem: *Septem gentes multò maioris numeri, quàm tu es, & robuſtiores te, cùm tradiderit Dominus tibi, percuties eas vſque ad internecionem.* (Deut. 7.) Ecce Patris huius myſticum intellectum: *Quòd verò* (inquit) *multò maioris numeri eſſe dicuntur, hæc eſt ratio: quia plura ſunt vitia, quàm virtutes; ideo in catalogo quidem dinumerantur ſeptem nationes; in expugnatione verò ſine numero ponuntur. Sic enim eſt: Et deleuerit gentes multas coram te. Numeroſior enim eſt, quàm Iſrael carnalium paſſionum populus, qui de hoc ſeptenario fomite vitiorum ac radice procedit.* (Vitiis innumeris impetitur homo.)

Tempeſtiuè Dei mandatis itur obuiam erroribus, quos ſparſere tales magiſtri iniqui, quorum doctrinâ malâ totus inficitur orbis, cuius amplior pars tranſgreditur mandatum Dei propter eas traditiones, quas perſtrinxi, in has hactenus inuehendo.

Chryſologus ſerm. 171. hanc iliadem malorum ita deflet: *Quæ ſpatia terrarum, quæ magnitudo vrbium, quæ latitudo regionum tantos hoſtes ferre, tot inimicos capere, tantas ſuſtinere præuales nationes, quot vitia, quot delicta, quot crimina rapiunt humanos ſenſus. Ad vnam ouem tota feritas beſtiarum, quæ magis eò ſæuiunt, quò ſe explere nequeunt, ſatiari non poſſunt vnius captione voraci dente prædones, qui plus hinc æſtuant, & tabeſcunt, quod capere nequeunt, & vorare, quod ad vnam columbam tot milui, tot aquilæ, vultures tot voraces, tantarum currat congeries auium ſordidarum. Hanc numeroſitatem, hanc multitudinem ſenſerat Propheta cùm caneret: Circumdederunt me mala, quorum non eſt numerus.* (Pſalm. 39.)

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Quare diſcipuli tui non lauant manus.

HVIVS homiliæ intentum eſt, probare, differentiam diſcipulorum Chriſti, & mundi, attendi ex manibus, & pedibus.

Dicam primò, diſcipulos mundi lauare ſolùm manus in confeſſione lauacro pœnitentiæ, quia dum confitentur peccata, manus quidem, id eſt actiones aquis intingunt pœnitentiæ, ſed pedes habent ſordidos quia non deponunt affectum ſcelera refricandi.

Secundò dicam diſcipulos Chriſti, in confeſſione lauare pedes, quia omnem peccandi affectum exuunt. Illos enim præcipuè ſolicitat vna cura, Deo ſcilicet offerre ſui cordis intima repurgata.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longè eſt à me.

DICAM primò, Deum deuincire ſibi quicquid optimum eſt. Vt ex filiis primogenitos, in ſacrificiis adipem, & in homine cor, quia eſt primogenitum, vtpotè primum viuens. Nomine cordis amor intelligitur, quem ille ſibi vult deferri. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

Secundò dicam, Deum nihili facere orationes, ieiunia, & eleemoſynas, ſi cor longè eſt ab eo, ſicut ad ſacrificia Cain non reſpexit, quia de optimis non conſtabant. Abel verò fuit Deo acceptus, quia meliora Deo obtulit, & præſertim cor ab omni macula repurgatum.

FERIA QVINTA DOMINICÆ TERTIÆ QVADRAGESIMÆ.

TEXTVS EVANGELII.

Luc.4.

I. SVRGENS Ieſus de Synagoga introiuir in domum Simonis,ſo-
erus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogauerunt
illum pro ea.
II. Et ſtans ſuper illam, imperauit febri; & dimiſit illam,& con-
tinuò ſurgens miniſtrabat illis.
III. Cùm autem Sol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos variis lan-
guoribus, ducebanr illos ad eum. At ille ſingulis manus imponens, cura-
bat eos.
IV. Exibant autem dæmonia à mulris clamantia, & dicentia: Quia tu es
Filius Dei; & increpans non ſinebat ea loqui,quia ſciebanr eum eſſe Chriſtum.
V. Facta autem die egreſſus ibat in deſerrum locum, & turbæ requirebant
eum, & venerunt vſque ad ipſum, & detinebant eum, ne diſcederet ab eis.
VI. Quibus ille air: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare reg-
num Dei; quia ideo miſſus ſum.
VII. Et erar prædicans in Synagogis Galilææ.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, EX SS. PATRIBVS, ET RATIONE.

Synagoga vt ingrata ſuo Meſſia priuata eſt.

INdefeſſa licèt ſit ſcaturigo dotum, quas abundè Deus impertire ſolet hominibus; ſpirante tamen ingratitudinis æſtu exſiccante venas gratiarum omnium, ille boni omnigeni fons indeficiens ſiſtit, & deſinit influere in animas hominum ingratorum. Synagoga ingrata fidem adſtruit huius ſententiæ: illa quippe dedignata Deum in humanis, qui Iudæorum gente ſatum corpus aſſumpſerat, flocci fecit iniquè ſuum Meſſiam tot antè ſacris promiſſum oraculis, & adegit eum ad porrigendum inglorium libellum repudij Synagogæ, quia ſe præſtitit infidelem. Itaque miſsâ Synagogâ à tergo, ſuæ fundamenta Eccleſiæ inſtituit, adſcitum orbe toto genus omne gentilium hominum ſubſtituens loco Synagogæ, cuius etiam ſacra fecit irrita: quippe veritate affulgente ſuis amaſiis, iure typi eius omnes, & ſymbola contemnuntur. In eo argumento diues proſtat allegoria apud Lucam, deſcribentem quomodo Chriſtus ſurgens de Synagoga domum Petri ingreſſus ſit, vbi febrientem ſocrum Petri, quem Eccleſiæ præfecerat, extincta febre reſtituit priſtinæ ſanitati.

I. Surgens Ieſus de Synagoga introiuit in domum Simonis.

Illa domus Petri dedit anſam hæreticis hallucinandi turpiter. Siquidem dixere, Petrum & alios Apoſtolos non ita vale dixiſſe ſuæ ſuppellectili, cùm dedere ſuas Chriſto manus, vt non eiuſdem ſemper extiterint vt antea poſſeſſores. Concepto huic errori propitiam credunt eſſe ſacram hanc Scripturam, quæ teſtatur Chriſtum ingreſſum eſſe domum Petri. Cùm ergo ſuum iam Chriſto nomen dediſſet Petrus Apoſtolorũ albo inſcriptus & domum adhuc habuerit, in qua excepit Chriſtum, abſolutè ſuis omnibus non renuntiaſſe Petrum nouatores impij commentantur. Omnium quippe rerum abdicatio, Euangelicæ doctrinæ fuit rudimentum, vt ex illo adoleſcente patet, quem Chriſtus initiare volens ſacris inſtitutis Euangelij, eum induxit vt ſuas omnes facultates, vt vilia puerorum crepundia penitus abdicaret. Matth. 19. *Si vis* (inquit) *perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus; & veni, ſequere me.* Quomodo Chriſtus ſuos Apoſtolos Eccleſiæ columina ſuſtinuiſſet habere domos, & prædia, qui in tyrone nihil voluit eſſe reſiduum ex ſæculi exuuiis? Qua ratione ſuos Apoſtolos coronatos Olympionicas diſſimulaſſet eſſe rebus ſæculi inſtructos Chriſtus Agonotheta, qui adoleſcenti candidato indixit expreſſè rerum omnium ſæculi nuditatem. Adiice, Petrum ita ſuis omnibus renuntiaſſe rebus, vt audacter à Chriſto ſuæ conſcio inopiæ quæſierit, quid ex quiſquiliis mundi abiectis præmij acciperet. Matth. 19. *Ecce* (inquit) *nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis?* Igitur impium eſt affirmare, Petrum poſt vocationem ſuam ſibi reſeruaſſe domum, in quam ad arbitrium ſuum denuo repedaret.

Apoſtoli omnibus renuntiauerunt.

Matth. 19.

Matth. 19.

Igitur eſto loci huius germana expoſitio. Petrus & Andreas erant oriundi ex vico Bethſaida, qui vno ſolo milliari procul erat à famoſa vrbe Capharnao. Communi vna domo vtebantur hi duo fratres, vt concordes paternis in ædibus vuicè cohabitantes. Petrus conducta vxore ſocrum induxit in has communes ædes ſibi & Andreæ, ita votis dilectæ ſibi coniugis annuendo, curam agentis matris, cuius egeſtati conſuluit, ita domum illi marito conſcio prouidendo. Affulgente demum Chriſto duobus his fratribus, vterque ſuis omnibus dimiſſis Chriſto adhæſit: illa tamen domus dicta fuit Petri, quia Petri familia, poſt eius renuntiationem mundo, ſuas ibi fixit ſedes. Vnde patet fuiſſe domum illam Bethſaidæ, & non Capharnai, vbi fuit Synagoga ſacro hoc Codice recenſita. Fuiſſe domum illam Petri & Andreæ, Marco Euangeliſta teſte liquet, qui refricans hiſtoriam iſtam de cura ſocerus Simonis, ait domum illam fuiſſe Simonis & Andreæ, Marci 1. *Protinus* (inquit) *egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis & Andreæ, cum Iacobo & Ioanne. Decumbebat autem ſocrus Simonis febricitans.* Quia ergo Petrus olim in illa domo vitam egit, domus illa Petri ſtylo Scripturæ ſacræ conſono nuncupatur. Immutatis enim rebus Scriptura ſacra ſolet affingere denominationem primam.

Ioan. 2.
Domus Petri quare ſic dicta etiam poſt eius vocationem.

Vt cùm in Cana Galilææ aqua ſuam naturam exuens in vinum tranſiit, illa tamen aqua ſuum aquæ nomē retinuit, nuncupationem illam aquæ vini natura minimè remorante. Huiuſce memor & teſtis prodigij Ioannes ita fatur cap. 2. *Vt autem guſtauit Architriclinus aquam vinum factam.* Eſtò vinum eſſet illud egregium; aqua tamen hîc dicitur, quia priùs aqua fuit. Dicitur & Chriſtus diſcubuiſſe in domo Simonis leproſi, quamuis ab illa lepra tunc temporis eſſet liber: ſed quia leproſus olim extiterat, in Scriptura ſacra Simon ille leproſi nomine recenſetur. Ita domus illa, domus Petri dicitur, quòd Petrus in illa nuper degeret, coacta ſecum ſocru, coniuge, & filia Petronilla.

Inſtabis, ergo Petrum deuiaſſe primis à regulis Euangelij decernentis, eſſe ſua omnia danda pauperibus, ei qui anhelat ad ſublime genus vitæ, quam expreſſit Chriſtus, & ſequaces quoque ſuos, iuſſit pro humano ſuo modulo profiteri. Si namque domum illam antè ſuam reliquit ſocrui, coniugi ſuæ, & filiæ Petronillæ, morem non geſſit Euangelio præcipienti ſine vlla exceptione ſuas omnes facultates eſſe quantocyus in pauperes erogandas. Reſpondeo, Petrum deuinctum fuiſſe primo lege naturæ, vt egenæ ſuæ familiæ conſuleret priuſquàm aliis pauperibus; ac proinde feciſſe ſatis Euangelio, quando domum ſuam dereliquit in gratiam pauperis familiæ, quam piſcationis induſtria antea ſuſtentabat.

Petri cõiunx martyr fuit.

Diſcolor hiſtoria eſt in nominanda Petri vxore. Molanus die 4. Nouembris eam appellat perpetuam: alij vero ſecus, Concordiam, & Mariam nuncupant. Vt vt ſit de nomine, conſtat eam pro Chriſtiana fide necem fortiter oppetiſſe. De Petronilla verò vetus eſt traditio, eam virginem fuiſſe talis ſpeciei, & formæ, vt eâ viſâ Comes Flaccus eius amore flagrans, diſpari ſorte nihil obſtante, tædas coniugis obtulerit.

Petri filia Petronilla.

Illa cunctante votis huius Comitis obſequi, & Comite vrgente, Deus pudori eius conſuluit; nam triduo obtento velut adhuc ancipitis animi, & conſultura Deum quid ageret, procuratis ſacris à Nicomede Sacerdote, diem extremum clauſit, fruſtra in iniqua ſibi fata Flacco Comite debacchante. Petronillæ vita proſtat, & manibus teritur in catalogo Sanctorum, quorum vita digeſta eſt. Martyrium verò vxoris Petri commemorant Clemens Alexand. lib. 2. Strom. & Euſeb. lib. 3. Hiſt. cap. 30.

Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus.

Febris vnde ſic dicta.

Chriſtus vt pauperem agebat vitam, ita frequens erat cum egenis, & apud eos liberè diuertebat. Eo præcipuè intento domum illam Petri olim & Andreæ elegit, vt pauperum ritu exceptus adhuc etiam ſanitatem reſtitueret fœminæ decumbenti: Miraculum inſigne prodit grauitas morbi; magnis enim detenta febribus dicitur, & Matthæus appellat πυρέττουσαν febrientem, ſeu potius æſtuantem: nam πυρετὸς febris deducitur à nomine πῦρ quod ignem ſignificat, vt febris à feruendo, nomenclaturâ ſatis conſonâ nuncupatur.

Rogauerunt illum pro ea.

Eſtò pronus eſſet Chriſtus ad impertienda bona; tamen voluit illa peti: vt ægros autem aptaret ad orandum, deſiderium recuperandæ ſanitatis ardentius ſolito eis vt præuium inſtantis gratiæ ſuggerebat. Itaque mulier ægra videns Apoſtolos ſollicitos pro extinguēda febre ipſius, vota ſua adiecit, vt ad ſopiendos febriles æſtus depaſcentes humidum radicale, vitæ & mortis Dominum inclinaret. Nota, dare Deum precibus multa, quæ non rogatus haudquaquam concederet. Vt ergo febrienti fœminæ conſuleret expectat vt rogetur, vt vel ſic oſtenderet, quantùm poſſint fuſæ preces apud Deum, qui reuera nihil denegare poteſt congruis precibus exoratus.

II. Et ſtans ſuper illam imperauit febri, & dimiſit illam.

Chriſtus alio modo quàm Sancti edidit miracula.

Aduerte quæſo modum reſtitutæ ſanitatis à Chriſto planè diuerſum ab eo, quem ſancti omnes in prodigiis à ſe editis obſeruarunt. Hi omnes in genua prouoluti ſupplices orauere Deum, vt votis ægrorum annueret. Sed vt Chriſtus erat Deus, ſtando febri imperat, & illa cito ſuo obſequio oſtendit diuinam in Chriſto Domino poteſtatem.

Continuò ſurgens miniſtrabat illis.

Sanitas reſtituta ſolâ obſtetricante naturâ ſuas habet moras & momenta, quibus obſeruatis conſtitutio prima redux hominem reſtituit in integrum. Nemo namque febre extincta ſuas in momento vires recuperat; languet enim aliquandiu ob præcedentem febris æſtum corpore fatiſcente. In hac muliere ſanata ſecus accidit; Chriſtus namque ſupra naturæ leges, inſtaurauit ita febris ruinas, vt illico ſurrexerit ægra, nullo mali præteriti fomite derelicto. Quod miniſtrauit alacriter, nullâ morâ prorſus interpoſitâ, item è lecto velox exitus, vt valida argu-

Chriſtus perfectè ſanabat eos, quos ſanabat.

menta

menta probant, ſupra naturæ vires reducem in decumbente priùs lethaliter fœmina ſanitatem.

Ex SS. Patribus.

Ne illaudatos Patres videar præterire, parum mihi conſtans, vtpotè contra ritum, quem ego mihimet indixi, nolo duos verſus iſtos concludere Patribus inconſultis. Ab Ambroſio auſpicabor, qui aduertit mulierem hanc ſanatam poſt virum, in quem diabolus irrepſerat, vt oſtenderet Chriſtus ſe veniſſe vtrique ſexui propitium.

Orationis efficacia.

Poſtquam (inquit) *Lucas virum à ſpiritu nequitiæ liberatum antè præmiſit, ſubſtituit fœminæ ſanitatem. Vtrumque enim ſexum Dominus curaturus aduenerat. Prior ſanari debuit, qui prior creatus eſt.* Quod aduerti præiuiſſe preces Apoſtolorum ſanitati fœminæ febrientis, obſeruatum eſt à Patribus in hunc locum affirmantibus tantùm poſſe preces apud Deum, quantùm valent merita poſtulantis. Subſcribit hîc Hieronymus: *Modò* (inquit) *vltrò curat ægrotos, oſtendens ſe contra peccatorum quoque paſſiones, & precibus ſemper annuere fidelium, & ea, quæ ipſi minimè in ſe intelligunt, vel intelligenda dare, vel non intellecta dimittere.* Quod ſanitas illa redux, ſe ſubitò prodiderit, vt in Chriſto Deum oſtenderet, Beda clamat: *Naturale* (inquit) *eſt febricitantibus incipiente ſanitate laſſeſcere, & moleſtiam ægritudinis ſentire. Sed ſanitas, quæ Domini datur imperio, tota ſimul redit, & etiam eo robore firmat, vt ſuis adiutoribus continuo miniſtrare ſufficiat, & iuxta leges tropologiæ, membra, quæ ſeruierant immunditiæ, ſeruiant iuſtitiæ.* Matthæus obſeruat, Chriſtum tenuiſſe manum infirmæ capite 8. *Et tetigit manum eius, & dimiſit eam febris.* Concolor & Marcus ita fatur capite 1. *Apprehenſa manu eleuauit eam.*

Manum infirmæ mulieris cur Chriſtus tenuit.

Profectò manus Chriſti & ægritudo non coëunt: vnde ſalutans illa manus ſubitò influxit in fœminam illam importunis febribus æſtuantem. Eloquenter, & eruditè ſuo more locum iſtum decurrit Chryſol. ſerm. 18. *Videtis* (inquit) *quomodo dimittit febris quam tenuerit Chriſtus: ibi non ſtat infirmitas, vbi auctor ſalutis aſſiſtit: acceſſus illuc mortis nullus eſt, vbi viuificatoris ingreſſus eſt. Tenuit manum eius. Quæ neceſſitas tangendi erat, vbi inerat vis iubendi? Sed Chriſtus tenuit manum mulieris ad vitam, quia Adam de manu mulieris acceperat mortem. Tenuit manum eius, vt quod manus præſumentis amiſerat, manus repararet auctoris. Tenuit manum eius, vt acciperet indulgentiam manus, quæ carpſerat de morte ſententiam.* Adiicio ego manum mulieris, quæ lignum vetitum carpendo ſibi & viro necem conſciuerat, debuiſſe tactu fieri rediuiuam. Denique Chriſtum paupertatis amore domum ſubiiſſe Petri, ſicut præfatus ſum, obſeruatio eſt valde Cyrillo placens: *Aſpice* (inquit) *quomodo manet penes virum inopem Chriſtus, qui ſpontanea voluntate paupertatem pro nobis paſſus eſt, vt diſcamus cum pauperibus conuerſari, nec ſpernere depreſſos, & pauperes.* Eſt & opportuna Bedæ meditatio faciens ad mores ad amuſſim

Morale.

legis Domini componendos: *Si* (inquit) *virum à dæmonio liberatum moraliter animum ab immunda cogitatione purgatum ſignificare diximus: conſequenter fœmina febribus tenta, ſed ad imperium Domini curata, carnem oſtendit à concupiſcentia ſua feruore per continentiæ præcepta frænatam.*

Febris & peccati comparatio.

Ambroſius hîc ſpatioſè ſuum ſtylum exercuit demonſtrata febris analogiâ cum vitiis lib. 4. in Lucam, cap. 4. Vt febrilis humor quantumuis corporeus, animam tamen obnubilat, ita ex Ambroſij mente cupido rerum viſibilium, eſtò ſuis æſtibus carnem accendat; attamen animum quoque rapit in conſenſum, eum aſtutè voluptatis igneo fomite titillando. Licet (inquit) vitia corporis ſint; ignem tamen oſſibus implicant: mentem, animum, ſenſumque pertentant, cato prior diaboli ſolicitatur arte. Verbi gratiâ forma meretricis laqueos eſt diaboli, & quaſi quidam nequitiæ ſpiritualis illecebroſus affectus, qui per carnis illecebram, quæ citò fœminea quadam leuitate mollitur, animos quoque de gradu deiicit. Neque enim formam mulieris animus priuſquam corporis oculus concupiſcit. Denique quod non videris, non amabis: ſcilicet vbi caro concupierit, compatientis quoque animæ conſtantia defatiſcit, & mens conſortio amoris inflectitur. Duo enim in carne vna ſunt: atque ita mors irrepit ſceleris effectu tentante diabolo, carne ſuadente.

Voluptatis ingenium.

Luxuriæ vis in animam.

Vehementior eſt ſanè febris animi quàm corporis: & ideo pro animi voluntate, corporis ſalus plerumque contemnitur, nec à periculis abſtinetur. Vnde non alienum videtur repetere, vt Theotimus, cùm graui oculorum incommodo laboraret, & amaret vxorem, interdicta ſibi facultate coëundi à medico, cupiditatis impatientia, atque impetu libidinis raptus ſe moderari nequiuerit. Sciens enim, quòd eſſet oculos amiſſurus, priuſquam conueniret, in ipſo æſtu feruentis cupiditatis, & conſuetudinis apparatu: Vale, inquit, amicum lumen. Sic febre libido flagrantior eſt, grauiuſque præcipitat, & inflammat. Sed vbi quis reſipuerit à furore, tunc conſcientiæ interioris aperitur viſus, factique ſuccedit pœnitentia, & pudenda ſui vnuſquiſque facinoris erubeſcit. Tunc Deus timetur, & peccator cupit ſe celare, ſed non poteſt: tunc caro arguitur, & diabolus accuſatur. Caro vt lena vitiorum, diabolus verò quaſi auctor erroris. Pateſcit deformitas, nudum eſt enim Deo omne ſecretum, nec vllius ficus foliis, hoc eſt regimine corporali, vel iactantia ſæculari flagitia velantur.

Theotimi luxuria.

Luxuria eſt febre flagrantior.

Peccantem qualis amaror ſequatur.

Vnuſquiſque malo perpetrato Dei iudicium mente ſui criminis conſcia reformidat. Eiulans ait: Qui ſuper me montes cadant? quibus abdar ego fiſſuris petrarum, cùm venerit Dominus confringere terram. Tunc caro ſpinas, & tribulos generat animo, hoc eſt, curarum & ſolicitudinum morſus: æſtus accendit, quos aliquando ſibi per concupiſcentiam carnis animos ipſe adſciuit. Etenim quaſi clauis quibuſdam ſuffigitur anima corporeis voluptatibus: & cùm ſemel adhæſerit cupiditatibus demerſa terrenis, difficilè in altum poteſt, vnde deſcendit, ſine Dei fauore reuolare. Actuum enim ſuorum vincta laqueis, & deliciarum ſæcularium illecebris obnoxia iam tenetur. Hûc ergo Adam, huc Euam liberaturus Dominus aduenit, quorum alter ad imaginem Dei factus, altera virtutem accipiens ſui viri, quamdiu fuit ſubdita fortiori, vnam gerebant in vno ſpiritu Deo placitam voluntatem. In Paradiſo poſiti, vitæ cœleſtis operabantur alimoniam. Poſtea verò quàm

Peccati ſynderesis.

cato ſuadere diuerſum, & legem propriam cœpit non tenere, Paradiſi exules facti, in hunc inferiorem demerſumque locum peccati merito ceciderunt.

Chriſtus eſt medicus.

Nec quiſquam putet incongruum eſſe, ſi Adam atque Eua in typo animæ & corporis æſtimentur. Sed hæret animus, ſuffixus eſt, captus eſt, & corporeis ſuccenſus eſt febribus, compaſſione carnis ægreſcit: Quærēdus eſt medicus. Sed quis iſte tantus eſt, qui ſauciæ mētis medeatur vlceribus? Quis tantus homo eſt, qui poſſit aliis ſubuenire, cùm ſibi ipſe non poſſit? Quis aliis poſſit vitam reddere, cùm ipſe mortem nequeat euadere? Omnes enim in Adam moriuntur, quia per vnum hominem in huoc mundum peccatum iotroiuit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Illius igitur culpa, mors omnium eſt. Denique miſſi ſuot ſancti, miſſi ſunt & Prophetæ, qui oracula diuina loquerentur: nec quicquam promouere potuerunt. Quæramus ergo aliquem de Angelis, aut Archangelis medicum. Sed quomodo mihi poſſiot præſidium ferre ne peccem, cùm ipſe Archangelus à peccato non potuerit abſtinere? Quomodo ad Paradiſum Angelus me reuocare poterit, cùm ipſe Satanas, & Angeli eius, ſedem quam acceperant ſeruare non potuerint? Æmulemur ergo ſocrus Petri induſtriam, quæ porrecta febriente manu Chriſto, fuit liberata citò à febre, cordis intima depaſcente.

Ad moralem etiam ſenſum pertinet illa Bedæ Venerabilis expoſitio. *Si* (inquit) *virum à dæmone liberatum, moraliter animum ab immunda cogitatione purgatum ſignificare dixerimus, conſequenter fœmina febribus tenta, ſed ad imperium Domini curata, carnem oſtendit à concupiſcentiæ ſuæ feruore per continentiæ præcepta frenatam. Omnis enim amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia, ſpiritus immundi furor eſt. Fornicationem verò, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quæ eſt ſimulacrorum ſeruitus, febrem illecebroſæ carnis intelligi.* Nulla prorſus ope humana febris illa poteſt ab homine procul agi: ſatagat igitur æger homo ſuæ ſalutis haudquaquam incurius, citò Deum fuſa prece congrua demerere.

Luxuriæ ſymbolū febris eſt.

III. Cum autem Sol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos variis languoribus ducebant illos ad eum.

Quare illucente Sole ſuos non ſiſtebant infirmos Chriſto homines illi ſolliciti de reſtituenda ſuis ægris priſtina ſanitate? Fortè quia diſſeminando Dei verbo diem totum Dominus impendebat. Nam vndequaque plebe concurrente, ſibi conſultura ſacro Chriſti eloquio, hoc primò fuit cordi Chriſto, ſcilicet, vt animas auditorum ægras, à morbo priùs quàm eorum infirma & ſauciata corpora procuraret. Vnde quia anima corpore præſtantior eſt; ita curæ animæ deploratæ diem impendit, nocte demum imminente infirma corpora ſanaturus. Origenes arbitratur multos expectaſſe Solis occaſum, ne in offenſam Scribarum & Phariſæorum incurrerent, quos ſciebant eſſe malè affectos erga Chriſtum; ego ſecus arbitror Euangeliſtam recenſuiſſe Solis occaſum, vt ita fidem illorum hominum exprimeret, quos neque dies impēſa Dei verbo excipiendo, neque opaca noctis tempora fatigabant. Myſticè Beda locum iſtum expendit: *Solis* (inquit) *occubitus paſſionem, mortemque ſignificat illius, qui dixit: Quādiu ſum in mūdo, lux ſum mundi. Et Sole occidente plures dæmoniaci, quàm antè, plures ſanantur ægroti. Quia qui temporaliter in carne viuens paucos Iudæorum docuit, calcato regno mortis, omnibus per orbem gentibus fidei, ſalutiſque dona tranſmiſit. Cuius miniſtris, quaſi vitæ lucisque præconibus Pſalmiſta canit: Iter facite ei, qui aſcendit ſuper occaſum. Super occaſum quippe Dominus aſcendit, quia vnde in paſſione occubuit, inde ſuam maiorem gloriam reſurgendo manifeſtauit.*

Fides turbarum erga Chriſtum.

At ille ſingulis manus imponens, curabat eos.

Ad quid illa manus impoſitio, cùm Chriſtus ipſo ſolo nutu poſſet omnia reparare? Chriſtus ita ſuam indolem explicuit perhumanam, manſuetam, & humilē propriam infirmis hominibus, quos non aſpernatus eſt, imò manus ſuæ præpotentis impoſitione dignatus eſt, quamuis horrenda viſu ſanie diffluentes. Vt initæ pacis eſt argumentum porrecta manus, vt & amoris mutui ſymbolum vernaculum; ita Chriſtus manuum impoſitione notat cum Deo omnipotente priùs ſubirato pacem ipſo medicante ratam, & fixam, homine ſauciato ſano effecto, in cruce Chriſti Domini manibus explicatis. Cyril. in eā ferè pronus abit ſententiam: *Quamuis* (inquit) *vt Deus potuiſſet omnes verbo pellere morbos, tamen tangit eos, oſtendens propriam carnem efficacem ad præſtanda remedia, nam caro Dei erat. Sicut enim ignis appoſitus vaſi æneo, imprimit ei propria caliditatis effectum: ſic Omnipotens Dei verbum, cùm vniuit ſibi veraciter aſſumptum templum ex Virgine animatum, & intellectum, particeps ſuæ poteſtatis eius effectum inſeruit. Tangit & nos imò potius nos illum tangamus, quatenus & nos ab animarum infirmitatibus liberet, necnon à dæmonum impugnatione, & ſuperbia.* Beneficam fuiſſe manus Chriſti impoſitionem, abundè liquet ex integra ſanitate ſubitò ſubſequuta.

Chriſtus quare manus ægris impoſuerit.

IV. Exibant autem dæmonia à multis clamantia, & dicentia, quia tu es Filius Dei.

Eſtò modus curandi infirmos vſurpatus à Chriſto ſatis ſuperque clamet eum eſſe Deum; adiecit Scriba ſacer & aliud petitum à confeſſione diaboli validum argumentum. Dæmon ſciuerit nec ne Deum eſſe Chriſtum, eſt tortura grauis plurium interpretum, in quibus aliqui ſomniauere, notum fuiſſe Chriſtum dæmonibus inferioris ordinis, quia minor eorum iniquitas non tantùm eis caliginis offuderat, quantùm principi dæmonum ſumma malitia, cui proinde fuit ignota Chriſti diuinitas. Sed Hieronymus hanc ſententiam explodit vt figmentum; & adiicit, confeſſionem illam dæmonum in gratiam diuinitatis Chriſti fuiſſe neceſſitatis, & extortam, & non Chriſto propitiæ liberæ voluntatis. Sic ille in c. 8. Matth. *Non voluntatis iſta confeſſio eſt, quam præmium ſequitur confitentis: ſed neceſſitatis extorſio, quæ cogit inuitos: velut ſi ſerui fugitiui*

Chriſtus agnoſcitur ſic nec ne vt Deus à diabolis.

poſt

poſt multum temporis dominum ſuum videant, nihil alıud niſi de verberibus deprecantur. Sic & dæmones cernentes dominum in terris repentè verſari, ad indicandos ſe veniſſe credebant. Præſentia Saluatoris, tormenta ſunt dæmonum. Ridiculéque putant quidam, dæmones ſcire filium Dei, & diabolum ignorare, eò quòd minoris malitia ſint iſti, quàm ille, cuius ſatellites ſunt iſti. Cùm omnis ſcientia diſcipulorum ad magiſtrum referenda ſit: & tam dæmones, quàm diabolus ſuſpicari magis filium Dei, quàm noſſe intelligendi ſunt. Nemo enim Patrem nouit, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare.

Inuito tamen Hieronymo Maldonato placet, diabolum non ſuſpicione ſola, ſed cognitione certa Deum in humanis, & Meſſiæ titulum agnouiſſe. Sic ille caput 8. Matth. expendens: *Poſt tentationem certè cognouiſſe dæmones illum verum Filium Dei verumque Meſſiam eſſe, ex hoc loco non obſcurè colligitur, & ex alijs etiam perſpicuum eſt: Et non ſinebat ea loqui, quoniam ſciebant eum. Exibant dæmonia à multis clamantia, & dicentia, quia tu es Chriſtus filius Dei, & increpans non ſinebat ea loqui, quia ſciebant eum eſſe Chriſtum.* Præfati textus Marc. 1. & Luc. 4. induxere virum hunc ſuſpiciendum ſanè dare manus eis, qui diabolum credunt ſciuiſſe Dei filium eſſe Chriſtum, & Meſſiam ſacro Codice lineatum. Ego ſecus eo pedibus in ſententiam Hieronymi, affirmando ſolam

Chriſtũ non certò ſciuit dæmon.

fuiſſe ſuſpicionem illam ſciẽtiam, quam dæmon de Chriſto Domino propalauit. Concluſioni præfatæ lumen adiicit Ambroſius, opportunè docens, diabolo eſſe connaturale Deum agnoſcere, quod reuera nemo dicet incongruum, cùm Theologia annuente Deum poſſit homo cognoſcere prætenſo ſibi ſolo lumine naturali. Vtnamque producta cauſam effectus, deueniendum eſt ad vnam ſummam cauſam, vt ad proceſſum infinitum via omnis in recenſita cauſarum ſerie præcludatur. Sed eſtò dæmon certò ſciat eſſe Deum, & experiatur eum vltorem, de omnibus quæ ad myſterium incarnationis ſpectabant certò ſcire nihil ei conceſſum eſt. Vt ille tamen Angelus, eſtò nequam ſit, peruicacis ingenij eſt, in rebus diuinis eius inuiis ingenio partes agit optimi coniectoris.

Diabolus textum Scripturæ nouit.

Exempli gratiâ, textus Scripturæ ſacræ liquet dæmoni, quamuis alta rerum diuinarum illic abditarum notitia liquida, ſit ei penitus inconceſſa. Nemo tamen it inficias, illa quæ innotuere plebi prædicationis officio, vt naſciturum Meſſiam in Bethlehem, eumque fore Dauide Rege ſatum, reſurrecturos homines inſtante die iudicij, & alia huiuſmodi prædicata à Prophetis, & reſricata à Scribis & Phariſæis, nemo planè dubitat potuiſſe quoque ſcire dæmones, quibus multa ſuâ naturâ occulta typis extrinſecus editis innoteſcunt: Vt ſcintillantes oculi in ſpecioſam fœminam intenti, & obſcœna prurigo totum titillans corpus, vt indubia ſigna clamant, hominem inſtructum illa luxuriæ ſuppellectile turpia cogitare.

Meſſiam ſcitũ quomodo ſciuit diabolus.

Cùm ergo dæmon obſeruaret Iudæos expectare Regem vnum præpotentem, id eſt Meſſiam, cuius auſpiciis omnia ſperabant fauſta & æterna, vafer & aſtutus ille Angelus ſuſpicatus eſt hunc Meſſiam inceſſurum grandiore cothurno, ſuæ congruo dignitati. Sed eſtò dæmon Hebræique ſimul attenderent ad Meſſiam, illa fuit inter eos differentia, quòd ſcilicet fide cœlitus infuſa ſibi credidere Regem illum nempe ſuum Meſſiam venturum Hebræi; dæmon verò ſecus vt fidei expers hoc reſciuit, alio infra fidem lumine ſuffragante.

Cùm ergo nequam hic ſpiritus cæcutiat in his quæ Dei ſunt, quantumuis acutè rimans penitiora quæque naturæ; quidquid de Meſſia ſciuit, illud profectò totum coniectura fuit: nam deficiente dono fidei credere non potuit: ergo neque ſcire, quia ſcientia eſt cognitio certa rerum per cauſas, quam vt neque potuit habere dæmon, reuera nihil fixum de Meſſia ſciuit, ſed dumtaxat induſtria ſui peracuti ingenij, eſt ad Meſſiam pertinentia aliqua ſuſpicatus. Vnde fides infuſa Regem hunc venturum Iudæo perſuaſit, & ita credens Iudæus in Meſſiæ ſui expectatione fuit ſuſpenſus, de Meſſia venturo fidem habens ſed non ſcientiam: dæmon verò de Meſſia naſcituro fidem non habuit, neque ſcientiam, ſed aſſenſum aliunde ſatum, quàm lumine cœlitus influente. Cùm ergo Scriptura dicit dæmonia ſciuiſſe Chriſtum eſſe Dei filium, perinde ſonat, ac dæmones ſuſpicatos eſſe virum hunc thaumaturgum, id eſt, mirabilium patratorem eſſe Regem illum à Scriptura ſacra & Prophetis longæua annorum ſerie decantatum.

Diabolus in rebus diuinis cæcutiẽs.

Explicationis huiuſce fides petitur ab indubia concluſione Theologica decernente, ſcire dæmonis circa res diuinas perinde eſſe, ac ſuſpicari, aut coniicere: quippe verax & certa diaboli ſcientia naturæ cancellis concluditur arcana permeare rerum neſcia diuinarum.

Diabolus res naturales certò ſcit.

Itaque non aſſentior Maldonato nimis anguſtè ſentienti de ſcientia diaboli, quem affirmat certò ſciuiſſe Dei filium eſſe Chriſtum, cùm diuina tamen fidei noſtræ myſteria diaboli perſpicacis ingenij acumen minimè penetrarit. Standum eſt ergo veræ Hieronymi ſententiæ, quæ cenſuit illam diaboli ſcientiam fuiſſe ſolùm ſuſpicionem, quia, vt præfatus ſum, in argumento rei diuinæ ſcire diaboli, eſt ſuſpicari. Refrico Hieronymi ſententiam: *Tam* (inquit) *dæmones, quàm diabolus ſuſpicari magis filium Dei, quàm noſſe intelligendi ſunt. Nemo enim nouit Patrem, niſi Filius, & cui voluerit Filius reuelare.* Cùm ergo Deus non influat in dæmonem, vt in animas fidelium, quas irradiante fide rebus diuinis credendis aptat; qua ratione poteſt ſcire dæmon res inuias omnibus, quos illa luce Deus minimè dignatus eſt, & ad quas ſe creatus intellectus habet vt ad Solem rutilũ & coruſcum oculus noctuæ caligantis.

Diabolus qua ratione ſuſpicatus eſt Chriſtũ eſſe Dei filium.

Excidit aliquando Bedæ viro doctiſſimo & ſanctiſſimo ſcribere, diabolum ſciuiſſe Dei Filium eſſe Chriſtum; ſed ne vox ſcire cuiquam imponeret ſtatim adiecit dæmonem fuiſſe ſuſpicatum. Vt namque peritus erat Beda, & in lectione Patrum verſatiſſimus, hoc animo altò ratum habuit dæmonem nihil omnino ſciuiſſe rerum quæ pertinebant ad redemptionem hominum, eſtò graues aliquas habuerit de Chriſto Domino coniecturas. Sic ille locum iſtum intimè perſcrutatur: *Dæmonia filium Dei confitebantur, & atteſtante Euangeliſta, ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. Quia quem dierum quadraginta ieiunio fatigatum diabolus hominem cognouerat, nec tentando valebat, an & Dei filius eſſet experiri, iam nunc per ſignorum potentiam, vel intellexit, vel potius ſuſpicatus eſt eſſe* [illegible] *Dei. Non igitur ideo Iudæis eum crucifigere perſuaſit, quia Chriſtum ſiue Dei filium non eſſe*

putauit, ſed quia ſe morte illius non præuidit eſſe damnandum Verè enim de hoc myſterio à ſæculis abſcondito, dicit Apoſtolus. Quòd nemo principum huius ſæculi cognouit. Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.

Animaduerte duo in contextu Bedæ. Primum eſt, pœnitui ſſe Bedam quòd ſcripſerit diabolum intellexiſſe Chriſtum eſſe Dei filium, ideoque protinus ſubiecіſſe, diabolum potiùs ſuſpicatum fuiſſe, quàm intellexiſſe, ne errandi nobis relinqueret lubricum argumentum. Alterum eſt, diabolum prorſus ignoraſſe necis Chriſti effectum, eſtò ſacra Scriptura clarè prædixerit hominem factum eius liuore ſanom, & illum noſtra ſuis humeris crimina ſuſtuliſſe.

Increpans non ſinebat ea loqui.

Diabolo confitenti Chriſtum quare fuit indictum ſilentium.

Cùm ſacrificium laudis vſquequaque Deo placitum ſit, quare ſolennis illa confeſſio diuinitatis Chriſti facta à dæmone in frequenti corona plebis diſplicuit Chriſto, cui nuſquam præclara ſolent opera diſplicere? Scriptura ſacra ſatisfacie huic quæſito, dicens. Non eſſe ſpecioſam laudem in ore peccatoris. Extat & Senecæ in eo argumento ſanè locuples apophtegma: *Tam* (inquit) *eſt turpe, laudari à turpibus, quàm laudari ob turpia.* Rurſus erat periculum ne diuinitas Chriſti à diabolo prædicata fidem huiuſce ſacri myſterij verteret in diſcrimen. Cùm namque pater ſit mendacij ſpiritus ille nequam, inde ad impugnandam diuinitatem Chriſti potuiſſent anſam arripere eius æmuli ſuſurrones. Illa demum ratio, cuius meminit Beda, citum ſilentium indixit dæmoni prædicanti; ſcilicet, Chriſtum voluiſſe latere, nobis vt conſuleret: nempe cruci non fuiſſet affixus ſi de illius diuinitate rata populo conſtitiſſet. Ne figmenta putes rationes has præfatas ſilentij diabolis indicti, ſiſto Bedam in hunc locum: *Quare* (inquit) *dæmonia Dominus de ſe loqui prohibet, Pſalmiſta manifeſtat, qui ait: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas. Ne quis dum prædicantem audit, ſequatur errantem. Improbus enim magiſter eſt diabolus, qui falſa veris ſæpè permiſcet, vt ſpecie veritatis, teſtimonium fraudis obtexat. Aliàs autem non ſoli dæmones, qui inuiti confitebantur, iubentur ſilere de Chriſto, ſed illi, qui ab eo ſanati ſponte confiteri volebant. Imò Apoſtoli, qui eum poſt reſurrectionem toto orbe prædicaturi erant, ante paſſionem eius præcipiuntur omnino reticere de illo, ne diuinâ videlicet maieſtate prædicatâ, paſſionis diſpenſatio differretur, & dilata paſſione ſalus mundi, quæ per hanc futura erat, negaretur.*

Diaboli confeſſio de Chriſto inuita nec ne fuerit.

Quæres, an illa diaboli confeſſio in gratiam Chriſti inuita fuerit nec ne? Nam ſi inuita, Deo illam extorquente palàm facta, quare Deus ipſe diabolo illa confeſtione celebri comminans interdixit? Ad quid ab inuito dæmone extorquere voces, quas ipſe citò cõpeſcuit. Si verò ſua ſponte dæmon Chriſtum confeſſus eſt, bellum ipſe ſibi indixit dæmon: vt namque ſuo abiurato obſequio & cultu inducebat homines ad ſequelam Chriſti, quem eſſe verè Deum, & Meſſiam ore patulo prædicabat. Reſpõdeo, hanc diaboli confeſſionem participaſſe duo extrema, quia partim inuita fuit, & partim ſpontanea. Inuita, quia vt acerbè Deo offenſus eſt dæmõ, & homines ſemper ſolicitat ad blaſphemias, & cõuicia in Deum nuſquã illi inſedit gloriam Chriſti Domini propagare. Aliũde dici poteſt ſpontanea, quia Chriſto vrgente, ſua ſede pulſus eſt dæmon eiectus ab obſeſſis corporibus, vnde ratus inſtare diem iudicij extremi, quo religandus eſt ad tartara pœnis adauctis, vt conciliaret ſibi gratiã Chriſti ad prologandas inducias, eum confitetur eſſe Dei filium, & Chriſtum, ille aſtutus, & blandiens adulator. De antenerſo ſui cruciatus tẽpore definito die extremi iudicij, queritur eiulando clamans Matth. 8. *Veniſti ante tempus torquere nos.* Percitus ergo dæmon hoc timore, virum hunc tot præclara perpetrantem facinora ſuſpicatus eſt eſſe Dei filium, ac proinde ſuæ nequitiæ vltorem, cui præfata confeſſione litans applauſit, vt cum ipſo iudex mitiùs ageret, ſupplicia merita decernendo. Quia verò dæmon non in has erupiſſet voces propagantes obſequium, quo ſe turbæ Chriſto deuouerant, niſi arbitratus ita ſuo detracturum aliquid ſupplicio, quod credidit inſtare, quia violenter à Chriſto foras agebatur, illa diaboli confeſſio extorta dici poteſt, non à cogente Deo, ſed à timore pœnæ, quam diabolus ille breuî credidit infligendam. Sic eſt intelgendus Hieronymus ita fatus: *Non voluntatis iſta confeſſio, quam præmium ſequitur confitentis, ſed neceſſitatis extorſio, quæ cogit inuitos, velut ſi ſerui fugitiui, poſt multum temporis, dominum ſuum videant, nihil aliud niſi de verberibus deprecantur. Sic dæmones cernentes Dominum in terris repentè verſari, ad iudicandos ſe veniſſe credebant. Præſentia Saluatoris, tormenta ſunt dæmonum.*

Diabolus cur confeſſus ſit Chriſtũ.

Diabolus aſſentans.

V. Facta autem die egreſſus ibat in deſertum locum.

Humilitatis Chriſti exempla.

Tota nocte impenſa miris operibus, quæ conceptam à populo de ipſius diuinitate fidem adſtruebant, ille velut declinando plebis auram, gloriæ ſuæ propitiam, fugâ præmaturâ ſolis ortum, vt erat humilis, anteuertit. Chriſtus illâ ſuâ fugâ nobis conſuluit, propoſito hoc exemplo, ſuos ſequaces opportunè docens, cauendos eſſe plebis applauſus poſt egregia quæque edita facinora, quia quidquid eſt in opere præclaro viuax meritique capax, illud indiſcretæ plebis laudes ſuauiter auditæ ſubitò depaſcuntur. Diceres, ex profeſſo ſimul eſſe congeſtas actiones Chriſti conſignatas Euangelio hodierno ſuos vt diſcipulos inſtitueret ad ea omnia ſectanda, quæ humilitatem conciliant: ille nimirum aſpernatus ædes ſuperbas vrbis Capharnai, diuertit in proximum vicum Bethſaidæ, vt in domo humili piſcatoris olim Petri victu modico cibaretur. Dæmonibus effuſis in præclara ſuiipſius encomia ſilentium indixit, tota demum nocte impenſa miris edendo prodigiis, illucente die velox abiit in deſertum, ita ſuo receſſu præconia populi declinando.

Chryſoſtomus hom. 28. in Matthæum, humilitatis huiuſce memor, ita commentatur: *Dominus petiit domum Petri non ab eo vocatus, ſed ſponte, atque à ſeipſo vocatus, vt qui à Centurione audierat: Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, hinc declarans, quantùm gratificaretur diſcipulo. Et licet cogitatione aſſequimur, quales quoque piſcatorum domus fuerint; videmus tamen ipſum humiles ſponte caſas petere, vt his omnibus deſpiciendam eſſe humanam magnificentiam doceat, &c. Videſne iterum,*

Chriſtus vanitatis refuga.

quanto

Digitized by Google

quanto ſtudio fugiat oſtentationem? Nam cæteri Euangeliſtæ dicunt dæmonibus eum præcepiſſe, ne dicerent eum eſſe Chriſtum. Matthæus autem dicit, quòd turbas remouebat: quod faciebat partim nos docens, humilianſque, partim ne Iudæi peſtifera veneno inuidiæ tabeſcerent, monens nihil prorſus ad oſtentationem à nobis eſſe faciendum. Etenim non corporum incolumitas ei curæ tantùm erat, ſed multò magis animarum ſaluti prouidebat: ita vtrinque ſupra hominem ſe eſſe oſtēdebat, & quòd morbos verbo aut tactu curaret, & quòd humanam gloriam nequaquam quæreret.

In hoc Beda loco notat congruam allegoriam, quam recenſere nihil obſtat; literalis enim ſenſus aliis ſubſternitur, vt inſtitutum principale ſacro Codice fundamentum. Intelligit ille Solis occaſu necem Chriſti, quæ comparatione vitæ fuit nox occupata miris edēdis prodigiis à Chriſto liberante Patres concluſos limborum carceribus; Chriſtum verò credit deſignari poſt mortem eluctatam facta die liquida rediuiuum. Sic ipſe Beda ſua ſenſa prodit: *Si* (inquit) *occaſu Solis Domini mors exprimitur, quare non die redeunte reſurrectio illius indicetur? Cuius manifeſta luce à credentibus turbis inquiritur; & in gentium deſerto inuentus, ne abeat detinetur. Maximè cùm hac prima Sabbati: quo reſurrectio celebrata eſt, egreſſio, quæſitio, & inuentio contigerit.* Huius allegoriæ induſtriè obſeruatæ ſumma penes diem dominicam eſt, quæ excepit noctem illam beneficam ægris, & his in quos diabolus irrepſerat corpora cruciando. Illa namque dies prima fuit Sabbati, ideoque refert aptè diem dominicam conſecratam Chriſto Domino reſurgenti. Quiſque ſuo Marte poteſt præcipua capita huius allegoriæ aptare ſacris fidei myſteriis, quæ ſignantur hiſtoria hodierna velut typo illa omnia, quæ acciderunt Chriſto reduce à mortuis, graphicè lineante.

Chriſti reſurrectione fides propagata fuit.

Turbæ requirebant eum, & venerunt vſque ad ipſum, & detinebant eum, ne diſcederet ab eis.

Chriſtum quinam ſint qui ſequuntur.

Vt nemo venit ad Filium, niſi Pater eum traxerit; ita citò pede vias omnes hi decurrunt ducentes ad Chriſtum, quos Pater agit ad ſequelam Chriſti. Quo prædicante Deus in turbas influxerat: eam ob rem Chriſto transfretante, receſſum eius ægrè tulit turba: & vt amor eſt morarum impatiens, turba flagrans amore Ieſu, ad illum diuino velut œſtro percita tranſuolauit. Chriſto plebem deuinxerant omnes amoris ſancti cœleſtes illecebræ, quæ arctè ſolēt animas obſtringere. Chryſoſtomus refundit in has amoris illecebras affectum turbæ, quæ aſſueta piis ſermonibus Chriſti, ſtatuerat illi iugiter adhærere. Audiendus ille hom. 28. in Matth. *Erant* (inquit) *ei affixi non pauci amanteſque ipſum ſemper cupientes. Et certè quis ab authore talium ſignorum non recederet? aut quis vel faciem ſolam aſpicere, oſque ipſum, ex quo diuina præceptorum inſtituta profluebant, ingenti deſiderio non arderet? Nam vt in faciendis ſignis erat mirabilis, ſic viſu gratioſiſſimus traditur fuiſſe: idque ipſe Propheta ſignificans, multò antè clamauerat: Specioſus formâ præ filijs hominum. Non autem priùs iuſſit, in vlteriorem ripam abire, quàm morbos curauit. Non enim æquo animo abire potuiſſent: & cui in monte non concionanti ſolum, ſed & ſilenti adhærebant, eodem nunc modo etiam poſt miracula permaneant, ex ſolo aſpectu non paruam vtilitatem aſſequentes. Nam ſi Moſi facies reſplendebat, & Stephani vultus angelicus videbatur: quid de ipſius Domini facie debemus æſtimare? Etiam conſidera, quòd non dicitur repuliſſe turbas, ne contemni viderentur. nec iuſſiſſe omninò, vt recederent, ſed vt abiret in vlteriora, vt ſpe illecti, quod illò traiecturus eſſet facilius obtemperarent.* Hactenus ille, plebis affectum, & originem eius inſinuans.

VI. Quibus ille ait: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideo miſſus ſum.

Vt vno loco Deus minimè concluditur, ita dotes & gratiæ quas impertit non in vnam tantùm orbis oram influunt: eo planè modo vt Chriſtus erat omnium, ita vico Bethſaïdæ, nec vrbi Capharnao dumtaxat, ſed aliis vſquequaque locis voluit præſentiæ ſuæ & doctrinæ gratiam erogare. Eò namque fine Deus hominem aſſumpſit, vt omnes homines ſine acceptione Dei faceret participes. Ideoque loco vni fixo non adhæſit ille cui non ſufficit orbis vniuerſus. Cùm audis miſſum vt euangelizet regnum Dei, perinde eſt ac ſi diceret, ſe natum, vt Euangelij libro ſata dogmata reſonaret. Euangelica doctrina dicitur regnum Dei, dignâ ſanè nomenclaturâ, quia compendioſè viam monſtrat, vt ad regnum Dei nuſquam deuiante pede, tutò, & ſaluis mercibus appellamus.

Euangelium cur vocetur regnū Dei.

VII. Et erat prædicans in Synagogis Galilææ.

Non in deſerto ſolùm Chriſtus enuntiat ea quæ conducunt ad ſalutem, ſed & in Synagogis ea prædicat, ne ſi Scribis & Phariſæis inſciis dogma nouum inſinuet, doctores illi magni nominis apud turbas aliquid in doctrina noua ſpurij ſuſpicentur. Lex Moſaica Deo conditore lata fuit figura legis Chriſto prædicante ſatæ: & eſtò viam ad regnum Dei Iudæis oſtenderit, non illa tamen dicta fuit regnum Dei, quia eò ducebat per typos, & figuras, vt per ſinuoſos anfractus, qui viatores ægrè ducunt ad condictum locum, & equidem poſt labores plurimos exantlatos. Sed vt lex per Moyſem lata ſuis ſequacibus importuna fuit, ita gratia per Ieſum facta leue iugum impoſuit, facilemque viam oſtendit ad ſidera tranſcendenda. Auſpicatus eſt à Galilæa Chriſtus annuntiare ſui inſtituti normam: in Galilæa namque fuit conceptus, & illic egit triginta annos in Nazareth Galilææ ciuitate degēs. Vt aliquas ergo grates patriæ rependeret, in Galilæa primò ſuas leges & dogmata promulgauit.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatotum ſubnectuntur, ſingulis concionibus ex hoc Euangelio idoneis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Socrus Simonis tenebatur magnis febribus.

INTENTVM iſtius erit homiliæ, probare duas eſſe hominum claſſes diffuſas orbe toto, vnam reproborum, alteram iuſtorum, quarum diſcolores teſſeras explicabo.

Dicam primò, malos, id eſt reprobos, indulgere ſuo genio, & effrænes ferri in præceps & abruptum omnium vitiorum, incurios prorſus gratiæ Dei, quæ ſola poteſt præcipitem eorum curſum in ruinam validè cohibere.

Dicam ſecundò, bonos, id eſt electos, qui ſunt portio potior & ſelecta domus Petri, non agi præcipites in vitia, & barathrum inferni, ſed teneri ærumnis, & anguſtiis, quæ ſunt nexuum inſtar, quibus arctè Deo afflictæ animæ connectuntur.

Proſperitas homines effrænes agit in præceps omnium vitiorum.

In hæc verba:

Tenebatur magnis febribus.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Eccleſ.15. SCripturæ ſacræ verax oraculum hoc eſt. *Ante hominem vita & mors, bonum & malum; quod placuerit illi, dabitur ei.* Id eſt, homo ſuâ naturâ liber, nulla coactione bonus vel malus eſt; ſed proprio actus arbitrio vtitur inſita libertate. Vnde quia bono quidam adhærere volunt, alij verò malo; ſolent Theologi aſſignare duas hominum claſſes, vnam electorum, aliam reproborum; quarum prima typum habet Reguli Capharnaitæ domum, quam noluit ſubire Deus in humanis. Alterius verò figura domus eſt Simonis, Petri videlicet, quam vltro lubenſque ſuo dignatur ingreſſu Chriſtus, eos exoſus, apud quos proſpera cuncta vigent, quia proſpera & ſecunda cogunt atque fouent agmina vitiorum.

Ex SS. PATRIBVS. Vergit eò Gregorius homil. 28. de Sanctis Nereo, & Achilleo. *Quid (inquit) eſt, quòd Regulus Dominum rogat, vt ad eius filium veniat, & tamen venire corporaliter recuſat: ad ſeruum verò Centurionis non inuitatur, & tamen ſe corporaliter ire pollicetur? Reguli filio per corporalem præſentiam non dignatur adeſſe, Centurionis ſeruo non dedignatur occurrere. Quid eſt hoc, niſi quòd ſuperbia noſtra retunditur, qui in hominibus non naturam, qua ad imaginem Dei facti ſunt, ſed honores, & diuitias veneramur? Redemptor verò noſter, vt oſtenderet, quia quæ alta ſunt hominum, deſpicienda ſunt, & quæ deſpecta ſunt hominum, deſpicienda non ſunt; ad filium Reguli ire noluit, ad ſeruum Centurionis ire paratus fuit.* Ita Gregorius.

A diuitum domo procul abeſt Chriſtus, ob luxum, qui plerumque viget ibi: ratio autem præualentis ibi luxus petitur à rebus noxiis, quæ affluunt apud homines ditiores, vt ſunt epulæ, choreæ, ludi, & alia multa, quibus illecta vitia outriuntur.

Apoſtolo teſte: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ſpiritus autem aduerſus carnem: hæc enim ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcumque vultis illa faciatis.* Iuſtitia originali ſtante, caro citum animæ præſtitit obſequium. Sed anima detrectante Dei ſubire iugum, illa ſuæ in perfidiæ pœnam ſenſit carnem illico rebellantem. Et quia naturæ ſauciatæ vires ſunt impares robori quod eſt ſortita caro poſt animæ lapſum, homo gemit ſub præpotenti dominio corporis in animum inſurgentis. Ex THEOLOGIA. Galat.5.

Quamuis homo, Dei in gratiam redierit, Chriſto tale ei procurante bonum; illa tamen gratia quantumuis hominem Deo concilians, non reſtituit animæ iuſtificatæ plenum illud dominium, quod in corpus anima primitus exercebat. Namque fomes peccati mulcta fuit, quam ſubiere viri ſancti, eſtò Dei gratia inſignes. Cùm enim ille fomes gratiam non expungat ab Gratiæ, & iuſtitiæ originalis differentia.

Digitized by Google

anima, quam laceſſit, quia non eſt peccatum; nihil obſtat, quominus ſanctiores quoque viri acerbè gemant ſub fomitis huius ſtimulis importunis.

Fomitis peccati effectus.

Effectus huius fomitis præcipui ſunt, difficultas ad bonum operandum, & procliuitas ad peccata, maximè carnalia, qualia ſunt luxuria & gula. Et hanc propenſionem ad peccandum habent omnes etiam virtutis emeritæ homines, qui exantlando bonas actiones ab inſurgente in animam corpore diuexantur.

Carnis & animæ lucta.

Fusè totam hanc animæ cum corpore luctam diſcutit Apoſtolus ipſe ſuo experimento ſciens, quàm ægrè bonum animus operetur. Rom. 7. *Lex* (inquit) *ſpiritualis eſt: ego autem carnalis ſum, venundatus ſub peccato. Quod enim operor non intelligo: non enim quod volo bonum, hoc ago; ſed quod odi malum, illud facio. Scio quia non habitat in me, hoc eſt in carne mea, bonum. Nam velle mihi adiacet: perficere autem bonum non inuenio. Condelector enim legi Dei ſecundùm interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, &c. Ego ipſe mente ſeruio legi Dei, carne autem legi peccati.* Hactenus Apoſtolus, hoc lamento probans diſcordes corporis & animæ motus, à peccati fomite ſuſcitatos.

Quod audis cum mente ſeruire legi, gratiæ diuinæ dato. Quod verò pronum ſe querit ad peccandum, eſt vitium carnis à recto rationis tramite deuiantis. Cùm ergo caro ſuâ iam naturâ ferum indicat bellum ſpiritui, & ſatagat eliminare Deum ab anima; quales eius erunt impetus, ſi adſciſcat aliunde vires, & præſertim eas, quas ſuppeditare ſolet proſperitas aſſueta malis, quæ patrantur, illectis à voluptate ſenſibus indulgendo.

Ex Philoſophia.

Quando cauſæ ſibi ſubordinatæ plures influunt in effectum, eſt earum actio vegetior. Ergo caro adiuta gula, rebus & aliis, quæ nequiorem illam efficiunt, vt ſunt voluptates, opes, & alia noxia multa, quæ fortunæ ſecunda vehit, fortiùs in animam inſurget, & ita Dei gratiam longiùs amandabit. Inde liquet eſſe Deum procul ab his, quos afflat gratior aura rerum, quæ carni luxurioſæ litant, vt erat Regulus ille, cuius adire domum noluit Chriſtus, eo ſuo exemplo docens, eſſe domos declinandas vbi affluunt omnia, quæ carnem inſtruunt armis idoneis ad animas in hoc ſæculo profligandas.

Ex hiſtoria.
Ex vita ſancti Ambroſij.

In eo argumento dines iactatur Ambroſij effatum. Ille diuerſatus apud hominem prædiuitem, audiuit eum ſe iactantem de longa ſerie annorum ducta in deliciis, abſque leui etiam anguſtia. Ægrè tulit Ambroſius hoc voluptuoſæ vitæ genus, & ad ſuos conuerſus ait: Abeamus, nam ſecuta domus non eſt, quam hîc fortuna ſecunda beat. Hoc dicto, foras exiit, & ſtatim atque pedem retulit inde, domus illa, ſuo cum domino oppreſſo ſolo fuit funditus adæquata.

Proſperitas eſt ominoſa.

Credo procul fuiſſe Deum ab illa domo, cuius in penetralibus filij & filiæ Iob deliciis aſſueti veſcebantur ſtratis opiparè menſis. Iob ipſe, Deum ſuſpicatus ibi offendi, ſacris erat intentus, eis vt conciliaret Deum, quem ſciebat à voluptatibus noxiis abhorrere. Sed eſto Deo perquam gratus eſſet homo ille probus, ſcilicet Iob; præualuere tamen eius precibus, deliciæ incautæ prolis, quæ aſſueta iocis, & epulis, ſub ruina domus concuſſæ fuit horridè conſepulta. Ecce fati miſerandi facta patri ſuccincta relatio. *Filiis tuis & filiabus veſcentibus & bibentibus vinum in domo fratris ſui primogeniti, repente ventus vehemens irruit à regione deſerti, & concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſſit liberos tuos, & mortui ſunt.* Iob 1.

Non ergo mirum ſi Chriſtus renuit intrare domum Reguli: nempe fugit ædes vbi corpore luxuriante fœtent vitia, quæ ſtipare ſolent omnes deliciis homines aſſuetos. Huiuſce rei præſcius Iob ait: *Sapientia vbi inuenitur? & quis eſt locus intelligentiæ? Neſcit homo pretium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter viuentium.* Iob 28.

Iam probare mihi incumbit, proſperitatem agere effrænes homines in vitiorum præceps. Pollicitis ſtabo dicens, proſperitatem conciliare febrem, qua correptus homo, ſuæ fit mentis inops in phrenesim actus, quæ illum tamdiu per deuia raptat, quamdiu proſpera fortuna viget, quæ hominem ſic iactatum tandem trudit ad tartara ſaginatum.

Ex medicina.
Febris quid ſit.

Auſpicabor à notione febris, quam ſic definit Fernelius lib. 4. Pathologiæ cap. 1. *Febris eſt calor præter naturam, è corde in omne corpus effuſum.* Amor in anima noſtra vices eas propè gerit, quas in corde calor. Etenim anima amore Dei viuit, vt contrà malè habet, ſi amor ille Deo derelicto, flagret accenſus ab obiectis, quæ ſunt iuxta Deum. Nempe Deo iniurius eſt intenſus amor rerum creatarum, quas homo depereundo, graue in crimen prolabitur, & ita febre peſſima ſauciatur.

Vitium quid ſit.

Hugo Victorinus eò vergit, ita febrem animæ definiens: *Vitium eſt affectus naturalis præter ordinem, & ſupra menſuram; ordinem tranſgrediens, quando mouetur ab eo, quo non debet; menſuram excedens, quando mouetur pluſquam debet.*

Præcordia accenſa faces cerebro ſubmittunt, quo ardente, & ebulliente, rerum aliàs impreſſarum ſpecies ſic turbantur, vt inde ſæua phrenesis emergat, qua iactatus homo ſæpe ſibi conſciſcit mortem, in præceps ſe ſe librato corpore demittendo. Proſperitas magna rerum omnium affluxu ſolicitat ad lautiorem vitam, qua mediante focus concupiſcentiæ accenditur, & ſic delirat homo, ſuæ vt ſit ſalutis incurius, & in quæuis, ſed præſertim carnis vitia prolabatur.

Deliria quænā mala.

Seriò ſic delirat homo, ſalus vt eius deplorata nihil ſpei derelinquat eis, quorum intereſt procurare talis amentiæ extremæ curam. Quippe quadrat ei aphoriſmus iſte verus Hippocratis lib. 6. aphor. 50. Αἱ παραφρενιτώμαι μετὰ σπουδῆς ἐπισφαλέστεραι. *Deliria, quæ accidunt ſeriò periculoſiora.* Nihil ſerium habent amaſij fortunæ præter epulas atque iocos, ac proinde tale delirium reſpuit omnia remedia, & mors horrenda manet eos, ſic in extremam perniciem animæ delirantes.

Ex SS. Patribus.

Me non dixiſſe gratis & falsò, rapi à proſperitate viros prædiuites, atque ita labi præcipites in vitia, & barathrum inferni, concordes vna voces Patres aiunt. In his ſiſto Papam Gregorium Magnum, qui lib. 5. Moral. cap. 8. ita fatur: *Quamuis quolibet in loco poſiti, cogitando,*

 loquendo,

loquendo, agendo, peccemus: tunc tamen per tria hac animus effrænatiùs rapitur, cùm mundi huius ſubleuatur proſperitate. Vide, Papa hoc ſancto auctore, rapi homines effrænatiùs ad peccandum cogitatione, loquelâ ſimul & opere, quando lætæ fortunæ aura proſpera ventilantur. Idem auctor ait lib. 8. Moral. cap. 24. Homines ita rapi, & currere ad præceps, quia incautè rebus currentibus dum adhærere volunt, eos eſt neceſſe labi & ruere. Sic ille: *Qui tranſeuntia amplectitur, eò ipſo ad decurſum ducitur, quo decurrentibus implicatur.*

Proſperitas ad peccata rapit homines.

Proſperitas eſt pernicioſa.

Rurſus idem lib. 31. Moral. cap. 17. expreſsè dicit, proſperitatem homines exhibere telis diaboli: *Multos* (inquit) *ſua perit felicitas ſtrauit, multos diuturna pax inertes reddidit; eòque illos inopinatus hoſtis grauius percutit, quò longo quietis vſu negligentes inuenit.* Ille demum hom. 12. in Ezechielem: *Qui à Deo auertitur, & proſperatur, tantò perditioni fit proximus, quantò à Zelo diſciplinæ inuenitur alienus.* Hactenus ille Papa.

Concolor Auguſtinus ita fatur epiſt. 82. *Fallax in tranſitoriis ſuauitas, & infructuoſus labor, & perpetuus timor, & periculoſa ſublimitas: initium ſine prouidentia, & finis cum pœnitentia.* Hactenus Auguſtinus, à quo proſpera ſugillantur.

EX VARIIS HISTORIIS. Iulian Apoſtatæ fortuna mali omnimodi cauſa.

Non res eſt operoſa, meum aſtruere intentum variis hiſtoriis, quarum exemplo liquet, ea quæ arrident in hoc ſæculo eſſe meros illudentis fortunæ iocos, quæ vt nouerca ſuos alumnos in abruptum omnium vitiorum trudit. Chryſoſtomus oratione de ſanctis Iuuentino, & Maximo Martyribus ait, Iulianum Apoſtatam, ei fortuna aſpirante, ſuos milites addixiſſe ſacris impiis, abiurata priùs Chriſtiana fide, cuius vt immemores eſſent, ſubdit, eum deſertoribus fidei ſolennes epulas inſtruxiſſe. Nota, iocos, conuiuia, choreas, & alias omnes libidinis illecebras eſſe præceps, in quod vitiis implicitı proſperitatis magnæ ruunt aſſeclæ. Idolis enim vltro litant, quando fœdis vitiis ſe obſtringunt. Peccando Dei obſequium detrectant, & ſic ſacrilego cultui dæmonis obſtringuntur.

Chryſoſtomus auctor huius hiſtoriæ ſcribit, ſanctos Iuuentinum & Maximum ægrè tuliſſe mores illos perditos, vt ſunt omnes propitiæ fortunæ ritus, & in has præ dolore voces perfuſos lacrymis erupiſſe: *Heu in quæ tempora deuenimus? omnia thure & fumo impio plena, ita vt neque aërem purum ſpirare liceat, Deo ſpreto.* Vide febris huius malignæ virus, & extremam perniciem. Proſperitas magnı manus arctè tenet nexas ne quando bonum aliquod efficiant, ſoluit verò pedes vt præcipites in vitia omnia deferantur. Homini, qui ſecundæ fortunæ litat, nihil omnino purum eſt; namque totum ſe vitiis impuris, & eorum ſuaſori diabolo mancipauit.

Zenoni Imperatori ominoſa fuit proſperitas.

Baronius ille clara fax hiſtoriæ tomo ſexto Annalium ſub anno 477. ſcribit, Zenonem Imperatorem in ſumma rerum omnium copia vitiis infectum fuiſſe fœdis, & in varias hæreſes lapſum, propter quæ ſcelera horrenda ſuo exutus imperio coactus eſt in extrema rerum omnium inopia turpiter exulare. Subdit idem auctor, vexationem illam acerbam dediſſe viro huic afflicto nouum intellectum, quia reſipuit, ſeſe in meliorem recipiendo frugem, & profeſſas antè plures hæreſes abiuraſſe. O infidelem proſperitatis indolem! Zeno ſuo redditus imperio rediit ad vomitum: nam perflatus aura primæ fortunæ, diues vt aliàs ſe immerſit fœdè ſicut olim vitiorum omnium ſordido volutabro.

Vt abyſſus abyſſum inuocat, ita ſuos amaſios voluptates à vitiis præcipites in infernum agunt. Locuples teſtis huius veritatis erit ille diues epulo, qui à vitiorum omnium abyſſo fuit abſorptus ab immenſo gurgite tormentorum.

Luxurioſi mors horrenda.

Petrus Venerabilis Abbas Cluniacenſis lib. 1. de miraculis cap. 25. in eo argumento refert hiſtoriam, quæ dictis à me fidem conciliat, probando mala æterna reos fortunæ amaſios excipere, poſtquam ſeſe diu in vitiorum fæce ſordida volutarunt. Ait ille, virum in deliciis enutritum decubuiſſe ad mortem in caſtro Liziniaco territorij Pictauienſis, & periiſſe fato vitæ congruo. Audito viri huius in mollitiem fracti decubitu, inuiſit eum Abbas Bonæuallis, eius animæ conſulturus. Ægrotus ſtatim atque vidit hunc Abbatem, eiulans exclamauit: Heu Pater, ecce mihi ſartaginem à diabolo accenſam, ex qua ſcintilla meam in manum exiliit. Præoſtenſa manu illa vidit eam Abbas igne totam ſolui, & liquari. Subinde clamans æger ſe tunc in ſartaginem mitti, furioſo ſimilis expirauit. Concolor vita, fatum ſimile naciſcetur.

EX SYMBOLIS.

Ex præfatis conuenire poteſt homini perflato leni aura proſperæ fortunæ typus arboris onuſtæ pomis, quam Camerarius in centoriis ornat hoc titulo. ME COPIA PERDIT. Arbor enim fœcunda ſuis fructibus exuitur, quando nimis fœta nequit onerata frugum pondera ſuſtinere.

Proſperitas eſt labyrintus.

Proſperis etiam abutenti quadrare poteſt & ſymbolum, cuius meminit Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum, vbi Labyrinthum pingit, cui voces iſtas apponit. INGRESSVS, AT NON REGRESSVS. Omnes vltro terunt proſperæ fortunæ vias floridas, & amœnas. Sed inde reuocare gradum nemo poteſt inoliuo iam vitio præualente. Deſcenſus vt facilis eſt in vitia, ita vires hominum ſuperat & regreſſus ad virtutem, fortunæ aſſeclis inexpertam.

Luxuria eſt inſania.

Audire lubet Paſchalium deſcribentem has luxuriantis vitæ vias præcipites, quæ ad barathrum vergunt. Sic ille: *Luxum ſiue luxuriam eſſe inſaniam, ipſum vocabulum documento eſt. Nam luxum priſca latinitas nuncupauit illud quod vulſum eſt, id eſt, loco motum, quaſi dicas luxatum, & à recta viuendi ratione exorbitans. Nec abſurdè dici poteſt inde eſſe luſtrare, id quod valet, ſcortari, & luſtra loca latebroſa, & obſcœna. Nec inſcitè quidam luxurioſi vocati ſunt* ἐμπαρεῖς, inſani, *cuiuſmodi Antiochus ille proprio cognomine Epiphanes, & paruula mutatione, ſiue agnominatione, Epimanes. Luxum ergo ſiue luxuriam dicimus eſſe vitium hominis deſipientis, diſſoluti, indomiti eius qui non parcit pudori, qui in ſolam fertur temeritatem cupiditatum, cui neceſſaria ſordent, & vtilia ſunt vilia, qui cùm ſit nihili, in ipſo totum robur animi frangitur, qui totus patet libidini, offuſcaque, quâ illa prauè, ſequitur. Homini luxurioſo, vbi de luxuria aliquid remittendum eſt, confeſtim malè eſſe incipit: huic ipſi haud ſecus, quàm immundæ ſui, nuſquam niſi in ſuo volutabro melius eſt. Luxus multorum vitiorum* Luxus eſt parens omnium vitiorum.

auctor,

auctor, multorum fœtus eſt. Omnia quotquot ſunt animi probra cognatione complectitur. Omnes eum prauitates vt ſatellites circumſiſtunt. Imprimis deſidiam amplectitur, mox huius ſuaſu ad rapinas conuertitur. Quicquid vbique portentoſi eſt, id anxiè conquiſitum facit materiam improbitatis ſuæ. Luxurioſus ad omnia cupiditates extendit, licita, illicita, ad omnia voluptatum inſtrumenta, eſt ingenij ſagacis, & prompti; omnibus rebus audaces manus admolitur; impuris pedibus omnia calcat; vbique edit opera immania. Dum ſecundis rebus exultat, dum inuſitata libidine impellitur, quicquid apud honeſtiſſimum quemque lautum eſt, huic ſicuti lutum eſt. Solis gaudet peruerſis, enormibus. Hæc ille cap. 6 a. de virt. & vitiis.

Diceres hoc contextu, ex profeſſo meum intentum aſtrui. Etenim inde liquet, luxum, ſiue vitam quam proſpera fortuna beat in hoc ſæculo, ferri effrænem in vitia, & eſſe febrem, quæ inſanos plerumque facit eos, qui affluente rerum omnium copia nequiter abutuntur.

Ex Medicina. Fortuna læta noxia eſt.

Appoſitè ad hæc Medicina malè ominatur ægris, qui facie læta nimis & viuida ſic imponunt aſtantibus. Quippe lethale virus ineſt ſpiritibus, & contagioſa febris eis eo ipſo necem conciliat. Sic Hippocrates prorrhet. 14. ſect. 2. Προσώπῳ εὔχροια πονηρόν. *Facies viuida nimis, mala.* Fortuna ſecunda malè afficit ſpiritus; nempe mouet cerebrum, & derepente totum hominem frangit & emollit, vt ſcitè notat Seneca epiſt. 36. *Res* (inquit) *eſt inquieta felicitas, ipſa ſe exagitat, mouet cerebrum, alios in aliud irritat, hos inflat, illos mollit, & totos reſoluit.*

Proſperitatis mali ſunt effectus.

Vt infirmorum facies læta fucos facit, & imponit eis, qui aſtant, cùm credita ſalutaris hora ſæpe vehat mortem, eamque citam; ita vita pleriſque reputata felix & beata, facit homines infelices. Seneca conſcius ærumnarum, quæ acerbæ manent eos, qui impunè ſuo genio indulgent, hos pungit vno hoc ſpiculo peracuto: *Videbis eoſdem intra exiguum tempus ridere, & acerrimè rudere* epiſt. 29.

Rurſus idem egregiè deſcribit, quàm ſit noxia felicitas, & vbertas opum, aliarumque rerum, quæ conducunt ad ducendam vitam in deliciis. Sic ille epiſt. 39. *Magni animi eſt, magna contemnere, ac mediocria malle quàm nimia: illa enim vtilia vitaliaque ſunt; at hæc, eò quòd ſuperfluunt, nocent. Sic ſegetem nimia ſternit vbertas; ſic rami onere franguntur; ſic ad maturitatem nimia non peruenit fœcunditas. Idem animis quoque euenit, quos immoderata felicitas rumpit, quia non tantùm in aliorum iniuriam, ſed etiam in ſuam vertuntur. Quis hoſtis in quemquam tam contumelioſus fuit, quàm in quoſdam voluptates ſunt, quorum impotentia, atque inſanæ libidini, ob hoc vnum poſſis ignoſcere, quòd quæ fecere patiuntur.* Hæc ille benè ad rem.

Alibi refricans eamdem nequitiam luxus ait, illum hominem eneruare. Sic ille epiſtol. 52. *Quamlibet viam iumenta patiuntur, quorum durata in aſpero vngula eſt; in molli paluſtrique paſcuo ſaginata citò ſubteruntur. Fortis miles è confragoſo venit, ſegnis eſt vrbanus; nullum laborem recuſant manus, quæ ad arma ab aratro transferuntur. In primo puluere deficit ille vinctus & nitidus.* Hactenus ille tono conſono nomini Christiano.

Proſperitas homines emollit.

Dauid in ærumnis eum ſe præſtitit, quem Deus ipſe clamat eſſe ſecundùm cor ſuum, & in enitente fortuna, Dei atque ſui immemor excidit hac gratia, qua ille ſuis coæuis omnibus eminebat. Salomon in opima rerum omnium vbertate notam ingloriam nomini ſuo inuſſit, vt & Saül, qui in modica ſorte bonus erat, & iacturam deinde fecit huius in regni ſolio bonitatis.

Exleges eſſe viros, qui luxuriante vita degunt in hoc ſæculo Iuſtinianus Imperator ait Nouella 89. cap. 12. §. Si verò. *Nos* (inquit) *non damus luxuriantibus legem, ſed pudicis.*

Proſperitas eſt exlex.

Profectò tari ſunt qui in proſpera fortuna Deo flagellanti geſſere morem. Namque legis expers eſſe ſolet proſperitas vtpote Deum ipſum, vt & eius monita dedignata.

Ex ivre Canonico.

Extat apud Gratianum in eo argumento canon, cuius en contextum. *Nabuchodonoſor pœnitentiam meruit fructuoſam. Nonne poſt innumeras impietates flagellatus pœnituit, & regnum, quod perdiderat, rurſus accepit? Pharao autem ipſis flagellis eſt durior effectus, & periit?* Can. Nabuchodonoſor 33. qu. 4.

Ex Historia. Ælij Imperatoris victoria de Ieroſolyma.

Euſebius lib. 4. cap. 6. egregiè proſperæ fortunæ nobis ſtemmata delineat, cùm deſcribit vrbis Ieruſalem oppugnatæ fœdam cataſtrophen. Illo auctore fuit diruta ciuitas illa dolo & armis Ælij Adriani Imperatoris, cuius ope inſtaurata primo nomine excidit, nacta nouam nuncupationem, vtpote nominata ritu gentili Ælia ab Ælio, qui victor eam ſolo funditus adæquarat. Præterea in ſignum dominij, quod nactus erat ibi, effigiem porci voluit imminere primæ portæ loci illius aliàs ſancti, & templum Adonidi iuſſit in Bethlehem conſtrui, vt illa loca priùs ſancta nihil niſi obſcœnum deuictis ciuibus exhiberent. Eadem fata manent eos, quos proſpera fortuna ſui iuris effecit. Mutantur in alios; ſi namque boni & iuſti fuere, mali fiunt & reprobi. Hi nempe, quibus fortuna læta ridet, nomine voluptati dato, valedicunt Deo, & vitiis obſtricti dyſcoli nuncupantur. Et ne qua vitæ ſanctioris ſpes affulgeat hominibus, qui ad arbitrium fortunæ ſecundæ viuunt, illa cui felicitas humana litat, ita ſuis obſequiis obſtrinxit, vt Adonidis & porcorum eis indolem adſciuerit, vt victricis ſtemmata voluptatis.

Proſperitatis ſtemmata.

Cùm ergo quaſi impotes ſint ad patranda bona opera, & valde proni & procliues ad vitia filij proſperæ fortunæ, poteſt eis quadrare febris ſymbolum. Quippe ſicut lecto tenet affixos eos, quos accendit; ita ſæpe feros & furentes agit in præcipitia; ita ſecunda fortuna ſuos cultores bono facit ineptos, & propenſos ad omnia mala, vt poſt lapſum in barathrum vitiorum, tandem ad tartara detrudantur.

Proſperitas noxia Græcis.

O quos proſpera fortuna fucos facit hominibus! Felices enim quando credunt ſeſe, toto cœlo aberrant, neſcij ſe reuerà procul eſſe vita à beata, & de facto eſſe homines infelices. Pauſanias in Achaicis ſcribit à Nerone Imperatore datam Græcis libertatem, qua priùs exciderant victi à Romanis, ſed Græcis ceſſiſſe malè talem libertatem: nam reduce fortuna, mores corrupere ſuos, & Veſpaſianū Imperatorem coëgere

ſuis

ſuis vitiis, vt tributis immenſis eos vexaret, & plecteret ita rebus proſperis abutentes.

Phocenſes opes præſerunt ſceptro Iouis.

Idem Pauſanias in Bœoticis Chæronenſes ait & Phocenſes reperiſſe Iouis ſceptrum & magnum auri pondus, & Phocenſes opes prætuliſſe Iouit ſceptro, quod Chæronenſes habuere gratum præ theſauro. Sic hodie plerique rerum omnium copiam regno Dei turpiter anteponunt. Ille tamen affluxus opum non obſtat, quin miſeri ſint hi, quos fatuè mundus felices eſſe putat. Voluptates enim ipſæ, quibus indulgent, ſunt tortores iique truces, ſupplicia horrenda viris ab his miſeris exigentes.

Auaritia in laqueos ducit.
1. *Tim.* 6.

Proſperitatis amor agit homines præcipites in laqueos ac proinde vilem in diaboli ſeruitutem, quam æternæ demum inferni pœnæ excipient, vt Paulos compendioſè nobis explicuit hoc contextu: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nocina, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.*

Hic recenſere Patres, eam in ſententiam abeuntes, prolixa nimis & ad faſtidium vſque foret hæc res, ideoque ſatis erit aliquos ſiſtere, in proſperæ fortunæ bona velut in mala nobis noxia declamantes. Auguſtinus aget chorum, ita fatus in ſerm. de verbis Domini.

Ex SS. Patribvs.

Aurum eſt materia laborum, periculum poſſidentium, euerſio virtutum, malus dominus, proditor ſeruus. Leo Papa ſermone nono de Paſſione Domini, ſic perſtringit opum affluentiam, & affectum, vt ſcitè probet, iis ineſſe maius damnum, & diſcrimen, quàm lucrum. *Amori* (inquit) *pecuniæ vilis eſt omnis affectio, & anima lucri cupida, etiam pro exiguo perire non metuit: nullumque eſt in illo corde iuſtitiæ veſtigium, in quo ſibi auaritia fecit habitaculum. Hoc perfidus Iudas inebriatus veneno, dum ſitit lucrum, peruenit ad laqueum.* Hæc ille, benè monens, opes & laqueos res eſſe velut concolores, & concordes, ac proinde malè aptas ad felicitatem hominibus in hoc ſæculo comparandam.

Rurſus hi laquei & nexus, qui comitantur opes, apprimè notant, ita manus diuitum vinctas eſſe, bonis vt operibus intendere non poſſint. Nam proſperitas magna, febris inſtar, ita tenet eos quos inceſſit, vt à lecto, ſeu fæcibus obſcœnis vbi iacent, nequeant exurgere, vt tandem aliquando, vita ſua ab impia & ſordida reſipiſcant.

Ex præfatis tantùm abeſt, vt ſint ambienda bona huius ſæculi, ſcilicet honores, opes, & deliciæ, ex quibus coaleſcit humana felicitas, quinimò debent omnes homines de ſua ſalute ſoliciti, ab illa rerum prædictarum copia tanquam noxia præcauere. Nam beatitudo rebus illis conſtans miſeros facit eos, quibus proſperæ fortunæ lenis aura fortiùs aſpirauit. Idcircò iure Petrarcha ridet eos, qui in rutila fortuna credunt ſe felices. Sic ille ludit in hoc argumento, virum introducens, qui de fortuna proſpera gloriatur.

Felicitas hominum falſa eſt.

Sum felix. Potentia aut opibus felicem fieri credis; falleris, non felicem faciunt iſta, vel miſerum, ſed detegunt atque oſtendunt, & ſi quid facerent, miſerum potius quàm felicem facerent: ſunt enim plena periculis, quibus humanarum eſt affixa miſeriarum radix. Felix ſum. O miſer qui in tot malis te felicem ſperas. Sum fœlix. Opinione fortaſſis tua, quæ quoniam falſa eſt, felicitati nihil addiderit, ſed miſeriæ multum, ſiquidem propriam non noſſe miſeriam, miſeria ſumma eſt. Quis quæſo hominum felix in miſeriis. Hæc ille lib. 1. de remediis vtriuſque fortunæ. Dialogo 108.

Iuſtì tenentur ærumnis & anguſtiis, quæ ſunt nexuum inſtar, quibus arctè Deo, malis vrgentibus animæ connectuntur.

In hæc verba:

Tenebatur magnis febribus.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribvs, Vtroqve Ivre, Historia, Symbolis, et Medicina.

Ecclesiaſt. 7.

APpoſitè ad ſectionis huius inſcriptam ſententiam Salomon affirmat eſſe. *Melius ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat, quid futurum ſit.* Christus ipſe ſuum calculum adiecit huic effato, dicens beatos fore viros in hac vita duris & aſperis aſſuetos. *Beati* (inquit) *qui lugent; quoniam ipſi conſolabuntur.* Conſolationis huius ratio petitur à gratia, quæ ærumnas ſuſceptas æquo animo comitatur.

Matth. 5.

Ex Theologia. Afflictiones Dei gratiam conciliant.

Apud Theologos eſt in confeſſo, Dei gratiam eſſe gloriam inchoatam, & gloriam è conuerſo eſſe Dei gratiam conſummatam. Cùm ergo fruens gloria, felix & beata ſit anima, iure poteſt inchoatiuè dici felix & beata anima, quam diuina gratia condecorat. Animas verò dura pati aſſuetas, eſſe Dei gratia inſignes, cùm vltro gratiſque ſolent ſubire cruces, abundè poteſt probari ex vltima diſpoſitione ad gratiam, quæ eſt æternum valere rebus dictum, quæ ſunt infra Deum, ad quem tunc facilè conuertitur anima, quando rerum, quas colebat, eſt arctis nexibus expedita.

Ex Philosophia. Afflictiones nos expediūt à creaturis.

Suffragio omnium Philoſophorum conſtat, ſublatis omnibus obicibus, & vltima diſpoſitione data ad ſuſceptionem formæ, ſubiectum ſic aptatum informari ea forma, quam ſubſtratæ materiæ diſpoſitiones congruæ præpararunt. Cùm ergo cruces, & acerbæ quæuis anguſtiæ patienter acceptæ rerum huius ſæculi tædium concilient, & anima exoſa totam mundi ſupellectilem alacrior ad Deum aſſurgat, & illa Deum verſus conuerſio gratiæ ſit effectus; ærumnis æquo animo acceptis erit influxus gratiæ tribuendus. Et quia anima Deo grata, Dei ipſius ſacrarium eſt, nec eſſe ſine Deo poteſt; animæ afflictæ Deo gaudent, qui ſe afflictis adeſſe clamat apud regium Vatem: *Cum ipſo ſum in tribulatione.* Et quia promiſit ſe fore ſuis cum diſcipulis vſque ad conſummationem ſæculi, adiecit eos etiam habituros longam ſeriem ærumnarum: *In mundo* (inquit) *preſſuram habebitis.* Paulus eo Numine afflatus ita fatur:

Pſal. 90.
Ioann. 16.

Omnes

2.Ti.3.

Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto perſecutionem patientur.

Ex SS.Patribvs.
Afflictis adeſt Deus cōſolator.

Bernardus opportunè meo intento fauet hoc contextu: *Unde ſcimus, quòd nobiſcum ſit in tribulatione? Ex eo vtique quòd in ipſa tribulatione nos ſumus. Quis enim ſuſtineret, quis ſubſiſteret, quis perſiſteret ſine eo? Omne gaudium exiſtimemus, cùm in tribulationes varias inciderimus, non modò, quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei; ſed quoniam iuxta eſt Dominus iis, qui tribulato ſunt corde. Si ambulauero in medio vmbra mortis (ait Pſaltes) non timebo mala, quoniam tu mecum es. Felix, qui te conſolatorem & adiutorem habet, adiutor in opportunitatibus in tribulatione.* Hæc ille ſer.16.in Pſal.90.

Ex Symbolis.

Si cui tribulatio videtur acerba, memor ille Dei ſit, qui tribulatis adeſt, & lugentibus, vt conſoletur eos. Reficiet & ille typom ſeu ſymbolum palmæ, cuius & ego ſemel iam memini. Arbor hæc cortice aſpero & ſcabro manum lædit eius ſalebris affricatam. Aſperitas illa tamen non obſtat, quin ſuaues edat fructus, ſcilicet dactylos, ad dulcedinem mellis præ cæteris fructibus accedentes. Ferrus huic arbori titulum iſtum adiecit. FRVCTVS QVIA DVLCIS ET ASPER.

Afflictiones ad gloriam conducunt.

Dixit olim ætas priſca, Deos omnia vendere laboribus, cui effato voces hæ concordant.

Dulcia non meruit, qui non guſtauit amara. Sanctiore tono Sacra Scriptura ſonat oportuiſſe Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam, & Ioannes ait ſe vidiſſe chorum beatorum, & accepiſſe viam quam triuerant, vt ad hunc æternæ ſalutis portum appellerent. Hanc ille viam ſic deſcripſit poſt expreſſam gloriam, qua gaudebant in cœlis agmina beatorum: *Hi* (inquit)

Apoc. 7.

ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni, ideo ſunt ante thronum Dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius, & qui ſedet in throno habitabit ſuper illos. Liquidè Ioannes ait, eſſe viam, quæ conducit ad æterna præmia ſalebroſam.

Sic comparatum eſt à natura, roſas vt ament ſpinæ, mella tegant apes, gemmæ locis in occultis lateant, & veniat in diſcrimen vitæ, diues quiſquis optat fieri, aurum è terræ latebris eruendo.

Bernardus vt conſcius arcanorum Dei, apprimè notat, æterna duris emi, quando nobis ita

Ex SS.Patribvs.
Afflictionũ fructus ſuaues.

ſuam ſententiam expreſſit: *Vtilis tribulatio, quæ probationem operatur, ducit ad gloriam. Cum ipſo ſum* (inquit) *in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum. Agamus gratias patri miſericordiarum, qui nobiſcum eſt in tribulatione, & in omni tribulatione noſtra nos conſolatur. Res enim neceſſaria tribulatio, quæ in gloriam vertitur; triſtitia, quæ mutatur in gaudium. Res neceſſaria eſt iſta neceſſitas, quæ coronam parit. Semen modicum eſt; magnus exinde fructus exurgit. Fortè inſipidum, fortè acerbum eſt, fortè granum ſinapis. Non conſideremus quæ videntur, ſed quæ non videntur in eo. Quæ enim videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur, æterna, &c. Momentaneum hoc & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Latet gloria, abſcondita nobis eſt in tribulatione: in momentaneo hoc latet æternitas, in hoc leui, pondus ſublime.* Hæc ille ſerm. 17. in Pſalm. 90. Et hæc typo quadrant palmæ. FRVCTVS QVIA DVLCIS, ET ASPER. Quia futura eſt æterna dulcedo vitæ æternæ, Deus aſperitate vias eius ſtrauit, à quibus nemo debet eo quòd ſint illæ viæ ſalebroſæ & aſperæ deterreri.

Auguſtias afflictis procurare Dei aduentum, eſt experta ſocrus Petri laceſſita febre, cuius ad medelam Chriſtus eò acceſſit, dignatus eam ſua præſentia, & obſequio. Rurſus illa domus Petri eſt figura cœtus electorum, quos ærumnis exercere ſolet Deus in hoc ſæculo, vt ſic eos efficiat æternis præmiis aptiores.

Afflictiones procurant Chriſti præſentiam & auxilium.

Chryſologus ſerm. 58. eleganter ait, quod ego breui compendio perſtrinxi. Sic ille: *Videtis quæ res ad domum Petri inuitauerit Chriſtum: vtique non diſcumbendi voluptas, sed iacentis infirmitas; non prandendi neceſſitas, ſed ſalutis occaſio, diuinæ virtutis opus, non humanæ pompa conuiuij. In domo Petri non vina, ſed lacrymæ fundebantur: turbabat ibi familiam, non cura conuiuij, ſed cura languentis: febris ibi, non edacitas æſtuabat. Vnde illuc Chriſtus non epulas percepturus, ſed vitam redditurus intrauit, &c. Ingreſſus in domum Petri Chriſtus ad quod venerat vidit, non aſpexit qualitatem domus, non occurrentium turbas, non ſalutantium pompam, non familiæ concurſum: certè non ipſum præparationis ornatum; ſed inſpexit gemitum languentis, febrientis attendit incendium, vidit periculum deſperatæ, & ſtatim manus ad opus ſuæ deitatis extendit: nec antè ad humana diſcubuit Chriſtus, quàm mulier, quæ iacebat, conſurgeret ad diuina.* Hactenus ille, meam ſtabiliens ſententiam, ærumnarum merita promulgantem.

Afflictiones Chriſto vniunt.

Afflictiones ſeu ærumnæ, cruces dicuntur, non duntaxat eò quòd crucient, ſed quia Chriſto crucifixo ſuos baiulos aſſociant, & annectunt. Qui namque ſitas anguſtias patienter habent, ægrè ſuo à Chriſto Domino diuelluntur. Adhæſionis huius ratio petitur à natura gratiæ, qua mediante Deo vnimur. Cùm ergo talem gratiam peccata ſola procul abigant ab anima, ſi adiectæ cruces obſtent ne peccemus, verè dici poteſt, animam arctè Deo crucibus alligari.

Ex Theologia.
Afflictiones quare Chriſto nos vniant.

Liquidiùs hoc conſtabit, facta crucum ſeu ærumnarum omnium anatome: quippe nihil hominem affligit, & cruciat, quo non ex aduerſo quædam vitia profligentur. Clariùs hoc probabo, dicens moleſtias omnes, cuiuſcunque generis ſint, eſſe mala quædam, vt hominem aliquo bono priuant. Vnde quia triplex eſt bonum, ſcilicet vtile, honeſtum, & delectabile; aptè quoque tria eſſe genera dicimus ærumnarum. Paupertas arcta, bono priuat vtili: ægritudo procul arcet ab homine infirmo bonum omne delectabile: exilium, conuitia, opprobria; & in ordinem redacta ſors ſublimis, hominem cauent honoribus. Sed præfatæ cruces illæ ſeu ærumnæ tribus à peccatis nos liberant, videlicet ab auaritia, luxuria, & ſuperbia, prima ſanè piacula, vnde ſicut à fontibus omnia vitia deriuantur.

Paupertatis effectus ſalutares.

Vt ſunt opes iter ad patrandum omne malum; ſiquidem auro cedunt omnia: Sic egeſtas

extrema

extrema viam omnem præcludit,qua peccata ſolent inſinuare ſeſe in homines opulentos. Paupertas ita manus dat Chriſto, ſicut infirma ſocrus Petri. A Chriſto manus pauperum apprehenſæ bonis operibus attentè vacant immunes à peccatis,& à deliciis animæ noxiis, quibus plerumque ſulent homines diuites indulgere.

Ex SS. PATRIBVS. Paupertas quàm excedat opes.

Quàm ſint præclaræ dotes paupertatis, aiunt Patres, in quibus ita fatur Auguſtinus ſer. 28. de verbis Domini: *Non tibi diſpliceat paupertas tua, nihil ea potes ditius inuenire: cœlum enim quibus theſauris conferri poſſit, quod paupertati videmus indultum? vt ad regnum cœlorum veniret, diues poſſeſſione ſua obtinere non potuit, nunc obtinet, vt contemptu perueniat.* Hactenus ille ſacer pauperum encomiaſtes.

Chryſoſtomus conſona ſententia paupertatis encomia ſic deſcribit hom. 18. in epiſt. ad Hebræos. *Paupertas eſt manuductrix quadam in via qua ducit ad cœlum, unctio athletica, exercitatio quadam magna & admirabilis, portus tranquillus.* Hæc ille duram profeſſus cum Patriarchæ titulo paupertatem.

Petrarcha, cui inſedit ex profeſſo lenire mala quæuis decernendo malè habentibus congrua remedia, peracutè probat eſſe penes paupertatem infinita propè commoda, quæ conducunt ad ſalutem animæ procurandam, & eliminanda procul vitia præſertim illa, quibus diuitea obſtringuntur.

Paupertatis bona innumera.

Sic ille lib. 2. de remedis vtriuſque fortunæ Dialogo 9. *Solito pauperior ſum. Benè habet, & ſolito eris humilior, expeditior, liberior. Vacui amant incedere, qui arduum iter agunt: carebis ſolitis opibus, ſimulque ſolitis muribus, ac furibus, & proteruis ſeruis, hiſque quibus ſolent abundare diuitia, fictis amicitiis, ſoquacibus ac tenacibus paraſytis, totoque illo grege domeſtico arridentium tibi, teque ridentium, atque rodentium. Denique ſi amiſſas opes cum amiſſis tadiis conferas, lucrum voces; certè vt ſecuritatem ſileam, humilitatem, ſobrietatem, requiem, modeſtiam paupertatis comites, ſi nihil boni aliud illa ſecum afferret, quàm quod & fallatibus gregibus adulantium, & ſeruorum tyrannide ſuperborum liberat, abundè erat cauſa, vt non ferenda modò eſſet, imò etiam accerſenda pauperies.* Hæc Pettareha.

Paupertatem plerique ferunt ægrè, quia inexpleræ vacare gulæ non poſſunt. Sed eorum querela velut intempeſtiua poteſt eludi rationibus à Petrarcha luce iam dignatis, quas refricare lubet, ne fortè voces querulæ ſint noſtris auribus importunæ. Auctor ille virum conſolatur anxium, & mœſtum ratione vitæ, quam tenuis victus ei aſperam exhibebat.

Abſtinentiæ ſalutares effectus.

Æquanimis (inquit) *fer gulæ illecebris caruiſſe, cùm ad manum ſint alia dulciores, & quæri faciliores, & ſeruari; habet & ſua virtus illecebras. Durus eſt victus. Durities amica virtutibus, mollities voluptati. Quot autem magni viri vltro ſe voluptatibus abdicantes, hunc quem tu refugis victum elegere, quorum aliqui cùm poſſent lautè veſci, panem & aquam in deliciis habuere.*

Abſtinentia vitia eliminat.

Gula viſu anguſtum, reuerà patens iter omnibus vitiis irruentibus in animam. Hac flamma libidinum, hac torpor ingenij, hac irarum, & iurgiorum feruor ingreditur, hac poſtremò ſuperbia dum inflatus nec ſe capiens venter, animo ſuum affricat tumorem, & perſuadet illi eſſe ſe homine aliquid maius, quòd ambroſia & nectare paſtus ſit. O paupertas amabilis, quæ tibi continentia ſumis officium! Hæc ille lib. 2. de remediis vtriuſque fortunæ Dialog. 10.

Abſtinentia eſt ſalutaris corpori.

Argumenta, quibus Petrarcha gulam impetit, petuntur à vitiis, quæ parcior eſca vetat ſubire domos pauperum, virtutes enim ſtipatè ſolent eos, qui vltro colunt victu tenui paupertatem. Sed quia virtutis amor paucos ſolicitat ad obſequium eius, operæpretium eſt ſuadere vitæ tenuis cultum, corporea commoda recenſendo.

Idem Petrarcha loco præfato ſibi conſtans ita fatur: *Tenuis me victus extenuat. Malles ne igitur tumefieri, hæc tenuitas podagram tuis pellet è finibus, dolorem capitis auferet, cerebrique vertiginem, vomitumque, & ructum, & nauſeam, & ſudorem, tadiumque, & faſtidium, tui ipſius pallorem alternum, ac ruborem: odorem quoque oris & corporis tibi atque aliis importunum ſiſtet. Præterea pedes inſtabiles, manus tremulas, nutans caput, quodque eſt optimum, animum ipſum moderabitur frenabitque. Et quid igitur tam multa corporis atque animi bona, paruo cibi deſiderio, ac momentaneo guſtus incommodo tibi parta conquereris.* Hactenus ille profectò bonus conſultor iis, qui vltro gerent morem huic optimo documento.

Ex SYMBOLIS. Opes diſperſæ proſunt.

Non eſt ergo malis huius ſæculi annumeranda rerum omnium inopia, imò ſecus vt eſt eximiis ſtipata bonis animæ & corporis, iure debet inter ſingulares gratiæ diuinæ dotes à Chriſtiano quouis homine recenſeri. Vnde placet ei adaptare voces ſymbolicas, quas Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum adiicit anchoræ, quæ proiecta in mare nauem ſiſtit, ventis fruſtrà flabris validis conantibus illam iactare, ditis vt ſcopulis illidatur. Vſurpatæ voces ſunt iſtæ: ET IACTA SALVTEM. Id eſt anchora concluſa naui, nullis vſibus apta nauem onerat, atque grauat, etiam moleſta viris transfretantibus; ſed proiecta foras obſtat ne procellis agitata nauis in cautes eat à fluctibus abſorbenda. Quibus quæſo gaza prodeſt, quando ſeris & vectibus occluduntur egenis opes, ita ſunt noxiæ poſſeſſori. Educ homo foras opes ibi quaſi carcere concluſas. Eſt hæc obſerata gaza tibi mortifera, ratione tuæ auaritiæ. ET IACTA SALVTEM conciliat, vt Crates olim Thebanus eſt expertus, qui proiecit opes in mare, lucrum reputans hanc iacturam. Perdam vos (inquit) ne perdar à vobis. Crates antè diues ſe miſerum eſſe ratus, merſit opes, inops vt effectus, à diuitiarum ſeruitute ſuum animum expediret.

Sanitas an ſit bonum quidpiam.

In præcipuis huiuſce vitæ bonis habet ſanitas perfecta locum inſignem, ac proinde plerique putant morbum eſſe graue malum, quia nullius omnino boni ſunt capaces homines grauiter ægrotantes. Altè ſuas radices egit apud homines opinio illa notans morbos vt noxios omnibus hominibus, qui idcirco mouere ſolent omnem lapidem vt ſanentur cùm ægrotant: nullis enim parcunt impenſis, pharmaca ingrata ſumunt, patiuntur vri, & ſecari pro concilianda ſibi reduce ſanitate. Verba dare credar, ſi tento boni rationem morbis affricare, quibus eliminandis omnes operam dant, & peritorum præ-

cipuè

cipuè medicorum ars ſedula collaborat. Hos medicos in Scriptura Deus fruſtra coli præciperet, ſi medicina bonum homini non conciliaret, eum reſtituendo ſuæ priſtinæ ſanitati.

Sanitati quãdo præferenda ſit ægritudo.

Non idcirco tamen mouebo manum de tabula, nec deſiſtam probare, melius eſſe pleriſque malè habere, quàm ſanari. Namque nemo tutior eſt, neque felix, niſi comparatus. Si ergo ſanus homo ſuæ in ſalutis æternæ præſens diſcrimen incurrit, quod vitaret æger, nonne ſatius eſt, illum decumbere in lecto, ne gratiâ diuinâ cadat, quàm corpore ſano pœnis æternis animam cum corpore deuincire? Vt ſatius eſt, & ſalutare magis, leuiter ægrotare pedem, quàm acerbè caput torqueri: ſic eſt vtilius homini ægrotare, quàm peccare. Vnde quia plerumque grauis morbus obſtat ne delinquat homo, bonum eſt illi tunc grauiter infirmari.

Ægritudinis effectus ſalutares.

Quotidiano exemplo patet, morbos ſociare Deo ægrotos, eis procurando ſacra, quorum erant incurij prorſus, ſtante vegeta ſanitate. Quid quæſo gulæ cum tædio ciborum, quo laborat æger, faſtidiens terrâ marique dapes magno pretio conquiſitas. Luxuriæ ignitæ tepet ardor, vbi accenſa febris exæſtuat. Cunctantur ire pedes ad choreas, aliaque loca noxia, quando copore fatiſcente negat vſum eorum infirmitas. Non aures hiant patulæ ad ſermones incongruos, quæ obſurduere præualente malo. Obſcœna demum libidine ardentes oculi non ſcintillant, quos à cerebro expreſſus humor inundans noxius opacauit.

Apud ægrotantes agunt excubias morbi, & attentè cauent ne quæ fortè mala domum ſubeant infirmi, ſic vallantes eius cubile, ſalus vt animæ illius non incerta nutet, quæ non dubia duntaxat erat, quando benè valebat æger, ſed prorſus erat inualeſcente vitio deſperata.

Ex Variis Historiis.

Ægritudo Regi Antigono vtilis.

Plutarchus ait in apophtegm. profuiſſe Regi Antigono, quòd infirmitate graui decubuerit. Quantùm namque boni detraxit ægro corpori morbus, tantùm virtutis idem animo adiecit. Quippe typhum ſuperbiæ ſic depreſſit, vt à morbo redux modeſtiæ & vrbanitatis ſpecimina dederit luculenta, dicens profuiſſe ſibi, grauiter ægrotaſſe.

Ægritudo ignauum fecit Itamum.

Plutarchus ibidem celebri exemplo probat ægros expedire ſeſe vitæ huius à laqueis, libertati animæ iniuriis, & quibus arctè probi quoque viri, & magni nominis homines implectuntur. Scribit ille, famâ rerum egregiè geſtarum Itamum militem innotuiſſe Regi Antigono, qui iniquè ferens ſtrenuum hunc militem eſſe valetudine infirma, curam eius medico indixit, à quo ſanatus, iners & ignauus effectus eſt ille miles, qui antè malè habens omni ſpreto vitæ diſcrimine, & contemptis fortunæ bonis, tot præclara facinora fortiter exantlarat. Antigonus deteſtatus eius inertiam, quæſiit ab illo, quare vitæ ſuæ tam ſedulò conſuleret, & cunctaretur ire ſicut priùs audacter in æmulos hoſtes. Reſpondit ille: Tuum hoc eſt qualecunque crimen, ô Rex: quippe tua humanitate mihi procreata ſalus corporis antè malè habentis animos abſtulit: nempe vacat altè mihi propagare vitam, quam nunc ſuauem experior. Quamdiu verò mihi valetudo fuit infirma, meum vltro caput obieci periculis, ſi quidem infirmum non vrgebat opum cupido, neque boni alterius, quia ſic miſerè viuere pertædebat.

Ægritudo vota pia elicit ab infirmis.

Æneas Syluius lib. 2. de rebus Alphonſi ſcribit Imperatorem Sigiſmundum conſuluiſſe virum magnum, ſcilicet Theodoricum Colonienſem Antiſtitem, & percunctatum, qua ratione ſuam ſalutem æternam aſtrueret. Ait ille, clarum hunc Præſulem ſic effatum: O Imperator, ſi vis rectà viâ cœlum verſus ire, tuam compone vitam, ſicut ægrotando Deo pollicitus es, quo reſponſo Præſul ille pius oſtendit, ægros ſolere votis de reſipiſcentia & meliori fruge conciliare ſibi meliorem ſtatum; & inde patet eſſe malum corporis animæ ſalutare.

Ex SS. Patribus.

Animæ ſalutem aſtrui infirmitate, probat Auguſtinus ita fatus in Pſalm. 21. *Intelligat homo medicum eſſe Deum, & tribulationem medicamentum eſſe ad ſalutem, non pœnam ad damnationem. Sub medicamento poſitus vreris, ſecaris, clamas: non audit medicus ad voluntatem, ſed ad ſanitatem.* Vergit eò Iſidorus hoc contextu: *Valere te magis opta anima, quàm corpore: valere te magis opta mente, quàm carne. Aduerſa corporis, ſunt remedia animæ. Ægritudo carnem vulnerat, mentem ſanat. Languor vitia excoquit, languor vires libidinis frangit.* Hæc ille libro 3. de ſummo bono.

Ex Symbolis.

Ægritudo malè habentes informat.

Prælibata bona, quibus ægritudo ditat eos, qui decumbunt, opportunè mihi ſuggerunt egregium ſymbolum, quod proſtat apud Ferrum in theatro ſymbolorum. Pingit ille tritum malleo ferrum ignitum, cui vulnera inflicta primò demunt rubiginem, deinde nouam ſpeciem aptant, qua repetitis ictibus informatur. Picturæ voces appoſitæ ſunt iſtæ. DANT VVLNERA FORMAM. Contingit ſæpe quaſi informes, & deformes homines ægrotare. Qui namque Deo conformis non eſt, deformis eſt, & gratiæ expers: nempe decor, & gratia, res ſunt concolores. Hi decumbentes ægri, antè Dei atque ſuæ ſalutis incurij, lancinante malo vitam priſtinam pertæſi, ſeriò proponunt, licèt fortè ſerò, ſuos mores perditos emendare. Sic DANT VVLNERA FORMAM. Etenim infirmitas illa Dei gratiam procurando, ſacram eis ingerit formam, quæ potior eſt & vtilior integra ſanitate.

Petrarcha lib. 2. de remediis vtriuſque fortunæ, Dialogo. 3. ſic conſolatur ægrum: *Si carò ſpiritui hoſtis eſt, viciſſimque contra ſe militant, conſequens eſt, vt quod alteri obeſt, proſit alteri. Quòd ſi ſpiritus carne nobilior, meliorque eſt, intelligis quam aduerſam dicis proſperrimam eſſe. Inualida valetudo eſt. At eſt valida hortatrix parſimoniæ, dehortatrix libidinum, & magiſtra modeſtiæ. Si valetudo animi bona eſt, pone ſolicitudinem, quicquid corpori euenerit, ſaluus es. Multis ad ſalutem animæ profuit corporis ægritudo. Valetudo infirma, comes iniucunda ſed fidelis, quæ te crebrò vellicet, iter ſignet, & conditionis admoneat, optimum in periculis monitor fidus.* Hæc Petrarcha, vices agens optimi conſultoris.

Ex Medicina.

Ipſa etiam medicina clamat, inſanis prodeſſe mala corporis. Extat eo in argumento quidam aphoriſmus Hippocratis. Τοῖσι μαινομένοισι, κρισῶν ἢ αἱμορροΐδων ἐπιγενομένων, τῆς μανίης λύσις. Id

Peccatum eſt inſania.

eſt, *Inſanientibus, ſi varices, vel hæmorroïdes ſupereuenerint, inſaniæ ſolutio.* Lib. 6. aphor. 21. Mentis inops eſt peccator, & peccare peius eſt, quàm inſanire. Plerumque talis inſipientia morbo ingruente finit, & obſequio infirmitatis homo ſui compos efficitur, qui, dum conſtat ei ſanitas inſoleſcit.

Ex Historia.

Ælianus lib. 9. variæ hiſtoriæ meminit Alexandri, qui vegeta ſanitate ſui impos eò aſſurrexit ſuperbiæ, vt ſe Deum eſſe ratus, huiuſce ſui delitij conſcios omnes effecerit. Sed de repente malo graui correptus, æger reſipuit: ſiquidem ita nouit ſe hominem morbis obnoxium, & decretis à medico pharmacis indigentem.

Ignatius à Loyola ſanus mundo ſuum militando nomen dedit: ſed morbo diuturno iacens in lecto votum concepit ſanctioris militiæ, cuius ille fuit anteſignanus, vtpote fundator vnius celebris inſtituti. Petrus Ribaden. in eius vita.

Ignominia quibus olim fuit morte peior.

Præter ea mala, quorum ſeriem iam deſcripſi, plerique moleſtè ferunt, iniuriis affici, aut ingloriè redigi in ordinem, poſt glorioſè latas infulas, & poſſeſſos titulos inclytæ dignitatis. Magna ſanè viris olim bîc beatis meminiſſe ſuæ ſortis aliàs illuſtris, à qua demum fortuna nouercante procul abacti turpiter exciderunt. Plerique ſibi conſciuere necem impares illi fortunæ ludibrio. In his fuere Cato Vticenſis, Marcus Antonius, & Cleopatra hemina, rati ſatius eſſe mori, quã ſupereſſe cladi acceptę. Huiusquoque fuit farinæ ſæuus homo Baiazerbes, qui de Turcarum dynaſta ſupremo fuit abiectum mancipiũ Tartari victoris, cui vt ſeſe ſubderet iniuriæ, tranſuerſam piſcis ſpinam degluriendo finem contumeliis impoſuit, ſponte ſua abſorpta ſpinula ſtrangulatus.

Infideles omnes hi fuere ſuæ mortis conſcij, ac proinde mirum non eſt, eos periiſſe fato conſimili, quod profectò debet eſſe procul ab omnibus initiatis ſacræ fidei arcanis, vtpote ſcientibus, nihil omnino Deo inſcio accidere, ac proinde nobis ſalutares eſſe tales iacturas honoris & gloriæ, & ad inſigne lucrum animæ redundare. Exauctoratio illa notat alternantis fortunæ ludos, & inſtabilem humanæ gloriæ ſortem, quam qui meditatur homo, dedignatur eam, vt compos aliquando fiat gloriæ immarceſcibilis, cuius vt cupido pios & electos ſolicitet, plerumque Deus pellit eos ſolio terreno, cœli vt ad regnum diſcant votis omnibus anhelare.

Honores ſubtrahendo Deus quid ab homine exigat.

Manaſſes factus humiliatione pius.

Manaſſes Rex Iudæ ſuo excidit regno, vt afflictus & carcere concluſus ea Deo redderet obſequia, & debita pietatis officia, quæ ſuperbè ſuo abuſus imperio idolis ſacra faciendo, vero Numini noluit exhibere.

Cantacuzeni ſeceſſus in eremum.

Imperator Cantacuzenus olim iniuſtè ſuo pulſus imperio à Ioanne Paleologo, non iniquè tulit eam iniuriam, quam accidiſſe ratus ita Deo moderante vices eius, non poſtliminij iura petens cogitauit de recuperando ſuo imperio, ſed vale dicens mundo vitam religioſam inſtituit, in humili ſorte viam cœli terens, à qua fortè gradu in ſupremo longiùs aberrarat. Hæc ex hiſtoria imperiali ſub an. 1355. Ducentos ante circiter annos ſimile quidpiam acciderat Michaëli Imperatori, ad quem cùm Iſaac Comnenus vſurpator Imperij miſiſſet Patriarcham, qui ſuaderet vt quantocyus ſe abdicaret imperio. Reſpondit ille: Quid inde lucri referam? Cœlum, inquit Patriarcha. Sic eſto, ait ille, ſuum vltro diadema ponens & alias infulas Imperij, quas contempſit, vt aliquando frui æterna gloria mereretur. Ita hiſtor. Imper. ſub an. 1054.

Michaëlis Imperatoris reſignatio.

Alij verò quibus non inſedit ſeſe componere ad arbitrium Dei, quando ſuis excidunt honoribus; hi inquam deteriora ſibi conciliant. Cùm namque Dei ad nutum ſeſe totos effingere cunctantur, perdendo bona temporalia, iacturam etiam animæ patiuntur.

Virtus nulla aduerſa timet.

Audiendus hîc Petrarcha medens his ab iniuria fortuna malis inflictis. *Virtuti* (inquit) *modicum, vitio nil ſufficit. Virtus liberalior eſt, quã fortuna; nihil negat, niſi quod & permiſſum noceat, & negatum proſit; nil eripit, niſi quod habuiſſe damnoſum, amiſiſſe vtile ſit. Non differt, non retrahit manum, non rugat frontem, non attollit ſupercilium, nullum deſpicit, nullum deſtituit, nullum fallit, non ſæuit, non iraſcitur, non mutatur, vna ſemper & vbique eſt, niſi quod magis magiſque deguſtata dulcior in dies, & propius conſpecta ſit pulchrior. Difficiles habet aditus primos, cætera prona iucunda facilia. Virtus te veſtiet ni reſpuis, ac ditabit, niſi fortè pluris aurum, & purpuram, quàm decorum generoſæ mentis habitum facis. Fortuna hominum non ſtat, & vt ſummis ex opibus ad inopiam extremam, ſic à paupertate vltima ad diuitias magnas creber eſt tranſitus. Ipſe cœli Dominus hîc pauper fuit, vt exemplo doceret, hanc inopiã viam eſſe, qua tamen ad veras diuitias pergeretur. Ipſe, inquam, per quem Reges regnant, pauper natus, pauper vixit, nudus obiit, cui cuncta interim obſequebantur elementa: tu homuncio, Domini tui ſortem fers moleſtè, nec inepta pudet inſolentiæ. Certè quiſquis illum cogitans, ſe virtute vallauerit, in ipſa paupertate ditiſſimus, nulliuſque egens rei, opes regias non requiret.* Hæc ille lib. 2. de remed. vtriuſ. fort. dial. 9.

Afflictiones elegit Chriſtus.

Tantùm igitur abeſt, vt ſint ærũnæ graues, & noxiæ, vt imperitum vulgus ait; quinimò, Deo ſic decernente, nobis ſunt vtiles, vtpote grauiora mala arcentes, id eſt vitia, quæ ſtipare ſolent homines vtplurimum in fortuna proſpera delinquentes.

Ex Symbolis.

Afflictio vitia eliminat.

Itaque omnibus anguſtiis aptare licet ſymbolum hyppopotami fluuialis equi, cuius ea eſt induſtria, vt quando malè habet, iunco peracuto ſibi eliciat ſanguinem, illâ plagâ fortiter inflictâ, vitam, quæ nutabat, ſauciato corpori procurando. Hæc fluuialis equi ſit pictura loquax his vocibus adiectis. IN VVLNERE SALVS. Quid ergo deſes, & ignaue fugis inflictas è cœlo plagas, ſcilicet inopiam, morbos iniurias, & contemptum? cùm IN VVLNERE SALVS certior ſit, quàm in blandientis fortunæ aura leniter aſpirante. Punctâ ſicut venâ, foras exit impurior ſanguis, cauſa mali, quo decumbit æger; ita mala pœnæ nobis cœlitus illata prauos affectus trudunt, ac proinde procul aguor vitia, quæ infecti cordis intima peruadebant.

Profectò nihil æquè quatit & diuexat humani generis hoſtem ſicut afflictiones æquo animo perpeſſæ. Hæ namque vices agunt clypei, qui intorta facit irrita tela feri dæmonis in homines indefeſſo niſu fortiter inſurgentis.

Ex varis Historiis.

Afflictionũ efficacia.

Huiuſce rei in figurã Conſtantinus Imperator caſtra mouens tyrannũ Maximinũ, cuius partes adiuuabant arioli omnes, atque magi, diabolo conducto,

Digitized by Google

conducto, ſuis vt præſtigiis Conſtantinus occúberet, ille crucis vexillo ſuis hoſtibus obiecto, fregit eos, & diſſoluit omnes diaboli præſtigias, victoria celebri reportata. Quod vt reſciuit alter, & ipſe ſæuus hoſtis Conſtãtini, ſcilicet Licinius, qui victus in Pannonia, copias inſtaurauit in Thracia, cõgreſſurus iterũ cum victore, crucis obſequio, ſcilicet Cõſtantino, cauit ne milites irruerẽt in cuneos aduerſos vbi ſanctæ crucis labarum emineret. Euſebius hanc cautelam Licinij aduertit lib. 2. vitæ Conſtantini.

Epheſ. 6.

Apoſtolo teſte: *Nobis eſt colluctatio aduerſus principes, & poteſtates, aduerſus mũdi rectores tenebrarũ harũ, cõtra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. Propterea accipite armaturã Dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo, & in omnibus perfecti ſtare.* Armatura illa Dei eſt crux, iuxta Vatis oraculũ.

Iſai. 9.

Factus eſt principatus ſuper humerũ eius. Dæmones orbe toto diffuſi, vt noceant hominibus, quos volũt habere pœnæ ſocios in tormentis, eos præcipuè proſternũt, quos aduertunt incautè vitã agere in deliciis; alios verò, quibus ſunt familiares & aſſuetæ cruces, non audẽt laceſſere. Quippe Deus afflictis adeſt, armaturâ crucis eis addendo robur, quo præualente, niſus omnes & fortes impetus dæmonis eluctantur.

Afflictiones ſunt arma, quibus dæmon profligatur.

Hieronymus deſcribẽdo vitã Antonij Abbatis, qui de Inferno crebras retulit victorias, opportunè notat, eum admonuiſſe ſæpe ſuos alumnos, vt ab omnibus cauerẽt ſenſuũ illecebris, & auſterè vitam inſtituerẽt, quia aduerſa omnia, & aſpera quæq; quibus opprimitur caro, proſũt ad ſalutem, & diabolos implacabiles hoſtes noſtros agunt in fugã. illi nẽpe cruces æquo animo baiulatas, à Chriſtiano homine perhorreſcunt.

Actio 4. II. Concilij Nicæni meminit egregij & induſtrij facinoris Procopij Ducis olim idololatræ merentis ſub Conſtantino Imperatore. Procopius ille ſua fregit ſimulacra, crucẽ pro vexillo cepit, iuit obuiam Agarenis hoſtibus imperij, quos ad internecionem vſque fudit. Quodque loco fuit prodigij, illa ſtrages edita eſt, nec vno quidem Procopij milite trucidato. Illo ſolo modo reor poſſe cruces noſtras eſſe diabolo terribiles, ſcilicet euertendo priùs idola, quibus antè ſacra fecimus corda, ſoli Deo debita. Id eſt vt ærumnæ nobis proficiant ad ſalutem, exculta priùs vitia ſunt penitus abdicanda.

Crucis mira efficacia.

Afflictiones quomodo ſalutares eſſe poſſunt.

In vitiis, quæ baiulatæ cruces eliminant, obſcœna libido primas tenet. Etenim eſt luxuriæ ſenſus hebes, vbi inedia, vigiliis, & aduerſis fractus homo flere cupit acerbè magis, quàm voluptate noxia titillari. In eo argumẽto liber Eccleſiarum, quas Conſtãtinus Imperator erexit, rem huic effato notat congruam. Scribit auctor huiuſce libri, Conſtantinum diruiſſe phanum Veneris & cupidinis, quod in atrio Seſſoriano diues erat, & eo in loco ſacras ædes extruxiſſe ſanctæ crucis titulo nuncupatas. Ita puto nihil eſſe magis Veneri aduerſum quàm cruces. Nam ſtatim atque fœdus homo vitam auſteram inſtituit, aut morbo ingraueſcente iacet viribus exhauſtis, libido friget, & euerſa ruit Venus. Prurirus enim Venereus, & auſtera ſeu afflicta caro minimè coëuntur.

Afflictiones ſtus luxuriæ extingũt.

Eſt vnum hîc aduertendum, ſcilicet non eſſe cruces & anguſtias animæ ſalutares, vt ſunt ſacramenta, quibus ineſt hæc facultas, vt obice ſublato, ex operato (ſicut aiunt) opere ipſa ſuum effectum illico ſortiantur. Ad hoc enim vt fortunæ mala; morbi, aliæque pœnæ nobis inflictæ proſint, operæpretium eſt hominem illas æquo animo accipere, ſeſe componendo totum ad arbitrium Dei, & à corde procul omnes peccatorum obices amouendo. Alioquin fruſtra crucem baiulat afflictus homo nequam, ſimilis huic latroni damnato, qui poſitus in cruce, Deo fuit iniurius, conuitiis in eum iactatis, & blaſphemando ſuam animam exhalauit.

Afflictiones quando proſint.

Ærumnæ ſicut gratiæ Pontificis tantùm valent quantùm ſonant. Vtque ſonus argentum à plumbo diſcernit, ita voces in ærumnis emiſſæ notant & diſtinguunt reprobos ab electis. Blaſphemiæ horrendæ mali latronis vnà cum Chriſto crucifixi, fuere velut ſonus plumbeus & ingratus, & probauere virum illum eſſe nequam, & demergendum ſicut plumbum: preces verò fuſæ ab alio latrone crucifixo fuere ſonus argẽteus, imò ſuaue melos cygni dulciter occumbentis. Scriptura Sacra virum ſanctum Iob afflictũ ſupra modum priuatione boni omnimodi, ſcilicet fortunæ, charæ prolis oppreſſæ ruina domus. Hunc inquam Scriptura virum commendare volens, emiſſum deſcribit eius ab ore ſonum ad inſtar argenti optimi tinnientem. Ecce ſacri codicis encomium in gratiam Iob, infinitis propè malis oppreſſi: *Tunc ſurrexit Iob, & ſcidit veſtimenta ſua, & tonſo capite corruens in terram adorauit, & dixit: Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc: Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum. In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis, neque ſtultum quid contra Deum locutus eſt.*

Afflictio quomodo diſcernat electos à reprobis.

Iob. 1.

Ex SS. Patribvs.

Auguſtinus ea quoque ſoni vtitur metaphora, apprimè notans in afflictione voces edi diſcordes à reprobis, & electis. Quippe boni ſicut philomelæ canunt, mali verò ſecus obganniunt, & inflictâ plagâ, ſicut canes ore rabido proteruè latrant, ita ſuam nequitiam perſtrepente ſono, ſeu ingratis vocibus exprimentes.

Audiendus Auguſtinus in Pſal. 97. *Ductiles* (inquit) *tubæ areæ ſunt, tundendo producuntur. Si tundẽdo, ergo vapulando eritis tubæ ductiles, ad laudem Dei producti. Si cùm tribulamini proficiatis, tribulatio, tunſio, profectus, productio eſt. Quomodo ſonuit, quàm ſuauem ſonum dedit tuba ductilis, qui in tribulatione percuſſus gratias egit? Ecce, inquit, fabricator Deus, illam tubam perficere volo: non perficiam niſi tundam, tradam malleo tundendum: malè ſonabat, antequam produceretur, fortè productus, & factus tuba ductilis, laudes Domini ſonabit, amiſſa blaſphemia.* Hactenus Auguſtinus.

Afflictio qualẽ ab afflicto ſonũ debet exprimere.

Ex Philosophia.

Iuxta tritum Philoſophiæ effatum, omne receptum recipitur per modum recipientis. Et inde liquet, vnde cruces ſint ſalutares, aut noxiæ. Recipientis natura ſuam indolem affricat anguſtiis, quarum pretium omne penes modum eſt, quo quis æquo ſubit animo cruces, vel iniquo fugit. Etenim ex patiendi ratione, bonas eſſe cruces, vel noxias ominamur.

Afflictio quare bona vel mala ſit.

Ex Variis Historiis.

Ditmarus lib. 2. Chron. ait, anno 934 pluribus in locis apparuiſſe cruces in hominum veſtibus, quas pleriquè viri impij contempſere, quaſi dolentes eo ſigno veſtes infici. Alios verò cruces illas coluiſſe ſicut ſigna cœlo ſata, dicit auctor ille, notans cuncta benè ceſſiſſe crucis amatis, impios verò cruces cælitus immiſſas oſos miſerè periiſſe.

Cruces cœlitus emiſſæ in veſtes.

Ecce typum ingenuum omnium hominum, quos ærumnæ graues in hoc æuo premunt. Omnia aduerſa nobis affixa, cruces ſunt cælitus inuſtæ, quarum ſignificatio tota ſita penes eos, qoi anguntur. Patienter eas ſcilicet anguſtias tolerando ſalus aſtruitur. At ſecus animo iniquo latæ notant, extremam animæ perniciem reprobis imminere.

Afflictiones quibuſuam ſint ſalutares.

Ex SS. Patribus.

Eſt res trita ſæpe, cruces ſcilicet reporgare bonos, & uoxias eſſe malis. Et in hoc argumento Patres vnam in ſententiam coëunt. Auguſtinum ſiſto, cui crebriò tale effatum excidit, comparatione rebus ab obuiis & domeſticis ſumpta. Sic ille in Pſal. 30. *In to tribulatio fornax artificis eſt: ſi tamen aurum ſis, & non palea, vt ſordibus careas, non in cinerem conuertaris.* Rurſus idem in Pſal. 61. *Nunquid lucet* (inquit) *aurum in fornace aurificis? In monili lucebit, in ornamento lucebit: patiatur tamen fornacem, vt purgatum à ſordibus veniat ad lucem. Fornax iſta mundus, palea iniqui, aurum iuſti, ignis tribulatio, aurifex Deus. In fornace ardet palea, & purgatur aurum. Illa in cineres vertitur, à ſordibus illud exuitur.*

Afflictiones quibus ſint noxiæ.

Ille demum aliis eaemplis idem inſinuat hoc tenore: *In torcularibus animaduertimus quadam eria, & de preſſura quadam duo; vnum recondēdum, alterum proiiciendum. Fit ergo in torculari conculcatio, tribulatio, pondus: & in his oleum eliquatur occultè in gmellari; amurca publicè, & per plateas currit. Tu oleum eſto. Nigra tenebris ignorantiæ amurca inſultet, & illa tāquam per plateas proiecta publicè inſultet, tu liquare in gemellari. Oliua in arbore quibuſdam quidē tempeſtatibus agitatur, non tamen preſſuris, & torcularibus atteritur: ideo vtrumque ſimul pendet ex arbore, & quod proiiciendū eſt, & quod recondendum eſt. At vbi ad torcular & preſſuram ventum fuerit, vtrumque diſcernitur, dirimitur; & aliud appetitur, aliud reſpuitur.* Hæc ille in Pſalm. 80.

Ex historia.

Pluuia ſanguinis in Aquitania.

Quinam in tribulatione vitam ſanctiùs inſtituant, & purgētur à vitiis inolitis, Fulbertus Epiſcopus Carnotenſis olim docuit egregiè, vt ipſe refert epiſt. 79. In Aquitania circiter ann. 1017. pluoia ſanguinis infecit oram illam totam, quæ vt mundaretur, aqua fuit infuſa copioſa locis eo deſuper illapſo nouo ſanguine cruentatis. Fruſtra tamē fuere loti lapides, imò neque caro tali ſanguine tincta notis his cruentis exui potuit: ligna verò, quibus affricata fuit aqua, depoſuere tales macolas illico reporgata. Rei nouitate motus eſt Rex Robertus, homo ſicut Chriſtianiſſimus, ita clarus omnigena virtute. Stupor inde natus eum obſtrinxit ad conſulendom præfatum Epiſcopum Fulbertum, quare notæ illæ concolores, vtpote ſanguineæ omnes, ligoum aquâ lotum illico deſererent, ſaxis verò ſicut & carni altius inhæterent. Ille ſicut erat Numine afflatus; ita Regi ſic reſpondit: Lignom, ſaxa, caro, triplex hominum genus inſinuant: Saxa viros obſtinatos, qui callum obduxere ſuis in vitiis deſignant. Caro verò notat homines luxuriæ obſtrictos. Ligno demum homines inter vtrumqoe genus medij figurantur. Hi poſtremi quos libido totos non aduſſit, nec ſaxeos vſqoequaque fecit obſtinatio, ingruentes ærumnæ lauare ſolent à vitiis. Sed profectò Dei flagellis nulla facultas ineſt emundandi indolis obduratæ viros, neque fœdis luxuriæ facibus inardentes.

Afflictiones non purgant obſtinatos, neque luxurioſos.

Si quis ergo duris poſitus in ærumnis, non idcirco mores componit ſanctior effectus, profectò vitam ille fœdam & obſcœnam agit, vel vitiorum inueteratus atque frequens vſus, eum obduratum fecit lapide duriorem.

Non fortè malè quidam inſtabunt, eſſe prout ſors tulerit declinanda quæuis aduerſa, velut argumenta Dei iræ, quibus acerbè quatit animos & corpora reproborum. Nam Scriptura Sacra minas eis intentat, qui delinquunt: contrà verò pios ad obſequium mandatorum Dei pollicitis præmiis adhortatur. Vide ſacro ex codice, inflicta mala nobis eſſe pœnas irrogatas è cœlo reis hominibus, & non arrhas vitæ æternæ ſicut Patres aiunt, quando ſua applicant tribulatæ animæ lenimenta. Ecce minas à Deo reprobis intentatas.

Afflictiones erant olim indubia iræ Dei argumenta.

Si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, &c. Viſitabo vos velociter in egeſtate, & ardore, qui conficiat oculos veſtros, & conſumat animas veſtras. Fruſtra ſeretis ſementem, qua ab hoſtibus deuorabitur, &c. Dabo vobis cælum deſuper ſicut ferrum, & terram aneam: immittam in vos beſtias agri, qua conſumant vos, & pecora veſtra, &c. Cumque confugeritis in vrbes mittam peſtilentiam in medio veſtri, & trademini in manibus hoſtium. Decurre caput illud Leuitici, & deprehendes ibi mala, quibus hîc vexamur, non eſſe vitæ æternæ ſemina ſincera, neque Dei amoris in nos argumenta ſicut plerique clamant, imò ſecus hæc flagella ſolis reprobis irrogari.

Leuit 26.

Peccata, Dei flagella conciliant.

Ab electis verò, mala illa procul arceri, & è cœlo bona omnia influere in illos, ipſe Deus ibidem ait hoc contextu: *Si in preceptis meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis, dabo vobis pluuiam temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum, & arbores pomis replebuntur. Apprehendet meſſium tritura vindemiam, & vindemia occupabit ſementem; & comedetis panem veſtrum in ſaturitate, & abſque pauore habitabitis in terra veſtra. Dabo pacem in finibus veſtris: dormietis, & non erit, qui exterreat. Auferam malas beſtias, & gladius non tranſibit terminos veſtros.*

Leuit. 26.

Mandata Dei obſeruata bona comparant.

Nonne prælibata præbent anſam omnibus afflictis ſuſpicari ſe eſſe Deo inuiſos, cùm deſtinata flagella malis, eis incutiat? Fortè nutans anima in fide fiet conſtantior hoc reſponſo. Deus vt conſcius indolis Hebræorum, qui carnales erant, & aſſueti deliciis Ægypti, vbi in cacabis ebulliens caro totam arctè ſibi plebem Iudæorū deuinxerat: Deus, inqoam, perhumanè volens conciliare ſibi obſequium gētis obſtrictæ bonis huius ſæculi, illexit eam ad cultum ſuum, promiſſis hiſce rebus, quæ corda plebis huius erant ſolita demolcere. Vt etiam ſeruilis erant ingenij, flagellis adegit eos ad obſeruantiam mandatorom. Quippe talis eſt ſeruorum genius inglorius, vt tantùm flagris agi poſſint, imò cogi ad debita obſequia domioi exhibenda.

Iudæi ſeruilis erant ingenij.

Profectò Deus cum Chriſtianis egit nobiliore modo: nempe ſicut filios prædilectos eos habuit, vtque tales eos inſtituit ad vitam concolorem vitæ, quam vnigenitus filius eius Chriſtus egit in hoc ſæculo, iuxta ſacrum Pauli effatum hoc: *Quos praſciuit, & pradeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui.* Quia ſpecialis filij cura patrem ſollicitat, idcirco nihil inultum præterit in filio, in quo neque leues ſolet præter ire

Chriſtiani à Deo habiti vt filij.

Rom. 8.

næuos

næuos quin detergat corripiendo reum & noxium, eſtò ſuis ſeruis; quorum cura minor ei eſt, dedignetur ea vitia caſtigare. Vnde quia nulla ſine labe caro, & diuinus amor nequeat ferre labes vel minimas in filiis, ſicut aurum in fornace probat eos anguſtiis & aduerſis, quæ non modò ſolent purgare fæces iam contractas, ſed etiam obuiam ire malis ſeu vitiis occultè ſuum lethale virus in animam ſtillantibus. Obſtant enim ærumnæ noua ne macula contrahatur.

Eſſe Dei amoris in nos argumenta, cruces, id eſt, omnia permoleſta, quibus corripimur, ipſe Deus ait ita fatus apud Ioannem in Apocalypſi. *Ego quos amo arguo, & caſtigo.* Concolor eſt & Pauli textus iſte. *Fili mi noli negligere diſciplinam Domini, neque fatigeris dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Dauid quoque penes hanc correptionem refundit æternæ ſuæ ſalutis ſummam. *Caſtigans* (inquit) *caſtigauit me Dominus, & morti non tradidit me.* Scripturæ Sacræ Patres adiecto ſuo calculo ſuffragantur.

Apoc. 3.

Hebr. 12.

Gregorius in Iob lib. 21. ex profeſſo Patris vtitur ſimilitudine: *Nunc* (inquit) *flagellatur iuſtus, quia vt filius ad æternæ hereditatis patrimonium preparatur: iniuſtus autem ad debitam mortem currens, effrænatis voluptatibus vtitur, quia vituli, qui mactandi ſunt, in liberis paſcuis relinquuntur: at contrà iuſtus à delectationis tranſitoria iucunditate reſtringitur, quia & vitulus ad laboris vſum deputatus, ſub iugo tenetur. Negantur electis hic bona terrena; quia ægris, quibus ſpes viuendi eſt, nequaquam cuncta, quæ deſiderant, à medico conceduntur. Dantur reprobis bona, quæ petunt: quia deſperatis ægris omne quod deſiderant non negatur.* Hæc ille, Sacram ad Scripturam appoſitè.

Pſal. 117.

Ex SS. Patribus. Afflictio, eſt Dei amoris in nos argumentum.

Doctiſſimus Idiota viam hanc quoque tritam ab aliis calcat, vtens eadem comparatione Patris, congrua caſtigatione vſurpata, ſui in filij delinquentis vitia ſæuientis. Sic ille. De vera pœnitentia §. 20. *Quemadmodum filij à patre virgis ac plagis caſtigantur, non eiiciuntur ex ædibus: ſic Pater cœleſtis corrigit etiam ac caſtigat variis tribulationibus filios ſuos, nec ex cœleſtibus tabernaculis eos eiicit. Qui autem propter flagella & tribulationes huius mundi ſeparantur ex domeſticorum Dei conſortio, non ſunt ſanè filij, ſed ſerui.* Hactenus Idiota.

Tribulationes autem obuiam ire malis ſeu vitiis ſolitis in animam irrepere, & obſtare probi ne homines capiantur huius mundi ſuauibus illecebris, Gregorius eruditè docet hoc tenore: *Via eſt vita præſens, qua ad patriam tendimus; ideo conterimur frequenti perturbatione, ne viam pro patria diligamus. Solent enim nonnulli viatores, cum amœna fortaſſis in itinere prata conſpiciunt, pergendi moras innectere, & à cœpti itineris rectitudine declinare. Electis autem ſuis Deus ad ſe pergentibus, iter huius mundi aſperum reddit; ne dum quiſque vitæ præſentis requie, quaſi amœnitate vita paſcitur, obliuiſcatur patria.* Hæc ille lib. 23. in Iob. c. 22.

Afflictiones ſunt præcautiones in vitia.

Auguſtinus ait, ærumnas, & preſſuras, non eſſe ſolùm vtiles, ſed neceſſarias: virtus namque, ſicut Scriptura Sacra clamat, in infirmitate perficitur, referens inde diues roboris incrementum. Audiendus Auguſtinus, De tempore barbarico cap. 3. *Si* (inquit) *aurum es, quid times paleam? quid times ignem? Simul quidem eritis in fornace: ſed ignis paleas in cineres vertet, tibi ſordes tollet. Si frumentum es, quid times tribulam? Non apparebis, qualis antea eras in ſpica, niſi tribula conterendo à te ſeparaueris paleam. Si oleum es, quid times preſſuram præli? Non declarabitur ſpecies tua, niſi etiam pondus lapidis à te ſeparauerit amurcam.*

Afflictiones quare neceſſariæ ſint.

Sed quid ſanctos Patres opus eſt ſiſtere, vt tota fiat ſcienta crucis ſeu ærumnarum æſtimatio, cùm preſſuræ quæuis & perſecutiones liberali manu Chriſti; ac proinde bona, fida, & æqua lance, locum teneant in hac vita doni & præmij cœleſtis, quod æterna demum gloria ſubſequetur.

Ecce verax oraculum Chriſti. *Amen dico vobis: Nemo eſt, qui reliquerit domum aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantùm, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros cum perſecutionibus, & in ſeculo futuro vitam æternam.*

Marci 10. Afflictiones dona Dei ſunt.

Præfata crucis encomia, & commoda ærumnarum, nequeunt ſuadere malis & reprobis, vt patienter eas ſubeant, ſed Iudæorum more cruces omnes vellent exurere, vt omnino nihil permoleſtum animo, vel corpori paterentur. Iniquè tulere pij Imperatores Honorius & Theodoſius ita crucem haberi contemptui, vnde legem iſtam in blaſphemos illos eo tempore condiderunt. *Iudæos quoſdam feſtiuitatis ſuæ ſolennia ad pœnæ quondam recordationem incendere, & ſanctæ crucis ad ſimulatam ſpeciem, in contemptum Chriſtianæ fidei ſacrilega mente exurere, prouinciarum rectores prohibeant.* Leg. Iudæos. Codice. De Iudæis lib. 1. tit. 9 leg. 11.

Ex Ivre Civili. Afflictiones non abhorrendæ.

Qui preſſuras æquo animo non ſubeunt, & deuotè cruci cœlitus inſtitutæ ſuos humeros non ſubmittunt, illi ſanè cruci ſunt iniurij; illam quippe procul abiiciunt, neque pio ſicut ad ſalutem animæ afflictæ decet, & expedit animo venerantur.

Eodem Cæſareo iure bonis & opimis agris à Principe acceptis ij priuantur, qui in deteriore ſolo ſuam non adhibent induſtriam, et terra illa rudis, ingrata, & inhorreſcens denſis vepribus excolatur. Ecce legem ab Imperatore Theodoſio ſeniore latam, cui & ſubſcripſere duo filij eius Arcadius & Honorius Cæſares. *Qui fundos patrimoniales iure priuato, canone ſaluo ſuſceperiat: hanc omnes ſine vllius exceptione perſonæ propoſitam ſibi intelligant optionem, vt aut ea loca, quibus minor eſt ſola fœcunditas, cum his, ex quibus fructus vberes capiunt, ſuſcipere, & tenere non abnuant: aut ſi eorum refugiunt ſterilitatem, opimioribus cedant.* Leg. Qui fundos. Cod. De omni agro lib. 11. tit. 58. leg. 9.

Crucis iniurij plectuntur.

Prouidentia diuina mala bonis immiſcuit, & vtraque dare ſolet promiſcuè: plerique bona colunt, vt honores, opes, ſanitatem, quia voluptatis atque ſolatij fructus vberes inde metunt. Sed quia egeſtas, morbi, iactura boni, & aliæ preſſuræ velut ſteriles, nihil omnino grati & ſuauis homini parturiunt, à cunctis tanquam agri peſſimi negliguntur. Sed ſic in cœlo fuit cautum, vt ſcilicet ille cadat in alia vita bonis æternis, qui in hoc æuo mala pati refugit, eaque breui tempore tranſitura.

Afflictiones è cœlo bonis ſimul cum malis promiſcuè dantur.

Digitized by Google

Huius diuinæ legis conſcius Iob, animo reuoluendo bona, quibus olim à Deo dignatus erat, non renuit ſubire mala ſibi inflicta, licèt eſſent grauiſſima. Cùm namque procax vxor eius inſultaret ei, indignè ferens, quòd ille duris his flagellis non ſuccumberet, imò totum ſeſe Dei ad nutum componeret, quem volebat à viro ſuo grauiter afflicto peti conuitiis, tantùm abeſt vt querulum ſeſe præſtiterit, & blaſphemum, quinimò Deum benedixit vt decebat, & accenſo zelo malè ſuadam vxorem acriter increpauit.

Iob 2. Ecce viri ſancti cenſuram: *Quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es: ſi bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſcipiamus?* Huic ſancto parum erat agros pingues excoluiſſe, ſua in horrea recondendo fruges, id eſt, vtendo bonis vbertim è cœlo datis, niſi ſtudioſè quoque ſolum ſentibus horridum excoleret, patienter excipiendo mala acerba, quibus eum è cœlo rerum omnium Dominus exercebat.

Quia plerique ſolent venire in diſcrimen iudicij afflictis iniurij, quando vident aliquos in anguſtiis, & preſſuris, arbitrantes eos plecti iuſto Dei iudicio propter aliquod immane nefas, opportunè fuit editus iſte canon, prudenter ſanè vetans, ne quis de afflicto ferat iudicium inglorium, aut ſuſpicetur eum prouocaſſe Dei flagella, malum aliquod operando. Ecce canon.

Ex ivre Canonic. *Cùm percuſſio corporalis imminet, vtrum pro purgatione, an pro vindicta cõtingat, Dei in hoc iudicium ignoratur: & ideo non debet à nobis addi flagellatis afflictio; ne nos culpa, quod abſit, offenſa reſpiciat.* Canone. Cùm percuſſio. 7. quæſt. 1.

Ioannes Apoſtolus in Paradiſi deſcriptione notat, ante ſedem Dei eſſe mare vitreum referens ſpeciem cryſtalli. Sic ille ſua in Apocalypſi: *In conſpectu ſedis tanquam mare vitreum* Apoc. 4.
ſimile cryſtallo. Si aquæ multæ populi multi, quis explicare vetat hoc cryſtallinum mare, typum eſſe chori beatorum qui in cœlo Dei thronum ſtipant. Nam ſimilitudo quædam beatis ineſt, & cryſtallo, quæ teſte ſacro codice ex aqua frigida coaleſcit. Ita iacet ille textus: *Frigidus* Eccl ſ. 43.
ventus aquilo flauit, & gelauit cryſtallus ab aqua.

Cryſtalli ſymbolum ex Ferro, ſuo in theatro Ex Symbolis.
ſymbolorum hoc eſt. SOLO RIGORE NITESCO. Inimicum eſt naturæ frigus, & præſertim illud, quod rigente gelu concreſcit aqua: Ipſa tamen aqua gelu concreta gradum nobiliorem ſortitur. Cryſtallus enim fit rutilans, & ſtat aqua ſibi conſtans immobilis, quæ antè fuit inquies, & ad arbitrium venti fluctiuaga. Quòd verò nitens ſit cryſtallus, aquæ, rigor ei præſtitit opportunus.

Importunæ profectò cruces, & ærumnæ ſunt omnibus hominibus. Etenim quiſque fremit, & horrore quaſi concutitur, quando rigor ærumnæ grauis eum inceſſit. Nemini namque ſupra modum frigere placet. Sed tandem aliquando ſcient afflicti omnes, cùm in cœlo ſicut cryſtallus erunt, fuiſſe Dei gratiam ſingularem, quòd in hoc æuo dura patiendo diu afflicti, & concreti anguſtiarum frigore riguerunt. Nec vllus planè nitet in cœlo hominum adultorum, qui non poſſit vſurpare voces iſtas: SOLO RIGORE NITESCO. Ad beatos enim pertinere credo mare vitreum ſimile cryſtallo, quod eſt ante ſedem Dei, cui adſtare nemo poteſt, niſi alicuius acerbæ preſſuræ rigor eum inſtar cryſtalli fortiter indurarit.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Surgens Ieſus de Synagoga, introiuit in domum Simonis.

INTENTVM homiliæ iſtius erit, deſcribere tranſitum Chriſti à Synagoga in Eccleſiam militantem. Dicam primò, quare Chriſtus Synagogæ ritu expuncto, nouam Eccleſiam condiderit, à qua ſicut caput huius myſtici corporis adoratur.

Secundò dicam priuilegia multa, quibus Eccleſia dignata præit Synagogæ.

Rationes quæ Chriſtum induxere, ſacros vt Synagogæ ritus olim à Deo indictos penitus antiquaret.

In hæc verba:

Surgens Iesvs *de Synagoga.*

SECTIO PRIMA.

Synagogæ nomen quid ſignificet. SYnagogæ nomen in Scriptura Sacra duo ſignificat. Primò notat congregationem omnem Iudæorum, quos ex Ægypto Deus tranſtulit in Iudæam, aliaſque plagas huic conterminas. Vox illa Græca συναγωγὴ perinde ſonat ac collectio. Vnde quia collegit ex Ægypto Deus populum Hebræum, idcirco nomen Synagogæ fuit inditum congregato ſimul populo Iudæorum. Eſt vſus ea nuncupatione Deus ipſe, plebi Iſrael commendando virum inſignem Ioſuë, quem voluit à Synagoga tota coli vt Ducem, & Præfectum generalem Hebræorum, qui ad promiſſas oras eo præeunte Duce votis omnibus anhelabant. Ita Deus Moyſi loquendo fatur, Ioſuë præfatum inſinuans: *Audiat eum* Numer. 27.
omnis Synagoga filiorum Iſrael. Ibi Synagoga cœtum omnem Hebræorum ſignificat, quos eductos ex Ægypto ſuo ſpeciali cultui mancipârat.

Secundò nomen Synagogæ loca deſignat vbi à Scribis & Phariſæis prælecta & explanata lege Moſaica, de his quæ pertinent ad obſequium

Dei populi docebantur. In textu hodierno, nomen Synagogæ locum illum ſignificat, vbi Chriſtus ipſe ſæpè plebem inſtituit, iaciendo prima Eccleſiæ ſuæ ſanctæ myſtica fundamenta.

Synagogæ fuit promiſſus Chriſtus.

Synagogæ, prout dicit populum Hebræorum, primò fuit promiſſus Chriſtus, vtpotè ſecundùm carnem ex eis, & in illorum patria naſciturus. Hæc gens Hebræa ſata viris Sanctis Abraham, Iſaac, & Iacob, Deo prædilecta fuit, & doctior aliis vſquaque viris orbe toto claris, & Philoſophiâ abditâ conſpicuis. Namque Deo influente fuit initiatus hic populus arcanis inuiis gentilibus, qui proinde quaſi neſcij qua ratione Deus excolendus eſſet, ſe damnatis idolorum ritibus obſtrinxerunt.

Gens Hebræa degens in Ægypto, mores ibi inolitos contraxit, nacta pronam indolem ad ſculpenda ſibi ſimulacra quibus vni Deo debitum obſequium nequiter exhiberet. Idcirco Deus populo hoc educto ex Ægypto leges ſanxit, ad quarum normam Hebræi dum vixere, Deum habuere ſibi propitium. Sed quia eis indicta facta typus erant Chriſti immolandi, illo cruce ſublato è medio, non potuere ritus Hebræorum vſque ad finem ſæculi perennare.

Ratio ergo prima, quare legi Moſaicæ Chriſtus ipſe finem impoſuit, petitur à natura typi, & figuræ; quibus potior eſt prototypus. Cùm ergo ritus Iudæorum eſſent lineamenta rerum à Chriſto gerendarum, poſtquam Chriſtus ea cuncta fecit quæ erant promiſſa typis operæpretium fuit abolere ritus, qui ad actus Chriſti Domini pertinebant. Moriturus ait: Conſummatum eſt; ea voce notans ſe explendo legis Moſaicæ typos, & figuras eum deſignantes, inutiles eſſe ritus illos in poſterum quia Chriſto in cælum aſſumpto Deus ſteterat pollicitis, expreſſis Iudæorum ritibus antiquatis.

Præterea doctores eò venerant amentiæ, vt loco legis Moſaicæ impias traditiones ore proteruo ſuis diſcipulis ingererent, vnde ſalus omnium animarum venerat in diſcrimen apud Hebræos, à Scribis & Phariſæis ſic deceptos, vt erroris hos magiſtros Chriſtus vti reos publicè denotarit. Ecce Dei in humanis cenſuram in diuinæ legis ſpurios interpretes: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum proſelytum; & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplò quàm vos.*

Matth. 23.

Sicut vmbra cedit corruſco Soli, ita ritus Hebræorum, qui fuere velut vmbra rerum, quas Chriſtus egit in hoc æuo, fuere Deo ab ipſo in humanis penitus antiquati.

In pleriſque ſacræ Scripturæ locis tranſitus Chriſti à Synagoga nouam in Eccleſiam fuit typicè figuratos. Has figuras, & has multiplices vide fusè tomo tertio, in ſenſu literali feriæ quintæ cinerum. Habes ibi multa congrua titulo ſectionis, quam expendo, quibus ſuperſedeo, ne fortè tomus iſte rebus expenſis aliàs intumeſcat.

* * *

Priuilegia multa, quibus Eccleſia dignata præit Synagogæ.

In hæc verba:

Introiuit in domum Simonis.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribvs, vtroqve Ivre, Hiſtoriis, Symbolis, et Medicina.

Eccleſiæ vox quàm latè patet.

Eccleſiæ voce primò cœtus omnium fidelium intelligitur, tam eorum qui in hoc æuo merent ſub Chriſto, quàm eorum qui ceſſere fatis. Et hæc Eccleſia diſtinguitur in tres alias, ſcilicet triumphantem, militantem, & patientem. Et ad hanc generalem Eccleſiam pertinere credo voces illas Pauli quando dicit Chriſtum eſſe caput Eccleſiæ: *Ipſe* (inquit) *eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis; vt ſit in omnibus ipſe primatum tenens, quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cælis ſunt.*

In eo ſenſu Synagoga fuit multò minor Eccleſiâ, vt nimirum Eccleſiæ portio vel modica. Etenim eſtò ritus Synagogæ tales non fuerint, quales habet Eccleſia noſtra ſacras cæremonias; Synagoga tamen, & Eccleſia in eundem ſcopum, ſcilicet Chriſtum, ratione licèt varia collimarunt. Hîc audiendus apex Theologorum Thomas 3. quæſt. 8. art. 3.

Ex Theologia.

Eccleſiæ corpus quomodo differat ab hominis corpore.

Hæc eſt, inquit Thomas, differentia inter corpus hominis naturale, & corpus Eccleſiæ myſticum, quòd membra corporis naturalis ſunt omnia ſimul: membra autem corporis myſtici non ſunt omnia ſimul: neque quantùm ad eſſe naturæ, quia corpus Eccleſiæ conſtituitur ex hominibus, qui fuerunt à principio vſque ad finem ſæculi; neque etiam quantùm ad eſſe gratiæ, quia eorum etiam qui ſunt in vno tempore, quidam gratia carent, quam habituri ſunt poſtea, alij verò tali gratia decorantur. Vnde liquet ita capi membra corporis myſtici, vt intelligantur, non ſolùm vt ſunt in actu, ſed etiam ſecundùm quod ſunt in potentia. Quædam autem ſunt, quæ quandoque reducuntur ad actum; & hoc iuxta gradum triplicem, quorum primus eſt per fidem, alter per charitatem viæ, tertius eſt per fruitionem patriæ, vbi erit gratia conſummata.

Inde patet omnes homines præteritos, præſentes, & futuros conflare totum corpus Eccleſiæ, cuius Synagoga fecit partem tenuem, comparatione cœtus à Iudæorum ritibus alieni.

Chriſtus qua ratione caput ſit Eccleſiæ.

Iuxta totum tempus, quod à condito orbe fuit, & futurum eſt, Chriſtus huius Eccleſiæ caput eſt, eſtò modis ſit diuerſis. Namque primò & præcipuè caput eſt eorum, qui vniuntur ei actu per gloriam. Secundò caput eorum eſt, qui illi charitatis vinculo connectuntur. Tertiò eorum, qui mediante fide ſociantur ei. Quartò caput eorum eſt, qui copulantur ei, non quidem actualiter, ſed in potentia, quæ tandem aliquando ſuum ad actum eſt congruo tempore reducenda.

Eccleſiæ membra Iudæi fuerint nec ne.

Quia dixi ſuprà, ritus & ſacra, quibus Hebræi vtebantur, eò collimaſſe, quò tendimus & nos Chriſtiani, ſcilicet in Chriſtum, ac eos, id eſt Iudæos, pertinere ſicut & nos idem ad corpus Eccleſiæ; eſt diluenda quædam inſtantia viſa Thomæ ſatis vrgens ad Iudæos omnes ab Eccleſiæ corpore reſcindendos. Sic ergo poteſt contradici: Sacramenta priſcæ legis comparantur ad Chriſtum ſicut vmbra ad corpus, vt dicit Apoſtolus ad Coloſſ. 2. Sed obſoletæ legis huius cultores Hebræi æuo ſuo toto ſacris iis vſi ſunt: Ergo non fuere talis corporis membra; differt enim vmbra ſuo à corpore, & illa duo, videlicet vmbram, & corpus res eſſe diſcolores, omnibus innoteſcit. Quamuis fortè gratiæ negotium quibuſdam facere poſſit ea inſtantia, illa tamen ex dicendis negotio facili diluetur.

Ex Philosophia.

Sacramẽta Iudæorum quomodo ad Chriſtũ tenderent.

Patres olim antiquatæ legis non inſiſtebant Sacramentis legalibus tanquam rebus vicem finis ſeu ſcopi gerentibus. Sed vtebantur iis vt imaginibus, & vmbris futurorum, quæ à Chriſto nobis erant præfixo à Deo tempore propaganda. At ex Philoſopho libro de memor. & reminiſc. Idem motus eſt in imaginẽ, inquantum eſt imago, & in rem, quæ imagine, aut figura tali exprimitur. Et idcirco Patres huiuſce legis antiquæ, ſua legalia ſacra ſeruando, quæ fuere velut imagines Chriſti, in eum quoque ſicut & nos, ratione licèt diſpari, ferebantur. Ideoque nihil obſtat, quin ex Chriſtianis & Hebræis Eccleſiæ myſticum corpus Chriſti Domini coaleſcat.

Paulus ex præfatis ait vmbras tantùm fuiſſe penes Hebræos, Chriſtum verò dediſſe nobis corpus earum omnium vſquequaque rerum, quas figuræ ſiue typi veteres adumbrabant. Ita fatur Apoſtolus: *Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut Sabbatorum, quæ ſunt vmbra futurorum: corpus autem Chriſti.* Igitur Eccleſia, quæ corpus habet eorum, quorum Synagoga typos habuit & vmbram tantùm, Synagogam multis titulis anteibit. *Coloſſ. 2.*

Synagoga degens in opaco, Dei in arcanis cæcutiit; ſed Chriſtus vt Sol oriens ex alto ſuæ ſic illuxit Eccleſiæ, vt quæcunque ſuo audiuit à Patre, nota fecerit illi, cum Iudæis agens in parabolis, diſcipulis verò quæuis abdita reſerando. Iſtæ voces eius eò vergunt: *Iam non dicam vos ſeruos; quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos; quia omnia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.* *Ioan. 15.*

Tanta fuit diſparitas inter Eccleſiam, & Synagogam, id eſt inter nouum & vetus teſtamentum, vt Chriſtus initiare volens homines ſanctiore lege, & ad terſiorem vitam inſtituere, iaciendo ſacra Euangelij fundamina, diſcipulos abſoluerit à veteri teſtamento. Paulus olim ſurculus Synagogæ, nuper inſertus in Eccleſiæ truncum, & conſcius arcanorum cæleſtium, quæ aliàs ignorarat dum Synagogæ cæcis degeret in tenebris, Iudaiſmi ruinam & exterminium exprimit eleganter.

Sic ille vatem Ieremiam inducit præſcium gratiarum, quas tempore præſtituto Deus conceſſurus erat Eccleſiæ, Synagogæ priſcis & ruinoſis rebus antiquatis. *Ecce dies venient, dicit Dominus; & conſummabo ſuper domum Iſrael, & ſuper domum Iuda, teſtamentum nouum; non ſecundùm teſtamentum quod feci patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, vt educerem illos de terra Ægypti: quoniam ipſi non permanſerunt in teſtamento meo; & ego neglexi eos, dicit Dominus. Quia hoc eſt teſtamentum, quod diſponam domui Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus. Dabo leges meas in mentem eorum, & in corde eorum ſuperſcribam eas: & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum: & non docebit vnuſquiſque proximum ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum dicens: Cognoſce Dominum: quoniam omnes ſcient me, à minore vſque ad maiorem eorum; quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum iam non memorabor. Dicendo autem nouum, veterauit prius. Quod autem antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt.* Hactenus Apoſtolus, hoc contextu ſatis ſuperque probans, Eccleſiam Synagogæ multis gradibus eminere. *Hebr. 8.*

Ex Theologia.

Præterea Eccleſiæ Sacramenta maior gratiæ influxus in animam conſequitur, quàm illa ſacra, quibus vtebatur gens Iudæa, ſuis vt peccatis medelam conquireret. Quippe ſicut Thomas ait 3. quæſt. 70. art. 4. Circumciſio ipſa primas tenens in ſerie Sacramentorum antiquæ legis non iuſtificabat vi ſua, ſed quatenus erat fidei proteſtatio, eamque fidem applicabat. Vult ita clarus hic doctor, veteres iuſtificatos fuiſſe ex merito Paſſionis Chriſti, vt nos iuſtificamur, ſed hoc meritum per Sacramenta nobis applicari, Hebræis verò ſolam per fidem; quæ tamen ſincera fides circumciſionis Sacramentum exigebat vt conditionem ſine qua illa fides non fuiſſet ſortita ſuum effectum, id eſt, hæc illibata fides abſque circumciſionis vſu, haudquaquam peccati originalis maculam expunxiſſet.

Sacramẽta legis veteris non ex opere operato dabant gratiam.

Circumciſio non iuſtificaret.

Rationes item Theologicæ clarè probant, Synagogæ ritus eſſe infra ſacra Eccleſiæ noſtræ, quibus ex opere operato Dei gratia conciliatur ei, qui ad aliquod acceſſit abſque graui obice Sacramentum. Primò vt Sacramentum iuſtificare queat, habere debet annexam promiſſionem abſolutam gratiæ. Nullum verò tale legis antiquæ fuit Sacramentum, in cuius inſtitutione Deus gratiæ illapſum promiſerit cunctis eo vtentibus. Ergo Dei gratiam non conferunt quam hæc inſtituendo Deus nuſquam animæ repromiſit. Inde petit Apoſtolus dignitatem Eccleſiæ ſupra Synagogam, quòd ſcilicet maiora Deus promiſerit Eccleſiæ, quàm Iudæis: *Melius* (inquit) *ſortitus eſt miniſterium, quantò & melioris teſtamenti mediator eſt, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt.* Quæ ſint autem meliores promiſſiones illæ noui Teſtamenti, explicat inducendo Deum ſic loquentem apud Ieremiam: *Propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum non recordabor amplius.* *Hebr. 8.* *Ierem. 31.*

Auguſtinus eò alludit, quando dicit promiſſiones diuerſas eſſe noui & veteris teſtamenti, vt ipſa etiam Sacramenta ſunt diuerſa; Iudæis enim præcipuè res terrenæ promittebantur, Eccleſiæ verò ſecus res cæleſtes à Deo ſunt promiſſæ, quia Synagogæ Deus eam voluit eminere. Hæc eſt Auguſtini meditatio in Pſal. 72.

Secundò legis antiquæ diſtinctio à noua præſertim in hoc vno ſita eſt, videlicet vt illa vetus non iuſtificet, noua verò ſecus, vt Ioannes ait: *Lex per Moyſem data eſt, gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Cùm ergo Sacramenta quædam pars ſint antiquæ legis, non *Ioan. 1.*

potuere

potuere dare gratiam; cùm vniuerſæ legi antiquæ donum hoc fuerit aliàs inconceſſum.

Legis antiquæ & nouæ differentiæ.

Præterea 2. Cor. 3. Moſaica lex occidens litera nuncupatur; lex verò noua, Spiritus viuificans. At cur non erat etiam illa ſpiritus viuificans, ſi eius Sacramenta viuificabant? Rurſus ad Galat. 4. dicitur illa vetus lex in ſeruitutem generaſſe, noſtra libertatem attuliſſe. At cur hoc, ſi etiam illa gratiam cooferebat, quæ liberat à ſeruitute peccati? Denique nuncupatur lex illa vetus teſtamentum, quia pertinet ad veterem hominem; noſtra verò lex dicitur nouum Teſtamentum, quia eius obſequio animæ renouantur. Idcirco vocat Apoſtolus Baptiſmum, *Lauacrum renouationis*. Non inde tamen ſequitur defuiſſe viris Sanctis iuſtificationem à peccatis in veteri Teſtamento. Nempe probi illi viri fuere tales beneficio iuſtificationis. Sed hanc non habuere legis antiquæ obſequio, aut per eius Sacramenta, ſed per Teſtamentum nouum, ad cuius participationem, fide atque voto feruido pertingebant.

Baptiſmus quare lauacrum renouationis. Tit. 3.

Illa nouæ legis prærogatiua ſopra vetus Teſtamentum, ex Scriptura ſacra liquet, vnde promam loca quædam congrua meo intento, id eſt, probantia Iudæorum ſacra non virtute ſua crimina diluiſſe. In hoc choro Vatum primas aget ille, cui diadema dedit ius alios emmendi. Ita

Pſal. 39.

Dauid Rex occinit: *Sacrificium & oblationem noluiſti; holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti*. Non Scriptura negat, velle Deum ſacrificia, cum ſanxerit ipſe Deus hæc fieri. Sed negat ea velle Deum ad peccata homioum expianda. Pſaltes idem: *Si voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique, holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus*. Hîc Scriptura opponit ſacrificium contritioni, de vno negans, quod de altero affirmat; quod non faceret, ſi vtrumque concurreret ad iuſtificationem. Iam verò malè voces hæ ſonarent: Deus non vult Baptiſmum, ſed contritionem. Iſaias item inducit Deum ſic loquentem: *Quò mihi multitudo victimarum veſtrarum? quis quæſiuit hæc de manibus veſtris?* Perculſus eo & Numine Ieremias ita fatus: *Nunquid carnes ſancta auferent à te malitias tuas?* Certè de Baptiſmo non diceret: Nunquid Baptiſmus auferet à te malitias tuas?

Pſal. 50.

Iſa. 1.

Ierem. 11.

Paulus item Apoſtolus, qui in Iudaiſmo primas æui ſui partes egit, ea in ſecta doctiſſimus, Synagogæ ritos ait eſſe inutiles ad iuſtificationem. Sic ille: *Ex operibus legis nō iuſtificabitur omnis caro coram illo*. Idem ad Rom. 4. ex profeſſò probat, Abraham non in circumciſione, ſed in præputio fuiſſe iuſtificatum, ita monens, circumciſionem non fuiſſe datam, vt iuſtificaret. Si enim ille cui primò data eſt, non fuit ex ea iuſtificatus; quātò minus ex ea alij mūdabuntur. Cùm ergo primum locum teneat circumciſio in ſacris Iudæorum, & illa ſua virtute quaſi ex opere operato Dei gratiam minimè conciliet circumciſis hominibus; non eſt facultas illa ſacris Hebræorum minoris meriti concedenda.

Rom. 3.

Huic Sacramento nihil attribuit Paulus hoc contextu: *Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt*. Idcirco mouit ei ſtomachum Galatarum de circumciſione votum, Euangelio iam ſuſcepto, quaſi verò talis Hebræorum ritus ex ſe Dei gratiæ influxum circumciſo homini procuraſſet. Hac cenſura ferit eos, ſcilicet Galatas, vt homines inconſtantes: *Quomodo iterum conuertimini ad infirma & egena elementa, quibus iterum ſeruire vultis*. In eadem epiſtola ſic loquitur: *Neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed noua creatura*. Paulus ibi tam circumciſioni, quàm præputio, opponit nouam creaturam, quod profectò foret incongruum ſi circumciſio potuiſſet olim animas innouare.

1. Cor. 7.

Galat. 4.

Doctores quoque viri Iudæorum circumciſioni nuſquam dedere talem efficaciam peccata hominum expiandi. Philo Iudæus lib. de Circumciſione, exponens omnes cauſas, quas ſe accepiſſe dicit à maioribus, non ſcribit eam inſtitutam fuiſſe in remedium peccati, quod ſi conſtitiſſet ei, profectò miram hanc vim Iudæus homo ſilens minimè ſuppreſſiſſet.

Circumciſio ad quid inſtituta.

Ioſephus etiam profeſſor huius ſectæ lib. 1. antiquitatum cap. 12. nullam aliam cauſam circumciſionis affert, niſi vt eo ſigno poſteritas Abrahæ diſtingueretur à Gētibus. Quòd ſi fortè præſens antidotum fuiſſet contra virus peccatorum, hi præfati auctores Iudæi hanc virtutem circumciſionis ætati poſteræ commendaſſent.

Ex SS. PATRIBVS.

Concordi ſuffragio coiere Patres eam in ſententiam, quæ Iudæorum ſacris eſſe negat vim iuſtificandi. Iuſtinus in Dialogo cum Tryphone: *Quin etiam* (inquit) *ex eo quod non poſſunt fæmina circumcidi, intelligitur ſigni cauſa datam eſſe circumciſionem, non pro opere iuſtitiæ*.

Dionyſius Areopagita lib. de Hierarchia Eccleſ. cap. 3. part. 1. ſcribit Eccleſiam eſſe mediam inter Synagogam, & cæleſtem patriam, quòd Synagoga carnalia Sacramenta, & vmbras, ac figuras habuerit, cæleſtis Ieruſalem habeat nudam veritatem ſine vllis ſignis corporalibus: Eccleſia noſtra cum vtraque communicet, quòd habeat corporalia ſigna, ſimul & gratias in fideles animas influentes.

Circumciſio quale fuit ſignum.

Diſcutit expreſſius hanc controuerſiam Irenæus lib. 4. cap. 30. *Circumciſionem* (inquit) *non quaſi iuſtitiæ conſummatricem, ſed in ſigno dedit eam Deus, vt cognoſcibile perſeueret genus Abrahæ. Et quia per hæc non iuſtificatur homo, ſed in ſigno data ſunt populo, oſtendit, quòd ipſe Abraham ſine circumciſione credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam*.

Concinit & Epiphanius hæreſi 8. *Illic* (inquit) *Circumciſio fuit carnalis, quæ deſeruijt tempori vſque ad magnam circumciſionem, hoc eſt Baptiſmum, qui circūcidit nos à peccatis*. In hoc argumento nihil liquidius poterit allegari.

Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 14. *Qui veritatem* (inquit) *vmbra comparans, & cum figuris conferens ea, quæ figuris ſignificantur, vniuerſam pariter Euangelicam diſpenſationem eleuare aggreditur*. Et infrà: *Quid* (inquit) *confers lauacra cum lauacris, quæ ſolam nominis appellationem habent communem, rerum verò tanta eſt differentia, quanta eſt inter ſomnia, & veritatem; inter vmbras & imagines, & inter ea, quæ reuera ſunt*. Hæc ille, clarè dicens, quantum Eccleſia noſtra præſtet veteri Synagogæ.

Chryſoſtomus homil. 27. in Geneſim: *Attende* (inquit) *quòd Deus Circumciſionem pro lege ſtatui voluit, non quòd ad animæ ſalutem efficere hoc poſſit aliquid, ſed vt Iudæi pueri hoc gratitudinis indicium circumferrent, quaſi ſignum, & ſigillum, & ne liceret eis commiſceri gentium commiſtionibus. Hinc Paulus ſignum*

hoc

hoc vocat dicens: Et ſignum dedit circumciſionis ſigillum; nam ad iuſtitiam ipſa circumciſio nihil conducit.

Circumciſio quid ſignificabat.

Conſona voce Patres Latini aſſenſere Græcis. Tertullianus lib. contra Iudæos cap. 1. *Si* (inquit) *circumciſio purgat hominem, Deus Adam incircumciſum eum faceret, cur eum non circumcidit, vel poſteaquam deliquit, ſi purgat circumciſio?* Et infrà: *Prouidens Deus, quòd hanc circumciſionem in ſignum, non in ſalutem eſſet daturus.*

Ambroſius in epiſt. 72. ad Irenæum: *Signum* (inquit) *circumciſio corporalis, veritas circumciſio ſpiritalis: illa membrum amputat, iſta peccatum.*

Sacramēta nouæ legis præſtāt aliis antiquæ legis.

Sed præ omnibus Auguſtinus aſtruit Eccleſiæ dignitatem, Synagogæ ritus eſſe docens infra ſacra, quibus vtitur Eccleſia. Sic ille in Pſ. 73. *Sacramenta non ſunt eadem, quia alia ſunt Sacramenta dantia ſalutem, alia promittentia Saluatorem. Sacramenta noui Teſtamenti dant ſalutem, Sacramenta veteris Teſtamenti promiſerunt Saluatorem. Multa ſunt Sacramenta, facta ſunt faciliora, pauciora, ſalubriora, feliciora.* In epiſt. 19. ad Hieronymum: *Cur* (inquit) *non dicam præcepta illa veterum Sacramentorum nec bona fuiſſe, quia eis non iuſtificantur homines? vmbræ enim ſunt prænuntiantes gratiam, qua iuſtificamur.* Et lib. 16. contra Fauſtum cap. 13. *Inſtituta ſunt* (inquit) *alia Sacramenta virtute maiora, vtilitate meliora.* Denique quæſt. 25. in lib. Numer. *Si* (inquit) *per ſe attendantur Sacramenta vetera, nullo pacto poſſunt mederi: ſi autem res ipſa, quarum hæc Sacramenta ſunt inquirantur, in eis inueniri poterit purgatio peccatorum.*

Hæc omnia præfata clamant, Iudæus datas fuiſſe vias ſalebroſas & difficiles ad ſalutem. Nam ex probatis, nulla eorum ſacra, Dei gratiam conciliabant ex opere operato. Vnde rarus erat homo, cuius à lethali peccato redux & contrita animà ſaluaretur. Chriſtianis verò patet amplior campus, & compendioſa magis aperit ſeſe via, rectà ducens ad gratiam: Eorum quippe Sacramentis ineſt virtus tanta, ſuum vt effectum ſortiantur in anima Chriſtiana, modò noxæ lethalis obex non ſit. Etenim nunc ipſo ſolo quòd Sacramento fuit dignatus homo reus, illius anima ſauciata priùs mortifera plaga, fit ſublato omni obice rediuiua.

Eccleſia ſāctioribus legibus inſtituta fuit quā Synagoga.

Copioſus ille Dei gratiæ influxus in animas faciliorem facit omnium virtutum praxim, quæ rarior in Synagoga fuit quàm in Eccleſia, quam Chriſtus idcirco nouis & ſanctioribus legibus inſtituit. Iudæis namque velut ineptis ſtudio heroïcarum virtutum, & vt carnalibus multa fuere indulta, quibus Chriſtianis vti eſſet immane nefas, vt in polygamia patet. Cui Chriſtus in Eccleſia ſancta votum virginitatis oppoſuit, vt & votum paupertatis ſolemne fecit in Eccleſia, quam ita fecit antidotum auaritiæ, qua Scribæ Phariſæi, & alij Synagogæ doctores ſordidi laborabant. Chriſtus ergo benè à Synagoga pedem mouit, vt inde domum Petri, ſcilicet Eccleſiam ditaret iis dotibus, & gratiis, quibus olim nullas Synagoga pares habuit. Etenim illa Dei donis indignam ſe præſtitit, & idcirco quaſi ingratam Chriſtus eam dereliquit, atque bonis ei conceſſis eam exuit, vt Eccleſiam hiſce bonis & ditioribus dotibus exornaret.

Huiuſce rei in figuram, quando Deus ex Ægypto plebem Iſraël eduxit, quicquid ibi pretioſum erat dedit huic populo Hebræo, ex quo conflata fuit Synagoga diues, opimis populi ſpoliis incircumciſi. Chriſtus longè fecit ditiorem Eccleſiam. Quippe parum fuit illi, Synagogæ ſacras adimere literas, vt earum ſenſum orthodoxum, & ſincerum traderet Eccleſiæ, ſed inſtruxit eam, & ditauit præclaris aliis ornamētis.

Paulus ipſe clarum aliàs Synagogæ lumen ante ſacrum ſuſceptum Baptiſma cæcus effectus eſt, nec ante votum de Baptiſmo ſuſcipiendo lucis vſura dignatus eſt: illo ſuo exemplo docens, in his quæ ad Scripturæ ſacræ ſenſum pertinent, omnes eos qui ſunt extra Eccleſiæ limina cæcutire. Illud ipſum ſonora voce clamat idem Apoſtolus hoc tenore: *Vſque in hodiernum diem idipſum velamen in lectione veteris Teſtamenti manet non reuelatum, quoniam in Chriſto euacuatur.* Intelligentia Scripturarum ad Eccleſiam Chriſti Domini pertinebat. 2. Cor. 3.

Eccleſiæ fuere plures gratiæ conceſſæ quàm Synagogæ.

Nullæ verò dotes adeò præclaræ ditauere vetus Teſtamentum, ac ſunt illæ, quibus Eccleſiam ſuam Chriſtus, vt ſponſam, eamque prædilectam cælitus exornauit. Seriem gratiarum, & dignitatem, quæ in Eccleſia ſancta nitent, texit Apoſtolus ita fatus: *Quoſdam poſuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes ſermonum.* Nuſquam Synagoga donis cæleſtibus tot illuſtrata fuit. Nam pretioſa quæque cæli ſupellex, erat ad ditandam Eccleſiam Chriſti Domini reſeruata. 1. Cor. 12.

Ex Philosophia.

Vt bonum eſt naturâ ſuâ communicabile, quantò magis res vna boni naturam participabit, eò etiam plus ſe diffundet, & eius cupido plures etiam homines afficiet. Eſt autem vnicuique bonum illud omne, quod congruit illi. At homini præſertim congruit illud, quod conducit ad perfectionem eius animæ comparandum. Hæc autem animæ perfectio ſumma penes beatitudinem eſt, & illa nequit haberi extra Eccleſiam, quæ eſt arca ſola vehens homines ad hunc ſecurum æternæ gloriæ portum. Idcirco Deus voluit orbe toto ſuam diffundi Eccleſiam, vt neceſſariam ad ſalutem. Synagoga verò ſecus in anguſto fuit poſita. Etenim extra illam potuit eſſe ſalus. Nāque decretæ leges Hebræis, nullos præter eos ad Synagogæ ritus homines obſtringebant.

Eccleſia orbe toto diffuſa.

Synagoga in arcto fuit poſita.

Rurſus vnum hoc præcipuè prodit dignitatem Eccleſiæ, quòd illa ſuos alumnos, ſtatim atque fatis ceſſere, cælis inſerat, dummodo nullæ labes obſtent, quæ ſubitum eorum ingreſſum ad æterna gaudia remorentur. Synagoga verò ſuos cultores, quantalibet fuerint pietate clari, non potuit ad cælos euehere, ſed ad limbos eos tranſmiſit, expectantes ibi Chriſti aduentum, & Synagogæ ruinas, qua ſtante nemo fuit ad cælum euectus. Stephan. verò, prima Eccleſiæ victima, vidit cælos apertos, & extinctus eò ſubitò tranſuolauit.

Ex Medicina.

Medicina clamat, plura peti ad mouendum corpus, quàm ad impertiendum ei ſenſus alicuius vſum. Verbi gratia paralytici puncta caro ſentit ictum, eſtò motus expers ſit homo ille, cui deſunt ad expeditam motionem neceſſarij ſpiritus animales. Non inficior, Spiritum ſanctum influxiſſe in Synagogam, quæ idcirco Deum

Spiritus ſancti influxus qualis in gratiā Eccleſiæ.

ſentit

ſenſit propitiū. Sed longè maior extitit influxus, quo dignata fuit Eccleſia in die Pentecoſtes. Factus enim de repentè ſonus tanquam ſpiritus vehementis, qui repleuit ædes vbi erat Eccleſia, ſignificat abundantiam ſpiritus illapſi, quæ copia tanta fuit, vt inde motus exortus tulerit Apoſtolos in omnes orbis oras. Eccleſia eodem ſpiritu afflata plures quàm Synagoga miras edidit actiones.

Aduerte, ſpeciem ignis expreſſiſſe tales ſpiritus illapſos in fideles, vt notarent quanta foret efficacia ſancti Spiritus, Eccleſiæ ab incunabulis eius adeò copioſè deſuper aſpirantis.

Tempore hyberno lego facta encænia templi Iudæorum, fortèq; quia immane frigus eis omnem ardorem charitatis ademerat, vt probauere, necem conſciſcendo Chriſto, cuius debuerant è côtrà vitam fuſo ſuo etiam ſanguine propagare.

Hippocratis aphoriſmus iſte quadrat eis, & Synagogæ quaſi tunc animam agenti, quando vitam Chriſti ad diſcrimen ſummum, nequiter adduxerunt. *Ψυχρὸν δὲ ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος ὀλέθριον.* Id eſt, *Frigida reſpiratio ex naſo & ore lethalis eſt* lib. 1. præſag.

In die Pentecoſtes ventus & ignis coiere, ſuos vt effectus exererent in gratiam Eccleſiæ, quæ Spiritu ſãcto afflata calet, & feruet deteſtata frigus inertiæ, quæ diſſoluit omnes artus Synagogæ quaſi concretæ gelu pigritiæ, ac proinde ſuis in ruinis iuſtè fato peſſimo côſepultæ. Eccleſia verò ſecus, vt ſpiritu & feruore fuit dignata ſuis ab incunabulis, ſancta viget, & hoc vigore viuax ſẽper & vegeta perennabit. Spiritus & feruoris huius meminit Apoſtolus, ita primos enaſcentis Eccleſiæ ſurculos adhortatus. *Sollicitudine non pigri: Spiritu feruentes, Domino ſeruientes, ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi inſtantes.* Hæc ille, primum Eccleſiæ ſpiritum & feruorem ſtipans aliis virtutibus, vt expedito Dei obſequio, gaudio in tribulationibus, atque iugi orationum praxi. Nam ſpiritus ille fœtus virtutibus afflatos eius aurâ primos Eccleſiæ homines imprægnauit.

Rom. 12.

Eccleſiæ dotes ſunt ſpiritus & feruor.

Itaque conuenire poteſt Eccleſiæ ſymbolum extinctæ facis, quæ vento agitata primam denuo concipit flammam. Camillus lib. 1. ſymbolorum huiuſce facis picturæ voces iſtas adiicit. AGITATA REVIVO. Eccleſia vix nata, fuit aduerſis Synagogæ flabris agitata. Attamen inſurgens hæc vehemens aura lumen non extinxit, quo in die Pentecoſtes Eccleſia accenſa lucet & lucebit abſque metu eclipſis. *Ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.* Vt erant ſpiritu feruentes, ita & in anguſtiis, & preſſuris, eorum anima iubilabat.

Ex Symbolis.

Actor. 5.

Eccleſia in preſſuris eſt vegetior.

Gentiles item, & hæretici tentauere ſuis exquiſitis ſuppliciis hanc orbe toto facem accenſam extinguere; ſed illa Deo immenſas agens gratias elata voce clamat. AGITATA REVIVO. Synagoga verò extincta fœtet ſicut cadauer vnde fœdi ebulliunt vermes, & inſtar emortuæ candelæ tetrum odorem patulis naribus exhalantis.

Rurſus Eccleſiæ aptare libet vtique opportunè nauem, cui Ferrus in theatro ſymbolorum titulũ hunc appẽdit TRADVCIT EVNTES. Eccleſia namque ſola poteſt animas in cælum traducere: Synagoga verò ſua mancipia trudit in abyſſum & gurgitem inferorum.

Ex variis historiis.

Alia Eccleſiæ prærogatiua ſupra Synagogam petitur à cultu, quo dignantur eam omnes præcipuè & eminentes huius ſæculi dignitates.

In Concilio Nicæno primò ferè totus orbis terrarum in Conſtantini Magni Imperatoris perſona ſuum præſtitit obſequium Eccleſiæ. Theodoret. l. 1. c. 11. ſcribit, Imperatorem Conſtantinum præcipuum tunc orbis moderatorem non ſubdidiſſe ſua colla ſolùm Eccleſiæ, ſed etiam ſeſe pronum Epiſcoporum pedibus aduoluiſſe.

Eccleſia quãtùm honorata à Cõſtantino Magno.

Conuenerant & Philoſophorum ſectæ, ſuos vt errores propugnarẽt aſtante Patrum conſeſſu. Gentilis vnus præ aliis procax & petulcus, fretus ea qua pollebat eloquentia, cœpit ore proteruo fidem carpere Chriſtianam. Ruffinus ait l. 1. c. 5. Philoſophum illum eloquio compto, & magna verborum pompa commendaſſe ſuam ſectam, & damnaſſe ritus Eccleſiæ, quod cùm faceret inſolenter, vnus aſtantium nomine Spiridion Cyprius Epiſcopus, recitauit elata voce prima fidei rudimenta dicens: O Gentilis, hæc ſunt quæ virtute Dei credimus. Chriſtiana fides omnia ſubtilia rationis humanæ reſpuit argumenta. Hoc audito tumens hic Sophiſta ſuum omnem faſtum ſic depreſſit, vt conuerſus de repente manus dederit Chriſto, ſuos ſocios ſic affatus: Diſputando mihi inolitum verbis opponere verba; ſed nunc ex ore ſenis huius ſenſi non prodire voces, ſed virtutem cælo ſatam: ideoque reor eſſe meram inſaniam velle voce & verbis vim Numinis oppugnare. Menophantes Epiſcopus Epheſinus homo nequam, qui Arrij lethale virus ebiberat, viſa tali conuerſione viri Philoſophiæ laude clari, de fide Chriſtiana benè ſentire cœpit, & profeſſos errores hactenus abiurauit ita Gregorius Presbyter, de Patribus Concilij.

Fidei Chriſtianæ vis magna.

Spiridion conuertit Philoſophũ.

Philoſophus ſubitò conuerſus auditis articulis fidei.

Sozomenus lib. 1 c. 7. ait, Philoſophos præcipuos ægrè tuliſſe ſuum Imperatorem Conſtantinum dediſſe ſuum Chriſto nomen, & initiatum eſſe ſacris eius fidei arcanis, vtque fucos ei facerent, Imperatorem adiiſſe nuper conuerſum, & ab eo poſtulaſſe virum ex Chriſtianis doctiſſimum, vt eo præſente fidem Chriſtianam probarent eſſe nouum delirium liquidis argumentis. Eo intentu primus eorum prodiit in medium dolis inſtructus, & arte Pelaſga Conſtantinus in fide tenax atque ſibi conſtans, oppoſuit illi Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum, qui vt aduertit Philoſophum illum ore grandiloquo velle ſuis fallaciis impugnare fidem, Numine afflatus ait: O Sophiſta, tibi præcipio in nomine Domini Ieſu ne loquaris. Illa voce ſicut ad tonitru perculſus homo, velut elinguis tacitus obmutuit, illo repentino ſuo ſilentio teſtatus, præſtare fidem omnibus argumentis.

Philoſophus oppugnare volẽs fidem de repentè mutus.

Quodque prodit Eccleſiæ dignitatem, Roma caput mundi, atque Sedes Imperij orbe toto effuſi, à Conſtantino fuit derelicta Papæ, notum ſic faciente, quicquid eminet in hoc mundo minus eſſe Papa, cuius eſt Eccleſiam ſub Chriſto Domino moderari. Sigebertus in Chronicis opportunè notat, Clodouæum miſiſſe Romam coronam ſuam, ita ſuum Galliæ regnum Eccleſiæ ſubiiciens, cui & omnia, quæ infra Deum aſſurgunt in hoc ſæculo, ſubmittuntur.

Conſtãtinus Romã Papæ dereliquit.

Clodouæi ſubmiſſio Eccleſiæ facta.

Æuo quoque Regis Clodouæi, poſt quem extinctum in Gallia regnauit apud Hiſpanos Ricardus anno 589. Rex ille nihil Clodouæo volens credere in his quæ ad Deum pertinent, diadema ſuum depoſuit, quod Gerundam miſit, vt in Eccleſia ſancti Felicis vt obſequij regij teſſera ſeruaretur.

Ricardi Regis pietas erga Eccleſiã.

Digitized by Google

ſeruaretur. Hæc ex hiſtoria Hiſpaniæ ſub anno 589.

Anglia facta tributaria Eccleſiæ.

Canutus item Rex Angliæ anno 1035. coronam ſuam impoſuit capiti Domini Ieſu crucifixi, profeſſus ita, ſolum eſſe Regem illum, qui caput erat Eccleſiæ, cui volebat eſſe ſuum & tegnum ſubiectum, vt de facto fecit & alius Rex Angliam Eccleſiæ tributariã, quotannis appensâ Petri ſucceſſori magnâ auri copiâ, quam tunc denarium Petri Anglia nuncupabat. Deſcribit hæc omnia fusè ſua in hiſtoria Angla Andreas à Quercu.

Ex Symbolis. Pontifici ſeruire Reges non eſt inglorium.

Typotius l. 1. ſymbolorum Calixti III. Pontificis opportunè refert ſymbolum, quo Eccleſiæ dignitas ſumma ſupra Reges optimè declaratur. Habebat ille ſua pro teſſera ſymbolica pictam tiaram pontificiam, cui adiectæ voces erant iſtæ. OMNES REGES SERVIENT EI. Non res eſt indecora Regi, ſeruire Papæ vices vt in orbe gerit Chriſti. Vnde plerique Reges non inglorium duxere, Papam equitantem pedites anteire.

Eccleſiam eſſe ſupra Synagogam & alias omnes ſectas Gentilium, Cæſareo iure poteſt etiam liquidè comprobari. Iudæis enim & aliis ſectis vetitum eſt ſub pœna graui, ne ab eorum erroribus conuerſos homines ad fidem Chriſtianam impiè perſequantur. Ecce legem ab Imperatore Conſtantino latam.

Ex Ivre Civili.

Iudæis, & cælicolis, & maioribus eorum, & Patriarchis volumus intimari: quòd ſiquis poſt hanc legem aliquem, qui eorum feralem fugerit ſectam & ad Dei cultum reſpexerit, ſaxis, aut alio furoris genere (quod nunc fieri cognouimus) auſus fuerit attentare, mox flammis dandus eſt, & cum omnibus ſuis participibus concremandus. Lege Iudæis. Cod. De Iudæis, lib. 1. tit. 9. leg. 3.

Iudæis vetitum circumcidere Chriſtianos.

Iudæis item prohibitum eſt, ne fideles euocatos ab orthodoxa religione ſuis obſoletis ritibus initient. Ita duo Imperatores Honorius & Theodoſius cauerunt. *Iudæi & bonorum proſcriptione, & perpetuo exilio damnabuntur, ſi noſtra fidei hominem circumcidiſſe eos, vel circumcidendum mandaſſe conſtiterit.* Lege Iudæi. Cod. De Iudæis lib. 1. tit. 9. leg. 16.

Ex Ivre Canonico. Eccleſia mater eſt omniũ fideliũ.

Eſt etiam ſingularis Eccleſiæ prærogatiua, nomen matris omnium fidelium. Qui namque recuſat habere loco matris Eccleſiam, ille pœnæ ſubiacet, quam decernit iſte canon: *Alienus eſt, prophanus eſt, hoſtis eſt: habere iam non poteſt Deum patrem, qui Eccleſiam non habet matrem.* 14 quæſt. 1. can. Alienus.

Eccleſia eſt domus Petri.

Eccleſia illa domus Petri dicitur, quia Petro fuit à Chriſto Domino commendata. Fruſtra ſalus apud alias ſectas exquiritur. Illa domus eſt inſtar Arcæ Noë, quæ ſola fuit ſaluti hominum diluuij tempore deſtinata. Comparatio illa fuit familiaris Hieronymo, qui ſcribendo Papæ Damaſo, aſſimilauit Eccleſiam Arcæ Noë, quam dixit à Petro regi. Sic ille Papam alloquitur.

Ex SS. Patribvs. Eccleſia quare comparata Arcæ Noë.

Quamquam tui me terreat magnitudo, inuitat tamen humanitas. A ſacerdote victima ſalutem, à paſtore præſidium ouis flagito: Faceſſat inuidia Romani culminis, recedat ambitio. Cum ſucceſſore piſcatoris, & diſcipulo crucis loquor. Ego nullum præmium, niſi Chriſtum ſequẽs, Beatitudini tuæ, id eſt cathedra Petri cõmunione cõſocior. Super hanc petrã ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicũque extra domũ hãc agnũ comederit, profanus eſt. Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuio. Hæc ille epiſtola ad Damaſum.

Hæc eminentia Eccleſiæ Chriſtianæ ſupra Synagogam aliaſque ſectas omnes quæ conſciuere ſibi grande nomen ratione ritus alicuius eis inſoliti, arctè debet Chriſtianos obſtringere ad defæcandos ab omni labe mores, & ad vitam congruam nomini componẽdam. Alioquin illos ea cenſura manet, qua Senatus olim feriit degenerem filium Scipionis, qui cùm viueret ingloriè, largè vino epoto madens libidini indulgens, & dumtaxat vni ſeruiens abdomini, iuſſus eſt Senatuſconſulto nomẽ deponere Scipionis, quod ille ſuo vitio temerabat. Eidem ſiſto pœnæ Chriſtianos, quorum doctrina ſonat omne purum & ſanctum. Si namque vitam agunt diſſonam à diſciplina Eccleſiæ ſanctæ, cuius ſe filios eſſe dicunt, cum Paganis eos addicet Deus æternis ſuppliciis exutos nomine Chriſtiano.

Chriſtianũ eſſe quid ſit.

Quid verò petat & exigat titulus ille ſuis à baiulis, id eſt à Chriſtianis, Auguſtinus eruditè docet lib. de vita Chriſtiana: *Ille* (inquit) *verè Chriſtianus eſt, qui omnibus miſericordiam facit, qui nulla omnino mouetur iniuria, qui alienum dolorem tanquam proprium ſentit, cuius menſam nullus pauper ignorat, qui coram hominibus inglorius habetur, vt coram Deo & Angelis glorietur. qui terrena contemnit, vt poſſit habere cæleſtia: qui opprimi pauperem ſe præſente non patitur, qui miſeris ſubuenit: qui ad fletum fletibus prouocatur alienis: quod benè faciebat Paulus: Quis infirmatur: & ego non infirmor?*

Auguſtinus ibid. acriter inuehitur in homines, qui ſe falsò dicunt ementito nomine Chriſtianos. *Chriſtiani* (inquit) *nomen ille fruſtra ſortitur, qui Chriſtum minimè imitatur. Quid enim tibi prodeſt vocari quod non es, & nomen vſurpare alienum? Sed ſi Chriſtianum te eſſe delectat, quæ Chriſtianitatis ſunt gere, & meritò tibi nomen Chriſtiani aſſume.*

Qui ſint legitimi filij Eccleſiæ, ſiue domus Petri inquilini.

In hæc verba:

Introiuit in domum Simonis.

SECTIO TERTIA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribvs, vtroqve Ivre, Historiis, Symbolis, et Medicina.

Eccleſiæ nomen vnde deducatur.

Eccleſiæ nomen deducitur à verbo Græco ἐκκαλέω, id eſt euoco. Siquidem Eccleſia eſt euocatio, ſeu cœtus euocatorum. Nuncupatur ita Dei populus, quippe nemo ſuo inſtinctu populo Dei adiicitur, ſed omnes eò accedentes, vocatione Dei præuia, ad fidei Chriſtianæ lumen ab errorum tenebris euocantur. Vocatio namque primum beneficium eſt, quo dignantur à Deo ſancti, iuxta tritum illud Pauli effatum: *Quos vocauit, hos iuſtificauit.* Ita ſuum ſortita nomen Eccleſia ab illa vocationis gratia, à qua ſolet Deus ſalutem hominum auſpicari. Rom. 8.

Synagoga perinde ſonat, ac congregatio; at populus noui Teſtamenti nunquam dicitur Synagoga, ſed ſemper Eccleſia: ſiquidem congregari commune eſt hominibus & beſtiis, hominum verò ſolùm eſt proprium euocari.

Ruſſus

Rurſus vt ciuitas aliquando notat hominum ſeu ciuium cœtum, aliàs verò locum deſignat vbi cœtus ille degit & habitat; ita ſolet Scriptura ſacra vſurpare nomen Eccleſiæ primò pro cœtu fidelium vt ad Roman. *Salutant vos omnes Eccleſiæ Aſiæ.* Secundò locus intelligitur, vbi orare ſolent fideles vt Iudith 6. *Omnis populus per totam noctem intra Eccleſiam orauerunt.*

Rom. 16.

Iudith. 6.

Eccleſia quid propriè ſit.

Eſt autem Eccleſia, cœtus hominum eiuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione, & eorundem Sacramentorum communione colligatus, ſub regimine legitimorum paſtorum, & præſertim ſub directione Papæ, Chriſti vicarij in terris. Definitionis huius ſunt tres partes, videlicet. Profeſſio fidei eiuſdem ſinceræ & illibatæ, Sacramentorum eorundem communio, Poſtrema demum eſt ſubiectio Summo Pontifici. Ex partibus his Eccleſia inclyta coaleſcit.

Ex Theologia.

Ratione primæ partis, in eiuſdem fidei profeſſione ſitæ, procul ab Eccleſia ſunt hi omnes, qui nuſquam fuere ſacris fidei arcanis initiati, vt Iudæi, Turci, & Gentiles. His adde hæreticos, & apoſtatas, qui licèt aliquando nobis in fide pares extiterint, attamen extra fores Eccleſiæ ſunt, quia cœtui fidelium eiuſdem fidei profeſſione minimè colligantur.

Eccleſia quoſnam homines nō includat.

Defectu partis ſecundæ foris ſunt Catechumeni, & excommunicati. Quippe primi, ſcilicet Catechumeni, non ſunt ad Sacramenta admiſſi; & à ſacris excommunicati ſunt dimiſſi ideoque benè extra Eccleſiam eſſe, illa duo hominum genera reputantur.

Ab Eccleſia ſancta demum excluduntur ſchiſmatici, quamuis vnam eandemque fidem ſectentur cum ea ſancta Eccleſia, participantes eius etiam Sacramenta. Ex præfatis enim, illa duo requirunt aliquid tertium, ad hoc vt ille cœtus hominum Eccleſiæ gremio concludatur. Tertium illud eſt, vt profitentes vnam fidem, & vtentes iiſdem Sacramentis communibus Eccleſiæ, ſubdantur Summo Pontifici, ac proinde Petro, cuius eſt illa domus, quam nos hîc dicimus Eccleſiam. Vnde quia Schiſmatici dedignantur obſequium præſtare Dei vicario qui in Eccleſia ſancta, Petrum refert; ab illa domo Petri meritò ſegregantur.

Catechumenos eſſe foris, & non intra domum Petri, ſcilicet Eccleſiam, inferre licet ex verbis Apoſtoli: *Quid* (inquit) *mihi de ijs qui foris ſunt iudicare?* De non baptizatis hîc loquitur Paulus. Etenim Baptiſmus Eccleſiæ ianua nuncupatur.

1. Cor. 5.

Ex SS. Patribus.

Catechumeni an ſint extra Eccleſiā.

Accedunt Patres, in quibus Gregor. Nazianzenus ita loquitur oratione in ſanctum lauacrum: *Catechumenus eſt in veſtibulo pietatis, nec adhuc poteſt vocari fidelis, niſi intus ingrediatur per Baptiſmum.* Ex Ioan. Chryſoſtomo hom. 24. in Ioan. *Catechumenus alienus eſt à fideli, & nihil commune habet cum eo.*

Cyrillus lib. 12. in Ioan. c. 50. docet, Catechumenos eſſe apud Chriſtianos id quod erant apud Iudæos incircumciſi, qui propterea non poterant veſci agno Paſchali. Tertullian. lib. de præſcriptionibus in hæreticos inuehitur, eò quòd non diſtinguant Catechumenos à fidelibus. Vnde liquet, à Tertulliano foras excludi, vt ab Eccleſiæ corpore ſeparatos.

Catechumeni quare poſſunt ſaluari.

Graue tamen faceſſit negotium auctoritas Ambroſij in oratione De obitu Valentiniani.

Illic enim ait, Catechumenos poſſe ſaluari. At nemo poteſt ſaluus eſſe niſi ſit intra Eccleſiam. Facilè diluitur inſtantia, dicendo, foris eſſe Catechumenos quia re non ſunt in Eccleſia, voto tamen ſunt intra Eccleſiam, nec per eos ſtat ſi mors repentina negat eis Baptiſmum, qui etiam in voto ſatis eſt quando nequit homo frigida baptizari.

Hæreticos, & apoſtatas baptizatos etiam eſſe foris apertè dicit Apoſtolus. *Quidam* (inquit) *à fide naufragauerunt.* Paulus ea metaphora naufragij intelligit hæreticos qui fracta naui aliqua parte ſui prolapſi in mare miſerè perierunt.

1. Timoth. 1.

Rurſus idem Epiſcopū Titum admonet hoc tenore, loquens de hæreticis: *Hæreticum hominem poſt vnam & alteram correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cum ſit proprio iudicio condemnatus.* Apoſtolus hoc non conſuleret Epiſcopo, ſi hæreticus eſſet intra Eccleſiam. Nempe debet paſtor non vitare ſed curare gregis oues, quæ ægrotant, ſi ad eius ouile pertinent. Subdit ille talis fugæ rationem, quia hæreticus hic eſt iudicio proprio condemnatus. Quippe ſuo arbitrio ab Eccleſia iam receſſit ante latam in eum ſententiam ſponte ſua exiens vt Ioannes ait hoc contextu: *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis.* Id eſt, ex nobis exierunt, quia nobiſcum erant in eadem Eccleſia: ſed non erant ex nobis ſecundum diuinam electionem factam ab æterno, ſicut explicat Auguſtinus lib. de Bono perſeuerantiæ cap. 8.

Tit. 3.

Hæretici quare extra Eccleſiam.

1. Ioan 2.

Proteruè tamen hæretici ſuo more canum inſtar latrant, & perſtrepunt, affirmantes ſe eſſe decus & florem Eccleſiæ, alios omnes deliros & deuios eſſe rati, quos ſciunt ab earum ſomniis abhorrere. Cyprianus in epiſt. ad Iubaianum facetè procax eorum ingenium carpit dicens hæreticos vendicando ſibi Eccleſiæ auctoritatem quamuis extra fores illius ſint, ſimias referre, quæ cùm homines non ſint, attamen induſtriè geſtiunt homines imitari. Aptè quadrat eis hoc ſcomma: *Seruum pecus, imitatores.*

Luculento patet argumento, procul eſſe ab Eccleſia hæreticos. Qui namque fide à Catholica defecere nolūt dici Catholici, ſed ab alicuius hæretici nomine nuncupantur. Vnde benè monet Hieronym. in dialogo contra Luciferianos: *Sicubi audieris* (inquit) *eos qui dicuntur Chriſti, non à Domino Ieſu, ſed ab alio quoquam nuncupari, vt puta Marcioniſtas, Valentinianos, Montenſes, ſiue Campenſes, ſcito non Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe Synagogam.*

Schiſmaticos etiam eſſe foris luculentus iſte canon eruditè probat: *Schiſma ipſum, quod Græcum nomen eſt ſciſſuram ſonat. Sed in vnitate ſciſſura eſſe non poteſt. Non ergo vnitati communicant, qui ſchiſmaticis communicant. Partes ſibiipſi fecerunt, & ab eo quod vnum eſt ſemetipſos ſegregantes, ſpiritum non habent. Quibus omnibus illud efficitur, vt quia in vnitate vnum non ſunt, vt quia in parte eſſe voluerunt, vt quia ſpiritum non habent corporis Chriſti ſacrificium habere non poſſint, &c. Vnam quæ Chriſti corpus eſt conſtat eſſe Eccleſiam, quæ in duo vel plura diuidi non poteſt. Simul enim cùm ab ea quiſque receſſerit, ipſe deſiſtit Eccleſia.* Canon. Schiſma 24. quæſt 1.

Ex Iure Canonico.

Schiſma quid ſignificet.

Ex medicina caput eſt omnium animalium ſpirituum officina, cui omnia membra debent, quòd ſentiunt, & mouentur, ea lege tamen vt

Ex Medicina.

nullo modo membra ſuo à capite diſpeſcantur. Etenim nulla pars præciſa poteſt eſſe vitæ compos: quippe caput non influit in diſſita membra, ſuo à corpore abſciſſa. Et pars extincta caret ſpiritu, vt econtrà benè ſana plures habet ſpiritus, vt ſcitè notat Duretus, ita fatus in l. 2. coacatum c. 19. præn. 5. *Vnaquaque pars dum bene valet, ſpiritu abundat; ſed dum malè, teboribus acribus, & ſapè venenoſis.*

Schiſmatici non habent ſpiritum.

Quia Eccleſia ſancta benè valet, vt vnita ſuo capiti Chriſto, & Petro vices eius gerenti, idcirco donis Spiritus ſancti abundat, & hoc Spiritu perculſa motus habet & impetus prævalidos ad ardua omnia audenda. At Schiſmatici tanquam membra præciſa cadaueroſa iacent, nullo dignata Spiritus ſancti influxu, neque donis ditata, quibus fideles animæ decorantur.

Schiſmatici, vitæ quare ſint expertes.

Ex Historia.

Anno 1453. Græci Schiſmatici, quia non ſtetere ſuis pollicitis, & à fide defecere data Concilio Florentino, poſt quod refricuere ſuum ſchiſma ſenſere ſibi deeſſe Dei Spiritum: quippe die feſto talis Spiritus, id eſt die Pentecoſtes, Mahometes Turca cladem extremam intulit imperio Græcorum, ſublato è medio Conſtantino Imperatore, qui à partibus Eccleſiæ deſciuerat, vt ſchiſma nuper abiuratum à Ioanne Palæologo denuo refricaret.

Græcorum Schiſma à Turcis caſtigatum.

Ex Ivre Canonico.

Græcis tunc reſilientibus à profeſſione fidei facta Florentiæ accidit quod explicat iſte canon. *Heretici cùm à fide Catholica deſciuerunt, perfectionem ſpiritus, quam acceperant, amiſerunt.* Can. Hæretici 24. quæſt. 1.

Schiſmaticos deſerit Spiritus ſanctus.

Græci in Concilio Florentino Dei ſpiritum acceperunt reduces in ouile Dei, à quo ſpõte ſua receſſerant. Sed vt rediere ſuum ad vomitum, facti Spiritui ſancto iniurij, cuius proceſſionem à Verbo negant, primò tali Spiritu ſancto priuati ſunt, deinde die tertia Pentecoſtes ipſo vitæ ſpiritu excidere, capta die illa Conſtantinopoli, & crudeli facta ſtrage plebis, vt quos diuiſionis amor ab Eccleſia nequiter abſciderat, fidelium vltor gladius tolleret è medio. Sic Turcâ nouam eorum defectionem à fide, & præſciſionem ab Eccleſia, fœda clade & horrenda ſectione populi vindicante.

Eccleſia debet eſſe vna.

Quia ſchiſma dicit ſciſſionem vnitatis, quæ orthodoxæ congruit Eccleſiæ, operæpretium eſſe reor admonere, plures vnitates eſſe quarũ ſeries eſt texẽda, ſciat vt vnuſquiſque qualis vnio Eccleſiæ à deſertorum ſchiſmate temeretur.

Eccleſias non eſſe debere plures, ſed duntaxat vnam ex Scriptura ſacra ſatis ſuperque patet. Illic enim dicitur: *Vnum ouile* Ioan. 10. *Vnum corpus.* Rom. 12. *Vna ſponſa, vna amica, vna columba.* Cant. 6. Qua verò vnitate ſibi conſtet Eccleſia, & in vnum coaleſcat corpus, vt clarè palàm fiat, ſunt diſtinguendæ plures ſpecies vnitatum.

Ioan. 10. Rom. 12. Cant. 6.

Vnitatis plures ſunt ſpecies.

Prima vnitas, quę reperitur in Eccleſia eſt ratione eiuſdẽ principij, id eſt, Dei vocãtis. Io. 6. *Nemo venit ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eũ.*

Ioan 6.

Secunda vnitas eſt ratione finis eiuſdẽ vltimi, ad quem collimant omnes ſinceræ fidei ſectatores. Ille finis ſignificatur apud Matth. cap. 20 vno hoc denario, quem daturum ſe paterfamilias operantibus in ſua vinea repromiſit.

Tertia conſiſtit in vnitate mediorum, quæ conducunt ad hunc vltimum finem. Et hæc ſunt eadem ſacramenta, leges, & præcepta, quibus fideles animæ coëuntur. Paulus eò vergit ita fatus: *vna fides, vnum Baptiſma.*

Epheſ 4.

Quarta ſita eſt in vno eodẽque Spiritu ſancto, cuius influxu, atque nutu, corporis Eccleſiæ membra omnia gubernantur. Hoc innuit Apoſtolus hoc contextu: *Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus.*

1. Cor. 12.

Quinta penes vnitatẽ capitis eſt, vt interni, & coniũcti Rectoris. Omnis enim Eccleſia Chriſto paret, & eius vicario tanquam capiti, iuxta Pauli effatũ: *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiã.* Et Ioan. vlt. *Simon Petre, paſce oues meas.*

Epheſ. 1.

Sexta demum vnitas eſt ratione connexionis membrorum cum capite, & inter ſeſe, ſicut ait Paulus: *Vnum* (inquit) *corpus ſumus, alter alterius membra.*

Omnium harum vnitatum, duæ poſtremæ ſolùm faciunt Eccleſiam. Namque prima vnitate Eccleſia non tam eſt vna, quàm ex vno, Deo ſcilicet ad fidem homines euocante.

Per ſecundam vnitatem, Eccleſia non tam eſt vna, quàm ad vnum. Etenim vnitatis huius obſequio, fideles ad Deum vt ad obiectum æternæ gloriæ diriguntur.

Per tertiam vnitatẽ, Eccleſia non tam eſt vna, quàm per vnum, etenim media eadem quæ ſunt Sacramenta, fides, & præcepta homines agglutinant, & componunt in quãdam ſpeciem vnitatis.

Per quartam, Eccleſia non tam eſt vna, quàm ſub vno, Dei ſcilicet ſpiritu moderante.

Eccleſia vnde ſit vna.

Ratione verò quintæ, & ſextæ ſolùm propriè Eccleſia eſt vna, id eſt vnum corpus, vnus populus, vna ſocietas. Et tunc illi definitio competit vnitatis.

Ex Philosophia.

Ex Philoſophia, illud vnum eſt, quod eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum ab aliis. Cùm ergo dicat diuiſionem ſchiſma, nequit eſſe ſimul cum Eccleſia, de ratione cuius eſt vnitas, quæ ſchiſmate penitus aboletur.

Diuiſio illa foras, id eſt, extra Eccleſiam trudit omnes ſchiſmaticos, Cypriano teſte, cuius eſt hoc effatum lib. 4. epiſt 9. *Fruſtra ſibi blandiuntur ij, qui pacem cum ſacerdotibus Dei non habentes; obrepunt, & latenter apud quoſdam communicare ſe credunt, cùm Eccleſia, quæ Catholica vna eſt, ſciſſa non ſit, neque diuiſa, ſed ſit vtique connexa, & cohærentium ſibi inuicem ſacerdotum glutine copulata.*

Ex SS. Patribus.

Pertinet etiam ad Eccleſiæ vnitatem obſeruatio quædam Auguſtini in collatione tertia Breuiculi collationis. Ait ille, Eccleſiam eſſe viuum corpus, in quo eſt anima, & corpus. Spiritus sãcti dona, fides, ſpes, charitas, & aliæ virtutes, in Eccleſia ſancta vices animæ gerunt, corporis verò locum tenent externa quædam opera, vt profeſſio fidei, & communicatio Sacramẽtorum. Hinc fit vt quidam ſint de corpore & anima Eccleſiæ, ac proinde vniti Chriſto capiti interiùs, & exteriùs: & tales ſunt perfectiſſimè de Eccleſia; ſunt enim velut membra viua in corpore: quamuis etiam inter iſtos aliqui magis, aliqui minus vitam participent, & aliqui etiam ſolùm initiũ vitæ habeant, & quaſi ſenſum, ſed non motum, vt hi quibus affulget orthodoxa fides neſcia charitatis.

Eccleſia corpus habet & animam.

Rurſum aliqui ſunt de anima Eccleſiæ, & non de corpore ſenſibus obuio, ſicut Catechumeni, qui quãdoque fidem habẽt, & charitatem; ſed externum vſum Sacramentorum nondum habent, in quo partim ratio corporis aſſignatur.

Denique aliqui ſunt de corpore Eccleſiæ, ſed non de anima, vt qui nulla prorſus virtute nitẽt, ſub vno tamen Summo Pontifice, Sacramentis commu

Eccleſia quot modis fideles contineat

communicaot,& articulos ſinceræ fidei profitea-tur. Vt capilli,& vngues io corpore humano ſiti nomen pattis habēt,eſtò vitæ ſint expertes;quippe nemo ſanus ait hæc excrementa vitâ frui. Ita nequam homioes, ſi profeſſione externa fidem probant,& Sacramentorum communium Eccleſiæ aliquando fiunt participes, obſequiom exhibentes Summo Chriſti vicario,poſſunt corporis Eccleſiæ partes inanimes cōgruè nūcupari. Cùm ergo hæretici, ſchiſmatici, & alij infideles non pertineant ad animam, neque ad corpos myſticum Eccleſiæ eſſe foris meritò reputantor.

Ex Ivre Civili.

In hos omnes, vt in homines ab Eccleſia tranſfugas, aut præciſos, ſæuiere leges Cæſareæ, hæ præſertim, qoas eo in argumento tulit Conſtantinus Imperator, poſtquam conſcios effectus eſt eminentiæ Catholicæ fidei dignitatis. Sic ille ferit eos, qui Eccleſiæ ſanctæ ſinu minimè refouentur. *Priuilegia, quæ contemplatione religionis indulta ſunt, Catholicæ tantùm legis obſeruatoribus prodeſſe oportet. Hæreticos nō ſolùm ab his priuilegijs alienos eſſe volumus, ſed etiam diuerſis muneribus conſtringi, & ſubijci.* Lege. Priuilegia Codice. De hæreticis, lib. 1. tit. 5. leg. 1.

Hæretici priuantur priuilegiis.

Qui verò foris ſint, explicant ipſæ leges, decernentes eos eſſe procul ab Eccleſia, quos conſtat à recto religionis tramite deuiare. Ecce trium Imperatorum, ſcilicet Gratiani, Valentiniani, & Theodoſij ſanctionem. *Omnes vetita legibus diuinis, & Imperialibus conſtitutionibus hæreſes perpetuò quieſcant. Nemo vlterius conetur, quæ repererit profana præcepta vel docere, vel diſcere. Nec Antiſtites eorumdem audeant fidem inſinuare, quam non habent: nec miniſtros creare, qui non ſunt. Nec per conniuentiam iudicantium, omniumque, quibus per conſtitutiones paternas ſuper hoc cura mandata eſt, eiuſmodi audacia negligatur, & creſcat. Hæreticorum autem vocabulo continentur, & latis aduerſus eos ſanctionibus ſuccumbere debent, qui vel leui argumento, à iudicio Catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deuiare.* Lege. Omnes. Codice. De hæreticis, lib. 1. tit. 5. lege 2.

Hæretici quinam ſint.

Imperatores item Arcadios, & Honorius, Theodoſio ſeniore ſati, ne lethale virus hæreſeos ſparſum orbe toto ſeſe diffunderet, hæreticis noluere loca dari, qoibus vt templis, aot ad docendum idoneis ædibus vterentur. Ecce legem. *Cuncti hæretici procul dubio nouerint, omnia ſibi loca adimenda eſſe: ſiue ſub Eccleſiarum nomine teneantur, ſiue diaconica appellentur: ſiue in priuatis ædibus, vel locis, huiuſmodi cœtibus copiam præbere videantur: his ædibus, vel locis priuatis, Eccleſiæ Catholicæ vendicandis. Ad hoc interdicitur his omnibus ad litanias faciendas, nocte vel die profanis coire conuentibus.* Lege. Cuncti. Codice. De hæreticis, lib. 1. tit. 5. leg. 3.

Hæreticis vetitum habere templa.

Vt ex continui diuiſione dolor emergit, ita veræ fidei deſertoribus, qui ab Eccleſia deſcioere, malè ceſſit. Siquidem Imperatores eos igne, ferro, boni & omnimodi proſcriptione duris quoque latis legibus afflixerunt. Eccleſia verò ſecus ſemper vnita, ſibi primò Dei, deinde Principum gratiam conciliauit, honoribus atque bonis aucta, licèt eius præcipuum ſtudium ei à Chriſto indictum ſit, omnium planè rerum parcitate magis quā opibus, & plus humilitate quā coruſca fugacis huius ſæculi gloria delectari.

Eccleſiam deuinxiſſe ſibi Principum gratiam, à beis latæ leges ſonorè clamant. Prima mihi occurrens, eſt Imperatorum Honorij & Theodoſij, quorum hæc eſt conſtitutio. *Placet rationabilis conſilij tenore perpenſo, diſtricta moderatione præſcribere, à quibus ſpecialiter neceſſitatibus ſingularium vrbium Eccleſiæ habeantur immunes. Prima quippe illius vſurpationis contumelia depellenda eſt; ne prædia vſibus cæleſtium ſecretorum dedicata, ſordidorum munerum faſce vexentur. Nil extraordinarium abhinc ſuperinductùmue flagitetur: nulla tranſlationum ſollicitudo ſignetur.* Lege. Placet. Cod. de Sacroſanctis Eccleſiis, lib. 1. tit. 2. leg. 5.

Eccleſia multis gratiis dignata à Principibus.

Valentinianus item & Martian. Imperatores voluere ratas eſſe leges omnes olim conditas in gratiam Eccleſiæ Sic illi ſanxere: *Priuilegia, quæ generalibus conſtitutionibus vniuerſis Sacroſanctis Eccleſiis orthodoxæ religionis retrò Principes præſtiterunt, firma, & illibata in perpetuum decernimus cuſtodiri.* Lege. Priuilegia. Cod. De Sacroſanctis Eccleſiis, lib. 1. tit. 1. leg. 12.

Ecce quibus dignata fuit gratiis Eccleſia à Priocipibus, quos vna eademque fides, vni Eccleſiæ indiuiſæ in ſe, & diuiſæ prauis ab aliis ſectis, fortiter implexis nexibus alligauit. Nota, licèt varij ſint miniſtri Eccleſiæ, non idcirco plures Eccleſias eſſe, verùm vnam tantùm: illic enim à cunctis ibi ſub vno Chriſto, ſiue Petro eius vicario & Eccleſiæ capite militatur.

Ex Symbolis.

Itaque quadrare poteſt Eccleſiæ ſymbolum, quod extat apud Ferrum in theatro ſymbolorū, vbi pingit organum muſicum, quod folliculis aurâ plenis afflatum, dumtaxat vnum ſuaue melos edit, quamuis ibi ſint ordinatæ mole atque ſitu diſpares fiſtulæ reſonantes. Auctor huic picturæ voces iſtas adiecit. VARIETATE VNITAS. Vnitatis huius ratione, domus Petri dicitur Eccleſia: nimirum illa Petro, velut Chriſti vicario, ab ipſo fuit Chriſto rerum omnium Domino commendata: *Simon Petre* (inquit) *paſce oues meas.*

Ex SS. Patribvs.

Petrus idem nomen ac Chriſtus eſt ſortitus.

Quicquid in illa domo Petri eminet & aſſurgit, illud omne eſt infra Sedem Petri, à qua quicquid iuriſdictionis habent ipſi etiam Primates, & Patriarchæ, clari & præcipui Eccleſiæ Præſules emendicant. Quippe vices agit Chriſti in Eccleſia, ſortitus idem petræ oomen, quo & Chriſtus ſacro Cod. deſignatur. Vnde Leo Papa ſuæ aſſomptionis ad Pontificatum ſerm. 3. Chriſtum ita Petro loquentem indocit: *Cùm ego ſim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum; ego fundamentum, præter quod nemo poteſt aliud ponere; tamen tu quoque petra es, quia mea virtute ſolidaris, vt quæ mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia. Et ſuper hanc petrā ædificabo Eccleſiam meam. Super hanc fortitudinem æternum extruam templum, & Eccleſiæ meæ cælo inferenda ſublimitas, in huius fidei firmitate conſurget, &c. In Petro omnium fortitudo munitur, & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, vt firmitas, quæ per Chriſtum Petro tribuitur, per Petrum Apoſtolis conferatur.*

Petrus caput eſt Eccleſiæ ſub Chriſto, cuius ille vices agit.

Chriſtus non petræ ſolùm, ſed Eccleſiæ capitis quoque nomen & operationem Petro dedit, vt inferre licet hoc contexto Auguſt. in ſerm. de Cathedra S. Petri. *Rectè* (inquit) *cōſortium meretur nominis, qui conſortium meretur & operis.*

Hoc capitis officio functum eſſe Petrum, apprimè Leo Papa docet epiſt. 89. *Huius* (inquit) *muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium*

Apoſtolorum officium voluit pertinere, vt in beatiſſimo Petro Apoſtolorum omnium ſummo principaliter collocaret, vt ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffūderet.

Innocent. I. in epiſt. ad Concilium Carthaginenſe q. 9 t. ioter epiſt. Auguſt. *A Petro* (inquit) *ipſe Epiſcopatus, & tota auctoritas nominis huius emerſit.*

Ex variis Hiſtoriis.

Ratiooe primæ ſedis huius Petri, cui ſucceſſere Papæ, Reges & Imperatores ſeſe Pontifici Romano ſicut vicario Petri, & ſub Chriſto Eccleſiæ capiti ſubmiſerunt.

Stephanus Papa quo honore exceptus à Pepino.

Anaſtaſ. bibliothecarius in Stephan. III. Papa refert, Pontificem illum appuliſſe in Galliã, eiuſque mulam Pepino Rege pedite conductam vſque ad palatium, in teſſeram obſequij, quod Petro debent omnes Principes exhibere.

Ioannes Papa quantùm honoratus à Iuſtino.

Ex Paulo Diacono l. 5. hiſt. Miſcell. Iuſtinus I. Imperator iuit obuiam Pontifici Ioanni I. ad cuius genua pronus ſe demiſit, enixè petens ab illo velut Eccleſiæ capite coronari. Nõue codea ipſe legum meminit humilis obſequij, quod præſtitit Imperator Iuſtinianus Ioanni Summo Pontifici. Proſtat ibi, ſcilicet in Cod. Cæſaris epiſt. cuius ecce tenor.

Iuſtiniani Imper. obſequium erga Sedem Apoſtolicam.

Reddentes honorem Apoſtolicæ Sedi, & veſtræ ſanctitati (quod ſemper nobis in voto & fuit, & eſt) & vt decet patrem honorantes veſtram beatitudinem, omnia, quæ ad Eccleſiarum ſtatum pertinent feſtinauimus ad notitiam deferre veſtræ ſanctitatis, quoniã nobis ſemper fuit magnũ ſtudium vnitatẽ veſtræ Apoſtolicæ Sedis, & ſtatum ſanctarum Dei Eccleſiarũ cuſtodire. Ideoque omnes ſacerdotes vniuerſi oriẽtalis tractus, & ſubijcere, & vnire ſedi veſtræ ſanctitatis properauimus. Tota demũ epiſt. hæc, Summum Pontificem eſſe caput Eccleſiæ, & aſſenſum articulis fidei profitetur. Hanc conſule l. 1. Cod. tit. 1.

Ioannes Papa delinitus huius epiſtolæ contextu, congratulatur ei, conguis etiam laudibus & encomiis adiectis, in reſpõſione eurus en fragmentum. *Inter claras ſapientiæ ac manſuetudinis veſtræ laudes, Chriſtianiſſime Principum, puriore luce tanquam aliquod ſidus irradiat, quòd amore fidei, quòd charitatis ſtudio edocti Eccleſiaſticis diſciplinis, Romanæ Sedis reuerentiam conſeruatis, & ei cuncta ſubijcitis, & ad eius deducitis vnitatem, ad cuius auctorem, hoc eſt Apoſtolorum primum, Domino loquente præceptum eſt: Paſce oues meas. Quam eſſe omnium verè Eccleſiarum caput, & Patrum regulæ, & Principum ſtatuta declarant, & pietatis veſtro reuerendiſſimi teſtantur affatus.* Reliquum vide l. 1. Codicis tit. De Sacroſanctis Eccleſiis.

Ex Symbolis.

Expræfatis Petro poteſt conueoire typus petræ, cui affricatur aurum, vt probetur, obrizum ſit nec ne, huic lapidi lydio Scipio Bargaglius libro ſymbolorum titulum hunc appendit. FIDES HOC VNO, VIRTVSQVE PROBATVR. Fides vt probetur, & dicatur orthodoxa, debet eſſe Petri congrua diſciplinæ.

Petrus eſt vt lapis Lydius.

Si ſpes nulla ſalutis ineſt eis qui decedunt extra Eccleſiam, ſatagere quiſque debet vt ſit de corpore & de anima Eccleſiæ, non profitendo ſolũm exteroa confeſſione fidem, ſed virtutibus animam exornando.

Fides docet benè facere, & non benè loqui.

Ex Socrate l. 1. c. 5. cum Philoſophi Gentiles præſente Conſtantino ſuas iactarent ſectas eloquio pompatico, & ſelecto verborum aucupio carperent argutè fidẽ Chriſti, quidã Chriſtianus ait: O Philoſophi, ſcitote, nobis indictã eſſe fidẽ non loquacem, nec in peritia eloquentis linguæ ſitam, ſed in virtutum omnium praxi. Docuit Chriſtus benè facere, & non verſè loqui. Virtus exculta nobis Chriſtianis vnum & ſufficieos eſt contra vos validum argumentum.

Fides ex manibus dignoſcitur, & non ex loquela.

O Chriſtiane, voce fidem iactas, quam diſſona actione negas. Eadem te profectò facta manent ingloria, quæ ad triremes damnauere virum quemdã impoſtorem, qui Romæ degens aiebat ſe Herode Rege ſatum. Sed vt Cæſar Aoguſtus eũ aduertit habere manus aggreſtes, ait: Loquela Regem iactat, ſed incultæ manus apertè tuã detegiit impoſturam. Huius technæ memor eſt Ioſeph. l. 17. Antiquit. Iudaic. c. 28. Chriſtus exploſat non ex ore fidem noſtram, ſed inſpiciendo manos. Ore tenus profeſſa fides, ſi facta deſint, ſalutem animæ non aſtruit, quam Chriſtus ipſe bonis operibus attribuit quando refert diſcolores ſententias iuſtorum, qui conſuluere ſibi viuendo ſicut præſcribit Eccleſia, & reproborum, qui virtutis incurij deſides obiecunt.

Puerorum pro fide cõſtantia.

Tentationes quomodo ſint eludendæ.

Luciani Martyris acta ferũt, Nieomediæ fuiſſe duos pueros adductos ad Maximianum, vt idolis obſequium præſtarẽt, ſed eos exclamaſſe: Iudex, doctrina nobis infuſa verat ſic peccare. Vt vidit atrox hic tyrãnus eos nolle thura adolere vanis ſimulacris, iuſſit eos cædi verberibus: io hac laoiena puer vnus occubuit; alter verò ſemiuiuus eũ amplexatus ait: Viciſti frater, & his prolatis vocibus expirauit. Chriſtiane, dæmõ aſtutè ſuis ſibilis & ſuſurris te ad idola trahit Martis, Veneris, & Mãmonæ, ſollicitãs ad vindictã, luxuriã, & auaritiã: hos ſibilos elude diceos: Aliud Eccleſia Chriſtiana docet, huic ſto doctrinæ, viraque malo ditis ſuppliciis excedere, quã peccare. O in æternum te beatum, ſi contingat io hoc propoſito ſaocto mori! victor enim, de teipſo, ſicut & de ſæculo, & proſtrato dæmone triumphabis.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Continuò ſurgens miniſtrabat illis.

INTENTVM homiliæ iſtius erit, explicare notas gratiæ efficacis in animam conuerſi hominis influentis.

Dicam primò, Deum ſic aptare ſuæ gratiæ illapſum, vt illa moris omnibus abruptis, antè iacens in fæcibus, vtpotè in vitiorum volutabro ſuis ſenſibus indulgens, protinus ad Deum aſſurgat, eum præ rebus cæteris adamando.

Dicam ſecundò Dei gratiam, & præcipuè efficacem, non vacuam eſſe neque pigram, ſed homines vrgere, quibus inſedit, ad virtutum omnium praxim, & ad noua Deo obſequia iugiter exhibenda.

FERIA

FERIA SEXTA DOMINICÆ TERTIÆ QVADRAGESIMÆ.

TEXTVS EVANGELII.

I. VENIT Ieſus in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichat, iuxta [illegible]dium, qood dedit Iacob Ioſeph filio ſuo. Ioan. 4.

II. Erat autem ibi fons Iacob. Ieſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſupra fontem. Hora erat quaſi ſexta.

III. Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Ieſus: Da mihi bibere.

IV. Diſcipuli enim eius abiectant in ciuitatem, vt cibos emerent.

V. Dicit ergo ei mulier Samaritana: Quomodo tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſunt mulier Samaritana? non enim coutuntur Iudæi Samaritanis.

VI. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam.

VII. Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt: vnde ergo habes aquam viuam?

VIII. Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedir nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius?

IX. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis, qui bibit ex hac aqua, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam dabo ei, non ſitiet in æternum.

X. Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

XI. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire.

XII. Dicit ei Ieſus: Vade, voca virum tuum, & veni huc.

XIII. Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum: Dicit ei Ieſus: Benè dixiſti: quia non habeo virum.

XIV. Quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir: hoc verè dixiſti.

XV. Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu.

XVI. Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Ieroſolymis locus eſt, vbi adorare oportet.

XVII. Dicit ei Ieſus: Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Ieroſolymis adorabitis Patrem.

XVIII. Vos adoratis quod neſcitis: nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Iudæis eſt.

XIX. Sed venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum.

XX. Spiritus eſt Deus; & eos, qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.

XXI. Dicit ei mulier: Scio quia Meſſias venit, qui dicitur Chriſtus: cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.

XXII. Dicit ei Ieſus: Ego ſum, qui loquor tecum.

XXIII. Et continuò venerunt diſcipuli eius; & mirabantur, quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit ei: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?

XXIV. Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abiit in ciuitatem, & dicit illis hominibus.

XXV. Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque feci: nunquid ipſe eſt Chriſtus?

XXVI. Exierunt ergo de ciuitate, & veniebant ad eum.

XXVII. Interea rogabant eum diſcipuli, dicentes: Rabbi, manduca.

XXVIII. Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.

XXIX. Dicebant ergo diſcipuli ad inuicem: Nunquid aliquis attulit ei manducare?

XXX. Dicit eis Ieſus: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, vt perficiam opus eius.

XXXI. Nonne vos dicitis, quòd adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? Ecce dico vobis: Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt iam ad meſſem.

XXXII. Et qui metit mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: vt & qui ſeminat, ſimul gaudeat & qui metit.

XXXIII. In hoc enim eſt verbum verum, quia alius eſt qui ſeminat, alius qui metit.

XXXIV. Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis; alij laborauerunt, & vos in labores eorum introiſtis.

XXXV. Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcunque feci.

XXXVI. Cùm veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum, vt ibi maneret. Et manſit ibi duos dies.

XXXVII. Et multi plures crediderunt in eum propter ſermonem eius.

XXXVIII. Et mulieri dicebant: Quia iam non propter loquelam tuam credimus: ipſi enim audiuimus, & ſcimus, quia hic eſt verè Saluator mundi.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

Ex variis lingvis, SS. Patribvs, et Ratione.

GRatioſum & inſigne fuit argumentum lætitiæ, quam percepit mulier illa, cuius incuriâ exciderat drachma, qua inuenta poſt eo fine motum omnem lapidem, coëgit in coronam vicinos, & vicinas, vt de recuperata dragma perquam chara poſſent gratulabundo animo collætari. Profectò fuit concolor huic lætitiæ illa, qua geſtiit Chriſtus poſt mulierem Samaritanam perſuaſam vt ſeſe reciperet in meliorem frugem, & defleret annos, quos permultos egerat in obſcœno volutabro luxuriæ, famosâ totâ Sichar conſcia ciuitate. Vt enim mulier illa ſuam pertæſa vitam infamem dedit Chriſto manus, ille ſuæ huius drachmæ receptæ lucrum tanti fecit, vt ſolus cohibere nolens lætitiam, qua geſtiebat, eiuſdem etiam iubili participes etiam fecerit Apoſtolos, & conciues huius fœminæ Sichimitæ.

I. Venit Ieſus in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar.

Samaria ciuitas non eſt eadem quæ Sichar.

Grauiter offendunt in limine huius hiſtoriæ plerique viri alioquin docti, dum incautè clamant ex pulpito, Samariam vrbem caput regni Iſraël eandem eſſe cum vrbe Sichar proximè recenſita. Homines illos geographiæ incurios, ac proinde malè verſatos in deſcriptione ſitus vrbium Iſraël in errorem induxit vſurpata phraſis à Ioanne, dicente veniſſe Ieſum in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar. Nam credidere gratis & perperam, Samariam illam famoſam vrbem, etiam fuiſſe Sichar, vt vernaculo nomine nuncupatam. Errori occurro dicens Samariam fuiſſe quidem vrbem, ſed magnam terræ plagam participaſſe nomen illud, quod proinde fuit commune toti prouinciæ, vt & illius principi ciuitati. Vnde quia vrbs Sichar ſita fuit in ditione Plagæ illius, dicitur ciuitas Samariæ prouinciæ, & non ciuitas illa Samaria facta caput regni, quod Ieroboam à Rege Iuda diſſitus vſurpauit. Fuiſſe plures ciuitates in prouincia Samariæ conſtat ex Scriptura ſacra, referente Regem Aſſyriorum Salmanaſar colonias Aſſyrias in deſertas ciuitates Samariæ tranſmiſiſſe. Siſto tibi Regum hiſtoriam lib. 4. cap. 17. *Adduxit Rex Aſſyriorum de Babylone, & de Cutha, &c. & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ pro filijs Iſraël.* Non ergo fuit Sichar illa caput regni Iſraël Samaria ciuitas æmula Iudæorum. Mulieris Samaritanæ nomen impoſuit ignaris hiſtoriæ, credentibus eam ortam ex ciuitate Samariæ, cum illa tamen vrbe Sichar creta, nomen Samaritanæ traxerit à prouincia Samariæ, & non ab eiuſdem nominis clara Regis ſolio ciuitate.

Samaritana mulier non erat oriunda ex vrbe Samariæ.

Sichar & Sichem voces ſunt Synonymæ, ſignificantes eamdem vrbem ſic dictam à Sichem filio Hemor, à quo Iacob emit agrum centum agnis. Princeps ille malè audiit apud filios Patriarchæ Iacob, ob Dinam ſororem malè ſuada Venere conſtupratam. Iuxta ciuitatem illam erat prædium, quod Patriarcha Iacob filio ſuo Ioſepho dedit in ſortis communis cum aliis fratribus incrementum. Geneſ. 48. *Do* (inquit) *tibi partem vnam extra fratres tuos,* quam

Sichar & Sichem eadem ciuitas.

quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo.] Theophylactus otam illam totam, id eſt, & ſpatium vrbis Sichem Ioſepho à Iacob traditam arbitratur. *Poſtquam* (inquit) *filij Iacob illam ciuitatem deſertam fecerunt occidentes Sichimitas, hanc ciuitatem deſertam tempore procedente dedit Iacob in ſortem Ioſeph.* Ait Iacob, ſe obtinuiſſe plagam illam iure belli, quia conſtupratâ Dinâ à principe Sichimorum, Simeon & Leui fratres puellæ malè exceptæ, iniuriam factam patri ſuo Iacob, vrbe ſolo adæquata, nece conciuium, & occiſo malè ſibi conſcio principe vindicarunt. Vnde fuit Iacob Patriarchæ iuris hæc ciuitas deſolata, quaſi in multam criminis in Dinam filiam eius ab impudico principe perpetrati.

Iacob quid dederit ſortis Ioſepho cum fratres.

II. Erat autem ibi fons Iacob.

Nulla protſus mentio fontis huius fit à Moyſe deſcribente vitam Patriarchæ Iacob; ex traditione tamen fons ille fuit creditus à Iacob defoſſus, fortè ſui gratiâ pecoris adaquandi. Hiſtoriæ huiuſce ſacer ſcriba fidem abundè facit opinioni huic, cui ſtando, ſuum & calculum adiicit; quippe ſcaturiginem illam ſalientis aquæ vocat fontem Iacob, quod indubiè non feciſſet, ſi de fontis huius authore alio conſtitiſſet. Nota, licèt hic puteus eſſet, vocari tamen fontem, ratione petita ab Auguſtino, qui hoc diſcutit opportunè tract. 15. in Ioann. *Omnis* (inquit) *puteus fons, non omnis fons puteus. Vbi enim aqua de terra manat, & vſui præbetur haurientibus, fons dicitur: ſed ſi in promptu & ſuperficio ſit, fons tantùm dicitur: ſi autem in alto & profundo ſit, ita puteus vocatur, vt fontis nomen non amittat.*

Fontis, & putei differentia.

Iesvs ergo fatigatus ex itinere ſedebat ſic ſupra fontem.

Arriani Chriſto ſemper iniurij, hoc contextu credidere, telum poſſe argutè cudi contra fidem diuinitatis Chriſti: Si namque Deus, inquiunt, quo indefeſſo vigent omnia; quomodo fatigatur? Cyrillus ineptum hoc diſſoluit eruditè ex Theologiæ fontibus argumentum. Sic ille in cap. 4. Ioan. *Verum ergo propter hæc verba, virtutum omnium Dominum imbecillem putabitis? Laboremque itineris vnigenito Patris filio accommodabitis, vt paſſibilitas iuxta vos inueniatur, qui pati minimè poteſt? An hæc quidem tanquam impia recuſabitis, & natura humana, quam aſſumpſit, atque corpori rectè facientes, hæc attribuetis? Nam quoniam in vnam perſonam duæ naturæ conuenerunt, idcirco nec in duos filios vnus Chriſtus ſcinditur, & omnia poſſe vt Deus dicitur. Cumque impaſſibilis ſit, hominis tamen dolores ſibi attribuit, quos non vt Deus, ſed vt homo perpeſſus eſt.*

Chriſtus quomodo fatigatus.

Vt cuncta benè ſuo more diſcutit Auguſtinus, ita locum iſtum argutè nobis inſinuat, & intelligentiam eius ingerit, ne errandi facultas libera relinquatur. Sic ille ſonat tract. 15. in Ioann. *Inuenimus virtutem Ieſum, inuenimus infirmum Ieſum. Fortem, & infirmum. Fortem, quia in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum & Deus erat Verbum. Vis videre quàm fortis ſit iſte filius Dei? Omnia per ipſum facta ſunt. Sed quid ergo illo fortius, per quem ſine labore facta ſunt omnia? Infirmum vis noſſe? Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Fortitudo Chriſti te creauit: infirmitas Chriſti te recreauit. Fortitudo Chriſti fecit, vt quod non erat eſſet; infirmitas Chriſti fecit, vt quod erat, non periret. Condidit nos fortitudine ſua, quæſiuit nos infirmitate ſua.* Ruſus iter Chriſti quale fuit explicat ita fatus: *Infirmus Ieſus fatigatur ab itinere. Iter ipſius eſt caro pro nobis aſſumpta. Quomodo enim iter habet qui vbique eſt, qui nuſquam deeſt? Quò it, aut vnde it, niſi quia non ad nos veniret, niſi formam carnis viſibilis aſſumeret? Quia ergo venire ad nos eo modo dignatus eſt, vt in forma ſerui aſſumpta carne appareret: ipſa carnis aſſumptio, eſt iter ipſius. Ideo fatigatus ab itinere, quid eſt aliud, quàm fatigatus in carne? Infirmus in carne Ieſus, ſed noli tu infirmari. In illius infirmitate, tu fortis eſto: quia quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus.*

Chriſti iter quale ſit.

Egregio ſanè typo idem Auguſtinus oſtendit; ex hac Chriſti infirmitate robur hominibus adiici. Eſt huiuſce figuræ ſumma penes editionem Euæ, de Adami aperto latere procreatæ. Pergit Auguſtinus: *Sub hac* (inquit) *rerum imagine Adam, qui erat forma futuri, præbuit nobis magnum indicium ſacramenti, imò Deus in illo præbuit. Nam & dormiens meruit accipere vxorem, & de coſta eius facta eſt ei vxor: quoniam de Chriſto in cruce dormiente futura erat Eccleſia de latere eius, de latere ſcilicet dormientis: quia de latere in cruce pendentis, lancea percuſſo, ſacramenta Eccleſiæ profluxerunt. Sed quare hoc dicere volui? Quia infirmitas Chriſti nos facit fortes. Magna ibi imago præceſſit. Potuit enim Deus carnem detrahere homini, vnde faceret fœminam, & magis videtur quaſi congruere potuiſſe: fiebat enim ſexus infirmior, & magis de carne infirmitas fieri debuit, quam de oſſe, oſſa enim carne firmiora ſunt: non detraxit carnem, vnde faceret mulierem, ſed detraxit os, & detracto oſſe formata eſt mulier, & in locum oſſis caro adimpleta eſt. Poterat pro oſſe os reddere: poterat ad faciendam mulierem, non coſtam, ſed carnem detrahere. Quid igitur ſignificauit? Facta eſt mulier in coſta tanquam fortis: factus eſt Adam in carne tanquam infirmus, Chriſtus, & Eccleſia. Illius infirmitas, noſtra eſt fortitudo.*

Eua quare de latere Adami creata.

Chriſti infirmitas, noſtra eſt fortitudo.

Sedebat ſic ſupra fontem.

Vt remora, Piſcis eſtò breuis ſit, magnas aliquando naues ſiſtit, fruſtra velis aura reflante turgidis; ita breuis hæc ſyllaba, *Sic*, interpretes etiam claros cito pede totam hanc decurrentes hiſtoriam fixit, cortum admota ſtylo, in ſui explicatione graue negotium ſubitò faceſſendo. Dixere quidam, vocem illam, *Sic*, perinde hîc ſonare ſicut, propterea; nam Hebræis, על כן, *nghal chen*, vtrumque ſonat. Sed cùm in contextu Syro voces illæ vacent, & ſimpliciter dicatur ibi ſedens, expuncta voce, *Sic*; dictio, propterea, adiecta loco vocis, *Sic*, fingitur reuera gratis, & incaſſum ex Hebræis fontibus vſurpatur. Standum eſt ergo voci Græcè, οὕτως, *Sic*, & illa nobis viam ſternet ad intentum hiſtorici, qui profectò nihil aliud exprimere voluit, quàm Chriſtum *Sic* ſediſſe ſicut ſolent feſſi via-

Ex variis lingvis.

tores ſedere, locum idoneum nacti recreando corpori fatiſcenti. Itaque fatigatus Ieſus ab itinere ſedebat *Sic*, id eſt, Sedebat ſicut fatigatus ab itinere: quæ expoſitio cùm reuera quadret inſtituto Scribæ ſacri, credo fruſtra peti ſenſum à Ioannis ſcopo, quem notaui, penitus alienum. Particulam, *Sic*, referre ſolam corporis laſſitudinem, qua deorſum inclinante ſedit, opportunè monet Chryſoſtomus hom. 30. in Ioann. *Quid* (inquit) *per hoc verbum*, Sic, *intelligitur? Non in ſella, non in loco honorabiliori, ſed in terra, vt contingit.* Quod verò ſedit ſupra fontem, non idcirco dicit Ioannes vt ſignificet imo loco ſitum illum fontem: hîc enim vox, ſupra, non opponitur voci, infra, ſed perinde ſonat ac, iuxta, licèt vox Hebræa, & Syriaca, על, *nghal*, ſignificet, ad, iuxta, ſupra. Chriſtus ergo viâ longâ emenſâ ſedit iuxta fontem, ſeſſionis inducias ſic daturus corpori fatigato.

Hora erat quaſi ſexta.

Apud Hebræos olim dies conſtabat horis duodecim, ſicque fuit meridies hora ſexta: ſiquidem hora prima Solis, ortus erat, vt duodecima Solis occaſum erat ſolita denotare. Dicit horam quaſi ſextam, nam inſtabat meridies. Vnde Solis æſtu flagrante, ſiti ardebat Chriſtus, quem etiam ſalebroſa via confecta ieiuno corpore deiecerat. Et hæc Ioannes omnia prudenter ingerit, ne illa prope fontem incongrua ſeſſio videatur. Ita Chryſoſtomus: *Vides* (inquit) *laboris, caloris, & diſcipulos expectandi gratiâ, ſediſſe Ieſum.*

Chriſtus horâ ſextâ fatigatus quid denotet.

Auguſtinus in hac hora ſexta grande notat myſterium, quod pertinet ad ſalutem humani generis inſtauratam. Sic ille tract. 15. in Ioann. *Computa in Euangelio tanquam vnam horam, vnam ætatem ab Adam vſque ad Noe: ſecundam à Noe, vſque ad Abraham: tertiam ab Abraham vſque ad Dauid: quartam à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonia: quintam à tranſmigratione Babylonia vſque ad baptiſmum Ioannis. Inde ſexta agitur. Quid miraris? Venit Ieſus, & humiliando ſe venit, ad puteum fatigatus venit, qui infirmam carnem portauit. Horâ ſextâ, quia ætate ſæculi ſexta. Ad puteum, quia ad profunditatem huius habitationis noſtræ. Vnde dicitur in Pſalmo: De profundis clamaui ad te Domine. Sedit, quia humilis venit.* Rurſus ille libro 83. quæſtionum decurrendo locum iſtum, myſterium hoc refricat annotatum. *Horâ* (inquit) *ſextâ venit ad puteum Dominus noſter. Video in puteo tenebroſam profunditatem. Admoneor ergo intelligere mundi huius infimas partes, id eſt, terrenas: quo venit Dominus Ieſus hora ſexta, id eſt, ſexta ætate generis humani, tanquam ſenectute veteris hominis, quo iubemur exui, vt induamus nouum. Nam ſexta ætas ſenectus eſt: quoniam prima eſt infantia, ſecunda pueritia, tertia adoleſcentia, quarta iuuentus, quinta grauitas. Hora etiam ſexta venit Dominus ad puteum, id eſt, media die, vnde iam incipit ſol iſte viſibilis declinare in occaſum, quoniam nobis vocatis à Chriſto, viſibilium delectatio minuitur, vt inuiſibilium amore homo interior recreatus, ad interiorem lucem, quæ nunquam excidit, reuertatur. Quod autem ſedit, humilitatem ſignificat: vel quoniam ſolent ſedere doctores, magiſtri denuntiat perſonam.*

Hora ſexta notat grande myſterium.

III. Venit mulier de Samaria haurire aquam.

Præceperat Chriſtus Apoſtolis ne introirēt in ciuitates Samaritanorum, ideoque priùs expectat hanc mulierem, vt illâ velut miniſtrâ ſuas etiam conciuibus eius gratias impertiat, quas etiam multis abundè ſolet inſciis erogare. Præterea vt ille legis erat conditor, ita fuit ſupra legem; ſed ne teneros adhuc diſcipulos offenderet ſubeundo Sichar ciuitatem, ſponte ſedit iuxta fontem, inſtantem aduentum Samaritanæ fœminæ præſtolando. Ita Cyrillus in Ioan. cap. 4. *Non* (inquit) *ignorauit vt Deus mulieris aduentum Dominus: ſed quia venturam ad aquas ſciebat, doctrinæ illi tetendit retia, ab ipſa re, quam mulier faciebat, facto collocutionis initio.* Hîc aduerte, plures delirare, quando dicunt mulierem illam condixiſſe ſuis amaſiis in fontem illum, ad quem tunc temporis luxuriæ gratiâ diuertebat. Erroris arguit illos coniectores textus, quem decurro; quippe ſonat mulierem adiiſſe locum illum vt hauriret aquam: vnde patet eos, qui dixere mulieris exitum ad fontem denotare fœdum cum aliquo proco commercium, fuiſſe peſſimè ſuſpicatos.

Dicit ei Ieſus: da mihi bibere.

Eſtò viâ difficili emenſâ, & ſole incandente ſitis Chriſtum laceſſeret, attamen non ille ſitit aquam, quæ de fonte proximo ſaliebat. Altior nempe ſitis poterat vna ſolùm ſalute animæ recreari. Fauet Auguſtinus lib. 83. quæſt. *Sciebat* (inquit) *Ieſus mulieris illius fidem, eorum enim fidem ſitit, pro quibus ſanguinem fudit.* Vt à minimis ad maiora proceditur, ita Chriſtus ab humana ſiti ſumit exordium, vt ſermonem de ſiti ſalutis hominum texeret altiorem. Euthymius egregiè Chriſti intentum aſſequitur ita fatus: *Vt in ficu, quæ exaruit, ficus requirebat, non propter eſuriem, ſed diſpenſatoriè agens, vt accepta occaſione ad miraculum perueniret: ita & nunc de fonte aquam poſtulat, non ſitis cauſâ, ſed diſpenſatoriè, quo nactus occaſionem cum muliere colloqueretur: præſciebat enim ipſam credituram, multorumque fidei cauſam futuram: ideoque exorta colloquutione aquam reliquit.* Peracuta ſanè eſt obſeruatio illa notans Chriſtum ſitientem non petiuiſſe ſiti ſuæ refrigerium aquæ; quia ſi vrgente ſiti nihil aliud optaſſet præter aquam, in ſermone cœpto crebrò frigidæ meminiſſet. Cùm ergo totum colloquium Chriſti cum Samaritana Dei cultum habuerit pro præcipuo argumento, & nulla prorſus aquæ mentio deinceps exciderit Chriſto, patet eum ad ſalutem huius animæ dilectæ cœlitus anhelaſſe.

Sitis Chriſti qualis fuerit.

IV. Diſcipuli eius abierant in ciuitatem vt emerent cibos.

Cauſam induſtriè ſubdit Euangeliſta quare diſcipuli abierint in ciuitatem: Vt enim præfatus ſum, eis à Chriſto fuit interdictum ingreſſu ciuitatis vllius Samaritanorum, ad prædicandum illic Euangelium: Iudæis enim oportuit

primò

primò Dei ſcita, & poſtea gentibus explicare. Ne quis ergo malè ominaretur de diſcipulis ingreſſis in vrbem Sichem, vt de incuria præcepto indicto morem gerere, Ioannes inſinuat, non prædicandi cauſâ, ſed ad cibos comparandos, ſubiiſſe locum illum, vt inſtante meridie modicè paſcerentur. Rurſus Ioannes non otioſè cibos commemorat: ita namque probat Chriſti & diſcipulorum eius incuriam circa cibos: etenim de animæ refectione ſolùm ſoliciti, ſarcinas non habebant, in quas ingererent corporales eſcas, vt laceſſentem inediam congruo tempore ſublevarent. Chryſoſt. hom. 30. in Ioan. illud altè rimans ita fatur: *Hinc itineris ſtudium, & cibi contemptum intelligimus, cùm tanquam re ſuperuacanea vtatur, diſcipuli res ſuas diſpenſare didicerant. Non enim parabant viaticum, quod & alius oſtendit Euangeliſta, cùm de fermento Phariſæorum loquentem inducit, quod illi putabant panes non ferre. Et eſurientes inducit ſpicas decerptas manducare, & ad ficum ob famem veniſſe. Hæc nihil aliud, quàm ventris contemptum, & obſequium paruipendere nos admonent. Conſidera quæſo hoc loco nihil ferentes diſcipulos, neque à principio diei vllam victus curam habentes: ſed quo tempore omnes prandent, cibos emere proficiſcuntur: non vt nos, qui cùm primùm manè exurgimus, ante omnia coquos aduocamus, & de parandis epulis diligenter verba facimus: inde aliis operam damus ſæcularia diuinis præponentes, & quæ ſuperflua habenda eſſent, tanquam neceſſaria exequimur, ideo omnia præpoſterè aguntur.*

Diſcipuli Chriſti nullã habebant curam ciborũ.

Moralia. Spiritualia ſunt præponenda corporalibus.

Præter incuriam victus, quam exemplo ſuo docet Chriſtus ſuos omnes ſequaces, & præcipuè Præſules inſtituit ad humilitatis ſtudium, cuius immemores ſunt hodie omnes, quos ſuperbè ſtipat miniſtrorum turba, quæ dedecet diſcipulos Chriſti, vtpote copioſa. Præſtat audire denuo Chryſoſtomum, Præſules hîc tacitè ſugillantem. *Neque laboris* (inquit) *ſtudioſus tantùm, ſed humilitatis, non fatigatus duntaxat ex itinere ſediſſe, ſed relictus ſolus, dimiſſis diſcipulis, hic Ieſus oſtenditur. Atqui poterat vel non omnes dimittere, vel alios ſibi miniſtros comparare. Noluit: etenim diſcipulos his quoque moribus aſſuefecerat. Et quid mirum dixerit quiſpiam, ſi humiles erant piſcatores? Erant ſanè. Verùm repente ad ipſum cælum euolarunt, & cunctis Regibus clariores euaſerunt, digni habiti, qui vniuerſi orbis Domini familiaritate fruerentur, & eum vbique admirabilem ſectarentur. Illud præterea non ignoratis, quòd quantò quis humiliori gradu ad dignitatem aſſumitur, faciliùs in ſuperbiæ inſaniam effertur, vtpote qui expers ſit repentini, & inſperati honoris. In hac eos humilitate Chriſtus continuit, & vt ab omnibus ſe abſtinerent, neque miniſtris indigerent.* Hæc ille ſedis Chriſti iuxta fontem ſedulus obſeruator.

Chriſti humilitas.

Humilitas honorata ſuperbit.

V. Dicit ergo mulier Samaritana: Quomodo tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? non enim coütuntur Iudæi Samaritanis.

Non odere Iudæos Samaritani, quinimò ſimul in vnum coïre genus Samaritani omnes ardenti animo cupierunt. Iudæi verò ſecus odio implacabili infenſi fuere toti genti Samariæ. Prima trucis huius odij cauſa fuit defectio Ieroboam, qui deſerto Rege ſuo Roboam filio Salomonis, decem tribus ſecum abduxit, & inauguratus in Regem, regni ſui caput vrbem Samariam fecit, illic ſuperbo ſibi ſolio conſtituto. Et ne templi Ieroſolymitani inuiſendi aliquando ſuam plebem cupido laceſſeret, ille Deo iniurius conflauit aureos vitulos, iniquè fanis eis conſtructis, vt conciliaret eis obſequium, aliunde proni in idola excolenda ſui populi deſertoris. Hac Ieroboam defectione fuit diſſita gens Hebræa in duo regna, quorum vnum dictum eſt regnum Iuda, cuius caput erat Ieruſalem ciuitas ſancta, Deo chara, ritus obſeruans religioſè ſibi quondam lege veteri præſtitutos. Alterum verò regnum dixere regnum Iſraël, quod compoſuere decem tribus Iſraël. Alteri verò Regi prima tribus Iuda, & Benjamin altera firmiter adhæſerunt. Primus ergo fomes odij ille fuit, quem accendit idolorum cultus in Samariæ regno vigens, quem vt religioſa tribus Iuda iniquo tulit animo, odio acerbo habuit illos omnes Hebræos Samariæ contribules, eo quòd incenſum iuſtè Deo ſoli debitum, impiè & contumelioſè ſuis aureis vitulis adolerent. Sed vt nihil omnino ſibi conſtat, regni Iuda pius & erga Deum benè affectus animus olim feruidus intepuit, neglecto ritu ſacrorum: ſuſcepto demum cultu idolorum à Regibus Iuda tepor reſiduus obriguit idololatriæ frigore deteſtando. Cùm ergo Reges Iſraël atque Iuda more gentium defluxiſſent ad idola, compoſuere ſuas controuerſias, & fœdere inito Reges illi ſua caſtra ſimul metati ſunt: Achab enim Rex Iſraël, & Ioſaphat Rex Iuda vnanimes aggreſſi ſunt Regem Syriæ. Vide duos populos hos concordes 3. Reg. 22. *Deſcendit Ioſaphat Rex Iuda ad Regem Iſraël. Dixitque Rex Iſrael ad ſeruos ſuos: Ignoratis quòd noſtra ſit Ramoth Galaad, & negligimus tollere eam de manu Regis Syriæ. Et ait ad Ioſaphat: Veniesne mecum ad prælıandum in Ramoth Galaad? Dixitque Ioſaphat ad Regem Iſrael: Sicut ego ſum, ita & tu: populus meus, & populus tuus, vnum ſunt: & equitatus mei, equitatus tui.* Nota, Regem Ioſaphat fuiſſe pium, nec abhorruiſſe tamen ab idololatra Rege Samariæ, quia ante Regem Ioſaphat deſiit acerbitas odij concepti inter Iudæos & populum Iſraël, Samariæ vitulis aureis obſequentem.

Iudæi quare oderunt Samaritanos.

3. Reg. 22.

Extinctæ ſimultates illæ inter Iudæos & incolas Samariæ, rurſus inſtauratæ velut æternæ finem nullum poſtea nactæ, graues adhuc erant illa die, qua Chriſtus cum Samaritana fœmina loquebatur. Inimicitiæ huiuſce radia petenda eſt ab hiſtoria, qua reuelante ſcimus populum Iſraël à Rege Salmanaſar fuiſſe translatum ad Aſſyrios, & eius loco Chaldæos tranſmiſſos in vrbes Samariæ, vbi initiatæ ſacris Iudæorum legibus, vero quidem Deo litabant, ſed vnà ſuos etiam Deos inolitis ritibus adorabant. Itaque Gentiles erant hi populi, vtpote Chaldæi, eſtò ſe iactarent Abraham patre ſatos, quem & Chaldæum eſſe dicebant. Dum ergo redux Iudæorum populus ea captiuitate ſacros ſub Eſdra ritus inſtauraſſet, vt reſciuit incoli Samariam ab exotica gente, ſe mentiente cretam patre Abraham, ira exarſit: primò quia promiſ-

eùà

Digitized by Google

tores ſedere, locum idoneum nacti recreando corpori fatiſcenti. Itaque fatigatus Ieſus ab itinere ſedebat *Sic*, id eſt, Sedebat ſicut fatigatus ab itinere: quæ expoſitio cùm reuera quadret intento Scribæ ſacri, credo fruſtra peti ſenſum à Ioannis ſcopo, quem notaui, penitus alienum. Particulam, *Sic*, referre ſolam corporis laſſitudinem, qua deorſum inclinante ſedit, opportunè monet Chryſoſtomos hom. 30. in Ioann. *Quid* (inquit) *per hoc verbum*, Sic, *intelligitur? Non in ſella, non in loco honorabiliori, ſed in terra, vt contingit.* Quod verò ſedit ſupra fontem, non idcirco dicit Ioannes vt ſignificet imo loco ſitum illum fontem: hîc enim vox, ſupra, non opponitur voci, infra, ſed perinde ſonat ac, iuxta, licèt vox Hebræa, & Syriaca, על, *nghal*, ſignificet, ad, iuxta, ſupra. Chriſtus ergo viâ longâ emenſâ ſedit iuxta fontem, ſeſſionis inducias ſic daturus corpori fatigato.

Hora erat quaſi ſexta.

Apud Hebræos olim dies conſtabat horis duodecim, ſicque fuit meridies hora ſexta: ſiquidem hora prima Solis ortus erat, vt duodecima Solis occaſum erat ſolita denotare. Dicit horam quaſi ſextam, nam inſtabat meridies. Vnde Solis æſtu flagrante, ſiti ardebat Chriſtus, quem etiam ſalebroſa via confecta ieiuno corpore deiecerat. Et hæc Ioannes omnia prudenter ingerit, ne illa prope fontem incongrua ſeſſio videatur. Ita Chryſoſtomus: *Vides* (inquit) *laboris, caloris, & diſcipulos expectandi gratiâ, ſediſſe Ieſum.*

Chriſtus horâ ſextâ fatigatus quid denotet.

Auguſtinus in hac hora ſexta grande notat myſterium, quod pertinet ad ſalutem humani generis inſtauratam. Sic ille tract. 15. in Ioann. *Computa in Euangelio tanquam vnam horam, vnam ætatem ab Adam vſque ad Noe: ſecundam à Noe, vſque ad Abraham: tertiam ab Abraham vſque ad Dauid: quartam à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babyloniæ: quintam à tranſmigratione Babyloniæ vſque ad baptiſmum Ioannis. Inde ſexta agitur. Quid miraris? Venit Ieſus, & humiliando ſe venit, ad puteum fatigatus venit, qui infirmam carnem portauit. Horâ ſextâ, quia ætate ſeculi ſexta. Ad puteum, quia ad profunditatem huius habitationis noſtræ. Vnde dicitur in Pſalmo: De profundis clamaui ad te Domine. Sedit, quia humilis venit.* Rurſus ille libro 83. quæſtionum decurrendo locum iſtum, myſterium hoc refricat annotatum. *Horâ* (inquit) *ſextâ venit ad puteum Dominus noſter. Video in puteo tenebroſam profunditatem. Admoneor ergo intelligere mundi huius infimas partes, id eſt, terrenas: quo venit Dominus Ieſus hora ſexta, id eſt, ſexta ætate generis humani, tanquam ſenectute veteris hominis, quo iubemur exui, vt induamus nouum. Nam ſexta ætas ſenectus eſt: quoniam prima eſt infantia, ſecunda pueritia, tertia adoleſcentia, quarta iuuentus, quinta grauitas. Hora etiam ſexta venit Dominus ad puteum, id eſt, media die, vnde iam incipit ſol iſte viſibilis declinare in occaſum, quoniam nobis vocatis à Chriſto, viſibilium delectatio minuitur, vt inuiſibilium amore homo interior recreatus, ad interiorem lucem, quæ nunquam excidit, reuertatur. Quòd autem ſedit, humilitatem ſignificat: vel quoniam ſolent ſedere doctores, magiſtri denuntiat perſonam.*

Horæ ſextæ notat grande myſterium.

III. Venit mulier de Samaria haurire aquam.

Præceperat Chriſtus Apoſtolis ne introirēt in ciuitates Samaritanorum, ideoque priùs expectat hanc mulierem, vt illâ velut miniſtrâ ſuas etiam conciuibus eius gratias impertiat, quas etiam multis abundè ſolet inſciis erogare. Præterea vt ille legis erat conditor, ita fuit ſupra legem: ſed ne teneros adhuc diſcipulos offenderet ſubeundo Sichar ciuitatem, ſponte ſedit iuxta fontem, inſtantem aduentum Samaritanæ fœminæ præſtolando. Ita Cyrillus in Ioan. cap. 4. *Non* (inquit) *ignorauit vt Deus mulieris aduentum Dominus: ſed quia venturam ad aquas ſciebat, doctrinæ illi tetendit retia, ab ipſa re, quam mulier faciebat, facto collocutionis initio.* Hîc aduerte, plures delirare, quando dicunt mulierem illam condixiſſe ſuis amaſiis in fontem illum, ad quem tunc temporis luxuriæ gratiâ diuertebat. Erroris arguit illos coniectores textus, quem decurro; quippe ſonat mulierem adiiſſe locum illum vt hauriret aquam: vnde patet eos, qui dixere mulieris exitum ad fontem decorare fœdum cum aliquo proco commercium, fuiſſe peſſimè ſuſpicatos.

Dicit ei Ieſus: da mihi bibere.

Eſtò viâ difficili emenſâ, & ſole incandente ſitis Chriſtum laceſſeret, attamen non ille ſitit aquam, quæ de fonte proximo ſaliebat. Altior nempe ſitis poterat vna ſolùm ſalute animæ recreari. Fauet Auguſtinus lib. 83. quæſt. *Sciebat* (inquit) *Ieſus mulieris illius fidem, eorum enim fidem ſitit, pro quibus ſanguinem fudit.* Vt à minimis ad maiora proceditur, ita Chriſtus ab humana ſiti ſumit exordium, vt ſermonem de ſiti ſalutis hominum texeret altiorem. Euthymius egregiè Chriſti intentum aſſequitur ita fatus: *Vt in ficu, quæ exaruit, ficus requirebat, non propter eſuriem, ſed diſpenſatoriè agens, vt accepta occaſione ad miraculum perueniret: ita & nunc de fonte aquam poſtulat, non ſitis cauſâ, ſed diſpenſatoriè, vt nactus occaſionem cum muliere colloqueretur: praſciebat enim ipſam credituram, multorumque fidei cauſam futuram: ideoque exorta collocutione aquam reliquit.* Peracuta ſanè eſt obſeruatio illa notans Chriſtum ſitientem non petiuiſſe ſiti ſuæ refrigerium aquæ: quia ſi vrgente ſiti nihil aliud optaſſet præter aquam, in ſermone cœpto crebrò frigidæ meminiſſet. Cùm ergo totum colloquium Chriſti cum Samaritana Dei cultum habuerit pro præcipuo argumento, & nulla prorſus aquæ mentio deinceps exciderit Chriſto, patet eum ad ſalutem huius animæ dilectæ cœlitus anhelaſſe.

Sitis Chriſti qualis fuerit.

IV. Diſcipuli eius abierant in ciuitatem vt emerent cibos.

Cauſam induſtriè ſubdit Euangeliſta quare diſcipuli abierint in ciuitatem: Vt enim præfatus ſum, eis à Chriſto fuit interdictum ingreſſu ciuitatis vllius Samaritanorum, ad prædicandum illic Euangelium: Iudæis enim oportuit

primò

primò Dei ſcita, & poſtea gentibus explicare. Ne quis ergo malè ominaretur de diſcipulis ingreſſis in vrbem Sichem, vt de incuria præcepto indicto morem gerere, Ioannes inſinuat, non prædicandi cauſâ, ſed ad cibos comparandos, ſubiiſſe locum illum, vt inſtante meridie modicè paſcerentur. Rurſus Ioannes non otioſè cibos commemorat: ita namque probat Chriſti & diſcipulorum eius incuriam circa cibos: etenim de animæ refectione ſolùm ſoliciti, ſarcinas non habebant, in quas ingererent corporales eſcas, vt laceſſentem inediam congruo tempore ſubleuarent. Chryſoſt. hom. 30. in Ioan. illud altè rimans ita ſatur: *Hinc itineris ſtudium, & cibi contemptum intelligimus, cùm tanquam re ſuperuacanea vtatur, diſcipuli res ſuas diſpenſare didicerant. Non enim parabant viaticum, quod & alius oſtendit Euangeliſta, cùm de fermento Phariſæorum loquentem inducit, quod illi putabant panes non ferre. Et eſurientes inducit ſpicas decerptas manducare, & ad ficum ob famem veniſſe. Hæc nihil aliud, quàm ventris contemptum, & obſequium paruipendere nos admonent. Conſidera quæſo hoc loco nihil ferentes diſcipulos, neque à principio diei vllam victus curam habentes: ſed quo tempore omnes prandent, cibos emere proficiſcuntur: non vt nos, qui cùm primùm manè exurgimus, ante omnia coquos aduocamus, & de parandis epulis diligenter verba facimus: inde aliis operam damus ſæcularia diuinis præponentes, & quæ ſuperflua habenda eſſent, tanquam neceſſaria exequimur, ideo omnia præpoſterè aguntur.*

Diſcipuli Chriſti nullā habebant curam ciborū.

Morale. Spiritualia ſunt præponenda corporalibus.

Præter incuriam victus, quam exemplo ſuo docet Chriſtus ſuos omnes ſequaces, & præcipuè Præſules inſtituit ad humilitatis ſtudium, cuius immemores ſunt hodie omnes, quos ſuperbè ſtipat miniſtrorum turba, quæ dedecet diſcipulos Chriſti, vtpote copioſa. Præſtat audire denuo Chryſoſtomum, Præſules hîc tacitè ſugillantem. *Neque laboris* (inquit) *ſtudioſus tantùm, ſed humilitatis, non fatigatus dumtaxat ex itinere ſediſſe, ſed relictus ſolus, dimiſſis diſcipulis, hîc Ieſus oſtenditur. Atqui poterat vel non omnes dimittere, vel alios ſibi miniſtros comparare. Noluit: etenim diſcipulos his quoque moribus aſſuefecerat. Et quid mirum dixeris quiſpiam, ſi humiles erant piſcatores? Erant ſanè. Verùm repente ad ipſum cœlum euolarunt, & cunctis Regibus clariores euaſerunt, digni habiti, qui vniuerſi orbis Domini familiaritate fruerentur, & eum vbique admirabilem ſectarentur. Illud præterea non ignoratis, quòd quantò quis humiliori gradu ad dignitates aſſumitur, faciliùs in ſuperbia inſaniam effertur, vtpote qui expers ſit repentini, & inſperati honoris. In hac eos humilitate Chriſtus continuit, & vt ab omnibus ſe abſtinerent, neque miniſtris indigerent.* Hæc ille ſedis Chriſti iuxta fontem ſedulus obſeruator.

Chriſti humilitas.

Humilitas honorata ſuperbit.

V. Dicit ergo mulier Samaritana: Quomodo tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? non enim coütuntur Iudæi Samaritanis.

Non odere Iudæos Samaritani, quinimò ſimul in vnum coire genus Samaritani omnes ardenti animo cupierunt. Iudæi verò ſecus odio implacabili infenſi fuere toti genti Samariæ. Prima trucis huius odij cauſa fuit defectio Ieroboam, qui deſerto Rege ſuo Roboam filio Salomonis, decem tribus ſecum abduxit, & inauguratus in Regem, regni ſui caput vrbem Samariam fecit, illic ſuperbo ſibi ſolio conſtituto. Et ne templi Ieroſolymitani inuiſendi aliquando ſuam plebem cupido laceſſeret, ille Deo iniurius conflauit aureos vitulos, iniquè fanis eis conſtructis, vt conciliaret eis obſequium, aliunde proni in idola excolenda ſui populi deſertoris. Hac Ieroboam defectione fuit diſſita gens Hebræa in duo regna, quorum vnum dictum eſt regnum Iuda, cuius caput erat Ieruſalem ciuitas ſancta, Deo chara, ritus obſeruans religioſè ſibi quondam lege veteri præſtitutos. Alterum verò regnum dixere regnum Iſraël, quod compoſuere decem tribus Iſraël. Alteri verò Regi prima tribus Iuda, & Benjamin altera firmiter adhæſerunt. Primus ergo fomes odij ille fuit, quem accendit idolorum cultus in Samariæ regno vigens, quem vt religioſa tribus Iuda iniquo tulit animo, odio acerbo habuit illos omnes Hebræos Samariæ contribules, eo quòd incenſum iuſtè Deo ſoli debitum, impiè & contumelioſè ſuis aureis vitulis adolerent. Sed vt nihil omnino ſibi conſtat, regni Iuda pius & erga Deum benè affectus animus olim feruidus intepuit, neglecto ritu ſacrorum: ſuſcepto demum cultu idolorum à Regibus Iuda tepor reſiduus obriguit idololatriæ frigore deteſtando. Cùm ergo Reges Iſraël atque Iuda more gentium defluxiſſent ad idola, compoſuere ſuas controuerſias, & fœdere inito Reges illi ſua caſtra ſimul metati ſunt: Achab enim Rex Iſraël, & Ioſaphat Rex Iuda vnanimes aggreſſi ſunt Regem Syriæ. Vide duos populos hos concordes 3. Reg. 22. *Deſcendit Ioſaphat Rex Iuda ad Regem Iſraël. Dixitque Rex Iſrael ad ſeruos ſuos: Ignoratis quod noſtra ſit Ramoth Galaad, & negligimus tollere eam de manu Regis Syriæ. Et ait ad Ioſaphat: Veniesne mecum ad præliandum in Ramoth Galaad? Dixitque Ioſaphat ad Regem Iſrael: Sicut ego ſum, ita & tu: populus meus, & populus tuus, vnum ſunt: & equites mei, equites tui.* Nota, Regem Ioſaphat fuiſſe pium, nec abhorruiſſe tamen ab idololatra Rege Samariæ, quia ante Regem Ioſaphat deſiit acerbitas odij concepti inter Iudæos & populum Iſraël, Samariæ vitulis aureis obſequentem.

Iudæi quare oderunt Samaritanos.

3. Reg. 22.

Extinctæ ſimultates illæ inter Iudæos & incolas Samariæ, ruſus inſtauratæ velut æternæ finem nullum poſtea nactæ, graues adhuc erant illa die, qua Chriſtus cum Samaritana fœmina loquebatur. Inimicitiæ huiuſce radix petenda eſt ab hiſtoria, qua reuelante ſcimus populum Iſraël à Rege Salmanaſar fuiſſe tranſlatum ad Aſſyrios, & eius loco Chaldæos tranſmiſſos in vrbes Samariæ, vbi initiatæ ſacris Iudæorum legibus, vero quidem Deo litabant, ſed vnà ſuos etiam Deos inolitis ritibus adorabant. Itaque Gentiles erant hi populi, vtpote Chaldæi, eſtò ſe iactarent Abraham patre ſatos, quem & Chaldæum eſſe dicebant. Dum ergo redux Iudæorum populus ex captiuitate ſacros ſub Eſdra ritus inſtauraſſet, vt reſciuit incoli Samariam ab exotica gente, ſe mentiente cretam patre Abraham, ira exarſit: primò quia promiſ-

euè

Digitized by Google

cuè colebantur ibi idola ſicut & Deus Iſraël. Secundò quia Gentiles illi ex Chaldæa oriundi ſe populo Dei falſis titulis inſerebant.

Samaritanorum origo.

Ne quis auctorem deſideret, ſiſto Chryſoſtomum hom. 30. in Ioannem. Ille velut ex profeſſo totam hanc hiſtoriam compendioſè ſatis enuntiat. *Samaritani dicti ſunt à monte Samer. Habitatores autem, non Samaritani, ſed Iſraelitæ appellabantur: procedente tempore Deum offenderunt, & regnante Phace, ſurgens Telagmaſa, multas ciuitates occupauit, & Ele ſubdidit, quo interempto, Oſee regnum tradidit. In hunc inſurgens Salmanaſar, alias cepit ciuitates, & tributarias fecit. Huic Oſee primùm paruit: inde defectione facta, Æthiopibus confœderatus eſt: quod cùm Aſſyrius intelligeret, gentem illam obſeſſam cepit, neque ampliùs illic habitare permiſit, veritus ne iterum deficerent; ſed Babylonem, & in Medos tranſlatis, collectis iam hinc & inde multitudinem in Samariam miſit habitare, vt in poſterum ſibi firmaret imperium. His peractis volens Deus oſtendere, quòd peccatorum gratiâ Iudæos tradiderit Aſſyriis, leones in barbaros immiſit, qui vniuerſam gentem perderent. His Regi nuntiatis, miſit ſacerdotem, qui populo exponeret legem Dei: non tamen omnino, ſed ex parte impietatem exuerunt. Procedente adhuc tempore idolorum cultu abiecto, Dei cultum complexi ſunt. Cùm ita ſe res haberent reuerſi Iudæi, hos vtpote alienigenas auerſabantur, & à monte Samer Samaritanos nuncuparunt: nec parua hinc inter eos contentio, neque enim omnes Scripturas recipiebant, ſed Moſem duntaxat: Prophetas verò parui pendebant. Nitebantur tamen in Iudaicam ſe inſerere nobilitatem, ad Abraham, & progenitorum, & genus ſuum referentes, vtpote qui Chaldæus fuiſſet, & Iacob patrem appellabant, vt Abraham patre natum. Iudæi autem hos vt gentiles abominabantur: Vnde Christo exprobrabant, dicentes: Samaritanus es tu, dæmonium habes.*

Samaritani ſe dicebant ortos ab Abraham.

Cyrillo placet hîc, hos Samaritanos fuiſſe vero ex populo Iudæorũ, vtpotè filios aliquorũ, qui ex captiuitate ſua reduces in Samariam tandem vt ad propria repedarunt. Cyrillus habet vnde ſuæ coniecturæ fidem faciat. Etenim mulier Samaritana loquens Chriſto, patrem ſuum appellabat Iacob, quod non tuliſſet Chriſtus ſi gentiles atauos hæc mulier habuiſſet. Sed pace viri ſancti dixerim, Samaritani alienigenæ fuerunt, nec ab Abraham Patriarcha ſuam traxerunt originem, quantumuis Abraham Chaldæus extiterit: ſed longa patrum gentilium ſerie gentiles ipſi in illam Samariæ prouinciam tranſmiſſi, nomen ſuum adaucto numero propagarunt. Alienigenas fuiſſe Samaritanos, eruditè probat Auguſtinus ita fatus: *Sufficit vt Samaritanos inter alienigenas deputemus, & ne hæc audacius arbitremini me dixiſſe quàm verius, audite ipſum Dominum Ieſum, quid dixerit de illo Samaritano, vno de decem leproſis, quos mundauerat, qui ſolus rediit, vt gratias ageret: Nonne decem mundati ſunt? & nouem vbi ſunt? Non erat alius, qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi alienigena iſte.* Cùm ergo Iudæi Samaritanos haberent vt ethnicos, & immundos, iure mirata eſt Samaritana quare non ab ipſius colloquio Chriſtus Dominus abſtineret. Quippe nouit eum eſſe Iudæum ex veſte, & capillis Nazaræo more compoſitis: idcirco virum hunc ſuſpicata ritus Iudaïci prorſus incurium, curioſitate pruriente petit, cur ille vitam Iudæorum agens & profeſſus, contra morem inolitum genti Iudaïcæ Samaritanæ fœminæ coütatur: Iudæi ſua vaſa crebrò lauant vt ſi quid contraxere impuri, lotio illa frequens expiet: Cùm ergo ritus ille ſcitus ſit à vicinis eorum Samaritanis, habuit quod ſtuperet audiendo Ieſum rogantem vt ſitim, qua ardebat ipſe, ſuo immundo vaſculo recrearet. Ita Auguſtinus tract. 15. in Ioann. *Videtis* (inquit) *alienigenam: omnino vaſculis eorum Iudæi non vtebantur. Et quia ferebat ſecum mulier vaſculum, vnde aquam hauriret, eo mirata eſt, quia Iudæus ab ea petebat bibere, quod non ſolebant facere Iudæi.*

Samaritani reputati inter alienigenas à Iudæis.

Quæres, an Euangeliſta voces iſtas, *Non enim coütuntur Iudæi Samaritanis*, ex diuino penu ſuo adiecerit colloquio Samaritanæ, an illa totum hunc diſcurſum texuerit? Arbitror eſſe voces fœminæ Samaritanæ, ſui ſtuporis cauſam protinus ingerentis. Meæ coniecturæ fauet vſus: ſi quis enim hæreticus aduertit hominem Catholicum carnibus veſci die ieiunij indicti, ſubſannat eum, dicens: Quare tu, qui Eccleſiæ Romanæ nomen dediſti, paſceris die hodierna cibis iſtis: non enim ſic veſcuntur homines initiati ritibus Eccleſiæ Romanæ, cuius tu fidem ſaltem nomine profiteris. Adiice, Samaritanos ægrè tuliſſe morem hunc Iudæorum, à quibus habebantur vt immundi. Vt ergo ritum hunc carperet tanquam inhumanum, negauit aquam Chriſto, volens ita morem illum inſinuare, malè introductum, quia vrgente ſiti, Iudæo nefas erat æſtum, quo flagrabat, hauſto Samaritani vaſculo ſubleuare.

VI. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si ſcires donum Dei, & quis eſt dicit tibi: Da mihi bibere.

Nota, donum in Theologia ſignificare ſubſtantiam diuinam, aut accidens aliquod ordinis ſuperioris. Donum vt eſt ſubſtantia ſumptum in diuinis Deum ſignificat, qui ſe dat in præmium, & tunc donum ſumitur eſſentialiter. Quando verò perſonaliter ſumitur, inſinuat Spiritum Sanctum, qui procedit vt amor à Patre & Filio: Vnde quia datur amor ante omnia dona, quæ dictat amor, Spiritus Sanctus donum congruo nomine nuncupatur. Auguſtinus ait, hîc donum ſignificare Spiritum ſanctum lib. 83. quæſt. *Hinc* (inquit) *oſtendit, non ſe talem aquam petiiſſe, qualem ipſa intellexerat: ſed quia ipſe ſciebat fidem eius, eidem ſitienti Spiritum ſanctum dare cupiebat. Hanc enim rectè intelligimus aquam viuam, quod eſt donum Dei: ſicut ipſe ait: Si ſcires donum Dei* Arbitror ego ſecus, donum hîc inſinuare dotes, & gratias quæ influunt in animas diuina luce fidei deſuper affulgente. Vt namque ſine fide placere Deo impoſſibile eſt, Chriſtus hanc mulierem initiando ſuis myſterijs auſpicatus eſt à fide velut à pietatis congruo fundamento. Ita donum hîc rectè fidem ſignificat, & non ſumitur pro diuina ſubſtantia, aut perſona: quippe nimis ea eſt alta doni ſignificatio, in hoc Chriſti cum Samaritana colloquio. Aptauit enim ſe Chriſtus

Donum à Theologis quomodo accipiatur.

Spiritus ſanctus eſt aqua viua.

captui

captui mulieris, quæ proculdubio, facta mentione doni Dei intellexit gratias cœlitus influentes; vt namque dona Dei, ſunt digna Deo mulier illa ſatis aſtuta nihil niſi diuinum ſuſpicata, dotes aliquas animæ credidit illa voce ſibi à Chriſto Domino deſignari. At de Spiritus ſancti perſona nihil prorſus eius animo inſedit, imò nec Iudæis olim innotuit hæc perſona velut inſcijs an Spiritus ſanctus eſſet: Ergo neque mulieri, quæ ad diuina minus quàm Iudæi proceres aſſurgebat.

Chriſtum intellexiſſe fidem, qua illucente ſcimus abundè Deum impertire ſuas gratias ad arbitrium ſuum, ex contextus tenore liquet. *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere.* Id eſt, ſi experimẽto tuo ſcires, quid diuina fides præſtet: eſt nempe fides donum Dei, hæc rutilante luce Dei filium agnoſceres, qui te ſuo dignatur affatu. Theophylactus abit in hanc ſententiam ita fatus: *Si ſcires donum Dei, hoc eſt, ſi cognoſceres, quid donet Deus, nempe æterna, & incorruptibilia: ſcires autem & me, quòd cùm Deus ſim, vt poſſim hæc tibi dare, tu quæſiuiſſes vtique, & accepiſſes aquam viuam.*

Doctrina Chriſti cõparata aquæ viuæ.

Tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam.

Hæc aqua viua notat doctrinam Chriſti; tres enim proprietates aquæ viuæ ad doctrinam Chriſti congruè referuntur. Conſpurcata lauat aqua detergendo fæces. Reſtinguit incendia, aqua demum viua ſuo motu res agitat, quas alluit. Quàm benè conueniant hæc omnia doctrinæ Chriſti Euthymius diſcurit eruditè: *Aquam* (inquit) *viuam appellauit fluenta doctrinæ ſuæ: aquam quidem, quia in modum aquæ ſordes abluit, flammaſque affectionum extinguit, & incredulitatis ſiccitatem curat. Viuam verò quaſi perennem, ſemperque motam. Aquæ enim vita, fluere eſt, ac moueri.* Sæculatis, id eſt, illa mera hominum doctrina, putet Bernardo, quia non illa Ieſum ſonat, nec bonus eius odor ibi fragrat. Priſca quidem Philoſophia decantata ſatis longè latéque fudit eloquia; ſed hæc doctrina fuit inſtar aquæ putidæ reſtagnantis. Ex Auguſtino tract. 15. in Ioan. *Viua aqua dicitur illa vulgò, quæ de fonte exit. Illa enim, quæ colligitur de pluuia in lacunas, aut ciſternas, aqua viua non dicitur: & ſi de fonte manauerit, & in loco aliquo collecta ſteterit, nec ad ſe illud vnde manabat admiſerit, ſed interrupto meatu, tanquam à fontis tramite ſeparata fuerit, non dicitur aqua viua.* Non ſtabulatur aqua Chriſto velut fonte ſaliente fluens: inquies illa mouet cuncta quibus aſpergitur: nemo planè motus expers eſt illorum hominum, in quos doctrina Chriſti influxit: namque ſuos hæc diſciplina pios diſcipulos inſtituit ad virtutis omnimodæ praxim obſequio impigro proficiendum.

Aqua viua quænam ſit.

VII. Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt: vnde ergo habes aquam viuam?

Mulier illa primò velut ſupercilio contracto ſatis inhumana fuit erga Chriſtum confectâ viâ longâ feſſum, atque ſiti feruida laborantem. Quippe parum illi Samaritanæ fuit, non annuiſſe votis Chriſti, ſed adiecit & cenſuram, illum increpando ſicut ab alijs obſeruatæ legis incurium, eo quòd cùm Iudæus eſſet, à fœmina Samaritana potum peteret, cùm iuxta ritum Iudæorum debuiſſet ab eius etiam colloquio protinus abhorrere. Sed vt audiit Chriſtum dicentem; *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere.* Suſpicata virum iſtum eſſe ſupra genus vernaculum & plebeium Iudæorum, ſupercilium compoſuit, & vrbanior facta, virum, quem duriùs exceperat, dominum appellauit. Iſta nuncupatione glorioſa Chriſto ſuam Samaritana fidem aptat datura breui Chriſto manus, eſtò nihil adhuc cœleſte concipiat, communes aquas intelligens ſcilicet, illas, quæ de vicino puteo ſaliebant. Audiendus hîc Chryſoſtomus encomiaſtes huius fœminæ Chriſtianæ fidei candidatæ. Sic ille hom. 30. in Ioan. *Iam omnem ab ea, quod vilis eſſet, & vnus ex vulgi hominibus ſuſpicionem amouit. Neque enim ſimpliciter hoc in loco dominum, ſed honorificè appellat, quod ex ſequentibus patet. Non enim irriſit, non exprobrauit, ſed primùm haſitauit. Quòd ſi non continuò intellexit, minimè mirum. Neque enim Nicodemus intellexerat; inquit enim: Quomodo poſſunt hæc fieri? Et iterum: Quomodo poteſt homo naſci, cùm ſit ſenex? Et iterum: Nunquid poteſt in vterum matris iteratò introire, & renaſci? Hæc autem mulier longè verecundiùs: Domine* (inquit) *neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt; vnde ergo habes aquam viuam? Aliud Chriſtus dicebat, aliud illa intelligebat, tantùm verba accipiens, neque altum aliquid pertingere poterat. Atqui petulantiùs reſpondere licuiſſet: Si haberes aquam viuam, non à me peteres, ipſam tu acciperes, ſed eo iactas. Verum nihil tale locuta.* Hac humanitate ſe accinxit ad ſacra Dei dogmata capeſſenda. Chriſtus enim intus agens eam ſenſim inclinabat ad fidei aſſenſum, quem poſtea expreſſit, quando perfuſa luce liquidiore Deum eſſe Chriſtum, amore Dei percita prædicauit.

Samaritanæ modeſtia.

VIII. Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius?

Puteum hunc mulier illa commendat ab authore Patriarcha Iacob, & ab aquæ copia, quæ ſuffecit toti familiæ Iacob, & armentis: nec vnquam defecerat, ſed ſaliens indefeſsè viuax aqua ad hæc vſque tempora perennabat. Admirabunda rogat Chriſtum, habeat necne ſalubriores aquas. Sic interrogando, ſua pondera & momenta fides habuit: coruſca demum affulgente luce cœlitus adoleuit. Vide quibus rudimentis erudita fuit mulier, arbitrata primò vulgares aquas à Chriſto Domino commendari. *Videte* (inquit) Auguſtinus tract. 15. in Ioan. *quomodo intellexerit aquam viuam, aquam, ſcilicet, quæ erat in illo fonte. Tu mihi vis dare aquam viuam, & ego fero vnde hauriam, & tu non fers. Aqua viua hîc eſt, quomodo mihi daturus es? Aliud intelligens, & carnaliter ſapiens, quodammodo pulſat, vt aperiat magi-*

ſter

ſter quod clauſum eſt. Pulſabat ignorantiâ, non ſtudio: adhuc miſeranda nondum inſtruenda.

Samaritani an orti fuerint ex Iacob.

Sed inquies, quare vocat Iacob Patriarcham, patrem Samaritanorum, cùm ipſo etiam Chriſto teſte fuerint Samaritani alienigenæ, vtpote gentili ſemine procreati? Reſpondeo, Samaritanos (vt præfatus ſum) ex Chaldæa tranſmiſſos in prouinciam Samariæ, & initiatos ibi à ſacerdote Hebræo ſacris ritibus legis Moſaicæ, cuius erant filij Abrahæ, qui vt Chaldæus erat, Samaritani ex Chaldæa ducentes originem, ſe iactauere patris Abrahæ & Iacob ſemine propagatos. Rurſus appellauere Iacob patrem ſuum, quia terra Sichem ceſſit olim in ius patriarchæ Iacob, cuius ita facti hæredes ſanctiſſimum illum vſquequaque virum venerando patris nomine dignabantur. Cauſa demum præcipua, quæ induxit Samaritanos, vt appellarent Iacob patrem ſuum Iudæorum more, fuit eiuſdem legis cum Iudæis obſeruatio, & cultus eiuſdem Numinis quod Iacob olim, & cæteri Iudæorum proceres excolebant.

IX. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis qui biberit ex hac aqua, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam dabo ei, non ſitiet in æternum.

Doctrina Chriſti qua ratione ſitim ſedare queat.

Chriſtus cautè ſuam hanc nouitiam initiat ſenſim, ingerendo ei alta ſuæ dogmata diſciplinæ. Doctrinam ſuam in genere vocauit aquam: nunc huius aquæ myſticæ, & alterius aquæ profanæ notat differentiam, dicendo ſitim non expleri in æternum quantumuis magno fontis aquæ poculo propinato. At ſecus ait aquam illam, quam infundit, obſtare ſitim ne quis concipiat amplius, ſicque ſalutaris huius aquæ deſiderio illam Samaritanam fœminam afficit auſcultantem. Qua verò ratione ſitim ſedare queat illa ſalubris aqua typus doctrinæ Chriſti, res eſt alti ſcrutinij. Sed nota mulieris opacum adhuc ingenium, quidquid Chriſtus loquitur etiam pertinens ad ſalutem, illud omne dictum de corpore vt arcani diuini neſcia delirabat. Audiendus hîc Auguſtinus: *Non* (inquit) *aquam viſibilem, ſed inuiſibilem promittebat, non carnaliter, ſed ſpiritaliter loquebatur. Adhuc tamen illa mulier carnem ſapit, delectata eſt non ſitire, & putabat hoc ſecundùm carnem promiſſum eſſe ſibi à Domino: quod quidem fiet, ſed in reſurrectione mortuorum. Iam hoc volebat illa. Dederat enim Deus aliquando ſeruo ſuo Eliæ, vt per quadraginta dies, nec eſuriret, nec ſitiret. Qui hoc potuit dare per quadraginta dies, non potuit dare ſemper? Suſpirabat enim illa nolens indigere, nolens laborare, aſſiduè venire ad illum fontem, onerari pondere, quo indigentia ſuppleretur, & finito, quod hauſerat, rurſus redire cogebatur: & quotidianus fuit ei iſte labor, quia indigentia illa reficiebatur, non extinguebatur. Delectata ergo tali munere, rogabat vt ei aquam viuam daret.*

Voluptatis typus eſt aqua.

Scrutemur iam, qua virtute ſiti noſtræ Chriſti doctrina modum poſſit imponere. Res iſta palàm fiet, ſi aquæ typo voluptatis ſpeciem intelligas, vt & cupiditatem nomenclatura ſitis inſinuet. Tunc erit in confeſſo, ſitim animæ turbidos huius mundi latices irritare. Cupido namque fœdis voluptatum illecebris incrementa capit, & eſtò ſæpe ſeſe deliciis ingurgitet, illa tamen minimè ſatiatur. Audiendus iterum hîc Auguſtinus: *Quid eſt* (inquit) *qui biberit de aqua hac, ſitiet iterum. Et verum eſt, ſecundùm hanc aquam: & verum eſt ſecundùm quod ſignificat illa aqua. Etenim aqua in puteo, voluptas ſæculi eſt in profunditate tenebroſa. Hinc eam hauriunt homines hydria cupiditatum. Cupiditatem quippe proni ſubmittunt, vt ad voluptatem hauſtam de profundo perueniant, & fruuntur voluptate præcedente, & præmiſſa cupiditate: nam qui non præmiſerit cupiditatem, ad voluptatem peruenire non poterit. Pone ergo hydriam cupiditatem, & aquam de profundo voluptatem. Cum peruenerit quiſque ad voluptatem ſæculi huius, cibus eſt, potus eſt, lauacrum eſt, ſpectaculum eſt, concubitus eſt. Nunquid non iterum ſitiet? Ergo de hac aqua, quã biberit, iterum inquit ſitiet.*

Voluptas ſitim conciliat, id eſt cupiditatẽ.

Si eſt æſtuans cupido ſitis, profectò leuat hanc Chriſti doctrina ſitim. Quippe prima huius diſciplinæ rudimenta ſedant omnem cupiditatem. Sequaces enim Chriſti auſpicantur ſuum tyrocinium à ſæcularium omnium abdicatione rerum, quas poſtea ſitire nequit quiſquis eas diuino flamine percitus ablegauit. Vt in Apoſtolos influxit aqua illa viua, ſitis eorum ita ſedata fuit vt relictis omnibus adhæſerint Chriſto. Cupido tribus oſtiis excipit & haurit aquas ſæculi; concupiſcentia namque triplex eſt, carnis, opum, & gloriæ. Triplex illa ſitis extinguitur ab his, quos Chriſtus inſtituit, & quos eius diuinæ doctrinæ ſacri latices alluerunt. Enimvero voto caſtitatis emiſſo ſuam cupido ſitim extinguit, ſpontanea paupertas opum ſitim abundè leuat: obedientia iurata demum ex profeſſo typhum inclinat gloriæ tumeſcentis.

Doctrina Chriſti eſt practica.

Inſtabis, doctrinam Chriſti non ſufficere ad omnes effectus; conſtat enim multos egregiè inſtructos omni ſcientiæ ſupellectile, quos nulla fugit difficultas cuiuſcumque loci Euangelij, ſitire tamen, & obſcœna ſiti voluptatum turpiter æſtuare. Reſpondeo, me nomine doctrinæ Chriſti ſignificare practicam illam, quæ excepta citò manus explicat ad praxim, & non illam quæ inſtar ignium fatuorum, qui noctu micant, non accendit, ſed intellectum illuminat, voluntate tamen inertia ſordida torpeſcente. Rurſus vt fluuius Pactolus aquas tranſmittendo ſecum copiosè vehit aurum; ita ſacra Chriſti doctrina ſecum Spiritus Sancti dona vehit, vt clarè liquet ex Scriptura referente Spiritum Sanctum illapſum in animas, quæ verbo Dei dociles auſcultabant. Ita ſacer textus Actuum c. 10.

Doctrina Chriſti ſecũ vehit Spiritũ Sanctum.

Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus Sanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum. Et obſtupuerunt ex circumciſione fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus Sancti effuſa eſt. Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum. Tunc reſpondit Petrus: Nunquid aquam quis prohibere poteſt, vt non baptizentur hi, qui Spiritum Sanctum acceperunt, ſicut & nos. Vides, prædicante Petro, cum Chriſtiana diſciplina ſimul Spiritum Sanctum in necdum tinctos aquis baptiſmi gentiles homines influxiſſe.

Cùm ergo ſalutaris aqua Spiritus Sancti, & doctrina Chriſtiana ſimul influant in animas, quando dico viuam aquam eſſe doctrinam, qua Chriſtus animas initiat, & aptat ad ſalutem, non

à

Digitized by Google

à ſententia illa procul abſum, quæ Spiritum ſanctum ait eſſe viuam aquam, illam ſcilicet, quam Chriſtus typicè deſignabat. Si namque ſimul influunt in animas Spiritus ſanctus, & doctrina illa, nihil obſtat, quin Spiritus ſanctus & diuina doctrina queant aquæ viuæ ſibi ſymbola vendicare. Vt namque plures ſunt effectus Spiritus ſancti, quando piis illabitur hominibus, ita typis etiam variis congruè deſignatur. Ita Chryſoſtomus homil. 31. in Ioann. *Spiritus ſancti gratiam, nunc ignem, nunc aquam Scriptura appellat, vt non ſubſtantia, ſed operationis has intelligentias eſſe demonſtret. Non enim ſpiritus ex differentibus conſtat ſubſtantijs, cum inuiſibilis, & vnius generis ſit. Ioannes ait: Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni. Chriſtus autem: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: hoc autem dixit de Spiritu, quem erant accepturi: itidem & nunc ſpiritum appellat: Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum. Ita Spiritum ignem appellat, vt excitamentum, & feruorem gratiæ, & peccatorum abſumptionem ſignificet: aquam autem, vt ablutionem, & refrigerium, quibus ipſum accipientes animo fruuntur. Etenim tanquam hortum virentem, & fructiferis & ſemper florentibus arboribus comantem, ita promptam animam diſponit, vt nulla anxietate, nullis Satanæ inſidijs diſtrahi ſinat, ſed omnia ardentia malitiæ tela extinguat.*

Spiritus ſanctus quare dicatur ignis, & aqua.

Quia igitur doctrina Chriſtiana comes eſt gratiæ, quam fides animata vehit; aqua illa viua ſitim ſedat: anima namque Deo fœta nihil omnino rerum etiam præclararum fallacis huius ſæculi concupiſcit. Quippe fides altiora nobis inſinuat, quæ quiſquis animo iam concepit, ille ſitis expers vtpotè pertæſus opes, dignitatum infulas, nobilia ſtemmata proſapiæ, ſpeciem & vetuſtatem corporum, quam blanda Venus oculis ingerit; ille inquam diuinis tantùm illectus, Deo ſolo fonte ſuo limpido ſatiatur. Hanc aquam eſſe fidem ſeu aſſenſum ad Doctrinam Chriſtianam Chryſoſtomus ex profeſſo notat, ita fanis homil 31. in Ioann. *Qui biberit ex hac aqua, non ſitiet: Spiritualia nullo præſcripta fine pollicebatur, ideo mulieris animum pollicitationibus erigeat, adhuc ſenſibilibus immoratur, quoniam nondum ſpiritualia capere poterat. Nam ſi dixiſſet: Si credideris in me, non ſities; non vtique intellexiſſet quid diceret.* Ita liquet, Doctrinam Chriſtianam cum ſua ſupellectile, id eſt, cum fide, & gratia Spiritus ſancti eſſe viuam illam aquam à Chriſto Domino recenſitam.

Eſtò viuæ huius aquæ obſequio, fideles Chriſtiani nullam patiantur omnino ſitim ſaltem importunam rerum, quæ infideles homines afficiunt, & ad quas anhelant, eò ſua vota omnia dirigentes. Illa ſitis explebitur adhuc pleniùs in cœlo, velut loco vbi bonorum omnium ſcaturigo indefeſſa ſalit, fruitionem huiuſce boni nequaquam corpore remorante. Aug. abit in hanc ſententiam Tract. 15. in Ioan. *De hac* (inquit) *aqua qui biberit, iterum ſitiet. Si autem acceperit à me aquam, non ſitiet in æternum. Satiabimur inquit bonis domus tuæ. De qua dicturus eſt, niſi de illa aqua, de qua dictum eſt: Apud te eſt fons vitæ. Nam quomodo ſitient qui inebriabuntur ab vbertate domus Dei. Promittebat ergo ſaginam quandam, & ſatietatem Spiritus ſancti, & illa nondum intelligebat.*

Sitis noſtra in cœlo explenda.

Obiter aduerte modeſtiam Chriſti. Petierat mulier Samaritana, maior nec ne Patriarcha Iacob eſſet Chriſtus: ille ſicut erat refuga iactantiæ, non equidem ſe maiorem dixit, ſed promittendo ſalubriores aquas eis quas procurauit Iacob, qualis eſſet tacitè demonſtrauit. Chryſoſt. homil. 31. in Ioann. accuratè notat illam Chriſti prudentiam: *Non* (inquit) *ſe maiorem Iacob dixit, viſus enim eſſet ſe tantùm iactare nondum cognitus; ſed latenter id ſignificat: non enim ſimpliciter dixit, Dabo tibi aquam; ſed priùs aquâ Iacob neglectâ, ſuam laudat à munerum natura, dantium volens oſtendere differentiam, & quantùm ipſe patriarcham anteiret. Nam ſi, inquit, admiraris patriarcham, quòd hanc aquam dederit; inde ego longè meliorem tibi dedero, eâ acceptâ, me maiorem Iacob confitearis neceſſe eſt. Intuere verum mulieris iudicium, à reipſa, & de Chriſto, & de patriarcha ferentis ſententiam.*

Chriſti modeſtia.

X. Sed aqua, quam dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

Cohærent hi duo verſus; & ſententia mea, quæ concludit, aquam viuam eſſe doctrinam Chriſti inſtructam diuina ſua ſupellectile, id eſt, fide, & gratia Spiritus ſancti, concolor eſt his verſibus denuo refricandis. Doctrina Chriſti ſeorſim ſumpta ſitim non extinguit, id eſt, concupiſcentiæ noſtræ modum nullo modo ponit ex ſe, ſed excepta ſicut par eſt gratiam præeunte fide conciliat: his aulæis anima inſtructa ſacrarium fit Spiritus ſancti, qui fontis viui nomine deſignatur. Anima initiata Dei doctrina, inaugurata ſacris fidei & gratiæ infulis, illo pota fonte viuo, vitæ æternæ conſcia eſt, quantùm eſſe poteſt in hoc ſæculo: quippe gratia diuina ſemen eſt vitæ æternæ, & à Theologis gratia diuina iuſtificans, gloriæ æternæ ſibi nomen vendicat inchoatæ. Itaque verſus iſte perinde ſonat ac, Qui crediderit in me, fiet Sanctuarium Spiritus ſancti, qui eſt fons bonorum omnium, & illo afflante, vitæ æternæ gaudia conſequetur.

Spiritus ſanctus eſt fons.

XI. Dicit ei mulier: Domine, da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire.

Prudenter egit mulier, non temerè dando manus, vt ignara rerum captum eius excedentium, neque etiam difficilia intellectu à Chriſto ſibi propoſita pertinaci animo refellendo. Vt Chriſtus erat conſcius ingenij fœminæ, cupientis inſtitui nouâ, diſciplinâ, typis vſus vernaculis, ſcilicet aquæ viuæ ſymbolo, illam aptauit ad percipienda maiora myſteria, præmiſſis antè primis doctrinæ ſuæ nouæ necnon abditæ rudimentis. Perſtringit eruditè totam hanc hiſtoriam Chryſoſtomus homilia 31. in Ioann. *Conſidera* (inquit) *quaſi, quàm paulatim ad veræ doctrinæ altitudinem adducitur. Primùm Iudæum quendam legis tranſgreſſorem ſuſpicata eſt: vt hoc crimen propulſauit, abſurdum enim erat talem eum eſſe, qui tot bona comprehenderet, auditâ aquâ viuâ, ſenſu perceptibilem exiſtimauit, tandem ſpiritalem in-*

Samaritanæ prudentia.

telligens, credidit huiuſmodi aquâ poſſe ſe tollere ſitis neceſſitatem, non tamen adhuc intelligens quænam eſſet ambigebat. Hinc diligentius intuens, nec eam penitus comprehendens: Da mihi (inquit) *hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire. Primùm Patriarchæ Iacob Chriſtum prætulit, quòd eo fonte non indigeret, ſi illam aquam acciperet. Conſidera quantò potiorem Chriſtum duxerit, hoc grata & fidelis animæ iudicium oſtendit, quam de Iacob opinionem haberet, nouit meliorem, mutauit ſententiam: non tamen nimium credula mulier, neque temerè verba Chriſti accepit: diligenter inueſtigauit, nec incredula, neque pertinax, quod rogando oſtendit.*

Samaritana dubia quid crederet.

Vt qui vehuntur naue mari fluctuante nutant, iuxta maris ingenium, quod eſt in diuerſas agi partes: ita velut impos ſui mulier Samaritana, recolendo viuam aquam à Chriſto oblatam, neſcia quid crederet, ambigebat. Suſpicata tamen aliquid magnum in aqua illa, quam Chriſtus ait eſſe talem, vt aſſurgat ad cœlum vſque, boni tanti illecta deſiderio, à Chriſto petit huius aquæ viuæ ſibi venulam erogari. Refuga laboris aquam petit, qua hauſta ſemel, ſit extincta ſitis qua vrgente ſuam hydriam cogebatur in puteum demittere, & plenam, fatiſcente crebrò corpore baiulare. Ita Auguſt. Tract. 15. in Ioan. *Non* (inquit) *intelligens mulier quid reſpondebat: Domine, da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire. Ad laborem indigentia cogebat, & laborem infirmitas recuſabat. Vtinam audiret: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Hoc enim ei dicebat Ieſus, vt non laboraret, ſed illa nondum intelligebat.* Non eſt hîc prætereunda Cyrilli ſententia vtpotè propitia concluſioni meæ decernenti, aquam viuam doctrinam Chriſti, & Spiritus ſancti gratiam indicare. Sic ille in c. Ioan. 4. *Aquam Spiritus ſancti gratiã appellauit, quam qui adeptus eſt, diuina ſcientia ſcaturientem fontem ſic adeptus eſt, vt præceptis hominum non indigeat, ſed facilè poſſit ad potum verbi cœleſtis etiam cæteros hortari, quales olim erãt Apoſtoli, & Prophetæ, de quibus ſcribitur: Haurietis aquas cum gaudio de fontibus Saluatoris.*

Aqua viua quid deſignet.

XII. Dicit ei Ieſus: vade, voca virum tuum, & veni.

Vt eſt diffuſa boni cuiuſuis indoles; ita ſuæ doctrinæ ſacros latices Chriſtus abundè ſemper effudit: quippe docens in plateis, & in templo palàm iugiter irrorabat. Hodie iuxta ſuum beneficum omnibus ingenium, non vult erudire ſolam fœminã Samaritanam, anhelantem ad Euangelij arcana totis hiantibus & patulis auribus; ſed cautè iubet Samaritanæ ſuum vt citò virum aduocet, vt ambo viuis Saluatoris fontibus alluantur. Theophyl. placet illa ſententia: *Quia* (inquit) *videbat illam vrgentem ad recipiẽdum, & cogentem ſe ad dandum, dicit: Vade, voca virum tuum, quaſi oſtendat, quòd illum etiã oportebat participem eſſe doni huius.* Aug. ait, Chriſtum vt pertæſum inſcitiam fœminæ Samaritanæ, quæ carnaliter omnia hactenus intellexit ea quæ myſticè dicebantur, ei ſuaſiſſe, ſuum vt intellectum deuium aduocaret. Nimirum Auguſtino libet animam eſſe velut fœminam, quæ intellectui ſociata ſicut viro, ens quoddam rationale facit. Chriſtus ergo virum præcipiens vt accerſat mulier, hoc voluit, ſcilicet vt præfatis Samaritana ſuum adhiberet intellectum, vt ea ſpiritualiter acciperet, & non carnaliter, ſenſum hunc opacũ corpore ſuſurrante. Sic ille tract. 15. in Ioan. *Ipſe intellectus erat fortaſsè vir animæ. Videns ergo Ieſus, quia mulier non intelligebat, & volens eam intelligere: Voca, inquit, virum tuum: ideo enim neſcis quod dico, quia intellectus tuus non adeſt. Loquor ego ſecundum ſpiritum, tu audis ſecundum carnem. Quæ loquor, nec ad voluptatem aurium pertinent, nec ad oculos, nec olfactum, nec ad guſtum, nec ad tactum. Mente ſola capiuntur, intellectu ſolo hauriuntur. Ille intellectus non tibi adeſt, quomodo capis quod dico? Voca virum tuum, præſenta intellectum tuum. Quid tibi eſt enim animam habere? Non eſt magnum, nam & pecus habet. Vnde tu melior? Quia intellectum habes, quod pecus non habet. Quid eſt ergo: Voca virum tuum? Non me capis, non me intelligis. De dono Dei tibi loquor, tu autem carnem cogitas, ſecundùm carnem ſitire non vis, ego ſpiritum alloquor: abſens eſt intellectus tuus, voca virum tuum. Nolite fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus.*

Intellectus eſt vir animæ.

Auguſt. ita ſua hac ſentẽtia affectus eſt, vt eam multis adſtruat. Animam (inquit) habere, & intellectum non habere, id eſt, non adhibere, nec ſecundùm eum viuere, beſtialis eſt vita. Eſt enim in nobis quiddam beſtiale, quo in carne viuimus, ſed intellectu regendum eſt. Motus enim animæ ſecundùm carnem ſe mouentis, & in delicias carnales immoderatè diffluere cupiẽtis, regit deſuper intellectus, qui debet dici vir. Procul dubio, cùm ordinata vita eſt, intellectus animam regit, ad ipſam animam pertinens. Non enim aliquid aliud eſt, quàm anima, ſed aliquid animæ eſt intellectus: quomodo non aliquid aliud quàm caro eſt oculus, ſed aliquid carnis eſt oculus, ſed tamen luce perfruitur: cætera tamen membra carnalia luce perfundi poſſunt, lucem ſentire nõ poſſunt, ſolus oculus luce perfunditur, & ea perfruitur. Sic in anima noſtra quiddam eſt, quod intellectus vocatur. Hoc ipſũ animæ, quod intellectus & mens dicitur, illuminatur luce ſuperiore. Iam ſuperior illa lux, qua mens humana illuminatur, Deus eſt: erat enim verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Talis lux Chriſtus erat, talis lux cum muliere loquebatur, & in illa intellectus non aderat, qui illa luce illuminaretur, nec tantùm perfunderetur, verùm etiã frueretur. Ergo Dominus tanquã diceret, illuſtrare volo, ait: Voca virũ tuum, id eſt, adhibe intellectum, per quem docearis, quo regaris. Ergo conſtitue animã excepto intellectu tanquam fœminã, intellectum habere ſicut virum. Sed iſte vir non benè regit fœminam ſuam, niſi cùm à ſuperiore regitur: caput enim mulieris vir; caput autem viri Chriſtus. Loquebatur caput viri cum fœmina, & non erat vir. Et tanquam diceret Dominus: Adhibe caput tuum, vt ſuſcipiat caput ſuum. Voca virum tuum, veni huc, id eſt, adeſto, præſens eſto: velut enim abſens es, dum non intelligis præſentis vocem veritatis. Præſens eſto, ſed noli ſola, cum viro tuo adeſto. Et adhuc illa nondum aduocato illo, viro non intelligit: adhuc carnem ſapit, abſens eſt enim vir. Non habeo, inquit, virum.

Intellectus eſt pars animæ.

Vir eſt caput mulieris.

Chriſtus eſt caput viri.

Argutè

Argutè licèt iſte ſenſus ab Auguſtino ſit inuentus; ille tamen non intentus eſt à Chriſto, nec proinde ſapit literam, quam ego modis omnibus adhibitis ſedulus inueſtigo. Chriſti intentum non fuiſſe tale, quale putat Auguſtinus, inde patet, quòd Chriſtus excitare volens intelligentiam fœminæ neſciæ quid dixiſſet antea, dicendo: Voca virum, id eſt, adhibe intellectum, denſiores quàm antè nubes menti dubiæ huius fœminæ prætendiſſet. Chriſtus ergo virum vt illa ſuum vocet quando iubet, hoc de induſtria aptè facit, vt illa ſibi eſſe virum denegando, vitæ illius ſeriem omnem exponat, & occaſione arrepta probet ſe eſſe Prophetam, demonſtrata morum eius obſcœna colluuie, & ſubiecta demum cenſura leni corrigat impudicam. Euthymius egregiè aſſecutus eſt intentum Chriſti: *Cùm* (inquit) *mulier inſtaret, & apprehendere vellet, ait: Voca virum tuum, & veni huc, ſimulans quòd etiam illum cum ea in dono communicare oporteret. Atqui nouerat eam virum legitimum non habere, vtpotè omnia ſciens; id tamen volebat eam dicere, vt apprehenſa occaſione, quæ circa eam acciderant prophetaret, ipſamque corrigeret. Vult enim vaticiniorum, ac miraculorum occaſiones ab iis, quæ contingunt, accipere: vt & vanæ gloriæ ſuſpicionem demtet, & eos ſibi familiariores reddat. Siquidem alio modo dicere: Frequenter nupta fuiſti, & nunc viro iuncta es illegitimo, intempeſtiuum videbatur, atque ſuperfluum: accepta verò ab ea cauſa, tempeſtiuum erat, & conſequens.*

XIII. Reſpondit mulier, & dixit: non habeo virum.

Mulier hæc feſtina moras omnes abrumpit, quas videbat prætendi à Chriſto, differente votis eius annuere, copiosè viuam aquam eius animæ propinando. Non eſt mentita, virum negando ſe habere, licèt de facto viri congreſſu infami & ſpurco ſalax illa mulier vteretur. Conſcia namque, virum ſeu coniugem legitimum intendi à Chriſto, verè dicit ſe non habere virum, cui ſcilicet honeſto & conceſſo toro licitè iungeretur: Mulier hæc incauta, nimis credula arbitrata moras interiectas à Chriſto ſe rupiſſe, viuam aquam ſibi à Chriſto dari ſitiens expectabat.

XIV. Quinque viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir.

Quinque libri Moyſis quinque viri fuerunt Samaritanæ.

Beda putat hinc Chriſtum mulierem iſtam initiare ſacris fidei myſteriis, dicendo quinque libros Moyſis fuiſſe viros quinque, quibus adhæſit hæc mulier. Nam Samaritani quinque libros Moyſis tantùm habuere ſacros reiectis Prophetis, & aliis libris, qui in Scripturæ ſanctæ canone recenſentur. Coniecerit benè nec ne Beda, liquet ex contextu, quem tibi ſubiicio: *Quinque viros* (inquit) *quinque libros, qui per Moyſem miniſtrati ſunt, nonnulli accipiunt. Quod autem dictum eſt: Et nunc quem habes, non eſt tuus vir, de ſe ipſo Dominum dixiſſe intelligunt; vt iſte ſit ſenſus. Primò quinque libris Moyſi quinque viris ſeruiiſti: nunc autem quem habes, id eſt, quem audis, non eſt tuus vir: quia nondum credens Chriſto, adhuc vtique illorum quinque virorum, id eſt, quinque librorum copulatione tenebatur. Poteſt mouere, quomodo dici potuerit: Quinque viros habuiſti, quaſi nunc eos non haberet, cùm adhuc vtique ipſis ſubdita viueret. Deinde enim quinque libri Moyſis nihil aliud quàm Chriſtum prædicent, ſicut ipſe ait: Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi: ille enim de me ſcripſit; quomodo poteſt intelligi à quinque illis libris recedere hominem, vt ad Chriſtum tranſeat, cùm ille, qui credit in Chriſtum, non relinquendos quinque illos libros, ſed ſpiritualiter intelligendos multò beatiùs amplectatur.*

Quinque ſenſus corporis, quid ſignificent.

Beda delibatâ ſolùm ſuâ ſententiâ ipſe ſibi ſcrupulum mouit iniurium illi ſententiæ, à qua receſſit, vt cum Auguſtino dicat, quinque viros Samaritanæ nobis quinarium ſẽſuum numerum indicare. Vt namque ſciens atque prudens ait Auguſtinus: Quomodo quiſque naſcitur, antequàm poſſit vti ratione, non regitur niſi ſenſibus carnis anima in puerulo: quod auditur, quod videtur, quod olet, quod ſapit, quod tactu ſentitur, hoc appetit, aut fugit. Appetit quidquid mulcet, fugit quidquid offendit. Hos enim quinque ſenſus mulcet voluptas, offendit dolor. Secundùm quinque ſenſus, tanquam ſecundùm quinque viros, priùs viuit anima, quia iſtis regitur. Quare autem viri dicti ſunt? Quia legitimi. A Deo quippe facti, & à Deo donati animæ. Infirma eſt adhuc, quæ iſtis quinque ſenſibus regitur, & ſub quinque iſtis viris agit. At vbi venerit ad annos exercendæ rationis, ſi eam ſuſceperit optima diſciplina & doctrina ſapientiæ, quinque illis viris ad regendum non ſuccedit niſi vir verus & legitimus, & illis melior, & qui meliùs regat, & qui ad æternitatem regat, ad æternitatem excolat, ad æternitatem inſtruat: nam iſti quinque ſenſus, non ad æternitatem nos regunt, ſed ad iſta temporalia, vel appetenda, vel fugienda. Vbi verò intellectus ſapientia imbutus regere cœperit animam, ſcit iam non ſolùm fugere foueam, & ambulare in æquali, quod oculi oſtendunt animæ infirmæ, nec tantùm canoras voces ſuauiter audire, diſtonáſque repellere: vel blandis odoribus delectari, putoreſque reſpuere: aut dulcedine capi, & amaritudine offendi: aut lenibus mulceri, & aſperis lædi. Iſta enim omnia ſunt infirmæ animæ neceſſaria. Quid ergo regiminis adhibetur per illum intellectum? Non alba & nigra diſcreturus eſt, ſed iuſta & iniuſta, bona & mala, vtilia & inutilia, caſtitatem & impudicitiam, hanc & illam, illam vt amet, iſtam vt vitet. Charitatem, & odium, vt diligat charitatem, & vitet odium: in hac vt ſit, in illa vt non ſit. Hic vir quinque illis viris non ſucceſſerat in iſta muliere. Vbi enim non ſuccedit ille, error dominatur: nam cùm cœperit anima eſſe capax rationis, aut à ſapiente mente regitur, aut ab errore: at error non regit, ſed perdit. Poſt iſtos ergo ſenſus mulier illa adhuc errabat, & error eam ventilabat. Error autem iſte, non legitimus vir, ſed adulter. Ideo et Dominus ait: Benè dixiſti, quia non habeo virũ. Quinque enim viros habuiſti: quinque te ſenſus carnis primò rexerũt: veniſti ad ætatẽ vtendæ rationis, nec ad ſapientiã perueniſti, ſed in errorem incidiſti. Ergo poſt illos quinque viros iſte, quem habes, non eſt tuus vir. Et quid erat, niſi adulter, ſi vir non erat. Voca, inquit, non adulterum, ſed virum tuum, vt intellectu me capias, non errore de me

Quinque ſenſus nos malè regũt.

Intellectus, & ſenſuum, quæ ſit differentia.

aliquid falſum ſapias: adhuc enim errabat mulier, quæ aquam illam cogitabat, cum iam Dominus de Spiritu ſancto loqueretur. Quare errabat? niſi quia adulterum, non virum habebat. Tolle ergo hinc iſtum adulterum, qui te corrumpit, & vade, voca virum tuum. Voca, & veni, vt intelligas me.

Samaritana quinquies nupſit.

Auguſtinus hoc diſcurſu prolixo tropos & figuras ſuſpicatur, vbi nos ſinceram perſcrutamur ex ſubiectâ Euangelij literâ veritatem. Itaque ſenſus eſto, fœminam Samaritanam quinquies nupſiſſe viris legitimis, quibus extinctis, vt erat aſſueta fœdæ libidini, adſciuit illa ſibi mœchum omnibus inſciis, ita ſuo pudori abactò callidè conſultura. Fuiſſe viros alios coniuges Samaritanæ, patet ex verbis Chriſti, diſtinguentis quinque viros mortuos ab illo, qui ſuperſtes erat, quòd quinque viros mulier illa ſibi habuit vt matrimonij iure ſuos, ſextum verò ſicut ſuum non habebat, vtpotè nullis hymenæis penitus interiectis. Fideliter hanc ſententiam Euthymius appendit ad trutinam literæ quam expendo: *Chriſtus* (inquit) *accepta occaſione prophetat, eamque arguit, adamuſſim omnino manifeſtos ac legitimos eius viros enumerans, & nunc eum, qui occultus erat ac illegitimus, manifeſtans. Nam quinque viros palam & ſucceſſiuè habuerat, ſiquidem hoc permiſſum erat: quinto autem mortuo, nullus eam manifeſtè in vxorem accipere voluit: ipſa non ferens concupiſcentiam, ſibi occultè virum coniunctum habebat.*

Correctio occultè facta à Chriſto.

Quinque ergo viri fuerant ipſius, quia manifeſtè coniuncti: is autem, cui nunc commiſcebatur, eius non erat, eò quòd occultus eſſet. Chriſtus eam arguit in occulto cauens ſic pudori fœminæ, quæ diſcipulis Chriſti adſtantibus huic cenſuræ, forſan eam durius excepiſſet.

X V. Domine, video quia Propheta es tu.

Vt mulier ingenioſè ſuam vidit traduci libidinem, quam ſolis Laribus eſſe notam crediderat: obſcœnam illam, quam agebat exoſa vitam, Chriſtum ſuſpicata Vatem eſſe, nihil ampliùs humile ſapuit, ſed ad altiora quàm hactenus aſſurrexit. Illapſus ei Spiritus ſanctus erogando fidem, etiam compeſcuit omnes omnino motus impatientiæ, quos excitare ſolet cenſura vitæ nequam, vt illa fuit huius adulteræ, quam Chriſtus Dominus increpabat. Dixi adulteram poſt Auguſtinum tract. 15. in Ioan. *Intelligis* (inquit) *reuera iſtam mulierem non habuiſſe tunc virum, ſed vtebatur neſcio quo non legitimo viro, adultero magis quàm viro.*

Samaritanæ patientia.

Proprio namque toro derelicto mœchus ille fœdè Samaritanæ pellici iungebatur. Mulier illa ſui tyrocinij in Chriſtiana diſciplina dites exemplum edidit, æquo ferens animo ſe notari. Admiratur eam Chryſoſtomus dignaque ſuis encomiis arbitratus eſt Samaritanæ prima virtutis inclytæ rudimenta. Sic ille homil. 31. in Ioann. *Mulier non ægrè tulit, non abijt, non in contumeliam accepit, ſed magis admiratur, & perſtat. Video, inquit, quia Propheta es tu. Intuere eius prudentiam, non è veſtigio in ciuitatem accurrit, ſed obſtupeſcens conſiderat. Videris mihi Propheta eſſe, quòd cùm opinaretur, non amplius terrena regat, non bonam corporis valetudinem, non pecunias, ſed tantùm bonam doctrinam.* Auguſtinus prolixæ ſuæ figuræ memor ait, Samaritanam nunc aduocaſſe virum ſuum, quia adhibito intellectu, quo exciderat hactenus, intellexit.

Chriſtus quàm efficaciter doceat.

Cyrillus hîc admiratur & profectum mulieris, & virtutem Chriſti, qui & agreſtes animos inſtituendo facit, diuinorum etiam conſcios arcanorum. *Vix* (inquit) *non perfectè, ſed aliquantulum mulier reſipuit. Prophetam enim Dominum Prophetarum eſſe opinatur: melior tamen ſenſu facta eſt, nullo modo reprehenſionem moleſtè ferens, & à ſigno magnam vtilitatem colligens. A tarditate namque, & fœmineo ingenio paulatim ad virile conſcendit, animi oculos ad altiora iam erigens. Qua in re Domini potentia, & peragens virtus vehementer miranda eſt, qui vel agreſtes hominum mentes facillimè, momentoque penè temporis ad ſublimia facit conſcendere.* Samaritana priùs aquam quæ eſſet recurrenti conſultura ſiti, à Chriſto petit: iam irradiante fide, & gratia dealbante nubes ignorantiæ, mulier ex opaco prodit, & ſollicita de congruo Dei obſequio, quædam à Chriſto Domino ſciſcitatur.

X V I. Patres noſtri in monte hoc adorauerunt: Et vos dicitis, quia Ieroſolymis locus eſt, vbi adorare oportet.

Ieroſolymis tantùm licuit Iudæis ſacrificare.

Magna fuit controuerſia inter Iudæos, & Samaritanos de loco ſacrorum. Iudæis namque fuit in more poſitũ ſacrificare ſolùm Ieroſolymis, vt in templo ad hoc cœlitus inſtituto. Quippe lege cautum erat ſacrificare ſolo in loco, quem Dominus elegiſſet. Deuteron. 14. *Decimam partem ſeparabis de cunctis fructibus tuis, qui naſcuntur in terra per annos ſingulos, & comedes in conſpectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit, vt in eo nomen illius inuocetur, &c. Cùm autem longior fuerit via, & locus, quem elegerit Dominus Deus tuus, tibique benedixerit, nec potueris ad eum cuncta portare, vendes omnia, & in pretium rediges, portabiſque manu tua, & proficiſceris ad locum, quem elegit Dominus Deus tuus.* Templum autem Ieroſolymitanum fuiſſe locum illum à Deo electum, diuino patet oraculo: quippe Deus ipſe loquens Salomoni, ita ſtatuit 2. Paralippomenon capite 7. *Oculi mei erunt aperti, & aures meæ rectæ ad orationem eius, qui in loco iſto orauerit. Elegi enim, & ſanctificaui locum iſtum, vt ſit nomen meum ibi in ſempiternum.* Cùm ergo locum ſuum Samaritani dicerent eſſe locum celebrem adoratione patrum, hæc quæſtio inter Iudæos & Samaritanos tragœdias excitauit.

Cyrillus item commemorat aliud argumentum huius controuerſiæ, quæ Iudæos, & Samaritanos altercantes circa locum cultus diuini acerbis odiis exercebat. *Quamuis* (inquit) *Prophetam putauerit Chriſtum mulier Samaritana, quia tamen Iudæum ex habitu eſſe videbat, Samaritanorum adorandi more gloriatur; & Iudæorum arrogantiam deſpicit. Iudæi enim non rectam de natura Dei ſententiam habentes, in Sion tantummodo, quæ Ieroſolymis erat, eſſe Deum adorandum contendebant, quaſi manufacto templo Deus concluderetur. Vnde*

Mons Garizin ſacer Samaritanis.

voce

voce Prophetarum hoc modo ad ipſos loquitur: Cælum mihi ſedes eſt, terra verò ſcabellum pedum meorum. Et quam mihi domum ædificaſtis, dicit Dominus, aut quis eſt locus quietis meæ? Samaritani etiam rurſus tam regione, quàm imperitia Iudæis vicini in monte Garizin, ſolùm adorare Deum oportere opinantur. Quæ ridiculoſa religio orta eſt inde, quia in monte Garizin data eſt benedictio.

Samaritana ſuum credidit Achillæum argumentum in gratiam montis ſui, quod illic adorauere Patres: Etenim in quæſtionibus circa religionem ortis, magnam conciliare fidem ſolet antiquitas, & validum petitur à conſultis Patribus argumentum. Quos verò Patres intelligat hîc Samaritana, non conſtat apud omnes. Maldonatus enim affirmat hanc fœminam dixiſſe patres Samaritanorum, illos primos qui ex Babylone & Chaldæa tranſlati ſunt in Samariæ prouinciam, qui à Sacerdote Hebræo initiati ritibus Moſaicis, in illo monte ſua ſacra Deo Domino deuouerunt. Maldonatus idcirco ridet hoc Samaritanæ telum intortum in Iudæos, vt infirmum. Namque primi illi Samaritani vt errauere, ſacra celebrantes in profano loco Deo ingrato, non potuere ſui erroris poſteros conſcios excuſare. Vt nec Caluiniſtæ ſuis blaſphemiis authoritatem adſtruunt, dicendo ſuum patriarcham Caluinum aſſertorem fidei quam contendunt eſſe veram & ſinceram, ſic antea deliraſſe: Siquidem error ab errore nequit comparare ſibi vllum patrocinium, quo ſuffragante queat ſuccedere liquidæ veritati.

Sed dum Maldonatus erroris inſimulat proceres Samaritanorum eo quòd derelicto Dei templo, ſito Ieroſolymis, fecere ſacra ſuo in monte, ſuſpicor ego procul ab errore non eſſe virum illum multiſcium. Nam mulier Samaritana ſuos patres intellexit Abraham, Iſaac, & Iacob, quos conſtat in illa plaga mundi ſacra congruè celebraſſe. Etenim nullius alioquin fuiſſet ponderis & momenti argumentum Samaritanæ, vtpotè petitum ab authoritate patrum quos Iudæi condemnauere ſicut impios auitæ fidei deſertores. Vt ergo ſum patrem dixit eſſe Iacob, *Nunquid maior es patre noſtro Iacob;* Ita patres ſuos dixit Abraham, & Iacob, quos & ſciebat eſſe patres Iudæorum, vt ab eorum exemplo ſuum & Samaritanorum ritũ adſtrueret, & iure morem Iudæorum carperet, qui ſacrificantes alibi, quàm Ieroſolymis, vt à religione ſacra deuios arguebant. Chryſoſtom. in aurea catena citat Thomas contrarium Maldonato: *Quod* (inquit) *dicit, Patres noſtri, eos, qui circa Abraham ſunt intelligit: etenim illic aiunt filium ſuum obtuliſſe.* Auguſtinus item diſcolor Maldonato meæ aſſertor eſt ſententiæ, & diſertè Patres hîc intelligit non illos primos Samaritanos, qui ex Chaldæa tranſlati, & inſtituti à ſacerdote Hebræo coluere Deum & ſua idola ſimul; ſed illos, qui placuere Deo, ſcilicet Abraham, Iſaac, & Iacob. Sic ille inducit Samaritanos diſputantes cum Iudæis tract. 15. in Ioan. *Quomodo vos iactatis, & ideo vos meliores nobis eſſe perhibetis, quia templum habetis, quod nos non habemus? Nunquid Patres noſtri, qui Deo placuerunt, in illo templo adorauerunt? Nonne in monte iſto adorauerunt vbi nos ſumus? Melius ergo nos, inquiunt, in hoc monte Deum rogamus, vbi Patres noſtri adorauerunt.*

Patriarchæ ſacrificarunt in montibus Samariæ.

Beda ſuam hanc Auguſtini fecit ſententiam, quam tranſcripſit. Euthymius diſertè totam hanc dirimit & componit controuerſiam: *Patres* (inquit) *dixit Abraham, & Iſaac. Vetus ſiquidem hiſtoria tradit, Abraham in illo monte obtuliſſe Iſaac Deo in holocauſtum. Aut Patres dixit Iacob, & filios eius. Nam Iacob ibi conſtituit altare, & adorauit Deum. Mulier itaque propoſuit quæſtionem, putans Samaritanorum dogma melius eſſe quam Iudæorum, & Ieroſolymâ honorationem eſſe locum montis illius.* Nota, ſolos libros Moyſis, ſcilicet Geneſim, Exodum, Leuiticum, Numeros, & Deuteronomium habuiſſe ſuum pondus & momentum apud Samaritanos, alios verò libros ſacros, vt Regum, & Prophetarum authoritate ſua penitus excidiſſe. Vnde fuit res ardui negotij conuincere erroris Samaritanos reluctantes ire Ieroſolymam: quippe Moſes nullam omnino loci illius mentionem fecit, ſed Prophetæ, quorum ſcripta velut apocrypha Samariæ populus antiquarat. Moyſes verò facit mentionem vtique luculentam montis Garizin, vnde ſuam benedictionem populis Abrahæ patre ſatis diuino afflatu percitus impertiuit.

Samaritani quare noluere ſacrificare Ieroſolymis.

Rurſus aduerte vice coronidis, hoc loco vocem, *adorare*, ſumi κατ' ἐξοχὴν & antonomaſticè, id eſt, pro ſupremo Dei cultu, ita vt adorare ſonet perinde ac ſacrificare. Iudæis namque fuit licitum adorare Deum vbique gentium, humi corpora proſternendo. Ita tribus vicibus quotidie Daniël pronus orans adorabat in Chaldæa degens. Nec ſcrupulum mouere debent voces Græcæ, & Syriacæ, *προσκυνεῖν*, סגד *ſegad*, quæ adorare ſignificant: quippe notant hîc adorationem ſacrificio adiectam, qualis erat illa, cui ſe obſtrictos eſſe loco Ieroſolymis aſſignato credebant Iudæi, quos Samaritana ſicut deuios atque nimis credulos irridebat. Cùm ergo loci deſtinati ad ſacrificium mentio fit in Scripturis, & audis, eò contendiſſe plebem vt adoraret, ſtatim cogita ſacra ſimul: quippe gratis itum eſſet eò, ad ſola Deum inclinatione corporis adorandum. Namque, ſicut præfatus ſum, vbique Deus à Iudæis exhibitum ſibi cultum corpore proſtrato gratum habuit. Luculento exemplo liquet vocem, *adorare*, ſecum vehere ſacrificium, quando loci apud Iudæos indicti ſacrificiis fit mentio. Commendat Scriptura ſacra velut pium patrem Samuëlis, cui nomen Elcana, eo quòd ſtatutis diebus contenderet ad locum vbi tunc temporis fas erat adorare ſimul hoſtiis immolatis. Ecce textum intento meo propitium 1. Regum 1. *Aſcendebat vir ille de ciuitate ſua ſtatutis diebus, vt adoraret, & ſacrificaret in Silo Domino exercituum.* Vides hoc contextu, quando loci ſancti Scriptura ſacra memor eſt, adorare, & ſacrificare, duas res eſſe velut arcto fœdere ſociatas.

Adorare vbi ſignificet ſacrificare.

1. Reg. 1.

XVII. Dicit ei Ieſus: Mulier crede mihi.

Vt ſe Chriſtus accommodat omnium indoli, nactus in fœmina Samaritana ſatis idoneum in-

Fides præmittẽda bonis aliis.

genium ad fidei aſſenſum, enixè rogat, vt illa credat: quippe fides eſt præmittenda bonis omnibus, vt illa demum irrigata Dei gratiis adoleſcant. Ita Patres ſancti, in quibus Chryſoſtomus ita fatur homil. 32. in Ioan.

Fidei quãta ſit neceſſitas.

Vbique fide nobis opus eſt, fide inquam, bonorum matre, ſalutis medicina, ſine qua nullam magnarum rerum doctrinam percipere quiſpiam poteſt, ſed illis ſimilis, qui ſine naui pelagus tranſnare aggreſſi, parum prouecti, laxatis manibus, pedibuſque, fluctibus continuò obruuntur: neque aliter, qui ſuis nituntur rationibus ante cognitam veritatem, vt Paulus ait, naufragium faciunt: quam quidam repellentes circa fidem naufragauerunt. Quod ne nobis accidat, ſacra anchora, qua Chriſtus in præſentia Samaritanam confirmauit, innitamur.

Rhetorum eſt induſtria, conciliare ſibi animos antequam oratione ſuada ſuum intentum inſinuent. Ita rebus in diuinis nemo poteſt initiari ſacris diſciplinæ Chriſtianæ arcanis, quin priùs illapſa fides animum eius Deo deuinxerit, alioquin doctrina diuina ſata parum altè ſuas radices agens, areſacta nequit incredulis animis inſidere? Idcirco benè Chriſtus erudire volens Samaritanam, auſpicatur à fide, quæ vt coacta nequiteſſe, peri ſolet: *Mulier* (inquit) *crede mihi.* Quaſi diceret: Si vis eſſe tibi peruia arcana Dei, caue nutes animo ancipiti: ſed concepta fide, Dei beneficio, vt conſtans mulier aſſentire.

Venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Ieroſolymis adorabitis Patrem.

Vt Sole coruſco fugit nox opaca lucis impatiens. Ita die inſtante necis Chriſti, cuius erant vmbræ, ſacra, ritus, & inſtituta legis Moſaicæ, hoſtias immolandi in monte Samariæ, vt & Ieroſolymis, terminus imminebat. Oblatâ namque crucis hoſtiâ Ieroſolymis, vt præſciæ cecinere Vatum mentes pluribus oraculis, inutiles fuere crucis hoſtiam victimæ deſignantes. Et ſic antiquata lege Moſis qua circumſcriptus erat locus idoneus offerendis & immolandis hoſtiis, finis inſtabat controuerſiæ, quæ Iudæos & Samaritanos circa locum congruum adorandi Deum acerbis odiis exercebat. Quippe ſicut vmbra luci cedit; ita orbe toto iugi hoſtia immolata ritu Chriſtiano, Sacerdotis obſequio, deſiere typi & figuræ, ſcilicet hoſtiæ Ieroſolymis ab Hebræo populo conſecratæ. Corporale fuit ſchema Deum adorandi, occiſi pecoris obſequio, ſicut in more fuit poſitum Ieroſolymis: ſed in omnes orbis oras diffuſa fide Chriſtiana Dei cultus perfectiore modo nobis innotuit, ſpiritu ſcilicet corpori præualente. Cùm ergo dicit Chriſtus, horam veniſſe, locum omnem quæ tolleret, obſtringentem homines ad illic facienda ſacra ritu Moſaico, aduentum ſuum ſignificat, Iudaicis antè typis & figuris in ſacro Codice lineatum. Ita Cyrillus in cap. 4. Ioann. *Præſens* (inquit) *aduentus ſui tempus ſignificat, in quod figuras in veritate, & vmbram in cultum ſpiritualem, & placentem Deo Patri viuendi normam, per euangelicam doctrinam transmutari inſinuat.*

Chriſtus figurarum hoſtius Iudæorum.

XVIII. Vos adoratis quod neſcitis; nos adoramus quod ſcimus.

Samaritani idololatræ.

Samaritani aliàs initiati à ſacerdote Hebræo legis Moſaicæ ritibus agnouere Deum, ſed confuſè; rudis enim illa fuit notitia, quam de Deo concepere vero: quippe ſuis & idolis fecere ſacra, licèt Dominum adorarent. Ecce plebis Samaritanæ morem circa Dei cultum 4. Reg. 17. *Cùm veniſſet vnus de Sacerdotibus his, qui captiui ducti fuerant de Samaria, habitauit in Bethel, & docebat eos quomodo colerent Dominum. Et vnaquæque gens fabricata eſt Deum ſuum: poſuerúntque eos in fanis excelſis, quæ fecerant Samaritæ, &c. Et cùm Dominum colerent, dijs quoque ſuis ſeruiebant, iuxta conſuetudinem gentium, de quibus tranſlati fuerant Samariam. Vſque in præſentem diem morem ſequuntur antiquum.* Hallucinans gens Samaritana Deum credidit eſſe Deum loci, id eſt, Samariæ, ſed non eſt inficiata plures coire Deos, quibus proinde fecit ſacra, Dei ſic indiuiſam neſciens vnitatem. Bene Euthym. *Licèt eundem Deum colerent Iudæi & Samaritani: tamen Samaritani ignorabant, quòd omnium gentium eſſet Dominus: opinabantur enim, quod ſolis Samaritanis & Iudæis dominaretur. Iudæi verò cognoſcebant, quòd omnium gentium eſſet Dominus omnipotens.* Chriſtus ſe Iudæis annumerat, quia reuera fuit Iudæus ſanguine corpore concreto. Ex Pſalmo: *Notus in Iudæa Deus.* Etenim vt Iudæi habuere legem & Prophetas, diuina notitia liquidior eis affulſit, ideoque iure rudi populo Samariæ à Chriſto Domino præferuntur. Siquidē non tãta errorum ſcaturigo fuit apud Iudæos, quanta apud Samaritanos ebulliit, vt diuinorum neſcios arcanorum.

Salus ex Iudæis eſt.

Philoſophi vnde ſciuere aliqua de Deo.

Salus hîc commemorata, duo ſignificat à Chriſto intenta. Primum eſt doctrina ſincera, ſuos auditores initians ad ſalutem æternam actibus conſonis acquirendam. Alterum, quod denotat illa ſalus, eſt Chriſtus vera ſalus & redemptio noſtra. At vtrumque fuit ex Iudæis. Quippe fuit gens Iudæa Deo præceptore ſacris inſtituta legibus, & illo erudiente ſciuit quæ conducunt ad ſalutem, cæteris terræ plagis diuinorum inſciis arcanorum. Quòd ſi Pythagoras atque Plato ſuis in ſcriptis meminere Dei aliquando ſicut par eſt; res eſt in confeſſo, totum illud eos à Iudæis proximis emunxiſſe. Etenim vt ſcientiæ magna cupido ferè omnes laceſſit homines; Pythagoras, & Plato, Philoſophiæ proceres, & anteſignani, audita Hebræorum fama percelebri, ad eos ſe contulere, totum quod in ipſorum libris de Deo benè ſonat à Iudæis mutuato ſacro Codice delibantes. Ita ſalus fuit eis ex Iudæis: quicquid enim ſalutare docent, non eſt ex eorum Græco penu promptum, ſed illud omne ſacris ex Iudæorum fontibus emendicant. Chriſtum verò ſalutem & Saluatorem mundi ſola gens Iudæa ſibi vendicat: Corpus enim aſſumpſit Iudæorũ ſanguine procreatum.

Salus quomodo à Iudæis.

Cùm audis ſalutem ex Iudæis, noli reprobos intelligere, illos videlicet, quos iniquè liuor in Chriſtum perculit; ſed hos puta, quibus intemerata fides affulſit, & in quos influxit ſalutaris

Prophetarum

Prophetarum oraculis congrua diſciplina. Cautè monet Auguſtinus tract. 15. in Ioan. *Multum (inquit) dedit Iudæis: ſed noli iſtos reprobos accipere. Parietem illum accipe, cui adiunctus eſt alius: vt pariter in lapide angulari, qui eſt Chriſtus copularentur. Vnus enim paries à Iudæis, vnus à gentibus: longè à ſe iſti parietes, ſed donec in angulo coniungantur. Alienigenæ autem hoſpites erant & peregrini à teſtamento Dei. Secundum ergo hoc dictum eſt: Nos adoramus quod ſcimus. Ex perſona quidem Iudæorum dictum eſt, ſed non omnium Iudæorum: non reproborum Iudæorum, ſed de quibus fuerunt Apoſtoli, quales fuerunt Prophetæ, quales fuerunt omnes illi ſancti, qui omnia ſua vendiderunt, & pretia rerum ſuarum ad pedes Apoſtolorum poſuerunt. Non enim repulit Dominus plebem ſuam, quam præſciuit.*

XIX. Venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate.

Eccleſia ſpirituales efficit homines. Iudæos hactenus extulit ſupra Samaritanos, quos vt ignaros ait coluiſſe Deum. Iam Eccleſiæ Chriſtianæ ritum adorandi Deum, priſcis Iudæorum cultibus antepoonit Omnis enim cultus Iudæorum figura fuit, quod verò docet Eccleſia, veritas & ſpiritus eſt. Eccleſia namque facit ſpirituales homines, ita procul à more Iudæorum, qui erant corporeis ſymbolis aſſueti. Audiendus hîc Euthymius: *Vbi* (inquit) *Iudæos Samaritanis præpoſuiſſet: rurſus nunc Iudæis proponit Chriſtianos: vt ſuſpicione careat prælatio, & non appareat Iudæis gratificari, vt Iudæus. Vbi autem dixit: Venit tempus: ne putaret illud differendum, ſubiunxit, & nunc eſt: ſiue iam imminet, inſtat. Veros item adoratores dicit eos, qui in ſe credunt, qui de Eccleſia ſunt, tanquam verè colentes, & non in vmbris ſeruientes, ſicut Iudæi, & Samaritani: nam omnis eorum ſeruitus vmbra fuit & figura veritatis. Veri ergo adoratores adorabunt Patrem, non in corpore, ſed in ſpiritu: hoc eſt, non per corporales victimas, ſed per ſpirituales, nec in vmbris & figuris, ſed in veritate: nec cultum loco circumſcribentes, veluti Iudæi, & Samaritani, ſed in omni loco dominationis eius benedicentes Dominum.* Chriſtus ergo ſuos hîc ſequaces Iudæis præfert, quia cultus diuinus erat eis corporeus, & figurarum abditus inuolucris. At Chriſtianis ineſt ſpiritus, & veritas omnes figuras eliminat.

Iudæi habuere corpus, & figuras: Eccleſia habet ſpiritum & veritatem.

XX. Spiritus eſt Deus: & eos, qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.

Sacrificium verum quale Deus exigat. Deus olim indulgendo prauæ Iudæorum indoli, quæ ad cultum idolorum prona fuit, permiſit eis ſacrificia, quorum ſumma fuit corporales hoſtias immolare. Sed reuera parum contulit ad ſalutem ille omnis apparatus arietum, armentorum, & volucrum, vnde ſua ſacra Iudæus populus, ſic miſerante Deo typicè celebrabat. Nam vt omnes feræ Dei ſunt, oblata pecorum ſagina Deus haudquaquam ditior effectus eſt. Idcirco ſibi gratiora ſacra demum inſtituit, illa nimirum, quæ corporales hoſtiæ deſignabant. Corpora noſtra Deus vult mactari, non gladio ferreo, ſed ſpiritali, ſcilicet virtutum praxi mediante, gulam, libidinem, aliaque omnia, quæ ex impuro manant corpore, reſecando. Hoc eſt adorare Deum in ſpiritu: quippe caro dum mundatur virtutis obſequio, etiam magna capit puritatis ſpiritus incrementa. Terſiore demum ſpiritu gratia diuina inſtructo ſacrum reuera Deo gratum perficitur, quando taliter initiatus ſpiritus immolatur. Hoc conſcio Pſalte liquet: *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Iudæorum ſacra fuere penes corpora, & figuras, quæ fuere velut elementa egena, & vacua; ſed Chriſtiani ſoliciti de munditie ſpiritus, veritatem offerunt, cuius à Iudæis fuere ſola ſymbola lineata. Pſal. 50.

Audiendus hîc Chryſoſtomus homil. 32. in Ioan. *Pater* (inquit) *tales quærit adoratores: ſi ergo tales iampridem quærebat, non omnino hunc illis morem conſtituit: permiſit tamen propter hoc, vt eos quoque ad verum induceret. Qui igitur ſunt veri adoratores? Qui nullo loco diuinum cultum circumſcribunt, qui Deum in ſpiritu colunt, ſicut & Paulus: Cui ſeruio, inquit, in ſpiritu, in Euangelio filij eius. Et iterum: Obſecro vos fratres per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum. Opus eſt incorporeum hunc cultum eſſe, & per incorporeum, quod eſt in nobis, hoc eſt, per animam: & animæ munditiem offerri, idcirco ait: Et adoratores eius in ſpiritu & veritate adorare oportet. Nam cum Iudæi & Samaritani contempta anima, munditiæ corporis plurimum ſtuderent; non ablutione, inquit, & ornatu corporis, ſed incorporea noſtri parte adorandum: quamobrem non pecora, non vitulos, ſed te totum Deo offeras, ſic viuentem hoſtiam exhibebis. In veritate enim adorare oportet: nam quæ ſuperiori tempore figuræ erant, circumciſio, holocauſta, ſacrificia, incenſum, non ſunt amplius, ſed omnia veritas. Non enim caro, ſed malæ circumcidendæ ſunt cogitationes, & nos ipſos crucifigere, & irrationales auferre cupiditates oportet.* Moraliter. Sacrificium viuum quale ſit.

Auguſtinus item tract. 13. in Ioan. ſuggerit egregiam methodum adorandi Deum, quam ſic venuſtè nobis inſinuat: *O ſi inuenirem, dicebas, montem aliquem altum, & ſolitarium: Credo enim quia in alto Deus eſt, magis me exaudiet ex alto. Quia in monte es, propinquum te Deo putas, & citò te exaudiri, quaſi de proximo clamantem. In excelſis habitat, ſed humilia reſpicit. Propè eſt Dominus: quibus? Fortè altis; his qui obtriuerunt cor. Mira res eſt; & in altis habitat, & humilibus propinquat. Humilia reſpicit, excelſa autem à longè cognoſcit. Superbos longè videt, eò illis minus propinquat, quò ſibi videntur altiores. Quærebas ergo montem, deſcende vt attingas: ſed ſi aſcendere vis, aſcende: noli montem quærere: Aſcenſiones, inquit, in corde diſpoſuit in valle lacrymarum Pſal. 83. Conuallis humilitatem habet: ergo intus age totum. Et ſi fortè quæris aliquem locum altum: aliquem locum ſanctum, intus exhibe te templum Deo. Templum enim Dei ſanctum eſt, quod vos eſtis. In templo vis orare, in te ora. Sed priùs eſto Dei templum; quia ille in templo ſuo te orantem exaudiet. Quiſquis ita preces fundet, ille Deum habebit* Humilitate ad Deum acceditur. Superbia nos à Deo elongat.

propitium, quia eius inſtructæ preces erunt ſpiritu veritatis.

XXI. Dicit ei mulier: ſcio quia Meſſias venit, qui dicitur Chriſtus: cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.

Ex Variis Lingvis.

Nota vocem illam, *Venit*, eſſe præſentis temporis, ita vt ſenſus ſit: Pro foribus noſtris adeſt Meſſias. Græcus interpres habet ἔρχεται, *venit*, in præſenti, & non, ἦλθε, *venit*, in præterito. Vox Syra, אתא *atha*, præſens etiam ſignificare poteſt, vt & præteritum, iuxta morem Hebræorum, qui vt tempore præſenti carent non rarò ſolent vocem præteriti temporis vſurpare. Quæres, vnde nouit Meſſiam mulier Samaritana ſolis aſſueta libris Moſis, & exoſa libros Prophetarum, vnde nobis Meſſiæ aduentus liquidò deſcribitur, & ſincero velut penicillo graphicè lineatur? Reſpondeo, Meſſiam libris etiam Moſaicis apertè ſatis oſtendi. Primò Iacob inſtante hora extrema, Iudam affatus, ei promiſit regnum vſque ad exortum Meſſiæ diuturnum. Geneſ. 49. *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt.* Hominem hunc mittendum Iudæi omnes Meſſiam ſuum, & Regem maximum explicarunt. Rurſus Moyſes ita ſuum populum anxium conſolatus eſt, metuentem ſibi quid accideret poſt occaſum Moyſis Deuter. 18. *Prophetam* (inquit) *de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, ipſum audies.*

Samaritani vnde didicerint Meſſiã venturum.

Chryſoſtomus homil. 32. in Ioann. eruditè docet vnde ſuam de Meſſia notitiam hauſerint Samaritani, quinque libris ſolùm Moyſis fidem integram adhibentes. *Vnde* (inquit) *Samaritani Chriſti aduentum expectabant, cùm ſolum Moſem reciperent? Ex ipſo Moſe, qui in principio filium reuelauit: illud enim: Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: ad filium dictum eſt, & Abraha in tabernaculo filius loquitur, & Iacob de eo prophetizans, dixit: Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium. Præterea Moyſes inquit: Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit Dominus Deus tuus, ipſum audies, & quæ de ſerpente, & virga Moyſi, de Iſaac, de oue, & alia multa licet colligere, quæ Chriſti aduentum teſtantur.*

Quia dixi Samaritanam aſſeruiſſe, Meſſiam venire, & expectari Samariæ; quæres vnde ſcire potuit hunc Meſſiæ aduentum? Reſpondeo, Samariam, & Galilæam fuiſſe prouincias conterminas, & Chriſtum in Galilæa notum vt Meſſiam ob doctrinam, & miracula, quæ illum vt plurima iam edita nuntiarant. Eius itaque propagatâ famâ, nihil omnino vetat Samaritanos à vicinis Galilæis aduentum Chriſti Domini didiciſſe. Rurſus quæres, vnde mulier illa Samaritana ſciuit Meſſiam docturum homines, cùm ille tamen expectaretur vt Rex, non vt doctor. In faſtis enim Iudæorum erat, à Meſſia regnum Iſraël, quod exciderat penitus, inſtaurandum. Reſpondeo, Meſſiam ex libris Moyſis debuiſſe duas illas Regis, & doctoris explere vices. Regis quidem ex prophetia Iacob; & Doctoris, ex Moſis oraculo promittente Vatem, cui auſcultandum eſſe ſeriò commendauit.

XXII. Dicit ei Ieſus: Ego ſum qui loquor tecum.

Notanda duo hîc occurrunt. Primum eſt modeſtia Chriſti cunctantis dicere ſe Meſſiam eſſe donec mulier Samaritana memor Meſſiæ fuit: Chriſtus diſſimulando cauit omnem ſuſpicionem iactantiæ, quam mulier illa Chriſti neſcia concepiſſet. Ita Chryſoſtomus. *Samaritana* (inquit) *rudis & abiecta mulier, expers omnium literarum erat, ideo nullum cum ea de Scripturis verbum facit, ſed aqua tantùm pollicitatione & prophetia eam allicit, ideoque in ſui mentionem adducit eam, & ſe iam qui ſit manifeſtat: quod ſi non rogatus feciſſet, credita eſſet delirare, & ſe iactare. Nunc pedetentim, & modeſtè nactus occaſionem, omni ſe ſuſpicione abſoluit.*

Alterum quod obſeruo, mitis eſt & manſueta Dei in humanis indoles, quæ prona fuit ad humilibus gratias erogandas. Etenim ſapientia clamitat in plateis: Si quis paruulus veniat ad me. Vt Chriſtus erat infenſus ſuperbis; ita ſecus beneficus & gratioſus erat humilibus, eis arcana ſua nota facere minimè dedignatus. In hac meditatione mihi præiuit Chryſoſtomus ita fatus: *Iudæis frequenter rogantibus: Quouſque animam noſtram tollis? Dic nobis, ſi tu es Chriſtus, non palàm vt huic mulieri ſe Chriſtum eſſe profeſſus eſt: fidelior hæc erat illis, qui non diſcendi, ſed arguendi gratiâ rogabant. Nam ſi diſcere voluiſſent, verborum, Scripturarum, & miraculorum ſufficiens erat doctrina. Samaritana integra & ſimplici mente petijt, vt ex ſequentibus facilè poteſt intelligi. Audiuit enim, credidit, & alios ad credendum traxit.*

Chriſtus quibus ſe fecit olim manifeſtum.

XXIII. Continuo venerunt diſcipuli eius, & mirabantur, quòd cum muliere loquebatur.

Caue tibi ne ſubrepat ſuſpicari, diſcipulos vocaſſe caſtitatem Chriſti in diſcrimen eo quòd ſemotis arbitris fœminæ loqueretur. Vt Chriſtus enim omnibus omnia factus erat, ita nullius vnquam detrectauit fœminæ colloquium, quando fuit ſaluti alicuius fœminæ conſulendum. Teſtis Magdalena, cuius nec oſcula pedibus ſuis affixa tulit æquo animo, & quam rurſus ſuſtinuit intentam Dei verbo ſuis pedibus aſſidentem. Nonne inſtante morte ſua filias Ieruſalem affatus eſt, vt de earum ſalute ſolicitus. Non ergo ſtupor inuaſit diſcipulos ob loquelam, quæ caſtitatem dubiam efficeret, ſed eo quòd tantus Dominus eò ſuam maieſtatem demitteret, vt mulierculam abiectam colloquij ſui familiaris gratiâ dignaretur. Concordant Patres in vindicandis Apoſtolis ab omni ſuſpicione iniuria caſtitati Chriſti: vnde nugantur & garriunt illi, qui ſecus aiunt. Accipe Cyrillum in c. 4. Ioan. *Stupent* (inquit) *diſcipuli tantam Saluatoris humanitatem; non enim vt nonnulli ſimulatione ſanctitatis collocutiones cum mulieribus euitabat: ſed miſericordiam ſuam omnibus præbebat, re ipſa non viris ſolummodo, ſed etiam fœminis vitam per fidem attribuens. Non repellant ergo mulierculas, qui paſtoris vice funguntur, nec*

Chriſtus quare mulieribus loqueba

voluntatè

voluntati ſua, ſed vtilitati ſeruiant prædicationis. Concors Chryſoſtomus adiicit & calculum ſuum, meæ ſententiæ: *Quid* (inquit) *mirabantur diſcipuli? Facilitatem, & incredibilem Chriſti humilitatem, quòd tam clarus, & tanti nominis, pauperem & Samaritanam mulierem benignè alloqui non dedignaretur.* Auguſtinus item paucis explicat argomentum, quod induxit Apoſtolos admirandi Chriſtum cum Samaritana fœmina colloquentem. *Mirabantur* (inquit) *quia quærebat perditam, qui venerat quærere quod perierat. Hoc illi mirabantur. Bonum enim mirabantur, & non malum ſuſpicabantur.*

Nemo tamen dixit ei: Quid quæris aut quid loqueris cum ea.

Legimus Apoſtolos ad interrogata crebrò prorupiſſe: vnde velut mirum eſt, cur aſſueta prurigo noua addiſcendi, diſcipulos neſcios arcani huius minimè titillarit. Nulla ſanè ratione alia fuere inducti Apoſtoli ad aliàs interrogandum Chriſtum, niſi materia occurreret ad eos pertinens. Cùm ergo diſcurſus ille cum muliere Samaritana nihil ad eos ſpectaret, ſatis ſuperque fuit illis rem profectò miram tacitè demirari. Ita Chryſoſtomus: *Nihil* (inquit) *rogarunt. Adeò diſcipulorum mores imbiberant, adeò magiſtrum & timebant, & reuerebantur plurimum: atqui nonnunquam audentiores viſi ſunt, & cùm Ioannes ſupra pectus recubuit, & cùm acceſſerunt ad eum dicentes: Quis putas maior eſt in regno cælorum: & cum Zebedæi filij rogant, vt alter à dexteris, alter à ſiniſtris ſedeat. Quid igitur hoc loco ſiluerunt? Quoniam illic res ſua agebatur, ideo neceſſariò percontati ſunt: hæc tanta res nihil ad eos pertinebat.* Cyrillus item admiratur ibi diſcipulorum prudentiam & reuerentiam in magiſtrum. Prudentiam eò quòd de re, cuius ſolutio data nihil eorum interſerat cautè ſilent: Reuerentiam, quia nulla propè cogitatio ingloria Chriſto ſubiit mentem eorum neſciam myſterij, quod erat colloquium illud cum Samaritana protinus excepturum. Audi Cyrillum: *Probi* (inquit) *diſcipuli officium eſt, tanta doctorem reuerentia colere, vt nihil temerè interrogare audeat, nec in turpes exeat cogitationes, ſi cum muliere magiſter colloquatur, ſed pudore potius atque timore linguam ſub ſepe dentium teneat, expectétque vt à magiſtro expoſitio iſtius rei afferatur. Mirari ergo debemus humanitatem Chriſti, qui cum muliere loquebatur, diſcipulorum quoque prudentiam, qui nihil de ea re dicendum eſſe non ignorarunt.*

Diſcipuli, quales eſſe debeant.

XXIV. Reliquit ergo mulier Hydriam ſuam, & abiit in ciuitatem, & dixit hominibus illis.

Vide vocationis Chriſti concolores effectus in Apoſtolis, & in muliere Samaritana. Apoſtoli diuina voce illecti, relictis retibus ſecuti ſunt Chriſtum, & ſalutem gentium prædicato Chriſti nomine procurarunt. Samaritana voce & colloquio Chriſti illecta dedit Chriſto manus, & relictâ ſuâ hydriâ, feſtina ſuam in vrbem rediit, & Spiritu ſancto afflata ciues admonuit adeſſe Deum in humanis, qui ſauciatum peccato genus noſtrum, & ſub ſuis ruinis agens animam venerat inſtaurare. O gratiæ diuinæ citum effectum! Mulier hæc cœlitus erudita, ſitis immemor, & hydriæ, vni Chriſto ſolùm intenta fuit: vtque boni natura petit plures homines participes ſui influxus, mulier illa ſuos omnes contribules adſciuit in partem gratiæ, qua tunc eius anima fruebatur.

Gratiæ diuinæ velox effectus.

Chryſoſtomus homil. 33. in Ioan. accuratè notat omnia hæc præfata: *Mulier hæc* (inquit) *audito Ieſu adeò incenſa eſt, vt relicta hydriâ, & aquâ, cuius gratiâ eò conceſſerat, in ciuitatem properaret, & ad Chriſtum vniuerſum populum traheret. Venite, inquit, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci. Conſidera mulieris ſtudium, conſidera ſapientiam: Venerat hauriendæ aquæ gratiâ, & cùm verum fontem inueniſſet, contempſit alterum, vt nos exemplo licèt paruo admoneret, ſpiritualium gratiâ, omnia nobis ſæcularia eſſe contemnenda, neque eorum, niſi ad neceſſitatem vllam rationem habendam: quod & Apoſtoli fecerunt, & hæc mulier. Siquidem illi à Ieſu vocati, retia reliquerunt: hæc ſponte ſuam reliquit hydriam, & ſuperna præueniente gratia, Apoſtolico munere fungitur: neque vnum, aut alterum, vt Andreas, & Philippus, ſed vniuerſam aduocat ciuitatem, & populum ad Chriſtum adducit. Contemplare mulieris prudentiam: non dixit: Venite, & videte Chriſtum: ſed ea, qua ipſa eſt allecta humilitate allicit populares ſuos: Venite, inquit, & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcumque feci. Aliter dicere potuiſſet Venite, videte Prophetam: ſed, cùm anima diuino igne exardeſcit, nihil amplius terrenum curat, non gloriam, non decus; ſed eius flamma tantùm feruore mouetur.*

Gratia contemptum rerum mundi ingerit.

XXV. Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci: Nunquid ipſe eſt Chriſtus.

Mulier iſta, Deo præceptore erudita, ſuos ciues initiat egregiè, & aptat ad doctrinam Chriſti auribus propitiis & patulis hauriẽdum. Illa ſciens, Sichimitas vt & alios omnes Samaritanos eſſe rudis & opaci ingenij, non eſt auſpicata ſuam parænesim, aſſeuerando virum illum, ſcilicet Ieſum, eſſe Chriſtum ſeu Meſſiam, ſed arbitrata ſatis eſſe primò Vatem illum eſſe affirmare, ſuos omnes conciues abundè fecit de Chriſti ſpiritu rerum omnium præſcio certiores. Moſes enim vt prædixit Meſſiam fore Prophetam, cui auſcultandum erat, Samaritana volens probare, Ieſum eſſe Chriſtum, ſeu Meſſiam, ait illum eſſe Vatem veridicum, vt eſt experta, rerum omnium à ſeipſa geſtarum olim ab hoc Propheta totam ſeriem audiendo.

Samaritana probat Ieſũ eſſe Meſſiã.

Cyrillus hæc omnia ſigillatim diſcutiens, ita fatur: *Reliquit hydriam ſuam mulier. Superior iam huius ſæculi curis, voluptuoſa paulò antè mulier facta eſt: nullamque ſitis, aut aquæ habens rationem, ad ſublimiorem habitum per fidem inſtituebatur: & charitatis, quæ virtutum optima eſt, viribus accenſa, bonum, quod ei contigit, cæteris quoque curſu præbere ſtudebat; nec mirum, occultius enim Chriſtus cum illa loquebatur dicens: Gratis accepiſtis, gratis date. Non ergo imitandus ille ſeruus, qui talentum obruit, ſed multiplicanda ſunt quæ accepimus, vt mulier illa fecit, quæ Samaritanis omnibus,*

Samaritanæ feruor.

quod

Digitized by Google

quod accepit, propoſuit, qua non aquam à terreſtri hauſit fonte, nec terreſtrem hydriam domum reportauit, ſed cœleſti Saluatoris gratia & doctrina plena, ad docendos alios continuò fuit profecto. Vnde diſcimus, maiora melioraque à Deo nos conſecuturos, ſi parua hæc & temporalia neglexerimus.

Vt fraternizant & connexa ſibi ſunt bona velut annuli in catena; ita ſimul ſunt virtutes ſaltem multæ: Exempli gratiâ, charitatem virtutes aliæ multæ ſtipant, & inſtruunt idoneis ad agendum plurimis ornamentis. In his eminet prudentia, quæ ſic dirigit & attemperat opera charitatis, vt illa, licèt morarum impatiens, accenſa foras exſiliat, vt communicata proſit: prudentiæ virtute tamen dictante nihil faciat imprudenter. Hoc in Samaritana patet, cuius encomium Cyrillus ita proſequitur: *O mirabilem mulieris prudentiam! ô ineffabilem virtutem Chriſti! artificioſè iam loquitur, quæ paulò antè nihil intelligens, audiuit: Voca virum tuum, & veni huc. Certè operæpretium eſt inſpicere, quàm artificioſè loquatur: non enim inueniſſe ſe Chriſtum dicit, nec ſtatim incipiens narrationem de Saluatore texuit, ne à Samaritanis, qui mores eius cognouerant, tanquam deſipiens, & quaſi maiora, quàm intelligere poſſet, dicens, derideretur. Miraculi ergo narratione propoſita, præparauit auditores ad fidem Venite, inquit, & videte. Sufficiet enim ſolus viſus ad fidem: faciet vos ille multis ingentibuſque miraculis certiores.*

Samaritanæ prudentia.

Auguſtinus vt ingenio peracuto fuit, compendioſè totum hunc feruorem mulieris Samaritanæ notat Tractat. 15. in Ioan. *Mulier* (inquit) *audito: Ego ſum, qui loquor tecum, & recepto in cor Chriſto Domino, quid faceret, niſi iam hydriam dimitteret, & euangelizare curreret? Proiecit cupiditatem, & properauit annuntiare veritatem. Proiecit ergo ſuam hydriam, quæ iam non vſui, ſed oneri fuit: auida quippe deſiderabat illa aqua ſatiari, vt nuntiaret Chriſtum, onere abiecto. Cucurrit in ciuitatem, & dixit illis hominibus: Venite, & videte hominem, qui mihi dixit omnia quæcunque feci. Pedetentim egit, ne illi quaſi iraſcerentur, & indignarentur, & perſequerentur.*

Samaritana conuerſa nihil terrena curat.

XXVI. Exierunt ergo de ciuitate, & veniebant ad eum.

O abyſſum inexhauſtam iudiciorum Dei! Chriſtus ipſe vocis obſequio, & editis innumeris propè miraculis in Iudæa nihil, aut certè parum, profecit, religionis Chriſtianæ fidem Iudæorum gente perfida refellente. Vna tamen muliere abiecta Ieſum annuntiante plebi Sichimitæ, vrbe tota obuiam Chriſto effuſa, fides illic emicuit, & Deo miſerante totum hunc antea ignarum populum illuſtrauit. Cyrillo fuit & hoc quondam admirationis maximum argumentum. *Durities* (inquit) *Iudæorum à Samaritanis facilitate arguitur; & crudelitas illorum, horum humanitate reprehenditur: conſidera enim animos vtrorumque: vt multò magis Ieſum poſſis admirari, qui à Iudæis receſſit, & alienigenis ſeipſum largitus eſt. Iudæi enim, quibus Chriſtus lege Moſaica venturus prædicabatur; quibus Prophetarum multitudo iam in ianua penè ipſum oſtendebat, dicens: Ecce nobis Dominus Deus noſter, ecce Dominus: quibus nouiſſimè magnus inter natos mulierum Ioannes præſentem monſtrabat, dicens: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, quibus, quod maius, ac mirabilius erat, mirabili poteſtate ſignorum, ſeipſum Saluator reuelabat. Iudæi, inquam, omnibus iſtis inſtituti, cædem meditantur iniuſtam, inſidiantur impiè, refrenare furorem inuidia nequeunt, pellunt à ſe vitam, lucem, Saluatorem omnium, viam, & ianuam regni cœlorum, peccatorum remiſſionem, adoptionis filiorum Dei largitorem. Samaritani verò longè meliores innatam ſibi cupiditatem, facilitate morum, & obedientia ſuperantes, cùm vnicum narrare miraculum audierint, ex vrbe ad Chriſtum effunduntur, non Prophetarum voce præmoniti, non Moſaica lege inſtituti, non Ioannis doctrina firmati, ſed vnica muliere, & illa peccatrice ac vili narrante, curſim ad Chriſtum contendunt. Quare nos quoque Saluatoris ſententiam admirantes, clamemus: Iuſtus es, Domine, & recta iudicia tua.*

Samaritani à Chriſto præpoſiti Iudæis.

Samaritanorum pietas erga Ieſum.

Tāti fecere Patres ſancti Samaritanæ mulieris prudentiam atque zelū, vt non dedignati ſint in hac fœmina extollenda laudibus & prædicanda, vice præconum fungi, haudquaquam incongruum eſſe tāti celebrare fidem mulieris, ſacro etiam Codice commendatæ. Chryſoſtomus aureo decurrens eloquio, multus eſt in obſeruandis elogiis, ad quæ Samaritana ſuos encomiaſtas obſtrinxit. Sic ille homil. 33. in Ioan. *Aduerte iterum immenſam mulieris ſapientiam, neque affirmat Chriſtum eſſe, neque reticet. Noluit huius opinionis ſe authorem, ſed ſuo ipſorum auditu inductis hoc ipſum perſuadere, quòd longè futurum erat probabilius, ſed non omnem vitam ſuam à Chriſto acceperat, ex his tamen quæ à Chriſto didicerat, & cætera credidit. Neque dixit: Venite, & credite; ſed videte, quod leuius erat, & perſuaſibilius. Animaduertis mulieris ſapientiam? Proculdubio intelligebat, modò illum fontem guſtarent, eadem de eo, quæ & ipſa ſenſuros. Quòd ſi quis craſſiori eſſet ingenio, vt cognoſcere eum non poſſet, vitam ſuam à Chriſto patefactam in medium adducit, vt vel hinc omnes alliciat.* Vt ſcintilla ſatis habet fomitis ad accendendum ſyluam, ita fides Samaritanæ, quantulacunque fuit, ſuffecit ad conciliandos Chriſto ciues vrbis aliàs infidelis.

XXVII. Interea rogabant eum diſcipuli, dicentes: Rabbi, manduca.

Diſcipuli Chriſti in procuranda annona breues fecere moras, vt ſcilicet anxij de Chriſto, quem dereliquere ſolum æſtuantem importuna ſiti; & feſſum itinere longo fractis viribus eluctato. Vrgente & ſuada charitate cibos ei detulere congruos egeſtati, cuius ille profeſſor erat, & ad quam inſtituebat amaſios arduæ paupertatis. Vide reuerentiam Apoſtolorum erga ſuum hunc Dominum & Magiſtrum. Non importunè cogunt vt paſcatur: ſed enixè rogant, vt fatigato ſuo corpori conſulat obſequio eſcarum, quas eo intento ære modico compararunt. Chryſoſtomus Apoſtolos vindicat ab omni ſuſpicione inurbanitatis: *Hoc* (inquit) *non improbitate quadam, ſed amore & ſtudio in magiſtrum dicebant, cùm itinere & æſtu fatigatum viderent.*

XXVIII.

XXVIII. Iſſe autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.

Chriſti cibus qualis.

In cibo duo ſunt obſeruanda. Primum eſt facultas outriendi hominem, ſiquidem à Deo ſic comparatum eſt, vt oequeat homo vitam impaſtus longo tempore propagare. Alterum eſt vis inſerta cibis excitandi appetitum, quo vrgente cupido cibi ſolicitat ieiunos homines ad edeodum. Salus animarum iſto modo fuit à Chriſto cibus vſquequaque modis omnibus appetitus. Vt neſciuit Samaritana viuam aquam; ita oeque cibum Chriſti diſcernere tunc potuerunt Apoſtoli, vt tyrones adhuc, nondum oacti plenitudinem illam ſcientiæ, quæ in eos influxit Spiritu ſancto die Pentecoſtes illis cœlitus illabente. Hoc fuiſſe rude Apoſtolorum tyrocinium indicat Auguſtinus, ita locum iſtum expeodens: *Quid mirum, ſi mulier illa non intelligebat aquam? Ecce diſcipuli non intelligunt eſcam.*

XXIX. Dicebant ergo diſcipuli ad inuicem: Nunquid aliquis attulit ei manducare?

Chriſtus eleemoſynis paſcebatur.

Vt Chriſtus erat maieſtate diuina conſpicuus, ita iugis reuerentia perculit Apoſtolos, oon auſos eum interrogare, cibos ei aliquis attuliſſet necne: de hac re tamen ſoliciti quærebant anxij vnde cibos Dominus accepiſſet. Namque fuit io more poſitum Chriſto cibos accipere oblatos vt pauperi: ſic quippe ſuos inſtituebat diſcipulos, vt non puderet eos accipere ſtipem ab aliis ipſorum inopiæ conſciis erogatam. Theophylactus abit in hanc ſententiam: *Obſerua* (inquit) *quòd Dominus ipſe accipiebat cibos, à quibuſdam propoſitos. Dicunt enim diſcipuli: Nunquid attulit ei aliquis cibos? non quaſi opus habens aliorum miniſterio, qui dat eſcam omni carni: ſed vt afferentes mercedem habeant, & aſſueſcant ſimul & ipſi alios paſcere. Et interim dat exemplum omnibus, vt non erubeſcamus paupertatem, neque graue putemus ſi ab alijs paſcamur, præſertim qui docemus.*

XXX. Dicit eis Ieſus: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me.

Chriſti cibus qualis.

Suſpeoſos tenuerat antè dicens, eos neſcios eſſe cibi, quem ipſe ciborum omnium conditor appetebat. Vt ſciendi cupido ferè omnes titillat homines, Apoſtoli præbuere ſe attentos vt diſcerent eſcas, qoibus Chriſtus eis inſciis alebatur. Decreto Dei æterno ratum fuit, fore Dei filium hominum Saluatorem. Vt ergo Dei filius hominem ioduit procurandæ ſalutis hominum gratiâ, nihil æquè ac illam ſalutem hominum appetebat. Itaque cibus hîc ponitur pro appetitu: ita vt ſit ſenſus iſte: O diſcipuli de mea recreanda fame ſoliciti, creditis me eſcarum appetitu anxio diuexari: ſed alia planè me cupido tenet, illa ſcilicet, qua ſalutem animarum depereo, & ille meus eſt maximus appetitus. Concluſioni meæ præiuere Patres vnanimes. Chryſoſtomus homil. 33. in Ioan. *Hominum* (inquit) *ſalutem hoc in loco cibum appellat, vt quanta ſalutis noſtra cura & deſiderio teneatur oſtendat: ſicut enim nos cibum, ita Chriſtus humaoi generis ſalutem deſiderat.* Concinit Auguſtinus, ita locum iſtum diſcutiens: *Ergo & ipſe cibus erat atque potus in illa muliere, vt faceret voluntatem eius, qui miſerat eum. Ideo dicebat: Sitio, da mihi bibere, ſcilicet vt fidem in ea operaretur, & eam in corpus ſuum trajceret, corpus enim eius Eccleſia.*

Cyrill. item conſcius arcanorum Chriſti totam hanc egregiè diſcutit hiſtoriam, vtpotè conſonam aliis Patribus referendo ſuam ſententiam: *Cùm* (inquit) *citò venturos ad ſalutem Samaritanos non ignoraret, ſic inde pendet, vt quamuis ex itinere fatigatus eſſet, nullam tamen corporis haberet rationem. Ita exemplo ſui, ſaluti hominum potius quàm proprio corpori ſtudere, paſtoribus Eccleſiæ perſuadet: ne illud propheticum audiamus: Væ, qui opus Domini facitis negligenter. Ego, inquit, cibum habeo manducare, quem vos neſcitis. A rebus, quæ iam inſtabant reſponſio texitur, occultuſque ſignificatur: quod ſi diſcipuli ſcirent de Samaritanorum conuerſione iam agi, de illo cibo magis cogitare, quam de corporali conſulerent. Quoniam orbis futuri erant magiſtri exemplo ſui eos docet, multò maiorem ſalutis hominum, quàm proprij corporis curam habendam.*

Vt perficiam opus eius.

Eſtò Deus omnium rerum editarum conditor ſit, in editione tamen hominis, operis huius opificem ſe oſtendit, geouinos inurendo ſuæ imaginis homini characteres. Itaque homo velut vas admirabile opus eſt excelſi. Rude tamen opus iſtud prima ſui editione foras emerſit, non enim inſtructum fuit omni perfectiooe ſua, alioquin homo ouoquam gratiâ diuinâ malè ſibi conſcius excidiſſet. Homo quidem accinctus erat ſupellectile idonea ad comparandam perfectionem illam cuius intuitu conditus eſt; ſed tantùm abeſt, vt congruis mediis vſus ſit, ad procuranda ſibi incrementa gratiæ, quinimò ſicut incurius perfectionis inchoatæ vale Deo dixit, a quo ſolo debuit expectare ſuæ perfectionis olim inſitæ complementum. Deterioris ergo fuit conditionis homo poſt peccatum, vt ſcilicet expers gratiæ, qua vigente, Dei ſimulacrum erat homo, vt ea expuncta ſecus effectus eſt vile diaboli mancipium, imperfectioois & miſeriæ cuiuſcumque typus, & vitiorum omnium inſtar putidi volutabri. Diſplicuit ſanè Deo miſerandus ille caſus hominis: iniuria namque fuit opificis, quòd peſſum iuit opus eius: Cùm ergo ſuas inſtaurare ruinas non poſſet homo, nec reſtituere in integrum vitio ſuo laceratum opus Dei, opportunè Deus hominem induit, vt redintegraret opus ſuum, id eſt, vt damna illata homini reſarciret.

Homo Dei eſt opus. *Homo qualis effectus ſit poſt peccatum.*

Theophylactus opus illud, cui perficiendo totus erat Chriſtus, ait eſſe ſalutem hominum, imò & hominem ipſum, quod & ego magis conſonum eſſe dico Chriſti intento, cui præcipuè inſudo, quærens medullam abditam cortice literali. Sic ille: *Propheta quidem & lex minimè potuerunt perficere opus Dei. Imperfecti enim erant, vtpotè figuras & umbras futurorum continentes. At Dominus perfecit opus Dei,*

Opus Dei quale ſit.

Digitized by Google

Dei, noſtram dico ſalutem, & renouationem. Forſitan & per opus Dei intelligere potes hominem, quem ſolus filius Dei oſtenſa natura noſtra, nullis peccatis obnoxia perfecit, hoc eſt, declarauit perfectum & abſolutum in omni bono opere, per diuinam in carne vitam: & vſque ad finem vicit mundum: Et lex quoque Dei opus eſt, ſecundum quod digito Dei ſcripta, quam legem perfecit Dominus. Finis enim legis Chriſtus: quoniam ceſſare fecit omnia, quæ in lege fiebant, & à corporali cultu, ad ſpirituale eam trãſtulit.

Opus Dei quomodo perfecit Chriſtus.

Chriſtus opus Dei perfecit, quando totam vrbem Sichar, ſeu Sichem inſtituit ad exhibendum Deo congruum obſequium. Perfecit opus Dei, quando leges indixit homini, quarum beneficio vitam agit homo terſam vtpotè ab omni vitiorum macula repurgatam. Origenes egregiè deſcribit opus Dei, à Chriſto ſuæ perfectioni integræ coaptatum. Sic ille c. 4. Ioan. expendit verſando locum iſtum. *Quiſpiam dicet: Si opus Dei à Chriſto perficiatur, perſpicuum eſſe, inchoatum ac minus perfectum fuiſſe antequàm abſolutum eſſet: quonam igitur modo minus perfectum erat opus Dei, quoquo modo perficitur opus Dei ab eo, qui ait: Qui miſit me maior me eſt? Sed perfectio operis, eius quod rationis eſt particeps, erat perfectio. Hec enim cùm imperfectum eſſet Verbum, quod caro factum eſt, eo venit vt perficeret. Ergo imperfectum creatũ eſt opus, & Saluator mittitur, qui illud abſoluat. Sed quid eſt, quamobrem non alienum ſit, Patrem quidem eius, quod inchoatum & minus perfectum eſt, effectorem fuiſſe. Seruatorem autem, id quod imperfectum erat, perfeciſſe, cùm minus perfectum conditum eſſet? Fortaſſis non omni ex parte imperfectum erat, id quod rationis eſt particeps, cùm in paradiſo eſt locatum. Quomodo enim Deus id quod planè imperfectum erat, in paradiſo eius & colenda & cuſtodienda gratiâ collocaſſet. Qui ergo nunquam perfectus fuit, & quodammodo in obedientia imperfectus erat factus eſt, eique opus fuit, qui ipſum ex non perfecto perfectum efficeret. Obeamque cauſam Seruator miſſus eſt: primùm vt eius, qui ſe miſit voluntatem exequeretur, cùm hic quoque factus eſſet eius operarius: deinde vt opus Dei perficeret, & vnuſquiſque perfectus ſolido cibo, & ſapientia adiungeretur.* Hactenus ille.

XXXI. Nonne vos dicitis, quòd adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit?

Locus iſte lapis offenſionis extitit multis etiã claris interpretibus, dum ſinuoſos difficultatum anfractus inambulãt ſua ſponte. Multi namque ſibi ex hoc ſanè plano contextu, qui inoffenſo pede poteſt decurri, difficiles & arduas ſalebras effinxerunt. Maldonatus hic ſuſpicatus eſſe tricas implexas, ait Apoſtolos nullam feciſſe mentionem meſſis, cùm aliũde nihil conſtet de tempore quo geſta ſunt omnia de Chriſti profectione Sichem verſus dicta. Itaque cùm de meſſe futura nihil dictum eſſe credat Maldonatus, prouerbiales eſſe voces illas, quas Chriſtus retulit, arbitratur. Cuius generis ſunt hæ: *Seges adhuc eſt in herba.* Quibus indicamus eſſe negotium aliquod immaturum. Vnde talem ſenſum Maldonatus eruit ex verbis Chriſti: Vos ô diſcipuli mei, quando rei alicuius tardiorem effectum vultis innuere, tritum hoc verſatis adagium: *Adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit.* Sed hoc adagium incongruum eſt in argumento meſſis animarum; illæ namque velut iam maturæ, ſunt in proximo demetendæ.

Nota, nouum hoc prouerbium figmentum eſſe, cuius nemo neque per ſomnium meminit, ac proinde gratis ingeri hoc commentum, maximè cùm citra tropos, & vllum fictum adagium, Chriſti verba queant literalis huius ſenſus cupidis aperiri. Primò liquet apud proceres Eccleſiæ, ſanctos ſcilicet Patres, Chriſtum ex Iudæa reducem in Galilæam, appuliſſe Sichem quatuor circiter menſes ante meſſem, vnde ſicut in more poſitum eſt benè vel malè ominari de meſſe futura viſis agris ſemente ſatis: vt quando fœta virent arua, & immatura ſeges in culmos plurimos aſſurgit, dicimus: Intra tot menſes, opima meſſe plena horrea ditabuntur. Ita viſis agris Sichimorum, ſpem vberrimæ meſſis afflantibus, Apoſtoli redeuntes ex ciuitate, cibos vt referrent, dicebant ad inuicem: Hîc gleba ſata ſuis cum fœnore reddit agricolis ſementem, qua fuit ab eis lucri cupidis impregnata. Tamen eſtò virens herba luxuriet, & copioſa ſeges ſit exceptura ſementis enitentis exordia fauſta; præcox non eſt ſperanda meſſis, vtpotè non futura niſi poſt quatuor menſes, quibus elapſis, agricolas induſtrios pluribus enixis manipulis propagata ſemina compenſabunt.

Vt ex aqua ſenſibili petita à fœmina Samaritana, viuæ & ſpiritualis aquæ mentionem fecit Chriſtus; ita ſuos vt audiit Apoſtolos vberrimam meſſem fore poſt quatuor menſes inferre ſatis ex aruis; ait eos, errare, moras toe nectentes: non erant enim ſpirituales ſegetes immaturæ. Cyrillus ita commentatur: *Rebus* (inquit) *ſenſibilibus, occaſioneque temporis ſpiritualia præ oculis ponis: initium enim veris tunc ferè fuiſſe videtur, & ſata vix adhuc herbeſcentem viriditatem emiſerant, quæ poſt quatuor menſes, vt matura ſeges, metentium manum poterat deſiderare.* Chriſtum à corporea & hominibus aſſueta meſſe ſuos Apoſtolos Auguſtinus ait deduxiſſe ad maturas iam ſegetes animarum. *In opus* (inquit) *feruebat, & operarios mittere diſponebat. Vos quatuor menſes computatis vſque ad meſſem, ego vobis aliam meſſem albam & paratam oſtendo.* Theophylactus item concolor aliis, Chriſtum ait illud idem quod cæteri: *Incipit* (inquit) *nunc manifeſtius reuelare diſcipulis ea, quæ priùs dixrat obſcuriùs. Nam vos quidem, inquit, dicitis, hoc eſt putatis, quòd meſſis ſenſibilis illa quatuor menſibus futura ſit: hoc autem dico vobis, quòd aderit ſpiritualis meſſis. hæc dicebat propter Samaritanos, qui veniebant iam ad ipſum.* Euthymius ſubſcribit & aliis hoc contextu: *Diſcipuli quidem de ſenſibili meſſe dicebant, ipſe verò de intellectuali nunc loquitur, & hanc oſtendit inſtare.*

Meſſis Chriſti qualis.

Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ iam ſunt ad meſſem.

Neſcio quale dirum alios carpendi cacoëthes agit quoſdam interpretes, ad ſolos mentis oculos hæc verba Chriſti Domini reſtringentes. Ita vt ſit ſenſus iſte. Oculos auertite à futura meſſe ſenſibili, & oculos mentis attollite cogitantes

tempus

meſſe ſenſibili, & oculos mentis attollite cogitantes tempus inſtare, quo matura ſeges animarum eſt à meſſoribus idoneis in æterna Dei horrea referenda. Ego ſecus arbitror Chriſtum intellexiſſe ſimul oculos mentis, & corporis. Mentis quidem, vt recolerent mentis acie intenta plebem, quam numeroſam in Iudæa nuper Dei obſequio arctè obſtrinxit inolitis hactenus vitiis abiuratis. Oculos etiam corporis erigi voluit, vt viderent ciuitatem Sichem obuiam effuſam, de ſalute ſua ſolicitam, ac proinde ſatis idoneam, quæ vt matura ſeges, in æterna Dei horrea, meſſorum falcibus ageretur.

Vtroſque ſimul oculos, corporis ſcilicet & animæ, Chriſtum erigi voluiſſe clamat Chryſoſt. hoc tenore hom. 33. in Ioan. *Ecce* (inquit) *iterum familiaribus nominibus ad maiorem eos erigit contemplationem: nam cibi appellatione nihil aliud, quàm futuram hominum ſalutem demonſtrat: regionis autem, & meſſis, animarum multitudinem, quæ in ipſam prædicationem erant creditura: oculos autem, & mentis, & corporis ſignificat. Iam enim venientiam Samaritanorum turbam videbat, quorum feruorem, & promptiſſimam voluntatem albas regiones appellat. Sicut enim ſpicæ flaueſcentes meſſem iudicant, & iam manum poſtulant; ita illi properabant ad ſalutem. Et quare non apertius dixit, prompto eos animo venire, vt & docerentur, & crederent, & à Prophetis perſuaſi fructum redderent, ſed regionem tantum, & meſſem appellauit? Quid hæ tranſlationes ſignificant, quibus non hîc tantùm, ſed per totam vtitur Euangelium? Itidem & Prophetæ his vti plurimum aſſolent. Quare hoc? Non hoc temerè Spiritus Sanctus inſtituit. Primùm vt ſignificantiùs loqueretur, & magis ante oculos poneret. Mens enim familiariam rerum imagine concepta, magis ſuſcitatur, & tanquam in pictura rem ipſam magis amplectitur. Deinde vt iucundior narratio eſſet, & diutius animo immoraretur.* Theophylactus vti compendium Chryſoſtomi nec latum vnguem abit ab eius ſententia, commemorando ſenſibiles & ſpirituales oculos, Chriſtum Dominum inducendo; *Attollite* (inquit) *oculos veſtros, vel ſpiritales, vel ſenſibiles, & ſpectate multitudinem Samaritanorum, & animas ipſorum ad fidem alacres & promptas, quæ quaſi regiones albæ opus habent meſſoribus. Nam ſicut ariſtæ, cùm fuerint albæ, paratæ ſunt ad meſſem; ita & hæ ſunt ad ſalutem præparatæ.*

Chriſtus quare figuris vius eſt loquendo.

XXXII. Qui metit mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam.

Ex Dionyſio Areopagita: diuinum eſt cooperatorem fieri diuinorum. In hanc diuinam ſortem coaptat Apoſtolos ſuos Chriſtus, vt eos, qui opimas prædicationis falce metunt ſegetes animarum. Vt Chriſti ſermo tropis, ſeu figuris, teſſellato velut opere diſtinctus eſt, operæpretium eſt metaphoram iſtam de meſſoribus & ſegete opima perſtringere, & ne quis in hoc intentato vado hæreat breuiter explicare. Cyrillus hoc ſponte ſibi penſum indixit: *Sata* (inquit) *intellectualia, & ſpicæ ſpirituales ſunt homines, qui Prophetarum voce culti, ad fidem Chriſti peruenerint. Quæ ſeges albeſcit tunc, cùm iam maturus, id eſt, promptus ad ſuſcipiendam Chriſti fidem & veram religionem animus eſt. Meſſoria verò falx eſt Apoſtolorum ſplendida prædicatio, quæ à legalibus figuris auditores abſciadent, ad aream, id eſt, ad Eccleſiam Dei tranſponit, vbi labore virtutis contriti, fulgeat in triticum, ac diuino dignum horreo efficitur.*

Meſſis Chriſti metaphora explicata.

Nota, meſſores huius ſæculi non habere ſuam mercedem niſi eluctato penſo, quod eis indicere Domini meſſis, qui eos ad falce demetendas ſegeres, & eas deferendum in horrea conduxerunt. Chriſtus ait, in animarum meſſe ſecus accidere: Non enim mercede futura cadunt, ea ſcilicet, quę fideles & impigros meſſores in cœlo manet: & præterea eodem quo momento metunt animas procurando ſalutem ipſarum, mercedem locupletem accipiunt: quippe noua ſibi gratiarum comparant incrementa. Rurſus aliam aduerte differentiam inter illas, quæ leguntur in hoc mundo fruges, & inter ſpirituales ſpicas. Collectæ fruges huius ſæculi, huic etiam ſæculo tantùm deſeruiunt, nec quidquam illarum in cœlos tranſmittitur: nam omnes vni reficiendo corpori mancipantur. Spirituales verò ſpicæ non terrenis inſeruntur horreis, quia telluris eas nulla cupido tenet, ſed vt ad cœlos pertinet illa ſeges, ita ſpicæ omnes hæ electæ in cœleſtia horrea transferuntur. Eò reſpexit Chryſoſtomus homil. 33. in Ioannem. *Huius* (inquit) *terrenæ meſſis fructus, ad æternam non peruenit vitam, ſed in hac fluxa & caduca conſumitur, ille autem perpetuo nos comitatur.*

Meſſorum ſpiritualium quænam merces.

Meſſis corporeæ & ſpiritualis differentia.

Qua verò ratione fruges ſpirituales ſint colligendæ, docet Cyrillus, eruditè notans, homines à lege Moſis tranſlatos ad Euangelicam diſciplinam, eſſe velut tranſmiſſos ab hac ſorte vili, & abiecta, ad ſublimes & cœleſtes ordines Angelorum. Sic ille Chriſtum inducit Apoſtolos ad colligendas ſpirituales illas ſegetes excitantem: *Prædicationis iam tempus eſt, quæ ad fidem conuocet, à legalibus auocet, & finem totius prophetiæ adueniſſe iam doceat. Nam lex quidem vmbris atque figuris venturum Chriſtum ſignificabat: Prophetæ verò poſt legem Sancti Spiritus verbis iam iam affuturum prædicabant: at Apoſtolorum prædicatio, non venturum, ſed præſentem monſtrabat: & ita meſſuit à legali cultu, ſeruientes homines legi, & nudis vocibus inhærentes, & quaſi manipulos in euangelicam diſciplinam veri filij Dei tranſpoſuit: ac vt breuiter dicam terrenis affixos homines, ad vitam Angelorum per fidem Chriſti tranſtulit; & hæc, inquit, efficiet meſſorum prædicatio; quæ ſine mercede futura non eſt.*

Vt qui ſeminat ſimul gaudeat & qui metit.

Diuerſas in corporali meſſe vices agunt, qui ſeminant, & qui metunt: quippe ſemẽtis ſparſa nihil confert agricolis quando glebis cõmittitur, quinimò mala multa, ſicut aëris omnes iniurias, eis conciliat, vltra metum, ne fortè fruges abortiant, & eludant ſpem coloni in opimas ſegetes anhelantis. Qui verò metit, omnibus hiſce caret anguſtiis, nulloque metu angitur, futura ſit necne meſſis opima: ſicque labor, & ærumnæ pertinent ad ferentes; at meſſores tripudia, iubilus, & epulæ conſequuntur.

Meſſorum ſors eſt beatior quàm ſeminantiũ.

Alio planè modo ſe res habet in ſpirituali meſſe, ſimul enim gaudebunt in cœlo ſerens atque metens. Etenim Prophetæ bonum ſparſere ſemen aptatis vtcumque glebis, quando Dei cultum prædicauere plebi. Apoſtoli vt meſſores collegere fruges inde exortas. Et hi omnes in cœlo ſimul tripudiant, æterno gaudio compenſati. Ita Cyrillus: *Non* (inquit) *ſoli hac mercede lætabuntur meſſores: ſed quia labore Prophetarum ſeminata colligent, in vna celebritate cum illis triumphabunt. Hoc puto Paulum, qui futura propè didicit, de ſanctis Patribus, & Prophetis dixiſſe, cùm aſſerat, omnes illos fide conſummatos non accepiſſe repromiſſionem, Deo aliquid pro nobis meliùs prouidente, ne ſine nobis conſummarentur. Simul enim Saluator voluit meſſores cum ſeminatoribus gaudere.*

Apoſtoli beatiores Prophetis.

Nota, vices Apoſtolorum fuiſſe digniores ſorte Prophetarum, quos excepere, ſudor, æſtus, atque labor omnis ſeminantium. Apoſtoli verò tota metentium exultatione ſuas moleſtias, orbe ferè toto dante manus Chriſto Domino, commutarunt. Illa fuit Chryſoſtomi meditatio, qua dignitas Apoſtolorum ſupra decus & officium Prophetarum optimè commendatur. Sic ille homil. 33. in Ioan. *Prophetæ ſatores, non meſſuere tamen, ſed Apoſtoli: atqui non propterea voluptate & fructu laborum priuantur, ſed vobiſcum gaudent: quamuis vobiſcum vnà non meſſuerunt: neque enim meſſis habet ſerendi difficultatem, & in meſſe minus eſt laboris, & plus voluptatis. Ad hoc vos ſeruaui, non ad ſerendum vbi plurimum laboratur. In metendo autem, & prouentus vberior, & labor remiſſior. Hinc Prophetarum voluntatem fuiſſe demonſtrat, vt humanum genus ad Chriſtum allicerent, hoc per legem communicatam: propterea ſeminaſſe, vt hunc pararent fructum, & ſe eos miſiſſe, & magnam inter vetus, & nouum teſtamentum eſſe cognationem.*

XXXIII. In hoc enim eſt verbum verum: quia alius eſt qui ſeminat, alius eſt qui metit.

Adagij inſtar erat olim, ſerere, & metere, eſſe diuerſorum: alius eſt quippe ſerens; alius quoque metens. Chriſtus ait huic adagio trito feciſſe fidem Apoſtolos, & Prophetas. Namque vice ſeminantium fuerunt Prophetæ, Apoſtoli verò vices meſſorum poſtmodum expleuerunt. fuiſſe horum munia diuerſa, probat Chryſoſtomus homil. 33. in Ioan. *Hoc* (inquit) *frequens erat dictum, quando alius laboret, alius fructum reportaret: quod prouerbium hîc maximè deprehendi dicit: Laborauerunt enim Prophetæ, vos fructus inde capitis; neque dicit mercedem: neque enim multus illorum labor, ſed fructus fuit.*

XXXIV. Ego miſi vos metere quod non laboraſtis.

Prophetæ ſeminauerūt, Apoſtoli meſſuerunt.

Ne Apoſtoli cunctarentur propagare fidem orbe toto, dicit eis hoc eſſe leue negotium, quia quicquid erat ponderis & laboris in aptandis hominibus ad fidem, illud omne ſuo labore iugi Prophetæ veteres exantlarunt. Chryſoſtomus egregiè aſſecutus eſt mentem Chriſti, ita commentatus: *His* (inquit) *eos verbis magis hortatur. Cùm enim laborioſum videretur orbem terrarum peragrare, & prædicationibus inſiſtere; eius facilitatem oſtendit. Laborioſior erat ſatio, & maiori egebat ſolicitudine, ſemina ſpargere, & ad Dei cognitionem animas erudire. Hoc autem dixit, ne ad prædicationem miſſi, tanquam maximum onus ſubeuntes perturbarentur. Magis enim Prophetæ laborauerunt, quod ratione confirmat: quoniam ipſi facilius opus ſuſceperint. Sic quidem vt in meſſe faciliùs colligitur, & breui impletur area, neque tempora expectantur: non hyems, non pluuia, non ver: ita nunc opera ipſa clamant.*

Non Prophetas ſolùm, ſed & Patriarchas fuiſſe ſatores Auguſtinus ait, quorum lacrymis atque ſudore glebæ ſatæ ſunt aſperſæ. Vnde primò terra virens, & herbeſcens ſpem bonam vberrimæ meſſis futuræ ſuis afflauit agricolis: æuo demum Chriſti falcis & Meſſorum obſequium expectantes ſegetes albeſcebant. Apoſtolos ergo ſuos opportunè miſit Chriſtus vt maturas ariſtas demeterent, eſtò ſuis haudquaquam ſudoribus aut lacrymis eas aliàs aſperſiſſent. Audiendus tract. 15. in Ioan. *Meſſores* (inquit) *miſit, non ſeminatores. Quò meſſores miſit? Vbi iam alij laborauerunt. Nam vbi iam laboratum erat, vtique ſeminatum erat: & quod ſeminatum erat, iam maturum erat factum, falcem & trituram deſiderabat. Quò ergo erant meſſores mittendi? Vbi iam Prophetæ prædicauerant, ipſi enim ſeminatores. Nam ſi ipſi non ſeminatores, vnde ad illam mulierem peruenerat: Scio quia Meſſias venit? Iam iſta mulier fructus maturus erat, & erant albæ meſſes, & falcem quærebant.*

Apoſtoli quò miſſi ſunt.

Meſſes quando maturæ fuerunt.

Hebræorum arua priùs ſeminata ſunt, quàm Gentium. Prophetæ namque ſuis indigenis prædicando ſuum præſtiterunt obſequium, antequam Gentibus idololatris, & à Iudæorum ritibus alienis. Idcirco priùs in Iudæa fidem Chriſti diſſeminauerunt Apoſtoli; quippe fuit tellus illa primò ſata à Prophetis: illic omnes, quas inuenere ſpicas albeſcentes, & maturas, has omnes falce ſua myſtica meſſuerunt. Iudæa demum horreſcente ſpinis & tribulis, id eſt, refelleore fidem Chriſti, meſſorum falx pertæſa ſolum hoc ingratum, & infidele ſuis agricolis, alibi laborauit. Auguſtinus iterum eſt ſiſtendus, vt ſeminantium & meſſorum cœptam hiſtoriam abſoluat: *Qui* (inquit) *laborauerunt. Ipſe Abraham, Iſaac, & Iacob. Legite labores eorū. In omnibus laboribus eorū prophetia Chriſti, & ideo ſeminatores. Moſes, & cæteri Patriarchæ, & omnes Prophetæ quanta pertulerunt in illo frigore quando ſeminabant? Ergo iam in Iudæa meſſis parata erat. Meritò ibi tanquam matura ſeges fuit, quando tot hominum millia pretia rerum ſuarum afferebant, & ad pedes Apoſtolorum ponentes expeditis humeris à ſarcinis ſæcularibus, Chriſtum Dominum ſequebantur. Verè matura meſſis. Quid inde factum eſt? De ipſa meſſe pauca grana eiecta ſunt, & ſeminauerunt orbem terrarum & ſurgit alia meſſis, quæ in fine ſæculi metenda eſt. De iſta meſſe dicitur: Qui ſeminant in lacrymis, in gaudio metēt. Ad iſtam ergo meſſem, non Apoſtoli, ſed Angeli mittētur. Meſſores, inquit, Angeli ſunt. Iſta ergo meſſis creſcit inter zizania & expectat purgari in fine. Illa verò meſſis iam matura*

Meſſis prima in Iudæa ab Apoſtolis facta.

Meſſis quæ in fine ſæculi.

matura erat, quo priùs miſſi ſunt diſcipuli, vbi Propheta laborauerunt.

Subodoror adhuc aliud arcanum in hiſce vocibus Chriſti: nimium arbitror Chriſtum ademiſſe ſuis Apoſtolis omnem anſam vanæ gloriæ, quam forte ſuo glorioſo meſſorum ſegetum myſticarum munere concepiſſent. Dicere namque ſemen ab aliis eſſe ſatum, illud erat excerpere magnam gloriæ partem, quæ ex meſſe fuit. Ne ergo ſibi gloriam vendicarent omnem, quæ ex animarum conuerſione manat, Chriſtus ait animas, vt ſe reciperent ad meliorem aliquando frugem, fuiſſe Vatum ſanctorum vocibus adaptatas. Cyrillus arcani huiuſce fuit conſcius: *Apertiùs* (inquit) *iam totam rem ante oculos ponit, & vt Prophetarum, & Apoſtolorum amicus, nec labores illorum à laboribus Apoſtolorum ſeparat, nec totam prædicationis gloriam, qua mundus conuerteretur, Apoſtolis ſolùm attribuit; ſed Prophetarum & Apoſtolorum operam in vnum commiſcens, vnum, inquit, futurum prædicationis per fidem fructum ex vtrorumque laboribus, quamuis præparatam multis ſudoribus, & maturam iam ſegetem Apoſtoli ſuſceperint: ita non dimittis priſcorum gloriæ inſultari: ſed honorandos illos ſuadet, partim quia labore; partim quia tempore præceſſerunt.*

XXXV. Ex ciuitate autem illâ multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcunque feci.

Samaritanorum fides accuſat infidelitatem Iudæorum.

Vt fructus iam maturus afflatu leuioris auræ cadit; ita ciues vrbis Sichar, ad concipiendam Chriſti fidem idonei, mulierculæ affatu illecti ad obſequium Chriſti, vltro dedere manus ei, erroribus ſuis penitus abiuratis. Altus me ſtupor extra rapit meditantem Chriſtum in Iudæa parum profeciſſe, quia nactus erat animos incredulos, eſtò ſacræ Scripturæ notitia initiatos, & profeciſſe tamen tantùm miniſterio fœminæ Samaritanæ vilis & abiectæ, deuinciendo ſibi ciues omnes vrbis neſciæ Prophetarum. Admirationis huius vt conſcios audi Patres, infidelem & ingratam Iudæorum indolem acriter inſectantes. Ita ſuam tempeſtiuè bilem exerit Cyrillus hunc decurrendo locum: *Accuſatur* (inquit) *Iſraël & Samaritanorum ad credendum facilitate, imperitia ſimul & incredulitatis crimine condemnatur. Quaſi enim mirari Euangeliſta videtur, quòd multi propter verbum & teſtimonium vnius mulierculæ in eum crediderunt, cùm qui lege & Prophetis ad agnitionem eius deducerentur, omnia hæc recuſauerint: vnde iure à gratia, & ſpe, quam in Chriſto habemus, decidit Iſraël: multitudo autem gentium locum eius obtinuit. Iudæi multa miracula videntes, non erubeſcebant Saluatorem ſuum perſequi, vt ei vel à patria ſua fugere opus eſſet. Samaritani verò vnius mulierculæ verbo commoti, curſim ad ipſum contendunt.*

Chryſoſtomus etiam exoſus extremam illam Iudæorum perfidiam, acerbè ſicut decet, eam ſtylo congruo deteſtatur. Sic ille ſuum ſtylum ſtringit homil. 34. in Ioan. *Nihil inuidia nocentius, nihil inani gloria grauius, ipſa innumera bona corrumpere conſueuit. Nam cùm Iudæi ma-*

Samaritanorum fidelitas ad credendū.

iorem quàm Samaritani Dei cognitionem haberent, & in Prophetarum eſſent lectionibus educati, hinc longè inferiores apparuerunt. Samaritani mulieris teſtimonio fide adhibita, nullo ſigno confirmati, Chriſto fiunt obuiam, rogant vt ad ipſos moretur: Iudæi tot miraculis admoniti, non modò non retinent, ſed expellere contendunt. Atqui eorum gratiâ in mundum venit, ipſi expulerunt, hi vt maneat rogant. Non ergo non accedendum fuit? Num tantoperè rogantes & indigentes erant contemnendi, & apud inſidiantes & expellentes moram trahere, amicis & volentibus ſe non exhibere decuit? Indignum ſanè, & à benignitate Chriſti alienum.

XXXVI. Cùm veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum vt ibi maneret. Et manſit ibi duos dies.

Nota, Deum feruidis affectibus, atque votis æſtuantibus illectum noſtris cordibus inſidere. Vt Iudæis promiſſus erat Chriſtus; ita primò Iudæos dignatus eſt præſentia ſua diuina, docens ea, quæ conducunt ad ſalutem: ſed nauſeante Iudæa ſuper hac doctrina mores eorum notante velut perditos, Chriſtus ad alienigenas diuertit, & exoſam à Iudæis doctrinæ ſuæ gratiam impertiuit. Primum fidei obſequium, quod Samaritani præſtitere, fuit Chriſtum enixè rogare, ſibi vt domicilium eligeret in vrbe Sichem: illo velut rudimento ſuæ pietatis explicatæ ſibi gratiam Chriſti Domini deuinxerunt. Audiendus hîc Euthymius: *Fuerunt* (inquit) *Samaritani multò æquiores Iudæis: illi enim exierunt ad eum, & orabant illum vt veniret ad ſe. Et cùm nullum vidiſſent ſignum, crediderunt in eum. Iudæi verò ad ſe venientem magis perſequebantur, & apud ſe manere volentem grauiter ferebant, cùmque multa vidiſſent ſigna, non credebant. Quomodo ergo æquum erat, vt hos præteriret? aut qua iuſtitia fieri poterat, vt illis, qui ſe odio habebant adeſſet; hos autem, qui amabant, desereret? Alio autem tempore Samaritani, non exceperunt eum, vtpote amicum Iudæorum, aduerſus quos inimicitias exercebant. Sed illi erant alij ab iſtis; illi ſiquidem vicum quendam Samariæ inhabitabant, iſti verò ciuitatem* Inde patet, non omnem Samariæ prouinciam dediſſe nomen ſuum Chriſto, ſed vrbem tantùm Sichar, vt maturam ſegetem, quæ falce Domini meteretur.

Samaritani quinam expulerint Chriſtum.

XXXVII. Multò plures crediderunt in eum propter ſermonem eius.

Biduum totum egit Chriſtus in vrbe Sichar, & altè ſuam doctrinam inſeuit animis illorum hominum, quorum annuendo votis, illo eſt apud eos præfato tempore commoratus. Plus illa breui præſtitere mora obſequij Chriſto ciues vrbis Sichar, quàm Ieruſalem exhibuit eidem Chriſto miris ibi licèt editis prodigiis, & Chriſtiana diſciplina ſata tempore diuturno. Illæ quas Iudæi & Samaritani fouebant ſimultates, obeſſe plebi Sichimitæ poterant ad credendum; ſed vt Solis ortus omnem caliginem noctis diſcutit; ita ſuâ præſentiâ Chriſtus abſtulit à Samaritanis omnia, quæ poterant incrementa fidei remorari. Chryſoſtomus hoc miratur hom. 33. in Ioan. *Mãſit* (inquit) *duos dies, quibus multò plures*

Samaritani habuerunt obices ad Chriſtū excipiendum.

crediderunt in eum: non tamen credibile erat, cùm nullum ſignum vidiſſent, credituros; maximè cùm Iudæos odio haberent: veruntamen cùm eius verba & veritatem reputarent, nihil curarunt amplius; ſed altiora, quàm quæ impediebant, contemplati ſunt, & Chriſtum admirari & venerari maiorem in modum contendebant.

XXXVIII. Et mulieri dicebant: Quia iam non propter loquelam tuam credimus: ipſi enim audiuimus.

Garrula mentitur antiquitas, Saxum, cui inſedit olim Appollo, miros edidiſſe ſonos & concentus, Appolline Principe muſicorum in ſaxum illud iugiter influente. Sed reuerà duos dies in vrbe Sichar Chriſtus commorando, mirum in modum influxit in animos, quorum crebrò repetitæ voces eorum fidei indices eruperunt. Si namque ſola mulieris Samaritanæ relatio potuit conciliare fidem illorum hominum in obſequium Chriſti; quid præſtitit Chriſtus ipſe ſuis eloquiis, manſuetis hominibus ſua pangens oracula, quibus intenti & ſuſpenſi omnes illi homines inhiabant? Chryſoſtomus hîc Iudæorum & Samaritanorum antitheſes enumerat, præmittendo ciues vrbis Sichem fuiſſe quidem diſcipulos mulierculæ Samaritanæ, ſed audito Chriſto fidem illius fœminæ ſuperaſſe. Sic ille homil. 34. in Ioan. *Diſcipuli magiſtram ſuperarunt. Hi Iudæos haud iniuria & credendo & accipiendo accuſare poſſent. Et quidem illi frequenter Chriſtum lapidibus perſecuti ſunt, quorum gratia ipſe omnia fecerat; hi neque ad ſe venientem, ſecum manere hortabantur: illi, viſis ſignis & miraculis, pertinaciter obduruerunt; hi ſine ſigno aliquo crediderunt: hi de fide contendunt; illi ſigna efflagitare non deſinunt: ita ſemper fideli animo opus eſt, qualem veritas, modò excipiatur, illuſtrat: ſin minus, non veri imbecillitas, ſed volentis perfidia culpanda eſt. Nam & ſol puros oculos nactus facilè illuminat: ſin minus, oculorum culpa non ſolis eſt.*

Samaritanorum & Iudæorum antitheſes.

Chriſtus in Iudæa lumen ſuum diffudit, ſed luſcos ibi nactus oculos Iudæorum, vitio eorum obſtante lucem eis non infudit: ideoque Solem in hunc rutilum & coruſcum non ſunt Iudæorum tenebræ refundendæ, ſed in ipſorum potius animos obſtinatos. In Samaritana ſecus prouincia ſtatim vt illuxit, vrbs tota Sichem, oculos ſortita ſanos, ſolis huius lumine perfuſa fidem concepit, eius radiis illuſtrata.

Scimus quia hic eſt verè Saluator mundi.

Prouincia Samariæ media erat inter Galilæam, & Iudæam, ac proinde rerum quas fama notas faciebat Galilæis & Iudæis, particeps erat etiam Samaria. Cùm ergo ſuos hos vicinos expectare Saluatorem mundi, audito Chriſto, ſuum in animum induxere, verum eſſe hunc mundi perditi Saluatorem. Hac aperta profeſſione fides eorum enituit: noſtra namque ſalus in hoc cardine vertitur, vt ipſe Chriſtus ait, ſcilicet vt cognoſcamus Patrem, & quem miſit Ieſum Chriſtum. Hoc præcipuum fidei pignus à Cyrillo congruè perhibetur. *A maioribus* (inquit) *rebus Samaritanorum fides iam creſcit: non enim aliorum verbis ſed ipſius Chriſti doctrina perſuaſi, Chriſtum admirantur, & aiunt cognoſcere, quia hic eſt Saluator mundi: ita cùm in eo ſpem ſalutis habere profiteantur, præcipuum fidei ſuæ teſtimonium, ac vt ita dicam pignus afferunt.* Hæc Cyrillus ille Alexandrinus ſæpius ante laudatus in cap. 4. Ioannis, quod ille fuſiùs explicauit.

Fidei pignus præcipuum quale ſit.

Vrbs illa Sichar Chriſtum confeſſa verè Saluatorem mundi eſſe, ſatis ſuperque clamat ſe à Chriſto didiciſſe qualem in ſortem mundus incurrerat Adami vitio. Biduum quippe totum egit Chriſtus in illa priùs ſalutis ſuæ neſcia ciuitate. Et ſicut diſcipulis euntibus in Emmaus aperuit ſenſum ſic facturus eis peruiam Scripturarum intelligentiam: ita plebem Sichimitam ſic aptauit, vt eo audito, verè Saluatorem mundi eſſe fide crederent incunctante.

Chryſoſtomus homil. 34. in Ioan. commendat egregiè, & argutè fidem huius ciuitatis à Chriſto plenè breui ſpatio temporis eruditæ. *Quàm breui* (inquit) *Ieſum orbem terrarum conuerſurum nouerunt, quòd ad communem omnium ſalutem venerit, quòd non ſolis Iudæis eius prouidentia præſcriberetur, ſed vbique terrarum verbum ſuum eſſe diſſeminaturus. Non ita Iudæi, ſed quærentes propriam iuſtitiam confirmare, iuſtitiæ Dei non paruerunt. Hi autem omnes in culpa eſſe confitentur, illud Apoſtolicum ſentientes, quòd omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iuſtificati gratis, per gratiam ipſius. Cùm enim dicerent Saluatorem eſſe mundi, intellexerunt perditi, nec ſimpliciter, ſed in rebus maximis Saluatorem. Venerunt enim multi, vt ſaluos facerent, & Prophetæ, & Angeli, ſed hîc verè Saluatorem, inquiunt, qui veram ſalutem elargitur, non breui ſed perpetuò duraturam. Hoc ſinceræ fidei argumentum. Vtrimque enim admirabiles extiterunt, & quòd crediderunt, & quòd ſine ſignis, & miraculis. Quòd ſincerè crediderint, inde conſtat, quòd cùm mulier dubiè loqueretur: Nunquid hic eſt Chriſtus? nullam præ ſe tulerunt dubitationem, ſed ſcire eum eſſe proculdubio aſſeuerauerunt.*

Chriſtus quare verè Saluator.

Samaritanorum quanta fides extiterit.

SENSVS

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis concionibus ex hoc Euangelio idoneis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Sedebat ſic ſupra fontem. Venit mulier de Samaria.

INTENTVM homiliæ iſtius erit, explicare cauſas, exordium, & progreſſum pœnitentiæ exquiſitæ, cuius mulier Samaritana fuit ſpecimen egregium omnibus imitandum.

Dicam primò, ſedere dici Chriſtum ſupra fontem, & hoc horâ quaſi ſextâ, quæ eſt meridies; quia Deus ad pœnitentiam, atque iugem & perennem lacrymarum fontem nos expectat, quamdiu vita nobis affulget, qua extincta locus non eſt pœnitentiæ, niſi ad pœnitendum in æternum, ob neglectam pœnitentiam, qua quiſque poteſt peccata ſua in hoc ſæculo repurgare.

Deus hic homines expectat ad pœnitentiam.

Rurſus hora ſexta lucem rutilam ſpargens & diffundens, ſignificat affulgere Dei gratiam ſufficientem omnibus, quamdiu ipſe Deus homines expectat ad reſipiſcentiam, in myſtici fontis ora ſedens, illâ ſuâ ſeſſione notans ſe non fugere peccatores.

Meridianæ lucis radij de palude ſolent educere vapores, & hos noxios, quos reſtagnans aqua cælum verſus agit. Et hunc effectum eſt ſortita Dei patientia. Cum namque ſedens Chriſtus in fontis limbo, ſuos oculos in Samariam dirigeret, gratia præueniente foras eduxit mulierem eamque fœdis vitiis obnoxiam: erat enim arctis luxuriæ nexibus irretita.

Deus gratia ſua præueniente pœnitentes.

Non veniſſet ad Chriſtum mulier illa niſi tracta. Nemo, inquit ille, venit ad me niſi Pater qui miſit me traxerit eum. Sic quando foras homo prodit, ſaltem corde vitam pertæſus eam, quam dyſcolus & inſanus egit; meditando frugem meliorem, ſe manifeſtè probat à Deo perculſum, gratiâ in animam eius cœlitus influente.

Gratiæ excitantis effectus eſt tædium præteritæ vitæ noxiæ.

Chriſtus à Samaritana petit aquam: quippe ſatis non eſt de ſanctiori cogitare vita, niſi mente reuocata prius perpetrata crimina defleantur.

Stupet Samaritana virum diſparis omnino ritus atque moris, imò nomen Samariæ exoſum, cum illa loqui priuatim: argumenta potiora mouent animam vt ſtupeat, & miretur, experiendo Dei clementiam, & bonitatem colloquia pœnitentis animæ ſuſtinentem.

Lacrymas à pœnitente Deus exigit.

Nota, ſine arbitris Chriſtum voluiſſe loqui Samaritanæ malè ſibi conſciæ. Etenim antequam illa viam fontis carperet, diſcipuli relicto ſolo Ieſu abierant ad annonam. Chriſtus eos noluit adeſſe colloquio: ſiquidem inuecturus erat in libidinem eius, ad quam explendam quinque viros conduxerat. Sic correctione priuata famæ fœminæ conſulebat.

Syndereſis ad confeſſionem vrget pœnitentes.

Hanc ſemotis omnibus arbitris cenſuram, ſyndereſim denotare reor, quæ cordis arcana prodit & reuelat animæ pœnitenti.

Samaritana videns Chriſto totam peruiam, & apertam eſſe vitæ ſuæ ſeriem, vltro crimen confeſſa, Deo dedit gloriam, & de Chriſto benè cœpit ſentire, dicens eum eſſe Vatem, & Meſſiam, nacta Dei ex cenſura lucrum animæ ſuæ, & magnum luminis incrementum.

Confeſſionis effectus.

Secundò dicam pœnitentiæ progreſſum eſſe talem, qualem contrita, & confeſſa Samaritana fecit. Primò verum Dei cultum didicit à Chriſto docente, Deum debere adorari in ſpiritu, & veritate; Secundò liquit ibi mulier hy-

Pœnitentes orationi vacent.

driam largè pota diuinis aquis, quarum latices ex ore Chriſti effluentes, eius animam inundarunt. Poſtremò quaſi parum eſſet ei, dediſſe nomen Chriſto, vitam in melius inſtituendo, ſuam etiam omnem adhibuit induſtriam, vt Chriſtum prædicando, ſacris fidei arcanis eam vrbem initiaret, quam ſæpius ad peccandum exemplo ſuo peſſimo prouocarat.

Fugiendæ occaſiones peccati.

Confeſſionem factam à pœnitente ſicut docet excipit gratiæ influxus, & diuinæ lucis irradiatio, qua illoſtratus homo, Dei arcanorum compos efficitur. Et qui aſſuetus erat olim peccare, preces eáſque inges & feruentes iam fundere delectatur. Secundò prudens à recidiua cauet, ſeſe expediendo rebus ab omnibus, quæ aliàs anſam dedere prauis actionibus, à quibus in poſterum ſtatuit abhorrere.

Exempla proſunt ad aliorum cōuerſionem.

Vt ſatisfactio plena quaſi ſigillum pœnitentiæ imponit, eam concludens, & perficiens; ita reus homo memor ſe fuiſſe petram ſcandali, ſatagit ſanctiore vita, Dei cultum aliis ingerere, & quas peccando fecit ruinas, incumbendo bonis actibus inſtaurare.

Satisfactio eſt ſigillum pœnitentiæ.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt.

INTENTVM homiliæ iſtius erit, probare ſacrum myſterium Trinitatis inuium eſſe via rationis omnibus hominibus, qui non habent vnde talis arcani notitiam hauriant, cùm præaltus puteus ille ſuos omnes abſorbeat rationum, quæ diſcurrendo ſolent omnes alios puteos emetiri.

Dicam primò, quam ſit notitia Trinitatis adorandæ ſupra captum intellectus omnium hominum, quamuis humanæ rationis acies ad cognitionem vnius Dei poſſit indagine ipſi congrua peruenire.

Secundò dicam, à Samaritana rerum cæleſtium peritiam adeptam homines erudire, qua ratione queant ad hæc arcana Dei abdita penetrare. Etenim mulier illa dicens, *Domine, da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire*, docet, fruſtra peti à ratione rerum cæleſtium notitiam, ad quam pertingendam omnis humani intellectus hebes eſt acies. Hæc, inquam, Samaritana monet, nos debere talem gratiam à Deo precibus impetrare.

Ratione humana nequit deprehendi myſterium Trinitatis.

In hæc verba:

Neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Dei notitia eſt ſuboſcura.

ÆGyptij, quorum doctrina fuit ſemper in opaco typis & Hieroglyphicis inombrata, docêt tenebras eſſe rerum omnium principium. Illa caligo Deum ſignificat, cuius notitiam vt ſubobſcuram eſſe palàm facerent, Deum ex nigro marmore figurabant. Iſaias eò aſpexit quando Nomine afflatus ait: *Verè tu es Deus abſconditus.* Pſaltes ei occinit hoc concentu: *Nubes, & caligo in circuitu eius.* Et alibi. *Poſuit tenebras latibulum ſuum.*

Iſa. 45. *Pſal. 96.* *Pſal. 17.*

EX THEOLOGIA.

Poſſe tamen rationis luce talem diſcuti caliginem, & aliquali modo Deum cognoſci vt eſt omnium cauſa rerum editarum, conſtat apud Theologos; noſſe verò Deum eſſe trinum in perſonis, res eſt humanæ prorſus inuia rationi. Vt namque Thomas ait 1. part. quæſt. 32. art. 1. Quicquid homo nouit de Deo obſtetricante natura, totum eſt petitum ab effectibus, qui omnes vnam ſupremam cauſam eſſe produnt; ſed de Trinitate nihil omnino nobis inſinuant; nempe rerum editio eſt ab vno Deo, ac proinde trium perſonarum notitiam minimè manifeſtat.

Trinitas ſolo naturæ ductu ignota.

Ex Philoſopho libro 1. de Interpretatione cap. 1. Voces ſunt ſigna conceptuum; ſed nemo ſolo ductu naturæ vocem aliquam emiſit de Trinitate, cuius nomen omnibus extra fidem ignotum fuit.

Imò ſecus Deus dicitur ineffabilis, quia nemo Deum nominare poteſt, quia neque plenè cognoſcere ſola rationis humanæ luce, ſicut ait Athanaſius epiſtola ad Serapionem 1 *Deitas* (inquit) *non demonſtratione rationum traditur, ſed fide.* Ibidem ait, Duos Seraphinos, vt demonſtrarent myſterium Trinitatis non pertingi poſſe viſu, cùm clamarent alterna voce, Sanctus, Sanctus, Sanctus, vltro ſuam faciem obuelaſſe,

EX SS. PATRIBVS.

laſſe, quia trium perſonarum in Deo numerum exprimebant.

Ex Philosophia.
Deus nec cogitatione capi poteſt.

Cùm agitur de Trinitate, duo ſuperiores Angeli facie obducta clamant, ad hanc notitiam non peruenire ſolum naturæ lumen, ac proinde nomen non exprimi poſſe rei inuiæ conceptui iuxta tritum Philoſophiæ effatum: *Voces ſunt ſigna conceptuum, & nomina ſigna rerum.* Vnde nobis infuſa prima Dei trini in perſonis notitia, non perſpicacis intellectus indagini, ſed eſt dumtaxat vni fidei, id eſt, ſuperioris ordinis lumini tribuenda.

Ex SS. Patribus.

Ex Scriptura ſacra, Deum nominare ſupra vires hominum eſt, vt & eum intelligere, ſicut Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Iulianum aſſerit ex Platone, & Triſmegiſto, quorum ille citat hoc effatum: *Deum intelligere quidem difficile eſt, loqui autem impoſſibile.*

Adeò verum eſt, non poſſe Deum nominari, vt Auguſtinus eos improbet, qui illum ineffabilem vocant, quia ſic loquendo nomen ei ineffabilis attribuunt, & ita Deum nominari poſſe probant. Sic ille lib. 1. de doctrina Chriſtiana

Deus non poteſt nominari.

cap. 6. *Ne ineffabilis quidem dicendus eſt Deus, quia & hoc cum dicitur, aliquid dicitur, & fit neſcio qua pugna verborum. Quoniam ſi illud eſt ineffabile, quod dici non poteſt, non eſt ineffabile, quod vel ineffabile dici poteſt, qua pugna ſilentio cauenda potiùs quàm voce pacanda eſt.*

Deus nobis per tenebras innoteſcit.

Rurſus idem in Pſalm. 85. carpit eos, qui argutè nomen aliquod egregium, quod poſſit eſſe Deo congruum, inueſtigant: *Quæris* (inquit) *quid ſit Deus? Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, neque in cor hominis aſcendit. Quid quæris vt aſcendat in linguam, quod in cor non aſcendit?*

Deus naturaliter eſt innominabilis.

Dionyſius cap. 1. cæleſtis Hierarchiæ: *Impoſſibile* (inquit) *eſt aliter nobis lucere diuinum radium, niſi varietate ſacrorum velaminum occultatum.*

Sacra demum Scriptura clamat, eſſe Deum innominabilem omnibus hominibus. Vt Gen. 32.
Geneſ. 32. *Cur quæris nomen meum, quod eſt mirabile?* Finxit olim Gentilitas Iridem eſſe filiam Thaumantis, id eſt, admirationis. Eſt res namque mira videre nubem, quæ

Mille trahit varios aduerſo Sole colores.

Sed hoc admirationis opus excedit infinitè nomen Dei, quod præ ſtupore totum hominem raperet in ecſtaſim, ſi humanis auribus inſonaret.

Prou. 30.
Salomon extra niſus hominum credit eſſe, Dei nomen inquirere: *Quod nomen* (inquit) *eſt eius, aut quod nomen filij eius ſi noſti?* Paulus
Philipp. 2.
item ad Philippenſes: *Dedit illi nomen, quod*
Epheſ. 1.
eſt ſuper omne nomen. Et ad Epheſios: *Super omnem nomen, quod nominatur, non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro.*

Dei nomẽ eſt ſuper omne nomen.
Trinitas nequit naturaliter deprehendi.
Matth. 11.

Liquidiùs Scriptura docet, naturæ fines tranſcendere trium perſonarum notitiam. Ipſo etiam Chriſto teſte, cuius eſt hoc effatum: *Nemo nouit Patrem niſi filius, & cui voluerit Filius reuelare.* Rurſus, quando Petrus eum confeſſus eſt eſſe Dei Patris Filium, Chriſtus ait, non illi innotuiſſe tale arcanum illucente ſolo rationis vſu, ſed ipſo Deo Patre Petro deſuper affulgente.
Matth. 16.
Beatus es (inquit) *Simon Barjona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cælis eſt.*

Inſtabit fortè Momus, Poſſe Deum cognoſci ab effectibus. Effectus enim cauſam arguunt, eamque produnt. Cùm ergo trium perſonarum veſtigia ſint in creatis, vbi videre eſt, eſſe, poſſe, operari, potentiam conditoris, ſapientiam ordinantis, & bonitatem dantis, quid obſtabit quominùs homo queat naturaliter noſcere Trinitatem. Reſpondeo, eſſe quidem in creatis ea quæ dicuntur inferre trium perſonarum notitiã; ſed illa minimè ſufficere ad cognoſcendum naturaliter myſterium illud. Perfectiones enim ſeu attributa Dei, quæ elucent in creatis, non ſunt proprietates perſonales, perſonam vnam ab alia diſcernentes. Verbi gratiâ potentia Dei, quæ ſe in cuiuſque creaturæ prodit editione, nequit manifeſtare magis Patrem, quàm Filium; quia opera ad extra toti Trinitati communia ſunt: non diſtinguntur enim perſonæ diuinæ ab inuicem per potentiam, ſapientiam, & bonitatem; ad omnes enim perſonas æquè tria illa pertinent attributa.

Trinitatis veſtigia in creatis non ſufficiunt ad cognoſcẽdã Trinitatem.

Rurſus nemo planè rebus omnibus ineſſe trium perſonarum veſtigia præfata nouit, niſi poſtquam fide reuelante Dei arcana, trium perſonarum in Deo myſterium audiuit homo, cui proinde fuit facilè, præeunte fide, plura rebus in omnibus Trinitatis ſtemmata reperire. Vnde patet, fuiſſe priùs fide reſerante notum myſterium Trinitatis, quàm deprehenſa veſtigia illa, quibus homo Deum in perſonarum Trinitate refert, vtpotè ad Dei imaginem & ſimilitudinem factus, apertè ſicut ſacro Codice perhibetur.

Ex Iure Ciuili.

Textus vtriuſque Iuris attribuit fidei notitiam myſterij huius, & non humanæ peritiæ. Et hanc profeſſionem Iuſtinianus Imperator voluit eſſe ſuo ex Codice manifeſtam. Sic ille: *Credimus in vnum Deum Patrem Omnipotentem, & in vnum Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei, & in Spiritum ſanctum, vnam eſſentiam in tribus hypoſtaſibus, ſiue ſubſiſtentibus perſonis, adorantes vnam deitatem, vnam poteſtatem, Trinitatem conſubſtantialem.* Lege. Cùm Saluatorem. Codice. De ſumma Trinitate, lib. 1. tit. 1.

Trinitatis confeſſio.

Fides non eſt ſubdenda rationi.

Quia ratione tale nequit apprehendi myſterium, Marcianus Imperator ſanxit, ne quis ad rationis trutinam appenderet arcana Dei, de his quæ ſola fide liquent temerè diſputando. Ecce legem: *Nemo clericus, vel militaris, vel alterius cuiuſlibet conditionis, de fide Chriſtiana, publicè turbis coadunatis, & audientibus tractare conetur in poſterum, ex hoc tumultus, & perfidiæ quærens occaſionem.* Lege, Nemo. Cod. de Summa Trinitate, lib. 1. tit. 1. leg. 4.

Ex Historia.
Andronici Imperat. zelus pro fide.

Appoſitè ad hanc Marciani legem Andronicus Comnenus Imperator audiens Euthymium Epiſcopum, & Ioannem Cinomonum altercantes de fide, tanto furore exarſit, eos vt voluerit in fluuium demergere, illibatam eſſe volens præfatam à Marciano legem conditam, quæ homines plectit, ea quæ ſunt fidei volentes ſubdere rationi. Hæc ex hiſtoria Imperiali ſub anno 1185.

Philoſophis in primo Concilio Nicæno fidem Chriſtianam ridentibus eò quòd nulla ratione freta ſuum ad aſſenſum homines obſtringeret, Vnus ex noſtris ait; Ratio humana præit ſcientiis, ſed Chriſtiana fides cœlitus infuſa nullis humanæ induſtriæ nititur argumentis. Ideo-

Fides non admittit altercationes.

que niſus veſtri omnes, ô Gentiles, ſunt irriti, & in caſſum tentatis ea quæ Dei auctoritate rata ſunt & fixa, probare ratione humana vera non eſſe, fides namque ſupra rationem eſt, quæ fidei comparatione ſicut noctua eſt, quæ oculo infirmo nequit ſolem rutilum intueri. Hæc Ruffin. lib. 1. cap. 5.

Ex Symbolis.

Fides quo lumine gaudeat.

Si ratio humana velut noctua eſt in his quæ ad fidem ſpectant, ipſa fides habet aquilam pro ſymbolo; illa clarum nempe ſolem oculo conſtante videt, & illo ſolis aſpectu ipſa ſuos probare ſolet pullos, degeneres ſint nec ne. Huic aquilæ pictæ ſolis ex aduerſo voces iſtas appoſuit Areſius libro ſymbolorum. SIC CREDE. id eſt, cæleſti irradiante luce ſuum oſtenſum ad Dei arcana credenda tuus præbeat intellectus.

Fidei quoque poteſt aptari ſymbolum heliotropij ſeu ſolſequij, quod ab oriente gyrat cum ſole, ſimul ad occaſum. Vergens flos ille ſolem aptè ſua figura refert. Eius ſymbolico verba ſunt hæc: COELESTI LVMINE GAVDET. Vnde fides à ratione humana lucis non accipit incrementum.

Ex Medicina.

Etiam ſeriò medicina cauet, ne oculi imbecilles irradiante ſole lumen coruſcum excipiant. Etenim ægra nequit oculorum acies ferre lucem plus nimio coruſcantem. Cùm ergo in rebus fidei oculus animæ, ſcilicet ratio cæcutiat, incautè ſuo examini ſubdit ea, quæ ſola poteſt infuſa fides licitè contemplari.

Oculi infirmi ferre lucē nequeūt.

Eccleſia ipſa Deo afflata, ſuam omnem quam de Trinitate lucem habet, non refundit in aliquam hominis induſtriam, ſed in gratiam fidei deſuper illucentis. Ideoque dicit non ſe ſcire Dei arcana, ſed credere quæ ſunt rationi inuia profitetur.

Ex Ivre Canonico.

Trinitas explicata.

Illa ſuam hanc confeſſionem voluit inſertam eſſe iuri canonico, cuius ecce tenor. *Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quod vnus ſolus eſt verus Deus, æternus, immenſus, incommutabilis, incomprehenſibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem perſonæ, ſed vna eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura ſimplex omnino. Pater à nullo, Filius à Patre ſolo, ac Spiritus Sanctus pariter ab vtroque, abſque initio, ſemper ac ſine fine. Pater generans, Filius naſcens, & ſpiritus ſanctus procedens: conſubſtantiales, & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni: vnum vniuerſorum principium.* Capitulo. Firmiter. Extra. De ſumma Trinitate. Edita & facta fuit hæc confeſſio in Concilio generali Romæ habito, quo confluxerant etiam Græci, cum Latinis in vnitatem fidei coëuntes.

Poſtquam hominibus Trinitas innotuit obſequio fidei, ſanctis Patribus non fuit res operoſa, typos & figuras inuenire, quibus vt rudi penicillo primis lineis ductis hoc ſingulare Dei arcanum aliis explicarent.

Ex SS. Patribvs.

Ex Sancto Cyrillo: *Imago Patris eſt ſol, radius Filij, calor Spiritus ſancti. Radius & calor à ſole procedunt, calor ab vtroque. Sol ſemper in cælo, tamen in terram mittit radium & calorem; ita Pater nuſquam in terris apparuit, ſed miſit Filium, & ſpiritum ſanctum.*

Trinitas typis plurimis adumbrata.

Tres globi non obſcura quædam Lineamenta fuerunt Patris, Filij, & Spiritus Sancti Sol per ſe lucens opprimè refert Patrem. Luna luce lucens aliena notat Filium. Terra verò accipiens ab vtroque, quaſi indigitat Spiritum Sanctum, à Patre & Filio procedentem.

Conſtantinus Baſſus in Geoponicis obſeruat palmam proferre trinos, & trinos dactylos, quorum duntaxat vnus in terra ſatus edit tres palmas, tres verò ſecus dactyli proferunt vnam tantùm palmam. Sic in Trinitate Deus vnus eſt in eſſentia, & trinus in perſonis. Et in tribus vna eſt eſſentia.

Philoſtratus lib. 1. de vita Apollonij ait leænam ferre primo tres leones, & poſtremò ſolùm vnum, qui æquiualet tribus. Dalphina, ſicut ex phyſiologis conſtat, tres tantùm delphinos parturit, & ter duntaxat ouat aquila. Vnde ſumit anſam Iſidorus exclamandi: *Vides ea, quæ ſunt regia in natura, ferre notas Trinitatis.*

Sed eſtò rebus ex præfatis aliquid inferre queat homo pertinens ad ſacrum illud myſterium; nemo tamen ex his, aliiſque typis adumbrantibus abditum hoc ſecretum, potuit inferre Deum vnum in eſſentia, eſſe trinum in perſonis, & idcirco luce fuit opus deſuper emicante.

Hominibus arcana Dei, precibus innotiſcunt.

In hæc verba:

Domine, da mihi hanc aquam, vt non ſitiam.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribvs, Vtroqve Ivre Historia, Symbolis, et Medicina.

Ex Philosophia.

ARiſtotelis eſt effatum, illud perfectum eſſe cui nihil deeſt. 3. phyſic. text. 63. verum eſt axioma, modum ſi eſſendi ſpectes, vt intellectus eſt perfectus, quando poteſt dici ſcientificus. Etenim potentiæ perficiuntur, ſiquando ſuis habitibus congruis informantur. Vnde quia omnia appetunt ſuam perfectionem vt bonum maximè conueniens, ſemper ſcire cupit homo, quaſi ſitibundus ore hiante ſitim explere quærēs, vt in Philoſopho Zenone patet, qui poſitus in ſupremo agone duos audiens Philoſophos altercantes, vnam quæſtionem agitando, caput erexit, & arrexit aures, etiam moriendo volens addiſcere, & ab aliis erudiri.

Potentiæ perficiuntur à congruis habitibus.

Scientiæ appetitus quantus fuit in Philoſophis.

Eo intento primi & ſummi Philoſophi Pythagoras, & Plato, peregrinas orbis oras luſtrauere, ſibi vt doctiorum hominum vſu, & conuerſatione, diues penu ſcientiæ, ac proinde vanæ, cui litabant, gloriæ compararent. Sed ita ſuæ inexhauſtæ ſiti nullum poſuere modum, quia ab Ægyptiis, Indis, & Caldæis aquas hauſere parum idoneas ad ſedandam ſitim, ſcientiæ percupidos homines accendentem. Quippe Dei arcana quædam in confuſo norunt, quæ dum aliis voluerunt explicare, ſuæ ignorantiæ fecere plures homines conſcios quam doctrinæ, cæci ipſi dum illuminare cæcos alios attentarunt.

Mulier Samaritana ſibi meliùs conſuluit, ex-

perta

perta verum eſſe Vatis effatum ita Deum compellantis: *Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Etenim illa tata ſuos pedes dirigere ad fontem, vnde Iacob aquas olim hauſit, incidit in Chriſtum, à quo velut fnnte vitæ, puri latices emanarunt. Eius eloquio edocta mulier Samaritana nouit eum eſſe vitæ fnntem, atque boni omnimodi perennem ſcaturiginem, ac proinde ſupplex ab eo petiit huius aquæ potum, qun propinato nequit amplius anima ſitiens æſtuare.

Pſal. 35. Trinitatis myſterium à Chriſto declaratum.

Ecce breuis dialogi ſeriem & contextum. Ita prior orditur Chriſtus: *Omnis, qui biberit ex hac aqua, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam dabo ei non ſitiet in æternum. Sed aqua, quam dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire.*

Ioan. 17.

Aqua illa, cuius eſt fons Chriſtus, eſt agnitio myſterij Sanctiſſimæ Trinitatis, in qua agnitione ſitam eſſe vitam æternam ipſe Chriſtus ait, ita fatus: *Hæc eſt vita æterna: vt te cognoſcant, ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Samaritana mulier ſitiens, & anhela rogans à Chriſtn, talis aquæ vero fonte, ſibi dari potum, ab illo primo doctore ſacri huius arcani meruit edoceri. Etenim ille clarè trium perſonarum mentionem fecit, quando rudem illam fœminam inſtituit & initiauit inuiis omnibus hominibus fidei myſteriis. Primò Dei Patris meminit: *Mulier* (inquit) *crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Ieroſolymis adorabitis Patrem; vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus.* Rurſus ipſe Dei filium & Meſſiam confeſſus eſt, quando Samaritana nnmen Meſſiæ expreſſit: *Scio* (inquit illa) *quia Meſſias venit, qui dicitur Chriſtus. Cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia. Dicit ei Ieſus: Ego ſum qui loquor tecum.* Denique ad Spiritum Sanctum pertinent iſtæ voces Chriſti: *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam.*

Ex Theologia. Donum in diuinis eſt nomen perſonale.

Ex Sanctn Thoma, donum in diuinis eſt perſonale nomen ſignificans Spiritum Sanctum. Sic ille 1. p. qu. 38. art. 2. Donum pmpriè eſt ratio irredibilis, id eſt, quod non datur ratione retributionis, & ſic importat gratuitam donationem. Ratio autem gratuitæ donationis eſt amor: ideo enim damus alicui aliquid gratis, quia volumus ei bonum. Vnde liquet, amorem habere primi doni rationem. Intuitu verò primi doni gratuita dona nmnia cnnceduntur. Cùm ergo Spiritus Sanctus procedat vt amor, procedit in tatione primi doni.

Ex SS. Patribus. Spiritus S. eſt donũ per quod alia dona dantur.

Auguſtinus eò alludit lib. 15. de Trinit. c. 19. *Per donum* (inquit) *quod eſt Spiritus Sanctus, multa propria dona diuiduntur membris Chriſti.*

Subodnmr item myſterium Trinitatis in hoc verſiculn colloqnij Chriſti cum muliere Samaritana: *Veri* (inquit) *adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate.* Perſonæ Patris, & Spiritus illic clarè ſonant. Perſona verò Filij innuitur nomine veritatis.

Itaque quando Chriſtus ait: *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi biberet tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam.* Hoc perinde ſnnat ac: Si eſſes Spiritu Sancto afflata, Deum enixè ſupplex exorares, vt te caligantem in his, quæ fidei ſunt, deſuper illuſtraret.

Pnfectò gratis & in caſſum induſtria humana ſudat in articulis fidei inculcandis hominibus, uiſi præuia Spiritus Sancti vnctione via ſternatur ad credendum, vt Ioannes olim liquidè declaranit. Sic ille: *Non neceſſe habetis vt aliquis doceat vos, ſed vnctio docet vos de omnibus.* Quaſi diceret, arcanorum Dei notitiam non eſſe hominum artis opus, ſed gratiæ diuinæ influxum, vnctinnis nomine figuratum. *1. Ioan. 2.*

Chriſtus ipſe clamat vtique ſonorè, merum Dei donum eſſe rerum cœleſtium notitiam: *Non omnes* (inquit) *capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt.* Rurſus: *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater traxerit eum.* Paulus eò vergit, ita ſuos diſcipulos inſtituens: *Gratiâ eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis. Dei enim donum eſt.* Iterum ad Philippenſes: *Vobis datum eſt vt in eum credatis.* Non eſt ergn rerum diuinarum peritia tribuenda perſpicacis intellectus indagini, ſed gratiæ Spiritus Sancti cœlitus illabentis.

Matth. 19. Ioan. 6. Epheſ. 2. Philipp. 1.

Ex præfatis, fidei conuenire poteſt ſymbolum floris, cui nomen lothos eſt. Ille latet imis textus aquis, aët dum eſt in opaco. Sed irradiante Snle prodit in ſitúmque decus explicat, quod inumbrato Sole nubes ſubmerſerant floris huius gloriam inuidentes. Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum opportunè flnrem hunc pingit enitentem, eum expiſcante Snle ſuis radiis immerſis aquis. Picturæ voces has inſcripſit: EMERGO LVCENTE SOLE. Diuinæ lucis obſequin ſincera fides exoritur. Hanc nititur fruſtra ratin humana nobis ingerere. Etenim illa Dei ſingulare donum eſt, ac proinde velut nugas habet obiecta ſibi ſubtilia infidelium hominum argumenta.

Ex Symbolis. Fides non humanis nititur argumentis.

Fidem atque rerum omninm cœleſtium notitiam ſupernaturalem eſſe Dei gratiæ indulgentiam omnes Sancti Patres concordi voce clamant. In his audire lubet proceres Concilij Tridentini, quorum en decretum ſeſſione 6. can. 3. *Si quis dixerit, hominem ſine præueniente gratia Dei, & eius auxilio credere, diligere, & ſperare poſſe, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* Hoc decreto liquet, non poſſe fidem emergere, niſi præuio gratiæ diuinæ lumine entuſcante.

Clemens Alexandrinus lib. 2. ſtromatum. *Fides eſt gratia, quæ ex iis, quæ demonſtrari nequeunt, deducit ad id, quod eſt ſimplex.* Huic Alexandrino quadrat Chryſoſtnmi effatum homil. 4. in epiſt. ad Epheſios. *Poſtquam Deus ita voluit, ſaluauit fides. Hoc ipſum Dei donum eſt, ne quis glorietur.* Ibidem ait: *Neque quod fidem concernit noſtrum eſt.*

Ex SS. Patribus. Fides eſt merũ Dei donũ.

Concinunt & Græcis Latini Patres, quorum hîc agmen aget Hilarius in Pſal. 143. *Quid eſt* (inquit) *homo quòd innotuiſti ei? Confeſſio iſta pulcherrima eſt, vt indignum ſe homo tanto munere ipſe ceſſetur. Et cùm ſe indignum confitetur, gratiam eius, qui ſibi hæc largitur, extollit. Quod enim meritum hominis eſt, vt ei ſe Deus cognoſcibilem præſtet?*

Fides naturæ vires ſuperat.

Ambrnſius lib. 1. de pœnitentia cap. 10. *Fides Dei donum eſt, ſicut habes ſcriptum: Quia à Deo vobis datum eſt, non ſolùm vt credatis*

in

in eum, ſed etiam vt pro illo patiamini. ad Philipp. 1.

Hieronymos in cap. 6. epiſtolæ ad Epheſios, circa illud *Pax fratribus, & charitas cum fide. Pax* (inquit) *ſimilis eſt charitas cum fide, quam & ipſe ſimul Deus Pater donat, & Filius.*

Auguſtinus epiſtola 105. *Fides* (inquit) *ad Chriſtum nos trahit, quæ niſi deſuper gratuito munere nobis daretur, non ipſe diceret: Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum.* Ioan. 6. Illud idem ſæpius inculcat libro de prædeſtinatione Sanctorum.

Proſper lib. 1. de vocatione Gentium cap. 8. *Fides* (inquit) *quæ bonæ voluntatis, & iuſtæ actionis eſt genitrix, quo ipſa fonte naſcatur, Apoſtolus ipſe exponat, qui pro Romanorum fide Deo gratias agit, dicens: Primùm quidem gratias ago Deo meo pro omnibus vobis, quia fides veſtra annuntiatur in vniuerſo mundo.* ad Roman. 1.

Vt Deo largiente fides influit in animas noſtras; ita oiſus omnes ſunt irriti & caſſi, quibus ratio humana fucos tentat facere fidelibus, conglobatis eo intento ſuis callidis argumentis.

Ex Ivre Civili. Fides verborum non deſiderat adminicula.

Nempe valent in hoc agone leges Imperatorum Seueri & Antonini, quorum en ſtatutum. *Fides veritatis, verborum adminicula non deſiderat.* Lege. Si vos. Codice. Si minor. lib. 2. tit. 38. lege 1.

Rurſus illibata fides innixa ſacris decretis Conciliorum, quæ Numine afflata ratum quidpiam ſanxerunt, non eſt obnoxia inſtaoriis, quas hæretici ex Scriptura ſolent opponere. In hoc argumento placet referre legem à Conſtantino latam hoc tenore.

Fides ſancita non admittit inſtantias.

Impetrata reſcripta non placet admitti, ſi deciſa ſemel cauſa fuerint iudiciali ſententia, quam prouocatio nulla ſuſpendit. Lege. Impetrata. Codice. Sententiam reſcindi non poſſe. lib. 7. tit. 50. leg. 3.

Conſonat & hæc conſtitutio Imperatorum Honorij & Theodoſij. *Geſta, quæ ſunt tranſlata in publica monumenta, habere volumus perpetuam firmitatem.* Lege. Geſta. Codice. De re iudicata. lib. 2. tit. 52. lege 6. Sancita fides ſcriptis Eccleſiæ canonibus & decretis ſtabit & poſteris ſeculis inconcuſſa.

Eccleſia non perſpicacis alicuius ingenij acumine freta fidem aſtruxit, ſed Spiritu Sancto fœta parturiit hæc decreta, quibus homines inſtituit, & initiat abditis induſtriæ humanæ ſacris myſteriis. Ideoque primo in Concilio coacto ab Apoſtolis, hi primores Eccleſiæ dixere, ſua non eſſe dogmata quæ præſcripſit ibi Synodus, ſed à Spiritu Sancto cœlitus inſpirata. Ecce quibus verbis digeſti fuere primi Canones huius Concilij.

Act. 15.

Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria: vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato.

Eccleſia eſt à Spiritu S. inſpirata.

Vt autem propitius adſit Spiritus ille Sanctus, nihil eo inconſulto Patres agunt, imò neque quidpiam auſpicantur. Celebratur enim Miſſa ſolennis de Spiritu Sancto priuſquam aliquid à congregatis ibi Patribus explicetur. Eccleſia namque ſciens donum Dei, id eſt Spiritu Sancto afflata, ſitibunda petit aquam, id eſt, è cœlo rorem, quo aſperſa ſitim extinguat, & refocillet animas arcana Dei abdita, ſitientes.

Eccleſiam ſolitam eſſe conſulere Sancti Spiritus oracula, quando fides vertitur in diſcrimen, luculento patet exemplo, cuius hiſtoria deſcribitur à Zonara tomo tertio annalium, & à Glyca parte tertia annalium.

Ex historia. Fides orthodoxa ſingulari portento aſtructa.

Ecce rei geſtæ ſeriem, quam digeſſere duo hi præfati hiſtorici. Anno Chriſti quadringenteſimo quinquageſimo primo, peracto Concilio Chalcedonenſi, præſente Marciano Imperatore, ritu hæreticis omnibus inolito, rixas concitauere quidam Eutychiani, cauſantes fuiſſe malè & iniuſtè ſua dogmata condemnata.

Euphemia Martyr mortua fidem orthodoxam probat.

Anatolius Patriarcha volens eorum confundere pertinax ingenium, aperto loculo Sanctæ Euphemiæ Martyris, poſuit ſupra pectus eius duos libellos; vnum Concilij, & alterum hæreticorum, vt hæc Martyr ſancta fidem orthodoxam adiecto ſuo calculo confirmaret. Triduo conſumpto iugi in oratione Patres ibi aſtantes vnà cum Anatolio Patriarcha, & Imperatore ſacrum veniunt ad loculum clauſum, & ſignatum, quo reſerato viſus eſt hæreticorum liber ab Euphemia ſancta procul abiectus iuxta pedes eius. Liber verò Catholicus illius pectori incumbens porrecta manu ab ipſa fuit Patribus oblatus; ita Deo ſingulari hoc portento votis annuente Patrum, qui precibus aſſiduis hoc petebant, ſcilicet vt ipſe Deus verus, atque verax controuerſam veritatem fidei reuelaret.

Non eſſe preces irritas, quæ eo intento fiunt, vt fidei arcana nobis peruia ſint, teſtatus eſt abundè Deus exaudiendo pia & anhela vota viri Gentilis, volentis dare nomen Chriſto.

Olympij Tribuni conuerſio.

Rei geſtæ tenor proſtat apud acta Sancti Stephani Papæ. Illic habes, Olympium Tribunum cultui idolorum obſtrictum vidiſſe ſacro nomine Ieſu prolato teri & collabi ſimulacrum Martis, & eamobrem magnifeciſſe fidem noſtram, in qua cupiens edoceri, ſitibundus adit Sempronium Martyrem impensè rogans vt initiaret eum fidei noſtræ myſteriis. Ille morem gerens præcepit ei, vt incunctante mora, ſua contereret omnia ſimulacra. Dicto ſatisfecit Olympius, vtque locum Chriſto daret, idola comminuit, & hæc confringendo vocem Chriſti audiit applaudentis ei, qua fortior effectus audacter iuit ad martyrium, profeſſam generosè fidem effuſo ſuo ſanguine ſubſcribendo.

Sitiens mulier Samaritana, petens aquas à Chriſto, docet nos vnde fluant imbres & aquæ, quibus potantur omnes fidelium animæ ſitibundæ. Eſtò nobis Chriſtus non ſe ſiſtat præſentia ſenſibili, ſicut eum mulier præfata vidit; non idcirco tamen fontes aruere ſacri, Summus enim Pontifex in Eccleſia ſancta gerit vices Chriſti, & ab eius ſede manant aquæ, quibus ad ſalutem omnes homines irrigantur.

Vt de petra Moſes aquas eduxit in obſequium populi, qui æſtuante ſiti ardebat; ita Petrum Chriſtus in Eccleſia conſtituit tanquam petram vnde ſalit aqua, ſitim extinguens fidelium.

Papa Chriſti ſucceſſor abluit totam Eccleſiam.

Namque Petrus & ſucceſſores eius Summi Pontifices à Chriſto accepere fidem, cuius firmitas, & conſtans ſinceritas vſurpato petræ ſymbolo deſignatur.

Petri firmitas vnde.

Chriſto orante, Petro fides hæc inconcuſſa fuit indulta, cuius & conſcij ſunt omnes ſummi Pontifices, vtpote legitimi ſucceſſores Petri, quem Chriſtus olim hac verborum ſerie compellauit: *Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum; ego autem rogaui pro*

Luc. 22.

10.

rū; vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Profectò donum hoc loco Petro impetratum, etiam porrigitur ad ſucceſſores eius: Chriſtus enim orauit pro Petro ad vtilitatem Eccleſiæ: Eccleſia autem ſemper aliquo indiget à quo confirmetur, cuius fides deficere non poſſit: neque dæmon tentauit vnum hoc ſolùm, ſcilicet duntaxat eos cribrare, qui tunc erant fideles, ſed etiam alios ætate poſteta naſcituros.

Petro duo priuilegia conceſſa.

Hac Chriſti oratione liquet fuiſſe Petro duo conceſſa priuilegia. Vnum vt nunquam poſſet à fide aberrare quamuis tentaretur à diabolo. Quod reuerà maius eſt dono perſeuerantiæ. Nam dicitur aliquis perſeuerare vſque in finem, qui licèt interdum cadat, tamen reſurgit, & in fine fidem recuperat: at Dominus impetrauit Petro, vt nunquam poſſet à recto fidei tramite deuiare. Alterum priuilegium eſt, vt ipſe tanquam Pontifex non poſſet aliquid docere contra fidem, nec quiſquam ſucceſſorum eius attentaret aliena à ſincera fide dogmata publicare.

Ex SS. Patribus. Petrus in fide errare non potuit.

Circa primum priuilegium de inconcuſſa fide Petri, multa Patrum extant teſtimonia. Auguſtinus lib. de correptione & gratia, cap. 8. *Quando* (inquit) *rogauit, vt non deficeret fides eius, rogauit vt haberet in fide liberrimam, fortiſſimam, inuictiſſimamque, & perſeuerantiſſimam voluntatem.*

Petrus in fidei confeſſione defecit, non ſolùm, ſed nõ corde.

Chryſoſtomus hom. 83. in Matthæum: *Non* (inquit) *dixit non negabis, ſed vt non deficiat fides tua. Curâ enim ipſius & fauore factum eſt, ne omnino Petri fides euaneſceret.* Theophylactus item in cap. 22. Lucæ: *Quamuis* (inquit) *breui tempore concutiendus ſis, habes recondita ſemina fidei: etiamſi folia abiecerit ſpiritus inuadentis; radix tamen viuet, & non deficiet fides tua.* Elegans hæc ſimilitudo Petrum notat Chriſtum negando amiſiſſe confeſſionem fidei, quæ fit ore: ſiquidem folia verba ſignificant. Non inde tamen ſequitur, Petrum fidem, qua ad iuſtitiam creditur, amiſiſſe.

Eccleſia Romana nequit errare.

Alterum priuilegium conceſſum in gratiam ſucceſſorum Petri, quos ſancta ſedes vindicat ab omni errore, Patres etiam ſanctos habet optimos & validos aſſertores. Lucius Primos Papa & Martyr in epiſt. 1. ad Epiſcopos Hiſpaniæ, & Galliæ: *Eccleſia* (inquit) *Romana Apoſtolica eſt, & mater omnium Eccleſiarum, quæ à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauata ſuccubuit, ſecundùm ipſius Domini pollicitationem, dicentis: Ego rogaui pro te, Petre, vt non deficiat fides tua.* Alter item Papa, ſcilicet Felix I. ita fatur in epiſtola ad Benignum, de Eccleſia Romana loquens: *Vt in exordio normam fidei Chriſtianæ percepit ab auctoribus ſuis Apoſtolorum Chriſti Principibus, illibata manet, iuxta illud: Ego rogaui pro te, Petre.*

Eccleſiæ Romanæ firmitas vnde ſit petenda.

Accedit & Leo I. ſerm. 3. de aſſumptione ſua ad Pontificatum: *Specialis* (inquit) *cura Petri à Domino ſuſcipitur, & pro fide Petri propriè ſupplicatur, tanquam aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, vt firmitas, quæ per Chriſtum Petro tribuitur, per Petrum Apoſtolis cæteris conferatur.* Leonis ore liquet, non duntaxat vni Petro fidei firmitatem; ſed etiam conſortibus eius fuiſſe cælitus impertitam.

Petri ſucceſſores nequeunt deficere à fide.

Agatho Papa in epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem, quæ lecta fuit in Sexta Synodo actione 4. & poſtea actione 8. ab omnibus approbata: *Hæc eſt* (inquit) *vera fidei regula, quam & in proſperis, & in aduerſis viuaciter tenuit Apoſtolica Chriſti Eccleſia, quæ per Dei gratiam à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticis nouitatibus vnquam deprauata ſuccubuit, quia dictum eſt Petro: Simon, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: Ego autem oraui pro te, vt non deficiat fides tua. Hic Dominus fidem Petri non defecturam promiſit, & confirmare eum fratres admonuit, quod Apoſtolicos Pontifices, meæ exiguitatis prædeceſſores confidenter feciſſe ſemper cunctis eſt agnitum.* Hactenus ille Papa, ſuæ Sedis aſtruens ſtrenuè firmitatem.

Nicolaus I. in epiſtola ad Michaëlem. *Priuilegia* (inquit) *iſtius ſedis perpetua ſunt diuinitus radicata, atque plantata: impingi poſſunt, transferri non poſſunt: trahi poſſunt, euelli non poſſunt. Quæ ante imperium veſtrum fuerunt, permanent, Deo gratias, hactenus illibata, manebuntque poſt vos, & quouſque Chriſti nomen prædicatum fuerit, illa ſubſiſtere non ceſſabunt.* Hæc ille velut concolor Agathoni.

Leo IX. in epiſtola ad Petrum Antiochenum: *Solus eſt* (inquit) *pro quo ne deficeret fides eius, Dominus & Saluator aſſeruit ſe rogaſſe, dicens: Rogaui pro te. Quæ venerabilis & efficax ratio obtinuit, quòd hactenus fides Petri non defecit, nec defectura creditur in throno illius.*

Innocentius III. in epiſtola ad Epiſcopum Arelatenſem: *Maiores* (inquit) *Eccleſiæ cauſas, & præſertim articulos fidei contingentes, ad Petri ſedem referendas intelligit, qui nouit pro eo Dominum rogaſſe ne deficiat fides eius.*

Petrus Chryſologus in epiſtola ad Eutychetem, quæ habetur primo tomo Conciliorum ante Concilium Chalcedonenſe: *Hortamur te* (inquit) *frater honorabilis, vt his, quæ à beatiſſimo Papa Romanæ ciuitatis ſcripta ſunt, obedienter attendas, quia Beatus Petrus, qui in propria ſede viuit, & præſidet, præſtat quærentibus fidei veritatem.*

Eccleſia Romana index eſt controuerſiarum.

Bernardus in epiſt. 190. ad Innocentium: *Oportet* (inquit) *ad veſtrum referri Apoſtolatum pericula quæque & ſcandala regni Dei, ea præſertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potiſſimum reſarciri damna fidei, vbi non poſſit fides ſentire defectum. Cui enim alteri ſedi dictum eſt aliquando: Ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua.*

Ex Iure Canonico.

Adeò liquida veritas eſt in gratiam firmitatis fidei ſanctæ ſedis, vt in eo argumento ſacri canones ſint editi, vt indubiæ huius regulæ veritatis.

Iſte prior occurrit canon. *Quis neſciat, aut non aduertat, id quod à Principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt, ac nunc vſque cuſtoditur, ab omnibus debere ſeruari? nec ſuperinduci, aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum.* Canone. Quis neſciat diſt. 11.

Conſonat & iſte canon. *Non decet à capite membra diſcedere, ſed iuxta Sacra Scriptura teſtimo*

teſtimonium, omnia membra caput ſequantur. Nulli verò dubium eſt, quòd Apoſtolica Eccleſia mater eſt omnium Eccleſiarum, à cuius vos regulis nullatenus conuenit deuiare. Et ſicut Dei Filius venit facere voluntatem Patris; ſic & vos voluntatem veſtra impleatis matris, quæ eſt Eccleſia, cuius caput, vt prædictum eſt, Romana exiſtit Eccleſia. Quicquid ergo ſine diſcretione iuſtitiæ contra huius diſciplinam actum fuerit, ratum haberi nulla ratio permittit. Canone. Non decet diſt. 12.

Eccleſia Romana caput aliarum Eccleſiarum.

Denique locuples eſt hic in eo argumento canon. *Præceptis Apoſtolicis non dura ſuperbiâ reſiſtatur; ſed per obedientiam, quæ à Sancta Romana Eccleſia, & Apoſtolica auctoritate iuſſa ſunt ſalutiferè impleantur, ſi eiuſdem Sanctæ Eccleſiæ Dei, quæ eſt caput veſtrum, communionem habere deſideratis. Non nouum aliquid præſenti iuſſione præcipimus: ſed illa quæ videntur olim indulta firmamus; cùm nulli dubium ſit, quòd non ſolum Pontificalis cauſatio, ſed omnis ſancta religionis relatio, ad ſedem Apoſtolicam, quaſi ad caput Eccleſiarum debeat referri, & inde normam ſumere, vnde ſumpſit exordium, ne caput inſtitutionis videatur omittere. Cuius auctoritatis ſanctionem teneant omnes ſacerdotes, qui nolunt ab Apoſtolicæ petra, ſuper quam Chriſtus vniuerſalem fundauit Eccleſiam, ſoliditate diuelli.* Canone Præceptis diſt. 12.

Chriſtus eſt petra. 1. Cor. 10.

Petræ nomen affingitur Chriſto à Scriptura, cuius eſt hic textus: *Petra autem erat Chriſtus.* Chriſtus ergo ſedens in petra fontis Samariæ, opportunè petræ petram impoſuit. Namque Petrum voluit eſſe petram ſuper quam ædificauit Eccleſiam cuius ipſe caput eſt. Chriſtus autem vſus ea voce petræ, cui vt fundamento tota incumbit Eccleſia, voluit inconcuſſam denotare fidem Petri, æmulam ſaxeæ firmitatis.

Matth. 16.

Non poſſe errare ſedem Apoſtolicam Chriſtus ex profeſſo docet hoc contextu: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Quem locum expendens Origenes: *Manifeſtum eſt* (inquit) *etſi non exprimatur, quòd nec aduerſus Petrum, nec aduerſus Eccleſiam, portæ præualere poterunt inferorum: nam ſi præualerent aduerſus petram, in qua Eccleſia fundata erat, contra Eccleſiam etiam præualerent.*

Ex SS. Patribus.

Chryſoſtomus verſando locum iſtum ait, in hoc maximè elucere Dei potentiam, vt ſcilicet Eccleſia ſuper ignobilem virum, vtpotè piſcatorem fundata, non rueret tot procellarum æſtibus impetita. Hæreſes fruſtra ſuis ſibilis & ſuſurris tentarunt affricare labem aliquam Eccleſiæ Romanæ. Nam aliis omnibus errantibus, & ſeductis à callidis hæreticis, illa ſibi ſemper conſtans, intemeratam fidem coluit illibatam.

Auguſtinus eò vergit in Pſal. contra partem Donati: *Numerate* (inquit) *Sacerdotes vel ab ipſa ſede Petri: in ordine illo Patrum, quis cui ſucceſſerit videte: ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ.*

Hieronymus apprimè ſciens Eccleſiam non poſſe errare, Papam Damaſum conſuluit, dubius qua ratione vocem hypoſtaſis in poſterum vſurparet. Sic ille in Epiſtola ad Damaſum: *Super iſtam petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Obſecro, vt mihi literis tuis ſine tacendarum, ſiue dicendarum trium hypoſtaſeon detur auctoritas, non timebo tres hypoſtaſes dicere ſi iubetis.* Hæc ille, ratus non poſſe Papam à fide vel minimum aberrare.

Hypoſtaſes in diuinis quot ſint.

Theodoretus in epiſtola ad Renatum preſbyterum Romanum: *Tenet* (inquit) *iſta ſedes gubernacula regendarum cuncti orbis Eccleſiarum, cùm propter alia, tum quia ſemper hæretici fœtoris expers permanſit.* Gelaſius in epiſtola ad Anaſtaſium Imperatorem: *Hoc eſt* (inquit) *quod Apoſtolica ſedes magnopere cauet, vt quoniam mundi radix eſt Apoſtoli glorioſa confeſſio, nullâ rimâ prauitatis, nulla prorſus contagione maculetur.*

Gregorius lib. 4. epiſt. 32. ad Mauritium, eruditè probat fieri non poſſe vt Epiſcopus Conſtantinopolitanus ſit Epiſcopus vniuerſalis, ac proinde caput totius Eccleſiæ, quia multi Epiſcopi Conſtantinopolitani fuerunt hæretici, imo & patriarchæ hæreticorum, vt Macedonius, & Neſtorius. Nempe velut conſequens eſt, vt tota ruat Eccleſia, ſi is, qui eſt Epiſcopus vniuerſalis, infectus hæreſi collabatur.

Historia. Patriarchales ſedes exceptâ Romanâ fuere infectæ hæreſi.

Abundè liquet ex hiſtoria, turpiter à fide defeciſſe ſedes omnes Patriarchales, exceptâ Romanâ ſede, cui ſemper illuxit coruſca fides, nullis errorum tenebris opacata. Conſtantinopolitana ſedes infecta fuit à Macedonio, Neſtorio, & Sergio, peſſimis hæreſiarchis. Gregorius & Lucius Ariani, Dioſcorus Eutychianus, Cyrus Monothelita, & alij deſertores fidei orthodoxæ, Alexandrini Præſules extiterunt. Antiochena ſedes occupata fuit à Paulo Samoſateno hæreſiarcha, Petro Gnaphæo Eutychiano, Macario Monothelita, & aliis hæreticis. Ieroſolymis ſedere viri hæretici, ſcilicet Ioannes Origeniſta, Eutychios, Irenæus, & Hilarius, Præſules Ariani.

Eccleſia Romana ſola ſine Concilio damnauit hæreſes.

Tantùm abeſt vt Romana ſedes hallucinata fide exciderit, quinimò fidem ſanxit orbe toto, & ſola ſæpe, ſua auctoritate freta, nullo Concilio coacto, nouas coërcuit, & damnauit hæreſes emergentes. In his fuere errores, Pelagij, Priſciliani, Iouiniani, Vigilantij, & aliorum, quos Eccleſia tota velut hæreticos habuit, & exhorruit, quia Pontifex Romanus eos proſcripſit vt hæreticos, & perduelles auitæ fidei deſertores. Et inde patet vnum hoc vt conſtans & indubium inſidere toti Eccleſiæ, ſcilicet Romanam ſedem non poſſe pati fidei deliquium, & eſſe penes illam de aliis Eccleſiis in re dubia iudicare.

Ruffinus in expoſitione ſymboli: *In Eccleſia* (inquit) *vrbis Romanæ neque hæreſis vlla ſumpſit exordium, & mos ibi ſeruatur antiquus.*

Itaque Romanæ ſedis fuiſſe typum credo petram fontis Samariæ, cui inſedit Chriſtus. Etenim ab illa ſede Petri, quæ eſt ipſa ſedes Chriſti largè manant aquæ viuæ, totam Eccleſiam vbertim & iugiter alluentes. Ioannes eò fortè aſpexit, quando viſam ex inſula Pathmo ſedem Chriſti ſic deſcripſit: *Oſtendis mihi flumium aquæ vitæ ſplendidum tanquam cryſtallum procedentem de ſede Dei, & agni.*

Apoc. 22.

O quàm rari, qui hac tempeſtate viuunt ex præſcripta nobis ab Eccleſia formula viuendi! Vnicuique ſua libido ritus atque mores fingit, & hos deuios à ſalute. Et inde crebræ querelæ Dei, perquam ſæpe nequam hominum vecordem indolem exprobrantis: *Duo* (inquit) *mala*

fecit

Ierem. *fecit populus meus. Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi ciſternas, ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas, &c. Et nunc quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? Et quid tibi cum via Aſſyriorum, vt bibas aquam fluminis? Arguet te malitia tua, & auerſio tua increpabit te. Scito, & vide, quia malum, & amarum eſt reliquiſſe te Dominum Deum tuum.* Hactenus io lamento Deus.

Mulier Samaritana bibit aquam turbidam, quando ſuo genio indulſit; ſed obſcœnæ vitæ ſapor amarus eam ad dulciores aquas egit, quarum compos effecta fuit, illas ad ſalutem eius animæ Christo Domino propinante.

Vt eſt natura boni diffuſiua ſui; ita vitæ ſanctioris conſcia poſtquam facta fuit mulier illa, ſuos contribules adduxit ad Chriſtum, vt illi quoque ſicut & ipſa vitæ aquis influente Dei gratia potarentur. Ad has etiamnum prouocamur aquas, ô fideles. Reſonant & hodie illæ voces Chriſti: *Sitientes, venite ad aquas.* *Ioan. 7.* Quid moramur, & paluſtres ſectamur aquas, componendo vitam iuxta modum hominum iniquorũ? loquitur animus, ſynderesis, & conſcientiæ amator, elata voce clamant, nos dereliquiſſe venam aquarum viuentium, ſcilicet Chriſtum, & ad Ægypti fæculentas aquas, id eſt vitia, deflexiſſe.

Ex Medicina. *Sitim excitat purgatio.* Sed quare ſitis aquæ viuæ malos & noxios homines minimè ſolicitat? Eſt conſulenda medicina, nobis vt hoc arcanum aperiat. Hæc ars ſalutaris ait, affluente prauo humore ſitim non adeſſe donec humor hic inundans & noxius egeratur. Audiendus Hippocrates aphoriſm. 11. lib. 4. Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσιν μὴ διψῶσι καθαιρόμενοι οὐ παύονται, πρὶν ἢ διψήσωσιν. Id eſt. *Qui in medicamentorum potionibus, cùm purgantur non ſitiunt, non ceſſant purgari priuſquam ſitiant.*

Si quem ergo tenet & laceſſit cupido ſitis huius aquæ viuæ, ſuam ille totam induſtriam afferat, vt purgetur, egregium hoc facinus à confeſſione patratorum criminum auſpicando. Diuina ſitire nequit homo, cui caro ſapit, & terrena placent. Res ſunt diſſitæ terra, cœlum. Ad hoc non aſſurgit homo, niſi à terra procul animus euehatur. Idipſum Apoſtolus inſinuat hoc contextu: *1. Cor. 2.* *Animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere.*

Animalis homo quis ſit. *Ex Philosophia.* Dicitur à Philoſophis animal corpus ſenſibile. Quòd ſi corpori ſenſibili anima compos rationis ineſt, illud corpus animatum nuncupatur homo. Si verò quidam homo, totum ſe ſenſibus addicat, & cultui corporis obſtringat, prorſus incurius eorum, quæ ad Spiritum Dei pertinent, ille talis, animalis homo congruè nominatur. Idque benè, iuxta tritum hoc effatum: A maiori parte fit denominatio. *Animalis homo quare ſic vocatur.* Cùm ergo vile ſenſuum obſequium reprobos abſtrahat à virtutum praxi, quam ſuaui ſuſurro Dei ſpiritus ſuggerit & ſuadet; homo gulæ & luxuriæ addictus, ita ſui corporis effectus inglorium mancipium, neceſſe eſt vt denominationem à ſenſibili corpore ſortiatur.

Nota, dici ſtultum huiuſmodi hominem, nec poſſe intelligere. Non quòd reuerâ talis homo ſua ratione penitus exciderit; ſed quia beſtiarum more viuit, à ſenſuum illecebris percitus in vitia, & ſopita quaſi ratione penitus inconſulta. Homo quidem eſt in actu primo reus omnis & ſceleſtus; conſtat enim corpore & rationali animo. Sed in actu ſecundo procul abeſt ab homine: ſiquidem tantùm abeſt vt exerat aliquod rationis opus, quinimò peius habet quàm beſtiæ, quæ ſaltem ductu naturæ viuunt; cùm reprobi plerumque leges naturæ violent, & illâ ſuis vitiis turpiter abutantur.

Igitur fruſtra clamat Chriſtus: *Si quis ſitit, veniat ad me.* *Ioan 7.* Nemo vitam agens beſtialem has ſitibundus aquas vitæ petet, quin priùs exuerit omnem ignobilem indolem animalem. Stultus ægrè capit, imò neque parum intelligit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. Dicitur hic ſtultus, qui ratione quidem præditus à natura, rationis vſu penitus excidit, læſo quodam organo naturali. Homo licèt vitiis implicitus, non idcirco tamen ratione caret. Sed congruus rationis vſus præpeditur à vitiis, ſicque nequit homo malus capere quæ Dei ſunt, ideoque nomen ſtulti inuritur illi, quia intellectus eius peccatorum tenebris obumbratur. Et hoc explicitè Scriptura Sacra docet hoc tenore: *In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Spiritus enim Sanctus effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu, & corripietur à ſuperueniente iniquitate.* *Sapient. 1.*

Spiritus Sancti influxus in animam abundè ſitim excitare ſolet, vt ex Dauide liquet: *Os meũ* (inquit) *aperui, & attraxi ſpiritum.* *Pſal. 118.* Hoc Spiritu attracto clamat: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum; ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fortem, viuum: quando veniam, & apparebo ante faciem Dei.* *Pſal. 41.* Hac inualeſcente ſiti regius hic propheta Deum ſemper animo verſabat, vt hæc illius anhela vota probant: *Deus Deus meus ad te de luce vigilo. Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea.* *Pſal. 62.*

Ex Hippocrate: *Optimum ſignum purgationis ſitis.* Etenim illa probat excretos eſſe prauos & noxios humores. Quiſquis ergo volet opportunè ſibi conciliare ſitim Dei, ille vomat & excernat noxios omnes affectus. Nam diuinus amor, & terrenus non coëunt. Vno namque ſedem cordis occupante, foras eſt neceſſe, velut contrarius affectus, alius abigatus.

Ex Symbolis. Hamo deglutito, vitæ in diſcrimen Scolopendia venit, quod declinat cautè vomens vncum tectum illecebra. Ferus in ſuo theatro ſymbolorum Scolopendiæ voces iſtas appoſuit, quæ aptè meo congruunt intento. NOXIA VOMIT. Creaturæ omnes ex Scriptura ſicut hamus ſunt, equidem obductus ſenſuum illecebris, & hi omnes hami magno ſalutis æternæ diſcrimine ab incautis animis abſorbentur. Ecce ſacri codicis oraculum: *Creatura Dei in odium facta ſunt, & in tentationem animabus hominum, & in muſcipulam pedibus inſipientium.* *Sap. 14.*

Creaturæ velut muſcipulæ ſunt inſipientibus. Nota, malis & reprobis tantùm creaturas eſſe quaſi muſcipulas. Nempe dicit Scriptura Sacra pedes inſipientium in hanc impingere muſcipolam. Inſipientes autem illi ſunt, hi quos Paulus Apoſtolus à ſenſuum obſequio nuncupat animales. Horum nemo ſitit ea quæ Dei ſunt, ni purgetur eo amore, cuius intuitu

creaturis hæſit, ita ſuæ in animæ iacturam voluptatis hamum deglutiens. Qui verò ſuis attentè rebus conſulit, & NOXIA VOMIT, ſeriò vale dicens omnibus illecebris animæ muſcipulis, ille rerum cœleſtium accenſa ſiti incipit æſtuare.

Ex SS. Patribus. Sæculi amor eſt noxius. Leuit. 20.

Opportunè monet Auguſtinus, vt caueamus has fallaces ſæculi muſcipulas; ſi qua tamen eorum quæ Dei ſunt cura ſubeſt animo. Sic ille ſerm. 40. in Ioannem: *Spes noſtra non eſt de hoc ſæculo; non amemus hoc ſæculum. Ab amore huius ſæculi vocati ſumus vt aliud ſæculum ſperemus, & diligamus.* Leuit. 20 *Eritis mihi ſancti, quia ſanctus ſum, Ego Dominus. Et ſeparaui vos à cæteris populis, vt eſſetis mei.*

Rurſus idem; demonſtrare volens quàm ſit periculoſus amor ille nequam mundi, qui arcere ſolet ſitim Dei: *Attendite* (inquit) *ſæculum quaſi mare. Vnicuique ſua cupiditas tempeſtas eſt. Amas Deum, ambulas ſuper mare: amas ſæculum, abſorbebit te, amatores ſuos vorare nouit non portare. Magna virtutis eſt cum ſæculo luctari: magna felicitatis eſt à fœlicitate non vinci. Si mergi incipis, ſi titubas, dic: Domine pereo, ne peream. Quis non contemnat ſæculi dulcedinem, inhians dulcedini æternæ.* Hactenus Auguſtinus ſerm. 13. de verbis Domini, quaſi figuratè dicens, eſſe declinandas aquas turbidas Ægypti, vt Palæſtinæ ſacras ebibamus aquas animæ ſalutares.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Domine, video quia Propheta es tu.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, demonſtrare duplex eſſe genus Prophetarum, quibus in hoc æuo ſolent fidem homines adhibere.

Dicam parte prima veros Prophetas eſſe Deum, conſcientiam, & prædicatores, quibus homo debet præſtò morem gerere, vt æterna ſalus eius tutiùs adſtruatur.

Altera parte dicam, tres alios falſiloquos eſſe Vates, ſcilicet diabolum, mundum, & carnem quos Prophetas omnes ij qui incautè credunt, miſerè diſpereunt, ab his vt nimium creduli dementati.

Qui ſunt veridici Prophetæ, quibus homo debet adhibere fidem.

In hæc verba:

Domine, video quia Propheta es tu.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA SYMBOLIS, ET MEDICINA.

SAül conſultoros olim Samuëlem prophetiæ dono clarum, occurrit ei neſcius illum eſſe Vatem, cuius conueniendi gratiâ greſſus eò porrexerat: *Indica* (inquit) *oro mihi, vbi eſt domus Videntis. Et reſpondit Samuel Sauli, dicens: Ego ſum Videns.* Ratio proſtat huius nomenclaturæ ſacro ex codice, quo docemur eum inualuiſſe morem in Iſraël, vt Prophetam Videntis nomine nuncuparent. Ita ſacer textus, *Olim ſic in Iſraël loquebatur vnuſquiſque vadens conſulere Deum: Venite & eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.*

1. Reg. 9.

Ibid.

Propheta quare dicatur Videns.

Eſtò Sacra Scriptura dicat fuiſſe morem Hebræorum Videntes appellare viros prophetas; non inde tamen ſequitur, fuiſſe nomen hoc Videntis Prophetæ datum incongruè, & ratione penitus immatura. Si namque nomen hoc Videntis indagine perſcrutemur alta, nobis occurret ea ratio, quam accuratè refert Gregorius ille Magnus, qui oculis animæ Prophetarum pertinaciſſimè dicit ea quæ declarant, quamuis adhuc non exiſtant, & ſint futura rerum in ſerie gerendarum. Si ergo vident futura quaſi præſentia, iure nomen Videntis vnicuique Vati affingitur vt conſonum illius rerum abſconditarum intimæ viſioni.

Iuxta Papæ Gregorij obſeruationem, Ezechiel Propheta librum ita ſuum exorſus eſt: *Et factum eſt in trigeſimo anno.* Hoc ſingulare Vatis exordium non diſſonum eſſe probat Gregorius in Ezechielem lib. 1. hom. 2. *Cur is* (inquit) *qui adhuc dixerat, ita exorſus eſt, dicens: Et factum eſt in trigeſimo anno. Et, namque ſermo coniunctionis eſt: & ſcimus, quia non coniungitur ſermo ſubſequens, niſi ſermoni præcedenti. Qui igitur nihil dixerat, cur dicit, Et factum eſt; cum non ſit ſermo, cui hoc quod incipit, ſubiungat? Qua in re intuendum eſt, quia ſicut nos corporalia, ſic Prophetæ ſenſu ſpiritualia aſpiciunt; eiſque & illa ſunt præſentia, quæ noſtra ignorantia abſentia videntur. Vnde fit, vt in mente Prophetarum ita coniuncta ſint exterioribus interiora, quatenus ſimul vtraque videant: ſimulque in eis fiat & intus verbum quod audiunt, & foris quod dicunt. Patet igitur cauſa, cur qui nihil dixerat, inchoauit dicens: Et factum eſt in trigeſimo anno; quia hoc verbum, quod foris protulit, illi verbo quod intus audierat coniunxit. Continuauit ergo verba, quæ protulit viſioni intimæ, & idcirco incipit dicens: Et factum eſt: Subiunxit enim hoc quod exterius loqui inchoat, ac ſi & illud foris ſit, quod intus vidit.* Hactenus ille, nomen Videntis rectè dicens à verbo video deductum, quia

Ezech. 1.

Ex SS. Patribus.

Prophetæ videns & futura.

quia Prophetę vidēt futura,ſui oculis intellectus.

Appoſitè ad hoc nomen Videntis tres ſunt Prophetæ, quibus homo debet adhibere fidem, vtpore veridicis, & intuitu claro futura quaſi præſentia cernentibus. Sunt hi Prophetæ, Deus, conſcientia, & prædicatores, è ſuggeſtu ſacro minas reprobis intentantes.

Ex Theologia.

Reuerà Deo perfectè quadrat titulus hic Videntis, nempe videt ab æterno totam omnium entium realium molem, & id ſcientia viſionis. Res verò non futuras, ſed poſſibiles, ſciētiâ ſimplicis intelligentiæ, ille Dei perſpicax oculus intuetur. Idcirco benè Ægyptij, volentes explicare nihil eſſe Dei ſcientiæ inuium, dixere Deum oculum eſſe clarè omnia penetrantem.

Alludit eò Scriptura Sacra, ſæpe memor huius oculi, ſcientiæ diuinæ volens indicare lumen, Ieſus Syracides ita fatur: *Oculi Domini ſunt lucidiores ſuper ſolem, circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſſi.* Liber Paralipomenon: *Oculi Domini contemplantur vniuerſam terram.* Iob: *Ipſe fines mundi intuetur, & omnia, quæ ſub cælo ſunt, reſpicit.* Salomon: *Qui inſpector eſt cordis, ipſe intelligit.* Paulus item eleganter ait, nihil effugere aciem huius oculi perſpicacis. *Nec* (inquit) *eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius. Omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius.* Ergo Deus iure Videns nuncupari poteſt, quia ab æterno nuda ſunt & aperta oculis eius omnia quæ proſtāt, fuerunt, & extabunt, cùm æternitas ad omnes ſe differentias extendat, eas vno nunc integrè concludens, ac proinde fidem incunctanter adhibere debet homo Deo, quando de futuris cœlitus admonetur.

Eccleſ. 23.
1 Paral. 16.
Iob 28.
Prou. 24.
Hebr. 4.

Scientia Dei cur ſit infinita.

Si diuinis oculis aliquid inuium eſſet, aut deficiens, & hiulca foret Dei ſcientia, non eſſet infinita Dei eſſentia; nempe Dei intelligere, reipſa Dei eſt eſſe, ſicut clamat omnis Theologia. Vnde quia Dei infinita eſt eſſentia, finita nequit eſſe Dei ſcientia. Siquidem illa rerum omnium notitiam habet, ad quas diuina virtus porrigitur. At hæc infinita poteſt producere. Scientia eius ergo nequit vllo limite coarctari.

Ex Philoſophia. Cognoſcitiua ſcioleas [?] vilipendatur.

Philoſophica etiam ratione poteſt hæc veritas aſtrui, vt ea conſtante, nemo cunctetur adhibere fidem Scripturis aut Prophetis Numine afflatis quando futura nobis procurantes, ſalutem noſtræ animæ prophetabunt. Auſpicemur. Cognoſcentia à non cognoſcentibus in hoc diſtinguntur, quòd iſta ſuam duntaxat habent formam, illa verò rei alterius formam vendicare queunt, nam ſpecies cogniti eſt in cognoſcente. Vnde patet quòd natura rei non cognoſcentis arctior eſt indole cognoſcentis. Ariſtoteles idcirco dicit lib. 3. de anima text. 37. animam eſſe modo quodam omnia, quia poſſunt illam omnium planè rerum ſpecies informare. Coarctatur autē forma vinculo materiæ, & quantò minus materiales erunt formæ, tantò magis accedēt ad quādam infinitatem. Et inde liquet immaterialitatē vniuſcuiuſque rei rationem eſſe quòd ſit cognoſcitiua, & iuxta modū immaterialitatis eſſe modum cognitionis. Ideoque notat Ariſtot. lib. 2. de anima text. 124. plantas propter ſuam materialitatem non cognoſcere. Senſum verò cognoſcitiuum eſſe, quia receptiuus eſt ſpecierum abſque materia. Et intellectus adhuc eſt magis cognoſcitiuus, quia magis eſt diſcretus à materia. Vnde quia Deus eſt in ſummo immaterialitatis, eum eſt neceſſe quoque eſſe maximè cognoſcentem. At non maximè cognoſceret, ſi aliquid præteritum, præſens, aut futurum, vel poſſibile lateret eius notitiam, quæ proculdubio eſſe debet eius eſſentiæ concolor infinitæ.

Ex Symbolis.

Franciſcus Villana Dei hanc viſionem immenſam expreſſit vna hac pictura. Ille ſolem pinxit orbe toto ſuos diffundentem radios, quorum obſequio ſeſe quoque produnt ipſi atomi aliàs inaſpecti. Has picturæ voces appoſuit libro ſuo ſymbolorum. NON ME FVRTA LATENT.

Pſal. 138.

Pſaltes eò tendit, ita Dei viſionem immenſam deſcribens: *Domine, probaſti me, & cognouiſti me: tu cognouiſti ſeſſionem meam, & reſurrectionem meam. Intellexiſti cogitationes meas de longè, &c. Et omnes vias meas præuidiſti, &c. Ecce Domine tu cognouiſti omnia nouiſſima, & antiqua, &c. Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, & non potero ad eam. Quo ibo à ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si aſcendero in cœlum tu illic es, ſi deſcendero in infernū ades.* Sunt ergo tutò, & indubiè omnia credēda futura nobis præoſtēſa à Deo aut prophetis, vt gloria æterna præparata viris iuſtis, & ſupplicia acerba malè ſibi conſcijs ordinata.

Ex Theologia. Deus in ſe videt omnia.

Eſtò Deus à ſe præuiſa, ſæpe nota faciat & Prophetis; diuerſa tamen eis ineſt, Deo videlicet, & Prophetis, ratio cognoſcendi. Nempe datur aliquod cognoſcens, quod eſt alia omnia repræſentatiuè per identitatem ſui cum perfectione qua cognoſcit, & cognoſcens tale, Deus eſt, cui eſſentia diuina eſt ratio cognoſcendi. Secundò datur aliquod cognoſcens quod eſt alia omnia per ſpecies intentionales ei adiectas, & ita prophetæ norunt ea, quæ reuelante Deo ſolent aliis explicare.

Aduerte, rerum etiam infimarum notitiam liquidam, & diſtinctam non eſſe Deo ingloriam, quaſi indignam Deo affingi. Vt namque Soli non eſt iniurium illucere fimo, cuius ita fæces non contrahit; ita Deo nulla labes inuritur, quādo ſacram eius eſſentiam perfectè referre rerum omnium ſpecies affirmamus.

Pſal. 148.
Matth. 10.

Ex Dauide: *Ignis, grando, nix, glacies, & ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius.* Matthæi 10. Chriſtus ait non cadere in terrā paſſerē vnum ſine voluntate Patris cœleſtis. Rurſus ait ibidē: *Veſtri capilli capitis omnes numerati ſūt.*

Ex SS. Patribus. Deus etiam videt etiam minutiſſima.

Auguſtinus inde probat, res minutas quaſque regi à Deo: *Nonne* (inquit) *cōfirmat Chriſtus, viliſſimas etiam, abiectiſſimaſque mundi particulas diuina prouidētia regi?* Subſcribit ei Hieronym. ita fatus in c. 1. Abac. *Sicut in hominibus, etiam per ſingulos, Dei curris prouidētia, ſic in cæteris animalibus generalē quidem diſpoſitionē, & ordinē, curſumque rerū intelligere poſſumus, verbi gratia quomodo naſcatur piſcium multitudo, & viuat in aquis: quomodo reptilia, & quadrupedia oriantur in terra, & quibus alantur cibis.*

1. Cor. 9.

Cautione tamen opus eſt, & credendum, res minutas, & rationis expertes haudquaquam pari cura regi & intelligi à Deo atque homines, vt ſcitè docet Apoſtolus hoc contextu: *Nunquid Deo cura eſt de bobus?* Illud idem Hieronym. obſeruat in c. 1. Abac. *Non ſimus* (inquit) *tam fatui adulatores Dei, vt dum potentiam eius etiam ad ima detrahimus, in nos iniurioſi ſimus eamdē rationabiliū, & irrationabiliū curā Dei eſſe dicētes.*

Prophetiæ donū quare datum.

Præterea res eſt digna ſcitu, non eſſe datum prophetiæ donum in gratiam eius, qui prophetat; ſed ad ſalutem alicuius hominis aut populi procurandam. Quippe ſicut ſunt virtutes aliquæ

politicæ, quæ conducunt ad regimen regni, nec idcirco tamen hominem meliorem efficiunt; ita quædam dona Dei data gratis, aliis prodeſſe ſolent, nec idcirco viros iis inſignes dignantur gratia ſanctitatis. Prophetiæ donum Caiphæ nihil profuit ad ſalutem; ſed idcirco Deus ore viri nequiſſimi voluit à Synagoga ſciri neceſſariam fuiſſe necem Chriſti, quia ab æterno fuit vt pretium redemptionis noſtræ cælitus ordinata.

Qui prophetis adhibent ſine mora fidem, & eorum cenſura frugem in meliorem ſe ſe recipiunt, cautè ſibi conſulunt, & ſaluantur. Alij verò ſecus, quos Prophetæ monent fruſtra, non impunè ferunt à Propheta minas deſuper intẽtatas.

HISTORIA.

Eſt Scriptura Sacra fœta claris hiſtoriis, quæ huic argumento litant. Propheta Nathan cælitus accepit prophetiæ donum, non vt inde ſibi gratiæ diuinæ maius pondus adiiceret; Sed vt opportunè Regem Dauid abſtraheret à peccato, cuius eum non tædebat. Audito Vate, morem geſſit, & ipſo momento fuit à peccato implexis nexibus expeditus. Ecce tenor hiſtoriæ, & cenſura dicta Nathan: *Quare contempſiſti verbum Domini, vt faceres malum in conſpectu meo? Vriam Hethæum percuſſiſti gladio, & vxorem illius accepiſti in vxorem tibi, & interfeciſti eum gladio filiorum Ammon. Quamobrem non recedet gladius de domo tua vſque in ſempiternum, eò quod deſpexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt eſſet vxor tua. Itaque hæc dicit Dominus: Ecce, ego ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis ſolis huius. Tu enim feciſti abſconditè: ego autem faciã verbum iſtud in conſpectu omnis Iſraël, & in conſpectu ſolis. Et dixit Dauid ad Nathan: Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid: Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum, non morieris. Verumtamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus eſt tibi, morte morietur.*

2. Reg. 12. Prophetæ mortem gerens Dauid veniam impetrat.

Hic Propheta vidit præterita, omnibus ignota, pœnas & inſtantes indixit, & futuras poſt hæc afflatus Numine deſignauit. Inde Dauid cautior effectus reſipuit, & ita Dei gratiam maturè ſibi conſciuit, atque nutans ſolium regni ob peccatum, pœnitendo ſuo filio confirmauit.

Diſpar longè fuit ratio prophetiæ Samuëlis, qui increpando Regem Saül, & prædicendo Regis alterius ſuffectionem in locum eius, eum non conuertit, quamuis atrox eſſet inuectiua, Regis Saül inſaniam perſtringens, vt fusè ſacro codice recenſetur. Ecce Vatis oraculum: *Pro eo quòd abiecisti ſermonem Domini, abiecit te Dominus ne ſis Rex.*

1. Reg. 15.

Quamuis ſit conſtans & fixa Dei viſio, futura videns vt ſunt futura; non illa tamen reuelat Prophetis abſolutè ſicut ſunt futura, ſed ſub cõditione ſolùm, vt ſic opportunè reis hominibus via ſternatur ad pœnitentiam, ita minas atque pœnas in gratiam prouidè commutando.

Prophetæ futura quædam ſub conditione clamant.

Propheta Ionas huius miſericordiæ Dei conſcius, noluit prophetare plebi Niniuitæ caſum, & ruinam inſtãtem, ne populo pœnitente, Dei gratiam conciliante ſibi vana foret Prophetia, metũ & terrorem incutiens, vtpote prædicens populoſam hanc vrbem funditus euertendam. Ille Deo loquens ait ſe cũctatum ire locum in præfatum: *Propter hoc* (inquit) *præoccupaui vt fugerem in Tharſis, ſcio enim, quia tu Deus clemens & miſericors es, patiens, & multæ miſerationis & ignoſcens ſuper malitia.* Attamen vrgente Deo, Propheta vel inuitus iuit in vrbem iam damnatam ante Deum, ſi non præueniret iram, cuius index erat Prophetia Ionæ, loci illius excidium in plateis voce valida prædicentis.

Ionæ 4.

Ecce ſacri textus ſeriem: *Surrexit Ionas, & abiit in Niniuen iuxta verbum Domini: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierũ. Et cœpit Ionas introire in ciuitatem itinere diei vnius, & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur.* Non idcirco tamẽ ſubuerſa fuit ciuitas illa malis innumeris obnoxia, nec inde verax deſtitit eſſe Deus, cuius erat comminatoria pœna ſuum indubiè effectum ſortitura, niſi pœnitendo ciues cautè Deum ad indulgendum veniam inchoarent.

Stante ciuitate Vatis prophetia Dei intentum nacta, verax extitit. Nempe Deus incutiendo minas, *dedit metuentibus ſignificationem, vt fugerent à facie arcus.* Iuxta Regis Prophetæ tritum effatum, non diſcuſſere ciues Niniuitæ Dei oraculum inquirentes eſſet nec ne rata & fixa talis ſententia neſcia reuocari. Sed *Crediderunt Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis à maiore vſque ad minorem. Et peruenit verbum ad Regem Niniue, & ſurrexit de ſolio ſuo, & abiecit veſtimentum ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere & clamauit; & dixit in Niniue ex ore Regis & Principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & pecora, & boues non guſtent quidquam, nec paſcantur, & aquam non bibant. Et operiantur ſaccis homines, & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & cõuertatur vir à via ſua mala, & ab iniquitate, quæ eſt in manibus eorum. Quis ſcit ſi cõuertatur Deus, & ignoſcat, & reuertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus. Et vidit Deus opera eorum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala: & miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.*

Pſal. 59.

Pœnitentia Niniuitarũ.

Non ergo Deus adimit hominibus libertatem reſiliendi à peccato prædicẽdo mala, quibus ſunt plectendi, imò viam ſternit eis ad pœnitentiã, vt maturè ſibi inflictis vltrò pœnis, vt vigiliis, precibus, inediâ, ciliciis, largis eleemoſynis redimãt ſupplicia acerba, vitæ eorũ noxiæ deſtinata.

Prophetæ non adimũt hominibus libertatem, mala declinando.

EX IVRE CANONICO.

Veritatis huiuſce fidem aſtruit iſte canon. *Qui dixerat Oſeæ 11. Sicut Adama faciam te, & ſicut Seboim, quæ duæ vrbes ex vicinia Sodomorum paribus excidij traxere conſortium: conuerſum eſt, inquit, cor meum: in eo ipſo turbata eſt pœnitentia mea: non faciam ſecundum iracundiam furoris mei. Nonne apparet, quod ideo nobis peccantibus indignetur Dominus ieſus, vt indignationis ſuæ nos terrore conuertat? Indignatio ergo eius non vltionis executio, ſed magis abſolutionis operatio eſt.* Canon. Sed continuo. De pœnitentia diſt. 1.

Deus minando monet homines vt reſipiſcant.

EX IVRE CIVILI.

Ex ciuili iure liquet, eſſe penes Principes ius mutare ſuam latam ſententiam, ſed hoc iudicibus aliis intra Principes illicitum eſſe. Cùm ergo Deus ſit Principum ſummus, vtpote Rex Regum & Dominus dominantium; profectò poteſt dictam à Prophetis ſententiam capitis in peccantes, indultâ eis gratia, reuocare. Ecce legis textum. *Diui fratres Harruntio Sileni reſcripſerunt, non ſolere Præſides prouinciarum ea quæ pronuntiauerunt reſcindere. Vetinæ quoque Italicenſi reſcripſerunt, ſuam mutare ſententiam neminem poſſe: idque inſolitum eſſe*

Deus reuocare poteſt ſententiam capitis latam in reprobos.

fieri:

fieri : ſed id dumtaxat à Principibus fieri poteſt Leg. Diui fratres. ff. De pœnis lib. 48. tit. 19.

Ruſus vnum aliud etiam eſt notandum, prædicta mala plerumque reis & noxiis hominibus infligi, quamuis pœnitendo frugem in meliorem ſeſe receperint, nec idcirco Deum intento ſuo excidere. Namque minis hoc intendit, vt ſcilicet peccator æquo animo ſubeat hæc flagella, luens in hoc æuo pœnas ad ſalutem, quas ad æternæ animæ perniciem grauiores in alio ſæculo pertuliſſet.

Ex historia. Habemus huius intenti diuini locuples exemplum in hiſtoria Machabæa. Nempe Deus deſæuire volens in Iudæos multis vitiis obnoxios, illis prædixit ore Vatum excidium Gentis, & adiecit portenta è cœlo, cladem horribilem minantia, quæ obſtrinxere quidem hunc populum vt oraret, & rediret in gratiam cum Deo. Sed fuſæ preces non obſtiterunt, quin Rex Antiochus idololatra ſpoliaret ædes ſacras, atque plebis ſtragem ederet inhumanam.

2. Machab. 5. Portēta cladem Hebræorum deſignantia. Ecce textus hiſtoriæ. *Contigit per vniuerſam Ieroſolymorum ciuitatem videri diebus quadraginta per aëra equites diſcurrentes, auratas ſtolas habentes, & haſtis quaſi cohortes armatos, & curſus equorum per ordines digeſtos, & congreſſiones fieri cominus, & ſcutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis diſtrictis, & telorum iactus, & aureorum armorum ſplendorem, omniſque generis loricarum. Quapropter omnes rogabant in bonum monſtra conuerti.* Portenta preces ab hominibus eliciunt. Prodigia illa velut prophetiæ clamabant imminere mala horrenda toti Hebræorum genti, & præſertim vrbi Ieruſalem. Effectus horum portentorum ille fuit, cuius meminit textus, feruens ſcilicet atque iugis oratio facta Deo ab hoc populo conſternato. Vnde licèt illæ preces iram Dei non ſedarint auertendo procul ab Hebræis hæc flagella præoſtenſa; illæ tamen ſæpe repetitæ preces ita plebem diſpoſuere, ſuis vt flagellis æquo animo exceptis pœnas peccatis debitas expiarit.

Non obſtitiſſe fuſas ab hac gente preces, quin Rex Gentilis eam grauiter afflixerit, hiſtoria ſic deſcribit. 2. Machab. 5. *Rex ciuitatem* (Ieroſolymam) *armis cepit. Iuſſit autem militibus interficere, nec parcere occurſantibus, & per domos aſcendentes trucidare. Fiebant ergo cædes iuuenum, ac ſeniorum, & mulierum, & natorum exterminia, virginumque, & paruulorum neces. Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autem venundati. Sed nec iſta ſufficiunt: auſus eſt etiam intrare templum vniuerſa terra ſanctius, & ſceleſtis manibus ſumens ſancta vaſa, quæ ab aliis Regibus & ciuitatibus erant poſita ad ornatum loci & gloriam, contrectabat indignè, & contaminabat, &c. Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regreſſus eſt.* Hactenus hiſtoria, quæ recolendo fuſas ab Hebræa gente preces, in portentis à Deo præoſtenſis opportunè probat ea quæ præmiſi, ſcilicet velle Deum multimodè, vt concionibus oraculis, & oſtenſis ad pœnitentiam homines à virtute deuios excitare.

Mauritius Imperator portentis excitatus ad pœnitentiā. Mauritius Imperator ea gratia dignatus, portentis videlicet admonitus de violenta ſibi imminente nece ad expianda peccata, quibus iniquè ſibi conſciuit iram Dei, contritus iuit obuiam his flagellis. Etenim Theophano auctore, ſciens prodigiis & portentis mortem ingloriam inſtare ſibi atque toti ſuæ familiæ exterminatore Phoca ſuo ſubdito, tantùm abeſt vt perduellem hominem horrendi facinoris architectum perdere tentarit, quinimò reum ſe confeſſus, vltro necem ſubiit ab inſurgentibus ſubditis intentatam.

Concionatores ex pulpito ſacro vices gerunt Prophetarum, crimina remotis arbitris perpetrata produnt, infligendas è cœlo pœnas certò reis prædicunt, nec falluntur. Pœnitentes eis cautè fidem præbent, & ſe caſtigando, Dei flagella ſic declinant, à quibus incautè ſuæ ſalutis incurij homines opprimuntur.

Ex Symbolis. Correctionis vtilitas. Eorum cenſurâ licet acerbâ ſalus conciliatur hominibus. Quippe ſicut hirudo cutem mordens ita ſugit ſanguinem infectum & noxium, inflictâ plagâ vitam concilians ægro. Sic prædicator eos carpens qui peccarunt, ingratum ſe ſe præſtat eis; punctione tamen illa ſanat eos. Namque tali correctione pudor hos inceſſit, atque cogit vltro mores perditos emendare. Vnde poteſt illis cenſoribus conuenire typus ſeu ſymbolum ſanguiſugæ, cui theatrum ſymbolorum Ferri hæc intento meo congrua verba dedit. MORDENDO SANAT. Morſus eſt cenſura Dei præconis, & hanc fert ægrè reus, ſed hæc correptio mordendo ſanat, quippe facit, humor vt omnis noxius egeratur.

Adhibentes homines huic Prophetæ fidem, gerendo morem cōcionatori, qui MORDENDO SANAT, non queruli ſuccenſent, aut acerbè furunt in cenſorem; ſed cautiores eius monitis effecti, optanda gaudent animæ ſanitate. Ne ergo ſuo deſit officio præco Dei, vitia palpans; ſed audacter ea exſtirpet. Plus namque nocet quando ſilet, quàm cùm ſonorè malos arguit, in illorum crimina detonando.

Ex SS. Patribus. Correctio ingrata licèt ſit, eſt tamen ſalutaris. Auguſtinus eò aſpexit in epiſtola ad Bonifacium comitem: *Medicus* (inquit) *moleſtus eſt furenti phrenetico, & pater indiſciplinato filio: ille ligando, iſte cædendo ſed ambo diligendo. Si autem iſtos negligant, & perire permittant, iſta potius manſuetudo falſa crudelitas eſt. Si enim equus, & mulus, quibus non eſt intellectus, morſibus, calcibus reſiſtunt hominibus, à quibus eorum vulnera curanda contrectantur, & cùm inter dentes eorum, & calces ſæpe homines periclitentur, & aliquando vexentur, non tamen eos deſerunt, donec per dolores, & moleſtias medicinales reuocent ad ſalutem. Quantò magis homo ab homine, frater à fratre, ne in æternum pereat, non eſt deſerendus, qui correctus intelligere poteſt, quantum ſibi præſtatur beneficium, quando ſe perſecutionem perpeti querebatur.*

Gregor. hom. 6. in Euangelia: *Clauis* (inquit) *atque ſtimulis comparantur verba ſapientum: quia culpas delinquentium neſciunt palpare, ſed pungere.* Rurſus idem in Regiſtro c. 69. *Si quis* (inquit) *eſt Domini, iungatur mihi, ſi ille Dei dicitur, qui ad ferienda vitia zelo diuini amoris excitatur. Profectò ſe Dei eſſe denegat, qui in quantum ſufficit vitam carnalium corrigere recuſat. Fit plerumque Deo gratior amore ardens poſt culpam vita, quàm ſecuritate torpens innocentia.*

Elegans eſt & Ambroſij ſententia in ſermone ad Petri vincula: *Quando* (inquit) *caſtigatur qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas ſuas, quæ dulciores*

Digitized by Google

ciores ſunt, cùm amariùs inferuntur. Dulcior enim eſt religioſa caſtigatio, quàm blanda remiſſio.

Ex Medicina. Correctio publica non facienda de occultis.

Cautione tamen vtendum eſt in cenſuris, & correptionibus, his præſertim quæ in concione fiunt. Illic enim peccata domi facta ſine teſte, nemine conſcio, non ſunt ex pulpito caſtiganda. Et id iuxta ſanum conſilium Hippocratis, qui opportunè vetat vlcera occulta foras educi. Sic ille Aphoriſmo 38. lib. 6. Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκίνοι γίνονται μὴ θεραπεύειν βέλτιον θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως. Id eſt. *Quibus cancri occulti fiunt, eos non curare præſtat. Qui enim curantur, celeriùs pereunt.* Indiſcretus ergo zelus eius, à quo peccata clam commiſſa coram populo traducuntur.

Ex SS. Patribus. Correctio qua ſit prudentia facienda.

Hanc imprudentiam damnaſſe Patres, eorum ſententiæ multæ probant. Auguſtinus de verbis Domini: *Quæ peccantur coram omnibus, coram omnibus corripienda ſunt, vt omnes timeant. Qui ſecretò peccauit in te, ſecretò corripe: nam ſi ſolus noſti, & eum vis coram aliis arguere, non es corrector, ſed proditor.*

Illa mica ſalis, id eſt diſcretio in corrigendo, peritur etiam à Gregorio in Regiſtro: *Manifeſta* (inquit) *peccata non ſunt occulta correctione purganda: ſed palam ſunt arguendi, qui palam nocent, vt dum aperta obiurgatione ſanantur, hi qui eos imitando deliquerant, corrigantur. Dum enim vnus corripitur, plurimi emendantur; & melius eſt, vt pro multorum ſalute vnus condemnetur, quàm vt per vnius licentiam multi periclitentur.* Hæc ille benè ad rem.

Ex Historia. Sbignei Epiſcopi generoſa Regi facta correctio.

Ad hanc præſcriptam à Patribus normam exactè ſuas cenſuras olim compoſuit Antiſtes Cracouienſis nomine Sbigneus, homo clarus pietate, & doctrina. Ioannes Herbutus in hiſtoria Polona refert, hunc Præſulem videndo Regem Vladiſlaum eſſe toti Poloniæ petram ſcandali, in generalibus regni comitiis illum acriter obiurgaſſe. Correctionis eius iſta fuit ſumma, Regem ſic perſtringens: Non diffiteor, ô Rex, me arctè tibi deuinctum eſſe donis & beneficiis quamplurimis, iiſque ſupra mea merita: ne ergo nota mihi inuratur ea, quæ ingratis, nullo reor obſequio maiore labem hanc poſſe detergere, quàm gerendo curam ſalutis tuæ, quæ vertitur in diſcrimen, magno tui etiam regni periculo: ſiquidem exemplo tuo ſternis iter aliis omnibus ad peccandum. Quæſo memor eſto, Regem alium eſſe tuum iudicem, nempe Deum, cui ſiſtendus es, vt plectendus atrociter, ob infamem, quam proteruè vitam agis, niſi pœnitendo cito ciriùs emenderis.

Regni Primores ibi aſtantes inhorruere metu, neſcij quo animo Rex ille malè ſibi conſcius hanc cenſuram acrem exciperet: non fefellit eos iræ Regis omen factum. Namque furens ob intentatas è cœlo minas, & publica vitia perſtricta, bilis amarorem multum debacchando fudit in cenſorem, qui auſus erat eum publicè corripere. Sed vt Antiſtes generosè munus ſuum obierat conſulendo Regis ſaluti ancipiti, imò ſuam etiam ſic aſtrueos, ira bile demum intepeſcente, ſui compos Rex effectus, eum ſuſpexit, quamprimum gerendo morem dictis, traducta vitia repurgando. Inde vides, ſola palàm crimina commiſſa, publicè corrigenda.

Quia plerique neque Deum nec hominem reuererentur, ſubſannantes eos, è pulpito qui declamant, & prophetant, & corde obſerato vocem Dei inſpirantis non audiunt iuxta Regis Prophetæ verax oraculum: *Dixit inſipiens in corde ſuo: Non eſt Deus. Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis, non eſt qui faciat bonum.* Pſal. 13. Deus prouidere volens hominum dubiæ ſic ſaluti, alium Prophetam inſtituit, qui è penitiore loco domus noſtræ latrat potius quam declamat. Hic eſt ſynderesis, conſcientiæ læſæ clamor inquies, animam crucians, & laceſſens, donec illa nefas confeſſa, reconciliata Deo, plenè ab omni vitio repurgetur.

Syndereſis deſcriptio.

Intima cuiuſque patent huic Prophetæ, cui penitiora quæque animæ in peccato nuda fiunt. Quodque peius hominem vexat, hic Propheta reis, & equidem verè mala atrocia, & æterna, niſi reſipiſcant, ſuggerit imminere. Hi quos lancinat hæc tortura, ſic pinguntur à regio Pſalte: *Contritio, & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt.* Pſal. 13.

Statim atque Cain interfecit Abel fratrem ſuum, Syndereſis extorſit ab eius ore veram hanc prophetiam, cuius ſeriem ita Sacra Scriptura refert. *Dixit Cain ad Dominum: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Ecce eiicis me hodie a facie terræ, & à facie tua abſcondar, & ero vagus, & profugus in terra. Omnis igitur, qui inuenerit me, occidet me.* Gen. 4. Huic Syndereſis oraculo deinde fidem fecit concolor effectus: quippe Lamech emiſſo telo incautè Cain profugum interfecit.

Chriſtiane, malè agendo, tuum qua ratione potes occidis fratrem, ſcilicet Chriſtum, qui in te ſtante ſolùm gratia diuina viuit; & moritur cùm delinquis. Sanguis eius clamat de terra, tuam ſonorè petens animam ad ſupplicium & vindictam, vltrix conſcientia ſauciata tibi inſtare mala acerba clamat, nec deſiſtet vrgere donec vltro luas pœnas congruas huic peccato, vel omnino tuæ ſalutis incurius, in æternum cum fratricida Cain igne vindice torquearis.

Syndereſis cur animam vexat.

Rurſus homo nequam occiditur ab obuiis quibuſque rebus, quia creaturæ omnes ei cedunt ad peccatum. Corpora ſpecioſa faces ei luxuriæ ſubminiſtrant. Prædiuites aſpectæ gazæ furem efficiunt affectu, cùm inexhauſta cupido videt non eſſe locum furto quod concepit. Occurrens hoſtis eum ſolicitat ad vindictam. Subodoratæ dapes exquiſitæ gulam acuunt. Cuncta demum obiecta reis hominibus ſunt infauſta necis animæ & corporis argumenta. Vnde vita producta malis reuerà genus eſt mortis, quæ quò lentior, eò atrocior eſt, referens ſupplicium Promethei, cuius Poëtæ dicunt cor ſubinde renaſcens, à conducto iuge ad tormentum vulture deuorari.

Reprobis cuncta cedūt ad peccatum.

Ex Symbolis. Syndereſis eſt ſupplicium diuturnum.

Promotheo ſic afflicto voces has inſcripſit Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum NEC REQVIES DATVR VLLA RENATIS. Quamuis enim quotidie videatur à ſomno vigil homo malus inchoare nouam ſurgendo vitam, non idcirco ſuis à ſuppliciis expeditus abit liber. Cruciatur enim ſemper ab importuna ſyndereſi, die & nocte mala horrida prophetante. NEC REQVIES DATVR VLLA RENATIS.

Ad hanc ſyndereſim pertinere reor iſtum Scripturæ locum: *Ex iniquis ſomnis filij qui naſcuntur, teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes in interrogatione ſua.* Sapient. 4. Peccatum omne velut

ſomnus

ſomnus iniquus eſt. Iniqua proles inde nata Synderesis eſt ſæuiens in parentem à quo ingrato ſuſurro petit, cur peccando ſibi iram Dei conſciuit, ac proinde malis ſe æternis obſtrinxit. Et quia importunum hoc improperium ferre nequit patienter homo nequam, ſemper inquieto ſuo animo cruciatur.

Compendioſa via ad quietem eſt, credere Synderesi, quæ benè ſuada monet, vt reſipiſcat homo, qui peccauit. Hoc namque ſolo modo poteſt ſeſe ab acutis conſcientiæ ſtimulis expedire.

Ex SS. PATRIBVS. Conſcientiæ bonæ & malæ differentia.

In eo argumento ſuprà ſæpe Patrum oracula conſului, alias hîc ſubnecto tibi ſententias, & has illi ſiue bonæ ſiue malæ conſcientiæ themati tempeſtiuas.

Gregorius hom. 6. in Ezechielem: *In omni (inquit) quod diſtur ſemper tacitè recurrere debemus ad mentem, & interiorem teſtem, & iudicem requirere. Quid enim prodeſt, ſi omnes laudent, & conſcientia accuſet? Aut poterit obeſſe, ſi omnes derogent, & ſola conſcientia defendat.* Huic effato fauet adagium iſtud: Conſcientia mille teſtes.

Iſidorus lib. 2. Soliloq. *Nulla pœna grauior pœnâ conſcientiæ. Vis autem nunquam triſtis eſſe? benè viue. Secura mens triſtitiam leniter ſuſtinet. Bona vita gaudium ſemper habet, conſcientia autem rei ſemper in pœna eſt: nunquam ſecurus eſt animus reus: mens enim mala conſcientiæ propriis agitatur ſtimulis.*

Conſcientiæ bonæ deſcriptio.

Qualis verò bona ſit conſcientia, proprio experimento docet Hugo, diues hoc theſauro. Sic ille lib. 2. de anima cap. 9. *Tranquilla conſcientia eſt, quæ omnibus eſt dulcis, nulli grauis, vtens amico ad gratiam; inimico ad patientiam; cunctis ad beneuolentiam; quibus poteſt, ad beneficentiam; cui Deus nec ſua peccata imputat, quia non fecit; nec aliena, quia non approbauit. Conſcientia bona titulus eſt religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, arca fœderis, theſaurus Regis, aula Dei, habitaculum Spiritus Sancti, liber ſignatus, & clauſus, & in die iudicij aperiendus.* Hæc ille benè ſibi conſcius exarauit.

Vt vnicuique ſua in arte credendum eſt; ità credo fidem adhibendam eſſe viro huic probo, ſcilicet Hugoni Victorino, bona conſcientiæ innoxiæ cùm deſcribit. Sic etiam contrà reor, non eſſe fidem denegandam homini gentili, & experto, mala & tormenta conſcientiæ peſſimæ deplorantì.

Conſcientiæ malæ ſupplicia.

Poëta Naſo prior occurrit, homo cui dum obſcœna libido faces ſubmiſit, latentis in corde diri ſupplicij atrocia tormina fabricauit. Sic ille lib. 1. de Ponto. Elegia 1.

Roditur vt ſcabra poſitum rubigine ferrum,
Conditus vt tineæ carpitur ore liber.
Sic mea perpetuos curarum pectora morſus,
Fine quibus nullo conficiantur habent.
Nec prius hi mentem ſtimuli, quàm vita relinqueat;
Quique dolet, citiùs quàm dolor ipſe cadet.

Iouenalis item Poëta famam omnium hominum dente velut canino rodens, torturis iis ſubiacuit, quas expreſſit, quando reæ conſcientiæ tormenta ſibi indixit, vnâ ſuper hoc themate conſcriptâ eleganti Satyrâ, numerare. Sic ille Satyra 13.

Conſcientia mala timidos efficit homines.

Exemplo quodcunque malo committitur, ipſi
Diſplicet auctori: prima hæc eſt vltio, quòd ſe
Iudice nemo nocens abſoluitur, improba quamuis
Gratia Fallacis Prætoris vicerit vrnam.
Euaſiſſe putes, quos diri conſcientia facti
Mens habet attonitos? & ſurdo verbere cædit.
Pœna autem vehemens, ac multò ſæuior illis,
Occultum quatiente animo tortore flagellum.
Hi ſunt, qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent:
Cùm tonat, exanimes primo quoque murmure cœli,
Non quaſi fortuitò, nec ventorum rabie, ſed
Iratus cadat in terras & vindicet ignis.

Lucanus etiam lib. 7. de bello Pharſalico noxium hominem ſtylo quidem breuiore nobis obiicit, ſed reuerà ſuis coloribus pictum, & lineamentis eius ſpeciei congruis efformatum.

Hunc infera monſtra flagellant.
Heu quantum miſero pœna mens conſcia donat.

Sauciatus peccato reus animus eſt Propheta, cuius officium illud idem eſt, quod cuſtodum, quos ipſe Deus ait conſtituiſſe ſuper muros Ieruſalem: *Super* (inquit) *muros tuos Ieruſalem conſtitui cuſtodes, tota die & tota nocte in perpetuum non tacebunt.* Iſa. 62.

Conſcientia eſt cuſtos agens excubias in gratiam animæ.

Fruſtra tuo contendis homo genio indulgere, ratus te cuſtodis huius, ſcilicet conſcientiæ temeratæ iuges & vigiles excubias effugere poſſe; tota die & nocte tuum illa tibi crimen obiiciet, nec tacebit conſcientia læſa donec confeſſus reſilias à peccatis, & terſioris vitæ genus cautior auſpiceris.

Vt cuſtodes hoſte viſo clamant, & commilitones ad arma vocant, ne præoccupati, & inermes incautè cadant; ita vigil conſcientia, quando nefas aliquod animum ſubiit, perſtrepit inquies, & exclamat, animam vrgens, vt ſi declinare velit mortem æternam, pellat & eliminet quàm citò ſuis è finibus inimicum.

Profectò benè rebus eius erit, qui huic Prophetæ morem geret, abigendo procul hoſtem, id eſt peccatum, quod perſæpe latet imis animæ receſſibus abditum. Namque parum eſt in confeſſione crimen ore foras educere, affectus item & ipſe prauus in corde latens eſt longiùs abducendus. Homo ſecus faciens dedignatur obedire ſacro huic oraculo: *In Prophetis meis nolite malignari.* Quod perinde ſonat ac: Deſinite eſſe mali, quando voces Prophetarum ad meliorem frugem prouocantium veſtris auribus inſonabunt. Pſal. 104.

Chriſtus Dominus eſt Propheta, modo alijs inconceſſo, ac proinde certa fides ei eſt prophetanti, congruis actibus adhibenda.

In hæc verba:

Domine, video quia Propheta es tu.

SECTIO SECVNDA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

MVlier Samaritana, Dei in humanis colloquio dignata, nouit eum eſſe Prophetam, *Domine* (inquit) *video quia Propheta es tu.* Toſtatus eâ matronâ fuit durior ad credendum Chriſtum fuiſſe verè Prophetam; ſuſpicatus enim fuiſſe donum Prophetiæ quidpiam quaſi inglorium Chriſto, qui comprehenſor erat; vnde talis videtur ei Prophetiæ gratia repugnare. [1. Cor. 13.] Toſtato fauet ille locus Apoſtoli. *Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, cùm autem venerit quod perfectum eſt.* Inde quaſi conſtat, viſionem beatam excludere notitiam propheticam. Non ergo capax fuit Chriſtus eo dono prophetiæ, qui dignatus ea viſione fuit, quam Paulus ait euacuare donum Prophetiæ. Ita ſuum intentum ſatagit aſtruere doctor ille ſcribens in cap. 11. Num. qu. 64.

Sed pace clari doctoris huius, ille toto cœlo aberrat, Chriſto denegando tale donum Prophetiæ. Quamuis enim comprehenſor extiterit in hoc æuo, fuit & viator. Vnde parum conueniens in Chriſto comprehenſore donum prophetiæ, in illo velut viatore decens eſt, vt inferre licet ex probatis à Sancto Thoma 2. 2. qu. 174 art. 5.

[EX THEOLOGIA. Chriſtus verè fuit Propheta. Deut. 18.] Chriſtum verò fuiſſe, ſicut ait Samaritana, verè & propriè Prophetam ex Scriptura patet, vbi Moſes eum indigitans ita fatus eſt: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus.* Petrus Apoſtolus Actorum 3. & Stephanus Actorum 7. Chriſtum eſſe talem Prophetam prædictum à Moſe, voce liquida comprobarunt.

Propheta fuit habitus & dictus à populo [Luc 7.] Hebræo, cuius fuere ſæpe voces iſtæ: *Propheta magnus ſurrexit in nobis.* Diſcipuli eius etiam ab ipſo ſicut par eſt eruditi, eum Prophetam ipſum rediuiuum alloquentes vti nomine congruo nuncuparunt. Ita duo diſcipuli euntes in caſtellum Emmaus, interrogati à Chriſto, de [Luc 24.] quo loquerentur, reſponderunt: *De IESV Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere, & ſermone, coram Deo, & omni populo.* Quòd ſi iniurium Chriſto nomen illud extitiſſet, ille proculdubio facti erroris eos protinus arguiſſet.

Chriſtus ipſe ſibi Prophetæ nomen attribuit [Luc. 4.] hoc contextu: *Non eſt Propheta ſine honore,* [EX SS. PATRIBVS.] *niſi in patria ſua.* Vnde benè monet Auguſtinus tract. 15. in Ioannem, Samaritanam non erraſſe, imò ſcitè nomen Prophetæ Chriſto Domino tribuiſſe. Idem lib. 16. contra Fauſtum hæreticum cap. 18. hæreticæ vanitatis ait eſſe, negare Moſem voluiſſe loqui de Chriſto, quando plebi Iudæorum dixit, Prophetam alium à Domino ſuſcitandum: *An* (inquit) *quia Propheta dictus eſt, & qui homo eſſe dignatus eſt, & tam multa futura prædixit, niſi fortè aliud eſt Propheta, quàm homo vltra alias coniecturas prædicens?*

Concolor Ambroſius ita fatur ſerm. 8. in Pſalm. 118. *Habet Chriſtus participes ſuos, participes carnis, habet & prophetiæ, quia Prophetam, inquit, ſuſcitabit vobis. Ipſe eſt verus Propheta, qui ſine alterius munere cognoſcit futura,* Cyrillus eò vadit lib. 8. contra Iulianum ex profeſſò dicens, *Chriſtum vocari Prophetam à dono Prophetiæ, quod in ordine ſummarum dignitatum humanitatis recenſetur: oportebat enim demittentem ſe ad humiliationem, humanitatis ſubire menſuram.*

Hieronymus verſando locum illum Ierem. 1. *Prophetam in gentibus dedi te*, ita commentatur: *Quidam hunc locum ſuper Saluatore intelligunt, qui propriè gentium Propheta fuit.*

Vt verò palàm abundè fiat, fuiſſe donum prophetiæ in Chriſto modo nobiliore, quàm cæteris in Prophetis, eſt à nobis altè tota prophetiæ ratio adæquata puris ex Scripturæ Sacræ fontibus exploranda. [Prophetia quid ſignificat.] Prophetare primò ſonat idem ac concionari, ſeu explicare Dei arcana, fidem quæ alterunt ad ædificationem Eccleſiæ. Paulus ita vocem hanc vſurpat eo loco tibi hic ſubiecto: *Qui* (inquit) *loquitur, linguâ ſemetipſum ædificat; qui autem prophetat, Eccleſiam Dei ædificat.* [1. Cor. 14.]

Secundò prophetare dicit idem, quod pſallere, ſeu diuinas laudes in ſpiritu decantare. In eo ſenſu Scriptura ſumit hoc verbum: *Miſit* (inquit) *Saul lictores, vt raperent Dauid, qui cùm vidiſſent cuneum Prophetarum vaticinantium, & Samuelem ſtantem ſuper eos, factus eſt etiam Spiritus Domini in illis, & prophetare cœperunt,* id eſt pſallere, & in ecſtaſim raptâ velut animâ decantare. [1. Reg. 19.]

Poſtremò demum, prophetiæ donum in actu ſecundo notat verbum, prophetare. Eſt autem propriè prophetia futurorum præcognitio, & aliquando extenditur ad præterita, quorum nec memoria, nec ſigna extabant certa; applicatur item ad præſentia loco diſtantia, & occulta, & ad internas cordium cogitationes, ita vt verè nomen Prophetæ ſortiatur ille, qui diuinitus cognoſcit ea, quæ longè diſtant à ſenſu, & naturali cognitione hominum, & illa poteſt aliis euulgare. In ea ſignificatione vocem hanc accipit Apoſtolus enumerando dona gratis data: *Alij* (inquit) *per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, &c. alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum.* [1. Cor. 12.]

[Prophetia propriè duo requirit vt ſit talis.] Nota, duo requiri vt ſatta tecta fiat gratia prophetiæ. Vnum eſt apprehenſio, ſeu conceptio rei, quæ per prophetiam cognoſcenda eſt. Aliud eſt aſſenſus, & iudicium de veritate rei propoſitæ, & ſic apprehenſæ. Ad primum requiritur reuelatio diuina rei aliis explicandæ. Et hæc profectò debet fieri per aliquas ſpecies intelligibiles, & per locutionem internam, quæ in mente fiat, ſiue incipiat à ſenſibus, ſiue non. Ad ſecundum, id eſt, ad aſſenſum, neceſſarium eſt lumen internum, vel virtus diuina, iuuans intellectum ad præbendum aſſenſum reuelatæ rei, alioquin homini inuiæ veritati. Aſſenſus enim

enim ille ſupra naturæ vires eſt, excedens omnem vſquequaque modum, quo naturaliter cognoſcit homo, & idcirco petit è cœlo lumen homn, cuius ad ſupernaturalem illam notitiam aſſenſus liquidus expectatur.

Itaque illa duo neceſſaria ſunt ad gratiam prophetiæ, ſcilicet reuelatio, & aſſenſus, ſeu iudicium de veritate rei propoſitæ, quia poſterius neceſſariò pendet à priori. Nemo namque poteſt de re iudicare, niſi illam, & rationem, ſeu medium illi aſſentiendi capiat adæquatè. Poſſunt illa duo ſecerni & ſeparari ab inuicem:

Ex Theologia.

nempe poteſt eſſe rei alienius reuelatio facta, ſine tamen aſſenſu, & iudicio facto rei præoſtenſæ; talis autem reuelatio, quantumuis diuina, nomen Prophetæ conciliare nequit ei, qui nec præoſtenſa nouit, nec eis vt congruit aſſentitur. Quippe ſita non eſt prophetia in apprehenſione ſola, ſed præterea cognitionem & iudicium expreſsè petit huiuſce rei, quæ cælitus animæ reuelatur.

Gen. 4.

Eam ob rem non fuere veri Prophetæ Reges illi, quorum Scriptura ſacra memorat, fuiſſe quædam illis futura in ſomnis deſuper indicata. Vaccas dormiendo vidit Pharao, abundantiæ, atque famis indices. Statuam quoque vidit aureo capite Nabuchodonoſor, quæ reuera typus erat plurium arcanorum. Non idcirco tamen verè quadrat his Regibus vox Prophetæ, quia haudquaquam præoſtenſa ſibi cælitus agnouerunt.

Daniel. 2.

Ioan. 11.

Imò neque verè & propriè Caiphas Propheta fuit, eſtò voces iſtas propheticas ediderit: *Expedit vobis, vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat.* Verba quidem protulit habentia ſenſum propheticum; ſed quia non intelligebat ea, verè donum prophetiæ non habuit, ſed quemdam inſtinctum eius; qui non ſufficit vt hic perduellis homo Vates ſeu Propheta verè & propriè nuncupetur. Ita cohors ferè tota Patrum, & præcipuè Auguſtinus lib. 12. Geneſ. ad litteram cap. 9. Epiphanius contra hæreſes 48. Gregorius lib. 11. Moral. cap. 12. Thom. 1. 2 q. 171. art. 1. & ſeqq. & q. 173. art. 3. & 4.

Prophetiæ donum habitus ſit necne.

Gratia verò talis, id eſt prophetiæ donum, ſit habitus necne, aut ſaltem permaneat inſtar habitus, aut influat per modum tranſeuntis, apud omnes concordi ſententia non clarè liquet. Thomæ tamen ſententia cæteris eminet, & præualet, imò quidam vt de fide volunt eam eſſe veram & conſtantem. Ait ille, donum prophetiæ non dari per modum habitus, nec permanenter, ſed dumtaxat quamdiu durat actualis locutio, & motio Spiritus ſancti. Fusè ſuam ſententiam aſtruit 2. 2. qu. 171. art. 2. Subſcribit ei Toſtatus 1. Reg. 10. quæſt. 5. & Matth. 23. quæſt. 59.

Ex Philosophia.

Etiam Philoſophica ratione poteſt veritas hæc aſtrui, ſcilicet prophetiæ donum non fuiſſe modo habitus in Prophetis. Eſt enim habitus qualitas difficilè mobilis à ſubiecto, quia inhærenter ineſt. Et ex Ariſtotele lib. 3. de anima: *Habitibus vtimur cùm volumus.* Sed conditiones illæ deſunt prophetiæ. Ergo modo habitus non influxit hæc gratia, quæ per modum tranſeuntis erat, & qua non potuere ſuum ad arbitrium vti. Sed aliquando ſolùm, idque rarò, Dei Spiritu perciti prophetarunt.

Prophetia quare non ſit habitus.

Inferre licet inde, donum Prophetiæ fuiſſe ſolùm ad arbitrium Dei, quoad vſum. Nam Propheta ſuo nutu non poterat futura prædicere, ſed vt coactus eò neceſſitatis erat adductus, vt impetum afflantis Numinis expectaret. Vnde Vates Eliſæus prophetare volens, nequiit ſine pſalte, cuius ideo petiit obſequium, certior effectus, eo pſallente, Dei auram cælitus afflaturam. *Adducite* (inquit) *mihi pſaltem: cùmque caneret pſaltes, facta eſt ſuper eum manus Domini, & ait: Hæc dicit Dominus.*

Prophetæ ſuum ad arbitrium non prophetabant.

4 Reg. 3.

Rurſus ex Scriptura patet, non fuiſſe penes Prophetas poſſe coërcere Dei impetum, cum vrgebat eos, vt reuelata palam facerent. Cogebantur enim plerumque licet inuiti enuntiare plebi & Dynaſtis ea quæ fuerant ipſis ad ſalutem cælitus intimata. Quippe ſua non dicebant, ſed diuina, ſicut eruditè docet Petrus Apoſtolus: *Non* (inquit) *voluntate humana allata eſt aliquando prophetia; ſed Spiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines.* Idcirco Reges olim fruſtra Dei Prophetas cogere voluere, mala ne dicerent inſtantia; ſed omnia grata ſecus, & placita prophetarent. Illi namque morem Deo gerebant, ita prophetantes vti Deus expreſſerat: neque penes eos erat quidquam, vt Regibus annuerent & placerent, ex præoſtenſis & ſuggeſtis à Domino variare.

Prophetæ licet inuiti prophetabant.

2. Pet. 1.

Prophetæ ſcita dicere cogebantur.

In Michæa Propheta dites proſtat huiuſce rei exemplum, quod ſic Scriptura ſacra refert: *Nuntius qui ierat vt vocaret Michæam, locutus eſt ad eum, dicens: Ecce ſermones Prophetarum ore vno Regi bona prædicant: ſit ergo ſermo tuus ſimilis eorum, & loquere bona. Cui Michæas ait: Viuit Dominus, quia quodcumque dixerit Dominus, hoc loquar.*

3. Reg. 22.

Vt Prophetæ donum prophetiæ non habuere ſicut habitum permanentem, non potuere verè dici Prophetæ, niſi in actu exercito, cùm ſcilicet afflati Numine prophetabant. Sacra tamen Scriptura ſolet per anticipationem & præordinationem diuinam Prophetæ nomen eis affingere, qui futuri aliquando tales erant, vt de Ieremia patet, qui ante ſuum exortum Propheta fuit ab ipſo Deo rerum omnium præſcio nuncupatus. *Priuſquam* (inquit) *te formarem in vtero noui te, & Prophetam in gentibus dedi te.*

Ierem. 1.

Quando verò nobis non conſtat de præordinatione, vel deſignatione diuina, nomen Prophetæ nemo ſolet vlli affricare viro quantumcunque probo, donec eum cœperit initiare Deus illo dono, ſeu gratia prophetandi. Ita Codex ſanctus incepit Samuelem nominare Vatem ſeu Prophetam, quando primum Deus eum eſt deſuper alloquutus. *Cognouit* (inquit) *vniuerſus Iſraël, quòd fidelis Samuël Propheta eſſet Domini, quoniam reuelatus fuerat Dominus Samueli.*

1 Reg. 3.

Hæc omnia præfata nihil obſtant, quin poſt acceptam reuelationem propheticam, & tranſactam actualem cognitionem & iudicium de illa, maneat in Propheta quidpiam per modum habitus, quo poſſit eam etiam rem agnoſcere, eique ad libitum aſſentiri. Id experimento liquet: conſtat enim Prophetas meminiſſe eorum, quæ antea prædixerant, & hæc potuiſſe mandare ſcriptis, vt ætati poſteræ deſeruirent. Imò ſcimus eos ſæpè ſuas reuelationes habuiſſe priuſquam illas eis ſignificarent, quorum intererat audire ſacra Dei oracula, Prophetis eo intento deſuper explicatis.

Huius

Digitized by Google

Huius generis fuere Iacob, & Samuel, quorum ille prior dixit filiis ſuis: *Congregamini, vt annunciem quæ ventura ſunt vobis in diebus nouiſſimis.* De Samuele verò ſacra refert hiſtoria, eum dicta Saüli antea præſciuiſſe. *Dominus reuelauerat auriculam Samuelis ante vnam diem, quam veniret Saul; dicens: Hac ipſa hora, quæ nunc eſt; cras mittam virum ad te.* Accedit ad hos Abias & Propheta priùs edoctus à Domino, quàm ad illum accederet vxor Ieroboam, cui & poſtea futura prædixit, filium eius affirmando breui tempore moriturum.

Gen. 49.

1. Reg. 9.

3. Reg. 14.

Non inde tamen ſequitur, in Prophetis fuiſſe donum prophetiæ per modum habitus. Nempe ſicut viſio, vel auditio eſt aliquid actuale, quod non manet per modum habitus, & nihilominus relinquit aliquid in memoria, quo recordamur vidiſſe, vel audiuiſſe, & hæc memoria eſſe poteſt ratio, ſeu medium credendi, vel aſſentiendi rem eſſe, vel fuiſſe, aut forè talem, qualem vidimus, vel audiuimus. Ita gratia prophetiæ, cùm in actuali reuelatione ac locutione ex parte Dei, & auditione ex parte hominis conſiſtat, non habet eſſe manens per modum habitus, ſed ceſſat eò ipſo, quòd ceſſat ea viſio, vel auditio, quam homo prophetiæ tempore dignabatur. Manere tamen inde poteſt aliquid in mente per modum actus primi, ac ſubinde velut habitus, quamuis propriè habitus non ſit, cuius obſequio Propheta ſibi reuelatæ rei poſtea recordetur.

Propheta tria cõſeruat in mẽte poſt Dei reuelationẽ.

Vt verò palam fiat, quid maneat in mente Vatis, facta cuiuſque rei reuelatione, nota tria hæc eſſe diſtinguenda, ſcilicet memoriam ſignorum, aut verborum: item memoriam ſignificationis eorum; & poſtremò aſſenſum veritatis à Domino reuelatæ. Rex Chaldæus olim meminit arboris à ſe viſæ in ſomnis, ſed quid ſignificaret ea vt neſciuit, ita nec potuit memori animo refricare. In Propheta verò quia reuelatæ rei memoria perfecta manet, eſt neceſſe tria hæc ſupereſſe, ſcilicet, memoriam ſignorum, memoriam ſignificationis, & aſſenſum; alioquin non poſſet viſam aut auditam reuelationem iterum animo volutare.

Primum, ſcilicet memoria ſignorum, manet per ſpecies impreſſas relictas in mente ex vi ſignorum, aut verborum præcedentium, quæ ſpecies vim habent repræſentandi illa ſigna, non tantùm materialiter, vt res ſunt, ſed etiam formaliter, vt ſigna ſunt, & ideo per eaſdem ſpecies permanet alterum, ſcilicet memoria rerum per ſigna talia depictarum. Namque ſicut ego audiens verba alterius ænigmatica, & interpretationem illorum ab ipſo mihi traditam, poſtea recordor non tantùm verborum materialium, ſed etiam ſignificationis eorum. Ita Vates Daniel. 7. Deo reuelante vidit quatuor beſtias, & poſtea ſignificationem illorum audiit animalium, hoc tenore: *Hæc ſunt quatuor regna.* Deinde tam beſtiarum formas, & numerum, quàm interpretationem, ad libitum ille ſuo animo recolebat. Idque per ſpecies impreſſas ab illis imaginibus, quas viderat, & à verbis quæ audierat, quæ ſpecies ſuppoſita priori oſtenſione naturaliter fieri poterant, quia imagines illæ ſenſibiles, quamuis eſſent expreſſæ modò ſupernaturali; attamen naturalis erant ordinis, ac proinde ſui ſpeciem poterant inurere: idemque poteſt apprimè dici de quocunque mentis conceptu, quoad illam primam apprehenſionem, ſeu repræſentationem rei à Domino præoſtenſæ.

Dan. 7.

Prophetis intelligibiles ſpecies ingeruntur.

Tertium verò, quod eſt iudicium, & aſſenſus de veritate ſignorum in tali ſignificatione, & quod perinde ſonat, de veritate talis reuelatæ rei, per ea ſigna, ſumpta tali in ſignificatione; hoc inquam tertium neceſſe eſt fieri vi alicuius luminis intellectualis in Prophetæ animo reſidentis. Si obſcura fuit ab initio cognitio prophetica, illa fuit illucente fide, cuius obſequio, reuelationi ſactæ Vates firmiter aſſentitur. Verbi gratiâ Iſaias Propheta Deo reuelante nouit ortum Chriſti ex Virgine matre, lucis fidei beneficio, qua radiante ſuum præbuit aſſenſum huic arcano, cuius veritatem credidit, & ſcripſit fidei luce fretus, nullo prætereà ſupernaturali lumine coruſcante.

Prophetæ lumen quo credit, quid & quale ſit.

Si verò reuelatio & cognitio, eo momento quo facta eſt, in ſeipſa fuit euidens, eâ tranſactâ nequit eſſe talis euidentiæ, ſi poſtea à Propheta dignato tali viſione clara & euidente, recordante animo reuoluatur. Non cauſatur enim ab eiſdem ſignis, & effectibus euidenter primò notis à Propheta, ſed fit mediis quibuſdam ſpeciebus abſtractiuè & imperfectè referentibus priora ſigna, & eorum effectus, qui profectò modus infra primum eſt; nempe dicit ineuidens quidpiam; atque ſapit aliquid imperfectum.

Prophetiæ ſunt in duplici genere.

Exempli causâ, ſupponamus Paulum vidiſſe Dei eſſentiam in raptu, quod verum ſit necne, penes Eccleſiam eſt adiecto ſuo calculo definire. Si ergo Paulus ea clara Dei viſione fuit dignatus in raptu, quamuis poſtea meminerit borum quæ viderat, & illa vera eſſe ſciret, non tamen poterat hoc indicium eſſe clarum & euidens, ſicut erat illa prior viſio. Et nos quando recordamur aliquid vidiſſe, non ita nobis conſtat de re viſa, ſicut quando præſens ſeſe oculis explicabat. Hinc fit, non manere talem cognitionem in Prophetis ex vi eiuſdem luminis euidentis, ſi aliquod habuere quidam illorum. Actus enim ille quem poſtea exerunt hi Prophetæ dum meminere ſuæ viſionis, comparatione primi quidpiam ingerit animo ſubobſcurum. Ita Paulus ſuppoſita viſione Dei in raptu, poſtea per lumen gloriæ non aſſentiebatur eis rebus quas viderat eo lumine adiutus, ſed inferioris longè lucis obſequio, antè viſa ſuo animo repetebat.

Paulus in ſuo raptu, quonam lumine illuſtratus.

Prophetæ ſæpe duplex habuere lumen.

Hæc omnia fuere prælibanda, nobis vt liqueret, qua ratione donum prophetiæ fuerit in Chriſto, modo præſtantiore, quàm cæteris in Prophetis, qui merito, & dignitate ſacro codice commendantur.

Primò fuit in Chriſto donum prophetiæ permanenter, ita ſcium vt ad arbitrium poſſet vti hac gratiâ, præterita multis à ſæculis à nullo ſcita, futura procul omnibus inuia, & præſentia quæque licet arcana, cordis imis receſſibus abdita reuelando.

Ex Medicina.

Dixit Hippocrates in morbis acutis non eſſe tutam prædictionem ad perniciem vel ſalutem. Sic ille libri ſecundi aphoriſmo 19. *Τῶν ὀξέων ὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προηγορεύσιες, ὔτε τῆς ὑγείης, ὔτε τῦ θανάτυ.* Id eſt, *Acutorum morborum, non omninò tutæ prædictiones, neque ſalutis, neque mortis.* Ratio difficultatis huius ineſt ancipiti notitiæ, quam de præcordiis ægris habent

Morborum acutorum eſt difficile iudicium.

habent medici, quorum à vero ſæpe aberrant oculi perſpicaces. Sed ex Scriptura Sacra rimas cordis penetrare, vires & induſtriam omnium hominum excedit, nec vllus omnino Vatum ſeu Prophetarum, excepto duntaxat vno Chriſto, donum hoc habuit, ſcilicet vt ad libitum cognitione rata, & conſtante ſibi, ſecreta cordis intima reſeraret.

Inueſtigare latens hoc arcanum, quod perinde ſonat ac habere clauem cordis, Ieremias Propheta, Dei perſonam induens, expreſsè dicit pertinere ſolam ad diuini aciem intellectus.

Ierem. 17.
Cordiũ notitia perpetua conceſſa ſoli Chriſto.
Ioan. 13.
Matth. 12.

Prauum (inquit) *eſt cor omnium, & inſcrutabile: quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes.* Illa iugis & perfecta rerum notitia in corde latentium omnibus Prophetis denegata, fuit duntaxat vni Chriſto cælitus impertita. Vnde Iudæ ſcelus imo corde ſuas radices agens obiecit, ita fatus: *Quod facis, fac citius.* Rurſus ei fuiſſe notas hominum cogitationes, ait Matthæus; *Ieſus* (inquit) *ſciens cogitationes eorum.*

Ex Symbolis.
Seræ quæ iſt verbo apertæ notant corda Deo aperta

Hæc gratia reſerandi cordis ſecreta ſoli Chriſto conceſſa poteſt exprimi ſymbolo egregio, quod extat apud Ferrum in theatro ſymbolorum. Pingit ille ſeram vnam prauam, & portatilem, quæ eſt circulis in orbem gyrantibus compacta, quibus literæ inſculptæ plura nomina deſcribunt dum coëunt. Sera tamen circulis aptè motis vno reperto ſolũ verbo cõgruo reſeratur: Ille voces iſtas pictæ ſeræ dedit indices arcani, ſcilicet: VERBO APERITVR. Tot latebris iſque cauis, & ſecretis cor eſt plenum, totque rugis vt circulis implexis & connexis eſt contractum, vt quid corde ſuo concludat homo, nemo Prophetarum conceſsâ ſibi permanente iugi notitiâ, potuerit aliis aperire. Verbum caro factum habuit hoc priuilegium. Namque dici potuit de corde humano quaſi circulis occluſo: VERBO APERITVR. Nempe nihil Chriſto fuit inuium eorum, quæ in omnium hominum corde latent. Eſtò nemo Vatum ſeu Prophetarum quantumuis illuſtrium potuerit ad libitum antea cordis intima penetrare.

Camerarius libro centuriarum ſcribit, accenſa face, lumen nocte ſuis è latebris educere cancros, qui latebant. Picturæ facis addidit has voces: SECRETA REVELAT. Chriſtus profectò lumen erat illuminans omnes orbis oras, vt

Ioan. 1.

Ioannes apertè dicit, & ſonorè clamat: *Erat* (inquit) *lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Lux illa luccos in tenebris, & opaco Phariſæorum & Scribarum corde, foras eduxit cancros, quando palàm ab eis concepta fœda crimina reuelauit.

Nonne fuit hæc liquida cordium notitia, qua Chriſtus eos, ſcilicet Scribas & Phariſæos, contulit cum ſepulchris, quorum interiora fœtent, eſtò foris illudant oculis, quia picturis & auro nitent, ſicque fucos faciunt hominibus, qui hæc ſepulchra claro incruſtata marmore demirantur.

Matth. 23.

Væ vobis (inquit) *Phariſæi hypocritæ: quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ deforis apparent hominibus ſpecioſa; intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia: ſic & vos à foris quidem paretis hominibus iuſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate.* Potuit tunc de Chriſto luce dici SECRETA REVELAT.

Magi neſciũt cogitationes aliorum.

Habet & dæmon Prophetas ſuos, qui præſtigiis ſigna quædam edunt, vt Pharaonis olim fecere Magi æmuli Moſis, & qui ſe futura ſcire clamant. Attamen fatentur ij omnes eſſe ſupra vires hominum, diuinare quid homo ſuo etiam ſomno animo volutarit. Vnde Rege Babylonis extorquente ſuis à Magis & diuinis, eius ſomnium vt referrent, reſponderunt.

Dan. 2.

Non eſt homo ſuper terram, qui ſermonem tuum Rex poſſit implere: ſed neque Regum quiſquam magnus & potens verbum huiuſmodi ſciſcitatur ab omni ariolo, mago, & Chaldæo. Sermo enim quem tu quæris, Rex, grauis eſt, nec reperietur quiſquam qui indicet illum in conſpectu Regis, exceptis diis, quorum non eſt cum hominibus conuerſatio.

Iuxta verax hoc Magorum dictum, aperire corda ſoli Deo licet, qui homine aſſumpto ſuum eſſe munus ſæpius oſtendit, Scribarum & Phariſæorum cogitationes iniquas è corde voce aſpera traducendo.

Perperam ergo credunt multi, diabolum præſcire occulta, conſulendo Magos eo fine, quærant vt à dæmone mendacij Patre rerum occultarum notitiam certam & perfectam, quam nemo ſicut Chriſtus habuit, vtpote quæ fuit in illo ſuis numeris omnibus abſoluta.

Ex Ivre Civili.
Magos conſulere legibus eſt vetitum.

Procul eſto ritus ille Magos conſulendi, quos vt neſcios rerum inſtantium, & futurarum, perſtrinxere ſuis legibus Imperatores hoc decreto. *Nemo aruſpicem conſulat, aut mathematicum: nemo Ariolum. Augurum, & Vatum praua confeſſio conticeſcat. Chaldæi, ac magi, & cæteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur. Sileat omnibus perpetuò diuinandi curioſitas. Etenim ſupplicio capitis ferietur gladio vltore proſtratus, quicunque iuſſis noſtris obtemperare denegauerit.* Leg. Nemo. Codice. De maleficis lib. 9. tit. 18.

Moſes ait, in hoc fideles à gentibus idololatris diſtingui: ſcilicet eſſe penes infideles vſum magiæ, Prophetas verò dari fidelibus, in quibus ille notat præcipuè Chriſtum venturum, vt Prophetarum omnium maximum, ab omnibus audiendum.

Deut. 18.

Sic ille: *Gentes iſtæ, quarum poſſidebis terram, augures, & diuinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter inſtitutus es. Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies.* Chriſtianos ita Petrus etiam hortatus eſt vt Prophetas conſulerent, quorum in Eccleſia ſancta libri proſtant, omnem mœrorem animæ detergentes.

2. Pet. 1.

Habemus (inquit) *firmiorem propheticum ſermonem, cui benè facitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies eluceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris.*

Illo dono Dei, ſcilicet gratia Prophetiæ, non Synagoga ſolùm ſed etiam Eccleſia ſancta clara eſt & conſpicua, ſicut Paulus ait:

1. Cor. 12.
Ex Ivre Canonico.
Prophetiæ donum non pecunias accumulat.

Quoſdam poſuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas. Hocque verum prophetiæ donum diſtat à falſo, quia pſeudoprophetæ ſua commentitia vendebant oracula, vt iſto liquet canone. *Iudices eius in muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede reſpondebant, & Prophetæ eius in pecunia diuinabant.* Canone Iudices 1. quæſt. 1. At Prophetia vera nihil aliud omninò petit à ſalute animarum, in quarum gratiam Prophetæ Dei inclyti prophetarunt.

Concolo:

Digitized by Google

Concolor eſt alius iſte canon. *Videbantur ſibi quidam eſſe Prophetæ: ſed quia pecuniam accipiebant, prophetia ipſorum facta eſt damnatio.* Canon. Nunquam 1. qu. 1.

Vt omnis caligo Solis ortu detergitur, ita Deo afflato Ieſu Chriſto prophetante, vana doctrina Scribarum & Phariſæorum, antea conciliata ſibi magna fide penitus excidit. Chriſto namque plures quàm ſymmyſtis Iudæorum poſtmodum adhæſerunt. Vnde mœrens & querula Synagoga videns ſe deſeri, tetendit ei inſidias conſilio inito ſuper eo adiudicando neci. Ioannes huius nequitiæ ſeriem ſic deſcribit:

Ioan. 11. *Collegerunt Pontifices & Phariſæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit. Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum, & gentem.* Inuita Synagoga verum dixit. Nam propagata fide Chriſtiana, defecere ritus Iudæorum, vt à Chriſto penitus antiquati.

Ex Symbolis. Ranæ ſilent viſa luce nocte accenſa.

Idcirco placet eis, ſcilicet Scribis & Phariſæis multa vana plebi tradentibus, aptare typum ranarum, quas Cameratius libro ſuo centuriarum ſcribit coaxantes nocte, ſibi ſtatim ſilentium indicere viſa luce. Tacitis hiſce ranis lumine obiecto voces has idem auctor inſcripſit. PELLIT MENDACIA VERVM. Chriſtus vt veritas ipſa procul egit omne mendacium, cuius generis traditiones erant, quarum commendatione plebem doctores illi peſſimè dementabant.

Chriſtus item præ aliis omnibus Prophetis habuit hanc gratiam, vt ſcilicet omnia ſciret, non duntaxat ea quæ ſunt futura, aut retrò acta, verùm etiam illa, quæ facta licèt non ſint illo æuo, tamen fieri potuerunt. Ecce dives huius prophetiæ locus, vbi Chriſtus vnum affirmat, quod nullum vnquam habuit eſſe, præter eius in præſcia rerum omnium notitia:

Luc. 10. *Væ* (inquit) *tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.* Prophetis verò ſecus non omnium

Chriſtus quare rerum omnium notitiam habuerit.

planè rerum conceſſa fuit agnitio, ſeu reuelatio diuina, ſed ad aliqua tantùm argumenta fuit reſtricta rerum notitia, ac proinde fuit in illis prophetandi gratia decurtata.

Quod verò plena & omniſcia prophetia penes Chriſtum extiterit, priuilegium eſt, ex duplici fonte manans, ſcilicet ex viſione Dei beatifica, & ex alia ſupernaturali ſcientia illi cœlitus infuſa, rerum omnium conſcia, Prophetis aliis omnibus inexperta.

Quamuis enim multa Prophetæ Deo reuelante norint, non ſequitur inde, nihil eos latuiſſe, quaſi res eis reuelatæ rebus aliis omnibus annexæ, plenam earum notitiam deſuper inuexerint.

Prophetæ non cognouerunt omnia.

Nempe liquet, Prophetas vna re diuinitus præoſtenſa, plures alias ignoraſſe. Imò patet, ſæpe Deum non reuelaſſe ſimul vna eademque mora totam aliquam hiſtoriam, aut rem futuram, quamuis eius ſeries eſſet vno indiſſolubili vinculo colligata. Verbi gratiâ, Samuël Numine afflatus iuit in oppidum nomine Bethlehem, Deo reuelante ſciens illic vnum initiandum eſſe Regem ex domo viri nomine Iſai: ad eius perrexit ædes neſcius ad quem filiorum Iſai regiæ infulæ pertinerent. Idcirco Deum

1. Reg. 16. conſuluit circa natu maiorem, ita rogans: *Num coram Domino eſt Chriſtus eius?* conijciens ex ſtatura virum hunc proceræ molis, & venuſtum fortè natum ſolio, & regno. Quia verò ſecus erat, dixit ei Deus: *Ne reſpicias vultum eius, neque altitudinem ſtaturæ eius.* Ibidem. Adductos item alios fratres Samuel abiecit, ſed Dauide limen ſubeunte domus, ait Deus: *Surge, vnge eum, ipſe eſt enim.*

Rurſus Eliſæo Deus reuelauit vnum fore natum fœminæ Sunamitī, quæ ſterilis hactenus extiterat. Iuxta Vatis oraculum mulier enixa vidit creſcere filiolum, & procedente ætate benè habere. Sed vt in hoc æuo nihil omnino ſibi conſtat, puerum hunc quaſi cœlo ſatum ægritudo repentina fato ſuſtulit immaturo. Mœſta parens conſultura ſibi, cucurrit ad Prophetam tunc degentem in monte Carmelo. Prona pedes eius amplexa fari non poterat præ dolore, rata ſuum hoc infortunium ſcire Vatem, cui adeò præcisè Deus intempeſtiuum pueri exitum antea reuelarat. Sed Propheta nihil cœlitus acceperat de morte eius infantis, vt ille ſuo puero Giezi dixit: *Dimitte* (inquit) *illam; anima enim eius in amaritudine eſt, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi.* 4. Reg. 4.

At Chriſto nihil inuium omnino fuit, ſed fuere nuda omnia & aperta oculis eius. Primò ratione viſionis beatificæ, quæ licet in comprehenſore donum prophetiæ euacuet; attamen in viatore ſimul eſt hæc viſio cum gratia prophetandi. Ita Thom. 3. p. qu. 7. art. 8. Namque ſolùm hoc requiritur à Propheta, ſcilicet vt annuntiet, & cognoſcat ea ſupernaturaliter, quæ tam ab ipſo, ſecundùm ſuum ſtatum, quàm ab aliis longè diſtant.

Ex Theologia. Propheta vt ſit aliquis quid requiratur.

Vnde quia Chriſtus comprehenſor & viator erat, qua parte fuit viator, ea quoque Propheta fuit. Nam reuelata, Deo afflante, palàm nuntiare, procul eſt à ſtatu animæ viatoris. Si verò Deus, aut Angelus futura nobis prædiceret, non ideirco tamen Propheta dici poſſet; quia ille modus cognoſcendi eſt congruus ſtatui eius. Vnde nequit Propheta dici Chriſtus vt comprehenſor erat, quia quidpiam ſcire modo ſupernaturali competit huic ſtatui; ſed vt viator erat, omnia ſcire Deo reuelante, tali viatorum ſorti minimè competebat.

Propheta dici nequit Angelus.

Item Propheta fuit omniſcius obſequio ſcientiæ infuſæ, quæ eſt ſtipata rerum ſpeciebus intelligibilibus, per quas ita nobis ſiſtuntur res diſtantes, ibi vt adeſſe præſentes eo reuelationis tempore videantur. Et prophetiæ conſonum eſt, iungi poſſe typis & imaginibus ſenſibilibus, vt harum beneficio figuratum, res præoſtenſæ vati, eius animo rectius imprimantur.

Denique Chriſto ſoli ex Prophetis conceſſum eſt tacere quod præſciuit. Nempe fuit in illo talis ſcientia vi practica. Chriſtus enim plerumque fuit cauſa rerum occultarum, quas ille tamen exiſtere, aliis intimauit. Exempli causâ, palàm affirmans rem aliis omnibus inuiam, ſcilicet eſſe peccata relaxata viro cuidam paralytico, ille ſolùm non Propheta fuit publicans gratiam hanc ignotam; ſed etiam velut auctor gratiæ, huic infirmo gratis remiſit omnia peccata, toto vitæ ipſius tempore perpetrata.

Prophetias ſuas Chriſtus eſt executus.

Seriem geſtæ rei Marcus ita refert: *Ieſus ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de Scribis ſedentes, & cogitantes in cordibus ſuis: Quid hic ſic loquitur? blaſphemat. Quis poteſt dimittere peccata niſi* Marc. 2.

ſolus

ſolus Deus. Que ſtatim cognito Ieſus ſpiritu ſuo, quia ſic cogitarent intra ſe, dicit illis: Quid iſta cogitatis in cordibus veſtris? Quid eſt facilius, dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata tua; an dicere: Surge, tolle grabbatum tuum, & ambula? Vt autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, ſurge, tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam. Et ſtatim ſurrexit ille, & ſublato grabbato, abijt coram omnibus.

Abagarus à quo ſanatus. EX HISTORIA.

Euſeb. lib. 1. cap. 13. ſcribit, Abagarum Edeſſæ Regem literis Chriſtum ſupplicaſſe, malo vt importuno finem imponeret: Chriſtum reſpondiſſe, ſuum vt hunc morbum ferret æquo animo. Nam deſtinaturus erat vnum ex diſcipulis, qui tempore opportuno malis eius opem congruam afferret. Chriſtus eo anno diem obiit extremum. Et poſt decennium Thadæus vnus ex ſeptuaginta duobus diſcipulis Chriſti, iuxta ſui Magiſtri oraculum, Edeſſam appulſus, ibi ſe miniſtrum præſtitit gratiarum, quas è cœlo Regi Abagaro Chriſtus Dominus impertiuit. Vnde fuit Chriſtus ita Vates, atque ſuæ prophetiæ fidus & prouidus exequutor.

Abagari Regis pietas erga Ieſum.

Alij Prophetæ minas intentabant, ſed non plectebant homines incurios obſequij, quod debebatur eis. Chriſtus verò ſecus, qui perituros ait omnes eos qui negligent emendare vitam; in die iudicij malos malè perdet, æternis ignibus adurendos.

Senſuum obſequium facit animas adulteras.

Quicquid ait ille Samaritanæ, nobis & inculcat, vnicuique dicens animæ Chriſtianæ! *Quinque viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir.* O anima quinque ſenſus fuere viri illi adulteri, quibus obſequendo, virum tuum, ſcilicet Deum optimum maximum, turpiter offendiſti. Iniqua proles emerſit ex hoc præſtito ſenſibus obſequio. Nihil maſculum & virile natum eſt ex illecebroſo tali commercio ſenſuum cum anima. Quicquid inde foras prodiit, illud omne ſapit carnem, & fœminam. Quid namque poteſt anima parturire fœta ſenſibus præter noxias ipſi animæ voluptates. O anima Chriſtiana, tuum voca virum, ſcilicet ipſum Ieſum, qui te deuiam & adulteram è cœlo vocat, & vrget ad pœnitentiam, vt tandem aliquando redux ab obſcœna vita feriò reſipiſcas.

Sponſus animarum eſt Chriſtus.

Ex Prophetis vnus hic eſt, cui ſob capitis pœna Deus in Scriptura vetat detrectare citum obſequium. Idque Petrus olim Ieroſolymis, & ipſe Deo afflatus in magna plebis Iudæorum frequentia coëunte, Dei verbum vt audiret, omnibus ingeſſit, ne quis magno ſuæ animæ diſcrimine Chriſto morem gerere cunctaretur. Ille Moſis auctoritate ratas minas fecit, quas huic populo, Chriſto nuper iniurio, cælitus intentarat. *Moyſes* (inquit) *dixit: Quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris, tanquam me, ipſum audietis iuxta omnia quæcunque locutus fuerit vobis. Erit autem omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.* Ne ergo tibi contingat homo tale exterminium, huic Prophetæ Moſe ipſo maiori, tuo ſcilicet Redemptori Chriſto, ſcitò pare, tuum vocando virum, ſcilicet ipſummet Dominum Ieſum, quem peccando procul à te turpiter abieciſti.

Propheta cui ſit obediendum ne moriamur.

Act. 3.

Chriſtiane, tua anima profeſſa fidem Chriſti, ab eo momento fuit deſponſata viro huic iuxta ſcitum illud Apoſtoli: *Deſpondi vos uni viro, Virginem caſtam exhibere Chriſto.* Quare ergo datæ fidei immemor, quinque viros alios adulteros, ſcilicet ſenſus, eius in ſacratum thalamum induxiſti. Nec idcirco tamen pœnitendi ſunt præcluſæ tibi à Chriſto viæ, ſicut in fœmina Samaritana patet, quàm ille priùs ad pœnitentiam ſollicitat, quàm illa velit commiſſa ſua adulteria plurima confiteri.

2. Cor. 11. Peccatum facit animas adulteras.

Fuere rari homines, qui violato toro, ſuas vxores adulteras receperunt in gratiam: illa tamen eſt immenſa Dei benignitas, vt fœdifragas & adulteras animas in priſtinam amicitiam non recipere tantùm, ſed etiam inuitare minimè dedignetur. Huiuſce rei, id eſt, diuini amoris in nos, Ieremias Propheta fidem aſtruit ita fatus: *Si dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedens ab eo duxerit virum alterum: nunquid reuertetur ad eam vltra? Nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego ſuſcipiam te. Leua oculos tuos in directum, & vide vbi non proſtrata ſis.* O anima Chriſtiana, fœdè tuo vitio ſic polluta, tibi valde parum eſt vocare virum, ſcilicet Chriſtum, niſi quoque tuam vt pœnitentiam admittat, enixè velis eum feruidis precibus inuocare. Auguſtinus ita ſuam conuerſionem auſpicatus eſt. Non Chriſtum vocare ſæpè ſatis ei fuit, quem delinquendo procul abegerat. Sed inito vitæ ſanctioris conſilio, eundem Chriſtum, quem ad iram prouocando malè agens offenderat, pœnitendo demum vt rediret in gratiam ſæpius inuocauit.

Ierem. 3.

Vt Auguſtinum qui peccauit, pœnitentem etiam ſequatur homo reus, deſcribo preces, quas ille ſuam pertæſus olim vitam noxiam pœnitens vſurpauit. Circumfertur vnus eius nomine conſcriptus meditationum liber, vbi Auguſtinus ita ſuæ animæ ſponſum deuotè vocat, & inuocat, cap. 39. *Domine Ieſu Chriſte Fili Dei viui, qui in cruce expanſis manibus propter mortalium omnium redemptionem hauſiſti calicem Paſſionis, mihi hodie præbere digneris auxilium. Ecce pauper venio ad te diuitem, miſer ad miſericordem, ne recedam vacuus, vel contemptus, &c. Ecce Domine iniquitates meæ ſupergreſſa ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauata ſunt ſuper me. Et niſi tu, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere, dexteram tuæ maieſtatis ſupponas, mergi cogor miſerabiliter in profundum, &c. Heu me, de quanto bono in quantum malum cecidi! Quò tendebam, & quò deueni? Vbi ſum, & vbi non ſum? Ad quæ aſpiraui, & nunc in quibus ſuſpiro? Quæſiui bona, & ecce turbatio. Ecce iam morior, & Ieſus non eſt mecum. Et certè melius eſt mihi non eſſe, quàm ſine Ieſu eſſe. Melius eſt non viuere, quàm viuere ſine vita. Domine Ieſu, vbi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ? Nunquid iraſceris mihi in finem? Placare obſecrò, & miſerere mei, & non auertas faciem tuam à me, qui pro me redimendo non auertiſti faciem tuam ab increpantibus, & conſpuentibus in te.* Hactenus ille, cuius animi ærumnas & mœſtitiam ob peccata vtinam omnes eius iniquitatum conſcij homines æmulentur.

EX SS. PATRIBVS. Orandi Deū formula ad redeundum cum illo in gratiam.

creatūris hæſit, ita ſuæ in animæ iacturam voluptatis hamum degloriens. Qui verò ſuis attentè rebus conſolit, & NOXIA VOMIT, ſeriò vale dicens omnibus illecebris animæ muſcipulis, ille rerum cœleſtium accenſa ſiti incipit æſtuare.

Ex SS. Patribus. Sæculi amor eſt notius. Leuit. 20.

Opportunè monet Auguſtinus, vt caueamus has fallaces ſæculi muſcipulas; ſi qua tamen eorum quæ Dei ſunt cura ſubeſt animo. Sic ille ſerm. 40. in Ioannem: *Spes noſtra non eſt de hoc ſæculo; non amemus hoc ſæculum. Ab amore huius ſæculi vocati ſumus vt aliud ſæculum ſperemus, & diligamus.* Leuit. 20. *Eritis mihi ſancti, quia ſanctos ſum, Ego Dominus. Et ſeparaui vos à cæteris populis, vt eſſetis mei.*

Rurſus idem; demonſtrare volens quàm ſit periculoſus amor ille nequam mundi; qui arcere ſolet ſitim Dei: *Attendite* (inquit) *ſæculum quaſi mare. Vnicuique ſua cupiditas tempeſtas eſt. Amas Deum, ambulas ſuper mare: amas ſæculum, abſorbebit te, amatores ſuos vorare nouit non portare. Magna virtutis eſt cum felicitate luctari: magna felicitatis eſt à fœlicitate non vinci. Si mergi incipis, ſi titubas, dic: Domine pereo, ne pereas. Quis non contemnat ſæculi dulcedinem, inhians dulcedini æternæ.* Hactenus Auguſtinus ſerm. 13. de verbis Domini, quaſi figuratè dicens, eſſe declinandas aquas turbidas Ægypti, vt Palæſtinæ ſacras ebibamus aquas animæ ſalutares.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Domine, video quia Propheta es tu.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, demonſtrare duplex eſſe genus Prophetarum, quibus in hoc æuo ſolent fidem homines adhibere.

Dicam parte prima veros Prophetas eſſe Deum, conſcientiam, & prædicatores, quibus homo debet præſtò morem gerere, vt æterna ſalus eius tutiùs adſtruatur.

Altera parte dicam, tres alios falſiloquos eſſe Vates, ſcilicet diabolum, mundum, & carnem quos Prophetas omnes ij qui incautè credunt, miſerè diſpereunt, ab his vt nimium creduli dementati.

Qui ſunt veridici Prophetæ, quibus homo debet adhibere fidem.

In hæc verba:

Domine, video quia Propheta es tu.

SECTIO PRIMA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Historia Symbolis, et Medicina.

SAül conſulturus olim Samoëlem prophetiæ dono clarum, occurrit ei neſcius illum eſſe Vatem, cuius conueniendi gratiâ greſſus eò porrexerat:
1. Reg. 9. *Indica* (inquit) *oro mihi, vbi eſt domus Videntis. Et reſpondit Samuel Sauli, dicens: Ego ſum Videns.* Ratio proſtat huius nomenclaturæ ſacro ex codice, qua docemur eum inualuiſſe morem in Iſraël, vt Prophetam Videntis nomine nuncuparent. Ita ſacer textus.
Ibid. *Olim ſic in Iſrael loquebatur vnuſquiſque vadens conſulere Deum: Venite & eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.*

Propheta quare dicatur Videns.

Eſtò Sacra Scriptura dicat fuiſſe morem Hebræorum Videntes appellare viros prophetas; non inde tamen ſequitur, fuiſſe nomen hoc Videntis Prophetæ datum incongruè, & ratione penitus immatura. Si namque nomen hoc Videntis indagine perſcrutemur alta, nobis occurret ea ratio, quam accuratè refert Gregorius ille Magnus, qui oculis animæ Prophetarum peruia fuiſſe dicit ea quæ declarant, quamuis adhuc non exiſtant, & ſint futura rerum in ſerie gerendarum. Si ergo vident futura quaſi præſentia, iure nomen Videntis vnicuique Vati affingitur vt conſonum illius rerum abſentium intimæ viſioni.

Iuxta Papæ Gregorij obſeruationem, Ezechiel Propheta librum ita ſuum exorſus eſt: *Et factum eſt in trigeſimo anno.* Hoc ſingulare Vatis exordium non diſſonum eſſe probat Gregorius in Ezechielem lib. 1. hom. 2. *Cur is* (inquit) *qui adhuc dixerat, ita exorſus eſt, dicens: Et factum eſt in trigeſimo anno. Et, namque ſermo coniunctionis eſt: & ſcimus, quia non coniungitur ſermo ſubſequens, niſi ſermoni præcedenti. Qui igitur nihil dixerat, cur dicit, Et factum eſt; cum non ſit ſermo, cui hoc quod incipit, ſubiungat? Qua in re intuendum eſt, quia ſicut nos corporalia, ſic Prophetæ ſenſu ſpiritualia aſpiciunt; eiſque & illa ſunt præſentia, quæ noſtræ ignorantiæ abſentia videntur. Vnde fit, vt in mente Prophetarum ita coniuncta ſint exterioribus interiora, quatenus ſimul vtraque videant: ſimulque in eis fiat & intus verbum quod audiunt, & foris quod dicunt. Patet igitur cauſa, cur qui nihil dixerat, inchoauit dicens: Et factum eſt in trigeſimo anno; quia hoc verbum, quod foris protulit, illi verbo quod intus audierat coniunxit. Continuauit ergo verba, quæ protulit viſioni intimæ, & idcirco incipit dicens: Et factum eſt: Subiunxit enim hoc quod exterius loqui inchoat, ac ſi & illud foris ſit, quod intus vidit.* Hactenus ille, nomen Videntis rectè dicens à verbo video deductum,

Ezech. 1.

Ex SS. Patribus.

Prophetæ vident & futura.

quia

quia Prophetę vidét futura, ſui oculis intellectus.

Appoſitè ad hoc nomen Videntis tres ſunt Prophetæ, qoibus homo debet adhibere fidem, vtpote veridicis, & intuitu claro futura quaſi præſentia cernentibus. Sunt hi Prophetæ, Deus, conſcientia, & prædicatores, è ſuggeſtu ſacro minas reprobis intentantes.

Ex Theologia.

Reuerà Deo perfectè quadrat titulus hic Videntis, nempe videt ab æterno totam omnium entium realium molem, & id ſcientia viſionis. Res verò non futuras, ſed poſſibiles, ſciētiâ ſimplicis intelligentiæ, ille Dei perſpicax oculus intuetur. Idcirco benè Ægyptij, volentes explicare nihil eſſe Dei ſcientiæ inuium, dixere Deum oculum eſſe clarè omnia penetrantem.

Alludit eò Scriptura Sacra, ſæpe memor huius oculi, ſcientiæ diuinæ volens indicare lumen, Ieſus Syracides ita fatur: *Oculi Domini ſunt lucidiores ſuper ſolem, circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſſi.* Liber Paralipomenon: *Oculi Domini contemplantur vniuerſam terram.* Iob: *Ipſe fines mundi intuetur, & omnia, quæ ſub cœlo ſunt, reſpicit.* Salomon: *Qui inſpector eſt cordis, ipſe intelligit.* Paulus item eleganter ait, nihil effugere aciem huius oculi perſpicacis. *Nec* (inquit) *eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius. Omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius.* Ergo Deus iure Videns nuncupari poteſt, quia ab æterno nuda ſunt & aperta oculis eius omnia quæ proſtāt, fuerunt, & extabunt, cùm æternitas ad omnes ſe differentias extendat, eas vno nunc integrè concludens, ac proinde fidem incunctanter adhibere debet homo Deo, quando de futuris cœlitus admonetur.

Eccleſ. 23. — 2. Paral. 16. — Iob 28. — Prou. 24. — Hebr. 4.

Scientia Dei cur ſit infinita.

Si diuinis oculis aliquid inuium eſſet, aut deficiens, & hiulca foret Dei ſcientia, non eſſet infinita Dei eſſentia; nempe Dei intelligere, reipſa Dei eſt eſſe, ſicut clamat omnis Theologia. Vnde quia Dei infinita eſt eſſentia, finita nequit eſſe Dei ſcientia. Siquidem illa rerum omnium notitiam habet, ad quas diuina virtus porrigitur. At hæc infinita poteſt producere. Scientia eius ergo nequit vllo limite coarctari.

Ex Philoſophia. Cognoſcitiua facultas vnde petatur.

Philoſophica etiam ratione poteſt hæc veritas aſtrui, vt ea conſtante, nemo cunctetur adhibere fidem Scripturis aut Prophetis Numine afflatis quando futura nobis procurantes, ſalutem noſtræ animæ prophetabunt. Auſpicemur. Cognoſcentia à non cognoſcentibus in hoc diſtinguntur, quòd iſta ſuam dumtaxat habent formam, illa verò rei alterius formam vendicare queunt, nam ſpecies cogniti eſt in cognoſcente. Vnde patet quòd natura rei non cognoſcentis arctior eſt indole cognoſcentis. Ariſtoteles idcirco dicit lib. 3. de anima text. 37. animam eſſe modo quodam omnia, quia poſſunt illam omnium planè rerum ſpecies informare. Coarctatur autē forma vinculo materiæ, & quantò minus materiales erunt formæ, tantò magis accedēt ad quandam infinitatem. Et inde liquet immaterialitatē vniuſcuiuſque rei rationem eſſe quòd ſit cognoſcitiua, & iuxta modū immaterialitatis eſſe modum cognitionis. Ideoque notat Ariſtot. lib. 2. de anima text. 124. plantas propter ſuam materialitatem non cognoſcere. Senſum verò cognoſcitiuum eſſe, quia receptiuus eſt ſpecierum abſque materia. Et intellectus adhuc eſt magis cognoſcitiuus, quia magis eſt diſcretus à materia. Vnde quia Deus eſt in ſummo immaterialitatis, enim eſt neceſſe quoque eſſe maximè cognoſcentem. At non maximè cognoſceret, ſi aliquid præteritum, præſens, aut futurum, vel poſſibile lateret eius notitiam, quæ proculdubio eſſe debet eius eſſentiæ concolor infinitæ.

Ex Symbolis.

Franciſcus Villaua Dei hanc viſionem immenſam expreſſit vna hac pictura. Ille ſolem pinxit orbe toto ſuos diffundentem radios, quorum obſequio ſeſe quoque produnt ipſi atomi aliàs inaſpecti. Has picturæ voces appoſuit libro ſuo ſymbolorum. NON ME FVRTA LATENT.

Pſal. 138.

Pſaltes eò tendit, ita Dei viſionem immenſam deſcribens: *Domine, probaſti me, & cognouiſti me: tu cognouiſti ſeſſionem meam, & reſurrectionem meam. Intellexiſti cogitationes meas de longè, &c. Et omnes vias meas præuidiſti, &c. Ecce Domine tu cognouiſti omnia nouiſſima, & antiqua, &c. Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, & non potero ad eam. Quo ibo à ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si aſcendero in cœlum tu illic es, ſi deſcendero in infernū ades.* Sunt ergo tutò, & indubiè omnia credēda futura nobis præoſtēſa à Deo aut prophetis, vt gloria æterna præparata viris iuſtis, & ſupplicia acerba malè ſibi conſcijs ordinata.

Ex Theologia. Deus in ſe videt omnia.

Eſtò Deus à ſe præuiſa, ſæpe nota faciat & Prophetis; diuerſa tamen eis ineſt, Deo videlicet, & Prophetis, ratio cognoſcendi. Nempe datur aliquod cognoſcens, quod eſt alia omnia repræſentatiuè per identitatem ſui cum perfectione qua cognoſcit, & cognoſcens tale, Deus eſt, cui eſſentia diuina eſt ratio cognoſcendi. Secundò datur aliquod cognoſcens quod eſt alia omnia per ſpecies intentionales ei adiectas, & ita prophetæ norunt ea, quæ reuelante Deo ſolent aliis explicare.

Aduerte, rerum etiam infimarum notitiam liquidam, & diſtinctam non eſſe Deo ingloriam, quaſi indignam Deo affingi. Vt namque Soli non eſt iniurium illucere fimo, cuius ita fæces non contrahit; ita Deo nulla labes inuritur, quādo ſacram eius eſſentiam perfectè referre rerum omnium ſpecies affirmamos.

Pſal. 148.

Ex Dauide: *Ignis, grando, nix, glacies, & ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius.* Matthæi 10. Chriſtus ait non cadere in terrā paſſerē vnum ſine voluntate Patris cœleſtis. Rurſus ait ibidē: *Veſtri capilli capitis omnes numerati ſūt.*

Matth. 10.

Ex SS. Patribus. Deus etiam videt entia minutiſſima.

Auguſtinus inde probat, res minutas quaſque regi à Deo: *Nonne* (inquit) *cōfirmat Chriſtus, viliſſimas etiam, abiectiſſimaſque mundi particulas diuina prouidētia regi?* Subſcribit ei Hieronym. ita fatus in c. 1. Abac. *Sicut in hominibus, etiam per ſingulos, Dei currit prouidētia, ſic in cæteris animalibus generalē quidem diſpoſitionē, & ordinē, curſumque rerū intelligere poſſumus, verbi gratia quomodo naſcatur piſcium multitudo, & viuat in aquis: quomodo reptilia, & quadrupedia oriantur in terra, & quibus alantur cibis.*

Cautione tamen opus eſt, & credendum, res minutas, & rationis expertes haudquaquam pari cura regi & intelligi à Deo atque homines, vt ſcitè docet Apoſtolus hoc contextu: *Nunquid Deo cura eſt de bobus?* Illud idem Hieronym. obſeruat in c. 1. Abac. *Non ſimus* (inquit) *tam fatui adulatores Dei, vt dum potentiam eius etiam ad ima detrahimus, in nos iniurioſi ſimus eamdē rationabiliū, & irrationabiliū curā Deo eſſe dicētes.*

1. Cor. 9.

Prophetiæ donū quare datum.

Præterea res eſt digna ſcitu, non eſſe datum prophetiæ donum in gratiam eius, qui prophetat; ſed ad ſalutem alterius hominis aut populi procurandam. Quippe ſicut ſunt virtutes aliquæ politicæ,

politicæ, quæ conducunt ad regimen regni, nec idcirco tamen hominem meliorem efficiunt; ita quædam dona Dei data gratis, aliis prodeſſe ſolent, nec idcirco viros iis inſignes dignantur gratia ſanctitatis. Prophetiæ donum Caiphæ nihil profuit ad ſalutem, ſed idcirco Deus ore viri nequiſſimi voluit à Synagoga ſciri neceſſariam fuiſſe necem Chriſti, quia ab æterno fuit vt pretium redemptionis noſtræ cælitus ordinata.

Qui prophetis adhibent ſine mora fidem, & eorum cenſura frugem in meliorem ſeſe recipiunt, cautè ſibi conſulunt, & ſaluantur. Alij verò ſecus, quos Prophetæ monent fruſtra, non impunè ferunt à Propheta minas deſuper intẽtatas.

HISTORIA.

Eſt Scriptura Sacra fœta claris hiſtoriis, quæ huic argumento litant. Propheta Nathan cælitus accepit prophetiæ donum, non vt inde ſibi gratiæ diuinæ maius pondus adiiceret; Sed vt opportunè Regem Dauid abſtraheret à peccato, cuius eum non tædebat. Audito Vate, morem geſſit, & ipſo momento fuit à peccato implexis nexibus expeditus. Ecce tenor hiſtoriæ, & cenſura dicta Nathan: *Quare contempſiſti verbum Domini, vt faceres malum in conſpectu meo? Vriam Hethæum percuſſiſti gladio, & vxorem illius accepiſti in vxorem tibi, & interfeciſti eum gladio filiorum Ammon. Quamobrem non recedet gladius de domo tua vſque in ſempiternum, eò quod deſpexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt eſſet vxor tua. Itaque hæc dicit Dominus: Ecce, ego ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis ſolis huius. Tu enim feciſti abſconditè: ego autem faciã verbum iſtud in conſpectu omnis Iſrael, & in conſpectu ſolis. Et dixit Dauid ad Nathan: Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid: Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum, non morieris. Verumtamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus eſt tibi, morte morietur.*

2. Reg. 12. Prophetæ mortem gerens Dauid veniam impetrat.

Hic Propheta vidit prætetita, omnibus ignota, pœnas & inſtantes indixit, & futuras poſt hæc afflatus Numine deſignauit. Inde Dauid cautior effectus reſipuit, & ita Dei gratiam maturè ſibi conſciuit, atque nutans ſolium regni ob peccatum, pœnitendo ſuo filio confirmauit.

Diſpar longè fuit ratio prophetiæ Samuëlis, qui increpando Regem Saül, & prædicendo Regis alterius ſuffectionem in locum eius, eum non conuertit, quamuis atrox eſſet inuectiua, Regis Saül inſaniam perſtringens, vt fusè ſacro codice recenſetur. Ecce Vatis oraculum: *Pro eo quòd abieciſti ſermonem Domini, abiecit te Dominus ne ſis Rex.*

1. Reg. 15.

Quamuis ſit conſtans & fixa Dei viſio, futura videns vt ſunt futura; non illa tamen reuelat Prophetis abſolutè ſicut ſunt futura, ſed ſub cõditione ſolùm, vt ſic opportunè reis hominibus via ſternatur ad pœnitentiam, ita minas atque pœnas in gratiam prouidè commutando.

Propheta Ionas huius miſericordiæ Dei conſcius, noluit prophetare plebi Niniuitæ caſum, & ruinam inſtãtem, ne populo pœnitente, Dei gratiam conciliante ſibi vana foret Prophetia, metũ & terrorem incutiens, vtpote prædicens populoſam hanc vrbem funditus euertendam. Ille Deo loquens ait ſe cũctatum ire locum in præfatum: *Propter hoc* (inquit) *preoccupaui vt fugerem in Tharſis, ſcio enim, quia tu Deus clemens & miſericors es, patiens, & multæ miſerationis & ignoſcens ſuper malitia.* Attamen vrgente Deo, Propheta vel inuitus iuit in vrbem iam damnatam ante Deum, ſi non præueniret iram, cuius index erat Prophetia Ionæ, loci illius excidium in plateis voce valida prædicentis.

Prophetæ futura quædam ſub conditione clamant.

Ionæ 4.

Ecce ſacri textus ſeriem: *Surrexit Ionas, & abiit in Niniuen iuxta verbum Domini: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierũ. Et cœpit Ionas introire in ciuitatem itinere diei vnius, & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur.* Non idcirco tamẽ ſubuerſa fuit ciuitas illa malis innumeris obnoxia, nec inde verax deſtitit eſſe Deus, cuius erat comminatoria pœna ſuum indubiè effectum ſortitura, niſi pœnitendo ciues cautè Deum ad indulgendum veniam inclinarent.

Stante ciuitate Vatis prophetia Dei intentum nacta, verax extitit. Nempe Deus ineutiendo minas, *dedit metuentibus ſignificationem, vt fugerent à facie arcus.* Iuxta Regis Prophetæ tritum effatum, non diſcuſſere ciues Niniuitæ Dei oraculum inquirentes eſſet nec ne rata & fixa talis ſententia neſcia reuocari. Sed *Crediderunt Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis à maiore vſque ad minorem. Et peruenit verbum ad Regem Niniue, & ſurrexit de ſolio ſuo, & abiecit veſtimentum ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere & clamauit; & dixit in Niniue ex ore Regis & Principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & pecora, & boues non guſtent quidquam, nec paſcantur, & aquam non bibant: Et operiãtur ſaccis homines, & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & cõuertatur vir à via ſua mala, & ab iniquitate, quæ eſt in manibus eorum. Quis ſcit ſi cõuertatur Deus, & ignoſcat, & reuertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus. Et vidit Deus opera eorum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala: & miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.*

Pſal. 59.

Pœnitentia Niniuitarũ.

Non ergo Deus adimit hominibus libertatem reſiliendi à peccato prædicẽdo mala, quibus ſunt plectendi, imò viam ſternit eis ad pœnitentiã, vt maturè ſibi inflictis vltrò pœnis, vt vigiliis, precibus, inediã, ciliciis, largis eleemoſynis redimãt ſupplicia acerba, vitæ eorũ noxiæ deſtinata.

Prophetæ non adimit homini libertatem, mala denunciando.

Veritatis huiuſce fidem aſtruit iſte canon. *Qui dixerat Oſeæ 11. Sicut Adama faciam te, & ſicut Seboim, quæ duæ vrbes ex vicinia Sodomorum parilis excidij traxere conſortium: conuerſum eſt, inquit, cor meum: in eo ipſo turbata eſt pœnitentia mea: non faciam ſecundum iracundiam furoris mei. Nonne apparet, quòd ideo nobis peccantibus indignetur Dominus Ieſus, vt indignationis ſuæ nos terrore conuertat? Indignatio ergo eius non vltionis executio, ſed magis abſolutionis operatio eſt.* Canon. Sed continuo. De pœnitentia diſt. 1.

EX IVRE CANONIC. Deus minando monet homines vt reſipiſcant.

Ex ciuili iure liquet, eſſe penes Principes ius mutare ſuam latam ſententiam, ſed hoc iudicibus aliis infra Principes illicitum eſſe. Cùm ergo Deus ſit Principum ſummus, vtpote Rex Regum & Dominus dominantium; profectò poteſt dictam à Prophetis ſententiam capitis in peccantes, indultâ eis gratia, reuocare. Ecce legis textum. *Diui fratres Harruntio Siloni reſcripſerunt, non ſolere Præſides prouinciarum ea quæ pronuntiauerunt reſcindere. Vetina quoque Italicenſi reſcripſerunt, ſuam mutare ſententiam neminem poſſe: idque inſolitum eſſe fieri:*

EX IVRE CIVILI. Deus reuocare poteſt ſententiam capitis latam in reprobos.

fieri: ſed id dumtaxat à Principibus fieri poteſt Leg. Diui fratres. ff. De pœnis lib. 48. tit. 19.

Ruſus vnum aliud etiam eſt notandum, prædicta mala plerumque reis & noxiis hominibus infligi, quamuis pœnitendo frugem in meliorem ſeſe receperint, nec idcirco Deum intento ſuo excidere. Namque minis hoc intendit, vt ſcilicet peccator æquo animo ſubeat hæc flagella, luens in hoc æuo pœnas ad ſalutem, quas ad æternæ animæ perniciem grauiores id alio ſæculo pertuliſſet.

Ex historia. Habemus huius intenti diuini locuples exemplum in hiſtoria Machabæa. Nempe Deus deſæuire volens in Iudæos multis vitiis obnoxios, illis prædixit ore Vatum excidium Gentis, & adiecit portenta è cœlo; cladem horribilem minantia, quæ obſtrinxere quidem hunc populum vt oraret, & rediret in gratiam cum Deo. Sed fuſæ preces non obſtiterunt, quin Rex Antiochus idololatra ſpoliaret ædes ſacras, atque plebis ſtragem ederet inhumanam.

2. Machab. 5. Portenta cladem Hebræorum designantia. Ecce tenor hiſtoriæ. *Contigit per vniuerſam Ieroſolymorum ciuitatem videri diebus quadraginta per aëra equites diſcurrentes, auratas ſtolas habentes, & haſtis quaſi cohortes armatos, & curſus equorum per ordines digeſtos, & congreſſiones fieri comminus, & ſcutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis diſtrictis, & telorum iactus, & aureorum armorum ſplendorem, omniſque generis loricarum. Quapropter omnes rogabant in bonum monſtra conuerti.*

Portenta preces ab hominibus eliciunt. Prodigia illa velut propheriæ clamabant imminere mala horrenda toti Hebræorum genti, & præſertim vrbi Ieruſalem. Effectus horum portentorum ille fuit, cuius meminit textus, feruens ſcilicet atque iugis oratio facta Deo ab hoc populo conſternato. Vnde licèt illæ preces iram Dei non ſedarint auertendo procul ab Hebræis hæc flagella præoſtenſa; illæ tamen ſæpe repetitæ preces ita plebem diſpoſuere, ſuis vt flagellis æquo animo exceptis pœnas peccatis debitas expiarit.

Non obſtitiſſe fuſas ab hac gente preces, quin Rex Gentilis eam grauiter afflixerit, hi-

1. Machab. 5. ſtoria ſic deſcribit. *Rex ciuitatem* (Ieroſolymam) *armis cepit. Iuſſit autem militibus interficere, nec parcere occurſantibus, & per domos aſcendentes trucidare. Fiebant ergo cædes iuuenum, ac ſeniorum, & mulierum, & natorum exterminia, virginumque, & paruulorum neces. Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autem venumdati. Sed nec iſta ſuffecerunt: auſus eſt etiam intrare templum vniuerſa terra ſanctius, & ſceleſtis manibus ſumens ſancta vaſa, quæ ab aliis Regibus & ciuitatibus erant poſita ad ornatum loci & gloriam, contrectabat indignè, & contaminabat, &c. Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regreſſus eſt.* Hactenus hiſtoria, quæ recolendo fuſas ab Hebræa gente preces, in portentis à Deo præoſtenſis opportunè probat ea quæ præmiſi, ſcilicet velle Deum multimodè, vt concionibus oraculis, & oſtenſis ad pœnitentiam homines à virtute deuios excitare.

Mauritius Imperator portentis excitatus ad pœnitentiã. Mauritius Imperator ea gratia dignatus, portentis videlicet admonitus de violenta ſibi imminente nece ad expianda peccata, quibuſinique ſibi conſciuit iram Dei, contritus iuit obuiam his flagellis. Etenim Theophano auctore, ſciens prodigiis & portentis mortem ingloriam inſtare ſibi atque toti ſuæ familiæ exterminatore Phoca ſuo ſubdito, tantùm abeſt vt perduellem hominem horrendi facinoris architectum perdere tentarit, quinimò reum ſe confeſſus, vltro necem ſubiit ab inſurgentibus ſubditis intentatam.

Concionatores ex pulpito ſacro vices gerunt Prophetarum, crimina ſemotis arbitris perpetrata produnt, infligendas è cœlo pœnas certò reis prædicunt, nec falluntur. Pœnitentes eis cautè fidem præbent, & ſe caſtigando, Dei flagella ſic declinant, à quibus incautè ſuæ ſalutis incurij homines opprimuntur.

Eorum cenſurâ licet acerbâ ſalus conciliatur hominibus. Quippe ſicut hirudo cutem mordens ita ſugit ſanguinem infectum & noxium, inflictâ plagâ vitam conciliãs ægro. Sic prædicator eos carpens qui peccarunt, ingratum ſe ſe præſtat eis; punctione tamen illa ſanat eos. Namque tali correctione pudor hos inceſſit, atque cogit vltro mores perditos emendare. Vnde poteſt illis cenſoribus conuenire typus ſeu ſymbolum ſanguiſugæ, cui theatrum ſymbolorum Ferri hæc intento meo congrua verba dedit. MORDENDO SANAT. Morſus eſt cenſura Dei præconis, & hanc fert ægrè reus; ſed hæc correptio mordendo ſanat, quippe facit, humor vt omnis noxius egeratur. Ex Symbolis. Correctionis vtilitas.

Adhibentes homines huic Prophetæ fidem, gerendo morem cõcionatori, qui MORDENDO SANAT, non queruli ſuccenſent, aut acerbè furunt in cenſorem; ſed cautiores eius monitis effecti, optanda gaudent animæ ſanitate. Ne ergo ſuo deſit officio præco Dei, vitia palpans; ſed audacter ea extirpet. Plus namque nocet quando ſilet, quàm cùm ſonorè malos arguit, in illorum crimina detonando.

Auguſtinus eò aſpexit in epiſtola ad Bonifacium comitem: *Medicus* (inquit) *moleſtus eſt furenti phrenetico, & pater indiſciplinato filio: ille ligando, iſte cædendo ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, iſta potius manſuetudo falſa crudelitas eſt. Si enim equus, & mulus, quibus non eſt intellectus, morſibus, calcibus reſiſtunt hominibus, à quibus eorum vulnera curanda contrectantur, & cùm inter dentes eorum, & calces ſæpe homines periclitentur, & aliquando vexentur; non tamen eos deſerunt, donec per dolores, & moleſtias medicinales reuocent ad ſalutem. Quantò magis homo ab homine, frater à fratre, ne in æternum pereat, non eſt deſerendus, qui correctus intelligere poteſt, quantum ſibi præſtatur beneficium, quando perſecutionem perpeti querebatur.* Ex SS. Patribus. Correctio ingrata licèt ſit, eſt tamen ſalutaris

Gregor. hom 6. in Euangelia: *Clauis* (inquit) *atque ſtimulis comparantur verba ſapientum: quia culpas delinquentium neſciunt palpare, ſed pungere.* Ruſus idem in Regiſtro c. 69. *Si quis* (inquit) *eſt Domini, iungatur mihi, ſi ille Dei dicitur, qui ad ferienda vitia zelo diuini amoris excitatur. Profectò ſe Dei eſſe denegat, qui in quantum ſufficit vitam carnalium corrigere recuſat. Fit plerumque Deo gratior amore ardens poſt culpam vita, quàm ſecuritate torpens innocentia.*

Elegans eſt & Ambroſij ſententia in ſermone ad Petri vincula: *Quando* (inquit) *caſtigatur qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas ſuas, quæ dulciores*

ciores ſunt, cùm amariùs inferuntur. Dulcior enim eſt religioſa caſtigatio, quàm blanda remiſſio.

Ex Medicina. Correctio publica non facienda de occultis.

Cautione tamen vtendum eſt in cenſuris, & correptionibus, his præſertim quæ in concione fiunt. Illic enim peccata domi facta ſine teſte, nemine conſcio, non ſunt ex pulpito caſtiganda. Et id iuxta ſanum conſilium Hippocratis, qui opportunè vetat vlcera occulta foras educi. Sic ille Aphoriſmo 38. lib. 6. *Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκίνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον· θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως.* Id eſt. *Quibus cancri occulti fiunt, eos non curare præſtat. Qui enim curantur, celeriùs pereunt.* Indiſcretus ergo zelus eius, à quo peccata clam commiſſa coram populo traducuntur.

Ex SS. Patribus. Correctio qua ſit prudentiâ facienda.

Hanc imprudentiam damnaſſe Patres, eorum ſententiæ multæ probant. Auguſtinus de verbis Domini: *Qua peccantur coram omnibus, coram omnibus corripienda ſuut, vt omnes timeant. Qui ſecretò peccant in te, ſecretò corripe: nam ſi ſolus noſti, & eum vis coram aliis arguere, non es corrector, ſed proditor.*

Illa mica ſalis, id eſt diſcretio in corrigendo, petitur etiam à Gregorio in Regiſtro: *Manifeſta* (inquit) *peccata non ſunt occulta correctione purganda: ſed palam ſunt arguendi, qui palam nocent, vt dum aperta obiurgatione ſanantur, hi qui eos imitando delinquerant, corrigantur. Dum enim vnus corripitur, plurimi emendantur; & melius eſt, vt pro multorum ſalute vnus condemnetur, quàm vt per vnum licentiam multi periclitentur.* Hæc ille benè ad rem.

Ex Historia. Sbignei Epiſcopi generoſo Regi facta correctio.

Ad hanc præſcriptam à Patribus normam exactè ſuas cenſuras olim compoſuit Antiſtes Cracouienſis nomine Sbigneus, homo clarus pietate, & doctrina. Ioannes Herburtus in hiſtoria Polona refert, hunc Præſulem videndo Regem Vladiſlaum eſſe toti Poloniæ petram ſcandali, in generalibus regni comitiis illum acriter obiurgaſſe. Correctionis eius iſta fuit ſumma, Regem ſic perſtringens: Non diffiteor, ô Rex, me arctè tibi deuinctum eſſe donis & beneficiis quamplurimis, iiſque ſupra mea merita: ne ergo nota mihi inuratur ea, quæ ingratis, nullo reor obſequio maiore labem hanc poſſe detergere, quàm gerendo curam ſalutis tuæ, quæ vertitur in diſcrimen, magno tui etiam regni periculo: ſiquidem exemplo tuo ſternis iter aliis omnibus ad peccandum. Quæſo memor eſto, Regem alium eſſe tuum iudicem, nempe Deum, cui ſiſtendus es, vt plectendus atrociter, ob infamem, quam proteruè vitam agis, niſi pœnitendo cito citiùs emendetis.

Regni Primores ibi aſtantes inhorruere metu, neſcij quo animo Rex ille malè ſibi conſcius hanc cenſuram acrem exciperet: non fefellit eos iræ Regis omen factum. Namque furens ob intentatas è cœlo minas, & publica vitia perſtricta, bilis amarorem multum debacchando fudit in cenſorem, qui auſus erat eum publicè corripere. Sed vt Antiſtes generosè monus ſuum obierat conſulendo Regis ſaluti ancipiti, imò ſuam etiam ſic aſtruens, ita bile demum intepeſcente, ſui compos Rex effectus, eum ſuſpexit, quamprimum gerendo morem dictis, traducta vitia repurgando. Inde vides, ſola palàm crimina commiſſa, publicè corrigenda.

Quia plerique neque Deum nec hominem reuerentur, ſubſannantes eos, è pulpito qui declamant, & prophetant, & corde obſerato vocem Dei inſpirantis non audiunt iuxta Regis Prophetæ verax oraculum: *Dixit inſipiens in corde ſuo: Non eſt Deus. Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis, non eſt qui faciat bonum.* Pſal. 13. Deus prouidere volens hominum duriæ ſic ſaluti, alium Prophetam inſtituit, qui è penitiore loco domus noſtræ latrat potius quam declamat. Hic eſt ſynderesis, conſcientiæ læſæ clamor inquies, animam crucians, & laceſſens, donec illa nefas confeſſa, reconciliata Deo, plenè ab omni vitio repurgetur.

Synderesis deſcriptio.

Intima cuiuſque patent huic Prophetæ, cui penitiora quæque animæ in peccato nuda fiunt. Quodque peius hominem vexat, hic Propheta reis, & equidem verè mala atrocia, & æterna, niſi reſipiſcant, ſuggerit imminere. Hi quos lancinat hæc tortura, ſic pinguntur à regio Pſalte: *Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt.* Pſal. 13.

Statim atque Cain interfecit Abel fratrem ſuum, Synderesis extorſit ab eius ore veram hanc prophetiam, cuius ſeriem ita Sacra Scriptura refert. *Dixit Cain ad Dominum: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar, & ero vagus, & profugus in terra. Omnis igitur, qui inuenerit me, occidet me.* Gen. 4. Huic Synderesis oracolo deinde fidem fecit concolor effectus: quippe Lamech emiſſo telo incautè Cain profugum interfecit.

Chriſtiane, malè agendo, tuum qua ratione potes occidis fratrem, ſcilicet Chriſtum, qui in te ſtante ſolùm gratia diuina viuit; & moritur cùm delinquis. Sanguis eius clamat de terra, tuam ſonorè petens animam ad ſupplicium & vindictam, vltrix conſcientia ſauciata tibi inſtare mala acerba clamat, nec deſiſtet vrgere donec vltro luas pœnas congruas huic peccato, vel omnino tuæ ſalutis incurius, in æternum cum fratricida Cain igne vindice torquearis.

Synderesis cur animam vexat.

Rurſus homo nequam occiditur ab obuiis quibuſque rebus, quia creaturæ omnes ei cedunt ad peccatum. Corpora ſpecioſa faces ei luxuriæ ſubmittunt. Prædiuites aſpectæ gazæ furem efficiunt affectu, cùm inexhauſta cupido videt non eſſe locum furto quod concepit. Occurrens hoſtis eum ſolicitat ad vindictam. Subodoratæ dapes exquiſitæ gulam acuunt. Cuncta demum obiecta reis hominibus ſunt infauſta necis animæ & corporis argumenta. Vnde vita producta malis reuerà genus eſt mortis, quæ quò lentior, eò atrocior eſt, referens ſupplicium Promethei, cuius Poëtæ dicunt cor ſubinde renaſcens, à conducto iugi ad tormentum vulture deuorari.

Reprobis cuncta cedũt ad peccatum.

Ex Symbolis. Synderesis eſt ſuppliciũ diuturnum.

Promotheo ſic afflicto voces has inſcripſit Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum NEC REQVIES DATVR VLLA RENATIS. Quamuis enim quotidie videatur à ſomno vigil homo malus inchoare nouam ſurgendo vitam, non idcirco ſuis à ſuppliciis expeditus abit liber. Cruciatur enim ſemper ab importuna ſynderesi, die & nocte mala horrida prophetante. NEC REQVIES DATVR VLLA RENATIS.

Ad hanc ſynderesim pertinere reor iſtum Scripturæ locum: *Ex iniquis ſomnis filij qui naſcuntur, teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes in interrogatione ſua.* Sapient. 4. Peccatum omne velut

ſomnium

Digitized by Google

ſomnus iniquus eſt. Iniqua proles inde nata Syndereſis eſt ſæuiens in parentem à quo ingrato ſuſurro petit, cur peccando ſibi iram Dei conſciuit, ac proinde malis ſe æternis obſtrinxit. Et quia importunum hoc improperium ferre nequit patienter homo nequam, ſemper inquieto ſuo animo cruciatur.

Compendioſa via ad quietem eſt, credere Syndereſi, quæ benè ſuada monet, vt reſipiſcat homo, qui peccauit. Hoc namque ſolo modo poteſt ſeſe ab acutis conſcientiæ ſtimulis expedire.

Ex SS. PATRIBVS. Conſcientiæ bonæ & malæ differentia.

In eo argumento ſuprà ſæpe Patrum oracula conſului, alias hîc ſubnecto tibi ſententias, & has illi ſiue bonæ ſiue malæ conſcientiæ themati tempeſtiuas.

Gregorius hom. 6. in Ezechielem: *In omni* (inquit) *quod dicitur ſemper tacitè recurrere debemus ad mentem, & interiorem teſtem, & iudicem requirere. Quid enim prodeſt, ſi omnes laudent, & conſcientia accuſet? Aut poterit obeſſe, ſi omnes derogent, & ſola conſcientia defendat.* Huic effato fauet adagium iſtud: Conſcientia mille teſtes.

Iſidorus lib. 2. Soliloq. *Nulla pœna grauior pœnâ conſcientiæ. Vis autem nunquam triſtis eſſe? benè viue. Secura mens triſtitiam leuiter ſuſtinet. Bona vita gaudium ſemper habet, conſcientia autem rei ſemper in pœna eſt: nunquam ſecurus eſt animus reus: mens enim mala conſcientiæ propriis agitatur ſtimulis.*

Conſcientiæ bonæ deſcriptio.

Qualis verò bona ſit conſcientia, proprio experimento docet Hugo, diues hoc theſauro. Sic ille lib. 2. de anima cap. 9. *Tranquilla conſcientia eſt, quæ omnibus eſt dulcis, nulli grauis, vtens amico ad gratiam; inimico ad patientiam; cunctis ad beneuolentiam; quibus poteſt, ad beneficentiam; cui Deus nec ſua peccata imputat, quia non fecit; nec aliena, quia non approbauit. Conſcientia bona titulus eſt religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, arca fœderis, theſaurus Regis, aula Dei, habitaculum Spiritus Sancti, liber ſignatus, & clauſus, & in die iudicij aperiendus.* Hæc ille benè ſibi conſcius exarauit.

Vt vnicuique ſua in arte credendum eſt; ita credo fidem adhibendam eſſe viro huic probo, ſcilicet Hugoni Victorino, bona conſcientiæ innoxiæ cùm deſcribit. Sic etiam contrà reor, non eſſe fidem denegandam homini gentili, & experto, mala & tormenta conſcientiæ peſſimæ deploranti.

Conſcientiæ malæ ſupplicia.

Poëta Naſo prior occurrit, homo cui dum obſcœna libido faces ſubmiſit, latentis in corde diri ſupplicij atrocia tormina fabricauit. Sic ille lib. 1. de Ponto. Elegia 1.

Roditur vt ſcabra poſitum rubigine ferrum,
Conditus vt tinea carpitur ore liber.
Sic mea perpetuos curarum pectora morſus,
Fine quibus nullo conficiantur habent.
Nec priùs hi mentem ſtimuli, quàm vita relinquent;
Quique delet, citiùs quàm dolor ipſe cadet.

Iuuenalis item Poëta famam omnium hominum dente velut canino rodens, torturis iis ſubiacuit, quas expreſſit, quando reæ conſcientiæ tormenta ſibi indixit, vnâ ſuper hoc themate conſcriptâ eleganti Satyrâ, numerate. Sic ille Satyra 13.

Conſcientia mala timidos efficit homines.

Exemplo quodcunque malo committitur, ipſi
Diſplicet auctori: prima hæc eſt vltio, quòd ſe
Iudice nemo nocens abſoluitur, improba quamuis
Gratia Fallacis Prætoris vicerit vrnam.
Euaſiſſe putes, quos diri conſcientia facti
Mens habet attonitos? & ſurdo verbere cædit.
Pœna autem vehemens, ac multò ſæuior illis,
Occultum quatiente animo tortore flagellum.
Hi ſunt, qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent:
Cùm tonat, exanimes primo quoque murmure cœli,
Non quaſi fortuitò, nec ventorum rabie, ſed
Iratus cadat in terras & vindices ignis.

Lucanus etiam lib. 7. de bello Pharſalico noxium hominem ſtylo quidem breuiore nobis obiecit, ſed reuerà ſuis coloribus pictum, & lineamentis eius ſpeciei congruis efformatum.

Hunc infera monſtra flagellant.
Heu quantùm miſero pœnæ mens conſcia donat.

Sauciatus peccato reus animus eſt Propheta, cuius officium illud idem eſt, quod cuſtodum, quos ipſe Deus ait conſtituiſſe ſuper muros Ieruſalem: *Super* (inquit) *muros tuos Ieruſalem conſtitui cuſtodes, tota die & tota nocte in perpetuum non tacebunt.* Iſa. 62.

Conſcientia eſt cuſtos agens excubias in gratiam animæ.

Fruſtra tuo contendis homo genio indulgere, ratus te cuſtodis huius, ſcilicet conſcientiæ temeratæ iuges & vigiles excubias effugere poſſe; tota die & nocte tuum illa tibi crimen obiiciet, nec tacebit conſcientia læſa donec confeſſus reſilias à peccatis, & terſioris vitæ genus cautior auſpiceris.

Vt cuſtodes hoſte viſo clamant, & commilitones ad arma vocant, ne præoccupati, & inermes incautè cadant; ita vigil conſcientia, quando nefas aliquod animum ſubiit, perſtrepit inquies, & exclamat, animam vrgens, vt ſi declinare velit mortem æternam, pellat & eliminet quàm citò ſuis è finibus inimicum.

Profectò benè rebus eius erit, qui huic Prophetæ morem geret, abigendo procul hoſtem, id eſt peccatum, quod perſæpe latet imis animæ receſſibus abditum. Namque parum eſt in confeſſione crimen ore foras educere, affectus item & ipſe prauus in corde latens eſt longiùs abducendus. Homo ſecus faciens dedignatur obedire ſacro huic oraculo: *In Prophetis meis nolite malignari.* Pſal. 104. Quod perinde ſonat ac: Deſinite eſſe mali, quando voces Prophetarum ad meliorem frugem prouocantium veſtris auribus inſonabunt.

Chriſtus Dominus eſt Propheta, modo aliis inconceſſo, ac proinde certa fides ei eſt prophetanti, congruis actibus adhibenda.

In hæc verba:

Domine, video quia Propheta es tu.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribvs, Vtroqve Ivre Historia, Symbolis, et Medicina.

MVlier Samaritana, Dei in humanis colloquio dignata, nouit eum eſſe Prophetam, *Domine* (inquit) *video quia Propheta es tu.* Toſtatus eâ matronâ fuit durior ad credendum Chriſtum fuiſſe verè Prophetam; ſuſpicatur enim fuiſſe donum Prophetiæ quidpiam quaſi inglorium Chriſto, qui comprehenſor erat; vnde talis videtur ei Prophetiæ gratia repugnare. 1. Cor. 13. Toſtato fauet ille locus Apoſtoli. *Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, cùm autem venerit quod perfectum eſt.* Inde quaſi conſtat, viſionem beatam excludere notitiam propheticam. Non ergo capax fuit Chriſtus eo dono prophetiæ, qui dignatus ea viſione fuit, quam Paulus ait euacuare donum Prophetiæ. Ita ſuum intentum ſatagit aſtruere doctor ille ſcribens in cap. 11. Num. qu. 64.

Sed pace clari doctoris huius, ille toto cœlo aberrat, Chriſto denegando tale donum Prophetiæ. Quamuis enim comprehenſor exſtiterit in hoc æuo, fuit & viator. Vnde parum conueniens in Chriſto comprehenſore donum prophetiæ, in illo velut viatore decens eſt, vt inferre licet ex probatis à Sancto Thoma 2. 2. qu. 174. art. 5.

Ex Theologia. Chriſtus verè fuit Propheta. Deut. 18. Chriſtum verò fuiſſe, ſicut ait Samaritana, verè & propriè Prophetam ex Scriptura patet, vbi Moſes eum indigitans ita fatus eſt: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus.* Petrus Apoſtolus Actorum 3. & Stephanus Actorum 7. Chriſtum eſſe talem Prophetam prædictum à Moſe, voce liquida comprobarunt.

Propheta fuit habitus & dictus à populo Luc 7. Hebræo, cuius fuere ſæpe voces iſtæ: *Propheta magnus ſurrexit in nobis.* Diſcipuli eius etiam ab ipſo ſicut par eſt erudiri, eum Prophetam ipſum rediuiuum alloquentes vti nomine congruo nuncuparunt. Ita duo diſcipuli euntes in caſtellum Emmaus, interrogati à Chriſto, de Luc 24. quo loquerentur, reſponderunt: *De Iesv Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere, & ſermone, coram Deo, & omni populo.* Quòd ſi iniurium Chriſto nomen illud extitiſſet, ille proculdubio facti erroris eos protinus arguiſſet.

Chriſtus ipſe ſibi Prophetæ nomen attribuit Luc. 4. hoc contextu: *Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua.* Ex SS. Patribvs. Vnde benè monet Auguſtinus tract. 15. in Ioannem, Samaritanam non erraſſe, imò ſcitè nomen Prophetæ Chriſto Domino tribuiſſe. Idem lib. 16. contra Fauſtum hæreticum cap. 18. hæreticæ vanitatis ait eſſe, negare Moſem voluiſſe loqui de Chriſto, quando plebi Iudæorum dixit, Prophetam alium à Domino ſuſcitandum: *An* (inquit) *quia Propheta dictus eſt, & qui homo eſſe dignatus eſt, & tam multa futura prædixit, niſi fortè aliud ſit Propheta, quàm homo vltra alias coniecturas prædicens?*

Concolor Ambroſius ita fatur ſerm. 8. in Pſalm. 118. *Habet Chriſtus participes ſuos, participes carnis, habet & prophetia, quia Prophetam, inquit, ſuſcitabit vobis. Ipſe eſt verus Propheta, qui ſine alterius munere cognoſcit futura*, Cyrillus eò vadit lib. 8. contra Iulianum ex profeſsò dicens, *Chriſtum vocari Prophetam à dono Prophetiæ, quod in ordine ſummarum dignitatum humanitatis recenſetur: oportebat enim demittentem ſe ad humiliationem, humanitatis ſubire menſuram.*

Hieronymus verſando locum illum Ierem. 1. *Prophetam in gentibus dedi te*, ita commentatur: *Quidam hunc locum ſuper Saluatore intelligunt, qui propriè gentium Propheta fuit.*

Vt verò palàm abunde fiat, fuiſſe donum prophetiæ in Chriſto modo nobiliore, quàm cæteris in Prophetis, eſt à nobis altè tota prophetiæ ratio adæquata puris ex Scripturæ Sacræ fontibus exploranda. Prophetare primò ſonat idem ac concionari, ſeu explicare Dei arcana, fidem quæ aſtruunt ad ædificationem Eccleſiæ. Paulus ita vocem hanc vſurpat eo loco tibi hîc ſubiecto: *Qui* (inquit) *loquitur, linguâ ſemetipſum ædificat; qui autem prophetat, Eccleſiam Dei ædificat.* Prophetare tria ſignificat. 1. Cor. 14.

Secundò prophetare dicit idem, quod pſallere, ſeu diuinas laudes in ſpiritu decantare. In eo ſenſu Scriptura ſumit hoc verbum: *Miſit* (inquit) *Saul lictores, vt raperent Dauid, qui cùm vidiſſent cuneum Prophetarum vaticinantium, & Samuelem ſtantem ſuper eos, factus eſt etiam Spiritus Domini in illis, & prophetare cœperunt*, id eſt pſallere, & in ecſtaſim raptâ velut animâ decantare. 1. Reg. 19.

Poſtremò demum, prophetiæ donum in actu ſecundo notat verbum, prophetare. Eſt autem propriè prophetia futurorum præcognitio, & aliquando extenditur ad præterita, quorum nec memoria, nec ſigna extabant certa; applicatur item ad præſentia loco diſtantia, & occulta, & ad internas cordium cogitationes, ita vt verè nomen Prophetæ ſortiatur ille, qui diuinitus cognoſcit ea, quæ longè diſtant à ſenſu, & naturali cognitione hominum, & illa poteſt aliis euulgare. In ea ſignificatione vocem hanc accipit Apoſtolus enumerando dona gratis data: *Alij* (inquit) *per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, &c. alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum.* 1. Cor. 12.

Nota, duo requiri vt ſarta tecta fiat gratia prophetiæ. Vnum eſt apprehenſio, ſeu conceptio rei, quæ per prophetiam cognoſcenda eſt. Prophetia propriè duo requirit vt ſit talis. Aliud eſt aſſenſus, & iudicium de veritate rei propoſitæ, & ſic apprehenſæ. Ad primum requiritur reuelatio diuina rei aliis explicandæ. Et hæc profectò debet fieri per aliquas ſpecies intelligibiles, & per locutionem internam, quæ in mente fiat, ſiue incipiat à ſenſibus, ſiue non. Ad ſecundum, id eſt, ad aſſenſum, neceſſarium eſt lumen internum, vel virtus diuina, iuuans intellectum ad præbendum aſſenſum reuelatæ rei, alioquin homini inuiæ veritati. Aſſenſus enim

enim ille ſupra naturæ vires eſt, excedens omnem vſquequaque modum, quo naturaliter cognoſcit homo, & idcirco petit è cœlo lumen homo, cuius ad ſupernaturalem illam notitiam aſſenſus liquidus expectatur.

Itaque illa duo neceſſaria ſunt ad gratiam prophetiæ, ſcilicet reuelatio, & aſſenſus, ſeu iudicium de veritate rei propoſitæ, quia poſterius neceſſariò pendet à priori. Nemo namque poteſt de re iudicare, niſi illam, & rationem, ſeu medium illi aſſentiendi capiat adæquatè. Poſſunt illa duo ſecerni & ſeparari ab inuicem: nempe poteſt eſſe rei alicuius reuelatio facta, ſine tamen aſſenſu, & iudicio facto rei præoſtenſæ; talis autem reuelatio, quantumuis diuina, nomen Prophetæ conciliare nequit ei, qui nec præoſtenſa nouit, nec eis vt congruit aſſentitur. Quippe ſita non eſt prophetia in apprehenſione ſola, ſed præterea cognitionem & iudicium expreſsè petit huiuſce rei, quæ cælitus animæ reuelatur.

Ex Theologia.

Eam ob rem non fuere veri Prophetæ Reges illi, quorum Scriptura ſacra memorat, fuiſſe quædam illis futura in ſomnis deſuper indicata. Vaccas dormiendo vidit Pharao, abundantiæ, atque famis indices. Statuam quoque vidit aureo capite Nabuchodonoſor, quæ reuerà typus erat plurium arcanorum. Non idcirco tamen verè quadrat his Regibus vox Prophetæ, quia haudquaquam præoſtenſa ſibi cælitus agnouerunt.

Gen. 4. Daniel. 2.

Imò neque verè & propriè Caiphas Propheta fuit, eſtò voces iſtas propheticas ediderit: *Expedit vobis, vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat.* Verba quidem protulit habentia ſenſum propheticum; ſed quia non intelligebat ea, verè donum prophetiæ non habuit, ſed quemdam inſtinctum eius, qui non ſufficit vt hic perduellis homo Vates ſeu Propheta verè & propriè nuncupetur. Ita cohors ferè tota Patrum, & præcipuè Auguſtinus lib. 12. Geneſ. ad litteram cap. 9. Epiphanius contra hæreſes 48. Gregorius lib. 11. Moral. cap. 12. Thom. 2. 2 q. 171. art. 1. & ſeqq. & q. 173. art. 3. & 4.

Ioan. 11.

Gratia verò talis, id eſt prophetiæ donum, ſit habitus necne, aut ſaltem permaneat inſtar habitus, aut influat per modum tranſeuntis, apud omnes concordi ſententia non clarè liquet. Thomæ tamen ſententia cæteris eminet, & præualet, imò quidam vt de fide volunt eam eſſe veram & conſtantem. Ait ille, donum prophetiæ non dari per modum habitus, nec permanenter, ſed dumtaxat quamdiu durat actualis locutio, & motio Spiritus ſancti. Fusè ſuam ſententiam aſtruit 2. 2. qu. 171. art. 2. Subſcribit ei Toſtatus 1. Reg. 10. quæſt. 5. & Matth. 23. quæſt. 59.

Prophetiæ donum habitus ſit necne.

Etiam Philoſophica ratione poteſt veritas hæc aſtrui, ſcilicet prophetiæ donum non fuiſſe modo habitus in Prophetis. Eſt enim habitus qualitas difficilè mobilis à ſubiecto, quia inhærenter ineſt. Et ex Ariſtotele lib. 3. de anima: *Habitibus vtimur cùm volumus.* Sed conditiones illæ deſunt prophetiæ. Ergo modo habitus non influxit hæc gratia, quæ per modum tranſeuntis erat, & qua non potuere ſuum ad arbitrium vti. Sed aliquando ſolùm, idque raro, Dei Spiritu perciti prophetarunt.

Ex Philosophia.

Prophetia quare non ſit habitus.

Inferre licet inde, donum Prophetiæ fuiſſe ſolùm ad arbitrium Dei, quoad vſum. Nam Propheta ſuo nutu non poterat futura prædicere, ſed vt coactus eò neceſſitatis erat adductus, vt impetum afflantis Numinis expectaret. Vnde Vates Eliſæus prophetare volens, nequiit ſine pſalte, cuius ideo petiit obſequium, certior effectus, eo pſallente, Dei auram cælitus afflaturam. *Adducite* (inquit) *mihi pſaltem: cùmque caneret pſaltes, facta eſt ſuper eum manus Domini, & ait: Hæc dicit Dominus.*

Prophetæ ſuum ad arbitrium non prophetabant. 4 Reg. 3.

Rurſus ex Scriptura patet, non fuiſſe penes Prophetas poſſe coërcere Dei impetum, cum vrgebat eos, vt reuelata palam facerent. Cogebantur enim plerumque licet inuiti enuntiare plebi & Dynaſtis ea quæ fuerant ipſis ad ſalutem cælitus intimata. Quippe ſua non dicebant, ſed diuina, ſicut eruditè docet Petrus Apoſtolus: *Non* (inquit) *voluntate humana allata eſt aliquando prophetia; ſed Spiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines.* Idcirco Reges olim fruſtra Dei Prophetas cogere voluere, mala ne dicerent inſtantia; ſed omnia grata ſecus, & placita prophetarent. Illi namque morem Deo gerebant, ita prophetantes vti Deus expreſſerat: neque penes eos erat quidquam, vt Regibus annuerent & placerent, ex præoſtenſis & ſuggeſtis à Domino variare.

Prophetæ licet inuiti prophetabant. 2. Pet. 1. Prophetæ ſcita dicere cogebantur.

In Michæa Propheta dites proſtat huiuſce rei exemplum, quod ſic Scriptura ſacra refert: *Nuntius qui ierat vt vocaret Michæam, locutus eſt ad eum, dicens: Ecce ſermones Prophetarum ore vno Regi bona prædicant: ſit ergo ſermo tuus ſimilis eorum, & loquere bona. Cui Michæas ait: Viuit Dominus, quia quodcumque dixerit Dominus, hoc loquar.*

3. Reg. 22.

Vt Prophetæ donum prophetiæ non habuere ſicut habitum permanentem, non potuere verè dici Prophetæ, niſi in actu exercito, cùm ſcilicet afflati Numine prophetabant. Sacra tamen Scriptura ſolet per anticipationem & præordinationem diuinam Prophetæ nomen eis affingere, qui futuri aliquando tales erant, vt de Ieremia patet, qui ante ſuum exortum Propheta fuit ab ipſo Deo rerum omnium præſcio nuncupatus. *Priuſquam* (inquit) *te formarem in vtero noui te, & Prophetam in gentibus dedi te.*

Ierem. 1.

Quando verò nobis non conſtat de præordinatione, vel deſignatione diuina, nomen Prophetæ nemo ſolet vlli affricare viro quantumcunque probo, donec eum cœperit initiare Deus illo dono, ſeu gratia prophetandi. Ita Codex ſanctus incepit Samuelem nominare Vatem ſeu Prophetam, quando primum Deus eum eſt deſuper alloquutus. *Cognouit* (inquit) *vniuerſus Iſraël, quòd fidelis Samuel Propheta eſſet Domini, quoniam reuelatus fuerat Dominus Samueli.*

1 Reg. 3.

Hæc omnia præfata nihil obſtant, quin poſt acceptam reuelationem propheticam, & tranſactam actualem cognitionem & iudicium de illa, maneat in Propheta quidpiam per modum habitus, quo poſſit eam etiam rem agnoſcere, eique ad libitum aſſentiri. Id experimento liquet: conſtat enim Prophetas meminiſſe eorum, quæ antea prædixerant, & hæc potuiſſe mandare ſcriptis, vt ætati poſteræ deſeruirent. Imò ſcimus eos ſæpè ſuas reuelationes habuiſſe priuſquam illas eis ſignificarent, quorum intererat audire ſacra Dei oracula, Prophetis eo intento deſuper explicatis.

Huius

Huius generis fuere Iacob, & Samuel, quorum ille prior dixit filiis ſuis: *Congregamini, vt annuntiem quæ ventura ſunt vobis in diebus nouiſſimis.* De Samuele verò facta refert hiſtoria, cum dicta Saüli antea præſciuiſſe. *Dominus reuelauerat auriculam Samuelis ante vnam diem, quam veniret Saül; dicens: Hac ipſa hora, quæ nunc eſt, cras mittam virum ad te.* Accedit ad hos Ahias & Propheta priùs edoctus à Domino, quàm ad illum accederet vxor Ieroboam, cui & poſtea futura prædixit, filium eius affirmando breui tempore moriturum.

Gen. 59.
1. Reg. 9.
3. Reg. 14.

Non inde tamen ſequitur, in Prophetis fuiſſe donum prophetiæ per modum habitus. Nempe ſicut viſio, vel auditio eſt aliquid actuale, quod non manet per modum habitûs, & nihilominus relinquit aliquid in memoriâ, quo recordamur vidiſſe, vel audiuiſſe, & hæc memoria eſſe poteſt ratio, ſeu medium credendi, vel aſſentiendi rem eſſe, vel fuiſſe, aut forè talem, qualem vidimus, vel audiuimus. Ita gratia prophetiæ, cùm in actuali reuelatione ac locutione ex parte Dei, & auditione ex parte hominis conſiſtat, non habet eſſe manens per modum habitus, ſed ceſſat eò ipſo, quòd ceſſat ea viſio, vel auditio, quam homo prophetiæ tempore dignabatur. Manere tamen inde poteſt aliquid in mente per modum actus primi, ac ſubinde velut habitus, quamuis propriè habitus non ſit, cuius obſequio Propheta ſibi reuelatæ rei poſtea recordetur.

Propheta tria conſeruat in mẽte poſt Dei reuelationem.

Vt verò palam fiat, quid maneat in mente Vatis, facta cuiuſque rei reuelatione, nota tria hæc eſſe diſtinguenda, ſcilicet memoriam ſignorum, aut verborum: item memoriam ſignificationis eorum: & poſtremò aſſenſum veritatis à Domino reuelatæ. Rex Chaldæus olim meminit arboris à ſe viſæ in ſomnis; ſed quid ſignificaret ea vt neſciuit, ita nec potuit memori animo refricare. In Propheta verò quia reuelatæ rei memoria perfecta manet, eſt neceſſe tria hæc ſupereſſe, ſcilicet, memoriam ſignorum, memoriam ſignificationis, & aſſenſum; alioquin non poſſet viſam aut auditam reuelationem iterum animo voluitare.

Primum, ſcilicet memoria ſignorum, manet per ſpecies impreſſas relictas in mente ex vi ſignorum, aut verborum præcedentium, quæ ſpecies vim habent repræſentandi illa ſigna, non tantùm materialiter, vt res ſunt, ſed etiam formaliter, vt ſigna ſunt, & ideo per eaſdem ſpecies permanet alterum, ſcilicet memoria rerum per ſigna talia depictarum. Namque ſicut ego audiens verba alterius ænigmatica, & interpretationem illorum ab ipſo mihi traditam, poſtea recordor non tantùm verborum materialium, ſed etiam ſignificationis eorum. Ita Vates Daniel. 7. Deo reuelante vidit quatuor beſtias, & poſtea ſignificationem illorum audiit animalium, hoc tenore: *Hæ ſunt quatuor regna.* Deinde tam beſtiarum formas, & numerum, quàm interpretationem, ad libitum ille ſuo animo recolebat. Idque per ſpecies impreſſas ab illis imaginibus, quas viderat, & à verbis quæ audierat, quæ ſpecies ſuppoſita priori oſtenſione naturaliter fieri poterant, quia imagines illæ ſenſibiles, quamuis eſſent expreſſæ modo ſupernaturali; attamen naturalis erant ordinis, ac proinde ſui ſpeciem poterant inurere: idemque poteſt apprimè dici de quocunque mentis conceptu, quoad illam primam apprehenſionem, ſeu repræſentationem rei à Domino præoſtenſæ.

Dan. 7.

Prophetis intelligibiles ſpecies ingeruntur.

Tertium verò, quod eſt iudicium, & aſſenſus de veritate ſignorum in tali ſignificatione, & quod perinde ſonat, de veritate talis reuelatæ rei, per ea ſigna, ſumpta tali in ſignificatione; hoc inquam tertium neceſſe eſt fieri vi alicuius luminis intellectualis in Prophetæ animo reſidentis. Si obſcura fuit ab initio cognitio prophetica, illa fuit illucente fide, cuius obſequio, reuelationi factæ Vates firmiter aſſentitur. Verbi gratiâ Iſaias Propheta Deo reuelante nouit ortum Chriſti ex Virgine matre, lucis fidei beneficio, qua radiante ſuum præbuit aſſenſum huic arcano, cuius veritatem credidit, & ſcripſit fidei luce fretus, nullo præterea ſupernaturali lumine coruſcante.

Prophetæ lumen quo credit, quid & quale ſit.

Si verò reuelatio & cognitio, eo momento quo facta eſt, in ſeipſa fuit euidens, eâ tranſactâ nequit eſſe talis euidentiæ, ſi poſtea à Propheta dignato tali viſione clara & euidente, recordante animo reuoluatur. Non cauſatur enim ab eiſdem ſignis, & effectibus euidenter primò notis à Propheta, ſed fit mediis quibuſdam ſpeciebus abſtractiuè & imperfectè referentibus priora ſigna, & eorum effectus, qui profectò modus infra primum eſt; nempe dicit ineuidens quidpiam, atque ſapit aliquid imperfectum.

Prophetiæ fuit in duplici genere.

Exempli causâ, ſupponamus Paulum vidiſſe Dei eſſentiam in raptu, quod verum ſit necne, penes Eccleſiam eſt adiecto ſuo calculo definire. Si ergo Paulus ea clara Dei viſione fuit dignatus in raptu, quamuis poſtea memineret horum quæ viderat, & illa vera eſſe ſciret, non tamen poterat hoc iudicium eſſe clarum & euidens, ſicut erat illa prior viſio. Et nos quando recordamur aliquid vidiſſe, non ita nobis conſtat de re viſa, ſicut quando præſens ſeſe oculis explicabat. Hinc fit, non manere talem cognitionem in Prophetis ex vi eiuſdem luminis euidentis, ſi aliquod habuere quidam illorum. Actus enim ille quem poſtea exerunt hi Prophetæ dum meminere ſuæ viſionis, comparatione primi quidpiam ingerit animo ſubobſcurum. Ita Paulus ſuppoſita viſione Dei in raptu, poſtea per lumen gloriæ non aſſentiebatur eis rebus quas viderat eo lumine adiutus, ſed inferioris longè lucis obſequio, antè viſa ſuo animo repetebat.

Paulus in ſuo raptu, quonam lumine illuſtratus.

Prophetæ ſæpe duplex habuere lumen.

Hæc omnia fuere prælibanda, nobis vt liqueret, qua ratione donum prophetiæ fuerit in Chriſto, modo præſtantiore, quàm cæteris in Prophetis, qui merito, & dignitate ſacro codice commendantur.

Primò fuit in Chriſto donum prophetiæ permanenter, ita ſuum vt ad arbitrium poſſet vti hac gratiâ, præterita multis à ſæculis à nullo ſcita, futura procul omnibus inuia, & præſentia quæque licet arcana, cordis imis receſſibus abdita reuelando.

Dixit Hippocrates in morbis acutis non eſſe tutam prædictionem ad perniciem vel ſalutem. Sic ille libri ſecundi aphoriſmo 19. Τῶν ὀξέων ὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προαγορεύσιες, ὔτε τῆς ὑγιείης, ὔτε τῦ θανάτυ. Id eſt, *Acutorum morborum, non omninò tuta prædictiones, neque ſalutis, neque mortis.* Ratio difficultatis huius ineſt ancipiti notitiæ, quam de præcordiis ægris habent

EX MEDICINA.

Morborum acutorum eſt difficile iudicium.

habent medici, quorum à vero ſæpe aberrant oculi perſpicaces. Sed ex Scriptura Sacra rimas cordis penetrare, vires & induſtriam omnium hominum excedit, nec vllus omnino Vatum ſeu Prophetarum, excepto duntaxat vno Christo, donum hoc habuit, ſcilicet vt ad libitum cognitione rata, & conſtante ſibi, ſecreta cordis intima reſeraret.

Inueſtigare latens hoc arcanum, quod perinde ſonat ac habere clauem cordis, Ieremias Propheta, Dei perſonam induens, expreſsè dicit pertinere ſolam ad diuini aciem intellectus.

Ierem. 17. Cordiũ notitia perpetua conceſſa ſoli Christo. Ioan. 13. Matth. 12.

Prauum (inquit) *eſt cor omnium, & inſcrutabile: quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes.* Illa iugis & perfecta rerum notitia in corde latentium omnibus Prophetis denegata, fuit duntaxat vni Christo cælitos impertita. Vnde Iudæ ſcelus imo corde ſuas radices agens obiecit, ita fatus: *Quod facis, fac citiùs.* Ruſus ei fuiſſe notas hominum cogitationes, ait Matthæus; *Ieſus* (inquit) *ſciens cogitationes eorum.*

Ex Symbolis. Sera quædã verbo aperta notant corda Deo aperta.

Hæc gratia reſerandi cordis ſecreta ſoli Christo conceſſa poteſt exprimi ſymbolo egregio, quod extat apud Ferrum in theatro ſymbolorum. Pingit ille ſeram vnam prauam, & portatilem, quæ eſt circulis in orbem gyrantibus compacta, quibus literæ inſculptæ plura nomina deſcribunt dum coëunt. Sera tamen circulis aptè motis vno reperto ſolũ verbo cõgruo reſeratur. Illa voces iſtas pictæ ſeræ dedit indices arcani, ſcilicet: VERBO APERITVR. Tot latebris iſſque cauis, & ſecretis cor eſt plenum, totque rugis vt circulis implexis & connexis eſt contractum, vt quid corde ſuo concludat homo, nemo Prophetarum conceſsâ ſibi permanente iugi notitiâ, potuerit aliis aperire. Verbum caro factum habuit hoc priuilegium. Namque dici potuit de corde humano quaſi circulis occluſo: VERBO APERITVR. Nempe nihil Christo fuit inuium eorum, quæ in omnium hominum corde latent. Eſtò nemo Vatum ſeu Prophetarum quantumuis illuſtrium potuerit ad libitum aurea cordis intima penetrare.

Camerarius libro centuriarum ſcribit, accenſa face, lumen noctè ſuis è latebris educere cancros, qui latebant. Picturæ facis addidit has voces: SECRETA REVELAT. Christus profectò lumen erat illuminans omnes orbis oras, vt Ioannes apertè dicit, & ſonorè clamat:

Ioan. 1.

Erat (inquit) *lux vera, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Lux illa lucens in tenebris, & opaco Phariſæorum & Scribarum corde, foras eduxit cancros, quando palàm ab eis concepta fœda crimina reuelauit.

Nonne fuit hæc liquida cordium notitia, qua Christus eos, ſcilicet Scribas & Phariſæos, contulit cum ſepulchris, quorum interiora fœtent, eſtò foris illudant oculis, quia picturis & auro nitent, ſicque fucos faciunt hominibus, qui hæc ſepulchra claro incruſtata marmore demirantur.

Matth. 23.

Væ vobis (inquit) *Phariſæi hypocritæ: quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ deforis apparent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia: ſic & vos à foris quidem paretis hominibus iuſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate.* Potuit tunc de Christo luce dici SECRETA REVELAT.

Magi neſciũt cogitationes aliorum.

Habet & dæmon Prophetas ſuos, qui præſtigiis ſigna quædam edunt, vt Pharaonis olim fecere Magi æmuli Moſis, & qui ſe futura ſcire clamant. Attamen fatentur ij omnes eſſe ſupra vires hominum, diuinare quid homo ſuo etiam ſomno animo volutarit. Vnde Rege Babylonis extorquente ſuis à Magis & diuinis, eius ſomnium vt referrent, reſponderunt.

Dan. 2.

Non eſt homo ſuper terram, qui ſermonem tuum Rex poſſit implere: ſed neque Regum quiſquam magnus & potens verbum huiuſmodi ſciſcitatur ab omni ariolo, mago, & Chaldæo. Sermo enim quem tu quæris, Rex, grauis eſt, nec reperietur quiſquam qui indicet illum in conſpectu Regis, exceptis diis, quorum non eſt cum hominibus conuerſatio.

Iuxta verum hoc Magorum dictum, aperire corda ſoli Deo licet, qui homine aſſumpto ſuum eſſe munus ſæpius oſtendit, Scribarum & Phariſæorum cogitationes iniquas è corde voce aſpera traducendo.

Perperam ergo credunt multi, diabolum præſcire occulta, conſulendo Magos eo fine, quærant vt à dæmone mendacij Patre rerum occultarum notitiam certam & perfectam, quam nemo ſicut Christus habuit, vtpote quæ fuit in illo ſuis numeris omnibus abſoluta.

Ex Ivre Civili. Magos conſulere legibus eſt vetitum.

Procul eſto ritus ille Magos conſulendi, quos vt neſcios rerum inſtantium, & futurarum, perſtrinxere ſuis legibus Imperatores hoc decreto. *Nemo aruſpicem conſulat, aut mathematicum: nemo Ariolum. Augurum, & Vatum praua confeſſio conticeſcat. Chaldæi, ac magi, & cæteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur. Sileat omnibus perpetuò diuinandi curioſitas. Etenim ſupplicio capitis ferietur gladio vltore proſtratus, quicunque iuſſis noſtris obtemperare denegauerit.* Leg. Nemo. Codice. De maleficis lib. 9. tit. 18.

Moſes ait, in hoc fideles à gentibus idololatris diſtingui: ſcilicet eſſe penes infideles vſum magiæ, Prophetas verò dari fidelibus, in quibus ille notat præcipuè Christum venturum, vt Prophetarum omnium maximum, ab omnibus audiendum. Sic ille:

Deut. 18.

Gentes iſtæ, quarum poſſidebis terram, augures, & diuinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter inſtitutus es. Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies. Christianos ita Petrus etiam hortatus eſt vt Prophetas conſulerent, quorum in Eccleſia ſancta libri proſtant, omnem mœrorem animæ detergentes.

2. Pet. 1.

Habemus (inquit) *firmiorem propheticum ſermonem, cui benè facitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies eluceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris.*

Illo dono Dei, ſcilicet gratia Prophetiæ, non Synagoga ſolùm ſed etiam Eccleſia ſancta clara eſt & conſpicua, ſicut Paulus ait:

1. Cor. 12. Ex Ivre Canonico. Prophetiæ donum non pecunias accumulat.

Quoſdam poſuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas. Hocque verum prophetiæ donum diſtat à falſo, quia pſeudoprophetæ ſua commentitia vendebant oracula, vt iſto liquet canone. *Iudices eius in muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede reſpondebant, & Prophetæ eius in pecunia diuinabant.* Canone Iudices 1. quæſt. 1. At Prophetia vera nihil aliud omnino petit à ſalute animarum, in quarum gratiam Prophetæ Dei inclyti prophetarunt.

Concolor

ſolus Deus. Quo ſtatim cognito Ieſus ſpiritu ſuo, quia ſic cogitarent intra ſe, dicit illis: Quid iſta cogitatis in cordibus veſtris? Quid eſt facilius, dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata tua; an dicere: Surge, tolle grabbatum tuum, & ambula? Vt autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, ſurge, tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam. Et ſtatim ſurrexit ille, & ſublato grabbato, abyt coram omnibus.

Abagarus à quo ſanatus. EX HISTORIA.

Euſeb. lib. 1. cap. 13. ſcribit, Abagarum Edeſſæ Regem literis Chriſtum ſupplicaſſe, malo vt importuno finem imponeret: Chriſtum reſpondiſſe, ſuum vt hunc morbum ferret æquo animo. Nam deſtinaturus erat vnum ex diſcipulis, qui tempore opportuno malis eius opem congruam afferret. Chriſtus eo anno diem obiit extremum. Et poſt decennium Thadæus vnus ex ſeptuaginta duobus diſcipulis Chriſti, iuxta ſui Magiſtri oraculum, Edeſſam appulſus, ibi ſe miniſtrum præſtitit gratiarum, quas è cœlo Regi Abagaro Chriſtus Dominus impertiuit. Vnde fuit Chriſtus ita Vates, atque ſuæ prophetiæ fidus & prouidus exequutor.

Abagari Regis pietas erga Ieſum.

Alij Prophetæ minas intentabant, ſed non plectebant homines incurios obſequij, quod debebatur eis. Chriſtus verò ſecus, qui perituros ait omnes eos qui negligent emendare vitam; in die iudicij malos malè perdet, æternis ignibus adurendos.

Senſuum obſequium facit animas adulteras.

Quicquid ait ille Samaritanæ, nobis & inculcat, vnicuique dicens animæ Chriſtianæ! *Quinque viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir.* O anima quinque ſenſus fuere viri illi adulteri, quibus obſequendo, virum tuum, ſcilicet Deum optimum maximum, turpiter offendiſti. Iniqua proles emerſit ex hoc præſtito ſenſibus obſequio. Nihil maſculum & virile natum eſt ex illecebroſo tali commercio ſenſuum cum anima. Quicquid inde foras prodiit, illud omne ſapit carnem, & fœminam. Quid namque poteſt anima parturire fœta ſenſibus præter noxias ipſi animæ voluptates. O anima Chriſtiana, tuum voca virum, ſcilicet ipſū Ieſum, qui te deuiam & adulteram è cœlo vocat, & vrget ad pœnitentiam, vt tandem aliquando redux ab obſcœna vita ſeriò reſipiſcas.

Sponſus animarum eſt Chriſtus.

Propheta cui ſit obediendum ne moriamur.

Ex Prophetis vnus hic eſt, cui ſub capitis pœna Deus in Scriptura vetat detrectare cirum obſequium. Idque Petrus olim Ieroſolymis, & ipſe Deo afflatus in magna plebis Iudæorum frequentia coeunte, Dei verbum vt audiret, omnibus ingeſſit, ne quis magno ſuæ animæ diſcrimine Chriſto morem gerere cunctaretur. Ille Moſis auctoritate tatas minas fecit, quas huic populo, Chriſto nuper iniurio, cælitus intentatat. *Moyſes* (inquit) *dixit: Quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris, tanquam me, ipſum audietis iuxta omnia quæcunque locutus fuerit vobis. Erit autem omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.* Ne ergò tibi contingat homo tale exterminium, huic Prophetæ Moſe ipſo maiori, tuo ſcilicet Redemptori Chriſto, ſcitò pare, tuum vocando virum, ſcilicet ipſummet Dominum Ieſum, quem peccando procul à te turpiter abieciſti.

Act. 3.

Chriſtiane, tua anima profeſſa fidem Chriſti, ab eo momento fuit deſponſata viro huic iuxta ſcitum illud Apoſtoli: *Deſpondi vos vni viro, Virginem caſtam exhibere Chriſto.* Quare ergo datæ fidei immemor, quinque viros alios adulteros, ſcilicet ſenſus, eius in ſacratum thalamum induxiſti. Nec idcirco tamen pœnitendi ſunt præcluſæ tibi à Chriſto viæ, ſicut in fœmina Samaritana patet, quàm ille priùs ad pœnitentiam ſollicitat, quàm illa velit commiſſa ſua adulteria plurima confiteri. 2. Cor. 11.

Peccatum facit animas adulteras.

Fuere rari homines, qui violato toro, ſuas vxores adulteras receperunt in gratiam: illa tamen eſt immenſa Dei benignitas, vt fœdifragas & adulteras animas in priſtinam amicitiam non recipere tantùm, ſed etiam inuitare minimè dedignetur. Huiuſce rei, id eſt, diuini amoris in nos, Ieremias Propheta fidem aſtruit ita fatus: *Si dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedens ab eo duxerit virum alterum: nunquid reuertetur ad eam vltra? Nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego ſuſcipiam te. Leua oculos tuos in directum, & vide vbi non proſtrata ſis.* O anima Chriſtiana, fœdè tuo vitio ſic polluta, tibi valde parum eſt vocare virum, ſcilicet Chriſtum, niſi quoque tuam vt pœnitentiam admittat, enixè velis eum feruidis precibus inuocare. Auguſtinus ita ſuam conuerſionem auſpicatus eſt. Non Chriſtum vocare ſæpè ſatis ei fuit, quem delinquendo procul abegerat. Sed inito vitæ ſanctioris conſilio, eundem Chriſtum, quem ad iram prouocando malè agens offenderat, pœnitendo demum vt rediret in gratiam ſæpius inuocauit. Ierem. 3.

EX SS. PATRIBVS.

Orandi Deū formula ad redeundum cum illo in gratiam.

Vt Auguſtinum qui peccauit, pœnitentem etiam ſequatur homo reus, deſcribo preces, quas ille ſuam pertæſus olim vitam noxiam pœnitens vſurpauit. Circumfertur vnus eius nomine conſcriptus meditationum liber, vbi Auguſtinus ita ſuæ animæ ſponſum deuotè vocat, & inuocat, cap. 39. *Domine Ieſu Chriſte Fily Dei viui, qui in cruce expanſis manibus propter mortalium omnium redemptionem hauſiſti calicem Paſſionis, mihi hodie præbere digneris auxilium. Ecce pauper venio ad te diuitem, miſer ad miſericordem, ne recedam vacuus, vel contemptus, &c. Ecce Domine iniquitates meæ ſupergreſſa ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauata ſunt ſuper me. Et niſi tu, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere, dexteram tuā maieſtatis ſupponas, mergi cogor miſerabiliter in profundum, &c. Heu me, de quanto bono in quantum malum cecidi! Quò tendebam, & quò deueni? Vbi ſum, & vbi non ſum? Ad qua aſpiraui, & nunc in quibus ſuſpiro? Quæſiui bona, & ecce turbatio. Ecce iam morior, & Ieſus non eſt mecum. Et certè melius eſt mihi non eſſe, quàm ſine Ieſu eſſe. Melius eſt non viuere, quàm viuere ſine vita. Domine Ieſu, vbi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ? Nunquid iraſceris mihi in finem? Placare obſecrò, & miſerere mei, & non auertas faciem tuam à me, qui pro me redimendo non auertiſti faciem tuam ab increpantibus, & conſpuentibus in te.* Hactenus ille, cuius animi ærumnas & mœſtitiam ob peccata vtinam omnes eius iniquitatum conſcij homines æmulentur.

Qui ſint mendaces Prophetæ, quorum præſtigijs quotidie homines nimium creduli dementantur.

In hæc verba:

Domine, video quia Propheta es tu.

SECTIO TERTIA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA SYMBOLIS, ET MEDICINA.

EX PHILOSOPHIA.

APpetitus vnicuique Deo auctore ſatus eſt, vt ad inſtar ſuæ cauſæ velit eſſe ſicut vulgare clamat iſtud axioma ſcitum ab omnibus: *Effectus aſſimilatur ſuæ cauſæ.* Iuxta quod effatum Chriſtus ita ſuos diſcipulos inſtituit, vt perfectos voluerit eſſe, ſicut ipſe Deus eſt, ad cuius imaginem & ſimilitudinem ſunt effecti, vt ſacro Codice comprobatur. *Eſtote* (inquit) *vos perfecti, ſicut pater veſter cœleſtis perfectus eſt.* (Matth. 5.) Cùm ergo Deus ſit intellectualis & omniſcius, homo talis perfectionis æmulus omnia ſcire cupit, ea ratione volens indolem referre ſuæ cauſæ, penes quam apprimè nouit eſſe rerum omnium ſcientiam, quam etiam homo ipſe modis omnibus inueſtigat, vt ſit ita ſuis numeris omnibus abſolutus.

Scientiæ appetitus quare neceſſarius.

Indè tritum illud Philoſophi 1. Metaph. c. 1. *Omnes homines naturaliter ſcire deſiderant.* Idque non ſato ſolùm appetitu, ſed etiam elicito, & neceſſario. Nempe liber appetitus quoad ſpecificationem indifferens eſt, ac proinde poteſt appetere, aut non appetere. Sed homo nequit ſcientiam odiſſe, imò ſecus eam appetit neceſſariò. Quòd ſi qui videntur eam odiſſe, labor ibi odio habetur ſcientiæ comparandæ comes, ſed non ſcientia ipſa, cuius inexhauſtum natura ſeuit in humanis mentibus appetitum. Intellectus enim ſcientia vt habitu congruo perpolitur.

Scientiam odiſſe nequit homo.

Vt hæc indoles hominum nota fuit diabolo, ita dedit ei anſam ſeducendi hominem, quem pellexit ad peccandum, pollicendo rerum omnium notitiam ipſum comedendo pomum vetitum habiturum. *Eritis* (inquit) *ſicut Dij, ſcientes bonum, & malum.* (Gen. 3.) Hæc in homine ſciendi cupido maior extitit obſequio, quod tenebatur præſtare Deo. Quia diabolo ceſſit ex voto Vatem agere, quamuis prophetando fucos faciat, alios adſciuit & Prophetas mendacis eius conſcios ingenij, à quibus quotidie incauti homines pluſquam par eſt creduli ſeducuntur.

Pſeudoprophetæ nobis imponentes hi tres ſunt; mundus, caro, dæmon, quibus homo fidem adhibendo ſuæ animæ iacturam facit, è quidem iuſto Dei iudicio, vt Prophetis veridicis Numine afflatis obedire nolens ad ſalutem, æterno ſuæ animæ diſcrimine, deceptus audiat & ſequatur mundum, carnem, & dæmones illuſores.

EX THEOLOGIA.

Prophetiæ donum quibus non congruat.

Ex Theologiæ fontibus abundè patet, non ineſſe donum prophetiæ tribus his præfatis. Nempe, ſicut præcedenti ſectione palam feci, in omni prophetia tria ſunt ſpectanda, quibus hæc ſtipatur gratia prophetandi. Primum eſt diuina reuelatio; alterum eſt ſupernaturale lumen ad reuelationis huius notitiam, & aſſenſum; Poſtremum verò ſalus, ſeu vtilitas eorum, quibus præoſtenſa cœlitus explicantur. At illa tria præfata Deus non impertit diabolo, mundo, & carni, quibus non ita conuicit, vt ſe reuelet eis, & cœleſte lumen infundat his qui in opaco iacent. Denique tantùm abeſt vt mendaces hi Prophetæ bonum animæ procurent, quinimò ſuam omnem adhibent induſtriam, vt aliquando pœnis æternis homines addicantur.

Aſtutè ſuum hoc intentum habuit dæmon ea prædictione, cui aſſenſus homo, neci corporis & animæ ſubiacuit. Eua namque dicente, ſibi viroque ſuo diem extremum imminere, pomum ſi carperet; Pſeudopropheta dæmon ait: *Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus quòd in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dij.* Ideoque lata fuit ſententia capitis in hominem, quia credidit impoſtori.

Perſeuerat ea in impoſtura dæmon. Etenim illud omne quod ſuggerit hominibus incautis, eò vergit, vt mentiens imponat eis, impune fore quod peccatur, polliciendo bona, quorum non eſt Dominus, quæque nequit abundè ſuis aſſeclis impertire. Ita magis ille fucos facit, & veneficos atque ſagas ea paſcit opinione, pœnis vt nunquam vllis ſubdi poſſint; vtque fidem mendacio conciliet, oculos faſcinando, focum per medium traducit eos, & illæſos inde trahit, pollicens ita fore, ſiquando iudex eos ſanxerit in mulctam accenſis ingloriis ignibus extirpari.

EX VARIIS HISTORIIS.

Diabolus quos vt nimis credulos ſeducit.

Omnibus ceſſiſſe malè, quibus hoc inſedit, ſcilicet adhibere fidem diabolo pollicenti proſpera, cùm ex ſacra Hiſtoria, tum & ex profana liquet. Sufficiet ex Codice ſancto Regem vnum traducere, qui falſis Prophetis placita dicentibus adhibendo fidem, loco victoriæ ab eis promiſſæ, necem in violentam incurrit, quam Michææ vero Dei Prophetæ credens ſenò declinaſſet. Rex ille fuit Achab, qui dimicare volens contra Regem Syriæ in Ramoth Galaad, falſos Prophetas conſuluit cacodæmone afflatos, quorum ore pater hic mendacij victoriam indubiam promiſit Regi Iſraël, qui incautè nimis aſſentiens his promiſſis, detrectando fidem adhibere vero Dei Prophetæ, telo ab hoſte intorto fuit transfixus, & in mulctam criminis interemptus.

Præſtat audire ſacro ex textu veridicum Prophetam Michæam coram ipſo Rege Achab præoſtenſa ſibi à domino referentem. *Vidi* (inquit) *Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitum cœli aſſiſtentem ei à dextris, & à ſiniſtris: & ait Dominus: Quis decipiet Achab Regem Iſrael, vt aſcendat, & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit vnus verba huiuſcemodi, & alius aliter. Egreſſus eſt autem ſpiritus, & ſtetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum, cui locutus eſt Dominus: In quo? Et ille ait: Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius. Et dixit Dominus: Decipies, & præualebis: egredere, & fac ita. Nunc igitur, ecce Dominus dedit ſpiritum mendacij in ore omnium Prophetarum tuorum, qui hic ſunt, & Dominus locutus eſt contra te malum.* (3. Reg. 22.)

Achab deceptus à diabolo.

Ferrans Comes Belgij deceptus à dæmone.

Eodem mendacij patre ſatus erat hic ſpiritus, quem conſuluit inconſulta parens Ferrantis Belgij Comitis, qui ſe accingebat ad bellum contra Regem Galliæ Philippum Auguſtum. Ex Gaguino lib. 7. hiſtor. Ferrante ſuam expeditionem parante Regis in Galliæ perniciem, fauſtus

necne

necne foret euentus huius belli ſcire volens curioſa mater acceſſit magum, qui dæmone conſulto refert, Lutetiam Pariſiorum cum triumpho percelebri filium eius, Belgij Comitem ingreſſurum. Reſponſo fidem conciliabant Imperator Otho, & Rex Angliæ ſtantes à partibus Reguli Belgij. Longè tamen ab intento matris illa prophetia ſuum ſortita fuit effectum; ſiquidem acie Belgica profligata, Comes in vincula coniectus, eo habitu inglorio Lutetiam introductus eſt circumſtante numeroſa plebe, & victore Rege Philippo, ſuo de hoſte acerbo Belgij Comite triumphante.

Res importuna foret recenſere magos, atque ſagas, quibus aſtutè dæmon vtitur ad fallendum homines, qui diabolis adhibendo fidem, & præſertim quando bona & proſpera promittunt, miſere ſeducuntur. Martinus del Rio lib. 2. diſquiſitionum magicarum, qu. 12. meminit aliquorum, quos aſtutè dæmon præſtigiis illectos & deceptos meritò faſcinauit.

Magia damnata.

Vt conſtat Eccleſiæ ſanctæ, verà fari non poſſe patrem mendacij, ſcilicet diabolum, quia non ſtetit in veritate, ſuis ita pœnis & cenſuris eos perſtrinxit, quos non piget adire magos promiſſorum dæmonis aſſertores.

Ex IVRE CANONICO.
Magi eiiciendi ex Eccleſia.

In eo argumento, duo ſunt canones hi ſolennes. *Augurijs, vel incantationibus ſeruientem, à conuentu Eccleſiæ ſeparandum præcipimus.* Canone. Auguriis. 26. quæſt. 5. concinit iſte ſequens canon. *Epiſcopi eorumque miniſtri omnibus modis elaborare ſtudeant, vt perniciosam, & à diabolo inuentam ſortilegum, & magicam artem ex parochijs ſuis penitus eradicent: & ſi aliquem virum, aut mulierem huiuſcemodi ſceleris ſectatorem inuenerint, turpiter dehoneſtatum, de parochijs ſuis eijciant. Subuerſi ſunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore ſuo, diaboli ſuffragia quærunt: & ideo à tali peſte debet mundari ſancta Eccleſia.* Canone. Epiſcopi. 26. qu. 5.

Imperatores item Chriſtiani benè rati eſſe tales homines editos in hominum perniciem, qui diabolo ſuggerente ſuis dictis, & promiſſis ſatagunt conciliare fidem, in hos vt plectendos acerbè ſuis legibus inuehuntur.

Ex IVRE CIVILI.
Magi lege ciuili puniendi.

Ecce legem Imperatoris Conſtantini: *Eorum eſt ſcientia punienda, & ſeueriſſimis legibus meritò vindicanda, qui magicis accincti artibus, aut contra ſalutem hominum moliri, aut pudicos animos ad libidinem deflexiſſe detegentur,* Lege, Eorum. Codice, De Maleficis, lib. 9. titul. 18.

Eodem quoque zelo ſuos exeruere gladios in hos nefarios homines, iniurios omnium hominum ſaluti, Imperatores Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius, quorum en decretum. *Quicunque maleficiorum labe pollutum audierit, deprehenderit, occupauerit, illico ad publicum protrahat, & iudicum oculis, communis hoſtem ſalutis oſtendat.* Lege, Quicunque. Codice, de Maleficis, lib. 9. tit. 18.

Diabolo credere quàm noxium ſit.

Si mediatè retro hominum hoſti diabolo, conſulto per magos, res eſt funeſta fidem adhibere, quia ſic ſeducit, non profectò minus erit hoc diſcrimen, in quod veniet anima incauta, ſuas ſi præbeat aures diabolo, cùm promittet omnia læta, Dei gratiâ ſi excidat, vt genio indulgendo vacet noxiæ voluptati. Profectò malè ſuis ita rebus conſulunt homines incauti, quando manus porrigunt hoſti, conſentiendo malis eius ſibilis & ſuſurris. Si namque vafer inimicus dulcia prætendit, & promittit, vt peccetur; amara tamen & æterna latent ſupplicia ſub iocento callidi deceptoris.

Ex SS. PATRIBVS.
Diaboli dona ſunt maleficia.

Hanc diaboli verſutiam probè nouere Patres ſancti, qui atrocis huius hoſtis dona dicunt, non ſuſpecta ſolùm, ſed noxia, & deteriora malis, & ærumnis, quæ inflicto lethali vulnere procurantur.

Ita Leo Papa ſermone 19. de paſſione Domini: *Malignorum* (inquit) *ſpirituum aduerſus ſanctos inſidiæ non quieſcunt, & ſiue occulto dolo, ſiue aperto prælio, in omnibus fidelibus propoſitum bonæ voluntatis infeſtant. Inimicum autem illis eſt, quod caſtum & rectum eſt. Agunt verſutiſſima arte fallacia, vt ex arbitrio propria voluntatis aut lædere videantur, aut parcere: & multis, quod dolendum eſt, ita per nequitiam ſimulationis illudant, vt quidem illos, & timeant pati infenſos, & velint habere placatos, cùm beneficia dæmonum omnibus ſint nocentiora vulneribus, quia tutius eſt homini, inimicitiam diaboli meruiſſe, quàm pacem. Sapientes itaque animi, qui vnum timere, vnum diligere, & in vnum ſperare didicerunt, mortificatis cupiditatibus, & crucifixis corporis ſenſibus, ad nullum hoſtium metum, ad nullum inclinantur obſequium.*

Diaboli inimicitia nobis vtilior, quàm pax.

Hactenus ille Papa malas artes aperuit dæmonis, animæ ſeductoris.

Non mitius egere Patres alij, cùm dixere, totum & præcipuum diaboli intentum, quando pias animas ſolicitat ad carpenda poma vetita, id eſt, ad peccandum, eſſe necem vt æternam inferat hominibus, quos decipit; & pollicendo bona, malis implicat infinitis. Ex Cypriano lib. de diſciplina, & habitu virg. cap. 9. *Lata, & ſpecioſa itinera vitæ lethalis: illic illecebra, & mortiferæ voluptates: illic diabolus blanditur vt fallat: arridet vt necet: allicit vt occidat.*

Ex SYMBOLIS.
Diaboli ſymbolum genuinum.

Cùm ergo bona non ſolùm non ea ſint, quæ futura nobis aſſerit dæmon ſi peccemus, & æterna mala ſint futura, quibus nos inuoluit hic ſeductor, ei congruum credo fore typum illum, quem Ferrus habet in theatro ſymbolorum, vbi pingit ferrum candens, & ſcintillans hoc ei titulo adiecto. CANDESCIT ET VRIT. Id eſt. Eſtò viſum recreent hæ ſcintillæ quaſi innoxiæ, attamen ab his cauere debet homo, procul inde manus ſi ſapit abſtrahendo. Ita licet innoxius videatur eſſe dæmon, imò gratus & candidus in promiſſis ſtando ſuis pollicitis procurando bona vitæ ſuis cultoribus, ille tamen candor vrit. Voluptates enim quamuis homo gratas, & ſuaues eſſe credat, illæ tamen animæ ſeductæ focos ſubiiciunt, quos diabolus accendit, ſicque lucem & candorem dum prætendit, incendia æterna parat eis quos obiecta boni ementi ſpecie dementauit. Vt igitur altè tuo ſemper animo, dæmonis mendax indoles inſideat, ac proinde tibi attendas, fuge vafrum hoſtem, qui CANDESCIT ET VRIT, ſub ouina pelle lupi rabiem aſtutè tegens, qua dirè & inhumanè ſæuit in animas, quas illuſionibus & ſuſurris callidè faſcinauit.

Ex HISTORIA.

Magno ſuæ animæ detrimento talem dæmonum nequitiam eſt expertus homo quidam, profeſſione Deo addictus: erat enim Monachus

Gratiæ diuinæ mirus effectus in Monacho Cluniacenſi.

Cluniacenſis, eiuſque caſum ſcribit eiuſdem loci Abbas Petrus Venerabilis lib. de miraculis. Adoleſcens ille mira puritate clarus ſæpè manu illæſa attrectauit ferrum candens è fornace recens eductum. Adibat enim officinam fabri ferrarij à cœnobio non diſtantem, quando loci præfectus eum ire foras alicuius negotij gratiâ decetnebat. Illo viſo ſæpè pio & venuſto adoleſcente ſua in officina cœpit ardere foco luxuriæ fabri vxor, quæ cautè ſuis illecebris incautum iuuenem accendit eo incendio quo flagrabat, ſicque miſer, cui antè fuit innoxius ille focus in ferro latens, libidine exarſit fœminæ proſtitutus. Poſt peccatum neſcius ille, ſicut alter Samſon deceptus à Dalila, ſe procul abiecíſſe Dei gratiam, cuius præſidio ſemper ab igne tutus erat, vt voluit ferrum ardens contrectare, derepente manus incanduit, ſenſitque ſerò, gratas & ſuaues corpori delicias, quamuis arrideant, acerbo tamen incendio vindice puniendas.

Diabolus quare vera dicat aliquando.

Plerique fidem diabolis adhibuere, quia aliquando vera dicunt, & prædicunt. Sed eſtò vera dicant aliquando; Prophetæ tamen non ſunt: quippe ſui ingenij perſpicacis acie effectus in cauſa vident, vt medici, quos prophetiæ dono nemo dixerit inſtructos, quamuis certò dicant multò antè diem extremum huic & alij infirmo inſtare. Nempe fatiſcente natura norunt expulſu dehiſcente moram vltimam imminere.

In eo argumento libros edidit Hippocrates, quos præſagiorum, & coacarum ab inſula Coo prænotionum inſcripſit. Non idcirco tamen Prophetæ nomen eſt adeptus, quamuis è coniecturis ibi ſcriptis, quamplurima imis occulta venis, mente quaſi præſcia reſerarit. Verbi gratia, nonne genus eſt prophetiæ viris ſupra modum credulis, affirmare fore inſanos ægros, qui vexati acuto capitis dolore, vomunt abundè bilem, noctes agunt inſomnes, & poſtmodum obſurdeſcunt.

Ex Medicina. Medici quare vera futura prænuntient.

Ecce Vatis huius medicorum oraculum. Τὰ ἐν κεφαλαλγίῃσιν ἰώδεα ἐμέσματα μετὰ κωφώσιος ἀγρυπνώδεα ταχὺ ἐκμαίνει. Id eſt. *Cephalalgia, biliosi vomitus, ſurditas, & vigilia, inſaniam adducunt.* Prorrhet. 10. ſect. 1. Hippocrates inſaniam, ex cauſis eam inducentibus certò quaſi præſcius auguratur.

Ex SS. Patribus. Diabolis vnde futurorum ineſt notitia.

Ea ratione dæmon eo quo pollet acumine intellectus, citra donum prophetiæ, cuius eſt expers, perquamſæpè verè dicit, & prædicit ex cauſa ſcitè explorata plures effectus aliis ignotos, & inde proculdubio deſignato tempore naſcituros. Id expreſsè notat Iſidorus lib. 8. etymologiarum cap. 11. *Præſciunt* (inquit) *dæmones futura multa, vnde & ſolent reſponſa aliqua dare. Ineſt enim illis cognitio rerum plus quàm infirmitati humanæ, partim ſubtilioris ſenſus acumine, partim experientia longiſſimæ vitæ.* Hæc ille benè ad rem.

Rurſus homo, ſui in peccati ſupplicium, dæmonem conſulendo facit vt ille vera dicat, eo tamen intento ſuum vt conſultorem puniat aut ſeducat, iuſtè Deo permittente, volens vt decipi à dæmone, ſuo ex voto malis artibus illudatur. Hoc in præfato Regis Iſraël exemplo patet, qui vt vero Propheta Dei Michæa procul abiecto, malis & falſis adhæſit, eis adhibendo fidem, deceptus eſt, regno ſimul & vita cadens. Dixit namque Deus diabolo: *Decipies, & præualebis; egredere, & fac ita.* Cùm ergo dæmon aditur mediante mago, Deus ei copiam facit prædicendi vera, quæ vtplurimum ſunt infauſta, quorum ipſe dæmon architectus erit, vitio conſulentis.

Ex Historia. Magos conſulentium pœnæ.

Alias ob conſultos iniquè magos, homo ſibi inſtare mala grauia aliunde capit & addiſcit. Præter Achab, hiſtoria Sacra nobis huius ſupplicij exempla luculenta refert, vtpote regia (nam fuere Reges hi, qui conſuluere magos) propter quod immane nefas alios Prophetas eis ſuſcitauit Deus, illis inſtare fata peſſima prædicentes.

Magos conſuluit Rex Saül.

Ex Scriptura prior occurrit Saül, qui poſt conſultam Pythoniſſam, vt de belli euentu certior effectus iret fortiùs in prælium, ſceleris vltore Deo permittente, vidit Samuelem nuper extinctum, à quo prophetante ſibi mortem violentam, & filiis quoque ſuis didicit imminere. Ecce Vatis oraculum: *Faciet tibi Dominus ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid, quia non obedisti voci Domini: cras autem tu, & filij tui mecum eritis.* Non hîc diſcutio verus necne fuit hic Samuel. Verè ſit. Audiit infauſta Saül, equidem ſortita ſuum effectum, ſacrilego ſic homine caſtigato.

1. Reg. 28.

Magos conſuluit Rex Ochozias.

Simili quoque facto Regem Ochoziam ſuſtulit è medio conceptum de Beelzebub dæmone conſulendo votum. Quippe Vates ſeu Propheta Dei Elias, Legatis ab Ochozia in Accaron miſſis iuit obuiam, & pronuntiauit eis ſententiam capitis in cœlo latam contra Regem Iſraël, quia mediante mago Deum Accaron ſatius duxerat de morbo ſuo interrogare, quàm rogare Deum Iſraël, vt ipſius gratiâ ſanaretur. Sic Elias vaticinatus ait: *Numquid non eſt Deus in Iſrael, vt eatis ad conſulendum Beelzebub Deum Accaron? Quam ob rem hæc dicit Dominus: De lectulo, ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes; ſed morte morieris.*

Magos conſuluere duo Imperatores, Iulianus, & Valens.

Imperialis item hiſtoria in Iuliano & Valente notat, aſſueuiſſe Magis hoſce duos impios & ſacrilegos Imperatores, eiſque fidem adhibuiſſe velut oraculis. Et tandem præmonitos fuiſſe vero & præſcio à Propheta Dei Baſilio Magno, ipſis inſtare mala horrenda, quibus vſum ob magiæ meritò plecterentur. Nefarij Imperatores flocci fecere Vatis oracula certa, quibus fecare fidem acerbæ pœnæ, quibus ceſſere fatis. Iulianus enim victus à Perſis, & telo transfixus, ore blaſphemo diem obiit extremum. Non mitiore fato Valens occubuit. Quippe viuus incidit in manus hoſtium, qui tugurio cooperto palea concluſum hominem ſacrilegum vltore foco accenſo, pœnâ vitis magiæ cultoribus congrua caſtigarunt.

Maiora ſanè magos tormenta manent, vt & omnes eos, qui contra fidem Chriſto datam in Baptiſmo, fœdus ineunt cum dæmone, conſulendo magos, atque ſagas, in quod vulgare ſcelus ex pulpito ſacro debent acriter inuehi doctores & parochi, præcipuè inculcando nihil omninò boni poſſe dari à dæmone, cùm ſit ipſe malus, omnémque ſuam induſtriam adhibeat, vt homo ſuæ iacturam animæ patiatur.

Eiuſdem

Mundus quid ſit. Eiuſdem eſt cum diabolo farinæ Vates & pſeudophetâ cœtus hic hominum, quos arctè ſuo obſequio mundus obſtrinxit, & quibus idcirco nomen ipſius mundi affricare ſolent Patres, eos Mundum, nomenclaturâ velut indoli conſonâ, nuncupantes. Ita Auguſtinus in Pſal. 54. *Non (inquit) eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem: id eſt: non aduerſus homines, quos videtis, ſed aduerſus principes, & poteſtates, & rectores mundi tenebrarum harum. Ne fortè cùm dixiſſet, mundi, intelligēs dæmones eſſe rectores cœli, & terræ. Mundi dixit, tenebrarū harū: Mundi dixit, amatorum mūdi: Mundi dixit, impiorum & iniquorum: Mundi dixit, de quo dicit Euangelium: Et Mundus eum non cognouit.* Hactenus Auguſtinus.

Ex SS. Patribus

Mundus eſt mendax Propheta. Mundus ille toto cœlo procul abeſt à veritate, nobis ingerendo bona quædam fucata; quibus in hoc æuo ſuos aſſeclas & ſequaces beatos ſatagit efficere. Mendax eſt Propheta, dicens fore viros hos beatos in hac vita, totos qui ſe nequam huic ſæculo mancipabunt. Nempe fugax ſæculum, hoc eſt, ac proinde nequit eius eſſe beatitudo ſibi conſtans & ſolida. Idcirco debet homo ſuas aures obturare vanis eius pollicitis, & ad æterna bona votis omnibus anhelare.

Mundus eſt fugax. Salutare fuit hoc conſilium Auguſtini in epiſtolam Ioannis: *Mundus (inquit) tranſit, & concupiſcentia eius. Quid vis? vtrū amare temporalia, & tranſire cum tempore? an Chriſtum amare, & in æternum viuere?* Eſſe mera mendacia, illa bona, quibus homo ſequax Mundi allicitur ad obſequium eius, ſonorè Dauid Propheta canit, & cautè monet. Ecce ſuaue.

Pſal. 4. *Filij hominum, vſquequò graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Inde vides eſſe vanum & mendax illud omne, cui incautè ſuos affectus deuouent illi qui ſe fallaci ſæculo dedicarunt. Falsò credunt ſe beatos, quando bonis huius mundi affluunt, vt que ſales, ſcilicet vt beatos ſuſpiciunt & venerantur ij omnes, qui ſunt imprudentes huius ſæculi mendacis homines amatores.

Mundus in quo ponit beatitudinē.

Regius Pſaltes eos iure ridet, quia mente illuſa putant homines hîc beari, ſiquando bonis ſtipentur huius Mundi. Ecce Prophetæ Regis ſcomma. *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fœtoſæ, abundantes in egreſſibus ſuis: boues eorum craſſæ. Beatum dixerunt populum, cui hæc ſunt.* Sed deuios eſſe ſales homines; quando bona putant illa, quibus de ſolida bonitate nihil prorſus ineſt, idem Propheta deflet lamento: *Vani filij hominum, mendaces filij hominum in ſtateris; vt decipiant ipſi de vanitate in id ipſum. Nolite ſperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiſcere: diuitiæ ſi affluant nolite cor apponere.*

Pſal. 143.

Pſal. 61.

Mundus quare mendax. Profectò nihil aptius ad ſæculum mendax referre queo. Si ergo tibi inſuſurret homo ſequax huius ſæculi; non eſſe bona Mundi ſpernenda velut animæ noxia. Caue tibi à falſo Propheta, memor, mendaces eſſe filios hominum, & mentiri eo intento, fucos vt faciant, ideſt, *vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum.* Ipſe Deus ingemit his deceptis; ita lugens eorum inſaniam: *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt.* O homo tuus hic encomiaſtes eſt noxius aſſentator.

Iſa. 3.

Ex hiſtoria. Omnem ſæculi pompam, & prædiuitem ſupellectilem non beare, verùm eſſe merum oculorum ludibrium, quod inquies hominis ingenium facit, ſuo experimento nouit Dionyſius Rex Siculus, quem cùm Damocles ſupra modum extolleret vt felicē, iſſe ſuo adulatori induſtriè oſtendit in eminēti fortunâ nihil eſſe felix, quia Mundi peramœna, roſas dum prætendunt, ſpina latente ſolēt hominū corda anxia lacerare.

Damocles adulator quomodo punitus.

Audiendus hîc Cicero lib. 5. Tuſculanarum quæſtionum: *Hic (inquit) tyrannus, ſcilicet Dionyſius, ipſe iudicauit, quam eſſet beatus. Nam cùm quidam ex eius aſſentatoribus Damocles commemoraret in ſermone copias eius, opes, maieſtatem dominatus, rerum abundantiam, magnificentiam ædium regiarum, negaretque vnquam beatiorem quemquam fuiſſe. Viſne igitur, inquit, ô Damocle, quoniam hæc te vita delectat, ipſe eandem degustare, & fortunam experiri meam? Cum ſe ille cupere dixiſſet, collocari iuſſit hominem in aureo lecto, ſtrato pulcherrimo textili ſtragulo magnificis operibus picto, abacoſque complures ornauit argento, auróque cælato. Tum ad menſam eximia forma pueros delectos iuſſit conſiſtere, eoſque ad nutum illius intuentes diligenter miniſtrare. Aderant vnguenta, coronæ: incendebantur odores: menſæ conquiſitiſſimis epulis exſtruebantur. Fortunatus ſibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari ſetâ equinâ appenſum demitti iuſſit, vt impenderet illius beati ceruicibus. Itaque nec pulchros illos adminiſtratores aſpiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in menſam: iam ipſæ defluebant coronæ. Denique exorauit tyrannum, vt abire liceret, quòd iam beatus eſſe nollet. Satiſne videtur declaraſſe Dionyſius, nihil eſſe ei beatum, cui ſemper aliquis terror impendeat?* Hæc Cicero, expertus ipſe vices huius ſæculi beatas & miſeras alternare.

Mundi qualis ſit beatitudo.

Mundi beatitudo tuta non eſt.

Caro Propheta mendax eſt. Tertius & mendax Propheta caro eſt, quæ impinguata prurit, & animam titillando, Dei omnem memoriam expungit. Vtque vacet impunè ſuis illecebris, caro vitam, eamque ſanam & perennem animæ ſeductæ nimis & credulæ pollicetur. Itaque ſpe concepta vitæ longioris homo, Dei atque ſui oblitus abit in vitiorum omnium præceps, dumque vitam propagare putat in epulis & choreis, agit delinquendo, fato vt pereat immaturo.

Luc. 12. Mortem hanc præcocem inſtare fidem adhibentibus carni ſaginatæ, bonis omnibus inſtructæ monet Chriſtus introducendo virum prædiuitem, atque ſanum, ita ſuam animam alloquentem: *Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos: requieſce, comede, bibe, epulare: Dixit autem illi Deus: Stulte hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem paraſti, cuius erunt?*

Ex medicina. O homo, noli ſanitati ſartæ tectæ fidem adhibere, quando vitam longiorem ſuggerit ſore tibi. Potius crede viro rei medicæ peritiſſimo, qui ſic auſpicatus eſt, quando ſuos texuit aphoriſmos: ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξύς. Ideſt. *Vita breuis, ars longa, occaſio præceps.* Hippocrates aphoriſmo primo libri primi. Dixit ille, vitam eſſe breuem, ſed verius eſt illam habere ſolum certum hoc momentum quod concludit æuum iam tranſactum; conſtat enim vita ſolis his momentis, quæ inſtantia modica nuncupantur.

Vita quare breuis eſt.

Vnde ſeuera quadrat ei ſymbolum floris apud

Ex Symbolis. Vita benè flori comparata.

apud Ferrum in theatro ſymbolorum deſcripti, qui vna die tãtùm vegetat, vtpote manè vigens, hora meridiana mori incipiens, ſerò demum omni decore cadens, inſtar paleæ marceſcendo. Verba flori adiecta ſunt hæc, CONFICIT VNA DIES. Itaque mendax eſt Propheta caro, vitam ſi longæuam promittit, vt pœnitentiam differat in ſenium incautus homo ratus poſſe vitam, quam CONFICIT VNA DIES, in longa tempora perennare.

Qui præſtat incautè ſuum obſequium diabolo, carni, Mundo, tribus Prophetis falſis, eos habebit ſocios in tormentis, quos geſtiit habere viuens in hoc ſæculo deceptores. Extat apud Oſeam Prophetam improperium, quod patietur homo tribus bis Prophetis olim obſtrictus. *Et corrues hodie, & corruet Propheta tecum.* Mors namque caſus eſt homini, quo deficiente caro quoque cadit, & cuncta cedunt abeundo procul ab homine, qui Mundo ſuos omnes affectus addixerat. Denique diabolus ipſe cadet in orcum ciurciandus vnà cùm homine condemnato.

Oſea 4. Prophetæ falſi corruẽt.

Chriſtiane, præbe aures Chriſto, morem gere ſano eius conſilio: *Attendite* (inquit) *à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Perhumanè vocant nos Mundus, caro, dæmon, æmulantes ouis ingenium. At ſæuientes eos perdunt inhumanè, quibus ementita boni ſpecie ſæpius illuſerunt.

Matth. 7.

Mendaces hi Prophetæ techniarum artifices obſtant ne reſipiſcat homo, ſuam aliquando vitam impiam pertæſus, à qua, vale dicens his Prophetis, influente Dei gratia, reſiliret.

Hanc iacturæ animarum cauſam eſſe deflet Ieremias hoc planctu. *Propheta tui viderunt tibi falſa, & ſtulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent.* Si pœnitentiam agendo, caues à peccatis, mendaces hi Prophetæ tuas ad aures perperam oblatrabunt.

Thren. 2. Prophetæ falſi quid prætendunt.

DOMINICA IV.

QVADRAGESIMÆ.

TEXTVS EVANGELII.

I. ABiit Iesvs trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis.
II. Et ſequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur.
III. Subiit ergo Iesvs in montem, & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis.
IV. Erat autem proximum Paſcha, dies feſtus Iudæorum.
V. Cùm ſubleuaſſet ergo oculos Iesvs, & vidiſſet, quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt manducent hi?
VI. Hoc autem dicebat tentans eum; ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus.
VII. Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat.
VIII. Dicit ei vnus ex diſcipulis eius, Andreas frater Simonis Petri.
IX. Eſt puer vnus hîc, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quid ſunt inter tantos?
X. Dixit ergo Iesvs: facite homines diſcumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Diſcubuerunt ergo viri, numero quaſi quinque millia.
XI. Accepit ergo Iesvs panes: & cùm gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus: ſimiliter & ex piſcibus quantùm volebant.
XII. Vt autem impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant.
XIII. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quinque panibus hordeaceis, quæ ſuperfuerunt his qui manducauerant.
XIV. Illi ergo homines cùm vidiſſent ſignum, quod fecerat Iesvs, dicebant: Quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum.

SENSVS

SENSVS LITERALIS, Et Moralis.

Ex Variss Lingvss, SS. Patribvs, Et Ratione.

APparata Deo anctore conuiuia ditiora & gratiora ſunt epulis, quas mundus inſtituit. Etenim conniuando cibi deficiunt, & lingua vino largiore tincta calens, vt mons Ætna vomit incendia loqnendo turpia, quæ luxuriam accendunt, vel conuiciis aut ſuſurris detrahendo famæ alicuius, ita querelarum fomite conflagratte. Adiice, mundi menſas opiparas cum ſagina ſimul morbos inuehere, eoſque graues, quodque caput eſt malorum, & ſalutem animæ vertit in diſcrimen, in blaſphemias, & alia verba Deo iniuria deſinunt ferè ſemper huius mundi epulæ lautiores. Namque cibis dum largè ſuum corpus infarciunt & copiosè mero infundunt paraſiti, ſunt omnino ſuæ ſalutis incurij: Vnde ſicut opima gleba inculta madens imbre Iou[illegible] in gramina noxia luxuriat: ita Sycophantæ omnes, epulones huius ſæculi, vilia abdominis mancipia vitiorum omnium ſpinis & tribulis inhorteſcunt. Diceres, ex profeſſo praua huius mundi conuiuia deſcripta à terſiore omnium poëtarum lib 3. Æneid.

Epularum mundi multa incommoda.

——— dapibuſque epulamur opimiß
At ſubita horrifico lapſu, de montibus adſunt
Harpyiæ, & magnis quatiunt clangoribus alas
Diripiuntque dapes, contactuque omnia fœdant
Immundo, tum vox tetrum dira inter odorem.

Benè quadrant hæc omnia conuiuiis huius ſæculi, vbi conuiuæ ſibi reuera munus vendicant harpyarum: quippe dapes, imò facultates diripiunt hoſpitum, ad quos diuertunt. Ore regurgitante nihil prope niſi immunda ſonant. Quàm verò tetrum odorem ſpiret indigeſta moles cibi ingeſti, ſuo experimento ſciunt omnes qui fœtoris huius aliàs neſcij; tandem in ſaturos huiuſmodi, & olidos homines incurrerunt. Abſunt ab epulis Chriſti omnia hæc incommoda: illæ nimirum non ſunt egeſtati obnoxiæ: nempe cibi nunquam illic deficiunt; ſed prodigio inaudito dapes cœlitus inſtructæ, piis à conuiuis ſumptæ, noua capiunt incrementa. Quinque panes, atque duo piſces Chriſto ſuffecere, plures vt paſceret homines, qui lautè ſuum ad arbitrium paſti ſunt hiſce cibis miniſtratis à Chriſto, quibus & adiecit influens in animas conuiuarum diuina gratia condimentum. Nulla demum conuicia, aut noxia verba ſacras concludunt epulas Chriſti, Vt namque ſuæ conſuluere fami conuiuæ ſacri huius epuli, afflati ſpiritu diuino, Deo meritas gratiarum exhibent actiones. Vide piæ huius indolis participes Galilæos, quos hodie Chriſtus in deſerto pauit. Poſtquam à Chriſto pane miniſtrato ſuam ſedauere famem in deſerto, non ſurrexere, ludis & choreis vt intenderent, vti moris eſt poſt epulas mundi; ſed memores gratiæ acceptæ, conuiuæ omnes Chriſtum eſſe verum Meſſiam ore conſono prædicarunt.

Epulæ Chriſti quales.

I. Abiit Iesvs trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis.

Sebaſte à quo ſic appellata.

Herodes Tetrararcha patre alio Herode aſſentatore ſatus, in adulationem quoque totum ſe compoſuit. Imperatore Auguſto annuente, pater eius Herodes Aſcalonita ſui iuris Galilæam effecerat; vtque grates aliquas Auguſto rependeret, inſtaurato Samariæ oppido, antiquauit eius nomen, & Sebaſten ab Auguſti nomine nuncupauit. Nam Σεβαστός Græcè ſonat idem ac Latinè Auguſtus. Et hoc inſigne genus gloriæ aliquando fuit, nomina Principum vrbibus affingere; ita nimirum, inuita vetuſtate licèt, Principum memoria, & diuturna nomina perennabant. Herodes Tetrarcha, patris æmulus, regno Galilææ fruens precariò, ſcilicet ad libitum Tiberij Cæſaris, vrbem condidit, quam & Tiberiadem appellauit, vt Tiberij Cæſaris aſſentator. Vrbs autem illa fuit in ora maris Galilææ ſita, vnde ſuum & illa nomen indidit illi mari, quod ciuitatem illam exundando ſuis fluctibus alluebat. Huius vrbis ab Herode Tetrarcha conditæ in honorem Tiberij Cæſaris memor eſt Ioſephus lib.18. Antiquitatum Iudaicarum cap. 3. Duplex ergo nomen ſortitur illud mare. Primum à prouinciæ ſinu, in quo talis reſtagnat aqua. Et hoc eſt mare Galilææ: Alterum eſt, mare Tiberiadis, à vicinia vrbis præfatæ in perenne decus atque famam Tiberij Cæſaris inſtitutæ. Non ergo fuit ſatis dixiſſe mare quod pertranſiit Ieſus: niſi namque memor Tiberiadis fuiſſet Scriba ſacer, dubius erraſſet animus, Chriſti veſtigiis cupidus inhærere.

Herodis Aſcalonitæ gratitudo.

Tiberias à quo condita.

Vt mare omne malè audit ob naufragia crebra, quibus obnoxios deglutire ſolet homines: ita mare Galilææ fuit multis occaſio erroris, quia hoc credidere ſinum eſſe maris mediterranei. Nomenclatura maris huic lapſui lubricum fecit; ſed iis tantùm, qui neſciunt Hebraicè, Syriacè, neque Græcè. Hebræi quippe vocant mare locum omnem, in quem confluunt aquæ. Imò vas latè patens, magnam concludens vim aquarum, mare dicunt: vt mare æneum à Moſe conflatum, vt ſacerdotes ibi loti, ſe hoc lauacro ſacris ritibus adaptarent. Nemini ergo debet imponere vox Hebræa ים *iam*, à qua deducitur vox à Syro vſurpata דימא *deiamo*. Nam Hebræi, & Chaldæi Syri conſonant vſurpãdo voces illas non pro ſolo mari, ſed & pro coëuntibus in eumdem ſinum aquis. Vox etiam Græca fauet, *πέραν τῆς θαλάσσης, trans mare. θάλασσα* non mare ſolùm ſignificat; ſed & in Scriptura Sacra ſonat idem, ac foſſa aquæ ductus 3. Reg. cap. 18. Huc etiam accedit aquas huiuſce maris eſſe dulces, & non ſalſas, quales eſſe ſolent aquæ maris. Dicitur ergo mare Galilææ, ſumpto maris nomine, Hebræo more, cùm propriè ſit lacus tantùm, ob aquas ſalſedinis expertes inibi reſtagnantes.

Ex Variis Lingvss.

Mare Galilææ eſt lacus aquæ dulcis.

Cyrillus hoc mare vocat paludem ob ſtabulantes aquas illic dulces: *Feſtum* (inquit) *Iudæorum declinans, paludem Tiberiadis, mare à Iudæis vocatum, nauigauit.* Vt circa mare Galilææ nihil lector deſideret, audiendus eſt Beda, ſcitè loquens: *Mare* (inquit) *Galilææ multis pro diuerſitate circumiacentium regionum vocabulis diſtinguitur. Illis tantùm in locis, Tiberiadis vocatur, vbi Tiberiadem ciuitatem aquis vt aiunt*

Mare Galilææ quale.

Digitized by Google

aiunt calidis ſalubrem ab occidente promonſtrat. Siquidem interfluente Iordane, duodeuiginti paſſuum millibus in longum, & quinque extenditur in latum. Haymonis Epiſcopi expreſſior adhuc eſt deſcriptio. Sic ille, locum iſtum enucleans: *Mare Galilææ dicitur propter prouinciam huius nominis contiguam. Mare autem Tiberiadis, à ciuitate eiuſdem prouinciæ vocabulum mutuauit. Sed quæritur cur hoc ſtagnum, mare dicatur, cùm iuxta fidem doctorum non amaris aquis, ſed dulcibus aquis potationem circumiectis viculis ſubminiſtret? Nimirum propter idioma Hebraicæ linguæ mare appellatur, ſecundùm quod cuncta congregationes aquarum appellantur maria. Extenditur hoc mare in longitudinem ſui centum quadraginta ſtadiis, in latitudinem verò quadraginta, cui Iordanis interfluens; tendit vſque ad mare mortuum; quæ regio olim fuit Pentapolis, ibique perdit ſuas laudabiles aquas.*

Quare verò mare Galilææ tranſfretauit Chriſtus, derelictâ Iudæâ, quam deperibat, res eſt indaginis altæ, quæ abſtruſam doctrinam, & exemplum eximium proponit. Quamobrem cauſa fugæ Chriſti, vt myſterij plena, nobis eſt ſeriò perſcrutanda. Sunt qui arbitrentur eum tranſfretaſſe, quia Herodes Ioannem occiderat, & ne Chriſto necem conſciſceret idem Rex impius, fuiſſe fugam illam in deſertum à Chriſto Domino meditatam. Coniecturæ dedit anſam Matthæus, qui deſcripta nece Ioannis Baptiſtæ, notat Chriſtum hac morte audita, locum in deſertum ſeſe ſubitò recepiſſe. Sic Matth. cap. 14. *Decollauit Ioannem in carcere, &c. Et accedentes diſcipuli eius, tulerunt corpus eius, & ſepelierunt illud: Et venientes nuntiauerunt Ieſu. Quòd cùm audiſſet Ieſus, ſeceſſit inde in nauicula, in locum deſertum ſeorſum.*

Cur ... quare fugit.

Non eſt hæc incongrua ſuſpicio! Herodes enim cauere ſuo volens regno, audiens à Iudæis Chriſtum ſuſpici à turbis vt promiſſum in lege Regem, potuit vt pater olim infantibus, ob ſuſpicionem regni affectati, iniquè necem Chriſto Domino machinari. Credo tamen ſubduxiſſe ſui præſentiam æmulis ſuis, vt fugiendo ſuæ humanitatis veritatem adſtrueret, ſciebat enim aliquando fore hæreticos, qui circa ſuæ humanitatis veritatem impiè delirarent. Fauet & huic ſententiæ Chryſoſtomus homil. 50. in Matthæum: *Cuius* (inquit) *rei gratiâ non antè receſſit, quàm de interempto Ioanne nuntium acceperit, præſertim cùm omnia, quæ fiunt, antequam nuntientur non ignoret? Per omnia videlicet oſtendens incarnationis veritatem. Ideo non ſolùm aſpectu, ſed reipſa, & opere hominem ſe credi volebat, quoniam diaboli verſutiam, atque malitiam nouit, quem omnia facturum videbat, vt non verè homo factus fuiſſe videretur.* Itaque hæc cauſa fuit doctrinæ genus aduerſus hæreſes inſurgentes. Namque ſine fuga necem potuit effugere ille, ſuo qui tantùm arbitrio mortem oppetiit. Sed antequam orbe toto prædicaretur Chriſtus eſſe Deus, aſſumptæ veræ naturæ humanæ fuga, fame, ſiti, indubia edidit argumenta. Aſſentietur & Chryſoſtomus, ita fatus eodem quo ſuprà loco: *Vide crebrò ipſum ſecedentem. Nam & quando Ioannes traditus fuit, & quando interemptus, & quando Iudæi audierunt complures ad eum diſcipulos confluere: pleraque enim volebat humano more peragere, cùm nondum tempus poſtularet, vt deitatem ſuam manifeſtè reuelaret. Quâ de re diſcipulis quoque dicebat, ne vlli dicerent, quia ipſe eſſet Chriſtus. Poſt reſurrectionem enim ſuam hoc manifeſtari volebat. Vnde non ſeuerus fuit in eos Iudæos, qui ante crucem non crediderunt, ſed ad dandam veniam paratiſſimus.*

Chriſtus quando ſuā diuinitatem voluit agnoſci.

Præter argumenta ſuæ humanitatis fugiendo palàm edita, Chriſtus adhuc amoris in proximos etiam quandoque nobis iniurios ſpecimen edidit egregiũ ad cuius imitationem omnes homines obſtringuntur. Ille nimirum indulgendo ſuis hoſtibus, quos anhelare ſuam in necem certus erat, ceſſit iræ, & liuori ipſorum, nolens, horam, quam ipſe Deus ab æterno ſuæ morti præfixerat, Iudæorum præcocibus & acerbis odiis anteuerti. Opportunè locum iſtum ſic expendit Cyrillus Alexandrinus: *Quod* (inquit) *eadem ſuam cupientes Iudæos declinat, ipſe nobis Euangeliſta declarat dicens: Poſt hæc Ieſus ambulabat in Galilæa: non enim volebat in Iudæa ambulare, quia Iudæi quærebant eum interficere. Ad fratres ſuos ait: Ego non aſcendo ad ſolennitatem hanc, quia tempus meum nondum aduenit. Perſpicuum igitur eſt, ab Ieroſolymis illum abiiſſe ſcelere Iudæorum, & perſequentium crudelitate coactum, ac inuidiæ tela artificiosè ſolâ ſui depellens abſentiâ, non quia pati poterat aliquid dolens, ſed vt exemplum nobis, non timiditatis, ſed charitatis proximorum ſeipſum poneret. Hinc enim diſcimus, perſequentes inimicos etiamſi nihil efficere poſſint, declinandos tamen eſſe, vt hoc modo ira & impetus eorum deferueſcat: & ſic multò magis illis quàm nobis conſulamus. Non enim noſtra tantùm, verùm etiam aliorum quærere debemus. Opus quippe charitatis eſt: non inſurgere in maleuolos, nec viribus noſtris vti, ne impotentiâ illorum redargutâ, maiore concitentur odio: Charitas enim* (*vt ait Paulus*) *non quærit quæ ſua ſunt.*

Charitas quærit quæ ſunt aliorũ.

Chryſoſtomus etiam homil. 45. in Ioann. Chriſtum de induſtria fugiſſe credit, vt ſequaces eius, id eſt Chriſtiani, hoc exemplo ſuam iram compeſcerent, & cedendo ſuis æmulis diſcretâ fugâ, ſic inimicorum gliſcentia odia temperarent. Opportunam ille natus occaſionem hanc, hortatur omnes, vt declinent ſiquis aliquando liuor æmulos perculerit ad furendum, & inflicto forſan verbere feriendum. Sic ille: *Nolimus dilectiſſimi prauos & maledicos homines proſequi, & inſectari; ſed eos, & eorum malitiam toleremus, cùm nihil ab his virtus noſtra offendatur, nihil detrimenti accipiat: ita enim omnis impetus eorum frangitur. Et vt ſagitta in durum aliquod ſignum immiſſo magno impetu, huc illuc diſperguntur, mollia verò aſſecuta figuntur, & deſinunt; ita & maledicos, & feros repugnando magis exaſperamus, cedendo mitigamus facilè, & eorum mollimus inſaniam. Idcirco Chriſtus vt Phariſæorum furorem & inuidiam extingueret, trans mare conceſſit.*

Iræ alterius eſt cedendũ.

Non eſt refellenda licèt myſtica Cyrilli meditatio, in argumento fugæ Chriſti à Iudæa trans mare Galilææ: quippe nihil obſtat, Chriſtum illo ſuo receſſu ſuæ conſuluiſſe vitæ, cuius diſcrimen erat indubium, & aliquid præterea myſticum intendiſſe. Eſt myſterij huius ſumma penes reprobationem Iudæorum, quam Chriſtus valedicendo

dicendo plagæ Iudæorum, ſatis ſuperque notat. Vt & transfretatio tranſitum ad gentes inſinuat. Quam autem ægrè fugam arripuerit Chriſtus, inde liquet, quòd cunctando moras longiores in Iudæa fecit, vbi Phariſæi & Scribæ in Domini huiuſce caput peſſimè coniurarant.

Reprobationis Iudæorũ figura fuit fuga Chriſti.

Præſtat hîc audire ſacri huius myſterij conſcium Cyrillum Alexandrinum in cap. 6. Ioan. *Si* (inquit) *iterum atque iterum Euangelica verba conſideres, mirabilem diſpenſationem in Saluatoris ab Ieroſolymorum vrbe receſſibus facilè inuenies. Nam cum crudelitate Iudæorum ſæpius ad alienigenas abierit, quoniam apud hos, & tutari ſeipſum videbatur, & honorificè tractabatur, gentium Eccleſiæ iure datam palmam reipſa oſtendebat, & impietatem Iudæorum, pietate alienigenarum præ oculis ponebat, ad crudelitatem illorum, horum manſuetudinem in medium trahebat. Ita vndique meritò à repromiſſione Patrum expulſi ſunt. Propterea recedens ab Ieroſolymis, non ad finitima caſtella diuertit, ſed trans mare Tiberiadis abiit, vt reipſa Iudæis intimaret, tam longè ſe propter impietatem eorum ab eis migraturum, vt inacceſſibilis ad eum via futura ſit. Non enim eſt poſſibile pedibus hominum maria pertranſiri. Quod & verbis paulo poſt minatus eſt, dicens: Quæretis me, & non inuenietis. Facilis enim & plana eſt via iuſtitiæ omnibus, qui per fidem ad eum proficiſcuntur: aſpera verò, & ardua, imò inacceſſibilis iis, qui ſua incredulitate Dominum irritant. Interiectum igitur maris ſpatium difficilem, imò verò impoſſibilem Iudæis viam propter crudelitatem, & impietatem futuram ſignificat.*

II. Sequebatur eum multitudo magna.

Chriſtus quare turbas ſequentes ſuſtinuit.

Quia non ſuffecere naues, vt veherent tot hominum millia, plures turmæ pedeſtres ſecutæ ſunt Chriſtum, quàm naue vectæ. Chriſtus enim non in aduerſum littus ſtagni abiit, ſed fluxuoſi ſinus ſpatium emenſus eſt, verſus Tiberiadem vrbem in eodem quo ſoluit à terra Ieſus litore conſtitutam. Potuerunt ergo piæ illæ turbæ viam carpere circumeundo maris oram, & itinere emenſo quinque circiter horarum, ad portum, quo Chriſtus appulerat negotio facili deuenire. Totus namque lacus ille breui ſinu concluſus potuit facilè circumiri. Sed quare plebis tanta frequentia conſequitur Chriſtum, qui vt declinaret iram Herodis, & Iudæorum, fugâ ſibi conſuluit? Nonne coëuntis vndequaque plebis ſuſtinere acceſſum, & propitiam auram afflantem, intempeſtiuè fuit ſuſpicionem affectati regni Herodi tyranno impio refricare? Nequaquam. Sed ille plebem circumduxit ſubinde ſedes mutans, vt ita pios ab ignauis diſtingueret. Neſcit quippe moras amor, ægrè ferens, vel momento breui ab obiecto, quod amore feruido deperit, elongari. Hoſce crebros receſſus, atque fugas Chriſti, fuiſſe lene plebis examen, eſſet fida necne ſuo in amore erga Chriſtum, non eſt coniectura gratis efficta, ſed eſt ſententia congrua veritati. Theophylactus eam ſuo ſuffragio voluit eſſe ratam: *Deſcendit* (inquit) *de loco in locum, probans multitudinis ſtudium. Ignauiores enim manebant in ſuis locis, ſtudioſiores autem ſequebantur eum.* Rurſus illa frequens loci mutatio turbarum deſiderium aliunde ſatis feruidum acuebat.

Quia videbant ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur.

Turba ſequens Chriſtum in duas claſſes diuiſa fuit. Vna viros habuit peritos, & verſatos in lege Moſis, quales erant Scribæ, quorum aliqui ſuſpicientes doctrinam Chriſti, ſe totos illi manſueto animo deuouerunt. Altera turbarum pars, & equidem maxima, vt neſcia literarum erat, concilianda fuit prodigiis, & ſignis, iis præſertim, quæ ſanitatem inuiam pharmacis, & medicis inſtaurabat. Vt enim doctrina, viros induſtrios nacta, potens eſt ad inflectendos animos ad arbitrium eius qui opportunè ſcitéque docet: ita ſigna valent ad lucrandos homines imperitos. Ita Chryſoſtomus hom. 41. in Ioan. *Non* (inquit) *philoſophicis admodum ſubtilitatibus vtitur: ad tantam enim doctrinam magis ſignis adducebantur, & rudiores maximè. Signa enim non fidelibus, ſed incredulis: ſed non huiuſmodi apud Matthæum populus, verùm ſtupebant omnes doctrinam eius.* Egregia opera perpetrata rudes homines obſtrinxere ſuum vt nomen Chriſto darent, doctiores verò dedere manus perſuaſi benè ſuada loquela eius, vt ſacrarum conſcij literarum.

Chriſtus quare fecit miracula.

Validum profectò fuit argumentum Chriſto familiare, ſuam vt diuinitatem aſtrueret: diuina namque fecit opera, quæ nemo poteſt infra Deum efficere, vt vel ſic homines induceret ad agnitionem & cultum ſuæ abditæ maieſtatis. Ita Cyrillus in hunc locum: *Audis* (inquit) *eos, qui ſecuti fuiſſe Chriſtum ſcribuntur, ſignis commotos, quæ ſuper iis faciebat, qui infirmabantur, magno ſtudio id feciſſe, à miraculis ad cognitionem eius progredientes, & à poteſtate, qua vt Deus vtebatur, diuinos ei honores conferendos eſſe intelligentes. Hac certè via Saluator ad vitam omnes inducit: Ipſa enim opera, quæ facio, inquit, teſtimonium perhibent de me. Et rurſus: Si non facio Patris mei opera, nolite mihi credere, ſin verò facio, & ſi mihi non creditis, operibus meis credite. Nam vt à magnitudine, & pulchritudine creaturarum, creator Deus agnoſcitur; ſic à ſignis deitatis poteſtas percipitur, & ſequentium fides iure laudatur.*

Opera bona probant virtutem.

Vt ſtomacho ſano cibus confert ad ſalutem, & ægro ſecus ingeſtus aliquando cibus eſt noxius: ita ſalus, quam Chriſtus ægris contulit, Iudæos iniquiores fecit, eorum ſic nequitiâ, optima quæque Chriſti opera ſugillante. Turbæ verò viſis infirmis reſtitutis integræ ſanitati, inde ſuam ſtabiliere fidem, vnde Scribæ & Phariſæi homines peſſimi defecerunt. Aduertit & hoc Cyrillus ita fatus: *Turba non propter ſigna tantùm mirabantur, ſed propter ſigna, quæ in infirmis faciebat. Contrarius igitur animus turbarum, à Iudæorum animo demonſtratur. Illi propter curationem ægroti turbabantur; iſti non ſolùm talia ſigna mirantur, verùm etiam propter hæc quaſi Deum ſequuntur.*

III. Subiit IESVS in montem, & ibi ſedebat cùm diſcipulis ſuis.

Mons ille mari imminebat inſtar promontorij

torij, & ad radicem eius excurrebat planities peramœna virens luxuriante fœno, cui quinque millia hominum ſequentium Chriſtum Dominum inſederunt. Ieſus initians Eccleſiam ſuam regulis, quæ ad perfectionem conducunt, multa fecit ad exemplum, vt illis actionum eius omnes memores inhærerent. Verbi gratiâ, docturus turbas ille ſubit montem, ſignificans ita ſuis diſcipulis, eſſe Deum conſulendum, & inferiora hæc deſerenda eis, ad quos ſpectat, ea, quæ ſunt ſalutis, alios homines erudire. Chryſoſtom. hom. 41. in Ioan. ſenſit idem: *Subiens* (inquit) *montem, nos admonet à perturbationibus, & tumultu diſcedere. Idonea ſiquidem ad Philoſophiam ſolitudo. Aliquando Chriſtus ſolus montem aſcendit, & orat: vt oſtendat, qui Deo vult frui, eum ab omni cura & ſolicitudine vacare, & quietum locum quærere oportere.* Eſtò queat hoc cõgruè dici de hoc ſeceſſu Chriſti in montem, tamen credo magis appoſitè ad intentum Chriſti, eum ſubiiſſe locum inuium turbis, vt doceret nos, eſſe plebis auram ſecundam virtuti aduerſam, ac proinde Dei ſequacibus ſeriò declinandam. Rurſus, quando ſuos diſcipulos Chriſtus conſcios ærumnarum ſuarum duxit in montem, ſignificauit, eos, qui participes fuerint agonum Chriſti, futuros etiam & coronæ, qua generoſi pugiles in æterna gloria dignabuntur. Ita Cyrillus Alexand. *Adhæreamus* (inquit) *Chriſto per patientiam: imitemur patientiſſimos illos diſcipulos, qui nunquam ab illo recedebant: qui reipſa, quod poſtea Paulus verbis explicuit, conclamabant: Quis nos à charitate Chriſti ſeparabit? Sequamur etiam ipſum fugientem, vt & in montem aſcendamus, & ibi cum eo ſedeamus, id eſt, ad ſublimem gloriam cum eo veniamus, & cum eo ſimul regnemus. Ipſe enim iam nobis pollicitus eſt: quod vos, qui me ſecuti eſtis in tentationibus meis, quando in regeneratione, in ſede maieſtatis ſuæ filius hominis ſedebit, etiam vos in duodecim thronis ſedebitis, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Hæc enim puto, hinc ſignificari: quòd ad montem cum Saluatore diſcipuli conſcenderent, ac ibi cum eo ſederent.* Hactenus ille.

Chriſtus cur in montem aſcendit.

Morale.

Chriſto cõpatientes corregnabunt.

IV. Erat autem proximum Paſcha, dies feſtus Iudæorum.

Chriſtus quare non aſcenderit Ieroſolymã die Paſchæ.

Quando lege Moſis obſtringuntur omnes Hebræi conuenire Ieroſolymam, vt præcipuum ſuum feſtum agant, inde Ieſus procul abit, ita notans ſoluenda breui feſta omnia Iudæorum. Agnus namque verus erat Chriſtus, quo immolato nouum Paſcha vetus illud Iudæorum Paſcha debebat vt irritum antiquare. Theophylactus huic annuit ſententiæ: *Erat* (inquit) *propè dies feſtus Iudæorum, nec tamen Ieſus aſcendit, ſed abiit in Galilæam: non enim vltra præceptis legalibus erat obnoxius, vt & feſtos dies legis perficeret. Perſequente & ipſum malitiâ Iudaicâ, occaſionem apprehendit, vt paulatim legem abroget, oſtendens animaduertentibus ceſſaſſe figuras, vt aduenit veritas. Obſerua etiam, quod feſtum fuerit Iudæorum, non autem fuerit dies feſtus Chriſti.*

Opinor ergo præcipuam cauſam, quæ induxit Chriſtum vt ab illo die feſto abeſſet, fuiſſe plebis concurſum magnum. Illo quippe die ab omnibus Palæſtinæ plagis Iudæi Ieroſolymam huius celebrandi feſti gratiâ confluebant. Cùm ergo Scribæ Phariſæi, & Pontifices ibi ſumma rerum potirentur, & in religionis cauſa plebi ad arbitrium ſuum imponerent, obfuit Ieſus, ne in illa frequẽti corona plebis in ipſum ante diem præfixum eius æmuli deſæuirent. Fauet Cyrillus Alexandrinus: *Infinita* (inquit) *penè multitudo ſolebat ad diem illum feſtum Ieroſolymam aſcendere. Quo quidem tempore multùm neceſſariò Phariſæi poterant. Nam cùm tueri legem viderentur, facilè in tanta, tamque imperita multitudine aduerſus tranſgreſſores, aut quos illi tranſgreſſores putabant, clamantes turbas incitabant, quæ ſolent fluctus more, aut etiam ignis ingentem materiam nacti, quaſi ventus Principum verbis, huc atque illuc vehementius agitari. Hæc non ignorans Dominus, clam inde cum diſcipulis ſuis abiit.* Hæc ille, equidem congruè ad intentum Chriſti.

V. Cùm ſubleuaſſet ergo oculos Iesvs, & vidiſſet, quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt manducent hi?

Olim pontificiæ veſtis ora fuit tintinnabulis aureis fimbriata, quia Pontificis inceſſus vocalis eſſe debet: quod profectò ſoli Chriſto fuit conceſſum: quippe typus & figura ſolùm erat Chriſti Pontifex Hebræorum. Chriſtus ergo totus erat compoſitus in habitum virtutis omnigenæ, ita vt occurrentibus Chriſto piis quibuſque hominibus, intentis in eum ſtatim ſeſe virtutum omnium ſpecimen exhiberet. Verſus, quem decurro, notat eius modeſtiam: Chriſtus enim eum oris habitum præ ſetulit, quem ipſa modeſtia, homine aſſumpto, ſuis amaſiis omnibus explicaret. Vt ergo decent hominem modeſtum & benè compoſitum oculi demiſſi, & ſibi conſtantes, ita nihil omnino leue vagumque fuit in oculis Chriſti ſemper humi defixis, niſi aliud eroganda ſuis ſequacibus aliqua gratia poſtularet. Quod ergo dicit Ioannes Ieſum ſubleuaſſe ſuos oculos, illud eſt præambulum ad narrationem miraculi inſignis, & refectionis opportunæ turbis indigis apparatæ. Theophylactus huius etiam eſt ſententiæ: *Quare* (inquit) *dixit? Cùm ſubleuaſſet oculos ſuos? Vt diſcamus, quòd non ſolitus ſit hinc & inde vagari oculis, ſed compoſitus ſedere, vtpote docens diſcipulos diuiniora quadam.*

Chriſti modeſtia.

Præterea, oculi Chriſti erecti verſus homines indigos opis eius ſignificant indolem ipſius beneficam, & pronam ad miſerias agnitas ſubitò detergendas. Et reuera gratis hodie non ſubleuat oculos: quippe viſâ turbâ ieiunâ, cibos ei prouidit, ad hoſpitalitatem ita ſuos diſcipulos inſtituens, vt ſiquando bona ſeu facultates eis ſuppeterent, illas incunctanter in egenos homines erogarent. Accedit eò Cyrillus ita fatus: *Optimam diſciplinam, & ſacris conſentaneam viris, ſuis modò diſcipulis Chriſtus propoſuit. Nam etiam in montibus, & deſertis paratos eſſe docuit oportere ad hoſpitalitatis virtutem. Qua quidem re, quid homini, qui Dei charitatem aſſequi velit maius excogitari poteſt? Cùm enim quaſi aquarum fluenta innumeri hominus*

Chriſti oculi erecti quid ſignificent.

mines ad eum confluerent, iuſſit diſcipulis, vt eos cibis ſuſtentarent. Cuius rei, cùm propter multitudinem hominum, tum propter locorum ſolitudinem, magnitudine atque difficultate quis diues non fuiſſet perterritus? ſed omnem huiuſcemodi formidinem ſpe gratiæ ſuæ abiiciendam monet.

Chriſti oculi beneficì.

Cyrillus ille Alexandrinus adhuc altiora rimans arcana, putat oculos erectos in Chriſto denotare ratum & fixum ab æterno Dei decretum, eos omnes ſaluandi ad quos ſeſe propitij Dei oculi porrexerunt. Cyrillo fauet oraculum

Pſal. 33.

Pſalm. 33. *Oculi Domini ſuper iuſtos.* Petrus item, eſtò ſui immemor, vt & Chriſti deſertor, ab illo tamen aſpectus reſipuit, & profluuio lacrymarum terſit maculas, quas contraxerat, ipſo ſuo præſente Domino peierando. Audiendus hîc Cyrillus: *Spiritualiter* (inquit) *dicimus, quaſi ex alto monte præſcientiæ ſuæ, adeò omnes, qui feruenti fide illum exquirunt præuidere, ſicut ait Paulus: Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit conformes imagini filij eius, hos etiam & vocauit. Sublenatis igitur oculis Christus eos videt, qui viſitari ab eo digni ſunt, quia eum quærunt, & diligunt. Velut etiam inſtar benedictionis ad Iſrael dictum eſt: Conuertat Dominus faciem ad te, & det pacem tibi. Verùm non in viſitatione ſola, gratia terminatur; ſed alimenta, & dapes quoque præparantur, vt verum illud, quod in parabolis dicitur, eſſe cognoſcas: Non decidet Dominus fame animam iuſtam; ſeipſum enim vt panem de cælo apponet, & fidelium animas nutriet, omnia vitæ neceſſaria eis præparans.*

Sed quare Chriſtus à Philippo petit vnde panes emeret, cùm tamen ille gratis ſuppeditare cibos vellet turbis, & non annonam ſufficientem tot millibus hominum ære congruo comparare? Id de induſtria & conſultò fecit Chriſtus, vt penſata rei difficultate, nota foret dignitas editi miraculi, quam alioquin diſcipuli Chriſti, quos præcipuè erudiebat, vt futuros orbis magiſtros, non vt decet perpetratæ rei magnæ initij perpendiſſent. Chryſoſtomus homil. 41. in Ioan. ita commentatur: *Propterea Philippum rogauit, vt magis appareret miraculum, & coactus confiteri penuriam, meliùs intelligeretur miraculi magnitudo, quàm ſi ſimpliciter id feciſſet. Sic & in veteri teſtamento, non priùs ſignum fecit Deus, quàm Moſem interrogaret: Quid eſt hoc, quod tenes in manu tua? Nam cùm admirabile aliquid, & repentinum priorum nonnunquam obliuionem facere ſoleat, primum eum propria confeſſione alligari voluit, vt nullo ſtupore obliuiſci iam poſſit. Vult præterea comparatione ſigni, magnitudinem intelligi.*

Chriſtus quare petit vnde panes emerent diſcipuli.

Non alicuius eleemoſynæ pretio ſtatuerat Chriſtus prouidere cibos turbis, ſed ex inexhauſto penu ſuæ miſericordiæ opiparum conuiuium inſtruere turbis his ieiunis prouido iam ſuo animo deſtinarat. Videns namque mala, ſeu anguſtias hominum Chriſtus, tempeſtiuè ſuam tulit opem. Vt enim præfatus ſum, oculos Chriſti erectos ad ærumnas hominum, congruæ ſtatim gratiæ ſequebantur. Auguſtinus tract. 24. in Ioan. acutè locum iſtum expendit iuxta meam ſententiam: *Turbas* (inquit) *vidit, eſurientes agnouit, miſericorditer pauit, non ſolùm pro bonitate, verùm etiam pro poteſtate. Quid enim ſola prodeſſet bonitas, vbi non erat panis, vnde turba eſuriens paſceretur. Niſi bonitati adeſſet poteſtas, ieiuna illa turba, & eſuriens remaneret.*

VI. Hoc autem dicebat tentans eum: ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus.

Chriſtus cur Philippum tentauit.

Hîc tentare perinde ſonat, ac explorare. Chriſtus ergo licèt omniſcius extorquet à Philippo parum altè ſapientem de omnipotente ſuo Domino ſententiam. Qui namque debuit Chriſto reſpondere, penes ipſum eſſe ſitam facultatem creandi eſcas, de pecunia ad faciendos ſumptus illos congrua cogitauit. Non fuiſſe gratis rogatam Philippi ſententiam Auguſtinus ait hoc contextu: *Cur bonus tentabat, ni ſi quia ignorantiam diſcipuli demonſtrabat? Et fortè in demonſtratione ignorantiæ diſcipuli aliquid ſignificauit. Apparebit ergo cum ipſum ſacramentum de quinque panibus cœperit nobis loqui, & quid ſignificet indicare. Ibi enim videbimus quare Dominus in hoc facto ignorantiam diſcipuli voluit interrogando quod ſciebat oſtendere: nam interrogamus aliquando quod neſcimus, audire volentes vt diſcamus: aliquando interrogamus quod ſcimus, & ſcire volentes, vtrum ille ſciat, quem interrogamus: Vtrumque hoc nouerat Dominus, & quod interrogabat hoc ſciebat, & quid eſſet facturus ipſe nouerat, & hoc neſcire Philippum ſciebat ſimiliter.*

Adhuc in lanugine prima fides erat Philippi, vt adulta foret Chriſtus eam traduxit. Adhoc namque rogat Philippum vnde plebi tantæ queat ſubuenire, palàm vt ita fiat indoles eius, diuinæ in Chriſto neſcia maieſtatis. Ita Theophylactus: *Hæc* (inquit) *dicit tentans Philippum, volens notum facere, quam ille haberet fidem. Neque enim vt ignorans de ſententia Philippi hæc interrogabat, ſed aliis monſtrare volebat. Igitur tentauit Philippum, nunquid haberet ille fidem & inuenit ipſum adhuc affectum vt hominem.* Vt Philippus erat ad interrogandum pronus vt doctior euaderet, quippe rudis adhuc, & cœleſtium arcanorum ignarus erat; ita curam eius ſpecialem egit Chriſtus editurus hoc prodigium, vt diſcipuli huiuſce fidem teneram enutriret. Fauet Cyrillus ita fatus: *Libenter Philippus diſcebat, quærebatque ſæpius: ſed non erat adeò acutus, vt altiora poſſet intelligere. Quod inde patet, quia magno tempore Saluatorem ſecutus, & varia deitatis eius ſigna in dies aſpiciens, & tam rebus, quàm verbis ad cognitionem attractus, quaſi nihil adhuc didicerit, in vltimo ferè diſpenſationis tempore dicit ad Ieſum: Domine oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis. Et quoniam abſque malitia interrogabat, probè docebatur: Tanto enim tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me. Vt ergo rudiorem ad ſublimiora ingenio conſequenda, & ad fidem vocans, & roborans rogat. Hoc ſignificauit Euangeliſta. Cùm tentatum à Domino illum fuiſſe dixit.*

Philippi fides adhuc tenera.

Præterea ſuſpicor ego Chriſtum interrogando, panes vnde plebi tantæ diſcipuli coëmerent, voluiſſe ſuis illis diſcipulis ingerere contemptum opum, eas oſtendendo parum prodeſſe ſuis cultoribus, extrema neceſſitate aliqua perurgente. Huic coniecturæ lumen adiicit Cyril-

Paupertas Apoſtolorū.

lus,

Digitized by Google

lus, ita ſuas prætendendo faces: *Chriſtus* (inquit) *dixit: Vnde ememus panes, vt paupertatem diſcipulorum oſtenderes, qui iampridem colligendi artis abiecto ſtudio, vnde emerent non habebant. Illud etiam induſtriè facit. Vnde namque illud, non fruſtra dictum eſt: ſed quia omnem viam colligendæ pecuniæ illis concluſit, ad illud erumpere interrogando cogit: ſi voluerit multitudinem alere, cùm nihil eſſe ſciat diſcipulis ſuis, oportebit ipſum ineffabili virtute ac poteſtate, vt dominum alimenta producere: hoc enim ſolùm reliquum erat, & ad hoc eos prouocabat.*

Denarius quid ſit. Drachma quid ſit.

VII. Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat.

Denarius drachma fuit argenti; drachma autem octaua pars eſt vnciæ: ita ducenti denarij ſunt viginti nummi aurei Romani. Vnde patet ſimplicitas Apoſtoli huius parum aſtuti, qui ducentorum denariorum meminit pro impenſis, quibus octingenti denarij minimè ſuffeciſſent. Quàm incongruè, & imprudenter diſcipulus ille ſua ſenſa palam fecit, Cyrillus inſinuat hoc tenore: *Subiectè Philippus valde atque humiliter reſpondet. Nam cum vnde illud audiuiſſet, non virtutis, neque omnipotentiæ Chriſti meminit, ſed trepidus ad ſolam pecuniarum viam refugit, nullo alio modo hanc rem peragi poſſe exiſtimans, niſi trito pecuniarum medio. Ideoque quantùm ad paupertatem diſcipulorum attinebat, quantùm etiam ad ſententiam Philippi nondum perfectè de Saluatore ſentientis, ad impoſſibile iam liberalitas nutriendæ multitudinis deducta erat. Sed quod impoſſibile eſt apud homines poſſibile eſt apud Deum, & natura ipſius terminus, deitatis natura ſuperior eſt, omnia facilè peragens, etiam, quæ mentem noſtram excedunt:* Inde licet coniicere fuiſſe exile penu Apoſtolorum, vnde ſuam & Chriſti ſubleuabant inopiam: quippe velut vim magnam auri, qualem non habebant Apoſtoli, hos ducentos denarios dixit Philippus, ita ſuo domino ſignificans, non eſſe penes omnem Apoſtolorum cenſum huic eſurienti populo ſubuenire.

Andreas Chriſto familiaris.

VIII. Dicit ei vnus ex diſcipulis eius, Andreas.

Non interrogatus Andreas ſe immiſcet colloquio Chriſti cum Philippo, ſilentibus & attonitis aliis Apoſtolis, & ſuſpenſis, qua Chriſtus ratione plebi tantæ ciborum indigæ prouideret. Illa Andreæ loquutio repentina notat eum familiarem admodum fuiſſe Chriſto, quem ipſe ſolus ſtupentibus aliis interpellat.

IX. Eſt puer vnus hîc, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quid ſunt inter tantos?

Andreas altè quidem de Chriſto ſapit, ſed non quaquàm ſufficit. Altè quia Chriſtum poſſe credit ſine pecuniis hominum multa millia reficere. Sed errauit ille, ratus quinque panes eſſe leue nimis fermentum Chriſti potentiæ, ad maſſam inde plebi reficiendæ ſatis congruam explicandum. Audiendus Chryſoſt. hom. 41. in Ioan. *Præceſſit* (inquit) *Andreas Philippum, non tamen in ipſum cacumen euaſit. Putabat enim ex paucioribus pauciora, ex pluribus plura miraculorum auctorem in quo decipiebatur. Similiter enim ex pluribus, & paucioribus panes multiplicare poterat: neque ſubiecta materia indiget Deus. Sed ne creatura ab ipſius ſapientia aliena videretur, vt ſecuti homines Marcionis opinione infecti calumniati ſunt, ipſa vſus eſt creatura in miraculorum ſubiectum.*

Fidei defectus in Apoſtolis commendat miracula Chriſti.

Nutantem in Philippo, & Andrea fidem Scriba ſacer commemorat, non in opprobrium, aut dedecus, ſed vt inde magis dignitas miraculi editi ſuppeditando cibos numeroſo populo commendetur. Quod namque fides Apoſtolorum tunc capere non potuit, debuit eſſe talis ponderis & momenti, ad quod nemo poſitus infra Deum ſufficeret. Cùm ergo tale prodigium Chriſtus ediderit vltra fidem Apoſtolorum, potuerunt hinc inferre, Deum eſſe virum illum, ſcilicet Chriſtum, qui prodigia talia perpetraret. Ita Cyrillus Alexandrinus: *Similem* (inquit) *Philippo imbecillam fidem de Chriſto Andreas quoque habere arguitur. Non enim etiam ipſe ab aliis ſignis, quæ viderat, omnia Ieſum poſſe intelligere potuit. Propterea ſignificauit quidem nonnulla inueniri apud quendam adoleſcentulum; ſed quid hæc* (inquit) *inter tantos? Oportuiſſet certè, ſi firmior apud eos fides fuiſſet, non magnum ipſis videri, cibaria tunc illi multitudini præparari poſſe ab eo, qui cuncta produxit ex nihilo. Inerat tamen verbis eorum quædam vtilitas. Nam cùm clarè dixerint; alter, quia ducentorum denariorum panes non ſufficiunt; alter, ſed hæc quid ſunt inter tantos, extollunt quodammodo his verbis miraculum, ac faciunt vt maiores vires Chriſti reperiantur, cuius virtute mox tanta multitudo ad ſaturitatem erat peruentura. Ita incredulitatis illa vis, in certius teſtimonium conuerſa fuit: nam qui vltro fatebantur grandem ad ſuſtentandos illos pecuniam non ſufficere: illi ipſi ineffabilem Chriſti virtutem hac ſua incredulitate eſſe demonſtrant.*

Chriſti virtus commendatur incredulitate humana.

X. Dixit ergo IESVS: facite homines diſcumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Diſcubuerunt ergo viri, numero quaſi quinque millia.

Errant qui Chriſtum ſeceſſiſſe credunt in deſertum horridum & incultum poſtquam transfretauit. Namque locus ille peramœnus erat fœno multo velut virente tapete ſtratus: vnde liquet non fuiſſe locum deſertorum more penitus infœcundum. Rurſus ille locus non procul à Tiberiade ciuitate fuit, vt ex templo patet, quod Helena mater Conſtantini extruxit prope ciuitatem illam in honorem duodecim Apoſtolorum in loco vbi miraculum illud edidit Chriſtus famem numeroſi huius populi recreando. Nicephorus lib. 8. cap. 1. Scribit Helenam vocaſſe ſacras illas ædes *Δωδεκάθρονον*, id eſt, *duodecim thronorum.* Fuit ergo locus ille ſitus inter Bethſaidam, & Tiberiadem: vnde Lucas vocat illum locum, deſertum Bethſaidæ cap. 9. *Seceſſit* (inquit) *ſeorſum in deſertum locum, qui eſt Bethſaidæ.* Burchardus item in deſcriptione terræ ſanctæ, locum illum aſſerit fuiſſe vicinum vrbi Tiberiadi.

Templum duodecim thronorum.

Tiberiadi. Vnde miror Adriochomium, & Ianſenium affirmare locum illum dictum deſertum Bethſaidæ, non quòd eſſet iuxta vicum illum, ſed quia eſſet ille locus in aduerſo littore conſtitutus.

Dubiis Apoſtolis vnde cibi ſuppeterent ad tot paſcendos homines, non duriuſculè reſpondit Chriſtus, ſed habuit ſe perhumanè, donans aliquid infirmitati. Ita Cyrillus Alexand. *Iam ita* (inquit) *ſibi manſuetudine non increpat, nec vllo modo reprehendit diſcipulos, tanta puſillanimitate affectos, ſed rebus ipſis ad fidem adducit. Facite, inquit, diſcumbere. Illud quaſi ſignificare videtur: O tardi ad intelligendas vires meas, & percipiendum, qui vobis loquitur, facite homines diſcumbere, vt videatis, quo ego miraculo illos ſatiabo, quibus ducenti denarij non ſufficient, vt videatis cuncta meis viribus eſſe producta. Nonne poterit, qui vidua vaſculum vacuari oleo non permiſit, & hydriam effecit non carere farina, hos etiam quinque panes multiplicare, aut ex nihilo quaſi ex fonte magnam ciborum copiam producere.*

Chriſti manſuetudo.

O virtutem diuinæ voci hærebant ancipites Apoſtoli, neſcij qua parte cibos Chriſtus adduceret. Sed vbi Chriſti vox inſonuit præcipiens vt turbas facerent diſcumbere, nullâ prorſus interiectâ morâ dicto audientes ſubitò paruerunt. Hoc & miratur Chryſoſtom. hom. 41. in Ioan. *Conſidera* (inquit) *quo pacto mentes erigit: ſiquidem nondum viſis panibus, vt intelligas, quæ non ſunt, ſicut ea, quæ ſunt, ei ſubdita eſſe, vt Paulus teſtatur, Vocans ea quæ non ſunt tanquam ea, quæ ſunt, vt paratis epulis, præcepit illos ſtatim diſcumbere, vt hinc diſcipulorum animos excitaret. Cùm enim ex ſermone illo lucrati eſſent, continuò paruerunt, neque perturbati ſunt dicentes: Quid hoc eſt? Quid iubet diſcumbere, nihil eſt paratum? Sed ante miraculum credere cœperunt. Et qui paulò antè diffidebant, vt vnde emerent panes neſcirent, iam fidenter turbam diſcumbere faciunt.*

Nota, non fuiſſe lapſum memoriæ, quòd Ioannes non meminit infantium, neque mulierum, quando texuit ſeriem virorum omnium, qui ſtupendis illis Chriſti epulis adfuerunt. Myſterium per ſe credo planum eſt, nullas difficultatum ſalebras habens ſuo tegmine reconditas. Mulieres notant animos in muliebrem mollitiem fractos; vt & infantes, animos ſignificant volatiles atque leues, cuiuſmodi nemo admittitur ad epulas Chriſti, conſtantibus tantùm & fortibus apparatas. Cyrillus hoc arcanum aperuit hoc contextu: *Nota diligenter, non mulieres, neque pueros, qui viris permiſti erant, enumeratos fuiſſe. Secutus eſt Euangeliſta Scripturæ conſuetudinem, in qua cùm à Deo Moyſi dictum ſit, vt Synagogam filiorum Iſraël ſecundùm cognationes ex nomine numeraret, vt vnuſquiſque vltra vigeſimum annum præcepta faceret, nec fœmina, nec puer aliquis numeraretur: ita veritas, atque conſtantia, quæ nullam habet puerilem, ac muliebrem in bonis leuitatem, in libro Dei conſcribitur. Mulieribus autem, & pueris confusè diſcumbentibus, virorum tantùm mentionem facit, ita monens, omnibus cibum parari, qui viriliter probitatem ac fidem amplectuntur, non autem imbecillibus, ac mollibus.*

Mulieres, & infantes cur non recenſentur in epulis Chriſti.

XI. Accepit ergo IESVS panes: & cùm gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus: ſimiliter & ex piſcibus quantùm volebant.

Chriſtus quare orat facturus miracula.

Chriſtus edendo palàm miracula Deum orabat, ne credula plerumque nimis turba ſuſpectam haberet virtutem eius, & ſic inglorium quidpiam Chriſto Domino diceret imprudenter. Ita Chryſoſtomus: *Multitudo magna aderat, quam perſuaderi oportebat, diuina id virtute fieri. Cùm ſolus facit ſigna, nihil huiuſmodi facit. præſente autem multitudine, ne Deo putaretur aduerſari, gratias agendo omnem penitus aufert ſuſpicionem.*

Quæres, vnde panes illi quinque ſolùm tantæ plebi ſuffecerint, & quibus incrementis inter Apoſtolorum manus minimè defecerint? Reſpondeo, rem illam eſſe Deo vernaculam, & ſingulis quibuſque momentis vbique gentium ab illo rerum omnium domino factitatam. Nam medica ſemina ſata gramen edunt, quod in culmos aſſurgit, vnde ſpicæ emergunt, quas albeſcentes metimus, multiplicato ſemine deſuper impragnatas. Audiendus hîc Auguſt. tract. 24. in Ioan. *Quis* (inquit) *nunc paſcit vniuerſum mundum, niſi ille, qui de paucis granis ſegetes creat? Fecit ergo quo modo Deus. Vnde enim multiplicat de paucis granis ſegetes, inde in manibus ſuis multiplicauit quinque panes; poteſtas enim erat in manibus Chriſti. Panes autem illi quinque, quaſi ſemina erant; non quidem terræ mandata, ſed ab eo, qui terram fecit multiplicata.*

Panes quomodo multiplicati à Chriſto.

Quaſi perennis ſcaturigo panis, illi quinque panes erant: fuerunt enim inexhauſtæ manus Apoſtolorum, donec fames irritata plebis indigæ ſedaretur. Ita Chryſoſtomus: *Multiplicabantur* (inquit) *in diſcipulorum manibus quinque illi panes, ac fontis in morem ſcaturiebant.* Miraculi huiuſce modum breuiter & acutè notat Hilarius in Matth. cap. 14. *Fragmentis* (inquit) *fragmenta ſuccedunt, & fallunt ſemper perfracta frangentes. Frangente enim Domino, ſeminarium fit ciborum.* Eloquenter adhuc in hoc argumento ſua ſenſa promit Ambroſius: *Vidiſſes* (inquit) *incomprehenſibili quodam irrigatu inter diuidentium manus, quas non fregerant fructificare particulas, & intacta frangentium digitis ſponte ſua fragmenta ſubrepere: vt videmus liquidis fontibus continuos fluere ſucceſſus, & quicquid de illis auferas, vſurario quodam reparari meatu.*

XII. Vt autem impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant.

Vt liberalis erat Chriſtus ita nihil omnino ſuis in epulis deſiderari voluit, idcirco ſuam omnes famem, abundè cibo præſtito recrearunt. Quod audis, ſuperfuiſſe plures fragmentorum cophinos, quàm fuerint antè panes, res eſt ad doctrinam atque mores pertinens. Illa nimirum fragmenta clamant, non fuiſſe velut præſtigias, & oculorum ludibria epulas illas, ſed Chriſtum ſalubria, & vera fercula præbuiſſe. Ne quis Apoſtolorum anceps eſſet aut dubius de dignitate rei præſtitæ, ſinguli quique ſuum cophinum retulere plenum illius ſtupendi epuli fragmentorum. Illa moles reliquiarum huius conuiuij certiores

Eleemoſyna facultates multiplicat.

tiores fecit Apoſtolos de virtute Chriſti, quam velut in dubium antea reuocarant: Quòd verò mores ſpectat, multiplicatus ille panis inſinuat, nihil omnino boni deperire ſuis poſſeſſoribus, quando fiunt pauperes huiuſce boni participes, quinimò bona in pauperes erogata boni omnigeni afferre piis largitoribus maxima incrementa.

Illa fuit Cyrilli meditatio in hunc locum: *Videbitur* (inquit) *forſan alicui Chriſtus quadam parſimonia iuſſiſſe diſcipulis, vt fragmenta colligerent. Sed ad hoc opus puſillanimitatis, non dico Chriſtus, ſed nemo aliorum paulo liberalior deſcendiſſet. Magna igitur factum eſt diſpenſatione, & miraculi nouitas maiorem auditoribus infert ſtuporem. Tanta enim poteſtas Chriſti ex hac re apparuit. Non falsò, neque per phantaſma impleti ita multi videntur, cùm tot ſuperfuiſſe cophinos, & qui comederunt viderant, & qui miniſtrabant colligendo, & portando ſenſerunt. Sed maximum, & vtiliſſimum illud eſt.* Liberalitas commendatur. *Liberalitas enim nobis hoc miraculo commendatur, & quaſi magna voce dicitur, quantò plura dabis liberaliter, atque miſericorditer, tantò tibi plura largiùs confluent. Fac igitur libenter quod ſcribitur: Frange eſurienti panem tuum. Nam & diſcipulos videmus tardiores in hac re à principio fuiſſe: quibus ſic affectis copioſiſſimam fragmentorum multitudinem Saluator largitus eſt.* Chriſtum multiplicando panes intendiſſe credo omnes à me factas rationes; puto tamen præcipuum Chriſti intentum fuiſſe, vt conſtaret eum eſſe illo panum miraculo editio præpotentem. Ita Hilarius in cap. 14. Matth. *Quinque* (inquit) *panes offeruntur turbæ, & franguntur, ſubrepunt in frangentium manus quædam fragmentorum procreationes: non imminuitur vnde perfringitur, & tamen perfringentis manum fragmenta occupant, non ſenſus, non viſus profectum tam conſpicabilis operationis aſſequitur. Eſt quod non erat, videturquod non intelligitur. Solum ſupereſt, vt Deus omnia poſſe credatur.*

Cùm Propheta vaſculi oleum auxit, oleum illud ſtetit deficiente vaſe, nihilque fuit ſuperfluum: oleum namque fluens virtute diuina fuit oblatis vaſculis adæquatum. Sed in hocce panum argumento ſecus accidit: quippe cibis copiosè datis quinque millibus hominum paſtis ſubſtantia quinque panum & duorum piſcium, numerum quinque panum & duorum piſcium collecti fragmentorum cophini ſuperarunt. Vnde benè aduertit Chryſoſtomus, ita
Miracula Chriſti alia fuere à miraculis Prophetarum.
fatus: *Vide quanta eſt ſerui & Domini differentia: nam Prophetæ, quaſi ex menſura habentes gratiam, ita miracula faciebant; Chriſtus autem abſoluta virtute faciens, cum multa ſuperabundantia omnia operabatur.* Auguſtinus tract. 24. in Ioan. in hoc miraculo quinque panum myſteria abdita ſpeculatur. Sed quia procul abit à ſenſu literali, hæſi dubius, ſenſa Patris huius deſcriberem necne. Demum ne quis aliunde petat myſticum illum ſenſum, haudquaquam eum referre piget.

Scripturæ veteris typus eſt hordeum.
Quinque panes intelliguntur quinque libri Moyſi, meritò non triticei, ſed hordeacei, quia ad vetus teſtamentum pertinent. Noſtis autem hordeum ita creatum, vt ad medullam eius vix perueniatur, veſtitur enim eadem medulla tegmine paleæ, ipſa palea tenax, & inhærens vt cum labore exuatur. Talis eſt litera veteris teſtamenti, veſtita tegminibus carnalium ſacramentorum: ſed ſi ad medullam perueniatur, paſcit, & ſatiat. Ferebat ergo puer quidam quinque panes, & duos piſces. Si quæramus, quis fuerit puer iſte. Fortè populus Iſraël erat. Senſu puerili portabat, nec manducabat. Illa enim quæ portabat clauſa onerabant, aperta paſcebant. Duo autem piſces videntur nobis ſignificare duas illas in veteri teſtamento ſublimes perſonas, quæ vngebantur ad populum ſanctificandum, & regendum, ſacerdotes, & Reges. Chriſtus Rex & ſacerdos.
Et ipſe venit in myſterio aliquando, qui per medullam hordei oſtendebatur, per paleam verò hordei occultabatur. Venit ipſe vnus vtramque perſonam in ſe portans, Sacerdotis, & Regis. Sacerdotis per victimam, qua ſeipſum obtulit Deo pro nobis: Regis, quia regitur ab eo, & aperiuntur ab eo, quæ clauſa portabantur.

Gratias illi, impleuit per ſe, quod per vetus teſtamentum promittebatur, & frangi iuſſit panes, frangendo multiplicati ſunt. Nihil verius. Quinque enim libri Moyſi, quàm multos libros cùm exponuntur, tanquam frangendo, id eſt, diſſerendo fecerunt? Sed quia in illo hordeo ignorantia primi populi tegebatur, de quo primo populo dictum eſt: Quandiu legitur Moyſes, velamen ſupra corda eorum poſitum eſt. Nondum enim ablatum erat velamen, quia nondum venerat Chriſtus. Nondum velum templi fuerat illo in cruce pendente conſciſſum. Quia ergo ignorantia populi erat in lege, propterea illa Domini tentatio, ignorantiam diſcipuli demonſtrabat. Nihil igitur vacat, omnia innuunt, ſed intellectorem requirunt: nam & iſte numerus paſti populi, populum ſignificabat ſub lege conſtitutum. Cur enim quinque millia erant, niſi quia ſub lege erant, quæ lex quinque libris Moyſis explicatur? Vnde & quinque illis porticibus languidi prodebantur, non ſanabantur. Ille autem ibi curauit languidum, qui & hic turbas de quinque panibus pauit: nam & ſuper fœnum diſcumbebant. Carnaliter ſapiebant, & in carnalibus quieſcebant. Omnis enim caro fœnum.

Quæ ſunt autem illa fragmenta, niſi quæ populus non potuit manducare? Intelligantur ergo quædam ſecretiora, quæ multitudo non poteſt capere. Quid ergo reſtat, niſi vt ſecretiora, quæ multitudo non poteſt capere, illis credantur, qui idonei ſunt, & alios docere, vt erant Apoſtoli: vnde & duodecim cophini impleti ſunt? Factum eſt hoc, & mirabiliter, quia magnum: factum eſt, & vtiliter, quia ſpiritualiter factum eſt. Quia tunc viderunt, admirati ſunt; nos autem non miramur, cùm audimus. Factum eſt
Fides videt per prænci-pia.
enim vt illi viderent, ſcriptum eſt autem vt nos audiremus. Quod in illis oculi valuerunt, hoc in nobis fides: cernimus quippe animo, quod oculis non potuimus. Et prælati ſumus illis, quoniam de nobis ſcriptum eſt: Beati qui non viderunt, & qui crediderunt. Addo quia fortè & intelleximus, quod illa turba non intellexit. Et verè nos paſti ſumus, qui ad medullam hordei peruenire potuimus. Hactenus Auguſtinus.

XIV. Illi

XIV. Illi ergo homines cùm vidiſſent ſignum, quod fecerat IESVS, dicebant: Quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum.

Chryſoſtomus homil. 41. in Ioan. arbitratur confeſſionem illam fuiſſe gulæ effectum: quippe gula, cibi ad arbitrium ſuum compos, ſuppeditantibus eſcas iugiter aſſentitur. *O gula* (inquit) *incredibilem auiditatem! Maiora his miracula, & quidem innumera operatus eſt Ieſus, neque hoc vnquam confeſſi ſunt, niſi nunc exſaturati. Vnde conſtat, quòd Prophetam aliquem eximium expectabant. Etenim illi dicebant: Tu es Propheta; & hi: Hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum. Proh quanta gulæ vis! quàm mutabilis ſententia! iam non amplius calumniatur, nec Sabbati transgreſſionem curant, neque Dei zelo mouentur: omnes has curas pleno ventre abiecerunt; Propheta erat, Regem volebant.* Ab hac ego ſententia diſcedo parum vt congrua dignitati miraculi editi à Chriſto, qui corporis recreando famem, creditur quoque pias illas animas ſua diuina gratia refeciſſe. Vnde tantùm abeſt, vt gula ſacram illam confeſſionem extorſerit à refectis illis hominibus; quinimò penes me ratum eſt, homines illos clamando Ieſum eſſe Prophetam venturum, id eſt Meſſiam, fuiſſe Deo afflatos, in eos influente fide, & non gula percitos eructante. Cyrillum Alexandrinum habeo conſcium huius ſententiæ: *Ita* (inquit) *huius inauditi ſigni excellentia affecti ſunt, vt firmiter & credant, & prædicent hunc illum eſſe, qui loco Prophetæ in mundum venturus ſcribitur.* Si firmiter credunt, vt Cyrillus ait; ergo fides, & non gula piam hanc confeſſionem enixa eſt: neque gula ſolet parturire bonos aliquos effectus, vtpote inimica Dei, & multis vitiis impregnata.

Cùm Prophetam dixere Ieſum, non illum redegerunt in ordinem Prophetarum illorum, quos Scriptura Sacra commemorat, ſeriem texens illorum operum, ſed prædicauere Ieſum eſſe ſuum Meſſiam à multis ſæculis expectatum. Quàm locuples ſit illa nomenclatura vocis huius, & quid Propheta venturus ſignificarit olim, abundè licet conicere ex [illegible]ſtino, vocem illam diſcutiente ſicut par eſt [illegible] 24. in Ioan. *Erat ille dominus Prophetarum, impletor Prophetarum, ſanctificator Prophetarum, ſed & Propheta: nam & Moyſi dictum eſt. Suſcitabo eis Prophetam ſimilem tui: ſimilem ſecundùm carnem, non ſecundùm maieſtatem. Et de ipſo Chriſto, illam Domini promiſſionem habere intellectum, apertè in Actibus Apoſtolorum exponitur, & legitur. Et ipſe Dominus de ſe ait: Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua. Propheta Dominus, & Verbum Dei Dominus, & nullus Propheta ſine Verbo Dei prophetat. Cum Prophetis Verbum Dei, & Propheta Verbum Dei. Meruerunt priora tempora Prophetas afflatos, & impletos Verbo Dei: meruimus nos Prophetam ipſum Verbum Dei. Sic autem propheta Chriſtus dominus prophetarum, ſicut Angelus Chriſtus dominus Angelorum: nam & ipſe dictus eſt magni conſilij Angelus. Verumtamen alibi quid dicit Propheta? Quia non legatus, neq; Angelus, ſed ipſe veniens ſaluos faciet eos. Quis veniet? Ipſe Angelus? Certè non per Angelum, niſi quia iſte ſic Angelus, vt ſit etiam dominus Angelorum. Etenim Angeli latinè nuntij ſunt. Si Chriſtus nihil annuntiaret, Angelus non diceretur. Si Chriſtus nihil prophetaret, non diceretur Propheta. Exhortatus eſt nos ad capeſſendam fidem, & vitam æternam. Aliquid præſens annuntiauit, aliquid futurum prædixit. Ex eo, quòd præſens annuntiauit, Angelus erat. Ex eo, quòd futurum prædixit, Propheta erat. Ex eo, quòd Verbum caro factum eſt, & Angelorum, & Prophetarum dominus erat.* Igitur luculenta fuit illa plebis numeroſæ confeſſio, quæ Chriſtum eſſe Prophetam venturum liquidò prædicauit.

Chriſtus quales Propheta fuit.

Chriſtus quare & quomodo ſit Angelus.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis concionibus ex hoc Euangelio idoneis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Abiit IESVS *trans mare Galilaæ, & ſequebatur eum multitudo magna.*

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, deſeribere apparatum, quem Chriſtus præuium exigit ab anima dignanda ſacro illius menſæ diſcubitu, à quo procul arceantur vt indigni omnes homines imparati.

Dicam primò, ſolos eos admitti ad communionem, qui tranſiere mare, & hîc quarum mare rerum ſit ſymbolum explicabo.

Dicam ſecundò panis excellentiam, quo paſcitur anima ad Chriſti epulas inuitata.

Acceſſus ad ſacram Euchariſtiam, congruum exigit apparatum.

In hæc verba:

Abiit IESVS *trans mare Galilaæ, & ſequebatur eum, &c.*

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

MAnna typum fuiſſe Sacri corporis Chriſti, res eſt in confeſſo viris omnibus Scripturarum conſciis, & peritis; eo maximè perſuaſis argumento, quia ſcilicet Chriſtus ipſe ſuum corpus virgine pura quaſi cœlo ſatum, cum manna pane cælico comparauit. *Hic eſt* (inquit) *panis, qui de cœlo deſcendit. Non ſicut manducauerunt patres veſtri manna, & mortui ſunt.* Vtque ſuo manna niſi poſt tranſitum maris vſus eſt ille Dei populus; ita niſi Baptiſmi tinctus aquis homo poteſt liberum habere panis huius vſum, quo Chriſtus ait eſſe, vitam ad æternam animas educandas.

Ioan. 6. Baptiſmus præire debet Euchariſtiæ.

Hodiernus item factus à Chriſto maris tranſitus ante datos populo numeroſo panes multiplicatos, illud ipſum apprimè notat, ſcilicet eſſe ſacras prætereundas aquas Baptiſmi, ante panis eſum, qui in altari Chriſti Domini conſecratur.

EX THEOLOGIA.

Ex Theologiæ fontibus abundè liquet, Euchariſtiam eſſe Sacramentum viuentium, & non mortuorum, id eſt, exiſtentium in gratia, & non hominum quos peccati mortiferi lethale virus omnino vita gratiæ ſpoliauit. Sed ex S. Thoma 3. p. quæſt. 66. art. 1. 11. & 12. Baptiſmus eſt regeneratio ad gratiam, & ianua Eccleſiæ Sanctæ, penes quam duntaxat vſus eſt huiuſce panis Angelorum, qui exigit Angelicam in ſuſcipiente talem cibum anima puritatem. Vnde patet, neceſſarium eſſe maris tranſitum, vt colligere manna queat anima baptizata.

Euchariſtia quare Sacramentum viuentium.

Eſſe verò vitæ principium Baptiſma, clamant concordi voce Patres Sancti diuerſis vſi verbis eò tendentibus. Auguſtinus epiſt 23. Baptiſmum nominat *Sacramentum fidei.* Nempe fides, qua iuſtus homo viuit, tunc præſertim incipit influere. Dionyſius cap. 3. Eccleſiaſticæ hierarchiæ, Baptiſma vocat illuminationem, quia baptizatus homo dici poteſt ab eo momento vita gratiæ coruſcare. Clemens lib. 7. conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 23. Baptiſmum nominat *Sigillum paſſionis diuinæ.* Quia tum maximè in ſerie fidelium anima Chriſtiana fœdus iniens cum Chriſto, quaſi ſigillata Dei gratiâ recenſetur.

EX SS. PATRIBVS. Baptiſma ſeptem thera.

Cyrillus Ieroſolymitanus in procemio ſuarum catecheſeon: *Sanè* (inquit) *magnum eſt propoſitum hoc Baptiſma. Captiuitatis liberatio, peccatorum remiſſio, mors peccati, animæ regeneratio, veſtimentum candidum, ſignaculum ſanctum, & indelebile, deliciæ paradiſi, regni cœleſtis conciliatio, chariſmaque adoptionis filiorum.* Hactenus ille benè & congruè ad intentum. Cùm namque panis filiorum ſit Euchariſtia, non mittenda cani, ſcilicet infideli; operæpretium eſt, ante panis huius vſum, homines obſequio Baptiſmi in Dei filios adoptari.

Baptiſmus eſt ſigillum.

Conſtat item debere vitæ compotem eſſe virum, quem nutrire cupit homo, panem qui porrigit. Nempe cibus ori inſertus eius qui occidit,

Baptiſmus ianuã aperit ad gratiam.

Ex Philosophia.

occidit, extincto nihil prodeſt. Ita nequit augere Dei gratiam Euchariſtia data vitæ experti. Gratiam namque cuius nullum eſt eſſe, nullum quoque ſui ſuſcipit incrementum. Et id iuxta vetus hoc Philoſophiæ effatum: *Non entis nulla ſunt paſſiones.* Vnde poteſt ſic argui: Ab homine non baptizato procul abeſt gratia; ergo nequit augeri. Et ſic fruſtra datur Euchariſtia animæ extinctæ, niſi priùs eam fecerit è cælo redux Baptiſmi gratia rediuiuam.

Ex Historia. Catechumeni non accedebant ad ſacram communionem ante Baptiſmum.

Adſtruitur hæc veritas ex praxi inolita ab incunabulis Eccleſiæ. Etenim ex Concilio Niceno Primo, canon. 11. & 12. Chryſoſtomo homil. 60. & 61. ad populum, & aliis paſſim, Catechumeni quantouis amore Dei arderent; Baptiſmo tamen non ſuſcepto, ſine diſcrimine omnes à communione ſacra penitus arcebantur.

Ille verò maris tranſitus hodie factus à Chriſto, ſuum dante panem poſt triduum, aliud etiam Baptiſma mihi ſuggerit, quo ablutus homo, priùs peccatorum ſordibus infectus, huiuſce panis eſo fruitur. Baptiſma voco pœnitentiam à Deo, conceſſam illis, qui gratiâ diuinâ datâ primo in lauacro turpiter exciderunt.

Ex SS. Patribus. Pœnitentia eſt alter Baptiſmus.

Hieronymus non ſubobſcurè dicit pœnitentiam eſſe genus alterum Baptiſmi, quando vocat eam ſecundum poſt naufragium tabulam. Sic ille epiſt. 8. ad Demetriadem: *Pœnitentia, quaſi ſecunda poſt naufragium tabula ſit miſeris.* Nempe ſacris ineſt aquis Baptiſmi cum pœnitentia vera quædam relatio. Quippe ſicut omnia peccata detergit aqua Baptiſmatis; ita fæces omnes vitiorum pœnitentium lacrymis abluuntur. Ita tamen vt peccato fletus congruant, vt opportunè monet Ambroſius lib. 1. de pœnitentia cap. x. *Qui culpam* (inquit) *exaggerauit; exaggeret, & pœnitentiam, maiora enim crimina maioribus fletibus abluuntur.*

Ex Ivre Canonic. Pœnitentia eſt lauacrũ.

Hoc pœnitentiæ lauacrum ſalutare nobis conſuluit iſte canon: *Lacryma lauent delictum, quod pudor eſt confiteri.* Canone Lacrymas. De Pœnitentia. Diſt. 1. Imò canon alter Baptiſmum, & pœnitentiam, vt res concolores annecti. Namque duo media ſunt hæc cælitus inſtituta, quibus anima extincta fiat influente Dei gratiâ rediuiua. Ecce canon. *Non poteſt quis gratiam doni cæleſtis accipere, niſi priùs purgatus fuerit ab omni ſorde peccati, per pœnitentiæ confeſſionem, per donum Baptiſmi ſalutaris.* Canone. Non poteſt. De pœnitentia Diſt. 1.

Inde vides, pœnitentiam eſſe mare, cuius vt & Baptiſmi tranſitus neceſſarius eſt abſolutè, Dei gratiam conciliari ſibi volentibus, ſi fortè dote tali lethale crimen eos exuerit. Vnde quia gratia requiritur, vt ſit ſalutare panis Angelorum epulum, eſt ille Dei gratiæ influxus à pœnitentiæ lacrymis auſpicandus.

1. Paral. 4.

Huiuſce rei in figuram Rex Salomon in illo ſuo prædiuite templo mare fecit æneum, cuius Scriptura ſacra memor ait: *In mari lauabantur ſacerdotes. Porrò mare poſuit in latere dextro.* Idque ſanè Deo moderante; quippe Dei ad dexteram collocatur omnis anima pœnitendo.

Ex Antiquitate.

Rurſus erat immane nefas apud Hebræos olim hominem immundum ſiſtere ſe templo niſi veſtimenta priùs, ſic præcipiente ſacro codice, deterſiſſet. Exempli causâ, ſi quem ſcabies infeciſſet, ei à lege Moſis erat indictum hoc penſum: *Lauabit veſtimenta, & mundus erit.* Præterea ſtante ritu Iudæorum, ſordida lepra ſuam immundè labem affricabat ædi, ſupellectili, veſtimento, ſicut & hominibus; ſed aſperſa domus aquis viuentibus, à contracta ſua immunditie illico purgabatur. Ecce legis textum. *Tollet lignum cedrinum, & hyſſopum, & coccum, & paſſerem viuum, & tinget omnia in ſanguine paſſeris immolati, atque in aquis viuentibus, & aſperget domum ſepties &c. orabit pro domo, & iure mundabitur.*

Plurium nationum. Leuit. 13. Leuit. 14. Aquarum vis ad mundandum.

Sed eſtò lepra virus aſpergeret longè lateque, tamen immunes erant aquæ tali à contagio, idque lege ſanciente, cuius en tenorem. *Fontes verò, & ciſternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit.* Profectò bonis operibus, vt orationi, ieiunio, & eleemoſynæ, gloriolæ quandoque vanæ oræuus inoritur. Sed immunda labes illa procul abeſt ab illis aquis, quibus ſe immergunt animæ pœnitentes.

Aquæ immunes à cõtagio rerum immundarum. Leuit. 11.

Troiani ſe aquis purgabant.

Ab Hebræis credo ritum hunc ſe purgandi à peccato, beneficio aquarum, defluxiſſe plures in alias gentes, aquis vſas olim vt congruo remedio ad omne nefas perpetratum protinus expiandum. Inualuiſſe morem illum Troiæ, patet ex Virgilio 2. Æneidos, inducente ſuum Æneam cunctantem attrectare ſacra, donec aquis, collectas ex Græcorum cæde fæces & maculas expurgaret. Sic ille patrem alloquitur.

Tu genitor cape ſacra manu, patrioſque Penates:
Me bello ex tanto digreſſum, & cæde recenti
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
——— *Abluero.*

Carthaginẽſium mos ſe præparandi ad ſacra.

Carthaginenſes eo quoque ritu initiari credidere tales habere vires aquas, ſcilicet vt aptare ſacris animam poſſent. Vnde Dido ſic loquitur 4. Æneidos.

Dic corpus properet fluuiali ſpargere lympha.

Seruius verſando locum illum ſcribit, eos qui ſe accingebant ad facienda ſacra diis Manibus, fuiſſe pura conſperſos aqua, probans intentum ex Virgilio 6. Æneidos.

——— *Ter ſocios purâ circumtulit vndâ*
Spargens rore leui, & ramo fœlicis oliuæ.

Aquæ ſacris Veſtæ Romæ præmiæ.

Ex Cicerone lib. 2. de legibus priſca Roma, mores aliarum gentium æmulata, ſibi perſuaſit aquæ conſperſione labes criminum detergi, & conciliari virtutum habitus, qui ſunt præcipua & congrua hominum argumenta.

Aquæ creditæ Spartanis vtiles ad ſcelera expianda.

Ex Lilio Gyraldo lib. de ſacrificiis, Syntagmate 17. Spartanis erat inolitum, perpetrata cæde, ſuas veſtes aquis ſepties immergere, vt inhumanum illud facinus expiarent.

Aquas Athenienſes adhibuere ſacris.

Seruius lib. 12. Æneidos ait, Romanos aquam quæ præibat Veſtæ ſacris, credidiſſe bonam & vtilem ad ſanandos ægros, & cunctis eâ vtentibus fuiſſe potam maximè ſalutarem.

Aqua ſcaturiens in templo Delij Apollinis.

Athenienſes item ex Gyraldo ſyntagmate 17. hiſtoriæ Deorum, ſolebant adhibere ſuis ſacris aquas è allias Callirrhoë fonte, quaſi earũ aſperſio facta foret vt vtilis animæ profutura.

Alexander lib. 4. dierum genialium cap. 17. opportunè notat, fuiſſe Græcis in templo Delij Apollinis familiares vſus aquæ in ſacrificijs, &

illas aquas è templo ſcaturiiſſe, quarum vſus in profanis erat omnibus interdictus. Paulus ait, fideles eſſe ſacrum Dei templum. Et hoc vnicè ſalit aqua, dum peccata deflet homo pœnitens. Sed iacturam ſanitatis, opum, & dignitatum deflere, reor eſſe genus amentiæ, quæ ab homine Chriſtiano debet eſſe procul, imò velut graue nefas penitus aliena.

Aqua Corinthiis ſacra.

Pauſanias lib. 2. qui eſt de Corinthiacis, non procul à ſepulchro Ægyſti, & Clytemneſtræ, notat aquas fluxiſſe, quibus ineſſe Græci credebant hanc virtutem, vt aſperſa reis alicuius criminis hominibus illi, quantumuis eſſent eorum ſcelera grauia, purgarentur.

Aquæ Trœzenis vtiles ad ſcelera expianda

Idem prælaudato libro Trœzenos ex fonte Hippocrene refert quæſiuiſſe ſuis peccatis remedia: & ex conſilio gentis huius, Oreſtes matricida, ſnom poſt facinus horrendum, ipſo Pauſania teſte, crimen aquis illis tinctus & madidus explauit.

Aquæ quænam Perſis religioſæ.

Herodoti auctore libro, Reges Perſarum vtebantur aquis fluuii Coaſpis, vt earum infectione labes criminum abluerent. Et nequando reos deficeret, Plinius lib. 3. c. 3. & Solinus capite decimo quinto notant, eo intento Reges, & ad potum proficiſcendo procul ab hoc fluuio, religioſè ſecum ſalutares aquas huius fluminis occluſas cautè vaſis grandibus aſportaſſe.

Aquæ Nili religioſæ Ægyptiis

Solinus idem capite quadrageſimo ſexto refert, habuiſſe Reges Arabum vt religioſas aquas fluminis Eulei. De Parthis idem Plinius affirmat lib. 31. cap. 3. Et eo auctore colunt Reges Parthorum eadem religione duo flumina, ſcilicet Coaſpē, quo præterfluente Suſa Regis ciuitas alluitur; & Euleum à Medis populis oriūdum.

Aquæ quænam Parthis ſacræ.

In hiſtoria Deorum gentilium, ſyntagmate 17. Lilius Gyraldus ait, Ægyptios tanti feciſſe Nili fluuij ingentis aquas, vt cum humeris deferretur aqua Nili in hydria, pro vſu ſacrorum, omnes ante vaſa plena tali aqua procumberent vt ante Nomen, aquæ grates referendo proni, & in genua prouoluti.

Aquæ Regi Babylonis pretioſæ.

Plutharcus in Alexandri Magni vita, memor huius aquæ Nili, ſcribit eam in pretio habuiſſe Reges Babylonis, eam recondendo ſimul cum theſauris. Aſt ego credo fuſas lacrymas à pœnitente pluris fieri à Deo, & Angelis, quàm theſauros. Namque tales pœnitentis aquæ cælum emunt quod nulla poteſt ſtante peccato gaza diuite comparari.

Lacrymæ ſunt inſtar Baptiſmi.

Pertinere Dei regnum ad lacrymas pœnitentiæ, conſona voce Patres aiunt. Audi Hieronymum in libro epiſtolarū: *O humilis lacryma, tuū eſt regnū, tua eſt potentia.* Vt Baptiſma cœli peruium hominibus tinctis aqua ſalutaris huius lauacri, ita fletus ait Gregorius eſſe velut Baptiſma ſalutare, cuius obſequio pœnitentis anima baptizatur. Sic ille lib. 17. Moral. cap. 12. *Polluta dudum conſcientia, lacrymis baptizata renouatur.*

Ex SS. PATRIBVS.

Quàm ſint gratæ cælis lacrymæ, & Angelis pretioſæ, notat Bernardus in Cantica: *Lacrymæ* (inquit) *pœnitentium vinum ſunt Angelorum, quia in illis odor vitæ, ſapor gratiæ, guſtus indulgentiæ, ſanitas redeuntis innocentiæ, & ſerenatæ conſcientiæ ſuauitas.*

Lacrymæ gratæ Angelis.

Gentiles olim credidere ſua ſacra fore ſuis grata diis, ſi conſpergerentur aqua. Sed Gregorius in Pſal. 20. potiori ratione dicit hominem qui amarè ſua peccata luget, eſſe Deo placitum holocauſtum. *Holocauſtum* (inquit) *ſiccum, eſt bonum opus, quod orationis lacrymæ non infundunt: holocauſtum pingue eſt, quando hoc, quod benè agitur, corde humili etiam per lacrymas irrigatur.*

Lacrymæ pœnitentiū habent conſolatorem Deum.

Qui tranſiere mare, ſacris manibus Chriſti attrectatum accepere panem. Sed merentur habere Deum ipſum animam pœnitentis lacrymis conſolantem. Bernardus ſermone in voces illas: Ecce nos reliquimus omnia: *Fælices* (inquit) *lacrymæ, quas benigna manus conditoris abſtergunt, & beati oculi, qui in talibus liquefieri elegerunt.*

Quia pleriqne panem ſanctum manibus illotis attrectant, & imparati accedunt ad menſam Chriſti, erudeerare libet adhuc alios plurium nationum ritus ante ſacra, licet iam ſint à multis ſæculis obſoleti. Fortè rubor verecundiæ Chriſtianos eos inceſſet, qui incurij conſilij Apoſtoli, non probant ſemetipſos ante panis huius eſum, cuius figura ſola data fuit poſt triduum populo, qui mare Tiberiadis tranſierat, multa paſſus, vno vt hoc tantùm Euchariſtiæ ſymbolo frueretur.

EX HISTORIIS. PLVRIVM NATIONVM.

Alma Ceres vſum dicitur inueniſſe panis olim antè Græcis ignoti, qui & ab illa didicere modum arandi, & ſemina commendandi terræ boum induſtriâ iam excultæ. Vnde rei huius gratiâ Athenienſes eam inſtar Numinis adorarunt. Herodotus lib. 2. dicit mulieres ſacerdotes fuiſſe Deæ illius, & ieiunio ſe aptaſſe ſicut & caſtitate, ſacris huiuſce Deæ ſanctius vt vacarent. A Græcis ad Romanos ille ritus fluxit, vt ſcilicet præuiis ieiunijs, & caſtitate diis ſe ſiſterent, vt Plutarchus in Numæ vita refert, ſcribendo Regem hoc ſe accinxiſſe, ſacra ad facienda, cibis & Venere ſtrictius abſtinendo. Fluxit inde locus hic Ouidij. lib. 4. Faſtorum

Sacra Cereris quo ritu celebrata.

Vſus abeſt Veneris: nec fas animalia menſis
Ponere, nec digitis annulus vllus ineſt.

Sacra antiqua tria præſequebantur

Poëta notat fuiſſe tria velut præuie ad facienda ſacra, ſcilicet inediam, caſtitatem, & veſtium modeſtiam, teſtatam annulis etiam abiectis aureis, & gemmatis, qui faſtui, & gloriolæ inani litare ſolent, vt afflantis ſtemmata vanitatis. Caſtimoniæ celebratæ ſacris in Cereris, idem expreſſè memor eſt Ouidius 3. Amor. Eleg. 10.

Annua venerunt Cerealis tempora ſacri:
Secubat in vacuo ſola puella toro.

Sacra Cereris caſta.

Illud idem repetit ipſe libro 10. Metamorph. ſcribens fuiſſe nefas obſcœnum omne ſacris in Cereris. Sic ille.

Feſta die Cereris celebrabant annua matres
Illa, quibus niueâ velata corpore veſte
Primitias frugum dant ſpicea ſerta ſuarum:
Perque nouem noctes Venerem, tactuſque viriles
In vetitis numerant.

Ieiunium quadrageſimæ quare præit dies paſchales.

Si ratione panis communis vſus, oſtenſi atque dati antiquis, vna Ceres hoc meruit, vt gentiles ei facerent ſacra, quibus ſe aptabant, luxuriam coërcendo cibi atque potus abſtinentiâ, nonne benè, & iuſte cauit alma parens Eccleſia, ne ſoluatur ieiunium quadrageſimale, ſacrum quod Paſcha præit? vt carne repurgata cibi abſtinentia diuturna, pane Angelorum fruatur homo, cui etiam indicta fuit præuia confeſſio, in qua velut in lauacro fæces luxuriæ, lacrymis abluuntur.

Panes propoſitionis caſtis tãtùm conceſſi.

Hebræis olim & præſtituta fuit hæc lex, vt neque panem Sanctum attrectare manu auderent, aut manducare, niſi priùs per aliquod tẽpus à coniugij etiam legitimi voluptate licita tẽperaſſent. Vnde petente Dauide panes à ſacerdote Achimelech, ille panes propoſitionis ei noluit exhibere, niſi poſtquam certior effectus eſt, Dauidem & ſtipantes eum eſſe puros eo modo quem præfectus hic ſacrorum tunc temporis exigebat.

1. Reg. 21.

Ita refert hiſtoriam textus ſacer: *Reſpondẽs ſacerdos ad Dauid, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, ſed tantùm panem ſanctum; ſi mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus. Et reſpondit Dauid ſacerdoti, & dixit ei: Equidem ſi de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri, & nudiuſtertius: Dedit ergo ei ſanctificatum panem.*

Ex Ivre Canonic.

Nonne ſacri & canones ſanxere, viros coniugatos debere ſuis ab amplexibus abſtinere, dies aliquos ante panis Chriſti eſum? Siquidem ille panis paſcitur in lilijs, coitens duntaxat eis, quos cultores eſſe nouit inclytæ caſtitatis.

Caſtitas eſſe debet præuia ſacræ communioni.

Ex SS. Patribvs

Ecce canon in eo argumento diues, & ex profeſſo meum intentum adſtruens. *Si panes propoſitionis non poterant ab iis, qui vxores ſuas tetigerant, comedi; quantò magis ille panis, qui de cœlo deſcendit, non poteſt ab his, qui coniugalibus paulò antè hæſerint complexibus, violari, & contingi; non quòd nuptias condemnemus, ſed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi ſumus, vacare operibus carnis non debeamus.* Canone. Scitis §. Si panes. 33. qu. 4.

Patres etiam Sancti, vt conſcij caſtitatis quam prærequirit ille panis ſacer, ad hanc excolendam per aliquot dies ante panis huius eſum coniugatos homines adhortantur.

Ita monet Auguſtinus in ſermone de ſecunda Dominica Aduentus: *Quotieſcunque aut dies natalis Domini aut reliquæ feſtiuitates adueniunt, ſicut frequenter admonui, ante plures dies, non ſolùm ab infidelium concubinarum conſortio, ſed etiam à proprijs vxoribus abſtinete.*

Continentia ab vxore debet præire ſacræ communioni.

Ambroſius ieiunium quadrageſimale tali continentiæ ab vxoribus annectit. Sic ille in ſermone de Aduentu, vnde canon hic proſtat apud Gratianum. Canone Fratres. 33. qu. 4. *Fratres, non ſolùm debetis ab omni immunditia abſtinere, ſed etiam ab vxoribus proprijs ſtudioſiſſimè continentis. Nullus omnino vxori ſuæ ieiuniorum diebus coniungatur.*

Ex ivre Canonic.

Mare typus eſt pœnitentiæ, fortè quia eſt amara maris inſtar. Vt ergo mare pœnitentiæ permanſire ſicut decet homo queat ante panis Angelorum ſumptionem. Si eſt coniugatus, ieiunio adiiciat temperantiam à nuptiali toro, alioquin fruſtra petit die Paſchæ panem Chriſti. Namque ſicut par eſt haudquaquam congruè transfretauit. Hoc apprime docet iſte canon. *Qui in caſtigatione victus ſe dicit agere pœnitentiam, fruſtra hoc ſermone promittit, niſi egrediatur de cubili ſuo, & ieiunio continentiam addat.* Canone. Qui 33. qu. 4.

Pœnitentia perfecta
ſimul annectit ieiuniũ, & continentiã ab vxore.

Ex Antiqvitate. Plvrivm Nationvm.

Non Cereris ſacra ſolùm obſtringere ſuos ſymmyſtas caſtitati & ieiunio; ſed omnia ferè ſacra Gentilium ab his, qui voluere ritus eorum conſcij eſſe, talem munditiem corporis exegerunt. Vnde libris Pontificum inſerta fuit hæc lex, ex Cicerone libro 2. de legibus. AD DEOS ADEVNTO CASTE.

Caſtitas exculta ſacris in omnibus Gentilium.

Scitè morem illum inſinuat Silius Italicus lib. 7. dum deſcribit eas matronas, quæ præmia caſtitate ſtipatæ, Deæ Iunonis ædes ſubierant.

Huc ades ô Regina Deûm, gẽs caſta precamur

Caſtitas Aſſyriorum ante ſacra.

Macrobius lib. 1. Saturnalium cap. 23. ſcribit, Aſſyrios coluiſſe ſolem ſub nomenclatura Iouis, cuius ſimulacrum dum vehebant, ſubibant proceres regni, profitentes eo intento vitam caſtiſſimam luxuriæ fæcibus illibatam.

Caſtitas Ægyptiorum ante ſacra.

Porphyrius lib. 4. de abſtinentia ab eſu carnium ait, Ægyptios quadraginta duos dies, egiſſe procul à mulieribus; ita diis ſuis caſtis moribus obſequentes.

Res eſt digna ſcitu in eo argumento nota toti Aſiæ, & Europæ. Etenim inde greges hominum ibant Epidaurum vbi templum erat ægris propitium, ſed præcipuè caſtis: etenim ab illo procul libidinoſi homines arcebantur. Nempe talis erat epigraphe templi, quam vt legerent omnes, expreſſerant literæ cubitales.

Templi Epidauri inſcriptio digna ſcitu.

Ἁγνὸν χρὴ νηοῖο θυώδεος ἐντὸς ἰόντα
Ἔμμεναι — Idest ad verbum.

Caſtum oportet, templum ſacrum intra euntem eſſe. Ita Clemens Alexandrinus lib. 5. ſtromaton.

Sacris vt caſtus interſit Perſes, Heſiodus rogat.

Heſiodus in libro, cuius inſcriptio eſt, ἔργα καὶ ἡμέραι, id eſt, opera & dies enixè fratrem ſuum Perſen rogat, vt ſacra diis faciat intemerata comite caſtitate.

Κὰδ δύναμιν δ' ἔρδειν ἱέρ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν
Ἁγνῶς καὶ καθαρῶς — Id eſt ad verbum.

Pro virili parte ſua faciat ſacra immortalibus diis. Caſtè, & purè.

Idem Heſiodus libro ſecundo eiuſdem operis, hortatur eundem fratrem ſuum, ne ſtatim ab vxore ſactu interſit Veſtæ Deæ, ratus ingens imminere malum homini corpore impuro fanum Numinis adeunti.

Sacra Bacchi à caſtis facta.

Quodque mirum eſt, Orpheus inſtituit Orgia, id eſt Bacchi ſacra, ſolis à fœminis caſtis agi, ita vini repertorem præcipiendo coli ſocia caſtitate. Huiuſce ritus Naſo memor eum his verſibus expreſſit lib. 2. Faſtorum.

Sic epulis functi, ſic dant ſua corpora ſomno,
Et poſitis iuxta ſecubuere toris:
Cauſa, repertori vitis, quia ſacra parabant,
Quæ facerent purè, cum foret orta dies.

Sacra Iſidis caſta.

Iſidis quoque ſacra, ſuis à ſymmiſtis exegiſſe dies nouem ab omni Veneris illuuie immunes, veterum auctoritate liquet.

Sacra ſolùm caſtis olim licita.

Tibullus lib. 2. Elegia prima notat fuiſſe legem hanc omnibus indictam, vt ab omnibus arcerẽtur aris homines impuri obſcœnæ Veneri mancipati. Sic ille.

Vos quoque abeſſe procul iubeo, diſcedat ab aris.
Queis tulit heſternâ gaudia nocte Venus.
Caſta placent Superis, pura cum veſte venite
Et manibus puris, ſumite fontis aquam.

Veſta Dea virgo fuit.

Quia Veſta fuit virgo, ſicut veteres credidere, Deæ huic fictitiæ fieri noluere ſacra niſi ab intemeratis virginibus, Veſtales etiam à Veſta Dei virgine dicebantur. Vnde ludit Ouidius ſuo more lib. 6. Faſtorum, rationem huiuſce ritus veteris allegando.

Quid mirum, virgo ſi virgine læta miniſtra,
Admittit caſtas in ſua ſacra manus.

Tertullianus item lib. de monogamia ſcribit

Caſtæ quædã mulieres erant ſacerdotes.

apud gentiles olim fuiſſe ſacris præfectas mulieres quaſdam, quæ à momento ſuæ initiationis conſentiente viro priùs in ſponſum electo, vitam cælibem vt viduæ tranſegerunt. Iuno tales habuit in Achaiu. Diana in Scythia, & Apollo Delphius in Græcia Hierouymo auctore libro ad Geruntiam.

Caſti quàm fuerint ſacerdotes Cybeles.

Rem quoque ſcitam à paucis ait Pauſanias lib. 2. qui eſt de Corinthiacis. Auctor ille refert, apud Sicyonios Veoerem habuiſſe duas ſacerdotes, vnam virginem, & innuptam, alteram verò viro iunctam. Venere ſic probantè ſibi, obſcœnæ licet, placere pura ſtemmata caſtitatis. Quam priſca Roma religioſè coli ſanxit à miniſtris Cybeles, quam Deorũ dixere matrem Hanc vt ſanctius excolerent ſacerdotes eius, vſi remedio inhumano, ductis & inſtar nouaculæ aptatis ſeſe reſtulis euirabant. Eſt teſtis huius induſtriæ Plinius lib. 11. cap. 49. & lib 35. cap. 12 Vnde tales ſacerdotes Iuuenalis Poëta vocat ſemiuiros, ſic à præfata ſui corporis ſectione iure merito nuncupatos. Sic ille ſatyra. 6.

——————— *Ecce furentis*
Bellona, matriſque Deûm chorus intrat & ingens.
Semiuir.

Ex Cicerone libro ſecundo de legibus, non caſtè ſolùm vixiſſe ſacris Deorum ſicut par erat addictos, ſed ſe præterea omnibus vſquequaque curis huius ſæculi, vt intenderent Numinis obſequio, iugiter abdicaſſe. Tullius ait fuiſſe legem hanc conceptam his terminis in libro Pontificum. *Ad diuos adeunto caſtè, pietatem adhibento, opes amouento: qui ſecus faxit, Deus ipſe vindex erit.* Extat apud Xenophontem in oratione de laudibus Ageſilai apophthegma Rege tali dignum, ſcilicet. *Caſtitate ſimul & adjectis bonis operibus, ſanctius coli Deum, quàm ſacrificiis.*

Caſtitati ſacerdotum aliæ virtutes adiectæ.

Ex Medicina.

Eſt etiam medicina vires caſtitatis experta, notans apprimè, quædam remedia concinnata manu caſta prodeſſe magis, quam quæ aptauit homo fœdis actibus impudicos. Marcellus capite vigeſimo ſexto tradit illapſum è cœlo rorem debere quibus foliis incumbit, prima luce manu pueri virginis excuti, vt conferat & prôcuret laboranti veſicæ vitio ſanitatem.

Caſta manus virtutem cõfert pharmacis.

In medicina thuris vſus eſt probatus ægris, multa bona vitæ congrua concilians. Plin. lib. 12. cap. 14. ſcribit, Arabes quando thuris arbores diſſecant, & incidunt, caſtè vitam inſtituere, prorſus à fœminis omnibus abſtinendo. Idem lib. 20. cap. ſexto refert, maximè prodeſſe plagis verbaſcum, quando malè habentibus ex artis præſcripto manu virginis adaptatur.

Thus à quibus colligatur.

Deflere libet hîc hominum, & præcipuè Chriſtianorum amentiam, qui eſtò ſciant nihil omnino gratiæ & ſalutis conferre panem Angelorum, imò lethale malum inferre reis hominibus, non ſatagunt ita vitam componere; vt ſiſtendo ſe ſicut decet Chriſti menſæ, panis Angelorum commoda ſortiuatur.

Vtinam homines ſacrilegi ita ſuæ animæ conſulerent, vt medici corporibus, quibus cautè negant æſtuante febre panem, vtpote febrienti tunc temporis obfuturum. Hoc eſt Hippocratis oraculum lib. 1. aphor. 11. Ἐν παροξυνομένοισιν ὑποστέλλεσθαι χρὴ· τὸ προστιθέναι γὰρ βλάβη. Ideſt. *In acceſſionibus à cibo abſtinere oportet. Cibum enim dare nocet.*

Euchariſtia eſt neganda reis & noxiis hominibus.

Ad quid ergo foco luxuriæ ardentes eunt ad epulas Angelorum homines impudici? Gentiles olim vt ſe ſiſterent idolis, atque meris, Numinum laruis & figmentis, quorum omnino nihil proderant obſequia, bellum indixere fœdis omnibus illecebris: Chriſtianos verò cura nulla ſollicitat de profitenda vita labis luxuriæ neſcia, & neceſſaria omnibus optantibus ſalutari corporis Chriſti adipe ſaginari.

Iure Cæſareo congrua pretia decreta fuere viris vti par eſt publicam annonam curantibus & obſequio Cæſaris obſtrictis vtpote conſpicuis inclyta dignitate. Ecce legem imperatorum Theodoſij & Valentiniani. *Omnibus tam viris ſpectabilibus, quàm viris clariſſimis iudicibus &c. item & adſeſſoribus iudicum ſingulorum, &c. vt ea pro annonis, & capite dignitatis ſua debita pretia conſequantur.* Lege Omnibus. Codice, De annonis lib. 1. titul. 52.

Ex Ivre Civili.

Vt annona ſacta, panis ſcilicet Angelorum, influat in hominem, impertiendo diues pretium redemptionis noſtræ, debet homo Dei familiæ adſcriptus eſſe mediante fide in Baptiſmo infuſa. Eſt ſecundò neceſſe, ſuam vt omnem adhibeat induſtriam, nequid circa panis huius vſum vitij committatur.

Euchariſtia in quos influat.

Imperatores item Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius noluere ſua reſcripta vires vllas aut effectus ſortiri, extorta in fraudem rei annonariæ. Ecce legis textum. *In fraudem annonariæ rei, ac deuotionis publicæ elicitum damnabili ſubreptione reſcriptum, manifeſtum eſt iure, non poſſe vires.* ſortiri Lege in fraudem. Codice De annonis, & tributis, lib 10. titul. 16

Euchariſtia quando ſuos non extrat effectus.

Chriſti Domini beneficium eſt in Euangelio conſcriptum hoc tenore *Qui manducauerit hunc panem, viuet in æternum.* Si verò panis ille malè accipitur, vt dicitur accepiſſe Iudas, profectò velut in fraudem accipitur, tuncque panis ori ingeſtus, eam gratiam non impertit, quam Chriſtus eo pane ſicut par eſt veſcentibus, ſacro codice repromiſit.

Ioan. 6.

Chryſoſtomus homil. 5. in Matth. *Sicut* (inquit) *corporalis cibus, cùm ventrem inuenerit aduerſis humoribus occupatum, amplius lædit, magis nocet, & nullum præſtat auxilium: ita & iſte ſpiritalis cibus, ſi aliquem reperit malignitate pollutum, magis eum perdet, non ſuâ naturâ, ſed accipientis vitio.*

Ex SS. Patribvs.

Poſtremò, mare tutò pertranſeunt, qui omnia amara ſolent æquo pati animo. Primò, Dei amoris intuitu, quem indixere ſibi, acerba tolerando ſequi. Secundò, ſuis vt anguſtiis & preſſuris animæ repurgatæ: Dei gratiarum concilient locuples incrementum. Crucem baiulando panis Angelorum eſui ſe aptare, id eſt, ita vitam inſtituere, vt Chriſti ærumnas homo ſua in carne ferat, eſt ad ſumptionem Euchariſtiæ præſtans aliis omnibus apparatus.

Euchariſtia quibus ſit noxia.

Vnde quia ærumnæ, licèt permoleſtæ, viam ſternunt ad Chriſtum, illis hoc ſymbolũ quadrare puto, cuius memor eſt Areſius, qui libro ſuo ſymbolorum, appoſitè ad mare typum amaræ cuiuſuis anguſtiæ, pingit mare tumens, & vento

Tribulationum ſalutaris eſt effectus.

Ex Symbolis.

vento iniquo reſlante ſuos altè vehens fluctus attollentes ita naues eo perturbato pelago tranſfretaotes. Torbatis fluctibus ille voces iſtas appoſuit. TVRBANT, SED ATTOLLVNT.

Non ioficior, anguſtias & omnia amara maris inſtar eſſe diris turbinibus & procellis, vt & aduerſis æſtibus infeſti, & præſertim hominibus delicatis vſquequaque rebus omnibus aſſuetis. At eſtò mala hæc ſint corpori ingrata; illa tamen cœlo tenus euehunt animas afflictas. Ita mare Galilææ ſuos transfretantes conturbando, tamen ad Chriſtum vexit, à quo fuere primò ſatâ cœlo doctrinâ inſtructi, deinde pane paſti, qui figuram Chriſti corporis exprimebat.

Igitur patienter habe tuas ærumnas, homo Chriſtiane, quia ſi quando tument hi fluctus, non idcirco nauis in diſcrimen aliquod incurrit, imò ſecus ad portum citiùs appellit. Preſſuræ ſicut fluctus TVRBANT, SED ATTOLLVNT. Siquidem anguſtiis & ærumnis æquo animo perpeſſis æterna gloria comparatur.

Lacrymæ quam ſint ſalutares. Expreſſit idem auctor aliud & ſymbolum congruum intento meo, de vtilitate crucis & pœnitentiæ præuiæ ad acceſſum Chriſti abditi ſub ritè panis ſpecie conſecrati. Pingit ille vitem, quæ amputata madet & deſudat in lacrymas verſa, lugens fuiſſe ſibi falce ramos aliquot amputatos. Symboli lemma fuit hic titulus. VT MERO GAVDEAM. Id eſt: Ego vitis præciſa fleo, ſed hæc defluens aqua vinum aliquando fiet. Chriſtus profectò vinum eſt germinans virgines. Vt potiatur homo mero illo, fletus hoc merentur. Si ergo vini conſecrati ſacra ſitis te laceſſit, homo, defle tuas culpas, nec te lacrymarum pigeat in ærumnis. Nempe Deus elicit has lacrymas, VT MERO GAVDEAS, quo in cœlis beatorum animæ recreantur.

Magna panis Angelorum virtus, ſi congruo ſumitur apparatu.

In hæc verba:

Accepit ergo Ieſus panes.

SECTIO SECVNDA.

EX profeſſo primo tomo moralis huius Encyclopediæ texui ſexdecim homilias de Euchariſtiæ arcanis, & virtutibus, ac proinde tomus ille velut ager eſt, illo ſacro & electorum frumento ſatus, vbi copioſa ſeges eſt omnium planè rerum, quæ conducunt ad conciones de Euchariſtia ſacra ſicut congruit inſtruendas. Dicitur ille panis quotidianus, ſiquidem quotidie in Miſſa panis hic conficitur, & ita recens ſemper apponitur. Si ergo primo tomo panem coctum, iterum promo, panis ille quaſi biſcoctus erit, ſicque fiet illi iniuria; quippe recens vt ille panis eſt quotidie, ita noua debent eſſe dicenda ſuper hac materia fusè tibi deducta primo tomo, quem conſule in prolixo tractatu de Euchariſtia.

CONCESSAS OMNES SYNAGOGÆ DOTES A DEO, Chriſtus in gratiam Eccleſiæ multiplicatas, adſcitis aliis amplianit.

In hæc verba:

Impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quinque panibus hordeaceis.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, præferre dotes Eccleſiæ conceſſas, eis quas olim habuit Synagoga ſibi cælitus impertitas.

Dicam primò, quibus gratiis fuerit conſpicua Synagoga.

Secundò dicam, habuiſſe tales gratias in Eccleſia multiplex incrementum.

Synagoga Deus ſingularem habuit curam, vt cælitus inſtituta.

SECTIO PRIMA.

In hæc verba:

Sequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna, quæ faciebat.

NOn profectò citra graue myſterium eſt, ex oumeroſa prole Noë Patriarchæ ſolum Sem fuiſſe, cuius exquiſitè Moſes genealogiam texit vſque ad Abraham, Iſaac, Iacob, & Patriarchas eo patre ſatos. Rationis huius ſummam eſſe reor, quòd exceptâ prole Sem, aliorum filiorum Noë ad idolorum cultum poſteri deflexerunt. Genealogia ſolius Sem ex filiis Noë cur facta ſit.

Heber familia ſola habuit vſum linguæ Hebrææ conſtantem. In ſerie abnepotum Sem numerator Heber, à quo traxiſſe ſuum nomen Hebræos, credunt Origenes, & Hieronymus in Geneſim, quos ſequitur Auguſtinus lib. 18. de ciuit. Dei cap. 39. Aſſerunt hi doctores, Heber familiam fuiſſe ſolam, in qua poſt diſperſionem gentium orbe toto, & diuiſionem linguarum remanſit vſus linguæ Hebrææ cum cultu & agnitione Dei, à

cuius

cuius obſequio ſimulacris adolendo thura gentes aliæ defecerunt.

Cùm ergo Deo fidem illibatam ſeruaſſet Heber familia vſque ad Abraham, populum inde ſibi elegit idem Deus, inurendo notam Circumciſionis Abrahæ, & poſteris eius, vt ſignum quod filios Abrahæ, vt fideles atque Deo præ aliis obſtrictos ab infideli populo diſcernebat.

Iudæis quanta beneficia ſint collata.

Quia verò Regis Pharaonis irâ, Dei populus ille venit ſupremum in diſcrimen, eo meditante nomen abolere prolis Abrahæ, ſubmergendo nuper editos mares, opportunè Deus adfuit huic populo, quem eduxit ex Ægypto, Rege inuito, maris aquis præfocato, quia ſuperbè Deo reſtiterat, ex Ægypto ſuum populum in terram promiſſam prouidè traducenti. Quodque Dei benignitatem arguit, vtique ſummam erga ſuum hunc populum, diſperdere noluit huoc ingratum, & acceptæ gratiæ multiplicis immemorem; imò curam geſſit corporis & animæ, corpori prouidendo cibos, & veſtes; animam etiam inſtituens ad diuinum cultum, decernendo ſacra, quibus erat ipſe Deus ab Hebræis tribubus excolendus.

Appulſo demum populo in terram Abrahæ ſemini pollicitam, & infideli gente procul abacta, Deos in templo ſibi conſtructo à Salomone Rege preces affirmauit auditurum ſeſe, factas à populo pœnitente.

2. Paral. 7.

Ecce Dei initum cum gente Hebræa fœdus: *Elegi* (inquit) *locum iſtum mihi in domum ſacrificij. Si clauſero cœlum, & pluuia non fluxerit, & mandauero, & præcepero locuſtæ, vt deuoret terram, & miſero peſtilentiam in populum meum: conuerſus autem populus meus, ſuper quos inuocatum eſt nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquiſierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à vijs ſuis peſſimis: & ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis eorum, & ſanabo terram eorum. Oculi quoque mei aperti erunt, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco iſto orauerit. Elegi enim, & ſanctificaui locum iſtum, vt ſit nomen meum ibi in ſempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.*

Gratiarum, quas reuerà plures & præclaras Synagogæ Deus contulit, excellentia cognoſcitur præcipuè, quando plebi Iudæorum in bis quæ ad religionem pertinent cæteræ gentes à vero Dei cultu deuiæ comparantur.

Quantauis acie mentis perſpicua fuerint Græci, Ægyptij, Chaldæi, & Indi Gymnoſophiſtæ, ſimul & Druydes Galli; opaca tamen eis conceſſa fuit Dei notitia, vtpote conciliata luce rationis: Vnde ſæpe ſacris inhumanis & horrendis, ſtultè ſuos fictitios Deos hi deliti populi coluerunt. De Hebræis verò Vates regius hoc affirmat: *Notus in Iudæa Deus: in Iſraël magnum nomen eius.* Nimirum infuſa ſimul cum Circumciſione fides edocuit Iudæos, eſſe mera figmenta Deos Gentilium, ſolumque verum eſſe Deum, cui gens Hebræa ſacra faciebat, idque ritu cælitus inſtituto.

Pſal. 75.

Singularis huius gratiæ voluit Iudæos memores eſſe Moſes ita fatus, cum circumſtante numeroſa plebe: *Hæc eſt veſtra ſapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuerſa præcepta hæc dicant: En populus ſapiens, & intelligens. Nec eſt alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut D*[illegible] *noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris. Q*[illegible] *eſt enim alia gens, ſic inclyta, vt habeat c*[illegible] *monias, iuſtaque iudicia, & vniuerſam leg*[illegible] *quam ego proponam vobis.*

Deut. 4.

Priuilegia Iudæis conceſſa, cum maxi[illegible] *incremento Eccleſiæ indulta à Chriſto, crimen augent hominum ingratorum.*

In hæc verba:

Impleuerunt duodecim cophinos fragmen[illegible] *torum, ex quinque panibus hordeaceis.*

SECTIO SECVNDA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRI[illegible]BVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

PRiuilegia quinque, Dei populum, & [illegible] Abrahamo patre ſatum fecere toti mund[illegible] conſpicuum præ aliis ſectis, quas inſtituere p[illegible]tes & varij Philoſophi, probitate morum, [illegible] eminentis ſcientiæ gloria celebrati. Quinq[illegible] Dei amoris præcipui argumenta fuere, [illegible] circumciſio, manna, libri Moſis vt Prophe[illegible]rum, ſacrorum ritus ab ipſo Deo præſcri[illegible] Hæc priuilegia quinque, velut quinque p[illegible] fuere, quibus Synagoga fuit à Deo ſolicitè [illegible] cæteris gentibus enutrita. Habuit illa duos etia[illegible] piſces, ſcilicet amorem Dei, & proximi. Hic [illegible] partitus amor, quia nihil carnale ſapit, piſciu[illegible] aptè typo, ſeu ſymbolo deſignatur.

Hos quinque panes, atque duos piſces m[illegible]tiplicauit Chriſtus quando ſuam inſtituit Eccl[illegible]ſiam. Etenim priuilegia Iudæis indulta, do[illegible] Eccleſiæ comparata velut quinque panes ſu[illegible] hordeacei, quorum reuerà ſapor acerbus, [illegible] auſterus palato minus ſapit, quàm dulcedo p[illegible]nis Angelorum appoſiti menſis Eccleſiæ i[illegible] menſa Chriſti Domini largitate.

Fuiſſe panes Iudæorum multiplicatos à Chr[illegible]ſto, id eſt, Chriſtum deuinxiſſe ſibi Eccleſia[illegible] pluribus indultis & gratiis quàm Synagogæ, p[illegible]tet enumeratione facta panum quos Hebræ[illegible] olim ipſe rerum omnium Dominus imp[illegible]tiuit.

Intemerata fides Synagogæ fuit conceſſa, ſed ille panis hordeaceus vni angulo terræ fu[illegible] appoſitus, & duntaxat vni populo Hebræo [illegible]tus. At ampliata fides à Chriſto fuit: nem[illegible] plura nota fecit Eccleſiæ, quàm Iudæis, qu[illegible] etiam nunc arcana latent abdita Trinitatis. M[illegible]tis item myſteriis ad fidem ſpectantibus i[illegible]tiata fuit Eccleſia, quæ fuere prorſus incognita Sy[illegible]nagogæ.

Præterea orbe toto fuit diſſeminata fid[illegible] Chriſtiana, loco fidei Iudæorum, quæ ante D[illegible] in humanis exortum erat vt anguſta, breui [illegible] terræ ſpatio coarctata. Vnde fides Chr[illegible] nomen accepit, quod quidpiam vniuerſale ſ[illegible]nat. Dicere namque fidem Catholicam perin[illegible] eſt atque fidem vniuerſalem Latina voce c[illegible]gruè nuncupare.

E[illegible]

Eſt hæc præcipuè germana nota, veram Eccleſiam quæ diſcernit ab omnibus impijs Satanæ Synagogis.

Ex Philosophia.
Bonitas diuina magis ſe prodit in Eccleſia, quã in Synagoga.

Vt de ratione boni eſt, vt ſe communicet,& diffundat; quò plus bonitatis erit alicubi, ibi quoque maior eius diffuſio. Sicut in aſtris, vbi plus coruſcæ lucis ineſt, inde maior petitur influxus, teſte ſole, cuius ope viget quodcuoque viuit. Cùm ergo bonitatis diuinæ maior influxus Eccleſiam inceſſerit quàm Iudæos, illa fuit orbe toto, ſicut omnium congregationum optima, propagata. Et eſtò plures ſectæ ſibi nomen vſurparent Eccleſiæ antiquitus; vna tamen Eccleſia orthodoxa dicta fuit ſemper Catholica: nam hæreſes vt viperini fœtus, à ſerpente, quo virulento ſatæ fuere,ſibi tanquam erroris ſui inſigne nomen proprium vſurparunt.

Eccleſia quare ſit dicta Catholica.

Ex SS.Patribus.

Audiendi ſunt in hoc argumento Patres, in quibus ita fatur Cyrillus catecheſi 18. *Si ieris in aliquam vrbem, non petas, vbi ſit Eccleſia, vel domus Dei: nam etiam hæretici dicunt ſe habere domum Dei, & Eccleſiam; ſed petas vbi ſit Catholica Eccleſia: id enim proprium nomen eſt huius ſanctæ Eccleſiæ Matris omnium noſtrûm.*

Hæreſes non fuere dictæ Catholicæ.

Pacianus, & ipſe fidus Eccleſiæ ſanctæ præco, ſicut acerbus omnium hæreſeon hoſtis, in Epiſtola ad Sempronianum: *Certè* (inquit) *non eſt ab homine mutuatum, quod per ſæcula tanta non cecidit. Catholicum iſtud, nec Marcionem, nec Apellem, nec Montanum ſonat, nec hæreticos ſumit Auctores.* Et infrà: *Chriſtianus mihi nomen eſt, Catholicus verò cognomen: illud me nuncupat, iſtud oſtendit.* Eruditè notat, conuenire nomen Catholicum capiti principali, & trunco arboris, vnde rami hæreticos mortui præſcinduntur. Eccleſia verò ſuæ radici innixa manet viua, totum aliquod conficiens, & hæc Catholica dicitur. Nec hæreſis vlla nomen illud ei eripuit, ſingulis quibuſque ſibi ab aliquo hæreſiarcha nomen petentibus, & non auſis Eccleſiæ ſanctæ nomen proprium vſurpare.

Lactantius lib 4 cap 30. *Cùm* (inquit) *Marcioniſtæ, aut Ariani nominantur, Chriſtiani eſſe deſierunt, qui Chriſti nomine amiſſo, humana & externa vocabula induerunt.*

Eccleſia à quo nomen ſumpſit.

Athanaſius ſerm. 2. contra Arianos: *Nunquam* (inquit) *populus ab Epiſcopis ſuis, ſed à Domino, in quem creditum fuit, nomen accepit: certè à beatis Apoſtolis præceptoribus noſtris appellationes adepti non ſumus, ſed à Chriſto Chriſtiani ſumus, & nuncupamur: illi verò, qui aliunde originem ſuæ fidei deducunt, meritò auctorum ſuorum cognomenta præ ſe ferunt. Quapropter cùm à Chriſto omnes Chriſtiani eſſemus, & diceremur, exploſus eſt Marcion inuentor hæreſeos; reliqui autem, qui remanſerunt, Chriſtiani titulum retinuerunt: qui verò Marcionem ſequuti ſunt, non iam inde Chriſtiani, ſed Marcioniſtæ appellati ſunt.*

Chryſoſtomus homil. 33. in Acta Apoſtolorum: *Illi* (inquit) *habent quoſdam, à quibus appellantur: prout enim hæreſiarcha nomen, ita & ſecta vocatur: nobis autem, nullus vir nomen dedit, ſed fides ipſa.*

Hæreſes quæ non ſint dictæ Catholicæ.

Hieronymus contra Luciferianos: *Sicubi audieris eos, qui dicuntur Chriſtiani, non à Domino Ieſu Chriſto, ſed à quoquo alio nuncupari, vt Marcioniſtas, Valentinianos, ſcitote non Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe Synagogam.* Non eſt ſortita fides Synagogæ nomen Catholicum, ſiquidem oon vniuerſalis erat. Sed quia à Chriſto fides ampliata fuit, cum iuſſit eam prædicari omni creaturæ, ſonus eius omnibus orbis oris inſonuit, ſicque panis ille creuit multiplicatus à Chriſto, fide ſeminata, greges innumeros hominum educante.

A Regio Pſalte fuit præſcita panis huius multiplicatio, Chriſto propagante fidem orbe toto, priùs concluſum arcto Paleſtinæ ſinu, cæteris ſertæ plagis denſis ignorantiæ tenebris opacatis.

Ecce Vatis oraculum. *A fructu frumenti, vini, & olei ſui multiplicati ſunt.* Illa tria nomina, ſcilicet frumentum, vinum, & oleum, competunt Chriſto, qui eſt frumentum electorum, vinum germinans virgines, iuxta Vatis Zachariæ effatum hoc: *Quid bonum eius eſt, & quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* Sponſa verò nomen ei indidit olei. *Oleum effuſum* (inquit) *nomen tuum.* Igitur à fructu, id eſt, Chriſto procurante fides à Iudæa in omnem terram effuſa, & diſſeminata greges fidelium multiplicauit, ſicque fides iam eſt vniuerſalis,& Catholica beneficio Chriſti, quæ antè fuit in Syriæ angulo decurtata.

Chriſti nomina tria.
Zachar 9.
Cant. 1.

Ex Theologia.
Circumciſio quomodo iuſtificabat.

Singulare fuit & priuilegium Circumciſionis modulum Synagogæ, ſuis & alijs ſacramentis inſtructæ. Sed profectò bonum illud omne quodcumque fuit, in Eccleſiam copioſè influxit, & id cum magno fœnore gratiarum Nam ex S.Thom. 3 p. q.70. art.4. Circumciſio non iuſtificabat niſi ex applicata fide, cuius erat proteſtatio. Et eſtò Dei populus iuſtificaretur ex merito Paſſionis Chriſti, vt nos iuſtificamur, per ſacramenta nobis applicatur hoc meritum, Hebræis verò per fidem, quæ requirebat ſacramenta vt conditionem ſine qua non, quamuis ea ſacramenta non ex opere operato Dei gratiam iouexerint in animam vtpote à Paulo dicta: *Infirma, & egena elementa.*

Galat.4.

Sacramenta Synagogæ data notant gratiam, ſed inſtituta à Chriſto ſacramenta talem gratiam efficiunt, quæ duntaxat erat ſignificata typis Iudæorum, qui habuere ſolùm ſigna theorica, & merè ſpeculatiua; nos verò Dei gratiæ ſigna practica poſſidemus.

Rurſus vſus ſacramentorum Synagogæ fuit conceſſus vni tantùm populo Hebræo, vt de Circumciſione patet; Chriſtus verò ſuum baptiſma dari ſanxit iis omnibus populis, qui cenſeri vellent nomine Chriſtiano.

Ex SS.Patribus.

Hanc efficaciam ſacramentorum Eccleſiæ præ aliis apprimè docet Auguſtinus in Pſal.73. *Sacramenta non ſunt eadem, quia alia ſunt ſacramenta dantia ſalutem, alia promittentia Saluatorem. Sacramenta noui Teſtamenti dant ſalutem, Sacramenta veteris Teſtamenti promiſerunt Saluatorem.*

Euchariſtia longè potior eſt manna.

Manna fuit & cœleſte donum, quod non perenne fuit, ſed in deſerto ſolùm ad tempus aliquod indultum, idque vitæ corporis propitium tantùm, nullo facto Dei gratiæ penitus incremento. Sed munificentia Chriſti Eccleſiæ Sanctæ panis eſt conceſſus, cuius vſus erit vſque ad finem ſæculi perpetuus, atque liber vni non populo tantùm, ſed omnibus in Patris,& Spiritus ſancti nomine baptizatis.

Præterea

Digitized by Google

Prætetea confert ille panis ad ſalutem animæ, & potior eſt Manoâ, cuius eſus corpori tantùm conſoluit, vt opportunè docet Chriſtus, inde probans eminentiam Euchariſtiæ ſupra manna claris encomiis ab Hebræo populo celebratum. *Patres* (inquit) *veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Non Moyſes dedit vobis panem de cælo, ſed Pater meus dat vobis panem de cælo verum.*

Ioan. 6.

Cyprianus eo in tractatu, quem inſcripſit, De cœna Domini, aliquos enumerat effectus huiuſce panis Eccleſiæ, quos non habuit Manna, licèt in Scriptura ſacra panis Angelorum titulo nuncupetur. Sic ille: *Hic panis omnium ſaporum irritamenta, & omnium exſuperat dulcedinum voluptates. Vide quomodo hi, qui Christi commemorant Paſſionem intra ſacra officia, quaſi per quoſdam canales, de interioribus fontibus egrediantur torrentes, & ſuper omnes delicias lacrymis nectareis anima delectetur; quantùm ſuauitatem animæ inquirenti vbi ſit Deus ſuus, ſuſpiria contemplationis eliciant, vt deinceps peccatorum pocula horreat, & omnis ſapor delectamentorum carnalium ſit ei quaſi rancidum, radenſque palatum acutæ mordacitatis acetum.*

Euchariſtiæ effectus ſingulares.

In deſerto Deus Hebræos manna pauit, & veſtibus induit, quæ nuſquam obtritæ ſuum pluribus annis ſeruauere decus, neſciæ vetuſtatis: ſed in conceſſo nobis multiplicato pane à Chriſto datur omne quod pertinet ad victum & veſtitum animæ, æterna quoque domus extruitur in cœlis ei, qui à Chriſto tali paſcitur alimento.

EX IVRE CIVILI. Alimẽti vox quid in iure ſignificet.

Ex iure ciuili, alimenta dicunt eſcas, veſtitum, atque domum. Ecce iuris textum. *Legatis alimentis, cibaria, & veſtitus, & habitatio debebitur; quia ſine his ali corpus non poteſt.* Leg. Legatis. ff. De alimentis. lib. 34. tit. leg. 6.

Chriſtus moriturus ea alimẽta dedit Eccleſiæ, quæ paſtum, & veſtimenta ſecum abundè vehunt, virtutes ſcilicet, quæ infuſæ, aut comparatæ magis hominem ornant, & pulchriùs afficiunt, quàm ſerica gemmis, & acu phrygia elaborata induſtriè corporis indumenta. Præter enim id quod cernitur in conſecrato pane ſolum corpus afficiens, pretioſa latent dona, quibus anima ditatur. Vnde iure Pontificio de ſcrutandis indagine ſerioſa rebus eo ſacro pane conditis admonemur.

EX IVRE CANONICO. Euchariſtia tria concludis valde ſcitu digna.

Ecce iuris huius textum. *Diſtinguendum eſt ſubtiliter inter tria, quæ ſunt in hoc ſacramento diſcreta, videlicet formam viſibilem, veritatem corporis, & virtutem ſpiritualem. Forma eſt panis, & vini; veritas carnis, & ſanguinis; virtus vnitatis, & charitatis. Primum eſt Sacramentum, & non res. Secundùm eſt ſacramentum, & res. Tertium eſt res, & non ſacramentum. Sed primum eſt ſacramentum geminæ rei. Secundum eſt ſacramentum vnius, & alterius res exiſtit. Tertium eſt res gemini ſacramenti.* Cap. Cùm Marthæ. § Diſtinguendum. Extra De celebratione Miſſarum. Eſt fragmentum epiſtolæ decretalis Innocentij III. qui coëgit œcumenicum Concilium Lateranenſe.

Euchariſtia mannâ nobilior.

Compendiosè Papa notat ea, quæ admiranda panem Eccleſiæ potiorem eſſe manna probant. Illi decreto pontificio iam deſcripto fauet iſte canon ex profeſſo, rata faciens omnia præclara, quibus præ manna, panis noſter conſecratus meritò commendatur. Ecce canon. *Corporeum illud manna, nunc eſt tanti res miraculi, quia venit quod perfectum eſt: perfectum autem, panis de cælo, corpus ex Virgine.* Canone Corporeum De conſecr. diſt. 2.

Sileni Alcibiadis. EX SYMBOLIS.

Plato in ſympoſiacis Alcibiadem inducit, qui Socratem celebrare volens, ait ſimilem eſſe ſuis Silenis. Alcibiadis hi Sileni erant imagines quædam inſtar pixidis atque thecæ efficta, quæ aperiri poterant & obduci. Apertæ Numen elegans atque diues gemmis, ſubiiciebant oculis, ſed occluſæ nihil præter Sileni tibicinis inglorij & deformis ſpeciem exhibebãt. Inde locus adagio apud Eraſmum, Chiliade tertia, centuria tertia, adagio primo. Vbi Silenos vocat homines deforis ignobiles, intus verò doctrina, & pietate claros. His Silenis apto voces iſtas. QVÆQVE LATENT MELIORA PVTA. Eſtò Patres Sancti & Canones multa præclara dicant de corpore Chriſti obiecto panis in ſpecie; profectò plura deſunt dicenda panis huius ad gloriam, quàm quæ ſunt hactenus explicata. QVÆQVE LATENT MELIORA PVTA.

Euchariſtia Silenis Alcibiadis comparata.

Scipio Bargaglius libro ſymbolorum ſpicam pingit hoc titulo. PLVS REDDIT. Namque ſolo pro grano ſato frumenti, ſpica fœta granis plurimis exorgit. Ita granum vnum commiſſum terræ ſicut decet excultæ, in generis eiuſdem grana pullulat infinita.

Zach. 9. EX HISTORIA. Sileni quid ſignificent.

Chriſtus, vt ex Zacharia Propheta palàm feci, eſt *Frumentum electorum.* Reuera PLVS REDDIT. Non manna dedit Eccleſiæ. Sed PLVS REDDIT. Quando panis ſpecies deforis occurrent, eſto memor Silenorum, qui prætendebant humanum quidpiam à foris, ſed intra Dei imago rutila coruſcabat. In pane conſecrato rei vulgaris & profanæ typus obiicitur, ſed intra lucet imago Dei, & figura ſubſtantiæ eius. Quod Alcibiades aſſentando ſuo Socrati affinxit, dicendo virum illum deforis eſſe quidem hominem, ſed mente Deum, pertinet ad Chriſtum, qui ſpecies inglorias oculis exhibet in altari, ſed reuerà typus ille panis habet reale Numen ibi ab ipſis etiam Angelis adorandum.

EX SS. PATRIBVS. Euchariſtia ſumpta quale animam efficiat.

Ab eius diuinitate fluuios gratiæ, quæ animas ſtipant, quando panis huius vſu dignantur. Cyprianus in tractatu de cœna notat hos Euchariſtiæ effectus, eum qui ad ſacram Synaxim acceſſit ſic deſcribens. *Fit vt Chriſtum ferat in pectore, ipſum gerat in mente, & omni tempore habitatori ſuo dicta, & facta iubilatione conſona reſonent, & gratiarum actiones decantent. Hæc ebrietas non accendit, ſed extinguit peccatum. Cùm ſopiuit obliuio cuncta carnis ludibria, mira ſunt quæ ſentit, magna quæ videt, inaudita quæ loquitur.*

Chryſoſtomus etiam aſſuetus huius menſæ ſacræ cibis, hoc vegetior effectus ita fatur hom. 24. in 1. ad Cor. *Hæc menſa animæ noſtræ vis eſt, nerui mentis, fiducia vinculum, ſpes, lux, vita noſtra.*

Euchariſtia quare in omnibus non ſortiatur effectus ſuos.

Inſtabit aliquis fortè, tales effectus Euchariſtiam non ſortiri; nam plerique ſacris ſiſtuntur altaribus, quos inde frigus acediæ torpentes inceſſit vti priùs. Non inficior, eſſe plures huius generis homines, magno ſuæ animæ diſcrimine & iactura, ſacram hanc ad menſam nequiter accedentes. In hos quando panis Angelorum non

non influit, eſt credendus obex adeſſe, qualis ineſt hominibus, quibus benè paſtis, eſca licèt electa nihil prodeſt, imò præſens conſciſcit ægro corpori detrimentum.

Hippocrates lib. 2. Aphoriſmorum, aphoriſmo 8. ita fatur. Ἢν ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρέεται. Id eſt. *Siquis à morbo capiens cibum, non corroboratur, ſignificat corpus vti copioſiore alimento.* Quando caro oimis luxuriat indulgendo ſuis illecebris, non ſortitur Eucbariſtia ſancta ſuos effectus in anima Chriſtiana, licèt illa panem Angelorum ſæpe ſumat: quippe cibo illo ſacro nequit homo benè refici, cuius eſt præcipua cura, ſuo de corpore ſaginando.

Ex Hiſtoria.

Burchardus quo apparatu excepit Imperatorē.

Si ſe probaret homo ante panis huius eſum iuxta ſanum Pauli conſilium, cautius ſe accingeret ad Chriſti occurſum, æmulatus ita curam Burchardi VVormatienſis Epiſcopi, qui audito Conradi Imperatoris aduentu VVormatium, quò tendebat eius viſendi gratiâ, neſcius qua pompa pium hunc Principem exciperet, ſiquidem lecto grauis, cum paralyſis affixerat: enixè Deum orauit, vt congruo apparatu poſſet ire obuiam Conrado; gratæ fuere preces illæ Deo: nempe repentina ſalus ei indulta voti compotem effecit. Quippe ſanus Cæſari occurrit, eum excipiens apparatu conſono maieſtati. Ita vitæ illius auctor in præfatione libri Decretalium, & Baronius Tomo vndecimo annal. ſub ann. 1026.

Euchariſtia quem exigat apparatum.

Iacemus omnes in lecto velut paralytici, ex ſacra tamen Euchariſtia dignatur ad nos venire Deus; cum rogemus vt concedat eam animæ ſanctitatem, quam requirit ad occurſum tanti Numinis præuius apparatus.

Ex SS. Patribus.

Auguſtinus eo intento preces hasce texuit cap. 37. lib. meditationum: *Ieſu* (inquit) *Domine, Ieſu pie, Ieſu bone, qui mori dignatus es propter peccata noſtra, & reſurrexiſti propter iuſtificationem noſtram: rogo te propter glorioſam reſurrectionem tuam reſuſcita me de ſepulchro vitiorum, & peccatorum meorum omnium, & da mihi quotidie partem in reſurrectione, vt in reſurrectione tua merear veraciter percipere portionem. Aſcendiſti in cælum cum triumpho gloria tua, & ſedes ad dexteram Patris Rex potentiſſime. Trahe me ſurſum ad te, vt curram poſt te in odorem vnguentorum tuorum; curram, & non deficiam te trahente, te ducente me currentem.* Hæc ille, cuius æſtu amoris homo debet ardere volens occurrere Chriſtó ſuo Domino venienti.

Euchariſtiæ ſumptioni [illegible] præ[illegible]

In hominem ſic accinctum ad ſumptionem Euchariſtiæ, multiplices gratiæ diuinæ dotes influerent, quæ ab illo pane fluũt, qui multiplicatur quotidie orbe toto: quippe rara eſt terræ plaga, vbi pinguis ille panis minimè conſecratur.

Eccl. 15.

Scientia quare panis appelletur.

Quartum priuilegium indultum Synagogæ fuit Scriptura ſacra, cuius obſequio multa Dei arcana nouit inuia doctiſſimis Philoſophorum ſectis, vt & omni alteri nationi. Scientia codice ſancto panis dicitur, vt iſte locus inſinuat. *Cibauit illum pane vitæ, & intellectus.* Animæ namque cibus eſt ſcientia, qua nutritur, & viuit ad amuſſim præſcriptam à non ignara, & deuia ratione.

Profectò panem hunc multiplicauit Chriſtus in gratiam Eccleſiæ, quam clariùs & doctiùs inſtituit, plura nota faciens illi quàm Hebræis, præſertim de Meſſia Redemptore, qui eſt præcipuus Scripturæ ſacræ finis, & ſcopus. Quicquid enim Synagoga nouit de Meſſia, illud omne fuit figurarum ſymbolis opacatum. Chriſtus ipſe loquens Synagogæ, typis & parabolis inuoluebat ea quæ docebat. Sed quando ſuos diſcipulos initiabat, ea quæ volebat eis ingerere ſic nudabat, vt aperta, & peruia conciperent facili negotio. Vtque rudi eorum indoli ſe aptaret, non loquebatur eis in parabolis obſcurè ſicut Scribis, & Phariſæis; ſed inſtituebat eos ſemotis figurarum omnibus inuolucris. Singularis huius gratiæ indultæ ſolis diſcipulis conſcios illos effecit ita fatus. *Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei; cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.* Luc. 8.

Eccleſiæ, & ſynagogæ differentiæ.

Euſebius Emiſſenus vna egregia comparatione docet, in quo diſcrepent Synagoga, Eccleſia, & Paradiſus. Sic ille homilia in voces iſtas: Faciamus hîc tria tabernacula. *Primum tabernaculum eſt Synugoga, ſecundum Eccleſia, tertium cælum. Primum in vmbra fuit, & figura; ſecundum in figura, & veritate; tertium in ſola veritate. In primo via oſtenditur, in ſecundo inuenitur, in tertio poſſidetur. Non enim ſacramenta Eccleſiæ, ſicut ſacramenta Synugoga, medicinam tantùm docent, & oſtendunt, ſed ipſa potius ſunt medicina, & remiſſio peccatorum.*

Chriſtus Eccleſiam ad ſanctioris vitæ genus inſtituit, quod Synagoga ſuis ſymmyſtis nequidem oſtendit. Abnegationem omnium planè rerum, imò ſui ipſius indixit eis quos elegit ſectatores huius præaltæ ſcientiæ, quam Iudæorum omnes proceres ignorarunt. Ab hac ſanctiſſima doctrina manant vt à primario fonte puri Latices, qui ſanctitate totam alluunt Eccleſiam, ſcilicet illa tria Euangelica vota, fœta numeroſa prole virtutum omnium, ſcilicet paupertas ſpontanea, obedientia cæca, & caſtitas illibata. Ideoque chorus Sanctorum Eccleſiæ præſtat ei, quem Synagoga ſuo cum Abraham, & legiſlatore Moſe cælis inſeruit. Sanctitatis prima Deus lineamenta dedit Iudæis: Sed ſanctitas ipſa tota in Eccleſiam influxit quando Spiritus ſanctus auctor ſanctitatis ei illapſus eſt, in illa die celebri Pentecoſtes.

Eccleſia quare ſancta

Ad præſcriptam à Chriſto legem præcipuè pertinet inſigne Vatis regij oraculum iſtud. *Lex Domini immaculata, teſtimonium fidele, præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Scribæ licet quotidie tererent veteris Scripturæ ſacræ libros, non inde tamen potuere ſuæ mentis deplorandam tergere cæcitatem. Pſal. 18.

Sanctitas doctrinæ penes eam eſt, qua initiata fuit à Chriſto Eccleſia, quæ præ aliis omnibus ſectis ſola dicitur ſancta, ratione talis ei inſitæ ſanctitatis.

Enumeratione omnium ſectarum facta, patet eas, omnes feciſſe fucos ſuis ſequacibus, non falsa docendo ſolùm, ſed iaciendo quædam fundamenta rata & fixa ſuæ doctrinæ parum conſona pietati.

Ex Hiſtoria. Plurium nationum.

Auſpicemur ab Hebræis. Non inficior ego, Synagogam fuiſſe Deo auctore ſatam, ac proinde leges à Deo ſancitas cõduxiſſe ritè obſeruatas ad benè beatéque vitâ in hoc ſæculo tranſigendam. Sed Scribæ & Phariſæi Scripturæ

ſacræ

ſacræ mali interpretes, tot errores aſſricuere legi, vt verterent in diſcrimen ſalutem hominum, quos vt diſcipulos habebant impiæ & & inhumanæ ſuæ doctrinæ ſedulos auditores. Exempli causâ, Deus in lege patris & matris obſequium ſanxit, adiectâ legi promiſſione vitæ longæuæ benè natis. Scribæ verò ſecus & Phariſæi, vt facultates hominum emungerent, eos docuere, ſuas opes aris obſtringere, quas ita ſui iuris faciebant Scribæ, ſic diuinæ legis incurij, quam ſitientes opes incautæ & ſeductæ prolis, inhumanæ patris & matri, temerè corrumpebant.

Hebræorum doctorum impietas.

Hebræi doctores auari.

In hoc acriter inuectus eſt Chriſtus hac cenſura: *Quare tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit: Honora patrem, & matrem: & qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: quicunque dixerit patri, vel matri: Munus quodcunque eſt ex me tibi proderit, & non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam, & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.*

Matth. 15.

Lex vetus quomodo adimpleta à Chriſto, *Matth. 5.*

Non fuiſſe legem Iudæorum perfectam, ipſa ſua ab inſtitutione, patet ex dictis Chriſti: *Nolite* (inquit) *putare quoniam veni ſoluere legem, aut Prophetas. Non veni ſoluere, ſed adimplere.* cuius loci ecce vera & germana expoſitio. Lex antiqua duos habet cardines, in quibus vertitur tota, mores ſcilicet componendos, & aduentum Chriſti, quem obſcurè typis & figuris ei congruis exprimebat. Vt pictor inducendo rudi lineamento viuos colores, non damnat illud, ſed abſoluit; ita finem Chriſtus impoſuit his figuris, & ſacrificiis, quæ Chriſtum venturum penicillo licet rudi graphicè deſignabant.

Lex vetus ad duo capita reſtringitur.

Lex antiqua mores hominum ad ſanctitatis apicem non euexit, quamuis eos direxerit, aptè vitam vt beatam ſortirentur eius obſequio homines obſtricti. Sed Chriſtus conſulendo tria vota, legis lacunas hiantes & vacuas adimpleuit.

Iudæorum Talmud quàm abſurda dicat.

Edita poſt Chriſtum Iudæorum doctrina, vices Scripturæ ſacræ gerens, nomine Talmud, tot & tanta abſurda docet & affirmat, neque Deo ipſi parcens, vt has blaſphemias recenſere pius animus exhorreſcat. Ex hac ſacrilega doctrina quædam refert Sixtus Senenſis lib. 2. Bibliothecæ ſanctæ. Verbi gratiâ. Rabbi Salomon, Prophetæ loco habitus à Iudæis, explicando caput. 2. Geneſeos, & verſando voces iſtas Adæ: *Hoc nunc os ex oſſibus meis:* Dixit Adam exarſiſſe tali libidine ante viſam Euam, vt congreſſus fuerit cum beſtiis. Idem in cap. 28. Num explicando locum illum: *In Kalendis autem offeretis holocauſtum Domino:* ipſe legit, *holochauſtum Domini.* Quia (vt delirat) præceptum eſt offerre holocauſtum in die nouilunij pro peccato Dei commiſſo, quando Lunam lumine decurtauit.

Gen. 2.

Num. 28.

Rurſus idem in cap. 4. Deuteron dicit, Adam fuiſſe molis tam proceræ, cœlum vt erecto capite propulſaret. Non obſtitere tamen hæc commenta, quominus ille fidem ſibi conciliarit apud hos Iudæos, quos infidelis animos hodie dementauit.

Leges à Platone latæ forent luxuriæ ordibus inquinatæ.

Theodoretus eo in libro, quem de legibus inſcripſit, multa parum rationi conſona deſcripſit à multis olim etiam eruditis gentibus obſeruata. Exempli causâ, leges Lycurgi impunè ferunt immane ſcelus adulterij, quo diuina ſimul & humana iura omnia temerantur. Plato ſuum & calculum adiecit huic crimini. Nempe ſuo in libro de legibus, qui multos adhuc præcones habet & encomiaſtas, communes ait eſſe debere fœminas, idque citra crimen. Permittit item delere fœtum iam conceptum, & in libidine nefanda nihil cenſuit inhibendum.

Leges Perſarum inceſtuoſæ.

Nuptias inceſtas non permiſere ſolùm, ſed conſuluere leges Perſarum, approbando matrem, luxuriâ æſtuante, ſuo filio commiſceri.

Leges Meſſagetarum crudeles.

Meſſagetarum leges hoc iubebant, ſcilicet vt propinqui mortuorum corpora deuorarent. Arbitrati fortè talem rabiem in defunctos & parentes eſſe pietatis maximum argumentum.

Leges Tiberanorum ſenibus inhumanæ.

Leges Tiberanorum homines prouectæ ætatis in lecto mori non ſinebant, ſed præcipites è turri præalta ſolo miſeros allidebant.

Leges Hircanorum immites.

Leges Hircanorum, qui verſantur inter tygres, homines extinctos canibus obiiciunt, vt ab his eorum corpora deuorentur.

Leges Scytharum feræ

Scythæ ſuos quoque feros animos in hac etiam parte fecere notos: nam voluere viuos homines ſepeliri cum defunctis, à quibus fuere charè præ cæteris adamati.

Mahumetanæ leges in his præcipuè, quæ ad religionem ſpectant ſapiunt Epicuri de grege ſues immundas, quibus in deliciis eſt, fœtidis paſci, & in fæce ſordida volutari. Alcoranus apud eos Scripturæ cælitus allatæ vices agit. Nam Mahumetes ait, ſe Numine afflatum hoc volumen edidiſſe. Capite ſecundo docet vnumquemque ſua in Religione vita æterna frui poſſe. Alibi paſſim, vt cap. 5. 28. 47. 48. vitam hanc beatam conſtituit in gulæ cupediis, & vſu obſcœno ſordidæ voluptatis. At Chriſtianæ leges, vti ſanctæ, nihil omnino probant, niſi prorſus ſit à vitiis illibatum.

Ex SS. PATRIBVS. Eccleſiæ doctrinæ ſanctitas.

Audiendus hîc Auguſtinus lib. 2. de ciuitate Dei cap. 28. *Nihil* (inquit) *in Chriſtianis Eccleſiis turpe, & flagitioſum ſpectandum, imitandumque proponitur, vbi verè Dei præcepta aut inſinuantur, aut miracula narrantur, aut beneficia poſtulantur.* Et lib. 22. cap. 7.

Perſuadetur veritas noua conſuetudini, ſed non contraria rationi: Hactenus Auguſtinus.

Huic etiam Euangelij doctrinæ quædam virtus ineſt conuertendi animas, vt in Gentilium ad fidem reductione patet. Infidelium paucos Synagoga ſibi adiecit. Sed Eccleſia Chriſtiana, ſua efficaci doctrina greges numeroſos hominum in Chriſti caulas egit, vbi duxere vitam ſanctiſſimam. Synagoga verò raros fecit proſelytos, id eſt infideles ad Iudaiſmum conuerſos, & hos non inſtituit ad ſeuerioris vitæ ritum, ſed deteriores quàm ſe fecit eos gehennæ æternæ focis acribus obſtringendo. Ideoque illud oraculum Prophetæ Regis: *Lex Domini immaculata conuertens animas, teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis.*

Pſal. 18.

Doctrinæ Chriſtianæ virtus, & efficacia.

Vbi obſerua, hæreticos habere quidem Euangelium ſicut nos, ſed non illud explicare ſicut par eſt, & idcirco manus eis Gentes non dediſſe, quia duntaxat vni Eccleſiæ orthodoxæ fuit virtus conceſſa fidem influente Dei gratiâ propagandi. Hæretici non ſatagunt infideles conuertere, ſed cautè ſuam omnem adhibent induſtriam, vt conuerſos perdant, & peruertant, vt acutè notat Tertullianus lib. de præſcription.

hæret.

hæret. *De verbi* (inquit) *adminiſtratione quid dicam? Cùm hoc ſit negotium illis, non Ethnicos conuertendi, ſed noſtros euertendi: noſtris ſuffodiunt, vt ſua ædificent.*

Ex variis Hiſtoriis.

Hæretici nō conuertunt, ſed peruertunt.

Ex Socrate lib.4.cap.27. & Sozomeno lib 6. cap. 37. Statim atque Gothi dedere nomen Chriſto, Ariani lethale ſuum virus infudere nuper conuerſis, & quos non curauere vitam agentes in tenebris, iam conuerſos eis illucente fide perdere procurarunt. At ſecus Eccleſia per homines inglorios & contemptibiles, ſcilicet piſcatores, homines à deliriis induxit ad mores componendos ex præſcripto ſuæ doctrinæ, ferum & irreconciliabile bellum ſenſibus indicenti.

Doctrina Chriſtiana ſenſibus inimica.

Nempe docet Euangelium, ſingulare ſui ipſius odium, ſuadet baiulare crucem, vult generosè manus atque pedes abſcindi cùm delinquunt: abſque remiſſione monet eruendos confeſtim oculos noxiè ſcintillantes. Vnde benè aduertit Auguſtinus lib.22. de ciuitate Dei, c.5. fuiſſe velut ingens miraculum, homines ignobiles ſola Dei verbi virtute fretos ſuaſiſſe vitam auſteram hominibus antea voluptati & vitio mancipatis.

Eccleſia Romana fidem diſſeminauit orbe toto.

Ipſi Centuriatores hæretici fatentur vel inuiti, fuiſſe Papæ curâ fidem diſſeminatam in varias & ſemotas ab vrbe Roma plagas. Vt tempore Beati Gregorij Papæ, monachi pontificij, & non hæretici ſycophantæ, totam Angliam tunc Gentilem Chriſto Domino ſubegerunt. Et id ex Centuria 6. cap.2. col. 37.

Conuerſio Angliam à quo procurata.

Conuerſio Franconum à quo facta.

Tempore Cononis Papæ, Sanctus Kilianus ab eo miſſus Francones inſeruit ouili Chriſti. Ex Cent. 7. cap. 2. col. 31.

Conuerſio Germaniæ à quo facta.

Quodque mirum eſt, ipſi hæretici fuiſſe Dei opus ſonorè clamant quòd Germania tota fidem ſit profeſſa viri à Gregorio II. Papa miſſi, ſcilicet Bonifacij Epiſcopi, & Martyris, quem Centuriatores ita ſuis præconiis voluere more non ſolito commendare. *Hoc* (inquiunt) *ſæculo poſtquam illuxit tempus, quod Dominus ſua miſericordia præfiniuit, maiori cum fructu res ſucceſſit: nam excitauit Dominus Vinofridum, quem Romani dixerunt Bonifacium cum ſuis collegis ad Eccleſiæ ſuæ in Germania propagationem, & opus manuum eorum ipſe gubernauit, & promouit.* Cent 8. cap.2.col.20.

Conuerſio Vandalorum quando incœpit.

Rurſus iidem hæretici confitentur Centuria nona, cap. 2. col. 15. Monachos Corbeienſes conuertiſſe Vandalos, & col 18. expreſsè notant Bulgaros, Sclauos, Polonos, Danos, & Morauos eo ſæculo initiatos fidei Chriſtianæ ſacris, fuiſſe Papæ ſubiectos. Vnde liquet, fuiſſe viros orthodoxos, qui hos degentes in tenebris homines illuſtrarunt.

Conuerſio Boëmorum quando facta.

Item Centuria 10. cap. 2. col. 18. & 19 ſcribunt ingenuè, Adalbertum Boëmorum Epiſcopum, & Methodium Morauorum Antiſtitem, ſub Henrico I. Imperatore Reges & populos multos tinxiſſe ſacris aquis Baptiſmi, erroribus priſtinis abiuratis.

Conuerſio Hungarorū quando procurata.

Denique Centuria 11. cap. 2. col. 27. Hungaros aiunt conuerſos fuiſſe, Papâ viros idoneos huic operi deſtinante.

Sacrificia Eccleſiæ ſunt potiora ſacris Synagogæ.

Poſtremò nobis iam incumbit probare, panem quintum Synagogæ datum fuiſſe multis partibus auctum à Chriſto. Ego panem huoe voro ritum ſacrificiorum, à Numine afflato Moſe præſcriptum, ita vt ſuum obſequium erga Deum Hebræus populos explicaret. Aucta ſanè fuit hæc gratia à Chriſto ſuæ Eccleſiæ concedente verum illud ſacrificium corporis ſui, cuius Synagogæ ſacra typus erant, vt ex profeſſo Patres ſancti adiecto ſuo calculo comprobarunt.

Ex SS. Patribus.

Sacrificium Melchiſedech figura Miſſæ fuit.

Exempli causâ, panis atque vini oblatio facta Deo à Rege Melchiſedech verè fuit ſacrificium, quod & Synagoga nouit, quotidie offerendo manè ſimilam, atque vinum; ſerò verò purum agnum, iuxta modum definitum capite vigeſimo octauo libri Numerorum, vbi alia ſacrorum genera deſcribuntur.

Nos rem ipſam habere, cuius explicita & nuda figura fuit ſacrificium Melchiſedech, ſancti Patres aiunt, in quibus Cyprianus ita fatur lib. 2. epiſt. 3. ad Cæcilium: *Quis magis Sacerdos Dei ſummi, quàm Dominus noſter Ieſus Chriſtus? Qui ſacrificium Deo obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinem.*

Chryſoſtomus homil. 35 in Geneſim opportunè ad ſacra panis & vini dicit: *Videns typum, cogita oro & veritatem.* Oblationem illam Melchiſedech fuiſſe ſolùm figuram ſacrificij noſtri, Auguſtinus ait epiſt 95. ad Innocentium Papam hoc tenore: *Melchiſedech prolato Sacramento menſæ Dominicæ, nouit æternum eius ſacerdotium figurare.*

Nota præterea, ſacrificia Iudæorum non fuiſſe perpetua, nec orbe toto diffuſa, & licita; Miſſæ verò iuge erit ſacrificium, & vbique, donec mondi tempora conſummentur.

Sacrificij Miſſæ excellentia quanta.

Sanctus Leo Papa ſerm. 2. de Aſſumptione ſua multis titulis eminere docet Eccleſiæ ſacrificium priſcis Synagogæ ſacris: *Tu es* (inquit) *Sacerdos in æternū ſecundùm ordinem Melchiſedech, hoc eſt, non ſecundùm ordinem Aaron, cuius Sacerdotium per propaginem ſui ſeminis currens, temporalis miniſterij fuit, & cum veteris Teſtamenti lege ceſſauit: ſed ſecundùm ordinem Melchiſedech, in quo æterni Pontificis forma præceſſit. Denique cùm huius diuini ſacerdotij ſacramentum ad humanas peruenit functiones, non per generationum tramitem currit, nec quod caro & ſanguis creauit eligitur, ſed ceſſante priuilegio Patrum, & familiarum ordine prætermiſſo, eos rectores Eccleſia accipit, quos Spiritus ſanctus præparauit.*

Auguſtinus item lib. 4. de Trinit. cap. 14. *Quid gratius offerri, aut ſuſcipi poſſet, quàm caro ſacrificij noſtri, corpus effectum Sacerdotis noſtri.*

Charitas eſt in Eccleſia Chriſtiana maior, quàm in Synagoga.

Dixi ſuprà, duos piſces ſignificare duo præcepta charitatis, ſcilicet amoris Dei, & proximi, qui reuera magis in Eccleſia noſtra flagrat, quàm in Synagoga, cuius amor erga Deum in membrorum eius maiori parte fuit extinctus. Nam in captiuitate Perſidis & Babylonis ad idolorum cultum Iudæorum plurimi defluxerunt. Sæuiente verò barbarie Gentilium in Chriſtianos ab incunabulis Eccleſiæ, multa millia martyrum elegere mori potius quàm non amare Deum: imò ſacri huius amoris ergo ſuum generosè caput morti puellæ virgines obtulerunt.

Flagrauit amor etiam proximi ardentiùs in Eccleſia. Nempe totum vt hominum genus hæc ſaluaret diſſeminando fidem in extremos terræ fines idoneos homines miſit, qui hominum ſalutem verbo & opere procurarent.

Ex Hiſtoria. Charitas in pauperes quanta fuit in S Ludouico Rege Galliæ.

Parca fuit eleemoſyna apud Iudæos; ſed Chriſtiani plerique ſuas omnes larga manu diſtribuerunt pauperi facultates. Ioinuilleus ait in vita ſancti Ludouici noluiſſe Regem hunc Galliæ deſignare ratum & fixum auri pondus pro eroganda ſtipe; ſed voluiſſe ſuas eſſe tales eleemoſynas, quales exigeret inopia hominum egenorum.

Quantas ergo Deo rependemus gratiarum actiones pro tot beneficiis indultis Eccleſiæ, cuius & nos filij ſumus, multiplicatis eius panibus enutriti? Quantò ditiora dona Deus impertiit nobis, tantò maior eſt ingratitudo, graue quando crimen immemores acceptæ gratiæ perpetramus.

Ioan. 13.

Ingratitudo Iudæ Chriſto fuit cordi.

Gratitudo Miphiboſeth.

2. Reg. 19.

Quamuis Synagoga necem ingloriam Chriſto conſciſceret; ille tamen pridie mortis huius, de Synagoga nihil queritur, ſed de Iuda voces has querulas emiſit: *Qui manducat mecum panem, leuabit contra me calcaneum ſuum.* Miphiboſeth affirmabat ſe non poſſe Regi Dauid inferre malum, vel ab eius obſequio deficere, quia conuiua Regis huius erat, quem Scriptura ſacra refert iſta vocum ſerie compellaſſe: *Tu poſuiſti me ſeruum tuum inter conuiuas menſæ tuæ, quid ergo habeo iuſtæ querelæ? aut quid poſſum vltra vociferari ad Regem?*

Chriſtiane, pane conſecrato tuum paſceris ad libitum, quando ſacris ſiſteris altaribus. Cur ergo talis immemor gratiæ diuinæ viuis vt ingratus, à partibus diaboli ſtans, ac proinde tuo benefactori iniurius, in quem peccas, quando tuæ indulges noxiæ voluptati?

Michaëlis Imperatoris ingratitudo.

Eadem te profectò facta manent, quæ de medio ſuſtulere nequam & ingratum Michaëlem Calaphatem, quem imprudens & incauta matrona Zoë Imperatrix ad Imperij ſolium euexerat, celebri pompa ſuum in filium adoptatum. Ingratus ille dono indignus, quo gaudebat per immane nefas coëgit exulare Zoëm, à qua dignatus erat inſulis Imperij. Illa grauis iniuria facta Zoë perculit ira plebem, quæ deteſtata ſcelus hominis ingrati, illum iuſtè ſuo exuit Imperio, atque diu raptatum ingloriè per vicos & plateas, infectum iactis ſordibus excæcauit. Hanc tragœdiam fusè refert Curopalat. in Michaële Calaphate.

Ingratitudo viri Chriſtiani quanta quando peccat.

Eſt reuera maior ingratitudo viri, qui paſtus corpore Chriſti peccat. Namque nihil ditius ipſe Deus dare poteſt quàm ſe. Homo tamen agit, vt peccando procul à ſe Deum abigat. In mulctam animi ingrati, homo tali vitio obſtrictus ſæpius impingit, iocutius emendare vitam, vnde patet eum eſſe ſuæ animæ cum iactura turpiter excæcatum.

Seneca de beneficiis lib. 3. cap. 6. ſcribit, apud Medos fuiſſe latam legem, qua cunctis erat ius in ingratos homines acriter inuehendi. Quid Chriſtiane defles te acerbè malis vndequaque premi. Omnes creaturæ tuam ingratitudinem plectunt, ſimilem illi, quam Camerarius libro Centuriarum eleganti ſymbolo lineauit.

Ex Symbolis.

Ingratitudo bene notata.

Pingit ille lupum iugulantem capram, à qua lacte opimo fuit longo tractu temporis impinguatus. Appoſita verba notant ingratitudinem lupi. NVLLO FLECTITVR OBSEQVIO. O homo, tibi maiora Deus beneficia impertit. Namque ſua carne tuam animam paſcit, & ſanguine pretioſo potat; illa tamen dona nihil obſtant quominus ſæpe tuum hunc Dominum adeò beneficum, perpetrato nouo ſcelere, crucifigas. Iuſtè lata tuum in caput ſententia, de te indignabunda voces iſtud omnibus inſinuat. NVLLO FLECTITVR OBSEQVIO.

Luc. 12.

Doctrina demum Chriſtiana tibi ingeſta, graue proculdubiò pœnatum etiam faciet incrementum. Etenim iuxta verax Chriſti effatum: *Ille ſeruus, qui cognouit voluntatem Domini ſui, & non preparauit, & non fecit ſecundùm voluntatem eius, vapulabit multis.*

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Colligite fragmenta, quæ ſuperauerunt, ne pereant.

I NTENTVM iſtius homiliæ eſt, docere quid ſit faciendum homini poſt ſumptionem Euchariſtiæ.

Dicam primò, panem conſecratum eſſe ſacramentum ſenſibus exhibitum, ſed gratiam ſenſibus inuiſam, eſſe velut fragmentum, quod colligi debet duobus cophinis, ſcilicet intellectu, & voluntate, fide viua, & feruida charitate.

Secundò dicam, homines à Chriſto pane refectos, eum prædicando dediſſe nobis exemplum, Chriſtum in communione nobis beneficum, non ore ſolùm, ſed opere nomini congruo prædicare.

FERIA SECVNDA, DOMINICÆ QVARTÆ QVADRAGESIMÆ.

TEXTVS EVANGELII.

I. PRope erat Paſcha Iudæorum, & aſcendit Ieſus Ieroſolymam. *Ioan. 2.*
II. Et inuenit in templo vendentes boues, & oues, & columbas.
III. Et cùm feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoque, & boues, & nummulariorum effudit æs, & menſas ſubuertit.

IV. Et hi, qui columbas vendebant, dixit: Auferte iſta hinc, & nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.

V. Recordati ſunt verò diſcipuli eius, quia ſcriptum eſt: Zelus domus tuæ comedit me.

VI. Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis quia hæc facis?

VII. Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

VIII. Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud;

IX. Ille autem dicebat de templo corporis ſui.

X. Cùm ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt diſcipuli eius, quia hoc dicebat, & crediderunt Scripturæ, & ſermoni, quem dixit Ieſus.

XI. Cùm autem eſſet Ieroſolymis in Paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine eius, videntes ſigna, quæ faciebat.

XII. Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis, eo quòd ipſe noſſet omnes.

XIII. Et quia opus ei non erat, vt quis teſtimonium perhiberet de homine: ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, SS. PATRIBVS, ET RATIONE.

DIſcordare lucem & tenebras, etiam ipſi cœci ſciunt, eſtò lucis expertes & neſcij. Cùm ergo ſacra lucem referant, & profana velut tenebræ ſint, nequeunt ambo ſimul in eodem loco, lumen ſcilicet & caligo, res diſſitæ conuenire. Locuples exemplum proſtat in idolo Dagon, in cuius fano, Dei arca conſtituta nomen hoc fictitium ſic concuſſit, vt vile Dagon ſimulacrum decidens abiecit in fruſta, probans nullam eſſe luci cum tenebris conuentionem, neque Dei cum dæmonum præſtigiis, aut prophana mundi ſupellectile, cui hallucinantes homines aſſueſcunt. Helidiorus miſſus ab iniquo Rege, ſacras vt expilaret ædes, ſenſit non coire ſacra & prophana: quippe nequam ille ſtatim atque domum Dei ſubiit, in duos victores incurrit Angelos, qui eum egregiè flagris inflictis durius exceperunt. Vt vnicolos Scriptura ſibi conſtat ſemper, ita noua exempla primis ſeu antiquis attexit, vt nemo ſuum in animum inducat, ſtare ſacra ſimul & prophana. Verbi gratiâ, Chriſtum inducendo flagris eiicientem boues, oues, & columbas extra ſepta domus Dei, confirmat non concordare ſacra & profana, & ſic Chriſto aſſertore nobis illa liquidior veritas illuceſcit.

Sacra & prophana non coëunt.

I. Propè erat Paſcha Iudæorum, & aſcendit Ieſus Ieroſolymam.

Omnium feſtiuitatum, quas Iudæi celebrauere, vna fuit ad eos tantùm pertinens: cæteras omnque plures gentes habuere communes cum Iudæis, aut ſaltem ſtuduerunt aliqua ex parte ritus Hebræorum aſſequi, excepta ſola feſtiuitate Paſchæ, quæ fuit illi populo ſingularis. Verbi gratiâ, Romani habuere ſua Encænia, ſeu dedicationes templorum. Græci in

Paſcha quare dicatur Iudæorum.

ſacris Eleuſynis offerebant Cereri ſpicas, æmulantes ita ritum Hebræorum, qui primitias frugum collectarum, in gratiarum actionem Numini conſecrabant. Thebani habuere ſuas Bacchantes, quæ accinctæ ramis, aliquid fingebant ſimile feſto tabernaculorum. Aliæ demum gentes coluere Lunam, ac proinde ſuas Neomenias more ſuis ſacris congruo celebrarunt. Vna fuit dies Paſchæ ſpecialis Hebræorum genti. Quod vt liquidius conſtet, auſpicabor à nomenclatura vocis, Paſchæ, quam quidam affinitate vocis Græcæ illecti credidere ſuam originem deducere à verbo Græco, *πάσχω patior*, quia Chriſtus illo tempore, Paſſionis ſuæ agones omnes, & hos acerbos eſt fortiter eluctatus. Sed hi vt oeſcij linguarum principum, ſcilicet Hebrææ, Syriacæ, & Chaldææ, errant. Nam vox illa, פסחא *Paſcha*, Chaldæa eſt, quam & Syrus interpres etiam vſurpauit. Vox illa ſonat idem, quod פסח *peſoach* Hebraicè, id eſt, tranſitum ſignificat à verbo Hebræo פסח *paſach*, id eſt, tranſire. Namque fuit inſtitutum Paſcha in memoriam Angeli, qui cum occideret Ægyptiorum infantes primogenitos, Hebræos pertranſiit, quorum vidit poſtes Agni ſanguine cruentatos.

Ex Variis Linguis.

Paſcha vnde ſic dicatur.

Cùm ergò dies Paſchæ præcipuus eſſet in diebus feſtis, quia Iudæis erat ſolis indictus, ad celebrandum eum vt par erat Iudæos etiam obſtringebat ad maximum apparatum. Hic autem ſitus erat in multimodis purificationibus corporis & animæ præuiis, quarum obſequio gratia Dei in benè aptatas animas influebat. Sed tantùm abeſt, vt Iudæi, Chriſti æuo, ſuas animas aptarint ad diem Paſchæ ritè peragendum, quinimò potiùs honoris Dei atque ſuæ ſalutis incurij, omni prorſus abdicata cura rerum, quæ pertinent ad animam, illicitis tantùm nundinis intenderunt. Hoc de induſtria Ioannes inſinuat, vt inde fiat palàm, in quod impietatis abruptum Iudæi præcipites exciderint; cùm namque ſacris debuiſſent operam dare, nihil niſi profana, quales erant homines hi profani, impiè tractauerunt. Audiendus hîc Cyrillus ita fatus: *Reprehenduntur hinc Iudæi, quaſi nullam legum habeant curam, & auaritiæ magnopere ſtudeant. Nam cùm multis, varijſque modis purificari ſecundùm legem illos oporteret, qui templũ ingreſſuri eſſent; argentarij, cæteríque huiuſmodi homines, qui lucro, fœnori, & pecuniæ ſtudent, templum impleuerant, adeò vt qui hæc prohibere debebant ne fierent, imperare vt fierent viderentur: ita verè de ipſis Scriptura locuta eſt, Ierem. 32. Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam: conculcauerunt partem, dederunt portionem meam deſiderabilem in deſertum ſolitudinis, poſuerunt eam in diſſipationem. Corrupta enim fuit Domini vinea, quæ auaritia præſulum inculta, conculcare auaritiam didicit.* Hæc ille appoſitè ad Ioannis intentum.

Iudæorum auaritia.

II. Et inuenit in templo vendentes boues, oues, & columbas.

Nota, ſemel & iterum Chriſtum eiecíſſe profanos homines de templo. Scilicet annò primo prædicationis ſuæ paulò poſt baptiſmum ſuum, & hoc egregium facinus hodie Ioannes recenſet. Iterum inſtante ſua Paſſione templum ab eiſdem profanis hominibus zelo Dei percitus expurgauit. Secundò huiuſce repurgij memor eſt Matthæus cap. 21. cuius habes Euangelium à me enucleatum fusè Tomo tertio in Feria tertia Dominicæ primæ Quadrageſimæ, vnde tibi potes vtiliter multa pertinentia ad iſtud Euangelium, & equidem hæc optima comparare.

Chriſtus quare primò inuiſit templum.

Nota, Chriſtum ingreſſum Ieroſolymam nullam ſubiiſſe domum, quin prius rectà domum Dei, ſcilicet templum, ſuis ſtipatus diſcipulis religiosè admodum inuiſiſſet. Sileotio prætereo primam rationem, quæ eum induxit in templum, quod ita ſuo exemplo docuit eſſe ſupra omnia frequentandum. Alteram adiicio petitam à zelo animarum, quo ardebat: vt namque plebis ſciebat eſſe mores pendulos & nutantes ad arbitrium & exemplum Sacerdotum, adiit templum, vt caſtigatis ibi ſacerdotibus, indecorè domum Dei tractantibus, ad maiorem Dei cultum populum conſcium eiuſdem criminis erudiret. Ita commentatur Chryſoſtomus, ſeu quiſquis eſt auctor operis imperfecti in Matthæum homil. 38.

Hoc (inquit) *erat boni medici, vt ingreſſus ad infirmam ciuitatem ſaluandum, primum ad originem paſſionum intenderet. Nam ſicut de templo omne bonum egreditur, ſic & de templo omne malum procedit. Vt medicus quando primò ingreditur ad infirmum, ſtatim de ſtomacho eius interrogat, & eum componere primum feſtinat: quia ſi ſtomachus ſanus fuerit, totum corpus validum eſt, ſi autem malè ſit affectus, totum corpus infirmum eſt. Ita ſi ſacerdotium integrum fuerit, tota Eccleſia floret: ſi autem corruptum fuerit, omnium fides marcida eſt. Cor autem, & ſtomachus Sacerdotes intelliguntur, quia in rebus ſpiritualibus per eos totus populus gubernatur. Sicut ſtomachus accipiens cibum coquit eum in ſeipſo, & per totum corpus diſpergit; ſic & Sacerdotes accipiunt ſcientiam ſermonis per Scripturas ex Deo, & excoquentes eam in ſe: id eſt, tractantes, & meditantes apud ſe vniuerſo populo ſubminiſtrant. Et ſicut ſtomacho ſubminiſtrante vnumquodque membrum ſuſcipit nutrimentum, & conuertit ipſum in ſe ſecundùm ſuam naturam: vt puta, quod ſuſcipit iecur, totum fit ſanguis: quod autem ſuſcipit fel, bilis efficitur totum: quod verò aſcendit in pulmonem phlegma fit: quod autem in mammillas totum lac efficitur. Sic ſacerdotibus in Eccleſia loquentibus verbum, omnes ſuſcipiunt, vnuſquiſque autem conuertit illud ſecundùm proprium cor, ita vt vnum idipſum verbum, in cordibus quidem rectis procedat ad vitam: in cordibus autem peruerſis ſuſcitet iracundiam, quaſi bilis: in alijs autem operatur dilectionem dulciſſimam quaſi lac: in alijs autem odia, quaſi phlegma noxium expuendum.*

Sacerdotes debent aliis prælucere.

Verbum Dei recipitur per modum recipientis.

Ex præfatis auctor infert, & peracutè, plebem eſſe talem, quales Sacerdotes ipſi ſunt, iuxta Vatis oraculum: Sicut populus, ſic & Sacerdos, ac proinde monet eſſe ſolos in Sacerdotes incrementa ſicut & defectus populi refundenda. Vnde manet eos graue ſupplicium, quando ſuo exemplo plebem ſollicitant ad peccandum: Chriſtus idcirco primò domum Dei ſubiit, vt ibi Sacerdotes conſcios vitiorum populi caſtigaret. Audiendus adhuc auctor iam laudatus in ſubiecto argumento ſuam ſententiam argutè prodens, equidem opportunè.

Sic

Sacerdotes mali grauiùs plectentur.

Sic ille : *Videte Sacerdotes, quomodo vos compenatis in verbo, & opere. Quoniam ſicut in corpore, ſi aliquod infirmatum fuerit membrum, non omninò languet & ſtomachus : ſi autem ſtomachus languerit, omnia membra inueniuntur infirma. Sic, ſi aliquis Chriſtianorum peccauerit, non omninò peccant Sacerdotes : ſi autem Sacerdotes fuerint in peccatis, totus populus conuertitur ad peccandum. Ideo vnuſquiſque Chriſtianorum pro ſuo peccato reddet rationem : Sacerdotes autem, non ſolum pro ſuis, ſed & pro omnibus peccatis omnium reddituri ſunt rationem. Vidit arborem pallentibus folijs marcidam, & intellexit ſtudioſus agricola, quia læſuram in radicibus haberet. Nam verè, vt cùm videris arborem pallentibus folijs, marcidam intelligis, quia aliquam culpam habet circa radicem : ita cùm videris populum indiſciplinatum, & irreligioſum, ſine dubio cognoſco, quia ſacerdotium eius non eſt ſanum.*

Itaque Chriſtus prudenter adit templum, vt eo repurgato plebi conſuleret : inuenit autem ibi Sacerdotes haudquaquam intentos ſacris, ſed auaros, & de adaugendo peculio ſuo maximè ſollicitos; quod vt præſtarent, Chriſtus inuenit eos in templum nundinas induxiſſe. Cùm namque dies Paſchæ ſolennior eſſet alijs, & idcirco plures immolarentur hoſtiæ; ſacerdotes cautè viros conduxerant, qui venales haberent boues, & oues in templo, vt facilitas illa ſacras comparandi hoſtias, ad ſacra facienda parum etiam pios homines excitaret. Hieronymus in Matthæi cap. 21. hanc Iudæorum auaritiam ſic detergit : *Iuxta mandata legis auguſtiſſimo in toto orbe templo Domini, & de cunctis penè regionibus Iudæorum, illuc populo confluente, innumerabiles immolabantur hoſtiæ, maximè diebus feſtis, taurorum, arietum, hircorum : pauperibus nè abſque ſacrificio eſſent, pullos columbarum, & turtures offerentibus : accidebat plerumque, vt qui de longè venerant, non haberent victimas. Excogitauerunt igitur ſacerdotes, quomodo prædam de populo facerent, & omnia animalia, quibus opus erat ad ſacrificia, vendebant ; vt & venderent non habentibus, & ipſi rurſum empta ſuſciperent.* Ita totum hoc ſacerdotum negotium fœda fuit auaritia, quam Chriſti cenſura notam fecit omnibus, quando foras egit ementes, vt iniurios templo Dei, vbi nihil omninò geri debuit indecorum.

Et numularios ſedentes.

Collybiſtarū officium quale.

Vox Græca magis exprimit officium illorum hominum, qui ad menſas ſedebant. Vocat eos ſacer textus κολλυβιστάς. Deducitur autem hoc nomen ab alio, ſcilicet ἀπὸ τοῦ κολλύβου, quod duo ſignificat : videlicet æs aliquod minutum, vt nummulos, quales ſunt oboli. Item κολλυβός ſignificat bellaria, tragemata, & alias gulæ cupedias ſaccharo conditas. Sic Collybiſtæ duo habebant expoſita, nummulos, & bellaria, & id omne litans auaritiæ ſordidæ ſacerdotum. Audiendus hîc Hieronymus vt conſcius linguæ Græcæ, cuius vim diſcutio. *Sacerdotum* (inquit) *ſtropham crebra venientium inopia diſſipabat, qui indigebant ſumptibus, & non ſolum hoſtias non habebant, ſed ne vnde emerent quidem aues, & vilia munuſcula. Poſuerunt itaque & nummularios, qui mutuam ſub cautione darent pecuniam. Sed quia erat lege præceptum, vt nemo vſuras acciperet, & prodeſſe non poterat pecunia fœnerata, quæ commodi nihil haberet, & interdum ſortem perderet : excogitauerunt & aliam technam, vt pro nummulariis collybiſtas facerent, cuius verbi proprietatem Latina lingua non exprimit. Collyba dicuntur apud eos, quæ nos appellamus tragemata, vel vilia munuſcula : Verbi gratiâ, frixi ciceris, vuarumque paſſarum, & poma diuerſi generis. Igitur quia vſuras accipere non poterant, collybiſtæ, qui pecuniam fœnerati erant, pro vſuris accipiebant varias ſpecies, vt quod in nummo non licebat, in his rebus exigerent, quæ nummis coemuntur : quaſi non hoc ipſum Ezechiel prædicauerit dicens cap. 22. Vſuram, & ſuperabundantiam non accipietis.*

III. Et cùm feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoque, & boues.

Vt nulla Dei conuentio eſt cum Belial; ita ſacra, & profana nihil habere queunt commune ſimul, ideoque ſacras ædes Chriſtus inde foras eiciendo profana omnia repurgauit. Nam profana in templum inferre nefas. Primum ergo fuit hoc intentum Chriſti, ſcilicet vt doceret eos, qui ad Deum accedunt debere curam rerum huius ſæculi deponere, & ita preces fundere animo defæcato. Chriſtus ſecundò ſuam voluit prodere potentiam, quæ tunc maximè illuxit; quippe ardua res, hominem ſolum fugare plures alios. Origenes inde probat in Chriſto diuinæ poteſtatis maximum argumentum. Sic ille : *Conſideremus ne fortè enorme videatur, quod filius Dei captis funiculis parat ſibi flagellum ad eyciendum vendentes & ementes de templo. Vnum tamen effugium ad horum reſponſionem relinquitur, diuina poteſtas Ieſu, vt cum volebat, poſſet iracundiam hoſtium extinguere, quamuis eſſent innumeri, & ſedare mentium turbines. Dominus enim diſſipat cogitationes gentium. Præſens autem hiſtoria in nullo minorem poteſtatem prætendit his, quæ ab illo edita ſunt, quinimò conſtat maiorem demonſtrare potentiam miraculo, quo aqua conuerſa eſt in vinum : eò quòd illic inanimata ſubſiſtit materia, hic verò tot millium hominum domantur ingenia.*

Chriſti poteſtas quanta.

Suſpicor etiam, Chriſtum eieciſſe boues, oues, & columbas, quia inſtante crucis ſacrificio, cuius omnia Iudæorum ſacta typi erant & figuræ, erant illæ boum, ouium, & columbarum victimæ penitus abolendæ. Ad quid namque figura prodeſt, ſi veritas affulget. Ita Origenes : *Ieſu* (inquit) *expellente boues, & oues, & iubente auferri columbas, quæ plurimum offerebantur iuxta ritum Iudæorum, & ſubuertente menſas nummulariorum, non expreſsè, ſed figuraliter continentium diuinas impreſſiones, ea ſcilicet, quæ ſecundum legis ſcripturam videbantur honeſta, & veniente eo in plebem flagellis diſſoluenda, & diſpergenda hæc erant, tranſlato regno ad eos, qui ex gentibus crediderunt.*

Chriſtus ſollicitus de cultu Dei.

Illo demum præoſtenſo zelo exarſit Chriſtus in homines iniurios templo Dei, vt ſic compeſceret ora proterua ſuorum æmulorum, qui cauillantes aiebant Chriſtum non eſſe à Deo, ſed eſſe, principi dæmoniorum arcto fœdere

dere ſociatum. Vt blaſphemo ſuo ſuſurro fidem facerent, querebantur eum ſanitatem ægris impertire die ſabbathi, ac proinde legis incurium eſſe Chriſtum incautæ plebi Scribæ & Phariſæi perfidi homines imponebant. Ita Chryſoſtomus hom. 22. in Ioan. *Cùm morbos eſſet Sabbato curaturus, & alia facturus, quæ illis tranſgeſſio legis videbantur, ne Dei contemptor, & Patri contrarius exiſtimaretur, id fecit, vt eorũ tolleret ſuſpicionem. Non enim par erat, vt qui pro templi honore tantam oſtendiſſet indignationem, ab eius domino animum alienum haberet. Sufficientes ſanè erant ſuperiores anni, quibus legi paruerat, qui eius erga legiſlatorem reuerentiam oſtenderent: atqui cùm credibile eſſet ſuperiorem vitam, aut obliuioni mandatam, aut incognitam, vtpote in paupere & vili caſa educati, iam in omni frequentia prope diem feſtum, cùm multi concurrerent, hoc facit ſui experimentum. Neque tantùm illos eiecit, ſed euertit menſas, diſperſit argentum, vt illi ſecum reputarent, quòd qui ſe pro domus honore periculis exponeret, eius dominum minimè contemneret. Neque ſimulationem in ipſo quiſpiam poterat conſectari, cùm non verbo tenus monuiſſet, ſed periculis, & contumeliis in medio vulgi & ſacerdotum furori ſe obieciſſet. Hoc ſanè non ſimulantis, ſed nihil pro diuini templi honore recuſantis officium fuit: & ſic verba operi conſenſerunt.*

Nummulariorum effudit æs, & menſas ſubuertit.

Non potuere diu menſæ illæ ſtare, malis artibus erectæ; nec æs in lucra cedens iniqua ſuis dominis, eorum opibus adiectum eſt: vt namque Deo diſplicet vſura, ſic & habet exoſa lucra, quæ parturit: idcirco flagris armatus Chriſtus, menſas nummulariorum ſubuertit, & æs effudit vt ſuppellectilem vſuræ: nempe malè

Moʀᴀʟᴇ. parta, peſſimè dilabuntur. Fuiſſe totum hoc negotium auaritiæ ſacerdotum induſtriam, ex Hieronymo iam probaui; eſſe verò vſuram fœtum auaritiæ, æs expoſitum menſis nummulariorum ſatis ſuperque probat: illic enim indigis aduenis numerabatur pecunia ſub cautione, & illicito fœnore conſtituto.

Non inficior Chriſtum durius excepiſſe viros illos, quia deſpectui habebant ædes ſacras: ſed etiam pro comperto mihi eſt, Chriſtum eiiciendo ſacris ædibus mercatores, aliquid con-

Templum animæ qua cautela ſit cuſtodiendũ. gruum reformandis moribus intendiſſe. Facilè adducor vt credam, dæmones, & mundum eſſe mercatores, & animas eſſe templa, quibus ſeſe mundus & dæmones inſinuant, vt exerceant illic iniquam cum diſcrimine animæ mercaturam. Huic coniecturæ fidem faciunt reprobi omnes, qui venales habent omnes animæ potentias, mercante & licitante nequam ſpiritu, vitio mancipatas. Fauet auctor operis imperfecti hom. 38. in Matth. *Vos* (inquit) *eſtis templum Dei viui, & Spiritus ſanctus habitat in vobis. Non ſit igitur in domo pectoris negotiatio illicita. Nil boni, quod facimus, vel facere poſſumus adiuuante Domino, appetitu iactantiæ faciamus, non terreni lucri concupiſcentiâ, non malarum cupiditate rerum, ne ingrediatur Ieſus iratus, & non aliter emundet templum ſuum, niſi flagello adhibito, id eſt, correctione grauiſſima, & de ſpelunca latronum, id eſt, de habitaculo dæmonum, per vſum iniqua cupiditatis, & de domo negotiationis, id eſt, de corde terreno lucro inhiante, ſua faciat domum habitationis.*

Simonia à Deo caſtigatur in hoc ſæculo. Ad compoſitionem etiam morum pertinet mors repentina, plures quæ tollit homines ementes & vendentes ea quæ ſunt Eccleſiæ: hi à Simone Mago nomen trahunt, homine iniquo, dona Dei qui credidit poſſe auri & argenti appenſo pretio comparari. Hos homines ſacrilegos flagello intorto foras pellit Deus, quando fato præcoci diuturnæ vitæ terminum anteuertit. Hieronymus in cap. 21. Matthæi habet aliquid affine meæ ſententiæ: *Quotidie* (inquit) *Ieſus ingreditur templum Patris, & eiicit omnes tam Epiſcopos, presbyteros, diaconos, quàm laicos, & vniuerſam turbam de Eccleſia ſua: & vnius criminis habet vendentes pariter & ementes. Scriptum eſt enim: Gratis accepiſtis, gratis date. Obſerua, propter auaritiam ſacerdotum, altaria Dei, nummulariorum menſas appellari. Cathedras vendentium columbas euertit: qui vendunt gratiam Spiritus ſancti, & omnia faciunt, vt ſubiectos populos deuorent, de quibus dicitur: Qui deuorant plebem meam ſicut eſcam panis.*

Peccata ſuppeditant materiam flagellorum. Nota, flagellatos illos homines à Chriſto, ſuppeditaſſe funes, vnde fuit textum hoc flagellum: quippe Deum non præcedunt faſces & ſecures, vt Romanos olim Conſules; ſed ſi flagellat, homo funes offert, ſcilicet noxas, vnde flagella fiunt, & ſic ſuo duntaxat vitio flagellatur. Ita Auguſtinus tract. 10. in Ioan. *Signum* (inquit) *oſtendit nobis, quod fecit flagellum de reſticulis, & inde indiſciplinatos negociationem in Dei templo facientes flagellauit. Etenim vnuſquiſque in peccatis ſuis reſtem ſibi texit. Iſaias cap. 5. dicit: Væ his, qui trahunt peccata ſua ſicut reſtem longam. Et quis facit reſtem longam? qui peccato addit peccatum. Quomodo adduntur peccata peccatis? Cùm peccata, quæ facta ſunt, cooperiuntur aliis peccatis. Criniculis peccatorum ſuorum vnuſquiſque conſtringitur.*

Miraculorũ Chriſti quale ſit maximum. Origenes ait, Chriſti potentiam illuxiſſe quando foras expulit ementes & vendentes in templo. Sed Hieronymus auctione facta pluris facit hoc facinus arduum, quàm cætera miracula, quæ auctorem ſuum, ſcilicet Chriſtum, maximè commendarunt. Sic ille in cap. 21. Matth. *Plerique arbitrantur maximum eſſe ſignorum, quòd Lazarus ſuſcitatus eſt: quòd cæcus ex vtero lumen acceperit: quòd ad Iordanem vox audita ſit Patris: quòd transfiguratus in monte gloriam oſtenderit triumphantis. Mihi inter omnia ſigna, quæ fecit, hoc videtur mirabilius eſſe, quod vnus homo, & illo tempore contemptibilis, & in tantum vilis, vt poſtea crucifigeretur, Scribis & Phariſæis contra ſe ſæuientibus, & videntibus lucra deſtrui, potuerit ad vnius flagelli verbera tantam eiicere multitudinem, menſaſque ſubuertere, & cathedras confringere, & alia facere quæ infinitus non feciſſet exercitus. Igneum enim, atque Sydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucebat in facie.*

VI. His

IV. His qui vendebant columbas dixit: Auferte iſta hinc, & nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.

Nota, ſolos in vendentes columbas animaduertiſſe Chriſtum, ſaltem verbis: quippe ſolos vendentes columbas acriter obiurgauit. Matthæus cap. 21. ait, eum euertiſſe cathedras vendentium columbas. Hic refrico à me dicta Tomo tertio, vt pertinentia ad locum iſtum, quem explico de ſacerdotibus, qui pruriente lucri cupidine, columbas vendebant, ementita ſpecie pietatis. Sacerdotij dignitatem inſinuat vox cathedræ. Hos increpauit Chriſtus vt auctores exemplo ſuo nundinarum, quas mercatores in templo Domini frequentabant.

Sacrificia ex quibus fiebāt animalibus.

Proſtabit liquidior auaritia Iudæorum ex dicendis. Ad ſacra Iudæorum ſpectabant res animatæ, aut res inanimæ. Si ſacra fiebant de carnibus animalium dicebantur illa propriè ſacrificia. Animalia congrua erant, quadrupedia, volatilia, nulla verò ſerpentia. Quadrupedia triplicis tantùm erant ſpeciei, ſcilicet oues, boues, & hirci, vt & volatilia tres etiam ſpecies faciebant; mactabantur enim paſſeres, turtures, & columbæ. Quadrupedia erant ditiorum hominum ſacra, vt volatilia pauperum, Deo ſic ſanciente

Leuit. 5. Sacrificia pauperum.

Leuit. 5. *Si non potueris offerre pecus, offeras duos turtures, aut duos pullos columbarum.* Imò vrgente inopia, in gratiam pauperis fiebant libamina. Erant autem hæc de rebus inanimis, vt ſunt ſimila, vinum, oleum, ſal, thus. Ecce legem. *Si non quiuerit manus eius offerre duos turtures, aut duos pullos columbæ, offeret de ſimila decimam partem ephi.* Cùm ergo multò plures eſſent pauperes, quàm diuites, plura etiam fiebant ſacrificia pauperum quàm diuitum, ac proinde plures erant venditores columbarum quàm ouium, atque ita fuit opus multis cathedris, vt ſederent illic domini columbarum.

Sacerdotes Iudæi vendebant in templo colūbas.

Toſtatus hîc ait nomen cathedræ ſumi latè pro ſedili, quia cathedra propriè pertinet ad ſacerdotes, ſed pace dixerim huius Præſulis Abulenſis, ibi cathedra ſtrictè ſonat: nam ipſi venditores columbarum erant ſacerdotes, qui ſpecie charitatis, & quaſi egenis ſuffragantes, has in templo nundinas exercebant. Vnde ne mercatorum habitu viderentur iniurij ſuo ſacerdotio, ſuas in templo cathedras præclaro ordine & contextu locauerant, vbi aſſidebant poſitis iuxtà caueis columbarum. Ideo Chriſtus bis potiſſimum ſuccenſuit hodie, vt Ioannes ait: *His, qui columbas vendebant, dixit: Auferte iſta hinc, & nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.* Facilè adducor vt credam, ſacerdotes lucri amantes, de illis ſuis cathedris texuiſſe ſermones quaſi catechiſticos, & inducentes homines ad demerendum Deum ſacris, quod quia eo intento fiebat, vt velificarentur auaritiæ, in eos Chriſtus animaduertit, vt cathedra indignos, quam ſic ſordida lucri cupidine turpiter inquinabant. Cùm ergo rari fuerint nummularij, & multa adſtiterit turba ſacerdotum, meritò Matthæus exprimit cathedras vendentium columbas, ſic carpens tacitè ſacerdotes. Chriſtus item arguit hos columbarum venditores, quia vt ſacerdotes & miniſtri templi; maiorem debuere curam habere loci ſancti, in quem indecorè ſuas nundinas induxerunt.

V. Recordati ſunt diſcipuli eius quia ſcriptum eſt: zelus domus tuæ comedit me.

In ſacerdotes Chriſtus acutè ſuum zelum ſtrinxit ita eos affatus: O ſacerdotes, veſtrarum præcipuè partium eſt prælucere populo, inſiſtendo orationi, cui vacando, domus mea ſuis gaudet obſequiis, ad quæ fuit cœlitus inſtituta. Vos autem curæ ſacerdotalis immemores, nil niſi lucra ſordida cogitatis. Specie quidem charitatis veſtras cathedras intuliſtis in templum, velut populos edocturi; ſed illa venalis columbarum exhibitio arguit animum infidelem Deo, & perquam cupidum auri, cuius gratiâ, pauperum loculos emungitis, columbas eis cariùs erogantes. Vnde fit vt prædam agentes, latronum induatis indolem ingloriam, & ita ſacerdotio iuſtè malis artibus excidatis. Sunt qui putent, ſacerdotes iniiſſe ſocietatem etiam cum nummulariis, & aliis vendentibus oues, & boues, vt participes eſſent lucri emergentis ex illo commercio. Ego verò meum in animum induco, ſacerdotes vt auaritiæ ſuæ indulgerent, etiam egiſſe prædam de iis, qui vendebant oues, & boues titulo templi locati in vſus illos hactenus inconceſſos. Ideoque ſolos ex mercatoribus hodie reprehenſos à Chriſto, ſuum acuente zelum in illos inſimulatos ab eo furti, quia latronum nequitiam æmulantes, opes alienas in ſua compendia charitatis titulo ſeferebant.

Sacerdotum Iudæorum auaritia.

Zelus domus tuæ comedit me.

Zelus quid ſit.

Apoſtoli vt videre ſuum dominum zelo Domus Dei percitum, in memoriam reuocauere locum illum Pſalm. 68. Ex Alcuino. *Zelus, cùm in bono accipitur, eſt quidam feruor animi, quo mens relicto humano timore, pro defenſione veritatis accenditur.* Vt calor intenſus hominem ſic accendit, vt ardeat totus; ita Zelus quando rapit & percellit hominem, nihil omnino ſapit humanæ infirmitatis homo ille zelo percitus, ſed in modum ignis aſſurgit ad ardua perpetranda. Verè zelus ille bonus perculit Chriſtum: quippe licet ille ſolus eſſet contra ferè infinitam populi multitudinem confluentem in templum, vrgente zelo foras omnes expulit effectum zeli ipſius nemine remorante. Igitur zelus illos comedit, quos ita Dei ergò totos accendit, vt inſurgant in cuncta Deo iniuria, quæ ſi nequeunt eluctari, videre eſt illos zelo nimio marceſcentes. In ſimiles anguſtias perculſus zelo Dauid adductus eſt, vt conſtat eius querulis vocibus Pſalm. 118. *Tabeſcere me fecit Zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei.*

Pſal. 118.

Zelo comedi debent Chriſtiani.

Huiuſce boni zeli proprium eſte quaſi conſumere homines, quos accendit, luculenter meminit Auguſtinus tract. 10. in Ioan. Vnuſquiſque (*inquit*) Chriſtianus in membris Chriſti zelo domus Dei comedatur. Quis comeditur zelo domus Dei? Qui omnia, quæ videt peruerſa, ſatagit emendare, cupit corrigere, non quieſcit. Si emendare non poteſt, tolerat, gemit: non excutitur de area granum, ſuſtinet paleam, vt intret in horreum, cùm palea fuerit ſeparata.

Tu

Tu ante horreum, ſi granum es, noli excuti de area, ne priùs ab auibus colligaris, quàm in horreum congregeris. Aues enim cœli aëreæ poteſtates aliquid expectant rapere de area, & non rapiunt niſi fuerit inde excoſſum: ergo zelus domus Dei comedat te. Vnumquemque Chriſtianum zelus domus Dei comedat, in qua domo, Dei membrum eſt. Non enim magis eſt domus tua, quàm domus vbi habes ſalutem ſempiternam. Domum tuam intras propter requiem temporalem, domum Dei intras propter requiem ſempiternam. Si ergo in domo tua, ne quid peruerſum fiat, ſatagis; in domo Dei, vbi ſalus propoſita eſt, & requies ſine fine, debes pati, quantùm in te eſt, ſi quid fortè peruerſum videris.

Zelo Dei debent omnes ardere.

Vnumquemque Chriſtianum zelus domus Dei comedat. Verbi gratiâ: vides fratrem currere ad theatrum, prohibe, mone, contriſtare ſi zelus domus Dei comedit te. Vides alios currere, & inebriari velle: prohibe quos potes, tene quos potes, terre quos potes, quibus potes blandire, noli quieſcere: tamen ſi amicus eſt, admoneatur leniter: vxor eſt, ſeueriſſimè refrænetur: ancilla eſt, etiam verberibus compeſcatur. Fac quicquid potes pro perſona, quam portas, & adimples illud Pſalm. 68. Zelus domus tuæ comedit me. Si autem fueris frigidus, marcidus, ad te ſolum ſpectans, & quaſi tibi ſufficiens, & dicens in corde tuo: Quid mihi eſt curare aliena peccata? ſufficit mihi anima mea, vt ipſam integram ſeruem Deo? Eia non venit tibi in mentem ſeruus ille, qui abſcondit talentum, & noluit erogare? Nunquid enim accuſatus eſt, quia perdidit, & non quia ſine lucro ſeruauit? Sic ergo audite, vt non quieſcatis: ego vobis conſilium daturus ſum: det ille, qui intus eſt, quia & ſi per me dederit, ille dat. Nolite quieſcere lucrari Chriſto, quia lucrati eſtis à Chriſto.

Zelus animarum ad omnes pertinet.

VI. Reſponderunt Iudæi, & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis?

Extremæ ſicut cæcitatis argumentum indubium eſt, ſole coruſcante oculos habere luci inuios; ita ſe Iudæorum opaca caligo prodit petendo ſigna noua viſo tali prodigio, quale fuit, vnum videre ſolum hominem, plures hominum globos de templo Dei fortiter exturbare. Credo, ſacerdotes, & Iudæos nundinantes in templo voluiſſe ſua affirmare lucra eſſe licita, niſi contrarium Chriſtus ipſe nouo ſigno edito confirmaret. Fauet iſti ſententiæ Chryſoſtomus hom. 22. in Ioan. *O ſummam* (inquit) *dementiam! quonam ſigno opus erat, cùm malefacta corriperet, & Dei domum tanta purgaret ignominia? Zelus ille pro honore domus Dei, maximum fuit virtutis ſignum, quod boni aduerterunt. Etenim recordati ſunt diſcipuli eius tunc, quia ſcriptum eſt: Zelus domus tuæ comedit me. Illi autem prophetiæ non meminerunt, ſed ſignum quærebant. Dolebant turba lucrum auferri, & vt eum ab incepto auerterent, ad miraculum trahere admituntur. Qui primò non petentibus ſignum dederat, non negaſſet petentibus, niſi prauam, & fraudulentam eorum mentem cognouiſſet. Illi accuſant, & vendere ſibi licere contendunt, neque à vendendo deſiſtendum, niſi ipſe ſignum oſtenderet.*

Iudæorum cæcitas.

Chriſtus repurgando Dei domum, ſe citra ambages aſſeruit eſſe Deo Patre genitum: dixit enim domum Patris ſui eſſe domum orationis, ac proinde ſuarum eſſe partium paternæ domus habere curam, ne videretur titulum Dei filij detrectare. Sed quia cunctantes hærebant, crederēt necne, ſuum hunc cenſorem eſſe Dei filium, & aliunde durum erat, temperare ſibi à nundinis inducendis in templum, ſigna petunt, vt diuinitas Chriſti prodigiis editis adſtruatur. Ita Cyrillus in cap. 2. Ioan. *Miratur* (inquit) *de poteſtate Chriſti Iudæorum multitudo, & moleſtè ferunt omnes, qui ſedentes in templo emolumenta, quibus nunc meritò priuantur, ſibi conquirebant. Et negare quidem nequeunt, non oportere Dei templum, domum negotiationis fieri, ſed vt moribus ſuis vtantur, illò confugiunt, vt non eſſe ei credendum veluti filio Dei contendant, niſi hoc ita eſſe ſigno demonſtrauerit.*

Signa quare petant Iudæi à Chriſto.

VII. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

Iudæis olim ſigna petentibus, ait Chriſtus eos habituros ſignum Ionæ prophetæ, qui reſurrectionis Chriſti figura fuit: Nunc etiam ſubobſcurè dedit reſurrectionis ſuæ ſignum, vt teſſeram certiſſimam diuinæ ſuæ maieſtatis abditæ humani corporis inuolucris. Reſurrectionis ſuæ Chriſtus meminit ſæpe, ſuam vt diuinitatem aſſereret; nemo namque poteſt hominum poſt ſuprema fata ſua virtute fieri rediuiuus. Chryſoſtomus hom. 22. in Ioann. vt Conſcius arcanorum Chriſti, decurrendo locum iſtum optimè commentatur: *Duo* (inquit) *eis proponebantur, alterum reſurrectio, alterum longè maius: An Deus in ipſo eſſet: vtrumque his verbis ſignificauit. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Quod & Paulus, non paruum eſſe diuinitatis ſignum oſtendens, inquit: Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, ſecundùm ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti. Quare & hic & alibi ſæpenumero hoc ſignum in medium affert. Cùm exaltaueritis* (inquit) *filium hominis, tunc cognoſcetis, quia ego ſum & iterum: Non dabitur vobis ſignum, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Quoniam hoc vel maximè argumento ſe non eſſe purum hominem, & mortem ſibi ſubeſſe, & eius vim, & bellum grauiſſimum, mox ſoluturum oſtendebat; idcirco inquit: Tunc ſcietis; Tunc, quando? quando videlicet in reſurrectione orbem terrarum ad me traham, tunc ſcietis me vt Deum, & Dei filium dilectiſſimum, ad paternam vlciſcendam iniuriam hoc feciſſe.*

Reſurrectio Chriſti probat eum eſſe Deum.

Cùm dixit: *Soluite templum hoc*; non Iudæos ad homicidium induxit, ſed rem indubiè futuram ſignificauit. Præterea humanitatem ſuam oſtendit eſſe Dei ſacrarium quando illam templi ſymbolo deſignauit. Ita Euthymius: *Templum* (inquit) *dicit corpus ſuum: ipſum enim domus eſt, & templum, non animæ ſolùm, verùm etiam diuinitatis. Soluite autem dixit, non adhortans eos ad ſui interfectionem, ſed quia cognouit quod facturi erant, figuratiuo ſermone prædixit. Soluite ergo, ſiue in terram ſubuertite, ab anima ſeparate, & coniunctionem, quæ cum illa eſt diſſoluite.* Ergo ſolutum eſt templum, de quo agebat Chriſtus quando

Templū eſt Chriſti corpus.

corpus eius cecidit exanime, Synagogâ crucis arietem in templum illud myſticum intorquente. Et compages huius templi inſtaurata fuit poſt triduum Chriſto Domino ſuſcitato.

VIII. Dixerunt ergo ei Iudæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?

Templum Iudæorum orbe toto celeberrimum primò fuit à Salomone extructum viginti annis: ſed Chaldæis irruentibus Ieroſolymam; dirutum eſt hoc templum; Deo ſic Iudæorum vitia caſtigante. Indulgente demum Cyro Rege Perſarum, fruſtra licèt repugnante vicina plebe gentili, quadraginta ſex annis templum fuit ſuis omnibus numeris abſolutum. Ita Theophylactus: *Sciendum* (inquit) *quòd quando à Salomone templum primò extructum eſt, viginti annis omnia perfectè abſoluta fuerunt; poſtea autem poſt captiuitatem, Hebræi accepta poteſtate illud reædificandi, cœperunt quidem ſub Cyro Rege ædificare: impediti autem ab his, qui inuidebant eis, prorogarunt ſtructuram vſque ad Artaxerxem Regem, ſub quo nacti copiam omnium rerum, omni ſtudio vix potuerunt perficere opus. Vnde & dicitur, Iudæos ædificantes altera manu gladium, altera tenuiſſe ædificatorium inſtrumentum, vſque adeò timebant vicinos Idumæos, non autem Perſas, à quibus omnes accipiebant ſumptus. Iſtam itaque ſtructuram poſt captiuitatem aiunt quadraginta ſex annis factam, eò quòd impedirentur Iudæi à Cyro vſque ad Artaxerxem.* Compendioſè totam hanc concludit hiſtoriam Euthymius ita fatus: *Prior quidem ſtructura viginti annis à Salomone fuit abſoluta: altera verò per quadraginta & ſex à Zorobabel. Priori namque à Babylonijs deſtructa, cœpta eſt poſterior circa annum primum Regis Cyri, deinde inuidiâ, & calumniâ circummurantium Samaritanorum impedita, ita quadraginta annis permanſit. Circa verò ſecundum annum Darij Hyſtaſpis miſſus Zorobabel ſex annis ipſam perfecit: ita quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum: numerantur anni, ab initio ædificationis vſque ad conſummationem.*

Templũ bis extructum.

Templum Iudæorum à quo fuit inſtauratum.

IX. Ille autem dicebat de templo corporis ſui.

Vt hebes & obtuſa fuit gens Iudæorum; ita nihil niſi corporale ſibi finxit, quando typis & ſymbolis Chriſtus Dominus vtebatur. Verbi gratiâ; Chriſtus præſcius ærumnarum, quas perpeſſurus erat à Iudæis, ait: *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Id eſt, Eſtis de cõſciſcenda mihi nece ſolliciti, hanc obibo lubens, in corpus deſæuite meum, & hoc templum abditæ deitatis deſtruite, ego ad arbitrium meum templum illud dirutum inſtaurabo. Hallucinantes Iudæi in templi voce ſuum à Zorobabel extructum templum ſuſpicantes, à Chriſti intento ſuum deſignante ſacrum corpus penitus aberrarunt. Beda notat, corpus Chriſti habuiſſe miram affinitatem cum templo Iudæorum ædificato quadraginta ſex annis, quia corpus maſculinum in vtero matris quadraginta ſex diebus formatur, nec eſt ante præfatum terminum abſolutum. Sic ille: *Hic numerus annorum perfectioni dominici corporis aptiſſimè congruit. Tradunt enim rerum naturalium ſcriptores, formam corporis humani tot dierum ſpatio perfici, quia videlicet primis ſex à conceptione diebus lactis habeat ſimilitudinem: ſequentibus nouem, conuertatur in ſanguinem; reliquis decem & octo firmetur vſque ad perfecta lineamenta omnium membrorum: & hinc iam reliquo tempore vſque ad tempus partus magnitudine augeatur. Sex autem, & nouem, & duodecim, & decem & octo, quadraginta quinque faciunt: quibus ſi vnum adiecerimus, id eſt, ipſum diem, quo diſcretum per membra corpus incrementum ſumere incipit: tot nimirum dies in ædificatione corporis Domini, quot in fabrica templi annos inuenimus: quia templum illud manufactum; ſacro ſanctam Domini carnem, quam ex Virgine ſumpſit, vt ex hoc loco diſcimus, figurabat.*

Hominis corpus quot diebus in vtero formatur.

In hac ſententiæ Bedæ micam ſalis deſidero: nam eſtò tota ſeries hæc dierum conducat ad perpoliendum corpus hominis in vtero: nego tamen Corpus Chriſti vt formaretur in vtero Virginis quadraginta ſex dierum terminum expectaſſe. Namque ſicut Maria Virgo viri neſcia concepit Chriſtum; ita ſacrum eius corpus Spiritus Sancti obſequio formatum præfatos à Beda dies quadraginta ſex, vt eſſet factum tectum, non debuit decurrere, ſed terminum aliis indictum corporibus Chriſtus naturæ dominus anteuertit. Non ergo quadrat corpori Chriſti illa Bedæ relatio quadraginta ſex dierum cum quadraginta ſex annis ſtructuræ templi; æternus quippe Dei filius hominem induens, lineamenta ſui corporis noluit tempori ſubiacere.

Chriſti corpus breui morula temporis efformatum.

Chriſto commemorante ſui corporis diſſolutionem ſub ſymbolo templi, diſcipuli eius conſcij ſententiæ Chriſti intellexere ſacrum eius corpus, Spiritus Sancti ſacrarium; ſed Iudæi illum loqui de ruina domus lapideæ, vt arcanorum eius neſcij crediderunt. Sapientes namque luci peruium habent intellectum, vt videre eſt in Apoſtolis. Inſipientes verò, quales erant hi Iudæi, ſemper cæcutiunt vtpotè denſis ignorantiæ tenebris aſſueti. Ita Cyrillus: *Sicut* (inquit) *ſapiens facilè ſapientia verba retinet; ſic in diſcipulis Chriſti, tanquam in molliore cera, ſermo Saluatoris impreſſus conſeruabatur. Probi ergo viri, vt contentioſi non ſunt, ita verà doctrina tenaces. Dura autem ceruicis homines non iniuriâ maligni nuncupantur. Vt ergo probi, faciliſque animi diſcipuli diligenter ſcripturarum ruminant verba, ad maiorem pietatis cognitionem quotidiè conſcendentes.*

Scriptura Sacra à quibus intelligitur.

Vt Apoſtolis virtutis erant & ſcientiæ incrementa voces Chriſti; ita nequam homines, vt Iudæi, Scribæ, & Phariſæi, vertebant in animæ ſuæ diſcrimen omnia, quæ Chriſtus myſticè deſignabat. Quippe rati Chriſtum velle demoliri templum, quando ſui corporis ſolutionem dixit, falsò velut homini ſacrilego crimen illud ei nequiter obiecerunt. Audiendus iterum Cyrillus: *Hoc* (inquit) *ipſum eſt, quod malè ab eis intellectum falsò accuſantes, poſtea dicebant: Iſte dixit: Poſſum diſſoluere templum Dei, quæ falſa teſtimonia eorum, Propheta prædixerunt, ſurgentes teſtes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me; & rurſus: Inſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi. Profunditatem*

ditatem myſterij non intelligentes, vt temerarij ſigno illudunt. Et difficultatem rei proponentes, cauſam inueniſſe putant, ne illi pareant, cui, ſi quid etiam faciliùs dixiſſet, nequaquam obtemperaſſent. Ita Scripturæ veritas emergebat: Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorũ ſemper incurua. Quaſi enim inclinati propter eorum delicta nefaria, ac ſola terrena reſpicientes, iure patrocinio Dei ab eis ablato, ſublimia Chriſti dogmata ſpeculari non poſſunt. Contemnunt enim tanquam inſani, Chriſti doctrinam, aduerſus ſalutem ſuam irruentes.

X. Cùm ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt diſcipuli eius, quia hoc dicebat, & crediderunt Scripturæ, & ſermoni, quem dixit Ieſus.

Fides reſurrectionis quando fuit propagata.

Chriſto ſolùm rediuiuo fuit propagata fides reſurrectionis inter Apoſtolos, quos inde rudes fuiſſe liquet. Chriſtus enim ante ſuam Paſſionem crebrò ſuæ reſurrectionis meminerat, nec ita fidem Apoſtolorum demeruit: illa quippe fuit donum Spiritus ſancti in die Pentecoſtes cœlitus illabentis. Itaque Apoſtoli afflati Spiritu ſancto, recolentes textus Scripturæ ſacræ, qui reſurrectionem Chriſti ſignificant, reuoluentes item animo, Chriſtum affirmaſſe, ſuum ſe ſuſcitaturum triduo templum diſſolutum; & Scripturæ, & ſermonibus Chriſti firmiter aſſenſerunt. Ita Alcuinus: *Ante* (inquit) *reſurrectionem, non intelligebant Scripturas, quia nondum acceperant Spiritum ſanctum. Sed in die reſurrectionis apparens Dominus aperuit diſcipulis ſenſum, vt intelligerent, quæ de ſeipſo ſcripta erant in lege, & Prophetis: & tunc crediderunt Scripturæ Prophetarum, qui prædixerunt Chriſtum tertia die reſurrecturum, & ſermoni, quem dixit Ieſus: Soluite templum hoc, & triduò excitabo illud.*

XI. Cùm eſſet Ieroſolymis in Paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine eius, videntes ſigna, quæ faciebat.

Fides duobus modis fuit conciliata.

Duo ſunt quæ conciliauere fidem eorum, qui dedere nomen ſuum Chriſto, doctrina ſcilicet, & mira eius opera perpetrata. Illa fides, quam doctrina Chriſti eſt enixa, ſuas altè radices egit, & hæc in Apoſtolos influxit. Signa verò licet Chriſto fidem aliquorum deuinxerint; non ita tamen eam fixere, vt fuerit poſtmodum inconcuſſa; quippe tales diſcipuli, quos viſa prodigia obſtrinxere, ſuam vt oppignorarent Chriſto fidem, in eius obſequio diuturno ſibi maximè conſtiterunt. Chryſoſtomus homil. 23. in Ioan. hoc aduertit ita fatus: *Chriſti temporibus alij in errore perſtabant, alij veritatem oppugnabant, nonnulli eam complexi, paulò poſt deſerebant: hos Chriſtus ſeminibus comparauit, radices tantùm ſuperficie diffundentibus, quæ quamprimùm areſcunt. Hos nobis Euangeliſta in præſentia ſignificat: Cùm eſſet Ieroſolymis in Paſcha, in die feſto, multi crediderunt in nomine eius, videntes ſigna, quæ faciebat. Firmiores erant diſcipuli, non ſignorum tantùm gratia, ſed doctrinæ Ieſum ſecuti. Qui craſſiori erant ingenio, ſignis trahebantur: acutiori verò Prophetis, & doctrina, quibus qui crediderant, ſignis deinde magis confirmabantur.*

Fides quænam ſit infirma.

Infirma ſanè fides eſt, quam non doctrina parat, ſed quæ miraculorum eſt fœtus: illa quippe rarò bonis operibus enutrita ſibi conſtat illibata manens, aut diuturnis tractibus adoleſcit.

XII. Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis.

Eſtò plures in Chriſtum crediderint inducti prodigiis ab illo editis; ipſe tamen Chriſtus eis non ſe credidit, id eſt, haudquaquam eis doctrinæ ſuæ ſacros latices impertiuit. Quippe, ſicut præfatus ſum, imbecillis eſt illa fides, quæ nonne ſuum nutendo petit à miraculis editis argumentum. Sciebat Ieſus, ab illa fide non abeſſe citum deliquium, idcirco velut prudens & præſcius defectionis inſtantis, non initiauit arcanis fidei neophytos illos, obſequium Chriſti Domini profitentes. Non ſeruaſſe ſuum tenorem illam fidem Ioannes ait cap. 6. *Multi diſcipulorum eius abierunt retro: & iam non cum illo ambulabant.* Ioan. 6.

Catechumeni non ſtatim initiati arcanis fidei.

Intuitu textus huius, priſcis Eccleſiæ temporibus cautè ſacris fidei myſteriis initiati ſunt catechumeni, nec Eccleſia ſe facilè credidit eis, longa licet profeſſione ſuam fidem aſſererent. Eccleſia namque, prudens & alma mater, ſatius eſſe duxit cunctari, quàm gerere aliquid imprudenter. Ita Cyrillus Alexandrinus in cap. 2. Ioan. *Non* (inquit) *ſtabilis eſt fides eorum, qui nuper crediderunt, nec mens firma inest in fide recentibus: cùm adhuc pietate firmati non ſint. Quare nec Chriſtus huiuſmodi ſe hominibus credidit. Quamuis etiam hinc nobis oſtendat, non repente, ſed longa meditatione bonorum habitum roborari. Diſcant igitur omnes, quibus Saluatoris myſteria credita ſunt, non nimiam citò ad diuinam menſam neophytos accedere, nec antequam firmiores catechumeni ſint, Chriſtum eis priuſquam oporteat; Baptiſmi myſterio commendare.*

Auguſtinus tractatu 11. in Ioannem egregiè commentatur in locum iſtum: *Credunt* (inquit) *homines in Chriſtum, & Chriſtus non ſe credit hominibus, præſertim quia filius Dei eſt. Plus nouerat artifex quid eſſet in opere ſuo, quàm ipſum opus quid eſſet in ſemetipſo. Creator hominis nouerat quid eſſet in homine, quod ipſe creatus homo non nouerat. Nonne hoc probamus de Petro, quia non nouerat quid in ipſo eſſet, quando dixit: Tecum ero vſque ad mortem. Audi, quia Dominus nouerat quid eſſet in homine: Amen, amen, dico tibi, priuſquam gallus cantet, ter me negabis. Homo ergo neſciebat quid eſſet in ſe, ſed creator hominis nouerat quid eſſet in homine. Crediderant in nomine eius multi; & ipſe Ieſus non ſe credebat eis.* Chriſtus quippe fidem illorum præſciebat certò fore minimè diuturnam.

XIII. Et quia opus ei non erat, vt quis teſtimonium perhiberet de homine: ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.

Angeli neſciunt cogitationes hominum.

Quamuis Angelus ab æuo ſibi ſpecies infuſas acceperit rerum, quæ infra cœlos ſunt; ille tamen neſcit quid animo ſuo verſet homo, niſi

aliqua

aliqua indice coniectora. Nempe Deo tantùm competit citra coniecturarum obſequium habere nota omnia arcana noſtra, & peoitiores quoſque receſſus cordis noſtri pellucida cognitionis ſuæ acie penetrare. Coruſcum illud in Chriſto lumen dum Ioannes ait fuiſſe, ſatis ſuperque Deum eſſe palàm fecit Chriſtum, quem ſcrutatorem eſſe cordium affirmauit. Cyrillus inde trahit achillæum argumentum, vt contra Arrianos adſtruat diuinitatem Chriſti. Sic ille propognator egregius fidei: *Vero Deo ſolummodo, nec vlli creaturarum hæc dignitas attribuitur. Vnde pſalmiſta quoque dicit: Qui finxit ſigillatim corda eorum, qui omnia opera eorum intelligit. Si ergo ſolus Deus quæ ſunt in cordibus noſtris intelligit, quomodo non erit verus Deus Saluator, qui profunda & abdita cordium nouit? Quis enim hominum ſcit quæ hominis ſunt, niſi hominis ſpiritus, qui in ipſo eſt? Cùm igitur nullus ſciat, ſolus Deus non ignorat. Eſt enim extra numerum omnium Deus, nec quicquam eorum ignorat, quæ ſub pedibus eius poſita ſunt. Non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius, omnia autem nuda & aperta oculis eius; audit quippe omnia qui plantauit aurem, & conſiderat omnia qui oculum finxit. Vt igitur naturâ Deum, Vnigenitum credamus, diligenter ab Euangeliſta ſcriptum eſt, non eſſe illi opus vt quis perhiberet teſtimonium de homine; ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.* Hactenus ille aſſertor diuinitatis Chriſti.

Spatientur ad arbitrium ſuum interpretes decurrendo locum iſtum, & laborent inueſtigando cauſas, quæ Chriſtum induxere, ſua vt arcana nouis iſtis fidelibus abderet: arbitror ego cauſam illam eſſe in iudicia Dei abdita refundendam. Etenim aſſerere cum Chryſoſtomo Chriſtum non ſe eis credidiſſe, quia non erat illa futura fides conſtans; illud incommodum inuoluit etiam Apoſtolos, quorum fuga notat fidem capto Domino titubaſſe. Non eſt currentis, neque volentis, ſed Chriſtum ſe credidiſſe nobis, illud eſt eiuſdem Chriſti gratiæ miſerentis. Iudicia Dei inſcrutabilia.

Ne quis in hoc argumento locum Chryſoſtomi deſideret, illum ſubiicio ex homil. 23. in Ioan. Sic ille: *Ipſe ſciebat quid eſſet in homine, hoc eſt, non curabat exteriora verba qui in ipſos animos ingreditur, in humanas cogitationes irrumpit, qui eorum feruorem mox infrigeſcere cognoſcebat: nequeatſi perfecti eſſent diſcipuli, eis fidebat, nec arcanorum doctrinam tanquam fidelibus credebat. Humanorum autem cordium cognitio ſolius eſt Dei, qui ea formauit. Tu enim, inquit, cognoſcis corda ſolus. Non erat opus Ieſu, ad eas, quas formarat mentes cognoſcendas. Norat igitur, infirmitati eorum non credendum. Homines enim vtpote qui neque præſentia, neque futura intelligunt, cum fraudulentis, & inſtabilibus ſæpenumerò res ſuas ſine ſuſpicione communicant. Chriſtus autem abſcondita cordium manifeſtè intuebatur.*

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM, Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis concionibus ex hoc Euangelio idoneis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Inuenit in templo vendentes boues, oues, & columbas.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, deſcribere Simoniam, & ſubinde pœnas multiplices ſubnectere, quibus ſimoniaci homines obſtringuntur. Quippe dum hæc capita concludit hiſtoria Euangelij hodierni, quod expendo.

Primò refert Euangeliſta, rei geſtæ teſtis oculatus, fuiſſe Dei in templo vendentes boues, oues, & columbas, nummularios, & eorum menſas ære copioſo graues, quæ cuncta dicam priori parte plenè nobis exprimere & deſcribere adæquarè rotam Simoniæ eſſentiam, quam fuſiùs explicabo.

Secundò notat idem ſcriba ſacer, Chriſtum flagello foras expuliſſe viros illos omnes iniurios templo effundendo nummulariorum æs, & illorum menſas funditus euertendo. Anſam inde ſumam explicandi poſteriori parte pœnas multiplices, quæ in hoc æuo manent Simoniacos, præter eas atroces, quibus in futuro ſæculo torquebuntur.

Quale nefas immane fiat à Simoniacis.

In hæc verba:

Inuenit in templo vendentes boues, oues, & columbas.

SECTIO PRIMA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, Vtroque Iure Hiſtoria, Symbolis, et Medicina.

1

VSus inualuit aliquando, rebus affricare nomen ab euentu, velut à portento, ſeu caſu aliquo ſingulari. Ita locus vbi morte repentina fuit percuſſus Oza, nomen ab hac mulcta cepit, Scriptura Sacra rei huius teſte: *Vocatum eſt* (inquit) *nomen loci illius, Percuſſio Ozæ, vſque in diem hanc.* Gentiles item credidere mare Icarium traxiſſe ſuum nomen ab Icaro, quem delapſum è ſublimi, & illo fuiſſe mari concluſum & abſorptum, hiſtoria gentium garrula fabulatur. Huic ſubmerſo, Naſo taliter ingemuit lib. 3. Triſtium.

2. Reg. 6.

Icarus Icarias nomine fecit aquas.

Simonia vnde dicta. Simoniæ vitio quinam infecti ante Simonem.

Simili ratione Simon ille Magus Simoniæ peccato notam hanc inglotiam inuſſit, ſcilicet, vt execrando viri huius nomine cenſeretur. Nempe nemo grauius Simone crimen hoc commiſit, eſtò plures alij ante magnum hunc Simonem in hoc grande nefas turpiter impegerint, vt fusè ſacro codice perhibetur. Io his fuere duo iſti, ſcilicet Balaam & Giezi, quorum ille prior in libro Numerorum cap. 22. prophetiam ſuam vendidit Balac Regi Moabitarum. Alter verò dona accepit à Naaman Syro in pretium & mercedem acceptæ ſalutari Dei gratiâ ſanitatis. 4. Reg. 5.

Simonis grauiſſima omnium fuit ſimonia.

Sed hi præfati vendidere ſolùm ſpirituales gratias creatas, ſcilicet donum prophetiæ, & gratiam curationum. Simon verò ſuum in animum induxit, non ipſa ſola dona Spiritus Sancti, ſed & ipſum pecunia emptum Spiritum Sanctum aliis diuendere, vt pecuniâ copioſâ tali commercio adauctâ ſacrilego fœnore ditaretur.

Ex SS. Patribus.

Negotiationis huius denuntiator eſt Auguſtinus tract. 10. in Ioan. *Volebat* (inquit) *emere Spiritum Sanctum, quia volebat vendere Spiritum Sanctum.*

Vrbanus II. Papa crimen auaritiæ Simonem induxiſſe dicit ad emendum Spiritum Sanctum. Sic ille Papa in epiſtola ad Lucium præpoſitum Eccleſiæ Sancti Iuuentij apud Ticinum: *Simon magus qui fictè ad fidem acceſſit, non Spiritum Sanctum propter Spiritum Sanctum, quo erat ipſe indignus, quoniam vt ſcriptum eſt Sap. 1. Spiritus Sanctus diſciplina effugiet fictum; ſed ideo quantùm in ipſo erat, emere voluit vt ex venditione ſignorum, quæ per eumdem fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur. Nec Apoſtolus emptionem Spiritus Sancti, quam benè fieri non poſſe nouerat; ſed ambitionem quæſtus talis, & auaritiam, quæ eſt idolorum ſeruitus, in eodem Simone exhorruit & maledictionis iaculo percuſſit.*

Ex Theologia.

Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 100. artic. 1. & Theologi paſſim probant hanc definitionem: *Simonia eſt ſtudioſa voluntas emendi vel vendendi pretio temporali aliquid ſpiritale, vel ſpiritali annexum.* Partes habet quatuor hæc definitio, quæ ſunt accuratè mihi & omnibus ſedulò reuoluendæ.

Simonia quid ſit.

Prima, *ſtudioſa voluntas*, id eſt, deliberata: vt inde procul agas motus eos, quos ignorantia inculpata poteſt elicere. Quippe loquor hîc de Simonia, perfectè & completè ſua in ſpecie, & partibus conſtante ſuis omnibus, explorata.

Secunda, *emendi, aut vendendi*, quibus verbis ſignificatur omnis contractus non gratuitus, ſiue ſit vera emptio, ſiue locatio, ſiue permutatio.

Pretium eſt triplex.

Tertia, *Pretio temporali.* Si enim datur ſpiritale pro ſpiritali, tunc non erit ſimonia. Pretium verò triplex eſt; ideoque dato vno trium pretiorum, Simoniæ execrandæ crimen impiè perpetratur. Vnum eſt pretium muneris, vt pecunia, veſtimenta, greges ouium, armenta boum, & vendi omnia conſueta. Alterum eſt pretium linguæ, vt ſi quis pro cauſa agenda, aut gratia precibus impetranda à Rege daret beneficium, profectò reus eſſet, & plectendus vt Simoniacus. Tertium tandem eſt pretium obſequij. Vt ſi quis ſeruo daret beneficium, ea conditione tamen vt illi tanto tempore miniſtraret. Tribus hiſce modis, ſeu pretiis acceptis, iure canonico ſimonia contrahitur.

Ex Iure Canonic. Simonia quot modis contrahatur.

Ecce canon: *Quiſquis res Eccleſiaſticas, quæ dona Dei ſunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent, propter ſua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei poſſideri pecuniâ exiſtimat. Ideo qui eaſdem res non ad hoc, ad quod inſtituta ſunt, ſed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obſequij, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, ſimoniacus eſt.* Canone. Saluator. 1. qu 3.

Spiritale quid ſit in definitione Simoniæ.

Quarta demum pars, quæ concludit Simoniæ definitionem hæc eſt: *Aliquid ſpiritale vel ſpiritali annexum.* Spiritale hîc dicitur, non omne, quod duntaxat incorporeum eſt: ſed quod eſt aliquomodo ſupernaturale, ſiue ſit aliquid reale, ſiue morale tantùm, ſiue in modum actus, ſiue in modum habitus, cuius generis ſunt virtutes ſupernaturales, gratiæ præuenientes, gratiæ gratis datæ, Sacramenta, conſecrationes, benedictiones Eccleſiæ, & omnis vſus conceſſæ ſupernaturalis à Numine poteſtatis.

Spiritali eſt annexum quicquid habet aliquam connexionem cum ſpiritali. Habetur autem connexio illa tribus modis. Primò antecedenter, vt ius patronatus, id eſt ius aliquos eligendi, aut præſentandi ad beneficia Eccleſiaſtica. Concomitanter, vt eſt labor qui ſuſcipitur in ipſa adminiſtratione Sacramentorum, ſiue officiorum Eccleſiaſticorum. Tertiò conſequenter, vt beneficia Eccleſiaſtica, hoc eſt ius ſiue facultas recipiendi reditus Eccleſiaſticos propter officium, ſiue miniſterium ſpiritale.

Aduerte ſola ſpiritualia, aut his annexa, verè

Simoniæ vera materia quæ ſit.

materiam eſſe Simoniæ, quia cùm hæc natura ſuâ ſint talia, vt non poſſint humanâ comparari induſtriâ, ſed diuino ſolùm munere concedi, idque gratis, magna profectò fiet eis iniuria, ſi pretio temporali inſtar rerum profanarum fortè velit eas impius aliquis æſtimare.

Obſeruatio iſta locum non habet in his quæ naturaliter haberi poſſunt, eſtò modo ſupernaturali data gratis ſint, vel ea amiſſa cœlitus inſtaurentur. Vt ſi alicui eſſet infuſa ars mechanica præclara ſicut aliquando fuit Beſeleel, aut oculi morbo cæci denuo reparati. Etenim inuendibile non fit aliquid, quia diuinitus acceptum eſt, ſed quia eſt ordinis ſupernaturalis, neque poteſt ab vllo licèt induſtrio homine comparari.

Vnde quamuis apud homines vita neque fama cadant ſub pretium; attamen non debetur eis tanta reuerentia, quanta donis ſuperioris ordinis. Namque vita, atque fama, bona duo ſunt naturalis ordinis, & dum veniunt in diſcrimen, plerumque dato pretio redimuntur.

Simonia vt vitetur quid ſciendum ſit.

Rurſus vnum eſt ſciendum, maximè conducens ad vitandum Simoniam, quæ vtplurimum contrahitur ab incautis hominibus, quos nulla cura tenet aut laceſſit, ea quæ ad hanc materiam pertinent addiſcendi.

Itaque res eſt digna ſcitu, eſſe tria in omni beneficio. Primum eſt dignitas vt Epiſcopatus, ſiue alius titulus merè ſpiritalis, dans poteſtatem eiuſdem generis, id eſt ſpiritalem. Quæ poteſtas emi nequit, imò nequit ipſe Papa facere vendibilem illam indultam à ſola Dei gratia facultatem.

Alterum ſpectandum, eſt ius recipiendi reditus annexos huic titulo, quod ius vt à dignitate fluit cui eſt annexum, ita nequit vendi, quin homo reus Simoniæ laqueis implicetur.

Tertium quod hîc attenditur, eſt reditus ipſe plerumque ſitus in frugibus, quæ cùm ſint indulgentis naturæ, ſiue terræ fœtus, licitè diuenduntur.

Simoniæ nequitia vnde paratur.

Ex præfatis abundè patet, graue neſas Simoniæ eſſe ſitum in hoc, quòd appendat homo res ſuperioris ordinis ad trutinam rerum profanarum, quæ inferioris ſunt claſſis, nec proinde citra piaculum poſſunt cum primo ordine comparari.

Ex Philoſophia. Cauſa inſufficiens nihil parturire poteſt.

Ex Philoſopho lib. 1. Phyſicorum. Ab inſufficiente cauſa nihil fit. Cùm ergo gazæ omnium planè Regum ſint naturalis ordinis, & ſic impares ſint ſpiritualium pretio dignitatum, qui præſumit auro ſibi comparare iuris ſeu poteſtatis ſpiritualis vſum, perinde facit, ac qui tentat ſubdere ſolo cœlum, qui profectò niſus eſt amentiæ euidens argumentum.

Concolor eſſe debet, id eſt, eiuſdem ordinis, cauſa ſuo cum effectu, alioquin cauſa ſuos extra fines effuſa nihil parturit, vtpote in his quæ ſupra vires eius ſunt penitus infœcunda.

Ex medicina.

Diuinæ & humanæ leges hoc damnauere ſcelus, & cauere pœnis ei indictis ne lethale virus hoc ſerperet, & impunè toto Eccleſiæ corpore graſſaretur. Quippe, ſicut ex medicina patet, quando prauis, & noxiis humoribus eſt oppletum caput, ibique deſunt ſpiritus, quorum influxu & œſtro totum agitur corpus, membra iacent ægra velut mortua; ita malè habent oues, quando Præſul ſeu paſtor eſt Simoniacus. Namque procul abeſt Spiritus Sanctus ab hoc capite, ſicque Dei gratiâ non influente, gregi peſſimè conſulitur. Etenim qua ratione poteſt hic Prælatus in alios influere, à quo ſcitur Sanctus Spiritus effluxiſſe.

Canonic. Ex Iure

In hoc argumento duo egregij Canones proſtant. Ecce prior. *Quicunque ſacros ordines vendunt, aut emunt, ſacerdotes eſſe non poſſunt. Vnde ſcriptum eſt anathema danti, anathema accipienti, hoc eſt ſimoniaca hæreſis. Quomodo ergo ſi anathema ſunt, & ſancti non ſunt, ſanctificare alios poſſunt? Et cùm in Chriſti corpore non ſint, quomodo Chriſti corpus tradere vel accipere poſſunt? Qui maledictus eſt, benedicere quomodo poteſt?* Canon. Quicunque 1. qu 1.

Simoniaci alios maledicunt dum ordinant.

Huic etiam affinis eſt iſte Canon. *Qui perfectionem ſpiritus, quam acceperant, perdiderunt, non eius dare plenitudinem poſſunt, quæ maximè operatur in ordinationibus. Qui honorem non habuit, honorem dare non potuit: nec aliquid ille accepit, quia nihil erat in dante: ſed damnationem, quam habuit, per prauam manus impoſitionem dedit.* Can. Qui perfectionem 1. qu 1.

Inde graue liquet eſſe crimen illud ex hoc præcipuè, quòd non duntaxat vnum hunc perdit, qui peccauit, ſed plerumque toti Reipublicæ perniciem affert. Etenim quando ſacra malè fiunt, ita ſalus omnium in diſcrimen vertitur animarum.

Ex SS. Patribus. Simonia dicitur execrabile flagitiũ. Simonia eſt ſacrilegium.

Huius peccati grauitatem expreſſere Patres Sancti, verbis vſi acerbis & ſeueris. Ambroſius apud Gratianum in Canone. Reperiuntur. 1. quæſt. 1. de ſimoniaco loquens ait: *Illam conſtat execrabile Chriſto perpetraſſe flagitium.* A Gregorio Magno ſcelus hoc ſacrilegij nomine denotatur. Sic ille in epiſtola ad vniuerſos Epiſcopos Hiſpaniæ. *A ſacrilegio quoque hoc facinus non diſpar diximus, cùm id, quod ſponte & ſacro deliberationis arbitrio gratis fieri debuit, ſub pecuniæ pactione cauſatur.*

Simonia eſt infidelitatis crimen.

Rurſus idem Gregorius lib. 9. epiſt. 53. ad Theodoricum Regem, Simoniacos extremo quaſi maledicto notans, & perſtringens, nuncupat infideles. Cùm (inquit) *omnis auaritia ſit idolorum ſeruitus, quiſquis hanc, & maximè in dandis Eccleſiaſticis honoribus, vigilanter non præcauet, infidelitatis perditioni ſubijcitur, etiamſi tenere fidem, quam negligit, videatur.*

Ex Iure Canonic. Simoniæ nequitia benè expreſſa.

Sed credo nihil poſſe peius in Simonia perſtringenda dici, quàm quod proſtat apud Gratianum, & præſertim hoc Canone. *Tolerabilior eſt Macedonij, & eorum, qui circa ipſum ſunt, Spiritus Sancti impugnatorum impia hæreſis. Illi enim creaturam & ſeruum Dei Patris & Filij Spiritum Sanctum delirando fatentur. Isti verò eumdem Spiritum Sanctum efficiunt ſuum ſeruum. Omnis enim dominus, quod habet vendit.* Canone. Eos §. Tolerabilior. 1. quæſt. 1.

Probat idem Canon, Spiritum Sanctum non ineſſe viris Simoniacis. *Procul dubio* (inquit) *in eis non eſt gratia Spiritus Sancti, id eſt, ſacerdotij ſanctitas. Nam quod non acceperant, non habent.* Can. eodem.

Ex Hiſtoria.

Vt fuere tales iniurij Spiritui Sancto, cuius ſunt emptores, & venditores ſacrilegi; ita procul ab eis Spiritus Sanctus abit, imò neque po-

Simoniacus quidam deſertus à Spiritu Sancto.

teſt vtiliter à Simoniaco homine nominari. Eſt huc reuocanda ſemel iam delibata ſuper hac materia locuples hiſtoria conſcripta à Petro Damiano Cardinale in epiſtola ad Nicolaum Papam. Ait ille, Papam Victorem II. Lugdunum delegaſſe ſuum vt vicarium & Legatum à latere Hildebrandum, qui & ipſe fuit ſummus Pontifex Gregorius VII. Hildebrandus eo in Concilio, cui præſidebat, ſuſpicatus ibi adſtantem Epiſcopum doctiſſimum eſſe reum Simoniæ, in illo Patrum conſeſſu præcepit ei vt elata voce recitaret verſiculum illum, qui in Eccleſia in pſalmorum fine more ſolito decantatur. Epiſcopus in illa percelebri corona Patrum ſonora voce primas verſiculi particulas expreſſit, ſcilicet, Gloria Patri, & Filio, fruſtra niſus proferre nomen Spiritus Sancti, quem infectus Simoniæ crimine diuendebat. Sacrilegus homo videns ſe derelictum à Spiritu Sancto, quem ipſe prior abegerat, hoc portento ſatis conuictus, eo momento ſacras infulas exuit, & ſincerè ſuum immane ſcelus carpens, ore ſe proprio condemnauit.

Petri eremitæ zelus in quemdam Simoniacũ.

Huic etiam prodigio quidpiam affine refert Epiſcopus Atto vitam Sancti Ioannis Gualberti dum deſcribit apud Surium 12 die Iulij. Ait ille, Petrum Eremitam ſanctitate clarum ægrè tuliſſe crimen Simoniæ, quo obſtrictus erat Petrus Antiſtes Florentinus, à cuius communione gregem vt illius auerteret, dixit ſe velle palam accenſo rogo facere periculum ignis, ea lege vt ipſo ſubeunte focum impunè, Petrus conuictus de Simoniæ crimine cenſeretur. Vt omnia noua plebi ſemper arridere ſolent, ita fuit cum applauſu ab omnibus accepta talis propoſitio, & præſertim quia populus erat anceps & dubius in cauſa viri in dignitate inclyta conſtituti. Quid plura, Petrus eremita focum generosè ſubit, poſt aliquas in igne moras tranſactas, innoxiæ flammæ, zelum eius atque fidem veneratæ, virum illum ſanctum cum portento plebi illæſo corpore reddiderunt.

Simoniacus ab igne talis oſtenſus.

Simoniæ ſuſpicio ſola fuit noxia Taraſio.

Ita ſanè Deus armat cuncta elementa, reos vt ſimoniæ homines detegat, eorumque ſcelus plectat vti par eſt. Suſpicio ſola mali huius noxia valde fuit & infauſta claro Taraſio Patriarchæ Conſtantinopolitano, qui vitæ licèt illibatæ, tamen in ſuſpicionem Simoniæ exercendæ venit apud populum (vt fusè refert Ignatius in vita ipſius Taraſij) à quo malè fuit exceptus, quamuis aliunde vitam ageret à vitiis omnibus alienam. Vnde liquet, eſſe nefas immane, crimen ſimoniæ, cuius vel minima ſuſpicio concepta delere poteſt innumera probatæ diu ſtemmata ſanctitatis.

EX IVRE CIVILI.

Contra luem illam peſtiferam ſtrinxere ſuum gladium Chriſtiani Imperatores, conſcij quanta mala ſecum veheret, in nobis excidium hæc edita pernicies, quam ſtuduere ſuis legibus extinguere, vt ad ſalutem Reipublicæ Principes excubantes.

Ecce legem Imperatorum Leonis, & Anthemij. *Si quemquam vel in hac regia vrbe, vel in cæteris prouinciis, quæ orbe toto diffuſæ ſunt, ad epiſcopatus gradum prouehi Deo auctore contigerit: puris hominum mentibus, nudâ electionis conſcientiâ, ſincero omnium iudicio proferatur. Nemo gradum ſacerdotij, pretij venalitate mercetur, quantùm quiſque mereatur, non quantùm dare ſufficiat æſtimetur. Profectò enim quis locus tutus, & quæ cauſa eſſe poterit excuſata, ſi veneranda Dei templa pecuniis expugnentur? quem murum integritatis, aut vallem fidei prouidebimus, ſi auri ſacra fames in penetralia veneranda proſerpat? quid denique cautum eſſe poterit aut ſecurum, ſi ſanctitas incorrupta corrumpatur? ceſſet altaribus imminere profanus ardor auaritiæ, & à ſacris adytis repellatur piaculare flagitium.* Lege. Si quemquam. Codice. De Epiſcopis, & clericis lib. 1. tit. 3. leg. 31.

EX SYMBOLIS. *Prælatus optimus qualis eſſe debet.*

Huic Prælato ſicut lex iam deſcripta iubet electo quadrat hoc ſymbolum, cuius Franciſcus Villaua memor eſt in libro ſuo ſymbolorum, vbi gladio & libræ voces iſtas inſcribit. NEC ROGATA, NEC EMPTA POTESTAS. Libra notat iuſtitiam: iuſtus enim atque probus debet eſſe Præſul opere potens, & ſermone, quia partes eius ſunt diſſeminare verbum Dei, quod verbum Dei ab Apoſtolo Paulo ancipiti gladio comparatur: *Viuus* (inquit) *eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Profectò cui libra deeſt, iniquus eſt; vt & ignarus, ſi verbo Dei paſcere neſcit oues, ideoque procul eſt arcendus à muniis Eccleſiæ, quæ præalta vehunt regimen animarum. *Hebr. 4.*

Idem Villaua ſuæ huic picturæ libræ & gladij titulum etiam hunc appoſuit. HÆC DANT, ET PARTA TVENTVR. Quod perinde ſonat ac, Prælatos debere claros eſſe æquitate morum, & doctrina, ſuo vt officio dignè & congruè perfungantur.

EX MEDICINA.

Quando ſecus accidit, ſcilicet, vt Antiſtes æger ſit, & iniquus, eò euectus opum obſequio, profectò dolet huius Eccleſiæ deplorandæ caput, & fit obnoxia morbis à ſupremo medico præſignatis. Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τουτέοισιν ἀνάγκη πυρετὸν, καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι, Id eſt. *Quibus cerebrum vulneratur, his febrem, & bilis vomitum ſuperuenire neceſſe eſt.* Aphoriſm. 50. lib. 6. Hi paſtores reuera gregi iniquè ſuo exemplo viam ſternunt ad interitum. Dum namque vident oues errare ſuum Præpoſitum, huic adhærent, nequa curant ab incepto vitiorum tramite reſilire.

Præſulum mens auara ſequaces habet populos, aliunde pronos, opum ad cumulos plerumque malis artibus adaugendos. Ab illa gazas inſtruendi æſtuante ſiti, copioſa fluit amaræ bilis excretio. Etenim dum quiſque bona aliena ſuis cautè lucris aggregare curat & ſatagit, inde lites inextricabiles, & atrocia bella, quibus digladiantes homines inardeſcunt.

Iacobus ita deflet amentiam illam hominum, quos inexhauſta ſitis auaritiæ in æternas rixas agit & accẽdit, inhumano ſemper odio litigãtes. *Vnde* (inquit) *bella, & lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiſcentiis veſtris, quæ militant in membris veſtris? Concupiſcitis, & non habetis.* Illa ſitis auaritiæ, nouercante natura, febris inſtar in omnibus accenſa, capit ingens exemplo Simoniaci Præſulis incrementum. *Iacob. 4.*

EX SS. PATRIBVS. *Simoniaci quanta mala Reipublicæ procurant.*

Quanta mala tales Simoniaci procurent hominibus, quorum accipere curam appriìmè docet Gregorius ille Magnus, ſcribens Theodorico, & Theoberto Regibus Galliæ epiſt. 114. *Quæ* (inquit) *opera eſſe valeant ſacerdotis, qui honorem tanti ſacramenti conuincitur obtinere per præmium, &c. Hinc igitur non ſolùm in ordinatoris, & ordinati animam lethale vulnus infligitur, verùm etiam veſtra excellentia regnum, Epiſcoporum culpâ (quorum magis interceſſionibus*

bus innari debuerat)pregrauatur. Sic enim is ſacerdotio dignus creditur, cui non actionis merita, ſed præmiorum copia ſuffragatur; reſtat, vt nihil ſibi in eccleſiaſticis honoribus grauitas, nihil defendat induſtria, ſed totum auri profanus amor obtineat. Et dum vitia remunerantur honore, in locum vltoris, is, qui fortaſſe fuerat vlciſcendus, adducitur: atque hinc ſacerdotes non proficere ſed perire potius indicantur. Vulnerato namque paſtore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui iaculis ſe hoſtilibus feriendum exponit? aut qualem de ſe fructum producturus eſt, cuius grani peſte radix infecta eſt? Maior ergo metuenda eſt locis illis fere calamitas, vbi tales interceſſores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in ſe magis iracundiam prouocant, quam per ſemetipſos populis placare debuerant.

Malach. 2.

Ad hos Simoniacos pertinet illa Dei cenſura, quæ pruſtat apud Malachiam: *Maledicam* (inquit) *benedictionibus veſtris.*

Etiam morale quidpiam ſubodoror in recenſione boum, ouium, & columbarum. Nempe ſicut in templo boues, oues erant & columbæ, ſacris vt inferrentur aris; ita Deus ad gloriam ſuam vult ab Eccleſiæ miniſtris ea impendi, quæ aptè boum, ouium, & columbarum ſymbolo denotantur.

Ex Ivre Canonic.

Quiſquis ea vendit, aut emit, ille reus eſt Simoniæ. Columba typus eſt Spiritus Sancti, & gratiarum eius. Vnde ſacros ordines, vbi fit illapſus Spiritus Sancti, vendere, & exercere munus aliquod ſpiritale doni alicuius gratiâ, hoc perinde ſonat ac columbas contra iuris diuini placita nundinari. Ecce Canon ex profeſſo meam ſententiam adſtruens. *Non ſolùm ſunt venditores columbarum, & domum Dei faciunt domum negotiationis, qui ſacros ordines largiendo pretium pecuniæ, vel laudis, vel etiam honoris inquirunt: verùm ij quoque, qui gradum, vel gratiam in Eccleſia ſpiritalem, quam Domino largiente perceperunt, non ſimplici intentione, ſed cuiuſlibet humana cauſâ retributionis exercent.* Can. Non ſolùm 1. qu. 3.

Prouerb. 14.

Bos verò notat opus & laborem, iuxta ſcitum illud Salomonis: *Vbi plurimæ ſegetes, ibi manifeſte eſt fortitudo bouis.* Sacerdotis opus & laborem miniſtrando ſacra, leges ſanctæ vetant vendi: qui namque ſecus facit, ille reus eſt, & ſimoniæ crimine denotatur.

In eo argumento plures extant canones, ex quorum ſerie depromo duos vt ad ſubiectam materiam maximè pertinentes. In Eccleſiæ dedicatione Præſul opus agit importuno labore, manus, & linguam diu exercens; attamen illo labore ſicut neque balſamo conſecrato nihil pretij omnino poteſt Epiſcopus licitè procurare. Ecce Canon. *Statuimus, vt ſicut pro dedicandis baſilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum eſt; ita etiam pro balſamo, ſiue luminaribus emendis, nihil presbyteri chriſma accepturi dent.* Can. Statuimus 1. qu. 1.

Sacra gratis ſunt miniſtranda. Malach. 5.

Huic congruit iſte canon. *Baptizandis conſignandiſque fidelibus ſacerdotes pretia nulla præfigant, nec illationibus quibuſlibet impoſitis exagitare cupiant renaſcentes.* Canone. Baptizandis 1. qu. 1. Illa tamen iura nihil obſtant, quo minus pleriſque locis ſacerdotes de re diuina vilem faciant quæſtum, ac proinde lucris turpibus inſordeſcant. Iſta Dei querimonia acerba ferit eos. *Quis eſt in vobis, qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratis.*

Ex Ivre Civili. Lex Iulia de repetundis.

Gentilis Roma leges olim ſanxit congruas his decretis Pontificum. Huius generis eſt lex Iulia repetundarum. Ecce Iuris textum. *Lex Iulia repetundarum pertinet ad eas pecunias, quas quis in magiſtratu, poteſtate, curatione, legatione, vel quo alio officio, munere miniſteriòve publico cepit.* Lege. Lex Iulia ff. de lege Iulia repetundarum lib. 48. tit. 11. leg. 1. Lata primò fuit hæc lex à L. Piſone cognomento frugi; ſed poſtea tractu diuturni temporis exoleuit. Deinde relata fuit à Iulio Cæſare Dictatore, cuius auctoritate pœna grauis indicta fuit reis repetundarum. Dicta fuit hæc lex repetundarum, à repetendis pecuniis, quas tempore præfecturæ ſuæ magiſtratus olim à Romanorum ſociis emungebant. Paulus Manutius lib. de legibus Romanis ait infames fuiſſe viros qui illa lege Iulia tenebantur. Deteriora manent ſupplicia Simoniacos, qui exercendo merè ſpiritale munus Eccleſiaſticum, inhumanè cogunt homines vt pro debito obſequio impenſo, indebita pretia perſoluantur. Quænam ſint pœnę quibus obnoxij ſunt homines hi nefandi, ſectione proxima reſerabo.

Repetundæ quid ſignificent.

Repetundis obſtrictus infamis.

Quid verò nobis inſinuent oues, ex Auguſtino clarum & peruium eſt. Sic ille lib. de diſciplina Chriſtiana c. 1. *Ideo pecunia vocata eſt, quia antiqui totum quod habebant in pecoribus habebant.* Pecuniam à pecu denominatam fuiſſe, vocis ipſa nomenclatura probat. Quamobrem credo nobis oues illas, quarum in templo greges erant, referre bona Eccleſiaſtica, ſeu reditus annuos, quos vt fructus beneficia Eccleſiaſtica parturiunt. In his eſſe puto ſpeciale genus ſimoniæ, ſi à poſſeſſore ſecus quàm congruit vſurpentur. Etenim apud illos Eccleſiaſtica bona litant auaritiæ, quæ inexhauſta ſitit opes, ita crimen Simoniæ parturiens, quod reuera ſatum eſt illa matre, ſcilicet auaritia, quæ ſine diſcrimine boni ſacri, aut profani, colligit vndequaque.

Bona Eccleſiaſtica partim ſunt pauperum.

Ne ergo tales reditus ſeu Eccleſiaſtica bona ſuis poſſeſſoribus malè cedant, eis procurando mala æterna; benè ſuis profectò rebus conſulent, ſi recolant ſe diſpenſatores eſſe boni illius, & non dominos abſolutos. Vnde liquet, eos teneri ex iuſtitia, pauperibus erogare bona ſuperflua, quæ ſublatis congruis impenſis ſuperſunt, & plerumque malis artibus applicantur.

Bona Eccleſiæ ad quid ex iure ſuos poſſeſſores arctè obſtringant.

Prædiuites Eccleſiæ miniſtros ea lege obſtringi Theologi ſummi affirmant, ſcilicet Alexand. Alenſis, olim dictus Doctor irrefragabilis 3. par. qu. 36. memb. 5. art. 2. S. Antoninus, homo pietate clarus, & doctrina ſuo ſæculo conſpicuus, 3. par. tit. 15. cap. 1. §. 19. Paludan. in 4. diſt. 24. q. 3. art. 3. Richard. in 4. diſt. 45. art 3. qu. 1. Gabriel in 4. diſt. 15. qu 8 concl 5. Maior in 4. diſt. 24. qu. 17. & canoniſtæ plures, quàm ego queam texta eorum ſerie recenſere.

Exurgit obligatio illa primò ex natura boni Eccleſiaſtici, quod pauperum eſſe docet Eccleſia, & nemine refragante clamat eſſe piis vſibus impendendum. Ita Clemens lib. 2. conſtitutionum Apoſtolic. cap. 29. & 30. cui & canones plurimi ſuffragantur.

Ecce canon Apoſtolorum. *Præcipimus vt in poteſtate ſua Epiſcopus res Eccleſiæ habeat. Si enim animæ hominum pretioſiores illis ſunt creditæ, multò magis oportet eum curam pecunia-*

rum gerere, ita vt poteſtate eius, indigentibus omnia diſpenſentur. Canone, Præcipimus 12. quæſt. 1. Rurſus in Concilio Antiocheno canon editus eſt ſeuerè cauens ne Eccleſiæ bona data, Dei in obſequium, & commod: pauperum, ſuperfluis & profanis vſibus inſumantur. Sic ſe iuris habet textus.

Bona Eccleſiæ quomodo diſpenſandæ.

Epiſcopus Eccleſiaſticarum rerum habeat poteſtatem ad diſpenſandum erga omnes, qui indigent, cum ſumma reuerentia, & timore Dei. Participet autem ipſe quibus indiget (ſi tamen indiget) tam in ſuis, quàm in fratrum, qui ab eo ſuſcipiuntur, neceſſariis vſibus profuturis, ita vt in nullo qualibet occaſione fraudentur, iuxta ſanctum Apoſtolum ſic dicentem: Habentes victum, & tegumentum, his contenti ſumus. Quòd ſi contentus iſtis minimè fuerit, conuertat autem res Eccleſiæ in ſuos vſus domeſticos, & eius commoda, vel agrorum fructus, non cum presbyterorum conſcientia diaconorumque pertractet, ſed horum poteſtatem domeſticis ſuis, aut propinquis, aut fratribus, filiiſque dimittat, vt per huiuſmodi perſonas occultè res lædantur Eccleſiæ, Synodo prouinciæ pœnas iſte perſoluat. Si autem & aliter accuſetur Epiſcopus, aut presbyteri, qui cum ipſo ſunt, quòd ea, quæ pertinent ad Eccleſiam, vel ex agris, vel ex alia qualibet eccleſiaſtica facultate ſibimet vſurpent, ita vt ex hoc affligantur pauperes, criminationi verò, & blaſphemiis, tam ſermo prædicationis, quàm ij, qui diſpenſant, taliter exponantur, & hos oportet corrigi, ſancta Synodo id quod condecet approbante. Canone Epiſcopus 12. qu. 1.

1. Timoth. 6.

Bona Eccleſiæ non ſunt profanis vſibus impendenda.

Ex SS. Patribus.

Conſona voce Patres aiunt, pauperum eſſe bona Eccleſiæ, quæ ſuperſunt miniſtris eius. Hoc Sanctus Gregorius Papa clamat reſponſionum cap. 1. & 2. *Omne* (inquit) *quod ſupereſt, in cauſis piis, ac religioſis erogandum eſt, Domino & magiſtro dicente: Quod ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Proſper item lib. 2. de vita contemplatiua cap. 9. *Non* (inquit) *propria ſunt, ſed communes Eccleſiæ facultates: & ideo quiſquis omnibus quæ habuit dimiſſis, aut venditis, fit rei ſuæ contemptor, cùm prepoſitus fuerit Eccleſiæ factus, omnium, quæ habet Eccleſia, efficitur diſpenſator.*

Pauperum & captiuorum eſſe bona Eccleſiæ conſtat vſu ab antiqoo, cui Ambroſius inſiſtens ſacra vaſa fregit, vt ex his ſtipe erogata nudis conſuleret, & leuaret pauperum egeſtatem.

Ex Hiſtoria.

Fabij Epiſcopi charitas in captiuos.

Ex Gregorio lib. 7. indict. 2. epiſt. 14 Fabius Epiſcopus Eccleſiæ Firmanæ libras vndecim auri ex Eccleſia illa tulit vt redimeret aliquos captiuos, qui redoces timuere, talis ne reperetetur ab eis ſumma qoaſi in Eccleſiæ ſcrinia reponenda. Sed Gregorius Papa probans egregiom. Fabij facinos ſuo hoc reſcripto metu reſtitutionis exuit hos redemptos ſumptibus Eccleſiæ: *Huius* (inquit) *præcepti auctoritate ſuſpicionem veſtram præuidimus auferendam; conſtituentes, nullam vos exinde, heredeſque veſtres quolibet tempore repetitionis moleſtiam ſuſtinere, nec à quoquam vobis aliquam obijci quæſtionem.*

Idem Gregorius lib. 6. epiſt. 35. hæc reſcribit. *Et ſacrorum canonum, & legalia ſtatuta permittunt, miniſteria Eccleſiæ pro captiuorum eſſe redemptione vendenda.* Qui ergo bona Eccleſiæ ſic diſpeoſat, eis vt vtatur qoaſi ſuis, ille Iudas eſt, & latro, quaſi homicida pauperum interfector. Conuitio peiore notat Hieronymus huiuſmodi ſacrilegos homines, qui conceſſis in gratiam pauperum opibus abutuntur. Sic ille epiſt. ad Nepotianum de vita clericorom: *Amico quidpiam rapere, furtum eſt: Eccleſiam fraudare, ſacrilegium eſt: & accepiſſe quod pauperibus erogandum ſit, & eſurientibus plurimis, aut quod apertiſſimi ſceleris eſt, aliquid inde ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat.*

Ex SS. Patribus.

Bona Eccleſiæ negare pauperi eſt ſacrilegum furtum.

Reditus annui miniſtrorum Eccleſiæ, non ſortiuntur idem nomen ac bona profana, quibus ineſt titulus aut patrimonij, aut hæreditatis, aut peculij, ſiue doni, ſiue lucri iuſti, quorum poſſeſſor eſt dominus; ſed idcitco bona Eccleſiæ dicuntur, quia primo Deo, & obſequio Eccleſiæ conceſſa ſunt, & ſecuodò ad leuandum pauperum egeſtatem.

Eo intento Canon iſte ſonat. *Res Eccleſiæ non quaſi propria, ſed vt communes, & Domino oblata, cum ſummo timore non in alios quam in præfatos vſus ſunt fideliter diſpenſandæ.* Canone. Res Eccleſiæ 12. qu. 1.

Ex Iure Canonic.

Bona Eccleſiæ cur cum timore ſint diſpeoſanda.

Nota, ſacros canones, quando monent qua ratione bona Eccleſiaſtica ſint diſpenſanda, nomeo timoris adiicere. Namque timor iſque grauis eos iure debet inceſſere, quorum gazæ tument refertæ bonis Eccleſiæ. Siquidem hos damnatio æterna manet. Et inde metos occaſio, quo Eccleſiæ omnes miniſtri prædiuites & potentes auari die & oocte debent inhorrere ſicut iniurij Eccleſiæ, imò Deo, fures, ſacrilegi, & pauperum homicidæ. Non ſine cauſa timor apponitur in canone, quando boni Eccleſiæ fit mentio. Etenim ſæpe bunum illud, malorum omoium ſummum procurare ſolet impio poſſeſſori.

Eccleſiæ bona iure quoque peofano liquet impendi debere piis vſibus, & non alendis equis, canibus, (quodque fœtet) pellicibus, vt fecere plerique ſuæ ſaluuis incurij, & miurij inſitæ digoitati.

Fideles conceſſere ſua bona Eccleſiæ ea conditione, ſacra vt fierent, & poſt deductas miniſtrorum congruas impenſas, è fructibus reſiduis pauperes alerentur. Ergo malè ſibi accumulat fructus reſiduos ex debitis impenſis ille cui non competunt, ſtante datæ rei conditione, cui miniſtrantes Eccleſiæ homines omnes cuiuſuis ſint generis obſtringuntur.

Bona Eccleſiæ cur ſint pauperum.

Imperatores Valerianus, & Gallienus condidere legem, quæ in ſimili argumento cauet ne quis ingratè deſit conditioni, qua mediante bonis gaudet, conceſſis eo pacto à liberali & prouido largitore. Ecce legem iuſtè latam in gratiam Gamicæ, cuius neptis ingrata dono excidit, quia conditioni defuit, qua tantùm ſtaote doni collati ratio conſiſtebat. Cæſares ſic decernont. *Si doceas, vt affirmas, nepti tuæ ea lege eſſe donatum à te, vt certa tibi alimenta præberet: vindicationem etiam in hoc caſu vtilem, eò quòd legi illa obtemperare nolueris, impetrare potes, id eſt, actionem qua dominium priſtinum tibi reſtituatur.* Lege. Si doceas. Codice. De donationibus, quæ ſub modo. lib. 8. tit. 55. leg. 1.

Ex Iure Ciuile.

Conditiones poſitæ in cõtractu debēt obſeruari.

Si Principes Chriſtiani, qui tot prædia adiecere bonis Eccleſiæ, vt miniſtri impensè ſacris attenderent & vacarent, vt & operibus miſericordiæ. Si, inquam, Principes hi munifici, è

ſepulchro

ſepulchro caput erigerent, & tot Præſules aduerterent ſtipatos non pauperum turbâ, ſed grege canum, & inſidentes egregiè phaleratis equis ſæpius quàm in ſubſellijs Eccleſiæ deuotè ſuo fungentes officio, & inſumentes pauperum alimenta ſuis in delicijs, Iure litem poſſent intentare viris ſacrilegis, vtpote fruentibus iniuſtè bonis Eccleſiæ, ea conditione datis, vt impenderentur primò Dei ad obſequium & cultum ſolitis ſacrificijs atque fuſis precibus exhibitum, & poſtremò cibis pauperi procurandis.

Ex Ivre Canonico.

Conditione ceſſante fit irritus contractus.

Veritas hæc, etiam Pontificio Iure poteſt adſtrui, quo decernitur vt conditione requiſita deficiente, fiat irritus contractus: ita Papa Vrbanus III. Capitulo. Super eo. Extra. De conditionibus appoſitis. Lib. 4. Decretalium, tit. 5. cap. 5.

Ex Historia.

Gaudentius obſtrictus reſtitutioni.

Reſtitutioni obnoxios eſſe tales miniſtros Eccleſiæ qui reſiduos fructus Eccleſiæ poſt legitimas impenſas, audent vſurpare ſibi in pauperum fraudem, conſtat ex ſententia Papæ Simplicij, qui vt accepit, Gaudentiũ quemdam copioſus Eccleſiæ fructus triennio toto ſibi reſeruaſſe ſoli in fraudem pauperum, ad quos pertinent ex Iure bona Eccleſiæ ſuperflua, ſanxit vt præfatus hic miniſter opes reſtitueret omnes, quas ille ſibi, paupere defraudato, temerè vendicarat. En fragmentum ſententiæ latæ in perfidum hunc miniſtrum. *Hoc ſpecialiter præcipimus, vt tres portiones, quas triennio dicitur ſibi tantummodo vendicaſſe, reſtituat.* Canone de reditibus 12. qu. 2.

Concionatores quando canes muti ſunt.

Hic concionatores carpo, canes reuerà mutos, qui non latrant contra lupos, qui ſubiere gregem Chriſti, non inuehentes in Eccleſiæ miniſtros prædiuites, deuorantes nues, & vt ſeruiant abdomini lautas inſtruunt epulas, guloſè bona pauperi debita decoquentes.

Confeſſarij ad quid tenеantur.

Sacerdotes item à confeſſionibus, excipientes eorum peccata, rei ſunt eiuſdem nequitiæ, ſi prudenter eos non abſtrahunt à ſacrilego furto, cui ſunt obnoxij, indultas opes Eccleſiæ cum iactura ſuæ animæ prodigentes.

Ad paſtores illos inhumanos erga greges pauperum, quibus ex præfecturæ cura debent alimenta vitæ neceſſaria, pertinet infauſtus eis aphoriſmus Hippocratis, apprimè docens, quare fœtæ mulieres cum magno vitæ diſcrimine ſoleant abortire.

Ex Medicina.

Mulieris grauidæ abortus quomodo dignoſcatur.

Ecce Vatis medicinæ notum medicis oraculum. *Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἐξαίφνης οἱ μαστοὶ ἰσχνοὶ γίνωνται, ἐκτιτρώσκει.* Id eſt. *Mulieri grauidæ ſi repente mammæ extenuantur, abortit.* Aphor. 38. lib. 5. Quando tument mammæ, viget fœtus; vt contrà perit, lacte citam in perniciem æquè matris atque fœtus aliò deflectente. Cuiuſque diœceſis Eccleſias eſt alma parens pauperum. Sunt eius mammæ viri præpoſiti, penes quos eſſe debet cura prolis Eccleſiæ lactis indigæ, ſcilicet hominum egenorum. Prælatus quiſque ſicut Eccleſia, eſt mamma, mater, atque vitæ propagandæ cauſa nudis & indigis hominibus. Hæ turgent mammæ plenæ quando bona Eccleſiæ Præſules ita legunt, vt paſcant inde prolem, ſcilicet pauperem, cuius vita bonis Eccleſiæ ſuſtentata, notat in paſtore veram & longæuam animæ ſoſpitatem.

Bona Eccleſiæ quando ſint noxia.

Lacte verò ſecus aliò defluente cæcis meatibus, dehiſcunt mammæ, citam minitando necem egenæ proli, & Prælato bonis Eccleſiæ occultè malè vtenti ſuam in perniciem, quam inſtare ſolent pauperum voces querulæ præſagire.

Ex Symbolis.

Eccleſiaſtici auari comparati coruis.

Hos crudeles comparare libet coruo Noë, qui ex arca volans, fideles ibi degentes dereliquit, eò redire nolens, quia ventris eius ingluuiem, quam ille ſolam curabat, Patriarchæ ſui nutritij immemor, elata ſuper aquas ſubmerſorum corpora ſatiabant. Villaua ſuo in libro Symbolorum huic coruo depicto procul ab arca exeunti titulum indoli eius ingratæ congruum appoſuit. NON EGO VOS POSTHAC. Id eſt, vos amplius videre nolo: ſiquidem ego nihil curo viuos, vno ſolo duntaxat agor deſiderio, ſcilicet extinctorum corpora deuorare.

Præſulis auari deſcriptio.

Ecce reuera typum ingenuum Præſulis auari. Etenim ille ſicut coruus Patriarchæ Noë, prorſus immemor arcæ, ſcilicet Eccleſiæ ſanctæ, cuius beneficio magno viuit, abit & excedit, nunc ad curiam, aliàs in ſemota caſtella, ſuis vt vacet delicijs, venationi ſcilicet, epulis, atque iocis, adſcitâ luco coronidis magno ſui gregis ſcandalo noxia voluptate. Quid ſiquando ſui paſtoris opem plebs derelicta petat? ille velut coruus abit poſt cadauera, neque voces alias vſurpare ſolet, quàm coruinas, ſcilicet, NON EGO VOS POSTHAC. Nam duntaxat vna cura meum ſolicitat animum, ſcilicet auarè meos colligere reditus, & deuorare bona Eccleſiæ, quæ ſunt fidelium ſpolia mortuorum. Illa mihi cadauera impensè placent. Nam prædia à mortuis Eccleſiæ derelicta, Dei ad obſequium, ſunt defunctorum reliquiæ, quas cùm Præſules nequiter inſumunt, coruorum more ſuum abdomen implent & ſaburrant carnibus extinctorum. Sed vt redire ſuam ad arcam noluot hi homines carniuori, abiicientes omnem Eccleſiæ ſanctæ curam, commiſſi à Chriſto gregis prorſus immemores, morte vicina, cœli arcam dum ſubire petent, vt ab ira Dei inuodante ſuas ſubducant animas, audient è cœlo Deum ſic clamantem: NON EGO VOS POSTHAC. Ite procul, ô miſeri; vt incurij fuiſtis arcæ vobis commiſſæ, meæ ſcilicet Eccleſiæ, de corporis ſagina ſolùm ſoliciti; ita nolo curam veſtri nunc habere, quia lautè ſicut paſti eſtis mortuorum reliquiis, ſic verſa vice vitæ expertes eſtis igne æterno vindice depaſcendi.

Abſit à me, vitam vt hic carpam omnium Prælatorum, cùm Deo miſerante quidam ſint, præclarè vitam agentes, quam componunt ad amuſſim præſcriptam eis ab Eccleſia, gerendo curam animarum, eis miniſtrando ſacra ſicut par eſt, & diſtribuendo ſuas omnes pauperi facultates.

Ex Historia.

Cardinalis à Montealto elogia.

In teſtimonium memoris atque grati animi erga piam memoriam Alexandri à Montealto Cardinalis, olim Protectoris Capucinorum, referre volo curam quam habuit pauperum. Ex reſcriptis eius conſtat, eum opes inſumpſiſſe pios in vſus, & in pauperum gratiam, quorum greges numeroſos munificentia ſorti eius contigua ſuſtentabat.

Charitas eius in indigos quanta.

Proſtat eius vitæ breue compendium apud Ciaconium, & Cabreram in vitis Pontificum, & Cardinalium, vnde quædam hîc deſcribam, vt diſcat inde Præſul, eius inſtar aptè vitam inſtituere, & acceptas opes Eccleſiæ ſanctæ ſicut par eſt, cautè modo charitati conſono diſpen-

ſare. Cardinalis huios præfati ſcripta fidem faciunt, illum erogaſſe piè decies centena millia nummorum, & fuiſſe ſolitum dicere, ſe nolle gazas inſtruendo malè truſis opibus, in inferno pœnas ad tormentum animæ cumulare.

Cardinalis huius aliæ virtutes.

Filingerius in eius oratione funebri, eleemoſyoæ taotæ memor, eam iſto elogio celebri commendauit. *Aurei ſaculi inſtaurator; creſcentem pauperiem aurea pluma refecit; virginitatis flores aureo rore ſeruauit; labentes familias aureo baculo ſuſtinuit; carcerum vectes lima aurea diſſecuit; fluctuantes animos aureis ancheris firmauit; nudos aureo vellere contexit.* Vtque ſolet charitas eſſe choro virtutum omnium ſtipata, fuit & encomium iſtod, eius virtutum agmini conſecratum. *Huic dixiſſe, feciſſe fuit. Qui pauca locutus, quia vera; cuius aures criminoſorum ſcopulus: huius vltio magnanima, de vindicta ne cogitaſſe quidem: facultati, non liberalitati fines inuenire potuit.*

Clementis Octaui charitas in pauperes.

Clementis item Octaui charitas illuxit, quando ſua cubicula aulæis exuit, & Numine afflatus ait, Magis debere curare Papam veſtire nudos, & alere, quàm curioſè ſui palaöj parietes ſtromatis ſericis operire.

Syluij Antoniani Cardinalis effatũ de bonis Eccleſiæ.

Meminiſſe decet etiam hîc Cardinalis Syloij Antoniani, qui dicebat, Beneficia eccleſiaſtica eſſe purum Martyrum ſanguinem, peccatorum redemptionem, oblationem piorum hominum ad Dei cultum, & Sanctorum memoriam recolendam, & pauperum ſuſtentationem, eoſque qui poſſident eſſe boni Eccleſiæ depoſitarios tantùm. Faxit Deus vt hos Antiſtites, alij omoes Præſules aſſequantur.

Simoniaci multis pœnis plectuntur in hoc æuo, ſupplicijs æternis in alio ſæculo cruciandi.

In hæc verba:

Cùm feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theolooia, Philosophia, SS. Patribvs, vtroqve Ivre, Historia Symbolis, et Medicina.

Peccati grauitas vnde agnoſcatur.

GRauitate pœnæ reis inflictæ crimen eorum declaratur atrox, & viciſſim ex delicti enormitate, ſolet ioferre iudex, quale ſupplicium ſit homioi noxio decernendum. Si ergo debet eſſe pœna congrua deliquio, iuxta legem à Deo præſcriptam hoc contexto. *Pro menſura peccati erit plagarum modus.* Cùm ergo Patres ſaocti nuncupent piaculare malum, & execrabile flagitiom, ſi ſit conſona mulcta malo, profectò debet eſſe grauis, & tanta, qoanta poteſt eſſe maxima. Quando Chriſtus ementes & vendentes in templo ſoras egit, eis flagello fortiter incuſſo, nobis ſpecimen expreſſit huius ſupplicij, quo ſimonia plectitur in hoc æuo, donec æterno foco futuro in ſæculo torqueatur.

Deut. 25.

Ex Theologia.

Ex S. Thom. 1. part. quæſt. 21. art. 1. In Deo eſt iuſtitia diſtributiua erga creaturas, quia reddere vnicuique ſoum eſt rectitudo quædam, & perfectio maxima, & præſertim in Rege potente, cuius eſt, omoia modo cuique congruo moderari. Ergo Deo competit hæc iuſtitia, quæ ex Paulo bonis atque malis præmia decernit, aut merita ſupplicia: *Omnes* (inquit) *nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Igitur mulcta maior peccata manet maxima quàm minora, quia ad iuſtitiam pertinet adæquare plagas actionis noxiæ grauitati.

Iuſtitia quare Deo conueniat.

2. Cor. 5.

Ex Philosophia.

Peccata ſuã ſpeciem vnde petant.

Inde liquet grauiſſima eſſe mala decreta vitis ſimoniacis, quia maior ineſt eis oequitia, quàm pleriſque reis aliis & reprobis hominibus, vt conſtat vno hoc diſcurſu. Vt ſe motus habet ad termioum, ita ſe habet actio ad obiectum: ſed motus ſpecificatur à termino; ergo ſuam & ſpeciem ab obiectn petet actio, ita vt tanta ſit nequitia actus, quanta rei dignitas quam offendet. Exempli causâ, peior erit actio homicidæ quàm latronis, quia præſtat homo rebus, quæ tolluntur: at ſimonia directè petit Spiritum ſaoctum, quem venalem pretio conſtituto ſacit. Cùm ergo peior nequitia ooo ſit eâ, quæ booitatem lædit; ſimonia, quæ huiuſmodi eſt, grauiſſimum quoque nefas eſt, ſupplicio congruo caſtigandum.

Ex Ivre Canonic.

Simoniacos præ aliis reprobis quare Deus odit.

Chriſtus in templo liquit adulteros, periuros, atque fures; ſed flagello foras expulit eos, qui columbas emendo & vendendo, crimen ſimoniæ typicè referebant. Et inde patet ſceleris buius enormitas, quam etiam aſtruit iſte Canon. *Illud quoque ſolicitè conſiderandum eſt, quòd per totum textum Euangelij, nuſquam reperitur Dominum tanta ſeueritate, tam diſtricta cenſura iuſtitia peccantes corripuiſſe, cùm non ſolùm eloquio increpans, verùm etiam facto flagello de funiculis verberans, omnes eliminauit de templo, apertè demonſtrans, quòd tales negotiatores, non ſicut cæteri peccatores ſunt corripiendi, ſed à templo Dei, id eſt, à ſancta Eccleſia longiùs ſunt proyciendi. Nam ſicut per columbarum venditores illi denotantur, qui ſacram manuum impoſitionem vendere conantur; ſic per nummularios, Eccleſiaſtici beneficij venditores deſignantur, qui domum Dei, teſte Euangelio, ſpeluncam latronum faciunt.* Canone, Ex multis, §. Chalcedonenſe, 1. quæſt. 3.

Simoniacis quales indictæ pœnæ.

Illi ſummo malo ſeu peccato extremo Deus, atque leges quidquid atrocis & acerbæ pœnæ poteſt concipi in mulctam, & congruum ſupplicium meritò decreuerunt. Connotantur eis inflicta mala tribos hiſce rebus, quas Chriſtus egit flagellando viros illos ſacrilegos. Prima fuit, eiectio è templo, notans excommunicationis cenſuram, qoæ ſimoniacos ab Eccleſia militante trudit, & à gloriæ æternæ templo procul agit in æternum à dæmone vltore talis criminis affligendos.

Actio Chriſti ſecunda fuit, euerſio cathedrarum & menſarum nommulariorum. Cathedra ſymbolum dignitatis eſt, vt menſa in templo erecta notat altare Dei. Simoniacos omni dignitate ſua excidit, vt etiam facultate ſacris ſe altaribus ſiſtendi, vt ſtatim liquidè demonſtrabo.

Poſtremâ demum actione fudit æs Chriſtus, à trapezitis eo nomine io menſa palàm expoſitum, vt cum fœoore commodarent illud, oues

&

& columbas emere volentibus. Ita gazæ omnes ex ſimonia collectæ nihil omninò proſunt ſimoniacis, quos ſæpe latæ leges Canonicæ, & ciuiles ſanxere gazis illis vt conquiſito malis artibus pretio ſpoliari.

Simoniaci omnibus priuantur bonis, gratiæ, naturæ, & fortunæ.

Eſſe pœnas illas vſquequaque graues & extremas, ita patet. Illa pœna grauis eſt & extrema, quæ omnia mala ſecum vehit; quæ ſcilicet omnia bona gratiæ, naturæ, & fortunæ delet, & corrumpit. At decreta pœna viris ſimoniacis eſt einſmodi. Nam primò Dei gratiam, & infuſa dona ſancti Spiritus eliminat ab anima, quæ commiſit hoc ſacrilegium. Secundò vitam abbreuiat. Namque ſæpe graui morbo Deus plectit eos, qui ſic peccant. Vnde quis præcoci morte vitâ cadunt, ſimonia ab exitio quod inferre, exitiale ſcelus & piaculare crimen congruè nuncupatur.

Poſtremò crimen illud, ſtatim atque liquet de eo, tollit opes à Simoniaco reſtitutioni obſtricto rerum quas vendidit illicitè, aut iniuſtè ſibi exacto rei ſacræ pretio comparauit.

Ex Theologia. Gratia extincta dona S. Spiritus abſumuntur.

Singula quæque probo more mihi inſolito. Vt eſt gratia diuina donis Spiritus ſancti ſtipata, totam animam perficiens, immediatè quidem per ſe animæ eſſentiam exornans, & virtutum infuſarum obſequio animæ facultates euehens ad ſuperna: ita gratiæ crimen quando committit homo, Dei gratiâ excidit, ac proinde facit iacturam omnium donorum & virtutum, quæ in animam eius aliàs influxerunt. Et hoc apertè docet iſtud oraculum: *Peruerſa cogitationes ſeparant a Deo: in maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu.* Sap. 1.

Ex Philoſophia. Gratia cum peccato ſtare nequit.

Philoſophiæ rudimenta clamant, priuationes, & earum formas non poſſe ſtare ſimul eodem in ſubiecto. Cùm ergo Dei gratia opponatur peccato, ſicut priuatio formæ poſitiuæ; nemo ſanus dixerit hominem ſimoniacum eſſe Deo gratum, quandoquidem ille reus eſt criminis execrandi.

Ex SS. Patribus. Simoniacus excidit gratiâ Dei.

Auguſtinus apud Gratianum. Canone, Sicut, 1. quæſt. 1, bellè probat ex figuris hanc gratiæ & peccati diſcordiam: *Sicut* (inquit) *eunuchus fuit, qui Ioſeph comparauit; ita qui gratiam mercatur, viuum ſemen non habet. Sic quoque ignis ſacrificij, qui per ſeptuaginta annos Babylonicæ captiuitatis ſub aquas vixerat, extinctus eſt, Antiocho ſale n vendente ſacerdotium: quod ſignificauit, Spiritus ſancti ignem non lucere in ſimoniacis.*

Simoniacus animæ patitur iacturâ.

Ille Dei gratiæ occaſus etiam animæ iacturam inuoluit, quæ profectò malum eſt extremum. Quid namque prodeſt homini Simoniaco ſi Papa fiat, & inde ſuæ patiatur æternum animæ detrimentum. Ambroſius damni huiuſce memor eſt lib. de miniſteriis, ſeu de dignitate ſacerdotali, cap. 5. *Cùm* (inquit) *ordinaretur Epiſcopus, quod dedit, aurum fuit; quod perdidit, anima fuit.*

Simoniacus exuitur empta dignitate.

Simoniaci cathedram euertunt Canones ſancti: quippe nudant & exuunt illum omni dignitate ſacra, cuius pretio dato notas & infulas acquiſiuit.

Ex Iure Canonico.

Dignitatis emptæ caſum, & damnationis æternæ pœnam diſertè probat iſte Canon, editus contra nefas, quod plerique ſacri alij Canones inſectantur. *Quos conſtiterit indignos meritis, ſacram mercatos eſſe pretio dignitatem, conuictos oportet arceri, non ſine periculo facinus tale perpetrantes, quia dantem pariter & accipientem, damnatio Simonis, quam ſacra lectio teſtatur, inuoluit.* Canone, Quos conſtiterit, 1 q. 1.

Simoniaci damnati.

Ex Hiſtoria. Bonorum Eccleſiæ vſurpatores decem damnati.

Quàm infauſtè cedant dignitates, imò ſola bona Eccleſiæ vſurpata, Deus oſtendit vni ſancto, coæuo Petri Damiani Cardinalis, huius hiſtoriæ conſcij, quam ille refert ſcribens fratribus eremi. Ait ille, virum præpotentem & Regulum vſurpaſſe quædam prædia Metenſis Eccleſiæ, quæ ad hæredes eius tranſijſſe quaſi bonis artibus acquiſita. Iam decimus hæres erat extinctus, quando Deus illi ſancto notum fecit, hunc Dynaſtam, qui Eccleſiæ bona ſuis adiecerat, in inferno pœnas luere factæ prædæ ſacrilegæ, omneſque decem hæredes huius ſacrilegij participes æternis etiam flammis miſero obſtrinxiſſe.

Simoniaci Epiſcopi multi depoſiti in concilio Lugdunenſi.

Nicolaus Cardinalis Arragonius in ſuis collectionibus, & Cardinalis Baronius in annalibus Eccleſiaſticis anni 1055 aiunt, ſub Victore Secundo Papa fuiſſe celebratum in Gallia Concilium in Prouincia Lugdunenſi Præſidente Hildebrando Legato à latere, qui deinde fuit inauguratus in Pontificem Maximum ſub nomine Gregorij Septimi. Præfati auctores obſeruant, hunc Legatum adſtantes huic Concilio Galliæ Lugdunenſis depoſuiſſe quadraginta quinque Epiſcopos Simoniacos, qui publicè confeſſi crimen, ſe ſponte ſuis infulis exuerunt.

Ex Iure Ciuili. Simoniaci omnes qualibet Eccleſiæ dignitate cadunt.

Iuſtinianus Imperator hoic Eccleſiæ decreto ſuum & calculum adiecit, vt quos ſimoniacos Eccleſiaſticæ cenſoræ parum afficiunt, incuſſus ab Imperatore metus, à concepto ſimoniæ crimine deterreret. Ecce legem Cæſaris, ſancientis vt iuxta ſacros Canones Epiſcopi Simoniaci vltro cedant iniquè throno, dato pretio comparato. *Præ omnibus* (inquit) *illud ſeruari ſancimus, vt nullus per ſuffragium auri, aut aliarum rerum Epiſcopus ordinetur. Si quid autem tale committatur: ipſi ſemetipſos, & dantes, & mediatores eorum, ſecundùm ſacras Scripturas, & ſanctas regulas damnationi ſubijciunt, & propterea qui dat, & qui accipit, & mediator eius factus, ſacerdotij aut cleri honore moueatur.* Authentica, De ſanctiſſimis Epiſcopis, Nouell. 123 cap. 2, § Præ omnibus.

Nota, iuris ciuilis non eſſe, leges condere in his quæ ad regimen ſpectant, ſed poſſe imò debere Reges & Principes imperare, ſua vt in ditione ſacri Canones obſeruentur. Vnde Iuſtinianus ait, vt iuxta ſacras Scripturas, & ſanctas Regulas amoueantur à clero viri omnes, qui ſimonia mediante gradum aliquem Eccleſiaſticum ſortiti ſunt. Ita nihil ille nouum ſanxit, ſed voluit eſſe ſacros Canones illibatos.

Ex Iure Canonico. Simoniaci non poſſunt reuocari ad dignitates Eccleſiæ.

Gregorius Nazianzenus vno plus ſæculo Iuſtiniano Imperatore fuit ſenior. Gratianus eum in Decreto facit huius Canonis auctorem. *Qui ſtudet donum Dei pretio mercari, in ſacro ordine nulla ratione de cætero permanere, aut reuocari poſſe dubium non eſt. Talis à communione omnibus modis abſcindatur.* Canone, Qui ſtudet, 1. q. 1.

Ex Hiſtoria.

Vſus eo iure Papa Calixtus Secundus, eos omnes depoſuit Epiſcopos, qui Cæſaris auctoritate

Digitized by Google

Simoniaci Epiſcopi depoſiti à Calixto II. Papa.

Ex Ivre Canonico.

titate freti, in Eccleſia ſancta ſedes has ſublimes iniquis mediis occupabant. Tragœdias iu eo argumento plures apud Germanos excitatas, abundè refert Abbas Vvſpergenſis ab anno 1118. vſque ad annum 1124. Calixtus verò legem ferens in huiuſmodi Epiſcopos, Sanctorum Patrum exempla ſequi ſe affirmat ita fatus: *Sanctorum Patrum exempla ſequentes, & officij noſtri debito innouantes, ordinari quemquam per pecuniam in Eccleſia Dei, vel promoueri, auctoritate ſedis Apoſtolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis verò in Eccleſia ordinationem, vel promotionem taliter acquiſierit, acquiſita prorſus careat dignitate.* Canone, Sanctorum, 1.q.1.

Ex Symbolis.

Viperæ partu ei noxius & lethalis eſt.

Iuſto Dei iudicio fit vt ſimonia ſæuiat in parentem. Illa namque more viperino matrem exorta necat; cum namque cadit homo ſimoniacus dignitate, mater à filia ſuffocatur; ſiquidem dignitate nata ſimonia, filia eſt dignitatis, cui naſcendo necem infert, vnde quadrat ſimoniacæ dignitati ſymbolum, quod Villaua libro ſuo Symbolorum affinxit viperæ, quæ parturiendo perit eroſa ſuo à fœtu. SIT HÆC TIBI GRATIA PARTVS. Id eſt. Iuſtè vitâ cadis, ô vipera, noxiam enixa prolem, editam in omnium hominum perniciem, atque tui ipſius maximo detrimento.

Ita iure tibi, ô Antiſtes ſimoniace, dignitas eripitur, quæ iniqua parens extitit ſimoniæ, quam peperit ille tuus hic titulus, Abbatis, Epiſcopi, & cuiuſuis generis eccleſiaſticæ adeptæ modo vetito præfecturæ. In criminis ſupplicium, ô ſceleſte, citò peri inglorius & infamis, præfato tuam nequitiam ſymbolo caſtigante. Scilicet: SIT HÆC TIBI GRATIA PARTVS. Quod perinde ſonat ac: ô dignitas malè parta, quia ſimoniam, peperiſti; illico periſti.

Ex Ivre Civili.

Simoniaci perdunt opes impenſas vt acquirant beneficium.

Æs effuſum à Chriſto notat, non poſſe virum ſimoniacum diteſcere, eſtò bonis affluat Eccleſiæ. Quippe leges eum ſpoliant hiſce bonis, & impenſis, quas iniquè fecit è iuſto penu ſuo, dignitatem ſtipulato pretio paſciſcendo. Ecce legem à Iuſtiniano Imperatore latam, quæ non duntaxat opes Eccleſiæ reſtitui præcipit à ſimoniacis, ſed infligit eis penſum magna cum iactura propriæ facultatis.

Ecce legem. *Quod pro hac cauſa datum eſt, Eccleſia illi vindicetur, cuius voluit ſacerdotium comparare. Si verò laicus, fortè pro hac cauſa aliquid accipiat, aut mediator rerum factus eſt: datas res in duplum exigi iubemus Eccleſiæ vindicandas.* Authentica, de ſanctiſſimis Epiſcopis, Nou. 123 cap. 2. §. Præ omnibus.

Ex Historia.

Simoniæ cauſa fuit ademptũ regnum Galliæ Caroli Magni familiæ.

Eccleſiæ bona malè parta gazas prædiuites non corrupere ſolùm, ſed ruinam peperere primæ Europæ domus ſeu familiæ, vt opportunè notat hiſtoria Galliæ ſub anno 987. quo regnare cœpit Hugo Capetus, in quem à Caroli ſtirpe Regis Galliæ ius conceſſit, quod antè penes familiam Caroli Magni per ducentos circiter annos extitit illibatum. Mortuo Ludouico V. Rege vltimo Carolinæ domus, patruus extincti Regis, nomine Carolus, ſe accinxit ad adeundam hæreditatem naturæ iure ſibi partam; ſed Galli coactis Comitiis ex alia ſtirpe ſibi præfecere Regem Hugonem Capetum, & proinde quaſi ineptum tantæ moli Carolum abiecerunt.

Annotat hiſtoria præfata, crimen Simoniæ fuiſſe frequens in illa Caroli Magni familia, cuius proceres, & Dynaſtæ, quia vendidere bona, & dignitates Eccleſiæ, turpiter abacti excidere iure regni, atque Dei iudicio iuſto bona propria perdiderunt. Ita ſuo damno fecere fidem eis, qui dixere, bona Eccleſiæ malè parta gazas deſtruere, eſtò bonis artibus inſtructas, vt aquilæ pluma rodit aliarum volucrum plumas eis adiecta, teſte typo, cuius ego memor fortè fui alibi dum Marchionis Peſcheriæ ſymbolum retuli. Pingebat ille galeæ criſtam plumatilem, ex qua prominens aquilæ penna, alias omnes huic faſciculo plumato inſitas abſumebat.

Typotius libro ſymbolorum ait, fuiſſe voces iſtas appoſitas huic picturæ.

Ex Symbolis.

Eccleſiæ bona adiecta propriis illa corrumpunt.

SIC ALIAS OMNES DEVORAT VNA MEAS.

Potuit familia Carolina lugere ſibi fuiſſe regnum ademptum, propter ea bona, quæ nequiter ademit Eccleſiæ, nunc illi præfatis vocibus inſultanti:

SIC ALIAS OMNES DEVORAT VNA TVAS.

Ob ſublimes Eccleſiæ titulos venditos es ſpoliata prima regni Galliæ dignitate.

Aquilæ pluma rodit alias.

Huius familiæ ruinâ cautior effectus Hugo, ſuam vt in familiam ſecurè nomen regium inueheret, Propinquis adunatis ait, eſſe ſibi temperandum à venditione boni Eccleſiæ, ita vt Deo propitiato foret regnum in illorum familia innoxia & ſimonia neſcia diuturnum. Omnes vnanimes dedere manus Hugoni, & aſſenſere voto, facta ceſſione boni omnis Eccleſiæ, quod illi maxima ex parte rei ſimoniæ hactenus vſurparant.

Hugonis Capeti ſancta induſtria vt regnum ſuis aſſeret.

Placuiſſe Deo conſilium Hugonis, euentus conſonus edocuit. Namque plures annos egit in ſolio regni Chriſtianiſſimi, quàm Merouei, & Caroli Magni familiæ. Quingentos enim circiter annos illæ duæ rerum potitæ ſunt. Et à ſexcentis annis Capeti regnant, & regnabunt, quamdiu in pietate ſibi conſtabunt, & ſatagent ne regnum execrando Simoniæ crimine polluatur.

Huic etiam argumento quadrat pictura ſymbolica hominis quem Villaua refert illo ſuo in libro Symbolorum, vbi ſtultus homo focum accenſum volens extinguere, ligna iacit in fornacem. Sed quò maior eſt iniecta moles, inde rogus acriùs irritatur. Inſanus homo voces has querulus emittit: QVO PLVS ADIICIO. Id eſt, quò altiùs aſſurgit immiſſa foco ſtrues ligni, eò magis ignis, pabulo vegetior effectus ſæuit, & ruina intentata rebus eis vicinis fortiùs inardeſcit.

Simoniaci ſunt auari bonis Eccleſiæ non ſedatur.

Eſt huic concolor amentia hominum, qui vt diteſcant, & auaritiæ ſuæ ardorem aliquando ſedent, beneficia Eccleſiaſtica pretio conquirunt. Quamuis enim ſtudioſè cogant in cumulos reditus Eccleſiæ, & videantur inde tumere gazæ fœtæ bonis Eccleſiæ; non idcirco ſitis hæc ſedatur, nec duntaxat bona Eccleſiæ, ſed etiam animas ſimoniæ addictorum hominum inuadit, quæ flagrantes eo igne poſtmodum abſumentur.

Spes ſalutis nulla propè reis ſimoniæ affulget. Nempè rarò reſipiſcit homo tali crimine obſtrictus. Vt namque reoax auarus opes adorat quas congeſſit, ægrè ſua è manu excutit illa bona, quibus æuo ſuo toto iugiter inhiauit.

Quando

Ex SS. PATRIBVS.
Simoniacorum difficilis eſt converſio.

Quando foras Chriſtus egit ementes, & vendentes, illi de reditu in templum non fuere ſolliciti, ſed conſuluere ſibi arreptâ fugâ. Vnde Gregorius Nazianzenus apud Gratianum malè ominatur eis, quos figurant hi eiecti, qui ſentiunt à tergo duras manus Domini ferientis. Sic ille: *Iudas omnium Redemptorem vendidit, mox laqueo ſuſpenſus eamdem Redemptoris gratiam non obtinuit, & meritò, quia nemo poteſt retinere quod vendidit. Dominus etiam, vt vendentes & ementes huius gratiæ expertes oſtenderet, cunctos peccatores per gratiam in templo dimiſit, ſingulariter vendentes & ementes increpans, & flagellans de templo eiecit, in quo venditores & emptores ſuos, gratia Spiritus ſancti deſtitutos eſſe conſtat & vacuos. Quos enim Chriſtus eiecit de templo, nunquid Spiritus Chriſti faciet ſibi templum?* Canone, Qui ſtudet 1.q.1.

Simonia morbos, imò ſæpe necem conciliat.

In flagellis etiam à Chriſto incuſſis iis, qui emebant, & vendebant, ſubodoror ego mala corpori inflicta, velut morbos, imò necem quandoque citam & præcocem, ob appetita bona Eccleſiæ, vel vſurpata modo indebito. Morbi atque necis hiſtoria ſacra nobis exempla duo vtique luculenta præbet, in Giezi, & Heliodoro, vtris expertis ſuo damno Deum vindicem propter ſimoniam, & ſacras opes ocquiter vſurpatas.

Giezi à Naaman Syro emunxit opes indebitas ob gratiam ſanitatis ei impertitæ, Vatis Eliſæi obſequio; ſicque Dei donum venale fecit, eo peccato ſibi morbum concilians, quo leproſus ille Syrus antea vexabatur. Ecce latam ſententiam ab Eliſæo plectente virum hunc Simoniacum. *Accepiſti argentum, & accepiſti veſtes, vt emas oliueta, & vineas, & oues, & boues, & ſeruos, & ancillas. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo, vſque in ſempiternum. Et egreſſus eſt ab eo leproſus quaſi nix.* Pœna velox & infamis cælitus inflicta, ſcelus excepit iniurium cœlo, à ſeruo iniquo & perfido perpetratum.

4. Reg. 5.

Ex SS. PATRIBVS.
Simoniaci bona Eccleſiæ miſcendo bonis aliis, illa vitiant & corrumpunt.

Ambroſius lib. 4. in cap 4. Lucæ, ita etiam hoc ſimoniæ perſtringit. *Citò turpem ſequitur lepra mercedem, & pecunia corpus animumque malè quæſita commaculat.* Plerique ſuæ ſalutis incurij, dum procurare bona ſuis filiis ſtudent ex malè partis fructibus Eccleſiæ, malè ſuis hæredibus conſulunt. Dum namque tales opes ſacras aliis committunt, maſſa tota boni legitimè coacti, hoc fermento modico vitiatur. Ita Ambroſius prælaudato libro: *Vides* (inquit) *quia facto auctoris ſucceſſio damnatur hæredis. Inexpiabilis enim eſt venditi culpa myſterij, & gratia vendita cœleſtis tranſit ad poſteros.*

Simoniaci ſunt filij Giezi lepro...

Nota, viros omnes ſimoniacos eſſe prolem Giezi, non communicatione ſanguinis, ſed participatione mali, quod commune facit ſupplicium. Illud idem Ambroſius in præfato loco ratum habet: *Sicut* (inquit) *qui filij promiſſionis ſunt, æſtimantur in ſemen bonum; ita etiam qui filij erroris ſunt, æſtimantur in ſemen malum. Nam & Iudæi ex patre diabolo, non vtique carnis ſucceſſione, ſed criminis. Ergo omnes cupidi, omnes auari, Giezi lepram cum diuitijs ſuis poſſident, & malè quæſita mercede, non tam patrimonium facultatum, quàm theſaurum criminum congregarunt æterno ſupplicio, & breui fructu.* Cùm ergo vides malè habere prolem ſimoniaco patre ſatam, ſcito pœnam Giezi in hominis ſimoniaci ſobole propagari.

Heliodorus homo rapax dum tentauit opes templi violenta manu diripere, iuſtè Deum vltorem ſenſit auſus temerarij, vt ex hoc textu hiſtoriæ ſacræ patet. *Heliodorus quod decreuerat perficiebat eodem loco ipſe cum ſatellitibus circa ærarium præſens. Sed Spiritus omnipotentis Dei magnam fecit ſuæ oſtenſionis euidentiam, ita vt omnes, qui auſi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in diſſolutionem, & formidinem conuerterentur. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens ſeſſorem, optimis operimentis adornatus; iſque cum impetu Heliodoro priores calces eliſit, qui autem ei ſedebat, videbatur arma habere aurea. Alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloria, ſpecioſique amictu, qui circumſteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant, ſine intermiſſione multis plagis verberantes eum. Subitò autem Heliodorus concidit in terram.*

2. Mach. 3.
Bona Eccleſiæ vſurpantes qua ratione Deus plectat.

Procul dubio animam egiſſet eo in ſupplicio deſuper inflicto, niſi vir ſanctus Onias Sacerdos ſummus ei vitam, enixè fuſis precibus impetraſſet. Quippe ſacer textus id aſſerit hoc tenore. *Cùm Summus Sacerdos exoraret, ijdem iuuenes eiſdem veſtibus amicti, aſtantes Heliodoro dixerunt: Oniæ Sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donauit.*

2. Mach. 3.

Heliodorus ita Regem poſtea affatus eſt: *Si quem habes hoſtem, aut regni tui inſidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies, ſi tamen euaſerit: eo quòd in loco ſit verè Dei virtus quædam. Nam ipſe, qui habet in cælis habitationem, viſitator & adiutor eſt loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit.* Ne ergo pete, quare malis plurimis obnoxij ſint Simoniaci, qui fraudulenter Eccleſiam ſubiere, bona eius vt raperent. Ecce tibi ex Scriptura veram rationem. *Qui habet in cælis habitationem, viſitator & adiutor eſt loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit.*

Ex SYMBOLIS.
Bona Eccleſiæ vſurpata ſunt noxia ſuis dominis.

Itaque conuenire poteſt Simoniacis, & vſurpantibus Eccleſiæ bona loquax Symbolum Camerarij, qui in Centuriis ſuis coruum pingit rapientem anguem dormientem, qui experrectus eum mordendo necat. Picturæ voces inſcriptæ ſunt iſtæ. RAPTORI NOXIA PRÆDA SVO. Moyſes virga manu porrecta cœlum verſus multa fecit prodigia & ſigna plebi Iudæorum ſalutaria; ſed eadem hæc virga proiecta, ſtatim atque ſolum tetigit in ſerpentem verſa fuit, ore virulento malum portendentem. Ita bona Eccleſiæ ſunt ſalutaria, contrectata manu viri à Deo electi & initiati ſacris ordinibus. Nempe bonis illis aluntur pauperes, atque curæ impensè preces fundi pro viuis, & defunctis; ſicque virgæ Moſis inſtar opes illæ ſuis ſunt dominis maximè ſalutares. Quando verò nequam homo tales vſurpat opes tunc virga cadit in terram, & fit ſerpens. Nam terrenus homo bona ſacra ſuam in perniciem vertit, & Eccleſiaſticum beneficium eſt illi veneficium, vnde benè præfato Camerarij Symbolo denotatur. RAPTORI NOXIA PRÆDA SVO.

Quia vſurpata bona Eccleſiæ non perennare ſolent in familiis ſacrilegis, imò gazas plerumque bonis artibus inſtructas corrumpunt. Hominibus ſceleris huiuſce reis aptare libet aliud

hoc

hoc Symbolum quod proſtat apud Ambroſium in libro Symbolorum, vbi pinxit draconem euomentem infantem, quem ore patulo deuorarat. Picturæ titulus eſt hic REVOME QVOD FRAVDE VORASTI. Simoniaci fraude ſibi Eccleſiæ bona parant, vt inde maior opum cumulus aſſurgat: ſed tandem aliquando ſæui hi dracones reuoment quod fraude vorarunt. Satius eſſet, vltrò ſeu ſponte bona malè parta ſuis dominis reddere, & ſe abdicare malis artibus beneficio comparato, quàm coactè bona ſimul omnia amittere peſſimè congregata.

Bona malè parta ſunt reſtituenda.

Hippocratis ſalutare fuit conſilium, quando ſanxit, extremis morbis eſſe talis generis, id eſt, extrema remedia decernenda. Verbi gratiâ, quando tabo perit membrum aliquod exeſum, lenimenta nihil omninò iuuant, ſed corruptæ partis ſectione, cita ſalus eſt ægro corpori procuranda. Adſtruitur ſimili ratione ſalus animæ, quando latro, ſiue ſimoniacus, reſtituit malè parta, quibus mors animæ prouocatur.

Ex Medicina.

Bona malè parta mortē animæ conſciſcunt.

Idem medicorum Princeps lib. 2. præſagior. 8. mortem inſtare dicit quando liuent vngues. Εἰ δὲ πρὸς τῷ βάρει καὶ οἱ ὄνυχες, καὶ οἱ δάκτυλοι πελιδνοὶ γίνονται προσδόκιμος ὁ θάνατος. Id eſt. *Si corpus adeò graue eſt, vt vngues, ac digiti liuidi ſint, expectanda mors eſt continuò.* Cùm auri cupido grauat animam, homo nequam per fas atque nefas aliena capit, vnde nigredo quædam peccati ſe digitis, & vnguibus affricat, quæ mortis animæ eſt euidens argumentum. Lethalis ille liuor reſtitutione perit, quæ niſi ſponte fiat, profectò Deo vlciſcente fiet; quippe bona viri ſimoniaci, & raptoris, ei conſtare diu nequeunt, illa Deo vltore velut ſua propria repetente.

Bona malè parta diu non ſtant.

Ex aphoriſmo 18. libri 2. Hippocratis. Τῶν τρεφόντων ἀθρόως, καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται. Id eſt. *Eorum, quæ confertim & celeriter alunt, excretiones quoque celeriter fiunt.* Partis iniquè bonis Eccleſiæ citò diteſcit homo; ſed non ſunt diuturnæ tales gazæ; namque, Deo ſic decernente, ſotas egeruntur opes illæ, quia ab iniuſtis & ſacrilegis dominis auferuntur.

Ex Ivre Canonic.

Simoniacus eſt reſtitutioni obnoxius.

Etenim ſi reſipiſcit homo, procul ea abiicit, vtpote reſtitutioni obſtrictus, vt decernit iſte Canon. *Qui ſub religionis obtentu Deo famulari voluerit, ſi quid accepit, & meritum perdit, & beneficio accepto fruſtratur. Rationis ergo vigore cogitur, quod iniuſtè receperit reſtituere, & quicquid turpis lucri gratiâ recepit non tenere.* Canone, Si quis dator, 1. quæſt. 3.

Prælaturas viri ſancti fugere.

Vt eſt damnatio certa viri Simoniaci; ita ſalus hominis iuſti vertitur in diſcrimen, quando viis etiam licitis procurat dignitates Eccleſiæ, quas etiam oblatas Sancti Gregorius, Bernardus, Thomas, & quamplurimi alij recuſarunt. Impar enim omnis homo ſuo oneri, ſtultè facit, quando ſibi hoc penſum imponit, vt rationem reddat etiam animarum, quarum Eccleſiæ præfectura curam gerit, obſtricta Dei iudicio, ſi eius incuriâ in Chriſti ouile lupus irrepſerit. Nam detrimenta gregis tenetur paſtor ære proprio reſarcire.

Prælatura plena periculi.

In eo argumento placet diſcurſus Petrarchæ, gaudium reprimentis hominis ad pontificatum aſſumpti. Sic ille nouum Præſulem alloquitur. Lib. 1. de remediis vtriuſque fortunæ, Dialogo 107. *E tempeſtate in portum fugi ſolet, tu è portu in tempeſtatem ſponte fugis, tu mirus nauta. Paruumne difficilis, parum grauis vnius hominis tibi cura videbatur, niſi omnium curas in te vnum, atque omnium ſarcinas tranſtuliſſes, fortes humeri, an fortis ambitio, eò animos cogens, vbi malè ſibi futurum ſciunt. Quò mare altius, & venti plures, & periculoſior tempeſtas. Summus Pontificatus, ſi ritè geritur, ſummus eſt honor, ſummum onus, ſumma ſeruitus, ſummus labor. At ſi malè, ſummum animæ periculum, ſummum malum, ſumma miſeria, ſummus pudor, anceps ex omni parte negotium. Quò ſublimior ſedes, eò grauior caſus, vix ex alto ſine periculo aut labore deſcenditur. Ex omni quidem mortali faſtigio deſcendendum nemo dubitat, ſed hoc intereſt, quod iuſtorum, ac ſapientum deſcenſus, reliquorum verò præcipitium ac ruina eſt. Finis ad alta leuatis, eſt ruere. O vertigo morum peſſima, ad quod olim conſueuerant, & deberent cogi homines, inde nunc retrahi non poſſunt, & tam preceps feruet ambitio, vt non Chriſtianus pudor ac modeſtia videatur, ſed ardor & pertinacia paganorum.* Hæc ille.

Ex SS. Patribus.

Epiſcopatus eſt nomen operis, non honoris.

Auguſtinus lib. 19. de ciuitate Dei, cap. 19. præfecturæ graue dicit onus, eius & ambitum damnat: *Qui* (inquit) *epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Exponere voluit, quid ſit epiſcopatus: quia nomen eſt operis, non honoris. Locus ſuperior, ſine quo regi populus non poteſt, etſi ita teneatur atque adminiſtretur vt decet, tamen non decenter appetitur.*

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.

HOMILIA iſta duos ſtatus hominum aperiet, ſcilicet ſtatum gratiæ, & peccati.

Dicam primò, Dei templum eſſe hominem, in quem gratia iuſtificans cœlitus influxit. Gratia namque totum hominem ita Deo deuincit, vt profanis vſibus adimatur.

Dicam ſecundò, domum negotiationis eſſe reum & noxium hominem, quia vendit animam ſuam diabolo, pretij loco viles recculas accipiens, vt honores, opes, & noxias animæ voluptates.

SVMMA

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Cùm feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo.

INTENTVM iſtius homiliæ erit, oſtendere qua ratione queat homo obnoxius vitiis emundari.

Dicam primò, trium mercatorum, ſcilicet mundi, diaboli, & carnis induſtriâ, & commercio pollui hominem templum Dei. Etenim ſinguli quique ſuas merces explicant, quarum ſpecie illectus homo facit animam venalem, quæ ſic à dæmone aſtuto vili pretio comparatur.

Secundò dicam flagella, quibus arceantur à templo nequam mercatores. Oratione dæmon eiicitur, ieiunio auſtero caro malè habet; largâ demum eleemoſynâ factâ, procul abit mundus, qui prætendit opes, vt animas incautas emat. Funiculus ille triplex textus ex oratione, ieiunio, & eleemoſyna, flagellum eſt valde potens, ad mundum, carnem, & dæmones abigendos.

FERIA TERTIA, DOMINICÆ QVARTÆ QVADRAGESIMÆ.

TEXTVS EVANGELII.

I. IAM die feſto mediante, aſcendit Ieſus in templum, & docebat. *Ioan. 7.*
II. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit.
III. Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me.

IV. Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoſcet de doctrina, vtrum ex Deo ſit, an ego à me ipſo loquar.

V. Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem gloriam quærit eius, qui miſit eum, hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt.

VI. Nonne Moyſes dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit legem?

VII. Quid me quæritis interficere? Reſpondet turba, & dixit: Dæmonium habes, quis te quærit interficere?

VIII. Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini.

IX. Propterea Moyſes dedit vobis circumciſionem, non quia ex Moyſe eſt, ſed ex patribus, & in ſabbato circumciditis hominem.

X. Si circumciſionem accipit homo in ſabbato, vt non ſoluatur lex Moyſi: mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in Sabbato.

XI. Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.

XII. Dicebant ergo quidam ex Ieroſolymis: Nonne hic eſt, quem quærebant interficere?

XIII. Et ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt. Numquid verè cognouerunt Principes quia hic eſt Chriſtus?

XIV. Sed hunc ſcimus vnde ſit: Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit vnde ſit.

XV. Clamabat ergo Ieſus in templo docens, & dicens: Et me ſcitis, &

vnde ſim ſcitis, & à me ipſo nõ veni, ſed eſt verus, qui miſit me, quẽ vos neſcitis.

XVI. Ego ſcio eum, quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.

XVII. Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora eius.

XVIII. De turba autem multi crediderunt in eum.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

Ex variis Lingvis, SS. Patribvs, et ex Ratione.

Memnonis ſtatua.

IRradiante Sole, Regis Memnonis ſtatua marmorea vocalis erat, cœleſtéſque ſonos edebat, & concentus, qui ſuſpenſos & attonitos rapiebant homines, neſcios, vnde, neque quibus artibus illa ſuauis & canora muſica reſonaret. Ioannes Euangelio hodierno longè maius inſinuat prodigium. Dixerat capite primo ſui Euangelij, Verbum induiſſe veram hominum carnem, quod perinde fuit, ac ineffabili & ſtupendo ſanè modo Deum in vnum hominem influxiſſe. Idem ſcriba ſacer, & indiuiduus Chriſti comes, hodie inducit hominem illum Numine afflatum pangentem in templo ſua oracula diuina, quibus attenti Iudæi ſtupebant, & anxij ſciſcitabantur vnde ſacri latices doctrinæ huius myſticæ deriuarent.

I. Die feſto mediante, aſcendit Ieſus in templum, & docebat.

Quando dies feſtus ſine aliquo adiecto ſonat in Euangelio, ille diem Paſchæ ſignificat, qui reuera ſolus eſt dies feſtus Iudæorum, cùm alia feſta plures etiam gentes habeant, quæ accedunt ad feſta alia Iudæorum. Ille tamen dies feſtus, cuius hîc meminit Ioannes, non eſt Paſcha, ſed feſtum quod paulò ante dixit: *Erat* (inquit) *in proximo dies feſtus Iudaorum Scenopegia.* Vox illa Græca eſt, *σκηνοπηγία*, & ſignificat inſtructionem ſeu fabricam tabernaculi, *ἡ σκηνὴ*, vel, *τὸ σκῆνος*, *tabernaculum. πηγνύω*, ſeu, *πήγνυμι*, *compingo*, ſeu, *fabricor*. Feſtum illud tabernaculorum dictum eſt, quia quotannis Iudæi circa 15. Septembris, aut Octobris, vt aliis placet, inſtruebant tabernacula, vt memores eſſent ſe quadraginta annos egiſſe in deſerto ſub tabernaculis. Syrus interpres vocat diem illum, עדעדא דמטללא *nghadnghado dematlado*, id eſt, feſtum tabernaculorum. Targumiſtæ Chaldæi vocant tabernaculum, מטללתא *matlaltho*. Syri & Chaldæi deduxere ſuas illas voces à radice Hebræa, טלל *talal*, quæ ſignificat, *tegere, obumbrare*. Inde effluxere voces, quæ tabernaculum ſignificant, quia Iudæi contra Solis radios æſtuantes ſeſe tabernaculorum tegmine tutabantur.

Scenopegia quid ſit.

Ex Variis Lingvis.

Feſtum illud erat vnum ex tribus, quæ Iudæos obſtringebãt aſcendere in templum, & diebus ſeptem celebrabatur, non in templo, ſed in vrbe, & campo ritu præfato, ſcilicet fixis tabernaculis in memoriam eorum quibus illorum Patres vſi ſunt in deſertis aliàs errabundi. Cùm audis, Ieſum aſcendiſſe in templum mediante feſto, diem tertium intellige aut quartum ſeptenarij dierum illorum, qui erant illi feſto myſtico præſtituti. Hoc non obſtat quin Chriſtus initio feſti, id eſt, prima die huius hebdomadæ aſcenderit in templum, vt orandi, & cita Deo reddendi obſequia exemplum omnibus exhiberet. Quod namque notat Ioannes, Chriſtum aſcendiſſe in templum feſto mediante, debet intelligi de ingreſſu in templum vt populum erudiret. Quare autem non priùs in medium proruperit, ſed mediam feſti hebdomadam tacitus pertranſierit, variant Interpretes. Arbitror ego, duo Chriſtum induxiſſe ad docendum turbas mediante feſto ſolùm, & non initio. Primum eſt propoſitum tenax, quod Scribæ & Phariſæi vnà cum Principibus Sacerdotum conceperant, Chriſtum dominum occidendi. Vt ergo teperet ardor iræ, qua flagrabant feroces illi æmuli Chriſti, ſatius eſſe duxit cedere tempori, protrahendo moras, quàm præcoci inſtitutione initiare plebem, quæ etiam Scribarum contagione labem contraxerat initio feſti, de Chriſto ſicut & perduelles hoſtes eius quædam impia ſuſurrando. Alterum, ratione cuius Chriſtus cunctabatur aſcendere in templum eruditionis causâ fuit, vt deſiderium ſui faceret turbis, quæ iam ægrè ferebant Chriſti ſilentium. Etenim quod quiſque cupit ardentiùs, ſi quando rei optatæ datur copia, illud poſtea chariùs amplexatur. Præterea, initio feſti populum occupatum fuiſſe circa rerum apparatum, ad ritè diem illum feſtum celebrandum, ac proinde minus aptum ad accommodandas aures doctrinæ ſacræ, quam Chriſtus animis inſtillabat.

Chriſtus cur initio feſti non docuerit in templo.

Chryſoſtomus homil. 48. in Ioan. habet aliquid affine meæ ſententiæ: *Ob dilationem* (inquit) *attentiores reddidit. Nam qui primis diebus eum quærebant, repente præſentem, alij bonum, alij malum iudicabant: illi vt aliquid lucrarentur, hi vt comprehenderent. Illud autem verbum, Seducit turbas, propter eius doctrinam dicebant, cùm eam non intelligerent. Illud autem, Quia bonus eſt, propter ſigna. Eorum igitur iram molliens, ita inſtituit, vt verba ſua diligenter audirent, neque amplius indignati aures obſtruerent.* Vt Chriſtus erat Pontifex Maximus, cuius ornatus, & partes erant, Doctrina, & Veritas, debuit in templo loco ſancto ſuam doctrinam omnibus exhibere. Rurſus aſcenſus eius in templum aliquid arduum ſignificat, & arcanum implexum vehit, quod vt extra plicas ſeſe prodat, eſt Cyrillus Alexandrinus huc vt huius arcani conſcius aduocandus.

Doctrina Chriſti non ab omnibus intellecta.

Sic ille: *Sacerdotio digna Saluatoris doctrina, quare ibi etiam præcipuè adhibetur, vbi Deus habitare credebatur. Nam etſi omnia Deus repleat, quia circumſcriptibilis loco non eſt, nec ſecundùm naturam ſuam in loco eſſe intelligatur; decentius tamen in ſacris eum locis habitare dicimus. Nam quod figuris ſignificauerat, id modò in veritatem traducit. Dicit enim Moyſi: impones propitiatorium ſuper arcam, & loquar ad te deſuper ab altari inter duo Cherubim, quæ ſunt in arca teſtimonij. Dominus igitur noſter Ieſus Chriſtus, mediante iam ſolemnitate, in dedicata Deo loca ingreſſus, ibi turbas alloquitur. Aſcendit autem occultiùs, vt in tabernaculum propitiatorij, ita*

Doctrina Chriſti cur in templo exhibita.

olam

elam aſcendebat, vt tunc ſolùm ibi eſſe videretur, quando loquebatur Moyſi: Sic modò Chriſtus vnum adhuc Iudæorum genus inſtituere ſtudet, nondum effuſâ ad omnes gentes liberiùs gratiâ.

II. Mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit.

Nihil illibatum in Chriſto liuor eius æmulorum præterit. Si coruſcat ille miris operibus, illa miracula cuncta meras eſſe dæmonum præſtigias, aut pacta cum Beelzebub, Scribæ & Phariſæi inuidi cauillantur. Si diuina promit oracula Chriſtus, aiunt doctrinam eius ſuſpectam eſſe, quia nulla arte ſibi literarum notitiam aliquo vitæ ſuæ tempore comparauit. Vnde fuit iniqua tota illa admiratio Iudæorum: Chriſto namque fuit iniuria: fingentes enim ſe admirari multiſcium, eum arguebant temeritatis, & inſcitiæ, inſinuantes eſſe proterui hominis audax facinus, nullius academiæ ſalutaſſe limen, & neſcio literarum animo, magiſtri officium ſibi temerè vendicare. Theophylactus abit in hanc ſententiam ſtuporem Iudæorum infectum fuiſſe liuore ſcribens: *Quamuis* (inquit) *admirarentur; attamen nec ſic liberata eſt mens eorum à malitia. Non enim doctrinam admirabuntur, neque quæ dicebantur ſuſpiciebant, ſed admirabuntur, quomodo literas ſciret, hoc eſt, obſtupeſcebant: id quod ſolet inuidis accidere, veluti ſi pauper quiſpiam vicinus repente in ſplendida veſte prodeat, & videat eum vicinus inuidus, dicit: Quomodo hic tam ſumptuoſis veſtibus indutus eſt, qui dudum pauperrimus erat? Vnde huic veſtis illa? Hæc autem dicit, non quòd reipſa admiretur; ſed quòd uratur inuidiâ, ſic loquitur. Omnino enim dicit: Furatus eſt veſtem. Sic igitur & Iudæi: Quomodo hic ſcit literas? Profectò ex Beelzebub habet. Tametſi inde illos coniectare potius oportebat non eſſe hoc humanum; ſed quia hoc fateri noluerunt, ipſe reſpondet eis, dicens, quod à Deo, & Patre ſit doctrina illa.* Vt muſcæ cantharides inficiunt flores quoſque, quibus ſe affricant; ita bonum omne, quod in Chriſto deprehendere Scribæ & Phariſæi, in ſuſpicionem mali adducere conamine irrito tentauerunt.

Inuidia malè omnia explicat.

III. Reſpondit Ieſus: Mea doctrina, non eſt mea, ſed eius, qui miſit me.

Locus iſte planus ei eſt, qui vel leuiter eſt tinctus Theologiæ diſciplinâ, cuius eſt effatum conſtans, perfectiones omnes abſolutas eſſe communes tribus perſonis ſanctiſſimæ Trinitatis, cui omnia ſunt vnum niſi obuiet relationis oppoſitio. Cùm ergo ſcientia ſit perfectio abſoluta; ſcientia Patris erit eadem numero, quæ Filij, & Spiritus ſancti, ac proinde benè Chriſtus ait, doctrinam ſuam, non ita ſuam eſſe, quin etiam ſit illa Patris, qui cùm Filio communicauerit eſſentiam ſuam, Filius omnes vſquequaque dotes, ſeu perfectiones participat, quæ cum illa Patris eſſentia eadem numero conuertuntur. Auguſtinus tractatu 29. in Ioan. acutè totam hanc explicat ſententiam Chriſti: *Si ergo intueamur diligenter quod ipſe in exordio Euangeliſta dicit: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, inde pendet ſolutio huius quæſtionis. Quæ eſt doctrina Patris, niſi Verbum Patris? Ipſe ergo Chriſtus doctrina Patris, ſi Verbum Patris. Sed quia Verbum non poteſt eſſe nullius, ſed alicuius, & ſuam doctrinam dixit ſeipſum, & non ſuam, quia Patris eſt Verbum. Quid enim tam tuum, quàm tu? Et quid tam non tuum, quàm tu, ſi alicuius es quod es.*

Perfectiones abſolutæ communes ſunt tribus ſanctiſſ. Trinitati.

Doctrina Dei quæ ſit.

Dices, iſta non quadrare, quia Verbum Dei non eſt res fluxa ſicut doctrina ſonans, qualis erat illa cuius inueſtigamus eſſentiam, & quam Chriſtus Dominus è pulpito ſuorum auditorum mentibus ingerebat. Rurſus illa doctrina fugax erat vt momenta, quibus tradebatur, atqui omnino nihil eſt in Deo Patre fugax breuibuſque moris æui ſubiectum, vt eſt doctrina voce aliis explicata. Reſpondeo, in doctrina eſſe ſpectanda, fugax vnum, & conſtans alterum. Quod præterit in doctrina ſacra, ſonus eſt, ad quem non pertinet doctrinæ nomen: quod verò manet & conſtans eſt, illud eſt Deus, qui influit in doctrinæ ſacræ practicos auditores.

Illa ſuit Auguſtini ſolutio. Verbum, inquit, & Deus eſt, & doctrinæ ſtabilis Verbum eſt, non ſonabilis per ſyllabas, & volatilis, ſed manentis cum Patre, ad quem conuertamur manentem, ſonis tranſeuntibus admoniti. Non enim ita admonet, quod tranſit, vt ad tranſitoria nos vocet: ita admonemur vt diligamus Deum. Totum hoc quod dixit ſyllabæ fuerunt, percuſſum aërem verberauerunt, vt ad ſenſum veſtrarum aurium peruenirent ſonando tranſierunt, non tamen illud, quod vos admonuit tranſire debet, quia ille, quem vos diligere admonui, non tranſit. Et cum tranſeuntibus ſyllabis admoniti, conuerſi ad eum fueritis, nec vos tranſibitis, ſed eum manente manebitis. Hoc eſt magnum in doctrina, altum, & æternum, quod manet, quod vocat omnia, quæ temporaliter tranſeunt, quando benè ſignificant, nec mendaciter proferuntur. Omnia quippe ſigna, quæ proferimus ſonis, aliquod ſignificant, quod non eſt ſonus: Non enim duæ breues ſyllabæ, Deus eſt, & duas breues ſyllabas colimus, & ad duas breues ſyllabas peruenire deſideramus, quæ penè antè deſinunt ſonare, quàm cœperunt, nec in eis ſecundæ locus eſt, niſi prima tranſierit. Manet ergo aliquid magnum, quod dicitur Deus, quamuis non maneat ſonus, cùm dicitur Deus. Sic intendite doctrinam Chriſti, & peruenietis ad Verbum Dei: cùm autem perueneritis ad Verbum Dei, intendite. Deus erat Verbum, & videbitis verum dictum eſſe: Mea doctrina. Intendite etiam, cuius eſt Verbum, & videbitis rectè dictum eſſe: Non eſt mea. Breuiter ergo dico: hoc mihi videtur dixiſſe Dominus Ieſus Chriſtus: Mea doctrina non eſt mea, ac ſi diceret: Ego non ſum à me ipſo. Quamuis enim Filium Patri dicamus & credamus æqualem, nec vllam in eis eſſe naturæ vel ſubſtantiæ diſtantiam, nec inter generantem atque generatum aliquod interfuiſſe temporis interuallum; tamen hoc ſeruato, iſta dicimus, quod ille Pater eſt, ille Filius. Pater autem non eſt, ſi non habet Filium, & Filius non eſt, ſi non habeat Patrem: ſed tamen

Doctrina duo dicit, ſonum, & rem ſignificatam.

Filius Deus de Patre, Pater autem Deus, ſed non de Filio. Pater Filij, ſed non Deus de Filio: ille autem Filius Patris, & Deus de Patre. Dominus enim Chriſtus dicitur lumen de lumine, & lumen æquale, quod ex lumine ſimul vnum lumen, non duo lumina.

Concordant Patres, vbi occurrit aliquod fidei dogma ratum & fixum, quale eſt illud de doctrina Patris, & Filij. Itaque aduocandus adhuc alter, ſcilicet Cyrillus Aleaandrinus, vt in explicanda Patris & Filij doctrina concolor Auguſtino: *Quoniam* (inquit) *ſtupentes multi cogitabant, aut etiam inuicem loquebantur: Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit? Deo Patri, quod omnes nihil didiciſſe credunt, in quo naturaliter cognitionis theſauros reconditos putant, æqualem ſe eſſe oſtendit. Et poterat hoc ipſum etiam ab operibus demonſtrare. Quæ enim Pater facit, hæc & Filius ſimiliter facit. Sed opportuno modo, cùm illi ſcire literas ipſum ſecum admirentur, quas non didicerit, ita hoc ineſſe ſibi demonſtrat, vt & Patri. Quis igitur huius demonſtrationis modus? Ex eo videlicet, quia eandem cum Patre docendi ſapientiam habeat: ipſe namque ſapientia ex Deo Patre eſt, cui ſimilis in omnibus, non alia, quàm ille poteſt docere. Nam quia eadem eſt Patris & Filij doctrina, aut quia ipſe ſapientia Patris eſt, per quam loquitur vniuerſa, & ſanxit Pater: ſuam eſſe Patris doctrinam aſſerit. Hæc ad audientium ſalutem commodè dixit. Nam, quia hominem videntes, doctrinam eius mirabilem quidem, ſed propter humanam carnem, diuinam non putabant, Deo Patri eam attribuit, ſimul & rem vt ſe habet exponens, & formidine auditores ad ſuſcipienda verba ſua impellens, ne Deo Patri repugnare videantur.*

Doctrina eadem eſt Patris, quæ Filij.

Non eſt laude ſua fraudandus Chryſologus, qui ſermone 85. præclara ſui ingenij nobis exhibuit acumina, quæ faciunt ad doctrinam, necnon & conducunt appoſitè, ad mores congruè reformandos. Aſcendit, inquit, ille ſuo terſiore ſpatiatus eloquio, aſcendit Dominus in templum. Quod templum? Neſcitis, quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis? Aſcendit hodie Dominus noſtri pectoris in templum, qui tam clementer noſtri corporis deſcendit in formam. Quòd autem aſcenſus Dei fit in humani cordis excelſo, beatus Propheta aſſerit, cùm decantat: Beatus vir, cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit. *Iam die feſto mediante aſcendit Dominus in templum.* Merito die feſto mediante, aſcendit Dominus in templum, quia nobis erat perfectum diem feſtum præſtiturus è cœlo: quicquid ſublime, quidquid ad cœlum tendens in cordibus habebatur humanis, vſque ad infernum Dominicæ pondus incuruauerat paſſionis. Id namque eſt, quod Chriſtus quadraginta diebus reſidet & remoratur in terris, & ſi dici fas eſt, Patris occurſum differt, Patris ſuſpendit amplexum, donec totum ſe releuet & reformet ſuæ Aſcenſionis in gloriam. In cuius ergo templo hîc non aſcenderit Chriſtus, cœlum non aſcendet ille cum Chriſto.

Templum Dei nos ſumus.

Mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit. Benè mirantur, Chriſtum, quòd non didicerit, ſcire: quando ipſi probantur, quæ didicerint, & doceant, legis præcepta neſcire, dicente Domino: Tu es doctor in Iſraël, & hæc ignoras? Mirantur Iudæi iam rebelles, nolunt credere: mirari norunt, detrectant ſapere, neſcire poſſunt. Mirabantur Iudæi. Quòd virgo peperit, derogas, non miraris: quòd Deus noſtro ſentitur & operatur in corpore, abrogas non fateris, quòd cæcus videt, ſurdus audit, claudus currit, ſurgit mortuus, & tota Chriſtus arcana Dei loquitur non miraris: hoc ſolùm quod ſciat, cùm non didicerit, hoc miraris? Hic eſt ipſe, qui non didicit literas, ſed donauit: hic eſt, qui ſenſum condidit, per quem literæ finguntur: Peritus legis, cur non literas didicerit auctor omnium admiratur. Deus vtique adeſt, origo cunctorum, qui facit eſſe quod non fuit, cùm non didicerit docet. Hæc ſunt ſenſa Patris ſtylo aureo decurrentis.

Doctrinam Chriſti infundit.

Scrupulum forte mouet, quod Chriſtus ait ſe miſſum à Patre, quia res hæc aliquod videtur dominium Patris erga ſuum hunc miſſum Filium importare. Huic diſſoluendo nodo eſt valde idoneus Cyrillus Alexandrinus, vtpote exercitatiſſimus in controuerſiis contra Arrianos blaſphemos hæreticos, qui maieſtatem Filij, credentes ſe ita litare Patri, impiè decurtabant. *Miſſum* (inquit) *ſe dicens à Patre, non minorem ſe Patre oſtendit. Non enim ſeruilis hæc miſſio eſt: quamuis meritò ita dici poſſit, quia formam ſerui accepit: ſed mittitur etiam vt Verbum ex mente, vt ſplendor Solis ex Sole, ac generaliter vt fulgor ex refulgente. Hæc enim omnia, & ea, in quibus ſunt, quamuis foras progredi videantur, modo quodam oſtendant, & inſunt naturaliter, atque indiuiſibiliter in illis. Non quia Verbum ex mente, aut quia ſplendor ex Sole emanauit, idcirco mentem Verbo, aut Solem ſplendore ſuo carere vllus vnquam putabit. Sed hæc illis, & illa in iſtis ineſſe videmus. Nunquam enim mens ſine verbo eſt, nec Verbum abſque concipiente & formante mente poteſt intelligi, quod de alijs quoque proportionaliter dici poteſt.*

Chriſti miſſio qualis.

Auguſtinus lib. 1. de Trinitate compendioſè docet, qua ratione ſuam, & non ſuam doctrinam Chriſtus dixerit, illam doctrinam, quam etiam inuiti & ſtupentes eius æmuli mirabantur: *Secundùm* (inquit) *aliud ſuam dixit, ſecundùm aliud non ſuam dixit. Secundùm formam Dei, ſuam: ſecundùm formam ſerui, non ſuam.*

IV. Si quis voluntatem eius voluerit facere cognoſcet de doctrina, vtrum ex Deo ſit, an ego à me ipſo loquar.

Vt quiſque affectus eſt, ita iudicat. Cùm ergo malè affecti fuerint Iudæi erga Chriſtum, illorum iniquitas obſtitit, quin vt par erat æquum iudicium ferrent de Chriſto, licet eius eſſent opera omnia cœlitus inſtituta. Vt igitur doctrinæ ſuæ conſcios efficeret Iudæos, hortatur eos ad amuſſim voluntatis diuinæ vitam vſquequaque ſuam componant, id eſt, à vitiis abſtineant, quæ ipſis inglorias ignorantiæ tenebras hactenus offuderunt. Ita Chryſoſt. hom. 48. in Ioan. *Ac ſi* (inquit) *dicat: Hanc amouete dubitationem, & iram, & inuidiam, & immane*

Doctrinam Chriſti vitiis obſtricti homines non intelligunt.

contra

contra me odium, & nihil vos impediet, quin cognoſcatis, Dei verè eſſe verba mea. Nunc hæc vobis tenebras effundunt, & rectum verumque iudicium corrumpunt. Iudæi potuere Dei auxiliis demerere fidem, cuius obſequio cognouiſſent, hanc doctrinam Chriſti non prodire de humano penu, ſed de Numine afflato pectore reſonare. Vnde placet etiam ſic explicare voces Chriſti. Si crederetis in me ſicut Deo Patri placitum eſt, doctrina mea Dei eſſet necne, nemo veſtrûm dubius hæſitaret. Etenim illucente fide liquet de mea doctrina cuiuſnam ſit, & caligante ſecus anima, inueſtigando meam doctrinam curioſè mei omnes æmuli tenebreſcunt. Sunt igitur à fide faces expetendæ vobis, ne quid in doctrinæ meæ cenſura temerè committatis.

Fides merces eſt intellectus.

Auguſtinus tract. 29. in Ioan. ait, credere in Chriſtum, perinde eſſe ac facere voluntatem Patris: *Intelligere vis* (inquit) *crede. Deus enim per Prophetam Iſaiam cap. 7. ait: Niſi credideritis, non intelligetis. Si non intellexiſti, crede: Intellectus enim eſt merces fidei. Ergo noli quærere intelligere, vt credas, ſed crede vt intelligas: quoniam niſi credideritis, non intelligetis. Quis neſciat, hoc eſſe facere voluntatem Dei, operari opus eius: id eſt, quod illi placet? Ipſe autem Dominus apertè alio loco dicit. Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quem ille miſit. Vt credatis in eum, non vt credatis ei. Sed ſi creditis in eum, creditis ei. Non autem continuò, qui credit ei, credit in eum: nam & dæmones credebant ei, & non credebant in eum. Credimus Petro, & Paulo; ſed non credimus in Petrum, & Paulum. Credenti autem in eum, qui iuſtificat impium, deputatur fides eius ad iuſtitiam.*

Credere in Deum quid ſit.

Fides debet eſſe practica.

Quid eſt ergo credere in eum? Credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & eius membris incorporari. Ipſa eſt ergo fides, quam de nobis exigit Deus, & non inuenit quod exigat, niſi donauerit quod inueniat. Quæ fides, niſi quam definiuit Apoſtolus Galat. 5. Neque circumciſio aliquid valet, ſed fides, quæ per dilectionem operatur. Hæc in te ſit, & intelliges de doctrina Dei. Quid enim intelliges? Quia doctrina iſta non eſt mea, ſed eius, qui me miſit, id eſt, intelliges, quia Chriſtus Dei Filius, qui eſt doctrina Patris, non eſt ex ſeipſo, ſed eſt Filius Patris.

V. Qui à ſeipſo loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem gloriam quærit eius, qui miſit eum, hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt.

Doctrinæ bonæ conditiones.

Doctrina bona duo ſibi vendicat, vt bona dici queat, ſcilicet, vtilis ſit, & ſincera. Vtilis eſt quando prodeſt, & conducit ad ſalutem: hoc autem præſtat, virtutum praxim mediis congruis ingerendo. Si verò ſit ſincera doctrina, verax erit: quippe verum omne ſcientiæ obiectum eſt. Vt autem vtilis ſit, & ſincera doctrina, Deum habere debet auctorem cœlitus inſpirantem. Omne nempe bonum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum, cuius ita probat fuiſſe ſuam doctrinam, quia iuſta erat atque verax: iuſta quidem, quia ſuos profeſſores inducebat ad ſectandam iuſtitiam: vera, notans multa falſo inducta à Scribis & Phariſæis ſpecie pietatis. Vt ergo probet liquidiùs, quod præfatus eſt, ſcilicet doctrinam ſuam non eſſe ſuam, dixit ſe nulla duci propriæ gloriæ prurigine, neque arrogare ſibi doctrinæ ſuæ originem, quam eſſe Deo Patre ſatam liquidò fatebatur. Vnde patet, Pontifices Hebræorum incongruè doctrinam Chriſti, appendiſſe ſui ad trutinam examinis, cùm nemo verè in diſcrimen iniuſtitiæ, aut mendacij Chriſtum Dominum aduocarit.

Doctrinā Chriſti ſpiritualiter explicat veterē legem.

Non ſolùm hîc Chriſtus ſe purgat à ſuſpicione malæ doctrinæ, verùm & acutè notat Scribas & Phariſæos propriæ gloriæ cupidos, & loco veræ & diuinæ doctrinæ, ſua propria & mera deliria; tanquam neceſſaria ad ſalutem dogmata, credulo populo proponentes. Et quia violatæ legis Iudæi inſimulabant Chriſtum, eò quòd morbos curaret in Sabbato; ille nihil à ſe factum contra legem abundè probat, quia quod typis, & figuris olim lex docuit, ille palàm ſemotis omnibus vſquequaque typis, & ſymbolis explicabat. Ita Cyrillus Alexandrinus: *Argumentum* (inquit) *hoc adſert, quòd ſibi gloriam docendo non quærat, quia non contraria, neque aliena à lege doctrina vtitur. Hoc enim eſt, à ſeipſo loqui: ſequi enim Scripturam, ſola inutili vmbra remota, ſpiritualiter eis perſuadet. Non veni, inquit, ſoluere legem, ſed adimplere. Hoc etiam hîc occultiùs tetigit: ſolam enim transformationem ſpiritualem Euangelica continet doctrina. Nam ſi Moſaicas figuras ad decentius transformabis; facilè ſpiritualis cultus cognitionem habebit. Non ergo à ſeipſo loquitur Chriſtus, id eſt, non alienum, atque contrarium quidquam affert. Non enim doctrinam legis improbat, ſed obumbrata in lege, fulgenti colore perficit. Optimè etiam Iudæorum beneuolentiam, Deo Patri gloriam referens, capeat: à quo ſolummodo, Verbum eius ignorantes, datam fuiſſe legem putabant, qua conſeruata honorari, neglecta verò contemni Patrem arbitrabantur. Quamuis ergo eadem ſit Patris & Filij gloria, quamuis ad Moſem per Filium Deus Pater locutus ſit; diſpenſando tamen: nihil enim nocebat veritati, ſed opinioni illorum, Patris ſe gloriam quærere docendo dicit, nihil à ſe ipſo loquens, ſed legiſlatoris Dei doctrinam exponens.*

Doctrinam Chriſti quare impugnabant Iudæi.

Stupebant Iudæi audientes Chriſtum expeditè legem totam decurrere, & loca ſalebroſa, ſeu perquamdifficiles textus exponere, quos nemo niſi longa doctorum legis peritorum conſuetudine vſus callere poteſt. Sed quia reiectis figurarum inuolucris, ſpiritualiter à Deo intenta plebi pangebat, Scribæ & Phariſæi attoniti & ſuſpenſi in hanc doctrinam vt inuidi declamarunt. Dixere, Ieſum non eſſe à Deo, quia Sabbato iniurius, legem ſoluebat. Chriſtus contà notat eorum perfidiam, eoſque legis incurios vocat, & de gloria ſua propria tantùm ſollicitos, quia irritum facientes mandatum Dei, loco legis diuinæ, nugas & inſanas opiniones hominum indocebant. Ita Cyrillus: *Occultè* (inquit) *illos reprehendit, & ſuam potius quàm Dei gloriam quærere ſolitos, in ea incidere crimina ſubaperit, quibus alios accuſent. Legis enim mandata contemnentes, ad voluntatem ſuam deferebantur, præcepta hominum docentes, vt ſcribitur: Vnde commodè arguuntur aduerſus ipſum legiſlatorem*

gíſlatorem delinquere, non præcepta illius auditoribus, ſed ſua proponentis. Cum igitur abſolutè, atque in genere dicatur, qui à ſe ipſo loquitur gloriam propriam quærit, Phariſæorum arrogantiæ morbus manifeſtatur, qui ſua ideo potius, quàm diuina præcepta, plebi proponebant, vt debitam Deo gloriam in ſe traducerent. Qui Dei gloriam non quærit, ſed ſuam, is mendax ſimul & iniuſtiſſimus eſt. Mendax quidem, quia ſimulatione legis ſeruandæ, ſuam auditori voluntatem proponit. Iniuſtiſſimus verò, quia legiſlatoris dignitate neglecta, dominicis præceptis ſua præferre audet.

Antichriſtus à Iudæis excipietur vt Meſſias.

Arbitror & Chriſtum innuiſſe, fore vt Iudæi aliquando darent ioiquè manus Antichriſto, malam doctrinam profitenti, & ad propriam gloriam, neglectâ Dei gloriâ, turpiter anhelanti. Digna quippe tali doctore eſt Gens Iudæa ſuo Chriſto iniuria, Deo ſic vindicante ſuom opprobrium, vt qui contempſere Dei conſilium, detrectantes exhibere ſuum obſequium Chriſto, in perditionis æternæ ruant præceps & abruptum, doloſi præſtigiis, & pollicitationibus perfidis Antichriſti. Auguſtinus tract. 29. in Ioan. propendet in illam ſententiam: *Qui* (inquit) *loquitur à ſemetipſo, gloriam propriam quærit. Hoc erit ille, qui vocatur Antichriſtus, extollens ſe, ſicut Apoſtolus ait, ſupra omne quod dicitur Deus, & quod colitur. Ipſum quippe annuntians Dominus gloriam ſuam quæſiturum, non gloriam Patris, ait ad Iudæos. Ego veni in nomine Patris mei, & non ſuſcepiſtis me: alius veniet in nomine ſuo, & hunc ſuſcipietis. Significauit eos Antichriſtum ſuſcepturos, qui gloriam nominis ſui quæſiturus eſt: inflatus, non ſolidus, & ideo non ſtabilis, ſed vtique ruinoſus.*

MORALE. Humilitas Chriſti quæſita.

Specimen eximiom homilitatis præſtitit Chriſtus hoc toto diſcurſu, ſuæ ſcilicet aſpernator gloriæ, & de paterna ſolùm gloria ſollicitus, eſtò Patris & Filij vna ſolùm ſit eſſentia, cuius eſt & eadem gloria, quæ defertur & perſonis. Vnde ſumit opportunè locum Auguſtinus hîc ad humilitatem homines adhortandi: *Dominus* (inquit) *Ieſus Chriſtus magnum exemplum nobis præbuit humilitatis: nempe æqualis eſt Patri, nempe in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: nempe ipſe dixit, & veriſſimè dixit: Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum. Ego & Pater vnum ſumus. Si ergo ille cum Patre vnum, æqualis Patri Deus de Deo, Deus apud Deum, coæternus, immortalis, pariter incommutabilis, pariter ſine tempore, pariter creator, & diſpoſitor temporum. Tamen quia venit in tempore, & formam ſerui accepit, & habitu inuentus eſt vt homo, quærit gloriam Patris, & non ſuam. Quid tu homo facere debes, qui quando aliquid boni facis, gloriam tuam quæris: quando autem aliquid mali facis, Deo calumniam meditaris?*

Humilitatē ſuadet nobis Chriſtus.

Intende tibi, creatura es, agnoſce creatorem; ſeruus es, ne contemnas Dominum: adoptatus es, ſed non meritis tuis. Quære eius gloriam, à quo habes hanc gratiam. Homo aſſumptus, cuius gloriam quæſiuit? Eius, cuius eſt vnicus natus. Si ille quæſiuit gloriam eius, qui eum miſit, quantò magis nos eius, qui nos fecit. Hæc ille velut monitor opportunus.

VI. Nonne Moyſes dedit vobis legem; & nemo facit legem?

Iudæi legis iniurij.

Vt eſt mea doctrina legi diuinæ conſentanea, ita vita mea quadrat ei: veſtra verò ſecus, vt eſt iniqua, legi etiam, vt veſtra teſtantur opera, contradicit: Iudæi intellectu & voluntate legi Moſaicæ erant iniurij. Intellectu quidem, quia non agnoſcebant Chriſtum promiſſum lege Moſis; voluntate verò, quia iam conſilium inierant de morte ingloria Chriſto Domino conſciſcenda. Benè Auguſtinus Chriſtum inducit ita ſuos illos æmulos increpantem: *Si legem faceretis, in ipſis literis Chriſtum cognoſceretis.* In quo verò legi quàm maximè vim facerent, ſubiicit Chriſtus hoc contextu.

VII. Quid me quæritis interficere?

Eſtò quibus artibus potuere ſuum odiom obtegere Iudæi tentauerint: Chriſto tamen omnia eorum conſilia iniqua fuere nuda & aperta: idcirco palam eos traducit & arguit eos iam concepti homicidij, cùm ſe tamen exactos profeſſores Moſaicæ legis ore iactabundo coram populo ventilarent. Audiendus hîc Cyrillus Alexandrinus: *Multis* (inquit) *ac varijs Saluatoris oratio inuentis ad vnam intentionem concluditur. Nam cùm occultiùs Phariſæos reprehenderit, quia non diuina mandata, ſed ſua prædicarent, nec Dei gloriam, ſed ſuam quærerent, omnibus modò orationis inuolucris remotis, apertiſſimè illos arguit: iniquè igitur, quòd Sabbatum non obſeruaret accuſatus, non vnum, aut alterum, ſed totum Iudæorum genus Moſaicam legem paruifacere oſtendit. Dicite namque, ait, qui miſericorditer agentem in Sabbato accuſatis, qui crudelem in benefactores proferre ſententiam non dubitatis. Nonne per Moſem, quem vos admiramini, data vobis diuinitus eſt lex, ne hominem occidatis? Cur Moyſem veſtrum tam facilè paruipenditis? Non enim dicere poteſtis, nolle vos facere id, cùm me iniuſtè interficere quæratis.*

Reſpondit turba, & dixit ei: Dæmonium habes, quis te quærit interficere?

Turba ſemper eſt turbata.

Scribæ & Phariſæi flagrantes odio in Chriſtum, liuoris ſui contagione plebem infecerant, quæ vt audiit eſſe cognitam à Chriſto labem iniqui affectus ſui, conceptum homicidium ſuperinducto blaſphemiæ crimine detrectauit. Turba dæmonio perculſa nihil niſi diabolicum reſonare poteſt, neque Deum ipſum à blaſphemiis ſolitis exceptura. Auguſt. tract. 30. in Ioan. de turba illa ſicut par eſt iudicium profert ita fatus: *Reſpondit turba, quaſi turba, non pertinentia ad ordinem, ſed ad perturbationem. Denique turba turbata, videte quid reſponderit? Dæmonium habes, quis te quærit occidere? Quaſi non peius fuit dicere: Dæmonium habes, quàm*

Turba eſt dæmone afflata.

eum occidere. Ei quippe dictum eſt, quòd dæmonium haberet, qui dæmones expellebat. Quid poſſet aliud dicere turba turbulenta? Quid poſſet aliud olere cœnum commotum? Turba turbata eſt, Vnde? à veritate. Turbam lippitudinis turbauit claritas lucis. Oculi enim non habentes ſanitatem, non poſſunt ferre luminis claritatem. Dominus autem non turbatus, ſed in ſua veritate tranquillus, non reddidit malum

pro

Digitized by Google

pro malo, nec maledictum pro maledicto. Quibus ſi diceret : Dæmonium habetis vos ; verum vtique diceret. Non enim calumnia illi veritati dicerent, niſi eos falſitas diaboli irritaret. Citra dubium omne eſt, hoc lethale virus blaſphemiæ fuiſſe à Scribis & Phariſæis in faciles incautæ plebis animos inſtillatum. Credo plebem in has erupiſſe voces blaſphemas, quia pudebat eam confiteri ſe conſenſiſſe cædi, quam parabant Chriſto Proceres Hebræorum.

VIII. Reſpoodit IESVS: vnum opus feci, & omnes miramioi.

Dicet ſtatim, quale ſit opus illud, quod tantas & cruentas excitauit tragœdias? Opus illud cura fuit hominis paralytici, quem die ſabbato fecit ſanum. Vnde cepit omnes admiratio, non illa quidem, quæ cedit ad gloriam, ſed ad dedecus eius, quem aliquod iniquum ediſiſſe facinus admiramur. Itaque mirari hîc proinde ſonat ac ſcandalizare ; ita vt ſit Chriſtus ita fatus: Vnum feci, quod eſtò bonum ſit, illud vos veſtro vitio ſcandalizat.

IX. Propterea Moyſes dedit vobis circumciſionem, non quia ex Moyſe eſt, ſed ex Patribus, & in ſabbato circumciditis hominem.

Vox illa, *propterea*, graue faceſſit negotium Euthymio, Theophylacto, & Maldonato, quorum primus, ſcilicet Euthymius, affirmare nolens vocem illam ſonare ſicut debet, id eſt, cau-
EX VARIIS LINGVIS. ſalem eſſe, maluit eam dicere redundare. *Dictio* (inquit) *propterea, non eſt hic cauſa redditiua, ſed vulgari modo, ac ſuperfluè Hebraico more ponitur.* Sed reuera gratis hoc fingit Euthymius, nec Hebræa poteſt traducere exempla
HEBRÆA. ſuo intento propitia : Nam vox illa, עַל־כֵּן
GRÆCA. *neghalchen*, nuſquam vocat, ſed cauſalis eſt,
SYRIACA. ſignificans, propter quod. Vox Græca, *διὰ τοῦτο*, perinde ſonat ac Hebræa. Syrus interpres conſonat מטול הנא *matal heno*, *propter hoc.* Vnde nobis imponit Euthymius explicando vocem illam redundare, cùm tamen eſſe vocem cauſalem Linguæ principes atteſtentur.

Theophylactus ait eſſe quidem particulam illam cauſatiuam, ſed adiungendam præcedenti verſiculo. Sic ille Chriſtum inducit ſuos æmulos alloquentem. *Vnum opus feci in ſabbato, paralytici videlicet ſanationem, & omnes admiramini propterea, hoc eſt turbamini, & tumultuamini.* Maldonato placet illa ſententia ; quia, vt fatetur, locus ille captu difficilis eſt, ſi vox, *Propterea*, verſiculum debeat inchoare. Neſcit enim quomodo cohærere queant illi duo verſiculi, quorum tunc eſſe debet iſte ſenſus. Quia vnum opus feci in ſabbato, quod vos ira accendit, propterea Moſes dedit vobis circumciſionem, quam etiam in ſabbato celebratis. Miror ego viros illos induſtrios, & peritos, ſcilicet Theophylactum, & Maldonatum, ſe vexare gratis in illa voce ſatis liquida diluenda. Reuera nodum in ſcirpo quærunt, qui ſalebras in hoc plano dicunt eſſe. Quippe nihil hîc eſt obſcurum ei, qui attentè locum iſtum ſedulus inueſtigat.

Hæc igitur eſto mea ſententia. Chriſtus vt Saluator, iuxta nomen ſuum, ſalutem corporis & animæ paralytico impertiit die ſabbati, quod ægrè tulit Synagoga, credens iniuriam fieri feſto, quod homines ad otium & ferias obſtringebat. Chriſtus ergo cauere volens ſcandalo, quod torquebat Iudæos, malè ſibi affectos, dixit ſe non ſoluiſſe legem ſabbati impertiendo ſalutem homini, ſed potius ſanctificaſſe diem ſabbati, propterea enim iniunctam eſſe à Moyſe circumciſionem fieri die ſabbati, quando dies ille octauus erat ab ortu infantis, vt impertita ſalute infanti die ſabbati, accederet feſto nouum ſanctitatis incrementum. Chriſtus ita ſuum Sabbato licet benè facere.
bonum opus editum in ſabbato comparat circumciſioni, eſtò bonum illud opus Chriſti fuerit præſtantius, & magis ſalutare, quàm circumciſio, quæ diluendo labem ab origine contractam corpora ſauciabat. Cùm ergo ſalus impertita viro paralytico inſtaurarit eius diſſolutum corpus, & animam induxerit ad meliorem frugem, opus illud eſt circumciſione maius, ac proinde diem ſabbati non ſoluit, quia præ circumciſione meum hoc miraculum eſt actio ſalutaris. Propterea, id eſt, propter hoc opus, & alia quæ conducunt ad ſalutem, Moyſes obſtrinxit vos circumcidere hominem in ſabbato quando dies ille incurrerit in octauum à partu, vt diſcatis diem ſabbati nullo ſalutem corporis, & animæ conciliante opere temerari.

Ne argueretur Chriſtus vt neſcius hiſtoriæ, Circumciſio quare dicitur data à Moyſe.
dixit circumciſionem à Moyſe datam, fuiſſe tamen ante Moſem à Patribus priſco naturæ tempore celebratam. Dicitur à Moyſe data circumciſio, quia ritus quoſdam adiecit cœlitus acceptos, quos Patres non aliàs obſeruarunt. Ita Cyrillus Alexandrinus : *Datam* (inquit) *circumciſionem à Moyſe dicit, quæ tamen à Patribus eſt tradita, quibus vt circumciderentur mandatum fuit diuinitus : quia exquiſitius quæcumque ad ipſam pertinent, ſcriptis Moyſes explanauit. Circumciſus enim & Abraham fuit, ſed non octo dierum, nec columbarum, aut turturum par ſecundum poſteriorem Moſis præceptionem obtulit.*

X. Si circumciſionem accipit homo in Sabbato vt non ſoluatur lex Moyſi, mihi cur indignamini, quia totum hominem ſanum feci in Sabbato.

Nota, citra legis iniuriam adhibita fuiſſe vnguenta plagis, quæ circumciſionis cultello dirò locum inciſum vulnere cruciabant. Si ergo ſolum vnum membrum curari potuit in Sabbato, ipſa Moſis annuente lege, Iudæi Chriſtum ob totum hominem ſoſpitem effectum zelo ementitò impiè ſubſannarunt. Propterea Moyſes videtur præſcius iniuriæ huius à Iudæis inferendæ Chriſto legem hanc ſcripſiſſe, vt omnem anſam adimeret carpendi Chriſtum ſanantem hominem totum in Sabbato, cùm faceret copiam ægris ex circumciſione pharmaca miniſtrandi. Ita Cyrillus Alexandrinus ſuum etiam calculum adiiciens meæ concluſioni, quæ decernit, Moyſem propterea inſtituiſſe fieri circumciſionem etiam in Sabbato, quia procurare licet illa die ſalutem corporis, & animæ citra metum legis violatæ tali bono opere perpetrato. Sic Cy-

Circumciſio quare licita die ſabbati.

tillus ait: *Superat circumciſio, & curatio huiuſcemodi vulneris, Moyſis conſtitutionem de Sabbato. Neceſſe eſt enim, vt medicinalis cura, eodem die de circumciſio habeatur. Quomodo igitur prohibere vos vultis, ne totum quis corpus hominis die Sabbati curet, cùm ipſe Moſes in parua quadam particula id conceſſerit? Circumciditur enim, curaturque circumciſus abſque vlla culpa in Sabbato. Fruſtra ergo indignati prauaricatorem me putatis, qui totum hominem ſanum feci in Sabbato.* Subiicit Cyrillus, circumciſionem permiſſam, imò iuſſam fieri aliquando in ſabbato, quaſi in figuram Chriſti die ſabbati ſalutem corporis & animæ licitè procurantis. Sic ille cap. 7. Ioan. enucleans: *Ita huius rei, quaſi figura videtur fuiſſe quod Moſes ſtatuit. cui vos vt putatis inhærentes vel atrocem, leges illius contemnentes conamini.*

Circumciſio eſt figura Chriſti.

Auguſtinus tract. 30. in Ioannem abit & in hanc ſententiam, Moyſem ſcilicet decernendo ritus circumciſionis, mente præſaga Deum in humanis, id eſt, Chriſtum Dominum attendiſſe. *Fortè* (inquit) *illa circumciſio ipſum Dominum ſignificabat, cui iſti curanti, & ſananti indignabantur. Iuſſa eſt enim adhiberi octaue die circumciſio. Et quid eſt circumciſio, niſi carnis expoliatio? Significat ergo iſta circumciſio, expoliationem à corde cupiditatum carnalium: non ergo ſine cauſa data eſt, & in eo membro iuſſa fieri, quoniam per illud membrum procreatur creatura mortalium, & per vnum hominem mors, ſicut per vnum hominem reſurrectio mortuorum, & per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Ideo quiſque cum præputio naſcitur, quia omnis homo cum vitio propaginis naſcitur, & non mundat Deus ſiue à vitio, cum quo naſcimur, ſiue à vitiis, quæ malè viuendo addimus, niſi per cultellum petrinum, id eſt Dominum Ieſum Chriſtum. Petra enim erat Chriſtus, cultellis enim petrinis circumcidebant, & petra nomine Chriſtum figurabant, & præſentem non agnoſcebant, ſed inſuper eum occidere cupiebant. Quare autem octaue die, niſi quia poſt ſeptimum diem ſabbati, Dominus die dominico reſurrexit? Ergo reſurrectio Chriſti, quæ facta eſt tertio quidem die Paſſionis, ſed octaue die, in diebus hebdomadis, ipſa nos circumcidit. Circumciſi per petram, quare adhuc ſapitis terram? Et ad extremum, quia legem dedit Moyſes, & circumcidistis hominem ſabbato, intelligite hoc ſignificari opus bonum, quod ego feci totum hominem ſaluum ſabbato, quia ſic curatus eſt, vt ſanus eſſet in corpore, & credidit vt ſanus eſſet in anima.*

Circumciſio quare facta die octauo.

XI. Nolite iudicare ſecundùm faciem, ſed rectum iudicium iudicate.

Id eſt, Circomciſionem factam in ſabbato iuxta ritum Moyſis, & miraculom à me editum in ſabbato appendite ad trutinam diſtricti examinis, & tunc facta abſtractione Moyſis, & perſonæ meæ, decernetis licuiſſe mihi totum hominem ſanare in ſabbato, quia licuit Moyſi in ſabbato animam, quæ eſt pars tantùm hominis, inſtaurare. Causâ verò cadam ſi faciem attenditis: me nempe ſicut vnum ex plebe virum attenditis, Moyſem autem vt Prophetam Deo afflatum. Vnde benè ſonat vobis, quidquid egit Moſes in ſabbato, quia iudicatis ſecundùm faciem, quæ quia veſtrā venerationem demeruit, propitios habebit vos iudices, vt ego ſecus iniquos vos cenſores habebo, licèt in ſabbato præſtiterim quid circumciſione maius, homini integram ſanitatem corporis & animæ procurando.

Egregiè Iudæorum facinus hoc iniqoom perſtringit Auguſtinus factâ loci huius anatome. Sic ille Chriſti perſonam agens Iudæos exagitat. *Quid eſt hoc? Modo quia per legem Moyſi circumciditis ſabbato, non iraſcimini Moyſi; & quia ego die ſabbati ſaluum feci hominem, iraſcimini mihi. Perſonaliter iudicatis, veritatem attendite. Ego non me præfero Moyſi, ait Dominus, qui erat ipſius Moyſis dominus. Sic attendite quomodo homines, nos duos tanquam ambos homines: iudicate inter nos, ſed verum iudicium iudicate: nolite me honorato illum damnare, ſed illo intellecto me honorate. Hoc enim eis alio loco dixit Ioann. 5. Si crederetis Moyſi, crederetis vtique & mihi; de me enim ille ſcripſit. Sed hoc loco noluit hoc dicere tanquam ſe & Moſe ante illos conſtitutis. Propter legem Moyſis circumciditis, quando etiam ſabbatum occurrerit; & ego ſanitatum faciendarum beneficentiam non vultis vt exhibeam per ſabbatum? Quia dominus circumciſionis, & dominus ſabbati, ſalutis eſt auctor. Et ſeruilia opera prohibiti eſtis facere ſabbato, ſi verè intelligatis ſeruilia opera, non peccatis. Qui enim facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Nunquid ſeruile opus eſt, hominem ſanare ſabbato? Manducatis & bibitis. Vtique quare manducatis & bibitis in ſabbato, niſi quia pertinet ad ſalutem quod facitis? Per hoc oſtenditis, opera ſalutis non eſſe vllo modo die ſabbati omittenda. Ergo nolite perſonaliter iudicare, ſed rectum iudicium iudicate. Attendite me quomodo hominem, attendite Moyſem quomodo hominem: ſi ſecundùm veritatem iudicetis, neque Moyſem, neque me condemnabitis, & veritate cognita me cognoſcetis, quia ego ſum veritas.*

Hoc vitium, quod Dominus notauit hoc loco, euadere in hoc ſæculo magni laboris eſt, non perſonaliter iudicare, ſed rectum iodicium retinere. Admonoit quidem Dominus Iodæos, ſed monuit & nos: illos conoicit, nos inſtruxit; illos redarguit: nos exacuit; non putemus hoc nobis non ideo dictum, quia tunc ibi non fuimus.

Iudiciū rectū non attendit ad perſonas.

XII. Dicebant quidam ex Ieroſolymis: Nonne hic eſt, quem quærebant interficere?

Vt ſe abditus ignis in ligno prodit ſcintillis, & fumo incendio proximo præeunte. Ita diu non potuit ſeſe occultare liuor Iudæorum; quo accenſi Chriſto necem conſciſcendi conſilium inierant, cuius è plebe Ieroſolymitana plures homines conſcij ſuſurrabant. Etenim ſuſpicati in Chriſto diuinum quidpiam ſenſibus humanis inuium, ſuſpenſi ſimiles attonitis hærebant in indagine cauſæ, quæ Scribas & Phariſæos ab inferenda nece Chriſto Domino morabatur. Ita Auguſtinus tract. 31. in Ioan. *Qui nouerant* (inquit) *qua ſæuitia quærebatur, mirabantur, qua potentia non tenebatur: deinde non plenè intelligentes illius potentiam, putauerunt Principum eſſe ſcientiam, quòd*

ipſi

ipſi cognouerunt eundem eſſe Chriſtum, ideo pepercerunt ei, quem tantopere occidendum quæſierunt.

XIII. Ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Nunquid verè cognouerunt Principes quia hic eſt Chriſtus?

Vide tumultuantis turbæ ſpiritum adinſtar æſtus mobilis inconſtantem. Turba nutans hæret in præbendo ſuo aſſenſu circa ſuum hunc Meſſiam. Quippe quærit an Principes Synagogæ fidem adhibeant dictis à Chriſto. Etenim hæc turba videns Chriſtum ſedaſſe feros ſuorum hoſtium animos, eum eſſe Deum nec ne credere dubia vacillabat. Audiendus hîc Chryſoſtomus hom. 49. in Ioan. *Vt oſtenderent* (inquit) *Euangeliſta, quòd qui multa, & magna videbant miracula, hi miſerabiliores erant. Qui maximum diuinitatis ſignum acceperant, perditorum Principum iudicium ſequebatur. Nonne maximum fuit, inſanientium, homicidarum, & inſidiantium, & quærentium ſe interimere, & iam comprehendentium furorem ſedare? Quis tam facilè extinxiſſet inſaniam? Tamen poſt tot ſigna ſtultitiam eorum atque inſaniam intuere. Nonne hic eſt, quem quærunt interficere? Vide, quo pacto ſeipſos accuſant. Ecce palàm loquitur. Qua loquendi libertas, magis eos irritabat, ſed nihil faciebant.*

Chriſti mors fuit voluntaria.

Eſtò truces & feroces Iudæi nihil niſi Chriſto necem inferre ſuo verſarent animo; ille tamen furor in perniciem Chriſti non exarſit ante ab ipſo eodem Chriſto ſuæ paſſioni tempora præſtituta. Et nequando fuga eius formidinis effugium crederetur eſſe, ſuos inter hoſtes impauidus proſiliit, ita probans ſuiſſe ſui arbitrij morti ſeſe ſubducere, cùm poteſtas eius infinita non fuerit aliquo tempore decurtata. Ita Auguſtinus tract. 31. in Ioan. *Dominus* (inquit) *Ieſus voluit occultè aſcendere ad diem feſtum, non quia timebat ne teneretur, cuius poteſtas erat ne teneretur: ſed vt ſignificaret etiam in ipſo die feſto, qui celebrabatur à Iudæis, ſe occultari, & ſuum eſſe myſterium. Apparuit poteſtas, quæ putabatur timiditas. Loquebatur enim palam die feſto, ita vt mirarentur turbæ, & dicerent: Nonne hic eſt, quem quærebant interficere? Qui nouerant qua ſæuitia quærebatur, mirabantur qua potentia non tenebatur: deinde non plenè intelligentes eius potentiam, putauerunt eſſe Principum ſcientiam, quòd ipſi cognouerant eundem eſſe Chriſtum, ideo pepercerunt ei, quem tantopere occidere quæſierunt.*

XIV. Sed hunc ſcimus vnde ſit: Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit vnde ſit.

Auguſtinus videtur eos excuſare ſuo hoc contextu: Hæc opinio apud Iudæos vnde nata fuerit, quòd Chriſtus quando venerit, nemo ſcit vnde ſit? Non enim inaniter opinio nata eſt. Si conſideremus Scripturas, inuenimus fratres quomodo Sanctæ Scripturæ dixerint de Chriſto, quoniam Nazaræus vocabitur. Ergo prædixerunt vnde ſit. Rurſus ſi locum natiuitatis eius quæramus tanquam inde ſit vbi natus eſt, nec hoc latebat Iudæos propter Scripturas, quæ hoc prædixerant. Nam cùm eum viſa ſtella Magi quærerent adorare, venerunt ad Herodem, & dixerunt quid quærerent, & quid vellent. Ille autem conuocatis eis, qui legem ſciebant, quæſiuit ab eis, vbi Chriſtus naſceretur. Illi dixerunt: In Bethlehem Iudæ, & teſtimonium etiam propheticum protulerunt. Si ergo Prophetæ prædixerant, & locum vnde erat origo carnis eius, locum vbi peperit eum mater eius, vnde nata eſt apud Iudæos opinio, quam modò audiuimus. Chriſtus cùm venerit, nemo ſcit vnde ſit, niſi quia vtrumque prædicauerant, & prænuntiauerant Scripturæ. Secundùm hominem prædixerunt Scripturæ vnde eſſet: ſecundùm Deum latebat impios, & quærebat pios: ad hoc enim iſti dixerunt: Chriſtus cùm venerit, nemo ſcit vnde ſit: quia hanc illis opinionem generauerat, quod per Iſaiam dictum eſt: Generationem eius quis enarrabit? Denique & ipſe Dominus ad vtrumque reſpondit, & quia nouerant eum vnde eſſet, & quia non nouerant, vt atteſtaretur prophetiæ ſanctæ, quæ de illo antè prædicta eſt, & ſecundùm humanitatem infirmitatis, & ſecundùm diuinitatem maieſtatis. Ecce breui compendio ſententiam multis implexam difficultatibus optimè diſſolutam.

Chriſti origo nota & ignota.

Peccans omnis cur ignorans.

Ex Philoſopho, omnis peccans eſt ignorans, fortè quia peccatum offundendo tenebras intellectui iniquè lumen rationis extinguit: ſenſu abſtracto voluptatis illecebris præpeditæ rationis lumini præualente. Sed eſtò verax ſit illa Philoſophi ſententia; non tamen obſtat, quin & ignorantiæ fœtus peccatum ſit: Etenim mens ignara vero falſum ſubſtituit, vnde crebrò impingit: quodque mali caput eſt, dum peccaſſe pudet animam neſciam flagitij, illa nolens haberi ignara, graue ſuo flagitio refuga cenſuræ adiicit incrementum. Proſtat in Ieroſolymorum plebe diues exemplum. Etenim mente velut capta ſuum anceps de Chriſto iudicium ignara ferens miſerè delirabat. Huiuſce deliræ plebis indolem deſcribit egregiè Chryſoſtomus hom. 49. in Ioan. Sic ille Iudæos traducit inuicem de Chriſto Domino colloquentes: *Nunquid verè cognouerunt Principes quia hic eſt verè Chriſtus? Vobis autem quid videtur? quam de eo fertis ſententiam? Contrariam, inquit, propterea dicebant: Sed hunc ſcimus vnde ſit. O malitiam! ò pertinaciam! non ſequuntur Principum ſententiam, ſed aliam corruptam afferunt, propria ſtultitia conſentaneam. Scimus hunc vnde ſit. Atqui Principes veſtri interrogati, dicebant, in Bethlehem naſciturum. Et iterum quidam alij: Nos ſcimus, quòd Moſi locutus eſt Deus, hunc autem neſcimus vnde ſit. Scimus vnde eſt, & neſcimus inquiunt: verba profectò ebrioſorum: & iterum: Nunquid ex Bethlehem caſtello? Ecce inſanorum ſententia: Scimus, & neſcimus. A Bethlehem venit Chriſtus. Et cùm veniet Chriſtus nemo nouit. Quid hoc magis contrarium? Id enim tantùm ſibi perſuaſerant, ne crederent.*

XV. Clamabat ergo IESVS in templo docens, & dicens: Et me ſcitis, & vnde ſim ſcitis, & à me ipſo non veni, ſed eſt verus, qui miſit me, quem vos neſcitis.

Fruſtra ſibi blandiuntur Iudæi dicentes ſe

Chriſtum

Chriſtum ſcire: namque licèt aliquid de Chriſto ſcirent, vt ortum eius in Bethlehem, & educationem in Nazareth: tamen quod in eius humanitate fuit præcipuum, ſcilicet exortum ad lucis huius vſuram ex matre Virgine neſcierunt. Quà verò Deus erat, res omnino fuit inuia ſciolis illis hominibus, qui ſe indolem & proſapiam Chriſti ſcire coram populo iactitabant. Ita Auguſtinus tract. 31. in Ioan. *Hoc eſt* (inquit) *dicere, & me ſcitis, & me neſcitis: hoc eſt dicere, & vnde ſim ſcitis, & vnde ſim neſcitis. Vnde ſim ſcitis. Ieſus à Nazareth, cuius etiam parentes noſtis: ſolus enim in hac cauſa latebat Virginis partus, cui tamen teſtis erat maritus, ipſe enim hoc poterat fideliter indicare, qui poſſet & hoc maritaliter celare. Hoc ergo excepto Virginis partu, totum nouerant in Ieſu, quod ad hominem pertinet. Facies ipſius nota erat, patria nota erat. Rectè ergo dixit: Et me noſtis, & vnde ſim ſcitis, ſecundùm carnem, & effigiem hominis, quam gerebat.*

Nota, Chriſtum dicere, Patrem ſuum eſſe verum, cùm attributa tamen alia ſint, vt ſunt omnipotens, immenſus, infinitus, & alia, quæ digniora nobis inſinuant ſymbola maieſtatis. Ratio delectus huius attributi petitur ab admiratione, qua tenebãtur Iudæi ob doctrinam eius, neſcij vnde talis & tanta vis doctrinæ in Chriſti Domini animam influxiſſet. Ne ergo foret ſuſpecta plebi hæc doctrinæ nouæ inſtitutio, dixit eam eſſe Patris, quem nunc aſſerit eſſe verum, vt ſic adſtruat indubiam doctrinæ illius abditæ veritatem. Si namque verus eſt qui miſit eum, & miſſus à mittente non ſit diſcolor, ſed eiuſdem eſſentiæ, & naturæ quà Deus eſt, doctrinæ ſuæ magnum pondus conciliat, probando ratam eius & conſtantem præfato illo medio veritatem.

XVI. Ego ſcio eum, quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.

Vt ſuos auditores alliciat ad cognitionem eorum, quæ conducunt ad ſalutem, ſe magiſtrum eis affert dicendo, ſibi eſſe Deum notum, vt vel ſic ad obſequium Dei, aut ſaltem ad agnitionem eius, eorum animos excitaret. Ita Auguſtinus tract. 31. in Ioan. *Vt* (inquit) *oſtenderet eis, vnde poſſent ſcire quod neſciebant, ſubiecit: Ego ſcio eum. Ergo quærite à me vt ſciatis eum. Quare autem ſcio eum? Quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit. Ab ipſo ſum: quia filius de patre, & quicquid eſt filius, de illo eſt, cuius eſt filius. Ideo dominum Ieſum dicimus Deum de Deo, Patrem non dicimus Deum de Deo, ſed tantùm Deum: & dicimus dominum Ieſum, lumen de lumine, Patrem non dicimus lumen de lumine, ſed lumen tantum.*

XVII. Quærebant eum apprehendere, & nemo miſit in eum manus, quia nondum venerat hora eius.

Chriſti hora qualis fuerit.

Chriſtus in prægrandem Iudæorum offenſam incurrit, eos traducendo ſuæ necis inſtantis vt conſcios, & miniſtros, & oſtendendo Dei neſcios illos eſſe, licèt abundè ſuam peritiam in his quæ Dei ſunt coram populo decantarent. Vt erant impotes iræ nequam illi homines; ita citam & præcocem mortem inferre Chriſto ſuum in animum induxerant: ſed fruſtra rete coram aſtutis auibus explicatur. Chriſto quidem poſſunt velle malum inferre ſuo proprio arbitrio, ſed inuito Chriſto malum aliquod nequeunt irrogare. Etenim ille ſibi horam præfixit ad eluctandas omnes acerbas ſuæ paſſionis anguſtias, & hanc horam nullus quantouis inimicitiarum œſtro percitus anteuertit.

Quid autem à Chriſto ſibi præſtituta hora ſonet, aduocatus explicet Auguſtinus. Sic ille tractat. 31. in Ioannem argutè ſuo more locum iſtum ſine nodo nobis ingerit. Nondum (inquit) venit hora eius, hoc eſt, quia nolebat: Quid eſt enim, Nondum venit hora eius? Non enim Dominus ſub fato natus eſt, hoc nec de te credendum eſt, quantò minus de illo, per quem factus es? Si tua hora voluntas eſt illius; illius hora quæ eſt, niſi voluntas ſua? Non ergo horam dixit, qua cogeretur mori; ſed qua dignaretur occidi: tempus enim expectabat, quo moreretur, quia & tempus expectare voluit, quo naſceretur; de hoc tempore Apoſtolus loquens ait ad Galat. 4. Cùm venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum. Ideò multi dicunt: Quare non antè venit Chriſtus? Quibus reſpondendum eſt, quia nondum venerat plenitudo temporis, moderante illo, per quem facta ſunt tempora: ſciebat enim quando venire deberet. Primò per multam ſeriem temporum & annorum prædicendus fuit: non enim aliquid paruum venturum fuit, diu fuerat prædicendus, ſemper tenendus. Quantò maior iudex veniebat, tantò longior præconum ſeries præcedebat. Denique vbi venit plenitudo temporis, venit & ille, qui nos liberaret à tempore, liberati enim à tempore venturi ſumus ad æternitatem illam, vbi non eſt tempus. Nec dicitur ibi, quando veniet hora: dies eſt enim ſempiternus, qui nec præceditur heſterno, nec excluditur craſtino.

Chriſtus cur non antè venit.

Tempus eſt fugax.

In hoc ſæculo voluuntur dies, & alij tranſeunt, & alij veniunt, nullus manet, & momenta, quibus loquimur, inuicem ſe expellunt: nec ſtat prima ſyllaba vt ſonare poſſit ſecunda. Ex quo loquimur, aliquantùm ſenuimus, nihil fixum manet in tempore. Amare itaque debemus, per quem facta ſunt tempora, vt liberemur à tempore, & figamur in æternitate, vbi iam nulla eſt mutabilitas temporum. Magna igitur miſericordia Domini Ieſu Chriſti, factum eum eſſe propter nos in tempore, per quem facta ſunt tempora, factum eſſe inter omnia, per quem facta ſunt omnia, factum eſſe quod fecit: factus eſt enim quod fecerat: factus eſt homo qui hominem fecerat, ne periret quod fecerat. Secundùm hanc diſpenſationem, iam venerat hora natiuitatis, & natus erat: ſed nondum venerat hora paſſionis, ideo nondum paſſus erat. Denique vt noueritis non neceſſitatem, ſed poteſtatem morientis, propter nonnullos hoc loquor, qui cùm audierint; nondum venit hora eius, ædificantur ad credenda fata eius, & fiunt corda eorum fatua. Vt ergo noueritis poteſtatem morientis, ipſam paſſionem recolite, crucifixum intuemini: dixit in ligno pendens, Sitio. Illi hoc audito, in arundine per ſpongiam obtulerunt ei acetum in cruce; accepit, & ait: Perfectum eſt, & inclinato capite tradidit ſpiritum. Videtis poteſtatem morientis, quia hoc expectabat volens, donec omnia complerentur, quæ

de-

de illo prædicta fuerant ante mortem futura: dixerat enim Propheta: Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. Expectabat vt hæc omnia complerentur: poſteaquam completa ſunt, dixit: Perfectum eſt, & abſceſſit poteſtate, quia non venerat neceſſitate: ideo quidam plus mirati ſunt iſtam poteſtatem morientis, quam potentiam miracula facientis.

XVIII. De turba autem multi crediderunt in eum.

Nota, plures ſolito fuiſſe Iudæos tunc Ieroſolymis, ob diem feſtum Scenopegiæ, & idcirco plebem fuiſſe diſcolorem ob aduenas, & indigenas. Vnde voce turbæ huius, quæ Chriſto dedit conuerſa nomen ſuum, non eſt neceſſe plebem vrbis Ieruſalem temerè deſignare. Imò ex contextu præfato liquet, Ieroſolymitas iniquiores fuiſſe Chriſto, quia proteruè ſuam de Chriſto ſententiam ipſi ingloriam non dicebant modò, ſed etiam ipſum Dominum impiè ſubſannabant. Dicebant enim ſe ſcire vnde Ieſus eſſet, ac proinde ipſum non eſſe Chriſtum ſuſurro peſſimo concludebant. Arbitror ergo, plebem illam, quæ in Chriſtum credidit fuiſſe aliunde ſatam, quàm Ieroſolymis, illic namque fuit turba procax, & Scribarum atque Phariſæorum contagio infecta malè de Chriſto ſenſit, ſicque procul à fide deuia blaſphemauit: Quare verò turba credat potius quàm Scribæ, diſce ab Auguſtino: *Humiles* (inquit) *& pauperes ſaluos faciebat Dominus. Principes inſaniebant, & ideo medicum non ſolum non agnoſcebant, ſed etiam occidere cupiebant.*

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, deprimere hominum faſtum, probando nihil homines habere niſi precariò, ex largitate Dei, quo contrahente manum, ſumma rerum omnium eſt inopia, vt contrà rebus affluunt homines, Deo in eos deſuper influente.

Priori parte notum faciam, omnia noſtra Dei eſſe.

Secunda verò parte dicam, ad quid ob beneficia Dei homines obſtringantur.

Singulare Dei donum eſt, quicquid vnde nitet homo.

In hæc verba:

Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

CHriſtus initiando nouâ doctrinâ ſuos diſcipulos, in eorum perſona totam inſtituit Eccleſiam, cuius vt fundamenta ritè poneret, ab humilitate velut baſi ſecura & immota ſuum hoc ædificium voluit auſpicari. Idcirco grano ſinapis perſimile dixit eſſe Dei regnum, ſcilicet Eccleſiam, quæ ab ingloriis incunabulis cælis altior aſſurrexit.

Quia virtus illa nihil omnino ſibi attribuit, Chriſtus eam volens ingerere, aptè ſuo exemplo nobis eius ideam expreſſit. Cùm namque ſua ſingulari doctrina nomen grande ſibi conciliaſſet apud omnes, in templo palàm profeſſus eſt doctrinam illam eſſe Dei Patris, vt omnes ei gloriam deferrent, quam nolebat ille ſibi quaſi propriam vſurpare. Chriſtus ea profeſſione duo dixit inuia neſciis Theologiæ. Primò ſuam dixit doctrinam. Secundò ſuam non eſſe dixit. Mea, & non mea, videntur vt contradictoriè oppoſiti termini diſſidere.

Vt ſoluatur ille nodus, eſt diſtinguenda duplex in Chriſto ſcientia. Increata ſcilicet & creata. Increata ſcientia ipſe Deus eſt; omne namque Deus eſt, quod eſt in Deo. Cùm ergo Deus ſit ſcientiſſimus, illa Dei perfectio, videlicet ſcientia EX THEOLOGIA. Scientia Chriſti increata quæ.

ſcientia in creata Deus eſt, & non qoalitas, vt eſt ſcientia noſtra, & illa quæ intellectum afficit Angelorum.

Ex Philosophia.

Si Filius attendatur vti Deus eſt habens eſſentiam abſolutam, & ſimpliciſſimam, dicitur à Sancto Epiphanio hæreſi 69. αὐτόθε@, id eſt, *Deus à ſeipſo*, quia vt Deus non eſt ab alio, & ſic eius ſcientia, ipſius eſt, & non alterius. Si verò talis vt perſona, Filius accipitur, tunc eſt alterius, id eſt Patris. Filij namque nomen vt eſt relatiuum, nequit ſine Patre capi aut intelligi, nam correlata ſimul eſſe clamat omnis Philoſophia. Io eo ſenſu Chriſtus ait: *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo.*

Matth. 11.

Cùm audis in ſymbolo, Filium dici Deum verum de Deo vero, ſcito Deum ibi perſonaliter ſumi, vt ſignificat Patrem & Filium. Nam eſſentia Filij non eſt generata ab eſſentia Patris, à quo duntaxat habet vt Filius ſit. Tamen quia Filius procedit à Patre ſubſiſtens in eſſentia Patris ei communicata, dicunt etiam Theologi habere deitatem à Patre, ſicut inferunt ex dictis eius hoc contextu: *Sicut Pater habet vitam in ſemetipſo, ita dedit Filio.* Rurſus: *Ego viuo propter Patrem* Iterum: *Ego ſcio eum, quia ab ipſo ſum.* Si ſcit eum, quia ab ipſo eſt, tunc ſcientia eius, non eſt eius, ſed illius à quo eſt, & procedit.

Ioan. 5. Ioan. 6. Ioan. 7.

Ex SS. Patribus.

Auguſtinus eò vergit tract. 29. in Ioan. *Quæ* (inqoit) *eſt doctrina Patris, niſi Verbum Patris? Ipſe ergo Chriſtus doctrina Patris, ſi Verbum Patris. Sed quia Verbum non poteſt eſſe nullius, ſed alicuius: & ſuam doctrinam dixit ſeipſum, & non ſuam, quia Patris eſt Verbum. Quid enim tam tuum, quàm tu? & quid tam non tuum, quàm tu, ſi alicuius es quod es?*

Scientia Chriſti creata triplex.

Scientia Chriſti creata triplex eſt, beata, infuſa, & acquiſita, Chriſtum vt eſt homo ditans, & exornans. Scientia illa Deo auctore ſata veram hanc confeſſionem à Chriſto extorſit: *Mea* (inquit) *doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me.* Quod perinde ſonat ac illud Iacobi Apoſtoli: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum.*

Ioan. 7. Iacob. 1.

Si de ſcientia creata voces Chriſti ſunt intelligendæ quando ſuam doctrinam dixit non eſſe ſuam, ad ſcientiam Chriſto infuſam pertinent illæ voces. Chriſto namque fuit infuſa rerum omnium ſcientia ab ipſo momento conceptionis eius, & Spiritus Sancti dona, quorum vnum eſt ſcientia, Chriſto abundè data vt legiſlatori, cui à Patre conceſſa fuit ſuppellex congrua miniſterio, ad quod à Patre fuit ante ſæcula deſtinatus. Vnde loquens de doctrina ſuis diſcipulis explicata, totam refundit in Patrem: *Omnia* (inquit) *quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.*

Ioan. 15.

Quid ergo ſibi arrogabit homo, terra ſatus & conſtans, cùm Chriſtus, in quo ſunt theſauri ſcientiæ, & ſapientiæ Dei, cuncta dicat eſſe Patris, ratione quorum inſigne decus apud homines poterat aucupari.

Tria quæ ſunt omnia.

Ex Platone, tria ſunt omnia: nempe tribus omnia conſtant, quibus vt cancellis concluduntur ea quæ ſpectari poſſunt in re quauis, ſcilicet, eſſe, poſſe, operari. Vnde tria hæc ſi homo tenet precariò, vt ei conceſſa Dei benignitate, liquet, ad Deum omnia quæ ſunt hominis attinere.

Deus auctor rerū omniū.

Eorum, quæ infra Deum ſunt, nihil eſt quod eſſe ſuum non aliunde ſumat, alioquin illud eſſet independens ab alio, ac proinde Deus; & ſic non eſſet infra Deum. Sed in contextura rerum nihil eſt infra Deum, quod Deus ſit. Ergo quicquid in natura gradum aliquem entis habet, illum deſuper emendicat. Scilicet à Deo, qui eſt fons & origo rerum, & quem agnouit olim Iob vt factorem ſuum: *Manus* (inquit) *tuæ fecerunt me. Memento quæſo quòd ſicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me.*

Iob. 10.

Ex Philosophia. Hominis dependentis à Deo vnde petatur.

Rurſus ex Ariſtotele: *Omne tale per participationem, referri debet ad aliquod tale per eſſentiam* lib. 2. Metaphyſicæ text. 4. Ergo debet homo ad Deum referri vt ad auctorem & factorem, cuius vt imago quædam participat plurima attributa.

Item ex Philoſopho: *Qui dat eſſe, dat conſequentia ad eſſe.* At poſſe, & operari conſequuntur eſſe. Ergo Deus, qui eſſe dedit homini, conceſſit ei poſſe, & operari. Idcirco volens Paulus deprimere typhum ſuperbiæ, quo tumere ſolet homo, ſic perſtringit eius animum arrogantem. *Quid habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Et reuera nihil æquè virum arrogantem humiliat, ac meminiſſe, ſuum non eſſe totum illud, vnde nitet, & ſatagit aliis eminere.

1. Cor. 4.

Ex Historia. Benedicti induſtria ad deprimendū faſtum aulici cuiuſdam.

Benedictus ille patens inclytus monachorum, vt conſtat eius ex vita, viri cuiuſdam prænobilis ſuperbiam ſic depreſſit. Se fingebat ille Regem Gothorum Totilam ſiquidem amictus erat eius chlamyde regia, Benedicto volens ea ſimulatione fucos facere. Sed ille Deo afflatus ait: *Depone, fili, depone quod geris; nam tuum non eſt.* Hoc audito ſuperbus homo, memor illam regiam ſupellectilem mutuatitiam eſſe, ſibique mora ſola breui conceſſam, deſiit inſoleſcere, & deducto ſupercilio contraxit animum arrogantem.

David quanam fuit induſtria conuerſus.

Ita Dauid, immemor beneficiorum Dei è regio throno, torum Vriæ inuaſit per immane nefas eum inficiens, fortè ratus eſſe Regi licitum, quod libitum, ita Dei in contemptum abuſus ea, quam acceperat è cœlo gratis, regia poteſtate. Propheta Nathan induſtriè compeſcuit impetus arrogantiæ, qui raptatum incautè Regem agebant in præceps & abruptum omnium vitiorum. Eius enim animo refricuit ideam priſtinæ ſortis ingloriæ, qua ſtante greges ouium paſcebat, & ad eorum cuſtodiam ſæpius impaſtus atque vigil paſtor omnium ferè rerum indigus excubabat. Ille prudens cenſor ita Regi expreſſit eam vilitatem, ex qua præiacente Deus illum euexit in ſolium, vt ſuffuſus pudore Dauid, è ſuperbiæ faſtigio fuerit in abyſſum humilitatis poſtea deuolutus. *Peccaui* (inquit) *Domino.* Et nequando rei huius memoria forſitan excideret, texuit pſalmum, in quo recenſuit ignobile paſtoris onus, quod geſſit olim ante ſuam aſſumptionem ad regnum, quod eo tempore dirigebat.

2. Reg. 12.

Sic ille ſuo in pſalmo canit: *Elegit Dauid ſeruum ſuum, & ſuſtulit eum de gregibus ouium de poſt fœtantes accepit eum. Paſcere Iacob ſeruum ſuum.*

Pſal. 77.

Quòd ſi quando Sacra Scriptura dotes aliquas commemorat, quæ præ aliis euexere viros aliquos illuſtres, quales fuere Moſes, Samſon,

Iob,

Iob, & Salumun; ſubiungit, ea fuiſſe dona viris præfatis cælitus impertita.

Cunctante Moſe curam gerere numeroſæ plebis Iſraël, quia ille ſuæ infirmitatis erat conſcius, ſe illi propitium & adiutorem fore Deus

Exod. 4.

aſſeruit ita fatus: *Perge igitur, & ego ero in ore tuo, doceboque te quid loquaris.* Rurſus ſic firmauit eius animum denuo titubantem: *Ecce*

Exod. 7.

conſtitui te Deum Pharaonis.

Ex MEDICINA. Fortitudo membrorum à ſpiritibus.

Samſon equidem fortis extitit ſupra modum; ſed quandu robur ille ſuum explicuit, Spiritus Sanctus antè, viri huius artus & compages irruens deſuper excitauit. Ita codex ſanctus: *Irruit Spiritus Domini in Samſon.* Sic ex medicina patet, eos fortiores eſſe, quibus maior ineſt ſpirituum prouentus è capite defluens. Cùm Paulus ait, omnem ſufficientiam noſtram ex Deu eſſe, periude eſt, ac ſi diceret, omnes animæ noſtræ vires atque niſus à Deo rerum omnium capite dependere.

Sancti Iob ipſe Deus encômiaſtes erat, quando voces has edidit indices ſanctitatis, quam dæmoni obiecit vt ſartam tectam, id eſt ſuis

Iob 1.

omnibus numeris abſolutam. *Nunquid* (inquit) *conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo? Cui reſpondens Satan, ait: Nunquid Iob fruſtra timet Deum? nonne tu vallaſti eum, ac domum eius, vniuerſamque ſubſtantiam per circuitum, operibus manuum eius benedixiſti.* Quaſi diceret dæmon: Si Iob ſanctitate nitet, non eſt laus refundenda penes eum. Nam fruſtra natura bonum aliquod gratiæ tentat opus. Sed eſt ſincerè Deo Optimo Maximo; ſumma cuiuſque boni gloria deferenda.

Commendatur item ſapientia Salomonis hoc Scripturæ Sacræ locò: *Præcedebat ſapientia*

3. Reg. 4. Bona omnia à Deo ſunt.

Salomonis ſapientiam omnium orientalium, & Ægyptiorum, & erat ſapientior cunctis hominibus: ſapientior Ethan Ezrahita, & Heman, & Chalcol, & Dorda filiis Mahol. Sed ne quis fortè ſuum in animum induceret, fuiſſe talem ſapientiam partam induſtria Salomonis, præmittit Scriptura Sacra, donum extitiſſe Dei, ſapientiam illo encomio maximo commendatam. *Dedit* (inquit) *Deus ſapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis.* Proprio Marte nihil omnino poteſt homo ſibi ex his quæ ſunt gratiæ comparare.

Ex SS. PATRIBVS. Hominis miſeria quanta ſit.

In eo argumento Patres habent multa, quorum recenſione poteſt homo ſuæ miſeriæ conſcius ab infeſtis ſuperbiæ viſibus abſtinere. Sufficiet vnum ex multis recolere, ſcilicet Bernardum, qui lib. 2. de conſideratione, ſuis quaſi coloribus hominem ſic depingit: *Homo natus ad laborem, non ad honorem. Homo natus de muliere, & ob hoc cum reatu. Breui viuens tempore, ideoque cum metu. Repletur multis miſeriis, & propterea cum fletu.*

Homo quàm ſit pronus ad peccandum.

Idem ſerm. 7. de Aduentu Domini. *Quotquot* (inquit) *degimus in regione vmbræ mortis; in infirmitate corporis, in locò tentationis; ſi diligenter aduertimus triplici hîc incommodo miſerabiliter laboramus. Nam & faciles ſumus ad ſeducendum, & debiles ad operandum, & fragiles ad reſiſtendum. Si diſcernere volumus inter bonum & malum; decipimur: ſi tentamus facere bonum, deficimus; ſi conamur reſiſtere malo, deiicimur, & ſuperamur.*

Homo Dei donis ſæpe abutitur.

Quodque grauat pondus miſeriæ noſtræ; non mala ſola acerba premunt nos, ſed plerumque bona Deo largiente nobis conceſſa cedunt in ſupremum incautæ animæ detrimentum. Nam perſæpe donis diuinis homo ſuam in perniciem abutitur, vt fecere nequam Angeli, quos conceſſæ dotes gratiæ, & naturæ, Deo fecere iniurios: quippe ſibi arrogando bona mutuata, Deo debitum obſequium pendere detrectarunt.

Inuehitur ea ratione Vates in Angelum opificem tantæ nequitiæ. Etenim dicta Regi Tyri ab Ezechiele quadrant diabolo, qui immemor gratiæ acceptæ, ſuum in Dominum turpiter inſurrexit. Ecce duram Prophetæ cenſuram: *Tu*

Ezech. 28.

ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore; in deliciis paradiſi Dei fuiſti: omnis lapis pretioſus operimentum tuum, &c. Tu cherub extentus & protegens, & poſui te in monte Sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulaſti. Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta eſt iniquitas in te. In multitudine negotiationis tuæ repleta ſunt interiora tua iniquitate, & peccaſti: & eiecite de monte Dei, & perdidi te, ô Cherub. Et eleuatum eſt cor tuum in decore tuo: perdidiſti ſapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te. Eadem ſors iniqua manet eos omnes, qui ſuperbè volunt arrogare ſibi gratias atque dotes cælitus impertitas.

Ex HISTORIA. Iuſtiniani mors repentina.

Ex Euagrio lib. 5. cap. 1. & Nicephoro lib. 17. cap. 31. Iuſtinianus Imperator eò deuenit inſaniæ. Nam recuperatâ Româ, & Siciliâ, Vandalis atque Gothis proſtratis, aliiſque donis & beneficiis auctus à Deo, impar tantæ moli, Pontifice Romano maior eſſe niſus, cum depoſuit Vigilio Papa depoſito. Hoc immane nefas vlciſcente Deo Imperator ille pius olim defecit à fide, & morte repentina luit pœnas criminis exantlati.

Heraclii mors ingloria.

Baronius in ſuis Annalibus ſub anno 641. eâdem & cenſurâ notat Heraclium Imperatorem, qui abuſus iis gratiis, quas abundè manus larga Dei contulerat ipſi, mortuus eſt ingloriè, congruo ſanè fato fidei deſertori.

Ex SYMBOLIS. Superbia gratiis Dei abutitur.

Quandiu cœtus piſcis immenſæ molis ima colit alti maris, tamdiu tutè vitam ſoſpes agit. Sed quandu maris pertæſus ima, ſalit inde vadum petens, deficiente ſalo, ſolo adhæret, ibique nece lenta ſcelus expiat, quod patrauit ima pelagi deſerendo. Camerarius libro centuriarum cetum incautè vadu affixum pingit hoc titulo. MOLE RVIT SVA. Similis ruina manet eos, qui ab humiliatis imo petunt alta, etenim hi gratiæ diuinæ molì impares ſuperbiunt, & ſic dum aſſurgunt, peccatorum incumbente graui pondere prægrauantur. MOLE RVVNT SVA.

Idem auctor ait, auem puſillam, quam regulum vocant, ſe inſinuare plumis aquilæ, qua volante cælum verſus abit auis hæc minima, cuius picturæ voces has appoſuit noſtro congruas argumento. NON VSITATA VEHOR. Id eſt. Ego minor aliis auicula, impos ad excelſa niti, quando feror in ſublime, meum non eſſe reor illud facinus egregium; nempe pluma mihi NON VSITATA VEHOR. quodque meo

Marte nequit fieri, facilè præſtatur, quando plumis ſurſum efferor alienis.

Gratia diuina vehit ſurſum animas.

Hoc ſancti dixere, ſua quando recenſuere bona: nempe Dei gratiæ dedere totum illud vnde decus & gloria potuit emergere. Etenim conſcij gratiam eſſe plumam, quæ animas euehit in ſublime, nihil auſi ſunt arrogare ſibi; ſed ingenuè confeſſi ſunt, eſſe Dei gratiæ effectum, omne clarum ab eis facinus exantlatum.

Paulus Apoſtolus præclara quidem dixit à ſe geſta, velut ærumnas, flagella, probra, cruces, inediam, vigilias, & plurima acerba, Dei intuitu perpeſſa, ſuum & raptum ad tertium vſque cælum deſcribit. Ne quis verò daret eius induſtriæ, aut virtuti, hunc meritorum cumulum magnum; ex profeſſo, Dei gratiæ attribuit illa ſua præclara facinora, quæ ad Dei gloriam enarrauit. *Gratia* (inquit) *Dei ſum, id quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantiùs illis omnibus laboraui: non ego autem, ſed gratia Dei mecum.* Quaſi diceret: Quando cælum ſcando raptus in ecſtaſim, non ego meis alis hoc præſto, Dei namque donum eſt hic volatus. Gratia me pennis congruis inſtruxit, vt ferrer eò ad quod homo nequit, inſitis à natura ſuis viribus aſpirare. Penna NON VSITATA VEHOR, quando bonum ago ſupra naturæ vires: ideoque *Regi ſæculorum immortali, & inuiſibili, ſoli Deo honor, & gloria.* Nobis verò malum, ſi quod contraxit opus quod fecimus, eſt meritò tribuendum.

1. Cor. 15.

1. Timoth. 1.

EX VARIIS HISTORIIS.

Pſal. 113.

Tertulliani in hoc argumento voces proſtant egregiæ: *Nihil* (inquit) *eſt noſtrum, ſed Dei ſunt omnia, cuius nos quoque ſumus.* Huiuſce rei intuitu Propheta Dauid ait: *Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.*

Nabuchodonoſor ille tumens ſuperbia, qui voluit arrogare ſibi gloriam Dei, erectâ ſuâ ſtatuâ, & propoſitâ adorandâ plebi, poſt ſeptennij pœnam, & mulctam ingloriam reſipuit, & ſerò licet agnouit eſſe Regem cœli dignum omni laude, & hominum faſtum ſupplicio temeritati conſono deprimentem. *Nunc* (inquit) *ego Nabuchodonoſor laudo, & magnifico, & glorifico Regem cœli, quia omnia opera eius vera, & viæ eius iudicia, & gradientes in ſuperbia poteſt humiliare.*

Dan. 4.

Titi Imperatoris modeſtia.

Gentiles ipſi agnouere, Deo deferendum eſſe decus omne quod procedit ex factis egregiè, Philoſtratus libro ſexto vitæ Apollonij ſcribit, captâ Ieroſolymâ, & internecione quaſi deletis Iudæis, gentes conterminas inuiſiſſe Titum victorem, & illi coronam obtuliſſe velut inſigne Regis, & gloriæ ſupremæ quam ille tamen in teſſeram grati erga Deum animi ſumere detrectauit. Dicebat ille voluiſſe Deum delere nomen Iudæorum, & armis Romanorum vſum, vt perderet hunc populum, ac proinde diadema Deo vindici eſſe & non mortali homini deferendum.

Polycleti modeſtia. Homo nihil ex ſe perfectum edere poteſt.

Ælianus libro variarum hiſtoriarum meminit Polycleti ſtatuarij eximij, qui cùm mirus eſſet & induſtrius artifex, hæc verba baſi cuiuſque ſui operis apponebat: Polycletus faciebat; ſed nuſquam inſcripſit, Polycletus fecit. Nempe, fecit, perfectum declarat opus; at, faciebat, opus imperfectum eſſe notat. Fortè fuit hæc in Polycleto nota modeſtiæ: ſciebat enim ab homine multis deliquiis obnoxio, planè nihil fieri poſſe ſuis numeris omnibus abſolutum. Non ergo vanam eſt gloriam aucupatus homo, ſua confeſſione negans eſſe perfectas ſtatuas, quas vt ſartas tectas in dedecus & contemptum aliorum opificum cæteri homines æſtimabant.

Ioannis Zemiſcis Imperatoris modeſtia.

Ex hiſtoria Imperiali ſub anno 971. auctore Curopalata, Ioannes Zemiſces Imperator Græcus retulit victoriam inſignem de Bulgaris, Scytis, & aliis barbaris proſtratis. Triumphi pompa fuit, currus ſtratus ſtromate Bulgaro prædiuite, cui Deiparæ Virginis imago fuit impoſita, & vrbe tota circumducta, velut cauſæ numeroſi exercitus Barbari profligati. Captus eo in prælio Rex Bulgarus corona fuit ſpoliatus aurea, quam Ioannes aſſeruare ſibi noluit, ſed in argumentum grati animi erga Deum auctorem inſignis huius victoriæ, ſacras adiit ædes, ibique Regis deuicti coronam Chriſto Domino conſecrauit. Numiſma deinde cudit aureum referens vna parte veram Chriſti effigiem, & ex aduerſo voces iſtas: CHRISTVS REX REGVM; ita ſuo triumpho, & numiſmate cuſo notans eſſe Dei totum quo valemus, & idcirco rerum à nobis egregiè geſtarum titulos inſignes eſſe Deo meritò tribuendos.

Ruffinus affectat Imperium.

Ex Claudiano in Ruffinum, Marcellino in Chronico, & Zozimo lib. 5. liquidum fuit, quàm acerbè Deus exoſos habeat eos, qui alta nimis ſapiunt. Ruffinus enim aureâ monetâ fabricatâ, ſuam illic imaginem expreſſit, ambiens Imperium, de exauctorando cogitans Arcadio Imperatore, cuius ad diadema nequam ille & perfidus anhelabat. Iam parat purpuram, & infulas Imperij, cùm ab exercitu vltore talis nequitiæ, congrua morte fuit diſceptus. Caput, quod diadema ſibi iam pararat, exſectum cuſpidi haſtæ fuit affixum, & in mulctam ſuperbiæ, & auſus nefandi perduellis huius, tota fuit acie circumuectum. Præciſa manus dextera delata per cuneos exercitus, quæ explicata, modo corrogantis ſtipem Ruffinum ludibrio militum exponebat.

Ruffini mors horrenda.

In Scriptura Sacra, manus opus ſignificat; vnde manum ore ſuo deoſculari perinde ſonat, ac ſummâ Dei iniuriâ, faſtuosè ſibi actionum illuſtrium gloriam arrogare. Et id luculento liquet effato viri Sancti Iob: *Si* (inquit) *oſculatus ſum manum meam ore meo. Quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum altiſſimum.* Ruffinus à ſe præclarè geſta pace & bello ratus optimè ſucceſſiſſe ſuam propter induſtriam, quam iactabat ore grandiloquo, ita manum deoſculatus ore iactabundo, Deo gloriam ademit, ideoque fuit iuſtè præciſa manus illa Deo iniuria, & affecta pœnâ congruâ piaculo à ſacrilego homine perpetrato.

Iob. 31.

Manus quale ſit ſymbolum.

Manum oſculari quid ſit.

Caput item diadema petens & ambiens iniquis artibus, ſupplicio condigno luit pœnas, quas iuſtè Deus infligit eis, qui aſſurgunt plus nimio. Vt hos namque ſolet deprimere, & damnare vilem in ſortem, ita caput hoc ſuperbum Ruffini exercitu ſpectante fuit gladio vltoris militis amputatum.

Ille demum ambitioſus homo, ſibi purpuram qui pararat, & auro ſuam effigiem iuſſerat inſculpi, iacuit in terra nudus, factus etiam lixarum opprobrium, & calonum, qui diſcerptum & lacerum raptarunt veſte propria ſpoliatum.

Præſumen

Digitized by Google

Præſumentes alta manet idem ſupplicium, quique totum iniquè ſibi vſurpat, iuſtè toto cadit, quod habebat, & ad ſtatum inglorium meritò condemnatur. Ecce viri ſuperbi ſententiam à Deo dictatam. *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, concidit cadauer tuum: ſubter te ſternetur tinea; & operimentum tuum erunt vermes, &c. Dicebas in corde tuo: In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, &c. Similis ero Altiſſimo. Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci.* Hæc cenſura Vatis præſcij futurorum, in Ruffino ſuum effectum ſortita, ferit quoque virum omnem, qui ob gratias cælitus acceptas perflatus aura vanæ gloriæ turgidus inſoleſcit.

Iſa. 14. Superborum pœna.

Qui ſæpe ſuo reuoluit animo, quàm ſint cunæ viles, & quàm abiecta omnium hominum exordia, ſi fortè ſibi quidpiam ineſſe boni aduertit, profectò ſuum non eſſe dicit, ſed ingenuè profitetur ea dona, quibus aliis præexcellit eſſe ſibi cælitus erogata.

Ex Ivre Civili. Fures quinā ſint.

Eſſe fures omnes, qui vſurpant iniquè ſibi gloriam, aut conceſſa dona à Deo, conſtare poteſt vna Lege iſta iuris Cæſarei, ab Imperatore Iuſtiniano lata. *Nos* (inquit) *non concedentes aliquem alienas res, vel poſſeſſiones per ſuam auctoritatem vſurpare, ſancimus talem poſſeſſorem vt prædonem intelligi.* Lege. Cùm quærebatur. Codice. Vnde, vi. lib. 8. tit. 4. leg. 11.

Quando ſua auctoritate boni operis aut gratiæ à Deo acceptæ decus & gloriam vſurpat homo, profectò pœnis obſtringitur contra fures à iure latis, & indictis. Namque Deo inuito, cuius eſt omne bonum, atque donum optimum, ſe mentitur eſſe boni mutuò accepti, aut conceſſæ ad arbitrium Dei gratiæ poſſeſſorem.

Furti natura penes quid ſit.

Imperator idem liquidiſſ explicat, in quo ſit furti natura ſita: *Omnes* (inquit) *ſcire debent, quod ſuum non eſt, hoc ad alios modis omnibus pertinere. Si quis alienam rem aduerſus domini voluntatem attigerit, furti actione tenetur.* Dicta lege. Cod. eodem. Itaque quando Deus in ſuperbos inflictâ pœnâ acerbâ ſæuit, non alienæ ſicut aliàs, ſed eſt iniuriæ propriæ propulſator.

Pauo quādo ſuperbit. Pauonis pompa quādo deſinat.

Dum pauo ſuas expandit alas diſcolores, altè caput erigit, & de cærulea pictura tumet, ſed auis hæc ſuperba, pedes agreſtes ſi attendit, pudore quaſi ſuffuſa ſuum deponit faſtum, & contrahit pennas, quæ deauratæ, atque rotæ modo in gyrum inflexæ typhum ſuperbiæ aliàs ingeſſerunt. Appoſitè ad hanc indolem huius auis Villaua libro ſuo ſymbolorum depingit eam, quæ capite elato ſuas verſat alas in orbem ductas, hoc titulo adiecto. DEFORMES OBLITA PEDES. Quaſi diceret: Si auis iſta pedes luteos atque fœdos aſpiceret, non ineptè ſuis diductis alis adeò ſuperbiret.

Ex Symbolis.

Humilitas quomodo conciliatur.

Duo pedes aptè duo extrema notant, ſcilicet initium atque finem. Homo memor luti vnde ſuum cepit ortum, & pulueris in quem reſoluetur, ea mentis attentione modum fortè ponet ſuperbiæ inſanæ, cuius œſtro percitus intumeſcit. Sed cum anima in varia diſtracta, ſui ortus lutei, & occaſus pulueręi immemor eſt, tunc ſuperbit, DEFORMES OBLITA PEDES, quos dum attentè videt, & cogitat venatur inde diues ſpiritus humilis argumentum.

Hoſce duos Iſaias Propheta pedes obiicit homini, vt eorum aſpectu contrahat alas, quæ expanſæ cælum verſus eum attollunt, immemorem terræ, quâ dilutà ſatus habet vnde ſolum verſus humilis inclinetur. Ita Vates homines alloquitur: *Ecce vos eſtis ex nihilo, & opus veſtrum ex eo quod non eſt.* Quæ verba ſonant illud idem quod in Lycæo clamant Philoſophi, ſcilicet, *Vt ſe res habet ad eſſe, ita & ad operari.* Vnde quia homo cœpit ex nihilo, illis incunabulis concolores actiones eius erunt, ac proinde velut impos erit ad agendum niſi congruis ad hoc inſtrumentis cælitus inſtruatur.

Iſai. 41. Ex Philosophia. Operari ſequitur eſſe.

Illa ſui nihili recenſione deponet homo molem, qua facies eius inflata tumet, humore quaſi noxio diſtenta, ſicut ægris accidit, quos hydropiſis ventoſa grauat, qui ſanantur quando tumor hic dehiſcit, vt aſſerit Hippocrates lib. 2. Coacarum, cap. 3. prænotione 1. Πρόσωπον ἐκ μετεώρου ταπεινούμενον, καὶ φωνὴ λεπτοτέρη καὶ ἀσθενεστέρη γινομένη, καὶ πνεῦμα μανότερον, καὶ λειότερον ἄνεσιν ἐς τὴν ὑπεῦσαν σημαίνει. Id eſt, *Facies è tumeſcente reſidens; vox item blandior, atque mollior, tum ſpiritus rarior, atque facilior, remiſſionem peſtridtanam fore denuntiant.* Dum reſipiſcit homo, ſua à ſuperbia reſiliens, deſinit ille tumor ſuperbiæ, quo inflatus erat diſtentus aura vanæ gloriæ quam captabat. Vox imperioſa ſonat mitiùs, blandiùs excipit homines, greſſus antè grauis & auſterus humanior eſt, quæ cuncta notant reducem animæ ſanitatem.

Ex Medicina. Superbiæ deſinentis indicia.

At ſecus quando tumor ingraueſcit in hydrope, malè cedit ægro ſicut & ſuperbo, cuius eſt vox aſpera ſemper & ingrata, inceſſus inſtar ferculi pompatici, & vrbanitatis expers animus omnes reuera notæ ſalutis animæ deploratæ.

Superbiæ inualeſcentis notæ.

Tantùm abeſt, vt ſuperbiendo ſibi conquirat homo decus & gloriam, quinimò cadit eo omni honore, quem ſortitus erat, iuxta iuris canonici legem à Leone Papa latam: *Si quis* (inquit) *Epiſcopus mediocritate ciuitatis ſuæ deſpecta, adminiſtrationem celebrioris loci ambierit, & ad maiorem plebem ſe quacunque ratione tranſtulerit, non ſolùm à cathedra pellatur aliena, ſed carebit & propria: vt nec illis præſideat, quos per auaritiam concupiuit, nec illis, quos per ſuperbiam ſpreuit. Suis igitur terminis contentus ſit quiſque, ne ſupra menſuram iuris ſui affectet augeri.* Canon. Si quis Epiſcopus 7. qu. 1.

Superbus meritis pellitur honoribus.

Ex Ivre Canonic. Superbiæ punitio condigna.

Non humana ſolùm iura, ſed etiam diuina petunt & conquaſſant elata ſupra modum capita ſuperborum. Ecce minas, quas ſuperbo Deus intentat apud Iſaiam: *Arrogantiam fortium humiliabo.* Et Pſaltes ait, non expectare Deum extremos animæ ſuperbæ niſus, eam vt feriat; ſed cùm aſſurgit, eius auſus lapſu ſubito coërcere. *Deiiciſti* (inquit) *eos dum alleuarentur. Quomodo facti ſunt in deſolationem, ſubitò defecerunt.*

Auguſtinus in Pſalm. 72. compendiosè notat quare Deus lapſu repentino viros arrogantes agat in abyſſum, & in lapſum inglorium: *Ipſum* (inquit) *eleuari, deiici eſt.*

Ex SS. Patribus. *Pſal. 72.* Superbire eſt deiici.

Grauior pœna meo iudicio nulla eſt indicta

Superbiæ comes eſt luxuria. Prou 16.

viris ſuperbis, quàm immunditiæ, quæ annexa comes eſſe ſolet ſuperbiæ iuxta ſcitum illud Salomonis: *Immundus eſt apud Deum omnis, qui exaltat cor ſuum.* Bellè locum iſtum expendit Caſſianus lib. 12. cap. 21. *Ille* (inquit) *qui*

Superbos ad quid comitetur luxuria.

tumida cordis elatione inflatus eſt, turpiſſimæ confuſioni traditur deludendus, vt taliter humiliatum ſentiret ſemetipſum eſſe, vel immunditia carnis, & conſcientia impura paſſionis immundum, quod animi ſui noluerat, elatione ſentire; & vt carnis ignominioſa contagio patefaceret immunditiam cordis eius occultam, quam ſuperbiæ morbo contraxerat, ac manifeſta pollutione corporis ſui probaretur impurus, qui per elationem ſpiritus, factum ſe non ſentiebat immundum.

Ruſus idem reſumens argumentum capite vigeſimo ſecundo libri eiuſdem ita fatur: *Vides animam, quæ fuerit ſuperbiæ tumore poſſeſſa, paſſionibus carnis inuolui, vt ſaltem vitiis humiliata terrenis, pollutam ſe cognoſcat, quæ tempore mentis erecta, immundam ſe antea intelligere non potuit. Quo vel ſic humiliatus quis à priſtino tepore diſcedas, & ignominia carnalium paſſionum deiectus, atque confuſus, deinceps ardentiùs ſe conferat ad feruorem.* Hactenus ille rerum ſpiritualium conſcius auctor eximius, rem apprimè ſcitu digniſſimam, omnibus indicauit.

Cùm ergo malis tot & tantis ſuperbos faciat obnoxios illa tabes virulenta, viris etiam magnis ſe affricans non inſulsè poteſt ei aptari ſymbolum, quod proſtat apud Ferrum, qui in theatro ſuo pingit montem excelſum, cuius in ſupremo culmine videntur fulmina dita cælitus intorta. Picturæ voces adiectæ notant elata ſuperborum capita conquaſſari. Ecce voces, quæ ſuprema faua notant hominum arrogan-

Ex Symbo. 215.

tum. FERIVNT ALTOS FVLMINA MONTES. Gentiles olim finxere, Iouem contriuiſſe caput gigantum, qui voluere cælum

Superbos Deus contetit.

tranſcendere, conglobatis eo intento montibus. Fortè voluere tali fictione caſum dæmonum è cœlo, & expulſionem è paradiſo primi hominis adumbrare. Vtut ſit de ſupplicio Gigantum. Pœnæ horrendæ vitis ſuperbis inflictæ clamant eſſe verum hoc effatum. FERIVNT ALTOS FVLMINA MONTES.

Ad quid obſtringunt homines præclara corporis & animæ dotes, eis à Deo largiter erogatæ.

In hæc verba:

Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me.

SECTIO SECVNDA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Ingratitudine præſertim Deus offenditur.

NIhil æquè Deum pungit, & laceſſit, ac hominum ingratitudo, cuius nequitia colligitur ex cumulo gratiarum, quæ in homines tot bonorum immemores cælitus influxerunt. Moyſes eo potiſſimum nomine populum Hebræum carpit, & horrendo maledicto ferit, quòd ſcilicet poſt infinita propè bona deſuper accepta, grates congruas referre Deo, non ſolùm ſint obliti, ſed inſuper eum grauiter offenderint, obſequia mandatis eius debita reddere detrectantes.

Ecce Vatis aſperam cenſuram: *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit. Dereliquit Deum factorem ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo, &c. Deum qui te genuit dereliquiſti, & oblitus es Domini creatoris tui. Vidit Dominus, & ad iracundiam prouocatus eſt.* Quare furor ille Dei exarſit in populum hunc prædilectum? Quia oblitus eſt Domini creatoris ſui quem ingratitudo ſolet ad vindictam præ aliis vitiis excitare. Deut. 32.

Vt aquila degeneres pullos agit in præceps, ita Deus ingratos habet tanquam gentis adulterinæ fœtum, quem abiicit, & elidit, velut vſura lucis indignum, vt ipſe Moſes ait ex perſona Dei: *Abſcondam* (inquit) *faciem meam ab eis, & conſiderabo nouiſſima eorum. Generatio enim peruerſa eſt, & infideles filij, &c. Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit ad inferni nouiſſima.* Ibid.

Ingratitudinis grauitas vnde attendatur.

Ingratitudinis huiuſce molem & pondus ille Propheta petit à gratiis, & præcipuè tribus à Deo acceptis, hominibus cunctis communibus, quarum prima eſt creatio, altera corporis induſtria compoſitio. Poſtrema demum poſſeſſio ſeu tutela talis operis, quod non ſtaret in rerum natura, niſi ad regimen & tuitamen eius opifex ipſe Deus iugiter excubaret. Ad trutinam harum gratiarum appenditur obliuio hominum ingratorum.

Ita Moſes: *Generatio praua, atque peruerſa. Haccine reddis Domino, popule ſtulte, & inſipiens? Nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creauit te?* Ibid.

Ex præfatis, cumulus ille boni omnimodi, quo gaudemus, ab vnoquoque grates deferendas vni Deo largitori tot donorum exigit infinitas.

Gratia perinde eſt ac gratitudo. Gratia duo ſignificat in materia beneficiorum.

Gratitudo ſonat idem ac gratia, quamuis apud Theologos latiùs ſe diffundat gratiæ vocabulum, quod in beneficiorum materia gratitudinem ſignificat, & liberalitatem, qua quis beneficium aliis elargitur. Sic gratia aliquando dicit virtutem in benefactore ſitam, aliàs verò valet idem, ac beneficij accepti memoris animæ gratitudo. Pro priori modo facit illa deſcriptio Ariſtotelis lib. 2. artis Rhetoricæ cap. 7. *Gratia* (inquit) *eſt per quam dicuntur rogati gratis aliquid facere, non pro re aliqua, neque vt ſibi quidquam qui faciunt, ſubueniant, ſed vt ei faciunt.* Alio verò loco vocem gratiæ vſurpat idem Philoſophus pro gratitudine vt lib. 4. Ethicorum cap. 5. *Gratia ei, qui dat, exhibetur.*

Gratitudo quid eſt.

Auguſtinus ita nomen gratiæ accipit lib. 83. qq. qu. 31. *Gratia* (inquit) *eſt, in qua amicitiarum, & officiorum alterius memoria, & remunerandi voluntas continetur.* Itaque virtutis huius ſumma eſt ſita penes hoc, ſcilicet vt per eam beneficium gratuitum ab eo qui accepit modo debito compenſetur.

Tot

Ex Theologia. Gratitudinis quot ſint ſpecies.

Tot ſunt autem gratitudinis ſpecies, quot ſunt rationes debiti in ordine ad alterum; etenim Thomas 2. 2. quæſt. 106. art. 1. ſic diſtinguit virtutes iuſtitiæ annexas, ſcilicet ex diuerſa ratione debiti in ordine ad alterum. Cùm ergo tales rationes debiti ſint quatuor in tot etiam ſpecies gratitudo congruè diſtinguetur. Species prima Deum reſpicit vt primum principium, à quo omnia bona fluunt, & dicitur hæc gratitudo religio. Secunda ſpecies gratitudinis pertinet ad parentes, quos veneramur vt alterum ſub Deo principium, à quo in rerum natura locum ſortiri ſumus, & hæc gratitudo, pietas appellatur. Tertia reſpicit Optimates, id eſt prima capita Reipublicæ. Sunt namque velut principia gubernationis, vnde bona multa manant in Reipublicæ commodum. Quamobrem omnes eis obſtricti ſunt gratitudine, quæ obſeruantia congruè nuncupatur.

Poſtrema demum ſpecies ſpectat eos, qui nos deuinxere ſibi collato dono gratuito, quo accepto, quædam ratio ſingularis debiti exurgit, quæ à nobis exigit ſpecialem animi propenſionem erga talem benefactorem, cum voluntate vices ei rependendi;& conſtans hæc voluntas remunerandi hominem beneficum, gratitudinis nomine deſignatur.

Gratitudo erga Deum quomodo appelletur. Religio vnde dicatur.

Harum omnium ſpecierum prima, Deum quæ reſpicit, eſſe debet tanta, quanta poteſt eſſe maxima, ideoque nomen habet congruum obligationi, qua nos hæc gratitudo Deo deuincit. Appellatur enim religio: non quippe ſemel nos tantùm beneficia accepta Deo ligant, ſed religant, vt rectè queat vereque dici, nos omnium bonorum largitori multis gratiarum nexibus alligari. Vnde quia gratitudo talis eſſe debet & tanta, qualis & quanta moles accepti è cælo boni; gratitudo erga Deum eſt ſortita nomen religionis, vt diſcat homo propter ea infinita dona ſibi collata totum ſe arctè Deo ratione dati & accepti corporis cum anima religari.

Ex Philosophia. Cauſa ſuum ad ſe conuertit effectum.

Obligatio gratitudinis erga Deum ſic probatur ex principiis Philoſophiæ. Omnis effectus naturaliter ad ſuam cauſam conuertitur, iuxta modum naturalem cauſæ & effectus. Sed is, qui accipit ab altero beneficium, quatenus beneficium accepit eſt effectus benefactoris, vt innuit Thomas 2. 2. qu. 106. art. 3. Ergo naturalis ordo petit, vt is iuxta naturalem modum ſuum, & benefactoris, ad illum conuertatur per intellectum & voluntatem, gratiam reddendo; nempe modus hic agendi competit hominibus, quos ad aliquid inflectunt, & conuertunt illæ duæ animæ facultates.

Ex SS. Patribus. Gratitudo vt ſit perfecta quid requiſit.

Quòd verò ſuam ad cauſam conuertatur effectus, inde liquet, ſcilicet quia omnis cauſa operatur propter finem, quem ſpectat vt aliquo modo pertinentem ad ſe. Igitur eo ipſo, quòd effectus ad finem refertur, pertinet etiam ad ſuam cauſam efficientem, & ad eam congruè reuocatur. Vnde verax hoc effatum eſt Dionyſij cap. 3. de diuinis nominibus. *Deus omnia ad ſe conuertit, tanquam omnium cauſa.*

Thomas ait 2. 2. quæſt. 107. artic. 1. gratitudinis obſequium tria requirere, ne quis aliqua parte ſuo deſit officio. Eſt primò neceſſe, donum gratuitum, id eſt, beneficium agnoſcere. Secundò laudare benefactorem, eique condignas habere grates. Tertiò ſunt pro beneficio collato vices accepto dono conſonæ rependendæ.

Conditio hæc poſtrema locum habere nequit vbi res agitur de gratitudine erga Deum. Si quidem ex Bernardo: *Si totum debeo Deo pro me facto, quid debeo pro refecto?* Non idcirco tamen incurret homo notam ingratitudinis non rependendo vires concolores gratijs à Deo collatis. Etenim ſupra vires agere, nuſquam homines obſtringuntur.

Homini ſufficiet præſtare duo prima gratitudinis officia, quia nemo poteſt tertio ſufficere. Nam ex Caſſiodoro in Pſal. 47. *Gratias agere Deo poſſumus, referre non poſſumus.*

Itaque ſatagendum eſt animo ſæpius refricare Dei beneficia, ne penitus memoria excidant. Animus namque memor gratiæ acceptæ ſi ſit impar huic gratiæ; recolendo tamen illam, ſi velit eſſe gratus, nititur hoc ſaltem ſcilicet affectum dantis affectu mutuo compenſare.

Gratitudo qualis eſſe debet erga Deum.

Illud præcipuè cælitus exigitur ab homine, cuius vt amorem arctè ſibi Deus obſtringeret, aliàs inaudita fecit, hominem induit, & pro illi procuranda ſalute necem pertulit inhumanam. Et eſtò vices omnes humanas exuperet hæc gratia, homini ſat eſt amare Deum quantùm poteſt, ne ingrati animi crimine condemnetur.

Hoc amoris ære Patres Sancti dilui debita noſtra clamant. Ambroſius in Lucam ſerm. 5. *Nihil eſt* (inquit) *quod dignum referre poſſemus pro ſuſcepta carne in Maria. Quid pro verberibus? Quid pro cruce obita, & ſepultura reddemus? Licet crucem pro cruce, funus pro funere, nunquid reddimus, quod ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo habeamus omnia? Reddamus igitur amorem pro debito, & charitatem pro munere, gratiam pro ſanguine.*

Gratitudinis ſpecies eſt amor.

Magiſtro ſuo Ambroſio concinit Auguſtinus cap. 18 Manualis: *Solus* (inquit) *eſt amor ex omnibus animæ motibus, ſenſibus, atque affectibus, in quo poteſt creatura, etſi non ex æquo reſpondere auctori, vel ipſi mutuum rependere vicem. Amor vbi venerit, cæteros in ſe omnes traducit & captiuat affectus.* Amor amato reuerà vices vti poteſt abundè refert. Vnde nodus depingitur; quippe totum ſe ſpoliat, vt qua ratione licet ei, reciprocas aliquando vices rependat acceptæ gratiæ largitori.

Amor Deo vices rependit.

In Dauide Rege talis amor & affectus in Deum illi beneficum exarſit. Cùm namque velut anceps hæreret, quo argumento Deo probaret eſſe ſibi perquam gratum & memorem animum gratiæ acceptæ, ſolùm hoc occurrit ei, ſcilicet ſeruorum & vilium mancipiorum more, totum in perpetuam ſeruitutem ſe ſupremo illi Domino mancipare. *Quid* (inquit) *retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Vota mea Domino reddam coram omni populo eius.* *Pſal. 115.* Hæc vota fuiſſe iugis obſequij, & ſeruitutis imæ clamat ſubſequens verſus: *O Domine quia ego ſeruus tuus, ego ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ.* Quia partus ſequitur ventrem, quicquid ancilla patit, illud profectò vile mancipium eſt.

Gratitudo debet ore exprimi.

Credo ſuas partes egiſſe virum, qui ſua cuncta vouit Deo. Namque ſibi ille nihil reliquit quo peccaret, quiſquis perfectè Deo largitori gratiarum vltro ſe atque ſua omnia conſecrauit.

Gratiarum actiones redditæ Deo debent eſſe continuæ.

Ore grates eſſe Deo rependendas, aiunt ſancti, ſurtè gratus vt noſter animus aliis omnibus innoteſcat. Illas voluit eſſe iuges gratiarum actiones Ambroſius in ſermone de obitu Theodoſij: *Quando* (inquit) *non habes quod Deo debeas, aut quando ſine munere es Dei, cui quotidie viuendi vſus eſt à Domino; quid enim habes, quod non accepiſti? ergo quia ſemper accipis, ſemper inuoca; quia quod habes, à Domino eſt, ſemper te debitorem cognoſce.*

Gratiarum actiones quare iuges eſſe debent.

Bernardus eò vergit ſerm. 1. in Cantica: *Debet* (inquit) *ad ſingula quæque beneficia benedici Deus in donis ſuis; alioquin ingratus reputabitur, cùm diſcuſſio venerit, qui non poterit dicere: cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.*

Auguſtinus epiſtola ad Marcellinum. *Quid* (inquit) *melius & animo gerãmus, & ore promamus, & calamo explanemus, quàm Deo gratias? Hoc nihil dici breuius, nec audiri lætius nec intelligi gratius, nec agi fructuoſius poteſt.*

Ex Symbolis.

Gratiarum Dei iugis eſt influxus.

Si gratitudo debet appendi ad trutinam gratiarum, profectò debent eſſe grates perpetuæ referendæ Deo ab hominibus: nulla nempe mora ſine beneficiis ab eo collatis abit. Namque vita ſibi non conſtaret vnâ quidem morâ, niſi tutelæ Dei gratia perennaret. Ideoque iugis hic gratiæ influxus aquæ poteſt comparari, cui Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum hunc titulum appoſuit. LATE DIFFVNDITVR. Nempe totus alluitur orbis aquâ, cuius humore virent gramina læta, ſicut & eius vſu omnium hominum corpora vegetantur. A gratia diuina nemo niſi volens excipitur; eius enim influxus vberior eſt aquæ fluxu, quippe datur aliqua tellus arens & inaquoſa, nemo tamen hominum eſt beneficiorum Dei expers. Etenim ille pluit ſuper iuſtus & iniuſtos: & longè latéque Dei gratiis omnes homines inundantur.

Gratia ſe non poſcentibus offert.

Auctor idem habet & aliud ſymbolum, apprimè Dei beneficiorum indolem ſignificans. Pingit ille rubum fontis, aquas ſalutares omnibus etiam incuriis hominibus, & beſtiis effundentem. Adiectæ tali picturæ voces ſunt hæ: NON POSCENTIBVS AFFERT. Profectò nihil omnino poteſt magis appoſitè vel opportunè dici ad exprimendum munificum Dei affectum erga genus noſtrum, cui tantùm abeſt, vt auxilia ſacra neget, quinimò viris etiam iniquis, & ad beſtiarum indolem accedentibus auxilia congrua ſubminiſtrat. Non duntaxat iis qui gratiam enixè petunt offert, ſed etiam NON POSCENTIBVS AFFERT.

Ex SS. Patribus.

Gratiam aliquando Deus prouocantibus imperti tur.

Huiuſce Dei beneficentiæ meminere Patres, quaſi ad hoc effundentis aquas vltro rubi ſymbolum alludentes. Propius ad hunc ſcopum Bernardus acceſſit, ita fatus ſerm. 83. in Cantica: *Quærere Deum non poteſt anima, niſi præueniatur vt quærat.* Ita Deus gratiam NON POSCENTIBVS AFFERT. Rurſus idem Bernardus, quaſi faciendo fidem huic ſymbolo, pergit in colluſione vocum bellè ludens: *Non* (inquit) *petentibus, ſed impetentibus; non interpellantibus, ſed repellentibus; non inuocantibus, ſed prouocantibus, Deus gratiam impertitur.* Et hoc perinde ſonat ac voces ſymboli prælaudati.

Gratia Dei quare nos præueniat.

Iſidorus lib. 2. de ſummo bono cap. 5. ſcitè docet non expectare Dei gratiã hominum vota preceſque, ſuum ad influxum: *Hominis* (inquit) *meritum ſuperna gratia, vt inueniat præuenit, & poſtquam præuenerit perficit; atque ad indignam mentem veniens, facit in ea ea meritum quod remuneret, quæ ſolùm inuenerat quod puniret.*

Gratia fonti ſimilis eſt perenni.

Auguſtinus item videtur eò ſpectaſſe quaſi perenni fonti aſſimilans hanc gratiam libro de vera & falſa pœnitentia cap. 16. *Præſtò* (inquit) *ſemper eſt gratia, quæ nunquam deficit, niſi prius expulſa fuerit. Continuò quod ſuum eſt inſpirat, ſi eſt qui recipiat.* Et hoc æquiualet his vocibus. NON POSCENTIBVS AFFERT.

Gratitudo erga Deum qualis eſſe debet.

Ex præfatis, infinita Dei beneficentia, eſt indeficiens ſcaturigo boni omnigeni, ſeſe diffundentis in omnes homines ſine diſcrimine, idque ſolis inſtar, qui æquè malos dignatur ſua luce ſicut bonos. Ne ergo ſortiatur homo numen ingrati tenetur adhibere ſuam omnem induſtriam, vt benefactori ſuo largo modis omnibus obſequatur.

Gratitudo ſumma qualis ſit.

Beneficia verò Dei vt ſunt magna, talem etiam gratitudinem depoſcunt ab homine, id eſt ſummam, quæ non eſt in eo ſolo ſita, totum vt ſe Deo obſtringat homo vacando bonis operibus, ſed etiam acerba mala ſibi inflicta, Dei amoris ergò, grato animo patiatur. Illud ſanè reor ſummum eſſe genus gratitudinis. Namque, ſicut ait Chryſologus, intenſus amor anguſtiati ſuas facit anguſtias, & paſſionibus iiſque duris & acerbis maximè comprobatur.

Gratitudinis ſpecies illa prima, velut ſumma Regi Dauid occurrit. Cùm namque velut anxius, & dubius quanam poſſet induſtria, & ratione referre Deo gratias congruas infinitis beneficiis ab eo acceptis, concluſit eſſe dira omnia & acerba, Dei gratiâ, toleranda. *Quid* (inquit) *retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam.* Pſal. 115.

Ex variis hiſtoricis.

Attenditur gratitudinis æſtimatio ex pretio rei quæ rependitur; at omnes benefactori referre bona malunt, quàm eius intuitu inflicta mala aſpera tolerare. Quippe ſicut argutè Satan ait: *Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima ſua.* Iob. 1. Id eſt, vt homo procul arceat à ſe mala, quibus impetita caro lædi poteſt & laceſſi, contemnit opes quas etiam largas dare ſolet, vt procuret ægrotanti corpori ſanitatem.

Gratitudo ſumma, pati ærumnas pro benefactore.

Si quis ergo Deo referre velit gratias ſummas, ille potum à Chriſto calicem Paſſionis abſorbeat, & vltro mala, ſicut ſunt, ieiunia arcta, flagella, cruces, opprobria, conuitia, vigilias, & alia dura, pro rependenda vice Chriſto, læto animo patiatur.

Ita ſuum animum gratum erga Ieſum generosè Thomas expreſſit. Audiens namque vitam Chriſti adduci in diſcrimen ſi pergeret ad caſtellum vbi defunctus erat Lazarus, audacter ait aliis Apoſtolis: *Eamus & nos, & cum eo moriamur.* Ioan. 11. Quaſi diceret: Tot à Chriſto bonis acceptis, ei deuincti ſumus, vt nequeamus ea bona ſicut par eſt congruo pretio perſoluere niſi mortem pro ipſo fortiter oppetendo.

Ethai Gethæus, homo potens, & à Rege Dauide ſuorum in amicorum numerum adſcitus, tanti fecit hanc gratiam, vt pulſo, & afflicto Regi ſe comitem adiunxerit, ſatius eſſe ducens vnà cum benefactore pati, quàm ab inimico Regis excipi lautè, bonis & maximis adaugeri.

1. Rg. 15.

Ecce voces eius indices animi perquamgrati: *In quocumque loco fueris, Domine mi Rex, ſiue in morte, ſiue in vita, ibi erit ſeruus tuus.*

1. Reg. 16.

Contrà verò genus ingratitudinis eſſe, pati nolle ſuo cum amico, Abſalon ipſe licet ingratus erga patrem dixit vni ex amicis Dauid nomine Chuſai, qui derelicto Rege Dauid exulo ſuo regno ſequi videbatur Abſalon, qui obiecit ei, eſſe notam ingrati animi, nolle dura pati cum amico, graui ærumnarum pondere fatiſcente. Ita iocans Abſalon excepit Chuſai, quem credebat deſertorem eſſe Dauid afflicti: *Hæc eſt gratia tua ad amicum tuum? quare non iuiſti cum amico tuo?*

Arabum gratitudo erga Regem.

Ex Athenæo lib. 6. cap. 6. Arabes Rege vulnerato, plagas infligebant quoque ſibi, ea ſola ratione rati ſe poſſe ſuam erga Regem beneficum gratitudinem optimè profiteri.

Gratitudo vxorum erga viros.

Proſtat apud Stobæum 15. 123. aliud exemplum illuſtrius. Ait, vxores Indorum, defuncto viro, viuas ſe commiſiſſe rogo vbi corpus exanime coniugis vrebatur.

Zopyri gratitudo erga Regem Darium.

Extat item libro tertio Herodoti locuples hiſtoria, confirmans animo grato plagas exceptas pro amico peti, & nemine infligente ſumi, & Zopyrus generoſè fecit, quem arctè ſibi Rex Darius beneficiis obſtrinxerat. Cùm namque gratus hic aulicus videret Darium fruſtra muros quærere Babylonis, quam obſidione cinxerat, & ita notam ingloriam contraxiſſe Regem, ille ſibi amputauit aures, labra, naſum, & ſanguine defluente velut transfuga ſe recepit apud Babylonios conuitiis impetendo Regem Darium, à quo ſe deformatum eſſe voce querula ſimulabat. Creduli dicto fidem adhibuere ciues, huncque ſibi præfixere Ducem, qui eruptione facta ſemel & iterum caſtra Regis Darij afflixit, vt ita ſibi grande nomen conciliaret apud Babylonios, quorum ciuitatem propitia occaſione nacta Regi Dario tradidit, qui poſtea mœſtus ait, magno ſibi conſtitiſſe talem victoriam. Namque pluris faciebat vnum Zopyrum integrum quam viginti captas victoria ſimili Babylones.

Gratitudo fœnus eſt, quia gratias multiplicat.

Duo argumenta nobis ſuadent gratitudinem erga Deum. Primum petitur ab incremento boni accepti, ſi de illo grates agat homo Deo, cui referendo vices, magno ſuo reportato lucro grata anima fœneratur.

Ex SS. Patribus.

Bernardus eò vergit ita fatus ſerm. 2. de Dominica 6. poſt Pentecoſten: *Oportet eſſe gratum hominem, & deuotum, qui percepta gratiæ munera, non modò manere ſibi deſiderat, ſed & multiplicari. Nemo ſanè eſt qui non facilè ſi quærit inueniat vnde plurimum ſit obnoxius Deo, quoniam non eſt, qui ſe abſcondat à calore eius.*

Ruſus idem ſerm. 40. in Pſalm. 90. *Confitenti* (inquit) *humiliter, & deuotè gratias referenti, non immeritò ampliora beneficia promittuntur. Nam qui fidelis inuenitur in modico, iure conſtituetur ſuper multa: ſicut econtra accipiendis eſt indignus, qui fuerit de acceptis ingratus.*

Gratitudo nouas conciliat gratias.

Item ille ſerm. in Pſalm. 90. *Beatus* (inquit) *homo, qui ita ſemper eſt pauidus, nec minori angitur ſollicitudine, ne fortè obruatur beneficiis, quàm peccatis. Ad hoc ſiquidem diuina nobis tam ſedula erga nos & tam profuſa beneficentia commendatur, ſollicitemur ad gratiam, imitemur ad dilectionem.*

Gratitudo bona cuſtos eſt Beneficiorum.

Concolor eſt hæc Chryſoſtomi ſententia homilia 23. in Matthæum: *Optima beneficiorum cuſtos eſt memoria, & perpetua confeſſio gratiarum.* Et in tractatu de ſymbolo: *Admoneo* (inquit) *vos, vt Dominum ſemper benedicatis. Si venerint mala; benedicite, & diſſoluentur mala. Si proſpera venerint; benedicite, & perſeuerabunt bona, & proſpera.*

Caſſiodorus in Pſalmos idem fusè latéque probat: *Inuitat* (inquit) *ad magna, qui gratanter ſuſcipit modica, & ſpem de futuris recipit, qui tranſacta beneficia recognoſcit: nec deſperatione frangitur, qui magnorum munerum conſolatione roboratur. Iugiter ſibi ſubueniri facit, cui collatum beneficium ante oculos ſemper aſſiſtit. Meliora meretur ſuſcipere, quò collata bona de corde non probatur amittere.*

Ex Symbolis. Gratitudo ditat homines gratos.

Itaque quadrare poteſt gratitudini Symbolum, cuius meminit Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum, vbi pingit duas manus cornu copiæ prætendentes. Picturæ voces adiecit indices gratiarum, quas gratitudo gratis animis conciliat. DITAT SERVATA FIDES. Fidelis eſt ille, qui beneficio accepto vices abundè refert, & quia gratiæ actæ nouum procurant beneficium, profectò DITAT SERVATA FIDES. Reſpexit eò Chriſtus, quando ſua in parabola induxit ſeruum fidelem ob dona accepta benè diſpenſata nouis beneficiis auctum: *Euge* (inquit) *bone ſerue, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſuper decem ciuitates.* Luc. 19.

Alterum argumentum, quo vrgemur ad gratitudinem erga Deum petitur à pœnis, quæ moltæ, vita etiam in hac, ingratis animis infliguntur.

Sed eſt neceſſe ſcire primò quando crimen ingratitudinis incurrat homo, ſibi vt caueat à ſcopulo illo, cui alliſæ quæque præclaræ dotes corporis & animæ demerguntur.

Gratitudo duobus modis offenditur.

Duobus modis in hoc vitium incurritur. Primò negando vices rependere amico, cuius animum beneficum expertus eſt. Secundò malum pro bono accepto, ſuo benefactori nequiter infereodo. Vtroque modo crimen committitur lethale graui in materia, quia peccatum hoc directè lædit amicitiam, & charitatem.

Gratitudo eſt familiaris etiã beſtiis.

Quodque magis illud immane nefas damnat, ipſæ feræ rationis expertes & crudeles, aliquo beneficio accepto, malum non rependunt beſtiis à quibus gratiam acceperunt.

Gratitudinis exempla in beſtiis carniuoris.

Falco, vorax auis, & carniuora, auiculâ captâ, tota nocte ſuis vnguibus ſuſpenſam impunè tenet, vt eius calore frigus tepefiat, quo tempore hyberno riget. Illucente die, quamuis eam dira fames ſolliciter, ſoſpitem dimittit auem, in quam ne incurrat in aduerſa cœli regione prædam quærit. Quod reuera diues eſt per quam gratæ indolis argumentum. Camerarius libro Centuriarum falconi depicto ſua cum integra auicula titulum hunc adiicit. FIDEM SERVABO GENVSQVE. Quaſi diceret; infidelis eſſe nolo necem inferendo, mihi beneficæ auiculæ; ingratitudo notat degeneres animos, à quibus generoſè viuens iugiter abhorrebo. Abeat ergo tuta, mihi benefica auis, FIDEM SERVABO GENVSQVE.

Auctor idem, illic habet & aliud egregium

Symbolum gratitudiois in beſtia immani, atque truci. Ait, crocodilum aliquo animali deuorato, pati, atque malè habere, quia ſpatiis dentium inanibus inſertæ quædam carnis & oſſium particulæ contriti & abſorpti corporis adhæſerunt. Eodem Camerario teſte, malè habenti crocodilo ſeſe ſiſtit aois opportuna, cui nomen trochilus, qua viſ-gulam apetit crocodilus, quam tutò ſubit auis, roſtro ſuo purgans induſtriè dentes, quos intruſæ carnes, & infixa quædam oſſium fragmenta dirè antea diuexabant.

Picturæ voces has Camerarius inſcripſit. ACCEPTVM REDDITVR OFFICIVM. Nam trochilus eductas carnes edit, & in ſtipendium gratiæ collatæ, neque vllum vel leue refert à beſtia detrimentum.

1. Tim. 3.

Inde patet, ingratitudinem eſſe deprauatæ naturæ ſcelus, cùm beſtiæ ipſæ malum pro accepto bono non rependant. Vnde benè crimen hoc Paulus Apoſtolus inter grauia peccata ponit & recenſet: *Erunt* (inquit) *homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti.*

Dixi, duplex eſſe genus ingratitudinis: omiſſionis vnum, & aliud commiſſionis. Vtrumque mala quamplurima conſciſcit ei, qui beneficia accepta bonis reciprocis negligit agnoſcere. De omiſſione Codex ſanctus habet hiſtoriam, ex qua inferre licet, qua ratione Deus ſæuiat in ingratos mutuam gratiam reddere detrectantes.

EX VARIIS HISTORIIS.
Ingratitudo Nabal quale malum conſciuit ei.
1. Reg. 25.

Degebat in monte Carmelo quidam homo diues atque potens nomine Nabal, cuius greges magnos, & paſtores in deſerto Dauid eſt tutatus, ab iniuriis militum illos incolumes ſeruans. Vrgente fame Dauid petiit ab illo cibos; ſed ille ferus homo, miſſis à Dauide viris ſic reſpondit: *Quis eſt Dauid? & quis eſt filius Iſai? Tollam ergo panes meos, & dabo viris quos neſcio vnde ſint?* Quo audito Dauid ait: *Verè fruſtrà ſeruaui omnia, quæ huius erant in deſerto, & non periit quidquam de omnibus quæ ad eum pertinebant, & reddidit mihi malum pro bono. Hæc faciat Deus inimicis Dauid, & hæc addat, ſi reliquero de omnibus, quæ ad ipſum pertinent vſque manè.* Dauid gladio accinctus ibat ad vindictam & exterminium vniuerſæ domus huius ingrati, quando venit ei obuiam Abigail vxor Nabal cum annona ſedans ita Dauid iram, & ſic vxoris gratitudo crimen diluit, quod ingratitudo viri antea perpetrarat. Vide, bono accepto malum rependi, quando doni gratuiti ingratus homo velut immemor, non ſe accingit ad mutuas tempore opportuno vices benefico homini rependendas.

Ingratitudo Regis Ioæ.
2. Paral. 24.
Ibidem.

De commiſſione, liber idem ſacer crudele nobis exemplum ſuppeditat in Rege Ioa, qui Zachariam Prophetam occidit, quamuis eius à patre Ioiada Sacerdote vitam, & regnum, ereptus Athaliæ gladiis accepiſſet. Paucis eius ingratitudinem Scriptura ſacra notat hoc contextu: *Non eſt recordatus Ioas Rex miſericordiæ, quam fecerat Ioiada pater illius ſecum, ſed interfecit filium eius.* Non ſera fuit vltio tanti piaculi. Nam ex Scriptura ſacra: *Surrexerunt contra eum ſerui eius in vltionem ſanguinis filij Ioiada Sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo ſuo, & mortuus eſt; ſepelieruntque eum in ciuitate Dauid, ſed non in ſepulchris Regum.* Indignus tenerè fuit illo Regum ſepulchro, quia ſicut degener, & beſtia inhumana peior, ingratitudinis vitio laborabat.

Ingratitudo Popilij Lenatis.

Carpit hiſtoria profana duos etiam viros ingratiſſimos, & editos in humani generis iniuriam. In ſerie illa prior eſt Popilius Lenas, qui aliquando reus capitis, à Cicerone cauſam eius agente fuit inglorio ſupplicio ereptus, vt ſcribit Valerius lib. 5. cap. 3. Sed immemor tantæ gratiæ acceptæ ſui patroni Ciceronis, eum Antonio perſequente, caput homo perfidus amputauit.

Ingratitudo Baſilij Imperatoris.

Eiuſdem farinæ fuit Baſilius Macedo Imperator, eius vt ex vita liquet apud Zonaram & Cedrenum. Ille zona apprehenſus à ceruo, ſuo pulſus equo fuit. Aulicus quidam accurrens gladio diſtricto Zonam induſtriè præſcidit, cui cornibus implexus erat ceruus, & ita vitam reſtituit Imperatori, alioquin eo tempore periturо. Tantùm abeſt vt ingratus ille vices retulerit, quinimò virum adeò beneficum extremo ſupplicio damnauit, cauſatus eum eſſe reum mortis qui gladio exerto, ſuum Imperatorem adorſus eſt. O hominem indignum vita! cuius vſura fuit dignatus ope viri, quem ingratus nequiter interemit.

Ingratitudo facit obnoxios multis malis.
Prou. 17.

Seneca auctore lib. 3. de beneficiis cap. 6. Medis erat licitum diuexare viros ingratos vt editos in omnium hominum perniciem. Et ex Salomone malis infinitis ſunt obnoxij homines ingrati: *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.* Inquit homo cœlitus inſpiratus.

EX SYMBOLIS.
Ingratis omnes ſunt ingrati.

Vipera ingrata matrem naſcendo necat, iuſtè fato ſimili moritura. Eius picturæ voces iſtas Camerarius appoſuit. SVO PERIT EXEMPLO. Nemo gratus eſſe ſolet homini ingrato, ſemperque SVO PERIT EXEMPLO. Omnes enim illum meritò deteſtantur.

EX IVRE CIVILI.
Ingrati filij, Patris hæreditate cadunt.

Cæſareo Iure, cadit hæreditate patris filius ingratus. Lex iuſtè cauit filios poſſe queri de inofficioſo teſtamento patris; *Si tamen* (inquit) *non ingrati legitimis modis arguantur, cùm eos ſcilicet ingratos circa ſe fuiſſe teſtator dixerit.* Lege, Omnimodo, Codice, de inofficioſo teſtamento lib. 3. tit. 28. lege 30.

EX IVRE CANONICO.
Ingratus libertus ad ſeruitutem reuocatur.

In Concilio Hiſpalenſi, quidam libertus damnatus eſt ad priſtinam ſeruitutem ob ingratitudinem, eius cauſa canon editus eſt iſte, totam referens hiſtoriam. *Octaua diſcuſſio agitata eſt de quodam Eliſæo ex familia Agabrenſis Eccleſiæ, qui ab Epiſcopo ſuo traditus libertati, de libertate confeſtim ad contumaciæ verbam tranſiliuit. Aduerſus quem ingrati actio, canonum & legum auctoritate iuſtè dirigitur; ſcilicet, vt immerita libertatis damno multatus, ad ſeruitutis nexum reuocetur. Talium enim ſtatus, qui contra Epiſcopum ſuum, aut patronam Eccleſiam nituntur, decidi potius, quàm conſeruari conuenit: vt quorum libertas perniicioſa eſt, ſit ſalutifera ſeruitus; & qui ſuperbire nouerunt adepta libertate, proditi diſcant obedire ſubiecti.* Canone, Octaua, 12. quæſt. 2. can. 62.

EX SS. PATRIBVS.
Ingratitudo ventus vrens.

Nonne ingratitudo, Dei beneficiorum fontem ſibi ſiſtit, vrit, & exſiccat, vt Bernardus ait in ſermone 51. in Cantica: *Ingratitudo* (inquit) *inimica eſt animæ, exinanitio meritorum, virtutum diſperſio, beneficiorum perditio. Ingratitudo ventus vrens, ſiccans ſibi fontem pietatis, rorem miſericordiæ, fluenta gratiæ.*

Profectò

Ex Symbolis. Ingratitudo benè mulæ comparata.

Profectò benè mulæ viros ingratos aſſimilat Ferrus in theatro ſuo Symbolorum, pictæ mulæ voces has inſcribens. EX FOECVNDIS INFOECVNDA. Parentibus fœcundis mula ſata nihil parturit. Ita licet ingratos liberalitas fœcunda bonis adaugeat, eorum ingratitudo nihil omninò boni parturiet in gratiam & commodum optimi largitoris. Appoſitè ad hoc Plato malum vocabat Ariſtotelem, quia poſt ſcientiæ exquiſitæ puros latices hauſtos ab ipſo Platone, ſuum in animum induxit impugnare ſcita Platonis, ei turpiter inſultando.

Psal 31. Fortè Vates eò reſpexit quando monitos ſic docuit: *Nolite fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus.* Ille ſuo qui intellectu non recolit accepta bona, ſicut mulus eſt, animal infœcundum.

Ex Medicina. Capilli defluentes tabidis lethale malum portendunt.

Ex Medicina, fluens è capitis cute pilus omen peſſimum eſt, inſtare finem ægro clamans, præſertim tabe lutida marceſcenti. Sic Hippocrates aphor. 11. lib. 5. ἢν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι θανατώδεες. Id eſt. *Si capilli è capite defluunt, lethale eſt.* Cogitationis humanæ nota ſeu Symbolum eſt capillus, vtpote prodiens è capite. Profectò fluunt ab ingrato pili capitis; immemor namque ſuo non reuoluit animo beneficia Dei, & hæc obliuio ingrata notat ſalutem eſſe talis animæ deploratam.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoſcet de doctrina, vtrum ex Deo eſt.

DICAM primò, Dei doctrinam eſſe totam in praxi, quia moralis eſt.

Secundò dicam, ignaros eſſe talis doctrinæ viros omnes inglorio otio diſſolutos.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

De turba multi crediderunt in eum.

DICAM primò, ſolos humiles capere doctrinam Chriſti, in cuius obſequium arctè debet intellectum ſuum anima captiuare.

Dicam ſecundò, notam eſſe meræ ſuperbiæ, velle decreta & dictata ab Eccleſia Chriſto afflata, velut falſa, vel ſpuria condemnare.

FERIA

FERIA QVARTA, DOMINICÆ QVARTÆ QVADRAGESIMÆ.

TEXTVS EVANGELII.

Ioan. 9. I. PRÆTERIENS Ieſus vidit hominem cæcum à natiuitate.

II. Et interrogauerunt eum diſcipuli eius: Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur.

III. Reſpondit Ieſus: Neque hic peccauit, neque parentes eius; ſed vt manifeſtarentur opera Dei in illo.

IV. Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt: venit nox, quando nemo poteſt operari.

V. Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi.

VI. Hæc cùm dixiſſet, expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & liniuit lutum ſuper oculos eius.

VII. Et dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloë (quod interpretatur, Miſſus.) Abiit ergo, & lauit, & venit videns.

VIII. Itaque vicini, & qui viderant eum priùs quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic eſt, qui ſedebat, & mendicabat? Alij dicebant: Quia hic eſt.

IX. Alij autem: Nequaquam, ſed ſimilis eſt ei. Ille verò dicebat, Quia ego ſum.

X. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti ſunt tibi oculi.

XI. Reſpondit: Ille homo, qui dicitur IESVS, lutum fecit: & vnxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria Siloë, & laua. Et abij, laui, & video.

XII. Et dixerunt ei: Vbi eſt ille? Ait: Neſcio.

XIII. Adducunt eum ad Phariſæos, qui cæcus fuerat.

XIV. Erat autem Sabbatum, quando lutum fecit Ieſus, & aperuit oculos eius.

XV. Iterum interrogabant eum Phariſæi, quomodo vidiſſet. Ille autem dixit eis: Lutum mihi poſuit ſuper oculos, & laui, & video.

XVI. Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, qui Sabbatum non cuſtodit. Alij autem dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere? Et ſchiſma erat inter eos.

XVII. Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia Propheta eſt.

XVIII. Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuiſſet, & vidiſſet, donec vocauerunt parentes eius, qui viderat.

XIX. Et interrogauerunt eos, dicentes: Hic eſt filius veſter, quem vos dicitis quia cæcus natus eſt? Quomodo ergo nunc videt?

XX. Reſponderunt ei parentes eius, & dixerunt: Scimus quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt.

XXI. Quomodo autem nunc videat, neſcimus: aut quis eius aperuit oculos, nos neſcimus: ipſum interrogate, ætatem habet, ipſe de ſe loquatur.

XXII. Hæc dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudæos: iam enim conſpirauerant Iudæi, vt ſi quis confiteretur eum eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret.

XXIII. Propterea parentes eius dixerunt: Quia ætatem habet, ipſum interrogate.

XXXIV. Vocaue

XXIV. Vocauerunt ergo turſum hominem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo: nos ſcimus, quia hic homo peccator eſt.

XXV. Dixit ergo eis ille: Si peccator eſt, neſcio: vnum ſcio, quia cæcus cùm eſſem, modò video.

XXVI. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo apeuit tibi oculos?

XXVII. Reſpondit eis: Dixi vobis iam, & audiſtis, quid iterum vultis audire? Numquid & vos vultis eius diſcipuli fieri?

XXVIII. Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis: nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.

XXIX. Nos ſcimus, quia Moyſi locutus eſt Deus, hunc autem neſcimus vnde ſit.

XXX. Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile eſt, quia vos neſcitis, vnde ſit, & aperuit meos oculos.

XXXI. Scimus autem, quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc exaudit.

XXXII. A ſæculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati.

XXXIII. Niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quidquam.

XXXIV. Reſponderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos. Et eiecerunt eum foras.

XXXV. Audiuit Ieſus, quia eiecerunt eum foras: & cùm inueniſſet eum, dixit ei: Tu credis in filium Dei?

XXXVI. Reſpondit ille, & dixit: Quis eſt, Domine, vt credam in eum?

XXXVII. Et dixit ei Ieſus: Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt.

XXXVIII. At ille ait: Credo, Domine. Et procidens adorauit eum.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

Ex variis Lingvis, SS. Patribvs, et ex Ratione.

SOlſequium flos eſt, qui nocte opaca ſicut languet, ita Sole coruſcante viget: ſi quid namque viuax habet hic flos, illud habet precariò; quippe totum vnde valet, atque floret, hoc à Sole rutilo mutuatur. Euangelio hodierno nobis exhibetur homo nactus indolem ſolſequij: nempe virum hunc cæcum ab ortu, lucis expertem denſa caligo fecit miſeratione dignum: nempe vita oculis orba luget nocti æternæ lucis neſciæ mancipata. Vt Chriſtus erat lux mundi, influxit in hominem iſtum cæcum, tenebras eius terſit, & quos à natura deuiante cæcos habuit oculos inſtaurauit.

I. Præteriens Ieſus vidit cæcum à natiuitate.

Chriſtus quàm beneficus fuerit.

Vt Sol incunctante gyro rotans nullas in vno loco moras agit, ſed pernice motu luſtrando plagas omnes orbis, in eas beneficus influit: ita Ieſus non in vno loco ſolo ſuas ſedes fixit, ſed multas ciuitates prætereundo ſua dignatus eſt præſentia, illis multas gratias erogando. Ieroſolyma, quamuis ingrata, bonis multis ab ipſo fuit affecta, quorum vnum eſt cura viri, quem mater eſt enixa cæcum; quodque magis commendat indolem beneficam Chriſti, beneficium hoc præſtitit, cùm meditata nece ipſius, æmuli eius maximè deſæuirent. Etenim Scribæ & Phariſæi in templo graues iniurias intulerant Chriſto, imò parum abfuit, quin accenſabile à verbis acerbis ad lethalia verbera deuenirent. Chriſtus eorum iræ cedens, & exeundo è templo ſanans cæcum duo præſtitit admiranda. Primò patientiæ & humilitatis exemplum ſingulare exhibuit. Secundò curando cæcum, diuinæ ſuæ poteſtatis indubium præbuit argumentum. Audiendus hic Chryſoſtomus homil. 55. in Ioan. *Humaniſſimus* (inquit) *Dei filius, & noſtra cupidus ſalutis, & vt ingratorum ora obſtrueret, neminem obuium obmittit, quamuis nemo ei intenderet. Propterea hoc in loco, cùm ſermonum ipſius altitudinem non acciperent, ſed dæmonium habere dicerent, & interficere conarentur, egreſſus è templo cæcum ſanauit, cùm vt abſentiâ ſuâ, eorum iram ſedaret, tum vt miraculi beneficio, eorum duritiem, & immanitatem placaret, tum vt ſuam confirmaret orationem. Neque paruum operatur miraculum, ſed quod primum tunc contigit: A ſæculo enim non eſt auditum, quòd quis aperuit oculos cæci nati. Et quod egreſſus de templo ad cæcum deditâ operâ venerit, inde perſpicuum eſt. Ipſe vidit cæcum, non ad ipſum cæcus acceſſit, & tam diligenter eum intuitus eſt, vt diſcipulos ad interrogandum conuerteret.*

II. Interrogauerunt eum diſcipuli eius: Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur.

Rabbi quid ſignificet.

Apoſtoli, aliàs Dominum appellant Ieſum; iam verò Magiſtrum: ſiquidem, *Rabbi*, vox eſt Hebræa, ſonans idem ac, magiſter meus, radix eſt, רבב *Rabab*, à qua deducitur nomen, רַב *Rab*, id eſt, Magiſter. Radix *rabab* ſignificat augere,

augere, multiplicare. Vnde quia in magiſtris, multa eſt ſcientia, Magiſter ducitur, *Rab*: quòd verò adiicitur *b*, & *i*, in voce *Rabbi*, illud ſecundum, *b*, notat nomen hoc deriuari à verbo *rabab* vbi, *b*, duplicatur. *Iod* verò pronominis eſt primæ perſonæ nota. Syriacè רבוני *Raboni*. Græcus interpres, Latino viam ſtrauit, vt Hebræam vocem *Rabbi* tranſcriberet. Itaque Apoſtoli, Magiſtrum appellant Ieſum, quia in re magni ponderis & momenti volebant à Magiſtro illo docto cœlitus edoceri. Aliàs imminente naufragio ortâ procellâ vehementi, non vocauere Ieſum Magiſtrum, ſed Dominum. *Domine, ſalua nos, perimus.* Ita Dei in humanis profitentes dominium atque poteſtatem in pelagus intumeſcens.

Ancipites ergo nutant Apoſtoli, dubij cæcus iſte peccauerit necne, & ita Deum vindicem obſtrinxerit ad hanc pœnam grauiati perpetrati criminis irrogandam. Chriſtus bifariam dubio huic exorto dedit anſam. Primò, quia attentè ſuos oculos in cæcum illum vibrans hæſit, & ſe accinxit prodigio, quod edidit. Secundò, quia ſanato paralytico iniunxit ei vt ſi cauere vellet à peiori diſcrimine, ille ſibi ab inolito quondam crimine temperaret. Rurſus nota, non eò dementiæ Apoſtolos deueniſſe, virum vt hunc crederent peccaſſe priuſquam natus eſſet: ſed eos hoc interrogaſſe quaſi neſcios cauſæ, quæ lucis vſuram huic cæco homini denegaſſet.

Peccata nobis mala procurant.

Ita Chryſoſtomus hîc: *Quomodo* (inquit) *ad hanc venerunt interrogationem? Antea ſanato paralytico, dixit: Ecce ſanus factus es, & noli amplius peccare. Cognoſcentes itaque diſcipuli illum propter peccatum in paralyſim incidiſſe, dicunt: Concedatur illum propter peccatum paralyticum: de hoc quid dicis? hic peccauit? quod eſt abſurdum, cùm eſſet à natiuitate cæcus: an parentes eius? ſed neque hoc, ſiquidem pro patre filius non patitur. Vt igitur puerum aliquo morbo affectum videntes dicimus: Quid de hoc dicendum eſt? quid commiſit puer? non rogando, ſed dubitando: ita nunc diſcipuli dubitant potius, quàm percontentur.* Eſtò neget Chryſoſtomus filios puniri propter peccata patris, tota proles Adami, magno ſuo diſcrimine, damnat illam ſententiam: quippe genus noſtrum Adamo patre ſatum, in pœnam peccati Adæ magna malorum ſerie cruciatur.

Cæcitas mẽtis eſt effectus peccati.

Ex immenſa malorum iliade cæcitas corporis & animæ; mali corui, malum ouum eſt: ſed præcipuè denſa caligo, quæ ſe menti offudit omnium hominum ob naturam in Adamo primo ſtipite vitiatam. Auguſtinus tractatu 44. in Ioan. exquiſitè probat fuiſſe opacas hominum mentes vitio Adami: *Ea* (inquit) *quæ fecit Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſtupenda, atque miranda, & opera, & verba ſunt: opera: quia facta ſunt: verba, quia ſigna ſunt. Si ergo, quid ſignificet hoc, quod factum eſt, cogitemus, genus humanum eſt ille cæcus: hæc enim cæcitas contigit in primo homine per peccatum, de quo omnes originem duximus, non ſolùm mortis, ſed etiam iniquitatis. Hæc enim cæcitas eſt infidelitas, & illuminatio fides; quem fidelem quando venit Chriſtus inuenit. Quandoquidem Apoſtolus natus in gente Prophetarum dicit: Fuimus & nos aliquando naturâ filij iræ, ſicut & cæteri. Si filij iræ, filij vindictæ, filij pœnæ, filij gehennæ. Quomodo naturâ, niſi quia peccante*

Peccati Adæ quales effectus.

primo homine, vitium pro natura inoleuit? Si vitium pro natura inoleuit, ſecundùm mentem omnis homo cæcus natus eſt: ſi enim videt, non opus habet ductore: ſi opus habet ductore, & illuminatore, cæcus ergo eſt à natiuitate.

III. Reſpondit Ieſus: neque hic peccauit, neque parentes eius, ſed vt manifeſtarentur opera Dei in illo.

Eſtò malum omne queat dici effectus peccati, vt pœnæ malum eſt: etenim natura humana, ſibi ſemper ſtante iuſtitia originali illibata, mali neſcia conſtitiſſet. Aliquando tamen grauia mala pœnæ viros etiam iuſtos vexant, ad incrementum gratiæ, & gloriæ, necnon ad Dei gloriam virtute iuſtorum agnita propagandam. Gregorius bellè meam adſtruit ſententiam lib. 1. Moralium: *Alia* (inquit) *eſt percuſſio, qua peccator percutitur, vt corrigatur: alia, qua quiſque percutitur, non vt præterita corrigat, ſed ne ventura committat: alia, per quam nec præterita culpa corrigitur, nec futura prohibetur. Sed dum inopinata ſalus percuſſionem ſequitur, ſaluantis virtus cognita ardentius amatur.* Hic cæcus ergo talis effectus eſt, vt Iudæis excæcatis gloriæ diuinæ radius deterſis huius cæci tenebris illuceret.

Tribulatio cur etiam iuſtos afficit.

Tribulationis variæ ſunt cauſæ.

Hoc loco nomen Dei non ſignificat perſonam Patris, ſed perſonam Chriſti, cuius diuinitas ignota ſcribis & aliis eius æmulis, ſatis ſupérque fuit luce viro à natiuitate cæco reddita comprobata. Ne quis verò putet Chriſtum iniuriam feciſſe viro illi, quem voluit excidiſſe luce ab ortu, vt deterſa ſua cæcitate, Dei gloriam miraculo edito propalaret, audiendus eſt Chryſoſtomus homilia 55. in Ioannem. Sic ille obiicit: *Ergo iniuriam propter gloriam Dei accepit. Quam iniuriam, dic quæſo, ſi enim non contempſit, ſed ex cæcitate beneficia contulit? Vidit enim interioribus oculis. Quid oculi Iudæis contulerunt? Maius ſupplicium, cùm videndo cæcè eſſent. Quid cæcitas huic obfuit, propter quam vidit? Itaque vt mala huius vitæ, mala non ſunt; ita neque bona, ſed peccatum duntaxat malum. Cæcitas non eſt malum. Quid verò, quod non erat, effecit vt eſſet, poterat & ſic dimittere. Deus tanquam domum ruinam minantem, corpus noſtrum conglutinat, & perficit, manum aridam ſanat, diſſoluta membra corroborat, claudos dirigit, leproſos mundat, ægrotos excitat, debilia crura confirmat, mortuos ad vitam reuocat, lippos oculos purificat, non habentibus largitur: quæ omnia, cùm naturalis ſint imbecillitatis, meliora Chriſtus efficiens, ſuam indicat poteſtatem. Hanc autem particulam, vt manifeſtetur gloria Dei, de ſe, non de Patris gloria dixit. Patris enim gloria manifeſta erat.*

Valido argumento ſuam Chriſtus adſtruit diuinitatem, probando totum ſe creaſſe virum illum, cùm illos, qui defuere cæco, oculos inſtaurauit. Et id eadem induſtriâ, qua primum hominem effinxit. Vt namque luto totum compegit corpus Adæ, ſic etiam nunc eâdem materiâ aſſumptâ nouos oculos efformauit. Itaque vnicuique fuit facilè inferre, Deum eſſe Chriſtum, eum ſcilicet, qui ex limo primum hominem inſtruxit ea membrorum ſupellectile, qua

valemus,

valemus; Ita Chryſoſtomus: *Cùm* (inquit) *limo formatum à Deo hominem audiſſent, ideò Chriſtus nunc oculos finxit. Si enim dixiſſet: Ego ex terra formaui hominem, arduum viſum eſſet auditoribus; re autem oſtenſum, iam negari non poterat. Quamobrem ipſo in ſputo, & puluere commiſto, abſconditam gloriam manifeſtauit: neque enim paruum erat, vt creatura opifex putaretur.*

IV. Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt.

Opera Dei ad extra communia ſunt toti Trinitati, idcircò ſua vocat opera, miracula, quæ nemo poteſt niſi afflatus Numine perpetrare. Vt autem omnem ſuſpicionem vanitatis eliminet, opera ſua dicit eſſe Patris: Chriſtus namque ſicut eſt Deus de Deo; ita quoque eſt omnipotens de omnipotente: illa tamen prioritas originis in Patre nihil detrahit filij maieſtati. Cùm ergo dicit, operæpretium eſſe, ſui vt Patris opera faciat, perinde ſonat ac, ideo miſſus ſum, vt in me Deum verum de Deo vero credat mundus, qui nequando putet, à me ſibi imponi, diuinitatis meæ fides eſt operibus congruis adſtruenda. Ita ferè Chryſoſtomus hîc: *Me* (inquit) *oportet operari opera eius, qui miſit me, id eſt, me oportet manifeſtare meipſum, & facere ea, quæ manifeſtent me Patris eadem facientem.* Eſſe verò Patris & Filij opera indiuiſa, Beda clamat: *Cùm* (inquit) *Filius ſe operari opera Patris aſſerit, ſua & Patris opera eadem eſſe monſtrauit, quæ ſunt, infirma ſanare, debilia roborare, homines illuminare.* De gloria Patris filium ſollicitum admonet Auguſtinus: *Mementote* (inquit) *quomodo vniuerſam gloriam illi dat, de quo eſt; quia ille habet filium, qui de illo ſit; ipſe non habet de quo ſit.*

Miracula quæ à Chriſto edita.

Chriſtus ait, operibus ſuis præſtiturum eſſe diem vt terminum; quidnam verò *dies* iſto loco ſonet, diſcordant interpretes. Ego diem credo vitam Chriſti, quam ille ſibi in concilianda fide hominum impendit. Vt ergo ſuum aſſenſum ei præberent homines, eos obſtrinxit editis pluribus miraculis, quæ tandem in eum credendum homines inclinarunt. Ita Chryſoſtomus: *Donec* (inquit) *dies eſt. Dum licet hominibus in me credere, dum hæc durat vita, laborandum eſt.*

Venit nox, quando nemo poteſt operari.

Mortem ſuam inſtare dicit: nox namque, licèt omnium hominum in genere mortem ſignificet, quia lucis vſuram oculis corporeis adimit, hoc loco tamen mortem ſolam Chriſti deſignat: vnde talis exurgit ſenſus. Vt nemo poteſt ſibi aliquo opere condigno vitâ functus mereri gloriam æternam; ita nec ego queo poſt mortem, moriendo, aut patiendo, vitam & ſalutem mundo perdito procurare. Chriſtus etiam nunc operatur, infundendo gratiam, ſed non agit eo modo, quo degens in hoc mundo ſuam præſentiam corporalem exhibuit. Omnes verò, quos peccati nox opaca demit ex hoc mundo, nihil vnquam præſtare boni poterunt, vnde queant æterna ſibi gaudia procurare. Hinc opportunè monet Auguſtinus ignauos omnes, vt ſe operi accingant Chriſto nobis indulgente vitam; mortis enim nocte ſuam offundente caliginem, nihil omnino boni poterunt homines olim deſides operari.

Morale. Mortis cum nocte comparatio.

Ita Auguſtinus Tract. 41. in Ioan. *Quid dicemus de nocte iſta, quando nemo poterit operari? Nox iſta impiorum erit, nox iſta eorum erit, quibus in fine dicetur: Ite in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius: ſed nox dicta eſt, non flamma, non ignis? Audi quia & nox eſt: de quodam ſeruo dicit, Ligate illi manus, & pedes, & proiicite eum in tenebras exteriores. Operetur ergo homo dum viuit, ne illa nocte præueniatur, vbi nemo poſſit operari. Modo eſt vt operetur fides per dilectionem, & ſi modò operamur, hic eſt dies, hic eſt Chriſtus. Omnis infidelis quando moritur, illa nocte ſuſcipitur, & non eſt vt illic aliquid operetur. In illa nocte diues ardebat, & ſtillam aquæ de digito pauperis requirebat, dolebat, angebatur, fatebatur, & non ei ſubueniebatur, & conatus eſt benefacere; ait enim: Pater Abraham, mitte Lazarum ad fratres meos, vt dicat illis, quid hîc agatur, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum. O infœlix, quando viuebas tunc erat tempus operandi: modò iam in nocte es, in qua nemo poſſit operari.*

Vita hæc tempus eſt operandi.

V. Quandiu ſum in mundo, lux ſum mundi.

Vt lux vacare nequit, nullis omnino motis deſiſtendo ſuum lumen diffundere, ita ſuos radios ſemper ſparſit Chriſtus: namque penes illum erat origo lucis, quæ deterſit illam infidelitatis caliginem, quæ homines multis antè ſæculis inumbrauit. Ne ergo gratis videretur ſe dixiſſe lucem mundi, ſtatim homini cæco lucem animæ & corporis impertiuit.

VI. Hæc cùm dixiſſet, expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & liniuit lutum ſuper oculos eius.

Eſtò lutum magis conducat ad excæcandos homines, quàm ad expurgandos oculos, qui aliquid coëgere luci contrarium; luto tamen obducto viri cæci oculis, Chriſtus ei lucis huius vſuram, vt opportuno medio procurauit. Apparatus ille luci ad reformandos oculos, quos oblita fuit natura, parum propitia cæco illi, de induſtria factus eſt, vt Scribæ & Phariſæi audita ſerie prodigij iſtius, concluderent eum qui ex luto fecit oculos, eumdem eſſe qui primo homini corpus eximium ex eadem materia lutea comparauit. Ita Chryſologus ſerm. 176. *Cæco* (inquit) *nato, non lumini, ſed tenebris, & cui natura viſum inuiderat, atque ipſa, quæ parat, & aperit oculos, oculos clauſerat, & negarat. Chriſtus imponit lutum, & collyrio materiali fingit, facit, procurat oculos, non recurat: vt creante, non medicante manu, inde homini ſuppleret lumina, vnde hominem fecerat totum. Dominico ſputo vacuas oculorum replet lacunas, diuino ore luciferam dat ſaliuam, vt ſancti oris gutta baptizaret oculos peccatoris, vt aperiat venia, quos clauſerat culpa. Nemo ergo dubitet diuino imbre tota arefacta mortalia poſſe membra reuiuiſcere, cùm*

videat parvâ dominici ſputi guttâ arentes cæcitate oculos, ſubitò ſic ſuſcitatos in lucem.

VII. Et dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloë, quod interpretatur Miſſus. Abiit ergo, & lauit, & venit videns.

Siloë natatoria vbi ſit. Niſi Chriſtus attactu ſuo, & limo diluto ſuo ſputo inunxiſſet oculos cæci, cauillans induſtria Iudæorum nequitia poterat obiicere, aquas Siloës fuiſſe virtute occulta cæco homini ſalutares. Euangeliſta vocat aquas illas natatoriam, κολυμβήθρα ſonat idem, ac piſcina, lauacrum, natatoria à verbo κολυμβάω nato. Omnis aqua poteſt dici natatoria ſi ſufficit ad natandum. Non erant illæ reſtagnantes aquæ, ſed fluidæ ad radices montis Sion, vnde tubis & alueis idoneis miſſæ in varias vrbis regiones hortos horis congruis alluebant. Non fuiſſe ſtabulantes aquas illas, ſed ebullientes, & ſalientes in varias vrbis oras, ex Iſaia Propheta patet, cap. 8. ſic inducente Deum in Iudæum populum inuehentem. *Abiecit populus iſte aquas Siloë, quæ vadunt cum ſilentio.* Siloë vox Hebræa שלוח *ſchiloach*, à radice סלח *ſchalach*, id eſt, *miſit*.

Siloë cur ſic nuncupatur. Dicebatur ille fons *Miſſus*, quia mittebantur aquæ illius per multos cuniculos ad peramœnos hortos, & hos varios irrigandos. Itaque cæcus inunctus luto fuit miſſus eò. Primò, vt præſtando ſuum hoc obſequium Chriſto, ſic ſe aptaret gratiæ ab eodem Chriſto Domino concedendæ. Ita Chryſoſtomus homil. 56. in Ioan.

Cæcus cur miſſus ad aquas Siloë. *Intuere* (inquit) *cæci animum in omnibus parentem; præbuit os, nihil ſolicitus, an lutum eſſet, an ſputum: & quid ſibi Siloa opus eſſet; etſi hoc, cur illo? Non cur lutum liniret ſuper oculos, aut cur lauari præceperit, nihil tale reputauit, illud duntaxat curauit, vt pareret imperanti, & in nullo perturbatus eſt.*

Secundò virum hunc cæcum oculis luto obductis Chriſtus ad aquas illas miſit, vt illo prætereunte vicos multos teſtes haberet prodigij

Cæci fides. editi in deterſa ſua priſtina cæcitate. Adiice, illucentem in cæco obſequente fidem condemnaſſe nequam Iudæorum indolem, & præſertim perfidiam. Cæcus enim Chriſto citam obſequendo fidem adhibuit, quam Iudæi conſcij Scripturæ ſacræ, & teſtes doctrinæ eius confirmatæ miris & ſtupendis ſignis, eidem Chriſto Domino denegarunt. Hoc ingratum, & perduelle genus hominum carpit Chryſoſtomus hac cenſura: *Fecit* (inquit) *lutum ex ſputo. Inde ne ex terra eam proceſſiſſe virtutem ſuſpicaretur, lauare iuſſit. Propterea vt cæci fides pateret, & perfidiam Iudæorum argueret. Nam credibile erat, abeuntem illitis luto oculis viſum, & re inſolita omnium in ſe oculos conuertiſſe. Cùm non facilè eſſet creditu, cæcum viſum recuperaſſe, multos via longitudine teſtes, & diligentiores ſpectatores rei inſolentia comparat, vt attentiores facti, iam non poſſent, an is eſſet, dubitare.*

Cæcus ille luci redditus vrbem totam in ſtuporem adduxit, ita vt multi rei magnitudine ſuſpenſi reuocarint in dubium, fuiſſet homo ille cæcus nec ne. Idcirco frequens habita quæſtio de hoc; imò & parentes iuſſi in conſeſſu Phariſæorum hiſtoriæ huius omnem ſeriem apetire. Siſtitur ſæpè cæcus, vt rei geſtæ à Chriſto palàm faciat omnem contextum, & eſtò fremens Iudæorum turma Chriſto infenſa malè de eo ſentiret; ille tamen gratitudinis erga Deum ſpecimen egregium edidit, fruſtra Iudæorum turba perfida reclamante. Conſultò plures verſus prætereo, vt ſatis ſupérque ſui intelligentiam omnibus ingerentes.

XI. Reſpondit: Ille homo, qui dicitur IESVS, lutum fecit, & vnxit oculos meos.

Narrat ille grato ſanè animo contextum hiſtoriæ, quam Scribæ & Phariſæi blaſphemantes arguebant, vt rei geſtæ neſcij falſitatis. Ex cæco, nouus Euangeliſta fuit, & præco veritatis, quam æmuli Chriſti perperam impugnabant. Ita Auguſtinus Tractatu 44. in Ioann. *Ecce* (inquit) *annuntiator factus eſt gratiæ: ecce euangelizat, confitetur videns: cæcus ille confitebatur, & cor impiorum frangebatur, quia non habebant in corde, quod iam habebat ille in facie.* Duo verſus ſequentes liquidi ſunt. Cæcus fit prædicator.

XIV. Erat autem Sabbatum, quando lutum fecit Ieſus.

Chriſtus vt legiſlator erat ſupra legem Sabbati, eſtò diem hunc feſtum violaſſe dici nequeat: ſi namque fuit licitum manducare die Sabbati, quia hoc pertinebat ad ſalutem corporis, nonne fuit & fas oculos illa die cæco homini procurare. Sed vt cuncta liuor inficit, ita fuit Iudæis illa cura facta die Sabbati inuidiæ contra Ieſum maximum incrementum.

XVI. Dicebant ex Phariſæis quidam: non eſt hic homo à Deo qui Sabbatum non cuſtodit.

Legiſperiti in legiſlatorem inſurgunt, quaſiverò legis neſcius ſit, qui condidit illam, & cuius eſt illam aliis explicare. Auguſtinus acutè probat, mentitos eſſe Scribas & Phariſæos, dum dixere Chriſtum violare legem Sabbati. Sic ille: *Ipſe potius cuſtodiebat Sabbatum, qui ſine peccato erat. Sabbatum enim ſpirituale hoc eſt, non habere peccatum. Denique hoc admonet Deus, quando commendat Sabbatum: Omne opus ſeruile, non facietis in eo. Hæc ſunt verba Dei commendantis Sabbatum: Omnis, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.* Non ſeruile fuit opus Chriſti, imò lucis copiam faciendo viro cæco, fecit opera dominantis. Sabbatum ſpiritale. Feſta quomodo celebranda.

Alij dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere?

Notat Scriba ſacer Phariſæos non conſtitiſſe ſibi circa rei geſtæ à Chriſto iudicium. Vt namque liuor non æquè ſuum virus effuderat in omnium Phariſæorum corda, ita fuit diſcolor eorum ſententia, quando miraculum Chriſti, ad infidelem, & ſuſpectam examinis ſui trutinam appenderunt. Iniquiores, quorum corda liuor noxius & virulentus infecerat altè,

ſuam

ſuam tulere ſententiam congruam odio, in quod Chriſto ſuo infenſi nequiter exarſerunt. Alij verò, quibus ſuperſtes erat adhuc aliquis humanitatis ſenſus æquiores fuere Chriſto, rati à Deo eſſe virum illum, quem tot & tanta ſigna edita commendabant. Sed vt principem in Synagoga locum tenuere viri iſti Chriſto benè affecti, ne in collegarum offenſam incurrerent, abiere retro, fidémque ſuam prodere detrectarunt. Ita Chryſoſtomus homil. 36. in Ioan. *Signis* (inquit) *alliciebantur. Nam qui antea miſerant, vt adduceretur: audi quid nunc, etſi non omnes, dicant. Etenim licèt principes gloriæ cupiditate in incredulitate perſiſterent, multi tamen crediderunt, quamuis non confiterentur. Populus autem inglorius erat, vtpote qui nihil in Synagoga poterat, principes clariores difficilius acquieſcebant. Hos igitur principatus amor, illos metus continebat: quare inquit, Quomodo poteſtis credere, qui gloriam ab hominibus accipitis?*

Chriſto quare non crediderint Iudæi.

Fidei obſtat gloriæ cupiditas.

XVIII. Vocauerunt parentes eius qui viderat.

Vt eſt natura boni diffuſiua ſui, ita lux conceſſa cæco, ſui etiam copiam fecit illis, qui audiere virum illum cæcum Chriſto Domino indulgente viſus gratiam accepiſſe. Multi quippe Dei filium hunc credidere, licèt remorante fidem illorum importuno metu Iudæorum, qui Chriſto benè affectos, vt degeneres accepti à Moſe ritus anxiè diuexabant. Ne ergo plebem conciliaret Chriſto nouum illud ſignum, Phariſæi dixere nugas eſſe ſermones illos, de cæcitate viri, quem increbreſcens fama viſum iactabat à Chriſto Domino recepiſſe. Vt omnem igitur rei geſtæ fidem adimerent, iniluxere ſuum in animum, terrorem incutere parentibus, vt negarent fuiſſe cæcum hominem illum, in quem Chriſto obſtetricante lumen influxerat. Sed malè ceſſit eis hæc aſtuta nequitia, nam adhibita ab eis induſtria, vt lateret illud miraculum, liqoidiorem fecit eſſe coram populo veritatem. Ita Chryſoſtomus homilia 57. in Ioan. *Conſidera* (inquit) *quot modis miraculum tegere, & abolere conantur. Verùm huiuſmodi eſt natura veritatis, vnde magis oppugnatur, inde magis confirmatur, & quò magis obtegitur, eò clarior euadit, aliter non eſſet creditum hoc miraculum, quod perinde ac ſi omnes id prædicare conati eſſent & Chriſti ſtudioſiſſimi fuiſſent ita claruit, &c. Ne quis enim diceret, nihil certi vicinos, & qui eum viderant, attuliſſe, ſed fuiſſe ſimilem, aduocant parentes, & inuiti miraculum verum confirmarunt. Nam parentes eum maximè norant, & cùm eum perterrere non poſſent, quin acceptum beneficium audacter publicaret, per parentes miraculum infirmare arbitrati ſunt. Vide interrogationis prauitatem, aduocatis in medium parentibus, vt metum incuterent vehementia quadam, & indignatione interrogant. Hic eſt filius veſter? Et non dicunt, qui cæcus fuerat: ſed, quem vos dicitis, quia cæcus natus eſt, ac ſi malè facerent, & opera Chriſti confirmarent. O ſceleſtos! & quiſnam pater ita de filio mentiri optaret? Tantùm non dicentes, quem vos cæcum feciſtis, imò & vbique cæcum prædicaſtis, quomodo nunc videt? O dementiam! veſtra hæc indignitas, veſtrum commentum. Dupliciter ergo eos ad negandum impellere conantur, dicendo, Et quem dicitis, Et quomodo videt. De tribus itaque parentes interrogati. An filius eorum eſſet, ſi cæcus fuiſſet, & quomodo videt. Duo tantùm confitentur, tertium ſe neſcire dicunt, vt magis veritas probaretur, vt nemo præter ipſum curatum, & maximè ad id teſtandum idoneum rem ipſam confiteretur.*

Phariſæorum induſtria vt nocerent Chriſto.

Subſequentes verſiculi œdipo non indigent, vtpote per ſe clari, & ſemotis difficultatum omnibus inuolucris.

XXIV. Vocauerunt ergo rurſus hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. Nos ſcimus, quia hic homo peccator eſt.

Phariſæi explorata rei geſtæ veritate, malum inſigne ſuo infideli animo verſauerunt. Nimirum tentauere virum alſàs cæcum inducere, vt Chriſto næuos aliquos affricaret. Vtque grauis noxæ ſuſpicionem omnem ei adimerent, dixerunt intereſſe Dei gloriæ, vt ipſe ſuum calculum adiiceret eorum ſententiæ, quæ Ieſum eſſe peccatis obnoxium, vt rem indubiam affirmabat. Quod autem vrgentes eum dixere: *Da gloriam Deo*; perinde eſt, ac, Noli mentiri. Sic namque moris erat apud Hebræos in iudicio malè ſibi conſcios homines adiurare. Illa nimirum præfatione reos admonebant, ipſos inferre Deo magnam iniuriam ſi negarent quæ ſcirent eſſe vera: quippe Deum in teſtem rei falſæ nequiter aſſumebant. Primò ſuam ſententiam dixere cæco, parem vt ille quoque ferens, in diſcrimen adduceret famam Chriſti, quam glorioſè plura iam ab illo ſigna edita propagabant. Ita Chryſoſtomus: *Non* (inquit) *manifeſtè dicunt: Nega quoniam Chriſtus te curauit: ſed ſub prætextu religionis, ad hoc eum inducere volunt. Da gloriam Deo, id eſt, confitere, quia hic nihil eſt operatus.* Nota verſutiam æmulorum Chriſti, ne puderet cæcum blaſphemare nomen Chriſti dixere magnam fieri acceſſionem ad gloriam Dei, ſi Chriſto crimen aliquod peſſimum affricaret. Ita Auguſtinus: *Nega* (inquit) *quod accepiſti. Hoc planè non eſt dare Deo gloriam, ſed Deum potius blaſphemare.* O deuios & deliros homines, qui blaſphemias pertinere dicunt ad diuinæ gloriæ maximum incrementum? Benè notat Alcuious: *Sic volebant illum dare gloriam Deo, vt Chriſtum diceret peccatorem.*

XXV. Si peccator eſt, neſcio; vnum ſcio, quia cæcus cùm eſſem, modò video.

Si verbis inficiatus eſſet, Chriſtum eſſe peccatorem, ira, liuor, & odium Phariſæorum in Chriſtum grauiùs exarſiſſent. Ne videretur tamen deeſſe ſuis partibus, & ingratitudinis ille notam incurreret, quod ore fecit tacitum, opere declarauit. Tantùm enim abeſt vt aliquam Chriſto notam inuſſerit, quinimò labis omnem ſuſpicionem ademit, eum confi-

Vv 2 tendo

tendo tale ſignum edidiſſe, quale Deus tantùm patrare poteſt: ſicque præco fuit Chriſti cæcus, quem Iudæi conduxerant vt inglorio ſuſurro decus & gloriam Chriſti Domini decurtaret. Non fuit ergo metus, ſed prudentiæ cæci reſponſio facta tempeſtiuè, feros vt Iudæorum impetus prouidè declinaret. Signum in ſe editum confitendo, Deum eſſe Chriſtum dixit vt potuit: dicendo verò ſuum non eſſe, decernere, Chriſtus peccator eſſet nec ne, ſuæ ſaluti tunc impetitæ cauit, Iudæorum ſic attemperans odia acerba, ſicut & conſulens inclytæ veritati.

Cæci prudẽs reſponſio.

XXVI. Dixerunt ergo illi: quid fecit tibi? Quomodo aperuit oculos tuos?

Vt Iudæis conſtitit de veritate rei geſtæ, alias cogitauere technas, vt dignitati tanti miraculi detraherent, & ſic homines auerterent ab obſequio, quod Chriſto Domino deferebant. Sciſcitantur à cæco modum, ratione cuius, oculis orbus antè, vidit: quippe meras præſtigias, credidere mirum hoc facinus, quod vt inſolitum, & concilians magnam Chriſto famam, feriò perpendebant. Audiendus hic Chryſoſtomus: *Non efficere poterant, quin miraculum fecerit. Illi autem ad priora reuertuntur, modúmque curationis diligentius percontantur, more canum ſibi venatione propoſita, nunc illuc diſcurrentes, & ad eundem redeuntes locum, vt aſſidua percontatione eum ad ſuam trahant voluntatem: & aiunt: Quid fecit tibi, quomodo aperuit oculos tuos?* Exquiſita miri huius ſigni anatome à Iudæis facta notat animos ad cenſuram compoſitos, non aſſueta ſolùm odia, ſed & immanem rabiem anhelantes.

Phariſæorũ induſtria vt nocerent Chriſto.

XXVII. Dixi iam vobis, & audiſtis, quid iterum vultis audire? Nunquid vultis & vos eius diſcipuli fieri?

Iniquo tulit animo cæcus inuidiam æmulorum Chriſti; aduertit enim, curioſam illorum indaginem vergere in diſcrimen Chriſti, quem non innoxium tantùm eſſe, ſed & Prophetam antea prædicarat. Chryſoſtomus hic optimè commentatur: *Ille* (inquit) *confundens eos, acriùs iam inuehitur: donec enim miraculum diſquiri, & indicari oportuit, verecundiùs locutus eſt: cùm autem planè patuit, bona cauſa fretus, eos audacter aggreditur, aitque: Dixi iam vobis ſemel, & me non audiſtis: quid amplius vultis audire? Conſidera mendici aduerſus Scribas & Phariſæos fiduciam: tam valida eſt veritas, tam imbecille mendacium: illa enim etiam imbecilles corroborat, & claros reddit: hoc etiam fortes deprimit, & debilitat: quaſi dicat mendicus: Verbis meis non attendistis, ideò nihil amplius dicam, neque reſpondebo, cùm me ſapius fruſtra interrogaueritis, neque vt rem ſciatis, velitis audire, ſed vt audita calumniemini.*

Cæci zelus pro Chriſto.

Cæci ſtomachantis illa ſanè fuit quæſtio, explorans an Phariſæi vellent eſſe diſcipuli Chriſti. Nam extremus in Phariſæis erat ſuperbiæ typhus cùm ratione ſcientiæ, quam credula plebs aſſingebat eis, tum opinione vitæ, quam ſanctitatis ementita ſpecie præferebant. Vnde non potuit cæcus indignatus eos neque typhum eorum acutiori telo configere, quàm fingendo ancipitem ſe hærere vellent necne ſui benefactoris, id eſt, Chriſti diſcipulorum numero cooptari. Quàm ægrè cæci ſermones exceperint Phariſæi, reſponſio illorum indignabunda clamat. Ex præfatis inferunt quidam, cæcum illum fuiſſe iam diſcipulum Chriſti; errori lubricum fecit hæc eius quæſtiò: *Nunquid vultis & vos eius diſcipuli fieri.* Quaſi diceret; quid dubij cunctamini dare nomen veſtrum Chriſto quaſi malè ſuada verecundia diſtracti. Mactè, intempeſtiuus eſt ille pudor, & noxius. Non pudeat vos eſſe meos condiſcipulos, quandoquidem eſtis adhuc meæ quondam conſcij cæcitatis. Reuera cæcus non erat adhuc diſcipulus Chriſti, vtpote nullis adhuc initiatus myſteriis, ſacro tamen illi diſcipulorum collegio annumerari ſe anhelanti animo geſtiebat. Ita Chryſoſtomus: *Iam* (inquit) *ſe diſcipulis adnumerat: hoc enim ſignificat, Nunquid & vos? Eos preterea arguit, & vituperat, & meritò ſanè. Cùm enim intelligeret hoc eos maximè lædere, ita locutus eſt: indicium ſanè fidentis animi, ad ſuperna euolantis, & eorum inſaniam contemnentis. Ad hæc maximam eius oſtendit dignitatem, cui maximè fidit, & quod quem admirari, & colere deberent contumelia afficiunt, ille tamen non afficitur, ſed quod ipſi ad contumeliam faciunt, honoris loco accipit.*

Phariſæorũ ſuperbia.

Cæcus an fuerit diſcipulus Chriſti.

XXVIII. Maledixerunt ei, & dixerunt: tu diſcipulus illius ſis. Nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.

Cæci ſermone, votum eius Phariſæis innotuit videlicet deſiderium annumerari diſcipulorum Chriſti choro, quod à Phariſæis habentibus Chriſtum deſpectui creditum eſt facinus indecorum. Vt ergo noua cæci libertate offenſi ſunt, credidere diro eum ferire anathemate, ſi optarent eum, in mulctam concionis habitæ de Chriſto, ſacro eius diſcipulorum numero ſociari. Quod verò Moſem iactant & magiſtrum ſuum, hoc falſò ſibi arrogant: ſi namque Moſis eſſent diſcipuli, non ita feros erga Chriſtum ſe præſtarent, ſed ex præſcripto Moſis, qui commendauit eum, vt Numine afflatus erat, Chriſto forent etiam obſequentes. Siſto tibi concordem Chryſoſtomum hom. 57. in Ioan. *Nec* (inquit) *Moyſi, neque Chriſti diſcipuli eſtis. Si Moyſi eſſetis, eſſetis & Chriſti. Idcircò inquit Chriſtus: Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi; de me enim ille ſcripſit.* Quod maledictum credidere, fuit ſalutare votum emiſſum in gratiam cæci, quod vtinam effectum ſuum ſuper & noſtra capita ſortiatur. Ad ſimilia vota ſuſpirat Auguſtinus ita fatus tract. 44. in Ioan. *Tale maledictum ſuper nos, & ſuper filios noſtros: maledictum eſt, ſi cor diſcutias, non ſi verba perpendas.* Concolor idem eſt Chryſoſtomo, Phariſæos falſitatis inſimulant, eò quòd ore mendaci glorioſum diſcipulorum Moyſi titulum vſurparent. Sic ille: *Iſtum neſcimus vnde ſit. Vtinam ſciretis, ſi ſciretis, quia Moyſi locutus eſt Deus, ſciretis quia per Moyſem prædicatus eſt Deus; habetis enim Dominum dicentem: Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi; de me enim ille ſcripſit. Ita ne ſequimini ſeruum, & dorſum ponitis*

Phariſæi non fuere Moyſi diſcipuli.

Chriſtus à Moyſe commendatus.

ponitis contra Dominum? Sed nec ſeruum ſequimini; nam per illum ad Dominum duceremini.

XXIX. Nos ſcimus quia locutus eſt Moyſi Deus. Hunc autem neſcimus vnde ſit.

Teſtis vnus oculatus, præualet auritis decem, ergo ſuis oculis videntibus miracula Chriſti Phariſæi credere debuerunt. Signa nempe viſa Deum eſſe Chriſtum voce ſonora clamant, eſtò duræ Phariſæorum aures hiſce claris ſignorum vocibus obſurdeſcant. Lepidè ſubſannat eos Chryſoſtomus: *Cuius* (inquit) *teſtimonio ſcitis, quòd Moyſi locutus eſt Deus? Maiorum, inquiunt, noſtrorum: ſed nonne maioris authoritatis eſt, qui hæc per ſigna confirmat, quàm maiores veſtri? Nam à Deo venit, & cæleſtia loquitur. Et non dixerunt, Nos audiuimus, quòd Moyſi locutus eſt Deus: ſed, ſcimus. Et audita vos ô Iudæi aſſeueratis ſcire, viſa autem auditis minora arbitramini. Atqui illa quidem minimè ſcitis, ſed audiſtis, hæc non audiſtis, ſed ſcitis.*

XXX. Reſpondit ille homo: In hoc mirabile eſt, quia vos neſcitis vnde ſit, & aperuit oculos meos.

Demiror ego veſtram cæcitatem, quòd neſciatis à Deo eſſe virum, qui talia ſigna facit, qualia nemo fecit vnquam: vnde vobis non indiget præconibus, quem tot hactenus ſigna edita commendarunt. Ita Chryſoſtomus: *Et*

Chriſtus à ſignis cognitus Deus.

talia (inquit) *ſigna facit, cùm non homo inſignis apud vos, neque glorioſus hæc poſſit, vt ſit vbique manifeſtum, Deum eſſe, neque vllo humano egere auxilio.* Reuera cæcos eſſe Phariſæos clarè vidit iſte cæcus probando miris ſignis à Chriſto editis, eum non eſſe talem, qualem mentiebantur Phariſæi: ſiquidem opera egregiè facta coactis præualent argumentis.

XXXI. Scimus autem quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc exaudit.

Eſt hoc argumentum ad hominem. Dixerant ancipites, & dubij quid crederent de Chriſto Phariſæi: *Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere?* Huic effato ſuum præbens aſſenſum, ait: Ergo peccator non eſt, ſi quod peccator opus nequit exerere, illud iſte facilè

Oratio peccatoris quãdo non auditur.

perpetrauit. Nota, cæci ſententiam indigere mica ſalis, vt ſit vſquequaque vera. Nam in genere falſum eſt, Deum non audire peccatores. Publicanus enim, Dauid, & latro cruci affixus, fuere diris peccatis obnoxij, neque tamen fuere preces eorum à Domino reprobatæ. Duplici modo Deus non audit peccatores. Primò quando ſui propoſiti iniqui tenax eſt peccator, de meliori fruge nihil cogitans, hunc namque Deus odit, vt vile Diaboli mancipium, & indignum cui aliqua gratia conferatur. Vnde Dauid ait: *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* Concinit Iſaias cap. 1. ita

Deum inducens orationes hominis ſtabulantis in ſuo crimine deteſtantem. *Cùm extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis. Cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.* Rurſus ille ſibi conſtat cap. 59. *Aggrauata eſt auris eius, vt non exaudiat: ſed iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum.* Salomon etiam concolor eſt Prophetis, c. 28. Prouerb. *Qui declinat aures ſuas, ne audiat legem, oratio eius fiet execrabilis.*

Secundò Deus peccatores non audit, quando eum ſollicitant vt edat miracula, aut ſigna velut argumenta vitæ eorum ſanctæ: quippe verax

Chriſti ſanctitas quomodo probata.

eſt Deus, ac proinde ſuum ſuffragium dare nequit in gratiam ſanctitatis, quam peccator hypocrita deforis ementitur. Ita cæcus proculdubio intellexit, vt & credidit Euthymius, ita fatus ex perſona cæci: *Peccatores Deus non audit, in huiuſmodi videlicet miraculis.* Vnde talis exurgit ſenſus: Magnam Ieſu conciliauere famam ſanctitatis miracula ab ipſo edita. Cùm ergo Deus ſignis & prodigiis non adſtruat hypocriſim, ſeu ſanctitatem, quæ vt eſt cute tenus tantùm, ita plebi imponit; ſupereſt, vt ſanctitas Ieſu ſit ſarta tecta, Deum habens vadem, qui tot argumentis eam aſſerit, quot hactenus audiuimus miracula ab illo edita reſonare.

Peccatores autem quando ſuam vitam pertæſi, meliora ſuo verſant animo contrito, Deus

Oratio peccatoris quãdo exauditur.

tunc exaudit, quia iam in voto boni ſunt, & peccatoris indolem aliàs inolitam penitus exuerunt. Ita Theophylactus: *Audit* (inquit) *petentes remiſſionem peccatorum verè, & ex corde, non vt peccatores, ſed vt pœnitentes. Nam ſtatim atque petierint remiſſionem, transferuntur ab ordine peccatorum, in ordinem pœnitentium. Et quamuis audiat petentes remiſſionem, non tamen vt peccatores, ſed vt pœnitentes audit.*

Auguſtinus eò vergit quando homilia 43. libri quinquaginta homiliarum ſic diſcurrit: Audemus rogare Deum, ſi peccatores Deus non exaudit? Date mihi qui roget, ecce qui exaudiat. Date qui rogat, diſcutite genus hominum ab imperfectis ad perfectos. Aſcende à verno ad æſtatem, hoc enim cantauimus: Æſtatem & ver tu feciſti. Iam ſpiritales, & carnales tu feciſti, quia & ipſe filius dicit: Imperfectum meum viderunt oculi tui. Imperfectum, quod eſt in corpore meo, viderunt oculi tui. Et quid inde? Habent ſpem, qui imperfecti ſunt? Habent planè. Audi quod ſequitur. Et in libro tuo omnes ſcribentur. Sed fortè ſpiritales rogant, & exaudiuntur, quia peccatores non ſunt. Quid faciunt carnales? Peribunt? Deum non rogabunt? Abſit. Da mihi illum publicanum. Veni publicane, ſta in medio, oſtende tuam ſpem, ne infirmi perdant ſpem. Ecce enim aſcendit publicanus cum Phariſæo orare, & deiecta facie dicebat, longè ſtans, tundens pectus: Domine propitius eſto mihi peccatori. Verum dixit, & deſcendit iuſtificatus magis quàm ille Phariſæus; quia dixit: Propitius eſto mihi peccatori. Verum dixit, an falſum. Si verum dixit, peccator erat, & exauditus eſt, & iuſtificatus eſt. Quid eſt ergo, quod dixiſti tu, cui Dominus oculos aperuit; ſcimus, quia peccatores Deus non exaudit: Sed laua interiorem faciem tuam, fiat in corde tuo, quod factum eſt

in facie tua ; & videbis, quia Deus peccatores exaudit. Hactenus Auguſtinus.

XXXII. A ſæculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati.

Chriſtus quomodo probetur eſſe Moſe maior.

Aduertit ille cæcus Phariſæos ægrè tuliſſe, Ieſum appellatum eſſe Prophetam, idcircò nomen Ieſu præteriit, vt ſignum ab illo iam editum extollendo, nomen & perſonam Domini Ieſu maximè commendaret. Dixerant Phariſæi ſe diſcipulos eſſe Moſis, & ſe detrectare Ieſu Chriſti obſequium, vt hominis ignoti, & à nemine celebrati. Cæcus ſubodorans in Chriſto maius quidpiam quàm in Moſe, tacet & hic nomen Moſis, & prudenter ei Chriſtum Dominum anteponit. Quippe dicendo Ieſum ſolum oculos aperuiſſe cæci nati, acutè probat ratione ſingularis huius prodigij quod nemo Patrum veterum exhibuit, nullum planè Patriarcharum aut Prophetarum eſſe cum Ieſu Chriſto, Patrum & omnium ſanctorum Domino, comparandum. Ita ferè Chryſoſtomus homil. 57. in Ioan. *Si ergo confitemini, Deum non exaudire peccatores, & hic ſignum fecit, quale nemo vnquam alias ; conſtat omnia virtute aſſecutum, quæ humanum longè exuperant.*

XXXIII. Niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quidquam.

Hæc ſunt reuera ſupra mendici captum, & eſtò cæcus iſte Ieſum neſciuerit eſſe Deum, multa tamen dixit, quæ dixiſſe nemo poteſt, niſi linguam eius Numine percellente. Auguſtinus eius ſententiæ ſubſcribit, & applaudit : *Liberè* (inquit) *conſtanter, & veraciter. Hæc enim, quæ à Domino facta ſunt, à quo fierent niſi à Domino? Aut quomodo à diſcipulis talia fierent, niſi in eis Dominus habitaret.* Nota, Magos Pharaonis aliqua ediſiſſe quidem mirabilia, ſed nulla tamen iſtius generis, quia non erant à Deo, ſed à dæmone comparati.

XXXIV. Reſponderunt : in peccatis natus es totus, & tu doces nos.

Superbiæ natura, quæ?

Eò pila ventoſa magis aſſurgit, quò plus deprimitur, ita typhus ſuperbiæ deiectione magis attollitur, vt ex Phariſæorum indole proterua patet : quò namque cæcus plus contempſit eos, eò quoque magis intumuit eorum faſtus, & exarſit animus obſtinatus. Quippe nihil vt occurrit eis, vnde cæcum erroris arguerent ; contumeliis, atque conuiciis agunt, & ſic indecorè totam hanc dirimunt cum homine cæco litem, quæ ceſſit ad gloriæ Chriſti maximum ornamentum. Superbia Phariſæa ſuæ mentis

Ignari agunt iniuriis.

inopiam eſt teſtata, cæcum iniuriis afficiens : quippe genus eſt inſcitiæ, & argumentum naturæ ſui impotis, quando deſunt rationes, & deficiunt argumenta, quibus adſtruatur propoſita quæſtio : genus inquam eſt puerilis impotentiæ, tunc exhauſto penu rationum, in æmulum eructata fœda iniuriarum ſerie debacchari.

Quamdiu Phariſæis ſpes affulſit diſtrahendi cæcum ab obſequio Chriſti, blanditiis egere, virum hunc vt inducerent ad aliquam blaſphemiam, aut ad teſtimonium inglorium Chriſto, ſed vbi conſtantem reperere, ſuum vt nomen Chriſto daret, tunc exprobrauerunt ei, odio & inuidia perciti, cæcitatem. Ita Chryſoſtomus homilia 57. in Ioan. *Donec* (inquit) *eum negaturum ſperarunt, dignum cui crederent exiſtimarunt, & ſemel atque iterum eum vocauerunt. Quòd ſi ei non credendum ducebatis, cur aduocaſtis? Cur iterum interrogaſtis? Cum vera locutus, & ideò erat maxima admiratione obſeruandus, tunc accuſant. Quid ſignat : In peccatis natus es totus. Exprobrant ei cæcitatem : ac ſi dicant : A prima ætate in peccatis es : quaſi ideò fuiſſet cæcus, quod non ſequebatur.* Conuenit Auguſtinus : *In peccatis natus es totus. Totus, quid eſt? Cum clauſis oculis. Sed qui aperuit oculos, ſaluat & totum.*

Morale. Gratitudinis exemplum.

Præſtat in hoc cæco dioes gratitudinis exemplum : quippe miris vſquequaque modis tentatus à Phariſæis, vt aliquam Chriſto notam inureret, gratiæ acceptæ memor adduci non potuit, vt aliquid iniuriom Chriſto committeret, ſpecimen ita nobis exhibendo grati animi erga Ieſum, quod exemplum gratiarum memoris animi faxit Deus vt iugiter æmulemur. Hoc aduertit olim Chryſoſtomus : *Ecce* (inquit) *veritatis præconem, quomodo ſapientiam non impedit paupertas. Vides, quod audiuit à principio, & quod pertulit, & quomodo verbis & operibus teſtatus eſt? Hæc ſcripta ſunt ad imitationem noſtram. Nam ſi is, qui Chriſtum non viderat, ante eius hortationem tantùm confirmatus eſt, vt in conſpectu totius populi homicidæ, furentis, & inſani, & eius voce Chriſtum damnare cupientis, nec aſſenſus ſit, neque acquieuerit, ſed fidenter eorum os obſtruxerit, & expelli maluerit, quàm ſubticere veritatem : quantò magis nos, qui tamdiu in fide viximus, qui per fidem tot miracula intuiti ſumus, qui maiora quàm ille accepimus beneficia, qui interioribus oculis arcana myſteria conſpicamur? Nos igitur in tantum vocatos honorem, incredibilem pro Chriſto fiduciam præ nobis ferre oportet contra eos, qui aliquid accuſant, & qui aduerſus Chriſtianos aliquid moliuntur, eorum lingua cohibenda ſunt, neque temerè tin parcendum.*

Eiecerunt eum foras.

Cæcus vnde foras eiectus eſt.

Maldonatus hærendo petit, vnde foras ſit eiectus iſte cæcus, cùm nulla loci à Ioanne fiat mentio. Ille demum concludit, eum pulſum fuiſſe domo priuata, ſuum vbi concilium contra Ieſum Phariſæi eius acerbi æmuli coëgerunt. Opinor ego ſecus, vſurpatam à Ioanne vocem, *Foras*, denotare locum in templo rebus ſacris diſcutiendis à primoribus Iudæorum aliàs aſſignatum. Vnde foras cùm eiectum Ioannes ait, perinde eſt ac ſi diceret, eum de templo eiectum, & pulſum Synagoga, velut hominem Ieſu Chriſti laudes & merita prædicantem. Maldonato licèt reclamante, patet vocem, *foras*, ſignificare cæco interdictam Synagogam, quia Ioannes eodem capite commemorat Iudæos concilium iniiſſe, quo decretum erat, extra Synagogam facere eos omnes, qui Ieſum confiterentur eſſe Chriſtum. Cùm ergo cæcus in encomia Chriſti ſe totum effuderit in medio conſeſſu Phariſæorum, & Scriptura dicat, eum eiectum fuiſſe foras ; citra dubium eſt, cæcum

ſubiiſſe

ſubiiſſe latam ſententiam contra confitentes Ieſum eſſe Chriſtum, & ſic à Synagoga procul turpiter amandatum. Ita Auguſtin. ſerm. 43. lib. 50. homil. *Certè* (inquit) *proiectus eſt iſte de ſynagoga.* Fuiſſe verò locum conſeſſus & concilij Phariſæorum in templo, notat Chryſoſtomus, dicendo cæcum iſtum è templo eiectum, quo Phariſæi antea confluxerunt: *Qui* (inquit) *propter veritatem, & Chriſti confeſſionem, malo, & contumelia aliqua afficiuntur, hi maximè à Deo honorantur. Vt enim qui propter Deum pecunias diſpergit, is maximè eas inuenit; & qui odit animam ſuam, is vel in primis amat: ita contumeliâ affectus propter Deum, is plurimum honoratur à Deo: quod caco accidit. Eiectus eſt è templo à Iudæis, & à templi Domino inuentus eſt.*

XXXV. Audiuit Ieſus, quia eiecerunt eum foras.

Eſtò nuda & aperta fuerint omnia Chriſto; tamen in argumentum aſſumptæ veræ humanitatis non dedignabatur audire quæ alij homines ipſi tanquam neſcio referebant. Vnde liquet, contumeliam acceptam à cæco, fuiſſe (licèt eam ſciret) ab aliquo alio recitatam.

Cùm inueniſſet eum Ieſus.

Nota, non fortuitum fuiſſe Ieſu illum occurſum cæci; quippe ſciens Ieſus occurſurum ſe cæco, ſuum iter illâ viâ arripuit, vt hominem illum affatu ſuo cœlico dignaretur. Propitia ſanè cæco fuit eiectio de Synagoga, quia conciliauit ei occurſum Chriſti, quem ſic demeruit, nec ei tantùm potuiſſent Phariſæi prodeſſe ſuo obſequio, quantùm ei pulſo foras ob teſtimonium exhibitum Chriſto Domino profuerunt. Beatam huiuſce viri ſortem Chryſoſtomus ita commemorat homilia 58. in Ioan. *A peſtifero* (inquit) *concilio liberatus, ſalutiferum eſt fontem conſecutus. Contemptus à contemptoribus Chriſti, ab Angelorum Rege honoratus eſt. Hæc ſunt veritatis præmia.*

Chriſti & cæci occurſus.

Quod à Phariſæorum concilio indignante foras eiectus eſt cæcus, non eius iniuria fuit aut diſcrimen, imò lucrum, vt contrà fuit Phariſæis diſpendium; ſiquidem pellendo virum illum veridicum, reſonanti eius ore veritati ſuas obſtinatas aures nequiter obturarunt. Non hinc procul abit Auguſtinus, tract. 44. in Ioan. *Ipſi* (inquit) *illum magiſtrum effecerunt, ipſi vt diſcerent toties interrogauerunt, & ingrati docentem proiecerunt. Illi expellunt, excipit Dominus: magis enim quia expulſus eſt, Chriſtianus effectus eſt.*

Dixit ei: tu credis in Filium Dei?

Non intempeſtiua fuit illa quæſtio Chriſti, eſtò ſatis ei eſſet huius neophyti animus exploratus. Vt namque fides huiuſce viri, memoris gratiæ à Chriſto acceptæ, nota foret aliis, illum interrogat, & quid de benefactore ſuo concipiat ſeriò ſciſcitatur. Non à cæco petit, credat necne in Chriſtum, ſed an credat in filium Dei; in hoc enim fidei illibatæ totus vertitur cardo, Dei ſcilicet vt filium eſſe Ieſum ore & concordi animo proteſtemur. Præſciebat enim Chriſtus, blaſphemos fore viros, Ario patre ſatos, qui deſertores fidei detraherent ſibi ipſi Chriſto ſacras Dei infulas. Huic præſagio vero fecere fidem Ariani, qui dum Chriſtum negauere Dei filium, eiuſdem eum Deo Patre naturæ, & ſubſtantiæ, dignitatem Chriſti Domini decurtarunt. Chriſtum de induſtria ſic cæcum interrogaſſe credit Hilarius lib. 6. de Trinitate: *Si* (inquit) *ſola Chriſti qualiſcumque confeſſio, fides eſſet conſummatio, dictum fuiſſet: Tu credis in Chriſtum. Sed quia hæreticis penè omnibus hoc nomen in ore eſſet futurum, vt Chriſtum confiterentur, & Filium tamen negarent; id quod proprium Chriſto eſt, ad fidem poſcitur, id eſt, vt credatur in Dei filium. Credidiſſe autem in Dei filium, quid proficit, ſi credatur in creaturam: cùm à nobis fides in Chriſtum, non creatura Dei, ſed filij Dei poſtuletur.*

Fides de Chriſto, qualis eſſe debet.

XXXVI. Reſpondit: quis eſt, Domine, vt credam in eum?

Vt deuotio pronos homines facit in obſequium Dei; ita cæcum animus Chriſto benè affectus ad fidei obſequium dicto citiùs inclinauit. Etenim incunctante mora dedit Chriſto manus, & à lumine, quod affulſit ei, oculos non auertit: imò citò ſuæ fidei congrua præſtitit argumenta. Chryſoſtomus egregiè totam iſtam diſcutit hiſtoriam, adiectis obſeruationibus, quas huiuſce rei geſtæ grauitas expoſcebat. Sic ille homil. 58. in Ioan. *Eiectum* (inquit) *è templo inuenit Chriſtus, quem Euangeliſta hac gratia veniſſe ſignificat, vt ocurreret illi. Conſidera, quibus eum præmiis remunerat, ſummo omnium bonorum. Se ei enim notum fecit, à quo priùs ignorabatur, & cum diſcipulis ſuis annumerauit. Intuere illius diligentiam, dicente enim Ieſu: Tu credis in Filium Dei? Reſpondet: Domine, quis eſt? Nondum enim ipſum viderat, quamuis ſanatus, antea namque cæcus fuerat, ſanatus ad Iudæos adductus eſt, vt enim muneratus athletam victoria inſignem, & coronatum, ita Ieſus hunc accipit. Tu credis, inquit, in filium Dei? Quid hoc? Poſt tantam cum Iudæis controuerſiam, poſt tot verba & contentiones, an credat interrogat: non quòd eius ignoraret animum; ſed vt notum aliis faceret, & eius ſe fidem plurimi facere demonſtraret. Contumelia me tantus populus affecit, inquit, ſed nihili pendo; fides vna mihi curæ eſt. Pluris enim faciendus eſt vnus, qui Domini facit voluntatem, quàm plurimi tranſgreſſores. Tu credis in filium Dei? Ac ſi præſens, quæ dixerat rogat, & ſui concitat deſiderium. Neque primùm ait, crede; ſed interrogauit. Quid ille? Et quis eſt, Domine, vt credam in eum? Deſiderantis, & valdè inquirentis anima verbum; pro quo tanta locutus eſt, eum ignorat? Vt veritatis eum amatorem eſſe intelligas: nondum enim eum viderat.*

Fides debet eſſe prompta.

Cæcus à Chriſto benè exceptus.

XXXVII. Dixit Ieſus: & vidiſti eum, & qui loquitur tecum ipſe eſt.

Nota, duplex lumen illapſum fuiſſe cæco. Naturale quidem vnum, quo radiante vidit ea, quæ ſubſunt oculis. Aliud verò ſuper naturæ niſus & conatus: hoc lumine influente vidit in Chriſto Deum, & antequam Chriſti ſiſteretur

obtutibus, in Phariſæorum conſeſſu, ſuæ fidei iam præclara palàm fecerat argumenta. Vnde benè Chriſtus ait: *Vidiſti eum.* Id eſt, antequam corporeo viſu meam incurriſſes in faciem, aliquos iam radios exceperas abditæ deitatis. Quòd ſi adhuc in filio Dei diſcernendo nutas, ex loquela potes inferre Dei filium tecum hodie colloquentem. Chriſtus, induſtriæ obſtetricis more, fœtum quæ prudenter educit, ita fidem teneram cæci adiuuat enitentem. Vnde benè notat Chryſoſtomus, non fuiſſe præcipitem catecheſim Chriſti docentis cæcum, ſed eum obſeruaſſe moras & momenta congrua diſciplinæ. *Non dixit, Ego ſum: ſed remiſſius adhuc, Et vidiſti eum. Dubium verbum, ideo manifeſtiùs ſubdit: Qui loquitur tecum, ille eſt.*

Fides quomodo conciliãda ſit.

XXXVIII. At ille ait: credo Domine, & procidens adorauit eum.

Gratiæ diuinæ citus eſt effectus, vt in cæco patet; quippe ſonum eius linguæ fidem profitentis, religioſa corporis inflexio ſubſecuta eſt, ita prodens animum cæci deuinctum Chriſto, quem ſtatim atque nouit, procidens adorauit. Commendatur hæc ab Auguſtino fides: *Iam* (inquit) *facie lota cordis, & mundata conſcientia agnoſcens eum, non filium hominis tantùm, quod antè crediderat; ſed iam filium Dei, qui carnem ſuſceperat, ait: Credo, Domine. Parum eſt, credo. Vis videre qualem credat? Procidens adorauit eum.* Et hanc quoque fidem magnificè extollit Chryſoſtomus ita fatus: *Non dixit: Ego ſum, qui te curaui, qui dixi tibi: Vade, lauare in Siloe: ſed his omnibus omiſſis, inquit: Credis in filium Dei? Ille affectum ſuum è veſtigio adorando prætulit, quod pauci curati fecerunt, vt leproſi illi, & alij: hoc pacto diuinam eius virtutem demonſtrauit. Ne quis enim verbo tenus dixiſſe arbitrari poſſit, opus etiam addidit.*

Cæci curati cita fuit gratitudo.

Chriſtus cæco adorante mirum & ſtupendum edidit oraculum terrore plenum, vt & difficilè captu. *In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.* Scaber eſt iſte locus, & incautos ad lapſum inducit ſi non diſcretè legant textum, qui de diſcretione debet intelligi, & non de cauſa procurante in vidente anima cæcitatem. Non enim mundo datus eſt Chriſtus omine malo, quaſi ad peccatum infidelitatis peritos & doctos homines inducturus. Placidum hoc namque ſidus vt beneficum eſt, non influit ad diſcrimen aut perniciem hominum. Eſt ergo locus iſte mica ſalis, ne nauſeet anima, condiendus. Præmitto vocem iudicij multifariàm vſurpari, & diuidi in iudicium diſquiſitionis, condemnationis, abſolutionis, & diſcretionis. Hoc poſtremo modo credo locum iſtum debere ſumi; ita vt ſenſus ſit: ego veni diſcernere fideles ab infidelibus. Fideles ſunt, qui de ſe ſentientes humiliter, & arbitrantes ſe eſſe cæcos, ita lumen & influxum gratiæ demerentur. Infideles verò lucis expertes ſunt, qui alta nimis vt ſapiunt, ſe lumine perfuſos aiunt, atque ita lucem fidei à Deo petere dedignantur.

Fides influit in humiles.

Audiendus hic Auguſtinus tract. 44. in Ioan. *Dixit Ieſus eis: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. Cùm ſit cæcitas ipſa peccatum. Si cæci eſſetis, id eſt, ſi vos cæcos aduerteretis, ſi vos cæcos diceretis, & ad medicum curreretis: ſi ergo ita cæci eſſetis, non haberetis peccatum, quia veni ego auferre peccatum. Nunc verò dicitis, quia videmus, peccatum veſtrum manet. Quare? Quia dicendo, videmus, medicum non quæritis, in cæcitate veſtra remanetis. Hoc eſt ergo, quod paulò antè non intellexeramus, quod ait: Ego veni, vt qui non vident, videant. Quid eſt, vt qui non vident videant. Qui ſe non videre confitentur, & medicum quærunt, vt videant. Et qui vident, cæci fiant. Quid eſt, qui vident cæci fiant. Qui ſe putant videre, & medicum non quærunt, in ſua cæcitate permaneant. Ergo iſtam diſcretionem vocauit iudicium, cùm ait: Ego veni in hunc mundum in iudicium, quo diſcernit cauſam credentium, & confitentium à ſuperbis, ſe videre putantibus, & ideò grauius excæcatis, tanquam dixerit ei peccator confitens, & medicum quærens: Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta, illorum ſcilicet, qui dicunt, videmus, & eorum peccatum manet.*

Iudicium diſcretionis quale ſit.

Excogitauere quidam particulam, vt, non ſemper cauſalem eſſe ſacris in Scripturis, ſed ſignificare rei alicuius euentum. Valdè mihi arridet illa ſententia, quæ & Chryſoſtomo maximè commendatur. Sic ille homil. 55. in Ioan. *Quidam dicunt, hanc particulam, vt, non eſſe cauſalem, ſed euentus, vt illud: In iudicium veni in hunc mundum, vt non videntes videant, & qui vident cæci fiant. Non enim venit, vt videntes fierent cæci. Et Paulus. Rom. 1. Quia quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis, vt ſint inexcuſabiles. At non propterea manifeſtauit, vt priuarentur, ſed conſequerentur excuſationem. Et alibi: Lex ſubintrauit, vt abundaret delictum. Verùm non propterea ſubintrauit, ſed vt prohiberetur peccatum.*

Vt, particula ſignificans euentum.

Iuxta ſanam hanc ſententiam, particula, *vt*, ſignificat rem, quæ eſt aduentum Chriſti Domini conſecuta. Id eſt, deſignat, Chriſto Domino prædicante, cæcos fuiſſe viros illos, qui ratione ſcientiæ, qua pollebant, multum de ſuo lumine præſumebant. Contrà verò lucis vſura claros fuiſſe viros, qui ſuarum conſcij tenebrarum, diuinæ lucis radium congruis precibus impetrarunt. Vox, *iudicium*, ſignificat arcanum Dei decretum, quo conſtante ſibi, omnia ſuccedunt, iuxta Dei altum iudicium, inuium hominum indagini, quod proinde nefas eſt, conamine rationis noſtræ irrito perſcrutari.

SENSVS

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Præteriens Ieſus vidit hominem cæcum à natiuitate.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, explicare cæci hominis ſtatum, in quem incurrit, incautè primo homine delinquente.

Dicam primò, pencs quid cæcitas illa ſita ſit, qua ſtante ſacris in fidei myſteriis perſpicaces etiam doctiorum hominum oculi tenebreſcunt.

Dicam ſecundò, lutum à Deo factum quando Deus induit hominem, cuius olim corpus ab eius architecto fuit ex ſubſtrata luti materia congruè fabricatum. A Chriſto fuit oculis hominum ſalutare lutum illud impoſitum, quando degens in hoc ſæculo ſpectandum ſe præbuit hominibus, qui idcircò tamen non ſunt liberati à cæcitate, donec aquâ ſacrâ Baptiſmi eorum corpora tingerentur.

Cæca prolis Adæ, Dei in arcanis indagandis oculi tenebreſcunt.

In hæc verba:

Præteriens Ieſus vidit hominem cæcum à natiuitate.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Homo creatus in ſtatu naturæ integræ.

VT perfecta Dei ſunt opera, ita primos edidit parentes in natura rebus omnibus inſtructa, quibus opus erat ad decurrendas inoffenſo pede vias huius æui, & ad beatitudinem æternam præfixo à Deo tempore oanciſcendam. Homo ſic ſpectatus, erat in ſtatu naturæ integræ ratione doni ſupernaturalis, eius naturæ quidem adiecti, ſed non inſiti eſſentialiter humanæ naturæ, ſicut ſunt intellectus, & voluntas, principes animæ facultates.

Ex THEOLOGIA. Naturę integræ ſtatus in quo ſitus.

Iuſtitia originalis erat boc ſingulare donum, quod oatura ſibi non vindicauit vti debitum, ſed in ratione doni, quod potuit adeſſe, & abeſſe, ſtante tota humanæ naturæ eſſentia. Vnde nequit iuſtitia originalis, naturalis, id eſt eſſentialis, congruè ouncupari.

Ex SS. PATRIBVS. Iuſtitia originalis an ſit homini, naturalis.

Obſerua tamen, aliquid poſſe dici homini naturale duobus modis. Primò, quia tale quidpiam illi ab origine prima fuit conceſſum. In eo ſenſu Leo Papa vocat innocentiam primi hominis naturalem. *ſerm.* 13. de Paſſione. Auguſtinus eò etiam vergit lib. 3. de libero arbitrio. c. 18. *Si* (inquit) *non receditur ab eo modo, quo naturaliter factus eſt, ita vt melius eſſe non poſſit, ea quæ debet facit.* Factus eo in loco iuſtus homo naturaliter dicitur ab Auguſtino, quia ille ſuo ab ortu iuſtitia eſt dignatus, quamuis ei iuſtitia illa gratis fuerit cælitus erogata.

Secundò poteſt aliquid naturale dici, quatenus metaphyſica compoſitione facit aliquid conſtans genere & differentia, aut ſaltem ab huiuſmodi natura fluit eſſentialiter. Ea ratione dici nequit homini naturalis iuſtitia originalis, quia quicquid à natura humana fluit eſſentialiter, illud idem intemeratè fuit in ſubſequente primi hominis ſobole propagatum.

Ex PHILOSOPHIA. Iuſtitia originalis non eſt eſſentialis homini.

Rurſus, homo non eſſet homo tali iuſtitia originali orbatus; eſſentiæ namque ſicut numeri ſunt, quorum incremento vel detractione ſolent ſpecies immutari. Sed eſtò ſua hac iuſtitia originali penitus exciderit primus homo; tamen hæc iactura nihil obfuit, quin humanæ naturæ genus eius ſoboles appelletur.

Integræ naturæ priuilegia.

Integritas naturæ dedit Adæ dotes egregias, & præclaras, vt quarum ſuprà memoratiri, Feria 2. Dominicæ 3. hîc duntaxat vna in gratia, ſpecialis ei conceſſi luminis immorabor.

Ex THEOLOGIA. Integræ naturę facultates expeditæ & faciles ad agendum.

Ex Sancto Thoma 1. 2. qu. 83. art. 3. Iuſtitia originali ſtante, primus homo ſuas omnes actiones expeditè fecit, eas ſcilicet, quæ naturales, & ſupernaturales erant. Inerat hæc facultas benè operandi quatuor potentiis, ſcilicet intellectui, voluntati, & appetitui concupiſcibili, & iraſcibili. In intellectu ſpeciale lumen erat, ne deciperetur homo circa veri indaginem. In-

erat

erat voluntati rectitudo, malum omne exoſa, & appetitus vterque benè ordinatæ rationi placidè ſubdebatur.

Peccato fuit excæcatus homo.

Cùm peccauit homò paſſa fuit deliquium hæc facultas benè operandi, & lux coruſca penè fuit extincta, coius obſequio in cognitione rerum natutalium intellectus lucidus excellebat. Nunc intellectus hæret oeſcius fallatur nec ne in diſquiſitione veri. Sed multò magis opaca fuit hæc caligo in apprehenſione rerum ſupernaturalium. Namque ſicut cum iuſtitia originali ſarta tecta fuit infuſa fides, qua illucente Dei arcana patent homini; ita proles Adæ nata ſine tali iuſtitia, cæca fuit ab incunabulis, vtpote ſpoliata fide, cujus eclipſis eam denſis tenebris opacauit. Et hanc animæ cæcitatem conſcitam à peccato probant iſta lamenta Regis Dauid: *Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum.* Concolor eſt iſte locus Sapientiæ: *Errauerunt, excæcauit enim eos malitia eorum.* Nempe ſicut gratia diuina typo lucis exprimitur, ſic peccata benè cæcis tenebris explicantur. Vtque ſæpè læſis oculis parentes edunt filios luſcos aut cæcos, ita primus homo ſua malitia excæcatus, ea cæcitate ſuam ſobolem afflixit, quæ vt naſcitur cæca, ita viuit in opaco, rerum ſupernaturalium prorſus ignara, niſi deſuper illuſtretur.

Pſal 37. Sap. 2.

Tenebræ quales hominem excæcarint.

Ab Adamo prolem contraxiſſe malum illud cæcitatis, & alia multa, quibus oppreſſus homo gemit, queruli Patres aiunt. In his Ambroſius lib. 7. in Luc. *Longè* (inquit) *mutatus ab illo, qui inoffenſa beatitudine fruebatur, vbi in ſæcularia deſideria deflexit, incidit in latrones. Qui ſunt iſti latrones niſi Angeli noctis, atque tenebrarum? Hi antè deſpoliant qua accepimus indumenta gratiæ ſpiritualis, & ſic vulnera inferre conſueuerunt.* Dicuntur Angeli tenebrarum dæmones, quia in his, quæ ſupra rerum naturalium ordinem ſunt, cæcutiunt, ac proinde ſolent homini lapſo ſuas tenebras affricare.

Tenebrarum Angeli cur Diaboli nuncupentur.

Vt luna ſolem aſpiciens ab eo illuminata micat, auerſa verò à ſole velut cæca lucis expers nigricat, ita Dei gratia illucente primo homini, reſplenduit ille totus ad Deum conuerſus. Sed ſtatim atque procul à Deo diuertit apud creaturas, à Deo auerſus, eum deficiente luce gratiæ, tenebræ peccati comites excæcarunt.

EX SANCTIS PATRIBVS. Tenebræ ſimul cum laqueis.

Auguſtinus ſoliloquiorum capite 17. fusè lucis huius iacturam factam à peccato gemit, & inde memor reprobæ vitæ ſuæ, pœnitens amatè deflet hominum ſortem innumeris laqueis implicitam, quos declinare, quaſi impoſſibile eſt, ob abyſſum tenebrarum, in quas decepti homines inuoluuntur.

Sic ille: *Domine, lux mea, illumina oculos meos, vt videam lumen, & ambulem in lumine tuo, & non impingam in laqueos. Quis enim euadet laqueos iſtos multos niſi videat eos? Et quis videbit eos, niſi quem illuminaueris lumine tuo? Ipſe enim pater tenebrarum laqueos ſuos abſcondit in tenebris ſuis, vt capiantur omnes in eis, qui ſunt in tenebris ſuis, qui ſunt filij tenebrarum harum, non videntes lumen tuum, in quo qui ambulat non timebit. Qui enim ambulat in die non offendit; qui autem ambulat in nocte offendit, quia lux non eſt in eo.*

Tenebris quare fiat homo obnoxius.

Rurſus eo in loco, quaſi alludens ad lunam, quæ eſt cæca, luce ſolis non reſperſa, quia elongata lucis fontem non reſpicit, ita fatur: *Ecce quotidie cernimus, quia quò magis à te vero lumine quis elongatur, eò magis inuoluitur tenebris, & quò magis eſt in tenebris, eò minus videt laqueos in via ſua, & ideo minus cognoſcit, & idcirco ſæpius capitur, & cadit: & quod eſt horribilius, etiam ſe cecidiſſe ignorat. Qui verò ſuum caſum ignorat, eò minus curat ſurgere, quò magis ſe exiſtimat adhuc ſtare.*

Ab Adamo fuiſſe tales tenebras inductas in omne genus noſtrum, inde patet, quòd ſcilicet peccatum originale prolem infecit. Et hanc deriuatam ab excæcato patre labem, mentis tenebræ conſequuntur.

EX IVRE CIVILI. Serui ſunt filij ancillæ.

Cautum eſt Cæſareo iure, natum ex ancilla matre fœtum eſſe vile mancipium. Ecce legem ab Imperatore Conſtantino latam. *Cum ancillis non poteſt eſſe connubium; nam ex huiuſmodi contubernio ſerui naſcuntur.* Lege. Cum ancillis. Codice. De inceſtis lib. 5. tit. 5. lege 3. In Adamo natura vitiata fuit ſerua, iuxta latam à Chriſto ſententiam: *Qui facit peccatum ſeruus eſt peccati.* Ideòque proles Adæ labem incurrit eam, quam peccati ſeruitus affricuit illi, ſcilicet extremam in eis quæ Dei ſunt, animæ cæcitatem.

Ioan 8.

EX IVRE CANONICO. Priuilegium nō debet trahi in exempla.

Quod creatus Adam initio perfuſus erat ſupernaturali luce, nihil obſtat quin ſit natura humana cæca, quia tale donum erat gratuitum, non debitum, ideòque proles eius conſcia paterni deliquij, non potuit hereditario iure ſibi hanc gratiam meritò vendicare. Extat eo in argumento breuis regula iuris canonici, cuius en tenorem. *Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.* Regula 74. De Regulis iuris, In Sexto.

Cæcitas Adę pœna fuit non natura.

Eſt res digna ſcitu, cæcitatem, quæ in Adamo pœna fuit, & non à natura, nobis eſſe pœnam, & naturam. Natura namque, purè ſeu præcisè ſine donis ſupernaturalibus ſpectata, cæca rebus eſt in diuinis: quippe lumen intellectus eò non aſſurgit. Adæ pœna fuit ſupernæ lucis extinctio, & reductio ad ſtatum debitum naturæ, cuius eſt, in diuinis abſque Dei infuſa gratia cæcutire. Aliis hominibus hæc cæcitas fuit vt natura ſimul & pœna, quia ſunt à natiuitate cæci in diuinis: pœna verò, quia in Adamo omnes eius noxæ quaſi conſcij peccauerunt.

EX SS. PATRIBVS

Concinit Auguſtinus huic doctrinæ, ſermone 14. de verbis Apoſtoli: *Non* (inquit) *accuſamus naturam. Naturæ auctor eſt Deus. A Deo bona eſt inſtituta natura: ſed per malam voluntatem à ſerpente vitiata eſt. Ideò quod fuit in Adam culpa, non natura; nobis propagatis factum eſt iam natura, id eſt natiuitatis, ſiue originis.*

Homo cęcus à natura rebus in ſupernaturalibus.

Cæcus Adam effectus, quia peccato perpetrato merus remanſit homo, ſicut argutè notat Chryſoſtomos tom. 3. homilia de cruce Dominica, dicens fuiſſe primum hominem ſpoliatum donis ſupernaturalibus, & in ordinem redactum, qui humanæ naturæ iure debito congruebat. *Cùm* (inquit) *de interdicto ligno comediſſent, apparuerunt nudi ambo. Tunc clementiſſimus Deus dixit ad Adam: Adam, vbi es? de qua dignitate, ad quale dedecus es adductus? Quia manducaſti de ligno ſcientiæ boni & mali, remanſiſti homo.*

Nota;

Cæcitas hominis vnde fuit ei conſcita.

Nota, ſolum huuc defectum iuſtitiæ originalis, eſtò nihil reale dicat ex ſe, homines effeciſſe cæcos, infirmos, & ſublato humore Deì gratiæ marceſcentes. Ita Auguſtinus lib. de natura & gratia, c. 20. *Abſtinere* (inquit) *à cibo, non eſt ſubſtantia: & tamen ſubſtantia corporis, ſi omninò abſtineatur à cibo ita langueſcit, ita valetudinis inæqualitate corrumpitur, ita exhauritur viribus, ita laſſitudine debilitatur, & frangitur, vt ſi aliquo modo perduret in vita, vix poſſit ad eum cibum reuocari, vnde abſtinendo vitiata eſt. Sic non eſt ſubſtantia peccatum, ſed ſubſtantia eſt Deus, ſummáque ſubſtantia, & ſolus verus rationalis creaturæ cibus, à quo per inobedientiam recedendo; & per infirmitatem non valendo capere quod debuit, & gaudere, audis quemadmodum dicat: Percuſſus ſum ſicut fœnum, & aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum.* Hactenus Auguſtinus.

Peccatū eſt defectus, & non ſubſtantia.

Peccato fuit ſauciatus homo.

Ab Adamo malum hoc, & etiam mortem in omnes homines influxiſſe dicit Apoſtolus: *Cùm* (inquit) *per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.* Vnde rei naſcimur atque cæci Adami vitio genitoris.

Roman. 5.

Peccatum originale ſapit iſt. ſine genitorum.

Hieronymus lib. 3. aduerſus Pelagianos: *Omnes* (inquit) *homines, aut antiqui propagatoris Adam, aut ſuo nomine tenentur obnoxij.* Ambroſius lib. 1. de pœnit. cap. 2. *Omnes* (inquit) *homines in peccato naſcimur, quorum ortus ipſo in vitio eſt.* Fortè quia tunc maximè libido flagrat, quando fœtus in vtero generatur.

Homo vitioſitate ſatus.

Gregorius Nyſſenus eò reſpexit, ita fatus in diſputatione de Reſurrectione, & anima. *Qui fieri poteſt, vt homo vitij nequitiæque expers ſit, qui per vitioſitatem natus ſit.* Itaque cæcitas mentis, & quæ mala fluunt ab originali peccato, prolem Adami turpiter infecerunt.

Ex Symbolis.

Cùm ergo malis tot & tantis homo fiat obnoxius ob peccatum, profectò quadrat ei ſymbolum aſini onuſti magna mole, atque crebris fuſtibus excepti. Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum, aſini picturæ voces iſtas appoſuit. ET PLAGIS, ET ONERI. Vnuſquiſque ſuum experitur onus eſſe graue, molem ſcilicet facinorum, quæ nequiter exantlauit. Sub hac ſarcina ponderoſa gemit pſaltes hoc lugubri accentu: *Iniquitates meæ ſicut onus graue, grauatæ ſunt ſuper me.*

Pſal. 37.

Homo plagis & oneri deſtinatus ob peccatum.

Morbi, ærumnæ, cruces, & infinita propè mala, quibus homo ſuo æuo toto cæſus habet vnde ploret aſſiduè, ſunt flagella vili huic pecori inflicta, plagis vt acceptis reſipiſcat homo, qui ingratè Deo fuit iniurius, & immemor gratiæ calcitrauit. Idcircò cadens honore gratis indulto, loco pulſus vbi ſuperbiit, ad beſtias eſt damnatus, iis ſimilis effectus, & plerumque læſus ab eis, in mulctam iniuriæ factæ Deo, quando ſui oblitus, in largitorem tot bonorum tumidus inſurrexit.

Homo quare ſimilis eſt iumento.

Hanc conſcitam homini à peccato cladem Propheta deflet, ſic querula voce lugens: *Homo cùm in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Cùm audis, *non intellexit*, perinde ſonat ac illud Sapientiæ. *Excæcauit eos malitia eorum.* Siquidem non intelligere, eſt non videre. Vnde quia animal non habens intellectum eſt iumento perſimile, homo cæcus, & non intelligens comparatus eſt iumentis inſipientibus, imò fuit inſtar aſini, ET PLAGIS, ET ONERI deſtinatus.

Pſal. 48.

Homo quare cæcatus.

Sap. 2.

Ex Philosophia.

Senſus quādo læditur.

Philoſophia teſte, lædit ſenſum excellens ſenſibile, imò totum adimit. Exempli causâ, calor intenſus vrit, ſicque perit tactus in membro aduſto, vitæ experte. Solis item coruſca luce viſus extinguitur, ſi indiſcreto viſu, pertinaces oculorum obtutus in rutilos ſplendentis huius ſideris radios intenduntur. Ita malum cæcitatis homo miſer incurrit. Voluit ille tumens vſurpare ſibi gloriam Dei, ad hoc eum excitante vaſto hoſte, cuius iſtæ fuere voces malè ſuadæ: *Eritis ſicut dij.* Vt illa nimis effulgente luce fuit perculſus homo, cæcus effectus eſt, & ſubinde velut aſinus ad plagas & onera condemnatus.

Geneſ. 3.

Ex Symbolis.

Hic temerarius hominis auſus habet ei aptum ſymbolum apud Cæſarem Capaccium, qui ſymbolorum libro refert Carolum Spinolam, fortè typhum vt ſuperbiæ deprimeret & arceret, pinxiſſe latam & ſublimem quercum, quæ radices agit ad inferna, quando ramos & verticem erigit ad ſuperna. Picturæ voces ſunt hæ. AD TARTARA TENDIT. Virgilij verba ſunt hæc, arborem cùm deſcribit.

——— Quantùm vertice ad auras
Æthereas, tantùm radice in tartara tendit.

Superbia dū attollit, tunc deprimit.

Aſſurrexit homo, ratus inhabitare lucem inacceſſibilem, & præceps actus iuit in abyſſum inferni, vbi cuncta cæcis tenebris inhorreſcunt. Appetendo lumen gloriæ inordinatè, ſuis oculis captus vniuerſæ proli tenebras affricuit, quæ vix nata plorat paternæ conſcia cæcitatis. Qua ſtante quaſi ad nihilum redactus homo poteſt applicare ſibi ſymbolum ſolaris horarij, quod eſt inutile deficiente ſole. Typotius ſymbolorum libro tale ſolarium pingit horologium ex aduerſo ſolis, ei titulo inſcripto. NIHIL SINE TE. Homo luminis expers ita Deum compellare poteſt: NIHIL SINE TE. Vnde ſcelus omne ſeu peccatum, delictum quaſi deliquium congrue nuncupatur. Homo reuerà nihil effectus eſt, extincta luce, qua peccando fuit orbus. Ille ſuum hoc nihilum ita deflet: *Ego ad nihilum redactus ſum, & neſciui.*

Homo ſine gratia nihil eſt.

Pſal. 72.

Ex SS. Patribus.

Auguſtinus ſe ſiſtebat huic diuino ſoli, vt radios eius exciperet, ne quando ſuum rediret ad nihilum, peccato lucem hanc cæleſtem, nempe Dei gratiam, penitus extinguente. Sic ille ſoliloquiorum cap. 17. *Tu lux, Domine, tu lux filiorum lucis; tu dies, qui neſcis occaſum, in qua ambulant filij tui ſine offenſione; & ſine qua, omnes qui ambulant, in tenebris ſunt, quia te lucem mundi non habent. Tu lux mentis, Domine Deus meus, nunc illumina oculos meos, vt videam, & cognoſcam, ne corruam.*

Homo Deū eſſe vt primam cauſam rerum, naturaliter ſcire poteſt.

Hæc præfata nihil obſtant, quin homo lucis Dei expers, id eſt in peccato, queat vtcunque Deum agnoſcere, vt eſt prima rerum omnium cauſa. Reatus enim quando fecit hominem cæcum, non omne lumen extinxit, ſed duntaxat eam à peccatore lucem abſtulit,

abſtulit, qua cælitus influente poteſt arcana Dei ſopernaturalia humanæ mentis acies intueri. Namque ſicut deſertor Angelus natoralia non amiſit, ita neque reus homo ſuæ rationis vſu caruit poſt delictum. Vnde lucis eius obſequio ad aliqualem Dei notitiam deuenire poteſt, effectus oamque velut porrecta manu inoffenſo pede cæcos etiam ſecurè ducunt ad Deum vt eorum cauſam. Sed noſſe Deum, vt remunerator erit in cælo boni in hoc ſæculo geſti, & vindex in inferoo malè actorum, illud profectò luci rationis inuium eſt, neque ſciri poteſt abſque Dei ſupernatorali lumine ſuffragante.

Homo nequit Deum agnoſcere naturali luce ſicut finem ſupernaturalem, & obiectum beatitudinis æternæ.

Auguſtinus ait, ſe nouiſſe Deum vt omnium planè rerum cauſam, quando lucis ſupernaturalis erat expers. Sic ille ſoliloq. cap. 35. *Interrogaui terram, ſi eſſet Deus meus, & dixit mihi, quòd non; & omnia quæ in ea ſunt, hoc idem confeſſa ſunt. Interrogaui mare, & abyſſos, & reptilia, quæ in eis ſunt, & reſponderunt: Non ſumus Deus tuus, quære ſuper nos eum. Et dixi omnibus his, quæ circumſtant fores carnis meæ: Dixiſtis mihi de Deo meo, quòd vos non eſtis; dicite mihi aliquid de illo? Et clamauerunt omnes voce grandi: Ipſe fecit nos. Interrogaui deinde mundi molem: Dic mihi, ſi Deus meus es, an non? Et reſpondit voce forti: Non ſum, inquit, ego, ſed per ipſum ſum ego: quem quæris in me, ipſe fecit me: ſupra me quære eum, qui regit me, qui fecit me. Interrogatio creaturarum, profunda conſideratio eſt ipſarum: reſponſio earum, atteſtatio ipſarum de Deo, quoniam omnia clamant: Deus nos fecit. Quoniam vt ait Apoſtolus: Inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt, à creatura mundi intellecta conſpiciuntur.* Hactenus ille, Deum obſequio naturalis luminis inueſtigans.

Rom. 1.

Poſtquam verò dedit Chriſto manus, atque ſacris fidei arcanis initiatus eſt, agnouit eſſe Deum æternæ vitæ viuam & perennem ſcaturiginem, aliáque plura nobis inuia & occulta, niſi diuinæ lucis radiis illuſtremur.

Homo quãdo Dei arcana nouit.

Audiendus ille, Deum ſic compellans quando fuit perfuſus en lumine, quo ſuffragante ſumus conſcij plurium arcanorum: *Nonne* (inquit) *tu es fons vitæ, à quo fluit omnis vita? Quicquid enim viuit, per te viuit, quia ſine te nihil viuit. Gratias tibi lux mea, quoniam illuminaſti me, & inueni te, & me. Vbi inueni me, ibi cognoui me: vbi inueni te, ibi cognoui te: vbi autem cognoui te, ibi illuminaſti me.* Hactenus ille loco proximè recenſito.

Homo nihil eſt abſque luce Dei gratiæ.

Rurſus idem appoſitè ad horologium ſolare dicit, hominem eſſe nihil, quando lumen ei diuinum non affulget. Sic ille cap. 4. Soliloquiorum. *Ecce Domine, quia lux non eſt, mors eſt; imò non eſt mors, quia nihil eſt mors. Nam per ipſam ad nihilum tendimus, dum nos nihil facere per peccatum non formidamus. Et iuſtè quidem hoc, Domine. Nam digna factis recipimus, dum ad nihilum deuenimus, tanquam aqua decurrens; quia ſine te factum eſt nihil, & nos faciendo nihil, facti ſumus nihil, quia ſine te ſumus nihil.*

Profectò velut ad nihilum redactum, & degenerem eiecit Adam è paradiſo Deus, vt aquila indignabunda ſuo è nido trudit pullos, quos ſpurios, & nouercante natura probat eſſe natos, quando niuent oculi rutilo lumine perfuſi, aut quando ſolem reſplendentem conſtanti oculorum acie cernere dedignantur.

Ex Symbolis.

Aquilæ pulli quomodo probentur an ſint degeneres.

Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum pullis adulterinis aquilæ depictis hunc titulum inſcripſit. DEGENERES LVX ARGVIT. Profectò reis omnibus congruit hoc Symbolum. Noctuarum inſtar odere lucem omnes qui delinquunt: ſiquidem à diuina luce procul eunt, qua derelicta fœdus ineunt cum Diabolo, facti filij tenebrarum.

Si peccatum originale cæcos efficit homines aliena voluntate reos, proculdubiò peccatum actuale, quod fit propria voluntate, lucis huius iacturam peiorem efficiet, adiectis ei tenebrarum pluribus incrementis. Peccandi conſuetudo facit homini ſceleſto lumen inuium hoc cæleſte, ſicut amor diuinus eos non accendit vnquam, quorum corda rigent obdurata gelu obſtinationis. Sæpè caligo talis animas inceſſens, iuſto Dei iudicio influit in corpus: nam multi fuere rei homines excæcati.

Ex Variis Hiſtoriis.

Zaleuci lex contra adulteros.

Ex Valerio Maximo lib. 6. cap. 5. Zaleucus Locrenſium legiſlator ſanxit, adulteros oculis orbari, neque pœnam voluit filio relaxare talis conſcio flagitij, vt qui peccarat obſcœno viſu, turpibus oculis excideret, agerétque vitam tenebris opacatam.

Cæcitas inflicta adulteris.

Simili mulcta Deus ſæuiit in delicta Regis Sedeciæ, cuius Scriptura ſacra refert deplorandam ſortem, & horrendum ſupplicium à Nabuchodonoſor inflictum, qui *Filios Sedeciæ occidit coram eo, & oculos eius effodit, vinxitque eum catenis, & adduxit in Babylonem.* Ille ſuos oculos aoertit à lumine, & veritate vatum, qui illi conſuluere citam pœnitentiam, idcirco Deus eum hoſti tradidit excæcandum.

4. Reg. 25.

Cæcitas mulcta fuit Sedeciæ.

Ex Theophane in Conſtantino, & Irene, Imperator ille nepos Conſtantini Copronymi voluptati obſcœnæ totum ſe addixit, eáque vitâ ingloriâ & ſceleſtâ matrem obſtrinxit, cum vt oculis orbaret exutum inſulis Imperij, vt qui mente cæcus è ſupremo rerum faſtigio videre Deum contempſit, in ima ſeruitute ſine oculis à ſubſannante populo videretur.

Cõſtantinus Imp. orbatus oculis à matre ſua.

Procopius lib. 9. cap. 6. Volaterranus lib. 23. Anthropol. Fulgoſius lib. 5. cap. 3. referunt, idem fuiſſe fatum Beliſſarij Præfecti generalis exercituom Iuſtiniani Imperatoris. Hic victis in Aſia Perſis, proſtratis Vandalis in Africa, & fractis in Europa Gothis, egregiè geſtarum in bello rerum turgidus intumuit, ideóque fodit eius oculos Imperator, vt inde foras erumperet vehemens aura vanæ gloriæ perfidi tumeſcentis. His opportunè poteſt adiici Saulus, qui ſæuiendo fuit deſuper excæcatus.

Beliſſarius excæcatus.

Plinius libro 7. hiſtoriæ naturalis cap. 12. ſcribit, ex Lepidorum familia plures prodiiſſe cæcos, vnde natum fuiſſe cæca ex familia Lepidorum, certa fuit olim teſſera cæcitatis. Etiam noſtro floret æuo talis familia. Omnes enim, qui iocosè viunt, cenſentur eſſe tribus huius. Sed ille lepos, à quo lepidi nuncupantur, eos oculis captos eſſe prodit. Lepidè namque vitam agere, perinde quaſi eſt, ac in voluptate dies lætè ſuos tranſigere. Voluptas verò ſuos ſequaces opacâ ferit animæ cæcitate.

Lepidorum familia fuit obnoxia cæcitati.

Lepidè viuentes cæci vt plurimũ.

Villaua libro ſuo ſymbolorum pingit aſſurgentes è terra nubes, quarum inuolucro ſolis lumen extinguitur ſicque nigra caligine

Ex Symbolis.

Hominis iuſti mens eſt ſicut æther ſtellas habens ſcintillantes.

offuſa cœlo, totus orbis tenebris inumbratur. Tabellæ voces ſunt hæ. SIC NIGRICAT ÆTHER. Reuerà ſicut æther eſt mens hominis iuſti, vbi virtutes vt aſtra coruſca micant & ſcintillant, ſed quando rebus terrenis occupatur homo, rerum quas deperit imagines & figuræ, quaſi nubibus inuoluunt animum eius, ſicque typis illis hebes fit acies mentis; ad creaturas enim conuerſa cœli luce cadit, vnde ſicut æther erat ſplendens, ac proinde clarus & perſpicax oculus animæ; ſic effuſis à peccato nigris tenebris excæcatur.

Ex Medicina.

Oculi ſunt indices ſanitatis.

Oculo ſic corrupto, totus homo malè habet, vt ex Medicina poteſt etiam concludi: ſiquidem ex Hippocrate lib. 2. Coacarum cap. 5. Ὀφθαλμοὶ ὡς ἂν ἰσχύωσιν οὕτω καὶ γυῖον. Id eſt. *Vt valent oculi, ita totum corpus.* Chriſtus ipſe nomen medici ſortitus, ab oculorum ſoſpitate docet ſtimandam & colligendam eſſe veram & abſolutam animæ ſanitatem. *Lucerna* (inquit) *corporis tui, eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit: Si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebroſum erit. Vide ergo ne lumē quod in te eſt tenebra ſint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & ſicut lucerna fulgoris illuminabit te.*

Luc. 11. Cæcitas animæ eſt index infirmitatis eius.

Ex SS. Patribus.

Hominis tenebræ quantæ ſint.

Vt Sole fœdis tenebris nigricante, terra ſunt & opaca Solis ſubdita regimini corpora; ita cæco homine effecto, ſui genitoris culpâ, nihil omnino lucis ſupereſſe ſibi ad inueſtiganda Dei arcana, ſuo damno lugent tenebroſæ omnes animæ facultates. Ad hanc totius animæ caliginem pertinent illæ voces Auguſtini lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 22. *Quid* (inquit) *aliud indicat horrenda quadam profunditas ignorantiæ, ex qua omnis error exiſtit, qui omnes filios Adam tenebroſo quodam ſinu ſuſcepit.* Illis etiam tenebris ingemuit in epiſt. 28. ad Hieronymum: *Tam* (inquit) *tardi nonnulli ſunt, & obliuioſi, vt ne prima quidem diſcere literarum elementa potuerint. Quidam verò tantæ ſunt fatuitatis, vt non multum à pecoribus differant.* Hactenus Auguſtinus.

Eccle. 40. Hominis tenebræ ſunt ſtipatæ malis quamplurimis.

Animâ excæcatâ, malè habuiſſe totum hominem, Scriptura ſacra refert hoc contextu: *Iugum graue ſuper filios Adam, à die exitus de ventre matris ipſorum, vſque in diem ſepulturæ.* Gentiles etiam Poëtæ ſois in carminibus luxere totum hominem eſſe cæcis tenebris inuolutum. Lucretius lib. 2. de natura rerum.

O miſeras hominum mentes! ô pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ: quantiſque periclis
Degitur, hoc æui quodcumque eſt.

Ouidius etiam lib. 6. Metamorph.

Proh ſuperi! quantum mortalia pectora cæca
Noctis habent.

Chriſtus luteâ naturâ humanâ aſſumptâ; fœdam deterſit Adamo ſatam animæ cæcitatem.

In hæc verba:

Expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & liniuit lutum ſuper oculos eius.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Historia, Symbolis, et Medicina.

Ierem. 18. Redemptionis humanæ figura egregia.

RVina ſeu lapſus humanæ naturæ primo in Adamo bené typis & figuris exprimitur à Ieremia Propheta, cui & præoſtenſa fuit induſtria, qua debebat Adam alter, ſcilicet Chriſtus, huic iacturæ prouidè ſubuenire. Sic ille: *Deſcendi in domum figuli, & ecce ipſe faciebat opus ſuper rotam. Et diſſipatum eſt vas, quod ipſe faciebat è luto manibus ſuis: conuerſuſque fecit illud vas alterum, ſicut placuerat oculis eius vt faceret. Et factum eſt verbum Domini ad me dicens: Nunquid ſicut figulus iſte, non potero vobis facere domus Iſrael, ait Dominus? Ecce ſicut lutum in manu figuli, ſic vos in manu mea.*

Initiò compactus homo fuit ex luto, cuius opifex ipſe Deus vt fractum eſſe vidit hoc vas; ex eodem luto fecit vas pulchrius. Namque primus Adam fractus cùm cecidit, in Chriſto fuit rectiùs inſtauratus. Quippe ſicut è cœlo cadens imber humo exceptus, ibi cum terra diluta facit lutum; ita Dei Verbum vnitum carni noſtræ terra ſatæ lutum ſalutare fecit hominibus, quorum illo luto illitos extinctos oculos inſtaurauit.

Lapſus homo iacens, & luto quaſi immerſus ſurgere non poterat ad diuina, niſi Deus ipſe lutum aſſumens deſcenderet ad humana, vt mediante luto aſſumpto, cœlum daret ei; qui oblito ſuo luto cœlum tentauit ineptè ſuis viribus vſurpare.

Ex SS. Patribus.

Chriſtus quare incarnatus.

Gregorius lib. 20. Moralium eam eſſe dicit rationem Incarnationis Chriſti: *Vt quia* (inquit) *per ima noſtra longè diſtabamus à ſummis, in ſeipſo vno iungeret ima ſummis, atque ex eo nobis via redeundi fieret, in quo ſummis ſuis ima noſtra copularet.*

Hominis cæcitas in quo ſita ſit.

Auguſtinus tract. 44. in Ioannem, redemptionis noſtræ typum fuiſſe credit deterſus Chriſti ſputo cæci tenebras importunas. Sic ille: *Genus humanum eſt ille cæcus. Hæc enim cæcitas contigit in primo homine per peccatum, de quo omnes originem duximus, non ſolùm mortis, ſed etiam iniquitatis. Si enim cæcitas eſt infidelitas, & illuminatio fides: quem fidelem, quando Chriſtus venit, inuenit? Quandoquidem Apoſtolus natus in gente Prophetarum dicit: Fuimus & nos aliquando naturâ filij iræ, ſicut & cæteri. Si filij iræ, filij vindictæ, filij pœnæ, filij gehennæ: quomodo naturâ, niſi quia peccante primo homine, vi-*

Homo quare cæcus à natiuitate.

tium pro natura inoleuit? Si vitium pro natura inoleuit, ſecundùm mentem omnis homo cæcus natus eſt. Venit Dominus: quid fecit? Magnum myſterium commendauit. Expuit in terram, de ſaliua ſua lutum fecit; quia Verbum caro factum eſt.

Hominis cæcitas quomodo curata ſit.

Saliua typus eſt Verbi Dei.

Auguſtinus ibi ſaliuam voluit eſſe typum Verbi, non quatenus ſaliua dicit humorem egeſtum; ſic namque fœtens excrementum eſt. Sed vt ſaliua fluit & procedit ex capite, qua ratione poteſt Verbum procedens à Patre ſatis congruè deſignare.

Saliua lutum componens quid myſticè ſignificet.

Gloſſa ordinaria cum Ericlo conuenit circa Dei filium incarnatum quem ſaliua luto vnita refert. Sic ille locum hunc Ioan. 9. verſans: *Mirabilis & ſtupenda ſuit nouitate cæci curatio, magnum ſi intelligamus commendat myſterium. Sputum quod à capite in os defluit, diuinitatem Chriſti ſignificat, quia caput Chriſti Deus. Et Sapientia loquitur: Ego ex ore Altiſſimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam. Et Salomon de ipſa: Vapor eſt enim virtutis Dei, & emanatio quædam virtutis eius ſincera. Lutum de terra, Chriſti caro eſt. Expuens ergo in terram lutum fecit, quia Verbum caro factum eſt.* Hæc ille, ſequens ſtratam ab Auguſtino viam.

Saliua quare Dei Verbum ſignificet.

Quàm verò talis vnio Verbi cum natura humana Dei fuerit congrua bonitati, & ſapientiæ, Theologia ſacra probat idoneis & his pluribus argumentis.

Incarnationis Chriſti congruentia.

EX THEOLOGIA.

Creatus homo in gratia, Dei filius adoptiuus erat; ſed peccando gradu illo pulſus, degener eſt mutatus in vile mancipium. Omnis enim qui delinquit ſeruus eſt peccati. Ne ergo Deus fraudaretur eo intento quo præeunte ab æterno, fecit hominem in tempore, vt adoptiuus ei filius eſſet in æternum, opportunè Dei filius hominem aſſumpſit, vt rurſus eum hoc præclaro Dei filij titulo dignaretur.

Præterea collapſus homo Dei ſimilitudinem expunxit, ad cuius inſtar erat pictus, & ſuperinduxit eam turpem, quam diabolus effinxit. Vt igitur illa Dei tabella ſuam ad formam priſtinam rediret, ipſa Dei imago fuit homini impreſſa, quando Dei filius hominem induit: ſiquidem imago nomen perſonale Dei filij eſt, quia procedit vt Verbum & imago Patris, quæ homini adiecta decus reſtituit imaginis à dæmone deformatæ.

Incarnatio Chriſti non abſolutè fuit neceſſaria.

Decebat item Deum, qui verbo fecit hominem, eodem Verbo totum hominem reficere qui defecit. Illud autem perfecit opus quando Verbum caro factum eſt. Obſerua tamen, non fuiſſe talem abſolutè modum neceſſarium ad reducem hominum ſalutem, cui aliunde Deus potuit conſulere. Sed illapſum Dei hominis in naturam fieri maximè decuiſſe.

Hebr. 2.

Paulus vſus eſt opportunè voce decentiæ, ſed non neceſſitatis eo in myſterio: *Decebat* (inquit) *eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum, per paſſionem conſummari.*

EX SS. PATRIBVS.

Non fuiſſe modum hunc neceſſarium abſolutè, docent Patres, in quibus ita fatur Auguſtinus: *Stulti ſunt, qui dicunt: Non poterat aliter ſapientia Dei hominem liberare, niſi hominem ſuſciperet.* Hæc ille lib. de agone Chriſti, cap. 11.

Incarnatio Chriſti fuit remedium maximè conueniens redemptioni hominum.

EX THEOLOGIA.

Leo Papa ſerm. 2. de Natiuitate cap. 3. *Verax* (inquit) *miſericordia Dei, cum ad reparandum humanum genus, ei multa ſuppeterent, hanc potiſſimum conſulendi viam elegit, qua ad deſtruendum opus diaboli non virtute vteretur potentiæ, ſed ratione iuſtitiæ.* Vltro Deus hanc rationem iuſtitiæ elegit; ſed eâ præſuppoſitâ, ad redimendum hominem ex perfecta iuſtitia, abſolutè fuit neceſſaria aſſumptio humanæ naturæ à Deo, vt iniuriam infinitam immenſa merita compenſarent. Ita Theologi omnes in lib. 3. ſentent. diſt. 20.

Incarnatio abſolutè neceſſaria ad redemptionẽ hominum ex perfecta iuſtitia.

EX SS. PATRIBVS.

Ad hanc redemptionem hominum ex perfecta iuſtitia reſpexere Patres, quando neceſſariam dixere Dei incarnationem. Cyrillus lib. 5. Theſaur. cap. 7. *Quoniam* (inquit) *imperfectum eſſet opus Dei, non decuit, & non potuit aliter reparari, neceſſariò Deus homo factus eſt.* Concinit Ambroſius ad Hebr. 9. *Tantum* (inquit) *fuit peccatum noſtrum, vt ſaluari non poſſemus aliquando, niſi omnipotens filius Dei moreretur pro nobis.*

Redemptio humana pretium voluit infinitum.

Neceſſitatis huius ratio tota penes hominis inopiam eſt. Etenim prorſus erat impar homo ſuæ redemptioni, pro qua de rigore iuſtitiæ facienda, fuit appendendum pretium infinitum.

Ita Leo Papa ſerm. 1. 4. & 10. de Natiuit. *Si* (inquit) *non eſſet Deus, non afferret remedium.* Athanaſius lib. de Incarnatione: *Cùm* (inquit) *Patris ſit Verbum & ſupra omnes, meritò etiam ſolus omnia recuperare potuit.* Chryſoſtomus homil. 10. in Ioan. *Cecidit* (inquit) *natura noſtra eo modo, vt reſtitui nullo pacto à quocumque poſſet, niſi ab illa omnipotentiſſima manu. Neque enim aliter reſtitui poterat, niſi qui in principio eam effinxit, manum porrexiſſet.*

Cyrillus Alexandrinus lib. 1. de fide: *Si* (inquit) *vt vulgaris homo concipiatur, quomodo illius vita omnium æſtimationem, ac dignitatem exæquat? aut quomodo Deus haberi non debet, qui ſuo ſanguine credentes in eum emundat?*

Redemptio fieri non potuit ab homine ſimplici.

Baſilius in Pſal. 48. *Frater* (inquit) *non redimit, redimet homo? Non homo nudus, ſed homo Deus Ieſus Chriſtus; quia nullus alius afferre poterat condignum pretium.* Ambroſius in Lucam lib. 4. *Quis* (inquit) *tantus eſſet dux, qui prodeſſet omnibus, niſi ille, qui ſupra omnes eſt? Quis me ſupra mundum conſtitueret, niſi qui maior eſt mundo.*

Redemptio quare non potuit fieri ab homine vulgari & non vnito Deo.

Auguſtinus in Enchiridio cap. 108. *Neque* (inquit) *per ipſum liberaremur mediatorem hominem Chriſtum, niſi eſſet Deus.* Fulgentius de Incarnatione & gratia cap. 4. *Nullatenus* (inquit) *humana natura ad auferendum peccatum mundi ſufficiens atque idonea fieret, niſi vnione Verbi Dei.*

Natura humana rea ſemper inquies atque ſui impos extitiſſet, vt ille vagus & fratricida Cain, niſi perhumanè Deus hanc firmaſſet vni-

tus

tus ei, quam reparatam benignè ſuo in obſequio, reſtiturâ priùs extinctâ gratiâ, ſolidauit.

Ex Symbolis.

Villaua ſuo in libro Symbolorum pingit acum magneſiam, quæ nubibus obumbratâ poli ſtellâ nequit ſtare, gyrans in orbem inquietè, donec ſtella poli diſſolutis tenebris illuceſcat. Picturæ breuem hanc inſcriptionem appoſuit. DVM ME LATET ILLA VOLVTOR. Profectò niſi perſona Verbi aſſumpſiſſet hominem, ille gyro in perpetuo, ſemper inquies extitiſſet.

Redemptio quo amore fuit facta à Chriſto.

Obſerua, licet Incarnatio fuerit neceſſaria ad redemptionem ex perfecta iuſtitia; ſponte tamen factam fuiſſe, ſolo amore Deum percellente, donum hoc vt immenſum homini largiretur. Quodque prodit generoſitatem benefici Redemptoris, quamuis hominum causâ frigus acerbum, torridos æſtus, famem arctam, ſitim inexhauſtam, noctes inſomnes, aliaſque graues ærumnas æquo animo iam tuliſſet; attamen eius amor ob dilata mala grauiora mœrens anxiè torquebatur: *Baptiſmo* (inquit) *habeo baptiZari; & quomodo coarctor, vſquedum perficiatur.*

Luc 12.

Generoſi animi nota. Ex Ivre Canonico.

Chriſtus eo beneficio gratuito dato tali cum munificentia, longè latéque probat eſſe verax hoc effatum iuri Canonico inſertum in gratiam donationum, earum præſertim, quæ fiunt Eccleſiæ. *Hanc ſibi quodammodo nobilitas legem imponit, vt debere ſe, quod ſponte tribuit exiſtimet. Et niſi in beneficijs ſuis creuerit, nihil ſe præſtitiſſe putet.* Cap. Prudentes, de donationibus.

Ex Historia. Mauritij Imperatoris auaritia.

Canones ſancti ſanxere, vaſa ſacra teri & frangi pro redemptione cita captiuorum, ne fortè ferus hoſtis neglecta redemptione ſuos captiuos trucidet inhumanè. Propter eam incuriam periere greges multi fidelium, quos Mauritius Imperator ærario ſuo parcens noluit redimere captos à Barbaris, ne facta plebis captiuæ redemptione, gazas auro fœtas minueret. Sed hiſtoria miſta, & Cedrenus in Mauritio, & Nicephorus lib. 18. cap. 38. ſcribunt, crudeli & ingloria morte periiſſe virum hunc, ſcilicet Mauritium, quo detrectante dare vile pretium pro captiuis, eos omnes Barbarus interemit.

Chriſti ærarium ſanguis eius erat pretij infiniti. Vas verò fuit diuius aureum ſacrum eius corpus, quod obtulit vltro, crucis vt tortura tritum, redimeret à peccatis vnà toto cum effuſo ſanguine peccatores. Sufficiebat vna ſola guttula ſanguinis ad iuſtum redemptionis ſtipendium; ſed vt Pſaltes ait: *Apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio*; ideoque ſacro vaſi non pepercit, id eſt corpori, quod inflictis abundè plagis à flagellis, haſta, clauis, & ſpinea corona fuit fractum, vnde cruor omnis effluxit, in captiuarum gratiam animarum.

Pſal. 129.

Ex Ivre Canonico. Vaſa ſacra teri poſſunt ad redimendos captiuos.

Præuenit eo facto iuris Canonici ſanctionem iſtam. *Nonne dicturus eſt Dominus: cur tot captiui deducti in commertium ſunt, nec redempti, ab hoſte occiſi ſunt? Melius fuerat, vt vaſa viuentium ſeruares, quàm metallorum. Quid diceres? Timui ne templo Dei deeſſet ornatus. Reſponderet: Aurum ſacramenta non quærunt, neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus ſacramentorum, redemptio captiuorum eſt: & verè illa ſunt vaſa pretioſa, quæ redimunt animas à morte.* Canone, Aurum, 12. q. 2.

Redemptio à Chriſto facta genus omne humanum complectitur.

Iuxta pium hunc Canonem, Chriſti corpus erat vas reuerà diues & pretioſum, quandoquidem vltro fuit oblatum, vt redimendo genus humanum omne iugo peccati obnoxium, deploratas iam animas à morte peſſima vindicaret.

Redemptioni captiuorũ pecunia derelicta debet ad hoc impendi.

Hoſte fero licet infremente, ſuum eſt effectum ſortita potens hæc redemptio. Stat namque ſolùm per captiuos, ſi hoſtis adhuc inſultat eis peccati vinculis implicitis, & non gaudent omnibus hominibus à Chriſto merita libertate.

Ex Ivre Civili.

Leo & Anthemius Imperatores olim voluere ratam & fixam eſſe piam voluntatem teſtatoris, qui pro redimendis captiuis æris ſummam aliquam in teſtamenti tabulis aſſignaſſet. Namque talis eſt ſors ingloria captiuorum, vt ærumnarum ponderoſa moles, qua grauantur, omnium hominum poſcat opem, quæ vt præſtetur eis, Imperatores hi præfati noluere vota morientium propitia captiuis vt irrita defraudari. Ecce legem. *Nulli licere decernimus, ſiue teſtamento hæres ſit inſtitutus, ſiue ab inteſtato ſuccedat, ſiue fideicommiſſarius, vel legatarius inueniatur, diſpoſitiones pij teſtatoris infringere, vel improba mente violare, aſſerendo incertum eſſe legatum, vel fideicommiſſum, quod redemptioni captiuorum relinquitur, ſed modis omnibus exactum pro voluntate teſtatoris piæ rei negotio proficere.* Lege, Nulli, Codice, de Epiſcopis & Clericis, lib. 1. tit. 3. lege 28.

Redemptionis à Chriſto factæ virtus.

Chriſti ſanguinis effuſi in redemptionem captiuorum nemo poteſt iuſtum pretium facere. Siquidem ille tetrum hoſtem, qui omne genus noſtrum peccati nexibus obſtrinxerat, generosè vicit, fregit, & æternis vinculis alligauit. Quod nemo fecit nec potuit ante Chriſtum, vt ille palàm fecit hoc contextu: *Quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & vaſa eius diripere, niſi prius alligauerit fortem, & tunc domum illius diripiet.*

Matth. 12.

Impij hæredes olim dubiam fecere pij teſtatoris voluntatem circa penu derelictum pro captiuis, qui idcirco ſuis in vinculis & ærumnis acerbis æuum deplorandum miſerè tranſegerunt. At de Chriſti voluntate nemo poteſt ambigere: quippe ſicut ait Iſaias: *Oblatus eſt quia ipſe voluit.* Sicque fuit apud eum copioſa redemptio, & effectu, & affectu; neque talis vnquam facta fuit redemptio captiuorum, quæ poſſit huic meritò comparari. In eo argumento ſuprà, duos memini illuſtres reuerà viros, ſcilicet Leonem IX. Pontificem, & Siſebutum Regem Hiſpanum, benè meritos de captiuis, quos reddidere ſuæ priſtinæ libertati.

Ex Variis Historiis. Leonis IX. affectus erga ſuos carceri mancipatos.

Ex Leone Oſtienſi lib. 2. cap. 88. Bello ingraueſcente, Papam inter & Normannos. Papa ſuo cum exercitu in ius hoſtium ceſſit, qui pertæſi ſuum facinus hoc ſacrilegum, conceſſere gratis abire Papam, aliis verò ſine ſtipendio congruo non laxatis. Sed ille ſuo de grege ſollicitus, noluit exire, niſi ſtipatus iis omnibus,

bus, quos captiuos hoſtis carceri mancipparat. Sigebertus in Leone notat, hoſti placuiſſe Papæ generoſum animum, & affectum erga ſuos, quos anno milleſimo quinqoageſimo tertio nullo pretio appenſo ſecum liberos eduxit, teſtes, & præcones ei inſitæ charitatis.

Siſebuti Regis pietas in captiuos.

Anno circiter ſexcenteſimo decimo octauo, Regis Hiſpaniæ Siſebuti pietas in captiuos enituit, vt hiſtoria Hiſpana refert. Namque ſuo ab exercitu captos hoſtes quamplurimos, & vinctos in caſtris, ære ſuo redemit, ita vitam & libertatem victis reſtituens, victore tamen iuſto ſui captiui pretio redemptionis minimè defraudato.

Ferdinandi Comitis vxor, eum liberat, è carcere eductum callidè.

Proſtat item io eadem hiſtoria Hiſpana facinus egregium vxoris Ferdinandi Comitis, quem Sanctius Rex Caſtellæ carceris ergaſtulo concluſerat. Illa facta ſibi poteſtate virum inuiſendi, habitu peregrino, fucos ita fecit cuſtodibus. Nempe ſua veſte data viro captiuo, foras ille exiit indutus ea veſte, cuius obſequio opportuno fuit ei libertas integra reſtituta.

Chriſtus habitu inuentus vt homo, ſua hac veſte peregrina genus humanum è carcere eduxit, quo cooclusus erat peccati nexibus implexus, ſtolamque primam innocentiæ captiuo dedit & reſtituit, qua ab hoſte ſæuo ſpoliatus in paradiſo nudus in vincula coniectus eſt, vnde fuit à Chriſto Domino liberatus.

S. Ludouici IX Regis Galliæ charitas in captiuos.

Quinque annos egit in Oriente pius & Sanctus Ludouicus Galliæ Rex, ſponte ſuo regno diu oblito, daret vt operam effuſis abundè gazis, captiuo populo redimendo. Non idcirco tamen ille fuit particeps ærumnarum, quas carceres ſqualidi, & vincula conſciuere viris ibi captiuis. Chriſtus verò quaſi ad peregrina venit, quando cœlo gratis influente, nobis adiectus eſt. Triginta tribus annis opus redemptionis noſtræ fecit & perfecit, non duntaxat opem homini captiuo ferens; ſed & moleſtias & plurima mala, quibus eſt obnoxius homo, pati non detrectans, vt ſic copioſa foret redemptio, quam perfectam homini procurauit.

Incarnatio Chriſti tenebras hominũ abſterſit.

Æternis erat tenebris obſtrictus homo, ſua in captiuitate cæcam generando prolem. Sed Chriſtus è cœlo lumen illapſum, Chriſtus, inquam, lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, tenebras has deterſit, gratiæ diuinæ lumen infundendo cæcis hominibus, quibus in vmbra mortis æternæ ſitis & proſtratis humi omnia nigricabant.

Ex Theologia.

Incarnationis cauſa quænam fuerit principalis.

Peccatum quale maius ſit, originale, an actuale.

Chriſtum præcipuè veniſſe, labem vt originis abſtergeret, eſt Theologica concluſio Sancti Thom. 3. part. quæſt. 1. art. 4. Etenim tantò principaliùs venit Chriſtus ad delendum aliquod peccatum, quantò maius eſt peccatum. Sed extenſiuè maius eſt peccatum originale actuali, quia illud omne genus hominum infecit, actuale verò ſolùm eos qui volontate propria corrumpunrut. Quia ergo proles Adæ rea fuit ob peccatum originale priùs quàm proprio caderet arbitrio, Chriſtus eam primò labem intendit abſtergere, ab origine contractam, quàm peccata motu proprio perpetrata. Copioſa tamen redemptio porrigitur ad omnia peccata quæcunque labis ſint & ponderis, iuxta verax oraculum Pauli Apoſtoli: *Non* (inquit) *ſicut delictum, ita & donum: nam iudicium ex vno in condemnationem; gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem.* Satisfecit enim Chriſtus de rigore Dei iuſtitiæ pro peccatis etiam infinitis. Rom. 5.

Cæcitas prima fuit infirmitas humana curata à Chriſto.

Ex præfatis, cæcitas contracta labe caſuque primi hominis, primò fuit intenta à Chriſto, id eſt, ratione priùs quàm peccata actualia. Si namque nota ingloria hac infectus homo non fuiſſet, nuſquam in terra Deus hominem aſſumpſiſſet. Propter enim hoc peccatum viriata tota natura fuit, & huius redimendæ cauſâ Deus filium ſuum præſertim eius amoris inſtinctu voluit hominem inducere, quod fortè non feciſſet, Adam oon peccante, licèt alij deliquiſſent. Etenim aliorum peccata toti naturæ labem non affricuiſſent, ſed corrupiſſent duntaxat eos qoi peccaſſent: ideoque natura ſibi conſtante Dei in gratia, Verbum non fuiſſet caro factum, quia non indiguiſſet eo natura integra Redemptore.

Incarnationis cauſa finalis quæ præcipua.

Scriptura ſacra ſolam vel ſaltem præcipuam cauſam finalem aduentus filij Dei dicit eſſe peccati remedium. Vt Luc. 19. *Venit filius hominis quærere, & ſaluum facere quod perierat.* Ioan. 10. *Ego veni vt vitam habeant, & abundantiùs habeant.* 1. Tim. 1. *Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere.* 1. Ioan. 3. *In hoc apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera diaboli.* 1. Ioan. 4. *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam vnigenitum filium ſuum Deus miſit in mundum, vt viuamus per eum.* Luc. 19. Ioan. 10. 1. Tim. 1. 1. Ioan. 3. 1. Ioan. 4.

Ex SS. Patribus.

Incarnationis cauſa, vita homini lapſo reſtituenda.

Ex præfatis Scripturæ ſacræ locis ait Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis, cap. 26. *Sufficienter apparere, Dominum Ieſum Chriſtum non aliam ob cauſam in carne veniſſe, ac forma ſerui accepta factum obedientem vſque ad mortem crucis, niſi vt hac diſpenſatione miſericordiſſimæ gratiæ, omnes, quibus tanquam membris in ſuo corpore conſtitutis, caput eſt, ad capeſſendum regnum cælorum viuificaret, ſaluos faceret, liberaret, redimeret, illuminaret.*

Incarnatio non fuiſſet, ſi non peccaſſet homo.

Idem ſermone 8. de verbis Apoſtoli: *Venit* (inquit) *filius hominis quærere, & ſaluum facere quod perierat. Si homo non periiſſet, filius hominis non veniſſet. Ergo quia perierat homo, venit Deus homo, & inuentus eſt homo.* Et ſermone ſeqoenti: *Nulla* (inquit) *cauſa fuit veniendi Chriſto Domino, niſi peccatores ſaluos facere.*

Incarnationis cauſa, caro ſaluanda.

Ille ſuo ſic ſubſcripſit Ambroſio libro de Incarnationis Dominicæ Sacramento cap. 6. *Sacrificium* (inquit) *de noſtro obtulit. Nam quæ erat cauſa Incarnationis, niſi vt caro, quæ peccauerat, per ſe redimeretur.*

Gregorius in lib. 1. Reg. libro 4. cap. 1. *Niſi* (inquit) *Adam peccaret, Redemptorem noſtrum, carnem ſuſcipere noſtram non oporteret. Non enim venit vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Si ergo pro peccatoribus venit, ſi peccata deeſſent, eum venire non oporteret.*

Leo Papa ſerm. 3. de Pentecoſte: *Si homo* (inquit) *ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus, in ſua honore natura manſiſſet, nec diabolica fraude deceptus, à lege ſibi poſita per*

concu

concupiſcentiam deuiaſſet, Creator mundi creatura non fieret, neque aut ſempiternus temporalitatem ſubiret, aut æqualis Deo Patri, filius Dei formam ſerui, & ſimilitudinem carnis peccati aſſumeret.

Conenit & ſonorè chorus Græcorum Patrum, quorum agmen agit Dionyſius Areopagita lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia, vbi aduentus Chriſti nullam aliam cauſam refert niſi quòd, vt inquit, *humana natura initiò ſtolidè à diuinis beneficijs ſit prolapſa.*

Irenæus lib. 5. cap. 14. *Si* (inquit) *non haberet caro ſaluari, nequaquam Verbum Dei caro factum eſſet. Et ſi non haberet ſanguis iuſtorum inquiri, nequaquam ſanguinem habuiſſet Dominus.*

Incarnationis cauſa fuit neceſſitas hoſtiæ ſalutaris.

Origenes homil. 24. in Numer. *Pone* (inquit) *non fuiſſe peccatum. Si non fuiſſet peccatum, non neceſſe fuerat filium Dei agnum fieri, neque opus fuerat eum in carne poſitum iugulari. Verùm quoniam introiuit peccatum in hunc mundum, peccati autem neceſſitas propitiationem requirit: propitiatio autem non fit niſi per hoſtiam; neceſſario fuit prouideri hoſtiam pro peccato.*

Athanaſius ſerm. 3. contra Arianos: *Cùm* (inquit) *Verbum homo efficitur, tum cauſa ſubſtituitur, cur eum oporteat carnem geſtare. Neceſſitas quippe indigentiáque hominum antetior eſt, quam illius natiuitas, qua ſublata carnem non induiſſet.*

Incarnatio quare facta extremis mundi temporibus.

Gregorius Nyſſenus in oratione de Chriſti Natiuitate, velut indubiam rem & conſtantem præſupponens, cauſam finalem aduentus filij Dei fuiſſe peccata, dicit eum veniſſe ſerò, ſcilicet extremis ſæculi temporibus: *Nam* (inquit) *vt qui malitiam tolleret, humanam vitam erat ingreſſurus, expectauit neceſſariò, vt omne ab inimico ſatum propagatumque peccatum germinaret: ac tunc demum radici ſecurim admouit.*

Incarnationis cauſa ſalus hominũ.

Gregorius Nazianzenus æuo ſuo pater & magiſter inſignium doctorum, in quibus habuit & Hieronymum diſcipulum. Is, inquam, oratione 4. de Theologia ſic ſcribit: *Quæ humanitatis à Deo propter nos ſuſcepta cauſa extitit? Profectò vt nobis ſalus pararetur. Quid enim aliud cauſæ afferri potuit.*

Ex Theologia.

Gratia quare per Chriſtũ dicatur.

Cùm ergo ſalus hominum perditorum ſit præcipua cauſa finalis aduentus Chriſti, conſtat ea omnia dona ſupernaturalia, quæ conferunt ad ſalutem æternam, fuiſſe nobis à Chriſto promerita, ac proinde dona illa benè dici à Theologis gratias Chriſti, ſiue per Chriſtum: quippe Deus intuitu Chriſti illas indebitas conſtitutæ iam naturæ, gratis cœlitus erogauit. Et hoc operæpretium eſt ſcire, quia æſtu maiore flagrabit amor noſter in Chriſtum, quando palàm abundè fiet hominibus, gratias omnes ſuperioris ordinis quarum beneficio & illapſu æternæ vitæ nobis copia ſit, in animas noſtras Chriſti meritis influxiſſe.

Gratia eſt omne donũ Dei.

Vt ſit hæc veritas liquidior, nota, dona Dei omnia naturalia & ſupernaturalia poſſe dici gratias, ſumpto latè nomine gratiæ, quæ ſic diuiditur in gratiam creationis, & in gratiam ſaluationis. In eo ſenſu ſic loquitur Auguſtinus in Pſal. 144. *Suâ gratiâ nos fecit, & refecit.* Id eſt, fecit gratiâ creationis, refecit gratiâ ſaluationis.

Gratia creationis vna, & alia ſanctificationis.

Hieronymus epiſt. 139. ad Cyprianum, gratiam illo duplici modo ſumit: *Homo* (inquit) *à principio conditionis ſuæ, Deo vtitur adiutore, & cùm illius ſit gratia quòd creatus eſt; illius miſericordia, quod ſubſiſtit, & viuit, nihil boni agere poteſt abſque eo, qui ita conceſſit liberum arbitrium, vt ſuam per ſingula opera gratiam non negaret.*

Gratia ſtrictè ſumpta quid ſit.

Strictè tamen apud Theologos, & communiter in Scriptura ſacra nomen gratiæ ſignificat omne donum ſupernaturale, gratis à Deo conceſſum, vt homo ſibi vitam æternam poſſit gratiæ huius ope commodè procurare. Alia verò dona quaſi à natura ſata, vtpote quæ à natura fluunt, neque dicunt per ſe ordinem ad beatitudinem æternam, gratiæ naturales ſunt, vt quod Marte ſuo philoſophus aut pictor egregius aliquis euaſerit, hoc eſt ſingulare quidem, ſed meræ naturæ donum, ac proinde nequit ſtrictè dici gratia per Chriſtum. Chriſtus enim non idcirco venit vt eſſet homo philoſophus aut pictor egregius, ſed vt redemptus eius merito ſaluaretur. Idcirco Thomas 1. 2. quæſt. 111. art. 1. ad 2. naturæ dona dicit non eſſe gratias in rigore, quia cùm dentur ex aliquali debito naturæ, non omninò gratis dantur, quod tamen eſt neceſſe donis, quæ propriè gratiæ nuncupantur.

Gratia per Chriſtum, ſiue gratia Chriſti quænam ſit.

Gratia propriè non eſt donum naturale.

Huius nomenclaturæ plura exempla nobis ſuppeditat Scriptura ſacra, nomen Chriſti commemorans, quando nomen gratiæ vſurpat in ordine ad ſalutem, vt gratiam qua ſaluamur abundè dari per Chriſtum omnibus innoteſcat. Ita Paulus: *Benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto.* Ad Corinthios: *Gratias ago Deo meo ſemper pro vobis in gratia, quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu.* Actorum 15. *Per gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, credimus ſaluari.*

Epheſ. 1. 1. Cor. 1. Actor. 15.

Ex SS. Patribus.

Gratia per Chriſtum nõ eſt creatio.

Auguſtinus item dicit creationem non fuiſſe gratiam per Chriſtum, ſed ſalutem, ſeu vitam animæ reducem hominibus mortuis elargitam. Sic ille epiſtola 105. *Chriſtus non pro nullis vt homines conderentur, ſed pro impijs mortuus eſt vt iuſtificarentur.* Cùm ergo ſuam ſobolem excæcarit Adam dum peccauit, extinguendo lumen gratiæ, lux illa redux, Chriſti beneficium eſt, nobis eius ſanguine procuratum.

Ab illa luce ſuum incepit opus. Vt namque cœlum peruium fieret hominibus, Chriſtus ipſe viam ſtrauit, incumbens ſedulò virtutum omnium praxi, & præſtando exempla, quorum ex adultis hominibus duntaxat æmuli ſaluabuntur.

Chriſtus quare primò viſum reſtituerit homini quem redemit.

Ne ergo gratis & incaſſum Chriſtus ea exempla nobis diceretur expreſſiſſe, viſum reſtituit hominibus, ſcilicet gratiam, quæ ſtipata fide Deum in humanis aſpicit, & memoriæ refricando vitam quam tranſegit, eam pro modulo homini conceſſo ſatagit imitari. Namque penes conformitatem animæ cum Chriſto tota eſt hominis perfectio, ſicut Paulus ait hoc contextu: *Quos præſciuit, & prædeſtinauit, conformes fieri imaginis filij ſui.* Quaſi diceret, Chriſtum eſſe nobis propoſitum vt cauſam ſaluandorum hominum exemplarem.

Rom. 8.

Ex Philoſophia.

Ex Ariſtotele lib. 7. Metaph. cap. 7. textu 31. *Exemplar eſt illud, in quod artifex inſpiciens operatur.* Vnde liquet, non dari exemplar niſi

Exemplar quid ſit.

reſpectu agentium per cognitionem. Etenim quæ cognitione carent, exemplar nequeunt inſpicere. Imò neque ſufficit cognitio ſenſitiua.

Exemplar in artifice petit cognitionẽ intellectualem.

Namque bruta non attendere poſſunt ad exemplar, ſed vt perfectè fiat exemplaris inſpectio, operatiu attenta petitur intellectus. Vnde quia lapſus homo non intellexit, nec vt comparatus iumentis inſipientibus & ſimilis effectus eis intelligere potuit, id eſt videre tale Dei in humanis exemplar; Chriſtus ei abundè gratiâ impertitâ viſum reſtituit, quo directo ſacrum in exemplar, eius imitatione queat æternam gloriam adipiſci.

Illud idem, quod Moyſes olim audiuit, omnibus iam dicitur hominibus in ordine ad

Exod. 25.

Chriſtum: *Inſpice, & fac ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt.* Siquidem

Chriſtus exemplar eſt, & præceptor.

idcirco viſus ei reſtitutus eſt, vt imitatione vitam componeret ad normam Chriſti omnium hominum exemplaris. Cuius aduentus eo intento fuit, vt homines erudiret, eos inſtituens opere & verbo, ſicut ait Lucas hoc tenore.

Act. 1.

Cœpit Ieſus facere, & docere. Vnde duo re-

Chriſtus à nobis duo exigit.

quirit hoc exemplar, viſum ſcilicet ad aſpectum, quem exemplaris natura petit; alterum eſt auditus, vt eius doctrina fidis mentibus inſeratur.

Reſpexit eò Propheta Dei arcani conſcius, quando lucis homini reſtitutæ donum ſic ex-

Iſai. 30.

preſſit: *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbum, poſt tergum monentis. Hæc eſt via, ambulate in ea, & non declinetis neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram.* Quiſquis intuitu fixo ſolem hunc aſpexerit; ille quaſi ſpeciem eius referet, factus ita Dei filius adoptiuus.

Aquilæ pulli qui ſint legitimi.

Dixi ſuprà, foras ab aquila pelli pullos, qui nequeunt ferre lucem, & idcirco cœlo pulſum Adam à lumine gratiæ auerſum. Iam occurrit

Ex Symbolis.

Symbolum contrarium Camerarij, qui depingit pullus ab aquila receptos, ob oculorum aciem intrepidam defixam & directam in ſolem rutilo lumine coruſcantem. Symboli verba ſunt hæc: SVSTINVERE DIEM.

Filij Dei adoptiui qui ſint.

Si quæris, quare cœli ſint inſerti tot homines iam beati: Reſpondebo tibi, quia filij legitimi, non naturâ quidem, ſed gratiâ, qua illucente Deus in cœlis eos vt probatos ad Solem filios amplexatur. Quod perinde ſonat ac eſſe beatos, quia SVSTINVERE DIEM.

Galat. 4.

Vergit eò Paulus ita fatus: *Miſit Deus*

Gratia lux eſt illuminãs animas.

filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem eſtis filij, miſit Deus Spiritum filij ſui in corda veſtra, clamantem: Abba Pater. Itaque iam non eſt ſeruus, ſed filius. Quòd ſi filius; & hæres per Deum. Vides, nos in adoptionem adſcriptos eſſe, Dei filij beneficio, quod beneficium Ioannes ait fuiſſe lucis Chriſti influxum, quem qui excepere, fuere Dei filij nuncupati.

Ioannes ita Dei filium in humanis deſcribit:

Ioan. 1.

Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem

Gratia non influit niſi in animas congruè diſpoſitas.

venientem in hunc mundum. In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Nihil ergo prodeſt homini Chriſtum veniſſe, niſi cæcus homo ſuos oculos aptet lumini deſuper illabenti.

Simili ratione dicit Hippocrates, debere malè habentes, & circumſtantes ægros ea præſtare, quibus ſalutaris pharmacorum virtus influit in ægrotos. Namque gratis & fruſtra parat medicus auxilia opportuna, niſi infirmus agat vt congruè diſponatur.

Ita monet Hippocrates aphoriſmo 1. lib. 1. δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑαυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν. Id eſt. *Oportet autem non ſolum ſe præſtare vt faciat ea, quæ conueniunt, ſed & ægrum, & aſſidentes, & externa.* Præter

Ex Medicina. Sanitas animæ procuranda tribus cautelis.

induſtriam medici ſolertis & periti, Hippocrates iſta tria poſcit; primò, ſibi vt attendat æger ad excipienda ſicut par eſt remedia. Secundò, ſuam vt aſtantes opem tempeſtiuè ferant. Poſtremò, nihil vt noxium in corpus infirmi de foris ingeratur.

Chriſtus reuerà ſuam induſtriam adhibuit vt medicus Summus pro detergendis hominum tenebris; ſed illa tria præfata cæco ab homine iam depoſcit. Primò, ſuam vt deponat inertiam, & tollat eos omnes obices, qui influxum gratiæ remorantur. Secundò, recuperata luce, fugâ ſibi conſulat contra mala conſortia, cùm ſcilicet circumſtantes eum inducent ad peccandum. Poſtremò, rebus ab omnibus noxiis animæ præcauendo.

Salutares aquæ Baptiſmi reſtituere luci homines excæcatos.

In hæc verba:

Vade laua in natatoria Siloë, quod interpretatur, Miſſus.

SECTIO TERTIA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Historia, Symbolis, et Medicina.

Eſtò ſatis ſupérque ſalutare lutum eſſet ex ſaliua Chriſti & puluere coaleſcens; non

Ex Theologia. Sacramenta vaſa ſunt gratiæ.

idcirco tamen optata cæco ſalus impertita fuit illito luto ſuper oculos eius; miſſus enim eſt ad lauacrum, quo ſtatim atque ſuos oculos terſit, clarè vidit, volente Deo vim Baptiſmi beneficis illis aquis typicè deſignare. Quamuis enim gratia non ſit alligata ſacris Eccleſiæ myſteriis, & poſſit, ita volente Deo, ſine ſacramentis influere; illa tamen (ſcilicet ſacramenta) Deus inſtituit vt vaſa, quibus effuſis in animas biſce vaſis irroratas, gratiæ diffunduntur.

Cauſæ principalis definitio.

Ex Philoſophia conſtat eſſe duplex cauſæ genus, cauſam principalem, & cauſam inſtrumentalem. Cauſa principalis ea eſt, cui maior,

Cauſæ inſtrumentalis definitio.

aut æqualis ineſt perfectio illi quæ reperitur in effectu. Ita Deus eſt cauſa principalis omnium planè rerum editarum in tempore; vt & ignis cauſa principalis eius ignis, quem accendit, illi namque duo ignes in natura ſimili fraternizant.

Cauſa

Ex Philoſophia. Inſtrumentũ duplex ex Ariſtotele.

Cauſa inſtrumentalis ea eſt, quæ vt imperfectior effectu naturâ, debet ad eum producendum eleuari aliunde, quia nullam habet ex ſe proportionem ad talem effectum. Ariſtoteles lib. 2. de anima dicit vnum inſtrumentum aliud eſſe coniunctum, vt eſt in nauta manus dirigens nauem; ſeparatum verò clauus, quo opportunè motu nauis inflectitur ad arbitrium animæ gubernantis.

Ex Theologia. Gratiæ duæ ſunt cauſæ inſtrumentales.

Iam ex Theologia Deus eſt cauſa principalis efficiens reſpectu gratiæ. Sed humanitas Chriſti & Sacramenta ſicut cauſæ inſtrumentales habent ſeſe ad gratiam, quia ad eam producendam à nobiliore cauſa, Deo ſcilicet deſuper eleuantur. Illa tamen intereſt differentia, vt humanitas Chriſti ſit inſtrumentum coniunctum; ſacramenta verò nomen inſtrumenti ſeparati propriè ſortiantur.

Baptiſmus quare primũ eſt ordine Sacramentũ.

In his ordine cœlitus inſtituto primum Baptiſma locum obtinet, quia tali Sacramento vitæ nouæ compos homo, Dei filius efficitur, qui fuerat antè vile diaboli mancipium. Vnde nemo poteſt alia Sacramenta viro non baptizato tutè nec validè miniſtrare. Quippe ſicut natiuitas ſupponitur, vt huiuſce lucis vſura queat homo frui, ita regeneratio per Baptiſmum præire debet, vt amplioris gratiæ influxu, & præmio luminis gloriæ anima perfruatur.

Ioan. 3.

Chriſto aſſertore liquet hæc veritas: *Niſi* (inquit) *quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non poteſt introire in regnum Dei.* Huiuſce rei in figuram Chriſtus inunctum luto cæcum vult lauari, vt aqua lucis vſum reſtituat, quem contracta labes ab Adamo priùs ademerat, cæcas eius animæ & corpori tenebras offundendo.

Baptiſmus eſſe nouum impertit.

Nobiliore modo viſum animæ præſtat aqua Baptiſmi. Quippe lucis vſura cæco conceſſa fuit corporea, naturalis, beſtiis & communis: Baptiſma verò lucem infundit inuiam oculis carnalibus, & qua aptatur homo Dei ad aſpectum; Namque ſupernaturale lumen eſt gratiæ quo influente, nouum eſſe capit anima renouata.

Ex SS. Patribus. Baptiſmus quid ſit.

Idcirco Patres aiunt, *Baptiſmum eſſe generationis & renouationis cauſam.* Ita Gregorius Nyſſenus in oratione de ſancto Baptiſmate. Cyrillus Ieroſolymitanus in proœmio ſuarum Catecheſeon: *Magnum* (inquit) *eſt ſanè hoc propoſitum Baptiſma: Captiuitatis liberatio, peccatorum remiſſio, mors peccati, animæ regeneratio.*

Baptiſmus eſt regeneratio. Tit. 3.

Chriſtus ipſe (ſicut ſum præfatus) ait Baptiſmum eſſe nouam natiuitatem: *Niſi* (inquit) *quis renatus fuerit ex aqua, &c.* Paulus eo & Numine afflatus, ea quoque voce regenerationis vſus ita fatur: *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.*

Baptiſmi primus effectus illuminatio eſt.

In hac hominis renouatione primò fides infunditur, id eſt cæleſte lumen, quod cæleſte dico, quia ſupernaturale donum eſt, à quo deſuper erogato ſuum auſpicatur homo nouum vitæ genus, peccati tenebris abſterſis, quæ caligine offuſa totam Adæ ſobolem excæcarant. Baptiſmus idcirco fides appellatur ab Auguſtino epiſt. 23. quia tunc primò fides infunditur, & adultus homo ſolet in Baptiſmo fidem publicè profiteri.

Dionyſius cap. 3. cæleſtis hierarchiæ, Baptiſma vocat illuminationem, quia tunc primò cæcus homo ſacræ ſeu diuinæ lucis vſura frui incipit; gratiâ, qua peccante Adamo priùs exciderat, ruſus ei deſuper affulgente.

Baptiſmi illuminantis figuræ.

Credo rei huius in figuram Chriſtum exegiſſe cæco ab illuminato claram fidei profeſſionem, quando cæcus iam curatus ei occurrit: *Tu* (inquit) *credis in filium Dei? Reſpondit ille, & dixit: Quis eſt, Domine, vt credam in eum? Et dixit ei Ieſus: Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum ipſe eſt. At ille ait: Credo Domine: Et procidens adorauit eum.*

Ex variis Hiſtoriis. Baptiſmus cæcum illuminat. Actor. 9.

Ruſus ſingularem habemus in Paulo typum & figuram illuminationis huius, quæ fit in Baptiſmo. Cùm namque cæcus excidiſſet equo, ſuæ in mulctam infidelis animi, Baptiſmo ſuſcepto viſum ſic recepit, vt collato Baptiſmo, fide & prædicata cæcis aliis, id eſt gentibus, & Hebræis, eos quoque lucis eiuſdem gratia recrearit.

Baptiſmus leprā curat.

Quodque magis prodit reducem animæ ſanitatem beneficio Baptiſmi; aliquando redundante Dei gratia in corpus, ægrotis incurabili morbo repentina ſalus procurata fuit congruè baptizatis. Ex actis Concilij Romani ſub Silueſtro Papa, Conſtantini horrenda lepra ceſſit aquis Baptiſmi, quo animam repurgante viri huius gentilis, corpus à lepra fuit protinus emundatum.

Baptiſmus paralyticum de repente ſanat.

Ex Socrate lib. 7. hiſt. cap. 45. Iudæus quidam paralyticus Baptiſmo mediante fuit illico curatus, quo miraculo reſcito dedere manus Chriſto plures alij etiam homines infideles.

Baptiſmus citò teterrimo odore diluit infantium olidorum.

Otto Friſingienſis lib. 7. cap. 32. ſcribit, ſe Viterbij vidiſſe viros ex Armenia miſſos ad Eugenium III. Pontificem, cui dixere, ſuis in plagis edi tanti fœtoris, homines eum vt ferre nemo poſſet. Sed Baptizatos infantes olidos, à graueolentia illa tetra ſubitò liberari. Theodorus item Balſamon in Nomocanone Photij titul. 13. cap. 2. ſcribit, Agarenos infideles obtuliſſe ſuos filios presbyteris Catholicis tingendos aquis Baptiſmi, quas credidere etiam impertire malè habenti corpori ſanitatem.

Baptiſmus curat infirmitates animæ.

Sed longè potior eſt repentina ſalus, quam Baptiſmus conciliat animæ, quæ ægrotare cœpit ante lucis huius vſum, & à morbo ſuo ab ortu contracto, influente à Baptiſmo gratia liberatur. Nec curatur ægra ſolùm anima baptizata, verùm ſi moriatur infans illico poſt Baptiſmum, conſtat eius ad cœlos animam euolare. Et hoc præcipuè Baptiſma notat præſtare legis circumciſioni, quæ eſtò labem originalem tolleret; non idcirco tamen infantes circumciſos, immatura morte vita excedentes, æterna gloria dignabatur.

Ex Iure Canonico. Baptiſmus in quo præſtantior ſit Circumciſione.

Opportunè iuris canonici textus adeſt ex epiſtola decretali Innocentij IV. *Etſi* (inquit) *originalis culpa remittebatur per Circumciſionis myſterium, & damnationis periculum vitabatur; non tamen perueniebatur ad regnum cœlorum, quod vſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum: ſed per Sacramentum Baptiſmi Chriſti ſanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cœlorum etiam peruenitur, cuius ianuam Chriſti ſanguis fidelibus ſuis miſericorditer reſerauit.* Capit. Maiores. Extra. De Baptiſmo. lib. decret. 3. tit. 23.

Sanguis ille fuit pretium redemptionis captiuorum,

Ex Ivre Civili.
Epiſcopi exigant legata pro redimendis captiuis.

uorum, quod diſpenſatur eo fere modo, quo Leo & Anthemius Imperatores voluere penu impendi derelictum pro captiuis perhumani teſtatoris gratiâ redimendis. Ecce legem. *Etſi quidem teſtator deſignauerit per quem deſiderat fieri redemptionem captiuorum: is qui ſpecialiter deſignatus eſt, legati vel fideicommiſſi habeat exigendi licentiam, & pro ſua conſcientia votum impleat teſtatoris. Sin autem perſonâ non deſignatâ teſtator abſolutè tantùmmodo ſummam legati vel fideicommiſſi taxauerit, quæ debeat memoratæ cauſæ proficere: vir Reuerendiſſimus Epiſcopus illius ciuitatis, ex qua teſtator oritur, habeat facultatem exigendi quod huius rei gratiâ fuerit derelictum, pium defuncti propoſitum ſine vlla cunctatione vt conuenit impleturus.* Lege. Nulli licere. §. Et ſi quidem. Codice. De Epiſcopis & clericis lib. 1. tit. 3.

Ita Deus pretium redemptionis noſtræ vo-
luit diſtribui ab Epiſcopis, quos voluit eſſe primos miniſtros Baptiſmi, quo vt vaſe pretioſo valor ſeu merita ſanguinis Chriſti Domini continentur. Etenim Apoſtoli omnes, Epiſcopi fue-
re primi, qui tinxere ſacris aquis Baptiſmi homines adſcitos in Eccleſiam; neque debet ſacerdos præſente ſuo & inuito Præſule baptizare. Ordinarius iam miniſter huius Sacramenti eſt ſacerdos, neque licet diaconis baptizare, niſi imminente graui periculo paruulis nondum illo ſalutari pharmaco præmunitis.

Ex Ivre Canonic.
Baptiſmi miniſtri congrui ſunt Epiſcopi aut ſacerdotes.
Baptiſmi miniſter quãdo poſſit eſſe diaconus.

Ecce canon. *Conſtat, Baptiſma ſolis ſacerdotibus eſſe tractandum, eiuſque myſterium nec ipſis diaconis explere licitum eſt abſque Epiſcopo, vel presbytero, niſi his procul abſentibus vltima languoris cogat neceſſitas.* Canon. Conſtat. diſt. 3. De conſecr.

Ex Symbolis.
Baptiſmus facit rediuiuos homines.

Lilium exciſum germinare ſolet aquæ immerſum, cuius beneficio flos ille ſua folia contracta, quaſi in radice ſitus, explicat. Vnde voces iſtas ei adiecit Villaua ſuo in libro ſymbolorum. HVMORE VIREBO. Hoc beneficium homini ceſſit, aquæ baptiſmalis obſequio. Nam tinctus aqua præfata, licèt olim pulſus paradiſo, vitæ gratiæ protſus inops, vtpote præciſus, derepente fuit miſerante Deo gratiæ reſtitutus. Vnde poteſt adultus homo nondum baptizatus, ſed anhelans ad has ſalutares aquas, vſurpare voces illas: HVMORE VIREBO. Originali peccato vitâ excidi, ſed reſurgam congruè baptizatus.

Ex SS. Patribvs.
Baptiſmus vnde ſuam virtutem emendicet.
Baptiſmum Ioannis quare Chriſtus ſuſceperit.
Baptiſmus habet omnẽ iuſtitiam.

Vnde verò fluat hæc viuifica virtus aquæ, docet Ambroſius egregiè lib. 1. de Sacramentis c. 4. & 5. *Per aquam* (inquit) *Baptiſmi tranſitus eſt à terrenis ad cœleſtia. Hoc eſt enim Paſcha, id eſt, tranſitus eius, trãſitus à peccato ad vitã, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad ſanctificationem. Qui per hunc fontem tranſit, non moritur, ſed reſurgit. Non omnis aqua ſanat, ſed aqua ſanat, quæ habet gratiam Chriſti. Aliud eſt elementum, aliud conſecratio: aliud opus, aliud operatio. Aqua, opus eſt; operatio, Spiritus Sanctus eſt. Non ſanat aqua, niſi Spiritus Sanctus deſcenderit, & aquam illam conſecrauerit: ſicut legiſti, quod cùm Dominus noſter Ieſus Chriſtus formam Baptiſmatis daret, venit ad Ioannem: & ait illi Ioannes: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Reſpondit illi Chriſtus: Sine modò: ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Vide, quia omnis iuſtitia in Baptiſmate conſtituta eſt. Ergo quare Chriſtus deſcendit, niſi vt caro iſta mundaretur: caro, quam ſuſcepit de noſtra conditione? Non enim ablutio peccatorum ſuorum Chriſto neceſſaria erat, qui peccatum non fecit; ſed nobis erat neceſſaria, qui peccato ſumus obnoxij, &c. Deſcendit Chriſtus, deſcendit & Spiritus Sanctus.*

Ex Symbolis.
Baptiſmus habet aquã atque lucem.

Nota, non vigere flores humore ſolo, verùm etiam indigere luce Solis vt pulchreſcant: vnde, ſicut opportunè notat Typotius libro ſymbolorum, Iacobus Orſinus Cardinalis pinxit in vaſe flores, qui irrorante nube, ſolis aſpecti radiis adoleſcunt. Eſt hæc pictura loquax his vocibus expreſſis. VTRIVSQVE AVXILIO. Id eſt. E cœlo lucem, atque rorem, vt tempeſtiuè fiat, omne florum poſtulat incrementum.

Ex Ivre Canonic.

Defunctus homo caſu Adami, fit rediuiuus aquæ atque lucis obſequio. Namque lumen fidei infunditur in Baptiſmo, ſicut iſte canon inſinuat. *Filius Dei carnem peccati ſuſcepit, & pœnam ſine culpa, vt in carne peccati culpa ſolueretur & pœna. Per fidem ergo & Baptiſmum eius à peccato homo per iuſtificationem, & à morte liberatur per reſurrectionem. Paruuli etiam baptizati inter credentes reputantur, per Sacramenti virtutem & offerentium reſponſionem.* Canon. Filius. De conſecr. diſt. 3.

Baptiſmo vim ſimilem habent lacrymæ compunctionis.

Quia Baptiſma nequit iterari, & homo tamen denuo peccare poteſt; opportunè Deus aliud ſalutare genus Baptiſmi inſtituit, ſcilicet contritionis aquas, equidem amaras, quia recogitare debet homo ſuam retroactam vitam in amaritudine, & ita velut Tobias alter inunctus felle viſum recipiet, atque luce gratiæ denuo perfruetur.

Ex Medicina.
Lacrymæ quando non ſint ſalutares homini.

Obſerua tamen, non eſſe ſalutares aquas, id eſt lacrymas, quas frequens recidiua facit inutiles, vt nec in medicina ſudor ægro prodeſt, diuturna febre malè habentem ſæpius inuadente. Sic Hippocr. aphor. 56. lib. 4. Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγινόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν. Id eſt. *Febricitanti ſi ſudor crebrò acciderit, malum.* Mors æterna ſanè reo portenditur, qui poſt lacrymas vltro redit ad peccata ſuæ ſalutis incurius, vt perpetret illa, quibus turpiter aſſueuit.

Lacrymæ quando ſint ſalutares.
Ex SS. Patribvs.
Baptiſmus hominum pœnitentiũ qualis ſit.

Si verò deflens retroacta, frugem in meliorem ſe recipit, atque ſibi conſtat eo in propoſito, ne moroſè pete vitæ æternæ certius argumentum. Nempe tales habent fletus apud Deum vim Baptiſmi, vt Bernardus ait in tractatu, De modo benè viuendi ſerm. 10. *Quia* (inquit) *poſt Baptiſmum inquinauimus vitam baptizemus lacrymis conſcientiam noſtram. Vbi lacrymæ fuerint, ibi accenditur ſpiritualis ignis, qui illuminat ſecreta mentis. Lacrymæ pœnitentium, pro Baptiſmate reputantur apud Deum. Compunctio cordis ſanitas eſt animæ, quæ tunc illuminatur, quando ad lacrymas compungitur. Peccata dimittuntur, quando cum lacrymis ad memoriam reuocantur.*

SVMMA

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Peccatores Deus non audit.

DICAM primò, Deum non exaudire peccatores, qui reſilire nolunt à peccato: tales enim vltro Deum exoſi ſollicitant potius eius iuſtitiam ad vindictam, quàm affectu ad ipſis optatas gratias erogandas.

Dicam ſecundò, Deum exaudire peccatores, quando ſua à vita peſſima reſipiſcunt.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Eiecerunt eum foras.

VT cæcus prædicando Dei gloriam Synagoga fuit pulſus, & deinde occurrit Chriſto, cui pronus deuotè ſuum exhibuit obſequium; ita duo quibuſque Deum colere volentibus accidunt, ex quibus congruè deſcriptis hæc homilia tertia coaleſcet.

Dicam primò, nequam homines ferre bonos non poſſe, quos iniquè totis viribus inſequuntur.

Dicam ſecundò, probos, quando vale æternum dixere malis, faciliùs reperire Deum, quem dum impensè colunt, in fidelium ſeruorum eius numerum adſciſcuntur.

FERIA QVINTA, DOMINICÆ QVARTÆ QVADRAGESIMÆ.

TEXTVS EVANGELII.

Luc. 7. I. IBAT IESVS in ciuitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo diſcipuli eius, & turba copioſa.
II. Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matris ſuæ: & hæc vidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa.
III. Quam cùm vidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper eam, dixit illi: Noli flere.
IV. Et acceſſit, & tetigit loculum. Hi autem: qui portabant, ſteterunt: Et ait: Adoleſcens, tibi dico ſurge.
V. Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui: Et dedit illum matri ſuæ.
VI. Accepit autem omnes timor, & magnificabant Deum, dicentes: Quia Propheta magnus ſurrexit in nobis, & quia Deus viſitauit plebem ſuam.

SENSVS LITERALIS, Et Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, SS. PATRIBVS, ET EX RATIONE.

Abrahæ victoria de Rege Elamitarum.

COmmendat Scriptura Sacra potẽs & egregium facinus Abrahæ, qui audita ſorte iniqua & miſeranda ſui nepotis Lot, quem cum vniuerſa familia & ſuppellectile captiuum abduxerat Elamitarum Rex; ſe accinxit ad irruẽdum in caſtra Regis illius de præda illa diuite geſtientis. Expeditis itaque trecentis vernaculis, illa manu militum ſelecta fretus inſequitur hoſtem, præda ſua opima grauem, impetu facto in caſtra Regem occupat inter pæana nihil de inſidiis, aut hoc hoſte proximo cogitantem cæſo Rege triumphante, ſuum hunc nepotem, & quidquid eius erat, recipit. Inde redux, ei applaudente Rege Salem, & iubilante tota illa plaga, redempta victoris huius ope, exceptus eſt habitu triumphantis. Geneſis cap. 14. Euangelio hodierno nobis exhibetur opus ampliori laude dignum. Chriſtus enim ſciens mortem de medio ſuſtuliſſe virum, inuito flore ætatis immaturæ, ſuum iter arripuit in occurſum mortis, cuius currus triumphalis erat feretrum, adoleſcentis extincti corpore vt ſpoliis congruis exornatum. Aderat & turba copioſa litans morti; ſingulas namque moras vitæ ſibi mors vendicat, quippe fugax quæque mora moritur dum oritur. Itaque ingens hæc turba fuit pompa ditans hunc triumphum; præteriti quippe dies exactæ vitæ cuiuſque hominis turbæ huius, erant mortis exuuiæ; epinicium, ſeu victoriæ hymnos, gemitus & lacrymæ reſonabant. Chriſtus mortis caſtra petit, quando manus infert in loculum, vimque facit morti, quando vitæ reſtituit hominem, quem mors, exerta falce, ſui iuris effecerat, & mutando fletus in iubilos, turba gemens facta fuit illo momento chorus hominum plaudentium propter victoriam de morte à Chriſto Domino reportatam.

Mortis triumphus deſcribitur.

I. Ibat IESVS in ciuitatem, quæ vocatur Naim.

Naim vrbs Galilææ, vicina Thabor, & cui in plano ſitæ mons Hermon proximus imminebat. Nullo nomine ciuitas hæc famoſa fuit, ideoque debet morti adoleſcentis, quem ſuſcitauit Chriſtus, quòd illa viuat apud homines, vtpote ſacro codice recenſita. Vox illa, *Naim*, pulchritudinem ſonat, Hebraicè, נאין *nain*, à radice נאה *naah*, id eſt, pulchrum eſſe. Vnde ſibi pulchræ nomen adſciuerit, ipſe ſitus inſinuat: ad radices enim montis Hermon ciuitas hæc peramœna campo fruens, floribus & gramine virente facto, Ciſon torrentem habuit, qui ipſam iugiter alluebat. Speciosa tamen hæc ſupellex non obſtitit, quin hodie mors importuna næuos illi offuderit: etenim ciuitas illa, ſuis egreſſa muris, adoleſcentis extincti funere nigricabat. Vnde ſibi potuit vendicare voces, quas querula & gemebunda mater, nomine Noëmi, orba ſuis filiis, ineffabili mœrore pereita reſonabat.

Naim vrbs vnde dicta.

Ruth. 1.

nabat. Ruth. cap. 1. *Ne me vocetis Noëmi, id eſt, pulchram, ſed vocate me Mara, quia amaritudine valde me repleuit omnipotens.* Ciuitas hæc pulchra, ſuis vnum ex filiis, & hunc præcipuum, morti (inuita licèt) conceſſerat; ideoque ſua ſpecie partim exciderat, funebri pompa, fletu, & pullis gementium veſtibus inumbrata.

Ibant cum eo diſcipuli eius, & turba copioſa.

Chriſti verba miræ efficaciæ.

Ingens hæc turba ſequax Chriſti duo nobis inſinuat. Primò notat virtutem verborum Chriſti, quibus illa fuit inſita vis, vt loquenti Chriſto citum non pendere obſequium pro indubio ſteterit indicio animi reprobati. Garrula gentium hiſtoria magnificis ornat encomiis Herculem Gallicum, quem pinxit facundo ſuo eloquio, ſuſpenſos auribus homines adhærere ſibi iugiter obſtrinxiſſe. Chriſtus reuera ſuo eloquio diuino plures deuinxit homines, quàm Herculi mendax accommodet hiſtoria. Stipatus enim erat Chriſtus tot & tantis hominum turbis, vt dixiſſes eum eſſe ducem in hoſtem ex aduerſo ſua agmina traducentem. Secundò, hæc turba copioſa ſequens Chriſtum ingerit pietatem auditorum Chriſti, quos ab eius ſermone nihil potuit abſtrahere. Et hic animus populorum propenſus in Chriſtum ſonorè clamat, quàm fauſtè pia Eccleſiæ exiteoris germina pullularint.

Chriſtus cur ſeptus turba copioſa Naim vrbem adit.

Chriſtus ſtipatus ea turba numeroſa, viam carpit Naim verſus, perſpicaci præſcioque ſuo animo cernens exequias ſolennes ibi aptari. Vt autem adoleſcentem ſuſcitando plures haberet huius prodigij teſtes; turbarum, vt ſequerentur, & adeſſent, animos excitauit. Centurionis ſeruum agentem animam curauerat; ſed hoc ſigno liuor æmulorum eius incanduit: dixerunt enim hoſtes eius, eum non eſſe talis potentiæ, qualem oportebat habere, redux vt eſſet æger, ſi morbus ingraueſcens eum de medio ſuſtuliſſet. Vt ergo vitæ neciſque IESVS ſe dominum eſſe veris argumentis adſtrueret, funeri occurrit ſeptus ingenti populo, ita morti adoleſcentis huius immaturæ coram multis teſtibus illuſurus. Ita Theophylactus hic, vt & Titus Boſtrorum Epiſcopus in cap. 7. Lucæ: *Cur* (inquit) *is, qui omnia nouit, vitæque & mortis poteſtatem habet, poſt ſanatum Centurionis ſeruum, à nemine accerſitus, ad demortui adoleſcentis exſuſcitationem ſe confert? Factum eſt hoc non caſu, ſed ſummo iudicio, ſummaque ſapientia, ne videlicet nonnulli quandoque in medium prodirent, qui dicerent, Centurionis ſeruum omnino moriturum non fuiſſe. Et quamuis Euangeliſta oppoſitum ſcribat; dicere tamen poterant, magis illum ſpectaſſe ad gratiam, quàm ad veri narrationem. Chriſtus itaque Dominus effrænem, petulantemque illorum linguam compeſcere inſtituens, defuncto, qui iam efferebatur, obuiam prodiit, accedenſque loculum tetigit, & verba ſimul & tactu, cùm ſolo aliequi verbo, tanquam omnipotens, facere id potuiſſet, adoleſcentem excitauit.*

Chriſtus cur ſuſcitauit adoleſcentem Naim.

II. Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis, Ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matris ſuæ.

Portæ ciuitatis erant foro & iuſtitiæ aſſignatæ.

Iudæis in more fuit poſitum aſſignare forum rerum venalium iuxta fores ciuitatis, vt & ibi collocare ſedes iudicum, vt iuſtitia cita pateſſet: quæ plebi querulæ redderetur. Chriſtus ergo locum illum de induſtria elegit vt frequentia populi conſpicuum, ac proinde velut idoneum theatrum ſpectaculo ſtupendo quod inſtabat, tactu & ſermone vitam extincto homini procurando. Quod autem extra fores vrbis efferretur exanime corpus, conſuetudo fuit, in omnium Iudæorum regione tenax, fortè quia cadauer omne labem attactu ſuo conſciis omnibus inurebat. Ab hac lege Reges excepit Dauid lib. 3. Reg. cap. 2. Siquidem in monte Sion Regibus extruxit ſepulchrum. Romanis in vrbe ſuos ſepelire nefas, duodecim tabularum lege veteri foras efferri corpora decernente. Spartani verò ſecus inhumauere ſuos defunctos intra pomeria, ne à morte fortiter obeunda iuuenes abhorrerent. Ita Plutarchus in Laconicis,

Sepeliendi ritus varij apud antiquos.

Ritu ſanctiore cauit Eccleſia Romana ſuis fidelibus; illa nimirum in vrbe locà iuxta ſacras ædes aſſignat procurata ſacris myſteriis, & aſperſionibus, vbi fidelium, qui ceſſere fatis, corpora reconduntur. De induſtria & ſanctè fuit res hæc inſtituta, ſuis vt ita rebus quiſque prouideret recolendo diem extremum, cuius memoriâ ſolâ, ſi altè inſedit animo, à voluptatis illecebris homines abſtrahuntur. Rurſus vt oratio humilitate adſcita Deum conciliat, Chriſtiani Eccleſiam ſubeundo, ſuam ſortem morti obnoxiam verſantes animo, habent vnde typhum ſuperbiæ deprimant, & adinſtar publicani, Deum deiecta facie deprecentur.

Inoleuit & ille ritus in honorem & gratiam religionis Chriſtianæ, cuius vt profeſſores in heroum ſortem adoptati ſunt; ita iura heroum illis defunctis meritò conceduntur. Roma ſuos Heroës in vrbe ſepeliit, arbitrata ſuum eſſe decus intra ſua ſepta concludere virorum fortium exuuias, ſpirantes adhuc quid virile, potens ad egregia eluctandum facinora ſuperſtites homines inducendum: Prudentius lib. 1. contra Symmachum, inde Romam ſugillat.

Et tot templa Deûm Roma, quot in vrbe
ſepulchra.
Heroum numerare licet, quos fabula Mantis
Nobilitat: noſter populus veneratur adorat.

Cùm ergo fides Chriſtiana ſuos profeſſores initiet diſciplina, cuius ope nihili faciunt omnem mundi ſupellectilem, vt expediti ſarcinis huius mundi, cœlo magis apti ſint; profectò ſupra heroës gentilium ſunt, quia mundum, & quæ mundi ſunt omnia ſuperarunt.

Hæc vidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa.

Chriſtus quare citò ſuſcitauit adoleſcentem vrbis Naim.

Hæc deſcriptio exquiſita matris huius defuncti non eſt otioſa; facit nempe ad excuſandum fœminam illam, quæ non poterat temperare ſibi à lacrymis, eò quòd eſſet ope & ſolatio vnigeniti ſui filij deſtituta. Vt Chriſtus conferre citam ſolebat opem quando res vrgebat: ita velox adfuit huic fœminæ, cuius reuera grauis erat angoſtia: ſiquidem non vnicus erat ei tantùm ille filius, ſed vnigenitus, vt Græca notant, μονογενὴς. Quidquid natura ſolet amoris infundere matribus, vt pluribus filiis impertiant, illud totum influxerat in hunc, quem vnum enixa,

ſui

ſui omnis affectus obiectum effecerat, vnde maius profectò fuit ænimnarum & fletuum argumentum. Eſſe talem luctum acerbum, Scriptura Sacta monet, Zach. 12. *Et plangent eum planctu ſuper vnigenitum.* Item Ierem. 6. *Filia populi mei accingere cilicio, & conſpergere cinere, luctum vnigeniti fac tibi, planctum amarum.*

Zach. 12.

Ierem. 6.

Mœroris incremento fuit, quòd mulier hæc non orba ſolùm filio, ſed & marito, vitam erat actura ſine conſilio, & auxiliis, vnde quies certa & diuturna ſolet rei familiari necnon corpori & animæ comparari. Hîc opportunè nomen viduæ diſcutit Haymo Epiſcopus: *Vidua* (inquit) *quaſi idua, id eſt, à viro diuiſa. Iduare enim diuidere dicitur. Vnde & in diuiſione menſium idus dicuntur, id eſt, diuiſiones: quia de re quam neſcimus computare incipimus.* A turba etiam copioſa ſequente funus, viduæ iſtius conditio & merita commendantur. Ita Ambroſius: *Cui* (inquit) *grauitatis meritum exequiarum turba conciliat.* Turba copioſa ſtipans Chriſtum, & alia turba funus comitans, adoleſcentis huius rediuiui prodigium fecere magis conſpicuum; nam coëuntes ita plures numero teſtes miraculi huiuſce famam in varias orbis oras inde poſtea diſſiti propagarunt. Ita Beda: *Diuino* (inquit) *nutu multa Dominum turba, multa viduam comitabatur, vt viſo tanto miraculo, multi teſtes, multi Dei fierent laudatores.*

Vidua vnde ſic dicatur.

Idus quid ſignificent.

Senſus ſunt portæ animæ noſtræ.

MORALE.

Cain meditata ſui fratris Abel morte, ferus & inhumanus ei quam intulit, ait fratri ſuo incauto: *Egrediamur foras.* Profectò fuit noxius & lethalis Abel ille foras egreſſus: dedit enim anſam fratricidæ, necem violenta manu ſibi egreſſo foras poſtea conſciſcendi. Suſpicor ego, foras hodie efferri iuuenem extinctum, fortè quia eius anima ſæpius egreſſa foras extra ſuas portas, id eſt, ſenſus, qui ſunt animæ portæ, quibus elapſa anima ſæpe ſuæ ſalutis diſcrimine maximo diuagatur. Seſe ſinguli quique conueniant examine ſerio, & deprehendent animam inductam ſenſuum illecebris, incautè foras eductam, adhæſiſſe rebus prohibitis, & earum noxia fruitione, Dei gratiâ turpiter excidiſſe.

Peccator efſertus extra ſuæ animæ portas.

Non eſſe nouam & peregrinam hanc meditationem, quæ conducit ad mores componendos, Beda clamat hoc tenore: *Defunctus hic, qui extra portam ciuitatis, multis eſt intuentibus elatus, ſignificat hominem letali criminum funere ſoporatum, eundemque inſuper animæ mortem, non cordis adhuc cubili tegentem, ſed ad multorum notitiam per locutionis & operis indicium, quaſi per ſuæ ciuitatis oſtia propalantem. Qui benè filius vnicus matris ſuæ fuiſſe perhibetur; quia licèt è multis collecta perſonis vna ſit perfecta & immaculata virgo mater Eccleſia; ſinguli quique tamen fidelium vniuerſalis ſe Eccleſiæ filios rectiſſimè fatentur. Nam & electus quilibet quando ad fidem imbuitur, filius eſt. Quando alios imbuit mater. An non materno erga paruulos agebat affectu, qui ait: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Chriſtus. Portam ciuitatis, qua defunctus efferebatur, puto aliquem de ſenſibus eſſe corporis. Qui enim ſeminat inter fratres diſcordias, qui iniquitatem in excelſum loquitur, per oris portam extrahitur mortuus. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, per oculorum portam ſuæ mortis indicia profert. Qui fabulis otioſis, & obſcænis carminibus, vel detractionibus aurem libenter aperit, hanc animæ ſuæ portam mortis efficit, cæteroſque qui non ſeruat ſenſus, mortis ſibi ipſi reddit aditus. Obſecro Domine Ieſu, cunctas mea ciuitatis portas iuſtitiæ facias, vt ingreſſus in eas confitear nomini tuo, tuæque maieſtati, cum miniſtris cæleſtibus eam crebrius inuiſenti, non feretur elati cadaueris occurrat, ſed occupet ſalus muros illius, & portas eius laudatio.*

1

Eccleſia mater fidelium.

Haymo Epiſcopus Halberſtatenſis huic ſenſui morali Bedæ ſuum calculum adiecit; vtque ſatis eſt facilè inuentis addere, ille ſuo genio indulgens, tropologiam in bonam atque malam partem inflexit, dicendo, vitæ neciſque fores eſſe quinque corporis ſenſus. Mortis, quando crimen incurrit anima decepta malis ſenſuum illecebris. Vitæ verò, quando ſenſuum obſequio, virtutum praxi anima mancipatur. Auſpicatur ille à diſcrimine, in quod homines incurrunt incurij vigiles excubias ſtatuere in quinque ſenſuum portis. Sic ille cap. 7. Lucæ explanans: *Sicut ciuitas habet portas; ita & corpus humanum habet quinque portas, ſcilicet auditum, viſum, guſtum, odoratum, & tactum. Viſum habemus in oculis, perquem diſcernimus inter album & nigrum, inter lucem & tenebras. Auditum in auribus, perquem diſcernimus ſonora, & diſſona. Guſtum in ore, quo diſcernimus inter dulce, & amarum. Olfactum in naribus, quo diſcernimus inter bonos odores, & fœtores. Tactum in reliquo corpore, per quem diſcernimus inter aſpera & lenia, dura & mollia. Iſti quinque ſenſus corporis ſunt, per quos ducimur ad mortem. Qui enim viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Iſte talis per portam oculorum ſuorum ducitur ad mortem. Qui ſemin[illegible] diſcordias inter fratres, & inter credentes, & blaſphemiam in Deum, & Sanctos eius loquitur, & ebrietati inſeruit, per tuum oris, portam mortis ſibi efficit. Qui odores meretricum ſumit, & his delectatur, per portam narium ad mortem ducitur. Qui extendit manus ſuas ad ſanguinem innocentem fundendum, vel ad aliena rapienda, per portam tactus ducitur ad mortem. Rogemus Deum, vt faciat portas noſtras, portas laudationis, vt annuntiemus laudationes eius in portis filiæ Sion.*

Senſus ſunt portæ vitæ, & mortis.

Miſeranda ſanè eſſet hominis indoles, & deploranda ſalus, ſi quinque ſenſus corporis ad eius tantùm perniciem concederent, etenim oneri duntaxat eſſent, & in extremum animæ detrimentum. Qui hanc illatam generi noſtro credit iniuriam, maiorem ille Deo infert: quippe prudens hic artifex animam noſtram ea inſtruxit ſupellectile, quæ conducit ad beatitudinem æternam congruis actibus aſſequendam. Inter idonea inſtrumenta cœlo comparando, ſuum quoque locum ſortiuntur iſti ſenſus corporei, illis eſtò ſæpe ſuæ ſalutis incurij homines abutantur. Qua ratione queat homo illis vti commodè, tempeſtiuè docet Haymo: *Quomodo* (inquit) *porta mortis, porta laudationis poſſunt fieri, Sacra Scriptura manifeſtat, cùm dicit: Qui aperit oculos ad ſcrutanda mirabilia de lege Dei, dicens Pſalm. 118. Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Portum oculorum, portam laudationis Dei efficit.*

Senſus quomodo ſint portæ vitæ.

Qui

Qui aperit aures ad audiendum verbum Dei, & intelligendum, necnon opere implēdum, iuxta quod Dominus dicit: Qui habet aures audiendi audiat; portā aurium, portam laudationis Dei efficit. Qui laudem creatoris ſui reſonat, & gloriam Dei prædicat, dicens cum Pſalte: Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo; portam oris, portam laudationis Dei efficit. Qui poteſt dicere cum Paulo Apoſtolo: Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco, & bonum odorem, id eſt, bonam famam de ſe reddit; portam narium ſuarum, portam laudationis Dei efficit. Qui extendit manus ſuas ad eleemoſynam impendendam pauperi, & quicquid valet ad miniſtrandum egenti; portam tactus, portam laudationis Dei efficit, quia Deus laudatur in bono opere ipſius.

III. Quam cùm vidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper eam, dixit illi: Noli flere.

Miſericordia in Deo ſit nec ne.

Miſericordia nomen habet ab intuitu miſeriæ, quæ miſerum cor facit dum attentè malum deprehenſum in proximo afflicto cogitat expellendum. Eſtò Deus ſecundùm affectum ſit expers miſericordiæ; quippe Deum nulla ſubit alteratio: in Chriſto tamen vt homine vera fuit miſericordia ſecundùm affectum: ſiquidem ad arbitriū ſuum omnes vſquequaque motus corporis ſui vt & ſuæ animæ dirigebat. Itaque ad occurſum viduæ, quam mors quoque ſuo vnigenito filio orbauerat, Chriſtus ingemuit, licèt abſens corpore, diuinitate ſua præſens iam illam viduam aſpexiſſet. Viduitas atque funus vnigeniti coëuntes erant anguſtiæ, quas in miſerationis argumentum accepit Chriſtus. Has compendiosè notat Gregorius Nyſſenus: *Hæc* (inquit) *vidua erat, & turba ciuitatis multa cùm illa. Ærumna molem breuibus verbis explicuit. Mater vidua erat, & non ſperabat ulterius filios procreare. Non habebat in quem aſpectum dirigeret, vico defuncti: hunc ſolum lactauerat, ſolus aderat alacritatis cauſa in domo: quicquid matri dulce ac pretioſum, hic ſolus extiterat.* Series hæc malorum magna, dedit ius lacrymis effluendi. Ita Cyrillus: *Miſeranda paſſio, & ad fletum, & ad lacrymas potens prouocare.*

Fletus matris in filij morte cur Chriſtus arguit.

Chriſtus excitare volens hunc vnigenitum matris, eam arguit intempeſtiui fletus; quippe ſuum hunc filium illa flebat, vt iam iam mandandum terræ, cùm reddendus ei eſſet eâdem temporis morulâ rediuiuus. Ita Ambroſius: *Flere* (inquit) *prohibetur eum, cui reſurrectio debebatur.* Concolor quoque Beda fletus matris ait coërceri quia erat illo eodem tempore ſuſcitandus. Sic ille Chriſtum inducit matrem illam immerſam fletibus alloquentem: *Deſiſte, quaſi mortuum flere, quem mox viuum reſurgere videbis.* Fortè fletus erant ſupra modum, eos idcirco notat Chriſti cenſura, cauens ne etiam in iactura rei perquam charæ fuſis in lacrymis excedatur. Beda duo hîc argumenta præclara notat edita à Chriſto, pietatis ſcilicet imitandæ, & admirandæ maximæ poteſtatis: *Pulchrè* (inquit) *Euangeliſta Dominum priùs miſericordia motum eſſe ſuper matre, ac ſic filium reſuſcitare teſtatur: vt in vno nobis exemplum imitandæ pietatis oſtenderet, in altero fidem mirandæ poteſtatis adſtrueret.* Quando cœlo nubes offuſæ fluunt, & liquantur in pluuias, ſi ſol rutilus affulſerit, ſiſtit imber, qui largior terram cœperat inundare. Ita patens hæc vnigeniti extincti mœrore ſuffuſa nihil niſi lacrymas effundebat. Sed Chriſto affulgente fuſus imber ſtetit, vultum triſtitia obductum ſpei indubiæ radio ſerenante.

IV. Et acceſſit, & tetigit loculum.

Chriſtus quare tetigit loculum mortui.

Ad quid ille loculi tactus à Chriſto, qui verbo poteſt omnia perdita reſtaurare? Vt nihil omnino vacat in his quæ Chriſtus egit, tactus ille nobis inſinuat, illius attactus aliquid abditum inuolucris. Primò notat, fuiſſe nobis etiam ſalutare corpus Chriſti, & potuiſſe virtute Dei, quæ in illud influxerat inanima corpora ſuſcitare. Cyrillus abit in hanc ſententiam: *Ideo* (inquit) *non ſolùm verbo peragit miraculum, ſed & feretrum tangit, vt cognoſcas efficax eſſe ſacrum Chriſti corpus ad ſalutem: eſt enim corpus vitæ, & caro Verbi omnipotentis, cuius habet virtutem; ſicut enim ferrum adiunctum igni perficit opus ignis; ſic poſtquam caro vnita eſt Verbo, quod viuificat omnia, ipſa quoque facta eſt viuificatiua, & mortis expulſiua.*

Subodoror & arcanum altius in tactu lignei loculi, quo corpus adoleſcentis mortui claudebatur. Ob attactum ligni vetiti Adam omne ſuum miſerandum inde genus morti obſtrinxit, ex ligno violato ſibi atque proli loculos finxit vt ſuppellectilem mortis, ſolitæ ex loculo velut curru ſuæ victoriæ indice triumphare. Vt mors, quæ in ligno vincebat, ligno quoque vinceretur, Chriſtus cruci affixus eſt, quæ ita fuit loculus efferens Chriſtum, qui ſua morte ſuſcitando genus humanum extinctum, de morte tacto crucis loculo triumphauit. Vt ergo ſuis inſinuaret diſcipulis, hodie loculum tangit, & vita redux excipit hunc tactum, qui figura fuit tactus acerbæ crucis, cuius obſequio facti ſunt omnes homines mortui rediuiui.

Crucis tactu vita redux.

Hi autem, qui portabant, ſteterunt.

Quare ſteterunt qui ferebant loculum mortui.

Turba copioſa licèt hos defuncti baiulos vrgeret vt pede cito viam carperent ad ſepulchrum; ſtetere tamen ad occurſum Chriſti, qui maieſtate ſua, gradiendi facultatem in eis illo tempore præpediuit. A morte velut conducti homines illi, vt in ſepulchrum, regionem mortis efferrent hoc cadauer, ſtatim atque vitæ authori Chriſto fiunt obuiàm, morti, à qua conducti fuere primò, ſuum obſequium pendere prohibentur. Quippe ſuos ſiſtunt greſſus, vt defuncto lucis vſura redux à Chriſto detur, iam iam inuita licèt morte ſuam prædam Chriſto ſicut victori, vitæ neciſque domino relaxante. Haymo de ſtantibus his baiulis hæc quæ ad mores pertinent annotauit: *Domino* (inquit) *tangente loculum, baiuli illi, qui portabant, ſteterunt; quia vbi compunctio cœleſtis mentem tangit, continuò immunda deſideria recedunt, nihil præualent, non poſſunt eam trahere ad mortem.*

Et ait: Adoleſcens, tibi dico ſurge.

Chriſtus aliâ modo ſuſcitat mortuos quā Sancti.

Sancti qui virtute Dei reſtituere vitæ viros qui ceſſerant fatis, egere votis & lacrymis apud Deum, vt anima, ſeparata peracuta ſæuæ mortis falce, ſuo corpori redderetur. In genua procubuere viri ſancti, & magno precum apparatu ſe accinxere, vitam vt extincto corpori demererent.

Sed Chriſtus à quo habuere totum vnde valent & ſancti ſunt omnes ſancti, non aliunde vitam, quàm à ſemetipſo petit; idcirco ſicut prævalens morti, ſola iuſſione, vitæ atque matri reſtituit iuuenem, quem vtrique præcoci morte fatum abſtulerat. Idcirco cita fuit vita redux, quia mors extiterat iuueni præmatura. Eſt hîc opportuna Titl obſeruatio : *Non* (inquit) *Saluator ſimilis eſt Eliæ, deflenti filium Sareptæ: nec qualis Eliſeus, qui proprium corpus applicuit corpori defuncti: nec qualis eſt Petrus, qui pro Thabita orauit : ſed ipſe eſt, qui non entia velut entia vocat, qui mortuos vt viuos alloqui poteſt.* Cur mortuum non nomine proprio, ſed adoleſcentis vocabulo, ſuſcitaturus eum Dominus appellarit, Gregorius Nyſſenus inquirit, & reſoluit : *Qui* (inquit) *dixit adoleſcentem, florentis ſignificauit temporis horam, primam producentem lanuginem, qui paulò antè muliebris erat maternorum oculorum aſpectus, iam aſpirans ad tempus ſponſalium, virga generis, ſucceſſionis ramus, baculus ſenectutis.*

V. Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui,

Loquela ſonora, motus, & ſeſſio, ſunt argumenta vitæ teſtitutæ viro qui iacebat exanimis in loculo. Mira ſanè virtus Chriſti, cuius inter præceptum, & vitam reducem, oulla ferè mora temporis interceſſit. Et hoc opportunè Titus ſuſpicit, & miratur : *Incunctanter* (inqoit) *erectus eſt, cui ſunt mandata directa : diuina enim poteſtas eſt irrefragabilis, nulla mora, nulla orationum inſtantia, vnde ſequitur : Et reſedit, qui erat mortuus, & cœpit loqui. Reſedit, & locutus eſt mortuus : ne cui ſecundùm externam tantùm faciem, & non verè reſuſcitatus videretur. Siquidem ſedere, & loqui vera exſuſcitationis argumenta ſunt. Corpus enim exanime, neque ſedere, neque loqui poteſt. Quare etiam tradidit illum matri ſuæ, tanquam verè viuum, veréque exſuſcitatum.*

Et dedit illum matri ſuæ.

Conſcientia peccatoris qualis ſit.

Filij, qui per ætatem immaturam eſſe ſui iuris non poſſunt, ſubeſſe debent curæ patris, & matris. Vnde nobis ad exemplum Scriba ſacer ait, Chriſtum fuiſſe ſuis parentibus ſubditum. In antidotum ſalutare fletus, reſtituitur ſoſpes & integer filius iſte ſuæ matri, quam perennes lacrymæ colliquabant.

Adulationis mali effectus.

Non eſt hîc prætereunda Bedæ breuis commentandi ratio; quippe prodeſt illa bonis motibus excolendis : *Loculus* (inquit) *in quo mortuus effertur, malè ſecura deſperati peccatoris conſcientia eſt. Qui verò ſepeliendum portant, vel immunda deſideria, quæ hominem rapiunt in interitum, vel lenocinia blandientium ſunt venenata ſociorum, quæ peccata dum fauoribus tollunt, accumulant, peccantéſque contemptu, quaſi aggere terræ obruunt. De quibus alibi dicitur : Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Mortuos quippe mortui ſepeliunt, cùm peccatores quique ſui ſimiles alios nocino fauore demulcent, congeſtaque peſſima adulationis mole, ne quà aliquando ſpe reſurgendi potiantur, opprimunt. Domino ergo loculum tangente funeris baiuli ſteterunt, quia ſuperni formidine iudicij adtacta conſcientia, & carnalium ſæpe affluentiam voluptatum, & iniuſtè laudantium turbam coërcens ad ſeipſam reuertitur, vocantique ad vitam feſtina reſpondet Saluatori. Reſidet, qui erat mortuus, cùm interna compunctione reuiuiſcit peccator. Incipit loqui, cùm reducis indicia vitæ cunctis, qui peccatum laxerant oſtendit. Redditur matri, cùm per ſacerdotalis decreta iudicij, communioni ſociatur Eccleſiæ.*

Reſurrectio à natura nobis ingeritur.

Chryſologus Chriſtum ſuſcitaſſe credit hunc iuuenem, vt ad ſpem reſorrectionis, quæ languebat, homines aſſurgerent. Et quia fortè fides reſurrectionis Chryſologi æuo nutans erat, ille niſus eſt multis eam exemplis adſtruere, quæ à natura petit, res quæ occidunt denuo ſuſcitanre. Exempli gratiâ, nonne Luna nobis ingerit variando veram & ſinceram reſurrectionis imaginem; illa oimirum lumine aucta ſuum ad occaſum vergit decurtata luce, qua extincta ſuo velut tumulo ſingulis quibuſque menſibus mortua conditur, deinde ſuam mortem pertæſa, vitæ redditur reſurgendo ſuis menſtruis incrementis. Ver nonne ſua venuſtate cadit in æſtate, ſicut & æſtas in autumno perit, quem & hyems importuna necat: anno tamen recurrente, vita redux, morte nihil remorante, ſubit eaſdem ſpecie tempeſtates.

Audieodus hîc Chryſologus, qui ſerm. 103. ex hoc Chriſti ſigno ſumit anſam de reſurrectione fuſum argumentum texere : Hodie (*inquit*) B. Euangeliſta, quia viduæ matris vnicum iam funeris vinculis illigatum, lamentabili iam impoſitum feretro proſequentibus turbis, euntem iam carceris ad ſepulchrum, per Chriſtum vitæ redditum nuntiauit. Sed hoc Gentes mirentur, Iudæi ſtupeant, mundus paueſcat : nos autem, qui omnes à ſæculis mortuos, ad vnam vocem Chriſti ſepulchris excitandos credimus, cur miramur? Exurgent (inquit Iſaias) mortui, & reſurgent qui in monumentis ſunt. Et Dominus : Veniet hora, quando mortui audient vocem filij Dei : & qui audierint viuent. Ad hæc Apoſtolus : In momento, in ictu oculi, in nouiſſima tuba : canet enim tuba, & reſurgent mortui incorrupti. Quæ eſt iſta tuba, quæ inferis infert bellum, ſepulchri reſoluit moles, intonat mortuis vitam, reſurgentibus in lucem perpetem dat triumphum? Quæ eſt? Illa, quam ſuperiùs Dominus dixit : Mortui audient vocem filij Dei. Tuba, non quæ arctato ſpiritu, per concauum cornu ligni vel æris triſtem bellantibus dat mugitum; ſed quæ de corde Patris, ore Filij, vitalem ſimul & inferis & ſuperis dat clamorem. Et in nouiſſima tuba : tuba, quæ in principio mundum vocauit ex nihilo, ipſa in nouiſſimo mundum reuocabit ex perdito : & quæ initio hominem ſuſcitauit ex limo, ipſa in fine hominem ex puluere ſuſcitabit.

Tubæ dei iudicij effectus mirabiles.

Vocis diuinæ effectus.

Sic credimus, quia tuba diuinæ vocis chaos diuiſit, collegit orbem, mundauit elementa, diſtinxit mundum, ſuſpendit cœlum, fundauit terram, mare vinxit, merſit infernum, dedit ordinum vices, iuſſit rerum continuam ſeruitutem; ac, ne vacuus horreret orbis, aptauit habitatores, habitacula ſic diſcreuit, in cœlo poſuit Angelos, ſolo ſpiritu viuentes : in terra conſtituit vitas varias terrenorum; in aëre dedit animas aligeras peruolare; in aquis tam puſilla, quàm magna fecit, vt viueret animantium

tium multitudo, ac miro modo ſic ex diſiunctis partibus iunxit compaginem mundi, vt nec commiſſio diſcreta confunderet, nec diſcretio rerum ſcinderet vnitatem.

Mutationi omnia obnoxia.

Hinc eſt, quòd diei & noctis copula ſic diuiſa eſt, vt ex quiete labor, requies ex labore conſtaret. Hinc Sol, & Luna viciſſim mundi circumeunt metas, vt Sol geminata luce amplificet claritatem diei; & luna lumine ſuppari, ex toto cœca noctis tempora non relinquat. Hinc ſtellæ ſuo curſu varios mutant ortus, vt noctibus & ſignent tempora, & viantibus dent ducatum. Hinc tempora cuncta veniunt, eſſe incipiunt dum deſiſtunt. Hinc ſemina naſcuntur, creſcunt, adoleſcunt, iuueneſcunt, ſeneſcunt, decidunt, moriuntur, & iterum vitalibus ſepulta ſulcis, reſoluta putredine, ſalutari ex morte ſuam in vitam redeunt; de corruptione propria ſuſcitantur in forma. Et ſi hoc Dei vox, tuba Chriſti, per dies, per menſes, per tempora, per annos, vocat, reuocat, ducit, reducit, præcipit eſſe, facit non eſſe, dat morti, vitæ reddit: quare quod in omnibus ſemper facit, ſemel facere non poſſit in nobis? Aut in nobis ſolis virtus diuina laſſeſcit, propter quos ſolos totum, quod prædictum eſt, Dei eſt operata maieſtas?

Hominis causâ multa creata ſunt.

Homo, ſi tibi omnia ſua reuiuiſcunt, cur tu Deo, tua non reuiuiſcas ex morte? Aut te in ſolo Dei creatura deperit, propter quem ſubſiſtit, agitur, mutatur, innouatur tota quotidie creatura? Hæc dico, non ſignorum Chriſti cupiens exinanire virtutes; ſed hortor, vnius vt exemplo reſurgentis ad fidem reſurrectionis omnium concitemur. Credamus, quòd crux ſit corporis noſtri aratrum, fides ſemen, ſulcus ſepulchrum, reſolutio germen, expectatio tempus; vt cùm Ver dominici aduentus arriſerit, corporum noſtrorum matura tunc viriditas, vitalem reſurgat in meſſem, neſcituram iam finem, neſcituram canitiem, non paſſuram falces, non flagella ſenſuram. Quia depoſitis in morte vetuſtatis paleis, nouum glorioſi corporis conſurgit in fructum.

Reſurrectionis iuſtorum qualis ſit futura pulchritudo.

Si ad vnius viduæ lacrymas temporales, ſic motus eſt Chriſtus, vt occurreret in via, vt ex oculis ſtillantia dolorum fluenta reſtringeret, vt recuraret mortem, reduceret hominem, reſuſcitaret corpus, vitam redoceret, planctum verteret in gaudium, & exequias lugubres in feſtiuitatem natalitiam commutaret, & feretro datum, matri viuum redderet ex morte: quid modò faciet, quando inardeſcet viribus ſuis ad Eccleſiæ ſuæ lacrymas diuturnas, ad ſponſæ ſuæ ſanguineos ſudores? Nam per ſupplicantem Eccleſiam lacrymas fundit iuges, per martyres ſacrum ſanguinem ſudat, donec vnicum ſuum, hoc eſt populum Chriſtianum, quem tot ad mortem ferunt tempora, occurrens Chriſtus, de mortali feretro, perpetuæ vitæ reddat in ſupernæ matris gaudium ſempiternum.

Reſurrectionem fideliũ à Deo poſtulat Eccleſia.

Peccator eſt mortuo ſimilis.

Huic diſerto Patri ſuppar Ambroſius etiam concinit dum hominem peccatis obnoxium mortuo adæquat, quem alma parens Eccleſia lugendo, & deprecando facit indulgente vitam Chriſto Domino rediuiuum. Ita Ambroſius in cap. 7. Lucæ: *In quodam* (inquit) *feretro, hoc eſt ſupremi funeris inſtrumento iacemus exanimes, cùm vel ignis immodicæ cupiditatis exæſtuat, vel frigidus humor exundat, vel pigra quadam corporis habitudine vigor hebetatur animorum: vel concreta labe noſter ſpiritus pura lucis vacuus alit mentem. Hi ſunt noſtri funeris portitores. Sed quamuis ſuprema mortis ſpem vitæ omnis abolauerint, & tumulo proxima iaceant corpora defunctorum: verbo tamen Dei, iam moritura reſurgunt cadauera; vox redit, redditur filius matri, reuocatur à tumulo, eripitur à ſepulchro. Quis eſt iſte tumulus tuus, niſi mali mores? Tumulus tuus, perfidia eſt: ſepulchrum tuum, guttur eſt. Sepulchrum enim patens, eſt guttur eorum, vnde verba mortua proferuntur. Ab hoc ſepulchro te liberat Chriſtus, ab hoc tumulo reſurges, ſi audias verbum Dei. Et ſi graue peccatum eſt, quod pœnitentiæ lacrymis ipſe lauare non poſſis, fleat pro te mater Eccleſia, quæ pro ſingulis, tanquam pro vnicis filiis vidua mater interuenit. Compatitur enim, quodam ſpiritali dolore natura, cùm ſuos liberos letalibus vitiis ad mortem cernit geri. Viſcera ſumus de viſceribus eius. Sunt enim, & ſpiritualia viſcera, quæ habet Paulus dicens: Ita frater, ego te fruar in Domino: refice viſcera mea in Chriſto. Nos ergo viſcera ſumus Eccleſiæ, quoniam membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius. Doleat igitur pia mater, aſſiſtat & turba, non ſolùm turba, ſed etiam multa, compatiatur bonæ parenti: iam reſurges in funere, iam liberaberis à ſepulchro. Stabunt illi miniſtri tui funeris, incipies vitalia loqui, timebunt omnes. Vnius enim exemplo plurimi corriguntur. Laudabunt etiam Deum, quòd tanta nobis remedia vitandæ mortis indulſeris.*

Peccatum eſt tumulus.

Eccleſia pro filiis ſuis luget.

Beda, cui eſt familiare ſatis ſenſa Patrum referre ſuos in commentarios, & ferè nihil immutando ſolùm tranſcribere, nullo metu concepto legis indictæ plagiariis, ſuam quoque fecit Ambroſij ſententiam de homine vitiis obnoxio, cum putri corpore comparato.

VI. Accepit autem omnes timor, & magnificabant Deum.

Reuerentia & timor ſunt ſimul.

Verbum, reuereor, eſt propago vocis, vereor, quæ perinde ſonat ac, timeo. Cúmque voces ſeu nomina ſint ſigna rerum, duæ res vt indiuiduæ comites annexæ ſibi, ſcilicet reuerentia & timor, dictionibus conſonis explicantur. Quippe verax eſt & conſona hæc propoſitio: Veremur, id quod reueremur. Nota tamen, eſſe duplex genus timoris Vnum qui à ſeruili conditione fluit, & flagella ſolùm inflicta ſibi, inglorio ſuo animo verſat. Alterum verò nihil abiectum, ſed aliquid ſemper altum & inſigne ſuo prænobili animo recolentem. Iſte timor tempeſtiuè ſibi reuerentialis titulum adiecit: quia timemus eos offendere vel tantiſper, quos ratione præfecturæ cui ſubiicimur, aut propter eximias animæ dotes, & magni ponderis numeroſa merita reueremur. Cùm ergo ſacer textus aſſerit, fuiſſe totam hanc populorum frequentiam timore perculſam viſo prodigio edito à Chriſto, caue ne timorem ſeruilem affingas huic populo: non quippe cedit ad gloriam

Chriſti ille timor: etenim hic ob alias inflicta, ſicut & ob infligenda verbera procuratur. Proinde timor ille ſemper inglorius eſt, & timéti, & ei qui timetur. In primo notat animum ignobilem, in ſecundo labem ſæuitiæ inurit, à qua nota fuit Chriſtus penitus alienus. Vnde timor qui influxit in turbas conſcias miraculi inſignis perpetrati à Chriſto, fuit germana proles reuerentiæ, qua afficiebantur ex omnes turbæ, Deum in Chriſto Domino ſuſpicantes.

Ex variis linguis.

Magnificaſſe Deum turbas illas, ait Lucas, inſinuare volens, turbas conſiderando vitæ redditum iuuenem exanimem, & concludentes eſſe Dei hoc facinus, ſeſe geſtientes animo in diuinas laudes, & iubilos protinus effudiſſe. Hoc namque loco verbum, magnifico, perinde eſt ac, laudo, extollo, prædico. Græcè, *ἐδόξαζον*, *glorificabant*, *δόξα gloria*. Syriacè משבחין *meſchabachin*. Id eſt, *laudabant vehementer*, vox eſt ſecundæ coniugationis actiuæ, quæ vehementiam dicit adiectam rei, quæ in prima coniugatione leui, ſine vehementia eſt ſolita deſignari. Radix huius participij eſt, שבח *ſcabach*. Verbum hoc proprium eſt Hebræorum, à quibus Chaldæi atque Syri illud vt mutuum acceperunt. Hiſce tribus linguis, vox illa ſignificat, laudare, glorificare. Vt ergo Deum cognouere vitæ reſtitutæ viro huic mortuo auctorem, ita totam gloriam atque decus huius miraculi voluerunt eſſe penes Deum, quem idcirco ſuis encomiis omnes illæ turbæ ore conſono celebrarunt.

Peccatoris conuerſio homines excitat ad Deū laudandum.

Peccatore reſurgente ſuis à vitiis, gratiarum actiones agunt Deo omnes qui reſciunt, in meliorem ſeſe recepiſſe frugem hominem, qui antè vita gratiaque Dei ſimul exciderat & quantò peior eſt ſors hominis extincti, tantò maius ineſt laudis, quæ idcirco Deo redditur, argumentum. Ita Beda, locum iſtum idoneum repurgandis moribus inueſtigans: *Quantò* (inquit) *deſperatior animæ mors ad vitam reuocatur, tantò plures eodem corriguntur exemplo. Vide Dauid prophetã, vide Apoſtolũ Petrum. Quorũ quò gradus altior, eò caſus grauior. Quo antẽ grauior caſus, eò pietas erigẽtis gratior. Quò verò gratior in eis Domini pietas apparuit, eò certior cunctis pœnitentibus ſpes ſalutis apparuit, vt iure omnes, qui audiunt, dicant: Quia Deus viſitauit plebem ſuam. Non tantummodo Verbum ſuum incorporando, ſed etiam hoc idem verbum noſtra vt ſuſcitari debeamus, ſemper in corda mittendo.* Quidni in peccatoris reſipiſcentia, quæ eſt ad gratiæ diuinæ vitam adoptio, geſtiant lætitia conſortes eiuſdem naturæ viri, cùm agant & in cælo choros atque tripudia beati Angeli, in argumentum gaudij ſingularis?

Quia Propheta magnus ſurrexit in nobis:

Prophetæ vox quid Iudæis deſignet.

Iudæis, Propheta perinde fuit ac vir ſanctus. Hoc loco nomen Prophetæ nihil aliud omnino ſonat. Eſtò quidam ſuſpicati ſint, Chriſtum eſſe Regem illum ſeu Meſſiam, toties à Prophetis in lege veteri decantatum. Sed illa licèt vſquequaque fides influxerit in pleroſque, qui credidere, ſuum hunc eſſe Meſſiam; ille tamen rarus profectò fuit, cui Chriſtum eſſe Dei filium inſedit: Iudæi quippe ſuum Meſſiam ignorauere, Dei filium eſſe debere, vtpote neſcij Trinitatis. Quòd ſi Petro fides hæc affulſit, vt & cæteris Apoſtolis, diuina ſanè fuit in eis hæc gratia ſpecialis.

Deus viſitauit plebem ſuam.

Chriſtus vt ſe medicum dixit, ita vices atque munus obiit medici induſtrij, & ſolliciti de ſanitate hominis ægritudine peſſima decumbentis. Quid hominem ægrum dico vita expertem, & figuratum in adoleſcente illo, qui ceſſerat in ius mortis, quæ illum iam feretro tamquam ſuo ergaſtulo concluſerat. Tanto fuit opus medico, vt extinctus homo redderetur priſtinæ ſanitati. Ita commentatur Haymo Epiſcopus: *Viſitatio* (inquit) *ad ægrotum, vel medicum pertinet. Viſitat medicus infirmum, alloquitur eum, interrogat eum, qualiter ſe agat, adhibet potionem vt priſtinam ſanitatem poſſit ei reſtituere. Sic fecit Deus Pater, per incarnationem Filij ſui, viſitauit genus humanum, & veniens in mundum, per incarnationis myſterium, adhibuit generi humano medicinam, dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum. Quid melius hac medicina? Et tunc non ſolùm viſitauit nos Deus Pater per Filium ſuum, cùm eum ſemel incarnari conſtituit pro noſtra ſalute, ſed etiam quotidie viſitat, dum per eundem Filium ſuum nobis occulta inſpirat, vt relinquamus vitia, & ſequamur virtutes.*

Reſurrectio Chriſti ſola fuit ſymbolũ vitæ æternæ.

Aduertit Ambroſius, ex multis mortuis, quos ſuſcitatos commemorat Scriptura Sacra, ſolum Chriſtum reſurrectione ſua, vitæ iugis & æternæ neſcituræ finem, genuinum ſymbolum extitiſſe. Vnde notat, Chriſtum tenere locum octauum inter eos, qui poſt fata vitæ reſtituti ſacro codice recenſentur. Et proinde ſicut ſub hoc numero octauo latet arcanum pertinens ad reſurrectionem vitæ, necis expertis; ita ſolam hanc fuiſſe dicit reſurrectionem ſuis omnibus numeris abſolutam. Sic ille: *Idoneum eſt dicere, quòd ſeptem reſurrectiones ante dominicam narrantur: quarum prima eſt filij Sareptanæ; ſecunda, filij Sunamitis; tertia, quæ facta eſt in reliquiis Eliſæi; quarta, quæ facta eſt in Naim; quinta filia Archiſynagogi; ſexta Lazari; ſeptima in Chriſti paſſione, multa namque corpora ſanctorum ſurrexerunt; octaua eſt Chriſti, qui expers mortis remanſit vlteriùs, in ſignum quòd communis reſurrectio, quæ futura eſt in octaua ætate, non tolletur morte, ſed indiſſolubilis manebit.* Hactenus ille.

Itaque habemus in hoc adoleſcente Naimita ſuſcitato biceps exemplum. Vnum nempe vitæ reducis à Chriſto Domino reſtitutæ. Alterum verò necis, à qua vindicare ſuum corpus non potuit, morbo lethali denuo recurrente. Faxit Deus, vt gratia illabente, viuum hunc ſequamur, virtutum omnium praxi propagando vitam gratiæ, qua dignati ſumus, & cauendo necem, quam inferre ſolet vitia refricando peſſima recidiua. Nilus Conſtantinopolitanus, diſcipulus Chryſoſtomi, myſticè exponens iſtud

Euangelium,

Euangelium, habet vnde queat quiſque ſibi conſulere, ad praxim verba illius congruè redigendo. Sic ille: Tale miraculum reipſa contigit: ſi autem volueris etiam ſpiritaliter illud accipere, quò extra te, ô homo, & procul vagaris; te ipſum noueris eſſe filium viduæ, quæ videlicet viduata ſit præſidio iuſtæ cogitationis, & fortis propoſiti: efferri autem ad ſepulchrum à prauis animæ baiulis, affectionibus inquam carnalibus, & ſpurciſſimis dæmonibus quapropter cum lacrymis obſecra Dominum Chriſtum, vt feretrum tangere dignetur, hoc eſt corpus multis obnoxium paſſionibus, & baiuli ſiſtentur, hoc eſt, ceſſabunt à curſu vitiorum, qui ducit ad mortem. Quieſcentibus enim illis, & à progreſſu vitiorum inhibitis, admirabili modo mens humana reſurget, & reſtituetur ſupernæ matri noſtræ Ieruſalem, multùm gementi iam, ac ſuſpiranti. Vox enim, inquit, in Rhama, hoc eſt, in excelſis audita eſt, vbi gemitus, fletus, eiulatuſque multus, ob humanæ naturæ lapſum exiſtit. Obſerua verò conſequentiam. Reſedit, inquit, & cœpit loqui: Oportet enim priùs peccatorem reſurgere quaſi ex ſepulchro peccati, atque operum mortuorum, deinde etiam aliis loqui: peccatori enim non licet eloqui iuſtificationes Dei, eò quòd loquendi careat confidentia, ob propria, quæ ipſum impediunt delicta. Hactenus ille Nilus, profeſſione cœnobita.

Conuerſionis ordo quis ſit in peccatore.

Baſilius etiam tractatu, de non adhærendo rebus ſæcularibus, moraliter explicat hiſtoriam iſtius adoleſcentis à Chriſto Domino ſuſcitati. Vt ſit hìc copioſa ſeges in gratiam morum, ſubnecto fuſam illam Baſilij tropologiam, quam auſpicatur à cuſtodia ſenſuum, quam & ego ſuprà iam ex aliis authoribus vt perutilem animæ commendaui: *Oportet* (inquit) *& nos, ſi quidem tutò propoſitam vitæ noſtræ viam percurrere velimus, vigilantes ſemper circumquaque animæ oculos circumagere, & omnia, quæ delectabilia ſunt, ſuſpecta habere, vtpote ſub quibus communis hoſtis deliteſcat, expectans ſi quando obiectorum aſpectu ineſcati à recta via digrediamur, & ad ipſius inſidias vltro deflectamus. Et verendum eſt ſanè plurimum, ne incautè ad illas accedentes, occultatum in primo guſtu doli hamum deuoremus, deinde ab hoc ad horrendum latronis hoſpitium, ipſam videlicet mortem, imprudentes à voluptatibus pertrahamur. Quare neceſſarium & vtile omnibus eſt, vt ſicut viatores, ac curſores ſuccincti, & vndequaque animæ agilitatem ad hunc curſum comparantes, nunquam reuertentes, ad vitæ finem feſtinemus.*

Senſuum cuſtodia eſt neceſſaria.

Auguſtinus ſermone 44. de verbis Domini, in reſurrectione adoleſcentis iſtius ſpeculatur genus hoc peccati, quod à conſenſu interno foras exit, immane nefas mente ſola conceptum, opere peſſimo conſummando. Videamus (inquit) quid nos Chriſtus diſcere voluit in tribus mortuis, quos ſuſcitauit. Reſuſcitauit filiam mortuam archiſynagogi, ad quam ægrotam petebatur, vt eam de ægritudine liberaret. Cùm pergit mortua nuntiatur, & quaſi iam fruſtra fatigaretur, renuntiatum eſt patri eius: Puella mortua eſt, quid adhuc fatigas Magiſtrum. Ille autem perrexit, & ait patri puellæ: Noli timere, tantummodo crede. Venit ad domum, & inuenit iam obſequia funeri debita præparata, & dicit illis: Nolite flere, non enim eſt mortua puella, ſed dormit. Verum dixit, dormiebat; ſed illi, à quo poterat excitari. Hanc excitans tradidit viuam parentibus. Excitauit & hunc iuuenem filium viduæ, de quo nunc admoniti ſumus, vt hinc iſta, quæ ipſe largiri dignatur, cum veſtra charitate loquemur.

Conuerſio animæ figurata in reſurrectione mortui.

Appropinquabat Dominus ciuitati, & ecce ferebatur mortuus iam extra portam. Miſericordia commotus, quòd flebat vidua mater, & deſtituta vnico filio, fecit quod audiſtis, dicens: Adoleſcens, tibi dico ſurge. Surrexit ille mortuus, cœpit loqui, & reddidit illum matri ſuæ. Excitauit & Lazarum de ſepulchro. Et ibi cum ægrotantem ſcirent diſcipuli, cum quibus loquebatur, diligebat autem illum: Lazarus, inquit, amicus noſter dormit. Illi putantes ægri ſomnum ſalubrem: Si dormit, inquiunt, Domine, ſaluus eſt. Et ille: Dico vobis, apertiùs iam loquens, Lazarus amicus noſter mortuus eſt: Vtrumque verum dicens; Mortuus eſt vobis, dormit mihi. Quid innuunt iſta tria genera mortuorum?

Iſta ſunt tria genera peccatorum, quos hodie ſuſcitat Chriſtus. Illa enim mortua filia Archiſynagogi intus erat in domo, nondum erat de ſecretis parietibus elata in publicum. Ibi intus ſuſcitata eſt, viua parentibus reddita. Iſte autem iam quidem non in domo, ſed tamen nondum in ſepulchro, parietibus elatus erat, terræ mandatus non erat. Qui ſuſcitauit mortuam nondum elatam, ſuſcitauit mortuum iam elatum, nondum ſepultum. Tertium reſtabat, vt & ſepultum ſuſcitaret, & hoc fecit in Lazaro.

Sunt ergo intus, qui peccatum in corde habent, in facto nondum habent. Neſcio quis commotus eſt aliqua concupiſcentia. Dicit enim Dominus: Qui viderit mulierem, ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Nondum acceſſit corpore, conſenſit corde: mortuum intus habet, nondum extulit. Et fit, vt nouimus, vt quotidie homines in ſe experiuntur, aliquando audito verbo Dei, tanquam Domino dicente: Surge, condemnatur conſenſus ad iniquitatem, reſpiratur in ſalutem, & iuſtitiam. Surgit mortuus in domo, reuiuiſcit cor in cogitationis ſecreto. Facta eſt iſta reſurrectio animæ mortuæ intus, intra latebras conſcientiæ, tanquam intra domeſticos parietes. Alij poſt conſenſum eunt in factum, tanquam efferentes mortuum, vt quod latebat in ſecreto, appareat in publico. Numquid iam iſti, quia in factum proceſſerunt, deſperandi ſunt? Nonne & illi iuueni dictum eſt: Tibi dico ſurge. Nonne & ille redditus eſt matri ſuæ? Sic ergo & qui iam fecerit, ſi fortè commonitus, & commotus verbo veritatis ad Chriſti vocem reſurgit, viuus redditur. Potuit ad tempus progredi, in æternum perire non potuit. Qui autem faciendo quod malum eſt, etiam mala conſuetudine ſe implicant, vt ipſa conſuetudo mali non eos ſinat videre quia malum eſt, fiunt defenſores malorum factorum ſuorum. Iraſcuntur cùm reprehenduntur, in tantùm, vt Sodomitæ quondam dicerent viro iuſto reprehendenti nequiſ-

Peccatores ſunt in triplici differentia.

Conſuetudinis malæ natura.

ſimam voluntatem: Habitare veniſti, non leges dare. Tanta ibi nefandæ turpitudinis conſuetudo erat, vt iam nequitia eſſet iuſtitia, & prohibitor potius reprehenderetur, quàm factor. Tales conſuetudine maligna preſſi, tamquam ſepulti ſunt.

Sodomitæ quàm mali fuerunt.

Quid dicemus? Ita ſepulti, vt de Lazaro dictum: Iam putet. Moles illa impoſita ſepulchro, ipſa vis eſt diræ conſuetudinis, qua premitur anima, nec reſurgere, nec reſpirare permittitur. Dictum eſt: Quatriduanus eſt. Reuera ad iſtam conſuetudinem malam, de qua loquor, quarto quodam progreſſu peruenit anima. Prima eſt enim, quaſi titillatio delectationis in corde. Secunda, conſenſio. Tertium, factum. Quarta, conſuetudo. Sunt enim, qui res illicitas obuias cogitationibus ſuis prorſus ita abiiciunt, vt nec delectentur. Sunt, qui delectantur, & non conſentiunt. Nondum perfecta mors eſt, ſed quodammodo inchoata. Delectationi accedit conſenſio, iam eſt illa damnatio. Poſt conſenſionem, in factum proceditur, factum in conſuetudinem vertitur, & fit quædam deſperatio. Hæc ille, qui & Tractat. 49. in Ioannem, non minoris eſſe virtutis ait reſurrectionem animarum, quàm corporum.

Conſuetudo mala quomodo fiat.

Sic ille: Si attendamus mirabiliora opera Chriſti; omnis qui credit, reſurgit: ſi attendamus omnes, & intelligamus deteſtabiliores mortes; omnis qui peccat, moritur. Sed mortem carnis omnis homo timet, mortem animæ pauci. Pro morte carnis, quæ ſine dubio quandoque ventura eſt, curant omnes ne veniat, inde eſt quòd laborant. Laborat homo moriturus ne moriatur; & non laborat, ne peccet homo in æternum victurus: & cùm laborat ne moriatur, ſine cauſa laborat. Id enim agit, vt mors moltùm differatur, non vt euadatur. Si autem peccare nolit, non laborabit, & viuet in æternum. O ſi poſſemus homines excitare mortuos, & cum ipſis pariter excitari, vt tales eſſemus amatores vitæ permanentis, quales ſunt homines amatores vitæ fugientis.

Peccatum eſt mors animæ.

Mortem animæ non fugiunt qui mortem carnis fugiunt.

Quid non facit homo ſub mortis periculo conſtitutus? Gladio impendente ceruicibus, prodiderunt homines quicquid ſibi vnde viuerent reſeruabant. Quis non continuò prodidit, ne percuteretur? Et poſt proditionem fortaſſe percuſſus eſt. Quis non, vt viueret, continuò perdere voluit vnde viueret, eligens vitam mendicantem, quàm celerem mortem? Cui dictum eſt, Nauiga, ne moriaris; & diſtulit? Cui dictum eſt, Labora, ne moriaris; & piger fuit? Leuia Deus iubet, vt in æternum viuamus; & obedire negligimus. Non tibi Deus dicit: Perde quicquid habes, vt viuas exiguo tempore in labore ſollicitus; ſed: Da pauperi vnde habes, vt viuas ſemper ſine labore ſecurus. Accuſant nos amatores vitæ temporalis, quam nec cùm volunt, nec quamdiu volunt, habent: & nos inuicem non accuſamus, tam pigri, tam tepidi ad capeſſendam vitam æternam, quam ſi voluerimus, habebimus; cùm habuerimus, non amittemus. Hanc autem mortem, quam timemus, etiamſi noluerimus, habebimus.

Peccatum cur fugiendum.

Ille demum cautè monet, non eſſe ſalutem eorum deſperandam, quos etiam praua conſuetudo ſua importuna mole premit: *Nouimus* (inquit) *& videmus homines peſſima conſuetudine permutata, viuere meliùs, quàm viuant qui reprehendebant. Deteſtabaris hominem: ecce ipſa ſoror Lazari, ſi tamen ipſa eſt, quæ pedes Domini vnxit vnguento, & terſit capillis ſuis, quos lauerat lacrymis, meliùs ſuſcitata eſt, quàm frater eius Lazarus: de magna mala conſuetudinis mole liberata eſt; erat enim famoſa peccatrix, & de illa dictum eſt: Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Videmus multos, nouimus multos, nemo deſperet, nemo de ſe præſumat, & deſperare malum eſt, & de ſe præſumere. Sic noli deſperare, vt eligas, de quo debeas præſumere.* Hos ego prolixos attexui textus Auguſtini, vt congruos, vnde ſibi prædicatores congruos prouidere queant textus, quando de morte debent ſcribere conciones.

Salus nullius eſt deſperanda.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM, Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Ecce defunctus efferebatur.

VIA peccatum mortem animæ conſciſcit, anima mortifero peccato obnoxia mortua eſt. Tribus autem modis hæc mors animæ contrahitur, qui bellè nobis, ſuſcitatis à Chriſto tribus mortuis explicantur.

Dicam primò, plures incautè mori per ignorantiam. Homo, cui peccatum ignorantiæ mortem intulit, ſimilis eſt filiæ Principis Synagogæ defunctæ. Primò, quia puellas, vt inexpertas ignorantia multa ſolet à natura velut inſita comitari. Secundò, fuit excitata domi hæc puella, ſtatim atque domum ſubiit Chriſtus: qui ſe dixit eſſe lucem mundi. Ita luce ſcientiæ in animam influente cauet à peccato, & eiuſdem luminis obſequio veniam ſie depoſcit, vt illucente Dei gratia reſipiſcat.

Secundò dicam, peccari ex infirmitate, cùm ſcilicet titillante natura, velut impos ſui, trahitur in conſenſum homo litans noxiæ voluptati. Qui ſic peccat, habet in adoleſcente Naimita typum & figuram. Quippe vicina malis & lapſibus eſt adoleſcentia, vt infirma, facilis efferri extra fores ſenſuum, non duntaxat ea obiecta vitans, quæ alliciunt ad peccandum, ſed impensè venans. Vnde perit, & effertur extra portas ciuitatis, ſcilicet Ieruſalem cœleſtis, à qua reprobi longiùs expelluntur.

Tertiò dicam, committi peccatum ex mera malitia, quando mala voluntas eò deuenit nequitiæ, vt vltro velit homo Deum offendere. Huiuſmodi peccator eo in ſtatu eſt, quo defunctus erat Lazarus in ſepulchro fœtens, manibus & pedibus alligatis.

Qui in ignorantia opaco perit, ſcientiæ infuſo lumine ſuſcitatur.

In hæc verba:

Ecce defunctus efferebatur.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Ex Philoſophia.

QVod forma rebus in phyſicis præſtat, illud quoque facit in moralibus voluntarium. Bonum namque cadit merito & præmio non volitum, vt neque mala actio perpetrata poteſt iniuſta dici, non volita, nec ſupplicio aliàs congruo caſtigari. Ideoque dicit Ariſtoteles lib. 5. Ethicorum cap. 8. eum, qui ex ignorantia, vel paſſione quidpiam iniuſtum deſignat, non eſſe dicendum iniuſtum, quia non operatur iniuſtè, id eſt, ex habitu & affectu, directè ad id quod iniuſtum eſt hominem inclinante.

Voluntarium autem, ex Ariſtotele lib. 3. Ethic. cap. 1. eſt id, cuius principium eſt in ipſo, cum cognitione finis, quo inſpecto talis res, propter eum, ſcilicet finem, ab illo principio intimo commouetur. Idcirco lapis, eſtò motus ad centrum habeat intrinſecum principium, non inde tamen dicitur voluntariè ferri ad centrum, quia principium illud non eſt cum cognitione finis, in quem fertur ille motus. Homini verò benè competit ratio voluntarij: nempe ſui actus apprimè finem noſcit, & percellitur à principio interno, videlicet à propria inclinatione, ſuas vt exerat actiones. — Voluntarij quid ſit. — Voluntarij eſt ratio bonitatis vel malitiæ actuum humanorum.

Petitur à voluntario illo tota ratio bonitatis & malitiæ in moralibus; ita vt quantumcunque graue malum, peccatum non ſit, deficiente

tali

tali ratione, penes quam philoſophia moralis eſſe dicit laudem, vel dedecus actuum humanorum. Auguſtinus eò reſpexit ita fatus lib. de vera religione, cap. 14. *Vſque adeo peccatum volantarium eſt malum, vt nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.* Peccatum verò dicit Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum, cap. 27. eſſe *dictum, vel factum, vel conceptum contra legem æternam.* Namque tribus hiſce modis, ſcilicet linguâ, manu, corde, ſeu quod perinde ſonat, verbo, opere, cogitatione, mala omnia grauia perpetrantur.

Ex SS. Patribus.
Peccatum quot modis cõmittatur.

An poſſint eſſe ſimul ignorantia & voluntarium.

Principes animæ partes coëunt ad peccandum, ſcilicet intellectus & voluntas: quippe, ſicut præfatus ſum, voluntarium vt ſit vſquequaque tale, duas illas præcipuas exigit animæ facultates. Ideoque leuis non eſt difficultas, imò graue negotium faceſſere videtur, ſcire; qua ratione queat homo peccare, mera ex ignorantia, cùm ſit de ratione mali, noſſe malum, vt tale malum ſit voluntarium, ac proinde nomen peccati congruè ſortiatur. Scire verò ſimul & ignorare, duo ſunt priuatiuè ſibi oppoſita, ex quibus coalere nequit idem actus, alioquin neceſſarium eſſet coire duo oppoſita, ſcilicet, priuationem, & formam illi oppoſitam, quod in peccato tamen accidit, ſi quod ex ignorantia mera datur. Vt ignorantia mentis eſt caligo, ſuas ſic tenebras offundit, quæ ſunt affulgente nobis coruſco ſcientiæ lumine diſſoluendæ.

Neſcientia quomodo ab ignorantia differat.

Angeli cur appellentur neſcientes à Dionyſio.
Ignorantia quid ſit.

Primum quod occurrit hîc notandum, eſt, neſcientiam & ignorantiam non eſſe voces ſynonymas, ſiquidem non perinde ſonat ignorantia, ac neſcientia, quæ dicit ſimplicem negotiationem ſcientiæ. Vnde cuicunque deeſt aliquarum rerum ſcientia, poteſt dici neſciens, eo modo ponit neſcientiam in Angelis Dionyſius cap. 7. cœleſtis hierarchiæ; quippe nemo præter Deũ poteſt omniſcius meritò nuncupari. Ignorantia verò dicit priuationem eius ſcientiæ, quam aptus eſt à natura ſcire homo, talis expers ſciẽtiæ. Sed quia ſciẽtiæ multæ capax eſt homo, non tenetur ea ſcire, quorum conſcius eſſe poteſt. Exempli causâ, tutè poteſt ignorare, zonæ cœlos quot ſuccingunt; aut quas terra plagas habet ex aduerſo poli, qui noſtro imminet horizonti.

Ignorantiæ ſpecies quot ſint.

Ignorantiæ ſumptæ modo iſto, plures ſunt diuiſiones, vtique dignæ ſcitu, vt caueamus ab his, quæ ſunt peccato fœtæ velut cauſæ illius, aut ſaltem quædam perpetrata crimina ſubſequuntur.

Ignorantia prauæ diſpoſitionis quid ſit.

Primò diuiditur ignorantia ratione notitiæ ſiue ſcientiæ, cuius eſt priuatio, & ſic dicitur eſſe triplex, ſcilicet alia prauæ diſpoſitionis, alia negationis, alia priuationis. Ignorantia prauæ diſpoſitionis eſt, cùm quis habet errorem intellectus veritati contrarium, & hæc ignorantia habitualis eſt difficilè mobilis à ſubiecto, quâ velut iniquâ matre ſatâ plures hæreſes enaſcuntur. Quàm pertinaces edat homines illa mater decepta, procax, & ſuperba, liquet in hæreticis, & Iudæis, qui vt proteruè ſuos errores adſtruunt, & propugnant, ita furunt & inſaniunt vt leones ad ignem porrectum, quando faces eis prætenduntur lucidæ veritatis.

Hæreſis deſcriptio.

Pſal. 57.

Ad hos credo voces iſtas pertinere Regis Prophetæ: *Errauerunt ab vtero, locuti ſunt falſa. Furor illis ſecundùm ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter.*

Ex Historia.
Conſtantij Imperatoris nequitia.

Huius farinæ duo fuere viri, dignitate primi, ſcilicet Conſtantius atque Valens Imperatores, hæretici crudeles, quos inhumanè furor inceſſit in fideles, quos affecere plagis, exilio, & morte. Nempe duo hi deſertores fidei decepti ab Arrianis, eorum lethale virus præ cæteris altiùs ebiberunt.

Hæretici nolunt audire vera nuntiantes.

Hilarius Pictauorum Epiſcopus, doctrina & pietate clarus, ingemuit Conſtantio, quem tribus libellis orauit vt audiret eum Arij errores publicè refellentem. Sed illa prauæ diſpoſitionis ignorantia Conſtantio tot & tantas erroris tenebras offuderat, vt oblatæ lucis impatiens, inſtar aſpidis ſurdæ vocem non venefici ſed benefici doctoris fugerit exaudire.

Valentis Imperatoris obſtinatio.

Vt conſcius erroris, ita fuit & dementiæ Conſtantij particeps Valens Arij fautor, quem nec miraculis Baſilius ille Magnus potuit inflectere, imò neque chari filij infantis mors immatura, velut pœna cælitus inflicta reo, potuit commonere, cæcam vt ille ſuam hæreſim abiuraret. Quas verò truces tragœdias excitarint infideles, illi duo ſacrilegi homines, latè ſuis ſcriptis hiſtorici veridici ætati poſteræ commendarunt. In his præcipui ſunt, Socrates lib 2. cap. 29. Sozom. lib. 4. cap. 16. 17. Theod. lib. 2. cap. 18.

Ignorantia prauæ diſpoſitionis eſt aſſiduè peccantibus.

Omnes item, qui callum obduxere malo, peccantes vſu & conſuetudine praua malè agendi, profectò tali laborant ignorantia prauæ diſpoſitionis. Errat enim intellectus, ea voluntati proponendo velut bona, quibus adhærendo, mala æterna homini conſciſcuntur. In inferno ſuum hunc errorem & ignorantiam fuiſſe prauæ diſpoſitionis agnoſcent, eſtò ſerò, ſicut hæc eorum lamenta probant, vnicuique reo aſſueto malis operibus ſedulò recolenda.

Sap. 5.
Ignorantiâ prauâ peccant reprobi.

Ecce voces querulas impiorum in inferno, vitam iuſtorum quando ſuæ ſic component: *Hi ſunt quos habuimus aliquando in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors illorum eſt. Ergo errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non eſt ortus nobis.* Nota, malos in inferno diras pœnas & tormenta ſuum in errorem refundere, illum ſcilicet prauæ diſpoſitionis, quæ ſic omne lumen veritatis extinxerat, vt flocci facerent iuſtos, & ſupplicia æterna ſibi inſtare vitam agendo reprobam ignorarent. Sic errare, prauam diſpoſitionem malè affectæ mentis ſignificat, & arguit ignorantiam aliquando ſero & inutili fletu in inferni tetro & horrendo carcere deplorandam.

Reproborũ lamenta in inferno.

Ignorantia negationis quid ſit.

Ignorantia negationis, rationis vſum abſolutè negat, & eſt abſque culpa, qualis eſt infantium, qui in ætate prima carent rationis vſu, nec idcirco tamen crimine denotantur.

Ex Theologia.
Ignorantia priuationis quid ſit.

Ignorantia priuationis iuxta modum Theologis inolitum cum de ea tractant in materia de peccatis cum Sancto Thoma 1. 2. quæſt. 76. art. 1. eſt priuatio ſcientiæ perficientis rationem, quæ prohibet actum peccati in quantum dirigit actus humanos. Homines adultos non habere talem ſcientiam, quæ eſt neceſſaria ad rectè vitam inſtituendum, perinde ſonat, ac,

illa

Digitized by Google

illa ſine quibus homo oequit ſaluari penitus ignorare.

Ignorantia iuris quid ſit.

Secundò diuiditur ignotantia ratione rei quæ neſcitur. Vt cùm nulla iuris eſt cognitio, dicitur ineſſe tali homini neſcio iuris, ignorantia iutis. Verbi gratiâ, contrahens cum minore, aut futioſo, neſciens irritos eſſe iure tales contractus, peccat ignorantiâ iuris. Si verò iuriſperitus homo contrahit neſciens hominem eſſe ſui impotem aut minorem anois congtuis ad ineundum contractum, tunc eſt ignotantia facti; credidit namque, vitum, cum quo contraxit, maiotem eſſe, ſui & compotem, & ſic factum neſcius ignorauit.

Rurſus ignorantia iuris diuiditur eo modo, quo ius diſtinguitur. Ideoque dicunt ſummiſtæ, plures eſſe iuris ignorantias. Nam alia eſt ignorantia iuris diuini 'ſcripti, alia ignotantia iuris naturalis, alia iuris ciuilis, & canonici, & ſingulæ quæque viros qooſdam peccato faciunt obnoxios, ſcilicet, illos, qui ex profeſſione ſua tenentur nulla iura diuina, leges, aut neceſſarios ad ſalutem canones ignorare.

Ignorantia inuincibilis quid ſit.

Tertiò diuiditur ignotantia, ex reſpectu & ordine ad volūtatem. Nempe dicunt Theologi, voam eſſe ignorantiā inuincibilē, aliā vincibilē. Ignotātia iouincibilis eſt, quæ nulla poteſt induſtria vinci. Vt eùm aliqua laborās inſcitia, omnē impensè curam & ſolertiam adhibet vt addiſcat ea, quæ conducunt ad ſalutem, neque tamen illa poteſt impigro ſtudio comparare. Exempli cauſâ, Petrus adit Eccleſiam die dominica, vt audiat à ſacerdote dies feſtos, aut ieiunio obſtringentes eos, qui tenentur. Attamen immemor hic ſacerdos vnam vigiliam de præcepto io ſuo ſermone tacitus oblitus eſt. Bona fide Petrus illa die carnes edit, vtens ita eibis prohibitis: quippe ſi delinquit, eius ignorantia eſt inuincibilis, ſiquidem non potuit impensâ ſolertiâ debitâ ſuperari. Legiſtæ & Canoniſtæ vocant huiuſmodi ignorantiam iuſtam, & probabilem, quia plerumque viros iuſtos atque probos afficit impunè, ac proinde velut innoxia à peritis omoibus excuſatur.

Ignorantia quænam ſit probabilis, & iuſta.

Ignorantia vincibilis quænam ſit.

Ignorantia vincibilis eſt, quæ à neſciente poteſt adhibito ſtudio congruo ſuperari. Doctores eam nuncupant improbabilem & iniuſtam: nempe ſicut inuincibilis bona fide contrahitur; ita malâ fide piget ea ignorat, quæ potuit impensâ curâ debitâ comparare.

Ignorantia affectata quænam ſit.

Quartò diuiditur hæc vincibilis ignorantia, in affectātam, & craſſam. Ignotantia affectata eſt, cùm quis ſponte ignorat, imò fugit ea ſcire quæ tenetur, vt obſtetricante tali ignorantia alacriùs iodulgeat genio, voluptati ooxiæ mancipato.

Ignorantia craſſa quare ſic appellata.

Ignotantia craſſa eſt, quando quaſi inertia diſſolutus homo pigrè gerit ſeſe in diſcendis iis, quæ noſſe debet vt ſaluetur. Huiuſmodi ignorantia, acediâ matre ſata oomen habet à craſſis hominibus, qui ratione molis ſuperflui adipis, ægrè mouent ſeſe, & pinguedine multa totum corpus ſaburrante pigri & deſides ingraueſcunt. Dicitur & ſupina deſes hæc ignorantia. Namque ſicut ſupinus homo graui ſomno oppreſſus, eſt planè rerum omoium incurius, ita piger indormiens inertiæ, negligit operam dare, ſuæ vt ſaluti neceſſaria addiſcat, & reuera plena periculi eſt huius animæ craſſitudo.

Quinta demum ignorantiæ diuiſio eſt ratione peccati quod nequiter admittitur. Alia eſt ignotantia antecedens, alia comitans, alia conſequens peccatum quod ſit.

Ignorantia antecedens quæ ſit.

Ignorantia antecedens eſt, eùm quis ſi ſciret eſſe malum, ad quod ſe accingit opus, illud minimè committeret. Sed quia ignorat illud opus eſſe iure diuino vel humano malum, illud audacter agit. Reuera talis ignorantia eſt peccati cauſa, quia priuat ſcientia, qua dirigente, benè conſultus homo malum minimè perpetraſſet. Sic abſentia nautæ, naui eſt ominoſa; quia pelago intumeſcente petit, vbi nauta clauum moderans, ne mare nauem arbitrio venti errantem ad ſcopulos allideret, fortiter obſtitiſſet.

Ignorantia comitans quæ ſit.

Ignorantia comitans non eſt cauſa peccati.

Ignorantia comitans eſt, cùm quis peccando ignorat ſe peccare; non idcirco tamen abſtinuiſſet à peccato, ſciens eſſe malum & vetitum quod patrauit. Vt ſiquis hominem interimat, quem neſciebat eſſe ſuum hoſtem, quem ſi nouiſſet, citiùs occidiſſet. Huiuſmodi ignorantia non eſt cauſa mali, nec effectus: ſiquidem non influit in peccatum, nec ab illo fluit vt riuulus ab hoc fonte peſſimo deriuatus.

Ignorantia conſequens quid ſit.

Ignotantia conſequens eſt, quæ taoquam effectus è peccato naſcitur; qualis eſt ignorantia, in quam quis vitio ſuo incurrit, vt ebriis contingit, qni viuo ſolent inundare ſuum ſic animum, vt beſtiarum more viuaot, io ſumma rerum omnium ignorantia, quæ idcirco velut effectus huius intemperantiæ, ignorantia conſequens appellatur. Cenſeri quoque poteſt eo nomine ignorantia affectata, ſicut & craſſa vel ſupina: fœtus enim eſt negligentiæ tardæ, cui quamdiu indormit homo, ſuam induſtriam non adhibet vt addiſcat ea, quibus obſtringitur vt ſaluetur. Quamobrem ignorantia illa fluens ex oegligentia præfata poteſt conſequens ignorantia meritò nuncupari. Vt ex ciuili iure fœtus ſiue partus ſequitur ventrem; ita grauis & mortalis ſi fuerit acedia, quam ſequitur ignorantia, lethalis erit & illa, ſuæ matri concolor otianti.

S. Bonauentura prima parte ſui Centiloquij ſectione 7. Ignorantiæ vnicuique ſuos congruos nequitiæ gradus aſſignat, dignos reuera ſcitu, vt obſequio doctrinæ viri tanti ponderis omnibus hominibus debitè conſulatur.

Ignorantia iuris in quibus ſit peccatum.

Ex SS. PATRIBVS.

Sic ille: *Ignorantia alia facti, alia iuris. Iuris, aut naturalis, & hac non excuſat, cùm ſit hoc ius ſcriptum in corde hominis: vel iuris diuini, vt legis, Prophetarum, Euangelij, & doctrina Apoſtolica, & iſta accuſat ſicut de magno & mortali delicto Prælatos, maximè Epiſcopos, & Metropolitanos, qui tenentur de fide & ſpe reddere rationem. Accuſat autem ſicut de veniali clericos ſimplices, & illiteratos, qui cùm potuiſſent diſcere noluerunt. Laïcos verò in nullo accuſat, quia ad ipſos non pertinet, dummodo non contemnant. Si eſt iuris poſitiui, vt legum, & decretorum, ſolos iudices accuſat. Si eſt ignorantia iuris continentis morales conſtitutiones eccleſiaſticas ad diſcernenda peccata, accuſat ſacerdotes, & confeſſores. Si verò eſt ignorantia facti, aut indifferentis, ſic ſufficienter excuſat: aut neceſſarij ad ſalutem, & ſic aut non poteſt vitari ſicut in amente, qui à natiuitate caruit iudicio rationis, & hæc excuſat: aut poteſt vitari, ſicut in Iudæis, & Paganis, qui potuere ſcire Chriſtum paſſum fuiſſe pro ſalute hominum, & hæc non excuſat.*

Ignorantia quando excuſet à peccato.

Ignorantia

Ignorantia quando non excuſet à peccato.

Ignorantia alia eſt ſimplex, vt quando aliquis neſcit, quæ tenetur ſcire, ſacit tamen aliquid, ſed non plenè, vt illa ſciat: hæc excuſat à tanto, ſed non à toto: alia eſt craſſa, ſiue ſupina, vt quando quis negligit ſcire, quæ tenetur; & tamen non eſt determinatum ei, quod teneatur ſcire illa: hæc minus accuſat, non excuſat à toto, ſed à tanto. Alia eſt affectata, vt quando aliquis negligit ſcire, quæ tenetur ſcire, cùm ei ſit determinatum, quod tenetur ſcire illa: hæc accuſat potius quàm excuſat.

Alia ignorantia eſt vincibilis, alia inuincibilis. Vincibilis alia poteſt remoueri cum magna difficultate, vt in valde hebetibus, hæc excuſat à tanto, non à toto, ſi eſt de neceſſariis ad ſalutem. Alia poteſt remoueri cum facilitate, vt in ingenioſis: hæc non excuſat. Inuincibilis alia eſt inuincibilis per naturam, vt in puero, qui non vtitur ratione, & in decrepito, qui non diſcernit, & in eo qui naſcitur amens; hæc excuſat à toto. Alia eſt inuincibilis per culpam, vt in eo qui per culpam fit furioſus, & ſecundùm quoſdam, non excuſat à toto. Hactenus ille Doctor Seraphicus.

Ignorantia & voluntariũ an poſſint eſſe ſimul.

Initio ſectionis huius ſeſe nodus obtulit, quem & Thomas ipſe ſibi implexuit, vt hunc induſtriè & ſcitè ſuo more poſtea diſſolutis nexibus explicaret. Sic ille 1. 2. qu. 76. art. 1. *Omne peccatum in voluntate conſiſtit: ſed voluntas non fertur niſi in aliquod cognitum, quia bonum apprehenſum eſt obiectum voluntatis. Ergo ignorantia non poteſt eſſe cauſa peccati.* Ita Thomas. Sed credo, nodum iſtum poſſe ſtrictiùs implecti, ſi ſic texatur callidum argumentum.

Vt ſe habent tenebræ ad lumen, ſic ſe habet ignorantia ad voluntarium, nam ignorantia tenebris opacata lumen rationis extinguit; voluntarium verò ſecus exigit notitiam, iuxta tritum hoc effatum: Ignoti nulla cupido. Nequeunt ergo ſimul ſtare cæca ignorantia & clarum voluntarium in eodem ſubiecto, ſicut neque viſus & cæcitas in eodem oculo commorantur. Itaque res eſt operoſa ſcire, qua ratione coïre queant priuatio & forma quam deſtruit, ita vt poſſit homo dici cæcus atque videns, quod reuera liquet, abſurdum quidpiam implicare.

Voluntas non ferri poteſt in ignotum

Eruditè Thomas hanc inſtantiam diluit ita ſatus 1. 2. qu. 76. art. 1. ad 3. *Dicendum, quòd in illud, quod eſt quantum ad omnia ignotum, non poteſt ferri voluntas; ſed ſi aliquid eſt ſecundùm aliquid notum, & ſecundum aliquid ignotum, poteſt illud voluntas velle, & hoc modo ignorantia eſt cauſa peccati; ſicut cùm aliquis ſcit hunc quem occidit eſſe hominem, ſed neſcit eum eſſe patrem: vel cùm aliquis ſcit aliquem actum eſſe delectabilem, neſcit tamen eum eſſe peccatum.* Hæc ille, nodum ſoluens, quo ſubtili implexu præfatum hoc dubium innodarat.

Sed quia ſæpe ſibi blanditur homo, ſuam omnem adhibens induſtriam, vt cùm imponè malè agere, & peccare nequit, ſaltem diminuat peccati mortalis inſitam perpetrato crimini grauitatem. Operæpretium eſt probare, ſatis ſupereſſe lucis & ſcientiæ cum ignorantia opaca, reus vt ſit gehennæ æternæ, quando ſuæ ſalutis incurius peccat ex ignorantia mera, tamen eius vitio procurata.

Ex Philosophia.

Non inficior, ignorantiam eſſe genus priuationis. Sed priuationes aliquæ ſunt ſimplices atque puræ, quæ omnino demunt & deſtruunt habitum oppoſitum, vt mors, & tenebræ, quæ vitam atque lucem totaliter extingunt. Aliæ verò ſecus aliquid retinent de habito oppoſito, & priuatio illa magis conſiſtit in corrumpi, quàm in corruptum eſſe, cuiuſmodi eſt ægritudo, quæ debitam integræ ſanitati temperiem ſoluit quidem, ſed totaliter non corrumpit, alioquin viuere non poſſet æger homo. Ita fas eſt de ignorantia illa loqui quæ peccato facit homines obnoxios: illa lumen rationis totaliter non extinguit, vnde gratis & in caſſum prætendit homo pœnis, & ſuppliciis æternis ſeſe ſubducere, ea ratione fretus, quòd plerumque malum perpetrat ignoranter.

Priuationes ſunt in duplici genere.

Tantùm abeſt vt ignorantia ſit homini propitia, quinimò malum idque graue refert, quippe lædit eam animæ facultatem, ratione cuius homo differt à pecore. Siquidem habet homo ſuam differentiam à brutis eo ſolo quòd ratione ſuit præditus à natura. Beſtia verò talis eſt, & in obſequium hominis facta, quia eſt rationis inops. Cùm ergo labem ingloriam ignorantia rationi affricet, illa modis erit omnibus à benè ſibi conſulente homine fugienda.

Ignorantia non tollit omnino ſcientiam.

Sciendum eſt ergo, duos actus rationi competere, qui ſi rectè fiant, homo ſibi conſtat ea in natura, quæ diſtinguit eum à beſtiis. Si ratio ſpectatur in ordine ad congruum obiectum eius, primus illius actus erit, cognoſcere verum. Si verò ratio attendatur in ordine ad omnes animæ potentias, tunc alius actus eius erit directio omnium animæ facultatum.

Ratio quomodo peruertatur.

Ignorantia quæcunque poteſt omnino duos illos actus corrumpere. Primum falſa veris ſubſtituendo, ſicut faciunt hæretici, quorum ratio ex ignorantia prauæ diſpoſitionis agit, & errori ſic inſiſtit, vt ipſam veritatem ſoleat impugnare.

Rationis actus duo præcipui.

Directiuus item actus habet ſe peſſimè quando ſuas facultates homo rebus noxiis occupat, volendo praua, aut non coërcendo ſuos ſenſus in vitia deflectentes. Directionis huius peſſimæ cauſa plerumque ſolet eſſe ignorantia; ſiquidem homo ratus ea innoxia eſſe, quibus afficitur, ductus ea mala fide, reus eſt mortis æternæ, quia non ſtuduit illa ſcire, ſine quibus apprimè notis nequit rectè vitam inſtituere, quæ proinde mala, fœtus eſt ignorantiæ, quæ ratione incuriæ, & negligentiæ, qua torpeſcit homo, ſolet ignorantia craſſa meritò nuncupari.

Rationis actus ignorantia corrumpat.

Damnatur homo talem ob ignorantiam, vt eſt cauſa mali, à quo fortè ſciens atque prudens, cautè ſuæ ſalutis amans anima declinaret.

Ita Patres Sancti docuere, quorum ſententiæ concordes eò vergunt, vt ignorantiam, quæ influit in peccatum lethiferum, ſonorè clament eſſe talis peccati mortiferi cauſam, vtique dignam ſuppliciis æternis, quamuis ea peccati pondus & nequitiam minuere videatur.

Ex SS. Patribus

Ignorantia ſuppliciis æternis obnoxia.

Chryſoſtomus hom. 44. operis imperfecti in Matthæum: *Non* (inquit) *poteſt eis eſſe excuſatio condemnationis, ignorantia veritatis, quibus fuit inueniendi facultas, ſi fuiſſet quærendi voluntas. Nam ſi veritas ſalus eſt & vita cognoſcentium ſe, magis debet quæri, quàm quærere.*

Ignorantia quare ſit inexcuſabilis.

Iſidorus in ſynonymis cap. 14. *Ignorantia mater errorum eſt, ignorantia vitiorum nutrix.*

Ignorantia mater errorum.

Compen

Compendioſè dicit multa, breuis hæc ſententia, qua peracutè mali omnes, huius peccati, ſcilicet ignorantiæ craſſæ, conſcij perſtringuntur.

Ignorantia vnde naſcatur.

Bernardus item epiſt. 77. ad Hugonem de Sancto Victore: *Multa* (inquit) *ſcienda neſciuntur, aut ſciendi incuriâ, aut diſcendi deſidiâ, aut verecundiâ inquirendi: & quidem eiuſmodi ignorantia excuſationem non habet.*

Ex Theologia.
Peccatum ex ignorantia quid ſit.

Sanctus Bonauentura totum hoc negotium liquidiùs quàm ſuprà nobis explicat, prima parte ſui Centiloquij cap. 25. Sic ille: *Peccatum ex ignorantia, eſt auerſio voluntaria ignorantis, & perpetrantis quod malum eſt, ab omni ſcientia Dei. Nota tamen, quòd aliud eſt peccatum ex ignorantia, & peccatum ignorantiæ. Peccatum ignorantiæ, eſt omiſſio debitæ ſcientiæ: peccatum ex ignorantia, eſt peccatum, quod committitur ignoranter. Ignorantia iuris inuincibilis poteſt eſſe duplex: aut enim eſt introducta per culpam præambulam, aut præter omnẽ culpam. Si præter omnem culpam, aut ſimpliciter priuat cognitione iuris, ſicut in infantibus, & furioſis, qui omninò carent vſu rationis, & hæc excuſat à toto: aut non tollit omninò vſum rationis, ſed ſemiplenum, & tunc non excuſat à toto, ſed à tanto. Si autem ignorantia eſt introducta per culpam præambulam, ſicut in ebrio, & furioſo, quorum vterque præcipitauit ſe in hoc per culpam ſuam, ſic non excuſat à toto, ſed vt dicit Philoſophus 3. Ethic. cap. 5. Ebrius habet duplices maledictiones, vnam pro culpa præcedenti, aliam pro culpa ſequenti. Non tamen propriè loquendo eſt dicendum, quòd ebrius aliquid perpetrans nouam culpam committat, ſed ex conſequenti culpa, aggrauatur prima.* Hæc ille.

Peccatum ignorantiæ quid ſit.

Ex Philoſophia.
Cauſa mouẽs quotuplex ſit.

Ex Philoſophia quoque liquet, quomodo ignorantia influat in peccatum Ariſtotele auctore lib. 8. Phyſicor. text. 27. Cauſa mouens duplex eſt, vna per ſe, alia per accidens. Cauſa mouens per ſe eſt illa, quæ propria virtute mouet: vt generans eſt cauſa mouens grauia, & leuia. Cauſa verò per accidens eſt, ſicut remouens prohibens. Illo ſecundo modo poteſt ignorantia eſſe cauſa peccati. Nam eſt priuatio ſcientiæ perficiens rationem, quæ prohibet actum peccati, in quantum dirigit actus humanos. Vnde quia omnis ſcientia non perficit rationem in quantum dirigit actus humanos, idcirco peccatum non eſt omnis ignorantia, ſed illa ſola, cuius vitio ad peccandum homines inducuntur.

Ex Iure Canonico.
Ignorantia mater errorum.

Cùm ergo viam ſternat ad errores ignorantia, ſicut iſte Canon inſinuat. *Ignorantia mater cunctorum errorum.* Canone, Ignorantia, Diſt. 38. Illa procul eſt arcenda modis ad hoc cœlitus inſtitutis. Illos Scriptura ſacra modos opportunè nobis inſinuat, idoneos ad detergendam omnem ignorantiam. Iacobus vnum, & credo primum ſuggerit ita fatus: *Si quis veſtrûm indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat; & dabitur ei.* Moyſes Numine afflatus vnam & aliam explicat induſtriam neceſſariò adhibendam poſt preces enixè fuſas eo intento, nobis vt non inſideat ignorantia. Ille velut doctor eximius conſulit, vt diſcamus, id eſt, operam demus ea ſcire, quæ neſcire nefas eſt, quia illorum ignorantia adeò noxia eſt, vt peccata pariat infinita. Sic ille: *Audi Iſraël ceremonias, atque iudicia, quæ ego loquor in auribus veſtris hodie: diſcite ea, & opere complete.*

Iacob. 1.
Ignorantia qua ratione arceatur.

Deut. 5.

In duobus hiſce modis, ſcilicet in oratione, & impigro ſtudio tanquam in duplici cardine vertitur omnis induſtria, quam ſeriò vnuſquiſque debet adhibere, praua, ſupina, cæca procul vt ignorantia à diſcente ſicut par eſt animo propulſetur.

Ex Variis Hiſtoriis.
Pſal. 118.
Scientia à Deo petẽda.
Sapiẽtia petita à Salomone.

Auſpicandum eſſe reor à precibus eo intento, Deus vt intellectui noſtro ſua peruia faciat arcana. Ita Vates regius ſe aptauit eam ad ſcientiam quam optabat: *Bonitatem* (inquit) *& diſciplinam, & ſcientiam doce me. Da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua.* Salomon, illo Rege probo parente ſatus, cuius ſpiritum ebiberat, quando ratus eſt, ſatius eſſe Deum conſulere qua ratione ſuum regnum moderari poſſet, quàm ſcientiam illam politicam perſcrutando libros, ope ſtudij ſeduli comparare. A Deo namque data optione rei, cuius amor eum præcipuè inceſſeret, non petiit alia ſceptra, decus, opes, aut vindictam de hoſtibus, ſed impensè Deum orauit, vt detergeret omnem eius ignorantiam, & largiretur ei intelligentiam omnem, quæ ad regimen populi conducebat.

3. Reg. 3.
Sapientia quare à Deo data Salomoni.

Ecce ſacræ huius ſeriem hiſtoriæ. *Apparuit Dominus Salomoni per ſomnium nocte, dicens: Poſtula quod vis vt dem tibi: Et ait Salomon, &c. Domine Deus tu regnare feciſti ſeruum tuum pro Dauid patre meo: ego autem ſum puer paruulus, & ignorans egreſſum & introitum meum. Et ſeruus tuus in medio eſt populi, quem elegiſti, populi infiniti, qui numerari, & ſupputari non poteſt præ multitudine. Dabis ergo ſeruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare poſſit, & diſcernere inter bonum & malum.*

Ibidem.

Non caſſas fuiſſe preces hominis anheli in ſcientiam neceſſariam abſolutè ſuo vt dignè fungeretur officio, textus ille ſacer explicat, vtique luculenter. *Placuit* (inquit) *ſermo coram Domino, quòd Salomon poſtulaſſet huiuſmodi rem. Et dixit Dominus Salomoni: Quia poſtulaſti verbum hoc, & non petiſti tibi dies multos, nec diuitias, nec animas inimicorum tuorum, ſed poſtulaſti ſapientiam ad diſcernendum iudicium, ecce feci tibi ſecundùm ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens & intelligens, in tantùm vt nullus ante te ſimilis fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit.*

Ioſaphat Regis induſtria ad profligandos hoſtes.

Vrgente graui bello Regem Iuda nomine Ioſaphat, ille viribus impar, iis poſitus in ærumnis, non ad bellicum conſilium animum applicuit, vt appenſis ad trutinam prudentiæ ſententiis ſe aptaret ad certamen, ſed populo coacto ſimul cum obſecrante plebe Deum conſuluit, ſincerè ſuam confeſſus ignorantiam: quo facto Deus ipſius annuendo votis ſuggeſſit ei induſtriam, qua mediante pius hic Rex aduerſas acies numeroſo hoſte inſtructas validè profligauit.

2. Paral. 20.

Facinus iſtud egregium enarrat ita Codex ſanctus. *Congregati ſunt filij Moab, & filij Ammon ad Ioſaphat, vt pugnarent contra eum, &c. Ioſaphat autem timore perterritus totum ſe contulit ad rogandum Dominum, & prædicauit ieiunium vniuerſo Iuda. Congregatuſque eſt Iudas ad deprecandum Deum.* Rex

fusè

fuſè rogans, orationem ſuam ſic concluſit: *Cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolùm reſidui habemus, vt oculos noſtros dirigamus ad te.*

Thomæ induſtria in ſtudendo. Scientiam vnde Thomas hauſit.

Ex geſtis Sancti Thomæ liquet, cum in ſtudiis ſuis ſemper conſuluiſſe Deum, vt intellectum redderet idoneum ad diſcendum, & adieciſſe ſæpe dies impaſtos, quando obſcuris Scripturæ locis hærebat. Vnde libri conſcripti ab hoc Doctore, precum ſanè fœtus potius quàm ſtudij meritò nuncupantur.

Sciẽtiæ fontes quos frequẽtauit Bonauentura.

Coæuus & familiaris eius Bonauentura, ſicut illius vita probat, rogatus ab ipſo Thoma, libros vt ipſi oſtenderet, vnde ſuam ſeraphicam & ardentem ſcientiam exceperit Ille manu porrecta Crucem oſtendit, vbi Chriſtus erat pendulus: Ecce, inquit, ecce Thoma Deum ſcientiarum Dominum. Orando crebrò mihi mos eſt, ex hoc perenni cœleſtis intelligentiæ fonte puros latices exhaurire.

Hieronymus quare virus hæreſeos nõ ebibit audiẽs Didymum. Doctrina ſine Oratione præuia fuit noxia Didymo, & Ruffino.

Præuiæ orationis ope lethale virus hæreſcos non ebibit Hieronymus, quando ſacram Scripturam audiit à Didymo Alexandrino cæco, viro doctiſſimo, quem Origenis hæreſes infecerant. Sed Ruffinus homo charus olim Hieronymo, & poſtea infenſus, ea cautione precum omiſſa dedit operam Didymo, cuius cum doctrina malum hauſit; quod, vt Paulinus ait epiſtol. 9. & 10. ad Seuerum, voluit diſſeminare Romæ, licet Hieronymo fortiter obſiſtente.

Tertullianus, vt conſtat eius libro aduerſus Pſychicos, ita fuit captus Montani diſciplina, viro huic vt maluerit adhærere, fidem quàm propugnare veram & ſinceram, quam Montanus Eccleſiæ deſertor turpiter abiurarat. Ignorantia prauæ diſpoſitionis ij omnes errauere, licet habiti doctiſſimi. Parum namque prodeſt, attentè libris incumbere, & noctes in ſtudiis inſomnes præterire, niſi Deus huic labori oratione præuia conſulatur. Ioſue anteſignano plebis Iſraël malè ceſſit non conſuluiſſe Deum, quando viri miſſi à Gabaonitis eis fecere fucos. Scriptura notat, Ioſue & Hebræos pepigiſſe fœdus cum perfida gente, Deo penitus inconſulto: *Os* (inquit) *Domini non interrogauerunt.*

Ioſue quare fuit deceptus à Gabaonitis.

Ioſue 9.

EX SS. PATRIBVS. Lumen cœleſte petit Auguſtinus.

Vt in Chriſto velut prædiuite gaza, Dei ſcientiæ & ſapientiæ ſunt theſauri reconditi; ita lucem ab eo contra cæcas ignorantiæ tenebras Auguſtinus ſedulò poſtulabat. Sic ille Soliloq. cap 3. *O Verbum, quod dixiſti in principio: Fiat lux, & facta eſt lux. Dic etiam mihi: Fiat lux, & facta ſit lux, & videam lumen & cognoſcam quicquid non eſt lumen; quia ſine te mihi tenebræ lumen, & lumen tenebræ ponuntur. Et ſic ſine tua luce non eſt veritas. Adeſt error, adeſt vanitas, non eſt diſcretio, adeſt confuſio: adeſt ignorantia, non eſt ſcientia: adeſt cæcitas, non eſt viſio: adeſt inuium, non eſt via: adeſt mors, non eſt vita.* Hæc ille, ſuo experimento ſciens, ſtudia facta ſine Dei luminis influxu non conciliare veram ſcientiam, ſed errores, in quos & ipſe lucis Dei neſcius à Manichæis eſt abductus, habens intellectum tenebris opacatum.

Lumine cœleſti non influente cæca eſt ſcientia.

Lumini cœleſti inuia quondã ſua ſtudia deflet Auguſtinus.

Affulgente demum diuina luce, noua ſtudia auſpicatus homo ille, velut magnum luminare toti Eccleſiæ illuxit. Vnde verò lumen hoc traxerit, abundè patet eius ex ſcriptis, vbi ſæpe lucis huius influxum à Dei Verbo petit, ne ſtudiis operam dando ſine Dei luminis obſequio tenebris aliis inuoluatur. Sic ille Soliloq. cap. 4. quaſi deflens ſtudia præterita, facta Deo inconſulto, ac proinde cæcæ caligini obnoxia; *O Domine* (inquit) *ô Deus Verbum, per quod facta ſunt omnia, ſine quo factum eſt nihil! Væ mihi miſero toties obcæcato; quia tu lux, & ego ſine te! Væ mihi miſero toties vulnerato; quia tu ſalus, & ego ſine te! Væ mihi miſero toties aberrato; quia tu via, & ego ſine te! Væ mihi miſero toties mortuo; quia tu vita, & ego ſine te! Væ mihi miſero toties annihilato; quia tu es Verbum, per quod facta ſunt omnia, & ego ſine te, ſine quo factum eſt nihil!*

Luminis Dei neſcij homines quam miſeri ſint.

Ne ergo tales in cæcos anfractus aliquando foret abſtractus, ſemper enixè Deum orauit, cum vt ad diſcẽda ſua arcana ſacra, luci rationis inuia, congruo lumine donaretur. Sic ille præfato loco: *O Deus Verbum, qui es lux, per quem facta eſt lux: qui es via, veritas, & vita: in quo non ſunt tenebræ, error, vanitas, neque mors. Lux, ſine qua tenebræ: via, ſine qua error: veritas, ſine qua vanitas: vita, ſine qua mors. Dic verbum, Domine: Fiat lux, vt videam lucem, & vitem tenebras: videam viam, & vitem inuium: videam veritatem, & videam vanitatem: videam vitam, & vitem mortem. Illuminare lux mea, illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo. Illuminare huic cæco tuo, qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedet, & dirige pedes eius in viam pacis.*

Doctrina ſine luce cœleſti comparata ſola humana ratione freta, loquax eſt & garrula, ſæpe Deo & ſanctæ Eccleſiæ iniuria, quia blaſphema fidem oppugnans, atque ſuæ cenſuræ ſubiiciens Canones, decreta, ſacra & omnia dogmata Chriſtiana. Benè Iudas Apoſtolus talium doctorum indolem expreſſit ita fatus: *Hi autem, quæcunque quidem ignorãt, blaſphemant: quæcunque autem naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur.*

Lumini cœleſti inuia doctrina qualis ſit.

Iudæ. v. 10.

EX SYMBOLIS. Lumine cœleſti doctrina carens eſt garrula & blaſphema.

Ad hus pertinere credo typum ſeu Symbolum, quod effinxit Scipio Bargaglius libro Symbolorum, Pinxit ille ligneum inſtrumentum, quod crepitaculum vocant, quo tribus in feriis hebdomadæ ſanctæ ſerò dicto Matutino fragor ſeu ſtrepitus editur horriſonus; concrepitans ingratè donec fax accenſa finem faciat huic fragori, qui in ſolis tenebris inſoleſcit. Crepitaculi verba ſunt hæc. DONEC MIHI FAX ILLVXERIT. Ita ſæculi doctrina, cui cœleſte lumen non affulſit, concrepantibus buccis edit clamoſa ſonos aſperos, increpitans & blaſphemans horrendè, ſicut Auguſtinus olim in tenebris, cuius doctrina loquax & crepitans contra fidem, non deſiit eſſe Deo iniuria & blaſphema, donec in tenebris ei radius affulſit accenſæ facis deſuper illucentis.

Sciẽtia quare ſit ſtudio comparãda.

Diuina demum emendicata luce, debet vnuſquiſque ſuo congrua officio addiſcere, vt benè vices agat, quas in hoc æuo gerit, alioquin laboris & ſtudij impatiens, ſi detrectat ea ſcire, quorum notitia petitur ad ſalutem, profectò reus erit gehennæ ratione talis negligentiæ, quæ peccati maculam, & reatum ignorantiæ iourit, quæ homines inducit ad infinita propè crimina perpetranda.

EX THEOLOGIA.

Ne quis ergo leue ſcelus eſſe credat negligentiam illam, qua torpeſcente ſata eſt ignorantia,

tantia, audiat Theologos vno hòc potiſſimum argumento, malum, nequitiam, & grauitatem huius criminis aſtruentes. Non eſt pœnis æternis obnoxia ignorantia, neque rea, niſi quia voluntaria eſt. Sed negligentia craſſa talem, id eſt, voluntariam ignorantiam facit, ac proinde penes eam eſt peccatum, quod ab ignorantia craſſa fluit. Etenim cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati, & cauſa prima magis influit in effectum, quàm ſecunda, cuius eſt malitia in cauſam primam meritò refundenda.

Ignorantia eſt peccatum ob ei adiunctã craſſam negligentiã.

Ex Philosophia.

Negligentia quare ream faciat ignorantiam.

Omnia iura monent, vt diſcamus ea, quæ conducunt ad rectè mores inſtituendum. In Canonico iure tritum eſt hoc effatum: *Ignorantia facti, non iuris excuſat.* Regul. 14. De Regulis iuris, in Sexto. Rurſus eo in argumento duo Canones egregij ſunt editi, quorum ecce primum. *Si iuxta Apoſtolum Paulum, Chriſtus Dei virtus eſt, Deique ſapientia; qui neſcit Scripturas, neſcit Dei virtutem, eiuſque ſapientiam: ignoratio Scripturarum, ignoratio Chriſti eſt.* Canon. Si iuxta, Diſt. 38.

Ex Ivre Canonico.

Conſonat iſte Canon. *Qui quæ Dei ſunt ſapiunt, à Domino ſapiuntur: & qui ea, quæ Dei ſunt neſciunt, à Deo neſciuntur, Paulo atteſtante, qui ait: Si quis ignorat, ignorabitur. Quicunque ſtultus eſt in culpa, erit ſapiens in pœna.* Canone, Qui quæ Dei, Diſt. 38.

Ignorantia quomodo puniatur à Deo.

Ciuilia quoque iura volunt, & decernunt cautè, leges ſciri, vt viuatur ex præſcripto iuris. Ecce legem. *Conſtitutiones Principum, nec ignorare quemquam, nec diſſimulare permittimus.* Lege Conſtitutiones, Codice de iuris & facti ignorantia libro 1. tit. 18. lege 12. concordat & alia lex, cuius en tenorem. *Leges ſacratiſſimæ, quæ conſtringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent: vt vniuerſi præſcripto earum manifeſtiùs cognito, vel inhibita declinent, vel licita ſectentur.* Lege, Leges ſacratiſſimæ, Codice de legibus, & conſtitutionibus, lib. 1. tit. 14. lege 9.

Ex Ivre Civili.

Leges ignorare nemo debet.

Leges Principum cur ſint addiſcendæ.

Profectò ſecus faciens, eſt latæ legi obnoxius; peccat enim ſæpe iuris ignorantia, quæ non excuſat eum, qui negligentia ductus, ea non addiſcit, quæ ſcita, ſolent crimina coërcere.

Legum inſcitia eſt pleſtenda.

Si quis ergo teper, ea ad ſcienda, quibus obſtringitur, ille ſanè ſua à ruina procul non eſt: namque malum portendit omen acedia, ſimilis huic torpori, qui quandoque manus atque pedes inceſſit, quo inſtare grauem & lethalem morbum homini præſagitur. Et hæc Hippocratis prænotio, lib. 3. Coacarum, cap. 1. βαρύτης δὲ ὅλου τοῦ σώματος, καὶ χειρῶν, καὶ ποδῶν, πονηρόν. Id eſt. *Grauitas totius corporis, manuum, atque pedum, peſtifera.*

Ex Medicina.

Grauitas manuum atque pedum eſt ominoſa.

Vt manus deſignat opus, ita pedes affectus ſignificant. Quando grauat negligentia tarda pedes extinguendo affectum addiſcendi ea, quæ tenetur homo ſcire. Cum rurſus hæc grauedo manus diſtrahit ab actione, cui vacare debet homo ex præcepto, notat eſſe tali in homine ignauo & inertiâ diſſoluto vitam animæ deploratam. Si verò pedes atque manus diſentiunt hunc torporem reducis ſpes ſalutis adeſt, ita ſuam deſidiam cùm caſtigat homo, factus alacrior ad diſcendum, & agendum; de ignorante ſciens atque prudens efficitur, & defunctus in tenebris, affulgente nouo lumine ſuſcitatur.

Illucente ſole, tarò cadit homo; ita lumen ſcientiæ obſtat ne labamur in peccata, & præſertim ea, quæ ex ignorantia vincibili & noxia perpetrantur.

Ex planetis vnus eſt tantùm, ſcilicet ſol, dictus ſol, fortè quia ſolus, cui à natura lumen ineſt rutilum & coruſcum, quo mutuato micant alij & planetæ, qui omnes plerumque ſolent exorbitare à linea ecliptica, cùm duntaxat vni detur Soli nunquam ab hoc medij Zodiaci tramite deuiare. Idcirco benè Soli depicto voces iſtas inſcripſit Ferrus in theatro ſuo Symbolorum. ORBITA NON EXCEDENS.

Ex Symbolis.

Sic ille, cui è cœlo lumen intelligentiæ affulget, detersâ & abactâ procul omni ignorantiâ, ita Dei mandatis inſiſtit, vt ſonorè canat cum Dauide: *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Vnde poteſt ORBITA NON EXCEDENS, vt ſingulare ſidus, meritò nuncupari. Alij verò, quibus ineſt parum, & inumbratæ lucis, vt eſt illa hominum, qui negligunt addiſcere neceſſaria ad ſalutem; hi inquam facilè aberrant & declinant à recta linea mandatorum.

Pſal. 118.

Quæ lenocinijs voluptatum illecta perit, fit ærumnis anima rediuiua.

In hæc verba:

Ecce defunctus efferebatur.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribvs, vtroqve Ivre, Historia, Symbolis, et Medicina.

ELatus extra fores & mœnia ciuitatis adoleſcens Naïmita, meam ſolicitat induſtriam ad probandum, eos, qui peccant ex infirmitate, foras efferri, penitus extinctâ Dei gratiâ, quâ conſtante ſibi illibatâ, domi, id eſt, in Eccleſia ſancta, ſicut legitimi & dilecti Dei filij morabantur.

Peccati ex infirmitate figura.

Auſpicabor à Theologia, probante primò ſani hominis lapſum, & infirmitatem: deinde Philoſophiâ adſcitâ notum faciam, qua ratione foras efferatur homo, cum delinquit, & orbatur gratiâ diuinâ, cuius beneficio ſolo viuit, vt ſecus eius iacturâ mori meritò perhibetur. Suprà fusè totam hiſtoriam lapſus Adæ retuli, vnde malum, quod contrahit homo ſatus Adamo patre, nobis inflictum eſt. Ne crambe repetita malè oleat, ſuperſedeo, ne præfata, nunc refricata malè ſonent. Itaque vide ſuprà ſenſum moralem Feriæ ſecundæ Dominicæ tertiæ, vbi facta quaſi anatome omnium partium hominis, oſtendo fuiſſe ſanas eas omnes corporis & animæ potentias ab incunabulis; ſed dico, primum hominem, & exortam ab illo prolem poſt peccatum grauiter ægrotaſſe.

Itaque ſufficiet hîc recolere, omnem homi-

Ex Theologia.

Iuſtitia originalis in quo ſita.

nis integritatem, id eſt, corporis & animæ ſoſpitatem, fuiſſe penes iuſtitiam originalem, io illa ſupernaturali qualitate ſitam, qua mediante totus homo Deo ſubiectus erat, id eſt, nihil prorſus erat in homine, quod ſi voluiſſet homo, Dei ad arbitrium non ſe compoſuiſſet, appetitu ſenſitiuo morem gerent ductui rationis, & mente Deo cito citiùs obſequente.

Statim atque Dei gratiâ excidit Adam, iuſtè Deus præfatis eum exuit donis, præſertim conſtitutis ea in mentis ſubiectione Deo, quæ à corpore arcebat ea mala, quibus vrgemur, & rectæ rationis imperio ſubdebat omnes corporis & animæ facultates.

Peccati originalis effectus.

Vt ergo Dei ab obſequio defecit homo, nolens ſeruare fidem, quam exigebat eius conditio grauiter ægrotare cœpit, & infirmitatis eius ſumma fuit penes rebellionem facultatum corporis & animæ, quæ multas tragœdias excitauere, quia ſubire iugum rationis ab illo tempore detrectarunt.

Infirmitas animæ in quo ſita ſit.

Infirmitas illa fuit mulcta labis originalis, quæ contracta, duo conſciuit Adamo mala, pœnam ſcilicet, & culpam. Pœna fuit ſtipata malis innumeris, quæ in hoc æuo ſubit. Culpa verò fecit eum ita Deo exoſum, vt ſi periiſſet eo io ſtatu, ſupplicia æterna reum acerbè io alio ſæculo cruciaſſent.

Miſerante Deo deterſa fuit illa labes in Baptiſmo, ſicut in Circomciſione, modo etiam ſanctiore mares & fœminas abluente, & mundante tali à culpa. Tamen poſt Baptiſmum pœna manet, eſtò procul culpa, penes quam eſt ratio peccati, penitus abigatur.

Illa pœna, graue negotium quæ faceſſit, habet multa nomina multa: vt namque plura mala nobis conſciuit; ita ſibi nomina multa, velut inglorios hominibus titulos vſurpauit. Illud ego voco malum, infirmitatem, quæ ſe maximè in parte ſenſitiua prodit, illâ præſertim, quæ concupiſcibilem appetitum diſtinguit ab iraſcibili. Vnde Patres eam infirmitatem, concupiſcentiam dixere, rati eam ſic à parte, cui præcipuè ioſidet, congruè nuncupari.

Ex Sanctis Patribus.

Concupiſcentia eſt infirmitas animæ.

S. Auguſtinus paſſim in libris contra Pelagianos editis, concupiſceotiam, quæ ab originali peccato fluit, dicit eſſe vitium, quo proni ſunt homines ad appetenda bona ſenſibilia contra ordinem rationis. Apertè vocat hoc vitium infirmitatem, qua præualente, caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, quo ſuccumbente, vitæ in diſcrimen iocurrit anima ſauciata. Sic ille lib. 6. io Iulianum cap. 7. *Ego tanquam valetudinem malam, ex origine vitiata ingenitum eſſe dico homini vitium, quo caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.* Et lib. 1. de nuptiis, cap. 25. *Non concupiſcentia manet ſubſtantialiter, ſicut aliquod corpus, aut ſpiritus; ſed affectio eſt quadam mala qualitatis, ſicut languor.* Et cap. 31. *Carnem appellauit, vbi eſt quidam morbidus carnis affectus, non ipſam corporis conformationem.*

Quia omne genus hominum infectum eſt illo malo, peccatum originale Patres appellant peccatum naturæ, quam qui participant Adamo Patre ſati, contrahunt hoc peccatum, niſi gratia diuina potens obſtet, vt piè creditur in Maria geſtum: nam ad Chriſtum non potuit hæc macula pertinere. Sed coinquinat eos, quorum ortum ſic explicat Auguſtinus lib. 6. in Iulianum cap. 8. *Huic chirographo naſcuntur obnoxij omnes in carne de carne carnaliter nati.* Hoc naturæ manat ab Adami vitiato ſemine detrimentum.

Ex Iure Canonico.

Peccati originale quare infecit omnes homines.

Inde ſacri Canones eruditè trahunt rationem quare ſolo vno peccante, plures plecti non poſſunt ſpirituali pœna. Ecce Canon. *Quomodo vel Deo vel hominibus ullam poſſumus reddere rationem, ſi animas innocentes pro ſcelere alieno (ex quo non trahunt ſicut ex Adam in quo omnes peccauerunt originale peccatum) ſpirituali ſupplicio puniamus.* Canone, Si habes, 24. qu. 3.

Pœna labis huius; pœna, inquam, quæ in natura ſacris aquis Baptiſmi reparata manet, quam vitium, morbum, & languorem naturæ vocat, eſt quædam grauedo totum ſic hominem deorſum inclinans, vt incurius cœleſtium iſta bona infiora concupiſcat.

Ex SS. Patribus.

Peccati originalis pœna manet poſt Baptiſmum.

Auguſtinus eò vergit ita fans lib. 1. de peccator. meritis, cap. 29. *Quod igitur in membris huius corporis mouetur, totúmque animum in ſe deiectum conatur attrahere, & neque cùm mens voluerit, aſſurgit, neque cùm mens voluerit conquieſcit, hoc eſt malum peccati, in quo naſcitur omnis homo.*

Concupiſcentiæ quàm vehementes ſint motus.

Vt præmiſi, concupiſcibilis appetitus æger eſt præ aliis omnibus animæ potentiis, concupiſcendo bona noxia ſaluti, idque tali cum impetu plerumque facit, vt extra quaſi hominem peruerſo amore flagrans animus efferatur.

Ex Philoſophia.

Delectatio quid ſit.

In bonis, quæ ardenter agunt hominem, credo primas tenere bonum delectabile ſecundùm ſenſum. Ex Ariſtotele lib. 1. Rhetor. cap. 10. Delectatio eſt motus appetitus ſenſitiui ex coniunctione boni conuenientis cùm ſentitur. Vbi nota, boni præſentiam, ſi non ſentiatur, non parere delectationem, quæ cùm animal afficiat coniuncto ſimul & apprehenſo bono, tantò maior eſt delectatio, quantò magis bonum quod ſentitur conuenit animali. At illud ei maximè congruit, quod eſt abſolutè neceſſarium ad conſeruationem iodiuidui, & ſpeciei, vt eſca vitam ſeruans indiuidui; & generatio, qua mediante tota ſpecies in futura ſæcula propagatur.

Delectationis vehementia à quo debeat coerceri.

Mente ſeu ratione Deo ſubiecta, penes hominem erat refrænare motum, qui exurgit in appetitu ſenſitiuo, tali ex coniunctione cibi, & corporum; ſed poſt peccatum, pars ſenſitiua rupit habenas, quas iuſtitia originalis ei impoſuit, vnde labor ineſt, iſque grauis homini, quando motus inſurgunt effrænis huius & noxij appetitus. Raptat enim validiùs delectatio ſenſualis eos, quos afficit, quàm delectatio ſpiritualis, propter tria quæ conducunt ad delectationis huius maximum incrementum.

Delectatio ſenſualis quare fortior eſt ea quam percipit intellectus.

Primò, quia ſenſibilia ſunt magis nota quo ad nos, quàm intelligibilia. Secundò, quia delectationes ſenſibiles, cùm ſint paſſiones appetitus ſenſitiui, ſunt cum aliqua tranſmutatione corporali; quod non contingit delectationibus ſpiritualibus, niſi fortè quadam ex redundantia à ſuperiori appetitu ad inferiorem. Tertiò, quia delectationes corporales appetuntur vt medicinæ quædam contra temporales defectus, vel moleſtias, ex quibus triſtitiæ quædam ſequuntur; vnde corporales delectationes triſtitiis huiuſmodi ſuperuenientes magis ſentiuntur, & per conſequens acceptantur auidiùs, quàm delectationes

lectationes

lectationes ſpiritus, quæ non oppoſitâ triſtitiâ aliquâ laceſſuntur.

Delectatio-nis effectus quales ſint.

Itaque ſæpe talis eſt delectatio partis ſenſitiuæ, totum vt hominem abripiat, & conuertat in obiectum, rem ſcilicet veneream, aut gulæ cupedias, feriante quaſi ratione, quia vel trahitur in conſenſum, vel offuſis à voluptate cæcis tenebris obumbratur. Dum verò totus homo conuertitur in obiecta fucos facientia rationi, mens à Deo auerſa male habet, & peccato mortifero iocauta anima ſauciatur. Vnde liquet veritas tituli ſectionis huius, quæ affirmat, animam perire illectam lenocinius noxiæ voluptatis.

Homines & beſtiæ non eodē modo mouentur ab obiectis.

Philoſophia conſcia naturæ arcanorum, eruditè modum diſtinguit, quo homines, & bruta, ſua feruntur in obiectà. Ait ſcientia illa, rerum omnium indolem inueſtigans, beſtias defectu rationis agi, imò rapi io obiecta, & præſertim delectabilia: homines verò ſecus, ratione refrænante motus incongruos partis ſenſitiuæ, foras non raptari, ſed aptè ſicut congruit operari.

Quiſquis ergo rapi ſe permittit ab obiecto delectabili, ille malè habere probat partem ſenſitiuam, quæ ductui rationis obedire debet, vt illa Deo; ne faciendo ſecus, efferatur homo, vitæ ſicut expers: eſt enim anima defuncta, Dei gratia ſpoliata.

Peccatum eſt quaſi pecoris actum.

Idcirco benè quidam dixere, oomen peccati deduci à pecore, ita vt peccatum ſit pecoris actum. Nempe ſicut pecoris actus eſt, à parte ſenſitiua mota; oullus enim rationis vſus ineſt beſtiis: ita cùm peccat homo, præſertim ea infirmitate, ſola pars ſenſitiua mouet eum adiungendum ſe obiecto delectabili, inconſulta prorſus lucida ratione.

Hæc victoria obtenta à parte ſenſitiua, ſuam in delectationem raptante totum homioem, longè latéque clamat, hominem quando malè agit eſſe pecus, quia ſenſualitatis opus fuit, quod peccauit, ratione quaſi penitus otiante. Poteſt oamque dici ratio feriari, quando ſuas ioordinatè vices obit, vt accidit in peccato, vbi ratio aberrat ab ordine præſtituto.

Ex SS. Patribus.

In vile pecus hominem degeneraſſe ſuo crimine perpetrato, lugent & affirmant Patres, in quibus vnus Auguſtinus præ aliis eſt expertus, hominem cùm delinquit indole mutata pecus fieri, tecto rationis vſu penitus intercepto.

Peccatū hominem mutauit in beſtiam.

Sic ille lib. 2. de peccato originis, cap. 4. *Comparatur homo pecoribus per vitium, non per naturam, non pecoris vitio, ſed natura. Tanta namque excellentia eſt in comparatione pecoris homo, vt vitium hominis, ſit natura pecoris.* Item lib. 4. aduerſus Iulianum, cap. 5. *Hæc libido non eſt malum in bellnis, quoniam non repugnat rationi, qua carent.* Et io Pſal. 103. conc. 4. *Quod equo natura eſt, homini crimen eſt.*

Peccati effectus in carne Adæ fuit beſtialis.

Hominem in beſtiam tranſiiſſe probat idem ab effectu lib. 1. de peccatorum remiſſione, & meritis, cap. 16. *Quando* (inquit) *peccauit Adam non obediens Deo, tunc eius corpus gratiam perdidit, qua eius animæ omni ex parte obediebat: tunc ille extitit beſtialis motus pudendus hominibus, quem in ſua erubuit nuditate.* Et lib. 4. in Iuliaoum cap. vlt. *Quid* (inquit) *eſt guſtato cibo prohibito nuditas indicata, niſi peccato nudatum, quod gratia contegebat? Gratia quippe Dei magna ibi erat, vbi terrenum & animale corpus beſtialem libidinem non habebat.*

Cùm ergo talis & tanta nobis inſit infirmitas à natura, cautè debet homo fugâ ſibi conſulere, quando Venus obiecto corpore ſpecioſo titillat eum. Tunc namque vita animæ vocatur in diſcrimen; quippe libido ſolet delectationem callidam ad perdendum animam corpori procurare.

Ex variis hiſtoriis.

Vriæ vxore viſa Dauid periit, Ammon quia ſolus vna vel mora ſua cum ſorore primò necem animæ conſciuit, deinde corporis, quam intulit Abſalon vitiatæ frater, ſorori iniuriam illatam effuſo rei ſanguine vindicando.

Luxuriæ occaſio multos perdidit.

Iulius Cæſar tot victoriis clarus & triumphis, à Nicomedis vxore fuit victus, eius ſpecie captus, vt enarrat Suetonius. Antonius ex Plutarcho totum Imperium vſurpare volens, Cleopatræ ſe ſubmiſit, impudicè malens eam ſequi, ſubactus & proſtratus eius libidine; quàm repudij libello dato Cleopatræ, conciliare ſibi victoriam primò ſui, deinde totum Imperium generosè ſuæ ſubdere ditioni.

Ea Andrea Cheſnæo in hiſtoria Angla anno 977. dum Edoardus II. Rex attentè ſuos oculos in ſpecioſam mulierem defigeret, inſidiosè fuit occiſus à ſicario, cuius ille ſicam diſtrictam non aduertit, quia libido totum rationis vſum extinxerat in homine, ſic luente pœnas obſequij, quod ſimulacro Veneris exhibebat.

Ex Symbolis.

Scipio Bargaglius egregio Symbolo deſcribit ſortem infœlicem hominis, qui à voluptate illectus, ei incautè totum ſe deuouet. Ille ſuo in libro Symbolorum pingit piſcem, qui in fluminis ora ſolis radios excipit, magna quidem voluptate, verùm noxia: quippe nequit aquis amplius ſeſe committere. Vnde perit eo ſole, quo luxurians antea lætabatur. Pictura loquax, iſta verba refert. ABSVMITVR ÆSTV.

Aſpectus impudici lethales fuere multis.

Simili propè fato perit homo, cuius anima luxuriando foras effertur, & præſertim quando viſu obſcœno benè comptæ mulieris ſcintillantes oculi deprædantes animam turpiter oblectantur. Propter eos obtutus homo ABSVMITVR ÆSTV. Holofernes viſa Iudith impudicè fuit captus oculis, & deceptus, imò cæſus ingloriè ab eadem fœmina ſpecioſa, cuius formam elegantem vibrantes oculi deperibant. *Iudith. 10.*

Samſon vt audiit, parentes ægrè ferre fœdus quod pepigerat cum fœmina Gentili, hoc reſponſo voces eorum querulas exploſit. *Placuit oculis meis.* Sed illi oculi vibrati incautè, citam luêre pœnam concepti amoris. Etenim æſtu fœminæ, quam ardebat ceſſit in hoſtium manus, qui conſcios erroris eius oculos effoderunt. *Iudic. 14.*

Ne incurras, homo, tale in diſcrimen, prudenter & caſtè tuos obtutus ſic coërce, viſa ne fœminâ formosâ tibi occurrente, fœdo æſtu illius turpiter abſumaris; & proinde tibi ſit epitaphium idem cum piſce, qui ABSVMITVR ÆSTV.

Ex Iure Ciuili.

Aſpectus in domum vicini prohibiti.

Diocletianus & Maximianus Imperatores cauere ſuo edicto nequis in vicino muro iuris alterius feneſtram foderet. Ecce legem latam in gratiam Apollinaris contra virum quemdam illi iniurium, cui nomen erat Iulianus. *Altiùs quidem ædificia tollere, ſi domus ſeruitutem non*

nou debeat, Dominus eius minimè prohibetur. In pariete verò tuo, ſi feneſtram Iulianus vi vel clam feciſſe conuincatur: ſumptibus ſuis opus tollere, ſi domus ſeruitutem reſtituere compellitur. Lege, Altiùs, Codice, de ſeruitotibus, & aqua, lib. 3. tit 34. lege 8.

Probibetur ea lege viſus, qui defertur in interiora domus alterius, ſed non ille, cui puriore cœlo frui conceditur, fabricata domo altiùs aſſurgente.

Fas eſt vnicuique ſuos oculos erigere in cœlum, & inde velox & neceſſarium efflagitare Dei auxilium, vt prudenter olim regius Propheta fecit ita fatus: *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino.* Item: *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis.* Sed ab alto ſuos oculos in mulierem dirigere, ſalaci aſpectu, & petulco viſu, diuina lege nefas eſt, quia delectatio partis ſenſitiuæ trahit animam in conſenſum, qui ab ea facilè à vibratis eo intento in fœminam oculis extorquetur. Chriſtus ſeuerè tales aſpectus inhibuit vt factos in ſupremum luxuriantis animæ detrimentum: *Omnis* (inquit) *qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo.*

Pſal. 120.
Pſal. 122.
Matth. 5.

Reparare ſuis ſumptibus feneſtras eo modo, muro in alieno factas, perinde ſonat, ac reuocare ſuos oculos ab omni aſpectu, qui temerare poteſt animam incurrentem in obiecta parum congrua puritati. Ad hanc animæ ruinam pertinent iſta lamenta Vatis Ieremiæ: *Oculus* (inquit) *meus deprædatus eſt animam meam, in cunctis filiabus vrbis meæ. Venatione ceperunt me quaſi auem.*

Oculus animam deprædatur.
Thren 3.

Sic aſtutè ſolet auis Philomela capi, ſagacis aucupis induſtriâ, qui cautè ſuum explicando rete, notam auiculæ eſcam affigit ei, quam ſtatim atque videt auis ex arbore opaca, cui incumbit, vltro viſo cibo illecta ſe demittit ima in retia, vbi deglutiendo cibum aſpectum concludit eam rete latens callidi venatoris. Vnde cepit anſam Ferrus in theatro ſuo Symbolorum, depingendi Philomelam attentam illecebræ, quæ retibus operta fucos aui facit, ſeſe in ſubiecta retia demittenti. Picturæ voces inſinuant indolem auiculæ facilis atque pronæ ſuum in excidium. Hæc etenim verba refert tabella, fatum delineans volucris imprudentis. RAPITVR OBTVTV. Incautus homo ſuos oculos vltro vibrans in faciem fœminæ ſpecioſæ, tali RAPITVR OBTVTV.

Philomela qua induſtria capiatur.
Ex Symbolis.
Aſpectu incauto Dei gratiâ excidit anima.

Vt ſenſus delectatione ſolent homines allici ad peccandum; ita debent cautè malo illi occurrere, ne ſenſu illecto, prauo & noxio ab obiecto, vitâ cadat anima incauta, mali conſcia perpetrati.

Ex Medicina.
Delectationis eſt medela dolor.

Contraria contrariis curare moris eſt medicorum, ideoque viri Sancti delectatione ſenſus eos titillante, diris & acerbis doloribus conſuluere ſibi, quos ne voluptas eis illuderet, ſponte ſuo cruciatu corpori conſciuerunt. Sanctus Benedictus, vt illius geſta probant, ea medicorum cautela malo ſe ſubduxit quod inſtabat ei, niſi (voluptatis ſenſu carnem afficiente) citò contrarium pharmacum vſurpaſſet. Prurientis enim carnis delectabilem ſenſum extinxit, ei opponens alium ſenſum permoleſtum. Nam corpore denudato totum ſe immiſit in ſpinas, vbi volutatus, eum dolorem ſenſit, qui alium omnem ſenſum extinxit gliſcentis antea voluptatis.

Ex Variis Hiſtoriis.
Fridericus probat S. Franciſci caſtitatem.
Auſteritatis exempla.
Benedictus Abbas quare nudus ſe in ſpinas immiſerit.

Ex Chronicis Minorum, in vita Beati Patris noſtri Seraphici Franciſci, conſtat, eum à fœmina tentatum, quæ illo intento fuit à Friderico Imperatore miſſa & conducta, virum vt hunc Sanctum corrumperet. Conſtat, inquam, ex ſerie geſtorum eius, eum exuta veſte nudum ſe immiſiſſe prunis ardentibus, vt ſubſtrato igne faces libidinis extingueret, cruciatu carnis aduſtæ fortiter obſtante, foco ne luxuriæ prouocata illius anima conflagraret.

Franciſcus quare nudus in carbones ardentes ſe mittit.

Eadem illius geſta ferunt, ipſum Seraphicum Patrem in Comitiis generalibus Aſſiſij coactis, quo conuenere fratres omnes æui illius, abſtuliſſe viris quingentis ex ſuis, circulos ferreos, & catenas, quibus corpori nudo affrictis obſtabant, ne moleſtus eis eſſet delectabilis ſenſus noxiæ voluptatis.

Hieronymus in vita Sancti Hilarionis ait, eum quindecim annos natum, ſenſiſſe in eremo primam impetiginem carnis, obſcœnè ſuo more viris etiam ſanctis turpia ſuggerentis. Vt ſenſiſſe fuit vitium naturæ deprauatæ: ita Dei conſilium extitit, illud antidotum quo ſe præmuniit: nempe nudam teneramque cutem cinxit aſpero cilicio; adeò permoleſto, procul vt arceret omnem luxuriæ ſenſum. Delectatio namque ſolo dolore aſpero coërcetur.

Hilariō ſenſum delectationis qua ratione extinxit.

Hac potiſſimum docti ratione, vitam auſteram inſtituêre viri religioſi omnes, qui ſe deuouêre Deo in clauſtris, vt patiendi aſſiduitate, prauæ delectationis in diſcrimen non incurrant. Cùm namque proni ſint in malum homines à natura, nequit hæc inclinatio praua fluens ab origine prima demi, ac proinde iuge petit ſtudium, ne ſubrepens delectatio mala trahat hominem in conſenſum, quo mortifera crimina conſummantur.

Religioſi quare vitam auſteram inſtituant.

Non igitur ægrè ferat homo ſuam indolem hanc infirmam; ſiquidem infirmitas illa prauum non efficit, ſed obſtringit ad vigiles excubias. Nam ſentire malum pœnæ quidem eſt, ſed non culpæ. Conſentire verò penes nos eſt, idcirco laborare debet homo, ne à ſenſu voluptatis decidat in conſenſum, à quo debet ſedulò præcauere.

Senſus non facit peccatum, ſed conſenſus.

Hippocrates lib. de aëre, locis, & aquis, illud habet vt conſtans atque ratum: Ὁ γὰρ γόνος πανταχόθεν ἔρχεται, ἀπό τε τῶν ὑγιηρῶν ὑγιηρὸς, ἀπό τε τῶν νοσερῶν νοσερός. Id eſt. *Genitura vndequaque procedit, ſana quidem à ſanis, morbida item à morbidis.* Vnde quia ſumus morbido patre ſati, ſcilicet Adamo, nobis eius ægritudo fuit ingenita, ac proinde debet æquo animo ferri, ſicut à Paulo Deus eam voluit forti animo tolerari. Nam *Virtus in infirmitate perficitur*, vt Paulus idem audiit à Domino, quo inſpirante, ſuum corpus angoſtiis & ærumnis, vt vigiliis, inedia, aliiſque duris operibus afflixit, ne fortè prauis & noxiis naturæ motibus indulgeret. *Caſtigo* (inquit) *corpus meum, & in ſeruitutem redigo: ne fortè cùm aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.*

Ex Medicina.
Morbidi parentes ægros generant filios.
2. Cor. 12.
1. Cor. 9.

Quodque Dei curam de nobis manifeſtè prodit; ille videns homines incurios ſuæ ſalutis, non præcauere vafri dæmonis inſidias; quas occultè

cultè nobis texit, prætendendo quaſi innoxias illecebras, quales eſſe ſolent eſcarum, & amoris honeſti & ciuilis, vnde fluunt peccata gulæ, & luxuriæ fœdæ, niſi cautè ſibi attendat homo, ſæpe malis nos exercet, vt conſulat animæ, corpora flagellando. Animæ loculum tangit, vt defuncta, vitæ fiat compos. Sic medicus ægroto dura decernit vt ſanetur: Paulum ſic furentem in fideles proſtrauit, oculis orbauit, & terruit Chriſtus, eum vt deiectum erigeret, & ſanaret ægrum, quem ex inimico fecit Apoſtolum, & præconem fidei, quam perfidus impugnabat. Solere Deum plerumque flagris reuocare reos à peccatis, edocet Auguſtinus.

Ex SS. Patribus

Pauli Apoſtoli coacta conuerſio.

Sic ille epiſt. 50. ad Bonifacium: *Schiſmatici dicunt: Cui vim Chriſtus intulit? quem coëgit? Ecce habent Paulum Apoſtolum. Agnoſcant in eo priùs cogentem Chriſtum, & poſtea docentem; priùs ferientem, & poſtea conſolantem. Mirum eſt autem, quomodo ille, qui pœnâ corporis ad Euangelium coactus intrauit, plus illis omnibus, qui ſolo verbo vocati ſunt, in Euangelio laborauit: & quem maior timor compulit ad charitatem, eius perfecta charitas foras miſit timorem.*

Flagella Dei nos ad conuerſionem ſollicitant.

Auguſtinus inde probat, Eccleſiam æmulam Chriſti ſæpe malis intorquere ſuas cenſuras, & flagella, imò plagis eos afficere plerumque, frugem vt in meliorem ſeſe recipiant. *Cur* (inquit) *non cogeret Eccleſia perditos vt redirent, ſi perditi filij coegerunt alios vt perirent? Quamuis & illos, quos non coëgerunt, ſed tantummodo ſeduxerunt, ſi per terribiles ſed ſalubres leges in eius gremium reuocentur, blandiùs pia mater amplectitur: & de illis multò amplius, quàm de illis, quos nunquam perdiderat, gratulatur. An non pertinet ad diligentiam paſtoralem, etiam illas oues, quæ non violenter erepta, ſed blandè leniterque ſeducta à grege aberrauerint, & ab alienis poſſideri cœperint, inuentas, ad ouile dominicum, ſi reſiſtere voluerint, flagellorum terroribus, vel etiam doloribus reuocare.* Hactenus Auguſtinus, eo in loco antea delibato.

Ignatius à Loyola malis attritus ad vitã ſanctiorem prouocatus.

Ignatius à Loyola iacens in lecto crure fracto, vitæ ſanctioris iniit conſilium: ſicque fuit ſalutaris ægritudo malè habenti, qui fortè ſanus, in deliciis & peccatis æuum tranſigendo, ſuam animam ad Tartara demiſiſſet.

Itaque infirmus aut afflictus homo bonum debet omen inferre ſuis ex ærumnis; quippe Deus aſtruit ita vitam & ſalutem eorum, quos ab æterno ſuam in ſortem adſciuit. Vnde cruces & anguſtiæ ingruentes, quamuis homini diſpliceant, ſunt vltro ſicut amoris Dei in nos teſſeræ ſubeundæ.

Ex Iure Canonico.

Hoc dogma ratum & conſtans eſſe, probat iſte Canon. *Moleſtus eſt medicus furenti phrenetico, & pater indiſciplinato filio: ille ligando, iſte cædendo; ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, iſta potius manſuetudo falſa crudelitas eſt.* Canone, Ipſa pietas, §. Moleſtus, 23. qu. 4.

Tom. IV.

Peccatum ex malitia, diabolicum eſt, non humanum.

In hæc verba:

Ecce defunctus efferebatur.

SECTIO TERTIA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Hiſtoria, Symbolis, et Medicina.

Ex Theologia.

Peccati genus triplex.

Sanctus Bonauentura, ſui Centiloquij parte prima ſectione 25. trimembrem peccati diuiſionem eſſe dicit. Nam aliud eſt peccatum ex infirmitate, aliud ex ignorantia; tertium verò peius aliis eſt id quod ex malitia mera ſiue induſtria propria perpetratur. Rurſus idem Bonauentura triplex hoc peccatorum genus ait inglorium eſſe tribus perſonis adorandæ & inclytæ Trinitatis.

Peccare dicitur in Patrem ille, qui ex infirmitate malè agit: nempe Patri potentia tribuitur. Peccatum ex ignorantia, Filium offendit, in quo ſunt theſauri ſcientiæ & ſapientiæ Dei reconditi. Qui peccat ex malitia, ille Spiritui ſancto iniurius eſt, cui bonitas tribuitur. Vnde genus hoc peccati grauiſſimum eſt omnium peccatorum.

Sanctus Thomas 1. 2. quæſt. 76. artic. 1. ad tres cauſas omnia peccata refert, ſcilicet ad rationem, vnde fluit peccatum ex ignorantia; ad partem ſenſitiuam, vnde manat peccatum ex infirmitate; & ad voluntatem, ex qua procedit peccatum à malitia conceptum, quod deterius eſt peccatis aliis ratione grauis ponderis, quo ſic delinquentes homines opprimuntur.

Grauitas illa typum habet in lapide ſepulchri, quo Lazarus defunctus erat conditus. Peccantes enim ex malitia pura, quaſi immemores indolis humanæ, prauum ingenium dæmonis induerunt.

Peccatum ex malitia quid ſit.

Ex S. Thoma 1. 2. quæſt. 78. artic. 1. Ex malitia peccat, qui neque paſſione impulſus, neque ignorantia iuris aut facti obcæcatus, probè ſciens, cùm in vniuerſali, tum in particulari, rem eſſe malam ſimpliciter; atque adeò repugnare bono honeſto, & nocere animæ; ſponte tamen illam ob rationem boni minoris, quam in ea cernit, ſcilicet vtilis, aut delectabilis, anteponit bono maiori, atque adeò rem illam peruersè eligit. Vnde fit, vt malitia, ex qua tunc veluti ex cauſa dicitur quis peccare, nihil aliud ſit, quàm vis ipſa liberæ voluntatis, quæ cauſaliter tantùm malitia dicitur, quatenus poteſt efficere malam electionem, qua perperam minus bonum maiori anteponitur, & ſic negligitur malum ſpirituale maius, vt declinetur malum minus, ſcilicet priuatio ſeu carentia boni delectabilis, aut vtilis.

S. Bonauentura vocat peccatum ex malitia,

peccatum ex induſtria, cuius ſex ſpecies eſſe probat, & vnde fluant colligit erudiitè. Sic ille parte prima Centiloquij ſectione 15. *Peccatum ex induſtria, ſiue in Spiritum Sanctum, eſt auerſio voluntatis malignantis à ſummo clemente Deo. Cuius ſunt ſex differentiæ, ſcilicet deſperatio, præſumptio, impugnatio veritatis agnitæ, inuidentia fraternæ gratiæ, obſtinatio mentis, finalis impœnitentia.*

Ex SS. PATRIBVS.

Hunc numerum peccatorum ex malitia, ſic aſtruit hic doctor Seraphicus: Peccatum ex malitia impugnat gratiam pœnitentialem, per quam fit remiſſio peccati à Deo intra eccleſiaſticam vnitatem. Impugnare poteſt pœnitentiam in ſe, & ſic ſunt duæ ſpecies. Namque primò facit pœnitentia reſilire à commiſſis, & huic opponitur obſtinatio mentis, qua conſtat homo ſibi in peccato, corde inſtar lapidis indurato. Secundò pœnitentia in ſe ſpectata reos inducit ad cauenda peccata, quibus olim erant obnoxij. Deſtruit hunc effectum finalis impœnitentia, quæ eſt propoſitum nuſquam agendi pœnitentiam de peccatis impiè perpetratis.

Peccati ex malitia quænam ſint ſpecies.

Obſtinatio quid ſit.

Impœnitentia finalis quid ſit.

Sicut peccatum ex malitia impugnat gratiam pœnitentialem in comparatione ad Deum vnde fluit hæc gratia, ita duplex alia ſpecies exurgit iuxta duas vias Dei, quas Propheta dicit eſſe miſericordiam, & veritatem ſeu iuſtitiam: *Vniuerſæ* (inquit) *viæ Domini, miſericordia, & veritas.* Miſericordiam offendit deſperatio: nempe malè ſentit de miſericordia diuina reus homo, ratus ei commiſſa ſua crimina præualere. Iuſtitiæ verò Dei iniuria eſt præſumptio, ſtultè ſibi perſuadere nitens ſe peccare impunè; quaſi verò Deus non eſſet iuſtus, reddens vnicuique prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum, quam maculam affricare Deo ſummam arguit nequitiam in homine iniquo, tali animo delinquente.

Pſal 24.

Deſperatio quid ſit.

Præſumptio de miſericordia Dei quid ſit.

Demum ſi peccatum ex malitia impugnat gratiam pœnitentialem in comparatione ad vnitatem Eccleſiæ, in qua recipitur, exurgunt inde duæ aliæ ſpecies: ſiquidem vnitas Eccleſiæ conſiſtit in duobus, ſcilicet in fide ſeu veritate, & in gratia ſiue charitate. Impugnatio veritatis agnitæ grauiter offendit vnum, videlicet fidem ſeu veritatem; & ab inuidentia fraternæ charitatis, alterum, ſcilicet charitas impugnatur.

Impugnatio agnitæ veritatis quid ſit.

Inuidentia fraternæ charitatis quid ſit.

Supereſt nunc probare, tale admitti peccatum ex malitia, quod vtinam in ſpeculatione ſolùm eſſet, & non in praxi, quam plurimorũ eſſe ſacro codice cõprobatur. Vt Iob 34 *Quaſi de induſtria receſſerunt ab eo, & omnes vias eius intelligere noluerunt.* Et Prou. 2. *Qui reliquerunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas, qui lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis.* Luc. 12. *Seruus, qui cognouit voluntatem Domini ſui, & non fecit ſecundùm voluntatem eius, vapulabit multis.* Iacob. 4. *Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi.*

Peccatum ex malitia an detur.

Iob 34.

Prou. 2.

Luc. 12.

Iacob 4.

Quia dixi, ad peccatum ex malitia requiri vt non ignorantiâ excæcatus homo peccet; conſulenda nobis eſt Philoſophia, quæ vult omnes ignorantes eſſe qui delinquunt. Ita Ariſtoteles 3. Ethic. cap. 1. *Omnis* (inquit) *peccans eſt ignorans.* Præiuit ei Salomon ita fatus: *Errant, qui operantur malum.*

Peccans omnis eſt ignorans.

Ex PHILOSOPHIA.

Prou. 14.

Diſſoluo nodum, dicens, eſſe duplex genus erroris. Nam ſpeculatiuè poteſt quis errare, vel practicè. Speculatiuus error ignorantiam inuoluit, & hic non eſt in peccato ex malitia, quod ſupponit, hominem ſic peccantem ſcire & velle malum, quod nequiter operatur.

Error duplex, vnus ſpeculatiuus, alter practicus.

Error practicus in eo conſiſtit, quòd ratio imperio ſuo proponit voluntati minus bonum præ maiori bono amplectendum, quod rationis imperium eſt falſum & erroneum practicè: nam eſt contrarium appetitui recto; & veritas practica huius imperij conſiſtit in conformitate talis imperij cum appetitu recto. Inde liquet, eum, qui ex malitia peccat, practicè errare, quia bonum ſpirituale maius cognitum poſtponit minori bono, cuius vſu vt fruatur, vltro ſciens que malè agit, quod malitiæ meræ patet eſſe liquidum argumentum.

Error practicus quid ſit.

Explicatio illa, duplex ſtatuendo genus erroris, eò vergit, quò Thomas abit, ita fatus, 1. 2. qu. 78. art. 1. *Qui peccat ex malitia, ignorat, & errat in particulari, quatenus non iudicat, bonum maius ſpirituale eſſe anteponendum minori bono.* Error ille dici poteſt, iudicium practicum, vel dictamen rationis practicæ, vt ab errore ſpeculatiuo congruè diſtinguatur.

Error quomodo reperiatur in eo qui peccat ex malitia.

Multi credidere, dici peccatum ex malitia ratione mali, in quod voluntas fertur ſub ratione mali. Namque ſuo ab obiecto talis voluntas tunc maximè deuiaret. Voluntatem velle malum vt malum eſt, ſcripſere duo viri illuſtres, ſcilicet Scotus in 1. di. 1. qu. 4. & Okamio 3. ſentent. quæſt. 13. dubio 3. Sed non inde ſuum nomen traxit peccatum ex malitia. Quippe nemo malum vult vt malum eſt, ſed ſub ratione boni alicuius delectabilis, aut vtilis apparentis. Etenim quantumcunque graue crimen ſit, peccaturus homo ſibi ſpeciale bonum in cognito malo latens fingit, quo apprehenſo, ſciens atque volens ſe accingit ad nefanda crimina committenda.

Malum vt malum non amari poteſt.

Malũ amatur ſub ratione boni.

Præterea ex Scriptura Sacra liquet, hominem non poſſe malum velle niſi ſub ratione boni alicuius apprehenſi à peccante. Verbi gratiâ Sap. 14. dicuntur. *Creatura Dei facta in muſcipulam pedibus inſipientium.* Quia ſcilicet non niſi ſub aliqua ſpecie prætenſa boni, ad creaturas diligendas homo fucos patiens ineſcatur.

Sap. 14.

Rurſus Iſaias ait: *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum.* Quo loco docet, eos, qui bonum auerſantur, non illud odiſſe niſi ſub ratione mali, quod apprehendunt in adeptione boni. Vt ſecus inſinuat, homines amare malum ſub ratione boni. Vergit eò Pſaltes: *Filij* (inquit) *hominum vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Id eſt. Quare bonum non ſimpliciter, & reuerà bonum amatis, ſed illud duntaxat quod eſt cute ſolùm tenus bonum, vtpote titillans ſenſus hominis imprudentis.

Iſai. 5.

Pſal. 4.

Auctoritate Patrum conſtat, hominem non amare malũ, niſi ſub ratione boni alicuius, quod eſtò fucos faciat, vt fictitium bonum, & apparens, ſufficit vt apprehenſo tali bono, demens & incauta anima dementetur. Audiendi Patres.

Ex SS. PATRIBVS.

Gregorius Nyſſenus lib. de opificio hominis cap. 20. Affirmat, *Neminem ruere in vitia, niſi ineſcatum aliqua boni ſpecie.* Auguſtinus item ait lib. 2. Confeſſ. cap. 6. *Neque ipſum Catilinam amaniſſe facinora ſua, ſed vtique aliud, cuius causâ illa faciebat.* Ipſe memor

Auguſtinus puer quare malũ amauit.

furti

furti à ſe facti, dicit cap. 8. non ſe idcirco. *Malum ipſum furti amauiſſe in illa ſua actione, ſed conſortium ſodalium, ſine quibus furtum illud non alioquin commiſiſſet.*

Ex Philoſophia. Mali quare nequit alicere voluntatem vt ametur.

Philoſophia ipſa clamat, voluntatem non poſſe velle malum, neque nolle bonum. Actus enim potentiarum nequeunt tranſilire ſua obiecta, quia ſunt determinati ad uorm. Cùm ergo velle, bonum habeat pro obiecto; ſicut nolle, malum habet vt ſcopum; homo nequit amare malum, quin apprehendat in iſto malo obiecto, boni apprehenſi aliqua ſaltem ſpecies emcotita.

Amoris obiectum eſt bonum.

Circumfertur eo in argumento verax effatum Dionyſij cap. 4. de diuinis nominibus: *Nemo* (inquit) *intendens ad malum operatur.* Ariſtoteli congruum eſt hoc Dionyſij dictum: quippe libro primo Ethic. cap. 1. *Omnis* (inquit) *ars, & diſciplina, itidem ac electio, bonum aliquod appetere videtur. Quapropter benè veteres bonum eſſe dixerunt, quod omnia appetant.* Et lib 8. Ethic. cap. 5. *Amabile* (inquit) *bonum, vnicuique autem proprium.* Illud idem Seneca docet lib. 4. de beneficiis cap. 17. *Quis eſt* (inquit) *qui non inter ſcelera, & iniurias opinionem bonitatis affectet? Nequitia odio pudoriqae eſt. Neque quiſquam tantùm à lege naturali deſciuit, & hominem exuit, vt animi causâ malus ſit.*

Bonitatis ſpecies requiritur in malis.

Ex præfatis conſtat abundè, nomen peccati ex malitia non inde peti, quòd homo velit malum ſub ratione mali; ſed idcirco dici peccatum ex malitia, ex propria nequitia inſita voluntati. Cùm namque radix peccati ſit, vt vltro fiat, id eſt voluntarium ſit, quò magis erit voluntarium, eò deterius erit & peccatum, quòd idcirco notâ malitiæ congruè deſignatur.

Ex Ivre Canonic. Peccata debent eſſe voluntaria.

Idcirco benè monet iſte canon. *Illa cauenda ſunt, quæ ex noſtra volantate prodeunt: delicta inuentata, & irrationabiles paſſiones corporis. Quorum igitur nos ſumus domini, bonum principia extiaſecus non quaramus, nec deriuemus in alios: ſed agnoſcamus ea, qua propriè noſtra ſunt. Quod enim poſſumus non facere ſi volumus, huius electionem mali nobis potius debemus, quàm aliis aſcribere. Ideo etiam in iudiciis iſtis voluntarios reos, non ex neceſſitate compulſos culpa ſtringit, pœna condemnat, &c. Mala enim non ſunt, niſi qua crimine mentem implicant, conſcientiam ligant.* Canone. Illa cauenda 15. qu. 1.

Ex SS. Patribvs. Peccatũ eſt ſuo factori ſemper attribuendum.

Deterget Adæ labem Baptiſma ſublato malo culpæ, & derelictâ ſolâ pœnâ, reos quæ non facit. Ideoque ſi perimus, perditio noſtra non eſt naturæ ſeparatæ fœtus, ſed effectus criminis actualis. Ideoque benè monet Ambroſius lib. 1. de Iacob, & vita beata, cap. 3. *Non eſt* (inquit) *quòd cuiquam noſtrum aſcribamus ærumnam, niſi noſtra voluntati. Nemo tenetur ad culpam, niſi voluntate propria deflexerit. Non habent crimen qua inferuntur reluctantibus. Voluntaria tantum commiſſa ſequitur delictorum inuidia, quam in alios deriuamus. Voluntarium ſibi militem elegit Chriſtus: Voluntariam ſeruam ſibi diabolus auctionatur. Nemi-nem iugo ſeruitutis aſtrictum poſſidet, niſi ſe prius peccatorum ære vendiderit.*

Ex Ivre Civili. Vitia parentum tranſeũt in filios.

Iſta iuris ciuilis apud nos illibata viget conſtitutio: *Vitia poſſeſſionum à maioribus contracta perdurant: & ſucceſſorem auctoris ſui culpa comitatur.* Lege. Vitia. Codice. De acquirenda, & retinenda lib. 7. titul. 32. leg. 11. Homo natus, habet inſitum ab Adamo malum culpæ atque pœnæ, vt vitium naturæ, quam à primo parente trahit. Sed culpa deleta ſacris aquis Baptiſmi, eſt reſumenda tei in cuiuſque arbitrium, ſi denuo contrahatur.

Peccatum ex malitia vnde ſuum nomen habet.

Ex voluntate deprauata prodit hoc peccatum ex malitia. Namque malum velle, licèt ſub ratione boni delectabilis aut vtilis, quo ſtipatur aliquando malum quod amatur, reuerà notat & manifeſtè probat omnimodam animæ corruptelam. Ideoque praua ex voluntate malè agentes, hominem non ſapiunt, cui peccando ea infirmitate, quædam ſynderesis ſupereſt ad reſipiſcentiam; ſed in adhærente malo voluntate dæmones æmulantur.

Peccati ex malitia pœna eſt finalis impœnitentia.

Profectò ſalus huiuſmodi hominum maximum vertitur in diſcrimen: Etenim in multam, quam depoſcit hoc immane nefas impœnitentia finalis eos ad tartara comitatur.

Ex varijs hiſtoriis. Exempla hominum qui periere ob peccata ex mera malitia.

Ex codice ſacro plures homines occurrunt nefarij, quibus peccata ex malitia perpetrata viam ſtrauere finem ad teptobum. Nonne Saül huic peccato fuit obnoxius quando malè affectus erga Dauid hominem innoxium, & illi beneficum, in caput eius actus à dæmone coniurauit. Eiuſdem quoque farinæ fuit Ieroboam, qui vt vndecim tribus Iſraël abſtraheret à cultu Dei, induxit eas in cultum vitulorum, quos aureos fecit, ita fucos faciendo plebi, præoſtenſo, loco Dei, aureo ſimulachro. Conſcius horum fuit & malorum Sedecias, aliique Reges Iſraël, & Iudæ, qui ex praua voluntate Deo iniurij miſerè perierunt.

Caroli Regis Nauarræ mors horrenda.

Carolus Rex Nauarræ, nomen affectando nequà & peruerſi hominis, ita vitam egit vt ſonabat eius epithetum. Dictus enim eſt Carolus Malus. Vltrò ſcienſque ſuum duxit æuum in nefandis operibus, lento demum igne corpore aduſto, & eiulando ſuam animam exhalauit. Ita Andreas Fauinus in Carolo illo nequam.

Henrici VIII. Regis Angliæ mors deploranda.

Propior eſt ſæculo noſtro, nequam Henricus VIII. Angliæ Rex, qui probè ſciens, improbam eſſe ſuam defectionem ab Eccleſia, igne & ferro furens in capita fidelium, multo ſanguine effuſo ſuam hæreſim ſanxit; & moriendo, volens ſeſe recipere in Eccleſiæ ſanctæ ſinum, non potuit, quia noluit cùm poterat, ita Deo iuſtè viri ex malitia peccantis igne æterno tetra crimina vindicante.

Iuliani Apoſtatæ mors horrenda.

Iulianus item Eccleſiæ deſertor, homo bonis & ſelectis literis tinctus, quod peccauit prauæ fuit voluntatis opus, & diabolicum facinus. Sponte Deo ſe præſtitit iniurium, & peccando nequam eſſe voluit, & videri. Mors congrua vitæ fuit. Namque Dei, & bonorum omnium oſor, blaſphemando nomen Chriſti, quem per deriſum nuncupabat Galilæum; perfidus expirauit. Ita hiſtoria Imperialis ſub ann. 363.

Cryſorius deſperans moritur.

Me deficeret charta, reos omnes ſi vellem traducere, qui peccantes ex malitia mera, locum pœnitentiæ in ſupremo agone ſibi non potuere fuſis precibus impetrare. Gregorius Magnus in dialogis ſuis fusè refert hiſtoriam Cryſorij viri illuſtris, æuo illo clari diuitiis & inſulis dignitatum, quæ fortè necem animæ conciliauere eo illi, cui moriendo cohors dæmonum aſtitit, vltura mala, quæ ex malitia mera

ſanus nequiter exantlatat. In ſpiritu extremo Deum orauit, vt vſque ad manè breues annueret inducias, vt pœnitendo ſibi conſuleret. Sed quia contempſit æuo ſuo toto Deum, ille ſicut iuſtus ei ad pœnitendum optata momenta breuia denegauit.

Peccatum ex malitia vnde oriatur.

Thomas 1. 2. qu. 78. art. 1. & 3. coniicit, ex conſuetudine praua malum hoc contrahi. Itaque ille cautè facit, qui pro modulo abſtinet à peccatis, & præſertim ex malitia, ne poſitum in extremis, finalis impœnitentia iuſtè tradat dæmoni cruciandum.

Ex Symbolis.

Peccantibus ex malitia quare nemo compatiatur.

His qui ſponte malè agunt ſymbolum apto, cuius auctor eſt Camerarius in Centuriis, vbi pingit piſces, qui catervatim imprudentes hamo hærent, ad eſcam piſcatoris aſtu callidè prouocati. Symboli verba reis ex malitia conueniunt, ſcilicet: VLTRO SE VOLVERE CAPI. Nemo reis compatitur, qui periere, malè agendi conſuetudine. Nam ſponte ſibi conſciuere malum æternum, cùm noluere bonum æternum, ne vacarent à fruitione boni in fugaci morula tranſeuntis. Suo damno periere mali, & VLTRO SE VOLVERE CAPI.

Peccatores ex infirmitate patronos habent.

Centurionis ſeruus æger in lecto iacens habuit interceſſores apud Chriſtum, quem fecere malè habenti propitium: Dignus eſt (inquiebant) vt hoc ei præſtes. Sed tantùm abeſt, vt Lazarus quatriduanus iam defunctus habuerit aduocatos apud Chriſtum, quinimò ſoror eius ei aduerſa fuit, arcere volens Chriſtum à monumento, dicens eum defluente tabo graue tetrum quidpiam & olidum exhalare. Infirmitas ſerui procurauit ei cauſidicos: ſed Lazari fœtor ei ademit ſororum ſuffragia, quamuis eum Chriſtus vellet facere rediuiuum.

Peccauit Adã ex infirmitate.

Quod peccauit Adam, ex ſuggeſtione fuit fœminæ iam deceptæ, ideoque caſus eius mera fuit infirmitas. Diabolus verò ſecus, quod peccauit, non egit vt infirmus, ſed voluntate praua motus. Quamobrem diſcolores fuere fines vtriuſque rei. Namque dæmon periit; Adam verò Deum in humanis habuit aduocatum.

Peccatum diaboli fuit ex malitia.

Ex malitia peccantes eò tandem deueniunt, vt omni ſpe ſalutis æternæ cadant. Deſperatio namque fœtus huius eſt peccati, vt mors horrenda probat multorum, qui malè ſibi conſcij dubiam fecere Dei miſericordiam, & in agone ſupremo poſiti deſperarunt.

Peccatum ex malitia in deſperationem aut præſumptionem inducit.

Hippocratis oraculum hoc eſt, lib. 4. aphoriſm. 50. Ὁκὺ ἂν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γίνεται, καὶ παραφροσύνη θανάσιμον. Id eſt. *Vbi in febrem non intermittentem difficultas ſpirandi, & delirium incidit funeſtum.*

Ex Medicina.

Febris continua eſt infauſta cui accedit delirium.

Profectò febris eſt continua, conſuetudo peccandi ex malitia; quippe ſicut accenſa febris vrit præcordia, ita prauus quando viget vſus delinquendi, natura vitiata flagrat libidine quadam ſic peccandi, vt nunquam deſinat & quieſcat agere peruersè. Quodque peius eſt, & damnatios æternæ nota indubia, ad ſalutem reſpirare nequit homo, cui peccare ex malitia, nequiter inoleuit. Quòd ſi fortè vitæ æternæ quædam ſpes ei affulget, illa nomen præſumptionis habet de miſericordia Dei. Nam præſumit homo nequam, ſeſe remittente Dei iuſtitiâ impunè fore quod peccauit. Et hæc præſumptio de miſericordia diuina velut index eſt animæ delirantis.

Cùm ergo duo hæc ſigna infauſta febri continuæ, ſcilicet difficultas reſpirandi, & delirium, reperiantur in omni homine peccante ex malitia (nam deſperatio, & præſumptio ſunt effectus huius peccati, quod ex malitia mera prodit) nihil omnino ſpei bonæ ſubeſt hominibus, qui ex malitia delinquendo ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferos (vt reprobis omnibus inolitum eſt) miſeri delabuntur.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Turba ciuitatis multa cum illa.

ERIT hæc homilia, de peccato, & effectibus eius, qui ſtipant omnes lethali crimine ſauciatos.

Dicam primò relationes peccatoris, & defuncti adoleſcentis Naïmitæ, qui efferebatur extra Naim patriam ſuam. Ita reus homo ſuam extra patriam cœleſtem peccando procul eiicitur. Non ſapit ea quæ Dei ſunt, nec mouetur vllis inſpirationibus.

Dicam ſecundò, ſequi peccatum multa mala, quibus afficitur anima, vt ignorantia, triſtitia, & aliæ paſſiones. Eſt etiam turba numeroſa rerum, quæ corpus diſcruciant, vt perpetrati criminis inſtrumentum. Vt inopia, frigus, æſtus, morbi, dolor inedia, ſitis, & mors.

SVMMA

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri ſuæ.

ANIMÆ iuſtificatæ typus eſt adoleſcens iſte, factus à Chriſto Domino rediuiuus.

Dicam primò, à Chriſto fieri iuſtificationem, quam auſpicatur à tactu, nos ſuauiter gratiis congruis excitando. Anima Chriſto audito primùm ſedet, id eſt, ad ſe redit, vnde priùs exierat in peccatorum cœno iacens. Deinde loqui incipit crimina confitendo. Vltimum quod præſtat homo frugem in meliorem iam receptus, eſt exitus è feretro ſeu loculo, quo concluſus erat. Lupanar, choreæ, theatra, cauponæ, loca demum omnia, quæ inducunt ad peccatum, ſunt vt vaſa mortis, conuerſæ animæ declinanda.

Secundò dicam, huiuſmodi animas reddi Ieruſalem cœleſti, quæ eſt alma parens noſtra, cuius ſinu debemus aliquando capi æterna gloria munerandi.

FERIA SEXTA, DOMINICÆ QVARTÆ QVADRAGESIMÆ.

TEXTVS EVANGELII.

Ioan. 11. I. ERAT quidam languens Lazarus à Bethania, de caſtello Mariæ, & Marthæ ſororis eius.

II. Maria autem erat, quæ vnxit Dominum vnguento, & extersit pedes eius capillis ſuis, cuius frater Lazarus infirmabatur.

III. Miſerunt ergo ſorores eius ad eum, dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.

IV. Audiens autem IESVS dixit eis: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei per eam.

V. Diligebat autem IESVS Martham, & ſororem eius Mariam, & Lazarum.

VI. Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem manſit in eodem loco duobus diebus.

VII. Deinde dixit poſt hæc diſcipulis ſuis: Eamus in Iudæam iterum.

VIII. Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc?

IX. Reſpondit IESVS: Nonne duodecim ſunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt.

X. Si autem ambulauerit in nocte offendit, quia lux non eſt in eo.

XI. Hæc ait, & poſtea dixit eis: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem eum.

XII. Dixerunt ergo diſcipuli eius: Domine, ſi dormit ſaluus erit.

XIII. Dixerat autem IESVS de morte eius: illi autem putauerunt, quòd de dormitione ſomni diceret.

XIV. Tunc

XIV. Tunc ergo dixit eis Iesvs manifeſtè: Lazarus mortuus eſt.

XV. Et gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi: ſed eamus ad eum.

XVI. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Dydimus, ad condiſcipulos: Eamus & nos, & moriamur cum eo.

XVII. Venit itaque Iesvs, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem.

XVIII. Erat autem Bethania iuxta Ieroſolymam quaſi ſtadiis quindecim.

XIX. Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham, & Mariam, vt conſolarentur eas de fratre ſuo.

XX. Martha ergo vt audiuit quia Ieſus venit, occurrit illi: Maria autem domi ſedebat.

XXI. Dixit autem Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſſes hîc, frater meus non fuiſſet mortuus.

XXII. Sed & nunc ſcio, quia quæcunque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus.

XXIII. Dicit illi Ieſus: Reſurget frater tuus.

XXIV. Dicit ei Martha: Scio quia reſurget in reſurrectione in nouiſſimo die.

XXV. Dixit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio, & vita; qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit viuet.

XXVI. Et omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum: Credis hoc?

XXVII. Ait illi. Vtique Domine, ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.

XXVIII. Et cùm hæc dixiſſet, abiit, & vocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens: Magiſter adeſt, & vocat te.

XXIX. Illa vt audiuit, ſurgit citò, & venit ad eum.

XXX. Nondum enim venerat Ieſus in caſtellum: ſed erat adhuc in illo loco, vbi occurrerat ei Martha.

XXXI. Iudæi ergo, qui erant cum ea in domo, & conſolabantur eam, cùm vidiſſent Mariam, quia citò ſurrexit, & exiit, ſecuti ſunt eam dicentes: Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi.

XXXII. Maria ergo cùm veniſſet vbi erat Ieſus, videns eum cecidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hîc, non eſſet mortuus frater meus.

XXXIII. Ieſus ergo, vt vidit eam plorantem, & Iudæos, qui venerant cum ea, plorantes, infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum.

XXXIV. Et dixit: Vbi poſuiſtis eum? Dicunt ei: Domine veni, & vide.

XXXV. Et lacrymatus eſt Ieſus.

XXXVI. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum.

XXXVII. Quidam autem ex ipſis dixerunt: Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere vt hic non moreretur?

XXXVIII. Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo, venit ad monumentum: erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei.

XXXIX. Ait Ieſus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha, ſoror eius, qui mortuus fuerat: Domine, iam fœtet, quatriduanus eſt enim.

XL. Dicit ei Ieſus: Nonne dixi tibi, quoniam ſi credideris, videbis gloriam Dei?

XLI. Tulerunt ergo lapidem: Ieſus autem eleuatis ſurſum oculis, dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audiſti me.

XLII. Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis, ſed propter populum, qui circumſtat, dixi; vt credant, quia tu me miſiſti.

XLIII. Hæc cùm dixiſſet, voce magna clamauit: Lazare veni foras.

XLIV. Et ſtatim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata. Dixit eis Ieſus: Soluite eum, & ſinite abire.

XLV. Multi ergo ex Iudæis, qui venerant ad Martham & Mariam, & viderant quæ fecit Ieſus, crediderunt in eum.

SENSVS

SENSVS LITERALIS, Et Moralis.

Ex Variis Lingvis, SS. Patribvs, Et Ex Ratione.

INiqua fuit, & miſeranda ſanè, ſi vera tamen extitit, ſors Promethei, quem garrula & vaniloqua gentium hiſtoria deſcribit alligatum ferrea catena rupi, vbi vultur edax roſtro aduncó viri ſic deuincti aperta viſcera depaſcebat. Profectò peius in diſcrimen Bethanienſis Lazarus incurrit. Quippe fatis vt hic ceſſit, vinctis manibus & pedibus in ſpeluncam demiſſus eſt, cui ſaxea & hæc magna moles incubuit, vermibus ad rodendum exanimi corpore derelicto. Non miſeranda ſolū, ſed & horrenda fuit Lazari conditio. Nam, vt Zeno Veronenſis ait: Hic per graues tenebrarum globos, & nigri horroris vmbracula, hoc eſt, per quatuor dierum circulos ſuccidua incrementi & decrementi viciſſitudine renaſcentes, orto vt ita dixerim, cum cæruleis noctibus die, pendulo mandibulatum ritu, eliſis dentibus, ore ſic tacuit interito. Verè quia de terrena labe confectus, putrens gleba marceſceret: & neruorum traduces cum corporis qualitate miſerabili tabe infelix ſepultura damnaret. Contractis igitur membris, inter ieiunas & numerabiles coſtas, pellis tetra diſtenditur: & humoris riuus, qui de gurgite viſcerum relaxatur, fœtente iam ſentina, totum corpus putidum inundabat. Huic Lazaro, cui membra tabuerant, Chriſtus hodie propitius adfuit; nam deiecta mole lapidis, qui valua fuit antri, quo concluſus erat vinctus ille, trucis & inhumanæ mortis mancipium, Chriſtus eum mortis faucibus eripuit, & ab inſertis nexibus expediuit.

Mortui elegans deſcriptio.

I. Erat quidam languens Lazarus à Bethania.

Bethania quid ſignificet.

Bethania, vox Hebræa plura ſignificat; etenim verbum, עָנָה *nghanah*, vnde fluit, ad deſignandas etiam res plurimas vſurpatur. Nam perinde ſonat, ac, exaudire, humiliare, affligère, obedire, pauperem eſſe: vnde nomen Bethaniæ compoſitum ex voce, בֵּית *beth*, quæ domum ſignificat, adiecta voce, עָנָה *nghanah*, perinde, ac, domus exauditionis, humilitatis, afflictionis, obedientiæ, paupertatis. Reuera fuit domus afflictionis quando fatis ceſſit Lazarus, & ſua morte totam domum fletibus inundauit. Bethaniæ pagus erat iuxta Ieruſalem, nec intercapedo ſolo maior interiecta fuit, quàm quæ conficitur vnius horæ breuis ſpatio, ab homine greſſu modico peragrante.

De caſtello Mariæ, & Marthæ ſororis eius.

Errare credo eos, qui dixere, vicum Bethaniæ fuiſſe iuris Mariæ & Marthæ, quas ſic huiuſce loci, id eſt Bethaniæ, dominas affirmarunt. Quaſi verò locum hunc ceſſiſſent imbecillo ſexui Romani, cuius erat tunc Iudæa. Quia ergo duæ illæ ſorores Lazari degebant Bethaniæ, vbi fortè domus erat paterna ſita, Bethania dicitur caſtellum Mariæ & Marthæ, vt Bethſaida dicitur ciuitas Petri & Andreæ, quia erant ambo inde oriundi, & habitatione ſua illum viculum incolebant.

II. Maria autem erat, quæ vnxit Dominum vnguento, & extersit capillis ſuis pedes eius, cuius frater Lazarus infirmabatur.

Quænam fuerit hæc Maria quæ vnxit Dominum, controuertitur, eóque litigij res deuenit, vt digladiantes inuicem concionatores magna ex pulpito ſcandala concitarint. Feria quinta Dominicæ Paſſionis occurret Euangelium Lucæ 7. quod eſt de Maria Magdalena, locum iſtum diſcutiendo, litem, quæ multis faceſſit negotium, pro noſtro modulo dirimemus. Itaque iam præterita ſorore, fratrem eius Lazarum, quia ægrotat, operæpretium eſt inuiſere. Nomen eius Hebræum eſt, לעזר *Langhazar*, quod perinde ſonat, ac, ad adiuuandum. Radix huius nominis eſt, עזר *neghazar*, id eſt, adiuuare. Hic æger opportunè Dei auxilium infirmitate ſicut & nomine depoſcebat. Nota, Lucam meminiſſe Lazari, quem dutiùs excepit inhumanus ille diues epulo, diris deuotus ob crapulam, & inclementiam in pauperes: pro comperto tamen eſt, illum fuiſſe alium ab iſto Lazaro, quia mendicus erat ille, cuius patientiæ encomium texit Lucas: ſecundò ſoſpes erat & integer Lazarus frater Mariæ & Marthæ, quando famem & agones alterius Lazari tunc mortui Chriſtus Dominus explicabat. Quæ fuerit infirmitas Lazari, non ex Euangelio conſtat; ſatis namq; fuit Ioanni dixiſſe, malum eò diſcriminis adduxiſſe virum hunc iacentem, vt inde diem extremum obierit. Auguſtino tamen placet, morbum hunc lethalem fuiſſe febrem, æſtuantia Lazari viſcera decoquentem.

Lazarus quid ſignificet.

Sic ille ſerm. 52. de verbis Domini: *Inuadit Lazarum pernicies inimica languoris, & fornace febris anhela corpus exurens, miſerandi hominis robur quotidie edax incendium abſumebat. Iacebat viſceribus anhelis exæſtuans, crebriſque ſingultibus corpus excuſſum, migraturam de domo corporis animam permittebat. Non amici, non conſilia, non fomenta, non artis magiſterio remedia promiſſa ſuccurrunt, omnia enim remedia, quæ pro ſalute data fuerant, in contrarium vertebantur. Languor enim iſte, non aliquo remedio, ſed ſola morte fuerat finiendus, & mors ipſa per reſuſcitationem Chriſti vincenda. Aderant autem duæ ſorores languenti, & caſum dolentes iuuenis, ægrotantis lectulo iugiter inhærebant. Fouebant verò iacentem talibus frequenter alloquiis: Patienter, inquiunt, ſuſtine, fortiter dura, noli deſperatione corruere. Dum enim languorem iſtum fortitudine toleras; cùm ſuſtines, cum foueris, veniet inter hæc Chriſtus, vt credimus, forſitan ſanaberis. Sed quid vos, ô Maria, & Martha, pro germano tantus dolor exurit? Quid iugibus ſuſpiriis optatis mori cum fratre? In contrarium potius vota pectoris imputate, precamini incrementa languoris, augmenta febrium, quærite, vt in extrema vitæ limina tempeſtas morbi ſæuientis citiùs impingat optate. Frater enim veſter Lazarus, cuius ingemiſcitis tanto affectu languorem, niſi mortuus fuerit, non recipiet ſanitatem. Vrebat*

igitur

ſgitar ægrotum ſebris aſſidua, edax flamma penetrabili vapore ſiccabat. Incumbit quaſtionarius corporis dolor, totus homo ſcatentium morborum oneribus premitur, vt corporis vinculis anima reſoluatur. Vicit tandem ſuccum corporis agitando, & caminus febriam extremo diuortio de ſede corporis animam compulit emigrare.

III. Miſerunt ergo ſorores eius ad eum, dicentes: ecce quem amas infirmatur.

Sorores illæ ſollicitæ de ſanitate ſui fratris decumbentis infirmitate, vitam eius quæ vocabat in diſcrimen, nuntium miſerunt, qui amorem quo Chriſtus hactenus deperierat Lazarum, eidem Domino refricaret. Etenim præ quauis oratione benè ſuada valet amor; animus enim, quem ad aliquod obſequium terſa loquela nequit inflectere, amoris æſtu feruido ſuadetur vt amantes erant hæ ſorores, fratris amore percitæ, amorem ſolum Chriſto commemorant, vt ſanitati Lazari conciliandæ potens & congruum argumentum. Ita Auguſtinus Tractatu 49. in Ioan. *Non* (inquit) *dixerunt, Veni: amanti enim tantummodò nuntiandum fuit. Non auſæ ſunt dicere, Veni, & ſana: non auſæ ſunt dicere, Ibi iube, & hic fiet. Cur enim non & iſtæ, ſi fides illius Centurionis inde laudatur? Ait enim: Non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus. Nihil horum iſtæ, ſed tantummodo: Domine, ecce quem amas infirmatur: ſufficit enim vt noueris; non enim amas, & deſeris.* Fuiſſe preces illas amore conditas idoneas ad mouendum Chriſtum in gratiam Lazari, etiam diſertè notat Chryſologus ſermone 63. *Sic dicentes* (inquit) *pulſant affectum, interpellant amorem, conueniunt charitatem, neceſſitudinem neceſſitudine geſtiunt ſubmouere: ſed Chriſtus, cui plus eſt mortem vincere, quàm remouere languorem: cuius amare illud eſt, non vt dilectum alleuet, ſed ab inferis vt reducat; dilecto non languoris medicinam, ſed reſurrectionis gloriam mox parauit.*

Amor potens ad ſuadendū.

IV. Audiens Ieſus dixit: infirmitas hæc non eſt ad mortem ſed pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei per eam.

Gloria Dei quomodo dicatur eſſe ſinior.

Non idcirco ægrotabat vt moreretur, ſed vt infirmitas illa lethalis gloriam Dei conciliando, fidem in hominum cordibus ampliaret. Gloria Dei ſic propagata nihil omnino Deo prodeſt, cuius gloria vt immenſa nulla incrementa capit, ſed dicitur glorificari Deus quando bonis operibus ſe homines aptant, vt qua ratione queunt, illa Dei gloria potiantur. Ita Auguſtinus hìc: *Talis* (inquit) *glorificatio ipſius, non ipſum auxit, ſed nobis profuit; hoc eſt ergo, quod ait, non eſt ad mortem, quia & ipſa mors non erat ad mortem, ſed potius ad miraculum, quo facto crederent homines in Chriſtum, & vitarent veram mortem.* Chryſoſtomus hoc loco notat particulam *Vt* non eſſe cauſalem, ita vt reuera Dei gloria non fuerit cauſa necis Lazari, quem morbus naturâ ſuâ lethalis extulit: ſed ait, quod & alibi præmonuit, vocem illam *Vt* eſſe notam euentus rei ſignificatæ poſtea ſequuturi. *Illa* (inquit) *particula vt hoc in loco non cauſalis eſt, ſed euentus; alia namque fuit morbi cauſa, vſus eſt autem ad gloriam Dei.*

V. Diligebat Ieſus Martham, & ſororem eius Mariam, & Lazarum.

Tribulatio eſt amoris Dei argumentum.

Argumentum amoris Dei erga nos, eſt tribulatio; illa quippe Deo nos adglutinat, à noxiis ſæculi huiuſce curis animos fortiter abſtrahendo. Vide domum Chriſto charam grauiter afflictam. Decumbit Lazarus infirmitate, cuius grauitas omnem ſalutis ſpem adimit, & largo lacrymarum imbre perfuſæ duæ eius ſorores fuſcis luctibus inumbrantur. Coire Dei amorem & lamenta, docet Auguſtinus: *Ille* (inquit) *languens, illæ triſtes, omnes dilecti, ſed diligebat eos & languentium Saluator, imò etiam mortuorum ſuſcitator, & triſtium conſolator.* Vt Chriſtus initiando ſuos diſcipulos arcanis hactenus inuiis hominum diſcipulis, ſuam inſtituebat Eccleſiam, quæ ab illa Chriſti ætate ſolet rudimenta ſuæ petere diſciplinæ. Ita ſuos familiares acerbis anguſtiis angi permiſit, ne quis poſtea graſſante graui ærumna Deum à ſe crederet alienum. Ita Theophylactus: *Ioannes* (inquit) *huius meminit hiſtoriæ, vt nos erudiat, ne quis grauatim ferat, ſi boni, & Deo amici morbo tentantur, quia & Lazarus cum eſſet amicus Chriſti ægrotauit.*

VI. Manſit in eodem loco duobus diebus.

Sponte mori permiſit hunc infirmum, ne æmuli cauillantes obiicerent, ſanitatem reſtitutam, fuiſſe naturæ vegetæ & obſtetricantis opus, & non facinus egregium Chriſti, naturæ non effœtæ ſolùm ſed mortuæ præualentis. Ita Chryſologus: *Vidistis* (inquit) *quemadmodum dat locum morti, licentiam dat ſepulchro, corruptioni poſſe permittit, negat nihil putredini, nil fœtori; atque vt tartarus rapiat, trahat, habeat, admittit: atque agit vt humana ſpes tota pereat, & tota vis mundana deſperationis accedat: quatenus, quod facturus eſt, diuinum ſit, non humanum. Tantùm autem in loco expectatione mortis reſidet vt & mortuum ipſe nuntiet.* Chryſoſtomus homilia 61. in Ioannem Chriſtum longiores ait traxiſſe moras ibi, vt recrudeſcente malo vita Lazarum deficeret, ſicque locus eſſet miraculo mox futuro, & vnde ſalus multis illic adſtantibus ab eodem Chriſto Domino parabatur: *Manſit* (inquit) *in eodem loco duos dies. Qua gratia? Vt expiraret, & ſepeliretur, ne quis poſſet dicere, quòd nondum mortuum ſuſcitarit, quòd ſopitus eſſet, quod diſſolutus, quòd abaliena tus, non mortuus, ideo tamdiu moratus eſt, vt dicerent, iam fœtere.*

VII. Dixit dicipulis ſuis: Eamus in Iudæam iterum.

Chriſtus quare fugerit ex Iudæa.

Chriſtus vt Iudæorum iræ daret locum, ſpontaneâ arreptâ fugâ ante duos menſes abiit trans Iordanem, vt ſedato demum furoris œſtro, quo agebantur eius hoſtes, Iudæam denuo peragraret. Poſt ergo duos elapſos menſes debuit intepuiſſe zelus, quo ad mortem ingloriam conſciſcen-

conſciſceodam Chriſto velur reo Scribæ & Phariſæi principes eius æmuli conflagrabant. Ne verò citus io Iudæam regreſſus diſcipulis nequitiam Iudæorum callentibus horrorem incuteret, eos præmonuit, altè ſuo animo in Iudæam reduum inſidere. Ita Chryſoſtomus: *Quid tandem* (inquit) *præter ſolitum hoc prædixit Ieſus? Valde timebant, ideo priùs admonet, ne repentino diſceſſu perturbarentur.* Vt homo receſſerat, conſulendo ſibi tempeſtiuâ fugâ: iam verò redeundo, Deum (fruſtra ſuis latrantibus æmulis) inſigni miraculo edito propalabit. Fuga ſicut adſtruit veras hominis exuuias, ita ſapit quid infirmum. At regreſſus eò, vnde priùs exceſſerat, vt è facibus mortis abſorptum iam Lazarum educeret, index profectò fuit Chriſto Dei inſitæ poteſtatis. Fauet Auguſtinus ita fatus: *Eamus* (inquit) *in Iudæam, vbi penè fuerat lapidatus, qui propterea inde diſceſſiſſe videbatur, ne lapidaretur: diſceſſit enim vt homo; ſed in redeundo, quaſi oblitus infirmitatem, oſtendit poteſtatem.*

Chriſtus infirmitatis & poteſtatis ſigna dedit.

VIII. Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc.

Ecce, metus iam mortis eluctatæ fugiendo ſubit iterum Apoſtolos, Chriſto ſibique ſuo in Iudæam procraſtinato reditu conſulentes. Fortè ſuâ hac inſtantiâ credidere moras annectere meditato regreſſui in Iudæam, quam iniquam Chriſto dudum fuerant experti Apoſtoli. Quamobrem factâ mentione necis aliàs intentatæ, ſuum hunc voluere vitæ incurium Dominum refricatis ei hoſtibus abſterrere. Ita Chryſoſtomus: *Timebant* (inquit) *ei vt debebant, & ſibi: nondum enim erant perfecti.*

IX. Reſpondit IESVS: Nonne ſunt duodecim horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt.

Auguſtinus intorquet has Chriſti voces, vt editas ad Apoſtolorum ſolatium, quos timore necis inſtantis percitus aduertebat. Vnde talem elicit ſenſum Auguſtinus. Vt horæ diem ſtipant, ita vobis ego dies ſum, & vos horæ duodecim. Vt ſole illucente, ſibi quiſque cauet ab offendiculis, ne ſucciduo pede grauem in caſum incurrat; ita Solis ego vices agens, ne quid triſte vobis accidat ſeriò præcauebo. Itaque omni ſucuſſo metu Iudæam denuo repetamus. Siſto tibi Auguſtinum vt auctorem huius arcani. Sic ille Ieſum inducit claté ſuos diſcipulos timidos alloquentem: *Me* (inquit) *ſequimini, ſi non vultis offendere, nolite mihi conſilium dare, quos à me conſilium oportet accipere: quò ergo pertinet: Nonne duodecim horæ ſunt diei? Quia vt ſe diem eſſe oſtenderet, duodecim diſcipulos elegit. Si ergo ſum* (inquit) *dies, & vos horæ, numquid horæ conſilium diei dant? horæ diem ſequuntur, non dies horas. Si ergo illi horæ, quid ibi Iudas? & ipſe inter duodecim horas, quaſi hora lucebat. Si lucebat, quomodo diem ad mortem tradebat? Sed Dominus in hoc verbo, non ipſum Iudam, ſed ſucceſſorem ipſius prævidebat. Iuda enim cadente, ſucceſſit Matthias, & duodenarius numerus manſit. Non ergo fruſtra duodecim diſcipulos elegit Dominus, niſi quia ipſe ſpiritalis eſt dies: ſequantur ergo horæ diem, prædicent horæ diem, horæ illuſtrentur à die, & per horarum prædicationem credat mundus in diem. Hoc ergo ait: Me ſequimini, ſi non vultis offendere.*

Chriſtus ſol, & duodecim Apoſtoli duodecim horæ.

Non video quomodo cohærere queant hæc Chriſti verba voci Apoſtolorum, qui ſuggeſſerant Chriſto feros atque truces Iudæorum animos, ipſius mortem iugiter anhelantes. Si namque vera ſit Auguſtini ſententia, Chriſtum videlicet ſignificare diem, & duodecim horas eſſe typos Apoſtolorum, iſte ſenſus erit vtriuſque verſiculi, colloquium Apoſtolorum cum Chriſto Domino recenſentis. A morte mihi inſtante meum vultis animum auertere, ſequimini me, & non offenderis. Hæc non quadrare vidit ipſe beatus auctor, confitendo vocem diei eſſe ſibi noctem, quia tenebras offundebat. Sic ille eodem Tractatu 49. in Ioan. *De die* (inquit) *locutus eſt, ſed in noſtra intelligentia, quaſi adhuc nox eſt. Inuocemus diem, vt expellat noctem, & cor lumine illuſtret: quid enim Dominus dicere voluit? Quantum mihi videtur, quantùm ſublucet altitudo profunditaſque ſententiæ, redarguere voluit illorum dubitationem, & infidelitatem. Voluerunt enim dare conſilium Domino ne moreretur, qui venerat mori, ne ipſi morerentur, &c. Cum ergo vellent dare conſilium homines Deo, diſcipuli magiſtro, ſerui Domino, ægroti medico; corripuit eos, dicens: Nonne duodecim ſunt horæ diei.* Hactenus Auguſtinus, qui tentato velut vado loci huius altæ profectò indaginis, à Chriſti intento procul abiit literalem ſenſum deſerens, & myſticum inueſtigans. Ad componendos enim motes ſpectat ſenſus ille, diem aptans Chriſto, cuius eſſe debet quælibet hora ſequax, id eſt, Chriſto debent, ſi nolint offendere, omnes homines adhærere.

Propius ad intentum Chriſti accedit Chryſoſtomus, hom. 60. in Ioan. Quippe diem ille credit ſignificare vitam innoxiam, quæ vt benè ſibi conſcia eſt, etiam ſupra metum eſſe debet, cùm proprium duntaxat ſit animæ vitiis obnoxiæ, acerba omnia formidare. Audiendus ille: *Nonne* (inquit) *duodecim horæ ſunt diei? Aut hoc dicit, quòd qui nullius ſibi ſceleris conſcius eſt, nullo afficitur malo, ſed qui malè fecerit. Quare minimè timendum eſt, cùm nihil dignum morte commiſerimus, aut quòd qui lucem huius mundi videt, ſecurus eſt. Si autem, qui mundi lucem videt, multò magis, quia mecum eſt, niſi à me diſceſſerit. His verbis eos confirmauit, & eundi neceſſariam cauſam exponit, neque ſe ituros Ieroſolymam, ſed Bethaniam dixit.* Eſtò queat ſenſus iſte ſuum iuſtè ſibi vendicare locum inter alios interpretes; non rectà tamen it ad ſcopum: quippe ſicut & Auguſtini ſententia, ita & hæc moralis eſt: vnde nequit nos ab huiuſce loci ſalebris expedire.

Conſcientia bona diei comparata.

Ecce nodi difficilis ſolutionem. Vt Hebræorum more dies in duodecim horas diuiditur, ita ſuam vitam Chriſtus appellando diem dixit habere ſuas horas, & momenta, quibus nihil omnino poſſunt eius hoſtes detrahere, inferendo necem ante moram à ſeipſo rerum omnium Domino definitam. Senſus ergo talis exurget

Vitæ & diei comparatio.

ex præfatis à Chriſto: Eſtò meæ vitæ dies vergat ad occaſum morte mihi imminente; tamen non omne meum effluxit tempus; ſuperſunt quippe dies aliquot vitæ, quos in Iudæa, licèt me hoſtium turba ſtipante degam, decurtare nemo poteſt, mortem impiè conciſcendo. Ne vos ergo metus abſtrahat à regreſſu in Iudæam; non enim poſſum occumbere ad Iudæorum arbitrium, habeo namque vitæ & mortis penes me moras & tempora præſtituta.

X. Si autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo.

Mortis cum nocte comparatio.

Vt vita diem ſignificat, ita noctis voce ſuam mortem hic deſignat Chriſtus, qui in anguſtias acerbas, & duros agones impegit, quando diem vitæ eius excepere diræ tenebræ Paſſionis. Nomine tenebrarum ſuam expreſſit Paſſionem Luc. 22. *Cùm* (inquit) *quotidie fuerim vobiſcum in templo, non extendiſtis manus in me: ſed hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.* Huiuſce meæ ſententiæ meminit Theophylactus, eſtò iuret in verba magiſtri, videlicet Chryſoſtomi, cuius opera diffuſa ſuam ille fecit epitomen: *Alij* (inquit) *diem intelligunt tempus ante Paſſionem, noctem verò tempus Paſſionis. Vos igitur, inquit, quamdiu dies eſt, hoc eſt, quandiu nondum inſtat tempus Paſſionis, non offendetis. Non enim perſecutionem patiemini à Iudæis, neque aliud quid graue eueniet vobis. Cùm autem nox venerit, Paſſio inquam mea, tunc certè affligemini quidem, in vnam domunculam vos recipientes propter metum Iudæorum. Ex eo autem tempore, tribulationes, & multa offendicula, & aduerſitates habebitis, cùm ego, qui lux ſum, non vltra vobiſcum corporaliter conuerſabor, noctem afflictionis habebitis.* Hæc ille, meum in ſcopum optimè collimando. Nota tamen, hoc intereſſe meam inter ſententiam, & Theophylacti, quòd ille Apoſtolis aptat offendiculum, quaſi dicat Chriſtus, eos non paſſuros ante diem Paſſionis ſuæ; ego verò ſecus affirmem, Chriſtum dixiſſe, nihil omnino mali imminere ſibi ante diem, qui erat decreta ab æterno vitæ ſuæ tempora concluſurus.

XI. Hæc ait, & poſtea dixit eis: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem eum.

Vt nutantes, & meticuloſos Apoſtolorum animos aſſereret Chriſtus, ait ſe non Ieroſolymam ire, ſed Bethaniam, vnde nihil erat ei, neque trepidanti diſcipulorum cœtui formidandum. Aliàs in Iudæam ibat, vt Scribas & Phariſæos argueret hypocriſis, auaritiæ, atque ſuperbiæ, & inde lethale virus aſperſum eſt Iudæorum animis, qui vt indulgerent genio cupido vindictæ, necem eidem Chriſto Domino conſciuerunt. Monet ergo ſuos diſcipulos, ſe non ire in Iudæam, vt ſuo more vitam Iudæorum carperet, & ita magis eorum animos laſſeſceret; ſed vt Lazaro ferret opem: quem etiam amicum dixit, vt reſcirent diſcipuli, neceſſarium eſſe reditum in Iudæam, vt amicitiæ iure, ſuo amico Lazaro ſubueniret. Ita Theophylactus: *Quoniam* (inquit) *illi formidauerant ire in Iudæam, dicit eis Dominus: Quamuis quærebant me Iudæi lapidare, & hoc faciebant, quia loquens eis arguebam eos: nunc autem non vado vt illis loquar, ſed vt amicum inuiſam, atque ita non oportet trepidare. Non enim abeo ad ea, quæ priùs, vt periculum ex Iudæis expaueſcam, ſed amicum ex ſomno excitabo.* Somnum verò vocat mortem, quia ſicut ſomnum quantumuis altum vigilia ſolet excipere; ita reſurrectio mortem vniuſcuiuſque ſuo tempore ſubſequetur. Rurſus, ita fuit facilè Chriſto ſuum hunc amicum iam mortuum reſtituere vitæ, ſicut & nobis aliquem à ſomno dormientem hominem excitare. Accipe concordem mihi Auguſtinum. *Verum* (inquit) *dixit; ſororibus mortuus erat, domino dormiebat: hominibus mortuus erat, qui eum ſuſcitare non poterant: nam Dominus tanta facilitate eum excitabat de ſepulchro, quanta tu non excitas dormientem de lecto. Ergo ſecundùm ſuam potentiam dixit dormientem, quia & alij mortui ſæpe dicti ſunt in Scripturis dormientes, ſicut Apoſtolus dicit: De dormientibus nolo vos ignorare, fratres, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent: ideo & ipſos dormientes appellauit, quia reſurrecturos prænuntiauit.*

Mors quare dicitur ſomnus.

XII. Dixerunt diſcipuli: Domine, ſi dormit ſaluus erit.

Succidui Apoſtolorum animi, in robore concepto diu non conſiſtere ſibi: namque metum inter & ſpem vacillantes, tentauere viam Chriſti, ne in Iudæam tenderet, impedire. Etenim obiecere Chriſto, citæ ſalutis reducis indicium eſſe ſomnum, quo gaudebat æger, ac proinde gratis eum ſe torquere, ſuum iter in domum ſoſpitis & integri Lazari dirigendo. Ita Chryſoſtomus hom. 61. in Ioan. *Si* (inquit) *dormit, ſaluus erit. Ac ſi non neceſſaria eſſet profectio. Dicis, inquiunt, dormire: nihil ergo nos ire cogit. Atqui propterea ipſe amicum appellarat, vt neceſſariam profectionem oſtenderet.*

XIV. Tunc dixit eis IESVS manifeſtè: Lazarus mortuus eſt.

Chriſtus vt argumentum à ſomno petitum irritum faceret, liquidiùs affatus eos dixit, Lazarum ceſſiſſe fatis, ac proinde ſuam illic deſiderari præſentiam, vt in hominem ſublatum è medio vita rurſus influeret, facto Lazaro rediuiuo. Audiendus hîc iterum Chryſoſtomus: *Cùm pigriores* (inquit) *deprehenderet, tunc mortuum dicit. Vides, adhuc imbecilliores, & adhuc eius potentia ignaros fuiſſe diſcipulos: quod metu accidebat, quo perturbabantur.*

XV. Gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi.

Fides Apoſtolorum ædificabatur miraculis.

Cur gaudet Chriſtus eò quòd abſens fuerit, quando vita functus eſt Lazarus? Gauiſus eſt ideirco, fidem vt Apoſtolorum inde magis adſtrueret, cùm abſens mortem ipſis relatam à nemine nuntiaret. Ita Auguſtinus Tractatu 49. in Ioan. *Quid* (inquit) *lateret eum, qui creauerat, & ad cuius manus anima morientis exierat:*

hoc

hoc eſt, quod ait: Gaudeo propter vos, vt credatis, quia non eram ibi. Vt iam inciperent admirari, quia Dominum potuit dicere de mortuo, quod nec viderat, nec audierat. Vbi ſanè meminiſſe debemus, quòd adhuc etiam ipſorum diſcipulorum, qui in eum crediderant, miraculis ædificabatur fides. Non vt ea, quæ non erat eſſe inciperet, ſed vt ea, quæ iam eſſe cœperat, creſceret, quamuis tali verbo vſus ſit, quaſi tunc credere inciperent, non enim ait: vt credatis, quod intelligendum eſt, vt ampliùs robuſtiùſque credatis.

Gaudium reuera, cuius meminit hîc Chriſtus, inſinuat incrementum fidei in Apoſtolis qui quoties Chriſtus de reſurrectione ſua ſermonem texuit, arcanum illud toties ignorarunt. Chriſtus ergo fidem vt concitaret illi myſterio, Lazarum iam quatriduanum ſublatum è medio ſuſcitauit. Eloquenter hîc ſpatiatur Chryſologus ſerm. 63. ita fatur: Lazarus mortuus eſt, & gaudeo. Hoc eſt amaſſe? Gaudebat Chriſtus, quia mœror mortis vertendus mox erat reſurrectionis in gaudium. *Et gaudeo propter vos.* Quare? quia in morte & reſurrectione Lazari figura tota mortis, & reſurrectionis dominicæ pingebatur, & quod erat ſecuturum mox in Domino, iam præcedebat in ſeruo. Dicebat ſemel & iterum diſcipulis ſuis: Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus, ad deludendum, & flagellandum, & ad crucifigendum: & iſta dicens, videbat eos fieri ſatis dubios, ſatis triſtes, ſatis conſolationis extorres: & nouerat eos ita opprimēdos eſſe ipſo pondere Paſſionis, vt nihil ex vita in eis, nihil ex fide nihil in eis remanere poſſet ex luce: ſed tota penè perfidiæ nocte fuſcandos. Et ideo mortem Lazari vſque ad quatriduanum tempus protendit, vſque ad fœtorem præualere permittit, vt diſcipuli dubium non haberent poſſe Dominum poſt triduum adhuc recentem ſurgere, cùm ſeruum vidiſſent poſt quatriduum ſurgere iam fœtentem, & crederent illum facilè ſibi vitam poſſe reddere, qui alium taliter reuocarat ad vitam. Hinc eſt, quòd dicit: *Gaudeo propter vos, vt credatis.* Neceſſe ergo erat, vt mors Lazari cum Lazaro, & diſcipulorum fides reſurgeret cum ſepulto.

Chriſtus quare gauiſus de morte Lazari.

Quoniam non eram ibi.

Chriſtus quomodo vbique ſit.

Quomodo Chriſtus erat ibi, & non erat? Erat quippe videns Lazarum animam agentem, & de ipſius morte demum faciendo ſuos diſcipulos certiores. Aberat etiam, vtpote ad quē miſſus eſt nuntius, qui ſolicitaret opem eius in gratiam Lazari decumbentis. Chryſologus haſce tricas ſoluet: *Et erat* (inquit) *locus vbi non erat Chriſtus? & quomodo non erat ibi, vnde mortuum Lazarum diſcipulis nuntiabat? Erat ibi Chriſtus Deus; ſed ibi non erat homo Chriſtus. Erat ibi Chriſtus Deus, cùm moreretur Lazarus; ſed tunc ad mortuum venturus erat Chriſtus, quando erat mortem Chriſtus Dominus ſubiturus. Dicebat itaque: Quoniam non eram ibi. Hoc eſt in morte, in ſepulchro, in inferno, vbi per me, & meam mortem, poteſtas tota mortis eſt ſubeunda.*

XVI. Dixit Thomas: Eamus & nos, & cum eo moriamur.

Ex Chriſti ſermone nouos induit animos Thomas, qui eſtò vitam Chriſti adduci crederet in diſcrimen ſi rediret in Iudæam; ſe tamen accinxit ad quodcumque genus mortis vnà cum Chriſto fortiter obeundum. Ne verò ſolus cum Chriſto foret, cœteros etiam hortatus eſt Apoſtolos, vt audacter & generosè ſuam vitam periclitanti Chriſto Domino deuouerent. Chryſoſtomus inde Thomam arguit timoris. Etenim ſæpe timor ſe conſtantiâ ementitâ prodit. Per me non ſtat, quin etiam Chryſoſtomi ſit hæc optima coniectura: *Omnes* (inquit) *Iudæorum impetum formidabant, in primis autem Thomas, ideo inquit: Eamus, & moriamur cum eo. Quidam autem dicunt, eum mori optaſſe. Sed profectò timorem id verbum arguit, & imbecillitatem, inde fortior factus eſt, & inſuperabilius quod ſanè admiratione dignum eſt, vt qui ante crucem tam timidus erat, poſt magiſtri mortem, & reſurrectionis fidem præ omnibus tanto feruore flagraret. Tanta eſt Chriſti potentia: nam qui cum Chriſto in Bethaniam ire non audebat, ſine eo poſtmodum ſolus terrarum orbem peragrauit, & in mediis populis inclamantibus, & mortem minitantibus intrepidus verſabatur.* Hæc ille, licèt & verba Thomæ animum ad ardua ſapiant anhelantem.

XVII. Inuenit eum Iesvs quatuor dies habentem in monumento.

Qua ratione fides adſtrui poſſit hiſtoriæ, recenſentis quatuor dies à Lazaro inhumato, docet Chryſoſtomus hoc tenore: *Quomodo erat quatriduanus Lazarus? Manſit duos dies, quorum pridie venerat nuntius, quo die mortuus erat, ita quarto venit.* De induſtria Chriſtus eò venit poſt mandatum terræ funus, ne quis Iudæorum poſſet in ſuſcitato Lazaro cauillari.

Lazarus quomodo quatriduanus ſuſcitatus.

XVIII. Erat Bethania iuxta Ieroſolymam quaſi ſtadiis quindecim.

Stadium eſt octaua pars milliarij italici, & ad centum viginti quinque paſſuum ſpatium porrigitur. Vnde ad duo milliaria ad Ieruſalem acceſſit Bethania. Cùm ergo breuis horæ ſpatio conficiatur iter illud, Ioannes ſponte fecit mentionem diſtantiæ, ne quis miraretur, Iudæos ad Martham & Mariam conſolationis gratiâ conuolaſſe.

Stadiū quid ſit.

XIX. Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham, & Mariam.

Vt illæ duæ ſorores erant illuſtris proſapiæ, ita ſibi multos obſtrinxerant, qui in morte fratris opem ſuam quo potuere modo afflictis hiſce piis ſororibus Lazari præſtitere. Sic Deo moderante, plures Iudæi aſtitere miro facinori, vt multorum teſtimonio increbreſcente fama prodigij Chriſtus innoteſceret, & influente fide ſalus hominum maiora dein caperet incrementa. Eſtò ſuo in conciliabulo Iudæi cauerant ne quis Chriſto nomen ſuum daret; illa tamen ſanctio non obſtitit, quin Iudæi audito fato

ſupremo Lazari, ſorores eius mœſtas inuiſerent, & gregatim ad eas ſolaminis aliquid exhibeodi gratiâ conuolarent. Ita Chryſoſtomus: *Quemodo* (inquit) *conſolabantur Iudai à Chriſte dilectas? Edixerant enim, vt quicunque Chriſtum confiteretur, extra ſynagogam fieret: vel propter vulneris magnitudinem, vel quia nobiliores reuerebantur, vel quia non mali erant, qui ad eas venerant; multi namque crediderunt.*

XX. Martha ergo vt audiuit quia Ieſus venit, occurrit illi.

Fides Marthæ & Mariæ qualis.

Magna fuit profectò fides Marthæ, quæ licèt audiuiſſet à nuntio Chriſtum dixiſſe, Lazari ioſirmitatem ooo eſſe ad mortem, Chriſto tamen exhibuit ſolita obſequia, nihil eam remorante graui luctu deforis occurrendo. Chryſoſtomus hunc conſtantem ſororum affectum erga ſoum hoſpitem Chriſtum ſoſpicit, & commendat: *Id* (inquit) *admiratione dignum eſt, quòd audientes ſorores, infirmitatem illam non eſſe ad mortem, inde mortuum videntes, non ſunt ſcandalizata, cùm contra accidiſſet, quàm dixerat: ſed ei obuiam facta ſunt, nec mentitum putauerunt.*

XXI. Dixit autem Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſſes hîc, frater meus non fuiſſet mortuus.

Eſtò quantulacunque fides ſit Marthæ; tamen illa labat, vtpote arbitrata vitam Lazari non potuiſſe fato ſubduci abſente Chriſto, à quo nihil abeſſe poteſt, quatenus eſt Deus. Ergo malè luxit abſentiam Chriſti, qui extincto vitam præſtare potuit vndequaque. Vt Martha fuit antè ſacris initiata arcanis diſciplioæ Chriſti, ita totum reſurrectionis fratris opus permiſit arbitrio Chriſti: vnde vitam reducem haudquaquam Lazaro poſtulauit. Ita Auguſtinus: *Non* (inquit) *dixit: Modò rogo te, vt reſuſcites fratrem meum: vnde enim ſciebat, ſi fratri eius reſurgere vtile fuerit. Hoc tantùm dixit: Scio quia potes; ſi vis, facies: vtrum enim facias, tui iudicij eſt, non præſumptionis mea.*

Mulier quot malorum cauſa.

Chryſologus hîc pulchrè ſuum ſtylum acuit in ſexum moliebrem, quem obiurgat vt mortis hominum cauſam: Mulier (inquit) & Deum confiteris, & dicis: *Si fuiſſes hîc.* Deum nec abſentant loca, nec tempora repræſentant. Non moreretur Lazarus, ſi Dominus fuiſſet ibi, qui erat ibi, ſed ſi in paradiſo tu mulier non fuiſſes: mulier tu quæſiſti lacrymas, tu inueniſti gemitus, tu mortem gulæ pretio comparaſti, & accuſas abſentiam Dei, quando caoſam mortis fuiſſe tuam præſentiam, non excuſas. Mors quando à te prouiſa eſt, tunc lamentandi materia fuit: nunc verò facta eſt virtutis occaſio, quia tunc ad pœnam peccatoris data eſt, nunc permiſſa eſt reſuſcitantis ad gloriam, tunc tartarus inuenit hominem, nunc amittit. Sed iam quære per fidem, mulier, quod per perfidiam perdidiſti. Si fuiſſes hic, frater meus non eſſet mortuos. Hæc mulier oon credit, ſed credere conatur, cuius credulitatem incredulitas confundit. Hactenus ille, benè aduertens fuiſſe quidem aliquid in Martha fidei, ſed illud omne fuit parum fidei impuberis, imò cunas adhuc mole ſua minima redolentis.

XXII. Scio quæcunque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus.

Chriſti egregia commendatio.

Vide quàm laboret in Martha fides ſimilis ægro, cuius cuncta nutant: dum ſurgere enititur è lecto, labat, eſtò credat hallucinans ſe reſtitutom eſſe ſuæ priſtinæ ſanitati. Ita Martha ſuam acuendo fidem impingit, & peccat contra fidem, Chriſtum arbitrata preces debere fundere, vt Lazarum reuocet extinctum. Hoc crediſſe ſicut & dixiſſe fuit, à ſincera fide longiùs aberrare. Chryſologus idcirco benè monet Martham: *Deus* (inquit) *ex ſe dat, non à ſe petit. Quid affers moras, mulier, ſupplicando, cùm iam proſtaturus aſſiſtat. Mulier, iudex eſt ipſe, quem tu deſideras aduocatum: in hoc damis eſt, non neceſſitas eſt rogantis. Scio* (inquit) *quia quacunque petieris à Deo, dabit tibi Deus. Mulier, hoc credere, non eſt credere: hoc ſcire, neſcire eſt.*

Elegans etiam eſt eiuſdem Chryſologi meditatio referans rationes, quarum iotuitu Martha occurrit Chriſto venienti ſuſcitare virum, quem præmatura fata viois ademerant. Seruus (ioquit) non fuit, non proximos, noo amicus, certè qui adeſſet conſolator, vt mulier ſola medias per turbas, per caſtrum totum, extra ciuitatem, luctus tempore, venienti occurreret Saluatori? In his perſonis, non cauſæ currunt, ſed ſacramenta ſignaotur. Mulier currit pro morte, quæ cucurrit ad mortem, feſtinat ad veniam, quæ feſtinauit ad culpam: ad redemptorem pium peruenit, ſeductor peſſimus quem præuenit: reſurrectionem quærit quæ quæſiuit ruinam; & ipſa, quæ viro mortem attulit, vt vitam viro referat, hæc anhelat. Hinc eſt, quòd in loco Chriſtus reſtitit, quòd expectauit Chriſtus, quòd non contendit ad domum, quòd non ad ſepulchrum diuertit, quòd non ad Lazarum, propter quem venerat, feſtinauit: ſed mulierem ſuſtinet, mulierem remoratur, mulierem primam ſuſcepit, quam primam ſuaſor infecit: à muliere perfidiam fugat, ad mulierem reuocat fidem: vt quæ fuit perditionis obſequium, ſalutis eadem ſit miniſtra; & ſit tandem per Deum mater viuentium, quæ per diabolum diu mater extitit mortuorum. Et quia mulier fuerat mali caput, cauſam mortis agit, vt antè crimen diluat, quàm veniam largiatur, antè cauſam tollat, quàm ſententiam ſoluat: & cauet, ne virum mulierem, per quam ſemel deceptus eſt, participem reſugeret ad vitam: ac ne mulieris periiſſet mulier, ſi antè ad virum Chriſtus Dominus perueniſſet. Hinc eſt, quòd per mulierem naſcitur Chriſtus: hinc eſt, qoòd virum mulier ſemper ventris ſui ſuſcitat de ſepulchro, vt doloribus reuocet, quem depulit blandimentis: vt flendo reparet, quem perdidit manducando.

Mulieris mala à Chriſto ſunt ſanata.

Mulier mater viuentium.

Mulier quare Dei mater.

Quamuis fuerit imbecilla fides Marthæ, & Mariæ; non ſuot fruſtrandæ tamen laude ſua, ob affectum, quo ferebantur erga Ieſum, cuius aduentu aliquid de acerbo ſuo luctus, ne fortè moleſtæ forent Chriſto ſua hoſpiti, remiſerunt. Audiendos hîc Chryſoſtomus: *Conſiderate* (inquit) *mulierum ſapientiam, quamuis*

imbecilla

imbecilla eſſent. Viſo enim Chriſto, non ſtatim in planctus & lamentationes proruperunt, vt vſu venit, cùm mœrore aliquo affecti à notis viſitamur: ſed continuò magiſtrum venerantur, & crediderunt, licèt non perfectè vt decuit. Nondum enim norant, & quòd Deus eſſet, & quòd propria virtute & auctoritate hæc faceret, ſed vtrumque hîc didicerunt. Illud enim ignorabant cùm dicerent: Si fuiſſes hîc, non fuiſſet mortuus frater meus.

XXIII. Dicit illi Ieſus: Reſurget frater tuus.

Vt Chriſtus erat conſcius, quam imbecilla fides eſſet Marthæ, non ſtatim aſſeruit, ſe ſuſcitaturum Lazarum, ſed ſenſim deiectum eius animum erexit, Lazarum affirmando in genere ſurrecturum. Ita Chryſoſtomus: *Si* (inquit) *dixiſſet: ô mulier, adhuc humi iacet, non egeo alterius auxilio, à me ipſo omnia facio: moleſtiora, & ſupra mulieris intelligentiam fuiſſent: dicendo autem: Reſurget, medium tenuit.*

XXIV. Dicit ei Martha: Scio quia reſurget in reſurrectione in nouiſſimo die.

Reſurrectio mortuorum credita à Iudæis.

Iudæis erat hæc conſtans & rata fides, homines omnes poſt extrema fata mundi, præſtituto à Deo tempore ſurrecturos. Martha ſacris Iudæorum diſciplinis inſtituta ſciuit hoc arcanum, nam illa ſuam de communi omnium reſurrectione fidem hodie profitetur. Sed argumenta tamen edita huius fidei de reſurrectione non obſtant, quin Chryſologus in Martham acriter inuehatur: *Mulier inquit: Scio, quia reſurget in reſurrectione in nouiſſimo die. Martha, iterum ſcis, quod neſcis: ſcis, quia in nouiſſimo die poſſit reſurgere frater tuus: ſed quòd & hîc poſſit reſurgere, neſcis: an fortè Deus, qui tunc poteſt ſuſcitare omnes, vnum modo mortuum non poteſt ſuſcitare? Poteſt, poteſt Deus ſuſcitare ad temporale ſignum mortuum vnum, qui tunc omnes mortuos ad vitam perpetuam ſuſcitabit.*

XXV. Dixit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio, & vita; qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit viuet.

Martha Ieſum crediderat tantùm apud Deum poſſe, ſuum vt fratrem Lazarum ſuſcitare valeret, ſi ſollicitare Deum vellet precibus eo intento fuſis; ſed Ieſum eſſe Deum hactenus ignorabat. Vnde benè Chryſologus: *Martha* (inquit) *ante te eſt reſurrectio, quam tam longè mittis. Ego ſum, inquit, reſurrectio. Et quid eſt: Ego ſum reſurrectio? & non ego reſuſcito. Quid eſt? Quia ſuſcepit hominem, ſuſcepit mortem, vt qui reſuſcitat iubendo vnum; reſurgendo, in ſe reſuſcitet omnes: & quibus Adam puteus mortis extitit, iis vitæ fons Chriſtus exiſtat: & impleatur illud Apoſtoli: Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.* Vt compendioſa, verax etiam eſt Auguſtini explicatio: *Dicis* (inquit) *Reſurget frater meus in nouiſſimo die: verum dicis; ſed per quem tunc reſurget, poteſt & modò, quia ego ſum reſurrectio & vita.*

Chriſtus ad arbitrium ſuum mortuos potuit excitare.

Non reuocare ſolùm à morte poteſt defunctos Chriſtus, ô Martha, verùm præſtare poteſt, vt qui in ipſum ſincera fide credunt, morte licèt inuita, viuant animæ vita, quæ ſanè vitam corporis antecellit. Ita Auguſtinus tractatu 49. in Ioan. *Quid* (inquit) *eſt hoc: Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet? Sicut Lazarus mortuus eſt, viuet; quia non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum. De olim mortuis patribus, hoc eſt, de Abraham, & Iſaac, & Iacob, tale reſponſum Iudæis dedit: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob: non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum: omnes enim illi viuunt: crede ergo, etſi mortuus fueris, viues: ſi autem non credis; & cùm viuis, mortuus es. Cuidam Dominus differenti ſequi eum, & dicenti: Eam prius ſepelire patrem meum: ſine, inquit, mortuos ſepelire mortuos ſuos; tu veni, ſequere me. Erat ibi mortuus ſepeliendus, erant ibi & mortuum mortui ſepulturi: Ille mortuus in carne, illi anima. Vnde mors in anima? quia non eſt fides. Vnde mors in corpore? quia non eſt ibi anima: ergo anima tua anima eſt fides. Qui credit in me, inquit, etiam ſi mortuus fueris in carne, viuet in anima, donec reſurgat & caro nunquam poſtea moritura, hoc eſt, qui credit in me, licèt moriatur, viuet: & omnis, qui viuit in carne, & credit in me, etſi moriatur ad tempus propter mortem carnis, non morietur in æternum propter vitam ſpiritus, & immortalitatem reſurrectionis.*

Fides obſtat ne mortui moriantur.

Fidei expers anima mortua eſt.

Fides eſt anima animæ.

Profectò ſapit arcanum quidpiam, illud prolixum Chriſti cum Martha colloquium, ante vitam defuncto Lazaro reſtitutam. Cardo rei huius in hoc vertitur, quòd Chriſtus ſuſcitare fidem Marthæ voluit, antequam efficeret fratrem eius ſigno edito rediuiuum. Ita Chryſologus: *Qui ad Lazarum* (inquit) *venerat, quid ſic occupatur in Martha? Vt ante iſta in fide ſurgeret, quàm ille reſuſcitaretur in carne. Sic facit qui viuis & mortuis conſulturus aduenit: nec pertimeſcit faciendi moras, penes quem facti & effectus permanet poteſtas.*

XXVII. Ait illi. Vtique Domine, ego credidi, quia tu es Chriſtus. Filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.

Triſtitiæ mali effectus.

Intempeſtiua fuit Marthæ reſponſio, ſed ærumnoſis eius eſt grauibus indulgendum. Tantum quippe virus eſt mœroris, vt plerumque ſanis mentibus illudat, vſumque demat rationis, & obſtet, quin mens deiecta pondere triſtitiæ reſpondeat congrua ſciſcitanti. Eò ærumnarum deuenerat Martha, parum opportunè loquens, vt ſcitè monet Theophylactus: *Martha* (inquit) *non intellexit quid ei dixerit Dominus, præ dolore opinor extra mentem conſtituta. Nam cùm ille interrogaſſet aliud, aliud iſta reſpondit. Nam ille quidem volebat, Num credat, quòd ipſe ſit reſurrectio, & vita, & quòd qui credit in ipſum, non moriatur in æternum, ſiue de corporis, ſiue de anima morte intelligat. Nam fideles propter ſpem reſurrectionis neque mori dicuntur. At illa quid reſpondet? Ego credidi, quod tu es Chriſtus filius Dei viui, qui in*

mur di m veniſti. Berè quidem teſtata fuit, & verè: ſed non interrogationi congruum reddidit reſponſum: & tunc lucrata eſt, vt vehementiam doloris mitigaret, ac luctus nimietatem prohiberet.

XXVIII. Cùm hoc dixiſſet, abiit, & vocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens: Magiſter adeſt, & vocat te.

Silentio vocare quid ſit.

Chriſtum appropinquare priùs ſciuit Martha, quàm Mariæ renuociatum fuerit: ideoque prima ſoror Mariæ occurrit Chriſto, cuius vt amore fuit percita Maria, ita citò foras prodiit in occurſum, quando ſua à ſorore Martha Chriſtum did c t aduenisſe. Maria ſilentio dicitur aduocata, id eſt, ſubmiſſa voce, cuius nec ipſi Iudæi adſtantes conſcij potuerunt eſſe, quia vt Chriſto malè affecti erant, ſi ſciuiſſent eam Chriſtum conuenire, pedem fortè referentes inde rediiſſent Ieroſolymam, & ita fide, quam concepere viſo miraculo ſuſcitati Lazari, penitus excidiſſent. Ita Theophylactus: *Clam* (inquit) *vocat ſororem, valde prudenter hoc faciens propter illos, qui illic aderant, Iudæos. Si enim cognouiſſent illi, quòd occurſura eſſet Chriſto, abiiſſent, & caruiſſet teſtibus inſigne miraculum. Quia autem exiſtimabat Mariam ad ſepulchrum lacrymatum proficiſci, propterea ſimul abierunt cum ea, & miraculi ſpectatores, & teſtes fuerunt. Quomodo autem Martha inquit ad Mariam: Magiſter vocat te; etſi Euangeliſta non aſſignarit, quòd vocarit eam Dominus? Hoc ſcilicet latenter inſinuat mandatum Marthæ à Domino, vt vocet ſororem. Vel aduentum Chriſti vocis loco habebat. Dicit igitur: Vocat te Magiſter. Quomodo enim, Chriſto præſente, non debebat ad illum etiam illa venire? Itaque aduentum Domini, qui neceſſariò illam petebat, vt occurreret ei, vocem dicit Euangeliſta. Magiſter enim, inquit, adeſt. Iſtuc ipſum adeſſe pro voce factum eſt ad te.*

Mariâ vocaris, nec ne Chriſtus.

Chryſologus in nomine Mariæ ſuſpicatur eſſe latens myſterium, vtrique glorioſum Deiparæ, quam vt in partem adſciuit ſalutis noſtræ, ita & reſurrectioni Lazari voluit illam nomine ſaltem adeſſe, nobis vt conſtaret, ad reſurrectionem noſtram Beatam hanc matrem viuentium quidquid potuit hominum gratiâ contuliſſe. Sic ille ſerm. 64. *Vbi* (inquit) *Martha confeſſa eſt Chriſto, & quicquid ſua culpa non in perſona mulieris pia confeſſione deleuit, mittitur ad Mariam: quia ſine Maria, nec fugari mors poterat, nec vita poterat reparari. Veniat Maria, veniat materni nominis baiula; vt videat homo, Chriſtum virginalis vteri habitaſſe ſecretum: quatenus prodeant ab inferis mortui, mortui exeant de ſepulchris.*

Mariâ inſciâ nihil fit egregium.

XXIX. Illa vt audiuit, ſurgit citò, & venit ad eum.

Animi benè affecti argumentum inſigne fuit, ille citus exitus Mariæ Magdalenæ, foras obuiam Chriſto Domino prodeuntis. Theophylactus idem aduertit: *Vt audiit adeſſe Ieſum non ſegnis fuit Maria, ſed ſurgit, ad eum venit. Vnde manifeſtum; quòd non præueniſſet illam Martha, ſi cognouiſſet iſta Chriſtum venturum.* Optima coniectura.

XXX. Nondum enim venerat Ieſus in caſtellum.

Chriſtus quare tardè pergebat in caſtellum Mariæ, & Marthæ.

De induſtria lento pede Chriſtus abit in caſtellum, ne edidiſſe gratis & tumultuariò videretur hoc ſignum. Namque prece, votis, & lacrymis voluit Mariam & Martham reſurrectionem defuncti ſui fratris Lazari promereri. Ita Theophylactus: *Tardiùs* (inquit) *ibat Ieſus, ne videretur ad miraculum properare, ſed precibus illarum exoratus hoc facere.*

XXXI. Iudæi ergo, qui erant cum ea in domo, & conſolabantur eam, cùm vidiſſent Mariam, quia citò ſurrexit, & exiit, ſecuti ſunt eam dicentes: Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi.

Inde patet, Iudæos non percepiſſe vocem Marthæ, quando ſuam hanc ſororem præmonuit de aduentu Chriſti: ſiquidem tunc aliter de feſtino illo Mariæ exitu conieciſſent. Sed, vt præfatus ſum, Deo ſic moderante, fidem vt maiorem conciliaret edendo miraculo, adfuere plures Iudæi, qui, ſi de aduentu Chriſti fuiſſent conſcij, receſſiſſent. Ita Auguſtinus tract. 49. in Ioan. *Quare* (inquit) *pertinuit ad Euangeliſtam hoc narrare? Vt videamus quæ occaſio fecerit, vt plures ibi eſſent, quando Lazarus reſuſcitatus eſt. Putantes enim Iudæi propterea illam feſtinare, vt doloris ſui ſolatium lacrymis quæreret, ſecuti ſunt eam, vt tam grande miraculum quatriduani mortui reſurgentis teſtes plurimos inueniret.*

XXXII. Maria ergo cùm veniſſet vbi erat Ieſus, videns eum cecidit ad pedes, & dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hîc, non eſſet mortuus frater meus.

Maria ſicut Marthæ fuit germana ſoror, ita fidem eius eſt imperfectam vſurpatis etiam iiſdem vocibus æmulata. Marthæ tamen affectum & pietatem erga Ieſum ſuperauit Maria, prona ſuum cultum teſtata, animâ totâ Chriſto obſtrictâ, & ad pedes eius corpore prouoluto. Theophylactus huius etiam aſſertor eſt ſententiæ, quæ gloriæ Mariæ Magdalenæ litat: *Maria* (inquit) *maiori feruore, quàm ſoror Martha acceſſit ad Chriſtum. Viſo enim illo procidit ad pedes eius, non reuerita turbam, neque ſuſpicata adeſſe nonnullos, qui inimico erga Chriſtum eſſent animo. Ad nullum autem hominum reſpiciebat, præſente Magiſtro, idque vnum curabat, vt illi ſummum penderet honorem. Martha non procidit, ſed magis Chriſto promittente ei de fratre meliora, apparuit incredula.*

Maria Magdalena fuit feruentior ſorore ſua Martha.

XXXIII. Ieſus ergo, vt vidit eam plorantem, & Iudæos,

Mortis aſpectus lacrymas excuſſit.

Vrgente graui affectu erga ſuum fratrem

Maria

Maria lacrymarum clauſtra laxauerat, nec ipſâ quidem præſentiâ Chriſti cohibente fletus, quos defunctus Lazarus excitarat: Chryſologus ita commentatur in hunc locum: *Plorat Maria, plorant Iudæi, plorat & Chriſtus: putaſne ſimili compaſſione? Eſtò quòd Maria ſoror fleret: quia nec fratrem retinere potuit, nec morti potuit obuiare: quæ licet eſſet de reſurrectione ſecura, deſtitutione tamen ſolatij præſentis,* Mors terribilis. *mora abſentiæ tam longa, triſtitia diuinæ ſeparationis, non potuit non deflere ſimul, quia tam crux, tam funera, tam crudeliſſima imago mortis, quamuis fidelem mentem non potuit non tangere, non mouere: flebant Iudæi, & conditionis ſuæ memores, & futuræ vitæ deſperatione poſſeſſi. Mors cùm ſatis viuentibus ſit amara, ſatis turbat pro exitu, plus conturbat exemplo. Mortuum quoties quis viderit, toties ſe mortis ejulat deſtinatum. Sic de morte non poteſt non dolere mortalis.*

Infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum.

Ex Variis Linguis. Fremere quid ſignificet.

Pleroſque torſit interpretes verbum, *infremere*, quod faceſſit, negotium illis, qui non callent alias principes Linguas. Sic Græca ſonant, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι. *Infremuit ſpiritu.* Rurſus, ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ. *Infremens in ſeipſo.* ἐμβριμάομαι, Græcis idem eſt ac iraſci, aut interminari. Syrus habet, אתעזז *ethngbazaz*, id eſt, *corroborauit ſeipſum.* Vox illa Syra fluit à radice Hebræa, עזז *gnbazaz*, quæ corroborare ſignificat. Cùm ergo dicit textus, Chriſtum infremuiſſe ſpiritu perinde eſt, ac ſi diceret Chriſtum indignatum, interminatum, & corroboratum fuiſſe ſpiritu. Et omnes ſignificationes illæ ſuum ſortitæ ſunt effectum in Chriſto, & ſinceræ ſunt conſonæ veritati. Primò, deteſtatus eſt perfidiam Iudæorum, quorum vt animos ad fidem inflecteret, hoc edidit miraculum, & inde tamen acceperunt anſam iniuſtæ necis ipſi Domino conſciſcendæ. Rurſus in auctorem mortis infremuit, quando minas intentauit diabolo, oſtendendo ſui iuris etiam eſſe vita functos, quos ad arbitrium ſuum poterat etiam reluctante dæmone ſuſcitare.

Vox Syra magis ad ſcopum accedit: illa quippe ſonat adſcitum vſquequaque robur, vt reuera fecit Chriſtus, qui vt præter peccatum, & ignorantiam, vltro ſibi adiecit omnes hominum anguſtias, ne quis, vt accidit, cauillatus inſiſteret, in Chriſto fuiſſe ſolam humanitatis ſpeciem ementitam. Itaque in argumentum, aſſumptæ veræ humanitatis oſtendit ſe compaſſionis affectu perculſum eſſe, viſis ſororibus largo lacrymarum imbre perfuſis: ſed ne ipſe fletu largiore vile quidpiam aut indignum maieſtate ſua committeret, conſtantis animi ſui virtute robur adiecit carni, ne nimiis inſtantibus iam lacrymis indulgeret. Vnde patet, vocem, *infremuit*, id ſignificare, quod Syra, Chaldæa, & Hebræa ſonant, id eſt, *corroborauit.* Namque fuit inſigne robur animi, cohibere fletus carnis, quæ viſo fletu omnium adſtantium, incipiebat iam contagione fletus nimij colliquari. Lacrymando fletus non damnatur. Sed compeſcendo inges lacrymas, illacrymandi libidinem, quæ eſt nimia, caſtigauit.

Ita Theophylactus: *Ad lacrymas* (inquit) *natura mota eſt, & cohibebatur propter Martham, & illam, & eos, qui aderant. Dominus infremuit in affectionem, ſpiritu, hoc eſt, increpat per ſpiritum confuſionem, & cohibet illam, & ſic rogat, vt non cum vlulatu eſſet interrogatio. Quia enim contriſtatus fuit, homo enim erat verè, vt credibilis eſſet humana natura, permiſit illi proprium operari, & aſperè tractat carnem, increpatque eam Spiritus ſancti virtute. Itaque caro non ferens increpationem, turbatur, & fremit, & cum mœrore pugnat. Hæc autem omnia Dominus naturam pati permittit, vt confirmet, quòd verè, & non apparenter tantùm ſit homo, & vt doceat nos, & terminos, & modum triſtitiæ, ac mœroris ponere. Nam abſque compaſſione, & lacrymis eſſe, beſtiarum eſt: multùm autem lacrymari, plorare, contriſtari, mulierum eſt.* Lacrymæ quando ſunt legitimæ.

Chryſoſtomo præeunte ſibi, Theophylactus abit in hanc ſententiam, expendendo locum iſtum. Siquidem ille fatur hoc tenore hom. 62. in Ioan. *Lacrymis* (inquit) *Ieſus, & perturbatur. Norat enim lacrymas excitare, & affectum arguere. Illa enim particula: Et infremuit ſpiritu; motum illum cohibuiſſe ſignat.* Nota fuiſſe quidem in Chriſto motus paſſionum; ſed alieno planè modo ab illo, quo paſſionibus extrà metas excurrentibus ſæpius agitamur. Chriſtus ad arbitrium ſuum paſſiones adſciuit, præſtituendo fines, quos non potuere mites & rationi congruæ paſſiones illæ Chriſto inſcio tranſilire. Seſe plerumque nobis inſinuant motus etiam inuitis, & patimur ab æſtibus paſſionum, ratione licet perperam eluctante. Aſt in Chriſto ſecus, nullos affricuere næuos illi paſſionum impetus: ſed ad libitum gauiſus eſt, triſtatus eſt, turbatus eſt, neque quidpiam eorum tenebras vnquam vllas rationi offudit, nimirum ſemper Chriſto Domino præualente. Paſſiones in Chriſto quomodo fuerint.

Auguſtinus egregiè & doctè locum iſtum expendit Tractatu 49. in Ioan. *Neſcio* (inquit) *quid nobis inſinuauit, fremendo ſpiritu, & turbando ſeipſum. Quis enim eum poſſet, niſi ſeipſum ipſe turbare? Itaque primò attendite hic poteſtatem, & ſic inquirite ſignificationem. Turbaris tu nolens; turbatus eſt Chriſtus, quia voluit: eſuriuit Ieſus, verum eſt, ſed quia voluit: mortuus eſt Ieſus, verum eſt, ſed quia voluit. In illius poteſtate erat, ſic vel ſic affici, vel non affici. Verbum enim animam ſuſcepit & carnem, totius hominis ſibi coaptans in perſonæ vnitate naturam. Anima & caro Chriſti cum Verbo Dei vna perſona eſt, vnus Chriſtus eſt; ac per hoc vbi ſumma poteſtas eſt, ſecundùm voluntatis nutum tractatur infirmitas, hoc eſt, turbauit ſemetipſum: Dixi poteſtatem, attendite ſignificationem.* Optima diſciplina.

Morale. Peccator quomodo debeat ſe turbare.

Morale totum eſt quod huic contextui ſubiicit Auguſtinus: vnde quia prodeſſe poteſt, illud etiam attexam, vt reformandis moribus opportunum: Magnus, inquit, reus eſt, quem mortis quatriduum, & illa ſignificat ſepultura. Quid eſt ergo, q̃ò d turbat ſemetipſum Chriſtus, niſi vt ſignificet tibi, quomodo tu turbari debeas, cùm tanta mole peccati grau͂aris, & premeris? Attendiſti enim te, vidiſti te reum, computaſti: illud feci, & pepercit mihi Deus: illud commiſi, & diſtulit me: baptizatus ſum, & ad eadem reuolutus ſum. Quid facio, quò eo, vnde

cruado? Quando iſta dicis, iam fremit Chriſtus, quia fides fremit. In voce frementis apparet ſpes reſurgentis: ſi ipſa fides eſt intus, vbi eſt Chriſtus fremens: ſi fides in nobis, Chriſtus in nobis. Quid enim ait Apoſtolus aliud, habitare per fidem Chriſtum in cordibus noſtris? Ergo fides tua de Chriſto, Chriſtus eſt in corde tuo.

Peccatū magnas in anima excitat tempeſtates.

Hinc eſt illud, quòd dormiebat in naui, & cùm periclitarentur diſcipuli, iam imminente naufragio, acceſſerunt ad eum, & excitauerunt eum: ſurrexit Chriſtus, imperauit ventis, & fluctibus, & facta eſt tranquillitas magna. Sic & tu, intrant venti cor tuum, vtique vbi nauigas, vbi hanc vitam tanquam procelloſum & periculoſum pelagus tranſis, intrant venti, mouentur fluctus, turbant nauem. Qui ſunt venti? Audiſti conuicium, iraſceris: conuicium ventus eſt, iracundia fluctus eſt. Periclitaris, diſponis reſpondere, diſponis maledictum maledicto reddere, iam nauis propinquat naufragio. Excita Chriſtum dormientem, ideo enim fluctuas, & mala pro malis reddere præparas, quia Chriſtus dormitat in naui. In corde enim tuo ſomnus Chriſti, obliuio fidei: nam ſi excitas Chriſtum, id eſt, recolas fidem, quid tibi dicit tanquam vigilans Chriſtus in corde tuo? Ego audiui, dæmonium habes, & pro eis oraui: audit Dominus, & patitur, audit ſeruus, & indignatur: ſed vindicare vis, cùm hæc loquitur fides tua, quaſi imperatur fluctibus, & ventis, & fit tranquillitas magna. Quomodo ergo hoc eſt excitare Chriſtum in naui, excitare fidem: ſit in corde hominis, quem premit magna moles & conſuetudo peccati, in corde hominis tranſgreſſoris, etiam ſancti Euangelij contemptoris, & pœnarum æternarum, fremat Chriſtus, increpet ſe homo. Audi adhuc, fleuit Chriſtus, fleat ſe homo. Quare enim fleuit Chriſtus, niſi quia flere hominem docuit? Quare fremuit, & turbauit ſeipſum, niſi quia fides hominis ſibi meritò diſplicentis fremere quodammodo debet in accuſatione malorum operum, vt violentiæ pœnitendi cedat conſuetudo peccandi.

Chriſtus quando dormit in nobis.

XXXIV. Et dixit: Vbi poſuiſtis eum? Dicunt ei: Domine veni, & vide.

Chriſtus fuit omniſcius.

Chriſtus ſe quandoque Deum eſſe grandiloquo ſermone probat, vt quando fatur: *Ego & Pater vnum ſumus.* Aliàs humiliore tono palàm facit ſe hominem eſſe, vt nunc, vbinam ſit corpus Lazari conditum inueſtigans. Chriſto nihil erat abſconditum, vt Deus erat. Quatenus verò fuit homo, vt non vbique fuit, ita locum ſepulturæ fratris Mariæ & Marthæ ſibi oſtendi voluit, quem ille tamen alio lumine præuidebat. Auguſtinus acutè ſuo more locum iſtum enucleat Tractatu 49 in Ioan. *Sciſti* (inquit) *quia mortuum ſit, & vbi ſit ſepultus ignoras? Et iſta ſignificatio eſt, quia ſic perditum hominem quaſi neſcit Deus: non ſum auſus dicere, neſcit; quid enim ille neſcit? Sed quaſi neſcit: vnde hoc probamus? Dominum audi dicturum in iudicio: Neſcio vos, diſcedite à me. Quid eſt, neſcio vos? Non vos video in luce mea, non vos video in illa iuſtitia, quam noui: ſic & hic tanquam neſciens talem peccatorem dixit: Vbi poſuiſtis eum? Talis eſt vox Dei in paradiſo, poſteaquam Adam peccauit: Adam vbi es? Dicunt ei: Domine veni, & vide. Quid eſt, vide? miſerere: videt enim Dominus quando miſeretur: vnde illi dicitur: Vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea.* Moralis eſt hæc expoſitio, & proinde parum ſenſui congrua literali.

Deus quos homines nesciat.

Mors non eſt à Deo.

Chryſologus hîc ſuo more fluit; *Putauerunt* (inquit) *eum neſcire, vbi poſitus eſſet in terra, qui ſciebat vbi illum tartara dira retinerent. Ille ſic interrogans exigebat fidem, ſcientiam porrigebat, vt aſtantes ſcirent, quòd mors, quòd ſepulchrum, quòd corruptio, quòd putredo, quòd fœtor non ex conditione Dei, ſed ex delicto hominis hominibus acceſſiſſet. Nam cùm dicit: Vbi poſuiſtis eum; mulieres increpat, mulieres arguit. Hoc eſt, quem ego poſui in Paradiſo, in regione vitæ, ecce vos vbi poſuiſtis eum. Sed & Iudæi ad ignorantiam requirentis reſpondebant: Domine veni, & vide. Quid? illum iubere morti? quid? iubere illum inferis crederent, qui credebant eum quod erat in oculis non videre?*

XXXV. Et lacrymatus eſt Ieſus.

Chriſtus quare fleuit.

In Chriſto non ad arbitrium humanæ naturæ fletus erupêre tales, qui præſcriptum à ratione modum excederent; ſed ita ſuos ille fletus moderatus eſt, vt præſtiterit omne, quod rei dignitas, & adſtantes effuſi in lacrymas exigebant. Zeno Veronenſis Epiſcopus homilia de Lazaro reſuſcitato eloquenter in his Chriſti fletibus occupatur. *Flebat* (inquit) *Deus, mortalium lacrymis excitatus: & cùm Lazarum poteſtate ſua fretus, mortis de vinculo reuocaret: præſtabat pietatis officium ſolatio lacrymarum. Flebat Deus, non quòd ante ſe mortuum periſſe cognoſceret: ſed quòd ſororum fletibus temperaret. Flebat Deus, quòd eos, quibus omnia donauerat, & in poteſtate redegerat, paradiſo etiam floribus & lilijs ſine vllo labore propoſuerat, diabolus docendo peccatum, de omnibus penè fecit extorres. Flebat Deus, quòd eos, quos fecerat innocentes, diabolus per malitiam ſuam fecit inueniri nocentes. Heu tenuis aura, de cœlo corpus quod texeras ſuccíduis artubus deſtrebas. Sed non te Pater, non te Filius aliquando deſpexit, pro tua morte factus eſt & Chriſtus ipſe mortalis. Et quòd ipſe ſororum fletibus mouebatur, lacrymis filij ſui Saluatoris noſtri inter ipſos cœles eius paternitas flectebatur.*

Lacrymæ Chriſti quid ſignificent.

Auguſtinus ſermone 104. de tempore, in eodem argumento fusè ſuo ſtylo indulget: *Si* (inquit) *ſe gaudere dicit Dominus propter diſcipulos de Lazari morte, quid eſt quòd poſtea fleuiſſe refertur in Lazari morte? Sed aduertamus rationem gaudij, & lacrymarum. Gaudebat Dominus propter diſcipulos, flebat propter Iudæos. Propter diſcipulos gaudebat, quia per reſurrectionem Lazari confirmari habebat fides ipſorum in Chriſto. Propter Iudæorum flebat incredulitatem, quia reſurgente Lazaro, Chriſto Domino fuerant credituri. Aut fortè idcirco fleuit Dominus, vt lacrymis ſuis mundi peccata deleret. Si Petrus potuit lacrymarum ſuarum fuſione propria peccata abſtergere, cur non*

credimus

credimus lacrymis Domini, mundi peccata deleta fuiſſe? Denique poſt lacrymas Domini, multi ex Iudæorum populo crediderunt. Vicit ex parte incredulitatem Iudæorum Dominicæ pietatis affectus, & diſcordes mentes eorum mollinit prima fuſio lacrymarum. Et idcirco fortè vtrumque de Domino refertur, quòd gauiſus ſit, & fleuit, quia qui ſeminat in lacrymis, in exultatione metet. Lacrymæ ergo Domini, gaudia mundi ſunt, quia idcirco ille fudit lacrymas, vt nos gaudia mereremur.

XXXVI. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum.

Chriſtus in has orbis oras ſe dimiſit, in gratiam hominum, quos peccata neci obſtrinxerant, & quos exanimis imago Lazari referebat. Amoris ergo ſui ſpecimen aliquod vt exhiberet Chriſtus erga genus noſtrum expers gratiæ diuinæ, fletus & lacrymas vſurpauit. Ita Auguſtinus: *Quid eſt* (inquit) *amabat eum? Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.*

XXXVII. Quidam autem ex ipſis dixerunt: Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere vt hic non moreretur.

Credidere genus impotentiæ in Chriſto, ſuum hunc amicum non curare priuſquam natura fatiſcente fatis cedens languidus expiraret. Sed quantùm à vero procul, explicat Auguſtinus: *Qui* (inquit) *noluit facere, vt non moreretur, plus eſt quod facturus eſt, vt mortuus ſuſcitetur.* Igitur incongrua prorſus illa Iudæorum quæſtio, quam idcirco benè carpit Chryſologus, in Iudæorum animos inuehens obſtinatos: *Potuit* (inquit) *facere vt non moreretur, ſed non permiſit is, qui mortuum ad ſuam gloriam voluit ſuſcitare. Permiſit ad inferna deſcendere, vt appareret Deus, ab inferis hominem cùm reducit. Sed Iudæi parebunt corda veſtra obſtructiora inferis, viſcera veſtra duriora mortuis, oculi veſtri tetriores ſepulchris, cùm vox, quæ patefecit tartara, veſtra non patefecit arcana: cùm iuſſio, quæ exſuſcitat mortuum, mentes veſtras non ſuſcitat, cùm lux, quæ illuſtrat ſepulchrum, veſtram non illuminat cæcitatem.*

XXXVIII. Ieſus rurſum fremens in ſemetipſo, venit ad monumentum.

Eſtò fletus ad arbitrium tantùm Chriſti prorumperent, & ſequeretur caro nutum ſpiritus eius; tanta fuit in illa turba ſeges lacrymarum, vt Chriſto ad Lazari ſepulchrum procedente noui fletus fuerint in procinctu, qui niſi Chriſtus eos repreſſiſſet, illum recurrentibus lacrymis aſperſiſſent. Dixi ſuprà, vocem infremere, idem eſſe ac, corroborare: vnde ſonat idem iſto loco ſicut, ſe totum colligere ſpiritu, & propenſionem carnis ad lacrymas, conſtanti animo cohibere. Ita hic Chryſoſtomus: *Venit* (inquit) *ad monumentum, & affectum arguit.* Chryſologus in hoc verbum, hoc modo commentatus. — *Fremitus Chriſti quid ſignificet.*

Sermone 65. *Fremit* (inquit) *Chriſtus, vt caro reuiuiſcat: fremit vita, vt mors fugetur: fremit Deus, vt reſurgat homo: fremit indulgentia, ne ſententia contradicat: fremit Chriſtus debellans mortem, quia non poteſt non fremere, qui ſingularem rapit de hoſte victoriam. Quod autem dixit: Rurſus fremens. Fremit rurſum, vt geminata reſurrectionis demonſtret inſignia: quia voce Chriſti ſicut mortui corpore, de ſepulchris ſuſcitantur ad vitam; perfidiâ mortui, ad vitam fidei ſic reſurgunt.*

Erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei.

Iudæi nobiles poſt fata ſuprema ſibi tumulos habebant compoſitos in ſpeluncas, vt & apud Chriſtianos adhuc mos ille viget. Illic enim defuncti corporis exuuiæ, meliùs quàm in vdo ſolo, & decentiùs aſſeruantur. Promiſcuum vulgus ſepulchra ſibi habuit ingloria. Vt ergo fuit proſapiæ inſignis Lazarus, nobilium more fuit in ſpelunca reconditus. Quòd verò loci concamerati in ſpeluncæ modum meminit Scriba verax huius hiſtoriæ, admonet vt medullam concluſam hoc cortice reſoluamus. Spelunca illa fuit exciſa velut foueæ, in quas demittuntur iuſtè rei homines criminis horrendi. Cùm ergo perduellis homo reus extiterit læſæ maieſtatis diuinæ, fuit ei decreta talis fouea, quæ eſt horrenda puris, fœtoris, mortis, & vermium apotheca. Triſtis ergo loci huius habitus perculſit miſeratione pia Chriſti viſcera: namque reo homini multam indictam in mundi incunabulis hæc fouea refricabat. Chryſologus non abhorret ab hac coniectura. Sic ille ſermone 63. *Erat ſpelunca. Dixiſſe ſuffecerat, veniſſe ad monumentum: quid eſt, quòd tantopere ſpeluncam Euangeliſta commemorat? Spelunca planè, vbi hominem diaboli latrocinium collocauit: ſpelunca, vbi virum fraus condidit mulieris: ſpelunca, vbi Dei plaſma, mortis rapacitas includebat. Et lapis ſuperpoſitus erat ei. Dura mortis ianua durior duriſſimo lapide claudebatur. Sed plorans quid proficit ad ſepulchrum, quando ſic duros & congeſtos obices non penetrat vox plorantis?* Auguſtinus Tractatu 49. in Ioannem aliò inflectit lapidem qui ſpeluncæ oſtium, in qua Lazarus erat conditus, obſtruebat. Illic latere putat allegoriam Iudæis quidem ingloriam, ſed qua ſtatus Eccleſiæ, id eſt, conceſſæ nobis gratiæ, commendatur. — *Spelunca vbi fuit reconditum corpus Lazari, quid notet.*

Sic ille: *Mortuus ſub lapide, reus ſub lege: ſcitis enim quia lex, quæ data eſt Iudæis, in lapide ſcripta eſt. Omnes autem rei ſub lege ſunt, benè viuentes, in lege ſunt: iuſto lex poſita non eſt. Quid eſt ergo: Lapidem remouete? Gratiam prædicate. Apoſtolus enim Paulus miniſtrum ſe dicit noui teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus: nam litera, inquit, occidit, ſpiritus autem viuificat. Litera, inquit, occidens, quaſi lapis eſt premens. Remouete lapidem: remouete legis pondus, gratiam prædicate: ſi enim data eſſet lex, quæ poſſet viuificare, omninò ex lege eſſet iuſtitia; ſed concluſit omnia Scriptura ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.* — Lex Iudaica fuit ſaxea, & dura.

XXXIX. Ait Ieſus: Tollite lapidem.

Conuerſio animæ non fit niſi homo cooperetur.

Eſtò Dei gratia præueniat homines, qui reduces à peccato, ſibi Deum conciliant; illa tamen animam ſic inflectit ad obſequium Chriſti, vt iuſſis eius omnibus obſecundet. Poterat Chriſtus ſola voce molem, ſaxeam reuoluere, imò procul expellere; attamen adſtantes conferre monet opem ſuam, vt diſcamus, non eſſe Dei ſolius omne negotium, ſed hominem debere ſuum quodcumqne poteſt conferre, quando priùs extincta, demum fit anima rediuiua. Ruſus vt abeſſet omnis ſupplicio maleficæ attis, cuius inſimulauere Ieſum vt conſortem Beelzebub; Chriſtus Iudæis explorantibus eius facta iubet, vt lapidem tollant, vt excepto cadaueris fœtore ſciant fuiſſe verè mortuum Lazarum, qui erat ab inferis illo eodem tempore reuocandus. Subſcribit iſti ſententiæ Chryſoſtomus: *Quid* (inquit) *abſcus non idem iuſſerat, atque perfecerat? Quid non dimiſſo lapide ſuſcitauit? Poterat enim, qui corpus mortuum voce monerat, & corrupto animam inſpirarat, multò magis lapidem mouere. Sed cur non fecit? Vt eos teſtes feciſſet miraculi, ne dicerent quod & de caco: Hic eſt, non eſt. Manus enim, & præſentia illorum teſtabantur ipſum eſſe. Illi enim vel imaginationem, vel præſtigias opinari potuiſſent: nunc cùm affuerint, cùm lapidem tulerint, cùm ligatus exierit, cùm iuſſus ſit ſolui, cùm amici præſentes ipſum viderint, & ex veſtibus agnouerint, cùm ſorores fætere & quatriduanum eſſe dixerint; hac omnia ſufficientia erant, qua vel impudentibus ſilentiam imponerent, cùm rei teſtes adeſſent.*

Cor lapideũ quid ſit.

In præfatam à me priorem ſententiam Chryſologus abit, Chriſtum arbitratus opem Iudæorum exegiſſe, quia nemo redux fit ad gratiam, niſi primò ſuum cor ſaxeum adaptarit. Obdurato nimirum corde nequit influere in animam gratia diuina, duros & obſtinatos homines exoſa, ſicut è contra ſuos infundens latices in animas obſequentes. Sic ille ſermone 65. *Inter diuinas virtutes, humanum Chriſtus requirit auxilium? Non ſufficit amouere lapidem, qui mortem ſufficit effugare? Sepulchri clauſtra reſerare non vales, qui portas tartari prævales aperire? Dixerat per Prophetam: Auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis carneum: præcepit ergo vt Iudæi ex ſe cor lapideum tollant, euoluant perfidiæ ſaxum, ſilicem duræ incredulitatis excludant, quatenus anima per infidelitatem mortua, de ſepulchro pectoris proſilirent: & non tantùm ſurrexiſſe Lazarum, quantùm ſe Lazaro non conſurrexiſſe gauderent. Tollite lapidem. Tollite miſera humanitatis obſequium, vt diuinitatis beata opera nunc clareſcant. Tollite lapidem, quem poſuiſtis vos, vt hominem, quem ego poſui nunc reponam.*

Dicit ei Martha: Domine, iam fœtet, quatriduanus eſt.

Martha ſuum adhuc illa voce prodit animum incredulum: namque putens & olidum corpus exanime non poſſe vitæ compos eſſe voce illa infideli & querula proteſtatur. Et ne quis poſſet in dubium reuocare tetrum odorem, quem cadauer hoc ſpirabat, adiecit & elapſum tempus, quod effluxit à momento, quo fuit hoc corpus tumulo commendatum. Hoc reſponſum Marthæ quidpiam infidele notat; impoſſibile namque facit reſurrectionis opus, quia Lazari corpus erat quatriduanum, & odorem ingratum naribus exhalabat. Ita Chryſoſtomus: *Conſidera* (inquit) *quid hæc dicat, tanquam iam impoſſibile eſſet.*

Mulier fœtoris cauſa.

Chryſologus ſermone 65. opportunam hîc arripit anſam declamandi in mulierem, quæ ſolicitando virum ad peccandum, in naturam odorem illum fœtidum inuexit: quippe priùs homo benè ſibi conſcius nullis erat mortis & peccati nexibus irretitus. *Mulier* (inquit) *& quod fætet, cuius eſt? Iam fætet. Modò ad te pertinet, quòd à te venit ad ſepulchrum: non ſentires fætorem, ſi in Paradiſo ſuaſorem noluiſſes audire. Iam fætet. Quod proditori fætet, non fætet creatori. Iam fætet. Quod horret alieni operis euerſor, amator ſui operis non abhorret. Sed dicendo ſic, teſtaris mortem, quam tu mulier intuliſti: fætorem clama, vt plena mors audientibus innoteſcat, quatenus quòd reſurget Lazarus, redeuntis ſit ſpiritus, non latentis. Diuinæ virtutis ſit, non artis humanæ; neque Iudæi, qui nos dicunt in principe dæmoniorum eijcere dæmones, iterum dicant, nos non imperio Dei, ſed humano præſidio mortuos ſuſcitare. Quatriduanus eſt. Dicit & tempus, vt ſcias, quia auctor eſt temporum, cui tempora nulla præſcribunt. Iam fætet, quatriduanus eſt. Dicendo ſic, exaggerat deſperationem, vt qui adſunt, videant, quia Deus eſt, qui ſic vitam mortuis, deſperatis ſalutem, fætentibus dat vigorem.*

XL. Dicit ei Ieſus: Nonne dixi tibi, quoniam ſi credideris, videbis gloriam Dei?

Chriſti modeſtia in laudibus ſuis.

Marthæ fide fatiſcente, Ieſus eam erigit refricando voces præfatas, ſcilicet, modò fidem adhiberet, fore iacens & extinctum corpus Lazari rediuiuum. Nota, dixiſſe ſuis diſcipulis glorificandum Dei filium Lazari morte, quia nullum erat liuoris & inuidiæ periculum dicere diſcipulis, inſtare ſuæ gloriæ maximum incrementum. Iam verò, quia æmuli adſtabant, quos vrebat inuidia acerba, dicit Marthæ, ipſam mediante fide, Dei gloriam viſuram. Si dixiſſet, ipſam viſuram gloriam filij Dei, profectò grauem in offenſam apud adſtantes æmulos incurriſſet. Ita Theophylactus: *Diſcipulis* (inquit) *dicebat: Propter hoc mortuus eſt Lazarus, vt glorificetur filius Dei. Martha verò inquit, videbis gloriam Dei, de Patre dicens. Infirmitas enim audientium in cauſa eſt, vt hæc variè dicantur. Nam cùm Iudæi adſtarent ibi, non dignum erat dicere Dominum: Videbis gloriam filij Dei. Alioquin viſus fuiſſet de ſeipſo arroganter loqui. Nunc autem de Patre cœleſti dicens, ſermonem facit modeſtiorem.*

XLI. Ieſus autem eleuatis oculis, dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audiſti me.

Eſt illa ſanè noua precum formula, gratias referre

referre Deo priuſquam acceperis illud, cuius deſiderio & ratione, Deum obſtringeris ſupplicatione pia & humili conuenire. Quid inde nobis inſinuat Chriſtus, niſi argumentum præpotentis inſitæ deitatis. Ita ferè Chryſoſtomus: *Pater* (inquit) *gratias ago tibi, quia audiſti me. Et quiſnam vnquam ita precatus eſt, priuſquam quicquam diceret? Gratias ago tibi, oſtendens ſe non egere precibus. Omnia enim facis, quæ volo: non tunquam non poſſet. Sed tunquam vna eſſet ipſorum ſententia ſed qua gratia, orationis hac forma vſus eſt? Illum cauſam dicentem audi: Propter, inquit, populum, qui circunſtat, dixi.*

Chriſtus qua formula Deũ orauit.

Chriſtum obſtrinxere duæ rationes ad orandum hoc tenore præfato. Prima, nobis vt exemplum proponeret, in vnoquoque graui negotio auſpicando, Deum oratione præuia conſulendi. Altera eſt doctrinæ, quæ pertinet ad Trinitatis adorandæ fidem, cuius obſequio tres perſonas eſſe vnius eſſentiæ inclytæ profitemur. Ita Chryſologus ſermone 65. *Eleuatis* (inquit) *oculis ſurſum. Vt nobis formam ſupplicandi tribuat, non ſibi viam præparet impetrandi: numque ſurſum reſpicit, qui ſemper eſt ſurſum cum Patre, ſemper Pater in ipſo eſt, & ipſe eſt ſemper in Patre: Ego* (inquit) *in Patre, & Pater in me eſt: Pater* (inquit) *gratias tibi ago, quia audiſti me. De præſtito agit gratias, & quod Pater audierit, hoc dicitur: quod Filius petierit, hoc tacetur. Fratres, inter Patrem & Filium audiendi eſt affectio, non eſt neceſſitas ſupplicandi. Charitas aſſenſio eſt, non eſt auſteritas iuſſionis: ibi amore geruntur omnia, vbi non indigetur obſequio: ſicut ex ſequentibus eluceſcit: Pater, gratias ago tibi, &c. Vacat inuocandi cura, vbi fiducia certa eſt audiendi. Aut quid tibi facit petendi labor, vbi præſtandi eſt cauſa communis? Nemo ergo Filium ſic minoret precibus, ne Patrem circa ſalutem hominum ſic minoret.*

XLII. Propter populum, qui circumſtat, dixi; vt credant, quia tu miſiſti me.

Chriſtus oratione nõ indiguit.

Chriſtus hic vtramque ſuam ſubobſcurè prodit naturam, diuinam ſcilicet & humanam, ad exemplum & doctrinam, vt præmiſi. Vnde ſic eum loquentem inducit Chryſoſtomus: *Ad hoc, quod fiat mea voluntas, non indigeo oratione hac, vt tibi ſuadeam: vna enim eſt noſtra voluntas.* Hilarius lib. 3. de Trinitate, capit egregiè mentem Chriſti, ſic optimè commentatus: *Non* (inquit) *prece eguit, nobis orauit, ne filius ignoraretur: vnde ſubditur: Sed propter populum, qui circumſtat, dixi, vt credant, quia tu me miſiſti. Cum enim ſibi non proficeret deprecationis ſermo, ad profectum tamen noſtræ fidei loquebatur. Non inops ergo auxilij eſt, ſed nos ſumus inopes doctrinæ.* Chriſtum arbitror ego ſuum hunc ſermonem direxiſſe Deo Patri in illa magna plebis frequentia, vt inde palàm faceret, non præſtigias eſſe ſua miracula, ſed hominis Deo afflati, & naturam diuinam ineſſe ſibi congruo opere demonſtrantis.

Chriſtus quomodo miſſus ad nos.

Eò vergit elegans expoſitio Chryſologi: *Videtis* (inquit) *quia loquendo talia, ſuum, Patriſque affectum extollit, prodit, pandit gratiam, loquitur vnitatem. Dixerat: Omnia, quæ habet Pater, mea ſunt: & ſi ſua ſunt omnia, quomodo petit. Qui de ſuo petit, quod petit, non neceſſitatis eſt, ſed amoris. Vt credant, quia tu me miſiſti. Miſſum ſe dicit, vt populi ſciant, de cœlo veniſſe Chriſtum, non receſſiſſe de cœlo: Sic ergo mittitur, ſic & quod habet accipit, quomodo vnde venerat non receſſit: ſic ergo & Filius quod habet accipit, & Pater quod dederit non amittit. Fratres, quod auditur, & quod mittitur, & quod venit, & quod accipit, & quod naſcitur, & quod patitur, & quod moritur, & quod reſurgit, non eſt hoc diuinitatis ſuæ; infirmitatis hoc noſtræ eſt, noſtræ eſt hoc naturæ: quod tamen totum cauſâ noſtri tulit in noſtro corpore, non propter ſe in ſua pertulit maieſtate.*

Chriſti miſſio pro noſtra fuit ſalute.

Inferni querelæ ob Lazarum iamiam reſuſcitandum.

Idem egregia proſopopeia infernum inducit conquerentem apud Deum, eò quòd Chriſtus ſuſcitare volens Lazarum, vi illata leges inferi temeraret. Quia in concione locum vendicare ſibi poteſt hæc querimonia inferni, præuidentis ad vocem Chriſti Domini Lazarum exiturum; ſubiiciam illam Chryſologi orationem querulam: Vbi (inquit) Chriſtus cœpit inferi pulſare fores, portas tartari ſubmouere, ianuas aperire mortis, gehennæ ſoluere legem vetuſtam, deturbare antiquiſſimum ius pœnarum, repoſcere animam Lazari, ab inferis viam reditus innouare, occurrit ei tartari tota furens poteſtas, præferens edictum ſupremi Principis, excelſi Regis portans decretum, geſtans latam tot ſæculis Deo loquente ſententiam, & videns hominem, ſciſcitabatur, quis ille eſſet, quid auderet, quid ſibi vellet, cur ſolus, aut ſine tremore tremendos mortis laceſſat & acceſſus. Cui dicenti, quis eſſet, reſponderet prophetica voce miniſtri reſurrectionis Angeli: Ipſe eſt Rex gloriæ, ipſe eſt fortis & potens in prælio. Sed refert tartarus: Ego regem gloriæ in cœleſtibus ſcio omnibus poteſtatibus cœlicis præſidere, cuius nutum tota ſufferre non poteſt creatura: hunc autem video, de terrenis vnum, concretum limo, corpore mortali ſeptum, & in ipſo habitu hominis, hominibus viliorem, & ad ſummam citò dandum ſepulchro, ſubdendum meæ protinus ditioni. Sed perſiſtentibus Angelis, & repetentibus: Ipſe eſt Dominus virtutum, ipſe eſt Rex gloriæ, ipſe cœli præſul, ipſe Creator mundi, ipſe Saluator ſæculi, ipſe Redemptor omnium, & de qua furis tu, lator ipſe ſententiæ, ipſe tuum calcaturus caput, ipſe tuum contriturus imperium, ipſe te ſuo iudicio perditurus qui reos auſus capere, attrahis innocentes, ſanctos diripis, ipſi Dei filio comminaris. Redde ergo votum, priuſquam multos cogaris exoluere.

Mortis clauſtra fregit Chriſtus.

Sed tartarus adhuc iſta non credens, per conſuetos nuntios recurrit ad cœlum, hac inuidioſa deploratus interpellatione: Ego, Domine, etſi extremus creaturæ tuæ, etſi triſti ſeruitio mancipatus, præcepta tua inuiolabili lege ſeruo, peruigilo, ne quis ſententiæ tuæ vetuſtum ius nouus temerator immutet; ſed apparuit homo, qui dicitur Chriſtus, tuum ſe filium iactans, Sacerdotes tuos notat, Scribas tuos arguit, ſabbatha tua violat, legem tuam ſoluit, & animas exemptas carne, & pœnæ iam meæque cuſtodiæ deputatas, ad corpora, in quibus ſceleratè vixerant, redire compellit, & tantis quotidie

procedit

procedit niſibus, vt Lazatum iam noſtro carcere clauſum, iam lege noſtra vinctum, iam in iute noſtro manentem, effractis elauſtris inferi conerut eruere: aut citò ſubueni, aut ſi patefecetit ſemel ianuas, omnes quos tot ſæculis ſeruauimus, nunc amittis.

Chriſtus agit cauſam huminum contra querelas inferi.

Ad hæc Filius de ſinu Patris reſpondit: Pater iuſtum eſt, vt carcer non innocentes teneat, ſed nocentes: pœna non iuſtos cruciet, ſed iniuſtos. Quàm diu ſub vnius hominis culpa, propter Adæ ſolius ooxam, Patriarchas, Prophetas, Martyres, Confeſſores, Virgines, Viduas, in caſtitate coniugij permanentes, omnes ætates, vtrumque ſexum, certè paruulos neſcientes bonum, vel malum, hic carnifex ad ſe trahere crudeli infeſtatione non ceſſat? Pater, ego moriar, vt non moriantur omnes: Pater, ego Adæ debitum ſoluam, vt per me tibi viuant, qui per Adam moriuntur inferno. Patet, propter ſententiam tuam, ego meum ſanguinem fundam: tantùm eſt, vt ad te tua redeat creatura: pretium chari tibi ſanguinis mei redemptio ſit omnium peccatorum. Ad hæc totius Trinitatis conſenſus, & Lazarum præcepit exire, & tartarus ad reddendos omnes mortuos, Chriſto iuſſus eſt obedire.

XLIII. Voce magna clamauit: Lazare veni foras.

Lazari cita fuit reſurrectio.

Fortè nomen Lazari expreſſit, inquiunt quidam homines incongrui, ne ſi tacito nomine mortuom iuſſiſſet reducem ſiſti ſibi, omnes alij reſurgerent. Delira ſanè opinio, & cui plerique litant concionandi munere defungentes. Quaſi verò tacito oomine Lazari, Chriſti intentio ſola viro huic ſuſcitando minimè ſuffeciſſet. Quàm cito vitæ reddiderit infernus Lazatum, Chryſologus lepidè demonſtrauit: *Tunc* (inquit) *tartarus ligatu manibus, & pedibus, Lazarum retulit ad ſuperna, timens, & tremens, ne, dum ſoluit, ne, dum moras facit, ne, dum tardius refert vnum, omnes cogeretur afferre: ſic factus eſt viuorum relatar, qui raptar eſſe conſueuerat martuorum. Nam quare Chriſtus vincula inferni dirupit, mortis ligamenta diſſoluit, niſi vt nobis monſtraret inferni tremendam ſeruitutem? Nam ſi de Moyſi corpare diabolus Angelo contradixit; quomoda non tartarus Chriſta de vita & de reſurrectiane Lazari contradicet?* Chriſtus orando Patrem, argumenta dedit veræ humanitatis aſſumptæ; ſed Lazarum ſuſcitando, Deum ſe eſſe palàm fecit, vt qui eius humanitate deprehenſa ſolùm hominem eum eſſe rati, deinde Deum eſſe viſo tali ſtupendo opere faterentur.

Lazarus qua virtute fuit ſuſcitatus.

Chryſoſtomus homilia 63. in Ioannem benè in Chriſto notat nihil omnino reſonare typhum ſuperbiæ: imò ſui ipſius Chriſto mentionem faciente, auditorum aures concepta altæ humilitatis ſpecie tinniebant. Sed ne humilitatis idea plebi imponeret, ſuſpicatæ nihil in Chriſto ſupra hominem eſſe, Lazarum virtute non aliunde petita, ſua ſed poteſtate propria ſuſcitauit. Ita Chryſoſtomus: *Cur* (inquit) *non dixit: In nomine Patris mei, veni foras: aut reſuſcita eum, Pater: ſed omnibus his amiſſis; orantis formâ acceptâ, reipſa ſuam praſere autboritatem? quia & hoc ſapientia ſue eſt, vt verbis humilitatem, re poteſtatem præ ſe ferat. Ait: Lazare veni foras. Hoc eſt, quod dixerat: Venit hora, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuent. Vt enim non exiſtimares ab alio virtutem accepiſſe, ſuperius te docuit, & nunc per opera oſtendit. Non dixit, Reſurge; ſed, Veni foras, & mortuum tanquam viuentem appellat. Quid huic poteſtati par? Quòd ſi non propria virtute hoc facit, quid in eo plus eſſet, quàm in Apoſtolis, qui dicebant: Quid nobis attenditis, tanquam propria virtute fecerimus hunc ambulare? Quòd ſi non ſua operabatur poteſtate, quid non id, quod Apoſtoli, dicebat? Et ita ipſi ſapientiores eſſent, qui gloriam propulſarent. Apoſtoli, quòd nihil ex ſe facerent, totis viribus perſuadere conabantur: ipſe autem cùm eam de ſe concitaſſet opinionem, nonne abſtuliſſet, ſi falſa eius poteſtas crederetur?*

Chriſti & Apoſtolorũ poteſtas in quo differunt.

Auguſtinus in Chriſti voce ſonora notat quid mortale. Affirmat namque, malæ conſuetudinis ingenium carpi: quippe praua conſuetudo moles eſt iniqua nobis incumbens, & obſtans, ne ſubmiſſis Chriſti pulſantis vocibus obſequamur. Sic ille Tractatu 49. in Ioan. *Fremuit, lacrymatus eſt, voce magna clamauit. Quàm difficilè ſurgit, quem moles mala conſuetudinis premit: ſed tamen ſurgit, occulta gratia intus viuificatur, ſurgit poſt vocem magnam.*

Conſuetudinis malæ dirus eſt effectus.

XLIV. Statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata.

Reſurrectionis Lazari deſcriptio.

Eleganter deſcribit Veronenſis Epiſcopus Zeno citam Lazari reſurrectionem, acutè probans, quàm incunctante mora, cuncta Dei vocibus obſecundent: *Chriſti* (inquit) *iuſſione reuoluuntur ſaxa, ſecretarium pateſcit horroris, curioſi affatim ſpe congementium populorum oculi mittebantur. Viſus eſt Lazarus tecta facie, manibus pedibuſque conſtrictus, & ad documenta virtutum ipſe ſe, mortuus, & adhuc pedibus vinctus, vt Chriſtus iuſſerat, ſuis manibus reſoluebat. Quæ illic voces, quæ preſſura videntium, quàm curioſa mirantium lumina, qualis in ceruicibus præuenientium multitudo pendebat? Qui fletus, quæ gaudia, quale murmur, quam nouum & cæleſte miraculum? Mors vincitur, homo redditur, infernorum catena franguntur: & poſt quatriduum Lazari lingua mouetur: officia preparantur, oculi ſuis in orbibus currunt, veſtigia greſſibus explicantur: auribus renouatur auditus, acies dirigitur in parentes, cognatio rediuiuis obtutibus numeratur, frigida poſcitur, non reſpuitur panis, damnus petitur, Chriſti miracula referuntur.* Ita totam reſurrectionis Lazari pompam deſcribit Zeno, ſuo ſic latè ſtylo liquido ſpatiatus.

Bernardus hîc Martham ab omni ſuſpicione infidelitatis conatur vindicare, probans & referens in illa veræ fidei plurima argumenta. Sed hoc dandum pietati Bernardi in Martham, quæ pietas reuera demit aliquid ſenſui literali. Sic ille Tractatu de gradibus humilitatis, Gradu 12. Credentem (inquit) audi, audi ſperantem,

Marthæ laudes.

rantem, nec tamen orantem: Domine, ait, ſi fuiſſes hîc, frater meus non eſſet mortuus. Magna autem fides, quâ credidit, ſuâ præſentiâ Dominum prohibere potuiſſe, ſi adfuiſſet. Modò autem quid? Abſit vt quem credidit vnum potuiſſe ſeruare, mortuum dubitet poſſe reſuſcitare. Sed nunc, inquit, ſcio, quia quæcunque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus. Deinde quærenti, vbi poſuiſſent eum, reſpondet: Veni, & vide. Quamobrem, ô Martha, magna nobis tuæ fidei inſignia tribuis. Sed quomodo, cum tanta fide diffidis? Veni, inquis, & vide; Cur, ſi non deſperas non ſequeris, & dicis: Reſuſcita? Si autem deſperas, cur Magiſtrum ſine cauſa fatigas?

Martha cur non petierit vt Chriſtus ſuſcitaret Lazarum.

An fortè fides aliquando recipit quod oratio non præſumit? Denique appropinquantem cadaueri prohibes, & dicis: Domine, iam fœtet: quatriduanus enim eſt. Deſperando dicis hoc, an diſſimulando? Sic quippe ipſe Dominus poſt reſurrectionem finxit ſe longiùs ire, cùm mallet cum diſcipulis remanere. O ſanctæ mulieres, Chriſti familiares, ſi fratrem veſtrum amatis, cur eius miſericordiam non flagitatis, de cuius potentia dubitare, pietate diffidere non poteſtis? Reſpondent: Sic meliùs tanquam non orantes oramus, ſic efficaciùs, tanquam diffidentes confidimus. Exhibemus fidem, perhibemus affectum, ſcit, cui non eſt opus vt aliquid dicatur, quid deſideremus. Scimus quidem quòd omnia poteſt: ſed hoc tam grande miraculum, tam nouum, tam inauditum, etſi eius ſubeſt potentiæ, multùm tamen excedit merita humilitatis noſtræ. Sufficit nobis potentiæ locum, pietati dediſſe occaſionem, malentes patienter expectare quid velit, quàm impudenter quærere quod forſitan nolit. Denique, quod noſtris meritis deeſt, verecundia fortaſſe ſupplebit.

Fremitus Chriſti explicatus.

Dixit Ioannes, Chriſtum rurſus infremuiſſe, quid hoc ſignificet dixi; ſed quia mihi excidêre Patrum aliquot ſententiæ in hunc locum, has accipe. Gregorius lib. 5. Moral. cap. 15. Ita locum iſtum illuſtrat: *Etſi quando turbatus ſpiritu infremuiſſe dicitur, ipſe tamen diminutus diſponebat, quantùm ipſe humanitus turbaretur, qui immutabiliter omnibus præſidens, & ſemetipſum mutabilem in ſatisfactione infirmitatis oſtendit. Quietus ergo in ſemetipſo manens, diſpoſuit quidquid pro oſtendenda humanitate, etiam ſuſceperat, etiam turbulentus fecit.* Auguſtinus etiam egregiè hanc Chriſti turbationem omni carere labe probat: paſſiones enim ſunt vnicuique datæ, vt alicuius equidem congrui operis inſtrumenta. Sic ille ſcitè notat Stoicos Philoſophos, qui conſtituentes virtutis ſummam in indole paſſionum neſcia delirarunt. Sic

Paſſiones cadunt in ſapientem.

ille Tract. 60. in Ioan. Pereant argumenta Philoſophorum, qui negant, in ſapientem cadere perturbationes animorum. Turbetur planè animus Chriſtianus non miſeriâ, ſed miſericordiâ, timeat ne pereant homines Chriſto, contriſtetur cùm perit aliquis Chriſto. Concupiſcit acquirere homines Chriſto, lætetur cùm acquiruntur homines Chriſto. Timeat, ne ſibi pereat, & Chriſto; contriſtetur ſe peregrinari à Chriſto concupiſcat regnare cum Chriſto, lætetur cùm ſperat regnaturum ſe cum Chriſto. Iſtæ ſunt certè quatuor, quas perturbationes vocant, timor, triſtitia, amor, & lætitia. Habeant eas iuſtis de cauſis Chriſtiani, nec Philoſophorum Stoicorum, vel quorumcumque ſimilium conſentiatur errori, qui profectò quomodo vanitatem exiſtimant veritatem, ſic ſtuporem deputant ſanitatem, ignorantes, ſic hominis animum, quemadmodum corporis membrum, deſperatiùs ægrotare, quando & doloris amiſerit ſenſum. Turbatus eſt ergo Ieſus pro membris ſuis, ne iſti deſperent, ſi paſſionibus inſtigantibus turbentur. Hactenus Auguſtinus.

Paſſionis expers animus malè habet.

Ne ergo cadat animo Chriſtianus ſi aliqua paſſione pruriente quies animæ quandoque nutet. Etenim operæ pretium eſt aliquando motus inſurgere, nequando malo otio torpeſcamus. Ita Auguſtinus lib. 9. de ciuitate Dei c. 8. *Chriſtiana* (inquit) *eruditio Deo mentem ſubiicit regendam, & iuuandam, mentiſque paſſiones ita moderandas, ac frænandas, vt in vſum iuſtitiæ conuertantur. Denique in diſciplina noſtra, non tam quæritur, vtrum pius animus iraſcatur, ſed quare iraſcatur; nec vtrum ſit triſtis, ſed vnde ſit triſtis; nec vtrum timeat, ſed quid timeat. Iraſci enim peccanti vt corrigatur, contriſtari pro afflicto, vt liberetur, timere periclitanti ne pereat, neſcio vtrum quiſquam ſana conſideratione reprehendat.*

Paſſiones quando ſint malæ.

Lazarus ſuſcitatus voce magna, ſicut & myſteriis multis præuiis, aliquid inſinuat, quod pertinet ad mores in meliorem frugem reuocandos. Conueniunt omnes, Lazarum referre praua conſuetudine obſtrictos homines, fœtentes, & multorum vitiorum nexibus irretitos. Ita Auguſtinus Sermone 44. de verbis Domini. Poſt (inquit) conſenſum in factum proceditur, factum in conſuetudinem vertitur, & fit quædam deſperatio, vt dicatur: Quatriduanus eſt, iam fœtet. Venit ergo Dominus, cui vtique facilia erant omnia; & difficultatem quandam oſtendit ibi. Infremuit ſpiritu, oſtendit multo clamore obiurgationis opus eſſe ad eos, qui conſuetudine duruerunt. Tamen ad vocem clamantis Domini, rupta ſunt vincula neceſſitatis: tremuit inferni dominatio, redditus eſt Lazarus viuus. Liberat enim & de mala conſuetudine Dominus quatriduanos mortuos. Nam ipſe quatriduanus Chriſto volenti reſuſcitare dormiebat. Sed quid ait? Videte genus reſuſcitationis: proceſſit de monumento viuus, & ambulare non poterat. Et Dominus ad diſcipulos: Soluite eum, & ſinite abire. Ille ſuſcitauit mortuum, illi ſoluerunt ligatum. Aliquid pertinere videtur ad maieſtatem Dei ſuſcitantis.

Conſuetudinis malæ Deus ſolus eſt liberator.

Gratia Dei excitans.

Increpatur aliquis in mala conſuetudine poſitus, verbo veritatis. Quàm multi increpantur, & non audiunt? Quis ergo agit intus cum illo, qui audit? Quis vitam inſpirat intrinſecus? Quis eſt, qui ſecretam pellit mortem, ſecretam dat vitam? Nonne poſt obiurgationes, poſt increpationes dimittuntur homines cogitationibus ſuis, & incipiunt ſecum voluere, quàm malam vitam gerant, quàm peſſima conſuetudine premantur? Deinde diſplicentes ſibi; mutare vitam inſtituunt. Reſurrexerunt iſti, reuixerunt, quibus diſplicet quod fuerunt. Sed reuiuiſcentes ambulare non poſſunt. Hæc ſunt vincula ipſius reatus, opus eſt ergo, vt qui reuixit ſoluatur, & ire permittatur. Hoc officium diſcipulis dedit, quibus ait: Quæ ſolueritis in terra, erunt ſoluta & in cœlo. Hæc ergo audiamus, vt qui viuunt, viuant, qui mortui ſunt, reuiuiſcant. Si verò adhuc peccatum corde conceptum eſt,

Conuerſio quo progreſſu fiat.

Peccati vincula à quo ſoluantur.

eſt,& non proceſſit in factum, pœniteat, corrigatur cogitatio, ſurgat mortuus intra domum conſcientiæ. Siue iam quod cogitauit admiſit, nec ſic deſperet. Non ſurrexit mortuus intus, ſurgat elatus. Pœniteat facti,de proximo reuiuiſcat,non eat in profundum ſepulturæ,non accipiat deſuper conſuetudinis molem. Sed fortè iam illi loquor, qui iam duro ſui moris lapide premitur, qui iam vrgetur conſuetudinis pondere,qui iam quatriduanus putet. Nec ipſe deſperet; profundus mortuus eſt, ſed altus eſt Chriſtus. Nouit clamando onera terrena rumpere, nouit intrinſecus per ſeipſum viuificare, ſoluendum diſcipulis tradere. Hæc ille appoſitè ad animas à vitio ſuſcitandas.

Dixit eis Ieſus: ſoluite eum,& ſinite abire.

Abſolutio cur petenda à Sacerdotibus.

Eſtò pleroſque vitæ reſtituat contritio, concepta Dei vocis internæ virtute, tamen oportet adhuc eos ſiſti Sacerdotibus ad cautelam, vt ab eis, qui fortè ſuperſunt, nexibus abſoluantur. Ita ferè Auguſtinus Tract.49. in Ioan. *Quomodo* (inquit) *proceſſit ligatus pedibus miraris,& non miraris quia ſurrexit quatriduanus? In vtroque potentia Domini erat, non vires mortui. Proceſſit, & adhuc ligatus, adhuc inuolutus; tamen iam foras proceſſit. Quid ſignificat? Quando contemnis, mortuus iaces: & ſi tanta, quanta dixi contemnis, ſepultus iaces: quando confiteris,procedis. Quid eſt enim procedere, niſi ab oculis velut exeundo te manifeſtare? Sed vt confitearis, Deus facit voce magna clamando, id eſt, magna gratia vocando: ideo cùm proceſſiſſet mortuus adhuc ligatus,confitens, & adhuc reus, vt ſoluerentur peccata eius, miniſtris hoc dixit Dominus: Soluite illum, & ſinite abire? Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt in cœlo.*

Confeſſio eſt donum Dei ſi benè fiat.

Eſtò queat admitti illa ſententia; credo tamen eam eſſe myſticam, & poſſe magis appoſitè ad ſenſum literalem dici, Chriſtum iuſſiſſe procul abire Lazarum, ne eo retento ſecum, dicerent æmuli eius Iudæi, Chriſtum adiecisse ſuis diſcipulis Lazarum,vt ad faſtum, & pompam ſuſcitatum hunc mortuum omnibus oſtentaret. Ita Chryſoſtomus homilia 63. in Ioan. *Intuere* (inquit) *quòd nullam gloriam expetat. Non ducit eum, non iubet eſſe ſecum, vt rem oſtentet facto miraculo.*

MORALE. Confeſſio animam educit è ſepulchro.

Morale eſt id quod Gregorios ingerit ita fatus lib.22. Moralium: *Dicitur* (inquit) *Lazaro: Veni foras, vt ab excuſatione & occultatione peccati, ad accuſationem ſuam ore proprie exire prouocetur,vt qui intra conſcientiam ſuam abſconſus iacet per nequitiam,à ſemetipſo foras exeat per confeſſionem.*

XLV. Multi ex Iudæis, qui viderant ea quæ fecit Ieſus, crediderunt in eum.

Maius ſanè fuit miraculum excitare fidem, quæ nulla fuit in Iudæis illis, quàm Lazarum extinctum, & fœtentem in ebulliente fœda vermium ſcaturigine facere rediuiuum. Defunctus enim nullo obice interiecto vitæ compos effectus eſt: Iudæi verò ſecus, liuore & inuidia infecti,mirum eſt qua ratione fidem potuere concipere: nec alia cauſa ſubit animum, præter potentiam Chriſti in Iudæorum incredulos hactenus animos influentis. Theophylactus exquiſitè locum iſtum diſcutit: *Facto* (inquit) *tam glorioſo miraculo, non omnes, ſed multi Iudæorum credidiſſe dicuntur. Quo loco dariſſima infidelitas, & inconuertibilis in malo pertinacia notata eſt. Et reuera tantum erat peccatum illorum, vt non aliter poſſent dignè fidem Chriſti ſuſcipere, niſi priùs filium Dei interficerent. Hinc Pſalmiſta ait: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Priùs enim confuſione & ignominia repleti ſunt, cùm poſt Chriſti Aſcenſionem audientes Apoſtolos eius reſurrectionem prædicantes, cœperunt erubeſcere, & perpendere quantum ſcelus in necem Saluatoris admiſiſſent, ſicque nomen eius quæſierunt,cùm perculſi timore Apoſtolis dixerunt: Quid faciemus, viri fratres? Indicate nobis. Quibus beatus Petrus: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum. Sic enim ante ſæcula decreuerat, vt morte ſua, illum, qui habebat mortis imperium,id eſt, Diabolum deſtrueret, ipſóſque mortis ſuæ miniſtros, mortuus ſibi ſubiugaret.*

Iudæorum quanta fuit infidelitas.

Iudæi quando conuerſi ad fidem.

Non eſt prætereunda elegans paræneſis ad pœnitentiam, quam texuit Ambroſius lib. 2. de pœnitentia, cap. 7. exhortationis huius ad meliorem frugem, ab Euangelio Lazari ſuſcitati petitur argumentum: Fleamus (inquit) ad tempus vt exultemus in æternum. Timeamus Dominum, præueniamus eum confitendo peccata noſtra, corrigamus lapſus noſtros, emendemus errorem. Ille enim iuſtificatur, qui proprium crimen ſponte agnoſcit: Dic, inquit, iniquitates tuas vt iuſtificeris. Iuſtus enim in exordio ſermonis eſt accuſator ſui. Nouit omnia Dominus; ſed expectat vocem tuam, non vt puniat, ſed vt ignoſcat. Non vult vt inſultet tibi Diabolus, & celantem peccata tua arguat. Præueni accuſatorem tuum: ſi te ipſe accuſaueris, accuſatorem nullum timebis: ſi te detuleris ipſe, etſi mortuus fueris, reuiuiſces. Veniet ad monumentum Chriſtus, & ſi viderit flere pro te Martham, boni fœminam miniſterij, & flere Mariam, quæ attente audiebat verbum Dei, ſicut ſancta Eccleſia, quæ optimam partem ſibi elegit. Mouebitur miſericordia, cùm viderit in tuo obitu lacrymas plurimorum, & dicet: Vbi poſuiſtis eum? Hoc eſt, in quo reorum ſtatu eſt, in quo pœnitentium ordine? Videam, quem fletis, vt lacrymis ſuis ipſe me moueat. Videam ſi iam peccato ei, cuius venia poſcitur, defunctus eſt. Dicet plebs: Veni, & vide. Quid eſt, veni? Hoc eſt, veniat peccatorum remiſſio, veniat defunctorum vita, mortuorum reſurrectio, veniat & in hunc peccatorem regnum tuum. Veniet itaque, & leuari lapidem iubebit, quem ceruicibus peccatoris lapſus impoſuit.

Confeſſio eſt ſalutaris.

MORALE.

Potuit remouere lapidem imperio ſermonis: iubente enim Chriſto etiam inſenſibilis natura ſolet obedire. Poterat tacita vi operationis occultæ transferre ſaxum ſepulchri, in cuius Paſſione motis ſubitò lapidibus, plurima defunctorum ſepulchra patuerunt? Sed hominibus iuſſit, vt remouerent lapidem, in veritate quidem,

quidem, vt increduli crederent, quod videbant, & aſpicerent reſurgentem mortuum: in typo autem, quid nobis donaret, vt leuaremus delictorum onera, moles quaſdam reorum. Noſtrum eſt onera remouere, illius eſt reſuſcitare, illius educere de ſepulchris exutos vinculis. Videns itaque graue onus peccatoris, lacrymatur Dominus Ieſus: ſolam enim non patitur flere Eccleſiam. Compatitur dilectæ ſuæ, & dicit defuncto: Veni foras: hoc eſt, qui iaces in tenebris conſcientiæ, & delictorum tuorum ſordibus, quodam reorum carcere, exi foras, delictum proprium prode, vt iuſtificeris, ore enim confeſſio fit ad ſalutem. Si confeſſus fuerit à Chriſto vocatus, clauſtra rumpentur, & omnia ſoluentur vincula, etſi corruptelæ corporeæ fœtor grauis ſit: quatriduum enim habebat ille, cuius fœtebat in tumulo caro. Cuius autem caro non vidit corruptionem, triduo fuit in ſepulchro: carnis enim vitia neſciuit, quæ ex quatuor conſtat elementorum ſubſtantiis. Quantuſlibet ergo mortui fœtor ſit, aboletur omnis, vbi ſacrum redoleuerit vnguentum: & ſurgit defunctus, & ſoluere iubentur eius vincula, quæ adhuc in peccato ſunt: tollere velamen de facie eius, quod veritatem gratiæ, quam acceperat, obumbrabat. Sed quia venia donatus eſt, reuelare faciem, aperire vultum iubetur. Non habet enim quod erubeſcat, cui peccatum remiſſum eſt.

Confeſſio tollit erubeſcentiam peccati.

Bernardus etiam in eodem Lazari argumento cauet peccatori, pleraque ſaluti eius congrua ſuggerendo. Sic ille ſermone 4. de Aſſumptione Beatæ Mariæ. Adhuc & ad monumentum properat vita noſtra, vt quatriduanum reducat à monumento, & Lazarum quærit, vt quæratur & inueniatur à Lazaro. In hoc enim eſt charitas, non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quia ipſe prior dilexit nos. Age igitur, Domine, quære quem amas, vt & amantem facias & quærentem. Quære vbi poſuerunt eum: iacet enim clauſus, ligatus, oneratus. Iacet in ergaſtulo conſcientiæ, tenetur vinculis diſciplinæ, & tanquam lapide ſuperpoſito premitur, & opprimitur onere pœnitentiæ, maximè quod deſit in eum fortis vt mors dilectio, & charitas omnia ſuſtinens. Et in his omnibus iam fœtet Domine, quatriduanus eſt enim. Credo iam multorum ingenia præuolant, vt intelligant, quem velim dicere Lazarum. Eum ſine dubio, qui nuper peccato mortuus fodit ſibi parietem, vt videat abominationes multas & malas praui & inſcrutabilis cordis ſui, & iuxta Prophetam alium, ingreſſus eſt petram, abſconditus foſſâ humo à facie furoris Domini. Sed quid eſt: Domine, iam fœtet, quatriduanus eſt enim. Fortè enim fœtorem iſtum, & quatuor dies iſtos, non continuò quiuis intelligat. Ego primam arbitror timoris diem, qua nimirum irradiante cordibus noſtris peccato morimur, & quodammodo ſepelimur in conſcientiis noſtris. Secunda, ni fallor, agitur in labore certaminis: ſolet nempe inter primordia conuerſionis acriùs inſurgere tentatio prauæ conſuetudinis, & vix extingui poſſunt iacula ignita Diaboli. Tertia nihilominus doloris etiam videtur, dum recogitat quis annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, nec tam libetat declinando futura, quàm præterita plangendo deplorat. Miraris, quòd hos dixerim dies? Sed ſepulturæ debentur dies nebulæ & caliginis, dies luctus & amaritudinis. Sequitur dies pudoris, non diſſimilis tribus, quando iam horribili confuſione operitur anima miſeranda, & dum nimis conſiderat quæ & quanta deliquerit, & in oculis cordis tetras verſat imagines peccatorum. Animus huiuſmodi nihil diſſimulat, ſed diiudicat, ſed aggrauat, ſed exaggerat vniuerſa. Non ſibi parcit durus iudex in ſemetipſum, vtilis quidem exacerbatio, & digna miſeratione crudelitas, facilè ſibi diuinam concilians gratiam, dum pro eo mens æmulatur, etiam contra ipſam.

Quatriduũ pœnitentiæ quale ſit.

Verumtamen Lazare veni foras, ne in tanto fœtore diutius immoreris. Caro putida putredini proxima eſt, & qui confunditur vehementiùs & tabeſcit, prope eſt vt deſperet. Propterea Lazare veni foras, Abyſſus abyſſum inuocat, Abyſſus luminis & miſericordiæ, abyſſum miſeriæ & tenebrarum. Maior illius bonitas quàm iniquitas tua: & vbi peccatum abundat, ſuperabundare facit gratiam. Lazare, inquit, veni foras: ac ſi manifeſtiùs dicat. Quouſque conſcientiæ tuæ caligo te detinet? Quamdiu in cubiculo tuo graui corde compungeris? Veni foras, procede, reſpira in lucem miſerationum mearum. Hoc enim eſt, quod in Propheta legiſti: Infrænabo os tuum laude mea, ne pereas. Euidentiùs quoque alius Propheta de ſeipſo: Ad meipſum, inquit, anima mea turbata eſt, propterea ero memor tui. Iam verò quid ſibi vult, quod ait: Tollite lapidem; & poſt pauca: Soluite illum? Numquid poſt viſitationem gratiæ conſolationis ceſſabit agere pœnitentiam, quoniam appropinquauit regnum cœlorum? Aut abiiciet diſciplinam, ne fortè iraſcatur Dominus, & pereat de via iuſta? Abſit hoc, tollatur lapis, ſed pœnitentia maneat, non tam premens, & onerans, ſed viuidam, & robuſtam mentem roborans, atque confirmans, nimirum cuius cibus ſit, quem antea neſciebat, Domini facere voluntatem.

Miſericordia Dei quãta.

Sic & diſciplina, non iam conſtringit liberum, ſecundùm illud: Iuſtis non eſt lex poſita, ſed voluntarium regit, & dirigit in viam pacis. Super hac Lazari ſuſcitatione manifeſtiùs canit Propheta: Non derelinques animam meam in inferno: quia infernus quidam & carcer animæ rea conſcientia eſt. Nec dabis ſanctum tuum, non ſuum ipſius, ſed tuum vtique, quem ipſe ſanctificas, videre corruptionem. Corruptioni ſiquidem proximus erat quatriduanus, qui cœperat iam fœtere: prope erat vt penè diſſolueretur, & veniens in profundum malorum contemneret impius: Sed præuentus voce virtutis, & ab ea viuificatus, gratias agit dicens: Notas mihi feciſti vias vitę, adimplebis me lætitia cum vultu tuo. Ad ipſius ſiquidem contemplationem euocaſti & eduxiſti ab inferno animam meam, dum anxiaretur ſuper me ſpiritus meus, intuens conſcientiæ propriæ faciem nimis abominandam. Clamauit voce magna: Lazare veni foras. Magna vtique voce, nõ tam ſono clamosâ, quàm pietate & virtute magnifica. Hæc Bernardus.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Vbi poſuiſtis eum.

INTENTVM homiliæ iſtius erit, explicare mala, quibus homo mœret obnoxius ob fœminas, quando fœdo illarum amore flagrat, Venereis ignibus inardeſcens.

Auſpicabor à iactura animæ, quam obſcœna fœmina deprædatur.

Secundò dicam mala, quæ infinita propè manent luxurioſos, præter indubium in inferno animæ detrimentum.

Familiaris mulierum conſuetudo necem animæ conſciſcit hominibus.

In hæc verba:

Vbi poſuiſtis eum?

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Salis ſubita corruptio in aqua.

NIhil æquè citò ſalis naturam deſtruit & corrumpit, vt aqua parens alma ſalis huius quem diſſoluit, ei infuſa. Ita licèt homo ſuum ortum habeat à fœmina, qua parturiente, lucis vſura frui incepit; attamen incauta viri conſuetudo cum fœmina, præſertim ſpecioſa, necem animæ conſciſcit. Vt namque duo carbones, quos ſcintilla cœpit adurere, igne latente flagrant ſi iungantur; ita frequens ob commercium viri cum fœmina, ſexus vterque foco, qui in corde latet, turpiter inardeſcit.

Mulierum eſforma noxia ſunt hominibus.

Vt camphora ſicca, procul etiam ab igne flagrat; ita Dei gratiæ humore exhauſto in homine, concupiſcentia mala citò concipit ignem luxuriæ, cùm mulier benè compta ſuos oculos impudicè vibrat & intorquet in homines ſuaptè naturâ pronos in libidinem, quæ ne gliſcat, homo debet omnes eius illecebras ſeriò præcauere.

Ne quis fortè vocet in dubium animæ iacturam, in quam incurrit homo, ratus ſe poſſe vitam innoxiè tranſigere non vitando frequens fœminæ commercium, operæ pretium eſt ſcire, vitiis idem præſtare malum concupiſcentiæ in ordine ad fœminas, quod confert ſulphur eo vectis corporibus in ordine ad ignem. Ac experimento liquet, eos qui volunt ſeruare diu ſulphur, ab eo remouere focum: Ergò debet homo procul fœminas arcere, ſuæ animæ conſulturus.

Quid verò ſonet concupiſcentiæ nomen, erudité docet Angelicus doctor 1. 2. q. 82. art. 2. ad 3. Concupiſcentia (inquit) non duntaxat vnum appetitum concupiſcibilem, ſed etiam intellectum, voluntatem, & reliquas animæ potentias ſignificat, quatenus deſtitutæ dono iuſtitiæ originalis, & habitibus ad eam ſpectantibus dupliciter inordinatæ manent, ſcilicet priuatiuè, & contrariè. Priuatiuè quidem inordinatæ manent animæ facultates, quia facilitate carent & virtute ſuas exercendi actiones, rectè ſicut decet, id eſt, ſecundùm peculiares rationes ſuorum obiectorum. Contrariè verò dico facultates illas inordinatas eſſe, quia procliues ſunt ad obiecta contraria. Quæ procliuitas ab ipſis potentiis abſolutè & ſecundùm ſe ab ipſis potentiis inordinatis diſtinguitur, quatenus ſpoliatæ dono iuſtitiæ originalis non poſſunt ita ſuum officium exequi, quin aliquando grauiter deficiant, & ferantur in obiecta Deo iniuria, & repugnantia debitæ rationi.

Ex THEOLOGIA.

Concupiſcentiæ nomé ad omnes deprauatas pertinet animæ facultates.

Animæ facultates quomodo ſint deprauatæ.

Quia in appetitu concupiſcibili maximè ſe inordinatio præfata prodit, idcircò nomen concupiſcentiæ affingitur omnibus animæ motibus illicitis, & inordinatis, & præſertim motibus, qui ad propagationem hominum ſpectant, quoniam per hos concupiſcentiæ actus peccatum originale totam Adæ prolem inficit, & corrumpit.

Cùm ergo, ſicut ait Philoſophus, obiecta ſuas moueant potentias, quò facilior erit potentia ad motum, eò vehementiùs mouebitur occurrente nobili obiecto; & ita motus concupiſcentię magnus

Ex PHILOSOPHIA.

magnus

Obiecta mouent validè potentias.

magnus erit, imò maior quàm ferre queat homo, ſi frequenter cum ſpecioſa fœmina conuerſetur. Cùm namque ſuâ naturâ bonum ſit congruum appetitui ſenſitiuo decor fœminei vultus, tunc inordinatus appetitus conſciâ ratione deceptâ, talem ad formam elegantem ſæpius illi obiectam concupiſcendum validè percelletur.

Experimento quotidiano liquet, hanc concupiſcentiæ ſcintillam minimo vel fomite obiecto focum magnum accendere, cunctis eò ſenſibus hominem raptantibus, vt ſcilicet hauſtis ab obiectis ignibus aduratur.

Ex SS. PATRIBVS. Senſuum incuria quàm noxia ſit animæ.

Hoc eruditè probat Gregorius Nyſſenus oratione 3. de ſacro feſto Paſchæ: *Si quis* (inquit) *perpenderit, vnde prima peccati cauſæ oriantur, fortaſſe prius in culpa atque crimine corpus inueniet, officij & honeſtatis fines excedens. Nam quieſcente ſæpenumerò anima, & in tranquillo ſtatu conſtituta ſine vlla perturbatione, oculus commotus ea videt, quæ non conſpexiſſe melius fuiſſet, & in animam morbum tranſmittens, in tempeſtatem ac turbinem, quietem ac tranquillitatem conuertit.*

Senſus ſunt oſtia peccatorum.

Similiter aures inuerecundis quibuſdam, & exacerbantibus verbis exceptis, per quaſdam quaſi ſui ipſarum fiſtulas perturbationis atque inuerecundiæ crimen cogitationibus inferunt, & inducunt. Nonnunquam etiam naſus olfactu, atque attractu vaporum, magnis vitiis hominem afficit interiorem. Solent item manus contrectatione validè animæ robur effœminare.

Cõcupiſcentia non minuis peccata.

Tantùm abeſt vt concupiſcentia praua fugam mulierum homini ſuadeat, quinimò credit inde ſibi patrocinium iuſtè peti ad immunda & obſcœna liberè perpetranda. Peccat enim impunè, ratus concupiſcentiam excuſare malum, quod fit ea vrgente totum hominem ad peccandum. Sed hallucinatur homo reus, inde ſumens velum, vnde nefas eius maximè denudatur.

Ex THEOLOGIA. Concupiſcẽtia voluntarium auget.

Quippe peius agit homo concupiſcentiæ prauæ frænum laxans, quàm qui concupiſcentiâ non ſuadâ malè agit. Illud enim de peccati ratione magis habet, quod eſt maximè voluntarium. Voluntarium autem eſt id, in quod voluntas inclinatur. Ergo concupiſcentia mala nouum idque graue dabit nequitiæ pondus actioni, quam concupiſcentia praua foras eliciet, quia ad id quod fit impetu concupiſcentiæ præſertim carnis, voluntas vehementiùs quàm aliàs inclinatur.

Voluntarium conſtat ex duobus.

Rurſus duo pertinent ad rationem voluntarij. Primum eſt inclinatio, ſeu impetus quidam voluntatis. Alterum eſt cognitio obiecti. Primum, ſcilicet inclinationem & hanc vehementem voluntas habet à concupiſcentia; qua raptatur homo potiùs quàm ducatur. Cognitio quoque maior ineſt obiecti, nam ſenſitiua nobis ſunt notiora rebus ſpiritualibus; nempe ſolent animis altiùs inſidere.

Inde patet quàm grauiter peccet homo ſuam acuens concupiſcentiam ex obſcæno mulierum conſortio.

Cõcupiſcẽtia cauſa peccati.

Quod namque primò fuit ex infirmitate malum, tempore procedente prauum tranſit in affectum, & peccatum ex malitia, quod ea Sancto Thoma ſolet committi ex ſæpiùs delinquendi habitu comparato.

In concupiſcentias Scriptura ſacra malum omne refundit. Sic Daniel carpendo ſenes nequiſſimos, adulteros, homicidas, ſummam

peccatorum immanium dixit fuiſſe prauam concupiſcentiam. Sic namque primum corripuit: *Concupiſcentia ſubuertit cor tuum.* Paulus item vergit eò: *Non* (inquit) *regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius.* Iacobus etiam compendioſè dicit eſſe luem illam maximè mortiferam: *Concupiſcentia* (inquit) *cùm conceperit, parit peccatum.* Daniel. 3. Roman. 6. Iacob. 1.

Quàm verò potens ſit hæc concupiſcentia ad perdendum hominem, Iacobus idem explicat ita fatus: *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus.* Ibidem. Exercere ſuam hanc voluit tyrannidem in Paulum hæc domina crudelis, peccato & pœnis æternis animas obſtringendo: *Sentio* (inquit) *aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.* Rom. 7.

Concupiſcẽtia moleſta fuit Paulo Apoſtolo.

Si Paulus, homo ſtrenuus, & ſeſe generoſè gerens in hac lucta, dicit ſe vel inuitum à concupiſcentia mala duci in captiuitatem; quid fiet illi, qui ſe vltrò dedit, & deuinxit concupiſcentiæ, luxurioſè viuens? Ille velut Lazarus alter erit, qui tumulo aperto viſus eſt exanimis, pedibus & manibus alligatis.

Mulier quoque mala nocet.

Mulierum fraude, tali ſubiacere fato viros omnes, ea Lazari figura docet Chriſtus, ita loquens fœminis eum remorantibus ne Lazarum extinctum & vinctum nexibus excitaret: *Vbi* (inquit) *poſuiſtis eum?* Chryſologus ſerm. 64. hunc Dialogum Chriſti cum fœmina credit eſſe velut cenſuram, qua in mulieres inuehitur vt in cauſas interitus hominum, qui induſtria fœminarum luxuria ſemiuſti, in Tartara deuoluuntur.

Ex SS. PATRIBVS.

Sic ille: *Cùm dicis: Vbi poſuiſtis eum? Mulieres increpat, mulieres arguit, hoc eſt: quem ego poſui in Paradiſo, in regione vitæ, ecce vos vbi poſuiſtis eum.*

Mulieres homini noxiæ.

Rurſus ibi explicans quare Deo in humanis Martha velox occurrerit, vt duceret ad ſepulchrum Lazari, ſuſpicatur ibi latere quidpiam pertinens ad hominum lapſum à ſeducta fœmina procuratum: *Sacramenta* (inquit) *ſignantur. Mulier currit pro morte, quæ cucurrit ad mortem; feſtinat ad veniam, quæ feſtinauit ad culpam; ad Redemptorem priùs peruenit, ſeductor peſſimus quam præuenit: reſurrectionem quærit, quæ quæſiuit ruinam: & ipſa quæ viro mortem attulit, vt vitam viro referat hæc anhelat. Hinc eſt quòd in loco Chriſtus reſtitit, expectauit Chriſtus, quòd non contendit ad domum, quòd non ad ſepulchrum diuertit, quòd non ad Lazarum, propter quem venerat, feſtinauit: ſed mulierem ſuſtinet, mulierem remoratur, mulierem primam ſuſcipit, quam primam ſuaſor infecit. A muliere perfidiam fugat, ad mulierem reuocat fidem, vt quæ fuit perditionis obſequium, ſalutis eadem ſit miniſtra: & ſit tandem per Deum viuentium mater, quæ per Diabolum diu mater extitit mortuorum: Et quia mulier fuerat mali caput, cauſam mortis agit, vt antè crimen diluat, quàm veniam largiatur; antè cauſam tollat, quàm ſententiam ſoluat; & cauet ne vir mulierem, per quam ſemel deceptus eſt, participem refugeret ad vitam: ac ne multis periiſſet mulier, ſi antè ad virum Chriſtus Dominus perueniſſet. Hinc eſt, quòd per mulierem naſcitur*

Chriſtus : hinc eſt , quòd virum mulier ſemper ventris ſui ſuſcitat de ſepulchro , vt doloribus renocet , quem depulit blandimentis : vt flendo reparet , quod perdidit manducando. Hæc ille appoſitè ad intentum.

Vt exiguæ ſcintillæ fomes adiectus excitat incendia magna , quibus nemora ſæpè ipſa latè effuſa flagrant , ſic libido viris innata tale capit incrementum ex mulierum conſortio , vt quicquid rationis ineſt hominibus pereat illo foco , quo inualeſcente dotes non diuinæ ſolùm , vt gratia , & virtutes ; ſed etiam naturales , vt ſanitas , ingenium , memoria , penitus abſumantur. Reſpexit eò Iob explicate volens luxuriæ nequitiam : *Hoc* (inquit) *nefas eſt , & iniquitas maxima. Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans , & omnia eradicans genimina.* Hiſtoriæ ſacræ & profanæ probant, in quos vitiorum & malorum anfractus homo fœda à fœmina deducatur.

Luxuria eſt ignis deuorans. *Iob 31.*

Herodias occurrit prima , Regis quæ Herodis animum ſic peruertit , vt ille, cui Ioannes Baptiſta charus erat, & venerationi , hominem illum ſanctiſſimum præambulonem Chriſti, ſibilis & ſuſurro motus impudicæ fœminæ decollarit. Ioannes gratiam ſignificat, quam luxuria extinguit ea morte , cuius non eſt reſurrectio ſperanda , quia fœdum hoc peccatum hominem ſic peruertit , vt non duntaxat vna illa labe ſuam animam inficiat , ſed etiam conſcium efficiat omnium peccatorum.

Luxuria gratiam extinguit.

De hominis ſubuerſione diues exemplum proſtat apud Danielem , ita virum in obſcœnum acriter inuehentem : *Species decepit te , & concupiſcentia ſubuertit cor tuum.* Vt operari ſequitur eſſe, ita ſubuerſus homo nihil rectum agere , neque ſuo animo verſare poteſt ideóque velut immemor cæli , ad terrena totus conuertitur, illud vnum tantùm in votis habens, ſcilicet magno Dei iudiciorum contemptu , genio ſuo turpiter indulgere.

Luxuria hominis cor ſubuertit. *Daniel. 13.*

Ex Daniele liquet is luxuriæ effectus : *Exarſerunt* (inquit) *ſenes in concupiſcentiam eius, & auerterunt ſenſum ſuum , & declinauerunt oculos ſuos , vt non viderent cælum , neque recordarentur iudiciorum iuſtorum.* Itaque expulſo Dei timore nihil omninò mali eſt, quod non audacter homo patret , Venere fortiter inſtigante.

Ibidem.

Ad quæ ſcelerum portenta virum fœmina ſollicitet expertus Achab magno ſuæ animæ detrimento docet , abnegato Dei cultu , idola colens , ad hoc immane nefas cum iniqua fœmina conſtringente. Ita ſacer textus eius nequitiam perſtringit : *Non fuit alter talis ſicut Achab , qui venundatus eſt vt faceret malum in conſpectu Domini. Concitauit enim eum Iezabel vxor ſua , & abominabilis factus eſt, in tantùm vt ſequeretur idola , quæ fecerant Amorrhæi.*

Luxuria hominem ſollicitat ad mala omnia perpetranda.

Ex HISTORIA. *3. Reg. 21.*

Alia peccata quantumuis atrocia perpetrata, Dei aliquem cultum homini permittunt , nam ſynderesi vrgente metu iudiciorum Dei concutitur ; ſed fœda libido demit omne Dei obſequium , vt in Salomone patet , quem luxuria accenſa Deo abſtulit, & plurium idolorum cultui mancipauit. Scriptura ſacra Regis huius miſeram ſortem ſic deſcribit : *Rex autem Salomon adamauit mulieres alienigenas multas, de gentibus , ſuper quibus dixit Dominus filiis Iſraël : Non ingrediemini ad eas , neque de illis ingredientur ad veſtras : certiſſimè enim auertent corda veſtra , vt ſequamini deos earum. His itaque copulatus eſt Salomon ardentiſſimo amore , &c. Cùmque iam eſſet ſenex , deprauatum eſt cor eius per mulieres , vt ſequeretur Deos alienos.*

Salomonis idololatria luxuriæ fuit effectus. *3. Reg. 11.*

Sapientia ſingularis , pietas erga Deum probata tot impenſis pro fabrica templi , & præclaræ dotes animi , quæ in Salomonem influxerant , omnes vna præualente fœda Venere perierunt.

Sacra demum Scriptura mala plebis Iſraël refundit in luxuriam , quæ vt homines in luxum, & Venerem fregit , agit in præceps , & abruptum omnium vitiorum.

Ita codex ſanctus : *Effœminati fuerunt in terra , feceruntque omnes abominationes gentium , quas attriuit Dominus ante faciem filiorum Iſrael.* Non ergo malè Chryſologus ad mulieres pertinere dicit has voces Chriſti de Lazaro defuncto : *Vbi poſuiſtis eum ?* Mulier namque fuit cauſa necis Adæ , quem ab eius editione prima Deus fecerat immortalem.

3. Reg. 14.

Petrarcha lethale virus ait eſſe quod fœminæ propinant , ideóque ſibi cauere volens abiit in receſſum , nullâ ratus aliâ cautelâ malum hoc declinari poſſe quàm fugâ , cuius obſequio ſolo poteſt homo ſe à fœminarum laqueis expedire.

Audiendus ille lib. 2. de vita ſolitaria ſectione 3. cap. 3. *Nullum* (inquit) *virus adeò peſtiferum , vt muliebre conſortium : fœmineus enim decor , eò formidoloſior , funeſtiórque , quò blandior , vt ſileam mores , quibus omninò nihil inſtabilius , nihil ſtudio quietis infeſtius. Quiſquis requiem quæris , fœminam caue , perpetuam officinam litium ac laborum. Fœmina etſi , quod rarum eſt , mitiſſimi mores ſint , ipſa præſentia , atque vt ita dixerim vmbra nocens eſt , cuius , ſi quam fidem mereor , vultus , ac verba , non aliter vitanda ſunt , non dico , quàm coluber , ſed quàm baſiliſci conſpectus ac ſibila. Nam nec aliter oculis , quàm baſiliſcus interficit , & ante contactum inficit. De quibus autem potiùs quàm de nobis dici æſtimes , quod in longinqua materia verè ne magis an propriè ait Maro :*

Mulierum præſentia noxia vitiis.

Carpit enim vires paulatim , vriſque videndo
Fœmina , nec nemorum patitur meminiſſe
nec herbæ.

Hæc ille.

Diabolus hoc veneno ſæpè viros ſanctos infecit , vt in vitis Patrum legitur de anachoreta, qui dæmone pulſo de corpore Virginis ſpecioſæ , foco luxuriæ accenſus , ea abuſus eſt , & violatam occidit , vtrumque nefas apoſtaſiæ crimine cumulando. Tertullianus , homo ſeuerus , & ferreus , Maximillæ & Priſcillæ virus hauſit Montano hæreſiarchæ fidem adhibens, quem Paracletum illæ duæ Diabolo afflatæ fœminæ prædicabant.

Mulieres duæ perdidere Tertullianum.

Gnoſtici & Adamitæ , ſuæ vt luxuriæ indulgerent , inſtituere duas ſectas ab Eccleſia diſcretas , vbi ſine diſcrimine vxorum , vnuſquiſque ſibi obuiæ fœminæ miſcebatur.

Luxuria multos ab Eccleſia abſtraxit.

Iulianus à luxuria nefanda ſuam auſpicatus eſt defectionem ab Eccleſia , quam magia , homicidiis , ſacrilegiis , idolorum cultu, & aliis piaculis horrendis ſtipauit , quæ crimina

mina nefanda ſunt excultæ Veneris ſolita monumenta.

Luxuria Hebræos à Dei cultu abſtraxit.

Quàm ſint fœminæ potentes ad hominum ruinam, didicit à Diabolo Balaam, conductus homo in perniciem Hebræorum, quos cùm præſtigiis emiſſarius hic dæmonum non potuiſſet à vero Dei cultu abſtrahere, miſſis fœminis in caſtra plebis Iſraël, populum antè Deo obſtrictum induxit ad colenda impia ſimulacra. Ecce ſacræ hiſtoriæ contextum: *Morabatur eo tempore Iſraël in Setim, & fornicatus eſt populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad ſacrificia ſua. At illi comederunt, & adorauerunt Deos earum. Initiatúſque eſt Iſraël Beelphegor, & iratus Dominus.* Propter huiuſmodi luxuriam viginti quatuor hominum millia perierunt.

Num. 25.

Ex IVRE CANONICO.
Luxuria quò Salomonem deduxit.

Adeò verum eſt, luxuriam & mulieres omnem à viro Dei cultum expungere, vt Gratianus iuris canonici ſententiis iſtam adiecerit, vt regulam, mulierum conſortia turpia prohibentem. Ecce canon. *Salomon immoderato vſu, atque aſſiduitate mulierum, ad hoc vſque perductus eſt, vt templum idolis fabricaret, & qui priùs Deo templum conſtruxerat, aſſiduitate libidinis etiam perfidia ſubſtratus, idolis templa conſtruere non timuit.* Canone. Salomon. 32. quæſt. 4.

O mulieres: *Vbi poſuiſtis eum?* In quas turpitudinis fæces Salomonem ô fœminæ proiecíſtis? E quo gratiarum faſtigio Salomonem in vitiorum omnium ſentinam ô pellices expuliſtis? O vtinam ille ſuum ante caſum animo verſaſſet ea conſilia, quæ ſuggerit hominibus, ne coëundo fœdis mulieribus, incurrant in prætenſas ab eis inſidias, & ſubtili earum induſtria textis nexibus implicentur.

Mulieris illecebræ dulces & ſuaues.
Prouerb. 5.
Luxuriæ perniciosus eſt exitus.

En conſilium ſalutare Regis, experti quàm ſit fœmina ſpecioſa potens ad incautas hominum animas conducta Venere peruertendas: *Ne* (inquit) *attendas fallacia mulieris: fauus enim diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouiſſima autem illius amara quaſi abſynthium, & acuta quaſi gladius biceps. Pedes eius deſcendunt in mortem, & ad inferos greſſus illius penetrant.*

Non ſimpliciter ad inferos ire dicit eos, qui luxuriæ indulgent, ſed vt exprimat impetum quo feruntur, & atrocia tormenta, quibus torquebuntur, ait eos inferorum intima penetrare.

Ex SYMBOLIS.
Luxuriæ quantus ſit impetus.

Ratione talis impetus, qui percellit eos in abruptum & barathrum inferni, ad hos pertinere credo viros præcipites ſymbolum, quod Camerarius expreſſit in ſuis centuriis, vbi ex flammiuoma bombarda globum ferreum accenſum pingit, his vocibus. IMPELLOR FLAMMIS. Minima ſcintilla cadens in foramen exiguum bombardæ fœtæ puluere ſulphureo, bellicum tormentum citò foco accenſo globum pellit ea vehementia, vt ipſæ rupes, & quantumcumque duro lapide compacta mœnia conquaſſentur.

Luxuriæ ignis quomodo ab homine concipiatur.

Homo reuera quaſi puluis ſulphure conſperſus habet à concupiſcentia mala, pronus vt ſit ad luxuriam. Si fœminæ facies ſpecioſa faces luxuriæ prætendens, mittat vnam vel ſcintillam in oculos eius, qui ſunt exigua foramina, hæc intromiſſa breuis ſcintilla totum hominem accendit eo igne, cuius incendium facilè concipitur ab homine ſulphureo, qui contracta labe peccati originalis, vitiatâ ſuâ naturâ, fœda & turpia concupiſcit. Huius verò foci accenſi vis eſt tanta, duras vt alioquin inuictas animas emolliat, eneruet, & in Venerem frangat luxuriæ vitio conquaſſatas.

Nonne viros fortes & potentes à ſæculo, ſcilicet gigantes, ante diluuium luxuria ſic diſſoluit, vt Scriptura ſacra dicat, æuo illo carnem omnem corrupiſſe viam ſuam? Nonne duos homines fortiſſimos, ſcilicet Samſonem, & Dauidem, illius flammæ potens impetus attriuit? Nonne plures & alij ſtrenui duces orbe toto clari, vt Alexander Macedo, Cæſar, & Traianus, eis ſubmittente faces Venere conflagrarunt? Si vnumquemque roges illorum, quare præceps eius anima rapietur ad inferos: dicet fortè: Mei iuris non ſum: IMPELLOR FLAMMIS. Anima mea corpore concluſa globus eſt, quem ſulphurea caro foras emittit, quando libido ſuis ſcintillis eam accendit. Et impetu tanto Venus animam ad inferna rapit, vt aptè dicat Salomon, à lubricis tartara penetrari.

Luxuria quàm ſit potens ad homines eneruandum.

Ab aliis peccatis ſe ſe faciliùs expedire poteſt homo; ſed obſcœna libido tenet eum vinculis innexum, è quibus euolare nequit, habens impeditas vtpote innectas alas viſco ſeu glutine voluptatis. Fit viſcoſus amor obſcœnus eam ob cauſam, propter quam viſcoſus humor in corpore humano tenax eſt & glutinoſus, qui antea minimè concreſcebat.

Ex MEDICINA.
Luxuriæ affectus eſt glutinoſus amor.

Ex Galeno in lib. 3. tract. 4. cont. 41. Ὅσα ὑπὸ τῆς θερμότητος ἀλλοιοῦται πεττόμενα προλαμβάνει τινὰ τῷ χρόνῳ γλισχρότητα, κἂν ἐξ ἀρχῆς μηδεμίαν ἔχῃ. Ideſt. *Quæcunque à calore alterantur dater coquendum, viſcida ſiunt quodammodo, cùm talia ab initio non eſſent.*

Amor ſuâ naturâ motus eſt animæ tendentis in bonum; ſed ſic alteratur amor à calore prauo concupiſcentiæ, vt formoſa muliere adamata tenax & viſcoſus ei in modum glutinis adhæreſcat. Vnde nequit homo, cui libido obſcœna ſuum viſcum affricuit, ad ſuperna liber aſſurgere. Nam volatus eius ad diuina fœdi amoris huius glutine præpeditur.

Ex SS. PATRIBVS.
Luxuria viſcum affricat alis animæ.

Auguſtinus eò vergit ita fatus in Pſalm. 121. *Habet omnis amor vim ſuam, nec poteſt vacare amor in anima amantis: neceſſe eſt vt ducat. Vis noſſe qualis amor ſit, vide quò ducat: obligata anima amore terreno, quia viſcum habet in pennis, volare non poteſt; mundata verò ab operibus ſordidiſſimis ſæculi, tanquam extentis pennis, & duabus alis reſolutis ab omni impedimẽto, id eſt, duobus præceptis dilectionis, Dei, & proximi volat, quò? Niſi ad eũ aſcendens volãdo, quia aſcẽdit amando.* Hactenus ille benè ad rẽ, & cõparatione viſci cũ amore, quẽ libido ſordida vitiauit.

Viſcoſus amor ille duo mala ſecum magna vehit. Primum eſt difficultas ſumma ſuo reſiliendi à peccato. Nam moraliter loquendo, quaſi impoſſibile eſt hominẽ obſcœnis aſſuetum, poſſe nodos diſſoluere, quos exculta Venus implexuit, cum affectum aſtutè ſuis laqueis irretiuit.

Luxuria ſecum vehit quaſi ſolam impoſſibilitatẽ moralem reſipiſcendi.
Luc. 14.

Chriſtus ipſe, diues protulit impoſſibilitatis huius exẽplum. Nã in parabola cœnę magnę, typũ gloriæ æternę referẽtis, ait multos prætexuiſſe ſuã abſentiam aliquo genere excuſationis, illũ verò, cui ducta nuper vxor erat, dixiſſe abſolutè ſibi nõ eſſe diuelličdi à cõſortio fœminę facultatẽ: *Primus dixit ei: Villã emi, & neceſſe habeo exire, & videre illã: rogo te, habe me excuſatã. Et alter*

 dixit:

dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa, rogo te, habe me excuſatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideò non poſſum venire. Nota voces has, *Non poſſum*, dicere impoſſibilitatem. Rurſus aduerte, virum hunc vxorium, nullum prætendiſſe genus excuſationis; nam libido ſuos aſſeclas proprij non ſinit eſſe iuris, ſed arctè ſolet eos conſtringere, ne fortè vale dicto. Veneri reſipiſcant.

Luxuria homines inducit in laqueos.

Salomon fusè probat, vſum vinculorum proprium eſſe fœdæ libidinis: etenim ille virum iuuenem inducit pellicis amore ſui impotem factum, & ita ſuæ animæ incorium, vt ad arbitrium meretricis iret ad infernum, ſtricto & indiſſolubili amoris eius laqueo præpeditus.

Prouerb. 7.

Ecce fragmentum tragœdiæ iuuenis illecti præſtigiis fœminæ blandientis. *Irretiuit eum multis ſermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum. Statim eam ſequitur quaſi bos ductus ad victimam, & quaſi agnus laſciuiens, & ignorans quòd ad vincula ſtultus trahatur, donec transfigat ſagitta iecur eius; velut ſi auis feſtinet ad laqueum; & neſcit quòd de periculo illius animæ agitur, &c. Multos vulneratos deiecit, & fortiſſimi quique interfecti ſunt ab ea. Via inferi domus eius, penetrantes in interiora mortis.*

Luxuria rapit homines ad inferos.

Alterum quod libido malum affricat hominibus eſt deſperatio. Etenim vltro præceps abit ad inferos ille, cui libido faces ſubmiſit, vt qui voluit in hac vita medius ardere, totus in alio ſæculo comburatur.

Ex Symbolis.

In hoc argumento foci ardentis Ferrus in theatro ſymbolorum ſuggerit ſymbolum induſtrium, quod ingeniusè quidam Veneris aſſecla, luxuriæ flammis torridus vſurpauit. Pinxit ille totum orbem accenſum vitio Phaëtontis, & comparando ſuum incendium curru i flammiuomo ignari aurigæ, voces has expreſſit. PARS TANTVLA NOSTRÆ. Amaſios ille reuerà benè ſibi ominatus eſt, dicendo ſua incendia maiora eſſe ſolis ardoribus, qui accendebant ignem graſſantem orbe toto. Nam luxurioſi omnes, quos in inferno focus ſempiternus vrit, comparando prunas & fornaces huius ſæculi æternis incendiis, poſſunt de igne noſtro voces præfatas adaptare ſibi, & dicere lamentando: PARS TANTVLA NOSTRÆ.

Luxuria homines adurit ex hoc ſæculo.

Luxuriæ ſunt grauiora incendia in inferno.

Vt compeſcas luxurioſè voces has querulas, quas in inferno mœrens repetes in æternum, reſipiſce, tua reſtinguens incendia, quæ ſi longiùs ire ſinis, te clibanus ardentior, & ſupplicia atrociora manent, quæ, te in meliorem recipiendo frugem, cautè potes ex hoc ſæculo declinare.

Ex Historia.

Præcipua cautela procul arcens incendium, quo luxurioſus homo flagrat, eſt cauta ſolerſque fuga mulierum, cui debet ſociari ab homine caſto vigil oculorum cuſtodia, ne oculis, qui ſunt in amore faces, ſcintilla excepta focum accendat, quo imprudens anima conſumatur. Ita ſuæ famæ prudens conſuluit Alexander; qui Dario Rege Perſarum deuicto, ſui ipſius etiam victor ſtrenuus apparuit: cùm namque ſua obſequia voluiſſent exhibere duæ filiæ Darij formoſiſſimæ; ille ſibi ſiſti noluit Virgines illas, ne domitor Regum à ſexu fragili vinceretur. Seriem facinoris egregij deſcribit egregiè Quintus Curtius lib. de geſtis Alexandri.

Luxuriā arcet diligens oculorum cuſtodia.

Alexander noluit ſiſti ſibi filias Darij Regis.

Plutarchus habet in Scipione virum ſupparem Alexandro, ſcilicet ipſum Scipionem, cui poſt deditionem Carthaginis, reſeruata fuit elegans Virgo, cuius ne ſpecie caperetur homo, cui caſtitatis amor erat inſitus, noluit eam adduci, ne propoſitum caſtitatis puella benè compta ſuâ ſpecie temeraret.

Scipio puellam ſpecioſam noluit aſpicere.

Declinanda velut ſuſpecta viris omnia fœminarum conſortia dixere Patres Sancti, qui de procuranda ſua ſalute maximè ſolliciti, conſulere voluere ſuæ integræ puritati.

Ex SS. Patribus.

Mulierum fuga ſuadetur.

Hieronymus in epiſtola ad Nepotianum, maximè commendat homini caſto fugam mulierum: *Hoſpitiolum* (inquit) *tuum aut rarò, aut nunquam terant mulierum pedes: omnes puellas, aut Virgines Chriſti, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Vide ne ſub eodem tecto manſeris, nec in præterita caſtitate confidas; nec Samſone fortior, nec Dauide ſanctior, nec Salomone poteris eſſe ſapientior. Memento ſemper, quòd Paradiſi colonum de poſſeſſione ſua mulier eiecit. Matrem tuam ita vide, ne per illam alias videre cogaris, quarum vultus cordi tuo hæreant, & tacitum viuat ſub pectore vulnus. Ancillulas, quæ illi in obſequio ſunt, tibi ſcias eſſe in inſidiis: quantò vilior eſt earum conditio, tantò facilior eſt ruina.* O conſilium animæ ſalutare!

Mulierum conſortium fuit noxium Samſoni.

Ambroſius lib. 1. de Dauid: *Samſon* (inquit) *validus & fortis leonem ſuffocauit, ſed amorem ſuum ſuffocare non potuit: vincula ſoluit hoſtium, ſed ſuarum non ſoluit cupiditatum nexus. Meſſes incendit alienas, ſed vnius ipſe mulieris accenſus igniculo, meſſem ſuæ virtutis amiſit.*

Cyprianus libro de ſingularitate clericorum, ſubeſſe latens periculum mulierum conſortio probè ſciens, acriter inuehitur in clericos, qui fœminarum ſuſpecta commercia non deuitant: *Cur* (inquit) *vultis ſponte irretiri laqueo, quem effugiſtis, & certo exponi naufragio, quod euaſiſtis?*

Profectò ſanis conſiliis Sanctiorum Patrum debemus adhibere fidem petito argumento, nequam ab indole mulierum, quæ ſunt induſtriæ ad mortem animæ conſciſcendam. Chryſoſtomus in ſermone de decollatione S. Ioan. Bapt. Sic exclamat: *O malum ſummum, & acutiſſimum Diaboli telum, mulier! ô malum omni malo peius! ô malum intolerabile, vipera irremediabilis, venenum inſanabile, mulier mala!* Mulier quantumcumque bona, viro mala eſt. Familiaris enim vtriuſque conſuetudo faces luxuriæ accendit, quæ tantùm citâ fugâ arreptâ viſæ aut frequentatæ fœminæ reſtinguuntur.

Mulier quantum ſit malum.

Conſortia mulierum eſſe periculoſa leges Cæſareæ ſonorè clamant, ac proinde cauent ne mulier deſponſata viros alienos ad familiaria colloquia admittat. Imperatores enim cenſuere, tale commercium hominis cum vxore aliena quaſi certum omen eſſe fœdi criminis imminentis. Imò licèt Chriſtianus eſſet Iuſtinianus Imperator, contra legem Chriſti, marito dedit ius occidendi hominem poſt trinam prohibitionem, cum ſuſpecta coniuge colloquentem. Ecce legem authenticam. *Si quis ei, quem ſuſpectum habet de ſua vxore, ter in ſcriptis*

Mulierum conſortia ſuſpecta, morte caſtigata.

Ex Iure Ciuili.

denuntiauerit

denuntiaueris ſub preſentia trium teſtium fide dignorum, & poſt eum inueneris conuenientem vxori ſue, in domo ſua, vel vxoris, vel adulteri, vel in popinis, aut in ſuburbanis, ſine periculo perimas eum. Authentica. Si quis. Codice ad legem Iuliam, de adulteris.

Præter animæ iacturam, quam facit homo, fœdæ libidini obnoxius; multis quoque malis aliis obſtringitur.

In hæc verba:

Vbi poſuiſtis eum?

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Historia, Symbolis, et Medicina.

QVamuis omnia oblectamenta Venus abundè ſuis aſſeclis poſſet conciliare; breues illæ tamen deliciæ non perennant, quia ſunt fugaces omnes huius ſæculi voluptates. Et eſtò diu conſtare ſibi poſſet homo vitam in deliciis agens, quid prodeſſet ei diuturna boni omnimodi fruitio, ſi morte præſcindente filum luxurioſæ vitæ, vile voluptatis mancipium æternum detrimentum animæ pateretur.

Animæ iacturam indubiam eſſe viri obſcœni, conſtat ex præfatis; iam probare mihi incumbit, non eſſe vera oblectamenta, quibus allicitur ad peccandum, imò meras præſtigias, homines imputos, qui indulgent genio, faſcinantes.

Præſtigiæ ſunt Dæmonis illuſiones, qui faciendo fucos homini, ei imponit, ſubſtituendo bona falſa veris malis, quæ præter extremam animæ perniciem, conſciſcunt etiam infinita propè corpori detrimenta.

Ex Theologia. Peccatum originale naturam, corrupit. Peccatum actuale perſonã corrũpit.

Ex S. Thoma 1. 2 quæſt. 81. artic. 1. Peccatum originale corrupit naturam quantùm ad id quod naturæ eſt; peccatum verò actuale corrumpit hominem quantùm ad id quod perſonæ eſt. Quò ergo maior erit iniquitas, eò quoque peior erit & corruptio, quam inuehet in perſonam. Cùm igitur fœdà libido, Dei cultum omnem proſcribat, & hominem præcipitem agat in vitiorum omnium ſentinam; maximus eſſe debet cumulus malorum, quæ inglotiis cultoribus Veneris infliguntur.

Peccatum originale, ſuum principale virus affricuit animæ, pœna verò totum corpus ſubiecit iis anguſtiis, & ærumnis, quas patimur. Cùm ergo maius & intenſius ſit peccatum actuale, quia propria voluntate contrahitur, obſcœna libido, cuius eſt maxima grauitas & intenſio, malorum omnium agmen inuehet in perſonam luxuriæ fæcibus inquinatam.

Et reuerà genus omne mali inceſſit eos, qui obſcœnè viuunt. Peſtis enim illa, Venus ſcilicet impudica, bona omnia corrumpit, quæ hominem beare queunt in hoc ſæculo, ac proinde malis eum ſubiicit omnibus, quæ inflicta ſolent facere homines infelices.

Ex Philoſophia.

Corrupto bono, malum ſubſequitur oppoſitum; vt qui excidit videndi facultate, cæcus efficitur. Cùm ergo libido immunda bona corrumpat omnia gratiæ, & naturæ, quibus homo felix eſſe poteſt; eſt neceſſe, mala cuncta bonis omnibus oppoſita torquere reos, qui turpi luxuriæ vitio polluuntur.

Corruptio quid ſit.

Ex Philoſophia, Corruptio eſt deſitio rei alicuius in aliam. Deſitio genus eſt, ad annihilationem, & ad interitum formæ, cui ſuccedit alia; ſed cùm dicitur deſitio rei alicuius in aliam, annihilatio quæ dicit deſitionem rei alicuius in nihilum, diſtinguitur à generatione formæ, quæ corruptæ loco ſufficitur: ſic namque prima forma deſinit in aliam, quæ quandoque poteſt eſſe nobilior, vt cùm ex plumbo purum fit aurum. Aliàs verò peiùs habet ſubiectum corruptum, cùm ſcilicet ingloria forma primam excipit, vt quando viuens homo deſinit in cadauer. Ita Dei gratiã quando Venus hominem expoliat, eius loco mala omnia inducit in hominem ſic corruptum, ſortis vtrique deplorandæ.

Quanta ſit illa mali omnimodi pernicies, quam copioſè Venus affert omnibus luxuriæ mancipiis, inferre licet ex priuatione boni omnimodi, quæ eſt iuſta decreta pœna viris obſtrictis ſordida voluptate.

Omnia bona, quibus homo poteſt affici, ſunt ſupernaturalia, aut inferioris ordinis. Supernaturalia ſunt gratia, & gloria, à quibus luxurioſus homo procul abeſt: quippe ſicut ſtare nequit gratia cum peccato mortifero; ita neque reo talis piaculi confertur gloria beatorum.

Sanitas corporis in quo ſita. Sanitas animæ in phyſicis penes quid attendatur.

Bona inferioris ordinis ſunt naturæ, vel fortunæ. In bonis naturæ primum locum occupat ſanitas mentis, & corporis. Corporis integritas in eo ferè ſita eſt, vt membra & ſenſus expeditè ſuas exerant actiones. Anima verò benè habet in phyſicis, quando ſicut par eſt ratiocinatur homo, volens ea, quæ ſunt ſinceræ rationi conformia: quod perinde eſt ac dicere, hominem eſſe ſanæ mentis, quando ſuis ab obiectis non deuiant animæ facultates.

Illa bona corrumpi à luxuria, facta inductione patet. Auſpicor à corpore, quod adeò virulenta tabe Venus inficit, vt homini luxurioſo caro ſit ad pœnam & tormentum. Siquidem hoc peccatum omne robur corporis adimit, & exhaurit: vnde mirum non eſt, ſi corpore graui membra omnia diſſoluantur.

Ex Medicina. Luxuria qualiter afficiat corpora.

Vt vnicuique ſua in arte fides eſt adhibenda, mihi ſic incumbit conſulere medicos, vt ita palàm abundè fiat, verum ſit nec ne, lædi corpora, imò vitam vocari in diſcrimen, quando nimis aucupio Veneris indulgetur.

Hippocrates lib. 2. περὶ διαίτης ait, Venerem emaciare, propter euacuationem: humectare, propter humidum liquefactum; calefacere, propter laborem, & frigidi excretionem. Ætius & ipſe clarus in phyſicis, lib. 3. cap. 8. ſcribit, corpus vſu frequenti Veneris eneruari.

Paulus Ægineta rei medicæ non ignarus ait lib. 1. cap. 37. luxuriam ποιεῖν τὸ σῶμα ἀραιότερον, ψυχρότερον, ξηρότερον, καὶ ἀσθενέστερον. Id eſt, facere corpus, rarius, frigidius, aridius, & imbecillius, quod perinde ſonat ac citò vitam ſalaci Venere decurtari.

Laërtius

Google

Laërtius obſeruat hoc Pythagoræ reſponſum vni qui petebat quando Venus erat adeunda viro: Quando (inquit) malè tuo corpori conſulere volueris; ſemper enim turpis hæc libido mala ſecum vehit, eáque crebra, quibus homo ſolet grauiter ægrotare.

Luxuria deiicit hominē ab homine.

Stobæus cap. 17. opportunè refert aliud conſilium Pythagoræ. *μὴ πυκνὰ τὸν ἄνθρωπον τῷ ἀνθρώπῳ*. Ideſt. *Ne ſæpè homo ab homine.* Quo effato, ſicut Stobæus ait, indicauit vſum frequentem Veneris noxium eſſe, quia luxurioſus homo ab homine degenerat hoc nefando vitio deturpatus.

Luxuriam qua reſponſione Thales euaſerit.

Plutarchus in Sympoſiacis ait, Zopyrum Gordienſem medicum luxuriam damnaſſe velut noxiam corporibus, & eos, qui vrgerent ad vitium illud, eſſe procul abigendos eo reſponſo, quo ſe feſtiuè Thales à matre conſulente nuptias expediuit. *οὔπω καιρὸς ὦ μῆτερ*. Ideſt. *Nondum opportunum, ô mater.* Profectò benè ſuggerit hic gentilis medicus. Etenim vt infinita mala Venus affricat nobis; ita nuſquam eſt corpori ſalutaris.

Luxuriæ fuga ſanos efficit homines.

Plutarchus magni facit cuiuſdam ſententiam iſtam, quæ eſt digna ſcitu, vt luxuriæ argumento, quod terimus, opportuna. *τροφῆς ἀκορίη, καὶ πόνων ἀοκνίη, καὶ σπέρματος ὑγιὴς συντήρησις ὑγιεινότατά ἐστιν.* Id eſt. *Veſci citra ſaturitatem, impigrum eſſe ad laborem, vitale ſemen conſeruare, res eſſe ſaluberrimas.* Hæc ille libro *περὶ ὑγιεινῶν*, id eſt, de tuenda ſanitate.

Luxuriæ cauſâ ſenex effectus eſt Salomon ante tempus.

Raſis lib. 4. cap. 17. ad Almanſorem affirmat idque verè, vires frangi, & corrumpi corpus Venere præualente. Hoc in Salomone patet, qui annos quinquaginta natus obiit; & Scriptura tamen eum ſenem nuncupat hoc contextu:

3. *Reg.* 11.

Cúmque iam eſſet ſenex, deprauatum eſt cor eius per mulieres. Eſtò ſenex non reputetur homo infra ſexaginta annos; libido tamen, quæ intempeſtiua fuit in Salomone, citum & præceps conſciuit ei ſenium: quamuis ſi ſapuiſſet, potuiſſet adhuc vitam longius in illa ætate vegeta propagare. Quamobrem ſapienter ait Cicero lib. de Senectute: *Libidinoſa intemperánſque adoleſcentia, effœtum corpus tradit ſenectuti.*

Circumfertur Menandri verſiculus appoſitè ad rem iſtam.

Mulier mortem homini accelerat.

Βίῳ σπάνις πέφυκεν ἀνδράσι γυνή.

Id eſt.

Vita raritas naturaliter viris eſt mulier.

Lucretius lib. 5. de natura rerum, Venerem accuſat, vt noxiam, homicidam.

Et Venus imminuit vires.

Luxuria vires eneruat.

Vergit eò Maro, Vatum facilè princeps, ita fatus lib. 3. Georgic.

Sed non vlla magis vires induſtria firmat
Quàm Venerem, & cæci ſtimulos auertere amoris.

Ex Historia.

Luxuria à caſtris eliminata.

Adeò verum eſt, luxuriam omne robur hominum frangere vt Romaois olim vetitum fuerit habere fœminas in caſtris, ne infractos homines, & animos Martiales vſus Veneris emolliret. Huiuſce ritus meminit Quintilianus in milite Matiano: *Meretrices* (inquit) *ab exercitu ſubmouentur: intrare caſtra fœminis non licet.*

Caſtra vnde ſic dicta.

Seruius verſando locum iſtum lib. 3. Æneidos, *Nos caſtra mouemus*, ait caſtra dicta, quaſi caſta, quia illic libido velut malefica militi caſtrabatur.

Reſpexit eò Propertius lib. 4. in Epiſtola Arethuſæ ad Lycotam, quando valedicit amaſia dilecto ſuo militi diſcedenti. Sic illa:

Mulieribus caſtra interdicta.

Romanis vtinam patuiſſent caſtra puellis,
Eſſem militiæ ſarcina fida tuæ.

Concolor eſt Lucanus, vbi introducit Martiam Catonis Vticenſis vxorem ita ſuum coniugem alloquentem. lib. 2. Pharſal.

Martia Catonis vxor quàm generoſa.

Veneri interdictæ res bellicæ.

Da mihi caſtra ſequi: cur tuta in pace relinquar?
Et ſit ciuili propior Cornelia bello.
Hæ flexere virum voces & tempora, quamquam
Sint aliena toris, iam bello in fata vocante.

Luxurioſi inepti ad bellum.

Polyenus item lib. 8. ſtratagematom ſcribit, Scipionem omnes meretrices eieciſſe è caſtris. Homerus lib. 5. Iliados acutè Iouem introducit, qui ſeuerè cauet, ne obſcœna Venus iis ſe immiſceat, quæ ad bellum pertinent; ſiquidem accenſa libido rebus bellicis aduerſatur.

Cleopatra quare nefas appellata.

Seruius verſando locum illum Virgilij lib. 6. Æneidos, vbi perſtringit Antonij luxuriam.

Sequitúrque nefas Ægyptia coniunx.

ait vocatam fuiſſe nefas Cleopatram, quia contra leges militiæ, caſtris Romanorum ſe ſe Antonij pellex, ſpecioſa mulier, immiſcebat.

Auguſtinus lib. 2. aduerſus Fauſtum Manichæum ait, Poëtas ſcribere Venerem eſſe quidem Martis adulteram, non vxorem: quippe robur illa demit, ac proinde viris à gloriæ bellicæ cupidis abigenda. Plato ſuis in legibus lib. 8. congruis hiſtoriis oſtendit, Venerem eſſe rebus arduis incongruam. Nempe refert, Iccum Tarentinum, Aſtylum, Chryſonem, Diopompum, & alios athletas in luxuriam valdè pronos, continuiſſe tamen, & egiſſe vitam caſtè toto ſui exercitij tempore, quia ad vincendum eſt neceſſe rebus Veneris abſtinere.

Luxuria cauſa necis Sardianorum.

Plutarchus in Parallelis ait cap. 56. Smyrnæos obſeſſos à Sardianis emiſiſſe foras omnes ancillas bene ornatas, quibus vſi Sardiani luxuria fracti, victi ſunt ab obſeſſis, qui in caſtra illorum fortiter irruperunt.

Luxuria Galliis infauſta Romæ.

Ariſtides Mileſius lib. 1. rerum Italicarum opportunè refert hiſtoriam concolorem. Ait ille, fuiſſe Romam obſeſſam ab Atepomaro Regulo Gallorum, cuius vt caſtra ſubiere greges fœminarum, luxuria corrupit Gallos, qui primò proſtati à fœminis, deinde fracti à Romanis omnes in pœnam libidinis intempeſtiuæ, ſuo vitio perierunt.

Ex SS. Patribus.

Luxuria facit homines morbis obnoxios.

Chryſoſtomus in ea homilia cui titulus eſt: Quòd nemn læditur niſi à ſe ipſo; ſua auctoritate ratum facit quod probaui, ſcilicet luxuriam vt infauſtam eſſe ſuis omnibus aſſeclis omnino ſam. Luxurioſos enim innumeri morbi, & infinita mala ſtipant: *Qui* (inquit) *in libidine vitam ducunt, reſoluta quidem corpora, & omni cera molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta; quibúſque ad cumulum malorum, podagra tremor, & immatura ſenectus ſuccedit: & eſt eis vita ſemper cum medicis, & medicamentis.*

Luxuria parentum noxia ſolet eſſe proli.

Antoninus item Florentinus in ſecunda parte ſummæ tit. 5. cap. 1. verſ. 3 notat homines, quos Scriptura ſacra vitæ diuturnæ fuiſſe dicit, habuiſſe ſua à caſtitate, tantum vt æuum conſtante diu ſibi continente corpore propagarent. Experimento quotidiano liquet, à parente luxurioſo

xorioſo prolem edi infirmam, quæ peccata luit impedici patris. Vt contrà fœtus exit vegetus à parente, cui rarò Venus adeſt: quippe vires caſti hominis minimè diſſoluuntur.

Ex Medicina.

Sed quia medicorum eſt potiùs quàm ſanctiorum Patrum, deſcribere morbos, quos turpis illa libido parit, & homini conſciſcit. Facta quaſi anatome corporis execti, conſtabit luxuriam inferre malum partibus omnibus corporis, & præſertim illis, quæ principes appellantur.

Luxuria nocet ſtomacho.

Auicenna medicus eximius lib. 3. Fen. 13. tract. 1. c. 36. ſcribit, eos qui laborant ſtomachò, non debere ſolùm caſtè vitam tranſigere, ſed cautè ſua à memoria expungere cuncta, quibus accenditur luxuria, quia ipſæ nudæ Veneris ideæ nocent ſtomacho, cuius hauriuntur ab animo recolente fœda, ſpiritus animales.

Luxuria noxia cerebro.

Galenus lib. 3. epidimiorum Hippocratis, malè habere dicit cerebrum, quando Venus ardet. Etenim inde volunt medici fluere genituram.

Luxuria procurat caluitium.

Nec ipſi quoque pili immunes ſunt ab illata clade luxuriæ. Defluit namque coma capitis hominis impudici. Vnde benè notant Lactantius lib. 1. c. 20 & Augoſtinus epiſt 44. Venerem caluam cultam & depictam fuiſſe Romæ, quia caluitiũ maturè ſolet homini lubrico procurare.

Luxuria nocet neruis.

Galenus in lib. 3. aphoriſmorum Hippocratis, acute probat, libidinem eſſe noxiam neruis, quia prodeunt ex cerebro, quod præcipuè libido petit, quando faces luxuriæ corpori ſubmittuntur. Effœminati omnes Veneris amaſij longè lateque probant concuti neruos, & frangi à luxuria, cuius igne flagrante vires omnes corporis eneruantur.

Luxuria noxia oculis.

Galenus idem de Hippocratis & Platonis decretis ait, à cerebro ſano vehi ſpiritus in oculos, & horum ſpirituum animalium obſequio oculos aſpicere; & contrà cæcos fieri, quando face luxuriæ illi pellucidi ſpiritus exuruntur. Idcircò ſcitè docet & præſcribit idem Galenus, eos qui lippiunt, & in cæcitatis eunt diſcrimen debere procul ea arcere, quibus ineſt periculum Venerem accerſendi.

Cupido quare cæcus pingatur.

Hinc Poëtæ ſumunt anſam pingendi cupidinem cæcum, quia luxuriandi cupido expleta nocet oculis, quos plerumque læſos Veneris aſſeclæ patiuntur. Reſpexit eò Marullus Conſtantinopolitanus in deſcriptione Cupidinis lib. 1. epigrammatum ita fatus:

Quæ fors eripuit lucem? Immoderata libido?

Ex Historia.

Theotimus cæcus effectus ob luxuriam.

Hæc veritas aſtruitur hiſtoriâ opportunâ, cuius auctor eſt Ambroſius lib 4. in Lucam, c. 57. verſando locum illum: Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: *Theotimus* (inquit) *cùm graui oculorum morbo laboraret, medici coitu interdixerunt: verùm is vxoris amantiſſimus, ac libidinis impatiens, non potuit ſibi temperare, quin vxorem amplecteretur. Iſque cùm eſſet in ipſo æſtu ferueſcentis libidinis, & conſuetudinis apparatu, veniſſetque in mentem interdictum medicorum, ait:* χαῖρε φίλον φῶς. Id eſt: *Vale charum lumen:* Nimirum intelligens ſe ſe voluptatem eam perbreuem, oculorum diſpendio coëmiſſe.

Marcellus Burdigalenſis medicam. canone 8. ſcribit, potiora medicamenta debere peti à Virginibus, quando malè habent oculi, quibus ait maximè prodeſſe fuſam à Virgine puero vrinam, præſertim ſi à caſta mano oculis imponatur.

Ex medicina.

Virginitas occurrit morbis à luxuria generatis.

Renes vnde dicti.

Luxuria noxia eſt renibus.

Hippocrates lib. de morbis internis ait dolere acerbè renes, quando Venus ardet: & Varro putat, ita renes dici, ἀπὸ τοῦ ῥέειν, quod eſt fluere; nempe riui obſcœni humoris inde fluunt, & in Scriptura ſacra, libido renum nomine deſignatur. Vt lib 2. Reg. cap. 8. *Filius tuus, qui egredietur de renibus tuis.*

Fulgentius Mythologiarum lib. 3. in hoc argumento refert ex ſententia ethnicorum, ſingula quæque membra ſuos habuiſſe Deos vigiles & cuſtodes, vbi præcipuè vim Numinis oſtendebant. In hac hominis, & membrorum compage dicit, Venerem accepiſſe renes, & inguina, quæ idcircò dolent atrociter ob nimiam luxuriam. Namque dolor acerbus ibi conſciſcitur, quando fœdæ in mulctam luxuriæ Venerei bubones turpiter intumeſcunt.

Ex SS. Patribus.

Pſal. 7.

Auguſtinus explanando locum illum Pſalm. 7. *Scrutans corda, & renes Deus.* Scribit, eas omnes delicias, titillationes, & pruritus, quos libido ſalax parturit, & affricat hominibus, nuncupatione renum optimè recenſeri.

Renes ſunt ſymbola luxuriæ.

Nahum. 2.

Hieronymus & ipſe rerum omnium conſcius, quæ pertinent ad intelligentiam Scripturæ ſacræ, locum hunc expendens Prophetæ Nahum cap. 2. *Et defectio in cunctis renibus.* Scribit ea, quæ ad luxuriam pertinent, in codice ſancto renes typicè nuncupari. Verbi gratiâ Exodi 12. Præcepit olim Deus, vt agnum Paſchalem comedendo renes eſſent accincti, vt ſcirent omnes, eos qui diuina tractant debere vitam agere caſtè, fœdam libidinem ſtudio vigili refrænando.

Renum adustio caſtitatem ſignificat.

Pſal. 25.

Pſaltes eò reſpexit, quando ſibi petiit enixè donum caſtitatis cœlitus erogari: *Vre* (inquit) *renes meos, & cor meum, Domine.* Eccleſia Sancta rogans vt dignetur ea caſtitatis prærogatiua, renes optat vri, ne fortè faces eis ſubmittat accenſa Venus, & ſic contingat igne luxuriæ noxio conflagrare. Ecce notas vnicuique preces Eccleſiæ: *Vre igne Sancti Spiritus renes noſtros, & cor noſtrum, Domine, vt tibi caſto corpore ſeruiamus, & mũdo corde placeamus.*

Ex medicina.

Luxuria eſt noxia lumbis.

Ex SS. Patribus.

Luc 12.

Lumbos præcingere quid ſit.

Lumbis item eſt noxia luxuria. Lumbos medicina vocat eam partem corporis, quæ complectitur inferiores vertebras ſpinæ. Ex Aëtio medico ſerm. 3. cap. 8. primi quaternionis, eſt maximè lumbis infenſa Venus, qua titillante ſolent acrius inardere. Idcircò ſedem libidinis eſſe notat lumbos Scriptura, ſicut ex eo loco patet, vbi ita Deus Iacob alloquitur: *Reges de lumbis tuis egredientur.* Et ſuccingere lumbos idem eſt, ac viuere caſtè, iuxta modum loquendi inolitum Chriſto, cuius hæc eſt exhortatio ad cultum inclytæ caſtitatis: *Sint* (inquit) *lumbi veſtri præcincti.* Quod perinde ſonat apud Gregorium Magnum, ac coërcere feros & ſalaces Veneris impetus. Sic ille homilia 13. in Euangelia: *Lumbos præcingimus, cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus.*

Vergit eo Hieronymus in cap. 2. Nahum, vbi enucleando locum iſtum Matthæi de Ioanne: *Habebat zonam pelliceam circa lumbos ſuos,* ſcribit, ea phraſi caſtitatem Ioannis Baptiſtæ ſicut par eſt à Chriſto Domino commendari.

Omnes Poëtæ clamant, ægrotare latus iis, qui obſcœnè viuunt. Ouid. l. 3 amor. eleg. 10.

Ex medicina.

Vidi ego cùm foribus laſſus prodiret amator,
Inualidum referens inualidùmque latus.

Idem

Luxuria eſt noxiâ lateribus.

Idem lib. 2. de arte amandi, ſollicitans hominem ad turpia, ſic vrget

Sed lateri nec parce tuo.

Martialis lib. 11. ad vxorem epiſt. 105. confirmat, inferre malum lateri luxuriam

Et iuuat admiſsâ rumpere luce latus.

Et lib. 12. ad Baſſum epiſt 98. perſtringens eius libidiuem, ita fatur:

Rumpis Baſſe latus.

Luxuria noxia capiti, & pulmonibus.

Oribaſius lib. 1. Euporiſton. cap. 22. capiti, & pulmoni lethalem eſſe dicit luxuriam.

Libro ſecundo epigrammarom Græcorum proſtat vnom elegans, quo Bacchus atque Venus dicuntur omnia diſſoluere membra, & podagram à luxurioſo corpore generari.

Luxuria omnia membra diſſoluit.

Λυσιμελῦς Βάκχυ, καὶ λυσιμελῦς Ἀφροδίτης
Γεννᾶται θυγάτηρ λυσιμελὴς ποδάγρα.

Id eſt.

Bacchi diſſoluentis membra, & diſſoluentis membra Veneris
Eſt filia diſſoluens membra, podagra.

Luxuria peſtem affert.
Luxuria lepram generat.

Cornelius Celſus lib. 1. cap. vlt. & Raſis lib. de peſtilentia affirmant luxuriam conciliare luem epidimicam, quam dicimus peſtem. Auicenna ootat in 4. c. 3. & in 7. c. 4. Venerem generare lepram, qoam virilia execando curare ſolent medici, contrario autidoto ſauitatem homini procurantes.

EX IVRE CANONICO.
Lepræ remedium ſectio vrilium.

Ex epiſtola decretali Papæ Innocentij III. inſerta iuri canonico conſtat, ire lepræ obuiam ſectionem partium lubricarum. Ecce textum. *Ex parte M. presbyteri fuit propoſitum, quòd cùm ſibi ſentiret lepra periculum imminere, de conſilio medici virilia fecit ſibi abſcindi, vt poſſet à tam graui infirmitatis vitio liberari.* Cap. Ex partè M. extra. De corpore vitiatis ordinandis. lib 1. tit. 20. c. 5.

EX HISTORIA.
Luxuria quoſnam occiderit.

Non eſt libido ſolùm noxia corporibus, ſed lethalis, vt plerique ſuæ animæ cum iactura fecere palàm. Petrus Damianus vnum refert Principem Tarentinum Venere vrgente prauis eſtò charis ei amplexibus pellicis obiiſſe. Plin. lib. 7. cap. 53. & Valerius Maximus lib. 9. cap. 12. referunt & alios ſimili morte vims è medio ſublams, in qoibus Cornelius Balbus Prætorius, & Q. Hererius eques Romanus in flagrauti delicto ſuam animam exhalarunt. Tertullianus io Apologetico meminit & Speuſippi Platonici, qui ſupra modum Veneri indulgens turpiter expirauit. Menelaus idem ſubiit & diſcrimen. Iulius ſecundus eum eſt dignatus hoc epitaphio.

Luxuria occidit Menelaum.

Inter opus medium laſciua morte ſolutus
Hîc ſitus eſt, & iuit iam Menelaus humum.
Qui blandæ Veneri, vita ſacrauerat annos,
Haud aliter vitam ponere iuſſus erat.

EX ASTROLOGIA.
Luxurioſos faciunt quædam ſtellæ.

Iulius Firmicus nobilis Aſtrologus quaſdam ſtellas ait ita viros quoſdam lubricos efficere, vt obſequendo Veneri moriantur. Sic ille lib 8. cap. 6. *Si Pleiades hoc eſt ſexta pars Tauri in occaſu fueris inuenta, & beneuola ſtella ſimul cum maleuolis hunc eumdem locum æquata radiatione reſpexerint, mors illis peramœna proueniet.* Hæc ille, vocans mortem peramœnam, quæ à laſciuiente Venere procuratur. Laudauere genus hoc mortis obſcœnæ, viri luxuriâ infames, vt Propertius lib 2. Elegia. 1.

——Laus in amore mori.

Eiuſdem farinæ Naſo fuit, quem libido Romà expulit, vt edicto Cæſaris exularet. Ille ſuis inſtar optauit in obſcœno luxuriæ volutabro mori. lib. 2. Amorum. Eleg. 10.

Luxurioſi votum turpe.

Felix, quem Veneris certamina mutua perdunt.
Dij faciant, lethi cauſa ſit iſta mei.
Atque aliquis noſtro lacrymans in funere dicat:
Conueniens vitæ mors fuit iſta tuæ.

De hoc luxurioſo poteſt vſurpari hoc lamentum ad fœminas directum: *Vbi poſuiſtis eum?*

Quamuis ego meras eſſe nugas credam iudicia aſtrologiæ; morale tamen quidpiam concludo breui ex ſententia Iulij Firmici, affirmantis obſcœna morte debere vitam terminare viros ſub Tauro occidente natos. Taurus apud aſtrologos dicitur Veneris domus. Profectò vitam agentes vnà cum Venere ſæpè Deus in luxuriæ aſſuetæ pœnam iuſtè finit turpiter interire.

EX MEDICINA.
Luxuria eſt breuis epilepſia.

Non eſt libido magis propitia menti, quàm corpori. Macrobius in fine libri Saturnalium magnifacit illam Hippocratis ſententiam, affirmantem, τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν, ideſt, *Luxuriæ actum eſſe breuem epilepſiam.* Galenus conſonat Hippocrati, quando dicit lib. 14. de vſu partium, cap. 1. Luxuriam eſſe genus ſpaſmi. Nempe tota ſedes animæ concutitur à Venere, à recto rationis vſu homines auertente.

Galenus idem lib. de ſpermate eruditè probat & aſtruit hanc veritatem, ſcilicet à vitio obſcœno lædi mentem. Humor enim Venereus defluendo rapit ſpiritus animales, cerebro propitios ad integræ rationis vſum, ac proinde talem ob effluxum ſpirituum, luxurioſus homo fit mentis inops, vtpote ſponte ſua ab inſana Venere dementatus.

EX IVRE CIVILI.
Luxuria quàm potens ad homines euertendos.

Eo ductæ argumento leges Cæſareæ irrita fecere dona, ſiue donationes (vt loquamur cum iuriſtis) quæ matrimonio conſtante fiunt. Nam tunc luxuria præualente rarò ſui compos inuenitur homo, ſicque ſuis bonis, ſi liceret, coniugati exciderent, illos ad intempeſtiua dona Venere percellente.

Ecce legem indicem delitij, in qood omnes amaſij Veneris incurrunt. *Legiſlatores talas ſcierunt animorum affectus, vt etiam donationes conſtante matrimonio prohiberent; vt non concupiſcentia magnitudine victi, latenter paulatim coniuges ſemetipſos priuarent ſubſtantia ſua.* Authentica. Illud quoque. Nouel. 74. Quibus modis naturales filij fiant legitimi.

Luxuria iure Cæſareo perſtricta.

Iuſtinianus Imperator, huiuſce legis auctor, præmiſit iſta verba legi: *Nouimus, nihil eſſe furore amoris vehementius; quem retinere, Philoſophia eſt perfecta monentis etiam inſilientem, atque inhærentem concupiſcentiam refrenantis.*

Concolor eſt lex ab Imperatore gentili Antonino lata, cauens ne milites concubinis opes ſuas incautè ſua perſuaſi à libidine ſordida largiantur. Ecce legem propitiam Marco militi, in cuius gratiam eſt conſcripta legum in codice. *Si ancillam nummis tuis comparatam eſſe præſidi prouinciæ probaueris, donationiſque causâ concubinæ tuæ focariæ nomine inſtrumentum emptionis eſſe conſcriptum; eam tibi reſtitui iubebit. Nam licet ceſſante iure matrimonij, donatio perfici potuerit; milites tamen meos à focariis ſuis hac ratione fictiſque adulationibus ſpoliari nolo.* Lege. Si ancillam.

ancillam, Codice, de donationibus inter virum & coniugem, lib. 5. tit. 16 lege 2.

Oſea 4.

Luxuriam homines dementare, ſacra Scriptura clamat apud Oſeam Prophetam: *Fornicatio* (inquit) *& vinum, & ebrietas auferunt cor.* Hieronymus in hunc Prophetæ locum ſic optimè commentatur: *Sicut vinum & ebrietas mentem faciunt impotentem, ita fornicatio & voluptas peruertit ſenſum animumque debilitat, & tandem de homine rationali brutum animal efficit.* Profectò nihil aptius ad rem.

Ex SS. Patribus.
Luxuria animam excæcat.

Auguſtinus eam in ſententiam iuit: *Nihil* (inquit) *eſſe ſentio, quod magis ex arce deyciat animum virilem, quàm blandimenta fœminea, corporumque ille contactus.* Gregorius lib. 31. Moralium ſcribit, Veneris eſſe prolem, denſam & opacam animæ cæcitatem.

Ex Philosophia.
Luxuria totã animam rapit ad carnalia obiecta.

Illud idem probare niſus eſt vtique peracutè Thomas, petitis ex Philoſophia congruis argumentis. Scribit ille 2.2. quæſt. 15. art. 3. aciem mentis maximè intendi & dirigi ad carnalia, Veneris induſtria; ideoque velut hebes eſſe totum ingenium à luxuria obtuſum, & hærere rebus in ſpiritualibus, quod perinde eſt ac animum luxuriæ facibus excæcari. Operationis enim intellectus perfectio eſt in abſtractione à ſenſibilium phantaſmatibus. Vnde quantò intellectus erit liberior ab huiuſmodi figuris atque typis rerum ſenſibilium, tantò magis aptus erit ad intelligenda ſpiritualia, & ſenſibilia obiecta ſicut congruit ordinanda. Idcirco benè monet Anaxagoras, animum vt imperet, defæcatum eſſe debere rebus à ſenſibilibus, quæ importuno grauique ſuo pondere deorſum animum inclinant, & obſtant ne ad intelligibilia terſior ſpiritus euehatur.

Luxuria animæ functiones impedit.

Delectatio ſenſualis ad ſe totum rapit hominẽ.

Delectatio ſenſualis obex eſt maximus ſiſtens impetus animi, qui illectus à voluptate iacet neſciens aſſurgere; ſiquidem res eſt omnibus experta, rapi animum totum ad illa, quibus maximè delectatur. Vnde ſcitè notat Ariſtoteles lib. 10. Ethicor. vnumquemque ſuum animum expeditè rebus applicare, quibus eum delectatio magna totum occupat. Contra verò dicit Ariſtoteles, animum reuocari ab obiectis, quæ ſunt oppoſita & aduerſa rebus quibus animus oblectatur. Cùm ergo Venus impudica ſuis illecebris aſtutè trahat hominem ad obſcœna, in quæ valde pronus hiat; profectò neceſſe eſt, hominem ſic abſtractum ad turpia, ad diuina ſpeculanda minus idoneum eſſe, quia ne ad ſuperna volet, deliciis corporis irretitur.

Luxuria quare rationis vſum corrumpat.

Rurſus cùm potentiæ inferiores effrænes feruntur in obiecta, nequit homo coërcere tales impetus, etiam iniurios rationi rectæ, cuius vſum præpediunt. Ergo poreos cùm ſit concupiſcibilis appetitus, & ſenſuali obiecto tenax adhæreat; ab ea delectatione, cui luxurioſus homo vacat, intellectus præcipua facultas animæ corrumpetur. Rationis corruptela fucos facit voluntati, quæ decepta bonum delectabile & ſenſuale rebus honeſtis, & diuinis, quæ ad ſalutem animæ pertinent, anteponit.

Rationis actus in agẽdis ſunt quatuor.
Cæcitas mentis vnde oriatur.

Vt liquidiùs innoteſcat illa clades, quam ſuccenſa Venus affert rationi, operæpretium eſt ſcire, quatuor eſſe rationis actus in agendis, quorum ille prior eſt qui dicitur ſimplex intelligentia apprehendens aliquem finem vt congruum homini bonum Et hunc præpedit actum luxuria, ſicut exemplo patet huius hominis impudici, cuius libidinem Daniel hac cenſura aſpera caſtigauit: *Species* (inquit) *decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum* Ratione talis incommodi, quod hebetat & obtundit aciem mentis, dicitur animus excæcari.

Luxuria omnes rationis actus impedit.
Præcipitatio vnde oriatur.
Luxuriæ effectus præcipui ſunt quatuor in intellectu.

Secundus rationis actus, eſt conſilium de his quæ ſunt agenda propter finem. Et hic etiam actus habet & patitur obicem magnum à luxuria, vnde rerum quæ luxuriam ſpectant conſcius Poëta Terentius in Eunucho dicit de amore libidinoſo loquens: *Qua res in ſe neque conſilium, neque modum habet vllum, eam conſilio regere non potes.* Quantùm ad hoc præcipitatio vt alius effectus luxuriæ congruus aſſignatur.

Inconſideratio vnde oriatur.

Tertius rationis actus eſt iudicium de agendis. Et hunc etiam luxuria offuſcat, vt conſtat vno ſenum exemplo, quorum libidinem Scriptura ſacra notans ait: *Anerterunt ſenſum ſuum, vt non recordarentur iudiciorum iuſtorum.* Propter illud obſtaculum ponitur alius effectus luxuriæ, ſcilicet inconſideratio, qua ſtante nequit ea, quæ congruunt, amore fœdo flagrans anima præuidere.

Luxuriæ effectus in voluntate.

Quartus demum rationis actus, eſt præceptum de agendis. Inimica talis actus eſt libido, quatenus impeditur homo ex vehementia & impetu concupiſcentiæ, ne decreta ſicut par eſt à recta ratione cito citiùs exequatur. Ad hæc appoſitè Terentius in Eunucho loquens de quodam pellicis amaſio, qui conſilium inierat de amica procul abigenda, dicit: *Hæc verba vna falſa lacrymula reſtinguet.* Inconſtantia ab hoc libidinis obice generatur.

Voluntatis deprauatæ duo actus.
Amor ſui ex luxuria oritur.
Dei odium eſt luxuriæ effectus.

Ratione vitiata labes etiam inuritur voluntati, quæ ſauciata duos exerit actus deuios, vtpote à recto rationis lumine recedentes. Voluntatis deprauatæ prior actus in finem diſſonum impingit, quippe malæ & noxiæ rei non eſt rationi congruus appetitus. Quantùm ad hoc oritur amor ſui ratione prauæ delectationis, quam impensè quærit, & appetit. Ex aduerſo, Dei odium naſcitur, quatenus ille, Deus ſcilicet, ſeuerè cauet, ne luxurioſus homo vacet noxiæ voluptati.

Luxuria generat amorem ſæculi.

Actus item alius à voluntate mala fluit, ſcilicet peruerſus & deuius appetitus eorum, quæ ſunt ad finem. Ratione praui appetitus huius, exurgit affectus præſentis ſæculi; vt namque frui poſſit homo ſuis concupitis amoribus, accuratè ſuam omnem adhibet induſtriam, vt longæuus in hoc ſæculo commoretur.

Luxuria parit deſperationem.

Appetitus ille, præſens hoc ſæculum diuturnum deſiderans, ex aduerſo parit deſperationem futuri ſæculi. dum namque nihil optat homo, præter eas delicias, quas libido ſuis mancipiis ſuppeditat; nulla prorſus eum cura rerum cœleſtium ſollicitat, ac proinde ſalus huius eſt animæ deplorata. O mulieres, *Vbi poſuiſtis eum?*

Præter recenſita mala, quibus caſtigatur homo luxuriæ deditus, eſt & alia iactura boni omnimodi, quod ſecunda ſolet fortuna ſuis aſſeclis indulgere. Pertinent ad hoc genus opes, honor, atque fama, quarum certa rerum eſt perditio à fœda Venere procurata.

Luc. 15.

Chriſtus opes à luxuria diffundi, clarè docet, quando vitam adoleſcentis huius enarrat, qui abiit in regionem longinquam, & diſſipauit omnem ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſè. Quicquid opum, honoris, atque famæ fuit in

adoleſcente, priùs diuite, nobili; atque bonæ famæ, totum illud luxuria ſordida diſſipauit.

Ex SS. Patribus. Luxuria opibus & gloria deſpoliat.

Hanc omnium planè rerum iacturam compendioſè notat & deſcribit Chryſologus ſermone 1. *Diſſipauit* (inquit) *omnem ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſè. Mortua eſt iſta vita, quia moritur virtutibus; qui vitijs viuit, ſepelitur fama; perit gloria, qui manet turpitudini: creſcit infamia. Et poſtquam conſumpſiſſet omnia, facta eſt fames valida in regione illa. Luxuria, ventri, gula, fames tortor apponitur; vt ibi vltrix pœna ſæuiat, vbi pœnalis reatus exarſerat. Ad talem peruenit terminum, fugienda voluptatis effuſio.*

Ex Hiſtoria. Luxuria Salomonis. Luxuria Antonij. Luxuria Heliogabali.

Quantas effudit opes Salomon, vt fana ſuis concubinis erigeret? quæ non dona dedit Antonius Cleopatræ, cuius captus amore, ſuum omne penu exhauſit, vt ditaret vnam hanc fœminam elegantem. Heliogabalus Imperator ea luxuria exarſit, cui explendæ, gazæ prædiuites Imperij Romani minimè ſuffecerunt.

Quàm verò libido famæ & gloriæ aduerſetur, Roma palàm fecit, quando ſuas virgines Veſtales terrâ apertâ viuas ſepeliit, in mulctam luxuriæ, quam vt immane nefas & piaculum grande toti Reipublicæ credidit ominoſam.

Profectò nihil omnino viros inglorios efficit vt libido, decus atque famam ſic expungens, vt aliàs fortè claros homines, conuictus de hoc crimine pudeat apparere.

Luxuria facit homines infames.

Eamobrem Ariani aduertentes, vnum orbe toto clarum Athanaſium Epiſcopum, & acerrimum fidei propugnatorem, conciliaſſe ſibi grande nomen apud omnes, hanc commenti ſunt technam; vt ſcilicet Concilio ad Tyrum coacto virum hunc magnum rem habuiſſe cum pellice publicarent.

Luxuria quare dicatur ignis.

Propter ea detrimenta, quibus homo totus afficitur ob libidinem, illa nomen ignis ſortitur apud auctores ſacros, & profanos. Namque ſicut ignis omnia conſumit, & redigit in fauillam; ita fœda libido, decus, opes, corpus, & animam ſic abſumit, vt luxurioſus homo nihil habeat vnde ſibi neque ſuis conſulere poſſit, eo foco omnia quæ ſunt fortunæ, corporis, & animæ depaſcente.

Pertinet ad hunc ignem ille locus Pſalmi:
Pſal. 57. *Supercecidit ignis, & non viderunt ſolem* Quippe, ſicut ſum præfatus, ſuccenſa Venus tenebras offundit, & animus excæcatur.

Eccleſ. 9. Concolor eſt hic textus Eccleſiaſtici: *Propter ſpeciem mulieris multi perierunt, & ex hoc concupiſcentia, quaſi ignis exardeſcit.*

Regina Dido flagrans amore ſui Æneæ ſic notatur à Poëta lib. 4. Æneid.

Et cæco carpitur igni.

Amare, & ardere voces ſynonymæ.

Idem Maro libro Bucolicorum, ignem & amorem habet vti voces ſynonymas.

At mihi ſeſe offert vltro meus ignis Amyntas.

Ouidius in epiſtola Paridis ad Helenam vſurpat etiam ignem pro amore.

Quis enim celauerit ignem
Lumine, qui ſemper proditur ipſo ſuo.

Lucretius concinit & aliis, ignem pro amore ſumens, lib. 1.

Ignis Alexandri, Phrygio ſub pectore gliſcens.

Rurſus Ouidius lib. 3. Faſtorum.

Arſerat Ænea Dido miſerabilis igne.

Metaphorâ ſumptâ ab igne, ardere ſonat idem ac amare, teſte loco hoc Virg. Eclog. 2.

Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexim.

Catullus ea quoque voce vtitur, loquens de Acme, & Septimio.

Vt multò mihi maior acriorque
Ignis mollibus ardet in medullis.

Ex Symbolis.

Paradinus eo in argumento duo habet egregia ſymbola. Pingit ignem è trunco foras ardentes ſcintillas per hiantes rimulas emittentem: picturæ Voces congruunt Luxuriæ. VIS EST ARDENTIOR INTVS. Ita licèt amor obſcœnus deforis ardeat, in tactibus, & oſculis, & oculi ſcintillantes cum ignem in æmulis cordibus accendant, quo dirè flagrat amans; attamen VIS EST ARDENTIOR INTVS. Quippe foco illo præcipuæ facultates animæ conſumuntur.

Venus vnde ſic dicta.

Vnde Venus dicta quaſi à particula Ve, & nomine νῦς. Vox prima ſonat aliquid infauſtum. Maledicentes enim, væ, dicimus, νῦς verò ſonat idem ac mens, ſicque nomen ipſum ſignificat hominem à Venere dementari. Ita Plato libro vltimo de legibus.

Minerua quare Dea ſcientiæ.

Minerua quia caſta, fuit Dea ſcientiæ, cuius expertes ſunt omnes Veneri mancipati. Plato in Phædro vocat eos beſtias, & pecudes, qui obſcœnè viuunt, quia luxuria præpedit omnem rationis vſum. Vnde Plato ipſe vitam cœlibem egit, vt Auguſtinus ait libro de vera religione. Idem Plato docet, caſtas fuiſſe Muſas, quæ ſtudiis præſunt; ſiquidem feliciùs influit ſcientia in caſtos homines, quàm in turpes voluptati Veneris obſequentes.

Muſæ quare caſtæ.

Aliud Symbolum eſt duorum baculorum, qui colliſi concipiunt ignem, maximè cùm baculi ſunt ex arbore lauro, cuius ligna confricata lucent, & ſcintillant. Figuræ voces ſunt hæ. FLAMMESCIT VTERQVE. Fœdus amor vnum tantùm non accendit, ſed faces vni ſubmiſſæ ſuum quoque focum communicant illi, qui ad amorem turpem alium excitauit.

Rurſus vrit amor inglorius, non corpus ſolùm eo tartareo igne flagrans, ſed etiam ingenium ſic accendit, vt excedat, homine luxurioſo quaſi in naturam pecudis immutato. Vnde placet compendiosè cladem exprimere homini à Venere conſcitam, plangendo focis aduſtum corpus, & ingenium hominis incendio luxuriæ noxiæ percuſſis. FLAMMESCIT VTRVMQVE.

SVMMA

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Vocauit Mariam.

CHRISTVS potuit abſentibus Maria & Martha, fratrem earum ſuſcitare iam defunctum; ſed voluit Mariam adeſſe tali miraculo, vt doceret, eſſe nobis concilianda Virginis Mariæ ſuffragia, ſi optamus à peccato ad vitam gratiæ reuocari.

Dicam ergo primò, Deum mediante Maria matre, nobis congruas ad ſalutem gratias elargiri. Reſpexit eò Chryſologus ſerm. 64. explicans quare ſuam ad ſororem Mariam Martha fuit miſſa: *Mittitur* (inquit) *ad Mariam, quia ſine Maria, nec fugari mors poterat, nec vita poterat reparari. Veniat Maria, veniat materni nominis baiula.*

Dicam ſecundò, Martham vocaſſe manu ſororem ſuam, ſignificando, Deum in humanis vt adiret, quo docemur eſſe manu, id eſt, bonis operibus captandam Mariæ gratiam, ſiquidem illa magis virtutum praxi quàm fuſis precibus oblectatur.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Prodijt qui mortuus fuerat, ligatus pedes & manus inſtitis.

IN Lazari reſurrectione typus eſt eorum, quæ accidunt animæ pœnitenti.

Dicam primò, ſolùm Chriſtum, & non Sanctos, inſtaurare vitam gratiæ, qua excidit homo ſuo vitio ſauciatus. Primò lapis obſtinationis eſt tollendus, & audiendæ voces Chriſti internæ, quibus eo clamante ſæpe ad gratiam reducem excitamur.

Secnndò dicam, hominem conuerſnm, in quem gratia cœleſtis influxit, prodire quidem foras viuum, ſed manibus & pedibus vinctis, quia ægrè manus explicat ad virtutum praxim, & affectus eius adhuc vitiis aſſueſcunt. Ne ergo pronus ad peccata viuat iniquè, debet adire viros probos, eorumque vitam ſedulus æmulari.

DOMINICA PASSIONIS.

TEXTVS EVANGELII.

Ioan. 8. I. QVis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

II. Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

III. Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes.

IV. Reſpondit Ieſus: Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum, & vos inhonoraſtis me.

V. Ego autem non quæro gloriam meam: eſt qui quærat, & iudicet.

VI. Amen, amen dico vobis: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.

VII. Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt, & Prophetæ, & tu dicis: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum.

VIII. Numquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt? & Prophetæ mortui ſunt. Quem te ipſum facis?

IX. Reſpondit Iesvs: Si ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt: eſt Pater meus, qui glorificet me, quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt.

X. Et non cognouiſtis eum: ego autem noui eum. Et ſi dixero, quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo.

XI Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauiſus eſt.

XII. Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?

XIII. Dixit eis Ieſus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum.

XIV. Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum: Ieſus autem abſcondit ſe & exiuit de templo.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

Ex variis Lingvis, SS. Patribvs, et Ratione.

Hoſtia debuit eſſe ſine macula.

HEbræorum lex antiquata cauit, ne hoſtia immolanda ſacris altaribus incumberet, quin priùs Sacerdos eam luſtraſſet, explorando næuos haberet illa, necne, alioquin non litabat homo ritus huius incurius, Deo reprobante talem hoſtiam, quam indecora labes ſeu macula vitiabat. Conſcio Ioanne Baptiſta Ieſus erat Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Agnus ille ſubit hodie examen Sacerdotum Iudæorum, quos ſollicitat, vt facta velut anatome exquiſita ſuiipſius vitæ, totam ſeriem eius appendant ad trutinam, & decernant antequam aræ crucis eum imponant, an ſit Agnus ille purus, & eorum cenſoribus oculis illibatus. Eò vergit illa Chriſti Iudæos laceſſentis interrogatio: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Namque perinde fuit, ac dixiſſe: Hoſtia ſum expiatura ſcelus mundi, luſtrate labem aliquam contraxerit necne talis victima, mundi ſcelera dilutura.

I. Quis ex vobis arguet me de peccato?

Variant hîc interpretes in rimanda cauſa, quæ

Chriſtus quare ſuam illibatam eſſe vitam dixit.

quæ Chriſtum induxit vt ita ſuos æmulos affaretur. Multæ mihi occurrunt cauſæ, & inopem me copia facit. Chriſtus itaque videns Iudæos vrj odio implacabili, & tenaces eſſe ſui propoſiti conſciſcendæ ipſi morti, quia laceſſebat eorum vitam quotidianis increpationibus, & cenſuris; ipſe ſuam etiam vitam expoſuit, ab ipſis offenſis & querulis hoſtibus explorandam. Quaſi diceret: Hactenus ego palàm feci veſtram nequitiam, ſuperbiam, auaritiam, hypocriſim. Vos vice verſa meam luſtrate vitam; operæpretium quippe duco, vt quiſque noſtrûm alternis agat. Eia igitur agite, & ſagaci perquiſitione vitæ meæ contextum omnem diſcutite, vt ſi quid occurrerit in me vitij traducatis. De Chriſto graues habebant querimonias Scribæ & Phariſæi, quia crebrò mores eorum carpebat, inuehens acriter in ipſos acciuctos ſemper ad omne nefas impiè perpetrandum. Vt oſtenderet Chriſtus, ſe diuino zelo ſolùm agi, nec vllo liuore duci; ad cenſuram ſuæ ipſius vitæ ſuos illos hoſtes prouocat irritatos. Vnde talis exurgit concluſio, qualem præmiſerat Chriſtus, oſtendendo nequam eſſe mores Iudæorum. Si namque mali omnigeni expers eſt Chriſtus, qui dixerat hos Iudæos eſſe diabolo patre ſatos; erit illa verax propoſitio, quia ab ore Chriſti Domini neſcij alicuius criminis emanauit.

Arguere quid ſignificat in Euangelio.

EX VARIIS LINGVIS.

Inſtabis, Iudæos arguiſſe Ieſum de peccato, quando dixere virum hunc non eſſe à Deo, quia ſabbathum non cuſtodit? Reſpondeo, irrogare crimen, non eſſe ſatis, vt accuſato labes ſceleris inuratur. Etenim arguere hoc loco perinde ſonat ac conuincere, ſeu liquido argumento notum aliquid facere. Ita voce Græca patet ἐλέγχει. Siquidem verbum ἐλέγχω ſignificat demonſtrare, ſeu argumentando clarum efficere quod antè fuit opacis abditum inuolucris. Conſonat & Syrus interpres, מכסלך *mecaſſi*, id eſt, conuincet, probabit. Vox מכס Syris & Chaldæis vſitata, licèt ignota ſit Hebræis, à quibus vſurpare ſolent radices verborum Syri & Chaldæi. Vox inquam illa ſonat idem ac Græcis ἐλέγχω. Vnde nihil Iudæi profecere ſuis conuiciis in Chriſtum, quia inſimulare quidem ſceleris vitam Chriſti potuere ſuis calumniis; ſed haudquaquam demonſtrare vera eſſe quæ obiiciebant crimina valuerunt. Imò ſecus oſtendit Chriſtus ſe non violaſſe diem ſabbati curando malè habentes, ſed potius ſanctificaſſe diem illum quando ſuis miraculis editis ſalutem corporis & animæ procurauit.

Sabbatū non à Chriſto violatum ſed ſanctificatū.

Præfata hæc omnia perſtrinxit Haymo Epiſcopus ita fatus: *Sermo euangelicus deſcribit, quod oſtenderit Dominus, Iudæos eſſe peccatores, dicens: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: & patrem illorum eſſe diabolum inquiens: Vos ex patre diabolo eſtis. Quibus præmiſſis, ſtatim ſubintulit. Quis ex vobis arguet me de peccato? Arguere dicebant antiqui, oſtendere: vnde habetur in epiſtola Pauli ad Romanos: Incipit argumentum, id eſt, oſtenſio. Quis ex vobis arguet me de peccato? id eſt, quis ex vobis oſtendet, me eſſe peccatorem, ſicut ego oſtendo vos eſſe peccatores.* Hactenus ille, lucem afferens his antea recenſitis.

Chriſtus cōſulit inimicorum ſuorū ſaluti.

Chriſtus ſecundò notat hoc contextu, quàm iniquè liuor afficiat hos Iudæos. Quippe nihil iniquius, quàm odio habere pios & ſanctitate conſpicuos homines, ſicut tunc Iudæi ita, odio, & inuidia in Chriſtum perciti factitabant. Ita Theophylactus: *Qui* (inquit) *Dei filios ſeipſos nominabant. Si Dei eſtis filij, vtique peccantem debetis odio habere. Si igitur & me, quem odio habetis, poteſtis arguere peccantem; manifeſtum eſt, quòd iuſtè me odio proſequimini: quod ſi nemo poteſt me arguere; manifeſtum, quòd propter veritatem exoſum habetis.* Chriſtus ita ſuis etiam inimicis conſuluit, probando ſuam ſic eſſe vitam innoxiam, & ea ratione feros compeſcendo motus odij, qui in æmulorum ſuorum cordibus inſurgebant. Ea cautione ſibi conciliauit Ionatham Dauid, dicendo vitam eſſe ſuam immunem ab omni labe, ac proinde malè peti à Saüle Rege ſuam hanc vitam conductis ſicariis, qui confoderent ipſum, eſtò benè meritum apud Regem, in inſidias atque cædes iugiter anhelantem 1. Reg. 20. *Quid* (inquit) *feci? quæ eſt iniquitas mea, & quod peccatum in patrem tuum, quia quærit animam meam?* 1. Reg. 20.

Doctrina eſt gratior à doctore ſancto.

Tertiò vt aqua fluens è terſiore ſcypho ſeu tubo ſapit ſuauiùs palato: ſana ſic doctrina magis afficit homines, quando ſonat ore pio, veridico, & ab omni ſuſpicione labis immuni. Idcirco Videns, ſeu Propheta Samuel, rata volens eſſe priùs à ſe dicta, vitæ ſuæ innoxiæ ſeriem recenſuit, & ita ſuam doctrinam à virtute ſocia commendat 1. Reg. 12. *Conuerſatus* (inquit) *coram vobis ab adoleſcentia mea, vſque ad hanc diem, ecce præſtò ſum. Loquimini de me coram Domino, & coram Chriſto eius, vtrum bouem cuiuſque tulerim, aut aſinum: ſi quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cuiuſquam munus accepi.* 1. Reg. 12. Paulus etiam ita ſuos diſcipulos affatus eſt, quos ſacris fidei arcanis initiatos relinquebat aliis miniſtris excolendos. Actorum cap. 20. *Vos* (inquit) *ſcitis à prima die, qua ingreſſus ſum in Aſiam, qualiter vobiſcum per omne tempus fuerim, ſeruiens Domino cum omni humilitate, & lacrymis.* Actor. 20.

Illa tamen potior eſt cauſa, quam præmiſi; ſcilicet, Chriſtum permiſiſſe ſuam vitam cenſuræ ſuorum æmulorum, vt oſtenderet ſe iuſtè mores eorum nequam traduxiſſe, neque in eorum eſſe poteſtate, vitam ipſius notare labe vel tantilla, quia hæc ad virtutum omnium apicem aſſurgebat. Pietatis item, & manſuetudinis ſpecimen illuſtre dedit ſubiiciendo vitæ ſuæ modum & tenorem curioſo & ſuſpecto ſuorum hoſtium ſcrutinio. Ita Gregorius hom. 18. in Euangelia: *Penſate* (inquit) *fratres chariſſimi, manſuetudinem Dei, relaxare peccata venerat, & dicebat: Quis ex vobis arguet me de peccato? Non dedignatur ex ratione oſtendere ſe peccatorem non eſſe, qui ex virtute diuinitatis poterat peccatores iuſtificare. Quis ex vobis arguet me de peccato quomodo & ego arguo vos?*

Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

Chriſtus quare impeccabilis.

Eſt animæ peruerſæ nota vtique ſincera, ſuum aſſenſum negare veris propoſitionibus, quales erant omnes à Chriſto Domino prædicatæ. Quippe nihil vnquam à Chriſto niſi verum enuntiatum eſt; gratis enim alioquin ſe dixiſſet eſſe ſine peccato, ſi vel tantillum dicta eius &

opera à veritatis & iuſtitiæ regula deuiaſſent. Chriſtum impeccabilem fuiſſe tota clamat Theologia, freta duabus præcipuè rationibus, quarum vna petitur à viſione beatifica, quæ ſic animam Deo obſtringit amore, vt nec momento quidem à Deo queat diuelli. Cùm ergo peccatum ſit auerſio à Deo, coire nequit cum viſione Dei, qua irradiante, tota voluntas æternis diuini amoris æſtibus incandeſcit. Altera ratio petitur a perſona Chriſti, quæ cùm ſit diuina, nefas eſt de illa malum aliquod ominari. Actiones enim hominis cùm à perſona fluant, & perſona Chriſti ſit perſona Verbi; Chriſtus peccare nequit, perſonâ eiuſdem Chriſti Domini reluctante. Idcirco benè Ambroſius in Pſalm. 40. inducit Deum Patrem ita cum Filio colloquentem: *Inter peccatores verſatus es, omnium peccata ſuſcepiſti, peccatum pro omnibus factus es; ſed nullus vſus ad te potuit tranſire peccati. Ita inter homines verſatus es, quaſi inter Angelos verſareris. Feciſti terram eſſe quod cœlum eſt, vt & ibi peccatum tolleres.*

Beati cur ſint impeccabiles

Doctrina Chriſti eſt veritas.

Nomine veritatis Chriſtus hîc non aliquam propoſitionem intellexit; ſed ſeriem totam doctrinæ ſuæ, cui non adhæſere modò Iudæi, ſed in eam vt blaſphemam, & diuinæ legi contrariam debacchati ſunt, ita plebi turpiter imponentes.

II. Qui ex Deo eſt, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

Vt diabolo mendaciis aſſueto patre ſati eſtis, ita verum omne vobis malè ſapit. Etenim quo quiſque ſpiritu afflatus eſt, eius etiam indolem imitatur. Vt locus iſte ferax eſt ſententiarum, quas egregias ſcriptis ſuis mandauere Patres, volo meis lectoribus ſubminiſtrare diues hoc cornu copiæ præcipuis Sanctorum Patrum in hoc argumento locis, vna & altera pagina delibatis.

MORALE. Verbum Dei non audire, eſt non eſſe ex Deo.

AVGVSTINVS aget chorum: Sic ille Tractatu 42. in Ioan. Nolite (inquit) attendere naturam, ſed vitium: ſic ſunt iſti ex Deo, & non ſunt ex Deo: naturâ ex Deo; vitio non ex Deo. Obſecro vos, attendite, in Euangelio habetis, vnde ſanemini contra errores venenoſos & nefarios hæreticorum, quoniam & de his verbis ſolent Manichæi dicere: Ecce quia duæ naturæ ſunt, vna bona, altera mala; Dominus dicit: Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Audi quid dicam. Et ex Deo ſunt, & ex Deo non ſunt: naturâ ex Deo ſunt; vitio non ſunt ex Deo: natura enim bona, quæ ex Deo eſt, peccauit voluntate credendo quod diabolus perſuaſit, & vitiata eſt, ideo medicum quærit, quia ſana non eſt. Ecce quod dico, impoſſibile videtur tibi, vt ex Deo ſint, & ex Deo non ſint; audi, quia non eſt impoſſibile. Sic ſunt ex Deo, & non ſunt ex Deo, quomodo & filij Abrahæ ſunt, & non ſunt filij Abrahæ. Dominus illis dixit: Scio, quia filij Abrahæ eſtis. Verum ergo, quòd filij Abrahæ erant. Audi ipſum negantem, qui dixit, filij Abrahæ eſtis: Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite, nunc autem quæritis me occidere, hominem qui veritatem dico vobis, quam audiui à Deo, hoc Abraham non fecit. Vos facitis opera patris veſtri, hoc eſt, diaboli. Quomodo ergo erant filij Abrahæ, & filij Abrahæ non erant? Vtrumque illis oſtendit: & filij Abrahæ erant propter originem carnis; & non erant filij Abrahæ propter vitium diabolicæ perſuaſionis: ſic & Dominum Deum noſtrum attendite, & ex illo erant, & ex illo non erant. Quomodo ex illo erant? quia ipſe creauit hominem, de quo nati erant. Quomodo ex illo erant? quia ipſe eſt conditor naturæ, ipſe eſt creator carnis, & animæ: Quomodo ergo ex illo non erant? quia vitioſi à ſeipſis facti: ex illo non erant, quia imitando diabolum, filij diaboli facti erant.

Homo vnde ſit peccator.

Venit ergo Dominus ad hominem peccatorem: duo nomina audiſti, & hominem, & peccatorem. Quod homo eſt, ex Deo eſt, quod peccator eſt, non eſt ex Deo, à natura vitium ſecernatur: agnoſcatur natura, vnde creator laudetur: agnoſcatur vitium, propter quòd medicus inuocetur. Quòd ergo ait Dominus: *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit, propterea vos non auditis quia ex Deo, non eſtis*; Non naturarum merita diſcreuit, aut præter ſuam animam, & carnem, aliquam naturam in hominibus, quæ peccato vitiata non eſſet, inuenit; ſed quoniam præſcierat, qui fuerant credituri, ipſos dixit ex Deo, quoniam regenerationis adoptione renaſcerentur ex Deo; ad hos pertinet: *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit.* Quod verò ſequitur: *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis*; eis dictum eſt, qui non ſolùm peccato vitioſi erant, nam hoc malum commune erat omnibus; ſed etiam præcogniti, quòd non fuerant credituri ea fide, qua ſola poſſent à peccatorum obligatione liberari. Quapropter præſciebat, illos, quibus talia dicebat, in eo permanſuros, quod ex diabolo erant, id eſt, in ſuis peccatis, & impietate morituros, in qua ei ſimiles erant, nec venturos ad regenerationem, in qua eſſent filij Dei, hoc eſt, ex Deo nati, à quo erant homines creati. Secundùm hanc prædeſtinationem locutus eſt Dominus, non quòd aliquem hominum inuenerit, qui vel ſecundum regenerationem iam eſſet ex Deo, vel ſecundùm naturam iam non eſſet ex Deo.

Verbum Dei audire ſignū eſt prædeſtinationis.

Obiter nota, Dei verbum audire, perinde eſſe ac reducere in praxim ea quæ doctores patulis auditorum auribus ingeſſerunt. Alioquin ſatis eſſet accommodare ſuas aures ei qui Dei præcepta nobis inſinuat, & verbo Dei congrua opera detrectare. Quod quàm ſit abſurdum, & alienum à veritate, clamant omnes Sancti, quorum aures atque manus erant comites indiuiduæ, ita vt auribus verba Dei percepta, ſuis incunctanter manibus vt illa bona verterent in opera commendarent. Concinit Auguſtino Papa Gregorius, arbitratus eſſe notam indubiam prædeſtinationis, eſſe pronum ad excipienda Dei verba propitiis auribus; illa verò ſecus deſpecta clamant ſalutem animæ deploratam. Audiendus ille ſua pangens oracula.

Verbum Dei audire, eſt illud opere complere.

GREGORIVS MAGNVS homilia 18. in Euangelia: Si (inquit) ipſe verba Dei audit qui ex Deo eſt; & verba Dei audire non poteſt quiſquis ex illo non eſt: interroget ſe vnuſquiſque, ſi verba Dei in aure cordis percipit; & intelliget vnde ſit. Cœleſtem patriam deſiderare veritas iubet, carnis deſideria conteri, mundi gloriam declinare, aliena non appetere, pro-

pria largiri. Penſet ergo apud ſe vnuſquiſque veſtiûm, ſi hæc vox Dei in cordis eius aure conualuit, & quia iam ex Deo ſit, agnoſcit. Nam ſunt oonnulli, qui præcepta Dei nec aure corpore percipere dignantur. Et ſunt nonuulli, qui hæc quidem aure corporis percipiunt, ſed oullo ea mentis deſiderio complectuntur. Et ſunt nonnulli, qui libenter verba Dei ſuſcipiunt, itavt etiam fletibus compungantur; ſed poſt lacrymarum tempus ad iniquitatem redeunt: hi profectò verba Dei non audiuot, quia hæc exercere opere contemnunt. Vitam ergo veſtram fratres chariſſimi, ante mentis oculos reuocate, & alta conſideratione pertimeſcite hoc quod ex ore veritatis ſonat: *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.* Sed hoc, quod de reprobis ipſa veritas loquitur, ipſi hoc de ſemetipſis reprobi ſuis operibus oſtendunt.

Prædeſtinatio & Verbum Dei affinia.

Rurſus ille ibidem refricans encomia in gratiam verbi Dei: Vnum, inquit, ex ſignis prædeſtinationis, & quidem magnum eſt, verba Dei cordis aure audire. Interroget ergo vnuſquiſque ſemetipſum, verum verba Dei, vt decet audiat necne, & intelligere poterit, an inter prædeſtinatos, ſit an non. Suauis, & iucunda eſt vnicuique patriæ recordatio, & libenter audimus eos, qui de iis narrant, quæ in patria geruntur, & auet quiſque de parentibus, de germanis fratribus, de cæteris amicis, & ciuibus ſuis narrantem aliquem audire, tantum eſt patriæ deſiderium. Quare de Iſraëlitis narrat Scriptura diuina in Babylonica captiuitate poſitis, nihil illis dulce, nihil ſuaue videri potuiſſe, præter dilectæ patriæ recordationem, & memoriam: Super flumina Babylonis, inquiunt, illic ſedimus, & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Ergo hac vna maximè re, verè cœleſtis Ieruſalem ciues nos eſſe declarabimus, ſi verba cœleſtia libenter audiamus, ſi illius patriæ recordatione lætemur, ſi de ciuibus eius vrbis, ſi de optimis parentibus Chriſto Domino ac Deipara narrantes, grato excipiamus pectore, ſi illuc magnis itineribus contendere conemur. Hinc vtique maxima piæ animæ dulcedo accidit, Pſalmiſta dicente: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo. Hactenus ille.

Verbum Dei cur audiant liberè prædeſtinati.

Verbum Dei mel eſt.

HILARIVS in Pſal. 118. Mel (inquit) in ore, etiam in faucibus dulce eſt. Extra regionem enim oris, corporalium ſaporum nullus eſt ſenſus: ſed Dei eloquia io faucibus dulcia ſunt, in animam ſcilicet defluentia, & in intima penetrantia, non in ore modò ſibi placentia, ſed illic dulcia, vbi cognitionis, & prudentiæ, & intelligentiæ ſenſus eſt, & ideo eloquia in faucibus, in ore mel dulce eſt. Sed vt mel per ægritudinem æſtumque febrium ea quæ acciderint oris amara mitificat, ita animæ noſtræ amaritudines, & triſtes cupiditatum inſultantium febres infuſa Dei eloquia mitificant, ſi modò non ore contineant, ſed faucibus deuorentur. Rurſus ille. Lucerna pedibus meis verbum tuum. Vt enim quis nocte egreſſus, lucernam anteferet, & quò pedem inferat contuetur, atque ad ſingulos greſſus lumine præeunte ſollicitus eſt; ita vnuſquiſque noſtrûm manens in ſe verbum Dei, in omnes operum proceſſus tanquam lucernam prætendit. Omnis enim doctrina cœleſtis dux nobis ad iter vitæ eſt, quæ lucerna modo in hac nocte ſæculi præferenda eſt, cùm agimus, aut cogitamus, aut loquimur, vt in ea omnem progreſſum, cuiuſcumque operationis ponamus. Ille demum in Pſal. 104. Vt lumen ex oleo luminis habet cauſam: ita vt lucem ſpiritalis gloriæ retineamus, doctrina atque operatio præſtat, vt caput noſtrum, ſedes ſcilicet prudentiæ, vitæ, & omnium ſenſuum, oleo operationis & doctrinæ pingueſcat.

Verbum Dei eſt lucerna.

Verbum Dei cur cũ manna comparatum.

ORIGENES in cap. 16. Exodi egregiè oſtendit, verbum Dei diuerſos ſortiri effectus, prout in diuerſas animas influit. Quippe boni meliores inde fiunt, mali verò ſecus & peiores, vnde quoque & pœnarum inde nouum capiunt incrementum. Sic ille. Dicet aliquis: Si verbum Dei manna eſſe dicis, quomodo vermes facit? Non te hîc turbet auditus. Audi Prophetam ex perſona Domini dicentem: Ego autem ſum vermis, & non homo. Sicut enim ipſe eſt, qui ſit aliis in ruinam, aliis autem in reſurrectionem: ita & ipſe eſt, qui nunc manna, fidelibus quidem dulcedo multis, infidelibus verò vermis efficitur. Ipſe eſt ergo ſermo Dei, qui iniquorum mentes arguit, & correptionum ſpiculis peccatorum conſcientias terebrat. Ipſe eſt, qui ignis efficitur in cordibus illorum, quibus adaperit Scripturas, iuxta illud: Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, cùm aperiret Scripturas? Et aliis ipſe ignis eſt, qui conflagrat ſpinas de terra mala, id eſt, qui malignas cogitationes in corde conſumit. Et ideo peccatoribus quidem nec vermis arguens iniquè moritur, nec ignis exurens aliquando reſtinguitur. Iuſtis autem & fidelibus permanet dulcis & ſuauis, iuxta illud: Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus. Non ergo aliunde fiunt vermes in nobis, niſi ex verbo Dei. Sic enim & ipſe dicit: Niſi veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. Poſt ſuſceptum ergo verbum Dei, ſi quis peccet, efficitur ei ipſum vermis, qui eius ſemper conſcientiam fodiat, & arcana pectoris eius rodat. Hactenus Origenes, cuius effato fidem fecit diſpar Iudæorum indoles. Quippe bonos quos reperit verbum Dei à Chriſto fuſum, hos meliores vſquequaque fecit. Sed vt in inuidos & ſuperbos Scribas & Phariſæos incidit, facti ſunt illi non alio quàm ſuo vitio nequiores.

Verbum Dei vermis & ignis fit.

III. Reſponderunt Iudæi: Samaritanus es tu, & dæmonium habes.

Iudæi vt tigres.

Vt tigris animal anhelans in cædes, muſica reſonante furit, rictu & hiante ore dentes denudante fremit; ſic Iudæi Chriſto prædicante vomunt lethale virus, & conuiciis aſpergunt Chriſtum, effecti ſacrâ Dei verbi muſicâ ſæuiores. Origenes hîc opportunè docet, quare duas illas inglorias Chriſto notas Iudæi inuſſerint, vocando illum Samaritanum, & hominem dæmonio afflatum. Sic ille: *Veriſimile eſt, eos hæc ſæpe inter ſe tacitè de Seruatore dixiſſe, cùm nonnulli quidem eum Samaritanum appellarent; vt mutantem & adulterantem Iudæorum decreta & inſtituta, non aliter ac Samaritani facerent. Neque enim Iudæi cum Samaritanis aliquid commercij habent, quòd in multis inſtitutis ab eis diſſentiant. Dæmonium etiam eum habere*

Chriſtus cur Samaritanus appellatus.

dicebant, adducti ſermonibus eius, qui hominis naturam ſuperarent: quibus patrem ſuum Deum eſſe dicebat, ſeque ex cœlo deſcendiſſe, ac vitæ panem eſſe multò manna præſtantiorem, quod is, qui panem illum comederet, ſemper victurus eſſet. Fieri etiam poteſt, vt propter eorum de Beelzebub ſuſpicionem, illud dictum ſit: Tu dæmonium habes; quandoquidem nonnulli Beelzebub dæmoniorum principe eum dæmonia expellere dicebant, quaſi in ſe Beelzebub contineret.

Arbitror ego, Ieſum affectum fuiſſe tali iniuria, ſcilicet conuicio Samaritani, quia Gentiles incolæ Samariæ Iudæis erant infenſi, & inuicem exercebant acerbo inges odio ſimultates. Vnde ſicut inde ſeges iniuriarum copioſa exorta eſt; ita Chriſto in Iudæos declamante crebrò, nomen Samaritani affixerunt ei, quaſi ſatyricam ei Samaritanorum indolem exprobrantes. Et hanc eſſe reor cauſam nominis huius, quod eſtù credat initium Chriſto Iudæus; ille tamen tacitus hoc nomen excepit. Quòd verò ſupra hominem multa prodigia faceret, & reſeraret intima cordis, faciendo palàm ea, quæ Iudæi iniquè ſuo reuoluebant animo, Iudæos induxit vt dicerent, Ieſum eſſe cum dæmone arcto fœdere ſociatum. Chryſoſtomus fuiſſe tigris ingenium Iudæis inſitum abundè probat, ex eo quòd tantùm abeſt vt miteſcant ad Chriſti monita, quinimò magis ferociant, effuſi in conuicia, atque voces indices inſaniæ, qua in perniciem ſuæ animæ ciebantur. Sic ille hom. 54. in Ioan. *Impudens quiddam & temerarium malitia eſt, quæ cùm magis confundi deberet, magis irritatur, vt in Iudæis vſu venit. Oportuit enim, vt Ieſu verbis placarentur, eius admirati fiduciam, & verborum conſtantiam; ſed maledicunt ei, & Samaritanum & dæmoniacum appellant: Nonne benè dicimus, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Altior enim ſermo, ſtultitia apud ſtultos videtur.*

IV. Reſpondit Iesvs: ego dæmonium non habeo, ſed honorifico patrem.

Patientia Chriſti quāta.

O patientiam editam in ſpecimen omnium fidelium! Impetita graui conuicio mens Chriſti inconcuſſa tamen & immota manet, eſtò ſolo nutu potens iniqua & perfida hæc capita conquaſſare. Audiendus hîc Auguſtinus ex Tractatu 43. in Ioan. *In iſta* (inquit) *lectione ſancti Euangelij, quæ hodie recitata eſt, à potentia diſcimus patientiam. Quid enim ſumus ſerui ad Dominum, peccatores ad iuſtum, creatura ad creatorem? tamen quomodo ſi quid mali ſumus, à nobis: ita quicquid boni ſumus, ab illo & per illum ſumus. Et nihil ſic quærit homo quomodo potentiam. Habet Dominum Chriſtum magnam potentiam: ſed priùs eius imitetur patientiam, vt perueniat ad potentiam. Quis noſtrûm patienter audiret, ſi alicui diceretur: dæmonium habes? Quod dictum eſt ei, qui non ſolùm homines ſaluabat, ſed etiam dæmonibus imperabat.*

Chryſologus ſerm. 131. eleganter inuehitur in Iudæos iſtos ita malè de Chriſto Domino ſentientes: O qualiter (inquit) oculos claudit liuor! quantùm iudicium cordis nequitia præiudicata confundit! ô quàm durè amputat obſtinatio rationem! ſenſus humanus peruerſus audire non poteſt, quod ſemel ſtatuit odiſſe, malis bonitas exoſa, iuſtitia iniuſtis inimica: Hinc eſt, quòd homines mendaces cognoſcere nequeunt veritatem, iudex animus verum inuenire non poteſt inter omnia falſitatum. Quod vult, non quod eſt, audit ſemper, qui decreuit errare. Dixerat Chriſtus: *Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.* Iudæus non diſcutit audita, interpretari ſibi dicta non quærit: quod ipſe impoſſibile æſtimat, exigit vt ille adſtruat qui promittit: ſed mox de conceptu mentis blaſphemiam parturit, ferit iniurias, maledicta diffundit, & auctoritatem dicentis, ita contumeliis vacuare nititur, vt æterna dare poſſe mortalibus non credatur, qui ſic humanis videtur ſubiacere: *Nunc ſcimus, inquiunt, quia dæmonium habes.* Dæmon mali auctor, mala promittit, non bona; occidere, non viuificare conſueuit, nec vult æternos eſſe homines quos nec temporales eſſe permittit. Ergo non eſt dæmon, ſed Deus eſt Chriſtus, qui redonat quam donauerat vitam, & verbo ſuo æternos facit homines, quos diabolus perſuaſione ſua fecerat temporales.

Gregorius item homilia 18. in Euangelia, ex hac Chriſti patientia admiranda ſumit argumentum ſugillandi hominum ſuperbiam: Conſiderando (inquit) Chriſti patientiam, & manſuetudinem, quid aliud niſi ſuperbia noſtra confunditur, quæ ſi exagitata vel leuiter fuerit, atrociores iniurias reddit, quàm acceperit, facit mala quæ poteſt, minatur quæ non poteſt. Ecce iniuriam ſuſcipiens Dominus, non iraſcitur, non contumelioſa verba reſpondet, qui ſe eiſdem iſta dicentibus reſpondere voluiſſet, Dæmonium vos habetis, verum profectò diceret, qui niſi impleti eſſent dæmonio, tam peruerſa loqui de Domino non poſſent. Sed accepta iniuria, etiam quod verum erat dicere Veritas noluit, ne non dixiſſe veritatem, ſed prouocatos contumeliam reddidiſſe videretur. Ex qua re, quid nobis innuitur, niſi vt eo tempore, quo à proximis ex falſitate contumelias accipimus, eorum etiam vera mala taceamus, ne miniſterium iuſtæ correptionis in arma vertamus furoris? Sed quia quiſquis Dei zelo vtitur, ſæpe à prauis hominibus dehoneſtatur, in ſemetipſo nobis Dominus patientiæ præbuit exemplum.

Patientia Chriſti noſtram confundit ſuperbiam.

Patientia quomodo reducenda ad praxim.

Rurſus ille ibidem: Sicut (inquit) bonis neceſſe eſt, vt meliores etiam per contumelias exiſtant; ita ſemper reprobi de beneficio peiores fiunt. Nam accepta prædicatione iterum dicunt: Nunc cognouimus, quia dæmonium habes. Quia enim æternæ morti inhæſerant, & eamdem mortem cui inhæſerant non videbant, dum ſolam mortem carnis aſpicerent, in veritatis ſermone caligabant, dicentes: Abraham mortuus eſt, & Prophetæ mortui ſunt, & tu dicis: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum. Vnde ipſi Veritati eumdem Abraham, & Prophetas, quaſi venerantes præferunt. Sed aperta nobis ratione oſtenditur, quia qui Deum neſciunt, Dei quoque famulos falsò venerantur.

Laborant interpretes in cauſa inueſtiganda, quæ impulit Chriſtum ne negaret ſe Samaritanum eſſe, cùm ille tamen conuicium illatum de inſidente ſibi dæmone refutarit. Vna mihi occurrit, à nullo auctore mihi ſaltem cognito delibata.

Samaritani quando ad fidem conuerſi.

delibata. Scilicet, fuiſſe quidem Samaritanos Iudæis exoſos, quia Gentiles erant, & habebant idolorum atque legis Moſaicæ vſum promiſcuum, ſed motaſſe ritus ſuos diſcolores, & concepiſſe fidem Chriſti, quando mulier Samaritana notum fecit eis Chriſtum. Vnde dico, non fuiſſe nomen Samaritani iniurium Chriſto, quia in meliorem ſeſe frugem Samariæ quidam, vt Sichimitæ populi receperunt.

Samaritanus eſt Chriſtus, & quo ſenſu.

Auguſtinus tractatu 43. in Ioannem aliam cauſam profert, quam prædicatores omnes vt congruam admirantur. Sed illa quia myſtica eſt, non pertinet ad ſenſum literalem: recenſebo tamen illam, vt ad conciliandum amorem Chriſti Domini conducentem. Horum (inquit) duorum ſibi obiectorum vnum negauit, alterum non negauit. Reſpondit enim, & ait: *Ego dæmonium non habeo*. Non dixit: Samaritanus non ſum; & vtique duo fuerunt ei obiecta: quamuis maledictum maledicto non reddiderit, quamuis conuicium non conuicio refutauerit; pertinuit tamen ad eum, negare vnam rem, alteram non negare. Non fruſtra: Samaritanus enim interpretatur cuſtos. Nouerat ille noſtrum ſe eſſe cuſtodem: Non enim dormit, neque dormitat qui cuſtodit Iſraël; & : Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, in vanum vigilat qui cuſtodit eam. Eſt ergo ille cuſtos noſter, qui creator noſter: non enim pertinuit ad eum, vt redimeretur; & non pertineret ad eum, vt ſeruaremur? Denique vt pleniùs noueritis myſterium, quare ſe Samaritanum negare non debuit; parabolam illam notiſſimam attendite, vbi homo quidam deſcendebat ab Ieruſalem in Iericho, & incidit in latrones, qui eum grauiter vulnerantes, ſemiuiuum in via reliquerunt. Tranſiit quidam ſacerdos, neglexit eum: tranſiit Leuites, & ipſe præteriit: tranſiit quidam Samaritanus, ipſe eſt cuſtos noſter, ipſe acceſſit ad ſaucium, ipſe impendit miſericordiam, eique ſe præſtitit proximum, quem non deputauit alienum. Ad hoc ergo ſolùm, quòd dæmonium non haberet, non autem ſe Samaritanum non eſſe reſpondit. Hactenus Auguſtinus.

Chriſtus eſt cuſtos noſter.

Ad ſenſum etiam literalem pertinet, quòd dicere, Chriſtum dæmonio afflatum, erat inferre Deo Patri iniuriam eamque gra[…]em, quia Verbo facit quicquid ille facit, ac proinde grauem illi contumeliam infert qui Chriſtum mentitur habere malum ſibi ſpiritum inſidentem. Dum verò vocant eum Samaritanum, hominem Chriſtum iniuria afficiunt. Idcirco velut incurius illatæ ſibi iniuriæ, non reſpondet ad Samaritani opprobrium, ſed zelo Dei percitus accingit ſe ad iniuriam iniuſtam Deo Patri ratione congrua vindicandam. Acutè probat ſe dæmonium non habere, quia honorificat Patrem. Namque Deus & dæmon vt diſcordant; quiſquis erga Deum benè afficitur, ille nequit cum dæmone conuenire.

V. Ego non quæro gloriam meam, eſt qui quærat & iudicet.

Gloria humana ſpreta à Chriſto.

Ex Hieronymo, Gloria appetitores ſui deſeſtens, appetit contemptores. Vt Chriſtus erat omniſcius, non latuit eum indoles hæc gloriæ. Vnde fugax vt ille fuit gloriæ humanæ, ſolam procurando Dei gloriam; ita Deus gloriam Chriſti in orbis oras omnes, eius celebrato nomine, propagauit. Audiendus hîc Theophylactus: *Cùm* (inquit) *Iudæi ſeipſos filios Dei dicerent, vehementer eos arguit, veritatem vindicans: quando autem ipſum iniuria afficiunt, non vlciſcitur: docens etiam nos quæ contra Deum ſunt vindicare: quæ autem contra nos, manſuetè ferre, ſicut & ipſe manſuetè dixit: Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum. Quomodo autem honorabat Patrem? Vlciſcens illum, & non ſinens eos, qui homicidæ erant ac mendaces, Saluatoris & Veritatis filios nominari: Vos igitur, inquit, eò quòd honoro Patrem meum, quem vos iniuria afficitis, dum falsò affirmatis, ipſum eſſe patrem veſtrum, propterea me ignominia afficitis: ſed quamuis ego me ipſum non vindico, ſed cùm iniuria afficior ſuſtineo: ne exiſtimetis inultam fore iniuriam hanc. Eſt enim Pater, qui me vlciſcitur, quia propterea iniuria afficior, quòd ipſum vlciſcor, & non patior vos, qui vos illius filios aſſeritis. Eſt igitur, qui quærit gloriam meam, qui & poteſt iudicare, & condemnare eos qui me iniuria afficiunt. Sæpe enim quis quærit vlciſci, & nequit ipſe iudicare. Igitur Pater, & quærit Filij gloriam, & poteſt iudicare.*

Quid verò ſonet verbum, *iudico*, quod Chriſtus vſurpauit dicens: *Eſt qui quærat, & iudicet*; vnus Auguſtinus aptè, meo iudicio, & liquidè reſerauit. Ait ille, duo ſignificare vocem illam, ſcilicet condemnare, & diſcernere. Vnde talis exurgit ſenſus verborum Chriſti: Dura vos manet, ô Iudæi, ſententia capitis, quia me inglorium & deſpectui habetis, eſtò nihili faciam gloriam omnem veſtram, à qua Deo Patre meo cenſore mea gloria diſcernetur. Audiendus ipſe Auguſtinus, fusè vocem illam enucleans.

Iudicare quid ſignificet.

Sic ille: Habes in Euangelio commemoratum pœnale iudicium: Qui non credit, iam iudicatus eſt; & alio loco: Venit hora, quando ij, qui ſunt in monumentis, audient vocem eius, & procedent, qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ; qui malè egerunt, in reſurrectionem iudicij. Videte quemadmodum iudicium pro damnatione & pœna poſuit, & tamen ſi ſemper iudicium pro damnatione acciperetur, numquid audiremus in Pſalmo 42. Iudica me Deus? Ibi iudicium ſecundùm afflictionem, hîc iudicium ſecundùm diſcretionem poſuit. Quomodo ſecundùm diſcretionem? Quomodo exponit ipſe, qui ait: Iudica me Deus. Lege enim, & vide quod ſequitur. Quid eſt: Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam, inquit, de gente non ſancta? Quod ergo dictum eſt: Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta; ſecundùm hoc ait modò Dominus Chriſtus: *Ego non quæro gloriam meam, eſt qui quærat, & iudicet.* Quomodo eſt qui quærat, & iudicet? Eſt pater meus, qui gloriam meam à veſtra gloria diſcernat & ſeparet. Vos enim ſecundùm hoc ſæculum gloriamini. Ego non ſecundùm hoc ſæculum glorior, qui patri dico: Pater, glorifica me ea gloria, quam habui apud te, antequam mundus eſſet. Quid eſt ea gloria? Ab humana inflatione diſcreta. Secundùm hoc iudicat Pater. Quid eſt iudicat: Diſcernit. Quid diſcernit? Gloriam filij ſui à gloria hominum: quia ideo dictum eſt: Vnxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis tuæ, præ participibus tuis. Non enim quia homo factus

Glorio Chriſti alia à gloria mundi.

factus eſt, iam comparandus eſt nobis: nos homines cum peccato, ille ſine peccato: nos homines trahentes de Adam & mortem, & delictum: ille de virgine carnem mortalem, nullam iniquitatem. Denique nos, nec quta volumus nati ſumus, nec quamdiu volumus viuimus, nec quomndo volumus morimur. Ille antequam naſceretur elegit de qua naſceretur, natus fecit vt à Magis adoraretur, creuit infans, & miraculis ſe Deum oſtendebat, & infirmitate hominem præferebat. Poſtremò elegit & genus mortis, hoc eſt, vt in cruce penderet, & ipſam crucem in cordibus fidelium figeret, vt dicat Chriſtianus: Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. In ipſa cruce quando voluit corpus dimiſit, & abſceſſit: in ipſo ſepulchro, quamdiu voluit, iacuit: quando voluit, tanquam de lecto ſurrexit. Ergo ſecundùm formam ſerui; nam illud quis dignè loquitur: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: ſecundùm ipſam, inquam, formam ſerui, multùm intereſt inter gloriam Chriſti, & gloriam omnium cæterorum.

Eſt & digna ſcitu expoſitio Gregorij: *Scimus* (inquit) *quod ſcriptum eſt, quia Pater omne iudicium dedit Filio: & tamen ecce idem filius iniurias accipiens, gloriam ſuam non quærit, illatas contumelias, Patris iudicio reſeruat, vt nobis inſinuet, quantùm nos patientes eſſe debeamus, dum ſe adhuc vlciſci non vult & ipſe qui iudicat.* Vides vbique IESVM inſtar apis mellificare ſuis etiam inimicis. Namque licèt hoſtium Chriſti animus in ipſum fieret acerbior; ille tamen non deſtitit à prædicationis officio, æmulatus ita prudens conſilium medici, qui quamuis æger inſaniat, non deſperat; ſed pergit ei ſalutaria pharmaca propinare. Chriſti exemplo monet Gregorius, nihil remorante nequam indole auditorum, eſſe Dei verbo iugiter inſiſtendum. Sic ille hom. 18. in Euangelia:

Verbum Dei etiam malis prædicandũ.

Cùm malorum peruerſitas creſcit, non ſolùm prædicatio frangi non debet, ſed etiam augeri. Quod ſuo Dominus exemplo nos admonet, qui poſtquam habere dæmonium dictus eſt, prædicationis ſua beneficia largiùs impendit.

VI. Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.

Non Chtiſtus ait, eſſe talem verbo Dei virtutem inſitam, vt à corporali morte ſuos vindicet auditores; ſed affirmat, eos qui ritè ſuam vitam compoſuerint ad amuſſim verbi Dei, à morte æterna fore liberos, cui morti æternæ ſicut iam Chriſti hoſtes erant obnoxij, ita ſua excæcati malitia, non ejus de vitanda illa morte præmonita perceperunt. Benè Auguſtinus: *Iraſcebantur* (inquit) *quia iam mortui erant illa morte, qua vitanda erat.* Accedit & Gregorius ita fatus: *Quia æterna morti inhæſerant, & eandem mortem, cui inhæſerant, non videbant dum ſolam mortem carnis aſpicerent, in veritatis ſermone caligant.*

Verbum Dei à morte æterna factores liberat.

In hanc opacam Iudæorum caliginem egregiè ſuum peracutum ſtylum ſtringit Chryſologus ſerm. 131. Audiat (inquit) fidelis, vt fide reuelante cognoſcat, quod infidelis neſcit audire: quod videre non poteſt, qui ſemet incredulitatis demerſit obſcuro. Dixit Chriſtus: *Mortem non videbit.* Obſtinatio tua, Iudæe, meritò dicere falſitatem quærit: Abraham, & Prophetæ verbum audientes, tenaciter ſeruauerunt; ſed tamen mortui ſunt, ſed non in æternum. Ergo cùm dicit: *Mortem non videbit*; & addidit, *in æternum*, Reſurrectionem promittit, non temporaliter negat eſſe morituros. Iudæe, quos mors in præſenti ſæculo faciebat non eſſe, hos reſurrectio perpetuos reficit in futurum. Audi apertiùs hoc dicentem: Omnis qui crediderit, non morietur in æternum, ſed tranſibit de morte ad vitam. Quomodo non moritur? Quia de morte tranſit ad vitam. Moritur ergo, moritur omnis, qui naſcitur de conditione mortali; ſed viuit, & in æternum viuit omnis, qui renaſcitur de generatione vitali. Sed dices: Qui potuit auferre mortem, quare hominem voluit tranſire per mortem? gratior enim medicus, qui anticipat morbos, quàm qui morbis ingerit ſectam, & non ſine dolore medicinam. Iudæe, feciſſet & hoc medicus Chriſtus, ſi medico ægrotus non fuiſſet ingratus. Ille & vitam dedit, & homini mortem venire prædixit: ſed ille, qui aduerſa non ſenſerat, proſpera ſeruare neſciuit. Bona quàm ſint bona ſcire niſi malorum cognitione non poſſumus. Ergo magnificabitur Chriſtus, qui & ante inhabitam vitam dedit, & perditam modò reddit; & homo plus gnarus vitæ erit ſibi cautior, erit plus gratus auctori.

Mortem quare Chriſtus non abſtulit omnino.

Nota, phraſim hanc Scripturis Sacris inolitam, guſtare ſeu videre mortem, perinde eſſe ac mori, ſeu mortis ſpiculum experiri. Ita Auguſtinus Tractatu 43. in Ioan. *Videte* (inquit) *locutionem Scripturarum, mortem non videbit, id eſt, guſtabit. Quis videt? quis guſtat? Quos oculos habet homo vt videat quando moritur? Quando veniendo oculos ipſos oculos claudit, ne aliquid videant? Quomodo dicitur, non videbit mortem? Item quo palato, quibus faucibus mors guſtatur, vt quid ſapiat dignoſcatur? Quando totum ſenſum tollit, quid in palato remanebit? Sed videbis dictum eſſe, guſtabit, pro eo quod eſt, experietur.* Rurſus Chriſtum intellexiſſe, ſuum ſermonem liberare pios atque fidos auditores à morte æterna, & non à corporali morte, benè ſubiicit Auguſtinus. *Cùm* (inquit) *& morituris loqueretur, & moriturus loqueretur, quid ſibi vult quod ait: Qui ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum; niſi quia videbat Dominus aliam mortem, de qua nos liberare venerat? Mortem ſecundam, mortem æternam, mortem gehennarum, mortem damnationis cum diabolo & Angelis eius: ipſa eſt vera mors, nam iſta, migratio eſt. Quid & iſta mors? Relictio corporis, depoſitio ſarcinæ grauis: ſed ſi alia ſarcina non portetur, qua homo in gehennam præcipitetur. De ipſa ergo morte Dominus dixit: Qui ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.*

Mortem guſtare quid ſit.

Mors vera quænam ſit.

A morte æterna ſumit argumentum Auguſtinus hortandi nos vt hanc timeamus, aliam verò, quæ temporalis eſt, minimè paueamus. Non, inquit, expaueſcamus iſtam mortem, ſed illam timeamus: quod eſt autem grauius, multi peruerſè timendo iſtam, inciderunt in illam. Dictum eſt aliquibus: Adorate idola; quod ſi non feceritis, interficiemini. Multi timuerunt,

MORALE. Mors non eſt timenda.

& adoraueruot, nolentes mori, mortui ſuot: timendo mortem, quæ non euaditur, incideruot in mortem, quam euadere omnino feliciter poſſent, ſi iſtam, quæ oon euaditur, infelicitet non timerent. Natus es homo, moriturus es; qoà ibis, vt oon moriaris? Quid facies, vt non moriaris? vt Dominus ruus neceſſitate moriturum conſolaretor, voluntate mori dignatus eſt: quando vides Chriſtum mortuum, dedignaris mori? Ergo cùm moriturus es, quà euadas non habes; hodie ſit, cras ſit, futurum eſt: debitum eſt, reddendum eſt. Quid ergo agit homo timens, fugiens, occultat ſe, ne inoeniatur ab inimico? Numquid agit, vt non moriatur, ſed vt paulò ſeriùs moriatur? non accipit debiti ſecuritatem, ſed poſtulat dilationem; Quaotumlibet diu differatur, veniet quod differtur. Illam mortem timeamus, quam timuerunt tres viri, quando dixerunt Regi: Potens eſt Deos etiam de iſta flamma liberare nos, etſi ibi non fuit timor illius mortis, quam modo Dominus comminatur, qoando dixerunt: Sed etſi noluerit apertè liberare, poteſt in occulto coronare. Vnde & ipſe Dominus facturus martyres, & caput martyrum futurus ait: Nolite timere eos, qui occidont corpus, & poſtea non habent quid faciant. Qoid ſi cùm occiderint corpus, beſtiis lacerandum, & diripiendum alitibus proiiciant? Videtur adhuc ſæuitia habere quod faciat: ſed cui facit? Coi migraoit ioeſt corpus, ſed nullus eſt ſenſus: habitatio iacet, habitator abſceſſit: ergo poſtea non habent quod faciant; non ſentienti enim nihil faciunt. Sed eum timete, qui habet poteſtatem, & corpus, & aoimam occidere in gehennam ignis.

Mors non poteſt euadi.

VII. Dixerunt Iudæi: none cognouimus quia dæmonium habes.

Quia hæc Chriſti doctrina malè ſapiebat Iudæis, qui ſe iam morti æternæ toios addixerant, idcirco venit in ſuſpicionem diſciplinæ inuectæ à dæmone ſuſurrante. Cautior ſanè fuit mulier Samaritana quæ vt audiit Chriſtum maiora promittere, quàm præſtitiſſet olim Iacob, non adduxit eum in diſcrimen fœderis initi eum dæmone, ſed animo ſuſpenſa ſupplex petiit erudiri. Vnde ootat hos Iudæos vt blaſphemos Chryſoſtomus hom. 54. in Ioan. *Verùm* (inquit) *non ita Samaritana, non illa dixit: Dæmonium habes; ſed tantùm: Numquid tu maior es patre noſtro Iacob? Iudæi contumelioſi erant, & ſuperbi: illa diſcendi cupida, ideo dubitauit, & debita cum modeſtia reſpondit, & Dominum appellat: qui enim longè maiora pollicebatur, & dignus fide erat, non erat iniuria laceſſendus.*

VIII. Numquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt.

Mortuus nō Abraham, quare.

Erras, & imponis, ô Iudæe, dicens Abraham & Prophetas mortuos eſſe, tibi fortè vitæ æternæ experti, & in æternum defuncto paras ſolatium ex à te conficto gratis numero mortuorum. Nec Abraham nec Prophetæ mortui ſunt illa morte æterna, cuius verbum Dei antidotum eſt vtique ſalotare. Ita Augoſtinos: *Illa* (inquit) *morte, quam Dominus vult intelligi, nec Abraham mortuus eſt, nec Propheta. Illi enim mortui ſunt, & viuunt; iſti viuebant, & mortui erant: nam reſpondens Sadducæis mouentibus quæſtionem de reſurrectione, hoc ait ipſe Dominus: De reſurrectione mortuorum non legiſtis, quomodo ait Dominus de rubo ad Moyſem: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob. Non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum. Si ergo illi viuunt, laboremus ſic viuere, vt cum illis viuere poſſimus cùm mortui fuerimus.* Chriſtus maior ſit nécne Abraham Patriarcha, breui reſponſo palàm fecit Chryſologos: *Planè* (inquit) *maior, & tantò maior, quantùm ſeruo Dominus, quantùm Deus homine, quantùm facturâ factor, quantùm viuificans mortuo, quantùm ſuſcitans ſuſcitato.*

Chriſtus maior Abrahā.

IX. Reſpondit Iesvs: ſi ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt: Eſt Pater meus, qui glorificet me, quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt.

Iudæo inſimolante vanæ gloriæ Chriſtum, vt ambitioſè ſibi poſtpooentem Abraham; ille refellit iniuriam, omnem gloriæ ſummam, in Deom, à quo ſolo fluit ſincera gloria, refundendo. Ita Auguſtinus: *Refert* (inquit) *gloriam ſuam ad Patrem ſuum, de quo eſt, & qui eſt Deus.* In Iudæos homines inſanos & deliros inuehitur egregiè Gregorius, eò quòd Chriſtum adduxerint in diſcrimen vaoitatis turpiter affectatæ. Sic ille hom. 18. in Euangelia: *Ipſi Veritati eundem Abraham, & Prophetas, quaſi venerantes præferunt. Sed aperta nobis ratione oſtenditur, quia qui Deum neſciunt, Dei quoque famulos falsò venerantur.*

Qua ratiooe Deus propagauerit gloriam Chriſti, diſce ex Scripturis, vbi Chriſtus habet Prophetas omnes præcones ſuos, & inclytus encomiaſtas. Ita Theophylactos: *Pater* (inquit) *glorificat Chriſtum ſemper, atque id per prophetias de illo, & per teſtimonia de cœlis, & per innumera & immenſa miracula. Hunc autem vos patrem, inquit, dicitis, quòd ſit Deus veſter. Sed neque vt Patrem meum ipſum agnoſcitis, neque vt Deum veſtrum. Nam ſi vt Patrem meum illum agnoſceretis, honore vtique filium eius proſequeremini: nunc autem dum filium non colitis; manifeſtum, quòd non cognoſcitis illum vt Patrem meum. Sed neque cognoſcitis illum vt Deum, alioquin timeretis ſermones eius vt Dei: nunc autem vſque adeò contemnitis illum, vt cùm ille præceperit: Ne occidas; vos meditemini mortem meam, idque cùm non poſſitis me arguere de peccato. Ex his igitur manifeſtum, quod eum modis omnibus ignoretis.*

X. Non cognouiſtis eum: ego autem noui eum.

Iudæos hîc acriter obiurgat, præſertim Scribas & Phariſæos, ſeſe iactantes ore grandiloquo doctrinæ Sacræ clauem habere, cuius obſequio oracula Scripturæ ſacræ cæteris inuia reſerabant. Chriſtus deprimendo typhum ſuperbiæ, quo tumebant, citra ambages vllas ait eos ignorare prima fidei rudimenta: Qui namqoe Deum neſcit, ille velut omnino rudis ad prima fidei ele-

menta

menta ſicut infans eſt oppidò relegandus. Theophylactus hîc benè inducit Chriſtum argutè ſuos æmulos increpantem: *Ego* (inquit) *ſcio eum naturaliter, omnem eius notitiam habens. Qualis enim ſum ego, talis & Pater. Igitur, quia ſcio meipſum, & illum ſcio. Si autem dixero quòd neſciam eum, ero ſimilis vobis mendax. Nam vos, quidem per arrogantiam dicendo, quòd eum ſciatis, mentimini: atqui ego, cùm ſciam eum, ſi dixero me neſcire, negabo veritatem.* Auguſtinus hîc acutè ootat potuiſſe Chriſtum ab igoatis hominibus adduci in diſcrimen ſuperbiæ, & faſtus; ſed hanc ſuſpicionem ab illo demi, quia declinando notam faſtus, veritati liquido detraxiſſet. Sic ille: *Secundùm carnem iudicantibus, potuit & hic arrogans videri: ſed arrogantia ita non caueatur, vt veritas relinquatur.*

Deus incognitus Iudæis.

Chriſtus quare dicit ſe Deum Patrem cognoſcere.

Scio eum, & ſermonem eius ſeruo.

Cognitio Dei in maiorem animæ perniciem certò cedit, ſi cognoſcendo Deum, inſurgimus in eum, & indictis ab eo mandatis obſequi detrectamus. Vtilis illa ſola Dei cognitio, quæ ſacris initiatum arcanis hominem vſquequaque Deo illibatis moribus efficit obſequentem. Chriſtus vt homo ſuam ita vitam compoſuit ad arbitrium Patris, vt nec latum vnguem à præſtituta ſibi regula deuiarit. Ita Theophylactus: *Quam* (ioquit) *coniecturam affers, quòd ſcias eum? Quia, inquit, ſermonem eius ſeruo, ſermonem vocando mandata: neque enim aduerſarius ſum illi neque aduerſarius Deo arroganter loquar, neque mandata eius ſoluo. Vos autem, quia ſermonum eius eſtis tranſgreſſores, captique malis concupiſcentiis conſtringimini, & cædes ſititis, alia multa lege interdicta concupiſcendo facitis, manifeſtò declaratis vos ignorare illum. Nam ſi cognouiſſetis, ſeruaretis vtique ſermonem eius, id eſt, mandata. Quidam autem ſic intelligunt: Seruo ſermonem eius; hoc eſt, propterea ſcio eum, quia habeo in meipſo ſermonem eſſentia eius in nullo diminutum, hoc eſt, definitionem, & eadem natura ſermonem, quem Pater habet, hunc ego ſermonem in nullo minorem & ipſe habeo. Nam eadem eſt natura, & idem ſermo ſubſtantia Patri, & Filio, & ita ſcio Patrem. Nam & ſermonem eius ſubſtantia conſeruo in nullo minorem.* Coincidit & Auguſtini ſententia: *Sermonem* (inquit) *Patris, Filius loquebatur, & ipſe erat verbum Patris, quod hominibus loquebatur.*

Chriſtus quomodo ſeruauit ſermonem Patris.

XI Abraham exultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauiſus eſt.

Mirum, quàm varient & diſcordent interpretes circa diem qui illuxit Abrahæ. Vt coruſca nimis lux diffuſa lædit oculos; ita dies Chriſti, cuius ille facit hîc mentionem, vt videatur ſincerè, negat humano oculo facultatem. Quid circa diem illum ſenſerint Patres ſancti dicam, & poſtremus ego chorum claudam, meum quoque calculum apponendo. Chryſoſtomus homilia 54. in Ioan. *Diem* (inquit) *meum, hoc in loco crucem mihi ſignificare videtur, quem in arietis oblatione Iſaac præfigurauit.* Aliàs Chriſtus vt contextum vitæ ſuæ diem dixit, ita totam ſeriem Paſſionis ſuæ dixit noctem. Namque ſuos ſic affatus eſt diſcipulos Ioan. cap. 11. *Nonne duodecim horæ ſunt dies? Si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt; Si autem ambulauerit in nocte offendit, quia lux non eſt in eo.* Vide ſupra Euangelium feriæ VI. Dominicæ IV. Quadrageſimæ, Verſu nono. Vnde tibi liquebit, non poſſe dici diem Chriſti, crucem eius, quæ denſa caligine noctis meliùs adumbratur.

Dies Chriſti viſus ab Abrahā quid ſignificet.

Ioan. 11.

Gregorius hîc arbitratur fuiſſe notum Abrahæ arcanum Trinitatis, quando fuit dignatus hoſpitio trium Angelorum. Sic ille hom. 18. in Euangelia: *Tunc quippe diem Domini Abraham vidit, cùm in figura ſummæ Trinitatis tres Angelos hoſpitio ſuſcepit. Quibus profectò ſuſceptis, ſic tribus quaſi vni locutus eſt, quia etſi in perſonis numerus Trinitatis eſt, in natura vnitas diuinitatis eſt.* Occurrit difficultas, quare magis ille dies fuerit Chriſti, quàm Patris, & Spiritus Sancti, cùm tres æqualiter perſonæ præfato illo Angelorum numero concludantur.

Chryſologus arbitratur, Deo reuelante, diem natiuitatis fuiſſe ootum Abrahæ. Accidit ille meo iudicio ad ſcopum Chriſti magis quàm præmiſſi duo Patres; non credo tamen, præciſè diem & annum fuiſſe patriarchæ Abraham cœlitus iodicatum. Sic ille ſerm. 131. *Ille vt oſtenderet viuere Abraham, dixit, illum vidiſſe diem ſuum, id eſt, diem, quo mundo natus eſt Chriſtus. Dierum conditor non tenetur die, temporis auctor tempora neſcit: ſed Chriſtus propter hominem homo natus, & diem ſuſcepit, & tempus. Abraham exultauit, vt videret diem meum. Si Moyſes, & Elias in monte occurrunt, vt promiſſum conſpicerent Chriſtum, quomodo nec Abraham occurrit ad partum Virginis, vt promiſſam benedictionem gentibus, in ſemine ſuo patientiſſimus expectator intenderet?* Hæc ille.

Eſto mea hæc concluſio. Dies hîc non ſumitur mathematicè pro tempore, quo Sol decurrit vnum circiter gradum Zodiaci; ſed ſumitur metaphoricè pro vita, quam Chriſtus egit, in humanis. Vnde talis exurgit ſenſus verborum Chriſti. Abraham intellexit diuinæ lucis obſequio, me Dei filium hominem aſſumpturum. Vnde quia futurum erat, vt eſſem Abrahæ propago, ſemen Abrahæ aſſumens; ille ſacri huius arcani conſcius exultauit. Ita diem Chriſti vidiſſe, perinde fuit ac intellexiſſe, modo quo Deo reuelante datum eſt ei, myſterium incarnationis. Ne verò bilem ſuccendat aliquorum illa mea explicatio, quæ diſcordat, à laudatis antè Patribus; Auguſtinum recenſebo, meæ ſententiæ ſuo calculo ſuffragantem.

Dies Chriſti eſt metaphoricè ſumendus, & non mathematicè.

Sic ille Tractatu 43. in Ioan. *Magnum teſtimonium perhibet Abrahæ, ſemen Abrahæ, creator Abrahæ. Abraham exultauit, inquit, vt videret diem meum. Erat enim in illo charitas, quæ foras mittit timorem. Non ait, exultauit quia vidit: ſed, exultauit vt videret. Credens vtique exultauit ſperando, vt videret intelligendo, & vidit. Et quid potuit plus dicere, vel quid debuit plus dicere Dominus Ieſus Chriſtus? Et vidit, inquit, & gauiſus eſt. Quis explicat hoc gaudium, fratres mei? Si gauiſi ſunt illi, quibus Deus oculos carnis aperuit,*

quale

quale gaudium fuit videntibus cordis oculis lucem ineffabilem, Verbum manens, ſplendorem piis mentibus refulgentem, ſapientiam indeficientem, apud Patrem manentem Deum, & aliquando in carne venturum, nec de Patris gremio receſſurum? Totum hoc vidit Abraham: nam quod ait: Diem meum, incertum poteſt eſſe, vnde dixerit: vtrum diem Domini temporalem, quo erat venturus in carne, an diem Domini, qui neſcit ortum, neſcit occaſum. Sed ego non dubito, patrem Abraham totum ſciuiſſe. Audis ex Auguſtino, Abraham ſciuiſſe Deum aliquando in carne venturum; hoc ſciuiſſe fuit vidiſſe diem Chriſti Domini naſcituri.

Inſtabis: Qua Scriptura fretus ait, Abraham ſciuiſſe Deum aliquando in carne venturum, cùm de ea reuelatione Abrahæ facta nihil omnino ſacro codice referatur? Præſtat Auguſtinum refricare, nodum illum optimè diſſoluentem: *Pater* (inquit) *Abraham, quando miſit ſeruum ſuum, vt peteret vxorem filio ſuo Iſaac, hoc eum ſacramento obſtrinxit, vt fideliter quod iubebatur impleret, & ſciret etiam ipſe quid faceret: magna enim res agebatur, quando Abrahæ ſemini coniugium quærebatur. Sed vt cognoſceret ſeruus quod nouerat Abraham, quia nepotes non carnaliter deſiderabat, nec de genere ſuo aliquid carnale ſapiebat, ait ſeruo ſuo, quem mittebat: Pone manum ſub femore meo, & iura mihi per Deum cœli. Quid vult Deus cœli ad femur Abrahæ? Iam intelligitis ſacramentum, per femur genus. Ergo quid fuit illa iuratio, niſi quia ſignificabatur de genere Abrahæ venturum in carne Deum cœli? Stulti reprehẽdunt Abraham quia dixit: Mitte manum ſub femore meo. Qui reprehendunt carnem Chriſti, reprehendunt factum Abrahæ. Nos autem, fratres, ſi agnoſcimus carnem Chriſti venerandam, illud femur ne contemnamus, ſed in prophetia dictum accipiamus. Etenim Propheta erat Abraham, cuius Prophetæ? ſeminis ſui, & Domini ſui. Semen ſuum ſignificauit, dicendo: Mitte manum ſub femore meo: Dominum ſuum ſignificauit, addendo; & iura mihi per Deum cœli.*

Diem Chriſti ſe ſcire Abraham quãdo oſtendit.

XII. Dixerunt Iudæi: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?

Vt caro nihil niſi carnale ſapit, ita tu Iudæe nihil niſi corporale vides in Chriſto, quia ſcaturigo vitiorum, quæ ebulliunt in corde tuo, mentis oculos excæcauit. Ita Gregorius homilia 18. in in Euangelia: *Carnales* (inquit) *mentes audientium, oculos à carne non ſubleuant, dum in eo ſolam carnis ætatem penſant, dicentes: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti? Quos benignè Redemptor noſter à carnis ſuæ intuitu remouet, & ad diuinitatis contemplationem trahit dicens.*

XIII. Dixit eis Ieſus: antequam Abraham fieret, ego ſum.

Ad Deum tantùm pertinet dicere: EGO SVM. Eſt enim indeficiens ſcaturigo boni, & entis, cuius & ipſe Pater Abraham nunquam extitiſſet particeps, niſi ille rerum Dominus influxiſſet. Quid ergo mirum ſi Abraham Chriſtus tempore vt Abrahæ conditor anteceſſit. Audiendus hîc Gregorius: *Ante* (inquit) *eſt præteriti temporis; Sum, præſentis. Et quia præteritum & futurum tempus diuinitas non habet, ſed ſemper eſſe habet; non ait: Ante Abraham ego fui; ſed: Ante Abraham ego ſum. Vnde & ad Moyſem dicitur: Ego ſum, qui ſum; & ſic dices filiis Iſrael: Qui eſt, miſit me ad vos. Ante ergo, & poſt Abraham habuit, qui & accedere potuit per exhibitionem præſentiæ, & recedere per curſum vitæ. Veritas verò ſemper eſſe habet, quia ei quicquam nec priore tempore incipitur, nec ſubſequenti terminatur.*

Deus eſt ante tempora omnia.

Chriſtus quomodo eſt ante Abraham.

Diſcutit & altè ſicut peracutè voces has Chriſti Auguſtinus, penitiora quæque rimans arcana Theologiæ, vt verborum Chriſti ſenſum aperiat: quod vt præſtet, adinſtar anatomes, ſententiæ ſeu reſponſi Chriſti verba omnia diſſecat exquiſitè. Sic ille tract 43. in Ioan. *Appende verba, cognoſce myſterium. Antequam Abraham fieret: intellige, fieret, ad humanitatem; Sum, verò ad diuinam ſubſtantiam pertinere. Fieret, quia creatura erat Abraham. Non dixit: Antequam Abraham eſſet, ego ſum; ſed, antequam fieret, ego ſum; ille niſi per me, non fieret. Neque hoc dixit: antequam Abraham fieret, ego factus ſum. In principio enim Deus fecit cœlum, & terram: nam in principio erat Verbum. Agnoſcite creatorem, diſcernite creaturam. Qui loquebatur, ſemen Abrahæ factus erat, & vt Abraham fieret, ante Abraham ipſe erat.*

Chriſtus vt Deus eſt ante ſæcula.

XIV. Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum.

Vt Iudæi coniurauerant in caput Chriſti, ita rati, ſuo intento datam anſam, eſſe lapides occidẽdi Chriſti gratiâ collegerunt. Etenim arguentes eum blaſphemiæ, grandini lapidum, quæ pœna fuit blaſphemorum hominum, Chriſtum Dominũ nequiter addixerunt. Saxea mens quid niſi ſaxa petat? Ita Auguſtinus: *Tantâ duritiâ, quo currerent, niſi ad ſimiles?* Ille lapidum fragor ceſſit in Iudæorum perniciem ſaxis in eos reſilientibus, vnde benè Chryſologus: *Ædificantes* (inquit) *turrim, vt altius caderent, ipſi ſibi lapides prouiderunt, & iſti lapides, non vt Deum occiderent, ſed ſe vnde occiderent miſerabiles attulerunt.*

Chriſtum quare volunt lapidare Iudæi.

Iesvs abſcondit ſe, & exiuit de templo.

Qui ſermone ſuam diuinitatem adſtruxerat, fugâ ſuâ nos inſtruxit, eſſe ſuis inimicis cedendum patientiâ potiùs, quàm in eos iniuriâ vindice ſæuiendum. Ita Auguſtinus: *Cùm* (inquit) *illi lapides tollerent, vt mitterent in eum, quid magnum erat, vt eos continuò dehiſcens terra abſorberet, & pro lapidibus inferos inuenirent. Non erat magnum Deo, ſed magis erat commendanda patientia, quàm exerenda potentia. Tanquam homo à lapidibus fugit, ſed væ illis, à quorum lapideis cordibus Deus fugit.* Concinit & Chryſologus eloquenti ſententia: *Ieſus* (inquit) *abſcondit ſe, non timens, ſed cognoſcens, Deus peccatorem cùm fugit, parcit; Deus rebellem non vult perdere, cùm declinat.*

Chriſtus cùm fugit, quid innuet.

Gregorius hom. 18. in Euangelia, Chriſto nobis in exemplum propoſito, ſic hortatur, vt vitam noſtram ad æquo animo toleranda omnia componamus: Mirum (inquit) eſt valde, chariſſimi, cur perſecutores ſuos Dominus ſe abſcondendo declinauerit, qui ſi diuinitatis ſuæ potentiam exercere voluiſſet, tacito nutu mentis in ſuis eos ictibus ligaret, aut in pœna ſubitæ mortis obrueret. Sed qui pati venerat, exercere iudicium nolebat. Certè ſub ipſo Paſſionis tempore, & quantùm poterat oſtendit, & tamen hoc ad quod venerat pertulit. Nam cùm perſecutoribus ſuis ſe quærentibus diceret: Ego ſum; ſola hac voce eorum ſuperbiam perculit, & omnes in terram ſtrauit. Qui ergo & hoc in loco potuit manus lapidantium non ſe abſcondendo euadere, cur abſcondit ſe, niſi quòd homo inter homines factus, Redemptor noſter alia nobis verbo loquitur, alia exemplo? Quid autem nobis hoc exemplo loquitur niſi vt etiam cùm reſiſtere poſſimus, iram ſuperbientium humiliter declinemus. Vnde & per Paulum dicitur: Date locum iræ.

MORALE.

Chriſtus cur ſe abſconderit.

Patientiam exemplo ſuo docet Chriſtus.

Quanta humilitate iram proximorum ferre debeat, perpendat homo, ſi furores iraſcentium abſcondens ſe declinauit Deus. Nemo ergo ſe contra acceptas iniurias erigat, nemo conuiciis conuicium reddat. Imitatione etenim Dei, glorioſius eſt iniuriam tacendo fugere, quàm reſpondendo ſuperare. Sed contra hoc ſuperbia dicit in corde: Turpe eſt, vt accepta iniuria taceas; quiſquis conſpicit quia contumeliam accipis, & taces, non putat quia patientiam exhibes, ſed quia crimen agnoſcis. Sed vnde vox iſta in corde noſtro contra patientiam naſcitur, niſi quia in imis cogitationem fiximus, & dum in terra gloriam quærimus, placere ei, qui nos de cœlo conſpicit, non curamus? Acceptâ ergo contumeliâ meditemur in opere vocem Dei: Ego non quæro gloriam meam, eſt qui quærat, & iudicet.

Ille demum parænesim illam concludit hoc contextu, quem faxit Deus ſinu cordis intimo recondamus: Quid abſcondendo ſe Dominus ſignat, niſi quòd eis ipſa veritas abſconditur, qui eius ſequi verba contemnunt. Iam quippe, quam non inuenit humilem, veritas fugit mentem. Ecce Deus vocat, & redire nolumus: ecce ſuſtinet, & eius patientiam diſſimulamus. Dum ergo tempus eſt, prauitatem ſuam vnuſquiſque deſerat, Dei patientiam pertimeſcat; ne, quem nunc tranquillum deſpicit, iratum poſtmodum nequaquam euadere poſſit. Ita Gregorius.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM, Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

CHRISTVS hoc contextu duo digna ſcitu nobis expoſuit, ſcilicet qualitates eius, qui doctoris onus agit, & obſequium quod exhibere debent auditores ei, qui illos ſatagit erudire.

Dicam primò, ſine peccato graui eſſe debere virum, qui alios inſtituit ad ſanctioris vitæ genus, & præterea debere veræ & ſinceræ doctrinæ ſuum animum applicare.

Secundò dicam, ad quid audito Dei verbo homines obſtringuntur.

Doctores

Doctores ſcientia, & pietate debent aliis illucere.

In hæc verba:

Quis ex vobis arguet me de peccato?

SECTIO PRIMA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, Vtroqve Ivre, Historia, Symbolis, et Medicina.

Gen. 1. ISaias Propheta redemptionis opus ait à lumine incepiſſe. Luci quoque primas Scriptura Sacra dedit in editione rerum omnium, quam ipſe Deus eſt à creatione luminis auſpicatus, Ecce rerum omnium exordium: *In principio creauit Deus cœlum, & terram, Terra autem erat inanis, & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Dixitque Deus: Fiat lux, & facta eſt lux.* Illa lucis editio facta fuit die primo, vt ea radiante Deus abſtergeret abyſſo tenebras incubantes.

Chriſtus incepit redemptionem hominum ab editione lucis. Chriſto ſole iuſtitiæ non exorto, cruda & opaca rerum cœleſtium erat agnitio, cui Adam peccando cæcas tenebras offuderat; vnde proles eius excæcata, viam inire cœlum non poterat, quia nemo facem homini deuio prætendebat. Chriſtus eo intento natus, vt peruium homini cœlum efficeret, illuxit mundo ſicut cœleſte lumen, quo radiante cœpit homo viam cœli terere inoffenſo pede, non affulgente ſolùm Chriſto ſuâ ſcientiâ & doctrinâ nobis expoſitâ, ſed etiam compoſitâ ad amuſſim doctrinæ vitâ, exemplo, & opere præeunte.

Iſai. 9. Ita liquet, redemptionis noſtræ caput & initium fuiſſe lucem, ſcilicet hanc doctrinam, qua Chriſtus eos initiauit, quos ſic inſtitutos erat moriendo ſuo ſanguine redempturus. Et hoc præſcius Iſaias propheta vidit, & deſcripſit hoc tenore: *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis.* Quem locum Matthæus ipſe dicit pertinere ad prædicationem Chriſti, qui diſſeminando Dei verbum, tenebras hominum terſit, & orbem doctrinæ ſuæ radiis illuſtrauit.

Matth. 4. Sic Matthæus: *Habitauit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon, & Nephthalim, vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam prophetam: Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Iordanem, Galilæa gentium, populus, qui ſedebat in tenebris vidit lucem magnam: & ſedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis. Exinde Ieſus cœpit prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite.*

Chriſtus verus hominũ doctor. Ioan. 13. Iſai. 55. Matth. 26. Vt Chriſtus eo fine venit vt doceret, ita nomen magiſtri habuit perquam gratum. *Vos* (inquit) *vocatis me magiſter, & Domine, & benè dicitis; ſum etenim.* Et de illo loquens Iſaias ait: *Teſtem populis dedi eum, ducem, ac præceptorem gentibus.* Idque munus ille palàm exercuit in templo docens: *Quotidie* (inquit) *apud vos ſedebam docens in templo.* Et tanta fuit ſermonum eius virtus, cum vt circumſtantes populi mirarentur.

Matth. 7. Matthæus vt teſtis huius temporis ait: *Admirabantur turbæ ſuper doctrina eius: erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ eorum, & Phariſæi.*

Illæ verò dotes, quæ ſacerdotem ſtipare debent, eum ſcilicet qui doctoris agit partes, concluduntur vno & altero vocabulo, quod ſuggerente Deo Moyſes inſcripſit rationali ſummi Pontificis, quem de dubiis ad ſalutem animæ ſpectantibus gens Hebræa ſicut oraculum ſæculi conſulebat.

Ex Toſtato in cap. 8. Leuitici, quæſt. 4. *Rationale erat vnum de ornamentis ſummi ſacerdotis: erat paruum, magnitudinem habens palmi vnius, & figura quadrata, atque duplicatum, ſcilicet, vt pannus ſimplex non eſſet. Erat autem factum ex filis auri, & hyacintho, purpuraque, & cocco bis tincto, & byſſo retorta, pulchra varietate compoſitum, in quo ponebantur duodecim lapides pretioſi diuerſarum ſpecierum in quatuor verſibus, habebantque iſti lapides nomina duodecim filiorum Iſrael. Secundùm Hebræos vocatur pectorale, quia ſuper ſacerdotis pectus ponebatur. Vocatur & rationale, quia Deus iuſſerat vt Aaron portaret in pectore ſuo rationem vel iudicium filiorum Iſrael.* Hæc ille. Rationale ſummi ſacerdotis quid erat.

Huic ornamento, ſicut idem Toſtatus ait, erant inſertæ quædam auri laminæ, inſcriptæ Dei nominibus, in quibus ad inquiſitionem & ſcrutinium rerum dubiarum, ſeſe illucens veritas explicabat. Scripturæ Sacræ verſio latina refert, rationali fuiſſe duas voces iſtas inſcriptas, ſcilicet, DOCTRINA, VERITAS. Ex eodem Toſtato, loco prælibato: *Dicendum, doctrinam, vel veritatem eſſe in rationali, quia appoſito rationali reſpondebat Deus ad inquiſitiones factas à ſacerdote. Dicebatur autem hoc eſſe doctrina & veritas, quoniam per hoc manifeſtabatur veritas rerum, tanquam per doctrinam.* Leuit. 8. Rationalis explicatio.

Idiomate Hebræo voces illæ duæ erant inſculptæ, ſcilicet, אורים *vrim*, תומים *tumim*, id eſt, luces, integritates. Quas voces Toſtatus ait cum Ianno codice concordare: *Nam* (inquit) *lux manifeſtatiua eſt rerum, ſic & doctrina manifeſtatiua eſt veritatum: & ſicut integritas vel perfectio totalitatem dicit; ita & veritas integritatem quamdam habet: nam ſicut bonum, ſecundùm Dionyſium, conſtat ex integra cauſa, malum verò ex defectibus ſingularibus; ita verum quamdam integritatem, falſum autem ex quibuſlibet defectibus eſt.* Hæc Toſtatus ibidem. Rationalis voces Hebrææ quid ſignificent.

Chriſti ſcientia qualis. In Chriſto fuit doctrina, & veritas, vel ex Hebræo fonte luces, & integritates eum circumſtetere ſicut decet doctorem vſquequaque ſuis omnibus numeris abſolutum.

Ex Theologia. De Chriſti doctrina plena, ſeu ſcientia perfecta, cui nihil inuium erat, conſtat ex dogmate Theologico apud doctorem Angelicum, qui 3. p. qu. 9. art. 2. 3. 4. attribuit Chriſto genus triplex ſcientiæ, ſcilicet ſcientiam beatam quatenus comprehenſor erat, infuſam verò, & acquiſitam vt viator erat. Paulus item compendiosè vocat eum omniſcium: *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Itaque præ aliis omnibus competebat ei præceptoris onus, in quem cælitus influxit omnis ſcientiæ & gratiæ plenitudo. Coloſſ. 2.

Chriſti ſcientia quare vera. Ruſus ille nihil potuit enuntiare niſi verum; ſiquidem is non potuit errare, cuius oculis omnia ſunt nuda & aperta; & cui ab inſtanti conce-

dicebant, adducti ſermonibus eius, qui hominis naturam ſuperarent: quibus patrem ſuum Deum eſſe dicebat, ſeque ex cœlo deſcendiſſe, ac vitæ panem eſſe multò manna præſtantiorem, quod is, qui panem illum comederet, ſemper victurus eſſet. Fieri etiam poteſt, vt propter eorum de Beelzebub ſuſpicionem, illud dictum ſit: Tu dæmonium habes; quandoquidem nonnulli Beelzebub dæmoniorum principe eum dæmonia expellere dicebant, quaſi in ſe Beelzebub contineret.

Arbitror ego, Ieſum affectum fuiſſe tali iniuria, ſcilicet conuicio Samaritani, quia Gentiles incolæ Samariæ Iudæis erant infenſi, & inuicem exercebant acerbo iuges odio ſimultates. Vnde ſicut inde ſeges iniuriarum copioſa exorta eſt; ita Chriſto in Iudæos declamante crebrò, nomen Samaritani affixerunt ei, quaſi ſatyricam ei Samaritanorum indolem exprobrantes. Et hanc eſſe reor cauſam nominis huius, quod eſtò credat iniurium Chriſto Iudæus; ille tamen tacitus hoc nomen excepit. Quòd verò ſupra hominem multa prodigia faceret, & reſeraret intima cordis, faciendo palàm ea, quæ Iudæi iniquè ſuo reuoluebant animo, Iudæos induxit vt dicerent, Ieſum eſſe cum dæmone arcto fœdere ſociatum. Chryſoſtomus fuiſſe tigris ingenium Iudæis inſitum abundè probat, ex eo quòd tantùm abeſt vt miteſcant ad Chriſti monita, quinimò magis ferociant, effuſi in conuicia, atque voces indices inſaniæ, qua in perniciem ſuæ animæ eiebantur. Sic ille hom. 54. in Ioan. *Impudens quiddam & temerarium malitia eſt, quæ cùm magis confundi deberet, magis irritatur, vt in Iudæis vſu venit. Oportuit enim, vt Ieſu verbis placarentur, eius admirati fiduciam, & verborum conſtantiam; ſed maledicunt ei, & Samaritanum & dæmoniacum appellant: Nonne benè dicimus, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Altior enim ſermo, ſtultitia apud ſtultos videtur.*

IV. Reſpondit Iesvs: ego dæmonium non habeo, ſed honorifico patrem.

Patientia Chriſti quanta.

O patientiam editam in ſpecimen omnium fidelium! Impetita graui conuicio mens Chriſti inconcuſſa tamen & immota manet, eſtò ſolo nutu potens iniqua & perfida hæc capita conquaſſare. Audiendus hîc Auguſtinus ex Tractatu 43. in Ioan. *In iſta* (inquit) *lectione ſancti Euangelij, quæ hodie recitata eſt, à potentia diſcimus patientiam. Quid enim ſumus ſerui ad Dominum, peccatores ad iuſtum, creatura ad creatorem? tamen quomodo ſi quid mali ſumus, à nobis: ita quicquid boni ſumus, ab illo & per illum ſumus. Et nihil ſic quærit homo quomodo potentiam. Habet Dominum Chriſtum magnam potentiam: ſed priùs eius imitetur patientiam, vt perueniat ad potentiam. Quis noſtrûm patienter audiret, ſi alicui diceretur: dæmonium habes? Quod dictum eſt ei, qui non ſolùm homines ſaluabat, ſed etiam dæmonibus imperabat.*

Chryſologus ſerm. 131. eleganter inuehitur in Iudæos iſtos ita malè de Chriſto Domino ſentientes: O qualiter (inquit) oculos claudit liuor! quantùm iudicium cordis nequitia præiudicata confundit! ô quàm durè amputat obſtinatio rationem! ſenſus humanus peruerſus audire non poteſt, quod ſemel ſtatuit odiſſe, malis bonitas exoſa, iuſtitia iniuſtis inimica: Hinc eſt, quòd homines mendaces cognoſcere nequeunt veritatem, iudex animus verum inuenire non poteſt inter omnia falſitatum. Quod vult, non quod eſt, audit ſemper, qui decreuit errare. Dixerat Chriſtus: *Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.* Iudæus non diſcutit audita, interpretari ſibi dicta non quærit: quod ipſe impoſſibile æſtimat, exigit vt ille adſtruat qui promittit: ſed mox de conceptu mentis blaſphemiam parturit, ſerit iniurias, maledicta diffundit, & auctoritatem dicentis, ita contumeliis vacuare nititur, vt æterna dare poſſe mortalibus non credatur, qui ſic humanis videtur ſubiacere: *Nunc ſcimus, inquiunt, quia dæmonium habes.* Dæmon mali auctor, mala promittit, non bona; occidere, non viuificare conſueuit, nec vult æternos eſſe homines quos nec temporales eſſe permittit. Ergo non eſt dæmon, ſed Deus eſt Chriſtus, qui redonat quam donauerat vitam, & verbo ſuo æternos facit homines, quos diabolus perſuaſione ſua fecerat temporales.

Patientia Chriſti noſtram confundit ſuperbiam.

Gregorius item homilia 18. in Euangelia, ex hac Chriſti patientia admiranda ſumit argumentum ſugillandi hominum ſuperbiam: Conſiderando (inquit) Chriſti patientiam, & manſuetudinem, quid aliud niſi ſuperbia noſtra confunditur, quæ ſi exagitata vel leuiter fuerit, atrociores iniurias reddit, quàm acceperit, facit mala quæ poteſt, minatur quæ non poteſt. Ecce iniuriam ſuſcipiens Dominus, non iraſcitur, non contumelioſa verba reſpondet, qui ſe eiſdem iſta dicentibus reſpondere voluiſſet, Dæmonium vos habetis, verum profectò diceret, qui niſi impleti eſſent dæmonio, tam peruerſa loqui de Domino non poſſent. Sed accepta iniuria, etiam quod verum erat dicere Veritas noluit, ne non dixiſſe veritatem, ſed prouocatus contumeliam reddidiſſe videretur. Ex qua re, quid nobis innuitur, niſi vt eo tempore, quo à proximis ex falſitate contumelias accipimus, eorum etiam vera mala taceamus, ne miniſterium iuſtæ correptionis in arma vertamus furoris? Sed quia quiſquis Dei zelo vtitur, ſæpe à prauis hominibus dehoneſtatur, in ſemetipſo nobis Dominus patientiæ præbuit exemplum.

Patientia quomodo reducenda ad praxim.

Rurſus ille ibidem: Sicut (inquit) bonis neceſſe eſt, vt meliores etiam per contumelias exiſtant; ita ſemper reprobi de beneficio peiores fiunt. Nam accepta prædicatione iterum dicunt: Nunc cognouimus, quia dæmonium habes. Quia enim æternæ morti inhæſerant, & eamdem mortem cui inhæſerant non videbant, dum ſolam mortem carnis aſpicerent, in veritatis ſermone caligabant, dicentes: Abraham mortuus eſt, & Prophetæ mortui ſunt, & tu dicis: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum. Vnde ipſi Veritati eumdem Abraham, & Prophetas, quaſi venerantes præferunt. Sed aperta nobis ratione oſtenditur, quia qui Deum neſciunt, Dei quoque famulos falsò venerantur.

Samaritani quando ad fidem conuerſi.

Laborant interpretes in cauſa inueſtiganda, quæ impulit Chriſtum ne negaret ſe Samaritanum eſſe, cùm ille tamen conuicium illarum de inſidente ſibi dæmone refutarit. Vna mihi occurrit, à nullo auctore mihi ſaltem cognito

delibata.

delibata. Scilicet, fuiſſe quidem Samaritanos Iudæis exoſos, quia Gentiles erant, & habebant idolorum atque legis Moſaicæ vſum promiſcuum, ſed mutaſſe ritus ſuos diſcolores, & concepiſſe fidem Chriſti, quando mulier Samaritana notum fecit eis Chriſtum. Vnde dico, non fuiſſe nomen Samaritani iniurium Chriſto, quia in meliorem ſeſe frugem Samariæ quidam, vt Sichimitæ populi receperunt.

Samaritanus eſt Chriſtus, & quo ſenſu.

Auguſtinus tractatu 43. in Ioannem aliam cauſam profert, quam prædicatores omnes vt congruam admirantur. Sed illa quia myſtica eſt, non pertinet ad ſenſum literalem: recenſebo tamen illam, vt ad conciliandum amorem Chriſti Domini conducentem. Horum (inquit) duorum ſibi obiectorum vnum negauit, alterum non negauit. Reſpondit enim, & ait: *Ego dæmonium non habeo*. Non dixit: Samaritanus non ſum; & vtique duo fuerunt ei obiecta: quamuis maledictum maledicto non reddiderit, quamuis conuicium non conuicio refutauerit; pertinuit tamen ad eum, negare vnam rem, alteram non negare. Non fruſtra: Samaritanus enim interpretatur cuſtos. Nouerat ille noſtrum ſe eſſe cuſtodem: Non enim dormit, neque dormitat qui cuſtodit Iſraël; & : Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, in vanum vigilat qui cuſtodit eam. Eſt ergo ille cuſtos noſter, qui creator noſter: non enim pertinuit ad eum, vt redimeremur; & non pertineret ad eum, vt ſeruaremur? Denique vt pleniùs noueritis myſterium, quare ſe Samaritanum negare non debuit; parabolam illam notiſſimam attendite, vbi homo quidam deſcendebat ab Ieruſalem in Iericho, & incidit in latrones, qui eum grauiter vulnerantes, ſemiuiuum in via reliquerunt. Tranſiit quidam ſacerdos, neglexit eum: tranſiit Leuites, & ipſe præteriit: tranſiit quidam Samaritanus, ipſe eſt cuſtos noſter, ipſe acceſſit ad ſaucium, ipſe impendit miſericordiam, eique ſe præſtitit proximum, quem non deputauit alienum. Ad hoc ergo ſolùm, quòd dæmonium non haberet, non autem ſe Samaritanum non eſſe reſpondit. Hactenus Auguſtinus.

Chriſtus eſt cuſtos noſter.

Ad ſenſum etiam literalem pertinet, quòd dicere, Chriſtum dæmonio afflatum, erat inferre Deo Patri iniuriam eamque grauem, quia Verbo facit quicquid ille facit, ac proinde grauem illi contumeliam infert qui Chriſtum mentitur habere malum ſibi ſpiritum inſidentem. Dum verò vocant eum Samaritanum, hominem Chriſtum iniuria afficiunt. Idcirco velut incurius illatæ ſibi iniuriæ, non reſpondet ad Samaritani opprobrium, ſed zelo Dei percitus accingit ſe ad iniuriam iniuſtam Deo Patri ratione congrua vindicandam. Acutè probat ſe dæmonium non habere, quia honorificat Patrem. Namque Deus & dæmon vt diſcordant; quiſquis erga Deum benè afficitur, ille nequit cum dæmone conuenire.

V. Ego non quæro gloriam meam, eſt qui quærat & iudicet.

Gloria humana ſpreta à Chriſto.

Ex Hieronymo, Gloria appetitores ſui deſerens, appetit contemptores. Vt Chriſtus erat omniſcius, non latuit eum indoles hæc gloriæ. Vnde fugax vt ille fuit gloriæ humanæ, ſolam procurando Dei gloriam; ita Deus gloriam Chriſti in orbis oras omnes, eius celebratu nomine, propagauit. Audiendus hîc Theophylactus: Cùm (inquit) *Iudæi ſeipſos filios Dei dicerent, vehementer eos arguit, veritatem vindicans: quando autem ipſum iniuria afficiunt, non vlciſcitur: docens etiam nos quæ contra Deum ſunt vindicare: quæ autem contra nos, manſuetè ferre, ſicut & ipſe manſuetè dixit: Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum. Quomodo autem honorabat Patrem? Vlciſcens illum, & non ſinens eos, qui homicidæ erant ac mendaces, Saluatoris & Veritatis filios nominari: Vos igitur, inquit, eò quòd honoro Patrem meum, quem vos iniuria afficitis, dum falsò affirmatis, ipſum eſſe patrem veſtrum, propterea me ignominia afficitis: ſed quamuis ego me ipſum non vindico, ſed cùm iniuria afficior ſuſtineo: ne exiſtimetis inultam fore iniuriam hanc. Eſt enim Pater, qui me vlciſcitur, quia propterea iniuria afficior, quòd ipſum vlciſcor, & non patior vos, qui vos illius filios aſſeritis. Eſt igitur, qui quærit gloriam meam, qui & poteſt iudicare, & condemnare eos qui me iniuria afficiunt. Sæpe enim quis quærit vlciſci, & nequit ipſe iudicare. Igitur Pater, & quærit Filij gloriam, & poteſt iudicare.*

Iudicare quid ſignificet.

Quid verò ſonet verbum, *iudico*, quod Chriſtus vſurpauit dicens: *Eſt qui quærat, & iudicet*; vnus Auguſtinus aptè, meo iudicio, & liquidè reſerauit. Ait ille, duo ſignificare vocem illam, ſcilicet condemnare, & diſcernere. Vnde talis exurgit ſenſus verborum Chriſti: Dura vos manet, ô Iudæi, ſententia capitis, quia me ingloriũ & deſpectui habetis, eſtò nihili faciam gloriam omnem veſtram, à qua Deo Patre meo cenſore mea gloria diſcernetur. Audiendus ipſe Auguſtinus, fusè vocem illam enucleans.

Sic ille: Habes in Euangelio commemoratum pœnale iudicium: Qui non credit, iam iudicatus eſt; & alio loco: Venit hora, quando ij, qui ſunt in monumentis, audient vocem eius, & procedent, qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ; qui malè egerunt, in reſurrectionem iudicij. Videte quemadmodum iudicium pro damnatione & pœna poſuit, & tamen ſi ſemper iudicium pro damnatione acciperetur, numquid audiremus in Pſalmo 42. Iudica me Deus? Ibi iudicium ſecundùm afflictionem, hîc iudicium ſecundùm diſcretionem poſuit. Quomodo ſecundùm diſcretionem? Quomodo exponit ipſe, qui ait: Iudica me Deus. Lege enim, & vide quod ſequitur. Quid eſt: Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam, inquit, de gente non ſancta? Quod ergo dictum eſt: Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta; ſecundùm hoc ait modò Dominus Chriſtus: *Ego non quæro gloriam meam, eſt qui quærat, & iudicet.* Quomodo eſt qui quærat, & iudicet? Eſt pater meus, qui gloriam meam à veſtra gloria diſcernat & ſeparet. Vos enim ſecundùm hoc ſæculum gloriamini. Ego non ſecundùm hoc ſæculum glorior, qui patri dico: Pater, glorifica me ea gloria, quam habui apud te, antequam mundus eſſet. Quid eſt ea gloria? Ab humana inflatione diſcreta. Secundùm hoc iudicat Pater. Quid eſt iudicat? Diſcernit. Quid diſcernit? Gloriam filij ſui à gloria hominum: quia ideo dictum eſt: Vnxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis tuæ, præ participibus tuis. Non enim quia homo

Gloria Chriſti alia à gloria mundi.

factus

factus eſt, iam comparandus eſt nobis: nos homines cum peccato, ille ſine peccato: nos homines trahentes de Adam & mortem, & delictum: ille de virgine carnem mortalem, nullam iniquitatem. Denique nos, nec quia volumus nati ſumus, nec quamdiu volumus viuimus, nec quomodo volumus morimur. Ille antequam naſceretur elegit de qua naſceretur, natus fecit vt à Magis adoraretur, creuit infans, & miraculis ſe Deum oſtendebat, & infirmitate hominem præferebat. Poſtremò elegit & genus mortis, hoc eſt, vt in cruce penderet, & ipſam crucem in cordibus fidelium figeret, vt dicat Chriſtianus: Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. In ipſa cruce quando voluit corpus dimiſit, & abſceſſit: in ipſo ſepulchro, quamdiu voluit, iacuit: quando voluit, tanquam de lecto ſurrexit. Ergo ſecundùm formam ſerui; nam illud quis dignè loquitur: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: ſecundùm ipſam, inquam, formam ſerui, multùm intereſt inter gloriam Chriſti, & gloriam omnium cæterorum.

Eſt & digna ſcitu expoſitio Gregorij: *Scimus* (inquit) *quod ſcriptum eſt, quia Pater omne iudicium dedit Filio: & tamen ecce idem filius iniurias accipiens, gloriam ſuam non quærit, illatas contumelias, Patris iudicio reſeruat, vt nobis inſinuet, quantùm nos patientes eſſe debeamus, dum ſe adhuc vlciſci non vult & ipſe qui iudicat.* Vides vbique IESVM inſtar apis mellificare ſuis etiam inimicis. Namque licèt hoſtium Chriſti animus in ipſum fieret acerbior; ille tamen non deſtitit à prædicationis officio, æmulatus ita prudens conſilium medici, qui quamuis æger inſaniat, non deſperat; ſed pergit ei ſalutaria pharmaca propinare. Chriſti exemplo monet Gregorius, nihil remorante nequam indole auditorum, eſſe Dei verbo iugiter inſiſtendum. Sic ille hom. 18. in Euangelia: *Cùm malorum peruerſitas creſcit, non ſolùm prædicatio frangi non debet, ſed etiam augeri. Quod ſuo Dominus exemplo nos admonet, qui poſtquam habere dæmonium dictus eſt, prædicationis ſuæ beneficia largiùs impendit.*

Verbum Dei etiam malis prædicandū.

VI. Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.

Non Chriſtus ait, eſſe talem verbo Dei virtutem inſitam, vt à corporali morte ſuos vindicet auditores; ſed affirmat, eos qui ritè ſuam vitam compoſuerint ad amuſſim verbi Dei, à morte æterna fore liberos, cui morti æternæ ſicut iam Chriſti hoſtes erant obnoxij, ita ſua excæcati malitia, non ejus de vitanda illa morte præmonita perceperunt. Benè Auguſtinus: *Iraſcebantur* (inquit) *quia iam mortui erant illa morte, quæ vitanda erat.* Accedit & Gregorius ita fatus: *Quia æterna morti inhæſerant, & tandem mortem, cui inhæſerant, non videbant dum ſolam mortem carnis aſpicerent, in veritatis ſermone caligant.*

Verbum Dei à morte æterna factores liberat.

In hanc opacam Iudæorum caliginem egregiè ſuum peracutum ſtylum ſtringit Chryſologus ſerm. 131. Audiat (inquit) fidelis, vt fide reuelante cognoſcat, quod infidelis neſcit audire: quod videre non poteſt, qui ſemet incredulitatis demerſit obſcuro. Dixit Chriſtus: *Mortem non videbit.* Obſtinatio tua, Iudæe, meritò dicere falſitatem quærit: Abraham, & Prophetæ verbum audientes, tenaciter ſeruauerunt; ſed tamen mortui ſunt, ſed non in æternum. Ergo cùm dicit: *Mortem non videbit*; & addidit, *in æternum*, Reſurrectionem promittit, non temporaliter negat eſſe morituros. Iudæe, quos mors in præſenti ſæculo faciebat non eſſe, hos reſurrectio perpetuos reficit in futurum. Audi apertiùs hoc dicentem: Omnis qui crediderit, non morietur in æternum, ſed tranſibit de morte ad vitam. Quomodo non moritur? Quia de morte tranſit ad vitam. Moritur ergo, moritur omnis, qui naſcitur de conditione mortali; ſed viuit, & in æternum viuit omnis, qui renaſcitur de generatione vitali. Sed dices: Qui potuit auferre mortem, quare hominem voluit tranſire per mortem? gratior enim medicus, qui anticipat morbos, quàm qui morbis ingerit ſeram, & non ſine dolore medicinam. Iudæe, feciſſet & hoc medicus Chriſtus, ſi medico ægrotus non fuiſſet ingratus. Ille & vitam dedit, & homini mortem venire prædixit: ſed ille, qui aduerſa non ſenſerat, proſpera ſeruare neſciuit. Bona quàm ſint bona ſcire niſi malorum cognitione non poſſumus. Ergo magnificabitur Chriſtus, qui & ante inhabitam vitam dedit, & perditam modò reddit; & homo plus gnarus vitæ erit ſibi cautior, erit plus gratus auctori.

Mortem quare Chriſtus non abſtulit omnino.

Nota, phraſim hanc Scripturis Sacris inolitam, guſtare ſeu videre mortem, perinde eſſe ac mori, ſeu mortis ſpiculum experiri. Ita Auguſtinus Tractatu 43. in Ioan. *Videte* (inquit) *locutionem Scripturarum, mortem non videbit, id eſt, guſtabit. Quis videt? quis guſtat? Quos oculos habet homo vt videat quando moritur? Quando veniendo oculos ipſos oculos claudit, ne aliquid videant? Quomodo dicitur, non videbit mortem? Item quo palato, quibus faucibus mors guſtatur, vt quid ſapiat dignoſcatur? Quando totum ſenſum tollit, quid in palato remanebit? Sed videbis dictum eſſe, guſtabit, pro eo quod eſt, experietur.* Rurſus Chriſtum intellexiſſe, ſuum ſermonem liberare pios atque fidos auditores à morte æterna, & non à corporali morte, benè ſubiicit Auguſtinus. *Cùm* (inquit) *& morituris loqueretur, & moriturus loqueretur, quid ſibi vult quod ait: Qui ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum; niſi quia videbat Dominus aliam mortem, de qua nos liberare venerat? Mortem ſecundam, mortem æternam, mortem gehennarum, mortem damnationis cum diabolo & Angelis eius: ipſa eſt vera mors; nam iſta, migratio eſt. Quid & iſta mors? Relictio corporis, depoſitio ſarcinæ grauis: ſed ſi alia ſarcina non portetur, qua homo in gehennam præcipitetur. De ipſa ergo morte Dominus dixit: Qui ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.*

Mortem guſtare quid ſit.

Mors vera quænam ſit.

A morte æterna ſumit argumentum Auguſtinus hortandi nos vt hanc timeamus, aliam verò, quæ temporalis eſt, minimè paueamus. Non, inquit, expaueſcamus iſtam mortem, ſed illam timeamus: quod eſt autem grauius, multi peruerſè timendo iſtam, inciderunt in illam. Dictum eſt aliquibus: Adorate idola; quod ſi non feceritis, interficiemini. Multi timuerunt,

MORALE. Mors non eſt timenda.

&

& adorauerunt, nolentes mori, mortui ſunt: timendo mortem, quæ non euaditur, inciderunt in mortem, quam euadere omnino feliciter poſſent, ſi iſtam, quæ non euaditur, infeliciter non timerent. Natus es homo, moriturus es; quà ibis, vt non moriaris? Quid facies, vt non moriaris? vt Dominus tuus neceſſitate moriturum conſolaretur, voluntate mori dignatus eſt: quando vides Chriſtum mortuum, dedignaris mori? Ergo cùm moriturus es, quà euadas non habes; hodie ſit, cras ſit, futurum eſt: debitum eſt, reddendum eſt. Quid ergo agit homo timens, fu-

Mors non poteſt euadi. giens, occultat ſe, ne inueniatur ab inimico? Numquid agit, vt non moriatur, ſed vt paulò ſetiùs moriatur? non accipit debiti ſecuritatem, ſed poſtulat dilationem. Quantumlibet diu differatur, veniet quod differtur. Illam mortem timeamus, quam timuerunt tres viri, quando dixerunt Regi: Potens eſt Deus etiam de iſta flamma liberare nos, etſi ibi non fuit timor illius mortis, quam modo Dominus comminatur, quando dixerunt: Sed etſi noluerit apertè liberare, poteſt in occulto coronare. Vnde & ipſe Dominus facturus martyres, & caput martyrum futurus ait: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & poſtea non habent quid faciant. Quid ſi cùm occiderint corpus, beſtiis lacerandum, & diripiendum alitibus proiiciant? Videtur adhuc ſæuitia habere quod faciat: ſed cui facit? Cui migrauit ineſt corpus, ſed nullus eſt ſenſus: habitatio iacet, habitator abſceſſit: ergo poſtea non habent quod faciant; non ſentienti enim nihil faciunt. Sed eum timere, qui habet poteſtatem, & corpus, & animam occidere in gehennam ignis.

VII. Dixerunt Iudæi: nunc cognouimus quia dæmonium habes.

Quia hæc Chriſti doctrina malè ſapiebat Iudæis, qui ſe iam morti æternæ totos addixerant, idcirco venit in ſuſpicionem diſciplinæ inuectæ à dæmone ſuſurrante. Cautior ſanè fuit mulier Samaritana quæ vt audiit Chriſtum maiora promittere, quàm præſtitiſſet olim Iacob, non adduxit eum in diſcrimen fœderis initi cum dæmone, ſed animo ſuſpenſa ſupplex petiit erudiri. Vnde notat hos Iudæos vt blaſphemos Chryſoſtomus hom. 54. in Ioan. *Verùm* (inquit) *non ita Samaritana, non illis dixit: Dæmonium habes; ſed tantùm: Numquid tu maior es patre noſtro Iacob? Iudæi contumelioſi erant, & ſuperbi: illa diſcendi cupida, ideo dubitauit, & debita cum modeſtia reſpondit, & Dominum appellat: qui enim longè maiora pollicebatur, & dignus fide erat, non erat iniuria laceſſendus.*

VIII. Numquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt.

Mortuus nõ eſt Abraham, & quare. Erras, & imponis, ô Iudæe, dicens Abraham & Prophetas mortuos eſſe, tibi fortè vitæ æternæ experti, & in æternum defuncto paras ſolatium ex à te conficto gratis numero mortuorum. Nec Abraham nec Prophetæ mortui ſunt illa morte æterna, cuius verbum Dei antidotum eſt vtique ſalutare. Ita Auguſtinus: *Illa* (inquit) *morte, quam Dominus vult intelligi, nec Abraham mortuus eſt, nec Propheta. Illi enim mortui ſunt, & viuunt; iſti viuebant, & mortui erant: nam reſpondens Sadducæis mouentibus quæſtionem de reſurrectione, hoc ait ipſe Dominus: De reſurrectione mortuorum non legiſtis, quomodo ait Dominus de rubo ad Moyſem: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob. Non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum. Si ergo illi viuunt, laboremus ſic viuere, vt cum illis viuere poſſimus cùm mortui fuerimus.* Chriſtus maior ſit nécne Abraham Patriarcha, breui reſponſo palàm fecit Chryſologus: *Planè* (inquit) *maior, & tantò maior, quantùm ſeruo Dominus, quantùm Deus homine, quantùm factura factor, quantùm viuificans mortuo, quantùm ſuſcitans ſuſcitato.* Chriſtus maior Abrahã.

IX. Reſpondit Iesvs: ſi ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt: Eſt Pater meus, qui glorificet me, quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt.

Iudæo inſimulante vanæ gloriæ Chriſtum, vt ambitioſè ſibi poſtponentem Abraham; ille refellit iniuriam, omnem gloriæ ſummam, in Deum, à quo ſolo fluit ſincera gloria, refundendo. Ita Auguſtinus: *Refert* (inquit) *gloriam ſuam ad Patrem ſuum, de quo eſt, & qui eſt Deus.* In Iudæos homines inſanos & deliros inuehitur egregiè Gregorius, eò quòd Chriſtum adduxerint in diſcrimen vanitatis turpiter affectatæ. Sic ille hom. 18. in Euangelia: *Ipſi Veritati eundem Abraham, & Prophetas, quaſi venerantes præferunt. Sed aperta nobis ratione oſtenditur, quia qui Deum neſciunt, Dei quoque famulos falsò venerantur.*

Qua ratione Deus propagauerit gloriam Chriſti, diſce ex Scripturis, vbi Chriſtus habet Prophetas omnes præcones ſuos, & inclytos encomiaſtas. Ita Theophylactus: *Pater* (inquit) *glorificat Chriſtum ſemper, atque id per prophetias de illo, & per teſtimonia de cœlis, & per innumera & immenſa miracula. Hunc autem vos patrem, inquit, dicitis, quòd ſit Deus veſter. Sed neque vt Patrem meum ipſum agnoſcitis, neque vt Deum veſtrum. Nam ſi vt Patrem meum illum agnoſceretis, honore vtique filium eius proſequeremini: nunc autem dum filium non colitis; manifeſtum, quòd non cognoſcitis illum vt Patrem meum. Sed neque cognoſcitis illum vt Deum, alioquin timeretis ſermones eius vt Dei: nunc autem vſque adeò contemnitis illum, vt cùm ille præceperit: Ne occidas; vos meditemini mortem meam, idque cùm non poſſitis me arguere de peccato. Ex his igitur manifeſtum, quod eum modis omnibus ignoretis.*

X. Non cognouiſtis eum: ego autem noui eum.

Iudæos hîc acriter obiurgat, præſertim Scribas & Phariſæos, ſeſe iactantes ore grandiloquo doctrinæ Sacræ clauem habere, cuius obſequio oracula Scripturæ ſacræ cæteris innia reſerabant: Chriſtus deprimendo typhum ſuperbiæ, quo tumebant, citra ambages vllas ait eos ignorare prima fidei rudimenta: Qui namque Deum neſcit, ille velut omnino rudis ad prima fidei elementa

menta ſicut infans eſt oppidò relegandus. Theophylactus hîc benè inducit Chriſtum argutè ſuos æmulos increpantem: *Ego* (inquit) *ſcio eum naturaliter, omnem eius notitiam habens. Qualis enim ſum ego, talis & Pater. Igitur, quia ſcio meipſum, & illum ſcio. Si autem dixero quòd neſciam eum, ero ſimilis vobis mendax. Nam vos, quidem per arrogantiam dicendo, quòd eum ſciatis, mentimini: atqui ego, cùm ſciam eum, ſi dixero me neſcire, negabo veritatem.* Auguſtinus hîc acutè notat potuiſſe Chriſtum ab ignaris hominibus adduci in diſcrimen ſuperbiæ, & faſtus; ſed hanc ſuſpicionem ab illo demi, quia declinando notam faſtus, veritati liquido detraxiſſet. Sic ille: *Secundùm carnem iudicantibus, potuit & hic arrogans videri: ſed arrogantia ita non caueatur, vt veritas relinquatur.*

Deus incognitus Iudæis.

Chriſtus quare dicit ſe Deum Patrem cognoſcere.

Scio eum, & ſermonem eius ſeruo.

Cognitio Dei in maiorem animæ perniciem certò cedit, ſi cognoſcendo Deum, inſurgimus in eum, & indictis ab eo mandatis obſequi detrectamus. Vtilis illa ſola Dei cognitio, quæ ſacris initiatum arcanis hominem vſquequaque Deo illibatis moribus efficit obſequentem. Chriſtus vt homo ſuam ita vitam compoſuit ad arbitrium Patris, vt nec latum vnguem à præſtituta ſibi regula deuiarit. Ita Theophylactus: *Quam* (inquit) *coniecturam affere, quòd ſciam eum? Quia, inquit, ſermonem eius ſeruo, ſermonem vocando mandata: neque enim aduerſarius ſum illi neque aduerſarius Deo arroganter loquor, neque mandata eius ſolno. Vos autem, quia ſermonum eius eſtis tranſgreſſores, capiqus malis concupiſcentiis conſtringimini, & cades ſititis, alia multa lege interdicta concupiſcendo facitis, manifeſtè declaratis vos ignorare illum. Nam ſi cognouiſſetis, ſeruaretis vtique ſermonem eius, id eſt, mandata. Quidam autem ſic intelligunt: Seruo ſermonem eius; hoc eſt, propterea ſcio eum, quia habeo in meipſo ſermonem eſſentia eius in nullo diminutum, hoc eſt, definitionem, & eadem natura ſermonem, quem Pater habet, hunc ego ſermonem in nullo minorem & ipſe habeo. Nam eadem eſt natura, & idem ſermo ſubſtantia Patri, & Filio, & ita ſcio Patrem. Nam & ſermonem eius ſubſtantia conſeruo in nullo minorem.* Coincidit & Auguſtini ſententia: *Sermonem* (inquit) *Patris, Filius loquebatur, & ipſe erat verbum Patris, quod hominibus loquebatur.*

Chriſtus quomodo ſeruauit ſermonem Patris.

XI Abraham exultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauiſus eſt.

Mirum, quàm varient & diſcordent interpretes circa diem qui illuxit Abrahæ. Vt coruſca nimis lux diffuſa lædit oculos; ita dies Chriſti, cuius ille facit hîc mentionem, vt videatur ſincerè, negat humano oculo facultatem. Quid circa diem illum ſenſerint Patres ſancti dicam, & poſtremus ego chorum claudam, meum quoque calculum apponendo. Chryſoſtomus homilia 54. in Ioan. *Diem* (inquit) *meum, hoc in loco crucem mihi ſignificare videtur, quem in arietis oblatione Iſaac præfigurauit.* Aliàs Chriſtus vt contextum vitæ ſuæ diem dixit, ita totam ſeriem Paſſionis ſuæ dixit noctem. Namque ſuos ſic affatus eſt diſcipulos Ioan. cap. 11. *Nonne duodecim horæ ſunt diei? Siquis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt; Si autem ambulauerit in nocte offendit, quia lux non eſt in eo.* Vide ſupra Euangelium feriæ VI. Dominicæ IV. Quadrageſimæ, Verſu nono. Vnde tibi liquebit, non poſſe dici diem Chriſti, crucem eius, quæ denſa caligine noctis meliùs adumbratur.

Dies Chriſti viſus ab Abrahã quid ſignificet.

Ioan. 11.

Gregorius hîc arbitratur fuiſſe notum Abrahæ arcanum Trinitatis, quando fuit dignatus hoſpitio trium Angelorum. Sic ille hom. 18. in Euangelia: *Tunc quippe diem Domini Abraham vidit, cùm in figura ſummæ Trinitatis tres Angelos hoſpitio ſuſcepit. Quibus profectò ſuſceptis, ſic tribus quaſi vni locutus eſt, quia etſi in perſonis numerus Trinitatis eſt, in natura vnitas diuinitatis eſt.* Occurrit difficultas, quare magis ille dies fuerit Chriſti, quàm Patris, & Spiritus Sancti, cùm tres æqualiter perſonæ præfato illo Angelorum numero concludantur.

Chryſologus arbitratur, Deo reuelante, diem natiuitatis fuiſſe notum Abrahæ. Accidit ille meo iudicio ad ſcopum Chriſti magis quàm præmiſſi duo Patres; non credo tamen, præcisè diem & annum fuiſſe patriarchæ Abraham cœlitus indicatum. Sic ille ſerm. 131. *Ille vt oſtenderet viuere Abraham, dixit, illum vidiſſe diem ſuum, id eſt, diem, quo mundo natus eſt Chriſtus. Dierum conditor non tenetur die, temporis auctor tempora neſcit: ſed Chriſtus propter hominem homo natus, & diem ſuſcepit, & tempus. Abraham exultauit, vt videret diem meum. Si Moyſes, & Elias in monte occurrunt, vt promiſſum conſpicerent Chriſtum, quomodo nec Abraham occurrit ad partum Virginis, vt promiſſam benedictionem gentibus, in ſemine ſuo patientiſſimus expectator intenderet?* Hæc ille.

Eſto mea hæc concluſio. Dies hîc non ſumitur mathematicè pro tempore, quo Sol decurrit vnum circiter gradum Zodiaci; ſed ſumitur metaphoricè pro vita, quam Chriſtus egit, in humanis. Vnde talis exurgit ſenſus verborum Chriſti. Abraham intellexit diuinæ lucis obſequio, me Dei filium hominem aſſumpturum. Vnde quia futurum erat, vt eſſem Abrahæ propago, ſemen Abrahæ aſſumens; ille ſacri huius arcani conſcius exultauit. Ita diem Chriſti vidiſſe, perinde fuit ac intellexiſſe, modo quo Deo reuelante datum eſt ei, myſterium incarnationis. Ne verò bilem ſuccendat aliquorum illa mea explicatio, quæ diſcordat, à laudatis antè Patribus; Auguſtinum recenſebo, meæ ſententiæ ſuo calculo ſuffragantem.

Dies Chriſti eſt metaphoricè ſumendus, & non mathematicè.

Sic ille Tractatu 43. in Ioan. *Magnum teſtimonium perhibes Abrahæ, ſemen Abrahæ, creator Abrahæ. Abraham exultauit, inquit, vt videret diem meum. Erat enim in illo charitas, quæ foras mittit timorem. Non ait, exultauit quia vidit: ſed, exultauit vt videret. Credens vtique exultauit ſperando, vt videret intelligendo, & vidit. Et quid potuit plus dicere, vel quid debuit plus dicere Dominus Ieſus Chriſtus? Et vidit, inquit, & gauiſus eſt. Quis explicat hoc gaudium, fratres mei? Si gauiſi ſunt illi, quibus Deus oculos carnis aperuit,*

quale

quale gaudium fuit videntibus cordis oculis lucem ineffabilem, Verbum manens, ſplendorem piis mentibus refulgentem, ſapientiam indeficientem, apud Patrem manentem Deum, & aliquando in carne venturum, nec de Patris gremio receſſurum? Totum hoc vidit Abraham: nam quod ait: Diem meum, incertum poteſt eſſe, vnde dixerit: vtrum diem Domini temporalem, quo erat venturus in carne, an diem Domini, qui neſcit ortum, neſcit occaſum. Sed ego non dubito, patrem Abraham totum ſciuiſſe. Audis ex Auguſtino, Abraham ſciuiſſe Deum aliquando in carne venturum; hoc ſciuiſſe fuit vidiſſe diem Chriſti Domini naſcituri.

Inſtabis: Qua Scriptura fretus ait, Abraham ſciuiſſe Deum aliquando in carne venturum, cùm de ea reuelatione Abrahæ facta nihil omnino ſacro codice referatur? Præſtat Auguſtinum refricare, nodum illum optimè diſſoluentem: *Pater* (inquit) *Abraham, quando miſit ſeruum ſuum, vt peteret vxorem filio ſuo Iſaac, hoc eum ſacramento obſtrinxit, vt fideliter quod iubebatur impleret, & ſciret etiam ipſe quid faceret: magna enim res agebatur, quando Abraha ſemini coniugium quærebatur. Sed vt cognoſceret ſeruus quod nouerat Abraham, quia nepotes non carnaliter deſiderabat, nec de genere ſuo aliquid carnale ſapiebat, ait ſeruo ſuo, quem mittebat: Pone manum ſub femore meo, & iura mihi per Deum cæli. Quid vult Deus cæli ad femur Abrahæ? Iam intelligitis ſacramentum, per femur genus. Ergo quid fuit illa iuratio, niſi quia ſignificabatur de genere Abrahæ venturum in carne Deum cæli? Stulti reprehēdunt Abraham quia dixit: Mitte manum ſub femore meo. Qui reprehendunt carnem Chriſti, reprehendunt factum Abrahæ. Nos autem, fratres, ſi agnoſcimus carnem Chriſti venerandam, illud femur ne contemnamus, ſed in prophetia dictum accipiamus. Etenim Propheta erat Abraham, cuius Propheta? ſeminis ſui, & Domini ſui. Semen ſuum ſignificauit, dicendo: Mitte manum ſub femore meo: Dominum ſuum ſignificauit, addendo; & iura mihi per Deum cæli.*

Diem Chriſti ſe ſcire Abraham quādo oſtendit.

XII. Dixerunt Iudæi: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?

Vt caro nihil niſi carnale ſapit, ita tu Iudæe nihil niſi corporale vides in Chriſto, quia ſcatorigo vitiorum, quæ ebulliunt in corde tuo, mentis oculos excæcauit. Ita Gregorius homilia 18. in in Euangelia: *Carnales* (inquit) *mentes audientium, oculos à carne non ſubleuant, dum in eo ſolam carnis ætatem penſant, dicentes: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti? Quos benignè Redemptor noſter à carnis ſuæ intuitu remouet, & ad diuinitatis contemplationem trahit dicens.*

XIII. Dixit eis Ieſus: antequam Abraham fieret, ego ſum.

Ad Deum tantùm pertinet dicere: EGO SVM. Eſt enim indeficiens ſcaturigo boni, & entis, cuius & ipſe Pater Abraham nunquam extitiſſet particeps, niſi ille rerum Dominus influxiſſet. Quid ergo mirum ſi Abraham Chriſtus tempore vt Abrahæ conditor anteceſſit. Audiendus hîc Gregorius: *Ante* (inquit) *eſt præteriti temporis; Sum, præſentis. Et quia præteritum & futurum tempus diuinitas non habet, ſed ſemper eſſe habet; non ait: Ante Abraham ego fui; ſed: Ante Abraham ego ſum. Vnde & ad Moyſem dicitur: Ego ſum, qui ſum; & ſic dices filiis Iſraël: Qui eſt, miſit me ad vos. Ante ergo, & poſt Abraham habuit, qui & accedere potuit per exhibitionem præſentiæ, & recedere per curſum vitæ. Veritas verò ſemper eſſe habet, quia ei quicquam nec priore tempore incipitur, nec ſubſequenti terminatur.*

Deus eſt ante tempora omnia.

Chriſtus quomodo eſt ante Abraham.

Diſcutit & altè ſicut peracutè voces has Chriſti Auguſtinus, penitiora quæque rimans arcana Theologiæ, vt verborum Chriſti ſenſum aperiat: quod vt præſter, adinſtar anatomes, ſententiæ ſeu reſponſi Chriſti verba omnia diſſecat exquiſitè. Sic ille tract. 43. in Ioan. *Appende verba, cognoſce myſterium. Antequam Abraham fieret: intellige, fieret, ad humanitatem; Sum, verò ad diuinam ſubſtantiam pertinere. Fieret, quia creatura erat Abraham. Non dixit: Antequam Abraham eſſet, ego ſum; ſed, antequam fieret, ego ſum; ille niſi per me, non fieret. Neque hoc dixit: antequam Abraham fieret, ego factus ſum. In principio enim Deus fecit cælum, & terram: nam in principio erat Verbum. Agnoſcite creatorem, diſcernite creaturam. Qui loquebatur, ſemen Abrahæ factus erat, & vt Abraham fieret, ante Abraham ipſe erat.*

Chriſtus vt Deus eſt ante ſæcula.

XIV. Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum.

Vt Iudæi coniurauerant in caput Chriſti, ita tati, ſuo intento datam anſam, eſſe lapides occidēdi Chriſti gratiâ collegerunt. Etenim arguentes eum blaſphemiæ, grandini lapidum, quæ pœna fuit blaſphemorum hominum, Chriſtum Dominū nequiter addixerunt. Saxea mens quid niſi ſaxa petat? Ita Auguſtinus: *Tantâ duritiâ, quo currerent, niſi ad ſimiles?* Ille lapidum fragor ceſſit in Iudæorum perniciem ſaxis in eos reſilientibus, vnde benè Chryſologus: *Ædificantes* (inquit) *turrim, vt altius caderent, ipſi ſibi lapides prouiderunt, & iſti lapides, non vt Deum occiderent, ſed ſe vnde occiderent miſerabiles attulerunt.*

Chriſtum quare volunt lapidare Iudæi.

Iesvs abſcondit ſe, & exiuit de templo.

Qui ſermone ſuam diuinitatem adſtruxerat, fugâ ſuâ nos inſtruxit, eſſe ſuis inimicis cedendum patientiâ potiùs, quàm in eos iniuriâ vindice ſæuiendum. Ita Auguſtinus: *Cùm* (inquit *illi lapides tollerent, vt mitterent in eum, quid magnum erat, vt eos continuò dehiſcens terra abſorberet, & pro lapidibus inferos inuenirent. Non erat magnum Deo, ſed magis erat commendanda patientia, quàm exerenda potentia. Tanquam homo à lapidibus fugit, ſed væ illis, à quorum lapideis cordibus Deus fugit.* Concinit & Chryſologus eloquenti ſententia: *Ieſus* (inquit) *abſcondit ſe, non timens, ſed cognoſcens, Deus peccatorem cùm fugit, parcit; Deus rebellem non vult perdere, cùm declinat.*

Chriſtus cùm fugit, quid innuet.

Gregorius hom. 18. in Euangelia, Chriſto nobis in exemplum propoſito, ſic hortatur, vt vitam noſtram ad æquo animo toleranda omnia

MORALE. componamus: Mirum (inquit) eſt valde, chariſſimi, cur perſecutores ſuos Dominus ſe abſcondendo declinauerit, qui ſi diuinitatis ſuæ potentiam exercere voluiſſet, tacito nutu mentis in ſuis eos ictibus ligaret, aut in pœna ſubitæ mortis obrueret. Sed qui pati venerat, exercere iudicium nolebat. Certè ſub ipſo Paſſionis tempore, & quantùm poterat oſtendit, & tamen hoc ad quod venerat pertulit. Nam cùm perſecutoribus ſuis ſe quærentibus diceret: Ego ſum; ſola hac voce eorum ſuperbiam perculit, & omnes in terram ſtrauit. Qui ergo & hoc in loco potuit manus lapidantium non ſe abſcondendo euadere, cur abſcondit ſe, niſi quòd homo inter homines factus, Redemptor noſter alia nobis verbo loquitur, alia exemplo? Quid autem nobis hoc exemplo loquitur niſi vt etiam cùm reſiſtere poſſimus, iram ſuperbientium humiliter declinemus. Vnde & per Paulum dicitur: Date locum iræ.

Christus cur ſe abſconderit.

Patientiam exemplo ſuo docet Chriſtus.

Quanta humilitate iram proximorum ferre debeat, perpendat homo, ſi furores iraſcentium abſcondens ſe declinauit Deus. Nemo ergo ſe contra acceptas iniurias erigat, nemo conuiciis conuicium reddat. Imitatione etenim Dei, glorioſius eſt iniuriam tacendo fugere, quàm reſpondendo ſuperare. Sed contra hoc ſuperbia dicit in corde: Turpe eſt, vt accepta iniuria taceas; quiſquis conſpicit quia contumeliam accipis, & taces, non putat quia patientiam exhibes, ſed quia crimen agnoſcis. Sed vnde vox iſta in corde noſtro contra patientiam naſcitur, niſi quia in imis cogitationem fiximus, & dum in terra gloriam quærimus, placere ei, qui nos de cœlo conſpicit, non curamus? Acceptâ ergo contumeliâ meditemur in opere vocem Dei: Ego non quæro gloriam meam, eſt qui quærat, & iudicet.

Ille demum parænesim illam concludit hoc contextu, quem faxit Deus ſinu cordis intimo recondamus: Quid abſcondendo ſe Dominus ſignat, niſi quòd eis ipſa veritas abſconditur, qui eius ſequi verba contemnunt. Iam quippe, quam non inuenit humilem, veritas fugit mentem. Ecce Deus vocat, & redire nolumus: ecce ſuſtinet, & eius patientiam diſſimulamus. Dum ergo tempus eſt, prauitatem ſuam vnuſquiſque deſerat, Dei patientiam pertimeſcat; ne, quem nunc tranquillum deſpicit, iratum poſtmodum nequaquam euadere poſſit. Ita Gregorius.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

CHRISTVS hoc contextu duo digna ſcitu nobis expoſuit, ſcilicet qualitates eius, qui doctoris onus agit, & obſequium quod exhibere debent auditores ei, qui illos ſatagit erudire.

Dicam primò, ſine peccato graui eſſe debere virum, qui alios inſtituit ad ſanctioris vitæ genus, & præterea debere veræ & ſinceræ doctrinæ ſuum animum applicare.

Secundò dicam, ad quid audito Dei verbo homines obſtringuntur.

Doctores

Doctores ſcientia, & pietate debent aliis illucere.

In hæc verba:

Quis ex vobis arguet me de peccato?

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

ISaias Propheta redemptionis opus ait à lumine incepiſſe. Luci quoque primas Scriptura Sacra dedit in editione rerum omnium, quam ipſe Deus eſt à creatione luminis auſpicatus. Ecce rerum omnium exordium: *In principio creauit Deus cœlum, & terram, Terra autem erat inanis, & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Dixitque Deus: Fiat lux, & facta eſt lux.* Illa lucis editio facta fuit die primo, vt ea radiante Deus abſtergeret abyſſo tenebras incubantes.

Gen. 1.

Chriſto ſole iuſtitiæ non exorto, cruda & opaca rerum cœleſtium erat agnitio, cui Adam peccando cæcas tenebras offuderat; vnde proles eius excæcata, viam inire cœlum non poterat, quia nemo facem homini deuio prætendebat. Chriſtus eo intento natus, vt peruium homini cœlum efficeret, illuxit mundo ſicut cœleſte lumen, quo radiante cœpit homo viam cœli terere inoffenſo pede, non affulgente ſolùm Chriſto ſuâ ſcientiâ & doctrinâ nobis expoſitâ, ſed etiam compoſitâ ad amuſſim doctrinæ vitâ, exemplo, & opere præunte.

Chriſtus incepit redemptionem hominum ab editione lucis.

Ita liquet, redemptionis noſtræ caput & initium fuiſſe lucem, ſcilicet hanc doctrinam, qua Chriſtus eos initiauit, quos ſic inſtitutos erat moriendo ſuo ſanguine redempturus. Et hoc præſcius Iſaias propheta vidit, & deſcripſit hoc tenore: *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis.* Quem locum Matthæus ipſe dicit pertinere ad prædicationem Chriſti, qui diſſeminando Dei verbum, tenebras hominum terſit, & orbem doctrinæ ſuæ radiis illuſtrauit. Sic Matthæus: *Habitauit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon, & Nephthalim, vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam prophetam: Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Iordanem, Galilææ gentium, populus, qui ſedebat in tenebris vidit lucem magnam: & ſedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis. Exinde Ieſus cœpit prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite.*

Iſai. 9.

Matth. 4.

Vt Chriſtus eo fine venit vt doceret, ita nomen magiſtri habuit perquam gratum. *Vos* (inquit) *vocatis me magiſter, & Domine, & benè dicitis; ſum etenim.* Et de illo loquens Iſaias ait: *Teſtem populis dedi eum, ducem, ac præceptorem gentibus.* Idque munus ille palàm exercuit in templo docens: *Quotidie* (inquit) *apud vos ſedebam docens in templo.* Et tanta fuit ſermonum eius virtus, eum vt circumſtantes populi mirarentur.

Chriſtus verus hominũ doctor. Ioan. 13. Iſai. 55. Matth. 26.

Matthæus vt teſtis huius ſtuporis ait: *Admirabantur turbæ ſuper doctrina eius: erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ eorum, & Phariſæi.*

Matth. 7.

Illæ verò dotes, quæ ſacerdotem ſtipare debent, eum ſcilicet qui doctoris agit partes, concluduntur vno & altero vocabulo, quod ſuggerente Deo Moyſes inſcripſit rationali ſummi Pontificis, quem de dubiis ad ſalutem animæ ſpectantibus gens Hebræa ſicut oraculum ſæculi conſulebat.

Ex Toſtato in cap. 8. Leuitici, quæſt. 4. *Rationale erat vnum de ornamentis ſummi ſacerdotis: erat paruum, magnitudinem habens palmi vnius, & figura quadrata; atque duplicatum, ſcilicet, vt pannus ſimplex non eſſet. Erat autem factum ex filis auri, & hyacintho, purpuraque, & cocco bis tincto, & byſſo retorta, pulchra varietate compoſitum, in quo ponebantur duodecim lapides pretioſi diuerſarum ſpecierum in quatuor verſibus, habebantque iſti lapides nomina duodecim filiorum Iſrael. Secundùm Hebræos vocatur pectorale, quia ſuper ſacerdotis pectus ponebatur. Vocatur & rationale, quia Deus iuſſerat vt Aaron portaret in pectore ſuo rationem vel iudicium filiorum Iſrael.* Hæc ille.

Rationale ſummi ſacerdotis quid erat.

Huic ornamento, ſicut idem Toſtatus ait, erant inſertæ quædam auri laminæ, inſcriptæ Dei nominibus, in quibus ad inquiſitionem & ſcrutinium rerum dubiarum, ſeſe illucens veritas explicabat. Scripturæ Sacræ verſio latina refert, rationali fuiſſe duas voces iſtas inſcriptas, ſcilicet, DOCTRINA, VERITAS. Ex eodem Toſtato, loco prælibato: *Dicendum, doctrinam, vel veritatem eſſe in rationali, quia appoſito rationali reſpondebat Deus ad inquiſitiones factas à ſacerdote. Dicebatur autem hoc eſſe doctrina & veritas, quoniam per hoc manifeſtabatur veritas rerum, tanquam per doctrinam.*

Leuit. 8. Rationalis explicatio.

Idiomate Hebræo voces illæ duæ erant inſculptæ, ſcilicet, אורים *vrim*, תומים *tumim*, id eſt, luces, integritates. Quas voces Toſtatus ait cum latino codice concordare: *Nam* (inquit) *lux manifeſtatiua eſt rerum, ſic & doctrina manifeſtatiua eſt veritatum: & ſicut integritas vel perfectio totalitatem dicit; ita & veritas integritatem quamdam habet: nam ſicut bonum, ſecundùm Dionyſium, conſtat ex integra cauſa, malum verò ex defectibus ſingularibus; ita verum quamdam integritatem, falſum autem ex quibuſlibet defectibus eſt.* Hæc Toſtatus ibidem.

Rationalis voces Hebrææ quid ſignificent.

In Chriſto fuit doctrina, & veritas, vel ex Hebræo fonte luces, & integritates eum circumſtetere ſicut decet doctorem vſquequaque ſuis omnibus numeris abſolutum.

Chriſti ſciẽtia qualis.

De Chriſti doctrina plena, ſeu ſcientia perfecta, cui nihil inuium erat, conſtat ex dogmate Theologico apud doctorem Angelicum, qui 3. p. qu. 9. art. 2. 3. 4. attribuit Chriſto genus triplex ſcientiæ, ſcilicet ſcientiam beatam quatenus comprehenſor erat, infuſam verò, & acquiſitam vt viator erat. Paulus item compendioſè vocat eum omniſcium: *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Itaque præ aliis omnibus competebat ei præceptoris onus, in quem cælitus influxit omnis ſcientiæ & gratiæ plenitudo.

EX THEOLOGIA.

Coloſſ. 2.

Ruſus ille nihil potuit enuntiare niſi verum; ſiquidem is non potuit errare, cuius oculis omnia ſunt nuda & aperta; & cui ab inſtanti conce-

Chriſti ſciẽtia quare vera.

ptionis eius ſpecies omnium planè rerum infuſæ, veram & ſinceram earum eſſentiam integrè referebant. Vnde quadrat ei ſymbolum cuiuſdam inſecti volatilis, quòd à prima ſua editione lucet. A lumine, quo noctu ſcintillante micat, noctilucæ nomen ei veteres indiderunt.

Ex Symbolia. Chriſti ſcientia ab ortu.

Camerarius in centuriis noctilucam pingit, ei appenſo hoc titulo, coœtaneæ lucis eius indice. MEVS IGNIS AB ORTV. Ita lumen ſcientiæ omnigenæ Chriſto ſole clarius illuxit à momento primæ editionis eius. Ideoque verax eius ſcientia iure poteſt ſibi hoc præfatum ſymbolum vſurpare. MEVS IGNIS AB ORTV.

Itaque blaſphema fuit vox Iudæorum dicentium Pilato, Chriſtum ſeduxiſſe plebem; nam fallere non potuit Chriſtus, nempe bonus, in quem nullus omnino dolus poteſt irrumpere. Seduci etiam non potuit ille, cuius intellectus erat omni ſcientia cælitus informatus.

Ex Philosophia. Veritas cognitionis quid ſit.

Ex Ariſtotele cap. de ſubſtantia: *Ab eo quod res eſt, vel non eſt, propoſitio dicitur vera, vel falſa.* Id eſt, omnis enuntiatio, ſeu cognitio eſt vera, quando rei cognitæ concolor eſt & conformis: falſa verò eſt omnis cognitio, quando diſſonat ab obiecto. At cognitio Chriſti non diſſonat ab obiectis ei ab ortu infuſis. Iudæi ergo malè ſuæ cenſuræ, Chriſti dogmata ſubiecerunt.

Ioan. 14. Veritas rei quid ſit.

Præter eam veritatem cognitionis, quæ in homine Chriſto fuit ſumma, Theologi aliam in eo veritatem agnoſcunt, quatenus eſt Deus, ratione cuius veritatis ait ipſe Chriſtus: *Ego ſum via, veritas, & vita.* Ad cuius intelligentiam operæpretium eſt ſcire, duplex eſſe genus veritatis. Etenim eſt veritas cognitionis, & veritas rei. Veritas cognitionis eſt, conformitas intellectus cognoſcentis cum re cognita. Et hanc in homine Chriſto fuiſſe claram liquidè cõprobaui.

Ex Theologia. Veritas ipſa Deus eſt.

Veritas rei eſt conformitas ipſius rei cum conceptu, quem habuit Deus ab æterno de re illa. Verbi gratiâ, aliquod aurum dicitur falſum, quia non quadrat ei, cuius idea penes Deum eſt ab æterno. Cùm ergo Dei eſſe, non ſit conforme ſolùm eius intellectui, ſed ipſum Dei eſſe, ſuum ſit intelligere; non duntaxat erit in Deo veritas rei quatenus eſt eius eſſe, ſicut ab ipſo Deo cognoſcitur, ſed ipſe Deus erit veritas ipſa, quia Deus habet eſſe, non conforme ſolùm ſuo intellectui, ſed quod eſt ipſum ſuum intelligere, ac proinde magis eſt identitas inter eſſe Dei, & eius intelligere, quàm conformitas, aut aliqua ſimilitudo.

Ex Sanctis Patribus. Chriſtus vt eſt Verbum, veritas eſt.

Chriſtus item ſpectatus vt Verbum, eſt ipſa veritas. Etenim ex Auguſtino libro de vera religione, cap. 36. *Veritas eſt ſimilitudo principij.* In vnoquoque ente, rei veritas eſt, quando ſuo principio eſt ſimile; at intellectus Dei eſt omnium planè rerum principium: Ergo Dei Verbum procedens ab intellectu Patris non in ſimilitudine, ſed in identitate eſſentiæ non habebit in ſe veritatem tantùm quatenus eſt ſimilitudo ſui principij, ſed erit veritas ipſa, quia eſt ipſa ſui principij eſſentia. Quamuis enim in Deo tres ſint perſonæ. Vna tamen eſt eſſentia eadem tribus in perſonis. Et ita Dei Verbum, veritas ipſa poteſt congruè nuncupari.

Ex Philosophia. Analoga prædicatio quid ſit.

Imò verò, verum omne, verum vt ſit, habet ab æterna illa veritate, ſicut ex Philoſophiæ principiis clariùs innoteſcet. Quando aliquid prædicatur vniuocè de multis, illud in quolibet eorum ſecundùm propriam rationem inuenitur; ſicut animal reperitur iuxta ſuam propriam rationem in qualibet ſpecie animalis. Cùm verò dicitur aliquid analogicè de multis, illud inuenitur in vno ſolùm ſecundùm propriam rationẽ, à quo vno, voce concolori, cætera nominantur.

Exempli causâ, ſanum dicitur de animali, medicina, & vrina ita tamen vt ſanitas iuxta ſuam propriam rationem, non medicinæ, vel vrinæ quadret, ſed duntaxat vni verè ſano competat animali. A ſanitate verò animalis dicitur medicina ſana, quia conciliat illi morbido ſanitatem. Dicitur & vrina ſana, quia ſignificat animal eſſe ſanum. Sicque licèt propriè non ſit ſanitas in medicina, neque in vrina; tamen eſt aliquid, ratione cuius vtrique nomen illud ſanitatis conuenire poteſt. Nam medicina facit vt benè habeat animal: vrina verò bonam valetudinem denotat animalis.

Veritas vna eſt æterna, à qua vera alia omnia nuncupantur.

Sic quando dicimus res aliquas eſſe veras, illæ veræ ſunt vna prima veritate, cui vnumquodque aſſimilatur ſecundùm ſuam entitatem. Licèt ſint plures ſint eſſentiæ, ſeu formæ rerum, vna tamen eſt veritas intellectus diuini, cui vt ſunt conformes eſſentiæ, ita veras etiam appellamus.

Chriſtus cur Iudæis primò prædicarit.

Ergo benè quadrat Chriſto nomen doctoris, cùm veritas cognitionis atque rei in ſummo penes eum ſit. Quod verò primò Iudæos inſtituerit doctrina ſua, conſultò fecit. Primò quidem, vt oſtenderet, per ſuum aduentum adimpleri factas olim Iudæis promiſſiones; non autem Gentilibus, idolorum cultui mancipatis. Paulus eò reſpexit ita fatus: *Dico Chriſtum Ieſum miniſtrum fuiſſe circumciſionis, propter veritatem Dei, ad confirmandas promiſſiones Patrum.* Paulus ibi Chriſtum vocat miniſtrum circumciſionis, id eſt, Iudæorum prædicatorẽ, circumciſionis vſurpando nomen pro Synagoga, quam ſuſcepit à Patre prius quàm Gentes alias inſtruendam.

Rom. 15. Chriſtus quare dicatur miniſter circumciſionis.

Rom. 13.

Secundò priùs Hebræos initiauit, vt aduentus eius oſtenderetur eſſe à Deo: *Quæ enim à Deo ſunt, ordinata ſunt,* vt Paulus ait. Hoc autem debitus exigebat ordo, ſuam vt doctrinam proponeret Hebræis, qui Deo propinquiores erant per fidem, & religionem, & poſtea per Iudæos iam edoctos, Gentes alias erudiret. Vnde ſuper illud Matthæi: *Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael;* Hieronymus ita fatur: *Non hoc dicit, quin & ad Gentes miſſus ſit, ſed quòd primùm ad Iſraël miſſus eſt.* Et Iſaias Propheta, Dei perſonam induens: *Mittam ex eis, qui ſaluati fuerunt ad Gentes, & annuntiabunt gloriam meam Gentibus.*

Ex SS. Patribus. Matth. 15.

Iſa. cap. vlt.

Gentibus cur primò Chriſtus non prædicauit.

Tertiò, vt Iudæis omnem adimeret anſam calumniandi, vt acutè notat Hieronymus in c. 10. Matthæi: *Oportebat* (inquit) *primùm aduentum nuntiari Iudæis, ne iuſtam haberent excuſationem, dicentes, ideò ſe Dominum reieciſſe, quia ad Gentes & Samaritanos Apoſtolos miſerit.*

Apoc. 2.

Philip. 2.

Quartò demum, quia Chriſtus per crucis victoriam meruit dominium Gentium, iuxta illud Apocal. *Qui vicerit, dabo illi poteſtatem ſuper Gentes, ſicut & ego accepi à Patre meo.* Et ad Philippenſes. *Quia factus eſt obediens vſque ad mortem crucis, Deus exaltauit illum, vt in nomine* IESV *omne genuflectatur, & omnis lingua ei confiteatur.* Idcirco ſuam ante Paſſionem noluit ſuam doctrinam alteri quàm Hebræo populo prædicari. Sed poſt agones ſuos & mortem diſcipulis hoc præcepit: *Euntes docete*

omnes

Matth. vlt.

omnes Gentes. Ideoque ſua Paſſione inſtante videns aliquos Gentiles velle talis doctrinæ participes eſſe, votis eorum non annuit tunc, ſed ait: *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Et Auguſtinus tract. 51. in Ioan. *Se* (inquit) *dicebat granum mortificandum in infidelitate Iudæorum, & multiplicandum in fide omnium populorum.*

Ioan. 12. Chriſtus granū frumenti quādo mortificatum & viuificatum.

Chriſtus docuit exemplo.

A virtutum omnium praxi ille ſuam prædicationem exorſus eſt. Etenim exemplum bonorum operum omnibus exhibitum, familiare potenſque fuit argumentum eius, ad ſuadendum hominibus obſequium virtutis, à cuius tramite deuiarant. Vnde vale dicens Apoſtolis pridie Paſſionis ait: *Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Et duo diſcipuli euntes in Emmaus hoc teſtimonium perhibuere vitæ illius, vt dicerent fuiſſe virum potentem opere, & ſermone. Lucas item: *Cœpit* (inquit) *Ieſus facere, & docere.*

Ioan. 13. Luc. vlt. Act. 1.

Doctoris duæ partes neceſſariæ.

Itaque doctrina vera, & exēpla, duo ſunt cardines, in quibus vertitur omne doctoris ſeu concionatoris officiū, quod nemo debet vna deficiēte illarum partium exercere. Ideoque duplex de concionatore ſolet inquiſitio fieri; prima quidem de doctrina, An ſit orthodoxa, & ſufficiens. Altera de moribus, ne fortè vita nequam & peruerſa fidem detrahat diſciplinæ veræ & ſinceræ, quam in magna corona plebis ille ſacro ex pulpito commendauit.

Ex Ivre Civili. Doctores ſpurij carpuntur.

Imperatores non ius vnicuique dedere, tale munus, id eſt doctoris officium gerendi; imò viros, qui ſe ad hoc publicum obſequium ingeſſere modo incongruo, voluere ſuo ab hoc officio vſurpato turpiter amoueri. Ecce legem Imperatorum Theodoſij, & Valentiniani. *Vniuerſos, qui vſurpantes ſibi nomina magiſtrorum, in publicis magiſtrationibus cellulíſque collectos vndecunque diſcipulos circumferre conſueuerunt, ab oſtentatione vulgari præcipimus amoueri.* Lege. Vniuerſos. Cod. De ſtudiis liberalibus lib. 11. tit. 18. Lege vnica.

Ex Ivre Canonic. Sacerdotes ſtudere debent.

Quia prædicationis onus incumbit presbyteris, & præſertim illis, ad quos pertinet cura animarum; Eccleſia ſancta cauit ne ſacerdores ea quæ ſpectant ſalutem animarum illis commiſſarum turpiter ignorarent. Ecce canon. *Sacerdotes legere ſanctas Scripturas frequenter admonet Paulus Apoſtolus, dicens ad Timotheum: Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ, ſemper permane in his. Sciant igitur ſacerdotes Scripturas ſanctas, & canones, vt omne opus eorum in prædicatione & doctrina conſiſtat: atque ædificent cunctos, tam fidei ſcientiâ, quàm operum diſciplinâ.* Can. Ignorantia. diſt. 38.

Sacerdotes debent vacare inſtructioni plebis.

Concolor eſt iſte canon. *Quando presbyteri in parochiis ordinantur, libellum officialem à ſuo ſacerdote accipiant, vt ad Eccleſias ſibi deputatas inſtructi ſuccedant, ne per ignorantiam etiam in ipſis diuinis ſacramentis offendant. Cùm verò ad litanias, vel ad concilium venerint, rationem reddant ſuo Epiſcopo, qualiter ſuſceptum officium celebrent.* Canone Quando diſtinct. 38.

Concionatores ſeu doctores cauere debent ne in ſcopulos impingant, in quos Auguſtinus olim incurrit, faſtiendo ſacras literas, vt contextas eo ſtylo, qui non accedit ad lepores & pigmenta nitida Ciceronis. Pertæſi namque rudem & incomptum loquendi Scripturæ Sacræ modum, auctorum gentilium ſpiritum ebibent, & indole Ethnicorum induta, libros profanos auidè & incautè terent. Poſtremò demum ſpernendo ſacram annonam, quam Scriptura Sacra ſuis ſtudioſis adfert, rhetorum floſculis inhærebunt.

Audiendus eo in argumento monens doctores Auguſtinus quid facto opus ſit. Sic ille libro De catechizandis rudibus: *Sunt* (inquit) *quidam de vſitatiſſimis ſcholis grammaticorum oratorumque venientes; quos neque inter idiotas numerare audeas; neque inter illos doctiſſimos, quorum mens magnarum rerum eſt exercitata quæſtionibus. Hi ergo, qui loquendi arte cæteris hominibus excellere videntur, cùm veniunt vt Chriſtiani fiant, hoc amplius quàm illis illiteratis impertire debemus, quòd ſedulò admonendi ſunt, vt humilitate induti Chriſtiana, diſcant non contemnere quos cognouere morum vitia quàm verborum amplius deuitare, & cordi caſto linguam exercitatam nec conferre audeant, quam etiam præferre conſueuerunt.*

Religio Chriſtiana docet vitare morum vitia potius quàm ſermonis.

Auguſtinus hoc contextu dum perſtringit auditorum faſtidium conceptum, ob Scripturæ Sacræ nudum & ſimplicem ſtylum, concionatores ait debere ſuis auditoribus ingerere, non à Chriſtiano peti floſculos & venuſtatem in ſermone, ſed exigi in actione morum innocentiam, quia religio Chriſtiana ſuos profeſſores inſtituit non ad cauendos linguæ lapſus oratori inglorios, ſed hortatur ad illibatæ vitæ infenſa vitia declinanda.

Auguſtinus eo conſilio opportunè cauet & diſcipulis, & magiſtris. Qui namque docet ex ſuggeſtu, religionis noſtræ decus & gloriam eſſe penes virtutū omnium praxim, aſtruere cogitur exemplo vitæ à vitiis defœcatæ, verum eſſe quod ſermone docet. Argumentis enim inertiùs quàm exemplis ad virtutis obſequium homines inducuntur.

Religionis noſtræ primum & præcipuum ſtudium eſſe vitam excolere, non ſermonem, Auguſtinus eo in libro rogat à magiſtris fidei in concione ſuis diſcipulis omnibus inculcari: *His* (inquit) *maximè vtile eſt noſſe, ita præponendas eſſe verbis ſententias, vt præponitur animus corpori. Ex quo fit, vt ita malle debeant veriores quàm diſertiores audire ſermones, ſicut malle debent prudentiores quàm formoſiores habere amicos.*

Sententiæ ſunt verbis præponendæ.

Gregorius Magnus, vnus è quatuor ſummis Eccleſiæ doctoribus, conſcius induſtriæ, quam adhibere debet homo, Dei verbum diſſeminans, in præfecto ſeu concionatore duo deſiderat, vt ſalutare veri doctoris opus agat, & ei indicto munere perfungatur. Vnum eſt, ſcientia ſale condita, prudens vt ſit & diſcretus in delectu rerum, quas explicare debet. Alterum eſt, ſingulare robur animi, ad carpendos dyſcolos hominum mores, & gliſcentia vitia perſtringenda.

Doctor eſſe debet ſciens vt doceat, & generoſus vt arguat.

Quando deſunt illa duo in doctore, notant ei inſtare malum ingens, vlciſcente Deo ignorantiam noxiam in doctore, & ignauiam peſſimam in cenſore, mores cunctante malos & reprobos ex pulpito condemnare.

Ex medicina. Oculorum obſcuratio cum virium exolutione, mala.

Hippocratis oraculum eſt lib. 2. Coacarum, cap. 6. prænotione 11. Ὀμμάτων ἀμαύρωσις, καὶ τὸ πιεζωδὲς, καὶ τὸ ἀχλυῶδές τι κακόν. Id eſt. *Obſcuratio oculorum, & concretio graue malum portendit.* Et ſequenti prænotione dicit, hanc oculorum caliginem ἅμα ἀψυχίῃ σπασμῶδές σωπτό-μως. Id eſt, cum exolutione virium indicare citam conuulſionem. Concionatoris hebes eſt acies mentis, cùm ignorat ea, quæ callere debet; & quando reos increpare timet, tunc eius ſunt fractæ vires, & inde malum ingens huic homini præſagitur.

Concionatoris officiũ duo requirit.

Ex SS. Patribus. Concionator meticuloſus arguitur. *Iſai.* 56. *Ezech.* 13.

Audiendus Gregorius parte 2. paſtoralis, cap. 4. *Sit* (inquit) *rector diſeretus in ſilentio, vtilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticeſcat. Nam ſicut incauta locutio in errorem pertrahit; ita indiſcretum ſilentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Sepe namque rectores improuidi, humanam gratiam amittere formidantes, loqui liberè recta pertimeſcunt, & iuxta veritatis vocem, nequaquam iam gregis cuſtodia, paſtorum ſtudio, ſed mercenariorum vice deſeruiunt, quia veniente lupo fugiunt, dum ſe ſub ſilentio abſcondunt. Hinc namque per Prophetam eos Dominus increpat dicens: Canes muti non valentes latrare. Rurſus queritur dicens: Non aſcendiſtis ex aduerſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael, vt ſtaretis in prælio in die Domini. Ex aduerſo quippe aſcendere, eſt pro defenſione gregis, voce libera huius mundi poteſtatibus contraire. Et in die Domini in prælio ſtare, eſt prauis decertantibus ex iuſtitia amore reſiſtere. Paſtorem enim recta timuiſſe dicere, quid eſt aliud, quàm tacendo terga præbuiſſe? qui nimirum ſi pro grege ſe obycit, murum pro domo Iſrael hoſtibus opponit.* Hæc ille, velut exolutionem & remiſſionem animi carpens in cenſore, cuius eſt in vitia debacchari.

Quia, vt ſum præfatus, hebes oculus in doctore malum portendit omen, nam deſignat eum neſcium eſſe rerum, quarum conſcius eſſe debet; idem Gregorius doctorem inſtituens, illo prælibato loco fatur vt deſcribam: *Per Iſaiam* (inquit) *Dominus admonens dicit: Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam. Præconis quippe officium ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotium accedit, vt ante aduentum iudicis, qui terribiliter ſequitur, ipſe clamando gradiatur. Sacerdos ergo ſi prædicationis eſt neſcius, quam clamoris vocem daturus eſt præco mutus? Hinc eſt enim, quòd ſuper paſtores primos in linguarum ſpecie Spiritus Sanctus inſedit, quia nimirum quos repleuerit, de ſe protinus loquentes facit.*

Iſa. 58. Sacerdos ignarus reprehenditur.

Linguæ genus duplex.

Nota, duplex eſſe genus linguarum, ſcilicet vnum, quod ratione vocis auribus inſonat ſermonis obſequio. Alterum verò genus linguæ dici poteſt bonum opus, quod loquela manus eſt. Et reuera manus explicatæ bonis in operibus, homines faciliùs inflectunt ad ſtudium virtutis quàm ſermones, qui ſæpe vitâ voci diſpari mentiuntur. Vnde benè monet Seneca epiſt. 38. *Non* (inquit) *multis verbis opus eſt, ſed efficacibus. Seminis modo ſpargenda ſunt.* Chriſtus ei præiuerat ita fatus: *Semen eſt verbum Dei.* Quippe ſicut ſemen porrecta manu ſpargitur, & non ore; ita Dei verbum non debet ore ſolùm, ſed congruo ſermoni opere ſeminari. Etenim argumenta boni operis citò fidem faciunt; ſermones verò parum afficiunt, & præſertim ſi ſint diſcolores ſelectæ voces oris elegantis, & reprobæ prædicantis hominis actiones.

Luc. 8. Verbum Dei cur dicatur eſſe ſemen.

Ex Hiſtoria.

Ex Chronicis Minorum opportunè probo hæc præfata tribus hiſtoriis, quarum prima refert induſtriam, qua Beatus Franciſcus vſus, homines inflexit ad contemptum mundi. Mittebat ille ſuos religioſos in vrbem, homines diſcalceatos, oculis demiſſis, taciturnos, & mente Deo intenta, ſciens quantùm poſſint virtutis exempla, vitæ vt ſanctioris propoſitum omnibus inſinuent. Appoſitè ad intentum ſeraphici Patris, viſâ ſolâ fratrum Minorum compoſitione, ciues ad religioſæ vitæ conſilium fortiter vrgebantur.

Exemplorũ efficacia.

Ipſe Beatus Franciſcus eo argumento fidem abundè ſuis ſermonibus conciliauit, quos dubios aliquando fecit Imperator Fredericus, qui auditâ famâ viri ſancti, & concionum eius, hominem ſubornauit, qui pellice eleganti conducta, votum caſtitatis eius corrumperet. Sed tantùm abeſt vt illa virum ſanctum induxerit ad peccandum, quinimò ſanis eius conſiliis mulier impudica frugem ad meliorem ſe recepit, quo audito, ingemuere ſibi Princeps incredulus, & aulici eius, qui hoc turpe nefas, & ſacrilegum facinus attentarant. Nam credidere, maius argumentum eſſe vitæ ſanctæ, declinare malum, quàm eloquenti ſermone bona conſilia auribus ingerere. Non magni fecere voces grandiloquas, quas ſuſpectas fecere vitam neſcientes huius ſancti. quem poſtea ſuſpexere ſcitâ eius inclytâ ſanctitate.

Exemplum continentiæ B. Franciſci.

Exemplo ſuo tyrannum emolhit B. Antonius.

Ezelinus, homo ferox & crudelis, vſurpata ſibi Paduæ ditione, ciues plurimos occiderat, & nefandis aliis ſeſe criminibus obſtrinxerat, nemine prorſus audente trucem hunc adire virum. Antonius Beati Franciſci alumnus eum adiit, & acriter corripuit, in nomine Dei præcipiens, vt à nefariis in poſterum & inhumanis actibus abſtineret. Impos ille ſui & anxius tyrannus, neſcius quid ageret, ſtatuit tentare Dei præconem, & facere periculum virtutis eius. Familiares quoſdam ſuos miſit ad Antonium cum muneribus amplis, eo intento, virum vt ſanctum confoderent, ſi porrecta manu oblata dona acciperet; ſed ille memor voti paupertatis omnia contempſit, & ita vitæ ſuæ conſulendo, dirum hunc & atrocem hominum tortorem aliquamdiu continuit, illo ſuo exemplo magis proficiens, quàm terroribus atque minis, quas illi carnifici primitus intentarat.

Ex SS. Patribus. Doctores meliores diſcipulis ſuis eſſe debent.

Itaque non debet argui de peccato homo, cui incumbit ex munere carpere delinquentes. Vnde ſcitè monet Hieronymus ad Titum cap. 2. *Qualis erit ædificatio diſcipuli, ſi ſe intelligat magiſtro eſſe maiorem?*

Gregorius ait, prædicationem, atque bona opera, eſſe duo Sacerdoti indicta, pœnâ mortis appoſitâ nefario & tacito Sacerdoti. Sic ille parte 2. Paſtoralis, cap. 4. *Moyſi præcipitur, vt tabernaculum ſacerdos ingrediens tintinnabulis ambiatur, vt videlicet prædicationis voces habeat, ne ſuperni inſpectoris iudicium ex ſilentio offendat: ſcriptum quippe eſt, vt audiatur ſonitus, quando ingreditur, vel egreditur ſanctuarium in conſpectu Domini, & non moriatur. Sacerdos namque ingrediens, vel egrediens moritur,*

Sacerdotes prædicare debent.

ritur, ſi de eo ſonitus non auditur, quia iram contra ſe occulti iudicis exigit, ſi ſine prædicationis ſonitu incedit. Aptè autem tintinnabula veſtimentis illius deſcribuntur inſerta. Veſtimenta enim ſacerdotis quid aliud quàm recta opera debemus accipere? Propheta teſtante, qui ait: Sacerdotes tui induantur iuſtitiam. Veſtimentis itaque illius tintinnabula inhærent, vt vita viam cum lingua ſonitu ipſa quoque bona opera ſacerdotis clament.

Pſal. 131.

Chriſtus à pœnitentia ſuadenda ſuas exorſus eſt conciones, Matthæo teſte, cuius hoc eſt eloquium: *Ieſus cœpit prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite.* Et tenerà debent concionatores eò collimare, ſuos vt omnes ſermones dirigant ad pœnitentiam hominibus omnibus inculcandum.

Matth. 4. Pœnitentia à Chriſto prædicata.

Ex Baronio Tomo vndecimo Annalium ſub anno 1095. Vrbanus II. Papa plures habuit ſermones in Concilio Claromontano, coacto ſolo ferè intento, ſuam vt Chriſtiani Reges opem conferrent pro redimenda plaga Orientis, vbi eſt Ieruſalem. Pontifex inquam ille ſuas conciones ſic concluſit, vt conſtat adhuc hodie ex ſchedis Bibliothecæ Vaticani: *Vos* (inquit) *fratres coepiſcopi, conſacerdotes, & cohæredes Chriſti, per Eccleſias vobis commiſſas idipſum annuntiate, & viam in Ieruſalem toto ore vniuerſaliter prædicate.* Concio Pontificis eſt ſortita ſuum effectum, & orbis Chriſtianus eò contendit, quò Vrbani Papæ monita perurgebant. O Dei præcones, illud eſto thema concionum omnium quas texeris: *Pœnitentiam agite.* Ad hoc argumento ſuum concionatoris onus gerere incepit Chriſtus, quod periode ſonat, ac demonſtrate viam cœli, vbi eſt Ieruſalem illa mater noſtra, quæ nos aliquando læta ſinu ſuo eſt reduces exceptura.

Ex Historia. Vrbani II. Papæ quales erant conciones.

Concionatores, cauete quæſo tritis à næniis Ethnicorum, & fabulis Poëtarum, hoc vnum altè vobis inſideat, ſcilicet partium veſtrarum eſſe, demonſtrate viam populo, quà itur ad ciuitatem Ieruſalem. Compendioſa via eſt pœnitentia; hanc ergo ſicut par eſt congruo ſermone, vitaque ſibi benè conſcia prædicate.

Fuit & perculſus eo zelo Nilus Abbas, vt ex eius vita liquet, cuius aliqua fragmenta refert Baronius vndecimo Tomo Annalium ſub anno 1000. Imperator Otho III. apprimè ſciens Abbatem Nilum eſſe virum ſanctum, inuiſit eum, & ditare volens eius cœnobium, obtulit amplas opes. Cui Nilus ait: O Imperator, habe tibi tuiſque gazas: ego nihil prorſus à te quæro, niſi vt attendas ad ſalutem animæ tuæ; ſiquidem ſummus apex Imperij non obſtabit, quin à Chriſto ſicut & homines cæteri iudiceris. Illacrymans Otho pronus ad pedes huius ſancti Abbatis, eum impensè coluit. Malè ſuis auditoribus conſulunt hi præcones verbi Dei, quando volunt aures delinire, rebus eo fine conquiſitis, vt populari auræ litent. Profectò ſuo deſunt officio, ſi ſtudioſè ſuos ſermones non inſtruunt iis argumentis, quæ conducunt ad ſalutem animæ procurandam.

Nili Abbatis conſiliũ datum Othoni Imperatori.

Cõcionator quid exigere debeat à ſuis auditoribus.

Cauendus item alius eſt ſcopulus, in quem plerique viri pij ſeſe vltro immittunt magno Eccleſiæ damno, cùm ſcilicet prædicate volunt ex tempore, ſtudio neglecto, cuius obſequio ſcientia ad prædicandum neceſſaria & congrua comparatur. Sufficiſſe dicunt Apoſtolis innoxiam vitam ad conuertendas omnes orbis oras, nullo prorſus eis ſuffragante ſtudio literarum. Illo freti exemplo viuunt illibatè quidem, ſed literis operam dare nolunt, vnde nocent concionando magis quàm proficiant ignaræ plebi, quæ profectò nequit à litterarum neſciis edoceri.

Concionatori non ſufficit vita innoxia ſine literis.

Error ille cedit in detrimentum Eccleſiæ, quæ à ſacerdote quidem exigit omnium virtutum praxim, vt homines ad pœnitentiam inſtituat: attamen hortatur ad ſtudium, vt coërcere queat æmulorum impetus, & refellere doctè nouas hæreſes inſurgentes.

Ignorantia ſacerdotum eſt noxia Eccleſiæ.

Proſtat eo in argumento trita ſatis Hieronymi ſententia, quam Gloſſa refert 1. Timot. 3. *Sancta* (inquit) *ruſticitas ſolùm ſibi prodeſt, & quantum ædificat exemplo, & vita merito Eccleſiam Chriſti, tantum nocet, ſi deſtruentibus non reſiſtas. Innocens abſque ſermone conuerſatio, quantùm exemplo prodeſt, tantum ſilentio nocet. Nam latratu canum, & baculo paſtorum deterrenda eſt rabies luporum.*

Ex SS. Patribus.

Illa duo, videlicet ſcientiam, & virtutes, quæ ſtipare debent hominem aliis præpoſitum ad inſtituendos eos, probè notat emblema academiæ Altorfinæ, quæ hominem ſacra facientem pinxit aris adſtantem hoc titulo appenſo. MENTE MANVQVE. Nempe duo hæc coëunt ad facienda ſacra, manus ſcilicet, & mens. Manus ad oblationem hoſtiæ; & mens, vt ſacrificium cum attentione debita peragatur. Ita liber Symbolor. Academiæ Altorfinæ.

Ex Symbolis. Conſcientia bona & ſciẽtia ſufficiens Sacerdoti ſunt neceſſaria.

Doctrina notat animum inſtructum congrua diſciplina, plebem vt erudire queat ille, cuius eæ ſunt partes. Manus verò bonum opus ſignificat. Quod perinde eſt ac dicere, conſcientiam benè ſibi conſciam, & congruam ſcientiam partes eſſe, quibus officium concionatoris optimè coaleſcit. Etenim conſtare debet MENTE, MANVQVE.

Ad quid aſtantes concionibus homines obſtringantur.

In hæc verba:

Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribus, vtroque Ivre, Historia, Symbolis, et Medicina.

Omnibus id à natura ſatum eſt, vt ſcilicet vnicuique ſua in arte credant. Verbi gratia, metallum aliquod quando venit ad examen, & liquatur in fornace, vt ſciatur, aurum ſit necne purum, aut ſpurium, creditur aurifici, de metalli natura dubia decernenti. Vtque trito dicitur adagio: In omni re ancipiti creditur expertis: imò viri docti longum facientes iter, quando viæ rectæ neſcij hærent in biuio, pueris & bubulcis vltro ſolent adhibere fidem, carpentes iter, quod aliarum omnium planè rerum ignari homines indicarunt.

Vita noſtra eſt via ad cœlum.

In præſenti vita velut in via ſumus; & Theologi idcirco vocant viatores, eos qui in hoc æuo degunt, quia vt cœlo nati ſumus, ita cœlum verſus imus, vt in patriam à Deo electis hominibus ante omnia ſæcula deſtinatam.

Fides eſt ſupra naturæ vires.

Doctiſſimis quibuſque vitis Gentilibus inuia veritas illa fuit, vtpote ſupra vires humani intellectus, qui ſupernaturalia arcana nequit vno ſolo rationis vtens lumine penetrare. Fideles verò Deo reuelante norunt hæc ſecreta, quæ pertinent ad ſalutem. In his myſteriis, ignotis omnibus hominibus extra fidem poſitis, vnum valde nobis neceſſarium eſt, ſcilicet notitia perfecta viæ, quæ ad nanciſcendam gloriam æternam eſt Chriſtianis omnibus ineunda.

Fidei articulos Deus vult addiſci à Doctoribus.

Eſtò Deo ſolo reſerante ſcite queat homo viam cœli; attamen per alios deſtinauit iter hoc oſtendi. Noluit ipſe Deus hanc indicare viam Paulo iam conuerſo: ſed miſit eum ad Ananiam, quo doctore ſciuit ea quæ ſpectant ad ſalutem animæ comparandam.

Ex Theologia.

Fidei obiecta materialia, quænã ſint.

Theologi ſupernaturalia media illa vocant obiecta materialia fidei, quibus vt per habitum fidei Chriſtianæ aliquis aſſentiatur, præter ipſam reuelationem neceſſe eſt eiuſmodi veritatem ab Eccleſia proponi tanquam à Deo reuelatam, & fide credendam. Et hæc propoſitio ab Eccleſia facta, eſt conditio ſine qua non ordinariè fidei aſſenſus non elicitur. Chriſtus idcirco ſuos Apoſtolos Eccleſiæ primores in omnes terræ plagas miſit, vt media illa, quibus eſt concilianda ſalus animæ prædicarent. Vnde Paulus ait: *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante? Quomodo verò prædicabunt niſi mittantur, &c. Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* (*Rom. 10.*)

Ex Philoſophia.

Cõditio ſine qua non, eſt neceſſaria, vt cauſa ſuum effectũ ſortiatur.

Conſtat item ex Philoſophia, requiri ſemper aliquam conditionem ſine qua cauſa ſuum non ſortiretur effectum, & vtplurimum conditio illa eſt approximatio ſubiecti ad cauſam, quæ debet ex illo nouum quidpiam efficere. Verbi gratiâ, de ligno fiet ignis, ſi ligna foco adiecta ſint; ſed nuſquam lignum à remotis ignibus accendetur. Ita, licet prædicator è ſuggeſtu ſatagat erudire plebem, ille nequit initiare ſua diſciplina procul abſentes, qui ſi vltro ſuam præſentiam ſubtrahunt his qui neceſſaria abſolutè docent ad ſalutem; cùm delinquunt, ignorantia non ſuffragatur eis, imò cedit ad augmentum pœnæ, quia ignorare illa, quorum notitia eſt neceſſaria ad ſalutem, nequiter affectarunt. Cùm verò ſacris aſtant concionibus non tenentur tantùm adhibere fidem dictis, ſed exhibere Deo obſequium indictis & præſcriptis operibus firmiter obſtringuntur.

Ex Ivre Civili.

Debita debẽt promulgari priuſquam exigi.

Imperatores Theodoſius & Valentinianus voluere quidem præmoneri plebem de debitis ærario Imperij; ſed illa plebis notitia accepta, ſuo de penſo gazis Cæſaris inferendo, non abſoluit eam à debito, imò ſtrictiùs illam mandati Principum conſciam obligauit. Ecce legem: *Particulari delegationum notitia, ante indictionis exordium, ſingulis tranſmiſſa prouinciis, collationis modum à poſſeſſoribus multò antè proſpectum deuotionis ſolita, non ſubitis calumniis tua ſublimitas faciat imputari: vt & prouincialibus ſubeundi diſpendij neceſſitas auferatur, & officiis inferendi damna, licentia denegetur.* Lege, Particulari, Codice, De Indictionibus, lib. 10. titul. 17. lege 2.

Ex SS. Patribvs.

Chriſtus non beatos dixit eos, qui audiunt verbum Dei, ſed qui cuſtodiunt illud; quid verò ſit cuſtodire Dei verbum, opportunè docet Auguſtinus in Pſal. 118. *Cuſtoditio* (inquit) *verborum Dei intelligenda eſt operatione præceptorum: fruſtra enim cuſtodiuntur memoria, ſi non cuſtodiantur & vita: nam verba Dei tenendo agunt quidam ne obliuiſcantur: nec agunt viuendo, vt corrigantur.* Chriſtus à Chriſtiano petit & cor & brachium, vtrique volens imprimi vt ſigillum; in corde quidem per fidem, & amorem; in brachio verò, bona per opera fortiter exantlata. Conſonant illa Beati Iacobi Apoſtoli effata: *Eſtote* (inquit) *factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes voſmetipſos.* (*Iacob. 1.*)

Fides inutilis eſt ad ſalutem ſine bonis operibus.

Non ſufficit habere fidem dictis in concione, quaſi informis illa fides ſaluare queat; ſed operæpretium eſt ad aſtruendam animæ ſalutem, corroborare fidem bonorum operum ſolidis argumentis. Auguſtinus eam acutè fidem damnat, quæ fuit in Iudæis quibuſdam non audentibus præ aliorum metu Chriſto dare manus. Sic ille tract. 53. in Ioan. *Videte quemadmodum notauerit Euangeliſta, & improbauerit quoſdam, quos tamen in eum credidiſſe dixit, qui in hoc ingreſſu fidei ſi proficerent, amorem quoque humanæ gloriæ proficiendo ſuperarent.* Inutilis profectò fides illa fuit, quam & Ioannes meritò ſuggillauit: *Multi* (inquit) *ex Principibus crediderunt in eum, ſed non confitebantur. Dilexerunt enim magis gloriam hominum, quàm gloriam Dei.* (*Ioan. 12.*)

Auguſtinus item credentes prædeſtinatos à reprobis ſic diſtinguit, vt ſint opera bona velut teſſeræ beatorum. Sic ille ſuum probat intentum tract. 54. in Ioan. *Quidam* (inquit) *crediderunt prædeſtinati in vitam æternam; quidam verò non crediderunt. Eorum autem, qui crediderunt, alij vſque adeò confitebantur, vt palmarum ramis acceptis venienti occurrerent, in eadem laudis confeſſione lætantes. Alij verò ex Principibus confiteri non audebant, vt de Synagoga non eijceremur.* Hactenus Auguſtinus, ſcitè docens, non eſſe debere fidem electi hominis otioſam.

Iacobus etiam auctoritate ſua compendiosè litem hanc dirimit: *Quid* (inquit) *proderit, fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides ſaluare illum.* (*Iacob. 2.*) Chriſtus ipſe clamat, in die Iudicij extremi caſſam fore fidem, qua mediante plura ſigna ſunt edita, ſi non fuerit illa fides ſtipata bonis operibus: *Multi* (inquit) *mihi dicent in illa die: Nonne in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus? Quibus confitebor, quia nunquam noui vos; diſcedite à me, qui operamini iniquitatem.* (*Matth. 7.*)

Eſtò plures in Chriſtum crediderint; ille tamen carpit eos vt incredulos: *Si* (inquit) *veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* In hos Principes Iudæorum inuehitur, qui corde quidem concepere fidem; ſed hanc exerta manu, id eſt, externo bono opere, prodere detrectarunt.

Hodie pleroſque ſui erroris habent conſcios auditores illi Chriſti, hos ſcilicet, qui eruditis concionibus adſunt, dicta probant, & extollunt;

ſed

ſed idcirco ſuis à vitijs minimè conuertuntur. Inueſtigate liber huius mali cauſam, vt eâ reſeratâ malo huic prouidè conſulatur.

Ex Philosophia.
Senſatio tria requirit vt perfectè fiat.

Tota labes huius deliquij petitur ab imperfecto modo viris reprobis inolito, quo perfunctoriè verbum Dei audiunt. Eſt hic Philoſophia conſulenda, nobis vt conſtet de imperfectione modi, quo conciones audire ſolent homines, præconum verbi Dei pulpita circumſtantes. Ad ſenſationem omnem perfectam requiruntur abſolutè tria. Primum eſt, optima diſpoſitio ſenſus; alterum eſt, congrua approximatio debiti obiecti, quæ duo priſci Philoſophi credidere ſatis eſſe, ſuum vt actum ſenſus quilibet eliceret. Sed Caietanus vnum tertium aduertit, quo deficiente patet omnes ſenſus hominis otiari.

Illud eſt, mentis applicatio ad obiectum. Verbi gratiâ, Paulus animo abſtracto Petrum non videbit, eſtò Petrus ei intimus & iuxtà ſedens eius oculis obuerſetur.

Mentis tres operationes.

In concione ſolent homines ſic peccare: quia aure quidem excipiunt verbum Dei, ſed imperfectè ſolùm mens auditis à præcone ſacris vocibus applicatur. Tres autem ſunt operationes mentis, vna eſt apprehenſio ſimplex, altera iudicium, tertia diſcurſus. In ſimplici apprehenſione nihil peccat, neque meretur homo, quia ſicut ait Ariſtoteles, Abſtrahentium non eſt mendacium. In ſecunda operatione ſuum iudicium de concione profert homo, nihil inde tamen perfectum atque ratum inferens, donec ex præmiſſis aliquid à ratiocinante anima concludatur.

Verbum Dei perfectè audire quid ſit.

Auditores ſæpe dicunt, & iudicant eſſe ſana & ſalutaria conſilia, quæ dictantur ex pulpito; attamen inde nolunt inferre, ſuam reprobam antè vitam, eſſe frugem in meliorem protinus immutandam. Cùm ergo trium operationum mentis vna deſit, quæ eſt potiſſima, nonne liquet ex Philoſophiæ fontibus, maximam hominum partem illudere verbo Dei, qua eo intento ſacras ædes non adeunt & frequentant, vt aliud vitæ genus ineant, ſed vt de concione ſuam ſententiam ferant, & concionator ab eis iniuſtis cenſoribus lepidis dicteriis notetur; quodque peius eſt, acerbo ſcommate configatur.

Ex Iure Canonico.
Verbo Dei eſt ea reuerentia deferenda, quæ Euchariſtiæ exhibetur.

Quiſquis intereſſe ſolet concioni abſque intento morem gerendi præceptis ibi auditis neceſſariis ad ſalutem, ille Dei verbo facit iniuriam, vt argutè probat textus iſte iuris Canonici. *Interrogo vos fratres; dicite mihi: Quid vobis plus eſſe videtur, Verbum Dei, an corpus Chriſti. Si verum vultis reſpondere, hoc vtique dicere debetis, quòd non ſit minus verbum Dei, quàm corpus Chriſti. Et ideo quanta ſollicitudine obſeruamus, quando nobis corpus Chriſti miniſtratur, vt nihil ex ipſo de noſtris manibus in terram cadat, tanta ſollicitudine obſeruemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde noſtro pereat, quia non minus reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille, qui corpus Chriſti in terram cadere negligentiâ ſua permiſerit.* Canone, Interrogo, 1. quæſt. 1. Gratianus hæc verba, ſuum in ius Canonicum tranſtulit, ſcripta priùs ab Auguſtino homil. 26. libri quinquaginta homiliarum.

Negligenter audire verbum Dei, eſt concioni adeſſe ſine applicatione trium operationum mentis, quarum præcipua eſt, conceptum ex Dei verbo ratum & fixum propoſitum, vitam in poſterum emendandi.

Verbum Dei negligenter audire, quid ſit.

Ex SS. Patribus.
Verbum Dei diuerſis modis auditur à reprobis, & electis.

Auguſtinus ex diuerſo modo, ſcilicet vtiliter, aut incaſſum diſcernit reprobos ab electis, ita fatus, in tractatu de benedictionibus Eſau, & Iacob: *Simul pluit Dominus ſuper ſegetes, & ſpinas; ſed ſegeti pluit ad horreum, ſpinis ad ignem: & tamen vna eſt pluuia: ſic verbum Dei omnes compluit; videat quiſque qualem radicem habeat, videat quiſque quò trahat pluuiam bonam: ſi eam trahit vt generet ſpinas, nunquid pluuia Dei accuſanda eſt, antequam veniat ad radicem? Dulcis eſt pluuia illa, dulce eſt verbum Dei, donec veniat ad cor malum.* Hactenus Auguſtinus.

Verbum Dei qua ratione debet audiri.

Bernardus vna breui ſententia deſcripſit eum apparatum, quo audire debet homo verbum Dei: *Quærat* (inquit) *anima verbum, cui conſentiat ad correctionem, quo illuminetur ad cognitionem, cui innitatur ad virtutem, quo reformetur ad ſapientiam, cui conformetur ad decorem, cui maritetur ad fœcunditatem, quo fruatur ad iucunditatem.* Hæc ille ſermone 85. in Cantica.

Ex Historia.
Verbi Dei audiri attentè volitas.
Arnulphus fodiédo theſaurum reperit.

Anno 888. vt refert Glaber ſcriptor æui illius, Arnulphus Aurelianenſis Epiſcopus fodiens altè loco in vno, quem deſtinarat, ædes vt ſacras erigeret, ingentem reperit cumulum auri, quo impenſo inſignem Eccleſiam extruxit. Quiſquis in concione fodit altè Dei verbum, & rimatur eo intentu, ſuam vt animam Chriſto ſacram faciat inſtar templi, ille profectò gazas ibi reperiet, ſcilicet theſaurum gratiarum, quæ impensè ſicut par eſt, ſufficient ad animam illam pœnitentem Domino conſecrandam.

Theodori Studitæ epiſtola iacta in ignem, extinguit incendium.
Verbum Dei æſtus luxuriæ extinguit.

Si verbum Dei excipiatur eo animo, vt deinceps homo fiat ſeipſo ſanctior, ſortietur eum effectum, quem Rhabdenſes experti ſunt, auctore Michaele Studita in geſtis S. Theodori Abbatis, à quo ſcriptæ ſacræ Epiſtolæ ſeruabantur inſtar reliquiarum. In oppido Rhabdo fœdum incendium ſubitò accenſum inde ciues abegerat, neſcios vnde ſibi conſulerent. Sed ſtatim atque fuit immiſſa rogo ſacra Theodori epiſtola, flamma, Dei verbum reuerita, ſe in ſubſtrato cinere ſepeliuit. Auguſtinus eam vim ſenſit ineſſe Dei verbo, quod Ambroſij ore excepit; ignis enim luxuriæ, quo ardebat, extinctus eſt; imò ſolo Dei verbo decantato à choriſtis in templo, fletus in ingentes & ſuaues eius anima liquabatur: *Quantum* (inquit) *fleui in hymnis & canticis tuis ſuauè ſonantis Eccleſiæ tuæ vocibus commotus acriter? Voces illæ influebant auribus meis, & eliquebatur veritas tua in cor meum, & ex ea æſtuabat inde affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & benè mihi erat cum eis.* Hæc ille lib. 9. conf. cap 6.

Ex Philosophia.

Si verò Dei verbum gelidis auribus excipitur, & corde gelu concreto vitæ nequam, omni ſua virtute cadit, iuxta ſcitum illud Philoſophiæ: *Omne receptum recipitur ad modum recipientis.* Et: *Vt quiſque affectus eſt, ſic iudicat.* Audita viro ab iniquo Dei verba citò citiùs euaneſcunt.

Ex Medicina.
Aures frigidæ ægris lethales.

Medicina clamat, inſtare vitæ moram extremam ægro, cui aures ambæ frigent, iuxta ſcitum illud Hippocratis lib. 2. Coac. cap. 3. τὰ ὦτα ψυχρὰ κακόν. Id eſt. *Frigidæ aures, malæ.* In his,

his, quæ pertinent ad animæ ſtatum, malè ominamur ei, cui in concione, cordis intima congelaſcunt. Et id appoſitè ad illam prænotionem 4. Hippocratis, lib 2. Coacarum, cap. 3.

Ex Symbolis. Vt ceruus aures arrigendo cauet inſidias; ita ſibi conſulturus homo, vafri hoſtis, id eſt diaboli, laqueos vt decliner, attentè Dei verba ſuo recolet animo, memor huius Symboli academiæ Altorfinæ, quæ in libro Symbolorum ceruum pinxit, ei lemmate hoc appoſito. ARRECTA ATTENTIOR AVRE. Etenim horum omnium, qui interſunt concioni, ille cautiſſimus eſt, qui ARRECTA ATTENTIOR AVRE, Dei verbo excipiendo vacat; ſic omnque tutum agit æuum, componendo vitam ex præſcripto Dei, cautè ſuæ ſic animæ conſulendo. Cerui induſtria ad inſidias declinandas.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Tulerunt lapides, vt iacerent in eum.

DICAM primò, voces hominum blaſphemas, eſſe lapides in cœlum iactos. Namque Deum offendunt blaſphemiæ, ſic dictæ à verbo Græco βλασφημία, id eſt, nocumentum infero. Blaſphemia Deo iniuria eſt, & ex corde duro velut ex lapidicina prodit; ſed in ruinam hominis in Deum impiè debacchantis.

Dicam ſecundò prauos effectus blaſphemiæ, à qua ſicut è ſaxo cœlum verſus vibrato caput eius, qui emiſit, poſtea conquaſſatur.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Abſcondit ſe Ieſus, & exiuit de templo.

DICAM, Ieſum exiuiſſe de templo, id eſt, de Synagoga, quia Iudæi noluere ſacras eius conciones excipere. Egreſſus de templo ſe abſcondit Iudæis, qui eſtò ſacras habeant Scripturas, vbi eſt graphycè depictus Chriſtus; eum non agnoſcunt, vtpote infidelitatis tenebris excæcati.

Secundò dicam, eſſe fatum idem eorum, qui excepto Dei verbo, vitam non emendant. Nempe Deus ita procul ab eis ſit, vt his illum quærentibus in ſupremo agone ſuam ſit hactenus abſconditam faciem auerſurus, quia à Dei verbo ſuas aures aliàs auerterunt.

FERIA

FERIA II. DOMINICÆ PASSIONIS.

TEXTVS EVANGELII.

I. MISERVNT Principes Sacerdotum & Phariſæi miniſtros, Ioan. 7.
vt apprehenderent Ieſum.
II. Dixit ergo Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum
ſum: & vado ad eum, qui miſit me.
III. Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego ſum, vos
non poteſtis venire.
IV. Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt, quia non
inueniemus eum? Nunquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, aut doctu-
rus gentes?
V. Quis eſt hic ſermo, quem dixit: Quæretis me, & non inuenietis; &
vbi ego ſum, vos non poteſtis venire?
VI. In nouiſſimo autem die magno feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat,
dicens: Si quis ſitit veniat ad me & bibat.
VII. Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent
aquæ viuæ.
VIII. Hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in
eum.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, SS. PATRIBVS, ET RATIONE.

PEriere fato iniquo ſeu horrendo viri miſſi ab Ochozia Rege, vt vinculis addictum Eliam Prophetam ſiſterent ipſi Regi, qui malè affectus erga virum illum magnum, capitis ſententiam in illum dicere vt ab illo durè habitus ſe nequiter accingebat. Quippe Propheta Regis perfidiam, & ſatellitum eius deteſtatus animum compoſitus in omne nefas, in perniciem cohortis huius anhelantis in cædes, ore imperioſo globos ignium de cœlo illatæ ſibi iniuriæ vindices euocauit. Hodie melius ceſſit eis, quos Principes Sacerdotum & Phariſæi conduxere, Ieſum vt apprehenderent, & in concilium ſuum traducerent inglori is vinculis irretitum. Miniſtri erroris accingunt ſe operi indicto, licet nefario; ſed vt attentè Ieſum audiere ſua pangentem oracula, abiurauere ſcelus animo conceptum, dedere Chriſto manus, igne ſacro Dei amoris ſubitò conflagrantes. Quippe redux ad Phariſæos illa miniſtrorum turba Ieſum tantis laudibus extulit, vt dixerit, nunquam ſic locutum fuiſſe hominem, ſic teſtata focum amoris, quo tota illa turba Ieſum cordis intimo deperibat. Ochozias verò quia conſuluit Beelzebub Deum Acaron principem dæmoniorum, peſſima morte ſublatus eſt. Iudæi verò quia conuiciis appetiere Ieſum, affirmantes eum conſulere Beelzebub; hoc immane ſcelus nec ipſis etiam æternis ignibus toſti poterunt expiare.

Verbum Dei auditores accendit.

I. Miſerunt Principes Sacerdotum & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum.

Poſtquam deſcripſit Euangeliſta zelum turbarum, quæ innumeris ſignis editis à Chriſto, & doctrina eius illectæ, ſuum dedere ſuffragium in gratiam illius, affirmantes eum eſſe Meſſiam; ſubdit; Principes Sacerdotum & Phariſæos miſiſſe miniſtros, qui violentas manus iniicerent in Chriſtum, quem ſtipabant populi, eſſe verum hunc Meſſiam ore conſonò profitentes. Vt infirmantur oculi debiles effuſa luce nimis rutila; ita liuor ferre nequit inſigne nomen, quod egregia facta ſuo conciliant auctori. Hinc profectò eſt exorta labes mali, quod infecit Principes Sacerdotum atque Phariſæos; quos vrebat inuidia concepta in Chriſtum ratione famæ, quæ quotidie increbreſcens, eum, magno incremento adiecto eius gloriæ, celebrabat;

Inuidiæ natura.

brabat. Aliàs tentauere, Ieſum apprehendere, inſimulantes eum blaſphemiæ, & impietatis in legem Moſaicam; ſed fuere metu populi, qui litabat gloriæ Chriſti, irrita hæc conamina, quæ in diſcrimen vitæ Chriſtum Dominum adducebant. Non deſtitere tamen illi Iudæi, ſæua tabeſcentes inuidia, Chriſtum explorare, ſuo vt perduelli ſatisfacerent propoſito, à quo reſilire nefas erat omnibus conſciis huius arcani. Erat autem propoſitum illud in concilio ad hoc coacto ratum, ſcilicet vt omnes huius concilij participes concordi voto necem Chriſto Domino procurarent.

Chriſtus à Iudæis ſeditioſus eſt appellatus.

Quia igitur blaſphemiæ, & ſpretæ legis Moſaicæ cauſa malè ceſſerat eis ad conſciſcendam ei mortem, populo reluctante prauo illi conſilio, acerrimi hoſtes Chriſti hodie commenti ſunt aliam technam, arbitrantes eam fore ſuæ nequitiæ propitiam. Vt nimirum videre plebem clamare Ieſum eſſe Chriſtum, id eſt, eſſe Regem ſeu Meſſiam promiſſum, captantes hinc anſam, dixere Ieſum commouere plebem, & magnâ Cæſari iniuriâ illatâ, Regis inſulas aucupari. Itaque hoc ſpecioſo ſeditionis prætextu ſuos mittunt ſatellites, vt Ieſum apprehendant, ſeditionis commotæ reum, molientem multa bono Reipublicæ contraria, & affectato Regis titulo Cæſari reſragantem. Huius aſtutiæ, & commenti Iudæorum meminit Euthymius: *Miſerunt* (inquit) *miniſtros Phariſæi, Tanquam ad commouentem populum ad ſeditionem. O dementiam, magis autem inſaniam! Cùm ipſi frequenter tentaſſent, nec potuiſſent; miniſtris rem commiſerunt: vt de furore conſolationem acciperent, ſuam autem imbecillitatem occultarent.*

Chriſtus inuitus non potuit capi.

Philiſthæi milites conduxerant, vt comprehenderent Sanſonem; ſed ille Spiritus Sancti percitus œſtro viros illos mandibula aſinina velut gladio vindice trucidauit. Chriſtus non aſſumptis exuuiis aſini, ſed ſermone ſibi obſtrinxit hos miniſtros, quos vt apparitores, ipſius hoſtes immiſerant: fruſtra namque ſuas inſidias tendunt Chriſto, cui inuito nihil omnino mali inferre poteſt humana induſtria. Vnde delira patet æmolorum Chriſti prudentia, arbitrata ſe poſſe tali Domino præualere. Ita Auguſtinus tract. 31. in Ioan. *Principes illi* (inquit) *audita multitudinis fide, & eo murmure, quo Chriſtus glorificabatur. Miſerunt miniſtros, vt apprehenderent eum. Quomodo apprehenderent adhuc nolentem? Quia ergo non poterant apprehendere nolentem, miſſi ſunt vt audirent docentem.*

II. Dixit Iesvs: adhuc modicum tempus vobiſcum ſum: vado ad eum qui miſit me.

Chriſti mors non potuit accelerari.

September erat menſis, vt ex feſto Scenopegiæ liquet, quo feſto Ieſus hæc miniſtris ait, ſexto ab illo menſe fatis ceſſurus, in ara crucis effuſo ſuo omni ſanguine litaturus. Vnde ſuos ſic æmulos affatus eſt: Quid præmatura morte vitam meam impetitis? ſuperſedete; nihil enim præcipiti fato vitæ meæ demi poteſt, ſponte vado ad momentum, quod ego meæ morti præſtitui. Itaque caſſo niſu contenditis me capere, & decurtare vitæ meæ tempora definita. Ita Auguſtinus: *Quod modò* (inquit) *vultis facere, facturi eſtis; ſed non modò, quia modò nolo. Quare adhuc modò nolo? quia adhuc modicum tempus vobiſcum ſum. Et vado ad eum, qui me miſit. Implere debeo diſpenſationem meam, & ſic peruenire ad Paſſionem meam.*

Chryſoſtomus hom. 49. in Ioan. admiratur manſuetum animum Chriſti, qui potuit igne cœlitus euocato ſuos hoſtes abſumere, eos verò ſecus blandiloquo ſermone ſuo deuinxit obſequio: *Cùm* (inquit) *Chriſtus poſſet, & flectere, & perterrere audientes, quantanus loquitur humilitate? quaſi dicat: Quid me interficere quæritis? quid me perſequimini? Modicum expectate, & non ſequentibus vobis, me vobis capiendum exponam.* Cyrillus ita locum iſtum enucleat, Chriſtum inducendo ſuos æmulos alloquentem: *Fruſtra* (inquit) *in me impietatis gladium exacuiſtis; cohibete inuidentiæ telum, quod ad nihilum recidet; morti vitam non ſubycietis. Reſurgam ad eum, qui miſit me, aſcendam in cœlum veſtra nequitiæ accuſationē apud Angelos & homines præ me ferens. Hi enim redeuntē admirabūtur, illi procedentes obuiam interrogabunt: Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? Ego verò reſpondebo: Has plagatus ſum in domo dilecti mei.* Idem Cyrillus propoſito Chriſti exemplo monet eſſe pia eius ſectanda veſtigia, compeſcendo feros paſſionum motus contra rationem ſæpius inſurgentes: *Oportet* (inquit) *mentem Deo addictam, omnes iræ & paſſionum velut undarum impetus vitare, & manſuetis cogitationibus velut ſerenis zephyris delectari.*

Morale. Patientiæ praxis.

III. Quæretis me, & non inuenietis.

Quamuis ea dicta ſint miniſtris eo fine miſſis vt caperent Chriſtum; illa tamen Chriſtus eo intenio fatus eſt, vt referrent principibus ſacerdotum, & Phariſæis, quos hoc ſermone rerum futurarum præſcio compellabat. Quippe duobus modis Chriſtus à Iudæis poſt reſurrectionem quæſitus eſt. Primò, exercitu Romano ſolo adæquante ciuitatem illorum: etenim tunc memores iniuriæ Chriſto illatæ, ſerò ſuum ſcelus irritis lacrymis agnouerunt. Rurſus Iudæi quæſiere Ieſum, dum conſuluere Apoſtolos, quid facto opus eſſet: tunc mortuum voluere ſequi, quem, dum in humanis eſſet, ſunt antea perſecuti. Ita Auguſtinus tract. 31. in Ioan. *Hic* (inquit) *reſurrectionem ſuam iam prædixit: noluerunt enim agnoſcere præſentem, & poſtea quæſierunt cùm viderent in eum multitudinem iam credentem; magna enim ſigna facta ſunt, etiam cùm Dominus reſurrexit, & aſcendit in cœlum. Tunc per diſcipulos facta ſunt ſigna magna, ſed illi per illum, qui & per ſeipſum; ipſe quippe illis dixerat: Sine me nihil poteſtis facere. Quando claudus ille, qui ſedebat ad portam, ad vocem Petri ſurrexit, & ſuis pedibus ambulauit, vt homines mirarentur, ſic eos allocutus eſt Petrus; quia non in ſua poteſtate iſta fecit, ſed in virtute illius, quem ipſi occiderunt, multi compuncti dixerunt: Quid faciemus? Viderunt enim ſe ingenti crimine impietatis aſtrictos, quando illum occiderunt, quem venerari & adorare debuerunt, & hoc putabant eſſe inexpiabile: magnum enim facinus erat, cuius conſideratio faciebat illos deſperare.*

Chriſtum abſentem quãdo Iudæi quæſierunt.

Iudæi

Iudæi pertæſi quod commiſere crimen conſciſcendo mortem Chriſto, quæſiere quidem illum abſentem ſciſcitantes ab Apoſtolis, qua ratione nefas tantum poſſent diluere. Non omnino fuit caſſa talis perquiſitio Chriſti: namque licet eis non occurrerit Chriſtus corporali viſu; tamen illum fidei oculis inuenerunt. Chriſtus enim, qui ob infidelitatem fugit ab eis, fide redux ab eis inuentus eſt, pro quibus mortuus eſt, eſtò malis eorum artibus expirarit. Pergit Augoſtinus: *Non* (inquit) *debebant deſperare; pro quibus in cruce pendens Dominus dignatus eſt orare: dixerat enim: Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Videbat quoſdam ſuos inter multos alienos; illis iam petebat veniam, à quibus iniuriam accipiebat. Non enim attendebat, quòd ab ipſis moriebatur, ſed quia pro ipſis moriebatur. Multum eſt, quod illis conceſſum eſt, & ab ipſis, & pro ipſis, vt nemo de ſui peccati dimiſſione deſperet, quando illi veniam meruerunt, quòd occiderunt Chriſtum. Mortuus eſt Chriſtus pro nobis, ſed numquid à nobis? At illi viderunt Chriſtum ſuo ſcelere morientem, & crediderunt in Chriſtum ſuis ſceleribus ignoſcentem: quouſque biberent ſanguinem, quem fuderant, de ſua ſalute deſperauerunt. Ergo hoc dixit: Quæretis me, & non inuenietis, quia quæſituri illum erant poſt reſurrectionem compuncti.*

Deſperare nemo debet de venia.

Sanguinis Chriſti virtus.

Non eſt etiam incongruum dicere, Chriſtum affirmaſſe, ſuam inſtare abſentiam, vt ita ſui deſiderium faceret, & eorum, qui miſſi fuerant in eius perniciem, ad humanitatem & pietatem animos inclinaret. Ita Chryſoſtomus homilia 49. in Ioan. *Hæc* (inquit) *ait Ieſus, vt eos alliceret. Quod enim modicum tempus relinqueretur, & poſt abſentiam deſideraretur: neque enim potuerit amplius inueniri; ſatis eos allicere debuiſſet. Nam ſi non erat futurum, vt deſideraretur, nihil perſuaſione dignum dixiſſet: ſi verè deſiderandus erat, & tamen potuiſſet inueniri, non multùm eos monuiſſet. Ac ſi diutius cum eis permanſurus fuiſſet, hoc etiam eos negligentiores reddidiſſet: his autem verbis plurimum eos excitat, & perterret. Hæc autem particula, Vado ad eum qui miſit me, nihil ſibi detrimenti eorum inſidias allaturas, & ſponte ſua ſe paſſionem ſubiturum ſignificat. Duo ergo prædixit, & ſe paulò poſt abiturum, & illos ad ipſum non venturos, quod non fuit humanitus, vt finem ſuum prædiceret. Quare David: Notum, inquit, fac mihi finem meum, & numerum dierum meorum quis eſt, vt ſciam quid deſit mihi: & profectò nemo hoc nouit. Ex vno autem & alterum infertur. Ego autem hæc verba ad miniſtros dicta arbitror, vt eos maximè alliceret, oſtendendo ſe aduentus eorum cauſam intelligere; quaſi diceret: Expectate paululum, & abibo.*

Mortis dies incertus.

Vbi ego ſum, vos non poteſtis venire.

Chriſtus vbi erat cùm degeret inter homines.

Ad eos hæc pertinere reor, qui æternis erant flammis aliquando ſuo vitio mancipandi. Chriſtus non ait, quò ego vado; ſed, vbi ego ſum; ita notans ſtatum beatitudinis, cuius erat compos, ad quam beatitudinis ſortem aſſurgere reprobi non poſſunt, eos deorſum immani peccatorum pondere detrudente. Ita ferè Auguſtinus: *Non* (inquit) *dixit, vbi ero; ſed, vbi ſum. Semper enim ibi erat Chriſtus, quò fuerat rediturus: ſic enim venit, vt non recederet: vnde alio loco ait: Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis, qui eſt in cælo: non dixit, qui fuit in cælo. In terra loquebatur, & in cælo ſe eſſe dicebat. Sic venit, vt inde non abſcederet: ſic rediit, vt nos non derelinqueret. Quid miramini? Deus hoc facit. Homo enim ſecundùm corpus in loco eſt, & de loco migrat, & cùm ad alium locum venerit, in eo loco, vnde venit non eſt: Deus autem implet omnia, & vbique totus eſt, non ſecundùm ſpatia tenetur locis: erat tamen Chriſtus ſecundùm viſibilem carnem in terra, ſecundùm inuiſibilem maieſtatem in cælo, & in terra. Ideo ait: Vbi ego ſum, vos non poteſtis venire, nec dixit, non poteritis; ſed, non poteſtis. Tales enim tunc erant, qui non poſſent.* Hæc ille Tractatu 31. in Ioan. Vbi Iudæos ait reprobos fuiſſe, ſaltem eo tempore, quo Chriſtus hæc myſteria illis abdita reſonabat.

Dei immenſitas qualis.

Fuiſſe tale arcanum initium notitiæ Iudæorum, diſertè probat Auguſtinus, adſtruendo quoque meam ſententiam, quæ refert ad ſtatum beatitudinis Chriſti, verba eius antea recenſita. Pergit Augoſtinus ita fatus: *Vbi ego ſum, vos non poteſtis venire. Vnde hoc dixit Dominus, neſcierunt; & tamen aliquid, quod futurum erat, neſcientes prænuntiauerunt. Dixit enim hoc Dominus, quia locum, ſi tamen dicendus eſt locus, id eſt, ſinum Patris, vnde nunquam diſceſſit vnigenitus filius, non illi nouerant, nec cogitare idonei erant, vbi erat Chriſtus, vnde non receſſit Chriſtus, quò rediturus erat Chriſtus, vbi manebat Chriſtus. Vnde hoc cordi humano cogitare, aut lingua explicare.*

IV. Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt, quia non inueniemus eum.

Saul, eſtò nequam ſpiritu actus, pſallente Dauide mites induebat animos. Ita ſuos hodie depoſuere feros ſpiritus Iudæi miſſi vt apprehenderent Ieſum, & ſeſe compoſuere mitem in indolem Chriſto Domino prædicante. Si namque ſibi conſtarent in mandato ſibi indicto, de apprehendendo Ieſu, non inter ſe quærerent, qualis eſſet futurus hic receſſus Chriſti, quem recenti ſermone dixerat imminere. Hæc illa ſagax diſcuſſio verborum Chriſti facta à miniſtris, abundè clamat, eos oblitos fuiſſe manus ſatellitum, vt manſueti verborum Chriſti fierent auditores. Fauet Chryſoſtomus decurrendo locum iſtum: *His* (inquit) *verbis vſi ſunt, quibus ſedata ira crediderunt, neque enim aliter quæſiſſent inuicem, quid diceret.*

Nunquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, aut docturus gentes?

Phraſis hæc eſt Hebræa. Diſperſio Gentium, Hebraicâ linguâ, ſonat perinde, ac diſperſæ gentes. Conuicium hoc à Iudæis in Gentiles crebrò fuit iactatum, quòd orbe toto ſedes

Gentium diſperſio quid ſignificet.

habetent diſſitas, & diſperſas, exulum more, quibus lege fuit indictum, vertere ſolum, & à propriis ſedibus mulctæ titulo deportari. Iudæi Gentiles hoc ſcommate confixere, quia ipſi Deo indulgente totam Palæſtinæ plagam poſſedere, ſuis ſic cancellis ita concluſi, vt nemo verè poſſet dicere populum hunc diſperſum, imò magis feraci & peramœno ſolo ſicut & cœlo placido congregatum. Chriſto in humanis degente, tali gratia exciderant Iudæi, vtpote diſperſi in omnes orbis oras, & viciſſim Gentiles in Iudæa ſedes fixerant Cæſare dominante. Cùm ergo petunt Iudæi, Chriſtus abiturus eſſet necne ad diſperſas Gentes, aut docturus gentes, induxere ſuum in animum, eum velle ſuis myſteriis initiare gentes, aut ſaltem Iudæos, qui miſti gentibus exulabant.

MORALE. Chriſtū quis non ſequatur.

Non eſt hîc tacita prætereunda prudens admonitio Chryſoſtomi, ſuggerentis eſſe nobis cauendum ſedulò, ne vitio noſtro procul à Chriſto ſimus, atque ſequi quò receſſit, id eſt ad ſidera, minimè concedatur. Sic ille homilia 49. in Ioan. *Timendum* (inquit) *ne in nobis quoque ea verba locum habeant, quod vbi eſt venire non poſſimus. Siquidem vita noſtra ſcelerum plena eſt. De diſcipulis enim ait: Volo, vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum. De nobis contra timeo, ne dicatur: Vbi ego ſum, vos non poteſtis venire. Quomodo poterimus, cùm contraria, quàm præcipiatur, operemur? Etenim inter ſæculi homines, ſi quis militum præter Regis voluntatem facit, ad Regem non admittitur, ſed munere & dignitate exauthoratus, vltimo afficitur ſupplicio. Itidem & nos cum cupiditati ſeruimus, cùm rapimus, cùm vim inferimus, cùm non facimus eleemoſynam, illuc nullo pacto admittemur: ſed id nobis, quod & virginibus accidet, quibus ad ſponſum ingredi non licuit: ſed extinctis lampadibus, hoc eſt gratia deficiente, abierunt. Etenim ignem illum, quem ſpiritus gratia accepimus, modò velimus augebimus: ſin minus extinguetur, quo extincto, ſolæ tenebræ animas noſtras occupabunt. Vt enim ardente lampade, lux vndique diffunditur: ita extincta, occupant tenebræ.*

Ignis ſanctus quomodo extinguatur.

Ideo inquit: Nolite ſpiritum extinguere. Extinguitur enim cùm oleum deficit, cùm vehementior quædam vis venti perflat, cùm comprehenditur, & in arctum cogitur. Sic enim ignis extinguitur. Comprehenditur namque à curis ſecularibus, extinguitur malis cupiditatibus. Quando olei defectui aquam etiam frigidam ſuperaddimus, hoc eſt, cupiditatem, infælicium animas perdentem, quomodo iterum poterit accendi? Cùm ergo hinc migrauerimus, & cinerem & puluerem referemus, atque etiam fumum denſiorem, qui nos accuſabit, quod lampades extinxerimus. Hactenus ille.

Caiphas illo fere tempore aſſeruit mente præſaga, eſſe neceſſe virum vnum mori pro populo, ne tota gens peſſum iret. Ita licet neſcij quid dicerent Iudæi, dixere Ieſum initiaturum gentes ſacra ſua diſciplina, Hebræis ita ſuo receſſu ſubito reprobatis. Eſtò verum illud omen fuerit temerariò & inconſulta ratione latum; illi tamen conciliauere fidem Apoſtoli, qui Chriſtianæ doctrinæ arcanis conſcias fecere gentes, ſic eis ante ſuum in cœlos aſcenſum Chriſto Domino decernente.

Eleganter Auguſtinus ait, oraculum illud fortuitò editum ab inſciis, ſortitum fuiſſe ſuum effectum. Sic ille Tract. 31. in Ioan.

Gentes ad fidem Chriſti conuerſæ.

Iudæi ex hac occaſione noſtram ſalutem prædixerunt, quod Dominus iturus eſſet ad diſperſionem gentium, & impleturus quod legebant, & non intelligebant: Populus, quem non cognoui ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi: illi non audierunt, in quorum oculis fuit; illi audierunt, in quorum auribus ſonuit. Illius enim Eccleſiæ venturæ de gentibus typum gerebat mulier, quæ fluxum ſanguinis patiebatur, tangebat, & non videbatur; neſciebatur, & ſanabatur. Figura quippe erat, quòd Dominus interrogauit: Quis me tetigit. Quaſi ignorans ignorantiam ſanauit: ſic fecit & Gentibus: non eum didicimus in carne, & meruimus carnem eius manducare, & in carne eius membra eſſe. Quare? Quia miſit ad nos. Quos? Præcones ſuos, diſcipulos ſuos, ſeruos ſuos, redemptos ſuos, quos vocauit, ſed & quos redemit Fratres ſuos: totum parum dixit, membra ſua, ſemetipſum: miſit ad nos membra ſua, & fecit nos membra ſua. Tamen ſecundùm ſpeciem corporis, quam Iudæi viderunt, & contempſerunt, non apud nos fuit Chriſtus, quia & hoc de illo dictum erat, ſicut Apoſtolus dicit: Dico enim Chriſtum miniſtrum fuiſſe circumciſionis propter veritatem Dei ad confirmandas promiſſiones patrum. Ad illos debuit venire, à quorum patribus, & quorum patribus eſt promiſſus: ideo & ipſe ſic ait: Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſraël: ſed quid dicit Apoſtolus in ſequenti? Gentes autem ſuper miſericordia glorificare Deum: quid & ipſe Dominus? Habeo alias oues, quæ non ſunt ex hoc ouili: qui dixerat: Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierant domus Iſraël:

Iudæi fuere prima meſſis Crucis.

quomodo habet alias, ad quas non eſt miſſus, niſi quia ſignificauit per præſentiam corporalem, non ſe miſſum exhibere niſi ſolis Iudæis, qui viderunt, & occiderunt, & multi tamen inde, & antea & poſtea crediderunt? Meſſis prima de cruce ventilata eſt, vt eſſent ſemen, vnde alia meſſis conſurgeret. Nunc verò cùm fama Euangelij, & bono eius odore excitati credunt fideles eius, per omnes Gentes erit expectatio gentium, quando veniet, qui iam venit; quando ab omnibus videbitur, qui tunc à quibuſdam viſus non eſt, à quibuſdam viſus eſt: quando veniet iudicaturus, qui venit iudicandus; quando veniet diſcreturus, qui venit vt diſcerneretur. Non enim ab impiis Chriſtus eſt diſcretus, ſed cum impiis iudicatus, de illo enim dictum eſt: Inter iniquos deputatus eſt. Latro euaſit, Chriſtus damnatus eſt: accepit indulgentiam crimino ſus, damnatus eſt qui omnium crimina confitentium relaxauit: tamen & ipſa crux, ſi attendas, tribunal fuit.

Crux tribunal fuit.

In medio enim iudice conſtituto, vnus latro, qui credidit, liberatur; alter, qui inſultauit, damnatus eſt. Iam ſignificabat quod facturus eſt de viuis, & mortuis, alios poſiturus ad dexteram, alios ad ſiniſtram. Hactenus Auguſtinus.

VI. In nouiſſimo autem die magno feſtiuitatis.

Feſtiuitatis dies magnus qualis.

Notam hanc feſtiuitatem fuiſſe Scenopegiæ, id eſt, conſtructionis tabernaculorum, cuius memini ex profeſſo ſuprà Feria tertia Dominicæ quartæ.

quartæ. Diebus ſeptem agebatur illa ſolenniras. Quia verò dies ſeptimus concludebat feſtum, & ſeptenarius numerus erat Hebræis ſacer, ideo dies magnus feſtiuitatis hodie nuncupatur.

Stabat Ieſus, & clamabat.

Tunc maximè Ieſus inſtabat prædicationi, quando plebi maior inerat pietatis affectus. Occaſione data finis huius feſti Chriſtus intonuit, vt ſonora voce prolata ſacra eius eloquia altiùs auditorum mentibus inſiderent. Ita ferè Chryſoſtomus: *Cur* (inquit) *in nouiſſimo? Quia omnes conueniebant. in primo enim non aderat: ſed neque ſecundo, neque tertio quicquam locutus eſt tale, ne irrita verba caderent, cùm delicijs vacaturi eſſent. Nouiſſimo autem, quoniam domum erant redituri, præbet eis ad ſalutem viatica.*

Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.

Sitientes verbum Dei quinam ſint.

Hîc Ieſus Doctrinam ſuam appellat aquam, vt alibi fusè recenſui rationes, quæ Chriſtum induxere, ſuam vt doctrinam aquæ nomine nuncuparet. Ad excipiendos huius doctrinæ viuos latices neminem omnino cogit Chriſtus, ſed inuitat eos tantùm, quos aduertit eſſe ſuam diſciplinam auidè ſitientes. Vnde benè Chryſoſtomus homilia 50. in Ioan. *Qui* (inquit) *ad diuinam accedunt prædicationem, & fidei vacant, ſitientium eos deſiderium præſeferre oportet: ita enim, quam audient doctrinam, poterunt fideliter continere. Etenim qui ſitiunt, poculum quàm cupidiſſimè hauriunt, & ita recreantur: itidem & qui diuinos ſermones audiunt, ſi ſitientes acceperint, nunquam fatigabuntur, quoad totum biberint. Quod enim ſemper eſurire & ſitire oporteat: Beati, inquit, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam. Et hoc in loco: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Hoc eſt, nemini vim facio, neminem trahe: ſed ſi quis libens & promptus accedit, ſi quis ardet deſiderio, hunc ego aduoco.*

Gaudium animæ eſt, & non corporis.

AVGVSTINVS Tract. 32. in Ioan. ita commentatur. Eſt ergo ſitis interior, & venter interior, quia eſt homo interior. Et ille quidem interior inuiſibilis, exterior autem viſibilis: ſed melior interior, quàm exterior. Et quod non videtur, hoc plus amatur. Conſtat enim plus amari hominem interiorem, quàm exteriorem: vnde hoc conſtat: vnuſquiſque in ſeipſo probet. Quamuis enim, qui malè viuunt, animos ſuos corpori addicant; viuere tamen volunt, quod non eſt, niſi animi: magiſque ſeipſos indicant, qui regunt, quam illa, quæ teguntur. Regunt enim animi, reguntur corpora. Gaudet vnuſquiſque voluptate, & capit de corpore voluptatem. Sed ſepara animum, nihil reſtat in corpore, quod gaudeat: & ſi de corpore gaudet, animus gaudet. Si gaudet de domo ſua, de ſe non debet gaudere? Et ſi habet animus vnde delectetur extrinſecus, ſine deliciis manet intrinſecus. Omnino conſtat plus amare hominem animam ſuam, quàm corpus ſuum: ſed & in alio homine plus amat homo animam, quàm corpus. Quid enim amatur in amico, animus, an corpus? Si fides amatur, animus

Amor in quid feratur cùm alium amamus.

amatur: ſi beneuolentia amatur, beneuolentiæ ſedes animus eſt. Si hoc amas in altero, quia & ipſe amat te, animam amas, quia non caro, ſed animus amat: ideo enim amas, quia amat te. Quære vnde te amet, & vides, quid ames: plus ergo amatum & non videtur.

Amor laſciuus quid amat.

Illi ipſi laſciui amatores, qui pulchritudine corporum delectantur, & forma membrorum accenduntur, tunc amant ampliùs, quando amantur: nam ſi amet, & ſentiat quia odio habetur, magis iraſcitur quàm diligit? Quia ei non redditur quod impendit. Si ergo ipſi corporum amatores redamari ſe volunt, & hoc magis eos delectat ſi amentur, quales ſunt amatores animorum? Et ſi magni ſunt amatores animorum, quales ſunt amatores Dei, qui pulchros animos facit? Sicut enim animus facit decus in corpore, ſic Deus in animo: non enim facit corpori vnde ametur, niſi animus, qui cùm migrauerit, cadauer horreſcit, & quantumcunque pulchra illa membra dilexeris, ſepelire feſtinas: decus ergo corporis animus, decus animi Deus. Clamat ergo Deus, vt veniamus, & bibamus ſi intus ſitiamus: & dicit quia, cùm biberimus, flumina aquæ viuæ fluent de ventre noſtro.

Amoris origo animus eſt.

VII. Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.

Ex variis Lingvis.

Nota hîc, ventrem ſumi pro intimo cordis. Vox enim Græca κοιλία perinde ſonat ac quidpiam cauum: vnde quia corda ſuos ſinus & vauulas habent, vox illa loco iſto notat penitiores quoſque ſinus & receſſus animæ. Concordant & aliæ Principes linguæ, vt Hebræa, cui כרש *caraſch*, idem ſignificat ac Syris כרס *caras*, quæ voces aliquid concauum & abditum ſignificant. Itaque ſenſus verborum Chriſti eſt. Quiſquis fide viua mihi adhæſerit, ille ſcaturigo fiet donum & gratiarum Spiritus ſancti, qui ſæpius aquæ diuinæ typo ſacro codice recenſetur.

Cor dicitur aliquando venter.

Chriſtus ait: *Qui credit in me, ſicut Scriptura dicit: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Variant interpretes, in ſenſu eruendo loci huius. Chryſoſtomos arbitratur, hæc verba, *Sicut Scriptura dicit*, debere referri ad præcedentia, *qui credit in me*, ita vt ſenſus ſit: Nihil aliud exigo à vobis, quàm quod Scriptura clamat, id eſt, vt credatis in Meſſiam. Si cunctamini præbere meis dictis aſſenſum, cùm laboro in concilianda mihi fide veſtra, ſcrutamini Scripturas, & deprehendetis, illas in gratiam mei liquidò reſonare. Sic ille: *Vbinam Scriptura dicit: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ? Nuſquam. Quomodo igitur hic textus intelligitur? Hoc in loco ita diſtinguendum eſt, vt hæc particula, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, Chriſti ſententia ſit.* Stant ex aduerſo Patres alij conglobati: Abeo & ego in eorum ſententiam. Nam ægrè mihi ſapit, Chriſtum inducendo plebem inconditam ad ſui obſequium, prædicaſſe, ſui in gratiam tot oracula ſacris Scripturæ textibus inſonare. Vt ſunt turbæ pronæ cuiuſque famam vertere in diſcrimen ſuſpectæ iactantiæ; periculum erat eis blaſphemiæ, ſi Chriſtus affirmaſſet ſe ſacro Codice commendari. Phariſæis verò & Scribis conſciis arcanorum Scri-

pturæ ſacræ citra metum huius periculi dixit, vt ſcrutarentur Scripturas, illas nimirum eſſe, quæ de illo teſtimonia congrua perhibebant.

Igitus eſto verax hic ſenſus Chriſti. Scriptura quidem non expreſſit exquiſitè voces iſtas: *Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Sed paſſim Spiritus ſanctot, qui hîc notatur aquæ ſymbolo, eodem aquæ oomine tefricatur. Vnde patet ſenſum iam præfatum eſſe ſiocerum & germanum, ſcilicet fidelibus charitate ſtipatis eſſe promiſſa dona ſancti Spiritus cœlitus illabentis.

Quia dixi ex variis linguis, ventrem iſto loco perinde eſſe ac intimum cordis; operæpretiom eſt hoc probare Patrum ſententiis. Primus occurrit Chryſoſtomus: *Ventrem* (inquit) *cor dicit, vt alio in loco: Et legem tuam in medio ventris mei.* Auguſtinus item Tract. 32. in Ioan. *Venter* (inquit) *interioris hominis, conſcientia cordis eſt.*

Inſtabis, vbinam Scriptura vocet aquam Spiritum ſanctum & eius chariſmata. Reſpondeo, verſum, qui excipit textum hactenus expenſum, diluese inſtantiam. Quippe quaſi conductus eo intento eſſet, dubio ſic occurrit, ipſo Spiritu ſancto, ſcribæ ſcilicet Ioannis Euangeliſtæ manum appoſitè ad meum intentum congruè dirigente. Ecce Vatis oraculum.

VIII. Hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

Aqua typus eſt Spiritus ſancti.

Ne quis fortè fœdum in naufragium Incurreret in transfretatas delatus aquas, id eſt, Vs omois tolleretur anſa psocul aberrandi ab intento Chriſti commemorantis aquas, quæ ſcaturire ſolent ex fidelium corde, Ioannes ipſe poſtus abundè ſacro hoc fonte monet, aquas illas Spiritum ſanctum graphicè lineare. Concordas Ezechiel cap. 36. cuius ore Deus in antiquata lege ſacsum hoc pignus daturum ſe promiſit, ſanctum ſcilicet Spiritum, quem & eius quoque dona præfato aquæ ſymbolo deſignauit. *Tollam* (inquit) *vos de Gentibus, & congregabo vos de vniuerſis terris, & adducam vos in terram veſtram. Et effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos. Et dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri.* Hactenus oraculum, cuius in tenore nota, primò nouum cor promitti, deinde nouum ſpiritum, alludente Vate ad Euangeliſtæ locum, quem expendi, vbi ventris mentio præcedit aquas ex fidelium cordis intimo redundantes.

Ex SS. Patribus. Spiritus ſanctus quare dicatur aqua viua.

Præfatis inſigne lumen accedit ex ſcholiis Euthymij, diſcutienteis hoc Ioannis Euangeliſtæ caput: *Ventrem* (inquit) *hic dicis cor, veluti cùm dicitur: Et legem tuam in medio ventris mei. Flumina verò aquæ, ſpiritus abundantiam, diuina gratia plenitudinem: viua autem, hoc eſt ſemper operantis, ſemper mota: nam cùm diuina gratia anima inſederit, fons efficitur, ſempérque ſcaturit. Petrus ſiquidem, & Paulus, & quotquot ſimiles his fuerunt, diuinam gratiam in corde inundantem habuerunt, non flumen, ſed flumina concipiebant, multo fluxu ſcaturientia, quæ quicquid accederet attrahebant, & infidelium vaniloquia vndis obruebant, ac demergebant.* Hæc ille, quaſi faciendo ſua Chryſoſtomi verba, quorum accipe fragmentum vice leuis commentarij in caput iſtud Ioannis: *Spiritus* (inquit) *gratia cùm menti illapſa eſt, eamque irrigarit, omni fonte vberius ſcaturit, nunquam deficit, nunquam vacuatur, nunquam ſtat. Simul autem & indeficientem copiam, & incredibilem operationem, & fontem, & flumios appellanit, & non vnum, ſed innumeros.* Hactenus ille.

Vt veritas vſquequaque ſibi concolor eſt; ita Patres Latini & Græci conſtitere ſibi exponendo locum iſtum. Vnum ſufficiet audire ſacri Codicis interpretem vtique luculentum, ſcilicet Auguſtinum, tract. 32. in Ioaonem. *Clamat* (inquit) *Deus vt veniamus, & bibamus, ſi intus ſitiamus: & dicit, quia cùm biberimus, flumina aquæ viuæ fluent de ventre noſtro. Venter interioris hominis, conſcientia cordis eſt. Bibito ergo iſto liquore, reuiuiſcit purgata conſcientia, & hauriens fontem habebit; etiam ipſa fons erit. Quid eſt fons, & quid eſt flumius, qui manat de ventre interioris hominis? Beneuolentia, qua vult conſulere proximo. Si enim putat, quia quod bibit, ſoli ipſi debet ſufficere, non fluit aqua viua de ventre eius: ſi autem proximo feſtinat conſulere, ideo non ſiccat, quia manat.* Hactenus ille, cui vt innotuit proficua virtus huius aquæ, ita zelo percitus ſalutis animarum nos opportunè monet vt accurramus ad fontem hunc perennem, inſinuando modum, quo quiſque poteſt huius aquæ puros latices exhaurire. Proſtat eius parænelis ſeu admonitio tract. 32. io Ioannem: *Si ſitimus* (inquit) *veniamus, non pedibus, ſed affectibus; nec migrando, ſed amando veniamus: quanquam ſecundùm interiorem hominem & qui amat migrat. Et aliud eſt migrare corpore, aliud corde: migrat corpore, qui motu corporis mutat locum, migrat corde, qui motu cordis mutat affectum. Si aliud amas, aliud amabas, non ibi es, vbi eras.* Hactenus Auguſtinus, quem vtinam largè potum his diuinis aquis & nos arentibus cordibus imitemur.

Morale. Amore itur ad Deum nõ pedibus.

In hac Chriſti prædicatione duo occurrunt obſeruanda. Primum, factam fuiſſe in die nouiſſimo feſtiuitatis magnæ; alterum, Chriſtum plus ſolito extuliſſe vocem. Circa primum abundè liquet, feſtum hunc diem fuiſſe diem ſeptimum Scenopegiæ. Vbi nota, vocem hanc, Scenopegia, Græcam eſſe non Hebræam, vtpote compoſitam ex nomine σκηνὴ, quod tentorium, ſiue tabernaculum ſignificat, & ex verbo πηγνύω, quod perinde eſt ac conſtruo. Illa namque die Iudæi habitabant in tentoriis, de induſtria factis, vt gratias à Deo acceptas quando habitabant io deſerto tecti tentoriis animo tefricatent. Quotannis feſtiuitas illa ſibi vendicabat dies ſeptem, ex præſcripto legis; ſed in illa dierom ſerie, poſtrema dies erat ſolennios, iuxta ritom Hebræis inolitum, apud quos numerus ſeptenarius ſacer erat; vnde dies Scenopegiæ extrema cadens in ſeptenatium maioris erat ponderis & momenti, fortè quia prima die & aliis, genio, ludis, & epulis indulgebant. Cùm ergo totos ſeſe colligerent ſeptima die, Chriſtus eam elegit vt magis congruam ad diſſeminanda vitæ æternæ eloquia; nam ſi prædicaſſet eo tempore, quo

Feſtum tabernaculorũ quare fuit inſtitutum.

Scenopegia vox compoſita vnde deriuetur.

Feſti huius dies ſolennior.

volu ptas

voluptas eos inceſſebat, deliciæ prætualentes credita & commendata viris dyſcolis Euangelij ſemina ſuffocaſſent.

Chriſti vnx intenſa notat abundè zelum, qun flagrabat, & dignitatem rerum, quas tractabat. Collimat eò Chryſoſtomus homilia quinquageſima in Ioannem, ita fatus: *Quanam gratia Euangeliſta nouiſſimum diem magnum feſtiuitatis fuiſſe admonuit? Etenim primus, & vltimus magnus erat; medij autem potius in deliciis conſumebantur. Cur igitur in nouiſſimo? Quia omnes conueniebant: in primo enim non aderat, & cauſam dixit fratribus: ſed neque ſecundo, neque tertio quicquam tale locutus eſt, ne irrita verba caderent, cùm deliciis vacaturi eſſent. Nouiſſimo autem, quoniam domum erant redituri, prabet eis ad ſalutem viatica.* Hæc ille.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM, Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.

HOMILIÆ iſtius penſum erit, declarare fidem de incarnatione, & effectus huius fidei ſtabilitæ.

Primò dicam, quid ſit credere Chriſtum, credere Chriſto, & credere in Chriſtum; & oſtendam præcipua argumenta, quibus ad credendum in Chriſtum homines obſtringuntur. Concludam priorem hanc partem, probando raros eſſe, qui in Chriſtum credant, ac proinde plures eſſe ſolo nomine Chriſtianos.

Dicam ſecundò veræ in Chriſtum fidei effectus vberes, & oſtendam, credentes in Chriſtum eſſe fœtos virtutibus, atque donis Spiritus Sancti, quod perinde eſt ac credentes in Chriſtum gratiarum influentium è cœlo puros & perennes latices inundare.

Argumenta, quibus Chriſtiana fides aſtruitur.

In hæc verba:

Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aqua viua.

SECTIO PRIMA.

Ex Theologia. EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Credere quid ſit. NE hæreamus in vado, primò qualis & quis ſit actus credendi definiendum eſt ex ſancto Thoma 2.2.qu.2.art.5. Credere eſt veritati

Ex SS. Patribus. diuinitus reuelatæ aſſentiri, ineuidenter quidem, ſed certò, & firmiter. Auguſtinus eò vergit,

Fidei habitus ineuidentiā habet ſociā. quando lib. de prædeſtinatione ſanctorum c.2. ſic loquitur, *Ipſum credere nihil aliud eſt, quàm cum aſſenſione cogitare. Non enim omnis qui cogitat, credit: cùm ideo cogitent plerique nè credant. Sed cogitat omnis qui credit, & credendo cogitat, & cogitando credit.* Illæ voces Auguſtini, *cum aſſenſione cogitare*, *certitudinem aſſenſus inſinuant*. Dictio verò ſequens, *cogitare*, imperfectionem ineuidentiæ ſignificat, ratione cuius à fidei habitu omnes humanæ ſcientiæ euidentes & liquidæ diſcernuntur.

Fidei cognitio ſubobſcura, benè dicitur cogitatio. Nam cogitare ſonat idem ac cognoſcere imperfectè. Cogitatio namque capit opacâ quadam nebulâ offusâ totum id cuius eſſentiam ſciolus animus inueſtigat. Ratione talis vmbræ, quæ cogitantem animum inuoluit, Auguſtinus ait, Verbū Dei non debere dici cogitationem: *Cogitatione* (inquit) *noſtra peruenimus ad id, quod ſcimus, & inde formata, verbum noſtrum verum eſt. Et ideo Verbum Dei ſine cogitatione debet intelligi.* Fides quarè dicatur cogitatio. Verbum Dei non eſt cogitatio Patris.

Tribus verò modis homo poteſt credere, ſeu, quod perinde ſonat, triplex actus eſt credendi. Ex Philoſophia. Namque poteſt homo credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. Hiſce verò modis credendi actus varij continentur. Actus autem ſpecies tot ſunt, quot etiam modi ſunt diuerſi

 reſpicien-

reſpiciendi obiectum habitus vel potentiæ vnde elicitur. Sed per illa tria præfata, ſcilicet credere Deum, credere Deo, & credere in Deum, demonſtramus tres reſpectus, quos fidei actus habet ad obiectum. Ergo benè penes illa tria eſt diuiſio actoom fidei Chriſtianæ.

Actus ſpecificantur ab obiectis.

Cùm dicimus, Credere Deum, denotamus habitudinem actus fidei ad præcipuum obiectum materiale fidei, quod eſt Deus, ad quem omnia, quæ ad fidem pertinent ordinantur.

Credere Deũ quid ſit.

Credere Deo ſignificat reſpectum actus ad obiectum formale fidei, id eſt, diuinam veritatem reuelantem, cui credimus, cuique velut fulcro innititur aſſenſus fidei. Credere in Deum deſignat eum ordinem, quem fidei actus habet ad Deum, vt ad vltimum finem, propter quem volumus credere, in ipſum, actum fidei referentes.

Credere Deo quid ſit. Credere in Deũ quid ſit.

Obſerua tamen, credere Deum, & credere Deo, ſignificare ſolùm actus intellectus; ſed credere in Deum, importare duos actus, vnum intellectus, qui ſe captiuat io obſequium fidei; alterum voluntatis, vnà cum fide Deum ſtrictè, ſicut ei fas eſt & ſinitur, amplectentis. Voluntas enim dirigit in Deum vt vltimum finem, fidei actum, quo intellectus omnibus reuelatis deſuper aſſentitur. Meminere trium horum actuum fidei ſummi Theologi. Magiſter ſententiarum in 3. diſt. 23. Albertus Magnus ibidem art. 7. & Thom. 2. 2. qu. 2. art. 2.

Credunt Deũ dæmones.

Præiuit olim præfatis iis doctoribus Auguſtinus ſerm. 181. de tempore vbi verſans illa prima ſymboli verba, *Credo in Deum*, ſic argutè fatur: *Non dicit: Credo Deum, vel, Credo Deo, quamuis & hæc ſaluti neceſſaria ſunt. Aliud eſt enim credere in illum, aliud credere illi, aliud credere illum. Credere illi, eſt credere, vera eſſe, quæ loquitur. Credere illum, credere, quia ipſe eſt Deus. Credere in illum, diligere illum. Credere vera eſſe, quæ loquitur, multi, & mali poſſunt. Credere autem ipſum eſſe Deum, & dæmones poſſunt. Credere verò in Deum ſoli nouerunt, qui diligunt illum; qui non ſolùm nomine Chriſtiani ſunt, ſed & factis, & vita: quia ſine dilectione fides inanis eſt.*

Credere in Deum eſt actus inuoluens amorem Dei.

Rurſus idem tract. 29. in Ioan. *Dominus* (inquit) *dicit: Hoc eſt opus Dei, vt credatis in Deum. Vt credatis in eum, non vt credatis ei. Sed ſi creditis in eum, creditis ei. Non autem continuò, qui credit ei, credit in eum. Credenti autem in eum fides reputatur ad iuſtitiam. Quid eſt ergo credere in eum? Credendo amare. Credendo in eum ire, & eius membris incorporari.* Hactenus ille, notans eruditè, fidem, qua creditur in Deum abſolutè, ſecum vehere charitatem.

Credere in Chriſtum quare ſit neceſſarium.

Hos tres fidei actus exercere debet homo Chriſtianus de neceſſitate præcepti, & medij erga Dei filium incarnatum. Namque fides de articulis pertinentibus ad Incarnationem eſt neceſſaria ad ſalutem. Quippe Deus ſalutem non impertit hominibus niſi volentibus, & conſentientibus in hoc ſupernaturale donum, cùm largiatur huiuſmodi dona modo apto, & congruo naturæ hominum, quæ proprij arbitrij, & voluntarij eſt particeps; velle autem, & conſentire in ſuæ propriæ ſalutis donum, non ſatis cenſeri poſſunt homines, niſi eum ſaltem norint, & fide complectantur eum, qui auctor eis eſt ſalutis. Ergo talem ad fidem homines obſtringuntur.

Chriſtus eam neceſſitatem inſinuat hoc contextu: *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto: ita exaltari oportet Filium hominis, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Quemadmodum moriebantur ij omnes, qui percuſſi à ſerpentibus non reſpiciebant ſerpentem æneum erectum à Moyſe; ita ſuos fidei oculos qui in Chriſtum crucifixum credendo non attollunt pereunt, & cenſentur inter homines infideles. *Ioan. 3.*

Ex Sanctis Patribus.

Subſcripſere Patres huic veritati. Irenæus lib. 3. cap. 21. *Ignorantes* (inquit) *eum, qui ex Virgine eſt Emmanuel, priuantur munere eius, quod eſt vita æterna.*

Chriſtus vt olim Noe nos ſaluat per lignum.

Hanc neceſſariam eſſe fidem in Chriſtum, Iuſtinus ait in dialogo cum Tryphone: *Chriſtus* (inquit) *qui primogenitus eſt omnium, quæ condita ſunt, principium etiam alterius generis fuit hominum, qui ab eo iterum generati ſunt per aquam, fidem, & lignum, quod crucis myſterium habebat: vt etiam Noe in ligno vnà cum ſuis inſidens aquis ſeruatus eſt.*

Cyrillus Ieroſolymitanus catecheſi. 5. de ſymbolo fidei tractans: *Cùm* (inquit) *inſcitia, alios verò occupatio quædam impediat à cognitione: non ob inſcitiam animam perdas, in paucis verſibus vniuerſam fidei doctrinam comprehendimus.*

Chriſtus eſt lapis in fundamento Eccleſiæ.

Ambroſius lib. 1. offic. cap. 29. *Iuſtus* (inquit) *iuſtitiam ſupra fidem collocat. Et Dominus per Iſaiam cap. 28. Ecce mitto lapidem in fundamentum Eccleſiæ. Fides enim Chriſtus.*

Chriſtus principiũ eſt, & finis noſtræ ſalutis.

Auguſtinus lib. de ſpiritu & litera cap. 29. *Fide* (inquit) *Ieſu Chriſti impetramus ſalutem, & quantum nobis inchoatur in re, & quantùm perficienda expectatur in ſpe.*

Credere in Chriſtum oportet vt ſimus filij adoptiui Dei.

Hieronymus in cap. 1. epiſtolæ Pauli ad Epheſios verſando locum illum: *Prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum*: ita commentatur: *Non aliò filij eſſe poſſumus, niſi filij eius Chriſti fidem, & intelligentiam recipiamus.* Et in cap. 3. eiuſdem epiſtolæ: *Fiducia* (inquit) *& acceſſus ad Deum, principium, & origo, fides in Chriſtum eſt.* Hactenus ille, probans neceſſariam eſſe fidem in Chriſtum, ad ſalutem animæ ſortiendam.

Chriſtũ eſſe oſtiũ ouilis, quid nobis inſinuet.

Gregorius ſanctiorum Patrum agmen claudet ita fatus lib. 7. epiſt. 47. *Quiſquis cum dilectione Dei, & proximi, fidei quæ in Chriſto eſt firmitatem tenet, eundem Ieſum Chriſtum, Dei & hominis filium apud ſe poſuit fundamentum.* Et paulò poſt: *Ipſa per ſe veritas dicit: Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt, & latro. Et paulò poſt ſubijcit dicens: Ego ſum oſtium. Ille ergo ad ouile ouium intrat per oſtium, qui intrat per Chriſtum. Ipſe autem per Chriſtum ingreditur, qui de eodem creatore, & Redemptore humani generis vera ſentit.*

Fides de Chriſto duo exigit à nobis credẽda.

Idem Gregorius in cap. 16. lib. 1. Regum: *Singuli debent credere Chriſtum, & per diuinitatem æterno Patri æqualem & per humanitatem, naturæ noſtræ participem.*

Ex Historia. Fides Chriſtiana fuit Cornelio neceſſaria. Act. 10.

Accedit præfatis oraculis hiſtoria Cornelij Centurionis, cui (Scriptura Sacra teſte) fides in Chriſtum fuit neceſſaria ad ſalutem, eſtò ſine fide explicita in Chriſtum, apprimè Deo illum perpetrata bona opera commendarent. Alioquin; vt Auguſtinus ait, non fuiſſet neceſſe, *ſi Cornelius potuiſſet conſequi ſalutem ſine fide in*

Chriſtum,

Chriſtum, vt ad Petrum tanquam ad fidei architectum mitteretur.

Ecce viri Gentilis encomia: *Vir quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religioſus, ac timens Deum.* Si religioſus atque timens Deum, ergo Deo acceptus, ideoque Deus ad eum Angelum miſit, à quo Petrum Apoſtolum didicit accerſendum.

Fides Chriſtiana fuit Nathanaëli neceſſaria.

Concolor eſt hiſtoria Nathanaëlis, quem Chriſtus ipſe virum vt ſanctum extulit, non dedignatus eſſe præco Dei gratiarum, quæ animam ſanctiſſimi huius hominis exornabant. Ioannes Chriſti & Nathanaëlis occurſum ita refert: *Vidit Ieſus Nathanaël venientem ad ſe, & dicit de eo: Ecce verè Iſraelita, in quo dolus non eſt. Dicit ei Nathanael: Vnde me noſti? Reſpondit Ieſus & dixit ei: Priuſquam te Philippus vocaret, cùm eſſes ſub ficu vidi te. Reſpondit ei Nathanael: Rabbi tu es filius Dei: Tu es Rex Iſrael.* Quia fides in Chriſtum erat neceſſaria ad ſalutem, cumulo gratiarum Nathaelis acceſſit & explicita fides in Chriſtum, quam hactenus implicitam habuerat, vt & habuere viri ſancti omnes, qui nato Chriſto Domino præiuerunt.

Ioan. 1.

Fides explicita quid ſit. Fides implicita quid ſit.

Habere fidem explicitam dicimus de aliqua veritate, cùm elicimus aſſenſum immediatè circa ipſam. Vt verò fides de aliqua veritate ſit implicita, coëunt duo actus, vnus intellectus, & alter voluntatis. Actus intellectus, eſt fidei ſupernaturalis, quo credimus aliquam veritatem fidei vniuerſalem, & parati ſumus ad explicitè credendum aliam veritatem ſingularem, quæ continetur in vniuerſali illa velut in potentia, vel ad eam aliquo modo ſpectat.

Ex SS. Patribus. Fides Eccleſiæ fuit implicita in Iudæis.

Actus voluntatis eſt, quo quis vult habitualiter credere omnia, quæ doctiores apprimè credunt. Auguſtinus ea diſtinctione vtitur lib. 19. contra Fauſtum, cap. 14. vbi ait, fidem myſteriorum, quæ reuelantur Eccleſiæ, fuiſſe occultam, id eſt implicitam in fide illorum, qui vixere legis tempore: *Tunc* (inquit) *occulta erat fides: nam eadem credebant, eademque ſperabant omnes iuſti, & ſancti etiam temporum illorum; & promiſſiua erant omnia illa Sacramenta, omniſque ritus ille ſacrorum. Nunc autem reuelata eſt fides, in quam concluſus erat populus, quando ſub lege cuſtodiebatur.* Vnde quia fides in Chriſtum eſt præcipuum omnium arcanorum Eccleſiæ, conſtat eam fuiſſe fidem implicitam in omnibus ſanctis, qui ante Chriſtum natum in Dei gratia deceſſerunt. Ita Auguſtinus lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagij cap. 21. *Quantaslibet* (inquit) *fuiſſe virtutis antiquos prædices iuſtos, non eos ſaluos fecit, niſi fides mediatoris, qui in remiſſionem peccatorum ſanguinem fudit. Ipſorum enim vox eſt: Credidi propter quod locutus. Pſalm 115. Vnde ait Apoſtolus Paulus 2. Cor. 4. Habentes eundem ſpiritum fidei, ſecundùm quod ſcriptum eſt: Credidi, propter quod locutus ſum, & nos credimus, propter quod & loquimur. Quid eſt autem, eundem ſpiritum, niſi quem illi quoque habuerunt, qui iſta dixerunt?*

Pſal. 115.

Ex Theologia.

Fuiſſe fidem hanc implicitam Chriſti ſemper neceſſariam conſtat vna hac ratione, ſcilicet, quòd debuerunt omnes aliquomodo credere id, per quod oportuit illos conſequi beatitudinem, quia illud primò cadit ſub fidem. Sed illud, quo mediante debet homo ſuam aſſequi, eſt mediator vnus; ergo talem in mediatorem, etiam ante ipſius exortum, illa fides debuit ordinari. Paulus eò vergit ita fatus: *Antequam veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur, concluſi in eam fidem, quæ reuelanda erat.* Galat. 3.

Neceſſarium neceſſitate medij quid ſit.

Cùm dicimus, ad ſalutem neceſſariam eſſe fidem in Chriſtum, operæpretium eſt ſcire, duas inuehi neceſſitates à Theologis, vt duplicem etiam ſalutem. Neceſſarium neceſſitate medij appellant Theologi illud, quod ex lege Dei ordinaria, ſic ad ſalutem neceſſarium eſt, vt quicunque etiam ob ignorantiam inuincibilem, vel quacunque alia de cauſa id non fuerit aſſecutus; is nequeat conſequi ſalutem. Huius generis eſt, auxilium Dei, ſine quo abſolutè nemo poteſt ſalutem animæ comparare.

Neceſſarium neceſſitate præcepti quid ſit.

Neceſſarium neceſſitate præcepti vocant illud, quod quidem neceſſariò exequendum eſt, vbi facultas ſuppetit, & occaſio; non ita tamen, vt prætermiſſum ob ignorantiam, vel ob defectum occaſionis obſtet ad ſalutem animæ conſequendam. Quædam ſunt vtroque modo neceſſaria, vt pœnitentia poſt peccatum, votum Baptiſmi, & fidei actus in adultis.

Salus prima quid ſit.

Rurſus Theologi appellant ſalutem primam, id quod iuſtificatio alio nomine nuncupatur. Ita ſalus accipitur ad Epheſ. 1. *Gratia eſtis ſaluati per fidem.* Et ad Titum: *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Vltimam ſalutem vocant beatitudinem; illic enim æterna ſalus erit animæ conſummata. Epheſ. 1. Tit. 3.

Salus vltima quid ſit.

Iam dico, nato Chriſto, & Euangelio promulgato, fidem in Chriſtum eſſe neceſſariam ad primam, & vltimam ſalutem neceſſitate medij, & præcepti, eamque debere fidem explicitam eſſe, ſuos vt effectus omnes in anima ſortiatur.

Vtraque neceſſitas colligitur ex pleriſque Sacræ Scripturæ locis. Vt: *Prædicate Euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Qui non crediderit, condemnabitur.* Marc. 16. Et: *Qui credit in eum, non iudicatur. Qui autem non credit, iam iudicatus eſt.* Ioan. 3. Paulus & hanc fidem in Chriſtum vtroque modo neceſſariam eſſe docet ita fatus: *Vt ſapiens architectus fundamentum poſuit. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus.* 1. Cor. 3. Hi textus omnes inſinuant, neceſſariam eſſe fidem in Chriſtum neceſſitate medij, & præcepti.

Fides in Chriſtum neceſſitate medij & præcepti eſt neceſſaria.

Obſeruant Theologi, neceſſaria eſſe quædam motiua, quibus inducatur homo, ad credendum explicitè in Chriſtum, eſtò fides ei fuerit aliàs infuſa in Baptiſmo. Motiua præcipua ſunt, prædicatio, ſeu argumenta, fidem quæ aſtruunt. Item ſigna & portenta eo intento facta, Deum vt hominem aſſumpſiſſe propter ſalutem noſtram omnibus innoteſcat.

Prædicationem primò dicit neceſſariam eſſe Paulus: *Quomodo* (inquit) *credent ſine prædicante.* Rom. 10. Prædicante muliere Samaritana ferè tota ciuitas Chriſto manus dedit, vt Ioannes ait: *Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia quæcunque feci.* Ioan. 4. Sed Chriſto ipſo prædicante, plures ei, & in eum poſtea crediderunt. Ibidem. Ioannes Euangeliſta rei teſtis ita fatur: *Mulieri dicebant: Quia iam non propter tuam loquelam credimus:*

ipſi enim audiuimus, & ſcimus, quia hic eſt ſaluator mundi.

Fides in Chriſtum induit motiuis, quibus eam homines conciperent.

Centurio in Chriſti morte videns orbe toto tenebras effuſas, & terræ motum, credidit, vt inferre licet ex ſerie verborum Lucæ: *Centurio* (inquit) *videns quod factum fuerat, glorificauit Deum.* Ex prædicatione ſimul & ſigno ſuum aſſenſum fidei accommodauit homo priùs idololatra, ſcilicet Sergius Proconſul: nempe videns derepente Magum excæcatum, qui oppugnabat prædicatam à Paulo fidem, idolorum cultum & errores huic annexos protinus abiurauit. Lucas huiuſce rei teſtis oculatus eam refert: *Tunc* (inquit) *Proconſul, cùm vidiſſet factum, credidit admirans ſuper doctrina Domini.* Act. 13.

Quid ſingula commemoro? Orbis vniuerſus prædicatione quaſi ſuffulta miris ſignis inductus eſt ad religionem Chriſti Domini profitendam. Ita Marcus: *Prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Marc. vlt.

EX SS. PATRIBVS.

Fides in Chriſtũ quæ te motiua prærequirat.

Ad credendum neceſſaria eſſe motiua, dicit Auguſtinus lib. 1. ad Simplicianum qu. 2. *Præcipitur* (inquit) *vt credamus, vt dono accepto Spiritus Sancti, per dilectionem benè operari poſſimus. Sed quis poteſt credere niſi aliqua vocatione, hoc eſt, aliqua rerum teſtificatione tangatur?* Et lib. de ſpiritu & litera cap. 34. *Neque enim* (inquit) *anima rationalis credere poteſt, quolibet libero arbitrio, ſi nulla ſit vocatio, vel ſuaſio, cui credat.* Auguſtinus ipſe refert, quibus argumentis ad credendum in Chriſtum eius anima teneatur: *Tenet me* (inquit) *in Eccleſia conſenſus omnium populorum, tenet me veritas miraculorum.* Hæc ille lib. contra epiſtol. fundamenti cap. 4.

Fides non iiſdem motiuis concipitur ab omnibus.

Alta Dei iudicia obſeruat iis in motiuis Auguſtinus, vt quod vni ruina fuit, ceſſerit in ſalutis alterius euidens argumentum: *de cruce* (inquit) *atque morte eius conterriti etiam diſcipuli titubarunt: & tamen latro tunc credidit; cùm eum non præſtantiorem videret in operibus, ſed conſortio crucis æqualem. Multi ex eorum numero, à quibus crucifixus eſt, qui videntes eum miracula facientem contempſerant, diſcipulis eius prædicantibus, & in nomine eius talia facientibus crediderunt.* Hactenus Auguſt. lib. 1. ad Simplicianum qu. 2.

Fides Chriſtiana quibus nititur argumentis.

Eiuſdem religionis Chriſtianæ fides altè ſuas etiam in anima noſtra debet agere radices. Etenim ad ſtabiliendam illam multa nobis eaque grauis ponderis & momenti ſuppetunt argumenta. Primum petitur à Sanctis Apoſtolis, & ſcientiſſimis cælitus edoctis magiſtris, à quibus edocti ſumus, & initiati religione, cui doctrina litat, quam aſtruunt prodigia & ſigna, in qua vt ſancta iugis abundè viget omnium virtutum praxis, cuique demum tot inſignes à Deo impertitæ gratiæ ſuffragantur.

Fides Chriſtiana à doctiſſimis hominibus approbata.

Gratulabatur inde ſibi Auguſtinus lib. de vtilitate credendi cap. 14. *Ego* (inquit) *nullus me video crediſſe, niſi populorum atque gentium confirmata opinioni, ac fama admodum celeberrima.* Rurſus ille tribus aliis ſe motiuis ait induci ad magnifaciendam religionis Chriſtianæ fidem, ſcilicet ſignis, virtutibus, & vetuſtate, cuius auctoritas eſt magna rebus in fidei, quæ vt auita debet ad nos ab antiquis Patribus aſpirante Dei gratia defluxiſſe. Sic ille lib. contra epiſtolam fundamenti cap. 4. *Tenet me in Eccleſia auctoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata.*

Fidei Chriſtianæ ſanctitas.

Alterum argumentum petitur à ſanctitate, quæ in Chriſtiana religione ſola viget. Nullis enim ſæculi commodis pollicitis homines allicit iſta fides, imò cruces & ærumnas ait inſtare ſuis ſequacibus. Attamen arctè ſuos deuincit ſpe æternæ gloriæ profeſſores.

Gentiles quinam diabolis ſe deuouere.

Tertium argumentum petitur à morte, quam innumeri Martyres vltrò ſubiere talis in fidei confirmationem, ſignis & portentis eam plurimis aſtruentes. Quòd ſi qui Gentiles olim ſeſe deuouere diris, non idcirco verus & licitus eſt idolorum cultus. Nempe Deus permiſit eos ſic peccare, quia tot nefandis erant iam obſtricti criminibus, vt in mulctam aliorum peccatorum, diabolis, iniquè ſibi conſciſcendo necem, corpora manciparent.

Fides Chriſtiana morte Martyrum confirmata.

In Chriſtiana verò Religione ſecus, innumeri penè greges Martyrum, qui egere vitam innoxiam, vltro ſeſe obtulere diris ſuppliciis, quos profectò Deus, in præmium tranſactæ vitæ in virtutum omnium praxi, ſi errâſſent, non permiſiſſent à recto veritatis tramite deuiare. Ambroſius de Agnete loquens: *Hæc* (inquit) *tredecim annorum martyrium feciſſe traditur. Magna vis fidei, quæ etiam ab illa teſtimonium inuenit ætate.* Hæc ille lib. 1. de virginibus.

Fides Chriſtiana ſuos ſequaces facit ſanctos.

Iuſtinus Martyr apologia 2. ad Antoninum Pium Imperatorem, Tertullianus libro ad Scapulam, & Lactantius Firmianus lib. 3. diuinarum Inſtitutionum, argumento ſanè Achillæo fidem Chriſtianam eruditè probant eſſe ſolam omnibus amplectendam. Illorum ratio valde potens petitur ab effectu. Etenim omnes hæreſes, & Gentilitium ſectæ, ſuos ſequaces aut atheos, aut impios efficiunt, vel procaces: at ſic Religio Chriſtiana ſuos ſectatores inſtituit, vt ſanctum eſſe, ſonet idem, ac perfectè fidem Chriſti Domini profiteri.

Doctrinæ Chriſtianæ efficacia.

Vt habet religio Chriſtiana ſacramenta, quorum obſequio gratia diuina ſanat, paſcit, & corroborat animas, ita ſola ſuos cultores initiat ad ſanctioris vitæ genus ratione talis gratiæ, cuius ſunt expertes hæretici, & gentiles, qui idcirco ſibi ſemper ſimiles ſunt, ipſorum ſecta nihil ad profliganda vitia conducente.

EX VARIIS HISTORIIS.

Doctrinam Chriſtianam animos in melius immutare quadam virtute vehementi & occulta, patet hiſtoriis. Zachæus homo potens, in fallaces anhelus opes huius ſæculi, quas per fas atque nefas in magnos cumulos congeſſerat, ſtatim atque fuit initiatus hac doctrina, virum in alium mutatus ait Chriſto: *Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, & ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ait Ieſus ad eum: Quia hodie ſalus domui huic facta eſt.* Luc. 19. Illa cupido rerum terrenarum qua flagrabat homo diues, euanuit, ſtatim atque primis imbutus eſt Chriſtianæ fidei rudimentis.

Fides Chriſtiana ſuos profeſſores ſubitò ſanctificat ſi perfectè fidem profitentur.

Saulus item homo ferus, iens in Damaſcum vt fureret in fideles, audita voce Chriſti, cui repente manus atque nomen dedit, de ſæuiente lupo mitis agnus effectus eſt, quique minas intentabat Chriſticolis, & ruinam Eccleſiæ ſanctæ, ſibi vt penſum indixerat, generosè caput morti obtulit, factus ita veræ huius fidei propugnator.

Se

Se ſe diffundente religione Chriſtiana, greges hominum conueniebant Apoſtolos, depoſitis ad pedes illorum facultatibus; quodque caput eſt omnium virtutum, charitatis æſtus erat tantus eo in fidelium nouo cœtu, vt Eccleſia ſancta ſuis ab incunabulis, cor vnum, & vna anima nuncupetur.

Gentiles ipſi, Romani ſcilicet atque Græci, obſeruantes eos, qui ex Gentilitate fidem Chriſti profeſſi fuerant, à vitiis tranſiiſſe ad virtutum omnium cultum, præ ſtupore ſui impotes erant, & plerique tali exemplo, dato libello repudij ſectæ nequam, ad partes Chriſti Domini tranſmigrabant.

Ad ſalutarem illam ex gentilitate fugam, cui ſucceſſit illibata vita, Paulus reſpexit, ita ſuos diſcipulos afflatus: *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino: vt filij lucis ambulate: fructus enim lucis eſt in omni bonitate, & iuſtitia, & veritate.*

Ephes. 5.

Petrus verò notat, Gentiles obſtupuiſſe viſâ vitâ fidelium, ab illorum vita peſſima diſcrepante: *Sufficit* (inquit) *præteritum tempus ad voluntatem Gentium conſummandam, iis qui ambulauerunt in luxuriis, deſideriis, vinolentiis, comeſſationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus. In quo admirantur, non concurrentibus vobis in eamdem luxuriæ confuſionem.*

1. Pet. 4.

Hoc ſingulare vitæ genus fidelium Chriſti Malachias propheta vidit in ſpiritu, Iudæis ita fatus: *Conuertemini, & videbitis, quid ſit inter iuſtum, & impium, inter ſeruientem Deo, & non ſeruientem ei.*

Malach. 3.

Conſtantini Imperatoris mutatio poſt Chriſtianiſmum.

Conſtantinus Imperator eam expertus eſt vim Religionis Chriſtianæ; mores quippe ſuos truces & inhumanos ſic mutauit, vt ex ſuperbo mitis & humilis effectus, in Concilio Niceno pronum ſe demiſerit ad pedes Antiſtitum, quos coluit & ſuſpexit vt homines Chriſti vices in hoc ſæculo referentes. Euſebius vt teſtis actionum Conſtantini texuit eo intento libros, vbi fusè probat, quantùm differret à Gentili Conſtantino nouus iſte ſequax dogmatum Chriſti, cuius orbe toto fidem ſtuduit ampliare.

Clodouæi mutatio poſt Baptiſmum.

Hiſtoria Gallica Clodouæum habet vt exemplum familiare nouæ vitæ, quam profeſſio Chriſtiana parit. Naturæ trucis erat homo, cœlo auſteriore natus, qui ab idolis marmoreis, quæ colebat, indolem ſaxeam nactus, ea præſtabat tantùm, quæ ſuperba ſolent redolere typhum hominis inhumani. Sed religio Chriſtiana durum emolliit hunc animum. Namque ſuum vltro caput ſubdidit Eccleſiæ, mittendo Romam coronam auream, qua Anaſtaſius Imperator eum dignatus erat, eamque vitam duxit, quæ ſuſpicionem fecit multis, eum fuiſſe Papa conſcio in ſanctorum ſerie recenſitum.

Cypriani magi mutatio poſt Baptiſmum.

Cyprianus item magus, qui in Gentilitate ſuum iniquè caput diabolo deuouerat, Baptiſmo lotus non diluit tantùm fœdus initum cum dæmone, ſed generoſè mori voluit, vt fidem in Chriſtum ſolam profitendam eſſe, ſuo effuſo ſanguine teſtaretur.

Fides Chriſtiana potens ad animos immutandos à malo in bonum.

Lactantius hoc religionis Chriſtianæ decus & efficaciam obſeruat lib. 3. cap. 26. *Dei* (inquit) *præcepta, quia & ſimplicia, & vera ſunt, quantùm valeant in animis hominum, quotidianâ experientiâ demonſtrant. Da mihi virum, qui ſit iracundus, maledicus, effrænatus; pauciſſimis Dei verbis, tam placidum quàm ouem reddam. Da cupidum, auarum, tenacem; iam tibi eum liberalem dabo, & pecuniam tibi plenis manibus largientem. Da timidum doloris, ac mortis; iam cruces, & ignes, periculum, & taurum contemnet. Da libidinoſum, adulterum, ganeonem; iam ſobrium, caſtum, continentem videbis. Da crudelem, & ſanguinis appetentem: iam in veram clementiam furor ille mutabitur. Da iniuſtum, inſipientem, peccatorem; continuò & æquus, & prudens, & innocens erit. Vno enim lauacro omnis malitia abolebitur. Tanta diuinæ ſapientiæ vis eſt, vt in hominis pectus infuſa, matrem delictorum ſtultitiam vno impetu ſemel expellat.* Hæc appoſitè ad exempla Conſtantini, Clodouæi, & Cypriani magi ſuggerit Lactantius, Cicero Chriſtianus.

Fidei deſertores deteriores fiunt.

Quodque magis fixum ratumque facit meritum fidei Chriſtianæ; nemo deficit ab hac religione, niſi primò malis aliis, & peccatis grauibus fuerit obſtrictus. Vt namque dici vulgò ſolet: Hæreſis non eſt primum peccatum, ſed alia crimina præceſſere, quorum in mulctam, occulto quidem Dei iudicio, ſed iuſto, viri antè nequam fiunt profeſſæ priùs fidei deſertores. In his occurrit vnus nequitiæ inſignis homo, ſcilicet Iulianus Imperator, qui à defectione ſua magus, obſcœnus ea quam horret animus libidine, ſacrilegus, inhumanus, ita vitam inſtituit, vt abiurato virtutum omnium cultu eſſet vitiis omnibus indecorus.

Noſtrates item apoſtatæ, qui Turcæ fiunt, vel hæretici, hoc videntur vnum indixiſſe ſibi negotium, vt cum religione totum hominem exuerent, & beſtiarum more vitam tranſigerent. Nullum quippe genus hominum eſt adeò peruerſum, vt eſt colluuies apoſtatarum, in quos vt in ſentinam inferorum omnia vitia confluxerunt.

Fides Chriſtiana licet ſenſibus inimica placeet.

Vltimum argumentum aſtruens indubiam eſſe fidem Chriſtianam petitur à præconibus eius, qui fuere viri ſimplices, nulla Philoſophiæ ſæcularis, aut Rhetoricæ ſupellectile inſtructi, annuntiantes vnum doctrinæ genus aſperum, quod ſenſuale nihil habet in ſe, ſuum ad aſſenſum homines alliciens, imò ſecus horrorem conciliat potiùs quàm ſequelam, vtpote prorſus humanis ſenſibus inimicum. Quod verò ſuum vltro nomen dederint tot fideles huic inſtituto propagato orbe toto, licet illud voluerint extirpare Reges & potentes huius ſæculi, ſuppliciis atrocibus Chriſtianos tollentes è medio: quod inquam Chriſtiana fides tot & tanta acerba vehens, habeat ſequaces & cultores, & toties à tyrannis pulſata ſibi conſtet, hoc profectò ſonorè clamat, ſtabilem, & inconcuſſam eſſe veræ fidei veritatem.

Fidei Chriſtianæ primi præcones fuere viles.

Ex SS. PATRIBVS.

Fidei Chriſtianæ propagatio fuit facinus Dei.

Auguſtinus ait fuiſſe Dei ſolius hoc facinus egregium, & *non poſſe hoc ab hominibus fieri, niſi quos ipſa Dei virtus, atque ſapientia commendaſſet, vt omnia contemnendo, quæ praui homines cupiunt, & omnia perpetiendo, quæ horreſcunt, genus humanum ad tam ſalubrem fidem ſummo amore atque auctoritate conuerteretur.* Hæc ille libro de vera religione, c. 3.

Paulus eò aſpexit, ita ſuos diſcipulos affatus: *Videte, fratres, vocationem veſtram. Quia non multi potentes, non multi ſapientes ſecundùm carnem, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt*

1. Cor. 1.

mundi

Fidei Chriſtianæ primæ columnæ fuere infirmæ.

mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes; & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia; & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt deſtrueret.

2. Cor. 10. Fidei Chriſtianæ virtus ad carnalia deſtruenda.

Ruſus idem refricans argumentum: *Non* (inquit) *ſecundùm carnem militamus. Nam arma militia noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti.*

His accedit gratia miraculorum quæ in Eccleſia ſancta viget, nullique fuit conceſſa niſi fidei orthodoxæ. Chriſtus eo ſigillo ſuam doctrinam ſtupente Synagoga tota fecit authenticam. Falſis enim vt videantur eſſe vera, nuſquam miraculorum gratia ſuffragatur.

Fides Chriſtiana miraculis probata. *Matth. 11.*

Vnde ſuos diſcipulos cùm Ioannes delegaſſet ad Chriſtum, vt ab eo audirent, eſſet necne verus hic Meſſias, ait Chriſtus: *Euntes renuntiate Ioanni quæ audiſtis, & vidiſtis: cæci vident, claudi ambulant, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, leproſi mundantur, pauperes euangelizantur; & beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me.*

Rurſus cùm Iudæi Chriſto obiecere crimen blaſphemiæ, quia ſe dicebat eſſe Dei filium, ille velut examen ſubire volens, dicti veritatem voluit eſſe toti mundo, non longa ſerie & contextu argumentorum, ſed diuinitati congruo opere manifeſtam: *Vos* (inquit) *dicitis: Quia blaſphemas; quia dixi: Filius Dei ſum. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio: & ſi mihi non vultis credere, operibus credite.* O quàm potens ad faciendam fidem eſt bonorum operum argumentum!

Opera bona fidem faciũt. *Ioan. 10.*

Inde notans extremam Iudæorum perfidiam, quia noluere fidem adhibere miris eius ſignis & portentis, eos inexcuſabiles fore dicit: *Si* (inquit) *opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.*

Ioan. 15.

Præfata omnia argumenta meum ſtylum acuunt ad cenſuram hæreticorum, & eorum fidelium, qui ex nomine Chriſtiano quærunt gloriam, quamuis incurij ſint operum, quæ ſola veros Catholicos diſcernunt à ſpuriis, & hypocritis, qui ſub pelle ouina lupos aſtutè tegunt. In hoc ergo duplex hominum portentum ſtringo ſtylum, ab hæreticis perfidis auſpicando.

Hæreticorũ blaſphemiæ in Eccleſiã.

Hi blaſphemis vocibus garriunt in nos, vt in nugarum & anilium næniarum doctores; mendaces item & idololatras nuncupant, dictis & ſcriptis lacerant & laceſſunt fidem noſtram; ſed hæc frequentia & olida ſputa notant delirare viros hos proteruos, quorum in ore ſolo procaci præcipua reſident argumenta.

EX MEDICINA. Sputa frequentia in ægris deliriũ inſtare notant.

Ex Hippocrate lib. 2. Coacarum, cap 7. prænotione 16. Ἀνάχρεμψις πυκνὴ ἢν ἄλλο τι καὶ ἄλλο σημεῖον προσῇ φρενιτικόν. Id eſt. *Screatio frequens, ſi quod aliud ſignum acceſſerit phreneticis nuntia eſt.* Quot in nos blaſphemias hæretici eructant, tot graueolentia ſputa vomunt, quæ manifeſtè probant hos deliros homines inſanire.

Scriptura Sacra nequit intelligi ſine doctore.

Inuehuntur item in Eccleſiam ſanctam, quia non vult biblia ſacra teri ab indoctis: quaſi verò Codex ſanctus, aiunt, non ſit peruius omnibus hominibus, & non indoctis ibi loquatur æquè Deus ac peritis, in vtroſque libros ſanctos ſcrutantes deſuper influxurus.

Inſtantia ille notat eos ignorare Sacras Scripturas, quæ expreſsè docent, non omnibus peruias eſſe fores ſcientiæ, præſertim eius, quæ ad ſalutem animæ ſpectat; ſed in dubiis, quæ occurrunt conſulendos eſſe viros, penes quos eſt huius ſcientiæ ſanctæ clauis, ſcilicet initiatos Domini ſacerdotes. Ita Deus ſanxit apud Malachiam: *Labia* (inquit) *ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius.* Scriptura Sacra monet eſſe penes ſacerdotes ſeu doctores intelligentiam Scripturæ Sacræ, cuius arcana latent imperitum vulgus; & Caluiniſtæ ſecus aiunt, non opus eſſe pro intelligenda Sacra Scriptura aliquo conſultore.

Malach. 2.

EX IVRE CANONICO. Scriptura Sacra ſubobſcura.

In hoc argumento placet editus iſte canon. *Sciendum eſt, quòd pleraque capitula ex cauſa, ex perſona, ex loco, ex tempore conſideranda ſunt, quorum modi, quia medullitus non indagantur, in erroris labyrinthum nonnulli intricando impingunt.* Canone Sciendum diſt. 19. Doctrina Chriſtiana, quia diuina, debet ex præſcripto Dei addiſci, & non inconſultè, ſicut Caluinus ait, & proteruè legi; alioquin, vt præfatus ille canon opportunè docet, à temerario lectore diros in erroris ſcopulos incurretur.

EX SYMBOLIS. Fidei Chriſtianæ nihil nocumenti afferunt blaſphemiæ hæreticorum.

Inſaniant, & blaſphement ad arbitrium ſuum hæretici, pro reſponſo typum illis adaptabo canis, qui luna coruſcante latratrat. Cæſar Capaccius libro ſymbolorum hæc verba cani ſic latranti affingit. FRVSTRA AGITVR VOX IRRITA VENTIS. Inuitis hæreticis Eccleſia ſancta micat & refulget. Quiſquis eam tentat conuitiis inquinare, latrat, eam nec idcirco lædit; quippe nitens & reſplendens luminoſa ſinit æmulos obgannire.

Cæſar idem Capaccius eodem in libro refert, Pium V. Pontificem fœdere inito cum Venetis, vt cum Hiſpanis irent obuiam Turcis, claſſe numeroſa mare totum inſectantibus, cudiſſe numiſma, cuius in facie inſculptus erat faſciculus ſagittarum, hiſce tribus tantùm verbis in iconis ora ſeu circulo circumſcriptis. VIS NESCIA VINCI.

Argumenta, quibus innititur fides Chriſtiana, robur ei tantum conciliant, vt virtus eius contra truces & acerbos eius hoſtes ſit. VIS NESCIA VINCI.

Chriſtiani ſunt multi nomine, ſed pauci opere.

Sed heu quàm paucos habet illa fides Chriſtiana fidos & ſinceros cultores! Quàm multi falsò dicunt ſeſe Chriſtianos eſſe, quia credunt Chriſtum eſſe Deum, & Redemptorem hominum, nec idcirco talis actus fidei de Chriſto ſatis eſt, vt obſtet quin hi Chriſtiani, illo ſibi vſurpato ſacro nomine mentiantur.

Vt credere Mahometem fuiſſe virum, à quo Turcæ leges habent, non ſufficit vt quis Mahometanus eſſe queat; ſed præterea debet adhibere fidem dictis à Mahomete quaſi veris & à Deo dictatis, inſtituendo vitam ex præſcripto Mahometanæ legis; ita nomen vt Chriſtiani aliquis iure ſibi vendicare queat, Chriſto debet credere, & in Chriſtum. Chriſto credet, adhibendo fidem dictis eius, & componendo vitam vt præſcribit ſacroſanctum eius Euangelium. In Chriſtum credit, ſi charitas fidei adiuncta bonis actibus innoteſcat.

Fides Chriſtiana tria

Vt ergo fides hiſce tribus actibus conſtat, ſcilicet credere Chriſtum, credere Chriſto, credere

in

erigit ab homine Chriſtiano.

in Chriſtum, nemo dici iure poteſt Chriſtianus vno deficiente trium illorum actuum, & profeſſione ſacri Euangelij, cuius Chriſtiani eſſe debent impigri ſectatores. Appoſitè ad hoc ecce legem, qua tenentur ij omnes, qui in Bapriſmo voto ſe obſtrinxere, toto ſuo æuo Chriſto Domino militare.

Ex Ivra Civili. Milites eſſe debent Chriſtiani.

Ita Codex iuris Cæſarei. *Nemo milites, qui non apud acta teſtificatus cum tribus ſit, propoſitis ſacris Euangeliis ſe eſſe Chriſtianum orthodoxum, fiantque acta ad eum magiſtratum ſub quo militaturus eſt.* Lege. Nemo militer, Codice. De Epiſcopali audientia lib. 1. tit. 4. leg. 29. Nota tribus teſtibus adſtantibus, & Euangeliorum libro aperto, virum adſcribendum militiæ iureiurando ſuam aſſeueraſſe fidem ante Ducem cuius erat ſigna proximè ſequuturus.

O homo, cupis militare Deo ſub Chriſto Duce, tribus opus eſt teſtibus, qui ſunt, credere Chriſtum, Credere Chriſto, Credere in Chriſtum. Offertur item Euangeliom, vt ea norma viuas. Chriſto fucos facere non potes: aut exi è caſtris Eccleſiæ, aut te generosè gerens age vitam dignam homine Chriſtiano.

Quos Chriſtiana fides effectus in anima ſortiatur?

In hæc verba:

Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribvs, Vtroqve Ivre, Historia, Symbolis, et Medicina.

Fides eſt ſtipata donis Spiritus S.

Avrora ſuam ſubobſcuram diffundendo lucem, ſpargit margaritas: nam ſic è cœlo rubet, vt gemmeo rore prata ditet, vbi oriente ſole produnt ſe vniones ſparſi in apice herbarum, atque florum, ementita ſpecie margaritæ, intentis oculis illudentes. Ita fides, subobſcura licèt, animam illuſtrans, eſt ſtipata donis Spiritus Sancti, & aliis virtutum habitibus, annexis charitati, quæ indiuiduo nexu perfectæ fidei ſociatur.

Ex SS. Patribvs. Virtutes ſine charitate nõ ſunt veræ.

Theologi in lib. 3. ſent. diſt. 23. Dicunt eſſe fidem quamdam informem abſque charitate. Ad hanc non pertinet hic diſcurſus de effectibus fidei, quia illa ſicut nec cæteræ virtutes abſque charitate non merentur eo virtutum nomine nuncupari. Ita Auguſtinus lib. 3. contra Iulianum cap. 3. *Si* (inquit) *ad conſequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem, fides qua Chriſto eſt vera promittit, nihil proſunt homini virtutes, nullo modo vera poſſunt eſſe virtutes.* Et lib. 15. de Trinitate cap. 18. *Ipſam* (inquit) *fidem non facit vtilem niſi charitas: ſine charitate quippe fides poteſt eſſe, ſed non prodeſſe.*

Fides ſine charitate nihil prodeſt.

1. Cor. 13.

Paulus ita fidem inutilem eſſe probat: *Si* (inquit) *habuero omnem fidem, ita vt montes transferam; charitatem autem non habuero, nihil ſum.*

Ex Theologia. Fidei forma qua ratione ſit charitas.

Theologi præfato loco dicunt, charitatem eſſe velut formam fidei, non quòd illa ſit eius ſubſtantialis forma, ſicut anima in homine. Namque fides & charitas ſunt habitus diuerſarum potentiarum, qui ſpecie diſtinguntur. Sed formæ nomen hîc latè ſumunt Theologi, & metaphoricè ſecundùm analogiam ad formam propriè dictam, quæ ſuo modo ſubiectum perficit; ita fides quia perficitur à charitate, latè ſumpto nomine formæ, ab illa dicitur informari.

Ex Philosophia. Fidei & charitatis nexus indiuiduus.

De ſic abſoluta fide loquor, quando quæro, quales Chriſtiana fides effectus in anima ſortiatur. Simili ratione dicunt philoſophi. Non eſſe bonum, niſi ex integra cauſa, nec cauſas poſſe ſuos effectus exerere perfectè, niſi illæ ſua ſupellectile tota ſicut congruit inſtruantor.

Charitatis & fidei nexus eò induxit Thomam vt diceret 2. 2. qu. 4. art. 2. ad perfectum fidei actum requiri in voluntate habitum, à quo & perficiatur ipſa mouens intellectum ad fidei aſſenſum promptè & perfectè ſicut conſonat exerendum.

His præfatis; fides perfecta ditat animam omnibus vſquequaque bonis. Cùm namque ſimul influant animata fides & gratia; & gratiâ mediante, benè ſint diſpoſitæ omnes potentiæ ad agendum, quod eſſe nequit abſque virtute perficiente tales potentias. Virtus enim ex Philoſopho 2. Ethic. cap. 6. eſt habitus, qui habentem perficit, & opus eius laudabile reddit, eſt neceſſe fide claram & conſpicuam animam, virtutum omnium agmine circumſcribi.

Ex SS. Patribvs. Fides eſt fons omnium bonorum.

Hunc omnium virtutum influxum denotat Chriſtus hoc contextu: *Qui credit in me flumina de ventre eius fluent aqua viua.* Quem locum Auguſtinus ſic expendit tract. 32. in Ioannem: *Clamat* (inquit) *Deus vt veniamus, & bibamus, ſi intus ſitiamus: & dicit, quia cùm biberimus, flumina aqua viua fluent de ventre noſtro. Venter interioris hominis conſcientia cordis eſt. Bibito ergo de iſto liquore, reuiuiſcit purgata conſcientia, & hauriens fontem habebit: etiam ipſa fons erit. Quid eſt fons, & quid eſt fluuius, qui manat de ventre interioris hominis? Beneuolentia, qua vult conſulere proximo. Si enim putet, quia quod bibit, ſoli ipſi debet ſufficere, non fluit aqua viua de ventre eius; ſi autem proximo feſtinat conſulere, ideò non ſiccat, quia manat.* Hactenus Auguſtinus.

Fides eſt radix omnium virtutum.

Ambroſius lib. 1. de Cain, & Abel cap. 9. ait, Cain non habuiſſe fidem, ideoque necem conſciuiſſe fratri: *Quid* (inquit) *miraris ſi pietatem non agnouit, qui non agnouit auctorem? Et ideo doceris hac ſerie Scripturarum, fidem eſſe radicem virtutum omnium. Vnde & Apoſtolus ait: Quia fundamentum noſtrum eſt.* Vt ex radice ſana manant fructus, ita fluunt à fide bona cuncta, quibus homo poteſt abundè ſibi æterna gaudia comparare.

Proſper lib. 1. de vocatione Gentium cap. 8. *Fides* (inquit) *bona voluntatis & iuſta actionis eſt genitrix.* Ex Paulo, *Fides per charitatem operatur.* Vnde nomen fontis nacta ſalit & ſcaturit indefeſsè. Etenim non eſt otioſa fides, quam diuinus amor vrget ad ardua & excelſa,

qualis

qualis eſt omnium virtutum praxis, quæ nunquam in fideli anima feriatur.

Fides eſt ſcutum aduerſus hoſtes inuiſibiles.

Cyrillus Ieroſolymitanus catecheſi 4. *Oculus* (inquit) *omnium illuminans conſcientiam eſt fides, & intelligentiam faciens. Scutum incorporeum aduerſus hoſtem inuiſibilem, quemadmodum Apoſtolus ait: In omnibus aſſumentes ſcutum fidei, in quo omnia tela inimici ignea extinguatis. Obſignat iuſtitiam, & adoptionem, &c. Hanc ſi eam ſi cuſtodierimus irreprehenſibiles erimus, & omni virtutum genere ornabimur.* Et infrà: *Tantam habet virtutem fides, vt non ſolùm ille, qui credit, ſaluetur; verùm etiam alijs credentibus, alij ſaluentur.*

Fides Chriſtiana diues eſt theſaurus.

Auguſtinus eo in ſtadio ſalutarium fidei effectuum latiùs excurrit: *Nullæ* (inquit) *ſunt maiores diuitiæ, nulli theſauri, nulli honores, nulla mundi huius maior ſubſtantia, quàm eſt Catholica fides, quæ peccatores homines ſaluat, cæcos illuminat, infirmos curat, catechumenos baptizat, fideles iuſtificat, pœnitentes reparat, iuſtos augmentat, martyres coronat, virgines, viduas, ac coniuges caſto pudore conſeruat, clericos ordinat, ſacerdotes conſecrat, regnis cæleſtibus præparat: in æterna hæreditate cum Angelis ſanctis communicat.* Hæc ille ſerm. 10. De verbis Apoſtoli.

Fidei effectus multiplices.

Fides Chriſtiana finem dat & principium.

Ambroſius ſer. 8. in Pſal. 118. *Vbi* (inquit) *fides eſt, principium & finem habemus: vbi perfidia, neque initium nec finis eſt. Eccleſia enim principium eſt primogenitus ex mortuis. Habet & finem, quia ipſe eſt primus, & nouiſſimus. Ipſe eſt enim finis legis ad iuſtitiam omni credenti.* Et in Pſalm. 37. *Abundant* (inquit) *nobis diuinarum teſtimonia Scripturarum, quibus inſtruimur nihil eſſe in homine pretioſius fide.*

Ex Symbolis.

Academia Altorfina ſuo in libro ſymbolorum pinxit fontem, cuius in edito monte caput erat deorſum voluens perennes aquas, quæ in ima valle tubis & fiſtulis occultis fortiter erumpebant. Symboli lemma fuit. FORTIOR E' LATEBRIS. Aqua viis abditis erumpens, & de alto fluens, eſt Chriſtiana fides, cuius argumenta, licèt ſubobſcura luci rationis inuia, ſalutares aquas ſuppeditant abundè, quibus alluuntur animæ ſitientes.

Fidei effectus quare comparentur aquis.

Scientiæ cuiuſuis huius ſæculi argumenta patent, ac proinde vehunt latè fuſas aquas; ſed reſtagnant, & ſæpe noxiæ ſunt homini, quem ſcientia inflat. Non ſtabulatur aqua fidei, nec otioſa iacet humi corruptioni obnoxia. FORTIOR E' LATEBRIS. Aqua illa ſicut è cœlo ſuam accipit originem, ita vehit ſurſum animas, quas copioſè viui illi latices alluerunt.

Nota, dici aquas fidei effectus à Chriſto: *Qui* (inquit) *credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Nuncupationis huius ratio petitur à colluuie peccatorum, quam detergit aqua illa, nempe fides, iuxta Petri effatum de Gentibus initiatis fidei arcanis: *Fide* (inquit) *purificans corda eorum.*

Act. 15.

Aqua rerum eſt principium.

Rurſus aqua rerum omnium eſt principium ex Thalete; & Hebræi crediderе cœlos aqua conſtare ſubſtantia liquida compactos. Initium ſalutis aqua Baptiſmi confert, cælitus influente fide, cuius aqua cæli naturam ſortitur homo, Dei ſedes & ſanctuarium effectus, in quo priùs dæmon erat, inſtar porci ſe volutantis in ſordido volutabro.

Eccleſ. 15.

Aqua & ignis prima vitæ elementa.

Ignis, & aqua prima ſunt elementa vitæ, quam eſſe ſitam in calido & humido medicina clamat. Eſt Chriſtiana fides aqua ſapientiæ ſalutaris, qua potatur homo, ſicut ait propheticè Ieſus Siracides. Amore verò flagrat & ardet homo. Vnde quia diuinus amor vnà cum fide ſolet influere: *Iuſtus ex fide viuit* vt Paulus ait; ſiquidem illucente fide viua ſimul æſtuat anima charitate.

Hebr. 10.

Ex Historia.

Aquæ ſubitæ ex ſaxo erumpentes ad baptizandos Gentiles.

Hos viuificos fidei effectus aquæ typo Deus ſæpe notos fecit eo intento miris editis ſignis, in quibus inſigne fuit miraculum erumpentis aquæ de ſaxo, quando Petrus, vt eius acta probant, in cuſtodia Mamertini baptizauit Proceſſum & Martinianum in carcere, vbi & hodie viſuntur aquæ illæ duro ex lapide ſalientes.

Fides Chriſtiana procurat aquas conuerſis Anglis.

Ex Beda lib 4. cap. 13. ſalutare & ſingulare fuit prodigium editum in Anglia, anno 681. Graſſabatur ea in regione dira fames, quia triennio toto cælum denegarat aquas, vnde talem ob pluuiæ defectum tellus erat penitus infœcunda. Saxones Auſtrales ibi tunc degentes, Gentiles erant, quos adiit Sanctus Vvilfridus Antiſtes Eboracenſis, aquas eis pollicitus, ſi vellent Chriſto dare manus. Vltro ſuum præbuit aſſenſum Gens afflicta, fidem Chriſti amplexata, & colliquato cælo fuit illa plaga ſoli Anglici largis imbribus inundata. Ita fides Chriſtiana ſuis ſequacibus procurat aquam viuam, ſcilicet gratiam, quæ vt aqua copioſa focum luxuriæ extinguit, & plenè ſedat ſitim animæ: quippe Deo adamato, nihil amplius anima concupiſcit.

Vvilfridus aquas è cœlo impetrat.

Ex Ivre Civili.

Fidei aqua quàm ſit ſalutaris.

Huius aquæ talis eſt natura, qualis eius ad quam pertinet hæc lex. *Hoc iure vtimur, vt etiam non ad irrigandum, ſed pecoris causâ, vel amœnitatis, aqua duci poſſit.* Lege Hoc iure ff. De aqua quotidiana, & æſtiua lib. 43. titul. 20. leg 3. Gratia diuina comes fidei animas irrigando facit vt in illa flores omnium virtutum luxurient. Pars animalis aqua illa aſperſa nihil agit incongruum rationi rectæ. Peramœna demum atque læta ſunt omnia fidelibus, qui deriuatos è fide puros gratiæ latices ebiberunt.

Ex Ivre Canonico.

Gratiæ Dei effectus.

Hos gratiæ effectus beneficos aſtruit iſte canon. *Gratia, quæ per Chriſtum datur, non ſolùm peccatorum remiſſionem facit, ſed etiam vt lex impleatur, vt natura liberetur, ne peccatum dominetur.* Canone. Gratia. De conſecr. diſt. 4.

Aquæ Deus comparat hos effectus, inſinuando, ſitim, qua cruciatur homo rerum terrenarum deſiderio inexhauſto flagrans, tolli, quando fides influit in animam, ſtipata cœtu omnium virtutum, & cincta toto agmine gratiarum. Etenim homo, Dei gratiæ expers quò plus potatur aquis huius ſæculi, eò magis terrena ſitit, ſimilis monti Ætnæ flammiuomo, qui quando pluit, maiores ore hiante globos ignium cernitur eructare. Villaua libro ſuo ſymbolorum picturæ montis huius Ætnæ voces iſtas appoſuit. DVM BIBO PLVS SITIO. Ita diues, quantò maior opum eſt affluxus; earum deſiderio tantò magis & acriùs inflammatur.

Ex Symbolis.

Auaritia eſt inſatiabilis.

Ex Medicina.

Potu citiùs reficiuntur ægri, quàm cibo.

Ex medicina, potus citiùs reficit infirmos quàm eſca, ſicut ait Hippocr. lib. 2. Aphor. 11. Ῥᾷον πληροῦσθαι ποτοῦ ἢ σιτίου. Id eſt. *Facilius eſt refici potu, quam cibo.* Iuſcula namque placent ſtomacho infirmo magis quàm ſolidior eſca grauans ventriculum, ſicque rebus liquidis

citiùs

citiùs inſtauratur æger, quàm dapibus exquiſitis. Chriſtus ergo volens explicare bona quibus cumulatur homo credens in ipſum, dixit eum fore quaſi fontem aquæ viuæ, ſitim omnem animæ ſuauiter & dulciter extinguentis.

O ſi liceret eos omnes interrogare, quibus eſt commune mecum ſalutare nomen Chriſtiani, an ſit ſedata ſitis huius ſæculi, cuius eos veſana cupido tenet; plerique forent ſimiles Samſoni, qui partâ ſuis de hoſtibus victoriâ magnâ, mœrens ſic clamabat: *En ſiti morior, incidamque in manus incircumciſorum.* Ita planè ſiti diuexatis homo, cui cuncta licèt pro voto cadant, eſt immenſa ſitis opum, & fortè rerum etiam obſcœnarum. Inde ſcito, nihil eſſe tibi, & Chriſto, cuius ſi ſincera fides altè tuam animam inceſſeret, non ſitires ea quæ ſunt mundi huius, ſed fluentis aquæ viuæ potus; elegantes corporum formas, vt oculorum ludibria contemneres, & à pretioſa rerum huius ſæculi ſupellectile, cæli tantùm cupidus, abhorreres.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Miſerunt Principes ſacerdotum & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum.

DICAM primò, raros eſſe viros præcipua dignitate claros, qui non inſurgant in Dominum Ieſum; vt namque tumet arrogantia mundus, ita ſuos magnates aura ſuperbiæ inflat & diſtendit altè, donec vento vanæ gloriæ ſicut vtres turgidi diſrumpantur.

Dicam ſecundò, quales ſint miniſtri, quos ſuperbia deſtinat ad capturam Chriſti. In his certè primas habent, dignitates, opes, veſtium luxus, fercula lauta, ludus, choreæ, & quicquid conducit ad Venerem accendendam.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Adhuc modicum vobiſcum ſum. Quæretis me, & non inuenietis.

HIC explicabo duo argumenta, quibus ad humilitatem Chriſtiana debet anima prouocari.

Dicam primò, hominem in peccato nihil eſſe, ac proinde locum non eſſe ſuperbiæ, vbi non eſt aliquod inſigne decus, vnde ſibi ſuperbiens anima blandiatur. Si verò Dei gratia dignatus homo velit ſuperbire, ſciat modicum tempus eſſe boni huius conceſſi; etenim in momento poteſt facere iacturam gratiæ, crimine lethifero ſe nequiter obſtringendo.

Secundò dicam, hominem nullo poſſe niſu naturali reuocare Dei gratiam deperditam, quod perinde ſonat, atque ſua humana induſtria quærere Deum, nec illum ampliùs inuenire.

FERIA III. DOMINICÆ PASSIONIS.

TEXTVS EVANGELII.

Ioan. 7.

I. POſt hæc autem ambulabat IESVS in Galilæam; non
enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum
Iudæi interficere.
II. Erat autem in proximo dies feſtus Iudæorum Scenopegia.
Dixerunt autem ad eum fratres eius: Tranſi hinc,
& vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant
opera tua, quæ facis.

III. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palàm eſſe: ſi hæc facis, manifeſta teipſum mundo.

IV. Neque enim fratres eius credebant in eum.

V. Dixit ergo eis IESVS: Tempus meum nondum aduenit: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.

VI. Non poteſt mundus odiſſe vos: me autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quòd opera eius mala ſunt.

VII. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc; ego autem non aſcendam ad diem feſtum iſtum, quia meum tempus nondum impletum eſt.

VIII. Hæc cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa.

IX. Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.

X. Iudæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille?

XI. Et murmur multum erat de eo in turba. Quidam enim dicebant: Quia bonus eſt. Alij autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas.

XII. Nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Iudæorum.

SESNVS LITERALIS, Et Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, SS. PATRIBVS, ET EX RATIONE.

INſtante die feſto Iudæorum, Chriſtus contra morem hactenus illi inolitum abfuit à Iudæa, idque duas ob cauſas, quarum prima notat, Principes ſacerdotum, Scribas, & Phariſæos voluiſſe diem mortis Chriſti præcipiti crimine præuenire. Chriſtus, cui inuito nemo necem poterat conſciſcere, huic ceſſit iræ, & furori, cautè ſibi fugâ conſulens, eſtò præſens poſſet refrænare motus omnes & impetus æmulorum. Tepeſcente demum eorum ira, cuius contagio virulento plebem infecerant, Chriſtus à Galilæa ſuum iter direxit in Iudæam, vt ineunte die feſto palàm ſe ſiſteret Ieroſolymis, & Ieroſolymis, & in templo, Dei verbi præconis munere fungeretur.

Chriſtus quare fugâ ſibi cõſuluit.

Altera cauſa, quæ profectò fuit vt remora ſiſtens Ieſum in Galilæa, fuit Iudæorum luxus. Vt namque ſacris miſcebant profana; ita dies feſtos inſtitutos ad gloriam & cultum Dei, illi omnino ſuæ ſalutis incurij, & deſertores Religionis auitæ, ludis, & epulis impendebant. Et quia initio feſti luxus erat amplior, tunc idcirco procul abſuit Chriſtus, vt exoſus ea omnia, quæ deuiant à recto tramite mandatorum Dei, quorum obſequium ille voce & opere propagabat.

Chriſtus odit luxum omnem.

I. Poſt hæc autem ambulabat IESVS in Galilæam.

Ioannes ſuperiori capite multiplicatos panes ait in Galilæa, & nunc connexione quadam, Chriſti longiores ibi fuiſſe moras ait. Nam hîc vox, ambulare, ſonat perinde ac morari, ita vt ſenſus ſit. Poſt patrata mira prodigia in Galilæa, Chriſtum illic fuiſſe diu conuerſatum. Syrus interpres expreſſit eius commemorationem hac voce, מהלך *mehalec*. Quæ vox Syra ducit originem ab Hebræo verbo, הלך *halac*, quod eſtò ſæpè

Chriſto ambulare quid ſit.

ſæpè ſignificet ambulare; illa tamen ambulatio fixam deſignat ſtationem; vt Pſalm. 14. Dauid lineare volens hominem cœlo dignum, hunc ſic deſcribit: *Qui ingreditur ſine macula* תמים הולך *holec tamim*, id eſt, ambulans perfectus. Vergit eò etiam ſenſus Pſal. 118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* Illa nimirum deambulatio in lege, nihil aliud innuat, præter conſtans obſequium, & indefeſſam praxim mandatorum Dei. Vt Chaldæa lingua dialectus eſt Hebræa, voces radicales, quas ab illa ſumit, etſi alio modo inflectat, attamen vſurpat eo ſenſu quo Hebræi.

Ex lingvis Syra. Hebræa. Chaldæa.

Vox Græca περιεπάτει, quam codex Græcus habet, auctoribus profanis idem ſignificat, ac *ambulabat*. Scriptura tamen ſacra ſæpe verbum, περιπατέω, aſſumit pro verbo, Viuo. Exempli gratiâ, eſtò locus iſte Ioannis Apoſtoli in 2. epiſt. canonica: *Et hæc eſt charitas, vt ambulemus ſecundùm mandata eius.* ἵνα περιπατῶμεν κατ᾽ ἐντολὰς αὐτοῦ. In hoc textu. *Vt ambulemus ſecundùm mandata eius*, idem ſignificatur ac, Vt viuamus ſecundùm mandata eius. Rurſus apud Paulum Apoſtolum in epiſt. 2. ad Corinth. c 5. διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους. Id eſt. *Per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem.* Illa tamen explicatio verbi, *ambulo*, ſignificans Chriſtum vixiſſe diu adhuc in Galilæa poſt enarrata priùs miracula, nihil obſtat, quin etiam iſto loco ſarta tecta vocis *Ambulo* ſignificatio permanere queat: Quippe notat Chriſtum prædicationis cauſâ plura peragraſſe loca. Vt namque bonum longè lateque ſui diffuſiuum eſt, ita bonum Euangelij prædicati à Chriſto fuit pluribus impertitum.

Græca.

Non enim volebat in Iudæam, ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere.

Textus iſte ſicut antè, vocem *Ambulo* vſurpat ſignificans Chriſtum noluiſſe vitam ducere in Iudæa, ne illic tunc commorando daret anſam Scribis & Phariſæis machinandi necem eius, ad quam iniuſtè votis omnibus anhelabant. Primò quia Chriſtus conſcia plebe tota traducebat eos, vt hypocritas, auaros, & ſuperbos, qui ementita virtute nomen magnum à deluſo populo mercabantur. Secundò, quia Chriſtus videbatur antiquare legem Moſaicam, ita viam ſternens Euāgelio, quod complementum præfatæ legis erat. Ne ergo lege noua ſtabilita, vetus excideret, & ſic deperiret eis, id eſt Scribis & Phariſæis, honos omnis, ſtatuere necem inferre Chriſto velut auctori Euangelij, & capiti Eccleſiæ, quæ debebat omnes Synagogæ typos & ſymbola penitus abolere.

Mors Chriſto intentata à Iudæis propter inuidiā. Ex Sanctis Patribus.

Fuiſſe crimen hoc ſurculum inuidiæ, quæ Iudæos perculit ad immane nefas perpetratum, conſciſcendo necem Chriſto, deflet Chryſoſt. hom. 17. in Ioan. *Nihil* (inquit) *liuore, nihil inuidia grauius. Per hæc mors in mundū venit. Nam cùm hominem diabolus honorari conſpexiſſet, eius boni impatiens, omnia molitus eſt, vt eum perderet: ſemperque ex ea radice hunc fructum erupiſſe, videre licet. Propter hanc Abel interemptus eſt, propter hanc Dauid cædis periculum ſubiit; propter hanc & alij multi perempti ſunt. Hinc Iudæi Chriſtum interfecerunt.* Hæc ille.

Chriſtus cur fugā ſibi conſuluerit.

Quare verò ſuam præſentiā ſubtraxerit æmulis de illi inferenda nece ſolicitis, cùm caſſa fore ſciret eorum conamina ante diem præſtitutum ab æterno, duæ occurrunt rationes. Prima, ſuis vt diſcipulis conſuleret, probando ſuo exemplo, fugam in perſecutione non ſemper eſſe notā ignauiæ, ſed plerumque ſani conſilij, & altæ prudentiæ liquidum argumentū. Altera, ne ſuo occurſu intempeſtiuo bilem hoſtiū accēderet, idque gratis & incaſſum. Alludit eò Aug. ita fatus tract. 28. in Ioa. *Dominus Ieſus Chriſtus ſecūdū ſe plurimū cōmēdauit fidei noſtræ. Etenim ſēper hoc agit dictis & factis ſuis, vt Deus credatur, & homo. Deus qui nos fecit, homo qui nos quæſiuit: Deus cum Patre ſēper, homo nobiſcum ex tēpore. Non enim quæreret quē fecerat, niſi ipſe quod fecerat fieri voluiſſet. Verùm hoc mementote, & de cordibus veſtris nolite dimittere, ſic eſſe Chriſtum hominē factū, vt non deſiſteret Deus eſſe. Manens Deus accepit hominē, qui fecit hominem. Quādo ergo latuit vt homo, non potentiā perdidiſſe putandus eſt, ſed exemplum infirmitati præbuiſſe. Ille enim quādo voluit detentus eſt, quādo voluit occiſus eſt. Sed quomodo futura erant mēbra eius, id eſt fideles eius, qui non haberēt illā poteſtatē, quā habebat ipſe Deus noſter: quod latebat, quòd ſe tāquā ne occideretur occultabat, hoc indicabat factura eſſe mēbra ſua, in quibus membris ſuis ipſe erat. Futurum erat, vt aliquis eius fidelis abſconderet ſe, ne à perſecutoribus inueniretur. Et ne illi pro crimine obijceretur latibulum, præceſſit in capite quod in mēbro confirmaretur.* Hactenus Auguſt.

Chriſtus dedit infirmitatis & poteſtatis exempla.

Quænam verò plaga terræ ſit Galilæa, meārū eſt hîc partiū deſcribere, conſultis antè viris regionis huius cōſcijs, Ioſepho ſcilicet, homine Hebræo, lib 3. de bello Iudaico, c. 2. Hieron. de locis Hebraicis litera, G. Egeſippo lib 3. de excidio Ieruſalē c. 6. His ergo fidis & peritis ducibus, Galilæā Chriſtianus Adrichomius ſic deſcripſit. Galilæa vberrima & pulcherrima Syriæ regio, in Sacra ſcriptura celebris, inter montē Libanum & Samariam ſita eſt. Cuius Septentrionalis tractus Tyro, Tyriorumq; finibus terminatur. A Meridie Samaritis, & Scythopolis, Iordanis fluuius ſuis eam terminis claudunt. A Solis occaſu ciuitatis Ptolemaidis territorio, & monte Carmelo diſterminatur, vnde ab hiſtoricis plerumque Phœnici annumeratur. Ab Oriente verò vltra fluenta Iordanis longè latéque ſe extendens, Gaulanitidem, Hipenem, & Gadarim complectitur.

Galilææ regioni accurata deſcriptio.

Galilæa autem duplex eſt, ſuperior ſcilicet, & inferior. Superior, qua parte intra Iordanem eſt, Cæſareæ Philippi, Caphamao, Tyro, & Ptolemaidi vicina, in tribubus Nephtalim & Aſer ſita eſt. Cuius longitudo à vico Baca, qui terram dirimit Tyriorum, vſque ad ciuitatem Berſabene: latitudo autem à vico Thella Iordani proximo vſque ad Meroth extenditur, ac tam in latitudine, quàm longitudine dici & ſemis iter continet.

Galilææ longitudo & latitudo.

In Iſaia, & Euangelio hæc prouincia, Galilæa Gentium vocatur; vel quòd hîc vſque ad Salomonis tempora Gentes habitauerint, vel quòd Salomon viginti eius ciuitates gentili Tyriorum Regi Hiram donauerit, vel quòd extima eſſet Palæſtinæ, vicinis vndique Gentibus cincta.

Galilæa Gentium quare ſic dicta.

Inferior verò Galilæa circa Tiberiadem, & ſtagnum Geneſareth in tribubus Zabulon & Iſſachar poſita eſt. Cuius longitudo à ciuitate Berſabe, vſque ad vicum Xaleth, qui in campo magno ſitus eſt, viginti milliaria complectitur. Latitudo autem à mari Galilææ, atque Iordane, vſque ad vrbem Zabulon Ptolemaidi vicinam, & montē

Carmelum, quatuordecim milliaria perficit.

Galilææ fertilitas.

Vtraque hæc regio olim opima admodum, & fertilis erat, fontibus aquæ perennis, atque torrentibus irrigua, totaque frumenti, vini, ac cunctorum fructuum, maximè autem olei ferax, etiã agriculturæ minimè ſtudioſos vbertate ſua prouocabat: ideoque vniuerſa ab incolis exculta, omniumque generum arboribus conſita, nec pars quidem eius vlla erat otioſa.

Galilææ regio quàm populoſa.

Quin & ciuitates ibi crebræ erant, & vbique vicorum multitudo. Nam, Ioſepho teſte, quadringenta quatuor partim oppida, partim vicos videre hîc erat, adeò propter opulentiam populoſa, vt ſupra quindecim fortiſſimorum colonorum millia in minimo eius vico recenſerentur. Galilæi enim ab infantia fortes & pugnaces, & omni tempore plurimi erant.

Galilæam Chriſtus multis gratiis eſt dignatus.

Sicut alia quælibet loca multùm Chriſti præſentia euexit: ita & Galilæã ſua habitatione concionibus, & miraculis longè reddidit illuſtriorẽ. Hîc enim conceptus, & educatus eſt. Hîc vt plurimum habitauit, & verſatus eſt. Hîc Euangelicæ prædicationis ſemen primùm ſpargere cœpit, ac promulgandi Euangelij gratiâ vnà cum Apoſtolis, qui plerique Galilæi erant, Galilæam totã bis circumiuit, ſingulaſque eius ciuitates, & vicos peragrauit, docens vbique in Synagogis; eiiciens dæmonia, & curans omnem morbum, & omnem languorem in populo.

Ob hanc educationem, & conuerſationem ſuam, quam in Galilæa duxit, Chriſtus Galilæus vocatus eſt; propter quam etiam rationem Apoſtoli, quòd plerique hîc nati eſſent, Galilæi appellati ſunt. Quapropter & Imperatori Iuliano Apoſtatæ, vt Euſebius & alij commemorant, ſolenne erat, vt Chriſtũ Galilæum, & tum à Chriſto, tum ab Apoſtolis, Chriſtianos omnes Galilæos nominaret.

Galilæus dictus eſt Chriſtus, & quare.

Ex præfatis abundè liquet, Galilæam fuiſſe Iudeæ conterminam, nec fuiſſe procul à Ieruſalem Chriſtum cùm degeret in Galilæa, vnde biduo poterat Ieroſolymam ſe conferre.

II. Erat autem in proximo dies feſtus Iudæorum Scenopegia.

Iudæorum ingratitudo.

Quare fuerit ille dies feſtus inſtitutus, dixi ſuperiori Euangelio. Auguſtinus ſugillat hîc Iudæos, qui in feſto, Dei beneficiis recolendis mancipato nihil aliud quàm mortem inferendam Chriſto Domino cogitabant. Sic ille tract. 38. in Ioan. *Iſte* (inquit) *erat dies feſtus, & magna ſolennitas: celebrabant hunc Iudæi velut reminiſcentes beneficia Domini, qui occiſuri erant Dominum.* Hæc ille.

Dixerunt autem ad eum fratres eius.

Ex lingvis. Hebræa. Chaldæa. Syriaca.

Hîc aduerte, loqui Ioannem iuxta plebis ſenſum. Multi namque rati Chriſtum habere fratres; propinquos eius fratrum nomine recenſebant. Eſt hæc Maldonati obſeruatio, quam magni ille facit. Aſt ego ſecus affirmo, ſacrum ſcribam, ſcilicet Ioannem, ſuopte ingenio & proprio Marte voces has vſurpaſſe more Hebræorum, Chaldæorum, & Syrorum, apud quos dictio, אח *ach*, ſignificat & fratres, & alios omnes conſanguineos. Cùm ergo mater Domini Ieſu, atque Ioſeph creditus eſſe pater Chriſti multos haberent propinquos, & cognatos, Ioannes eos omnes nuncupauit fratres Chriſti, ſecutus ita ritum & normam loquendi Hebræorum. Quippe voces ſuam ſignificationem, non ab etymologia, ſed à loquendi norma petunt, iuxta vetus hoc effatum Horatij.

Vocum petitur ſignificatio à norma loquẽdi.

——— *Si volet vſus,*
Penes quem arbitrium eſt, & lex & norma loquendi.

Græca. Latina.

Lingua etiam Græca fauet. Namque licèt primariò ἀδελφὸς fratrem ſignificet; videtur enim vox compoſita ex aduerbio ἅμα *ſimul*, & nomine δελφὺς, quod vterum ſignificat, quaſi fratres eſſent in eodem vtero procreati. Attamen eſt vſitata Græcis formula loquendi, vt dictionem ἀδελφὸς adiectiuè ſumptam vſurpent pro re ſimili & affini. Ita Plato voce hac vtitur, nuncupans epiſt. 7. ſermonem alteri conſimilem ἀδελφὸν ἀδελφοῖς. Conſonat & dialectus Latina dicens, ea fraternizare, quibus ineſt aliqua ſimilitudo; idque ſonat genuina vocis huius etimologia. Quippe frater exprimitur hac dictione, quaſi ferè alter.

Ex SS. Patribus.

Scitè probat Auguſtinus, Scripturæ Sacræ ritum & ſtylum vocare fratres eos omnes, quos natura fecit propinquos, & cognatos. Sic ille tractatu 38. in Ioan. *Conſanguinei virginis Mariæ, fratres Domini dicebantur. Erat enim conſuetudinis Scripturarum appellare fratres quoſlibet conſanguineos, & cognationis propinquos, & extra vſum noſtrum, non quo more nos loquimur. Nam quis dicat fratres auunculum, & filium ſororis? Scriptura tamen etiam huiuſmodi cognationes fratres appellat: nam Abraham, & Loth fratres ſunt dicti, cùm eſſet Abraham patruus Loth: & Laban, & Iacob fratres ſunt dicti, cùm eſſet Laban auunculus Iacob. Cùm ergo auditis fratres Domini, Mariæ cogitate conſanguinitatem, non iterum parientis vllam propaginem.* Hactenus Auguſtinus. Non ergo plebis perſonam induit Euangeliſta, vocando fratres Chriſti conſanguineos Ioſeph, & Mariæ; ſed in eo argumento voces Hebræis atque Syris adhiberi ſolitas vſurpauit.

Fratres omnes conſanguinei appellati.

Tranſi hinc, & vade in Iudæam.

Conſanguineorũ Chriſti vanitas.

Vt Chriſtus oſor erat acerrimus popularis auræ, cui plerumque litant ipſi heroës & thaumaturgi, id eſt patratores mirabilium: ita declinando plebis applauſum, multa fecit miracula occultè viris paucis conſciis; & hoc iniquè tulit eius cognatio, neſcia myſterij, quod ſub prætenſo velo corporis Domini delitebat. Eius enim parentela rata, dona, & gratias, quæ in eo coruſcabant, poſſe toti proſapiæ conciliare decus inſigne, ſolicitabat eum vt ſecederet in Iudęam, quę ceſſerat in ſortem regiæ tribui Iudæ, ac proinde locus erat nobilior Galilæâ, quæ ſortis erat Nephtalin. Sic conſanguinei Chriſti, fingendo ſe procurare maius gloriæ pondus ei, hoc agebant, vt honoribus aucto ſuo hoc propinquo, ſibi ipſi conſulerent, participes effecti gloriæ, ad quam aucupandam Chriſtum Dominum hortabantur.

Vt & diſcipuli tui videant opera quæ tu facis.

Conſanguinei Chriſti erant increduli.

Propinqui Chriſti ſciebant, illum in Iudæa plures habere diſcipulos, quos optabant eſſe ſui huius conſanguinei præcones, vt ita nomen eius multiplici encomio congruè propagarent. Hîc obiter nota alta Dei iudicia. Extranei plerique fidem adhibuere rebus & dictis Chriſti; propinqui verò ſecus, infideles, eius & ſermones, &

opera

opera ſugillabant. Auguſtinus ea in obſeruatione fatur ſic, tract. 38. in Ioannem: *Opera Domini diſcipulos non latebant, ſed iſtos latebant. Iſti enim fratres, id eſt conſanguinei Chriſti, Chriſtum conſanguineum habere poterant; credere autem in eum ipſa propinquitate faſtidierunt.* Hæc ille.

Humilitas eſt legis Euangelicæ rudimentum.

Propinqui Chriſti hortantes eum, vt egregia facta palàm exponeret, ſonorè clamant, ſe necdum fuiſſe ſacris Euangelij myſteriis initiatos. Quippe nouæ legis rudimenta docent, non eſſe bonis operibus captandos hominum oculos, vt inde vanam gloriam aucupemur.

III. Nemo quippe in occulto quid facit, &c.

Illa conſanguineorum Chriſti ſuggeſtio tota ſibi concolor eſt, nec aliud omnino ſapit præter auram popularem, quam credebant propitiam fore ſuo huic propinquo, modò plebem conſciam efficeret ſignorum, quæ plerumque plebe inſcia factitabat.

Humilitate opus eſt ad credendum.

IV. Neque enim fratres eius credebant in eum.

Vt ſincera fides intellectum captiuat in obſequium Chriſti; ita typhus ſuperbiæ, dum conctatur animos ad credendum inclinare, facit homines infideles. Auguſtinus abundè fauet iſti ſententiæ, tract. 38 in Ioannem. Sic ille: *Neque enim fratres eius credebant in eum. Quare in eum non credebant? Quia humanam gloriam requirebant. Nam & quod eum videntur monere fratres, gloriæ ipſius conſulunt: Facis mirabilia, innoteſce: id eſt, appare omnibus, vt laudari poſſis ab omnibus. Loquebatur caro carni: ſed caro ſine Deo, carni cum Deo. Loquebatur enim prudentia carnis Verbo, quod caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Hæc ille.

V. Dixit ergo eis IESVS: tempus meum nondum aduenit; tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.

Chriſti mortem volebat Iudæi anteuertere.

Variant hîc interpretes. Nempe duplex eſſe poteſt ſenſus huius textus; ſcilicet vnus pertinens ad mortem Chriſti, alter verò notans gloriam illam vanam, ad quam aucupandam propinqui Chriſti, Dominum vanitatis refugam hortabantur. Sententiæ vtrique meum calculum adiicio: quippe ſuis innixa fulcris, id eſt, ſuffulta viris magni ponderis, abundè ſibi conciliare poteſt auctoritatem atque fidem. Explicatio prima necem Chriſti hoc textu præfato volens innui, Chryſoſtomum habet auctorem, cui plerique Græci ſubſcribunt. Sic ille hom. 17. in Ioannem: *Tempus meum nondum aduenit, hoc eſt, crucis, & mortis. Quid ante tempus vt moriar properatis? Tempus autem veſtrum ſemper paratum eſt. Vos, etſi ſemper cum Iudæis verſemini, non interficient vos, qui eiuſdem eſtis ſententiæ: mihi autem quamprimum mortem machinabuntur. Itaque vobis quidem ſemper tempus eſt, cùm non impendeat periculum; mihi autem tunc tempus erit, cùm ero crucifigendus, & moriturus.* Hactenus ille.

EX VARIIS LINGVIS. SYRIACA. CHALDÆA.

Variæ linguæ fauent Chryſoſtomo & ſequacibus eius, ſcilicet Leontio, Theophylacto, & Euthymio. Nempe Syrus interpres, pro tempore vſurpauit vocem זבני *Zauni*, deductam à radice Chaldæa זבן *Zeuan*, id eſt redemit. Vnde liquet, Chriſtum dicere voluiſſe, ſuam nondum inſtare necem, quam volebant Iudæi præcoci ſcelere præuenire. Namque Syra dictio deriuata à verbo Chaldæo, quod perinde ſonat, ac redimere, videtur ſignificare tempus opportunum redemptioni. Verſio Græca ſuum etiam adiicit ſuffragium hoc tenore, ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν.

GRÆCA.

Nota, vocem καιρὸς, quam vſurpat textus Græcus, non idem ſignificare quod χρόνος, id eſt tempus: nam χρόνος apud Græcos præciſè notat opportunitatem temporis. Inde liquet Chriſtum noluiſſe ſuam mortem à Iudæis incongruo tempore procurari.

Altera ſententia Auguſtino freta, ſuum habet pondus, & momentum. Propinqui Chriſti ſollicitabant eum ad venandam gloriolam mundi. Sed ille nihili faciens hanc gloriam dixit, nondum veniſſe ſuum tempus: quaſi diceret, eſſe vanam & mendacem omnem illam gloriam, quam mundus deferre ſolet ſuis aulicis, & clientibus, ideoque maius aliquid eſſe deſuper inquirendum, ſcilicet gloriam æternam, qua etiam corpus eius erat ſubita morte proxima potiturum. Maior item honos manebat eum omni gloria humana, quia poſt Paſſionem prædicandus erat, & adorandus vt Deus orbe toto. Cùm ergo tale tempus à Deo indictum non adeſſet, noluit præcoci morte ſibi deſtinata præmia procurare.

Humilitate, vera gloria comparatur. Ex SS. PATRIBVS.

Audiendus hîc Auguſtinus tract. 38. in Ioann. bellè notans, gloriam æternam humilitate corporis & animi comparari. Sic ille: *Quid eſt hoc? Nondum venerat tempus Chriſti. Quare ergo venerat Chriſtus, ſi tempus eius nondum venerat? Nonne audimus Apoſtolum dicentem: Cùm autem venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum? Si ergo in plenitudine temporis miſſus eſt, quando debuit miſſus eſt, quando oportuit venit: quid ergo eſt; Tempus meum nondum venit? Intelligite, fratres, quo animo illi loquebantur, qui quaſi fratrem ſuum monere videbantur: dabant ei conſilium conſequendæ gloriæ, veluti ſæculariter, & terreno affectu monentes, ne eſſet ignobilis, & latitaret. Quod ergo ait Dominus: Tempus meum nondum aduenit, illis reſpondit, qui ei conſilium de gloria dabant. Tempus gloriæ meæ nondum venit. Videte quàm profundum ſit; de gloria illi admonebant, ſed ille voluit altitudinem humilitate præcedere, & ad ipſam celſitudinem per humilitatem viam ſternere: nam & illi diſcipuli vtique gloriam requirebant, qui volebant ſedere, vnus ad dexteram eius, & alter ad ſiniſtram. Dominus vt ordinatè venirent ad patriam, reuocauit eos ad viam. Excelſa enim eſt patria, humilis via: patria eſt vita Chriſti, via eſt mors Chriſti: patria eſt manſio Chriſti, via paſſio Chriſti. Qui recuſat viam, quid quærit patriam? Denique & illis hoc reſpondit quærentibus altitudinem: Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Ecce qua venitur ad celſitudinem, quam deſiderabatis; calicem, quippe commemorabat humilitatis, atque paſſionis.*

Humilitate ſibi Chriſtus gloriam procurauit.

MORALE.

Hactenus Auguſtinus, qui ex hoc loco ſumit anſam, diſcipulos Chriſti hortandi ad patientiam, quia tempus huius vitæ nobis eſt indultum, vt via, qua pergimus ad gloriam; at nulla via compendioſa magis eſt ad gloriam æternam, quàm hæc, quæ trita fuit à Chriſto, ſcilicet humilitas, qua inculta nemo ſibi æterna poteſt præmia comparare. Chriſtus enim propoſito infante ſuos ſymmyſtas admonuit, illos eſſe debere ſicut infantes, ſi vellent ad cœleſtem gloriam anhelare.

Sed eſtò benè Auguſtious, & appoſitè ad intentum Chriſti expoſuerit de vana gloria priorem partem huius verſus; extrema tamen non cohærent primis apud eum. Quippe voces iſtæ, *Tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum*, expoſitioni præfatæ non ſatis liquidè correſpondent. Meatum itaque partium eſt, iam expenſum iſtius verſiculi textum huic reliquo ſociate. Sic ergo reor eſſe locum iſtum intelligendum. Prædeſtinatis eſt hæc vita locus, ſeu tempus patientiæ & humilitatis; reprobis verò ſecus eſt hæc vita velut tempus aucupandæ vanæ gloriæ, quæ ſola viris illis oequam incuriis vitæ æternæ ſicut ſcopus eſt illorum omnium actionom. Vnde quia labilis atque fugax iſta vita patet vndequaque flabris inanis gloriæ; reprobis, & aſſeclis mundi ſemper adeſt idoneum tempus ad gloriam hanc mercandam; & ratione talis opportunitatis ſuperbiendi, rectè poteſt hominum iniquorum vita dici tempus ſemper paratum ad fallacem huius mundi gloriam animæ conſciſcendam.

Superbia eſt teſſera reproborum.

V I. Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo; quòd opera eius mala ſunt.

Mundus eſt ſuperbis propitius.

Vt mundus in maligno totus eſt poſitus; ita malos, qui ſunt cultores eius, amat tanquam concolores & concordes; maximè ſuperbos, quos abundè fumo nutrit: quippe nihil ille ſuis amaſiis & aſſeclis præter gloriæ vanæ fumum in ſtipendium appendit. Vnde quia ſimilis ſimili gaudet; mundus profectò nequit odiſſe malos, & ſuperbos, quia ipſe nequam eſt, & vltra modum ſuperbiæ typho tumet. Et idcirco viris, qui ſeſe addixere totos mundi obſequio, ſemper eſt congruum tempus ad conſectandam inanem gloriam, quia ſemper eis afflat propitia mundi aura, qua illorum anima ventilatur. Auguſtinus eò collimat ita fatus tract. 38 io Ioann. *Quando nobis inſultant amatores huius ſaculi, dicamus eis: Tempus veſtrum ſemper adeſt paratum; tempus autem noſtrum nondum venit; nobis enim dixit Apoſtolus: Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Quando veniet tempus noſtrum? Cùm Chriſtus, inquit, apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria. Quid deinde addit? Non poteſt mundus odiſſe vos. Quid eſt hoc, niſi non poteſt mundus odiſſe amatores ſuos, teſtes falſos ſuos? Bona enim dicitis, quæ mala ſunt; & mala, quæ bona ſunt.* Hæc ille.

Mundus odit Chriſtum, & quare.

Mundus quid ſit.

Obiter hîc nota, vocem, *mundi*, ſignificare Iudæos. τὰ κόσμικα φρονοῦντας. Id eſt, mundana ſapientes, quos quia Chriſtus arguebat, libertas hæc carpendi perditos eorum mores, conſciuit ei odium, quo in cenſorem hunc illi iugiter exarſerunt. In magna plebis frequentia Chriſtus ſæpe vitam eorum traduxit velut ingloriam, erat enim ſuperbia, hypocriſi, auaritia, imò malis & vitiis omnibus indecora. Ægrè tulit Synagoga, ſuam illam vitam nefariam Chriſto mediante plebi innotuiſſe, cuius auram & applauſum captabat ementitæ ſpecie ſanctitatis. Namque lucem odit agens turpia & inſulſa, ſicut hi Iudæi, in quos inuehebatur Chriſtus, quem idcirco modis omnibus è medio tollere nitebantur.

Correctio eſt ingrata variis iniquis.

VII. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc; ego autem non aſcendam.

Plerique velut in ſcirpo nodum quærentes, abditū ſenſum ſuſpicantur ineſſe voci, HVNC, dicentes Chriſtum hac dictione diem illum feſtum præ aliis nigro calculo denotaſſe. Sed profectò nihil indagini noſtræ latet; quippe totus literalis ſenſus intentus à Chriſto patet hoc contextu, quo Scenopegiæ feſtum innuitur, ad quod initio nolebat ire, quaſi conſulendo vitæ ſuæ, cui ſciebat inſidias prætendi à Scribis & Phariſæis, anhelis in mortem eius, quam præcocem omnibus vſquequaque modis tentarant antea præuenire. Si de myſtico ſenſu res eſt, vnuſquiſque poteſt ad arbitrium ſuum, multa excogitare, quibus vt præceptis ſcitè vitam ſuam componere poterit, illam ad meliorem reducendo frugem. Huius generis eſt hæc expoſitio Auguſtini in tract. 38. in Ioan. vbi ita fatur: *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc. Quid eſt, hunc? Vbi gloriam humanam quæritis. Quid eſt, hunc? Vbi extendere vultis carnalia gaudia, non æterna cogitare. In die feſto hoc gloriam vos humanam requiritis. Meum verò tempus, id eſt gloria mea, nondum venit. Ipſe erit dies feſtus meus, non diebus iſtis percurrens, & tranſiens; ſed permanens in æternum; ipſa erit feſtiuitas, gaudium ſine fine, æternitas ſine labore, ſerenitas ſine nube.*

Feſta hominum qualia ſint.

Quia meum tempus nondum impletum eſt.

Ratio moratum, quas nectebat ille, tota fuit ſita penes horam deſtinatam morti eius, quæ nondum inſtabat. Etenim non Scenopegia noſtra, ſed Paſcha noſtrum immolandus erat Chriſtus, qui menſes adhuc aliquos vitæ debuit emetiri. In argumentum humanitatis aſſumptæ, quaſi mortem declinando, fugâ ſibi conſuluit, cunctando ſuis æmulis occurrere. Aſt hora imminente necis, quam vltro lubenſque Patri obediens ſubiit, obuiam iuit eis, quos vt apparitores miſerant Scribæ & Phariſæi, ferentes permoleſtè, ſuum hunc cenſorem diutius vitam in hoc ſæculo propagare.

VIII. Hæc cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa.

Namque tutò vitam illic egit, vbi ſignis & beneficiis regionem illam omnem arctè ſibi deuinxit. Quippe ſui æui partem maximam, triginta ſcilicet annos duxit ibi, in Cana Galilææ ſua miracula auſpicatus eſt, & luſtrando totam illam terræ plagam ſanauit ægros quamplurimos. Vnde ſibi grande nomen, & affectum etiam populi ſic conſciuit vt poſſet Galilæis æuum omne ſuum committere ſecuriùs quàm Ieroſolymitis, quorum liuore, crucis ei ſupplicium inſtabat, vt ille ſuo omniſcio ſpiritu præuidebat.

IX. Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.

Vt

Vt declinando necem, hominem ſe probauit, æmulis ſubtrahendo mali inferendi anſam, dum abſuit: ita metus expers dum ſeſe hoſtibus exhibuit, eorum compeſcendo zelum & linorem, diuinitatis ſuæ luculentum prodidit argomentum. Rurſus humilitatis locuples exemplum exhibuit, ire nolens ſtipatus magno propinquorum ſatellitio ad pompam; ſed procedens occultè, zelo ſalutis percitus animarum. Audiendus hîc Chryſoſt. homil. 17. in Ioan. ita docens: *Non propterea aſcendit vt pateretur, ſed vt doceret. Cur clam cùm apertè poſſet in medio eorum eſſe, iram & furorem ſedare, quod ſæpe fecit? Noluit frequenter hoc facere; fuiſſet ſanè maius diuinitatis argumentum, ſed cùm metu romanſiſſe putaretur, & incarnationem, & fiduciam confirmauit: quod cùm paſſionis tempus præuideret, id maximè eligeret, vt aſcenderet Ieroſolymam. Hinc nos benignitatem, hinc manſuetudinem diſcamus, dilectiſſimi: Diſcite, inquit, à me, quia mitis ſum, & humilis corde: ſi quis nobis inſultauerit, humiliemur.* Hæc ille.

Humilitatis Chriſti exemplum.

Eſtò locus iſte litet humilitati Chriſti, ſi expendantur ſtrictè voces iſtæ prout ſonant: ego tamen non inficior, latere plures alios ſenſus abditos hoc cortice literali. In his arridet vnus longè lateque probans, Chriſtum egregia facta ſua feciſſe in occulto, quia ignotus erat mundo, & præſertim illi, de quo nunc agitur, ſcilicet Iudæis, quorum figurarum vmbræ ſeſe animis offundebant. Audiendus Auguſtinus tractatu 38. in Ioannem. Sic ille: *Non vacat, quòd latenter aſcendit Chriſtus ad diem feſtum, quia ipſe latebat in illo die feſto. Adhuc etiam quod dixi ego in latibulo eſt. Manifeſtetur ergo, tollatur velum, & appareat quod erat ſecretum. Omnia, quæ dicta ſunt antiquo populo Iſraël in multiplici ſcriptura ſancta legis, quæ agerent ſiue in ſacrificijs, ſiue in ſacerdotijs, ſiue in diebus feſtis, & omnino in quibuſlibet rebus, quibus Deum colebant, quæcunque illis dicta, & præcepta ſunt, vmbræ fuerunt futurorum. Quorum futurorum? Quæ implentur in Chriſto; vnde dicit Apoſtolus: Quotquot enim promiſſiones Dei ſunt, in illo etiam, id eſt in Chriſto, impleta ſunt. Dixit enim: Finis legis Chriſtus eſt.* Hæc ille, ſuæ expoſitionis familiare promens exemplum deſumptum ab illo die feſto, cui Chriſtus interfuit, ſe templo ſiſtens abſque plebis circunſtantis ſolito comitatu. Inde ſumit argumentum Auguſtinus citato loco, diem hunc feſtum cum Chriſto Domino componendi.

Iudæis figurandatæ.

Audiendus ille totam hanc figuram explicans hoc tenore: *Scenopegia celebratio erat tabernaculorum, propterea quia populus de Ægypto liberatus, tendens per deſertum ad terram promiſſionis, in tabernaculis habitauit. Educti ſumus de Ægypto, vbi diabolo tanquam Pharaoni ſeruiebamus, vbi lutea opera in terrenis deſiderijs agebamus, nobis Chriſtus, quaſi laterem facientibus clamauit. Venite ad me omnes qui laboratis. Hinc educti per baptiſmum tanquam mare rubrum, ideo rubrum, quia Chriſti ſanguine conſecratum, mortuis omnibus inimicis noſtris, id eſt, deletis omnibus peccatis noſtris, in deſertum traiecti ſumus. Modò ergo, antequam ad patriam promiſſionis, id eſt, æternum regnum veniamus; in deſerto in tabernaculis ſumus. Ille eſt in tabernaculis, qui ſe eſſe intelligit in mundo peregrinum, &c. Ipſo die feſto Chriſtus latebat, quia ipſe dies feſtus Chriſti membra peregrinatura ſignificabat.* Hactenus Auguſtinus.

Scenopegiæ feſtum quid allegoricè ſignificet.

X. Iudæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille.

Hîc fuere plebis, & Scribarum diſtinctæ curæ, quas Chriſti abſentia ab illo die feſto in his omnibus excitauit. Primores Iudæorum perculſi ira, nihil omnino niſi mortem Chriſti optabant, quam vt accelerarent præcipiti fato, diem aliquem feſtum eligebant, arbitrati illum ſolitum erudire plebem, quando magnus erat hominum affluxus, Ieroſolymam appulſurum illo die feſto, quem celebri pompa, Dei populus excolebat. Illa fuit ſententia Chryſoſtomi homilia 48. in Ioannem, vbi ita fatur: *In die feſto in eadem ſemper ferebantur, & feſtis eum diebus capere tentabant. Dicebant: Vbi eſt ille? Ex nimio odio, eum nominatim appellare non patiebantur. Diem feſtum maximè reuerebantur, & tamen capere conabantur.* Vide truci hoc exemplo, Procerum Hebræorum odia acerba nihil prorſus excipere, imò neque Deum, neque dies feſtos eius, vt in perniciem æmuli ſeſe lethale virus effundat. Debuere, ſicut fas erat, Optimates Iudæorum pacificè celebrare diem feſtum ad tabernacula conſtruenda ſacrum; illi verò ſecus de euertendo atque ſolò exæquando Dei tabernaculo Chriſto Domino cogitabant. Sed quamuis Synagoga ferum bellum indixiſſet Chriſto; illa tamen, vt tentarat perquamſæpe, ſuo contagio & in Chriſtum odio ſæuo & inhumano totam Ieroſolymam handquaquam infecerat, vt abundè liquet ex huius Euangelij ſerie conſequente.

Iudæorum odium in Chriſtum.

Odij acerbi effectus mali.

XI. Et murmur multum erat de eo in turba.

Textus iſte notat contentionem, necnon diuiſionem animorum in commota plebe, neſcia quidnam decerneret de Chriſto, quem plerique bonum eſſe, Deo afflatum, & illibatæ vitæ dicebant; alij verò ſuis blaſphemiis inurentes eius famæ notas inglorias, nitebantur eum reddere populo exoſum, affingentes ei falsò plura crimina, & præſertim notantes eum crimine ſeductoris. Auguſtinus eò vergit in tract. 38. in Ioan. *Vnde murmur? De contentione. Quæ fuit contentio? Quidam enim dicebant, quia bonus eſt; alij autem non, ſed ſeducit turbas.* Hoc Euangelij tenore, mihi animo inſedit, fuiſſe plebem commotam à Scribis & Phariſæis, qui ementito zelo Dei gloriæ, populum carpebant vt ſupra modum credulum. Cùm namque benè affecta plebs Chriſto, bonum illum eſſe voce concordi diceret, Rectores Synagogæ ſecus obſtabant, dicentes eum ſeducere turbas. Quòd ſi turbæ voces hæ fuiſſent, non dixiſſet: Seducit turbas, ſed: Seducit nos. Vnde liquet, fuiſſe voces illas Scribarum & Phariſæorum, quibus fortiter obſtitit plebs exclamando, bonum eſſe Chriſtum, quem tentabant iniquè ſuis conuitiis eius æmuli denigrare. Illa fuit & Chryſoſt. ſententia homil. 48. in Ioan. *Quidam dicebant, quia bonus eſt: alij autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas. Illam*

Iudæorum de Chriſto variæ opiniones.

puto multitudinis opinionem , hanc Principum & Sacerdotum fuiſſe. Illud enim verbum ; Non, ſed ſeducit turbas , hoc indicat. Hæc ille.

Chriſti diuinitas non facile credebatur.

Si quis fortè velit altiori indagine perſcrutari cauſas huius murmuris exorti occaſione Chriſti, dicam huiuſce rei ſummam omnem fuiſſe ſitam penes inquiſitionem genij , quo percullus erat Chriſtus , ſupra vires homini puro datas agens quamplurima. Vnde quia veritatis ſcrutinium multas patitur inſtantias,& præſertim ab his,quos quidlibet audiendi , & carpendi libido inceſſit ; Scribæ & Phariſæi ſubodorantes Chriſtum eſſe Deo ſatum , & hanc veritatem innotuiſſe plebi , populo effuſo in encomia Chriſti fortiter obſtiterunt. Cyrill. Alex. Epiſcop.exponendo locum iſtum ſubſcribit huic ſententiæ,ita ſuam mentem aperiens: *Et murmur multum erat de eo. Difficile ſemper inuentu bonum eſt,& veritatis pulchritudo plurimos latet:non enim poſſunt indoctiores,qui quodcunque ſibi viſum fuerit , abſque diligenti examinatione ſequuntur , veritatem rerum intelligere. Audiant, quæſo,atque attendant quicunque Ieſum ex arrogantia non mirantur : Guſtate,& videte,quia ſuauis eſt Dominus. Nam quemadmodum qui guſtu præcipuam mellis qualitatem probant , ex minima quam guſtauerunt particula totum cognouerunt ; ſic qui vel parum Saluatoris verba intellexerunt , bonum eſſe ipſum cognoſcent, & cognoſcentes admirabuntur. Prudentiores igitur Iudæorum Chriſto adſunt , & penè rectam de illo ſententiam efferunt , non poſſe putantes opera Dei quemquam facere,niſi aut ipſe natura Deus ſit , aut Dei particeps, & gratia plenus,& idcirco bonus. Longè autem à veritate aberrant, qui non erubeſcunt ſeductorem appellare ; qui meritò audient : Væ,qui dicitis malum bonum,& bonum malum;qui putatis tenebras lucem, & lucem tenebras. In eodem loco conſtitutus eſt , qui probitatem accuſat, & qui adeſt improbitati, & qui turpia quaſi pulchra admiratur, & pulchris ſordes imponere conatur. Sed hæc opprobria Iudæorum prædicta iam à Prophetis erant Oſeæ 7. Væ, inquit,eis, qui reſilierunt à me ; redemi eos, ipſi autem falſa aduerſum me locuti ſunt.* Hæc Cyrillus.

MORALE. Detrectationibus obnoxij ſunt viri boni.

Ex præfatis inoleſt cunctis Chriſti ſequacibus, vnde ſuos reſtorent animos , quando malè audiunt apud homines dyſcolos, qui exhibent ſeſe viris optimis importunos. Quis namque videns Chriſtum iniquè peti iniuriis,& ſeductoris loco duci , detrectabit ea pati , quæ Chriſtus æquo animo toleravit? Sors illa bonos quoſque manet. Quippe ſicut muſcæ ſolent inficere ſordibus vnguenta fragrantia;ita malis quibuſque viris inolitum eſt, dicteriis laceſſere quoſcunque bonos, à nefariis illorum moribus abhorrentes. Illa fuit Auguſt.meditatio tract. 38 in Ioan.Sic ille: *Quicunque eminuerit in aliqua gratia, & ſpiritali profectu,alij dicunt,quia bonus eſt;alij quia non, ſed ſeducit turbas : Vnde hoc ? Quia vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo:ideo licet dicere hominibus per hyemem , mortua eſt iſta arbor:verbi gratia. Arbor fici,arbor pyri,& huiuſmodi ſimilis eſt arida,& quandiu hyems eſt,non apparet , æſtas probat , iudicium probat : æſtas noſtra reuelatio Chriſti eſt , Deus manifeſtè veniet, Deus noſter, & non ſilebit : ignis ante eum præibit. Ille ignis inflammabit inimicos eius. Aridas arbores ignis comprehendet ; tunc enim arida apparebunt, quando eis dicetur : Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare. In dextera verò parte apparebit fœcunditas fructuum, dignitáſque , filiorum viriditas , æternitas erit eis. Illis ergo tanquam aridis dicetur : Ite in ignem æternum. Ecce enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Dicant ergo de te , ſi proficis in Chriſto, dicant homines,ſeducit turbas. De ipſo toto corpore Chriſti hoc dicitur. Cogita corpus Chriſti adhuc in mundo , cogita corpus Chriſti adhuc in area,vide quemadmodum blaſphemetur à palea:*

Detractores opportuno tempore caſtigandi.

ſimul quidem triturantur ; ſed palea cum teruntur,frumentum purgatur. Quod dictum eſt ergo de Domino , valet ad conſolationem de quocunque hoc dictum fuerit Chriſtiano. Hactenus Auguſt. qui hoc contextu egregiè conſolatur eos, in quos probitate claros impij debacchantur.

XII. Nemo tamen de illo palam loquebatur propter metum Iudæorum.

Hîc prima fronte grauis ſeſe difficultas offert ; ſcilicet , qua ratione nemo Iudæorum palàm de Chriſto loqui auderet propter metum Iudæorum. Micâ tamen adiectâ ſalis , illa leuis erit inſtantia. Nota,totum murmur & ſtrepitum exortum fuiſſe in turba Iudæorum , compoſita ex numeroſa plebe,& primis Iudæorum,quales erant Pontifices, Archiſynagogi, Scribæ,& Phariſæi. Ex plebe plores erant Chriſto benè affecti, pauci vero primi ordinis. Etenim eſtò quidam eorum in eum crediderint;attamen non auſi fuere palam ſe ſequaces eſſe Chriſti Domini profiteri. Quippe metus collegarum,id eſt,Pontificum , & aliorum Principum Synagogæ fidem eorum in incunabulis extinxit,ſicque Dei honorem poſtpoſuere vanæ gloriæ , cui litabant. Itaque vox illa , *Nemo*, plebem notat, quæ primò bonum eſſe Chriſtum dicebat ; ſed vt audiit, Proceres Iudæorum ægrè ferre,dici bonum eum quem aiebant ſeducere turbas , exinde ſibi ab encomiis Chriſti Domini temperarunt. Si quos tamen ex populo corrupere ſuis blaſphemiis Scribæ , hi audacter in Chriſtum cum æmulis eius ore conſono declamarunt. Ita Auguſt. vbi ſuprà : *Qui non loquebantur de illo propter metum Iudæorum? Qui dicebant,bonus eſt,non qui dicebant, ſeducit turbas. Qui dicebant , ſeducit turbas , ſonitus eorum audiebatur tanquam aridorum foliorum Seducit turbas clariùs ſonabāt: bonus eſt,preſſiùs ſuſurrabant.* Hactenus Auguſt.

Euangeliſta benè,& id de induſtria, ſuppreſſit dignitatem eorum, qui incuſſere metum populo præconi Chriſti. Optimates enim illi indignos ſe præſtitere , ſuo hoc liuore , omni titulo dignitatis. Cyrillus hoc loco mihi illuxit præferendo facem iſtam. *Iudæos hîc,Iudæorum Principes appellauit : indignum enim iudicauit homines adeò à pietate remotos, ſacerdotes, aut ſeniores populi appellare , quos per Prophetam vt ſpiritalis vineæ corruptores Deus accuſat dicens : Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam. Quomodo enim dominicam vineam ipſi iniquitate ſua non deuaſtarunt , verùm etiam ſtudio & operâ faciunt, vt populus timore preſſus non pareat rectè docenti ? Argumentum autem eſt , minimum illis plebem fuiſſe ſubiectam ; quia nec laudare quidem, quod laudandum putant, palàm audebant.* Hæc Cyrillus.

SENSVS

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,
Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis quibuſque concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, explicare modum, quo feſta debent à Chriſtiano populo ritè coli, & perſtringere abuſus, qui in genere committuntur.

IN HÆC VERBA.

Aſcendite ad diem feſtum hunc.

Dicam primò, titus omnes obſeruandos in die feſto compendiosè dici illo breui vocabulo, *Aſcendite.* Quippe die feſto debent Chriſtiani omnes aſſurgere ad cœleſtia, vacando bonis operibus, & contrà rebus profanis ſe ſpiritu & corpore ſubducendo. Quia præcipuus cardo rei huius eſt in aſcenſu, mearum erit hîc partium enarrare, quales ad aſcenſus die feſto ſuos diſcipulos Chriſtus Dominus adhortetur.

Dicam ſecundò, dies feſtos pollui per deſcenſum animæ ad ima rerum terrenarum, quarum cura & nimia ſolicitudo totum animum ita Deo ſubtrahit, vt attendere nequeat ad ſuperna, rerum infimarum pondere prægrauatus. Quia verò mali huius eſt ſumma penes deſcenſum, explicabo quales ſint deſcenſus, à quibus homo cauere debet, ſi feſta ſicut obſtringitur optat colere reuerenter.

Vt feſta coli congrua pietate queant, homo debet aſſurgere ad ſuperna, rebus alijs omnibus abdicatis.

In hæc verba:

Aſcendite ad diem feſtum hunc.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, AT MEDICINA.

Ex Theologia. Prouidentia quid ſit.

INdubia Theologiæ concluſione liquet eſſe Dei prouidentiam, vt eruditè ſuo more Thomas docet 1. part. quæſt. 22. art. 1. *Prouidentia* (inquit) *eſt ratio ordinis rerum in finem in Deo exiſtens.* In ea definitione Thomas eſt concolor Boëtio lib. 4. de conſolatione Proſa 6. *Prouidentia* (inquit) *eſt diuina ratio in ſummo omnium Principe conſtituta, quæ cuncta diſponit.* Ad hanc prouidentiam pertinet ille locus Sap. 8. *Attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.* Illa rerum omnium diſpoſitio in finem, aſſequendum in praxi, præparata à Deo media congrua præſupponit.

Prouidentia omnia in finem dirigit.

Nota, rebus inanimis vnum eſſe finem, vt & brutis, ſcilicet, manifeſtare Dei gloriam, iuxta Vatis Regij effatum: *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum.* Sed eſtò Deum ſonorè clament omnia; non cuncta tamen illo frui poſſunt vt homines; quorum idcirco duplex dicitur eſſe finis; vnus ſcilicet naturalis, & omnibus vſquequaque rebus communis, qui eſt manifeſtatio Dei. Alter eſt finis ſupernaturalis, ſcilicet æterna Dei fruitio, qua dignandus homo debet ad eam impensè votis omnibus anhelare. Pſal. 18.

Finis eſt hominis duplex.

Prouidentia diuina ſagax in creaturis inſtruendis ea ſupellectile, quæ conducit ad aſſequendos proprios vnicuique fines merè naturales, prouidit etiam hominibus, ſtudiosè docens, qua ratione debent in hoc æuo vitam inſtituere, ne fortè ſuo deuient à fine præcipuo, & ſupernaturali. In his feſtorum inſtitutio, medium eſt ſingulare, fauens huic intento; etenim maximè conducit ad ſalutem animæ procurandam.

Ex Philoſophia. Homo duplex habet eſſe.

Homo, quia conſtat vna parte corporea, & alia ſpiritali, iure poteſt dici habere duplex eſſe, ac proinde duos agendi modos, iuxta ſcitum illud Philoſophicum. *Operari ſequitur eſſe. Vnumquodque eſt propter ſuam operationem.* Immerſum materiæ corpus agit materiali modo. Anima verò ſecus agit perfectiore modo, quia eſt à corpore defæcata.

Vtrumque

qualis eſt omnium virtutum praxis, quæ nunquam in fideli anima feriatur.

Fides eſt ſcutum aduerſus hoſtes inuiſibiles.

Cyrillus Ieroſolymitanus catecheſi 4. *Oculus* (inquit) *omnium illuminans conſcientiam eſt fides, & intelligentiam faciens. Scutum incorporeum aduerſus hoſtem inuiſibilem, quemadmodum Apoſtolus ait: In omnibus aſſumentes ſcutum fidei, in quo omnia tela inimici ignea extinguatis. Obſignat iuſtitiam, & adoptionem, &c. Hanc fidem ſi cuſtodierimus irreprehenſibiles erimus, & omni virtutum genere ornabimur.* Et infrà: *Tantam habet virtutem fides, vt non ſolùm ille, qui credit, ſaluetur; verùm etiam aliis credentibus, alij ſaluentur.*

Fides Chriſtiana diues eſt theſaurus.

Auguſtinus eo in ſtadio ſalutarium fidei effectuum latiùs excurrit: *Nullæ* (inquit) *ſunt maiores diuitiæ, nulli theſauri, nulli honores, nulla mundi huius maior ſubſtantia, quàm eſt Catholica fides, quæ peccatores homines ſaluat, cæcos illuminat, infirmos curat, catechumenos baptizat, fideles iuſtificat, pœnitentes reparat, iuſtos augmentat, martyres coronat, virgines, viduas, ac coniuges caſto pudore conſeruat, clericos ordinat, ſacerdotes conſecrat, regnis cæleſtibus præparat: in æterna hereditate cum Angelis ſanctis communicat.* Hæc ille ſerm. 10. De verbis Apoſtoli.

Fidei effectus multiplices.

Fides Chriſtiana finem dat & principium.

Ambroſius ſer. 8. in Pſal. 118. *Vbi* (inquit) *fides eſt, principium & finem habemus: vbi perfidia, neque initium nec finis eſt. Eccleſia enim principium eſt primogenitus ex mortuis. Habet & finem, quia ipſe eſt primus, & nouiſſimus. Ipſe eſt enim finis legis ad iuſtitiam omni credenti.* Et in Pſalm. 37. *Abundant* (inquit) *nobis diuinarum teſtimonia Scripturarum, quibus inſtruimur nihil eſſe in homine pretioſius fide.*

EX SYMBOLIS.

Academia Altorfina ſuo in libro ſymbolorum pinxit fontem, cuius in edito monte caput erat deorſum voluens perennes aquas, quæ in ima valle tubis & fiſtulis occultis fortiter erumpebant. Symboli lemma fuit. FORTIOR E' LATEBRIS. Aqua viis abditis erumpens, & de alto fluens, eſt Chriſtiana fides, cuius argumenta, licèt ſubobſcura luci rationis inuia, ſalutares aquas ſuppeditant abundè, quibus alluuntur animæ ſitientes.

Fidei effectus quare comparentur aquis.

Scientiæ cuiuſuis huius ſæculi argumenta patent, ac proinde vehunt latè fuſas aquas; ſed reſtagnant, & ſæpe noxiæ ſunt homini, quem ſcientia inflat. Non ſtabulatur aqua fidei, nec otioſa iacet humi corruptioni obnoxia. FORTIOR E' LATEBRIS. Aqua illa ſicut è cœlo ſuam accipit originem, ita vehit ſurſum animas, quas copioſè viui illi latices alluerunt.

Nota, dici aquas fidei effectus à Chriſto: *Qui* (inquit) *credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Nuncupationis huius ratio petitur à colluuie peccatorum, quam detergit aqua illa, nempe fides, iuxta Petri effatum de Gentibus initiatis fidei arcanis: *Fide* (inquit) *purificans corda eorum.*

Act. 15.

Aqua rerum eſt principium.

Rurſus aqua rerum omnium eſt principium ex Thalete; & Hebræi crediderе cœlos aqua conſtare ſubſtantia liquida compactos. Initium ſalutis aqua Baptiſmi confert, cælitus influente fide, cuius aqua cæli naturam ſortitur homo, Dei ſedes & ſanctuarium effectus, in quo priùs dæmon erat, inſtar porci ſe volutantis in ſordido volutabro.

Eccleſ. 15.

Aqua & ignis prima vitæ elementa.

Ignis, & aqua prima ſunt elementa vitæ, quam eſſe ſitam in calido & humido medicina clamat. Eſt Chriſtiana fides aqua ſapientiæ ſalutaris, qua potatur homo, ſicut ait prophetice Ieſus Siracides. Amore verò flagrat & ardet homo. Vnde quia diuinus amor vnà cum fide ſolet influere: *Iuſtus ex fide viuit* vt Paulus ait; ſiquidem illucente fide viua ſimul æſtuat anima charitate.

Hebr. 10.

EX HISTORIA.

Aquæ ſubitæ ex ſaxo erumpentes ad baptizandos Gentiles.

Hos viuificos fidei effectus aquæ typo Deus ſæpe notos fecit eo intento miris editis ſignis, in quibus inſigne fuit miraculum erumpentis aquæ de ſaxo, quando Petrus, vt eius acta probant, in cuſtodia Mamertini baptizauit Proceſſum & Martinianum in carcere, vbi & hodie viſuntur aquæ illæ duro ex lapide ſalientes.

Fides Chriſtiana procurat aquas conuerſis Anglis.

Ex Beda lib. 4. cap. 13. ſalutare & ſingulare fuit prodigium editum in Anglia, anno 681. Graſſabatur ea in regione dira fames, quia triennio toto cælum denegarat aquas, vnde talem ob pluuiæ defectum tellus erat penitus infœcunda. Saxones Auſtrales ibi tunc degentes, Gentiles erant, quos adiit Sanctus Vuilfridus Antiſtes Eboracenſis, aquas eis pollicitus, ſi vellent Chriſto dare manus. Vltro ſuum præbuit aſſenſum Gens afflicta, fidem Chriſti amplexata, & colliquato cælo fuit illa plaga ſoli Anglici largis imbribus inundata. Ita fides Chriſtiana ſuis ſequacibus procurat aquam viuam, ſcilicet gratiam, quæ vt aqua copioſa focum luxuriæ extinguit, & plenè ſedat ſitim animæ: quippe Deo adamato, nihil amplius anima concupiſcit.

Vuilfridus aquas è cælo impetrat.

EX IVRE CIVILI.

Fidei aquæ quàm ſint ſalutares.

Huius aquæ talis eſt natura, qualis eius ad quam pertinet hæc lex. *Hoc iure vtimur, vt etiam non ad irrigandum, ſed pecoris causâ, vel amœnitatis, aqua duci poſſit.* Lege Hoc iure ff. De aqua quotidiana, & æſtiua lib. 43. titul. 20. leg. 3. Gratia diuina comes fidei animas irrigando facit vt in illa flores omnium virtutum luxurient. Pars animalis aqua illa aſperſa nihil agit incongruum rationi rectæ. Peramœna demum atque læta ſunt omnia fidelibus, qui deriuatos è fide puteos gratiæ latices ebiberunt.

EX IVRE CANONICO.

Gratiæ Dei effectus.

Hos gratiæ effectus beneficos aſtruit iſte canon. *Gratia, quæ per Chriſtum datur, non ſolùm peccatorum remiſſionem facit, ſed etiam vt lex impleatur, vt natura liberetur, ne peccatum dominetur.* Canone. Gratia. De conſecr. diſt. 4.

Aquæ Deus comparat hos effectus, inſinuando, ſitim, qua cruciatur homo rerum terrenarum deſiderio inexhauſto flagrans, tolli, quando fides influit in animam, ſtipata cœtu omnium virtutum, & cincta toto agmine gratiarum. Etenim homo, Dei gratiæ expers quò plus potatur aquis huius ſæculi, eò magis terrena ſitit, ſimilis monti Ætnæ flammiuomo, qui quando pluit, maiores ore hiante globos ignium cernitur eructare. Villaua libro ſuo ſymbolorum picturæ montis huius Ætnæ voces iſtas appoſuit. DVM BIBO PLVS SITIO. Ita diues, quantò maior opum eſt affluxus; earum deſiderio tantò magis & acriùs inflammatur.

EX SYMBOLIS.

Auaritia eſt inſatiabilis.

Ex medicina, potus citiùs reficit infirmos quàm eſca, ſicut ait Hippocr. lib. 2. Aphor. 11. Ῥᾶον πληροῦσθαι ποτοῦ ἢ σιτίου. Id eſt. *Faciliùs eſt refici potu, quàm cibo.* Iuſcula namque placent ſtomacho infirmo magis quàm ſolidior eſca grauans ventriculum, ſicque rebus liquidis citiùs

EX MEDICINA.

Potu citiùs reficiuntur ægri, quàm cibo.

citiùs inſtauratur æger, quàm dapibus exquiſitis. Chriſtus ergo volens explicare bona quibus cumulatur homo credens in ipſum, dixit eum fore quaſi fontem aquæ viuæ, ſitim omnem animæ ſuauiter & dulciter extinguentis.

O ſi liceret eos omnes interrogare, quibus eſt commune mecum ſalutare nomen Chriſtiani, an ſit ſedata ſitis huius ſæculi, cuius eos veſana cupido tenet; plerique forent ſimiles Samſoni, qui partâ ſuis de hoſtibus victoriâ magnâ, mœrens ſic clamabat: *En ſiti morior, incidamque in manus incircumciſorum.* Ita planè ſiti diuexatis homo, cui cuncta licèt pro voto cadant, eſt immenſa ſitis opum, & fortè rerum etiam obſcœnarum. Inde ſcito, nihil eſſe tibi, & Chriſto, cuius ſi ſincera fides altè tuam animam inceſſeret, non ſitires ea quæ ſunt mundi huius, ſed fluentis aquæ viuæ potus; elegantes corporum formas, vt oculorum ludibria contemneres, & à pretioſa rerum huius ſæculi ſupellectile, cæli tantùm cupidus, abhorreres.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Miſerunt Principes ſacerdotum & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum.

DICAM primò, raros eſſe viros præcipua dignitate claros, qui non inſurgant in Dominum Ieſum; vt namque tumet arrogantia mundus, ita ſuos magnates aura ſuperbiæ inflat & diſtendit altè, donec vento vanæ gloriæ ſicut vtres turgidi diſrumpantur.

Dicam ſecundò, quales ſint miniſtri, quos ſuperbia deſtinat ad capturam Chriſti. In his certè primas habent, dignitates, opes, veſtium luxus, fercula lauta, ludus, choreæ, & quicquid conducit ad Venerem accendendam.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Adhuc modicum vobiſcum ſum. Quæretis me, & non inuenietis.

HIc explicabo duo argumenta, quibus ad humilitatem Chriſtiana debet anima prouocari.

Dicam primò, hominem in peccato nihil eſſe, ac proinde locum non eſſe ſuperbiæ, vbi non eſt aliquod inſigne decus, vnde ſibi ſuperbiens anima blandiatur. Si verò Dei gratia dignatus homo velit ſuperbire, ſciat modicum tempus eſſe boni huius conceſſi; etenim in momento poteſt facere iacturam gratiæ, crimine lethifero ſe nequiter obſtringendo.

Secundò dicam, hominem nullo poſſe niſu naturali reuocare Dei gratiam deperditam, quod perinde ſonat, atque ſua humana induſtria quærere Deum, nec illum ampliùs inuenire.

FERIA III. DOMINICÆ PASSIONIS.

Ioan. 7.

TEXTVS EVANGELII.

I. POST hæc autem ambulabat IESVS in Galilæam; non enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere.

II. Erat autem in proximo dies feſtus Iudæorum Scenopegia. Dixerunt autem ad eum fratres eius: Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis.

III. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palàm eſſe: ſi hæc facis, manifeſta teipſum mundo.

IV. Neque enim fratres eius credebant in eum.

V. Dixit ergo eis IESVS: Tempus meum nondum aduenit: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.

VI. Non poteſt mundus odiſſe vos: me autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quòd opera eius mala ſunt.

VII. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc; ego autem non aſcendam ad diem feſtum iſtum, quia meum tempus nondum impletum eſt.

VIII. Hæc cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa.

IX. Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.

X. Iudæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille?

XI. Et murmur multum erat de eo in turba. Quidam enim dicebant: Quia bonus eſt. Alij autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas.

XII. Nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Iudæorum.

SESNVS LITERALIS, Et Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, SS. PATRIBVS, ET EX RATIONE.

Chriſtus quare fugã ſibi cõſuluit.

INſtante die feſto Iudæorum, Chriſtus contra morem hactenus illi inolitum abfuit à Iudæa, idque duas ob cauſas, quarum prima notat, Principes ſacerdotum, Scribas, & Phariſæos voluiſſe diem mortis Chriſti præcipiti crimine præuenire. Chriſtus, cui inuito nemo necem poterat conſciſcere, huic ceſſit iræ, & furori, cautè ſibi fugâ conſulens, eſtù præſens poſſet refrænare motus omnes & impetus æmulorum. Tepeſcente demum eorum ira, cuius contagio virulento plebem infecerant, Chriſtus à Galilæa ſuum iter direxit in Iudæam, vt inclinante die feſto palàm ſe ſiſteret Ieroſolymis, & Ieroſolymis, & in templo, Dei verbi præconis munere fungeretur.

Altera cauſa, quæ profectò fuit vt remoraſiſtens Ieſum in Galilæa, fuit Iudæorum luxus. Vt namque ſacris miſcebant profana; ita dies feſtos inſtitutos ad gloriam & cultum Dei, illi omnino ſuæ ſalutis incurij, & deſertores Religionis auitæ, ludis, & epulis impendebant. Et quia initio feſti luxus erat amplior, tunc idcirco procul abfuit Chriſtus, vt exoſus ea omnia, quæ deuiant à recto tramite mandatorum Dei, quorum obſequium ille voce & opere propagabat.

Chriſtus odit luxum omnem.

I. Poſt hæc autem ambulabat IESVS in Galilæam.

Ioannes ſuperiori capite multiplicatos panes ait in Galilæa, & nunc connexione quadam, Chriſti longiores ibi fuiſſe moras ait. Nam hîc vox, ambulare, ſonat perinde ac morari, ita vt ſenſus ſit. Poſt patrata mira prodigia in Galilæa, Chriſtum illic fuiſſe diu conuerſatum. Syrus interpres expreſſit eius commemorationem hac voce, מהלך *mehalec*. Quæ vox Syra ducit originem ab Hebræo verbo, הלך *halac*, quod eſtò

Chriſto ambulare quid ſit.

ſæpè

ſæpè ſignificet ambulare; illa tamen ambulatio fixam deſignat ſtationem; vt Pſalm. 14. Dauid lineare volens hominem cœlo dignum, bonc ſic

Ex lingvis Sira. Hebræa. Chal-dæa.

deſcribit: *Qui ingreditur ſine macula* חמירם הולך *holec tamim*, id eſt, ambulans perfectus. Vergit eò etiam ſenſus Pſal. 118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* Illa nitum deambulatio io lege, nihil aliud inſinuat, præter conſtans obſequium, & indefeſſam praxio mandatorum Dei. Vt Chaldæa lingua dialectus eſt Hebræa, voces radicales, quas ab illa ſumit, etſi alio modo inflectat, attamen vſurpat eo ſenſu quo Hebræi.

Græca.

Vox Græca, *περιπάτει*, quam codex Græcus habet, auctoribus profanis idem ſignificat, ac *ambulabat*. Scriptura tamen ſacra ſæpe verbum, *περιπατέω*, aſſumit pro verbo, Viuo. Exempli gratiâ, eſtò locus iſte Ioannis Apoſtoli in 2. epiſt. canonica: *Et hæc eſt charitas, vt ambulemus ſecundùm mandata eius. ἵνα περιπατῶμεν κατ' ἐντολὰς αὐτοῦ.* In hoc textu. *Vt ambulemus ſecundùm mandata eius*, idem ſignificatur ac, Vt viuamos ſecundùm mandata eius. Rurſus apud Paulum Apoſtolum in epiſt. 2. ad Corinth. c. 5. *διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους.* Id eſt. *Per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem.* Illa tamen explicatio verbi, *ambulo*, ſignificans Chriſtum vixiſſe diu adhuc in Galilæa poſt enarrata priùs miracula, nihil obſtat, quin etiam iſto loco ſatta recta vocis *Ambulo* ſignificatio permanere queat: Quippe norat Chriſtum prædicationis cauſâ plura peragraſſe loca. Vt namque bonum longè lateque ſui diffuſiuum eſt, ita bonum Euangelij prædicati à Chriſto fuit pluribus impertitum.

Non enim volebat in Iudæam, ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere.

Textus iſte ſicut antè, vocem *Ambulo* vſurpat ſignificans Chriſtum noluiſſe vitam ducere io Iudæa, ne illic tunc commorando daret anſam Scribis & Phariſæis machinandi necem eius, ad quam iniuſtè votis omnibus anhelabant. Primò quia Chriſtus conſcia plebe tota traducebat eos, vt hypocritas, auaros, & ſuperbos, qui ementita virtute nomen magnum à deluſo populo mercabantur. Secundò, quia Chriſtus videbatur antiqoare legem Moſaicam, ita viam ſternens Euãgelio, quod complementum præfatæ legis erat. Ne ergo lege noua ſtabilita, vetus excideret, & ſic deperiret eis, id eſt Scribis & Phariſæis, honos omnis, ſtatuere necem inferre Chriſto velut auctori Euangelij, & capiti Eccleſiæ, quæ debebat omnes Syoagogæ typos & ſymbola penitus abolere.

Mors Chriſto intentata à Iudæis propter inuidiã. Ex Sanctis Patribus.

Fuiſſe crimen hoc ſurculum inuidiæ, quæ Iudæos perculit ad immane nefas perpetratum, conſciſcendo necem Chriſto, deſter Chryſoſt. hom. 17. in Ioan. *Nihil* (inquit) *liuore, nihil inuidia grauius. Per hac mors in mundũ venit. Nam cùm hominem diabolus honorari conſpexiſſet, eius boni impatiens, omnia molitus eſt, vt eum perderet: ſemperque ex ea radice hunc fructum erupiſſe, videre licet. Propter hanc Abel interemptus eſt, propter hanc Dauid cadis periculum ſubiit; propter hanc & alij multi perempti ſunt. Hinc Iudæi Chriſtum interfecerunt.* Hæc ille.

Chriſtus cur fugã ſibi conſuluerit.

Quare verò ſuam præſentiã ſubtraxerit æmulis de illi inferenda nece ſolicitis, cùm caſſa fore ſciret eorum conamina ante diem præſtitutum ab æterno, duæ occurrunt rationes. Prima, ſuis vt diſcipulis conſuleret, probando ſuo exemplo, fugam in perſecutione non ſemper eſſe notã ignauiæ, ſed plerumque ſani conſilij, & altæ prudentiæ liquidum argumentũ. Altera, ne ſuo occurſu intempeſtiuo bilem hoſtiũ accẽderet, idque gratis & incaſſum. Allodit eò Aug. ita fatus tract. 28. in Ioa.

Chriſtus dedit infirmitatis & poteſtatis exempla.

Dominus Ieſus Chriſtus ſecũdũ ſe plurimũ cõmẽdauit fidei noſtra. Etenim ſẽper hoc agit dictu & facti in ſuis, vt Deus credatur, & homo. Deus qui nos fecit, homo qui nos quæſiuit: Deus cum Patre ſẽper, homo nobiſcum ex tẽpore. Non enim quæreret quẽ fecerat, niſi ipſe quod fecerat fieri voluiſſet. Verum hoc mementote, & de cordibus veſtris nolite dimittere, ſic eſſe Chriſtum hominẽ factũ, vt non deſiſteret Deus eſſe. Manens Deus accepit hominẽ, qui fecit hominem. Quãdo ergo latuit vt homo, non potentiã perdidiſſe putandus eſt, ſed exemplum infirmitati præbuiſſe. Ille enim quãdo voluit detẽtus eſt, quãdo voluit occiſus eſt. Sed quomodo futura erant mẽbra eius, id eſt fideles eius, qui non haberẽt illã poteſtatẽ, quã habebat ipſe Deus noſter: quod latebat, quòd ſe tãquã ne occideretur occultabat, hoc indicabat facturã eſſe mẽbra ſua, in quibus membris ſuis ipſe erat. Futurum erat, vt aliquis eius fidelis abſconderet ſe, ne à perſecutoribus inueniretur. Et ne illi pro crimine obijceretur latibulum, præceſſit in capite quod in mẽbro confirmaretur. Hactenus Auguſt.

Galilææ regionis accurata deſcriptio.

Quænam verò plaga terræ ſit Galilæa, mearũ eſt hic partiũ deſcribere, conſultis antè viris regionis huius cõſcijs, Ioſepho ſcilicet homine Hebræo, lib 3. de bello Iudaico, c. 2. Hieron. de locis Hebraicis litera, G. Egeſippo lib 3. de excidin Ieruſalẽ c. 6. His ergo fidis & peritis ducibus, Galilæã Chriſtianus Adrichomius ſic deſcripſit Galilæa vberrima & pulcherrima Syriæ regio, in Sacra ſcriptura celebris, inter montẽ Libanum & Samariam ſita eſt. Cuius Septentrionalis tractus Tyro, Tyriorumq; finibus terminatur. A Meridie Samaritis, & Scythopolis, Iordanis fluuius ſuis eam terminis claudunt. A Solis occaſu ciuitatis Ptolemaidis territorio, & monte Carmelo diſterminatur, vnde ab hiſtoricis plerumque Phœnicæ annumeratur. Ab Oriente verò vltra fluenta Iordanis longè latéque ſe extendens, Gaulanitidem, Hipenem, & Gadarim complectitur.

Galilææ longitudo & latitudo.

Galilæa autem duplex eſt, ſuperior ſcilicet, & inferior. Superior, qua parte intra Iordanem eſt, Cæſareæ Philippi, Caphamao, Tyro, & Ptolemaidi vicioa, in tribubus Nephtalim & Aſer ſita eſt. Coius longitudo à vico Baca, qui terram dirimit Tyriorum, vſque ad ciuitatem Berſaben: latitudo autem à vico Thella Iordani proximo vſque ad Meroth extenditur, ac tam in latitudine, quàm longitudine diei & ſemis iter continet.

Galilæa Gentium quare ſic dicta.

In Iſaia, & Euangelio hæc prouincia, Galilæa Gentium vocatur; vel quòd hîc vſque ad Salomonis tempora Gentes habitauerint, vel quòd Salomon viginti eius ciuitates gentili Tyriorum Regi Hiram donauerit, vel quòd extima eſſet Palæſtinæ, vicinis vndique Gentibus cincta.

Inferior verò Galilæa circa Tiberiadem, & ſtagnum Geneſareth in tribubus Zabulon & Iſſachar poſita eſt. Cuius longitudo à ciuitate Berſabe, vſque ad vicum Xaleth, qui in campo magno ſitus eſt, viginti milliaria complectitur. Latitudo autem à mari Galilææ, atque Iordane, vſque ad vrbem Zabulon Ptolemaidi vicinam, & montẽ

Carmelum, quatuordecim milliatia perficit.

Galilææ fertilitas.

Vtraque hæc regio olim opima admodum, & fertilis erat, fontibus aquæ perennis, atque torrentibus irrigua, totaque frumenti, vini, ac cunctorum fructuum, maximè autem olei ferax, etiã agriculturæ minimè ſtudioſos vbertate ſua prouocabat: ideoque vniuerſa ab incolis exculta, omniumque generum arboribus conſita, nec pars quidem eius vlla erat otioſa.

Galilææ regio quàm populoſa.

Quia & ciuitates ibi crebræ erant, & vbique vicorum multitudo. Nam, Ioſepho teſte, quadringenta quatuor partim oppida, partim vicos videre hîc erat, adeò propter opulentiam populoſa, vt ſupra quindecim fortiſſimorum colonorum millia in minimo eius vico recenſerentur. Galilæi enim ab infantia fortes & pugnaces, & omni tempore plurimi erant.

Galilæam Chriſtus multis gratiis eſt dignatus.

Sicut alia quælibet loca multùm Chriſti præſentia euexit: ita & Galilæã ſua habitatione concionibus, & miraculis longè reddidit illuſtriorẽ. Hîc enim conceptus, & educatus eſt. Hîc vt plurimum habitauit, & verſatus eſt. Hîc Euangelicæ prædicationis ſemen primùm ſpargere cœpit, ac promulgandi Euangelij gratiâ vnà cum Apoſtolis, qui plerique Galilæi erant, Galilæam totã bis circumiuit, ſingulaſque eius ciuitates, & vicos peragrauit, docens vbique in Synagogis, eiiciens dæmonia, & curans omnem morbum, & omnem languorem in populo.

Ob hanc educationem, & conuerſationem ſuam, quam in Galilæa duxit, Chriſtus Galilæus vocatus eſt; propter quam etiam rationem Apoſtoli, quòd plerique hîc nati eſſent, Galilæi appellati ſunt. Quapropter & Imperatori Iuliano Apoſtatæ, vt Euſebius & alij commemorant, ſolenne erat, vt Chriſtũ Galilæum, & tum à Chriſto, tum ab Apoſtolis, Chriſtianos omnes Galilæos nominaret.

Galilæus dictus eſt Chriſtus, & quare.

Ex præfatis abundè liquet, Galilæam fuiſſe Iudeæ conterminam, nec fuiſſe procul à Ieruſalem Chriſtum cùm degeret in Galilæa, vnde biduo poterat Ieroſolymam ſe conferre.

II. Erat autem in proximo dies feſtus Iudæorum Scenopegia.

Iudæorum ingratitudo.

Quare fuerit ille dies feſtus inſtitutus, dixi ſuperiori Euangelio. Auguſtinus ſugillat hîc Iudæos, qui in feſto, Dei beneficiis recolendis mancipato nihil aliud quàm mortem inferendam Chriſto Domino cogitabant. Sic ille tract. 38. in Ioan. *Ille* (inquit) *erat dies feſtus, & magna ſolennitas: celebrabant hunc Iudæi velut reminiſcentes beneficia Domini, qui occiſuri erant Dominum.* Hæc ille.

Dixerunt autem ad eum fratres eius.

Ex lingvis. Hebræa. Chaldæa. Syriaca.

Hîc aduerte, loqui Ioannem iuxta plebis ſenſum. Multi namque rati Chriſtum habere fratres; propinquos eius fratrum nomine recenſebant. Eſt hæc Maldonati obſeruatio, quam magni ille facit. Aſt ego ſecus affirmo, ſacrum ſcribam, ſcilicet Ioannem, ſuopte ingenio & proprio Marte voces has vſurpaſſe more Hebræorum, Chaldæorum, & Syrorum, apud quos dictio, אח *ach*, ſignificat & fratres, & alios omnes conſanguineos. Cùm ergo mater Domini Ieſu, atque Ioſeph creditus eſſe pater Chriſti multos haberent propinquos, & cognatos, Ioannes eos omnes nuncupauit fratres Chriſti, ſecutus ita ritum & normam loquendi Hebræorum. Quippe voces ſuam ſignificationem, non ab etymologia, ſed à loquendi norma petunt, iuxta vetus hoc effatum Horatij.

Vocum petitur ſignificatio à norma loquẽdi.

——— Si volet vſus,
Penes quem arbitrium eſt, & lex & norma loquendi.

Græca. Latina.

Lingua etiam Græca fauet. Namque licèt primariò ἀδελφὸς fratrem ſignificet; videtur enim vox compoſita ex aduerbio *ἅμα ſimul*, & nomine δελφὺς, quod vterum ſignificat, quaſi fratres eſſent in eodem vtero procreati. Attamen eſt vſitata Græcis formula loquendi, vt dictionem ἀδελφὸς adiectiuè ſumptam vſurpent pro re ſimili & affini. Ita Plato voce hac vtitur, nuncupans epiſt. 7. ſermonem alteri conſimilem *ὁμόφωνον ἀδελφόν*. Conſonat & dialectus Latina dicens, ea fraternizare, quibus ineſt aliqua ſimilitudo; idque ſonat genuina vocis huius etimologia. Quippe frater exprimitur hac dictione, quaſi ferè alter.

Ex SS. Patribvs.

Scitè probat Auguſtinus, Scripturæ Sacræ ritum & ſtylum vocare fratres eos omnes, quos natura fecit propinquos, & cognatos. Sic ille tractatu 38. in Ioan. *Conſanguinei virginis Mariæ, fratres Domini dicebantur. Erat enim conſuetudinis Scripturarum appellare fratres quoſlibet conſanguineos, & cognationis propinquos, & extra vſum noſtrum, non quo more nos loquimur. Nam quis dicat fratres auunculum, & filium ſororis? Scriptura tamen etiam huiuſmodi cognationes fratres appellat: nam Abraham, & Loth fratres ſunt dicti, cùm eſſet Abraham patruus Loth: & Laban, & Iacob fratres ſunt dicti, cùm eſſet Laban auunculus Iacob. Cùm ergo auditis fratres Domini, Mariæ cogitate conſanguinitatem, non iterum parientis vllam propaginem.* Hactenus Auguſtinus. Non ergo plebis perſonam induit Euangeliſta, vocando fratres Chriſti conſanguineos Ioſeph, & Mariæ; ſed in eo argumento voces Hebræis atque Syris adhiberi ſolitas vſurpauit.

Fratres omnes conſanguinei appellati.

Tranſi hinc, & vade in Iudæam.

Conſanguineorũ Chriſti vanitas.

Vt Chriſtus oſor erat acerrimus popularis auræ, cui plerumque litant ipſi heroës & thaumaturgi, id eſt patratores mirabilium: ita declinando plebis applauſum, multa fecit miracula occultè viris paucis conſciis; & hoc iniquè tulit eius cognatio, neſcia myſterij, quod ſub prætenſo velo corporis Domini delitebat. Eius enim parentela rata, dona, & gratias, quæ in eo coruſcabant, poſſe toti proſapiæ conciliare decus inſigne, ſolicitabat eum vt ſecederet in Iudęam, quę ceſſerat in ſortem regiæ tribui Iudæ, ac proinde locus erat nobilior Galilæâ, quæ ſortis erat Nephtalin. Sic conſanguinei Chriſti, fingendo ſe procurare maius gloriæ pondus ei, hoc agebant, vt honoribus aucto ſuo hoc propinquo, ſibi ipſi conſulerent, participes effecti gloriæ, ad quam aucupandam Chriſtum Dominum hortabantur.

Vt & diſcipuli tui videant opera quæ tu facis.

Conſanguinei Chriſti erant increduli.

Propinqui Chriſti ſciebant, illum in Iudæa plures habere diſcipulos, quos optabant eſſe ſui huius conſanguinei præcones, vt ita nomen eius multiplici encomio congruè propagarent. Hîc obiter nota alta Dei iudicia. Extranei plerique fidem adhibuere rebus & dictis Chriſti; propinqui verò ſecus infideles, eius & ſermones, &

opera ſugillabant. Auguſtinus ea in obſeruatione fatur ſic, tract. 38. in Ioannem: *Opera Domini diſcipulos non latebant, ſed iſtos latebant. Iſti enim fratres, id eſt conſanguinei Chriſti, Chriſtum conſanguineum habere potuerant; credere autem in eum ipſa propinquitate faſtidierunt.* Hæc ille.

Humilitas eſt legis Euāgelicæ rudimentum.

Propinqui Chriſti hortantes eum, vt egregia facta palàm exponeret, ſonorè clamant, ſe necdum fuiſſe ſacris Euangelij myſteriis initiatos. Quippe nouæ legis rudimenta docent, non eſſe bonis operibus captandos hominum oculos, vt inde vanam gloriam aucupemur.

III. Nemo quippe in occulto quid facit, &c.

Illa conſanguineorum Chriſti ſuggeſtio tota ſibi concolor eſt, nec aliud omnino ſapit præter auram popularem, quam credebant propitiam fore ſuo huic propinquo, modò plebem conſciam efficeret ſignorum, quæ plerumque plebe inſcia factitabat.

Humilitate opus eſt ad credendum.

IV. Neque enim fratres eius credebant in eum.

Vt ſincera fides intellectum captiuat in obſequium Chriſti; ita typhus ſuperbiæ, dum cunctatur animos ad credendum inclinare, facit homines infideles. Auguſtinus abundè fauet iſti ſententiæ, tract. 38 in Ioannem. Sic ille: *Neque enim fratres eius credebant in eum. Quare in eum non credebant? Quia humanam gloriam requirebant. Nam & quod eum videntur monere fratres, gloriæ ipſius conſulunt: Facis mirabilia, innoteſce: id eſt, appare omnibus, vt laudari poſſis ab omnibus. Loquebatur caro carni: ſed caro ſine Deo, carni cum Deo. Loquebatur enim prudentia carnis Verbo, quod caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Hæc ille.

V. Dixit ergo eis Iesvs: tempus meum nondum aduenit; tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.

Chriſti mortem volebāt Iudæi anteuertere.

Variant hîc interpretes. Nempe duplex eſſe poteſt ſenſus huius textus; ſcilicet vnus pertinens ad mortem Chriſti, alter verò notans gloriam illam vanam, ad quam aucupandam propinqui Chriſti, Dominum vanitatis refugam hortabantur. Sententiæ vtrique meum calculum adiicio: quippe ſuis innixa fulcris, id eſt, ſuffulta viris magni ponderis, abundè ſibi conciliare poteſt auctoritatem atque fidem. Explicatio prima necem Chriſti hoc textu præfato volens innui, Chryſoſtomum habet auctorem, cui plerique Græci ſubſcribunt. Sic ille hom. 17. in Ioannem: *Tempus meum nondum aduenit, hoc eſt, crucis, & mortis. Quid ante tempus vt moriar properatis? Tempus autem veſtrum ſemper paratum eſt. Vos, etſi ſemper cum Iudæis verſemini, non interficient vos, qui eiuſdem eſtis ſententiæ: mihi autem quamprimum mortem machinabuntur. Itaque vobis quidem ſemper tempus eſt, cùm non impendeat periculum; mihi autem tunc tempus erit, cùm ero crucifigendus, & moriturus.* Hactenus ille.

Ex variis Lingvis. Syriaca. Chaldæa.

Variæ linguæ fauent Chryſoſtomo & ſequacibus eius, ſcilicet Leontio, Theophylacto, & Euthymio. Nempe Syrus interpres, pro tempore vſurpauit vocem זבני *Zauni*, deductam à radice Chaldæa זבן *Zeuan*, id eſt redemit. Vnde liquet, Chriſtum dicere voluiſſe, ſuam nondum inſtare necem, quam volebant Iudæi præcoci ſcelere præuenire. Namque Syra dictio deriuata à verbo Chaldæo, quod perinde ſonat, ac redimere, videtur ſignificare tempus opportunum redemptioni. Verſio Græca ſuum etiam adiicit ſuffragium hoc tenore, ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν.

Græca.

Nota, vocem καιρὸς, quam vſurpat textus Græcus, non idem ſignificare quod καιρὸς, id eſt tempus; nam χρόνος apud Græcos præciſè notat opportunitatem temporis. Inde liquet Chriſtum noluiſſe ſuam mortem à Iudæis incongruo tempore procurari.

Altera ſententia Auguſtino freta, ſuum habet pondus, & momentum. Propinqui Chriſti ſollicitabant eum ad venandam gloriolam mundi. Sed ille nihili faciens hanc gloriam dixit, nondum veniſſe ſuum tempus: quaſi diceret, eſſe vanam & mendacem omnem illam gloriam, quam mundus deferre ſolet ſuis aulicis, & clientibus, ideoque maius aliquid eſſe deſuper inquirendum, ſcilicet gloriam æternam, qua etiam corpus eius erat ſubita morte proxima potiturum. Maior item honos manebat eum omni gloria humana, quia poſt Paſſionem prædicandus erat, & adorandus vt Deus orbe toto. Cùm ergo tale tempus à Deo indictum non adeſſet, noluit præcoci morte ſibi deſtinata præmia procurare. Audiendus hîc Auguſtinus tract. 38. in Ioann. bellè notans, gloriam æternam humilitate corporis & animi comparari. Sic ille: *Quid eſt hoc? Nondum venerat tempus Chriſti. Quare ergo venerat Chriſtus, ſi tempus eius nondum venerat? Nonne audimus Apoſtolum dicentem: Cùm autem venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum? Si ergo in plenitudine temporis miſſus eſt, quando debuit miſſus eſt, quando oportuit venit: quid ergo eſt; Tempus meum nondum venit? Intelligite, fratres, quo animo illi loquebantur, qui quaſi fratrem ſuum monere videbantur: dabant ei conſilium conſequendæ gloriæ, velutè ſæculariter, & terreno affectu monentes, ne eſſet ignobilis, & lateret. Quòd ergo ait Dominus: Tempus meum nondum aduenit, illis reſpondit, qui ei conſilium de gloria dabant. Tempus gloriæ meæ nondum venit. Videte quàm profundum ſit; de gloria illi admonebant, ſed ille voluit altitudinem humilitate præcedere, & ad ipſam celſitudinem per humilitatem viam ſternere: nam & illi diſcipuli vtique gloriam requirebant, qui volebant ſedere, vnus ad dexteram eius, & alter ad ſiniſtram. Dominus vt ordinatè venirent ad patriam, reuocauit eos ad viam. Excelſa enim eſt patria, humilis via: patria eſt vita Chriſti, via eſt mors Chriſti: patria eſt manſio Chriſti, via paſſio Chriſti. Qui recuſat viam, quid quærit patriam? Denique & illis hoc reſpondit quærentibus altitudinem: Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Ecce qua venitur ad celſitudinem, quam deſideratis; calicem, quippe commemorabat humilitatis, atque paſſionis.* Hactenus Auguſtinus, qui ex hoc loco ſumit anſam, diſcipulos Chriſti hortandi ad patientiam, quia tempus huius vitæ nobis eſt indultum, vt via, qua pergimus ad gloriam; at nulla via compendioſa magis eſt ad gloriam æternam, quàm hæc, quæ trita fuit à Chriſto, ſcilicet humilitas, qua incultanemo ſibi æterna poteſt præmia comparare. Chriſtus enim propoſito infante ſuos ſymmyſtas admonuit, illos eſſe debere ſicut infantes, ſi vellent ad cœleſtem gloriam anhelare.

Humilitate, vera gloria comparatur. Ex SS. Patribus.

Humilitate ſibi Chriſtus gloriam procurauit.

Moraliter.

Sed eſtò benè Auguſtinus, & appoſitè ad intenrum Chriſti expoſuerit de vana gloria priotem partem huius verſus; extrema tamen non cohærent primis apud eum. Quippe voces iſtæ, *Tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum*, expoſitioni præfatæ non ſatis liquidè correſpondent. Mearum itaque partium eſt, iam expenſum iſtius verſiculi textum huic reliquo ſociare. Sic ergo reor eſſe locum iſtum intelligendum. Prædeſtinatis eſt hæc vita locus, ſeu tempus patientiæ & humilitatis; reprobis verò ſecus eſt hæc vita velut tempus aucupandæ vanæ gloriæ, quæ ſola vitis illis nequam incuriis vitæ æternæ ſicut ſcopus eſt illorum omnium actionum. Vnde quia labilis atque fugax iſta vita patet vndequaque flabris inanis gloriæ; reprobis, & aſſeclis mundi ſemper adeſt idoneum tempus ad gloriam hanc mercandam; & ratione talis opportunitatis ſuperbiendi, rectè poteſt hominum iniquorum vita dici tempus ſemper paratum ad fallacem huius mundi gloriam animæ conſciſcendam.

Superbia eſt teſſera reproborum.

VI. Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo; quòd opera eius mala ſunt.

Mundus eſt ſuperbis propitius.

Vt mundus in maligno totus eſt poſitus; ita malos, qui ſunt cultores eius, amat tanquam concolores & concordes; maximè ſuperbos, quos abundè fumo nutrit: quippe nihil ille ſuis amaſiis & aſſeclis præter gloriæ vanæ fumum in ſtipendium appendit. Vnde quia ſimilis ſimili gaudet; mundus profectò nequit odiſſe malos, & ſuperbos, quia ipſe nequam eſt, & vltra modum ſuperbiæ typho tumet. Et idcirco vitis, qui ſeſe addixere totos mundi obſequio, ſemper eſt congruum tempus ad conſectandam inanem gloriam, quia ſemper eis afflat propitia mundi aura, qua illorum anima ventilatur. Auguſtinus eò collimat ita fatus tract. 38 in Ioann. *Quando nobis inſultant amatores huius ſaculi, dicamus eis: Tempus veſtrum ſemper adeſt paratum; tempus autem noſtrum nondum venit; nobis enim dixit Apoſtolus: Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Quando veniet tempus noſtrum? Cùm Chriſtus, inquit, apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria. Quid deinde addit? Non poteſt mundus odiſſe vos. Quid eſt hoc, niſi non poteſt mundus odiſſe amatores ſuos, teſtes falſos ſuos? Bona enim dicitis, quæ mala ſunt; & mala, quæ bona ſunt.* Hæc ille.

Mundus odit Chriſtum, & quare.

Mundus quid ſit.

Obiter hîc nota, vocem, *mundi*, ſignificare Iudæos. τὰ κόσμικα φρονοῦντας. Id eſt, mundana ſapientes, quos quia Chriſtus arguebat, libertas hæc carpendi perditos eorum mores, conſciuit ei odium, quo in cenſorem hunc illi iugiter exarſerunt. In magna plebis frequentia Chriſtus ſæpe vitam eorum traduxit velut ingloriam, erat enim ſuperbia, hypocriſi, auaritia, imò malis & vitiis omnibus indecora. Ægrè tulit Synagoga, ſuam illam vitam nefariam Chriſto mediante plebi innotuiſſe, cuius auram & applauſum captabat ementitæ ſpecie ſanctitatis. Namque lucem odit agens turpia & inſulſa, ſicut hi Iudæi, in quos inuehebatur Chriſtus, quem idcirco modis omnibus è medio tollere nitebantur.

Correctio eſt ingrata viris iniquis.

VII. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc; ego autem non aſcendam.

Plerique velut in ſcirpo nodum quærentes, abditū ſenſum ſuſpicantur ineſſe voci, HVNC, dicentes Chriſtum hac dictione diem illum feſtum præ aliis nigro calculo denotaſſe. Sed profectò nihil indagini noſtræ latet: quippe totus literalis ſenſus intentus à Chriſto patet hoc contextu, quo Scenopegiæ feſtum innuitur, ad quod initio nolebat ire, quaſi conſulendo vitæ ſuæ, cui ſciebat inſidias prætendi à Scribis & Phariſæis, anhelis in mortem eius, quam præcocem omnibus vſquequaque modis tentarant antea præuenire. Si de myſtico ſenſu res eſt, vnuſquiſque poteſt ad arbitrium ſuum, multa excogitare, quibus vt præceptis ſcitè vitam ſuam componere poterit, illam ad meliorem reducendo frugem. Huius generis eſt hæc expoſitio Auguſtini in tract. 38. in Ioan. vbi ita fatur: *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc. Quid eſt, hunc? Vbi gloriam humanam quæritis. Quid eſt, hunc? Vbi extendere vultis carnalia gaudia, non æterna cogitare. In die feſto hoc gloriam vos humanam requiritis. Meum verò tempus, id eſt gloria mea, nondum venit. Ipſe erit dies feſtus meus, non diebus iſtis percurrens, & tranſiens, ſed permanens in æternum; ipſa erit feſtiuitas, gaudium ſine fine, æternitas ſine labore, ſerenitas ſine nube.*

Feſta hominum qualia ſint.

Quia meum tempus nondum impletum eſt.

Ratio morarum, quas nectebat ille, tota fuit ſita penes horam deſtinatam morti eius, quæ nondum inſtabat. Etenim non Scenopegia noſtra, ſed Paſcha noſtrum immolandus erat Chriſtus, qui menſes adhuc aliquos vitæ debuit emetiri. In argumentum humanitatis aſſumptæ, quaſi mortem declinando, fugâ ſibi conſuluit, cūctando ſuis æmulis occurrere. Aſt hora imminente necis, quam vltro lubenſque Patri obediens ſubiit, obuiam iuit eis, quos vt apparitores miſerant Scribæ & Phariſæi, ferentes permoleſtè, ſuum hunc cenſorem diutius vitam in hoc ſæculo propagare.

VIII. Hæc cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa.

Namque tutò vitam illic egit, vbi ſignis & beneficiis regionem illam omnem arctè ſibi deuinxit. Quippe ſui æui partem maximam, triginta ſcilicet annos duxit ibi, in Cana Galilææ ſua miracula auſpicatus eſt, & luſtrando totam illam terræ plagam ſanauit ægros quamplurimos. Vnde ſibi grande nomen, & affectum etiam populi ſic conſciuit vt poſſet Galilæis æuum omne ſuum committere ſecuriùs quàm Ieroſolymitis, quorum liuore, crucis ei ſupplicium inſtabat, vt ille ſuo omniſcio ſpiritu præuidebat.

IX. Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.

Vt

Vt declinando necem, hominem ſe probauit, æmulis ſubtrahendo mali inferendi anſam, dum abfuit: ita metus expers dum ſeſe hoſtibus exhibuit, eorum compeſcendo zelum & liuorem, diuinitatis ſuæ luculentum prodidit argumentum. Rurſus humilitatis locuples exemplum exhibuit, ire nolens ſtipatus magno propinquorum ſatellitio ad pompam; ſed procedens occultè, zelo ſalutis percitus animarum. Audiendus hîc Chryſoſt. homil. 17. in Ioan. ita docens: *Non propterea aſcendit vt pateretur, ſed vt doceret. Cur clam cùm apertè poſſet in medio eorum eſſe, iram & furorem ſedare, quod ſæpe fecit? Noluit frequenter hoc facere; fuiſſet ſanè maius diuinitatis argumentum, ſed cùm metu remanſiſſe putaretur, & incarnationem, & fiduciam confirmauit: quod cùm paſſionis tempus præuideret, id maximè eligeret, vt aſcenderet Ieroſolymam. Hinc nos benignitatem, hinc manſuetudinem diſcamus, dilectiſſimi: Diſcite, inquit, à me, quia mitis ſum, & humilis corde; ſi quis nobis inſultauerit, humiliemur.* Hæc ille.

[Humilitatis Chriſti exemplum.]

Eſtò locus iſte liter humilitati Chriſti, ſi expendantur ſtrictè voces iſtæ prout ſonant: ego tamen non inficior, latere plures alios ſenſus abditos hoc cortice literali. In his attidet vnus longè lateque probans, Chriſtum egregia facta ſua feciſſe in occulto, quia ignotus erat mundo, & præſertim illi, de quo nunc agitur, ſcilicet Iudæis, quorum figurarum vmbræ ſeſe animis offuodebant. Audiendus Auguſtinus tractatu 38. in Ioaooem. Sic ille: *Non vacat, quòd latenter aſcendit Chriſtus ad diem feſtum, quia ipſe latebat in illo die feſto. Adhuc etiam quod dixi ego in latibulo eſt. Manifeſtetur ergo, tollatur velum, & appareat quod erat ſecretum. Omnia, quæ dicta ſunt antiquo populo Iſrael in multiplici ſcriptura ſancta legis, quæ agerent ſiue in ſacrificiis, ſiue in ſacerdotiis, ſiue in diebus feſtis, & omnino in quibuſlibet rebus, quibus Deum colebant, quæcunque illis dicta, & præcepta ſunt, vmbra fuerunt futurorum. Quorum futurorum? Quæ implentur in Chriſto; vnde dicit Apoſtolus: Quotquot enim promiſſiones Dei ſunt, in illo etiam, id eſt in Chriſto, impleta ſunt. Dixit enim: Finis legis Chriſtus eſt.* Hæc ille, ſuæ expoſitionis familiare promens exemplum deſumptum ab illo die feſto, cui Chriſtus interfuit, ſe templo ſiſtens abſque plebis circunſtantis ſolito comitatu. Inde ſumit argumentum Auguſtinus citato loco, diem hunc feſtum cum Chriſto Domino componendi.

[Iudæis figurædatæ.]

Audiendus ille totam hanc figuram explicans hoc tenore: *Scenopegia celebratio erat tabernaculorum, propterea quia populus de Ægypto liberatus, tendens per deſertum ad terram promiſſionis, in tabernaculis habitauit. Educti ſumus de Ægypto, vbi diabolo tanquam Pharaoni ſeruiebamus, vbi lutea opera in terrenis deſideriis agebamus, nobis Chriſtus, quaſi lateres facientibus clamauit. Venite ad me omnes qui laboratis. Hinc educti per baptiſmum tanquam mare rubrum, ideo rubrum, quia Chriſti ſanguine conſecratum, mortuis omnibus inimicis noſtris, id eſt; deletis omnibus peccatis noſtris, in deſertum traiecti ſumus. Modò ergo, antequam ad patriam promiſſionis, id eſt, æternum regnum veniamus; in deſerto in tabernaculis ſumus. Ille eſt in tabernaculis, qui ſe eſſe intelligit in mundo peregrinum, &c. Ipſo die feſto Chriſtus latebat, quia ipſe dies feſtus Chriſti membra peregrinatura ſignificabat.* Hactenus Auguſtinus.

[Scenopegiæ feſtum quid allegoricè ſignificet.]

X. Iudæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille.

Hîc fuere plebis, & Scribarum diſtinctæ curæ, quas Chriſti abſentia ab illo die feſto in his omnibus excitauit. Primores Iudæorum perculſi ita, nihil omnino niſi mortem Chriſti optabant, quam vt accelerarent præcipiti fato, diem aliquem feſtum eligebant, arbitrati illum ſolitum erudire plebem, quando magnus erat hominum affluxus, Ieroſolymam appulſurum illo die feſto, quem celebri pompa, Dei populus excolebat. Illa fuit ſententia Chryſoſtomi homilia 48. in Ioannem, vbi ita fatur: *In die feſto in cædem ſemper ferebantur, & feſtis enim diebus capere tentabant. Dicebant: Vbi eſt ille? Ex nimio odio, eum nominatim appellare non patiebantur. Diem feſtum maximè venerebantur, & tamen capere conabantur.* Vide truci hoc exemplo, Procerum Hebræorum odia acerba nihil prorſus excipere, imò neque Deum, neque dies feſtos eius, vt in perniciem æmuli ſeſe lethale virus effundat. Debuere, ſicut fas erat, Optimates Iudæorum pacificè celebrare diem feſtum ad tabernacula conſtruenda ſacrum; illi verò ſecus de euertendo atque ſolo exæquando Dei tabernaculo Chriſto Domino cogitabant. Sed quamuis Synagoga ferum bellum indixiſſet Chriſto; illa tamen, vt tentarat perquam ſæpe, ſuo contagio & in Chriſtum odio ſæuo & inhumano totam Ieroſolymam haudquaquam infecerat, vt abundè liquet ex huius Euangelij ſerie conſequente.

[Iudæorum odium in Chriſtum.]

[Odij acerbi effectus mali.]

XI. Et murmur multum erat de eo in turba.

Textus iſte notat contentionem, necnon diuiſionem animorum in commota plebe, neſcia quidnam decerneret de Chriſto, quem plerique bonum eſſe, Deo afflatum, & illibatæ vitæ dicebant; alij verò ſuis blaſphemiis inurentes eius famæ notas inglorias, nitebantur eum reddere populo exoſum, affingentes ei falsò plura crimina, & præſertim notantes eum crimine ſeductoris. Auguſtinus eò vergit in tract. 38. in Ioan. *Vnde murmur? De contentione. Quæ fuit contentio? Quidam enim dicebant, quia bonus eſt; alij autem non, ſed ſeducit turbas.* Hoc Euangelij tenore, mihi animo inſedit, fuiſſe plebem commotam à Scribis & Phariſæis, qui ementito zelo Dei gloriæ, populum carpebant vt ſupra modum credulum. Cùm namque benè affecta plebs Chriſto, bonum illum eſſe voce concordi diceret, Rectores Synagogæ ſecus obſtabant, dicentes eum ſeducere turbas. Quòd ſi turbæ voces hæ fuiſſent, non dixiſſet: Seducit turbas, ſed: Seducit nos. Vnde liquet, fuiſſe voces illas Scribarum & Phariſæorum, quibus fortiter obſtitit plebs exclamando, bonum eſſe Chriſtum, quem tentabant iniquè ſuis conuitiis eius æmuli denigrare. Illa fuit & Chryſoſt. ſententia homil. 48. in Ioan. *Quidam dicebant, quia bonus eſt: alij autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas. Illam*

[Iudæorum de Chriſto variæ opiniones.]

puto multitudinis opinionem, hanc Principum & Sacerdotum fuiſſe. Illud enim verbum; Non, ſed ſeducit turbas, hoc indicat. Hæc ille.

Chriſti diuinitas non facilè credebatur.

Si quis fortè velit altiori indagine perſcrutari cauſas huius murmuris exorti occaſione Chriſti, dicam huiuſce rei ſummam omnem fuiſſe ſitam penes inquiſitionem genij, quo percullus erat Chriſtus, ſupra vires homini puro datas agens quamplurima. Vnde quia veritaris ſcrutinium multas patitur inſtantias, & præſertim ab his, quos quidlibet audiendi, & carpendi libido inceſſit; Scribæ & Phariſæi ſubodorantes Chriſtum eſſe Deo ſatum, & hanc veritatem innotuiſſe plebi, populo effuſo in encomia Chriſti fortiter obſtiterunt. Cyrill. Alex. Epiſcop. exponendo locum iſtum ſubſcribit huic ſententiæ, ita ſuam mentem aperiens: *Et murmur multum erat de eo. Difficile ſemper inuentu bonum eſt, & veritatis pulchritudo plurimos latet: non enim poſſunt indoctiores, qui quodcunque ſibi viſum fuerit, abſque diligenti examinatione ſequuntur, veritatem rerum intelligere. Audiant, quæſo, atque attendant quicunque Ieſum ex arrogantia non mirantur: Guſtate, & videte, quia ſuauis eſt Dominus. Nam quemadmodum qui guſtu præcipuam mellis qualitatem probant, ex minima quam guſtauerunt particula totum cognouerunt; ſic qui vel parum Saluatoris verba intellexerunt, bonum eſſe ipſum cognoſcent, & cognoſcentes admirabuntur. Prudentiores igitur Iudæorum Chriſto adſunt, & penè rectam de illo ſententiam efferunt, non poſſe putantes opera Dei quemquam facere, niſi aut ipſe natura Deus ſit, aut Dei particeps, & gratia plenus, & idcirco bonus. Longè autem à veritate aberrant, qui non erubeſcunt ſeductorem appellare; qui meritò audient: Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum; qui putatis tenebras lucem, & lucem tenebras. In eodem loco conſtitutus eſt, qui probitatem accuſat, & qui adeſt improbitati, & qui turpia quaſi pulchra admiratur, & pulchris ſordes imponere conatur. Sed hæc opprobria Iudæorum prædicta iam à Prophetis erant Oſeæ 7. Væ, inquit, eis, qui reſilierunt à me; redemi eos, ipſi autem falſa aduerſum me locuti ſunt.* Hæc Cyrillus.

MORALE. Detrectationibus obnoxij ſunt viri boni.

Ex præfatis ineſt cunctis Chriſti ſequacibus, vnde ſuos reſumant animos, quando malè audiunt apud homines dyſcolos, qui exhibent ſeſe viris optimis importunos. Quis namque videns Chriſtum iniquè peti iniuriis, & ſeductoris loco duci, detrectabit ea pati, quæ Chriſtus æquo animo tolerauit? Sors illa bonos quoſque manet. Quippe ſicut muſcæ ſolent inficere ſordibus vnguenta fragrantia; ita malis quibuſque viris inolitum eſt, dicteriis laceſſere quoſcunque bonos, à nefariis illorum moribus abhorrentes. Illa fuit Auguſt. meditatio tract. 38 in Ioan. Sic ille: *Quicunque eminuerit in aliqua gratia, & ſpiritali profectu, alij dicunt, quia bonus eſt; alij quia non, ſed ſeducit turbas: Vnde hoc? Quia vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo: ideo licet dicere hominibus per hyemem, mortua eſt iſta arbor: verbi gratia. Arbor fici, arbor pyri, & huiuſmodi ſimilis eſt arida, & quandiu hyems eſt, non apparet, æſtas probat, iudicium probat: æſtas noſtra reuelatio Chriſti eſt, Deus manifeſtè veniet, Deus noſter, & non ſilebit: ignis ante eum præibit. Ille ignis inflammabit inimicos eius. Aridas arbores ignis comprehendet; tunc enim aridæ apparebunt, quando eis dicetur: Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare. In dextera verò parte apparebit fœcunditas fructuum, dignitáſque, filiorum viriditas, æternitas erit eis. Illis ergo tanquam aridis dicetur: Ite in ignem æternum. Ecce enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Dicant ergo de te, ſi proficis in Chriſto, dicant homines, ſeducit turbas. De ipſo toto corpore Chriſti hoc dicitur. Cogita corpus Chriſti adhuc in mundo, cogita corpus Chriſti adhuc in area, vide quemadmodum blaſphemetur à palea: ſimul quidem triturantur; ſed palea cum teritur, frumentum purgatur. Quod dictum eſt ergo de Domino, valet ad conſolationem de quocunque hoc dictum fuerit Chriſtiano.* Hactenus Auguſt. qui hoc contextu egregiè conſolatur eos, in quos probitate claros impij debacchantur.

Detractores opportuno tempore caſtigandi.

XII. Nemo tamen de illo palam loquebatur propter metum Iudæorum.

Hîc prima fronte grauis ſeſe difficultas offert; ſcilicet, qua ratione nemo Iudæorum palàm de Chriſto loqui auderet propter metum Iudæorum. Micâ tamen adiectâ ſalis, illa leuis erit inſtantia. Nota, totum murmur & ſtrepitum exortum fuiſſe in turba Iudæorum, compoſita ex numeroſa plebe, & primis Iudæorum, quales erant Pontifices, Archiſynagogi, Scribæ, & Phariſæi. Ex plebe plures erant Chriſto benè affecti, pauci vero primi ordinis. Etenim eſtò quidam eorum in eum crediderint; attamen non auſi fuere palam ſe ſequaces eſſe Chriſti Domini profiteri. Quippe metus collegarum, id eſt, Pontificum, & aliorum Principum Synagogæ fidem eorum in incunabulis extinxit, ſicque *Dei* honorem poſtpoſuere vanæ gloriæ, cui litabant. Itaque vox illa, *Nemo*, plebem notat, quæ primò bonum eſſe Chriſtum dicebat; ſed vt audiit, Proceres Iudæorum ægrè ferre, dici bonum eum quem aiebant ſeducere turbas, exinde ſibi ab encomiis Chriſti Domini temperarunt. Si quos tamen ex populo corrupere ſuis blaſphemiis Scribæ, hi audacter in Chriſtum cum æmulis eius ore conſono declamarunt. Ita Auguſt. vbi ſuprà: *Qui non loquebantur de illo propter metum Iudæorum? Qui dicebant, bonus eſt, non qui dicebant, ſeducit turbas. Qui dicebant, ſeducit turbas, ſonitus eorum audiebatur tanquam aridorum foliorum Seducit turbas clariùs ſonabãt: bonus eſt, preſſiùs ſuſurrabant.* Hactenus Auguſt.

Euangeliſta benè, & id de induſtria, ſuppreſſit dignitatem eorum, qui incuſſere metum populo præconi Chriſti. Optimates enim illi indignos ſe præſtitere, ſuo hoc liuore, omni titulo dignitatis. Cyrillus hoc loco mihi illuxit præferendo facem iſtam. *Iudæos hîc, Iudæorum Principes appellauit: indignum enim indicauit homines adeò à pietate remotos, ſacerdotes, aut ſeniores populi appellare, quos per Prophetam vt ſpiritalis vineæ corruptores Deus accuſat dicens: Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam. Quomodo enim dominicam vineam ipſi iniquitate ſua non deuaſtarunt, verùm etiam ſtudio & operâ faciunt, vt populus timore preſſus non pareat rectè docenti? Argumentum autem eſt, nimium illis plebem fuiſſe ſubiectam; quia nec laudare quidem, quod laudandum putant, palàm audebant.* Hæc Cyrillus.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM, Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis quibuſque concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, explicare modum, quo feſta debent à Chriſtiano populo ritè coli, & perſtringere abuſus, qui in genere committuntur.

IN HÆC VERBA.

Aſcendite ad diem feſtum hunc.

Dicam primò, ritus omnes obſeruandos in die feſto compendioſè dici illo breui vocabulo, *Aſcendite*. Quippe die feſto debent Chriſtiani omnes aſſurgere ad cœleſtia, vacando bonis operibus, & contrà rebus profanis ſe ſpiritu & corpore ſubducendo. Quia præcipuus cardo rei huius eſt in aſcenſu, mearum erit hîc partium enarrare, quales ad aſcenſus die feſto ſuos diſcipulos Chriſtus Dominus adhortetur.

Dicam ſecundò, dies feſtos pollui per deſcenſum animæ ad ima rerum terrenarum, quarum cura & nimia ſolicitudo totum animum ita Deo ſubtrahit, vt attendere nequeat ad ſuperna, rerum infirmarum pondere prægrauatus. Quia verò mali huius eſt ſumma penes deſcenſum, explicabo quales ſint deſcenſus, à quibus homo cauere debet, ſi feſta ſicut obſtringitur optat colere reuerenter.

Vt feſta coli congrua pietate queant, homo debet aſſurgere ad ſuperna, rebus alijs omnibus abdicatis.

In hæc verba:

Aſcendite ad diem feſtum hunc.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

EX THEOLOGIA. Prouidentia quid ſit.

INdubia Theologiæ concluſione liquet eſſe Dei prouidentiam, vt eruditè ſuo more Thomas docet 1. part. quæſt. 22. art. 1. *Prouidentia* (inquit) *eſt ratio ordinis rerum in finem in Deo exiſtens.* In ea definitione Thomas eſt concolor Boëtio lib. 4. de conſolatione Proſa 6. *Prouidentia* (inquit) *eſt diuina ratio in ſummo omnium Principe conſtituta, quæ cuncta diſponit.* Ad hanc prouidentiam pertinet ille locus Sap. 8. *Attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.* Illa rerum omnium diſpoſitio in finem, aſſequendum in praxi, præparata à Deo media congrua præſupponit.

Prouidentia omnia in finem dirigit.

Nota, rebus inanimis vnum eſſe finem, vt & brutis, ſcilicet, manifeſtare Dei gloriam, iuxta Vatis Regij effatum: *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum.* Sed eſtò Deum ſonorè clament omnia; non cuncta tamen illo frui poſſunt vt homines; quorum idcirco duplex dicitur eſſe finis; vnus ſcilicet naturalis, & omnibus vſquequaque rebus communis, qui eſt manifeſtatio Dei. Alter eſt finis ſupernaturalis, ſcilicet æterna Dei fruitio, qua dignandus homo debet ad eam impenſè votis omnibus anhelare. Pſal. 18.

Finis eſt hominis duplex.

Prouidentia diuina ſagax in creaturis inſtruendis ea ſupellectile, quæ conducit ad aſſequendos proprios vnicuique fines merè naturales, prouidit etiam hominibus, ſtudioſè docens, qua ratione debent in hoc æuo vitam inſtituere, ne fortè ſuo deuiet à fine præcipuo, & ſupernaturali. In his feſtorum inſtitutio, medium eſt ſingulare, fauens huic intento: etenim maximè conducit ad ſalutem animæ procurandam.

EX PHILOSOPHIA. Homo duplex habet eſſe.

Homo, quia conſtat vna parte corporea, & alia ſpiritali, iure poteſt dici habere duplex eſſe, ac proinde duos agendi modos, iuxta ſcitum illud Philoſophicum. *Operari ſequitur eſſe. Vnumquodque eſt propter ſuam operationem.* Immerſum materiæ corpus agit materiali modo. Anima verò ſecus agit perfectiore modo, quia eſt à corpore defæcata.

Vterque

Hominis operatio duplex.

Vterque labor, videlicet corporis & animæ neceſſarius eſt homini; corporis quidem, vt inde ſibi comparet victum, ſubacto ſulco ſeu ligone ſolo, cui poſſit idonea ad veſcendum ſemina commendare. Ille labor ei indictus eſt ad ſupplicium, & tormentum, propter immane nefas in paradiſo admiſſum, & hanc vltro pœnam ſubire debet, vt ita diræ fami occurrat, quam propulſare nequit, niſi præeunte duro, & difficili labore toto corpore deſudante.

Gen.3. Homo debet laborare.

Ecce legem, imò duram ſententiam in omne genus hominum latam. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Quamuis ea pœna ſolos agricolas vexet; non idcirco tamen à labore vacant alij hominum ſtatus. Omnes namque ſuam adhibent induſtriam, vt ſubſiſtant. Verbi gratia Doctores, medici, cauſidici, aliique ſolum non arantes, quando ſua arte ſibi comparant victum, reuerà ſui in vultus ſudore pane viuunt, quem labore improbo procurarunt. Spectat enim ad omnes illa Vatis ſententia. *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & benè tibi erit.* Beatitudo illa parta labore manuum pertinet ad corpus, cuius beatitudo penes ſanitatem eſt, ad quam maximè conducit victus, quo adempto fame perit homo, qui labore cauet inediæ, & tuetur ſalutem corporis illibatam.

Pſal.127.

Ignaui ſunt omnibus odio.

Qui aliundè viuunt, quàm labore ſuo, vel induſtria, reuerà pigri ſunt, & inertes, non beati, ſed odio quibuſque bonis, ægrè ferentibus homines ignauos, ad omnia nefanda pronos & accinctos, vtpote inglorio otio diſſolutos. Apoſtolo Paulo talis inertia horrori fuit: quamuis enim alios erudiendo, cibo poſſet vti oblato, quaſi in ſtipendium laborioſi operis; ille tamen tanquam ab Adamo ſatus vtiliorem, imò Deo gratiorem credidit eſſe panem lucratum corpore deſudante.

Labor omnibus eſt indictus.

2.Theſſ.3. Labore panis comparari debet.

Sic ille ſuos diſcipulos Theſſalonicenſes alloquitur: *Neque gratis panem manducauimus ab aliquo, ſed in labore, & in fatigatione, nocte, & die operantes, ne quem veſtrûm grauaremus. Non quaſi non habuerimus poteſtatem, ſed vt noſmetipſos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam & cum eſſemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet.* Neceſſarius ergo labor eſt corpori, vt poſſit operando vitam tranſigere, & mereri, ita debet anima congruo ſuæ ſorti labore ſibi conſulere. Nempe nequit illa ſuam propagare vitam, quæ eſt in gratia diuina ſita, niſi ſicut ei congruit operetur.

Animæ pedes & manus quinam ſint.

Animæ pedes atque manus, ſunt eius præcipuæ potentiæ, ſcilicet intellectus, & voluntas. Intellectu mediante vehit ſe ſurſum anima, refricando Dei memoriam, & de his quæ pertinent ad æterna præmia diſcurrendo. Voluntatis obſequio anima Chriſtiana Deum amplectitur amore velut brachiis, ad cœleſtia anhelat, & de gratiæ diuinæ influxu, quem ſæpius eſt experta, ſicut de neceſſario ad ſalutem medio delectatur.

Corporis & animæ nexus ita duas partes illas, naturæ licet diſcoloris, concordes facit, vt vna partium ſeriò laborante, ſuum illi obſequiũ omne ferat altera pars. Exempli causâ Dum corpus ad aliquod fatigatur opus, animam quoque facit operis & conſortem, adeò vt anima quaſi inepta fiat ad perfectè ſuos exerendos actus, corporei laboris eam pondere prægrauante.

Feſti dies quare ſint inſtituti.

Vt ergo Deus conſuleret vtrique, corpori ſcilicet & animæ, opportunè dies feſtos inſtituit, eo intento ſuis vt cautè rebus animus intenderet, corpore nullas interiiciente moras; quippe debet corpus eo tempore, ſcilicet indicto die feſto, ab omni ſeruili opere feriari. Clemens Alex. lib.3. Stromaton ait, Platonem dixiſſe, natum eſſe hominem ad laborem, & Deum miſerando talem eius miſeram, & ingloriam ſortem, perhumanè dies feſtos vt quaſdam perſuaues à labore graui ferias indulſiſſe. Has Plato vocat τὰς τῶν ἑορτῶν ἀμοιβάς. Id eſt. *Dierum feſtorum viciſſitudines.* Si namque iugi corporeo labore vitam tranſegiſſet homo, ſuæ animæ ſalutem æternam in diſcrimen fortè Dei neſcius adduxiſſet.

Feſta quid ſint ex Platone.

Sapienter ſanè Deus occurrit huic periculo, definiendo dies aliquos ita ſacros animæ ſaluti, ac proinde rebus diuinis, quæ conducunt ad perenne bonum animæ, vt poſſit homo viuens ex præſcripto diuinæ legis tempeſtiuè ſuo corpori conſulere, & alternatim animæ prouidere.

Feſti dies ſunt quietis.

A quiete corpori indicta die feſto Deus illi Sabbati nomen impoſuit, à verbo Hebræo שבת *ſchabat*, quod quietem ſignificat. Nempe ſuas corpus habet inducias à labore die feſto, Deo vt vacandi liberior facultas animæ concedatur. Quodque prodit eſſe dies feſtos inſtitutos ad gloriam Dei, Deus ipſe ſuos nuncupat hoſce dies; ita tamen vt gloria diuina, cui intendit homo die feſto, cedat ad conciliandam animæ ſanctitatem.

Feſti dies ad gloriam Dei & ſalutem animarum inſtituti.

Ecce legis huius ſanctæ tenor & contextus, ipſo Deo auctore nobis indictus. *Cuſtodite* (inquit) *ſabbatum meum; ſanctum eſt enim vobis.* Quando paterfamilias operarios conducit, ſingulis impenſo congruo ſtipendio, vt ſtudioſè colant agrum eius, profectò dies ille Patriſfamilias eſt, & non agricolæ, qui eſtò ſuo domino tunc laboret, non idcirco terit tempus fruſtra; quia quicquid ſtudij & laboris agro ſui domini impendit, ita bono cedit eius qui conduxit, vt inde lucrum referat agricola, de collata ſua induſtria pollicito fœnore compenſatus. Ita die feſto Deus homines conducit eo intento, ſuis vt à negotiis abſtineant, duntaxat iis attendendo rebus, quæ ad Deum ſpectant, vt ſacrificiis, orationi, concioni, aliiſque piis operibus, vnde Dei gloria propagatur. Caſſa tamen non eſt hominis induſtria, quam contulit in propaganda Dei gloria die feſto, vacando piis operibus, cultus enim ille facit eum ſanctiorem, & cumulo gratiæ diuinæ noua ſemper adiicit incrementa.

Exod.31.

Ex SS. PATRIBVS. Feſti diei finis eſt duplex.

Gregor. Nazianz. orat.6. duplex hoc eſſe Dei intentum opportunè refert, dicendo fines eſſe duos feſtorum, videlicet ἀνάβασιν, ἢ θέωσιν, id eſt, *aſcenſum, & deificationem.* Animas à terrenis negotiis expediendo, & cœlũ verſus euehendo, Deum vt colamus, aſcendimus: & gratiarum adiectione, Dei naturæ ſimus conſortes. Et hoc eſt ſingulare lucrum, quod celebrando dies feſtos, ab obſequente Deo homine comparatur.

Feſti diei ſcopus.

Nazianz. idem orat.38. dicit vnum ſcopum diei feſti eſſe τελείωσιν, καὶ ἀνάπλασιν, id eſt, *perfectionem, & inſtauratione͂.* Namque licet feſta Dei ad gloriam ſint inſtituta; nihil idcirco perit hominibus eorum, quæ diebus feſtis agunt, nempe bonam in frugem ſe recipiendo viri nequam die feſto, piis exercitiis, vt aſtando ſacris, & orando, vitam perficiunt, ſicque ruinæ retroactæ vitæ nouis acceptis gratiis inſtaurantur.

Chriſtus exhortando ſuos diſcipulos ad celebrandum diem feſtum compendioſè docet quo pacto dies ille ſit agendus: *Vos* (inquit) *aſcendite ad diem feſtum.* Inde ſuam fortè ſumit definitionem feſti Gregorius, quando dicit, diem feſtum eſſe *ἀνάβασιν*, ideſt, *aſcenſum*, quaſi diceret, ad benè colendum diem feſtum, eſſe neceſſe, rebus à terrenis expediatur homo, liber vt animus ad Deum citiùs euehatur.

Templum Salomonis cur in monte fuit erectum.

Fortè fuit in monte Sion cõſtructum Tẽplum Salomonis eo intento, ſuo vt in illud aſcenſu corporeo populus addiſceret, quando Deus eſt colendus eſſe rebus ab infimis aſſurgendum. Pſaltes eò vergit ita fatus. *Lætatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus. Illuc enim aſcenderunt tribus, tribus Domini teſtimonium Iſrael ad confitendum nomini Domini.*

Pſal. 121.

Aſcenſus in templum quare fuit inſtitutus.

Dirigi hunc aſcenſum ad confitendum nomini Domini, ideſt, ad immenſas ei grates agendum recolendo bona accepta, docet opportunè Clemens lib. 7. Conſtitutionum cap. 71. *Die* (inquit) *reſurrectionis, quem Dominicum diximus, conuenite, ſine vlla conuentus intermiſſione, ad agendas Deo gratias, & profitendum beneficium, quo nos Deus per Chriſtum affecit, cùm liberauit nos ignorantia, errore, vinculis.*

Ex Historia.

Multis olim Gentibus in more fuit poſitum, & hoc, ſcilicet habere diem hunc ſolennem, in quo ſingulare bonum eis aliquod accidiſſet. Ita Moſes voluit eſſe ſacrum diem exitus Iſraël de Ægypto: *Mementote* (inquit) *diei huius, in qua egreſſi eſtis de Ægypto, & de domo ſeruitutis, quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco iſto.* Rurſus idem populus Hebræus eum ſolennem diem habuit, quo Regina Eſther intercedente, liber exſtitit à cæde, toti Genti Iudæorum ab eius atrocibus æmulis intentata.

Exod. 13.

Feſtos dies quare colue-re Iudæi.

Eſtr. 9.

Scriptura ſacra ritus huius meminit hoc contextu. *Scripſit Mardochæus omnia hæc, & literis comprehenſa miſit ad Iudæos, qui in omnibus Regis prouinciis morabantur, tam in vicino poſitis, quam procul, vt quartamdecimam, & quintamdecimam diem menſis Adar pro feſtis ſuſciperent, & reuertente ſemper anno, ſolenni celebrarent honore: quia in ipſis diebus ſe vlti ſunt Iudæi de inimicis ſuis, & luctus atque triſtitia in hilaritatem gaudiumque conuerſa ſunt; eſſentque dies iſti epularum, atque lætitiæ, & mitterent ſibi inuicem ciborum partes, & pauperibus munuſcula largirentur. Suſceperuntque Iudæi in ſolennem ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus literis facere mandauerat.*

Feſtus Dies Parthorum.

Ex Iuſtino lib. 41. Parthis idem quoque ritus erat, videlicet celebrare diem, quo Arſaces Seleucum vicit; quippe fuit ille dies initium reducis antea perditæ libertatis.

Feſtus dies quis Cyro, charus.

Strab. lib. 11. ſcribit fuiſſe ſacram Cyro diem, qua Scythas, & Sacas commiſſo prælio profligauit.

Feſtus dies apud Aſianos

Aſconius Pædianus actione prima in Verrem, Aſianos ait inſtituiſſe diem ſolennem in gratiam Quinti Mutij, qui fauſtè ſuum Præſidis officium geſſerat in Aſia, & hoc feſtum, Mutium, à Præſidis nomine nuncupaſſe.

Feſti dies quis am Athenienſes ſolennes.

Athenienſes item ex Plutarcho in Camillo, ritu feſtiuo diem habuere quartã menſis Hecatombæonis, quia ad Leuctram, & Gereſtum contra feros hoſtes fœlici omine decertarunt.

Plutarchus idem in Ariſtide refert, iiſdem Græcis fuiſſe diem feſtum inſignem, vigeſimum ſextum Panemi menſis, quia Artabazum & Perſas imminentes Græciæ proſtrauerunt.

Feſtus dies quis inſignis apud Perſas

Etiam Perſis placuit ille ritus; ſiquidem, Herodoto teſte libro ſecundo, fuit dies feſtus apud eos ille dies, quo occidere Magos, qui per immane nefas regium ſolium occupatant.

Herodotus libro nono refert, Xerxem in delicijs habuiſſe diem illum vt feſtiuum, quo regnare cœpit, & quotannis feciſſe die illa cœnam opiparam, ad quam regni proceres adſcitos pretioſo munere dignabatur.

Feſtus dies quis Xerxi ſolennior.

Religio Chriſtiana, memor inſignis gratiæ à Deo acceptæ die Dominico, quo è limbo Patres Sancti eruti, & Chriſto reſurgente, proles Adæ priùs extincta vicit mortem, ſubſtituit iure diem illum Dominicum Sabbato Iudæorum. Vnde ſuis diſcipulis Magneſianis Chriſtiana ſide nuper initiatis ſcribens Ignatius Martyr ait: *Pro ſabbatizatione diem feſtum celebret omnis Chriſtianus Dominicam reſurrectionis, regalem, & eminentiſſimam omnium dierum.* Hæc ille epiſt. 3. ad Magneſianos.

Ex Sanctis Patribus. Diei Dominicæ encomium.

Canones item Sancti luculenter eum recenſuere diem in feſtorum ſerie ſolenniũm. Imò primum iure locum obtinet ille dies Dominicus, quando dies feſti à canone deſignantur. Ecce canon. *Pronuntiandum eſt laicis, vt ſciant tempora feriandi per annum, ideſt, omnem Dominicam.* Canone Pronuntiandum. De conſecratione. Diſt. 3.

Ex Iure Canonico. Diei Dominicæ commendatio.

Fuit quoque piis Imperatoribus illa dies ſacra, ſicut conſtat ex codice Cæſareo, vbi Conſtantinus Imperator ita fatur. *Omnes iudices, vrbanæque plebes, & cunctarum artium officia, venerabili die Solis quieſcant* Lege. Omnes iudices Codice. De Feriis. lib. 3. tit. 12. lege 3.

Ex Iure Civili. Dies Dominica quàm ſolemnis.

Imperatores Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius tanti fecere diem Dominicam, vt eiuſdem venerationis eam voluerint eſſe, qualis eſt illa, qua coluntur à populo Chriſtiano dies Paſchæ, Natalis Domini, & Epiphaniæ; quæ vt aliorum feſtorum capita recoluntur. Namque lege explicita, quæ commendat celebrari religioſè dies illos Paſchæ, Natiuitatis, & Epiphaniæ, adiecere parem cultum debere impendi diebus omnibus Dominicis. Ecce legis textum. *In eadem obſeruatione numeramus & dies Solis, quos Dominicos ritè dixere maiores, qui repetito in ſe calculo reuoluuntur: in quibus parem neceſſe eſt habere reuerentiam: vt nec apud ipſos arbitros, vel à iudicibus flagitatos, vel ſponte electos vlla ſit cognitio iurgiorum.* Lege Omnes dies, Codice, De feriis.

Die Dominico ſententiam ferre nefas.

Canonico etiam iure lata ſententia die Dominico, aut alio die feſto rata nequit eſſe, quia cauere Patres ne feriis ab Eccleſia indictis talia cõmittantur. Ecce canon. *Conſentientibus etiam partibus, nec proceſſus habitus teneat, nec ſententia, quam contingit diebus huiuſmodi promulgari.* Capitulo, Conqueſtus, Extra De feriis. lib. Decretal. 2. titulo. 9. cap. 5.

Ex Iure Canonico.

In feſtorum inſtitutione Deus voluit eſſe dies illos ſanctos, non profanos, Profana voco cuncta quibus homo ſolùm vtitur ad procurandas opes, vt ſunt artes mechanicæ; quarum ipſe Deus ſeruile dicit opus. Rurſus & profanum

eſt omne, quod hominem abſtrahit à diuinis, & ita ſolo tenet affixum, vt emergendi inde neget homini facultatem.

Ex SS. Patribus. Feſti dies qua pietate ſint celebrandi.

Iuxta Dei intentum docuere Patres, Sanctimoniæ vacandum eſſe ſacris his diebus. In his Gregorius Nazianzenus oratione. 6 & 38. tempeſtiuè monet, non eſſe feſta celebranda ritu profano. οὐ χοϊκῶς οὐ κοσμικῶς, ἀλλὰ θεϊκῶς. Id eſt *non modo terreno, vel mundano; ſed diuino* Ignatius Martyr in epiſtola. 3. ad Magneſianos ait, celebrandos eſſe dies feſtos πνευματικῶς, id eſt, *ſpiritualiter*. Illo modo ſacras ferias Chriſtiani primitus excolebant.

Paulinus ea tempeſtate viuens, qua feruebat adhuc illa prima pietas Apoſtolica, ſic deſcribit æuo illo morem inolitum celebrandi feſta. Natal. 9

———————— *Deus ipſe diebus.*
Tempora diſtinxit feſtis, vt pigra diurnis
Ingenia obſequiis, ſaltem diſcrimine facti.
Poſt interuallum reduci ſolemnia vere
Sancta libenter agant, reſideſque per annua mentes
Feſta parent Domino.

Audi, reſides mentes eſſe dies feſtos Domino. Cùm reſides dico, procul ago pigras, & deſides mentes otio ignauo, ſicut, & omnigeno vitio torpeſcentes.

Feſtus dies eſt quietis.

Die feſto quies indicitur animæ, quæ corpore defeſſo fuit inquies, in varia terrena gyrans, quando rebus erat huius ſæculi turbidis occupata.

Exod. 16.

Credo, Deum voluiſſe talem animum reſidem denotare ſacro hoc cõtextu. *Maneat vnuſquiſque apud ſemetipſum, nullus egrediatur de loco ſuo, die ſeptima.* Manere apud ſemetipſum perinde ſonat ac, mente foras non efferri, & animo in varia negotia abſtracto, quaſi per compita diuagari.

Feſti dies qualem à nobis exigant aſcenſum.

Conciliatur illa à Deo ſancita quies animæ, quando manet apud ſemetipſam intenta Deo, in quo ſumus, viuimus, & mouemur. Et illa Dei receſſio intima ab anima facta, preces fundendo, grates ei agendo, iuge auxilium eius depoſcendo, vitæ genus vt ſanctius ineatur in poſterum, eſt ἀνάβασις, id eſt, aſcenſus ille, penes quem Gregorius Nazianzenus ait eſſe ſitum cultum diei feſti: imò talis aſcenſus eſt is, ad quem Euangelio hodierno à Chriſto Domino prouocamur. *Vos* (inquit) *aſcendite ad diem feſtum hunc.* Ad hunc & aſcenſum pertinent illæ voces Pſalmi: *Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, in valle lacrymarum, in loco, quem poſuit. Etenim benedictionem dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion.*

Pſal. 83.

Aſcenſus in Deum qua ratione fiat ab anima.

Ego Vatis oraculum ſic expendo. Beatus, homo probus ſcilicet, & iuſtus. Deo auxiliante talis effectus, ita ſuo à corde procul egit inania rerum omnium huius ſæculi phantaſmata, duntaxat vni Deo intentus, cum vt ſolum animo verſet in loco quem poſuit: quamuis enim anima corpori ſit inſerta; curam tamen corporis ſic deponit homo die feſto, totus vt in Deum expeditus animos efferatur. Sic aſſurgens meditando ſacra die feſto, Deum in hac aſcenſione videt acie mentis defæcata rebus à profanis, Ad Deum aſcendiſſe ſemel, ei non ſufficit, ſed pluries recolet du Deum ille die feſto, ſibi conciliat tot gratias ad virtutum omnium praxim, vt non inoffenſo pede ſolùm, ſed pernix atque velox decurrere virtutis omnigenæ ſtadia videatur. Vnde vates ait in plurali *Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit.* Etenim non duntaxat vnâ ſolâ Deum verſus mentis aſcenſione dies feſtus excolitur; ſed ſæpe debet homo tali aſcenſu in Deum aſſurgere, veniam deprecando, dona congrua depoſcendo, demum præſentem adeſſe Deum memori atque grato ſemper animo reuoluendo.

Feſti dies plures aſcenſus petunt ab homine.

Ex Symbolis. Feſti dies recollectionem petunt ab homine.

Hominis huiuſce typum egregio ſymbolo expreſſit Villaua libro ſuo ſymbolorum, quando pinxit fontem, qui collectis aquis ima de fiſtula aſſurgente ſalit, his verbis in fontis ora ſeu circulo circumſcriptis. QVO PRESSIVS, ALTIVS. Quo ſtrictus coarctantur aquæ, niſu maiore cælum verſus eunt, & erumpunt: ita die feſto manens apud ſemet ipſum homo, totum ſe colligens, & reſtringens ab externis, vegetiores habet impetus ad myſteria diuina aſſurgente ſoluto coris animo recolenda.

Ex SS. Patribus. Feſti dies, quos exigant ſaltus.

Vergit eò Sanctus Epiphanius, quando petit ab anima ſaltus, ſatagente dies feſtos celebrare modo nobis à Chriſto Domino præſtituto: *Non* (inquit) *corporis tripudio, ſed mentis motu, & religione, feſtos celebra dies.* Hæc ille in feſto Palmarum.

Quando ſalit anima in Deum, mentis eius aſcenſus eſt tripudium, ad quod Chriſtus eos ſollicitat, quos ad diem feſtum mittit: *Vos* (inquit) *aſcendite ad diem feſtum hunc.* Hoc aſcenſu anima Sanctior effecta diem Sabbati ſanctificat, quod adeò ſanctum eſſe Deus voluit, vt ſanxerit è medio tolli hominem Sabbata polluentem: *Cuſtodite* (inquit) *Sabbatum meum; Sanctum eſt enim vobis. Qui polluerit illud, morte morietur.*

Exod. 31.

Feſtis diebus olim præiuit ieiunium.

Vt ſanctius ille dies celebretur, præcipuis feſtis Eccleſia ſancta præire ſacrum voluit ieiunium, vt eſſet anima promptior ad aſcenſum in Deum, quem remoratur adeps corporis, ingeſto cibo nimio ſaginati. Inualuiſſe morem hunc ieiunandi pridie feſtorum, & frequentandi ſacras ædes ad multam diem, conſtat vno hoc diſcurſu Paulini Epiſcopi coæui ſanctorum Hieronymi, & Auguſtini. Sic ille Natal.

Noſti eum morem, vt ieiunare ſolemus
Ante diem, & ſera libatis veſpere ſacris
Quiſque ſuas remeare domos.

Sed ne fortè leue negotium faceſſat hæc ſanctitas cælitus indicta nobis, ad ſanctificandos ritè dies feſtos, operæ pretium eſt explanare, penes quid conſtituatur huius ratio ſanctitatis

Sanctum eſſe quid ſit

In definienda ſanctitate, viri ſummi & periti, ſcilicet Theologi, ingemuere quidem Gentilibus, qui ſtultè plures credidere Deos, ſed probarunt quod dixere, nomen ſanctitatis inferre Dei cultum, vtique ſingularem. Plato in Euryphrone ſcribit, ſanctitatem eſſe περὶ τὴν τῶν θεῶν θεραπείαν, ideſt, *in deorum cultu.* Conſonat & Cicero lib. 1. de natura deorum, appoſitè ad Platonis effata dicens, Sanctitatem eſſe, *ſcientiam colendorum Deorum.* Macrobius lib. 3. Saturnalium cap. 3. iure pluris facit eam obſeruationem factam à Trebatio Iuris perito, cui, ſanctum eſſe, tria ſignificat, ſcilicet ſacrum, religioſum, & incorruptum. Et his cancellis credo totam concludi animæ ſanctitatem.

Theologiæ coryphæus ait, 2.2. quæſt. 81. art. 8. ſanctâ

Ex Theologia. Sanctitatis definitio.

8. ſancta dici quæ diuino cultui applicantur. Vnde poteſt ſanctitas ſic deſcribi: Sanctitas eſt conſecratio facta Deo rei alicuius, eo ipſo ſubductæ vili & profano vſui, & in ius ſpeciale Dei rerum omnium Domini tranſmigrantis. Illo modo ſacra Scriptura vaſa vocat ſancta, veſtes ſanctas, ſabbata ſancta, & alia multa, quia erant hæc omnia diuino cultui mancipata. Ita dies feſti dicuntur ſancti, quia duntaxat vni Deo ſunt addicti, & in his applicare rebus prophanis animum, aut ſeruili operi corpus, eſt peccatum pœnis congeuis expiandum.

Sancta quare ſit vita religioſa.

Sanctitas aptiùs congruit hominibus, qui ſe deuouere Deo, dato libello repudij mundo, ſicut faciunt Cœnobitæ; quos Religioſos dixere Patres, ob profeſſa vota, quibus præter eos nexus, qui arctè Deo ligant omnes homines, Religioſi ſtrictiùs aliis fidelibus Chriſto Domino religantur. Sanctiorem eſſe vitam illorum, ex eorum profeſſione patet. Quippe Deo ſeſe totos addixere, nihil vt illis & ſæculo ſit commune, iuxta ſcitum illud Pauli: *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus, vt ei placeat, qui ſe probauit.* Homo voto Deo obſtrictus, ſtando ſuis pollicitis, ita vitam aſtruens vt promiſit, dicitur incorruptus. 2. Tim. 2.

Integritas & puritas idem ſunt.

Integritas, munditi es, incorruptio, & puritas perinde ſonant: nempe voces illæ maximè conducunt ad exprimendum animæ ſanctitatem. Habes in Poëta voces illas concolores.

Integer vitæ, ſceleriſque purus.

Vt ergo Dei intento vitam agamus die feſto puram, id eſt ſanctam: quippe dicit Exod. 31. *Sabbatum ſanctum vobis eſt* operæ pretium eſt ſcire modum, quo mediante purus, & incorruptus homo poteſt eſſe, typo vt objecto vitam aptet; ſanctos, quorum feſta colit, pro viribus æmulando, puritatis amans, à cunctis animæ ſordibus alienus.

Purus, & caſtus idem ſunt.

Purus idem eſt quod impollutus, & caſtus vnde ſolent impuri omnes Veneris aſſeclæ nuncupari. Puritas illa decet omnes Chriſtianos, non die feſto ſolùm, ſed æuo toto, dato eis & conceſſo ad ſalutem animæ comparandam.

Ex Historia. Eccleſia candida quia caſta.

Tertullianus animas iuſtas eſſe dicit templa, quorum æditua eſt pudicitia, & lib. 1. ad vxorem cap. 7. Eccleſiæ ſanctitatem à caſtitate petit *Tota* (inquit) *illa Eccleſia candida, de ſanctitate deſcribitur.* Caſtos enim Eccleſia ſancta ſuos miniſtros eſſe voto obſtringit, & Cyprianus ait in epiſtola 64. ſæuiente perſecutione viros præcipuè impuros abiuraſſe fidem Catholicam, ſuſtinere fœdos & obſcœnos Eccleſiæ miniſtros Chriſto Domino dedignante.

Luxurioſus Epiſcopus à fide deficit.

Cyprianus ibi perſtringit luxuriam Fortunatiani Epiſcopi Aſſuritani, qui vt Veneri iam litarat, reliquis & idolis in libidinis mulctam incenſum poſuit, & vnà fidem depoſuit, iuſtè Deo permittente nefas tantum, *ne* (vt inquit Cyprianus) *apud altare conſiſtere, & contrectare vlterius perſeuerarent pudorem inceſti, fidem perfidi, religionem profani, diuina terreni, ſancta ſacrilegi.*

Purum vt aliquid ſit, quidnam in eo requiratur.

Rurſus eſſe purum aliquid dicitur, quando procul eſt à contagione rerum terrenarum. Et Origenes homil. 2. in Leuiticum, vocem Græcam ἅγιος, id eſt ſanctus, ab alpha priuante & nomine γῆ id eſt terra, vt ſanctum eſſe nihil aliud ſit, quàm à terrenis fæcibus abhorrere

Ex Theologia.

Ex Sancto Thoma. 2. 2. qu. 81. art. 8. Res vnaquæque ſua à puritate procul abit & recedit, quando peius ei quidpiam adiicitur, vt impurum dicitur aurum, quando vile metallum illi deforis immiſcetur. *Ideo* (inquit) *mens humana inquinatur ex eo quòd inferioribus rebus coniungitur.*

Purum non eſt quod immiſcetur rei viliori.

Ex Sanctis Patribus.

Sanctus Dionyſius de Eccleſiaſtica hierarchia cap. 1. dicit, Chriſtianum non ferre vitas miſtas, μεριστὰς ζωάς; ſiquidem ex miſtione vita fæces contrahit. Et Sanctus Athanaſius verſando locum illum Pſalmi *Dij fortes terræ vehementer eleuati ſunt*; ſic ſcribit: τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν. Id eſt *Supra terram vehementer eleuati ſunt.* Ita ſuos diſcipulos Chriſtus in die feſto voluit eleuari, etenim aſcenſus ille facit vt non ſordeſcant. Ratione talis aſcenſus, ait Hieronymus in caput. 1. Ezechielis, Dei ſeruos eſſe rotas aura Sancti Spiritus agitatas. Pſal. 46.

Aſcenſum quare Chriſtus die feſto imperet.

Sic ille: *Rotæ ſunt, quarum curſus, & ſtatura tendit ad cœlum, paululùmque quid attingit in terra, & ſemper properans ad cæleſtia feſtinat.* Ita die feſto, ſicut rota, quaſi in puncto ſolum tangit homo, ſuum animum erigens ad ſuperna, rerum profanarum ne contactu ſordido polluatur.

Rota typus eſt hominis in Deum aſſurgentis.

Proderit animo verſare locum hunc Dauidis *Elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine,* Euſebius in Imperatoris Conſtantini vita notat, eum ſe die feſto rebus profanis ſubduxiſſe, totum vt in templo Dei negotijs animum applicaret. Hiſtoria Gallica memoriæ refricando ritus æui, quo floruere primi inſignes pietate Reges, obſeruat eos æmulando Regis Dauid induſtriam diebus ſolemnibus ſeorſim ab aulicis, vt attentè Deo vacarent, in ſegregata locis à publicis oppida seceſſiſſe. Pſal. 54.

Ex Historia. Dies feſtos qua ratione celebrauit Conſtantinus. Dies feſti quomodo obſeruati à Regibus Galliæ.

Citiùs aſſurgit homo, cui die feſto nihil eſt cum terrenis negotiis, quæ ſua mole premunt animam cùm die profeſto vacat operi ſeruili. Diuinus amor ſuauiùs inceſſit eum, corde rebus ab externis abſoluto fluunt ſanctiores ore preces. Cuncta demum, vnde poteſt homo ſibi conciliare Dei gratiam ſanctius exercentur, ita ſanè dies feſtus agi cautè debet, vt ad ſalutem & ſanctitatem animæ noſtræ cedat. Et idcirco placet inuehi in fideles homines incurios celebrandi feſta ſicut ſanxit Chriſtus, eos excitans ad aſcenſum, quo terrena omnia tranſcendantur.

Ex SS. Patribus.

Ambroſius eo intento mihi opportunam ſuggeret inuectiuam: *Quid* (inquit) *te reflectis in terram? Si in Enoch raptus ad cælum es; in Elia leuatus in curru; in Paulo raptus in paradiſum, conuerſatus in cælis; in Dauide exauditus, vt pennas columbæ aſſumeres, & volares; in Chriſto exaltatus; volucris factus in ſpiritu.* Hactenus Ambroſius ſermone 14. in Pſal. 118.

Aſceſſus non patitur reflexiones in terram.

Singulare fuit encomium, quo Moyſes dignatus Enoch, eum ſic expreſſit: *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.* Ita die feſto Deus voluit homines ambulare, licèt apud ſe manerent, & non egrederentur de loco ſuo. Conducit enim. ſeceſſus eam ad ambulationem qua mente cælum verſus homo euectus, vni Deo intendit quaſi ambulans in paradiſo, procul à choreis, cauponis, atque ſcenis, nempe tulit eum inde Deus, nolens animam prædilectam oberrare vicos, nec in profanis compitis apparere. Geneſ.

Hoc ſignificat Chriſtus illo ſuo effato: *Vos*

Enoch eſt Symbolum eorum qui, feſta benè obſeruant.

aſcendite ad diem feſtum hunc. Etenim hic aſcenſus idem ſignificat, ac ambulare cum Deo, non apparere locis in ſuſpectis, & à dæmone infectis, & proinde locis ab infeſtis eſſe procul. Deniq; ſic aſcendere, eſt à Chriſto rapi, & à terrenis ad ſuperna vehi, ſidera tranſcẽdendo. Chriſtus vt Aquila prouocat ad volandũ pullos ſuos cùm excitat ad aſcenſum die feſto; hoc aſcenſu, iuxta notas & obſeruationes Baſilij Magni, ſignificans eminentem animæ ſanctitatem.

Aſceſſus animæ ſignificat ſoia.

Aquila dicitur ſancta, ob aſcenſum.

Sanctus ille, ſcilicet Baſilius, obſeruat aquilam dici ſanctam in arcanis Prophetarum, *διὰ τὸ μετεωρότερον. Eò quòd* (inquit) *ſublimius volitet, & à terra longiſſimo interuallo ſit diſiuncta.* Hæc illo io Pſal. 28. cùm ergo Deus ſtrictè nobis iniungit ſanctificare dies feſtos, & ſanctitatis apex ſit aſcenſus, hoc præcipit vt ſcandamus, & mentis acie defæcata Deum in vnum directa, rebus ab infimis abſtrahamur.

Animæ ſuſpendium quid ſignificet.

Reſpexit eò Iob, quando memor æui tranſacti immaculatè, dicit: *Elegit ſuſpendium anima mea.* Quaſi diceret. Ego genus vitæ mihi indixi, ſupra ritum aliis omnibus inolitum, nempe tædet me rerum omnium infimarum, ſolùmque placet vnum hoc ſcilicet ad cæleſtia iugiter anhelare. Ita locum illum Iob Gregorius iotelligit: *Sancti* (inquit) *viri ſuſpendium eligunt, quia nimirum deſideria terrena deſerentes, ad alta animum attollunt.* Hæc ille libro 8. Moralium cap. 14.

Puritas à peccato qualis eſſe debet.

Poſtrema demum ſpecies ſanctitatis, ſeu puritatis, eſt quæ cuiuſuis noxæ labe caret, & dicitur immunitas à peccato. Non feſta decet duntaxat ea puritas, ſed æuo toto coli debet. Quippe vita Dei ſeruorum, ex Clemente Alexandrino eſt *πανήγυρις ἁγία*, id eſt, *ſancta ſolennitas* Namque ſolent *πάντα τὸν βίον* *τὴν ἄγειν* id eſt *Per totam vitam feſtum agere.*

Feſtus dies eſt vita Sanctorum.

Leuit. 15.

Sanctitas Dei nobis eſt ad exemplum.

Sanctitatis huius habet homo Deum vt exemplar, ei objectum ab ipſo Deo, cuius iſtæ voces in Scriptura ſacra ſonant: *Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum, Dominus Deus veſter.* Chriſtus coolortes huius ſanctitatis homines fecit. Nempe ſicut manipulus vt primitiæ oblatus Deo facit vt benedicatur ea meſſis tota, cuius manipulus ille fuit primitiæ conſecratæ Deo; ita Chriſtus, homioum primitiæ acceptæ Deo, conſortes aliqua ratione fecit homines ipſi inſitæ ſanctitatis.

Illa fuit Ambroſij ſententia lib. 1. epiſt. 22. *Primitiæ* (inquit) *dicitur Chriſtus, quia ſanctior omnibus fructus, qui etiam cæteros omnes conſortes ſui fructus ſanctificauit.*

Sanctitas Chriſti nobis communicata.

Si ergo dies feſtus Chriſto ſacer aut Mariæ proponitur; illa duo ſidera coruſca, quaſi gemella, ſuis cultoribus imitationis cauſâ dabunt & referent Religionis noſtræ prima capita, & exempla inclytæ ſanctitatis. Cuius vt aliquid influat in animas noſtras, conuentus ille Patrum in Trullano, toto orbe notus, hortatus eſt fideles canone 66. in die feſto *τῶν ἁγίων μυστηρίων κατατρυφᾶν*, id eſt *Sanctis myſterijs lautè paſci*, quod perinde ſonat, ac die feſto ſacro Chryſti corpore ſaginari.

Feſtis diea olim erant ſacri Euchariſtiæ.

Eccleſiæ priſcæ ritus erat, in die feſto ſacram ad ſynaxim accedere, vt conſtat ex Monica matre Auguſtini, quæ dum alij canistrum afferebant fructibus plenum ad Martyrum ſepulchra die feſto illorum, menſæ Dei ſe ſiſtebat animâ repurgatâ. Auguſtinus eius encomiaſtes huiuſce moris, & inſtituti meminit ita fatus lib. 6. confeſſionum cap. 2. vbi Beatæ Monicæ ritum hunc deſcribit. *Pro caniſtro* (inquit) *pleno terrenis fructibus, plenum purgatioribus votis pectus ad memorias Martyrum afferre didicerat, & vt quod poſſet, daret egentibus, etſi communicatio Dominici corporis illic celebraretur, cuius paſſionis imitatione immolati, & coronati ſunt Martyres.*

Monica Euchariſtiæ amantiſſima.

Hodie magna panis Angelorum nauſea Chriſtianos inceſſit; quippe raros habet Eccleſia ſancta, quibus inolitum ſit omni die feſto (*ſicut olim vſus erat* eum Angelis epulari.

Ex Historia.

Parius quare mortuus.

Eſt in medicina malum omen, ægro diem ſupremum iostare ſonans, ſi à ſelectis cibis abhorreat. Hippocrates ductus ea ratione fatum vltimum dixit imminere malè habenti Pario, quem ſuſtulit è medio mors immatura cibis ab omnibus abhorrentem. Parius ille ſui excidij conſortes eos omnes ægros habuit, qui faſtidiere cibos morbo quodam graſſante, plebi infeſto, ſicut ait Hippocrates lib. 2. epidimiorum parte. 2. Vnde quaſi concordes erant illæ duæ res, ſcilicet deplorata ſalus, & detrectante cibos ſtomacho nauſeare. Ægris erat indubium mortis præſagium *ἀποσίτους εἶναι πάντων γευμάτων*. Id eſt. *Abhorrere cibis ab omnibus.*

Ex Medicina.

Euchariſtiæ neglectus lethalis eſt.

Si die feſto manè procul abit Chriſtianus ab epulo Chriſti: hic impaſtus homo die illo, vitæ æternæ in diſcrimen incurret. Cùm namque ſuæ ſalutis incurius, ire ſacram ad ſynaxim neglexerit, aſtutè dæmon ei nectet inſidias, probè ſciens hominem abſque Dei auxilio imbellem eſſe; ſicque fiet, vt tentatus homo, reus mortis æternæ fiat, quia contra feros impetus hoſtis acerrimi, congruam induere noluit armaturam.

Dæmon aſtutè dies feſtos ſatagit abolere

In hæc verba:

Aſcendite ad diem feſtum hunc.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribvs, Vtroqve Ivre, Historia, Symbolis, et Medicina.

Sabbatum delicatum.

APpoſitè ad intentum Chriſti, qui die feſto ſuos diſcipulos vrgebat ad aſcenſum, Iſaias propheta vocat *Sabbatum delicatum ſanctum Deo.* Vt namque Deo conſecretur ille dies, homo debet attentè Deum recolere, & mente vehi ſurſum, deuotè fuſis precibus inſiſtendo. Decernuntur eo fine Sacra, quibus intereſſe debent Chriſtiani, vt religioſè vacent orationi, quam Damaſcenus ait eſſe mentis aſcenſum in Deum, quia orare nequit homo niſi abſtractus à terra, Deo penitus vniatur. Ab illo more Deum orandi plus ſolito Conſtantinus Imperator apud Euſebium lib. 4. vitæ Conſtantini cap. 18. diem feſtum appellat *ἡμέραν τῶν εὐχῶν*; *Diem precum*, id eſt, diem aſcenſus mentis in Deum, quæ inde trahit omnimodæ ſemina ſanctitatis.

Iſai. 58.

Feſtus dies dies precum.

Grego

Oratio in Deum nos transformat.

Gregorius Nyſſenus oratione de occurſu, vocat eos qui feſta colunt μεταμορφουμένους, ſeipſos transformantes: orationis enim obſequio aliqua ratione poteſt in Deum anima transformari. Inde nomen Deiformis habet homo, cui indulgetur orationis vſus hic ſublimis, vbi anima ecſtaſim paſſa, quaſi in Deum videatur diſſoluta ſuo à corpore tranſmigraſſe; ita dies feſtus eam ſanctificat, orationis vſu medisnte; quia Deo ſic vnitur, & in hac vnione Dei cum anima, illi adhærente tota mente, & voluntate, ſita eſt omnigenæ ratio ſanctitatis.

Oratio cur ſanctificat animas.

Ex Theologia.

Sanctitatis ratio in quo conſiſtat.

Quamuis, ſanctus, idem in Scriptura ſacra ſonet ac, iuſtus; non idcirco tamen dicimus ſanctum aliquem eſſe niſi conſtet abundè nobis eum perfectionem iuſtitiæ fuiſſe ſuis pro viribus aſſequutum. Namque ſicut perfectio naturalis in rebus creatis conſiſtit in hoc vt res congruat regulæ, ad cuius ideam efficta ſuum perfectè refert prototypum; ita morum ſeu iuſtitiæ perfectio, quæ eſt ſanctitas, exigit ab homine congruentiam cum lege æterna Quippe ſicut res omnes in ordine naturæ, ſuam omnem perfectionem ſunt nactæ, modò tales ſint, quales perfectas ab æterno Deus concepit; ita legi æternæ debet homo congruere, ſi ſanctus eſſe velit: ſanctitatis enim regula eſt lex æterna, cui ſe aptare debet homo clarus titulo ſanctitatis.

Sancti quare fuerint Zacarias, & Elizabeth.

Luc. 1.

Euangeliſta Lucas probare volens ſanctitatem Zachariæ, & Elizabeth, dixit eos compoſuiſſe vitam iuxta legem Dei: *Erant* (inquit) *iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & iuſtificationibus Domini ſine querela* Si ergo velit homo ſanctus eſſe die feſto, viuat ſicut ſanxit Chriſtus hoc præcepto: *Aſcendite ad diem feſtum hunc.* Namque penes hunc aſcenſum eſt ſanctitatis cardo præcipuus. Quiſquis enim mente Deum verſat orans, & eius amore flagrat, ille velut conſors efficitus Deo intimæ ſanctitatis.

Feſto die dæmoo ſollicitat ad deſcenſum.

O peſtiferam dæmonis aſtutiam. Ille vafer hoſtis die feſto ſuam omnem adhibet induſtriam, vt homines prouocet ad deſcenſum, in inferiora trahens animam, quam ipſe Deus ad ſuperna vocat. Callet apprime dæmon, animam contrahere ſordes ab immunda rerum infimarum colluuie, & idcirco die feſto mouet omnem lapidem, vt homo ſcenis, epulis, & choreis, alijſque rebus infimis occupetur. Dæmon habet tunc intentum; deorſum namque præceps abit homo vacando ludis, theatris, & profanis negotiis Et tantùm abeſt vt ita dies feſtos obſeruet anima deuincta rebus his infernis; quinimò Deum grauiter offendit. Vnde ſuo hoc deſcenſu ad inferiora, viam incautè ſibi ſternit in abyſſum inferni, quò tandem aliquando ſuo cum ſuaſore & inſtigante diabolo deuoluetur.

Ex Philoſophia.

Aſcenſus animæ quomodo fiat.

Qua verò ratione fiat animæ deſcenſus ad inferiora, dicam ſupponendo duas eſſe in anima partes, vnam ſcilicet ſuperiorem, & alteram inferiorem. In vtraque parte duæ ſunt facultates, vna cognoſcens, alia appetens. In parte ſuperiore viget intellectus abſtrahens, iudicans, & diſcurrens: appetitus intellectui congruus eſt voluntas, agens prout intellectus ei dictat, eam opportunè ſuis radijs illuſtrando.

Ratione partis huius ſuperioris homo, quaſi Angelorum naturæ particeps eſt, agnoſcendo primam veritatem, & amando bonum ſupremum. Pollet enim Angelus intellectu, & voluntate ſicut homo, licet nobiliore modo, quia non diſcurrit, nec voluntas eius inquies eſt, ſed conſtanter hæret obiecto, cui ſemel ſe obſtrinxit. Hominis at voluntas à re amata ſolet facilè reſilire.

Quando duas illas facultates homo Deum verſus agit, eum animo verſans, & eius amore flagrans, tunc aſcendit ad ſuperna, rebus ab omnibus infimis expeditus.

In parte inferiore duplex etiam eſt facultas; vna qua cognoſcit homo ſolo ſenſuum obſequio, & hæc eſt cognitio ſenſitiua, brutis & homini communis; altera facultas eſt appetitus, qui à parte cui inſidet, ſenſualis appetitus, congruo nomine nuncupatur.

Deſcenſus animæ quomodo fiat.

Homo quaſi degener eſt quando viuit ad arbitrium partis huius inferioris. Senſus enim faciendo fucos, ei illudunt; quæ namque placent, & oblectant, animæ proponunt, quæ decepta modo pecudum fertur impetu magno tale in obiectum ſenſuale, ratione penitus inconſulta. Si quidem non ratiocinatur homo ſolis à ſenſibus abſtractus ima ad obiecta, quibus dum adhæret, anima tunc deſcendit, agens pecorum ritu, omni rationis vſu abiecto, quia à pruriente corpore titillatur.

Homo rerum huius ſæculi cupidine flagrat.

Illectus homo rebus quæ arrident ſenſui, concupiſcit eas ſi non habet; & ardor ille totum ſic accendit, vt præ amore hoc inſano ſui impos, ineptus ſit ad procuranda ſibi æterna bona. quorum intuitu feſta nobis præſcripta fuere cælitus inſtituta. Feſta ſolet hæc abolere dæmon, homines occupando rebus, quæ acuunt auaritiam eius, vt ſunt nundinæ, aut quæ accendunt luxuriam, vt ſunt theatra, ioci, comediæ, & conuiuia lauta, faces libidinis; quas caute die feſto dæmon ſupponit hominibus, vt feſta ſimul & animæ conſumantur.

Pſal. 37.

Feſtos dies dæmon quomodo comburat.

Hanc peſtiferam dæmonis induſtriam aduertit Pſaltes, eum ſic inducens aſtutè ſuos aſſeclas alloquentem. *Quieſcere faciamus omnes dies feſtos Dei à terra.* Hebræa ſonant: *comburamus omnes dies feſtos.* vt ſcitè notat Hieronymus, qui idcirco putat eſſe mendum amanuenſium, qui deſcripſere libros ſeptuaginta interpretum. Namque vocem iſtam, *καταπαύσωμεν quieſcere faciamus*, ſuffecere loco vocis, *κατακαύσωμεν incendamus*, quæ concolor eſt alteri in figura ſeu ſpecie characteris.

Pſal. 38.

Homo Dei amore flagrat, cùm aſcendit vtens intellectu in meditatione rerum cæleſtium, iuxta Vatis hoc effatum: *concalnit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis.* Sed quando rebus huius ſæculi ſuauibus, ſenſualis amor eum obſtringit, tunc deſcendit, & concipit ignem luxuriæ, cui terrena litant, præſertim illa quibus die feſto plerique ſuæ ſalutis incurij turpiter implicantur.

Die feſto Gentiles olim luxuriabantur.

Quaſi verò dies feſtos eo fine Deus inſtituerit, vt indicta quies corpori ab opere ſeruili, noxia ſit animæ, quam acriùs oppugnare ſolet hoſtis in ferijs ſolennibus, quam profeſto die. Quippe ludis & choreis homines tunc indulgent, inſtruuntur opipara conuiuia, & plus ſolito nitente cute, & cultiore veſte volunt videri virgines, & matronæ, focum luxuriæ in obuiorum hominum cordibus excitantes. Ita dæmon non quieſcere tantùm facit dies feſtos, ſed incendit ſpargendo faces libidinis, his præcipuè feſtis, quæ ſunt inſtituta, Deo vt religioſè ſua

obſequia pendat homo, grates ei immenſas pro beneficiis acceptis memori animo referendo.

Ex Hiſtoria.

Monicæ obedientia patiens.

Declamauere Patres ſancti contra morem illum, qui à gentibus fluxit. Illis nempe ritus erat, in veneris & Bacchi feſtis frequentare ſcenas, & publica ſpectacula, lautis item epulis, & ſubinde rebus turpibus indulgere.

Conuerſa nuper Gentilitas in Eccleſiæ feſta morem hunc inuexit, quem Mediolani ſuſtulit Ambroſius. Vnde Monica mater Auguſtini ſubſtitit extra fores Eccleſiæ, iuſſa ſuperſedere mori inolito Africæ Chriſtianis Auguſtinus ibi. tunc aderat ita matris opus enarrans lib. 6. confeſſ. c. 2. *cùm* (inquit) *ad memorias Sanctorum ſicut in Africa ſolebat, pultes, & panem, & merum attuliſſet, atque ab oſtiario prohiberetur, vbi hoc Epiſcopum vetaiſſe cognouit, tam piè, atque obedienter amplexa eſt, vt ipſe mirarer, quòd tã facilè accuſatrix potius cõſuetudinis ſuæ quàm diſceptatrix illius prohibitionis effecta ſit*

Feſto die mulier à dæmone correpta.

Tertullianus ait lib. de ſpectaculis cap. 26. mulieri Chriſtianæ malè ceſſiſſe fœdis interfuiſſe ſcenis die feſto, quia dæmon eam corripuit, cuius auſus eum dum corriperet Exorciſta, furens reſpondit: *In meo reperi.* Quaſi diceret: Epulæ Bacchanales, choreæ, ludi, theatra, ſcenæ mei ſunt conuentus; quippe rari ſunt illi, qui non à me arrepti, luxuria turpiter inardeſcãt.

Ex Ivre Canonic.

Feſti dies qua veneratione obſeruandi.

Iſte canon occurrit his actibus incongruis. *Omnes dies dominicos à veſpera in veſperam, cum omni veneratione decernimus obſeruari, & ab omni illicito opere abſtinere: vt in eis mercatum minimè fiat.* Capite omnes dies. Extra. De ferijs lib. 2. Decretal tit. 9. cap. 1.

Plus valuere leges Cæſareæ ad coërcendã hominum licentiam die feſto, quàm canones. Vnde Leo & Anthemius Imperatores, vſi iure ſuo, condidere legem iſtam, dierum feſtorum cultum maximè commendantem. Ecce legis textum *Dies feſtos maieſtati altiſſimæ dedicatos, nullis volumus voluptatibus occupari, nec vllis exactionum vexationibus profanari. Dominicum itaque diem ita ſemper honorabilem decernimus, & venerandum, vt à cunctis executionibus excuſetur, nulla quemquam vrgeat admonitio, nulla fideiuſſionis flagitetur exactio, taceat apparitio, aduocatio deliteſcat: ſit ille dies à cognitionibus alienus; præconis vox horrida sileſcat; reſpireat à controuerſijs litigantes, & habeant fœderis interuallum &c. Nihil eodem die ſibi vindicet ſcena theatralis, aut Circenſe certamen, aut ferarum lacrymoſa ſpectacula, aut ſi in noſtrum ortum, aut natalem celebranda ſolennitas inciderit, differatur. Amiſſionem militia, proſcriptionem patrimonij ſuſtinebit, ſi quis vnquam hoc die feſto ſpectaculis intereſſe, vel cuiuſcunque iudicis apparitor, prætextu negotij publici, ſeu priuati, hæc quæ hac lege ſtatuta ſunt, crediderit temeranda* Lege. Dies feſtos. Codice De feriis. lib. 3. tit. 12.

Ex Ivre Civili.

Feſto die prohibita ſunt ſpectacula.

Feſtorum dierum fuere obſeruantiſſimi Imperatores Chriſtiani.

Antea Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius Imperatores idem ſanxerant. Nam deſcripta ſerie feſtorum, has inſeruere voces latæ legi. *In quibus prædictis ſanctiſſimis diebus, neque ſpectaculorum copiam reſeramus.* Lege Omnes dies Codice. De feriis. Sed quia mens humana ſcelus in omne prona, legi latæ fuit iniuria, temerando dies feſtos; Leo & Anthemius voluere legem illam iterum adiectâ pœnâ ſuo nomine promulgari.

Ex SS. Patribvs.

Feſto die ſūt faciẽdæ eleemoſynæ

Epulæ à Chriſtianis inſtitutæ die feſto licent, ſcilicet eleemoſynæ larga manu plus ſolito in egenos homines erogatæ. Vt namque pijs operibus vacare die feſto debet homo ſuæ ſalutis amans, ſingulare pietatis opus aget conſulendo ſuis facultatibus pauperum egeſtati. Salutare fuit hoc conſilium Auguſtini ſerm. 2. de tempore. *In ſanctis* (inquit) *ſolemnitatibus, ſecundum vires noſtras abundantiùs erogemus, pauperes ante omnia frequentiùs ad conuiuium reuocemus.*

Chriſtianorum feſta riſus, & cachinnos non exigunt vt Bacchanalia Gentilium, ſed planctus imo corde foras eductos, vbi præſertim recolitur paſſio Chriſti, aut Martyrum. In cælis enim non adiicietur eis, qui in terris genio indulgens compati illis amplexâ crucis teſſerâ detrectabit.

Ex Hiſtoria.

Martyrum ſupplicia marmoreæ columnæ deflent.

Euſebio teſte, libro. 8. cap. 20. Anno Chriſti 307. Facta fuit inhumana ſtrages Martyrum, quos cùm tortor ſupplicijs exquiſitis tolleret è medio, colũnæ marmoreæ, quibus incumbebant publicæ porticus, cælo ſereno quaſi flerent aquis ſtillantibus martyrij tempore deſudarunt.

Ex SS. Patribvs.

Feſti dies cur celebrentur?

O pectora marmore duriora, quibus die feſto nihil pietatis ineſt ad baiulandam cum Chriſto crucem, compatiendo duris eius anguſtijs! O ſaxea corda, quibus humor deeſt ad lacrymas intuitu Chriſti, & Martyrum effundendas! Non conuiuæ deſunt epulis tunc inſtructis. Sed eſt magna precum, & virtutis inopia. Vnde Petrus Chryſologus opportunè ſumit anſam, in luxuriantes huiuſmodi homines inuehendi. Sic ille, ſerm. 129. *Cùm huiuſmodi feſtiuitas agitur, noli æſtimare, quod in ſolis prandijs, & profuſioribus epulis natales Martyrum celebrentur; ſed imitandum tibi proponitur, quod in memoria Martyris celebras &c. Idcirco natales Martyrum annua lætitia celebrantur, vt quod ſemel actum eſt, per omne æuum in memoria maneat deuotorum.*

Feſtis diebus Sanctorum imitatio proponitur.

Ne verò ſatis eſſe credat aliquis, meminiſſe duros agones Martyrum, pergit ille præco Dei: *Ad hæc* (inquit) *imitanda vos animate, chariſſimi, hanc magnanimitatis gratiam concupiſcite, hæc petite dari vobis, quod illo meruit adipiſci. Omnes enim cæleſtia cupientes terrenorum bonorum laqueis irretiri non poſſunt, quia conuerſationem ſuam in cœleſtibus ſtatuerunt, ſicut ait Sanctus Apoſtolus. Noſtra autem conuerſatio in cælis. Dirigatur ergo cordis noſtri deſiderium ad habitationem cæleſtem, vbi cùm diſperſus fuerit pauperibus theſaurus veſter, illic erit, & cor veſtrũ.* Hæc ille, monens imitandã eſſe vitam ſanctorum, quam memori animo refricamus.

Ex Hiſtoria.

Henricus II. Imperator die feſto necat hæreticos.

Anno 1052. auctore Hermanno diem ſolennem inaudito ritu celebrauit Henricus II. Imperator. Appulſus enim Goſlariam die feſto Natalia Chriſti, Manichæos omnes ibi ſuperſtites patibulo addixit, arbitratus eſſe die feſto ſacrum perquã gratum Deo, mundũ ab hoſtibus Chriſti Domini repurgare. Sanctiore ritu feſta credo coli ab his, qui die feſto ſcelus omne ſuo à corde eliminant, ita Dei hoſtes confeſſionis gladio perimendo.

Illum fuiſſe morem inolitum Regi Prophetæ reor, cui bellum denuntiare iuge malo ſeu vitio, & quotidiana renouare vota ſui obſequij erga Deum, perinde fuit ac manè dies ſingulos auſpicari. Ecce ſacrum Prophetæ ritum. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt*

Pſalm. 100.

diſper

diſperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. Ille profectò modus obſeruandi feſta fuit à Chriſto nobis indictus, quando ſuos diſcipulos ad aſcenſum die feſto, ſicut pullos ad volandum ſublimis hæc aquila prouocauit. Aſcenſus enim ad virtutem omne dicit vitiorum exterminium, & traducendi omoia peccatafotas in confeſſione votum ſeu propoſitum conſtans atque tenax animæ præſupponit.

Feſto die vitia omnia abiuranda.

Ex SS. Patribus. Feſtorū veſtes quare ſint cultiores.

Cultiòr veſtis in die feſto notat, eſſe debere tales & habitus animæ. Gregorius Nyſſenus orat. 3. de reſurrectione, vocat *σχῆμα ἑορτάζοντος*, *habitum feſtiuum*, veſtzm diei feſti. Chriſtiano debet eſſe maius ſtudiom virtutis in die feſto, quam profeſto, quia in ſolennitate decet indui ſplendidiùs, & virtutes ſunt ſtolæ ſeu chlamydes animæ terſiores.

Ad animæ ornatum pertinent illa loca Patrum de habitu feſtiuo, quem Gregorius Nyſſenus præfato loco vocat *γαυρὸν, τῆς συνηθείας περιφανέστερον*, *glorioſum, & ſolito ſplendidiorem.* Spectat & ad animæ iubilum illa Papæ Leonis ſententia ſerm. 4. de Epiphania: *Iuſtum* (inquit) *& rationabile eſt pietatis obſequium, in diebus, quibus diuina opera miſericordia proteſtamur, toto corde gaudere.*

Ex Symbolis.

Splendidæ veſtes indutæ die feſto ſæpe focum luxuriæ accendunt, dum corporum formā decus inde ſumit; ſed gratia diuina pias influens in animas, veſtit & exornat eas citra metum incendij Veneris excitandi. Vnde ſacro quadràt huic habitui Symbolum Paradini, qui libro ſuo Symbolorum pingit lituum, quem priſca Roma ſacrum baculum vocabat. Lituus ille ſemel illæſus vno ex incendio magno fuit erutus, cui depicto voces iſtas adiecit, equidem congruè Paradinus. TVTVS AB IGNE SACER. Sæuiat acerbè dæmon die feſto, ſuos ſpargendo focos luxuriæ; ille tamen habitus gratiæ eſt TVTVS AB IGNE SACER. Quiſquis eo amictu ornatur, æuo in iſto foco luxuriæ non peribit, & æterno TVTVS AB IGNE SACER illæſus in cœleſti gloria perennabit.

Gratia Dei animæ eſt veſtis.

Ex Medicina. Febris ardēs ferre nequit veſtes.

Hippocrates ait, ægrum, qui ſtragola pellit à ſe præ magno febris incendio, peſſimè habere, & imminere diem vitæ extremum. *Εἰ δὲ τοὺς πόδας γυμνοὺς εὑρίσκοιτο ἔχων, ἢ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἀνωμάλως διερριμμένα, καὶ γυμνά, κακόν.* Id eſt. *Si nudis pedibus inueniatur. Manus, collum, & crura inæqualiter diſpergens, & nudata, malum.* Homo die feſto procul arcens gratiæ veſtes; colla, manus, atque pedes agitans in choreis, obſcœna febre aduritur, eſtque lethaliter eius anima ſauciata. Et id appoſitè ad Hippocrat. lib. 1. præſag. cap. 4.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Manifeſta teipſum mundo.

VT vanitatis aura totum mundum perflat, ita ſuis aſſeclis mundus vnum hoc ſuggerit, ſcilicet, vt opera bona, quibus aliquando vacant, ventilent, & oſtentent ad hominum gloriam aucupandam.

Dicam primò, virus iactantiæ, & gloriæ inanis corrumpere facinus egregium fortiter exantlatum.

Dicam ſecundò, boni operis cuſtodem eſſe veram humilitatem, quæ aſtutè cauet, ne mundo fiant eius merita manifeſta.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Non poteſt mundus odiſſe vos; me autem odit.

DICAM primò, malum omen ei portendi, quem mundus impensè colit: quippe nihil mundus amare ſolet, præter ea, quibus turpiter oblectatur.

Dicam ſecundò, benè eſſe piis quibuſque viris, quando petit eos mundus conuitiis, & ſuſurris. Etenim tantùm abeſt, vt inde ſibi debeant ingemere, quinimò debent in his anguſtiis iubilare, quia ſanctæ Crucis baiulum & cultorem mundo diſplicere, nota eſt & ſincera teſſera ſanctitatis.

FERIA IV. DOMINICÆ PASSIONIS.

Ioan. 10.

TEXTVS EVANGELII.

I. FACTA ſunt Encænia in Ieroſolymis, & hyems erat.
II. Et ambulabat IESVS: in templo, in porticu Salomonis.
III. Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quouſque animam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palàm.
IV. Reſpondit eis IESVS: Loquor vobis, & non creditis. Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me.
V. Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis.
VI. Oues meæ vocem meam audiunt; & ego cognoſco eas, & ſequuntur me.
VII. Et ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea.
VIII. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus eſt; & nemo poteſt rapere de manu Patris mei.
IX. Ego & Pater vnum ſumus.
X. Suſtulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum.
XI. Reſpondit eis IESVS: Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?
XII. Reſponderunt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia; quia tu homo cùm ſis, facis teipſum Deum.
XIII. Reſpondit eis IESVS: Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra; quia Ego dixi, dij eſtis?
XIV. Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui Scriptura.
XV. Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum, vos dicitis: Quia blaſphemas: quia dixi, Filius Dei ſum.
XVI. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.
XVII. Si autem facio; & ſi mihi non vultis credere operibus credite, vt cognoſcatis; & credatis quia Pater in me eſt, & ego in Patre.

SENSVS LITERALIS, Et Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, SS. PATRIBVS, ET EX RATIONE.

Inuidiæ deſcriptio.

INuidia diabolo patre ſata, aſturè gyros in omnes ſe inflectit, vt æmulos, vtique incautos, aliquando ſuis ſpiris & voluulis implectar, ſic nacta ſui parentis, id eſt tartarei anguis, ingenium. Namque ſicut ſerpens ille vafer inuidens hominibus, in tot ſe circumduxit orbes, vt Adamum circulis inuoluerit, quos tendit ei; ſic Iudæi, reuerà proles viperina, Deo in humanis inuidentes, dum affricare volunt Chriſto lethale virus, quo diaboli liuor eos infecerat, cautè zelo iuſtitiæ & gloriæ diuinæ ſuam prætexunt inuidiam, arbitrantes ita fucos ſe facturos ei, quem tentabant occultis nexibus irretire. Sed fruſtra rete tenditur aquilis; quippe fila, quibus retia texuntur, detecta cauent: ita gratis & incaſſum Scribæ ſuam omnem adhibent induſtriam, vt circumueniant Chriſtum, cùm necdum conceptas eorum technas præuideret oculo perſpicaci.

I. Facta ſunt Encænia in Ieroſolymis, & hyems erat.

Vt Sole ſuum plus ſolito diffundente lumen,

longè

longè latéque virus ſpargit ſerpens; factus lumine coruſco peior! ſic Iudæorum proceres, ſcilicet Pontifices, Scribæ, Phariſæi, & ſeniores populi, ſolenni aliquo illucente die feſto, diro veneno ſuas aſpergebant linguas vt Chriſto ſuis verſutiis & quæſtionibus ſpeciem aliquam criminis irrogarent. Textus, quem expono, dines & familiare nobis exemplum ſuppeditat. Nam Iudæa diem feſtum vnum ex præcipuis celebrante, primi Iudæorum Chriſto necem machinantes, in perniciem eius, ſeſe nequiter accinxerunt. Quiſnam verò dies hic feſtus extiterit, non conſtat apud omnes huius Euangelij interpretes, quamuis omnes eò colliment & concordent, fuiſſe diem illum commemorationem dedicationis templi Salomonis. Sed quia Scriptura Sacra trium meminit dedicationum, ſingulæ quæque Patres habent, qui ipſis hunc diem feſtum attribuant. Dedicatio prima fuit à Salomone celebrata lib. 3. Reg. cap. 8. & Cyrillus ait, ſolennitatem iſtam fuiſſe velut veteris huius peracti à Salomone ritus annuum monumentum. Dedicatio ſecunda fuit poſt reſtaurationem templi factam à Zorobabel reduce à Perſide. Huic aſſignant Encænia hodierna viri docti, ſcilicet Chryſoſtomus, & ſequaces eius, Theophylactus, & Euthymius. Sic ille hom. 60. in Ioannem: *Magnus hic dies feſtus, & ſolennis, quo videlicet templum fabricatum fuerat, cùm rediit populus è diuturna Perſidis captiuitate.* Hæc ille, diem commemorans, cuius hiſtoria proſtat apud Eſdram lib 1. cap 6. Poſtrema demum dedicatio templi facta fuit à Iuda Machabæo, qui omnia à Gentibus polluta fecit ſacra, ſicut fusè libro primo Machabæorum ſcribitur cap. 4. Vnde ſume hæc pauca: *Ordinauit Iudas viros, vt pugnarent aduerſus eos, qui erant in arce, donec emundarent ſancta.* Furente Rege Antiocho, Dei templum ceſſit Idololatris Gentibus, ac proinde ſua omni excidit priſtina ſanctitate. Sed poſtea præualente Iuda, locus ille fuit inſtitutis à lege diuina ſacris denuo reſtauratus. Tanta inde plebem & proceres Iudæorum lætitia inceſſit, vt ſolenni ſanctione tota gens Hebræa fuerit obſtricta, diem dedicationis huius annuatim recolere. En decretum ex eodem capite prælaudato. *Statuit Iudas, & fratres eius, & vniuerſa Eccleſia Iſraël, vt agatur dies dedicationis altaris in temporibus ſuis, ab anno in annum, per dies octo, à quinta & vigeſima die menſis Caſleu, cum lætitia, & gaudio.* Menſis Caſleu eſt December. Cùm ergo dies dedicationis factæ à Salomone cadat in autumnum, & fuerit celebrata Vere à Zorobabel ſecunda domus Dei dedicatio, profectò liquet, Encænia hodierna peti à Iuda Machabæo, & ne libera errandi facultas occurreret, conſultò ſcriba ſacer adiecit, diem feſtum illum fuiſſe hyeme celebratum.

Dedicatio templi Hebræorum ter facta.

Ne fortè tamé videar iniuſtus Cyrillo, & Chryſoſtomo, qui dedere ſuum ſuffragium dedicationi factæ à Salomone, & Zorobabel: contra tamen expreſſam ab Euangeliſta notam ſeu teſſeram diſtinctiuam temporis hyberni, quo ſolò fuit à Iuda Machabæo celebrata domus Dei poſtrema dedicatio; ego volo conciliare totam interpretum turmam, in varias diſſitam partes, dicendo, primùm fuiſſe diem hunc feſtum à Iuda Machabæo inductum obſtringente totam Hebræorum Gentem ad recolendum quotannis hunc diem, quo maximè aſſerta fuit libertas Iudæorum, quos Antiochus Rex ſuppliciis horrendis Religionis auitæ deſertores effecerat, vt transfugas idolorum cultui mancipatet. Attamen ſanctionem Iudæ credo nihil obſtitiſſe votis Iudæorum, qui illa die aſſignata trium dedicationum templi memoriam ſolennitate vnica celebrabant.

Dedicationes templi omnes vna die celebratæ.

Principes linguæ fauent iſti ſententiæ. Textus enim Græcus ait in plurali factas fuiſſe dedicationes, & non dedicationem. ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια. Conſonat & Syriaca lingua, vocem hanc vſurpans דחודתו *dechudatho*. Dictio illa Syra plures dedicationes ſignificat. Huiuſce vocis eſt Chaldæa radix חדה *chadah*, quod perinde eſt ac lætari. Etenim Hebræi in templi dedicatione ſuo genio largiter indulgebant. Verſio latina viam iniit, à Syriaca & Græca tritam. Namque plures ait factas eſſe dedicationes eo tempore: Facta ſunt Encænia, inquit. Alioquin ſi tunc vnius tantùm dedicationis templi Synagoga memor extitiſſet, tot tunc concordes textus, & linguæ plures non notaſſent dedicationes, pluralem numerum vſurpantes.

Ex Variis linguis. Græca. Syriaca. Chaldæa. Latina.

Nota, Græcis & Hebræis, renouare, &, dedicare, voces eſſe ſynonymas ſignificantes idem. Nempe radix Hebræa חנך *chanac*, perinde ſonat ac initiare & dedicare. Verbum item Græcum ἐγκαινίζω ſignificat dedico, & renouo, vt deductum à nomine καινὸν, quod aliquid nouum ſignificat. Inde ſacræ ædes Deo dedicatæ ſolent renouatæ dici à Græcis & Hebræis, quia dedicatione nouum aliquid, vt reuerentiam, dignitatem, & ſpecialem cuſtodiam alicuius Angeli ſortiuntur.

Hebræa.

Quare verò vocem Græcam ἐγκαίνια vſurparit latinus interpres; qui poterat dicere celebratas fuiſſe die illa dedicationes, ſeu renouationes templi. Ego reor, illum de induſtria hoc feciſſe, quia latinitate fuit donata vox illa, licèt olim à Græcis priſtinis oriunda. In hoc argumento libet audire Auguſtinum tract. 48. in Ioannem. Sic ille: *Encænia feſtiuitas erat dedicationis templi. Græcè enim cænon dicitur nouum. Quandocunque nouum aliquid fuerit dedicatum, Encænia vocantur. Iam & vſus habet, ſi quis noua tunica induatur, encæniare dicitur.*

Ex Sanctis Patribus.

Rurſus non defuere ſacri interpretes, arbitrati Ioannem hîc hyemis mentionem feciſſe; notam vt ingloriam Iudæis inureret, qui infidelitatis extremæ gelu concreti, prorſus amoris erant expertes. Vnde frigus odij acerbi eos iugiter inceſſebat. Auguſtinus prænotato loco probat illam ſententiam; ita fatus: *Hyems erat, & frigidi erant. Ad illum enim diuinum ignem accedere pigri erant. Si accedere, credere eſt; qui credit, accedit; qui negat, recedit; non mouetur anima pedibus, ſed affectibus. Frigerant diligendi charitate, & ardebant nocendi cupiditate.* Hæc ille, cui & ſubſcribit Gregorius lib. ſecundo Moralium: *Vel* (inquit) *idcirco hyemis curauit tempus exprimere, vt ineſſe Iudæorum cordibus malitiæ frigus indicaret.* Sed myſticum eſſe talem ſenſum, abundè liquet, ideoque nihil ad me, qui ſenſum literalem altiùs inueſtigo.

Fides nos ad Deū adducit.

II. Et ambulabat Iesvs in templo, in porticu Salomonis.

Chriſtú non potuiſſe ſimul in templo & porticu ambulare, quia diſſita fuere loca, clarè patet.

Cùm ergò dicit textus, Chriſtum ambulaſſe in templo, nomen templi aſſingit porticui, quia quicquid connexione quadam ſacris erat ædibus adiectum, loquendi vſu tunc recepto totum templi nomine cenſebatur. Sed cur porticus illa nomen Salomonis inditum habuerit, non liquidò conſtat apud interpretes, quorum quidam, vt Alcuinus, & Ericus, credidere locum hunc ſortitum fuiſſe nomen Salomonis, quia Rex præfatus erat aſſuetus ibi orare, quando plebe foris ſtante, ſacris Sacerdotes animos applicabant. Sed hæc coniectura nubes non diſſoluit, quæ ſeſe offudere loco iſti. Ideoque verus & ſincerus ſenſus huius textus eſt petendus à Ioſepho libro 6. de bello Iudaico, cap. 6. Ait ille, Regem Salomonem multò poſt ædificatum templum, ad partem orientalem, adæquato clino montis, qui imminebat templo, nouam hanc porticum erexiſſe. Et quia populus alias porticus erexerat in diuerſis templi partibus, porticus illa demum facta Regis huius impenſis, ad diſtinctionem cæterarum, Salomonis porticus dicta fuit. Fas erat ibi ambulare, quia deforis erat ille locus, & extra ſacræ ædis ambitum, quem ſubire ſolis erat ſacerdotibus indultum, ne à circumfuſa plebe næui effuſi ſe eorum precibus affricarent.

Porticus Salomonis quare ſic dicta.

III. Circundederunt eum ergo Iudæi.

Iudæorum crudelitas in Chriſtum.

Nam ſolennitatis occaſione rati ſe nactos anſam opportunam perdendi Chriſtum, in perniciem eius, inhumani hi moloſſi, imò tygres potiùs quàm homines adunantur. In Pſalmis præſcius Propheta ferum & crudele notat eorum conſilium, Chriſtum inducens de ſæua atque truci eorum indole conquerentem. Ecce Vatis oracula Pſal. 21. & 108. & 117. *Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me. Aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens, & rugiens. Circundederunt me canes multi, conſilium malignantium obſedit me, & ſermonibus odij circunderunt me, circundederunt me ſicut apes.* Nota, dici hîc Iudæos vitulos, tauros, leones, canes, apes. Qui namque totum hominem exuerant, vt ferarum indolem & rabiem induerent, congruè beſtiarum ingloriis ſymbolis exprimuntur.

Dicebant ei: Quouſque animam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palam.

Iudæorum aſtutia vt Chriſtum circumueniant.

O cæcas hominum mentes! perduelles hi Iudæi affectu ementito ſuum æmulum, id eſt Chriſtum, ſollicitant blanda oratione, Regem vt ſe eſſe dicat, & ſic eum denuntient, quaſi Cæſareæ maieſtatis læſæ reum. Etenim in optato ſuo Chriſto nihil aliud credebant fore, niſi regiæ ſtémata maieſtatis. Nam ſperabant, Meſſiam (ſeu Chriſtum, quod perinde eſt) Dauide Rege patre ſatum, fore Regem, qui Iudæos ereptos ab omni ſeruitute, ſuæ redderet priſtinæ libertati. Cùm ergo petunt à Chriſto, plebe tota vt ſeſe dicat, ſe Chriſtum eſſe, fidem dubiam, eius confeſſione nolunt aſtruere, ſed mortem indubiam callidè procurare.

Auguſtinus tract. 48. in Ioan. exquiſitè totam hanc technam aperit hoc contextu: *Non veritatem deſiderabant, ſed calumniam præparabant. Longè aberant, & ibi erant: non accendebant credendo, & premebant perſequendo: quærebant audire à Domino: Ego ſum Chriſtus; & fortaſſe de Chriſto ſecundum hominem ſapiebant: prædicauerunt enim Prophetæ Chriſtum, ſed diuinitatem Chriſti, & in Prophetis, & in ipſo Euangelio nec hæretici intelligunt, quantò minus Iudæi, quandiu velamen eſt ſuper cor eorum. Denique quodam loco ſciens Dominus Ieſus eos de Chriſto ſecundùm hominem ſapere, ſecundùm id quod homo erat, non ſecundum id, quod Deus etiam aſſumpto homine permanebat, ait illis: Quid vobis videtur de Chriſto, cuius filius eſt? Reſponderunt ſecundùm opinionem ſuam, Dauid: ſic enim legerant, & hoc ſolùm tenebant, quia diuinitatem eius legebant, ſed non intelligebant. Dominus autem vt eos ſuſpenderet ad quærendum eius diuinitatem, cuius contemnebant infirmitatem, reſpondit eis: Quomodo ergo Dauid in ſpiritu dicit eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis. Si ergo Dauid in ſpiritu dicit eum Dominum, quomodo filius eius eſt? Hoc pro magno Iudæi à Chriſto quærebant, vt ſi diceret, Ego ſum Chriſtus, ſecundùm quod illi ſolùm ſapiebant de ſemine Dauid; calumniarentur quòd ſibi arrogaret regiam poteſtatem: plus eſt, quod eis reſpondit: illi de filio Dauid volebant calumniari, ille filium Dei ſe eſſe reſpondit.* Hactenus ille.

Chriſti diuinitas ignota Iudæis.

Vt Chriſtus omniſcius agnoſcebat, ea omnia Iudæorum quæſita nihil aliud ſpirare præter immane ſcelus mortis, quam ipſi poſtea procurauere, crimen hoc affingentes ei, quòd ſe Regem diceret, magnâ Cæſaris iniuriâ, non reſpondit eis iuxta votum: quippe nihil hoc profeciſſet ad ſalutem illorum, quæ pendebat ex eius diuinitate magis quàm ex Dauidis regia parentela. Vt ergo ſuis oſoribus conſuleret, initiauit eos cognitione ſuæ diuinitatis, vt qui ex regia maieſtate confeſſa necis inferendæ occaſionem captabant, audientes eum eſſe Deum, protinus adorarent.

Non hîc tantùm, ſed alibi Chriſtum voluere ſuis nexibus implicare viri illi nequam, vt benè aduertit Chryſoſtomus homilia 60. in Ioannem; hoc ſcommate configens homicidas illos: *Quod non diſcendi gratiâ interrogent, non hîc tantùm, ſed multis in locis perſpicuum eſt, vt cum rogarunt, an liceret dare cenſum Cæſari, & an lapidanda eſſet adultera, & cùm de ea, quæ ſeptem viros habuiſſe deprehenſa erat, percontati ſunt, in quibus non diſcendi ſtudium, ſed maleuolam mentem præ ſe tulerunt, & tunc eos reprehendit: Quid me, inquit, tentatis hypocritæ? Vt cordis ſecreta ſe cognoſcere demonſtraret.*

IV. Reſpondit eis Ieſus: Loquor vobis, & non creditis.

Perhumanè Ieſus eos admonuit, apertè notans eorum infidelitatem. Namque licet ſincera fides ex auditu ſit, & influat præſertim cooperante Deo, & egregio doctore inſtituente rudes & incultos animos; prima tamen capite Iudæorum noluere fidem adhibere ſacris eloquiis Chriſti, cenſuræ ſuæ iniquæ voces eius & opera ſubmittentes. Chryſoſtomus prælibato loco,

Iudæorum perfidia.

ſuo

Digitized by Google

F.

ſuo ſtylo fodit eorum nequitiam. Quamuis enim Chriſtus ſæpe Deum ſe dixiſſet; Scribæ tamen ſubinde noua petunt argumenta, quibus ille ſuam aſtruat congruè poteſtatem. Sic ille: *Cùm opera inſimulare non poſſent, verbis eum quærebant capere. Ideo dicebant: Dic nobis. Atqui ſæpenumero dixit. Nam & Samaritanæ: Ego, inquit, ſum qui loquor tecum. Et cæco: Vidiſti eum, & qui loquitur tecum ille eſt. Necnon & eis, quamuis alijs verbis. Conſidera eorum prauitatem, cùm verbis erudiuntur, dicunt: Quod ſignum oſtendis? Cùm autem operibus virtus eius demonſtratur, dicunt: Si tu es Chriſtus, dic nobis palàm. Sic operibus clamantibus, ad verba; verbis autem, ad opera confugiunt, & contrarijs ſemper inſiſtunt.* Hæc ille.

Inuidiæ effectus.

Chriſtus cunctando reſpondere viris his aſtutis, conſuluit ſic ſaluti eorum, quia quicquid eis expreſſiſſet ſalutare, nequam hi & ſceleſti, veneno inuidiæ perfuſi, atque bile incandeſcente, totum illud in immane virus animæ conuertiſſent. Ne ergo daret eis anſam acuendæ nequitiæ, reſpondit eis adiectâ ſelectâ micâ ſalis, id eſt, quæſtioni propoſitæ ſatisfecit eâ cautelâ, cui aliquid obii.ere minimè potuerunt. Ecce plenum prudentia reſponſum.

Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me.

Chriſti operâ illi conciliauere fidẽ plurimorũ.

Tanta fuit operum Chriſti virtus, & eloquentia, ad diuinitatem eius aſtruendam, vt perfidi ipſi quique viri, qui illi conciliauere ocem, coacti fuerint vel inuiti concludere, illum eſſe Chriſtum, & Numine afflatum, quia dæmonum ipſorum, atque præcipuas omnes naturæ vires, eius opera ſuperabant. Ecce voces eorum Chriſto propitias: Non poteſt homo peccator hæc ſigna facere: Non poteſt dæmonium cæcorum oculos aperire: Nemo poteſt talia ſigna facere, niſi ſit cum eo Deus: Videntes ſigna, quæ faciebat, dicebant: Numquid hic eſt Chriſtus? Alij autem dicebant: Quando venerit Chriſtus, num poterit plura ſigna facere, quàm hic facit? Sed profectò fuit hæc imperfecta fides, quæ concepta, diu conſtare ſibi non potuit: ſed iactata feris inuidiæ fluctibus abortiuit. Ne aliquando tamen Iudæi præfatæ ſuæ perfidiæ cauſam prætexerent, cauſati Chriſtum requiſitum repudiaſſe vota, quibus eum dignabantur, Chriſtus eorum optatis liquidò ſatisfecit. Ita Beda locum iſtum expendens hoc contextu: *Propriè oſtendit quis eſſet, dum dixit: Loquor vobis, Verbum Dei coæternum Patri; quia opera, quæ facis in nomine Patris, teſtimonium perhibent, quòd eſt filius Dei, qui gloriam ſuam non quæſiuit, ſed eius, qui miſit illum, quia vnà eſt gloria Patris, & Filij: ſed hanc fidem corda infidelium accipere nequiuerunt.* Hæc Beda.

V. Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis.

Oues Chriſti quænã ſint.

Credo voces eſſe ſynonymas, oues, & fideles. Quippe nemo credit Chriſto præter oues eius, id eſt diſcipulos, in quos diuina fides influxit. Auguſtinus oues latiùs extendit tractatu 48. in Ioannem. Sic ille: *Oues credendo ſunt, oues paſtorem ſequendo ſunt, oues Redemptorem non contemnendo ſunt, oues per oſtium intrando ſunt; oues exeundo & paſcua inueniendo ſunt, oues vita æterna perfruendo ſunt. Quomodo ergo dixit iſtis: Non eſtis ex ouibus meis? Quia videbat eos ad ſempiternum interitum prædeſtinatos, non ad vitam æternam ſui ſanguinis pretio comparatos.* Hactenus Auguſtinus, apud quem non perinde ſonat ouis, ac fidelis, & Chriſti diſcipulus. Namque plura petit argumenta, quibus ſuffulti homines fideles, ouium ſint nomine recenſendi.

VI. Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me.

Textus iſte mihi vim facit, vt dem Auguſtino manus, oues dicendo ſolos fideles, & diſcipolos conſtantes in obſequio Dei: alios verò, quibus ineſt imperfecta fides, & quos inertia frangit, iocunios obedire Deo, indignos reputando quibus hoc inſigne decus, ſcilicet ouium Chriſti titulus affingatur. Sic eſſe locum iſtum intelligendum, clarè patet ex Iudæis, quorum plerique ſuum dedere nomen Chriſto; fidem illi adhibendo, quibus perſeuerare tamen non contigit, ratione metus, qui eos perculit, & transfugas reduxit ad Scribarum caſtra, ſic effectos Chriſtianæ fidei deſertores. Ouiũ Chriſti ſalus eſt ſecura.

Inſtat Maldonatus, eos omnes oues eſſe Chriſti, quos Chriſtiana fides inceſſit, eſtò vitæ æternæ non ſint futuri participes, quia non ſtat per Chriſtum, neque per fidem, quin ſaluentur. Sed hæc reſponſio non concordat cum ſono vocum quas expendo. Cùm namque ſequi Chriſtum, atque morem gerere præceptis eius, ouem ſit eſſe Chriſti; quomodo perire poteſt obediens Chriſto, qui nullam ouium ſuarum perire dicit, quia illæ vita æterna in cœli gloria perfruentur?

VII. Et ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum.

Vt ad veras Chriſtus oues alludit, quæ nactæ paſcua opima, vitam ſartam tectam ſoſpites atque ſanæ propagare ſolent; ita ſuis ouibus, id eſt, fidelibus prædeſtinatis ait ſe daturum vitam, & hanc perennem, quia non arebunt, nec marceſcent vnquam herbæ prati, quo paſcentur: ſemper enim cœli gramina virebunt, & Beatorum paſcua vegetabunt. Auguſtinus verſum hunc exponendo fatur hoc tenore: *Ego vitam æternam do eis. Ecce ſunt paſcua. Superiùs dixerat: Et ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet. Ingreſſi ſumus credendo, egredimur moriendo. Sed quomodo per oſtium fidei ingreſſi ſumus, ſic fideles de corpore exeamus: ſic enim per iſtud oſtium egredimur, vt paſcua inuenire poſſimus. Bona paſcua, vita æterna dicitur; ibi nulla herba areſcit, totum viret, totum viget. Solet quædam herba dici Semper viua; eſt herba quæ dicitur ſemper viuere: ibi ſolùm viuere inuenitur.* Hactenus Auguſtinus. Ouiũ Chriſti paſcua quænam ſint.

Non

Non rapiet eas quiſquam de manu mea.

Quia tentabant Phariſæi & Scribæ ſuam in perfidiam diſcipulos Chriſti inducere, denigrando famam eius, & indecoras ei inurendo notas, vt ita plebem etiam auerterent à cultu eius, conuitiis adiiciendo minas; Chriſtus inſinuauit eis, caſſa fore illorum omnia conamina: quippe ſalus æterna ouium Chriſti, cùm ſit fixa & rata, gratis & incaſſum quiſpiam conatur oues illas aliò deducere, cùm paſtor ille bonus eis ſemper inuigilet, arcendo procul lupos ab ouili, & indefeſſâ curâ bono gregis impigrè conſulendo. Chryſoſtomus homil. 60. in Ioan. ſic diſcurrit: *Cùm omnia tentarent Iudæi inſidiando, extra Synagogam faciendo; dicit, omnia fruſtra tentari, cum in Patris ſui manibus oues ſint.* Hæc ille.

VIII. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus eſt.

Ex variis Lingvis. Syriaca. Græca.

Verſio hæc Latina locum iſtum ſubobſcurum facit, & ſuſpectum; præſertim quia Patres Græci omnes hærent textui Syriaco, & Græco, cuius hic eſt ſenſus. Pater enim meus, qui dedit mihi, maior omnibus eſt. דיהב לי מן כל אבי גיר רב. *Aui gher dojabeu men cul* רב *rab.* Textus Græcus ita ſonat. *ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί.* Verſio Syra vocem adiecit vnam, ſcilicet, *enim.* Nam גיר *gher* apud Syros perinde ſonat, ac Latinis enim. Et hæc particula appoſitè connectit iſtum verſiculum textui præcedenti. Vnde patet, Chriſtum dicere voluiſſe, ſuas oues ſic fore tutas, vt nulla virtus eas poſſit rapere ab ouili; quia eſtò totus infernus conſpiret in prædeſtinatos, Pater æternus, ſub cuius cura degunt & paſcuntur, non inferno ſolùm præualet, ſed etiam eſt omni quolibet ente maior, & fortior. Vnde tutò debent oues illæ viuere protectæ curis Patris huius, & Domini præpotentis.

Quamuis linguæ primitiuæ, Syra ſcilicet & Græca, voces Chriſti non exprimant vt Latina; nolo tamen verſioni noſtræ labem hanc affricare, parum vt fidelem eſſe dicam in propoſito argumento. Nam cùm ex Concilio Tridentino, toti Eccleſiæ fuerit hæc tranſlatio Latina data velut canonica & ſincera, volo illi inſiſtere, ſequutus ita Patrum ſanctiorum ingenium, in quibus Hilarius, Ambroſius, & Auguſtinus præfatis Latinis vocibus adhæſerunt. Erit ergo, meo iudicio, ſenſus iſte vocum illarum. Chriſtus fortè videns ſtupere plebem & Scribas ob præclara bona, quæ dicebat manere ſuas oues, ait: Eſſe quidem mira quæ dixerat de vita æterna præparata gregi ſuo; illa tamen non eſſe comparanda bono, quod à Patre habebat, quod reuera maius eſt gratiis omnibus, quæ beatis fuerunt ouibus impertitæ. Quale verò bonum ſit illud, ſi quæras, ego duplex eſſe dico. Primum increatum, vt eſt filiatio æterna; aliud creatum, vt eſt gratia, quæ tanta fuit in Chriſto, quanta poteſt eſſe maxima. Neceſſe fuit, Chriſtum ab ouibus ſic laudatis tranſire ad paſtoris ſingulare decus & gloriam, vt expreſſa ſua dignitate, plebem alliceret ad ouile ſuum, vbi oues conſcriptæ nihil habebant quod timerent, cùm Deus ipſe bona illis omnia prouideret.

Ex SS. Patribus. Chriſtus quidnam acceperit à Patre.

In hoc controuerſo loco libet conſulere Auguſtinum, qui tractatu 48. in Ioannem prælibatæ meæ ſententiæ ſic ſubſcribit: *Pater meus quod dedit mihi, maius eſt omnibus. Quid dedit filio pater maius omnibus, niſi vt ipſe ille eſſet vnigenitus filius? Quid eſt ergo, quod dedit? Iam erat, cui daret, an gignendo dedit? Nam ſi erat, cui daret vt filius eſſet? Aliquando erat, & filius non erat? Abſit vt aliquando Dominus Chriſtus fuerit, & filius non fuerit. De nobis hoc dici poteſt: aliquando filij hominum eramus, filij Dei non eramus. Nos enim filios Dei gratia fecit, illum natura: Non creſcendo, ſed naſcendo æqualis eſt, qui ſemper eſt natus de patre filius, de Deo Deus, de æterno coæternus. Pater autem non de filio Deus, filius de patre Deus. Ideo Pater filio gignendo dedit vt Deus eſſet, gignendo dedit vt ſibi coæternus eſſet, gignendo dedit vt æqualis eſſet: hoc eſt, quod maius eſt omnibus, quomodo vita filius, & habens vitam filius, quod habet hoc eſt. Tu aliud es, aliud habes; verbi gratiâ, habes ſapientiam, nunquid es ipſa ſapientia? Denique quia non es tu ipſe quod habes; ſi amiſeris quod habes, reddis vt non habeas; & aliquando reſumis, aliquando amittis. Non ſic eſt Deus, Dei filius; non ſic eſt Verbum Patris, non ſic eſt Verbum, quod non ſonando tranſit, ſed naſcendo manet. Sic habet ſapientiam, vt ſit ipſe ſapientia, faciatque ſapientes: ſic habet vitam, vt ſit ipſe vita, faciatque viuentes: hoc eſt quod maius eſt omnibus. Attendit Ioannes ipſe Euangeliſta cælum & terram, volens dicere de filio Dei, attendit, & tranſcendit. Sicut aquila nubes, ſic ſua mente creaturam, tranſcendit magna omnia, peruenit ad illud, quod maius eſt omnibus, & dixit: In principio erat Verbum. Sed quia ille, cuius eſt Verbum, non eſt de Verbo, Verbum autem de illo eſt, cuius eſt Verbum; ideo ait: Quod dedit mihi Pater, maius eſt omnibus, id eſt, vt ſim Verbum eius, vt ſim vnigenitus filius eius, vt ſim ſplendor lucis eius, maius eſt omnibus.* Hactenus ille, locum iſtum inoffenſo pede decurrens inuium Græcis, qui prætulere ſuam lectionem verſioni noſtræ, rati illam plurium difficultatum ſalebris inhorrere.

Nemo poteſt rapere de manu Patris mei.

Textus iſte duos patitur ſenſus, & id iuxta duas lectiones antea deſignatas. Si ſtemus tranſlationi Syræ & Græcæ, voces iſtæ notant irritos fore niſus omnes eorum, qui aliquid tentabunt contra gregem Chriſti. Et hic profectò verus, eſt & germanus ſenſus, quem Syriacæ & Græcæ voces iure ſibi vendicant. At verſio Latina ſecus non de poteſtate Patris agit tutante gregem Chriſti; ſed ſubobſcurè notat, eſſe Patris & Filij eandem numero poteſtatem. Et enim opera ad extra toti Trinitati ſunt communia. Rurſus vſitato loquendi modo, manus poteſtatem aut opus aliquod ſignificat. Et proinde loci iſtius eſt ſenſus hic à Chriſto intentus: Oues meæ tectæ manu mea, quæ eſt quoque manus Patris, ſecurè degunt in caulis meis, vnde lupi

lupi iofernales (quales eſtis vos, ô Scribæ & Phariſæi) fruſtra ſuos exerunt dentes in perniciem atque ſtragem ouium, quæ diuina manu viodice proteguntur.

Auguſtinus in tractato prælibato fusè locum iſtum diſcutit hoc contextu: *Quid eſt hoc, Nemo rapit de manu mea, & nemo rapit de manu Patris mei? Vtrum vna manus Patris & Filij, an fortè ipſe Filius eſt manus Patris ſui? Si manum intelligamus poteſtatem, vna eſt Patris & Filij poteſtas, quia vna eſt diuinitas: ſi autem manum intelligamus, ſicut dictum eſt per prophetam Iſaiam cap. 53. Et brachium Domini cui reuelatum eſt? manus Patris ipſe eſt Filius. Quod non ita dictum eſt, tanquam Deus habeat humanam formam, & quaſi corporis membra; ſed quòd per ipſum facta ſunt omnia. Nam ſolent homines dicere, manus ſuas eſſe alios homines, per quos faciunt quod volunt. Aliquando & ipſum opus hominis, manus hominis dicitur, quod fit per manum; ſicut dicitur quiſque agnoſcere manum ſuam, cùm id quod ſcripſit agnoſcit. Cùm ergo multis modis etiam hominis dicatur manus, qui propriè manum habet in ſui corporis membris; quantò magis non vno modo intelligendum eſt, cùm legitur manus Dei, cui forma corporis nulla eſt? Ac per hoc melius hoc loco manum Patris & Filij intelligimus poteſtatem Patris & Filij: ne fortè cùm hic manum Patris ipſum Filium dictum acceperimus, incipiat carnalis cogitatio etiam ipſius Filij quærere filium, quem ſimiliter credat Chriſti manum. Ergo nemo rapit de manu Patris mei: hoc eſt; nemo rapit mihi.* Hactenus Auguſtinus.

Manus quid ſignificet.

Subodoror item in hac Chriſti loquela prudens conſilium. Etenim ille, ſuis æmulis ne fortè daret anſam ſuſpicaodi ſe indulgere vanæ gloriæ, attribuendo ſibi vni tutelam omnem ouium, quas tot & tantis extulit encomiis, dixit, ſe à Patre habere totam illam vim ſeu poteſtatem, ouile ſuum ab hoſte ſiue à fera peſſima protegendi.

IX. Ego & Pater vnum ſumus.

Iudæi priùs enixè petunt à Chriſto, palàm vt exponat, Chriſtos eſſet necne, ne dubiis eorum tentata fides poſtea vacillaret. Ille votis eorum non ſatisfecit modò, verùm plura fatus, quàm optarent hi ſcioli & nugaces, de diuinitate ſua clara ſatis & liquida protulit argumenta. Namque dicens, ſe & Patrem vnum eſſe, nihil aliud voluit inſiouare niſi ſe conſubſtantialem eſſe Patri, vt ex hoc contextu probauit Eccleſia ſancta, notans & damnans Arianos, qui negabant vnam eſſe Patris & Filij ſubſtaotiam, ita ſuis blaſphemiis dignitatem Filij decurtantes. Quia Auguſtious olim fuit veritatis huius propugnator acer, eum audire libet hoc dogma procul amotis ambagibus omnibus explicantem. Sic ille ſerm. 51. De verbis Domini: *Prædicamus vobis Chriſtum Dei Patris vnicum. Quare vnicum? Quia cuius eſt vnicus, multos filios habet gratiâ. Cæteri ergo omnes ſancti filij Dei ſunt gratiâ, ſolus ille naturâ. Qui gratiâ filij ſunt, non ſunt quod Pater. Denique nullus ſanctorum auſus eſt dicere quod ille vnicus ait: Ego & Pater vnum ſumus. Nunquid non pater eſt & noſter; ſi non eſt Pater noſter, quomodo dicimus orantes: Pater noſter, qui es in cælis? Sed nos filij ſumus, quos voluntate ſua filios fecit, non ex natura ſua filios genuit. Genuit quidem & nos; ſed quomodo dicitur, adoptatos ab adoptante generatos, beneficio, non natura. Denique & hoc dicti ſumus Epheſiorum primo: Vocauit nos Deus in adoptionem filiorum. Homines adoptati ſumus. Ille dicitur vnigenitus, quia hoc eſt quod Pater, nos autem homines ſumus. Deus eſt pater. Quia ergo ille hoc eſt quod Pater; dixit, & verum dixit: Ego & Pater vnum ſumus. Quid eſt: Vnum ſumus? Vnius ſubſtantiæ ſumus. Quid eſt vnius ſubſtantiæ? Similitudines adhibeam vt quod minus intelligitur, exemplo clareſcat. Vtputa, aurum eſt Deus, aurum & filius eius. Qui dicit: Non eſt ipſius ſubſtantiæ Filius, cuius eſt Pater, quid aliud dicit, niſi, aurum eſt Pater, argentum Filius eſt? Si aurum eſt Pater, argentum eſt Filius, degenerauit à Patre vnicus filius. Homo hominem generat. Cuius ſubſtantiæ eſt homo qui generat, ipſius ſubſtantiæ eſt filius qui generatur.* Hæc ille, cuius æuo ſuum lethale virus orbe toto ſparſit hæreſis Ariana. Error ille fuit iniurius Chriſto. Nam negabat eum eſſe Patri conſubſtantialem ſecundùm diuinitatem: quaſi verò Patri eſſet inglorium, filium habere ſibi coæternum, & eiuſdem ſubſtantiæ. Quia pernicioſa lues multas orbis oras infecerat, Auguſtinus ſermone prælibato fidem aſtruere conatur huius inclytæ veritatis.

Filij & Patris vna ſubſtantia.

Filij Dei adoptioni quitam ſint.

Sic ille: *Si Filius non eſt eiuſdem ſubſtantiæ, hoc dicis, aurum & argentum. Ergo quia hoc dicis, aurum, & argentum, tale eſt quod dicis, quale ſi homo generaret equum. Alterius enim eſt ſubſtantiæ homo, alterius equus. Si ergo alterius ſubſtantiæ eſt Filius quam Pater, monſtrum generauit Pater. Vt autem non ſit monſtrum, hoc eſt qui natus eſt, quod eſt ipſe qui genuit, id eſt, homo & homo, equus & equus. Creaturis ſuis dedit Deus, vt hoc quod ſunt generent, & putas quia hoc ſibi non potuit ſeruare qui eſt ante ſæcula, qui non habet initium temporis, vt qui generaret filium, non hoc quod ipſe eſt generaret, ſed degenerem? Audi, quanta blaſphemia ſit dicere, vnicum filium Dei eſſe alterius ſubſtantiæ. Prorſus ſi ita eſt, degener eſt. Si dicas alicui, degener, quanta iniuria eſt? Et quomodo dicitur filius hominis degener? Vtputa, pater eius fortis eſt, ille timidus, & ignauus. Quicunque illum viderit, & vult corripere attendens patrem eius virum fortem, quid ei dicit? Vade degener. Quid eſt degener? Fortis vir fuit pater tuus, & tu timore contremiſcis. Ille, cui hoc dicitur, vitio degener eſt, naturâ par eſt. Quid eſt, naturâ par eſt? Homo eſt, quod eſt & pater ipſius. Sed ille fortis, iſte ignauus; tamen homo, & homo. Vitio ergo degener eſt, non naturâ. Tu quando dicis, vnicum filium, vnum Patris Filium degenerem eſſe, non aliud dicis, niſi quia non hoc eſt, quod Pater; & iam non natus degener factus eſt, dicis, ſed generatus eſt.* Hæc ille, ſua induſtria & armis validis infriogendo robur & vim arietis, quem Ariani intorquebant in arcem fidei. Namque rati ſe ſingulare Deo obſequium præſtare, Patrem dicentes eſſe ſuo Filio maiorem, proteruè ſuum hoc delirium ſtabilire niſi, argumenta viſa viris etiam doctis argota ſatis & valida congeſſerunt. Tantùmque ſuis fecere fucis & dæmonum præſtigiis Ariani, vt effuſo ſuo hoc veneno totum orbem

Filius quomodo ſit conſubſtantialis Patri.

Filij non eſt Patri con-

ſubſtantiali-
tas iniuria.

vrbem infecerint, non Imperatores tantùm, vt Conſtantium, Valentem, & alios; ſed etiam Prælatos, vt Hoſium Legatum à latere Summi Pontificis, aliaque prima Eccleſiæ capita dementantes. Ne ergo malum illud gliſceret, Auguſtinus erudité totam hanc diſcuſſit controuerſiam, doctè probans, nullam omnino Patri iniuriam fieri, quando dicitur vna eſſe eius & Filij ſubſtantia, prout clarè ſonant vſurpatæ voces iſtæ à Chriſto: *Ego & Pater vnum ſumus.*

Itaque rurſus audiendus Auguſtinus ita fatus eo in ſermone, cuius aliqua delibaui: *Æquare* (inquit) *volo Patri Filium, nunquid extraneum? Gaudet Pater, quando illi æquo Filium vnicum. Gaudet, quia non inuidet. Et Deus qui Filio vnico non inuidet, ideo quod ipſe hunc generauit. Tu & Filio ipſi facis iniuriam, & ipſi Patri, in cuius honorem vis contumeliam facere Filio. Certè enim ideo dicis, non eſſe eiuſdem ſubſtantiæ Filium, ne iniuriam facias Patri ipſius. Ego tibi citò oſtendo, quia iniuriam facis ambobus. Quomodo? Si dicam alicuius filio: degener, non es ſimilis patri tuo: degener, non hoc es quod pater. Audit illud filius, & iraſcitur, & dicit: Ergo degener natus ſum? Audit illud pater, & plus iraſcitur. Iratus autem quid dicit? Ergo ego filium degenerem generaui? Ergo ſi aliud ſum, & aliud generaui, monſtrum generaui. Quid eſt quia cùm vis vni deferre, per alterius iniuriam, ambobus? Filium offendis, ſed Patrem non propitiabis. Cùm de Filij contumelia honoras Patrem, & Filium offendis & Patrem. A quo fugis, ad quem confugis? Nunquid iraſcente tibi Patre, fugis ad Filium? Quid tibi dicit? Ad quem fugis quem degenerem feciſti? Nunquid offenſo Filio curris ad Patrem? Dicit & ipſe tibi: Ad quem fugis, quem degenerem genuiſſe dixiſti?* Hactenus ille, fusè locum illum expendens. Primò, quia captu difficilis eſt. Secundò, quia Catholicis faceſſebant negotium Ariani negantes eſſe Patri coæqualem & conſubſtantialem Filium, multoſque ſuum in errorem inducebant, Patris dignitatem cum magna iactura & diſpendio Filij propugnantes.

X. Suſtulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum.

Hæreticorũ
hypocriſis.

Iudæi liquidiùs Arianis intellexere verum ſenſum verborum Chriſti. Etenim Ariani credidere, voces illas Chriſti, *Ego & Pater vnum ſumus*, idem prorſus ſignificare ac Ego & Pater vnum ſumus amore, & conſenſu, vtpote concordes, in quo ſenſu dicti fuere primi Chriſtiani cor vnum, & anima vna. Sed illa gratis & perperam efficta fuit expoſitio, vtque talis & ſpuria condemnata fuit in multis Cõciliis, etiam Ario réclamante. Gens Iudæa, licèt æmula Chriſti, conſcia illum ſe facere conſubſtantialem Patri, ſincerè voces illas accepit vt ſonabant Vnde rata voces illas eſſe Deo iniurias, voluit Deo illatam contumeliam vlciſci, immiſſis lapidibus in Chriſtum, quem ſicut hominem blaſphemum eſt conata diris impiè deuouere. Etenim blaſphemorum pœna fuit, nullo alio ſupplicio plecti, quàm lapidibus obrui. Sed eſtò zelum iuſtitiæ prætenderint hi Iudæi; attamen excitata fuit illa tota tragœdia à furore magis, quàm à zelo Dei gloriæ; & illorum conuerſio ad lapides concinnè notat eorum duritiem, quam Chriſtus non potuit emollire ſuis ſignis, & portentis, neque miris aliis pluribus argumentis. Pectoribus his ſaxeis ingemuit Auguſtinus ita fatus tract. 48. in Ioannem: *More ſuo duri, ad lapides cucurrerunt, vt lapidarent eum.* Sunt & ſacrilegis his Iudæis concolores hæretici: quippe ſuam in perniciem conuertentes ea, quæ in Euangelio Chriſtus ait, texunt argumenta, quibus vt ſaxis impetant Chriſtum. Eſſe talem omnium hæreticorum indolem, affirmat Hilarius lib. 7. de Trinitate: *Nunc* (inquit) *hæreticorum furor, iam Domino in cælis ſedente pari infidelitate dictis non obedientes, odium impietatis exercent, verborum lapides inijciunt: & ſi poſſent, eum de throno ſuo in crucem detraherent.*

XI. Reſpondit eis Iesvs: multa bona opera oſtendi vobis ex patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis.

Filij Dei diuinitas vnde comprobata.

Lapidatio illa ſuum non ſortita fuit effectum, quia ille mori tunc nolebat. Sed tantùm abeſt, vt Iudæi Chriſto metum incuſſerint, & eum adegerint ad canendum palinodiam, retractando voces, quæ ſignificabant illum eſſe Patri conſubſtantialem; quinimò priùs dicta voluit eſſe rata & fixa, noua proferens argumenta, quorum præcipua fuere petita bonis ab operibus eius, quæ ex Patre vocat. Cùm namque totum quod eſt filius cenſeatur eſſe patris, Chriſtus iure Patris eſſe bona ſua opera prædicauit. Rurſus eum credo bona vocaſſe ſua opera, quia multis erant benefica, & præſertim ægris, quos ab omnibus vſquequaque malis medicus hic peritus ſubitò vindicabat. Et quia perpetrata bona hæc opera conciliauerant illi Iudæorum inuidiam, ille rerum omnium inſpector ait, illos agi liuore magis quàm zelo Dei gloriæ, quam aſtutè viri illi peſſimi prætexebant. Sed eſtò necem ei conſciſcerent Iudæi; ille tamen non indignatus eis ſuccenſuit, ſed qua potuit ratione niſus eſt obductas eorum mentibus tenebras detergere, illis vt decebat rationibus congruis illucendo.

XII. Reſponderunt ei Iudæi: de bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia, & quia tu homo cum ſis, facis teipſum Deum.

Inuidiæ effectus.

Vt imbecilles oculi ferre lucem nequeunt; ſic inuidos, quaſi inuitus videns, æquo nequit animo ſuſtinere lumen gloriæ, quæ affulget ei, quem proſequitur odio. Scribæ ſuo exemplo probant hoc effatum. Cùm namque malè audiret Chriſtus apud eos, inuidentes ei ob præclara ipſius opera, tentauit fruſtra lucem fidei illis præferre, docens ea, quæ poſſunt conciliare fidem animis beneuolis: quicquid enim ſaluare ſuis æmulis diceret Chriſtus, illi perculſi inuidiæ œſtro, velut impium & blaſphemum animo veritatis refuga ſuggillabant.

XIII. Reſpondit eis Iesvs: nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi dij eſtis?

Scripturæ Sacræ diuiſio.

Quia penes Scribas & Phariſæos Scripturæ Sacræ clauis erat (quippe ſuper cathedrã Moyſis

ſedebant)

ſedebant) Chriſtus eos erudire volens, vtitur oraculis, quæ Doctores illos non latebant. Laudatus à Chriſto locus, & Pſalmi octogeſimi primi verſiculus, & ſic Pſalmorum librum, in materia hac ſubiecta, legis nomine nuncupauit. Dixit: *In lege veſtra*; quia Scriptura ſacra data eſt Iudæis, vt ſelecto Dei populo, & quia plerique ritus ſcripti in Moſaica lege ſolos Gente Iudæa ſatos homines obſtringebant. Aliquando tota ſacra Scriptura legis vocabulo deſignatur; aliàs verò duas in partes diuiditur, ſcilicet in Moyſem, & Prophetas. Poſtrema demum diuiſione, liber Pſalmorum tertiam partem Scripturæ ſacræ ſibi vendicat, & tantum pondus habet, quantum Scripturæ cæteræ prælibatæ. Auguſtinus Chriſti auctoritate probat, Scripturas ſacras ſic diſpeſci, & id tract. 48. in Ioannem: *Deus* (inquit) *dicit per Prophetam in Pſalmo hominibus: Ego dixi, dij eſtis: & legem appellauit Dominus generaliter illas omnes Scripturas, quamuis alibi ſpecialiter dicat legem, à Prophetis eam diſtinguens, ſicuti eſt: Lex, & Propheta vſque ad Ioannem; &, In his duobus præceptis tota lex pendet, & Propheta. Aliquando autem in tria diſtribuit eaſdem Scripturas, vbi ait: Oportebat impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Lege, & Prophetis, & Pſalmis de me. Nunc verò Pſalmos etiam legis nomine nuncupauit, vbi ſcriptum eſt: Ego dixi, dij eſtis.* Hactenus Auguſt.

Chriſtus quibuſnam argumentis ſuam diuinitatem aſtruxerit.

Quia Iudæi hodie Chriſtum inſimulauere grauis blaſphemiæ, quia cùm homo eſſet, faciebat ſe Deum; ille ſuam vt diuinitatem aſtrueret, adſciuit ea omnia argumenta, quibus animos inflectere poterat ad credendum. Signis enim & prodigiis vſquequaque clarus emicuit. Conduxit & Prophetas, vt teſtes indubios, & aſſertores eius diuinitatis, quam Iudæi nequiter impugnabant.

XIV. Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui Scriptura.

Scriptura ſacra verax eſt, vtpote innixa primæ veritati, ac proinde nemo poteſt in dubium reuocare ſacra eius oracula. At in Scriptura dij vocantur ij, quos aliquando Deus alloquutus eſt, vt Exodi ſeptimo: *Dixit Dominus ad Moyſem: Ecce conſtitui te Deum Pharaonis.* Nullos ergo debet carpere quod ſacro illo codice comprobatur.

XV. Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum, vos dicitis, quia blaſphemas; quia dixi: Filius Dei ſum.

Ex Linguis. Syriaca. Hebræa. Sanctificare quid ſignificet.

Textus Syriacus vſurpat hîc vocem קדשה *kaſdeſche*. Vox hæc Syra ſuam ab Hebræa lingua petit radicem קדש *kadaſch*. Hoc autem verbum duo ſignificat, ſcilicet deſtinare, & ſanctificare. Vnde poteſt ita locus hic Latinè reddi: Quem Pater ab æterno deſtinauit hominum Redemptorem, & eo intento miſit in mundum, vos blaſphemum dicitis, quia nuncupauit ſe filium Dei. Videtur eo modo legi poſſe ille locus Ieremiæ 1. cap. *Priuſquàm te formarem in vtero, noui te, & antequam exires de vulua, ſanctificaui te, & Prophetam in Gentibus dedi te.* Id eſt, ego te deſtinaui ad ſingulare meum obſequium ante tuum exortum. Vergit eò etiam textus iſte Vatis eiuſdem, ſcilicet Ieremiæ cap. 12. *Sanctifica eos in die occiſionis, congrega eos quaſi gregem ad victimam.* Id eſt, deſtina eos ad occiſionem.

Eſtò queat ſic exponi textus iſte; credo tamen, nos potiùs ſtare debere voci Latinæ, *Sanctificauit*, quia etiam dictio Græca ſonat idem. Nam ἡγίασε non ſignificat, *deſtinauit*; ſed, *ſanctificauit*. Nec verbum ἁγιάζω ſicut Hebræum קדש *kadaſch* æquiuocum eſt; ſed duntaxat ſignificat *ſanctifico*. Ideoque reor, Chriſtum alluſiſſe ſuam ad æternam generationem, qua Pater communicauit ei ſuam ſanctitatem ſeu eſſentiam. Quod namque demum ſubiecit, *Et miſit in mundum*, apprimè fauet iſti ſententiæ. Nempe dicens ſe miſſum fuiſſe in mundum, oſtendit alibi ſe genitum quàm in mundo, vnde ſati fuere viri illi omnes, quos Scriptura Sacra vocat deos, eò quòd aliquãdo Deus ſit dignatus eos colloquio ſuo, vt in Moyſe ſuprà oſtendi, qui facie coruſca fuit, ob familiare Dei conſortium, & vocatus eſt ab ipſo Deo, Deus Pharaonis. Inde liquet, fuiſſe tale argumentum à minori ad maius hoc tenore: Si ex Scriptura licet eos nuncupare Deos, qui in hoc mundo nati ſunt, & ſortiti indolem hominum; potiori ratione debet ſic vocari ille, qui ab æterno fuit genitus eiuſdem naturæ, cuius eſt ipſe Deus Pater. Collimauit eò Auguſtinus, ita verum referans intentum Chriſti tract. 48. in Ioannem: *Si ſermo Dei factus eſt ad homines, vt dicerentur dij; ipſum Verbum Dei, quod eſt apud Deum, quomodo non eſt Deus? Si per ſermonem Dei fiunt homines dij, ſi participando fiunt dij; vnde participant non eſt Deus? Si calefacti quodammodo igne ſalutari dij efficiuntur; vnde calefiunt non eſt Deus? Si lumina illuminata dij ſunt, lumen quod illuminat non eſt Deus? Accedis ad lumen, & illuminaris, & inter filios Dei numeraris: ſi recedis à lumine, obſcuraris, & in tenebris computaris. Illud tamen lumen nec accedit ad ſe, quia non recedit à ſe. Si ergo vos deos facit ſermo Dei; quomodo non eſt Deus Verbum Dei? Pater ergo ſanctificauit Filium ſuum, & miſit in mundum. Fortè aliquis dicet: Si Pater eum ſanctificauit, ergo aliquando non erat ſanctus? Si ſanctificauit, quomodo genuit: vt enim ſanctus eſſet, gignendo ei dedit, quia ſanctum eum genuit. Num ſi quod ſanctificatur, antè non erat ſanctum; quomodo dicimus Deo Patri: Sanctificetur nomen tuum.* Hactenus Auguſt.

Ex SS. Patribus. Filius Dei quomodo à Patre fuit ſanctificatus.

XVI. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

Iudæi etiam inuiti cognouere Dei filium eſſe Chriſtum.

Chriſtus Iudæos incitans, & inculcate volens altè fidem ſuæ diuinitatis, ad propriæ conſcientiæ dictamen eos remittit. Edita namque mira prodigia à Chriſto, Deum illum eſſe liquidò prædicabant. Et eamobrem ille ſuæ diuinitatis controuerſæ fidem voluit eſſe penes eorum conſcientiam, à qua cognoſcebat eos ad aſcenſum veritatis huius validè perurgeri. Si namque Dei filius omnium præſcius, non vidiſſet eos artè cogi ad credendum ipſum eſſe

Deum, propter ea quæ fecerat, cuncta ſupra vires hominum, non hortatus eos eſſet ad impugnandum diuinitatem, quam edita tot ſtupenda opera commendabant.

XVII. Si autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis, & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre.

Adeò tersè locum iſtum expoſuit Auguſtinus, vt eius comparatione, vile fore credam quicquid ego meo è penu promere tentabo. Ne ergo vitrum adiiciam eius margarito, mihi ſilentium impono; ſua vt ille prodat oracula ex tractatu 48. in Ioannem. Sic ille: *Non ſic dicit Filius: In me eſt Pater, & ego in illo, quomodo poſſunt homines dicere. Si enim benè cogitemus, in Deo ſumus, & ſi benè viuamus, Deus in nobis eſt. Fideles participantes eius gratiam, illuminati ab ipſo, in illo ſumus, & ipſe in nobis. Sed non ſic vnigenitus filius; ille in Patre, & Pater in illo, tanquam æqualis in eo, cui eſt æqualis. Denique nos aliquando poſſumus dicere: In Deo ſumus, & Deus in nobis: Ego & Deus vnum ſumus, nunquid poſſumus dicere? In Deo es, quia Deus continet te; Deus eſt in te, quia templum Dei factus es: ſed nunquid quia in Deo es, & Deus eſt in te, potes dicere: Qui me videt, Deum videt; quomodo vnigenitus dixit: Qui me videt, videt & Patrem: Et ego & Pater vnum ſumus? Agnoſce proprium Domini, & munus ſerui: proprium Domini eſt æqualitas Patris, munus ſerui eſt participatio Saluatoris. Quærebant eum apprehendere.* Hactenus ille, deflens impiam cataſtrophen colloquij Chriſti cum Iudæis, qui nihil obſtante fide, quam de ipſo Dei filio conceperant, ſe accinxere, necem vt illi nequiter intentarent. Namque malè ſonat illud quod Ioannes ait dicens, Iudæos voluiſſe Ieſum apprehendere. Quippe talis apprehenſio vergebat in dedecus & perniciem Chriſti, quamuis Auguſtinus eis apprehenſionem optet ad ſalutem animæ meliorem: *Vtinam* (inquit) *apprehenderent, ſed credendo, & intelligendo; non ſæuiendo, & occidendo. Nam modò quando talia loquor, infirmus fortia, paruus magna, fragilis ſolida, & vos tanquam ex eadem maſſa, vnde ſum & ego ipſe, qui vobis loquor, ſimul omnes apprehendere volumus Chriſtum. Quid eſt apprehendere? Intellexiſti, apprehendiſti; ſed non ſic Iudæi: tu apprehendiſti vt habeas; illi apprehendere volebant, vt non haberent: & quia ſic volebant eum apprehendere, quid eis fecit? Exijt de manibus eorum. Non eum apprehenderunt, quia manus fidei non habuerunt. Verbum caro factum eſt, ſed non erat verbo magnum, eripere carnem ſuam de manibus carnis. Mente Verbum apprehendere, hoc eſt Chriſtum rectè apprehendere.* Hactenus Auguſtinus.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis quibuſque concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Ambulabat Ieſus in templo.

HVIVS homiliæ intentum eſt, conciliare ſacris ædibus reuerentiam, quam his deferre nequam & impij dedignantur.

Dicam primò rationes, quæ obſtringunt homines ad reuerentiam, quando Dei templis ſe ſiſtunt; adiiciam gratias, quas ibi dignis eo influxu Dominus impertitur.

Dicam ſecundò crimen quod incurrunt homines iniurij templis, & flagella quibus à Chriſto ſuæ iniuriæ vindice caſtigantur.

Qua

Qua pietate debet homo ſe gerere in templis Domino conſecratis.

In hæc verba:

Ambulabat Ieſus in templo.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SIMBOLIS, ET MEDICINA.

TEmplis ioeſſe decus quoddam à præſentia Dei conciliante ſibi honorem præcipuum, eſt ratio infirma; quaſi verò Deus Eccleſiæ ſeptis vt circumſcripto carcere concludatur. Eſſe Deum vbique, clamat Pſaltes: *Si aſcendero* (inquit) *in cœlum, tu illic es; ſi deſcendero in infernum, ades.* Et apud Iſaiam Deus ipſe: *Cœlum* (inquit) *eſt ſedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum.* Hieronymus ita locum hunc expendit: *Hæc* (inquit) *dicit, vt Iudæorum conuincat errorem, qui putant, inuiſibilem, & incorporalem, & incomprehenſibilem Deum templo Ieruſalem poſſe concludi.*

Pſal. 138.

Iſai. 64.

Illud Hebræorum delirium conuincitur à Propheta Baruch: *O Iſraël* (inquit) *quàm magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius! magnus eſt, & non habet finem, excelſus, & immenſus.*

Baruch. 3.

EX THEOLOGIA. *Dei probatur immenſitas.*

Ruſus ex Theologia, diſciplina ſacra, talis eſt Dei magnitudo, qualis eſſentia. Ergo quia infinitus eſt ſubſtantiâ, & entitate; ita debet eſſe immenſæ magnitudinis, & immenſitas illa nihil eſſe ſinit extra Deum. Quippe ſicut ait Apoſtolus: *In ipſo ſumus, viuimus, & mouemur.*

Act. 17.

Ruſus, ſi Deus noo eſſet immenſus & vbique ſuam per eſſentiam, eſſet aut ſaltem eſſe poſſet aliquid extra Deum, & poſſet quidpiam concipi diuinitate maius; ſed vt diceretur hoc impiè, ita foret ſacrilegum, id vnde ſequitur affirmare.

EX PHILOSOPHIA. *Deus cur ſit intimè præſens omnibus rebus.*

Philoſophia ipſa, Deum præſentem adeſſe rebus, vno ſuo vero probat axiomate libri ſeptimi Phyſicorum. Neceſſe eſt, inquit, vt illud, quod immediatè agit io rem aliquam, coniungatur ei, & illam ſua virtute contingat. Sed immediatè Deus agit io res omoes, eas actu coſeruans in illo eſſe, cuius eas fecit participes. Cùm namque Deus ſolus ſit eſſe ſuum, neceſſe eſt vt omoia entia per participationem ab illo eſſe primitiuo trahant illud omne quod ſunt. Vnde liquet, eſſe Deum intimè præſentem omnibus vſquequaque rebus, ſiquidem ab illo iugi influxu omnia conſeruantur.

EX SS. PATRIBVS.

Illa Dei præſentia vbique per propriam eſſentiam aſſertores habet omnes Patres, quorum aliquos recenſere ſatis erit. Agmen hoc ſanctum præeundo coget Hilarius lib. 1. de Trinitate: *Nullus* (inquit) *ſine Deo locus eſt.*

Dei magnitudine magna ſunt ea quæ grandia ſunt.

Dionyſius de diuinis nominibus cap. 9. *Magnus* (inquit) *appellatur Deus, ſecundùm ſibi propriam magnitudinem, quam magnis omnibus de ſe communicat, & omni magnitudini extrinſecus ſuperfunditur, & ſupra expanditur, omnem complectens locum, omnem excedens numerum, omnem tranſiliens infinitatem.*

Deus quomodo ſit vbique.

Gregorius lib. 2. Moralium cap. 12. *Ipſe* (inquit) *manet intra omnia, & extra omnia, ipſe ſupra omnia, & infra omnia: ſuperior per potentiam, inferior per ſuſtentationem: exterior per magnitudinem, interior per ſubtilitatem: ſurſum regens, deorſum continens: extra circundans, interius penetrans: nec alia parte ſuperior, alia inferior: aut alia parte exterior, alia interior: ſed vnus & idem, totus vbique præſidendo ſuſtinens, & ſuſtinendo præſidens: circundando penetrans, penetrando circumdans.*

Ambroſius lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 7. *Domini* (inquit) *eſt omnia complere.*

Dei immenſitas cur comparatur.

Auguſtinus familiari exemplo Deum intimè adeſſe rebus omnibus ſic deſcribit lib. 7. Confeſſionum, cap. 5. *Conſtituebam* (inquit) *in conſpectu ſpiritus mei vniuerſam creaturam, & feci vnam maſſam grandem diſtinctam generibus, ſunè finitam: te autem, Domine, ex omni parte ambientem eam, & penetrantem, ſed vſquequaque infinitum; tanquam ſi mare eſſet vbique, & vndique per immenſa ſpatia infinitum ſolum mare, & haberet intra ſe ſpongiam, quamlibet magnam, ſed finitam tamen: plena eſſet ſpongia illa ex omni parte ſua immenſo mari. Sic creaturam tuam finitam, te infinito plenam putabam, & dicebam: Ecce Deus, & ecce quæ creauit Deus; & ecce quomodo ambit & implet ea.* Hactenus Auguſtinus.

Hæc, vt omnis alia, claudicat ſimilitudo; licet aliunde ſatis eſſe Dei magnitudinem explicet infinitam. Nempe mare totum infinitum non influit in ſpongiam hanc finitam, ſed parte quadam determinata ſui alluit hanc ſpongiam hiantibus vndequaque poris ei ſe immiſcens.

Deus vbique totus eſt.

Deus verò totus, & non per partes vbique præſens eſt, vt Auguſtinus idem ait epiſt. 57. ad Dardanum: *Deus* (inquit) *vbique præſens eſt, & vbique totus.*

Dei præſentia quibus modis exprimatur.

Iſidorus eruditè modum ſine modo Dei exiſtentiæ vbique nobis exprimit hoc contextu libri 1. de ſummo bono, cap. 2. *Immenſitas* (inquit) *diuinæ magnitudinis ita eſt, vt intelligamus eum intra omnia, ſed non incluſum: extra omnia, ſed non excluſum: & ideo interiorem vt omnia contineat: ideo exteriorem, vt incircumſcripta magnitudinis ſua maieſtate omnia concludat. Per id ergo quod eſt exterior, oſtenditur eſſe creator: per id quod interior, gubernare omnia demonſtratur.*

Cùm ergo Deus ſit immenſus, Iudæi iniuriam illi fecere, rati illum eſſe ſolùm in templo Salomonis, cùm Salomon ipſe ſuum extra templum & vbique Deum eſſe clamet, & explicata profeſſione facta ſacro io Codice fateatur. Ecce Regis huius ex Scriptura fidem orthodoxam circa Dei præſentiam immenſam: *Si* (inquit) *cœlum, & cœli cœlorum non te capiunt; quantò magis domus iſta, quam ædificaui.* Hæc ille 2 Paral. cap. 6.

Dei templum eſt totus mundus.

Noo igitur ſacras duntaxat ædes inhabitat Deus, qui eſt vbique totus, & cùi ex Cypriano libro de idolorum vanitate, *Totus mundus eſt templum.* Non idcirco ſolùm templis

deferre debet homo pium cultum, quia Deus illic adeſt; ſed ad hanc reuerentiam erga tales ædes ſacras obſtringitur aliis pluribus argumentis.

Del templa cur honoranda.

Primò, quia concordi hominum voto loca Deo conſecrata placent illi præ aliis; nempe facit illa ſuum proprium peculium: quippe cedunt in ius Dei, & conſecratione rebus aliis, & præſertim omnibus profanis vſibus adimuntur. Imò Deus neque ſacra ſibi offerri, neque preces publicas fieri à Sacerdote cauit, niſi in loco priùs indicto ritu congruo conſecrato.

Ex Ivre Canonico.

Conſecrationis ritus apud Iudæos.

Huiuſce moris expreſsè memor eſt iſte canon. *Tabernaculum Moyſem Domino præcipiente feciſſe, & ſacraſſe cum menſa, & altari eius, & areis vaſis, & vtenſilibus ad diuinum cultum explendum legimus; & non ſolùm diuinis precibus ea ſacraſſe, ſed etiam ſancti olei unctione Domino iubente perliniſſe nouimus. Qualiter autem hæc facta ſint, & quomodo ipſa ſacra non alij, quàm Sacerdotes ſacra vnctione delibuti, Dominóque cum veſtibus ſanctis ſacrati, & Leuitæ tractabant, ferebant, erigebant, & deponebant in ipſis inſtitutionibus, quæ iubente Domino conſcripta ſunt per Moyſem in lege Domini, reperiuntur.* Canone, Tabernaculorum, de Conſecratione, diſt. 1.

Deus quare dicatur eſſe in cælo.

Quia plura Deus in cœlo ſuæ maieſtatis argumenta nobis explicuit. Namque præter aſtra cœlis inſerta, ſcimus illic eſſe choros Angelorum, quos idcirco ſacra Scriptura vocat militiam cœli. Conſtat item beatos ibi latè Deo frui. Quia, inquam, dignitate rebus aliis præſtant cœli, palatium eſſe Dei edio perhibentur. Vnde Pſaltes ait: *Cælum cœli Domino, terram autem dedit filijs hominum.*

Pſal. 113.

Deus quare dicatur eſſe in templis.

Simili ratione Deus dicitur eſſe in templo, quia ſcilicet plura Dei præſentiæ ſigna ſacris in ædibus proſtant quàm alibi. Ieroſolymis viſa fuit maieſtas Domini in templo ſicut ex Codice ſacro liquet: *Cùm* (inquit) *compleſſet Salomon fundens preces, ignis deſcendit de cœlo, & deuorauit holocauſta, & victimas, & maieſtas Domini impleuit domum.* De hoc templo Deus ait ibidem: *Elegi, & ſanctificaui locum iſtum, vt ſit nomen meum ibi in ſempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.*

2. Paral. 7.

Ibid.

Deus quomodo accedat ad templa, & inde recedat.

Ab hoc templo Deus exceſſit; vnde quia non manſit ibi cunctis diebus, id eſt, in eo templo ſacra ſibi offerri noluit poſt publicationem Euangelij, nec gratias ſolitas impertiuit iis, qui illas adibant reprobatas ædes, ad templa conſecrata Eccleſiæ pertinent illæ voces, quæ affirmant, è templo ſuo ſancto Deum minimè receſſurum. Obiter aduerte, Dei acceſſum in templum, & receſſum ab illo, penes eius eſſe dona, quibus cùm dignatur homo preces attentè Deo fundens in templo, Deus illic ei adeſt. Vt ſecus homo nequam perfunctoriè & animo in varia diſtracto precans, ac proinde gratis & incaſſum, inde procul abeſſe Deum ſæpius experitur.

Pſal. 10.

Cùm ergo Dauid ait: *Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cœlo ſedes eius*; non idcircò locis ab aliis excludit Deum, ſed innuit eſſe Deum in cœlo beans, & glorificans animas, in templo verò pios ſanctificans, abundè donis cælitus impertitis.

Templa cõſecrata ſola loca ſũt apta ſacris faciendis.

Et hæc eſt ratio ſecunda, ſacris ædibus reuerentiam exigens. Namque Deus illic adeſt vt colatur cultiore modo quàm alibi, quia ſacra nefas offerre locis in profanis. Quippe bonum, non eſt tale, niſi benè fiat, neque ſacra Deo accepta fiunt, facta domi, aut in delubris minimè conſecratis.

Templa debent conſecrari ab Epiſcopis.

Cautum ita ſacro fuit hoc canone. *Iudæi loca, in quibus ſacrificabant Domino, diuinis habebant ſupplicationibus conſecrata: nec in alijs, quàm Deo dicatis locis munera Domino offerebant. Si Iudæi, qui vmbra legis deſeruiebant, hæc faciebant, multò magis nos, quibus veritas patefacta eſt, & gratia per Ieſum Chriſtum data eſt, templa Domino ædificare, & prout melius poſſumus ornare, eaque diuinis precibus, & ſanctis vnctionibus, ſuis cum altaribus, & vaſis, veſtibus quoque, & reliquis ad diuinum cultum explendum vtenſilibus deuotè, & ſolenniter ſacrare, & non in alijs locis, quàm in Domino ſacratis ab Epiſcopis, & non à Chorepiſcopis, (qui ſæpe prohibiti ſunt, niſi ſumma exigente neceſſitate) Miſſas celebrare, nec ſacrificia offerre Domino debemus.* Canone Tabernaculum, §. Fecit ergo, de conſecratione, Diſt. 1.

Non licere locis in aliis quàm ſacratis offerre ſacra Deo, quamuis Eccleſia iam ſanxiſſet; plerique tamen indiſcreta pietate moti, Iuſtiniani Imperatoris æuo, ſacra domi fieri procurabant. Imperator vt aduertit inualuiſſe morem hunc iniurium ſacrificio Miſſæ, cauit ne deinceps facere ſacra domi quiſpiam attentaret.

Ex Ivre Civili.

Templa ſacro faciendo ſunt deſtinata, & non priuatæ domus.

Ecce legem. *Et priſcis ſancitum eſt legibus, nulli penitus eſſe licentiam, domi quæ ſacratiſſima ſunt agere: ſed publicè & ſincerè procedere in credulitatem, & culturam Dei, ſecundùm ſanctionem de his ſacratis actibus traditam. Et nos hanc etiam in præſenti ponimus legem, quam cum omni cautela tenere volumus. Omnibus enim interdicimus magnæ huius ciuitatis habitatoribus, magis autem etiam totius noſtræ ditionis, in domibus ſuis habere quaſi quaſdam orationum domos; & in his ſacra celebrare myſteria: & hinc fieri quædam Catholicæ & Apoſtolicæ traditioni extranea.* Authentica, Et in priſcis, Nouell. 58. Vt in priuatis.

Gentilis Roma ſuis vt templis aliquam religionis ſpeciem adiiceret, conſecrabat ea multis ritibus, quos temerare nefas, & quibus prætermiſſis, res dedicata Deo ſacra non poterat congruè nuncupari.

Ex Historia.

Templa Gẽtilium quo ritu conſecrabantur olim.

Alexander lib. 6. dierum genialium cap. 14. *Ea* (inquit) *conſecratio, vel à Conſule, aut Imperatore, accenſo foculo fit, cum tibicine, verbis priſcis, & ſolennibus, præeunte Pontifice Maximo præfante carmen capite velato, & concione aduocata, ac iuſſu populi; iniuſſu enim populi iuxta diuinas traditiones conſecrari ædem, terram, agrum, aut ſanciri nihil poterat. Poſtea latum ad populum fuit, plebſque ſciuit vt in templi conſecratione, aræue, etiam iuſſus Senatus, Tribunorumque plebis maior pars intereſſet.* Hæc ille, ritus hos qui collegit ex Liuio, qui I. Decade, l. 9. eo more refert C. Flauium ædem Concordiæ in Vulcani area dedicaſſe.

Cicero

Templis olim Gentilium qua induſtria conciliata ſuit reuerentia.

Cicero in oratione pro domo ſua ad Pontifices, accuratè notat, Attinium exactè ritus hos præfatos obſeruaſſe, bona Q. Metelli, Numini conſecrando.

Ex eodem Alexandro præfato loco. *Fuit Platonis ſententia, vt deorum delubra nemo priuatus conſtituat.* Hoc de induſtria feciſſe credo virum magnum, vt in magna plebis frequentia, mancipata domus cultui diuino, maius obſequium inde ſibi à circunſtante ritus ſolennis cōſcio populo compararat.

Gentilium ritus erant diaboli præſtigiæ.

Inſtituti à Gentilitate ritus erant dæmonum inuenta, quibus vt præſtigiis, ad reuerentiam templorum dementatos homines inclinabant.

Ex Antiquitate. Plurium Nationum. Diabolus in ſōnis ægris illudebat.

In his præſtigiis fuere quædam inſomnia, & ſpectra, quibus ægri in templo præſens remedium morbis ſæpius inuenerunt. Ex Strabone lib. 14. Tralles in antro Charonio. Ex Diodoro Siculo lib. 1. cap. 2. Ægyptij in templo Iſidis. Et ex Iamblicho de myſteriis Ægyptiorum in Melopidæ ſemideæ templo in Bubaſto malè habentes, dormiendo ſuis morbis curandis idonea remedia à diabolis addiſcebant.

Ex Strabone libro 8. in æde Æſculapij decernebantur ægris omnibus congrua remedia; quæ appellentibus eò infirmis ſe ex tabellis ibi deſcriptis, omnibus exhibebant.

Templis idolorum diabolus conciliauit reuerentiam.

Vt ſunt argumenta boni alicuius accepti propitia ad deuincienda ſibi hominum corda; ita dæmon ementita boni alicuius collati ſpecie ad nefanda ſua delubra greges credulorum hominum aduocabat.

Templa Gentilium famoſa propter oracula.

Rurſus ille vafer, & induſtrius hoſtis humani generis, experimento ab incunabilis mundi facto ſciens, hominem velle ſcire bonum & malum, cautè ſuis ex ſimulacris aut ſpecubus in templo ſitis & apertis oracula multa fudit, & hæc ambigua; ſicque ſuis reſponſis reuerenda fecit templa, quibus homines ſe ſiſtebant; illic eſſe Numen facilè perſuaſi.

Templum Cereris in Achaia famoſum ob vaticinia.

Pauſanias in Achaicis: *Pro Cereris æde* (inquit) *fons eſt, qui à templo lapideo pariete ſecluditur; ad eum fontem per exteriorem tramitem deſcenditur. Ibi oraculum maximè veridicum eſt. Cognoſcuntur ex eo non rerum omnium, ſed morborum duntaxat euenta. Speculum tenui filo ſuſpenſum demittunt, vt in fonte omninò non mergatur, ſed imo ambitu ſummam aquam contingat. Vbi odores adoleuerint; & ritè deam precati fuerint, inſpiciunt in ſpeculum, & ex eius imaginibus perituruſne, an victurus is æger ſit de quo conſuluerunt, diuinant.* O diaboli commentum ad infatuandos homines opportunum.

Templum Clarij Apollinis celebre.

Præter Delphici Apollinis oraculum, conſultum ab Alexandro Magno, ſicut ait Curtius in vita Alexandri; Cornelius Tacitus lib. 2. meminit, & alterius, hoc tenore loquens de Clarij Apollinis oraculo Colophone: *Non* (inquit) *fœmina illic, vt apud Delphos; ſed certis è familiis, & ferme Mileto accitus ſacerdos, numerum modò conſultantium, & nomina audit: tum in ſpecum digreſſus, hauſta fontis arcani aquâ, ignarus plerumque literarum & carminum, edit reſponſa verſibus compoſitis ſuper rebus, quas quis mente concepit; & ferebatur per ambages, vt mos eſt oraculis Germanico maturum exitum ceciniſſe.*

Macrobio authore libro 1. Saturnalium, cap. 18. apud Ligyreos in Thracia, ex intimo templo Libero conſecrato, vino plus ſolito exhauſto vates futura plurima nuntiabat.

Templum Liberi vbi reddebantur oracula.

Portentis item grande nomen diabolum feciſſe ſuis templis compertum eſt. Strabo ſcribit lib. 12. Caſtabalis Dianæ perſicæ phanum tantæ religionis fuiſſe, prunis vt ſubſtratis virgines obſequio templi dedicatæ impunè nudis pedibus ambularent.

Templum Dianæ Caſtabalis rem ſingularem habuit.

Ex Strabone lib. 5. Plinio lib. 7. cap. 2. & Solino cap. 8. In Soracte monte phanum eſt, vbi ſacrificando nudis plantis in ſubiectis ignibus ambulatur.

Templum in Soracte mōte ſingularis erat priuilegij.

Pauſanias in Atticis refert, in Achia delubrum Neptuni, Erechtheum nuncupatum hoc habuiſſe ſingulare, vt fluctuaret eius putei aqua auſtro flante, quæ ſpirante vento alio reſtagnabat.

Templum Neptuni Erechthæi quid ſpeciale habuit.

Diabolus his oſtentis & ſpectris in templo viſis olim ethnicis impoſuit, & ſuaſit ædes eſſe ſacras, & diuinas, vbi ſigna tot fiebant, & concepta fides de Numine inhabitante fanum, ad reuerentiam eius homines inflectebat.

Templa Gentilium ſilentium depoſcebant.

Huius obſeruantiæ religioſæ notas Numa plures inſtituit ex Plutarcho in vita Numæ & Coriolani. In his vt in templo Præco ſonorè voces has ſubinde repeteret: HOC AGE, quibus attentionem ſacrificanti, & alium ſilentium aſtantibus alijs indicebat. Vergit eò Maro lib. 7. Æneidos.

——*Hinc fida ſilentia ſacris.*

Vulgo nefas erat introire fana, fæci populi iouia, ſed permiſſa viris ſpectatis, & aliquo titulo conſpicuis, ita locum ſactum ſubeuntibus vt ſilerent. Vt ille ritus adhuc vigebat æuo Horatij, alludit ad hunc morem lib. 3. Carm. Ode 1.

Fauete linguis, voces erant frequentes

Odi profanum vulgus, & arceo.
Fauete linguis, carmina non priùs,
Audita, Muſarum ſacerdos.
Virginibus, pueriſque canto.

Hoc in loco duo interpretes Horatij, Acron, & Porphyrion, has voces, *Fauete linguis*, aiunt fuiſſe fanis in Deorum ſæpius exauditas. Huius meminere ritus Iuuenalis, & Tibullus. Ille ſatyra. 12.

Ite igitur pueri, linguis, animiſque fauentes.

Tibullus verò lib. 2. epigram. 2.

Dicamus bona verba; venit natalis ad aras.
Quiſquis ades, lingua vir, mulierque faue.

Templum Matutæ quā nam ingredi nō audebāt.

Ex Gyraldo libro de Diis Gentilium ſyntagmate 17. In Chæronea ſacerdos lorum tenens in foribus templi Matutæ clamare fuit ſolitus, non ſeruum ingredi, non ſeruam.

Templa in Ægypto non adeunt ſubulci.

Herodotus libro ſecundo notat, apud Ægyptios arceri procul à templis ſubulcos, quia porcorum curam habent.

Templi Salomonis à Deo electi notæ ſingulares.

Fabulis, & oculorum ludibrijs diabolus homines induxit ad reuerēda fana deuota diis. Sed potiora ſunt argumenta, quibus iure Deus ab homine Chriſtiano petit, vt ſe religioſè gerat in Eccleſijs eius ſancto nomini conſecratis. Nam præter eam ſingularem eius præſentiam, quam deſcripſi, ſpeciali pacto Deus ſe obſtrinxit ad exaudienda vota fidelium, quando preces in templo fuſæ fiunt attentè ſicut par eſt ab ho-

mine pœnitente, meditante vitam à vitijs omnibus illibatam.

2. Paral. 7.

Ecce Dei initum cum Salomone fœdus in gratiam templi: *Elegi* (inquit) *locum iſtum mihi in domum ſacrificij. Si conuerſus populus meus, ſuper quos inuocatum eſt nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquiſierit faciem meam, & egerit pœnitentiam a vijs ſuis peſſimis: & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & ſanabo terram eorum. Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco iſto orauerit.*

Sacrificijs oblatis à Salomone Deus illectus ait, ſe propitium fore ſacram domum introeuntibus. Sed illa ſacra, nudus fuere typus ſeu figura veri ſacrificij, ſcilicet Chriſti oblati in ara crucis, quod ſacrificium vt quotidie conficitur in templis vbi remanet hoſtia conſecrata; ita debent templa coli eo etiam nomine: Chriſtum namque decet in auguſtiſſimo ſacramento piis ab omnibus adorari.

Ex Historia. Templa ſacra Angeli inhabitant.

Quia Chriſtus in templo conſecrato ſicut in regia aula præſens eſt, idcirco ſacras ædes olim Patres Sancti, Baſilicas, id eſt domos regias, congruè nuncuparunt. Templa conſecrata ſuos habere vigiles & cuſtodes Angelos eſt traditio, cui hiſtoriæ multæ fecere fidem. Ex chronicis Minorum, Beatus Pater Franciſcus ſæpe vidit & audijt Angelos in Eccleſia ſita prope Aſſiſium. Ex Ioſepho de bello Iudaico, ruina templi Ieroſolymitani inſtante, voces ſunt auditæ, querulo tono ſonum hunc auribus exhibentes: *Recedamus hinc.* Vnde viri pij coniecere, curam templi à ſanctis Angelis abdicari.

Conſecratis etiam templis concluduntur reliquiæ ſanctorum. Nullus namque locus aptior eſt his theſauris recondendis, quàm templa, rerum omnium Domino dedicata.

Dei apparitione locus fit ſanctus.

Si vna Dei apparitione in rubo Moſi facta, tota loci vicinia ſancta fuit, ipſo Deo teſte cuius iſtæ voces docuere Moſem ad loca Deo conſecrata nudis eſſe pedibus accedendum: *Solue* (inquit) *calceamenta de pedibus: locus enim, in quo ſtas terra ſancta eſt. Et ait: Ego ſum Deus patris tui Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob. Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim audebat aſpicere contra Deum.*

Exod. 3.

Dei templa nobis pauorem debent incutere.

Iacob item viſo Deo in ſomnis. *Cum euigilaſſet Iacob de ſomno, ait: Verè Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam. Pauenſque: Quàm terribilis, eſt* (inquit) *locus iſte! non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cæli. Surgens ergo Iacob manè, tulit lapidem, quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum, fundens oleum deſuper.*

Geneſ. 28.

Templa adeundo tria fieri debent à fidelibus.

Scriptura ſacra nobis hoc ſermone tria ſignificat feciſſe Iacob, poſtquam certior eſt effectus de ſanctitate loci. Primò expauit. Secundò voce expreſſit, ibi eſſe domum Dei, ac proinde cœli portam. Tertiò deinum oleo effuſo ſuum erga Deum obſequium teſtatus eſt. Hæc tria ſi præſtentur à Chriſtiano ſacras adeunte domos, ille Deo ſiſtetur eo, quo congruit apparatu.

Leuit. 26.

Quod ſponte fecit Iacob expaueſcens, illud idem ex profeſſo Deus exigit à nobis, vt præludium omnis eius quod in templo debet agi: *Paueto* (inquit) *ad ſanctuarium meum. Ego Dominus.*

Pauor quid ſit.

Pauor eſt ille motus, quo concuſſus homo fremit apprehenſo obiecto ſupra modum nobili & inſigni, vt eſt coruſca Regis Regum & omnium Domini celſitudo. Ille pauor præſupponit attento Deum animo verſatum. Si namque Deus perfunctoriè recolitur in templo, ſeſe irreuerenter habet homo ſacris in ædibus, illic orans mente parum diuinæ congrua maieſtati.

Salomon pauidus in templo Sanctæ Sophiæ.

Iuſtinianus Imperator ædes inſtaurando ſacras ſanctæ Sophiæ, id eſt increatæ Dei ſapientiæ, ſibi grande nomen fecit. Illic erat videre Regem Salomonem omnium hominum ſapientiſſimum, qui ſtupore plenos, oculorum acie directa Dei in ſapientiam incarnatam, ipſo de exculpto ſuo quaſi tremulo marmore patefacebat. Artifex induſtrius hunc tremorem ſic expreſſit, vt à ſaxeo ſimulacro Dei reuerentiam homines addiſcerent, in ſacris illis ædibus oraturi.

Ex Symbolis. Pauor Ioannis Medicæi Cardinalis in templo.

Ioannes Medicæus Cardinalis, vt auctor eſt Typotius in libro iconum ſymbolicarum, pro ſymbolo habebat Aaron Pontificem, thuribulo inſtructum, oculis ad cælum erectis, præ ſtupore ſui impotem, & clamantem: QVO SVM VOCATVS. Fortè viam ſtrauit ei ad Pontificatum ille pauor, quo mediante Deo ſe ſiſtebat aſſiduè, ita ſuos componendo mores, vt qui indignum ſe cenſebat aræ gradu infimo, Pontificali ſolio dignaretur.

Quiſquis adit templum, Cardinalis huius verba ſibi adaptet, ore gemebundo dicens: QVO SVM VOCATVS id eſt. Ego vilis homuncio, vermis, & non homo, vapor ad modicum parens, terra, cinis, *imò nihil*, aggredior ingredi templum eius, cuius maieſtatem, quamuis ei acceptus & probatus, Iob tremulus expaueſcit *Columnæ cæli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius* inquit ille, qui non expauit ad omnes impetus inferni, in ipſum acriter inſurgentis.

Iob. 26

Pauidus eſſe debet homo ante Deum.

Salomonis vocum hoc oraculum auribus inſonare debet eius, qui ad templum pergit *Beatus* (inquit) *homo, qui ſemper eſt pauidus: qui verò mentis eſt duræ, corruet in malum.* Homo Deo ſe ſiſtens intrepidè, in templo preces animo inconſtante vagas effundens, perfidus incurrit in cenſuras à Propheta Dauide latas contra genus hoc hominum impiorum: *Diabolus* (inquit) *ſtet à dextris eius. Cùm iudicatur exeat condemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.* Peccat enim irreuerenter orans; & ipſe, ſicut eius ad ludibrium factæ preces, indignante Deo meritò reprobatur.

Prou. 28.

Orantis irreuerenter mulcta.

Pſal. 108.

Templa quare ſint portæ cæli.

Alterum, quod Patriarcha Iacob ait, & hoc appoſitè ad templa Deo conſecrata, eſt, loca ſancta domos eſſe Dei, ac proinde cœli portas, quod perinde ſonat ac, eſſe domum Dei, domum orationis; quippe cœlos pertranſit orans. Vnde quia oranti attentè cœli peruij ſunt, idcirco domus orationis porta cœli congruè nuncupatur.

Templa quo fine adeunda.

Eo intento ſacras ædes adire debet homo, Deum ſcilicet vt adoret, & exoret. Cùm namque rebus omnibus indigeat, & è cœlo bona fluant omnia; porta cœli eſt adeunda, domus ſcilicet orationis, vbi cœlum attentè fuſis precibus aperitur.

Pſal. 5.

Ita Propheta docet ſubeundam eſſe domum Dei: *Introibo* (inquit) *in domum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo.* Illo Rege propheta ſatus Salomon ſic opportunè monet: *Cuſtodi pedem tuum ingrediens domū Dei,*

Eccleſiaſt. 4.

Dei, & appropinqua vt audias. Cuſtodire pedem ſuum, eſt inuigilare ſibi, & coërcere ſuos affectus ne laſciuiant, in templo viſis fœminis, quæ eleganti forma focum luxuriæ accendunt, ſi incautè nequam in has oculi defigantur.

Rurſus in maleuolam animam intrare nequit ſapientia; vt ergo via ſternatur ei, ſunt cuſtodiendi ab omni ſorde pedes animæ, ſcilicet affectus, vt in templo nobis vitæ genus ſanctioris inſpirante Deo, non ſint irritæ & caſſæ voces eius, fortè ſeris reprobi amoris auribus obſeratis.

Ex SS. Patribus. Templo Dei vt ſe ſiſtat homo, fiat ipſe Dei templum. Orationes quæ ſint deſpicabiles.

In eo argumento ſanum conſilium proſtat apud Gregorium Nazianzenum oratione 29. *Nemo* (inquit) *eſt Deo dignus, niſi qui viuam hoſtiam ſeſe Deo exhibuerit, aut Dei viui templum ſanctum ac viuum effectus ſit.*

Hac ſocia puritate debet homo preces fundere attentè: namque ſicut ſagitta debet oculo fixo ſuum dirigi in ſcopum; ita preces, vt rectà cœlum permeent quò aſſurgunt, ſunt fundendæ pia mente, rebus à terrenis omnibus expedita. Alioquin, vt obſeruat Hilarius in Pſal. 54. *Deſpiciuntur orationes leues, diffidentes, inutiles, ſeculi viru anxia, & rerum corporalium deſideriis implicata, bonorum operum fructibus infœcunda.* Vnde Propheta Deum ſic precatur: *Ne deſpexeris deprecationem meam.* Id eſt; ne patiaris eſſe meas preces deſpicabiles, vtpote modo fuſas incongruo, ſcilicet animo in varia diſſoluto.

Oratio ſæpe diſtractionibus eſt obnoxia.

Bernardus ait, multis eſſe cor in foro quando corpus adeſt choro. Et ex Chryſologo, ſer. 5. *Sæpe homo cùm eſt in ſe, non eſt ſecum.* Vtque ſcitè notat Dionyſius cap. 3. de diuinis nominibus. *Sacra diuinitas ipſa quidem omnibus præſens eſt, non tamen ei præſentia ſunt omnia.* Deus ab hac mente procul abeſt, quæ orando foras excurrit, per obiecta varia diuagando.

Ex Historia. Oratio quo ritu fiebat olim à Sueuis.

Cornelius Tacitus lib. de moribus Germanorum, opportunè refert, Sueuos olim quando ſuo fictitio Numini ſe ſiſtebant vt orarent, fuiſſe ritu quodam vinculis alligatos. Ita decet eos, qui in templo volunt exhibere ſua obſequia Deo, ante preces non ligare ſed colligere ſeſe totos, vt attentè ſuo fungantur officio, & non defluant animæ facultates.

Innocentius VIII. ex Ciaconio de viris Pontificum, alludendo ſuum ad nomen, aptè ſuas voluit eſſe voces, eas quæ proſtant apud regium prophetam: *Ego in innocentia mea ingreſſus ſum.* Qui namque ſacras ædes ingreditur, ſi acceptus eſſe cupit Deo, illibata debet inſtrui puritate.

Pſal. 25.

Hac ſupellectile ſacra Dauid ornatus erat quando ſuo pſaltæ munere fungebatur; *Pes* (inquit) *meus ſtetit in directo, in Eccleſiis benedicam te, Domine.* Pro, *ſtetit in directo*, Septuaginta legunt *εὐθύτητι*, *in rectitudine.* Cui verſioni Auguſtinus hæret; nempe decet eos, qui ad Deum accedunt, eſſe puros, & à peccatis animo defœcato.

Ibidem. Oratio fieri debet in ſtatu gratiæ.

Ex SS. Patribus. Orationis vis in quo ſita ſit. *Pſal. 9.*

Gregorius Nazianzenus eò vergit orat. 29. quando monet, *καθαρθεὶς ἑαυτὸν πρῶτον*, *purgare primò decet ſeipſum*: deinde, *καθαρῷ προσομιλεῖν*, *cius qui purus eſt frui colloquio*; quod non eſt in magna vocum aut verborum contextura ſitum; nempe Deus in oratione præfert ori, cordis anheli ad ſuperna, vota, ſicut ait Pſaltes: *Deſiderium* (inquit) *pauperum exaudiuit Dominus.* Gregor. lib. 2. Moral. cap. 6. *Animorum clamor magnus, magnum deſiderium eſt.*

Orationis iaculatoriæ virtus.

Ita breuis oratio Sancti Malachiæ ſibi arctè Deum deuinxit, qui multiloquio phalerato precum extrauagantis oris & animi diſperſi minimè delectatur. Bernardus in vita Malachiæ compendiosè refert ſchema precum eius: *Raptim* (inquit) *quodammodo, & veluti iaculum emittebat orationem.*

Tertullianus item lib. de oratione cap. 1. Religionis Chriſtianæ dicit arcanum eſſe breues orationes, neque minus eſſe piam Eccleſiam, *ſi non agmine verborum* ſtiper ore diducto preces, quas in multiloquio Gentes olim ſtolidè collocarunt.

Oratio quaſi oris ratio.

Vtut ſit de oratione breui, vel prolixa, totus eius cardo penes attentionem eſt; ſiquidem ab attentione nomen eius dicitur effluere: Oratio namque quaſi oris oratio nuncupatur. Vnde ſua virtute cadit oratio, quando ſine ratione, ſiue (quod perinde ſonat) orat homo ſibi neque Deo attendens, vtpote fundens ore preces, animo diſſipato rebus aliis occupato.

Oratio facta animo diſtracto cedit ad orantis confuſionem. *Ierem. 48.*

Hoc perſtringit inane genus precum Gregorius lib. 8. Moral. cap. 3. *In ipſo* (inquit) *aſcenſu ſuæ orationis, dum eleuari ab infimis nititur, infimorum phantaſmate reuerberatur.* Et in librum 1. Reg. *Inde* (inquit) *mens confunditur, vnde ſurgere à confuſione nitebatur.* Ieremias æterno ferit maledicto preces ſic fundentem: *Maledictus* (inquit) *qui facit opus Dei negligenter.*

Ex Historia. Templo quâ reuerentia ſe ſiſterent Iudæi.

In populo Hebræo typum ſeu exemplũ Chriſtianus habet reuerentiæ ſingularis, cõſecratis domibus exhibendæ. Ex Procopio in lib. 3. Reg. c. 6. Quando graui vrgeatur malo, Dei templo tribus Iudæorũ ſe ſiſtebant, horrore quodam perculſi, & ſoluti in fletus, ore ſolo affixo, populi tremuli procumbebant. Non illic erat corpus Chriſti, adorandum pignus ſalutis noſtræ. Non proſtabant ibi venerandæ thecæ, quibus vt tumulis conduntur reliquiæ Sanctorum. Plura demum argumenta nobis quàm Iudæis ſuppetunt ad religioſam obſeruantiam impensè ſacris ædibus exhibendam.

Ex SS. Patribus. Eleemoſyna eſt oleum.

Vltimum tandem quod Patriarcha Iacob egit eo in loco, quem credidit eſſe domum Dei, & portam cœli, eſt olei effuſio, quæ eleemoſynam ſignificat. Ex Chryſologo ſerm. 8. *Quod oleum lucernæ eſt, hoc ieiunio pietas: ſicut lucernæ lumen olei pinguedo ſuccendit, & moderato paſtu facit illud ad totius noctis ſolatium perlucere; ſic pietas facit ſplendere ieiunium.*

Ad ianuas Eccleſiarum, pauperum turba iacet, vt eleemoſynam accipiendo piis ab hominibus, in templo Deus eam reſtituat cum fœnore. Et credo, preces irritas eſſe viri, qui pauperis audire preces noluit. Vt contra reor eſſe fœtas gratiis orationes eius, qui erogata ſtipe larga manu, ſe ab egenis patitur exorari.

Luc. 6.

Ecce fœdus à Deo initum cum homine Chriſtiano, bona ſua in pauperes eroganti: *Date, & dabitur vobis: menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſuperfluentem dabunt in ſinum veſtrum. Eadem quippe menſurâ, qua menſi fueritis, remetietur vobis.*

A Chriſto petis eleemoſynam in templo, preces fundens, & deforis in mendico petit Chriſtus idem, vt ſuccurras, opem ei præſtando tuis facilèſ

Non rapiet eas quiſquam de manu mea.

Quia tentabant Phariſæi & Scribæ ſuam in perfidiam diſcipulos Chriſti inducere, denigrando famam eius, & indecoras ei inurendo notas, vt ita plebem etiam auerterent à cultu eius, conuitiis adiiciendo minas; Chriſtus inſinuauit eis, caſſa fore illorum omnia conamina: quippe ſalus æterna ouium Chriſti, cùm ſit fixa & rata, gratis & incaſſum quiſpiam conatur oues illas aliò deducere, cùm paſtor ille bonus eis ſemper inuigilet, arcendo procul lupos ab ouili, & indefeſsâ curâ bono gregis impigrè conſulendo. Chryſoſtomus homil. 60. in Ioan. ſic diſcurrit: *Cùm omnia tentarent Iudæi inſidiando, extra Synagogam faciendo; dicit, omnia fruſtra tentari, cùm in Patris ſui manibus oues ſint.* Hæc ille.

VIII. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus eſt.

Ex variis Lingvis. Syriaca. Græca.

Verſio hæc Latina locum iſtum ſubobſcurum facit, & ſuſpectum; præſertim quia Patres Græci omnes hærent textui Syriaco, & Græco, cuius hic eſt ſenſus. Pater enim meus, qui dedit mihi, maior omnibus eſt. דיהב לי מן כל רב אבי גיר. *Aui gher dejabeu men cul rab.* Textus Græcus ita ſonat. ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί. Verſio Syra vocem adiecit vnam, ſcilicet, *enim.* Nam גיר *gher* apud Syros periode ſonat, ac Latinis enim. Et hæc particula appoſitè connectit iſtum verſiculum textui præcedenti. Vnde patet, Chriſtum dicere voluiſſe, ſuas oues ſic fore tutas, vt nulla virtus eas poſſit rapere ab ouili; quia eſtò totus infernus conſpiret in prædeſtinatos, Pater æternus, ſub cuius cura degunt & paſcuntur, non inferno ſolùm præualet, ſed etiam eſt omni quolibet ente maior, & fortior. Vnde tutò debent oues illæ viuere protectæ curis Patris huius, & Domini præpotentis.

Quamuis linguæ primitiuæ, Syra ſcilicet & Græca, voces Chriſti non exprimant vt Latina; nolo tamen verſioni noſtræ labem hanc affricare, parum vt fidelem eſſe dicam in propoſito argumento. Nam cùm ex Concilio Tridentino, toti Eccleſiæ fuerit hæc tranſlatio Latina data velut canonica & ſincera, volo illi inſiſtere, ſequutus ita Patrum ſanctiorum ingenium, in quibus Hilarius, Ambroſius, & Auguſtinus præfatis Latinis vocibus adhæſerunt. Erit ergo, meo iudicio, ſenſus iſte vocum illarum. Chriſtus fortè videns ſtupere plebem & Scribas ob præclara bona, quæ dicebat manere ſuas oues, ait: Eſſe quidem mira quæ dixerat de vita æterna præparata gregi ſuo; illa tamen non eſſe comparanda bono, quod à Patre habebat, quod reuera maius eſt gratiis omnibus, quæ beatis fuerunt ouibus impertitæ. Quale verò bonum ſit illud, ſi quæras, ego duplex eſſe dico. Primum increatum, vt eſt filiatio æterna; aliud creatum, vt eſt gratia, quæ tanta fuit in Chriſto, quanta poteſt eſſe maxima. Neceſſe fuit, Chriſtum ab ouibus ſic laudatis tranſire ad paſtoris ſingulare decus & gloriam, vt expreſſa ſua dignitate, plebem alliceret ad ouile ſuum, vbi oues conſcriptæ nihil habebant quod timerent, cùm Deus ipſe bona illis omnia prouideret.

Ex SS. Patribus. Chriſtus quidnam acceperit à Patre.

In hoc controuerſo loco libet conſulere Auguſtinum, qui tractatu 48. in Ioannem prælibatæ meæ ſententiæ ſic ſubſcribit: *Pater meus quod dedit mihi, maius eſt omnibus. Quid dedit filio pater maius omnibus, niſi vt ipſe ille eſſet vnigenitus filius? Quid eſt ergo, quod dedit? Iam erat, cui daret, an gignendo dedit? Nam ſi erat, cui daret vt filius eſſet? Aliquando erat, & filius non erat? Abſit vt aliquando Dominus Chriſtus fuerit, & filius non fuerit. De nobis hoc dici poteſt: aliquando filij hominum eramus, filij Dei non eramus. Nos enim filios Dei gratia fecit, illum natura: Non creſcendo, ſed naſcendo æqualis eſt, qui ſemper eſt natus de patre filius, de Deo Deus, de æterno coæternus. Pater autem non de filio Deus, filius de patre Deus. Ideo Pater filio gignendo dedit vt Deus eſſet, gignendo dedit vt ſibi coæternus eſſet, gignendo dedit vt æqualis eſſet: hoc eſt, quod maius eſt omnibus, quomodo vita filius, & habens vitam filius, quod habet hoc eſt. Tu aliud es, aliud habes; verbi gratiâ, habes ſapientiam, nunquid es ipſa ſapientia? Denique quia non es tu ipſe quod habes; ſi amiſeris quod habes, reddis vt non habeas; & aliquando reſumis, aliquando amittis. Non ſic eſt Deus, Dei filius; non ſic eſt Verbum Patris, non ſic eſt Verbum, quod non ſonando tranſit, ſed naſcendo manet. Sic habet ſapientiam, vt ſit ipſe ſapientia, faciatque ſapientes: ſic habet vitam, vt ſit ipſe vita, faciatque viuentes: hoc eſt quod maius eſt omnibus. Attendit Ioannes ipſe Euangeliſta cœlum & terram, volens dicere de filio Dei, attendit, & tranſcendit. Sicut aquila nubes, ſic ſua mente creaturam, tranſcendit magna omnia, peruenit ad illud, quod maius eſt omnibus, & dixit: In principio erat Verbum. Sed quia ille, cuius eſt Verbum, non eſt de Verbo, Verbum autem de illo eſt, cuius eſt Verbum; ideo ait: Quod dedit mihi Pater, maius eſt omnibus, id eſt, vt ſim Verbum eius, vt ſim vnigenitus filius eius, vt ſim ſplendor lucis eius, maius eſt omnibus.* Hactenus ille, locum iſtum inoffenſo pede decurrens inuium Græcis, qui prætulere ſuam lectionem verſioni noſtræ, tati illam plurium difficultatum ſalebris inhorrere.

Nemo poteſt rapere de manu Patris mei.

Textus iſte duos patitur ſenſus, & id iuxta duas lectiones antea deſignatas. Si ſtemus tranſlationi Syræ & Græcæ, voces iſtæ notant irritos fore niſus omnes eorum, qui aliquid tentabunt contra gregem Chriſti. Et hic profectò verus eſt & germanus ſenſus, quem Syriacæ & Græcæ voces iure ſibi vendicant. At verſio Latina ſecus non de poteſtate Patris agit tutante gregem Chriſti; ſed ſubobſcurè notat, eſſe Patris & Filij eandem numero poteſtatem. Etenim opera ad extra toti Trinitati ſunt communia. Rurſus vſitato loquendi modo, manus poteſtatem aut opus aliquod ſignificat. Et proinde loci iſtius eſt ſenſus hic à Chriſto intentus: Oues meæ tectæ manu mea, quæ eſt quoque manus Patris, ſecurè degunt in caulis meis, vnde

lupi

lupi infernales (quales eſtis vos, ô Scribæ & Phariſæi) fruſtra ſuos exeruut dentes in perniciem atque ſtragem ouium, quæ diuina manu vindice proteguntur.

Auguſtinus in tractatu prælibato fusè locum iſtum diſcutit hoc contextu: *Quid eſt hoc, Nemo rapit de manu mea, & nemo rapit de manu Patris mei? Vtrum vna manus Patris & Filij, an fortè ipſe Filius eſt manus Patris ſui? Si manum intelligamus poteſtatem, vna eſt Patris & Filij poteſtas, quia vna eſt diuinitas: ſi autem manum intelligamus, ſicut dictum eſt per prophetam Iſaiam cap. 53. Et brachium Domini cui reuelatum eſt? manus Patris ipſe eſt Filius. Quod non ita dictum eſt, tanquam Deus habeat humanam formam, & quaſi corporis membra; ſed quòd per ipſum facta ſunt omnia. Nam ſolent homines dicere, manus ſuas eſſe alios homines, per quos faciunt quod volunt. Aliquando & ipſum opus hominis, manus hominis dicitur, quod fit per manum; ſicut dicitur quiſque agnoſcere manum ſuam, cùm id quod ſcripſit agnoſcit. Cùm ergo multis modis etiam hominis dicatur manus, qui propriè manum habet in ſui corporis membris; quantò magis non vno modo intelligendum eſt, cùm legitur manus Dei, cui forma corporis nulla eſt? Ac per hoc melius hoc loco manum Patris & Filij intelligimus poteſtatem Patris & Filij: ne fortè cùm hic manum Patris ipſum Filium dictum acceperimus, incipiat carnalis cogitatio etiam ipſius Filij quærere filium, quem ſimiliter credat Christi manum. Ergo nemo rapit de manu Patris mei: hoc eſt, nemo rapit mihi.* Hactenus Auguſtinus.

Manus quid ſignificet.

Subodoror item in hac Chriſti loquela prudens conſilium. Etenim ille, ſuis æmulis ne fortè daret anſam ſuſpicandi ſe indulgere vanæ gloriæ, attribuendo ſibi vni tutelam omnem ouium, quas tot & tantis extulit encomiis, dixit, ſe à Patre habere totam illam vim ſeu poteſtatem, ouile ſuum ab hoſte ſiue à fera peſſima protegendi.

IX. Ego & Pater vnum ſumus.

Iudæi priùs enixè petunt à Chriſto, palàm vt exponat, Chriſtus eſſet necne, ne dubiis eorum tentata fides poſtea vacillaret. Ille votis eorum non ſatisfecit modò, verùm plura fatus, quàm optarent hi ſcioli & nugaces, de diuinitate ſua clara ſatis & liquida protulit argumenta. Namque dicens, ſe & Patrem vnum eſſe, nihil aliud voluit inſinuare niſi ſe conſubſtantialem eſſe Patri, vt ex hoc contextu probauit Eccleſia ſancta, notans & damnans Arianos, qui negabant vnam eſſe Patris & Filij ſubſtantiam, ita ſuis blaſphemiis dignitatem Filij decurtantes. Quia Auguſtinus olim fuit veritatis huius propugnator acer, eum audire libet hoc dogma procul amotis ambagibus omnibus explicantem. Sic ille ſerm. 51. De verbis Domini: *Prædicamus vobis Chriſtum Dei Patris vnicum. Quare vnicum? Quia cuius eſt vnicus, multos filios habet gratiâ. Cæteri ergo omnes ſancti filij Dei ſunt gratiâ, ſolus ille naturâ. Qui gratiâ filij ſunt, non ſunt quod Pater. Denique nullus ſanctorum auſus eſt dicere quod ille vnicus ait: Ego & Pater vnum ſumus. Nunquid non pater eſt & noſter; ſi non eſt Pater noſter, quomodo dicimus orantes: Pater noſter, qui es in cœlis? Sed nos filij ſumus, quos voluntate ſua filios fecit, non ex natura ſua filios genuit. Genuit quidem & nos; ſed quomodo dicitur, adoptatos ab adoptante generatos, beneficio, non natura. Denique & hoc dicti ſumus Epheſiorum primo: Vocauit nos Deus in adoptionem filiorum. Homines adoptati ſumus. Ille dicitur vnigenitus, quia hoc eſt quod Pater, nos autem homines ſumus. Deus eſt pater. Quia ergo ille hoc eſt quod Pater; dixit, & verum dixit: Ego & Pater vnum ſumus. Quid eſt: Vnum ſumus? Vnius ſubſtantiæ ſumus. Quid eſt vnius ſubſtantiæ? Similitudines adhibeam vt quod minus intelligitur, exemplo clareſcat. Vtputa, aurum eſt Deus, aurum & filius eius. Qui dicit: Non eſt ipſius ſubſtantiæ Filius, cuius eſt Pater, quid aliud dicit, niſi, aurum eſt Pater, argentum Filius eſt? Si aurum eſt Pater, argentum eſt Filius, degenerauit à Patre vnicus filius. Homo hominem generat. Cuius ſubſtantiæ eſt homo qui generat, ipſius ſubſtantiæ eſt filius qui generatur.* Hæc ille, cuius æuo ſuum lethale virus orbe toto ſparſit hæreſis Ariana. Error ille fuit iniurius Chriſto. Nam negabat eum eſſe Patri conſubſtantialem ſecundùm diuinitatem: quaſi verò Patri eſſet inglorium, filium habere ſibi coæternum, & eiuſdem ſubſtantiæ. Quia pernicioſa lues multas orbis oras infecerat, Auguſtinus ſermone prælibato fidem aſtruere conatur huius inclytæ veritatis.

Filij & Patris vna ſubſtantia.

Filij Dei adoptioni quinam ſint.

Sic ille: *Si Filius non eſt eiuſdem ſubſtantiæ, hoc dicis, aurum & argentum. Ergo quia hoc dicis, aurum, & argentum, tale eſt quod dicis, quale ſi homo generaret equum. Alterius enim eſt ſubſtantiæ homo, alterius equus. Si ergo alterius ſubſtantiæ eſt Filius quam Pater, monſtrum generauit Pater. Vt autem non ſit monſtrum, hoc eſt qui natus eſt, quod eſt ipſe qui genuit, id eſt, homo & homo, equus & equus. Creaturis ſuis dedit Deus, vt hoc quod ſunt generent, & putas quia hoc ſibi non potuit ſeruare qui eſt ante ſæcula, qui non habet initium temporis, vt qui generaret filium, non hoc quod ipſe eſt generaret, ſed degenerem? Audi, quanta blaſphemia ſit dicere, vnicum filium Dei eſſe alterius ſubſtantiæ. Prorſus ſi ita eſt, degener eſt. Si dicas alicui, degener, quanta iniuria eſt? Et quomodo dicitur filius hominis degener? Vtputa, pater eius fortis eſt, ille timidus, & ignauus. Quicunque illum viderit, & vult corripere attendens patrem eius virum fortem, quid ei dicit? Vade degener. Quid eſt degener? Fortis vir fuit pater tuus, & tu timore contremiſcis. Ille, cui hoc dicitur, vitio degener eſt, naturâ par eſt. Quid eſt, naturâ par eſt? Homo eſt, quod eſt & pater ipſius. Sed ille fortis, iſte ignauus; tamen homo, & homo. Vitio ergo degener eſt, non naturâ. Tu quando dicis, vnicum filium, vnum Patris Filium degenerem eſſe, non aliud dicis, niſi quia non hoc eſt, quod Pater; & iam non natus degener factus eſt, dicis, ſed generatus eſt.* Hæc ille, ſua induſtria & armis validis infringendo robur & vim arietis, quem Ariani intorquebant in arcem fidei. Namque rati ſe ſingulare Deo obſequium præſtare, Patrem dicentes eſſe ſuo Filio maiorem, proteruè ſuum hoc delirium ſtabilire niſi, argumenta viſa viris etiam doctis arguta ſatis & valida congeſſerunt. Tantúmque ſuis fecere fucis & dæmonum præſtigiis Ariani, vt effuſo ſuo hoc veneno totum

Filius quomodo ſit conſubſtantialis Patri.

Filij non eſt Patri con-

orbem

ſubſtantiali-tas iniuria. vrbem infecerint, non Imperatores tantùm, vt Conſtantium, Valentem, & alios; ſed etiam Prælatos, vt Hoſium Legatum à latere Summi Pontificis, aliaque prima Eccleſiæ capita dementantes. Ne ergo malum illud gliſceret, Auguſtinus eruditè totam hanc diſcuſſit controuerſiam, doctè probans, nullam omnino Patri iniuriam fieri, quando dicitur vna eſſe eius & Filij ſubſtantia, prout clarè ſonant vſurpatæ voces iſtæ à Chriſto: *Ego & Pater vnum ſumus.*

Itaque rurſus audiendus Auguſtinus ita fatus eo in ſermone, cuius aliqua delibaui: *Æquare* (inquit) *volo Patri Filium, nunquid extraneum? Gaudet Pater, quando ſibi æquo Filium vnicum. Gaudet, quia non inuidet. Et Deus qui Filio vnico non inuidet, ideo quod ipſe hunc generauit. Tu & Filio ipſi facis iniuriam, & ipſi Patri, in cuius honorem vis contumeliam facere Filio. Certè enim ideo dicis, non eſſe eiuſdem ſubſtantiæ Filium, ne iniuriam facias Patri ipſius. Ego tibi citò oſtendo, quam iniuriam facis ambobus. Quomodo? Si dicam alicuius filio: degener, non es ſimilis patri tuo: degener, non hoc es quod pater. Audit illud filius, & iraſcitur, & dicit: Ergo degener natus ſum? Audit illud pater, & plus iraſcitur. Iratus autem quid dicit? Ergo ego filium degenerem generaui? Ergo ſi aliud ſum, & aliud generaui, monſtrum generaui. Quid eſt quia cùm vis vni deferre, per alterius iniuriam, ambobus? Filium offendis, ſed Patrem non propitiabis. Cùm de Filij contumelia honoras Patrem, & Filium offendis & Patrem. A quo fugis, ad quem confugis? Nunquid iraſcente tibi Patre, fugis ad Filium? Quid tibi dicit? Ad quem fugis quem degenerem feciſti? Nunquid offenſo Filio curris ad Patrem? Dicit & ipſe tibi: Ad quem fugis, quem degenerem genuiſſe dixiſti?* Hactenus ille, fusè locum illum expendens. Primò, quia captu difficilis eſt. Secundò, quia Catholicis faceſſebant negotium Ariani negantes eſſe Patri coæqualem & conſubſtantialem Filium, multoſque ſuum in errorem inducebant, Patris dignitatem cum magna iactura & diſpendio Filij propugnantes.

X. Suſtulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum.

Iudæi liquidiùs Arianis intellexere verum ſenſum verborum Chriſti. Etenim Ariani credidere, voces illas Chriſti, *Ego & Pater vnum*
Hæreticorũ hypocriſis. *ſumus*, idem prorſus ſignificare ac Ego & Pater vnum ſumus amore, & conſenſu, vtpote concordes, in quo ſenſu dicti fuere primi Chriſtiani cor vnum, & anima vna. Sed illa gratis & perperam efficta fuit expoſitio, vtque talis & ſpuria condemnata fuit in multis Cõciliis, etiam Ario reclamante. Gens Iudæa, licèt æmula Chriſti, conſcia illum ſe facere conſubſtantialem Patri, ſincerè voces illas accepit vt ſonabant Vnde rata voces illas eſſe Deo iniurias, voluit Deo illatam contumeliam vlciſci, immiſſis lapidibus in Chriſtum, quem ſicut hominem blaſphemum eſt conata diris impiè deuouere. Etenim blaſphemorum pœna fuit, nullo alio ſupplicio plecti, quàm lapidibus obrui. Sed eſtò zelum iuſtitiæ prætenderint hi Iudæi; attamen excitata fuit illa tota tragœdia à furore magis, quàm à zelo Dei gloriæ; & illorum conuerſio ad lapides concinnè notat eorum duritiem, quam Chriſtus non potuit emollire ſuis ſignis, & portentis, neque miris aliis pluribus argumentis. Pectoribus his ſaxeis ingemuit Auguſtinus ita fatus tract. 48. in Ioannem: *More ſuo duri, ad lapides cucurrerunt, vt lapidarent eum.* Sunt & ſacrilegis his Iudæis concolores hæretici: quippe ſuam in perniciem conuertentes ea, quæ in Euangelio Chriſtus ait, texunt argumenta, quibus vt ſaxis impetant Chriſtum. Eſſe talem omnium hæreticorum indolem, affirmat Hilarius lib. 7. de Trinitate: *Nunc* (inquit) *hæreticorum furor, iam Dominum in cælis ſedentem pari infidelitate dictis non obedientes, odium impietatis exercent, verborum lapides ingerunt; & ſi poſſent, eum de throno ſuo in crucem detraherent.*

XI. Reſpondit eis IESVS: multa bona opera oſtendi vobis ex patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis. Filij Dei diuinitas vnde comprobata.

Lapidatio illa ſuum non ſortita fuit effectum, quia ille mori tunc nolebat. Sed tantùm abeſt, vt Iudæi Chriſto metum incuſſerint, & eum adegerint ad canendum palinodiam, tetractando voces, quæ ſignificabant illum eſſe Patri conſubſtantialem; quinimò priùs dicta voluit eſſe rata & fixa, noua proferens argumenta, quorum præcipua fuere petita bonis ab operibus eius, quæ ex Patre vocat. Cùm namque totum quod eſt filius cenſeatur eſſe patris, Chriſtus iure Patris eſſe bona ſua opera prædicauit. Rurſus eum credo bona vocaſſe ſua opera, quia multis erant benefica, & præſertim ægris, quos ab omnibus vſquequaque malis medicus hic peritus ſubitò vindicabat. Et quia perpetrata bona hæc opera conciliauerant illi Iudæorum inuidiam, ille rerum omnium inſpector ait, illos agi liuore magis quàm zelo Dei gloriæ, quam aſtutè viri illi peſſimi prætexebant. Sed eſtò necem ei conſciſcerent Iudæi; ille tamen non indignatus eis ſuccenſuit, ſed qua potuit ratione niſus eſt obductas eorum mentibus tenebras detergere, illis vt decebat rationibus congruis illucendo.

XII. Reſponderunt ei Iudæi: de bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia, & quia tu homo cum ſis, facis teipſum Deum. Inuidiæ effectus.

Vt imbecilles oculi ferre lucem nequeunt; ſic inuidus, quaſi inuitus videns, æquo nequit animo ſuſtinere lumen gloriæ, quæ affulget ei, quem proſequitur odio. Scribæ ſuo exemplo probant hoc effatum. Cùm namque malè audiret Chriſtus apud eos, inuidentes ei ob præclara ipſius opera, tentauit fruſtra lucem fidei illis præferre, docens ea, quæ poſſunt conciliare fidem animis beneuolis: quicquid enim ſalutare ſuis æmulis diceret Chriſtus, illi perculſi inuidiæ œſtro, velut impium & blaſphemum animo veritatis refuga ſuggillabant.

XIII. Reſpondit eis IESVS: nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi dij eſtis? Scripturæ Sacræ diuiſio.

Quia penes Scribas & Phariſæos Scripturæ Sacræ clauis erat (quippe ſuper cathedrã Moyſis ſedebant)

ſedebant) Chriſtus eos erudire volens, vtitur oraculis, quæ Doctores illos non latebant. Laudatus à Chriſto locus, & Pſalmi octogeſimi primi verſiculus, & ſic Pſalmorum librum, in materia hac ſubiecta, legis nomine nuncupauit. Dixit: *In lege veſtra*; quia Scriptura ſacra data eſt Iudæis, vt ſelecto Dei populo, & quia plerique ritus ſcripti in Moſaica lege ſolos Gente Iudæa ſatos homines obſtringebant. Aliquando tota ſacra Scriptura legis vocabulo deſignatur; aliàs verò duas in partes diuiditur, ſcilicet in Moyſem, & Prophetas. Poſtrema demum diuiſione, liber Pſalmorum tertiam partem Sccripturæ ſacræ ſibi vendicat, & tantum pondus habet, quantum Scripturæ cæteræ prælibatæ. Auguſtinus Chriſti auctoritate probat, Scripturas ſacras ſic diſpeſci, & id tract. 48. in Ioannem: *Deus* (inquit) *dicit per Prophetam in Pſalmo hominibus: Ego dixi, dij eſtis: & legem appellauit Dominus generaliter illas omnes Scripturas, quamuis alibi ſpecialiter dicat legem, à Prophetis eam diſtinguens, ſicuti eſt: Lex, & Propheta vſque ad Ioannem: &, In his duobus præceptis tota lex pendet, & Prophetæ. Aliquando autem in tria diſtribuit eaſdem Scripturas, vbi ait: Oportebat impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Lege, & Prophetis, & Pſalmis de me. Nunc verò Pſalmos etiam legis nomine nuncupauit, vbi ſcriptum eſt: Ego dixi, dij eſtis.* Hactenus Auguſt.

Chriſtus quibuſnam argumentis ſuam diuinitatem aſtruxerit.

Quia Iudæi hodie Chriſtum inſimulauere grauis blaſphemiæ, quia cùm homo eſſet, faciebat ſe Deum; ille ſuam vt diuinitatem aſtrueret, adſciuit ea omnia argumenta, quibus animos inflectere poterat ad credendum. Signis enim & prodigiis vſquequaque clarus emicuit. Conduxit & Prophetas, vt teſtes indubios, & aſſertores eius diuinitatis, quam Iudæi nequiter impugnabant.

XIV. Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui Scriptura.

Scriptura ſacra verax eſt, vtpote innixa primæ veritati, ac proinde nemo poteſt in dubium renocare ſacra eius oracula. At in Scriptura dij vocantur ij, quos aliquando Deus alloquutus eſt, vt Exodi ſeptimo: *Dixit Dominus ad Moyſem: Ecce conſtitui te Deum Pharaonis.* Nullus ergo debet carpere quod ſacro illo codice comprobatur.

XV. Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum, vos dicitis, quia blaſphemas; quia dixi: Filius Dei ſum.

Ex Lingvis. Syriaca. Hebræa. Sanctificare quid ſignificet.

Textus Syriacus vſurpat hîc vocem קדשה *kaſdeſche*. Vox hæc Syra ſuam ab Hebræa lingua petit radicem קדש *kadaſch*. Hoc autem verbum duo ſignificat, ſcilicet deſtinare, & ſanctificare. Vnde poteſt ita locus hic Latinè reddi: Quem Pater ab æterno deſtinauit hominum Redemptorem, & eo intento miſit in mundum, vos blaſphemum dicitis, quia nuncupauit ſe filium Dei. Videtur eo modo legi poſſe ille locus Ieremiæ 1. cap. *Priuſquàm te formarem in vtero, noui te, & antequam exires de vulua, ſanctificaui te, & Prophetam in Gentibus dedi te.* Id eſt, ego te deſtinaui ad ſingulare meum obſequium ante tuum exortum. Vergit eò etiam textus iſte Vatis eiuſdem, ſcilicet Ieremiæ cap. 12. *Sanctifica eos in die occiſionis, congrega eos quaſi gregem ad victimam.* Id eſt, deſtina eos ad occiſionem.

Eſtò queat ſic exponi textus iſte; credo tamen, nos potiùs ſtare debere voci Latinæ, *Sanctificauit*, quia etiam dictio Græca ſonat idem. Nam ἡγίασε non ſignificat, *deſtinauit*; ſed, *ſanctificauit*. Nec verbum ἁγιάζω ſicut Hebræum קדש *kadaſch* æquiuocum eſt; ſed duntaxat ſignificat *ſanctifico*. Ideoque reor, Chriſtum alluſiſſe ſuam ad æternam generationem, qua Pater communicauit ei ſuam ſanctitatem ſeu eſſentiam. Quod namque demum ſubiecit, *Et miſit in mundum*, apprimè fauet iſti ſententiæ. Nempe dicens ſe miſſum fuiſſe in mundum, oſtendit alibi ſe genitum quàm in mundo, vnde ſati fuere viri illi omnes, quos Scriptura Sacra vocat deos, eò quòd aliquádo Deus ſit dignatus eos colloquio ſuo, vt in Moyſe ſuprà oſtendi, qui facie coruſca fuit, ob familiare Dei conſortium, & vocatus eſt ab ipſo Deo, Deus Pharaonis. Inde liquet, fuiſſe tale argumentum à minori ad maius hoc tenore: Si ex Scriptura licet eos nuncupare Deos, qui in hoc mundo nati ſunt, & ſortiti indolem hominum; potiori ratione debet ſic vocari ille, qui ab æterno fuit genitus eiuſdem naturæ, cuius eſt ipſe Deus Pater. Collimauit eò Auguſtinus, ita verum referans intentum Chriſti tract. 48. in Ioannem:

Ex SS. Patribvs. Filius Dei quomodo à Patre fuit ſanctificatus.

Si ſermo Dei factus eſt ad homines, vt dicerentur dij; ipſum Verbum Dei, quod eſt apud Deum, quomodo non eſt Deus? Si per ſermonem Dei fiunt homines dij, ſi participando fiunt dij; vnde participant non eſt Deus? Si calefacti quodammodo igne ſalutari dij efficiuntur; vnde calefiunt non eſt Deus? Si lumine illuminata dij ſunt, lumen quod illuminat non eſt Deus? Accedis ad lumen, & illuminaris, & inter filios Dei numeraris: ſi recedis à lumine, obſcuraris, & in tenebris computaris. Illud tamen lumen nec accedit ad ſe, quia non recedit à ſe. Si ergo vos deos facit ſermo Dei; quomodo non eſt Deus Verbum Dei? Pater ergo ſanctificauit Filium ſuum, & miſit in mundum. Fortè aliquis dicet: Si Pater eum ſanctificauit, ergo aliquando non erat ſanctus? Si ſanctificauit, quomodo genuit: vt enim ſanctus eſſet, gignendo ei dedit, quia ſanctum eum genuit. Nam ſi quod ſanctificatur, antè non erat ſanctum; quomodo dicimus Deo Patri: Sanctificetur nomen tuum. Hactenus Auguſt.

XVI. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

Iudæi etiam inuiti cognouere Dei filium eſſe Chriſtum.

Chriſtus Iudæos incitans, & inculcare volens altè fidem ſuæ diuinitatis, ad propriæ conſcientiæ dictamen eos remittit. Edita namque mira prodigia à Chriſto, Deum illum eſſe liquidò prædicabant. Et eamobrem ille ſuæ diuinitatis controuerſe fidem voluit eſſe penes eorum conſcientiam, à qua cognoſcebat eos ad aſcenſum veritatis huius validè perurgeri. Si namque Dei filius omnium præſcius, non vidiſſet eos artè cogi ad credendum ipſum eſſe

Deum, propter ea quæ fecerat, cuncta ſupra vires hominum, non hortatus eos eſſet ad impugnandum diuinitatem, quam edita tot ſtupenda opera commendabant.

XVII. Si autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis, & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre.

Adeò tersè locum iſtum expoſuit Auguſtinus, vt eius comparatione, vile fore credam quicquid ego meo è penu promere tentabo. Ne ergo vitrum adiiciam eius margarito, mihi ſilentium impono; ſua vt ille prodat oracula ex tractatu 48. in Ioannem. Sic ille: *Non ſic dicit Filius: In me eſt Pater, & ego in illo, quomodo poſſunt homines dicere. Si enim benè cogitemus, in Deo ſumus, & ſi benè viuamus, Deus in nobis eſt. Fideles participantes eius gratiam, illuminati ab ipſo, in illo ſumus, & ipſe in nobis. Sed non ſic vnigenitus filius; ille in Patre, & Pater in illo, tanquam æqualis in eo, cui eſt æqualis. Denique nos aliquando poſſumus dicere: In Deo ſumus, & Deus in nobis: Ego & Deus vnum ſumus, nunquid poſſumus dicere? In Deo es, quia Deus continet te; Deus eſt in te, quia templum Dei factus es: ſed nunquid quia in Deo es, & Deus eſt in te, potes dicere: Qui me videt, Deum videt; quomodo vnigenitus dixit: Qui me videt, videt & Patrem. Et ego & Pater vnum ſumus? Agnoſce proprium Domini, & munus ſerui: proprium Domini eſt æqualitas Patris, munus ſerui eſt participatio Saluatoris. Quærebant eum apprehendere.* Hactenus ille, deflens impiam cataſtrophen colloquij Chriſti cum Iudæis, qui nihil obſtante fide, quam de ipſo Dei filio conceperant, ſe accinxere, necem vt illi nequiter intentarent. Namque malè ſonat illud quod Ioannes ait dicens, Iudæos voluiſſe Ieſum apprehendere. Quippe talis apprehenſio vergebat in dedecus & perniciem Chriſti, quamuis Auguſtinus eis apprehenſionem optet ad ſalutem animæ meliorem: *Vtinam* (inquit) *apprehenderent, ſed credendo, & intelligendo; non ſæuiendo, & occidendo. Nam modò quando talia loquor; infirmus fortia, paruus magna, fragilis ſolida, & vos tanquam ex eadem maſſa, vnde ſum & ego ipſe, qui vobis loquor, ſimul omnes apprehendere volumus Chriſtum. Quid eſt apprehendere? Intellexiſti, apprehendiſti; ſed non ſic Iudæi: tu apprehendiſti vt habeas; illi apprehendere volebant, vt non haberent: & quia ſic volebant eum apprehendere, quid eis fecit? Exijt de manibus eorum. Non eum apprehenderunt, quia manus fidei non habuerunt. Verbum caro factum eſt, ſed non erat verbo magnum, eripere carnem ſuam de manibus carnis. Mente Verbum apprehendere, hoc eſt Chriſtum rectè apprehendere.* Hactenus Auguſtinus.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM, Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis quibuſque concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Ambulabat Ieſus in templo.

HVIVS homiliæ intentum eſt, conciliare ſacris ædibus reuerentiam, quam his deferre nequam & impij dedignantur.

Dicam primò rationes, quæ obſtringunt homines ad reuerentiam, quando Dei templis ſe ſiſtunt; adiiciam gratias, quas ibi dignis eo influxu Dominus impertitur.

Dicam ſecundò crimen quod incurrunt homines iniurij templis, & flagella quibus à Chriſto ſuæ iniuriæ vindice caſtigantur.

Qua pietate debet homo ſe gerere in templis Domino conſecratis.

In hæc verba:

Ambulabat Ieſus in templo.

SECTIO PRIMA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribvs, vtroqve Ivre, Historia, Symbolis, et Medicina.

Templis ineſſe decus quoddam à præſentia Dei conciliante ſibi honorem præcipuum, eſt ratio infirma; quaſi verò Deus Eccleſiæ ſeptis vt circumſcripto carcere concludatur. Eſſe Deum vbique, clamat Pſaltes: *Si aſcendero* (inquit) *in cœlum, tu illic es; ſi deſcendero in infernum, ades.* Et apud Iſaiam Deus ipſe: *Cœlum* (inquit) *eſt ſedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum.* Hieronymus ita locum hunc expendit: *Hoc* (inquit) *dicit, vt Iudæorum conuincat errorem, qui putant, inuiſibilem, & incorporalem, & incomprehenſibilem Deum templo Ieruſalem poſſe concludi.*

Pſal. 138. *Iſai. 66.*

Illud Hebræorum delirium conuincitur à Propheta Baruch: *O Iſraël* (inquit) *quàm magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius! magnus eſt, & non habet finem, excelſus, & immenſus.*

Baruch. 3.

Ex Theologia.

Dei probatur immenſitas.

Rurſus ex Theologia, diſciplina ſacra, talis eſt Dei magnitudo, qualis eſſentia. Ergo quia infinitus eſt ſubſtantiâ, & entitate; ita debet eſſe immenſæ magnitudinis, & immenſitas illa nihil eſſe ſinit extra Deum. Quippe ſicut ait Apoſtolus: *In ipſo ſumus, viuimus, & mouemur.*

Act. 17.

Rurſus, ſi Deus non eſſet immenſus & vbique ſuam per eſſentiam, eſſet aut ſaltem eſſe poſſet aliquid extra Deum, & poſſet quidpiam concipi diuinitate maius; ſed vt diceretur hoc impiè, ita foret ſacrilegum, id vnde ſequitur affirmare.

Ex Philosophia.

Deus cur ſit intimè præſens omnibus rebus.

Philoſophia ipſa, Deum præſentem adeſſe rebus, vno ſuo vero probat axiomate libri ſeptimi Phyſicorum. Neceſſe eſt, inquit, vt illud, quod immediatè agit in rem aliquam, coniungatur ei, & illam ſua virtute contingat. Sed immediatè Deus agit in res omnes, eas actu conſeruans in illo eſſe, cuius eas fecit participes. Cùm namque Deus ſolus ſit eſſe ſuum, neceſſe eſt vt omnia entia per participationem ab illo eſſe primitiuo trahant illud omne quod ſunt. Vnde liquet, eſſe Deum intimè præſentem omnibus vſquequaque rebus, ſiquidem ab illo iugi influxu omnia conſeruantur.

Ex SS. Patribvs.

Illa Dei præſentia vbique per propriam eſſentiam aſſertores habet omnes Patres, quorum aliquos recenſere ſatis erit. Agmen hoc ſanctum præeundo coget Hilarius lib. 1. de Trinitate: *Nullus* (inquit) *ſine Deo locus eſt.*

Dei magnitudine magna ſunt ea quæ grandia ſunt.

Dionyſius de diuinis nominibus cap. 9. *Magnus* (inquit) *appellatur Deus, ſecundum ſibi propriam magnitudinem, quam magnis omnibus de ſe communicat, & omni magnitudini extrinſecus ſuperfunditur, & ſupra expanditur, omnem complectens locum, omnem excedens numerum, omnem tranſiliens infinitatem.*

Deus quomodo ſit vbique.

Gregorius lib. 2. Moralium cap. 12. *Ipſe* (inquit) *manet intra omnia, & extra omnia, ipſe ſupra omnia, & infra omnia: ſuperior per potentiam, inferior per ſuſtentationem: exterior per magnitudinem, interior per ſubtilitatem: ſurſum regens, deorſum continens: extra circundans, interius penetrans: nec alia parte ſuperior, alia inferior: aut alia parte exterior, alia interior: ſed vnus & idem, totus vbique præſidendo ſuſtinens, & ſuſtinendo præſidens: circundando penetrans, penetrando circumdans.*

Ambroſius lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 7. *Domini* (inquit) *eſt omnia complere.*

Dei immenſitas cui comparatur.

Auguſtinus familiari exemplo Deum intimè adeſſe rebus omnibus ſic deſcribit lib. 7. Confeſſionum, cap. 5. *Conſtituebam* (inquit) *in conſpectu ſpiritus mei vniuerſam creaturam, & feci vnam maſſam grandem diſtinctam generibus, ſanè finitam: te autem, Domine, ex omni parte ambientem eam, & penetrantem, ſed vſquequaque infinitum; tanquam ſi mare eſſet vbique, & vndique per immenſa ſpatia infinitum ſolum mare, & haberet intra ſe ſpongiam, quamlibet magnam, ſed finitam tamen: plena eſſet ſpongia illa ex omni parte ſua immenſo mari. Sic creaturam tuam finitam, te infinito plenam putabam, & dicebam: Ecce Deus, & ecce quæ creauit Deus; & ecce quomodo ambit & implet ea.* Hactenus Auguſtinus.

Hæc, vt omnis alia, claudicat ſimilitudo; licet aliunde ſatis eſſe Dei magnitudinem explicet infinitam. Nempe mare totum infinitum non influit in ſpongiam hanc finitam, ſed parte quadam determinata ſui alluit hanc ſpongiam hiantibus vndequaque poris ei ſe immiſcens. Deus verò totus, & non per partes vbique præſens eſt, vt Auguſtinus idem ait epiſt. 57. ad Dardanum: *Deus* (inquit) *vbique præſens eſt, & vbique totus.*

Deus vbique totus eſt.

Dei præſentia quibus modis exprimatur.

Iſidorus eruditè modum ſine modo Dei exiſtentiæ vbique nobis exprimit hoc contextu libri 1. de ſummo bono, cap. 2. *Immenſitas* (inquit) *diuinæ magnitudinis ita eſt, vt intelligamus eum intra omnia, ſed non incluſum: extra omnia, ſed non excluſum: & ideo interiorem vt omnia contineat: ideo exteriorem, vt incircumſcripta magnitudinis ſuæ maieſtate omnia concludat. Per id ergo quod eſt exterior, oſtenditur eſſe creator: per id quod interior, gubernare omnia demonſtratur.*

Cùm ergo Deus ſit immenſus, Iudæi iniuriam illi fecere, rati illum eſſe ſolùm in templo Salomonis, cùm Salomon ipſe ſuum extra templum & vbique Deum eſſe clamet, & explicata profeſſione facta ſacro in Codice fateatur. Ecce Regis huius ex Scriptura fidem orthodoxam circa Dei præſentiam immenſam: *Si* (inquit) *cœlum, & cœli cœlorum non te capiunt; quantò magis domus iſta, quam ædificaui.* Hæc ille 2. Paral. cap. 6.

Dei templum eſt totus mundus.

Non igitur ſacras duntaxat ædes inhabitat Deus, qui eſt vbique totus, & cui ex Cypriano libro de idolorum vanitate, *Totus mundus eſt templum.* Non idcirco ſolùm templis

deferre debet homo pium cultum, quis Deus illic adeſt; ſed ad hanc reuerentiam erga tales ædes ſacras obſtringitur aliis pluribus argumentis.

Dei templa cur honoranda.

Primò, quia concordi hominum voto loca Deo conſecrata placent illi præ aliis; nempe facit illa ſuum proprium peculium: quippe cedunt in ius Dei, & conſecratione rebus aliis, & præſertim omnibus profanis vſibus adimuntur. Imò Deus neque ſacra ſibi offerri, neque preces publicas fieri à Sacerdote cauit, niſi in loco priùs indicto ritu congruo conſecrato.

Ex Ivre Canonico.

Conſecrationis ritus apud Iudæos.

Huiuſce moris expreſsè memor eſt iſte canon. *Tabernaculum Moyſem Domino præcipiente feciſſe, & ſacraſſe cum menſa, & altari eius, & arcis vaſis, & vtenſilibus ad diuinum cultum explendum legimus; & non ſolùm diuinis precibus ea ſacraſſe, ſed etiam ſancti olei vnctione Domino iubente perlimiſſe nouimus. Qualiter autem hæc facta ſint, & quomodo ipſa ſacra non alij, quàm Sacerdotes ſacra vnctione delibuti, Dominóque cum veſtibus ſanctis ſacrati, & Leuitæ tractabant, ferebant, erigebant, & deponebant in ipſis inſtitutionibus, quæ iubente Domino conſcripta ſunt per Moyſem in lege Domini, reperiuntur.* Canone, Tabernaculorum, de Conſecratione, diſt. 1.

Deus quare dicatur eſſe in cælo.

Quia plura Deus in cœlo ſuæ maieſtatis argumenta nobis explicuit. Namque præter aſtra cœlis inſerta, ſcimus illic eſſe choros Angelorum, quos idcirco ſacra Scriptura vocat militiam cœli. Conſtat item beatos ibi latè Deo frui. Quia, inquam, dignitate rebus aliis præſtant cœli, palatium eſſe Dei edio perhibentur. Vnde Pſaltes ait: *Cælum cœli Domino, terram autem dedit filijs hominum.*

Pſal. 113.

Deus quare dicatur eſſe in templis.

Simili ratione Deus dicitur eſſe in templo, quis ſcilicet plura Dei præſentiæ ſigna ſacris in ædibus proſtant quàm alibi. Ieroſolymis viſa fuit maieſtas Domini in templo ſicut ex Codice ſacro liquet: *Cùm* (inquit) *compleſſet Salomon fundens preces, ignis deſcendit de cœlo, & deuorauit holocauſta, & victimas, & maieſtas Domini impleuit domum.* De hoc templo Deus ait ibidem: *Elegi, & ſanctificaui locum iſtum, vt ſit nomen meum ibi in ſempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.*

2. Paral. 7.

Ibid.

Deus quomodo accedat ad templa, & inde recedat.

Ab hoc templo Deus exceſſit; vnde quia non manſit ibi cunctis diebus, id eſt, in eo templo ſacra ſibi offerri noluit poſt publicationem Euangelij, nec gratias ſolitas impertiuit iis, qui illas adibant reprobatas ædes, ad templa conſecrata Eccleſiæ pertinent illæ voces, quæ affirmant, è templo ſuo ſancto Deum minimè receſſurum. Obiter aduerte, Dei acceſſum in templum, & receſſum ab illo, penes eius eſſe dona, quibus cùm dignatur homo preces attentè Deo fundens in templo, Deus illic ei adeſt. Vt ſecus homo nequam perfunctoriè & animo in varia diſtracto precans, ac proinde gratis & incaſſum, inde procul abeſſe Deum ſæpius experitur.

Pſal. 10.

Cùm ergo Dauid ait: *Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cœlo ſedes eius*; non idcirco locis ab aliis excludit Deum, ſed innuit eſſe Deum in cœlo beans, & glorificans animas, in templo verò pios ſanctificans, abundè donis cœlitus impertitis.

Et hæc eſt ratio ſecunda, ſacris ædibus reuerentiam exigens. Namque Deus illic adeſt vt colatur cultiore modo quàm alibi, quia ſacra nefas offerre locis in profanis. Quippe bonum, non eſt tale, niſi benè fiat, neque ſacra Deo accepta fiunt, facta domi, aut in delubris minimè conſecratis.

Templa conſecrata ſola loca ſūt apta ſacris faciendis.

Cautum ita ſacro fuit hoc canone. *Iudæi loca, in quibus ſacrificabant Domino, diuinis habebant ſupplicationibus conſecrata: nec in alijs, quàm Deo dicatis locis munera Domino offerebant. Si Iudæi, qui vmbræ legis deſeruiebant, hæc faciebant, multò magis nos, quibus veritas patefacta eſt, & gratia per Ieſum Chriſtum data eſt, templa Domino ædificare, & prout melius poſſumus ornare, eaque diuinis precibus, & ſanctis vnctionibus, ſuis cum altaribus, & vaſis, veſtibus quoque, & reliquis ad diuinum cultum explendum vtenſilibus deuotè, & ſolenniter ſacrare, & non in alijs locis, quàm in Domino ſacratis ab Epiſcopis, & non à Chorepiſcopis, (qui ſæpe prohibiti ſunt, niſi ſumma exigente neceſſitate) Miſſas celebrare, nec ſacrificia offerre Domino debemus.* Canone Tabernaculum, §. Fecit ergo, de conſecratione, Diſt. 1.

Templa debent conſecrari ab Epiſcopis.

Non licere locis in aliis quàm ſacratis offerre ſacrs Deo, quamuis Eccleſia iam ſanxiſſet; plerique tamen indiſcrete pietare moti, Iuſtiniani Imperatoris æuo, ſacra domi fieri procurabant. Imperator vt aduertit inualuiſſe morem hunc iniurium ſacrificio Miſſæ, cauit ne deinceps facere ſacra domi quiſpiam attentaret.

Ex Ivre Civili.

Templa ſacro faciendo ſunt deſtinata, & non priuatæ domus.

Ecce legem. *Et priſcis ſancitum eſt legibus, nulli penitus eſſe licentiam, domi quæ ſacratiſſima ſunt agere: ſed publicè & ſincerè procedere in credulitatem, & culturam Dei, ſecundùm ſanctionem de his ſacratis actibus traditam. Et nos hanc etiam in præſenti ponimus legem, quam cum omni cautela tenere volumus. Omnibus enim interdicimus magnæ huius ciuitatis habitatoribus, magis autem etiam totius noſtræ ditionis, in domibus ſuis habere quaſi quaſdam orationum domos; & in his ſacra celebrare myſteria: & hinc fieri quædam Catholicæ & Apoſtolicæ traditioni extranea.* Authentica, Et in priſcis, Nouell. 58. Vt in priuatis.

Gentilis Roma ſuis vt templis aliquam religionis ſpeciem adiiceret, conſecrabat ea multis ritibus, quos temerare nefas, & quibus prætermiſſis, res dedicata Deo ſacra non poterat congruè nuncupari.

Ex Historia.

Templa Gentilium quo ritu conſecrabantur olim.

Alexander lib. 6. dierum genialium cap. 14. *Ea* (inquit) *conſecratio, vel à Conſule, aut Imperatore, accenſo foculo fit, cum tibicine, verbis priſcis, & ſolennibus, præeunte Pontifice Maximo præfante carmen capite velato, & concione aduocata, ac iuſſu populi; iniuſſu enim populi iuxta diuinas traditiones conſecrari ædem, terram, agrum, aut ſanciri nihil poterat. Poſtea latum ad populum fuit, plebſque ſciuit vt in templi conſecratione, aræue, etiam iuſſus Senatus, Tribunorumque plebis maior pars intereſſet.* Hæc ille, ritus hos qui collegit ex Liuio, qui 1. Decade, l. 9. eo more refert C. Flauium ædem Concordiæ in Vulcani area dedicaſſe.

Cicero

Templis olim Gentilium quā induſtriā conciliata ſuit reuerentia.

Cicero in oratione pro domo ſua ad Pontifices, accuratè notat, Attinium exactè ritus bos præfatos obſeruaſſe, bona Q. Metelli, Numini conſecrando.

Ex eodem Alexandro præfato loco. *Fuit Platonis ſententia, vt deorum delubra nemo priuatus conſtituat.* Hoc de induſtria feciſſe credo virum magnum, vt in magna plebis frequentia, mancipata domus cultui diuino, maius obſequium inde ſibi à circunſtante ritus ſolennis cóſcio populo compararat.

Gentilium ritus erant diaboli præſtigiæ.

Inſtituti à Gentilitate ritus erant dæmonum inuenta, quibus vt præſtigiis, ad reuerentiam templorum dementatos homines inclinabant.

Ex Antiquitate. Plurium nationum. Diabolus in ſōnis ægris ſe indebat.

In his præſtigiis fuere quædam inſomnia, & ſpectra, quibus ægri in templo præſens remedium morbis ſæpius inuenerunt. Ex Strabone lib. 14. Tralles in antro Charonio. Ex Diodoro Siculo lib. 1. cap. 2. Ægypti in templo Iſidis. Et ex Iamblicho de myſteriis Ægyptiorum in Melopidæ ſemideæ templo in Bubaſto male habentes, dormiendo ſuis morbis curandis idonea remedia à diabolis addiſcebant.

Ex Strabone libro 8. in æde Æſculapij decernebantur ægris omnibus congrua remedia; quæ appellentibus eò infirmis ſe ex tabellis ibi deſcriptis, omnibus exhibebant.

Templis Idolorum diabolus conciliauit reuerentiam.

Vt ſunt argumenta boni alicuius accepti propitia ad deuincienda ſibi hominum corda; ita dæmon ementita boni alicuius collati ſpecie ad nefanda ſua delubra greges credulorum hominum aduocabat.

Templa Gentilium famoſa propter oracula.

Rurſus ille vafer, & induſtrius hoſtis humani generis, experimento ab incunabilis mundi facto ſciens, hominem velle ſcire bonum & malum, cautè ſuis ex ſimulactis aut ſpecubus in templo ſitis & apertis oracula multa fudit, & hæc ambigua; ſicque ſuis reſponſis reuerenda fecit templa, quibus homines ſe ſiſtebant; illic eſſe Numen facilè perſuaſi.

Templum Cereris in Achaia famoſum ob vaticinia.

Pauſanias in Achaicis: *Pro Cereris æde* (inquit) *fons eſt, qui à templo lapideo pariete ſecluditur: ad eum fontem per exteriorem tramitem deſcenditur. Ibi oraculum maximè veridicum eſt. Cognoſcuntur ex eo non rerum omnium, ſed morborum duntaxat euentu. Speculum tenui filo ſuſpenſum demittunt, vt in fonte omninò non mergatur, ſed imo ambitu ſummam aquam contingat. Vbi odores adoleuerint; & ritè deam precati fuerint, inſpiciunt in ſpeculum, & ex eius imaginibus periturusne, an victurus ſit æger ſit de quo conſuluerunt, diuinant.* O diabolí commentum ad infatuandos homines opportunum.

Templum Clarij Apollinis celebre.

Præter Delphici Apollinis oraculum, conſultum ab Alexandro Magno, ſicut ait Curtius in vita Alexandri; Cornelius Tacitus lib. 2. meminit, & alterius, hoc tenore loquens de Clarij Apollinis oraculo Colophone: *Non* (inquit) *fœmina illic, vt apud Delphos; ſed certis è familiis, & fermè Mileto accitus ſacerdos, numerum modo conſultantium, & nomina audit: tum in ſpecum digreſſus, hauſtâ fontis arcani aquâ, ignarus plerumque literarum & carminum, edit reſponſa verſibus compoſitis ſuper rebus, quas quis mente concepit; & ferebatur per ambages, vt mos eſt oraculis Germanico maturum exitium cecinisse.*

Macrobio authore libro 1. Saturnalium, cap. 18. apud Ligyreos in Thracia, ex intimo templo Libero conſecrato, vino plus ſolito exhauſto vates futura plurima nuntiabat.

Templum Liberi vbi reddebantur oracula.

Potientis item grande nomen diabolum feciſſe ſuis templis compertum eſt. Strabo ſcribit lib. 12. Caſtabalis Dianæ perſicæ phanum tantæ religionis fuiſſe, vt in ſubſtratis virgines obſequio templi dedicatæ impunè nudis pedibus ambularent.

Templum Dianæ Caſtabalis rem ſingularem habuit.

Ex Strabone lib. 5. Plinio lib. 7. cap. 2. & Solino cap. 8. In Soracte monte phanum eſt, vbi ſacrificando nudis plantis in ſubiectis ignibus ambulatur.

Templum in Soracte monte ſingularis erat priuilegij.

Pauſanias in Atticis refert, in Achia delubrum Neptuni, Erechtheum nuncupatum hoc habuiſſe ſingulare, vt fluctuaret eius putei aqua auſtro flante, quæ ſpirante vento alio reſtagnabat.

Templum Neptuni Erechthæi quid ſpeciale habuit.

Diabolus his oſtentis & ſpectris in templo viſis olim ethnicis impoſuit, & ſuaſit ædes eſſe ſacras, & diuinas, vbi ſigna tot fiebant, & concepta fides de Numine inhabitante fanum, ad reuerentiam eius homines inflectebat.

Templa Gentilium ſilentio deponebant.

Huius obſeruantiæ religioſæ nota. Numa plures inſtituit ex Plutarcho in vita Numæ & Coriolani. In his vt in templo Præco ſonorè voces has ſubinde repeteret: HOC AGE; quibus attentionem ſacrificanti, & altum ſilentium aſtantibus alijs indicebat. Vergit eò Maro lib. 7. Æneidos.

——————*Hinc fida ſilentia ſacris.*

Vulgo nefas erat introire fana, fæci populi inuia, ſed permiſſa viris ſpectatis, & aliquo titulo conſpicuis, ita locum ſacrum ſubeuntibus vt ſilerent. Vt ille ritus adhuc vigebat æuo Horatij, alludit ad huuc morem lib. 3. Carm. Ode 1.

Fauete linguis, voces erant frequentes

Odi profanum vulgus, & arceo.
Fauete linguis, carmina non prius,
Audita, Muſarum ſacerdos.
Virginibus, pueriſque canto.

Hoc in loco duo interpretes Horatij, Acron, & Porphyrion, has voces, *Fauete linguis*, aiunt fuiſſe fanis in Deorum ſæpius exauditas. Huius meminere ritus Iuuenalis, & Tibullus. Ille ſatyra. 12.

Ite igitur pueri, linguis, animiſque fauentes.

Tibullus verò lib. 2. epigram. 2.

Dicamus bona verba; venit natalis ad aras.
Quiſquis ades, lingua vir, mulierque faue.

Templum Matutæ quidam ingredi nō audebāt.

Ex Gyraldo libro de Diis Gentilium ſyntagmate 17. In Chæronea ſacerdos lorum tenens in foribus templi Matutæ clamare fuit ſolitus, non ſeruum ingredi, non ſeruam.

Templa in Ægypto non adeunt ſubulci.

Herodotus libro ſecundo notat, apud Ægyptios arceri procul à templis ſubulcos, quia porcorum curam habent.

Templi Salomonis à Deo electi notæ ſingulares.

Fabulis, & oculorum ludibrijs diabolus homines induxit ad reuerēda fana deuota diis. Sed potiora ſunt argumenta, quibus iure Deus ab homine Chriſtiano petit, vt ſe religioſè gerat in Eccleſijs eius ſancto nomini conſecratis. Nam præter eam ſingularem eius præſentiam, quam deſcripſi, ſpeciali pacto Deus ſe obſtrinxit ad exaudienda vota fidelium, quando preces in templo fuſæ fiunt attentè ſicut par eſt ab ho-

mine pœnitente, meditante vitam à vitijs omnibus illibatam.

2. *Paral.* 7.

Ecce Dei initum cum Salomone fœdus in gratiam templi: *Elegi* (inquit) *locum iſtum mihi in domum ſacrificij. Si conuerſus populus meus, ſuper quos inuocatum eſt nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquiſierit faciem meam, & egerit penitentiam a vijs ſuis peſſimis: & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & ſanabo terram eorum. Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco iſto orauerit.*

Sacrificijs oblatis à Salomone Deus illectus ait, ſe propitium fore ſacram domum introeuntibus. Sed illa ſacra, nudus fuere typus ſeu figura veri ſacrificij, ſcilicet Chriſti oblati in ara crucis, quod ſacrificium vt quotidie conficitur in templis vbi remanet hoſtia conſecrata; ita debent templa coli eo etiam nomine: Chriſtum namque decet in auguſtiſſimo ſacramento piis ab omnibus adorari.

Ex Historia.
Templa ſacra Angeli inhabitant.

Quia Chriſtus in templo conſecrato ſicut in regia aula præſens eſt, idcirco ſacras ædes olim Patres Sancti, Baſilicas, ideſt domus regias, congruè nuncuparunt. Templa conſecrata ſuos habere vigiles & cuſtodes Angelos eſt traditio, cui hiſtoriæ multæ fecere fidem. Ex chronicis Minorum, Beatus Pater Franciſcus ſæpe vidit & audijt Angelos in Eccleſia ſita prope Aſſiſium. Ex Ioſepho de bello Iudaico, ruina templi Ieroſolymitani inſtante, voces ſunt auditæ, querulo tono ſonum hunc auribus exhibentes: *Recedamus hinc.* Vnde viri pij coniecere, curam templi à ſanctis Angelis abdicari.

Conſecratis etiam templis concluduntur reliquiæ ſanctorum. Nullus namque locus aptior eſt his theſauris recondendis, quàm templa, rerum omnium Domino dedicata.

Dei apparitione locus fit ſanctus.

Si vna Dei apparitione in rubo Moſi facta, tota loci vicinia ſancta fuit, ipſo Deo teſte eiius iſtæ voces docuere Moſem ad loca Deo conſecrata nudis eſſe pedibus accedendum: *Solue* (inquit) *calceamenta de pedibus: locus enim, in quo ſtas terra ſancta eſt. Et ait: Ego ſum Deus patris tui Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob. Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim audebat aſpicere contra Deum.*

Exod. 3.

Dei templa nobis pauorem debent incutere.

Iacob item viſo Deo in ſomnis. *Cum euigilaſſet Iacob de ſomno, ait: Verè Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam. Pauenſque: Quàm terribilis, eſt* (inquit) *locus iſte! non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cæli. Surgens ergo Iacob manè, tulit lapidem, quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum, fundens oleum deſuper.*

Geneſ. 28.

Templa adeundo tria fieri debent à fidelibus.

Scriptura ſacra nobis hoc ſermone tria ſignificat feciſſe Iacob, poſtquam certior eſt effectus de ſanctitate loci. Primò expauit. Secundò voce expreſſit, ibi eſſe domum Dei, ac proinde cœli portam. Tertiò demum oleo effuſo ſuum erga Deum obſequium teſtatus eſt. Hæc tria ſi præſtentur à Chriſtiano ſacras adeunte domos, ille Deo ſiſtetur eo, quo congruit apparatu.

Leuit. 26.

Quod ſponte fecit Iacob expaueſcens, illud idem ex profeſſo Deus exigit à nobis, vt præludium omnis eius quod in templo debet agi: *Pauete* (inquit) *ad ſanctuarium meum. Ego Dominus.*

Pauor quid ſit.

Pauor eſt ille motus, quo concuſſus homo fremit apprehenſo obiecto ſupra modum nobili & inſigni, vt eſt coruſca Regis Regum & omnium Domini celſitudo. Ille pauor præſupponit attento Deum animo verſatum. Si namque Deus perfunctoriè recolitur in templo, ſeſe irreuerenter habet homo ſacris in ædibus, illic orans mente parum diuinæ congrua maieſtati.

Salomon pauidus in templo Sanctæ Sophiæ.

Iuſtinianus Imperator ædes inſtaurando ſacras ſanctæ Sophiæ, ideſt increatæ Dei ſapientiæ, ſibi grande nomen fecit. Illic erat videre Regem Salomonem omnium hominum ſapientiſſimum, qui ſtupore plenus, oculorum acie directa Dei in ſapientiam incarnatam, ipſo de exculpto ſuo quaſi tremulo marmore patefacebat. Artifex induſtrius hunc tremorem ſic expreſſit, vt à ſaxeo ſimulacro Dei reuerentiam homines addiſcerent, in ſacris illis ædibus oraturi.

Ex Symbolis.
Pauor Ioannis Medicæi Cardinalis in templo.

Ioannes Medicæus Cardinalis, vt auctor eſt Typotius in libro iconum ſymbolicarum, pro ſymbolo habebat Aaron Pontificem, thuribulo inſtructum, oculis ad cælum erectis, præ ſtupore ſui impotem, & clamantem: QVO SVM VOCATVS. Fortè viam ſtrauit ei ad Pontificatum ille pauor, quo mediante Deo ſe ſiſtebat aſſiduè, ita ſuos componendo mores, vt qui indignum ſe cenſebat aræ gradu infimo, Pontificali ſolio dignaretur.

Quiſquis adit templum, Cardinalis huius verba ſibi adaptet, ore gemebundo dicens: QVO SVM VOCATVS ideſt. Ego vilis homuncio, vermis, & non homo, vapor ad modicum parens, terra, cinis, imò nihil, aggredior ingredi templum eius, cuius maieſtatem, quamuis ei acceptus & probatus, Iob tremulus expaueſcit *Columna cæli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius* inquit ille, qui non expauit ad omnes impetus inferni, in ipſum acriter inſurgentis.

Iob. 26

Pauidus eſſe debet homo ante Deum.

Salomonis vnum hoc oraculum auribus inſinuare debet eius, qui ad templum pergit *Beatus* (inquit) *homo, qui ſemper eſt pauidus: qui verò mentis eſt duræ, corruet in malum.* Homo Deo ſe ſiſtens intrepidè, in templo preces animo inconſtante vagas effundens, perfidus incurrit in cenſuras à Propheta Dauide latas contra genus hoc hominum impiorum: *Diabolus* (inquit) *ſtet à dextris eius. Cùm iudicatur exeat condemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.* Peccat enim irreuerenter orans; & ipſe, ſicut eius ad ludibrium factæ preces, indignante Deo meritò reprobatur.

Prou. 28.

Orantis irreuerentes multa.

Pſal. 108.

Templa quare ſint portæ cæli.

Alterum, quod Patriarcha Iacob ait, & hoc appoſitè ad templa Deo conſecrata, eſt, loca ſancta domos eſſe Dei, ac proinde cœli portas, quod perinde ſonat ac, eſſe domum Dei, domum orationis; quippe cœlos pertranſit orans. Vnde quia oranti attentè cœli peruij ſunt, idcirco domus orationis porta cœli congruè nuncupatur.

Templa quo ſint fine adeunda.

Eo intentu ſacras ædes adire debet homo, Deum ſcilicet vt adoret, & exoret. Cùm namque rebus omnibus indigeat, & è cœlo bona fluant omnia; porta cœli eſt adeunda, domus ſcilicet orationis, vbi cœlum attentè fuſis precibus aperitur.

Ita Propheta docet ſubeundam eſſe domum Dei: *Introibo* (inquit) *in domum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo.* Illo Rege propheta ſatus Salomon ſic opportunè monet: *Cuſtodi pedem tuum ingrediens domũ*

Dei,

Pſal. 5.

Eccleſiaſt 4. *Dei, & appropinqua vt audias.* Cuſtodire pedem ſuum, eſt inuigilare ſibi, & coërcere ſuos affectus ne laſciuiant, in templo viſis fœminis, quæ eleganti forma focum luxuriæ accendunt, ſi incautè nequam in has oculi defigantur.

Rurſus in maleuolam animam intrare nequit ſapientia; vt ergo via ſternatur ei, ſunt cuſtodiendi ab omni ſorde pedes animæ, ſcilicet affectus, vt in templo nobis vitæ genus ſanctioris inſpirante Deo, non ſint irritæ & caſſæ voces eius, fortè ſeris reprobi amoris auribus obſeratis.

Ex SS. Patribus. Templo Dei vt ſe ſiſtat homo, fiat ipſe Dei templum. Orationes quæ ſint deſpicabiles.

In eo argumento ſanum conſilium proſtat apud Gregorium Nazianzenum oratione 29. *Nemo* (inquit) *eſt Deo dignus, niſi qui viuam hoſtiam ſeſe Deo exhibuerit, aut Dei viui templum ſanctum ac viuum effectus ſit.*

Hac ſocia puritate debet homo preces fundere attentè: namque ſicut ſagitta debet oculo fixo ſuum dirigi in ſcopum; ita preces, vt rectà cœlum permeent quò aſſurgunt, ſunt fundendæ pia mente, rebus à terrenis omnibus expedita. Alioquin, vt obſeruat Hilarius in Pſal 54. *Deſpiciuntur orationes lenes, diffidentes, inutiles, ſeculi viru anxia, & rerum corporalium deſideriis implicata, bonorum operum fructibus infœcunda.* Vnde Propheta Deum ſic precatur: *Ne deſpexeris deprecationem meam.* Id eſt, ne patiaris eſſe meas preces deſpicabiles, vtpote modo fuſas incongruo, ſcilicet animo in varia diſſoluto.

Oratio ſæpe diſtractionibus eſt obnoxia.

Bernardus ait, multis eſſe cor in foro quando corpus adeſt choro. Et ex Chryſologo, ſer. 5. *Sæpe homo cùm eſt in ſe, non eſt ſecum.* Vtque ſcitè notat Dionyſius cap 3 de diuinis nominibus. *Sacra diuinitas ipſa quidem omnibus præſens eſt, non tamen ei præſentia ſunt omnia.* Deus ab hac mente procul abeſt, quæ orando foras excurrit, per obiecta varia diuagando.

Ex Historia. Oratio quo ritu fiebat olim à Sueuis.

Cornelius Tacitus lib. de moribus Germanorum, opportunè refert, Sueuos olim quando ſuo fictitio Numini ſe ſiſtebant vt orarent, fuiſſe ritu quodam vinculis alligatos. Ita decet eos, qui in templo volunt exhibere ſua obſequia Deo, ante preces non ligare ſed colligere ſeſe totos, vt attentè ſuo fungantur officio, & non defluant animæ facultates.

Innocentius VIII. ex Ciaconio de viris Pontificum, alludendo ſuum ad nomen, aptè ſuas voluit eſſe voces, eas quæ proſtant apud regium prophetam: *Ego in innocentia mea ingreſſus ſum.* Qui namque ſacras ædes ingreditur, ſi acceptus eſſe cupit Deo, illibata debet inſtrui puritate. *Pſal. 25.*

Ibidem. Oratiò fieri debet in ſtatu gratiæ.

Hac ſupellectile ſacra Dauid ornatos erat quando ſuo pſaltæ munere fungebatur: *Pes* (inquit) *meus ſtetit in directo, in Eccleſiis benedicam te, Domine.* Pro, *ſtetit in directo*, Septuaginta legunt ἐν εὐθύτητι, *in rectitudine.* Cui verſioni Auguſtinus hæret; nempe decet eos, qui ad Deum accedunt, eſſe puros, & à peccatis animo defœcato.

Ex SS. Patribus. Orationis vis in quo ſita ſit. *Pſal 9.*

Gregorius Nazianzenus eò vergit orat. 29. quando monet, καθαρτέον ἑαυτὸν πρῶτον, *purgare primò decet ſeipſum:* deinde, καθαρῷ προσομιλητέον, *eius qui purus eſt frui colloquio*, quod non eſt in magna vocum aut verborum contextura ſitum; nempe Deus in oratione præfert ori, cordis anheli ad ſuperna, vota; ſicut ait Pſaltes: *Deſiderium* (inquit) *pauperum exaudiuit Dominus.* Gregor. lib. 2. Moral. cap. 6. *Animorum clamor magnus, magnum deſiderium eſt.*

Oratio iaculatoria virtus.

Ita breuis oratio Sancti Malachiæ ſibi arctè Deum deuinxit, qui multiloquio phalerato precum extrauagantis oris & animi diſperſi minimè delectatur. Bernardus in vita Malachiæ compendiosè refert ſchema precum eius: *Raptim* (inquit) *quodammodo, & veluti iaculum emittebat ans orationem.*

Tertullianus item lib. de oratione cap. 1. Religionis Chriſtianæ dicit arcanum eſſe breues orationes, neque minus eſſe piam Eccleſiam, *ſi non agmine verborum* ſtipet ore diducto preces, quas in multiloquio Gentes olim ſtolidè collocarunt.

Oratio quaſi oris ratio.

Viut ſit de oratione breui, vel prolixa, totus eius cardo penes attentionem eſt; ſiquidem ab attentione nomen eius dicitur effluere: Oratio namque quaſi oris ratio nuncupatur. Vnde ſua virtute cadit oratio, quando ſine ratione, ſiue (quod perinde ſonat) orat homo ſibi neque Deo attendens, vtpote fundens ore preces, animo diſſipato rebus aliis occupato.

Oratio facta animo diſtracto cedit ad orantis confuſionē. *Ierem. 48.*

Hoc perſtringit inane genus precum Gregorius lib. 8. Moral. cap. 3. *In ipſo* (inquit) *aſcenſu ſuæ orationis, dum eleuari ab infimis nititur, infimorum phantaſmate reuerberatur.* Et in librum 1. Reg. *Inde* (inquit) *mens confunditur, vnde ſurgere à confuſione nitebatur.* Ieremias æterno ferit maledicto preces ſic fundentem: *Maledictus* (inquit) *qui facit opus Dei negligenter.*

Ex Historia. Templo quâ reuerentia ſe ſiſterent Iudæi.

In populo Hebræo typum ſeu exemplū Chriſtianus habet reuerentiæ ſingularis, cōſecratis domibus exhibendæ. Ex Procopio in lib. 3. Reg. c. 6. Quando graui vrgente malo, Dei templo tribus Iudæorū ſe ſiſtebant, horrore quodam perculſi, & ſoluti in fletus, ore ſolo affixo, populi tremuli procumbebant. Non illic erat corpus Chriſti, adorandum pignus ſalutis noſtræ. Non proſtabant ibi venerandæ thecæ, quibus vt tumulis conduntur reliquiæ Sanctorum. Plura demum argumenta nobis quàm Iudæis ſuppetunt ad religioſam obſeruantiam impensè ſacris ædibus exhibendam.

Ex SS. Patribus. Eleemoſyna eſt oleum.

Vltimum tandem quod Patriarcha Iacob egit eo in loco, quem credidit eſſe domum Dei, & portam cœli, eſt olei effuſio, quæ eleemoſynam ſignificat. Ex Chryſologo ſerm. 8. *Quod oleum lucernæ eſt, hoc ieiunio pietas: ſicut lucernæ lumen olei pinguedo ſuccendit, & moderata paſtu facit illud ut totius noctis ſolatium perlucere; ſic pietas facit ſplendere ieiunium.*

Ad ianuas Eccleſiarum, pauperum turba iacet, vt eleemoſynam accipiendo piis ab hominibus, in templo Deus eam reſtituat cum fœnore. Et credo, preces irritas eſſe viri, qui pauperis audire preces noluit. Vt contra reor eſſe fœtas gratiis orationes eius, qui erogata ſtipe larga manu, ſe ab egenis patitur exorari.

Ecce fœdus à Deo initum cum homine Chriſtiano, bona ſua in pauperes erogante: *Date, & dabitur vobis: menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſuperfluentem dabunt in ſinum veſtrum. Eadem quippe menſurâ, qua menſi fueritis, remetietur vobis.* *Luc. 6.*

A Chriſto petis eleemoſynam in templo, preces fundens, & deforis in mendico petit Chriſtus idem, vt ſuccurras, opem ei præſtando tuis

facultatibus. Vt ergo votis ille tuis annuat in templo, foris abundè bona viris indigis erogato.

Eleemoſyna cedit in dātis commodum. Eleemoſyna Chriſto datur in paupere.

Hoc eleganter ait Chryſologus ſerm. 8. *Manus* (inquit) *pauperis eſt gazophylacium Chriſti: quia quicquid pauper accipit, Chriſtus acceptat. Da ergo, homo, pauperi terram, vt accipias cælum. Da nummum, vt accipias regnum. Da micam, vt accipias totum. Da pauperi, vt des tibi; quia quicquid pauperi dederis, tu habebis. Clamat Deus: Miſericordiam volo. Qui quod vult Deus, Deo negat, à Deo ſibi quod deſiderat, vult negari. Miſericordiam volo. Homo, petit Deus; ſed tibi, non ſibi: humanam miſericordiam petit, vt largiatur diuinam. Eſt in cælis miſericordia, ad quam per terrenas miſericordias peruenitur.*

Ex Symbolis. Eleemoſyna nubi roridæ comparata.

Eleemoſynâ factâ diues maiora ſibi emolumenta parat, quàm egeno, cui terrena dedit; cæleſtia & æterna Dei beneficio poſtmodum accepturus.

Vnde quadrat eleemoſynæ depicta nubes rorida à Ferro, ſuo in theatro ſymbolorum. Illa nubes aquis fœta, ouper è terra latis ſurſum, reddit has terræ, magno cum prouentu. Quippe vapor erat illud, quod è terra cælum verſus iuit, vbi concretus ille vapor abit in ſalutares aquas; opportuno ſuo influxu terram frugibus impragnantes. Adiecta oubi verba ſunt hæc. RETVLIT IN MELIVS. Sæpe leuis eſt ponderis & momenti eleemoſyna erogata; tamen illa fœnus ſemper affert vberius ſorte data. Et hoc in cælo probè ſciunt Beati, quondam miſericordes, quibus eleemoſyna in mendico velut in agro fœcundo ſata fruges RETVLIT IN MELIVS, hos propter opes modicas pauperi indultas dignando cæli gloria ſempiterna.

Eleemoſyna Deum homini conciliat.

Patriarcha Iacob oleo effuſo locum eſſe Deo ſacrum voluit innuere. Eleemoſyna in pauperes effuſa notat eſſe Deo acceptum hominem, qui in egeno Deum obſtringit ad reciprocas aliquando vices eius animæ rependendas.

Ex Medicina. Eleemoſynæ efficacia.

Ex Galeno, latus vtrumque tumens ineſſe malum in hepate & liene notat, ideoque ſanus vt eſſe queat homo, cita venæ eſt ſectio decernenda. Ecce viri medici conſilium: ἡ φλεβοτομία τῶν τοιούτων ἡγεμονικόν ἐστι. Id eſt. *In his à vena ſectione auſpicandum eſt.* 4. acut. Homo malè ſibi conſcius, quem ſynderesis vrget & laceſſit, cordis habet aliquod vitium, cuius indubium eſt conſcientiæ ſtimulus argumentum. Præ cunctis homo diues eo morbo iacet æger. Si in templo cupit conciliare ſibi Deum & ſalutem, pauperes accerſat, fundat opes, quæ vt plurimùm malè partæ, benè foras expellendo ſanguine deſignantur.

Luc. 11.

Chriſtus medicorum ſummus ait: *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Quod perinde eſt, ac decernere pœnitenti myſticam phlebotomiam, vt reuocanda ſalus animæ procuretur.

Homines iniurij templis, ſacrilegij vinculis obſtringuntur.

In hæc verba:

Ambulabat IESVS *in templo.*

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribvs, Vtroqve Ivre, Hiſtoria, Symbolis, et Medicina.

PRæſtigiis & induſtriâ dæmonum conflantur imagines, quæ ſubulis & gladiolis transfixæ lædunt eos, ad quorum ſimilitudinem ſunt expreſſæ; plagâ rebus inanimis inflictâ manu dæmonis œſtro mota, viua in corpora reſultante. Ita planè rebus ſacris iniuriæ factæ, Deum offendunt; quippe ſacræ ſolùm dicuntur, & ſunt, ratione Dei, cui conſecratæ debent duntaxat eius religioſo cultui mancipati.

Sacrilegium reſultat in Dei iniuriā.

Hæc illata Deo contumelia, grauitate ſua diſtinguitur ab aliis iniuriis, quibus hominibus aliquod damnum conſciſcitur, ac proinde nomen congruum ſortitur: vocatur enim ſacrilegium hoc peccatum, qua voce mali huius natura ſeu pondus aptè ſatis exprimitur. Namque virus omne talis iniuriæ ſacrilegij nomine deſignatur.

Sacrilegium vnde dicatur. Ex Philoſophia. Finis dat ſpeciem actui.

Teſte Iſidoro lib. 10. Etymologiarum c. 18. *Sacrilegium dicitur ab eo, quod ſacra legit, id eſt, furatur.* Ex Sancto Thoma 2. 2. quæſt. 99. art. 1. Eò quòd aliquid directè bonum in finem dirigitur, idcirco boni rationem participet, & præſertim in actibus humanis, vbi finis idem eſt ac forma rei compoſitæ, quam diſcernit ab aliis: ita Dei ad cultum res quæpiam ordinata, dici poteſt & diuina, ſeu ſacra, ac proinde ſibi vendicat cultum, & reuerentiam pertinentem ad religionis obſeruantiam, quam temerare nefas eſt directè Deum petens, cui debitum ſpeciale decus & obſeruantiam dum negligit & furatur, homo appoſitè ſacrilegij inglorio titulo denotatur.

Sacrilegij ſpecies quot ſint. Ex Theologia. Sacrilegij enormitas vnde petatur.

Iam quale crimen ſit, iniurium eſſe locis ſanctis, id eſt Eccleſiis, ex omnium ſanctiſſima diſciplina liquet, ſcilicet Theologiâ ſacrâ, cuius apex ita fatur 2. 2. qu. 99. art. 3. Sacrilegij ratio tota ſita eſt in hoc; quòd ſe aliquis irreuerenter habet erga Deo res ſacratas. Debetur autem reuerentia rei ſacræ propter ſanctitatem. Igitur quot ſunt diuerſæ rationes ſanctitatis rerum ſacrarum, quibus irreuerentia exhibetur, tot quoque debent ſacrilegij ſpecies aſſignari. Rurſus tantò peius erit & enorme crimen ſacrilegij, quantò rei temeratæ maior erit ratio ſanctitatis.

Sāctitas quot competat rebus.

Attribuitur ſanctitas illa tribus, videlicet perſonis, quæ ſe deuinxere Dei cultui; ſecundò ſacris ædibus; poſtremò rebus, vt veſtibus, atque vaſis diuino cultui deſtinatis.

Sanctitas Eccleſiæ, ſeu loci ſacri, ordinatur ad ſanctitatem hominis, qui in loco conſecrato Deum ritè colit. Ideoque lib 2. Machab. cap. 5. Scriptura refert hæc digna ſcitu: *Non* (inquit) *propter locum gentem, ſed propter gentem locum elegit Deus.* Idcirco maius eſt ſacrilegium, 2. Machab. 5.

quo

quo peccatur in perſonam ſacram, quàm crimen, quo ſacrilegium committitur contra locum ſacrum, ob perſonas ibi Deo ſeruientes maximè venerandum.

Sacrilegium eſt, ſumere indignè Euchariſtiam.

Tertia ſpecies ſacrilegij committitur contra res alias ſacras, & diuinas. Et in his principem nemine reclamante locum obtinent ſacramenta, quorum præcipuum eſt Euchariſtia, quam qui indignè ſumit, ille reus eſt ſacrilegij, & maximi. Præter ſacramenta, rerum aliarum ſuppellex ſacra Dei cultui addicta notam ſacrilegij inurit eis, qui ea deſpiciunt, vel furantur. Quippe Deum in ipſum reſilit hæc offenſa, quia quicquid eius obſequium ſpectat, illud vnuſquiſque debet honore rei congruo venerari.

Ex Ivre Canonic.

Quàm ſit graue crimen ſacrilegij, inferre licet hoc canone. *Si quis domum Dei violauerit, & aliqua ſine licentia illius, cui commiſſa eſſe dignoſcitur, inde abſtulerit, vel eccleſiaſticis perſonis iniuriam fecerit, donec in conuentu admonitus legitimè ſatisfaciat, ſciat ſe communione priuatum. Si verò poſt ſecundam & tertiam conuentionem coram Epiſcopo ſatisfacere detrectauerit, ſacrilegij periculo ab omnibus obnoxius tenentur: ita vt ſecundum Apoſtolum, nemini fidelium miſceatur.* Canone. Quiſquis inuentus §. Si quis 17. qu. 4.

Sacrilegium quibus actibus contrahitur.

De ſublatis verò rebus vnde crimen ſacrilegij contrahitur, ita fatur idem canon. §. Sacrilegium. *Sacrilegium committitur auferendo ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de ſacro, ſiue ſacrum de non ſacro.*

Ex SS. Patribvs. Sacrilegus eſt opes ſuas Deo oblatas auferens.

Imò neque ſuas res aliquando Deo oblatas homo poteſt repetere, & inde ſegregare ſuos in vſus citra crimen ſacrilegij, vt opportunè docet Ambroſius lib. 2. de pœnitentia cap. 9. *Sunt* (inquit) *qui opes ſuas tumultuario mentis impulſu, non iudicio perpetuo, vbi Eccleſiæ contulerunt, poſtea reuocandas putauerunt. Quibus nec prima merces rata eſt, nec ſecunda: quia nec prima iudicium habuit, & ſecunda habuit ſacrilegium.*

Quare crimen incurrat facinus hoc committens, eruditè notat Gregorius lib. 11. epiſt. 31. *Ratio* (inquit) *nulla permittit, vt proprijs cuiuſquam vſibus applicetur, quod pro communi vtilitate datum eſſe cognoſcitur.*

Rurſus idem lib. 8. epiſt. 6. *Sacrilegium* (inquit) *& contra leges eſt; ſi quis, quod venerabilibus locis relinquitur, praua voluntatis ſtudiis, ſuis tentauerit compendiis retinere.*

Res eſt digna ſanè quam quiſque ſuo reuoluat animo, ſcilicet deſtinata vaſa Dei cultui in templo neminem poſſe citra nefas ſacrilegum vendicare ſuis vſibus; & Chriſtianos eò nequitiæ deuenire, ſacris vt in ædibus tentent inclinare ſuam ad libidinem virgines, & matronas, quæ ſunt animata vaſa, ſacro in Bapriſmo Chriſto Domino conſecrata. O homo nequam, in publica platea rubor verecundiæ ſeſe tibi multus offunderet, turpia ſi tractares; in loco tamen ſancto, fœdæ & obſcœnæ lites vt Veneri, depudeſcis.

Ex Historia. Barbari tentâtes admouere focum templo ſeipſos occidunt.

Ex Marcellino in chronico, anno 431. quidam Barbari, Conſtantinopoli tunc degentes, & Religionis Chriſtianæ tetri hoſtes, irrupere ſacras in ædes, eas vt incenderent, eo intento faces porrecta manu impia præferentes. Sed vt ingreſſi tentauere focum admouere rebus ad altare Dei ſpectantibus, virtute quadam Numinis occulta procul expulſi, ſimiles inſanis, à ſemetipſis exegere pœnas auſus ſacrilegi: diſtrictis enim gladiis irruentes in alterutrum, morte ſibi conſcita, nefas immane, mali conſcio ſanguini ſociarunt.

Plerique ſacra dùm in templo fiunt myſteria, ementita pietate domum Dei frequentant; ſed duntaxat eo fine, faces vt luxuriæ ſubmittant cordi puellarum. At non impunè ferunt facinus hoc nefandum: Namque plures vni eidemque virgini vel matronæ ſuas ſupponendo faces vt vratur eo incendio, quo turpiter ardent, æmulatione fœda furunt, ſe prouocant ad certamen, deſcendunt in arenam; & confoſſi de amoris æſtu tranſeunt in fornacem ignis, vbi dirè dæmon eos in æterna ſæcula cruciabit.

Gagânis Regis ſacrilegi ſupplicium.

Anno 600. Nicephoro auctore lib. 18. cap. 28. Gaganes Rex Auarorum incendit Eccleſiam Sancti Alexandri Martyris, & inde tulit opes, quas reperit. Sed non ſera fuit vltio facinoris, quod cedebat in iniuriam Dei: namque lues contagioſa totum infecit eius exercitum, & vna die ſeptem illius filios interemit.

Chriſtiani in templo vibrant oculos, luxuriæ ſpargendo focos, & tot carbones ore promunt, quot turpia verba foras egerunt, amoris ſic ſcintillas puellarum incautis & patulis auribus infundentes. Inde reor prodire mala infinita propè, quibus orbe toto graſſantibus homines vrgentur. Multorum nefanda libido ſacris nec ædibus parcit, quas eſtò vero Numini addictas, apud Chriſtianos ſacrilegos luxuria accenſa facit delubra Veneris execrandæ.

Ex Antiqvitate plvrivm nationvm.

Vt diabolis immunda placent, ita fœdis olim ritibus obſtrinxit eos, quos initiauit impuris gentilium ſacris.

Dea Viriplaca.

Ex Valerio Maximo de inſtitutis antiquis, & ex Cœlio Rhodigino lib. 12. lectionum antiquarum Romæ fuit palatium, in quo ſacellum erat Deæ Viriplacæ, in quo ad conciliandos animos refugas concordiæ, libidini intermiſſæ diſcordes coniuges indulgebant.

Templa Gẽtiliũ ſtupris polluta.

Herodotus in Euterpe dicit, omnes Gentes, exceptis Ægyptiis & Græcis, vacare libidini in templis; ſed Stephanus de vrbibus arguit eum mendacij: meretrices enim Corinthi in templo proſtabant. Veneris hoc templum Corinthi erectum tantæ fuit luxuriæ, vt vox, [illegible], ſignificet Venerem exercere.

Templũ corinthiacæ Veneris.

Romanis item libido fuit adeò familiaris in templis, vt in omnibus Poëta dicat, fœminas fuiſſe ſæpe ſordidè proſtitutas. Ita Iuuenalis Satyra 9.

—— *Quæ non proſtat fœmina templo?*

Templa violata à Neptuno.

Imò ſuos finxere Deos Gentiles in templis luxuriæ fœminas immolaſſe, ſicut ait Ouidius Meduſam vitiatam à Neptuno, in templo Mineruæ. Sic ille lib. 4 Metamorph.

Hanc pelagi rector templo vitiaſſe Mineruæ
Dicitur.

Templa prophanata à ſacerdotibus.

Solita exerceri obſcœna ſacris in ædibus Gentilium conſciis etiam ſacerdotibus Arnobium induxerunt lib. 8. aduerſus gentes, vt inueheretur in hos homines impudicos: *Vbi* (inquit) *magis à ſacerdotibus quàm inter aras & delubra conducuntur ſtupra, tractantur lenocinia, adulteria meditantur? frequentius denique in adituorum cellulis quàm in ipſis lupanaribus flagrans libido defungitur.*

Ex Symbolis.

Religio Chriſtiana procul arcet ab Eccleſiis

omnia

omnia hæc impura commercia, ideoque quadrat ei pictura libri ſymbolorum à Villaua contexti. Expreſſit in tabella ſuem iuxta ſacras ædes, quas ſubire nequit coactus eſſe foris, hoc titulo appoſo. NON MIHI SANCTA LICENT. Templa Deo dedicata ſibi vendicant auditas à Ioanne voces Chriſti, à templo gloriæ reprobos expellentis: *Foris* (inquit) *canes, & venefici, & impudici.* Namque vobis haudquaquam ſancta licent. Ita vobis, ô impuri, templa ſubire nefas.

Apoc. 22.

Caſta placent ſuperis, caſta cum mente venite.

Huc reuocare placet Symbolum Gregorij XIII. Pontificis, qui iuſſit in icone ſacras ædes ſculpi, cuius in ora voces erant iſtæ. NIHIL COINQVINATVM. Nempe puris & Angelicis tantùm mentibus templa Deo conſecrata patent, ac proinde ſuam in perniciem Chriſtiani in templo fœda & ſordida moliuntur.

Ex HISTORIA. Burilini impietas.

Quàm ſeuerè Deus animaduertat in huiuſmodi homines impuros, qui in templo vacant luxuriæ, oculos & ſermones eò dirigentes, vt animas amoris obſcœni vinculis irretiant, inferre licet ex flagellis inflictis iis, qui templa Dei ſacrilegis manibus expilarunt.

Templis expilatis Burilinus miſerè perit.

Agathias libro ſecundo refert ſupplicium Burilini. Germanus erat homo iſte, qui ſtipatus exercitu magno deuaſtauit oras plurimas Italiæ, templis infeſtus, opes inde ſecum adſportans in patriam: ſed tranſmiſſo Pado citam vltionem ſenſit. Onuſtus enim ſacrilega præda necem ipſe ſibi conſciuit in rabiem actus, & dente proprio laniatus.

Templi violator Iſaac Exarcha perit fulmine ictus.

Anaſtaſio auctore in vita Papæ Theodori. Anno 643. Exarcha potens, Iſaac nomine, Romæ degens, iniquè manus iniecit in ærarium templi Vaticani, diuitem inde trahens ſuppellectilem. Impune quidem immane nefas apud homines eſt patratum: namque primas in Vrbe tenens, alium non timebat. Sed vt templo violato Deus offenditur, ita ſuam eſt vltus iniuriam: reguli quippe caput è cælis hoc crimine offenſis vibrato fulmine conquaſſauit.

Templi prædo miles à muribus corroditur.

Eſt digna ſcitu hiſtoria à Ditmaro recenſita lib. 6. Anno 1011. Quidam miles è templo Sancti Clementis opes abſtulit, vi illata ſacris eius ædibus, vt ipſe ſuam domum inſtrueret, quâ ſartâ tectâ, iacens in lecto, mures innumeros ſubire vidit cubiculum, & gregatim impetu facto nudum dentibus impetere. Surrexit ille velut impos ſui, & aufugit, vt ſe ab importunis muribus expediret. Denuo reuerſus ædes in has ſacrilegis opibus inſtructas, concludi voluit arca fune valido cincta, & pendula de ſublimi, ita ratus omnem ſe præcluſiſſe viam muribus importunis. Sed præualere nequit humana induſtria contra Deum: nempe mures corroſere viuum ſacrilegum, cui arca fuit loculus, & infernus ſepulchrum animæ condemnatæ.

Templo expilato perit Ragenarius.

Concolor & vindicta fuit ſumpta de duce Dano Barbaro, & Gentili, Ragenarium vocat eum Surius in fine menſis Iulij. Hic Gentilis homo ferus ab Horicho Rege Lutetiam miſſus, eam vt vrbem cingeret obſidione ſuo cum exercitu. Illuc appulit anno 845. Vt reperit inde fugâ ſibi conſuluiſſe ciues, totum ſe prædæ dedit, ſed præſertim pretioſa vaſa tulit ex ſacrario ſancti Germani. Illâ prædâ diues homo nefarius Rothomagum ſe recepit, vbi tunc degebat Horichus Gentis huius inhumanæ caput. Ragenarius ſtatim atque ſua ſacrilega furta cœpit narrare Regi, iocando ſenem extinctum vocitans ſanctum Germanum, cuius ædes deprædatus erat, eo momento graues ait eſſe Dei manus, atrox perpetratum facinus vlciſcentis. Eiulans exclamauit, ibi adeſſe ſenem illum Germanum, cuius ærarium abſtulerat, & ſe acerbè cædi fuſtibus ab illo. Horruere omnes ibi aſtantes; quippe caro tota viri ſacrilegi, fuſte manu inuiſibili intorto cæſa tumens, oſtendit, hæc horrida lamenta merum non eſſe delirium. Quodque fidem fecit, eſſe mala hæc inflicta truci & barbaro ſacrilego; ille, velut aurâ follibus inſpirata tumens vter, crepuit, vt periret exenteratus homo, qui ſacrarij præcordia perſcrutatus erat, quando tulit opes propagando Dei cultui conſecratas.

Templum dum violant Iulianus & Felix miſerè diſpereunt.

Vindicta diuina duos alios extulit ſupplicio horrendo, ſicut aiunt Sozomenus lib. 5. cap. 7. & Theodoretus lib. 2. cap. 12. Hæc tragica ſcena fuit in templo Antiochiæ ann. 362. præſente Iuliano Apoſtata Imperatore, cuius patruus Iulianus, & Felix Imperij ærario præfectus à Chriſtiana fide defecerant, vt conſcij criminis eſſent Principis Apoſtatæ fidei deſertoris. Ærario confracto ſacram ſupellectilem eduxere foras homines nefarij, Chriſtum blaſphemis vocibus impetendo, rati rem Iuliano fore gratam, ſi ſacrilegium horrendo blaſphemiæ crimine ſociarent.

Vltio diuina cita foras noluit exire duos hos nefandos impunè viros ſacrilegos & blaſphemos. Illic enim periere ſimul. Rupta vena Felix blaſphemando totum Principe exhorrente fudit ſanguinem, & patruus Iuliani poſt tormina ventris acerba, fœtens ſupra modum infecto loco ſua vomuit excrementa.

Profectò peiùs peccant, qui in templo ſuis ſuſurris & colloquiis obſcœnis impudicè Deo ſubtrahunt animas. Enorme genus eſt ſacrilegij, auferre ſacrum de ſacro animæ Chriſtianæ Deo ſacræ, fœdis ſuaſionibus illectæ ad turpia, huic ſacrilegio ſe obſtringunt homines, qui eas corrumpere in templo ſuis illecebris turpibus enituntur.

Extremis ſuppliciis periere viri, qui extulere vaſa aurea & argentea dedicata Deo; quàm ergo ſeuerè Deus animaduertet in animata vaſa ſancta ſacris ab ædibus educentes, vt impuro obſequio Veneris addicantur.

Ex IVRE CIVILI. Templa velut aſyla debent adire rei abſque armis.

Templa velut aſyla fuere reis, ea cautione tamen, vt ad Eccleſias confugiendo ſua arma deponerent, & ita ſcirent ſe in templo religione magis eſſe tutos, quàm armorum præſidio. Ecce legem Imperatorum Theodoſij & Valentiniani: *Hos verò, qui templa cum armis ingredi audent, ne hoc faciant præmonemus. Dein ſi telis cincti, quouis Eccleſiæ loco, vel ad templi ſepta, vel circa, vel extra ſint: ſtatim eos vt arma deponant, auctoritate Epiſcopi à ſolis clericis ſeueriùs conueniri præcipimus, datâ eis fiduciâ, quòd religionis nomine meliùs quàm armorum præſidio muniantur.* Lege. Pateant. Codice. De his qui ad Eccleſiam confugiunt. §. Hos verò lib. 1. tit. 12. leg. 3.

Sed heu Chriſtiani plerique ſacras ædes frequentant, vt animas perdant, quæ eò confugere, ſuam vt ſalutem aſtruant. Sacrilegi Veneris aſſeclæ illuc arma ferunt in inferno cuſa, quibus inſanè Deum petunt, quando ſacris in ædibus aſtutè ſuam omnem adhibent induſtriam, vt oculis,

Google

oculis, ore, manu, fœminæ corrumpantur. Vnde quadrat multis hæc cenſura vatis Propertij lib. 2. Eleg. 20.

Fanáque peccatis plurima cauſa tuis.

Templa reos multos efficiunt.

Templa ſibi vendicant magnã cautelam.

Caueant ergo ſibi virgines & matronæ fœdis ab aſpectibus & loquelis in templo, ſoli intentæ Deo, citò domum poſt diuina obſequia debita redeuntes. Ouid. Eleg. 1. lib. 2. Triſt.

Quis locus eſt tẽplis anguſtior? hæc quoq; vitet
In culpam ſi qua eſt ingenioſa ſuam.

Concinit & Pontanus lib. 1. de amore coniugali.

Templa pudicitiã maculant, ni ritè peractis
Rebus abis, templi noxia ſæpe mora eſt.

Ex Medicina, frigus quando manus atque pedes inceſſit, & interiora flagrant, vrgente ſiti, lethale malum inſtat ægro. Ita Hippocrates lib. 4. aphoriſm. 48. τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δ᾽ ἔνδον καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ θανάσιμον. Id eſt. *Si exteriora frigent, & interiora calent, cum ſiti, lethale eſt.* Cùm in templo frigent exteriora viri alicuius, corporis habitu decoro Deum non orantis, & corde tamen ardet luxuria ſitiens obſcœna; profectò ſalus eſt huius animæ deplorata.

Ex Medicina. Frigus eſt lethale manus atque pedes inceſſens dũ interiora flagrant.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Loquor vobis, & non creditis.

Q V A N D O foras emittitur verbum mentis, eſt ſonorum, & auribus patulis excipitur quando ſuauè ſonat, niſi fortè voci canoræ duræ aures penitus obſurdeſcant.

Dicam primò, Verbum Dei prodiiſſe foras; cùm aſſumpſit hominem. Vnde quia Verbum hoc diuinum eſt, omnia ſunt diuina, quæ noſtris mentibus inſuſurrat. Idcirco venit vt loquatur, *Veni* (inquit) *vocare peccatores.*

Dicam ſecundò, vocem hanc cæleſtem ab his tantùm poſſe capi, qui ſunt cælo ſati. Hanc autem andire vocem perinde eſt ac illi exertis manibus obedire.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

D I C A M primò, ſolos filios Dei adoptiuos fore cælo dignos: Chriſtus enim pater futuri ſæculi dicitur; & fideles, Chriſtiani idcirco velut à patris nomine nuncupantur.

Dicam ſecundò, notam filiorum Chriſti non eſſe penes nomen tantùm. Namque nihil proderit profiteri in morte ſonora voce nomen Chriſti, vt quis eius ſe filium eſſe probet. Vt lineamenta patris in prole notant illam legitimam eſſe, quia ſpecies auita prodit eam; ita Dei filij minimè degeneres, à ſpuriis ex diuino opere diſcernuntur.

FERIA

FERIA V. DOMINICÆ PASSIONIS.

TEXTVS EVANGELII.

Luc.7. I. Rogabat Iesvm quidam de Phariſæis vt manducaret cum illo. Et ingreſſus domum Phariſæi diſcubuit.

II. Et eece mulier, quæ erat in ciuitate peccattix, vt cognouit, quòd accubniſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum vnguenti.

III. Eſt ſtàns retro ſecus pedes eius, laerymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatnr pedes eius, & vnguento vngebat.

IV. Videns autem Phariſæus, qui vocauerat eum, ait intra ſe dicens: Hic ſi eſſet Propheta, ſciret vtique quæ, & qualis eſt mulier, quæ tangit eum; quia peccatrix eſt.

V. Et reſpondens Iesvs dixit ad illum: Simon, habeo aliquid tibi dicere. At ilie ait: Magiſter, dic.

VI. Duo debitores erant cuidam fœneratori: vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta.

VII. Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtriſque. Quis ergo eum plus diligit?

VIII. Reſpondens Simon dixit: Æſtimo quia is, cui plus donauit. At ille dixit ei: Rectè iudicaſti.

IX. Et conuerſus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lacrymis rigauit pedes meos, & capillis ſuis terſit.

X. Oſculum mihi non dediſti; hæc autem ex quo intrauit, non ceſſauit oſculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxiſti: hæc autem vnguento vnxit pedes meos.

XI. Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexi multum. Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit.

XII. Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.

XIII. Et cœperunt qui ſimul accumbebant, dicere intra ſe: Quis eſt hic, qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te ſaluam fecit: vade in pace.

SENSVS LITERALIS, Et Moralis.

Ex Variis Lingvis, SS. Patribvs, Et Ex Ratione.

An Maria Magdalena ſoror Martha fuerit hæc peccatrix, à Luca ſacro codice recenſita.

INauditis partibus ſententia lata, quia præceps & indigeſta, poteſt aut ſuſpendi, vel mutari, ſi æqua lance rei ancipitis aut damnatæ verum pondus & momentũ ad diſtricti examinis fidelem & ſeriam trutinam appendatur. Sententiæ reuocatæ causâ denuo diſcuſsâ duo proſtant exempla nobis in Scriptura, quibus & ego fretus agam quicquid cõuenire credã agnitæ veritati.

Dauid audito Sibâ ſolo notam ingratitudinis inurente ſuo domino, ſcilicet Miphiboſeth, adiudicauit ei omnia bona viri immunis à peccato, cui obnoxium eſſe Siba priùs aſſeruit hominem innocentem. Ecce præcox iudicium Regis: *Tua ſint omnia, quæ fuerunt Miphiboſeth.* Delato demum iniquè viro ſe ſiſtente Regi, & cauſam perorante, lumen affulſit, quo radiante, Dauid ea omnia

Dauidis iudicium præceps. 2. Reg.16. Dauid reuocat ſuam ſententiam.

David reuocat ſuam ſententiam

omnia bona data Sibæ voluit eſſe penes duos. Namque viro condemnato, ſuis & omnibus ſpoliato, boni omnigeni ablati partem mediam aſſignauit. *Tu* (inquit) *& Sibo diuidite poſſeſſiones.*

2. Reg. 19.

Suſanna iniuſte condemnata.

Daniel. 13.

Rurſus præcipiti iudicio dicta fuit ſententia in Suſannæ caput, eam condemnante plebe, quia teſtes illam eſſe ream adulterij nequiter affirmabant. Ne deceptæ plebis ſententia ſortiretur cum effectum quem dictabat, opportunè Deus afflauit vnum puerum iuniorem, ſcilicet Danielem, qui *exclamauit voce magna: Mundus ego ſum à ſanguine huius. Et conuerſus populus ad eum dixit: Quis eſt iſte ſermo, quem tu locutus es? Qui cùm ſtaret in medio eorum, ait: Sic fatui filij Iſrael, non iudicantes, neque quod verum eſt cognoſcentes, condemnaſtis filiam Iſrael. Reuertimini ad iudicium, quia falſum teſtimonium locuti ſunt aduerſus eam.*

Suſannæ ſententia reuocata.

Facta noua diſquiſitione rei turpis affricatæ piæ & caſtæ Suſannæ, decor eius vitæ labis neſciæ omnibus innotuit, non detrectante ſolùm plebe ſuum iudicium, ſed etiam caſtitatis eius illibatæ decus encomio congruo celebrante.

Non cunctabor ego reſilire prima à ſententia, quam incautè tuli aliàs in Mariam Magdalenam ſororem Marthæ, ratus eam eſſe, cuius abundè Lucas meminit inurendo nomen ei fœminæ peccatricis.

Maria Magdalena inique condemnata.

Sibæ Dauid citò fidem adhibuit in perniciem eius quem detulit. *Tua* (inquit) *ſint omnia quæ fuere Miphiboſeth.* Quamdiu perfunctoriè expendi textus qui pertinent ad mulierem peccatricem, & ad Mariam Magdalenam, ego meo in tribunali iudicis agendo vices ſententiæ quæ concludit Mariam ſororem Marthæ ream fuiſſe vitæ obſcœnæ dixi: *Tua ſint omnia* Scripturæ ſanctioris oracula. Namque tibi concordi voce litant, & verſus omnes vbi agitur de Maria Magdalena poſſunt intelligi de fœmina peccatrice.

Maria ſoror Marthæ eſt abſoluenda à rea tu illi impoſito.

Illa mea ſententia conſcripta viros quoſdam dignitate claros & diuite ſcientiarum omnium ſuppellectile inſtructos offendit, & induxit vt monerent, altioris indaginis eſſe rei huius apud multos ancipitis & dubiæ veritatem.

O quàm difficilè eraditur opinio, quæ ab ineunte ætate ſata locum imò gradum duntaxat veri fidei debitum occuparat! Ne proteruè tamen crederer adhærere mihi, ſeriò ſanè meum applicui ingenium in ſcrutandis ſcripturæ locis, & ſententijs præcipuorum Eccleſiæ doctorum, vt quid de ea ſit ſentiendum difficultate, vero quidpiam propiùs affirmarem.

Exantlato demum improbo labore, Dauid Imitando, primam reuocaui ſententiam, vtrique opinioni de Magdalena voces eas applicans, quæ Dauidis iudicium maturius & mitius expreſſerunt: *Tu* (inquit) *& Siba diuidite poſſeſſiones.* Ita dico, loca quæ ad Mariam Magdalenam pertinent, diuidite à textu peccatricis, & diſcolores eſſe, luce meridiana vobis clariùs innoteſcet.

Magdalenam eſſe eam, quam Lucas peccatricem vocat, aliàs credidit auctor.

Daniel vt audijt inuſtam eſſe notam adulterij Suſannæ fœminæ caſtæ; Numine afflatus ait: *Mundus ego ſum à ſanguine huius, &c. Sic fatui filij Iſrael non iudicantes, neque quod verum eſt cognoſcentes condemnaſtis filiam Iſrael, Reuertimini ad iudicium.* Ego lubens fateor; ſcripſi Mariam Magdalenam ſororem Marthæ notam infamiæ incurriſſe, quia cum pleriſque ratus eam eſſe mulierem peccatricem, cuius meminit Lucas, ſententiæ in animam innoxiam latæ meum calculum adieci; quippe mihi plerique nimis creduli præiuerunt.

Quare ſuam ſententiam auctor mutauit.

Nolo tamen vt Pilatus eſſe tenax & proteruus ea in ſententia iniuria Magdalenæ, dicens *Quod ſcripſi, ſcripſi.* Etenim à tergo ſacros audio Euangeliſtas, In quos abundè Dei ſpiritus inſulſit; audio inquam, ſanctis illis oraculis reſonare voces iſtas *condemnaſtis filiam Iſrael. Reuertimini ad iudicium.* Vltrò meum præbui aſſenſum, attentè tot in denuo diſcuſſi hiſtoriam Magdalenæ, conſului Scripturas & Sanctos Eccleſiæ primitiuæ patres; adſcitâ demum ratione, primam ſententiam à me dictam contra Mariæ Magdalenæ decus irritam eſſe volo: namque mihi proſtant plurima argumenta, quibus inducor ad credendum; Mariam Magdalenam ſororem Lazari & Marthæ fuiſſe vitæ illibatæ, procul ab obſcœno crimine peccatricis.

Eccleſiæ primitiuæ ſententia qualis fuerit de Maria Magdalena.

Hæc ſententia propitia Mariæ Magdalenæ ſacras habet Scripturas, & præcipuos Eccleſiæ doctores a partibus ſuis; quodque magis huius ſententiæ veræ fidem aſtruit, præter oracula Scripturarum, & teſtimonia luculenta Patrum, qui aliquot ſæculis præceſſere Papam Gregorium, huic concluſioni, cui Eccleſia primitiua fidem adhibuit, multiplex ratio ſuffragatur.

Gregorij Papæ noua ſententia de Maria Magdalena.

Sed eſtò mea ſententia ſit illa prior, quam concordi Eccleſiæ ſuffragio tenuere primi Eccleſiæ Doctores; nolo tamen vt erroneam damnari oppoſitam ſententiam: nempe graues habet aſſertores, Gregorium ſcilicet, Bedam, & Bernadum. Rurſus eam in ſententiam videtur ire plebis aſſenſus, eò inductus propter officium Mariæ Magdalenæ, cui inſerta eſt homilia Gregorij Papæ, talem ſententiam adiecto ſuo calculo comprobantis.

Mariam Magdalenam aliam credidit à peccatrice Theophilus.

Theologi inſignes eiuſdẽ opinionis.

Cùm ergo demo meum ſuffragium Gregorio, qui vixit anno 605. vt ſtem à partibus Theophili, ſexti poſt Petrum Antiochiæ Epiſcopi, anno 173. quadringentis triginta duobus annis ante Gregorium, non idcirco velut ex fide volo ſtabilire meam ſententiam, ſed probare, magis eam accedere ad veritatem hiſtoriæ ſanctæ, ſicut inferre licet ex alijs priſcis oraculis Eccleſiæ, ſcilicet Irenæo, qui vixit æuo Theophili, Origene anno 261. Ambroſio. an. 380. Chryſoſtomo anno 411. Et Hieronymo an. 422. Quibus ante Papam Gregorium florentibus, alij poſt Gregorium magni nominis adhæſere Patres, ſcilicet Thomas, apex Theologiæ Marci. 4 Matth. 26. & Lucæ 7. Albertus item Magnus, in Lucæ cap. 7. & Lyranus in cap. 11. Ioan.

Mariam Magdalenam fuiſſe peccatricem, vel non liberum eſt credere.

Eſſe datam facultatem vnicuique, ſuam tueri ſententiam circa nodum hunc, qui implectit atque tricis inuoluit quæſtionem iſtam, ait Albertus Magnus olim Magiſter Sancti Thomæ; qui plures vbi opiniones recenſuit diſcolores de Maria Magdalena, ita fatur in cap 7. Lucæ: *Ecce iſta eſt diuerſitas opinionum Patrum, & accipiat quilibet quod vult.*

Anno milleſimo quingenteſimo decimo octauo, ſacræ Theologiæ profeſſor inſignis Iacobus Faber Stapulenſis, vſus eo iure, videns Lodoicam Matrem Chriſtianiſſimi Regis

Franciſci primi ſollicitam eſſe, & quærere à peritis, an Maria ſoror Lazari & Marthæ eſſet hæc peccatrix, eruditè ſanè librum edidit, in quo doctè & argutè probat, illam peccatricem aliam eſſe à ſorore Lazari & Marthæ, librumque viro illuſtri Franciſco Molioo, Regis Franciſci Magiſtro, eo tempore nuncupaoit.

Theologi Pariſienſes eum excepere librum cum magno applauſu, & eius ſenteutia, concolor Eccleſiæ primitiuæ veris oraculis, tunc Pariſijs in præcipuis Eccleſiarum pulpitis inſonuit, omnibus accepta, quia Mariam hoſpitam Chriſti ab obſcœua luxuriæ macula vindicabat.

Non defuere momi, qui tentauere ſuis morſibus lacerare Fabrum, ſed exaduerſo muri inſtar ſe objecit eis Iodocus Clichtoueus, homo ſacris literis ad magiſterium tinctus, vt pote doctor facultatis Pariſienſis, qui defenſionem Fabri aggreſſus, inermia tela Momi ſic retorſit io auctorem, vt toties illum coofuderit, quoties hunc confodit, generosè tutans Fabrum validis argumentis. Stephanus Poncerius Archiepiſcopos Senonenſis, olim Cancellarius Academiæ Pariſienſis opus illud egregium habuit perquam gratum ab auctore ſibi inſcribi, vnde liber ille præfixo Poncerij Antiſtitis oomine circumſertur.

Nec Pariſijs duntaxat eo tempore præoaluit illa ſententia, quæ Mariam ſororem Marthæ oegat eſſe ream illam mulierem ab Euangeliſta Luca peccatricis titulo recenſitam. Sed etiam paulò ante Fabrum communis erat apud Italos hæc veritas. Vnde ſuis in Faſtis Baptiſta Mantuanus ait, ea tempeſtate malè audijſſe Papam Gregorium vt iniurium pudori ſororis Marthæ, quam virgioem fuiſſe pij tunc Itali prædicabant.

Ecce Vatis æui illius teſtimonium in gratiam Mariæ Magdalenæ.

Sunt qui turpe putent, Marthæ infamare ſororem.
Sed memorant aliâ quandam de Gente puellam.
Nominis eiuſdem: cui ſic illaſerit illâ.
Tempeſtate Venus, inactuum teterrima peſtis.
Gregoriumque volunt, fœdi qui criminis auctor.
Extiterit, peccaſſe: velut peccaſſe Maronem.
Dicimus, ob læſum caſtæ Didonis honorem.

Gregorius carpitur vt iniurius ſorori, Marthæ. Dido malè accuſata à Virgilio.

Hiſtoricus hic Poëta nolens definire ſeu terminare litem hanc, ſic concludit.

Et ſeu peccatrix fuerit, ſeu neſcia culpæ
Non dubitamus, eam menſis accumbere diuâm.

Hæc præfanda mihi fuere, voces vt querulas & murmur coërcerem hominum, qui nihil omnino probant præter ea quæ vulgo placent; & hæc claſſis ampla capit ſciolos omnes, quibus ſcientiæ rudimenta ſatis linguam acuunt, vt garriant, & os aperiant, vt rictu canioo latrent ſi luna ſua aucta luce plus ſolito coruſcarit:

Magdalenæ nomine tres confundun. tur fœminæ ex Theophilo.

Iam conſulamus Eccleſiæ primitiuæ ſacra oracula, & diſcemus quid ſit ſentiendom de Maria Magdalena, cuius hiſtoriam texere oon potuit æquè benè Gregorius, ac illi qui fuere quaſi coæui viris, qui habuere diſcipulos Apoſtolorum in fidei præceptores.

Ætate prior occurrit Theophilus ſextus Antiochiæ Antiſtes poſt Petrum. Sic ille fatur expendens euangelij textus, qui pertinent ad mulierem peccatricem, ad ſororem Lazari & Marthæ, & ad Mariam Magdalenam, de qua Ieſus eiecit ſeptem dæmonia: *Si* (inquit) *attendas, inuenies has tres eſſe. A Ioanne enim vna deſcribitur, altera verò à Luca, à duobus verò reliquis alia.*

Ecce homo ſacræ hiſtoriæ conſcius, vt pote ſuppar diſcipulis Apoſtolorum, diſtinctas eſſe dicit mulieres, ſcilicet peccatricem, ſororem Marthæ, & Mariam Magdalenam, de qua exierant ſeptem dæmonia. Cui credemus? an Gregorio, qui quingentis annis ab æuo Magdalenæ procul extitit? an Theophilo vicino quaſi temporum illorum, cui proinde maior eſt in hoc argumento fides ab omnibus adhibenda?

Magdalenæ hiſtoriam ſciuit Theophilus melius quàm Gregorius.

Concinit Origenes, qui vixit trecentis quadraginta quatuor annis ante Gregorium: Quamuis ille libros aliquos ediderit paſſos Eccleſiæ cenſuram; ſancta tamen Eccleſia recipit quædam, in quibus ſunt homiliæ in Matthæum à Hieronymo in prologo explanationis Origenis in Lucam maximè commendatæ.

Origenes homilia 35. in verba hæc Matthæi: *Dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet*; ita ſuam exprimit ſententiam concolorem Theophilo: *Quæ* (inquit) *ſecundùm Lucam eſt, plorat, & pedes Ieſu lacrymis lauat. Quæ autem ſecundùm Ioannem eſt Maria, neque peccatrix, neque lacrymans introducitur. Forſitan ergo quis dicet, quatuor fuiſſe, de quibus conſcripſerunt Euangeliſtæ. Ego autem magis conſentio, tres fuiſſe.*

Magdalenæ quot fuerint ex Origene.

Ex his tribus fœminis duas fuiſſe Magdalenas erat opinio vulgata tempore Hieronymi, vt ipſe refert ad Edibiam: *Licet* (inquit) *quidam duas Marias Magdalenas de eodem vico Magdalo fuiſſe contendant, & alteram eſſe, quæ in Matthæo eum viderit reſurgentem, alteram quæ in Ioanne eum quæreret abſentem.*

Magdalenæ duæ creditæ tempore

Hieronymus ipſe libro in Iouinianum affirmat fuiſſe duas mulieres diſtinctas; eam ſcilicet quæ io domo Phariſæi peccatrix vnxit pedes; aliam verò, quæ Chriſto indulgente, caput eius vnxit. Sic ille: *Hic iam quæritur in corpore, qui pedibus Chriſti dignus ſit, qui capite: qui oculus eius ſit, qui manus; quod & duæ mulieres in Euangelio, pœnitentem, & ſanctam ſignificant: quarum altera pedes, altera caput tenet.* Igitur peccatrix illa pedes Chriſti lacrymarum profluuio inundans, oon eſt ſancta ſoror Marthæ, caput eius vngens, ad cuius contrita pedes erat alia fœmina proooluta.

Mulieres duæ diuerſæ pedes & caput Chriſti vnxerunt ex Hieronimo.

Peccatrix mulier non eſt ſoror Marthæ ex Origene.

Hieronymus tanti fecit opos Origenis in Caotica, vt illud ex Græco Latinè nobis expreſſerit, affirmans Origenem ſemetipſum in præfato Canticorum opere ſoperaſſe. Sic ille prima homilia in Cantica: *In Euangelio mulier accipiens alabaſtrum vnguenti nardi piſtici pretioſi, caput Ieſu pedeſque perfudit. Obſerua, quæ de duabus ſuper caput effuderit Saluatoris: ſiquidem peccatrix ſuper pedes; & ea, quæ dicitur non fuiſſe peccatrix, ſuper caput eius fudiſſe monſtratur.*

Rurſus idem homilia ſecunda in Cantica: *Nardus* (inquit) *mea dedit odorem ſuum.*

Loquitur

Peccatrix non vnxis caput ſed pedes Chriſti ex Origene.

Loquitur Euangelium, quia venit mulier habens alabaſtrum vnguenti nardi piſtici pretioſi: non illa peccatrix, ſed ſancta, de qua nunc mihi ſermo. Scio quippe Lucam de peccatrice; Matthæum verò, & Ioannem, & Marcum, non de peccatrice dixiſſe. Venit ergo, non peccatrix illa, ſed ſancta, cuius nomen quoque Ioannes inſeruit. Hactenus Origenes, opportunè notans, Mariam ſororem Marthæ non eſſe fœminam, quæ peccatrix à Luca, vitæ retroactæ voce congrua, nuncupatur.

Peccatrix mulier non eſt Maria Magdalena ex Irenæo

Irenæus item centum annis antiquior Origene, vtpote Theophilo ſuppar, apertè notat, mulierem peccatricem non fuiſſe Mariam Magdalenam, de qua exierant ſeptem dæmonia, nec etiam ſororem Lazari & Marthæ. Martyr ille, rerum quæ ad hiſtoriam Eccleſiaſticam pertinent maximè conſcius & peritus, libro 3. hæreſeum, capite. De his quæ in Euangelio per ſolum Lucam cognouimus: *Plurima* (inquit) *& magis neceſſaria Euangelij per hunc cognouimus vt adventum Angeli ad Mariam &c. Et deinde quod apud Phariſæum recumbente eo, peccatrix mulier oſculabatur pedes eius, & vngebat vnguento.*

Marc. 16.

Ioan. 11.

Ex hac Irenæi obſeruatione potens exurgit argumentum iſtud. Ex Luca ſolo nouit Eccleſia mulierem peccatricem, quæ pedes vnxit Chriſti. Sed ex Marco nouit Mariam Magdalenam, de qua Ieſus eiecit ſeptem dæmonia, & ex Ioanne ſciuit Mariam ſororem Lazari & Marthæ. Ergo nota nobis mediante Luca ſolo mulier & peccatrix non eſt Marthæ ſoror, neque obſeſſa aliàs à dæmone. Namque duæ illæ nobis ex Euangeliſtis alijs inoteſcunt.

Maria ſoror Marthæ non eſt mulier illa peccatrix ex Chryſoſtomo.

Concolor etiam Chryſoſtomus aliam eſſe dicit Mariam ſororem Marthæ, ab illa Lucæ fœmina peccatrice. Sic ille in caput Ioan. 11. *Maria quæ vnxit Dominum vnguento: hoc in loco nonnulli dubitarunt, cur Chriſtus id toleraſſet. Ad quod, id primum intelligendum, non fuiſſe hanc peccatricem illam, de qua apud Lucam ſcribitur, ſed aliam. Illa, meretrix, & infamis erat; Hæc honeſta, & ſtudioſa: quippe quæ Chriſtum hoſpitio excipere curabat.*

Maria ſoror Marthæ alia eſt à peccatrice ex Hieronymo.

Hieronymus in Matthæum, exponens hunc verſum: *Acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum vnguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis*; ita commentatur: *Nemo* (inquit) *putet eamdem eſſe, quæ ſuper caput effudit vnguentum, & quæ ſuper pedes: hæc enim, & lacrymis lauat, & crine tergit, & manifeſtè meretrix appellatur; de illa autem nihil tale ſcriptum eſt.*

Mariam Magdalenã fuiſſe peccatricem dubitas Auguſtinus.

Auguſtinus libro de conſenſu Euangeliſtarum credidit ex aduerſo, duas illas vnctiones ab eadem fœmina factas; ſed poſtea dubius illud idem non auſus eſt aſſerere quando librum ſermonum compoſuit, vnde voces habes iſtas: *Ecce ſoror ipſa, ſi tamen ipſa eſt, quæ pedes Domini vnxit vnguento, & terſit capillis ſuis, quos lauerat lacrymis, meliùs ſuſcitata eſt, quàm frater eius.* Vt poſteriora derogant prioribus, & ſecundæ ſolent cogitationes præualere primis; ita prior Auguſtini ſententia ab iſta ſecunda penitus infirmatur.

Ambroſium referam infra mihi conſonum & concordem. Iam penitiora quæque ſacræ Scripturæ loca meæ ſententiæ congrua perſcrutemur.

Marc. 16.

Auſpicabor à Marco Euangeliſta, cuius vno teſtimonio luculento lis iſta tota poteſt dirimi. Sic ille: *Et cùm tranſiſſet ſabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum. Et valde manè vnâ ſabbatorum, veniunt ad monumentum orto iam ſole Et dicebant ad inuicem. Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et reſpicientes viderunt reuolutum lapidem. Erat quippe magnus valde. Et introeuntes in monumentum viderunt, iuuenem ſedentem in dextris coopertum ſtola candida, & obſtupuerunt. Qui dicit illis: Nolite expaueſcere, Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum ſurrexit, non eſt hic, ecce locus vbi poſuerunt eum. Sed ite, dicite diſcipulis eius, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, ſicut dixit vobis. At illæ exeuntes fugerunt de monumento, inuaſerat enim eas tremor, & pauor, & nemini quidquam dixerunt, timebant enim. Surgens autem manè, prima ſabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia. Illa vadens nuntiauit his, qui cum eo fuerant.*

Mariæ Magdalenæ duæ ex Marco.

Marias Magdalenas duas eſſe vnde colligatur.

Quiſquis attentè leget hæc verba, ſciet eſſe duas Magdalenas; vnam, quæ ſimpliciter dicitur Maria Magdalene, comitata à Maria Iacobi & Salome; aliam verò, quæ ſola erat ad monumentum. Et de hac Marcus ait eieciſſe Ieſum ſeptem dæmonia, vt ſic eam diſtingueret ab illa, cuius paulò ante fecit mentionem. Namque ſolent Euangeliſtæ voces ſeu particulas diſtinctiuas adijcere perſonis, quando plures ſunt eiuſdem nominis. Verbi gratiâ, Iacobus & Ioannes dicuntur filij Zebedæi, ad diſtinctionem Ioannis Baptiſtæ, & Iacobi minoris; qui idcirco minor etiam dicitur à Marco, quia alter item Iacobus erat. Sunt illæ voces eis adiectæ quaſi teſſeræ diſtinguentes.

Ioan. 14.

Ioannis cap. 14. *Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotes.* Quare voces has ſubiecit Euangeliſta, niſi vt anſam adimeret ſuſpicandi, fuiſſe Iudam Iſcariotem, qui tunc Domino loquebatur. Dicitur & Chriſtus apud Simonem leproſum diſcubuiſſe, ad diſtinctionem alterius Simonis Phariſæi, apud quem diſcubuit in Galilæa, cùm iſte Simon Iudæus eſſet. Ita gratis & fruſtra voces has non adiecit Marcus de Magdalena loquens *de qua eiecerat ſeptem dæmonia*, niſi vt notaret, eam eſſe, quæ in Galilæa ſua patria curata fuit ab his ſpiritibus, ſicque notum faceret, hanc Magdalenam non eſſe primam illam Mariam Magdalenam antea recenſitam.

Marc. 16.

Magdalon eſt nomen vici.

Hieronymus ad Edibiam ait, fuiſſe vicum nouum Magdalum vnicuique Mariæ Magdalenæ ſolum & patriam, & ex deſcriptione antiqua plagæ illius orientalis, vnus eſt in Galilæa vicus nomine Magdalon, & alter in Iudæa eodem nomine deſignatur. Vnde refert Hieronymus, à duplici vico duas Magdalenas ſortitas fuiſſe nomen ſuum. Quod & Ambroſius quoque credit, dicendo nomen eis Mariæ fuiſſe velut proprium, Magdalenæ verò vocem à Magdalo deriuatam.

Matth. 28.

Maria Magdalena ſoror

Illa prior Maria Magdalene ſoror eſt Marthæ, quæ vt nobilis comitata venit ad ſepulchrum

Marthæ quando venit ad Chriſti monumentum.

pulchrum, & tremens cum alijs receſſit, cui occurrit Chriſtus paſſus ab ea tangi, & adorari, ex Matthæo, cap. 28. *Exierunt* (inquit) *citò de monumento, cum timore, & gaudio magno, currentes nuntiare diſcipulis eius; & ecce Ieſus occurrit illis, dicens: Auete: illæ verò acceſſerunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum.* Nota, iſtam Mariam Magdalenam cum alijs fœminis perrexiſſe ad monumentum orto iam ſole, ex Marco cap. 16. Et aliam Magdalenam iuiſſe ſolam ante ſolis ortum cùm eſſent tenebræ, & fuiſſe ſolam, cùm Chriſtus primò illi apparuit. De hac Maria Magdalena à Galilæa ſic loquitur Ioannes cap. 20. *Maria Magdalene venit manè, cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum, & vidit lapidem ſublatum à monumento. Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit ſe, & proſpexit in monumentum, & vidit duos Angelos ſedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi poſitum fuerat corpus Ieſu. Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: quia tulerunt Dominum meum, & neſcio vbi poſuerunt eum. Hæc cùm dixiſſet, conuerſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantem; & non ſciebat quia Ieſus eſt. Dicit ei Ieſus: Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa exiſtimans quia hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi vbi poſuiſti eum, & ego eum tollam. Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa dicit ei: Rabboni, quod dicitur magiſter. Dicit Ieſus: Noli me tangere.*

Mariæ Magdalenæ ſorori Marthæ vbi nam Chriſtus apparuit.

Ioan. 20.

Maria Magdalena à Galilæa Ieſum prima vidit poſt reſurrectionem.

Mariæ Magdalenæ vtriuſque quantæ ſint differentiæ.

Ecce Maria iſta ſola deſcribitur: alia verò ſtipata pijs fœminis. Si namque ſola non fuiſſet iſta, prima non fuiſſet, cui Chriſtus apparuit; quippe talis gratiæ & arcani comites participes & conſcias habuiſſet. Alia Magdalena à Iudæa ſoror Marthæ fugit territa cum ſocijs; iſta ſecus interrita ſtetit ad ſepulchrum. Alia Magdalena vidit Ieſum in via, vnà ſuis cum ſocijs, quæ omnes eius amplexatæ pedes, eum ſupplices adorarunt: Iſta verò ſola vidit Ieſum prope ſepulchrum, prohibita illum tangere. Alia, & comites eius, nimio præpeditæ metu, nemini quidpiam dixerunt; iſta verò duos Angelos alloquitur, & Chriſtum. Alia, & ſociæ currunt, & nuntiant Apoſtolis Chriſtum ſurrexiſſe. Iſta verò prima vice qua venit ante lucis ortum ad monumentum, non inuento Ieſu ſola redit ad Apoſtolos ex Ioanne cap. 20. *Cucurrit* (inquit) *& venit ad Simonem Petrum, & ad alium diſcipulum, quem amabat Ieſus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & neſcimus vbi poſuerunt eum.* Sed vt amor impatiens eſt morarum, redijt illa, ſuum quæſitura Ieſum, cuius amore ſacro & feruido conflagrabat.

Ex præfatis differentijs Ambroſius in Lucam capite reſurrectione duas colligit eſſe Marias Magdalenas. Sic ille in cap. 24. Lucæ: *Noſcit vna Maria Magdalene ſecundùm Ioannem; ſcit altera Maria Magdalene ſecundùm Matthæum: nam eadem, antè ſcire, & poſtea neſcire non potuit. Ergo ſi plures Mariæ, plures fortaſſe Magdalenæ, cùm illud perſonæ nomen ſit, hoc locorum. Denique alteram eſſe cognoſce. Illa admittitur pedes Domini tenere, tangere Dominum; iſta prohibetur. Illa Angelum videre meruit, hæc primò cùm venit, neminem vidit. Illa diſcipulis Dominum reſurrexiſſe nuntiauit, iſta raptum eſſe ſignificat. Illa gaudet, hæc plorat. Illi in gloria ſua iam Chriſtus occurrit; hæc adhuc mortuum quærit. Illa Dominum vidit, & agnouit; hæc non potuit agnoſcere cùm videret.*

Luc. 24.

Marias Magdalenas eſſe duas eruditè probat Ambroſius.

Ambroſius ducentis viginti quinque annis propiùs acceſſit ad tempora Magdalenæ, & multiplici ratione fretus ait eſſe duas Magdalenas, vnicuique ſuas ſpeciales aſſignando notae: Gregorius verò ſuam opinionem nulla ratione ratam aſtruit. Ambroſio ergo fides eſt potior adhibenda.

Maria Magdalenæ ſoror Marthæ fuit familiaris Beatæ Mariæ Virginis, quam fortè ſicut & Chriſtum hoſpitio excepit, ideoque ſimul cum Matre Ieſu iuxta crucem erat in agone ſupremo ſui hoſpitis, vt Ioannes ait cap. 19. *Stabant* (inquit) *iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene.* At Maria Magdalena à Galilæa procul erat à cruce ſicut ait Marcus cap. 15. *Erant* (inquit) *mulieres de longè aſpicientes; inter quas erat Maria Magdalene, & Maria, Iacobi minoris, & Ioſeph mater, & Salome; & cùm eſſet in Galilæa ſequebantur eum, & miniſtrabant ei* Audis vnam Mariam Magdalenám cum Maria Matre Ieſu prope crucem, & aliam longe cum alijs fœminis à Galilæa ſicut & ipſa fuit. Ergo eſt neceſſe, duas Magdalenas eſſe, ſacro cum codice confiteri.

Maria ſoror Marthæ iuxta crucem Chriſti.

Ioan. 19.

Maria Magdalena à Galilæa longè à cruce

Harum verò neutra fuit hæc peccatrix, cuius Lucas memor ſic fatur cap. 8. *Et factum eſt deinceps, & ipſe iter faciebat per ciuitates & caſtella, prædicans & euangelizans regnum Dei; & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à ſpiritibus malignis, & infirmitatibus; Maria, quæ vocatur Magdalene, de qua ſeptem dæmonia exierant, & Ioanna vxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Suſanna, & aliæ multæ, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis.*

Non à muliere peccatrice Ieſus eiecit ſeptem dæmonia ante vitam eius obſcœnam: quippe, talis illa memor beneficij, non ſe luxuriæ dæmoni mancipaſſet. Nec etiam obſeſſa fuit à diabolis vt peccatrix, nam mulieres ſic obſeſſæ vitam turpem agere non poſſunt; nempe ſolent ab eis homines abhorrere. Obſeſſa demum non fuit poſt veniam illi indultam; Chriſtus enim ait illi: *Vade in pace.* Sic ab illa procul dæmones abigendo. Maria verò Magdalena, cum Ioanna & Suſanna malis à ſpiritibus curata, grates repenſura ſuo benefactori, ei de facultatibus ſedulò miniſtrabat.

Mulier peccatrix non fuit à diabolis obſeſſa.

Dicere cum Gregorio Magdalenam non fuiſſe verè obſeſſam à diabolis, ſed à vitijs mortiferis, quæ vt ſunt ſeptem, Euangeliſta volens referre plenè & integrè curatam, expreſſit ea omnia peccata numero ſeptenario dæmonum eiectorum. Hoc eſt contra decus atque fidem hiſtoriæ ſacræ, quæ ſymbola arcana, typos, & figuras non admittit vbi ex littera ſola, mera rei controuerſæ veritas innoteſcit. Quid clariùs hoc contextu: *Et duodecim cum illo, & mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à ſpiritibus malignis, & infirmitatibus*

Maria Magdalena Galilæa fuit realiter liberata à ſeptem dæmonibus.

mitatibus : Maria, quæ vocatur Magdalene, de qua ſeptem dæmonia exierant, Ioanna, vxor Chuzæ procuratoris Herodis & Suſanna.

Si à Magdalena dæmon non exijt realiter, vt hiſtoria ſacra ſonat : Ergo neque à Ioanna, & Suſanna quia tres illæ malè habitæ & vexatæ à malignis ſpiritibus eadem narratione Lucæ ſimul vno eodemque capite concluduntur. Quòd ſi quis ore proteruo velit hoc affirmare, cæcas offundet tenebras hiſtoriæ ſanctæ, cuius è litera ſola Patres ſancti eruditè ſolent penitiora quæque arcana fidei comprobare.

Maria Magdalena quare non fuerit illa mulier peccatrix.

Rurſus Maria Magdalena non fuit hæc peccatrix. Chriſtus enim noluiſſet opes meretricio quæſtu partas à meretrice ſuo obſequio impendi. Et ratio illa quoque probat eam peccatricem non fuiſſe ſororem Lazari & Marthæ. Cùm namque ſagax inuidia Scribarum & omnium æmulorum Chriſti obſeruaret eius actiones, ſi diuertiſſet apud fœminam aliàs peccatricem, proculdubio caſtitati eius illibatæ labem blaſphemis vocibus inuſſiſſent.

Luc. 19.

Ex Luca patet, eos murmuraſſe, eò quòd apud Zachæum principem publicanorum hominem peccatorem diuertiſſet. Cùm ergo nihil potuerint obiicere Chriſto excepto hoſpitio à Martha & Maria Magdalena, liquet ambas fuiſſe virgines illibatas.

Maria ſoror Marthæ fuit bonæ famæ.

Fuiſſe bonæ famæ duas has ſorores inde patet, quòd præcipui ex Iudæis poſt mortem Lazari, eas conuenere honoris causâ, modum vt facerent lacrymis, quibus abundè diem ob ſupremum Lazari diffluebant.

Maria Magdalena à Galilæa ſequax erat Chriſti, ſed ſoror Marthæ domi manebat.

Magdalena demum iſta fuit Iudæa, aliaque ab illa, vnde Ieſus ſeptem dæmonia eiecit, quæ erat Galilæa. Marthæ ſoror Maria Magdalene domi manebat vnà cum ſorore, vitæ vacans intimæ, ſicut ait Chriſtus, inde ſumens argumentum laudum, & encomij huius. *Maria optimam partem elegit.* Si cœpiſſet illa hora vitam hanc agere, non merebatur eo dignari elogio; ſed quia Chriſtus omniſcius erat, & conſcius actionum eius, prætulit eam Marthæ, vitæ terſioris ab ea diu profeſſæ laudans & celebrans inſtitutum.

Alia Magdalena à Galilæa ſequax & diſcipula Chriſti miniſtrabat ei & eum ſequebatur reducem à Galilæa, quando Maria Magdalena ſoror Marthæ miſit literas à Iudæa quibus ad curandum Lazarum infirmum, Chriſtum Dominum accerſebat.

Maria ſoror Marthæ apud Maſſilienſes in contemplatione vitam tranſegit.

Maria Magdalena à Galilæa vitam actiuam profeſſa, ſuum obſequium Chriſto, ſuas & facultates ei miniſtrando vouit; Maria verò ſoror Marthæ, neque ſuis in ædibus ipſi Chriſto ſuo tunc hoſpiti miniſtrauit. Vnde quia Chriſtus eam commendauit ab hac vita, rebus huius ſæculi abſtracta, triginta annos egit apud Maſſilienſes in edita rupe, ſolis peruia ſpiritibus Angelicis, illic ab hominum ſegregata cœtu diuina ſuo ſemper animo recolendo.

Ne quis fortè fidem cunctetur adhibere meæ ſententiæ, cui Scriptura ſacra Patrum veterum oracula, & ratio quoque ſuum præbent ſuffragium; operæpretium eſt retorquere tela, quibus illa poteſt veritas ſtabilita ſuis ab æmulis oppugnari.

Obiectio prima probans vnam eſſe tantùm Mariã Magdalenam.

Maldonatus primò nobis opponit Eccleſiæ conſenſum : omnes namque credunt, in die feſto Magdalenæ ſolam ſe colere fœminam, quæ fuit & peccatrix, & Marthæ ſoror, & dignata prima apparitione Ieſu Chriſti reducis ab inferis, & reſumpto corpore rediuiui. Ante natum Maldonatum Iacobus Faber Stapulenſis illam diluit inſtantiam, peracutè notans, illo die feſto coli tres fœminas; peccatricem in Euangelio Miſſæ dici illius; ſororem Marthæ in oratione recolente vitam redditam Lazaro fratri eius; & tertiam, cui prima facta fuit apparitio Chriſti : quippe ſoli ex tribus fœminis poſſunt conuenire ſacræ lectiones Canticorum, quæ tunc vt duntaxat ei propriæ recitantur.

Eccleſia tres colit fœminas in officio Mariæ Magdalenæ.

Non eſſe meum hoc figmentum, conſtat ex anatome facta ſacræ huius Scripturæ, cuius en contextum ex capite tertio Canticorum. *In lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea : quæſiui illum, & non inueni. Surgam, & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea, quæſiui illum, & non inueni.*

Mariæ Magdalenæ à Galilæa locus Canticorum bene aptatus.

Origenes, cuius homilias in Cantica Canticorum Hieronymus veſtiit Latinè, iuris vt eſſent Romani, verba Canticorum aptat Mariæ Magdalenæ, quaſi in gratiam eius efficta, ſicut ſuprà expreſſi referens aliqua fragmenta primæ & ſecundæ homiliæ Origenis in Cantica, ab illo Mariæ Magdalenæ à Galilæa benè & breuiter adaptatâ.

Ego viri huius prælaudati à Hieronymo veſtigiis inſiſto, voces præfatas Canticorum explicans de Maria Magdalena à Galilæa, ſuo conſepultâ Ieſu Chriſto, cuius idcirco vocat ſepulchrum lectulum ſuum : anima namque flagrans amore degit vbi amat plus quàm vbi animat; ſiquidem ſtrictè nodis arcanis amore ſacro duo corda percita vinciuntur.

Per noctes ergo ſuum dilectum quæſiuit in lectulo, quando venit ad monumentum cùm adhuc tenebræ eſſent : non inuento redit in ciuitatem mœſta monens Apoſtolos de Chriſti corpore ſuffurato. Vt cor æſtuans amore moras neſcit, ita vicos & plateas amans Maria Magdalena terit, ad lectulum Chriſti, ſcilicet tumulum pergens, illic moritura, quia viuere non vacabat corpore ſeminiuo.

Quid illi acciderit audiamus ex Canticis, quæ recolit Eccleſia ſancta legens illa, die feſto Mariæ Magdalenæ : *Inuenerunt me* (inquit) *vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem : Num quem diligit anima mea vidiſtis?* Quid ſint hi vigiles, & quid dixerit illis Magdalena, docet Ioannes hoc tenore : *Vidit duos Angelos ſedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi poſitum fuerat corpus Ieſu. Dicunt ei illi : Mulier, quid ploras? Dixit eis : Quia tulerunt Dominum meum, & neſcio vbi poſuerunt eum.* *Ioan. 20.*

Rurſus eam audiamus ex Canticis immediatè voces iſtas efferentem : *Paululum cùm pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea.* Conſulamus nunc Ioannem, & immediatè dicet eam inueniſſe Ieſum : *Hæc* (inquit)

cùm dixiſſet, conuerſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantem. Ergo benè quadrant hæc Cantica Mariæ Magdalenæ, quæ à Galilæa Ieſum ſequuta viuom, non potuit à mortuo ſegregari.

Miſſa diei feſti Magdalenæ tres fœminas commemorat.

Eccleſia ſancta volens aliquem cultum deferre tribus his fœminis, ſcilicet ſorori Marthæ, Mariæ Magdalenæ cui primò apparuit, & mulieri peccatrici, ex profeſſo tribus vnum diem feſtum inſtituit, quem à maiori nomero, id eſt propter duas Magdalenas, earum nomine nuncupauit. Et ne qua trium fœminarum illaudata foret, eo die feſto ſacrum Miſſæ officium ſic diſtinxit, vt vnaquæque ſibi partem vnam ab aliis diſcretam congruè vendicaret.

Oratio Miſſæ diei illius recolit ſororem Lazari.

Principes Miſſæ partes ante offertorium ſunt, oratio, lectio epiſtolæ, & Euangelium. Eccleſia ſingulas partes illas hiſce tribus fœminis aptauit, iuxta gradus, & merita ſingularum. Ordine prima ſoror eſt Marthæ, cuius vita fuit à Chriſto ſacris encomiis pluſquàm Marthæ pia ſtudia celebrata. Idcirco ſolam hanc ſororem Marthæ diei oratio commemorat hoc tenore. *Beata Maria Magdalena quæſumus Domine ſuffragiis adiuuemur, cuius precibus exoratus, quatriduanum fratrem Lazarum viuum ab inferis reſuſcitaſti.*

Epiſtolæ Miſſæ refert Magdalenã à Galilæa.

Lectio epiſtolæ pertinet ad aliam Mariam Magdalenam à Galilæa. Ecce tenor huius lectionis. *Surgam, & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea.* Et cætera, quæ ad literam oſtendi ſuprà ſoli iſti Mariæ Magdalenæ propriè conuenire.

Euangelium feſti Magdalenæ pertinet ad peccatricem mulierem.

Euangelium duntaxat vnam peccatricis hiſtoriam commemorat ex Luca: *Rogabat Ieſum quidam Phariſæus.* Sic vnicuique trium fœminarum ritè ſuum debitum redditur, nec vllam Eccleſia præterit illaudatam.

Non ergo valet argumentum Maldonati à conſenſu Eccleſiæ, quam ille die feſto dicit vnam Mariam tantùm Magdalenam colere pœnitentem. Conſtat enim ex præfatis diſpoſitum fuiſſe tali induſtria officium feſti Magdalenæ, vt nulla trium fœminarum in Miſſa, ſiue choro, ſuppreſſo quaſi nomine ſileretur.

Magdalena ſoror Marthæ prima ponitur inter virgines ab Eccleſia.

Quandoquidem Maldonatus ab Eccleſia ſancta tela petit in nos; illa volo retorquere, probans eſſe meis à partibus Eccleſiam, & contra plebis opinionem iam vulgatem, ipſam Eccleſiam, Mariam Magdalenam ſororem Marthæ non eſſe mulierem illam peccatricem, ſed eſſe primam omnium virginum poſt Mariam Deiparam publicè profiteri.

Eccleſia Numine afflata preces publicas inſtituit, quas illa vocat Litanias, quarum ſeriem & contextum variare nefas: illic enim ſinguli quique chori ſanctos habent concolores. Nullus inuocatur homo licet ſanctus vnà cum Angelis. Sunt in vna claſſe ſimul Apoſtoli, idem agmen habet Martyres ſanguine purpureos, nec animoſa phalanx illa viros alios admittit, quàm eos qui Chriſti causâ duros ſunt agones, imò necem acerbam fortiter luctari. In his Litaniis Eccleſia Sancta ſuos recolit Antiſtites, nullos eis adiiciens promiſcuè Sanctos, qui non fuere ſacri Pontifices. Nam quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt; vnde quia Deo inſpirante ſacræ illæ Litaniæ contextæ ſunt, illic idcirco ritè Sancti quique ſuam ad ſortem & ſtatum congruè collocantur. At in virginum liliis albicante choro, primum Magdalena locum obtinet, inuocata priuſquàm Agatha, Lucia, Agnes, Cæcilia, Catharina, & Anaſtaſia. Ergo credit Eccleſia, Mariam Magdalenam ſororem Marthæ non eſſe mulierem illam peccatricem; alioquin non pateretur eam præire choro virgineo, & proinde primam in virginum ſerie recenſeri.

Obiectio probare nitens peccatricem mulierem fuiſſe Mariam ſororem Marthæ.

Iterum inſurgit Maldonatus vno hoc textu armatus ex Ioanne, capite 11. vbi volens deſcribere Mariam ſororem Marthæ: *Maria autem* (inquit) *erat, quæ vnxit Dominum vnguento, & extersit capillis ſuis pedes eius.* Maldonatus in cap. 26. Matthæi verſu ſexto vibrat in nos ſpiculum iſtud: *Qua* (inquit) *deſcriptione minimè vſus fuiſſet, ſi plures fuiſſent mulieres, quæ pedes Domini vnxiſſent; nec enim lector de qua ex multis loqueretur intelligere potuiſſet. Omnia autem argumenta, etſi multa ſunt, quibus plures fuiſſe probatur, minus quàm hoc vnum habent ponderis.* Hactenus ille, cuius auctoritas apud me magni ponderis eſt & momenti; ſuſpicio namque virum vt inſigne iubar æui ſui; ſed is non moleſtè feret, veritatem ipſius nomini præualere.

Luc. 6. Obiectio præfata diluitur.

Senſus ergo loci iſtius eſt idem ac illius, vbi Lucas ſic loquitur cap. 6. *Elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominauit. Simonem, quem cognominauit Petrum, &c. & Iudam Iſcariotem, qui fuit proditor.* Id eſt, qui fuit proditor, vt infrà ſuo loco capite 22. libri huius. Vt in hac narratione Lucas per anticipationem Iudam proditorem nominat à proditione, cuius erat facturus alibi mentionem fuſiorem; ſic Ioannes reſpiciens ad vnctionem, quam deſcripturus erat ſequenti cap. per anticipationem meminit eius hîc, vt diſtingueret hanc Mariam ab alia, de qua Chriſtus eiecerat ſeptem dæmonia.

Magdalenæ & peccatricis vnctiones quàm duæ.

Ruſſus ex ipſo Ioanne nota, duas eſſe planè diſcretas vnctiones has peccatricis, & ſororis Marthæ. Vnctioni primæ præiere fletus, & lacrymæ copioſæ, ſicut ait Lucas; nam peccatrix lacrymis abundè pedes abluit Chriſti: ſed Ioannes nullam omnino fletus mentionem fecit de Marthæ ſorore loquens; at duntaxat eius, quam deſcripturus erat ſequenti capite meminit vnctionis. Nempe voces eaſdem vſurpat ibi, quas iam expreſſerat: *Maria* (inquit) *accepit libram vnguenti nardi piſtici pretioſi, & vnxit pedes Ieſu, & extersit pedes eius capillis ſuis.* Eam verò ſuis lacrymis irrigaſſe pedes Chriſti, Ioannes non expreſſit, quod profectò primum erat tunc dicendum: namque fuit Chriſto minùs gratum, vngi nardo à ſorore Marthæ, quàm à peccatrice ſacro ab amore expreſſis lacrymis irrigari.

Ioan. 12. Peccatricis vnctio gratior Chriſto fuit alia.

Mulieris peccatricis vnctio in quo differat ab vnctione Mariæ Magdalenæ.

Profectò darem Maldonato manus, vtpote causâ cadens, ſi Ioannes lineare volens Mariam ſororem Marthæ, ſuum penicillum hiſce coloribus viuidis intinxiſſet. Id eſt, ſi dixiſſet: *Maria erat, quæ vt cognouit, quòd Ieſus accubuit in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum*

vnguenti,

vnguenti, & ſtans retro ſecus pedes eius, lacrymis cæpit rigare pedes eius. Sed prætereundo fletus illos, ſufficienter ait, Mariam ſororem Marthæ aliam eſſe planè ab illa fœmina peccatrice. Vnde patet, infirmum eſſe tale argumentum, quod Maldonatus credidit Achillæum.

Vrgere demum ſolent aduerſarij in die feſto Magdalenæ, legi Gregorij tractatum vbi mulierem peccatricem, & Mariam Magdalenam eſſe probat vnam eamdemque fœminam, ideoque quaſi hæreticum eſſe, fidem nolle adhibere rei ab Eccleſia tot iam ſæculis approbatæ.

Leguntur multa in Eccleſiaſtico officio, quæ ſunt dubiæ veritatis.

Reſpondeo, multa legi in choro, quæ non idcirco probat Eccleſia, ſed tolerat; quia non ſunt contra fidem, aut auctores habent aliunde pios. Verbi gratiâ, tolerat Eccleſia Sancta legi in die feſto Epiphaniæ homiliam decimam eiuſdem Gregorij Papæ in Euangelia, vbi quotannis reſonant in choro voces iſtæ. *Iudæis tanquam ratione vtentibus rationale animal, id eſt Angelus prædicare debuit. Gentiles verò, quia vti ratione neſciebant, ad cognoſcendum Dominum, non per vocem, ſed per ſigna perducuntur.* Si Angelus eſt animal rationale, corpus habet; ſiquidem animal eſt corpus ſenſibile. Sed Angeli ſunt ſpiritus, iuxta Vatis oraculum: *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus.* Et ex Chriſto: *Spiritus carnem & oſſa non habet.* Ille tamen error Gregorij eſtò legi ſoleat, non idcirco quaſi quidpiam verum Eccleſiæ calculo comprobatur.

Angelus non eſt rationale animal, vt vult Gregorius.

Marcellini Papæ lapſus ab hæreticis creditur inuentus.

Præterea legimus in choro caſum Marcellini, quem Petilianus Donatiſta refert, exprobrans illum Auguſtino ſicut dedecus Eccleſiæ, cuius Papa Deo debitum latriæ cultum detulit impio ſimulacro. Auguſtinus libro 2. contra voces blaſphemas huius hæretici Donatiſtæ, ſcilicet Petiliani, Marcellini lapſum & defectionem à fide ſicut fabulam & commentum hæreticorum eſſe credit, ac proinde velut nænias aniles reſpuit apocrypham hiſtoriam illam, Petiliano dicens eam fuiſſe ſæpe ſæpius improbatam.

Marcellini Papæ adoratio Idolorũ à quibus impugnetur.

Euſebius Arianus, oſor Eccleſiæ Romanæ, Papæ Marcellino ſuppar, eius æuo viuens, expreſsè quidem martyrium refert, tacito lapſu, quem profectò verum minimè ſiluiſſet. Conſulatur ille lib. 7. cap. 26.

Theodoretus item lib. 1. cap. 3. fusè refert, in Diocletiani perſecutione ſæua Papam Marcellinum ſtrenuè ſe geſſiſſe, magnumque ſibi cumulum gloriæ comparaſſe.

Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis ſub anno 302. ſuſpectam eſſe fidem hiſtoriæ lapſus huius Marcellini ex profeſſo fusè probat pluribus argumentis.

Eccleſia non approbat omnia quæ leguntur in officio.

Non ergo probat ſed tolerat Eccleſia quicquid eius breuiario inſertum in choro ſonat; nec inde ſibi debent conciliare fidem homiliæ Gregorij de Maria Magdalena, quia alia multa ſacro in officio & leguntur & cantantur, quæ ſunt dubiæ veritatis.

Error ille, iuris non eſt, ſed facti; lapſus ille fidem non vitiat. Sancti Patres propiores æuo Magdalenæ, vt Theophilus, Irenæus, & Origenes, debuere vitam Magdalenæ ſcire magis ſincerè, quàm Gregorius, & alij, qui à Magdalena fuere procul, vtpote à ſæculo ipſius annorum longa ſerie receſſerunt.

Doctorum Eccleſiæ ſcripta, qua ſint cautione legenda.

Vt Gregorio Magno litem, nolo plures condemnare Patres, Principes Eccleſiæ Doctores, Ambroſium, Hieronymum, Chryſoſtomum, Irenæum, qui eruditè plures eſſe Magdalenas argumentis validis aſtruxerunt. Vt Sanctum illuſtrem veneror & ſuſpicio Gregorium, inſigne lumen & columen Eccleſiæ; ſed decurro libros eius cautè; ſicut Auguſtinus admonuit, diſcretè ſua ſcripta legi.

Veritas eſt præferenda viris doctis & piis.

Sic ille in Prologo lib. 3. de Trinitate: *Noli* (inquit) *meis literis quaſi canonicis Scripturis deſeruire; ſed in illis & quæ non credebas, cùm inueneris, incunctanter crede; in iſtis autem, quod certum habebas, niſi certum intellexeris, noli firmum tenere.* Idem in Epiſtola ad Fortunatum: *Neque diſputationes, quamuis Catholicorum & laudatorum hominum, veluti Canonicas Scripturas habere debemus, vt nobis non liceat, ſaluâ honorificentiâ quæ illis debetur, aliquid in eorum Scripturis improbare atque reſpuere, ſi fortè inuenerim, quod aliter ſenſerint, quàm veritas habet, diuino adiutorio ab alijs intellecta, vel à nobis. Talis ego ſum in ſcriptis aliorum, quales volo eſſe lectores meorum.* Hæc ille, viam ſternens ad examen atque limam operum, quæ non vſquequaque puræ quadrant aut concordant liquidæ veritati.

Maria Magdalena ſoror Marthæ eſt virgo.

Ita lego Gregorium, vt diuellar eius à ſententia, quando locat inter peccatrices Mariam Magdalenam, quam Eccleſia Sancta ſuis in Litaniis ex virginum choro primam inuocat; ita docens, lectulum eius vernare roſis, & non eſſe puram hanc virginem hoſpitam Chriſti, qui paſcitur in liliis, transferendam fœdum ad lupanar, vbi ſtrata fœtent, & à Venere obſcœna ſatis vepribus inhorreſcunt.

I. Rogabat Ieſum quidam de Phariſæis, &c.

Ex Ratione.

Poſt cenſuram Chriſti inuehentis in Scribas & Phariſæos, qui publicanis & peccatoribus baptizatis à Ioanne, noluere tamen ei adhibere fidem; immediatè Lucas ait, Chriſtum fuiſſe domo & conuiuio exceptum à Phariſæo, cui nomen erat Simon. Credo, Lucam exemplo viri huius Phariſæi, & mulieris peccatricis, voluiſſe confirmare, reos & peccatores citiùs Chriſto dediſſe manus, quàm Phariſæos humanâ gloriâ tumeſcentes. Mulier namque famæ deploratæ frugem in meliorem ſe recepit, prona ſuis lachrymis irrigando pedes Chriſti, de quo ſacrilega cogitatione malè ſentire cœpit Phariſæus; quia clemens ille Deus in humanis, liberam facultatem accedendi ad ſe perhumanè dedit fœminæ pœnitenti.

Simon Phariſæus alius eſt à Simone leproſo.

Maldonatus ait, hunc Simonem Phariſæum eſſe virum illum, quem Matthæus Euangeliſta vocat Simonem leproſum, quique ſua

domo ſimul & epulis Chriſtum ante Paſſionem excepit. Habet ille ſuæ ſententiæ conſcios doctores, coſque graues, quos impensè colo, licet aliò abducar. Etenim ad credendum, eſſe duos & diuerſos hos Simones, inducor duplici ratione.

Simon Phariſæus erat Galilæus.

Primò Simon leproſus erat in oppido Bethaniæ, quando ſua domo Chriſtum excepit. Alter verò Simon, Phariſæus erat, non in oppido, ſed in ciuitate, cuius illa fuit mulier, quæ dicitur in ciuitate peccatrix. Ita Simon Phariſæus in Galilæa degens non potuit vt ille Simon alter leproſus inter contribules Bethaniæ oppidi recenſeri.

Simon leproſus erat à Iudæa.

Secundò Scriba ſacer non dixiſſet hunc leproſum, qui Phariſæus erat; cùm namque ſua tunc à curata lepra ſanus atque liber eſſet, vſurpaſſet Euangeliſta nomen Phariſæi, quod eſt titulos inſignis, hominem inſinuans eſſe pium atque vitæ à fæce populi ſegregatæ.

Phariſæus quid ſignificet.

Ex Linguis. Hebræa. Chaldæa. Syriaca.

Vox illa, Phariſæus, duas radices habet apud Hebræos, Chaldæos, atque Syros, vnde poteſt aptè duci. Vox Hebræa פרס *paras* eiuſdem eſt ſignificationis apud Chaldæos atque Syros ac verbum פרס *pheras*, id eſt, diuiſit. Inde ſuum traxere nomen Phariſæi, vtpote diuiſi & ſegregari à populo, quaſi ſanctiorem aliis vitam, ſaltem cute tenus, & ementita ſpecie profitentes.

Phariſæis erat commune cum Scribis explicare legem, eſtò quidam crediderint Scribas eſſe velut Doctores, quorum erat explanare legem, Phariſæos verò quaſi religioſos, atque vitæ cultioris præ populo ſectatorés. Sed Chriſtus apertè docet, eos, ſcilicet Scribas & Phariſæos, ſine diſcrimine ſectæ munus hoc ſeu officium habuiſſe, ſuæ ſorti ſingulare, ſacras vt Scripturas populis explicarent. Vnde nomen Phariſæi aptè poteſt deduci à radice Hebræa פרש *paraſch*, quæ perinde ſonat ac, expoſuit, explanauit. Chaldæi verò & Syri vt molliùs efferunt literam P, pro voce *paraſch* dicunt *pheraſch*.

Græca.

Verſio Græca vocem φαρισαῖος ab Hebræis, Chaldæis, atque Syris acceptam retinuit. Quamuis apud Græcos verbum ἀφορίζω, id eſt, *ſegrego, diuido*, ſonet idem ac פרש *paraſch* apud Hebræos. Ideoque vocem illam vſurpat Apoſtolus ad Romanos 1. *Paulus* (inquit) *ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus.* ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, id eſt, *Segregatus in Euangelium Dei.* De ſe quando Iudæus erat, ait:

Act. 23.

Ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum, de ſpe, & reſurrectione mortuorum ego iudicor. Phariſæi erant ab aliis ſegregati, vt explicarent legem, & præ aliis oraculis Scripturæ ſacræ, fidem reſurrectionis mortuorum maximè propugnabant.

Matth. 23.

Fuiſſe (ſicut prænotaui) Scribarum & Phariſæorum partes, ex pulpito populis explicare legem, hæc Chriſti verba docent: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, ſeruate, & facite.* Ita Paulus Apoſtolus ἀφωρισμένος ſegregatus eſt, vt quod Phariſæi, id eſt ſegregati, præſtitere legem explicando, faceret in Eccleſia, Chriſti allatam è cœlo legem & dogmata prædicando.

Si ergo Simon leproſus vnus ex Phariſæis fuiſſet, Matthæus non à lepra ſanata nomen affinxiſſet ei, ſed à profeſſione cuius erat, dignatus eum eſſet titulo Phariſæi.

Rurſus, inſtante Chriſti paſſione, Simon ille ſua domo & conuiuio excepit eum: Ergo non Phariſæus erat. Nam Phariſæi omnes, eo tempore odio acerbo truces, inferre necem Chriſto Domino cogitabant.

II. Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix.

Ex SS. Patribus.

Anonyma mulier iſta pomum diſcordiæ diſſecuit, & particulas eius diſperſit & diſtribuit præcipuis Eccleſiæ Doctoribus, qui diſcordes fuere, vitam atque nomen huius fœminæ famoſæ ſacro ex Codice perſcrutantes.

Mulier peccatrix non eſt Maria Magdalena.

Eccleſia Orientalis, id eſt Græca, conſona voce clamat, mulierem hanc peccatricem non eſſe claram ac nobilem virginem illam Mariam Magdalenam ſororem Marthæ, quam Eccleſia Sancta Romana ſuis in Litaniis inuocat vt Virginem, illam velut primiceriam virginum in earum recenſione primam merito fortè ſicut & ordine collocando. Quoſdam ſuprà Patres expreſſi, vt Sanctum Theophilum Epiſcopum Antiochenum ſupparem diſcipulis Apoſtolorum, Irenæum, Origenem, Chryſoſtomum, Hieronymum, Ambroſium ſororem Marthæ non fuiſſe peccatricem mulierem validè propugnantes.

Magdalena an fuerit peccatrix ex Tito Boſtrenſ.

His adiiciam duos & alios Antiſtites celebres etiam in venerando choro Patrum, ſcilicet Titum Epiſcopum Boſtrenſem, qui floruit anno 340. & Theophylactum Archiepiſcopum Bulgariæ, qui vixit anno 900. ſub Imperatore Michaële, & Theodota, quorum ecce veram ſententiam de recenſita Lucæ in Euangelio fœmina peccatrice.

Ita Titus in cap. 7. Lucæ: *Hæc mulier, neque ea eſt, cuius apud Marcum, nec ea tandem, cuius apud Ioannem fit mentio. Siquidem illa paulò ante Dominicam Paſſionem fecerunt quæ feciſſe ſcribuntur; hæc autem circa Euangelicæ prædicationis medium, aut citiùs quoque, vt facilè quis, ſi cum in rem curioſè inquirere vellet, deprehendere poſſet.*

Theophylactus verò, licet trecentis annis iunior Gregorio Magno Papa, qui affirmat eam fœminam peccatricem eſſe ſororem Marthæ, non potuit adduci vt illam Gregorij ſententiam adiecto ſuo calculo confirmaret.

Mulieres tres creduntur à Theophylacto Ieſu Chriſti vnctrices.

Sic ille caput Lucæ 7. expendens: *Quærunt* (inquit) *multi, quot fuerint mulieres, quæ vnxerint Dominum vnguento. Et alij quidem dicunt, quòd duæ fuerint, vna ſcilicet apud Ioannem, quæ fuit ſoror Lazari; & alia apud Matthæum & Marcum, & nunc apud Lucam. Ego autem credo his, qui dicunt tres eſſe.* Hactenus ille, nolens adhærere Papæ Gregorio, dicenti, Lazari germanam, eam eſſe, cuius abundè Lucas meminit, cùm mulierem peccatricem inducit habitu pœnitentis.

Sed quare Papa Gregorius, Bernardus, & Beda credunt; non fuiſſe duas mulieres, ſed vnam tantum, quam deſcribunt Euangeliſtæ,

ſuo

Magdalenam quare Gregorius credidit mulierem fuiſſe peccatricem.

ſuo cum alabaſtro ſacris Domini Ieſo Chriſti pedibus aduolutam? Reſpondeo, eſſe tria argumenta, quibus fuere Patres hi inducti ad ſcribendum, oon fuiſſe duas mulieres, quæ vnxere pedes Chriſti, ſed duntaxat vnam, quæ hoc pietatis munere perfuncta, Deum in humanis habere meruit aduocatum.

Ex Ratione.

Primò dicuntur mulieres illæ, ſuo cum alabaſtro domom conuiuij ingreſſæ, ſecundò pedes vnxiſſe leſu, quod contra morem eſt: vngi namque pedes omnibus eſt gentibus inſolitum. Poſtremò demum, quod vtrique fuit ſingulare, ſuis capillis proſtratæ pedes Chriſti madidos exterſerunt.

Vt ſuauè fragrent fœminæ, pixides habere ſolent ad pigmenta benè olentia concludenda, ſuo tempore diffundenda, ſibi vt gratiam adſtantium concilient. Sed vnguento pretioſo pedes illinire, ſuis & capillis detergere, vt res ante duas has fœminas inaudita fuit, ita dedit anſam Gregorio ſuſpicandi, à fœmina duntaxat vna, duas illas vnctiones concolores, fuiſſe diuerſo tempore celebratas.

Mariæ ſororis Marthæ quæ fuit vnctio ſimilis illi quam fecit mulier peccatrix.

At quantùm coniectura valet ad veritatis ſcopum propiùs accedere, arbitror ego, rei factæ à muliere peccatrice famam peruulgatam innotuiſſe piæ ſorori Marthæ quæ arbitrata fore gratam Chriſto talem vnctionem, ad ſimilem ſe accinxit, egregium facinus imitata primæ fœminæ pœnitentis.

Attulit alabaſtrum.

Alabaſtrum quid ſit.

Vnguenta pretioſa ſuam fragrantiam in alabaſtro diu ſeruant, propter propitiam vnguentis & pigmentis inſitam occultam marmori qualitatem. Eſſe genus marmoris alabaſtrum, Beda docet expendendo locum iſtum libro 3. in Lucam: *Alabaſtrum* (inquit) *eſt genus marmoris candidi varijs coloribus interſtincti, quod ad vaſa vnguentaria cauare ſolent, eò quòd optimè ſeruare incorrupta dicatur. Naſcitur circa Thebas Ægyptias, & Damaſcum Syria cæteris candidius, probatiſſimum vero in India.*

Ex Sanctis Patribus.

Cur dicatur mulier hæc peccatrix, ſuccinctè docet Chryſologus ſermone. 93. *In ciuitate* (inquit) *peccauerat, quia ſama ſua, famam totius tetigerat ciuitatis: ſicque iam non peccatrix ſolum, ſed ipſius ciuitatis facta fuerat ipſa peccatum. Hæc cognouit, quòd niſi ab illo ſolo ciuitatis peccatum non poſſet auferri, qui ſolus mundi venerat abolere peccatum.*

III. Et ſtans retro.

Mulier illa cur dicatur peccatrix.

Illæ voces indices ſunt ruboris, & pudoris, qui perfudit ora malè ſibi conſciæ fœminæ peccatricis. Ita Chryſologus ſerm. 93. *Ad pedes* (inquit) *tendit ſemper, citam veniam qui requirit. Et benè ſtans, quia iam cadere non poteſt qui ad pedes Chriſti meruit peruenire. ſtans retro ſecus pedes eius: vt Chriſti veſtigijs innixa percurreret per viam vitæ, quæ per viam cucurrerat mortis.*

Lacrymis cæpit rigare pedes.

Chryſologus ex profeſſo locum iſtum verſans præfato loco: (inquit) *mutatur ordo rerum, pluuiam terra cælum dat ſemper: ecce nunc rigat terra cælum: imò ſuper cælos, & vſque ad ipſum Dominum imber humanarum proſilijt lacrymarum. O quanta vis in lacrymis peccatorum! rigant cælum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam diuina promalgatione ſententiam.*

Lacrymarum efficacia.

Et capillis capitis ſui tergebat.

Pergit idem Chryſologus: *Vacat* (inquit) *ab excuſatione paupertas, inhumanitas veniam non habebit; quia in totum ſibi natura ſufficit ad obſequium creatoris. In peccatricis caput purgandis criminibus reſtuebat vnda, vt ſuo fontu mulier in nouam Baptiſma ſuorum diluuium dilueret peccatorum. Capillis capitis ſui tergebat, vt iuxta Pſalmiſtam, verticem capilli, ex quo ambulauerat in delictis ſuis, in ſanctitatem; tali verteret ſeruitute. Et oſculabatur pedes eius. Præceſſerant interuenientes lacrymæ, vt oſcula deuota ſequerentur; quia lacrymæ ſatisfactionis ſunt documentum; oſcula ſunt reconciliationis indicia.*

Pœnitentis animæ deſcriptio.

Quare verò retro ſteterit hæc mulier, eleganter ait idem Chryſologus eodem in ſermone *Venit* (inquit) *mulier, & venit retro; quia reus animus poſt tergum ſtat ad veniam; quia per culpam nouit ſe vultus fiduciam perdidiſſe: venit ſatisfactura Deo, non homini placitura cùm venit: vtait pietatis illa non voluptatis exhibitura conuiuium: denique, & pœnitentia ponit menſam, fercula compunctionis apponit, panem doloris infert, totum lacrymis temperat in menſura, & ad delicias deitatis totas, totam pulſat cordis ſui & corporis ſymphoniam, organi planctus dat clamorem, citharam per ſuſpiria longa modulatur; gemitus aptat in fiſtulam: & dum pectus ipſam conſcientiam arguens ſæpe percutit, facit placitura Deo cymbala perſonare. Dunque taliter apportat diuinis oculis cibos, totas miſericordia copias ſic repertas.*

IV. Videns autem Phariſæus.

Phariſæi inſipientes cogitationes.

Vt vnuſquiſque ſuo effectui conſonas ferre ſolet ſententias; ita vanæ gloriæ aorâ tumens Phariſæus iſte, malè de Chriſto ſentire cœpit iudicans illum non eſſe Prophetam. Secundò ægrè tulit, Chriſtom peccatricem permiſiſſe ſuis pedibus aduolui. Poſtremò fuit iniurius huic fœminæ, quam ille ferus & immitis exhorruit, dignam ſanè magis admiratione, quàm liuore zeli iniqui: namque ſuam exoſa vitam infamem, ſe ſiſtebat Chriſto, nouo vitæ genere concepto, cuius erat indubium pœnitentis habitus argumentum.

Vt arrogantes erant omnes Phariſæi, cæteros deſpiciendo quaſi inferiores eis; ita Phariſæus iſte Deo in humanis non pepercit, ſtultè ratus Chriſtum ignorare qualis eſſet mulier illa ſacris eius pedibus aduoluta. Rurſus egit iniquè, nolens captiuos conuenire ſuum Redemptorem, nec ægrotos medicum conſulere, neque malè habentes in peccatis, concepto vitæ ſanctioris propoſito, contritos ſe ſiſtere ſaluatori

Hebræis

Digitized by Google

-ſſſtis vt duris dura fuit lex impoſita.

Hebræis habentibus ſaxea corda, dura fuit lex impoſita, quæ ferreis hominibus affricando ſuam duritiem, plerumque fecit eos immites, vt in iſto patet ſuperbo Phariſæo, zelus quem nimis & imprudens mulieri contritæ fecit iniurium; ac proinde legis interpretem, quem decet miſeris ingemere, reddidit inhumanum. Chriſtus verò ſuos initiare volens ſpiritu mitiore, mitis vt erat & miſericors, pietatis expreſſit erga pronam & proſtratam peccatricem locuples argumentum. Ita legis duritiæ clementiam Euangelij opponens; & iuſtitiæ, quæ ſeuera fuit in Synagoga, pium & manſuetum obijciens ſpiritum Eccleſiæ, quæ reduces excipit perhumanè ſuo gremio pœnitentes.

Phariſæus inhumanus fuit peccatrici.

Eccleſiæ ſpiritus mitior eſt Spiritu Synagogæ.

Bernardus eò reſpexit in ſermone de Maria Magdalena, quando trucem Phariſæi animum ſic præſtrinxit: *Non erat* (inquit) *factatus ab vberibus ſponſæ, nec induerat compaſſionis affectum legem relegens, quæ miſericordiam neſcit, nouit iuſtitiam. Lex dura duris & lapideis promulgata, parata percutere, neſcia miſereri. Lex excludens, pœnitentiæ locum, veniam negans, emendationis ignara. Lex vinum durum & acidum de botris amariſſimis eliquatum, conſecratum feritati, deriuatum Iſraeli, Saluatori propinatum.*

Antitheſes illas antiquatæ legis & Euangelij Auguſtinus ex Phariſæo oppoſito Chriſto notat in homilia 23. libri quinquaginta homiliarum. Sic ille. *Ad illius Phariſæi pedes ſi talis mulier acceſſiſſet, dicturus erat, quod Iſaias de talibus dicit: Recede a me, noli me tangere, quia mundus ſum. Acceſſit ad Dominum immunda, vt rediret munda: acceſſit confeſſa, vt rediret profeſſa.* Peccatrix illa fuit à Phariſæo malè excepta, quia ſupercilio contracto vidit eam; Chriſtus verò citam indulſit ei veniam omnium peccatorum.

V. Et reſpondens IESVS.

Phariſæi ſuperbiam Chriſtus quomodo depreſſit.

Non ad dicta, ſed cogitata IESVS reſpondit. Primò notum fecit ei, ſe pluſquàm Prophetam eſſe: deinde cauſam peccatricis egit, ratione cuius homo iſte parum æquus erat & Chriſto, & fœminæ pœnitenti.

Sunt hominum cogitationes imis animæ receſſibus ſic abditæ, vt ipſis etiam Angelis inuiæ ſint; imò neque datum eſt vlli Prophetarum, ad arbitrium ſuum cordis arcana ſuæ mentis acie penetrare Chriſtus ergo videns hominum cogitationes pluſquam Propheta fuit, & hoc voluit ſignificare viro illi ſuperbo, ſua qui cogitata vidit eſſe nota Chriſto, quem credebat neſcire vitam, quam mulier hæc peccatrix egerat impudicam.

Secundò typhum ſuperbiæ Phariſæi depreſſit, eum apprimè probans deteriorem eſſe reâ hac fœminâ, quam ſpernebat. Etenim ille minus Deum amabat, quàm mulier hæc peccatrix, quæ maiora ſui amoris erga Deum edidit argumenta.

VI. Duo debitores, &c.

Auguſtino viſus eſt iſte locus ſalebroſus, & perquàm difficilis. Si namque maior amor eſt eius, cui plura Deus indulſit peccata, datur hinc anſa malis deteriora crimina perpetrandi. Nempe malus quiſque dicet, ſe velle ſua debita augere, maius vt inde fiat incrementum amoris, quia plus diligit ille, cui plus dimittitur; vt contrà minus amat homo, cui pauciora crimina relaxantur.

Audiendus Auguſtinus eo in præfato loco: *Dicit* (inquit) *aliquis: Si cui modicum dimittitur, modicum diligit; cui autem plus dimittitur, plus diligit; expedit plus diligere, quàm minus diligere; oportet vt multum peccemus, & multum debeamus, quod nobis dimitti cupiamus, vt dimiſſorem magnorum debitorum amplius diligamus. Peccatrix enim mulier, quantò plus debebat, tantò dimiſſorem debitorum ſuorum ampliùs diligebat, Domino ipſo dicente: Dimittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Quare autem dilexit multum, niſi quia debuerat multa? Denique addidit & adiunxit: Cui modicum dimittitur, modicum diligit. Nonne expedit inquit, vt multum mihi dimittatur, quàm minùs, vnde amplius diligam Dominum meum? videtis certè profunditatem quæſtionis.*

Amor Dei eſt menſura remiſſionis peccatorum.

Auguſtinus habet vnde nodum hunc diſſoluat, quem implexuere voces iſtæ: *Cui plus dimittitur, plus diligit.* Sic ille loco antea delibato: *Dictum eſt hoc propter Phariſæum illum, qui vel nulla, vel pauca ſe putabat habere peccata. Non enim Dominum inuitaret, niſi aliquantulum diligeret. Sed quàm parum erat? Non oſculum dedit, non ſaltem aquam ad pedes, etſi non lacrymas, non illo obſequio proſecutus eſt, quo illa mulier, quæ nouerat quòd ſanaretur. O Phariſæe, ideo parum diligis, quia parum tibi dimitti ſuſpicaris. Non quia parum tibi dimittitur, ſed quia parum putas eſſe quòd dimittitur.*

Phariſæus minus dilexit Chriſtum quàm mulier hæc peccatrix.

Alia longè maior occurrit difficultas ex verbis Chriſti componentis mulierem peccatricem cum debitore, cuius amor coniſcitur eſſe maior eo, quod ardebat homo, cui fuere pauciora debita relaxata. Videtur enim claudicare talis ſimilitudo, quia debitoris amor ex debito condonato ſuum ortum habuit; at in peccatrice ſecus, amor cauſa fuit debiti relaxati. Ita locum iſtum intellexere plures interpretes, reuera parum æqui Chriſto, quem voluere ſuum argumentum texuiſſe à contrario, cùm reuera ſuum intentum voluerit Chriſtus ab exemplo ſimili comprobare.

Chriſti parabola de duobus debitoribus quomodo ſit intelligenda.

Itaque genuinus & ſincerus huius parabolæ ſenſus erit iſte. Duo debitores erant in nominibus cuiuſdam prædiuitis, & neuter ære appenſo ſuum chirographum poterat redimere. Etenim ſors iniqua viam illis omnem præcluſerat diluendi debitum pecuniâ congruâ numeratâ. Vterque benè affectus erat erga ſuum creditorem, qui amori tanto volens referre vices mutuas, æqua lance duos illos affectus feriò & attentè librans, reperit amorem eius, qui plus debebat eſſe maioris ponderis & momenti, idoque totum dimiſit ei, intuito amoris eius, qui dignari hac gratia merebatur.

Debita quare relaxentur debitoribus.

Alter, verò cuius amor longè minor erat, non dignus erat gratiâ tantâ, ſed

ſuffecit

ſuffecit ad merendum vt modica debita donarentur. Sic pondus amoris menſura fuit gratiæ acceptæ: vnde graui ex debito remiſſo major amor infertur, quia non ex debito relaxato ſuum exortum non deſumit amor apud Deum, ſed præire debet gratiæ cælitus infundendæ.

Non ergo benè Chriſti verba capit, quiſquis ait, pecuniam condonatam debitori, fuiſſe velut cauſam, qua parente ſatus ille fuit amor; namque Deum ille diues in parabola præfata refert: at non ex ſingulari dono Dei menſuratur amor eius qui hoc munere dignatus eſt; ſed ad trutinam amoris huiuſce ſacri, gratiæ infundendæ cælitus appenduntur.

Peccatricis amor præuenit remiſſionem peccatorum eius.

Pœnitentis amor, ex præfatis, intensè exarſit; deterſit enim omnem rubiginem peccatorum, quæ corrodebant animam malè ſibi conſciam fœminæ peccatricis.

Amor eſt ignis exedens rubiginem peccatorum.

Gregorius homilia 33. in Euangelia *Quid* (inquit) *dilectionem eſſe credimus, niſi ignem? Et quid culpam, niſi rubiginem? vnde nunc dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. At ſi apertè diceretur: Incendit planè peccati rubiginem, quia ardet valdè per amoris ignem. Tantò namque amplius peccati rubigo conſumitur, quantò peccatoris cor magno charitatis igne concrematur.*

Amor eſſe nequit cum peccatis.

Chryſologus ſermone 94. ab amore petit cauſam veniæ cælitus indultæ reis; vnde priùs amat hæc peccatrix, & amoris eius intuitu culpa fuit remiſſa: nempe labes peccati coire nequit cum amore, qualis erat amor huius fœminæ pœnitentis. Sed vt culpâ remiſſâ, plerumque pœnæ manet obnoxia pœnitens anima, mulier iſta ſuum amorem euexit eò, quò neceſſe fuit illum extendere, vt mereretur audire, ſibi quoad culpam & pœnam reſiduam eſſe omnia crimina relaxata.

Amoris quanta motiua homo habeat erga Deum.

Chryſologus inde ſumit anſam carpendi hominum ignauiam, qui cunctantur amore ſuas purgare labes, quas peccando ſæpe ſuæ in perniciem animæ contraxerunt. *Audiſtis* (inquit) *vt cæleſtis creditor totum debitum charitate compenſat, & ad incrementum totius fœnoris, amoris ſolam exigit & requirit vſuram. Plectendus debitor, qui dilectione ſola ſuam negligit redimere cautionem. Vis ſcire, homo, quid Deo debeas? Quod factus es, Dei creditum eſt: quòd es rationis capax, Dei fœnus eſt: quòd diſcretionem boni malique poſſides, & quòd viuendi normam acceperis, per chirographum legis ſtipulanti Deo ſpopondiſſe te non potes diffiteri. Sed dum per vitia carnis in lutum inſtar ſuis demergeris, & quadrupedum more viuens, qua prædiius es rationæ priuaris, & in gurgite criminum boni malique perdita diſcretione, confundis & diuina legis ſubſtantiam diſſipas, mandana voluntate captiuus, factus es glorioſi fœnoris debitor luctuoſus, cui deficientibus virtutum lucris, criminum multiplicatur vſura.*

Peccata nos [illegible]

Ille breui hoc diſcurſu deſcribit meandros & anfractus, in quos peccata reos homines adducunt, impotes ſeſe ſolâ ſuâ induſtriâ ab huius difficilis labyrinthi gyris & intortis finibus expedire. Eleganter ait, neminem poſſe fœnus pendere quo tenetur obſtrictus homo reus. Sed oſtendit, quanam arte queat homo placare ſuum penſo fœnore creditorem.

Amor Dei quam potens ad omnia diluenda peccata.

Licet (inquit) *in hac re cecideris, licèt fueris in iſta deuolutus, vnde ne deſperes. Homo, remanſit tibi vnde piiſſimo ſatisfacias creditori. Abſolui vis? Ama; charitas cooperit multitudinem peccatorum. Negationis crimine quid peius? & tamen Petrus amore ſolo valuit hoc delere, probante Domino, cùm hoc dicit: Petre, amas me? Inter omnia Dei præcepta amor obtinet principatum. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Ama ergo homo Deum & ama totus, vt poſſis omnia ſine labore vincere peccata. Tenerâ militia, delicati conflictus eſt amore ſolo de cunctis criminibus reportare victoriam, ſicut ex ſequentibus eluceſcit. Conuerſus inquit, ad mulierem, dixit Simoni. Quid eſt, quòd conuerſus ad mulierem, Simoni loquitur Chriſtus? Quia, cùm pœnitentem reſpicit, arguit oblatrantem. Quid eſt autem quòd dixit: Cui minùs dimittitur, minùs diligit? Ergo peccandum ſatis eſt, vt maior charitas comparetur? Abſit. Charitas de præteritis ſubuenit, non liberat de futuris: charitas neſcit peccare cùm diligit: charitas non eſt charitas, ſi delinquit: charitas Dei eſt eſt cuſtos ſanctitatis.*

Amor Dei ſitne abſolutè maior in pœnitente quàm in eo qui non peccauit.

Oritur & alia difficultas ex verbis Chriſti, & illa grauis. An ſcilicet abſolutè verum ſit, eos ardentiùs amare Deum, quibus grauiora peccatorum pondera cœlitus adimuntur. Nam ſequitur inde, minùs amoris habuiſſe viros ſanctiſſimos, quàm ſceleſtos olim homines ante ſuam reſipiſcentiam immani peccatorum onere prægrauatos. Verbi gratiâ, Virgo Beata leui à quacunque labe fuit immunis, ac proinde nihil habuit quod relaxaret ei Deus: peccatrix verò ſecùs oppreſſa mole graui criminum aliquando fuit, à qua diuinus amor, quo ardebat, eam expediit. Quæritur, vtra Deum ſuauiùs & fortiùs adamauit? Si namque voci Chriſti ſtandum eſt: Cui minùs dimittitur, minùs diligit, profectò ſuâ cauſâ cadet Virgo parens, quæ ab ortu primo illibata totum egit æuum ab omni vitiorum macula defæcatum.

Reſpondeo, Chriſtum coarctaſſe ſuam hanc propoſitionem intra fines & cancellos hominum, qui peccatis olim grauibus obnoxij, ſe in meliorem recepere frugem. Horum factâ comparatione, liquet eos ardentius adamaſſe Deum, qui fuere malis à grauioribus deſuper abſoluti. Cùm namque, ſicut ſum præfatus, amor ſit trutina, ad quam iuſtè Deus librare ſolet veniam quam indulget, vni quinquaginta cedit peccata, cui non dimitteret mille, quia remiſſus amor eius eò non peruenit, quò debuit aſſurgere, vt eſſet charitas adæquata.

Amoris perfecti gradus omnis omnem culpam diluit.

Lector obſerua, loqui me de peccatis quoad culpam, & ad pœnam. Quiuis nempe gradus charitatis æquè liberat hominem à reatu ſeu culpa, quia charitas quæcunque, modò ſit perfecta, operit multitudinem peccatorum, qualiſcumque molis fuerint hæc peccata. Sed pro remiſſione pœnæ maior charitas exigitur à peccatore malis maximis irretito. Vnde patet, quàm intenſus amor extiterit peccatricis huius, quæ nulla priùs inflictâ ſibi mulctâ, non ſolùm à culpa fœdam animam deturpante, verùm & per-

fectâ

fectè fuit à pœnis tot perpetratis ab illa malis debitis abſoluta.

Amoris intenſio eſt menſura remiſſionis pœnæ.

Rurſus nota, licèt amor præuius abſolutè reo homini conciliet indulgentiam, hoc non obſtare tamen, quin debita relaxata fomes ſint amoris. Quiſquis enim altè ſuo recolit animo, charitatem, qua præeunte Deus abſoluit eum, eſſe meram Dei ipſius gratiam & beneficium; profectò, niſi ſit ingratus, inde ſumit amoris erga Deum locuples incrementum.

Amor Dei intenditur recolendo accepta ab eo beneficia.

Qui ſine labe graui tranſegere vitam, ſæpe debent animo verſare Dei beneficia, quorum memoria refricata fouet & adauget amorem, qui tepeſcit, ſi negligit & cunctatur homo fouere ſacrum illum focum adiectis, ei congruis alimentis. Si pœnitens meditando ſibi veniam indultam, inde ſuum amorem acriùs incendit; profectò pius, & iuſtus homo, cui grauiter peccare rarò vel nunquam accidit, ſi attentè ſuo perpendit animo, lethaliter non peccaſſe, donum eſſe Dei ſingulare, ſuo nequando deſit officio, & fortè notam animi ingrati incurrat, adaucto ſacri amoris incendio acriùs inardeſcet.

Gratiæ Dei eſt beneficium, ſi aſſiduè non peccamus.

Auguſtinus ita ſuum animum exercere piis, & ſanctis hominibus conſuluit. Sic ille homilia 23. libri. 50. homiliarum: *Hic multa commiſit, & multorum debiter eſt factus. Ille gubernante Deo pauca commiſit. Cui deputat ille quod dimiſit, huic & iſte deputat quod non commiſit. Adulter non fuiſti in illa tua vita præterita plena ignorantia, nondum illuminatus, nondum bonum malumue diſcernens, nondum credens in illum, qui te neſcientē regebat. Hoc tibi dicit Deus tuus: Regebam te mihi, ſeruabam te mihi, vt adulterium non committeres: ſuaſor defuit, & vt ſuaſor deeſſet ego feci. Locus & tempus defuit, & vt hæc deeſſent ego feci. Affuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus; vt non conſentires ego terrui. Agnoſce ergo gratiam eius, cui debes & quod non admiſiſti. Mihi debet iſte quod factum eſt, & dimiſſum vidiſti; mihi debes & tu, quòd non admiſiſti. Nullum eſt enim peccatum, quod fecit homo, quod non poſſit facere alter homo, ſi deſit rector, à quo factus eſt homo.*

XIII. Fides tua te ſaluam fecit, vade in pace.

Fides, charitas, & ſpes ſimul infunduntur.

Sorores ſunt germanæ fides, ſpes, & charitas: namque Deo patre ſatæ ſimul influunt in animas, quas virtutes vnà cum diuina gratia condecorant.

Pacis inire viam quid ſit.

Gregorius homilia 33. in Euangelia, ita locum iſtum verſat. *Fides ſaluam fecit, quia hoc quod petijt, poſſe ſe accipere non dubitauit. Sed ipſam quoque ſpei certitudinem iam ab illo acceperat, à quo per ſpem etiam ſalutem quærebat. In pace autem ire præcipitur, vt à veritatis itinere, in viam ſcandali vlteriùs non deriuetur. Vnde & per Zachariam dicitur: Ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis. Tunc enim greſſus noſtros in viam pacis dirigimus, quando per illud actionum iter pergimus, in quo ab auctoris noſtri gratia non diſcordamus.*

Peccata demunt animæ iubilum.

Cùm Chriſtus ait mulieri peccatrici, *Vade in pace*, notat animæ iubilum, qui ſuccedit ſyndereſi importunæ, priùs cordis intima corrodenti. Bernardus ita fatur in ſermone de Maria Magdalena: *Faceſſat* (inquit) *hinc ſæcularis plauſus inſania, & lætitia mundialis abſcedat quia non eſt gaudere impijs, dicit Dominus. Nunquid illorum os gaudio repleri æſtimas, qui lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis? vel illi, qui laudibus adulatoris rapiuntur, diuinæ iubilationis agnouere lætitiam? Nunquid qui veſtiuntur purpura & byſſo, & epulantur quotidie ſplendidè, gaudium & lætitiam obtinebunt? Abſit; vt in terra ſuauiter viuentium, gaudiorum inueniatur materia, cùm tantis alteruationibus mundi facies immutetur, vt eleuans alliſdatur, & reſpiret alliſus. Sed eſt gaudium continua ſui iucunditate firmiſſimum, quod perfectus animus de ſecura ſibi conſcientia pollicetur. Mens enim à mundi huius aſpergine purè preſſeque deterſa, & in diuinæ contemplationis acumen totum deſiderijs ſuis frigens affectum, gaudens gaudet in Domino. Talis anima minas aſpernatur, neſcit timorem, ſpem falſam eludit, vt omnium ſcandalorum immunis, in pace in idipſum dormiens requieſcit. Pax multa dil gentibus legem tuam, ait iuſtus. Nouerat enim quia lictores non perſequuntur Martyres, ſed coronant.* Hæc Bernardus, abundè ſciens experimento ſuo, quàm ſuaues ſint deliciæ animæ præ infuſa Dei gratia iubilantis.

Gratia conciliat ingens gaudium animæ.

Morale.

Omnibus propoſuere Patres hanc fœminam peccatricem vt pœnitentiæ perfectæ typum, ad quem quiſque debet attendere, ſi commiſſa cupit peccata ſibi cœlitus indulgeri. Audiendus hîc Gregorius, reformandis moribus aptans hiſtoriam fœminæ peccatricis. Sic ille homilia 33. in Euangelia: *Nos* (inquit) *illa mulier expreſſit, ſi toto corde ad Dominum poſt peccata redeamus, ſi eius pœnitentiæ luctus imitemur. Quid namque vnguento, niſi odor bonæ opinionis exprimitur? vnde & Paulus dicit. Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco. Si igitur recta opera agimus, quibus opinionis bonæ odoribus Eccleſiam reſpergimus, quid in Domini corpore niſi vnguentum fundimus? Sed ſecus pedes Ieſu mulier ſtetit. Contra pedes enim Domini ſtetimus, cùm in peccatis poſiti, eius itineribus renitebamur. Sed ſi ad veram pœnitentiam poſt peccata conuertimur, iam retrò ſecus pedes ſtamus, quia eius veſtigia ſequimur, quem impugnabamus.*

Virtutis odor bonus eſt.

Pœnitentia eſt vt ecunda.

Eleemoſyna quibus debes condit omnibus ſtipari.

Pœnitendo ſibi non duntaxat homo conſulit, ſed etiam pauperibus, in mulctam iniuriarum, quas ſæpe ſuis proximis intulit. Ad hæc obſequia ſancta rerum omnium indigis impenſa Papa Gregorius aptat lacrymas & capillos fœminæ pœnitentis: *Lacrymis* (inquit) *mulier pedes Ieſu rigat. Quod nos quoque veraciter agimus, ſi quibuslibet vltimis membris Domini per compaſſionis affectum inclinamur, ſi ſanctis eius in tribulatione compatimur, ſi eorum triſtitiam, noſtram putamus. Capillis mulier pedes, quos rigauerat, terſit. Capilli quippe ſuperfluunt corpori. Et quid abundans terrena ſubſtantia niſi capillorum ſpeciem tenet? Quæ dum ad vſum neceſſitatis ſuperfluit etiam abſciſſa non ſentit. Capillis ergo pedes Domini tergimus, quando ſanctis eius, quibus ex charitate compatimur, etiam ex ijs, quæ nobis ſuperfluunt, miſeremur; quatenus ſic mens per compaſſionem doleat, vt etiam larga manus affectum doloris oſtendat. Rigat namque lacrymis pedes Redemptoris, ſed capillis ſuis non*

Eleemoſyna exigit cordis, oris atque, manus obſequium.

non tergit, qui vtcunque proximorum dolori compatitur, ſed tamen eis ex iis, quæ ſibi ſuperfluunt, non miſeretur. Plorat, & non tergit, qui verba quidem doloris tribuit, ſed non miniſtrando quæ deſunt, vim doloris minimè abſcindit. Oſculatur mulier pedes, quos tergit. Quod nos quoque plenè agimus, ſi ſtudioſè diligimus quos ex largitate continemus: ne grauis ſit nobis neceſſitas proximi, ne ipſa eius indigentia, quæ ſuſtentatur, fiat oneroſa; & cùm manus neceſſaria tribuit, animus à dilectione torpeſcat.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis quibuſque concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Remittuntur ei peccata multa; quoniam dilexit multùm?

ARDEBIT homilia iſta foco ſacro, cuius naturam & effectus breuiter explicabo.

Dicam primò, quid ſit amor ille ſacer, quo accenſo tota rubigo fuit conſumpta, fœdam quæ rodebat animam fœminæ peccatricis. Amoris huius indole explicata, dicam quos effectus ignis ille cœlo lapſus in conflagrante anima ſortiatur.

Dicam ſecundò, quibus obſtaculis impediatur amor ille, ſuis in effectibus ſaluti animarum propitiis fortiter exerendis.

Quos effectus ſalutares amor Dei in anima ſortiatur.

In hæc verba:

Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

OMinoſas eſſe Solis eclipſes ait aſtrologia: quippe ſolem affirmat eſſe vitale ſidus, quo propitio influente, puer hoc planeta dominante natus, dicitur ab hac diſciplina garrula fortunatus. Ille Solis influxus in hominum vitam, apprimè refert primarium charitatis effectum in gratiam animarum, quibus virtus illa vitam ſupernaturalem infundit, qua deficiente charitate, cadit anima, & illâ luce extinctâ, velut mortua reputatur.

Ex Theologia. Virtutes Theologales ab aliis diſtinguuntur.

Solis natura, rerum inferiorum indole præſtantior eſt; ita diuinus amor, quem charitatis nomine Theologia ſignificat, non humanis viribus elicitur: Vt namque cœlo ſatus eſt, ita nobis profectò gratis indulgente Deo cœlitus erogatur. Vnde ſacra hæc diſciplina vocat charitatem, virtutem Theologalem. Virtus autem Theologalis ea eſt, quæ pro obiecto Deum habet, & hominem perficit in ordine ad aſſequendam beatitudinem æternam. Aliæ verò virtutes obiecta ſibi infra Deum vendicant, & hominem aptant ad actiones rectæ rationi congruas exerendas.

Charitas quid ſit.

Ex S. Auguſtino lib. de moribus Eccleſiæ cap. 12. *Charitas eſt virtus coniungens nos Deo, qua ipſum diligimus.* Charitatem virtutem eſſe patet ex eo quòd illa benè afficit & diſponit voluntatem ad amandum Deum præ aliis omnibus, ad quæ amanda pronus animus inclinatur. At omnis habitus aliquam animæ facultatem perficiens, & diſponens vt facilè & cum delectatione ſuos eliciat actus, eſt virtus ad perfectionem hominis inſtituta.

Ex Philoſophia. Charitas an ſit virtus.

Rurſus eam eſſe virtutem ſpecialem diſtinctam ab aliis, abundè liquet. Nam virtus ea ſpecialis eſt, quæ peculiare ſibi vendicat obiectum formale. Sed talis eſt charitas. Tendit enim in Deum, quatenus is eſt ſummum bonum illud, quod eſt obiectum ſupernaturalis beatitudinis, ac proinde quatenus eſt ſupernaturale bonum, quod nequit homo ſolis naturæ viribus adipiſci. A nulla alia virtute talis ratio formalis obiecti reſpicitur. Namque fides & ſpes alia ratione Deum attendunt. Quippe fides eum reſpicit vt eſt prima & ſumma veritas: ſpes autem in Deum fertur vt eſt formaliter quoddam ſupernaturale bonum, & obiectum beatitudinis noſtræ,

Charitas quare ſit ſpecialis virtus.

ſtræ, non qualecunque, ſed arduum ad conſequendum, quamuis homo Dei auxiliis congruis adiuuetur. Non obſtat enim gratia diuina nobis impertita, bonum quin ſit arduum, quo ſperamus aliquando frui, Numine noſtris niſibu aſpirante.

Charitas eſt virtus ſupernaturalis.
Ex SS. PATRIBVS.
Rom 5.

Charitatem eſſe merum Dei donum, quod ſuapte natura nequit homo comparare ſibi, Scriptura Sacra docet in epiſtola ad Romanos vbi Paulus ita fatur: *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.* Non ergo datur humanæ induſtriæ influxus feruidæ charitatis. Hoc eruditè docet Auguſtinus libro de ſpiritu & litera c. 32. *Vnde* (inquit) *eſt dilectio, id eſt charitas, per quam fides operatur, niſi vnde illam ipſa fides impetrauit? Non enim eſſet in nobis, niſi diffunderetur in noſtris cordibus per Spiritum Sanctum. Charitas quippe Dei dicta eſt diffundi, non qua nos ipſe diligit, ſed qua nos facit dilectores ſuos.*

Charitas non eſt amor Dei in nos, ſed amor animæ erga Deum.

Nota, charitatem illam non eſſe Dei amorem, quo nos ipſe Deus amat; ſed virtutem, qua infuſa, Dei amore flagrans homo, quaſi igne illapſo totus torridus incandeſcit. Auguſtinus eò collimat in præfato loco: *Charitas* (inquit) *Dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non qua nos ipſe diligit, ſed qua nos facit dilectores ſuos, ſicut iuſtitia Dei, qua iuſti eius munere ſimus; & Domini ſalus, qua nos ſaluos facit; & fides Ieſu Chriſti, qua nos fideles facit.* Dicitur autem charitas Dei, quia à Deo eſt, vt dicitur quoque ſalus Domini, quia non noſtrum eſt ſed Domini quòd ſaluemur. Nuncupatur ea ratione fides Ieſu Chriſti, quia fideles ille fecit homines infideles.

Eſt in hoc argumento breuis ſententia Auguſtini lib. 15. de Trinitate cap. 17. *Non* (inquit) *habet homo vnde Deum diligat, niſi ex Deo.*

Charitas ſpē excitat.

Non duntaxat ineſt ſoli calor viuificus, ſed etiam virtus attractiua rerum, quæ ſuapte naturâ iacent humi, vt vaporum, qui eſtò graues incubent terræ; Sole tamen eos euehente, cœlum verſus eunt. Ita licèt homo rebus terrenis hians cor applicet, & ſperet fortunam aliquando fore ſibi propitiam; ſi charitas diuina flagrat eius in corde, totus erigitur ad ſuperna, dicens cum Apoſtolo: *Non habemus hîc manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.* Sic homo vapor ad modicum parens, ſperando bona æterna, cælum anhelans aſſurgit, nec deorſum ampliùs inclinatur.

Heb. 13.

Rurſus illucente ſole nobis peruia ſunt & aperta plura, quàm affulgente lumine candelæ: atomos namque videt oculus in radiis ſolaribus, quos magno etiam accenſo foco nequit deprehendere. Sic eſt charitas ſtipata fide ſicut & ſpe: & coruſcante fide videt homo plura arcana rerum diuinarum, quàm ſcientiæ omnes naturales potuerint vnquam ſuis ſectatoribus, Philoſophiæ ſecretorum conſciis aperire. Quamuis enim poſſit eſſe fides abſque charitate, ſicut eſt in Chriſtianis lethifero peccato obſtrictis; attamen charitas connexas habet ſemper æuo in iſto fidem & ſpem vt comites indiuiduas, quæ nuſquam ab illa in hoc ſæculo diuelluntur.

Charitas eſt ſemper ſtipata fide.

Charitati virtutes omnes ſociātur.

Inde tamen inferre nolo, fidem eſſe prolem ſeu effectum charitatis; ſed intendo probare, charitatem dignitate potiorem eſſe fide & ſpe, quia vt Reginæ chori virtutum, omnes ei aliæ ſociantur.

Luc. 15.
Peccata necem animæ conciliant.

Effectus verò naturâ prior aliis, eſt dare vitam animæ quam informat, vt in prodigo adoleſcente patet, de quo reduce ad gratiam ſcriptura refert: *Mortuus erat, & reuixit.* Peccata necem animæ conſciſcunt, vt Chryſologus obſeruat in has Lucæ voces: *Viuendo luxurioſè.* Sic ille ſerm. 1. *Mortalis eſt iſta vita; quia moritur virtutibus, qui vitiis viuit; ſepelitur fama, perit gloria.*

Charitatis efficacia probatur exemplo filij prodigi.

Poſtquam verò frugem in meliorem ſe recepit, & in illum charitas influxit, ita ſanciente patre fuere reo huic & dyſcolo filio rediuiuo primæ ſortis omnes illuſtres teſſeræ reſtitutæ. O charitas quanta potes! quando reum atque fœdum hominem inſtauras, id quod antè putens & diffluens tabo putre cadauer erat, depoſitis omnibus criminum exuuiis & ſordibus, tranſit derepente viuum in Chriſti Domini ſimulacrum.

Pergit Chryſologus hoc probare, patris ex prodigi exemplo, ſuum filium reſtituentis in integrum, poſtquam rediit in gratiam cum illo ſuo hoc filio pœnitente: *Niſi* (inquit) *cæleſtis pater redeuntis filij radiaſſet in vultu, & totam confuſionis caliginem reſpectus ſui lumine ſuſtuliſſet, nunquam diuini vultus vidiſſet filius iſte claritatem. Vidit eum à longè, & miſericordia motus eſt. Mouetur miſericordia, qui loco non poteſt dimoueri; accurrit, non progreſſu corporis, ſed pietatis affectu. Cecidit ſuper collum eius, non lapſu viſcerum, ſed compaſſionis. Cecidit ſuper collum eius, vt erigeret ſic iacentem, vt amoris onere, onus tolleret peccatorum. Oſculatus eſt eum. Sic Pater indicat, ſic emendat, ſic peccanti filio dat oſculum, non flagella. Delicta non videt vis amoris, & ideo pater peccata filij redemit oſculo, clauſit amplexu, ne nudaret Pater filij crimina, Pater filium ne fœdaret. Pater ſic curat filij vulnera, ne filio cicatricem, neuum filio ne relinquat.* Obiter obſerua, Deum eſſe Patrem illum propitium animæ, quam reſilientem à peccatis, cælitus illapſa redux charitas excitauit.

Miſericordiæ Dei elegans deſcriptio.

Charitas pœnitentem reſtituit in integrum.

Pater ille moræ velut impatiens vrget, ait Chryſologus: Citò proferte ſtolam primam, & induite illum. Suſtulit filij crimina, qui non ſuſtulit nuditatem: hinc eſt quòd à ſeruis antè veſtiri voluit filium quàm videri, vt ſoli Patri nota eſſet nuditas; quia Pater ſolus non poterat videre filij nuditatem. Non dixit: Vnde venis? vbi ſunt quæ tuliſti? quare tantam gloriam tanta turpitudine commutaſti? ſed, citò proferte ſtolam primam, & induite illum. Videtis, quia delicta non videt vis amoris. Tardam miſericordiam pater neſcit. Delicta qui diſcutit, prodit. Et date annulum in manu eius. Paterna pietas contenta non eſt, innocentiam reparare ſolam, niſi priſtinum reſtituat honorem. Et date calceamenta in pedibus eius. Quàm pauper rediit, qui ditatus abſceſſerat, & de tota ſubſtantia calceamenta in pedibus non reportat. Date calceamenta. Ne vel in pede remaneret deformitas nuditatis: certè vt calceatus anterioris vitæ rediret ad curſum. Hæc ille, probans ab exemplo, vitæ expertes animas charitatem facere rediuiuas.

Charitas quare viuificet animas.

Ratio vitæ, cuius mediante charitate fiunt homines participes, petitur à natura rei ipſius, quæ viuificat animas lethali crimine ſauciatas.

Charitas

Chatitas ergo, ſuam iuxta vocem, eſt chara vnitas: vnit namque charè Deo animas quas inceſſit. Vnde quia Deus eſt vita, profectò viuit homo, vitæ mori oeſciæ glutinatus.

Charitas fœminæ peccatricis quos effectus ſortita fuit.

Mulier illa, cuius io Euangelio hodierno Lucas mieminit, ante ſuum acceſſum ad Chriſtum ardebat amore Dei, ideoque ſacer ignis ille ſuam petiit ſphæram, vnde priùs illapſus erat, quando velox adiit Chriſtum, qui igne, qoem venerat mittere in terras, eam accenderat. Vs fuit Chriſti pedibus aduoluta, focus eius in propria ſphæta cepit maximom incrementum.

Remiſſior fortè gradus amoris à morte quidem exictarat eam, ſed non omnino pœnæ chirographum eraſerat. Hoc facinus egregium longiores præſtitere moræ ſacris in pedibus Chriſti, quos lacrymis alluendo, ſuam in fornacem oleum iniecit, & ſic actior flamma totum quod expiandum ſupererat abſumpſit, ac proinde pœnitens illa domum repetiit ab omnibus culpæ & pœnæ vinculis abſoluta.

Ex præfatis, vigente vegeta charitate viuit homo, cuius autè malè acta vitam extinxerant. Es ille prior eſt effectus charitatis, ſcilicet animas, quibus peccata oecem conſciuerant, primo ſuo illapſu ad vitem gratiæ reuocare.

Charitas dat vitam aliis virtutibus.

Alter item effectus eius eſt, impertire vitam aliis etiam virtutibus, qoæ ſine charitate nobis vt ſunt inutiles ad ſalutem, ita quaſi mortuæ reputantur.

EX PHILOSOPHIA. Virtus quid ſit.

Vt ſit liquidior huiuſce rei notitia, operæpretium eſt conſulere Philoſophos; vt namque ſuum animum applicuere cute tenus ſaltem ſtudio virtutum, inde nobis forſan rutila virtutis indoles affulgebit. Ariſtotele auctore 7. Phyſic. textu 17. & 18. *Virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum.* Hominem nempe quæuis virtus ſic afficit, vt poſſit homo, talis virtutis obſequio, eſſe in genere illo ſuis omnibus oumeris abſolutus. Verbi gratiâ, caſtitas hominem ſic diſponit, vt hac virtute benè ſuada, refrænare queat cautè ſuos ſenſus à Veneris omnibus illecebris, ac proinde vitam agere ab impuris luxuriæ fæcibus illibatam.

Virtutes habent duos fines.

Nota, duplex eſſe quauis in virtute bonom, iuxta duos fines, in quos virtus vnaquæque poteſt collimare, ſicut in ſcopos ei congruè præſtitutos. Primus finis eſt naturale bonum, quod eſt hominem perficere ſecondùm oaturam in his, quæ pertinent ad virtotem illam. Et hoc ſpeciale boourn, dicitus finis immediatus eius virtutis, hominem vrgentis, vt præſtet ea, quæ congruunt optimæ rationi.

Alter verò finis, quem ſpectare debet virtus, eſt ſupernaturale bonum, ſeu beatitudo æterna, finis vltimus humanarum omnium actionum. Virtus abſque charitate poteſt habere quidem oaturale bonum, diſponendo benè hominem ad facienda bona congrua naturæ. Sed nulla prorſus virtus habet, imò neque Theologalis opus hoc egregium præſtare poteſt, vt ſcilicet efficiat hominem dignum vita æterna ſine cornite charitate.

EX THEOLOGIA.

Eſt petenda ſacra à diſciplina rei huius ratio. Media proportianata debent eſſe fini; at quicquid homo facit inſcia charitate, totum eſt infra finem ſuperoaturalem, ſcilicet beatitudinem: Ergo nequit homo ſine charitate boni ſupernaturalis eſſe capax, aut particeps, eſtò chorus eum ſtipet omnium virtutum, quas natura poteſt omnibus ſtipata ſuis viribus adipiſci.

Virtutes abſque charitate nihil proficiunt ad ſalutem.

Quicquid enim gratia oon reſpergit, inſipidum eſt, oec conciliare poteſt vitam æternam, vnde ſolùm voce tenus ſunt virtutes, quæ comparatæ nihil faciont ad ſalutem, quam charitas ſola, quæ perinde ſonat oc gratia diuina, poteſt animæ procurare.

EX SS. PATRIBUS. Fides ſine charitate nihil prodeſt.

Auguſtinus eò vergit lib. 15. de Tribitate cap. 18. *Ipſam* (inquit) *fidem non facit vtilem niſi charitas: ſine charitate quippe fides poteſt eſſe, non prodeſſe.* Vnde benè infert ille, veras non eſſe virtutes eas, quæ hominem non accingunt ad ſalutem animæ conſequendam. Sic ille lib. 4. contra Iulianum, cap. 3. *Si* (inquit) *ad conſequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides, quæ in Chriſto eſt, vera promittit, nihil proſunt hominis virtutes, nullo modo vera poſſunt eſſe virtutes.*

Charitas eminet aliis virtutibus.

Quàm cæteris virtutibus charitas eminent, inde benè ſuo more colligit Auguſtinus: *Quantum* (inquit) *bonum eſt, ſine quo ad æternam vitam neminem bona tanta perducunt?* Hæc ille lib. 15. de Trioit. c. 18.

Charitas affingit bonitatem aliis virtutibus.

Hæc item ſententia, Hieronymo teſte, rata eſt, fixaque ſibi conſtat: *Quæ alia* (inquit) *inter fructus Spiritus debuit tenere principatum, niſi charitas, ſine qua virtutes cætera non putantur eſſe virtutes, & ex qua naſcuntur vniuerſa, quæ bona ſunt.* Hæc ille in cap. 5. epiſtolæ ad Galatas.

Iacob. 2. Charitatis deliquio mortuæ ſunt virtutes.

Hauſere Patres hi præfati ex Scriptura Sacra ſuam hanc de charitate veram ſententiam. Iacobi 2. *Sicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt.* Id eſt, ſine operibus charitatis. Conſtat enim, opera facta ſine charitate non poſſe vitam conferre ſuo auctori. Namque tota animæ noſtræ vita ſita eſt in feruida charitate. Vnde ſicut nemo dare poteſt illud quod non habet; ita fidem viuificare nequit opus, quod non charitatis ſpiritus animauit.

1. Cor. 13. Charitate deficiente nihil proſunt aliæ virtutes.

Illud idem Paulus expreſſius affirmat ita fatus: *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam; charitatem autem non habuero; nihil mihi prodeſt.* Quaſi diceret: Vt virtutes habent à charitate vitam; ita ſine charitate fucos faciunt, & imponont: ſiquidem de virtute nihil habent præter laruas, & ſpecies ementitas. Imò nihil ſe eſſe dicit Apoſtolus deficiente ſibi inclyta charitate: *Si* (inquit) *charitatem non habuero nihil ſum.*

Ibid.

EX PHILOSOPHIA. Pſal. 72. Eſſe, & viuere idem eſt viuentibus.

Philoſophis, *Viuere, & eſſe, perinde ſonant in viuentibus.* Vnde viuens, quando vitâ cadit nihil eſt, vt ſcitè Vates ait in perſona rei & peccatis obſtricti hominis: *Ad nihilum* (inquit) *redactus ſum, & neſciui: vt iumentum factus ſum apud te.* Eſtò diues, prænobilis, & peritus homo ſit apud vulgos; attamen abſque charitate nihil eſt ante Deum: vt namque oihil ſupernaturale nitet in illo, totum quod ſupereſt illi ex peccato, nomen eſt iumenti, rationis rectæ neſciam eius indolem exprimentis.

Vt ſtipites atque rami à vegeta radice vitam habent; ita radicatur homo Deo gratus in charitate,

ritate, cuius influxu ſolo viuit; vt ſecus extinguitur, & ad nihilum redigitur, mortua charitate. Idcirco monet Apoſtolus, vt hi qui in Chriſto volunt propagare vitam, ſint *in charitate radicati, & fundati.* Illa nempe radice viuunt omnes, qui ſpiritu Chriſti Domini vegetantur.

Epheſ. 3.

Charitas eſt radix omnia viuificans.

Quemadmodum iuſtitia in moralibus generale nomen eſt, pertinens ad omnes virtutes, quæ hominem aptant ad viuendum appoſitè ad rectæ rationis vſum. Sic in ſerie virtutum, quæ hominem efficiunt & dirigunt ad aſſequendam beatitudinem æternam, charitas vt earum forma ſolet congruè recenſeri.

Ex SS. Patribus. Charitatis nomen aliis virtutibus affricatur.

Imò volens Auguſtinus virtutem in genere definire, credit eam adæquatè nobis exprimi, vſurpato nomine charitatis: *Virtus* (inquit) *eſt charitas, qua diligitur Deus, & proximus.* Hæc ille epiſt. 29.

Ne quid aliquando nobis excidat inutile ex copioſo penu virtutum, ſeriò ſtudendum eſt, vt illarum agmen agat charitas, quia virtutes eius aura afflatæ proſunt; & contrà velut hiulcæ nihil conducunt ad ſalutem ſine charitate, licèt homo toto ſit virtutum agmine circumſeptus.

1. Cor. 10.

Paulus inſinuat illud idem hoc contextu *Omnia noſtra in charitate fiant.* Vtque notum eſſet, charitatem debere ſuum ſigillum apponere ſingulis virtutibus, vt illæ Deo ſint acceptæ; tribuit virtutum omnium epitheta ſingula charitati.

1. Cor. 13. Charitate virtutes aliæ condiendæ.

Sic ille Deo afflatus Apoſtolus: *Charitas patiens eſt, benigna eſt: charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat.* Hæc Apoſtoli verba notant, charitatem debere bonis operibus vt ſigillum Principis apponi, nequando ſicut moneta ſpuria reprobentur.

Ex Ivre Cæsareo. Moneta falſa perit artifici.

Cæſareo iure, perit omnis moneta ſuo artifici, qui falſa fuſione cudit eam. Ecce legem. *Si quis nummos falſa fuſione formauerit, vniuerſas eius facultates fiſco noſtro præcipimus addici. In monetis etenim tantummodo noſtris cudendæ pecuniæ ſtudium frequentari volumus.* Leg. Si quis nummos. Codice De falſa moneta lib. 9. tit. 24. leg. 2.

Ex SS. Patribus. Virtus abſque charitate eſt moneta falſa.

Moneta Deo accepta, ſola eſt aurea. Id eſt, illud duntaxat opus, quod eſt charitate diues & inſigne, Deo placet. Namque ſicut Auguſtinus ait tract. 5. in epiſtolam primam Ioannis: *Sola eſt charitas, quæ diſtinguit inter filios regni, & filios perditionis.* Et quantumcunque bona ſint opera; illa tamen non ſunt perfecta niſi charitatis hoc ſigillum eis cœlitus imprimatur. Quamobrem ne fruſtra bonis aliis operibus omiſſa charitate vacet homo, benè conſulit Apoſtolus ita fatus: *Super omnia hæc charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Et 1. Timoth. 1. *Finis præcepti eſt charitas.*

Coloſſ. 3.

1. Timoth. 1.

Virtus vera nequit eſſe ſine charitate.

Propter huius conditionis defectum, id eſt, ob deliquium charitatis, Auguſtinus conſtanter & iure negat, fuiſſe veras virtutes in ethnicis Philoſophis, qui in ſtudio virtutis vnum hoc volebant, ſcilicet auram inanis gloriæ nundinari: *Abſit* (inquit) *quòd ſit vera virtus in homine iuſto.* Et lib. 1. Retractationum cap. 3. improbat quod dixerat lib. 3. de ordine, ſcilicet, *Philoſophos non vera pietate præditos, virtutis luce fulſiſſe.*

Cantic. 8.

Ad charitatem pertinere credo voces iſtas Cantici Canticorum, vbi ſponſus ita ſuam ſponſam alloquitur. *Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum, quia fortis eſt vt mors dilectio.*

Ex Ivre Canonic. Charitas eſt ſigillum bonorũ operũ.

Sunt hoc ſigillo pœnæ pœnitentis animæ muniendæ, niſi fruſtra velit, id eſt abſque merito cruciari. Ita docet iſte canon. *Sine charitate in nobis non poteſt eſſe vera pœnitentia; quia in bonis charitas Dei eſt, quæ tolerat omnia.* Can. Si quis autem §. Hæc propter charitatem. De pœnitentia diſt. 3. can. 49.

Ex Symbolis. Charitas eſt perfectio aliarum virtutum.

Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum, fornacem pingit hoc titulo. PERFICITVR IGNE. Scilicet aurum. Quantumcunque bonum exantletur opus, profectò quædam rubigo totum illud abſumit, niſi charitatis ignis opus illud excoxerit, & intimè repurgarit. Virtus omnis imperfecta ſine charitate, ſacro hoc PERFICITVR IGNE.

Sicut opus naturæ frigus non ingreditur (quippe calor vnus eſt ex fontibus vnde vita fluit) ita diuinus amor quando flagrat, eſt cuiuſcunque boni operis meriti principium. Quando verò friget opus aliunde bonum, id eſt, expers charitatis homo preces fundens, indigis eleemoſynas impertiens, ineditâ arctâ ſuum macerans corpus, inde ſibi propter inſitum à peccato frigus nulla meritorum comparat incrementa.

Ex Medicina.

Hippocratis aphoriſmus eſt. Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις· τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον. Id eſt. *Frigidum inimicum oſſibus, dentibus, neruis; calidum vero vtile.* lib. 5. aphor. 18.

Charitatis defectus in virtute malè illam habere notat.

Virtutes ſunt animæ nerui & oſſa, quibus illa ſuo in vigore robur ſingulare ſuis adiicit potentiis, quæ inſtructæ bonis & congruis habitibus, ſuauiùs & fortiùs operantur. Sed ſedulò cauere debet homo, ne fortè frigus animæ neruis & oſſibus inſinuet ſe. Si namque frigent hæ virtutes, quas aliquando ſibi comparauit homo, nihil ei proderunt ad ſalutem, quam ſola valent amore Deo inſtructa & acceenſe bona opera procurare.

Charitas amicitiam inter Deũ & hominem conciliat.

Charitatis item effectus vnus equidem inſignis eſt amicitia, quę intercedit inter Deum, & hominem. Et hoc ſanè ſupra fidem humanam videtur eſſe, quia diſpar & diſcolor eſt hominum conditio Numini comparata.

Amicitiæ nomen duobus modis vſurpatur.

Ne cui fortè fucos faciat vocabulum amicitiæ, operæpretium eſt ſcire, nomen amicitiæ ſignificare duo. Vſurpatur enim pro relatione quadam, quæ eſt inter amicos. Nam amicus eſt, amici amicus. Illo modo, Deum inter & hominem eſſe nequit amicitia. Eſt nempe Deus relationis huius impatiens; quippe nihil illi poteſt deforis aduenire.

Alio verò modo nomen amicitiæ perinde ſonat ac fundamentum proximum illius relationis, quod eſt certus amor mutuus. Iſta ratione Thomas ait 2. 2. qu. 23. art. 1. poſſe nomen amicitiæ rectè Deo & homini conuenire.

Ex Philosophia. Amicitia vera quatuor exigit conditiones.

Ex Philoſopho lib. 8. Ethicorum, quatuor habere debet conditiones amor, ei vt competat ratio amicitiæ. Primò debet eſſe talis amor, vt beneuolentiæ causâ flagret, & non concupiſcentiæ,

centiæ. Id eſt, oportet amorem eſſe rei amatæ per ſe, & non diligamus eam ob ſolam vtilitatem, aut voluptatem, quam ex illa percipimus. Ex defectu conditionis huius ait Ariſtoteles lib. 8. Ethic. cap. 2. *Ridiculum eſſe dicere, nos habere amicitiam erga vinum.* Conſtat namque, vinum homines meribibulos amare ſolùm ratione potus, ei & inſitæ voluptatis. Et hic nuncupatur amor concupiſcentiæ, ſeu amor ex accidenti, quis non amicus propter ſe amatur, ſed ratione boni alicuius in amantis commodum emergentis. Nequit eſſe iugis amor ille, quia accidentia nulla ſibi conſtant, ſed variant, ac proinde talis amor erit inconſtans, vt accidentium natura gyrans. Vnde, ſicut ait Ariſtoteles, ſolus amor beneuolentiæ diuturnus eſſe poteſt; ſiquidem honeſta ſolent vt rationi congrua perennare.

Amor beneuolentiæ quid ſit.

Amor concupiſcentiæ quid ſit.

Amicitia exigit amorē mutuum.

Secunda conditio eſt, vt ſit amor mutuus, id eſt (minùs Latinè) fiat cum redamatione, & quidem vtrimque ex electione quadam, certa cum ratione, & iudicio, ſicut exigit Ariſtoteles lib. 8. Ethic. cap. 5. Hac conditione deficiente, nemo dicitur habere amicitiam erga bruta, vel res inanimes. In hac conditione, quædam continetur æqualitas inter amicos ſaltem ſecundùm proportionem quamdam, quæ requiritur inter amicos, vt amicus amico vicem rependat, eum redamando, ſicut ait Ariſtoteles eodem in libro 8. Ethicorum cap. 8. vbi hoc obſeruat de amicis: *Vterque* (inquit) *quod ſibi bonum eſt amat, & æqualem vicem voluntati, & iucunditati refert. Æqualitas enim amicitia dicitur.* Hoc adagium vulgare ſonat idem: *Amicitia facit, aut inuenit pares.*

Amicitia petit communionem bonorum.

Tertia conditio eſt, vt mutuus hic amor nitatur aliqua bonorum communione, aut ſanguinis, aut inſtituti, aut virtutis. Ratione boni communicati, munera conciliant amicitias. Ex communione vitæ ſeu inſtituti, ſe commilitones & conuictores amant. Sanguinis communis intuitu eſt amicitia inter conſanguineos. Ea communione demum virtutis, amicitia ſincera, iugis, & conſtans dicitur exoriri.

Amicitia vt ſit vera debet ſignificari ſignis externis.

Quarta demum conditio eſt, vt reciprocis obſequiis, & ſignis externis, vtrique amico verus conceptus amor mutuus innoteſcat. Nempe, ſicut opportunè fatur Ariſtoteles cap. 2. lib 8. Ethic. *Amicos eos, qui quomodo inter ſe affecti ſint ignorant, appellare quis poſſet?* Et cap. 4. *Amicitia* (inquit) *eſt redamatio non latens.*

His præfatis, abundè liquet, eſſe veram amicitiam eam, quam conciliat charitas inter Deum & hominem. Namque quadrant illi conditiones omnes, & cautelæ, quibus opus eſt, vt amicitiæ ratio & veritas aſtruatur.

Charitas erga Deū eſt amor beneuolentiæ.

Primò noſtra charitas erga Deum eſt amor beneuolentiæ. Tendit enim charitas in Deum vt eſt ſummè bonus, imò bonum ipſum; neque Deum amando ſuum attendit homo bonum, vel commodum, vt nec ipſe Deus aliquam ex amore ſuo erga nos vtilitatem aut prouentum facit, inde metens aliquid vnde fiat beatior, aut aliquod adiiciatur eius infinitis dotibus incrementum: Præceptum charitatis eò vergit, ſcilicet, vt diligendo Deum, ita totum cor conſecremus ei, vt nec particulam eius noſtro commodo reſeruemus. Ecce legem: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Deut. 6.

Ex SS. Patribus.

Secundò Deus rependit amori noſtro vices, imò nobis præiuit, amans ab æterno ſuos filios adoptiuos. Ita Auguſtinus lib. 13. de Trinit. cap. 16. *Ante mundi conſtitutionem dilexit nos, vt cum vnigenito etiam nos filij eſſemus, antequam omnino aliquid eſſemus.* Scriptura Sacra nobis & hunc amorem ſignificat: *Dominus* (inquit) *diligit iuſtos.* Et Ioan. 14. *Qui diligit me, diligetur a Patre meo.*

Pſal. 145. Ioan. 14.

Dei naturæ qua ratione ſit homo conſors.

Tertiò illa Dei & hominum amicitia, in communione boni vtriuſque partis habet ſuæ veritatis euidens argumentum. Namque nihil omnino ſibi peculiare Deus reſeruauit, cuius non fecerit hominem participem. Præter enim vnionem hypoſtaticam, qua mediante Deus homo factus eſt, & homo Deus in Chriſto; Petrus ait, dona Dei nos feciſſe naturæ Dei conſortes: *Maxima* (inquit) *& pretioſa nobis promiſſa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ naturæ conſortes.*

2. Pet. 1.

Chriſti amor eum egit ad ſubeundam mortem pro omnibus.

Chriſto donum peculiare fuit, quòd eius humanitas vnita fuit Verbo, ſed quòd vltro necem ſubierit ille Deus homo, ſuæ vt gloriæ nos homines participes efficeret, hoc pertinet ad omne genus noſtrum, idcircò Deo multis titulis obligatum.

Amicitia illa ſacra, Deum inter & hominem intercedens, obſtringit eos, quos dignatur ea gratia Chriſtus, ad reciproca dona Deo magnificè & largè læto corde & animo deferenda. Primò ſuas opes eius intuitu miſeris & egenis diſtribuunt, & plerique totos ſe in cœnobiis dedicant obſequio Dei, illi emiſſione trium votorum ſolennium, animas & corpora conſecrantes.

Charitas vltrà ſuas egit flammas; proceſſit eò quò altius illa nequit aſſurgere, lætè mori pro Chriſto rata lucrum, Martyres ad tormenta tulit & rapuit, nec eſt in amore ſignificando maius aliud argumentum.

Ex Historia. Martyrum plurimorum feruor.

Tertullianus ad Scapulam cap. vltimo ſcribit, in Bithynia ſub Proconſule Arrio in Chriſtianos ſæuiente, ciues omnes vnius vrbis obieciſſe ſuum ſponte caput morti ita ſuum vt amorem erga Deum effuſo ſanguine teſtarentur.

Acta Martyrij ſancti Cypriani abundè fidem faciunt, illo pro Chriſto occiſo ciues Carthaginenſes eo charitatis igne arſiſſe, mori vt optarent, arbitrati eſſe ſuam vitam ingloriam, ſi atrocia tormenta pati pro Chriſti nomine detrectarent.

Potamienæ virginis deſiderium patiendi pro Chriſto.

Potamiena virgo nuda balneo ardenti immerſa, ſuum vt affectum pro Chriſto notum faceret aſtantibus, petiit à tortore pœnas acerbè ſibi protrahi, & ſuggeſſit quanam illud fieret induſtria: Nolite, inquit, me præcipitem agere in balneum hoc ignitum; ſic namque cita, velox, & innoxia mors efferret me anhelam & anxiam ad maiora ſupplicia; ſed ſenſim membra demittite in liquatum plumbum, vt ſingula quæque ſuas habeant anguſtias. Annuêre votis eius hi tortores, & plumbo colliquato primùm immerſere pedes, deinde crura, femur vtrumque, ventrem, & vbera virginea; collo demum

domo ſimul & epulis Chriſtum ante Paſſionem excepit. Habet ille ſuæ ſententiæ conſcios doctores, eoſque graues, quos impensè colo, licet aliò abducat. Etenim ad credendum, eſſe duos & diuerſos hos Simones, inducor duplici ratione.

Simon Phariſæus erat Galilæus.

Primò Simon leproſus erat in oppido Bethaniæ, quando ſua domo Chriſtum excepit. Alter verò Simon, Phariſæus erat, non in oppido, ſed in ciuitate, cuius illa fuit mulier, quæ dicitur in ciuitate peccatrix. Ita Simon Phariſæus in Galilæa degens non potuit vt ille Simon alter leproſus inter contriboles Bethaniæ oppidi recenſeri.

Simon leproſus erat à Iudæa.

Secundò Scriba facer non dixiſſet hunc leproſum, qui Phariſæus erat; cùm namque ſua tunc à curata lepra ſanus atque liber eſſet, vſurpaſſet Euangeliſta nomen Phariſæi, quod eſt titulus inſignis, hominem inſinuans eſſe pium atque vitæ à fæce populi ſegregatæ.

Phariſæus quid ſignificet.

Ex Lingvis. Hebræa. Chaldæa. Syriaca.

Vox illa, Phariſæus, duas radices habet apud Hebræos, Chaldæos, atque Syros, vnde poteſt aptè duci. Vox Hebræa פרס *paras* eiuſdem eſt ſignificationis apud Chaldæos atque Syros ac verbum פרס *pheras*, id eſt, diuiſit. Inde ſuum traxere nomen Phariſæi, vtpote diuiſi & ſegregati à populo, quaſi ſanctiorem aliis vitam, ſaltem cute tenus, & ementita ſpecie profitentes.

Phariſæis erat commune cum Scribis explicare legem, eſtò quidam crediderint Scribas eſſe velut Doctores, quorum erat explanare legem, Phariſæos verò quaſi religioſos, atque vitæ cultioris præ populo ſectatores. Sed Chriſtus apertè docet, eos, ſcilicet Scribas & Phariſæos, ſine diſcrimine ſectæ munus hoc ſeu officium habuiſſe, ſuæ ſorti ſingulare, ſacras vt Scripturas populis explicarent. Vnde nomen Phariſæi aptè poteſt deduci à radice Hebræa פרש *paraſch*, quæ perinde ſonat ac, expoſuit, explanauit. Chaldæi verò & Syri vt molliùs efferunt literam P, pro voce *paraſch* dicunt *pheraſch*.

Græca.

Verſio Græca vocem φαρισαῖος ab Hebræis, Chaldæis, atque Syris acceptam retinuit. Quamuis apud Græcos verbum ἀφορίζω, id eſt, *ſegrego, diuido*, ſonet idem ac פרש *paraſch* apud Hebræos. Ideoque vocem illam vſurpat Apoſtolus ad Romanos 1. *Paulus* (inquit) *ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus.* ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, id eſt, *Segregatus in Euangelium Dei.* De ſe quando Iudæus erat, ait: *Ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum, de ſpe, & reſurrectione mortuorum ego iudicor.* Phariſæi erant ab aliis ſegregati, vt explicarent legem, & præ aliis oraculis Scripturæ ſacræ, fidem reſurrectionis mortuorum maximè propugnabant.

Act. 23.

Fuiſſe (ſicut prænotaui) Scribarum & Phariſæorum partes, ex pulpito populis explicare legem, hæc Chriſti verba docent: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, ſeruate, & facite.* Ita Paulus Apoſtolus ἀφωρισμένος ſegregatus eſt, vt quod Phariſæi, id eſt ſegregati, præſtitere legem explicando, faceret in Eccleſia, Chriſti allatam è cœlo legem & dogmata prædicando.

Matth. 23.

Si ergo Simon leproſus vnus ex Phariſæis fuiſſet, Matthæus non à lepra ſanata nomen affinxiſſet ei, ſed à profeſſione cuius erat, dignatus eum eſſet titulo Phariſæi.

Rurſus, inſtante Chriſti paſſione, Simon ille ſua domo & conuiuio excepit eum: Ergo non Phariſæus erat. Nam Phariſæi omnes, eo tempore odio acerbo truces, inferre necem Chriſto Domino cogitabant.

II. Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix.

Ex SS. Patribus.

Anonyma mulier iſta pomum diſcordiæ diſſecuit, & particulas eius diſperſit & diſtribuit præcipuis Eccleſiæ Doctoribus, qui diſcordes fuere, vitam atque nomen huius fœminæ famoſæ ſacro ex Codice perſcrutantes.

Mulier peccatrix non eſt Maria Magdalena.

Eccleſia Orientalis, id eſt Græca, conſona voce clamat, mulierem hanc peccatricem non eſſe elatam ac nobilem virginem illam Mariam Magdalenam ſororem Marthæ, quam Eccleſia Sancta Romana ſuis in Litaniis inuocat vt Virginem, illam velut primiceriam virginum in earum recenſione primam merito fortè ſicut & ordine collocando. Quoſdam ſuprà Patres expreſſi, vt Sanctum Theophilum Epiſcopum Antiochenum ſupparem diſcipulis Apoſtolorum, Irenæum, Origenem, Chryſoſtomum, Hieronymum, Ambroſium ſororem Marthæ non fuiſſe peccatricem mulierem validè propugnantes.

Magdalena an fuerit peccatrix ex Tito Boſtrenſi.

His adiiciam duos & alios Antiſtites celebres etiam in venerando choro Patrum; ſcilicet Titum Epiſcopum Boſtrenſem, qui floruit anno 340. & Theophylactum Archiepiſcopum Bulgariæ, qui vixit anno 900. ſub Imperatore Michaële, & Theodora, quorum ecce veram ſententiam de recenſita Lucæ in Euangelio fœmina peccatrice.

Ita Titus in cap. 7. Lucæ: *Hæc mulier, neque ea eſt, cuius apud Marcum, nec ea tandem, cuius apud Ioannem fit mentio. Siquidem illa paulò ante Dominicam Paſſionem fecerunt quæ feciſſe ſcribuntur; hæc autem circa Euangelicæ prædicationis medium, aut citiùs quoque, vt facilè quis, ſi eam in rem curioſè inquirere vellet, deprehendere poſſet.*

Theophylactus verò, licet trecentis annis iunior Gregorio Magno Papa, qui affirmat eam fœminam peccatricem eſſe ſororem Marthæ, non potuit adduci vt illam Gregorij ſententiam adiecto ſuo calculo confirmaret.

Mulieres tres creditæ à Theophylacto Ieſu Chriſti vnctrices.

Sic ille caput Lucæ 7. expendens: *Quærunt* (inquit) *multi, quot fuerint mulieres, quæ vnxerint Dominum vnguento. Et alij quidem dicunt, quòd duæ fuerint, vna ſcilicet apud Ioannem, quæ fuit ſoror Lazari; & alia apud Matthæum & Marcum, & nunc apud Lucam. Ego autem credo his, qui dicunt tres eſſe.* Hactenus ille, nolens adhærere Papæ Gregorio, dicenti, Lazari germanam, eam eſſe, cuius abundè Lucas meminit, cùm mulierem peccatricem inducit habitu pœnitentis.

Sed quare Papa Gregorius, Bernardus, & Beda credunt; non fuiſſe duas mulieres, ſed vnam tantum, quam deſcribunt Euangeliſtæ,

ſuo

Magdalenam quare Gregorius credidit mulierem fuiſſe peccatricem.

ſuo cum alabaſtro ſacris Domini Ieſu Chriſti pedibus aduolutam? Reſpoodeo, eſſe tria argumenta, quibus fuere Patres hi inducti ad ſcribendum, non fuiſſe duas mulieres, quæ vnxere pedes Chriſti, ſed duntaxat voam, quæ hoc pietatis munere perfuncta, Deum io humanis habere meruit aduocatum.

Ex Ratione.

Primò dicuntur mulieres illæ, ſuo cum alabaſtro domum conuiuij ingreſſæ, ſecundò pedes vnxiſſe Ieſu, quod contra morem eſt: vngi namque pedes omnibus eſt gentibus inſolitum. Poſtremò demum, quod vtrique fuit ſingulare, ſuis capillis proſtratæ pedes Chriſti madidos exterſerunt.

Vt ſuauè fragrent fœminæ, pixides habere ſolent ad pigmenta benè olentia concludenda, ſuo tempore diffundenda, ſibi vt gratiam adſtantium concilient. Sed vngnento pretioſo pedes illinire, ſuis & capillis detergere, vt res ante duas has fœminas inaudita fuit, ita dedit anſam Gregorio ſuſpicandi, à fœmina duntaxat vna, duas illas vnctiones concolores, fuiſſe diuerſo tempore celebratas.

Mariæ ſororis Marthæ quare fuit vnctio ſimilis illi quam fecit mulier peccatrix.

At quantùm coniectura valet ad veritatis ſcopum propiùs accedere, arbitror ego, rei factæ à muliere peccatrice famam peruulgatam innotuiſſe piæ ſorori Marthæ quæ arbitrata fore gratam Chriſto talem vnctionem, ad ſimilem ſe accinxit, egregium facinus imitata primæ fœminæ pœnitentis.

Attulit alabaſtrum.

Alabaſtrum quid ſit.

Vnguenta pretioſa ſuam fragrantiam in alabaſtro diu ſeruant, propter propitiam vnguentis & pigmentis inſitam occultam marmori qualitatem. Eſſe genus marmoris alabaſtrum, Beda docet expendendo locum iſtum libro 3. in Lucam: *Alabaſtrum* (inquit) *eſt genus marmoris candidi varijs coloribus intertincti, quod ad vaſa vnguentaria cauare ſolent, eò quòd optimè ſeruare incorrupta dicatur. Naſcitur circa Thebas Ægyptias, & Damaſcum Syriæ cæteris candidius, probatiſſimum vero in India.*

Ex Sanctis Patribus.

Cur dicatur mulier hæc peccatrix, ſuccinctè docet Chryſologus ſermone. 93. *In ciuitate* (inquit) *peccauerat, quia fama ſua, famam totius tetigerat ciuitatis: ſicque iam non peccatrix ſolùm, ſed ipſius ciuitatis facta fuerat ipſa peccatum. Hæc cognouit, quòd niſi ab illo ſolo ciuitatis peccatum non poſſet auferri, qui ſolus mundi venerat abolere peccatum.*

III. Et ſtans retro.

Mulier illa cur dicatur peccatrix.

Illæ voces indices ſunt ruboris, & pudoris, qui perfudit ora malè ſibi coſciæ fœminæ peccatricis. Ita Chryſologus ſerm. 93. *Ad pedes* (inquit) *tendit ſemper, citam veniam qui requirit. Et benè ſtans, quia iam cadere non poteſt qui ad pedes Chriſti meruit peruenire. ſtans retro ſecus pedes eius: vt Chriſti veſtigijs innixa percurreret per viam vitæ, quæ per viam encurrerat mortis.*

Lacrymis cæpit rigare pedes.

Chryſologus ex profeſſo locum iſtum verſans præfato loco: (inquit) *mutatur ordo rerum, pluuiam terra cœlum dat ſemper: ecce nunc rigat terra cœlum: imò ſuper cœlos, & vſque ad ipſum Dominum imber humanarum proſilijt lacrymarum. O quanta vis in lacrymis peccatorum! rigant cœlum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam diuina promulgatione ſententiam.*

Lacrymarum efficacia.

Et capillis capitis ſui tergebat.

Pergit idem Chryſologus: *Vacat* (inquit) *ab excuſatione paupertas, inhumanitas veniam non habebit; quia in totum ſibi natura ſufficit ad obſequum creatoris. In peccatricis caput purgandis criminibus refluebat vnda, vt ſuo fonte mulier in nouum Baptiſma ſuorum diluuiem dilueret peccatorum. Capillis capitis ſui tergebat, vt iuxta Pſalmiſtam, verticem capilli, ex quo ambulauerat in delictis ſuis, in ſanctitatem tali verteret ſeruitute. Et oſculabatur pedes eius. Præceſſerant interuenientes lacrymæ, vt oſcula deuota ſequerentur; quia lacrymæ ſatisfactionis ſunt documentum; oſcula ſunt reconciliationis indicia*

Pœnitentis animæ deſcriptio.

Quare verò retro ſteterit hæc mulier, eleganter ait idem Chryſologus eodem in ſermone *Venis* (inquit) *mulier, & venis retro; quia reus animus poſt tergum ſtat ad veniam; quia per culpam nonit ſe vultus fiduciam perdidiſſe venis ſatisfactura Deo, non homini placitura cum venis: venit pietatis illa non voluptatis exhibitura conuiuium: denique, & pœnitentia ponit menſam, fercula compunctionis apponit, panem doloris infert, totum lacrymis temperat in menſura, & ad delicias deitatis totas, totam pulſat cordis ſui & corporis ſymphoniam, organi planctus dat clamorem, citharam per ſuſpiria longa modulatur; gemitus aptat in fiſtulam: & dum pectus ipſam conſcientiam arguens ſæpe percutit, facit placitura Deo cymbala perſonare. Dunque taliter apportat diuinis oculis cibos, totas miſericordiæ copias ſic reportat.*

IV. Videns autem Phariſæus.

Phariſæi inſipientes cogitationes.

Vt vnuſquiſque ſuo effectui conſonas ferre ſolet ſententias; ita vanæ gloriæ aorâtumens Phariſæus iſte, malè de Chriſto ſentire cœpit iudicans illum oon eſſe Prophetam. Secundò ægrè tulit, Chriſtum peccatricem permiſiſſe ſuis pedibus aduolui. Poſtremò fuit iniotius huic fœminæ, quam ille ferus & immitis exhorruit, digoam ſanè magis admiratione, quàm liuore zeli iniqui: namque ſuam exoſa vitam infamem, ſe ſiſtebat Chriſto, nouo vitæ genere cooceptu, cuius erat indobium pœnitentis habitus argumentum.

Vt arrogantes erant omoes Phariſæi, cæteros deſpiciendo quaſi inferiores eis; ita Phariſæus iſte Deo in humanis non pepercit, ſtultè ratus Chriſtum ignorare qualis eſſet mulier illa ſacris eius pedibus aduoluta. Rurſus egit iniquè, oolens captiuos conuenire ſuum Redemptorem, oec ægrotos medicum conſulere, neque malè habentes in peccatis, concepto vitæ ſanctioris propoſito, contritos ſe ſiſtere ſaluatori

Hebræis

[D]uris vt duris dura fuit lex impoſita.

Hebræis habentibus ſaxea corda, dura fuit lex impoſita, quæ ferreis hominibus affricando ſuam duritiem, plerumque fecit eos immites, vt in iſto patet ſuperbo Phariſæo, zelus quem nimis & imprudens mulieri contritæ fecit iniurium; ac proinde legis interpretem, quem decet miſeris ingemere, reddidit inhumanum. Chriſtus verò ſuos initiare volens ſpiritu mitiore, mitis vt erat & miſericors, pietatis expreſſit erga pronam & proſtratam peccatricem locuples argumentum. Ita legis duritiæ clementiam Euangelij opponens; & iuſtitiæ, quæ ſeuera fuit in Synagoga, pium & manſuetum objicieos ſpiritum Eccleſiæ, quæ reduces excipit perhumanè ſuo gremio pœnitentes.

Phariſæus inhumanus fuit peccatrici.

Eccleſiæ ſpiritus mitior eſt Spiritu Synagogæ.

Bernardus eò reſpexit in ſermone de Maria Magdalena, quando trucem Phariſæi animum ſic præſtrinxit: *Non erat* (inquit) *ſaciatus ab vberibus ſponſa, nec induerat compaſſionis affectum legem relegens, quæ miſericordiam neſcit, nouit iuſtitiam. Lex dura duris & lapideis promulgata, parata percutere, neſcia miſereri. Lex excludens, pœnitentia locum, veniam negans, emendationis ignara. Lex vinum durum & acidum de botris amariſſimis eliquatum, conſecratum feritati, deriuatum Iſraeli, Saluatori propinatum.*

Antitheſes illas antiquatæ legis & Euangelij Auguſtinus ex Phariſæo oppoſito Chriſto notat in homilia 23. libri quinquaginta homiliarum. Sic ille. *Ad illius Phariſei pedes ſi talis mulier acceſſiſſet, dicturus erat, quod Iſaias de talibus dicit: Recede a me, noli me tangere, quia mundus ſum. Acceſſit ad Dominum immunda, vt rediret munda: acceſſit confeſſa, vt rediret profeſſa.* Peccatrix illa fuit à Phariſæo malè excepta, quia ſupercilio contracto vidit eam; Chriſtus verò eitam indulſit ei veniam omnium peccatorum.

V. Et reſpondens Iesvs.

Phariſæi ſuperbiam Chriſtus quomodo depreſſit.

Non ad dicta, ſed cogitata Iesvs reſpondit. Primò notum fecit ei, ſe pluſquàm Prophetam eſſe: deinde cauſam peccatricis egit, ratione cuius homo iſte parum æquus erat & Chriſto, & fœminæ pœnitenti.

Sunt hominum cogitationes imis animæ receſſibus ſic abditæ, vt ipſis etiam Angelis inuiæ ſint; imò neque datum eſt vlli Prophetarum, ad arbitrium ſuum cordis arcana ſuæ mentis acie penetrare Chriſtus ergo videns hominum cogitationes pluſquam Propheta fuit, & hoc voluit ſignificare viro illi ſoperbo, ſua qui cogitata vidit eſſe nota Chriſto, quem credebat neſcire vitam, quam mulier hæc peccatrix egerat impudicam.

Secundò typhum ſuperbiæ Phariſæi depreſſit, eum apprimè probans deteriorem eſſe reâ hac fœminâ, quam ſpernebat. Etenim ille minus Deum amabat, quàm mulier hæc peccatrix, quæ maiora ſui amoris erga Deum edidit argumenta.

VI. Duo debitores, &c.

Auguſtino viſus eſt iſte locus ſalebroſus, & perquàm difficilis. Si namque maior amor eſt eius, cui plura Deus indulſit peccata, datur hinc anſa malis deteriora crimina perpetrandi. Nempe malus quiſque dicet, ſe velle ſua debita augere, maius vt inde fiat incrementum amoris, quia plus diligit ille, cui plus dimittitur; vt contrà minus amat homo, cui pauciora crimina relaxantur.

Audiendus Auguſtinus eo in præfato loco: *Dicit* (inquit) *aliquis: Si cui modicum dimittitur, modicum diligit; cui autem plus dimittitur, plus diligit; expedit plus diligere, quàm minus diligere; oportet vt multum peccemus, & multum debeamus, quod nobis dimitti cupiamus, vt dimiſſorem magnorum debitorum amplius diligamus. Peccatrix enim mulier, quantò plus debebat, tantò dimiſſorem debitorum ſuorum ampliùs diligebat, Domino ipſa dicente: Dimittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Quare autem dilexit multum, niſi quia debuerat multa? Denique addidit & adiunxit: Cui modicum dimittitur, modicum diligit. Nonne expedit inquit, vt multum mihi dimittatur, quàm minùs, vnde amplius diligam Dominum meum? videtis certè profunditatem quæſtionis.*

Amor Dei eſt menſura remiſſionis peccatorum.

Auguſtinus habet vnde nodum hunc diſſoluat, quem implexuere voces iſtæ: *Cui plus dimittitur, plus diligit* Sic ille loco antea delibato: *Dictum eſt hoc propter Phariſæum illum, qui vel nulla, vel pauca ſe putabat habere peccata. Non enim Dominum inuitaret, niſi aliquantulum diligeret. Sed quam parum erat? Non oſculum dedit, non ſaltem aquam ad pedes, etſi non lacrymas, non ille obſequio proſecutus eſt, quo illa mulier, quæ nouerat quòd ſanaretur. O Phariſæe, ideo parum diligis, quia parum tibi dimitti ſuſpicaris. Non quia parum tibi dimittitur, ſed quia parum putas eſſe quòd dimittitur.*

Phariſæus minus dilexit Chriſtum quàm mulier hæc peccatrix.

Alia longè maior occurrit difficultas ex verbis Chriſti componentis mulierem peccatricem cum debitore, cuius amor conijcitur eſſe maior eo, quod ardebat homo, cui fuere pauciora debita relaxata. Videtur enim claudicare talis ſimilitudo, quia debitoris amor ex debito condonato ſuum ortum habuit; at in peccatrice ſecus, amor cauſa fuit debiti relaxati. Ita locum iſtum intellexere plures interpretes, reuera parum æqui Chriſto, quem voluere ſuum argumentum texuiſſe à contrario, cùm reuera ſuum intentum voluerit Chriſtus ab exemplo ſimili comprobare.

Chriſti parabola de duobus debitoribus quomodo ſit intelligenda.

Itaque genuinus & ſincerus huius parabolæ ſenſus erit iſte. Duo debitores erant in nominibus cuiuſdam prædiuitis, & neuter ære appenſo ſuum chirographum poterat redimere. Etenim ſors iniqua viam illis omnem præcluſerat diluendi debitum pecuniâ congruâ numeratâ. Vterque benè affectus erat erga ſuum creditorem, qui amori tanto volens referre vices mutuas, æqua lance duos illos affectus ſeriò & attentè librans, reperit amorem eius, qui plus debebat eſſe maioris ponderis & momenti, idoque totum dimiſit ei, intuitu amoris eius, qui dignari hac gratia merebatur.

Debita quare relaxentur debitoribus.

Alter, verò cuius amor longè minor erat, non dignus erat gratiâ tantâ, ſed

ſuffecit

ſuffecit ad merendum vt modica debita donarentur. Sic pondus amoris menſura fuit gratiæ acceptæ: vnde graui ex debito remiſſo major amor infertur, quia non ex debito relaxato ſuum exortum non deſumit amor apud Deum, ſed præire debet gratiæ cælitus infundendæ.

Non ergo benè Chriſti verba capit, quiſquis ait, pecuniam condonatam debitori, fuiſſe velut cauſam, qua parente ſatus ille fuit amor; namque Deum ille diues in parabola præfata refert; at non ex ſingulari dono Dei menſuratur amor eius qui hoc munere dignatus eſt; ſed ad trutinam amoris huiuſce ſacri, gratiæ infundendæ cælitus appenduntur.

Peccatricis amor præuenit remiſſionem peccatorum eius.

Pœnitentis amor, ex præfatis, intenſè exarſit; deterſit enim omnem rubiginem peccatorum, quæ corrodebant animam malè ſibi conſciam fœminæ peccatricis.

Amor eſt ignis exedens rubiginem peccatorum.

Gregorius homilia 33. in Euangelia *Quid* (inquit) *dilectionem eſſe credimus, niſi ignem? Et quid culpam, niſi rubiginem? vnde nunc dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Ac ſi apertè diceretur: Incendit planè peccati rubiginem, quia ardet valdè per amoris ignem. Tantò namque amplius peccati rubigo conſumitur, quantò peccatoris cor magno charitatis igne concrematur.*

Amor eſſe nequit cum peccatis.

Chryſologus ſermone 94. ab amore petit cauſam veniæ cælitus indultæ reis; vnde priùs amat hæc peccatrix, & amoris eius intuitu culpa fuit remiſſa: nempe labes peccati coire nequit cum amore, qualis erat amor huius fœminæ pœnitentis. Sed vt culpâ remiſſâ, plerumque pœnæ manet obnoxia pœnitens anima, mulier iſta ſuum amorem euexit eò, quò neceſſe fuit illum extendere, vt mereretur audire, ſibi quoad culpam & pœnam reſiduam eſſe omnia crimina relaxata.

Amoris quanta motiua homo habeat erga Deum.

Chryſologus inde ſumit anſam carpendi hominum ignauiam, qui cunctantur amore ſuas purgare labes, quas peccando ſæpe ſuæ in perniciem animæ contraxerunt. *Audiſtis* (inquit) *vt cæleſtis creditor totum debitum charitate compenſat, & ad incrementum totius fœnoris, amoris ſolius exigit & requirit vſuram. Plectendus debitor, qui dilectione ſola ſuam negligit redimere cautionem. Vis ſcire, homo, quid Deo debeas? Quod factus es, Dei creditum eſt: quòd es rationis capax, Dei fœnus eſt: quòd diſcretionem boni malique poſſides, & quòd viuendi normam acceperis, per chirographum legis ſtipulanti Deo ſpopondiſſe te non potes diffiteri. Sed dum per vitia carnis in lutum inſtar ſuis demergeris, & quadrupedum more viuens, quo prædites es ratione priuaris, & in gurgite criminum boni malique perdita diſcretione, confundis & diuina legis ſubſtantiam diſſipas, mundana voluntate captiuus, factus es glorioſi fœnoris debitor luctuoſus, cui deficientibus virtutum lucris, criminum multiplicatur vſura.*

Peccata nos obſtringunt multis debitis.

Ille breui hoc diſcurſu deſcribit meandros & anfractus, in quos peccata reos homines adducunt, impotes ſeſe ſolâ ſuâ induſtriâ ab huius difficilis labyrinthi gyris & intortis finibus expedire. Eleganter ait, neminem poſſe fœnus pendere quo tenetur obſtrictus homo reus. Sed oſtendit, quanam arte queat homo placare ſuum penſo fœnore creditorem.

Amor Dei quam potens ad omnia diluenda peccata.

Licet (inquit) *in hac re cecideris, licèt fueris in iſta deuolutus, vide ne deſperes. Homo, remanſit tibi vnde piiſſimo ſatisfacias creditori. Abſolui vis? Ama; charitas cooperit multitudinem peccatorum. Negationis crimine quid peius? & tamen Petrus amore ſolo valuit hoc delere, probante Domino, cùm hoc dicit: Petre, amas me? Inter omnia Dei præcepta amor obtinet principatum. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Ama ergo homo Deum & ama totus, vt poſſis omnia ſine labore vincere peccata. Tenera militia, delicatus conflictus eſt amore ſolo de cunctis criminibus reportare victoriam, ſicut ex ſequentibus eluceſcit. Conuerſus inquit, ad mulierem, dixit Simoni. Quid eſt, quòd conuerſus ad mulierem, Simoni loquitur Chriſtus? Quia, cùm pœnitentem reſpicit, arguit oblatrantem. Quid eſt autem quòd dixit: Cui minùs dimittitur, minùs diligit? Ergo peccandum ſatis eſt, vt maior charitas comparetur? Abſit. Charitas de præteritis ſubuenit, non liberat de futuris: charitas neſcit peccare cùm diligit: charitas non eſt charitas, ſi delinquit: charitas Dei eſt cuſtos ſanctitatis.*

Amor Dei præſens non diluit futura peccata.

Amor Dei ſitne abſolutè maior in pœnitente quàm in eo qui non peccauit.

Oritur & alia difficultas ex verbis Chriſti, & illa grauis. An ſcilicet abſolutè verum ſit, eos ardentiùs amare Deum, quibus grauiora peccatorum pondera cœlitus adimuntur. Nam ſequitur inde, minùs amoris habuiſſe viros ſanctiſſimos, quàm ſceleſtos olim homines ante ſuam reſipiſcentiam immani peccatorum onere prægrauatos. Verbi gratiâ, Virgo Beata leui à quacunque labe fuit immunis, ac proinde nihil habuit quod relaxaret ei Deus: peccatrix verò ſecùs oppreſſa mole graui criminum aliquando fuit, à qua diuinus amor, quo ardebat, eam expediit. Quæritur, vtra Deum ſuauiùs & fortiùs adamauit? Si namque voci Chriſti ſtandum eſt: Cui minùs dimittitur, minùs diligit, profectò ſuâ cauſâ cadet Virgo parens, quæ ab ortu primo illibata totum egit æuum ab omni vitiorum macula defæcatum.

Reſpondeo, Chriſtum coarctaſſe ſuam hanc propoſitionem intra fines & cancellos hominum, qui peccatis olim grauibus obnoxij, ſe in meliorem recepere frugem. Horum facta comparatione, liquet eos ardentius adamaſſe Deum, qui fuere malis à grauioribus deſuper abſoluti. Cùm namque, ſicut ſum præfatus, amor ſit trutina, ad quam iuſtè Deus librare ſolet veniam quam indulget, vni quinquaginta cedit peccata, cui non dimitteret mille, quia remiſſus amor eius eò non peruenit, quò debuit aſſurgere, vt eſſet charitas adæquata.

Amoris perfecti gradus omnis omnem culpam diluit.

Lector obſerua, loqui me de peccatis quoad culpam, & ad pœnam. Quiuis nempe gradus charitatis æquè liberat hominem à reatu ſeu culpa, quia charitas quæcunque, modò ſit perfecta, operit multitudinem peccatorum, qualiſcumque molis fuerint hæc peccata. Sed pro remiſſione pœnæ maior charitas exigitur à peccatore malis maximis irretito. Vnde patet, quàm intenſus amor extiterit peccatricis huius, quæ nulla priùs inflictâ ſibi mulctâ, non ſolùm à culpa fœdam animam deturpante, verùm & perfectè

fectè fuit à pœnis tot perpetratis ab illa malis debitis abſoluta.

Amoris intenſio eſt menſura remiſſionis pœnæ.

Rurſus nota, licèt amor præuius abſolutè reo homini conciliet indulgentiam, hoc non obſtare tamen, quin debita relaxata fomes ſiot amoris. Quiſquis enim altè ſuo recolit animo, charitatem, qua præeunte Deus abſoluit eum, eſſe meram Dei ipſius gratiam & beneficium; profectò, niſi ſit ingratus, inde ſumit amoris erga Deum locuples iocrementum.

Amor Dei intenditur recolendo accepta ab eo beneficia.

Qui ſine labe graui tranſegere vitam, ſæpe debent animo verſare Dei beneficia, quorum memoria refricata fouet & adauget amorem, qui tepeſcit, ſi negligit & cunctatur homo fouere ſacrum illum focum adiectis, ei congruis alimentis. Si pœnitens meditando ſibi veniam indultam, inde ſuum amorem acriùs incendit; profectò pius, & iuſtus homo, cui grauiter peccare rarò vel nunquam accidit, ſi attentè ſuo perpendit animo, lethaliter non peccaſſe, donum eſſe Dei ſingulare, ſuo nequando deſit officio, & fortè ootam animi ingrati incurrat, adaucto ſacri amoris incendio acriùs inardeſcet.

Gratiæ Dei eſt beneficium, ſi aſſiduè non peccamus.

Auguſtinus ita ſuum animum exercere piis, & ſanctis hominibus conſuluit. Sic ille homilia 23. libri. 50. homiliarum: *Hic multa commiſit, & multorum debiter eſt factus. Ille gubernante Deo pauca commiſit. Cui deputat ille quod dimiſit, huic & iſte deputat quod non commiſit. Adulter non fuiſti in illa tua vita præterita plena ignorantia, nondum illuminatus, nondum bonum malumue diſcernens, nondum credens in illum, qui te neſcientẽ regebat. Hoc tibi dicit Deus tuus: Regebam te mihi, ſeruabam te mihi, vt adulterium non committeres: ſuaſor defuit, & vt ſuaſor deeſſet ego feci. Locus & tempus defuit, & vt hæc deeſſent ego feci. Adfuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus; vt non conſentires ego terrui. Agnoſce ergo gratiam eius, cui debes & quod non admiſiſti. Mihi debet iſte quod factum eſt, & dimiſſum vidiſti; mihi debes & tu, quòd non admiſiſti. Nullum eſt enim peccatum, quod fecit homo, quod non poſſit facere alter homo, ſi deſit rector, à quo factus eſt homo.*

XIII. Fides tua te ſaluam fecit, vade in pace.

Fides, charitas, & ſpes ſimul infunduntur.

Sorores ſunt germanæ fides, ſpes, & charitas: namque Deo patre ſatæ ſimul influunt in animas, quas virtutes vnà cum diuina gratia condecorant.

Pacis inire viam quid ſit.

Gregorius homilia 33. in Euangelia, ita locum iſtum verſat. *Fides ſaluam fecit, quia hoc quod petiit, poſſe ſe accipere non dubitauit. Sed ipſam quoque ſpei certitudinem iam ab illo acceperat, à quo per ſpem etiam ſalutem quærebat. In pace autem ire præcipitur, vt à veritatis itinere, in viam ſcandali vlteriùs non deriuetur. Vnde & per Zachariam dicitur: Ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis. Tunc enim greſſus noſtros in viam pacis dirigimus, quando per illud actionum iter pergimus, in quo ab auctoris noſtri gratia non diſcordamus.*

Peccata demunt animæ iubilum.

Cùm Chriſtus ait mulieri peccatrici, *Vade in pace*, notat animæ iubilum, qui ſuccedit ſyndereſi importunæ, priùs cordis intima corrodenti. Bernardus ita fatur in ſermone de Maria Magdalena: *Faceſſat (inquit) hinc ſæcularis plauſus inſania, & lætitia mundialis abſcedat quia non eſt gaudere impiis, dicit Dominus. Nunquid illorum os gaudio repleri æſtimas, qui lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis? vel illi, qui laudibus adulatoriis rapiuntur, diuinæ iubilationis agnouere lætitiam? Nunquid qui veſtiuntur purpura & byſſo, & epulantur quotidie ſplendidè, gaudium & lætitiam obtinebunt? Abſit; vt in terra ſuauiter viuentium, gaudiorum inueniatur materia, cùm tantis alternationibus mundi facies immutetur, vt eleuans alliditur, & reſpiret alliſus. Sed eſt gaudium continua ſui iucunditate firmiſſimum, quod perfectus animus de ſecura ſibi conſcientia pollicetur. Mens enim à mundi huius aſpergine purè preſſeque deterſa, & in diuina contemplationis acumen totum deſiderii ſui frigens affectum, gaudens gaudet in Domino. Talis anima minas aſpernatur, reiicit timorem, ſpem falſam eludit, vt omnium ſcandalorum immunis, in pace in idipſum dormiens requieſcit. Pax multa dil gentibus legem tuam, ait iuſtus. Nouerat enim quia lictores non perſequuntur Martyres, ſed coronant.* Hæc Bernardus, abundè ſciens experimento ſuo, quàm ſuaues ſint deliciæ animæ præ infuſa Dei gratia iubilantis.

Gratia conciliat ingens gaudium animæ.

Morale.

Omnibus propoſuere Patres hanc fœminam peccatricem vt pœnitentiæ perfectæ typum, ad quem quiſque debet attendere, ſi commiſſa cupit peccata ſibi cœlitus indulgeri. Audiendus hîc Gregorius, reformandis moribus aptans hiſtoriam fœminæ peccatricis. Sic ille homilia 33. in Euangelia: *Nos (inquit) illa mulier expreſſit, ſi toto corde ad Dominum poſt peccata redeamus, ſi eius pœnitentiæ luctus imitemur. Quid enim vnguento, niſi odor bonæ opinionis exprimitur? vnde & Paulus dicit. Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco. Si igitur recta opera agimus, quibus opinionis bonæ odoribus Eccleſiam reſpergimus, quid in Domini corpore niſi vnguentum fundimus? Sed ſecus pedes Ieſu mulier ſtetit. Contra pedes enim Domini ſtetimus, cùm in peccatis poſiti, eius itineribus renitebamur. Sed ſi ad veram pœnitentiam poſt peccata conuertimur, iam retrò ſecus pedes ſtamus, quia eius veſtigia ſequimur, quem impugnabamus.*

Virtutis odor bonus eſt.

Pœnitentia eſt vt etunda.

Elcemoſyna quibus debet conditionibus ſtipari.

Pœnitendo ſibi non duntaxat homo conſulit, ſed etiam pauperibus, in mulctam iniuriarum, quas ſæpe ſuis proximis intulit. Ad hæc obſequia ſancta rerum omnium indigis impenſa Papa Gregorius aptat lacrymas & capillos fœminæ pœnitentis: *Lacrymis (inquit) mulier pedes Ieſu rigat. Quod nos quoque veraciter agimus, ſi quibuslibet vltimis membris Domini per compaſſionis affectum inclinamur, ſi ſanctis eius in tribulatione compatimur, ſi eorum triſtitiam, noſtram putamus. Capillis mulier pedes, quos rigauerat, terſit. Capilli quippe ſuperfluunt corpori. Et quid abundans terrena ſubſtantia niſi capillorum ſpeciem tenet? Quæ dum ad vſum neceſſitatis ſuperfluit etiam abſciſſa non ſentit. Capillis ergo pedes Domini tergimus, quando ſanctis eius, quibus ex charitate compatimur, etiam ex iis, quæ nobis ſuperfluunt, miſeremur; quatenus ſic mens per compaſſionem doleat, vt etiam larga manus affectum doloris oſtendat. Rigat namque lacrymis pedes Redemptoris, ſed capillis ſuis*

Eleemoſyna exigit cordis, oris atque, manus obſequium.

non

non tergit, qui vtcunque proximorum dolori compatitur, ſed tamen eis ex iis, quæ ſibi ſuperfluunt, non miſeretur. Plorat, & non tergit, qui verba quidem doloris tribuit, ſed non miniſtrando quæ deſunt, vim doloris minimè abſcindit. Oſculatur mulier pedes, quos tergit. Quod nos quoque plenè agimus, ſi ſtudioſè diligimus quos ex largitate continemus: ne grauis ſit nobis neceſſitas proximi, ne ipſa eius indigentia, quâ ſuſtentatur, fiat oneroſa; & cùm manus neceſſaria tribuit, animus à dilectione torpeſcat.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM, Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis quibuſque concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Remittuntur ei peccata multa; quoniam dilexit multùm?

ARDEBIT homilia iſta fucn ſacrn, cuius naturam & effectus breuiter explicabo.

Dicam primò, qnid ſit amor ille ſacer, qun accenſn tota rubigo fuit conſumpta, fœdam quæ rndebat aoimam fœminæ peccatricis. Amoris huius iodole explicata, dicam quns effectus ignis ille cœln lapſus in cnnflagrante anima ſortiatur.

Dicam ſecnndò, quibus nbſtaculis impediatur amnr ille, ſuis in effectibus ſaluti animarum propitiis fortiter exerendis.

Quos effectus ſalutares amor Dei in anima ſortiatur.

In hæc verba:

Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

OMinoſas eſſe Solis eclipſes ait aſtrologia: quippe ſolem affirmat eſſe vitale ſidus, quo propitio influente, puer hoc planeta dominante natus, dicitur ab hac diſciplina garrula fortunatus. Ille Solis influxus in hominum vitam, apprimè refert primarium charitatis effectum in gratiam animarum, quibus virtus illa vitam ſupernaturalem infundit, qua deficiente charitate, cadit anima, & illâ luce extinctâ, velut mortua reputatur.

Ex Theologia. Virtutes Theologales ab aliis diſtinguntur.

Solis natura, rerum inferiorum indole præſtantior eſt; ita diuinus amor, quem charitatis nomine Theologia ſignificat, non humanis viribus elicitur: Vt oamque cœlo ſatus eſt, ita nobis profectò gratis indulgente Deo cœlitus erogatur. Vnde ſacra hæc diſciplina vocat charitatem, virtutem Theologalem. Virtus autem Theologalis ea eſt, quæ pro obiecto Deum habet, & hominem perficit in ordine ad aſſequendam beatitudinem æternam. Aliæ verò virtutes obiecta ſibi infra Deum vendicant, & hominem aptant ad actiones rectæ rationi congruas exerendas.

Charitas quid ſit.

Ex S. Auguſtino lib. de moribus Eccleſiæ cap. 12. *Charitas eſt virtus coniungens nos Deo, qua ipſum diligimus.* Charitatem virtutem eſſe patet ex eo quòd illa benè afficit & diſponit voluntatem ad amandum Deum præ aliis omnibus, ad quæ amanda pronus animus inclinatur. At omnis habitus aliquam animæ facultatem perficiens, & diſponens vt facilè & cum delectatione ſuos eliciat actus, eſt virtus ad perfectionem hominis inſtituta.

Ex Philosophia. Charitas an ſit virtus.

Rurſus eam eſſe virtutem ſpecialem diſtinctam ab aliis, abundè liquet. Nam virtus ea ſpecialis eſt, quæ peculiare ſibi vendicat obiectum formale. Sed talis eſt charitas. Tendit enim in Deum, quatenus is eſt ſummum bonum illud, quod eſt obiectum ſupernaturalis beatitudinis, ac proinde quatenus eſt ſupernaturale bonum, quod nequit homo ſolis naturæ viribus adipiſci. A nulla alia virtute talis ratio formalis obiecti reſpicitur. Namque fides & ſpes alia ratione Deum attendunt. Quippe fides eum reſpicit vt eſt prima & ſumma veritas: ſpes autem in Deum fertur vt eſt formaliter quoddam ſupernaturale bonum, & obiectum beatitudinis noſtræ,

Charitas quare ſit ſpecialis virtus.

ſtræ, non qoalecunque, ſed arduum ad conſequendum, quamuis homo Dei auxiliis congruis adiuuetur. Non obſtat enim gratia diuina nobis impertita, bonum quin ſit arduum, quo ſperamus aliquando frui, Numine noſtris niſibu aſpirante.

Charitas eſt virtus ſupernaturalis. **Ex SS. Patribus.** *Rom. 5.*

Charitatem eſſe merum Dei donum, quod ſuapte natura nequit homo comparare ſibi, Scriptura Sacra docet in epiſtola ad Romanos vbi Paulus ita fatus: *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.* Non ergo datur humanæ induſtriæ influxus feruidæ charitatis. Hoc eruditè docet Auguſtinus libro de ſpiritu & litera c. 32. *Vnde* (ioquit) *eſt dilectio, id eſt charitas, per quam fides operatur, niſi vnde illam ipſa fides impetrauit? Non enim eſſet in nobis, niſi diffunderetur in noſtris cordibus per Spiritum Sanctum. Charitas quippe Dei dicta eſt diffundi, non qua nos ipſe diligit, ſed qua nos facit dilectores ſuos.*

Charitas non eſt amor Dei in nos, ſed amor animæ erga Deum.

Nota, charitatem illam non eſſe Dei amorem, quo nos ipſe Deus amat; ſed virtutem, qua infuſa, Dei amore flagrans homo, quaſi igne illapſo totus torridus incandeſcit. Auguſtinus eò collimat in præfato loco: *Charitas* (inquit) *Dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non qua nos ipſe diligit, ſed qua nos facit dilectores ſuos, ſicut iuſtitia Dei, qua iuſti eius munere ſimus; & Domini ſalus, qua nos ſaluos facit; & fides Ieſu Chriſti, qua nos fideles facit.* Dicitur autem charitas Dei, quia à Deo eſt, vt dicitur quoque ſalus Domini, quia non noſtrum eſt ſed Domini quòd ſaluemur. Nuncupatur ea ratione fides Ieſu Chriſti, quia fideles ille fecit homines infideles.

Eſt in hoc argumento breuis ſententia Auguſtini lib. 15. de Trinitate cap. 17. *Non* (inquit) *habet homo vnde Deum diligat, niſi ex Deo.*

Charitas ſpẽ excitat.

Non duntaxat ineſt ſoli calor viuificus, ſed etiam virtus attractiua rerum, quæ ſuapte naturâ iacent humi, vt vaporum, qui eſtò graues incubent terræ; Sole tamen eos euehente, cœlum verſus eunt. Ita licèt homo rebus terrenis hians cor applicet, & ſperet fortunam aliquando fore ſibi propitiam; ſi charitas diuina flagrat eius in corde, totus erigitur ad ſuperna, dicens cum Apoſtolo: *Non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.* Sic homo vapor ad modicum parens, ſperando bona æterna, cælum anhelans aſſurgit, nec deorſum ampliùs inclinatur.

Heb. 13.

Rurſos illucente ſole nobis peruia ſunt & aperta plura, quàm affulgente lumine candelæ: atomos namque videt oculus in radiis ſolaribus, quos magno etiam accenſo foco nequit deprehendere. Sic eſt charitas ſtipata fide ſicut & ſpe: & coruſcante fide videt homo plura arcana rerum diuinarum, quàm ſcientiæ omnes naturales potuerint vnquam ſuis ſectatoribus, Philoſophiæ ſecretorum conſciis aperire.

Charitas eſt ſemper ſtipata fide.

Quamuis enim poſſit eſſe fides abſque charitate, ſicut eſt in Chriſtianis lethifero peccato obſtrictis; attamen charitas connexas habet ſemper æuo in iſto fidem & ſpem vt comites indiuiduas, quæ nunquam ab illa in hoc ſæculo diuelluntur.

Charitati virtutes omnes ſociātur.

Inde tamen inferre nolo, fidem eſſe prolem ſeu effectum charitatis; ſed intendo probare, charitatem dignitate potiorem eſſe fide & ſpe, quia vt Reginæ chori virtutum, omnes ei aliæ ſociantur.

Luc. 15. Peccata necem animæ conciliant.

Effectus verò naturâ prior aliis, eſt dare vitam animæ quam informat, vt in prodigo adoleſcente patet, de quo reduce ad gratiam ſcriptura refert: *Mortuus erat, & reuixit.* Peccata necem animæ conſciſcunt, vt Chryſologus obſeruat in has Lucæ voces: *Viuendo luxurioſè.* Sic ille ſerm. 1. *Mortalis eſt iſta vita; quia moritur virtutibus, qui vitiis viuit; ſepelitur fama, perit gloria.*

Charitatis efficacia probatur exemplo filij prodigi.

Poſtquam verò frugem in meliorem ſe recepit, & in illum charitas influxit, ita ſanciente patre fuere reo huic & dyſcolo filio rediuiuo primæ ſortis omnes illuſtres teſſeræ reſtitutæ. O charitas quanta potes! quando reum atque fœdum hominem inſtauras, id quod antè putens & diffluens tabo putre cadauer eras, depoſitis omnibus criminum exuuiis & ſordibus, tranſit derepente viuum in Chriſti Domini ſimulacrum.

Pergit Chryſologus hoc probare, patris ex prodigi exemplo, ſuum filium reſtituentis in integrum, poſtquam rediit in gratiam cum illo ſuo hoc filio pœnitente: *Niſi* (inquit) *cæleſtis pater redeuntis filij radiaſſet in vultu, & totam confuſionis caliginem reſpectus ſui lumine fugaſſet, nunquam diuini vultus vidiſſet filius iſte claritatem. Vidit eum à longè, & miſericordia motus eſt. Mouetur miſericordia, qui loco non poteſt dimoueri; accurrit, non progreſſu corporis, ſed pietatis affectu. Cecidit ſuper collum eius, non lapſu viſcerum, ſed compaſſionis. Cecidit ſuper collum eius, vt erigeret ſic iacentem, vt amoris onere, onus tolleret peccatorum. Oſculatus eſt eum. Sic Pater iudicat, ſic emendat, ſic peccanti filio dat oſculum, non flagella. Delicta non videt vis amoris, & ideo pater peccata filij redemit oſculo, clauſit amplexu, ne nudaret Pater filij crimina, Pater filium ne fœdaret. Pater ſic curat filij vulnera, ne filio cicatricem, naeuum filio ne relinquat.*

Miſericordię Dei elegans deſcriptio.

Obiter obſerua, Deum eſſe Patrem illum propitium animæ, quam reſilientem à peccatis, cælitus illapſa redux charitas excitauit.

Charitas pœnitentes reſtituit in integrum.

Pater ille moræ velut impatiens vrget, ait Chryſologus: Citò proferte ſtolam primam, & induite illum. Suſtulit filij crimina, qui non ſuſtulit nuditatem: hinc eſt quòd à ſeruis antè veſtiri voluit filium quàm videri, vt ſoli Patri nota eſſet nuditas; quia Pater ſolus non poterat videre filij nuditatem. Non dixit: Vnde venis? vbi ſunt quæ tuliſti? quare tantam gloriam tanta turpitudine commutaſti? ſed, citò proferte ſtolam primam, & induite illum. Videtis, quia delicta non videt vis amoris. Tardam miſericordiam pater neſcit. Delicta qui diſcutit, prodit. Et date annulum in manu eius. Paterna pietas contenta non eſt, innocentiam reparare ſolam, niſi priſtinum reſtituat honorem. Et date calceamenta in pedibus eius. Quàm pauper redit, qui ditatus abſceſſerat, & de tota ſubſtantia calceamenta in pedibus non reportat. Date calceamenta. Ne vel in pede remaneret deformitas nuditatis: certè vt calceatus anterioris vitæ rediret ad curſum. Hæc ille, probans ab exemplo, vitæ expertes animas charitatem facere rediuiuas.

Charitas quare viuificet animas.

Ratio vitæ, cuius mediante charitate fiunt homines participes, petitur à natura rei ipſius, quæ viuificat animas lethali crimine ſauciatas.

Charitas

Charitas ergo, ſuam iuxta vocem, eſt chara vnitas: vnit namque charè Deo animas quas inceſſit. Vnde quia Deus eſt vita, profectò viuit homo, vitæ mori neſciæ glutinatus.

Charitas fœminæ peccatricis quos effectus ſortita fuit.

Mulier illa, cuius in Euangelio hodierno Lucas meminit, ante ſuum acceſſum ad Chriſtum ardebat amore Dei, ideoque ſacer ignis ille ſuam petiit ſphæram, vnde priùs illapſus erat, quando velox adiit Chriſtum, qui igne, quem venerat mittere in terras, eam accenderat. Vt fuit Chriſti pedibus aduoluta, focus eius in propria ſphæra cepit maximum incrementum.

Remiſſior fortè gradus amoris à morte quidem exictarat eam, ſed non omnino pœnæ chirographum eraſerat. Hoc facinus egregium longiores præſtitere moræ ſacris in pedibus Chriſti, quos lacrymis alluendo, ſuam in fornacem oleum iniecit, & ſic actior flamma totum quod expiandum ſupererat abſumpſit, ac proinde pœnitens illa domum repetiit ab omnibus culpæ & pœnæ vinculis abſoluta.

Ex præfatis, vigente vegeta charitate viuit homo, cuius antè malè acta vitam extinxerant. Et ille prior eſt effectus charitatis; ſcilicet animas, quibus peccata necem conſciuerant, primo ſuo illapſu ad vitem gratiæ reuocare.

Charitas dat vitam aliis virtutibus.

Alter item effectus eius eſt, impertire vitam aliis etiam virtutibus, quæ ſine charitate nobis vt ſunt inutiles ad ſalutem, ita quaſi mortuæ reputantur.

Ex Philosophia. Virtus quid ſit.

Vt ſit liquidior huiuſce rei notitia, operæpretium eſt conſulere Philoſophos; vt namque ſuum animum applicuere eure tenus ſaltem ſtudio virtutum, inde nobis forſan rutila virtutis indoles affulgebit. Ariſtotele auctore 7. Phyſic. textu 17. & 18. *Virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum.* Hominem nempe quæuis virtus ſic afficit, vt poſſit homo, talis virtutis obſequio, eſſe in genere illo ſuis omnibus numeris abſolutus. Verbi gratià, caſtitas hominem ſic diſponit, vt hac virtute benè ſuada, refrænare queat cautè ſuos ſenſus à Veneris omnibus illecebris, ac proinde vitam agere ab impuris luxuriæ fæcibus illibatam.

Virtutes habent duos fines.

Nota, duplex eſſe quauis in virtute bonum, iuxta duos fines, in quos virtus vnaquæque poteſt collimare, ſicut in ſcopos ei congruè præſtitutos. Primus finis eſt naturale bonum, quod eſt hominem perficere ſecundùm naturam in his, quæ pertinent ad virtutem illam. Et hoc ſpeciale bonum, dicitur finis immediatus eius virtutis, hominem vrgentis, vt præſtet ea, quæ congruunt optimæ rationi.

Alter verò finis, quem ſpectare debet virtus, eſt ſupernaturale bonum, ſeu beatitudo æterna, finis vltimus humanarum omnium actionum. Virtus abſque charitate poteſt habere quidem naturale bonum, diſponendo benè hominem ad facienda bona congrua naturæ. Sed nulla prorſus virtus habet, imò neque Theologalis opus hoc egregium præſtare poteſt, vt ſcilicet efficiat hominem dignum vita æterna ſine comite charitate.

Ex Theologia.

Eſt petenda ſacra à diſciplina rei huius ratio. Media proportianata debent eſſe fini; at quicquid homo facit inſcia charitate, totum eſt infra finem ſupernaturalem, ſcilicet beatitudinem: Ergo nequit homo ſine charitate boni ſupernaturalis eſſe capax, aut particeps., eſtò chorus eum ſtipet omnium virtutum, quas natura poteſt omnibus ſtipata ſuis viribus adipiſci. Quicquid enim gratia non reſpergit, inſipidum eſt, nec conciliare poteſt vitam æternam, vnde ſolùm voce tenus ſunt virtutes, quæ comparatæ nihil faciunt ad ſalutem, quam charitas ſola, quæ perinde ſonat ac gratia diuina, poteſt animæ procurare.

Virtutes abſque charitate nihil proficiunt ad ſalutem.

Ex SS. Patribus. Fides ſine charitate nihil prodeſt.

Auguſtinus eò vergit lib. 15. de Trinitate cap. 18. *Ipſam* (inquit) *fidem non facit vtilem niſi charitas: ſine charitate quippe fides poteſt eſſe, non prodeſſe.* Vnde benè infert ille, veras non eſſe virtutes eas, quæ hominem non accingunt ad ſalutem animæ conſequendam. Sic ille lib. 4. contra Iulianum, cap. 3. *Si* (inquit) *ad conſequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides, quæ in Chriſto eſt, vera promittit, nihil proſunt homini virtutes, nullo modo veræ poſſunt eſſe virtutes.*

Charitas eminet aliis virtutibus.

Quàm cæteris virtutibus charitas emineat, inde benè ſuo more colligit Auguſtinus: *Quantum* (inquit) *bonum eſt, ſine quo ad æternam vitam neminem bona tanta perducunt?* Hæc ille lib. 15. de Trinit. c. 18.

Charitas affingit bonitatem aliis virtutibus.

Hæc item ſententia, Hieronymo teſte, rata eſt, fixaque ſibi conſtat: *Quæ alia* (inquit) *inter fructus Spiritus debuit tenere principatum; niſi charitas, ſine qua virtutes cætera non putantur eſſe virtutes, & ex qua naſcuntur vniuerſa, quæ bona ſunt.* Hæc ille in cap. 5. epiſtolæ ad Galatas.

Iacob. 2. Charitatis deliquio mortuæ ſunt virtutes.

Hauſere Patres hi præfati ex Scriptura Sacra ſuam hanc de charitate veram ſententiam. Iacobi 2. *Sicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt.* Id eſt, ſine operibus charitatis. Conſtat enim, opera facta ſine charitate non poſſe vitam conferre ſuo auctori. Namque tota animæ noſtræ vita ſita eſt in feruida charitate. Vnde ſicut nemo dare poteſt illud quod non habet; ita fidem viuificare nequit opus, quod non charitatis ſpiritus animauit.

1. Cor. 13. Charitate deficiente nihil proſit aliæ virtutes.

Illud idem Paulus expreſſius affirmat ita fatus: *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam; charitatem autem non habuero; nihil mihi prodeſt.* Quaſi diceret: Vt virtutes habent à charitate vitam; ita ſine charitate fucos faciunt, & imponunt: ſiquidem de virtute nihil habent præter laruas, & ſpecies ementitas. Imò nihil ſe eſſe dicit Apoſtolus deficiente ſibi inclyta charitate: *Si* (inquit) *charitatem non habuero nihil ſum.*

Ibid.

Ex Philosophia. *Pſal. 72.* Eſſe, & viuere idem eſt viuentibus.

Philoſophis, *Viuere, & eſſe, perinde ſonat in viuentibus.* Vnde viuens, quando vitâ cadit nihil eſt, vt ſcitè Vates ait in perſona rei & peccatis obſtricti hominis: *Ad nihilum* (inquit) *redactus ſum, & neſciui: vt iumentum factus ſum apud te.* Eſtò diues, prænobilis, & peritus homo ſit apud vulgus; attamen abſque charitate nihil eſt ante Deum: vt namque nihil ſupernaturale nitet in illo; totum quod ſupereſt illi ex peccato, nomen eſt iumenti, rationis rectæ neſciam eius indolem exprimentis.

Vt ſtipites atque rami à vegeta radice vitam habent; ita radicatur homo Deo gratus in charitate,

tirate, cuius influxu ſolo viuit; vt ſecus extinguitur, & adnihilum redigitur, mortua charitate. Idcirco monet Apoſtolus, vt hi qui in Chriſto volunt propagare vitam, ſint *in charitate radicati, & fundati*. Illa nempe radice viuunt omnes, qui ſpiritu Chriſti Domini vegetantur.

Epheſ 3.

Charitas eſt radix omnia viuificans.

Quemadmodum iuſtitia in moralibus generale nomen eſt, pertinens ad omnes virtutes, quæ hominem aptant ad viuendum appoſitè ad rectæ rationis vſum. Sic in ſerie virtutum, quæ hominem afficiunt & dirigunt ad aſſequendam beatitudinem æternam, charitas vt earum forma ſolet congruè recenſeri.

Ex SS. Patribus. Charitatis nomen aliis virtutibus affricatur.

Imò volens Auguſtinus virtutem in genere definire, credit eam adæquatè nobis exprimi, vſurpato nomine charitatis: *Virtus* (inquit) *eſt charitas, qua diligitur Deus, & proximus.* Hæc ille epiſt. 29.

Nc quid aliquando nobis excidat inutile ex copioſo penu virtutum, feriò ſtudendum eſt, vt illarum agmen agat charitas, quia virtutes eius aura afflatæ proſunt; & contrà velut hiulcæ nihil conducunt ad ſalutem ſine charitate, licèt homo toto ſit virtutum agmine circumſeptus.

Paulus inſinuat illud idem hoc contextu *Omnia noſtra in charitate fiant.* Vtque notum eſſet, charitatem debere ſuum ſigillum apponere ſingulis virtutibus, vt illæ Deo ſint acceptæ; tribuit virtutum omnium epitheta ſingula charitati.

1. Cor. 16.

Sic ille Deo afflatus Apoſtolus: *Charitas patiens eſt, benigna eſt: charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat.* Hæc Apoſtoli verba notant, charitatem debere bonis operibus vt ſigillum Principis apponi, nequando ſicut moneta ſpuria reprobentur.

1. Cor. 13. Charitate virtutes aliæ condiendæ.

Cæſareo iure, perit omnis moneta ſuo artifici, qui falſa fuſione cudit eam. Ecce legem. *Si quis nummos falſa fuſione formauerit, vniuerſas eius facultates fiſco noſtro præcipimus addici. In monetis etenim tantummodo noſtris cudendæ pecuniæ ſtudium frequentari volumus.* Leg. Si quis nummos. Codice De falſa moneta lib. 9. tit. 24. leg. 2.

Ex Ivre Cæsareo. Moneta falſa perit artifici

Moneta Deo accepta, ſola eſt aurea. Id eſt, illud duntaxat opus, quod eſt charitate diues & inſigne, Deo placet. Namque ſicut Auguſtinus ait tract. 5. in epiſtolam primam Ioannis: *Sola eſt charitas, quæ diſtinguit inter filios regni, & filios perditionis.* Et quantumcunque bona ſint opera; illa tamen non ſunt perfecta niſi charitatis hoc ſigillum eis cœlitus imprimatur. Quamobrem ne fruſtra bonis aliis operibus omiſſa charitate vacet homo, benè conſulit Apoſtolus ita fatus: *Super omnia hæc charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Et 1. Timoth. 1. *Finis præcepti eſt charitas.*

Ex SS. Patribus. Virtus abſque charitate eſt moneta falſa.

Coloſ 3.

1. Timoth. 1.

Propter huius conditionis defectum, id eſt, ob deliquium charitatis, Auguſtinus conſtanter & iure negat, fuiſſe veras virtutes in ethnicis Philoſophis, qui in ſtudio virtutis vnum hoc volebant, ſcilicet auram inanis gloriæ nundinari: *Abſit* (inquit) *quòd ſit vera virtus in homine iniuſto.* Et lib. 1. Retractationum cap. 3. improbat quod dixerat lib 3. de ordine, ſcilicet, *Philoſophos non vera pietate præditos, virtutis luce fulſiſſe.*

Virtus vera nequit eſſe ſine charitate.

Ad charitatem pertinere credo voces iſtas Cantici Canticorum, vbi ſponſus ita ſuam ſponſam alloquitur. *Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum, quia fortis eſt vt mors dilectio.*

Cantic. 8.

Sunt hoc ſigillo pœnæ pœnitentis animæ muniendæ, niſi fruſtra velit, id eſt abſque merito cruciari. Ita docet iſte canon. *Sine charitate in nobis non poteſt eſſe vera pœnitentia: quia in bonis charitas Dei eſt, quæ tolerat omnia.* Can. Si quis autem §. Hæc propter charitatem. De pœnitentia diſt. 3. can. 49.

Ex Ivre Canonic. Charitas eſt ſigillum bonorū operū.

Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum, fornacem pingit hoc titulo. PERFICITVR IGNE. Scilicet aurum. Quantumcunque bonum extollatur opus, profectò quædam rubigo totum illud abſumit, niſi charitatis ignis opus illud excoxerit, & intimè repurgarit. Virtus omnis imperfecta ſine charitate, ſacro hoc PERFICITVR IGNE.

Ex Symbolis. Charitas eſt perfectio aliarum virtutum.

Sicut opus naturæ frigus non ingreditur (quippe calor vnus eſt ex fontibus vnde vita fluit) ita diuinus amor quando flagrat, eſt cuiuſcunque boni operis meriti principium. Quando verò friget opus aliunde bonum, id eſt, expers charitatis homo preces fundens, indigia eleemoſynas impertiens, inediâ arctâ ſuum macerans corpus, inde ſibi propter inſitum à peccato frigus nulla meritorum comparat incrementa.

Hippocratis aphoriſmus eſt. Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροισι· τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον. Id eſt. *Frigidum inimicum oſſibus, dentibus, neruis; calidum vero vtile.* lib. 5. aphor. 18.

Ex Medicina.

Virtutes ſunt animæ nerui & oſſa, quibus illa ſuo in vigore robur ſingulare ſuis adiicit potentiis, quæ inſtructæ bonis & congruis habitibus, ſuauiùs & fortiùs operantur. Sed ſedulò cauere debet homo, ne fortè frigus animæ neruis & oſſibus inſinuet ſe. Si namque frigent hæ virtutes, quas aliquando ſibi comparauit homo, nihil ei proderunt ad ſalutem, nam ſola valent amore Deo inſtructa & accenſa bona opera procurare.

Charitatis defectus in virtute malè illam habere notat.

Charitatis item effectus vnus equidem inſignis eſt amicitia, quę intercedit inter Deum, & hominem. Et hoc ſanè ſupra fidem humanam videtur eſſe, quia diſpar & diſcolor eſt hominum conditio Numini comparata.

Charitas amicitiam inter Deū & hominem conciliat.

Ne cui fortè fucos faciat vocabulum amicitiæ, operæpretium eſt ſcire, nomen amicitiæ ſignificare duo. Vſurpatur enim pro relatione quadam, quæ eſt inter amicos. Nam amicus eſt, amici amicus. Illo modo, Deum inter & hominem eſſe nequit amicitia. Eſt nempe Deus relationis huius impatiens; quippe nihil illi poteſt deforis aduenire.

Amicitiæ nomen duobus modis vſurpatur.

Alio verò modo nomen amicitiæ perinde ſonat ac fundamentum proximum illius relationis, quod eſt certus amor mutuus. Iſta ratione Thomas ait 2. 2. qu. 23. art. 1. poſſe nomen amicitiæ rectè Deo & homini conuenire.

Ex Philoſopho lib. 8. Ethicorum, quatuor habere debet conditiones amor, ei vt competat ratio amicitiæ. Primò debet eſſe talis amor, vt beneuolentiæ cauſâ flagret, & non concupiſcentiæ,

Ex Philosophia. Amicitia vera quatuor exigit conditiones.

Digitized by Google

centiæ. Id eſt, oportet amorem eſſe rei amatæ per ſe, & non diligamus eam ob ſolam vtilitatem, aut voluptatem, quam ex illa percipimus. Ex defectu conditionis huius ait Ariſtoteles lib. 8. Ethic. cap. 2. *Ridiculum eſſe dicere, nos habere amicitiam erga vinum.* Conſtat namque, vinum homines meribibulos amare ſolùm ratione potus, ei & inſitæ voluptatis. Ethic nuncupatur amor concupiſcentiæ, ſeu amor ex accidenti, quia non amicus propter ſe amatur, ſed ratione boni alicuius in amantis commodum emergentis. Nequit eſſe iugis amor ille, quia accidentia nulla ſibi conſtant, ſed variant, ac proinde talis amor erit inconſtans, vt accidentium natura gyrans. Vnde, ſicut ait Ariſtoteles, ſolus amor beneuolentiæ diuturnus eſſe poteſt; ſiquidem honeſta ſolent vt rationi congrua perennare.

Amor beneuolentiæ quid ſit.

Amor concupiſcentiæ quid ſit.

Amicitia exigit amorē mutuum.

Secunda conditio eſt, vt ſit amor mutuus, id eſt (minùs Latinè) fiat cum redamatione, & quidem vtrimque ex electione quadam, certa cum ratione, & iudicio, ſicut exigit Ariſtoteles lib. 8. Ethic. cap. 5. Hac conditione deficiente, nemo dicitur habere amicitiam erga bruta, vel res inanimes. In hac conditione, quædam continetur æqualitas inter amicos ſaltem ſecundùm proportionem quamdam, quæ requiritur inter amicos, vt amicus amico vicem rependat, eum redamando, ſicut ait Ariſtoteles eodem in libro 8. Ethicorum cap. 8. vbi hoc obſeruat de amicis: *Vterque* (inquit) *quod ſibi bonum eſt amat, & æqualem vicem voluntati, & iucunditati refert. Æqualitas enim amicitia dicitur.* Hoc adagium vulgare ſonat idem; *Amicitia facit, aut inuenit pares.*

Amicitia petit communionem bonorum.

Tertia conditio eſt, vt mutuus hic amor nitatur aliqua bonorum communione, aut ſanguinis, aut inſtituti, aut virtutis. Ratione boni communicati, munera conciliant amicitias. Ex communione vitæ ſeu inſtituti, ſe commilitones & conuictores amant. Sanguinis communis intuitu eſt amicitia inter conſanguineos. Ex communione demum virtutis, amicitia ſincera, iugis, & conſtans dicitur exoriri.

Amicitia vt ſit vera debet ſignificari ſignis externis.

Quarta demum conditio eſt, vt reciprocis obſequiis, & ſignis externis, vtrique amico verus conceptus amor mutuus innoteſcat. Nempe, ſicut opportunè fatur Ariſtoteles cap. 2. lib. 8. Ethic. *Amicos eos, qui quomodo inter ſe affecti ſint ignorant, appellare quis poſſet?* Et cap. 4. *Amicitia* (inquit) *eſt redamatio non latens.*

His præfatis, abundè liquet, eſſe veram amicitiam eam, quam conciliat charitas inter Deum & hominem. Namque quadrant illi conditiones omnes, & cautelæ, quibus opus eſt, vt amicitiæ ratio & veritas aſtruatur.

Charitas erga Deū eſt amor beneuolentiæ.

Primò noſtra charitas erga Deum eſt amor beneuolentiæ. Tendit enim charitas in Deum vt eſt ſummè bonus, imò bonum ipſum; neque Deum amando ſuum attendit homo bonum, vel commodum, vt nec ipſe Deus aliquam ex amore ſuo erga nos vtilitatem aut prouentum facit, inde metens aliquid vnde fiat beatior, aut aliquod adiiciatur eius infinitis dotibus incrementum: Præceptum charitatis eò vergit, ſcilicet, vt diligendo Deum, ita totum cor conſecremus ei, vt nec particulam eius noſtro commodo reſeruemus. Ecce legem, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Deut. 6.

Ex SS. Patribus.

Secundò Deus rependit amori noſtro vices, imò nobis præiuit, amans ab æterno ſuos filios adoptiuos. Ita Auguſtinus lib. 13. de Trinit. cap. 16. *Ante mundi conſtitutionem dilexit nos, vt eam vnigenito etiam nos filij eſſemus, antequam omnino aliquid eſſemus.* Scriptura Sacra nobis & hunc amorem ſignificat: *Dominus* (inquit) *diligit iuſtos.* Et Ioan. 14. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo.*

Pſal. 145. Ioan. 14.

Dei naturæ qua ratione fiat homo conſors.

Tertiò illa Dei & hominum amicitia, in communione boni vtriuſque partis habet ſuæ veritatis euidens argumentum. Namque nihil omnino ſibi peculiare Deus reſeruauit, cuius non fecerit hominem participem. Præter enim vnionem hypoſtaticam, qua mediante Deus homo factus eſt, & homo Deus in Chriſto; Petrus ait, dona Dei nos feciſſe naturæ Dei conſortes: *Maxima* (inquit) *& pretioſa nobis promiſſa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ naturæ conſortes.* 2. Pet. 1.

Chriſti amor eum egit ad ſubeundam mortem pro omnibus.

Chriſto donum peculiare fuit, quòd eius humanitas vnita fuit Verbo, ſed quòd vltro necem ſubierit ille Deus homo, ſuæ vt gloriæ nos homines participes efficeret, hoc pertinet ad omne genus noſtrum, idcircò Deo multis titulis obligatum.

Amicitia illa ſacra, Deum inter & hominem intercedens, obſtringit eos, quos dignatur ea gratia Chriſtus, ad reciproca dona Deo magnificè & largè læto corde & animo deferenda. Primò ſuas opes eius intuitu miſeris & egenis diſtribuunt, & plerique totos ſe in cœnobiis dedicant obſequio Dei, illi emiſſione trium votorum ſolennium, animas & corpora conſecrantes.

Charitas vltrà ſuas egit flammas; proceſſit eò quò altius illa nequit aſſurgere, lætè mori pro Chriſto tata luctum, Martyres ad tormenta tulit & rapuit, nec eſt in amore ſignificando maius aliud argumentum.

Ex Hiſtoriâ. Martyrum plurimorum feruor.

Tertullianus ad Scapulam cap. vltimo ſcribit, in Bithynia ſub Proconſule Arrio in Chriſtianos ſæuiente, ciues omnes vnius vrbis obieciſſe ſuum ſponte caput morti ita ſuum vt amorem erga Deum effuſo ſanguine teſtarentur.

Acta Martyrij ſancti Cypriani abundè fidem faciunt, illo pro Chriſto occiſo ciues Carthaginenſes eo charitatis igne arſiſſe, mori vt optarent, arbitrati eſſe ſuam vitam ingloriam, ſi atrocia tormenta pati pro Chriſti nomine detrectarent.

Potamienæ virginis deſiderium patiendi pro Chriſto.

Potamiena virgo nuda balneo ardenti immerſa, ſuum vt affectum pro Chriſto notum faceret aſtantibus, petiit à tortore pœnas acerbè ſibi protrahi, & ſuggeſſit quanam illud fieret induſtria: Nolite, inquit, me præcipitem agere in balneum hoc ignitum; ſic namque cita, velox, & innoxia mors efferret me anhelam & anxiam ad maiora ſupplicia; ſed ſenſim membra demittite in liquatum plumbum, vt ſingula quæque ſuas habeant anguſtias. Annuêre votis eius hi tortores, & plumbo colliquato primùm immerſere pedes, deinde crura, femur vtrumque, ventrem, & vbera virginea; collo demum

immerſo,

immerſo, tulit palmam debitam eius maximæ charitati.

Laurentius, è craticula ardenti tyrannum vrgebat, vt verſaret eius corpus, ne fortè cruda caro foret, quam offerebat ore grato truci illi homini deuorandam.

Ex SS. PATRIBVS. Charitatis effectus in B. Laurentio

Charitatis fuiſſe clarum hoc facinus & trophæum, diſertè Leo Papa probat ita fatus: *Nihil obtines, nihil proficis, ſæua crudelitas, ſubtrahitur tormentis tuis materia mortalis, & Laurentio in cælos abeunte, tu deficis flammis tuis. Superari charitas Chriſti flammâ non potuit; & ſegnior fuit ignis qui foris vſſit, quam qui intus accendit.* Hactenus ille, in natali ſancti Laurentij.

Charitas eſt ignis.

Auguſtinus ait, ardere ſacro hoc igne viros omnes iuſtos. Sic ille ſerm. 3n. de Sanctis: *Non* (inquit) *ardemus quidem corpore pro Chriſto, ſed ardemus affectu. Non ſubycit mihi perſecutor ignem; ſed ſubycit mihi deſiderium Saluatoris.*

Charitas tollit ſenſũ omnium ærumnarum

Sortitur hic ignis eos affectus, quos & Laurentius expertus eſt. Vt namque ſuis tormentis erat ſuperior amore Dei incenſus; ita nobis ærumnæ, cruces, inedia, vigiliæ, conuitia, & omnia acerba rident, imò placent, igne charitatis anima conflagrante.

Auguſtinus huic attribuit igni, quod Laurentius ſubiectum ferreæ craticulæ ſpreuerit incendium: *Hoc* (inquit) *igne Beatus Laurentius accenſus, flammarum non ſentit incendium; & dum Chriſti ardet deſiderio, perſecutoris pœnam non ſentit.*

Charitatis effectus in B. Andrea.

Bernardus huic & virtuti, ſcilicet charitati, eleganter ait dandum eſſe decus omne duri agonis ab Andrea Apoſtolo in cruce fortiter eluctati. Amor eum inſtruxit alis, vt expeditè ramos erectæ crucis aſcenderet. Dictauit amor ignea verba, quibus ore facundo crucem affatus eſt, captus eius deſiderio, vt vehiculi, quo erat ad ſuperna à terrenis ſedibus efferendus.

Sic Bernardus in ſermone 2. de S. Andrea: *Audiſtis* (inquit) *cùm perueniſſet Beatus Andreas ad locum vbi crux parata erat, quomodo confortatus ſit in Domino, & per Spiritum, quem vna cum cæteris Apoſtolis in igneis linguis acceperat, verba verè ignea loqueretur.*

Charitate flagrans Andreas crucem alloquitur.

Videns ergo paratam eminus crucem, nequaquam, vt exigere videtur mortalis infirmitas, facies eius expalluit; nequaquam ſanguis eius gelatus eſt, non ſtetere coma, aut vox faucibus hæſit, non contremuit corpus, nec mens turbata eſt, non receſſit vt aſſolet intellectus. Ex abundantia cordis os locutum eſt; & charitas, quæ feruebat in corde, quaſi ſcintillas quaſdam ardentiſſimas emittebat in voce: O crux, inquit, diu deſiderata, & iam concupiſcenti animo præparata: ſecurus & gaudens venio ad te, ita & tu exultans ſuſcipias me diſcipulum eius, qui pependit in te, quia amator tuus ſemper fui, & deſideraui amplecti te.

Charitatis opus fuit Andreæ feruor.

Vnde in homine noua hæc exultatio, & lætitia hactenus inaudita? Vnde in tanta fragilitate tanta conſtantia? Vnde in homine tam ſpiritualis mens, tam feruens charitas, animus tam robuſtus? Abſit vt à ſeipſo tantam ei credamus ineſſe virtutem. Donum perfectum eſt, deſcendens à Patre luminum. Planè ſpiritus erat, dilectiſſimi, qui adiuuabat infirmitatem eius, per quem diffundebatur in corde ipſius fortis charitas vt mors, imò & fortior morte. Hæc Bernardus.

Ex SYMBOLIS.

Scipio Bargaglius in libro ſuo ſymbolorum ſpeculum pingit terſum, & pellucidum, quod aduerſo ſoli refert alium ſolem diffuſis radiis emicantem. Hunc ſpeculo titulum inſcripſit. EXHIBET ACCEPTVM. Andreas attentè ſuæ mentis aciem dirigens in Chriſtum, cuius amor eum cruci addixit; Chriſti amore flagrans & incenſus, expreſſit & ipſe cruci appenſo ſuo corpore crucifixum.

Chriſti crucifixi meditatio crucis amorem cõciliat.

Si ergo quæris, cuius ideam in cruce refert hic Andreas; ex præfato ſymboli ſcripto tibi congruè reſpondebo. EXHIBET ACCEPTVM. Id eſt, vt Chriſto crucifixo vices rependat, vult & ipſe cruci appendi. Namque ſicut magnes amoris amor eſt; ita crucis affectus concipitur ab his, qui ardentes charitatis igne, crucem Chriſti Domini meditantur. Ille ſecus, qui ſanctæ crucis huius immemor eſt, nunquam EXHIBET ACCEPTVM. Id eſt, impunè ſuo genio indulgendo, crucis onus ægrè ſubit, imò fugit & detrectat, quia non vult acceptam à Chriſto crucem moribus exhibere.

Charitas tollit amaror̃ omnium ærumnarum.

Tædium ærumnarum, & nauſea alta rerum omnium, quæ faceſſunt corpori negotium, ignem charitatis extinctum eſſe produnt: ſiquidem eo ſuccenſo, cruces, & omnia permoleſta placent. Amori omnia dulceſcunt, & eius palato nihil omnino ſapit auſterum, quia quæ aliis ſunt acerba, viris Numine afflatis diuina gratia condiuntur.

Ex SS. PATRIBVS. Charitatem ſpiritus eſt ſuauis.

Ita Bernardus eodem in ſermone: *Ecce moleſtus eſt nobis pœnitentia labor, corporis afflictio grauis, abſtinentia onerosa: in vigiliis dormitat anima præ tædio, non ob aliud ſanè, quàm propter inopiam ſpiritus. Ipſe enim ſi adeſſet, adiuuaret ſine dubio infirmitatem noſtram; & ſicut Beato Andreæ crucem, & mortem ipſam, ſic nobis quoque laborem, & pœnitentiam noſtram faceret non ſolum non moleſtam, ſed etiam deſiderabilem, atque omnino delectabilem eſſe. Spiritus enim eius ſuper mel dulcis, ita vt ne ipſa quidem dulcedini eius præualere queat amariſſima licèt mortis amaritudo. Quid non temperabit illa dulcedo, quæ mortem quoque facit ſuauiſſimam eſſe? Quæ reſiſtere poſſit aſperitas vnctioni illi, quæ mortem quoque facit dulciſſimam? Quam moleſtiam non expellet gaudium illud, quod mortem quoque ipſam facit eſſe lætiſſimam?*

Ex HISTORIA. Charitas feruens Martyrum maſſæ candidæ.

Quàm ſit læta dies extrema, cui contigit pro Chriſto vitam concludere, infinita propè clara Martyrum acta probans. In his præ aliis trecenti Carthaginenſes à Sancto Auguſtino ſermone 112. & à Prudentio hymno 13. maximè commendantur. Illa phalanx generoſa, Dei amore flagrans, adducta prope ardentem fornacem calcis, iuſſa Ioui ſacrificare, præſens vt illud fugeret incendium, vltro lubenſque rogo ſe immiſit, certa fore rogum illum lectulum nuptiarum, quas erat in cælis cum Chriſto Domino contractura.

Metaphra

Metaphraſtes prima die Septembris habet exemplum illuſtre talis lætitiæ, qua perfundit amor eos, quos tormenta necis acerbæ petunt, Chriſti cauſa fortiter obeundæ.

Charitatis effectus in Pionio Martyre.

Mors Decin ſæuiente tulit è medio Smyrnæ Dei ſeruos quamplurimos, in quibus Pionius inſigne dedit ſpecimen amoris erga Deum. Ille ſciens ſe à tyranno quæri ad mortem pro Chriſto, lætus iuit obuiam morti, primuſque diem ſui natalis egit, pridie ieiunans vt ſolebat in vigiliis ab Eccleſia indictis, & poſtridie ipſe ſuo collo funem intorſit, functus ita ſæuo & crudeli officio lictoris. Illo rei apparatu iubilando ſuis hoſtibus occurrit, à quibus horrendè fuit, vt optabat, laniato corpore cruciatus.

Charitas iubilat in ærũnis.

O quàm efficax & ſuauis eſt vis amoris, cui commori Chriſto, vitâ gratius eſt, vt Bernardus in Andrea notat: *Inde* (inquit) *ſic lætabatur, inde ſic exultabat, quòd non ſolùm pro eo, ſed etiam cum eo mors videretur, & complantari ſimilitudini mortis eius, vt compatiens etiam conregnaret.*

Amicitia exigit vt mutuus amor ſit notus amicis. 2. *Tim.* 2. Charitas hominum eſt Deo nota. Amoris Dei in nos quædam ſunt notæ.

Vltima conditio competit Deo & hominibus charitate iniunctis. Eſt namque Deo notus amor hominum, & viciſſim illis amor Dei. Ex Paulo: *Nouit Dominus qui ſunt eius.* Et probabili coniectura nouit homo, Dei in gratia ſit necne, ſicut ait Apoſtolus: *Ipſe ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd filij Dei ſumus.* Conſcientiæ pacatæ quies, iubilus, & gaudium ſunt præcipua argumenta, quibus nos amari à Deo noſtris mentibus innoteſcit. Si namque neſciret homo, ſuum amorem à Deo non rependi mutuo amore, dici non poſſet eius amicus, eſtò Deus ipſe viros probos eo nomine nuncuparit: *Vos* (inquit) *amici mei eſtis, ſi feceritis quæcunque præcipio vobis.* Ioan. 15.

Conſcientiæ bonæ duæ notæ.

Conſcientiæ bonæ notas has Scriptura ſacra nobis inſinuat, quas præmiſi, ſcilicet lætitiam, & pacem, vnde poſſumus inferre, Deum nos amore ſuo dignari. Pſaltes ita canit: *Vox exultationis & ſalutis in tabernaculis iuſtorum.* Pſal. 117. Textus item proſtat apud Iſaiam valde meo intento propinius: *Erit* (inquit) *opus iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitiæ ſilentium, & ſecuritas vſque in ſempiternum.* Iſai 32. Paulus item: *Quicunque* (inquit) *hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos.* Galat. 6. Et 1. Ioan 3. *Si cor noſtrum non reprehendit nos, habemus fiduciam.* 1. Ioan. 3.

Obſerua tamen, neminem poſſe citra reuelationem certò ſcire ſine formidine contrarij, & infallibiliter, ſe eſſe Deo charum, ſed ſufficere probabiles coniecturas, vt poſſimus affirmare, veram eſſe amicitiam inter Deum & hominem, quæ exprimitur nomine charitatis.

Ex SS. Patribus. Amoris Dei in nos probabiles coniecturæ.

Ad hanc probabilem ſcientiam de amore Dei in nos reſpexere Patres, quando bonæ conſcientiæ ſecuritatem voluere nobis deſcribere. Ambroſius in Pſal. 118. *Memor* (inquit) *fui iudiciorum tuorum à ſæculo Domine, & conſolatus ſum. Qui benè ſibi conſcius eſt, non turbatur, vtique dicens: Hæredes Dei ſumus; cohæredes autem Chriſti.*

Auguſtinus in Pſal. 149. verſandn locum iſtum, *Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis*, ita commentatur: *Eſt quidam modus in conſcientia gloriandi, vt noueris fidem tuam eſſe ſinceram, noueris ſpem tuam eſſe certam, noueris charitatem tuam eſſe ſine ſimulatione.*

Bernardus ex profeſſo docet, quales debeant eſſe notæ amicorum Dei, quas quiſquis habet, ille profectò poteſt periucundè ſuo in animo iubilare. Sic ille ſermone 69. *Prorſus habet Eccleſia ſpirituales ſuos, qui non modò fideliter, ſed fiducialiter agunt in eo, cum Deo quaſi cum amico loquentes, teſtimonium illis perhibente conſcientia gloriæ eius. Quinam illi ſint, id quidem penes Deum. Tu verò audi, qualem te eſſe oporteat, ſi talis vis eſſe. Da mihi animam nihil amantem præter Deum, & quod propter Deum amandum eſt, cui viuere Chriſtus non tantùm ſit, ſed diu iam fuerit; cui ſtudio & otio ſit, prouidere Deum in conſpectu ſuo ſemper; cui ſolicitè ambulare cum Domino Deo ſuo, non dico magna, ſed vna voluntas ſit, & facultas non deſit: Da, inquam, talem animam, & ego non nego dignam ſponſi cura, Maieſtatis reſpectu, dominantis fauore, ſolicitudine gubernantis, & ſi voluerit gloriari, non erit inſipiens. Tantummodo vt qui gloriatur, in Domino glorietur.* Appoſitè ſunt hæc à Bernardo allata, Dei vt amicitiam cum homine iuſto ratam atque veram eſſe probet. Quiſquis ergo Dei ad amicitiam anhelat, ille ſibi comparet aſſignatas illas à Bernardo notas & teſſeras amicorum.

Amor Dei in nos qua ratione queat deprehendi.

Amici Dei, homines ſæpe appellantur.

Si cui fortè nomen amici Dei ſcrupulum conſciſcit, vt ambitioſa voce Deo iniuriam; ille ſuum maturè metum exuat & deponat, poſtquam audierit ex Scriptura ſacra, Deum titulum amici hominum minimè dedignari. Ita Vates Regius pſallit: *Nimis honorati ſunt amici tui, Deus.* Pſal. 138. Sapient. 7. *Infinitus eſt theſaurus hominibus, quo qui ſunt vſi, participes facti ſunt amicitiæ Dei.* Quodque magis veritatem hanc aſtruit, ipſe Deus in humanis iuſtos perquamſæpe ſuos amicos eſſe dixit, vt ex ſacro Codice comprobatur. Luc. 12. *Dico autem vobis amicis meis.* Luc. 12. Ioan. 15. *Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos.* Ioan. 15. Ruſſis ibidem: *Vos autem dixi amicos; quia omnia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.* Ibid. Et hæc communio ſecretorum, quæ corda facit peruia amicis, non eſt ſingulare ſolùm amicitiæ ſignum, ſed ad altiùs illam radicandam eſt maximum argumentum.

Præfectus Candacis Reginæ gazis Æthiops vt audiit à Philippo diues gratiarum penu, quod Baptiſmus procurat iis, qui tinguntur aquis eius, deſiderio captus huius lauacri, ſtatim atque vidit aquam, noluit differre ſuum Baptiſma, ſed à Philippo ſupplex petiit illico baptizari: *Ecce* (inquit) *aqua, quid prohibet me baptizari?* Act. 8. Philippus ab illo fidem exigens ex toto corde, votum eius, id eſt deſiderium Baptiſmi adauxit: *Si* (inquit) *credis ex toto corde, licet. Et reſpondens ait: Credo, Filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum.*

Hactenus præfata de charitate, reor accendere deſiderium virtutis huius: ſed reuerà viri deſideriorum ſumus, ſimiles propè rubo Moſi oſtenſo, qui flammis circumſeptus erat, nec idcirco tamen ardebat. Cuncta, ſicut Auguſtinus ait, ſonora voce clamant, vt impensè Deum amemus: omnes enim creaturæ, dona Dei ſunt in obſequium noſtrum facta, flagret vt inde ſacer amor Dei in nobis; & interim cordis intima congelaſcunt.

Chriſtus excitat ad amorem: *Ignem* (inquit) Luc. 12.

veni mittere in terram, quid volo niſi vt accendatur? Fruſtra clamat Apoſtolus: *Charitas Chriſti vrget nos.* Namque rari ſunt, quos ignis vrit hic diuinus. Stupent Angeli, & portenti inſtar eis eſt, videre rubos, id eſt, homines peccatorum ſpinis & ſentibus horridos non ardere Dei amore, licet vndequaque focus ille faces eis prætendat. Eſt hoc ſimile monſtro, notans eſſe tales animas Incendio Tartari mancipatas.

Quid obſtat, quominus amore Dei homines inardeſcant.

In hæc verba:

Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribvs, Vtroqve Ivre, Historia, Symbolis, et Medicina.

Ex Historia.
Amor fœdus amorem Dei expellit.
Alcibiadis clypeus amoris imaginem referens.

INgenioſa fuit, & profectò vero ſimilis hæc pictura, qua Plutarchus ait in vita Alcibiadis, ſtrenuum hunc & generoſum vſquequaque ducem diſtinxiſſe ſuum clypeum ab aliis. Pinxit ille ſuo in ſcuto nudum Cupidinem, igniferum fulmen excelſo brachio fortiter intorquentem. Ad hoc fulmen pertinere reor Poëtæ vetus hoc effatum: *Feriunt altos fulmina montes.* Montes ſunt homines, qui virtute viris aliis præſtant & eminent, atque ſicut mons Ætna ſuo in vertice ſummo lucent, inde foco iugiter emergente: Iuſtos namque, faces amoris agunt ſurſum, & hos præexcelſos montes, qui charitate Deum pertingunt, quando quatit fœdus amor, eos adæquando ſolo, tunc *Feriunt altos fulmina montes.* Dauid, Salomon, Samſon montes fuere dito hoc fulmine conquaſſati.

Libro primo Anthologiæ Poëta Græcus ait, amorem deflere ſuum ignem extinctum ab alio eluctante foco. ὁ πυρὶ πῦρ ἐδάμασε. *Quis* (inquit) *igne ignem edomuit.* Ex Pauſania in Eliacis, in gymnaſio Eleorum pictus erat amor vnus, alteri amori palmam ſubripere tentans, Diuinus amor habet palmam præ manibus vt teſſeram victoriæ, quam ille refert de vitiis. Sed adulterinus amor ei opponitur, imò ſæpe demit palmam, & præcipuè quando fœdus amor pellit ab incauta anima charitatem.

Ex Theologia.

Cùm Theologi affirmant, non coire Dei amorem cum peccato, volunt illud idem exprimere, ſcilicet amorem cœleſtem ab amore terreno tendi. Qualis enim conuerſio fit à corde, talis amor eſt. Cœleſtis amor, id eſt charitas, eſt conuerſio ad Deum, & auerſio à creaturis. At peccatum eſt conuerſio ad creaturas, & auerſio à Deo. Ergo ſicut illæ duæ conuerſiones non poſſunt eſſe ſimul in corde, ita neque duo hi amores, terrenus ſcilicet & diuinus: nempe ſibi ex diametro iugiter opponuntur.

Ex Philosophia.
Potētia ſpecificatur ab obiecto.

Ex Philoſophia, natura ſeu qualitas potentiæ petitur ab obiecto, vt intellectus dicitur aliquando verus, quando circa verum obiectum verſatur; aliàs verò, quia decipitur à falſo obiecto, falſos dicitur intellectus. Sic voluntas ab obiecto ſuam denominationem accipit. Fit diuina, Deum amans; vt terrena, rebus infimis occupata. Vnde purus vt eſt naturâ Deus, & miſtionis impatiens; ita nequit diuinus amor amori alteri commiſceri. Idcirco locus iſte Prophetæ ſolet ei aptari: *Coangustatum eſt ſtratum; ita vt alter decidat: & pallium breue vtrumque operire non poteſt.* Ne ergo Dei amor excidat, cauere debet vnuſquiſque, ſuum in cor ne irrepat fœdus amor, quia ille præ aliis induſtrius eſt ad charitatem penitus extinguendam. Iſai.28.

Chriſtus amat caſtos.

Vt in corde ſacer ignis ardeat, curare debet homo, fiat vt ſanctuarium Dei, cuius lectulus floridus eſt, & lilio albicante ſatus, quod eſt illibatæ teſſera caſtitatis. Quis concolores eſſe decet amicos, Chriſtus dilectus noſter candidus, & rubicundus, eos in communione amoris habet, qui caſtitatis candore nitent, & charitatis igne rubent. Obſcœnus amor omne decus purpureæ charitatis adimit, quando ſuis ſordibus inficit albedinem candidæ caſtitatis.

Ex Sanctis Patribvs.

Chriſtus huius virtutis amans, vtpote virgine matre natus, amat tantùm caſtos, & idcirco vocat eum Epiphanius pag.152. νυμφίον τῆς ἀφθαρσίας. *Sponſum incorruptionis.* Nuncupatur idem ab Ambroſio l.1. de virginibus: *Dei ſapientia, Dei ſanctitas, Dei caſtitas.* Cuius amore primi Chriſtiani vt flagrabant ardentiùs, ita cultores erant incorruptæ ſeu integræ caſtitatis. Iuſtinus æui illius auctor ait in apologia 2. Chriſtianos ἀφθόρους διαμένειν κατὰ πᾶν γένος. *Incorruptas manere in omni genere.*

Iſai.55.
Ex Symbolis.
Eccleſia caſtitas eſt Synagogâ.

Reſpexit eò Iſaias, quando componens Eccleſiam cum Synagoga, dicit: *Pro vrtica, creuit myrtus.* Ab vrendo ſuum eſt ſortita nomen vrtica, quia tangentes vrit, & idcirco typum luxuriæ fecit eam Camerarius, his vocibus inſcriptis. LEVITER SI TANGIS, ADVRIT. Myrtus verò friget in comparatione vrticæ. Vnde Vates ait, luxurioſam Synagogæ prolem in ipſis Eccleſiæ incunabulis mutandam in illibatæ germina caſtitatis.

Ex SS.Patribvs.
Chriſtus dicitur virginitatis filius.
Chriſtiani renati ex pudicitia.
Pudicitia quid ſit.

Inde Leo Papa ſumit anſam ſerm.1. de Epiphan. ſollicitandi homines ad cultum caſtitatis, quam maximè Chriſto charam fuiſſe probat hoc contextu: *Diligite caſtimoniæ puritatem, quia Chriſtus virginitatis eſt filius.* Et Cyprianus ait, nos præ aliis hominum ſectis decere puros eſſe, *renatos ex aqua, & pudicitia,* lib.1. de bono pudicit. Eſt autem pudicitia, ex eodem Cypriano de diſciplina & habitu virginum, *Dei imago reſpondens ad ſanctimoniam Domini.*

Matth.13.
Margaritæ dos eſt in candore.
Margarita roris influxu fit alba.

Eccleſia eſt Margarita, cuius meminit Chriſtus in parabola hominis negotiatoris: *Inuenta* (inquit) *vna pretioſa margarita, abijt, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.* Plinius lib. 9. cap. 35. de margarita loquens ita fatur: *Dos omnis in candore.* Adiicit ibidem, *Si purus ros influxerit, candorem conſpici.* Ille roris & candoris nexus indiuiduus apprimè notat, in animas caſtas gratiam, quæ perinde ſonat ac charitas, influxiſſe.

Virginitas eſt templum Dei.

Ex Tertulliano de cultu fœmin. cap.8. *Vbi Deus, ibi & pudicitia.* Et Athanaſius de virginitate dicit eam eſſe ναὸν θεοῦ, *Templum Dei.* Nempe Deus charitas eſt, & non influit virtus illa niſi in animas incorruptas.

Vt

Ex Hiſtoria. Germanicus quare corde fuit incombuſto.

Vt ab hoc templo Deum eliminet dæmon aſtutè mouet omnem lapidem, vt obſcœnus amor ſeſe humanis cordibus inſinuet, namque foras trudit illico charitatem. Dicitur eſſe virus huius naturæ, focum vt arceat à corde, cui fuerit infuſum. Germanicus periit hoc veneno, ſicut ex funere compertum eſt; cùm namque totum corpus impoſitum pyræ rogus in cinerem redegiſſet, non ardere tamen cordis intima potuerunt. Sic corda, quibus amor impurus ſe infudit, quaſi virulento puluere conſperſa, procul aguot à ſe Dei amorem. Quicquid præco Dei pertiocns ad ignem hunc cœleſtem inſtillet auribus hominum, quos turpis amor infecit; ardere tamen non poterunt hæc corda, quia ſunt inuia charitati.

Herodes quare non credidit Ioanni.

Ioannes Baptiſta focum hunc cœleſtem accendit in Iudæa, quando plebem induxit in meliorem frugem: ſed oleum & operam perdidit in Herode, quia obſcœnus amor Herodiadis obſtabat, ne charitatis tela fœdi cordis huius intima penetrarent.

Henricus VIII. Rex Angliæ peruerſus quare conuerti noluit.

Poſt Henrici VIII. Angliæ Regis defectionem à fide, totus orbis Chriſtianus eum hortatus eſt ad reſipiſcentiam. Multæ legationes eo intento decretæ, factum vt extinctum ignem rurſus accenderent. Sed fuere fuſi in caſſum tot labores; ſiquidem irrepſerat in cor eius amor alius impudicus.

Aræ & haræ differentia.

Ara perinde eſt ac altare; ſed hara cum aſpiratione, ſuum ſeu porcorum eſt ſtabulum. Diuinus amor è corde facit aram: at nefandus amor haram & cloacam fœtidam facit hominem impudicum. Eo præcipuè intento dæmon turpia cordibus inſtillat, vt cor, quod antè fuit ſingulare Dei ſacrarium, deinde fiat ſentina ſordida vitiorum.

Ex SS. Patribus. Luxuria facit ingloriũ corpus noſtrum. Amor amore impeditur.

Vergit eò Chryſologus ſerm. 12. opportunè monens, diabolum laborare ſuis præſtigiis, *vt corpus, animæ domicilium, animæ vas, murum ſpiritus, virtutum ſcholam, Dei templum, in ſcenam criminum, in vitiorum pompam, voluptatum redigat in theatrum.* Callidus hoſtis apprimè nouit, à corde præpedito rerum turpium amore procul abigi charitatem. Quippe, ſicut ait Auguſtinus lib. 50. homil. *Amor amore impeditur: amor noxius ſecedat, & ſuccedat amor vtilis. Vis vt intret mel, vnde acetum nondum fudiſti; funde quod habes, vt capias quod non habes.*

Amor mundi quàm noxius.

Rurſus idem Auguſtinus lib. 3. de verbis Domini, bellè notat eſſe planè ſibi oppoſitos effectus amoris vtriuſque, Dei ſcilicet, & mundi: *Amor* (inquit) *mundi adulterat animam; amor fabricatoris mundi caſtificat animam: ſed niſi de corruptione erubuerit, ad amplexus illos caſtos redire non concupiſcit. Et ideo Scriptura exclamauit vehementer, nec palpauit adulando, quos voluit reparare ſanando: Neſcitis quòd amicus huius mundi, inimicus Dei conſtituitur. Ecce oſtendit peccatum, & quod nolebat anima videre, ponitur ei ante oculos. Vide ergo te in te. Reuocatur ad ſe anima tua, quæ ibat à ſe: & ſicut à ſe ierat, ſic à Domino ſuo: ſe enim reſpexerat, ſibique placuerat, ſuæque poteſtatis amatrix facta fuerat, receſſit ab illo, & non remanſit in ſe. Ideo & à ſe pellitur, & à ſe excluditur, & in exteriora prolabitur. Amat enim mundum, amat terrena, quæ ſi ſeipſam amaret, neglecto à quo facta eſt, iam minus eſſet; iam deficeret amando quod minus eſt: minus eſt enim ipſa quàm Deus. Ergo amandus eſt Deus pro amore eius, ita vt ſi fieri poteſt nos ipſos obliuiſcamur. Oblita eſt anima ſeipſam, ſed amando mundum; nunc obliuiſcatur ſe, ſed amando artificem mundi.* Hactenus Auguſtinus.

Amor Dei omnia prouocat ad certamen.

Ex præfatis, diuinus habet amor vnum & amorem alium ex aduerſo, cuius arte ſola poteſt vinci. Illo profligato, Dei amor ita Deo nos coniungit, vt ab eo diuelli non poſſimus, eſtò cœli inſurgant in nos validæ poteſtates. Paulus eo amore flagrans, omnia robuſta vocat, imò prouocat ad certamen: *Quis* (inquit) *nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius? ſicut ſcriptum eſt: Quia propter te mortificamur tota die: æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Sed in his omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos. Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Rom. 8. Charitatis mira potentia.

Ex Symbolis. Charitas eſt armatura valde tuta.

Ergo poteſt charitas vſurpare ſibi Symbolum, quod expreſſit Franciſcus Villaua ſuo in libro Symbolorum, vbi pingit ignem, qui pluuia inundante, ſibi conſtat ardens, hoc titulo appenſo. NEC SI SVPER IRRVAT IMBER. Aëriæ poteſtates fruſtra petunt, quem charitatis armatura regit. Namque ſicut Scriptura clamat: *Fortis eſt vt mors dilectio.* Nullus ærumnarum imber eam poteſt ſubmergere. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem; nec flumina obruent illam.* Cant. 8.

Ex Sanctis Patribus. Charitas ad omnia valet.

Ad hoc ſingulare robur amoris pertinent iſtæ voces Bernardi in tract. de charitate cap. 8. *Quid* (inquit) *triumphat violentiùs de Deo? amor, vt ſciamus, amoris fuiſſe, quod plenitudo effuſa eſt, quòd altitudo adæquata eſt.* Et Richardus à Sancto Victore de gradibus charitatis cap. 1. *Charitas valens ad omnia, & omnibus præualens, quæ ipſam quoque omnipotẽtiam quodammodo reddit impotentem.* Ibidem: *Solus amor eſt, qui ridentis & irridentis fortunæ blanditias ſpernit, & conſpuit, ſapore dulciori delectatus.*

Caſſiodorus vt conſcius effectuum amoris huius ſancti, ita ſuis indulgendo votis exclamat, in libro, quem inſcripſit, de amicitia: *Quis* (inquit) *mihi dabit hoc amatorio poculo inebriari, hoc lethargico ſopiri viru, à corde meo mortuus totus à me tranſlatus in amorem Dei.*

Charitatis optandæ formula.

Iuſtè ſanè votis omnibus anhelare debet homo ad charitatem, vt ad bonum, quo deficiente, bona cætera non ſunt verè bona, quia nequeunt procurare nobis æterna bona. Stante verò charitate, nobis conſtant omnia bona, quibus homo verè bonus æterno bono frui poteſt. Et inde patet, eam eſſe neceſſariam omnibus abſolutè.

Ex Iuris Ciuili. Mulier ſeruiens à Domino dotata parit filios ius habentes ad patris hæreditatem.

Quamuis cuncta bona Deo auxiliante fiant; illa ſola tamen ius habent ad hæreditatem Dei, quæ charitate fiunt animas impraegnante. Vt Cæſareo iure ſoli filij ex liberta nati ius habent ad patroni bona, cui patronus ipſe dotem conſcripſit. Aliàs mulier ſeruiens indotata parit filios ſeruos, & à ſucceſſione boni paterni penitus

tus alienos. Ecce legem à Iuſtiniano Imperatore latam. *Si quis autem libertam ducere voluerit, aut legitimam facere coniugem, cuiuſlibet dignitatis exiſtens: nuptialia conficiat documenta (hanc enim ſolam poſt manumiſſionem obſeruationem adijcimus) & fint etiam præcedentes filij, ſicut & qui poſt dotalia nati ſunt liberi & ingenui, & ſui, & patris ſucceſſores, &c. Libertas enim matris, ſuſaper & documentum nuptiale, ſobolem liberam & ingenuam, & patri ſuccedentem demonſtrabunt.* Authentica, Vt liberti de cætero, §. Si quis autem, Nouell.78. cap.3.

Charitas animam dotat donis Spiritus ſancti.

Animam in peccato durum vt ſerua iugum diaboli patitur. Sed charitas illam redimit à peccato, liberamque facit, vt Paulus ait: *Vbi ſpiritus Domini ibi libertas.* Imò Dei ſponſam charitas animam inſtituit, eique dotem diuitem conſcribit, ſcilicet virtutes omnes, & Spiritus S. dona, quibus anima ditatur prædita charitate.

Hac vigente, bona opera ab illa anima exantlata, cœlo digna ſunt, & ius habent ad hæreditatem Dei, & Chriſti; quia ab anima inſtructa dote ſacra fiunt. Sed omne bonum animâ lethali crimine ſauciatâ natum, non habet ius ad gloriam: eſt namque talis anima in peccato, ſicut ſeruiens mulier indotata.

Ex Ivre Canonico.

Charitatem procurare debet homo præ cæteris virtutibus.

Textus iſte iuris Canonici veritatem hanc aſtruit. Eſt hic textus Innocentij III. Papæ, virum valde pium, ſcilicet Epiſcopum Claretanum, hortantis ne cederet Epiſcopatu ſuo, ſub maioris ſpecie pietatis: *Quippe* (inquit) *ſi quantocunque virtutum flore refulgeas, & in te non habeas charitatem, nihil te comprobaris habere.* Quaſi diceret, virtutes ſine charitate, prolem eſſe matris ancillæ ſine dote, cuius obſequio, à ſeruitute bona perpetrata opera vindicantur. Eſt ſententia præfata lib.1.Decretalium, Tit.9. De renuntiatione, cap. Niſi cùm pridem, §. Quippe.

Concolor eſt hic textus alterius epiſtolæ decretalis Papæ Lucij III. *Non* (inquit) *in ſublimitate graduum, ſed amplitudine charitatis requiritur regnum Dei.* Extra, De temporibus ordinationum, Capit. Ad aures noſtras, lib. 1. Decretal. tit 11.

Ad ſtabiliendam hanc virtutem, quam terrenus amor eliminat, & expungit ab anima, ſunt remedia decernenda, quibus adhibitis inuigilans attentè ſibi, omnes affectus, ſed præcipuè turpes, longè ſua ab anima propulſabit.

Oculi cuſtodiẽdi magnâ curâ.

Primò viæ ſunt præcludendæ, quibus amor ille fœdus imis animorum receſſibus inſinuat ſeſe. Oculos credo fores eſſe curæ præcipuæ; ſiquidem obſidet illas amor Venereus, inde ſuos valentiores in cor impetus auſpicando.

An neſcis oculos eſſe in amore duces?

Ex SS. Patribvs.

Cyprianus in tractatu de zelo notat dæmonis induſtriam, vt oculis illudat, ea via dum intentat ruinam animæ præludendo: *Offert* (inquit) *oculis formas illices, & faciles voluptates, vt viſu deſtruat caſtitatem.* Auguſtinus item ſerm 83. de tempore: *Prima adulterij tela, oculorum ſunt; ſecunda, verborum.* Gregorius Nyſſenus homil. 4. in Eccleſ. ſcitè Viſum appellat μηχάνημα πολεμικὸν, *bellicum veluti arietem*, quo fœda libido quatit animas. Nempe nihil citiùs corda terit, & luxuriâ incendit, quàm amore ſuccenſi obſcœno oculi ſcintillantes.

His iaculis periere primi illi gigantea mole viri, quorum Scriptura caſum inglorium memorat: *Videntes* (inquit) *filij Dei filias hominum quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores.* Tertull. lib de velandis Virginibus cap. 7. meditando, viſas filias hominum vulneraſſe Dei filios ſpiculis oculorum intortis, ait debere velis fœminarum facies adumbrari. Nam, inquit, ſpecioſa mulierum forma *vſque in cœlum ſcandala iaculata eſt.* Iuſti reuerà Dei ſunt filij; ſed elegans fœminarum ſpecies oculis hauſta, Dei filios illos ſauciat & corrumpit, quorum iacturâ debent fieri ſoſpites alij Dei filij cautiores.

Gen 6. Luxuria primos homines adußit.

Ex Historia.

Luxuria homines incautos accendit.

Bonifacius Marchio quate vulneratus.

Proſtat apud Ferrum in theatro Symbolorum hiſtoria digna ſcitu, & opportuna ſano conſilio, quod ſuggero circa viſum ab aſpectu ſpecioſæ fœminæ coërcendum. Bonifacius, inquit, Secundus huius nominis, Marchio Montisferrati, generoſus homo, vegeta ætate, ſuæ confiſus induſtriæ, & armorum peritiæ, prælium commiſſurus, cùm iam acies eſſent in procinctu, thorace quidem pectus texit, loricâ ratus ſufficere cor tueri contra tela eminus intorta; ſed neglexit operire caput galea, vt poſſet aſpectu liberiore totum exercitum luſtrare, ſuis ſic ad libitum oculis indulgendo. Oculorum hæc libertas magno ſanè conſtitit illi: cùm namque vago aſpectu abſtractus emiſſa tela non caueret, grauiter ictus in capite proſtratus eſt, & ita vitæ in diſcrimen maximum incurrit; ope tamen medicorum conualuit; ſed plagæ lethalis acceptæ memor, voluit eſſe ſibi familiare tale hoc Symbolum. Galeam pinxit hac vnica adiecta voce CAVTIVS. Id eſt, nuſquam inerme caput periculis obiiciam; ſed cautior effectus vulnere inflicto, meo pugnabo capite galeato.

Ex Symbolis.

Caute eſt vita tranſigenda.

Tertullianus lib. de velandis virginibus: *Confugiat* (inquit) *virgo ad capitis velamen tanquam ad galeam.* Eſt hic refricanda Regis Edoardi mors quam conſciuit illi ſicarius dum attente ſuos oculos defigeret in faciem mulieris, quâ non aſpectâ, vitam conſulendo ſuæ animæ propagaſſet.

Ex Historia.

Franciſcus item Primus, Galliæ Rex, ex captiuitate redux, & contendens Lutetiam Pariſiorum diuertit apud nobilem quendam, vbi virgo formoſa incautiùs aſpecta Regem arctiùs ſtrinxit, quàm Hiſpania Matriti. Redemptus enim exiit ab Hiſpanis, ſed vinculis ſolui noluit, quibus amor eum fortiter obſtrinxerat, oculis antea ſeductis vt in regij cordis intima penetraret. Hæc ex hiſtoria Gallica in Franciſco I.

Franciſci I. Regis incuria in coërcendis oculis noxia fuit illi.

Potuit Rex ille voces has lugubres vſurpare Vatis, excidium inſtans Hebræi populi deplorantis: *Oculus* (inquit) *meus deprædatus eſt animam meam.* Inde clades magna fuit illata plebi Iſraël, quæ cùm Madianitas armis fregiſſet, à fœminis deuicta, notam ingloriam contraxit: hos namque viros fortes, qui cataphractos vicerant, oculos faſcinando ſuis illecebris inermes fœminæ proſtrauerunt.

Thren. 3.

Hos Veneris aſſeclas ſic perſtringit Baſilius Seleuc. orat. 6. *Cùm* (inquit) *armis vincerent, oculis labebantur: pilis atque haſta ſuperiores formæ iaculis vulnerabantur.* Quando ſuam dirigunt aciem oculi in fœminas, inde ſicut ex radio Solis in ſpeculo flamma prodit vrens hominem totum, qui vltro libenſque perit propter oculos impudicos. Tunc, vt loquitur Hilarius in Matth. canone 4. *Punitur illecebroſa viſus tranſcurrentis affectio.*

Luxuria noxia populo Hebræo.

Tertullia

Luxuriæ præludia ſunt oculi impudici.

Tertullianus ait lib. de Idololatria cap. 2. oculos mali conſcios, quod adulteria perpetrata vehunt. Affirmat enim, *Si oculum quis impegerit libidinosè, & animam commouerit impudicè*, notâ quaſi indubiâ obſcœna crimina deſignari.

. Voluptatem cum oculis iniiſſe fœdus turpe in perniciem animæ, dicit Ambroſius. Namque libro 1. de Abel cap. 4. voluptas ab illo depicta ſuis coloribus ita nobis obiicitur: *Ludentibus iaculans palpebris retia, quibus pretioſas iuuenum animas capit, oculus prima tentamenta proludens.* Quaſi diceret, in his qui oculos impudicè vibrant, mulierum aſpectus eſſe velut præludia inſtantis ſordidæ voluptatis.

Satyrus ab oculis demiſſis commendatur.

Sanctus ille volens commendare ſui fratris Satyri animum caſtum, à ſubmiſſis oculis hunc probauit. Sic ille in oratione de Satyro: *Rarus attollere os, eleuare oculos, referre ſermonem, quod pudico quodam mentis pudore faciebat.*

Tertull. item, de velandis virginibus c. 2. *Tam* (inquit) *ſancti viri eſt, ſubfundi, ſi virginem viderit, quàm ſanctæ virginis, ſi à viro viſa ſit.*

Oculi impudici ad inſaniam homines adigunt.

Plerique ſuo experimento probant, eſſe verum Theocriti effatum de homine mente capto, quia oculis hiantibus & patulis hauſerat obuerſantes mulierum obſcœnarum ſpecies impudicas. ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνη. *Vt vidit, vt periit.* Eſt namque ſcita, velox, & indubia ruina viri, cui nulla propè cura ſubeſt, oculos ab aſpectu comptæ fœminæ coërcendi.

Ex Medicina.

Oculi indices ſũt morbi, aut ſanitatis.

Eſt hîc opportuna nota, cuius obſequio medici inferre ſolent, an homo benè valeat, vel ægrotet. Ὀφθαλμοὶ ὡς ἂν ἰσχύωσιν, οὕτω καὶ γυῖον. *Vt valent oculi, ſic & totum corpus.* Ita Hippocrates libro 6. epidimiorum. Homo, cuius oculi ſunt caſti, & dedignantur ea videre, quibus luxuria accenditur, profectò purus eſt, & ab amoris immundi ſordibus alienus. Ille verò ſecus, qui corpora ſpecioſa videre cupit, & geſtit, habet oculos luxuriâ accenſos, & inde patet, turpi Veneris incendio cordis eius intima conflagrare.

Luxuriam prouocat tactus corporum.

. Sunt & aliæ cautelæ, quibus itur obuiam amori Venereo, qui præ aliis omnibus affectibus oppugnat hanc virtutem, ſcilicet charitatem, cuius encomia inclyta celebramus. Cauendi præcipuè tactus, quos plerique putant innoxios, & præſertim quando ſolæ manus, facies, aut brachia nuda ſine intuitu explicito Veneris attrectantur.

Ex SS. Patribus.

Tactus olim dictus inſaniæ vicinus.

Gregorius Nazianzenus ait oratione 6. *Tactum velut rabie laborare*, quia lethale virus furoris amantium, hiantibus vndequaque poris, cordibus inſtillat. Et reuera ſæpe caro furit amore, nudas poſt manus aut exerta ſuis è manicis brachia contrectata.

Concolor eſt ſententia Hieronymi lib. 2. in Iouinianum vbi ſcribit, incautos corporum tactus *eſſe vicinos inſaniæ.* Idem in vita Hilarionis ait, *tactus atque iocos eſſe maritura virginitatis principia.*

Theatra hiſtrionum ad luxuriã ſollicitant.

Theatra arces turpitudinum.

Theatra officinæ incontinentiæ.

Etiam theatra deuitare debet homo ſuæ puritatis amans. Illic enim, vt Minutius Felix ait in Octauio: *Eneruis hiſtrio amorem dum fingit infligit.* Ex Tertull. lib. de ſpectaculis, cap. 10. & 17. illa Comœdorum theatra vocat, *priuata conſiſtoria impudicitiæ, & arces omnium turpitudinum.* Baſilius homil. 6. in Hexam. theatra dicit, *Communem & publicam diſcendæ omnis incontinentiæ officinam.*

Saluianus lib. 6. de prouidentia Dei, declamat in theatra, quaſi inducant ad luxuriam omnes ibi aſtantes: *Vt qui fortè ad ſpectaculum puri venerant, de theatro adulteri reuertantur.*

Maxima cautelarum omnium in gratiam tuendæ caſtitatis eſt, mulierum fuga viris, vt fœminis eſt virorum. Tertullianus ait in libro de ſpectaculis cap. 25. Dum ſunt diſcolores ſexus vnà praua geri, quæ *Commercia* (inquit) *ſcintillas libidinum conflabellant.*

Mulierum conſortia vitanda viris.

Omnia virorum & mulierum commercia, quantuncunque videantur & ſancta niſi ſint condita ſale prudentiæ, ſcopuli ſunt luxuriæ, in quos facto pudicitiæ naufragio, hiſtoriæ multæ produnt, pietate claros & conſpicuos homines impegiſſe.

Ad has cautes pertinet ille locus Hieronymi epiſt. 2. *In illo* (inquit) *æſtus Charybdis luxuriæ ſalutem vorat: ibi ore virgineo, ad pudicitiæ perpetranda naufragia Scylla ceu renidens libido blanditur.*

Cyprianus de ſingularitate Clericorum ait, quoſdam ob imprudens mulierum conſortium, *Sub prætextu dilectionis ſubtiliter fornicari.*

Abſtinuere tali à commercio viri ſancti, & fœminæ pietate claræ, quia periculum eſt in mora niſi charitas aut obedientiæ virtus ei conciliet & procuret apud Deum auxilium gratiæ ſingularis.

Ex Hiſtoria.

Mulieres fugit Auguſtinus.

Poſſidonius capite vigeſimo ſexto vitæ Auguſtini: *Fœminarum* (inquit) *intra domum eius nulla vnquam conuerſata eſt, nulla manſit, nec quidem germana ſoror.* Sciebat ille ſuo experimento mala, quibus ex commercio fœminarum homines obſtringuntur.

Hieronymus epiſt. 9. refert, ægris malè ceſſiſſe ſuum in obſequium fœminas accerſiſſe: *Quidam* (inquit) *quòd corpore conualuerint, animo ægrotare cœperunt.*

Mulieris cõtactum moriens Vrſinus exhorruit.

Exemplum eſt inſigne, cuius meminit Gregorius lib. 4. dialogorum cap. 11. Vrſinus, homo pius, conſcia vxore ſacris initiatus, quadraginta annos egit in ſacerdotio, vxorem, vt inquit Gregorius, *tanquam ſororem diligens, ſed vt hoſtem cauens.* Ingraueſcente ætate ſenex decubuit, quem conuenit eius olim vxor anus æternum dictura vale. Inuenit eum in ſupremo agone: rata ſenem expiraſſe ſuas aures eius naribus applicuit, deprehenſura ſuam an infirmus animam exhalaſſet. Senſit æger (morte licèt in procinctu) fœminæ contactum, cuius perculſus horrore vires omnes colligendo clamans ait: *Recede à me, mulier, adhuc igniculus viuit, paleam tolle.* Poſt has caſtitatis intemeratæ voces indices expirauit.

Mulierum veſtes videre Paulus quidã horruit.

Caſſianus collatione 7. cap. 26. Pauli cuiuſdam meminit, in Ægypto vitam agentis ea puritate, *Vt non* (inquit) *vultum fœmineum, ſed ne veſtimenta quidem ſexus illius conſpectui ſuo pateretur offerri.*

Paulæ vidua diſcreta cum viris etiam Sanctis conuerſatio.

Hieronymus in epitaphio Paulæ, epiſtola 27. *Nunquam* (inquit) *poſt viri mortem vſque ad diem dormitionis ſuæ cum vllo comedit viro, quamuis eum ſanctum & in Pontificali ſciret culmine conſtitutum.*

Ex Iure Ciuili.

Quia Reipublicæ intereſt habere Dei obſequio conſecratos homines, in caſtitate profeſſa ſibi conſtantes, hanc tulere legem Imperatores Honorius & Theodoſius. *Eum qui probabilem*

ſæcula

ſæculo diſciplinam agit, decolorari conſortio ſororiæ appellationis non decet. Quicunque igitur cuiuſcunque gradus ſacerdotio fulciuntur, vel clericatus honore cenſentur, extranearum ſibi mulierum interdicta conſortia cognoſcant. Lege Eum, Codice de Epiſcop. & Cler. lib. 1. tit. 3.

Mulierum conſortium clericis interdictum.

Si quem ergo Dei ſanctus amor inceſſit, ille debet ſedulus inuigilare ſibi, & cauere imò horrere cætus omnes ſuſpectos, theatra, viſum, & contactum omnium mulierum. Fœda demum omnis ſupellex Veneris eſt mittenda foras, vt veſtes ad libidinem instructæ, comæ aduentitiæ pigmentario puluere conſperſæ, fucus, & ſtibium, quia ſunt hæc noxia charitati.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ,

In hæc verba:

Lacrymis cœpit rigare pedes eius.

DICAM primò ex Bernardo, duos Chriſti pedes eſſe miſericordiam, & iuſtitiam. Namque viæ eius omnes, id eſt actus, veſtigia vtriuſque produnt, & in his iuſtus & miſericors Dominus elucefcit.

Dicam ſecundò, lacrymas ignem extinguere, quem iuſtitia diuina reis accendit, & miſericordiam irrigare, ſuos vt actus animæ pœnitenti propitios exerat ampliores.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Remittuntur tibi peccata tua. Vade in pace.

DICAM primò, reos homines bellum inferre Deo, cuius à partibus ſtant omnes creaturæ, imò totus orbis pugnans contra reprobos in Deum nequiter inſurgentes.

Dicam ſecundò, pacem inire Deum cum homine pœnitente, cui reconciliantur ea omnia, quæ infenſa priùs ei fuerant. Vt conſcientia ſynderesi lancinata, boni Angeli, propriæ paſſiones, quæ fuerant antè feræ. Denique conuerſo fauent & militant omnia agmina Beatorum.

FERIA

FERIA VI. DOMINICÆ PASSIONIS.

Ioan. 11. 20.

TEXTVS EVANGELII.

I. COLLEGERVNT Pontifices & Phariſæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?

II. Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum; & venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem.

III. Vnus autem ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet Pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quidquam, nec cogitatis quia expedit vobis vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat.

IV. Hoc autem à ſemetipſo non dixit; ſed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetauit, quòd Ieſus moriturus erat pro gente.

V. Et non tantùm pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum.

VI. Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum.

VII. Ieſus ergo iam non in palàm ambulabat apud Iudæos, ſed abiit in regionem iuxta deſertum, in ciuitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis.

SENSVS LITERALIS, & Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, SS. PATRIBVS, ET RATIONE.

I. Collegerunt Pontifices & Phariſæi concilium.

Iudæi quare fiere infenſi Chriſto.

LAzaro facto rediuiuo, nomen Domini IESV, auctoris huius prodigij & miraculi primæ notæ, magis increbruit; multi namque manus ei idcirco dabant, adhibēdo fidem dictis eius, & credendo Dei filium eſſe virum, ad cuius arbitrium & imperium mortui reſurgebant. Procerum Synagogæ liuor inde cœpit plus ſolito ardere, quia ſignis quamplurimis editis à Chriſto viſis, eum vt Meſſiam, venturumque Regem Iſraël, & deſideratum cunctis gentibus afflati Numine populi prædicabant. Comitiis indictis, eò conuenere primi Iudæorum, ſcilicet Pontifices, Scribæ, & Phariſæi, qui in Synagoga primas tenebant: quippe zelum iſtorum præcipuè propagata Dei in humanis, id eſt Chriſti, gloria ſuccendebat.

Quid facimus?

Tranſtulit Beza malè præſens in futurum, ſic, *Quid faciemus?* Græca tamen habent, *τί ποιοῦμεν? Quid facimus?* Græcis enim aliquando præſens emphaticum eſt, & prouocans auditorem, cùm effertur ad aliquid alto animo meditandum. Vt cùm exactores tributi dixere, *Magiſter veſter non ſoluit didrachma*, præſentis temporis verbum, *ſoluit*, debitum ſignificat, & perinde ſonat, ac ſoluere debuit. Et Martha ſuam profeſſa fidem in Chriſtum, ait: *Ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei, qui in hunc mundum veniſti.* Eſt vox æquiuoca, *veniſti*, pertinens ad præteritum tempus, & ad præſens. Sed hîc eſt præſentis temporis, vt Græca ſonant. Nam ἐρχόμενος eſt participium præſentis temporis; Ideoque, *veniſti*, ſignificat, qui venire debuiſti, vel quem venire oportuit. Ita verba nequam huius concilij coacti contra Ieſum ſignificant: Quid nos facere oportet? Et hoc dixere velut acerbè zelum ſuum in Chriſtum Dominum acuentes.

Ex LINGVIS. GRÆCA.

Matth. 17.

Ioan. 11.

Hic homo.

Quia ſigna facta Ieſum eſſe Dei filium probabant, & idcirco plures ei adhærebant; Principes Synagogæ, ſuum vt animum iniquiorem Chriſto notum facerent, contra ſuæ conſcientiæ dictamen, eum hominem vocant, quem inſignia miracula ab eo facta, voce fidem in eum profitentis populi prædicabant eſſe Deum, quicquid contra cæci illi Iudæorum Principes oblatrarent.

Chriſtū eſſe Deum Iudæi inuiti etiam cōfeſſi ſunt.

Ex SS. Patribvs.

Ex ſignis debuerant concluſiſſe fidem; ſed inuidia cæca lucem omnem ademit eis: etenim celebre concilium, quod indici debuit ad ſalutem, illi potiùs in propriam perniciem, & ad conſciſcendam Chriſto necem perfidi coëgerunt. Auguſt. tract. 49. in Ioan. *Non* (inquit) *dicebant, Credamus: plus enim perditi homines cogitabant, quomodo nocerent, vt perderent, quàm quomodo ſibi conſulerent ne perirent.*

Inuidia Iudæos excæcauit.

Dominum Ieſum etiam confitentur inuiti eſſe Deum. Namque Deum certùm eſt potuiſſe ſolum facere ſigna, quibus inductus populus crediturus erat in eum. Igitur dum fatentur eum facere talia ſigna, liquet eos, coactè licet, diuinitatem Chriſti Domini demonſtrare. Quòd verò negant eſſe Deum poſt præmiſſas propoſitiones implicat contradictionem, & denotat affricatam eis ab inuidia denſam animi cæcitatem.

Origenes verſando locum iſtum, illa duo obſeruat: *Ex iis* (inquit) *quæ à Phariſæis, & Pontificibus dicuntur, eorum & aſſenſio perſpici poteſt, & cæcitas. Aſſenſio & confeſſio quòd eum teſtificabantur multa mirabilia opera feciſſe, & ſe ei qui tam magna feciſſet, inſidias facere poſſe, quaſi ipſe nihil ſalutis ſuæ cautâ, cùm inſidiis appeteretur, efficere poſſet: cæcitatis etiam hoc ipſum erat, præſertim cùm eius, qui multa ſigna edebat eſſet, ſuperiorem eſſe inſidiis eorum, qui eum omittere, & ferre nolebant.*

Signa ſeu miracula perpetrata ſatis ſuperque Ieſum eſſe Deum illis probauere; quia verò penes eos erat adhibere fidem præoſtenſis, obſtitit inuidia ne illi hoc præſtarent debitum obſequium, & in mulctam aliorum flagitiorum hos perduelles & blaſphemos homines excæcauit.

II. Omnes credent in eum.

Iudæi periere fidem ob Chriſti repulſam.

Ergo vos, ô Iudæi, non eſtis de numero omnium, ac proinde nihil eſtis, quandoquidem tot portenta, quibus obſtringuntur omnes ad credendum in Chriſtum, nequeunt perſuadere vobis vnum hoc, quod eſt neceſſarium ad ſalutem, & aliis omnibus innoteſcit.

Venient Romani, & tollent noſtrum locum, & gentem.

Conſciſcendo necem Chriſto, bonum publicum prætexunt. Morte tamen Chriſto conſcitâ, malum extremum vrbi Ieruſalem, templo, & populo mortis huius conſcio procurarunt. Aures, & cor patulum exhibere voci Chriſti debuere viri illi, ſi tanta cura plebis eos inceſſiſſet, vt fingebant. Sed vt cautè velo nefas obducerent, quod iamdudum animo conceperant, dixere, necem Chriſti moliendo, toti ſe in ſupremum diſcrimen adducto populo conſulturos.

III. Vnus autem ex ipſis Caïphas nomine cùm eſſet Pontifex anni illius.

Pontificatus apud Iudæos erat ad vitã.

Pontificatus apud Hebræos diuturnus erat, & non annuus, ex inſtituto legis, vt ex Numerorum libro patet, vbi cap. 20. Aaron mortuo ſuffectus ei eſt à Deo Eleazar ad vitam, & non certo aliquo tempore definito. Sed dum vergeret ad occaſum Synagoga, mores Iudæorum corruptionis eò deuenere, iura vt ſacra diues quiſque ſibi emeret, appenſo viro à Romanis præfecto Iudææ rei ſacræ pretio conſtituto.

Ioſephus, & ipſe Iudæus, libro 18. cap. 4. Antiquitatum, illud æuum deflet: ait enim, Valerium Gratum Iudææ præpoſitum à Tiberio Imperatore, viſa Iudæorum Ambitione, ſuum ad arbitrium depoſuiſſe Summos Sacerdotes, & ſuffeciſſe loco eorum alios ſacrilegos, quibus Caïpham aſſociat. Sed vt Annas erat ſocer eius, ambo alternis erant Summi Pontifices, Valerio Grato tale nefas ſacrilegum adiecto ſuo calculo comprobante.

Pontificatũ vendidit Iudæis Valerius Gratus.

Valerio Grato Præſes qui ſucceſſit, ſcilicet Pilatus, noluit mouere loco duos illos, Annam ſcilicet, & Caipham, homines induſtrios ad beneuolentiam appulſi nuper Præſidis aucupandam.

Auguſtinus tract. 49. in Ioan. credit, Iudæorum ambitione plures vno eodemque anno munus obiiſſe ſacrum Summi Pontificis. Ecce viri magni textum: *Poteſt* (inquit) *mouere, quomodo dicatur Pontifex anni illius, cùm Deus conſtituerit vnum Summum Sacerdotem, cui mortuo vnus ſuccederet; ſed intelligendum eſt per contentiones & æmulationes inter Iudæos poſtea conſtitutum vt plures eſſent, & per annos ſingulos vicibus miniſtrarent: nam & de Zacharia hoc dicitur: Factum eſt autem vt ſacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante Deum ſecundùm conſuetudinem ſacerdotii, ſorte exiit vt incenſum poneret ingreſſus templum Domini. Hinc apparet, plures eos fuiſſe, & vices ſuas habuiſſe: nam incenſum non licebat ponere niſi Summo Sacerdoti, & fortè vnum annum etiam plures adminiſtrabant, quibus alio anno, alii ſuccedebant, ex quibus ſorte exibat quis, vt incenſum poneret.*

Auguſtinus hoc contextu docet apertè, nihil ſe habere præter coniecturam; quippe dicit: *Et fortè vnum annum plures etiam adminiſtrabant.* Hæc coniectura fidem non facit, & præſertim ſacro Codice reclamante. Conſtat enim, contra Auguſtinum, Zachariam non fuiſſe Summum Sacerdotem, & non eſſe verum quod aſtruit Auguſtinus, licitum fuiſſe ſoli Summo Pontifici ponere incenſum. Nam quotidie ex cap 30 Exodi, Sacerdos manè & veſpere ponebat incenſum. Et illud altare incenſi erat extra Sancta Sanctorum. Zacharias verò locum illum non potuit ſubire, quia non Summus erat Pontifex, cui duntaxat vni ſemel in anno liber erat acceſſus ad tabernaculum illud interius, quod ſacra Scriptura vocat Sancta Sanctorum, in quo, ſicut præfatus ſum, nullum altare fuit. Ergo quia Angelus Zachariæ apparuit à dextris altaris incenſi, Zacharias non ingreſſus erat Sancta Sanctorum, ſed in tabernaculo ſecundo ſolis Sacerdotibus peruio miniſtrabat.

Zacharias an Summus Põtifex fuerit.

Hæc præfata probant, contra Auguſtinum, non fuiſſe plures Summos Pontifices fungentes eo munere ſingulis annis. Namque talis vnquam inauguratus eſt Zacharias, quem deſcribens accuratè Lucas, commendare volens ab eius virtute & dignitate prolem eo parente ſatam; ſi fuiſſet ille primus, id eſt Summus Sacerdos, de Ioanne Baptiſta loquens, hunc patris eius illuſtrem titulum expreſſiſſet.

Cùm ergo dicit hîc Ioannes, Caïpham

Caïphas an fuerit ſolus Summus Pōtifex.

Summum Pontificem anni illius fuiſſe, notat apertè, ſolùm hunc fuiſſe, vices eo anno ſacri & ſupremi muneris obeuntem.

Dixit eis: Vos neſcitis quidquam, neque cogitatis, quia expedit vobis, &c.

Hæc verba ſanè iniuria ſunt, magnumque notant in homine ſoperbo typhum. Carpit enim omnes ibi aſtantes vt ignaros, expertes conſilij, & hebetes, vnum ſe illis omnibus anteponens. Vt præerat dignitate toti concilio, ita ratus ineſſe ſibi plus luminis quàm aliis, præſumpſit ea dicere, quæ credidit allatura maius pondus & momentum ſententiæ, quam dicturus erat in Chriſtum, quem vt videretur non temere damnare, niſus eſt cautè ſuam ſententiam aſtruere validis argumentis.

Expedit vobis vt vnus homo moriatur pro populo.

Pontifex Iudæorum habebat reuelationes.

Singulare fuit priuilegium Summi Sacerdotis introire ſemel in anno in Sancta Sanctorum. Illic enim ſæpe Deus arcana fecit ei peruia, aliis omnibus inacceſſa. Credidere quidam, Summum Pontificem ingreſſum Sancta Sanctorum, attentè ſuo rationali inſpecto, ſato gemmis radiantibus, inde lumen hauſiſſe, cuius obſequio, multa aliis abdita præuidebat. Vnde ſuis dictis magnam conciliare fidem potuit Summus hic Sacerdos, qui in concilio illo coacto Ieſum vt perderet, ita ſuam orationem exorſus eſt, vt diceret, alios neſcire rei propoſitæ concluſionem neceſſariam vni ipſi ab afflante Numine reuelatam. Dixit, agi de omnium ſalute, quæ vertebatur in diſcrimen, niſi tolleretur vnus homo de medio. Non expreſſit huius hominis nomen, vt callidiùs ſenſum & affectum illic aſtantium hominum exploraret.

IV. Hoc autem à ſemetipſo non dixit.

Hîc loquitur Euangeliſta, nobis anſam præbens inquirendi qua ratione vafer homo necem Chriſti anhelans, non proprio percitus œſtro tulit ſententiam illam ingloriam, quæ ſupplicium extremum Chriſto Domino decernebat. Vt Caïphæ verba ſonant, oportuiſſe pati Chriſtum, & ita viam ſternere ad gloriam generi humano, cui nullum aliud prorſus iter erat ad ſalutem; ille ſuo Marte voces illas edere non potuit. Namque Dei conſilium æternum, de homine redimendo vitâ Chriſti impensâ, nequam ille & perfidos ignorabat. Sicque loquens propheticè Pontifex hic Summus, non à ſeipſo tale fudit oraculum: vergit enim illud ad gloriam Chriſti, quam Pontifex ille ſuo ſtipatus ſatellitio volebat mortis ingloriæ tenebris offuſcare. Ita Ambroſius ſerm. 15. in Pſal. 118. *Aliud* (inquit) *dicere volebat, aliud ſignificabat.*

Caïphas an prophetarit.

Caïphæ verba duos habent ſenſus.

Si verò voces Caïphæ ſpectentur eo intento, qon protulit homo nequam ille, verè à ſemetipſo locutus eſt. Sed tantùm abeſt vt prophetarit, quinimò ſecus turpiter eſt mentitus, & ore ſacrilego impiè blaſphemauit. Vt namque ſuum lethale virus inſtillaret cordibus aſtantium, quibus volebat ſuadere, necem Chriſti concludendam eſſe, ſuam vt redimerent patriam & gentem, dixit vnum hunc hominem, ſcilicet Chriſtum, expedire mori, ne Romani arbitrantes ab eis totam defeciſſe plagam illam Palæſtinæ, nouum conſcriberent exercitum in ruinā totius gentis Hebræorum, & inclytæ ciuitatis.

Chriſtus Cæſaris obſequium Iudæis commendauit.

Profectò ſecus quàm crederet, & ſciret, ita fatus eſt Caïphas. Ieſus enim non inducebat populum ad defectionem à Romanis; imò dari tributum Cæſari ſanxit: *Reddite* (inquit) *Cæſari, quæ ſunt Cæſaris.* Et quando turbæ ſibi Chriſtum voluere Regem præficere, ille fugit, ac proinde nihil erat vnde vita Chriſti ſalua malum omen Iudæis portenderet. Sed hoc Caïphas finxit, vt ita metum incuteret aſtantibus, quorum aſſenſum ad damnationem mortis Chriſti callidus extorquebat.

Non ergo fuit intentum Caïphæ, prophetare necem Chriſti fore vitam & ſalutem generis noſtri; ſed ille voces cœlitus inſpiratas eo ſenſu intellexit, & protulit, vt inde totum concilium pelliceret in ſuam ſententiam, quæ iniquè necem Chriſto Domino conſciſcebat. Hæc prophetia non prodiit à Propheta, ſicut & vna actio iuſta virum iniquum denominare nequit iuſtum, nec vnum pharmacum indictum à fabro poteſt ei medici procurare nomen, cùm nactus non ſit habitum medicæ diſciplinæ.

Caïphas non fuit verè Propheta.

Errant plerique, rati Caïpham poſſe dici habuiſſe donum prophetiæ, contra quos ſiſtitur Origenes in cap. 11. Ioannis: *Non* (inquit) *ſi quis vt ita dicam prophetat, Propheta eſt. Caïphas enim, qui erat Pontifex anni illius, prædixit ille quidem Ieſum moriturum pro gente; non tamen erat etiam Propheta. Et quanquam etiam Balaam prædixit ea, quæ in libro Numerorum ſcripta ſunt, his verbis: Verbum quodcunque mittet Dominus in os meum, hoc loquar, & dixit hæc, &c. Et tamen perſpicuum eſt, eum Prophetam non fuiſſe. Eum enim ariolum fuiſſe ſcriptum eſt. At ſi quis Propheta eſt, is etiam prophetat, & prædicit. Si quis autem prophetat, non continuò eſt Propheta. Vt ſi quis iuſtus eſt, quod iuſtum eſt ſequitur: non tamen ſi quis id quod iuſtum eſt ſequitur, eſt iuſtus. Quod intelliges, ſi illud attendas, Iuſtè quod iuſtum eſt proſequetur. Siquidem non fruſtra, Iuſtè, aduerbium propoſitum eſt his verbis, Id quod iuſtum eſt perſequetur: fieri enim poſſe arbitror, quod iuſtum eſt aliquis ſequatur, ſed non iuſtè. Illi enim qui gloria hominum causâ faciunt quippiam quod per ſe bonum eſt, vt qui dant egentibus aliquid quod iuſtum eſt, illi quidem faciunt; non tamen ex habitu iuſtitiæ, ſed inani falſaque gloria ducti. Hæc diximus, vt conferremus aliquid quod ſimile eſſet huic generi dicendi, prophetare aliquem, & non tamen Prophetam eſſe.*

Prophetæ nomen vnde deducatur.

Ex Linguis. Græcâ. Hebræâ. Chaldæâ.

Græcis Propheta dicitur à præfando; hoc nempe ſonat πρόφημι, vnde προφήτης, id eſt rem aliquam ante dicens, quàm ſuccedat. Hebræis נביא *nabi* à radice נבא *niba*, quod ſignificat vaticinari. Rabbi Salomon aliam radicem dictionis *nabi* eſſe dicit נוב *nub*, id eſt eloqui, quia eloquentes erant Prophetæ, quæ cœlitus acceperant magna contentione animi prædicantes. Alij vocem *nabi* deducunt à radice בין *bon*, quod ſignificat intelligere ſeu mente conſpicere. Et hoc benè quadrat verbo Chaldæo חזה *chazah*, id eſt, vidit; vnde

nomen Chaldæum חזק *chozech*, id eſt Propheta, quia Prophetæ vident animo illa, quæ afflati numine præloquuntur.

Illa nominis inuolucra ſatis aptè nobis inſinuant, in quo conſiſtat præcipuè natura, ſeu ratio Prophetarum.

Quot verò modis vox Prophetæ ſacris in Scripturis ſumatur, dixi fusè ſuprà Feria ſexta Dominicæ quartæ, in ſenſu morali expendendo voces illas; *Domine, vt video, Propheta es tu.* Dictis ibi paucula ſubiiciam, quæ pertinent ad prophetiam Caiphæ breuiter explicandam.

Prophetia quid ſit.

Delrio lib. 4. diſquiſitionum magicarum quæſt. 1. 2. & 3. luculenter agit de prophetia, cuius hæc eſt definitio: *Prophetia eſt diuina inſpiratio, rerum à nobis procul diſtantium euenta, immobile veritate, & maxima cum certitudine præuoſcens, atque denuntians.*

Dicitur *diuina inſpiratio*, vt refellatur error ille, donum prophetiæ tribuens aſtris, quorum benefico & propitio influxu infantes ita cœlo conſtituto natos poſſe Vates ſeu Prophetas euadere garriunt & nugantur aſtrologi, ſingulare Dei donum erranti ſideri tribuentes. Imò neque dæmon certò poteſt vt Propheta rerum diſtantium euentus prænuntiare, licet ex coniecturis olim futura quædam, ſermone tamen ſemper dubio, nuntiarit.

2. Pet. 1.
Prophetæ non ſunt loquuti à ſemetipſis.

Inſpirationis diuinæ genus prophetiam eſſe, Petrus ait hoc tenore: *Non voluntate humana allata eſt aliquando prophetia; ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſanctè Dei homines.* Vt Caiphæ verba ſonant, Chriſtum Redemptorem eſſe, cuius morte, genus noſtrum ſolui debuit à vinculis: illa, inquam, verba nequam homo protulit à ſemetipſo, ſed illa Deo cœlitus inſpirante. Non idcirco tamen Propheta fuit, quia Propheta debet cum certitudine prænoſcere, & credere eſſe vera quæ prænuntiare debet: namque lumen ei infuſum ſupernaturale citum & ſpontaneum elicit hunc aſſenſum. Caïphas verò dicens, ſalutem omnium hominum eſſe necis opus, quam moliebatur Chriſto, nihil profectò tale verum eſſe ſuo animo recolebat.

Caïpham nō fuiſſe Prophetam multa probant.

Prophetiæ donum per modum habitus ſolis iuſtis datur.

Rurſus quando donum prophetiæ per modum habitus infunditur, vt his, quos Scriptura ſacra vocat Prophetas, non reprobis hominibus exiſtentibus in peccato datur, ſed gratiam iuſtificantem in homine præſupponit. Et idcirco Petrus appellat homines Sanctos eos, qui Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt. Vnde quia Caïphas homo fuit ſacrilegus, vtpote Pontificatum adeptus ope iniqua, donum prophetiæ nuſquam ei Deus per modum habitus impertiuit.

Cùm eſſet Pontifex illius anni, prophetauit.

Pontifex olim prophetabat.

EX LINGVIS.
HEBRÆA.
GRÆCA.
Rationale quare dictũ iudicij.

Summi Sacerdotis erat priuilegium interrogare Deum de arcanis, & futuris, eaque nota plebi facere tenebatur. Induebatur Ephod veſte ſacra, cuius ab humeris in pectus defluebat pendulum in pectus rationale, diues auro, & gemmis, ex quibus coruſcis, & opacis, id eſt, plus vel minus radiando Pontifex quæſitæ rei veritatem cœlitus agnoſcebat. Exodi 28. Deus ipſe vocat illud Pontificis ornamentum חשן המשפט *choſchen hammiſchpat*, id eſt, rationale iudicij quia rationis ſiue iudicij videbatur eſſe compos. Græci verò vocant illud rationale λόγιον, id eſt, *oraculum*. Nam apud Heſychium λόγια perinde ſonant ac μαντεύματα, id eſt, *vaticinia*, & à Plutarcho in vita Syllæ Vates λόγιοι nuncupantur.

Rationali an inſcriptæ voces eſſent aliquæ.

Rationale lumen eiaculans, Pontificis animum ſic mouebat vt illuſtratus ea luce, vera populo nuntiaret. Quia mediante ſuo rationali pectori appenſo, vera docens populo ſe ſiſtebat hic Pontifex, eius rationale fuit ab effectu, doctrina, & veritas appellatum. Philo credit, in rationalis ora voces iſtas fuiſſe inſcriptas אורים *vrim* תמים *thumim*, id eſt, illuminationes, & perfectiones ſeu veritates. Alij verò, ſicut Ioſephus, Lyranus; & Ribera putant, non fuiſſe voces has inſcriptas rationali, ſed quia illuminabat Sacerdotem, & manifeſtabat ei veritates abditas; ita Deus locutus eſt Moyſi: *Pones autem in rationali iudicij doctrinam, & veritatem.* Id eſt, rationale quaſi rationis & iudicij compos manifeſtabit tibi veritatem. Vnde Hebræorum more, quibus eſt familiare abſtracta ponere pro concretis, rationale velut ab effectu per hæc omnia, manifeſtatio, illuminatio, doctrina, veritas, congruè deſignatur.

Exod. 28.

Idcirco Moyſes benedicendo Leui ait: *Perfectio tua, & doctrina tua viro ſancto tuo.* Hebraicè, *vrim*, &, *thummim*, Septuaginta verterunt, *Date Leui manifeſtationem, & veritatem eius.* Quaſi diceret Moyſes. O ſancta Tribus Leui, rationale tui iuris erit. Namque tua de familia Summus Pontifex eligetur.

Deut. 33.

Rationalis illuſtrationes quando fuere extinctæ.

Ioſephus ait lib. 3. antiquitatum cap. 9. extinctam fuiſſe lucem rationalis à Babylonica captiuitate, id eſt, plus quàm ducentis annis ante Chriſtum, ita Deo vlciſcente crimen Iudæorum, qui deſertores fidei auitæ, fœdo ſe idolorum cultui mancipârant.

Sed eſtò talis gratia fuerit ablata; tamen non defuere Deo modi congrui ad inſtruendum Summos Pontifices, quibus idcirco fidem magnam Iudæi omnes adhibuere, tati ſemper eos in dubiis cœlitus illuſtrari. Vnde ſua hac dignitate fretus Caïphas ſuperbè viros in concilio aſtantes increpuit vt ſtolidos, & ignaros, eo quòd cunctarentur vno ore Ieſum eſſe reum capitis affirmare.

V. Et non tantùm pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum.

Caïphæ voces non ſunt illæ, ſed Ioannis. Videbantur enim Pontificis verba, nimis vt anguſta, bonum ex Chriſti morte fluens reſtringere ad vnam duntaxat Hebræorum gentem; cum tamen ille ſua morte prætenderit ruinas totius humani generis inſtaurare.

Filij Dei quare dicantur Gentiles.

Theophylactus ita locum iſtum expendit: *Filios (inquit) Dei nominat gentes, quemadmodum & alio loco inquit, Et alias oues habeo: quas poſtea vocat; vel ſecundùm quòd omnium pater eſt, creando nos generans; vel ſecundùm quòd decorauit nos, ad imaginem & ſimilitudinem propriam condens. Igitur, ſicut in Actis Paulus ad Athenienſes concionans inquit, Genus igitur cum ſimus Dei. Itaque quia homo animal eſt principale, & ſecundùm hoc aſſimilatum Deo, filius Dei dicitur*

Fideles omnes cur dicantur in vnum congregati.

Digitized by Google

dicitur omnis. Proinde cùm diſperſos abs varijs modis Satanas à Deo & ab inuicem diuulſit, vt vnaſquiſque ſæuiret contra proximum propter diuitiarum amorem, & vanam gloriam: Chriſtus ita in vnum nos collegit Eccleſiam, & ſub vnum coegit iugum, tam eos, qui propè, quàm eos, qui longè erant, vnum corpus faciens, vt is, qui Romæ habitat, eum, qui in India eſt, ſuum membrum eſſe credat; & omnium vnum caput fateatur eſſe Chriſtum.

VI. Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum.

Reuerà priùs ſæpe necem Chriſto inferre niſi ſunt: ſed concilio coacto caput eius nondum deuouerant morti. Quod ergo quiſque ſuo priuato nutu ſacxerat, id eſt machinari Chriſto necem, omnes vnanimes ementita quadam formula iuridici conuentus publicè decreuerunt.

VII. Iesvs ergo iam non in palàm ambulabat apud Iudæos.

Chriſtus quare fugit à Iudæis.

Infirmitati noſtræ Ieſus conſuluit hoc exemplo, nihil enim erat quod timeret. Vt namque ſemel iuit per medium eorum, quando voluerunt illum præcipitem agere de ſupercilio montis: ita potuit impunè vitæ reliquum tranſigere Ieroſolymis, & illic expectare moram & momentum Paſſionis ſuæ. Sed quod ille fugâ ſibi conſuluit id arte fecit, vt nos ſcilicet infirmos homines erudiret.

Auguſtinus tract. 49. in Ioan. *Non* (inquit) *quia potentia eius defecerat, in qua vtique ſi vellet, & palàm Iudæis conuerſaretur, & nihil illi facerent: ſed in hominis infirmitate viuendi exemplum diſcipulis monſtrabat: in quo appareret, non eſſe peccatum, ſi fideles eius, qui ſunt membra eius, oculis perſequentium ſe ſubtraherent, & furorem ſceleratorum latendo potiùs deuitarent, quàm ſe offerendo magis accenderent.* Hactenus Auguſt.

Chriſtus quomodo ſciuit Iudæos conſpiraſſe necem illi inferre.

Cyrillus explanando locum iſtum: *Tamquam* (inquit) *Deus, quid de ſe Iudæi ſtatuiſſent, nemine nuntiante cognouit, tamquam homo ſe ſubduxit.*

Abiit in regionem iuxta deſertum, in ciuitatem, quæ dicitur Ephrem.

Ephrem ciuitas qualis fuit.

Græci codices omnes habent Ἐφραἰμ. Vnde liquet fuiſſe nomen ciuitatis idem atque tribus Ephraim, in cuius ditione fuit hæc ciuitas, vt auctor eſt Euthymius in hunc locum. Leontius verò credit eſſe Ephratam, quæ Bethlehem alio nomine nuncupatur. Illum credo malè coniicere. Chriſtus enim latere volens & abire procul à Iudæis, non latuiſſet vbi natus erat, atque notus ibi commorantibus, & præſertim cùm vrbs illa parum abeſſet à Ieroſolyma, à qua Chriſtus ire procul & abeſſe ſibi condicto tempore deſtinarat.

Ephraïm quid ſignificat.

Ephraïm vox Hebræa ſonat idem ac, frugifer, creſcens, fertilis. Ephraïm & Manaſſes erant Ioſephi Patriarchæ duo filij, quos moriens Iacob Patriarcha ſibi adoptauit in filios, ea lege tamen vt Manaſſes, qui maior erat natu Ephraïm, cederet huic minori; quod cùm ferret ægrè Ioſeph vtriuſque pater agens cauſam maioris, ait illi Iacob: *Iſte quidem erit in populos, & multiplicabitur: ſed frater eius minor, maior erit ille, & ſemen illius creſcet in Gentes. Benedixitque eis in tempore illo, &c. Conſtituitque Ephraim ante Manaſſem.*

Ephraïm maiori natu præpoſitus.

Ephraïm figurâ populi Gentilis.

In his quæ ad Dei cultum pertinent; populus Iudæus erat vt Manaſſes, id eſt, primogenitus. Gentilis verò minor erat natu vt Ephraïm: poſterior namque venit ad notitiam Chriſti Domini Redemptoris. Sed populus ille maior natu deſeritur à Chriſto, ſedem eligente ſibi in Ephraïm: namque veram à Iudæo fidem Chriſti reprobatam Gentiles erant alacres excepturi.

Chriſtum eò reſpexiſſe reor quando Iudæis ſe ſubtraxit, iret vt in alium tribum, ſcilicet Ephraïm, qui ſenſus eſtò videatur eſſe merè allegoricus; aptè tamen huius in Euangelij ſerie recenſetur.

Iudæorum reprobatio figurata in Manaſſe poſtpoſito fratri ſuo.

Audiendus hîc Theophylactus vt opportunè ſuum calculum adiiciens huic intento Chriſti circa fugam eius in Ephraïm: *In condemnationem* (inquit) *Iudæorum ſeceſſit Dominus: interim & nos docens, ne nos temerè periculis ingeramus etiam pro pietate: ſed ſtemus quidem fortiter deprehenſi. Non deprehenſi autem, ne in voluntarium periculum propter incertum euentum irruamus. Rectè autem abſceſſit ab eis. Nam verbum Dei priùs quidem liberè ambulabat in Iudæis, cùm per Prophetas annuntiaretur: nunc autem non vltrà, ſed ſeceſſit in ſolitudinem, Gentium Eccleſiam, de qua dictum eſt: Filij deſertæ plures, quàm eius, quæ habet virum. Porrò prope Ephraim erat ſolitudo illa. Ephraïm autem dicitur fertilitas. Frater hic poſterior erat Manaſſe, qui natu maior erat. Manaſſes verò interpretatur obliuio. Itaque Iudæorum populus, cùm maior natu, filius Dei: Filius enim meus, inquit, primogenitus Iſraël; ſed veniet in obliuionem coram Deo. Ephraïm autem, hoc eſt fertilitatem ex gentibus, ſecundum filium facit Dominus per euangelicum verbum relictâ Iudæâ.*

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis quibuſque concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?

IVDÆI videndo mira & ſtupenda edi à Chriſto ſigna, rati talia portenta fore malum omen eis, & Romanos inde noui belli in Iudæos ſumpturos anſam, vtpote ſuſpicantes, eos, qui gregatim ſequebantur Chriſtum, defectionem à Romano populo meditari. Vt ergo malo ſibi imminenti Synagoga præſens remedium opponeret, & prudenter iret obuiam bello, cui impar erat, concilio coacto necem Chriſti Domini concluſit; ſic arbitrata, toti genti ruinæ inſtanti ſe prouidè conſulturam.

Anima Chriſtiana malis æternis cautiùs occurret, ſi coactis vnum in concilium ſuis omnibus potentiis, querula voce petat: *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?* Id eſt, quia ratione vitam tranſigemus, animalis homo plures edit actiones noxias, quàm ratio, quæ regno ſibi vſurpato velut indormiens ſopita iacet corpore præualente. Hoc gliſcente malo dæmon victor erit: ſiquidem vi illata locum noſtrum tollet, quando cœli à regno nos exulare coget. Ne ergo ſimus fortè malo huic obnoxij, eſt concludenda cita mors ſenſuum, id eſt, mortificatio ſedula corpori decernenda.

Dicam primò, plura edi ſigna mala à carne, quàm bona opera à ſpiritu. Vnde palàm vnicuique fiet abundè, ſuum corpus animæ præualere.

Dicam ſecundò, quibus ſuppliciis pernicioſa caro debet plecti, in mulctam tragœdiarum, quas plurimas & deflendas ad ſupremam perniciem hominis excitauit.

A ſerio examine conſcientia multis vitijs obſtricta, debet homo ſuam conuerſionem ſedulus auſpicari.

In hæc verba:

Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

VT deforis impellens cauſa mouet corpora inanima, alioquin immota niſi ad centrum vergant; ita ſuas exerunt actiones ab obiecto motum nactæ omnes animæ facultates. Namque ſicut ex diſcolori obiecto plures & varias ſpecies inferimus potentiarum, iuxta tritum Philoſophiæ effatum: *Potentia ſpecificantur ab obiecto.* Ita ſuis ab obiectis ſpecificantibus, ad agendum potentiæ ſingulæ percelluntur. Illud idem vulgare ſonat iſtud axioma: *Obiectum mouet potentiam.* Vt ergo frugem in meliorem ſe inducat homo reus, ab attenta meditatione rerum, quas geſſit iniquè, debet terſioris vitæ genus ſedulus auſpicari. Quippe nemo bonus efficitur ſaltem plenè, niſi deteſtando mala priùs acta, quorum odium formare nequit homo reus, niſi proponantur ei ab intellectu, perpetrata crimina refricante. — *Ex Philoſophia. Potentiæ ſpecificantur ab obiecto. Obiectum mouet potentiam.*

Ita Regi Dauid Propheta ſcelus obiecit, quod patrarat, eo vt confeſſo, ſicut ingenuè confeſſus eſt illacrymans, horrorem conciperet adulterij, quo ſe turpiter obſtrinxerat. Vt namque boni cupido nequit affectum titillare, niſi poſtquam innotuit; ita neque poteſt homo malum odiſſe niſi fuerit eius animo præoſtenſum.

In adultis ante iuſtificationem primò fides irradiat, qua illucente Deus homini proponitur vt ſummè bonus, & ſub hac ratione — *Ex Theologia.*

ratione ſibi vendicat cot aliis antè rebus tamquam arctis nexibus irretitum. Quamuis namque ſimul in Baptiſmo nuper natis infuodantur fides, ſpes, & charitas; attamen in adultis quos præuia prædicatione fides initiat, non naturâ ſolùm, imò quadam temporis mora fides omnes infuſas virtutes alias antecedit.

Ex SS. Patribus.

Vnde Patres Sancti quæſiere fidem ab homine Chriſtiano, viam vt ſterneret illa donis & gratiis, quæ reducem à peccato faciunt animam rediuiuam.

Fides ſupponitur inſtar aliarum virtutum.

Cyprianus lib. 2. epiſtolarum epiſtola 2. ad Donatum: *Profluens* (inquit) *largiter Spiritus, nullis finibus premitur, nec coercentibus clauſtris intra certa murorum ſpatia frænatur, manat iugiter, exuberat affluenter, noſtrum tantùm ſitiat pectus, & pateat. Quantùm illuc fidei capacis afferimus, tantùm gratiæ mundantis haurimus.* Hoc auctore, vaſis inſtar eſſe fidem conſtat: at liquore prius eſt vas, cui res eſt liquida committenda.

Cyrillus Ieroſolymitanus in catecheſi prima: *Vt* (inquit) *calamus, aut telum neceſſe eſt vt ab aliquo impellatur; ſic & gratia indiget credentibus.*

Conuerſio animæ incipit ab examine conſcientiæ.

Anima tenebris peccatorum opacata debet primò ſuam locernam accendere, deinde ſcopis verſare domus quiſquilias, vt poſſit eâ ſolertiâ præmiſſâ ſuam drachmam perditam inuenire. Mentis acies eſt lucerna, cuius ſpirituale lumen irradiat, quando ſuæ aoimæ facultates homo cogit, vt rationem reddant omnium actionum. Animus ita debet compellare ſuas potentias: *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?* Animalis homo plura ſigna facit, quàm ſpiritualis homo, cuius tamen eſt non iudicare ſolùm, ſed etiam politicè omnia quæ ſunt corporis & animæ moderari.

Ex Philoſophia. Operari ſequitur eſſe.

Eſt hoc indubium Philoſophiæ effatum: *Vt ſe res habet ad eſſe, ſic ſe habet ad operari.* Vnde volens quiſpiam ſcire cuiuſnam ſit hominum claſſis, ſpiritualis an carnalis, ille ſuæ animæ potentias interroget accuratè petens: *Quid facimus?* O voluntas, ô ratio, ô ſenſus interni, *Quid facimus?* Si reſpondent vno ore: *Animalis homo plura ſigna facit, quàm ſpiritus:* noſtra ſalus vertitur in diſcrimen, Namque loco nobis in cælo præparato dæmon nos pellet, ſecumque trudet in orcum vt oppigneratæ Deo noſtræ fidei deſertores.

Examinis conſcientiæ negligentia cauſa eſt omnium malorum.

Quia nemo cogit conſilium: quia nullus agens iudicis partes, alta mente ſibi ſemetipſum ſiſtit; animalis homo, ſcilicet caro, fœda facit quamplurima, quæ ſunt ſigna vitæ animæ deploratæ. Poſſumus & nos vſurpare voces & lamenta Vatis, qui deflebat excidium gentis ſuæ deſolatæ, quia peccata ſua neglexerat ad trutinam examinis ſerij reuocare: *Deſolatione* (inquit) *deſolata eſt terra, quia non eſt qui recogitet corde.* Nobis inuitis quandoque reus animus exclamat: *Homo hic multa ſigna facit.* Conſcientia læſa mala perpetrata nobis obiicit. Sed profectò rarus eſt, qui recogitet corde, malum ſpeculans quod commiſit, vt emendet. Sed ſtatim atque ſcelus memoriæ occurrit, homo ſuo vt genio indulgeat, excutit hanc ideam, quam refricare malè ſibi conſcius animus inhorreſcit.

Cogitare parum eſt, ſed recogitare decet, id eſt, vltro & ſæpe vitam recolere nequiter exactam, vt ſanctiore rito tranſigendo æui quod ſupereſt anima reſipiſcat. Ita ſibi conſuluit Ezechias Rex, animo contrito Deum ſic affatus: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.*

Iſai. 38.

Hæc ſunt animæ pœnitentis prima rudimenta, ſuas videlicet conſulere potentias, & quærere: *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?* Sed quis homo? Hic homo de terra terrenus; & non ſpiritualis ille de cœlo cæleſtis. Hic terrenus homo memor originis ſuæ, id eſt terræ; nobis germinat ſpinas, & tribulos, ſcilicet peccata, quorum aculeis puncta inquies anima laceratur.

Synderesis ſunt ſalutares effectus.

Illæ ſpinæ monent eſſe ſolum noſtrum expurgandum, & colendum, ne ſerpens in ſpineto latens mordeat, & occidat. Hic conſcientiæ ſtimulus animam exagitans eſt monitor neminem palpans, & ſonorè clamans: *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?* Ne ergò nobis immineant hoſtes, & occupent nos ſalutis incurios, operæpretium eſt, ab his iugiter inflictis conſcientiæ ſtimulis excitari.

Conſultò Deus hos peccatis aculeos adiecit; vt anima compuncta ſibi conſulat, inueſtigans vnde malum irrepſit, vbi decumbat humor noxius, vt ſalutari pharmaco propinato virus lethale foras citiùs egeratur. Eſt hoc Hippocratis oraculum lib. 2. præſagiorum 62. Προσγίνεσθαι δὶ ἀνάγκη καὶ πόνον, καὶ δύσπνοιαν, καὶ πτυαλισμὸν πρὸ τῆς τὸ πύον ῥήξιος. Id eſt. *Præcedere neceſſe eſt, & dolorem, & ſpirandi difficultatem, & ſcreationem, antequam pus excernatur.* Loquitur hîc Hippocrates de lateris dolore, puris excretioni præuio, cui dolori lateris ſcreatio ſi ſuccedit, & ſpirandi difficultas, æger confectum pus egeret, & ab hiantibus mortis faucibus eruetur.

Ex Medicina. Pleureſis ſanandæ ſigna ſalutaria.

Virulento quaſi tabo decumbit æger homo, cui lethale crimen hæret cordi. Huius ægri, id eſt peccatoris, eſt deplorata ſalus, ſi lateris dolor eum non lancinat, & vrget ad ſcreandum. Mors æterna viro hoic imminet, qui in peccato licèt mortali exiſtens, nullis vrgetur conſcientiæ ſtimulis ad ſcreandum in confeſſione virus peſtiferum in imo corde latens. Tunc inſenſibilem eſſe, mali extremi inſtantis eſt euidens argumentum.

Synderesi tacere malum omen eſt.

Idem genius medicinæ notus Hippocrates lib. 5. porrheticorum ſect. 3. habet & hoc ſignum præuium inſaniæ. *Lateris dolor, qui cum ſputo biliosè ſine cauſa euanuit, exceſſum affert mentis.* Nullo metu æternæ mortis agi, & iubilare malè agendo, mera eſt inſania, præuia ſupplicio æterno, huic deliro & mente capto homini præparato.

Hanc horribilem inſanorum hominum cataſtrophen Iob ſic deſcribit: *Tenent* (inquit) *tympanum, & citharam, & gaudent ad ſonitum organi. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* Vt impij lætantes eunt præcipites in abyſſum; ita dolor & compunctio pœnitentes agit & inducit ad quærenda vitæ congrua remedia, vt conſtat ex Dauide, vero prototypo animæ pœnitentis: *Conuerſus ſum* (inquit) *in ærumna mea, dum configitur ſpina.* Synderesis, pungens conſcientiæ ſpina, Regem Dauid egit & perculit ad reſipiſcentiam. Hæc ſpina velut calcar lateri admotum, vt curreret ad Deum medicum fortiter incitauit.

Iob. 21. Peccantium gaudium eſt infauſtum. Pſal. 31.

Ex Symbolis. Synderesis nos cogit adire Deum.

O quàm ſalutaris ſpina viris iſtis à peccato, quibus quadrat hoc ſymbolum Ferri in theatro ſymbolorum, vbi pingit ceruum transfixum ſagitta, cuius dolor eum ad fontes impellit, aquis vt ardorem temperet inflicto vulnere ſuſcitatum. Symboli voces ſunt hæ. HÆRET LATERI LETHALIS ARVNDO. Si peccator imo corde dolet ſe peccaſſe, HÆRET LATERI LETHALIS ARVNDO. Contritionis ictus eum ad bonorum omnium fontem adducet, vbi præſens atque citum remedium reperiet, & ſalutem, quæ prorſus erat abſque tali cordis vulnere deſperata.

Hæc verba, *Quid facimus*, ſunt conſcientiæ vulneratæ voces, quæ ſi ſortitæ ſuum effectum fuerint ab homine exauditæ, cita ſalus animæ ſubſequetur. Illud inſuſurrat homo ſanus effectus eo ipſo, quòd facinora commiſſa ſuo cœpit animo recolere: *Cogitaui* (inquit) *vias meas, & conuerti pedes meos in teſtimonia tua.* Cogitando vitæ præteritæ lapſus per deuios calles, ſe accinxit ad ſanctius inſtitutum.

Conuerſio duorũ aulicorũ Theodoſij.

Dixi alibi, prælectâ Sancti Antonij vitâ duos aulicos Imperatoris Theodoſij dixiſſe vale ſæculi pompis; ſed non ſubieci rem hìc opportunam, ſcilicet cauſam ſeu potiùs anſam conuerſionis huius fuiſſe voces affines & conſonas verbis iſtis, *Quid facimus*, vt ex Auguſtino patet, auctore ſeu ſcriptore piæ huius hiſtoriæ, quàm ſic recenſet lib. 8. confeſſionum cap. 6. Potitianum nobilem inducit dicentem: *Se & tres alios contabernales ſuos, nimirum apud Treuiros, cùm Imperator pomeridiano Circenſium ſpectaculo teneretur, exiſſe deambulatum in hortos muris contiguos, atque illic vt fortè combinati ſpatiabantur, vnum ſecum ſeorſum, & alios duos itidem ſeorſum, pariterque digreſſos. Sed illos vagabundos irruiſſe in quamdam caſam, vbi habitabant quidam ſerui tui, ſpiritu pauperes, qualium eſt regnum cælorum, & inueniſſe ibi codicem, in quo ſcripta erat vita Antonij; quam legere cœpit vnus eorum, & mirari, & accendi, & inter legendum meditari arripere talem vitam, & relictâ militiâ ſæculari, ſeruire tibi. Tunc ſubitò repletus amore ſancto, & ſobrio pudore, iratus ita ſibi, coniecit oculos in amicum, & ait illi: Dic quæſo te, omnibus iſtis laboribus noſtris QVO AMBIMVS PERVENIRE? QVID QVÆRIMVS? cuius rei causâ militamus? Maiorne eſſe poterit ſpes noſtra in palatio, quàm vt amici Imperatoris ſimus? Et ibi quid non fragile, plenamque periculis? Et per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? Et quamdiu iſtud erit? Amicus autem Dei ſi voluero, ecce nunc fio.*

Examen conſcientiæ quã ſit vtile.

Curæ rerum huius ſæculi quã inanes.

Repentina vitæ mutatio excepit eas voces, quas præmiſit: *Quò ambimus peruenire? quid quærimus? cuius rei causâ militamus.* Nec ipſe ſolùm mundo dedit libellum repudij, ſed comitem quoque voti ſimilis vt conſcium, ita fecit & conſortem; ambo namque illâ horâ totos ſe deuouere Deo, vitæ aulicæ & mundi vincula diſſoluentes.

O quàm efficaces ad ſalutem illæ fuere voces: *Quò ambimus peruenire? quid quærimus?* Auguſtinus ait, hoc ſermone audito, ſuum cor etiam percelli ſe ſenſiſſe ſono vocum illarum, quæ reuera fores cordis validè quatiunt, vt ſanctiori vitæ ſuum affectum deuinciat. Quiſquis enim (eſtò vitam agat in deliciis) attentè totam mundi huius ſupellectilem conſiderat & perpendit, momentaneum eſſe quod delectat, & æternum quod cruciat, profectò vale dicet mundo, duos præfatos illos ſapientes aulicos imitatus.

Examen conſcientiæ horrorem ſui conciliat.

Quid ex hac hiſtoria profecerit Auguſtinus, ait ipſe capite ſequenti, ita Deum compellans: *Tu autem, Domine, inter verba eius retorquebas me ad meipſum, auferens me à dorſo meo, vbi me poſueram, dum nollem me attendere, & conſtituebas me ante faciem meam, vt viderem quàm turpis eſſem, quàm diſtortus, & ſordidus, maculoſus, & vlceroſus. Et videbam, & horrebam, & quò à me fugerem non erat. Et ſi conabar à me auertere aſpectum. Narrabat ille quod narrabat, & tu me rurſus opponebas mihi, & impingebas in me oculos meos, vt inuenirem iniquitatem meam, & odiſſem. Noueram eam, ſed diſſimulabam, & cohibebam, & obliuiſcebar. Tunc verò quantò ardentiùs amabam illos, de quibus audiebam ſalubres effectus, quòd ſe totos tibi ſanandos dederant, tantò execrabiliùs me comparatum eis oderam.*

Carolus V. Imperator quare ſe abdicauit imperio.

Inſignis etiam ille fuit effectus, quem in Carolo V. Imperatore peperere voces illæ, *Quid facimus*? Grandæuus erat homo, rerum egregiè geſtarum in bello & pace clarus. Sed vt alta mente cœpit inquirere: *Quò ambimus peruenire? quid quærimus? cuius rei causâ militamus?* fugaces eſſe vidit opes, & marceſſibilem gloriam mundi, ideoque lubens vtróque globum & enſem Imperij Ferdinando fratri ſuo, & Hiſpaniarum ſceptrum Philippo ſuo filio reſignauit. Inde ſuas attentè curas omnes applicuit cœlo, ratus oleum & operam perdi, quando vacat homo rebus his infimis acquirendis.

Ex Symbolis.

Philippus II. poſt hoc facinus egregium Caroli V. numiſma cudit, vt auctor eſt Lukius in libro numiſmatum, & huic nummo inſculpſit hominem, qui gigantea mole ſuis ex humeris in alios deponebat orbem. In iconis huius ora voces erant iſtæ. VT QVIESCAT ATLAS. Id eſt. Quamdiu Imperator onus Imperij geſſit, inquies tranſegit æuum, nec quietè vitam potuit concludere, quin ſe glorioſis huius oneroſi ſæculi infulis abdicaret.

Vnicuique poteſt aptari ſymbolum iſtud, dummodo pertæſus huius vitæ curas inutiles, animum & cor vni Deo conſecret. Quiſquis illud agit, eo intento facit, VT QVIESCAT ATLAS. Sed vt quietis huius homo fiat compos, ſeriò & cautè ſuis à ſenſibus inquirat. *Quid facimus*? Etenim ante veræ pacis & quietis vſum, eſt retroactæ vitæ tota ſeries ad diſtricti examinis trutinam appendenda.

Frater accuſare fratrem non debet.

Ex Ivre Civili.

Vetitum eſt Cæſareo iure, fratrem accuſare fratrem. Ecce legem ab Imperatoribus Diocletiano & Maximiano latam. *Si magnam & capitale crimen ac non leue frater contra fratrem ſuum inſtituit; non ſolùm audiendus non eſt, ſed etiam exilij pœna plectendus eſt.* Lege. Si magnum. Codice. De his qui accuſare non poſſunt. Spiritus ergo, frater cùm ſit corporis, accuſare nequit. Sed alia lege poteſt ab Imperatore Gordiano lata, cuius tenore licet militibus in propria cauſa viros noxios accuſare.

Milites quãdo poſſint accuſare.

Ecce legis textum in gratiam Cai militis: *Non prohibentur milites accuſationem, quæ publici iudicij inſtar obtineat intendere, ſi ſuam*

ſuarum

ſuorumque iniuriam exequantur. Ideoque conſobrini tui necem defendere tibi permittimus. Lege. Non prohibeotur. Codice de his qui accuſare non poſſunt lib. 9. tit. 1. leg. 8.

Mater quando ſuos filios poſſit accuſare.

Imò quoque matri licet accuſare ſuos filios, ſi quidpiam degener illa proles in perniciem almæ matris voluit attentare. Sic ſanxere duo Imperatores Diocletianus & Maximianus hoc decreto dato Æliæ matronæ. *Propter inſidias, quas tua vita paratas contendis, accuſationem apud Præſidem prouinciæ contra filium tuum, ſi pietas & ratio naturalis, animi tui non reuocat intentionem, conſtituere potes.* Lege. Propter, Codice. De his, qui accuſare non poſſunt. lib. 9. tit. 1. leg. 14.

Potentiæ animæ ab ipſa fluunt.

Vt ab animæ natura fluunt omnes eius potentiæ, ita iure dici poteſt alma parens intellectus, voluntatis, & omnium facultatum, quæ ab illa ſicut à radice ſuum ortum habent. Infœlix illa mater petitur inſidiis ab ingrata prole. Nullum namque crimen mortiferum committitur, quin illatæ necis huius homini conſciæ ſint principes animæ facultates. Oportet enim peccatum fieri à voluntate, cui illucere debet præuius intellectus.

Senſus coniurant in perniciem animæ.

Ad ſupremum etiam animæ diſcrimen coniurant & aliæ potentiæ, tunc adulterina proles animæ, vt ſunt ſenſus omnes tam interni quàm externi, quorum organa quamuis ſint corporea, illa tamen habent ab anima quòd ſentiunt. Vnde quia ſæpe necem animæ nituntur inferre, parens illa poteſt eos imò debet iuſto ſacerdotum ſeu pœnitentiæ ſiſtere tribunali.

Illud præſtat homo quando ſagax inueſtigat ea omnia, quæ patrauit, luſtrans omnium ſenſuum claſſes, eas perſcrutans eâdem induſtriâ, qua nautæ quidam ab interrogato Iona propheta malè ſibi conſcio veritatem & ſeriem omnem perpetrati criminis extorſerunt.

Dormiebat ille ſopore graui oppreſſus in ſentina nauis, quando ſuo à ſomno excitatus audiit ſe à nautis examini ſiſti hoc tenore: *Quid tu ſopore deprimeris? &c. Quod eſt opus tuum? quæ terra tua? & quò vadis?* Ecce breui compendio ſummam omnium quæſtionum, quæ ab anima in peccato debent fieri, vt crimina poſſit ea quæ commiſit omnia memori animo refricare.

Examinis conſcientiæ formula.
Vitia intellectus rebus infimis occupati.

Tres quæſtiones illæ, ſonant idem ac, *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?* O homo, tuas omnes & præſertim principes animæ potentias interroga, & vrge, tibi vt reſpondeant. Ab intellectu auſpicare ſicut à præcipua animæ facultate. O intellectus. *Quod eſt opus tuum?* Reſpondebit ille ſicut Ionas: *Ego fugi à facie Domini.* Omnis me cogitatio diuina fugit: ego Deum adeſſe mihi præſentem non recolo: terrena ſolùm animo verſo, omnium planè rerum, quæ ad Deum pertinent, incurius. Cum ſpecie pietatis ementita ſacris interſum officiis, mente procul à Deo fundo preces, imò minus attendo Deum, quàm ſi non eſſet; nempe totus occupor in profanis, & ſic terrenus homo ſuo obſequio me deuinxit, vt oblito Deo mihi tantùm perniciosæ rerum huius ſæculi ſpecies obuerſentur.

Vitia deuiæ voluntatis.

O voluntas, *Quod eſt opus tuum? Ego fugi à facie Domini.* Siquidem animalis homo meos omnes affectus vt corpori obſtrinxit, ita Dei ſenſum omnem ademit: carnalia duntaxat amo, luxurioſis vtor, cuncta mihi diuina frigent, ſuauium voluptatum capior illecebris, virtutis odor vt ingratus abeſt à me, cui ſacramenta ſicut & omnia ad ſalutem inſtituta fœtent: illa demum ſola placent quamuis noxia ſint & pernicioſa, quibus ad delicias carnis illecta iam anima titillatur.

Vitia ſenſuũ corporis.

O corporei ſenſus, *Quid facimus?* Senſualis homo ſibi nos deuouit. Oculi, Veneris obſcœnæ faces, ſponte ſuam defigunt aciem in corpora ſpecioſa, quibus ad luxuriam turpiter accenduntur. Aurium ſuaue melos eſt quicquid dicitur aut ſcurrile, fœdo vel amori congruum excitando. Guſtus vni gulæ totum ſe addixit, & inſtar Eſaü primogenita vendidit, id eſt flocci fecit ea quæ pertinent ad ſalutem vt ſunt ieiunia, ſatius eſſe ducens, ventri indulgere, cibis eum ſaburrando, quàm conciliare ſibi Dei gratiam, & procurare vitam æternam nimiis & vetitis dapibus abſtinendo. Exertæ manus ad prædandum ſemper aptæ nihil pauperibus impertiunt. Vt feriant vindices iniuriæ, non cunctantur. Sed ſumma mali, cui impunè vacant impuræ manus, eſt, quod hæc præcipua hominis ornamenta litant tactibus impudicis.

Terræ occupatus homo miſer eſt.

O homo, *Quæ terra tua?* Quæ terra mea? non illa ſanè, Dei filiis promiſſa, quæ lacte & melle madens, ſucculento vitæ commodo gramine luxuriat. Mea terra eſt maledicta mihi ſpinas & tribulos germinans. Quamuis huic ingrato ſolo mea ſemina committam, & nihil inde metam præter ſpinas, id eſt, anguſtias & ærumnas; eò tamen deueni inſaniæ, vt neglectâ viuentium terrâ, velim hîc degere ſemper, vbi labor eſt improbus, & caſſus; vbi etiam cuncta ſuis cordi infixis ſentibus inhorreſcunt.

O homo, *quò vadis?* Ego procul à cœlo aberro, viaſque tero mihi infauſtas, quæ non à cœlo ſolùm longiùs abducunt animam, ſed illam deuiam & errantem rapiunt in præceps & abruptum vitiorum tramite ſalebroſo.

Examinis conſcientiæ fructus eſt confeſſio.

Anima ſic luſtrata vitam pertæſa nequam retroactam, ſeriò proponet emendare mores, factâ priùs confeſſione rerum, quæ admiſſæ, Dei iuſtitiæ faciunt illam obnoxiam: vt namque necem anima inconfeſſa ſibi conſciſcit; ita ſecus homo vitæ æternæ ſuam animam aptat, deprehenſa ſuo examine præuio crimina confitendo.

EX IVRE CANONIC.
Confeſſionis neglectæ Deus vltor eſt.

Hoc ſonorè clamant Canones Sancti, quorum depromſiſſe duos ſufficiet. Ecce primum. *Porrò illi, quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipſis confeſſa, nec ab aliis publicata, ſi ea confiteri noluerint, aut emendare; Deum, quem habent teſtem, ipſum habituri ſunt & vltorem. Et quid eis prodeſt humanum vitare iudicium, cùm ſi in malo ſuo permanſerint, ituri ſint in æternum, Deo retribuente, ſupplicium? Quòd ſi ipſi ſibi iudices fiant, & veluti ſuæ iniquitatis vltores, hîc in ſe voluntariam pœnam ſeueriſſimæ animaduerſionis exerceant, temporalibus pœnis mutabunt æterna ſupplicia, & lacrymis ex vera cordis compunctione fluentibus reſtinguent æterni ignis incendia.* Can. Porrò. De pœnitentia diſt. 1.

Confeſſionis ingenuæ effectus.
Confeſſione ſincera Deus placatur.

Quàm ſint ſalutares effectus, qui ex conſcientia diſcuſſa examine diſtricto manant, compendioſè notat iſte Canon, primo velut concolor & ſimilis. *Faciliùs Deum ſibi placabunt illi,*

qui

qui non humano conuicti iudicio, ſed vltro crimea agnoſcunt: qui aut proprijs illud confeſſionibus produnt, aut neſcientibus alijs (quales occulti ſunt) ipſi in ſe voluntaria excommunicationis ſententiam ferunt, & ab altari, cui miniſtrabant, non animo ſed officio ſeparati, vitam ſuam tamquam mortuam plangunt; certi, quòd reconciliata ſibi efficacis pœnitentiæ fructibus Deo, non ſolùm amiſſa recipiant, ſed etiam ciues ſupernæ ciuitatis effecti, ad gaudia ſempiterna perueniant. Canone. Facilius. De pœnit. diſt. 1.

Ex Symbolis. Serpens in gyrum actus, ori insertâ caudâ, typus æternitatis erat apud Ægyptios; & inde credo natum ſymbolum, quod proſtat apud Scipionem Bargaglium libro ſymbolorum, vbi ſerpenti in orbem ducto voces hæ ſunt inſcriptæ. AD ME REDEO. Quiſquis olim facta, præſens ad tempus reuocat, ea ſubiiciens examini diſtricto, quaſi circulum facit, fitque totus teres atque rotundus. Nempe ſuas dum cogitat & proponit inſtaurare ruinas, æternitatis habet in mente votum & deſiderium: qui namque vitam dyſcolam recolit, & emendat, ſe accingit ad æterna præmia referenda.

Ex SS. Patribus. Chriſtus ait, prodigum ad ſe redeundo, Patris conciliaſſe ſibi gratiam: *In ſe* (inquit) *reuerſus dixit.* Chryſologus ſermone ſecundo locum iſtum verſans ita fatur: *In ſe antè redit, vt rediret ad patrem, qui à ſe antè receſſerat, cùm receſſit à patre. A ſe migrat, & ab homine totus tranſit in beſtiam, paternæ pietatis immemor, gratiæ genitoris oblitus.*

Examen conſcientiæ nos compellit ire ad Deum. Illa ſuæ ſortis miſerandæ ſagax inſpectio, prodigum delapſum in foueam & cloacam vitiorum induxit primò, eiusm vt tædium conciperet inglorij ſtatus ſui: deinde nudum & iacentem vt ſurgeret excitauit. Dixit enim: *Surgam, & ibo ad patrem meum.* Expendens hæc prodigi verba Petrus Chryſologus, ſic in ſermone prælaudato fatur: *Iacebat, qui dixit: Surgam. Intellexit lapſum, ſenſit ruinam; iacere ſe turpis luxuriæ reſpexit in lubrico.* Hæc ille, notans prodigum lapſum & iacentem eo quòd in ſe reuerſus erat diſcutiendo ſuæ ſortis miſeriam poſtea ſurrexiſſe.

Peccata cognita nos ſollicitant ad pœnitentiam. Auguſtinus compendioſè docet quam ſit ſalutaris illa ſuæ vitæ præteritæ recenſio: *Cùm* (inquit) *homo agnoſcit, Deus ignoſcit.* Anſelmus eò vergit: *Cognitio* (inquit) *ſuæ infelicitatis, ſummus eſt ad Deum acceſſus.*

Quiſquis ergo cupit in gloria æterna Dei conſors eſſe, ſuam refricando vitam præteritam circulum ſerpentis in ſe redeuntis agat, & ſi in vitiorum cœno iacet extinctus, inito vitæ ſanctioris conſilio, contrita ſuo è volutabro ſurget anima rediuiua.

Quanam ſit mulcta malè ſibi conſciis ſenſibus infligenda.

In hæc verba:

Ab illa die cogitauerunt vt interficerent eum.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, Vtroque Iure, Hiſtoria, Symbolis, et Medicina.

PRopheta Ionas interrogatus à nautis, opus quodnam eſſet eius, quæ patria, quæ cauſa viæ, & quò iret? ingenuè confeſſus eſt, ſe iniurium eſſe Deo, detrectando morem gerere mandatis eius. Ibat enim Tharſum, eſtò Deus illi ad prædicandum Niniuen aſſignaſſet. Adiecit, velle mare Dei cauſam agere, & vlciſci iniuriam, & ſe facti pœnitentem velle ſubire pœnam congruam deliquio: *Tollite me* (inquit) *& mittite in mare, & ceſſabit mare à vobis: Scio enim ego quoniam propter me tempeſtas hæc grandis venit ſuper vos.* Iona 1. Iuxta latam ab ipſo Iona necis ſententiam, nautæ reum hunc confeſſum in circumfuſos vortices hiantis & furentis pelagi proiecerunt.

Vt pœnæ, quas contritus homo ſibi decernit in mulctam offenſæ Dei, non ſunt ad perniciem eius inſtitutæ, verùm ad maiora lucra ſeu gratiæ incrementa cedunt ei; ita reus Propheta Ionas, quando Dei cauſam agens, vltro ſuum caput morti addixit, vt proiectus in mare ſui piacularis flagitij maculas ablueret, inde ſibi pepetit immortale decus, & morte quæſita vitam cum fœnore propagauit. (Pœnitentia Ionæ ceſſit ei ad gloriam.) Miſſus enim in mare, fuit exceptus ore ceti, piſcis magnæ molis, in cuius amplo ventre ſicut in ſacello Ionas corde magis quàm ſermone Deum precatus, eum habuit propitium. Nempe cetus (ita Deo decernente) virum, quem antè reum, deſertorem, & refugam abſorbuit, poſtea contritum, littori reddidit innocentem.

Peccatores habent ſigna Ionæ. Homines ſceleſti, facinoroſi, fœdifragi, atque Deo rebelles aiunt, impunè vitam tranſigi in peccatis, & cuncta ſatis cedere fauſtè reis, qui abundè ſuo genio indulgent. Cachinnantes aiunt, nulla ſuppetere ſigna, quibus poſſint iure mores eorum dyſcoli condemnari. Chriſti cenſura, nequam & flagitioſos homines hos perſtringit: *Generatio* (inquit) *mala, & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ.* Matth. 12. Quippe ſicut ille mari immerſus egit tres dies illacrymans & contritus in ventre ceti; ita debet homo malè ſibi conſcius vt peccator eum ſe præſtare, Ionam imitando, mari fletuum immerſus, agens & decurrens tres pœnitentiæ partes, quæ ſunt contritio, confeſſio, & ſatisfactio. (Satisfactio eſt neceſſaria ad perfectionem pœnitentiæ.) Namque parum imò nihil omnino prodeſt pœnitentia incepta, niſi velit homo pœnâ congruâ caſtigari.

Chriſti Domini auctoritate liquet, pœnitentiam abſolutè neceſſariam eſſe reo homini ad ſalutem, ſi adultus poſt Baptiſmum mortifero

peccato

Luc. 13.

Ex Philoſophia.

Cauſa vera qualis eſſe debet.

peccato ſe obſtrinxit. Ecce verax oraculum. *Si pœnitentiam non habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* Sed ex Philoſophia, omnis cauſa vera debet eſſe, ſuum vt ſortiatur effectum. Eſt autem res vnaquæque vera rei veritate, Dei ſi ſit concolor ideæ, quam habuit ab æterno talis rei. Verbi gratiâ, vt ſit pœnitentia vera, debet congruere conceptui diuino. At pœnitentia in ideis diuinis eſt illa, cuius indolem Theologia ſic expreſſit apud Thomam 3.part. qu.84.art.1. & 7.

Ex Theologia.

Pœnitentiæ definitio.

Pœnitentia eſt ſacramentum quoddam remiſſionis eorum peccatorum, quæ poſt Baptiſmum committuntur, inſtitutum in abſolutione ſacerdotis, & in actibus pœnitentis, nempe contritione, confeſſione, & ſatisfactione.

Propheta Ionas recolendo ſuum facinus ingemuit vt contritus, & ſincerè crimen confeſſus ait nautis conſciis confeſſionis eius, ſe velle maris vorticibus ad Deum placandum, & in mulctam perpetrati criminis abſorberi.

Pœnæ reis pœnitentibus inflictæ produnt bonitatem Dei

Hoc ſignum Ionæ Prophetæ datur eis, qui ſe Deo reconciliare volunt. Fruſtra dicis, ô ſceleſte, Deo ſufficere cor contritum, & præſertim quando vera & ingenua ſe confeſſione prodit: ſatisfactionem verò, cuius eſt cruciare reos, eſſe genus torturæ Deo affricans & inurens aliquid immite, procul ab eo atque pia & ſuaui eius indole penitus alienum.

Sed tantùm abeſt vt pœnæ reis inflictæ dicant eſſe Deum inhumanum & ſeuerum, quinimò clamant eſſe Deum clementem & miſericordem, qui ſupplicia æterna ſuæ debita iuſtitiæ dignatur pœnâ paſsâ breui tempore compenſare.

Ieiunia arcta, fletus, vigiles excubias in prolixa oratione fuſa, cruces, & omnia auſtera, quibus homo ſuum plectit corpus ob peccata, Deum probare mitem & benignum conſtat ex Scriptura Sacra, duros agones pœnitentium recenſente ſicut argumenta Deo inſitæ pietatis. Ecce Dei ipſius oraculum, exigens à peccatore pœnas deliquio congruas, vt iuſtitiæ miſericordiam præualere notet: *Conuertimini* (inquit) *ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Et ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra, & conuertimini ad Dominum Deum veſtrum; quia benignus, & miſericors eſt, patiens, & multa miſericordia, & præſtabilis ſuper malitia.*

Ioël. 2.

Satisfactio concludit & perficit pœnitentiam.

Mulcta inflicta reo confeſſo ponit ſigillum miſericordiæ Dei, quæ veniam indulget animæ pœnitenti. Illa pœnæ voluntaria aſſumptio dicitur ſatisfactio, quæ apud Theologos perinde ſonat ac *compenſatio pœnæ temporalis debitæ ob iniuriam Deo per peccatum illatam ſecundum aliquam æqualitatem iuſtitiæ, & cum propoſito ſaltem virtuali non peccandi in poſterum.* Ita ſupplementum Thomæ qu.12.art.3.

Pœnæ debet proportionatæ eſſe malis.

Nota, pœnam debere malo concolorem eſſe, Dei vt iuſtitiæ læſæ ſatisfaciat; alioquin confeſſus homo, pœnam qui modicam ignauè ſibi indixit, aliquando luet in ſæculo futuro pœnas, quas hîc iuſtè Deo offenſo pendere detrectauit.

Idcirco primi canones pœnitentiales erant auſteri & ſeueri, decernentes rigida ieiunia, & ſeptennium pœnitentiæ pro vno crimine lethali. Etenim alma parens Eccleſia conſultura reis contritis & confeſſis, eos vt eriperet incendio Purgatorij, ſupplicia flagitiis congrua deſtinauit.

Ex SS. Patribus.

Illud idem paucis inſinuat Ambroſius lib. 1. de pœnitentia cap. 2. *Qui culpam* (inquit) *exaggerauit, exaggeret & pœnitentiam. Maiora enim crimina maioribus abluuntur fletibus.*

Ex Iure Ciuili.

Pœna vbi noxa.

Pſal. 6.

Vellem ego reos contritos & confeſſos plectere iuxta prudens hoc decretum Imperatorum Arcadij, & Honorij, quorum ecce legem. *Sancimus, ibi eſſe pœnam, vbi noxa eſt.* Dauid oculos incautè vibrans in fœminam luxuria exarſit, & peccauit: ideoque nefas emendare volens, iuſtè pœnam voluit eſſe vbi noxa fuit, iuxta legem. Sancimus. Codice De pœnis. Vt namque focum libidinis accenſum ab oculis extingueret, die ac nocte ſuum ſtratum lacrymis irrigauit: *Lauabo* (inquit) *per ſingulas noctes lectum meum; lacrymis meis ſtratum meum rigabo.* Audis pœnitentem gemere, & amarè flere ſuo in lectulo, ita fletus ſociando ſuo ſtrato; quia cubile fuit conſcium criminis oculorum. A quibus vt libido, cædes Vriæ, & impœnitens vita decem menſium habuere ſuum exordium; ita iugi lacrymarum profluuio tot & tanta crimina caſtigauit.

Pſal. 118.

Pœna ſoliè reis eſt infligenda.

Sic ille fatur: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam.* Statim atque dolor eum inceſſit qui peccauit, ille derepente punit membra, quibus abutendo, Deum grauiter offendit, & peccando ſuam animam lethali vulnere ſauciauit. Et id appoſitè ad hunc textum Cæſarei iuris. *Peccata ſuos teneant auctores, nec vlterius progrediatur metus, quàm reperiatur delictum.* Leg. Sancimus. Cod. De pœnis lib.9 tit.47.

Ex Variis Historiis.

Pœnitens ſibi amputat crus quo matrem percuſſerat.

Eſt hûc reuocanda pœna, quam generosè, licèt indiſcretè, ſibi inflixit adoleſcens ille ſuæ matri iniurius, quam vt ferit pede (ſicut Beati Antonij Paduani vita refert) in mulctam criminis horrendi, ille ſecuri fortiter intorta pedem reum inhumani ſceleris amputauit.

Publicanus ille diues Zachæus, qui fortè malis artibus congregauit opes, vnde tumens auro gaza fecit ei grande nomen: poſtquam Chriſto dedit manus, malè parta ſuis legitimis dominis adiecto quadrupli fœnore reſtituit, & reſidui mediam partem indigis erogauit.

Pœnitentia plectit membra malè ſibi conſcia.

Mulier hæc famoſa, cuius hiſtoriam compendiosè Lucas attexuit, poſtquam vt peccatrix egit æui floridam partem, contrita Iesvm adiit, confeſſa ſcelus corpore proſtrato, aduoluta ſacris pedibus Chriſti, & compoſita ad inſtar animæ pœnitentis. Exoſa vitam, quam infamem tranſegerat, ſuccenſuit in organa, & inſtrumenta ſuæ luxuriæ, ſcilicet in vnguenta, comas, oculos, veſtes, & ora fœdis oſculis inquinata. Sanxit ibi pœnam eſſe, vbi culpa fuit. Compoſitas ad faſtum & libidinem veſtes humi ſtrauit puluere conſperſas. Oculos ſtibio inunctos vt ſe aptarent Veneris incendio, lacrymarum profluuio inundante lauit, & terſit capillos induſtriè pexos, vt retia compoſitos in iuniorum hominum capturam; ſoluit & incuriè expandit ad tergendos delibutos vnguento pedes Chriſti, quibus ora figens, oſcula pollutis olim labiis impreſſa, ſacris oſculis expiauit. Illa demum, quam obſcœna libido ſuo deuorante foco penè totam conſumpſerat, ardere cœpit amore Dei, quo intensè flagrans, ſe à depaſcente iecur & cor incendio Veneris expediuit.

Pœnitentia peccatricis mulieris perfecta fuit.

Ex SS. Patribus.

Gregorius ille Magnus in ſerie rerum præclarè

Digitized by Google

clarè geſtarum ab bac fœmina peccatrice notat eam inſtructam fuiſſe tota pœnitentiæ ſupellectile; præter enim contritionem, quæ ſomma fuit, omnia peccatorum inſtrumenta quaſi fregit, ea ſubiiciendo ſacris pedibus Chriſti, vt illa velut interitus & extremæ cladis organa conculcaret.

Pœnitentia omnia peccati inſtrumenta procul agit.

Audiendus ille Papa in hom. 33. in Euangelia: *Quia* (inquit) *turpitudinis ſuæ maculas aſpexit, lauanda ad fontem miſericordiæ cucurrit, conuiuantes non erubeſcit. Nam quia ſemetipſam grauiter erubeſcebat intus, nihil eſſe credidit quod verecundaretur foris, &c. Illicitis actibus priùs mulier intenta, vnguentum ſibi pro odore ſuæ carnis adhibuit. Quod ergo turpiter ſibi exhibuerat, hoc iam Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat; ſed hos iam per pœnitentiam conterens, flebat. Capillos ad compoſitionem vultus exhibuerat; ſed iam capillis lacrymas tergebat. Ore ſuperba dixerat; ſed pedes Domini oſculans, hoc in Redemptoris ſui veſtigia figebat. Quot ergo in ſe habuit oblectamenta, tot de ſe inuenit holocauſta. Conuertit ad virtutum numerum, numerum criminum, vt totum Deo ſeruiret in pœnitentia, quicquid ex ſe Deum contempſerat in culpa.* Hæc ille, velut ex profeſſo probans, à pœnitente nihil debere rerum, quæ illum obſtrinxere vitio, reſeruari.

Luxuria qua ratione penitus extinguatur.

Vt præcipuè mulier illa foco luxuriæ ardebat, ita ſacer ſcriba duo præſertim recolit in hac fœmina pœnitente, quibus cautè ſuum ſopiit incendium, ſcilicet amorem Dei, & fletus. Namque fœdus amor, amore diuino foras eiicitur, & accenſæ faces luxuriæ lacrymis extinguuntur.

Ex Medicina.
Febris aqua extinguitur.

Hippocratis lib. 1. aphor. 16. *Αἱ ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι.* Id eſt. *Victus humidus, omnibus febricitantibus prodeſt.* Et hoc ratione petita, febris ab incendio, cui largior aqua debet infundi. Sic luxuriæ ardentes flammæ crebris eis obiectis lacrymis euaneſcunt.

Nulla pœnitentes egent hominum ſuggeſtione, Dei vt iniuriam vindicent, armis enim vtuntur iis ad vindictam criminum, quibus vſi iniquè ſuo genio indulgendo Deum grauiter offenderunt.

Ex Hiſtoria.
Pœnitentia Ionæ quare fuerit ſubmerſio.

Ita Ionas vſus opportunitate maris, vt fugeret à Niniue, quò iuſſus erat ire, Deo ſic decernente, locus vt ille frugem in meliorem ſe ſe reciperet, recolens immane ſcelus quod patrabat, iiſdem quibus vehebatur aquis vti voluit, & immergi, vt illud idem mare, fugæ viam quod ſtrauerat, transfugam & rebellem vltore ſuo gurgite deglutiret.

Pœnitentia cuiuſdam cœnobitæ.

Hiſtoria vitæ Patrum opportunè refert, vnum cœnobitam improuiſo motu, percitum ira voces quaſdam expreſſiſſe ſuo fratri iniurias, ſed ſubitò caſtigaſſe crimen quod patrarat. Vt namque pœna congrua plecteret linguam maledicam, & os procax, & proteruum, aſininum ſtercus ori impoſuit, & mandere cœpit, ita fatus: Imprudens os, manducato fimum; namque decet ſtercus ora, voces quæ contumelioſas & fœtidas eructarunt.

Non pœnitentia ſola, Dei intuitu facta, reos excitare ſolet ad decernenda ſibi ſupplicia congrua deliquiis; ſed id quoque poteſt conceptus imo corde dolor merè naturalis animum percellens ad pœnas à ſemetipſo perpetrati criminis exigendas.

Pœnitentia Sceuolæ.

Primus eo in genere occurrit Mutius Sceuola, qui interfecto viro, quem nolebat occidere, generosè manum, quæ errarat, applicuit flammis & combuſſit, vt igne vltore crimen huiuſce manus deuiæ caſtigaret.

Pœnitentia Melis adoleſcentis.

Pauſanias in Atticis auctore, Meles Athenienſis, egregiæ formæ puer, intensè videns ſe amari à Timagora, præcepit ei, vt in argumentum amoris ſe ſe præcipitem ex vicina rupe daret. Amaſius vltro morem geſſit, eique mori, amare fuit. Sic eliſo ſuo amico Meles ingemuit, & ſtatuit vindicare necem, quam conſciuit huic amanti. Vtque pœna malo perpetrato foret congrua, ille rupem eamdem conſcendens, inde præceps actus, ita luit pœnas capite conquaſſato.

Pœnitentia cuiuſdã aulici rei læſæ maieſtatis. Theobaldi mors vindicata.

Andreas Fauynus in hiſtoria Nauarræ refert quidpiam affine tali pœnitentiæ. Anno, inquit, 1271. aulicus nobilis & familiaris Nauarræ Regis, eius vnicum filium Theobaldum infantem excepit vlnis, eum amplexans & ſuauians peramicè ſicut exigit amabilis indoles ætatis huius innoxiæ. Eo ſic colludente in porticu alta, puer illo quaſi inſcio decidit è brachiis in atrium inferius, vbi corpore contuſo, cito ocius expirauit. Non profectò fuit pœnitentia ſera viri cuius incuriâ periit infans; nempe ratus ſe debere vitam pro extincta vita Regis filij rependere, deorſum ſe demiſit, & illiſus ſubſtrato pauimento, ſuam animam exhalauit.

Si ratio noxæ ſola poteſt homines inducere ad ſubeunda dura ſupplicia, reuerà Dei intuitus, quem peccata lædunt, impetu vegetiore debet ad condignam pœnitentiam contritos homines excitare.

Pœnitentia facta Dei intuitu, potens.
Pœnitentia Cryſtæ & Calliſtæ.

Quàm ſit illa Dei offenſi conſideratio alta potens ad ſuadendam pœnitentiam, conſtat ex vita Dorotheæ virginis & Martyris, quæ Cryſtam & Calliſtam ſorores apoſtatas ad pœnitentiam congruam crimini induxit. Illæ metu ſuppliciorum à Chriſto defecere, thura Ioui vt apponerent, ita vitæ ſuæ dubiæ conſulturæ. Sed poſtea recolendo nefas, quod patrarant, noluere malo tali ſupereſſe; ſed exoſâ vitâ, cuius amor eas impias effecerat, ſe denuo ſiſtere fero iudici, profeſſæ fidem quam negarant, & animosè dira tormenta pro Chriſti nomine ſubierunt.

Homo pœnas à ſe exigens ob peccata, Dei cauſam agit, ac proinde nequit denuo ſiſti tribunali iuſtitiæ, iuxta ſcitum illud Pauli: *Si noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur.* 1. Cor. 11.
Ipſe Deus ait ſe reuocare latam contra reos ſententiam, quando mala perpetrata, pœna rei nefariæ congrua caſtigarunt: *Si* (inquit) *pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, quod locutus ſum aduerſus eam; agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui vt facerem ei.* Ierem. 18.

Ex SS. Patribus.
Pœnitentia animã Deo reconciliat.

Vergit eò Ambroſius lib. ad virginem lapſam cap. 8. *Nobis* (inquit) *parcet Deus, ſi nobis ipſi non pepercerimus.*

Hieronymus in cap. 9. Amos. *Comminatur Deus, & ſe dicit illaturum ſupplicia. Si agamus pœnitentiam, ipſum quoque pœnitebit ſuæ ſententiæ.*

Tertullianus item libro de pœnitentia: *In quantum* (inquit) *non peperceris tibi, in tantum crede, Deus tibi parcet.*

Acutè

Acutè ſanè ſuo more monet Origenes hom. 3. in librum Iudicum: *Tu* (inquit) *ipſe praueni tortoris manus.*

Illa tamen cautio ſemper eſt ſeruanda, cuius meminit Ambroſius lib. ad virginem lapſam cap. 8. *Grande ſcelus* (inquit) *grandi eget ſatiſfactione.*

Ex Medicina. Morbis ſummis curationes ſummè exquiſitæ.

In hoc argumento valet aphoriſmos iſte ſummi Medicorum lib. 1. aphoriſm. 6. *Summis morbis, ſummè exquiſita curationes optima ſunt.*

Ex Ivre Canonic. Pœnitentia perfecta debet omnia ſuſtinere.

Offenſæ diuinæ dolor ſi congruus eſt, nullas omnino debet horrere cruces, vt quàm citò Deo reconciliet animam quæ peccauit. Ad hoc editus eſt iſte canon. *Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre.* Canone. Perfecta. De pœnitentia diſtinct. 5. canon. 40.

Ita ſanè debet homo reus vltro ſubire cruces, & auſterè vitam tranſigere. Namque memor ſe meruiſſe dira & æterna inferni ſupplicia & tormenta, pœnas quaſcunque, leues eſſe ſuis deliquiis indictas meritò iudicabit.

Matth. 5. Scandalum quid ſit.

Chriſtus eò reſpexit quando reis obiecit horrendas gehennæ pœnas, quæ membri amputatione rei & noxij redimuntur: *Si* (inquit) *oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & proyce à te; expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam. Etſi dextra manus tua ſcandalizat te, abſcide eam, & proyce abs te; expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.*

Scandalum quare ſic dicatur. Scandalizare aliquem quid ſit.

Scandalizare perinde eſt ac ponere in via offendiculum, in quod neſcius ſi impingat homo, pede grauiter offenſo cadit. σκάνδαλον vox Græca ſuum ortum habet à verbo σκάζω, id eſt, *claudico.* Quicquid nos ad animæ lapſum ſolicitat, illud ſcandalum propriè nuncupatur. Oculus intentus ad obſcœna ponit offendiculum animæ. Etenim tunc illa ſuam ad perniciem ſcintillis à turpi obiecto natis accenditur, & inualeſcente foco, tota luxuriæ facibus inardeſcit. Anima ſic ſcandalizata ſibi eruit oculos quando viſum ſic compeſcit, vt horreat videre nuda corpora, & facies elegantes.

Explicata manus vt artibus iniquis opes proximi concludat, ſcandalizat eum, qui ad quodcunque nefas immane manum porrigit. Amputat ille manus, qui vetita non tangit, eas indigis extendens, aut occupans operibus vnde ſalus animæ comparatur.

Cuncta demum membra, quorum obſequio peccauit homo, debent ea ratione procul agi à nobis, qua docuit Chriſtus: & hæc amputatio membrorum, mortificatio à Sanctis Patribus appellatur. Paulus eam ſic nominat:

Coloſſ. 3.

Mortificate (inquit) *membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam.*

Mortificatio corporis animã viuificat.

Vt animæ pœnitentes præuia diſcuſſione ſuæ conſcientiæ cognouerunt, hominem hunc, ſcilicet carnalem, multa ſigna facere, *Ab illa die cogitauerunt vt interficerent eum*, illius membra cruci Chriſti Domini configentes. Vt mare Ionam ſanctiorem euomuit, quàm eùm abſorbuit; ita viri pœnitentes quando ſua membra cruci affigunt, mortificantes ea ſuper terram, non idcirco necem omnimodam incurrunt aut pereunt, imò ſecus inde vita viuent in æterna ſæcula propaganda.

Mortificatio facit nos ſocios Chriſti.

Paulus ad pœnitentiam inſtituens prima naſcentis Eccleſiæ germina, ſæpius inculcat, idque verè, nihil deperire cruci affigentibus membra ſua, quia vt mortificati Chriſto cruci confixi ſunt; ita velut ſocij paſſionum & agonum, immarceſſibili laurea gloriæ donabuntur. Ecce voces Apoſtoli corroborantis eos, qui in mortificationis palæſtra ſuas generoſè vices agunt: *Deyicimur* (inquit) *ſed non perimus, ſemper mortificationem Ieſu in corpore noſtro circumferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris.*

2. Cor. 4.

Quemadmodum Chriſti vita nihil carnale ſapit; ita pij quique ſuam carnem mortificantes, abundè vita ſe Chriſti viuere profitentur.

Mortificatio delet omnia peccata.

Ex Ivre Civili.

Quamtumcunque graues fuerint noxæ viri pœnitentis, ſi conſcia peccatorum membra cruci affigit, mortificato nihil illi criminis imputatur. In hoc argumento valet iſta iuris Cæſarei lex. *Si miles deſertor militia deceſſerit, ſoluitur crimen.* Lege Si miles. Codice. Si reus lib. 9. tit 6. leg. 1. Qui mortificationi inſiſtunt, illi mortui ſunt, vnde nihil dæmon habet quod talibus obiiciat, qui ſpontanea morte ſue expiando crimina, deceſſere. Ad hos pertinet iſtud Pauli effatum: *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.*

Coloſſ. 3.

Ex SS. Patribvs.

Hoc ſtudium mortificationis peculiare fuit, non Rhetorum, non Sophorum, aut Magnatum huius ſæculi; ſed omnium Chriſti Domini ſectatorum. Et ex Baſilio in exhortatione ad Bapt. *Durior corporis tractatio eſt euangelica diſciplina*, cuius vt præcipui profeſſores erant Apoſtoli, ita plura duri agonis & conflictus animæ cum corpore exempla reliquere ſuis æmulis argumento. Pauli vox eſt: *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cum aliis prædicauero, reprobus efficiar.*

1. Cor. 9.

Pſal. 44. Mortificatio eburneos facit homines.

Hieronymus in Pſalm. 44. ſcribit, Apoſtolos fuiſſe domos eburneas ratione iugis mortificationis; cuius ſtudio ardentem amore crucis animum applicabant. Ad hos Eccleſiæ Primores ait pertinere locum iſtum Pſalm. 44. *Myrrha, & gutta, & caſia à veſtimentis tuis, à domibus eburneis.* Sic ille commentatur: *Ebur niſi radatur limis, diuidatur ferris, ſubulis perforetur; obſcurum & horribile eſt: ſic & Apoſtoli erant, antequam vocarentur, & inhabitarentur. Sed poſtquam vocati ſunt, ferris ſecti, vngulis raſi, ſcapellis ſculpti, flammis igniti, ac diuerſis ſuppliciis elimati, facti ſunt domus Dei.* Hactenus ille, talis etiam auſteræ vitæ rigidus imitator.

Mortificatio vſitata à Sanctis.

Cœnobitæ zonas pelliceas habuere, nota vt mortificationis eis obuia ſemper eſſet. Nempe, ſicut ait Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſt. 427. μηλωτῶν περιζώματα, σημεῖα νεκρώσεως, *cingula pellicea, ſigna ſunt mortificationis*, à cuius ſtudio ἀσκηταὶ, id eſt exercitatores, monachi dicebantur.

1. Petr. 4.

Petrus vt fideles ad mortificationem excitaret, eis propoſuit exemplum Domini Redemptoris: *Chriſto* (inquit) *paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini.* Omnes quos cupido vitæ terſioris inceſſit, hoc indixere ſibi

negotium, nempe ſuam vt componerent vitam ad amuſſim Chriſti, qui à iuuentute fuit in laboribus, & ærumnis. Eſt namque tuta & compendioſa via hæc ad ſalutem animæ procurandam.

Ex Variis Hitoriis. Mortificatio frequens in primitiua Eccleſia.

Fuiſſe genus auſteræ vitæ primis Chriſtianis omnibus inolitum, Tertullianus ait in Apologetico cap. 40. Eccleſia namque ſuos alumnos initiando, duris ſic aptabat pietatis obſequiis; vt cilicia hirſuta, preces die & nocte fuſæ, iuges excubiæ, protracta diu ieiunia, duris humi decubitus, & ſupellex omnis pœnitentiæ, nominis eſſent teſſeræ Chriſtiani. Deſcribuntur à Tertulliano, *ieiuniis aridi, & omni continentia vita expreſſi, ab omni vita frugo dilati, in ſacco & cinere volutantes.* Imò ſuam carnem cilicio macerare moris erat, non fortium virorum tantùm, ſed & militantium in fragili & lacteo corpore puellarum.

Mortificatio Cæciliæ virginis.

In ſelectis encomiis Cæciliæ virginis & Martyris Eccleſia recenſet vnum iſtud: *Cilicio Cæcilia membra domabat, Deum gemitibus exorabat.*

Mortificationis ſupellex relicta à Sanctis.

Munuſcula Sanctorum erant cilicia, & flagella. Sanctus Ludouicus Galliæ Rex flagellum in theca ſuum vt theſaurum pro ſpeciali dono proli inclytæ dereliquit. Carolus Quintus Imperator idem præſtitit & Philippo Secundo ſuo filio, qui & moriens alteri Philippo Regi tamquam hæreditarium munus maximè commendauit.

Mortificationis inſtrumenta dono data à S. Hieronymo. Mortificatio Paulæ viduæ.

Hieronymus dilecto ſuo Lucinio ſic reſcribit epiſt. 28. *Ego inſignia paupertatis, & quotidianæ ſymbola pœnitentiæ, tibi & ſorori tuæ miſi quatuor ciliciola.* Paulinus item epiſt. 10. ad Seuerum Sulpitium, ciliciorum ab ipſo meminit acceptorum. Hieronymus inde ſuam Paulam celebrat epiſt. 27. Illuſtris enim hæc matrona ſui ſexus & teneræ indolis oblita, ſetis intertexto cilicio corpus cautè tegens, hac armatura telis dæmonum occurrebat. Quærentibus quare ſuum corpus affligeret, ſubridens aiebat: *Mollia linteamina, & ſerica pretioſiſſima, aſperitate cilicij commutanda.*

Mortificatio Nepotiani adoleſcentis.

De Nepotiano loquens Hieronymus epiſt. 3. commendat eum ab auſteritate vitæ, quem, cùm frequens eſſet in curia Imperatoris, nunquam potuit mollities aulica tentare. Nam Hieronymo teſte, *Sub chlamyde gerebat cilicium in palatio.*

Mortificatio Nicephori Phocæ Imperatoris.

Conſtantinus Manaſſes in vita Nicephori Imperatoris ait, eum cilicio aſſueuiſſe, ſuæ vt ſic conſuleret dubiæ caſtitati.

Mortificatio quarumdam virginum.

Chryſoſtomus in epiſtola ad Epiphanium celebrat quaſdam virgines, quibus familiaris erat vſus cilicij, quod profectò fuit mortificationis eis vernaculæ locuples argumentum.

Mortificatio S. Martini.

Paulinus lib. 2. vitæ Sancti Martini, ſic deſcribit eius amictum.

——*Contexto ſetis coopertus amictu,*
Exeſa aſſiduo compunxit acumine membra.

Mortificatio S. Baſilij. Ex SS. Patribus.

Gregorius Nazianzenus oratione 20. Baſilio Magno charus ait, eum etiam nocte ſæuo ſuum corpus afflixiſſe cilicio, vt ne dormiendo quidem corpori grandæuo & exangui, à preſſuris vel momento leues ferias indulgeret.

Mortificationis vtilitas.

Leo Papa vocat mortificationem, mortem Sanctorum vtique pretioſam: *Vbi (inquit) homo occiditur mundo, exterminatione ſenſuum, ſed fine vitiorum.* Hæc ille ſermon. in Macchab.

Luxuria qua arte extinxit S. Benedictus.

His armis iuit obuiam luxuriæ Benedictus, in ſenticeto diris aculeis hirſuto ſuum corpus excrucians, vt Gregorius Magnus ait in capite ſecundo vitæ eius: *Voluptatem (inquit) traxit in dolorem, & vicit peccatum, quia mutauit incendium.*

Hic ſtrenuus athleta verum expertus eſt eſſe Papæ Leonis hoc effatum. *Per voluntarias afflictiones caro concupiſcentiis moritur, virtutibus ſpiritus innouatur.* Hæc ille ſerm. 2. de ieiunio decimi menſis.

Ex Historia. Scytharum ſtratagema in ſeruos rebellantes.

In edomando corpore rebellante placet illud induſtrium ſtratagema, cuius meminit Iuſtinus libro 2. hiſtor. Scythæ facta in Aſiam irruptione, ſibi grande fecere nomen: namque crebris aucti victoriis & opimis ſpoliis onuſti, canentes pæana, ſua ad propria remearunt. Illis abſentibus, & anhelis in aliena bona, domi valida ſeruorum coniuratio facta, ferè totam gentem hanc deleuit. Serui quippe cæſis omnibus vſquequaque Scythis reſiduis in patria, conſcripto exercitu numeroſo, truci animo, & ad vindictam flagellorum accincto ſuis dominis occurrerunt. Præ ſtupore rei nouæ Scythæ velut impotes animi magnam accepere cladem à ſeruis, eo animo appulſis, vt generoſè ſuam adſtruerent effuſo dominorum ſanguine libertatem.

Victoria à mancipiis parta, non diuturna fuit: nempe Scythæ reſumpſere ſuos animos, & iniere ſanum conſilium, ſcilicet procedere in ſeruos non vt contra milites, ſed vt in vilia mancipia flagello vindice caſtiganda. Succeſſit eis ex voto prudens ſtratagema, quia vt inſtructi flagellis heri proceſſere vile contra pectus hoc ſeruorum, quod erat in procinctu; ſerui memores verberum acceptorum, nec potuere quidem ſuſtinere flagri aſpectum, ideoque ſibi conſuluere fugâ, & locum propitium victoriæ dedere ſuis dominis, qui à tergo cæſos acerbè flagris, & fuſtibus validè contuſos in arctiora primis vincula coniecerunt.

2. Cor. 12. Pauli ſtratagema ad coercendos impetus carnis.

Paulus huius induſtriæ obſequio, ſæpe laceſſitus à carne pruriente, demum victoriam retulit inſignem de corpore rebellante. Ille diues gratiis, & meritis auctus iuit vſque ad tertium cælum, dignatus ibi plurium arcanorum notitia. Sed reuerſus inde ſuum in corpus, à quo velut abſens exiuerat, reperit eſſe domi à carne ſibi tenſas ſubtiles inſidias; illa namque ſuæ in perniciem animæ rebellarat: *Ne (inquit) magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me colaphizet.* Paulus ergo redux è cælo maior homine, ſenſit infrà ſuum corpus inſurgere in ſpiritum, aliamque legem in membris expertus eſt, normæ vitæ ſanctioris præſtitutæ ab anima repugnantem. Vt ergo ſui ſerui, ſcilicet corporis, ſecurè niſus frangeret, non rationis vſus eſt armis, meditando fœdum eſſe, ſuum aſſenſum præbere rei turpi, ſed arrepto flagro, nudum corpus acerbè cæſum, vindex auſus eius temerarij, vinculis obſtrinxit infimæ ſeruitutis.

Nicolaus

Flagellis ſe excipiebat Nicolaus Tolentinas.

Nicolaus Tolentinas eam adhibuit induſtriam, quando ſuum corpus ſenſit ſuperbè niti contra ſpiritum. Nam catenulis ferreis compoſito flagello ſuam carnem tundens, ita fregit impetus prævalidos corporis in animam ſæpius inſurgentis. Ab illa crebra ſua flagellatione, ſibi catenulas ferreas aſſumpſit in teſſeram animi corpuſculo infenſi, ideoque ſine flagris & catenis non fit effigies huius Sancti. Nempe flagris & catenis in ſeruitutem ingloriam redegit carnem, ne tentaret dominium ſpiritus vſurpare.

Flagellorum vſus familiaris erat S. Ludouico Epiſcopo.

Et hoc ſtratagema fuit Sancti Ludouici Epiſcopi, Galliæ & Siciliæ Regum ſanguine clari fati. Adoleſcens ille (ſicut conſtat eius ex vita) feros atque fœdos expertus in vegeta ætate motus, vſus ope fratris cuiuſdam Minoris ei adiecti in ſocium, flagro ſuam carnem egregiè excipiens, obſtabat ne fortè caro, cuius eſt ſeruire, ſuæ dominæ id eſt proſtratæ animæ prævaleret.

Ex Symbolis. Mortificatio animas euehit in cælũ.

Quàm ſit vtilis ad ſalutem mortificatio, bellè notat vnum ex ſymbolis expreſſis in libro ſymbolorum Scipionis Bargaglij. Pingit ille breuem ſericum vermem, qui ſe concludit ouo bombacino; illic vſu omnium planè rerum & ſenſuum carens, dictante natura fore talem carcerem propitium, patienter habet illud ergaſtulum, vbi poſtquam vt cæcus & impaſtus egit vitam ſolitariam; exit inde volans per aëra nactus alas, & indolem ſortitus vermibus eminentem. Picturæ voces ſunt iſtæ RESVRGIT CLARIOR. Reuerà quadrat hoc ſymbolum hominibus, qui iuxta ſalutare Dei in humanis conſilium ita ſuos cohibent ſeorſus, vt videantur eſſe quaſi tumulo concluſi; ſiquidem à morte ſuum eſt ſortita nomen mortificatio. Sed tantùm abeſt, vt aliquid depereat homini ſic concluſo, ſuis & ſenſibus orbo, quia ſuccingit & coërcet eos, quinimò ſuo è corpore emergens poſt fata velox alta petit, particeps aut ſaltem æmulus indolis Angelorum. Nam RESVRGIT CLARIOR: Quippe ſicut Paulinus ait in epiſtola 21. Certum eſt, *Animam non ſurgere in cæleſtia, niſi mortificatione membrorum.* Mortificatus homo iacet humi vt vermis & non homo, quaſi ſenſuum expers; ſed in morte liber à corporis ergaſtulo euolat ad ſuperna velut in Angelum mutatus, vtpote ab omni colluuie terrea defæcatus.

Ex SS. Patribus. Mortificatio animam in cælum effert.

Cant. 2. Mortificatio lineata in ſponſa Canticorum.

Sponſus eò vergit ita fatus in gratiam animæ, quæ ærumnis & preſſuris expiata cælum verſus abit, à corporis & ſæculi huius vinculis abſoluta: *Quæ* (inquit) *eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij?* Myrrha notat mortificationem defunctis olim adhibita, igne thuris fragrantia concipitur; pigmenta demum contundi oportet & minutè teri, vt capilli & veſtes eorum ſubtili & ſuaueolente puluere conſpergantur. Pulueri, myrrhæ, thuri ſymbolum mortificationis ineſt; ſed ſunt hæc præfata velut alæ, quibus ad ſuperos homines efferuntur.

Ex Symbolis. Mortificatio vulnerando ſanat.

Camerarius libro Centuriatum ſtipitem pingit, vnde fluit balſamum, præuiâ ſciſſurâ factâ, cuti arbuſti, vnde manat ille flagrans & pretioſus humor ſauciato corpori ſalutaris. Ita frutex loquitur: VVLNERE VVLNERA SANO. Mortificationi conuenire voces illas, conſtat eis, quibus eſt familiaris vſus eius. Quamuis enim oculos eruere, amputare pedes atque manus, & proiicere à ſe, ſint verba quibus ſe vulnera inflicta produnt. Attamen inde manat æterna ſalus, quæ vulnerato corpore procuratur.

Ex SS. Patribus. Mortificationis ſalutares quã ſint effectus.

Ambroſius de bono mortis cap. 4. *Mortificatio, remiſſio peccatorum, abolitio criminum, errorũ obliuio, aſſumptio gratiarum eſt.* O balſamum homini ſalutare!

Cyprianus ei prælucet in ſermone de Cœna Domini: *Quoties* (inquit) *te in conſpectu Domini video inſpirantem, Spiritum Sanctum non dubito aſpirantem: cùm intueor fluentem, ſentio ignoſcentem.*

Tertullianus item, De Baptiſmo, capite vltimo: *Et de priſtinis* (inquit) *ſatisfacimus, conflictatione carnis & ſpiritus; & ſubſecuturis tentationibus munimenta præſtruimus.* O balſamum eximium, modico vulnere corporeo, incurabilia & alioquin deſperata animæ vulnera medicantem!

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Collegerunt Pontifices & Phariſæi concilium.

VT corruptio optimi peſſima eſt, ita vita Pontificum & ſacerdotum quando nequam eſt Reipublicæ Chriſtianæ peius detrimentum affert, quàm peccata quæuis quantumcunque licèt grauia populorum.

Dicam primò, vitam impiam huiuſmodi hominum præ cæteris eſſe Deo iniuriam. Qui namque Dei cultum propagare debent, iniquè petunt caput Chriſti, qui in miniſtrorum perſona deuia blaſphematur.

Dicam ſecundò, plebem obſeruando vitam Pontificum & ſacerdotum, eorum exemplo trahi ad ſequelam; ad eorum normam inſtituendo mores deuios, ſi à recta via virtutis errant illi vitæ duces; aut ſanctos, ſi ſint à vitiis omnibus alieni.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Abiit in regionem iuxta deſertum.

DICAM primò, nobis à dæmone texi plurimas inſidias, & præſertim quando ſe committit homo plebi. Etenim prætenſos ibi nexus à mundo & carne, niſi arreptâ fugâ, nequit anima præcauere.

Dicam ſecundò, fugæ locum maximè propitium eſſe vitæ religioſæ votum, quod emiſſum ab anima conſtante ſibi in ſancto ſuo propoſito, illam in tuto ponit, à prætenſis ei aſtutè laqueis omnibus expeditam.

DOMINICA

DOMINICA

PALMARVM.

TEXTVS EVANGELII.

I. CVm appropinquaſſet Iesvs Iernſolymis ; & veniſſet Beth- *Matth. 21.*
phage ad montem Oliueti : tunc miſit duos diſcipulos,
II. Dicens illis : Ite in caſtellum, qund contra vos eſt, & ſtà-
tim inuenietis aſinam alligatam, & pullnm cum ea : ſoluite,
& adducite mihi.
III. Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his
opus habet, & confeſtim dimittet eos.
IV. Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt per
Prophetam dicentem.
V. Dicite filiæ Sion : Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper
aſinam, & pullum filium ſubiugalis.
VI. Euntes autem diſcipuli fecerunt ſicut præceperat illis Iesvs.
VII. Et adduxerunt aſinam, & pullnm ; & impoſuerunt ſuper eos veſti-
menta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt.
VIII. Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua, in via ; alij autem
cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via.
IX. Turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant di-
centes : Hoſanna filio Dauid : benedictus, qui venit in nomine Domini.

SENSVS LITERALIS, Et Moralis.

Ex Variis Lingvis, SS. Patribvs, Et Ratione.

Ex Lingvis.

I. CVm appropinquaſſet Iesvs Ieroſolymis, & veniſſet Bethphage.

Hebræa.

Villa fuit Bethphage in montis Oliueti radice ſita. Nominum Hebraïcorum interpretes aiunt Bethphage ſignificare domum oris vallium, ſicque volunt eſſe vocem compoſitam tribus ex nominibus, quæ ſunt, בית *beth*, id eſt domus, פה *peh* גיא *ge* id eſt vallis. Nolo ſugillare viros doctos ; ſed quia trimembre nomen illud efficiunt, vtpote compoſitum ex aliis tribus, compendioſa magis arridet mihi compoſitio, iuxta cuius membra nomen Bethphage ſignificat domum occurſus. Ita duæ ſolæ voces coibunt in dictionis huius dubiæ contextura בית *beth*, id eſt domus, & פגע *pagha*, id eſt occurſus. Huic fortè pago nomen illud eſt inditum, quia à Ieroſolyma ciuitate viam carpentibus ad montem Oliueti, illa prior ſe ſe villa prodit, quæ ſicut Stephanus præferebat nomine ſuo coronam martyrij, ita ſua hac nomenclatura plebis occurſum futurum cum ramis ad gloriam Chriſti Domini præſignabat.

Bethphage quid ſignificat.

II. Ite in caſtellum, quod contra vos eſt.

Græca.

Græca ſonant, *εἰς τὴν κώμην, in villam,* non procul à Bethphage ille fuit locus, vt iſtæ voces inſinuant, *quod contra vos eſt.* Id eſt, ex aduerſo prior occurrens.

Inuenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea.

Chriſtus cur ſuper aſinam ſedit iens Ieroſolymam.

Non ideò laborauit olim Saül in quærendis aſinis errantibus patris ſui, quàm ſe torſere viri docti verſando locum iſtum. Marcus enim & alij duo Euangeliſtæ ſolum recenſent pullum ipſum etiam nomen aſinæ reticentes.

Matthæus vt plenè totam hanc digeſſit hiſtoriam meminit aſinæ, & pulli. Chriſtus enim inſedit vni & alteri, iuxta Vatis oraculum quod Scriba ſacer recolit ita fatus.

IV. Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem : Dicite filiæ Sion : Ecce Rex tuus veni tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubiugalis.

Ex Ratione.

Chriſtus an ſuper aſinam & ſuper pullum ſederit.

Nota, ſicut iam pluries aduerti, particulam *vt* in Scriptura Sacra ſæpe rei euentum ſignificare, & non cauſam. Vnde Chriſtus non idcircò

ſedit ſuper aſinam, & pullum, quia Zacharias hoc prædixit: ſed potiùs hoc Propheta nobis expreſſit eo quòd fortè primò vectus, deinde ſedens ſuper pullum eius Ieroſolymam eſſet Chriſtus Dominus ingreſſurus.

Vt ergo toti Synagogæ notum fieret, ipſum eſſe Regem ſeu Meſſiam expectatum à Iudæis, eo apparatu Ieroſolymam ingreſſus eſt, quem Prophetæ antea deſcripſerunt. Prophetas dico, quia textus à Matthæo prælaudatus, vno in Propheta ſolo totus non eſt; ſed conflatur ex duobus, Iſaia ſcilicet, & Zacharia, quorum ille prior, videlicet Iſaias, ita fatur: *Dicite filiæ Sion: Ecce Saluator tuus venit.* Zacharias verò: *Exulta* (inquit) *ſatis filia Sion, iubila filia Ieruſalem: Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus, & Saluator; ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.*

Iſai. 62.
Zach. 9.

Itaque iuxta Vatis huius oraculum, Chriſtum credo ſediſſe ſuper aſinam, & ſuper pullum, Gentes indomitas in pullo notans, & intendens Synagogam in aſina figurare. Hieronymus in hunc locum ita commentatur: *Aſina iſta, quæ ſubiugalis fuit, & edomita, & iugum legis traxerat, Synagoga intelligitur. Pullus aſinæ laſciuus, & liber; gentium populus, quibus ſederit* IESVS. *Pullus eſte, & aſina, quibus Apoſtoli ſternunt veſtimenta ſua, vt* IESVS *molliùs ſedeat; ante aduentum Saluatoris nudi erant, multiſque in eos ſibi dominatum vendicantibus, abſque operimento frigebant. Poſtquam verò ſuſcepere Apoſtolicas veſtes, pulchriores effecti, Dominum habuere ſeſſorem. Veſtis autem Apoſtolica, vel doctrina virtutum, vel ediſſertio Scripturarum intelligi poteſt; ſiue Eccleſiaſticorum dogmatum varietates, quibus niſi anima inſtructa fuerit & ornata, ſeſſorem habere Dominum non meretur.* Hæc ille.

EX SS. PATRIBVS. Aſina, & pullus eius quid myſticè ſignificent.

Quod Euangeliſta dicit: *Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus.* Hebraicè eſt, pauper, & humilis; ſiquidem dictio Hebræa duo illa ſonat nomina עני *nghani*, Græcè πρᾶος, id eſt manſuetus, eo quòd manſuetudo viro humili & pauperi ſocietur.

EX LINGVIS. HEBRÆA. GRÆCA.

Præfatæ voces, humilis, & pauperis, ex Hebræo fonte natæ probè quadrant ſententiæ Chryſoſtomi, qui Chriſtum in hac humili pompa credit noluiſſe vehi equo phalcrato, ſicut ſolent ſuperbè Reges in triumphis. vt ita ſuos ſequaces ad humilitatem inſtitueret aſinis inſidendo.

Sic ille hom. 67. in Matthæum: *Regulas* (inquit) *nobis præbet, ne maiora, quàm neceſſarius vſus exigat, requiramus. Itaque quando etiam naſcebatur non magnificas ædes, non locupletem matrem, ſed pauperrimam, & fabro deſponſatam elegit, & in tugurio naſcitur, & in præſepio ponitur. Sic diſcipulos non oratores aut ſapientes voluit, nec genere aut fortuna claros, ſed inopes valde aut ignotos. Menſa ſua hordeaceis nonnumquam panibus, nonnumquam quos diſcipuli è foro emerent, referta erat. Recumbebant præterea in fœno: veſtes viles, nec conditionem vulgi excedentes induebat. Domum nullam habebat, cùmque de loco in locum tranſeundum erat, pedibus iter faciebat, & ſic faciebat, vt labore plerumque conficeretur. Nunquam in ſede, nec in puluinari, ſed in ipſa ſuperficie terræ, modò apud fontes ſolus ſedebat, & mulierem Samaritanam alloquebatur. Sic mediocritatem in mærendo nos docens, quando res poſtulabat, lacrymas effudit, terminos nobis in omni re conſtituens, vt quouſque progrediendum eſſet non ignoremus. Quibus etiam nunc, quoniam iumentis opus eſſe imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, nec aut equis aut mulis ſublimes ferantur, ſed aſino, quando res cogit, inſidere: neque vlterius progredi, ſed vbique neceſſitate vſum terminare.*

MORALE. Chriſtus aſinæ inſidens docuit humilitatem.
EX SS. PATRIBVS.

Propheta clarè vocat eum pauperem Regem: *Ecce* (inquit) *Rex tuus venet tibi iuſtus, & Saluator; ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam.* Quaſi diceret, regnum eius non eſſe de hoc mundo, cuius faſtus & pompæ ſolent eſſe Regum teſſeræ ſuperborum.

Zach. 9.

Synagoga typho ſuperbiæ diſtenta Regem humilem non agnouit, cùm præſertim inde notum fecerit Chriſtus, eum ſe eſſe Regem, quem Zacharias appulſurum Ieroſolymam inſidentem aſinæ prophetauit.

Chriſti humilitatem quare non excepit Synagoga.

Damianus in ſermone De Dominica Palmarum ſic inuehitur in Iudæos: *O infelix ciuitas, quàm glorioſa dicerentur de te, ſi venientem Dominum agnouiſſes, ſi ei cognita debitam reuerentiam exhibuiſſes! O miſera, ô malitia errore cæcata, venit ad te Saluator tuus, & non potes, nec vis cognoſcere eum. Venit ipſe ad ſaluandum, tu recedendo accedis ad perdendum eum. Ipſe parat tibi vt ægro ſalutem, & tu paras ei velut furi crucem. Cur te tanta tenebrarum caligo contexit? Cur non recolis quod dictum eſt per Zachariam Prophetam: Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus?*

Iudæi carpuntur quia Chriſti non receperunt.

Venit tibi.

Chriſtus primò venit iis, quibus promiſſus eſt, ſcilicet Iudæis. Etenim quamuis oues haberet, quæ non erant ex illo ouili; primò tamen inuiſit oues Patriarchæ Iacob, quas Scribæ & Phariſæi lupi rapaces ore rabido deuorabant.

Chriſtus primò venit Iudæis.

Filia Sion.

Eſt Ieruſalem, in cuius ſeptis erat mons Sion, nobiliſſima pars vrbis ob templum orbe toto notum, & non procul à templo domum regiam inſtructam omni ſupellectile, ſublimi congrua maieſtati. Vnde quia ex Pſalte, *Diligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob*, ab illa parte Deo conſecrata tota ciuitas, filia Sion à ſacro ſolet codice nuncupari.

Ieruſalem cur dicta filia Sion.

VII. Adduxerunt aſinam & pullum.

In Bethphages villa ſui triumphi apparatum inſtruxit. Auctore Haymone Alberſtatenſi Epiſcopo, qui floruit ſub Carolo Magno, *Bethphage viculus eſt in latere montis Oliueti ſitus, in quo habitabant Pontifices, Sacerdotes, & miniſtri, qui octonis diebus offerebant ſacrificia, & miniſtrabant in templo Domini. Vnde Bethphage domus buccæ interpretatur, quia ſacerdotes inibi inhabitantes, cum vxoribus, filiis, & filiabus comedebant decimas, primitias, & oblationes, quas in templo Domini offerebat populus omnipotenti Deo.* Hæc Haymo in cap. 21. Matthæi.

Bethphage viculus fuit ſacerdotum.

Aucto

Digitized by Google

Auctoritate viri huius magni, Bethphage villa ſuum eſt ſortita nomen à bucca ſeu manducatione rerum in templo Deo à populis oblatarum. Nam בית *beth* perinde eſt ac domus: פה *peh* verò ſonat idem ac os, ſeu bucca. Ab illo loco ſuum triumphum & progreſſum in ciuitatem auſpicatus eſt Chriſtus vbi tunc degebant hoſtes eius infenſiſſimi, vt inde ſuum eſſe Regem Chriſtum agnoſcerent, quem Zacharias appulſurum Ieroſolymam inſidentem aſinæ prophetauit.

Chryſoſtomus hom. 67. in Matthæum, ex hac humili pompa dicit Iudæos debuiſſe inferre, Ieſum eſſe Regem illum, quem præfatus hic Propheta ſacro ſuo penicillo graphicè lineauit: *Ecce* (inquit) *Rex tuus venit tibi manſuetus, aſcendens ſuper iugalem, & pullum nouum: non currus vt cæteri Reges agens, non vectigalia exigens, non elatus tumore, nec ſatellitibus conſtipatus; ſed magnam vndique monſtrans humilitatem. Interrogetur ergo Iudæus, quiſnam Regum aſinâ vectus Ieroſolymam intrauit? Neminem profectò præter Chriſtum dicere poſſunt.* Hæc ille.

Aſina ſequẽs aſinum quid ſignificet.

Chriſtus adimplendo Vatis oraculum, de inſidente Rege aſinæ & pullo, nouâ figurâ duos fore ſibi ſubiectos populos adumbrauit. Pergit Chryſoſtomus ita fatus: *Etiam hic & nouus populus olim immundus per pullum ſignificatur, qui poſtquam in eos Ieſus quieuit, ab omni ſorde liberatus, mundus effectus eſt. Perpende autem examuſſim imaginem eſſe conſeruatam. Diſcipuli quippe iumenta ſoluunt, quoniam & nos & illi per Apoſtolos vocati ſumus, & noſtra fidee illos in zelum deduxit. Præterea idcirco aſina pullum ſuum ſequi perſpicitur, quoniam poſtquam in Gentibus Chriſtus ſedebit, tunc & Iſraelitæ Zelantes venient: quod Paulus ſignificans dicebat: Quia cæcitas ex parte Iſraeli accidit, quouſque plenitudo Gentium intraret, & ſic vniuerſus Iſrael ſaluabitur. Quod enim figura hac factum propheta figurabat, à dictis manifeſtum eſt. Niſi enim ita eſſet, non tantâ curâ certè Propheta pulli etiam ætatem prædixiſſet. Illud etiam diſcimus, quemadmodum nemo tunc Apoſtolos, ne abducerent iumenta, detinuit: ſic nullus vetare potuit, ne Gentes ab idololatria remouerentur.*

VIII. Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via.

Aulæis & tapetibus veſtire muros & parietes in magna celebritate, moris eſt; ſed palliis & veſtibus ſtrauiſſe vias equitante Rege, fuit res hactenus inaudita.

Subodoror ego tali in honore delato Dei filio in humanis vnum arcanum & myſterium, congruum intento Chriſti Domini triumphantis. Quando Reges inaugurantur, & publicè procedunt, eminens vmbella caput eorum obumbrat, eis adimens aſpectum cæli, quia duntaxat terra morem gerit illis vt eorum ſubdita voluntati. Denegatur eis aſpectus cæli, quia non pertingit eo regnum illorum. Chriſto verò ſecus ſubeunte primam omnium vrbium Iudæorum, præcipuus apparatus pompæ fuit, terra veſtibus ſtrata, cœlo tamen liberiore, quia regnum Chriſti non erat de hoc mundo, ſed de cælo, cuius aſpectus erat ei peruius dum turbæ præeuntes ei, terram veſtibus obtegebant.

IX. Turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur.

In hoc populo numeroſo Ieſum ſtipante duplex erat turba; ſequens vna, quæ venerat à Galilæa, præiens altera, quæ à ciuitate venit in occurſum eius, ad hoc ſingulare decus & honorem deferendum cælitus inſpirata.

Clamabant, dicentes: Hoſanna filio Dauid.

Vox illa Hoſanna duo digna ſcitu inuoluit. Primum eſt, quid ſignificet hæc dictio. Alterum eſt, dubium ſtrictiùs implexum, quod pleroſque viros torſit; ſcilicet, quare voces illas Chriſto applaudens populus vſurparit.

Circa primum errauere Patres Latini, ſcilicet Hilarius, Ambroſius, Auguſtinus. Et hic error erat veniâ dignus. Hallucinamur enim facilè, quando peregrinæ voces ſunt ex ignota nobis lingua ſuis è fontibus eruendæ.

Credidere Patres hi præfati, quos Hebraica lingua fugit, hoſanna vocem eſſe cuiuſmodi ſunt interiectiones apud nos, vt vah, heu; Sed vt quæſtio illa merè grammaticam ſpectat, ad ſolutionem eius, non egemus auctoritate Patrum, cùm ſufficiant Hebræa rudimenta, talis vnde dictio deriuatur.

Ex Lingvis. Hebræa. Græcâ.

A verbo ישע *iaſchang*, quod ſignificat ſaluare, fit imperatiuus modus coniugationis *hiphil* הושיע *hoſchiang*, id eſt, ſaluum fac. Monoſyllabum נא *na*, id eſt, obſecro, eſt interiectio, quæ adiecta modo imperandi componit dictionem הושיעה־נא *hoſchiangna*, quæ perinde ſonat, ac ſaluum fac obſecro. Quæ dictio petita eſt à Pſalmo Hebræo 117. Septuaginta interpretes ſic traducunt. *ὦ κύριε σῶσον δή. O Domine ſaluum fac.* Non quòd vox *κύριε* pertineat ad alias *σῶσον δή* ſed quia in Hebræo eſt vox יהוה *iehoua*, quæ Dominum ſignificat. Vnde patet, dictionem *hoſanna* eſſe compoſitam ex imperatiuo *hoſchiang*, & interiectione *na*; nec hîc vllus hæret, ſi prima tamen linguæ Hebrææ calleat elementa.

Hoſanna quid ſignificet.

Aut deceptus ab Hebræo fuit Auguſtinus, aut quando voces illas נא *na*, & אנא *ana* audiit eſſe voces ſignificantes affectum, quales apud nos ſunt interiectiones, credidit interiectionem eſſe meram illam dictionem *hoſanna*, quam ex rudimentis ſignificare *Saluum fac obſecro*, meridiana luce clariùs innoteſcit.

Hoſanna quare cantatum à turbis.

Altera difficultas maioris eſt ponderis & momenti, ſcilicet, ad quem dirigantur illæ voces, *hoſanna filio Dauid*, & quo intento Ieſum circumſtans iubilando voces illas populus vſurparit.

Recentiores interpretes, & hi multiſcij, in quibus Maldonatus, aiunt omnes populum his acclamationibus fauſta nouo Regi precatum eſſe, Deum orando, ſuum vt hunc Chriſtum ſeruaret: ſicut inaugurato Rege *viuat Rex* omine fauſto ſolet populus acclamare.

Neminem ſugillo; tamen ſenſus ille mihi non vſquequaque placet. Primò, quia in hoc Chriſti triumpho nihil niſi profanum & vul-

gare ſapit, conſiderans Chriſtum vt coëunte voto plebis vniuerſæ Regem à turbis omnibus acclamatum.

Videtur ſecundò procul à vero abeſſe talis ſententia, affirmans fuiſſe vocem hanc *hoſanna* dictam à plebe, Deum orante, Ieſum vt ſaluum faceret. Namque ſicut egens ſalute Ieſus, & ſaluandus homo votis populorum fuiſſet tunc exceptus, quod eſt contra Vatis oraculum, quo Chriſtus Ieroſolymam ingreſſus inſidens aſinæ dignatur nomine Saluatoris.

Zachar.9. Præſcius ita fatur Zacharias: *Iubila filia Ieruſalem. Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus, & Saluator; ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinum.* Non ergo veroſimile eſt, turbas oraſſe ſuo pro Domino Saluatore.

Rurſus conſtat, diuino percitam œſtro plebem fuiſſe in occurſum Chriſti effuſam, quem iam plerique norant eſſe Dei filium, vt ex Marthæ profeſſione patet: *Ego* (inquit) *credidi,* *Ioan.15.* *quia tu es Chriſtus filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.* Ipſe palam profeſſus erat ſe Deo Patre ſatum, vnde liuor Synagogæ necis *Ioan.8.* eius accepit vltimum argumentum. Imò toti innotuiſſe plebi, Ieſum eſſe ſupra hominum vulgus, Ioannes ait de turba loquens: *Dicebant* (inquit) *Hic eſt verè Propheta. Alij autem dicebant: Hic eſt Chriſtus.* Sed Chriſtus ipſe palam ex profeſſo fecit ſe Dei filium eſſe, loquens *Ioan 10.* Iudæis hoc tenore: *Multa bona opera oſtendi* Chriſtus ſe eſſe Dei filium prædicauit. *vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis? Reſponderunt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia; & quia tu homo cùm ſis, facis teipſum Deum. Reſpondit eis Ieſus: Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi dij eſtis. Si illos dixit deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui Scriptura; quem Pater ſignificauit, & miſit in mundum, vos dicitis, Quia blaſphemas: quia dixi, Filius Dei ſum. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio: & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis, & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre.*

Neceſſe fuit recenſere totum hunc ſermonem Chriſti, vt probarem turbas ei applaudentes, & dicentes, *hoſanna*, non oraſſe Deum pro ſoſpitate Regis huius; ſed potius oraſſe Ieſum, vt ſaluaret eos, eius ope & gratia redimendos.

Chriſtus vt Redemptori turbæ obuiæ proceſſerũt. Quàm verò benè ſacræ Scripturæ quadret iſta ſententia, hac euidenti ratione liquet. Chriſtus miraculis & ſermone ſæpe toti Synagogæ notum ſe fecit; & eſtò primi Iudæorum, vt Pontifices, Scribæ & Phariſæi, noluerint adhibere fidem dictis, neque miris eius ſignis eo intento factis, vt ita fidem aſtrueret, turba tamen Chriſto magis propitia adhæſit ei, miraculis obſtricta, ſicut perſuaſa voce, cui non poterat denegare fidem. Ergo Ieſum credidit eſſe Dei filium, alioquin incredula, non eſſet ſecura virum falsò Dei titulum vſurpantem.

Vniuerſæ plebis ſpem fuiſſe Ieſum redempturum Iſraël, conſtat ex diſcurſu duorum diſcipulorum euntium in caſtellum Emmaus, quorum vnus ita Ieſum ipſum rediuiuum affa-*Luc.24.* tus eſt: *Nos ſperabamus, quia ipſe eſſet redem-* *Act.1.* *pturus Iſraël.* Ex actorum cap.1. *Qui conuenerant, interrogabant eum, dicentes: Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſraël?* Denique cùm euntis obuiam Chriſto plebis obſequium, fuerit ex impetu diuino motus ſeu motio Spiritus ſancti, turba velut Numine afflata, vocem hanc, *hoſanna*, id eſt ſaluum fac, expreſſit; vt ipſe ſuum iuxta nomen Ieſu ſe præſtaret hominum Saluatorem.

Itaque concludendum eſt, turbas cœlitus edoctas agnouiſſe Ieſum eſſe Dei filium, & ſpe concepta ſua de ſalute ſæpius exclamaſſe: *Salua nos, fili Dauid.* Ita legit Irenæus lib.4. cap.24. Et hæc lectio, ſcilicet, *hoſanna fili Dauid*, meliùs exprimit populi intentum, quàm verſio vulgaris, *Hoſanna filio Dauid.*

Ne videar eſſe ſolus in hac ſententia, quæ diſcedit à communi recentiorum interpretum, ſiſto Patres & hos emeritos, quorum ego viam tero, dicens, *Hoſanna*, vocem eſſe plebis enixè ſuam redemptionem à Chriſto Domino depoſcentis.

Ita Hilarius canone 21. *Laudationis* (inquit) Ex SS. Patribus. *verba, redemptionis in eo exprimunt poteſtatem. Nam hoſanna Hebraico ſermone ſignificatur redemptio domus Iſraël. Deinde Dauid filium nuncupant, in quo agnoſcerent regni æterni hereditatem. Poſtremò benedictum in nomine Domini venientem confitentur.*

Hieronymus, quem Eccleſia ſancta vocat Doctorem maximum in exponendis Scripturis, exponendo voces illas, *Hoſanna filio Dauid, hoſanna in altiſſimis*, nihil excogitauit tale, quale noui interpretes, qui concolores voluere voces eſſe, *Viuat Rex*, &, *hoſanna filio Dauid:* imò dicit hanc applauſum apprimè vota plebis circa redemptionem humani generis explicare: *Hoſanna* (inquit) *totum Hebraicum, & ſignificat quòd aduentus Chriſti, ſalus mundi ſit. Vnde & ſequitur: Benedictus qui venit in nomine Domini. Saluatore quoque idipſum in Euangelio comprobante: Ego veni in nomine Patris mei, & non me recepiſtis. Alius veniet in nomine ſuo, & recipietis eum. Necnon quod iungitur, Hoſanna, id eſt, ſalus in excelſis;* Hoſanna in excelſis quid ſignificet. *perſpicuè oſtenditur, quòd aduentus Chriſti non tantùm hominum ſalus, ſed totius mundi ſit, terrena iungens cœleſtibus. Vt omne genu ei flectatur cœleſtium, terreſtrium, infernorum.*

Beda locum iſtum verſans: *Hoſanna* (inquit) *in altiſſimis, perſpicuè docet, aduentum Domini in carne, non ſolùm humani generis in terra, ſed & Angelorum in cœlis eſſe ſalutem: quia dum nos redempti ad ſuperna perducimur, eorum profectò numerus, qui Satana cadente erat minoratus, impletur. Hic enim Paulus ait, omnia inſtaurari in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt in ipſo. Rectè igitur, Hoſanna in altiſſimis, in eius laudem canitur, cuius tota incarnationis diſpenſatio, pro implenda gloria cœleſti aderat.*

Vno demum valido argumento liquet, Deo inſpirante voces illas, *Hoſanna filio Dauid*, fuiſſe emiſſas, quòd ſcilicet Chriſto appulſo in templum pueri & infantes ſonorè voces illas, inuitis etiam Scribis & Phariſæis, hilari animo repetebant. Vnde zelus eò exarſit æmulorum Chriſti, vt aduertentes eum æquo animo ferre, dici ſe Saluatorem mundi, eum corripuerint, vrgentes vt ſilentium puerulis indiceret, qui dignabantur eum titulo Saluatoris.

Matthæus

Hoſanna quate pueri cantarunt.

Matthæus ibi adſtans accuratè totam hiſtoriam ſic digeſſit : *Videntes* (inquit) *Principes Sacerdotum, & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hoſanna filio Dauid, indignati ſunt, & dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt? Ieſus autem dixit eis: Vtique nunquam legiſtis; Quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem?*

Hoſanna à pueris cantatum cur offendit Scribas.

Si vt Echo ſonora nudas edit voces quas accepit, ita voces has *hoſanna filio Dauid*, expreſſiſſent infantes vt quid ab aliis ſimpliciter auditum, non inde liuor Pontificum, Sacerdotum, & Scribarum acriùs exarſiſſet. Sed quia infantes vnanimi voce Ieſu applaudebant vt Saluatori, Synagoga tulit iniquè voces illas Chriſto Domino à pueris etiam in ſacris ædibus applicari.

Indiſcretus ille zelus à Chriſto fuit coërcitus auctoritate Vatis regij, talium præſcij canticorum: *Ex ore* (inquit) *infantium & lactentium perfeciſti laudem.* Profectò foret laus hiulca data Ieſu ab infantibus, ſi, vt vult Maldonatus, voces illæ, *hoſanna filio Dauid,* nihil aliud expreſſiſſent, quàm quod inſinuare ſolet iſta plebis acclamatio, *Viuat Rex.* Sed perfecta fuit laus infantium, quos cœleſtis aura, voces vt ederent Chriſti diuinitatis indices animauit.

In hac celebritate rami præciſi non ſunt ad explanandam viam, vt putauere quidam: tam potius præpeditur iter ſparſis arborum ramis. Sed idcirco cæſi ſunt & palmæ & oliuæ rami, vt hos præferendo manu populus exprimeret ſigna ſui animi iubilantis.

Rami in manibus apud Hebræos in ſignum publicæ lætitiæ.

Victores olim Iudæi, expulſis è Ieroſolyma Gentibus idololatris à Simone fratre Iudæ Machabæi, baiulando ramos, & canentes pæana locum illum ingreſſi ſunt. Vnde quia fuere rami Hebræis ſignum publicæ lætitiæ, turbæ ramos præferendo, ſuos Chriſto benè affectos animos expreſſerunt.

Triumphus olim actus à Iudæis cum ramis palmarum. 1. Mach. 13.

De Simonis, & Iudæorum ingreſſu Ieroſolymam poſt Gentiles eiectos, hæc Scriptura ſacra refert appoſitè ad Chriſtum Ieroſolymam intrantem præeunte plebe ramis inſtructa, ſpecie triumphantis: *Clamauerunt* (inquit) *ad Simonem, vt dextras acciperent, & dedit illis: & eiecit eos inde, & mundauit arcem à contaminationibus, & intrauerunt in eam, &c. cum laude, & ramis palmarum, & cinyris, & cymbalis, & hymnis, & canticis, quia contritus eſt inimicus magnus ex Iſrael. Et conſtituit vt omnibus annis agerentur dies hi cum lætitia.*

Contritus eſt à Chriſto maior hoſtis: *Princeps* (inquit) *huius mundi eijcietur foras.* Et iterum: *Confidite, ego vici mundum.* Ideoque breui moriturus agit hunc triumphum, cuius memoria quotannis à Chriſtiano populo refricatur.

Veſtes Apoſtolorũ quid ſignificent.

Non eſt hîc prætereunda Bedæ obſeruatio myſtica circa ramos præciſos, & veſtes humi ſtratas: *Veſtimenta* (inquit) *diſcipulorum, opera ſunt iuſtitiæ, Pſalmiſta teſte, qui ait: Sacerdotes tui induantur iuſtitia. Aſinos, quos nudos inueniunt diſcipuli, ſuis ſternunt veſtimentis, & ita deſuper Dominum imponunt, cùm prædicatores ſancti quoſlibet à ſanctitatis habitu vacuos inueniunt, hoſque virtutum ſuarum exemplis ad ſuſcipiendam fidem & dilectionem ſui conditoris imbuunt. Non enim nudam Dominus aſinam, non nudum voluit aſcendere pullum, quia ſiue Iudæus, ſiue Gentilis, niſi ſanctorum dictis fuerit ornatus & actis, non poteſt Dominum habere rectorem, ſed regnat potiùs peccatum in mortali eius corpore ad obediendum concupiſcentijs eius. Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via. Plurima hæc turba innumerabilem Martyrum deſignat exercitum, qui corpora ſua, animarum videlicet tegumenta, pro Domino dabant, quo ſequentibus electis planiorem rectè viuendi callem facerent, ne qui videlicet dubitarent ibi pedem bonæ actionis ponere in pace, vbi non paucos viderant in bello præceſſiſſe martyrij.*

Quid ſignificent Rami præciſi.

Quid verò rami myſticè ſignificent in ſenſu Bedæ liquet ex dicendis: *Rami* (inquit) *arborum dicta ſunt Patrum præcedentium exempla. At quiſquis in exemplum rectè credendi, ſiue operandi, quid Prophetæ, quid Apoſtoli, quid cæteri Sancti dixerunt, ſeu fecerunt, pandit; ramos profectò de arboribus cædit, quibus iter aſini Dominum portantis complanet: quia ſententias de Sanctorum libris excerpit, per quas ſimplicium Chriſti corda, ne in via veritatis errent, ædificent.*

Turbæ quid ſignificent.

Rurſus quid turbæ nobis inſinuent, expendit idem Beda, notans non fruſtra dici turbas quaſdam ſubſecutas fuiſſe Ieſum, alias verò, primas ſcilicet, quæ venerant à ciuitate Ieruſalem, ipſi Domino præiuiſſe: *Vna* (inquit) *eademque confeſſionis & laudationis voce Dominum qui præcedunt & qui ſequuntur, exaltant, quia vna nimirum fides eſt eorum, qui ante incarnationem Dominicam, & qui poſtea probati, quamuis ſacramenta habuerint, pro temporum ratione diſparia Petro atteſtante, qui ait: Per gratiam Domini Ieſu credimus ſaluari, quemadmodum illi.*

SENSVS

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis quibuſque concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum. Matth. 21.

Pſal. 102. ISTIVS homiliæ inteotum eſt, deſcribere triumphum Chriſti, cui debemus intereſſe voce Vatis regij obſtricti: *Benedic* (inquit) *anima mea Domino, & omnia, quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius: Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus.* Propheta nobis hoc ſermone refert totam ſeriem & cauſam ſolennitatis huius, refricantis memoriam Chriſti Domini triumphantis.

Cauſam triuophi Propheta notat his vocibus: *Qui redimit vitam tuam.* Quòd namque genus humanum redemit Chriſtus, alligando fortem, ſcilicet diabolum, & eripieodo vaſa, quæ tenebat, ſcilicet aoimas hominum, triumphi Chriſti reuerà fuit maximum argumentum. Idcirco voces, *Hoſanna filio Dauid*, applaudentes ei, pertioeot ad omoium hominum ſalutem; oam petinde ſooat ac, *Salua nos, fili Dauid*; turbâ quaſi declarante, Ieſum non triumphare niſi titulo Saluatoris. Vnde voleos Zacharias Propheta rudi peoicillo

Zach. 9. typum celebritatis huius lineare, Regem hunc appellat Saluatorem: *Ecce* (ioquit) *Rex tuus veniet tibi iuſtus, & Saluator; ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum.* Qoaſi ex profeſſo notans, propter partam homioum ſalutem, Chriſtum hodie triumphaſſe.

Redemptioois noſtræ Dauid rationem omnem dicit eſſe penes miſericordiam Dei, cuius effectus ſunt, parcere relaxaodo nobis debita, & animas virtutum omnium ſtipare choro; demum eas io æterna gloria coronare. Sic ille canit: *Qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus.* Eſt miſericordia diuina booi ooſtri omnigeni cauſa. Effectus huius miſericordiæ, ſeu miſerationes, ſunt virtutes & gratiæ, quarum obſequio electi immarceſcibili gloria coronantur.

Illa tria, ſcilicet corona, miſeratiooes, & miſericordia, in Chriſti triumpho ſuos habuere typos, & figuras. Primò rami oliuæ, quibus olim victores texuere ſuas corooas, miſericordiam inſinuant, qua præualente Dei omoibus operibus, aptè ſolet miſericordia oliuæ Symbolo lineari.

Actus miſericordiæ eſt miſeratio. Miſerationis huius effectus ſuot virtutes, & hæ ſunt habitus, vtpote qualitates animæ difficilè mobiles. Hi habitus vt veſtes animam ornaot, & tutè teguot contra ſenſuum & dæmonum iniurias; oe fortè ſibi has veſtes homo credat eſſe qoaſi innatas & proprias, illæ ſuum ad priocipium refuſæ, ſacris pedibus Chriſti Domini ſubſterouotur.

Deoique ſicut oliuæ rami miſericordiam Dei ſignificant, quam electi præferendo ramos oliuæ canunt; ita manu Chriſto palmas offerentes aiuot, illum docuiſſe manus eorum ad prælium, ac proinde totam gloriam & omne decus victoriæ eſſe illius, cui idcirco iure ſuaues hymni & gloriota cantica præcinuntur.

Dicam primò de Domini Ieſu miſericordia meritò triumphante.

Secundò dicam, qua ratione rami & veſtes hominum Chriſto Domino ſubſternaotur.

Miſericordia

Miſericordia Chriſti præ alijs attributis eius meritò triumphauit.

In hæc verba:

Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus.

SECTIO PRIMA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Historia, Symbolis, et Medicina.

Ex Philoſophia. INdubiæ veritatis habet axioma rerum phyſicarum inſpectrix Philoſophia, quando dicit, formam, eſſe dare rei. Quòd ſi fortè plures formas rei vni ineſſe contingat, decernit eadem diſciplina nomen affingi congruum potiori formæ, ſicut conſtat in nominibus ſiue titulis adiectiuis. Siquidem à nobiliori parte ſolet fieri denominatio, vt in niue patet, quæ licet frigida ſit, à candore petit ſuum præcipuum epithetum; nam candida nuncupatur. Ita licet attributa plura Deo conuenire dicat Theologia, (Ex Theologia.) quia perfectio eius infinita nequit vno ſolo attributo capi vel modicè. Attamen Propheta volens explicare Dei in humanis triumphum, quem egit in die palmarum, eum appellat manſuetum, ita mitem denominans ab eo quod videtur ei fuiſſe cordi præ cæteris aliis attributis. Æquè tamen fuit iuſtus ac manſuetus. Etenim (Miſericordia qua ratione maior ſit aliis attributis Dei.) non ſunt eius attributa ſicut plures formæ realiter diſtinctæ, quibus ſubiectum aliquod afficitur; ſed ſunt ipſe Deus, id eſt, quæ plura nobis ſunt attributa Deum non afficiunt vt formæ rebus aduentitiæ; ſed ſunt ipſa Dei eſſentia, vna, & ſimplex; ac proinde nihil eſſe poteſt in Deo maius neque minus, cùm perfectiones eius omnes ſint infinitæ, & vnum infinitum alteri nequeat eminere.

Attamen eſtò Deus ſit vbique ſibi ſimilis, connotatiuè poteſt verè dici maius vnum eſſe Dei attributum altero, & hoc quando plures eius elucent effectus, quàm omnium aliorum. In eo ſenſu Propheta primas dat miſericordiæ Dei: *Miſerator & miſericors Dominus: patiens & multum miſericors. Suauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* (Pſal. 144.) Et, *Miſericordia Domini plena eſt terra.* (Pſal. 118.) Imò (Miſericordia cur maximè manifeſtat omnipotentiam Dei) non ita Deum produnt alia attributa ſicut miſericordia, quæ parcendo probat eius potentiam præ aliis omnibus attributis. Homo peccando nihil efficitur, iuxta Vatis oraculum: *Ad nihilum redactus ſum.* Nulla creatura poteſt hominem reuocare ſuo ab hoc nihilo cum peccauit; ſed hoc miſericordia diuina facit, veniam indulgendo reis, quia impertit eis gratiam; qua influente, ſuo redeunt à nihilo, & ita Dei miſericordia ſuæ potentiæ infinitæ nobis inſinuat locuples argumentum.

Eccleſia cœlitus edocta nouit hoc arcanum, ita Dei miſericordiam recolens & commendans, has fundendo preces: *Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miſerando manifeſtas; multiplica ſuper nos miſericordiam tuam, vt ad tua promiſſa currentes, cœleſtium bonorum facias eſſe conſortes.* Vt res agat extra ſphæram ſuæ actiuitatis, opus eſt potentia infinita, præſertim in actionibus, quæ diriguntur ad æternam beatitudinem, cuius bonum eſt infinitè bonum. Aſt hoc præſtat miſericordia diuina, reis dans gratiam, qua mediante ſupra ſuam ſphæram aſſurgunt, meritorios actus, qui ſunt ſuperioris ordinis, exercentes.

A Patriarchis, qui fuere Deo maximè cordi, Scriptura ſacra Deum denominat Deum Abraham, Deum Iſaac, Deum Iacob; ita dici voluit (Miſericordia Deum denominat.) Cyprianus Cæcilius à Cæcilio Sacerdote, cui multum debuit, vt & Euſebius Cæſarienſis Epiſcopus à Pamphilio Martyre, quem vnicè dilexit, Pamphilius voluit appellari. Sic Matthæus Euangeliſta citans vaticinium de futura die palmarum, opportunè Regem manſuetum nominat ab attributo, cuius plura quàm aliorum edidit argumenta.

Quodque magis eſt ad rem, atque meo intento fauet; ipſe Ieſus apud Ieremiam oliuæ (Chriſtus vocatur oliua. Ierem. 11.) nomen ſortitus eſt: *Oliuam* (inquit) *vberem, pulchram, fructiferam, ſpecioſam vocauit nomen tuum.* Et multis ſæculis ante Vatem iſtum, Salomon de Chriſto fatus ait: *Oleum effuſum nomen tuum.* (Cant. 1.) Et Salomone prior Propheta Dauid ait: *Sicut oliua fructifera in domo Dei.* (Pſal. 51.) Et hæc oliuæ nomenclatura notat, miſericordiam eſſe ſicut oleum oliuæ quaſi Chriſto Domino naturalem.

Villaua libro Symbolorum, oliuæ voces ſymbolicas aptat iſtas, quibus præ aliis attributis (Ex Symbolis.) miſericordia Chriſti Domini recenſetur. Ecce voces commendatitias in gratiam miſericordiæ Chriſti. SVPERAT QVIA FVSA LIQVORES. Si namque ſimul miſceantur aqua, vinum, & oleum, pinguis humor illico ſupernatat.

Ex Scriptura ſacra, tribus liquoribus iuſtitia (Miſericordiæ effectus quare ſuperant effectus iuſtitiæ.) diuina metum & horrorem incuſſit mundo, quia ferè totum hominum genus ſuſtulit è medio. Primus humor aqua fuit, qua inundante, ſola domo Noë excepta, omnes homines abſorpti diluuio vindice perierunt.

Sulphureus alter è cœlo liquor ardens ſpecioſam terræ plagam vſſit, eam redigens in fauillam, nec infantibus parcens, qui cum Sodomitis & Gomorrhæis accenſo & colliquato ſulphure conflagrarunt.

Sæuiente demum iuſtitia diuina, liquor alter ſæpius effluxit, ſcilicet ſanguis, cuius grande fuit diluuium quando Duce Ioſue Hebræi numeroſos exercitus Amorrhæos & Chananæos vltore gladio proſtrauerunt.

Sed miſericordia diuina maior elucet; & hæc oliua ſuis in effectibus pacificis, præ diſtricto Dei gladio commendatur SVPERAT QVIA FVSA LIQVORES. Quod alio tono canit Pſaltes: *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.*

Theologica ratione patet, miſerationes eſſe (Ex Theologia.) ſupra Dei opera præfata, quorum ad memoriam refricatam mente, metu & tremore quaſi (Iuſtitiæ effectus poſſunt præſtari ab Angelis.) perculſi homines inhorreſcunt. Opera, quæ poſſunt fieri ab Angelis ſpectatis in ordine naturæ, ſunt minoris ponderis & momenti, quàm quæ à ſolo Deo fieri poſſunt, vtpote tranſcendentia præpotentes omnes naturæ vires. Sed Angeli poſſunt concutiendo mare plagas omnes orbis terræ nouo ſubdere diluuio, vel vt Elias è cœlo globos ignium deducere, vel vt ille, cuius

impetu

impetu periit exercitus Sennacherib, poſſunt delere totum hominum genus. Sed duntaxat vni Deo conceſſum eſt crimina relaxando, ſuam grātiam impertire.

Miſericordiæ gratiam erogantis actus à Deo ſolo poteſt fieri.

Rurſus vbi maior eſt diſtantia agentis à patiente, maior etiam requiritur virtus. Sed pœna illata reis nullam omnino dicit diſtantiam agentis à paſſo, quia ipſum peccare, pœna eſt. Ergo punire malos & ipſi dæmones poſſunt. At longè ſecus eſt in gratia erogata reis. Diſtat enim gratia longiùs à peccato, quàm cœlum à terra: gratia namque dicit aliquid poſitiuum; peccata verò nihil ſunt, aut ſi per aliquod eſſe licet ea exprimere, mera dici debent entia priuatiua. Inde liquet multò maius opus eſſe Dei miſericordiæ iuſtificantis animas peccato priùs obnoxias, quàm ſit facinus iuſtitiæ perpetrata crimina vindicantis.

Eſt virtutis infinitæ nota indubia, educere quidpiam è nihilo, cùm terminus à quo, ſcilicet nihil, à termino poſitiuo procul ſit ſpatiis infinitis. Miſericordia diuina totum conficit hoc ſpatium, vtpore infinita, reis cùm indulget, quos peccata cæcam & profundam in abyſſum nihili deduxerunt.

Ex SS. Patribus.
Peccatū homines annihilat.

Audiendus hîc Auguſtinus deſcribens hoc nihilum peccati, vnde mitis & manſuetus eum Dominus ad eminentem ſtatum gratiæ ab Adamo perditæ reuocauit. Sic ille cap. 5. Soliloq. *Verbum Dei dicit: Ego ſum via, veritas, & vita. Separari ergo à Verbo, eſt eſſe ſine via, ſine veritate, ſine vita, & ideo ſine ipſo nihil; & ideo malum: quia ſeparatur à Verbo, per quod omnia facta ſunt valde bona. Separari autem à Verbo, per quod omnia facta ſunt, nihil aliud eſt, quam deficere, & à facto tranſire in defectum, quia ſine ipſo eſt nihil. Quoties ergo à bono deuias, à Verbo te ſeparas, quia ipſum eſt bonum & ideo nihil efficeris, quia ſine Verbo es, ſine quo factum eſt nihil. Nunc igitur, Domine, illuminaſti me lux, vt viderem te.*

Miſericordia Dei præuenit homines peccatores, & indignos.

Præterea, cùm iuſtitia diuina malos plectit, nulla reperit obſtacula; ſed miſericordia diuina reos reuocans ad gratiam, multos habet obices emergentes à deuia voluntate. Namque, ſicut Bernardus ait, *Non inuocantibus, ſed prouocantibus, non petentibus, ſed impetentibus, non interpellantibus, ſed repellentibus Deus gratiam elargitur.*

Ex Historia.
Miſericordia Dei inſignis erga reos aliquos.

Paulus anhelus in cædes fidelium, & Eccleſiæ incunabulis ruinam meditando, Ieſum propitium ſenſit. Auguſtinus æui ſui parte potiore data fœdis illecebris, derepente Dei ſenſit illapſum, etiam gratiæ reluctando. Maria Ægyptiaca, mulier famoſa, ſicut habet eius vita, ſacras ædes cùm tentaret ſubire, viros ibi vt orantes ad luxuriam accenderet, eſt experta Dei motus præualidos ad pœnitentiam, eſtò fœdis obſcœnæ libidinis incendiis ſolito acriùs æſtuaret. Latro ille, cuius memor eſt Climachus, omnia nefanda fecit, quæ poſſet perpetrare dæmon; illa tamen ingraueſcente mole peccatorum, ex omnium vitiorum ſentina Deus ad gratiæ ſtatum euexit, ita Dei miſericordia de magno & numeroſo peccatorum agmine triumphante.

Miſericordiæ Dei exempla.

Auguſtinus ſuo experimento nouit, infinitas eſſe Dei miſericordias, quarum ille breuem catalogum texens ita fatur in libro Soliloquiorum cap 16. *Quoties* (inquit) *iam me abſorbuerat ille draco, & tu Domine ab ore eius extraxiſti me. Quoties ego peccaui, & ipſe paratus fuit deglutire me: ſed tu Domine Deus meus defendiſti me. Cùm contra te iniquè agebam, cum tua mandata frangebam, ſtabat ipſe paratus, vt me raperet ad infernum; ſed tu prohibebas. Ego te offendebam, & tu me defendebas. Ego te non timebam, & tu me cuſtodiebas. A te recedebam, & inimico meo me exhibebam; tu ipſum ne me acciperet, deterrebas. Hac mihi tu Domine Deus meus, beneficia conferebas, & ego miſer non cognoſcebam. Sic enim me multoties à faucibus diaboli liberaſti, de ore leonis eripuiſti; & ab inferno, licet neſcientem, me multis vicibus reduxiſti. Deſcendi enim vſque ad portas inferni; & ne illuc intrarem, tu me tenuiſti. Appropinquabam vſque ad portas mortis, & ne me ipſa caperent tu feciſti.* Hæc ille.

Vt coaleſcit homo corpore & animâ; ita duas partes habet obnoxias iuſtitiæ diuinæ, malis quando reris ſe obſtrinxit. At miſericordia diuina ſuis gratiis non ſuſcitat animas tantùm, ſed vigili curâ ſolet à moribus corpora vindicare.

Ex SS. Patribus.

Illud item recenſet opus miſericordiæ Auguſtinus eo in libro & capite: *De morte* (inquit) *corporis ſæpius eruiſti me, Saluator meus: cùm graues morbi tenerent me: cùm fui in periculis multis, per mare, per terras, ab igne, & gladio, & ab omni periculo liberans, ſemper aſtans mihi, & miſericorditer ſaluans. Sciebas tu quidem, Domine, quia ſi tunc mors me occupaſſet, infernus animam meam ſuſcepiſſet, & perpetuò damnatus fuiſſem. Sed tua miſericordia, & tua gratia præuenit me, eripiens me de morte corporis, & de morte animæ, Domine Deus meus. Hæc & multa mihi tua alia beneficia exhibuiſti, & ego eram cæcus: & non cognoui, donec illuminaſti me.*

Miſericordiæ ſeptè in nobis reperiuntur.

Septenarius numerus in Scriptura ſacra notat vniuerſitatem, vt quando dicitur ſepties in die cadere iuſtus; & cùm immundus ſpiritus deterſa domo, qua pulſus aliquando fuit, accenſus ita vadit & aſſumit alios ſeptem nequiores ſe, numerus ſeptenarius vſurpatus ibi pro agmine numeroſo.

Bernardus eò reſpiciens, infinitas propè Dei miſericordias, quas experitur homo, breuem ad hunc numerum reduci poſſe ratus, ita fatur ſerm. 88. *Septem* (inquit) *video miſericordias Domini, quas & vos ipſi facilè inueneritis in vobis. Prima eſt, quòd à multis peccatis adhuc in ſeculo poſitum cuſtodiuit. Quis enim non videat, quòd ſicut in multa cecidi, ſic & in alia poteram cecidiſſe peccata, niſi omnipotentis pietas conſeruaſſet? Fateor, & fatebor, niſi quia Dominus adiuuit me, paulò minus cecidiſſet in omne peccatum anima mea. Secunda miſeratio, qua non poterit explicari ſermone, quàm benigna, quàm libera, quàm gratuita. Ego peccabam, & tu diſſimulabas; non continebam à ſceleribus, & tu abſtinebas à verberibus; prolongabam ego multo tempore iniquitatem, & tu Domine pietatem tuam. Tertia quòd viſitauit cor meum, & inuitauit vt amara fierent, quæ malè dulcia priùs erant. Quarta quòd pœnitentem ſuſcepiſti miſericorditer, vt in eorum numero inuenirer, de quibus ait Pſalmus: Beati quorum remiſſa ſunt iniquitates. Quinta, per quam mihi continendi deinceps,*

Digitized by Google

ceps, & emendatius viuendi præſtitiſti virtutem, ne recidiuam paterer, & eſſet nouiſſimus error peior priore. Poſtquam in his quinque miſerationibus, à malo liberaueris, in duabus alÿs bona largieris. Hæ duæ ſunt, gratia promouendi, qua videlicet munus bonæ conuerſationis indulges; & ſpes obtinendi, qua donas homini indigno & peccatori de tua toties experta bonitate vſque ad cœleſtia ſperanda præſumere. Hæc Bernardus miſericordiæ diuinæ floridus encomiaſtes.

Pſal. 118.

Breuiùs Propheta Dei miſericordiam iactat, & extollit, eam eſſe dicens orbe toto notam, & diffuſam: *Miſericordia Domini plena eſt terra.* Quicqoid enim in exiſtente rerum natura viget, illud eſt miſericordiæ dioinæ donum, quæ, res è nihilo educendo, bonas eſſe fecit, & à miſeria maxima liberauit.

Ex Ivre Civili.

Miſericordia Principes ab aliis diſcernit.

Ipſa Regum ſuprema poteſtas maximè ſe prodit indulgendo reis vitam. Nam dicta capitis ſententia io maleficum hominem, nec ipſi Principes infra Regem poſſunt iure data ſibi poteſtate vitam damnato homini condonare. Vita reo morti obſtricto indulta, Regis aut Principis habentis ſupremum dominium ius eſt; & hoc beneficium à Domino ſupremo manans, reſtituens vitæ reos, morti iam deuotos, gratia nuncupatur.

Statuæ Imperatorum ſalutares.

Imperatores voluere talem & gratiam concedi reis, qui confugiunt ad ſtatuas Cæſaris tunc regnantis. Etenim aſyli inſtar erant hæ ſtatuæ, quæ protegendo reos ſupremam poteſtatem Principis oſtendebant. Ecce legem Imperatorum Valentiniani, Theodoſij, & Arcadij. *Qui ad ſtatuas, vel vitandi metus, vel creandæ inuidiæ causâ confugerint, ſi certas habuerint cauſas, quibus confugere ad imperatoria ſimulacra debuerint, iure ac legibus vindicentur.* Lege, Qui ad Statuas. Codice, de his qui ad ſtatuas confugiunt, lib. 1. titul. 25. lege vnica.

Dignitatum eminentia vnde petatur.

In Eccleſiaſtica Hierarchia poteſtatis ſupremæ nota eſt, poſſe reos abſoluere maxima crimina relaxando. Præſules infrà Papam poſſunt condemnare reos, & iuſtitiæ flagello malos excipere. Sed indifferenter eos à quocunque ſcelere ſoluere, ſingulare decus, & poteſtas eſt Summi Pontificis, cuios eſt præcipuè, vt vicarij Chriſti Regis manſueti, animas extinctas facere rediuiuas.

Ex Ivre Canonic.

Petro ſoli dictum eſt: *Tibi dabo claues regni cælorum.* Ille prior à Chriſto vitæ & necis animarum ius accepit. Vnde vetus iſte canon editus eſt ab Anacleto Papa. *In nouo Teſtamento, poſt Chriſtum Dominum à Petro ſacerdotalis cæpit ordo: quia ipſi primò Pontificatus in Eccleſia Chriſti datus eſt, Domino dicente ad eum: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, & tibi dabo claues regni cælorum. Hic ergo ligandi atque ſoluendi poteſtatem primus accepit à Domino.* Canone In nouo Teſtamento, Diſt. 21.

Ipſo iure eodem Canonico, aliquam dignitatem Eccleſiæ, alteri eminere notum eſt ex poteſtate data ei & conceſſa benè faciendi, impertiendo reis miſericordiam, illos à peccatis maximis abſoluendo. Ecce canon. *Inferior ſedes ſuperiorem abſoluere non poteſt. Sola ergo potior inferiorem conuenienter abſoluit.* Canone Inferior, Diſt. 21.

Ex Medicina.

Principes partes animalis cur dicantur, cor, cerebrum, & iecur.

In Medicina, licèt aliquæ partes læſæ necem, eamque citam, conſciſcant, vt vena caua, qua aperta totus ebulliens ſanguis erumpit, hominem interimens; & veſica, cuius, vt ait Hippocrates, *dolores ſunt potentiſſimi ad necandum*; non idcirco tamen dicuntur hæ partes primatiæ: ſed cor, cerebrum, atque iecur, quæ ſanguinem & ſpiritus infundendo, prima vitæ elementa toti corpori impertiunt, partes animalis principes appellantur.

Cùm ergo Dei iuſtitia deſæuiens in peccata, reos morti æternæ facit obnoxios, miſericordia verò ſecus abſoluendo vitam inſtaurat; Chriſtus non vt iuſtus, ſed vt manſuetus habet argumentum locuples de redempto homine triumphandi.

Turbæ præcedentes Ieſum, & quæ ſubſequentes eum ſtipabant, vnanimi voce ſua reddebant ei obſeqoia, dicentes: *Hoſanna filio Dauid*, id eſt, Salua nos fili Dauid; ita profitentes, vno à Redemptore Ieſu ſalutem in omnes homines influxiſſe.

Pſal. 117.

Miſericordia Dei eſt redemptionis hominum cauſa.

Omnes præferendo ramos oliuæ, Ieſum benedicebant vſurpato Vatis hoc verſu congruo ad laudandum opportunè Deum in humanis, & idoneo ad exprimendas emiſſas æſtuanti corde voces indices animi iubilantis. Ecce ſuaue melos turbæ, ſuam ob ſalutem agentis Chriſto grates: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Quòd ſi rationem à Propheta quæras laudis huius, ille tibi verſum primum obiiciet Pſalmi, vnde voces illæ ſunt depromptæ. Initium Pſalmi hoc eſt. *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius.* Qua præualente, omnes qui præceſſere Patres Sancti ſunt redempti, & quæ ſubſequentur electæ animæ redimentur. Redemptionis enim cauſa fuit miſaricordia, ſicut ait Pſaltes hoc concentu: *Quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio.* Ideoque totum miſericordiæ diuinæ debet homo, qood Chriſto velut penſum & tributum ſoluit titulo Redemptoris.

Pſal. 129.

Ex SS. Patribvs.

Miſericordia eſt primordialis cauſa omnium.

Bernardus eò collimat in ſermone primo ſuper Salue Regina: *Opus* (inquit) *miſericordiæ, reparatio naturæ. Miſericordia Domini plena eſt terra viuentium, & morientium. Quòd Angeli creati, quòd confirmati; homines plaſmati, & reparati; miſericordia eſt, quæ ab æterno & vſque in æternum primordialis ipſa cauſa omnium, & cauſaliſſima cauſarum. Effectus huius eſt opus ſaluandorum, ſalus hoc eſt adoptio filiorum Dei.*

Miſericordia conciliat hominum affectum Deo.

Chriſtus deuincere volens omnium hominum affectum, vt miſericors & manſuetus egit hunc triumphum; nam gratiis conciliatur amor, & non terrore, quem iuſtitia ſeuera ſolet incutere: vnde ſuum affectum erga Ieſum turbæ palàm facturæ, ramos oliuæ ferunt, teſtantes ita ſuum amorem eſſe miſericordiæ diuinæ prolem, quæ oliuæ ſymbolo figuratur.

Miſericordiæ diuinæ fidem profitetur ore pia turba clamans: *Hoſanna filio Dauid*, id eſt, Chriſti Domini eſt ſalus; affectus verò ſoi luculenta promit argumenta benedicens illum: *Benedictus* (inquit) *qui venit in nomine Domini.*

ſedit ſuper aſinam, & pullum, quia Zacharias hoc prædixit: ſed potiùs hoc Propheta nobis expreſſit eo quòd fortè primò vectus, deinde ſedens ſuper pullum eius Ieroſolymam eſſet Chriſtus Dominus ingreſſurus.

Vt ergo toti Synagogæ notum fieret, ipſum eſſe Regem ſeu Meſſiam expectatum à Iudæis, eo apparatu Ieroſolymam ingreſſus eſt, quem Prophetæ antea deſcripſerunt. Prophetas dico, quia textus à Matthæo prælaudatur, vno in Propheta ſolo totus non eſt, ſed conflatur ex duobus, Iſaia ſcilicet, & Zacharia, quorum ille prior, videlicet Iſaias, ita fatur: *Dicite filiæ Sion: Ecce Saluator tuus venit.* Zacharias verò: *Exulta* (inquit) *ſatis filia Sion, iubila filia Ieruſalem: Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus, & Saluator; ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.*

Iſai. 62. Zach. 9.

Itaque iuxta Vatis huius oraculum, Chriſtum credo ſediſſe ſuper aſinam, & ſuper pullum, Gentes indomitas in pullo notans, & intendens Synagogam in aſina figurare. Hieronymus in hunc locum ita commentatur: *Aſina iſta, quæ ſubiugalis fuit, & edomita, & iugum legis traxerat, Synagoga intelligitur. Pullus aſinæ laſciuus, & liber; gentium populus, quibus ſederit* IESVS. *Pullus iſte, & aſina, quibus Apoſtoli ſternunt veſtimenta ſua, vt* IESVS *mollius ſedeat; ante aduentum Saluatoris nudi erant, multiſque in eos ſibi dominatum vendicantibus, abſque operimento frigebant. Poſtquam verò ſuſcepere Apoſtolicas veſtes, pulchriores effecti, Dominum habuere ſeſſorem. Veſtis autem Apoſtolica, vel doctrina virtutum, vel ediſſertio Scripturarum intelligi poteſt; ſiue Eccleſiaſticorum dogmatum varietates, quibus niſi anima inſtructa fuerit & ornata, ſeſſorem habere Dominum non meretur.* Hæc ille.

Ex SS. PATRIBVS. Aſina, & pullus eius quid myſticè ſignificent.

Quod Euangeliſta dicit: *Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus.* Hebraicè eſt, pauper, & humilis; ſiquidem dictio Hebræa duo illa ſonat nomina עני *nghani*, Græcè πρᾶος, id eſt manſuetus, eo quòd manſuetudo viro humili & pauperi ſocietur.

Ex LINGVIS. HEBRÆA. GRÆCA.

Præfatæ voces, humilis, & pauperis, ex Hebræo fonte natæ probè quadrant ſententiæ Chryſoſtomi, qui Chriſtum in hac humili pompa credit noluiſſe vehi equo phalerato, ſicut ſolent ſuperbè Reges in triumphis. vt ita ſuos ſequaces ad humilitatem inſtitueret aſinis inſidendo.

MORALE. Chriſtus aſinæ inſidens docuit humilitatem. Ex SS. PATRIBVS.

Sic ille hom. 67. in Matthæum: *Regulas* (inquit) *nobis præbet, ne maiora, quàm neceſſarius vſus exigat, requiramus. Itaque quando etiam naſcebatur non magnificas ædes, non locupletem matrem, ſed pauperrimam, & fabro deſponſatam elegit, & in tugurio naſcitur, & in præſepio ponitur. Sic diſcipulos non oratores aut ſapientes voluit, nec genere aut fortuna claros, ſed inopes valde aut ignotos. Menſa ſua hordeaceis nonnunquam panibus, nonnunquam quos diſcipuli è foro emerent, referta erat. Recumbebant præterea in fœno: veſtes viles, nec conditionem vulgi excedentes induebat. Domum nullam habebat, cúmque de loco in locum tranſeundum erat, pedibus iter faciebat, & ſic faciebat, vt labore plerumque conficeretur. Nunquam in ſede, nec in puluinari, ſed in ipſa ſuperficie terræ, modò apud fontes ſolus ſedebat, & mulierem Samaritanam alloquebatur. Sic mediocritatem in mœrendo nos docens, quando res poſtulabat, lacrymas effudit, terminos nobis in omni re conſtituens, vt quouſque progrediendum eſſet non ignoremus. Quibus etiam nunc, quoniam iumentis opus eſſe imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, nec aut equis aut mulis ſublimes ferantur, ſed aſino, quando res cogit, inſidere: neque vlterius progredi, ſed vbique neceſſitate vſum terminare.*

Propheta clarè vocat eum pauperem Regem: *Ecce* (inquit) *Rex tuus venet tibi iuſtus, & Saluator; ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam.* Quaſi diceret, regnum eius non eſſe de hoc mundo, cuius faſtus & pompæ ſolent eſſe Regum teſſeræ ſuperborum.

Zach. 9.

Synagoga typho ſuperbiæ diſtenta Regem humilem non agnouit, cùm præſertim inde notum fecerit Chriſtus, eum ſe eſſe Regem, quem Zacharias appulſurum Ieroſolymam inſidentem aſinæ prophetauit.

Chriſti humilitatem quare non excepit Synagoga.

Damianus in ſermone De Dominica Palmarum ſic inuehitur in Iudæos: *O infelix ciuitas, quàm glorioſa dicerentur de te, ſi venientem Dominum agnouiſſes, ſi eò cognito debitam reuerentiam exhibuiſſet! O miſera, ò malitia errore cæcata, venit ad te Saluator tuus, & non potes, nec vis cognoſcere eum. Venis ipſe ad ſaluandum, tu recedendo accedis ad perdendum eum. Ipſe parat tibi vt ægro ſalutem, & tu paras ei velut furi crucem. Cur te tanta tenebrarum caligo contexit? Cur non recolis quod dictum eſt per Zachariam Prophetam: Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus?*

Iudæi carpuntur quia Chriſtũ non receperunt.

Venit tibi.

Chriſtus primò venit iis, quibus promiſſus eſt, ſcilicet Iudæis. Etenim quamuis oues haberet, quæ non erant ex illo ouili; primò tamen inuiſit oues Patriarchæ Iacob, quas Scribæ & Phariſæi lupi rapaces ore rabido deuorabant.

Chriſtus primò venit Iudæis.

Filia Sion.

Eſt Ieruſalem, in cuius ſeptis erat mons Sion, nobiliſſima pars vrbis ob templum orbe toto notum, & non procul à templo domum regiam inſtructam omni ſupellectile, ſublimi congrua maieſtati. Vnde quia ex Pſalte, *Diligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob*, ab illa parte Deo conſecrata tota ciuitas, filia Sion à ſacro ſolet codice nuncupari.

Ieruſalem cur dicta filia Sion.

VII. Adduxerunt aſinam & pullum.

In Bethphages villa ſui triumphi apparatum inſtruxit. Auctore Haymone Alberſtatenſi Epiſcopo, qui floruit ſub Carolo Magno, *Bethphage viculus eſt in latere montis Oliueti ſitus, in quo habitabant Pontifices, Sacerdotes, & miniſtri, qui octonis diebus offerebant ſacrificia, & miniſtrabant in templo Domini. Vnde Bethphage domus buccæ interpretatur, quia ſacerdotes inibi inhabitantes, cum vxoribus, filiis, & filiabus comedebant decimas, primitias, & oblationes, quas in templo Domini offerebat populus omnipotenti Deo.* Hæc Haymo in cap. 21. Matthæi.

Bethphage viculus fuit ſacerdotum.

Aucto

Auctoritate viri huius magni, Bethphage villa ſuum eſt ſortita nomen à bucca ſeu manducatione rerum in templo Deo à populis oblatarum. Nam בית *beth* perinde eſt ac domus: פה *peh* verò ſonat idem ac os, ſeu bucca. Ab illo loco ſuum triumphum & progreſſum in ciuitatem auſpicatus eſt Chriſtus vbi tunc degebant hoſtes eius infenſiſſimi, vt inde ſuum eſſe Regem Chriſtum agnoſcerent, quem Zacharias appulſurum Ieroſolymam inſidentem aſinæ prophetauit.

Chryſoſtomus hom. 67. in Matthæum, ex hac humili pompa dicit Iudæos debuiſſe inferre, Ieſum eſſe Regem illum, quem præfatus hic Propheta ſacro ſuo penicillo graphicè lineauit: *Ecce* (inquit) *Rex tuus venit tibi manſuetus, aſcendens ſuper iugalem, & pullum nouum: non currus vt cæteri Reges agens, non vectigalia exigens, non elatus tumore, nec ſatellitibus conſtipatus; ſed magnam vndique monſtrans humilitatem. Interrogetur ergo Iudæus, quiſnam Regum aſinâ vectus Ieroſolymam intrauit? Neminem profectò præter Chriſtum dicere poſſunt.* Hæc ille.

Aſina ſequeſo aſinum quid ſignificet.

Chriſtus adimplendo Vatis oraculum, de inſidente Rege aſinæ & pullo, nouâ figurâ duos fore ſibi ſubiectos populos adumbrauit. Pergit Chryſoſtomus ita fatus: *Etiam hic & nouus populus olim immundus per pullum ſignificatur, qui poſtquam in eos Ieſus quieuit, ab omni ſorde liberatus, mundus effectus eſt. Perpende autem examuſſim imaginem eſſe conſeruatam. Diſcipuli quippe iumenta ſoluunt, quoniam & nos & illi per Apoſtolos vocati ſumus, & noſtra fides illos in zelum deduxit. Præterea idcirco aſina pullum ſuum ſequi perſpicitur, quoniam poſtquam in Gentibus Chriſtus ſedebit, tunc & Iſraelitæ Zelantes venient: quod Paulus ſignificans dicebat: Quia cæcitas ex parte Iſraeli accidit, quouſque plenitudo Gentium intraret, & ſic vniuerſus Iſrael ſaluabitur. Quod enim figura hac factum propheta figurabat, à dictis manifeſtum eſt. Niſi enim ita eſſet, non tantâ curâ certè Propheta pulli etiam ætatem prædixiſſet. Illud etiam diſcimus, quemadmodum nemo tunc Apoſtolos, ne abducerent iumenta, detinuit: ſic nullus vetare potuit, ne Gentes ab idololatria remouerentur.*

VIII. Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via.

Aulæis & tapetibus veſtire muros & parietes in magna celebritate, moris eſt; ſed palliis & veſtibus ſtrauiſſe vias equitante Rege, fuit res hactenus inaudita.

Subodoror ego tali in honore delato Dei filio in humanis vnum arcanum & myſterium, congruum intento Chriſti Domini triumphantis. Quandò Reges inaugurantur, & publicè procedunt, eminens vmbella caput eorum obumbrat, eis adimens aſpectum cæli, quia duntaxat terra morem gerit illis vt eorum ſubdita voluntati. Denegatur eis aſpectus cæli, quia non pertingit eo regnum illorum. Chriſto verò ſecus ſubeunte primam omnium vrbium Iudæorum, præcipuus apparatus pompæ fuit, terra veſtibus ſtrata, cœlo tamen liberiore, quia regnum Chriſti non erat de hoc mundo, ſed de cælo, cuius aſpectus erat ei peruius dum turbæ præeuntes ei, terram veſtibus obtegebant.

IX. Turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur.

In hoc populo numeroſo Ieſum ſtipante duplex erat turba; ſequens vna, quæ venerat à Galilæa, præiens altera, quæ à ciuitate venit in occurſum eius, ad hoc ſingulare decus & honorem deferendum cælitus inſpirata.

Clamabant, dicentes: Hoſanna filio Dauid.

Vox illa Hoſanna duo digna ſcitu inuoluit. Primum eſt, quid ſignificet hæc dictio. Alterum eſt, dubium ſtrictiùs implexum, quod pleroſque viros torſit; ſcilicet, quare voces illas Chriſto applaudens populus vſurparit.

Circa primum errauere Patres Latini, ſcilicet Hilarius, Ambroſios, Auguſtinus. Et hic error erat veniâ dignus. Hallucinamur enim facilè, quando peregrinæ voces ſunt ex ignota nobis lingua ſuis è fontibus eruendæ.

Credidere Patres hi præfati, quos Hebraica lingua fugit, hoſanna vocem eſſe cuiuſmodi ſunt interiectiones apud nos, vt vah, heu; Sed vt quæſtio illa merè grammaticam ſpectat, ad ſolutionem eius, non egemus auctoritate Patrum, cùm ſufficiant Hebræa rudimenta, talis vnde dictio deriuatur.

A verbo ישע *iaſchang*, quod ſignificat ſaluare, fit imperatiuus modus coniugationis *hiphil* הושיע *hoſchiang*, id eſt, ſaluum fac. Monoſyllabum נא *na*, id eſt, obſecro, eſt interiectio, quæ adiecta modo imperandi componit dictionem הושיענא *hoſchiangna*, quæ perinde ſonat, ac ſaluum fac obſecro. Quæ dictio petita eſt à Pſalmo Hebræo 117. Septuaginta interpretes ſic traducunt. ὦ κύριε σῶσον δή. *O Domine ſaluum fac.* Non quòd vox κύριε pertineat ad alias σῶσον δή ſed quia in Hebræo eſt vox יהוה *iehoua*, quæ Dominum ſignificat. Vnde patet, dictionem *hoſanna* eſſe compoſitam ex imperatiuo *hoſchiang*, & interiectione *na*; nec hic vllus hæret, ſi prima tamen linguæ Hebrææ calleat elementa.

Ex Linguis. Hebræa. Græca.

Hoſanna quid ſignificet.

Aut deceptus ab Hebræo fuit Auguſtinus, aut quando voces illas נא *na*, & אנא *ana* audiit eſſe voces ſignificantes affectum, quales apud nos ſunt interiectiones, credidit interiectionem eſſe totam illam ditionem *hoſanna*, quam ex rudimentis ſignificare *Saluum fac obſecro*, meridiana luce clariùs innoteſcit.

Altera difficultas maioris eſt ponderis & momenti, ſcilicet, ad quem dirigantur illæ voces, *hoſanna filio Dauid*, & quo intento Ieſum circumſtans iubilando voces illas populus vſurpauit.

Hoſanna quare cantatum à turbis.

Recentiores interpretes, & hi multiſcij, in quibus Maldonatus, aiunt omnes populum his acclamationibus fauſta nouo Regi precatum eſſe, Deum orando, ſuum vt hunc Chriſtum ſeruaret: ſicut inaugurato Rege *viuat Rex* omine fauſto ſolet populus acclamare.

Neminem ſugillo; tamen ſenſus ille mihi non vſquequaque placet. Primò, quia in hoc Chriſti triumpho nihil niſi profanum & vul-

gare ſapit, conſiderans Chriſtum vt coëunte voto plebis vniuerſæ Regem à turbis omnibus acclamatum.

Videtur ſecundò procul à vero abeſſe talis ſententia, affirmans fuiſſe vocem hanc *hoſanna* dictam à plebe, Deum orante, Ieſum vt ſaluum faceret. Namque ſicut egens ſalute Ieſus, & ſaluandus homo votis populorum fuiſſet tunc exceptus, quod eſt contra Vatis oraculum, quo Chriſtus Ieroſolymam ingreſſus inſidens aſinæ dignatur nomine Saluatoris.

Zachar. 9. Præſcius ita fatur Zacharias: *Iubila filia Ieruſalem. Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus, & Saluator; ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinum.* Non ergo veroſimile eſt, turbas oraſſe ſuo pro Domino Saluatore.

Rurſus conſtat, diuino percitam œſtro plebem fuiſſe in occurſum Chriſti effuſam, quem iam plerique norant eſſe Dei filium, vt ex Mar-

Ioan. 11. thæ profeſſione patet: *Ego* (inquit) *credidi, quia tu es Chriſtus filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.* Ipſe palam profeſſus erat ſe Deo Patre ſatum, vnde liuor Synagogæ necis

Ioan. 8. eius accepit vltimum argumentum. Imò toti innotuiſſe plebi, Ieſum eſſe ſupra hominum vulgus, Ioannes ait de turba loquens: *Dicebant* (inquit) *Hic eſt verè Propheta. Alij autem dicebant: Hic eſt Chriſtus.* Sed Chriſtus ipſe palam ex profeſſo fecit ſe Dei filium eſſe, loquens

Ioan. 10. Iudæis hoc tenore: *Multa bona opera oſtendi*

Chriſtus ſe eſſe Dei filium prædicauit. *vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis? Reſponderunt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia; & quia tu homo cùm ſis, facis teipſum Deum. Reſpondit eis Ieſus: Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi dij eſtis. Si illos dixit deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui Scriptura; quem Pater ſignificavit, & miſit in mundum, vos dicitis, Quia blaſphemas: quia dixi, Filius Dei ſum. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio: & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis, & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre.*

Neceſſe fuit recenſere totum hunc ſermonem Chriſti, vt probarem turbas ei applaudentes, & dicentes, *hoſanna*, non oraſſe Deum pro ſoſpitate Regis huius; ſed potius oraſſe Ieſum, vt ſaluaret eos, eius ope & gratia redimendos.

Chriſtus vt Redemptori turbæ obuiæ proceſſerũt. Quàm verò benè ſacræ Scripturæ quadret iſta ſententia, hac euidenti ratione liquet. Chriſtus miraculis & ſermone ſæpe toti Synagogæ notum ſe fecit; & eſtò primi Iudæorum, vt Pontifices, Scribæ & Phariſæi, noluerint adhibere fidem dictis, neque miris eius ſignis eo intento factis, vt ita fidem aſtrueret, turba tamen Chriſto magis propitia adhæſit ei, miraculis obſtricta, ſicut perſuaſa voce, cui non poterat denegare fidem. Ergo Ieſum credidit eſſe Dei filium, alioquin incredula, non eſſet ſecuta virum falsò Dei titulum vſurpantem.

Vniuerſæ plebis ſpem fuiſſe Ieſum redempturum Iſraël, conſtat ex diſcurſu duorum diſcipulorum euntium in caſtellum Emmaos, quorum vnus ita Ieſum ipſum rediuiuum affa-

Luc. 24. tus eſt: *Nos ſperabamus, quia ipſe eſſet redem-*

Act. 1. *pturus Iſraël.* Et actorum cap. 1. *Qui conuenerant, interrogabant eum, dicentes: Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſraël?* Denique cùm euntis obuiam Chriſto plebis obſequium, fuerit ex impetu diuino motus ſeu motio Spiritus ſancti, turba velut Numine afflata, vocem hanc, *hoſanna*, id eſt ſaluum fac, expreſſit; vt ipſe ſuum iuxta nomen Ieſu ſe præſtaret hominum Saluatorem.

Itaque concludendum eſt, turbas cœlitus edoctas agnouiſſe Ieſum eſſe Dei filium, & ſpe concepta ſua de ſalute ſæpius exclamaſſe: *Salua nos, fili Dauid.* Ita legit Irenæus lib. 4. cap. 24. Et hæc lectio, ſcilicet, *hoſanna fili Dauid*, meliùs exprimit populi intentum, quàm verſio vulgaris, *Hoſanna filio Dauid.*

Ne videar eſſe ſolus in hac ſententia, quæ diſcedit à communi recentiorum interpretum, ſiſto Patres & hos emeritos, quorum ego viam tero, dicens, *Hoſanna*, vocem eſſe plebis enixè ſuam redemptionem à Chriſto Domino depoſcentis.

Ita Hilarius canone 25. *Laudationis* (inquit) *verba, redemptionis in eo exprimunt poteſtatem. Nam hoſanna Hebraico ſermone ſignificatur redemptio domus Iſraël. Deinde Dauid filium nuncupant, in quo agnoſcerent regni æterni hereditatem. Poſtremò benedictum in nomine Domini venientem confitentur.* Ex SS. Patribus.

Hieronymus, quem Eccleſia ſancta vocat Doctorem maximum in exponendis Scripturis, exponendo voces illas, *Hoſanna filio Dauid, hoſanna in altiſſimis*, nihil excogitauit tale, quale noui interpretes, qui concolores voluere voces eſſet, *Viuat Rex*, &, *hoſanna filio Dauid*: imò dicit hunc applauſum apprimè vota plebis circa redemptionem humani generis explicare: *Hoſanna* (inquit) *ſermo Hebraicus, & ſignificat quòd aduentus Chriſti, ſalus mundi ſit. Vnde & ſequitur: Benedictus qui venit in nomine Domini. Saluatore quoque idipſum in Euangelio comprobante: Ego veni in nomine Patris mei, & non me recepiſtis. Alius veniet in nomine ſuo, & recipietis eum. Necnon quod iungitur, Hoſanna, id eſt, ſalus in excelſis;* Hoſanna in excelſis quid ſignificet. *perſpicuè oſtenditur, quòd aduentus Chriſti non tantùm hominum ſalus, ſed totius mundi ſit, terrena iungens cœleſtibus. Vt omne genu ei flectatur cœleſtium, terreſtrium, infernorum.*

Beda locum iſtum verſans: *Hoſanna* (inquit) *in altiſſimis, perſpicuè docet, aduentum Domini in carne, non ſolùm humani generis in terra, ſed & Angelorum in cœlis eſſe ſalutem: quia dum nos redempti ad ſuperna perducimur, eorum profectò numerus, qui Satana cadente erat minoratus, impletur. Hic enim Paulus ait, omnia inſtaurari in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt in ipſo. Rectè igitur, Hoſanna in altiſſimis, in eius laudem canitur, cuius tota incarnationis diſpenſatio, pro implenda gloria cœleſti aderat.*

Vno demum valido argumento liquet, Deo inſpirante voces illas, *Hoſanna filio Dauid*, fuiſſe emiſſas, quòd ſcilicet Chriſto appulſo in templum pueri & infantes ſonorè voces illas, inuitis etiam Scribis & Phariſæis, hilari animo repetebant. Vnde zelus eò exarſit æmulorum Chriſti, vt aduertentes eum æquo animo ferre, dici ſe Saluatorem mundi, eum corripuerint, vrgentes vt ſilentium puerulis indiceret, qui dignabantur eum titulo Saluatoris.

Matthæus

Hoſanna quare pueri cantarunt.

Matthæus ibi adſtans accuratè totam hiſtoriam ſic digeſſit : *Videntes* (inquit) *Principes Sacerdotum, & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hoſanna filio Dauid, indignati ſunt, & dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt? Ieſus autem dixit eis: Vtique nunquam legiſtis: Quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem?*

Hoſanna à pueris cantatum cur offendit Scribas.

Si vt Echo ſonora nudas edit voces quas accepit, ita voces has *hoſanna filio Dauid*, expreſſiſſent infantes vt quid ab aliis ſimpliciter auditum, non inde liuor Pontificum, Sacerdotum, & Scribarum acriùs exarſiſſet. Sed quia infantes vnanimi voce Ieſu applaudebant vt Saluatori, Synagoga tulit iniquè voces illas Chriſto Domino à pueris etiam in ſacris ædibus applicari.

Indiſcretus ille zelus à Chriſto fuit coërcitus auctoritate Vatis regij, talium præſcij canticorum: *Ex ore* (inquit) *infantium & lactentium perfeciſti laudem.* Profectò foret laus hiulca data Ieſu ab infantibus, ſi, vt vult Maldonatus, voces illæ, *hoſanna filio Dauid,* nihil aliud expreſſiſſent, quàm quod inſinuare ſolet iſta plebis acclamatio, *Viuat Rex.* Sed perfecta fuit laus infantium, quos cœleſtis aura, voces vt ederent Chriſti diuinitatis indices animauit.

In hac celebritate rami præciſi non ſunt ad explanandam viam, vt putauere quidam: nam potius præpeditur iter ſparſis arborum ramis. Sed idcirco cæſi ſunt & palmæ & oliuæ rami, vt hos præferendo manu populus exprimeret ſigna ſui animi iubilantis.

Rami in manibus apud Hebræos in ſignum publicæ lætitiæ.

Victores olim Iudæi, expulſis è Ieroſolyma Gentibus idololatris à Simone fratre Iudæ Machabæi, baiulando ramos, & canentes pæana locum illum ingreſſi ſunt. Vnde quia fuere rami Hebræis ſignum publicæ lætitiæ, turbæ ramos præferendo, ſuos Chriſto benè affectos animos expreſſerunt.

Triumphus olim actus à Iudæis cum ramis palmarum. 1.Mach.13.

De Simonis, & Iudæorum ingreſſu Ieroſolymam poſt Gentiles eiectos, hæc Scriptura ſacra refert appoſitè ad Chriſtum Ieroſolymam intrantem præeunte plebe ramis inſtructa, ſpecie triumphantis: *Clamauerunt* (inquit) *ad Simonem, vt dextras acciperent, & dedit illis: & eiecit eos inde, & mundauit arcem à contaminationibus, & intrauerunt in eam, &c. cum laude, & ramis palmarum, & cinyris, & cymbalis, & hymnis, & canticis, quia contritus eſt inimicus magnus ex Iſrael. Et conſtituit vt omnibus annis agerentur dies hi cum lætitia.*

Contritus eſt à Chriſto maior hoſtis: *Princeps* (inquit) *huius mundi eiicietur foras.* Et iterum: *Confidite, ego vici mundum.* Ideoque breui moriturus agit hunc triumphum, cuius memoria quotannis à Chriſtiano populo feſtiuatur.

Veſtes Apoſtolorũ quid ſignificent.

Non eſt hîc prætereunda Bedæ obſeruatio myſtica circa ramos præciſos, & veſtes humi ſtratas: *Veſtimenta* (inquit) *diſcipulorum, opera ſunt iuſtitiæ, Pſalmiſta teſte, qui ait: Sacerdotes tui induantur iuſtitia. Aſinos, quos nudos inueniunt diſcipuli, ſuis ſternunt veſtimentis, & ita deſuper Dominum imponunt, cùm prædicatores ſancti quoſlibet à ſanctitatis habitu vacuos inueniunt, hoſque virtutum ſuarum exemplis ad ſuſcipiendam fidem & dilectionem ſui conditoris imbuunt. Non enim nudam Dominus aſinam, non nudum voluit aſcendere pullum, quia ſiue Iudæus, ſiue Gentilis, niſi ſanctorum dictis fuerit ornatus & actis, non poteſt Dominum habere rectorem, ſed regnat potiùs peccatum in mortali eius corpore ad obediendum concupiſcentijs eius. Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via. Plurima hæc turba innumerabilem Martyrum deſignat exercitum, qui corpora ſua, animarum videlicet tegumenta, pro Domino dabant, quo ſequentibus eiectu planiorem rectè viuendi callem facerent, ne qui videlicet dubitarent ibi pedem bonæ actionis ponere in pace, vbi non paucos viderant in bello præceſſiſſe martyrij.*

Quid ſignificent Rami præciſi.

Quid verò rami myſticè ſignificent in ſenſu Bedæ liquet ex dicendis: *Rami* (inquit) *arborum dicta ſunt Patrum præcedentium exempla. At quiſquis in exemplum rectè credendi, ſiue operandi, quid Prophetæ, quid Apoſtoli, quid cæteri Sancti dixerunt, ſeu fecerunt, pandit; ramos profectò de arboribus cadit, quibus iter aſini Dominum portantis complanet: quia ſententias de Sanctorum libris excerpit, per quas ſimplicium Chriſti corda, ne in via veritatis errent, ædificent.*

Turbæ quid ſignificent.

Ruſus quid turbæ nobis inſinuent, expendit idem Beda, notans non fruſtra dici turbas quaſdam ſubſecutas fuiſſe Ieſum, alias verò, primas ſcilicet, quæ venerant à ciuitate Ieruſalem, ipſi Domino præiuiſſe: *Vna* (inquit) *eademque confeſſionis & laudationis voce Dominum qui præcedunt & qui ſequuntur, exaltant, quia vna nimirum fides eſt eorum, qui ante incarnationem Dominicam, & qui poſtea probati, quamuis ſacramenta habuerint, pro temporum ratione diſparia Petro atteſtante, qui ait: Per gratiam Domini Ieſu credimus ſaluari, quemadmodum illi.*

SENSVS

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis quibuſque concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

E ce Rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum. Matth. 21.

Pſal. 102. ISTIVS homiliæ intentum eſt, deſcribere triumphum Chriſti, cui debemus intereſſe voce Vatis regij obſtricti: *Benedic* (inquit) *anima mea Domino, & omnia, quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius: Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus.* Propbeta nobis hoc ſermone refert toram ſeriem & cauſam ſolennitatis buius, refricantis memoriam Chriſti Domini triumphantis.

Cauſam rriumphi Propheta notat his vocibus: *Qui redimit vitam tuam.* Quòd namque genus humanum redemit Chriſtus, alligando fortem, ſcilicet diabolum, & eripiendo vaſa, quæ renebat, ſcilicet animas hominum, triumphi Chriſti reuerà fuit maximum argumentum. Idcirco voces, *Hoſanna filio Dauid*, applaudentes ei, pertinent ad omnium hominum ſalurem; nam perinde ſonat ac, *Salua nos, fili Dauid*; turbâ quaſi declarante, Ieſum non triumphare niſi titulo Saluatoris. Vnde volens Zacharias Propheta rudi penicillo
Zach. 9. typum celebriratis huius lineare, Regem bunc appellar Saluatorem: *Ecce* (inquit) *Rex tuus veniet tibi iuſtus, & Saluator; ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum.* Quaſi ex profeſſo notans, propter partam bominum ſalutem, Cbriſtum bodie triumphaſſe.

Redemptionis noſtræ Dauid rationem omnem dicit eſſe penes miſericordiam Dei, cuius effectus ſunt, parcere relaxando nobis debita, & animas virtutum omnium ſtipare choro; demum eas in æterna gloria coronare. Sic ille canir: *Qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus.* Eſt miſericordia diuina boni noſtri omnigeni cauſa. Effectus huius miſericordiæ, ſeu miſerationes, ſont virtutes & gratiæ, quarum obſequio electi immarceſcibili gloria coronantur.

Illa tria, ſcilicet corona, miſerationes, & miſericordia, in Chriſti triumpho ſuos habuere typos, & figuras. Primò rami oliuæ, quibus olim victores texuere ſuas coronas, miſericordiam inſinuant, quā præualenre Dei omnibus operibus, aptè ſolet miſericordia oliuæ Symbolo lineari.

Actus miſericordiæ eſt miſeratio. Miſerationis huius effectus ſunt virtutes, & hæ ſunt habitus, vtpote qualirates animæ difficilè mobiles. Hi babitus vt veſtes animam ornant, & tutè tegunt contra ſenſuum & dæmonum iniurias; ne fortè ſibi has veſtes homo credat eſſe quaſi innatas & proprias, illæ ſuum ad principium refuſæ, ſacris pedibus Chriſti Domini ſubſternuntur.

Denique ſicut oliuæ rami miſericordiam Dei ſignificant, quam electi præferendo ramos oliuæ canunt; ita manu Chriſto palmas offerentes aiunt, illum docuiſſe manus eorum ad prælium, ac proinde rotam gloriam & omne decus victoriæ eſſe illius, cui idcirco iure ſuaues hymni & glorioſa cantica præcinuntur.

Dicam primò de Domini Ieſu miſericordia meritò triumphante.

Secundò dicam, qua ratione rami & veſtes hominum Chriſto Domino ſubſternantur.

Miſericordia

Miſericordia Chriſti præ alijs attributis eius meritò triumphauit.

In hæc verba:

Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Ex Philoſophia.

INdubiæ veritatis habet axioma rerum phyſicarum inſpectrix Philoſophia, quando dicit, formam eſſe dare rei. Quòd ſi fortè plures formas rei vni ineſſe contingat, decernit eadem diſciplina nomen affingi congruum potiori formæ, ſicut conſtat in nominibus ſiue titulis adiectiuis. Siquidem à nobiliori parte ſolet fieri denominatio, vt in oiue patet, quæ licet frigida ſit, à candore petit ſuum præcipuum epithetum; nam candida nuncupatur. Ita licet attributa

Ex Theologia.

plura Deo conuenire dicat Theologia, quia perfectio eius infinita nequit vno ſolo attributo capi vel modicè. Attamen Propheta volens explicare Dei in humanis triumphum, quem egit in die palmarum, eum appellat manſuetum, ita mitem denominans ab eo quod videtur ei fuiſſe cordi præ cæteris alijs attributis. Æquè tamen fuit iuſtus ac manſuetus. Etenim non ſunt eius attributa ſicut plures formæ realiter diſtinctæ, quibus ſubiectum aliqood afficitur; ſed ſunt ipſe Deus, id eſt, quæ plura nobis ſunt attributa Deum non afficiunt vt formæ rebus aduentitiæ; ſed ſunt ipſa Dei eſſentia, vna, & ſimplex; ac proinde nihil eſſe poteſt in Deo maius neque minus, cùm perfectiones eius omnes ſint infinitæ, & vnum infinitum alteri nequeat eminere.

Miſericordia qua ratione maior ſit alijs attributis Dei.

Attamen eſtò Deus ſit vbique ſibi ſimilis, connotatiuè poteſt verè dici maius vnum eſſe Dei attributum altero, & hoc quando plures eius elucent effectus, quàm omnium aliorum. In eo ſenſu Propheta primas dat miſericordiæ Dei: *Miſerator & miſericors Dominus: patiens & multum miſericors. Suauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Et, *Miſericordia Domini plena eſt terra.* Imò non ita Deum produnt alia attributa ſicut miſericordia, quæ parcendo probat eius potentiam præ alijs omnibus attributis. Homo peccando nihil efficitur, iuxta Vatis oraculum: *Ad nihilum redactus ſum.* Nulla creatura poteſt hominem reuocare ſuo ab hoc nihilo cum peccauit; ſed hoc miſericordia diuina facit, veniam indulgendo reis, quia impertit eis gratiam; qua influente, ſuo redeunt à nihilo, & ita Dei miſericordia ſuæ potentiæ infinitæ nobis inſinuat locuples argumentum.

Pſal. 144.

Pſal. 118.

Miſericordia cur maximè manifeſtat omnipotentiam Dei.

Eccleſia cœlitus edocta nouit hoc arcanum, ita Dei miſericordiam recolens & commendans, has fundendo preces: *Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miſerando manifeſtas; multiplica ſuper nos miſericordiam tuam, vt ad tua promiſſa currentes, cœleſtium bonorum facias eſſe conſortes.* Vt res agat extra ſphæram ſuæ actiuitatis, opus eſt potentia infinita, præſertim in actionibus, quæ diriguntur ad æternam beatitudinem, cuius bonum eſt infinitè bonum. Aſt hoc præſtat miſericordia diuina, reis dans gratiam, qua mediante ſupra ſuam ſphæram aſſurgunt, meritorios actus, qui ſunt ſuperioris ordinis, exercentes.

A Patriarchis, qui fuere Deo maximè cordi, Scriptura ſacra Deum denominat Deum Abraham, Deum Iſaac, Deum Iacob; ita dici voluit Cyprianus Cæcilius à Cæcilio Sacerdote, cui multum debuit, vt & Euſebius Cæſarienſis Epiſcopus à Pamphilio Martyre, quem vnicè dilexit, Pamphilius voluit appellari. Sic Matthæus Euangeliſta citans vaticinium de futura die palmarum, opportunè Regem manſuetum nominat ab attributo, cuius plura quàm aliorum edidit argumenta.

Miſericordia Deum denominat.

Quodque magis eſt ad rem, atque meo intento fauet; ipſe Ieſus apud Ieremiam oliuæ nomen ſortitus eſt: *Oliuam* (inquit) *vberem, pulchram, fructiferam, ſpecioſam vocauit nomen tuum.* Et multis ſæculis ante Vatem iſtum, Salomon de Chriſto fatus ait: *Oleum effuſum nomen tuum.* Et Salomone prior Propheta Dauid ait: *Sicut oliua fructifera in domo Dei.* Et hæc oliuæ nomenclatura notat, miſericordiam eſſe ſicut oleum oliuæ quaſi Chriſto Domino naturalem.

Chriſtus vocatur oliua. Ierem. 15.

Cant. 1.

Pſal. 51.

Villaua libro Symbolorum, oliuæ voces ſymbolicas aptat iſtas, quibus præ alijs attributis miſericordia Chriſti Domini recenſetur. Ecce voces commendatitias in gratiam miſericordiæ Chriſti. SVPERAT QVIA FVSA LIQVORES. Si namque ſimul miſceantur aqua, vinum, & oleum, pinguis humor illico ſupernatat.

Ex Symbolis.

Ex Scriptura ſacra, tribus liquoribus iuſtitia diuina metum & horrorem incuſſit mundo, quia ferè totum hominum genus ſuſtulit è medio. Primus humor aqua fuit, qua inundante, ſola domo Noë excepta, omnes homines abſorpti diluuio vindice perierunt.

Miſericordiæ effectus quare ſuperant effectus iuſtitiæ.

Sulphureus alter è cœlo liquor ardens ſpecioſam terræ plagam vſſit, eam redigens in fauillam, nec infantibus parcens, qui cum Sodomitis & Gomorrhæis accenſo & colliquato ſulphure conflagrarunt.

Sæuiente demum iuſtitia diuina, liquor alter ſæpius effluxit, ſcilicet ſanguis, cuius grande fuit diluuium quando Duce Ioſue Hebræi numeroſos exercitus Amorrhæos & Chananæos vltore gladio proſtrauerunt.

Sed miſericordia diuina maior elucet; & hæc oliua ſuis in effectibus pacificis, præ diſtricto Dei gladio commendatur SVPERAT QVIA FVSA LIQVORES. Quod alio tono canit Pſaltes: *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.*

Theologica ratione patet, miſerationes eſſe ſupra Dei opera præfata, quorum ad memoriam reſricatam mente, metu & tremore quaſi perculſi homines inhorreſcunt. Opera, quæ poſſunt fieri ab Angelis ſpectatis in ordine naturæ, ſunt minoris ponderis & momenti, quàm quæ à ſolo Deo fieri poſſunt, vtpote tranſcendentia præpotentes omnes naturæ vires. Sed Angeli poſſunt concutiendo mare plagas omnes orbis terræ nouo ſubdere diluuio, vel vt Elias è cœlo globos ignium deducere, vel vt ille, cuius

Ex Theologia. Iuſtitiæ effectus poſſunt præſtari ab Angelis.

imperio

impetu periit exercitus Sennacherib, poſſunt delere totum hominum genus. Sed duntaxat vni Deo conceſſum eſt crimina relaxando, ſuam gratiam impertire.

Miſericordiæ gratiam erogantis actus à Deo ſolo poteſt fieri.

Rurſus vbi maior eſt diſtantia agentis à patiente, maior etiam requiritur virtus. Sed pœna illata reis nullam omnino dicit diſtantiam agentis à paſſo, quia ipſum peccare, pœna eſt. Ergo punire malos & ipſi dæmones poſſunt. At longè ſecus eſt in gratia erogata reis. Diſtat enim gratia longiùs à peccato, quàm cœlum à terra: gratia namque dicit aliquid poſitiuum; peccata verò nihil ſunt, aut ſi per aliquod eſſe licet ea exprimere, mera dici debent entia priuatiua. Inde liquet multò maius opus eſſe Dei miſericordiæ iuſtificantis animas peccato priùs obnoxias, quàm ſit facinus iuſtitiæ perpetrata crimina vindicantis.

Eſt virtutis infinitæ nota indubia, educere quidpiam è nihilo, cùm terminus à quo, ſcilicet nihil, à termino poſitiuo procul ſit ſpatiis infinitis. Miſericordia diuina totum conficit hoc ſpatium, vtpote infinita, reis cùm indulget, quos peccata cæcam & profundam in abyſſum nihili deduxerunt.

Ex SS. Patribus.
Peccatis homines annihilat.

Audieodus hic Auguſtinus deſcribens hoc nihilum peccati, vnde mitis & manſuetus eum Dominus ad eminentem ſtatum gratiæ ab Adamo perditæ reuocauit. Sic ille cap. 5. Soliloq. *Verbum Dei dicit: Ego ſum via, veritas, & vita. Separari ergo à Verbo, eſt eſſe ſine via, ſine veritate, ſine vita, & ideo ſine ipſo nihil; & ideo malum: quia ſeparatur à Verbo, per quod omnia facta ſunt valde bona. Separari autem à Verbo, per quod omnia facta ſunt, nihil aliud eſt, quam deficere, & à facto tranſire in defectum, quia ſine ipſo eſt nihil. Quoties ergo à bono deuias, à Verbo te ſeparas, quia ipſum eſt bonum & ideo nihil efficeris, quia ſine Verbo es, ſine quo factum eſt nihil. Nunc igitur, Domine, illuminaſti me lux, vt viderem te.*

Miſericordia Dei præuenit homines peccatores, & indignos.

Præterea, cùm iuſtitia diuina malos plectit, nulla reperit obſtacula; ſed miſericordia diuina reos reuocans ad gratiam, multos habet obices emergentes à deuia voluntate. Namque, ſicut Bernardus ait, *Non inuocantibus, ſed prouocantibus, non petentibus, ſed impetentibus, non interpellantibus, ſed repellentibus Deus gratiam elargitur.*

Ex Historia.
Miſericordia Dei inſignis erga reos aliquos.

Paulus anhelus in cædes fidelium, & Eccleſiæ incunabulis ruinam meditando, Ieſum propitium ſenſit. Auguſtinus æui ſui parte potiore data fœdis illecebris, derepente Dei ſenſit illapſum, etiam gratiæ reluctando. Maria Ægyptiaca, mulier famoſa, ſicut habet eius vita, ſacras ædes cùm tentaret ſubire, viros ibi vt orantes ad luxuriam accenderet, eſt experta Dei motus præualidos ad pœnitentiam, eſtò fœdis obſcœnæ libidinis incendiis ſolito acriùs æſtuaret. Latro ille, cuius memor eſt Climachus, omnia neſanda fecit, quæ poſſet perpetrare dæmon; illa tamen ingraueſcente mole peccatorum, ex omnium vitiorum ſentina Deus ad gratiæ ſtatum euexit, ita Dei miſericordia de magno & numeroſo peccatorum agmine triumphante.

Miſericordiæ Dei exempla.

Auguſtinus ſuo experimento nouit, infinitas eſſe Dei miſericordias, quarum ille breuem catalogum texens ita fatur in libro Soliloquiorum cap 16. *Quoties* (inquit) *iam me abſorbuerat ille draco, & tu Domine ab ore eius extraxiſti me. Quoties ego peccaui, & ipſe paratus fuit deglutire me: ſed tu Domine Deus meus defendiſti me. Cùm contra te iniquè agebam, cum tua mandata frangebam, ſtabat ipſe paratus, vt me raperet ad infernum; ſed tu prohibebas. Ego te offendebam, & tu me defendebas. Ego te non timebam, & tu me cuſtodiebas. A te recedebam, & inimico meo me exhibebam; tu ipſum ne me acciperet, deterrebas. Hæc mihi tu Domine Deus meus, beneficia conferebas, & ego miſer non cognoſcebam. Sic enim me multoties à faucibus diaboli liberaſti, de ore leonis eripuiſti; & ab inferno, licet neſcientem, me multis vicibus reduxiſti. Deſcendi enim vſque ad portas inferni; & ne illuc intrarem, tu me tenuiſti. Appropinquabam vſque ad portas mortis, & ne me ipſa caperent tu feciſti.* Hæc ille.

Vt coaleſcit homo corpore & anima; ita duas partes habet obnoxias iuſtitiæ diuinæ, malis quando terris ſe obſtrinxit. At miſericordia diuina ſuis gratiis non ſuſcitat animas tantùm, ſed vigili curâ ſolet à moribus corpora vindicare.

Ex SS. Patribus.

Illud item recenſet opus miſericordiæ Auguſtinus eo in libro & capite: *De morte* (inquit) *corporis ſæpius eruiſti me, Saluator meus: cùm grauis morbi tenerent me: cùm fui in periculis multis, per mare, per terras, ab igne, & gladio, & ab omni periculo liberans, ſemper aſtans mihi, & miſericorditer ſaluans. Sciebas tu quidem, Domine, quia ſi tunc mors me occupaſſet, infernus animam meam ſuſcepiſſet, & perpetuò damnatus fuiſſem. Sed tua miſericordia, & tua gratia præuenit me, eripiens me de morte corporis, & de morte animæ, Domine Deus meus. Hæc & multa mihi tua alia beneficia exhibuiſti, & ego eram cæcus: & non cognoui, donec illuminaſti me.*

Miſericordiæ ſeptè in nobis reperiuntur.

Septenarius numerus in Scriptura ſacra notat vniuerſitatem, vt quando dicitur ſepties in die cadere iuſtus; & cùm immundus ſpiritus deterſa domo, qua pulſus aliquando fuit, accenſus ita vadit & aſſumit alios ſeptem nequiores ſe, numerus ſeptenarius vſurpatur ibi pro agmine numeroſo.

Bernardus eò reſpiciens, infinitas propè Dei miſericordias, quas experitur homo, breuem ad hunc numerum reduci poſſe ratus, ita fatur ſerm. 88. *Septem* (inquit) *video miſericordias Domini, quas & vos ipſi facilè inueneritis in vobis. Prima eſt, quòd à multis peccatis adhuc in ſæculo poſitum cuſtodiuit. Quis enim non videat, quòd ſicut in multa cecidi, ſic & in alia poteram cecidiſſe peccata, niſi omnipotentis pietas conſeruaſſet? Fateor, & fatebor, niſi quia Dominus adiuuit me, paulò minus cecidiſſet in omne peccatum anima mea. Secunda miſeratio, quæ non poterit explicari ſermone, quàm benigna, quàm libera, quàm gratuita. Ego peccabam, & tu diſſimilabas; non continebam à ſceleribus, & tu abſtinebas à verberibus; prolongabam ego multo tempore iniquitatem, & tu Domine pietatem tuam. Tertia quòd viſitauit cor meum, & inuitauit vt amara fierent, quæ malè dulcia priùs erant. Quarta quòd pœnitentem ſuſcepiſti miſericorditer, vt in eorum numero inuenirer, de quibus ait Pſalmus: Beati quorum remiſſa ſunt iniquitates. Quinta, per quam mihi continendi deinceps,*

ceps, & emendatius viuendi praſtitiſti virtutem, ne recidiuam paterer, & eſſet nouiſſimus error peior priore. Poſtquam in his quinque miſerationibus, à malo liberaueris, in duabus alys bona largieris. Hæ duæ ſunt, gratia promouendi, quâ videlicet munus bona conuerſationis indulges; & ſpes obtinendi, quâ donas homini indigno & peccatori de tua toties experta bonitate vſque ad cœleſtia ſperanda præſumere. Hæc Bernardus miſericordiæ diuinæ floridus encomiaſtes.

Breuiùs Propheta Dei miſericordiam iactat, & extollit, eam eſſe dicens orbe toto notam, & diffuſam: *Miſericordia Domini plena eſt terra.* Quicquid enim in exiſtente rerum natura viget, illud eſt miſericordiæ diuinæ donum, quæ, res è nihilo educendo, bonas eſſe fecit, & à miſeria maxima liberauit.

Pſal. 118.

Ex Ivre Civili. Miſericordia Principes ab aliis diſcernit.

Ipſa Regum ſuprema poteſtas maximè ſe prodit indulgendo reis vitam. Nam dicta capitis ſententia in maleficum hominem, nec ipſi Principes infra Regem poſſunt iure data ſibi poteſtate vitam damnato homini condonare. Vita reo morti obſtricto indulta, Regis aut Principis habentis ſupremum dominium ius eſt; & hoc beneficium à Domino ſupremo manans, reſtituens vitæ reos, morti iam deuotos, gratia nuncupatur.

Statuæ Imperatorum ſalutares.

Imperatores voluere talem & gratiam concedi reis, qui confugiunt ad ſtatuas Cæſaris tunc regnantis. Etenim aſyli inſtar erant hæ ſtatuæ, quæ protegendo reos ſupremam poteſtatem Principis oſtendebant. Ecce legem Imperatorum Valentiniani, Theodoſij, & Arcadij. *Qui ad ſtatuas, vel vitandi metus, vel creandæ inuidiæ causâ confugerint, ſi certas habuerint cauſas, quibus confugere ad imperatoria ſimulacra debuerint, iure ac legibus vindicentur.* Lege, Qui ad Statuas. Codice, de his qui ad ſtatuas confugiunt, lib. 1. tit. 25. lege vnica.

Dignitatum eminentia vnde petatur.

In Eccleſiaſtica Hierarchia poteſtatis ſupremæ nota eſt, poſſe reos abſoluere maxima crimina relaxando. Præſules infrà Papam poſſunt condemnare reos, & iuſtitiæ flagello malos excipere. Sed indifferenter eos à quocunque ſcelere ſoluere, ſingulare decus, & poteſtas eſt Summi Pontificis, cuius eſt præcipuè, vt vicarij Chriſti Regis manſueti, animas extinctas facere rediuiuas.

Ex Ivre Canonic.

Petro ſoli dictum eſt: *Tibi dabo claues regni cœlorum.* Ille prior à Chriſto vitæ & necis animarum ius accepit. Vnde vetus iſte canon editus eſt ab Anacleto Papa. *In nouo Teſtamento, poſt Chriſtum Dominum à Petro ſacerdotalis cœpit ordo: quia ipſi primò Pontificatus in Eccleſia Chriſti datus eſt, Domino dicente ad eum: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum. Hic ergo ligandi atque ſoluendi poteſtatem primus accepit à Domino.* Canone In nouo Teſtamento, Diſt. 21.

Ipſo iure eodem Canonico, aliquam dignitatem Eccleſiæ, alteri eminere notum eſt ex poteſtate data ei & conceſſa benè faciendi, impertiendo reis miſericordiam, illos à peccatis maximis abſoluendo. Ecce canon. *Inferior ſedes ſuperiorem abſoluere non poteſt. Sola ergo potior inferiorem conuenienter abſoluit.* Canone Inferior, Diſt. 21.

Ex Medicina. Principes partes animalis cur dicantur, cor, cerebrum, & iecur.

In Medicina, licèt aliquæ partes læſæ necem, eamque citam, conſciſcant, vt vena caua, quâ aperta totus ebulliens ſanguis erumpit, hominem interimens; & veſica, cuius, vt ait Hippocrates, *dolores ſunt potentiſſimi ad necandum;* non idcirco tamen dicuntur hæ partes primatiæ: ſed cor, cerebrum, atque iecur, quæ ſanguinem & ſpiritus infundendo, prima vitæ elementa toti corpori impertiunt, partes animalis principes appellantur.

Cùm ergo Dei iuſtitia deſæuiens in peccata, reos morti æternæ facit obnoxios, miſericordia verò ſecus abſoluendo vitam inſtaurat; Chriſtus non vt iuſtus, ſed vt manſuetus habet argumentum locuples de redempto homine triumphandi.

Turbæ præcedentes Ieſum, & quæ ſubſequentes eum ſtipabant, vnanimi voce ſua reddebant ei obſequia, dicentes: *Hoſanna filio David*, id eſt, Salua nos fili Dauid; ita profitentes, vno à Redemptore Ieſu ſalutem in omnes homines influxiſſe.

Omnes præferendo ramos oliuæ, Ieſum benedicebant vſurpato Vatis hoc verſu congruo ad laudandum opportunè. Deum in humanis, & idoneo ad exprimendas emiſſas æſtuanti corde voces indices animi iubilantis. Ecce ſuaue melos turbæ, ſuam ob ſalutem agentis Chriſto grates: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Quòd ſi rationem à Propheta quæras laudis huius, ille tibi verſum primum obiiciet Pſalmi, vnde voces illæ ſunt depromptæ. Initium Pſalmi hoc eſt. *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius.* Qua præualente, omnes qui præceſſere Patres Sancti ſunt redempti, & quæ ſubſequentur electæ animæ redimentur. Redemptionis enim cauſa fuit miſericordia, ſicut ait Pſaltes hoc concentu: *Quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio.* Ideoque totum miſericordiæ diuinæ debet homo, quod Chriſto velut penſum & tributum ſoluit titulo Redemptoris.

Pſal. 117. Miſericordia Dei eſt redemptionis hominum cauſa.

Pſal. 129.

Ex SS. Patribvs. Miſericordia eſt primordialis cauſa omnium.

Bernardus eò collimat in ſermone primo ſuper Salue Regina: *Opus* (inquit) *miſericordiæ, reparatio naturæ. Miſericordia Domini plena eſt terra viuentium, & morientium. Quòd Angeli creati, quòd confirmati; homines plaſmati, & reparati; miſericordia eſt, quæ ab æterno & vſque in æternum primordialis ipſa cauſa omnium, & cauſaliſſima cauſarum. Effectus huius eſt opus ſaluandorum, ſalus hæc eſt adoptio filiorum Dei.*

Miſericordia conciliat hominum affectum Deo.

Chriſtus deuincere volens omnium hominum affectum, vt miſericors & manſuetus egit hunc triumphum; nam gratiis conciliatur amor, & non terrore, quem iuſtitia ſeuera ſolet incutere: vnde ſuum affectum erga Ieſum turbæ palàm facturæ, ramos oliuæ ferunt, teſtantes ita ſuum amorem eſſe miſericordiæ diuinæ prolem, quæ oliuæ ſymbolo figuratur.

Miſericordiæ diuinæ fidem profitetur ore pia turba clamans: *Hoſanna filio Dauid*, id eſt, Chriſti Domini eſt ſalus; affectus verò ſui luculenta promit argumenta benedicens illum: *Benedictus* (inquit) *qui venit in nomine Domini.*

Saül accedens ad cuneum Prophetarum percitus eodem œſtro fuit: illi namque choro ſacro adiectus, eius afflatus Numine prophetauit. Inde natum in Iſraël adagium: *Num & Saul inter Prophetas.* Quia multis titulis obſtricti ſumus miſericordiæ diuinæ, ſequi debemus & nos turbas laudis & amoris penſum ore ſonoro ſicut & corde grato Domino perſoluentes.

Vt è Pſalmo ſuas deprompſere voces & argumenta grati animi turbæ ramis oliuarum inſtructæ; ita ſuas ſinguli quique voces obibunt, qui recolentes innumeras miſericordias Dei, has ab Auguſtino voces emiſſas, ſæpius vſurpabunt.

Miſericordię Dei influxus continuus à nobis exigit amorem cōtinuum.

Sic ille Soliloquiorum cap. 18. *Domine, deficit anima mea in miſericordia tua magna, quæ eſt ſuper me: quoniam eripuiſti animam meam ex inferno inferiori, & me ad vitam reduxiſti. Totus enim eram in morte, totum me reſuſcitaſti. Cum igitur ſit totum id quod viuo, & totus me totum offero tibi. Totus ſpiritus, totum cor, totum corpus, tota vita mea viuat tibi, vita mea dulcis; quoniam me totum liberaſti, vt totum me poſſideres: totum me refeciſti, vt totum me rehaberes. Diligam te igitur Domine virtus mea, diligam te, ineffabilis exultatio mea, & viuam non iam mihi, ſed tibi. Tota vita mea, quæ perierat in miſeria mea reſuſcitata eſt in miſericordia tua, qui es Deus miſericors, & miſerator, & multa miſericordia in millia his qui diligunt nomen tuum. Idcirco Domine Deus meus, ſanctificator meus, iuſſiſti in lege tua, vt diligam te toto corde meo, tota anima mea, tota mente mea, tota fortitudine mea, & totis viribus meis, & etiam ex intimis medullis cordis mei, omnibus horis & momentis, quibus fruor bonis miſericordiæ tuæ, quoniam ſemper perirem, niſi quia ſemper regis me: ſemper morerer, niſi quia ſemper me viuificas, & omni momento me tibi obligas, dum omni momento mihi tua magna beneficia præſtas. Sicut ergo nulla hora eſt, vel punctum in omni vita mea, quo tuo beneficio non vtar, ſic nullum debet eſſe momentum, quo te non habeam ante oculos in memoria mea, & te non diligam ex omni fortitudine mea.* Hactenus Auguſtinus, hac confeſſione notas detergens, quæ ingratis animis inuruntur.

Triumphantium ſuperbia.

Ex varijs Historiis.

Mundus in triumphis vnum hoc ſatagit & intendit, ſcilicet vt hoſtium multo ſanguine effuſo ſuam ſuperbiam ſignificet. Agmina captiuorum vincta rhedam victoris anteeunt. Prouinciæ ſubiugatæ diues omnis ſupellex, & idola etiam traducta, ſuperbæ militum exuuiæ, auro graues expilatæ gazæ, pretioſa fercula, pompa, plebis applauſus, omne decus vni homini impenſum; cuncta demum ſtemmata præcipui honoris eò vergunt, vt triumphans afflatus inanis gloriæ aura, ratus ſe eſſe ſupra homines, inſoleſcat.

Triumphi currus inſtructus elephantis.

Pompeius Magnus, ex Plinio lib. 8. cap. 2. Iulius Cæſar, ex Suetonio in vita illius, cap. 37. & Gordianus Imperator, ex Iulio Capitolino in vita ipſius, vt quantæ molis eſſet eorum ſuperbia pateret, adſcitis elephantis, & iunctis currui quo vehebantur, eo faſtu maximo triumpharunt.

Triumphi currui leones iuncti.

De Marco Antonio Plinius ſic ſcribit lib. 8. cap. 16. *Leones iugo ſubdidit, primuſque Romæ ad currum iunxit Marcus Antonius, & quidem ciuili bello, cùm dimicatum eſſet in Pharſalicis campis: non ſine quodam oſtento temporum, generoſos ſpiritus iugum ſubire, illo prodigio ſignificante.*

Triumphus Heliogabali.

Non ſuperbiam & faſtum redolet tantùm, ſed inſaniam quoque ſapit delirium Imperatoris Heliogabali, qui ex Ælio Lampridio iungendo tigres & leones currui, habitu Gentilium Numinum indutus publicè vehebatur.

Eſt præ omnibus deteſtanda Regis Seſoſtris inſolentia, cuius meminere Diodorus Siculus lib. 2. cap. 1. Plinius lib. 33. cap. 2. & Lucanus lib. 10. his verſibus.

Venit ad occaſum, mundique extrema
Seſoſtris,
Qui Pharios currus, Regum ceruicibus
egit.

Zenobia Regina bello potens.

Superbus item extitit triomphus Aureliani Imperatoris de Zenobia Regina Palmyrenſium, cuius accuratè vitam deſcribit Trebellius Pollio. Mulier illa potens, induta virili veſte, Duces magnos in Oriente vicit: ab Aureliano demum victa fuit, præcipuum triumphi victoris huius Principis ornamentum. Hanc pompam Pollio ſic deſcribit: *Ducta eſt* (inquit) *Zenobia per triumphum ea ſpecie, vt nihil pompabilius populo Romano videretur. Iam primùm ornata gemmis ingentibus, ita vt ornamentorum onere laboraret. Fertur enim mulier fortiſſima ſæpiſſime retaliſſe, cùm diceret ſe gemmarum onera ferre non poſſe. Vincti erant pedes auro, manus etiam catenis aureis; nec collo aureum vinculum deerat, quod ſcurra Perſicus præferebat.*

Zenobia quo ornatu ducta in triumphū.

Exhalantia thura, flores ſparſi, encomia decantata Ducis, Senatus, & equeſtris ordinis comitatus, erant incrementa typhi ſuperbiæ annexæ triumpho, quem lautæ Duci triumphanti inſtructæ epulæ concludebant.

Peplum quid ſit.

Athenienſes eò inſaniæ deuenere, Ducum vt victorum ſimulacra Diis adiicerent. Ex Plutarcho in Demetrio. Athenienſes in peplo Regum Demetrij & Antigoni imagines per ſummam aſſentationem cum figura Iouis & Palladis effinxerunt. Fuit autem peplum, templi tholo velum appenſum, in quo triumphantis erant deſcripta egregia facinora, quæ explicata ſacris in ædibus, heroi hoc præſtabant, vt ab eo fortiter geſta, diu vegeta perennarent.

Triumphus Pompeij.

Stante Imperio Romano, nemo triumphos egit ampliores Pompeio Magno, cui ex Plutarcho rerum eius ſcriptore totus orbis erat vt triumphus. Namque tribus vicibus, ſcilicet ſigillatim, de Europa, Aſia, & Africa, ille potens Dynaſta ſatur gloria triumphauit. Sed reuerà ludi infantium ſunt, & victoriæ Pygmæorum certantium cum gruibus, omnes hominum triumphi, ſi cum egregiè factis olim à Chriſto Domino conferantur.

Trophæum vnde dicatur.

Trophæum dicitur ἀπὸ τοῦ τρέπεσθαι, id eſt à vertendo. Vnde iure poni trophæum potuit à victore, ſuos vt concurrentes hoſtes fugam ingloriam capeſſerent fortiter obſtringente. Erat trophæum, aliquod monumentum victoriæ, vt pyramis, columna, cumulus lapidum, vel arbor excelſa ramis præciſis, vbi victorum hoſtium arma, velut enſes, arcus, tela, pila, thoraces, galeæ, & clypei pendebantur. Huiuſ-

Trophæum quid ſit, & quomodo erigebatur.

modi

modi tropbæum Marco nobis expreſſit lib. 11. Æneidos.

Ingentem quercum, deciſis vndique ramis
Conſtituit tumulo; fulgentinque induit arma
Mezenti Ducis exuuias, tibi magne trophæum
Bellipotens: aptat rorantes ſanguine criſtas,
Telaque trunca viri, & bis ſex thoraca petitum
Profeſſumque lucis: clypeumque ex ære ſiniſtra
Subligat, atque enſem colle ſuſpendit eburnum.

Triumphi verò nomen deducitur à verbo Græco θριαμβεύω, id eſt, *exulto*, quia victore duce triumphante ciues nihil eorum omittebant, quæ conducunt ad lætitiam publicam exprimendam.

Rationes triumphandi in Chriſto pudet comparare claris & præcipuis hominum triumphis.
Iob 41. Dæmonis eſſe robur inſigne dicit Iob: *Non eſt* (inquit) *ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei, qui factus eſt, vt nullum timeret.* Attamen hos deſertores Angelos fortes in fugam Apoſtoli, Chriſti milites, adegerunt. Vnde quaſi exultantes de triumpho, ſuum ita ducem affa-
Luc. 10. ti ſunt: *Domine, etiam dæmonia ſubyciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis: Videbam Satanam ſicut fulgur de cælo cadentem.* Prætereà omne genus humanum deuium à creatore, iuris eius effecit, reſtituendo Deo homines, quos deceptos ab obſequio conditoris dæmones auerterunt. Non idcirco tamen Chriſtus egit triumphum, vetuſto more clarum titulis & trophæis; ſed vt humilitate vicit diaboli faſtum, ita velut humilitatis amans, non in leonibus, elephantis, equis, aut curribus, ſed in aſina triumphauit.

Ælius Lampridius in vita Alexandri Seueri Imperatoris ait, deuictâ natione ferâ Parthorũ, illum triumphaſſe modo, qui conciliauit ei omnium hominum affectum: triumphus enim ille fuit ab omni arrogantiæ pompa penitus alienus. Sic ille: *Cum ingenti gloria, comitante Senatu, equeſtri ordine, atque omni populo, circumfuſis vndique mulieribus, & infantibus, maximè militum coniugibus, pedes palatium conſcendit, cùm retro currus triumphalis à quatuor elephantis traheretur. Leuabatur manibus omnium Alexander, vixque illi per horas quatuor ambulare permiſſum eſt, vndique omnibus clamantibus: Salua Roma, quia ſaluus Alexander.*

Pſal. 8. De Chriſto canit Pſaltes: *Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius.* Potuit Angelos habere ſuum in obſequium; miſſa tamen cuncta facit vnde Regem ſe eſſe cœli & terræ palàm faceret omnibus, illique ſatis eſt, hominum corda ſibi affectu intimo deuincire. Clamauit Roma, ſibi eſſe omnia ſalua, quia ſaluus erat Alexander.

Sed dum turbæ clamant, *Hoſanna filio Dauid*, ingenuè ſalutem omnium animarum partam à Chriſto Domino confitentur.

Qua ratione rami palmarum, & veſtes Chriſto Domino ſubſternantur.

In hæc verba:

Strauerant veſtimenta ſua in via.

SECTIO SECVNDA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Hiſtoria, Symbolis, et Medicina.

Honor eſt ſignum exterius, quod deforis exprimimus in teſtimonium excellentiæ, quam concipimus & credimus ineſſe rei, quam volumus honorare. Idcirco libratur honos ad trutinam excellentiæ. Et hæc eſſe poteſt ex natura rei, quæ ſit in ſphæra rerum naturalium, vt eſt parentum excellentia, à quibus in nos vſura lucis influxit, ratione cuius in lege primum mandatum, quod promittit in hoc æuo ſui ſtipendium obſequij, eſt deferendus honor parentibus. *Honora* (inquit) *patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram.* A Deo indictus honor ille patri, & matri, pietas appellatur. Honor quid ſit. Exod. 20.

A dignitate deforis accidente quædam oritur excellentia, quæ omnes ei ſubditos obſtringit, vt videre eſt in Principibus, quos omnes vltro ſolent honore congruo afficere, quem obſeruationis nomine deſignamus. Honoris diuerſæ ſpecies.

Si verò talis dignitas non deforis accidat, ſed ſit naturalis, atque ſupra rerum omnium ordinem, ita independens ab omni alio ente, rerum vt omnium ſeries, ab illa ſuum eſſe & exiſtere accipiat, ſupremum illud eſſe Deus à dando dicitur. Vnde quia omnes deuinciuntur ei, & religio à religando nomen habet, religione ſuprema Deus colitur. Hoc ſingulare Deo præſtitum obſequium Theologorum ſchola vocat latriæ cultum, aliis infra Deum omnibus inconceſſum. Ex Theologia.

Singularis huius obſeqoij præcipuus actus eſt ſacrificium ita Deo proprium, vt ſit immane nefas deferre talem cultum alteri. Cùm enim exhibetur honor ille, facit ſacrificans explicitam profeſſionem agnitæ deitatis. Nam *ſacrificium eſt oblatio externa facta ſoli Deo, quâ ad agnitionem humanæ infirmitatis, & profeſſionẽ diuinæ maieſtatis, à legitimo miniſtro res aliqua ſenſibilis & permanens ritu myſtico conſecratur, & transmutatur.* Dicitur oblatio ſenſibilis; nempe debet homo Deum non interno ſolùm actu, ſed externa quoque nota ſeu rei oblatæ ſymbolo venerari. Ideoque dicit Auguſt. lib. 2. de ciuitate Dei, cap. 5. *Sacrificium viſibile eſſe inuiſibilis ſacrificij ſacramentum.* Sacrificium quid ſit.

Dicitur oblatio illa ſoli Deo facta; ſiquidem infra Deum nulla poteſt eſſe dignitas ſuprema, cuius eſſe primum ſit, & ab aliis omnibus independens. Ideoque ſecus facienti, id eſt, offerenti ſacra diis alienis, indicitur pœna mortis. Ecce legem: *Qui ſacrificat dijs occidetur, præterquam Domino ſoli.* Et Auguſt. lib. de ciuit. Dei cap. 4. *Quis* (inquit) *ſacrificandum cenſuit, niſi ei, quem Deum aut ſciuit, aut putauit, aut finxit?* Et lib. contra aduerſarios legis & Prophetarum Exod. 22. Ex SS. Patribus.

Sacrificium Deo ſoli offerendum.

cap.18. *Dæmon ſibi ſacrificium non exigeret, niſi Deo vero deberi ſciret: nam obſequia cætera, quæ diuinitati debentur, & exhibentur, auſi ſunt ſibi etiam præ nimio ſuperbiæ faſtu homines arrogare: rariſſimi autem commemorantur, qui ſibi vt ſacrificaretur, cùm regia poteſtate poſſent, auſi fuerint imperare. Quicunque autem auſi ſunt, per hoc ſe deos haberi voluerunt.*

Rurſus illa debet fieri oblatio ad profitendum ſupremum Dei dominium, & confitendũ noſtram ſubiectionem & dependentiam à Deo, à quo tamquam prima cauſa fluit eſſe rerum omnium. Offerimus res ſenſibiles in ſacrificio, & eas conſumendo ſic fatemur, ita Dei eſſe quod ſumus, vt periremus eo momento, niſi ipſe ſua præpotente manu nos ab imminente nobis nihilo vindicaret.

Poſt Chriſti fidem orbe toto diffuſam ceſſauit vſus huius ſacrificij Iudæis olim inoliti, quo oblatæ Deo beſtiæ mulctabantur. Abrogauit illa ſacra Vates: *Quoniam* (inquit) *ſi voluiſſes, ſacrificium dediſſem vtique; holocauſtis non delectaberis.* Alio nempe modo Deus à nobis exigit, vt dominium eius ſummum, & omnimodam ſubiectionem noſtræ animæ proteſtemur. Quale verò ſacrum illud ſit, idem Propheta docet ita fatus: *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.*

Pſal. 51.

Ibid.

Sacrificia cur fuere Iudæis indicta.

Beſtias mactare fuit Iudæis indultum, ne Gentium more feras ſimulacris ligneis, ſaxeis, ferreis, æreis, & aureis immolarent. Vult Deus ab Eccleſia ſancta ritu ſanctiore coli, quem Propheta nobis inſinuat inducendo Deum ſic loquentem: *Nunquid manducabo carnes taurorum? aut ſanguinem hircorum potabo? Immola Deo ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illic ſalutare Dei.*

Pſal 49.

Gloria danda Deo ſoli. 1. Tim. 1.

Paulus ait id ſacrificium laudis vni ſoli conuenire Deo: *Regi* (inquit) *ſæculorum immortali, & inuiſibili ſoli Deo honor & gloria.* Quicquid enim in omni ente micat & excellit, illud omne Deum habet & auctorem, & tutorem, ac proinde ſolum in Deum miſericordem eſt omnis gloria refundenda.

EX PHILOSOPHIA. Cauſa prima mouet fortiùs, quàm ſecunda.

Ex Ariſtotele lib. 2. Metaph. cap. 2. text. 5. *In agentibus per ſe, & eſſentialiter ſubordinatis, inferius non cauſat, niſi dependenter à ſuperiore, ita vt ſuperius concurrat ad ipſum cauſandi actum.* Et lib 8. Phyſic. cap. 5. text. 41. *Cauſa prima mouet efficaciùs, quàm ſecunda.* Quicquid ergo facit homo clarum, & dignum laude, debet ad Deum referri, alioqnin furtum ſacrilegum committit homo ſibi gloriam facinoris egregij nequiter vſurpando.

1. Cor 4.

Paulus eo vtitur argumento volens hominum faſtum deprimere: *Quid* (inquit) *habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis.*

EX IVRE CIVILI. Theſauros Principis expilare nefas.

Cæſareo iure, nefas eſt, quidpiam in proprios vſus arrogare ſibi ex his quæ ſunt Principis. Ecce legem latam ab Imperatoribus Gratiano, Valentiniano, & Theodoſio. *Nullus penitus ex eo quod refertur in conditis, vel in arca continetur, ad quemlibet titulum vſurpet.* Lege Nullus, Codice de his, quæ ex publica collatione illata ſunt, non vſurpandis, lib. 10. tit. 73. lege 2.

Si quod glorioſum facinus editur ab homine, operis egregij tributum eſt gloria, quam ſuperbè ſibi vſurpare, quaſi propriæ virtutis opus eſſet, perinde ſanè eſt ac theſauros & tributa ſoli appenſa Numini deprædari.

EX IVRE CANONICO. Gloriã vſurpans inglorius eſt.

Canonico iure, ſibi vſurpare decus indebitum, eſt cadere gloria promerita. Vnde Papa Innocentius III. iuſtè fecit irritam electionem cuiuſdam Epiſcopi, qui ante ſuam confirmationem exercere iura Præſulis attentarat. Ecce latã ſententiam ex epiſt. decretali Innoc. III. ad capit. Pennenſe: *Quoniam* (inquit) *electus à vobis, ante confirmationem adminiſtrationi Epiſcopatus ſe irreuerenter immiſcuit, recipiendo tam à clericis, quàm à laicis iuramenta, nõ attendens quòd ſecundùm Apoſtolum, nemo debet ſibi honorem aſſumere; ſed qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Poſtquam nobis præſentaſtis eundem, ſufficienti examinatione præmiſſa, electionem de ipſo factã duximus irritandam, quicquid ex ea & ob eam factum eſt denuntiantes penitus non tenere.* Extra, Cap. Qualiter, de elect. & electi poteſtate.

Gloria vana bonum opus inficit.

Ita bonum opus ex ſe, vt verbi gratiâ eleemoſyna facta larga manu, profectò ſua omni virtute cadit, ſi eo intento fiat, vt homo talis operis auctor inde vanam gloriam aucupetur.

1. Mach. 13. Palma victoriæ ſymbolum.

Eſt palma nota ſeu ſymbolum victoriæ; vnde foras expulſis Gentibus Iudæi victores præferendo ramos palmarum ouantes in arcem Sion ingreſſi ſunt, quam diu propugnantem fortiter oppugnarant. Vt dicitur in Scriptura ſacra Deus Sabaoth, id eſt Deus exercituum; ita debet ei tribui gloria victoriæ, & præciſi è palma rami meritò conſecrari.

Hoc Chriſto pium redditur obſequiũ, quando totum quod eſt homo ſacris eius pedibus apponit, & profitetur imo corde, ſicut & ſonora voce, ſuæ ſalutis initium, progreſſum, atque finem ab hoc præpotenti Domino dependere.

Triumphat in his Chriſtus, qui præferendo ramos palmarum elata voce clamant, eſſe ſuam ſalutem à Domino, quod perinde eſt, ac deferre Deo gloriam & honorem omnium planè rerum, quas afflante iugis opis eius aura fortiter exantlarunt.

Palmæ Deo oblatæ in cœlo Apoc. 7.

In ecſtaſim raptus Ioannes, in cœlo vidit huius triumphi Chriſti ſpeciem egregiam: *Vidi* (inquit) *turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus Gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum; & clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo noſtro, qui ſedit ſuper thronum, & Agno.*

Ioan. 12.

Ioannes idem interfuit & Chriſti triumpho, cuius ſeriem ſic deſcribit: *Turba multa, quæ venerat ad diem feſtam, cùm audiſſent, quia venit Ieſus Ieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant: Hoſanna, benedictus qui venit in nomine Domini Rex Iſrael.* Matthæus ait, alios in via veſtimenta ſua Domino ſtrauiſſe.

Chriſto ſuas veſtes ſubſternit homo, quando dotes omnes animæ, virtutes ſcilicet & gratias, quæ ſunt ornamenta, quibus inſtruitur, in obſequium Chriſti impendit, iis vtens, nõn vt inde ſibi concilet hominum applauſum, ſed ad gloriam Chriſti Domini propagandam.

4. Reg. 9.

Hac veſtium ſubmiſſione ſuum obſequium præſtitere Regi Iehu Principes exercitus, quando reſciuere, Deum illum in Regem populo præfeciſſe. Ecce ſacri Codicis hiſtoriam, *Vnuſquiſque tollens pallium ſuum poſuerunt ſub pedibus*

dibus

dibus eius in ſimilitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, & dixerunt: Regnauit Iehu.

Reuerà Deo tribunal inſtruitur ex veſtibus, & ab anima iuſta, Regis ei titulus affingitur, quando ſuam omnem ſupellectilem, ſcilicet præclara dona Dei, nulla ratione ſibi arrogat aut vſurpat homo, ſed cœlitus accepta nouit, tantò minor effectus, quantò maior eſt; dignus profectò Deum habere Regem beneficum, quandoquidem veſtimenta ſua ſternit ei, & quicquid habet ornamenti & decoris, illud omne refert ad gloriam Dei, confitendo bona omnia ſe deſuper accepiſſe.

Vt milites in bello ſuas veſtes attriuerant obſequendo Duci, cui ſua virtute decus, gloriam, & triumphos parabant; ita Duces victoriâ partâ, tritas olim veſtes militum pridie triumphi, data toga, & pretioſo ſagulo compenſabant.

Ex Historia. Triumphantes Duces dabant militibus veſtes.

Ælius Lampridius in vita Alexandri Seueri opportunè refert, eum ob triumphum ditaſſe ſuos milites auctis ſtipendiis, & ad maiorem celebritatis pompam pretioſis veſtibus induiſſe. Titus Liuius lib. 10. Decad. 1. de Q. Fabij triumpho loquens dicit eum ſplendida donatiua ſuis erogaſſe militibus, quos egregiis quoque togis, & tunicis exornauit.

Alexander Seuerus dedit togas militibus.

Q. Fabius dedit aurum & veſtes militibus.

Ioannes in cœlo vidit triumphantem Chriſtum ſtipantes animas candidis veſtibus inſignitas. Qui namque ſuas veſtes humi ſtrauerunt puluere conſperſas, eas ſubiiciendo ſacris pedibus Chriſti, id eſt, qui credidere ſuas omnes virtutes eſſe quaſi nihil, vtpote ſordibus atque næuis obnoxias vitio naturæ, & quicquid ineſt gloriæ illis in Deum refuderunt, illi in cœlo prædiuite ſtola gloriæ dignabuntur.

Quando Deus gratiam impertit, animam induit virtutibus in hoc ſæculo; ſtipatur enim gratia virtutibus, quæ ſunt animæ veſtes. Si hæc veſtimenta Dei pedibus ſubiicit, ditioribus in cœlo veſtibus induetur. Hominem habere Dei ex munere veſtes & omnia ornamenta, liquet ex prodigo adoleſcente, cuius vt ingloriæ nuditati conſuleret pater, eum à capite ad calcem operuit congruis indumentis. Illum Chriſtus inducit ita fatum: *Citò proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulum aureum in manu eius, & calceamenta in pedibus eius.* Quid ergo gloriatur homo ſua de ſupellectile, quandoquidem è parentis aluo nudus emergit, & illud vnde mi-cat & conſpicuus eſt, deforis acceſſit ei, vtpote miſerante Deo cœlitus impertitum.

Luc. 15.

Ex Symbolis. Coronæ noſtræ ſunt à Deo.

Coſmas Mediceus Hetruriæ Dux, ne ſuperbiret ea ditione, cuius præfectus erat, Symbolum hoc de induſtria ſumpſit, quod Ferrus habet in theatro ſuo. Pinxit aquilam, quæ roſtro ſuo coronam pendulam offerebat. Aquila deſuper emiſſas voces iſtas vt poterat exprimebat. IVPITER MERENTIBVS OFFERT. Voluit princeps hic præfatus ſignificare, decus omne donum eſſe Dei, ac proinde ſui nihili conſcium hominem, habere leue argumentum in hoc ſæculo gloriandi.

Coronas noſtras debemus deponere ad pedes Chriſti.

Scriptura ſacra docet, acceptas ob coronas homines non debere ſupra modum aſſurgere; imò ſecus vt arctè Deo obſtrictos debere magis deprimi, ſanctos imitando Reges Apocalypſis, qui coronas aureas ad pedes Chriſti Domini deponebant. Ioannes huius arcani conſcius ſic rem geſtam in cælo refert: *Procidebant* (inquit) *viginti quatuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorabant viuentem in ſæcula ſæculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum dicentes: Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, & honorem, & virtutem; quia tu creaſti omnia.* Si ergo leuis aura vanæ gloriæ nos titillet propter aliqua gratiæ vel naturæ bona, nobis occurrat verſus ille Vatis, quem diadema clarum fecit, non ſuperbum, ſiquidem reſultantem omnem gloriam de præclarè geſtis ſupremo rerum omnium Domino deferebat: *Non nobis* (inquit) *Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.*

Apoc. 4.

Pſal. 113.

Ex Historia. Coronã recuſat Godofredus Bullionus Rex Ieruſalem.

Guillelmus Tyrius lib. de bello Sancto, Regis Prophetæ nobis æmulum alium Regem deſcribit, ſcilicet Godofredum Bullionum, qui inauguratus in Palæſtinæ Regem, titulo præclaro ſuum aſſenſum præbuit, coronam verò procul abiecit, ſanctè dicens, auro ſuum nolle præfulgere caput, vbi Chriſtus aliquando fuit corona ſpinea redimitus.

Coronam quare recuſauit Titus Imperator.

In Gentili Imperatore miror modeſtiam, quæ eſt etiam in Principe Chriſtiano rara. Philoſtrato auctore lib. 6. vitæ Apollonij, Ieroſolymâ adæquatâ ſolo, fuſis & Iudæis extrema clade, conterminæ Gentes conuenere Titum, quo victore iugum Romanorum iterum ſubiit inundata ſanguine Palæſtina. Vnanimes obtulere Duci illi coronam auream populi conſcij factorum eius: ſed ille maior ipſa fama rerum egregiè geſtarum, reſpuit hoc ſingulare munus vt ſuperbum, & ingenuè confeſſus eſt, non eſſe ſuam hanc victoriam, ſed Dei volentis delere totam hanc perfidam gentem, ſe verò tali in excidio Iudæorum fuiſſe ſolùm Numinis inſtrumentum.

Inſtrumenta Dei ſumus quando bonum opus fit à nobis.

O inculcandam omni homini Chriſtiano vocem! Siquando clarum à nobis perpetratur opus, vnde lucis & ſplendoris radij emergunt, illicò ſunt in Deum omnia laudis & applauſus lumina refundenda. Namque nuda Dei inſtrumenta ſumus, ideoque nobis non congruit aura plebis, qua afflamur, quando bonum aliquod opus noſtrum extollitur. Declinare debet homo tales applauſus, & deferre Deo gloriam & honorem vt præcipuo egregiorum operum architecto.

Vt inſtrumenta motu cauſæ efficientis egent, & immota fœdam rubiginem contrahunt; ita Deo percellente, mira patrat homo facinora; & contrà totus eſt ineptus ad heroica facinora, & inertiâ fractus abit in præceps & abruptú vitiorum, Numine feriante. Auguſtinus in vtraque fuit ſorte, boni ſcilicet & mali, gratiæ & peccati; ideoque velut oraculum, eſt à nobis homo ille ſeriò conſulendus.

Hominis fragilitas ſine Deo quanta ſit.

Sic ille Deum alloquitur lib. Soliloq. cap. 15. *Oſtende mihi vt confitear tibi paupertatem meam: quoniam dixi, quòd diues eſſem, & nullius egerem; & neſciebam, quoniam pauper eram, cæcus, nudus, miſer, miſerabilis. Credebam enim me fore aliquid, cùm nihil eſſem. Dixi, ſapiens efficiar, & ſtultus factus ſum. Cogitabam me eſſe prudentem, & deceptus ſum, & video nunc, quoniam donum tuum eſt, ſine quo nihil poſſumus facere: quia niſi tu Domine cuſtodieris ciuitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. Sic docuiſti me, vt cognoſcerem me: quia dereliquiſti me, & probaſti me; non propter te, quod cognoſceres me; ſed propter me, vt cognoſcerem me: exiſtimabam me ſufficere per me, nec percipiebam, quoniam tu regebas me: donec aliquantulum te elongaſti à*

me, & cecidi, vidi, & cognoui quoniam tu regebas me: & quod cecidi fuit ex me, quòd ſurrexi fuit ex te.

Bona noſtra ſunt à Deo.

Dicit idem Auguſtinus eſſe diuinæ lucis effectum & beneficium, noſſe ſuum nihilum, nec quidpiam ineſſe nobis, vnde poſſimus meritò commendari. Pergit ita Deum affatus: *Aperuiſti mihi oculos lux, & excitaſti, & illuminaſti me: vidi quoniam tentatio eſt vita hominis ſuper terram, & quòd gloriari non valeat ante te omnis caro, nec iuſtificatur omnis viuens; quoniam ſi quid boni eſt parui vel magni, donum tuum eſt; & noſtrum, non niſi malum eſt. Vnde igitur gloriabitur omnis caro? nunquid de malo? Hæc non eſt gloria, ſed miſeria. Sed nunquid gloriabitur de bono? nunquid de alieno? Tuum Domine eſt bonum, tua eſt gloria.*

Gloria omnis danda Deo.

Qui enim de bono tuo gloriam ſibi quærit, & non tibi quærit, hic fur eſt & latro; & ſimilis eſt diabolo, qui voluit furari gloriam tuam. Qui enim vult laudari de tuo dono, & non quærit in illo gloriam tuam, ſed ſuam, hic licet propter donum tuum laudetur ab hominibus, à te tamen vituperatur; quia de dono tuo non tuam ſed ſuam gloriam quæſiuit. Qui autem ab hominibus laudatur vituperante te, non defendetur ab hominibus iudicante te, nec liberabitur condemnante te.

Ex præfatis conſtat, eſſe Dei ſingulare donum, noſſe bona ſua eſſe Deo tribuenda magis quàm ſibi. Sed præterea ille ſuo exemplo docet, oportere Deum precibus vrgere ſua, vt nos dignetur ope, ne fortè dotis alicuius infuſæ nobis gloriam vſurpemus. Ab ortu namque nobis inſedit gloriæ cupido talis, vt laceſſat & infantes, quos cunctantes opus aliquod perficere, ad præſtandum illud, congruis ætati laudibus excitamus.

Contra lethale virus illud ſuperbiæ Auguſtinus opportunè nobis ſuggerit antidotum, quo & ipſe ſibi aſtutè cauit, nequando boni alicuius operis meritum & gratiam omnem veſana cupido vanæ gloriæ delibaret.

Hominis miſeria quanta.

Ecce preces ea intentione fuſas ab illo Patre nobis in tuto humilitatis tramite præeunte: *Tu* (inquit) *Domine, formator meus ex vtero matris meæ, non me ſinas cadere in illam exprobrationem, vt exprobretur mihi furari voluiſſe gloriam tuam. Tibi enim ſit gloria, cuius eſt omne bonum: nobis autem confuſio faciei, & miſeria, quorum eſt omne malum; niſi tu volueris miſereri. Scio Domine, & confiteor docente te, quoniam illi ſoli, qui cognoſcunt ſe pauperes, & confitentur tibi paupertatem ſuam, ditabuntur à te, quoniam qui ſe diuites exiſtimant, cùm ſint pauperes, à tuis diuitijs inueniuntur excluſi. Ego igitur confiteor tibi Domine Deus meus paupertatem meam, & ſit tibi tua gloria tota, quoniam tuum eſt omne bonum per me geſtum. Domine confiteor, vt docuiſti me, nihil aliud ſum quàm vniuerſa vanitas, & vmbra mortis, & quædam abyſſus tenebroſa, & terra inanis & vacua, quæ ſine tua benedictione nihil germinat, fructum quoque non facit niſi confuſionem, peccatum, & mortem. Si quid boni vnquam habui, à te recepi: quicquid boni habeo, tuum eſt, vel à te habeo. Si quando ſteti, per te ſteti; ſed quando cecidi, per me cecidi, & ſemper in luto iacuiſſem, niſi tu me erexiſſes, &c. Sic ſemper, Domine, ſic ſemper gratia tua & miſericordia tua præuenit me, liberans me ab omnibus malis, ſaluans à præteritis, ſuſcitans à præſentibus, & muniens à futuris.* Hactenus Auguſtinus in eodem cap. 15. lib. Soliloq.

Ore & opere profiteri quod Auguſtinus ait hoc contextu, perinde eſt, ac ſubſternere Chriſto ſuas veſtes, & palmas inclinare ſacros ad pedes eius, omnium ei virtutum gloriam & merita tribuendo.

Opportunè meam ſubit memoriam controuerſia illa Solis & venti, cuius meminit Plutarchus in moralibus. Sol & Ventus indixere ſibi hoc penſum, ſcilicet vt hominem iter agentem pallio exuerent. Ventus eo intento flabris validis hominem concuſſit, tantoſque fuit impetus, vt hominem penè ſuo cum pallio ſubleuarit. Caſſa tamen auræ fuit aggreſſio; quò namque flabat acriùs auſter, eò magis homo ſuo ſe pallio ſuccingebat. Cùm ergo ſuos fuiſſe vanos & irritos impetus obſeruaſſet aura, ſuam omnem Sol adhibuit induſtriam, vt hominem factum ludibrium venti, circumfuſo pallio denudaret. Diffudit eo intento ſuos radios plus ſolito rutilos & coruſcos, quibus ardentibus æſtuare cœpit homo, ſui pallij pondus ægrè ferens. Inualeſcente demum Sole, ſuas omnes exuit veſtes, quas vltrà non potuit circumferre, ſuos vibrante radios ſidere coruſcante.

Superbia eſt ventus noxius.

Chriſtus cum mundo tale certamen init. Mundus hominem perflat aurâ vanæ gloriæ; quò ſunt validiora flabra ſuperbiæ, eò magis ſe cultioribus indumentis homo tegit, id eſt, quò gloriæ vanæ cupido maior eum ſolicitat, eò etiam altiùs aſſurgit eius ſuperbia: nam virtutes, & gratias, quæ ſunt præcipuæ animæ veſtes ita ſibi attribuit, vt nolit eas Chriſti pedibus inclinare. Sed cùm diuinus amor influit in animas, illæ Solis huius ardore velut coactæ, ſuas veſtes humi deponunt. Anima namque Dei æſtu perculſa nouit eſſe Dei virtutes, gratias, & omnia ornamenta, quibus apud homines conſpicua eſt, ideoque lubens & vltro Deo reddit, & deponit imos ad pedes eius omnia pretioſa accepta cælitus indumenta.

Hoc ſit ergo ratum & conſtans, ſcilicet, illos agi vento ſuperbiæ, qui veſtes animæ non deponunt, & ſubſternunt in via, gloriam cunctantes deferre Deo, ſi fortè bonum & heroicum opus aliquod ſtrenuè perpetrarunt.

Ex MEDICINA. Venti ſunt noxij ſanitati.

Obſeruat Medicina, nobis ventos noxios eſſe; quia conſciſcunt corpori morbos, quorum ſeriem & numerum texit Hippocrates, ita fatus aphoriſ. 5. lib. 3. *Auſtri auditum hebetant, caliginem obducunt, capitis grauitatem efficiunt, pigros reddunt & languidos. Vbi ita præualuerit tempeſtas, huiuſcemodi in morbis patiuntur.* Et ne quis fortè ſibi imponeret, arbitratus eſſe ſolùm maleficos ventos auſtrales; affirmat idem Hippocrates, ab aquilone nobis etiam pleraque mala grauia procurari. ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι, φρικώδεες ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. Id eſt. *Si aquilonia fuerit conſtitutio, & tuſſes, faucium aſperitates, alui dura, difficultates vrinæ, laterum horrores, & pectoris dolores fiunt.* Lib. 3. aphor. 5.

Profectò peius habent animæ, quas perflat aura vanæ gloriæ; ſiquidem ab hoc vento quaſi peſtilente valor cuiuſque boni operis, & merita corrumpuntur.

SVMMA

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Inuenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, explicare duo mala, quibus homo fuit obnoxius ante incarnationem; & probare, Deum aſſumptâ naturâ humanâ, duo bona malis illis oppoſita homini procuraſſe.

Dicam primò, poſt patratum ab Adamo nefas, hominem induiſſe quaſi pecoris indolem, iuxta Vatis planctum: *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Vt namque bruta carent rationis vſu, ſolis ſenſibus acta ſeruntur in obiectum; ſic homo velut rationis impos in peccato, ſuæ ſalutis incurius, prurientibus ſenſibus obſecundat. Secundò, reum hominem peccata ſuis vinculis implectunt, idque nodo indiſſolubili, etiam Angelis. Namque nemo, Deo excepto poteſt hominem peccatis obſtrictum à ſtrictis eius nexibus expedire.

Dicam ſecundò, Ieſum veniſſe eo intento, duo vt illa mala bonis contrariis ab homine propelleret. Natus eſt in ſtabulo immundo, quia illuc erat deportatus homo, ſuo peccato ferè beſtiis aggregatus. Dei filius, imago Patris, & figura ſubſtantiæ eius, reſtituit imaginem illam Dei, quam ab Adamo nefas expunxerat, & ſic collapſam naturam hominis inſtaurauit. Secundò, iubens aſinam & pullum ſolui, oſtendit ſe confregiſſe iugum diaboli, quo oppreſſus erat homo, liber ſic effectus, vtpote à peccati vinculis abſolutus.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Soluite, & adducite mihi.

HOMILIA iſtâ deſcribetur ratio ſacramenti pœnitentiæ, quod, vt alia omnia ſacramenta, duo dicit, ſcilicet materiam, & formam, ex quibus illa ſacra animæ pharmaca coaleſcunt.

Dicam primò, pœnitentis actus eſſe quidem materiam confeſſionis ſacramentalis, ſed non ſufficere, flere, manu tundere pectus, & gemere, niſi demonſtrentur vincula ſacerdoti. Soluere quippe nequit laqueos abſconditos. Ne ergo ſibi imponat homo reus, hoc altè ſuo decernat animo, crimina quæque ſui in cordis penitiore receſſu abdita reſerare.

Secundò dicam, eſſe penes ſacerdotem abſoluere, & adducere ad Chriſtum. Vt primum præſtet homo ſacris initiatus, eſſe debet literis congruis inſtructus, ne incidat in laqueos, à quibus Papa ſolus, aut Antiſtes iure poteſt homines obſtrictos iis nexibus expedire. Rurſus opus eſt in ſacerdote vita innoxia, & probata, reos vt ſiſtat Chriſto. Qui namque frugem in meliorem ſeſe recepere, mores ſacerdotum aſpiciunt vt regulam, ad quam deinceps ſunt religioſè ſua geſta omnia directuri.

FERIA SECVNDA,

MAIORIS HEBDOMADÆ.

Ioan 12.

TEXTVS EVANGELII.

I. ANTE ſex dies Paſchæ venit IESVS Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitauit IESVS.

II. Fecerunt autem ei cœnam ibi; & Martha miniſtrabat, Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus cum eo.

III. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſtici, pretioſi, & vnxit pedes IESV, & extersit pedes eius capillis ſuis; & domus impleta eſt ex odore vnguenti.

IV. Dixit ergo vnus ex diſcipulis eius, Iudas Iſcariotes, qui erat eum traditurus.

V. Quare hoc vnguentum non væniit trecentis denariis, & datum eſt egenis.

VI. Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.

VII. Dixit ergo Ieſus: Sinite illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.

VIII. Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum; me autem non ſemper habebitis.

IX. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis, quia illic eſt; & venerunt non propter Ieſum tantùm, ſed vt Lazarum viderent, quem ſuſcitauit à mortuis.

SENSVS LITERALIS, Et Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, SS. PATRIBVS, ET RATIONE.

I. ANte ſex dies Paſchæ venit Ieſus Bethaniam.

Bethania & Bethphage duo vici non procul à Ieroſolyma, Bethphage vicinior, Bethania quindecim ſtadia procul erat. Chriſto charus ille vicus extitit; eò appulſus ibat in domum Lazari, in illo oppido commoratotis.

Vt Chriſti geſta nobis aliquod arcanum inſinuant, ita credo nomen Bethaniæ ſecretum aliquod inuoluere. Bethania, vox eſt Hebræa, compoſita ex בית *beth*, quod domum ſignificat, & verbo ענה *nghana*, quod perinde ſonat ac obedire. Vnde Bethania, domum obedientiæ ſignificat: quippe fuit obſequium obedientiæ, quod paſſus eſt Chriſtus, *factus obediens vſque ad mortem*. Bethania Ieroſolymam iuit, cùm obediendo Patri, vltro neci ſe obtulit imminenti.

Ex LINGVIS. HEBRÆA.

Ex SS. PATRIBVS. Bethania Eccleſiam deſignat.

Beda ratus ſubeſſe latens aliquod myſterium præfatæ voci Bethaniæ, ita commentatur tom. 7. verſando locum iſtum. *Benè cœna in Bethania celebratur, quæ eſt ciuitas in latere montis Oliueti, & interpretatur domus obedientiæ. Domus namque obedientiæ Eccleſia eſt, quæ fideliter Domini iuſſis obtemperat: & ipſa eſt ciuitas, quæ ſuper montem miſericordiæ conſtituta, nunquam poteſt abſcondi, ipſáque de ſui latere cônſtructo Redemptoris, ideſt, aqua ablutionis, & ſanctificationis, quæ de ipſius latere morientis pro ſe exierit, imbuta eſt.*

Quare verò cœna die ſexto ante Paſcha fuerit inſtructa, duplex eſt ratio. Vna literalis, & alia myſtica. Literalis inſinuat inolitum omni genti Hebrææ morem, quem deſcribit Theophylactus hoc contextu: *Decima die menſis, agnum Iudæi capiunt immolandum in feſto Paſchæ: ex tunc enim feſtiuitatis prælibant ſolennia quapropter in die, quæ eſt nona menſis, & præcedit ſextum diem ante Paſcha, epulantur ſplendidè, & exordium feſti hanc diem conſtituunt: quò fit vt* IESVS *pergens Bethaniam conuiuaretur.*

Epulæ ante diem ſextũ Paſchæ.

Solennes epulas in lege Deus indulſit huic populo ante diem Paſchæ, vt beneficij accepti in exitu de Ægypto memoria altiùs inſideret. Ecce Dei intentum liquidum & apertum ex ipſo tenore legis. *Epulaberis* (inquit) *coram Domino Deo tuo, tu, filius tuus, filia tua, ſeruus tuus, & ancilla tua, & Leuites qui eſt intra portas tuas, aduena, ac pupillus, & vidua, qui morantur vobiſcum, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi; & recordaberis quoniam ſeruus fueris in Ægypto.* Deut. 16.

Vnde

Vnde liquet, has epulas non inſtructas fuiſſe gulæ ad obſequium, ſed vt perenne Dei gratiæ monumentum.

Beda credit, non inconſultò diem ſextum recoli à Ioanne, qui & hora ſexta Ieſum fatigatum ſediſſe dicit ſupra fontem vicinum. Samariæ, quod profectò ſacer ille Scriba, latens ob arcanum ſedulus obſeruauit. Ecce Bedæ commentarium proculdubio curioſo homini placiturum:

Senarij numeri dignitas.

Magna (inquit) *dignitas ſenarij numeri eſt in Sanctis Scripturis, & multa opera Domini noſtri in ſenario numero perfecta eſſe demonſtrantur, quia ſenarius numerus in ſeipſo per ſuas proprias partes diuiſus, vel coniunctus, perfectiſſimus eſt: habet enim partes in ſeipſo tres denominatas, id eſt vnum, duo, tria. Nam ſexta eius pars vnum eſt: tertia verò duo; dimidia itaque tria. Vnum verò, & duo, & tria, ſex eſſe dignoſcitur: nec aliud ex his tribus partibus coniunctis confici poteſt, niſi ſex tantùm: nec in alias partes ſenarius numerus diuidi poteſt, niſi in has tres, id eſt, vnum, duo, & tria. Nam ipſum Dominum creatorem omnium, huius mundi creaturas ſex diebus perfeciſſe notiſſimum eſt; & ſexta die hominem feciſſe conſtat, ad quem ſerpentina fraude perditum, ante ſex dies Paſcha venit ipſe filius Dei (per quem creatus eſt) Bethaniam ad liberandum; vt qui ſexta die creatus eſt, ſexta feria liberaretur: nam ſextâ feriâ Chriſtum eſſe paſſum, nemini ignotum eſſe reor. Igitur & menſe ſexto, annuntiante Archangelo, Virgo ſacra inſpiratione Spiritus Sancti eumdem Redemptorem concepiſſe legitur; qui etiam ſextâ horâ perfecta ætate ſuper puteum ſedens, mulieri Samaritanæ diuini fontis fluenta aperire dignatus eſt. Sexta quoque ætate mundi, ipſe creator ad redemptionem mundi iuxta fidem ſacra hiſtoria veniſſe iam legitur.*

Rurſus idem Beda probat, hunc numerum Senarium ad redemptionem omnium hominum, ſi attendatur perſpicaci animo pertinere: *Habent* (inquit) *hæ tres partes, id eſt, vnum, duo, & tria, ex quibus ſenarius conſtat, aliquid myſterij in diſpenſatione ſalutis humanæ. Primo itaque tempore ſub lege naturæ veluti in quadam vnitate Sancti Patres Deo ſeruiebant. Secundo verò tempore lex addita eſt ad naturam, vt quod mala conſuetudo vitiauit in natura, lex reformaret in litera: & fuerunt duo; natura, & lex. Tertio itaque tempore venit gratia cæleſtis per Ieſum Chriſtum, & ſunt tria, natura, lex, & gratia. Sicut nec lex naturæ bonum deſtruxit, ita nec gratia legem ſoluit, ſed adimpleuit, naturamque priſtinæ reddidit nobilitati. Natura tamen & lex ſine gratia impleri non potuit. Nec ſic homini liberum arbitrium datum eſt, vel legis præceptum, vt gratia non egeret, ſicut Pelagiana hæreſis affirmat.*

Maria Magdalenæ an bis vnxerit Chriſtum.

Oritur iam grauis quæſtio, ſcilicet, an Maria Magdalena ſoror Lazari Chriſtum bis vnxerit in Bethania. Namque primò docet Chryſoſtomus, hodiernum conuiuium fuiſſe inſtructum in domo Lazari. Sic ille hom. 64. in Ioannem: *Vera* (inquit) *reſurrectionis erat ſignum, cùm Lazarus poſt tot dies viueret, & comederet. Vnde conſtat in domo eius prandere, vtpote amici, qui Chriſtum acceperat.*

Theophylactus idem ſentit & adſtruit ex hoc quod illic Martha ſua redderet obſequia, vt Ioannes ait: *Fecerunt* (inquit) *ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat.* At alibi quàm apud ſe Martha ſata nobili progenie minimè miniſtraſſet. Sic concludit Theophylactus. *Per hoc quod dixit, quòd Martha miniſtrabat, inſinuat quòd in illius domo erat conuiuium.* Matthæus verò notat vnà cum Marco, Mariam vnxiſſe Chriſtum in domo Simonis leproſi. Secundò, nihil dicunt de vnctione pedum Chriſti, quam Ioannes hîc deſcribit nulla facta prorſus mentione capitis vncti; cùm ex Marco tamen & Matthæo conſtet, eam, ſcilicet Mariam, effudiſſe totum alabaſtrum in caput Chriſti Domini diſcumbentis. Denique Ioannes ait, hanc vnctionem factam ante ſex dies Paſchæ; Matthæus autem & Marcus biduo ante Paſcha, quibus obſeruationibus quidam inducti ſunt vt crederent, fuiſſe duas vnctiones illas ſacro codice recenſitas.

Præfata tamen argumenta nihil obſtant, quin duntaxat vna fuerit vnctio, & non duæ factæ intra quatriduum. Conſtat enim Chriſtum reprehendiſſe ſuos diſcipulos carpentes largam vnguenti profuſionem. Admittendo duas vnctiones bis murmuraſſent Apoſtoli de eodem pietatis obſequio, quòd profectò parum eſt rationi conſentaneum. Nam denuo non peccaſſent, perſtringentes opus acri cenſura, quod Chriſtus triduo antè maximè commendarat.

Chryſoſtomi & Theophylacti coniectura leuis eſt, in ædibus Lazari & Marthæ cœnam illam fuiſſe inſtructam, cùm potuerit eſſe Simon conſanguineus Marthæ, aut ſaltem vt vicinus amicitiæ fœdere ſociatus. Præterea Martha ſolita miniſtrare Chriſto, ſua illi reddere voluit obſequia in aliena domo, rata nihil ſe facturam contra decorum, ſi more ſibi iam familiari vbique ſuo Domino deſeruiret.

Biduum ante Paſcha, cuius meminere duo Euangeliſtæ, Matthæus, & Marcus, non expreſsè notat, eo tēpore præciſè Ieſū fuiſſe cœna in illa Simonis à Maria Magdalene nardo piſtica delibutum. Sed multa ſimul & præpoſterè enarrant ordine non ſeruato, ſicut plerumque ſolent hiſtorici, & præſertim quando nihil intereſt, quonam res deſcriptæ ordine referantur.

Ioannes ex profeſſo volens deſcribere affectum Mariæ Magdalenæ, pedes vnctos Chriſti expreſſit, reticendo caput, quod vt ſolebat vngi præcipuo inuitato, ritu Hebræorum, non credidit eſſe neceſſe dici: nam facta pedum mentione, nemo potuit dubitare caput fuiſſe vnctum necne: Matthæo verò & Marco ſatis fuit vſitatam in epulis Iudæorum vnctionem capitis expreſſiſſe.

II. Lazarus erat vnus ex diſcumbentibus.

Ne fortè darent illuſioni, Lazari rediuiui prodigium, æmuli Chriſti, ſic moderante Deo effectum eſt, vt Lazarus à ſepulchro redux videretur à multis publicè conuiuari. Auguſtinus eò vergit tract. 50. in Ioann. *Ne* (inquit) *putarent homines phantaſma eſſe factum, quia mortuus reſurrexit, vnus erat ex recumbentibus; viuebat, loquebatur, epulabatur, veritas oſtendebatur, infidelitas Iudæorum confundebatur.*

Nardus piſtica quid ſit. Ex Lingvis.

III. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſtici.

Quare vocet oardum piſticam, oon conoenit inter omnes. Credidere quidam, nardom dici piſticam, quia fidelis etat, nam πίςις vox Græca fidem ſignificat. In ea opinione fuit Euthymius ita fatus : *Nardi piſtica, hoc eſt pura, & ad puritatem ac munditiam ordinata.* Sed illa mihi oon arridet ſententia, quia non eſt congrua veritati. (Græca.)

Primò, quia non diceretur nardus fidelis; quippe oequit adulterari, quia de genere ſtipitum eſt, in quos falſitas illa oequit cadere, ſed potius in vnguenta, quibus cooficiendis opus eſt pigmentis, quæ ſi fidelia ſont & ſincera, poteſt vnguenti miſtura dici fidelis; vt falſificata ſecus compoſitio alia nuncupatur.

Rurſus vox πιςικὴ ooo perinde ſonat ac fidelis: dicẽdum enim erat πιςὴ, ac proinde gratis inuehitur hoc commentum, nec credo poſſe bene intento ſacri codicis adaptari.

Alij credunt, ab alia voce Græca trahi poſſe nomen illud, ſcilicet à verbo inuſitato πίω, pro quo Græci vſurpant πίνω, ideſt *bibo*. Inde putat Maldonatus deduci rectè vocem πιςικὴ. Sed reuera oomen illud Græcum non eſt, nec pro liquido aut potabili ab aliquo auctore claſſico recenſetur.

In te opaca placent lumina quæque, modò ſibi conſtent, & noo ſint igoes erratiles, inutiles, imò ſæpe noxij viatori nocte à recto tramite deuianti.

Vt Romanis erant olim pretioſa vina Falerna, ſuum ſortita nomen à loco viti propitio; ita reot aliquem fuiſſe locum, vnde fragrans præ aliis nardus erat in deliciis. Nec obſtat quod Maldonatus ait, oullam omnino loci illius fieri mentionem à Coſmographis: quippe oemo ſibi hoc penſum indixit, vt texeret omnium locorum catalogum; eſſet namque labor hic improbos importunus.

Ex SS. Patribus. Auguſtinus, ingenij perſpicacis homo, ratus inde dici oardum piſticam, ita fatur: *Quod ait, piſtici, locum aliquem credere debemus, vnde hoc erat vnguentum pretioſum.* Hæc ille tract. 50. in Ioan.

Vnxit pedes Ieſu.

Quantùm ferre poteſt coniectura, reot Mariam ſororem Marthæ audiiſſe pedes Chriſti vnctos fuiſſe io Galilæa à muliere peccatrice, ſuum ſic obſequium teſtante, cuius exemplum æmulata ſoror Marthæ pedes etiam vnxit Chriſti, qui caoſam eios egit contra ſuos diſcipulos, de profuſione talis vnguenti prætenſo zelo pauperum indignantes.

Vnctio capitis in epulis communis apud Iudæos. Luc. 7. Fuit io Oriente morit, conuiuarum fragranti vnguento caput vngere, & hoc impenſis eius, qui ſolennes epulas inſtruebat. Vnde Simon Phariſæus carpitur à Chriſto velut inurbaous, huiuſce moris incurius, qui vocatos ad epulum ſuaueolenti balſamo recrebat: *Oleo* (inquit) *caput meum non vnxiſti.* Alluſit eò Chriſtus quando vanam gloriam ſic perſtrinxit: *Tu autem cùm ieiunas vnge caput tuum,* id eſt, Finge te eſſe lautiùs epulatum.

Concinit & Pſaltes: *Paraſti in conſpectu meo menſam, impinguaſti in oleo caput meum.* Pſal. 23.
Quaſi diceret: Fuere tuæ epulæ perfectæ, quia lautis vſquequaque cibis vnctionem capitis adieciſti. Pertinet ad hoc etiam inſtitutum ille locus Pſalmi: *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* Pſal. 140.

Ex Marco Euangeliſta, ſoror Marthæ *Fracto alabaſtro, effudit ſuper caput eius.* Maria conſultò fregit vas vnguenti Chriſto ſacri, vt eo effuſo toto, nihil deinceps profano vſui deſeruiret.

IV. Dixit ergo vnus ex diſcipulis eius, Iudas Iſcariotes.

Hoc effuſo voguento pretioſo, Iudæ liuor eum perculit ad cenſuram obſequij, quod Maria præſtitit Chriſto, pedes atque caput eius illo ſuauè olenti oleo perungendo.

Ex Matthæo: *Videntes diſcipuli indignati ſunt.* Et ex Marco: *Erant quidam indignè ferentes intra ſemetipſos.* Eſt vſitata phraſis in Scriptura, plures iouoluere io facto ſoli tantùm homini competenti. Verbi gratiâ, ex Luca: *Vnus de his, qui pendebant, latronibus blaſphemabat eum.* Matthæus verò duos latrones conſcios fecit blaſphemiæ: *Idipſum* (inquit) *latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.* Ioannes item cap. 6. ait Philippum interrogaſſe Chriſtum, vnde panes emerent ad paſcenda quinque millia hominom. Matthæus verò dicit cap. 14. diſcipulos de hac re ſolicitos Chriſtum interrogaſſe. Sic Matthæus & Marcus dum voluere Iudæ zelum malignum deſcribere, affricuere notam illam aliis diſcipulis, vſi plurali pro numero ſingulari. (Matth. 26. Marci 14. Luc. 23. Matth. 27.)

Itaque oon probo viſam quibuſdam congruam ſententiam, ſcilicet, iochoaſſe Iudam murmur & ceoſuram fracti alabaſtri vnde fuſum eſt vnguentum, & Apoſtolos illo velut contagio infectos, prætextû curâ pauperum, de præfato bono opere murmuraſſe. Ita locum iſtum expendit Auguſtinus libro de conſenſu Euangeliſtarum: *Quod* [inquit] *alij dicunt diſcipulos murmuraſſe de vnguenti pretioſi effuſione, Ioannes autem Iudam commemorat; puto diſcipulorum nomine Iudam ſignificatum, plurali numero pro ſingulari vſurpato.*

VI. Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad illum, ſed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.

Auguſtinus bellè ludit io voce hac: *Portabat* [inquit] *an exportabat? miniſterio portabat, furto exportabat.* Auaritia percellente Iudam, auri cupido tetrum & immane nefas ſuggeſſit ei, ſcilicet vt condicto pretio ſacrilego Chriſtum æmulis traderet occidendum.

Auaritiæ effectus. Chryſoſtomus hom. 64. in Ioan. inde ſumit anſam grauiter inoehendi io auaros: *Grauis* [inquit] *eſt morbus auaritia; grauis inquam, qui & oculos cæcat, & aures obſtruit, & feris ſæuiores reddit: non conſcientiam, non amicitiam, non conſuetudinem, non propriæ animæ ſalutem cognoſcere ſinit; ſed ſemel ab omnibus diſcedens, in ſeruitutem ſibi, quos cepit, more ſæuiſſimi tyranni vendicat. Et quod in hac aſpera ſeruitute*

ſeruitute grauiſſimum eſt, quòd etiam gratias ſibi habendas perſuadet, & quantò ei magis ſeruiunt, tantò magis lætantur, & maiori afficiuntur voluptate. Et ita maximè incurabilis morbus, ita fera inſuperabilis efficitur. Hic Giezi lepra perfudit: hic Ananiam & Sapphiram perdidit: hic Iudam proditorem effecit: hic Iudæorum principes corrupit, cùm dona acciperent, & furibus communicarent: hic innumera bella indixit. Vias ſanguine, fletibus & lamentis ciuitates implet: hic menſas ſceleſtas reddidit, & cibos iniquitate aſperſit.

VII. Dixit Ieſus: Sinite illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.

Id eſt: Sinite vt reddat viuo pium vnctionis obſequium, quod præſtare volens mortuo non poterit, facto per reſurrectionem corpore rediuiuo.

Meminit ille ſuæ inſtantis ſepulturæ, trucem vt animum Iudæ mitem efficeret. Ita Chryſoſtomus: *Iterum* (inquit) *proditoris meminit, quem minimè hac reprehenſio tetigit, neque placuit. Atqui hoc verbum facilè potuit eum in miſericordiam adducere, quaſi diceret: Moleſtus ſum, & grauis; ſed expecta parumper, & migrabo. Huc enim reſpexit cùm diceret: Me non ſemper habebitis. Sed nihil eorum ferum & inſanientem animum flexit.*

Eſt hîc etiam obſeruanda mitis indoles Chriſti, qui cùm poſſet confundere & coërcere Iudæ inſolentiam, aliis Apoſtolis ſignificando virum hunc eſſe nequam & perfidum, illum crabronem noluit irritare. Sed ſatius duxit eum tolerare, nobis vt exemplum daret eius humanitatis, qua oportet eos ſuſtinere, quorum nos iniuſtè liuor angit & laceſſit. Eſt res operoſa ſanè, rudes & agreſtes animos, plerumque nobis iniurios, beneficiis & vrbanitate plurima cicurare.

VIII. Me non ſemper habebitis.

Promiſit Chriſtus, ſe fore nobis præſentem vſque ad conſummationem ſæculi; ſermone tamen hodierno, quædam dubia corda ſubit ſuſpicio, illum nolle ſuis ſtare pollicitis: nam apertè dicit, ſe à nobis longiùs abfuturum.

Auguſtinus tract. 50. in Ioan. *Accipiant* (inquit) *& hoc boni, ſed non ſint ſolliciti: loquebatur enim de præſentia corporis ſui: nam ſecundùm maieſtatem ſuam, ſecundùm prouidentiam, ſecundùm ineffabilem & inuiſibilem gratiam impletur quod ab eo dictum eſt: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi. Secundùm carnem verò, quam Verbum aſſumpſit, ſecundùm id quod de Virgine natus eſt, ſecundùm id quod à Iudæis comprehenſus eſt, quod ligno confixus, quod de cruce depoſitus, quod linteis inuolutus, quod in ſepulchro conditus, quod in reſurrectione manifeſtatus, non ſemper habebitis me vobiſcum. Quare? Quoniam conuerſatus eſt ſecundùm corporis præſentiam quadraginta diebus cum diſcipulis ſuis, & eis deducentibus, videndo, non ſequendo aſcendit in cælum, & non eſt hic: ibi enim ſedet ad dexteram Patris; & hic eſt, non enim receſſit præſentia maieſtatis.* Matth. 28.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis quibuſque concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Fracto alabaſtro effudit.

INTENTVM iſtius homiliæ eſt, Chriſtum comparare puro alabaſtro pleno oleo pretioſo.

Dicam primò, nitens illud & terſum alabaſtrum corporis Chriſti fuiſſe duris anguſtiis & ærumnis fractum ab ortu ſuo, vt inde liquor emanaret humano generi ſalutaris.

Secundò dicam, ſanguinem eius fuiſſe velut vnguentum, quo effuſo fragrans odor eius impleuit orbem vniuerſum, vnde voces iſtæ ſicut ſuaue melos reſonant: *In odorem vnguentorum tuorum curremus.* Namque bonus odor Chriſti homines obſtrinxit ad obſequium eius fidele toto vitæ tempore profitendum.

Chriſtus

Chriſtus in gratiam hominum anguſtiis & ærumnis confectus eſt.

In hæc verba:

Fracto alabaſtro effudit.

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Luc. 2. Luc. 24. EX THEOLOGIA.

SImeonis olim de Chriſto fuit oraculum iſtud. *Ecce poſitus eſt hic in ſignum, cui contradicetur.* Chriſtus ipſe ſuis diſcipulis aperiens ſenſum, vt intelligerent Scripturas, factus rediuiuus ait, opportuiſſe pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam, quod perinde ſonat, ac Chriſtum fuiſſe velut ſcopum, in quem omnium ærumnarum ſpicula collimarunt. Nempe Dei filius de rigore volens ſatisfacere læſæ Dei iuſtitiæ, hominem aſſumpſit, & ita duæ naturæ in vno ſuppoſito, collapſum & attritum omne genus hominum inſtaurarunt.

Chriſti corpus erat vt alabaſtrum, ſiue genus marmoris, vnde fiunt pixides idoneæ ad ſeruanda diu vnguenta, tota ſua cum fragrantia: nempe caro ſata puro ſanguine Virgineo, nullis erat maculis obnoxia Deus ab æterno ſuum hoc alabaſtrum ſanxit frangi frigore, fame, flagris, & mole graui ponderoſæ crucis, vt fracto alabaſtro, ſuum effectum illic concluſa merita ſortirentur.

Die octauo cœpit frangi alabaſtrum: Vix namque lucis vſura frui incepit puer, cùm anhelus in ærumnas, & in acerba quæque, ſoam circumciſionis cultello cutem ſenſit anxiè diſſecari.

Scriptura Sacra premit ſilentio alto duros agones eius infantiæ, quàm vt fas eſt coniicere in anguſtiis & variis pœnis egit, vt conculor vita foret: qui nempe crucis tormento mori voluit; vt concordaret æuum omne, vitam à labore ſuæ ætati congruo debuit auſpicari. Vnde quadrat ei Prophetæ tritum effatum, *Pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute mea.*

Pſal. 87. EX PHILOSOPHIA. Actiones ſũt ſuppoſitorũ. Suppoſitum perficit naturam.

Ex Philoſophia, *Actiones ſunt ſuppoſitorum:* omnis namque natura debet eſſe ſuppoſito inſtructa, ſuas vt exerat actiones. Nempe foret incompleta natura ſine ſubſiſtentia, aut ſuppoſito. Cùm ergo Deus aſſumpſerit naturam humanam abſque perſona ſeu ſuppoſito humano, cuius proprium eſt terminare talem naturam, & nequeat eſſe natura humana completa ſine ſuppoſito: neceſſe fuit, perſonam Verbi, naturam humanam in Chriſto Domino terminare. Ideoque fides Chriſtiana docet, coire duas naturas, diuinam ſcilicet & humanam, in perſona Verbi, quod idcirco benè dicimus incarnatum.

EX SS. PATRIBVS. Chriſtus Deus eſt & homo.

Deſcribit accuratè Leo Papa latens hoc arcanum ſerm. 7. de Natiuit. Domini: *Verus* (inquit) *venerator eſt, & pius cultor, qui nec de incarnatione Domini aliquid falſum, nec de Deitate aliquid ſontis indignum. Paris enim periculi eſt malum, ſi illi aut natura noſtra veritas, aut paterna gloria negetur æqualitas. In vtraque ergo natura idem eſt Dei Filius, noſtra ſuſcipiens, & propria non amittens: in homine hominem renouans, in ſe incommutabilis perſeuerans. Deitas enim, quæ illi cum Patre communis eſt, nullum detrimentum omnipotentiæ ſubiit, nec Dei formam ſerui forma violauit: quia ſumma & ſempiterna eſſentia, quæ ſe ad humani generis inclinauit ſalutem, nos quidem in ſuam gloriam tranſtulit, ſed quod erat, eſſe non deſtitit. Vnde cùm Vnigenitus Dei minorem ſe Patre confitetur, cui ſe dicit æqualem; veritatem in ſe formæ vtriuſque demonſtrat: vt & humanam probet imparilitas, & diuinam declaret æqualitas.*

EX THEOLOGIA. Vnio duarũ naturarum in Chriſto quid ſit. Vnio duarũ naturarum, Chriſto dedit idiomata vtriuſque naturæ.

Factis contra fidem huius myſterij à ratione humana fucis ita Leo occurrit eodem in ſermone. *Cùm ad intelligendum ſacramentum natiuitatis Chriſti accedimus, abigatur procul terrenarum caligo rationum; & ab illuminata fidei oculo mundana ſapientiæ fumus abſcedat.* Quod ratio humana nequit capere, illud intrepidè & ſecurè fides Chriſtiana credit, ſcilicet, naturam humanam hoc eſſe propriè diuino Verbo vnitam hypoſtaticè, quod eſt per illius ſubſiſtentiam tanquam per terminum quemdam ſubſtantialem, à quo tanquam à ſui quodam complemento dependet reddita incommunicabilis, ac proinde velut ſubſtantialiter completa. Fides item Chriſtiana docet, ratione talis vnionis idiomata diuina & humana verè de Chriſto Domino prædicari.

EX SS. PATRIBVS.

Auguſtinus idem compendiosè docet tract. 19. in Ioan. *Ipſe* (inquit) *eſt filius hominis, qui & filius Dei: hærendo enim ad vnitatem perſonæ filius hominis filio Dei, facta eſt vna perſona, eademque filius Dei, quæ & filius hominis.*

Leo Papa epiſtul. 83. ad Palæſtinos: *Non* (inquit) *intereſt, ex qua Chriſtus ſubſtantia nominetur, cùm inſeparabiliter manente vnitate perſonæ, idem ſit, & totus hominis filius propter carnem, & totus Dei filius propter vnam cum Patre Deitatem.*

EX THEOLOGIA. Idiomatum cõmunicatio in quo ſit apud Chriſtum.

Ex S. Thomæ 3. part. qu. 16. art. 5. De omnibus nominibus poſitis pro perſona Chriſti, id eſt pro ſuppoſito Verbi diuini, poſſunt prædicari in concreto omnia nomina, quæ aut naturam diuinam vel humanam, aut attributa alicuius earum naturarum ſignificent. Nam cùm nomina in concreto ſignificent id quod habet formam per ipſa ſignificatam, ſenſus talium propoſitionum erit, Verbum diuinum habere naturam diuinam, vel humanam; aut attributa diuina, ratione naturæ diuinæ, aut attributa humana ratione naturæ humanæ. Sequitur inde, veram eſſe hanc propoſitionem: *Deus eſt homo.* Nam in illa propoſitione, nomen *DEVS* perſonam Chriſti ſignificat, & nomen *HOMO* in concreto ſignificat naturam humanam.

Sunt hîc obſeruanda duo. Primum, communicationem idiomatum non fieri in natura, ſed in perſona. Alterum, proprietates diuinas non dici de Chriſto ſecundùm humanitatem, nec humanas ei attribui ſecundùm diuinitatem; & hoc, ne erretur, eſt ex Sanctis Patribus annotandum.

EX SS. PATRIBVS.

Auguſtinus lib. 1 de Trinit. cap. 11. *Cognita* (inquit) *iſta regula intelligendarum Scripturarum de filio Dei, vt intelligamus, quid in eis*

ſonet

ſonet ſecundùm formam Dei, in qua eſt æqualis Patri, & quid ſecundùm formam ſerui, in qua minor eſt Patre, non conturbabimur, tanquam contrariis & repugnantibus ſanctorum librorum ſententiis.

Ex SS. PATRIBVS.

Gregorius Nazianz. in oratione de Filio: *Vno* (inquit) *capitulo moneo, vt altiora adſcribas diuinitati, humiliora autem naturæ humanæ attribuas, quæ ex parte noſtræ infirmitatis aſſumpta eſt.*

Ioannes Damaſcenus lib. 3. de fide orthodoxa cap. 4. *Diuinitatem* (inquit) *dicentes, non de illa nominamus ea quæ ſunt propria humanitatis; neque de carne prædicamus quæ ſunt diuinitatis propria. Non enim dicimus, Deitatem aut paſſibilem, aut creatam; neque dicimus humanitatem increatam. At verò de hypoſtaſi, ſiue ex vtraque natura (vt cùm dicimus Chriſtum) ſiue ex altera natura (vt cùm dicimus Deum vel hominem) eam nominemus, vtriuſque naturæ propria ei addicimus.*

Marcus vſus ea locutione dicit fractum alabaſtrum effuſum fuiſſe, tribuens alabaſtro vocem effuſionis, quæ de rebus tantùm liquidis vſurpatur. Rurſus vt alabaſtro dedit pretium & odorē oleum concluſum, ita caro Chriſti potior alabaſtro, ſuam omnem accepit dignitatem & virtutem à perſona Verbi, in qua vnione intima ſubſiſtebat. Gratiæ diuinæ nobis impertitæ fuit cauſa humanitas Chriſti, ſed cauſa inſtrumentalis coniuncta Deo, in perſona Verbi ſubſiſtens, vnde ſalus noſtra ab alabaſtro quidem fracto manat, id eſt à corpore Chriſti paſſo; ſed oleum concluſum, id eſt Verbi perſona fecit, vt eſſet meritum patientis hominis infinitum.

Hilarius lib. 9. de Trin. *Hanc* (inquit) *B. Apoſtolus geminæ in Chriſto ſignificationis tenuit prædicationem, vt infirmitatem in eo hominis, & virtutem Dei, & naturam doceret, ſecundùm illud Corinthiis dictum: Etſi crucifixus eſt ex infirmitate noſtra, viuit ex virtute Dei: mortem infirmitatis humanæ, vitam verò Dei virtutis oſtendens.*

Ratione talis vnionis potuit Chriſtus vna oratione, Dei iuſtitiæ ſatisfacere de rigore, quia virtutis erant infinitæ preces ab eo fuſæ, propter perſonæ orantis meritum infinitum. Sed ſicut Maria Magdalenæ, ſuum vt teſtaretur affectum erga Ieſum, credidit non eſſe ſatis effudiſſe totum oleum nardi, niſi & alabaſtrum frangeret ita licèt Chriſtus poſſet alio modo nobis ſuccurrere, quàm paſſione ſua acerba, tamen vltro ſuum fregit alabaſtrum, id eſt generosè ſuum obiecit corpus flagris, ſpinis, clauis, atque cruci, vt inferret homo, quantus eſſet amor Dei in nos, viſo Ieſu Chriſti corpore lacerato.

Ex HISTORIA. Gedeonis induſtria ad pugnandum. *Iudic. 7.*

Trecentos olim milites ſtrenuos Gedeon inſtruxit armatura noua, cuius ecce Sacra ex Scriptura deſcriptionem. *Dedit tubas in manibus eorum, lagenáſque vacuas, ac lampades in medio lagenarum. Et dixit ad eos: Quod me facere videritis, hoc facite, &c. Cùmque per gyrum caſtrorum in tribus perſonarent locis, & hydrias confregiſſent, tenuerunt ſiniſtris manibus lampades, &c. Omnia itaque caſtra turbata ſunt, & vociferantes vlulanteſque fugerunt, & nihilominus inſiſtebant trecenti viri buccinis perſonantes. Immiſitque Dominus gladium in omnibus caſtris, & mutua ſe cæde truncabant.*

Chriſtus in cruce tuba clanxit orans pro inimicis; flagella, vepres coronæ, claui, & lancea fregere ſacri corporis eius artus, & compages; per hiantes verò plagas eius amor æſtuans in corde velut per reſerata oſtia ſcintillauit. Dæmones viſo vaſe corporis Chriſti confracto crucis tormento, citam arripuere fugam. Sic Chriſtus corpore contrito plagis, & clangore tubæ, preces ſcilicet pro nobis fundendo, tulit de communi hoſte plenam victoriam, & fecit omne genus noſtrum effuſo ſui alabaſtri fracti oleo rediuiuum.

Ante prælium Gedeon ita ſuos affatus eſt: *Quod me facere videbitis, hoc facite.* Et Chriſtus inſtituendo ſuos milites ad certamen, ſic eos initiat: *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Id eſt, vt ego baiulata cruce, tero meum corpus, ita volo meos ſequaces eſſe ſuo corpori iniurios, illud atterendo frigore, fame, ſiti. Illo argumento ſuum amorem pro me facient indubium: nam ſincerus amor erga Deum, ærumnis æquo animo paſſis, & corporis odio comprobatur. *Matth. 16.*

Petrus ait, Chriſtum ſubiiſſe crucem eo intento, nobis vt præiret, & exemplo ſuo noſtram frangeret ignauiam, & acueret animos, ad agones ſimiles eluctandos: *Chriſtus* (inquit) *paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius.* Ita ſanè iugis memoria paſſionum Chriſti animos acuit ad ſubeundam etiam pro illo necem, vt ipſe Petrus expertus eſt. Cùm namque ſciret imminere ſibi mortem, quam moliebatur Nero ferus Imperator, ductus fortè metu, qui quandoque cadit in conſtantem virum, exiit Româ, ſuam vt ferret opem diutius Eccleſiæ, cui inſtare mala acerba, ſuo ſpiritu præſcio præuidebat. Extra muros Chriſtus ei occurrit, cui Petrus ait: Domine, quò vadis? Vado Romam, inquit, iterum crucifigi. Inde nouit Apoſtolus, à Chriſto ſuam fugam perſtringi, ideoque memor ærumnarum eius, qui recolebat ſuccinctè Crucem, vltro Romam rediit, vbi generosè caput morti, obiecit, pro Chriſto Domino crucifixus.

1. Petr. 2. Paſſionis Chriſti memoria Petri animũ acuit ad moriendũ pro Chriſto.

Aubuſſonius præpoſitus generalis ordinis equitum Rhodiorum, quos iam nuncupamus equites Melitenſes ab inſula Melita, in quam infauſtè Rhodo perdita conceſſerunt. Ille, inquam, præpoſitus generalis rogatus à Turca, fœdus vt aliquod ſanciret, reſpondit audacter & Chriſtianè, crucem eſſe ſuæ Religionis ſtemma, quo inſpecto, voto inſiſtebat, quod profeſſus erat, pro Chriſto vitam fundere, & inimicos eius acriter inſectari. Si ſola crucis inſpectio, iacentes erigit animos ad rependendas Chriſto vires reciprocas obeundo necem pro nomine illius; quid præſtarent vulnera ipſa, ſi daretur ea obiecto nobis crucifixo Domino contemplari.

Crucis aſpectus & meditatio animos excitat ad moriendum pro Chriſto.

Huc opportunè poteſt reuocari hiſtoria (quam ſuprà recenſui) Angelorum, qui ferentes iniquè, ſuum defeciſſe Regem ab orthodoxa fide, exercitum conſcripſere deſcriptis quinque plagis Chriſti in præcipuo vexillo, quo explicato zelus militum exarſit; nam hoc labaro præeunte, vitam pro ſarta tecta fide fortiter impenderunt.

Hoc fracto alabaſtro fuſum eſt oleum pretioſum, iuxta notum Salomonis oraculum, prædicens fore oleum effuſum nomen eius. Vulnera illa ſacra nobis ſunt aſylum, & contra omnia

ingruentia aduerſa tutum refugium, & impenetrabilis clypeos contra intorta tela dæmonis in perniciem animæ ſæuientis.

Ex SS. Patribus. Vulnerum Chriſti ſalutaris eſt meditatio.

Audiendus hîc Bernardus in ſermon. 61. in Cantica: *Vbi* (inquit) *tuta firmaque infirmis ſecuritas & requies, niſi in vulneribus Saluatoris? Tantò illic ſecurior habita, quantò ille potentior eſt ad ſaluandum. Fremit mundus, premit corpus, diabolus inſidiatur; non cado: fundatus enim ſum ſupra firmam petram. Peccaui peccatum grande, turbatur conſcientia, ſed non perturbabitur, quoniam vulnerum Domini recordabor. Nempe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras. Quid tam ad mortem, quod non Chriſti Domini morte ſoluetur? Si ergo in mentem venerit tam potens tamque efficax medicamentum, nulla iam poſſum morbi malignitate terreri. Ego fidenter quod ex me mihi deeſt vſurpo mihi ex viſceribus Domini, quoniam miſericordiâ affluunt, nec deſunt foramina, per quæ effluant. Foderunt manus eius & pedes, latuſque lancea forauerunt, & per has rimas licet mihi ſugere mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo, id eſt guſtare, & videre, quoniam ſuauis eſt Dominus. Cogitabat cogitationes pacis,*

Vulnera Chriſti ſunt foramina, per quæ gratiæ effluunt.

& ego neſciebam. At clauis reſerans, clauus penetrans factus eſt mihi, vt videam voluptatem Domini. Quidni videam per foramen? Clamat clauus, clamat vulnus, quod verè Deus ſit in Chriſto reconcilians mundum ſibi. Patet arcanum cordis per foramina corporis, patet illud magnum pietatis ſacramentum, patent viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto. Quidni viſcera per vulnera pateant? In quo enim clariùs quàm in vulneribus tuis elucet, quòd tu Domine ſuauis, & mitis, & multæ miſericordiæ. Maiorē enim miſerationem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro addictis morti, & damnatis. Meum proinde meritum miſeratio Domini. Non planè ſum meriti inops, quamdiu ille non fuerit inops miſerationum.

Ex Lactantio lib. 1. cap. 21. Bellonæ ſacerdotes olim corpore diſſecto ſacra Deæ faciebant, & oſtendendo plagas populo, eius cauſâ nudo corpori inflictas, ab illo quaſi obſtricto diris vulneribus, congrua dolori perpeſſo præmia referebant. Huiuſce ritus meminit & Lucanus lib. 1. Pharſalic.

——— Sectis bellona lacertis
Sæua mouet.

Ex Antiquitate. Plurium Nationum.

Chriſtus oblatus eſt quia voluit: vltro ſibi vulnera infligi paſſus eſt, vnde ſalus noſtra ſimul cum ſanguine effluxit. Ille plagas ſuſceptas hominum cauſâ, ſua ex cruce nobis obiicit & prætendit, vt pro ſalute plagis illis reparata vices indices grati animi rependamus.

Arabū Reges vulnerati ſuos ſubditos inuitant ad eaſdē plagas.

Ex Athenæo lib. 6. cap. 6. Arabum Rege vulnerato, ſuos vt præſertim ſubditos protegeret, ſtatim atque plagas ſaluatis populis expreſſerat, certatim omnes in argumentum reciproci amoris infligendo ſibi vulnera ſimilia, mancipata Regis obſequio corpora ſauciabant. Profectò Reges Arabum nihil potuere ſuis ſubditis procurare præter ea quæ conducunt ad vitam hanc fragilem, cuius æuum breue, fugax, & pendulum eſt inter momenta, & ſuprema fata; Chriſtus verò ſuis vulneribus æterna bona nobis peperit, extinctam peccato vitam animæ reparando.

Tauri Regis amicos rogo eodem vrūt.

Bohems lib. 1. refert, Tauros populos valde feros ſolitos mactare Regis amicos, eo mortuo. Namque nefas ducebant perennare Regis amicum poſt ſuprema ſui domini fata. Chriſtus idem à nobis iure petit amoris indicium, ſcilicet vt caro noſtra necis eius conſcia moriatur. Mors illa vitam pariet interminam, vt Chriſtus ipſe monet: *Qui* (inquit) *amat animam ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.* Eſtò necem debeant omnes generosè ſuæ carni procurare, coërcendo malas eius inclinationes, ei & denegando prauas ſenſuum illecebras; parua tamen eſt turma ſibi necem illam conſciſcentium: namque ſoli electi, amici Chriſti, commoriuntur ei; ſiquidem mortificatione iugi corpus ita terunt, vt referant imaginem Domini crucifixi. Sed vt mortua Chriſti caro vitam ad æternam reſtituta fuit, ita ſuam qui carnem mactant Chriſti cauſâ, vitam carnè ſibi conciliant, quæ in æterna ſæcula perennabit. Ioan. 12.

Paulus eam ait eſſe vitam amicorum Chriſti, vt die & nocte vacent mortificationi; vnde tamen vitæ nihil deperit, imò magis ei conſulitur: *In omnibus* (inquit) *tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur: aporiamur, ſed non deſtituimur: perſecutionem patimur, ſed non derelinquimur: deiicimur, ſed non perimus: ſemper mortificationem Ieſu in corpore noſtro circumferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris.* Hæc ille, cuius auctoritate vita Ieſu ſe in corpore noſtro prodit, quando caro noſtra iugi mortificatione legi Chriſti congrua maceratur. 2. Cor. 4.

Æthiopes Reges quomodo reos plectunt.

Ex Diodoro Siculo lib. 3. hiſt. Apud Æthiopes nemo plectitur morte, ſed nomine Regis adit lictor eos, qui peccarunt grauiter, & oſtendit eis ſignum mortis, quo viſo, ſibi vltro necem conſciſcunt, ita pœnam ingloriam præueniunt, quam alioquin lictor eis infligeret, ſi ſponte ſcelus perpetratum non ſubitò caſtigarent. Ioannis Apoſtoli veridica vox eſt: *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus; ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*, ac proinde rei ſumus mortis, quam inferre Deus poteſt æternam; ſed ille pius & miſericors oſtendendo nobis perpeſſam à Chriſto crucem, hoc mortis ſigno monet eſſe citò necem carni & ſenſibus indicendam. Quia plerique rei cunctantur vltro ſibi pœnas infligere, vt diluant ſic peccata; grauiora luent ſupplicia, quæ ſua acerbitate pœnæ ſuſpenſæ tempora compenſabunt. 1. Ioan. 1.

Ex Iure Civili. Domini cōditio melior eſt quàm ſerui.

In hoc argumento mihi occurrit vna regula iuris ciuilis, quæ hæc eſt. *Non debeo melioris conditionis eſſe, quàm auctor meus, à quo ius in me tranſit.* Leg. 137 ff. De regulis iuris. Chriſtus noſtræ ſalutis auctor, à quo omne bonum in nos influxit, paſſus eſt acerba, ſuam vt in gloriam intraret; quiſquis ergo crucem fugit, ille cupit melioris conditionis eſſe, quàm Chriſtus, qui in laboribus abundè fuit à iuuentute ſua, & obiit in cruce plagis corpore laniato.

Ex Iure Canonic. Pars congruere debet vniuerſo.

Canonici iuris extat & decretum, ſubiectæ materiæ propitium, contra morem cuiuſdam particularis Eccleſiæ, quem Papa velut ab Eccleſia Catholica diſſonum carpit. Ecce latam Pontificis ſententiam. *Ne verò turpis ſit pars, quæ ſuo non congruit vniuerſo, & Eccleſia Mut. tenere debeat humiliter, & ſeruare quod Beati Petri ſedem & ſuam metropolim ſequi viderit*

&

Digitized by Google

& docere, &c. Extra cap. Tuas dudum §. Ne verò. De ſponſa duorum lib. 4. tit. 4. c. 5.

Appoſitè ad hoc decretum dico, planè fœdum eſſe, velle cælum ſubire via alia quàm tramite crucis. Eccleſia vniuerſalis cum Scriptura Sacra clamat, oportuiſſe pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam: ſi quis genio indulgendo credit fore ſe beatum, hic profectò velut prodigium eſt ſimile monſtro, quia ſuo non congruit vniuerſo.

Ex Symbolis. Mel dulce ex floribus amaris.

Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum ait, quandoque flores amaros apibus inſeruire, ſuum vt mel conficiant, vnde fauo mellis depicto voces iſtas appoſuit. ETIAM EX AMARO. quaſi diceret, ad beatitudinem, quæ dulce ſapit ſanctis, multùm contuliſſe cruces, & ærumnas, quæ vt ingratæ ſæpe palato dum viuimus amareſcũt.

Non inficior, ex oratione, ſicut & ex ſacra communione capi ſuauitatem animi inſignem ab anima, quam inceſſit amor Dei. Sed ETIAM EX AMARO, id eſt ex acerbis æquo animo paſſis in hoc æuo ſapor in cælo fiet, qui dulcior melle pias animas in æterna gloria recreabit.

Ex SS. Patribus.

Bernardus vt conſcius arcani huius, à Chriſto petit, eius vt in Paſſione fiat ſocius, apprimè ſciens, illum amatorem, qui non diuturnus erit, in gaudia dulcia conuertendum: *Libet* (inquit) *vt ſpongiam per arundinem ori meo porrigas, & aceti amaritudinem guſtui meo adhibeas, &c. Tua viuifica morti tuum ſeruum Domine configura, faciens quidem in me vt moriar ſecundùm carnem, viuam autem ſecundùm ſpiritum iuſtitiæ.* Hæc ille ſer. 2. de Paſſione.

Ex Medicina. Spiritus animales dant membris motum & ſenſum.

Obſeruant medici, animales ſpiritus, qui à capite influunt in membra, dare motum eis & ſenſum, ac proinde liquet, membra, quibus nullus ineſt ſpiritus à capite, nec moueri, nec ſentire: ſicut in gangræna patet, vbi membra motu carentia, & inſenſibilia, derepente velut mortua reſcinduntur.

Spiritus Dei, qui à capite noſtro Ieſu Chriſto fluit, & influit in fideles membra talis capitis, ſpiritus eſt ſuauis, & patiens in aduerſis, vt Chriſtus ipſe ſuo exemplo notum fecit Apoſtolis, quando duo ex ipſis, ſcilicet Iacobus & Ioannes, voluere crimen ciuium Samariæ caſtigare, quia noluere Ieſum excipere. Ita Lucas rem deſcribit: *Ieſus miſit nuntios ante conſpectum ſuum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, vt pararent illi. Et non receperunt illum, quia facies eius erat euntis in Ieruſalem. Cùm vidiſſent autem diſcipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt: Domine, vis dicimus, vt ignis deſcendat de cælo, & conſumat illos? Et conuerſus increpauit illos, dicens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare.* Luc. 9.

Crucis affectum ſuadet ſpiritus Chriſti.

Quiſquis animo iniquo ſubit cruces, acerba pati detrectans, neſcit profectò cuius ſit ſpiritus. Chriſtus enim à cruce ſuos diſcipulos initiat, præcipiens vt baiulando crucem, id eſt aſpera patiendo, probent ſe eſſe cruci affixos, & patientis Domini ſectatores. Namque ſicut terra ſolet aratro teri & ſulcari, vt contritæ glebæ ſemen concipiant, quo germinante virent & fructificant, ita duris & acerbis æquo animo perpeſſis homo diſponitur ad maiorem influxum gratiarum, quæ in animas æmulas Crucifixi cælitus illabuntur.

Ex Symbolis.

Scipio Bargaglius libro ſymbolorum, terram pingit aratro motam & inuerſam, hoc titulo. VVLNERE VIRESCIT. Tertullianus ait in apologetico, eſſe Eccleſiæ ſpatia dilatata ſæuis tyrannorum ſuppliciis, & eam virere fuſo ſanguine Martyrum, qui Chriſto vices reciprocas profundendo vitam congruè rependerunt.

Crucis effectus animæ ſunt ſalutares & glorioſi.

Sanguine Chriſti effuſo fragrans odor orbe toto ſe effudit, & ſuauitatem virtutum omnium exhalauit.

In hæc verba:

Domus impleta eſt ex odore vnguenti.

SECTIO SECVNDA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Gratia vnionis quid ſit in Chriſto. Ex Theologia. Subſiſtentia qualis ſit in Chriſto.

GRatia vnionis in Chriſto nihil aliud eſt, quàm eſſe perſonale datum huic homini, qui ab hoc eſſe trahit omnium gratiarum, & virtutum agmen. Vnde ſicut homo quiuis habet à ſua ſubſiſtentia quòd ſubſiſtat, & ſit ens completum, ſic eſſe Verbi perſonale ponit naturam humanam Chriſti in eſſe ſuis numeris omnibus abſoluto. Ideoque nihil potuit Chriſtus homo committere deuium à ratione, quia licèt ſint in illo duæ naturæ diſtinctæ; tamen illæ ſuas abundè dotes communicant in eodem ſuppoſito, & ita ſumunt à Verbo ſuam fragrantiam virtutes Chriſti, quæ præſertim in Paſſione ſuo odore totam impleuere domum Eccleſiæ, & prædicatæ orbe toto, puto & ſuaui balſamo gratiùs exhalarunt.

Ex Philoſophia.

Deus homini lapſo volens omnium virtutum ſpecimen exhibere, vt ille bono odore illectus, eas excoleret, hominem aſſumpſit, vt eius naturâ velut inſtrumento ſuo penicillo vera & ſincera virtutum lineamenta graphicè depicta palàm omnibus exhiberet. Cùm ergo ſuam vim præcipuam inſtrumentalis cauſa ſumat ab agente principali, neceſſe eſt vt ſapiant quid diuinum virtutes quæ à Chriſto Domino fuere nobis expreſſæ ſicut exempla, quorum ad normam vnuſquiſque debet ita ſuam vitam componere, vt in cœlo, ſuo exemplari Chriſto, benè olens eius anima ſocietur.

Pigmentarij inſtrumenta, quibus vtitur ad excipiendum balſamum ab hoc ſuauè olenti liquore ſuam omnem habent fragrantiam; ita bonus odor Chriſti à Verbo ſuam omnem habet ſuauitatem, qua Chriſtus eos quoque facit participes, qui illi charitate, fide, & virtutum praxi intimè copulantur.

Odor bonus quid ſignificet in Scriptura Sacra.

In Scriptura Sacra bonus odor perinde ſonat ac acceptatio facta rei gratæ: vt contrà, teter odor, ſeu fœtor, idem eſt ac reprobatio facta rei ingratæ, ſicut ſumitur ab Hebræis ita Moſem & Aaron carpentibus: *Fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone, & ſeruis eius.* Exod. 5. Pro re verò grata, ſui ad affectum animos inflectente, frequens eſt odoris vſurpatio in Canticis, vt, *Meliora ſunt vbera tua vino fragrantia vnguentis optimis, oleum effuſum nomen tuum, ideo adoleſcentulæ dilexerunt te.* Cant. 1.

Vbera Chriſti quænam ſint.

Dogmata Chriſtiana velut vbera ſunt, quæ

lactant adoleſcentulas, quando animæ, medianto Dei gratia renouante, ſugunt doctrinam Chriſti, quæ reuera fragrans eſt, quia ad virtutum praxim homines inſtituit. Et quia Chriſtus ipſe talis auctor doctrinæ, fuit omni virtute conſpicuus, dicitur oleum effuſum nomen eius, vt fragrantia illius ſuaueolentis olei ſymbolo deſignetur.

Ibid.

Sponſa, Dei ſpiritu afflata rogat, vt influat auxilium congruum ad ſequelam Chriſti: nam vitiata natura nequit eum in hoc calle ſalebroſo ſequi; curret verò, Dei gratiâ cælitus aſpirante: *Trahe me* (inquit) *poſt te curremus in odorem vnguentorum tuorum.*

Cant. 3.
Myrrha quã grata Deo.

Ex hoc Chriſti & animæ commercio contrahitur ille bonus odor, qui & ipſum quoque Deum videtur afficere quando clamat: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij?* Obſerua, Deum in recenſione boni odoris ponere primo loco myrrham, quia reuerà primas obtinet in ſerie virtutum charitas, quæ patiens eſt, & vltro pœnas abundè ſibi infligit; namque Dei in humanis Paſſionem omnigena virtute fœtam ille crucis amor præ virtutibus aliis imitatur.

Ex Historia.
Plantius Senator ex bono odore fuit deprehenſus à ſicariis.

Plantio Senatori Romano fuit ominoſus odor ille, cuius fragrantia prodidit illum abſconditum, vt Petrarcha notat dialogo 22. libri de remediis vtriuſque fortunæ. Hic Triumuiris infenſus erat proſcriptus homo, quem cùm ſicarij fruſtra diu quæſiuiſſent, odore demum ſuaui, quem ſpirabat indice deprehenſus occubuit, ſicque bono eum odore ſimul animã exhalauit.

Chriſti bonus odor cauſa necis eius.

Ita bonus odor virtutum Chriſti conſciuit ei mortem: etenim inde liuor tantus eius æmulos accendit, ſcilicet Scribas, Phariſæos, & Proceres Iudæorum, vt dixerint Pilato, Ieſum eſſe dignum morte, quia filium Dei ſe fecerat. Sic diuinitatis odor influens in humanitatem Chriſti fuit anſa necis, quam illi Iudæi perfidi conſciuerunt.

Vnguentum pretioſum à Maria Magdalena fuſum, eſtò boni & ſuauis odoris eſſet, ingratè tamen à Iuda proditore fuit exceptum, qui inde ſui murmuris, & cenſuræ talis actionis ſumpſit opportunè ſuæ indoli congruum argumentum.

Ex SS. Patribus.
Odor bonus quid ſit.
2. Cor. 2.

Auguſtinus tract. 50. in Ioan. hoc telo Iudæ figit inuidiam: *Væ tibi, miſer, bonus odor occidit te.* Rurſus ibi fusè notat idem Auguſtinus, qua ratione bonus odor Chriſti his mortem, aliis verò vitam conciliet: *Domus* (inquit) *impleta eſt odore; mundus impletus eſt fama bona: nam odor bonus, fama bona eſt. Qui malè viuunt, & Chriſtiani vocantur, iniuriam Chriſto faciunt: de quibus dictum eſt, quòd per eos nomen Domini blaſphematur, per bonos nomen Domini laudatur. Audi Apoſtolum: Chriſti bonus odor ſumus in omni loco, & in his qui ſalui fiunt, & in iis qui pereunt: aliis ſumus odor vitæ in vitam: aliis odor mortis in mortem. Quid autem infelicius illis, qui bono odore moriuntur?*

Qua verò ratione fiat vt quandoque bonus odor his mortem, & aliis vitam conciliet, Auguſtinus ait, cauſam eſſe penes inuidiam, aut charitatem. Namque ſicut contrariæ cauſæ, diſcolores effectus in anima ſortiuntur. Sic ille loco prælaudato. *Paulum Apoſtolum benè agentem, benè viuentem, iuſtitiam verbo prædicantem, opere demonſtrantem, doctorem mirabilem, fidelem diſpenſatorem, fama vſquequaque diſſeminabat, quidam diligebant, quidam inuidebant: nam ipſe quodam loco ait de quibuſdam, quòd non caſtè ſed per inuidiam Chriſtum annuntiarent, exiſtimantes, inquit, tribulationem ſuſcitare vinculis meis. Sed quid ait? Siue occaſione, ſiue veritate Chriſtus annuntietur; annuntient qui me amant, annuntient qui inuident mihi. Illi bono odore viuunt, & iſti bono odore moriuntur: tamen vtriſque prædicantibus nomen Chriſti annuntietur, odore optimo mundus impleatur: amaſti benè agentem, vixiſti bono odore: inuidiſti benè agenti, mortuus es bono odore. Nunquid quia mori voluiſti, ideo odorem illum malum eſſe feciſti? Noli inuidere, & non occidet te bonus odor.* Hactenus Auguſtinus.

Odor bonus quomodo vitã & mortem cõciliet.

Quemadmodum mel ex eodem flore legit apis, vnde ſuum lethale virus conficit aranea; ita viri probi concepto virtutis odore fiunt meliores, reprobi verò ſecus, quantò ſuam fragrantiam ſuauiùs exhalat virtus, tantò peiùs inuidiâ contra viros optimos inardeſcunt.

Ex Medicina.
Cibi noxij ſunt ſtomacho impuro.

Appoſitè ad hæc medicina cibos etiam meliores ait eſſe malè habentibus noxios, quia virulentus humor ea corrumpit, quæ in impura viſcera congeruntur. Ecce tritum Hippocratis aphoriſmum nonum lib. 2. Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁκόσον ἂν θρέψῃς μᾶλλον βλάψεις. Id eſt. *Impura corpora quantò plus nutrieris, magis nocebis.*

Eſt etiam hic opportuna nota ſeu obſeruatio facta de ſcarabeo, qui animal eſt de genere inſectorum. Camerarius libro ſymbolorum, vbi exquiſitam facit anatomen indolis animalium, ſcribit ſcarabeum ex fimo oriundum odiſſe flores, & eorum odore mori, quorum afflatu homines oblectantur. Pinxit ille fœdum hoc animal mortuum mediis in floribus hoc ei epitaphio inſcripto. TVRPIBVS EXITIVM.

Ex Symbolis.
Inuidia moritur vnde viuit amor.

Hoc ſymbolum reuerà quadrat inuidis, quos aliorum egregia facta quaſi flagris acerbè cædunt, vt fœda ſecus acta placent: namque ſicut immundi ſcarabei ſemper inuncti fimo, cui ſe immiſcent, ſputco ſolùm ſtercore delectantur; ita Iudas exhalante ſuam fragrantiam vnguento pretioſo peior euaſit, ac proinde bonus odor ei ad exitium ceſſit, vt & virtutum Chriſti odore bono, truces Scribæ, Phariſæi, & Primores Iudæorum inuidia pereiti perierunt. E cœlo traducti flores, fuere viris TVRPIBVS EXITIVM: aliis verò flores illi fuere bonus odor ad vitam, & præcipuè virtutes illæ, quarum Chriſtus præclara nobis in acerba ſua paſſione liquit ſpecimina. Quippe latro, Centurio, & alij plerique viſis tot virtutum exemplis expreſſis à Chriſto cruci affixo, Dei filium eſſe virum hunc dolorum profeſſi ſunt ſonora voce, ſua etiam præ mœrore rei geſtæ manu pectora contundentes. Succinctè Lucas huiuſce boni odoris & effectus eius meminit ita fatus: *Videns Centurio quod factum fuerat, glorificauit Deum, dicens: Verè hic homo iuſtus erat. Et omnis turba eorum, qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora ſua reuertebantur.*

Luc. 23.

Texere ſeriem virtutum, quæ in Chriſti paſſione

ſione ſuum efflauere bonum & ſuauem odorem, res eſt operoſa, graue faceſſens negotium, & plurium voluminum ſcribendorum locuples argumentom. Quia res dicendæ ſupra fidē hominum ſuot, eas ex Sacris Scripturis aſtruam, vt quod ratio humana neqoit capere, fides diuioa credat. Quæ namque Deus in humanis egit ſuperant non hominum tantùm, ſed etiam Aogelorum omnium intellectom.

Sapientia Dei in paſſione Chriſti elucet. 1. Cor. 2.

In Chriſti Paſſione prima mihi occurrit ſapientia, quod perinde eſt ac in opaco lucem ſplendidè coruſcare. Ab Apoſtolo Paolo latens hoc & profundum didici myſterium: *Loquimur* (inquit) *Dei ſapientiam in myſterio, quàm prædeſtinauit Deus ante ſæcula in gloriam noſtram*. Sapientia illa, crucis myſterium eſt, cuius altitudo ſita eſt in hoc quòd illud vile genus mortis, quod ſapientes huius ſæculi credidere meram ſtultitiam, à Sacra tamen Scriptura nomen diuinæ ſapientiæ meritò ſortitur.

1. Cor. 1. Crux ſtultitia eſt reprobis.

Crux ſapientia eſt electis.

Audiendus Apoſtolus: *Verbum* (inquit) *crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt, illis autem qui ſalui fiunt, id eſt nobis, Dei virtus eſt. Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi? Nam quia in Dei ſapientia non cognouit mundus per ſapientiam Deum: placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Quoniam & Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt: nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum: Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam: ipſis autem vocatis Iudæis, atque Græcis Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam; quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus.*

Ab æterno Deus ſtatuit hominem lapſum erigere, & æternæ ſuæ gloriæ facere participem mediante cruce, cuius obſeqoio ſicut ſcalis itur in cælum: nemo Dei hoc arcanum potuit penetrare, quia ſapientiæ humanæ ſapit delirium, Deum velle ſubire crucem, & multa pati conuitia ab hominibus, vt tot aſperis & acerbis perpeſſis, eos æterna gloria dignaretur. Illud ſublime Dei arcanum mediante cruce nobis innotuit, ideoque primum quod in Chriſti paſſione fides obiicit, eſt alta Dei ſapientia, ordinatio ſcilicet æterna crucis ad irreparabiles ruioas & iacturas homioum inſtaurandas.

Ex SS. Patribus.

Chryſoſtomus hom. 7. in epiſt. 1. ad Corint. aduertit, Paulum appellare crucis prædicationem, *Sapientiam inter perfectos*, quàm ſtultitiam antea nuncuparat: *Quam ſuperiùs* (inquit) *ſtultitiam dixit, vt illi ſentiebant, tandem ſapientiam eſſe oſtendit; & nimiam eorum ſtultitiam oſtendens, debitam iam reddit ei appellationem. Sapientiam autem prædicationem, & ſalutis modum, hoc eſt ſalutem per Crucem appellat. Sed ſapientiam in myſterio.* Quaſi diceret, hoc arcanum latere viros huius ſæculi, & patere ſolùm illis, quibus mediante fide cælitus innoteſcit.

Crux quare myſterium dicatur.

Pergit idem Chryſoſtomus: *Myſterium* (inquit) *appellatur, quoniam non id intuemur, quod credimus. Aliter ego, & aliter incredulus diſponitur. Audio ego quòd crucifixus eſt Chriſtus, & eius benignitatem admiror: audit ille, & imbecillitatem arbitratur.*

Ambroſius lib. 3. de fide cap. 3. *Apoſtolus dixit: Qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio. Quomodo dicat, factum nobis eſſe ſapientiam, in poſterioribus expoſuit dicens: Sed loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, vbi myſterium paſſionis exprimitur. Sapientia igitur mea, crux Domini eſt; & redemptio mea, mors Domini eſt: ſanguine enim eius pretioſo redempti ſumus.*

Quid verò loqui ſapientiam inter perfectos ſignificet, explicat Ambroſius verſando locum illum 1. epiſt ad Corinth. *Sapientiam* (inquit) *loquimur inter perfectos, hoc eſt inter eos, qui crucem Chriſti, virtutis teſtimonio, ſapientiam fatentur; hi enim verè ſapientes & perfecti ſunt.*

Perfecti quinam ſint.

Bernardus in ſermone de Paſſione: *Diuiniſſimam* (inquit) *crucem tuam humeris meis impone, cuius latitudo eſt charitas, cuius longitudo eſt æternitas, cuius ſublimitas eſt omnipotentia, cuius profundum eſt inſcrutabilis ſapientia.*

Ambroſ. lib. 3. de fide cap. 3. *Sapientia mea crux Domini eſt, & Dominus ipſe in cruce mihi ſapientia factus.*

Bernardus ſerm. 43. in Cantica, recolens myſteria Paſſionis Chriſti, ſic concludit: *Hæc meditari, dixi ſapientiam: in his mihi perfectionem conſtitui: in his plenitudinem ſcientiæ: in his diuitias ſalutis: hæc mea ſublimior interim Philoſophia, ſcire Ieſum, & hunc crucifixum.*

Crucis meditatio eſt ſublimis Philoſophia.

In eo argumento mihi opportunè canon occurrit, quo docemur, ita Dei ſapientiam ab æterno ſanxiſſe, dare ſuis electis gloriam, vt haoc illi præuio labore, bono tali congruo, conſeqoantur. Ecce canon. *Obtineri nequaquam poſſunt, quæ prædeſtinata non fuerunt. Sed ea quæ viri ſancti orando efficiunt, ita prædeſtinata ſunt, vt precibus obtineantur. Nam ipſa quoque perennis regni prædeſtinatio ita eſt ab omnipotente Deo diſpoſita, vt ad hoc electi ex labore perueniant.* Can. Obtineri 23. quæſt. 4. can. 21.

Ex Ivre Canonic. Crux mediũ eſt neceſſariũ ad æternam gloriam.

Concolor eſt, & valde iuri conſentanea, Iuſtiniani Imperatoris conſtitutio, damnans eos, qui lucra quidem comparare volunt, ſed annexa nolunt onera ſuſtinere: Ecce legis textum: *Omnes perſonas, quibus lucrum per hunc ordinem defertur, eas etiam grauamen, quod ab initio fuerat complexum omnimodo ſentire, ſiue in dando ſit conſtitutum, ſiue in quibuſdam faciendis, vel in modo, vel conditionis implendæ gratiâ, vel alio quacunque via excogitatum. Neque enim ferendus eſt, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum contemnit.* Leg. Et nomen. Codice. De caducis tollendis lib. 6. tit. 50. § Pro ſecundo.

Ex Ivre Civili. Onera ſunt amplectendã lucrum ſectanti.

Sunt vt onera annexa gloriæ æternæ comparandæ, cruces, opprobria, & multiplices ærumnæ, qnibos ſe aptare debet homo, cæli ſi velit eſſe ciuis: nemo namqoe cœlo frui poteſt, quin acerba priùs io hoc ſæculo patiatur.

A ſapientiæ ſublimitate libet dehiſcere in profundum humilitatis, quæ io Paſſione ſuom exhalat odorem perquam gratum. Quamuis enim Chriſtus ab ineunte ætate ſuis parentibus ſubditus extiterit; maiora tamen humilitatis expreſſit ſpecimina in paſſione, ſuum vbi exuit omne decus, & infulas abſcondit eius, cuius erat inclytæ dignitatis.

Humilitatis menſura quænam ſit.
Ex SS. PATRIBVS.
Humilitas Chriſti quãta fuit.
Philip.2.

Humilitas eſt animæ deſcenſus, qui eò profundior erit, quò altior erit terminus à quo fiet, iuxta ſcitum illud Auguſtini lib. de ſancta virginitate cap. 31. *Menſura* (inquit) *humilitatis cuique ex menſura magnitudinis eius data eſt.* Terminus à quo humilitatis Chriſti, eſt homo Deus, terminus ad quem, eſt nihil. Etenim ex Paulo: *Semetipſum exinaniuit.*

Exinanitio Chriſti in quo ſita ſit.
Pſal.21.

Gregorius Nazianz. orat. 49. de fide. *Non vtique ſic exinanitum accipimus, vt aliud quam quod fuerat, idem ſpiritus fieret, ſed vt ſepoſito interim maieſtatis ſuæ honore, humanum corpus indueret, quo ſuſcepto ſalus gentium fieret. Ut enim ſol cùm nube tegitur, claritas eius comprimitur, non cæcatur, & lumen illud, quod toto orbe diffuſum, claro ſplendore cuncta perfundit, paruo admodum obſtaculo nubis includitur, non aufertur: ſic & homo ille, quem Dominus, Saluatorque noſter, id eſt Deus, Dei filius induit, Deitatẽ in illo non intercepit, ſed abſcondit.* Ideoque Vates eum ſic deſcribit: *Quaſi abſconditus vultus eius & deſpectus.*

Chriſtus ipſe modum ſuæ exinanitionis expreſſit, ita fatus apud Pſaltem: *Ego ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Omnes videntes me deriſerunt me, locuti ſunt labiis, & mouerunt caput.*

Humilitas illa prodit amorem, quo vrgente, vilis effectus eſt Chriſtus. Ita Bernardus ſermone 45. in Cantica: *Ecce* (inquit) *tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Exuitur dignitas: reuerentia ponitur; cedit faſtus, vbi inualeſcit affectus. Non contenta eſt ſemel dicere pulchrum, niſi repetat & decorum, eminentiam decoris illa repetitione deſignans. Quàm pulcher es Domine Angelis tuis in forma Dei, ſplendor & figura ſubſtantiæ Patris. Quàm mihi decorus es Domine mi in ipſa tui huius poſitione decoris. Etenim vbi te exinaniuiſti, vbi naturalibus radiis lumen indeficiens exuiſti; ibi pietas magis emicuit, ibi charitas magis effulſit, ibi ampliùs gratia radiauit.* Exempla dedit huius exinanitionis quando dixit ſe veniſſe miniſtrare, non miniſtrari. Sic enim ſeruum ſe præſtitit ille, cui ſupremum deferunt etiam ipſi Angeli principatum.

Chriſtus factus eſt in modũ mali ſerui.

Bonauentura ſuo acumine ſcrutatur ima & profunda talis abyſſi libro de perfect. vitæ c. 6. *Filius* (inquit) *erat, & factus eſt ſeruus: & non ſolùm formam ſerui, vt ſubeſſet, accepit; ſed etiam mali ſerui, vt vapularet.*

Hugo locum illum verſans Apocal. vltim. *Ego ſum alpha & omega, primus, & nouiſſimus,* Ita commentatur: *Primus in dignitate, nouiſſimus in ſeruitute: cuius ſeruitium vſque ad mortem, & mortem crucis, cunctis ſeruitiis deſpicabilius fuit, & laborioſius.* Auguſtinus lib. de virginit. cap. 35. præ ſtupore clamat: *Quantus propter nos quantillus effectus eſt.*

Humilitas hominum & Chriſti longè diuerſa.

Quantauis hominum humilitas profunda, nequit comparari humilitati Chriſti, propter eas rationes, quæ à Bernardo breui verborum ſerie recoluntur. Sic ille ſerm. 42. in Cantica. *Eſt humilitas, quam parit nobis veritas; & eſt humilitas, quam charitas format, & inflammat. Hoc in affectu, illa in cognitione conſiſtit, &c. Vides non eſſe idipſum hominem de ſeipſo non alium iam ſapere veritatis lumine redargutum, & humilibus ſponte conſentire, munere charitatis adiutum. Illud enim neceſſitatis eſt, hoc voluntatis. Semetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, & formam tradens humilitatis. Ipſe ſe exinaniuit, ipſe ſe humiliauit, non neceſſitate iudicij; ſed noſtri charitate. Poterat nimirum ſe vilem & contemptibilem demonſtrare; ſed planè non reputare, quoniam ſciebat ſeipſum. Voluntate proinde humilis fuit, non iudicio, qui talem ſe obtulit, qualem eſſe neſciuit: magis autem placuit ſe minimum reputari, qui ſe ſummum non ignorabat. Denique ait: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde; dixit, cordis affectu, & voluntate. Itaque neceſſitatem excluſit, qui voluntatem confeſſus eſt. Non enim quemodo ego, vel tu inuenimus nos in veritate dignos dedecore, & contemptu, dignos omni extremitate, & inferioritate, dignos etiam ſuppliciis, dignos plagis: non, inquam, ita & ille; quæ tamen omnia expertus, quia voluit, tanquam humilis corde. Humilis videlicet illa humilitate, quam cordis ſuaſit affectio, non quam extorſit diſcuſſio veritatis.*

Non inde tamen aliquod diſpendium gloriæ paſſus eſt Chriſtus, imò ſecus accidit, vt Anſelmus ait in cap. 2. ad Philipp. *Ipſe ſe tantùm humiliauit, vt vltrà non poſſet. Non enim maior humiliatio, vel maior exaltatio fieri poterat.*

Bernard. ſerm. 34. in Cantica. *Humilitas in honore, honor eſt ipſius honoris, & dignitas dignitatis: omnis dignitas ipſo dignitatis nomine indigna eſt, ſi humilia dedignatur.*

Humilitas nil detrahit gloriæ.

Gregorius Magnus ait, intuitu noſtro Dei filium factum eſſe vilem, & contemptibilem, vt in virtutis huius, id eſt humilitatis, praxi homines erudiret: *Ad hoc* (inquit) *vnigenitus Dei filius formam infirmitatis noſtræ, ſuſcepit ad hoc deſpectus apparuit, ad hoc contumeliarum ludibria, paſſionum tormenta, irriſionum opprobria tolerauit, vt ſuperbum non eſſe hominem doceret humilis Deus.* Hæc ille lib. 34. Moral. cap. 21.

Humilis factus eſt Deus vt nos ad humilitatẽ inſtitueret.

Humilitate velut alma parente ſata patientia ſumma fuit in Chriſto, cui cùm Iudæi multa probra obiicerent, ſilentio ſtupendo ſuam ſuppreſſit innocentiam, ita vt etiam miraretur Præſes ſubolens quid diuinum in hoc homine patientiſſimo. Vnde mouit omnem lapidem, vt illum, quem nouerat eſſe virum iuſtum, ſoſpitem à Iudæorum rabie vindicaret. Præſcius Propheta vidit hoc ſtupendum patientiæ prodigium, illud compendioſè notans hoc contextu: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum: ſicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.*

Patientia eſt humilitatis fœtus.
Iſa.53.

Omnium ſenſuum mortificatio mira fuit etiam in illo, toto tempore paſſionis eius. Primò dolor exquiſitus torſit eius corpus, nulla prorſus parte mali experte; neque cute tenus tantùm ille fuit dolor: namque claui fodêre manus, atque pedes, vt & ſpinæ caput; flagellatio ſæua totum corpus ita fregit, vt inde dolor emergens contuſa viſcera penetrarit.

Mortificatio omnium ſenſuum in cruce.

Iſaias paucis eum ſic deſcripſit. *Non eſt ſpecies ei, neque decor; & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſiderauimus eum. Deſpectum, & nouiſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem, & quaſi abſconditus vultus eius, & deſpectus, vnde nec reputauimus eum. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores*

Ibid.

noſtros

noſtros ipſe portauit, & nos putauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo, & humiliatum.

Guſtus in felle & aceto ſuum habuit & tormentum: Offendere nares fœtida ſputa, quibus conſpurcata fuit facies eius. Aures etiam afflixere voces iniuriæ, ſcilicet blaſphemiæ, conuitia, & probra ſicut ſpicula in illum intorta. Demum oculos infecit abundè fluens ſanguis ex capite corona ſpinea lacerato. Quodque fuit inſtar coronidis huic cumulo virtutum, obedientiæ ſanctæ fuit facinus quicquid æuo ſuo toto præſtitit. Factus enim eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Ideoque duri & acerbi agones Chriſti verè dici poſſunt obedientiæ locuples holocauſtum.

Non ergo gratis dico, totam fuiſſe domum repletam ex odore vnguenti fracto alabaſtro. Nam Chriſti carne plagis hiante, bonus odor afflat, omnes homines & præcipuè electos alliciens ad earum virtutum cultum, quarum ſplendor, eius in paſſione micat. Illarum æmuli virtutum ſunt vbique bonus odor Chriſti, quantùm poteſt fragilitas humana, vitam eius graphicè referentes.

Ita totam Eccleſiæ ſanctæ domum repleuit ille bonus odor Chriſti, vt ab illo fluat quicquid olet ſuauiter, quippe ſalus noſtra, ſicut & omnis virtus ab illo velut à fonte manat,

Iſai. 12.

iuxta Vatis oraculum iſtud. *Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.*

Roſa licet aculeis armata, ſuo odore tamen ſparſo placet. Quamuis in Chriſto paſſo nihil planè nobis occurrat præter flagella, clauos, ſpinas, & vulnera; non idcirco tamen hoc obſtitit, quin homines capti eius odore, manus ei dederint, facti quoque boni eius odoris participes, quo ſuauiter & abundè totam domum Eccleſiæ virtutum Chriſti conſcij reſperſerunt.

Ex Symbolis.

Virtus boni odorem efflat.

Garrula finxit Antiquitas Herculem decerpſiſſe poma fragrantia ab inſomni cuſtodita dracone. Paolus Iouius libro Symbolorum ſcribit, ea fuiſſe poma Ducis cuiuſdam Symbolum depictum in clypeo, cui & inſcripſit verba, quibus compendioſè ſuum generoſum animum exprimebat. HERCVLEA COLLECTA MANV FLAGRANTIA DVRANT. Si quæris, quare benè oleant hominum acta; reſpondebo tibi, illa non eſſe facta manu Herculeà, ſed potiùs vt mollia, & ſuada voluptate ſata, manum ſapere fœmininam. Homo vacans ſeriò ſtudio virtutum, Heſperidum mala manu generoſa tulit, & illa fragrant, quia ſunt HERCVLEA COLLECTA MANV.

Virium fœtet.

Virtus enim à virore ſuum nomen habet, quippe viret ſemper, neque ſuas radices agit in anima inglorio otio marceſcente.

Virtutis odor perſuauis Valerianum perculit ingreſſum virginis Cæciliæ cubiculum, cuius fragrantia ſuperans omnem induſtriam artis pigmentariæ, etiam è cœlis Angelos euocauit.

Dignabatur eo & odore, Deo valde charus homo Sanctus Philippus Nerius; diſcernebat enim ex ſuaui odore viros caſtos ab impuris, quippe tetrum odorem obſcœni homines exhalabant.

Ex Historia.

Antonius ex odore nouit hæreticos.

Hieronymus in Antonij vita notat, eum non potuiſſe ferre fœdum odorem, quem hæretici efflabant; ſiquidem à fœtore nequam illos homines à ſincera fide deuios agnoſcebat.

Virtutis odor non vapeſcit, ſed ſemper ſuauè fragrat, nam FRAGRANTIA DVRANT, & præſertim illa, ſuum quæ odorem à Chriſto trahunt, vt ſunt virtutes, & gratiæ omnes cælitus influentes.

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Pauperes ſemper habetis vobiſcum.

DICAM primò, rerum omnium indigum eſſe hominem; qui namque nudus ingreſſus eſt in hunc mundum, quicquid habet, aliunde tenet, ſiue bona corporis, ſiue dotes animæ ſint: ideoque licet abundè diues, aut ſapiens, aliis emineat; non idcirco debet aſſurgere, gloriâ vanâ tumens. Namque bonis ei collatis, ſi intumeſcit, eum iure poteſt Deus ſubitò ſpoliare. Quantumcunque bonis affluat homò, tamen ſemper habet pauperes ſecum: ſenſus enim, & omnes animæ potentiæ ſemper ope Dei indigent, & ſic pauperes ſunt, & ſemper erunt, & ita ſecum ſemper habere pauperes, homines obſtringuntur.

Secundò dicam inſitam à natura nobis egeſtatem eſſe velut calcar & ſtimulum, quo vrgemur ad orandum Deum, vt congruis auxiliis noſtræ conſulat egeſtati.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Venerunt non propter Ieſum tantùm.

DICAM primò, omnia indigere IESV, id eſt ſalute; quippe IESVS perinde ſonat ac ſalus. Quicquid homo facit, eo intento facit, vt inde ſalus concilietur ei, & præſertim Chriſtiani, qui vt Chriſto dedere manus, ita votis ei omnibus obſequuntur.

Secundò dicam, pleroſque IESVM quærere non propter IESVM tantùm, ſed intuitu proprij alicuius commodi procurandi, aut vitandi alicuius proximi detrimenti. Quando contritio perfecta malè ſibi conſcios homines vrget vt ſe Domino IESV ſiſtant illi reuerà IESVM propter eum quærunt. Sed ſi attritio ſola reos ſolicitat ad veniam petendum, non propter IESVM tantùm ſe peccaſſe dolent, ſed quia æterna manent eos ſupplicia, eaque acerba, niſi ſeriò reſipiſcant.

FERIA TERTIA,

MAIORIS HEBDOMADÆ.

PASSIO DOMINI Noſtri Ieſu Chriſti.

ECCLESIA Sancta tribus huius hebdomadæ feriis, ſcilicet tertiâ, quartâ, & ſextâ, legit Paſſionem Domini noſtri, ideoque tribus etiam partibus hic conſtabit huius funebris hiſtoriæ deſcriptio, vt præfati ſinguli quique dies habeant ex iſto penu congruas lugubri tempori conciones.

PRIMA PARS PASSIONIS DOMINI NOSTRI.

SVMMA PRIMÆ PARTIS.

HISTORIAM Paſſionis Chriſti ſic decurram, vt vbique probem, Chriſtum partes egiſſe probi & periti medici, namque malè habenti & iacenti naturæ humanæ manum ſic porrexit, vt ſanarit eam, morbis eius ſingulis remedia congrua decernendo. Quia Ioſeph Patriarcha toti Ægypto fame pereunti conſuluit, dictus eſt Saluator mundi. Sed reuerà nomen hoc in illo fuit tantùm magni nominis vmbra, vtpote Chriſto ſoli proprium,

prium, cui multa dicam conuenire, quibus vita Ioſeph in ſacro codice commendatur.

Dicam primò, plagas ægræ naturæ, quibus Chriſtus opem in horto tulit.

Secundò dicam, vulnera quæ curauit in domo Pontificis. Ab his namque locis auſpicatus eſt ſeriem ærumnarum, quas acerbas ego tribus his partibus enarrabo.

Quales Chriſtus in oliuarum horto plagas Adæ curauit.

In hæc verba:

Marc. 14. *Procidit ſuper terram, & orabat.*

SECTIO PRIMA.

EX THEOLOGIA, PHILOSOPHIA, SS. PATRIBVS, VTROQVE IVRE, HISTORIA, SYMBOLIS, ET MEDICINA.

Regis onera quæ ſint.

REgiæ maieſtatis onus eſt, procurare ſuis ſubditis victum, veſtitum, & ea quæ conducunt ad propagandam ſanam in hoc orbe vitam: namque cibus, veſtis, & ſanitas ſunt neceſſaria elementa, quibus vita felix in hoc ſæculo coaleſcit. Iſaias Propheta notat eo nomine eſſe Regis titulum oneroſum, & fore virum, qui detrectet onus hoc ſubire; quia non poterit præfata tria hæc ægroto, nudo, & eſurienti populo prouidere. Ecce Vatis oraculum. *Apprehendet vir fratrem ſuum, domeſticum patris ſui. Veſtimentum tibi eſt, princeps eſto noſter, ruina autem hæc ſub manu tua. Reſpondebit in die illa dicens: Non ſum medicus, & in domo mea non eſt panis, neque veſtimentum; nolite conſtituere me principem populi.* (Iſai. 3.)

Ex PHILOSOPHIA.

Textus ille ſacer non tumultuatiò aut indiſcretè, verùm conſultò refert & obſeruat, oportere primò Regem medicum eſſe, quia præcipuum vitæ bonum eſt ſanitas integra, iuxta tritum illud Philoſophiæ effatum: *Bonum ex integra cauſa.* Qui namque iacent in lecto, fato ſupremo inſtante, vitam appetentes, non qualemcunque volunt vitam, ſed hanc è medico perito petunt ſoſpitem, & à morbis omnibus expeditam.

Chriſtus ex profeſſo Regem ſe eſſe dixit, ita Pilato loquens: *Regnum meum non eſt de hoc mundo, &c. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo Rex es tu? Reſpondit Ieſus: Tu dicis, quia Rex ſum ego.* (Ioan. 18.) Si Rex eſt, ergo ſuis ſubditis præſtare debet illa tria, ſcilicet ſalutem, id eſt, vitam vſquequaque ſanam & integram; eſcas probatas & ſalubres, præſertim panem; & congruum indumentum. Chriſtus ea non duntaxat abundè nobis præſtat, ſed præterea copioſè ditat, omnia ſuppeditans, quæ anhelum in vniuerſam boni ſupellectilem ſatiare queunt hominis appetitum.

Chriſtus eſt Rex.

Hanc munificentiam Chriſti recolit Apoſtolus hoc contextu, quo congratulatur eis, qui ſe ex corde totos Chriſto Domino deuouerunt: *Gratias* (inquit) *ago Deo meo ſemper pro vobis in gratia Dei, quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu, quòd in omnibus diuites facti eſtis in illo, &c. Ita vt nihil vobis deſit in vlla gratia.* (1. Cor. 1.) Quodque prodit amplius huiuſce Regis animum beneficum, ille nobis ſemetipſum tradidit, omnia factus omnibus, ſcilicet veſtis, vita, panis, & æterna ſalus. Vnde canit Eccleſia.

Se naſcens dedit ſocium,
Conueſcens in edulium;
Se moriens in pretium,
Se regnans dat in præmium.

Oues paſtores alunt lacte, lanâ tegunt & veſtiunt, & ſua morte vitam illorum ſuſtinent & vegetant: Chriſtus verò ſecus à fidelium grege nihil accipit, ſed ille bonus paſtor oues alit propria carne ſua, virtutibus induit; morte demum, quam pro nobis ſubiit, vltro vitam perditam inſtaurauit. (Chriſtus vita, ſalus, veſtis.)

Paulus eò vergit, ita Ieſum commemorans: *Factus eſt nobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio.* (1. Cor. 1.) De pane liquet; Ipſe namque panem ſe appellat. *Ego* (inquit) *ſum panis vitæ: qui venit ad me non eſuriet.* (Ioan. 6.) Rurſus conſtat eum eſſe veſtem, Paulo teſte, cuius eſt hæc parænesis. *Induimini Dominum Ieſum Chriſtum.* (Rom. 13.) Denique nemo medicorum tantâ fuit peritiâ conſpicuus, quantâ claruit Chriſtus, qui non curauit ægros tantùm homines, ſed multis vulneribus ſauciatos, & extinctos, fecit effuſo ſuo ſanguine rediuiuos. Chriſto ſoli medicorum ſummo datum eſt, dicere hoc factu: *Ego ſum reſurrectio, & vita: qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, viuet; & omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.* (Ioan. 11.)

Quia præſertim paſſione ſua Chriſtus opportunè malis noſtris omnibus obiecit congrua remedia, illud potiſſimum impono mihi penſum; ſcilicet explicare pœnas Chriſti; perfectè nobis omnimodam ſanitatem animæ procuraſſe. Obiter ego delibabo quædam ex hiſtoria Patriarchæ Ioſeph, valde opportuna meo intento, quia ſicut ille vitam Ægypto dedit, diſtribuendo panem, vnde Regis ipſius impoſitione fuit appellatus Saluator mundi; ita panem attulit Chriſtus, qui mundo vitam conciliauit, ac proinde Ieſus Saluator mundi congruè & meritò nuncupatur. (Ioſeph Patriarcha fuit figura Chriſti.)

Iacob Patriarcha plures habuit vxores, ſcilicet Liam, Rachel, Balam, & Zelpham; ſed ex Rachel coniuge prædilecta cæteris pulchriore natus eſt Ioſeph. Ita Dei ſponſæ ſunt omnes animæ iuſtæ; ſed ex ſanctiore Ieſus eſt ortus, vt qui ſpecioſus erat præ filiis hominum, ex ſpecioſiſſima Virgine naſceretur.

Ex THEOLOGIA. Maria quare mater Chriſti.

Theologi ab illa Ieſu matre petunt vnam ex conuenientiis Incarnationis & Paſſionis Chriſti. Tanta quippe fuit eius excellentia, vt congruè potuerit eſſe mater Dei, ratione cumuli gratiarum. Ita Thom. 3. part. q. 2. art. 11. ad 3.

A diuino Verbo aſſumente duci poteſt ratio conuenientiæ huius myſterij dupliciter. Primò quatenus

Incarnationis Chriſti rationes conuenientiæ.

quatenus Verbum diuinum eſt perſona diuina, ac proinde bonum ſummum. Secundò quatenus eſt talis perſona diuina, nempe Verbum & Filius. Vt eſt perſona diuina tali pacto aſtroitur hoc myſterium. Ad rationem naturamque boni ſupremi ſpectat ſumma ſui communicatio & diffuſio in aliquid aliud. Sed perſona diuina eſt ſummum bonum, & Incarnatio ſumma diuinæ perſonæ communicatio: Ergo naturam rationemque diuinæ perſonæ maximè decuit Incarnatio. Ita Thom. 3. par. qu. 1. art. 1.

Vt autem eſt perſona talis, ſcilicet Verbum Dei, Filius Patris, conueniens fuit Incarnatio. Decebat enim vt Verbo, per quod omnia tanquam per exemplar quoddam facta ſunt, creatura vniretur, quoniam illius peculiariter exprimit ſimilitudinem; & quæ ſunt ſimilia conuenientius vniuntur. Rurſus maximè decuit vt illa perſona iungeretur naturæ humanæ, per quam docendum erat genus humanum. Ea verò perſona eſt Verbum diuinum, iuxta illud Sapient.

Sap. 1.

Fons ſapientiæ Verbum Dei in excelſis. Ita namque ſumus edocti à Patre æterno per Verbum eius, vt diſcipulus verbo ſui magiſtri aſſolet erudiri.

Incarnationis ſcopus qualis extiterit.

Denique ſcopus Incarnationis fuit inſtauratio diuinæ imaginis, quæ in nobis expuncta fuit, diabolo aſtutè talem in ſpeciem, peccati ſpongiam inducente. Cùm obliterata fuit hæc imago, ſimul excidit homo gratiâ adoptionis filij Dei, qua in ſtatu naturæ integræ donabatur. Itaque maximè conueniens fuit incarnari Verbum diuinum, quod eſt naturalis imago Patris, vt ſic deletam imaginem, impreſſione quaſi diuini ſigilli, Dei Filius inſtauraret.

Non erat abſolutè neceſſe Deum incarnatum pati vt hominem redimeret; ſed ille modus eius ſapientiæ & amori maximè congruebat. Ita Paulus hoc tenore:

Roman. 5.

Commendat Deus charitatem ſuam in nobis, quoniam cùm adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Et ad Epheſios:

Epheſ. 2.

Deus, qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, & cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto.

Ex SS. Patribus. Redemptionis cauſa fuit amor ſimul cum iuſtitia.

Præter amorem, quo Chriſtus exarſit humani generis intuitu, voluit de rigore Dei iuſtitiæ ſatisfacere. Vnde Leo Papa ſerm. 2. de Natiuit. Chriſti: *Cùm* (inquit) *ad reparandum humanum genus ineffabiliter ei multa ſuppeterent, hanc potiſſimùm conſulendi viam elegit, qua ad deſtruendum opus diaboli, non virtute vteretur potentiæ, ſed ratione iuſtitiæ.*

Ad oſtenſionem iuſtitiæ Dei pertinere duros agones Chriſti, Paulus ait hoc contextu, qui eſt de Chriſto:

Rom. 3.

Quem (inquit) *poſuit propitiationem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, propter remiſſionem præcedentium delictorum, in ſuſtentatione Dei, ad oſtenſionem iuſtitiæ eius in hoc tempore.*

Paſſionis Chriſti cauſæ duæ amor & iuſtitia.

In Chriſti Paſſione duo hæc coiuiſſe, Dei ſcilicet bonitatem, & iuſtitiam, obſeruat Gregorius Nyſſenus in oratione catechet. cap. 23. de Chriſto loquens: *Voluiſſe* (inquit) *dare ſalutem eſt teſtimonium bonitatis. Quòd autem tanquam ex contractu fecit redemptionem eius, qui tenebatur dominatu dæmonis; oſtendit iuſtitiam.*

Geneſ. 49.

A patre Iacob dictus eſt, *Filius accreſcens Ioſeph, & decorus aſpectu.* Chriſtus à primo ſuæ conceptionis momento fuit non accreſcens, ſed in plenitudine ſeu omnium cumulo gratiarum.

Chriſtus plenus gratiis à ſua conceptione.

Ioannes eum ſic depingit: *Vidimus eum plenum gratiæ, & veritatis.* Pater Ioſepho fecit tunicam polymitam: Dei filius hominem induit, aſſumpta natura donis & gratiis infinitis cælitus inſignitâ.

Miſſus à patre Ioſeph ad fratres ſuos in agrum, ab eis capitur innocens, ab iiſdem frementibus inuidiæ ſtimulo percitis occidendus: Chriſtus miſſus à Patre venit in hortum Gethſemani, quæſiturus ibi naturam humanam, quæ in horto ſeu paradiſo, Dei manu conſito, paſſa fuit deliquium, à diabolo lethali vulnere ſauciata.

Ex Medicina. Peſte infecta loca repurgantur. Hortus quare fuit locus vnde cœpit Paſſio Chriſti.

Quando lues peſtifera aliquem infecit virulento defluente tabo, locus vbi laborauit æger mundatur, ne infectus aër alios corripiat: peſtis namque virus mortale poris hiantibus ſe occultè venis conſciis inſinuat in cor. Vt ergo malo occurratur futuro, rogus ibi accenditur, excitatur item ex thure & myrrha fumus vnde locus optimè repurgatur. Hippocrates illa cautione luis reliquias abſtulit è Græcia. Ægrotauit Adam in horto, cuius aërem ſerpens infecerat halitu peſtifero: & Chriſtus ab horto ſuam Paſſionem auſpicatur, vbi ignem accendit quando ſui amoris in homines incendium expreſſit ille ſudor copioſus, qui æſtuante corde, toto è corpore dimanauit. Ex thure & myrrha fumus aſcendit, quando fudit preces, mortis anguſtiis animo lancinato.

Ex Hiſtoria. Abrahã eremita ſuam neptem deuiam conuertit.

Abraham eremita notus ex vita Patrum, vt accepit, ex deſerto ſuam neptem receſſiſſe, vitam vt obſcœnam ageret, ægrè tulit huius animæ iacturam, quam vt repararet, ſuggeſſit amor ei ſtratagema, cuius exitus fauſtus eius intento fauit. Habitu mutato citus iuit ad lupanar vbi neptis proſtituta, Dei atque ſui oblita, totam ſe dæmoni manciparat. Ignotus à nepte velut hoſpes extraneus accipitur, vulgaris enim veſtis à nepte veram eius ideam expunxerat. Finxit ſe velle peccare ſenex ille, ſuam vt melius ageret perſonam. Illa virum duxit in penitiora domus arcana, nihil animo voluens præter inolitam luxuriam. Tunc patruus, remotis omnibus arbitris, abiit in lacrymas, & enixè rogans vt illa ſuæ ſaluti conſuleret, inflexit eius animum ad pœnitentiam, in qua ſuum tranſegit æuum, peccata iugi oratione, crebris ieiuniis, & inexhauſtis lacrymis expiando.

In horto fidem fregit Adam, quam ab illo Deus exegerat, & illic cum ſerpente fœdus iniit, indulgendo gulæ, ſua illectus ab vxore, cuius ad arbitrium tunc peccauit, & inde ſuam incautè prolem obſtrinxit noxiæ voluptati. Chriſtus in horto quærit Adam, quia ex hoc orbe toto fecit hortum, iniquè rebus vtens ad delicias, vt conſtat ex verbis luxurioſæ prolis eius, quam Sapiens inſipientem ſic inducit deprauatos homines alloquentem:

Sap. 2.

Venite fruamur bonis, quæ ſunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter. Vino pretioſo & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos roſis antequam marceſcant: nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra. Nemo noſtrûm exors ſit luxuriæ noſtræ: vbique relinquamus ſigna lætitiæ noſtræ, quoniam hæc eſt pars noſtra. Chriſtus eo in loco, ſcilicet in horto, totus abit in lacrymas, & amore flagrans,

ſligtaos, atteotè preces fundit hominis intuitu, quæ ſunt exitum ſortitæ, cuius meminit Paulus hoc contextu, quo Chriſti charitas in omne genus noſtrum deuium à ſalute maximè commendatur. Sic ille de Chriſto loquens: *In diebus carnis ſuæ, preces ſupplicationeſque ad eum, qui poſſit illum ſaluum facere à morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia.* Hebr. 5.

Boſonis amor in adulteram ſuam coniugem. Ex Baronio in Annal. Eccl. an. 862. Dynaſta quidam Gallus, nomine Boſo, potens vxorem habuit Engeltrudem, fœminam ſpecioſam, quæ vitâ ſuâ obſcœnâ fidem fecit adagio. *Rara eſt concordia formæ, atque pudicitiæ.* Mulier ingrata, ſuum pertæſa virum, peregrinata ſui copiam fecit pluribus amaſiis. Non idcirco tamen ſponſus eius deſtitit ab amore, cuius ardor eum inceſſerat: nam vbique lugens eam quæſiit. Illa flagrans luxuriâ vltro ſibi exilium indixit, è Gallia fugiens ad Lotharingos. Boſo Papæ Nicolai Quinti auctoritatem implorat; ille Regi Carolo ſcribit, vt deuiam hanc fœminam Boſoni coniugi reſtituat. Stupuit Europa talem & tantum affectum in viro, ſua pro vxore vagæ & obſcœnæ Veneri proſtituta.

Longè maior profectò fuit affectus Chriſti erga ſuam ſponſam naturam humanam, quæ vitiis omnibus addicta nihili fecit, eam impensè Deum quærentem. Miſit enim nuntios Prophetas multos, qui inuitatam ad ſingulare decus regij tori à nefando ſuo crimine reuocarent. Ille demum hortum ſubeundo velut fidei fractæ locum, laborauit vſque ad ſudorem ſanguineum, pro reconcilianda ſibi ſponſa, noua fœdera ſanciendo.

Hierem. 3. Lugubrem hanc hiſtoriam deſcribit Ieremias Propheta, cuius en contextum. *Vulgò dicitur: Si dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedens ab eo duxerit virum alterum: nunquid reuertetur ad eam vltrà? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego ſuſcipiam te.*

Michol aſtutè Dauidem liberat. 1 Reg. 19. In Scriptura Sacra fidus commendatur amor vxoris Dauid, nomine Michol, quæ ſicariis obſidentibus arctè domum Dauid, eum vt confoderent, aſtutè virum ſuum demiſit per feneſtram, ſubſtituendo loco eius ſtatuam, quam lictores deluſi poſtea repererunt. Iuſtitia diuina genus noſtrum omne neci addixerat, vt conſcium rebellionis Adæ: Chriſtus ipſe locum ſubiit hominis vſquequaque rei, pœnaſque luit defectionis Adæ, quam nemo de rigore præter Chriſtum poterat expiare.

Ferdinandus Comes liberatur à morte, ſuæ coniugis induſtriâ. Eſt digna ſanè laude fides vxoris Ferdinandi comitis Caſtellæ, cuius meminit hiſtoria Hiſpaniæ an. 936. Sancius Rex Legionis Ferdinandum in carcerem coniecerat. Vt didicit vxor, agi de ſalute viri, mœſta Regis pedibus aduoluta, ſibi concedi petiit facultatem dicere ſupremum vale viro. Rex vltro votis annuit. Mulier in ergaſtulum intromiſſa ſuas exuit veſtes, eas cum marito mutans, qui ſub ſpecie aliena foras exiit ſaluus, vxore viri noxij veſte indota ſola in carcere remanente. Reſcitâ tali induſtriâ à Rege, furor eius intepuit, & in præmium amoris coniugalis vitam, quæ venerat in diſcrimen extremum, indultâ veniâ condonauit.

Non ceſſit impunè Dei filio ſeſe ſubſtituiſſe loco primi hominis, quem iuſtitia diuina reum tenebat in vinculis. Etenim naturâ humanâ aſſumptâ, ſibi hoc indixit onus, vt ſcilicet lueret pro peccatis Adæ, ſimul & vniuerſæ prolis. Iuſtitia diuina ratum habuit hoc pactum, & Chriſtus ſtando ſuis pollicitis captus eſt in horto velut carcere, inde quaſi reus acerbis ſuppliciis tortus, & ingloria morte crucis poſtmodum interemptus.

Compendioſè totam hanc tragœdiam deſcribit Apoſtolus, ita fatus in gratiam Chriſti: *Delens* (inquit) *chirographum, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci.* Coloſſ. 2. Iſaias præſcius huius myſterij, aliquot ſæculis antè, ſacrum hoc edidit oraculum. *Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, & liuore eius ſanati ſumus. Omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſque in viam ſuam declinauit, & poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrûm. Oblatus eſt quia ipſe voluit.* Iſa. 53.

Chriſtus peccata noſtra tulit. Pſal. 21. Hunc vide rei & damnati ad mortem perſonam agentem: *Longè* (inquit) *à ſalute mea verba delictorum meorum.* Auguſtinus in Pſal. 21. ita locum iſtum verſat: *Quomodo dicit: Delictorum meorum, niſi quia pro delictis noſtris ipſe precatur, & delicta noſtra, ſua delicta fecit, vt iuſtitiam ſuam, noſtram iuſtitiam faceret?*

Ex SS. PATRIBVS. Profectò benè quadrat egregium facinus Chriſti hiſtoriæ coniugis Ferdinandi. Chriſtus enim veſtes mutauit faciendo ſua, delicta noſtra, & largiendo nobis ſuam iuſtitiam, qua mediante fuit Adæ proles à mortis æternæ diris vinculis expedita.

Appoſitè ad id quod Iſaias dixit, *Omnes nos quaſi oues errauimus*, recurrit figura Ioſeph, quem Patriarcha Iacob miſit ad fratres paſcentes oues; ſiquidem Ambroſius libro de Patriarcha Ioſeph cap. 3. credit fuiſſe Iacob Numine percitum, & in illo ſuo Ioſeph prædilecto lineaſſe Ieſum, in alumno Ioſeph graphicè deſignatum. Sic ille: *Videbat futura Incarnationis myſteria, qui filium mittebat ad fratres, vt videret ſi rectum eſſet fratribus, & ouibus. Quas oues iam tunc in illo Patriarcha ſtudio requirebat, niſi eas, de quibus ipſe Dominus in Euangelio dixit: Non veni niſi ad oues perditas domus Iſrael? Et venit, inquit, in* שכם *ſebichem, quod interpretatione dicitur humerus, ſiue dorſum, hoc eſt ad eos, qui non conuerterentur ad Dominum, ſed fugientes ſe à facie eius auerterent, quod eſt proprium peccatoris, &c. Ergo Ioſeph à patre miſſus eſt ad fratres, ab illo magis patre, qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: ab illo patre de quo ſcriptum eſt: Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, &c.*

Quiſnam verò talis miſſionis effectus extiterit, bellè nobis explicat Ambroſius: *Inuenit* [inquit] *Ioſeph fratres ſuos in Dothaim, quod ſignificat defectionem. Vbi eſt enim niſi in defectione, qui Deum deſerit? Nec mirum ſi deficiebant, qui non audiebant dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam. Videbant eum de longè venientem antequam appropiaret ad illos, & inſaniebant vt occiderent eum. Meritò longè erant, qui in defectione erant, & ideo inſaniebant,*

bant, quia non appropiauerat his Christus. Nam ſi appropriaſſet his typus Chriſti, fratrem vtique dilexiſſent. Sed propè eſſe non poterant, qui parricidium cogitabant. Ecce (inquiunt) ſomniator ille venit, nunc ergo venite, & occidamus eum. Nonne hæc verba dicebant qui de parricidali ſacrilegio cogitabant, ſicut de ipſis Salomon ait: Tollamus iuſtum, quia inutilis eſt nobis. Et addiderunt: Et videbimus quid proderunt ſomnia illius. Hoc ſcriptum eſt de Ioſeph, completum eſt in Chriſto, quando Iudæi in eius Paſſione dicebant: Si Rex Iſrael eſt deſcendat nunc de cruce, & credimus ei. Confidit in Deum, liberet nunc eum ſi vult. Hactenus Ambroſius.

Chriſtus partes egit medici induſtrij.

Vt Chriſtus ad curanda venit mala nobis inflicta primi hominis vitio, ita ſicut par eſt partes egit induſtrij medici, qui morbis remedia congrua decernit, opponendo malis pharmaca contraria, quorum ope bonis auibus ſtudeat & conſulat reduci ſanitati.

Gregorius id obſeruat in hom. 32. in Euang. *Cæleſtis* (inquit) *medicus ſingulis quibuſque vitiis obuiantia adhibet medicamenta. Nam ſicut arte medicina calida frigidis, frigida calidis curantur; ita Dominus noſter contraria medicamenta oppoſuit peccatis, vt lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis manſuetudinem, elatis præciperet humilitatem.*

Vt ergo malis noſtris opem ferret, quæ à ſuperbia ſumpſere ſuum exordium, ab humilitate ſuam auſpicatus eſt Paſſionem; namque pronus orãs in horto caput humi depreſſit, quia ſuperbè nimis illud Adam extulerat, debitum obſequium conditori reddere detrectando.

Ex Ivre Civili. Obligatio actis contrariis diſſoluitur.

Iuſta ſanè & recta iuris ciuilis hæc regula proſtat in digeſtis. *Ferè quibuſcunque modis obligamur, iiſdem in contrarium actis liberamur. Vt igitur nulla poſſeſſio acquiri niſi animo & corpore poteſt; ita nulla amittitur, niſi in qua vtrumque in contrarium actum eſt.* Lege. ferè ff De Regulis iuris. Regula 153.

Ex Ivre Canonic.

Huic conſonat & regula concors iuris canonici, ſcilicet. *Omnis res, per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur.* Extra. Cap. Omnis De Regulis iuris. lib. 5. decretal. tit. 41. cap. 1.

Adam peccauit anima, & corpore.

Peccauit Adam animo, delectatus eloquio ſerpentis, cuius & lethale virus ſuperbiæ contraxit, coniugis afflatu, quam callidus anguis infecerat. Etiam corpore grauiter offendit, quando fatale pomum vetitum carpſit, edens illud contra Dei liquidum præceptum. Vt ergo duplex obligatio ſubdidit arctè reum hominem iuſtitiæ Dei, quia rebellante ſimul anima cum corpore tunc deliquit; ita duplex hoc vinculum hominem obſtringens cautè fuit ab anima Chriſti, conſcio corpore, diſſoluendum.

Chriſtus in cruce potus felle & aceto, pomi ſaporem dulcem & ſuauem ſic redemit, vt guſtus huic peccato nihil ampliùs debuerit. Rurſus cùm in horto fuit triſtis eius anima vſque ad mortem, & tædere cœpit, tædium illud & ærumnas oppoſuit perceptæ ab Adami anima voluptati.

Ex Medicina. Parturientibus cor dolet.

Hippocratis hæc eſt fidelis obſeruatio lib. 3. Coacarum tract. 3. coac. 38. Αἱ ἐγκύμονες καρδίην προαλγήσασαι, ὀλίγῳ ὕστερον ἀποβάλλουσι. Id eſt. *Illa quibus parturiendo, prius cor dolet, paulò poſt pariunt.*

Inſtante Paſſione Ieſus erat veluti prægnans, parturire debens omnium hominum ſalutem, idcirco grauis eum inceſſit anguſtia cordis, quam Matthæus ſic deſcribit: *Cœpit contriſtari, & mæſtus eſſe. Tunc ait illis: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, &c. Et progreſſus puſillum procidit in faciem ſuam.* (Matth. 26.)

Humori gratiæ penitus exhauſto in Adamo ſuum ſudorem, ſanguinem, & lacrymas oppoſuit quibus irrigatus homo redux ad vitam virere cœpit, florere, fruges demum parturire ſuæ indoli congruas, qui decoctus Adæ peccato priùs languidè marceſcebat.

Ex Symbolis.

Ex Typotio libro ſymbolorum, Ioannes Galeacius Dux Mediolanenſis habuit pro teſſera ſymbolica ſtipitem ignitum, cui erant appenſa vaſa plena aqua, foco congrua ſopiendo. Has picturæ voces inſcripſit. HVMENTIA SICCIS. Areſcebat humana natura roris gratiæ penitus expers. Chriſtus quando fleuit, & ſudauit hominum intuitu, tunc obiecit HVMENTIA SICCIS. Et ſic imbre ſui ſudoris & fletuum, fatiſcentem hominem Adami crimine; recreauit.

Ex Theologia. Sudor Sanguinis Chriſti non fuit miraculoſus.

Profectò fuit ille ſudor ſanguinis naturalis in Chriſto, quia ſi miraculoſè foras erupiſſet humor ille, & non ex vi interioris afflictionis, non fuiſſet ſignum certum & euidens maximi angoris, & triſtitiæ interioris, quia miraculoſè poterat, etiam ſine vlla afflictione, foras emitti. At hoc pugnat contra Patrum & totius Eccleſiæ ſenſum. Namque credunt omnes, ſanguinis hunc ſudorem, vt naturæ vi expreſſum, fuiſſe Chriſti triſtitiæ acerbæ verum & maximum argomentum.

Rurſus vi paſſionis magnitudo trudit ſudorem, ita poteſt eſſe paſſio tanta, foras vt mittat ſanguinem, deficiente materia, qua affluente madet & deſudat homo. Vnde quia Chriſtus inedia, vigiliis, & labore iugi exhauſtus erat, vehementia paſſionis eius ſanguinem attenuans, illum hiante poris apertis corpore propulſauit. Fuiſſe hunc agonem, ex Luca liquet: *Factus* (inquit) *in agonia, prolixiùs orabat; & factus eſt ſudor eius, ſicut gutta ſanguinis decurrentis in terram.* (Luc. 22.) Orationis Chriſti ſumma fuit, concurſus humanæ voluntatis cum diuina, in quo ſanè ſitus eſt ſummus perfectionis apex: *Fiat* (inquit) *voluntas tua.* Eſtò voces hæ ſint ſuccinctæ, tamen omne ſonant quod eſt neceſſe, veræ vt virtutis cumulus exprimatur.

Ex SS. Patribvs.

Audiendus hîc Leo Papa, vocem illam Chriſti commemorans & commendans in ſerm. 7. de Paſſione: *Hæc* (inquit) *vox capitis, ſalus eſt totius corporis; hæc vox omnes fideles inſtruxit, omnes confeſſores accendit, omnes martyres coronauit. Nam quis mundi odia, quis tentationum turbines, quis poſſet perſecutorum ſuperare terrores, niſi Chriſtus in omnibus, & pro omnibus diceret: Fiat voluntas tua. Diſcant igitur omnes hanc vocem Eccleſiæ filij, magno pretio redempti, gratis iuſtificati: & cùm aduerſitas violenta alicuius tentationis incubuerit, præſidio potentiſſimæ rationis vtantur, vt ſuperato tremore formidinis, accipiant tolerantiam paſſionis.*

Nota, Ieſum vt præſcium futurorum agnouiſſe, fore Hæreticos, qui dicerent, Chriſtum non habuiſſe verum corpus, ſed phantaſticum, quod oculis illuderet ſpecie corporis ementita.

Quam

Ex Theologia. Paſſionis in Chriſto fuere propaſſiones.

Quam hæreſim vt conuinceret, ſponte tædere cœpit, & triſtari; vſus enim eſt paſſionibus ad arbitrium ſuum, non coactè motus vt alij homines, ſed vltro mouens ſemetipſum. Vnde motus, qui paſſiones aliis ſint hominibus, in Chriſto paſſiones eo modo non ſunt, ſed propaſſionum nomine deſignantur.

Ex SS. Patribus. Paſſiones duobus modis fuere in Chriſto.

Damaſcenus lib 3. *Naturales* (inquit) *noſtra paſſiones ſecundùm naturam, & ſupra naturam fuerunt in Chriſto. Secundùm naturam, quia permittebat carni pati quæ propria: ſuper naturam autem, quia naturalia non præcedebant in eo voluntatem: nihil enim coactum conſideratur in Chriſto, ſed omnia voluntaria. Volens eſuryt, timuit, & contriſtatus eſt.*

Concinit Ambroſius in Lucam: *Hos* (inquit) *more certiſſimæ diſpenſationis gratia, ita cùm voluit animo ſuſcepit humano, vt cùm voluit factus eſt homo. Habemus quidem & nos huiuſmodi affectus ex humanæ conditionis infirmitate; non autem ita Dominus Ieſus, cuius infirmitas fuit ex poteſtate.*

Chriſtum naſcituras hæreſes extirpaſſe, veras ſubeundo cruces & ærumnas, aiunt Patres, in quibus Hieronymus ita fatur: *Dominus noſter vt veritatem aſſumpti probaret hominis, verè quidem contriſtatus eſt, ſed ne paſſio in animo illius dominaretur, per paſſionem cœpit contriſtari: aliud enim eſt contriſtari, aliud incipere contriſtari.*

Chriſti corpus non fuit phantaſticũ.

Remigius Hieronymo ſuppar ita locum iſtum enucleat: *Deſtruuntur in hoc loco Manichæi, qui dixerunt, illum phantaſticum corpus aſſumpſiſſe, nihilo minus & illi, qui dixerunt, eum veram animam non habuiſſe, ſed loco animæ diuinitatem.* Quod delirium refellitur ex eo quòd non diuinitas ſed anima contriſtatur.

Voluntates duæ in Chriſto.

In Chriſti oratione duæ voluntates, diuina ſcilicet & humana, patent contra vetus commentum ab iis inuectum, qui dixere, ſolùm vnam voluntatem eſſe in Chriſto Domino confitendam. Rurſus in illa oratione duo ſunt attendenda, quorum infirmitatis vnum eſt, vt alterum eſt virtutis. Leo Papa lucem afferet huic liquidæ veritati. Sic ille ſermone 5. de Paſſione: *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte. Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Prima petitio infirmitatis eſt, ſecunda virtutis. Illud optauit ex noſtro, hoc elegit in proprio. Nec enim æqualis Patri Filius omnia eſſe poſſibilia Deo neſciebat, aut ad ſuſcipiendam crucem ſine ſua in hunc mundum deſcenderat voluntate, vt hanc diuerſarum affectionum compugnantiam perturbata quodammodo ratione pateretur. Sed vt ſuſcipientis, ſuſceptæque naturæ eſſet manifeſta diſtinctio; quod erat hominis, diuinam deſiderauit potentiam; quod erat Dei, ad cauſam reſpexit humanam. Superiori igitur voluntati voluntas ceſſit inferior, & citò demonſtratum eſt, quid poſſit à trepidante orari, & quid non debeat à medente concedi.*

Oratio aliquando vtiliter non exauditur à Deo.

Quia enim nos, quid oremus ſicut oportet, neſcimus, & vtile nobis eſt, ut fiat plerumque quod volumus. Deus iuſtus & bonus, quando ea, quæ nocitura ſunt, petuntur, negando miſeretur.

Ad arbitrium voluntatis diuinæ totum ſe

effinxit, & ne coactè ſuum ſanguinem crederetur effudiſſe, florem ſeu primitias ſanguinis in horto fudit cùm ſudauit, humi ſanguine decurrente.

Ex Historia. Candiani Ducis Venetorum affectus erga Rempublicam.

Petrus Iuſtinianus in hiſtoria Venetorum meminit affectus ſingularis, quo exarſit erga ſuam patriam Candianus huius Reipublicæ Dux meritiſſimus, qui vt rebellaſſe vidit filium ſuum, tanto fuit mœrore correptus, vt illa ſui filij defectione vitâ exciderit, quam non potuit ſtante prolis crimine propagare. Anno 952. moriens hic probauit, patrem, & præſertim Principem non debere ſupereſſe ſuo filio deſertori.

Amotis in patriam perenne fuit & nobile monumentum Dux ille reuera clarus eo potiſſimum nomine. Sed longè maior amor eſt Chriſti: Is namque parens hominum, in horto, ſuo recolens animo, à Deo defeciſſe ſuos omnes filios, vltro mori voluit, vt ſua morte pœnas lueret ſoboli rebellanti.

Candiano Duci Venetorum petiiſſe ſui ob peccatum filij iniurij Reipublicæ, nihil profuit neque patri, neque proli; ſed Chriſtus ſpontanea morte genus humanum, à ſua defectione redux Dei reddidit obſequio, & immarceſcibilem gloriam meruit corpori diuino.

Calix Chriſti opponitur poculo voluptatis.

Chriſtus orat, vt tranſeat ab ipſo calix. Vt multa latent arcana ſacro ſub Scripturæ velo & cortice; ita Patres Sancti in hac Chriſti oratione plura deprehendunt myſteria. His ego meum calculum adiiciens ſubodoror ibi, id eſt in calicis voce, Dei intentum humano generi ſalutare. Nempe reor, voluiſſe Deum opponere calicem Paſſionis poculo quod propinare caro ſolet hominibus; quibus incutiis æternæ ſalutis, vnum hoc tantùm inſedit, ſcilicet deliciis, genio, & ſenſibus indulgere.

Iudic.4. Calix lacte plenus eſt lethalis.

Caro ſuis amaſiis illudit eo planè modo, quo mulier ſpecioſa Iahel Siſaram incautum militiæ principem interemit. Ille fidens fœminæ aſtutiæ, ſiti æſtuans largè bibit poculum lactis ei infuſi à callida muliere, quæ benè potum inuoluit pannis, eum obſeruans, vt dormientem tolleret è medio. Non ſera fuit mors hominis lacte poti: etenim dormientem infixo clauo capiti terebrauit. Scriptura ſacra necem hanc deſcribit: *Iahel ingreſſa abſconditè, & cum ſilentio, poſuit ſupra tempus capitis eius clauum, percuſſumque malleo defixit in cerebrum vſque ad terram, qui ſoporem morti conſocians defecit, & mortuus eſt.*

Incautus homo flagrans luxuria altè ſitit; ei namque Cupido faces cùm ſubmittit, acriter accendit: vltro caro fœdas propinat ei delicias, quæ conciliant ſomnum, id eſt incuriam ſalutis. Animam ſic ſtertentem obſcœna libido necat, & detrudit ad tartara dormientem.

Quale caro ſuis aſſeclis poculum attemperet, præclarè docet Ioannes in Apocalypſi, laſciuiam, & præſtigioſas illecebras carnis deſcribens ſub ſymbolo Babylonis. Hanc ille ſibi oſtenſam fuiſſe dicit ab Angelo ſic loquente: *Veni oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas, cum* *Apoc.17.*

Calix à carne propinatus eſt immundus.

qua fornicati ſunt Reges terræ, & inebriati ſunt qui habitant terram de vino proſtitutionis eius. Et abſtulit me in ſpiritu in deſertum. Et vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam, plenam nominibus blaſphemiæ, habentem capita ſeptem, & cornua decem. Et mulier circundata erat purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis eius.

Chriſtus antidotum ſalutare tali calici in horto bibit, eas omnes ærumnas, atque necem, quam poſtridie ſubiit, animo recolens: ærumnas enim ſuas in horto nobis à peccato infectis contra virus eius mortale ſicut congrua pharmaca propinauit.

Ex Symbolis. Calix Chriſti oppoſitus calici voluptatis.

Paradinus in libro Symbolorum habet ingentem calicem, è quo emergit crux, hoc titulo inſcripto. ANTIDOTI SALVBRIS AMAROR. Non inficiamur ineſſe ſacro calici Chriſti amarorem: ſiquidem res ſunt carni ingratæ, potus fellis & aceti, flagella, cruces, ſpinis intexta corona, claui, fœtida ſputa, probra, & iniuria verba, quibus Chriſtum eius æmuli confixerunt. Illa ſicut par eſt attemperata ſanum faciunt antidotum, ita malis noſtris opportunè medens, vt pœnitentes, & electi omnes, veras eſſe voces huius præfati ſymboli fateantur. Etenim à Chriſto nobis compoſiti eſt ANTIDOTI SALVBRIS AMAROR.

Homini in æſtate ſiti æſtuanti potus aquæ larga manu propinatus habet hoc proprium, vt ſudorem conciliet. Chriſtus hominum amore flagrans in horto ſitim paſſus eſt, cuius & in cruce dedit indicia dum clamauit, *SITIO.* Calicem amarum largè bibit in horto, ſuam voluntatem aptans nutui diuino, dicens: *Non mea voluntas, ſed tua fiat.* Effectus huius potionis amaræ fuit ille ſudor ſanguinis, qui ex eius corpore dimanauit.

Ex SS. Patribus. Sudor Chriſti ab amore fuit expreſſus.

Fuiſſe notam amoris hunc ſudorem & mœrorem, Ambroſius in Lucam obſeruat, ita fatus: *Horrent plerique hoc loco, qui triſtitiam Saluatoris ad argumentum inolitæ potius infirmitatis à principio, quàm ſuſceptæ ad tempus inclinant. Ego autem non ſolùm non puto excuſandum, ſed nuſquam magis pietatem eius, maieſtatemque demiror. Minus enim contulerat mihi, niſi meum ſuſcepiſſet affectum. Suſcepit enim triſtitiam meam, vt mihi ſuam lætitiam largiretur.*

Ex Symbolis.

Itaque conuenire poteſt huic ſudori, quem expreſſit amor, Symbolum quod proſtat apud Ferrum in theatro Symbolorum, vbi pingit aquam ſtillatitiam elicitam à fornace ſeu igne vaſi ſuppoſito cum hac epigraphe. HVMOR AB IGNE. Ignis enim obſequio deſudat aqua ex plantis, aliiſque rebus vnde poteſt humor fluere diſtillatus. Ita ſanè ſudor ille fuit HVMOR AB IGNE. Etenim intenſus amor eum elicuit, & calicem impleuit ex hoc ſanguine defluente.

Ex Historia. Ludouici VII. ſomniũ præſagũ futurorum.

Eſt hîc refricanda Regis Ludouici VII. hiſtoria, vt opportuna meo intento. Hic Galliæ Rex in ſomnis vidit filium ſuum Philippum, qui circumquaque fuſis principibus calicem plenum ſanguine propinabat. Sera fuit ſomnij interpretatio, cui Philippus ille rerum apicem nactus, vtpote Galliæ Rex, multo ſanguine fuſo fidem fecit. Eius enim regni Principes & Dynaſtæ pro illo generoſo Rege ſuum ſanguinem in congreſſu Bouinarum Galliæ fauſto fortiter effuderunt.

Principes Eccleſiæ ſunt Apoſtoli, & ſtrenui Martyres, quos Chriſtus prætenſo ſuo calice pleno ſudore ſanguineo prouocat ad agones, & fortia certamina. Ioſeph Patriarcha ſuum calicem prædilecto ſuo fratri Beniamino dedit calicem. Non vnicuique datum eſt, pro Domino Ieſu Chriſto pati, ſed fortibus tantùm & electis è cœlo datur hæc gratia ſingularis. Vt eſt reprobationis nota, ſuo genio indulgere, vitam agere in deliciis, & eſſe procul ab aduerſis; ita ſecus aduerſa probant & diſcernunt iuſtus à damnatis. Nempe ſolis probis vt futuris in cœlo Ieſu Chriſti conuiuis tribuitur acerba pati in ſalutis æternæ verum & locuples argumentum.

Paulus ea ductus ratione crucem reddidit amabilem, ita ſuos diſcipulos affatus: *Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm vt in eum credatis, ſed vt etiam pro illo patiamini.* Philip. 1.

Lambertus Epiſcopus non vult offerre calicẽ meretrici.

Hiſtoriæ Gallicæ monumenta notant in vita Pepini rem profectò ſcitu dignam, & præſertim in hoc calicis argumento. Pepinus ille fuit abauus Caroli Magni Imperatoris. Eius æuo clarus virtutibus floruit in Gallia Sanctus Lambertus Epiſcopus, quem honoris causâ primas ſub Rege tenens tunc Pepinus ad ſolennes epulas inuitauit. Vt omnes diſcubuere, prima poſt fercula delibata, calix aureus Principe ſic decernente fuit oblatus Antiſtiti Lamberto, manu vt illius ad arbitrium eius conuiuæ poculum acciperent. Horum quiſque ſibi deferri optabat hanc gratiam, vt ſingulare decus porrectum fuiſſe ſibi poculum ſancta manu Præſulis arbitrantes. Aſtabat ibi mulier elegans, ſed famoſa, quia concubina Ducis erat Pepini. Illa ſæpe virum Sanctum enixè rogans vt ipſi poculum porrigeret, fruſtra talem gratiam expetiit, Lamberto nefas reputante dare vili mancipio Luxuriæ calicem, cuius vſus ad ſolos Principes attinebat.

Calicem Chriſti bibere quid ſit.

In hoc æuo pati perinde eſt ac bibere calicem Chriſti: ſuppono tamen ærumnas atque cruces animæ contritæ dari: namque pati, vt fures aliique rei aſſolent, non eſt verè calix Chriſti, ſed pœna congrua factis, & inglorium ſupplicium. Iuſtitiæ causâ pati, iniurias, probra, & morbos æquo animo ferre, ſapit calicem Chriſti, qui nuſquam animæ reprobæ propinatur. Gaudeant ergo vitam agentes in grauibus anguſtiis, eſtò vacent virtutis obſequio. Nempe calix ille notat eſſe Dei amicos, & conuiuas: tribulationes enim exceptæ ſicut par eſt in hac vita, veræ ſunt & ſinceræ teſſeræ beatorum.

Ex SS. Patribus. Calicem ſuũ Chriſtus propinauit electis, & Martyribus.

Hilarius in cap. 26. Matthæi, calicem hunc Chriſti pertinere dicit ad Martyres, & electos, pro quibus ille credit Chriſtum in horto Deum Patrem oratione feruida conueniſſe: *Totus* (inquit) *ſuper his qui paſſuri erant metus eſt, atque ideo quia non eſt poſſibile ſe non pati, pro his rogat qui paſſuri poſt ſe erant, dicens: Tranſeat à me calix iſte, id eſt, quomodo à me bibitur, ab his ſic bibatur, ſine ſpei diffidentia, ſine ſenſu doloris, ſine metu mortis. Ideo autem ſi poſſibile eſt, quia carni & ſanguini*

borum

borum grauis eſt terror, & difficile eſt eorum acerbitate corpora humana non vinci. Quod autem ait: Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis; vellet quidem eos non pati, ne fortè in paſſione diffidant, ſed cohæreditatis ſuæ gloriam ſine paſſionis difficultate mereantur. Non ergo vt non patiantur rogat dicens: Non vt ego volo, ſed vt quod Pater vult, bibendi calicis in eos ex ſe tranſeat firmitudo: quia ex voluntate eius, non tam per Chriſtum vinci diabolum, quàm etiam per diſcipulos oportebat. Hactenus Hilarius.

Chriſtus capitur à Iudæis, & ſiſtitur Summo Pontifici.

SECTIO SECVNDA.

Ex Antiqvitate Plvrivm Nationvm. Prælij inſtantis quænam erant ſigna.

QVando in caſtris tabernaculum Imperatoris erat cinctum panno coccineo, tunc (vt Plutarchus ait in vita Pompeij) ad certamen ſe omnes ibi conſcripti milites accingebant. Ex eodem Plutarcho in Philopœmene, Illyrij in procinctu pugnæ rubra ſe veſte tegunt. Diodorus item ſcribit lib. 5. Gallos olim arma ſicut & veſtes ſanguine reſperſiſſe.

Antequam Chriſtus iret obuiam turbis, cum venientibus cõprehendere veſtis eius tincta fuit ſanguine, quem defluens abundè ſudor expreſſit. Hoc rubeo armatus paludamento ſuis hoſtibus occurrit, pronuntiato ſuo ſolo nomine proſternendis.

Tabernaculum corporis cinxit rubea veſte, ſuos vt milites, ſcilicet Apoſtolos, admoneret, horam inſtare duri certaminis, in quo profeſſa fides eorum erat paſſura fœdum deliquium, Petro Duce illorum generosè datam antè fidem turpiter abiurante.

Chriſtus vigiles excubias Apoſtolis indixerat, ne præoccuparet eos hoſtis: *Vigilate* (inquit) *& orate, ne intretis in tentationem.* Sed illi immemores obſequij, quod in proxima cœna ſuo Domino iurarant, cùm hoſtilis acies eſſet in procinctu, ſomno velut ignaui milites indulſerunt.

Marti Gallus olim ſacer erat, quia nocte vigil agit excubias, quæ ſomno interruptæ ſæpe cladem magnam caſtris eò irruentibus hoſtibus attulerunt.

Dormire mori eſt.

Epaminondas ille rerum præclarè geſtarum bello & pace clarus, cùm (vt Plutarchus eius in vita notat) repertiſſet cuſtodem militem dormientem in ſtatione, ſuo pugione exerto virum inertem confodit, facetè dicens: *Qualem reperi, talem reliqui.* Nam militem in cuſtodia dormire mori eſt; quippe poteſt inſcius ab hoſte fodi, & ſic exponere caſtra fœdæ ſtragi, in hæc hoſte vigili prorumpente.

Vt Petrus erat Dux Prætoriæ cohortis, eum ſolum corripuit, ita fatus: *Simon dormis?* Namque ſopor intempeſtiuus erat horâ qua conducta cohors à Iudæis ad capiendum Chriſtum Dominum irruebat.

O quàm citò, Petre, voti ſolemniter emiſſi factus immemor obdormiſti! Hoccine eſt cum Chriſto mori, nolle leuem ſomnum vel

duntaxat vna horula cohibere? Somnus ille tuæ præit inſtanti perfidiæ, qua, negando Ieſum te nouiſſe, tuam animam turpiter obſtrinxiſti.

Ex SS. Patribvs. Vigilare viuere eſt.

Benè Chryſologus ſerm. 24. *Plus vigilare, plus viuere eſt; quid tam morti ſimile, quàm dormientis aſpectus? Quid tam vita plenum, quàm forma vigilantis?*

Deus à Prælatis rationem exigit peccatorum, quæ illorum exemplo ſine incuria dyſcoli ſubditi perpetrarunt. Cæteris Apoſtolis ſomno grauatis, vnum in Petrum Chriſtus inuehitur, quia huic Petræ tota moles incumbebat Eccleſiæ, quæ nutabat non conſtante ſibi Petro in profeſſa priùs Chriſto Domino firmitate.

Seuerè Deus Pontificem Heli corripuit, repentina clade virum hunc magnum & grandæuum ſacris infulis illuſtrem tollens è medio, quia iniuriis templo ſuis filiis ſacrilegis indulgente nimis animo conniuebat.

Paulus eo nomine præſertim vult ſuſpici & impensè coli præpoſitos à ſubditis, quia ſtrictè Deus ab his incuriis & ſomno quaſi oppreſſis rationem creditarum exiget animarum: *Obedite* (inquit) *præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Hebr. 13.

Superiorũ obligatio.

Vt in bello Duci inuritur ingloria nota cæſi exercitus, ita Deus acerbè ſæuit in paſtores quando malè verſantur oues. Vnde Vates eius nomine ſic in ſuprema capita debacchatur: *Dormitauerunt* (inquit) *paſtores tui, Rex Aſſur, ſepelientur principes tui.* Nahum 3. Et plerumque mala ſeu peccata plebi inolita percuſſo Duce, velut amputato capite, caſtigantur. Ecce Dei cenſuram. *Væ qui opulenti eſtis in Sion, optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Iſrael.* Amos 6.

Caueant ergo ſibi quicunque curam habent animarum; nempe niſi attentè gregi inuigilent, ſerò ſuo detrimento ſcient eſſe veram hanc Sapientis ſententiam: *Iudicium duriſſimum his qui præſunt fiet, potentes potenter tormenta patientur.* Sap. 6.

Venditionis Chriſti effectus ſalutares.

Vt Patriarcha Ioſeph inhumanè fuit venditus à fratribus; ita Ieſus pretio condicto fuit proditus à Iuda. Ambroſius lib. de Patriarcha Ioſeph cap. 4. ita fatur: *Venditus eſt Ioſeph in Ægypto, quia Chriſtus venturus erat ad eos, quibus dictum eſt, Peccatis veſtris venditi eſtis. Et ideo ſuo ſanguine redemit quos propria peccata vendiderant. Sed venditus Chriſtus conditionis ſuſceptione, non culpa, peccatique pretio tenetur, quia peccatum ipſe non fecit. Pretio igitur noſtro, non ſuo, æra contraxit, chirographum ſuſtulit, fœneratorem remouit, exuit debitorem: vnus exoluit quod ab omnibus debebatur. Non licebat nobis exire ſeruitio. Suſcepit hoc ille pro nobis, vt ſeruitutem mundi repelleret, libertatem paradiſi reſtitueret, gratiam nouam conſortij ſui honore donaret.*

Chriſtus percitus amore ſuis occurrit hoſtibus, quos omnes vna ſola voce fudit, & proſtrauit. Noluit ille dura verbera adhibere, cui verba nuda ſatis erant, ad omnia etiam dæmonum agmina proſternenda.

Ferrus in theatro ſuo Symbolorum pingit ab

Ex SYMBOLIS. Amoris eſt vis impulſiua.

accenſa bombarda globum impetu magno foras emiſſum, adſcita breui hac epigraphe. IMPELLOR FLAMMIS. Ignis enim tanta virtute cier & impellit globum, vt obuia quæque terat & confringat, ipſa quoque ſaxea mœnia conquaſſando. Si quis in horto Ieſum interrogaſſet eo modo, quo Petrus olim: *Domine, quò vadis?* Potuiſſet reſpondere, Quia amoris IMPELLOR FLAMMIS, eo in occurſum cohortis, vno mei oris halitu ad terram fortiter allidendæ.

Quando tremor eum inceſſit, & ab illo necis horror extorſit de calice transferendo voces, tunc infirmitatis noſtræ aſſumptæ dedit indicia. Sed quando ſuum generosè caput obiecit æmulis quos deiecit, tunc expreſſit inſigne ſibi inſiti roboris argumentum.

Ex SS. PATRIBVS. Infirmitates noſtras quare aſſumpſit Chriſtus.

Ita Leo Papa dicit, eum tenuiſſe, metum vt noſtrum vinceret, corda noſtra ſuo robore ſolidando. Sic ille ſerm. 3. de Paſſione: *Transeat à me calix iſte: Quibus verbis quamdam formidinem profitentibus, noſtra infirmitatis affectus participando curabat, & pœnalis experientia metum ſubeundo, pellebat. In vobis ergo Dominus noſtro pauere trepidabat, vt ſusceptionem noſtra infirmitatis indueret, & noſtram inconſtantiam ſua virtutis ſoliditate veſtiret. Venerat enim in hunc mundum diues & miſericors negotiator cæli, & commutatione mirabili inierat commercium ſalutare, noſtra accipiens, ſua tribuens: pro contumeliis, honorem; pro doloribus, ſalutem; pro morte dans vitam; & cui ad exterminationem perſequentium poterant pluſquam duodecim millia Angelicarum ſeruire legionum, malebat noſtram recipere formidinem, quàm ſuam exercere poteſtatem.*

Ne verò gratis hoc dictum fortè credat aliquis; ille Papa probat eruditè ſua dicta, Petri exemplo, cuius caſum Ieſus erexit vno ſolo intuitu, vt vna voce ſuos hoſtes obuios exturbarat.

Pergit opportunè Leo: *Quantùm* (inquit) *vniuerſis fidelibus hac humilitate collatum ſit, primus beatiſſimus Petrus Apoſtolus expertus eſt, qui cùm illum inſtantis ſæuitia procella vehementior turbaſſet, ad præparationem vigoris, celeri mutatione conuerſus eſt, ſumens de exemplo remedium, vt tremefactum repente membrum rediret ad capitis ſui firmitatem. Non enim poſſet domino ſeruus, & magiſtro maior eſſe diſcipulus, qui humana fragilitatis trepidationem non vinceret, niſi victor mortis antè timuiſſet. Reſpexit ergo Dominus Petrum, & inter calumnias ſacerdotum, inter falſitates teſtium, inter cædentium & conſpuentium iniurias conſtitutus, illis turbatum diſcipulum conuenit oculis, quibus eum præuiderat eſſe turbandum, & in illum conuerſa eſt veritatis inſpectio, vbi erat cordis facienda correctio, quaſi quædam illi vox Domini inſonaret, ac diceret: Quid habes Petre? quid in tuam conſcientiam recedis? ad me conuertere, in me confide, me ſequere, mea Paſſionis hoc tempus eſt, nondum venit hora tui ſupplicij. Quid metuis quod etiam ipſe ſuperabis? Non te confundat infirmitas, quam recepi. Ego de tuo fui trepidus, tu de meo eſto ſecurus.* Hactenus ille, Dei roboris Encomiaſtes.

Petri conuerſio quomodo fuit facta.

Vt amoris opus erat Paſſio Chriſti; ita Iudas ſumpſit ab amore notam ſui flagitij. Oſculo namque dato vt ſigno, Ieſum prodidit turbis, eo fine conductis, vt illum in vrbem traducerent vinculis oneratum.

Auguſtinus ſerm. 121. de tempore exclamat: *O ſignum ſacrilegum! ô placitum fugiendum, vbi ab oſculo petitur bellum, & per pacis indicium, pacis rumpitur ſacramentum!*

Oſculū Iudæ quàm ſacrilegum.

A conuictore Ieſus traditur hoſtibus anhelis in perniciem eius, & ignauè ſuis ab Apoſtolis eſt deſertus, ad quos generosè ſuo Domino commori pertinebat.

Ex HISTORIA. Paſchalis Papæ pietas in Romanos.

Ex Petro Diacono lib. 4. cap. 41. Anno IV. Paſchalis II. Papa, fame Romæ inualeſcente, ſuo penu congruam prouidit annonam, & ita ſibi arctè plebem deuinxit, quæ beneficium tempeſtiuum concolori gratia compenſauit. Etenim illo anno Romam appulit Henricus IV. Imperator, homo ſacrilegus, qui auſu nefando manus iniecit in Summum Pontificem, & illum carcere concluſit. Roma memor annonæ, cuius obſequio Paſchalis eam ab indubia morte redemerat, audacter ædes Imperatoris adit, vltura ſcelus quod patrarat; ſed illo ſibi conſulente fugâ, ciues Pontificem beneficum de infeſto carcere liberarunt. Non idcirco tamen vrbis in gratiam Pontificis armatæ zelus intepuit. Quamuis enim Papa ſui iuris eſſet integer & ſoſpes, magna ſtrages edita eſt militum Germanorum, qui fuere rei & conſcij criminis Henrici Principis inhumani.

Paſchalis Papa liberatur à Romanis.

Chriſtus illa die coctum in cœlo panem Eucharisticum dederat Apoſtolis, quos ſic commenſales fecerat Angelorum; nemo tamen hoſtibus ſe opponit, & generosè caput obiicit hoſti, vt in teſſeram gratiæ acceptæ, vitæ veniat in diſcrimen; ſed omnes derelicto ſuo Domino, cui ſe arctè voto totos obſtrinxerant, turpiter aufugerunt.

Ne fortè bilis noſtra nimis incandeſcat ratione fugæ, cui ſe dedere chari omnes diſcipuli Chriſti; operæpretium eſt, noſtrum temperare zelum, recolendo reos nos eſſe talis imò grauioris flagitij. Etenim immemores gratiarum eius, quotidie peccando fugam capeſſimus, eundo procul à Chriſto, cuius ita ſumus impij deſertores.

Tunc opaca fides erat cohortis eius Apoſtolicæ, quæ non plenè norat Chriſtum, nec dum Spiritus Sancti illapſus eos inceſſerat qui fugerunt: nobis verò fides ſe infudit coruſca, Ieſum obiiciens vt Dominum, & vltorem; pœnæ tamen nec gratiæ conceſſæ queunt nos à perpetrando crimine remorari. Vitia noſtra Ieſum tradunt hoſti quantùm in nobis eſt, imò quaſi necem conſciſcunt illi, quia in anima noſtra dum peccamus deſinit eſſe ſuam per gratiam. Sunt ergo nobis inſolita mala procul eliminanda, ſcelus vt immane ſicut congruit expiemus.

Peccata Ieſū tradunt hoſtibus.

Eſtò Ieſus vt infirmus & inermis ab hoſtibus abductus ſit; illuxere tamen radij quidam ſupremæ illius maieſtatis, tectæ licèt humani corporis inuolucris. Fortaſſe fides alioquin veniſſet in diſcrimen, ſi Chriſtus pleraque mala eaque dura & acerba patiendo, ſuæ diuinitatis omnes inſulas abdidiſſet.

Collima

Ex SS. PATRIBVS. Chriſti Paſſio plena miraculis.

Collimauit eò Summus Pontifex Leo ſerm. 1. de Paſſione: *Quamuis* (inquit) *ex infirmitate noſtra verè paſſus Dominus Ieſus, veréque ſit mortuus; non tamen ita ſe abſtinuit à gloria ſua, vt inter contumelias Paſſionis, nihil diuinæ operationis exerceret. Nam cùm Iudas impius, non iam ouina pelle velatus, ſed lupino furore manifeſtus, vim ſceleris, per ſpeciem pacis incipiens, ſignum traditionis ſamore teſis omnibus oſculo præbuiſſet, & multitudo furibunda, quæ ad comprehendendum Dominum cum armata militum cohorte confluxerat, inter faces & laternas lumen verum, tenebris obcæcata ſuis, non cerneret; Dominus, qui expectare potius turbas, quàm declinare delegerat, quem quærant, necdum inuenens interrogat, illiſque dicentibus quòd Ieſum quærerent: Ego ſum, inquit. Quod verbum illam manum ita ex ferociſſimis congregatam, quaſi quodam fulmineo ictu ſtrauit, atque perculit, vt omnes illi atroces minaces, atque terribiles, retroacti corruerent. Vbi fuit ſententia conſpiratio? vbi ardor irarum? vbi inſtructus armorum? Dominus dicit, Ego ſum, & ad vocem eius turba proſternitur impiorum.*

Virtutis hoc inſigne maius item aliud miraculum excepit auris abſciſſæ, quæ extincta vitam recepit corpori reſtituta.

Pergit ille Papa ſuo more fatus eloquenter: *Petrus* (inquit) *qui animoſiore conſtantia Domino cohærebat, & contra violentorum impetus feruore ſanctæ charitatis exarſerat, in ſeruum principis Sacerdotum vſus eſt gladio, & aurem viri ferocius inſtantis abſcidit. Aurem ſerui, iam ipſa ſectione demortuam, & à compage viuentis corporis alienam, in ſedem dehoneſtati capitis reuocat, manus Chriſti reformat quod ipſe formauerat: nec tardè caro ſequitur eius imperium, cuius erat ipſa figmentum. Habent ergo diuinam hæc opera virtutem. Sed quod Dominus maieſtatis ſuæ virtutem comprimit, & vim in ſe perſecutoris admittit, ex illa eſt voluntate, qua dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis.*

Egrediebatur olim fons de paradiſo, primo homine conſtante ſibi in gratia, & præterea *fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde diuiditur in quatuor capita.* Dum Chriſtus erat in horto, ſudor eius aſperſit terram inſtar ſtillicidij; ſed tunc fluuius ſanguinis egreſſus eſt ex eodem horto, quando Ieſum rapiendo foras inhumanè ſuas in illum manus milites iniecerunt. Fluuius ille fuit diuiſus in quatuor capita, quando Ieſus in quatuor loca fuit traductus, vbi cæſus abundè fuit, aut irriſus, ſcilicet apud Annam Principem Sacerdotum, Caïpham Pontificem, Pilatum Præſidem, & Herodem Regem. Denique ſicut in mare ſuas omnes vexit aquas fluuius in quatuor alueos ſeu capita diuiſus; ita Ieſus ſæuè & ingloriè exceptus apud hos præfatos quatuor homines barbaros & crudeles, Caluariam appulſus, eò velut in mare ſui ſanguinis reliquum inuexit, qui tunc largiùs inundauit.

Gen. 2.

Sanguinis Chriſti merita quanta.

Rurſus in quatuor capita diſcretus, & diuiſus ille fuit fluuius, quando ad Orientem, & Occidentem, Meridiem, & Septentrionem, id eſt, ad omnes terræ plagas, ſeſe ſalutaris huius ſanguinis merita diffuderunt.

Vt ſiſtenda fuit olim victima Sacerdoti ante cædem eius, ita Ieſus hoſtia pro peccato primò ducitur ad Annam Principem Sacerdotum quippe ſocer erat Caiphæ Summi Pontificis, & ambo vicibus alternis erant Pontifices, qui pernici liuore Ieſum durius exceperunt.

Victima ante cædẽ olim Sacerdoti ſiſtebatur.

FERIA QVARTA,

MAIORIS HEBDOMADÆ.

PASSIO DOMINI Noſtri Ieſu Chriſti.

SECVNDA PARS PASSIONIS.

PRIMO dicam contumellis, quibus in Caiphæ domo fuit affectus, Chriſtus & his adiiciam defectionem Petri, amantiſſimi ſui Domini deſertoris.

Secundò IESVM comitabor apud Pilatum, & Herodem, ibi geſta notans; reſeruans tertiæ parti, flagella, vepres, crucem, & aliarum ſeriem ærumnarum.

Chriſtus illuditur à Pontifice, & negatur à Petro.

SECTIO PRIMA.

PAtriatcha Ioſeph oſor acertimus vitiorum, percitus iuſtitiæ zelo, fratres ſuos accuſauit crimine peſſimo, vnde liuor eorum exarſit in perniciem eius, vt fecere palàm, qoando fratri ſuo innoxio inferre necem conſilium inhumanum nequiter inierunt. Adiecere frattum odiis fomitem ſomnia quædam, quæ ab ipſo Ioſeph renuntiata fore Regem illum & dominaturum frattibus indicarunt.

Hæc præfata fuere figuræ Ieſu Chriſti, qui fratres ſuos Iudæos eodem Abraham patre ſatos, ſcilicet Pontifices, Seribas, Phariſæos, traduxit vt ſceleſtos, eos nuncupans auaros, hypocritas, & ſuperbos, quæ præcipua cauſa fuit, qua vrgente cruciseum ſupplicio turpiter affecerunt. Qoando coram Pontiſice Chriſtus ait ſe venturum in maieſtate, tota militia cœli ſtipatum, & ſeſſurom in nubibus vt in throno, furor Iudæorum plus ſolito accenſus inde cœpit maximum argumentum. Præterea interrogatus, eſſet necne Dei Filius, ille nihil cunctatus ait ſe reuerà Dei filium eſſe, vnde viri nequam anſam arripuere, Ieſum blaſphemum hominem appellandi.

Ex SS.PATRIBVS. Ambroſios lib. de Ioſeph Patriatcha cap. 2. *Somniauit* (inquit) *quòd cùm alligaſſet manipulos cum fratribus ſuis, ſurrexerit manipulus eius, & ſteterit erectus: conuerſi autem fratrum manipuli adorauerint manipulum ſuum. In quo vtique futura reſurrectio Domini Ieſu reuelata eſt, quem & in Galilaam cùm vidiſſent vndecim adorauere diſcipuli, & omnes ſancti cùm ſurrexerint adorabunt, fructus bonorum operum proferentes, ſicut ſcriptum eſt: Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos. Vnde fratres licet ſomnio fidem denegarent per inuidiam; interpretationem tamen eius propriis ſermonibus exprimentes reſponderunt ei: Nunquid regnaturus es ſuper nos, aut dominaturus nobis? Regem enim venturum illa viſio ſignabat, quem omnis caro generis humani flexo adoraret genu.*

Miſſus ergo Ieſus ad Iudæos, vt Ioſeph ad fratres, capitur ab eis, & examinandus ad Caipham adducitur. Vbi res digna ſcito accidit. Interrogauit ille Ieſum, an eſſet filius Dei Altiſſimi; *Adiuro te* (ioquit) *per Deum viuum, vt dicas nobis, ſi tu es Chriſtus Filius Dei. Dicit illi Ieſus: Tu dixiſti, &c. Tunc princeps ſacerdotum ſcidit veſtimenta ſua, dicens: Blaſphemauit.* Matth. 26.

Ex Plutarcho in Auguſti vita, concordi voce Roma nomen Domini detulit Auguſto, quia vrbem illam, quam latetitiam inuenit, marmoream fecit; ſed ille ratos hoc nomen ſapere ſupremum dominium, ac proinde ſoli Deo conuenire, grates agens Senatui, modeſtè nomen Domini reſpuit, idque nato Ieſu Chriſto, quem dicitur ille vidiſſe in ſinu Virginis ex loco, cui nomen inde fuit inditum ARA COELI. Eius intuitu, quem coniecit eſſe rerum Dominum, noluit Auguſtus, Dominus appellari. Ita Reges ab Oriente locum appulſi vbi natus eſt Ieſus, depoſuere ſuas coronas ad pedes illius, adorando proni infantem, quem eſſe Regem Iudæorum ſonora voce publicè prædicabant. Ex HISTORIA. Auguſto datum nomen Domini.

Caïphas Hebræorum Pontifex quando ſcidit veſtimenta, Ieſu aſtante, licèt inſcius quid ageret, teſtatus eſt, præſente Ieſu Chriſto vero Pontifice neminem poſſe ſibi Pontificatus infulas vſurpare. *Abias pallium ſuum nouum, quo coopertus erat, ſcidit in duodecim partes. Et ait ad Ieroboam: Tolle tibi decem ſciſſuras: hæc enim dicit Dominus Deus Iſrael: Ecce ego ſcindam* 3. Reg. 11.

ſcindam regnum de manu Salomonis, & dabo ſibi decem tribus. Illa Vatis ſciſſura fore Regem oſtendit eum, cui ſegmenta dedit hic Propheta. Sic quando furens Caïphas veſtimenta ſcidit ante Ieſum, perinde fuit ac illi dicere: Non me veſtimenta decent Pontificis te præſente Ieſu: Tolle tibi has ſciſſuras pontificiæ veſtis: Tu namque verus es atque ſolus Pontifex Maximus, quem cidaris in capite, rationale in pectore, & aliæ infulæ ſacræ ſicut figuræ ſimplices expreſſerunt.

Gratianus recuſat titulũ Pontificis maximi.

Ambroſij æuo pius Imperator Gratianus noluit appellari Pontifex Maximus, eſſe dicens titulum vicarij Chriſti, ita licèt inuitus & coactè furens & inſanus homo Caïphas veſtimenta triuit, vnde nomen Pontificis maximi præſumebat.

Leuit. 21. Pontifex non debet ſcindere veſtiméta.

Pontificem ſcindere veſtimenta nefas erat apud Iudæos vt iſta lege patet. *Pontifex, id eſt ſacerdos maximus, caput ſuum non diſcooperiet, veſtimenta non ſcindet.* Caiphas iſte ſemel prophetauit, opportunè dicens expedire mori vnum hominem pro populo: iam ſcindens contra legem pontificia veſtimenta, notat Pontificatum Hebræorum præſente Chriſto Domino deſiiſſe.

Profectò quadrat illi ſymbolum, quod proſtat apud Ferrum in theatro ſymbolorum, vbi candela accenſa Soli obiecta lumen non explicat. Denegatæ lucis rationem reddit titulus appoſitus. CÆLESTI LVMINE VINCOR.

Ex Symbolis.

Pontificis veſtimenta lucis inſtar radiant & coruſcant; ſed præſente Chriſto coruſco Sole ſuas veſtes lacerauit homo nequam Caïphas, ac proinde ſuo lumine protinus exciderunt.

Pontifex Hebræorum vmbra fuit & figura veri Pontificis, qui reuera ſolus eſt ſummus & maximus. Vt reſplendente ſole cedunt vmbræ; ita ſui pontificatus infulas attriuit hic ſacerdos ſummus vmbra Ieſu, ipſo Ieſu dicente, Dei ſe filium eſſe, ſua ſic lumina diffundente.

Typotius libro iconum ſymbolicorum appoſitè ad rem ſcribit, Cæſarem Mutinæ Ducem pinxiſſe ſolem obumbratum opaca nube, cuius caliginem lucido radio diſſoluebat. Verba Soli appoſita ſunt hæc. OBSTANTIA NVBILA SOLVIT.

Chriſtus erat vt ſol; Caïphas verò velut vmbra, nubes, & figura veri Pontificis, qui clarè ſuos vibrauit radios quando per Deum viuum adiuratus vt diceret, an verè Dei filius eſſet, ſonorè Dei ſe filium eſſe palàm fecit. Quo audito ſua veſtimenta ſcidit Caïphas, & ſic à Chriſto Sole fuere obſtantia nubila diſſoluta.

Ex SS. Patribus. Caïphas quare veſtimenta ſua ſcidit.

Hieronymus in cap. 26. Matthæi: *Per hoc* (inquit) *quod ſcidit veſtimenta ſua, oſtendit Iudæos ſacerdotalem gloriam perdidiſſe, & vacuam habere ſedem Pontificis.*

Origenes hom. 35. in Matthæum: *Sacerdos* (inquit) *conſcidit veſtimenta ſua, oſtendens turpitudinem ſuam, & nuditatem animæ ſuæ, & myſterium manifeſtans conſcindendum eſſe ſacerdotium vetus, & ſcholam ſacerdotij eius, & culturæ, quæ ſecundùm legem fuerunt. Blaſphemium arbitratus eſt eſſe magnitudinem verborum, & gloriam æſtimauit Iudaicam hiſtoriam literæ occidentis.*

Ex Historia.

Conſtans Imperator irâ feruens in Martinum Papam, qui damnarat Paulum Patriarcham Conſtantinopolitanum hæreticum, ſtatuit Martino Papæ necem conſciſcere. Perfidus Imperator eo fine Romam mittit Olympium Exarcham vt hominem aptum ad immane nefas; ille velox aduolat, ſed non impunè manus lictor Martinum Pontificem iniecit: nam derepente fuit cælitus excæcatus. Ita primus hic conatus malè ſuo ceſſit auctori, qui alium nactus hominem induſtrium ad omne ſcelus eò miſit Theodorum Calliopam, qui anno 650. Pontificem vinctum Conſtantinopolim traduxit, ei alio Pontifice Paulo mali tanti conſcio turpiter inſultante.

Martinus Papa capitur ab æmulis.

Pontifex iſte nequam Caïphas & Anna ſuos iam lictores aliàs emiſerant vt caperent Ieſum; ille verò ſecus eos benè ſuada ſua loquela cepit, iram eorum ſic leniens & demulcens, vt concordi voce darent hoc elogium Chriſto: *Nunquam ſic locutus eſt homo.* Non idcirco liuor ardens Pontificis intepuit: namque miſit alios ſatellites, qui gentiles, & milites incurij ſermonum Chriſti, violentas iniecere manus in illum; quem captum ſtrictis vinculis alligarunt. Caïphæ Pontifici viro nequam ſtitere Ieſum verum Pontificem, & maximum ſacerdotem, qui ſemetipſum immolaturus erat pro peccatis omnium noſtrûm. Caïphas acerbè Ieſum excepit; eum eſſe reum mortis ait, & Pontificis exemplò viri aſtantes Chriſtum atrocibus iniuriis & conuitiis turpiter affecerunt.

Martinus Papa refert epiſt. 15. ſe faciente ſacrum, milites ingreſſos ædes ſanctas, eum vt caperent, & extinxiſſe primò lumen candelarum fractis & diſperſis poſtea candelabris. Quando ſuas iniecere manus milites in noſtrum Pontificem Chriſtum, diſperſere primò candelabra, procul agentes Apoſtolos, quos Chriſtus ipſe clara mundi lumina nuncupauit: *Vos* (inquit) *eſtis lux mundi, &c. non accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt.* Cùm Apoſtoli capto Chriſto ſibi conſuluere fugâ, ſuum extinxere lumen deficiente fide. Sed præcipuum candelabrum contritum eſt, quando Petrus ab ancilla notus vt diſcipulus Chriſti, conſtanter negans ſe noſſe Ieſum, adiecto etiam iureiurando, ſuam vt defectionem certiùs aſtrueret, impiè peierauit.

Matth. 5.

Paulò antè Petrus vnum ſe exceperat, elata voce voto ſe obſtringens de Chriſto nunquam negando, licèt ei ſuum obſequium alij omnes Apoſtoli vt deſertores pendere detrectarent: *Etſi* (inquit) *omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor, &c. Etiamſi oportuerit me mori tecum, non te negabo.* O fragilem omnium hominum indolem! Petra, quam Dominus ipſe quaſi ſolidam elegerat, vt illam inſtar fundamenti ſubſterneret Eccleſiæ, tentationis paruæ moli ſuccubuit: ille, cuius præire fides debuit aliis Apoſtolis, trina negatione fidem, quam profeſſus erat antè dicens Ieſum eſſe Dei viui filium, turpiter abiurauit.

Matth. 26.

Opportunè memor huiuſce caſus Petri Auguſtinus ita Deum orat. ſolil. 15. *Non in fortitudine ſua roborabitur vir, vt glorietur ante te ſtulta præſumptio omnis carnis. Non enim eſt hominis velle quod poſſit, aut poſſe quod velit; ſed potius à te greſſus hominis diriguntur; illorum* (inquam) *qui non à ſe, ſed à te ſe dirigi confitentur.*

Ex SS. Patribus. Homo ſine Deo nihil poteſt.

Ego ſanè reor, alto Dei iudicio lapſum fuiſſe Petrum, vt ille ſuo experimento ſciret, eſſe crebris deliquiis obnoxiam hominum naturam, & addiſceret inde, ſuis errantibus ſubditis indulgere.

Petri lapſum quare Deus permiſerit.

Audiendus hîc Auguſtinus ſermon. 124. de tempore: *Quid* (inquit) *homo ſine Dei gratia poſſit, timor Beati Petri Apoſtoli euidenter oſtendit. Per ſolum enim arbitrium liberum, non addito etiam Dei adiutorio promiſerat ſe pro Domino moriturum. Sed quid eſt homo ſine Dei gratia, niſi quod fuit Petrus cùm negaret Chriſtum, & niſi quod ait Propheta: Omnis caro fœnum? Et ideo Beatum Petrum paululum Dominus ſubdeſeruit, vt in illo totum genus humanum poſſet agnoſcere, nihil ſe ſine Dei gratia praualere; & vt Eccleſiæ rectori futuro ignoſcendi peccantibus quædam regula poneretur. Credendæ enim erant Petro Apſtolò claues Eccleſiæ, imò credita ſunt ei claues regni cælorum. Erat reuerà Petrus paulò durior & ſeuerus, ſicut eius auſteritatem truncata ob Chriſti iniuriam ſerui principis ſacerdotum declarat auricula. Hic igitur tam durus tamque ſeuerus, ſi donum non peccandi à Domino fuiſſet adeptus, quæ venia commiſſis populis donaretur? Sed idcirco diuina prouidentia ſecretum ita temperauit, atque permiſit, vt primus ipſe laberetur ac rueret in peccatum, quo erga peccantes duriorem ſententiam proprij caſus intuitu temperaret. Quantùm igitur diuini muneris erga ſalutem hominum, quantùm cura impendatur, aduerte. Totius corporis morbum in ipſo capite curat Eccleſia, & in ipſo vertice componit omnium membrorum ſanitatem.*

Petrus Apoſtolus durus erat & ſeuerus.

Quis ergo ſibi audeat promittere conſtantiam perpetuam in obſequio, quod ſe præſtare Deo credit, cùm nec ipſe Petrus vno die propoſiti tenax extiterit, quamuis ſolenni voto vitam ſuam Chriſto Domino conſecrarit.

Petri fuit fragilitas magna.

Auguſtinus inde velut impos ſui ſic exclamat: *O res ſtupenda! Puella accedens fidem Petri diſcuſſit, & mirum ſi ſoliditatẽ Petri non turbo, non imber ſed roris leniſſima gutta transfixit. Petrus labia puellæ non ſuſtulit, ſed vbi locuta eſt, ille turbatur. Proceſſit ſermo puellæ, & immobilis columna concuſſa eſt.* Hactenus ille ſerm. 124. de tempore.

Vt ſole ſuos radios vibrante, nubes educto rore madent & liquantur; ita Petrus aſpectus à Chriſto, memor præſagij negationis ſuæ, egreſſus foras amarè fleuit, & anima frigore perfidiæ concreta, ſacro dignata Ieſu intuitu, præ mœrore ſui lapſus eo momento fuit in vberes lacrymas exoluta.

Siluere leges inter arma, Petro negante Ieſum in magna militum frequentia Chriſto iniuria. Sed quis in carbonum medio non nigreſcat? Erumpendo foras largo fletuum imbre lauit maculas periurij, & fidei violatæ, pro qua Chriſto vitam oppigneratuerat. Profectò fuit immane ſcelus huius perfidiæ; ſed illud diluêre plenè fletus è corde magis quàm ex oculis erumpentes.

Coralij natura qualis eſt.

Ex Theophraſto libro de gemmis, coralium eſt frutex aqua parente ſatus & nutritus, qui quandiu ſub aqua degit, habet fruticis indolem flexibilem in vtramque partem; ſed ex aqua eductus ille frutex primò rubet, & depoſita fragilitate ſua, illico lapideſcit. Idcirco dedit anſam ſcriptoribus accipiendi coralium pro figura rerum, quæ vt contrariæ non coëunt. Coralium namque refert res fragiles & ſolidas, quarum eſt ſymbolum opportunum. Primò notat res facilis inflexus quando ſubeſt aquis; & Camerarius illi titulum hunc apponit. FVIT MOLLIS HERBA SVB VNDIS. Si verò velut petra rubens ſpectetur ille frutex, primò tener dum immerſus erat aquis, iam non inflectitur neque nutat ad arbitrium auræ leuis, ideoque notat ſolidam & conſtantem animæ firmitatem. Fertus ei tunc verba iſta præbet, quæ rubicundus ille lapis vt vocalis edit: POSTHAC MINIME FLECTAR. Ex imis enim emerſus aquis, ibi quicquid erat in me leue, parum conſtans, & fragile dereliqui.

Ex Symbolis.

Illa petra rubens reuerà Petro quadrat ſpectata ſuo in duplici ſtatu. Dum Petrus erat in atrio Pontificis cum turba nequam hominum, ille velut immerſus erat aquis iuxta tritum illud: *Aquæ multæ, populi multi.* Tunc impulſus ab ancillis, & à ſeruo Pontificis, FVIT MOLLIS HERBA SVB VNDIS: inflexit enim ſe in contrariam partem quando datam Chriſto fidem perfidus abiurauit. Sed egrediendo foras, aquis ſe ſubduxit ille tener frutex, fœdifragom & immane nefas erubuit, & flendo cœpit naniſci petræ (Ieſu influente gratia) firmitatem. Prima vota commoriendi Chriſto lubens refricuit, & ſuſpirans ait: POSTHAC MINIME FLECTAR.

Petri fragilitas vnde orta.
Petri conſtantia vnde nata.

Mors ipſa Petrum non potuit inflectere in contrariam Chriſto partem poſtquam benefico Domini aſpectu dignatus eſt. Vnde Leo Papa quaſi alludens ad coralij duritiem, ita fatur ſermone 9. de Paſſione: *Citò in ſoliditatem ſuam redit Petra, tantam recipiens fortitudinem, vt quod in Chriſti expauerat Paſſione, in ſuo poſt ſupplicio non timeret.*

Ex SS. Patribus.

Cùm de miſericordia diuina Petri ex lapſu condonato benè ſibi ominatur homo ſuum poſt reatum iam confeſſum, tempeſtiuè ſugit mel de petra, trahens & oleum de ſaxo duriſſimo, iuxta Dei intentum, qui vult cuncta ſuis electis cedere in bonum: nempe Deus vult ab eis ex amaro flore mella legi, vt ſic apum induſtriam illis vtilem imitentur.

Vergit eò Papa Leo in præfato iam ſermone: *Ob hoc* (inquit) *heſitare Petrus permiſſus eſt, vt in Eccleſiæ principe remedium pœnitentiæ conderetur, & nemo auderet de ſua virtute confidere, quando mutabilitatis periculum nec B. Petrus potuiſſet euadere. Dominus autem Ieſus, qui intra pontificale concilium ſolo corpore tenebatur, trepidationem diſcipuli foris poſitô diuino vidit intuitu, & pauentis animum, mox vt reſpexit, erexit; & in fletus pœnitudinis incitauit.* Hactenus ille Papa, Petri ſucceſſor & defenſor.

Aſtruit & confirmat vnum præcipuum Theologiæ dogma Petri lapſus contra Pelagianos, qui naturæ niſus aiunt ſufficere vt homo reus, abſque nouo Dei influxu ſuperioris ordinis, ad ſtatum gratiæ reuocetur.

Ex Theologia.

Potuit ex ſe Petrus, ita Deo permittente, crimen periurij & infidelis animi contrahere: ſed ad reditum in gratiam enitentis naturæ ſolus impetus haud ſuffecit: ſi namque Ieſus eum non reſpexiſſet, influens in animam eius, ille iacens,

Gratia nõ influit ſine Dei auxilio ſupernaturali.

à peccato ſuo reſurgere ſine Dei gratia comite minimè potuiſſet.

O ſalutarem & viuificum Domini Ieſu aſpectum, quo directo reos in homines, derepente fiunt extinctæ priùs illorum animæ rediuiuæ.

Ex Historia.

Vnde ſoli Chriſto preces deferri poſſunt, quas ex Poeta cudit aſſentatio in gratiam Henrici Quarti Regis Chriſtianiſſimi, quem cùm Gallia penè tota Regem reſpuiſſet, detrectans eius ſubire iugum, poſtes reſipuit numiſma cudens, in cuius ora voces iſtæ erant inſculptæ, Regis faciem exorantes.

Aſpice nos tantùm, ſi quid pietate meremur

Vultu, quo cælum tempeſtateſque ſerenas.

Chriſti aſpectus ſalutares.

Lukius libro numiſmatum meminit aſſentationis huius. Nempe Regum non eſt ſerenare cælum animæ, quam peccati caligo velut opaca nubes offuſcat. Chriſtus vnus ſedare poteſt, idque citò, motus animæ fluctuantis. Inquies Petrus erat à defectione ſua; ſed ſtatim atque Ieſus eum reſpexit, ille ſuam in priſtinam rediit animæ conſtantiam, factus inſtar ſolidi firmamenti.

Ex SS. Patribus.

Hieronymus in cap. 26. Matth. *Fieri non poterat, vt in negationis tenebris permaneret, quem lux reſpexerat mundi. Et egreſſus foras fleuit amarè. In atrio Caipha ſedens non poterat agere pœnitentiam. Egreditur foras de impiorum concilio, vt impauida negationis ſordes, amaris fletibus lauet.* Salutare fuit hoc lauacrum vbi tanta labes diluta nihil in Petro liquit, quod poſſet animam eius reſidente leui macula deturpare.

Lacrymæ Petri ſalutares.

Leo ſermone 9. de Paſſione: *Felices* (inquit) *ſancte Apoſtole, lacrymæ tuæ, quæ ad diluendam culpam negationis virtutem habuere Baptiſmatis. Adfuit enim dextra Domini Ieſu Chriſti, quæ labentem te priuſquam deijcereris exciperet, & firmitatem ſtandi in ipſo cadendi periculo recepiſti. Vidit in te Dominus fidem non fictam, non dilectionem auerſam, ſed conſtantiam turbatam. Abundauit fletus, vbi non defecit affectus, & fons charitatis lauit verba formidinis, nec tardatum eſt remedium abolitionis, vbi non fuit iudicium voluntatis.* Oculorum Chriſti aciem Iudæi obtuderunt ita ſibi præcludendo viam omnem ad gratiam quando velo ſacram Domini faciem obduxerunt.

Eſt hîc recolenda pia Bernardi meditatio in ſermone de Paſſione: *Ecce* (inquit) *Philiſtæi ſuper te Samſon. Non illos abſterruit quòd in hora apprehenſionis tuæ omnipotenti brachio tuo terra eos alliſiſti, non quidem defenſionis causâ, ſed vt cognoſceret humana præſumptio, nihil ſe poſſe aduerſus te, niſi quantùm permitteretur à te. Et quis audiat ſine gemitu qualiter homicidas manus in illa hora in te iniecerunt, & innocentes manus tuas, Ieſu bone, vinculis aſtringentes, te agnum manſuetiſſimum nihil loquentem, ad inſtar latronis contumelioſè traxerunt ad victimam? Et nec tunc miſericordiam effundere ſuper inimicos tuos, & diſtillare fauum dulcedinis tuæ Chriſte ceſſaſti, ac defenſoris tui zelum à læſione trahentium te compeſcuiſti. Maledictus furor eorum, quia pertinax, quem nec maieſtas miraculi, nec pietas beneficij potuit confringere. Concilio malignantium aduerſum te Pontificum præſentatus es, & veritatem pro vt oportuit confeſſus, quaſi de blaſphemia adiudicatus es morti. Amantiſſime Domine, quanta illic indigna à propria gente pertuliſti? Vultum tuum deſiderabilem, in quem deſiderant Angeli proſpicere, qui omnes cælos adimpleuit lætitia, quem deprecabuntur omnes diuites plebis, polluti labiis ſuo ſputo coinquinauerunt, ſacrilegis manibus ſuis ceciderunt, velo in deriſum operuerunt, & te Dominum vniuerſa creatura tanquam ſeruum contemptibilem colaphizauerunt.*

Has omnes ærumnas, fœtida ſputa, voces iniurias, teſtimonia falſa, probra, plagas æquo tulit animo Chriſtus ab hominibus, vt ipſi quoque vices reciprocas rependerent, quando votis eorum propitia ſe offerret occaſio, & opportuna vitam pro illius propaganda gloria profundendi.

Chriſtus vltro tulit iniurias, & contumelias omnes, hominum intuitu; profectò iuri conſentaneum eſt, vt conuitia & probra velut ſputa nobis illita conſtanter pro Chriſti nomine patiamur.

Chriſtus ducitur ad Pilatum, & Herodem.

SECTIO SECVNDA.

PAtriarcha Ioſeph venditus à fratribus, denuo venditus eſt Ægyptio homini, à quo primò benè fuit exceptus; ſed ab illo demum in carcerem coniectus eſt, iniuſtè tamen, ei ſupplicium malè ſibi conſcia fœmina procurante. Iudas quem Chriſtus habuit loco fratris primò Ieſum vendidit Scribis, Phariſæis, & his, qui in Synagoga primas tunc tenebant. Sed iſti Gentilibus idolorum cultoribus, ſcilicet Pilato, Ieſum emptum à proditore Iuda denuo vendiderunt. Pilatus primò fauit Ieſu, certò ſciens illum eſſe virum iuſtum. Sed vrgente Synagoga, cui conſtabat de innocentia Chriſti, coactè iudex eum damnauit, eſtò ſciret eum à Iudæis inuidia percitis accuſari.

Vxor Putipharis conſcia affectus, quo maritus deperibat Ioſeph, quem volebat perdere; ſuggeſſit ei, iuuenem hunc Hebræum contra iura, decus & omne ſuo domino debitum, ipſam ad turpia pellexiſſe. Efferbuit ira nimis credulus hic dominus, & carcere concluſit hominem innoxium; amore tamen præpediente necem eius, in quam malè ſuada, furens, & adultera mulier anhelabat.

Synagoga videns Pilatum tergiuerſari in ferenda capitis ſententia contra Ieſum, quem damnare nefas ſciebat eſſe iudex, ei ſuaſere, Ieſum incurriſſe crimen læſæ maieſtatis, & magna Cæſaris iniuriâ regias infulas affectaſſe.

Ex SS. Patribus.

Sic Iudæus emptum à Iuda Ieſum impio commercio vendidit & gentibus, vt Bernardus vno in ſermone de Paſſione defler hoc lugubri accentu: *Adhuc* (inquit) *animam tuam incircumciſæ carni degluciendam tradiderunt. Vinctum ſiquidem ante faciem Pilati perduxerunt, poſtulantes crucis ſupplicio te interimi, qui peccatum non noueras, & virum homicidam dari ſibi, agnum lupo, aurum luto poſtponentes. O indignum & infelix commercium! Et quidem nec ignorabat impius ille, per inuidiam hæc in te*

fieri;

ſieri, nec tamen abſtinuit à te temerarius manus; ſed replent animam tuam amaritudine ſine cauſa. Illuſum recepit, in conſpectu illuſorum aſtare te iuſſit, nec pepercit amariſſimis verberibus virgineam carnem tuam diuellere, plagis plagas, liuores liuoribus crudeliter infligere. Electe puer Dei mei, quid tanta amaritudine, quid tanta confuſione dignum commiſeras.

Atrox illa fuit calumnia, qua mulier impudica Ioſeph affecit apud virum, dicens hunc iuuenem voluiſſe ſui domini maculare torum, cùm ille ſecus ad hoc flagitium indoctus, cautè fuga ſibi conſuleos ab importunæ fœminæ ſe manibus expediſſet. Ita fœda fuit impoſtura, eius inuſſere notam Chriſto viri nefarij, deferentes cum ſic Pilato: *Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dari Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum Regem eſſe.* Falſitatis eos arguunt illæ voces Chriſti: *Reddite Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & quæ ſunt Dei Deo.* Et hæc verba credo fuiſſe nota Pilato, cui inde magis innotuit perfidia Iudæorum, quam vt ſugillaret, ita Ieſum affatus eſt: *Tu es Rex Iudæorum?* Quaſi diceret: O Iudæi pudere debet vos, deferre virum iſtum vt hominem de regno Iudæorum cum Tiberio Cæſare diſputantem.

Luc. 23.

Iudæorum induſtria vt Ieſum perderent.

Vt detectas eſſe ſuas technas Iudæi aduerterunt, aſtutè minis ipſum iudicem aggreſſi ſunt, clamantes eum fore ſuo Principi Cæſari exoſum, ſi perduelles de Cæſaris ſuccutiendo iugo palam agentes perdere cunctaretur.

Ecce minas populi: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Omnis enim, qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari.* Vt Tiberius Cæſar homo ferus erat, idcirco ſæui Principis Pilatus iram conciliare ſibi noluit, ſicque voces hæ minaces commotæ plebis vim fecere viro hactenus inconcuſſo.

Chriſti regnum quomodo non ſit de hoc mundo.

Auguſtinus hîc opportunè notat, Chriſtum ingenuè confeſſum ſe eſſe Regem, quando dixit: *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Quid verò ſonent illæ voces ambiguæ, benè ſuo more explicat Auguſtinus: *Hoc eſt* (inquit) *quod bonus magiſter ſcire nos voluit; ſed prius nobis demonſtranda fuerat vana hominum de regno eius opinio, ſiue gentium ſiue Iudæorum, à quibus id Pilatus audierat, quaſi propterea fuiſſet morte plectendus, quòd illicitum affectauerit regnum, vel quoniam ſolent regnaturi inuidere regnanti, & videlicet cauendum erat ne huius regnum ſiue Romanis, ſiue Iudæis eſſet aduerſum. Quòd ſi interrogante Pilato continuò reſpondiſſet, non etiam Iudæis ſed ſolis gentibus hoc de ſe opinantibus reſpondiſſe videretur. Sed poſt reſponſionem Pilati tam Iudæis & gentibus opportunius aptiuſque reſpōdit, quaſi dicat: Audite Iudæi, & gentes; non impedio dominationem veſtram in hoc mundo. Quid vultis amplius? Venite credendo ad regnum, quod non eſt de hoc mundo. Quid eſt enim eius regnum niſi credentes in eum? quibus dicit: De hoc mundo non eſtis, quamuis eos vellet eſſe in mundo: vnde & hic non ait: Regnum meum non eſt in hoc mundo; ſed, non eſt de hoc mundo. De mundo enim eſt quicquid hominum à Deo quidem creatum eſt; ſed ex Adam vitiata ſtirpe generatum eſt. Factum eſt autem regnum, non iam de mundo quicquid inde in Chriſto regeneratum eſt. Sic enim nos Deus eruit de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij charitatis ſuæ.* Hactenus Auguſtinus.

Chriſtus quare miſſus eſt ad Herodē à Pilato.

Vt redimeret infamiam iniuſtæ ſententiæ in caput Chriſti dicendæ, Præſes vnum commentus effugium dixit, ad Herodem pertinere litem illam, quam Principes Iudæorum aduerſus Dominum Ieſum nequiter intentabant. Aiebat enim, Chriſtum in Galilæa vitam tranſegiſſe, cuius regionis erat Dominus Herodes, Ieroſolymam tunc appulſus, quò Syriæ Primores Paſchæ tempore confluebant. Itaque Chriſtus raptatus eò, ſcilicet ad Herodem ducitur. Nouis ibi calumniis oneratur Chriſtus, qui illuſus ab Herode velut fatuus & ſtolidus remiſſus eſt ad Pilatum, cum quo illa die reconciliatus eſt; acerbas enim exercebant antea ſimultates.

Vide malos concordare, Ieſum vt contumeliis afficiant: quod etiam hîc Theophylactus optimè prænotauit: *Attende* (inquit) *diabolum vbique coniungentem disiuncta, vt Chriſti peragat necem. Erubeſcamus ergo nos, ſi cauſa noſtræ ſalutis nec amicos in proprio fœdere conſeruemus.*

Hîc ſubodoror ego pacis initæ fœdus inter Deum & homines, cuius in Herode & Pilato typum expreſſit vno momento ſua præſentia, duorum præfectorum Iudææ ſcilicet corda diſſita ſociando.

Caduceum quid ſit.

Gentilitas garrula nugatur quando dicit Mercurium cælitus ab Apolline virgam accepiſſe, cui nomen erat caduceum, & virtus vna ſingularis inter homines & beſtias exorta odia componendi. Huius virgæ fecit periculum Mercurius in Arcadia: illic enim vidit pugnare duos ſerpentes, linguis triſulcis eiaculando virus, & dentibus hinc & inde cutem lacerando diris morſibus diffluente vndique ſanguine venenoſo. Cùm ſerpens vterque furens in æmuli perniciem cautè ſuam omnem exereret induſtriam, Mercurius inter vtrumque ſuam proiecit virgam, quæ rabiem anguium ſic compreſſit, vt circumuoluti virgæ, amplexu mutuo necterentur. Inde cœpit pingi Mercurij virga duos ſerpentes habens implexos; & Paradinus eam accepit pro ſymbolo concordiæ in libro ſuo ſymbolorum, vbi titulum hunc appoſuit deſcripto graphicè caduceo. EGO FEODERA FAXO. Etiam ab hac Mercurij virga ſuum accepere nomen caduceatores, quorum officium eſt, ea proponere quæ pertinent ad ſecora cum hoſte fœdera ſancienda.

Ex Symbolis.

Chriſtus erat virga de radice Ieſſe. Ille duos inter litigantes, Pilatum ſcilicet & Herodem poſitus, inflexit eos ad amorem & concordiam, diſſona corda noui affectus glutino connectendo.

Ex SS. Patribus.

Ambroſius in Lucam ſuſpicatur ibi concordiam Iudæorum & Gentilium in fide Chriſti: Sic ille: *In typo Herodis, & Pilati, qui amici ex inimicis per Ieſum Chriſtum facti ſunt, & plebis Iſraelis, & populi gentilis figura ſeruatur, quod per Domini Paſſionem vtriuſque ſit futura concordia, ita tamen, vt priùs populum nationum capiat Dei verbum, & ad populum Iudæorum fidei ſuæ deuotionem tranſmittat, vt illi quoque gloria maieſtatis ſuæ corpus Chriſti veſtiant, quod antea deſpexerunt.*

Chriſtus quare tacuerit apud Herodem.

Quare verò Ieſus tacitus extiterit, Herode gratis & fruſtra vocem aliquam exigente, ſuis

vt

Aula Principum vitiis obnoxia.

vt ita votis ſatisfaceret (cupiebat enim videre Ieſum) Ratio hæc eſt:

——— Exeat aula
Qui volet eſſe pius: virtus & ſumma poteſtas
Non coeant.

Principium aulæ rarò Deo coutitur, ideoque quaſi oleum & operam perdere eſt, ſatagere ad meliorem frugem aulicos inclinare. Profectò Dei verbo grauis iniuria fit, quando diues hæc margarita iacitur ante porcos, qui ſpernendo flores omnigenæ virtutis, nullas potiores habent delicias quàm in luxuriæ cœno ſordido volutari.

Verbum Dei quibus eſt ſubtrahendũ.

Gregorius ex illo Ieſu ſilentio arcana quædam colligit. Primum eſt in libro 22. Moralium: *Quoties* (inquit) *auditores noſtri noſtra volunt quaſi laudando cognoſcere, non autem ſua peruerſa mutare, omnino taceamus, ne ſi oſtentationis ſtudio verbum Dei loquimur; & illorum quæ erant culpa eſſe non deſinat; & noſtra, quæ non erat, fiat. Multa autem ſunt, quæ audientis animam produnt, maximè ſi auditores noſtri, & ſemper laudant quod audiunt, & nunquam quod laudant ſequuntur.*

Rurſus ille lib. 10. Moralium: *Inquiſitus Redemptor tacuit; expectatus miracula adhibere contempſit, ſeſeque apud ſe in occultis retinens, eos quos exteriora quærere comperit, ingratos foris reliquit; magis eligens apertè ab inſipientibus deſpici, quàm à non credentibus vacua voce laudari.*

Vinctus interea Chriſtus ad Pilatum reducitur indutus alba veſte ſicut teſſera ſententiæ ab Herode latæ contra Ieſum, quem ſtultus ille velut fatuum remiſit ad Pilatum. Sic æterna Dei ſapientia fatuitas creditur à Dynaſtis huius ſæculi; ſalutaris item veritas in aulis Principum aſſentatione ſicut lictorum manibus alligatur.

Chryſoſtomus Apoſtoli Pauli vincula commemorans ait: *Mallem eſſe cum Paulo in vinculis, quàm cum Paulo rapto ad tertium cœlum.* Et ego potiora duco vincula Chriſti, quàm ſpecimina gloriæ viſæ ſupra montem Thabor. Namque Thabor irradians periucunda luce non obſtitit quin Petrus caderet in tenebras perfidiæ; at latronem in paradiſum Chriſti vincula tranſmiſerunt.

Act. 16.

Eſt hîc opportuna Lucæ obſeruatio. Ait ille, Paulo carcere concluſo totum tremuiſſe locum illum, ex affulgente luce quadam cœleſti fuiſſe reos illic conſtrictos de repente ſuis à vinculis expeditos. Ecce rei geſtæ breuem ſeriem & tenorem. *Subitò terræ motus factus eſt magnus, & ſtatim aperta ſunt oſtia omnia, & vniuerſorum vincula ſoluta ſunt.* Chryſoſtomus ita locum iſtum verſans exclamat: *Vides naturam vinculorum vincula ſoluentem. Nam vt mortem interemit mors Domini; ita ligatos ſoluerunt vincula Pauli.*

Vinctus erat orbis vniuerſus, in mendicitate & ferro iacens, peccati carcere concluſus, & in opaco degens. Illuxit ei Chriſtus, vtque reus, & maleficus hominum intuitu conſtrictus eſt; ſed nexus, quos vltro ſuis manibus iniici permiſit, omnium reorum implexa nodo indiſſolubili vincula diſſoluerunt.

Ex Historia. S. Ludouici induſtria vt

Anno 1250. Sanctus Ludouicus Rex Galliæ ab Oriente redux, vbi redemerat quamplurimos homines in vincula coniectos, numiſma cudit vinculis inſculptum, vt redemptus vnuſquiſque memor eſſet gratiæ acceptæ in vinculis, & inde grates Chriſto tali beneficio congruas exhiberent.

captiui redempti gratias agerent Deo.

Electus quiſque, Dei gratia inſignitus, eſt moneta, Ieſu Chriſti faciem vna parte ferens, aliâ verò ſacris eſt eius vinculis obſignata. Quicquid enim pertinet & conducit ad ſalutem animæ, illud omne datur hominibus meritis ærumnarum Chriſti, cuius idcirco debent ſemper vincula, flagella, plagæ, noſtris mentibus obuerſari. Nempe memor homo duræ Paſſionis Chriſti, plangit ea peccata quibus tot anguſtiis & tormentis obſtrinxit Chriſtum: & in poſterum cautè viuit, nequando nouis deliquiis quantùm in ipſo eſt Redemptoris vulnera refricentur.

Ioannis Regis Galliæ captiuitas.

Paulus Æmilius libro nono refert Ioanne Rege Galliæ capto ab Anglis fuiſſe lege cautum in Gallia Narbonenſi, vt induerentur omnes modeſtè ſicut decet in publico luctu, & ne quis impunè ludis, choreis vacaret aut epulis; ſed omnes nullis parcendo gazis, ſponte reſeratо penu, de redemptione Regis ſedulò cogitarent.

Nos profectò maior vrgere debet amor in gratiam Chriſti, cui titulis multis homo deuinctus habet vnde Regi ſuo ingemat, quem hominum peccata iocum & ludibrium fecere Regis Herodis, & inſuper Hebræorum vinculis addixerunt. Illud ſanè nobis incumbit onus, ſcilicet vt abſtinendo iocis ab omnibus, & à cunctis voluptatum illecebris, pro inflictis Chriſto plagis, pœnitendo ſicut par eſt, congruum pretium appendamus.

Chriſtus dimiſſus ab Herode nouas peperit anguſtias Pilato conſcio innocentiæ illius. Omnem namque mouit lapidem, vt eriperet eum, & ab inſtanti periculo redimeret, ne in illum capitis ſententiam dicere cogeretur.

Barrabas Chriſto præponitur.

Iuxta morem Iudæorum in feſto Paſchæ, reus mortis homo, plebis ad arbitrium à ſupplicio imminente liber erat, quia Præſes eum deprecanti populo condonabat. Homicida quidam nomine Barrabas, qui & latrociniis infamis erat, à plebe fuit petitus à Pilato proponente Ieſum, vt ſolitâ concedi tunc gratia gauderet. Pilato inſtante, Ieſum nihil commiſiſſe crucis ſupplicio dignum, corruptæ plebis inſanæ voces importunè latam contra Ieſum ſententiam capitis extorſerunt.

Ex Sanctis Patribus.

Auguſtinus tract. 115. in Ioan. *Non* (inquit) *reprehendimus, ô Iudæi, quòd per Paſcha liberaſtis nocentem; ſed quòd occidiſtis innocentem: quod tamen niſi fieret, verum Paſcha non fieret. Sed vmbra veritatis à Iudæis errantibus tenebatur, & mirabili diſpenſatione diuinæ ſapientiæ per homines fallaces eiuſdem vmbræ veritas implebatur, quia vt verum Paſcha fieret, Chriſtus velut ouis immolabatur.*

Pilatus audita plebis electione totus inhorruit, ideoque nolens fruſtrà niti contra citi & rapidi torrentis ictum, ingemuit Chriſto, plebem ita rogans vt præferendo virum innoxium, ſcilicet Ieſum, à facta electione viri peſſimi reſiliret: *Quid igitur* (inquit) *faciam de Ieſu, qui dicitur Chriſtus? Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis Præſes: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifigatur.* Matth. 27.

Ieſũ omnes faſtidiunt.

O deteſtandam hominum inſaniam! Nemo

Ieſum

Digitized by Google

Ieſum dignatur habere ſuis in penetralibus; naſcituro locus non erat in diuerſorio; in florenti ætate, caput vbi reclinaret haudquaquam habuit; morituro nemo conatur opem ferre; Iudas inhumanè prodit; Petrus ore proteruo negat; electa manus Apoſtolorum ignauè fugit; & turbæ, quibus adeò beneficus extitit, vim faciunt Pilato, virum hunc vt crucifigat, cui obuiam proceſſere die palmarum cum ramis, ei fauſta ſicut Regi Dauidis filio deprecantes. Non eſt quod ſucceuſeamus huic populo; conſcij nempe ſumus eius flagitij. Sic namque Deus dilexit mundum, vt filium vnigenitum daret; nemo tamen dignatur eum excipere corde ſicut hoſpitio congruo Saluatori.

Ieſum reprobi diabolo poſtponunt.

Verbi Dei præco clamat ex pulpito: O Chriſtiani: Quem vultis de duobus dimitti vobis, Ieſum aut Satanam? Vnanimi, equidem ſacrilega, voce tonant omnes de Chriſto prorſus inuetij: Non hunc, ſcilicet Ieſum; ſed dimitte nobis Satanam. Concionator inſtat: *Quid igitur faciam de Ieſu?* clamant omnes: *Crucifigatur.* Hoc immane nefas liquidiùs exploratis omnium hominum cordibus innoteſcet.

Ieſum quomodo crucifigat auarus.

Ordiar ab auaris. O auare, volo dare tibi Ieſum modò malè partas opes tu dimittas: quem vis de duobus hoc momento tibi dimitti? O quàm pernicioſa ſacra fames auri! Auarus ait: Nolo Ieſum, ſed dimitte malis artibus comparatas opes. Vrgebo dicens: *Quid igitur faciam de Ieſu?* Ad hæc ille nihil omnino curans ea quæ Dei ſunt crucifigendum eſſe Ieſum impiè reſpondebit. Vltro dabit ille crucem atque clauos pro perpetrando tali parricidio. Contractus enim illiciti, ſimoniæ, periuria, furta, lites in perniciem proximi intentatæ, cruces ſunt, vtique acerbæ, quibus ab auaro Ieſus quantùm poteſt denuo cruciatur.

Ieſum quomodo crucifigat ſenſualis homo.

O homo, vile tuæ carnis mancipium, Quem de duobus vis dimitti tibi, Ieſum, aut ſenſum deliciis immerſum? Reſpondet ille: procul ago Ieſum; quippe totum me deuoui ſenſuum obſequio. *Quid igitur faciam de Ieſu?* Crucifige, ego tibi ſuppeditabo cruces congruas huic tormento, ſcilicet oſcula, choreas, epulas, & alia multa fœdæ Veneris ſordida monumenta. Sed quæſo dicas, ô ſenſualis homo, quare præfers Chriſto Ieſu noxias omnes ſenſuum illecebras, quas impensè colis ad æternum incautæ tuæ animæ detrimentum? Innocentis ago cauſam, dum inuehor in te, Chriſtiane nequam, ſcelеſte, fœdifrage, qui iniquè cruci addicis Chriſtum, cuius obſequio æterno te in Baptiſmo totum antea mancipaſti.

Ieſum plus coluit Pilatus quàm plerique Chriſtiani.

Gentilis homo Ieſum impensè niſus eſt eripere ſupplicio. Pilatus eſtò Ieſum neſciret eſſe Deum, induſtriè tentauit, omnemque mouit lapidem, ne quidpiam committeret iniurium Chriſto, quem ſciebat eſſe vitæ à ſuſpicione mali penitus illibatæ. Etenim vrgente plebe, & furente, quia cunctabatur damnare Ieſum, ille moræ ſuæ rationem hanc attulit: *Quid enim mali fecit?* quaſi diceret, eſſe flagitium piaculare, virum non noxium, imò vitæ inclytæ, condemnare.

Chriſtiane, ſacris fidei myſteriis initiate, Ieſum noſti, cui nulla mali labes affricari iure poteſt; pagano tamen, id eſt Pilato, peior, vltro crucem Chriſto paras; ſiquidem peccare tuum perinde eſt Chriſto, ac denuo crucifigi. Obiice ſi quid habes contra Ieſum, & pertexe leuem vel aliquam cauſam iniuriæ, eiuſque grauis, qua Chriſtum afficis, quando vitam tranſigis in vitiis & peccatis, quæ ſunt flagella, cruces, & tormenta quibus per te non ſtat quin Chriſtus denuo crucietur.

Ieſus nihil mali fecit vnde procedi debeat.

Quid mali fecit ille, cui cuncta tua bona debes, & à quo ſolo boni omnes habent id vnde boni ſunt? Quid mali fecit ille, ſine quo malè tibi eſt? Quid quæſo mali fecit homo Deus, quo mediante potes & tu fieri diuinæ naturæ conſors. Quid mali fecit ille, mali omnimodi deſtructor, oſor, & vindex? namque malos ille malè perdet, à quorum ſupplicio vt te vindices, maturè tibi conſule reſipiſcens. Quando tuis auribus inſonabunt illæ voces Pilati: *Quid igitur faciam de Ieſu?* Reſponde: O Pilate, mihi concede Ieſum, vt ego nouis obſequiis diluam iniurias quibus eum affeci: nempe iuro me deinceps fore datis ab eo præceptis omnibus obſequentem.

Sterne viam Chriſto, rogans vt inſtruat in te ſibi congruum ſacrarium; Auguſtinus eo intento tibi propitias ſuggeret opportunè preces iſtas: *Peto à te bone Ieſu, vt venias in me, quia ego non eſſem niſi tu eſſes in me. Ecce cor meum coram eſt, Chriſte, diſcute tenebras eius, vt amoris tui claritate plenius perfundatur. Quid tibi ſum ego Domine Ieſu, vt amari te iubeas à me; & ni faciam, iraſcaris mihi, & mineris ingentes miſerias; paruáne miſeria ipſa eſt, ſi non amem te? Noli à me abſcondere faciem tuam Domine, moriar ne moriar, vt eam videam. Anguſta eſt domus animæ meæ, vt venias ad eam: dilatetur à te; ruinoſa eſt, refice eam. Væ animæ audaci, quæ ſperauit ſi à te receſſiſſet aliquid ſe meliùs habituram. Verſa, & reuerſa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura ſunt omnia, & tu ſolus Domine requies. O æterna veritas, & vera charitas, & chara æternitas, tu es Deus meus, tibi ſuſpiro die ac nocte. Mihi adhærere tibi Domine bonum eſt, quia ſi non manſero in te, nec in me potero. Non egueſti me Domine, nec ego bonum tale ſum, quo tu adiuueris, non ſic te colo quaſi terram, vt ſis incultus ſi te non colam: ſed ſeruio tibi, & colo te, vt de te mihi benè ſit à quo mihi eſt, vt ſim cui benè ſit. Malè mihi eſt præter te, non tantùm extra me ſed & in me. Omnis copia, quæ Deus meus non eſt, egeſtas eſt mihi.*

Aſpirationes iſtæ, libris ex variis Auguſtini deſumptæ, Ieſum alliciunt, vt in corda noſtra, modo benè ſint expurgata, ſicut in Sancta Sanctorum cælitus illabatur.

FERIA QVINTA,
IN COENA DOMINI.
TEXTVS EVANGELII.

I. ANTE diem feſtum Paſchæ, ſciens IESVS quia venit hora *Ioan 13.*
eius vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrem : cùm dilexiſſet
ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.
II. Et cœnâ factâ, cùm diabolus iam miſiſſet in cor, vt tra-
deret eum Iudas Simonis Iſcariotæ.
III. Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à
Deo exiuit, & ad Deum vadit.
IV. Surgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua : & cùm accepiſſet linteum,
præcinxit ſe.
V. Deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum,
& extergere linteo, quo erat præcinctus.
VI. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus : Domine, tu mi-
hi lauas pedes?
VII. Reſpondit IESVS, & dixit ei : Quod ego facio, tu neſcis modò,
ſcies autem poſtea.
VIII. Dicit ei Petrus : Non lanabis mihi pedes in æternum. Reſpondit
ei IESVS : Si non lauero te, non habebis partem mecum.
IX. Dicit ei Petrus : Domine non tantùm pedes meos, ſed & manns,
& caput.
X. Dicit ei IESVS : Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt
mundus totus. Et vos mundi eſtis, ſed non omnes.
XI. Sciebat enim quiſnam eſſet, qui traderet eum : propterea dixit. Non
eſtis mundi omnes.
XII. Poſtquam ergo lauit pedes eorum, & accepit veſtimenta ſua : cùm
recubuiſſet iterum, dixit eis : Scitis quid fecerim vobis.
XIII. Vos vocatis me Magiſter, & Domine : & benè dicitis ; ſum
etenim.
XIV. Si ergo laui pedes veſtros, Dominus, & Magiſter : & vos debetis
alter alterius lauare pedes.
XV. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego fcci vobis, ita
& vos faciatis.

SENSVS LITERALIS, Et Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, SS. PATRIBVS, ET RATIONE.

I. Ante diem feſtum Paſchæ.

TRaditiones Hebræorum ignoratæ, viris doctiſſimis ſtrauere viam in præceps & abruptum erroris, cui ſe implicuere quidam magni nominis auctores, & præcipuè Græci, qui ignorantiâ facti hallucinati, à recto virtutis tramite deuiarunt. Vt ordiamur à nomine. Credidere quidam, falsò tamen, Paſcha vocem eſſe Græcam, à verbo πάσχω, id eſt, potior, eò quòd Chriſtus ea die ſit paſſus; ſed dies Paſſionis Chriſti poſterior eſt illa voce, quæ multis antè ſæculis vſurpata fuit ad diem illum feſtum congruo ſuæ inſtitutioni nomine deſignandum. Iaque Paſcha nomen eſt ex ſua terminatione Syrum & Chaldæum, ſicque ritu Chaldæorum & Syrorum debet ſcribi פסחא *Paſcha*. Ab Hebræis verò radix eſt petenda vocis huius vt omnium ferè vocum, quæ à Chaldæis & Syris populis vſurpantur.

EX LINGVIS. GRÆCA. SYRIACA. CHALDÆA.

Hebræa radix eſt פסח *Paſach* id eſt, *tranſiit*: Cùm namque, ſicut ait Moſes Exod. 12. Hebræi in Ægypto ſuum agnum Paſchalem comederent, Angelus exterminauit omnia primogeniti

Paſcha quid ſignificet.

genita hominum, & pecorum: ſed illæſas ædes præterit hominum Hebræorum. Propter eum tranſitum innoxium, & exitum ex Ægypto die illa factum, deinceps quotannis agi diem feſtum ſolennem Deus ſanxit, quem voluit Paſcha voce rei tunc geſtæ conſona nuncupari. Nota, tribus modis poſſe tribus his literis Hebræis פסח puncta figi; vnde triplex dictio exurgit, idem ſignificans, ſcilicet. Peſech, Phaſe, & Paſcha. Nempe voces illæ diem feſtum Paſchæ ſignificant, qui ex præfatis olim inſtitutus erat, vt Iudæi quotannis recolerent gratiam cælitus acceptam, quando Deus illæſas voluit eſſe domos eorum, Angelo materiam luctus omnibus Ægyptiorum domibus inſerente.

Decima quarta die primi menſis, id eſt Martij, ad veſperam occidebatur agnus ille, qui à nomine feſti Paſchæ, nomen idem habuit, vtpote Paſcha ab innoxio Angeli tranſitu nuncupatus. Dies decimaquinta tota ſolennis erat vſque ad veſperam, & ſic Paſcha ſuum initium habuit à veſpera diei decimæquartæ, diem ſequentem occupans vſque ad veſperam. Ab illa die vſque ad ſeptimam incluſiuè ſolo pane azymo victitabant. Imò nefas erat habere domi panem fermentatum. Ecce legem. *In die primo non erit fermentum in domibus veſtris: quicunque comederit fermentatum, peribit anima illa de Iſrael, à primo die vſque ad ſeptimum. Dies prima erit ſancta, atque ſolennis.* Inde patet, Paſcha ſemper fuiſſe prima die azymorum, & ad veſperam diei decimæquartæ ſacrum hoc feſtum iuxta Dei placitum inchoaſſe.

Exod. 12.

Paſcha quando Chriſtus fecit, ex ſententia recentiorum Græcorum.

Græci dicunt, Chriſtum, qui ſupra legem erat, præueniſſe diem quartamdecimam, vt moreretur ea die, qua debebat eo anno coli ſeu celebrari Paſcha, & ſic adhibuiſſe panem fermentatum, quia nondum illuxerat dies azymorum. Inferunt inde, Ieſum in fermentato pane & non in azymo conſecraſſe.

Argumenta Græcorũ pro Paſcha anticipato à Chriſto.

Non Græci veteres, ſed recentiores, ita ſuum hunc errorem aſtruunt. Primò Ioannes ait c. 13. Chriſtum ante diem Paſchæ cœnam egiſſe, lauiſſe pedes Apoſtolorum, & poſtridie crucifixum. Secundò, quando cruci addictus eſt Chriſtus, Iudæi nondum ederant Paſcha, ſicut ex Scriptura liquet. *Et ipſi non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha.* Tertiò Ioannes idem obſeruat, Chriſtum obiiſſe in paraſceue Paſchæ, id eſt, pridie ante Paſcha: dies autem Paſchæ primus erat azymorum. Vnde quia pridie primæ diei azymorum cœnam fecit agni Paſchalis, non fuere panes azymi ante tempus congruum adhibiri, vtpote die duntaxat poſtera concoquendi.

Rupertus Abbas quiſnã fuerit.

Paulus Burgenſis quiſnã fuerit.

Illa tria argumenta viros doctiſſimos torſere, quia non conſuluere rebus in Iudaicis homines inſtructos. Quippe nodus iſte poteſt ſolui tantùm à conſciis hiſtoriæ Iudaicæ, quales fuere duo doctiſſimi homines, ſcilicet Rupertus Abbas Tuitienſis, profeſſione Benedictinus, natione Germanus, & Paulus Burgenſis Epiſcopus natione Hiſpanus, genere Hebræus Leuiticæ tribus, Rabbinus ſeu magiſter in ſua ſecta clarus, omniumque ſuæ Gentis rituum ſedulus explorator. Iſte Deo affulgente nomen ſuum Chriſto dedit, & tantùm profecit acumine ingenij, vt in Scripturam penè totam ediderit Scholia doctiſſima. Ob merita factus primò nouæ Carthaginis, deinde Burgi Epiſcopus. Claruit ſub Sigiſmundo Imperatore famamque ſibi congruam ſcientiæ cumulo comparauit.

Paſcha quãdo fuit trãſlatum à Iudæis.

Hi duo præfati, ſcilicet Rupertus & Paulus, aiunt in cap. 26. Matth. Hebræos poſt exilium Babylonicum conſtituiſſe, vt quotieſcunque dies Paſchæ incideret in feriam ſextam transferretur in diem ſequentem Sabbati ne duo feſta plebem grauarent, in his ſepelire ſuos mortuos impeditam. Vt cuique ſua in arte fides eſt adhibenda, ita pluris facio teſtimonium huius Epiſcopi aliàs Rabbini doctiſſimi, quàm argumenta, quibus Græci atiectant in nos, ſed impetu fœminino.

Paulus ille refert aliorum Rabbinorum teſtimonia luculenta, fidem quæ faciunt ſtatuti de tranſlatione ſacri Paſchæ in diem Sabbati, quando in ſextam feriam incidebat. Imò venit eò ſolertiæ Paulus ille priùs Iudæus, vt conſulto quodam alio Hebræo, rerum etiam ſuæ gentis peritiſſimo, ex Kalendario Iudaico compererit ducto calculo annorum, incidiſſe diem Paſchæ in feriam ſextam quando cruci affixus eſt Chriſtus, vt illa die immolato vero agno cederent figuræ ſeu Chriſti ſymbola veritati. Cùm ergo dies Paſchæ inciderit in feriam ſextam, Chriſtus eum celebrauit ad veſperam feriæ quintæ iuxta legem; Iudæi verò feria ſexta ad veſperam manducauere ſuum Paſcha iuxta ritum ab eis contra legem fortè nimis audacter aut nequiter inſtitutum. Ita liquet fuiſſe duplex Paſcha, cuius meminere ſacri codices hoc anno. Primum Paſcha fuit legitimum, celebratum à Chriſto die præfixa, ſicut erat lege Dei ſancitum. Secundum Paſcha fuit à Iudæis celebratum ad veſperam feriæ ſextæ, vt otio vacantes poſſent die ſabbati feriari.

Paſcha quãdo Chriſtus celebrauit.

Argumenta Græcorũ pro Paſcha à Chriſto anticipato diluuntur.

Iam ſunt ex præfatis diluenda argumenta, quibus recentiores Græci garriunt & nugantur Sanctæ Eccleſiæ Romanæ ritum impiè ſuggillantes.

Dies naturalis quid ſit.

Obiiciunt primò, Ieſum ex Ioanne ſuam celebraſſe cœnã antè diem Paſchæ, ac proinde pane azymo non vſum, quia Paſchæ dies idem eſt, ac primus azymorum. Reſpondeo, duplicem eſſe modum ſupputandi dies. Nempe dies naturalis eſt, vel artificialis. Dies naturalis conſtat viginti quatuor horis, quas Hebræi inchoabant ab vna veſpera, qua inchoata dies naturalis in ſequenti veſpera deſinebat.

Aſtrologi quando ſuas conſulunt ephemerides, vt planetas & Zodiaci ſigna ſuis quibuſque locis & cancellis concludant, diem vbique ſolent à meridie in meridiem iuxta ſuæ artis regulas auſpicari.

Dies artificialis quid ſit.

Alius item eſt dies artificialis ſiue vſualis, à Sole oriente ſumens initium, & deſinens in occaſu. Chriſtus ante diem Paſchæ fecit cœnam ſuam, ſi ſpectetur dies artificialis Paſchæ, qui incipiebat ab ortu Solis ad occaſum, illâ die decimâ quintâ, ab omni opere ſeruili, Hebræo populo feriante. Si verò dies ſpectetur vt naturalis incipiens à veſpera, tunc Chriſtus intra diem Paſchæ fecit cœnam, quia Paſchalem agnum die decima quarta, Solis ab occaſu, id eſt inchoatâ veſperâ, manducauit. Vnde liquet, errare Græcos quando dicunt, nondum fuiſſe panes azymos exhibitos, quando cœnam fecit Chriſtus. Etenim falsò credunt eum celebraſſe ſuum Paſcha die decima tertia, Vt namque legis

cultor

Digitized by Google

cultor erat religioſiſſimus; ità ſuum Paſcha die legi congrua celebrauit.

Inſtant, Iudæos, quando cruci eſt addictus Chriſtus, nondum manducaſſe Paſcha, quia nondum tempus erat idoneum. Reſpondeo Iudæos tranſtuliſſe diem Paſchæ in Sabbatum, ita ſuæ traditionis causâ legem Dei impiè temerantes.

Quod verò Ieſus in die paraſceue fatis ceſſerit, hoc non obſtat quin die decima quarta iuxta legem fecerit Paſcha. Nam ſpreta noua traditione, legem Deo auctore latam maluit obſeruare.

Ex Ratione. Ergo malè Græci contendunt, Chriſtum præueniſſe diem legitimum Paſchæ, quia cœnam fecit vno die ante plebem. Neſciunt quippe, diem Paſchæ propter Sabbatum inſtans fuiſſe translatum in Sabbatum, ne populus à feſto gemino grauaretur. Vnde quia Chriſtus præſtituto die Paſcha fecit, in azymo pane ſuum corpus eo tempore conſecrauit.

Ex Linguis. Græca. Quando Chriſtus ait Matth. 26. *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet*, Græca ſonant γίνεται, id eſt, *fit*, in præſenti tempore; & non, *fiet*. Quamuis enim Iudæi illo anno diem Paſchæ tranſtulerint in Sabbatum, hoc non obſtitit, quin decimaquarta dies primi menſis eſſet huic ritui deſignata.

Sit ergo ratum & fixum, has voces, *Ante diem feſtum Paſcha*, ſignificare diem veri & legitimi Paſchæ, ad cuius veſperam Chriſtus cœnam fecit, vt lex Domini ſanciebat.

Sciens Iesvs quia venit hora eius.

A primo ſuæ conceptionis momento ſciuit horam Chriſtus, qua Pater ab æterno mori illum pro humano genere deſtinarat. Quando Iudæi voluere datam hanc horam præuenire, Ieſus declinando cauit inſidias eorum. Sed hora illa inſtante, caput vltro lubenſque neci obiecit, vt obediendo vitam concluderet, quam cœperat obſequendo.

Cùm dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Chriſtus imminente ſua Paſſione notas amoris præcipui expreſſit erga ſuos diſcipulos. Namque pedes eorum abluendo, dedit eis affectus ſingularis maximum argumentum. Non quod illa pedum lotio externa eure tenus ſit indubium argumentum amoris, cùm præſtare queant hoſtes illud idem beneficium; ſed quia perfectionis iter eis hoc ſymbolo demonſtrabat.

Tranſiturus erat ad Patrem ex hoc mundo, viam ſternebat eis cùm lauabat eorum pedes: mundos namque pedes illa via poſcit, qua eſt in cœlos ex hoc ſæculo tranſeundum. Omnes quidem in hoc & ex hoc mundo tranſeunt; ſed cælum verſus ire datur iis tantùm, quos Chriſtus in finem dilexit, ſordes omnes ab eorum pedibus abſtergendo.

Ex SS. Patribus. Auguſtinus eò vergit tractat. 55. in Ioann. *Spes* (inquit) *membris in capite data eſt, quòd eſſent illo tranſeunte ſine dubio ſecutura. Quid ergo infideles, & ab hoc capite atque ab eius corpore alieni? Nonne & ipſi tranſeunt, quia non permanent? Tranſeunt planè & ipſi; ſed aliud eſt tranſire de mundo, & aliud tranſire cum mundo; aliud ad Patrem, aliud ad hoſtem. Nam & Ægypty tranſierunt: non enim perſequendo manſerunt: non tranſierunt tamen per mare ad regnum, ſed in mari ad interitum.*

I V. Surgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua.

Cyprianus arbitratur, ante pedum lotionem fuiſſe ſacram inſtitutam Eucbariſtiam; ſed hæc ſententia conuenire nequit cum Euangelico textu, vnde liquet, iterum Chriſtum recubuiſſe lotis pedibus, & dediſſe panis intincti buccellam impio proditori, poſtquam fuit Sacramentum Chriſti corporis inſtitutum.

Veſtimenta ponit, vt induat perſonam ſerui; nam ſerui duntaxat vna tunica tegebantur. Auguſtinus tract. 55. in Ioan. *Quid* (inquit) *mirum ſi ſurrexit à cœna, & poſuit veſtimenta ſua, qui cùm in forma Dei eſſet ſemetipſum exinaniuit?*

V. Deinde mittit aquam in peluim.

Diligens hæc recenſio actionum Chriſti inſinuat illum voluiſſe vices omnes agere ſerui. Auguſtinus tract. 55. in Ioan. *Quid mirum* (inquit) *ſi miſit aquam in peluim, vnde lauaret pedes diſcipulorum, qui in terram ſanguinem fudit, qui immunditiam dilueret peccatorum? Quid mirum ſi linteo, quo erat precinctus, pedes quos lauerat terſit, qui carne, qua erat indutus, Euangeliſtarum veſtigia confirmauit?*

V I. Venit ergo ad Simonem Petrum.

Petro primò lauit pedes Chriſtus. Origenes & Chryſoſtomus exiſtimant, à Iuda Ieſum incepiſſe lauare pedes Apoſtolorum, vt illo nouo beneficio obſtinatum hominem ad pœnitentiam inflecteret, & acerbitatem eius animi deliniret. Latini verò Patres, vt Auguſtinus, Beda, Rupertus, eunt in aliam ſententiam, cui & ego meum calculum adiicio. Ioannes enim, poſtquam in genere dixit Chriſtum lauiſſe pedes diſcipulorum, ait: *Venit ergo ad Simonem Petrum*; quaſi diceret, ab eo lauare pedes incepit, quem ille ſuum vicarium conſtituit. Dignitatis enim ordo primas ei dabat in lotione pedum, & hoc dictio *ergo* notat, vtpote concludens, Chriſtum in ablutione pedum, ab illo, qui erat dignitate potior incepiſſe.

Cætera ſcholiis non egere patet: nempe nuda ſe prodit hiſtoria. Vnum eſt tantùm, quod tenera graue faceſſit negotium doctis; ſcilicet, an Iudas cum aliis Apoſtolis Euchariſtiam ſumpſerit: ſiquidem horruere quidam Patres credere Chriſtum voluiſſe Iudæ talem & tantam gratiam impertiri. Et præſertim cùm ille Deus homo ſciret fore donum hoc non inutile ſolùm Iudæ, imò ceſſurum ad damnationis eius maximum incrementum.

Qui præfata ratione freti negauere Iudam participem fuiſſe ſacri corporis Chriſti, ſunt Hilarius in cap 26. Matth. Theophylactus ibidem, Clemens Roman lib. 5. conſtit. cap. 16. Turrianus ibidem, Innocentius III. Papa lib. 4 de myſterio Euchariſtiæ cap. 13. Rupertus lib. 10. in Matthæum. Dionyſius de Eccleſiaſtica hierarc. cap. 3. loquitur ambiguè; ſed Sanctus Maximus illum inducit vt negantem, hunc hominem ſacrilegum ad communionem corporis

corporis Chriſti cum Apoſtolis aliis acceſſiſſe. Hi namque viri magni credere cunctantur, Chriſtum proieciſſe ſuis manibus Euchariſtiam in cloacam, imò locum inturpiorem. Etenim Chriſto peius olent peccata, quàm porcorum fœtida volutabra.

Iudas ſumpſit Euchariſtiam.

Qui verò ſecus credunt, multò ſanè plures ſunt, iique graues Sancti, & doctores. Sancti ſunt, Cyrillus, Chryſoſtomus, Ambroſius, Leo, Cyprianus, Auguſtinus, Dionyſius Areopagita, eum licèt Maximus inducat in contrariam ſententiam. Doctores item magni nominis militant iſti ſententiæ, vt Origenes, Thomas, & Suarez, qui pleroſque citat alios 3.p. quæſt.73. art.5. diſp.41. ſect.3. vbi ex profeſſo refert hunc Dionyſij locum. *Et ipſe auctor ſymbolorum iuſtiſſimè ſeparat eum, qui non ſicut ipſe, nec pari modo, ſimplicitate, ſacra concœnauerat.* Quod perinde ſonat, ac Chriſtus ſeparat Iudam à ſuo & Apoſtolorum conſortio, dicens: quod facis fac citiùs, eò quòd indignè ſacram Euchariſtiam ſecum ſumpſiſſet, & cœnaſſet animo perduelli.

Ex Rationes.

Chriſtum admiſiſſe Iudam ad Euchariſtiam rationes iſtæ probant. Primò Matthæus ait, Chriſtum diſcubuiſſe cum duodecim diſcipulis. Ergo Iudas ibi aderat tanquam vnus ex duodecim ad ſacras illas epulas inuitatis. Secundò Marcus cap. 14. de calice conſecrato loquens, dicit: *Et biberunt ex illo omnes*, ſcilicet duodecim Apoſtoli, quos dixit antè ad cœnam Chriſti Domini conueniſſe. Tertiò Lucas cap.22. ait, Chriſtum poſt conſecrationem calicis illico ſubieciſſe: *Veruntamen ecce manus tradentis me mecum eſt in menſa.* Ergo aderat Iudas, ille ſui magiſtri & Domini proditor inhumanus.

Eſtò pius horreat animus audiendo, Iudam ſumpſiſſe ſacrum corpus Chriſti; ille tamen horror diſcutitur conſiderando greges hominum, qui ſe ſiſtunt aris animo fœdis vitiis inquinato.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hîc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis quibuſque concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

In hæc verba:

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet.

CHRISTVS inſtituendo ſacram Euchariſtiam duo fecit. Vnum, abluendo pedes diſcipulorum, vt ſic aptaret eos ad munditiam, qua nitere debent omnes Chriſti Domini conuictores. Alterum, iuſſit eos exuere tunicam, & gladium venditâ tunicâ comparare.

Dicam primò, penes quid potiſſimum ſita ſit illa pedum lotio, Euchariſtiæ præuia ſacramento.

Luc. 22.

Dicam ſecundò, IESVM poſt communionem dixiſſe ſuis diſcipulis: *Qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium.* Vt doceret eos, poſt communionem exuendos eſſe prauos habitus, & mortificationis aſſiduæ gladium accingendum.

Eſt

Eſt frequentanda ſacra Eucharistia, animâ ab omni maculâ defæcatâ.

In hæc verba:

Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet.

SECTIO PRIMA.

Ex Theologia, Philosophia, SS. Patribus, vtroque Iura, Historia, Symbolis, et Medicina.

Daniel. 2.

QVantumcunque diues fuerit viſa Regi Nabuchodonozor ſtatua præoſtenſa, rerum & regnorum ſtatum & ſeriem ſignificans, attamen coaluere pedes eius ex terra & ferro, quia nulla propè poteſt induſtria vindicare pedes à ſordibus, ratione viæ quam terimus, multo luto fœdam; vnde pedes noſtri plerumque nobis inſciis inquinantur.

Quamuis emineat anima ſanctitate: tamen illa pedes habet fictiles & luteos: namque ſæpe nobis etiam inuitis terra ſuo puluere conſpergit affectus, qui præſtant idem officium animæ, quod corpori pedes, iuxta tritum hoc Auguſtini effatum: *Itur ad Deum non pedibus, ſed affectibus.* His nempe, velut animæ congruis pedibus ambulatur.

Ex Philosophia.

Anima inſtructa ſuis potentiis, vtitur his vt brachiis & pedibus. Intellectus & voluntas ſunt hæ potentiæ, quarum facultas cognoſcitiua vices obit vtriſque manus. Intellectus enim aliquid ſpeculans attentè, ſuum obiectum trahit, & attractum exertis manibus amplexatur. Voluntas verò ſecus non attrahit obiectum, ſed ipſa pedum inſtar animam defert imò rapit, vt quamcitò rei quam deperit vniatur.

Vt cerebro exundante pedes aliquando tument, ita fœdis cùm ideis animus imbibitur potentia appetitiua mouet & impellit animam ad turpia: & plerumque motus eam impetu magno vehens ad noxia & obſcœna, talis eſt & tantus, vt præoccupata motum hunc nequeat anima cohibere. Idcirco pedes animæ ſordeſcunt, eſtò pura ſit hæc & munda. Fieri namque poteſt vt illa trahi ſe non cogitet & aduertat, maximè ab appetitu ſenſitiuo, nullo tamen conſenſu elicito ab anima, exoſa ſcelus, in cuius præceps & abruptum à concitatis & infectis pedibus agebatur. Ita pedes animæ ſordent, quamuis illa ſuam omnem adhibeat induſtriam nequando pedum contractæ fæces eam inquinent. Quippe fomes peccati in potentia appetitiua ſitus vt in pedibus animæ, ſæpe facit illam multis ſordibus obnoxiam, ad quas diluendas ei eſt ſeriò laborandum.

Ex Theologia. Fomes peccati vbinam ſit.

Cùm dico pedes animæ ſordere, licèt illa fæces non habeat, vtpote mundata puris aquis gratiæ, & Baptiſmi, hoc perinde ſonat ac Theologicum effatum iſtud. *Fomes peccati poſt Baptiſmum non remanet in anima ſecundùm culpam & reatum, ſed remanet ſecundùm pœnam.* Anima namque pura & terſa ſuos ſæpe pedes id eſt affectus ſentit ad noxia titillari. Pruritus ille fæces plerumque vehit ſecum, niſi cautè ſuis actibus inuigilet anima, ſeriò coërcendo motus appetitus ſenſitiui, contra rationis vſum & dictamen nequiter inſurgentis.

Ex Historia. Achilles quare corpore illæſo fuit.

Garriunt hiſtorici gentiles quando dicunt, Achillem heroëm magnum corpore illæſo vitam egiſſe, licèt hoſtes plurimos fuderit in prœliis. Nactum fuiſſe notant illam temperiem ſanam & robuſtam, quia à Thetide matre fuit tinctus aquis ille nuper editus infans, cuius fuere tales aquæ corpori ſalutares. Vt oportet memorem eſſe virum mendacem, ita memor huius commenti auctor eius ait, periiſſe quidem Achillem plantâ pedis ſauciatâ telo immiſſo à Paride, cauſamque necis fuiſſe referet, quòd alma parente manu tenente pedis plantam quando totum corpus aquis abluit, planta pedis illota fuit, ac proinde plagis obnoxia, vt extremo vitæ diſcrimine ſenſit heros lethali ſpiculo terebratus.

Achilles quare periit.

Eccleſia Sancta, mater omnium fidelium, infantes aquis Baptiſmi mundat a culpa originali; ſed hæc aqua licèt animam purget, & illi ſingulare robur adiiciat, eam ſanctificans; non plenè tamen tollit debilem temperiem plantæ pedis: nempe, ſicut præfatus ſum, animâ baptizatâ, fomes peccati ad immunda prouocat appetitum. Vnde monet Chriſtus, eos, qui loti ſunt, non indigere niſi vt pedes lauent, quod perinde ſonat ac homines baptizatos debere ſuam omnem adhibere curam, ne affectus & cupido rerum huius ſæculi pedes inficiat, qui ex tali commercio facilè deturpantur. Et hunc credo verum eſſe ſenſum verborum Chriſti, quando lauit pedes diſcipulorum, vt illa lotione ſibi congruum ſacrarium in eorum repurgata anima præparatet.

Ex SS. Patribus. Pedes animæ quinam ſint.

Mihi præiere Patres Sancti, in illo vocum Chriſti ſenſu. In his Auguſtinus ita fatur Tract. 56. in Ioan. *Quid* (inquit) *opus habet lauare etiam ille qui lotus eſt? Quid putatis niſi quia homo in ſancto quidem Baptiſmo totus abluitur, non præter pedes ſed totus omnino: verumtamen cùm in rebus humanis poſtea viuitur; vtique terra calcatur; ipſi igitur humani affectus, ſine quibus in hac mortalitate non viuitur, quaſi pedes ſunt, vbi ex humanis rebus afficimur, & ſic afficimur, vt ſi dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos decipiamus, & veritas in nobis non eſt, &c. Eccleſia, quam mundat Chriſtus lauacro aquæ in verbo, non ſolùm in illis eſt ſine macula & ruga, qui poſt lauacrum regenerationis continuo ex huius vitæ contagione tolluntur, nec calcant terram, vt opus habeant pedes lauare: verùm etiam in iis, quibus iſtam miſericordiam præbens Dominus, fecit eos de ſæculo iſto lotis etiam pedibus emigrare. In his autem, qui hic demorantur, etiamſi mundi ſint, quoniam iuſtè viuunt; opus tamen habent lauare pedes, quoniam vtique ſine peccato non ſunt.*

Auguſtinus ibi concinit Origeni, qui in cap. 13. Ioannis ita fatur: *Impoſſibile puto non contaminari extrema animæ, & infima eius, quamquam quoad homines perfectus quis putetur eſſe; plurimi autem & poſt Baptiſmum implentur puluere ſcelerum vſque ad verticem. Qui verò legitimi diſcipuli Chriſti ſunt, erga ſolos pedes egent ablutione.*

Ad omnimodam munditiam, Euchariſtiæ præuiam, non ſufficit abluiſſe manus, reſti-

Ego ſanè reor, alto Dei iudicio lapſum fuiſſe Petrum, vt ille ſuo experimento ſciret, eſſe crebris deliquiis obnoxiam hominum naturam, & addiſceret inde, ſuis errantibus ſubditis indulgere.

Petri lapſum quare Deus permiſerit.

Audiendus hìc Auguſtinus ſermon. 124. de tempore: *Quid* (inquit) *homo ſine Dei gratia poſſit, timor Beati Petri Apoſtoli euidenter oſtendit. Per ſolum enim arbitrium liberum, non addito etiam Dei adiutorio promiſerat ſe pro Domino moriturum. Sed quid eſt homo ſine Dei gratia, niſi quod fuit Petrus cùm negaret Chriſtum, & niſi quod ait Propheta: Omnis caro fœnum? Et ideo Beatum Petrum paululum Dominus ſubdeſeruit, vt in illo totum genus humanum poſſet agnoſcere, nihil ſe ſine Dei gratia praualere; & vt Eccleſiæ rectori futuro ignoſcendi peccantibus quædam regula poneretur. Credendæ enim erant Petro Apſtolo claues Eccleſiæ, imò creditæ ſunt ei claues regni cœlorum. Erat reuerà Petrus paulò durior & ſeuerus, ſicut eius auſteritatem truncata ob Chriſti iniuriam ſerui principis ſacerdotum declarat auricula. Hic igitur tam durus tamque ſeuerus, ſi donum non peccandi à Domino fuiſſet adeptus, quæ venia commiſſis populis donaretur? Sed idcirco diuina prouidentia ſecretum ita temperauit, atque permiſit, vt primus ipſe laberetur ac rueret in peccatum, quo erga peccantes duriorem ſententiam proprij caſus initium temperaret. Quantùm igitur diuini muneris erga ſalutem hominum, quantùm cura impendatur, aduerte. Totius corporis morbum in ipſo capite curat Eccleſiæ, & in ipſo vertice componit omnium membrorum ſanitatem.*

Petrus Apoſtolus durus erat & ſeuerus.

Quis ergo ſibi audeat promittere conſtantiam perpetuam in obſequio, quod ſe præſtare Deo credit, cùm nec ipſe Petrus vno die propoſiti tenax extiterit, quamuis ſolenni voto vitam ſuam Chriſto Domino conſecrarit.

Petri fuit fragilitas magna.

Auguſtinus inde velut impos ſui ſic exclamat: *O res ſtupenda! Puella accedens fidem Petri diſcuſſit, & mirum ſi ſoliditatē Petri non turbo, non imber ſed roris leuiſſima gutta tranſfixit. Petrus labia puella non ſuſtulit, ſed vbi locuta eſt, ille turbatur. Proceſſit ſermo puellæ, & immobilis columna concuſſa eſt.* Hactenus ille ſerm. 124. de tempore.

Vt ſole ſuos radios vibrante, nubes educto rore madent & liquantur; ita Petrus aſpectus à Chriſto, memor præſagij negationis ſuæ, egreſſus foras amarè fleuit, & anima frigore perfidiæ concreta, ſacro dignata Ieſu intuitu, præ mœrore ſui lapſus eo momento fuit in vberes lacrymas exoluta.

Siluere leges inter arma, Petro negante Ieſum in magna militum frequentia Chriſto iniuria. Sed quis in carbonum medio non nigreſcat? Erumpendo foras largo fletuum imbre lauit maculas periurij, & fidei violatæ, pro qua Chriſto vitam oppignerauerat. Profectò fuit immane ſcelus huius perfidiæ; ſed illud diluêre plenè fletus è corde magis quàm ex oculis erumpentes.

Coralij natura qualis eſt.

Ex Theophraſto libro de gemmis, coralium eſt frutex aqua parente ſatus & nutritus, qui quandiu ſub aqua degit, habet fruticis indolem flexibilem in vtramque partem; ſed ex aqua eductus ille frutex primù rubet, & depoſita fragilitate ſua, illico lapideſcit. Idcirco dedit anſam ſcriptoribus accipiendi coralium pro figura rerum, quæ vt contrariæ non coëunt. Coralium namque refert res fragiles & ſolidas, quarum eſt ſymbolum opportunum. Primò notat res facilis inflexus quando ſubeſt aquis; & Camerarius illi titulum hunc apponit. FVIT MOLLIS HERBA SVB VNDIS. Si verò velut petra rubens ſpectetur ille frutex, primò tener dum immerſus erat aquis, iam non inflectitur neque nutat ad arbitrium auræ leuis, ideoque notat ſolidam & conſtantem animæ firmitatem. Fertus ei tunc verba iſta præbet, quæ rubicundus ille lapis vt vocalis edit: POSTHAC MINIME FLECTAR. Ex imis enim emerſus aquis, ibi quicquid erat in me leue, parum conſtans, & fragile dereliqui.

Ex Symbolis.

Illa petra rubens reuerà Petro quadrat ſpectata ſuo in duplici ſtatu. Dum Petrus erat in atrio Pontificis cum turba nequam hominum, ille velut immerſus erat aquis iuxta tritum illud: *Aquæ multæ, populi multi.* Tunc impulſus abancillis, & à ſeruo Pontificis, FVIT MOLLIS HERBA SVB VNDIS: inflexit enim ſe in contrariam partem quando datam Chriſto fidem perfidus abiurauit. Sed egrediendo foras, aquis ſe ſubduxit ille tener frutex, fœdifragum & immane nefas erubuit, & flendo cœpit nanciſci petræ (Ieſu influente gratia) firmitatem. Prima vota commoriendi Chriſto lubens refricuit, & ſuſpirans ait: POSTHAC MINIME FLECTAR.

Petri fragilitas vnde orta.

Petri conſtantia vnde nata.

Mors ipſa Petrum non potuit inflectere in contrariam Chriſto partem poſtquam benefico Domini aſpectu dignatus eſt. Vnde Leo Papa quaſi alludens ad coralij duritiem, ita fatur ſermone 9. de Paſſione: *Citò in ſoliditatem ſuam rediit Petra, tantam recipiens fortitudinem, vt quod in Chriſti expauerat Paſſione, in ſuo poſt ſupplicio non timeret.*

Ex SS. Patribus.

Cùm de miſericordia diuina Petri ex lapſu condonato benè ſibi ominatur homo ſuum poſt reatum iam confeſſum, tempeſtiuè ſugit mel de petra, trahens & oleum de ſaxo duriſſimo, iuxta Dei intentum, qui vult cuncta ſuis electis cedere in bonum: nempe Deus vult ab eis ex amaro flore mella legi, vt ſic apum induſtriam illis vtilem imitentur.

Vergit eò Papa Leo in præfato iam ſermone: *Ob hoc* (inquit) *heſitare Petrus permiſſus eſt, vt in Eccleſiæ principe remedium pœnitentiæ conderetur, & nemo auderet de ſua virtute confidere, quando mutabilitatis periculum nec B. Petrus potuiſſet euadere. Dominus autem Ieſus, qui intra pontificale concilium ſolo corpore tenebatur, trepidationem diſcipuli foris poſiti diuino vidit intuitu, & pauentis animum, mox vt reſpexit, erexit; & in fletus pœnitudinis incitauit.* Hactenus ille Papa, Petri ſucceſſor & defenſor.

Aſtruit & confirmat vnum præcipuum Theologiæ dogma Petri lapſus contra Pelagianos, qui naturæ niſus aiunt ſufficere vt homo reus, abſque nouo Dei influxu ſuperioris ordinis, ad ſtatum gratiæ reuocetur.

Ex Theologia.

Potuit ex ſe Petrus, ita Deo permittente, crimen periurij & infidelis animi contrahere: ſed ad reditum in gratiam enitentis naturæ ſolus impetus haud ſuffecit: ſi namque Ieſus eum non reſpexiſſet, influens in animam eius, ille iacens,

Gratia nō influit ſine D auxilio ſupernaturali

à

à peccato ſuo reſurgere ſine Dei gratia comite minimè potuiſſet.

O ſalutarem & viuificum Domini Ieſu aſpectum, quo directo reos in homines, derepente fiunt extinctæ priùs illorum animæ rediuiuæ.

Ex Historia.

Vnde ſoli Chriſto preces deferri poſſunt, quas ex Poeta cudit aſſentatio in gratiam Henrici Quarti Regis Chriſtianiſſimi, quem cùm Gallia penè tota Regem reſpuiſſet, detrectans eius ſubire iugum, poſtea reſipuit numiſma cudens, in cuius ora voces iſtæ erant inſculptæ, Regis faciem exorantes.

Aſpice nos tantùm, ſi quid pietate meremur
Vultu, quo cœlum tempeſtateſque ſerenas.

Chriſti aſpectus ſalutaris.

Lukius libro numiſmatum meminit aſſentationis huius. Nempe Regum nòn eſt ſerenare cælum animæ, quam peccati caligo velut opaca nubes offuſcat. Chriſtus vnus ſedare poteſt, idque citò, motus animæ fluctuantis. Inquies Petrus erat à defectione ſua; ſed ſtatim atque Ieſus eum reſpexit, ille ſuam in priſtinam rediit animæ conſtantiam, factus inſtar ſolidi firmamenti.

Ex SS. Patribus.

Hieronymus in cap. 26. Matth. *Fieri non poterat, vt in negationis tenebris permaneret, quem lux reſpexerat mundi. Et egreſſus foras fleuit amarè. In atrio Caiphæ ſedens non poterat agere pænitentiam. Egreditur foras de impiorum concilio, vt impauido negationis ſordes, amaris fletibus lauet.* Salutare fuit hoc lauacrum vbi tanta labes diluta nihil in Petro liquit, quod poſſet animam eius reſidente leui macula deturpare.

Lacrymæ Petri ſalutares.

Leo ſermone 9. de Paſſione: *Felices,* (inquit) *ſancte Apoſtole, lacrymæ tuæ, quæ ad diluendam culpam negationis virtutem habuere Baptiſmatis. Adfuit enim dextra Domini Ieſu Chriſti, quæ labentem te priuſquam deijcereris exciperet, & firmitatem ſtandi in ipſo cadendi periculo recepiſti. Vidit in te Dominus fidem non fictam, non dilectionem auerſam, ſed conſtantiam turbatam. Abundauit fletus, vbi non defecit affectus, & fons charitatis lauit verba formidinis, nec tardatum eſt remedium abolitionis, vbi non fuit iudicium voluntatis.* Oculorum Chriſti aciem Iudæi obtuderunt ita ſibi præcludendo viam omnem ad gratiam quando velo ſacram Domini faciem obduxerunt.

Eſt hîc recolenda pia Bernardi meditatio in ſermone de Paſſione: *Ecce* (inquit) *Philiſtæi ſuper te Samſon. Non illos abſterruit quòd in hora apprehenſionis tuæ omnipotenti brachio tuo terræ eos alliſiſti, non quidem defenſionis causâ, ſed vt cognoſceret humana præſumptio, nihil ſe poſſe aduerſus te, niſi quantùm permitteretur à te. Et quis audiat ſine gemitu qualiter homicidas manus in illa horaein te iniecerunt, & innocentes manus tuas, Ieſu bone, vinculis aſtringentes, te agnum manſuetiſſimum nihil loquentem, ad inſtar latronis contumelioſè traxerunt ad victimam? Et nec tunc miſericordiam effundere ſuper inimicos tuos, & diſtillare fauum dulcedinis tua Chriſte ceſſaſti, ac defenſoris tui zelum à læſione trahentium te compeſcuiſti. Maledictus furor eorum, quia pertinax, quem nec maieſtas miraculi, nec pietas beneficij potuit confringere. Concilio malignantium aduerſum te Pontificum præſentatus es, & veritatem pro vt oportuit confeſſus, quaſi de blaſphemia adiudicatus es morti. Amantiſſime Domine, quanta illic indigna à propria gente pertuliſti? Vultum tuum deſiderabilem, in quem deſiderant Angeli proſpicere, qui omnes cœlos adimplenit lætitia, quem deprecabuntur omnes diuites plebis, polluti labiis ſuo ſputo coinquinauerunt, ſacrilegis manibus ſuis ceciderunt, velo in deriſum operuerunt, & te Dominum vniuerſa creatura tanquam ſeruum contemptibilem colaphizauerunt.*

Has omnes ærumnas, fœtida ſputa, voces iniurias, teſtimonia falſa, probra, plagas æquo tulit animo Chriſtus ab hominibus, vt ipſi quoque vices reciprocas rependerent, quando votis eorum propitia ſe offeret occaſio, & opportuna vitam pro illius propaganda gloria profundendi.

Chriſtus vltro tulit iniurias, & contumelias omnes, hominum intuitu; profectò iuri conſentaneum eſt, vt conuitia & probra velut ſputa nobis illita conſtanter pro Chriſti nomine patiamur.

Chriſtus ducitur ad Pilatum, & Herodem.

SECTIO SECVNDA.

Patriarcha Ioſeph venditus à fratribus, denuo venditus eſt Ægyptio homini, à quo primò benè fuit exceptus; ſed ab illo demum in carcerem coniectus eſt, iniuſtè tamen, ei ſupplicium malè ſibi conſcia fœmina procurante. Iudas quem Chriſtus habuit loco fratris primò Ieſum vendidit Scribis, Phariſæis, & his, qui in Synagoga primas tunc tenebant. Sed iſti Gentilibus idolorum cultoribus, ſcilicet Pilato, Ieſum emptum à proditore Iuda denuo vendiderunt. Pilatus primò fauit Ieſu, certò ſciens illum eſſe virum iuſtum. Sed vrgente Synagoga, cui conſtabat de innocentia Chriſti, coactè iudex eum damnauit, eſtò ſciret eum à Iudæis inuidia percitis accuſari.

Vxor Putipharis conſcia affectus, quo maritus deperibat Ioſeph, quem volebat perdere, ſuggeſſit ei, iuuenem hunc Hebræum contra iura, decus & omne ſuo domino debitum, ipſam ad turpia pellexiſſe. Efferbuit ira nimis credulus hic dominus, & carcere concluſit hominem innoxium; amore tamen præpediente necem eius, in quam malè ſuada, furens, & adultera mulier anhelabat.

Synagoga videns Pilatum tergiuerſari in ferenda capitis ſententia contra Ieſum, quem damnare nefas ſciebat eſſe iudex, ei ſuaſere, Ieſum incurriſſe crimen læſæ maieſtatis, & magna Cæſaris iniuriâ regias infulas affectaſſe.

Ex SS. Patribus.

Sic Iudæus emptum à Iuda Ieſum impio commercio vendidit & gentibus, vt Bernardus vno in ſermone de Paſſione deflet hoc lugubri accentu: *Adhuc* (inquit) *animam tuam incircumciſæ carni deglutiendam tradiderunt. Vinctum ſiquidem ante faciem Pilati perduxerunt, poſtulantes crucis ſupplicio te interimi, qui peccatum non noueras, & virum homicidam dari ſibi, agnum lupo, aurum luto poſtponentes. O indignum & infelix commercium! Et quidem nec ignorabat impius ille, per inuidiam hæc in te*

fieri;

fieri, nec tamen abſtinuit à te temerarias manus; ſed repleuit animam tuam amaritudine ſine cauſa. Illuſum recepit, in conſpectu illuſorum aſtare te iuſſit, nec pepercit amariſſimis verberibus virgineam carnem tuam diuellere, plagis plagas, liuores liuoribus crudeliter coſtingere. Electe puer Dei mei, quid tanta amaritudine, quid tanta confuſione dignum commiſeras.

Atrox illa fuit calumnia, qua mulier impudica Ioſeph affecit apud virum, dicens hunc iuuenem voluiſſe ſui domini maculare torum, cùm ille ſecus ad hoc flagitium inductus, cautè fuga ſibi conſulens ab importunæ fœminæ ſe manibus expediſſet. Ita fœda fuit impoſtora, cuius inuſſere notam Chriſto viri nefarij, deferentes eum ſic Pilato: *Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dari Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum Regem eſſe.* Falſitatis eos arguunt illæ voces Chriſti: *Reddite Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & quæ ſunt Dei Deo.* Et hæc verba reor fuiſſe nota Pilato, cui inde magis innotuit perfidia Iudæorum, quam vt ſugillaret, ita Ieſum affatus eſt: *Tu es Rex Iudæorum?* Quaſi diceret: O Iudæi pudere debet vos, deferre virum iſtum vt hominem de regno Iudæorum cum Tiberio Cæſare diſputantem.

Luc. 13.

Iudæorum induſtria vt Ieſum perderent.

Vt detectas eſſe ſuas technas Iudæi aduerterunt, aſtutè minis ipſum iudicem aggreſſi ſunt, clamantes eum fore ſuo Principi Cæſari exoſum, ſi perduelles de Cæſaris ſuccutiendo iugo palam agentes perdere cunctaretur.

Ecce minas populi: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Omnis enim, qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari.* Vt Tiberius Cæſar homo ferus erat, idcirco ſæui Principis Pilatus iram conciliare ſibi noluit, ſicque voces hæ minaces commotæ plebis vim fecere viro hactenus inconcuſſo.

Chriſti regnum quomodo non ſit de hoc mundo.

Auguſtinus hîc opportunè notat, Chriſtum ingenuè confeſſum ſe eſſe Regem, quando dixit: *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Quid verò ſonent illæ voces ambiguæ, benè ſuo more explicat Auguſtinus: *Hoc eſt* (inquit) *quod bonus magiſter ſcire nos voluit; ſed prius nobis demonſtranda fuerat vana hominum de regno eius opinio, ſiue gentium ſiue Iudæorum, à quibus id Pilatus audierat, quaſi propterea fuiſſet morte plectendus, quòd illicitum affectauerit regnum, vel quoniam ſolent regnaturi inuidere regnanti, & videlicet cauendum erat ne huius regnum ſiue Romanis, ſiue Iudæis eſſet aduerſum. Quòd ſi interrogante Pilato continuò reſpondiſſet, non etiam Iudæis ſed ſolis gentibus hoc de ſe opinantibus reſpondiſſe videretur. Sed poſt reſponſionem Pilati iam Iudæis & gentibus opportunius aptiuſque reſpõdit, quaſi dicat: Audite Iudæi, & gentes; non impedio dominationem veſtram in hoc mundo. Quid vultis amplius? Venite credendo ad regnum, quod non eſt de hoc mundo. Quid eſt enim eius regnum niſi credentes in eum? quibus dicit: De hoc mundo non eſtis, quamuis eos vellet eſſe in mundo: vnde & hîc non ait: Regnum meum non eſt in hoc mundo; ſed, non eſt de hoc mundo. De mundo enim eſt quicquid hominum à Deo quidem creatum eſt; ſed ex Adam vitiata ſtirpe generatum eſt. Factum eſt autem regnum, non iam de mundo, quicquid inde in Chriſto regeneratum eſt. Sic enim nos Deus eruit de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij charitatis ſuæ* Hactenus Auguſtinus.

Chriſtus quare miſſus eſt ad Herodẽ à Pilato.

Vt redimeret infamiam iniuſtæ ſententiæ in caput Chriſti dicendæ, Præſes vnum commentus effugium dixit, ad Herodem pertinere litem illam, quam Principes Iudæorum aduerſus Dominum Ieſum nequiter intentarant. Aiebat enim, Chriſtum in Galilæa vitam tranſegiſſe, cuius regionis erat Dominus Herodes, Ieroſolymam tunc appulſus, quò Syriæ Primores Paſchæ tempore confluebant. Itaque Chriſtus raptatus eò, ſcilicet ad Herodem ducitur. Nouis ibi calumniis oneratur Chriſtus, qui illuſus ab Herode velut fatuus & ſtolidus remiſſus eſt ad Pilatum, cum quo illa die reconciliatus eſt; acerbas enim exercebant antea ſimultates.

Vide malos concordare, Ieſum vt contumeliis afficiant: quod etiam hîc Theophylactus optimè prænotauit: *Attende* (inquit) *diabolum vbique coniungentem disiuncta, vt Chriſto peragat necem. Erubeſcamus ergo nos, ſi cauſa noſtræ ſalutis nec amicos in proprio fœdere conſeruamus.*

Hîc ſubodoror ego pacis initæ fœdus inter Deum & homines, cuius in Herode & Pilato typum expreſſit vno momento ſua præſentia, duorum præfectorum Iudææ ſcilicet corda diſſita ſociando.

Gentilitas garrula nugatur quando dicit Mercurium cælitus ab Apolline virgam accepiſſe, cui nomen erat caduceum, & virtus vna ſingularis inter homines & beſtias exorta odia componendi. Huius virgæ fecit periculum Mercurius in Arcadia: illic enim vidit pugnare duos ſerpentes, linguis triſulcis eiaculando virus, & dentibus hinc & inde cutem lacerando diris morſibus diffluente vndique ſanguine venenoſo. Cùm ſerpens vterque ſuteos in æmuli perniciem cautè ſuam omnem exereret induſtriam, Mercurius inter vtrumque ſuam proiecit virgam, quæ rabiem anguium ſic compreſſit, vt circumuoluti virgæ, amplexu mutuo necterentur. Inde cœpit pingi Mercurij virga duos ſerpentes habens implexos; & Paradinus eam accepit pro ſymbolo concordiæ in libro ſuo ſymbolorum, vbi titulum hunc appoſuit deſcripto graphicè caduceo. EGO FEODERA FAXO. Etiam ab hac Mercurij virga ſuum accepere nomen caduceatores, quorum officium eſt, ea proponere quæ pertinent ad ſecura cum hoſte fœdera ſancienda.

Caduceum quid ſit.

Ex Symbolis.

Chriſtus erat virga de radice Ieſſe. Ille duos inter litigantes, Pilatum ſcilicet & Herodem poſitus, inflexit eos ad amorem & concordiam, diſſona corda noui affectus glutino connectendo.

Ex SS. Patribus.

Ambroſius in Lucam ſuſpicatur ibi concordiam Iudæorum & Gentilium in fide Chriſti. Sic ille: *In typo Herodis, & Pilati, qui amici ex inimicis per Ieſum Chriſtum facti ſunt, & plebis Iſraelis, & populi gentilis figura ſeruatur, quod per Domini Paſſionem vtriuſque ſit futura concordia, ita tamen, vt priùs populus nationum capiat Dei verbum, & ad populum Iudæorum fidei ſuæ deuotionem tranſmittat, vt illi quoque gloria maieſtatis ſuæ corpus Chriſti veſtiant, quod antea deſpexerant.*

Chriſtus quare tacuerit apud Herodem.

Quare verò Ieſus tacitus extiterit, Herode gratis & fruſtra vocem aliquam exigente, ſuis

vt

Aula Principum vitiis obnoxia.

vt ita votis ſatisfaceret (cupiebat enim videre Ieſum) Ratio hæc eſt:

——— Exeat aula
Qui volet eſſe pius : virtus & ſumma poteſtas
Non coëunt.

Principium aula rarò Deo coutitur, ideoque quaſi oleum & operam perdere eſt, ſatagere ad meliorem frugem aulicos inclinare. Profectò Dei verbo grauis iniuria fit, quando diues hæc margarita iacitur ante porcos, qui ſpernendo flores omnigenæ virtutis, nullas potiores habent delicias quàm in luxuriæ cœno ſordido volutari.

Verbum Dei quibus eſt ſubtrahendũ.

Gregorius ex illo Ieſu ſilentio arcana quædam colligit. Primum eſt in libro 22. Moralium : *Quoties* (inquit) *auditores noſtri noſtra volunt quaſi laudando cognoſcere, non autem ſua peruerſa mutare; omnino taceamus, ne ſi oſtentationis ſtudio verbum Dei loquimur; & illorum quæ erant culpa eſſe non deſinat; & noſtra, quæ non erat, fiat. Multa autem ſunt, quæ audientis animum produnt, maximè ſi auditores noſtri, & ſemper laudant quod audiunt, & nunquam quod laudant ſequuntur.*

Rurſus ille lib. 20. Moralium : *Inquiſitus Redemptor tacuit; expectatus miracula adhibere contempſit, ſeſeque apud ſe in occultis retinens, eos quos exteriora quærere comperit, ingratos foris reliquit; magis eligens apertè ab inſipientibus deſpici, quàm à non credentibus vacua voce laudari.*

Vinctus interea Chriſtus ad Pilatum reducitur indutus alba veſte ſicut teſſera ſententiæ ab Herode latæ contra Ieſum, quem ſtultus ille velut fatuum remiſit ad Pilatum. Sic æterna Dei ſapientia fatuitas creditur à Dynaſtis huius ſæculi; ſalutaris item veritas in aulis Principum aſſeotatione ſicut lictorum manibus alligatur.

Chryſoſtomus Apoſtoli Pauli vincula commemorans ait : *Mallem eſſe cum Paulo in vinculis, quàm cum Paulo rapto ad tertium cælum.* Et ego potiora duco vincula Chriſti, quàm ſpecimina gloriæ viſæ ſupra montem Thabor. Namque Thabor irradians periucunda luce non obſtitit quin Petrus caderet in tenebras perfidiæ; at latronem in paradiſum Chriſti vincula tranſmiſerunt.

Eſt hîc opportuna Lucæ obſeruatio. Ait ille, Paulo carcere concluſo totum tremuiſſe locum illum, ea affulgente luce quadam cœleſti fuiſſe reos illic conſtrictos de repente ſuis à vinculis expeditos. Ecce rei geſtæ breuem ſeriem & tenorem.

Act. 16.

Subitò terra motus factus eſt magnus, & ſtatim aperta ſunt oſtia omnia, & vniuerſorum vincula ſoluta ſunt. Chryſoſtomus ita locum iſtum verſans exclamat : *Vides naturam vinculorum vincula ſoluentem. Nam vt mortem interemit mors Domini; ita ligatos ſoluerunt vincula Pauli.*

Vinctus erat orbis vniuerſus, in mendicitate & ferro iacens, peccati carcere concluſus, & in opaco degens. Illuxit ei Chriſtus, vtque reus, & maleficus hominum intuitu conſtrictus eſt; ſed nexus, quos vltro ſuis manibus iniici permiſit, omnium reorum implexa nodo indiſſolubili vincula diſſoluerunt.

Ex Hiſtoria. S. Ludouici induſtria vt captiui redempti gratias agerent Deo.

Anno 1250. Sanctus Ludouicus Rex Galliæ ab Oriente redux, vbi redemerat quamplurimos homines in vincula coniectos, numiſma cudit vinculis inſculptum, vt redemptus vnuſquiſque memor eſſet gratiæ acceptæ in vinculis, & inde grates Chriſto tali beneficio congruas exhiberent.

Electus quiſque, Dei gratia inſignitus, eſt moneta, Ieſu Chriſti faciem vna parte ferens, aliâ verò ſacris eſt eius vinculis obſignata. Quicquid enim pertinet & conducit ad ſalutem animæ, illud omne datur hominibus meritis æſumuatum Chriſti, cuius idcirco debent ſemper vincula, flagella, plagæ, noſtris mentibus obuerſari. Nempe memor homo duræ Paſſionis Chriſti, plangit ea peccata quibus tot anguſtiis & tormentis obſtrinxit Chriſtum : & in poſterum cantè viuit, nequando nouis deliquiis quantùm in ipſo eſt Redemptoris vulnera refricentur.

Ioannis Regis Galliæ captiuitas.

Paulus Æmilius libro nono refert Ioanne Rege Galliæ capto ab Anglis fuiſſe lege cautum in Gallia Narbonenſi, vt induerentur omnes modeſtè ſicut decet in publico luctu, & ne quis impunè ludis, choreis vacaret aut epulis; ſed omnes nullis parcendo gazis, ſponte reſerato penu, de redemptione Regis ſedulò cogitarent.

Nos profectò maior vrgere debet amor in gratiam Chriſti, cui titulis multis homo deuinctus habet vnde Regi ſuo ingemat, quem hominum peccata iocum & ludibrium fecere Regis Herodis, & inſuper Hebræorum vinculis addixerunt. Illud ſanè nobis incumbit onus; ſcilicet vt abſtinendo iocis ab omnibus, & à cunctis voluptatum illecebris, pro inflictis Chriſto plagis, pœnitendo ſicut par eſt, congruum pretium appendamus.

Chriſtus dimiſſus ab Herode nouas peperit anguſtias Pilato conſcio innocentiæ illius. Omnem namque mouit lapidem, vt eriperet eum, & ab inſtanti periculo redimeret, ne in illum capitis ſententiam dicere cogeretur.

Barrabas Chriſto præponitur.

Iuxta morem Iudæorum in feſto Paſchæ, reus mortis homo, plebis ad arbitrium à ſupplicio imminente liber erat, quia Præſes eum deprecanti populo condonabat. Homicida quidam nomine Barrabas, qui & latrociniis infamis erat, à plebe fuit petitus à Pilato proponente Ieſum, vt ſolitâ concedi tunc gratia gauderet. Pilato inſtante, Ieſum nihil commiſiſſe cur eis ſupplicio dignum, corruptæ plebis inſanæ voces importunè latam contra Ieſum ſententiam capitis extorſerunt.

Ex Sanctis Patribus.

Auguſtinus tract. 115. in Ioan. *Non* (inquit) *reprehendimus, ô Iudæi, quòd per Paſcha liberaſtis nocentem; ſed quòd occidiſtis innocentem : quod tamen niſi fieret, verum Paſcha non fieret. Sed vmbra veritatis à Iudæis errantibus tenebatur, & mirabili diſpenſatione diuina ſapientiæ per homines fallaces eiuſdem vmbræ veritas implebatur, quia vt verum Paſcha fieret, Chriſtus velut ouis immolabatur.*

Pilatus audita plebis electione totus inhorruit, ideoque nolens fruſtra niti contra ciri & rapidi torrentis ictum; ingemuit Chriſto, plebem ita rogans vt præferendo virum innoxium, ſcilicet Ieſum, à facta electione viri peſſimi reſiliret : *Quid igitur* (inquit) *faciam de Ieſu, qui dicitur Chriſtus? Dicunt omnes : Crucifigatur. Ait illis Præſes : Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifigatur.*

Matth. 27.

Ieſũ omnes faſtidiunt.

O deteſtandam hominum inſaniam! Nemo

Ieſum dignatur habere ſuis in penetralibus; naſcituro locus non erat in diuerſorio; in florenti ætate, caput vbi reclinaret haudquaquam habuit; morituro nemo conatur opem ferre; Iudas inhumanè prodit; Petrus ore proteruo negat; electa manus Apoſtolorum ignauè fugit; & turbæ, quibus adeò beneficus extitit, vim faciunt Pilato, virum hunc vt crucifigat, cui obuiam proceſſere die palmarum cum ramis, ei fauſta ſicut Regi Dauidis filio deprecantes Non eſt quod ſuccenſeamus huic populo; conſcij nempe ſumus eius flagitij. Sic namque Deus dilexit mundum, vt filium vnigenitum daret: nemo tamen dignatur eum excipere corde ſicut hoſpitio congruo Saluatori.

Ieſum reprobi diabolo poſtponunt.

Verbi Dei præco clamat ex pulpito: O Chriſtiani: Quem vultis de duobus dimitti vobis, Ieſum aut Satanam? Vnanimi, equidem ſacrilega, voce tonant omnes de Chriſto prorſus incurij: Non hunc, ſcilicet Ieſum; ſed dimitte nobis Satanam. Concionator inſtat: *Quid igitur faciam de Ieſu?* clamant omnes: *Crucifigatur.* Hoc immane nefas liquidiùs explorans omnium hominum cordibus innoteſcet.

Ieſum quomodo crucifigat auarus.

Ordiar ab auaris. O auare, volo dare tibi Ieſum modò malè partas opes tu dimittas: quem vis de duobus hoc momento tibi dimitti? O quàm pernicioſa ſacra fames auri! Auarus ait: Nolo Ieſum, ſed dimitte malis artibus comparatas opes. Vrgebo dicens: *Quid igitur faciam de Ieſu?* Ad hæc ille nihil omnino curans ea quæ Dei ſunt crucifigendum eſſe Ieſum impiè reſpondebit. Vltro dabit ille crucem atque clauos pro perpetrando tali parricidio. Contractus enim illiciti, ſimoniæ, periuria, furta, lites in perniciem proximi intentatæ, cruces ſunt, vtique acerbæ, quibus ab auaro Ieſus quantùm poteſt denuo cruciatur.

Ieſum quomodo crucifigat ſenſualis homo.

O homo, vile tuæ carnis mancipium, Quem de duobus vis dimitti tibi, Ieſum, aut ſenſum delicijs immerſum? Reſpondet ille: procul ago Ieſum; quippe totum me deuoui ſenſuum obſequio. *Quid igitur faciam de Ieſu?* Crucifige, ego tibi ſuppeditabo cruces congruas huic tormento, ſcilicet oſcula, choreas, epulas, & alia multa fœdæ Veneris ſordida monumenta. Sed quæſo dicas, ô ſenſualis homo, quare præfers Chriſto Ieſu noxias omnes ſenſuum illecebras, quas impensè colis ad æternum incautæ tuæ animæ detrimentum? Innocentis ago cauſam, dum inuehor in te, Chriſtiane nequam, ſceleſte, fœdifrage, qui iniquè cruci addicis Chriſtum, cuius obſequio æterno te in Baptiſmo totum antea mancipaſti.

Ieſum plus coluit Pilatus quàm plerique Chriſtiani.

Gentilis homo Ieſum impensè niſus eſt eripere ſupplicio. Pilatus eſtò Ieſum neſciret eſſe Deum, induſtriè tentauit, omnemque mouit lapidem, ne quidpiam committeret iniurium Chriſto, quem ſciebat eſſe vitæ à ſuſpicione mali penitus illibatæ. Etenim vrgente plebe, & furente, quia cunctabatur damnare Ieſum, ille moræ ſuæ rationem hanc attulit: *Quid enim mali fecit?* quaſi diceret, eſſe flagitium piaculare, virum non noxium, imò vitæ inclytæ, condemnare.

Chriſtiane, ſacris fidei myſteriis initiate, Ieſum noſti, cui nulla mali labes affricari iure poteſt; pagano tamen, id eſt Pilato, peior, vltro crucem Chriſto paras; ſiquidem peccare tuum perinde eſt Chriſto, ac denuo crucifigi. Obiice ſi quid habes contra Ieſum, & pertexe leuem vel aliquam cauſam iniuriæ, eiuſque grauis, qua Chriſtum afficis, quando vitam tranſigis in vitiis & peccatis, quæ ſunt flagella, cruces, & tormenta quibus per te non ſtat quin Chriſtus denuo crucietur.

Ieſus nihil mali fecit vnde procul agi debeat.

Quid mali fecit ille, cui cuncta tua bona debes, & à quo ſolo boni omnes habent id vnde boni ſunt? Quid mali fecit ille, ſine quo malè tibi eſt? Quid quæſo mali fecit homo Deus, quo mediante potes & tu fieri diuinæ naturæ conſors. Quid mali fecit ille, mali omnimodi deſtructor, oſor, & vindex? namque malos ille malè perdet, à quorum ſupplicio vt te vindices, maturè tibi conſule reſipiſcens. Quando tuis auribus inſonabunt illæ voces Pilati: *Quid igitur faciam de Ieſu?* Reſponde: O Pilate, mihi concede Ieſum, vt ego nouis obſequiis diluam iniurias quibus eum affeci: nempe iuro me deinceps fore datis ab eo præceptis omnibus obſequentem.

Sterne viam Chriſto, rogans vt inſtruat in te ſibi congruum ſacrarium; Auguſtinus eo intento tibi propitias ſuggeret opportunè preces iſtas: *Peto à te bone Ieſu, vt venias in me, quia ego non eſſem niſi tu eſſes in me. Ecce cor meum coram eſt, Chriſte, diſcute tenebras eius, vt amoris tui claritate plenius perfundatur. Quid tibi ſum ego Domine Ieſu, vt amari te iubeas à me; & ni faciam, iraſcaris mihi, & mineris ingentes miſerias; paruáne miſeria ipſa eſt, ſi non amem te? Noli à me abſcondere faciem tuam Domine, moriar ne moriar, vt eam videam. Anguſta eſt domus animæ meæ, vt venias ad eam: dilatetur à te; ruinoſa eſt, refice eam. Væ animæ audaci, quæ ſperauit ſi à te receſſiſſet aliquid ſe meliùs habituram. Verſa, & reuerſa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura ſunt omnia, & tu ſolus Domine requies. O æterna veritas, & vera charitas, & chara æternitas, tu es Deus meus, tibi ſuſpiro die ac nocte. Mihi adhærere tibi Domine bonum eſt, quia ſi non manſero in te, nec in me potero. Non eguiſti me Domine, nec ego bonum tale ſum, quo tu adiuueris, non ſic te colo quaſi terram, vt ſis incultus ſi te non colam: ſed ſeruio tibi, & colo te, vt de te mihi benè ſit à quo mihi eſt, vt ſim cui benè ſit. Malè mihi eſt præter te, non tantùm extra me ſed & in me. Omnis copia, quæ Deus meus non eſt, egeſtas eſt mihi.*

Aſpirationes iſtæ, libris ex variis Auguſtini deſumptæ, Ieſum allicient, vt in corda noſtra, modo benè ſint expurgata, ſicut in Sancta Sanctorum cælitus illabatur.

FERIA QVINTA,
IN COENA DOMINI.
TEXTVS EVANGELII.

I. ANTE diem feſtum Paſchæ, ſciens IESVS quia venit hora *Ioan 13.*
eius vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrem : cùm dilexiſſet
ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.
II. Et cœnâ factâ, cùm diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotæ.
III. Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à
Deo exiuit, & ad Deum vadit.

IV. Surgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua : & cùm accepiſſet linteum, præcinxit ſe.

V. Deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.

VI. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus : Domine, tu mihi lauas pedes?

VII. Reſpondit IESVS, & dixit ei : Quod ego facio, tu neſcis modò, ſcies autem poſtea.

VIII. Dicit ei Petrus : Non lauabis mihi pedes in æternum. Reſpondit ei IESVS : Si non lauero te, non habebis partem mecum.

IX. Dicit ei Petrus : Domine non tantùm pedes meos, ſed & manus, & caput.

X. Dicit ei IESVS : Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Et vos mundi eſtis, ſed non omnes.

XI. Sciebat enim quiſnam eſſet, qui traderet eum : propterea dixit. Non eſtis mundi omnes.

XII. Poſtquam ergo lauit pedes eorum, & accepit veſtimenta ſua : cùm recubuiſſet iterum, dixit eis : Scitis quid fecerim vobis.

XIII. Vos vocatis me Magiſter, & Domine : & benè dicitis : ſum etenim.

XIV. Si ergo laui pedes veſtros, Dominus, & Magiſter : & vos debetis alter alterius lauare pedes.

XV. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

SENSVS LITERALIS, Et Moralis.

EX VARIIS LINGVIS, SS. PATRIBVS, ET RATIONE.

I. Ante diem feſtum Paſchæ.

TRaditiones Hebræorum ignoratæ, viris doctiſſimis ſtrauere viam in præceps & abruptum erroris, cui ſe implicuere quidam magni nominis auctores, & præcipuè Græci, qui ignorantiâ facti hallucinati, à recto virtutis tramite deſtiarunt. Vt ordiamur à nomine. Credidere quidam, falsò tamen, Paſcha vocem eſſe Græcam, à verbo πάσχω, id eſt, potior, eò quòd Chriſtus ea die ſit paſſus; ſed dies Paſſionis Chriſti poſterior eſt illa voce, quæ multis antè ſæculis vſurpata fuit ad diem illum feſtum congruo ſuæ inſtitutioni nomine deſignandum. Itaque Paſcha nomen eſt ex ſua terminatione Syrum & Chaldæum, ſicque ritu Chaldæorum & Syrorum debet ſcribi פסחא *Paſcha*. Ab Hebræis verò radix eſt petenda vocis huius vt omnium ferè vocum, quæ à Chaldæis & Syris populis vſurpantur. EX LINGVIS. GRÆCA. SYRIACA. CHALDÆA.

Hebræa radix eſt פסח *Paſach* id eſt, *tranſiit*. Cùm namque, ſicut ait Moſes Exod. 12. Hebræi in Ægypto ſuum agnum Paſchalem comederent, Angelus exterminauit omnia primogenita

Paſcha quid ſignificet.

genita hominum, & pecorum : ſed illæſas ædes prætcriit hominum Hebræorum. Propter eum trāſitum innoxium, & exitum ex Ægypto die illa factum, deinceps quotannis agi diem feſtum ſolennem Deus ſanxit, quem voluit Paſcha voce rei tunc geſtæ conſona nuncupari. Nota, tribus modis poſſe tribus his literis Hebræis פסח puncta figi ; vnde triplex dictio exurgit, idem ſignificans, ſcilicet. Peſech, Phaſe, & Paſcha. Nempe voces illæ diem feſtum Paſchæ ſignificant, qui ex præfatis olim inſtitutus erat, vt Iudæi quotannis recolerent gratiam cælitus acceptam, quando Deus illæſas voluit eſſe domos eorum, Angelo materiam luctus omnibus Ægyptiorum domibus inferente.

Decima quarta die primi menſis, id eſt Martij, ad veſperam occidebatur agnus ille, qui à nomine feſti Paſchæ, nomen idem habuit, vtpote Paſcha ab innoxio Angeli tranſitu nuncupatus. Dies decimaquinta tota ſolennis erat vſque ad veſperam, & ſic Paſcha ſuum initium habuit à veſpera diei decimæquartæ, diem ſequentem occupans vſque ad veſperam. Ab illa die vſque ad ſeptimam incluſiuè ſolo pane azymo victitabant. Imò nefas erat habere domi panem fermentatum. Ecce legem. *In die primo non erit fermentum in domibus veſtris : quicunque comederit fermentatum, peribit anima illa de Iſraël, à primo die vſque ad ſeptimum. Dies prima erit ſancta, atque ſolennis.* Inde patet, Paſcha ſemper fuiſſe prima die azymorum, & ad veſperam diei decimæquartæ ſacrum hoc feſtum iuxta Dei placitum inchoaſſe.

Exod. 12.

Paſcha quando Chriſtus fecit, ex ſententia recentiorum Græcorum.

Græci dicunt, Chriſtum, qui ſupra legem erat, præueniſſe diem quartamdecimam, vt moreretur ea die, qua debebat eo anno coli ſeu celebrari Paſcha, & ſic adhibuiſſe panem fermentatum, quia nondum illuxerat dies azymorum. Inferunt inde, Ieſum in fermentato pane & non in azymo conſecraſſe.

Argumenta Græcorū pro Paſcha anticipato à Chriſto.

Non Græci veteres, ſed recentiores, ita ſuum hunc errorem aſtruunt. Primò Ioannes ait c. 13. Chriſtum ante diem Paſchæ cœnam egiſſe, lauiſſe pedes Apoſtolorum, & poſtridie crucifixum. Secundò, quando cruci addictus eſt Chriſtus, Iudæi nondum ederant Paſcha, ſicut ex Scriptura liquet. *Et ipſi non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha.* Tertiò Ioannes idem obſeruat, Chriſtum obiiſſe in paraſceue Paſchæ, id eſt, pridie ante Paſcha : dies autem Paſchæ primus erat azymorum. Vnde quia pridie primæ diei azymorum cœnam fecit agni Paſchalis, non fuere panes azymi ante tempus congruum adhibiti, vtpote die duntaxat poſtera concoquendi.

Rupertus Abbas quiſnā fuerit.

Paulus Burgenſis quiſnā fuerit.

Illa tria argumenta viros doctiſſimos torſere, quia non conſuluere rebus in Iudaicis homines inſtructos. Quippe nodus iſte poteſt ſolui tantùm à conſciis hiſtoriæ Iudaicæ, quales fuere duo doctiſſimi homines, ſcilicet Rupertus Abbas Tuitienſis, profeſſione Benedictinus, natione Germanus, & Paulus Burgenſis Epiſcopus natione Hiſpanus, genere Hebræus Leuiticæ tribus, Rabbinus ſeu magiſter in ſua ſecta clarus, omniumque ſuæ Gentis rituum ſedulus explorator. Iſte Deo affulgente nomen ſuum Chriſto dedit, & tantùm profecit acumine ingenij, vt in Scripturam penè totam ediderit Scholia doctiſſima. Ob merita factus primò nouæ Carthaginis, deinde Burgi Epiſcopus. Claruit ſub Sigiſmundo Imperatore famamque ſibi congruam ſcientiæ cumulo comparauit.

Paſcha quādo fuit trāſlatum à Iudæis.

Hi duo præfati, ſcilicet Rupertus & Paulus, aiunt in cap. 26. Matth. Hebræos poſt exilium Babylonicum conſtituiſſe, vt quotieſcunque dies Paſchæ incideret in feriam ſextam transferretur in diem ſequentem Sabbati ne duo feſta plebem grauarent, in his ſepelire ſuos mortuos impeditam. Vt cuique ſua in arte fides eſt adhibenda, ita pluris facio teſtimonium huius Epiſcopi aliàs Rabbini doctiſſimi, quàm argumenta, quibus Græci arietant in nos, ſed impetu fœminino.

Paulus ille refert aliorum Rabbinorum teſtimonia luculenta, fidem quæ faciunt ſtatuti de tranſlatione ſacri Paſchæ in diem Sabbati, quando in ſextam feriam incidebat. Imò venit eò ſolertiæ Paulus ille priùs Iudæus, vt conſulto quodam alio Hebræo, rerum etiam ſuæ gentis peritiſſimo, ex Kalendario Iudaico compererit ducto calculo annorum, incidiſſe diem Paſchæ in feriam ſextam quando cruci affixus eſt Chriſtus, vt illa die immolato vero agno cederent figuræ ſeu Chriſti ſymbola veritati. Cùm ergo dies Paſchæ inciderit in feriam ſextam, Chriſtus eum celebrauit ad veſperam feriæ quintæ iuxta legem ; Iudæi verò feria ſexta ad veſperam manducauere ſuum Paſcha iuxta ritum ab eis contra legem fortè nimis audacter aut nequiter inſtitutum. Ita liquet fuiſſe duplex Paſcha, cuius meminere ſacri codices hoc anno. Primum Paſcha fuit legitimum, celebratum à Chriſto die præfixa, ſicut erat lege Dei ſancitum. Secundum Paſcha fuit à Iudæis celebratum ad veſperam feriæ ſextæ, vt otio vacantes poſſent die ſabbati feriari.

Paſcha quādo Chriſtus celebrauit.

Iam ſunt ex præfatis diluenda argumenta, quibus recentiores Græci garriunt & nugantur Sanctæ Eccleſiæ Romanæ ritum impiè ſuggillantes.

Argumenta Græcorū pro Paſcha à Chriſto anticipato diluuntur.

Obiiciunt primò, Ieſum ex Ioanne ſuam celebraſſe cœnā antè diem Paſchæ, ac proinde pane azymo non vſum, quia Paſchæ dies idem eſt, ac primus azymorum. Reſpondeo, duplicem eſſe modum ſupputandi dies. Nempe dies naturalis eſt, vel artificialis. Dies naturalis conſtat viginti quatuor horis, quas Hebræi inchoabant ab vna veſpera, qua inchoata dies naturalis in ſequenti veſpera deſinebat.

Dies naturalis quid ſit.

Aſtrologi quando ſuas conſulunt ephemerides, vt planetas & Zodiaci ſigna ſuis quibuſque locis & cancellis concludant, diem vbique ſolent à meridie in meridiem iuxta ſuæ artis regulas auſpicari.

Dies artificialis quid ſit.

Alius item eſt dies artificialis ſiue vſualis, à Sole oriente ſumens initium, & deſinens in occaſu. Chriſtus ante diem Paſchæ fecit cœnam ſuam, ſi ſpectetur dies artificialis Paſchæ, qui incipiebat ab ortu Solis ad occaſum, illâ die decimâ quintâ, ab omni opere ſeruili, Hebræo populo feriante. Si verò dies ſpectetur vt naturalis incipiens à veſpera, tunc Chriſtus intra diem Paſchæ fecit cœnam, quia Paſchalem agnum die decima quarta, Solis ab occaſu, id eſt inchoatâ veſperâ, manducauit. Vnde liquet, errare Græcos quando dicunt, nondum fuiſſe panes azymos exhibitos, quando cœnam fecit Chriſtus. Etenim falsò credunt eum celebraſſe ſuum Paſcha die decima tertia, Vt namque legis

cultor

Digitized by Google

cultor erat religioſiſſimus; ita ſuum Paſcha die legi congrua celebrauit.

Inſtant, Iudæos, quando cruci eſt addictus Chriſtus, nondum manducaſſe Paſcha, quia nondum tempus erat idoneum. Reſpondeo Iudæos tranſtuliſſe diem Paſchæ in Sabbatum, ita ſuæ traditionis cauſà legem Dei impiè temerantes.

Quod verò Ieſus in die paraſceue fatis ceſſerit, hoc non obſtat quin die decima quarta iuxta legem fecerit Paſcha. Nam ſpreta noua traditione, legem Deo auctore latam maluit obſeruare.

Ex Ratione. Ergo malè Græci contendunt, Chriſtum præueniſſe diem legitimum Paſchæ, quia cœnam fecit vno die ante plebem. Neſciunt quippe, diem Paſchæ propter Sabbatum inſtans fuiſſe tranſlatum in Sabbatum, ne populus à feſto gemino grauaretur. Vnde quia Chriſtus præſtituto die Paſcha fecit, in azymo pane ſuum corpus eo tempore conſecrauit.

Ex Linguis. Græca. Quando Chriſtus ait Matth. 26. *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet*, Græca ſonant γίνεται, id eſt, *fit*, in præſenti tempore; & non, *fiet*. Quamuis enim Iudæi illo anno diem Paſchæ tranſtulerint in Sabbatum, hoc non obſtitit, quin decimaquarta dies primi menſis eſſet huic ritui deſignata.

Sit ergo ratum & fixum, has voces, *Ante diem feſtum Paſcha*, ſignificare diem veri & legitimi Paſchæ, ad cuius veſperam Chriſtus cœnam fecit, vt lex Domini ſanciebat.

Sciens Iesvs quia venit hora eius.

A primo ſuæ conceptionis momento ſciuit horam Chriſtus, qua Pater ab æterno mori illum pro humano genere deſtinarat. Quando Iudæi voluere datam hanc horam præuenire, Ieſus declinando cauit inſidias eorum. Sed hora illa inſtante, caput vltro lubenſque neci obiecit, vt obediendo vitam concluderet, quam cœperat obſequendo.

Cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Chriſtus imminente ſua Paſſione notas amoris præcipui expreſſit erga ſuos diſcipulos. Namque pedes eorum abluendo, dedit eis affectus ſingularis maximum argumentum. Non quod illa pedum lotio externa cute tenus ſit indubium argumentum amoris, cùm præſtare queant hoſtes illud idem beneficium; ſed quia perfectionis iter eis hoc ſymbolo demonſtrabat.

Tranſiturus erat ad Patrem ex hoc mundo, viam ſternebat eis cùm lauabat eorum pedes: mundos namque pedes illa via poſcit, qua eſt in cœlos ex hoc ſæculo tranſeundum. Omnes quidem in hoc & ex hoc mundo tranſeunt; ſed cælum verſus ire datur iis tantùm, quos Chriſtus in finem dilexit, ſordes omnes ab eorum pedibus abſtergendo.

Ex SS. Patribus. Auguſtinus eò vergit tractat. 55. in Ioann. *Spes* (inquit) *membris in capite data eſt, quòd eſſent illo tranſeunte ſine dubio ſecutura. Quid ergo infideles, & ab hoc capite atque ab eius corpore alieni? Nonne & ipſi tranſeunt, quia non permanent? Tranſeunt planè & ipſi; ſed aliud eſt tranſire de mundo, & aliud tranſire cum mundo; aliud ad Patrem, aliud ad hoſtem. Nam & Ægyptij tranſierunt: non enim perſequendo manſerunt: non tranſierunt tamen per mare ad regnum; ſed in mari ad interitum.*

IV. Surgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua.

Cyprianus arbitratur, ante pedum lotionem fuiſſe ſacram inſtitutam Euchariſtiam; ſed hæc ſententia conuenire nequit cum Euangelico textu, vnde liquet, iterum Chriſtum recubuiſſe lotis pedibus, & dediſſe panis intincti buccellam impio proditori, poſtquam fuit Sacramentum Chriſti corporis inſtitutum.

Veſtimenta ponit, vt induat perſonam ſerui; nam ſerui duntaxat vna tunica tegebantur. Auguſtinus tract. 55. in Ioan. *Quid* (inquit) *mirum ſi ſurrexit à cœna, & poſuit veſtimenta ſua, qui cùm in forma Dei eſſet ſemetipſum exinaniuit?*

V. Deinde mittit aquam in peluim.

Diligens hæc recenſio actionum Chriſti inſinuat illum voluiſſe vices omnes agere ſerui. Auguſtinus tract. 55. in Ioan. *Quid mirum* (inquit) *ſi miſit aquam in peluim, vnde lauaret pedes diſcipulorum, qui in terram ſanguinem fudit, qui immunditiam dilueret peccatorum? Quid mirum ſi linteo, quo erat precinctus, pedes quos lauerat terſit, qui carne, qua erat indutus, Euangeliſtarum veſtigia confirmauit?*

VI. Venit ergo ad Simonem Petrum.

Origenes & Chryſoſtomus exiſtimant, à Iuda Ieſum incepiſſe lauare pedes Apoſtolorum, Petro primò lauit pedes Chriſtus.
vt illo nouo beneficio obſtinatum hominem ad pœnitentiam inflecteret, & acerbitatem eius animi deliniret. Latini verò Patres, vt Auguſtinus, Beda, Rupertus, eunt in aliam ſententiam, cui & ego meum calculum adiicio. Ioannes enim, poſtquam in genere dixit Chriſtum lauiſſe pedes diſcipulorum, ait: *Venit ergo ad Simonem Petrum*; quaſi diceret, ab eo lauare pedes incepit, quem ille ſuum vicarium conſtituit. Dignitatis enim ordo primas ei dabat in lotione pedum, & hoc dictio *ergo* notat, vtpote concludens, Chriſtum in ablutione pedum, ab illo, qui erat dignitate potior incepiſſe.

Cætera ſcholiis non egere patet: nempe nuda ſe prodit hiſtoria. Vnum eſt tantùm, quod re-tera graue faceſſit negotium doctis; ſcilicet, an Iudas cum aliis Apoſtolis Euchariſtiam ſumpſerit: ſiquidem horruere quidam Patres credere Chriſtum voluiſſe Iudæ talem & tantam gratiam impertiri. Et præſertim cùm ille Deus homo ſciret fore donum hoc non inutile ſolùm Iudæ, imò ceſſurum ad damnationis eius maximum incrementum.

Qui præfata ratione freti negauere Iudam participem fuiſſe ſacri corporis Chriſti, ſunt Hilarius in cap. 26. Matth. Theophylactus ibidem, Clemens Roman lib. 5. conſtit. cap. 16. Turrianus ibidem, Innocentius III. Papa lib. 4 de myſterio Euchariſtiæ cap. 13. Rupertus lib. 10. in Matthæum. Dionyſius de Eccleſiaſtica hierarc. cap. 3. loquitur ambiguè; ſed Sanctus Maximus illum inducit vt negantem, hunc hominem ſacrilegum ad communionem

corporis Chriſti cum Apoſtolis aliis acceſſiſſe. Hi namque viri magni credere cunctantur, Chriſtum proieciſſe ſuis manibus Euchariſtiam in cloacam, imò locum inturpiorem. Etenim Chriſto peius olent peccata, quàm porcorum fœtida volutabra.

Iudas ſumpſit Euchariſtiam.

Qui verò ſecus credunt, multò ſanè plures ſunt, iique graues Sancti, & doctores. Sancti ſont, Cyrillus, Chryſoſtomus, Ambroſius, Leo, Cyprianus, Auguſtinus, Dionyſius Areopagita, cum licèt Maximus inducat in contrariam ſententiam. Doctores item magni nominis militant iſti ſententiæ, vt Origenes, Thomas, & Suarez, qui pleroſque citat alios 3. p. quæſt. 73. art. 5. diſp. 41. ſect. 3. vbi ex profeſſo refert hunc Dionyſij locum. *Et ipſe auctor ſymbolorum iuſtiſſimè ſeparat eum, qui non ſicut ipſe, nec pari modo, ſimplicitate, ſacra concœnauerat.* Quod perinde ſonat, ac Chriſtus ſeparat Iudam à ſuo & Apoſtolorum conſortio, dicens: quod facis fac citiùs, eò quòd indignè ſacram Euchariſtiam ſecum ſumpſiſſet, & cœnaſſet animo perduelli.

Ex Rationes.

Chriſtum admiſiſſe Iudam ad Euchariſtiam rationes iſtæ probant. Primò Mathæus ait, Chriſtum diſcubuiſſe cum duodecim diſcipulis. Ergo Iudas ibi aderat tanquam vnus ex duodecim ad ſacras illas epulas inuitatis. Secundò Marcus cap. 14. de calice conſecrato loquens, dicit: *Et biberunt ex illo omnes*, ſcilicet duodecim Apoſtoli, quos dixit antè ad cœnam Chriſti Domini conueniſſe. Tertiò Lucas cap. 22. ait, Chriſtum poſt conſecrationem calicis illico ſubieciſſe: *Veruntamen ecce manus tradentis me mecum eſt in menſa.* Ergo aderat Iudas, ille ſui magiſtri & Domini proditor inhumanus.

Eſtò pius horreat animus audiendo, Iudam ſumpſiſſe ſacrum corpus Chriſti; ille tamen horror diſcutitur conſiderando greges hominum, qui ſe ſiſtunt aris animo fœdis vitiis inquinato.

SENSVS MORALIS,

DISTINCTVS IN IDEAS PLVRIVM HOMILIARVM,

Quæ hìc in gratiam Concionatorum ſubnectuntur, ſingulis quibuſque concionibus ex hoc Euangelio congruis textibus aſſignatis.

In hæc verba;

SVMMA PRIMÆ HOMILIÆ.

Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet.

CHRISTVS inſtituendo ſacram Euchariſtiam duo fecit. Vnum, abluendo pedes diſcipulorum, vt ſic aptaret eos ad munditiam, qua nitere debent omnes Chriſti Domini conuictores. Alterum, iuſſit eos exuere tunicam, & gladium venditâ tunicâ comparare.

Dicam primò, penes quid potiſſimum ſita ſit illa pedum lotio, Euchariſtiæ præuia ſacramento.

Luc. 22.

Dicam ſecundò, IESVM poſt communionem dixiſſe ſuis diſcipulis: *Qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium.* Vt doceret eos, poſt communionem exuendos eſſe prauos habitus, & mortificationis aſſiduæ gladium accingendum.

Eſt

Eſt frequentanda ſacra Eucharistia, animâ ab omni maculâ defæcatâ.

In hæc verba:

Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet.

SECTIO PRIMA.

Ex Theologia, Philoſophia, SS. Patribus, vtroque Iure, Historia, Symbolis, et Medicina.

Daniel. 2.

QVantumcunque diues fuerit viſa Regi Nabuchodonozor ſtatua præoſtenſa, rerum & regnorum ſtatum & ſeriem ſignificans, attamen coaluere pedes eius ex terra & ferro, quia nulla propè poteſt induſtria vindicare pedes à ſordibus, ratione viæ quam terimus, multo luto fœdam; vnde pedes noſtri plerumque nobis inſciis inquinantur.

Quamuis emineat anima ſanctitate; tamen illa pedes habet fictiles & luteos: namque ſæpe nobis etiam inuitis terra ſuo puluere conſpergit affectus, qui præſtant idem officium animæ, quod corpori pedes, iuxta tritum hoc Auguſtini effatum: *Itur ad Deum non pedibus, ſed affectibus.* His nempe, velut animæ congruis pedibus ambulatur.

Ex Philoſophia.

Anima inſtructa ſuis potentiis, vtitur his vt brachiis & pedibus. Intellectus & voluntas ſunt hæ potentiæ, quarum facultas cognoſcitiua vices obit vtriſque manus. Intellectus enim aliquid ſpeculans attentè, ſuum obiectum trahit, & attractum exertis manibus amplexatur. Voluntas verò ſecus non attrahit obiectum, ſed ipſa pedum inſtar animam defert imò rapit, vt quamcitò rei quam deperit vniatur.

Vt cerebro exundante pedes aliquando tument, ita fœdis cùm ideis animus imbibitur potentia appetitiua mouet & impellit animam ad turpia: & plerumque motus eam impetu magno vehens ad noxia & obſcœna, talis eſt & tantus, vt præoccupata motum hunc nequeat anima cohibere. Idcirco pedes animæ ſordeſcunt, eſtò pura ſit hæc & munda. Fieri namque poteſt vt illa trahi ſe non cogitet & aduertat, maximè ab appetitu ſenſitiuo, nullo tamen conſenſu elicito ab anima, exoſa ſcelus, in cuius præceps & abruptum à concitatis & infectis pedibus agebatur. Ita pedes animæ ſordent, quamuis illa ſuam omnem adhibeat induſtriam nequando pedum contractæ fæces eam inquinent. Quippe fomes peccati in potentia appetitiua ſitus vt in pedibus animæ, ſæpe facit illam multis ſordibus obnoxiam, ad quas diluendas ei eſt ſeriò laborandum.

Ex Theologia.
Fomes peccati vbinam ſit.

Cùm dico pedes animæ ſordere, licèt illa fæces non habeat, vtpote mundata puris aquis gratiæ, & Baptiſmi, hoc perinde ſonat ac Theologicum effatum iſtud. *Fomes peccati poſt Baptiſmum non remanet in anima ſecundùm culpam & reatum, ſed remanet ſecundum pœnam.* Anima namque pura & terſa ſuos ſæpe pedes id eſt affectus ſentit ad noxia titillari. Pruritus ille fæces plerumque vehit ſecum, niſi cautè ſuis actibus inuigilet anima, ſeriò coërcendo motus appetitus ſenſitiui, contra rationis vſum & dictamen nequiter inſurgentis.

Ex Hiſtoria.
Achilles, quare corpore illæſo fuit.
Achilles quare periit.

Garriunt hiſtorici gentiles quando dicunt, Achillem heroëm magnum corpore illæſo vitam egiſſe, licèt hoſtes plurimos fuderit in præliis. Nactum fuiſſe notant illam temperiem ſanam & robuſtam, quia à Thetide matre fuit tinctus aquis ille nuper editus infans, cuius fuere tales aquæ corpori ſalutares. Vt oportet memorem eſſe virum mendacem, ita memor huius commenti auctor eius ait, periiſſe quidem Achillem plantâ pedis ſauciatâ telo immiſſo à Paride, cauſamque necis fuiſſe refert, quòd alma parente manu tenente pedis plantam quando totum corpus aquis abluit, planta pedis illota fuit, ac proinde plagis obnoxia, vt extremo vitæ diſcrimine ſenſit heros lethali ſpiculo terebratus.

Eccleſia Sancta, mater omnium fidelium, infantes aquis Baptiſmi mundat à culpa originali; ſed hæc aqua licèt animam purget, & illi ſingulare robur adiciat, eam ſanctificans; non plenè tamen tollit debilem temperiem plantæ pedis: nempe, ſicut præfatus ſum, animâ baptizatâ, fomes peccati ad immunda prouocat appetitum. Vnde monet Chriſtus, eos, qui loti ſunt, non indigere niſi vt pedes lauent, quod perinde ſonat ac homines baptizatos debere ſuam omnem adhibere curam, ne affectus & cupido rerum huius ſæculi pedes inficiat, qui ex tali commercio facilè deturpantur. Et hunc credo verum eſſe ſenſum verborum Chriſti, quando lauit pedes diſcipulorum, vt illa lotione ſibi congruum ſacrarium in eorum repurgata anima præparet.

Ex SS. Patribus.
Pedes animæ quinam ſint.

Mihi præiere Patres Sancti, in illo vocum Chriſti ſenſu. In his Auguſtinus ita fatur Tract. 56. in Ioan. *Quid* (inquit) *opus habet lauare etiam ille qui lotus eſt? Quid putatis niſi quia homo in ſancto quidem Baptiſmo totus abluitur, non præter pedes ſed totus omnino: verumtamen cùm in rebus humanis poſtea viuitur, vtique terra calcatur; ipſi igitur humani affectus, ſine quibus in hac mortalitate non viuitur, quaſi pedes ſunt, vbi ex humanis rebus afficimur, & ſic afficimur, vt ſi dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos decipiamus, & veritas in nobis non eſt, &c. Eccleſia, quam mundat Chriſtus lauacro aquæ in verbo, non ſolùm in illis eſt ſine macula & ruga, qui poſt lauacrum regenerationis continuo ex huius vitæ contagione tolluntur, nec calcant terram, vt opus habeant pedes lauare: verùm etiam in iis, quibus iſtam miſericordiam præbens Dominus, fecit eos de ſæculo iſto lotis etiam pedibus emigrare. In his autem, qui hìc demorantur, etiamſi mundi ſint, quoniam iuſtè viuunt; opus tamen habent lauare pedes, quoniam vtique ſine peccato non ſunt.*

Auguſtinus ibi concinit Origeni, qui in cap. 13. Ioannis ita fatur: *Impoſſibile puto non contaminari extrema animæ, & infima eius, quamquam quoad homines perfectus quis putetur eſſe; plurimi autem & poſt Baptiſmum implentur puluere ſcelerum vſque ad verticem. Qui vero legitimi diſcipuli Chriſti ſunt, erga ſolos pedes egent ablutione.*

Ad omnimodam munditiam, Euchariſtiæ præuiam, non ſufficit abluiſſe manus, reſtituendo

tuendo malè parta, & lacrymis diluendo nefas omne, cui erat homo reus obnoxius; ſed eſt neceſſe lauare pedes, vt perfectè lota queat anima nuncupari.

Pedes animæ cur lauandi. Ratio lotionis huius petitur à natura ſacri corporis Chriſti, quod vt in Sindone munda fuit inuolutum poſt mortem; ſic in Euchariſtiæ Sacramento petit animas à ſuſpicione leuis etiam maculæ penitus illibatas. Sed quia in hoc mundo degens homo terit vel inuitus terram, nulla dies præterit, quin iuſti, qui cautiùs ambulare ſolent ſectando vias floridas & nitidas, ſepties inquinentur. Ideoque ſupra ſagax omne hominum ſtudium eſt continere pedes à ſordibus; nempe vitæ huiuſce via lutea eſt. Sed quod humana nequit induſtria præſtare, Ieſus ipſe facit, modò ſicut Petrus ei vltro pedes animæ porrigamus.

Eſſe Dei gratiæ ſingularis opus illam animæ nitelam, conſtat ex millies dictis. Etenim ſupra naturæ niſus & conatus eſt, non influente Deo, ſordes animæ repurgare. Multa nitent oculis hominum, quæ vt immunda fœtent ante Deum. Apoſtolos credo puras habuiſſe manus, & fuiſſe probatæ vitæ coram hominibus, ſed quia nondum Spiritus Sanctus illapſus erat in eorum corda, fæces ibi fuere licèt paruæ, tamen indigæ manuum Chriſti, vt præcincto ab illo linteo tergeremur.

Samuël miſſus apud Iſai, vt ex eius familia poſſet vnum inaugurare Regem, vltro ſuum ſuffragium dedit ei, qui ſtatura diues erat, & corporis habitu præſtantiſſimo, ſic incautè venans ex eleganti facie & procera mole corporis dignas ſolij qualitates. Irritam caſſamque fecit Deus electionem illam ita Vatem corripiens:
1. Reg. 16. *Ne reſpicias vultum eius, neque altitudinem ſtaturæ eius, quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* Ille fuit etiam error Scribarum & Phariſæorum; quippe tota mundities illorum erat cute tenus, intus verò fœdis erant ſordibus inquinati. Ecce
Matth. 23. quibus cenſuris eos notat Chriſtus: *Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis eſt calicis & paropſidis: intus autem pleni eſtis rapina, & immunditia. Phariſæe cæce, munda priùs quod intus eſt calicis & paropſidis, vt fiat id quod deforis eſt mundum.*

Chriſtus animæ munditiem, eamque ſine labe petit ab his, qui ſe ſacris ſiſtunt altaribus, quia Euchariſtia Sacramentum viuorum eſt, animæ verò vita ſana & plena penes ſtatum eſt ab omni vitio repurgatum. Puritas autem illa nequit eſſe ſine ablutione pedum. Etenim omnes animæ affectus ita debent eſſe Deo deuincti, vt anima acceſſura ſacram ad menſam, nihil ardentiùs optet quàm illo pane cælico ſatiari.

Ex Medicina. Sanitatis ægro inſtantis ſignum. Hippocratis aphoriſmus eſt 33. lib. 2. Ἐν πάσῃ νόσῳ τὸ ἐρρῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφοράς, ἀγαθόν: τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν. *In omni morbo rationem ipſam conſtare & valere, rectéque ſe habere ad cibos ſibi oblatos, bonum: Contrà verò ſe habere, malum.* Homo nihil agens aut committens contra ſanæ rationis vſum & dictamen, & Euchariſtiæ ſacræ famem & deſiderium patiens, habet vnde liceat ei augurari integram animæ ſoſpitatem.

Apparatus ille purus ad Euchariſtiam exprimitur à Deo lege iſta. *Homo, &c. qui habuerit maculam, non offeret panes Deo ſuo, nec accedet ad miniſterium eius. Si cæcus fuerit, ſi claudus, &c. ſi fracto pede vel manu, &c. ſi iugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore.* Leuit. 21.

Ex Ivre Canonic. Gratianus in Decreto ſuo, Gregorij Papæ refert ſenſum circa notas, quas inurit in veteri lege Deus his quos arcet ab altari; ſingulæ quæque ſuos paragraphos peculiares habent in Decreto, quorum ſufficiet aliquos hîc obiter exarare. *Cæcus eſt, qui ſupernæ contemplationis lumen ignorat: qui præſentis vitæ tenebris preſſus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conſpicit, quò greſſus operis porrigat neſcit. Claudus verò eſt, qui quidē quò pergere debeat aſpicit, ſed per infirmitatē mētis, vitæ viam perfectæ non valet tenere quam videt: quia ad virtutis ſtatum dum fluxa conſuetudine non erigitur, quò per deſiderium innititur, illuc greſſus operis efficaciter non ſequuntur. Fracto pede vel manu eſt, qui viam Dei pergere omnino non valet, atque à bonis actibus funditus exors vacat. Gibbus eſt, quem terrenæ ſolicitudinis pondus deprimit, ne vnquàm ad ſuperna reſpiciat, ſed ſolis his, quæ in infimis calcantur intendat. Iugem habet ſcabiem, cui carnis petulantia ſine ceſſatione dominatur. In ſcabie etenim feruor viſcerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria deſignatur: quia ſi cordis tentatio vſque ad operationem proſilit, nimirum feruor intimus vſque ad cutis ſcabiem prorumpit, & foris iam corpus ſauciat, quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Impetiginem quoque habet in corpore quiſquis auaritia vaſtatur in mente, quæ ſi in paruis non compeſcitur, nimirum ſine menſura dilatatur, Impetigo quippe ſine dolore corpus occupat, & abſque occupati tædio excreſcens membrorum decorem fœdat: quia & auaritia captiuam animam dum quaſi delectat exulcerat.* Can Hinc etenim diſt. 49.
Euchariſtia quales homines repellat.

Animæ pœnitentis apparatus idem eſſe debet ad Euchariſtiam, qualis erat olim eius qui mundatus à lepra redux in caſtra ſuo gradui priſtino reddebatur. Ecce ritum. *Cùm lauerit homo veſtimenta ſua, radet omnes pilos corporis, & lauabitur aqua: purificatuſque ingredietur caſtra.* Veſtimenta infecta prauos peccandi habitus inſinuant, lotio omnium membrorum deſignat virtutes vitiis oppoſitas, vt abluuntur reſtitutione manus, caſtitate renes, ſobrietate gula. Tota demum immunda ſeges pilorum demetitur, quando mali & noxij affectus, qui altè ſuas radices agunt, ab anima penitus auelluntur.
Leu. 14. Euchariſtia qualem poſtulet apparatum.

Euchariſtia pignus amoris eſt: vnde quia magnes amoris amor eſt, præire debet charitas, ad hoc vt Chriſtus eò ſe conferat vbi ardet amor ille ſacer. Etenim quamuis homo rubi inſtar peccatorum ſentibus inhorreat; ſi tamen ibi accendatur amor ſanctus, illa citò flamma Deum acceſſet, quem Moyſes olim in igne rubi aſpexit: quippe Deum ſolo amore poteſt ad illapſum & amplexus anima prouocare. Amor verò pedes animæ ſic detergit, vt homo Deum amans perfectè vale dicat aliis omnibus affectibus, qui ad Deum ipſum directè velut in finem minimè reducuntur.

Ex Symbolis. Amor impatiens eſt diuiſionis. Appoſitè ad hoc Typotius in libro iconum pinxit gladium in media flamma, cuius non potuit forma ſibi conſtans enſis huius acie diſſecari.

Adiectæ voces huic picturæ notant vnionis amans ingenium amoris ſic expreſſum. SECTIONEM REFVGIT.

Homini accedenti ad altare nihil omnino prodeſt profiteri ore, Dei amorem, ſi creaturas ames: namque duo pugnantia dicit; quia diuinus amor vbi ardet, ibi ſolus vrit, & SECTIONEM REFVGIT, horrens cum amore diſpari commiſceri. Studioſè debet homo lauare pedes, repurgando ſuos omnes affectus, eos vt omnes vni Deo conſecret, qui vult amari ex toto corde, & ex tota anima, comitis vt ſectionis impatiens; ſiquidem ex Propheta, *Coanguſtatum eſt ſtratum, ita vt alter decidat, & pallium breue vtrumque operire non poteſt.*

Iſai.28.

Chriſtum animas ſubire, quibus ineſt eius amor, ait ipſe, cuius iſtæ voces dicto fidem conciliant: *Si quis* (inquit) *diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.*

Ioan.14.

Ex Auguſtino, bonos non faciunt neque malos mores, niſi boni vel mali amores, ideoque Deum qui eſt ſanctus, amans ipſe fit ſanctus, ita Deo plenè morem gerens, qui arctè ſuos obſtringit ad cultum inclytæ ſanctitatis. *Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum. Ne polluatis animas veſtras in omni reptili.* Alto cum alimento debet ineſſe quædam proportio: omnibus namque cibis homo nequit ali. Cùm ergo Deus ſanctus ſit, ſanctificetur homo volens Chriſti corpore ſaginari.

Leuit.11.

EX IVRE CANONICO.

Sancti cur debeant eſſe Dei miniſtri.

Illud idem ſuggerit iſte canon. *Qui Sancti non ſunt, ſancta tractare non poſſunt, atque alieni efficiantur à miniſterio, quod, viuendo illicitè, polluerunt.* Sanctitas illa ritu nobis exprimitur, quem ipſe rerum omnium Dominus iudicauit. Et hoc appoſitè ad textum præfatum iuris canonici, ſumptum ex Canone, Maximianus, Diſt.81.

Ita Deus ſanxit, ſe debere ſuos miniſtros aptare ſacris altaribus. *Aaron & filij eius lauabunt manus ſuas, & pedes ſuos, acceſſuri ad altare, ne fortè moriantur.*

Eccleſia ſancta ſuis alumnis ante ſacri corporis ſumptionem confeſſionem indicit, vt hoc lauacro, cuius aquæ ſunt lacrymæ, elicitæ à contritione, manus atque pedes animæ detergantur.

EX HISTORIA.

Berenice ſuā comam Deo offert.

Ex Ioſepho lib. 10. belli Iudaici. Berenice matrona, Regum ſanguine ſata, venit Ieroſolymam voti cauſâ. Illic mulier heroina raſo capillo, nudoque pede ſupplex Domino ſupplicauit. Eodem habitu ſe ſiſtit homo ſacris altaribus quando totus hæret Deo, ſubducto priùs corde rebus, quæ arctè ſibi amorem eius aliàs obſtrinxerunt.

Glyceria martyr odit vas immundum.

Ex Nicephoro lib.18. cap.32. Paulinus quidam Magus vendidit peluim argenteam, qua excipiebat ſanguinem ad ſuas præſtigias exercendas. Epiſcopus Heracleas illud emit vas, vt eo liquorem exciperet, qui de Sanctæ Glyceriæ martyris tumulo defluebat. Sed ſtatim atque magi peluim ſuppoſuit ſepulchro, liquor ille cœpit deficere, qui denuo fluxit eo ſublato vaſe, cui negatum eſt oleum hoc cœleſte, quia peluis erat hæc immunda, malis artibus antea mancipata. Epiſcopus nouitate rei ſuſpenſus enixè fudit preces, & Deo reuelante ſciuit non ſtillaſſe ſacrum hunc liquorem, quia peluis ibi ſuppoſita ſanguine infecta fuit, & diabolicis vſibus addicta. Hac amota, nouam & mundam ſubſtituit, quam derepente roris huius cœleſtis copioſi latices inundarunt.

Eucharistia quare ſuos ſalutares effectus non exerat.

Plerique ſuum cor vas reuera fœdum & pollutum in communione Deo ſubiiciunt; ſed nulla roris gratiæ gutta tali infunditur cordi, quia ſanguine fuſo ſubet ob vindictam, & vſuras, viduæ, pupilli, & pauperum ſanguinem exugentes. Aliorum corda Venus polluit, & hi ſacrilegi non impunè ſuum hoc vas turpe ſacræ ſubiiciunt Euchariſtiæ. Quamuis enim Chriſtus ibi ſit ſtipatus omnibus vſquequaque donis & gratiis; nulla tamen charisſmata in ſiſtentes ſe altari immundos homines illabuntur. Indignè communicantes eâ pœnâ ſolùm non mulctantur, vt abeant indonati ab hac menſa; verùm ſynderesi vindicante nefas ſacrilegij admiſſi, atroci ſupplicio inquies eorum anima laceratur.

Conſtãs Imperator indignè ſumit calicẽ Chriſti.

Conſtans Imperator, & huiuſmodi homines impij fraternizant. Ex Theophane auctore in Conſtantis vita, fratricida fuit hic Princeps, qui anno 659. occiſo fratre ſuo Theodoſio, exritit quaſi mentis inops. Species namque fratris eius ſe ſiſtebat ei, qui calicem facie ſubirata plenum ſanguine porrigebat. Conſtans ante cædem fratris eum iuſſerat inuitum initiari ſacris ordinibus, & eius manu acceperat calicem ſanguinis Chriſti. Cùm pergeret occiſus exprobrare viuo fratri homicidium; ille ratus fore ſibi aliam orbis terræ plagam magis propitiam, abiit in Siciliam. Sed inuenit ibi tortorem ſuum, qui horribili forma viſus, ita fatus eſt calice prætenſo: *Inebriare ſanguine fraterno, quem fudiſti: accipe ſanguinem victima, non quo ſancitum eſt fœdus, ſed quo eſt tua damnatio comparata: porrigo calicem non ſalutarem, ſed ira Dei plenum, quem haurias neceſſe eſt.* Paulò poſt fratricida malè periit Imperator.

Quiſquis indignè ſumit Chriſtum in Euchariſtia, ille ſcelus incurrit parricidæ; quippe ſacrum ſanguinem fundit humi: & ſanguis ille clamat de terra, petens flagitium hoc ſupplicio congruo caſtigari. O ſceleſte, tibi victima lethalis erit Euchariſtia, ſi pedibus illotis eam præſumis accipere: Die ac nocte tibi Chriſtus acerbè ſuum effuſum ſanguinem exprobrabit.

Opportunè poteſt huc traduci lex iſta iuris Cæſarei. *Pagani neque publica fruuntur annona, nec ſecundùm ſacram quidem formam.* Lege, Qui poſt ſanctum, Codice de Paganis, lib.1. tit.11. lege 10.

Gẽtiles quare ſint appellati Pagani.

Propagatâ toto orbe fide Chriſtiana, ſolis in pagis erant & degebant idololatræ Gentiles, non auſi in vrbibus vacare ſuæ ſuperſtitioni, verita celebrando ſacra, quia eorum templa ſolo adæquata foras eos expulerant. Vnde quia habitare ſolùm in pagis tutum erat Gentilibus, Chriſtiani à pagis eos paganos congruo nomine nuncuparunt. Extincto Iuliano Imperatore, fidei deſertore, leges Cæſareæ, exoſæ genus hoc hominum; paganos vti noluere datis & conceſſis gratiis omnibus aliis hominibus. Vtque citò viros illos extinguerent vt exortes religionis, eos annona publica fruſtrauerunt.

Peccator eſt idololatra.

Vnuſquiſque reus peccati mortalis habet idola, quibus vltro ſuum pendit obſequium. Auarus Mammonæ ſuum cor deuouit. Vltor

ioiutiarum iohumanus homo litat Marti, vt beluo Baccho. Arctè demum impudica Venus corda ſibi deuinxit omnium hominum obſcœootum. Quiſqois ita vitam inſtituit vt alicui ſimulacro ſoum cor addixerit, ille prauis affectibus implicitus, neque pedes lauit, neque oomen Chriſtiani iure ſibi vendicare poteſt, ac proiode ſicut pagano panis Angelorum aonona ſacra merito denegatur.

[Apoc. 22.] Clamabat olim diaconus in prociuctu communionis: *SANCTA SANCTIS.* Ioaones verò ſua in ecſtaſi audiit Ieſum ipſum ſonorè voces has cœlitus exprimentem: *Beati qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni, &c. Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruientes, & omnis qui amat & facit mendacium.* Qui perfectè loti ſunt, habeot à Chriſto ſuam omoem munditiem, ac proinde ſacris eius aris ſiſtere ſe poſſuot vt manibus illius abluti: alij verò, ſicut caoes, & immundi, ab illa ſacra Dei menſa procul acti turpiter expelluntur.

Idolis ſeruientes eos appellat Chriſtus, quos abire foras è cœlo iubet. Namque, ſicut ſum præfatus, ij ſunt pagani, qui alicui peccato velut idolo ſuos omnes affectus ita deuouêre, rebus vt diuinis dedignentur animum applicare.

Rurſus eos quos à templo trudit mendaces nominat, & facientes mendacium. Virtutis enim ſpecie ementita viros probos ſe ſimulant multi, ad communionem dum accedunt, quamuis eos omoium peccatorum ſordes iofiiciant. Quippe nolunt videri quod ſunt, & mutuatitia virtute vſurpata, ſuis de vitiis erubeſcunt. Illos pulchrè ſuis coloribus veſtit Adrianus Ambroſius io libro Symbolorum, vbi piogit hominem perſonatum, quem alter ex aduerſo ridet & ſugillat vt hominem cautè fucos facientem aſſumpta facie peregrina. Tabellæ voces iſtæ ſunt adiectæ. VERA LATENT. DA VERVM CERNERE LVMEN. [Ex Symbolis. Hypocrita mendax eſt.]

Illa cenſura notat eos, qui in confeſſione ſilent, eſtò rei ſint, & magnis criminibus obnoxij. VERA LATENT, quia ooxio præpediti pudore, ſua peccata grauiora foras prodere dedignantur. Eorum conſcientia ſauciata clamat vnicuique malè ſibi conſcio: DA VERVM CERNERE LVMEN. Ingenuè & ſincerè nefas confitere, oiſi citò foras vis expelli. Latere quidem potes hominum ſcientiam, tacitum prætereundo ſcelus quod patraſti; ſed tua peccata Deo peruia ſunt & aperta cuius tribunali tu ſiſteris, ad tartara detrudendus.

Adrianus idem hominem pingit, qui ſtultè nubem amplexatur, eam arbitratus eſſe Deam, hoc titulo inſcripto. NIHIL FICTA IVVABVNT. O impie, faciendo fucos ſacerdoti confeſſione tua ficta, malè tibi conſulis. Etenim tantùm abeſt vt prodeſſe queat illa tua fictio, quinimò tuam in perniciem hominis vſquequaque probi ſpeciem ementiris. Ad Euchariſtiam acceſſiſſe fucos faciendo, tibi malè cedet, ipſo Deo vlciſcente crimen ſacrilegij, quod impiè perpetraſti. Tunc NIHIL FICTA IVVABVNT.

Qua cautela debet agi vita post communionem.

SECTIO SECVNDA.

Ex SS. Patrcbvs, Ivre Civili, Hiatoria, at Symbolia.

CHriſtus communione facta monet Apoſtolos, vt, qui gladium non habet, emat. *Qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium.* [Luc. 22.] Patres, qui expoſuere locum iſtum, ſuſpicantur ineſſe latens aliquod myſterium illis verbis, quæ non ſunt intelligenda ſicut ſonant de gladio corporali. Ambroſius in hunc locum: [Ex SS. Patribus.] *O Domine, cur emere me iubes gladium, qui ferire me prohibes? Cur haberi præcipis, quem vetas promi? Niſi fortè, vt ſit parata defenſio, non vltio neceſſaria.* Beda idem ferè ootat: *Gladium* (inquit) *iubet ſumere, vel non habitum emere, vt ſciunt legentes, non facultatem reſiſtendi deeſſe diſcipulis, ſed magiſtro potius amorem ineſſe patiendi.*

Ego verò reor, Chriſtum voluiſſe ſuis diſcipulis inſinuare, quale vitæ genus eos deceat, qui fuere pane Angelico paſti. Vt namque panis ille cibus eſt fortium, ita ſecum diſcumbentes ſanxit Chriſtus vt eſſent accincti gladio conuictores. Gladius autem ille merè ſpiritualis eſt, & ſigoificat mortificationis vſum, cuius opus eſt, omnia vitia, quæ in animam irrepunt, & noxia quæ titillant ſenſus, ſubitò reſecare.

Ambroſius in Lucam. *Eſt* (inquit) *gladius ſpiritualis, vt vendas patrimonium, emas verbum, quo nuda mentis penetralia veſtiuntur. Eſt enim gladius paſſionis, vt exuas corpus, & immolatæ carnis exuuijs, ematur tibi ſacri corona martyrij.* [Gladius ſpiritualis quid ſit.]

Adamo de Paradiſo eiecto, vigil Angelus inſomnes egit excubias ad oſtium, quod ſubire nemo potuit, quin illum acies exerti gladij ſauciaret. Ita cœli tantùm peruij ſunt hominibus, qui gladio mortificationis vſi, cauendo malis à ſenſuum illecebris, illicita omnia reſciderunt.

Quamdiu in hoc æuo degit homo, iugis eſt conflictus humorum, & qualitatum; ſic animæ vita litem patitur aſſiduam: quippe *caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem*, cuius impetus adeò ſunt feroces, vt periclitetur homo, niſi importuna caro procax atque ſalax ſpirituali gladio reprimatur. Inde tritum effluxit effatum iſtud Iob. *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* Appetitus enim ſenſitiuus fortiter illectus ab obiectis, in rationem inſurgit, ei faciendo fucos, quibus ratio decepta bonis fictitiis elicit conſenſum deuiæ voluotatis.

Quamuis emioeat virtutis apex, ad quem euectus homo vacat atteotè Dei obſequio; ille tamen obſtare nequit, quin pars ſenſitiua furens arietet in animam quæ validè concuſſa, foret impar huic duello, niſi opportunè Deus eam armis congruis inſtruxiſſet. Paulus ipſe, licet cælicola factus adhuc in hoc æuo degens, ab hoc ſingulari certamine carois & animæ ſeſe non potuit eximere; imò quaſi pertæſus eos inſultus,

inſultus, querula voce gemit ob ſtimulum carnis, Angelum ſatanæ, animam continuo impetu laceſſentem.

Chriſtus eo fine venit, vt generi humano tali in diſcrimine poſito ferret opem. Ipſe cudit arma, quibus homo debet generosè ſuos hoſtes proſternere, & partâ demum victoriâ integrâ triumphare. Profitetur, eo intento ſe veniſſe, ſuos vt milites armaret: *Non* (inquit) *veni mittere pacem, ſed gladium.* Et ne diſcipuli hærerent ſuſpenſi, explicauit eis citra vocum ambages omnes, ad quod certamen eos nomine gladij prouocaret: *Veni* (inquit) *ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſocrum ſuam: & inimici hominis domeſtici eius.* Itaque gladius ille nihil aliud ſignificat præter diuiſionem omnium planè rerum, quæ aſtutè ſuis illecebris poſſunt ab obſequio Dei incautos homines auocare.

Matth. 10.

Ibid.

Gladios à Chriſto allatus quid ſignificet.

David olim certò ſciens inſtare ſibi prælium difficile contra Regem Saül, abiit ad Sacerdotem Achimelech, à quo paſtus ſanctificato pane, ſupplex petiit & gladium; ſiquidem tunc inermis erat: *Et dixit Sacerdos: Ecce hic gladius Goliath Philiſthæi, quem percuſſiſti in valle Terebinthi, eſt inuolutus pallio poſt Ephod, ſi iſtum vis tollere, tolle; neque enim hic eſt alius abſque eo. Et ait David: Non eſt huic alter ſimilis, da mihi eum.*

1. *Reg.* 21.

Ecce rerum ſeriem, quas patrare debet homo miles Chriſti, ſciens eſſe ſibi colluctationem aduerſus carnem, quæ in ſpiritum inſurgit. Ille iuge hoc certamen inchoare debet à ſumptione panis ſacri, id eſt corporis Chriſti, deinde quaſi accipiens cingulum militiæ cœleſtis, eo ſe gladio accinget, quo Chriſtus viſibiles & inuiſibiles omnes hoſtes animæ profligauit. Gladius ille dicit ſeparationem carnis ab anima; ſiquidem *Inimici hominis domeſtici eius:* Paſſiones enim à natura ſatæ graue nobis faceſſunt negotium, imò malum extremum animæ conſciſcunt, præfato niſi gladio compeſcantur.

Gladio Chriſti quomodo ſit vtendum.

Mortificatio gladius hic eſt, quo diſtricto Ieſus plenè vicit mundum, & Principes tenebrarum harum. Et eſtò caro, velut ſpiritui ſubiecta, Deo in humanis non fuerit permoleſta, non idcirco tamen Chriſtus deſtitit ab auſteris. Etenim, vt exemplo ſuam Eccleſiam inſtitueret, ille fame, ſiti, frigore, vigiliis carnem acerbè toto vitæ tempore macerauit. Paulus idcirco dura omnia & auſtera vocat mortificationem Ieſu, id eſt gladium, quem Chriſtus ipſe ſuos in hoſtes exeruit, quamdiu in mortali corpore decertauit. Ita fatur Apoſtolus hic præfatus: *In omnibus tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur: aporiamur, ſed non deſtituimur: perſecutionem patimur, ſed non derelinquimur: deiicimur, ſed non perimus: ſemper mortificationem Ieſu in corpore noſtro circumferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris.* Vnde patet, eſſe propè idem, gladium Chriſti, & ſeriem omnium ærumnarum.

2. *Cor.* 4.

Quænam induſtria, & quando talis ſit gladius diſtringendus, ait Chriſtus hoc contextu: *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & proiice abs te: expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam. Et ſi dextera manus tua ſcandalizat te, abſcide eam, & proiice abs te: expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.* Exempli gratiâ, poſt communionem mulier ſpecioſa tibi obuiam facta tuos allicit oculos vt ſpectetur. Si cautè tibi temperes ab aſpectu vnde potes ignem luxuriæ concipere, tunc exerto mortificationis gladio generosè tuos ad ſalutem animæ tuæ ſalaces oculos eruiſti. Si ſit porrigenda manus ad turpia, & abſtines: Si carpenda via eſt ad cauponam, vetitas epulas, & choreas, & reſilis inde; pedes profectò tibi iuxta Ieſu placitum amputaſti.

Matth. 5.

Eſt Euchariſtia ſacra velut lectulus Salomonis, quem Scriptura nobis ſic deſcribit: *En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael: omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi: vniuſcuiuſque enſis ſuper femur ſuum propter timores nocturnos.* Vt in cœlo Ieſum ſtipant Angeli, ita ſuo in lectulo Euchariſtiæ vult ſeruari à gladio accinctis, uſque viris fortiſſimis, qui ſe generosè ferant contra ſæuos hoſtes, ſcilicet aduerſus omnes ſenſuum illecebras, mundum, dæmones, & noxias animæ voluptates.

Cant. 3.

Ex Cæſare lib. 3. de bello Gallico, Soldurij ita Regi ſuo ſunt deuoti, vt qui eius in menſa pane viuunt regio, fortiter incurrant in gladios, quando Regis obſequium hoc depoſcit, pro illo mori ſingulare decus & ſummam gloriam arbitrantes. Apoſtoli Chriſti conuiuæ, pane Angelorum paſti, iuſſi ſunt emere gladios, & illi ſe ſolenni obſtrinxere voto, mori potius quàm eſſe ſui Domini deſertores. Chriſtiani omnes, in communione, Dei menſæ aſſident; ſed ea lege ſacro pane viuunt, vt accincti gladio mortificationis æuum tranſigant, & occaſiones peccandi ſic reſcindant, vt commori Chriſto ſint parati. Hoc facere qui detrectant, hi profectò Iudæ proditoris ſunt ſocij, & non Chriſti Domini conuictores.

Ex Hiſtoria.

Galli parati pro Rege mori.

Amurathes olim Turcarum Princeps, vt audiit, Georgium Caſtriotum Albaniæ Ducem hominem cataphractum medium diſſecare ſuo gladio diſtricto, cupiit videre viri huius acinacem, qui tantæ molis erat, vt ægrè manus hominis prævalidi poſſet eum è vagina eductum mouere ſuum ad arbitrium. Militem fortiſſimum iuſſit eo gladio galeam findere ſi poſſet; ſed ille gladio intorto nihil illi nocuit armaturæ. Princeps Turca ratus ſe deluſum ſcripſit Caſtrioto verum illum gladium non miſiſſe, cuius acies findebat homines armatos. At ille nuntio ſic reſpondit: Dic Amurathi, me miſiſſe quidem gladium, quo triumpho, meos proſternens hoſtes; ſed brachium me ſeruaſſe, quo ſolo poteſt hic gladius exerceri.

Georgij Caſtrioti gladius quantæ molis erat.

Gladius mortificationis, quo Chriſtus plenè ſuos hoſtes vicit, magnæ reuera molis eſt, & ſupra vires hominum eſt illum diſtringere. Sed Chriſtus quando venit hunc gladium mittere in terram, cum illo dedit & brachium, id eſt virtutem & gratiam cum hoc gladio dimicandi. Ideoque ſuis ait diſcipulis: *Sine me nihil poteſtis facere.* Et alibi certiores eos facit de influxu gratiæ præpotentis: *Ego* (inquit) *dabo vobis os, & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere omnes aduerſarij veſtri.* Vnde nemo poteſt iure queri, deeſſe ſibi ſingulare robur, neceſſarium ad ſpiritualem gladium exercendum.

Gladium Chriſtus dat cum virtute vtendi hoc gladio.

Luc. 21.

Abſque

Abſque tali gladio nemo debet eſſe, quia non deficit hoſtis, cui nomina mille, mille nocendi artes: imò ſibi quiſque dirus hoſtis irreconciliabile bellum indicit, iuxta Dei ipſius effatum iſtud: *Inimici hominis, domeſtici eius.* Pars appetitiua nobis inſita à natura domi degit, & imis in penetralibus magnas agit tragœdias dum animam prouocat ad peccandum; quodque magis hominem obſtringit ad vigiles excubias, illa iugis eſt diſcordia carnis & animæ neſcia feriarum.

Inimici hominis domeſtici eius.

Bernardus eo intento credit, Deum in Canticis ita ſuam alloqui ſponſam: *Tempus putationis aduenit.* Quem enucleando locum: *Ad vineas* (inquit) *excolendas ducitur, quæ vt poſſint vberioribus fructibus reſpondere colonis, ante omnia neceſſe eſt ſarmenta ſterilia proijci, ſuccidi noxia, putari ſuperflua.*

Cant. 2.
Ex SS. Patribus.

Deinde monet vnumquemque, ſuam vt vineam noxia reſecando colat: *Quis* (inquit) *ita ad vnguem omnia à ſe, ſuperflua reſecauit, vt nihil ſe habere putet putatione dignum? Credite mihi, & putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccenduntur extincta, & ſopita denuo excitantur. Parum eſt ergo ſemel putaſſe, ſæpe putandum eſt; imò, ſi fieri poſſit, ſemper, quia ſemper quod putari oporteat, ſi non diſſimulas, inuenis. Quamtumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras ſi vitia putas emortua, & non magis ſuppreſſa. Velis nolis, intra fines tuos habitat Iebuſæus: ſubiugari poteſt, ſed non exterminari. Scio (inquit) quia non habitat in me bonum. Parum eſt niſi & malum ſubeſſe fateatur. Ait: Non quod volo bonum, hoc ago; ſed quod odi malum, illud facio. Si autem quod odi illud facio, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Aut te ergo ſi audes præfer Apoſtolo, aut fatere cum illo, te vitijs non carere. Medium denique vitiorum virtus tenet, ac proinde ſedula eget non ſolùm putatione, ſed & circumciſione. Alioquin verendum eſt, ne circumquaque à lambentibus, vel potius à rodentibus vitijs illa dum neſcis paulatim elanguent, aut ſi ſupercreuerint ſuffocetur. Vnum in tanto diſcrimine conſilium eſt, obſeruare diligenter, & mox vt renaſcentium capita apparebunt, promptu ſeueritate ſuccidere. Non poteſt virtus pariter cum vitijs creſcere. Ergo vt illa vigeat, iſta creſcere non ſinantur. Tolle ſuperflua, & ſalubria ſurgunt: vtilitati accedit, quidquid cupiditati demis. Demus operam putationi. Putetur cupiditas, vt virtus roboretur. Nobis putationis ſemper eſt tempus, ſicut ſemper eſt opus.* Hæc Bernardus ſerm. 58. in Cant.

Putationis tempus eſt vita noſtra.

Mortificationis ſtudiũ eſſe debet aſſiduum.

Iudæi reduces in Ieruſalem poſt captiuitatem inſtaurauere muros, quos Gentiles antè ſolo æquauerant; & ne circumfuſi hoſtes eos laceſſerent, *Vna manu faciebant opus, altera tenebant gladium; ædificantium vnuſquiſque gladio erat accinctus.* In hoc æuo bonis operibus æterna nobis tabernacula conſtruimus; ſed vndequaque diris ab hoſtibus impetimur. *Inimici hominis domeſtici eius.* Vrgemur ira, & furore, flaua ſe diffundente bile, ſua repagula à ratione præſcripta furens quando præterit pars iraſcibilis. Et eſt adeò repentinus iræ motus animam concutiens, vt illa, niſi cautè ſibi inuigilet, ad ſibilum auræ lenis protinus incandeſcat. Ne proſternatur homo feris his motibus & domeſticis inimicis, ita debet vacare bonis operibus, vt vna manu faciat opus, altera teneat gladium, coërcendo motus ſubitos inſurgentes.

2. Eſdræ 4.

Vt profectò rari ſunt homines, ad quos non pertingat iræ ſenſus; ita reor, illos rariores eſſe, quibus concupiſcentia praua breues etiam ferias indulgeat. Namque viris illa probis & emeritæ virtutis ſe præſtare ſolet moleſtis ſuſurris & ſibilis importunam. Non eſt anima incauta procul à lapſu, quando prurit concupiſcentia, ideoque caſus ille nomen lubricitatis habet. Quippe ſicut veſtigio lubricante cadit homo; ſic facilè peccat quando titillat eum voluptatis noxius appetitus. Idcirco ſibi vt caueat, quando facit opus vna manu; altera teneat gladium, nec ita ſuum animum applicet ſtructuræ ædificij virtutum, vt id obſtet, quò minùs extirpet vitiorum ſurculos enaſcentes.

Ille vafer & domeſticus hoſtis, ſcilicet concupiſcentia, aſtutè Regem Dauid proſtrauit, cuius lapſum Scriptura ſacra volens deſcribere, ſic orditur: *Eo tempore, quo ſolent Reges ad bella procedere, miſit Dauid Ioab, &c. Dauid autem remanſit in Ieruſalem. Dum hæc agerentur, accidit vt ſurgeret Dauid de ſtrato ſuo poſt meridiem, & deambularet in ſolario domus regiæ, viditque mulierem ſe lauantem ex aduerſo ſuper ſolarium ſuum: erat autem mulier pulchra valde, &c. Miſſis itaque Dauid nuntijs tulit eam.* Quando Reges gladio accincti armata manu irruebant in cataphractos hoſtium cuneos, tunc magno ſuo detrimento Dauid inermis erat; ideoque virum hunc otioſum fœmina proſtrauit, qui de hoſte mole gigantea priùs exerto gladio triumpharat.

Ex Historia.

2. Reg. 11.
Dauid quare in luxuriæ crimen incurrit.

Deplorandus quoque fuit ille caſus eremitæ, cuius meminit auctor vitæ Patrum. Incautus ille ſenex, in præterita caſtitate fiſus, puellam à qua diabolum expulerat, permiſit vnà ſecum in cella diem agere & noctem, vt illam precibus & vigiliis à redeunte foras truſo dæmone vindicaret. Sed cautior ille fuit hoſtis, eum aduertens eſſe ſine gladio, qui in luxuriæ pugna debet eſſe fuga. Etenim inermem aggreſſus, eum lethali vulnere ſauciauit.

Occaſio peccati prouocat ad peccandum.

Ex Cornelio Tacito libro de moribus Germanorum, gens illa ſui in amoris pignus olim mittebat gladium. Quando venit Chriſtus ad nos, gladius ab illo nobis oblatus eſt vt amoris eius maximum argumentum.

Gladius miſſus in amoris argumentum.

Cum Saul voluit excitare Dauid in Goliath hoſtem terribilem & ferocem, induit eum armis ſuis, & regio enſe latus eius cinxit. Chriſtus ea induſtria armauit eos, quos allegit in ordinem ſuorum commilitonum; ſuccinxit eos gladio, quem de cœlo tulit, & quo Paulus inſtructus ait: *Deijcimur, ſed non perimus, ſemper mortificationem Ieſu in corpore noſtro circumferentes.* Mortificatio Ieſu eſt gladius ille, cuius acie cuncta nobis noxia reſecantur.

1. Reg. 17.

2. Cor. 4.

Impar erat homo ſuis hoſtibus, ideoque dæmon acerbè furens in omne genus noſtrum, multas animas inolito vitio proſtratas vt triumphans inferorum carcere concludebat. Inualeſcente malo, Deus opportunè tulit opem domitis ab hoſte fero, cui homines inermes profectò fuit facilè debellare. Quippe priuſquàm Chriſtus mortificationis vſum exemplo ſuo indixiſſet hominibus, omnes ferè ſuo indulgebant genio, & viuebant ſenſuum arbitrio; ſed hoc gladio exerto dæmon abiit inglorius,

Mortificatio quare à Deo indicta.

ſiquidem

ſiquidem infantes ei & infirmæ virgioes illuſerunt.

Gladius à Deo datus Iudæ Machabæo.
2. *Mach.* 15.

Iuda Machabæo neſcio quid ageret propter circumfuſas acies hoſtiles, Ieremias illi apparuit, & eſſe bono animo præcepit ei, prætendens gladium, quo mediante, fore Ducem hunc victorem in nomine Domini repromiſit: *Accipe* (inquit) *gladium ſanctum munus à Deo, in quo deijcies aduerſarios populi mei Iſrael.* Chriſtus vnicuique ſuum porrigit gladium, de victoria indubia carnis, dæmonis, & mundi certiores eos efficiens, qui vtentur illa ſicut congruit armatura.

Peccatorum omniũ cauſa quæ ſit.

O quàm ſæpè voces querulas audiui hominum, dicentium ſe non poſſe ſibi temperare ab ira, vindicta, luxuria, & aliis peccatis, quæ in orbe toto vigent ad omnium hominum perniciem. Querimoniarum cauſa ſola hæc eſt, quòd ſcilicet homines à Chriſto nolunt accipere gladium ſanctum munus è cœlo datum, vt eius vſu vitia reſcindantur.

Concionator, habes hìc vnde reos homines vrgeas, vt ſe recipiant in meliorem frugem, ſic euertens ſordidas omnium vitiorum claſſes. O luxurioſe, dicis te non poſſe fœdo reſiſtere Aſmodæo, ſuis ideis Venereis te ad turpia prouocanti. Præuia confeſſione, lotis pedibus, & communione ritè peracta, accipe gladium ſanctum, ſcilicet mortificationis vſum & praxim, fugiendo loca tibi ſuſpecta, ludos, epulas, choreas, & conſortia omnia, quæ dubiam faciunt corporis & animæ caſtitatem. In hoc gladio ſancto procul ages te vexantem dæmonem Aſmodæum. O auare, malè partas opes ægrè potes reſtituere dominis legitimis. Accipe gladium ſanctum, iniquos contractus reſcinde, quibus æris alieni pondus magnum iniuſtè tuo nomini deuinxiſti. In hoc gladio ſancto fies à peccati nexibus expeditus.

Mortificatio quare a diabolo impeditur.

Vt pertimeſcit huius gladij aciem callidus hoſtis; ita ſuam omnem induſtriam impendit vt homines exarmet & ſpoliet hoc gladio ſancto, ſicut Xerxes olim fecit, qui voluit inermes eſſe ciues Babylonis, & vacare ludis, epulis, & choreis, ea ratione cauens ne ſuccutiendo iugum ſeruitutis, inſtructi armis & accincti gladio rebellarent. Hac etiam iniuria populus Hebræus à Philiſthæis affectus eſt, vt ex Scriptura ſacra liquet, cuius en ſeriem & contextum. *Faber ferrarius non inueniebatur in omni terra Iſrael: cauerant enim Philiſthijm, ne fortè facerent Hebræi gladium. Deſcendebat ergo omnis Iſrael ad Philiſthijm, vt exacueret vnuſquiſque vomerem ſuum, & ligonem, & tridentem, & ſecurim, vſque ad ſtimulum corrigendum. Retuſa itaque erant acies vomerum, ligonum, & tridentum, & ſecurium. Cùmque veniſſet dies prælij, non eſt inuentus enſis & lancea in manu totius populi qui erat cum Saule & Ionatha, excepto Saul & Ionatha.*

1. *Reg.* 13.

Hæc eſt iniuria ſæculi noſtri: obſident nos vndequaque truces hoſtes, nempe caro, dæmon, & ab eo conducti in perniciem noſtram nefarij homines; & in fidelium numero tanto rari ſunt gladio præcincti, & inde ſtrages animarum, quas hoſtes edunt. Pereunt namque rei omnes, quia nolunt gladio mortificationis vti, quod perinde eſt ac dicere, in exarmatos homines, ad arbitrium carnis æuum tranſigentes pecudum more, fœda omnia vitia præualere.

Chriſto baiulante crucem lentiores erant greſſus eius, pondere ſupplicij remorante necem eius ingloriam & acerbam, quam Iudæi illi infenſi, vtpote perciti liuore, votis omnibus anhelabant. Ne ergo ſera foret mors Chriſti, tortores ei ademere crucem, vt illa mole graui ſublata, moras non necteret Chriſtus, onus prætexendo crucis; attamen nullum humanitatis opus ſic præſtitere truces & barbari homines, imò cruce amota, citam & atrocem Chriſto necem crudeles illi dæmonis aſſeclæ procurarunt.

Crux adempta malum omen portendit.

Quotidie callidus hominum hoſtis ea vtitur induſtria, vt citiùs perdat animas incautas; ſuggerit eſſe crucis onus intolerabile, aliaſque vias eſſe, quibus itur ad gloriam, quàm ſalebroſum ponderoſæ crucis iter; ieiunia arcta, preces prolixas, & noctes inſomnes ait eſſe cruces iniurias corpori, quo fatiſcente nequit homo vacare rebus ad ſalutem animæ pertinentibus. Homo ſuum dum conſenſum præbet his ſuſurris excutit à ſe crucem, id eſt omnis mortificationis vſum, &, ita dæmon facilè proſternit animas exarmatas.

Sanctus Bonauentura refert in vita Patris Seraphici Franciſci, diabolum tentaſſe ſuis his ſuſurris illudere Franciſco viro perito rerum ſpiritualium. Barbarus hoſtis ſimulans ingenium perhumanum, ita Dei ſeruum affatus eſt: Erras, ô Franciſce, viam carpens difficilem, inediâ, vigiliis & flagellis cruciando tuum corpus, es homicida tui, ac proinde nequis placere Deo, cuius eſſe debet rationale obſequium. Ergo tuis opportunè rebus vt conſulas, huic quamcitò vitæ nimis aſperæ methodo ſuperſede. Hæc ſuggerendo faces luxuriæ ſubmiſit ei, qua ſubitò accenſus turpiter incanduit. Vnde focum illum tartareum, qui incipiebat ardere, citò vt extingueret, hyeme rigente nudum corpus in ſubiecta niue gelida volutauit. Inſtructus illa armatura procul egit dæmonem, qui profectò virum hunc magnum proſtrauiſſet, ſi ille ſua poſuiſſet arma, ſicut hoſtis callidè ſuggerebat.

Franciſcum excitat dæmon ad relaxandum vitæ genus auſterum.

Quamdiu homo viget florida ætate, dæmon ait eſſe ſuis ſenſibus aliquid dandum, & maturius æuum fore magis idoneum virtutum praxi. Illuſa caro ſuum aſſenſum præbet, & inermis agit in deliciis vernantis æui præcipuum tempus. Ingraueſcente demum ætate vitam noxiam pertæſus homo volens armis vti pœnitentiæ, vt arceat à ſe tetros hoſtes, ſtatim atque cœpit reſipiſcere, deliquium patitur inglorium; ſiquidem natura iugum pœnitentiæ ſubire nequit, vtpote aſſueta ſuis ſenſibus indulgere.

Pœnitentia eſt in florida ætate facienda.

Ita Dauid adoleſcens arma Regis Saül exuit, vt ſcriba ſacer ait hoc tenore: *Induit Saul Dauid veſtimentis ſuis, & impoſuit galeam æream ſuper caput eius, & veſtiuit eum lorica. Accinctus ergo Dauid gladio eius ſuper veſtem ſuam, cœpit tentare ſi armatus poſſet incedere; non enim habebat conſuetudinem. Dixitque Dauid ad Saul: Non poſſum ſic incedere, quia non vſum habeo. Et depoſuit ea.* O homo, vitam agens in vitiis, cùm tentabis mutare mores, deficiente vita ſuum ad occaſum, ſapere non poteris, natura detrectante ſubire molem, & arma, quibus non ab annis teneris aſſueuit.

1. *Reg.* 17.

Hieronymus vtitur illo argumento vulcos ad pœnitentiam excitare virum quemdam nobilem & iuuenem, contra vitæ ſanctioris conſilium animo conceptum pluſquàm par eſſet in

Ex SS. PATRIBVS.

ſæculo

ſæculo commorantem. Suggerit aſſuetum deliciis corpus horrere dura omnia & auſtera quibus vti & gaudere ſolent omnes animæ pœnitentes. En fragmenta quædam epiſtolæ illius ad Heliodorum. *Ecce de cœlo tuba canit. Ecce debellaturus orbem Imperator armatus egreditur, & tu de cubiculo ad aciem, de vmbra egrederis ad ſolem, mollem otio manum durus capulus exaſperat, caput linteo opertum galeam recuſat.*

Pœnitentia difficilis homini deliciis aſſueto.

Poſtrema demum induſtria, qua diabolus arcet homines à militia Chriſti, & ineptos reddit eius cingulo, cui gladius eſt appenſus, eſt idolorum cultus. Chriſtus enim, & idola non coëunt, nec aduerſa duo ſigna ſequi poteſt in bello miles, ſed duntaxat vno debet ſub labaro militare.

Ex Historia. Iouinianus ab exercitu eiicit milites omnes idololatras.

Iouinianus ea lege cepit infulas Imperij, vt legiones Romanæ ſua idola procul abiicerent, quæ ſub apoſtata Iuliano loco Numinis habuerant. Ferdinandus & Iſabella Reges Hiſpaniæ quando ferum Mauris bellum indixere, ſuis ex caſtris dyſcolos omnes homines eiecerunt. Ita ſuas in acies Chriſtus eos tantùm milites eſt ſolitus allegere, qui libellum repudij dedere ſuis omnibus vitiis: vnum quippe ſolum idolum ſufficit ad hominem Chriſto Domino ſubducendum.

Exempli gratiâ, pœnitentia ductus homo, ſuam cogitat emendare vitam. Eo intento malè parta ſuis legitimis dominis reſtituit, condonat iniurias, diminutam detractione famam proximi reſtituit; ſimulacra demum omnia conterit exculta priùs: ſed ſi occultè Venus eum obſtringat, illud vnum idolum reddit eum ineptum militiæ Chriſti, qui ſolos in caſtris habet milites facto magis quàm nomine Chriſtianos.

Ex Ivre Civili. Milites ſint Chriſtiani.

His conſonat lex iſta iuris Cæſarei. *Nemo militet, qui non apud acta teſtificatus ſit cum tribus, propoſitis ſacroſanctis Euangelijs, ſe eſſe Chriſtianum orthodoxum.* Vt verò Duci conſtet illibata fides militum exercitus, lex præfata voces habet has ſubiunctas: *Fiant acta ad eum magiſtratum, ſub quo militaturus eſt.* Lege Nemo, Codice de Epiſcopali audientia lib. 1. tit. 4. lege 10.

Ante diem Paſchæ lotis pedibus Apoſtolorum Chriſtus eo ſacro cibo pauit, deinde ſuam in militiam adſciuit, præcipiens vt gladios præcingerent, præmiſſa tamen ſolenni proteſtatione, ſe paratos eſſe mori cum Chriſto, datæ potius quàm fidei fieri deſertores.

Ex Historia. Militia Chriſti quid exigat ab homine.

Eccleſia ſancta die Paſchæ imminente vocat eos, qui militare volunt in caſtris Chriſti: exigit ab illis vt conterant omnia ſimulacra priùs adorata, vitâ fœdis actâ in vitiis abutendo. Conducti ab Eccleſia teſtes huius idolorum cultus abiurati, ſunt tres, ſcilicet contritio, confeſſio, ſatisfactio. In hac fidei profeſſione fucos facere nemo poteſt. Illa namque debet apud Chriſtum fieri, ſub quo Duce toto vitæ eſt tempore militandum.

Quando ſuos Apoſtolos hortatus eſt Ieſus vt emerent gladios, Petrus ait ſe paratum eſſe ſuo cum Duce mori, ſtetitque ſuis pollicitis: namque ſolus iuit obuiam turbis, & gladio exerto parum abfuit quin feriendo caput Malchi militis amputaret. Multi in communione, Dei menſæ aſſident multaque vota vitæ ſanctioris concipiunt, & proponunt gerere ſe animosè fero in prælio cum vitiis, & diabolo; ſed profectò raros habet æmulos Petrus, qui ſicut ille velint commori Chriſto, conſtanti animo dimicando.

O vtinam diuinus amor eum ſortiretur effectum in nobis, quem natura ſeuit in corde benè nati Principis filij Regis Bohemiæ Ioannis, qui ſtabat à partibus Galliæ quando totus periit exercitus Gallus ab Anglis fractus. Ioannes ille malens ſtrenuè pugnando vita cadere quàm tantæ ſupereſſe cladi, filium enixè rogans vt quamcitò fugâ ſibi conſuleret, irruit in hoſtes, quem filius bellico percitus œſtro ſequens fortiter occubuit, ita probans, ſe eo patre ſatum, qui elegit generosè mori potiuſquàm cum ignauiæ nota vitam ſordidè propagare.

Militia Chriſtiana ſuos profeſſores huic obſequio obſtringit erga Ieſum, qui vt hominum causâ ſuum generosè caput obiecit, ita vices reciprocas in tempore opportuno debent illi rependere omnes qui dedere nomen eius militiæ, pro eius gloria propaganda necem fortiter obeundo.

Ex Symbolis. Gladius militis Chriſti quibus eſt vſibus adducendus.

Lukius libro numiſmatum appoſitè ad præfata refert, Henricum IV. Galliæ Regem in argumentum fidei ſinceræ, quam profeſſus erat, cudiſſe numiſma, in quo erecta videbatur ara, cui diſtrictus gladius incumbebat. Circumſcriptæ voces erant iſtæ. PRO ARA, ET REGNI CVSTODIA. Homo, qui in communione ſacris ſe ſiſtit aris, vt inde ſumat à Sacerdote panem fortium, quo ſingulare robur adiicitur ad debellandos hoſtes, qui nos arcere volunt à regno Dei, habere debet hoc Symbolum præ oculis, illudque ſibi pro ſincera ſui animi teſſera vendicare. Spirituali gladio exerto decet ſemper eſſe Dei militem inſtructum PRO ARA, ET REGNI CVSTODIA, ne quid agat aut committat aris indignum, vnde cibum accepit, quo ad acquiſitionem regni cœleſtis eius anima roboratur.

Chriſtiane miles, facta communione, memor eſto triti adagij huius. *Amicus vſque ad aras*, vt ſi quis amicorum tentet aris contrarium aliquid inſuſurrare tibi, gladio diſtricto procul agas eum, generosè dicens te velle mori PRO ARA, ET REGNI CVSTODIA. Deſinit amicus eſſe tibi quiſquis aris aliquid ſuggerit iniurium; & ne pecces, huius antiqua viri amicitia eſt ſubitò diſſoluenda.

O beatum, cui contingit ita militare Deo, & commori Chriſto, viuat vt æternùm. Auguſtinus ea morte ſuæ vitæ finem cupiit imponere. Sic ille cap. 39. libri Meditationum: *Certè mihi melius eſt non eſſe, quàm ſine Ieſu eſſe. Melius eſt non viuere, quàm viuere ſine vita. O ire, ô ſibi perire, ô ad Ieſum peruenire.*

Ex SS. Patribvs.

SVMMA

SVMMA SECVNDÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Ante diem Paſcha.

PASCHA nobis idem ſonat, quod reſurrectionis Chriſti dies, ad quem ſe quiſque debet aptare ſicut Chriſtus olim fecit, futurus poſtea rediuiuus.

Dicam primò, ſuas veſtes Chriſtum exuiſſe, quia ſuſcitandus homo debet deponere quicquid mortale ſapit. Qui namque cupit reſurgere ad virtutem, ille priùs omni vitio moriatur.

Secundò dicam, Ieſum Se linteo mundo præcinxiſſe, quia quiſquis æuo in iſto rebus corporeis exuitur affectu, ille demum effectu ſtola gloriæ veſtietur.

SVMMA TERTIÆ HOMILIÆ.

In hæc verba:

Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum feci vobis, ita & vos faciatis.

ERRANTE Adamo præcluſa nobis erat via cœli: Chriſtus eam peruiam præeundo fecit, vt dicam primò, probans virtutum eius exempla nobis iter ad cœleſtem patriam explanaſſe.

Dicam ſecundò, nihil prodeſſe viam ſcire cœli, & ſternentem nobis iter videre Ieſum, niſi animosè tritâ illâ viâ (ſalebrosâ licet & difficili pariter incedamus.

FERIA VI.
IN PARASCEVE.
PASSIO DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI.
TERTIA PARS PASSIONIS.
SVMMA TERTIÆ PARTIS.

PRIMÆ duæ partes fuere velut præludia quædam tormentorum, quæ acerba tulit Chriſtus ea die, qua redemptionis opus abſoluit corpore crucifixo.

Paſſionis huius ſeries tota, leuet vt nauſeam, quam conſciſcit prolixior ſermo, trium ſectionum cancellis erit cincta, vt rer quieſcendo minùs anima fatigetur.

Primò, nobis occurret Chriſtus inhumanè cæſus flagris, & corona ſpinea redimitus.

Secundò, crucem baiulans in ſupplicij locum contendet, eum populo comitante.

Tertiò, cruci affixus, ea verba dicet, quæ breuiter explicabo.

Dicturum de paſſione, fletus & gemitus queruli remorantur.

SIncerus amor Dei, auctore Richardo, *Rebus vtitur vt ſpeculis, & vbique Deus videtur amabilis magis quàm admirabilis.* Quiſquis amat intensè Deum, ille ſuo experimento videt quàm impensè Deus amet omne genus noſtrum. Sed præſertim hodierna die, ſacra neci eius, hæc veritas innoteſcit. Atroces iniuriæ, blaſphema verba, claui, verbera, flagella, crucis & tormenta clamant ſupremum eſſe Dei amorem in nos, quem vt rependat homo, debet (præter alia congrua obſequia exhibenda ſuo tempore) in Chriſti Paſſione recenſita fuſis lacrymis inundari. Ita Græci Senatores expreſſere ſuum amorem erga Leonem filium Baſilij Macedonis Imperatoris, vt abundè refert Curopalata in vita Baſilij ſub anno 886. Oriente toto depoſcente, Leo Princeps iuuenis inauguratus erat Imperator ab ipſo patre ſuo Baſilio, qui poſtea Principem per calumniam delatum concluſit carcere tetro, duris eum vinculis alligando.

Ex HISTORIA. Leonis Principis incarceratio.

Leone fœdo in carcere vincto, pater eius inuitauit ad celebres epulas proceres Imperij, vt in eorum conſeſſu tergeret hunc mœrorem, quem ingeſſerat concepta fides de filio moliente necem patris, vt præcoci Imperio parente mortuo frueretur. Vt diſcubuere viri illuſtres, Pſitacus è cauea lugubri de repente tono voces has edidit: *Heu, heu, domine Leo.* Vt expers rationis auis ea mœſta dedit verba, quibus opportunè ſuum expreſſit luctum ob Leonem Imperij hæredem carcere concluſum, omnes ibi aſtantes ingemuere ſuo Principi vincto, voce condolentis auis ad erumpentes ſubitò lacrymas excitari.

Pſitacus deflet captiuū.

Lacrymæ in epulis.

Ægrè tulit Imperator eos ſic affectos, tempore præſertim fletibus incongruo. Lautiores enim epulæ tunc inſtructæ, iocos, dicteria, compotationes, & feſtiua gaudia à conuiuis omnibus exigebant. Pſitacus interea ſonora voce clamans repetebat eadem verba, quibus à vocatis lacrymas expreſſerat, hoc tenore malam ſortem Principis afflicti deflens: *Heu, heu, domine Leo.* Idcirco fletus vberior alluit aſtantes, nec potuere ſibi temperare à lacrymis omnes Imperij proceres accumbentes.

Subitæ triſtitiæ, vt intempeſtiuæ rei tempore conuiuij, cauſam Baſilius exquiſiuit. Omnium optimatum iſta fuit conſona reſponſio: Imperator, aue ſonora voce tuo filio Leoni Principi noſtro viro innoxio condolente, nemo poteſt cohibere fletus, ad quos nos reſonos écho vocis auis lugubris excitauit: *Heu, heu, domine Leo.* Arguet nos impietatis auis agens cauſam Principis innoxij, ſi defenſionis obſequium

quium cunctantes ei præſtare, eitam libertatem eius ſilentio noſtro noxio remoremur. Heu', heu, Domine Leo, ſingulare decus Imperij, quid peccaſti, vt in carcere tetro degas? O Imperator, redde nobis Principem noſtrum, imò tibi redde prolem è cœlo datam, & facta nuper inauguratione, tui Imperij ſolio deſtinatam. Redde nobis noſmetipſos, reddendo tuum filium, quo in carcere conſtricto, ſumus & nos in vinculis; nam eius catena ligat omnes ei obſtrictos. Redde citò nobis hunc Principem, niſi fortè velis nutare totum imperium, quod tibi conſtare nequit, ſi Leonis vita venit in diſcrimen. Leonem redde, niſi vis iam dubium perdere principatum.

Baſilius Imperator filiũ educit è carcere.

Illæ voces querulæ pro Leone toti ſuſpenſo bina paſſione metus & amoris vim fecere patri, qui repentino motu animi in compaſſionem fracti percitus abiit in lacrymas, quæ indices fuere, gelu odij cor antea concretum tunc temporis eliquari. Optimates eum interea vrgebant, & dicebant: O Imperator, non manducare vacat, Leone Principe ieiuno: ingrata nobis eſt libertas, eo conſtricto: Leone demum afflicto læti eſſe non poſſumus. Hæc irrita non fuere vota, neque fletus inutiles: Imperator enim calumniâ diſcuſsâ, ſuum filium eductum è carcere abſoluit, Procerum Imperij precibus exoratus.

Hodie me ſimiles anguſtiæ vndequaque premunt: vocatus enim ad pulpitum, vt, circumſtante plebis frequentiâ, magna loquar, vox deficit, & verba mihi non ſuppetunt idonea hiſtoriæ, quam ſuſcepi in ſermonis huius ſerie deſcribendam.

Obſeruo ſolem horrendè ſuum collegiſſe lumen ne videat in cruce Ieſum animam agentem; terra velut horrore mota & concuſſa tremit; ſaxa mutua colliſione trita ſuo modo gemunt. Cuncta demum, qua poſſunt ratione, deflent Ieſum hodie crucifixum. Non ego petris durior obrigui: me namque dolor altiùs inceſſit quàm verbis idoneis explicare queam. Deficiente voce, mihi ſuperſunt lacrymæ tantùm, quæ erunt præcipua argumenta, quibus ego meum luctum & amarorem animi demonſtrabo. Neſcio quem paracletum conſulam vel adhibebo meæ mœſtitiæ; nempe Deus ipſe, pater totius conſolationis, morti æternæ ſuum filium addixit. Si liceret, vltro ſanè latam ſententiam capitis contra Ieſum ipſe vitâ meâ propriâ reuocarem.

Redde Pater æterne Ieſum: redde nobis eum, quo moriente, vita noſtra diu ſibi conſtare nequit: Redde citò nobis vnigenitum, & ſoſpitem è cruce depone, niſi vnà velis omnes etiam homines interire: Redde Pater æterne Ieſum, quem ſcis eſſe virum innoxium: Si iuſtitia remorante precum effectus, cunctaris indulgere votis noſtris; ecce tibi omnium noſtrûm capita deuota; feri, macta, modò Ieſus ſoſpes & incolumis perſtet. Namque ſine Ieſu vita nobis erit inſtar mortis, & cum illo mori, nobis erit viuere ſempiternùm.

Heu, heu, Domine Ieſu, quod immane nefas commiſiſti? heu, heu, leo de tribu Iuda, quale ſcelus perpetraſti? innocens agne Dei, quid peccaſti? Alea eſt iacta, volat irreuocabile verbum, iuxta Patris ſententiam ab æterno latam Iudæi Chriſtum cruci turpiter affixerunt.

Fortè parens eius alma nobis opem tempeſtiuè feret poſitis in diſcrimine tanto necis Chriſti. O heroina, mater & Virgo, velut columna inconcuſſa ſtabas iuxta crucem quando Ieſus ei affixus egit animam; in ſupremo ſumus agone, tui ob filij mortem ingloriam. Deiectis corde robur animi concede, quo præſtabas: ſi namque nobis propitia cunctaris adeſſe, ſimul omnes cum dilecto tuo filio moriemur.

O tempora, ô ærumnas, ô momenta parum propitia & fauſta votis hodie conceptis. Alloqui Mariam ſtantem in imo crucis, perinde eſt ac refricare plagas ſauciatæ matris, quam nunc precibus vrgere, ſapit quidpiam inhumanum. Illa tamen pietatis aſſuetæ memor, ne caſſa fiant vota illi oblata, mihi ſic reſpondet, & oſtendit vnde parem publicæ mœſtitiæ congrua lenimenta: Concionator (inquit afflicta parens) ego nomen exui matris Chriſti: Ille crucis in brachiis velut in gremio dilectæ matris iam quieſcit: Ora & adora crucem, vt inde tuis abundè malis neceſſatio influxu gratiæ conſulatur.

Infandum Regina iubes renouare dolorem.

Diuinas vt opes, & lamentabile lethum Chriſti, voce feram.

Præpotens Virgo, tuis iuſſis præſto citum obſequium, conueniendo crucem: O crux aue ſpes vnica. Nempe tibi debetur *AVE*, quia loco matris Chriſti es hodie ſubſtituta: In te ſplendor æternæ lucis irradiat, ac proinde potes Maria dici, ô crux, id eſt illuminata, quia Sol iuſtitiæ Chriſtus in tua ſphæra lucet. Rurſus aue, *gratia plena*, quia ſcaturit in te, velut ex fonte viuo, Dei gratiæ plenitudo. *Dominus tecum*, quippe Ieſus Rex Regum & Dominus dominantium ita tibi adhæret, vt ſit in te ſicut in electo ſibi ab æterno lectulo moriturus. *Benedicta tu.* Hactenus horrorem incuſſere cruces, atque in malam abire crucem maledicti loco fuit: ſed ex quo tuis in ramis pependit homo Deus, qui eſt benedictus in ſæcula, deterſa fuit omnis maledictio, & à benedicto Ieſu crucifixo, *Benedicta tu*, meritò nuncuparis.

Arbor in paradiſo ſacra necem conſeiuit Adæ, qui fructum eius carpere præſumpſit; ſed crux ſancta, vitam quando nobis protuliſti, arbor tunc fuiſti benedicta fœta bonis omnigenis, quæ à Chriſto tui vteri fructu in omnes homines influxerunt. *Benedictus fructus ventris tui Ieſus.*

Cùm ergo benè tibi quadret, ô crux Sancta, ſalus Angelica, quæ in omni concione matri Chriſti offertur, cùm dicitur: *Aue Maria gratia plena*: Arbor ſacra, gratas habe preces atque vota, quæ hodierna die à deuota tibi plebe, tuæ virtutis conſcia, deferuntur.

O crux aue ſpes vnica,
Hoc paſſionis tempore,
Pijs adauge gratiam,
Reiſque dona veniam.

Chriſtus inhumanè flagris cæditur, & per atrox ac crudele ludibrium corona ſpinea redimitur.

SECTIO PRIMA.

PAtriarcha Iacob eo amore ſuos filios deperiit, quamuis delatos & notatos crimine peſſimo, vt, nihil affectum patris remorante malo quod patrarant, prædilectum alium filium Ioſeph vltro feris atrocibus expoſuerit, illum mittens ad alios filios errantes in circumfuſis agris, vt videret an proſperè cuncta ſuis cum fratribus deuiis agerentur. Sed longè maior extitit diuinus amor erga nos homines: namque videns errare genus noſtrum deuium à cœlo, miſit in has orbis oras vnigenitum filium ſuum Ieſum, qui à Synagoga crudeli fera necem pertulit, vt ſua morte veram in patriam reduceret homines aberrantes.

Hodie Eccleſia ſancta Patri æterno tritam filij tunicam oſtendit, id eſt laceram carnem eius, quam verbera, flagella, claui, ſpinea corona, dira & lancea deturparunt. Fratres Ioſeph *Tulerunt tunicam eius, & in ſanguine hædi, quem occiderant, tinxerunt; mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent: Hanc inuenimus: vide vtrum tunica filij tui ſit, an non? Quam cùm agnouiſſet pater, ait: Tunica filij mei eſt, fera peſſima comedit eum, beſtia deuorauit Ioſeph.* Ab Eccleſia conducti concionatores eunt ad Patrem, & de crucifixo Ieſu ſanguine conſperſo dicunt: Vide, Pater æterne, tui filij tunica ſit necne? Omniſcius ille Pater ait: Vnigenitum, & dilectum Ieſum Synagoga fera peſſima deuorauit. *Gen. 37.*

Ambroſius in libro de Patriarcha Ioſeph cap. 3. deprehendit in illa Ioſeph tunica ſanguine infecta crucis myſterium. Sic ille: *Iam tunc ergo crucis præfiguratur inſigne; ſimul & quod exutus eſt tunicam, id eſt carnem, quam aſſumpſit, decoram diuerſitate virtutum. Ergo tunica eius, id eſt caro, non diuinitas cruentata eſt; & indumentum et carnis, non immortalitatem vitæ auferre potuerunt. Hanc tunicam Iudaicæ beſtiæ cruentarunt.*

EX THEOLOGIA.

Deus cauſa fuit efficiens Paſſionis Chriſti triplici modo.

Patriarchæ Iacob amor in filios aliqua ratione Ioſeph in prædam expoſuit; ſed expreſsè magis affirmant Theologi, perculſum amore Deum, ſalutis hominum cauſâ, ſuum filium vnigenitum innumeris propè diris anguſtiis morti præuiis addixiſſe. Quippe licet cauſa efficiens directa Paſſionis Chriſti petatur à Iudæis, qui corrupere Iudam, & Pilatum induxere ſuis calumniis vt capitis ſententiam ferret in Dominum; indirecta tamen Paſſionis cauſa Deus etiam dicitur, & ex ſacro Codice comprobatur.

Triplici modo Deus Paſſionis huius cauſa fuit. Primò, non impediendo, ſed exponendo ſuum prædilectum æmulorum eius tabidæ poteſtati. Vnde Ieſus ipſe cruci affixus ait: *Vt quid dereliquiſti me.* Secundò, præordinando vt Chriſtus patiendo genus noſtrum omne, reum mortis æternæ, pœnis à tartari vindicaret. Tertiò, tandem cauſa fuit ærumnarum Chriſti ipſe Deus, ei inſpirando voluntatem patiendi, quæ in illo fuit ſumma, totum vt ſe componeret ad arbitrium Patris, vt abundè patet ex multis Scripturæ locis, quæ aſtruunt hanc liquidè veritatem. *Matth. 27.*

Hi textus eò vergunt: *Vt cognoſcat mundus, quia diligo Patrem; & ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio. Surgite, eamus hinc.* Rurſus ſe ſponte, & non coactè mori velle dicit: *Nemo* (inquit) *tollit animam meam à me, ſed ego pono eam.* Et Paulus ad Philippenſes: *Factus obediens vſque ad mortem.* *Ioan. 14.* *Ibid.* *Philip. 2.*

Diuinus amor ſe abundè prodit in cauſa finali Paſſionis huius, quæ fuit hominum redemptio, vt ipſe Ieſus ait hoc tenore: *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Et Paulus ad Epheſ. *Deus qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam Charitatem ſuam, qua dilexit nos, & cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto.* *Ioan. 3.* *Epheſ. 2.*

EX SS. PATRIBVS.

Redemptionis hominum cauſâ Deum in humanis ſuſtinuiſſe dura, Patres Sancti vnanimi voce clamant, quorum paucas referam ſententias, & illæ ſufficient, vt diuinus amor in nos clariùs innoteſcat. Hilarius agmen aget vt ætate prior aliis iam ſiſtendis. Sic ille canone 14. in Matth. *Solus paſſurus pro nobis, omnium peccata ſoluebat: nec ſocium admittit, quicquid vniuerſitati præſtatur ab vno.*

Paſſionis effectus fuit hominum redemptio.

Concinit Hilario Hieronymus enucleando locum illum Iſaiæ 63. *Torcular calcaui ſolus.* Sic ille: *Neque Angelus, aut Archangelus pro nobis paſſus eſt, & conculcauit aduerſarias fortitudines, atque contriuit, niſi ille qui loquitur in Pſalmo: Saluum me fac, Domine, quoniam defecit ſanctus*, quo ſcilicet mediante queat homo redimi per condignam & iuſtam ſatisfactionem.

Auguſtinus lib. 3. de Trinit. cap. 14. *Pergit* (inquit) *ad Paſſionem, vt pro debitoribus nobis, quod ipſe non debebat, exolueret. Nunquid iſto iure æquiſſimo diabolus vinceretur, ſi potentiâ cum illo Chriſtus agere, non iuſtitiâ voluiſſet? Sed poſtpoſuit quod potuit, vt priùs ageret quod oportuit.*

Ambroſius lib. 3. de Sacramentis cap 4. *Debitor factus es diaboli. Cautionem tuam, tenebat inimicus: Sed eam Dominus crucifixit, & eam proprio cruore deleuit. Abſtulit debitum tuum, reddidit libertatem.*

Gregorius lib. 17. Moral. cap. 16. circa locum Iob 26. *Prudentia eius percuſſit ſuperbum*, ita commentatur: *Dominus noſter pro nobis mortem ſoluit indebitam, vt nobis mors debita non noceret. Benè itaque dictum eſt: Prudentia eius percuſſit ſuperbum: quia antiquus hoſtis per exceſſum præſumptionis ſuæ, eum etiam perdidit, quem iniquæ perſuaſionis lege poſſedit; & dum audacter eum, in quo nihil ſibi competebat, appetijt; iure illum, quem quaſi iuſtè tenebat, amiſit. Prudentia itaque non virtute percuſſus eſt.* Sed amoris ea fuit induſtria, tota cedens ad ſalutem hominum inſtaurandam.

Leo Papa ſerm. 12. de Paſſione: *Effuſio ſanguinis iuſti pro iniuſtis tam potens fuit ad priuilegium,*

priuilegium, tam diues ad pretium, vt ſi vniuerſitas captiuorum in Redemptorem ſuum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent.

Satisfactio Christi reatũ hominũ exceſſit.

Neſcit amor tenere modum, & idcirco Deus hominum amore flagrans voluit eſſe ſupra modum copioſam redemptionem humanam. Namque fuit tanta ſeges ærumnarum Chriſti, vt à meritis illatum, reatus Adæ grauitas excedatur. Vnde iure quadrant Chriſto voces iſtæ

Iob 6. Iob: *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in ſtatera. Quaſi arena maris hæc grauior appareret.*

A conditore primus homo velut ſeruus honorarius editus eſt, cui etiam in his, quæ ad ſalutem pertinent, debebant Angeli miniſtrare.

Hebr. 1. Ita Paulus: *Omnes (inquit) ſunt adminiſtratory ſpiritus, in miniſterium miſſi, propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis.* Dedignatus Adam hanc conditionem ſerui, ad domini, imò Dei ſtatum, aura tumens ſuperbiæ, nequiter aſpirauit. Vt Chriſtus reſarcire venit quod contriuit Adam, ita Dei ſeruum ſe fecit, eò etiam ſe demittens, quò nuſquam deueniſſet Adam, ſi ille ſibi conſtitiſſet eo in obſequio nobili, quod titulis innumeris ab illo Deus, ipſius atque rerum omnium Dominus exigebat.

Chriſtus homo, Dei ſeruus erat, vt Paulus

Philip. 2. ait hoc tenore: *Cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.* Perfectè Ieſus ea in conditione veri hominis, æuo ſuo toto, Deo ſe ſeruum præſtitit obſequentem.

Ratione humanæ naturæ aſſumptæ, Dei

Iſai 42. filius dicitur ſeruus apud Iſaiam: *Ecce ſeruum*

Zachar. 3. *meum, ſuſcipiam eum.* Et Zachariæ 3. *Adducam ſeruum meum Orientem.* Illa tamen conditio ſerui in Chriſto nihil ſeruile trahit ex peccato, notam ingloriam hominibus aliis inurente. Hoc eloquenter ait Leo Papa ſerm. 1. in Nat. Domini: *Aſſumpta (inquit) eſt natura, non culpa, creata eſt forma ſerui ſine conditione ſeruili; quia nouus homo ſic contemperatus eſt veteri, vt veritatem ſuſciperet generis, & vitium excluderet vetuſtatis.*

Chriſto parum fuit, formam ſerui induiſſe, niſi vilia & abiecta quæque miniſteria, exhiberi ſolita à mancipiis, hominum gratiâ præſtitiſſet. Recumbentibus diſcipulis ſtabat ille ſicut ſeruus, infundebat aquam, non manibus

Matth. 20. tantùm, verùm etiam & pedibus: *Non venit (inquit) miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam redemptionem pro multis.* Ad hæc vilia miniſteria deſcendit Chriſtus, vt libertatem hominum aſtrueret, qui gemebant oppreſſi duro iugo miſeræ ſeruitutis.

Peccati ſeruitus homines fecerat inglorios; terſit hoc dedecus humanæ naturæ Ieſus ea ra-

Rom. 8. tione, cuius memor Paulus ait: *Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne.* Ponderoſa moles peccatorum, quæ commiſit homo, ſacris humeris Chriſti incubuit, vnde quaſi reus ſeruorum ſupplicia acerba luit, vt nos peccati vilia mancipia reſtitueret priſtinæ libertati.

Ambroſius epiſt. 8. ad Sabinum: *Vnus (inquit) pro liberandis omnibus ſeruus factus eſt. Quid dicam ſeruus? Peccatum, opprobrium, maledictum factus eſt, vt dixit Apoſtolus; vt noſtram ſeruitutem, maledicta, peccata, opprobria tolleret. Quid in eo imminutum eſt? Num quòd noſtram ſeruitutem, noſtras infirmitates ſuſcepit? Erat humiliatus in forma ſerui: ſed idem erat in gloria Dei Patris. Erat vermis in cruce, ſed idem dimittebat peccata crucifigentium. Quid ei obfuit ſeruitus? Seruus factus legitur, quia legitur factus ex virgine, & creatus in carne. Omnis enim creatura ſeruit, dicente Propheta: Quoniam omnia ſeruiunt tibi. Nunquid quia habebat veſtimenta ſordida, ideo fulgorem Diuinitatis ſuæ Sol iuſtitiæ non habebat? Quid plura? An infirmius putamus eſſe ſeruitium, quàm peccatum, quàm maledictum, quàm opprobrium? quàm infirmitates, quas pro nobis ſuſcepit, vt à nobis eas auerteret? Factus eſt hæc omnia, vt ea omnia vacuaret. Non aduertunt quòd hæc Chriſti gloria eſt, quia ſeruitutem ſuſcepit in corpore ſuo, vt omnibus redderet libertatem: peccata noſtra portauit, vt mundi peccatum tolleret. Seruus, peccatum, maledictum factus eſt, vt tu peccati ſeruus eſſe deſiſteres, téque diuina ſententia maledicto abſolueret. Ille maledictum ſuſcepit tuum, factus in cruce maledictum, vt benedictus eſſes in Dei regno.*

Supra ſuam ſortem ſerui aſſurrexit Adam quando voce diaboli deluſus credidit ſe fore Deum. *Eritis (inquit ſerpens) ſicut Dij.* Sed ille tumor Adæ ſuam omnem ſaniem excuſſit, quando Ieſus infra vilem mancipiorum ſtatum ſe depreſſit. Et à ſeruitute fuit vindicatus homo Ieſu Chriſto rerum omnium Domino ſeruiente.

Ambroſius epiſt. 8. *Seruitutem (inquit) ſuſcepit in corpore ſuo, vt ſeruus redderet libertatem: ſeruus factus eſt, vt tu peccati ſeruus eſſe deſiſteres.*

Quantò magis ardet amor, tantò maiora pati cupit in gratiam eius, quem deperit, vt Patriarcha Iacob abundè ſuo exemplo probat: ſiquidem *ſeruiuit pro Rachel ſeptem annis: & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.* *Geneſ. 29.*

Cœleſtis amor, cuius in Chriſto focus exarſit, eum non deiecit tantùm ad humilem ſerui ſtatum, ſed etiam obſtrinxit eum, vt formam indueret mali ſerui, & quaſi reus omnium peccatorum, quæ commiſit homo, flagris eo titulo vapularet.

Seraphicus Bonauentura, cap. 6. de Perfectione vitæ: *Filius (inquit) erat, & factus eſt ſeruus: & non ſolùm formam ſerui ſuſcepit vt ſubeſſet, ſed etiam mali ſerui, vt vapularet. Et non erat ſolùm ſeruus ſeruorum Dei, ſed ſeruus ſeruorum diaboli, factus ſeruiens infima peccatorum peccata expurgando.*

Plautus in Pſeud. vocat ſeruos, *Plagigera hominum genera*; quippe plagis obnoxij ſunt ſerui: ad quod alludens Prudentius in Enchirid. de Chriſto loquens ait: Serui dicti plagigeri.

—— *Tergum dedit vt ſeruile flagellis.*

Ambroſius lib. 3. epiſt. 19. bellè notat quàm abiecta fuerit hæc ſeruitus, ad quam ſe demiſit homo Deus, hominum cauſâ: *Sicut (inquit) Ioſeph humiliari, qui humiliatus vſque* ad Seruitus eſt abiecta, ſeruire ſeruis.

ad carcerem, cùm ſuſtineret calumniam, maluit crimen falſum ſubire, quàm verum referre. Humiliabatur in typo eius, qui ſe erat in forma ſerui humiliaturus vſque ad mortě, mortě autem crucis. Ab initio nobilis genere, cenſu diues, ſubitò ignobilis ſeruus factus eſt; & quod ipſam ſeruitij vilitatem acerbat, degeneris domini ære emptum mancipium. Minùs enim vile putatur ſeruire libero; geminatur autem ſeruitus, vbi ſeruitur vernaculis. Chriſtus eò ſe depreſſit, vt peccati ſeruo, ſcilicet peccatori homini deſeruiret. Imò dico minùs quàm par ſit: hominum ergò Ieſus non vilia tantùm præſtitit obſequia, vt ſunt lauare pedes, & alia ſeruitutis officia; ſed etiam alapas, flagella, crucem, & alia acerba tulit ſupplicia, quæ abiectis mancipiis malè ſibi conſciis infliguntur.

Seruorum ſupplicia.

Sidonius Apollinaris in Eucharistico carmine ad Fauſtum, ita Ieſum alloquitur:

Pro ſeruis pœnas ſuſcepta in carne tuliſti
Suſtentans alapas, ludibria, verbera, vepres,
Sortem, vincula, crucèm, clauos, fel, miſſile acetum.
Poſtremò mortem crucis.
Eripiens quicquid veteris migrauerat hoſtis
In ius: per noſtrum facinus cùm fœmina prima
Præceptum ſoluens, culpâ nos prapete vinxit.
Quod lapſu dedit Eua ſuo chirographon illud,
Quo perſuaſus homo eſt. Hac compenſatio rupit
Expers peccati, pro peccatoribus amplum
Fit pretium, veteremque noui vice fœnoris Adam
Dum moreris de morte rapis: ſic mortua mors eſt.

Homo digna plagis commiſerat vt rebellis; & Chriſtus eius loco flagris excipitur, vt iure deflet Hieronymus in cap. 19. Iſai. *Quod nos* (inquit) *debebamus pro noſtris ſceleribus ſuſtinere, ille pro nobis paſſus eſt.*

Ex Ivre Civili. Serui ſoli flagellati. Act. 22.

Romano iure fuit flagri pœna ſolis ſeruis indicta, vt liquet hoc contextu. *Ex quibus cauſis liber fuſtibus cæditur; ex iis ſeruum flagellis cædi, & domino reddi iubetur.* Lege. Seruorum. ff. De pœnis. Ea lege liber extitit Paulus à flagellis, quæ Tribunus ei iuſſerat infligi. Cùm namque loris aſtrictus eſſet, ait: *Si hominem Romanum, & indemnatum licet vobis flagellare, &c. Protinus ergo diſceſſerunt ab illo, qui eum torturi erant.*

Ex SS. Patribvs. Pſal. 31.

Bernardus ſerm. in feria 4. hebdomadæ pœnoſæ: *Non ſolùm* (inquit) *formam ſerui accepit, vt ſubeſſet; ſed etiam mali ſerui, vt vapularet; & ſerui peccati, vt pœnam ſolueret, cùm culpam non haberet.* Præſcius Pſaltes ait in perſona Chriſti: *Fui flagellatus tota die, & caſtigatio mea in matutinis.*

Flagellatio Chriſti ſæua.

Bonauentura cap. 76. De vita Chriſti: *Diuerſimodè* (inquit) *flagellatur, dura & doloroſa ſuſcipit ſpurciſſimorum flagella caro illa innocentiſſima, tenerrima, mundiſſima, flos omnis carnis. Et humana natura repletur liuoribus, atque fracturis: fluit vndique regius ſanguis de omnibus corporis partibus. Superadditur, reiteratur, ſpiſſatur liuor ſuper liuorem, & fractura ſuper fracturam.*

Laurentius Iuſtinianus De triumphali Chriſti agone cap. 14. *Horrendum attende ſpectaculum. Accedunt miniſtri crudelitatis ad Dominum, quatenus detractis veſtibus illum nudum exhibeant. Ligatur, cæditur, totoque corpore flagris diſſipatur. Nunc ſcapulas, nunc ventrem, nunc brachia, nunc crura cingunt, vulnera vulneribus, plagas plagis recentibus addunt. Hinc liuor tumens, inde ſanguis erumpens variatum cute decoriata reddit corpus, adeò vt membrorum compages viſibiles fierent.* Hæc ille.

Rupertus in cap. 19. Ioan. *Spectaculum* (inquit) *grande, mundo, Angelis, & hominibus, vt à ſeruis peccati princeps libertatis ſeruilibus modis cæderetur.*

Plautus in Aſinaria act. 3. ſcena 2. ſeruorum pœnas numerans, has recenſet.

Serui quibus olim pœnis affici ſoliti.

------Stimulos, laminas, cruceſque, compediſque,
Neruos, catenas, carceres, numellas, pedicas, boias,
Tortoreſque acerrimos.

Sed atrocius ſæuiere feri tortores in Chriſtum. Nullus enim tot flagellis olim cæſus eſt; nempe cohors vna diro huic ſupplicio occupata, plagis refricatis infligendo noua verbera, acerbè totum corpus Chriſti Domini lacerauit.

Eſtò trucis ingenij ſint argumēta, voces contumelioſæ, ioci, dicteria, ludibria, & ſcommata iacta reos in homines tormentis iam ſubactos; Chriſto tamen flagris cæſo fuit implexa ſpinea corona, caput eius cingens, & crucians atrociter. Inducta fuit chlamys coccinea, & arundo data loco ſceptri; alapæ, & ſputa adiecta clamant fuiſſe viros, qui eum torquebant, barbaros, atque tygres indolis inhumanæ.

Ex Historia. Corona vſurpata malè cedit vſurpanti.

Conſtantinus Copronymus Imperator eò venit inſaniæ, vt coronam auream, & rutilam gemmis, Deo ſacram ſacrilegis manibus abſtulerit è templo Sanctæ Sophiæ, & capiti ſuo impoſuerit. Sed non impunè tulit hoc immane nefas; nempe ſicut eius ex vita liquet, æger decubuit capite cruciato graui ſupplicio. Etenim carbunculi in orbem ducti cinxere caput eius, peſte ſcelus vleiſcente viri, qui diadema ſacrum auſus erat nequiter vſurpare. Magno conſtitit Conſtantino crimen illud; ſiquidem corona diues lapide pretioſo necem conſciuit ei, & hanc horrendam. Nam clamabat, vri totum corpus ſuum, & præſertim caput vbi carbones erant, auſus ſacrilegi vltores. Quodque fuit ſumma diri ſupplicij, ille Deo iniurius blaſphemus homo reus impœnitens animam exhalauit.

Eiuſdem criminis atrocis erat Adam conſcius, ideoque totum hominum genus huic tormento ſecum fecerat obnoxium. Primò, quia diadema Deo ſactum ambiit quando voluit eſſe ſicut Deus. Secundò, quia filij eius inexpij pœnitentiæ, hoc videbantur vnum indixiſſe ſibi negotium, ſcilicet, vt impunè totos ſe voluptati noxiæ manciparent. In delicias, & Venerem fractæ prolis Adæ voces inſanæ ſonant in libro ſapientiæ, qui eſt velut Echo ſoni, quem edidere voces illorum hominum impiorum. Ecce tenor cantionis inſanæ. *Coronemus nos roſis antequam marceſcant, nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra,* Sap. 2.

Chriſtus

Chriſtus hominem exemit ſupplicio, quod manebat eum propter vſurpatum diadema ſacrum, & ipſe ſuum caput ſuppoſuit ſpineæ coronæ vices gerentis eius quæ Copronymum torſit. Homo roſis coronatus erat, ita ſuam luxuriam iactans; Chriſtus ex aduerſo vepres pro decerptis deliciarum floribus vſurpauit.

Ex SS. Patribus. Chriſtus luit pœnas pro te.

Hoc Bernardus ait tractatu de gradibus humilitatis: *Deſcendit ipſe miſericorditer, quò illi ceciderant miſerabiliter: non ſimili curioſitate; ſed mirabili charitate: non vt miſer cum miſeris remaneret; ſed vt miſericors factus miſeros liberaret; ac de lacu miſeriæ & de luto fæcis extraheret.*

Idem ſerm. 1. de Epiphania. *Quid tantopere declaret eius miſericordiam, quàm quod ipſam pro nobis ſuſcepit miſeriam? Quantò minorem ſe fecit in humanitate, tantò maiorem exhibuit in bonitate, & quantò pro me vilior, tantò mihi charior eſt.*

Auguſtinus ait in ſermon. 71. de tempore, Chriſtum crucifixum fuiſſe loco in eodem vbi ſepultus erat Adam: *Vt* (inquit) *vbi ceciderat humana ſuperbia, ibi ſe inclinaret diuina miſericordia: & ſanguis ille pretioſus etiam corporaliter pulverem antiqui peccatoris dum dignatur ſtillando contingere, à ſeruitute peccati redemiſſe credatur.* Vt vt ſit de hac Adæ ſepultura, nobis conſtat, amoris opus fuiſſe, totum illud quod hominum causâ graue tulit onus ærumnarum Dominus Ieſus, illo ſuo exemplo dura noſtra ſolicitans corda, vices ei vt reciprocas amore ſimili rependamus.

Ex Symbolis. Plagæ dant animos.

Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum pingit trochum, qui, vt eſt verſatilis, ictus flagello gyrat. Picturæ voces ſunt iſtæ. DANT ANIMOS PLAGÆ. Quò namque magis incutiuntur lora trocho, eò rotatur acriùs. Chriſto flagra inflicta piis quibuſque viris ſuppeditant amoris erga Deum locuples argumentum. Quod ſiquando repet amor noſter, Chriſti flagella recolendo flagrat ignis ille ſacer, cui DANT ANIMOS PLAGÆ. Nullus namque maior in amore fomes eſt, quàm alter amor. Cùm ergo Ieſu in nos ex tormentis amor maximè ſe prodat: debemus & nos in teſſeram perhumani atque grati animi amore mutuo conflagrare.

Scriptura ſacra penès amorem Dei refundit omnium agonum Chriſti cauſam. Ad Romanos: *Commendat charitatem ſuam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.* Idem Paulus alibi: *Deus qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, & cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto.* Denique ipſe Ieſus ita fatur: *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret.*

Rom. 5.

Epheſ. 2.

Ioan. 3.

Ex SS. Patribus. Amore Dei in nos prouocamur ad eum amandum.

Ex prævio illo Dei amore Patres opportunè ſumunt anſam ad mutuum amorem adhortandi homines, quorum corda, velut concreta gelu inertiæ, ita frigent, vt in his quæ Dei ſunt penitus obrigeſcant. Chryſologus ſerm. 70. *An* (inquit) *homini negare quid amoris potuit, qui totum quod erat hominis etiam peccatum ſuſcepit & mortem? Homo redi ad Deum ſic amatus à Deo; & ad illius gloriam da totum te, qui ſe totum propter te ad ſuam deduxit iniuriam.*

Magnes amor eſt, ferrea corda valens attrahere, quid ergo moras nectis homo, Ieſum amare nolens, aut differens, cùm eius hiantia vulnera ſint ora, quibus ad amorem reciprocum validè prouocaris.

Cernis, vt in toto corpore ſculptus amor.

Ex Tibullo lib. 2. Elegia 4. profanus amor egit multos in anguſtias, & labores difficiles, vt ita ſui amoris indubia proderent argumenta.

Sæuus amor docuit validos tentare labores.

Sæuus amor docuit verbera ſæua pati.

Amor Dei eſt ſuauis.

Obſcœnus amor reuera ſæuus eſt; ſed eſt ſuauis amor Dei, quo flagrante robur hominis ad ardua audenda viget, & ingens accipit incrementum.

Ex Medicina. Frigida ſunt calefacienda.

Si corda rigent extincto foco diuini amoris, prodeſt audire ſequique ſanum Hippocratis conſilium. Ὁκόσα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ. Id eſt. *Quæ refrigerata ſunt, ea calefacere oportet* lib. 5. aphor. 19. Intuitu amoris Chriſti Beatus Paulinus accendebat eum amorem, quo exarſit, ita fatus in Nat. S. Felicis.

Morte pia in cruce ſim mihi mortuus vt tibi viuam.

Ex Sanctis Patribus. Amor Chriſti nos inuitat ad amandum illum.

Bernardus etiam inde quærit fomitem amori ſuo, & Laurentius Iuſtinianus ab illo voces mutuò accepit, quas deſcripſit in ligno vitæ de charitate cap. 7. *Vehementer* (inquit) *nos inuitat ad eum amandum tanta humiliatio. Prouocat etiam fideiuſſio, quam pro nobis ſeruus exhibuit Dominus Ieſus: de qua dicitur: Gratiam fideiuſſoris ne obliuiſcaris; dedit enim pro te animam ſuam. Multos filios Dei fecit vnicus filius Dei; emit ſibi fratres ex ſeruis ſanguine proprio; probauit reprobatus; redemit venditus; honorauit iniuriatus; in forma ſerui liberos fecit; & reuiuificauit occiſus. Quare totum ſibi amorem noſtrum vendicat, qui totum ſe pro nobis tradidit Paſſioni.*

Tobias adoleſcens mediam partem omnium facultatum voluit dare viæ duci, quem credebat eſſe virum, eſtò nihil ille mali Tobiæ gratiâ pertuliſſet. Quid ergo Ieſu Chriſto viæ ad cælum duci, & auctori vitæ dare poteſt homo niſi totum quod eſt, cùm ab illo totus ſit redemptus non ab ingloria tantùm, ſed à pœnali etiam corporis & animæ ſeruitute.

Pergit Iuſtinianus: *Propterea Dominus Ieſus dominationi mortis ſe tradidit, vt nos à iugo dominationis diabolicæ erueret: ſuſcepit mortis ſeruitutem, vt tribueret vitæ æternæ libertatem. Noli tantum vilipendere amorem, &c. Clamant ſputa, claui, crux, lancea, irriſiones, & verbera, vt ipſe à nobis toto corde, totiſque viſceribus diligatur; qui pro dilectione noſtra talia ac tanta pati dignatus eſt.*

Amor Chriſti in nos, totos exigit nos.

Anſelmus libro de menſuratione crucis. §. 4. ex præmiſſis optimè concludit: *Totum* (inquit) *cor noſtrum tuo debemus amori, vt quicquid alteri damus, tibi ſubtrahamus.* Ita Deum compellat homo, cuius amore ſacro animus inardebat.

Paulinus ea defixus in meditatione Dei amoris erga genus noſtrum, vltro totum ſe deuouit ei, vt affectum eius immenſum, qui ſe in Paſſione acerba prodit, aliquo modulo compenſaret. Sic ille in natali S. Felicis.

Vita Deus Verbum ligno mea vita pependit,

Amor noſter eſt impar amori, quo Deus amat homines.

Vt ſtaret mea vita Deo: Quid vita rependam
Pro vita tibi Chriſte mea? Niſi fortè ſalutis
Accipiam calicem; quo te mea dextra propinet,
Vt ſacro mortis pretioſa proluar hauſtu.
Sed quid agam? Neque ſi proprium dem corpus in ignes,
Vileſcamque mihi: nec ſanguine debita fuſo
Iuſta tibi ſoluam; quia me reddam tibi pro me,
Et quicquid ſimili vice fecero, ſemper ero impar
Chriſte tibi; quia tu pro me mea, non tua Chriſte
Debita ſoluiſti, pro ſeruis paſſus iniquis.
Quis tibi penſet amor? Dominus mea forma fuiſti,
Vt ſeruus tua forma forem. Res magna putatur
Mercari propriam de re pereunte ſalutem,
Perpetuis mutare caduca; vt vendere terram,
Cœlum emere, Ecce Deus quantò me carius emit
Morte crucis; paſſus, deiectus imagine ſerui,
Vt viles emeret pretioſo ſanguine ſeruos.

Ex Ivre Civili. Seruus dicitur à ſeruando.

Eſt hîc opportuna Iuris ciuilis obſeruatio libro primo Inſtitutionum Iuris, vbi Iuriſconſultus ita loquitur: *Serui ex eo appellati ſunt, quòd Imperatores captiuos vendere ſolent, ac per hoc ſeruare nec occidere ſolent.* Sic ſeruus dicitur, quaſi ſeruatus vt ſeruiat. Qui verò talem ſeruat, Seruator congruè nuncupatur. Lege. Summa. §. ſerui. Inſtit. De iure perſonarum.

Auguſtinus eò vergit lib. 19. de ciuitate Dei cap 15. *Origo* (inquit) *vocabuli ſeruorum, inde creditur ducta, quòd hi, qui iure belli poſſent occidi à victoribus, cùm ſeruabantur, ſerui fiebant, à ſeruando appellati.* Iam probo tribus argumentis, vnumquemque debere Dei ſeruum ſe eſſe, voce & opere profiteri.

Seruus Dei cur ſit homo.

Primum argumentum petitur à debito. Si namque nomen habet ſeruus à ſeruando, quia ſeruatus eſt vt ſeruiat; ſeruatus, & redemptus homo caro pretio à Chriſto, iure tenetur ei cuncta quæ depoſcet obſequia præſtare, quia corpus habet & animam ab illo ſuo Domino ſeruatore. Vnde primo à momento, quo manare cœpit ſanguis Chriſti in circumciſione genus vt humanum redimeret, vocatus eſt Ieſus, id eſt incipiens homines ſeruare ſuo ſanguine effuſo nomen accepit meritò ſaluatoris.

Ex SS. Patribvs.

Bernardus ſerm. 2. de Circumciſ. *Meritò dum circumciditur puer, Saluator vocatur, quòd videlicet ex hoc iam cœperit operari ſalutem noſtram, immaculatum illum ſanguinem pro nobis fundēs. Propter hoc ſiquidem circumciſus, propter quod natus, propter quod paſſus. Nihil horum propter ſe, ſed propter electos.* Rurſus idem ſerm. 3. de circumciſione rata facit ea quæ dixerat: *Venit* (inquit) *vt educat vinctum de carcere, &c. Hodie celebramus, quòd catenas & vincula noſtra ſuſcepit. Hodie enim qui peccatum non fecit, vt reos abſolueret, innoxias manus, eorum catenis inſeruit: hodie ſub lege factus eſt, qui legem dedit. Minoratur multò minùs qui non ſolùm ſerui formam, ſed formam habet peccatoris, & infigitur velut cauterio latronis.*

Paſſio Chriſti ad quid homines obſtringat.

In hominum redemptione duo coëunt in Chriſto ſibi oppoſita, ſcilicet obſequium ſerui, ſubeundo mala quibus erat homo reus obnoxius, ſed nihil detraxere flagra, ſputa, vepres, & alia tormenta claro titulo Domini Saluatoris. Homines ſeruans ab æterna nece fuit ſeruus, & ſeruator, illa duo nomina implexa gerens, vt Bernardus ait ſerm. 1. de circumciſione: *Magnum & mirabile ſacramentum. Circumciditur puer, & vocatur Ieſus. Quid ſibi vult iſta connexio? Circumciſio nempe ſignum magis ſaluandi quàm Saluatoris eſſe videtur?*

Arguté Dei dominium in nos probat Paulus, eò quòd magno pretio Chriſtus emit nos, qui proinde ſumus eius iuris, & non noſtri: *Non* (inquit) *eſtis veſtri; empti enim eſtis pretio magno.* Ambroſius verſando locum iſtum, concinit Apoſtolo, ita fatus: *Manifeſtum eſt, quia qui emptus eſt, non eſt ſui arbitrij, ſed eius à quo emptus eſt; vt non ſuam, ſed illius faciat voluntatem. Et quia caro pretio empti ſumus, propenſius Chriſto Domino noſtro ſeruire debemus: ne offenſus, à qua nos redemit, morti nos reddat: qui pretio emitur ſeruus, magis ſeruire debet, vt aliquatenus vicem reddat emptori.*

1. Cor. 6. Serui Dei quo titulo ſumus.

Seruì Deo ſumus inutiles.

Sed quale poteſt obſequium redemptus homo ſuo domino præſtare, vices vt aliquas reddat ei, cùm ipſe totus homo appenſus ad trutinam pretij, quo à Chriſto fuit emptus, pro nilo computetur? Idipſum Chriſtus ait, ita ſuos diſcipulos inſtituens: *Cum* (inquit) *feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis; dicite: Serui inutiles ſumus; quod debuimus facere, fecimus.* Reſpexit eò Ambroſius lib. 7. in Lucam: *Ne te* (inquit) *iactes, ſi benè ſeruiſti, quod facere debuiſti. Agnoſce te eſſe ſeruum plurimis obſequiis diſfœneratum.*

Ex Symbolis. Paſſioni Chriſti ſe debet homo conformare.

Scipio Bargaglius libro ſymbolorum, ſpeculum pingit, cuius ea indoles eſt, vt referat ſpecies omnium rerum, quæ obiiciuntur ei. Appenſus ei titulus hic eſt. EXHIBET ACCEPTVM. Homo talis eſſe debet, ſi cautè notam ingratitudinis declinare velit, quæ inurbanis animis aſfricatur. Ille labis huius erit expers, ſi meditando Ieſum formam ſerui induiſſe, ductam & ſubiiſſe necem redemptionis hominum causâ, ſuum inducat in animum par referre pati obſequendo Deo fideliter in omnibus, & acerba quæque illius gratiâ tolerando. Profectò prudens & fidelis ſeruus ille velut ſpeculum terſum erit, ſi EXHIBET ACCEPTVM, Chriſto referendo vires earum quas hominum causâ pertulit ærumnarum.

Beneficia Dei homo compenſare nequit.

Acceptis à Chriſto bonis impares eſſe niſus & conatus hominum, quos ſollicitat gratitudo, vices aliquas vt rependant Domino munifico, præclarè docet Chryſoſtomus in hom. 34. in Geneſim: *Tradidit* (inquit) *ſemetipſum pro nobis, formam ſerui accipiens. & factus pro nobis obediens vſque ad mortem. Vbique diſpenſationem fideliter docet; quòd voluntariè paſſionem ſuſcepit, & ſponte ac volens pro noſtra ſalute crucem ſuſtinuit. Qualem ei viciſſim gratiarum actionem exhibere poterimus? Etiam ſi animam ipſam impendamus pro ſuis legibus, & obſeruatione mandatorum, quæ ab ipſo ſunt data.*

data. Ipſe enim Deus exiſtens, pro hominibus hoc ſubiit: ipſe Dominus pro ſeruis: & non pro ſeruis ſimpliciter; ſed pro ſeruis ingratis, & perpetuis inimicis. Et ipſe prior in indignos & toties lapſos tantam contulit beneficentiam. Nos verò etiam ſi quæcunque poterimus faciamus, nil magnum facimus, vt ei, qui nos tantis præuenit beneficiis, aliquid rependamus. Noſtra enim, ſi quæ ſequuntur, retributio & debitum ſunt; illius autem, largitionis magnitudo, & beneficentia.

Chriſtus dictus emancipator.

Chriſtus ob libertatem, in quam vindicauit omne genus Adæ, ſingulare nomen habet apud Prudentium Poëtam Chriſticolam, qui Chriſtum ita ſuis verſibus alloquitur in hymno ieiunantium.

Emancipator ſeruientis plaſmatis, &c.
Hiſce pro donis tibi Chriſte cunctis
Seruitus quanam poterit rependi?
Nulla compenſant pretium ſalutis
Vota precantum.
Vincitur ſemper minor obſequentum
Cura, &c.

Hominis quanta ſit dignitas.

Euſebius Emiſſenus hom. 6. in Paſcha, colligit ex hominum redemptione, vile quidpiam hominem non eſſe. Et inde poteſt homo totum ſe offerre Deo quaſi quidpiam pretioſum, quod magnò Ieſus emit, propriam impendendo vitam, vt libertatem captiuo homini procuraret. Sic Euſebius: *Magnum mihi de Deo, quòd eſſe me ſentio opus eius, ſed multò quidem amplius, quòd tranſiſſe ipſum video in pretium meum, quandoquidem tam pretioſo munere ipſa redemptio agitur, vt homo valere Deum videatur.*

Debitum hominis auget amor, quo percitus emit hominem Chriſtus. Nullius namque rei indigus hic Dominus captiuos emit, non illorum indigens obſequio; ſed illos præueniendo, volens eorum amorem ſibi meritò deuincire.

Plerique tamẽ obriguere gelu ingratitudinis, dedignantes Chriſto ſuum amorem rependere; nempe rebus ita fœdis & obſcœnis obſtricti ſunt, vt prorſus immemores ſint amoris huius Domini Redemptoris.

Paſſio Chriſti meditata excitat amorem Dei.

Bernardi ſermo de Paſſione fomes idoneus eſt ad excitandos affectus hominum ingratorum. Inde ſumam aliqua fragmenta, quibus homo poteſt vt ſtimulis acutis agi ad amorem mutuum Chriſto Domino rependendum. Sic ille Ieſum compellat: *Vt maioris erga te amoris & gratitudinis ſtimulos habeamus, naturalem carnis infirmitatem indiciis expreſſiſti, quibus doceremur quia verè languores noſtros portaſti, & non abſque ſenſu doloris paſſionum ſentes percurriſti, &c. Venientibus vnà cum proditore tuo viris ſanguinum, & quærentibus animam tuam cum laternis, & facibus, & armis per noctem vltro occurriſti, & ne quid acciperent à duce flagitii teipſum manifeſtaſti, &c. Et quis audiat ſine gemitu qualiter homicidas manus illà horâ in te iniecerunt, & innocentes manus tuas bone Ieſu vinculis aſtringentes, te agnum manſuetiſſimum nihil loquentem ad inſtar latronis contumelioſè traxerunt ad victimam, &c.*

Paſſionis Chriſti acerbitas.

Vultum tuum deſiderabilem, in quem deſiderant Angeli proſpicere, &c. pollutis labiis ſuo ſputo coinquinauerunt, ſacrilegis ſuis manibus ceciderunt, velo in deriſum operuerunt, & te Dominum vniuerſæ creaturæ tanquam ſeruum contemptibilem colaphizauerunt. Adhuc autem animam tuam incircumciſæ carni degluttiendam tradiderunt. Vinctum ſiquidem ante faciem Pilati perduxerunt, poſtulantes crucis ſupplicio te interimi, qui peccatum non noueras, & virum homicidam dari ſibi, agnum lupo, aurum luto poſtponentes. O indignum & infelix commercium! In omnibus his non eſt ſatiata perfidorum Iudæorum impietas. Nouiſſimè autem incircumciſorum militum manibus deuolutus es, morte turpiſſima conſumendus. Parum erat ſacrilegis illis crucifigere te, niſi priùs & ipſi illuſionibus repleuiſſent animam tuam.

Paſſionis Chriſti cauſa, peccator extitit.

Facta demum enumeratione rerum turpium, quas percitus amore tulit Chriſtus, Bernardus ait nos fuiſſe diræ necis eius & omnium præuiarum anguſtiarum cauſam. Et reuera ſibi quiſque poteſt applicare voces illas, quas hic ſanctus in hoc argumento totus diffluens lacrymis vſurpauit. *Electe puer Dei mei, quid tanta amaritudine, quid tanta confuſione dignum commiſeras? Prorſus nihil. Ego ego homo perditus, totius perditionis tuæ cauſa extiti. Ego, Domine, vuam acerbam comedi, & dentes tuì obſtupuerunt: quia quæ non rapuiſti, tunc exoluebas.*

Sanctus ille ſuo exemplo probat, hominem recolendo ſæua Ieſu Chriſti ſupplicia, non abire ſolùm in lacrymas indices animi in compaſſionem inflexi, ſed inſuper ad æternum eius obſequium fortiter inclinari.

Ex Symbolis. Elephas ſanguine viſo acuitur ad prælium.

Oſtenſus ſanguis elephanto, robur eius excitat ad certamen. Vnde ſuo in theatro ſymbolorum Ferrus elephanto viſo cruore moto ad pugnam adiicit has voces. ACVOR IN PRÆLIVM. Quotannis Eccleſia ſancta nobis obiicit ſanguinem Chriſti recenſendo plagas eius; faxit Deus, vt vnuſquiſque verè dicat: ACVOR IN PRÆLIVM. Sanguis enim ille fuſus hominum cauſâ potens eſt ad erigendos deiectos animos, ſi deuotè ſicut congruit attendatur.

Ex SS. Patribus. Gratitudo qualis ſit rependenda Dei beneficiis.

Sanguis ille voces iſtas extorſit à Bernardo, toto in obſequium Chriſti compoſito. En eius vota, Dei ad nutum efficta. *Tibi, Domine Ieſu fortiſſime zelotes, quid gratiarum retribuam, vt dignè retribuam ego homo puluis, & vile figmentum? Quid enim pro mea ſalute facere debuiſti, & non feciſti? Ab imo pedis vſque ad ſummum verticis te totum in aquas paſſionum demerſiſti, vt me totum extraheres de illis, & intrauerunt vſque ad animam tuam. Nam & animam tuam in mortem perdidiſti, vt meam perditam mihi redderes. Ecce me duplici debito obligaſti. Nam & pro eo quod dediſti tuam, debitor tibi ſum; & pro mea quidem anima bis à te mihi data, ſemel in creatione, & ſemel in redemptione: quid magis iuſtè tibi reddam quam ipſam, non habeo. Pro tua autem pretioſa anima ita contribulata, quid ab homine dignè rependi poſſit non inuenio. Nam etſi cælum, & terram, & omnem ornatum eorum poſſem pro ea rependere, certè nec ſic vſque ad menſuram debiti vllatenus attingere poſſem. Vt autem ipſum quod & debeo, & poſſibile mihi eſt retribuam, tui Domine muneris eſt. Diligendus es mi Domine toto corde, tota anima, tota virtute, & tua mihi ſequenda veſtigia, quæ*

pro

pro me mori dignatus es. Et quomodo fiet iſtud in me, niſi per te, Adhæreat anima mea poſt te, quia tota virtus eius pendet ex te. Et nunc Domine Redemptor meus, te vt verum Deum adoro, in te confido, in te ſpero, & quibus poſſum deſideriis ad te ſuſpiro adiuua imperfectum meum.

Seruum Dei eſſe prodeſt homini.

Aliud argumentum, quo vrgemur ad obſequium Chriſti, eſt vtilitas inde fluens. Etenim iuxta nomen & etymologiam ſerui, Chriſtus eum ſeruat & vindicat à morte æterna, cuius obſequio dignatur vti. Præterea ſeruorum Dei miniſteria cuncta cedunt in eorum commodum. Nempe Deus bonorum noſtrorum non indiget; ſed nos eius ope velut inopes indigemus. Chriſtus quando ſuam in familiam aliquem adſciſcit ſeruum, tunc *De ſtercore erigit pauperem, vt collocet eum cum principibus populi ſui.*

Ex Hiſtoria. 1. Mach. 1. Reges Romano populo ſubiecti.

Alexander Magnus moriendo Reges fecit eos, quorum vſus erat obſequio. Namque, ſicut Scriptura refert, *Obtinuerunt pueri eius regnum, vnuſquiſque in loco ſuo, & impoſuerunt omnes ſibi diademata poſt mortem eius.* Populo Romano Reges humile præſtabant obſequium. Tigranes Rex Armeniæ, viſo Pompeio, ſuum diadema iecit, & ſubiecit eius pedibus, vt Plutarchus ait in Pompeio. Deiotarus, Herodes, Agripa, Iugortha Reges fuere, quia obſequentes ſe Romano populo præſtiterunt.

Seruire Deo regnare eſt.

Seruire Deo, regnare eſt. Statim atque latro ſuum in cruce Deo præſtitit obſequium, audit à Chriſto Regem ſe futurum illa die, ac proinde fuit ex tunc regiis infulis honoratus. Menandri Poëtæ tritum eſt effatum. Μακάριος ὅστις μακαρίως ὑπηρετεῖ. Id eſt. *Beatus, qui beatis ſeruit.* Nullis adeò verè quadrant hæc verba ſicut iis, qui ſe Chriſto beatorum Domino conſecrarunt. Ex Ambroſio lib. 3. epiſt. 19. Dominus ingloriús *ipſam ſeruitij vilitatem acerbat.* Sed Domini Ieſu dignitas ſua maieſtate decus & gloriam conciliat ſeruitiis noſtris, quæ in cælo corona æternæ gloriæ compenſantur.

Seruitus Chriſtiana nobilis eſt.

Agatha virgo Deo afflata procul egit à ſe virum obſcœnum, ſcilicet Quintianum Prætorem Siciliæ, qui tentabat eam à cultu Domini Ieſu auocare, dicens ſeruilem eſſe vitam, quam Chriſtiana fides in hoc ſæculo profitetur. Quintiani ſuperbiam ita fregit beata Dei ancilla: *Multò* (inquit) *præſtantior eſt Chriſtiana humilitas & ſeruitus, Regum opibus & ſuperbiâ.*

Quod Claudianus ait de Rege pio, melius Chriſto poteſt quàm aliis Regibus adaptari.

Fallitur egregio quiſquis ſub Principe credit
Seruitium; nunquam libertas gratior extat,
Quàm ſub Rege pio. lib. 3. Stilicon.

Ioannes adhuc in terra degens, inde vidit Dei ſeruos, qui *mittebant coronas ſuas ante thronum, dicentes: Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, & honorem.* Vnde patet eſſe Reges eos omnes, qui Chriſto Domino famulantur.

Vltimum argumentum pro ſuadendo tali obſequio petitur à pœnis ei inflictis, qui ſe liberum fore ratus viuendo ſuum ad arbitrium, debitum Deo ſeruitium pendere dedignatur.

Ex iure Ciuili.

Libertos olim ingratos erga ſuos dominos & patronos ſanxere leges, fuſtibus cædi, damnari ad metalla, vel turpiter exulare. Leg. 1. & 7. ff. De iure patronatus lib. 37. tit. 14.

Ex Hiſtoria.

Ex Valerio Maximo lib. 2. cap. 1. Athenienſes in priſtinam ſeruitutem redegêre malos ſeruos, hac ratione ſola freti, ſcilicet, quòd is non meretur eſſe liber, qui neſcit vti tradita libertate. Illa pœna manet eos, quos redemit Chriſtus, & ſe ingratè gerunt aduerſus eum. Illi rurſus eunt in flagella ſynderesis, & ſtrictè duris & ferreis peccatorum vinculis alligantur.

Diogenes nõ vult recipere ſeruum fugitiuum.

Ex Laërtio in vita Diogenis Cynici. Manes ſeruus huius Philoſophi, deſiderio libertatis ab illo fugit; ſed Diogenes violenter eum non reduxit, imò nequam ſeruum permiſit abire procul, eum ita ſuo arbitrio peſſimo derelinquens: *Turpe* (inquit) *eſt Manem ſine Diogene viuere poſſe, non autem Diogenem ſine Mane.*

De ſeruis à Deo fugitiuis ait Pſaltes: *Ibunt in adinuentionibus ſuis.* Volunt eſſe ſine Deo, idcirco tamen non erunt abſque iugo, quia patientur tot dominos, quot vitia, ſicque vitam agent ſub duro iugo miſeræ ſeruitutis. Voluere procul à Deo viuere, & viciſſim ab illis erit longè Deus in æternum, iuxta vatis eloquium: *Longè à peccatoribus ſalus.* Vt Cain à Deo receſſit, ait: *A facie tua abſcondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur, qui inuenerit me, occidet me.* Homo, Dei ſucuſſo iugo vagus errat, & occiditur à vitiis, quorum cultui mancipatur.

Pſal. 118. Gen. 4.

Ex SS. Patribus. Seruus eſt homo reus peccati.

Ingratus homo redit in priſtinam ſortem ſeruitutis huius, vnde Ieſus eum redemerat. Qui namque facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Vtque ſcitè notat & aduertit Auguſtinus lib. 19. de ciuitate Dei cap. 15. *Conditio ſeruitutis iure intelligitur impoſita peccatori: proinde nuſquam Scripturarum legimus ſeruum, antequam hoc vocabulo Noe iuſtus peccatum filij vindicaret. Nomen igitur iſtud culpa meruit, non natura.*

Seruitus peccati deſcribitur.

Beatus Paulinus hominem vitiis obſtrictum comparat Samſoni, quem omnium hominum fortiſſimum mulier infida ſuis tradidit inimicis. Sic ille epiſt. 4. ad Seuerum: *Nobis violatâ Chriſti gratiâ, vt illi inciſâ comâ hoſtis illudet, auferet oculos, mittet in carcerem, & vertendis molis velut aſinos deputabit. Vnde nos Dominus, ne collum noſtrum, non ſubditum iugo Chriſti, dignum faciamus aſinaria mola, admonet per Prophetam: Nolite fieri ſicut equus, & mulus quibus non eſt intellectus. Cæcitate punitur, & mola; quia dignus eſt opere iumentario, qui ſe lumine rationis orbauit; & in ſimilitudinem belluarum, corporis ſeruus abiecit. Conſidera huiuſmodi virum, & tota tibi ſpecies iumenti molentis occurret, vt ille pannis oculos corporis, ſic iſte ſordibus vitæ oculos mentis obſitus, per errores ſenſuum, quaſi circa ambages molarum, laborioſa miſer ſtatione verſatus viſu ſuo vacuus, & operoſus alieno, ſtat in via peccatorum compeditus vinculis cupiditatum ad molam; & ipſe ſibi carcer eſt, obſeſſus tenebris ſui erroris, & conſcientiæ ſqualore concretus in ſemetipſo piſtrini ergaſtulum patitur. Saxum cordis ſui induratum pertinacia, quaſi molam verſat, farinam hoſtibus ſuis de corrupta anima ſua fruge conficiens.*

Ambroſius lib. 2. de Iacob & vita beata: *Seruit* (inquit) *quicunque vel metu frangitur, vel*

delectu

Digitized by Google

delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exaſperatur, vel mœrore deiicitur: ſeruilis eſt omnis paſſio. Concinit Billius in Anthologia ſacra.

Oppreſſis quoties iuſtis dominantur iniqui,
Non ſeruile grauat libera corda iugum.
Solus peccator ſeruit malè, qui licet amplo
Vtatur regno, ſat miſer eſt famulus;
Cùm mens carnalis, nimium dominante tyranno
Tot ſeruit ſceptris, dedita quot vitiis.

Ille demum reus eſt ſanguinis Chriſti, qui iniquè vitam agit in peccatis. Toties namque cruci affigit eum, quoties peccando clamat actione magis quàm voce: *crucifigatur.* Etenim non ſtat per ſceleſtos, quin amantiſſimus ille Ieſus denuo crucietur. Ideoque Vates, eius Pſal. 128. perſonam induens, ita luget: *Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores; prolongauerunt iniquitatem ſuam.* Hieronymus ex textu Hebræo locum illum ſic reddidit: *Supra dorſum meum arauerunt arantes; prolongauerunt ſulcos ſuos.*

Peccator eſt reus ſanguinis Chriſti. O homo nequam, crimina perpetrando ſacrum ſanguinem fundis; & ſanguis ille clamat de terra, Deum ſolicitans, vt cum ſacrilegis hominibus Chriſto iniuriis, tu conſcius eiuſdem flagitij, pœna facinori congrua torquearis. Graue iugum non impoſuit; & illud confringendo, molem peccatorum humeris eius ingeris, vt Iſai. 43. ipſe clamat: *Non* (inquit) *te ſeruire feci in oblatione, nec laborem prabui tibi in thure, &c. Verumtamen ſeruire me feciſti in peccatis tuis, prabuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Ego ſum, ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Reduc me in memoriam, &c. narra ſi quid habes, vt iuſtificeris.*

O homo, Ieſum audi te vocantem, & ipſe demum te exaudiet inuocantem: deſine peccare, & incipe iam placare Deum, quem prorſus incurius ſalutis tuæ toties offendiſti. Sequutus olim Auguſtinum deuium, iam reducem imitare. Sic ille, memor præteritæ vitæ, Deum ſatagit oratione feruida demulcere: *Ego* (inquit) *iniquè egi, tu pœnitentia mulctaris. Ego facinus admiſi, tu vltione plecteris. Ego crimen edidi, tu tortura ſubiiceris. Ego ſuperbiui, tu humiliaris. Ego tumui, tu attenuaris. Ego inobediens exſtiti, tu obediens ſcelus inobedientiæ luis. Ego gula parui, tu inedia afficeris.* Paſſionis Chriſti homo eſt cauſa. *Me ad illicitam concupiſcentiam rapuit ardor, te perfecta charitas duxit ad crucem. Ego præſumpſi vetitum, tu ſubiiſti equuleum. Ego delector cibo, tu laboras patibulo. Ego fruor deliciis, tu laniaris clauis. Ego pomi dulcedinem, tu fellis guſtas amaritudinem. Mihi ridens congaudet Eua, tibi plorans compatitur Maria. Ecce, Rex gloriæ. Ecce mea impietas, & tua claret pietas. En mea iniuſtitia, & tua liquet iuſtitia. Quid, Rex meus, & Deus meus, quid retribuam tibi pro omnibus, quæ retribuiſti mihi?* Hæc ille lib. meditat. cap. 7.

Rurſus idem ne peccatorum ponderoſa mole quaſi oppreſſus, omni ſpe veniæ obtinendæ cadat, meritis Paſſionis huius acerbæ fretus ita Deum compellat eo in libello, cap. 8. *Multum eſt, quod mea meretur impietas longè autem maius, quod Redemptoris mei repoſcit iure pietas. Magna enim eſt mea iniuſtitia, maior verò Redemptoris mei iuſtitia. Quantò namque eſt ſuperior Deus homine, tantò mea malitia eſt inferior eius bonitate. Quid enim delinquit homo, quod non redemerit filius Dei factus homo? Quæ tanta ſuperbia tumeret, quam non tanta humilitas ſterneret? Quodnam tantum mortis imperium, quod nati Dei non deſtrueret crucis ſupplicium? Nimirum Deus meus, ſi æqua lance delicta peccantis hominis, & redimentis gratia libremus auctoris, non tantùm Oriens ab Occidente, ſeu inferior ſeparatur infernus à ſummo cæli cardine.*

Tandem ſpe miſericordiæ rediuiuâ Deum ſic ora voces vſurpando viri eiuſdem ſancti, qui ita ſuas ex intimo corde fuſas preces concludit: *Optime creator, iam culpis ignoſce meis, pro dilecti filij tui laboribus immenſis. Iam eius queſo pietati mea impietas, eius modeſtiæ mea peruerſitas, & eius manſuetudini donetur mea ferocitas.* Hactenus Auguſtinus.

Chriſtus, ſententiâ capitis acceptâ, crucem baiulat.

SECTIO SECVNDA.

VT in Chriſti perſona duæ coëunt naturæ, Dei ſcilicet, & hominis; ita Deum dicimus pertuliſſe dira & acerba ſupplicia hominum cauſâ: hac cautione tamen adhibita Chriſtiana fides ait paſſum eſſe Deum in noſtra infirmitate, ſicut ex aduerſo docet hominem redemiſſe genus Adæ ex virtute Dei. Chriſtus erat omnipotens ex natura Dei, pœnæ verò malis obnoxius, vt opertus humani corporis inuolucris. Ex Theologia. Chriſtus vt homo paſſus eſt, & non vt Deus. Ex SS. Patribus.

Hieronymus in Matthæum hoc arcanum ſcitè notat hoc contextu: *Quando flagellatur Ieſus, & conſpuitur, & irridetur, non habet propria veſtimenta; ſed ea quæ propter peccata noſtra ſumpſerat.*

Leo Papa, ratus multùm intereſſe rei Chriſtianæ, duas illas naturas confiteri in Chriſto, & vnicuique ſua attributa dare, ſæpe nobis hoc arcanum cæleſte ſicut rem inuiam ſenſibus inculcauit. De eo argumento plures ſermones egit, & vbique duas recolit has naturas, ſingulis attribuens quod congruit illis, ne confuſionem proprietatum fortè rudis anima ſuſpicetur. Ex multis eius effatis vnum recenſere ſatis erit. Ecce viri magni Numine afflati oraculum, animas initians illo cæcis gentibus abdito ſacramento.

Sic ille ſerm. 3. De Paſſione: *In omnibus, quæ ad Domini noſtri Ieſu Chriſti pertinent Paſſionem, hoc catholica fides tradit, hoc exigit, vt in Redemptorem noſtrum duas nouerimus conueniſſe naturas, & manentibus proprietatibus ſuis, tantam factam vnitatem vtriuſque ſubſtantiæ, vt ab illo tempore, quo, ſicut humani generis cauſa poſcebat, in Beatæ Virginis vtero Verbum caro factum eſt, nec Deum illum ſine hoc quod homo eſt, nec hominem ſine hoc liceat cogitare quod Deus eſt. Exprimit quidem ſub diuerſis actionibus veritatem ſuam vtraque natura; ſed neutra ſe ab alterius connexione diſiungit. Nihil ab inuicem vacat; tota eſt in maieſtate humilitas, tota in humilitate maieſtas.*

Nec

Nec infert vnitas conſuſionem, nec dirimit proprietas vnitatem. Aliud eſt paſſibile, aliud inuiolabile; & tamen tiuſdem eſt contumelia, cuius & gloria. Deus in Chriſto nihil eſt paſſus. *Ipſe eſt in infirmitate, qui & in virtute, idem mortis capax, & idem victor eſt mortis. Suſcepit ergo totum hominem Deus, & ita ſe illi atque illum ſibi miſericordia & poteſtatis ratione conſeruit, vt vtraque alteri natura ineſſet, & neutra in alteram à ſua proprietate tranſiret.* Homo ſolus in Chriſto paſſus. *Sed quia diſpenſatio ſacramenti, ad reparationem noſtram ante ſecula æterna diſpoſiti, nec ſine humana infirmitate, nec ſine diuina erat conſummanda virtute: agit vtraque forma cum alterius communione quod proprium eſt, Verbo ſcilicet operante quod Verbi eſt, & carne exequente quod carnis eſt. Vnum horum coruſcat miraculis, aliud ſuccumbit iniuriis. Aliud ab æqualitate paternæ gloriæ non recedit, hoc naturam noſtri generis non relinquit.* Chriſtus vltro & non coactè paſſus. *Verumtamen etiam ipſa receptio paſſionum non ita eſt noſtra affectioni humilitatis expoſita, vt à potentia ſit diuinitatis abiuncta. Quicquid Domino illuſionis & contumeliæ, quicquid vexationis & pœnæ intulit furor impiorum, non de neceſſitate toleratum eſt, ſed de voluntate ſuſceptum. Venit enim filius hominis quærere, & ſaluare quod perierat. Et ſic ad omnium redemptionem vtebatur malitia perſequentium, vt in mortis eius reſurrectioniſque ſacramento etiam interfectores ſui poſſent ſalui eſſe ſi crederent.* Hactenus ille Papa.

Quòd ergo flagris exceptus eſt Chriſtus, humanæ fuit naturæ dolor & paſſio, ſed non diuinitatis onus, quamuis amor ita Dei in nos ſe maximè prodiderit. Cùm namque magis deſæuiret homo, necem anhelans Chriſti, ille vitam homicidis effuſo ſuo ſanguine procurabat. Horret animus meminiſſe nefas hoc patratum à Iudæis, quos Chriſtus tot gratiis obſtrinxerat; ille tamen horror non obſtat, quin peccemus, ac proinde nota nobis maioris ingratitudinis turpiter inuratur.

Si æmuli Chriſti ſciuiſſent eum eſſe Deum, profectò ſua illi reddidiſſent obſequia. Dictante fide Chriſtiana, Ieſum nouimus eſſe Deum paſſum ſupplicia acerba, viam vt ſterneret hominibus ad ſalutem; attamen immemores tot gratiarum nos mancipia ingrata plagas Chriſti & verbeta refricamus.

Ex Hiſtoria. Baſſi Ducis induſtria vt arcem rebellem cogeret ad deditionem.

Ex Ioſepho lib. 7. de bello Iudaico cap. 25. Iudæâ à Romanis ſubactâ, quidam Iudæi occupantes Herodion arcem inexpugnabilem, & circumfuſos populantes agros, inde clade magna ſuos æmulos affecerunt. Romani ſe accinxere, talem vt armis retorquerent iniuriam in auctores defectionis huius, quos cinxit obſidione potens Romanorum exercitus, cui præfectus erat homo rei bellicæ peritiſſimus nomine Baſſus, in quem rebelles fortiſſima munitione freti coniecere fœda conuitia, & eruptione facta manum lectiſſimam immiſerunt. Vtrimque benè & generosè miles ſe geſſit; ſed adoleſcens egregiâ formâ, Suæ gentis honos, & omnibus impensè charus, ceſſit in ius Romanorum, qui iuuenem hunc ſpecioſum iuxta muros arcis adduxere nudum, & aliis Iudæis ſpectantibus ex mœnium pinnis flagris fortiter inflictis acriter exceperunt. Hoc crudeli ſpectaculo rebelles vt conſciis tormentorum quæ vexabant hunc iuuenem, ciulantes in amaros abiere fletus; ſed in rebellione ſua conſtitere ſibi. Vt reſipiſcerent, Baſſus vnam hanc excogitauit induſtriam; iuſſit eò inferri crucem, & præconem clamare, fore vt ſuſpenderetur hic iuuenis corpore iam ſulcato flagris, niſi Baſſo Duci Romano darent ipſâ horâ manus. Iudæi deſertores viſa cruce, cui iam aptabatur adoleſcens illec harus cunctis, animo fracti, noluere ſua defectione necem illi conſciſcere, ſed ſe dedere maluerunt.

Pilatus eam adhibuit induſtriam, vt inhumanos Iudæorum animos ad pietatem inflecteret erga Ieſum, cui ante quatriduum proceſſerant obuiam cum ramis & canticis, excipientes eum vt Regem, & verum è cælo datum ſæculi Saluatorem. Romanus ille præſes aduertens perculſam liuore plebem à Chriſto defeciſſe, flagris eum excepit, ſpinis in circulum implexis coronæ modo caput eius cinxit, & ſic deformatum populo inſano propoſuit, vt hac ſpecie lugubri obiectâ, plena fellis pectora demulceret. Sed tantùm abeſt, vt Pilato nitente Ieſum eripere manibus his ſacrilegis; populus acquieuerit; quinimò furor concitatæ plebis acriùs exarſit: namque crucis ſupplicium decerni Chriſto furens hic populus extorſit à Pilato, qui contra ſuæ conſcientiæ dictamen, hominem innoxium impiè condemnauit.

O quàm multi Chriſtiani nomine tenus, quotidie ex pictura vident imaginem Chriſti flagellati, & audiunt Angeli cuſtodis ex intimo corde vocem clamantem: *Ecce homo!* O homo, ecce vitæ tuæ reprobæ effectus: quippe tua peccata ſunt flagella, quibus Chriſti caro fuit inhumanis militum manibus perditè lacerata. Cùm pergis peccare, crucem denuo tu decernis Chriſto, qui eſtò cruci nequeat iterum appendi; per te ſacrilegum hominem non ſtat, quin eius inflicta ſæpe tuis ſacrilegis manibus verbera replicentur.

Paſſio Chriſti meditata quos ſortiatur effectus.

Aliter ſeſe planè gerunt animæ pœnitentes quando ſuo recolunt animo Paſſionem Chriſti. Statim atque vident ex tabella Ieſum flagellatum, abeunt in lacrymas; corpus enim eius lacera cute plagis hians, tot habens ora, quot vulnera, ſic affatur eos: Homines inhumani, ecce vitæ veſtræ in peccatis actæ ſæuos & crudeles effectus; ſuperſedete plagas hactenus inflictas acerbare plagis denuo refricatis. Iterum peccando, crucem componitis, cui me appendere tentatis vt poteſtis; reſipiſcendo verò, meam libertatem adſtruitis. Virtutes comparatæ meis opportunè plagis opem afferunt; nam ſunt vulneribus, inflictis à peccato, congrua linimenta.

Ex SS. Patribus.

Auguſtinus olim in ea meditatione totus occupatus, ita Ieſum acerbè cæſum mœſta voce crebro interrupta gemitu compellabat: *Quid commiſiſti, dulciſſime puer, vt ſic iudicareris? Quid commiſiſti, amantiſſime iuuenis, vt adeò durè tractareris? Quod ſcelus tuum, quæ noxa tua, quæ cauſa mortis, quæ occaſio tuæ damnationis? Ego, ego ſum tui plaga doloris, tuæ culpa occiſionis. Ego tuæ mortis meritum, tuæ vindictæ flagitium. Ego tuæ paſſionis liuor, tui cruciatus labor. O mirabilis cenſuræ conditio, & ineffabilis myſterii diſpoſitio! Peccat iniquus, & punitur iuſtus: Delinquit reus, & vapulat innocens: offendit impius, & damnatur pius. Quod meretur malus, patitur bonus: quod perpetrat ſeruus, exſoluit Dominus: quod committit homo,*

committit homo, ſuſtinet Deus. Quò aute Dei, quò tua deſcendit humilitas?

Rebelles ſe dedidere Duci Romano, vitam vt redimerent ſocij captiui; ita vitam debemus & nos impendere potius quàm peccare, quia præuaricando, necem Chriſto rurſus nequiter intentamus. Auguſtinus ea ratione credit, nos poſſe Deo quidpiam gratum efficere; imò docet, non peccando vices aliquales nos rependere Chriſto, qui nos in libertatem filiorum Dei effuſo ſuo ſanguine vindicauit.

Sic ille eodem in capite 7. libri meditationum: *Non inueniri poteſt in corde hominis, quod condignè talibus referatur præmiis. Nunquid ſagacitas machinari poteſt humana, cui comparetur miſeratio diuina? Nec eſt creatura moliri officium, quo iuſtè creatoris recompenſet præſidium. Eſt autem, nate Dei, in hac tua admirabili diſpenſatione, cui fragilitas mea in aliquo ſuppeditet, ſi tua viſitatione compuncta mens, carnem ſuam crucifigat cum vitiis & concupiſcentiis. Et hoc cùm a te conceditur, quaſi iam tibi incipit compati, quia & tu pro peccato meo dignatus es mori. Sicque per interioris hominis victoriam te duce armabitur ad exteriorem palmam; quatenus deuicta perſecutione ſpiritualis, non vereatur pro amore tuo ſubiici gladio materiali. Ita exiguitas conditionis, ſi tua complaceat pietati, magnitudinī valebit pro viribus reſpondere Creatoris. Et hac caleſtis medicina, bone Ieſu, hoc tui antidotum amoris. Oro te per antiquas miſericordias tuas, infunde vulneribus meis, quod reiecta viperea contagionis bile, reintegret me integritati priſtinæ, quod guſtato tuæ nectare ſuauitatis, faciat me illecebroſa mundi toto affectu deſpicere, & nulla eius aduerſa pro te formidare, memorque perpetua nobilitatis, ſemper faſtidiam ventos huius tranſitory tumoris.* Hactenus Auguſtinus.

Eleazarus quantū amatus à Iudæis.

Adoleſcens ille, cuius vita redempta fecit, vt arx Herodion cederet in ius Romanorum vocabatur Eleazarus, id eſt Dei auxilium, à nomine אֵל *el*, quod Deum ſignificat, & עָזַר *ngazar*, id eſt, auxiliari. Ieſu, & Eleazari nomina concordant. Namque Ieſus ita nobis opem tulit, vt captiuos reſtitueſit priſtinæ libertati. Vtinam nos reciprocus inceſſat amor æquè ac illum, quo deperibat Eleazarum arx illa, pluris faciens hunc iuuenem, quàm principatum, victoriam, propria commoda, facultates.

Parcite fideles, ſi cunctor ad hiſtoriæ Paſſionis redire filum; nequeo ſine horrore truces & barbaros animos Iudæorum recolere. Sciebant namque Ieſum eſſe virum innoxium: nempe Iudas ipſe redux ait illis: *Peccaui tradens ſanguinem iuſtum.* Vxor item Pilati. *Sedente illo pro tribunali miſit ad eum dicens: Nihil tibi, & iuſto illi.* Denique Pilatus, *Acceptâ aquâ lauit manus coram populo, dicens: Innocens ego ſum a ſanguine iuſti huius.* Sed vt Ariſtides exilio mulctatus eſt quia iuſtus erat, ita Ieſus propter nimiam iuſtitiam ab iniuſto populo condemnatur.

Matth. 27.

Ibidem.

Ioan. 19.

Vrgente Pilato plebem vt Barrabbæ loco Ieſum peteret: *Reſponderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit.* Illa viget adhuc lex iniqua viris omnibus iuſtis. Hos namque vitam reprobam pertæſos, & ita Dei filios effectos omnes aſſeclæ mundi nequiter inſectantur. Quando furens Paulus atrox bellum indixit Chriſto, fuit acceptus Principibus Iudæorum, à quibus accepit & diploma, cuius intuitu poterat Chriſtianos vt læſæ maieſtatis diuinæ reos, & blaſphemos homines vinculis alligare. Sed poſtquam reſipuit, & Chriſto nomen dedit, mundus oſor omnium iuſtorum inſidias tot & tantas ei tetendit, vt ſe ab illis nequiuerit expedire, niſi fortiter occumbendo. Quiſquis ergo malè excipitur ab aſſeclis mundi, ille debet æquo animo tolerare cruces. Namque pati cum Chriſto magis expedit ad ſalutem, quàm cum mundo ſuo indulgere genio: quippe cruces, & ærumnæ, quæ iuſtitiæ causâ probis quibuſque viris ingruunt, indubiæ ſunt teſſeræ beatorum.

2. Tim 3.

Galat. 1.

Proſtat eo in argumento verax oraculum Pauli: *Omnes* (inquit) *qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur. Mali autem homines, & ſeductores, proficient in peius; errantes, & in errorem mittentes.* Item ad Galatas: *An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.*

Ex Hiſtoria.
Crux eſt teſſera amoris Moſcouitis.

Crux eſt teſſera amoris apud Moſcouitas, quorum Princeps epiſtolæ ſcriptæ Papæ Clementi Octauo crucem inſeruit. Pontifex neſcius arcani periit quidnam referretur illo crucis ſymbolo: Amor, inquit vnus aſtantium. Nam Moſcouita fœdus initurus cum aliquo, præuiam mittit crucem in ſinceri affectus locuples argumentum. Ita Deus quando fœdus ſancit cum homine pœnitente, cruce aliqua dignatur eum: nempe crucis amor inceſſit eos omnes, qui bello huic ſæculo indicto, ſuos omnes affectus Chriſto Domino deuouerunt. Paulus eò vergit hoc contextu: *Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis, & concupiſcentiis.* Hæc autem crucifixio non fit abſque dolore, gratis quibuſque rebus aſſuetis ſenſibus importuno.

Galat. 5.

Ex Symbolis.

Præfatis opportunè quadrat ſymbolum depictum in theatro ſymbolorum, vbi voces iſtæ cruci ſunt adiectæ. DIVINI PIGNVS AMORIS. Quando Deo decernente nobis ingruunt ærumnæ, cuiuſcunque generis ſint illæ cruces, profectò notant DIVINI PIGNVS AMORIS. Imò Deus ipſe crucem ſubiit, vt conſtaret eo argumento nobis, quanto amore à Chriſto Domino dignaremur. Etenim illuc eum egit amor vt præclarè notat Laurentius Iuſtinianus, De charitate cap. 6. *Charitas* (inquit) *ligat Deum, quia vinculum eſt. O charitas, quàm magnum eſt vinculum tuum, quò Deus ligari potuit! ſi ergo contra Deum fuiſti fortis, multò magis contra hominem præualebis. Nullum vinculum filium Dei ad columnam tenere potuiſſet, ſi charitatis vinculum defuiſſet. Nullum ferrum eum in cruce tenuiſſet, niſi charitas affuiſſet. Magna virtus tua, ò charitas, vt per te vſque ad hoc humiliaretur Deus.*

Ex SS. Patribus.
Amor egit Chriſtum in crucem.

Iniecto crucis ligno ſacer ignis amoris Chriſti in nos clariùs innotuit. Nam deteriora pati non potuit hominum causâ, quàm ſupplicium crucis, vilibus & abiectis mancipiis, id eſt, ſordidiſſimo hominum generi deſtinatum.

Crucis ſupplicium præ aliis inglorium.

Lactantius lib. 4. Inſtitut. cap. 26. demiratur electum hoc à Chriſto genus ſupplicij: *Cur* (inquit) *ſi Deus fuit, & mori voluit, non ſaltem aliquo honeſto genere mortis affectus eſt? Cur potiſſimum cruce? Cur infami genere ſupplicij, quod etiam homine libero, quamuis nocente, videatur indignum?*

Crux decernebatur olim ſolis ſeruis.

Liuius lib. 5. *De captiuis vt quiſque liber aut ſeruus; ſua fortuna à quoque ſumptum ſupplicium eſt.* Scilicet à ſeruo cruce, gladio verò vel ſecuri à libero: quiſque namque debet pœna ſuæ ſorti congrua caſtigari. Vt mancipia ſunt vilia capita, & omnium hominum fæces; ita cruce velut pœna vili eorum ſtatui conſona mulctabantur. Vnde reo ſeruo crucem Iuuenalis ait eſſe congruum ſupplicium. Satyr. 6.

Pone crucem ſeruo. Meruit quo crimine ſeruus.

Supplicium.

Crucis nomẽ olim horrendum.

Extremum dedecus, quod manere poteſt hominem, eſt crux, vt Tullius ait oratione pro Rabirio: *Nomen* (inquit) *ipſum crucis abſit, non modo à corpore ciuium Romanorum, ſed etiam à cogitatione, oculis, auribus. Huius enim non ſolùm euentus, atque perpeſſio; ſed etiam conditio, expectatio, mentio denique indigna ciue Romano atque homine libero eſt.*

Serui quare dicti furciferi.

Ex Alexandro lib. 3. dierum Genialium c. 20. Olim ſancitum eſt, vt plectendos ſeruus collo ferat furcam, & incedat manibus vinctis, & à circumfuſa plebe furcifer appelletur. Chriſtus eò ſe demiſit, vt inſtar furciferi, hiante plagis dorſo crucem ferret, ita ſuis humeris imponens omnium noſtrorum pondera peccatorum.

Chriſtus eo habitu pertexit in montem Caluariæ baiulando crucem. Cyprianus eum ſic compellat in ſermone De Paſſione: *Tu ipſe tui patibuli baiulus, harebas ligno, quod tuleras; erectionis & paſſionis anxietates ſuſtinens & labores.*

Paſſionis Chriſti opprobria & ludibria.

Laurentius Iuſtinianus de triumph. Agon. cap. *Ludibria maiora prorſus & grauiora ſunt, quàm cogitari valeant.* Et cap. 14. *Repleuerant ſputo faciem: vultum in quem deſiderant Angeli proſpicere, deformem reddiderant. Factus fuerat tanquam vas perditum. O horrendum ſpectaculum, Regem gloriæ aſpicere, cui cœleſtium famulantur obſequia, tantis grauari opprobriis, iniuriis laceſſiri. Verbum, per quod facta ſunt omnia, contemni à perfidis, ſordidiſſima ſuper ſe ſputa ſuſcipere, denique Dei filium vndique deſpectum. Vbi priſtinus decor tuus Domine? Regia dignitas, honorabilis aſpectus, fulgentiſſimus faciei ſplendor? Proh dolor! te intueor deſpectum, nouiſſimum virorum, virum dolorum, ſine ſpecie, ſine decore, abſque gloria, abſque honore. Obtexit cruor decurrens imaginem vultus: ſputa humanam deturpauere formam. Factus es opprobrium hominum, & tuorum gaudium inimicorum.*

Paſſio Chriſti amorem noſtrũ ſollicitat ad vices ei rependendas.

Bernardus eos omnes agones ait homines excitare, vices amoris vt rependant. Sic ille ſermone feriæ 4. hebdomadæ pœnoſæ: *Nihil ne merebitur iſta humilitas, quæ hunc habet modum; imò quæ tam eſt vltra modum? Nihil charitas? propter quam nimiam dilexit nos Deus, vt ſeruum redimeret, nec Pater Filio, nec ſibi Filius ipſe pepercit, &c. Amplexatus eſt nos Dominus Ieſus per laborem & dolorem noſtrum: amplectamur eum nos quoque vicariis amplexibus, paſſionis & laboris propter iuſtitiam ſuſtinendo.*

Igni cælitus illapſo quædam virtus ineſt ad vrendum maior quàm terreno foco. Ita debet diuinus amor vendicare ſibi corda noſtra magis quàm terrenus. Attamen plerique vices amoris reciproci rependunt hominibus ipſos amantibus, & ſic accenſi igne profano flagrant; nec poſſunt ignem hunc cæleſtem concipere, quem vt ſuſcitaret Chriſtus in cordibus noſtris, in cruce totus exarſit. In infauſtum profectò cedit omen hoc portentum, ſignificans huiuſmodi homines, qui ardere nolunt amore Dei, aliquando iugi incendio tartari comburendos.

Credo raros Chriſtianos eſſe, quibus meditatio agonum Chriſti aliquem amoris æſtum minimè conciliet: ſed niſi conciliatus amor ille prodat ſeſe congruis actibus, eſt ſuſpectus, & imponit. Nam ſincerus amor, intuitu amati, dura pati paratus eſt, & ardua opera perpetrare.

Ex Hiſtoria. Ægyptij flagris excipiũt ſe in ſacris.

Herodoto auctore lib. 2. Ægyptij vt exemplo ſuum erga deos affectum facerent indubium, magno feruore ſuis in ſacris, victima ardente, flagris ſe cædebant. O fideles, Chriſtus in Paſſione velut hoſtia ſacra totus ardet amore, quo flagrante vices vt aliquas referamus ei, debet acerbè caro noſtra cædi & mactari vt cauſa necis Chriſti, quam malè ſuada carne fœda crimina conſciuerunt.

Flagris cæſi pueri Spartani ante aram Dianæ.

Ex Plutarcho in Lycurgo. Spartæ pueri & ingenui adoleſcentes Dianæ ſuum amorem reſtaturi, aliquando flagris morte tenus eos flagellante manu valida tundebantur. Ex Scriptura Sacra, viri ſacrilegi ſacerdotes Baal, vt ignis è cœlo deflueret in victimam, ſe lacerando totos ſanguine perfundebant. Ita ſacer textus: *Clamabant voce magna, & incidebant ſe iuxta ritum ſuum cultris, & lanceolis, donec perfunderentur ſanguine.* 3. Reg. 18.

Si fortè tepet amor noſter, aut corda frigent, igne ſacro extincto, duris pœnitentiæ exercitiis eſt mactanda caro, ſicut ipſe fuit Chriſtus in ara crucis propter homines immolatus. Eo intento dura & acerba tulit, vt eius exemplo crucem baiularet homo, ferens æquo animo verbera, conuitia, & alia ſenſibus ingrata, quibus itur ad gloriam, quæ ære ſolo ærumnarum vt pretio congruo comparatur.

Ex SS. Patribus.

Obuerſetur ergo nobis Chriſtus in Paſſione præbens omnium virtutum exempla, viam eius vt ſectemur. Namque ſicut ait Chryſoſtomus in cap. 27. Matth. *Quæ nobis eſſe debet contumelia, poſtquam Chriſtus talia paſſus eſt? Facies inſpuebatur, genæ velabantur; nec vna particula, ſed totum corpus iniurias patiebatur.* Meditatus amor Chriſti in ærumnis, hominum gratiâ, etiam in nobis amorem mutuum excitabit.

Ex Symbolis. Amor amore excitatur.

Camillus in libro ſymbolorum pingit ignem, cuius amoris ſagitta fomes erat, hoc titulo appoſito. IGNE IGNEM. Crux Chriſti verè dici poteſt ſpiculum amoris, quod reuera potens eſt ad cordis intima transfigendum. Quiſquis amat crucem, ille ſacro amoris IGNE IGNEM alium accendit huius generis, ſcilicet amorem Chriſti, quo percitus inardeſcit. Nempe pudet eum indulgere ſuo

genio

genio, viſo Chriſto crocis pondere contrito, cuius vt babitum exprimat, ita mores ſuos componit, vt viuat ſpecie crucifixi.

Ex SS. Patribus. Paſſio Chriſti nos excitat ad imitationem.

Et hic ſalutaris eſt effectus Paſſionis à Chriſto intentus, ſcilicet homo frugem in meliorem ſeſe recipiat, ea quæ ſunt carnis & ſpiritus vitia pro viribus extirpando. Reſpexit eò Auguſtinus ita fatus, De verbis Domini: *O medicinam omnibus conſulentem, omnia tumentia comprimentem! Qua ſuperbia ſanari poteſt, ſi humilitate filij Dei non ſanatur?* Gregorius libro epiſtol. concinit Auguſtino: *Nihil* (inquit) *adeò graue eſt, quod non æquanimiter toleretur; ſi Chriſti Paſſio ad memoriam reuocetur.*

Auguſtinus in Pſalm. 21. obſeruat Chriſtum dici à Propheta opprobrium hominum, *Vt vel ſic dignetur imitari humana ſuperbia humilitatem filij Dei.* Etenim non cunctatur homo Deo afflatus eum ſe præſtare virum, quem expreſſit Chriſtus, hominum gratiâ crucifixus.

Cant. 1.

Bernardus eò credit vergere ſponſam Canticorum quando dicit: *Nigra ſum, ſed formoſa.* Suſpicatur ille, voces has redolere crucis intuitu animam accinctam ad acerba omnia toleranda. Sic ille ſerm. 25. in Cant. *Pulchrè ſibi conuertit ad gloriam, quod pro opprobrio ab æmulis intorquetur. Non erubeſcit nigredinem, quam nouit præceſſiſſe & in ſponſo. Cui ſimilari quanta gloria eſt? Nil ſibi glorioſius proinde putat, quam Chriſti portare opprobrium. Vnde vox illa exultationis: Abſit mihi gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Grata ignominia crucis ei, qui crucifixo ingratus non eſt. Niger autem planè ſponſus, cui non erat ſpecies neque decor. Niger, quia vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.*

Patientia falſa quænam ſit.

Plerique ſibi falsò nomen patientis vſurpant, quia voce tenus ſe dicunt eſſe viles & abiectos, ita rati ſe humilitatis apicem aſſecuros. Sed quando petunt eos deforis iniuriæ, virtutis immemores ementitæ, produnt quod ſunt. Laurentius Iuſtinianus eos arguit hypocriſis. Sic ille in ligno vitæ De humilitate cap. 4. *Plerique exiſtunt, qui nullo arguente, ſe peccatores eſſe fatentur; correpti verò de culpa, defenſionis patrocinium quærunt. Aptiſſimè humilitatem accendit contumeliarum ſuſtinentia; & horum exercitatione actuum nutritur, & creſcit. Si ergo virtutem appetimus humilitatis, viam non refugiamus humiliationis.*

Patiētia vera quænam ſit.

Iuſtinianus idem iure ridet & ſubſannat eos, *Qui volunt humiles eſſe ſine opprobriis, ſine inopia pauperes, ſine tribulatione patientes, obedientes ſine proprij arbitrij abnegatione.* Igitur nemo ſibi blandiatur de Chriſti imitatione, niſi contumeliis affectus æquo animo in cruce Domini glorietur.

Monitor opportunus eo in argumento clamat Bernardus epiſtol. 87. *Si non pateris humiliari, ad humilitatem non poteris promoueri.*

Crucē Chriſti quare Simon baiularit.

Chriſtus baiulando crucem, non potuit ratione molis ire pede cito, & greſſu expedito, ſicut ambulare ſolent hi, quos nullum graue premit onus. Iudæi idcirco necem eius vt accelerarent, impoſuere crucem humeris hominis ex Cyrene in Lybia oriundi, qui nomine Simon erat eò tempore peregrinus.

Singulare latet hîc arcanum, quod detexere Patres. Primò notat Origenes, expedire nobis baiulare crucem, quæ nobis non prodeſſet ad ſalutem niſi Chriſtus eam antea ſuſtuliſſet.

Remigius exquiſitâ anatome factâ vocum reſerat hoc ſecretum: *Interpretatur* (inquit) *Simon obediens, Cyrenæus heres; vnde pulchrè per eum deſignatur populus gentium, qui peregrinus erat teſtamentorum Dei, ſed credendo factus eſt ciuis ſanctorum, domeſticus & heres Dei.* Hæc ille in Matthæum.

Hieronymus in Matth. *Crucem ſuſcipiunt nationes: & peregrinus obediens portat ignominiam Saluatoris.*

Hilarius in Matth. *Indignus Iudæus erat Chriſti crucem ferre: quia fidei gentium erat relictum, & crucem accipere, & compati.*

Chriſtus quare ſpinis coronatus.

Quare verò priùs flagellatus Chriſtus oſtenſus ſit populo in corona ſpinea, & chlamyde coccinea, myſterium eſt, quod ab eodem Hilario fuſiùs explicatur. Ille loco iam præfato ſuam ſic exprimit ſententiam. *Cæſo Domino imponitur chlamys coccinea, & veſtis purpurea, & corona ſpinea, & arundo dextra: & genu poſito adoratur, illuditur: ſuſceptis videlicet omnibus corporis noſtri infirmitatibus: omnium deinde martyrum, quibus regnum erat ſecum debitum, ſanguine in cocci colore perfunditur: pretioſoque Prophetarum ac Patriarcharum honore veſtitur. Spinis quoque, id eſt, compungentium quondam peccatis gentium coronatur. vt ex rebus pernicioſis, atque inutilibus, quæ capiti eius, id eſt, Deo circumdata moliuntur, gloria quæreretur. Peccatorum eſt enim aculeis in ſpinis, ex quibus Chriſto victoria corona contexitur. In calamo verò earumdem gentium infirmitas atque inanitas manu comprehenſa firmatur: quin etiam capiti eius illiditur. Capiti, vt opinor, de ictu calami non grandis iniuria eſt: ſed typica in eo ratio ſeruatur, vt infirmitas gentilium corporum manu Chriſti comprehenſa, etiam in Deum Patrem, qui caput eius eſt, acquieſcat.*

Simone Cyrenæo præeunte crucis cum vexillo, Ieſus expeditè vadit in locum Caluariæ, deſtinatum prælio cum diabolo & morte, nobis vt præclaram victoriam de his inimicis effuſo ſuo ſanguine procuraret.

Ex Symbolis.

Ferrus in Theatro ſymbolorum pinxit vexillum, his vocibus adiectis. COGIT IN HOSTEM. Nam vexillo viſo expanſo, miles generosè petit aduerſas acies. De cruce canit Eccleſia. *Vexilla Regis prodeunt. Fulget crucis myſterium.* Hodie vexillum hoc à Simone Cyrenæo latum, Chriſtum animosè COGIT IN HOSTEM. *Princeps huius mundi eiicitur foras.* Cum dæmone hoſte fero ſimul mortem vincit, iuxta Vatis Prophetiam, ex Chriſti perſona minas morti depaſcenti homines intentantis. Ecce Vatis oraculum: *De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: Ero mors tua ô mors, morſus tuus ero inferne.*

Ioan. 12. Oſea 13.

Faxit Deus vt ſortiatur eum in nobis effectum crux, quem & in Chriſto, cui erecta fuit omen veridicum victoriæ de cunctis noſtris hoſtibus imminentis. Quotannis Eccleſia ſancta crucis agones refricat hominibus, ſonora voce clamans:

Vexilla Regis prodeunt,
Fulget crucis myſterium.

Hodie præſertim crux Chriſti ſanguine tincta nobis oſtenditur, vt cunctantes ire durum in prælium indictum mundo, diabolo, & carni vrgeat, & hærentes generosè COGAT IN HOSTEM. Commori Chriſto, genus eſt victoriæ. Mortua eius carne, vita fuit conſtans ſpiritus, ſi carnem cum vitiis & concupiſcentiis immolemus in cruce vita animæ perennabit.

Quando Conſtantinus II. Imperator Monothelita Romam miſit Calliopam, vt inde Papam Martinum violenter educeret, & mitteret in exilium; ſacerdotes viſo Papa foras abacto voce concordi clamauere: *Cum eo viuimus, cum eo morimur* Educ vnà clerum, qui ſupereſſe nequit ſoſpes capite ſegregato. Ita Papa Martinus epiſt 15.

Ex Historia. Cleri Romani affectus pro Martino Papa.

An fortè minor vrgebit amor eos, quos arctiùs longè ſibi obſtrinxit Chriſtus, quàm Martinus Papa clerum. Exigit à nobis gratitudo, pares ſaltem gratias futuras nobis vtiles. O Iudæi, quid duntaxat vnum rapitis Chriſtum ad inglorium & crudele crucis ſupplicium? *Cum eo viuimus, cum eo morimur:* quippe nobis eſt ſingulare lucrum, cum Chriſto mori, vt expertus eſt ille latro, cælum lucratus, quia cum Chriſto Domino crucifixus.

Veſpaſianus Imperator ictus ſagitta Duces habet & filium vltores.

Ex Ioſepho lib. 3. de bello Iudaico, cap. 9. cum Veſpaſianus Imperator obſideret arcem inexpugnabilem Iotapatam, ſagitta emiſſa graue vulnus ei inflixit, quo audito, Titus eius filius omneſque Duces exercitus vlturi Principis iniuriam generosè ſuum obiecere caput morti, in erumpentes hoſtium cuneos fortiter irruentes.

O Chriſtiane, tibi hodie Chriſtus corpore ſauciato plagis ait: Ecce, homo, ecce plagas & vulnera acerba, quibus ingratè meum lacerum corpus intorta ſæpe tuorum peccatorum ſpicula confixerunt. Ad has querulas voces concurrunt certatim & vltro Dei filij omnes adoptiui, animosè ſuam deuouendo vitam, vt illatas Chriſto iniurias fortiter vlciſcantur.

Ex Ivre Civili. Serui ferre debēt opem, dominis ſub pœna capitis.

Extremum ſupplicium ſeruis iure leges decernunt, ſi domino ab æmulis impetito, & clamante, citam dedignantur opem ferre. Ecce legem ab Imperatore Iuſtiniano latam. *Nos ſancimus, omnes ſeruos ex quocunque loco, ſiue in domo, ſiue in via, ſiue in agro poſſint clamorem exaudire, vel inſidias ſentire, & non auxilium tulerint, ſupplicio ſenatuſconſulti ſubiacere. Oportet enim eos vbicunque ſenſerint dominum periclitantem, ad prohibendas inſidias concurrere.* Lege. Talis. Codice De his quibus vt indignis libro 6. titul. 35. leg. 12.

Hi ſunt ſicarij iniurij Chriſto, vitam qui in peccatis agunt, quiſquis enim peccat, ille Deum lædit, & idcirco nefas omne, Dei offenſa congruè nuncupatur. Quando vitâ noſtrâ illibatâ, nequam homines ad meliorem frugem inducimus, & obſtamus ne delinquant, nos ſerui tunc ſuppeditamus opem Domino, quem tentabant homines impij trucidare.

Ingratitudo magna erga Deum.

O pectora hominum ingrata, quibus nullus omnino ſubeſt ſenſus anguſtiarum, quas eorum causâ tulit Chriſtus! tantùm abeſt vt plerique velint vindicare necem Chriſti; quinimò malis & ærumnis eius peccando graue pondus adiiciunt, neque per eos ſtat; quo minus Chriſti vulnera refricentur.

Ex SS. Patribvs. Gratitudo qualis eſſe queat erga Deum.

Omnis ingratitudo procul erit à nobis, ſi induamus animum & perſonam Auguſtini in ſerm. 122. de tempore, vbi ita Ieſum compellat: *Quid tibi, Domine Ieſu, retribuet opus tuum bonum à te factum, propria voluntate peruerſum, ſed tua miſeratione reparatum? Quid ab eo pro tantis beneficiis expetis? Nunquid aliquid eius eges, aut ab eo quod non dediſti requires? An fortè, imò requiris vt apertum facias cui miſerearis, vt dignum conſtituas quem immortalitate tua participem reddas, vt facias bonum quem corones æternum? Sed quid à nobis vt hoc retribueres accepiſti? Nil certè, an aliquid? Indulgeat Dominus terra miſera, ſi quippiam terra & cinis præſumpſerit dicere. Non repudiet inſipientem, ſed reſpiciat confitentem. Dicat terra Domino ſuo, dicat homo factori ſuo: Nempe accepiſti aliquid ex me, quod non habuiſti in te. Volens enim ſubuenire terræ, ſed excedere nolens modum iuſtitiæ; mortalem morte tua redimere cogitabas, ſed vnde mori poſſes ex te nihilominus non habebas. Accepiſti ex me egeſtatem pulueris, ſumpſiſti de me mortem carnis. Fudiſti pro me pretium redemptionis. O pretioſum pretium perditorum! Dicant nunc qui redempti ſunt à Domino, quos liberauit de manu hoſtis: Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius; dicat & terra redempta, terra irrigata, redempta ſanguine, irrigata baptiſmate: Magna iniquitas mea, ſed maior eſt redemptio tua.*

Gratitudinis formula breuis.

Vt eſt natura boni diffuſiua ſui, ita nobis Auguſtinus eum gratitudinis ſenſum communicat hoc tenore: *Gratias agamus pietati eius, qui infirmitati noſtræ de ſanguine ſuo vitale compoſuit medicamentum. Magnificemus eum, quia nullum diuinæ virtuti, dum nobis ſubuenit, fecit detrimentum. Verè pius, verè Saluator, qui in tantùm dilexit opus ſuum, qui in tantùm reputauit ſeruum ſuum, id eſt humanum genus vniuerſum, vt culpam eius ſuo verbere expiaret, vulnera eius ſuo liuore ſanaret. Denique ille peccat, hic vapulat. Ille præuaricatur, iſte crucifigitur. Quis hoc exiſtimet, & quis cogitet? Quis compenſet Dominum pro ſeruis mori dignatum? Et hoc pro quibus? Pro ſceleratis, pro impiis.* Hæc ille in præfato ſermone.

Luc. 23. Flere ſuper ſe quid ſit.

Rem planè ſcitu dignam Euangeliſta Lucas obſeruat, ita fatus: *Sequebatur illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum. Conuerſus autem ad illas Ieſus dixit: Filiæ Ieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros.* Multis perculſis compaſſione iuges erumpentes lacrymæ imponunt, quando ſuo recolunt

lunt animo Paſſionem Chriſti. Namque tari, ſatis eſſe flere Ieſum in tormentis, perpetrato ſuo in crimine perſeuerant. Hoc eſt flere ſuper Ieſum, & non ſuper ſe auctorem acerbæ necis, quæ Dominorn ſuſtulirè medio. Sunt lugendi filij noſtri, id eſt actus noſtri nuxij & turpes ſuot pœnitentiæ lacrymis abſtergendi.

Flere ſuper ſe quomodo oporteat.

Vt monitor opportunus conſulit hæc Bernardus in ſermone de miſeria humana: *Væ* (inquit) *eris tibi ſine fine, quia uoluiſti habere bonum ſine fine. Recognoſce itaque, hemo miſer, recognoſce temetipſum. Recogita quia nihil fueris: Attende quòd vilis & malus es: conſidera quid futurus es. Plange, homo miſer, plange inceſſanter peccata tua. Dele lacrymis malitias & miſerias tuas, quia voluntate propria peccaſti. Diſpliceat tibi ſuper omnia, diſpliceat tibi toto corde, & continuò diſpliceat tibi, quod Dominum immenſæ maieſtatis, habentem poteſtatem omnis carnis, & mittere corpus & animam in gehennam, auſus fuiſti offendere. Amareſcat tibi amariſſimè cor tuum, quòd Deum ſummum patrem incomprehenſibilis bonitatis, qui benignus, & miſericors eſt ſuper ingratos & malos, voluntariè, libenter, ac delectabiliter offendiſti. Totus diſpliceas tibi, vt totus poſſis placere ei, qui eſt ſummus, verus, & ſolus Deus, cui nemo placet, niſi qui ſibimet ipſi diſplicet: & nemo ei diſplicet, niſi qui ſibimet ipſi placet. Diſſipat namque Deus oſſa eorum, qui hominibus placent.*

Paſſio Chriſti ad quam nos vindictâ obſtringat.

Alij ſæuiunt in Pilatum, Iudæos, & milites inimicos Chriſto. Intempeſtiuus ille zelus nihil conducit ad leuandas anguſtias Chriſti. Senſus noſtri ſunt tortores, in quos ſuccenſere debet homo, cui inſedit, mortem Crucifixi Domini vindicare. Vt maxima pars hominum indulgendo gulæ, libidine flagrante perit, & proinde Ieſum offendit; ita duo ſenſus miniſtri gulæ & luxuriæ, ſcilicet guſtus & tactus, ne delinquant ſunt ſeriò coërcendi. Sunt hi carnifices & homicidæ, quorum nequitia inhumanè Ieſum torſit. Vltor homo necis Chriſti, ciliciis, flagellationibus, vigiliis, precibus attentè fuſis, & arctis ieiuniis ſenſum vtrumque pœna congrua caſtigabit.

Ex Historia. Cruce ferre quid ſit.

Ex Guiberto lib. 2. cap. 5. Vrbanus II. ſanxit vt milites deſtinati ad bellum ſanctum Saracenis indictum, crucem humeris aſſuerent, eâ notâ palàm facientes, ſe pro recuperando loco ſancto ſua capita deuouiſſe. Chriſtus ea cautione ſuos milites inſcribit libro vitæ, vt ſcilicet baiulando crucem pro cælo recuperando manus conſerant cum diabolis, mundo, & carne, quorum conſpiratione Ieſus occubuit, ne peccato cæſi ad mortem æternam homines interirent.

Matth. 16.

Ecce legem à Chriſto latam. *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Nemo ponit tyrocinium in militia Chriſti, quin præferendo crucem ipſe ſibi bellum indicat, omnia quæ noxia ſunt animæ, titillanti ſenſui denegando.

Crucem baiulando ſequi oportet Chriſtum. Chriſtum ſequi quid ſit.

Plerique crucem baiulant, ſed vt iniquus ille latro, peior effectus eo ſupplicio. Namque voces blaſphemas edens in cruce, ſibi ſtrauit iter ad inferos cum æterna ſuæ animæ iactura, quia baiulando crucem, non eſt Chriſtum Dominum aſſecutus. Quod ergò Ieſus ait: *Tollat crucem ſuam, & ſequatur me*; perinde ſonat ac, ita vitam inſtituat denegando ſuis ſenſibus illicita, vt in aduerſis æquo ſemper animo ſit, virtutis iter calcans, quo ad cælum Chriſtus Dominus anteiuit. Vnde ſequi Chriſtum, idem eſt ac imitari: namque parum eſt ferre crucem, niſi ſtipetur bono virtutum choro, peroes quem eſt aptare cruces animæ, Chriſti veſtigiis iugiter inſiſtentis.

Quia ſupra vires hominum eſt ita ſequi Chriſtum, vt poſſimus eum aſſequi; eſt compellandus intimo corde Deus, vt ſic influat in animas noſtras, vt nuſquam à calle trito crucis in hoc ſæculo deflectamus. Ab Auguſtino typum ſeu formulam orationis huiuſce petam. Sic ille lib. meditat. cap. 6. *Reduc, Domine Deus meus, oculos tuæ maieſtatis ſuper opus ineffabilis pietatis. Intuere dulcem natum toto corpore extenſum. Cerne manus innoxias pio manantes ſanguine, & remitte placatus ſcelera, quæ patrarunt manus meæ. Conſidera inerme latus, crudeli perfoſſum cuſpide, & renoua me ſacro fonte, quem inde credo fluxiſſe. Vide immaculata veſtigia, quæ non ſteterunt in via peccatorum, ſed ſemper ambulauerunt in lege tua, diris confixa clauis, & perfice greſſus meos in ſemitis tuis, & fac me odio habere benignus omnes vias iniquitatis. Viam iniquitatis amoue à me, & fac me propitius viam veritatis eligere. Oro te, Rex Sanctorum, per hunc ſanctum ſanctorum, per hunc redemptorem mei, fac me currere viam mandatorum tuorum, vt ei valeam ſpiritu vniri, qui mea non horruit carne veſtiri. Aſpice, mitiſſime conditor, dilectæ ſobolis humanitatem, & miſerere ſuper infirmi plaſmatis debilitatem.* Hactenus ille, cuius homo preces atque mores ſectatus ita viuet, vt influente Dei gratia Chriſtum Dominum quantùm fas eſt homini conſequatur.

Paſſio Chriſti Deo recenſita vt nos exaudiat.

Chriſtus in cruce voces paucas edens, animam exhalauit.

SECTIO TERTIA.

Viſâ ſui filij Ioſeph tunicâ cruentatâ Iacob abiit in lacrymas, neſcius arcani, quod latebat ſub cortice ærumnarum prædilectæ prolis, quam eodem patre ſati fratres venditam modico ære viris alienigenis obſtrinxerant infima ſeruitute. Si reſciſſet homo Dei tot & tanta mala ſuo deſiderato Ioſeph illata foſe fratrum ſalutem, quos alioqum extinxiſſet ſæua fames, quæ inſtabat. Si conſtitiſſet ei, grauibus hiſce malis iter ad gloriam ſterni Patriarchæ Ioſeph carcere concluſo, parens ille ſui de filij anguſtiis acerbum adeò luctum non egiſſet; ſed compoſitus ad nutum Dei, arbitrio eius ſeriem omnem huius hiſtoriæ proculdubio commiſiſſet. Paſſio namque Ioſeph eum euexit ad regale decus, teſtatum quoque fecit eius amorem erga fratres ſuos auctores tot malorum, quos exules perhumanè domo regia excepit, lautè pauit, opibus auxit, & vindicatos ab indubia morte, Regis gratia dignatos abundè bonis huius ſæculi cumulauit.

Afflictio Ioſeph ceſſit ei ad gloriam.

Quando fuit conſcius tot bonorum Patriarcha Iacob, & audiit regnare ſuum filium in

Ægypto, quaſi rediuiuus ait : *Sufficit mihi, ſi adhuc filius meus Ioſeph viuit: vadam, & videbo illum antequam moriar.*

Gen. 45.

Eſtò Deus impatiens ſit mœroris atque nouæ lætitiæ ; Bernardo tamen ſic placuit hiſtoria ſacra Ioſeph, vt ex illa ſumat anſam conueniendi Deum, & petendi veniam pro filiis ingratis, qui tot opprobriis affecere Ieſum prædilectum filium eius, cui tormenta decus ſingulare, ſicut & gloriam immarceſcibilem rediuiuo corpori procurarunt.

Ex SS. Patribvs.

Chriſti tunica in Paſſione trita, & tincta ſanguine.

Sic Bernardus in ſermone de Paſſione : *Reſpice, Domine ſancte Pater, de ſanctuario tuo, & de excelſo cœlorum habitaculo, & intuere hanc ſanctam hoſtiam, quam tibi offert magnus Pontifex noſter ſanctus puer tuus Dominus Ieſus pro peccatis fratrum ſuorum, & eſto placabilis ſuper multitudine malitia noſtra. Ecce vox ſanguinis fratris noſtri Ieſu clamat ad te de cruce. &c. Cognoſce, Pater, tunicam veri filij tui Ioſeph. Heu fera peſſima deuorauit eum, & conculcauit in furore ſuo veſtimentum eius, & omnem decorem eius reliquiis cruoris inquinauit. Ecce quinque ſciſſuras lamentabiles in ea reliquit. Hoc eſt, Domine, veſtimentum, quod in manu Ægyptia meretricis innocens puer tuus dereliquit, meliorem æſtimans iacturam pallij, quàm pudicitiæ, magiſque eligens ſpoliatus carnis pallio in carcerem mortis deſcendere, quàm pro mundi gloria adulterina voci acquieſcere. Illi inquam voci, qua dictum eſt: Hæc omnia tibi dabo ſi cadens adoraueris me.*

Sanctus idem alludens ad gloriam, quam Patriarcha Ioſeph mercatus eſt carcere, calumniis, & ſeruitute, Deum ſic alloquitur, illi offerendo Ieſum præfulgenti diademate æternæ gloriæ coruſcantem. *Et nunc Domine Pater, ſcimus quia ipſe filius tuus viuit, & dominatur in tota terra Ægypti, & omni loco dominationis tuæ. Eductus enim ad imperium tuum de carcere mortis & infernorum, & attonſus in immortalitatis coronam, mutata veſte carnis, immortalitatis decore reſlorui, & cum gloria ſuſcepiſti eum. Subiugans enim ſibi Pharaonis imperium, & cum triumpho nobili virtute propria cælos penetrauit. Et ecce gloria & honore coronatus, in dextra maieſtatis tuæ adſiſtit vultui tuo pro nobis. Caro enim & frater noſter eſt. Reſpice, Domine, in faciem Chriſti tui, qui tibi vſque ad mortem obediens factus eſt : nec recedant ab oculis tuis cicatrices eius in perpetuum, vt memineris quantam ab eo pro peccatis noſtris ſatisfactionem receperis. Vtinam, Domine, appendas in ſtatera peccata, quibus iram meruimus, & calamitatem quam pro nobis paſſus eſt innocens filius tuus : certè grauior apparebit, & magis digna, vt propter ipſam effundas ſuper nos miſericordiam tuam; quàm fuit illa, vt pro peccatis noſtris contineas in ira miſericordias tuas.* Hæc ille, Ieſum cum Patriarcha Ioſeph conferens opportunè.

Paſſio Chriſti ceſſit ei ad immortale decus corporis.

Si nulla magis apta Deo occurriſſet induſtria ad redimendos homines, quàm mors Chriſti; non deſtitiſſet amor eius in nos eſſe maior quàm Angelicus etiam ſermo queat exprimere: ſed quamuis infiniti propè modi ſuppeterent idonei ad ſalutem noſtram, *Sic Deus dilexit mundum, vt vnigenitum filium daret*, vt etiam in cælis eum haberent homines aduocatum. Vnde grates impensè Deo Bernardus agit: *Gratias tibi, Pater, referat omnis lingua pro ſuperabundantia bonitatis tuæ, qui vnico filio cordis tui non pepercisti, ſed pro nobis omnibus illum tradidiſti in mortem, vt eum tanquam fidelem aduocatum haberemus coram te in cælis.* Hactenus hic Beatus in ſermone de Paſſione.

Paſſio Chriſti ad gratias agendas nos obſtringit.

Ioan. 3.

Ex Historia.

Eugipius in vita Sancti Seuerini recolit hiſtoriam induſtriæ, qua mediante quidam captiui fuere ſuam in libertatem priſtinam callidè vindicati. Huiuſce rei geſtæ breuem epitomen texam. Anno 473. Giſa Regina Rugorum conduxit omnes quos potuit peritos aurifices ad regiam ſupellectilem conflandam. Hos in arcis aula ſicut carcere concluſit attonitos & ſuſpenſos ob vim factam. Filius Reginæ tener infans ductus curioſitate, vagans aulam ſubiit aurificum, qui ſubitò concluſere fores, quas firmiter obſerarunt. Admonita Regina, vitam filij vocari in diſcrimen, cita volat in atrium aulæ ſubiectum, vnde voces querulas audit filij eiulantis, quem è feneſtra pendulum aurifices hi captiui oſtendêre matri, adiiciendo minas de inferenda nece nato eius vnigenito, niſi iureiurando fidem oppigneraret ſe illos ſtatim libertati priſtinæ reddituram. Non hæſit alma parens in ſponſione rei, quam petebant : quippe ſuam vltro fidem obſtrinxit ſe nullâ prorſus interiectâ morâ, modò ſanum & incolumen reſtituerent filium, illos omnes ſoſpites emiſſuram. Stetere ſuis pollicitis omnes : ſiquidem aurifices integrum & illæſum puerum tradidere matri anxiæ de dubia vita nati; & illa vices reddens, fidei oppigneratæ memor, aurifices hos captiuos omnes exemit à miſera ſeruitute.

Giſæ Reginæ crudelitas.

Hîc verò ſecus vnigenitus Dei filius à captiuis, & mancipiis abiectis, vinculis addicitur, & illuſus opprobriis innumeris innocens affigitur cruci; & tantùm abeſt, vt hoc flagitium piaculare Deus auertat, quinimò ſinit in cruce mori filiũ, vt in libertatẽ gratiæ ſacrilegos vindicet homicidas. Et ne fortè reus homo nefas hoc immane ratus omni venia indignum deſperaret de miſericordia Dei, Chriſtus ipſe fatis iam ceſſurus orat Patrẽ, vt hoc parricidium dimittat iis omnibus, qui conſcij fuere necis eius ingloriæ : *Pater* (inquit) *dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt.*

Luc. 23.

Ex Symbolis.

Paſſio Chriſti eius amorem notum fecit.

Petra chalybe percuſſa micat, & ſcintillat. Ferrus inde ſuum ſymbolum effinxit, quod his vocibus inſcripſit. PERCVSSA MICABO. Chriſti caro terebrata clauis, & flagellis ſulcata, faces amoris edit, & è cruce focum, quo accenſus erat, omnibus oſtendit, deprecando Patrem vt venia indignis parceret inimicis.

Ex SS. Patribvs.

Chriſti manſuetudo qualis.

Bernardus in ſermone De Paſſione, voces Chriſti expendens orantis in cruce ſuis pro æmulis & tortoribus, ſic exclamat : *Qualis eſt hic, qui in omnibus preſſuris ſuis, nec ſemel aperuit os ſuum, vt aut querela, aut excuſationis, aut comminationis, aut maledictionis verbum aduerſus maledictos canes illos proferret? Sed nouiſſimè verbum benedictionis ſuper inimicos ſuos, quale à ſæculo non eſt auditum, effudit. Quid hoc viro manſuetius? quid benignius anima mea vidiſti? Ad hunc autem attentius intuere, quàm grandi admiratione, & tenerrima compaſſione dignus apparet.*

Ex Historia.

Socrates moriendo virus lethale ſuo in poculo hauſto

Socratis mors.

hauſto derelictum facetè fudit, dicens ſe illud propinare ſuis accuſatoribus, quorum ita necem viſus eſt vindictæ deſiderio percitos anhelare. Æmuli eius eo mortuo ſtatim periere quaſi obſequente votis hominis innoxij ciuitate, pœnas à conſciis mortis eius meritò depoſceote.

Sfortiæ mors horrenda.

Anno 1500. Ludouicus Sfortia vſurpato dominio Mediolani capitur à Ludouico Duodecimo Rege Gallo, qui eum ſubterraneo carcere concluſit, vbi furibundus egit animam infelicem. Moriturus enim in puluere conſcripſit hæc verba, quibus conſtat eum expiraſſe, necis ipſi procuratæ diram vltionem nequiter anhelantem.

Deſcriptæ voces humi ab illo ſunt iſtæ, lib. 4. Æneid.

Exoriare aliquis de noſtris oſſibus vltor.

Ab hoc ingenio inhumano procul extitit Chriſtus. Cùm namque grauis & acerbus eum vrgeret diffuſus corpore toto dolor, & ingrueret mors, accenſa bilis haudquaquam ſtimulante ſæua vindicta virus aliquod in tortores euomuit; ſed mellita prece Deum inflexit, vt carnifices hoſtes ſuos in gratiam reciperet, & crimini nefando citam veniam indulgeret. Non caſſæ fuere fuſæ preces; nam plerique ſua pectora tundentes, eo iam defuncto, necdum depoſito è ligno, ſuas repetiere domos confitendo Ieſum eſſe verè Dei filium, & de iniuriis ei illatis feriò pœnitentes. Et hi fuere velut primitiæ fidelium, qui mortuo Chriſto ſuas dedere manus, exaudiente Deo ipſâ horâ preces factas in gratiam illorum, qui ſe iniurios Chriſto Domino præſtiterunt.

Amoris huius etiam, quo ardebat Chriſtus hominum cauſâ, fuit index illa ſitis, quæ expreſſit ab illo vocem hanc *SITIO*. Nempe ſitis Chriſti perinde ſonat ac deſiderium ſalutis humanæ, quod inceſſit eum: quamuis enim ſciret pleroſque fore ſaluos virtute crucis; ſitiebat adhuc ſalutem animarum, quas præſcia mente norat ſe Paſſionis ſuæ merito ſubtracturas.

Ex SS. Patribus. Sitienti Chriſto datur acetum.

Auguſtinus tractatu 119. in Ioan. ita Ieſum inducit alloquentem ſuos carnifices, de quorum ſalute totus erat anxius: *Hoc* (inquit) *minus feciſtis, date quod eſtis. Iudæi quippe ipſi erant acetum degenerantes à vino Patriarcharum & Prophetarum, & tanquam de pleno vaſe, de iniquitate mundi impleti, cor habentes velut ſpongiam cauernoſis quodammodo atque tortuoſis latibulis fraudulentum.*

Idem ſerm. 134. de tempore: *Quod ſitire ſe in cruce poſitus dicit, fidem incredulæ gentis concupiſcit. Sed è contra acetum malitiæ porrigunt, quia vinum ſapientiæ, quod à Deo acceperant, peccando corruperant.*

Iſmaël infans cùm ſitiret in deſerto penè animam egit; ne verò parens mœſta ſibi pereuntem filium aſpiceret, qui iacebat humi ſub

Gen. 21. Sitis ardens Iſmaëlis pueri ſedatur à Deo.

arbore opaca, parum receſſit. *Exaudiuit Deus vocem pueri: vocauitque Angelus Dei Agar de cœlo, dicens: Exaudiuit Deus vocem pueri de loco, in quo eſt: aperuitque oculos eius, quæ videns puteum aquæ dedit puero bibere.*

Stabat iuxta crucem Virgo mater alma, videns perire ſuô vnigenitum; nec inde tamen receſſit, vnà mori malens, quàm ab illo procul acta vitam diutius in hoc ſæculo propagare. Exauditur infans ſub arbore denſa clamans, *Sitio*: caſſæ verò fuere voces Chriſti, qui inexhauſta ſiti ardebat, vel minimum hauſtum aquæ circumfuſo populo denegante.

Sitis Chriſti valde fuit intenſa.

Ieremias benè truces & barbaros Iudæorum animos carpit hac cenſura. *Filia populi mei crudelis, quaſi ſtruthio in deſerto.* Laurentius Iuſtinianus libro de triumphali Chriſti agone cap. 19. inhumanam illic aſtantium tortorum indolem meritò deteſtatur. *Vt homini ſitienti, laſſo, vulnerato, & morienti pro ſitis refrigeratione, acetum hyſſopo & felle daretur mixtum, excedit totius humanitatis limites iſta crudelitas. Ingrati, ſceleſti, crudeles, ſine pietate, abſque miſericordia, quod brutis impenditur, ſitienti Dei Filio denegarunt. Hoc egerunt, quod nulli alij actum eſſe compertum eſt. Vrebantur omnia interiora eius, & præ ſiccitate exaruerant, iuxta Propheticum illud: Aruit tanquam teſta virtus mea, & lingua mea adhæſit faucibus meis. Et tamen clamanti*, SITIO, *gutta aquæ crudeliter denegatur.* Hæc ille.

Sitim quare paſſus eſt Chriſtus.

Chriſtum credo ſitim extremam paſſum fuiſſe, ſuo vt exemplo gulam compeſcere nos doceret. Namque miles dura pati non detrectat, quando ducem ardere ſiti inexhauſta videt, & arere fame, quia potius exemplis quàm dictis ad ardua audenda ſolent homines excitari.

Ex Hiſtoria. Alexandri ſobrietas.

Quinto Curtio auctore, exercitu ſitiente fuit aqua oblata Regi Alexandro ſiti confecto; ſed ille fudit aquam, dicens ſe nolle ſolum ſedare ſitim, cùm alij milites æſtuarent. Illo ſuo exemplo ſitim omnium ex parte ſedauit. O vtinam ſortiatur eum effectum apud nos tolerata ſitis à Chriſto, ſcilicet vt nos vrgente gula, cibo eam modico refrænemus.

Alphonſi Regis magna abſtinentia.

Panormitanus lib. 3. de rebus Alphonſi Regis, ait eum recuſaſſe cibos in magna panis penuria, quæ circumfuſa eius agmina laceſſebat. Alphonſus eo exemplo decus immortale ſibi peperit, & in illa graui annonæ preſſura ſuos ad patientiam milites excitauit.

Sitis hominum vnde orta.

Gula titillante primos parentes in Paradiſo, manum diabolo porrexere, pomum vt vetitum carperent; ſed quia noxij fructus intempeſtiuus eſus, citò ſua acerbitate febrem conciliat, ac proinde ſitim, quæ exurgit ex accenſo in præcordiis incendio, idcirco proles Adæ ſitim contraxit immodicam, pernicioſa quæque & aduerſa bono animæ concupiſcens. Lethale pomum, quod comedit Adam, primò ſuum mortale virus in os patulum infudit, & inde gulæ vitium emerſit, quo laborat omne genus noſtrum, cui vt Chriſtus opem ferret, æquo animo famem atque ſitim ſuſtinuit, nequando proles Adæ tali exemplo edocta gulæ vitio laboraret.

Ex Medicina. Ieiunio gula ſanatur.

Iuxta tritum Hippocratis conſilium lib. 2. aphor. 22. Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γίνηται, κενώσις ἰῆται. Id eſt, *Quicumque morbi oriuntur ex ſatietate, euacuatione ſanantur.* Eſt ſalutare genus euacuationis, inedia: nempe fame praui humoris illuuies noxia deſiccatur.

Prudentius in Pſychomachia ſobrietatem ſic inducit facetè gulæ vitium increpantem.

> —— *Ait increpitans: Sint hæc tibi*
> *fercula tandem*
> *Triſtia, præteriti nimis pro dulcibus*
> *aui:*
> *Laſciuas vitæ illecebras guſtatus amaræ*
> *Mortis, & horrifico ſapor vltimus aſſerat hauſtu.*

Vt primo conflictu cum diabolo, vitio gulæ fuit proſtratus Adam; ita debet homo, ſibi cauere volens, auſpicari à ieiunio bellum cum dæmone, alioquin eſt fruſtra manus cum hoſte callido conſertures.

Ex SS. Patribvs. Gula primò eſt proſternenda in cõflictu vitiorum.

Ita Gregorius lib. 30. Moral. cap. 26. *Qui* (inquit) *non in ſemetipſo priùs per afflictam ventris concupiſcentiam, carnis incentiua deuicerit; palmam ſpiritualis certaminis non apprehendit. Neque enim ad conflictum ſpiritualis agonis aſſurgitur, ſi non prius intra noſmetipſos hoſtis poſitus, gula videlicet appetitus edomatur; quia ſi non ea quæ nobis ſunt viciniora proſternimus, nimirum inaniter ad ea, quæ longiùs ſunt, impugnanda tranſimus. Incaſſum namque contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, ſi intra ipſa vrbis mœnia inſidians ciuis habetur.*

Gula aſtutè ſuas tendit inſidias.

Quàm aſtutè gula ſuas inſidias tendat, idem Gregorius opportunè monet, vt illas callidè prætenſas moniti declinemus. Sic ille prælibato loco: *Sciendum eſt, quia ſic voluptas ſub neceſſitate ſe palliat, vt vix eam perfectus quiſque diſcernat. Nam dum ſolui debitum neceſſitas petit, voluptas explere deſiderium ſuppetit, & tantò gula ſecuriùs in præceps rapit, quantò ſub honeſto nomine neceſſitatis explendæ ſe contegit: dumque ſibi mens ex neceſſitate blanditur, ex voluptate decipitur. Scriptum eſt enim: Carnis curam ne feceritis in deſiderijs. Nam ſæpe dum incautè neceſſitati condeſcendimus, deſiderijs deſeruimus.* Chriſtus ergo ſciens aſtutiam hoſtis huius domeſtici, perfectè gulam vicit tolerando famem atque ſitim, vt nos iiſdem armis vſi, poſſemus ope freti illius, de proſtrato gulæ vitio triumphare.

Gulam coërcere volentes habent Deum propitium.

Eſſe præſens auxilium Dei contra gulam certantibus, affirmat idem Gregorius præfato loco: *Diabolus* (inquit) *ſuccendi fornacem iubet, & naphta, ſtupa, picis, & malleoli miniſtrari congeriem præcipit, abſtinentes pueros minimè ignis conſumit. Quia antiquus hoſtis, licèt innumeras ciborum concupiſcentias nobis opponat, quibus gula & libidinis ignis creſcat; bonis tamen mentibus gratia Spiritus ſuperni inſibilat, vt à carnalis concupiſcentiæ æſtu illæſa permaneat.*

Multa ſuppetunt exempla caſus hominum, quibus perite perinde fuit ac immodicæ gulæ vitio turpiter indulgere. Ex Propheta, gula ſtrauit iter Sodomitis ad præceps & abruptum omnium vitiorum: *Ecce* (inquit) *hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium.* Quem verſando locum Gregorius lib. 30. Moral. cap. 27. hæc ait: *Apertè oſtenditur, quòd idcirco ſalutem perdidit, quia menſuram moderatæ refectionis exceſſit.*

Ezech. 16. Gulæ pernicies quanta.

Gula viam ſternit ad alia vitia.

Caſſianus item lib. 5. de inſtitut. Monach. *Si* (inquit) *Sodomitas ſola nimietas panis ad tam præruptum flagitiorum præcipitium vitio ſatietatis impegit; quid cenſendum eſt de his, qui vegetato corpore perceptionem carnium, ac vini immoderatam vbertatem præſumunt, non quantùm expetit imbecillitas, ſed quantùm animi libido ſuggerit vſurpantes?*

Nonne gula pernicioſa fuit Eſau, non appetendo cibos lautos, ſed communes, imò viles? Vnde ſumit anſam Gregorius admonendi quid ſit potiſſimum in aſtuto gulæ vitio præcauendum. Sic ille lib. 30. Moral. cap. 27. *Primogenitorum gloriam Eſau amiſit, quia magno æſtu deſiderij vilem cibum, ſcilicet lenticulam concupiuit: quam dum vendendis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret indicauit. Neque enim cibus, ſed appetitus in vitio eſt: vnde & lautiores cibos plerumque ſine culpa ſumimus, & abiectiores non ſine reatu conſcientiæ deguſtamus: hic quippe, quem diximus, Eſau primatum per lenticulam, perdidit, & Elias in eremo virtutem ſpiritus, carnes edendo ſeruauit. Vnde & antiquus hoſtis, quia non cibum, ſed cibi concupiſcentiam, eſſe cauſam damnationis intelligit, primum ſibi hominem, non carne, ſed pomo ſubdidit; & ſecundum non carne, ſed pane tentauit.*

Gula ſita in nimia ciborum concupiſcentia.

Præter à Chriſto gulam in cruce procul actam & ſubactam, illa ſitis eius abditum ignem in corde prodit, quo ardebat Chriſtus, hominum causâ maiora ſeu grauiora pati deſiderans ſupplicia, ſi redemptio humana ſui amoris alia poſceret argumenta.

Sitis Chriſti, amoré eius ſignificat.

Bernardus eò aſpexit in tractatu de Paſſione cap. 13. *Puto* (inquit) *quòd hoc liquidò immenſitatem nobis ardentiſſimæ charitatis voluit commendare; quia ab homine ſitiente multò ardentiùs deſideratur potus, quàm cibus ab eſuriente. In ſe ergo oſtendens Dominus Ieſus deſiderium illius rei, quæ ardentiſſimè concupiſcitur, per illam figurari ardorem ſuæ charitatis oſtendit.*

Vt amare, pati quoddam eſt, imò mori, vt viuat amans vbi ardenter amat; ita Dei amor in homines ſe abundè prodit, quando clamat ſe ſitire, quia flagella, vepres, & tormenta crucis acerba parum fuere ſacro huic amori, quo Chriſtus Adæ genus omne charè & feruidè deperibat.

Amare, pati quoddã eſt.

Bernardus eo in tractatu & capite, vnde fluunt illa quæ præmiſi, ita fatur: *Cùm inſtaret hora Paſſionis extremæ, procidit in faciem ſuam orans, & dicens: Pater mi, ſi poſſibile eſt, transfer hunc calicem à me; & hoc non tantùm ſemel, ſed ſecundò, & tertiò fecit: nunc verò eodem calice Paſſionis iam ebibito dicit: Sitio. Quid eſt hoc? Antequam guſtes, ô bone Ieſu, petis calicem omnino auferri; & poſtquam ebibiſti, ſitis? Vt video mirabilis potator es tu. Nunquid vino iucunditatis, & non potius compunctionis, & ſummæ amaritudinis repletus fuit calix tuus? Imò verò compunctionis amariſſime plenus, qui non ſitim, ſed potius potandi faſtidium generare deberet? Sed ne putaret quis te verum hominem amaritudinem non ſenſiſſe, ſummam acerbitatem Paſſionis tuæ dubitantibus indicaſti. Quando autem Paſſionis calicem, quem antea rogaueras auferri, iam exhauſiſti, dixiſti: Sitio; dilectionis erga nos tuæ magnitudinem commendaſti, tanquam diceres: Quamuis paſſio mea tam acerba fuerit, vt quantùm ad humanitatis ſenſum illam declinare potuerim; tamen tua me, ô homo, charitate vincente, & ipſa tormenta crucis ſuperante, adhuc plura & maiora ſitio ſubire tormenta.*

Calicē Paſſionis horruit primò Chriſtus.

Calix Paſſionis bibitus ſitim auxit.

Ille Dei depoſcit amor ab amato vices reciprocas, ideoque benè monet Bernardus, vt Chriſtum è cordis intimo redamemus: *Imitetur* (inquit) *quælibet anima fidelis ſponſum ſuum dulcem Ieſum, tantæ amaritudinis poculum*

Calicē Paſſionis bibere debet ſponſa Chriſti.

ſitientem

Digitized by Google

ſitientem pro ipſa pariter & ebibentem; vt & ipſa etiam pro ipſo bibat & ſitiat.

Ex Histo-ria. Catheorum mos à ſponſis ſeruatus.

Strabo refert libro 15. ſponſas apud Catheos eligere ſibi ſponſos ea lege, rogo vt eodem quo maritus exanimis in eius funere comburantur. Anima Chriſtiana Ieſum ſponſum habet, ac proinde calix vnus ei eſſe debet cum dilecto, vt mereatur vno etiam cum ipſo Ieſu in gloriæ ſolio coronari. Petrus idem conſulit omnibus Chriſticolis: *Communicantes* (inquit) *Chriſti paſſionibus gaudete; vt & in reuelatione eius gloria gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Chriſti, beati.*

1. Petr. 4.

Ex SS. Patribus.

Gregorius lib. 5. Moralium affirmat omnia amara, Ieſu Chriſti intuitu dulceſcere: *Si* (inquit) *mens patientis forti intentione in Deum dirigitur, quicquid in hac vita ſibi amarum ſit, dulce æſtimat: omne quod affligit, requiem putat.*

Ex Symbolis. Afflictiones inundant & non obruūt.

Ex Typotio in libro Symbolorum, Cardinalis Columna pro teſſera ſymbolica pinxit arundines in aqua, voces iſtas adiiciens. ABLVIMVR, NON OBRVIMVR. Siquidem arundo viret in aquis, nullam iacturam paſſa, licet aquæ fluminis intumeſcant. Ita viri Sancti inundantur aquis ærumnarum, nec idcirco cadunt animo: namque ſciunt Sanctos anguſtiis ablui, non obrui, & in cœlo fore lucrum moleſtias, quas inſipientes aiunt eſſe in præſenti ſæcolo detrimenta.

Crux eſt clauis paradiſi.

Crucifixus cum Chriſto pius & pœnitens latro fidem abundè facit huic effato: quippe crucis atroces cruciatus ei fuere quidem permoleſti in ſupremo vitæ agone; ſed quia patienter egit in tormentis, Chriſto ſuos agones commendans, tormenta illi ad augmentum gloriæ conceſſerunt.

Crucem eſſe clauem Paradiſi, clarè liquet ex Chriſti Domini verbis, qui vt latronem in cruce vidit patienter ferre ſuos cruciatus, ait illi: *Hodie mecum eris in paradiſo.* Chriſtus cruce cœlum peruium fecit hominibus, nec alia claui quàm cruce poteſt adulto homini reſerari.

Diabolus in Latrone nouit & expertus eſt virtutem crucis: dum namque ſui odij in homines acerbitatem contra Ieſum exercuit, neſcius & inultus amiſit animas, alioquin tartaro deſtinatas.

Impunè dæmon ſæuiebat in homines vt in ſeruos noxios & rebelles; ſed quia Dominum aggreſſus, ei conſciuit iniuſtè necem, iure ſuo excidit in ſeruos, ab eius ſeruitute primam in libertatem Chriſti ſanguine vindicatos.

Ex iure Ciuili.

Proſtat in Codice Iuſtiniano quidam titulus, qui eſt decimus tertius libri quarti, opportunè cauens; *Ne filius pro patre; vel pater pro filio emancipato, vel libertus pro patrono, vel ſeruus pro domino conueniatur.* A primo ſuo exordio emancipatus homo fuit, paulò poſt incidit in reatum. Igitur iniquè Deum in humanis diabolus impetiit, exigens à Chriſto pœnas atroces, quas peccando rei eius filij meruerunt.

Ex SS. Patribus. Paſſio Chriſti dæmonē plenè vicit.

Auguſtinus in ſermone 122. de tempore; diſcrimen in quod iuſtè dæmon incurrit, ſic deſcribit: *Audiat vocem Domini mei humani generis aduerſarius, & nihil iam ſibi applaudat elatus, quia pro totius mundi facinore in cruce pependit Dominus meus Ieſus Chriſtus. Nunc, inquit, iudicium eſt mundi, nunc princeps mundi mittetur foras: & ego cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum. O quàm benè te tuo impetu diabole percuſſiſti! Crudelitas tua tibi exitium, nobis attulit commodum. Dum nulli parcis, teipſum tandem interimis. Per vnius delictum omnes captiuaſti, per vnius iuſtitiam omnes nihilominus amiſiſti. Si illum, qui tibi conſenſerat, inuaſiſti; iſtum, in quo nihil inueneras, cur indebitè occidiſti? Effudiſti innoxium ſanguinem, redde damnatam progeniem, &c. Ille ſanguis, quem effudiſti, te vicit, me redemit. Præualuiſti in paradiſo; ſed victus es de patibulo. Quid mihi circumiectam paradiſo igneam romphæam opponis? Ecce exaltati crucifixi profluens vnda reſtinxit verſatilem flammam.*

Latro typus Adæ eſt.

Deinde latronis exemplo probat ſublatos eſſe obices præcludentes iter cœli: *Iamiam* (inquit) *patet humano generi paradiſus, in quem latronem confitentem reduxit Dominus Ieſus Chriſtus. O grande myſterium! Paradiſus, qui clauſus fuerat præuaricatori, iam reſeratur latroni. An fortè in hoc latrone totum hominem, vel illum etiam primum generis humani parentem aduertere licet? Si enim is, qui alijs interficiendo intulerat mortem, latronis accepit nomen; quantò magis qui ipſam mortem, quæ non erat, peccando inuenit, latronis non immeritò crimen incurrit.*

Latronis in cruce fides ſingularis.

Latronis huius fuiſſe fidem magnam Auguſtinus ait, & eruditè probat eodem in ſermone: *Cui* (inquit) *aliquando tarda videatur eſſe conuerſio, cùm latronis iam pendentis, iam morientis non fuerit repudiata confeſſio? O ampla Domini miſeratio, obliuiſcentis iniuſtè crimen, ſuſcipientis pœnitentis fidem, pro ſcelere damnatum facientis electum, mortis debitorem reddentis æternæ vitæ participem! Sed planè huius latronis extrema quidem, ſed non minima fides, qui Dominum tunc non ſuſcitantem mortuos; ſed morientem pro peccatoribus propemodum agnoſcere, & confiteri promeruit. Solus denique Petrus Paſſionis timore perterritus, quaſi hominem denegat, latro crucifixum adorat, &c. Sed hæc mutatio dexteræ excelſi eſt, vt verſam vicem redderet diabolo Chriſtus, videlicet vt quemadmodum diabolus primum deprauando hominem abſtulerat de Paradiſo, ſic Chriſtus latronem confitentem erueret de inferno. Ille præſumentem de interdicto ligno decepit, iſte pendentem de pœnali ligno redemit.*

Latronis in cruce charitas.

Petro Ieſus ait: *Tu conuerſus confirma fratres tuos.* Ita latro iam conuerſus omnem ſuam induſtriam adhibuit, vt pendulum in cruce ſuum blaſphemum ſocium participem efficeret eiuſdem gratiæ diuinæ ſibi cœlitus impertitæ. Ille reum ſacrilegum ore proteruo Ieſum laceſſentem conuitiis, percitus œſtro zeli gloriæ Dei, Numine afflatus ſic acriter increpauit: *Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es. Et nos quidem iuſtè, nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali geſſit.* Luc. 24.

Latro è cruce ſicut ex cathedra docet patientiam.

Pœnitens ille latro ſua tormenta tulit æquo animo, recolendo pœnas, quas luebat congruas eſſe malis, quæ patrarat; Chriſtum verò pati grauiora, licèt abſque labe vitam egiſſet, vtpote moribus illibatis. Reuera latro iſte crucem habuit vt pulpitum & ſuggeſtum, vnde vices agens præceptoris eruditè docet, quibus argumentis induci poſſit homo fide initiatus, ad

inflicta

Digitized by Google

inflicta ſibi mala grato animo toleranda.

Summa ſeu cardo ſanæ & cæleſtis huius doctrinæ hic eſt. Nemo ſine crimine viuit, ac proinde pœnis aliquibus omnes obnoxij ſunt, quæ quam vtcuoque graues ita Deo decernente nobis infliganitur; attamen ſunt minores quàm exigant crimina perpetrata. Cùm ergo graues ingruunt anguſtiæ, vt verbera, calumniæ, conuitia, bonorum iactura, lites nequiter intentatæ, cædes proximorum, aut diuturni morbi, debemus ita Ieſum in cruce ſitum affari: Nos digna factis recipimus, vt obſtricti deliquiis innumeris; quid verò mali tu innocens Domine commiſiſti? Dignatus es hominum cauſâ dura & acerba pati, eſtò tibi nullius omnino mali conſcius eſſes; nos verò rei, & deuincti multis flagitiis, ſupplicia ſubire malis admiſſis congrua detrectamus.

Pratis ad patientiam exercendam.

Ex Hiſtoria. Petrus Martyr intuitu crucifixi patienter habet iniurias.

Ille Ieſu crucifixi intuitus Beato Petro Martyri profuit ad patientiam exercendam. Cùm namque malè & iniuſtè famæ ſuæ diſpendio carcere concluſus eſſet, ægrè ferens iniuriam ergaſtuli diuturni, obiectam intuens imaginem crucifixi, alta trahens ſuſpiria amarè fleuit, & ingemiſcens ait: *Domine quid feci?* Sonotè Ieſus ſic reſpondit querulæ voci Petri: *Et ego, Petre, quid feci?* Huiuſce vocis diuinæ fragor ita Petrum perculit, vt recolendo Ieſu Crucifixi innocentiam adeò iniuſtè læſam, deinceps conqueri non auſus ſit, nec ſe ampliùs dixerit innocentem.

Omnium hominum hæc vniuoca querela ſonat in ærumnis: *Quid feci?* Vnuſquiſque ſuam iactat innocentiam, quando malè habet; imò plerique Deum arguunt ſæuitiæ, quando flagris eius iuſtitiæ duriùs excepti, ſe ſentiunt acerbè quati: & tantùm abeſt, vt flagella manu Dei inflicta malum abditum emendent; quinimò nequam hi homines, mancipia abiecta, ſuum in Dominum blaſphemis vocibus inuehuntur. Non ſic pœnitens ille latro, neque viri vſquequaque probi: hi namque ſuo reuoluentes animo Chriſti iniurias, dum ægrotant, aut petuntur conuitiis magnâ ſuæ iactura famæ, conſona voce clamant: *Nos digna factis recipimus.* Hîc vre, hîc ſeca, dummodo in æternum parcas; auge patientiam, auge & dolorem: percute, caſtiga, modò foco æterno minimè cruciemur.

Patientia in aduerſis vnde concilietur.

Bernardo nihil omnino fuit permoleſtum, eſtò vitam egerit in auſteris pœnitentiæ ſenticetis. Aiebat enim ſe peccaſſe, Ieſum verò luiſſe pœnas, quas alioquin ab ipſo reo pondus tot criminum exegiſſet. Ita Ieſum in tormentis affatur: *Electe puer Dei mei, quid tanta amaritudine, quid tanta confuſione dignum commiſeras? Prorſus nihil. Ego ego homo perditus, totius perditionis tuæ cauſa exitii. Ego, Domine, vuam acerbam comedi, & dentes tui obſtupuerunt; quia quæ non rapuiſti tunc exoluebas.* Hæc ille ſermone De Paſſione.

Ex SS Patribus.

Latronis è cruce preces fuſæ Ieſum habuere citò propitium; ſiquidem quiſquis orat in preſſuris, habet vnde Deo vim faciat. Crucifixus enim homo Deum orans, ita cruce ſuas obſignat preces, quæ proinde placituræ, votis habent Dominum obſequentem.

Latro quare citò exauditus.

Ex variis Hiſtoricis.

Andrea Fauyno auctore in hiſtoria Nauarræ. Anno 1090. Petrus Rex Aragonum ſignare volens gratiam populo indultam, iocatè ſibi exerto pugione plagam inflixit; attamen inde nihil ſegnior effectus eſt, imò ſuum affectum erga plebem ardentiùs expreſſit: namque ſuum calamum vulneri immergens, gratiam optatam deſcriptam recenti ſanguine confirmauit.

Petrus Rex Aragonū ſuo ſanguine ſignat gratiam.

Confeſſus ſincerè ſua peccata latro, Ieſu Chriſto crucifixo ſua vota nota fecit, optans ei mortuo adhærere in regno, ſicut in cruce comes erat. Chriſtus emiſſas à pœnitente preces exaudiit meritis & virtute ſui ſanguinis effluentis.

Ex Iure Ciuili. Sanguine ſubſcripta Leonis indulta.

Leo Imperator ſanxit, vt gratiæ ab eo indultæ, quæuis item eius reſcripta triti conchylij ſanguine ſignarentur. Ecce legem. *Sacri affatus, quoſcunque noſtræ manſuetudinis in quacunque parte paginarum ſcripſerit auctoritas, non alio vultu penitus aut colore, niſi purpurea tantummodo inſcriptione luſtrentur: ſcilicet vt cocti muricis, & triti conchylij ardore ſignentur.* Lege Sacri affatus. Codice. De diuerſis reſcriptis lib. 1. tit. 33. leg. 6.

Imperator ea in lege vocat ſacrum encauſtum purpureum hunc colorem, id eſt, ſacram vſtionem, quia fiebat ille color ignis obſequio. Sunt Chriſti ſanguine ſubſcriptæ dotes & gratiæ omnes: Amor vero fuit ignis, quo accenſo ſacer ille cruor ebulliit, & aperto plagis corpore dimanauit.

Ex Hiſtoria. Regum Æthiopiæ quinam ſint familiares.

Ex Diodoro lib. 4. cap. 1. Regum Æthiopum familiares ita Regis ad ſpeciem ſe aptabant, vt eorum quoque plagas in propria carne ſibi infligerēt, & eadem morte vitam concluderent. Dignus ſanè latro, cui Ieſus eam gratiam conferret, vt ſcilicet illum in familiarium numerum allegeret. Namque plagis iiſdem affectus, eodem quoque modo fatis ceſſit, & ſubinde Regis cœlorum aulicis aggregatus.

Primus in vnoquoque genere eſt regula cæterorum: ille latro primus in paradiſo fuit cum Chriſto ex his qui poſt eius mortem ex hoc ſæculo deceſſerunt. Si quis ergo votis omnibus anhelat ad regnum hoc cœleſte, viam inire debet eam, quam ſubiit latro cruci affixus. Nam *Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis, & concupiſcentiis.* Vnde patet eos omnes à cælo deuiare ſuis ſenſibus indulgentes.

Galat. 5.

Regis Megarei induſtria vt vindicaret filij mortem.

Ex Pauſania in Atticis, Rex Megareus audita morte ſui filij, quem in agro leo ſæuus occiderat, præconis voce ſuam filiam deſpondit ei qui inferret beſtiæ homicidæ necem. Alcathous præmio illectus, generosè feram aggreſſus, eam confodit, ac proinde gener Regis effectus congrua fuit lautea compenſatus. Latro nequam proteruè Ieſum petiit iniuriis, lacerando famam eius, eum habens vt ſeductorem, qui in cruce ſibi non poſſet opem ferre. Alter latro vitam præteritam pertæſus, inſurrexit in alium illum ſacrilegum & blaſphemum, ita Ieſu iniuriam vlciſcens, quem credidit eſſe Regem. Vt ſe geſſit animosè, iura Chriſti propugnans, ita meruit ipſa die regno ſui Domini ſociari.

Non ſolùm latro fide præeunte nouit eſſe Ieſum ſupra hominum vulgus; ſed ſol tenebris obductus, & elementa Deum illum eſſe, notum fecere toti mundo, lugendo necem eius, cui quo potuere modo, ſicut omnium planè rerum Domino parentarunt.

Ne fortè fides Chriſtiana lucis aliquod pateretur deliquium moriente Ieſu Chriſto, lumen Solis euanuit, & terra motu valido concuſſa, ſuo fragore vocem lugubrem edidit, quaſi cum

Chriſto

Chriſto volens diſſolui, & vlciſcendo necem eius, omnes tanti parricidij conſcios abſorbere.

Ex Symbolis. Vindicta dolorē minuit iniuriæ.

Camerarius in centuriis ait, tigrem deuorato venatore, qui catulos abſtulerat, ſic ſedare ſuam rabiem & furorem. Picturæ tigris iræ modum facientis poſt vltam iniuriam apponit has voces. MINVIT VINDICTA DOLOREM. Saxa vindicare volunt ingloriam Chriſto necem illatam, & ſaxea corda noſtra fœdus ineunt cum vitiis, quæ hoc immane nefas horridè perpetrarunt.

Fruſtra Ieſum pendulum in cruce luges, Chriſtiane, nolens vindicare necem eius, pœnitendo ſicut par eſt, id eſt, omnia ſeriò vitia extirpando, quibus es hactenus obſequutus. Tunc MINVET VINDICTA DOLOREM.

Paſſio Chriſti virtutem eius manifeſtat.

Chriſti virtus enituit maximè cùm defecit: nempe voce ſonora clamans emiſit ſpiritum, quod reuerà ſupra naturæ vires eſſe liquet ex aliorum hominum morte, quia tunc neceſſarij ad clamandum animales ſpiritus euaneſcunt.

Ex SS. Patribus.

Bernardus in ſermone De Paſſione duo hæc oppoſita, virtutem ſcilicet, & infirmitatem, in morte Chriſti Domini demiratur: *Iam* (inquit) *infirma eius anima mea vidiſti & miſeria eius; nūc maieſtatem eius attende; & miraberis. Quid enim ait Scriptura? A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram vſque ad horam nonam. Et obſcuratus eſt ſol, &c. & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormiebant, ſurrexerunt. Qualis eſt hic quia & cælum & terra compatiuntur ei, cuius & mors mortuos viuificat? Cognoſce, anima mea, cognoſce, hic eſt Dominus Deus noſter Ieſus Chriſtus Saluator tuus, vnigenitus Dei filius, verus Deus, verus homo, qui ſolus ſub ſole ſine macula inuentus eſt. Ecce cum ſceleratis quomodo reputatus eſt, & quaſi leproſus, nouiſſimus virorum æſtimatus.*

i. Mach. 6.

Chriſtus vltro ſuam poſuit animam; ſiquidem *Oblatus eſt, quia ipſe voluit*, vt moriendo generoſè, dæmon ipſe ſua virtute excideret, qui ſpoliis opimè diues, impunè diu de proſtrato homine triumpharat.

Præceſſit huius victoriæ claræ typus in Eleazaro Iudæo, cuius ita codex ſanctus meminit. *Vidit Eleazar filius Saura vnam de beſtiis loricatam loricis Regis: & erat eminens ſuper cæteras beſtias, & viſum eſt ei quòd in ea eſſet Rex: & dedit ſe vt liberaret populum ſuum, & acquireret ſibi nomen æternum. Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens à dextris, & à ſiniſtris, & cadebant ab eo huc atque illuc. Et iuit ſub pedes elephantis, & ſuppoſuit ſe ei, & occidit eum: & cecidit in terram ſuper eum, & mortuus eſt illic.* Chriſtus ante ſuam Paſſionem dæmones expulit innumeros ab obſeſſis hominibus, ſic à dextris & ſiniſtris eos proſternens: in cruce demum principem dæmoniorum aggreſſus moriendo foras expulit, & contritum penitus exarmauit.

Ex Symbolis.

Camerarius in libro centuriarum ait, draconem cum elephante pugnando ſuis eum ſpiris inuoluere, & vulneri inflicto virus infundere, cuius pernicie gliſcente perit elephas, qui ponderoſa mole ſuum hoſtem, ſcilicet draconem conterit occumbendo. Ille voces has apponit draconi oppreſſo mole mortui elephantis: NON IMPVNE FERES. Diabolus mediante Synagoga, cruce Ieſum voluit extinguere; ſed reuerà fuit illa vice draco ſibi diſſimilis: cùm namque vafer & aſtutus agat ſemper induſtriè; incautè tamen egit procurandò crucem Chriſto. Nam virtute crucis fuere ſæua & fortia dæmonum agmina profligata. Non impunè draco tulit auſum temerarium, quo luctari cum Chriſto Domino tentauit; coactus quippe fuit fugere ingloriè. Item omne genus hominum antè reum amiſit, quia impudenter vnum Ieſum aggreſſus eſt, hominem innocentem.

Ex Sanctis Patribus.

Audiendus hic Leo Papa ſerm. 11. de Paſſione: *Saluator* (inquit) *vt humanum genus vinculis mortiferæ præuaricationis abſolueret, & ſæuienti diabolo potentiam ſuæ maieſtatis occuluit, & infirmitatem noſtræ humilitatis obiecit. Si enim crudelis & ſuperbus inimicus conſilium miſericordiæ Dei noſſe potuiſſet, Iudæorum animos manſuetudine potiùs temperare, quàm iniuſtis odiis ſtuduiſſet accendere: ne omnium captiuorum amitteret ſeruitutem, dum ſibi nihil debentis perſequitur libertatem. Fefellit ergo illum malignitas ſua: intulit ſupplicium Filio Dei, quod cunctis filiis hominum in remedium verteretur. Fudit ſanguinem iuſtum, qui reconciliando mundo, & pretium eſſet, & poculum. Suſcepit Dominus, quod ſecundùm propoſitum ſuæ voluntatis elegit. Admiſit in ſe impias manus furentium, quæ dum proprio incumbunt ſceleri, famulatæ ſunt Redemptori.*

Paſſio Chriſti noſtras exigit lacrymas.

Illa tamen celebris victoria Chriſti morte relata nihil obſtat, quò minùs proſequamur eius funus lacrymis expreſſis à dolore, quem concipere quiſque debet ob reatus, qui ad ſubeunda dira ſupplicia adeò manſuetum, & beneficum Dominum obſtrinxerunt.

Defuncto Patriarcha Ioſeph, qui graſſante fame panem populo porrexit, Ægyptus vniuerſa fleuit, eſtò necis eius haudquaquam conſcia; imò Ioſeph non occiſo, ſed non inuento, Ruben ait: *Puer non comparet, & ego quò ibo?* Gen. 37. Ad quem ibimus? verba vitæ Ieſus habet. Sed heu non comparet, & vitio noſtro procul abiit, dominis venditus alienis.

Cruenta veſte Ioſeph à Patriarcha Iacob viſa, clamans ait: *Tunica filij mei eſt, fera peſſima comedit eum, beſtia deuorauit Ioſeph. Sciſſiſque veſtibus indutus eſt cilicio, lugens filium ſuum multo tempore. Congregatis autem cunctis liberis eius, vt lenirent dolorem patris, noluit conſolationem accipere, ſed ait: Deſcendam ad filium meum lugens in infernum.*

O Chriſtiane, videns crucifixum ſanguine diffluente, clama totus abiens in lacrymas: Ego, Pater æterne, ego fera peſſima deuoraui filium tuum Ieſum: Ad arbitrium tuum plecte nefas immane; nullo ſatis acerbo ſupplicio crimini conſono diluendum. Veſtimenta nolo lacerare, mei in argumentum luctus; ſed corde contrito dies omnes agam, & ille mihi ſuperſtes erit poſt funera dolor. Namque mœror omne meum opacabit æuum luctu, nec coëuntes amici aut parentes poterunt aliquod afferri meo planctui lenimentum.

Reſpha mater filiorum Saül videns duos filios ſuos crucifixos in monte, *Tollens cilicium ſubſtrauit ſibi ſupra petram ab initio meſſis* 2. Reg. 21.

dontè

donec ſtillaret aqua ſuper eos, & non dimiſit aues lacerare eos per diem, neque beſtias per noctem.

Vtinam diuinus amor cum ſortiretur effe-ctum in nobis, quem natura pium extorſit à Reſpha prope crucem filiorum iacente die ac nocte, donec perfuſa rore cæli corpora ſoluerentur. Stemus ima crucis in margine. Etenim quamuis olim fuerit lignum illud inglorium; propter ibi appenſum Ieſum iam eſt ſalutaris vmbra ſacri ſtipitis huius ab omnibus adorandi.

Ex Symbolis. Crucis vmbra tuta.

Ex Typotio libro ſymbolorum, Iulius II. Papa quercum habuit pro gentilitia parma ſuæ familiæ, hoc titulo inſcripto, NVLLA EST HAC TVTIOR VMBRA. Voluit ſignificare Papa, viros ei adhærentes eſſe tutos ab egeſtate, ſicut à fortunæ telis, & caſibus improuiſis.

Meliùs ſanè cruci quadrat hoc ſymbolum, quàm quercui Pontificis, vt magno ſuo lucro latro fecit periculum. Etenim crux Chriſti media inter ſolem & latronem, ſalutari influxu hunc pœnitentem hominem obumbrauit.

Ipſa mater Chriſti mœrore confecta ſolamen habet iuxta crucem, diuina ſacro ex ſtipite effluente gratia, conferente robur ad ſtandum mediis in fluctibus Chriſti ſanguinis inundantis. Quiſquis ergo Ieſum & Mariam quærit, ſe ſiſtat ille cruci, ſed non inſalutata matre Ieſu, quam libet ita ſacro eum codice compellare: *Cui comparabo te, Virgo filia Sion, quia magna eſt velut mare contritio tua?* Hoc reuera mare ſine fundo crebris gemituum æſtibus agitatur. *Quis medebitur tui?* Non oculi Chriſti; etenim mors tenebris obduxit eos. Nec medela poteſt ex eius ore tuum in cor influere; ſiquidem os felle & aceto potum dulciſonum eſſe nequit, nec niſi amara poteſt & aſpera reſonare. Collacrymare, parens alma, tibi erepto filio.

Thren. 2.

Quis niſi mentis inops matrem in funere nati
Flere vetat.

Fac me verè tecum flere,
Crucifixo condolere,
Donec ego vixero.
Iuxta crucem tecum ſtare,
Te libenter ſociare
In planctu deſidero.

Eua manu ſacrilega collecto pomo vetito decepit Adam: Maria prorſus Euæ oppoſita, rogata leget & decerpet ex ſalutari ligno crucis poma quidem acerba palato viri delicati; ſed quæ demorſa, vitus pellent fructus, ab Adamo ſuæ in perniciem animæ deguſtati.

Crucis fructus ſunt antidotum pomi Adæ.

Fructus, quorum abundè ferax eſt crux, ſunt, fel, acetum, ſputa, vepres, atque claui; ſunt hi fructus antidotum ſalutare mali, quod multiplex hominibus Adami & Euæ poma noxia procurarunt. Vtiles ſunt & ſalubres fructus decerpti ex cruce claui. Namque ſicut Debora mulier heroina trahens generoſè clauum de tabernaculo, fortiter infixit eum capiti Principis militiæ gentis inimicæ Dei; ita pius quiſque Dei ſeruus educens è Chriſti cruce clauum, diabolum configit acerbum omnium hominum inimicum. Educitur verò clauus quando diras Chriſti recolit homo pœnas, ne ſuaui aliqua ſenſuum illecebra carnem titillante, ſuum aſſenſum præbeat anima noxiæ voluptati.

Iudic. 5. Claui crucis vtilia ſunt arma.

Ex Historia. Clauus vnus crucis Chriſti inſertus fræno equi Conſtantini Imperatoris.

Imperator Conſtantinus vnum è clauis Chriſti fræno ſui equi impoſuit, ita ratus ſe fore tutum & ſecurum in bello. Quiſquis attentè ſuo reuoluit animo tormenta, quibus in cruce fuit Chriſtus obnoxius, ille clauis Chriſti vtitur vt fræno ſatis idoneo ad refrænandos paſſionum æſtus validè conſurgentes.

Immatura poma licèt inſipida, & guſtui ingrata; tamen decerpta tempeſtiuè ſuam omnem acerbitatem deponunt, quæ ſtuporem dentibus ingerit, & ſe committente rubro colore flauo, ſuo opportuno tempore matureſcunt. Vnde ſuo in theatro ſymbolorum Petrus depictis pomis immaturis iſta duo verba apponit COLLECTA MITESCVNT. Sic inſinuare volens, auſtera quæque & amara mitigare ſuum progreſſo temporis amatorem.

Ex Symbolis.

Crucis fructus acerbi primò, poſtea miteſcunt.

Non inficior, eſſe fruges ſactæ crucis acerbas, nēpe vepres atq; claui deſinūt in acumē, ac proinde cutem lacerant, vnde dolor emergit valde procul agens animos à cruce, cuius delibatis fructibus acerbis dentes hominum obſtupeſcunt. Sed profectò poma hæc COLLECTA MITESCVNT. Eſt ſuaue iugum Chriſti; vnctio gratiæ diuinæ leue facit onus adorandæ crucis, eſtò vepres, fel, acetum, ſputa, claui ſint amaræ fruges; quippe Dei gratia conſperſæ, fauo mellis derepente fiunt animæ dulciores.

Sponſa clamat eſſe ſibi faſciculum myrrhæ ſuum ſponſum. Paſſio namque licèt ſit amara velut myrrha; tamen ſuauis eſt amanti Dominum Ieſum, cui crucifixo cupit ſe adaptare crucem baiulans, id eſt, intuitu eius aſpera omnia perferendo.

Ex SS. Patribus.

Bernardus eò fuit ingenio, ita crucem excolens, vt fructus eius quantumcunque duros & acerbos cuperet æmula paſſione totos decerpere. Vnde voti compos vt fieret, ita Ieſum anhelo ad ærumnas eius animo compellabat: *Ad tua Paſſionis glorioſa inſignia, in quibus ſalutem meam operatus es, totum me inclino: Tuæ victorioſa crucis regale vexillum in nomine tuo Chriſte adoro: Tuum ſpineum diadema, tuos rubentes ſanguineos clauos, tuo ſacro lateri immerſam lanceam, tua vulnera, tuum ſanguinem, tuam mortem Chriſte ſupplex adoro, & glorifico. Odor enim vitæ ſpirat mihi in omnibus his. Horum viuifico odore ſpiritum meum Domine à peccati morte reſuſcita. Horum virtute ab aſtutiis ſatanæ me cuſtodi, ac me conforta, vt iugum mandatorum tuorum ſuaue mihi fiat, & onus crucis, quod poſt te baiulare me iubes, humeris animæ meæ ſit leue, &c. Confige illi manus meas & pedes meos, & totum Paſſioni tuæ conforma ſeruum tuum Domine, &c. Vt autem aliqua ſimilitudo ſpinarum capitis tui in me appareat, detur obſecro menti meæ, & ſalutaris pœnitentiæ compunctio, & alienæ miſeriæ compaſſio, & ſtimulus zeli æmulantis quod rectum eſt coram te, & ad te conuertar in ærumna mea dum triplex configitur ſpina. Libet vt ſpongiam per arundinem ori meo porrigas, & aceti amaritudinem guſtui meo adhibeas, &c. Tuæ viuificæ morti tuum ſeruum Domine configura, faciens quidem in me vt moriar ſecundùm carnem, viuam autem ſecundùm ſpiritum iuſtitiæ.* Hæc ille, crucis omnes fructus optans animo deglutire ſerm. de Paſſ.

Paſſionis Chriſti debet particeps fieri anima.

Alia

Digitized by Google

Alta crucis meditatio refricata ſæpe pios animos inflectit ad deſiderium mortis huius obeundæ, cui ſe obſtrinxit Chriſtus: eius enim animo memori obuerſatus amor ad mutuum quoque ſolet affectum homines excitare.

Ex Historia. Coreſi amor erga Callithoën.

Ex Pauſania in Achaicis, Coreſus olim nobilis adoleſcens deperiit ardentiſſimo amore gratam & ſpecioſam virginem Callithoën, quæ pertæſa faces ei accenſas à Coreſo, procul egit eum, ſpernens illuſtres adoleſcentis huius nobilis hymenæos. Interea Græciâ totâ lues graſſabatur atrox, ad quam ſedandam didicere Græci oraculo iam conſulto, eſſe ſacris ſiſtendam aris illam virginem immitem, quam fruſtra votis innumeris adoleſcens ingenuus conatus erat ad affectum mutuum inclinare. Rapitur virgo iugulanda, ſicut ſanxerat oraculum: ſed gladio iam ſtricto ſuum corpus ictui obiecit eius amaſius, qui gladio excepto pronus occubuit. Coreſus ita ſuum obiiciendo caput pro Callithoë ingrata, ſua morte vitam redemit huius virginis inhumanæ.

Callithoë à ſe pœnas exigit ob nõ redamatum amaſium.

Illa ſerò ſecum perpendens, quàm ingratè ſe geſſiſſet erga virum, cuius morte, lucis vſura frui dabatur ei, pertæſa vitam, quam nequibat propagare ſine nota fœdæ ingratitudinis, quam lacrymis emundare rata ſatis non eſſe, ſuum in animum induxit, Coreſo vitam reſtituere, quam ſanguinis eius effuſi pretio tranſigebat. Illa Manes amaſij credidit vlturos immane nefas quod patrarat dedignando gratas referre vices Coreſo, cuius tot & tanta fuit experta priùs obſequia. Ne ergo manus aliena eitam mulctam crimini ſanciret, propoſuit amaſij placare Manes, ei profuſa vita propria parentando.

Itaque Callithoë confeſſa ſcelus animi ingrati, quem damnabat, gladio diſtricto pœnas à ſe exegit, & recolendo ſui amaſij affectum, cordis eius intima, antea concreta gelu, colliquata foco amoris in Coreſum, ſenſere faces, quas hactenus ignorarant. Amoris ſpiculo ſauciata, ſibi mœrore confecta necem conſciuit, & iamiam moritura, voces in has erupit, indices affectus indubij: O Coreſe, vita tibi quando ſoſpes erat, vni deuincta mihi tunc vigebat; ego verò tibi tanquam mortua tunc viuebam incuria reciproco amore tuum excolere. Debitum cor ſoſpiti pendere cunctata, tibi defuncto lubens & vltro dico: nolui ambobus vnum thalamum eſſe viuis; ſed extinctis vnus erit tumulus: Reddo vitam, quam donaſti. In his querulis vocibus expirauit.

Chriſtiane, Ieſus fruſtrà tuum cor ad amorem inclinare niſus eſt. In laboribus & ærumnis perpetuis ab ineunte ætate fuit, idque tui causâ: demum ne perires, ipſe ſua morte tuam inſtaurauit vitam, ante tuo vitio deploratam. Redde tuam Chriſto vitam perculſus eo imò ſanctiore foco, quàm flagrarit olim Callithoë. O felicem te, ô beatum, ſi pertæſus es æuum quod egiſti tam ingratè, tibi & contingat à te pœnas flagitio congruas exigere, & in hoc ſupplicio ab amore indicto tuam pœnitentem animam exhalare.

Ex SS. Patribus.

Eò vergunt ardentes amoris æſtus, quibus olim arſit Auguſtinus, ita fatus: *Serò te amaui, pulchritudo tam noua, & tam antiqua. Mecum eras, & ego tecũ non eram: intus eras, & ego foris. Amore amoris tui moriar, bone Ieſu, qui amore amoris mei dignatus es in ligno crucis mori.*

Ex Historia. Morientium vltimus halitus ore exceptus ab amicis.

Tullius in ſeptima Verrina refert, olim ioualuiſſe morem iſtum, vt aliquo moriente, quidam ex amicis ibi aſtantibus accederet, & patulo ore ſui intimi animam exciperet, quam ſic hoſpitio cordis ille toto ſui æui tempore dignabatur. Huiuſce ritus opportunè memor Virgilius, Carthaginis Reginæ fatum deſcribens, dicit eius ſpiritum hauſtum ab Anna ſorore miſeræ defungentis. Cùm namque Regina Dido ſuam ageret animã, Anna velox accurrens vt vidit eam perire plaga pectori inflicta, clamans ait. Lib. 4. Æneid.

——— ——— Vulnera lymphis
Abluam, & extremus ſi quis ſuper halitus errat,
Ore legam.

O fideles, non meremur ore Ieſu morientis animam excipere, nec tanta valet ineſſe nobis contritio, vt ſpontanea morte vitam eius redimere poſſimus; ſaltem profluuio lacrymarum vulnera illi inflicta tergere ſatagamus. Æmuli quoque ſimus Æneæ, qui abundè ſuum animum perquamgratum teſtatus eſt erga Principem Pallantem occiſum, vt ipſi Æneæ regnum effuſo ſuo ſanguine procuraret.

Poſtquã omnis longè comitũ proceſſerat ordo,
Subſtitit Æneas, gemituque hec addidit alto:
Nos alias hinc ad lacrymas eadẽ horrida belli
Fata vocãt, ſalue æternũ mihi maxime Palla,
Æternúmque vale. lib 11. Æneid.

Chriſtus opem nobis opportunè ferens contra niſus hoſtis infenſiſſimi fortiter occubuit, & ſua morte viam ſtrauit ad gloriã hanc perennem, ad quã nos eius inſcripti libro vitæ milites anhelamus. Illo inſalutato nefas eſt ſinere tolli corpus eius, tot hominũ causâ plagis hians. Ecce Ioſeph ab Arimathia procedit ad tumulũ; properemus, vt in argumentũ animi memoris beneficij accepti, contracta Ieſu obſequio debita perſoluamus.

—— Salue æternùm mihi maxime Ieſu,
Æternúmque vale.

Specioſe forma præ filiis hominum, in quem deſiderant Angeli proſpicere, ſalue æternùm. O ſingulare cœli & terræ decus, mihi maxime Ieſu, ſalue æternùm, quia deriuatur ad nos æterna ſalus à te. Iterum & poſtremò mihi maxime Ieſu ſalue æternùm, æternúmque vale, tecum vt in æternum in perenni gloria valeamus.

DOMINICA RESVRRECTIONIS.

PRIMO tomo moralis huiuſce meæ Encyclopædiæ ex profeſſo mihi indixi hoc penſum, vt feſtis Domini Ieſu ſiſterẽ omnes ſcientias, quæ cõductæ ſuum abundè penu conferre, ſacris illis vt litarent ſolenniis.

Lector ergo primum conſule & luſtra tomum pro die Paſchæ; tibi namque diues ibi proſtat gaza rerum, quæ conducunt ad conciones de die Paſchæ plurimas inſtruendas.

LECTORI.

OPPIGNERATA fide prœlo me obſtrinxi, & idcirco mihi vacare non vacat; imò ſecus ad alium me accingo tomum, cuius nomenclatura, ſeu titulus erit iſte. GENIVS CHRISTIANVS, id eſt, *Spiritus Chriſti qualiter influat in omnes homines Chriſtianos. Opus bipartitum. Prima partis erit oſtendere; qua ratione ſacer hic Genius homines eccleſiaſticos & religioſos agat & percellat. Secunda verò prodet eumdem Spiritum Chriſti in omnes homines laicos tinctos aqua baptiſmali ſe pro vniuſcuiuſque ſorte latè & congruè diffundentem.*

Auſpicabor à Summo Pontifice, omnes omnium hominum ſortes inueſtigans, & deſinens in mendicis: ita fiet vt nullum ſtatum prætercam, & ſic iſte liber erit vt ſpeculum exhibens Eccleſiam ſine ruga & macula, conſultis enim omnibus ſcientiis, ſingulis ſtatibus oſtendam, qua ratione queant Chriſti ſpiritum exhibere.

Perſtringam omnium hominum ſtatus, & ſinguli quique caput vnum efficient, quod erit ſanctior idea viri, cuius ego vitam & ſortem tunc deſcribam: conducam eo intento chorum omnium ſcientiarum, vt illæ ſuis coloribus ornent, & graphicè delineent homines, quorum ego gradum, & inſtitutum, vt genuinam eorum ſpeciem, lectorum mentibus explicabo.

Verbi gratiâ, vt oſtendam quis ſit Genius Chriſti in Summo Pontifice, proponam Chriſtum Summum Pontificem, & ex Theologia, Philoſophia, vtroque iure, Hiſtoriis, & Symbolis probabo Papam eſſe debere verum exemplar Chriſti, ſi eius Genio percellatur.

Epiſcopi, Abbates, Presbyteri, Religioſi, Abbatiſſæ, Moniales, omnes denique ſtatus eccleſiaſtici, & regulares, ſingula capita habebunt omnium ſcientiarum pigmentis & floſculis exornata.

Sic decurſa prima tomi huius parte, Reges initium ſecundæ dabunt. Chriſtum exhibebo Regem Regum, & hoc penicillo Regem lineabo ſuis numeris omnibus abſolutum. Præfecti prouinciarum, Iudices, Nobiles, coniugati, virgines, & viduæ ſingula quoque ſua capita ſibi meritò vendicabunt. Nulla prorſus erit hominum conditio tam abiecta, cuius indolem non ſedulus inueſtigem. Quiſque ſua ſorte velut cælitus data ſibi applaudet: nam Genius Chriſtianus adeſt vnicuique iugi influxu, quo perennante poteſt etiam mendicus, & à fortuna velut proiectus homo niti ad ſuperna, ſuum repetens principium, vnde ſacer ad nos omnes Chriſti Genius emanauit.

Erit hoc volumen, TOMVS V. MORALIS ENCYCLOPÆDIÆ.

Vt ego bonis auibus incumbam huic labori, & ſpiritus Chriſti aura mihi afflet, lector perhumane tuas emendico preces: ſi namque mihi propitiæ fuerint, & ſoſpes vita comes extiterit, iſte Tomus quintus adhuc in incunabulis, grandior effectus, & iuſtæ molis, fortè meæ Morali Encyclopædiæ imponet fœlici omine colophonem.

LAVS DEO, MARIÆ, FRANCISCO.

INDEX

INDEX SYMBOLORVM.

A

SYMBOLVM.

Abluimur, non obruimur. *pag. 765.col.1*

PICTVRA.

CAROLNALIS Columna pro teſſera ſymbolica pinxit arundines in aqua, voces illas adiiciens ABLVIMVR, NON OBRVIMVR. Etenim arundo viret in aquis, nullam iacturam paſſa, licèt aquæ fluminis intumeſcant.

APPLICATIO MORALIS.

Quando viri ſancti inundantur aquis ærumnarum, non idcirco cadunt animo: quippe ſciunt, ita Deo diſponente, viros vſquequaque probos anguſtiis ablui, non obrui, & in cœlo fore lucrum moleſtias, quas inſipientes aiunt eſſe nequam in hoc ſæculo detrimenta. Crucifixus cum Chriſto latro fidem abundè facit huic ſymbolo. Etenim eſtò crucis acerbi cruciatus ei fuerint permoleſti; tamen quia patienter egit in tormentis, Chriſto ſuos agones commendans, tormenta illi ad augmentum gloriæ conceſſerunt.

SYMBOLVM.

Abſumitur æſtu. *pag. 357.col.2 & pag. 543.col.2*

PICTVRA.

Piſcis exiliens ex aqua, Solis vt radios excipiat, ſtatim atque luce fuit torrida perfuſus, emoritur.

APPLICATIO MORALIS.

Voluptatis ea indoles eſt; placida rutilat & coruſcat, incautos homines alliciens ad ſe, qui plerumque ſuis è ſeptis exeuntes, vt animo turpiter indulgeant, voluptatis æſtibus abſumuntur. Anima luxuriando foras effertur, & præſertim quando viſu obſcœno benè comptæ mulieris ſcintillantes oculi deprædantes animam turpiter oblectantur. Propter eos obtutus homo ABSVMITVR ÆSTV. Holofernes viſa Iudith impudicè, fuit captus oculis & deceptus, imò cæſus ingloriè ab eadem fœmina ſpecioſa, cuius formam elegantem fœdè vibrantes oculi deperibant.

SYMBOLVM.

Acceptum redditur officium. *pag.500. col.1*

PICTVRA.

Crocodilus aliquo animali deuorato patitur, atque malè habet, quia ſpatiis vacuis dentium inſertæ quædam carnis & oſſium particulæ contriti & abſorpti corporis adhæſerunt. Crocodilo malè habenti ſeſe ſiſtit auis opportuna, cui nomen trochylus, qua viſa gulam aperit, quam hiantem tutò ſubit auis; roſtro ſuo purgans induſtriè dentium lacunas, quas intruſæ carnes, & infixa quædam oſſium fragmenta dirè antea diuexabant. Camerarius crocodili picturæ voces has inſcripſit. ACCEPTVM REDDITVR OFFICIVM. Nam trochilus eductas carnes edit, & in ſtipendium gratiæ collatæ nullum omnino refert ab immani beſtia detrimentum.

APPLICATIO MORALIS.

Inde patet ingratitudinem eſſe deprauatæ naturæ ſcelus, cùm beſtiæ ipſæ truces & inhumanæ malum pro accepto bono feris aliis non rependant. Vnde benè crimen hoc Paulus Apoſtolus inter grauia peccata locat & recenſet 1. Timot. 3. *Erunt* (inquit) ***homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti.***

SYMBOLVM.

Acuor in prælium. *pag.753.col.2*

PICTVRA.

Ferrus pingit elephantem, qui ſanguine viſo effuſo, ſibi vim infert, ſeque totum excitat ad certamen.

APPLICATIO MORALIS.

Quotannis Eccleſia Sancta nobis obiicit ſanguinem Chriſti recenſendo plagas eius eo tempore, quo recolitur memoria Paſſionis eius. Faxit Deus, vt vnuſquiſque factis his diebus verè dicat:

Index Symbolorum.

ACVOR IN PRÆLIVM. Sanguis enim ille fuſus hominum cauſâ potens eſt ad erigendos deiectos animos, ſi deuotè ſicut congruit attendatur.

SYMBOLVM.

Ad me redeo. *pag.682.col.1*

PICTVRA.

Scipio Bargaglius è tabella refert ſerpentem, qui in gyrum actus ori insertâ caudâ typus æternitatis erat apud Ægyptios. Picturæ voces has inſcripſit, AD ME REDEO.

APPLICATIO MORALIS.

Quiſquis olim facta, præſens ad tempus reuocat & ſiſtit, ea ſobiicieos examini diſtricto, quaſi circulum facit, ſitque totus teres atque rotundus. Nempe ſuas dum cogitat inſtaurare ruinas, æternitatis, habet in mente votum & deſiderium. Qui namque vitam dyſcolam recolit, & emendat, ille ſe accingit ad æterna præmia referenda.

SYMBOLVM.

Ad inſueta feror. *pag.12.col.1*

PSCTVRA.

Idem Bargaglius pingit veſpertilionem efferentem ſeſe Solem verſus, ad inſueta niſu haudquam ſolito contendentem.

APPLICATIO MORALIS.

Profectò quadrat hæc pictura viro, cui gratia deſuper illapſa viſum acuit. Namque poteſt ille verè hoc dicere: Quando Deo infenſus egi vitam, cæcus ego fui; ſed iam poſt gratiæ influxum, AD INSVETA FEROR. Etenim odi cuncta, quibus olim obſtrictus eram intimo affectu vnumque mihi propono Deum, in quem vt in præcipuum ſcopum directa vota mea omnia collimabunt. Peccato mihi præualente procul eram ab omni benefico ſacramentorum vſu, vt omnes aſſoleot eſſe nequam & nefarij homines; ſed modò mihi gratia illucente, frequens interſum diuinis officiis, ſæpe ſacra communione meam animam reficio; multa demum perficio iam obſequio gratiæ, quæ in peccato iacens aggredi oon tentaſſem. Quod ergo lubens & vltro totus ad inſueta feror vacando bonis operibus, eſt ſingulare Dei beneficium, & ſalutaris eius gratiæ effectus: Deum enixè rogo, nouis vt illam augeat incrementis.

SYMBOLVM.

Ad tartara tendit. *pag.515.col.2*

PICTVRA.

Cæſar Capaccius in ſuo ſymbolorum libro refert Carolum Spinolam, fortè typhum vt ſuperbiæ deprimeret, pinxiſſe latam & ſublimem quercum, cuius ingenium hoc eſt, vt radices agat ad inferna, quando ramos & verticem erigit ad ſuperna, Virgilius ita canit de arbore hac procera.

——Quantùm vertice ad auras
Æthereas, tantùm radice in tartara tendit.

APPLICATIO MORALIS.

Aſſurrexit homo, niſus inhabitare lucem inacceſſibilem, & efferre ſuum caput ſupra cælos: ſed præceps actus iuit in abyſſum inferni, vbi cuncta cæcis tenebris inhorreſcunt.

SYMBOLVM.

Agitata reuiuo. *pag.383.col.1*

PICTVRA.

Fax extincta recens, fortiter agitata primam concipit flammam.

APPLICATIO MORALIS.

Eccleſia vix nata, fuit aduerſis Synagogæ flabris agitata; tamen inſurgens hæc vehemens aura lumen oon extinxit, quo in die Pentecoſtes Eccleſia accenſa lucet, & lucebit abſque metu eclipſis. Gentiles item & hæretici tentauere ſuis exquiſitis ſuppliciis hanc orbe toto accenſam facem extinguere, ſed illa Deo immenſas agens gratias elata voce clamat: AGITATA REVIVO.

SYMBOLVM.

Amaritudine dulceſcunt. *pag. 70. col.1*

PICTVRA.

Ferrus pingit oliuas immerſas aquæ ſalſæ, cuius eſt hæc vis, vt omnem oliuarum amarorem & acerbum ſaporem condiat & detergat.

APPLICATIO MORALIS.

Reuerà toto cœlo errant & falluntur ij, qui pœnitentiam odere, quia illam ingratam eſſe credunt, cauſantes, eam in amaritudine animæ præteritos annos recolere. Hallucinantur ita pœnitentiam carpentes: quamnis enim pœnitentes recogitent in amaritudine aoimæ quæ peccarunt; attamen hic amator, amor eis eſt, & ſumma animæ ſuauitas. Nam, AMARITVDINE DVLCESCVNT. Et iuxta ſacrum eloquium: Mundo collætante mœrent iuſti; ſed triſtitia eorum in æterna gaudia conuertetur.

SYMBOLVM.

Amplectendo necat. *pag. 357. col.2*

PICTVRA.

Hedera arbores circumcingendo ſugit & exhaurit, ita necem conſciſceos eis lethali amplexu, quo omnis humor vegetans exſiccatur.

APPLICATIO MORALIS.

Nemo ſanus inficiatur, eos eſſe fœdæ luxuriæ amplexus. Soauitate mira demulcere ſolent homines indormientes iis illecebris; ſed voluptas inſtructa telis innils aſpectibus hominum, quos AMPLECTENDO NECAT, conſciſcit eis æternum animæ detrimentum.

SYMBO

Index Symbolorum.

SYMBOLVM.

Antidoti ſalubris amaror. *pag. 722.col.1*

PICTVRA.

Paradinus in libro ſymbolorum pingit ingentem calicem, è quo emergit crux inſtar antidoti contra lethale virus à diabolis homini propinatum.

APPLICATIO MORALIS.

Non inficiamur, ineſſe ſacro calici Chriſti amarorem; ſiquidem res ſunt carni ingratæ, potus fellis & aceti, flagella, crux, ſpinis intexta corona, claui, fœtida ſputa, probra & iniuria verba, quibus Chriſtum eius æmuli confixerunt. Illa ſicut par eſt attemperata ſanum faciunt antidotum, ita malis noſtris opportunè medens, vt pœnitentes, & electi omnes, veras eſſe voces huius præfati ſymboli fateantur. Etenim à Chriſto nobis eſt compoſiti ANTIDOTI SALVBRIS AMAROR.

SYMBOLVM.

Ardet vt feriat. *pag.357.col.2*

PICTVRA.

Bombarda ſeu fiſtula ænea accenſa globum emittit, qui conquaſſat ea cuncta, quibus alliditur.

APPLICATIO MORALIS.

Profectò quadrat luxuriæ indoles huic bombardæ. Etenim ſtatim atque flagrans luxuria ardet apud aliquem, illa ferit corpus, & animam. Corpus indubiè & quamcitò ferit, ægrum inficiens & plerumque lue, quæ contagioſa procul agit ab alus hominem ſic affectum, & infectum. Anima quoque malè habet, vtpote lethali crimine ſauciata Ne ergo luce voluptatis capiaris, homo, caue tibi à bombarda Veneris accenſa, cuius flamma tibi arridens ARDET VT FERIAT.

SYMBOLVM.

Arrecta attentior aure. *pag.598. col.2*

PICTVRA.

Pingitur ceruus, qui aures arrigendo cauet & declinat inſidias callidi Venatoris.

APPLICATIO MORALIS.

Cautè ſibi conſulturus homo, vaſri hoſtis, id eſt, diaboli laqueos vt declinet, attentè Dei verba ſuo recolet animo memor huius ſymboli academiæ Altorfinæ. Omnium enim hominum, qui interſunt concioni, ille cautiſſimus eſt, qui ARRECTA ATTENTIOR AVRE, Dei verbo excipiendo vacat. Sic namque tutum agit æuum, componendo vitam ex præſcripto Dei, tutè ſuæ ſic animæ conſulendo.

B

SYMBOLVM.

Breuis & damnoſa voluptas. *pag.68.col.2*

PICTVRA.

CAmerarius libro centuriarum pingit papilionem, qui ad lucernæ lumen volitans ignē petit, quem incautus nimium adamauit.

APPLICATIO MORALIS.

Quid papilioni incauto prodeſt, ſe immerſiſſe luci, quæ ignita totum abſorbuit ſpatio denegato breuis vel gaudij. Eadem hæc cenſura manet atque ferit homines voluptatis amaſios. Etenim luctus erit eis argumentum æternum, quod causâ breuis & momentaneæ delectationis eos æterna manent ſupplicia, nullo prorſus auri pondere redimenda.

C

SYMBOLVM.

Cæleſti lumine vincor. *pag.416. col.1*

PICTVRA.

CAndela accenſa, Soli obiecta, ſuum explicare lumen nequit, vtpote cæleſti lumine ſuperata.

APPLICATIO MYSTICA.

In homilia de Paſſione voces illas applico Caïphæ Pontifici Iudæorum, qui candela fuit comparatione Chriſti veri Pontificis. Caïphæ veſtimenta lucis inſtar radiabant; ſed præſente Chriſto coruſco Sole, ſuas veſtes lacerauit homo nequam Caïphas, ac proinde ſuo lumine protinus exciderunt. Chriſtus erat vt Sol; Caïphas verò velut vmbra, nubes, & figura veri Pontificis, qui clarè ſuos vibrauit radios, quando per Deum viuum adiuratus vt diceret an verè Dei filius eſſet, ſonorè Dei filium ſe eſſe palàm fecit. Quo audito, ſua veſtimenta ſcidit Caïphas, & ſic à Chriſto Sole fuere obſtantia nubila diſſoluta.

SYMBOLVM.

Candeſcit, & vrit. *pag.435.col.2*

PICTVRA.

Ferrum eductum è fornace lucet, candicat, & ſcintillat vrens. Eſtò viſum recreent hæ ſcintillæ quaſi innoxiæ: attamen ab illis cauere debet homo, procul inde manus ſi ſapit abſtrahendo.

APPLICATIO MORALIS.

Quamuis innoxius videatur eſſe dæmon, imò gratus, & candidus in promiſſis, ſtando ſuis pollicitis, procurando bona vitæ huius ſuis cultoribus; ille tamen candor vrit. Voluptates enim quamuis homo gratas, & ſuaues eſſe credat, illæ tamen animæ ſeductæ faces ſubiiciunt, quas aſtutè dæmon accendit, ſicque lucem & candorem

dum prætendit, incendia æterna parat eis, quos obiecta boni ementiti ſpecie dementauit. Vt ergo tuo ſemper animo inſideat indoles dæmonis aſtuti, ac proinde tibi attendas, fuge vafrum hoſtem, qui CANDESCIT ET VRIT, ſub ouina pelle lupi rabiem cautè tegens, qua dirè & inhumanè furit in animas, quas illuſionibus & ſuffitis callidè faſcinauit.

SYMBOLVM.

Cautiùs. *pag.670.col.2*

PICTVRA.

Bonifacius ſecundus Marchio Montisferrati, generoſus homo, vegeta ætate, ſuæ confiſus induſtriæ & armorum peritiæ prælium commiſſurus, cùm iam acies eſſent in procinctu, thorace quidem pectus texit, lorica ratus ſufficere cor tueri contra tela eminus intorta; ſed neglexit operire caput galea, vt poſſet aſpectu liberiore totum exercitum luſtrare, ſuis ſic ad libitum oculis indulgendo. Oculorum hæc libertas magnò ſanè conſtitit illi: cùm namque vago aſpectu abſtractus emiſſa tela non caueret, grauiter ictus in capite proſtratus eſt, & ita vitæ in diſcrimen maximum incurrit; ope tamen medicorum conualuit, ſed plagæ lethalis acceptæ memor, voluit eſſe ſibi familiare tale Symbolum. Pinxit galeam, illa voce adiecta. CAVTIVS.

APPLICATIO MORALIS.

Vndequaque crebris petimur inſidiis, ideoque nobis eſt cauendum, & præſertim vigili cuſtodiæ omnium ſenſuum incumbendum.

SYMBOLVM.

Clareſcunt æthere claro. *pag.28. col.2*

PICTVRA.

Camerarius pinxit in tabella cælum vſquequaque micans ſtellis, ac proinde clarum & ſerenum: deorſum verò plures margaritas lucidas & nitentes conchis hiantibus expreſſit, hoc congruo titulo adiecto. CLARESCVNT ÆTHERE CLARO.

APPLICATIO MORALIS.

Vt vniones opaco cœlo ſua omni luce ſimul & pretio excidunt; ita Dei gratiæ incurij homines nullius meriti ſunt ante Deum, apud quem illi ſoli conſpicui ſunt, quibus irradiat gratia diuina ſimul cum virtutibus, quæ vt ſtellæ coruſcæ, Dei gratiam ſtipant, & illi tanquam indiuiduæ comites annectuntur.

SYMBOLVM.

Cogit in hoſtem. *pag.760.col.1*

PICTVRA.

Vexillo bellico explicato viſo milites ad irruendum in aduerſas acies fortiter excitantur.

APPLICATIO MORALIS.

Christiani omnes viſa cruce, cui appenſus eſt Chriſtus, ad vitia extirpanda, & profligandos dæmones animantur.

SYMBOLVM.

Conficit vna dies. *pag.438.col.1*

PICTVRA.

Ferrus vnum quemdam florem pingit, qui duntaxat vna die ſibi conſtat. Nempe manè viget, hora meridiana mori incipit; ſerò demum omni decore cadit, inſtar areſcentis paleæ marceſcendo.

APPLICATIO MORALIS.

Fallit caro, vitam ſi longæuam promittit, vt pœnitentiam differat in ſenium incautus homo, ratus poſſe vitam, quam CONFICIT VNA DIES, in longa tempora perennare.

SYMBOLVM.

Collecta miteſcunt. *pag.768.col.2*

PICTVRA.

Immatura poma licèt inſipida, & guſtui ingrata; tamen decerpta tempeſtiuè ſuam omnem acerbitatem deponunt, quæ ſtuporem dentibus ingerit, & ſe committente rubro colore, flauo, ſuo opportuno tempore matureſcunt.

APPLICATIO MORALIS.

Inſinuat hæc pictura ſuis vocibus amara, acerba & auſtera quæque mitigare ſuum progreſſu temporis amarorem. Non inficior, eſſe fruges ſanctæ crucis acerbas: nempe vepres atque claui deſinunt in acumen, ac proinde cutem lacerant, vnde dolor emergit, valde procul agens animos à cruce, cuius delibatis fructibus acerbis dentes hominum obſtupeſcunt. Sed profectò poma hæc COLLECTA MITESCVNT. Eſt ſuaue iugum Chriſti, vnctio gratiæ diuinæ leue facit onus adorandæ crucis, eſtò vepres, fel, acetum, ſputa, claui ſint amaræ fruges; quippe Dei gratia conſperſæ, fauo mellis derepente fiunt animæ dulciores. Sponſa clamat eſſe ſibi faſciculum myrrhæ ſponſum ſuum. Paſſio namque licèt ſit amara velut myrrha, tamen ſuauis amanti Dominum Ieſum, cui crucifixo cupit ſe aptare crucem baiulans, id eſt intuitu eius aſpera omnia perferendo.

SYMBOLVM.

Contractione tuta. *pag.168.col.2*

PICTVRA.

Ferrus limacem pingit in cochlea ſeſe contrahentem, vt contra mala foris occurrentia ſeſe callidè tueatur. Quippe quæcunque foras excurrunt cernimus patere malis innumeris; illa verò, qu-

bu s

bus contingit ſeſe contrahere, videmus eſſe tali CONTRACTIONE TVTA.

APPLICATIO MORALIS.

Paupertati Religioſæ patet conuenire voces has præfatas; illa namque facit ſuos profeſſores contractione tutos, & ſecuros à vitiis, quibus iniquè ſolent reprobi diuites indulgere. Apuleius eò reſpexit in oratione ſua apologetica, vbi commendat omnium planè rerum penuriam hoc contextu: *Cupio me ad pauciora coercere, tantò futurus beatior, quantò pauperior. Deus nulla re indiget. Certum infirmitatis eſt ſignum, pluribus indigere.*

SYMBOLVM.

Cynoſura duce obdurandum. *pag.21.col.2*

PICTVRA.

Typotius libro iconum ſymbolicarum ſcribit, Guillelmum Quartum Bauariæ Ducem pro teſſera ſymbolica pinxiſſe nauem cum Cynoſura, quæ eſt polaris ſtella, cuius intuitu nautæ ſuas ad portum dirigunt naues, etiam pelago deſpumante.

APPLICATIO MORALIS.

Illucente Dei gratia, mundi mare ferus vndequaque ſuos fluctus voluens accumulet, turbines & procellæ flabris excitatæ nauem, id eſt, animam exagitent; non idcirco tamen animis excidam: gaudet enim gratia diuina ducis, ac proinde mihi eſt illa Cynoſura duce fortiter obdurandum.

D

SYMBOLVM.

Dabit illa figuram. *pag.99.col.1*

PICTVRA.

FRanciſcus Villaua libro ſymbolorum pingit columnam Soli obiectam, cuius vmbra refert ingenuum, & ſincerum columnæ typum. Quippe qualis eſt columna, talis eſt & vmbra fluens ab illa oppoſita Soli deſuper illucenti.

APPLICATIO MORALIS.

Vt in clero primas obtinent ſacerdotes; ita ſuum ad eorum inſtar æuum componunt homines, ac proinde dici poſſunt columnæ, quibus incumbit Eccleſia. Vt namque benè ſibi conſtantibus columnis rectis, ædes ſtant & ſubſiſtunt inconcuſſæ procul à ruina, cui eſt ſubiecta domus ſuffulta malis & ruinoſis columnis; ita malè conſulitur Eccleſiæ, quando cadunt & delinquunt indigni ſuo munere ſacerdotes. Reuerà qualis eſt ſacerdos moribus & vita, talis eſt populus, iuxta Vatis eloquium: *Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos.* Iſa. 24. Cùm namque vero ſuo Soli ſacerdos opponitur agendo vitam incongruam officio, profectò creat tot vmbras, quot ſequaces habet in plebe vitæ ſuæ noxiæ: hunc enim ad peccandum inductus incautus populus æmulatur.

Heu deuenimus in tempora, quæ æuo ſuo deflebat homo ſanctus, ſcilicet Bernardus, ita Deum affatus: *Egreſſa eſt iniquitas à ſenioribus tuis Domine iudicibus, qui videntur regere populum tuum. Non eſt iam dicere, Vt populus, ſic ſacerdos; quia ſic nec populus vt ſacerdos.*

Profectò dare ſolet curua columna, ſui ſimilem figuram, ſcilicet obliquam, & ingratam; ita vita nequam ſacerdotum exemplo ſuo plebem pellicit ad peccandum, & à recto cæli tramite deuiandum. Vnde malos ſacerdotes ſic carpit Gregorius lib. 9. Regiſtri cap. 64. *Cauſa ſunt ruina populi, mali ſacerdotes. Quis enim ſe pro populi peccatis precator obijciat, ſi ſacerdos, qui exorare debuerat, grauiora committat.*

SYMBOLVM.

Dant vulnera formam. *pag.373. col.2*

PICTVRA.

Quando ferrum ignitum malleo conteritur, vulnera inflicta primò demunt rubiginem, deinde nouam ſpeciem aptant, qua repetitis ictibus informatur.

APPLICATIO MORALIS.

Contingit ſæpe quaſi informes & deformes homines ægros decumbere. Qui namque Deo conformis non eſt, deformis eſt, vtpote gratiæ expers: nempe decor & gratia res ſunt concolores. Hi decumbentes ægri, antè ſuæ ſalutis incurij, lancinante malo vitam priſtinam pertæſi ſeriò proponunt, licèt fortè ſerò, ſuos mores perditos emendare. Sic DANT VVLNERA FORMAM. Etenim infirmitas illa, Dei gratiam procurando, ſacram eis ingerit formam, quæ potior eſt & vtilior integra ſanitate.

SYMBOLVM.

Dant animos plagæ. *pag.751.col.1*

PICTVRA.

Trochus, vt eſt verſatilis, ictus flagello gyrat. Quò namque magis incutiuntur flagella ſeu lora trocho, eò rotatur acriùs, velut inde ſumens ad gyrandum roboris incrementum.

APPLICATIO MORALIS.

Chriſto flagra inflicta, piis quibuſque viris ſuppeditant amoris erga Deum locupletes argumentum. Quòd ſiquando tepet amor noſter, Chriſti flagella recolendo flagrat ignis ille ſacer, cui DANT ANIMOS PLAGÆ Chriſto inflictæ. Nullus quippe maior in amore fomes eſt, quàm alter amor. Cùm ergo Ieſu in nos ex tormentis amor maximè ſe prodat, debemus & nos in refferam perhumani atque grati animi mutuò conflagrare.

SYMBOLVM.

Deformes oblita pedes. *pag.495. col.1*

PICTVRA.

Villaua libro ſuo ſymbolorum pingit auem, cui nomen pauo Illa ſuas explicat & diffundit alas diſcolores, altè caput erigit, & de cærulea pictura tumet. Sed auis hæc ſuperba pedes agreſtes ſi attendit, pudore quaſi ſuffuſa, ſuum deponit faſtum, & contrahit pennas, quæ deauratæ, atque rotæ in modum inflexæ, typhum ſuperbiæ aliàs ingeſſerunt. Itaque aui pompatice ſe rotanti Villaua voces ſymboli adiecit, has ſcilicet: DEFORMES OBLITA PEDES. Quaſi diceret: Si pauo pedes luteos atque fœdos aſpiceret, non ineptè ſuis diductis alis adeò ſuperbiret.

APPLICATIO MORALIS.

Duo pedes aptè duo extrema notant, ſcilicet initium atque finem. Homo memor luti vnde ſuum accepit initium, animo quoque ſuo verſans puluerem, in quem reſoluetur, ea mentis attentione modum fortè ponet ſuperbiæ inſanæ, cuius œſtro percitus intumeſcit. Sed cùm anima in varia diſtracta, ſui ortus lutei & occaſus pulverei immemor eſt, tunc ſuperbit, DEFORMES OBLITA PEDES, quos dum attentè videt & cogitat, venatur inde diues ſpiritus humilis argumentum.

Hoſce duos Iſaias propheta pedes obiicit homini vt eorum aſpectu contrahat alas, quæ expanſæ cælum verſus, eum attollunt immemorem terræ, quâ dilutâ ſatus habet vnde ſolum verſus humilis inclinetur. Ita Vates Iſaias homines alloquitur cap. 41. *Ecce vos eſtis ex nihilo, & opus veſtrum ex eo quod non eſt.* Quæ verba ſonant illud idem, quod in Lycæo clamant Philoſophi: *Vt ſe res habet ad eſſe, ita & ad operari.* Vnde quia homo cœpit ex nihilo, illis incunabulis concolores actiones eius erunt, ac proinde velut impos ad agendum erit in ordine ad diuina, niſi congruis ad hoc inſtrumentis cælitus inſtruatur.

Illa ſui nihili recenſione deponet homo molem, qua facies eius inflata tumet humore quaſi noxio diſtenta, ſicut ægris accidit, quos hydropiſis ventoſa grauat, qui ſanantur quando tumor hic dehiſcit.

SYMBOLVM.

Degeneres lux arguit. *pag. 231. col.1*

PICTVRA.

Aduerſo Soli aquila cauta ſuos obiicit pullos, vt probet eo ſidere coruſco fœtos ſinceros, & adulterinos eiiciat, qui nequeunt immota lumen acie ſuſtinere. Auis enim adulterina lucis impatiens eſt. At ſincera proles vltro Soli occurrit, excipiens læta lucis radios, oculorum eius aciem minimè perſtringentes.

APPLICATIO MORALIS.

Gratiæ diuinæ lumen omnibus obiicitur, neque iure poteſt homo Deum accuſare, quaſi parcum gratiæ; ſiquidem omnibus illa patet. Sed DEGENERES LVX ARGVIT. Nam recreantur illa luce boni omnes; reprobi verò ſecus, eius radios auerſantur.

SYMBOLVM.

Deſpicit alta canis. *pag.106.col.1*

PICTVRA.

Camerarius in libro centuriarum pingit canem, qui luna radiante latrat, ita probans ſe ferre iniquè lucem ſideris illucentis.

APPLICATIO MORALIS.

Illa canis indoles luminis impatiens genuinè refert detractoris ingenium. Etenim vir ſuſurro vitam omnium carpens velut alter Momus, quando videt aliquem meritis eoitere, more canum proteruè latrat. Sed vt rutilans & coruſca luna canis latratu non mouetur; ita neque pius quiſquam aliquando debet detractoris ori rabido ſucceoſere. Quippe latratus ille notat aliquid in ſancto Dei miniſtro micans & eminens, in quod ille Momos indolis caninæ latrat, probo tamen homine penitus inoffenſo.

SYMBOLVM.

Ditat ſeruata fides. *pag.499.col.2*

PICTVRA.

Ferrus in ſuo ſymbolorum theatro duas manus pingit, quæ implexæ tenent cornu-copiæ, ita volens exprimere, ex reciproco amore, ſiue fide ſeruata, rerum omnium copiam iugiter emanare.

APPLICATIO MORALIS.

Seruata Ieſu Domino noſtro fides, id eſt gratitudo ei repenſa ditat hominem, ob largum omnium gratiarum influxum, quem illa gratitudo ſolet fideli animæ procurare.

SYMBOLVM.

Diuini pignus amoris. *pag.757. col.2*

PICTVRA.

Præfatus auctor, ſcilicet Ferrus, eodem in libro, cruci depictæ voces illas adiecit indices amoris, quo homines in cruce Deus eſt dignatus eos à morte æterna crucis pretio redimendo.

APPLICATIO MORALIS.

Quando mala quædam acerba nobis ingruunt, illa velut immiſſæ cruces ſunt amplexanda. Eſt autem crux, amoris Dei in nos locuples argumentum.

SYMBO

Index Symbolorum.

SYMBOLVM.

Donec mihi fax illuxerit. *pag.* 540. *col.* 2

PICTVRA.

Scipio Bargaglius in libro Symbolorum pingit ligneum inſtrumentum, quod crepitaculum vocant, quo tribus in feriis hebdomadæ ſanctæ, ſerò dicto Matutino fragor ſeu ſtrepitus editur horriſonus, concrepitans ingratè, donec fax accenſa finem faciat huic fragori, qui in ſolis tenebris inſoleſcit.

APPLICATIO MORALIS.

Sæculi doctrina, cui cœleſte lumen non affulſit, concrepitantibus buccis edit clamoſa ſonos aſperos, & clamoſos, increpitaos & blaſphemans horrendè, ſicut Auguſtinus olim in tenebris, eius doctrina loquax & crepitans contra fidem non deſiit eſſe Deo iniuria & blaſphema, donec in tenebris affulſit ei radius accenſæ facis deſuper illucentis.

SYMBOLVM.

Dum me latet illa, volutor. *pag.* 519. *col.* 1

PICTVRA.

Villaua ſuo libro Symbolorum pingit acum magneſiam; quæ nubibus obumbratâ poli ſtellâ nequit ſtare, gyrans in orbem inquietè, donec ſtella poli diſſolutis tenebris illuceſcat.

APPLICATIO.

Profectò niſi perſona Verbi aſſumpſiſſet hominem; ille gyro in perpetuo ſemper inquies extitiſſet.

SYMBOLVM.

Dum bibo plus ſitio. *pag.* 612. *col.* 2

PICTVRA.

Mons Ætna flammiuomus, quando pluit, maiores ore hiante globos ignium cernitur eructare.

APPLICATIO MORALIS.

Profectò diues quantò maior opum eſt affluxus, earum deſiderio tantò magis & acriùs inflammatur.

E

SYMBOLVM.

Ego fœdera faxo. *pag.* 730. *col.* 1

PICTVRA.

SCripſit garrula gentilitas, Mercurium ab Apolline accepiſſe ſuum caduceum, quod virga fuit, cui virtus erat exorta, inter homines & beſtias odia componendi. Huius virgæ fecit periculum Mercurius in Arcadia: illic enim vidit pugnare duos ſerpentes, linguis triſulcis eiaculando virus, hinc & inde lacerando cutem diris morſibus, defluente vndique ſanguine venenoſo. Cùm ſerpens vterque furens in æmuli perniciem, cautè ſuam omnem exereret induſtriam, Mercurius inter vtrumque ſuam proiecit virgam; quæ rabiem anguium ſic compreſſit, vt circumuoluti virgæ, amplexu mutuo nectarentur. Inde cœpit pingi Mercurij virga duos ſerpentes habens implexos; & Paradinus eam accepit pro Symbolo concordiæ, caduceo depicto voces iſtas adiiciens. EGO FOEDERA FAXO.

APPLICATIO MYSTICA.

Primò cruci apprimè quadrat hoc Symbolum. Cùm namque Deus & homines diſſiderent, nec ſpes vlla pacis affulgeret, ſemper genere humano Deum laceſſente ſuis inſultibus, tandem in cruce Deus & homo pacis æternæ fœdera concluſere.

Secundò poteſt & aptari Chriſto typus ille pacis & concordiæ. Chriſtus enim eſt virga de radice Ieſſe. Ille duos inter litigantes, Pilatum ſcilicet & Herodem poſitus, inflexit eos ad amorem & concordiam, diſſona corda noui affectus glutino connectendo. Ambroſius in Lucam, ſuſpicatur ibi concordiam Iudæorum & Gentilium, qui mediante Chriſto ſuum præbentes aſſenſum fidei, fuere ſacris in Eccleſiæ finibus adunati. Ita Ambroſius: *In typo Herodis & Pilati, qui amici ex inimicis per Ieſum Chriſtum facti ſunt, & plebis Iſraelis & populi Gentilis figura ſeruatur, quod per Domini Paſſionem vtriuſque ſit futura concordia.*

SYMBOLVM.

Emergo lucente Sole. *pag.* 417. *col.* 2

PICTVRA.

Flos nomine lothos imis rectus aquis deliteſcit, aër dum eſt in opaco; ſed irradiante Sole prodit, inſitumque decus explicat, quod inumbrato Sole nubes ſubmerſerant, ita floris huius gloriam inuidentes. Ferrus in ſuo theatro florem hunc depinxit enitentem, eum expiſcante Sole ſuis radiis immerſis aquis, vbi antea delitebat.

APPLICATIO MORALIS.

Fruſtra fidem theologicam nititur ratio humana nobis ingerere. Nam duntaxat diuinæ lucis obſequio ſincera fides exoritur. Etenim illa Dei ſingulare donum eſt, ac proinde velut nugas habet obiecta ſibi infidelium omnium hominum argumenta.

SYMBOLVM.

Et plagis, & oneri. *pag.* 515. *col.* 1

PICTVRA.

Symbolum hoc eſt aſini magna mole onuſti, atque crebris fuſtibus excepti.

APPLI

y

APPLICATIO MORALIS.

Ad hominem, quem peccata grauant, pertinent iſtæ voces: is namque ſuum experitur onus eſſe graue, molem ſcilicet facinorum, quæ nequiter exantlauit. Sub hac ſarcina ponderoſa gemit Pſaltes hoc lugubri accentu: *Iniquitates meæ ſicut onus graue, grauatæ ſunt ſuper me.* Pſal. 37. Morbi, ærumnæ, cruces, & infinita propè mala, quibus homo ſuo æuo toto cæſus habet vnde ploret aſſiduè, ſunt flagella vili huic pecori inflicta, plagis vt acceptis reſipiſcat homo, qui ingratè Deo fuit iniurius, & immemor gratiæ calcitrauit. Vnde cadens honore gratis indulto, loco pulſus vbi ſuperbiit, ad beſtias eſt damnatus, iis ſimilis effectus, & plerumque læſus ab eis in mulctam iniuriæ factæ Deo, quando ſui oblitus, in largitorem tot bonorum operum tumidus inſurrexit.

Hanc conſcitam homini à peccato cladem Propheta deflet, ſic querula voce lugens, Pſal. 48. *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Cùm audis, *Non intellexit*, perinde ſonat ac illud Sapientiæ 2. *Excæcauit eos malitia eorum.* Siquidem non intelligere, eſt non videre. Vnde quia animal non habens intellectum eſt iumento perſimile; homo cæcus, & non intelligens comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis, imò fuit inſtar aſini, ET PLAGIS ET ONERI deſtinati.

SYMBOLVM.

Et donis delicta piantur. *pag. 184. col. 2*

PICTVRA.

Cardinalis Radgiuilus apud Ferrum in theatro Symbolorum, pro teſſera ſymbolica pinxit agnum Deo oblatum in crepidine altaris, vbi pendulæ iſtæ voces erant. ET DONIS DELICTA PIANTVR.

APPLICATIO MORALIS.

Aptè quadrat eleemoſynæ Symbolum illud. Si namque diues obiicit, ſe perſæpe ſacris altaribus ſiſti, & ſe præuia confeſſione pane angelico paſci, vnde ſalus influit in animas; non inficiabor, ita demi crimina perpetrata. Sed ET DONIS DELICTA PIANTVR.

Vergit eò Poëtæ vetus adagium.

Munera, crede mihi, placant hominesque Deosque.

Vrgebit homo diues, ſe lautiùs epulando gulæ ſæpius indulſiſſe; verùm iam indicto ſibi arcto ieiunio ſponte famem tolerare, ſcelus vt hoc diluat eſuries, quod inſtructæ diu epulæ ſplendidæ perpetrarunt. Concedo quidem inediâ longâ demi partem pœnæ, cui gula fecit hominem obnoxium, ſed ET DONIS DELICTA PIANTVR.

SYMBOLVM.

Et iacta ſalutem. *pag. 372. col. 2.*

PICTVRA.

Anchora concluſa naui, nullis vſibus apta nauem onerat, atque grauat, etiam moleſta viris transfretantibus; ſed proiecta foras obſtat ne procellis agitata nauis in cautes eat à fluctibus abſorbenda.

APPLICATIO MORALIS.

Quibuſnam quæſo gaza prodeſt, quando ſeris & vectibus occluduntur opes hominibus egenis, ita ſuo noxiæ poſſeſſori. Educ homo foras opes, ibi quaſi carcere concluſas. Eſt hæc obſerata gaza tibi mortifera ratione tuæ auaritiæ. ET IACTA SALVTEM conciliat, vt Crates olim Thebanus eſt expertus, qui proiecit opes in mare, lucrum reputans hanc iacturam: Perdam vos (inquit) ne perdar à vobis. Crates antè diues, ſe miſerum eſſe ratus, merſit opes, inops vt effectus, à diuitiarum ſeruitute ſuum animum expediret.

SYMBOLVM.

Etiam ex amaro. *pag. 711. col. 1*

PICTVRA.

Experimento quotidiano liquet, quandoque flores amaros apibus inſeruire, ſuum vt mel conficiant.

APPLICATIO MORALIS.

Nemo ſanus it inficias, ad beatitudinem, quæ dulce ſapit ſanctis, multùm contuliſſe cruces, & ærumnas, quæ vt ingratæ ſæpe palato dum viuimus amareſcunt. Indubium eſt, ex oratione ſicut & ex ſacra communione capi ſuauitatem inſignem ab anima, quam inceſſit amor Dei. Sed ETIAM EX AMARO, id eſt, ex acerbis æquo animo paſſis in hoc æuo ſapor in cœlo fiet, qui dulcior melle pias animas in æterna gloria recreabit.

SYMBOLVM.

Ex fœcundis infœcunda. *p. 501. col. 1*

PICTVRA.

Mula parentibus fœcundis ſata nihil parturit.

APPLICATIO MORALIS.

Mula typus eſt hominis ingrati. Namque licet homines ingratos liberalitas fœcunda bonis adaugeat; attamen illorum ingratitudo nihil parturit omnino boni in gratiam & commodum optimi largitoris. Appoſitè ad hoc Plato mulum vocabat Ariſtotelem, quia poſt ſcientiæ exquiſitæ puros latices hauſtos à Platone ipſo, ſuum in animum induxit impugnare ſcita Platonis, ei turpiter inſultando.

Fortè Vates eò reſpexit quando ſic cecinit. Pſal. 31. *Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.* Ille ſuo qui intellectu non recolit accepta bona, ſicut mulus eſt, animal infœcundum.

SYMBOLVM.

Exhibet acceptum. *pag.666.col.2*

PICTVRA.

Speculum terſum & pellucidum obiectum aduerſo Soli, genuinè refert alium Solem diffuſis radiis emicantem.

APPLICATIO MORALIS.

Apoſtolo Andreæ quadrat hoc ſymbolum, ſiquidem ille ſuæ mentis aciem dirigens in Chriſtum, cuius amor eum cruci addixerat, Chriſti amore flagrans & incenſus; expreſſit & ipſe cruei appenſo ſuo corpore crucifixum. Namque ſicut magnes amoris amor eſt; ita crucis affectus concipitur ab his, qui ardentes charitatis igne, crucem Chriſti Domini meditantur.

SYMBOLVM.

Exteriùs viridis, cætera pallor habet. *pag.353.col.1*

PICTVRA.

Hedera herba viret exteriùs, ſed pallor eam occupat aliunde.

APPLICATIO MORALIS.

Si quid in mundo viret, hoc profectò breue & momentaneum eſt, CÆTERA PALLOR HABET. Quamuis deforis indulgeant voluptati ſæculi cultores, & credas eis omnia virere; pallere tamen eos conſcientia iniqua cogit. Et eſtò viror quiſpiam ineſſet huic ſæculo propter opes, & gloriam; ſanè viror ille fugax eſt, & perpetuus ille mœror, qui laceſſet eos, qui ſe incautè nequam huic ſæculo manciparunt.

F

SYMBOLVM.

Fallit imago. *pag.351.col.2*

PICTVRA.

BAculus immerſus aquæ, ob ſpecies refractas aquæ obiectu videtur alius quàm ſit, ſcilicet curuus, atque tremens, cùm reuerà nihil ſit horum in fuſte, cuius aqua totam ſpeciem immutauit.

APPLICATIO MORALIS.

Symbolum clamat, aquam decepiſſe viſum, cui ſpecies adulterina fucum fecit. Fuſtis enim propter aquam alius quàm ſit illuſis oculis exhibetur.

Chriſtiane, videns pleroſque viros huic ſæculo deuinctos ſæpe manus abluere, ſeſe ſiſtendo ſacris altaribus, imò quaſi extorto fletu lacrymis allui, caue tibi; ſiquidem hæc FALLIT IMAGO. Puritas hæc efficta facit fucos. Sanctitas illa ſimulata tibi illudit. Munditics illa velut aqua interiecta tibi imponit. Erras ſi in mundo credis eſſe micam ſolidæ ſanctitatis. Vitia perſonata volunt virtutes ibi credi: in mundo lupi ſub pelle ouina latent, & magnas edunt ſtrages. Dum namque plerique vitam inſtituunt ad amuſſim ſectatorum mundi, quos rectè putant viuere, incautè procul à Deo ſunt, & iacturam animæ patiuntur.

SYMBOLVM.

Feriunt altos fulmina montes. *pag.496.col.1*

PICTVRA.

Pingitur à Ioanne Ferro mons prælatus, in cuius culmen fulmina dira cælitus intorquentur.

APPLICATIO MORALIS.

Pœnæ horrendæ viris ſuperbis inflictæ clamant elata typho vanæ gloriæ capita conquaſſari.

SYMBOLVM.

Fert omnia ſecum. *pag.25.col.1*

PICTVRA.

Limacis Symbolum eſt; namque limax cochleam quando vehit, cuncta ſecum defert quæcunque poteſt habere chara.

APPLICATIO MORALIS.

Gratiæ diuinæ poteſt conuenire typus hic limacis, vnde quadrat ei locus ille ſacri textus Sapient. 7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.* Quamuis enim gratia diuina, ſuâ naturâ tales effectus non exerat præciſè, quales virtutes ipſæ ſolent, quibus hoc eſt inſitum, vt ſubiecto, quod inceſſunt, facultatem conſciſcant ad benè & rectè ſuas exerendas actiones; diuina tamen gratia conciliando Dei affectum animæ, conſulit & potentiis eius, & congrua ſuppeditat auxilia, quæ obſtant, ne facilè deceptæ ſuo ab obiecto deuient animæ facultates.

SYMBOLVM.

Fides hoc vno, virtuſque probatur. *pag.388.col.2*

PICTVRA.

Bargaglius Lydiam petram pingit, cui affricatur aurum, vt probetur, obrizum ſit nec ne? dicens illam petram conciliare fidem auro, cuius ſinceritas à peritis affrictu Lydij lapidis exploratur.

APPLICATIO MORALIS.

Vt ſit Chriſtiana fides orthodoxa, debet eſſe Petri Apoſtoli fidei concolor & conſona. Illa namque petra ſola probat an fidelis homo ſit, qui cenſetur nomine Chriſtiano.

SYMBO

SYMBOLVM.

Fidem ſeruabo, genuſque. *pag. 499. col. 2*

PICTVRA.

Falco vorax aois & carniuora, aoiculâ captâ, totâ nocte ſuis vnguibus ſuſpenſam impunè tenet, vt eius calore frigus tepefiat, quo tempore hyberno riget. Illucente die, quamuis eam dira fames ſollicitet, ſoſpitem dimittit auem, in quam ne incurrat, in aduerſa cæli regione prædam quærit. Cameratius falconi depicto, ſua cum integra auicula, titulum hunc affingit. FIDEM SERVABO, GENVSQVE. Quaſi diceret: Infidelis eſſe nolo, necem inferendo mihi beneficæ auiculæ.

APPLICATIO MORALIS.

Ingratitudo notat degeneres animos, à quibus generosè viuens homo iugiter abhorrebit.

SYMBOLVM.

Firmat Sol, educat imber. *pag. 75. col. 1*

PICTVRA.

Franciſcus Villaua Soli expoſitum piogit lilium, deſuper effluxo rore madens, hoc titulo appenſo flori. FIRMAT SOL, EDVCAT IMBER.

APPLICATIO MORALIS.

Si pœnitens homo floris inſtar ſuaoi odore flagrat, habet à Sole, Deo ſcilicet, illod omne gratum, quo arridet, atque viget. Lacrymas adiiciat, & exoſus vitam præteritam, flendo næuos animæ detergat, recta ſicut lilij ſtipes erit hæc anima, & apud eam illibata Dei gratia perennabit. Pœnitentis enim animæ ſors beata penes Solis radios eſt, id eſt, gratiæ influxum & lacrymas contritionis indices. Siquidem hanc FIRMAT SOL, EDVCAT IMBER.

SYMBOLVM.

Flameſcit vterque. *pag. 578. col. 2*

PICTVRA.

Paradinus in libro Symbolorum duos è lauro baculos decuſſatos pingit, ex mutua colliſione quaſi ſaxum percuſſum chalybe ſcintillantes. Laorus enim illiſa lauro focum edit. Picturæ voces ſunt hæ. FLAMMESCIT VTERQVE.

APPLICATIO MORALIS.

Fœdus amor vnum tantùm non accendit, ſed faces vni aoimantium ſubmiſſæ ſuum quoque focum communicant illi, qui ad amorem turpem alium excitauit.

Ruſus vrit amor inglorius non corpus ſolùm eo tartareo igne flagrans, ſed etiam ingenium ſic accendit, vt excedat, homine luxurioſo quaſi in naturam pecudis immutato. Vnde placet compendioſè cladem exprimere homini à Venere conſcitam plangendo ſocis aduſtum corpus, & ingenium hominis incendio luxuriæ vtrique noxiæ pereuntis. Funeris amborum ecce breue epitaphium. FLAMMESCIT VTERQVE.

SYMBOLVM.

Flatus irritus omnis, *pag. 259. col. 2*

PICTVRA.

Plinius lib. 2. cap. 107. ſcribit, fruſtra niti ventos & procellas cineres excutere, qui in Liciniæ Iunonis ara ſub dio ſita iacent, quæ profectò fuit res digna ſcitu, ſi illudentes oculis hominum præſtigiæ dæmonom cineres excuſſos & diſperſos non iterum aſpectui emcotita ſpecie reddiderunt.

Marchio Vaſtenſis, bellicoſus homo, fuit perquam charus Imperatori Carolo Quinto, cui vt ſingulare ſuum teſtaretur obſequium perpetuom atque fidum, cineres immotos Liciniæ Iunonis aræ cepit pro ſymbolo ſuæ fidelitati congruo. Quaſi diceret, ſe non poſſe ſui à domini obſequio vllis detractorum, aut aliorum Principum promiſſis, tanquam validis flatibus amoueri.

APPLICATIO MYSTICA.

Reuerà dæmon in cinerem & fauillam redactus eſt, quando ſuo à conditore procul effectus, imom in gurgitem Inferni eſt detruſus, vbi ardet & ardebit eo igne cuius cineres & fauillas, ſcilicet reprobas aoimas & diabolos, ætas nolla poteſt diſpergere. Quiſquis iis prædicat cineribus & fauillis, id eſt qui conatur eos qui io Inferno iacent ad Deum reducere, ille ſuum oleom & operam omnem perdit. Etenim nulla poſſunt ſuaſione mali Angeli, nec homines iam damnati, ex malo in bonum, deficiente Dei gratiâ, commoueri. Idcoque benè voces eis ſymboli conueniunt. FLATVS IRRITVS OMNIS.

SYMBOLVM.

Fortior è latebris. *pag. 612. col. 1*

PICTVRA.

Academia Altorfina ſuo in libro ſymbolorum pinxit fontem, cuius in edito monte caput erat deorſum voluens perennes aquas, quæ in ima valle tubis & fiſtulis occultis fortiter erumpebant. Symboli lemma fuit. FORTIOR E LATEBRIS.

APPLICATIO MYSTICA.

Aqua viis abditis erumpens, & de alto fluens, eſt Chriſtiana fides, cuius argumenta licèt ſubobſcura luci rationis inuia, ſalutares aquas suppeditant abundè, quibus alluuntur animæ ſitientes. Scientiæ cuiuſuis huius ſæculi argumenta patent, ac proinde vehunt latè fuſas aquas; ſed ſtagnant, & ſæpe fiunt noxiæ homini, quem ſcientia inflat. Non ſtabulatur aqua fidei, nec otioſa iacet humi, corruptioni obnoxia. FORTIOR E LATEBRIS. Aqua illa ſicut è cœlo ſuam accepit originem, ita vehit ſurſum animas, quas copioſè viui latices alluerunt.

SYMBO

SYMBOLVM.

Fruſtra agitur vox irrita ventis. *pag.612. col.2.*

PICTVRA.

Cæſar Capaccius in libro ſuo ſymbolorum cani latranti coruſcante lunâ voces has inſcribit.

APPLICATIO MORALIS.

Inuitis hæreticis Eccleſia Sancta micat & refulget. Quiſqois eam tentat conuitijs inquinare, latrat; eam nec idcirco lædit: quippe nitens & reſplendens luminoſa ſinit æmulos obgannire.

SYMBOLVM.

Fructus quia dulcis, & aſper. *pag.371. col.1*

PICTVRA.

Palma ſuo cortice aſpero & ſcabro manum lædit, eius ſalebris affricatam. Illa tamen aſperitas non obſtat, quin ſuaues edat fructus, ſcilicet dactylos, ad dulcedinem mellis præ cæteris fructibus accedentes.

APPLICATIO MORALIS.

Dixit olim ætas priſca, deos omnia vendere laboribus, cui effato voces hæ concordant.

Dulcia non meruit, qui non guſtauit amara. Sanctiore tono Sacra Scriptura ſonat, oportuiſſe pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam. Et Ioannes ait ſe vidiſſe chorum beatorum, & accepiſſe viam quam triuerant, vt ad hunc æternæ ſalutis portum appellerent. Hanc ille viam ſic deſcripſit Apocal.7. *Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni.* Liquidè Ioannes ait, eſſe viam, quæ conducit ad æterna præmia, ſalebroſam.

Sic comparatum eſt à natura, roſas vt arment ſpinæ, mella tegant apes, gemmæ locis in occultis lateant, & veniat in diſcrimen vitæ, diues quiſquis optat fieri, aurum è terræ latebris eruendo.

SYMBOLVM.

Fuit mollis herba ſub vndis. *pag. 728. col.2*

PICTVRA.

Ex Theophraſto, libro de gemmis, coralium eſt frutex aqua parente ſatus, & nutritus, qui quamdiu ſub aqua degit, habet fruticis indolem flexibilem in vtramque partem; ſed ex aqua eductus ille frutex primò rubet, & depoſita fragilitate ſua, illico lapideſcit. Vnde notat res facilis inflexus quando ſubeſt aquis. Si verò velut petra rubens ſpectetur ille frutex, primò tener dum immerſus erat aquis, iam non inflectitur neque nutat ad arbitrium auræ leuis, ideoque notat ſolidam, & conſtantem animæ infirmitatem.

APPLICATIO MORALIS.

Illa petra rubens reuerà Petro quadrat ſpectata ſuo in duplici ſtatu. Dum Petrus erat in atrio Pontificis cum turba nequam hominum, ille velut immerſus erat aquis, iuxta ritum illud adagium *Aqua multa, populi multi.* Tunc impulſus ab antillis, & à ſeruo Pontificis, FVIT MOLLIS HERBA SVB VNDIS. Inflexit enim ſe in contrariam partem, quando datam Chriſto fidem perfidus abiurauit. Sed egrediendo foras, aquis ſe ſubduxit ille tener frutex; fœdifragum & immane nefas erubuit, & flendo cœpit nanciſci Petræ, Dei influente gratiâ, firmitatem. Vnde Leo Papa quaſi alludens ad coralij duritiem, ita fatur ſermon.9. de Paſſione. *Citò in ſoliditatem ſuam rediit petra, tantam recipiens fortitudinem, vt quod in Chriſti expauerat Paſſione, in ſuo poſt ſupplicio non timeret.*

G

SYMBOLVM.

Gaudet certamine virtus. *pag. 127. col.2*

PICTVRA.

ACademia Altorfina claua armatum pinxit Herculem, cum centauro validè dimicantem.

APPLICATIO MORALIS.

Nemo viam cæli inficiatur eſſe crebris difficultatibus obnoxiam; ſed victoria reportata parit gloriam æternam: & virtus, ſiqoando vera eſt & virilis, vacare nequit, manibus otio diſſolutis.

H

SYMBOLVM.

Hæc dant, hæc parta tuentur. *pag.472.col.2*

PICTVRA.

VIllaua ſuo ſymbolorum libro nobis è tabella libram & gladium offert, præfati ſymboli vocibus exaratis.

APPLICATIO MORALIS.

Ad Prælatos pertinet hoc ſymbolum; conſtat enim illos eſſe debere claros æquitate morum & doctrina, ſuo vt officio dignè & congruè perfungantur.

SYMBOLVM.

Hæret lateri lethalis arundo. *pag.57.col.1.pag.680.col.1*

PICTVRA.

Eſtò fugâ ſibi videatur conſulere ceruus ſpiculo transfixus, non eſt à morte procul intorto telo viſcera fodiente.

APPLICATIO MORALIS.

Quælibet creatura, pluſquàm Deus adamata, tela vibrat in cor eius qui peruersè ſuum illi affectum obſtringit. Vnde nequam homo, licèt à Chriſto procul ſit, & videatur iram eius effugiſſe quia deliciis affluit, non impunè tamen gaudet: habet enim cor ſynderesis ſpiculo terebratum. Quocunque fugax abit homo Deo exoſus, eius HÆRET LATERI LETHALIS ARVNDO.

SYMBOLVM.

Haud aliter prodeſt. *pag. 178. col. 1*

PICTVRA.

Camerarius porco occiſo voces has inſcripſit. Porcus enim viuendo nihil prodeſt, imò magis obeſt, roſtro repando vites, agros, atque prata fœdans, & deuaſtans; ita vt ſit eum mactare & cremare neceſſe, ſuis vt dominis aliquando proſit, quibus ſæpe fuit grunniens importunus.

APPLICATIO MORALIS.

Damnatur iuſtè diues, fortè malis artibus proximi prata, vites, arua ſois adiecit, vnde dioes iniquus omnibus infeſtus. Idcirco benè paſtus, & ſaginatus obeſus homo neci adiicitur, & poſtea flammis inuoluitur; vt qui mundo nihil profuit dum viuebat, ſaltem ex inferni rogo proſit, incutiendo metum ſimilis ſupplicij omnibus opulentis.

SYMBOLVM.

Herculea collecta manu flagrantia durant. *pag. 715. col. 2*

PICTVRA.

Garrula finxit antiquitas, Herculem decerpſiſſe poma fragrantia ab inſomni cuſtodita dracone. Paulus Iouius libro ſymbolorum ſcribit, ea fuiſſe poma Ducis cuiuſdam ſymbolum depictum in clypeo, cui & inſcripſit verba, quibus compendioſè ſuum generoſum animum exprimebat.

APPLICATIO MORALIS.

Si quærit, quare benè non oleant hominum acta? Reſpondebo tibi, illa non eſſe facta manu Herculea; ſed potiùs vt mollia, & ſuada voluptate ſata, manum ſapere fœmininam. Homo vacans feriò ſtudio virtutum, Heſperidum mala manu generoſa tulit, & illa fragrant, quia ſunt Herculea collecta manu. Virtus enim à virore ſuum nomen habet: quippe viret ſemper, neque ſuas radices agit in anima inglorio otio marceſcente.

Virtutis odor ſuauis perculit Valerianum ingreſſum virginis Cæciliæ cubiculum, cuius fragrantia ſopirans omnem induſtriam artis pigmentariæ, etiam è cælis Angelos euocauit.

SYMBOLVM.

His perfuſa. *pag. 194. col. 1*

PICTVRA.

Nuſquam margarita nitet in concha, niſi Sole illucente, rore ſit perfuſa. Vnde typo Solis atque roris apud Ferrum in theatro ſymbolorum ſubiecta margarita voces iſtas habet adiectas: HIS PERFVSA. Etenim quòd margarita nitet, & oculis ſit pergrata, totum illa debet Soli, atque rori. Namque ſine Sole & rore, lucis eſt expers illa Solis atque roris influxu fulgida margarita.

APPLICATIO MORALIS.

Ita licet de eleemoſyna diſputare, dicendo bonum opus eam eſſe cælo dignum, ea cautione tamen, vt ſit illa Dei gratia & charitate cælitus illuſtrata. Alioquin ſi non eſt eleemoſyna HIS PERFVSA, ſuum omne decus perdit, nec poſt ſata prodeſt ad ſalutem animæ lethali crimine ſauciatæ.

SYMBOLVM.

Hoc per ſe nihil eſt, ſed ſi minimum addideris, maximum fiet. *pag. 59. col. 2*

PICTVRA.

Aloyſius à Guyſia Cardinalis pro ſymbolo pingebat olim in tabella notas quamplurimas, & has arithmeticas, quas ſoliti numeros recenſere zero vocant. Adiiciebat ille voces iſtas pro explicatione ſui ſymboli & intenti: *Hoc per ſe nihil eſt, ſed ſi minimum addideris, maximum fiet.*

APPLICATIO MORALIS.

Humilitas profectò dici poteſt eſſe nihil; homines quippe ſui nihili memores eſſe facit. Et vt vnitas adiecta notis arithmeticis, quæ nihil omnino ſonant ſeorſim ſumptæ, facit quandoque plures millenarios; ita malè ſibi conſcia mens, reuocando vitæ retroactæ totam ſeriem ingloriam, pudore ſuffuſa, nihil prorſus in ſe boni deprehendens, ſe fatetur eſſe zero. Sed hac humilitate Deus delinitus, vno vel etiam paruo gradu gratiæ infuſo tali zero facit hoc ſonorum: homo namque nihil ex ſe ſicut zero, Dei gratia illabente clarus efficitur, atque diues magno cumulo meritorum.

SYMBOLVM.

Humentia ſiccis. *pag. 720. col. 2*

PICTVRA.

Ex Typotio in libro iconum ſymbolicarum, Ioannes Galeatius Dux Mediolanenſis habuit pro teſſera ſymbolica ſtipitem ignitum, cui erant appenſa vaſa plena aquâ, foco congruâ ſopiendo. Has picturæ voces inſcripſit HVMENTIA SICCIS.

APPLICATIO MORALIS.

* Areſcebat humana natora totis gratiæ penitos expers, quando fleuit & ſudauit Chriſtus hominum intuitu: tunc obiecit HVMENTIA SICCIS. Et ſic imbre ſui ſudoris & fletuum fatiſcentem hominem Adami crimine recreabit.

Anima, quam peccata totis gratiæ expertem fecere, fleat; & humor ille ream & arentem, illabente Dei gratiâ, ſubitò recreabit.

SYMBOLVM.

Humor ab igne. *pag.722.col.1*

PICTVRA.

Ferrus in theatro ſymbolorum pingit aquam ſtillatitiam elicitam à fornace, ſeu igne vaſi ſuppoſito. Ignis enim obſequio deſodat aqua ex plantis, aliiſque rebus, vnde poteſt humor effluere.

APPLICATIO MYSTICA.

Apprimè quadrat ſudori Chriſti in horto tale ſymbolum. Nempe ſudor ille fuit HVMOR AB IGNE. Etenim intenſus amor eum elicuit, & calicem impleuit ex hoc ſanguine defluente.

I

SYMBOLVM.

Iam ſpatio durata diu, nunc concidit ictu. *pag.79. col.2*

PICTVRA.

ARbor, æuo licèt longo robur ingens nacta, cadit ſi ſecuris ad radices eius fortiter impingatur.

APPLICATIO MORALIS.

Quandoque rei homines perennare ſolent, & in labore hominum non ſunt; ſed inſtante fato cœlitus aſſignato, cadit in Orcum eorum anima infœlix; quodque cier lacrymas, ille caſus eſt omnis ſolaminis expers, ac proinde iugi planctu eſt eo maxime nomine deplorandus.

SYMBOLVM.

Igne ignem. *pag.758.col.2*

PICTVRA.

Camillus in libro ſuo ſymbolorum pingit ignem cuius fomes erat ſagitta amoris.

APPLICATIO MORALIS.

Ignis luxuriæ quando fœdos vrit homines æterna quoque patat incendia, & hæc horrenda, quibus illæ viles & obſcœnæ animæ cremabuntur.

ALIA APPLICATIO.

Crux Chriſti verè dici poteſt ſpiculum amoris, quod reuerà potens eſt ad cordis intima transfigendum. Quiſquis amat crucem, ille ſacro amoris IGNE IGNEM alium accendit huius generis, ſcilicet amorem Chriſti, quo percitus inardeſcit. Nempe pudet eum indulgere ſuo genio viſo Chriſto crucis pondere contrito, cuius vt habitum exprimat, ita ſuos mores, componit, vt viuat ſpecie crucifixi.

SYMBOLVM.

Impellor flammis. *pag.571.col.2*

PICTVRA.

Camerarius in libro Centuriarum pingit expulſum ex flammiuoma bombarda globum ferreum accenſum, hoc titulo adiecto, IMPELLOR FLAMMIS. Minima ſcintilla cadens in foramen exiguum bombardæ fœtæ puluere ſulphureo, bellicum tormentum citò foco accenſo globum pellit eâ vehementiâ, vt ipſæ rupes & quantumcunque duro lapide compacta mœnia conquaſſentur.

APPLICATIO MORALIS.

Homo reuerà quaſi puluis ſulphure conſperſus habet à concupiſcentia mala, pronus vt ſit ad luxuriam. Si fœminæ facies ſpecioſa faces luxuriæ prætendens mittat vnam vel ſcintillam in oculos eius, qui ſunt exigua foramina, hæc intromiſſa breuis ſcintilla totum hominem accendit eo igne, cuius incendium facilè concipitur ab homine ſulphureo, qui contracta labe peccati originalis, vitiatâ ſuâ naturâ, fœda & turpia concupiſcit. Huius verò foci accenſi vis eſt tanta, ductas vt alioquin inuictas animas emolliat, eneruet, & in Venerem frangat, luxuriæ vitio conquaſſatas.

Nonne viros fortes & potentes à ſæculo, ſcilicet gigantes ante diluuium luxuria ſic diſſoluit, vt Scriptura Sacra dicat, æuo illo carnē omnem corrupiſſe viam ſuam? Nonne duos homines fortiſſimos, ſcilicet Samſonem & Dauidem, illius flāmæ potens impetus attriuit? Nonne plures alij Duces orbe toto clari, vt Alexander Macedo, Cæſar, & Traianus, eis ſubmittente faces Venere, conflagrarunt? Si vnumquemque roges illorum, quare præceps eius anima raptetur ad inferos; dicet fortè: Mei iuris non ſum: IMPELLOR FLAMMIS. Anima mea corpore concluſa globus eſt, quem ſulphurea caro foras emittit, quando libido ſuis ſcintillis eam accendit. Et impetu tanto Venus animam ad inferna rapit, vt aptè dicat Salomon, à lubricis tartara penetrari: *Pedes eius* (inquit) *deſcendunt in mortem, & ad inferos greſſus illius penetrant.*

ALIA APPLICATIO.

Si quis in Gethſemani horto Ieſum interrogaſſet eo modo, quo Petrus olim: *Domine, quo vadis?* Potuiſſet reſpondere: Quia amoris IMPELLOR FLAMMIS, eo in occurſum cohortis, vno mei oris halitu in terram fortiter illidendæ.

Index Symbolorum.

SYMBOLVM.

In luce lucidior. *pag.17.col.1*

PICTVRA.

Columba Solis perfuſa luce coruſcâ, talis ſideris multicolor vſquequaque nitet.

Mille trahit varios aduerſo Sole colores.

In hoc ſymbolo loquitur ſic columba: Nihil ego mihi arrogo de ſpecie formoſa, cuius beneficio reddor conſpicua. A mutuata luce meus eſt nitor omnis, quo verſicolor videor emicare.

APPLICATIO MORALIS.

Hoc ſymbolum profectò quadrat ei, qui ad Deum conuerſus, eius mediante luce, ſuas incipit tenebras excutere, iuxta Vatis conſilium: *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies veſtra non confundentur.* Pſalm. 33. Ille, Sole iuſtitiæ illucente, clarus euadit, & fit IN LVCE LVCIDIOR.

SYMBOLVM.

In vulnere ſalus. *pag.374.col.2*

PICTVRA.

Hyppopotamus eſt fluuialis equus, cuius ea induſtria eſt, vt quando malè habet, iunco peracuto ſibi eliciat ſanguinem, illâ plagâ fortiter inflictâ, vitam quæ nutabat ſauciato corpori procurando.

APPLICATIO MORALIS.

Quid ergo, deſes homo, tuo vitio ignaue, fugis inflictas è cœlo plagas, ſcilicet inopiam, morbos, iniurias, & contemptum, cùm in vulnere ſalus certior ſit, quàm in blandientis fortunæ aura leniter aſpirante. Punctâ ſicut venâ, foras exit impurior ſanguis cauſa mali, quo decumbit æger; ita mala pœnæ nobis cælitus illata prauos affectus trudunt, ac proinde procul agunt vitia, quæ infecti cordis intima peruadebant.

SYMBOLVM.

Infringit ſolido. *pag.106.col.1*

PICTVRA.

Camerarius pingit ſagittas, obtuſo acumine ferri in obduratum lapidem impingentes.

APPLICATIO MORALIS.

Conuitiatorem ea ſorte Deus plectit. Namque vitam iuſtorum quando ſuo dente viperino odit, INFRINGIT SOLIDO, iuxta vetus Horatij effatum:

———Fragili quærens illidere dentem,
Infringit ſolido.

SYMBOLVM.

Ingreſſus, at non regreſſus. *pag. 368. col.2*

PICTVRA.

Omnibus eſt peruius ingreſſus labyrinthi; ſed innius eſt regreſſus, ob multiplices anfractus atque gyros, in quos recurrentes in ſe viæ antè tritæ ſæpius inflectuntur.

APPLICATIO MORALIS.

Omnes vltro terunt proſperæ fortunæ vias floridas & amœnas; ſed inde reuocare gradum nemo poteſt inolito iam vitio præualente. Deſcenſus vt facilis eſt in vitia, ita vires hominum ſuperat & regreſſus ad virturem, fortunæ aſſeclis inexpertam.

SYMBOLVM.

Iupiter merentibus offert. *pag. 701. col.1*

PICTVRA.

Coſmas Mediceus Herruriæ Dux, ne ſuperbiret ea ditione, cui præfectus erat, pinxit aquilam, quæ cælitus emiſſa, ſuo roſtro coronam pendulam offerebat.

APPLICATIO MORALIS.

Induſtriè & compendioſè docet hoc ſymbolum, omne decus eſſe donum Dei, ac proinde ſui nihili conſcium hominem, habere leue argumentum in hoc ſæculo gloriandi.

L

SYMBOLVM.

Latè diffunditur. *pag.498.col.1*

PICTVRA.

FErrus pingit aquam quâ latè diffusâ totus orbis alluitur, vtpote cuius humore virent gramina læta, ſicut eius etiam vſu omnium hominum corpora vegetantur.

APPLICATIO MORALIS.

A gratia diuina nemo niſi volens excipitur; eius enim influxus vberior eſt aquæ fluxu: quippe datur aliqua tellus arens, & inaquoſa; nemo tamen eſt beneficiorum Dei expers. Etenim ille pluit ſuper iuſtos & iniuſtos; & longè latéque Dei gratiis omnes homines inundantur.

SYMBOLVM.

Lumine gaudet.

PICTVRA.

Heliotropium ſeu ſolſequium flos eſt, qui ab Oriente gyrat cum Sole, ſimul ad occaſum vergens

vergens Flos ille Solem aptè ſuâ figurâ refert, ideoque Solis Cœleſti lumine gaudet, latè ſua folia ad exceptos eius radios explicando.

APPLICATIO MYSTICA.

Fides Chriſtiana ſolo CÆLESTI LVMINE GAVDET. Nullum namque cœca à ratione humana lucis accipit incrementum.

M

SYMBOLVM.

Me copia perdit. *pag.368. col.2.*

PICTVRA.

ARbor fœcunda ſuis fructibus exuitur, quando nimis ſœta nequit onerata frugum pondera ſuſtinere.

APPLICATIO MORALIS.

Eſt metuenda proſpera fortuna, quia nimia mole boni omnigeni ſæpe premit & opprimit homines, eo in ſtatu incautè ſuo genio turpiter indulgentes.

SYMBOLVM.

Meus ignis ab ortu.

PICTVRA.

Vermiculo, quem noctilucam vocant, ab ortu primo lumen eſt coæuum.

APPLICATIO MYSTICA.

Ita lumen ſcientiæ omnigenæ Chriſto Sole clariùs illuxit à momento primæ editionis eius. Ideoque verax eius ſcientia iure poteſt ſibi hoc præfatum ſymbolum vſurpare. MEVS IGNIS AB ORTV.

SYMBOLVM.

Mente manuque. *pag.595. col.2.*

PICTVRA.

Academia Altorfina, ſuo in libro ſymbolorum, hominem ſacra facientem pingit aris aſtantem, hoc titulo appenſo. MENTE MANVQVE.

APPLICATIO MORALIS.

Illa duo coëunt ad ſacra ritè facienda, manus ſcilicet & mens. Manus ad oblationem hoſtiæ; & mens, vt ſacrificium cum attentione debita peragatur.

SYMBOLVM.

Metuenda procella. *pag. 171. col.2.*

PICTVRA.

Quando ſalit delphinus, inſtare notat procellam noxiam & tremendam homini transfretanti.

APPLICATIO MORALIS.

Fuge ludos, epulas, & choreas; ſiquidem tripudia, ſaltus, conuiuia, deliciæ, & omnia iubilantis animæ ſigna notant vltricis iræ Dei effectum, ac proinde caue; nam METVENDA PROCELLA, ſcilicet illa grauis & horribilis, qua ſæuiente diues epulo derepente fuit à deliciis ad tartara deturbatus.

SYMBOLVM.

Mihi terra, lacuſque. *pag. 32. col. 1.*

PICTVRA.

Ludouicus XII. Galliæ Rex, Genuâ recuperatâ, mari & terrâ clarus, tanam pinxit vt ſymbolum poteſtatis, qua præualente, ſui ſæculi Regibus eminebat.

APPLICATIO MORALIS.

Etiam hæc pictura poteſt affingi iuſto, quia nihil eſt in terra marique boni, quod iure queat diuinæ gratiæ comparari. Vnde poteſt vſurpare voces iſtas: MIHI TERRA LACVSQVE. Etenim vbicunque dego, benè mihi eſt: quippe nequit orbis ipſe totus inferre malum homini iuſto, quia gratia diuina bona illi omnia procurauit.

SYMBOLVM.

Mihi pondera luxus. *pag. 198. col.2.*

PICTVRA.

Spica bonis & multis fœta granis, neſcia ſtare, ſolum verſus inclinat, & hac querula voce ſuam abundantiam damnat, ita gemens: MIHI PONDERA LVXVS.

APPLICATIO MORALIS.

O infortunate diues, quem in fornace dira coquit acerbè ſocus inferni, quid profuere tibi diuites auro gazæ, quarum pondera ſuperbiæ, libidini fœdæ, gulæ ſimul & luxui litabant? Ardens purpura, niuea byſſus, opes, erant luxus olim, cui vacabas: ſed luxus ille tibi ceſſit ad pœnarum pondus ingens, quo depreſſus ima nunc ad tartara prægrauaris.

Et tu ô ſuperſtes adhuc in humanis homo diues, agnoſces, fortè ſerò, fore tibi pondus immane mali æterni luxum, quo ſuperbis. Confitere, demens, & dic, opes, veſtium pompam, & gloriam, qua inflaris, eſſe quidem luxum oneri futurum, & non ſolatio. Suſpectum habe tuum hunc luxum, & compone vitam ad æquiorem ac proinde magis ſtrictam amuſſim, & ita graue pondus excuties, à quo profectò, niſi ſapias, opprimêris.

SYMBOLVM.

Minuit vindicta dolorem. *pag. 767. col.1*

PICTVRA.

Cameratius ait, tygrem deuorato venatore, qui catulos abſtulerat, ſic ſedare ſuam rabiem & furorem.

APPLICATIO MORALIS.

Saxa vindicare volunt ingloriam Chriſto necem illatam; & ſaxea corda noſtra fœdus ineunt cum vitiis, quæ hoc immane nefas horridè perpetrarunt.

Fruſtra Ieſum pendulum in cruce luges, Chriſtiane, nolens vindicare necem eius, pœnitendo ſicut par eſt, omnia extirpando vitia, præſertim illa, quibus es hactenus obſequutus.

SYMBOLVM.

Mole ruit ſua. *pag. 493. col.2*

PICTVRA.

Cetus piſcis magnæ molis incautè vado affixus hæret, & ita perit, ea mole nimia prægrauatus.

APPLICATIO MORALIS.

Similis ruina manet eos, qui ab humilitatis imo petunt alta: etenim illi gratiæ diuinæ moli impares ſuperbiunt: & ſic dum aſſurgunt, errant, & peccatorum incumbente graui pondere prægrauantur.

SYMBOLVM.

Mordendo ſanat. *pag. 425. col.2*

PICTVRA.

Hirudo ſugens ſanguinem noxium ægroto, ſanat eum.

APPLICATIO MORALIS.

Prædicator eos carpens, qui peccarunt, ingratum ſeſe præſtat eis; punctione tamen illa ſanat eos. Namque tali correctione pudor hos inceſſit, atque cogit vltro mores perditos emendare. Morſus eſt cenſura Dei præconis, & hanc fert iniquè reus, ſed hæc correptio MORDENDO SANAT, quippe facit humor vt omnis noxius egeratur.

SYMBOLVM.

Mortale repurgat. *pag. 325. col.2*

PICTVRA.

Huius ſymboli pictura ſtrues eſt ligni ſeu buſtus, qui extinctorum hominum corpora conſumebat.

APPLICATIO MORALIS.

Ita bona opera pœnalia facta à iuſtis, ſi quid obnoxium pœnæ fuerint nacta, totum hoc detergunt, animamque vitæ efficiunt conſciam immortalis.

N

SYMBOLVM.

Nec requies datur vlla renatis. *pag. 426. col.2*

PICTVRA.

POëtæ dicunt, cor Promethei ſubinde renaſcens à conducto iuge ad tormentum vulture deuorari.

APPLICATIO MORALIS.

Quamuis quotidie videatur à ſomno vigil homo malus inchoare nouam ſurgendo vitam; non idcirco ſuis à ſupplicijs expeditus abit liber. Cruciatur enim ſemper ab importuna ſynderesi, die & nocte mala horrida prophetante. NEC REQVIES DATVR VLLA RENATIS.

Ad hanc ſynderesim pertinere reor iſtum Scripturæ ſacræ locum, Sapientiæ 4. *Ex iniquis ſomnis filij qui naſcuntur, teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes in interrogatione ſua.* Peccatum omne velut ſomnus iniquus eſt. Iniqua proles inde nata, ſynderesis eſt, ſæuiens in parentem, à quo ingrato ſuſurro petit, Cur peccando ſibi iram Dei conſciuit, ac proinde malis ſe æternis obſtrinxit? Et quia importunum hoc improperium ferre nequit homo nequam, ſemper horrendè ſuo inquieto animo cruciatur.

SYMBOLVM.

Nec rogata, nec empta poteſtas. *pag. 472.*

PICTVRA.

Huius ſymboli pictura, libra eſt & gladius.

APPLICATIO MORALIS.

Ad Prælatos pertinet hoc ſymbolum. Libra notat iuſtitiam: iuſtus enim atque probus debet eſſe Præſul, actione potens & ſermone; quia partes eius ſunt diſſeminare verbum Dei, quod ab Apoſtolo Paulo ancipiti gladio comparatur. *Viuus* (inquit) *eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Hebr. 4. Profectò Præſul, cui libra deeſt, iniquus eſt; vt & ignarus ſi verbo Dei paſcere neſcit oues, ideoque procul eſt arcendus à muniis Eccleſiæ, quæ præalta vehunt regimen animarum.

Index Symbolorum.

SYMBOLVM.

Nec ſi ſuper irruat imber. *p.669. col.2*

PICTVRA.

Franciſcus Villaua ſuo in libro Symbolorum pingit ignem, qui pluuia inundante ſibi conſtat ardens.

APPLICATIO MORALIS.

Aëriæ poteſtates fruſtra petunt animam, quam charitatis armatura tegit. Namque ſicut Scriptura ſacra clamat Cant. 4. *Fortis eſt vt mors dilectio.* Nullus ærumnarum imber eam poteſt ſubmergere. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem; nec flumina obruent illam.*

Richardus à Sancto Victore libro de gradibus charitatis: *Charitas* (inquit) *valens ad omnia, & omnibus præualens, quæ ipſam quoque omnipotentiam quodammodo reddit impotentem. Solus amor eſt, qui ridentis & irridentis fortunæ blanditias ſpernit.*

SYMBOLVM.

Nihil ſine te. *pag. 515. col.2*

PICTVRA.

Typotius in libro iconum Symbolicum pingit ſolare horarium, quod eſt prorſus inutile deficiente Sole.

APPLICATIO MORALIS.

Homo lucis gratiæ expers ita Deum compellare poteſt: NIHIL SINE TE. Idcirco ſcelus omne ſeu peccatum, delictum quaſi deliquium congruè nuncupatur. Homo reuerà nihil effectus eſt extincta luce, qua peccando fuit orbus. Ille ſuum hoc nihilum ita deflet. Pſal. 72. *Ego ad nihilum redactus ſum, & neſciui.*

SYMBOLVM.

Non euehar, ni vehar. *pag. col.*

PICTVRA.

Pingitur penna manu alicuius, ſurſum euecta, quia immota iacet penna, niſi ſurſum deforis efferatur.

APPLICATIO MORALIS.

Homo ſuâ naturâ pronus eò vergit vnde ſuam traxit originem: procliuis enim ad terrena, nequit ad ſuperna ſuum animum euehere, niſi aſpirante priùs propitia ſancti Spiritus aurâ validè percellatur. Vnde iure poteſt homo reus vrgere Deum, vt gratiam congruam concedat ei ad ſurgendum ex fœtente limo vitiorum, cui affixus hæret ita gemens, atque engatis, NON EVEHAR, NISI VEHAR: Prætende quæſo manum, vt immerſus cœno meus animus erigatur.

SYMBOLVM.

Non tranſgreditur. *pag. 347. col.1*

PICTVRA.

Fuit hoc Symbolum Ferdinandi Medicei. Pinxit ille Solem, qui eſtò gyret, circulos in varios actus; à recto tamen lineæ eclipticæ tramite non declinat. Sol præſtat vna hac in re ſideribus aliis errantibus, quæ ſæpe via ab illa, ſine linea præfata procul abſunt. Etenim nunc ad auſtrum, aliàs ad Aquilonem vergunt, illâ zodiacum diſſecante lineâ derelictâ.

APPLICATIO MORALIS.

Ita verus obediens non mouetur, niſi actus ictu & impulſu intelligentiæ præpoſitæ. Quaſcunque vices agit, eas ſic diſponit & dirigit ad amoſſim voluntatis Dei, vt nunquam videatur ab hac virtutum omnium regula deuiare.

SYMBOLVM.

Non me furta latent. *pag. 423. col. 2*

PICTVRA.

Franciſcus Villaua Solem pinxit orbe toto ſuos diffundentem radios, quorum obſequio ſeſe quoque produnt ipſi atomi aliàs inaſpecti. Has picturæ voces appoſuit: NON ME FVRTA LATENT.

APPLICATIO MORALIS.

Pſaltes eò tendit, ita Dei viſionem Immenſam deſcribens. Pſal. 138. *Intellexiſti cogitationes meas de longè, &c. Et omnes vias meas præuidiſti, &c. Ecce Domine tu cognouiſti omnia nouiſſima, & antiqua.* Dum peccato ſe obſtringit homo, Deo furatur gloriam, ſibi gratiam, proximo virtutis exempla, quibus debet omnibus illucere. Profectò Deum hæc non furta latent.

SYMBOLVM.

Non ego vos poſthac. *pag. 745. col.2*

PICTVRA.

Coruus à Patriarcha Noë emiſſus ex arca volans, fideles ibi degentes dereliquit, eò redire nolens, quia ventris eius ingluuiem, quam ille ſolam curabat, Patriarchæ ſui nutritij immemor, elata ſuper aquas ſubmerſorum hominum corpora ſatiabant. Villaua ſuo in libro Symbolorum huic coruo depicto, procul ab arca exeunti titulum indoli eius ingratæ congruum appoſuit, ſcilicet, hunc: NON EGO VOS POSTHAC. Id eſt. Vos ampliùs videre nolo: ſiquidem ego nihil curo viuos: vno ſolo duntaxat agor deſiderio, ſcilicet extinctorum corpora deuorare.

APPLICATIO MORALIS.

Ecce reuerà typum ingenuum Præſulis suari.

Digitized by Google

Etenim ille, ſicut coruus Patriarchæ Noë, prorſus immemor arcæ, ſcilicet Eccleſiæ ſanctæ, cuius beneficio magno viuit, abit & excedit, oune ad curiam, aliàs in ſemota caſtella, ſuis vt vacet deliciis, venationi ſcilicet, epulis atque iocis, adſcitâ loco coronidū, magno ſui gregis ſcandalo, noxia voluptate. Quid ſiquando ſui paſtoris opem plebs derelicta petat? Ille velut coruus abit poſt cadauera, neqne voces alias vſurpare ſolet quàm coruinas, ſcilicet: NON EGO VOS POSTHAC. Nam duntaxat vna cura meum ſollicitat animum, ſcilicet auarè meos colligere reditus, & deuorare bona Eccleſiæ, quæ ſunt fidelium ſpolia mortuorum. Illa mihi cadauera impensè placent: nam prædia à mortuis, Eccleſiæ derelicta, Dei ad obſequium, ſunt defunctorum reliquiæ, quas dum Præſules nequiter inſumunt, coruorum more ſuum abdomen implent & ſaburrant hominum carnibus extinctorum.

Vt redire ſuam ad arcam nolunt hi Præſlti carniuori, abiicientes omnem Eccleſiæ Sanctæ curam, commiſſi à Chriſto gregis prorſus immemores, morte vicina cœli arcam dum ſubire petent, vt ab ira Dei inundante ſuas ſubducant animas, audient è cœlo Deum ſic clamantem: NON EGO VOS POSTHAC: Ite procul ô miſeri; vt incurij fuiſtis arcæ vobis commiſſæ, meæ ſcilicet Eccleſiæ, de corporis ſagina ſolùm ſolliciti; ita nolo curam veſtri nunc habere, quia lautè ſicut paſti eſtis mortuorum reliquiis, ſic verſa vice, vitæ expertes, eſtis igne æterno vindice depaſcendi.

SYMBOLVM.

Non vſitata vehor. *pag.493.col.2*

Pictvra.

Camerarius pingit auem puſillam, quam regulum vocant, & ait, auem illam ſe inſinuare plumis aquilæ, qua volante cœlum verſus abit auis hæc minima, clamans: NON VSITATA VEHOR. Id eſt: Ego minor aliis auicula impos ad excelſa niti, quando feror in ſublime, meum non eſſe reor illud facinus egregium; nempe pluma mihi non vſitata vehor; quodque meo Marte nequit fieri, facilè præſtatur quando plumis ſurſum efferor alienis.

APPLICATIO MORALIS.

Hoc Sancti dixere, ſua quaodo recenſuere bona: nempe Dei gratiæ dedere totum illud vnde decus & gloria potuit emergere. Etenim conſcij gratiam eſſe plumam, quæ animas euehit in ſublime, nihil auſi ſunt arrogare ſibi; ſed ingenuè confeſſi ſunt, eſſe Dei gratiæ effectum, omne clarum ab eis facinus exantlatum.

Paulus Apoſtolus præclara quidem dixit à ſe geſta, velut ærūnas, flagella, probra, cruces, inediā, vigilias, & plurima alia acerba Dei intuitu perpeſſa; ſuum & raptum ad tertium vſque cœlum deſcribit. Ne quis verò daret eius induſtriæ aut virtuti hunc meritorum cumolum magnum; ex profeſſo, Dei gratiæ attribuit illa ſua præclara facinora, quæ ad Dei gloriam enarrauit: *Gratia* (inquit) *Dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit.* Quaſi diceret: Quando cœlum ſcando raptus in ecſtaſim, non ego meis alis hoc præſto: Dei namque donum eſt hic volatus. Gratia me pennis congruis inſtruxit, vt ferret eò, ad quod homo nequit inſitis à natura ſuis viribus aſpirare. Penna NON VSITATA VEHOR quando bonum ago ſupra naturæ vires, ideoque *Regi ſæculorum immortali & inuiſibili, ſoli Deo honor & gloria.* Nobis verò malum, ſi quodpiam contraxit opus quod fecimus, eſt meritò tribuendum.

SYMBOLVM.

Non poſcentibus affert. *pag.498. col.1*

Pictvra.

Ferrus in theatro ſuo Symbolorum pingit fiſtulam ſeu tubum fontis, aquas ſalutares omnibus etiam iocunis hominibus, & beſtiis effundentem.

APPLICATIO MORALIS.

Profectò nihil omnino poteſt magis appoſitè vel opportunè dici ad exprimendum munificum Dei affectum erga genus noſtrum, cui tantùm abeſt vt auxilia ſacra neget, quinimò vitis etiam iniquis & ad beſtiarum indolem accedentibus auxilia congrua ſubminiſtrāt. Non duntaxat iis, qui gratiam enixè petunt, offert; ſed etiam NON POSCENTIBVS AFFERT.

Alludit eò Bernardus ita fatus: *Non petentibus, ſed impetentibus; non interpellantibus, ſed repellentibus; non inuocantibus, ſed prouocantibus Deus gratiam impertitur.*

SYMBOLVM.

Noxia vomit: *pag.320.col.2*

Pictvra.

Piſcis ſcolopendet hamum aſtutè vomit, quem ſuppoſitum eſcæ priùs abſorbuit, magno ſuæ vitæ diſcrimine.

APPLICATIO MORALIS.

Voluptas vnaquæque cibus eſt ſenſui perquamgratus; ſed peccatum illi ſubiicitur inſtar hami viſcera diſrumpentis. Voluptas ſuauiter & leniter illabitur; ſed tranſacta diris animum ſtimulis exagitat, ob peccatum lethale, cui nexu indiuiduo voluptas omnis noxia ſociatur. Cùm ergo reus homo ſuum in confeſſione ſcelus aperit, NOXIA VOMIT. Suauitate quadam obiecta fucos homini facit voluptas; ſed eius extrema diram animæ necem conſciſcunt. Ideoque malum illud quiſquis in confeſſione foras protrudit, ille ſibi conſulens, NOXIA VOMIT. Vt contrà, malè ſecum agit quiſquis in confeſſione ſilet conſcius morriferi criminis exantlati.

SYMBOLVM.

Nullo flectitur obſequio. *p.460. col.2*

Pictvra.

Camerarius pingit lupum iugulantem capram,

à

à qua lacte opimo fuit longo tractu temporis enutritus. Appoſita verba notant ingratitudinem lupi, quem nullæ queunt gratiæ demulcere.

APPLICATIO MORALIS.

O homo, tibi maiora Deus beneficia impertit. Namque ſua carne tuam paſcit animam, & ſanguine pretioſo potat. Illa tamen dona nihil obſtant quominus ſæpe tuum hunc dominum adeò beneficum perpetrato nouo ſcelere crucifigas. Iuſtè lata tuum in caput ſententia, de te indignabunda voces iſtas omnibus inſinuat: NVLLO FLECTITVR OBSEQVIO.

SYMBOLVM.

Nulla eſt hac tutior vmbra. *pag.768.col.1*

PICTVRA.

Iulius II. Papa in gentilitia parma ſuæ familiæ quercum habuit hoc titulo inſcripto. NVLLA EST HAC TVTIOR VMBRA. Voluit ſignificare Papa, viros ei adhærentes eſſe tutos ab egeſtate, ſicut à fortunæ telis, & caſibus improuiſis.

APPLICATIO MORALIS.

Melius ſanè cruci quadrat hoc Symbolum, quàm quercui Pontificis, vt magno ſuo lucro latro fecit periculum. Etenim crux Chriſti media inter Solem & latronem, ſalutari influxu hunc pœnitentem hominem obumbrauit. Ipſa mater Chriſti mœrore confecta ſolamen habet iuxta crucem, diuina ſacro ex ſtipite effluente gratia, conferente robur ad ſtandum mediis in fluctibus Chriſti ſanguinis inundantis. Itaque de cruce iure dici poteſt: NVLLA EST HAC TVTIOR VMBRA.

SYMBOLVM.

Numen & obſonium. *pag.166. col.2*

PICTVRA.

Ægyptij Numinis inſtar habuere cæpas, quas colebant; nec idcirco tamen ab illis, id eſt cæpis, in epulis abſtinebant. Vnde ſuo in theatro Symbolorum Ferrus in tabella cæpis depictis hunc titulum appendit. NVMEN ET OBSONIVM.

APPLICATIO MORALIS.

Gula cibos ita colit, vt adoret, eos præferendo Deo, cuius præcepta nihili facit homo gulæ ſuæ deditus, & intentus vni tantùm corpori ſaginando. Si quis ergo petat à te gulæ Deum, oſtende cibos, & dic: NVMEN ET OBSONIVM. Id eſt, àguloſis, quorum Deus venter eſt, ea coluntur, quæ conducunt ad ſaburram ventris & ſaginam, & inſtar Numinis adorantur.

O

SYMBOLVM.

Omnia vel nullum. *pag.316.col.2*

PICTVRA.

SYmboli pictura fuit gladius ignitus, amputans vno ictu capita omnia hydræ, quæ ſerpens erat, è cuius ſtipite emergebant ſeptem capita virulenta. Hæc ſigillatim amputari non poterant; ſiquidem vno ſolo capite execto, plura tali ſectione, noua quaſi ſata capita pullulabant. Hercules conſcius effectus indolis huius anguis edomari difficilis propter ea capita rediuiua ſuâ ex morte, genus inexpertum pugnæ aggreſſus eſt, nempe clauâ abiectâ, cuius obſequio multos proſtrauerat hoſtes, gladio ignito armatus iuit obuiam hoſti, ſcilicet ſerpenti, cuius vno impetu cuncta capita fortiter obtruncauit. Exanimis ita fuit truncus, qui etiam duntaxat vno capite derelicto ſuum lethale virus poterat effundere in perniciem eius, qui alia iam capita validè contriuiſſet. Gladio huic ignito, execanti omnia ſerpentis capita, Villaua voces has inſcripſit: OMNIA VEL NVLLVM.

APPLICATIO MORALIS.

Aptè quadrat hoc Symbolum contritioni, quæ debet eſſe velut ignita, Dei ſcilicet amore tota rubens, & ſacris ignibus incandeſcens. Illa ſuâ omni virtute cadit, ſi aliqua tantùm extirpare velit peccata, & non omnia. Etenim duntaxat vnum lethale crimen ſufficit vt præpediat gratiæ influxum, quem copioſè poteſt contritio pœnitenti animæ procurare. Meminerit ergo ſua de ſalute ſolicita anima, eſſe reſecanda peccata OMNIA VEL NVLLVM, vt contritio illapſum diuinæ gratiæ ſortiatur.

SYMBOLVM.

Omnes Reges ſeruient ei. *p.384. col.1*

PICTVRA.

Typotius libro iconum ſymbolicarum ait Calixtum III. Pontificem habuiſſe ſua pro teſſera ſymbolica pictam tiaram Pontificiam hoc titulo deſuper eminente. OMNES REGES SERVIENT EI.

APPLICATIO MORALIS.

Res indecora Regi non eſt, ſeruire Papæ, vices vt in orbe gerit Chriſti. Vnde pleriquè Reges non inglorium duxere, Papam equitantem pedites anteire.

SYMBOLVM.

Orbitâ non excedens. *pag.541. col.2*

PICTVRA.

Ex Planetis vnus eſt tantùm, ſcilicet Sol, dictus Sol fortè quia ſolus, cui à natura lumen ineſt rutilum & coruſcum, quo mutuato micant

alij

alij planetæ, qui omnes plerumque ſolent exorbitare à linea ecliptica, cùm duntaxat vni detur Soli nunquam ab hoc medij zodiaci tramite deuiare. Idcirco benè Soli depicto voces iſtas inſcripſit Ferrus in Theatro ſuo Symbolorum: ORBITA NON EXCEDENS.

APPLICATIO MORALIS.

Sic ille, cui è cœlo lumen intelligentiæ affulget, deterſâ & abactâ procul omni ignorantiâ, ita Dei mandatis inſiſtit, vt ſonorè canat cum Dauide Pſal.118. *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Vnde poteſt iuſtus homo, ORBITA NON EXCEDENS, vt ſingulare ſidus meritò nuncupari. Alij verò quibus ineſt parum, & inumbratæ lucis, vt eſt illa hominum, qui negligunt addiſcere neceſſaria ad ſalutem; hi ioquam facilè aberrant & declinant à recta linea mandatorum.

P

SYMBOLVM.

Pars tantula noſtræ. *pag.572.col.1*

PICTVRA.

PAulus Iouius in libro Symbolorum ſcribit, amaſium quemdam, qui deperibat ardenter vnam Virginem egregiam & formoſam, expreſſiſſe ſuum affectum congruâ picturâ foco, cuius incendio cordis eius intima conflagrabant. Pinxit ille Phaëtuntis currum ignitum, quo ardente totus etiam mundus exarſit, & huic rogo voces has adiecit: PARS TANTVLA NOSTRÆ. Id eſt: Orbis incendium profectò minus eſt illo ſoco amoris, quo accenſus ego iuuenis inardeſco.

APPLICATIO MORALIS.

Anima Chriſtiana, Dei amore flagrans, igne debet vri, cui collatus amor omnis huius ſæculi, ſit tanquam ſcintilla ſoco maximo comparata.

SYMBOLVM.

Parta tenens, non parta ſequor. *pag.159. col.1*

PICTVRA.

Ferrus habet hoc Symbolum, cuius eſt hæc pictura. Rapax auis, nomine falco, perdicem vnam vngue tenens cautè tamen alias inſequens, vnâ ſolâ nolens prædâ licet optimâ ſatiati.

APPLICATIO MORALIS.

Sæpe diues plus angitur & triſtatur eo quòd plura gazæ non concludant, quàm gaudeat & lætetur de theſauris antè benè partis, & idcirco cupido boni alieni inquietum eius irritat appetitum. Ideoque quadrat ei falconis ille typus & indoles. Namque poteſt vnuſquiſque diues hoc dicere: PARTA TENENS, NON PARTA SEQVOR.

SYMBOLVM.

Pellit mendacia verum. *pag.432. col.1*

PICTVRA.

Camerarius in libro centuriarum ſcribit, coaxantes nocte ranas, viſa luce, ſibi ſilentium indicere. Tacitis hiſce ranis lumine obiecto voces iſtas idem auctor appoſuit: PELLIT MENDACIA VERVM.

APPLICATIO MORALIS.

Chriſtus vt veritas ipſa procul egit omne mendacium, cuius generis traditiones erant, illæ ſcilicet Iudæorum, quarum commendatione plebem Scribæ & Phariſæi doctores peſſimi dementabant.

SYMBOLVM.

Percuſſa micabo. *pag.762. col.2*

PICTVRA.

Petra chalybe percuſſa micat & ſcintillat.

APPLICATIO MYSTICA.

Chriſti caro terebrata clauis, & flagellis ſulcata, faces amoris edit, & è cruce focum, quo accenſus erat Chriſtus, omnibus oſtendit, deprecando Patrem, vt veniâ indignis parceret inimicis.

SYMBOLVM.

Perdunt ſoluta lepôrem. *p.290. col. 1*

PICTVRA.

Muſica inſtrumenta, ſuis chordis laxis, nullum omnino ſonum edere poſſunt.

APPLICATIO MORALIS.

Vt muſicæ chordæ tenſæ ſuaue melos edunt, laxæ verò ſonum raucum & ingratum exprimunt; ita Dei ſuaue iugum quando reus excuſſit homo, ſicut equus indomitus & ſolutus fræno, ſuum ad arbitrium excutit pulſus Paradiſo, ſuo ſed lepore fuit exutus, id eſt, integræ naturæ donis orbus extitit, quæ in eum duntaxat vni Deo obſtrictum cœlitus influxerunt. Vnde reor hanc iacturam, in quam incurrit homo, Dei præcepta nihili faciens exprimi congruè chordis muſicis, quæ ſolutæ ſilent aut rauceſcunt. Intentum verò typi ſeu picturæ, voces adiectæ palàm ſic faciunt, vt omnibus innoteſcat. PERDVNT SOLVTA LEPOREM.

SYMBOLVM.

Perficitur igne. *pag.664. col.2*

PICTVRA.

Aurum in fornace ſuam vltimam perfectionem accipit

accipit, igne totum quod eſt impurum congruo tempore defæcante.

APPLICATIO MORALIS.

Quantumcunque bonum exantletur opus, profectò quædam rubigo totum illud abſumit, niſi charitatis ignis opus illud excoxerit, & intimè repurgarit. Virtus omnis imperfecta ſine charitate, ſacro illo PERFICITVR IGNE.

Sicut opus naturæ frigus non ingreditur; quippe calor vnus eſt ex fontibus vnde vita fluit: ita diuinus amor quando flagrat, eſt cuiuſcunque boni operis meritis principium. Quando verò friget opus aliunde bonum, id eſt expers charitatis homo preces fundens, indigis eleemoſynas impertiens, inediâ arctâ ſuum macerans corpus, inde ſibi propter inſitum à peccato frigus nulla meritorum comparat incrementa.

SYMBOLVM.

Plus recta valebo. *pag. 99. col. 1*

PICTVRA.

Columna profectò parum, aut certè nihil confert ad ſtructuram ædis quæ aſſurgit, niſi recta domum ſuffulciat. Etenim illa fatiſcente nutat ædes, quæ in erectam & ſtantem columnam inclinata recumbit.

APPLICATIO MORALIS.

O ſacerdos vt par eſt initiate, tu es columna, cui ex parte ſalus populi incumbit; ſi vita tua deorſum inclinat prægrauata malis moribus, hanc erige, de meliori cogitando fruge, atque cœlum verſus gratiâ mediante bonis actibus aſſurgendo. Quid quæſo prodeſt ore ſeu verbo viam cœli indicare plebi, ſi illa tuæ iniquæ vitæ conſcia deprehendit temetipſum à demonſtrato cœli tramite deuiare.

Fortè magis arridebit Ambroſij cenſura lib. 3. epiſtolarum, epiſt. 20. *Sobriam* (inquit) *à turbis grauitatem, ac ſerioſam vitam, & ſingulare pondus conuerſationis dignitas ſibi vendicat ſacerdotalis. Quomodo enim poteſt in exemplum obſeruari à populo, qui nihil habet à populo diſcretum?* Hæc ille.

Vt ergo ſuum effectum ſortiatur apud populum Sacerdos, qui vt columna debet ſuffulcire plebem, ita vitam ſuam aptet & componat ad virtutum omnium praxim, vt ſit prorſus vitiis illibata: alioquin vt columna iacens erit inutilis, quæ PLVS RECTA VALERET.

SYMBOLVM.

Plus reddit. *pag. 356. col. 2*

PICTVRA.

Scipio Bargaglius libro Symbolorum ſpicam pingit hoc titulo. PLVS REDDIT. Namque ſolo pro grano ſato frumenti, ſpica fœta granis plurimis exurgit. Ita granum vnum commiſſum terræ ſicut decet excultæ, in generis eiuſdem grana pullulat infinita.

APPLICATIO MYSTICA.

Chriſtus, vt ex Zacharia Propheta patet, cap. 9. eſt frumentum electorum. Non manna dedit Eccleſiæ, ſed PLVS REDDIT. Quando panis ſpecies deforis occurrent, eſto memor Silenorum Alcibiadis, qui prætendebant deforis aliquid incultum, ſed intrà Dei imago raris gemmis rutila coruſcabat. In pane conſecrato rei vulgaris & prophanæ typus obiicitur; ſed intra lucet imago Dei, & figura ſubſtantiæ eius. Quod Alcibiades aſſentando ſuo Socrati affinxit, dicendo virum illum deforis eſſe quidem hominem, ſed mente Deum, pertinet ad Chriſtum, qui ſpecies inglorias exhibet in altari, ſed reuerà typus ille panis habet reale Numen ibi ab ipſis etiam Angelis adorandum.

SYMBOLVM.

Poſthac minimè flectar. *pag. 728. col. 1*

PICTVRA.

Ad coralium pertinet hoc Symbolum. Coralium, vt dixi ſuprà, virens eſt herba latens ſub marinis aquis: ſed emergendo foras, derepente rubet, eo & tempore lapideſcit. Ille frutex in pictura voces iſtas edit; POSTHAC MINIME FLECTAR: ex imis enim emerſos aquis, ibi quicquid erat in me leue, parum conſtans & fragile dereliqui.

APPLICATIO MYSTICA.

Coralij picturæ voces ſymbolicas aliàs recenſui; iſtas ſcilicet: FVIT MOLLIS HERBA SVB VNDIS. Apoſtolo Petro voces illas & Coralij indolem applicui, vt nunc etiam apto voces iſtius Symboli: POSTHAC MINIME FLECTAR. Quando Petrus in culina fuit cum turba nequam iniuria Chriſto, fuit turbidis immerſus aquis, ac proinde leuis & inconſtans, immemor fœderis & pacti cum Chriſto initi, quando ſibi fortè nimis confiſus ait: *Si oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Sed ex vndoſis egreſſus aquis, prima vota commoriendi Chriſto lubens refricuit, & ſuſpirans lacrymis obortis ait: POSTHAC MINIME FLECTAR. Vnde ſuprà Symbolum: FVIT MOLLIS HERBA SVB VNDIS.

SYMBOLVM.

Pro ara & regni cuſtodia. *p. 744. col. 1*

PICTVRA.

Lukius in libro numiſmatum refert, Henricum IV. Regem Chriſtianiſſimum, in argumentum fidei ſinceræ, quam profeſſus erat, cudiſſe numiſma, in quo erecta videbatur ara, cui diſtrictus gladius incumbebat. Circumſcriptæ voces erant iſtæ. PRO ARA ET REGNI CVSTODIA.

APPLICATIO MORALIS.

Homo, qui in Communione ſacris ſe ſiſtit aris, vt

Vt ſeoſus delectatione ſolent homines allici ad peccandum, ita debent cautè malo illi occurrere, ne ſenſu illecto prauo & noxio ab obiecto, vità cadat anima incauta mali conſcia perpetrati.

Ad banc animæ ruinam pertinent iſta lamenta Vatis Ieremiæ Thren. 3. *Oculus* (inquit) *meus depredatus eſt animam meam, in cunctis filiabus vrbis mea. Venatione ceperunt me quaſi auem.*

SYMBOLVM.

Raptori noxia præda ſuo. *p.189. col.1*

PICTVRA.

Cameratius in centuriarum libro voces illas affingit coruo rapienti anguem dormientem, qui experrectus eum mordendo necat.

APPLICATIO MORALIS.

Moyſes, virgâ manu porrectâ cœlum verſus, multa fecit ſigna, plebi Iudæorum ſalutaria; ſed eadem bæc virga proiecta, ſtatim atque ſolum tetigit, in ſerpentem verſa fuit, ore virulento malum portendentem. Ita bona Eccleſiæ ſunt ſalutaria contrectata manu viri à Deo electi, & initiati ſacris ordinibus. Nempe bonis illis alit pauperes, atque curat impensè preces fundi pro viuis & defunctis, & ſic virgæ Moſis inſtar opes illæ ſuis ſunt dominis maximè ſalutares. Quando verò nequam bomo tales vſurpat opes, tunc virga cadit in terram.] Nam terrenus homo bona ſacra ſuam in perniciem vertit, & eccleſiaſticum beneficium, eſt illi veneficium; vnde benè præfato Cameratij ſymbolo denotatur. RAPTORI NOXIA PRÆDA SVO.

SYMBOLVM.

Retulit in melius. *pag.644 col.1*

PICTVRA.

In Ferri theatro eſt picta nubes aquis fœta nuper è terra latis ſurſum, quæ reddit eas terræ magno cum prouentu. Quippe vapor erat illud, quod è terra cœlum verſus ruit, vbi concretus ille vapor abit in ſalutares aquas, opportuno ſuo influxu terram frugibus imprægnantes. Adiectæ nubi pictæ voces ſunt hæ: RETVLIT IN MELIVS.

APPLICATIO MORALIS.

Sæpe leuis eſt ponderis & momenti eleemoſyna erogata; tamen illa fœnus ſemper affert vberius ſorte data Et hoc in cœlo probè ſciunt beati quondam miſericordes, quibus eleemoſyna in mendico velut in agro fœcundo ſata fruges RETVLIT IN MELIVS, abundè pios homines illos propter opes modicas pauperi indultas dignando cœli gloria ſempiterna.

SYMBOLVM.

Reuome quod fraude voraſti. *pag.480. col.1*

PICTVRA.

Proſtat apud Amboſium ſymbolum iſtud, pro quo pinxit ille ferum draconem euomentem infantem, quem ore patulo deuorarat.

APPLICATIO MORALIS.

Quia vſurpata bona Eccleſiæ non perennare ſolent in familiis ſacrilegis, imò gazas plerumque bonis artibus inſtructas corrumpunt; hominibus ſceleris huiuſce reis aptare libet boc ſymbolum. Nam Simoniaci fraude ſibi Eccleſiæ bona parant, vt inde maior opum cumulus aſſurgat; ſed tandem aliquando ſæui hi dracones reuoment quod fraude vorarunt. Satiùs eſſet vltro ſeu ſponte bona malè parta ſuis dominis reſtituere, & ſe abdicare malis artibus beneficio comparato, quàm coactè bona ſimul omnia amittere peſſimè congregata.

SYMBOLVM.

Reſurgit clarior. *pag.687. col.1*

PICTVRA.

Scipio Bargaglius in libro ſymbolorum pingit bombycem, id eſt ſericum vermiculum, qui ſe concludit ouo ſerico; illic vſu omnium planè rerum & ſenſuum carens, dictante natura fore talem carcerem propitium, patienter habet illud ergaſtulum, vbi poſtquam vt cæcus & impaſtus egit vitam ſolitariam, exit inde volans per aëra, nactus alas, & indolem ſortitus vermibus eminentem. Picturæ voces ſunt iſtæ: RESVRGIT CLARIOR.

APPLICATIO MORALIS.

Reuera quadrat hoc ſymbolum hominibus, qui iuxta ſalutare Dei conſilium ita ſuos cohibent ſenſus, vt videantur eſſe quaſi tumulo concluſi; ſiquidem à morte ſuum eſt ſortita nomen mortificatio. Sed tantùm abeſt vt aliquid depereat homini ſic concluſo, ſuis vt ſenſibus orbo, quia ſuccingit & coërcet eos; quinimò ſuo è corpore emergens poſt fata velox alta petit, particeps aut ſaltem æmulus indolis Angelorum. Nam RESVRGIT CLARIOR. Quippe, ſicut Paulinus ait epiſt. 21. *Certum eſt, animam non ſurgere ad cæleſtia, niſi mortificatione membrorum.* Mortificatus homo iacet humi vt vermis, & non homo, quaſi ſenſuum expers; ſed in morte liber à corporis ergaſtulo euolat ad ſuperna velut in Angelum mutatus, vtpote ab omni colluuie terrea defæcatus.

S

SYMBOLVM.

Satis. *pag.165. col.1*

PICTVRA.

CAmelus genuflexus ſibi ſinit onus imponi, cui vltro ſuum dorſum ſupponit, modò graue non ſit onus plus quàm par eſt. Pondus enim dum excedunt graues ſarcinæ, à Camelo tunc illico deponuntur. Ferrus Camelo ſufficienter onerato vocem hanc inſcribit. SATIS.

APPLI

APPLICATIO MORALIS.

O diues, opum quem cupido tenet immodica, conſule camelum, genuflexo Deum ora, tibi vt det quod SATIS eſt. A ſuperfluis abſtine; nempe grauant animam, & deprimunt in Infernum. Largiente Deo quod ſufficit ad victum & veſtitum tuæ ſorti conſentaneum, ſuperſede preces fundere pro ditiore gaza; Deo dic: SATIS. Alioquin ſi ad noxias anhelus opes abis, ibis in barathri flammas vnà cum diuite epulone, ſuarum facultatum pondere prægrauato.

O homo vorax, quem, omnes cupediæ gulæ totum epolis obſtringunt, camelum imitare, cibi pondus excutiens quando fines ſobrietatis excedit. Ede ſolùm vt viuas ad Dei nutum, & caue vitam ne producas eo intento ſolùm vt abdomini ſeruias, & quotidie largiùs epuleris. Ne ergo comes ſis & conſcius pœnarum epulonis cruciati in inferno, excute & ſepone cibos ſuperfluos, & ſonore clama: SATIS, quando tibi pluſquàm decet delicata fercula condiuntur.

SYMBOLVM.

Secreta reuelat. *pag.431. col.1*

PICTVRA.

Cametarius in centuriis ſcribit, accenſa face lumen nocte ſuis è latebris educere cancros, qui latebant. Picturæ facis addidit has voces: SECRETA REVELAT.

APPLICATIO MYSTICA.

Chriſtus profectò lumen erat illuminans omnes orbis oras vt Ioannes apertè dicit & ſonorè clamat hoc tenore: *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Lux illa lucens in tenebris & opaco Phariſæorum & Scribarum corde foras eduxit cancros, quando palàm ab eis concepta fœda crimina reuelauit.

SYMBOLVM.

Sectionem refugit. *pag.739.col.1*

PICTVRA.

Typotius in libro iconum ſymbolicarum pinxit gladium in media flamma, cuius non potuit forma ſibi conſtans, enſis huius acie diſſecari. Adiectæ voces huic picturæ notant vnionis amans ingenium amoris ſic expreſſum: SECTIONEM REFVGIT.

APPLICATIO MORALIS.

Homini accedenti ad altare nihil omnino prodeſt profiteri ore Dei amorem, ſi creaturas amet: namque duo pugnantia dicit; quia diuinus amor vbi ardet, ibi ſolus vtit, & SECTIONEM REFVGIT, horrens cum amore diſpari commiſceri. Studiosè debet homo lauare pedes, repurgando ſuos omnes affectus, eos vt omnes vni Deo conſecret, qui vult amari ex toto corde & ex tota anima, ſocij vt & ſectionis impatiens: ſiquidem ex Propheta Iſaia cap. 28. *Coanguſtatum eſt ſtratum, ita vt alter decidat, & pallium breue vtrumque operire non poteſt.*

SYMBOLVM.

Seris vſus ab annis. *pag.135.col.2*

PICTVRA.

Amboſius in libro Symbolorum pinxit calicem Neſtoris, qui tantæ molis erat, vt nemo præter eum poſſet vti poculo illo, cuius vſu ad trecentos circiter vixit annos. Qui à primæua ætate fuit illi familiaris vſus huius calicis ingentis, illi leue fuit pondus eius, aliis verò graue, quia poculum illud neque primis, vt dicitur, labris antea delibarant. Huic auctor calicis pictoræ voces has inſcripſit: SERIS VSVS AB ANNIS. Id eſt: Quia à iuuentute cœpit Neſtor vti hoc calice, idcirco ſenex ſuſtulit hunc facilè, & beneficio illius vegetâ ſanitate vitam ad tria ſæcula propagauit.

APPLICATIO MORALIS.

Ita iuxta Vatis Ieremiæ verax oraculum Thren. 3. *Bonum eſt viro cùm portauerit iugum ab adoleſcentia ſua.* Quiſquis enim Christo primos æui ſui flores obtulerit, illi reuerà leue & perſuaue iugum erit eius, imò neque ſenex horrebit amarum eius calicem epotare. Ioannes Euangeliſta primam ætatis lanuginem Chriſto fecit ſacram, humeros ſupponendo iugo eius, vnde rogatus an poſſet bibere calicem ærumnarum, reſpondit vnà cum fratre, Poſſumus; & de facto bibit eum ſenex miſſus in dolium olei feruentis, quo reuerente ſenem, ille fuit in inſulam Patmos pro Chriſti nomine relegatus. Idcirco nobis eum proponit Eccleſia in tabellis præferentem calicem, cui placet eas adiicere ſymboli voces: SERIS VSVS AB ANNIS, id eſt, Ioannes ab ephebis, ſeu pubertate cœpit ferre iugum Chriſti, idcoque grauis annis intrepidè martyrij & ærumnarum calicem epotauit.

SYMBOLVM.

Sic mala ſunt vicina bonis. *p. 204. col. 2*

PICTVRA.

In clypeo Achillis apud Homerum erant picta bona pacis, & mala belli. Vnde quidam apud Amboſium diſcolori picturæ voces iſtas appoſuit: SIC MALA SVNT VICINA BONIS.

APPLICATIO MORALIS.

Honores, opes, epulæ, veſtes, agri, & omnia ſenſui grata, bona ſunt huius ſæculi; ſed illa bona, malis atque pœnis inferni ſubiiciunt omnes amaſios fortunæ, quibus illa dona aſpirant. At contrà, rerum omnium inopia, nuditas, æſtus, ægritudo, bruma, fames, conuitia, deſpectus, & alia corpori permoleſta, mala ſunt huius ſæculi; ſed morte verſante vitæ vices, egenos, ægros, impaſtos, ſpretos, atque nudos, in cœlo bona finis neſcia compenſabunt. SIC MALA SVNT VICINA BONIS.

SYMBOLVM.

Sic crede. *pag.416. col.1*

PICTVRA.

Areſius in picturis ſymbolicis aquilam expreſſit, vt fidei ſinceræ typum. Aquila nempe Solem oculo conſtante videt, & illo Solis aſpectu ipſa ſuos probare ſolet pullos, degeneres ſint necne? Huic aquilæ pictæ Solis ex aduerſo voces iſtas appoſuit: SIC CREDE.

APPLICATIO MORALIS.

Cœleſti irradiante luce, ſuum aſſenſum ad Dei arcana credenda tuus præbeat intellectus.

SYMBOLVM.

Sic alias omnes deuorat vna meas. *pag.478. col.1*

PICTVRA.

Typotius in libro iconum ſymbolicarum ſcribit, Marchionem Peſcheriæ, Carolo Quinto charum, habuiſſe ſua pro teſſera ſymbolica galeæ criſtam plumarilem, ex qua prominens aquilæ penna, alias omnes huic faſciculo plumario inſitas abſumebat. Habet enim hoc aquilæ penna, plumas vt aliarum auium exedat. Voluit ille clarus militiæ Dux inſinuare, victoriam quam retulit de Franciſco I. Rege Galliæ, ſua alia præclarè geſta, honoris & gloriæ pondere ſuperare. Et huic eius intento quadrant picturæ voces adiectæ: SIC ALIAS OMNES DEVORAT VNA MEAS.

APPLICATIO MORALIS.

Eccleſiæ bona vſurpata, bonis aliis benè partis ſunt infeſta, ſicut patet exemplo familiæ Caroli Magni, quæ ob ſublimes Eccleſiæ titulos venditos ſpoliata fuit prima regni Galliæ dignitate.

SYMBOLVM.

Sic nigricat æther.

PICTVRA.

Villana ſuo in libro ſymbolorum pingit aſſurgentes è terra nubes, quarum inuolucro Solis lumen extinguitur, ſicque nigrâ caligine offuſâ cœlo, totus orbis tenebris inumbratur.

APPLICATIO MORALIS.

Reuerà ſicut æther eſt mens hominis iuſti, vbi virtutes vt aſtra coruſca micant & ſcintillant; ſic quando rebus terrenis occupatur homo, rerum quas deperit imagines & figuræ, quaſi nubibus obuoluunt animum eius, ſicque typis illis hebes fit acies mentis; ad creaturas enim conuerſa, cœli luce cadit: vnde ſicut æther erat ſplendens, ac proinde clarus & perſpicax oculus animæ; ſic effuſis à peccato nigris tenebris excæcatur.

SYMBOLVM.

Sine lumine læto, non vro. *p.317. col.2*

PICTVRA.

Villaua Soli ſcitè reuerà voces iſtas attribuit. Si namque Solis radij comburunt; luce tamen ſocia lætificant & recreant ipſos etiam homines, qui ipſa flagrante luce candentis huius ſideris inardeſcunt.

APPLICATIO MORALIS.

Conuenire poteſt contritioni ſymbolum illud. Etenim amor ille comes contritionis habet & cœleſte lumen adſcitum, quo irradiante nubes opacæ peccatorum, quæ ſe inumbratæ offuderant animæ, diſſoluuntur. Vt namque frigere nequit anima, quam concoxit amor ſanctus; ita neque cæcutire poteſt, ei gratiâ cælitus illucente. Vnde ſine lumine læto non vrit contritio. Vſtio amorem ſignificat vtique diuinum, qui diſtinguit contritionem ab attritione, pœnæ intuitu extorta, & à timore ſeruili elicita. Illuminatio verò notat veniam culpæ eamque citam; gratia namque Dei, & diuinus amor realiter minimè diſpeſcuntur.

SYMBOLVM.

Sit hæc tibi gratia partus. *p.478. col.1*

PICTVRA.

Vipera parturiendo perit, eroſa ſuo à fœtu, hanc Villaua quaſi ſugillans ſic irridet: SIT HÆC TIBI GRATIA PARTVS. Id eſt. Iuſtè vitâ cadis, ô vipera, noxiam enixa prolem editam in omnium hominum perniciem, præuio quoque tui ipſius maximo detrimento.

APPLICATIO MORALIS.

Dignitate cadit homo de ſimonia conuictus; vnde bene quadrat ei hoc Symbolum: SIT HÆC TIBI GRATIA PARTVS. Iuſto Dei iudicio fit, vt ſimonia ſæuiat in parentem. Illa quippe more viperino matrem exorta necat; Cùm namque cadit homo ſimoniacus dignitate, mater à filia ſuffocatur: etenim dignitate ſata ſimonia, eſt filia dignitatis, cui naſcendo necem infert, ita feræ viperæ noxiam indolem imitata.

SYMBOLVM.

Sola hæc virga poteſt. *pag.238. col.2*

PICTVRA.

Pertinet hoc Symbolum ad Mercurij caduceum: is namque ſua hac virga duos ſerpentes reconciliauit, inuicem antea ſæuientes. Ideoque duo hi ſerpentes virgæ Mercurij implexi depingi ſolent, in mutui fœderis argumentum.

APPLI

APPLICATIO MORALIS.

Crux ſola potuit reconciliare Deum & homines, ob peccatum antea diſſidentes. Ad hoc appoſitè Pſaltes ait: *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion.* Pſal. 109. Reuerà fuit Crux virtutis noſtræ virga, quia quicquid pertinet ad ſalutem, SOLA HÆC VIRGA POTEST. Eſt namque potens Crux, quando vires ſunt hominum imbecilles.

SYMBOLVM.

Solo rigore niteſco. *pag. 378. col.*

PICTVRA.

Cryſtalli ſymbolum eſt hoc. Quamuis ſit inimicum naturæ frigus, & præſertim illud, quo rigente gelu concreſcit aqua; ipſa tamen aqua gelu concreta gradum nobiliorem ſortitur; cryſtallus enim fit rutilans, & ſtat aqua ſibi conſtans immobilis, quæ antè fuit inquies & ad arbitrium venti fluctiuaga. Quòd verò nitens ſit cryſtallus aqua, rigor ei præſtitit opportunus.

APPLICATIO MORALIS.

Importunè profectò cruces & ærumnæ ſunt omnibus hominibus: etenim vnuſquiſque fremit, & horrore quaſi concutitur, quando rigor ærumnæ grauis eum inceſſit; nemini namque ſupra modum frigere placet. Sed tandem aliquando ſcient afflicti omnes, cùm in cœlo ſicut cryſtallus erunt, fuiſſe Dei gratiam ſingularem, quòd in hoc æuo dura patiendo diu afflicti, & concreti anguſtiarum frigore riguerunt. Nec vllus planè nitet in cœlo hominum adultorum, qui non poſſit vſurpare voces iſtas: SOLO RIGORE NITESCO. Ad beatos enim pertinere credo, mare vitreum ſimile cryſtallo, quod eſt ante ſedem Dei, cui adſtare nemo poteſt, niſi alicuius preſſuræ rigor eum inſtar cryſtalli fortiter indurarit.

SYMBOLVM.

Spoliamur iure vetuſto. *pag. 54. col. 2*

PICTVRA.

Amboſios pingit in tabella nudam laurum, quæ fulmine icta, ſuis frondibus ſpoliata, deflet hanc ſortem his vocibus: SPOLIAMVR IVRE VETVSTO. Quaſi diceret: Eſt res inſueta mihi lauro, fulmine tangi; ſed ſtatim atque mihi ille focus iniectus eſt, derepentè gratus antè vigor, odor, & folia defecerunt.

APPLICATIO MORALIS.

Ita Dei non deſæuire ſolet in animas vſquequaque Deo gratas; ſed ſtatim atque dæmon allatas ex inferno faces animæ ſuppoſuit, faciens illam obnoxiam peccato; talis anima SPOLIATVR IVRE VETVSTO. Etenim flagella Dei illam acriter excipiunt; ideoque ſuo vigore, bono ſimul & odore cadit, quando Dei gratiâ ſpoliatur.

SYMBOLVM.

Sumunt ex funere vires. *p. 301? col. 1*

PICTVRA.

Cæſar Capacius in libro Symbolorum pinxit duos truncos exciſos à cupreſſo, cuius eſt hæc facultas, vt poſſit arbor illa mori, ita tamen vt truncei ex hac cupreſſo nati non marceſcant; ſed ſint iugiter incorrupti. Picturæ voces ſunt iſtæ: SVMVNT EX FVNERE VIRES. Cupreſſus viua fuit morti obnoxia, præciſi verò rami, vt immortales, nulla carie corrumpuntur. Ita prior ille parens hominum ſe mortifero peccato nequiter obſtrinxit: ſed contra necem, quam ille proli conſciuit, tot fuere ortis ab illo hominibus pharmaca prouiſa, vt hominum plerique vitam egerint abſque peccatis mortiferis, his adiuti remediis à Chriſto Domino procuratis.

APPLICATIO MORALIS.

Quando necem ſoboli conſciuit Adam, non idcirco Deo ademit eam induſtriam, quia vt rediuiuos Adæ filios efficeret, idonea remedia morbis eis congenitis congrua præparauit. Vnde placet Adæ filiis aptare voces illas: SVMVNT EX FVNERE VIRES.

Conuenire poteſt etiam hoc ſymbolum omnibus, qui mortificationi auſteræ vacant. Etenim mors illa cui cautè ſuos ſenſus ſubiiciunt, aliquando cedet ad gloriam, & ita SVMVNT EX FVNERE VIRES.

SYMBOLVM.

Suo ſe pondere firmat. *pag. 258. col. 2*

PICTVRA.

Globo terræ voces iſtas aptat Ferrus; tellus enim ipſa ſuo ſe pondere firmat.

APPLICATIO MYSTICA.

Deiectus è cœlo dæmon imum in barathrum terræ, non habuit à natura graue pondus, quo oppreſſus, eò detruſus eſt. Non natura facit immobilem à malo in bonum, ſed ipſe SVO SE PONDERE FIRMAT. Id eſt, rebellando, ſibi adſciuit onus, quod gratiam Dei excutiendo fecit eum penitus obſtinatum.

SYMBOLVM.

Suo perit exemplo. *pag. 500. col. 2*

PICTVRA.

Vipera ingrata matrem naſcendo necat, iuſtè fato ſimili moritura.

APPLICATIO MORALIS.

Nemo gratus eſſe ſolet homini ingrato, ſemperque ſuo perit exemplo. Omnes enim illum meritò deteſtantur.

SYMBOLVM.

Superat quia fuſa liquores. *p.*695. *col.* 2

PICTVRA.

Villaua libro ſymbolorum aptat oliuæ voces iſtas, olei indolem ſuperantem liquores alios explicantes. Si namque ſimul miſceantur aqua, vinum & oleum, pinguis humor illico ſupernatat.

APPLICATIO MYSTICA.

Ex Scriptura ſacra, tribus liquoribus iuſtitia diuina metum & horrorem incuſſit mundo, quia ferè totum hominum genus ſuſtulit è medio. Primus humor aqua fuit, qua inundante, ſolâ domo Noë exceptâ, ſimul omnes homines abſorpti diluuio vindice perierunt.

Sulphureus è cœlo liquor ardens ſpecioſam terræ plagam vſſit, eam redigens in fauillam, nec infantibus parcens, qui cum Sodomitis & Gomorrhæis accenſo & colliquato ſulphure conflagrarunt.

Sæuiente demum iuſtitia diuina liquor alter ſæpius effluxit, ſcilicet ſanguis, cuius grande fuit diluuium quando duce Ioſue Hebræi numeroſos exercitus Amorrhæos, & Chananæos vltore gladio proſtrauerunt. Sed miſericordia diuina, cuius oleum eſt imago, maior elucet; & hæc oliua ſuis in effectibus pacificis præ diſtricto Dei gladio commendatur: SVPERAT QVIA FVSA LIQVORES. Et hoc idem ſanctiore tono canit Vates ita ſonans: *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.*

Miſericordia diuina notat Infinitam eſſe Dei potentiam, ideoque canit Eccleſia laudando Deum: *Parcendo omnipotentiam tuam maximè manifeſtas.* Virtutis enim eſt infinitæ nota indubia, educere quidpiam è nihilo, cùm terminus à quo, ſcilicet nihil, à termino poſitiuo procul ſit ſpatiis infinitis. Miſericordia diuina totum conficit hoc ſpatium, vtpote infinita, reis cùm indulget, quos peccata cæcam & profundam in abyſſum nihili deduxerunt. Actus verò iuſtitiæ vindicantis vna poteſt creatura meris naturæ viribus exercere.

SYMBOLVM.

Suſtinuere diem. *pag.*522. *col.*1

PICTVRA.

Aquila ſubirata foras è nido trudit pullos, qui nequeunt ferre lucem; hos verò ſuos cenſet & educat, qui habent oculorum aciem intrepidam, defixam & directam in Solem rutilo lumine coruſcantem.

APPLICATIO MORALIS.

Si quæris, quare cœlis ſunt inſerti tot homines iam beati? Reſpondebo tibi, quia filij legitimi, non naturâ, ſed gratiâ, qua illucente Deus in cœlis eos vt probatos ad Solem filios amplexatur. Quod perinde ſonat ac eſſe beatos, quia SVSTINVERE DIEM.

Vergit eò Paulus ita fatus ad Galat. 4. *Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.* Vides nos in adoptionem adſcriptos eſſe Dei filij beneficio, quod beneficium Ioannes ait fuiſſe lucis influxum; lucis, inquam, Chriſti, quam qui excepere, fuere Dei filij nuncupati.

T

SYMBOLVM.

Tolle voluptatum ſtimulos. *pag.*321. *col.*1

PICTVRA.

Paulus Iouius in lib. Symbolorum pingit muſcarium ſeu flabellum plumarium, quo veſpæ procul arceantur, ne quis eorum venenoſis ſtimulis offendatur.

APPLICATIO MORALIS.

Quadrare poteſt confeſſioni hoc ſymbolum; illa namque velut flabellum abigit peccata, quibus vt veſpis ineſt aculeus, qui lethale virus affricat animæ illius punctione noxia ſauciatæ. Vt ergo velut mentis inops eſſet homo, cui veſpæ ſuos aculeos infigerent, ſi flabello poſſet eas abigere; ita cadit omni rationis vſu, quiſquis confitendo foras non egerit flagitia horrenda, quæ ſilentio obtecta, diris animam lancinant anguſtiis, & confeſſa ſedant procellas, & turbines inſurgentes.

SYMBOLVM.

Traducit euntes. *pag.*383. *col.* 1

PICTVRA.

Symboli pictura nauis eſt, quæ ad portum tutò ducit etiam inuito pelago transfretantes.

APPLICATIO MYSTICA.

Eccleſia ſola poteſt animas in cœlum traducere, Synagoga verò ſua mancipia trudit in abyſſum & gurgitem inferorum.

SYMBOLVM.

Turbant, ſed extollunt. *pag.*453. *col.*1

PICTVRA.

Areſius in ſymbolis ſuis pingit mare tumens, & vento iniquo reflante ſuos altè vehens fluctus, attollentes ita naues eo perturbato pelago transfretantes. Turbatis fluctibus ille voces iſtas appoſuit: TVRBANT, SED EXTOLLVNT.

APPLICATIO MORALIS.

Non inficior, anguſtias, & omnia amara, maris inſtar eſſe diris turbinibus & procellis vt aduerſis æſtibus infeſti, & præſertim hominibus, delicatis vſquequaque rebus omnibus aſſuetis. At eſtò mala hæc ſint corpori ingrata; illa tamen cœlo tenus euehunt animas afflictas. Ita mare Galilææ naue vectos conturbando, tamen ad Chriſtum vexit, à quo fuere primò ſatâ cœlo doctrinâ inſtructi, deinde pane paſti, qui figuram Chriſti corporis exprimebat.

Igitur patienter habe tuas ærumnas, homo Chriſtiane,

Chriſtiane, quia ſiquando tument hi fluctus, non idcirco nanis in diſcrimen aliquod incurrit, imò ſecus ad portum citiùs appellit. Preſſoræ ſicut fluctus TVRBANT, SED ATTOLLVNT: ſiquidem anguſtiis & ærumnis æquo animo perpeſſis æterna gloria comparatur.

SYMBOLVM.

Tutus ab igne ſacer. *pag.629.col.2*

PICTVRA.

Paradinus in libro ſymbolorum lituom pingit, quem priſca Roma ſacrum baculum vocabat. Litous iſte ſemel illæſus vno ex incendio erutus eſt, cui depicto voces iſtas adiecit equidem congruè Paradinus : TVTVS AB IGNE SACER.

APPLICATIO MORALIS.

Splendidæ veſtes indutæ die feſto ſæpe focum luxuriæ accendunt, dum corporum forma decus inde ſumit; ſed gratia diuina pias influens in animas, veſtit & exornat eas citra metum incendij Veneris excitandi. Sæuiat acerbè dæmon die feſto ſuos ſpargendo focos luxuriæ, ille tamen habitus gratiæ eſt TVTVS AB IGNE SACER. Quiſquis eo amictu gratiæ ornatur, æuo in iſto foco luxuriæ non peribit, & æterno TVTVS AB IGNE SACER illæſus in cæleſti gloria perennabit.

V

SYMBOLVM.

Varietate vnitas. *pag.387.*

PICTVRA.

FErrus in theatro ſuo ſymbolorum pingit organum muſicum, quod ſolliculis aurà plenis afflatum, duntaxat vnum ſuaue melos edit, quamuis ibi ſint ordinatæ mole atque ſito diſpares fiſtulæ reſonantes. Auctor huic picturæ voces iſtas adiecit : VARIETATE VNITAS.

APPLICATIO MYSTICA.

Quamuis Eccleſia ſit orbe toto diffuſa, plures & varias concludens gentes almo ſino ſuo; quamuis item varij ſint miniſtri Eccleſiæ: non idcirco plures ſunt Eccleſiæ, verùm vna ſolùm; illic enim à cunctis ſub vno Chriſto ſiue Petro eius vicario & Eccleſiæ capite militatur. VARIETATE VNITAS. Vnitatis huius ratione domus Petri dicitur Eccleſia : nimirum illa Petro velut Chriſti vicario, ab ipſo ſuit Chriſto rerum omnium Domino commendata.

SYMBOLVM.

Vel Ioui cedere neſcit. *pag.270. col.1*

PICTVRA.

Deo Termino depicto voces illas inſcripſit Areſius in libro ſuo ſymbolorum. Priſci Romani vocauere Deum Terminum, lapidem hunc prægrandem, qui ſic diſtinguebat agros, vt ſinguli quique ſcirent, non procedendum eſſe ſibi vltra fines eo termino præſtitutos.

APPLICATIO MORALIS.

Ad ſuperbum quemque typus hic ſpectat: ſiquidem nemini vult cedere, imò neque Deo, ſicut ex ſuperbo dæmone comprobatur. Angelus ille nequam ſuperbè ſibi hunc finem ſeu terminum conſtituit, ſcilicet vt eſſet ſimilis Altiſſimo, ita volens de primatu cum Deo contendere: Vnde benè quadrat ei hoc ſymbolum ſaxi ingentis cum hoc titulo deſuper appenſo : VEL IOVI CEDERE NESCIT. Is etenim quem delira cupido parem eſſe Deo ſollicitat proteruè ſibi neque Deum ipſum ſuſtinet anteponi. Indolem ſaxeam nactus ita ſibi conſtat in obduratione ſua, vt quia nequit oppugnare Deum, odio acerbo Dei ad imaginem factos homines inſectetur.

SYMBOLVM.

Verbo aperitur. *pag.431.col.1*

PICTVRA.

Ferrus in theatro ſuo ſymbolorum pingit vnam ſeram paruam & portatilem, quæ eſt circulis in orbem gyrantibus compacta, quibus literæ inſculptæ plura nomina deſcribunt dum coëunt. Sera tamen circulis aptè motis vno reperto ſolùm verbo congruo reſeratur. Auctor picturæ voces iſtas adiecit indices arcani : VERBO APERITVR.

APPLICATIO MYSTICA.

Tot lateris iiſque cauis & ſecretis cor eſt plenum, totque rugis vt circulis implexis & connexis eſt contractum, vt quid corde ſuo concludat homo, nemo Prophetarum conceſsâ ſibi permanente iugi notitiâ potuerit aliis aperire. Verbum caro factum habuit hoc priuilegium. Namque dici potuit de corde humano quaſi circulis occluſo: VERBO APERITVR. Nempe nihil Chriſto fuit inuium eorum, quæ in omnium hominum corde latent. Eſtò nemo Vatum ſeu Prophetarum quantumuis illuſtrium potuerit ad libitum antea cordis intima penetrare.

SYMBOLVM.

Virtuti vbique. *pag.35.col.2*

PICTVRA.

Camillus libro ſymbolorum pingit cornu-copiæ, quod vndequaque flores atque fruges ſpargit, hoc titulo inſcripto : VIRTVTI VBIQVE. Quaſi diceret, neminem poſſe veris gaudere bonis vbicumque degit.

APPLICATIO MORALIS.

Virtuti bona ſincera patent in quaſcunque gyret partes. Nulla namque via eſt inuia virtutibus, quæ vbique ſuum cornu-copiæ nactæ, bonis om-

nibus aſperguntur. Hebræis olim omnia cedebant fauſtè, cùm degebant Ieroſolymis; at ſecus eis in Chaldæa malè fuit ſed nemo negat, VIRTVTI VBIQVE benè omnia ſucceſſiſſe.

SYMBOLVM.

Vis eſt ardentior intus. *pag.578 col.2*

PICTVRA.

Paradinus io libro ſymbolorum pingit ignem è trunco foras ardenses ſcintillas per hiantes rimulas emittentem.

APPLICATIO MORALIS.

Picturæ voces congruunt luxoriæ. Etenim quamuis amor obſcœnus deforis ardeat in tactibus & oſculis, & oculi ſcintillantes eum ignem in æmulis cordibus accendans, quo dirè flagrat amans; attamen VIS EST ARDENTIOR INTVS. Quippe foco illo præcipuæ facultates animæ coofumuntur. Idcirco Venus dicta quaſi à particula Væ, & nomine Græco νοῦς. Vox prima ſonat aliquid infauſtum; maledicentes enim, væ dicimus: νοῦς verò ſonat idem ac mens, ſicque nomen ipſum ſignificat homioem à Venere demeotati.

SYMBOLVM.

Vis neſcia vinci. *pag.610.col.2*

PICTVRA.

Cæſar Capaccius in ſuo ſymbolorum libro refert Pium V. Pontificem fœdere inito eum Venetis, vt eum Hiſpanis irent obuiam Turcis, claſſe oomeroſa mare totum infeſtantibus, cudiſſe nomiſma, cuius in facie inſculptus erat faſciculos ſagittarum, hiſce tribus tantùm vocibus in iconis ora ſeu circulo circumſcriptis: VIS NESCIA VINCI.

APPLICATIO MYSTICA.

Argumenta, quibus innititur fides Chriſtiana, robur ei rãtom côciliant, vt virtus eius contra truces & acerbos hoſtes ſit VIS NESCIA VINCI.

SYMBOLVM.

Vix imis ſatianda medullis. *pag. 173. col.1*

PICTVRA.

Hoc eſt ſymbolum ſanguiſugæ, quæ vix ſanguine ſatiator.

APPLICATIO MORALIS.

Ita diues auarus opes eo planè modo ſitis, quo hirudo ſugit ſanguinem; vnde nomen ſanguiſugæ ſortita, notat ingenium auari, cuius auro nequit ſitibunda nimis anima ſatiari. VIX IMIS SATIANDA MEDVLLIS.

SYMBOLVM.

Vltro ſe voluere capi. *pag. 548. col.1*

PICTVRA.

Camerarius huic ſymbolo adiungit piſces, qui cateruatim inprudentes hamo hærent, ad eſcam, piſcatoris aſtu, callidè prouocati.

APPLICATIO MORALIS.

Nemo reis compatitur, qui periere, malè agendi conſuetudine. Nam ſponte ſibi conſcioere malum æternom, cùm noluere booum æternum, ne vacarent à fruitione boni in fogaci morula tranſeuntis. Suo damno periere mali, & VLTRO SE VOLVERE CAPI.

SYMBOLVM.

Vtriuſque auxilio. *pag.524.col.2*

PICTVRA.

Ex Typotio, Iacobus Vrſinus Cardioalis pinxit in vaſe flores, qoi irrorante nube Solis radiis adoleſcunt. Etenim è cælo lucem atque rorem, vt tempeſtiuè fiat omne florum poſtulat incrementum.

APPLICATIO MYSTICA.

Defunctus homo caſu Adami, ſit redioiuus: aquæ atque lucis obſequio. Nempe lumen fidei infundisor in Baptiſmo, & ſic VTRIVSQVE AVXILIO ſit anima rediniua.

SYMBOLVM.

Vt mero gaudeam. *pag.453.col.1*

PICTVRA.

Areſius pingit vitem, quæ amputata madet, & deſudat in lacrymas verſa, lugens fuiſſe ſibi falce ramos aliquot amputatos. Adiectæ voces ſont hæ: VT MERO GAVDEAM. Ideſt: Ego vitis præciſa fleo; ſed hæc defluens aqua vinum aliquando fiet.

APPLICATIO MORALIS.

Chriſtus profectò vinum eſt germinans virgines. Vt potiatur homo mero illo, fletus hoc merentur. Si ergo vini conſecrati ſacra ſitis te laceſſit, homo, defle ſuas culpas, nec te lacrymarum pigeat in ærumnis. Nempe Deus eliciet has lacrymas, VT MERO GAVDEAS, quo io cælis beatorum animæ recreantur.

SYMBOLVM.

Vt quieſcat Atlas. *pag.608.col.2*

PICTVRA.

Ex Lukio libro oumiſmatum, poſtquam Carolus

rolus V. Imperator abdicauit ſe Imperio, & regno Hiſpaniæ, filius eius Philippus II. Rex Catholicus numiſma cudit, vbi inſculptus erat homo, qui gigantea mole ſuis ex humeris in alios deponebat orbem. In iconis huius ora ſeu limbo voces iſtæ Regis animum explicabant: VT QVIESCAT ATLAS. Id eſt: Quamdiu Carolus Imperator onus Imperij geſſit, inquies tranſegit æuum, nec quietè vitam potuit concludere. Vt ergo ſuæ quieti conſuleret & ſaluti, prudenter ſe glorioſis huius oneroſi ſæculi infulis abdicauit.

APPLICATIO MORALIS.

Vnicuique poteſt aptari ſymbolum iſtud, dummodo pertæſus huiuſce vitæ curas inutiles, animum & cor vni Deo conſeeret. Quiſquis illud agit, eo intento facit. VT QVIESCAT ATLAS. Sed vt quietis huius homo fiat compos, ſeriò & cautè ſuis à ſenſibus inquirat, quanam porta quies & pax animæ ſeceſſerit. Etenim ante veræ pacis & quietis vſum, eſt retroactæ vitæ tota ſeries ad diſtricti examinis trutinam appendenda.

SYMBOLVM.

Vulnere vulnera ſano. *pag.687. col.2*

PICTVRA.

Camerarius in libro centuriarum ſtipitem pingit, vnde fluit balſamum, præuiâ ſciſſurâ factâ cuti arbuſti, vnde manat ille fragrans & pretioſus humor, ſauciato corpori ſalutaris. Ita frutex hic loquitur: VVLNERE VVLNERA SANO.

APPLICATIO MORALIS.

Mortificationi conuenire voces illas conſtat eis, quibus eſt familiaris vſus eius. Quamuis enim oculos eruere, amputare pedes atque manus, & proiicere à ſe, ſint verba, quibus ſe vulnera inflicta produnt. Attamen inde manat æterna ſalus, quæ vulnerato corpore procuratur.

Vergit eò Ambroſius lib. de bono mortis c. 4. Sic ille: *Mortificatio, remiſſio peccatorum, abolitio criminum, erroris obliuio, aſſumptio gratiarum eſt.* O balſamum homini ſalutare!

Cyprianus ei præierat in ſermone de Cœna Domini: *Quoties* (inquit) *te in conſpectu Domini video ſuſpirantem, Spiritum Sanctum non dubito aſpirantem: cùm intueor flentem, ſentio ignoſcentem.* O balſamum eximium, modico vulnere corporeo incurabilia & deſperata animæ vulnera medicantem! Mortificationis ea vox eſt: VVLNERE VVLNERA SANO.

SYMBOLVM.

Vulnere vireſcit.

PICTVRA.

Scipio Bargaglius in libro ſymbolorum ſcitè notat, humum nunquam in opimas ſegetes luxuriare niſi aratri ſulco velut frugifero vulnere proſcindatur. Idcirco voces iſtas apponit terræ aratro motæ & inuerſæ: VVLNERE VIRESCIT. Etenim ex multiplici terræ plaga viror gratus exoritur oculo peramœnus.

APPLICATIO MORALIS.

Animæ afflictæ quadrat hoc ſymbolum afflictiones enim conducunt ad virtutem. Virtus verò vigor eſt animæ, quæ afflicta quaſi inflicto VVLNERE VIRESCIT, cùm incuſſa mala conducunt ad virtutum omnium incrementum.

Tertullianus ait in Apologetico, fuiſſe ſacra Eccleſiæ ſpatia dilatata ſæuis tyrannorum ſuppliciis, & eam virere fuſo ſanguine Martyrum, qui Chriſto vices reciprocas profundendo vitam cum effuſo ſanguine rependerunt.

INDEX THEOLOGICVS.

A

ANGELORVM inſtans primum intelligitur reſpondere primæ operationi mentis Angelicæ, qua ſe ipſam in ſe conuertit per veſpertinam cognitionem; quia in primo die commemoratur veſpere, ſed non manè. Et hæc quidem operatio in omnibus Angelis bona fuit; ſed ab hac operatione quidam per matutinam cognitionem ad laudem Verbi ſunt conuerſi. Quidam verò in ſe remanentes facti ſunt nox per ſuperbiam intumeſcentes. Et operatio prima fuit omnibus communis; ſed in ſecunda fuere diſtincti. Idcirco primo in inſtanti omnes fuere boni; at in ſecundo inſtanti fuere boni Angeli à reprobis mediante ſibi conſtante eorum gratia ſeparati. Ita Thom. 1.p.qu.63.art.6.in reſponſ. ad 4. Vide p.256 c.1

Angeli peccatum Thomas credit fuiſſe typhum ſuperbiæ, & inuidiam, qua exarſit in hominem. Dicit enim, diabolum affectaſſe decus aliquod magnum, & ſingularem excellentiam, quæ ſingularis excellentia ceſſabat homine à Verbo aſſumpto. Vnde dolens de illo ſupremo bono, cuius debebat homo particeps eſſe, ſtatim atque

vidit

vidit hominem, inuidit ei, conſciſcendo necem illi ab initio, quam Adamo ſimul ac eius ſoboli procurauit. pag. 256. c. 2

Angelus nequam non optauit eſſe Deus, quia vnumquodque ſui eſſe conſeruationem appetit, quod deſtrueretur ſi tranſiret in alteram naturam. Non ergo voluit dæmon eſſe Deus, ſed ſimilis eſſe Deo appetiit, quod duplici modo poteſt contingere. Primò, quantùm ad id, in quo aliquid natum eſt aſſimilari Deo. In eo modo nihil omnino mali ſubeſt. Nam quantùm ad id, in quod natus eſt homo Deo aſſimilari, iure poteſt deſiderare, Deo vt ſit ſimilis; ea cautione tamen, vt ſimilitudinem illam præſtituto ab ipſo ordine appetat adipiſci. At ſi quis eſſe Deo ſimilis ambiret propria virtute non diuina, reus exiſteret: quippe modum congruum excederet, ab ipſo rerum omnium Domino præſtitutum.

Vide plura. pag. 257. c. 1

Angelos malos ait Thomas obſtinatos eſſe, quia ſunt inflexibiles, ita vt nequeant id auerſari, quod elegere ſemel cum plena deliberatione, ſicut neque eligere id, quod ab eis fuit aliàs abdicatum. Omnes Thomiſtæ ferè ſuo huic anteſignano litant, & adhærent, propugnantes eius ſententiam validis vt credunt & plurimis argumentis. p. 257. col. 2

Angelos non eſſe irreuertibiles Bonauentura putat, cui ſubſcribit Scotus. Vide Thomiſtarum & aduerſariorum argumenta ſcitu digna. p. 258. col. 1

Angeli mali quare non fuerint redempti. ibid.

Angeli mali quare non poſſint conuerti ad pœnitentiam. Vide p. 258. c. 1

Angelus malus à prima ſua editione fuit Chriſto infenſus; & quia Chriſtus eſt Verbum incarnatum, Angelus ille nequam dicitur dæmonium mutum. Vide p. 260. c. 1

B

BEatitudinis æternæ Deus eſt obiectum, quo beamur vt ſummo bono, ſicut ex Scriptura Sacra liquet, vbi Deus ita ſuum ſeruum alloquitur Gen. 15. *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* p. 158. c. 1

Beatitudinem veram non poſſe dari extra Deum, luculentis probatur argumentis petitis à fruitione rerum omnium, quarum cupido tenet homines imprudentes. Vide ſcitu digna quamplurima ad beatitudinem pertinentia. pag. 158. c. 1 & 2.

Beatitudinem omnes appetunt naturali & elicito appetitu. Naturalis appetitus eſt ipſa rei capacitas & propenſio ad aliquid. Appetitus autem elicitus eſt motus voluntatis conſequens præuiam notitiam. Naturalis appetitus omnes agit & percellit ad optandum beatitudinem in communi. Nam ſic appetere beatitudinem in communi, perinde eſt ac habere naturæ quoddam pondus & capacitatem ad rem illam, quæ terminat obiectiuè conceptum communem beatitudinis, animum omni bonorum genere cumulantis. Sitibundus homo nequit explere ſuam ſitim ſeu appetitum illum quo æſtuat, niſi ſit beatus; nam beatitudo plenè ſatiat & perficit. Vnde quia omnes optant ſatiari & perfici, conſtat omnes agi à natura, bonum vt requirant, quo reuerà poteſt anima ſatiari.

Appetitus elicitus, vnus eſt ſecundùm exercitium, alter ſecundùm ſpecificationem. Non neceſſariò omnes appetunt beatitudinem appetitu elicito ſecundùm exercitium; voluntas enim non indefeſſè cupit beatitudinem, & quotidiano liquet experimento, tali affectu appetitum non iugiter occupari. Neceſſitas quoad ſpecificationem ita determinat actum appetitus, vt neceſſariò ſit in ſpecie amoris aut deſiderij, nec poſſit eſſe in ſpecie odij aut abominationis. Hoc appetitu elicito quoad ſpecificationem, omnes neceſſariò appetunt beatitudinem in communi. Nam in ſumma felicitate noſtra cogitata ſub notione quadam generali, nulla nobis occurrere poteſt ratio alicuius incommodi, aut cuiuſcunque rei ingratæ, quæ nos ſollicitare queat ad eliciendum actum odij circa beatitudinem, eam penitus auerſando. p. 157. col. 2

Vide plura de hac materia. p. 158 c. 1

Bonum Theologicè ſpectatum, illud eſt, quod perfectum eſt. Ita Thomas 1. p. qu. 5. art. 1. Perfectum autem id eſt, cui nihil deeſt. Ergo bonum hominis vt aliquid ſit, illud aptare debet eum ad viuendum iuxta leges inſitæ rationis. Cùm igitur virtus ſortiatur eum effectum, quem depoſcit natura boni reſpectu hominis ſpectati intra naturæ fines, illa bona non erunt. quæ directè vitam hominis non componunt ad normam rationis, cuius vſus eum ad perfectionem iuuat mediante Dei gratia nanciſcendam. Vnde liquet, eos fatuos eſſe, quibus inſedit, fortunæ dona, bona eſſe, ſicut honores, opes, & alia fercula voluptatū. Etenim tantùm abeſt, vt illa vana boni ſimulacra bonum hominem efficiant; quinimò peior fit, ei fortunâ ſuis gratiis arridente.

Vide plura. p. 33. c. 1

C

CHaritas eſt virtus coniungens nos Deo, qua ipſum diligimus. Ita Auguſt lib. de moribus Eccleſiæ cap. 12. charitatem virtutem eſſe patet ex eo quòd illa benè afficit & diſponit voluntatem ad amandum Deum præ aliis omnibus, ad quæ amanda pronus animus inclinatur. p 66 t. c. 2

Charitas eſt virtus ſpecialis diſtincta ab aliis; nam virtus ea ſpecialis eſt, quæ peculiare ſibi vendicat obiectum formale; ſed talis eſt charitas; tendit enim in Deum quatenus eſt ſummum bonum illud, quod eſt obiectum ſupernaturalis beatitudinis, ac proinde ſupernaturale bonum, quod nequit homo ſolis naturæ viribus adipiſci. A nulla alia virtute talis ratio formalis obiecti reſpicitur. Namque fides & ſpes alia ratione Deum attendunt. Nempe fides eum reſpicit vt eſt prima & ſumma veritas; ſpes autem in Deum fertur vt eſt formaliter quoddam ſupernaturale bonum, & obiectum beatitudinis noſtræ, non qualecunque, ſed arduum ad conſequendū, quamuis homo Dei auxiliis congruis adiuuetur. Non obſtat enim gratia diuina nobis impertita, quin bonum ſit arduum, quo ſperamus aliquando frui, Numine noſtris niſibus aſpirante. p. 66 2. c. 1

Charitas eſt merum Dei, donum. quod ſuapte naturâ nequit homo comparare ſibi. Ita docet Paulus ad Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.*

Charitas non eſt ille Dei amor, quo nos ipſe Deus amat; ſed virtus, quâ infusâ, Dei amore flagrans

Digitized by Google

grans homo quaſi igne illapſo totus torridus incandeſcit.

Charitas dicitur charitas Dei, quia à Deo eſt, vt dicitur quoque ſalus Domini, quia non noſtrum eſt, ſed Domini quòd ſaluamur. Nuncupatur ea ratione fides Ieſu Chriſti, quia fideles ille fecit homines infideles.

Charitas connexas habet ſemper æuo io iſto fidem & ſpem vt comites indiuiduas, quæ nuſquam ab illa in hoc ſæculo diuelluntur.

Vide plura ſcitu digna de charitate. p.66 a. col. 1. & 2. p.663. c 1. & 2.

Chriſto ſoli ex Prophetis conceſſum eſt facere quod præſciuit. Nempe fuit in illo talis ſcientia vt practica. Chriſtus enim plerumque fuit cauſa rerum occultarum, quas ille tamen exiſtere aliis intimauit. Exempli causâ, palàm affirmans rem aliis omnibus inuiam, ſcilicet eſſe peccata relaxata viro cuidam paralytico; ille non Propheta ſolùm fuit, publicans gratiam hanc ignotam; ſed etiam velut auctor gratiæ, huic infirmo gratis remiſit omnia peccata, toto vitæ ipſius tempore perpetrata. col. 1. p. 432. c. 2

Chriſto benè quadrat nomen mediatoris. Mediatorem ouncupamus eum, qui inter aliquos diſſidentes, aut certè non coniunctos, medium ſe interponit, vt eos reconciliet vel nouo fœdere coniungat. Bifariàm verò poteſt id fieri. Primò per ſubſtantialem aliquam mediationem. Secundò per operationem. Primo modo dici poteſt Chriſtus mediator, vt perſonalitas eius humanam & diuinam naturam arctè nouo fœdere ſociauit. De hac mediatione loqui quæſtio non patitur. Non enim illa penes naturam aliquam eſt, ſed ſecundùm perſonalitatem, quæ connectit duas naturas in hypoſtaſi vnica ſubſiſteotes. Præterea iſta mediatio ſubſtantialis non fit inter naturas diſcordes, ſed concordes: etenim nuſquam fuere Dei ineffabilis natura, & humanitas Chriſti Domini diſſidentes.

Itaque intendo loqui de mediatione, qua Chriſtus innocens Patri reconciliauit homines iræ Dei obnoxios, quia rebellando fuere, datæ ſuo ab ortu gratiæ, deſertores. Hæc autem mediatio, quæ in opere conſiſtit, quatuor modis fieri poteſt. Primò diſcernendo & iudicando cauſam, qua ratione dici poſſunt mediatores illi, quos arbitros à ſequendo eorum arbitrio congruè nuncupamus. Illo modo vocat Ambroſius Chriſtum mediatorem in cap. 2. 1. ad Timoth. Dicit enim, *Chriſtum factum à Deo arbitrum, indicaſſe ſic fieri poſſe pacem, ſi Deus primùm ignoſceret, & homo deinceps in Dei fide permaneret.*

Secundò dici poteſt mediator, hinc & inde referendo pacis conditiones. In hac ootione debet accipi vox mediatoris apod Moyſem, quando toti Hebræorum Genti ſic loquitur Deuteron. 5. *Ego medius & ſequeſter fui inter Deum, & vos.* Et ad Galat. 3. *Data eſt lex per Angelos in manu mediatoris*, id eſt, Moyſi. Et hic quoque modus congruit Chriſto; nempe leges atque Dei ſcita toti populo prædicauit. Dicitur idcirco à Malachia Propheta, *Angelus teſtamenti.* cap. 3. Et à Paulo ad Hebr. 11. vocatur. *Mediator noui teſtamenti*, facta vocis huius alluſione ad Moyſem: namque ſicut ille fuit mediator veteris teſtamenti; ſic Chriſtus agit partes mediatoris ooui teſtamenti, cuius ille prima ſeu præcipua capita declarauit.

Tertiò conuenire poteſt mediatoris omus ei, qui intercedit apud vnam partem pro altera, quâ ratione ſibi Chriſtus vendicat hunc titulum, quia Rom. 8. dicitur. *Interpellare pro nobis.*

Quartò demum mediator dicitur ille, cuius officium eſt ſoluere, & ſatisfacere vni parti pro altera debitrice. Ille modus mediationis propriè Chriſtum ſpectat, quem Scripturæ Sacræ ſeries tota vocat hoſtiam pro peccato. Quamobrem poſtquam Paulus has de Chriſto voces expreſſit: *Vnus mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus*; rationem hanc ſubiecit 1. Timoth. 2. *Qui dedit ſemetipſum redemptionem pro multis.* Ideoque Rom. 8. & 1. Ioann. 2. vbi Chriſtus dicitur aduocatus, & interpellator apud Deum pro nobis, non dicitur vnus aduocatus, aut vnus interpellator, quia etiam alij interpellant pro nobis. Neque ſolus ipſe fuit mediator per modum internuntij ſeu arbitri, ſed etiam Moyſes. Ipſe verò ſolus ſoluit pro oobis, & ab ingloria peccati ſeruitute, ſuo nos ſanguine liberauit.

Ex præfatis conſtat, tres priores modos mediationis, quos perſtrinxi, eſſe ſimul & aliis cum Chriſto communes; quartum verò ſoli Chriſto congruere, quia nemo præter eum diluit debita, quæ cootraxit homo, Deo ioiurius, & diaboli laqueis irretitus. Vide plura ex S. Bonauentura, & ex S. Thom. 3. p. qu. 26. art. 2. Cooſule Item Patres, p. 234. c. 2. p. 235. c. 2 p. 236. c. 1

Chriſtus quare caput ſit & dicatur Eccleſiæ, eruditè docet Thomas 3. p. qu. 8. quando dicit, Chriſtum eſſe caput Eccleſiæ eo propè modo, quo Eccleſia Sancta ſibi nomen corporis vendicat. At ex Apoſtolo Paulo Rom. 12. ſicut humanum corpus coaleſcit ex pluribus membris diſtinctis actione & figura; ita per analogiam quamdam, multi diſtinctis officiis homines, qui in vna fide conueniunt, myſticum Eccleſiæ corpus componunt, vt Paulus ait: *Sicut* (inquit) *in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra eumdem actum non habent; ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto.* Cùm ergo nomen corporis congruat Eccleſiæ per quamdam analogiam plurium fidelium ad diuerſa membra, quibus homo conſtat; ſic quoque caput Eccleſiæ Chriſtus erit: illi quippe quadrant omnia, quæ ad rationem capitis exiguntur.

Itaque caput ea ratione oomen eſt officij Chriſti, qui dicitur caput Eccleſiæ ex aoalogia capitis in corpore naturali ſecundùm tria, ſcilicet ordinem, perfectionem & virtutem. Primò, caput elato ſitu cæteris eminet membris; ita Chriſtus gratiæ dignitate prior eſt: nempe gradum gratiæ ſupremum obtinet, quo non homines tantùm omnes, ſed etiam ipſos Angelos antecellit. Vnde Paulus ait, in hoc eſſe ſitam prædeſtinationis ſummam, ſcilicet vt Beati imagini Chriſti Domini conformentur: *Quos* (inquit) *præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui.* Profectò iure nomen capitis Eccleſiæ Chriſtus eo meretur intuitu, videlicet titulo dignitatis.

Rurſus perfectione caput excelli taliis omnibus mẽbris: namque vigent ibi omnes ſenſus, quorum organa ſunt efficta. Quodque magis perfectionem capitis inſinuat, inde fluunt omnes animales ſpiritus, quorum obſequio quinque ſenſus agunt. Ibi etiam præcipuè vt è rationis arce ſuas principales exerit aoima functiones. Chriſtus ita dotes habet omnes eminenter, quæ influent, & influxere pias in quaſuis animas ſanctitate conſpicuas, vt paucis ait Auguſtinus epiſt 57. ad Dardanum:

Sicut

Index Theologicus.

Sicut (inquit) *in capite ſunt omnes ſenſus ; ita & in Chriſto omnes gratiæ.* Cùm ergo dona Dei,& gratiæ tot proſtent in Chriſto ſupra rerum omnium contextum , perfectionis huius ratione , caput Eccleſiæ Chriſtus meritò nuncupatur.

Virtute demum & actione caput aliis omnibus membris præſtat ; eis enim abundè motum & ſenſum tribuit , illa dirigendo prout intentæ congruit actioni. Quàm etiam aptè quadret Chriſto talis prærogatiua ſupra genus omnium planè rerum quæ ſunt infra Deum, conſtat ex influxu gratiæ, quam ille ſuis membris, id eſt,fidelibus omnibus impertitur.Vt namque ſuprà dixi, gratiæ omnes , quæ influunt in nos vt ſaluemur, à Chriſto Domino deriuantur.p.379.c.2

Chriſti Paſſionis cauſa petitur à læſa Dei iuſtitia , qua implacata nemo planè ſatus Adamo patre poterat eſſe Deo acceptus. Quippe ſicut viciata radice , rami omnes ſucci expertes arent , & marceſcunt , arbore ſic infœcunda , foco ſolùm idonea ; ita primus homo , Dei gratia excidens, peccando prolem omnem infecit,factam proinde boni alicuius edendi operis incapacem. Quia verò crimen erat immenſum, & omne genus hominum eſt finitum ; ſapientia diuina modum reperit idoneum ; quo de rigore , Dei iuſtitiæ fecit ſatis , lacerans chartam , quæ nos nominibus eius fortiter obſtringebat. p.718.c.1

Circumciſio antiqua , primas olim tenens in ſerie ſacramentorum antiquæ legis , non iuſtificabat vi ſua ; ſed quatenus erat fidei proteſtatio, eamque fidem applicabat. Ita Thom.3.p. qu.70. artic. 4. Ille clarus doctor ait, veteres iuſtificatos fuiſſe ex merito Paſſionis Chriſti , vt nos etiam iuſtificamur ; ſed hoc meritum per ſacramenta nobis applicari , Hebræis verò ſolùm per fidem, quæ tamen ſincera fides ſacramentum circumciſionis exigebat vt conditionem, ſine qua illa fides non fuiſſet ſortita ſuum effectum, id eſt, hæc illibata fides abſque circumciſionis vſu haudquaquam peccati originalis maculam expunxiſſet. pag.380.c.2

Concupiſcentia ex S.Thom.1.2.qu.82. art.2. ad 3. non duntaxat vnum appetitum concupiſcibilem,ſed etiam intellectum, voluntatem , & reliquas animæ potentias ſignificat , quatenus deſtitutæ dono iuſtitiæ originalis , & habitibus ad eam ſpectantibus dupliciter inordinatæ manent, ſcilicet priuatiuè, & contrariè. Priuatiuè quidem manent inordinatæ facultates animæ , quia facilitate carent , & virtute ſuas exercendi actiones rectè ſicut decet, id eſt, ſecundùm peculiares rationes ſuorum obiectorum. Contrariè verò dico facultates illas inordinatas eſſe , quia procliues ſunt ad obiecta contraria. Quæ procliuitas ab ipſis potentiis abſolutè & ſecundùm ſe ab ipſis potentiis inordinatis diſtinguitur , quatenus ſpoliatæ dono iuſtitiæ originalis, non poſſunt ita ſuum officium exequi,quin aliquando grauiter deficiant,& ferantur in obiecta Deo iniuria,& repugnantia debitæ rationi.

Quia in appetitu concupiſcibili maximè ſe inordinatio præfata prodit , idcirco nomen concupiſcentiæ affingitur omnibus animæ motibus illicitis & inordinatis, & præſertim motibus, qui ad propagationem hominum ſpectant, quoniam per hos concupiſcentiæ actus peccatum originale totam Adæ prolem infecit , & corrupit eo vulnere ſauciatam. Vide plura p.568.c.2

Concupiſcentia non minuit peccata,imò peius agit homo concupiſcentiæ prauæ frænum laxans, quàm qui concupiſcentiâ non ſuadâ malè agit. Illud enim de peccati ratione magis habet , quod eſt maximè voluntarium. Voluntarium autem eſt id , in quod voluntas inclinatur. Ergo concupiſcentia mala nouum, idque graue dabit nequitiæ pondus actioni , quam concupiſcentia praua foras eliciet ; quia ad id quod fit impetu , concupiſcentiæ præſertim carnis,voluntas vehementiùs quàm aliàs inclinatur. Vide plura.p 569.c.1

Conſcientiæ nomen variè ſumitur in Scriptura Sacra, cuius ad normam Theologia ſe componit. Primò conſcientia accipitur pro actu, quo cognoſcimus quidnam egimus , aut non egimus. Vſurpatur eo modo Geneſ. 43. *Non eſt in conſcientia noſtra , quis poſuerit pecuniam in marſupiis noſtris.* Eccleſ.7. *Scit conſcientia tua quia & tu crebrò maledixiſti aliis.* Et Eccleſ.13. *Bona eſt ſubſtantia , cui non eſt peccatum in conſcientia.* 2.Cor.1. *Hæc eſt gloria noſtra , teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* p.37.c.1

Conſcientia ſecundò accipitur pro actu quo iudicamus vtrum ea quæ fecimus benè aut malè fecimus. In eo ſenſu accipitur conſcientia,quando dicitur redarguere & remordere , quatenus notitia malefactorum ingerit triſtitiam. Sic Sapient.7. deſcribuntur impij : *Præoccupant pſſima, redarguente conſcientia.* Conſcientia ſic accepta dicitur accuſare & excuſare. Auguſtinus eo modo vocem hanc vſurpat lib.contra Secundinum cap. 1. *Senti de Auguſtino quidlibet , ſola me conſcientia in oculis Dei non accuſet.* p.37. c.1

Conſcientia poſtremò ſumitur pro actu , quo ratio dictat quid ſit agendum aut fugiendum in aliquo caſu particulari. Dictat autem ratio quidpiam dupliciter , nimirum vel definiendo aliquid obligare ex præcepto, ita vt oppoſitum ſit peccatum ; vel ratio ſimpliciter aliquid dictat eſſe virtuti conſentaneum , quamuis oppoſitum non ſit peccatum. Vtroque modo contingit rationem de malo aut bono iudicare verè & falsè. Sic conſcientia dicitur erronea, cùm dictameo rationis eſt falſum de eo quod eſt agendum vel vitandum tanquam ex præcepto ; ita vt oppoſitum falsò iudicetur malum,& fugiendum. Vide plura pag.37. col.1

Contritio ex S.Thom. in ſupplem.qu.1.art.1. eſt dolor aſſumptus pro peccatis cum propoſito confitendi , & ſatisfaciendi. Vnde nequit reuerà dici contritus homo , cui non altè ſubeſt illud de confeſſione votum. Etenim ex Philoſophiæ rudimentis, omnia quadrare debent definito,quibus coaleſcit definitio. At in contritionis definitione votum confeſſionis habet locum , & hunc prænobilem. Si quis ergo nomen ambit contriti hominis , ille debet nacto ſacerdote congruo confiteri. p.66.c.1.p.318.c 1

Corpus naturale differt à corpore myſtico Eccleſiæ , quia membra corporis naturalis ſunt omnia ſimul , membra autem corporis myſtici non ſunt omnia ſimul , neque quantùm ad eſſe naturæ , quia corpus Eccleſiæ conſtituitur ex hominibus , qui fuerunt à principio vſque ad finem ſæculi;neque etiam quantùm ad eſſe gratiæ,quia eorum etiam , qui ſunt in vno tempore , quidam gratia carent , quam ſunt habituri poſtea, alij verò tali gratia decorantur. Vnde liquet , ita capi membra corporis myſtici,vt intelligantur, non ſolùm vt ſunt actu, ſed etiam ſecundùm quod ſunt in potentia. Quædam autem ſunt, quæ quandoque

que educuntur ad actum, & hoc iuxta gradum triplicem, quorum primus eſt per fidem, alter per charitatem vitæ, tertius eſt per fruitionem patriæ, vbi erit gratia conſummata. Inde patet, omnes homines præteritos, præſentes,& futuros conflare totum corpus Eccleſiæ.p.379.c.2

Corporis Eccleſiæ Chriſtus eſt caput. Primò & præcipuè caput eſt eorum, qui vniuntur ei actu per gloriam. Secúdò caput eorum eſt, qui illi charitatis vinculo connectuntur. Tertiò eorum, qui mediante fide ſociantur ei. Quartò demum caput eorum eſt, qui copulantur ei, non quidem actualiter, ſed in potentia, quæ tandem aliquando ſuum ád actum eſt congruo tempore reducenda.

Credere poteſt homo tribus modis. Nempe poteſt credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. Hiſce verò modis credendi actus varij continentur. Actus autem ſpecies tot ſunt, quot etiam modi ſunt diuerſi reſpiciendi obiectum habitus vel potentiæ vnde elicitur; ſed per illa tria præfata ſcilicet credere Deo, credere Deum, & credere in Deum, demonſtramus tres reſpectus, quos fidei actus habet ad obiectum. Ergo benè penes illa tria eſt diuiſio actuum fidei Chriſtianæ.

Credere Deum, denotat habitudinem actus fidei ad præcipuum obiectum materiale fidei, quod eſt Deus ad quem omnia, quæ ad fidem pertinent, ordinantur.

Credere Deo ſignificat reſpectum actus ad obiectum formale fidei, id eſt, ad diuinam veritatem reuelantem, cui credimus, cuique velut fulcro innititur aſſenſus fidei.

Credere in Deum deſignat eum ordinem, quē fidei actus habet ad Deum, vt ad vltimum finem, propter quem volumus credere; in ipſum, actum fidei referentes. Obſerua tamen credere Deum, & credere Deo ſignificare ſolùm actus intellectus; ſed credere in Deum importare duos actus; vnum intellectus, qui ſe captiuat in obſequium fidei; alterum voluntatis vnà cum fide Deum ſtrictè ſicut ei fas eſt, & finitur amplectentis. Voluntas enim dirigit in Deum vt in vltimum finem fidei actú, quo intellectus omnibus reuelatis deſuper aſſentitur. Ita Magiſt. ſent. in 3. diſt. 23. & Thom. 2.2. qu 2. art. 2. Vide Patrum ſententias in hoc argumento claras,& ſelectas p 606.c.1

D

DEum eſſe quibus liqueat argumentis. pag. 97. col. 2

Deus eſt Veritas ipſa. Veritas cuiuſque rei eſt conformitas ipſius rei cum conceptu, quem habuit Deus ab æterno de re illa. Verbi gratiá aliquod aurum dicitur falſum, quia non quadrat ei, cuius idea penes Deum eſt ab æterno. Cùm ergo Dei eſſe non ſit conforme ſolùm eius intellectui, ſed ipſum Dei eſſe, ſuum ſit intelligere, non duntaxat erit in Deo veritas rei, quatenus eſt illius eſſe ſicut ab ipſo Deo cognoſcitur; ſed ipſe Deus erit veritas ipſa, quia Deus habet eſſe, non cōforme ſolùm ſuo intellectui, ſed quod eſt ipſum ſuum intelligere, ac proinde magis eſt identitas inter eſſe Dei, & eius intelligere, quàm conformitas aut aliqua ſimilitudo.p.592 c.1

Donum in diuinis quando nomen eſt perſonale notat ſpiritum Sanctum. Ea S. Tho. 1.p.qo. 38. art. 2. Donum propriè eſt ratio irredibilis, id eſt, quod non datur ratione retributionis, & ſic importat gratuitam donationem. Ratio autem gratuitæ donationis eſt amor; quippe damus aliquid gratis alicui, quia volumus ei bonum. Primú ergo quod damus ei eſt amor, quo volumus ei bonum. Vnde liquet amorem habere primi doni rationē. Intuitu verò primi doni gratuita dona omnia cōceduntur. Cùm ergo ſpiritus Sanctus procedat vt amor, procedit in ratione primi doni. Auguſtin. eò vergit lib. 15. de Trin. c. 19. ita fatus: *Per donum, quod eſt Spiritus Sanctus, multa propria dona diuiduntur membris Chriſti.* p.417.c.1

E

ECcleſiæ voce primò cœtus omnium fideliū intelligitur, tam eorum, qui in hoc æuo merent ſeu militant ſub Chriſto, quàm eorú, qui ceſſere fatis. Et hæc Eccleſia diſtinguitur, in tres alias, ſcilicet triumphantem, militantem, & patientem. Et ad hanc generalem Eccleſiam pertinere credo voces illas Pauli quando dicit Chriſtum eſſe caput Eccleſię: *Ipſe*(inquit)*eſt caput corporis Eccleſia, qui eſt principium primogenitus mortuis, vt ſit in omnibus ipſe primatum tenens, quia in ipſo cōplacuit omnē plenitudinem inhabitare, & per eum recōciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cælis ſunt.* In eo ſenſu Synagoga fuit multò minor Eccleſiâ, vt nimirum Eccleſiæ portio vel modica. Etenim eſtò ritus Synagogæ tales non fuerint, quales habet Eccleſia noſtra ſacras cæremonias; Synagoga tamen & Eccleſia in eumdem ſcopum, ſcilicet Chriſtum, ratione licet varia collimarūt.p.379.c.2

Eleemoſynæ vox Græca eſt, à verbo ἐλεεῖν, id eſt, miſereri, à quo deducitur nomen ἐλεημοσύνη, id eſt, miſericordia, quæ vox duobus modis accipitur. Primò pro re, cuius obſequio ſubuenitur alienæ neceſſitati, vt pro cibo pro veſte, pecunia, ſicut apud Luc. 12. *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam.* Et Act. 3. *Rogabat autem vt eleemoſynā acciperet.* Vſurpatur autem etiā eleemoſynæ nomen pro actione qua ſubuenimus proximi indigētiæ, vt Tob. 10 *Eleemoſyna à morte liberat.* Cæterùm magis propriè accipitur eleemoſyna pro actione, ſine ſtipata, cuius meminit Thom. eam ſic definiēs, 2 2.q.32. *Eleemoſyna eſt opus, quo datur aliquid indigenti ex compaſſione propter Deum.* In hac deſcriptione Thomas eleemoſynam conſiderat vt actum meritorium vitæ æternæ, quatenus procedit ex amore Dei. Vnde iure locum vtique ſingularē illa tenet inter opera charitatis.p.187.c.1

Eleemoſynam dare tenemur ex præcepto hoc Leuit. 19. *Diliges proximū tuum ſicut teipſū.* At, Ioanne teſte, ſecus ille facit, qui egeno negat vnde ſuæ conſulat egeſtati 1. Ioa 3. *Qui*(inquit)*habuerit ſubſtantiā huius mundi, & viderit fratrē ſuum neceſſitatē habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?* Huius præcepti pondus & momētum explicas damnationis æternæ pœna reis inflicta. Si nāque graue tale Dei mādatum non eſſet, Chriſtus in iudicio extremo, malis ſeu reprobis non exprobraret, eos mitti in gehennam æternam, quia date ſtipem ipſi eſurienti in paupere denegarunt. Vergit eò Ioan. ita fatus 1. epiſt. 3. *Qui nō diligit, manet in morte.* Vide plures alias rationes petitas ex vtroque iure.p.187.c.1

F

FIdés à ſcientia diſtinguitur; nam ſciētia vt oculatá videt habens euidentiam ſcitæ rei, fides verò velut ſubobſcura degit in opaco; ideoque fides & ſcientia per euidens & obſcurum congruē diſpeſcuntur. p.347.c.2

Index Theologicus.

Fides eſt habitus intellectus, quo ineuidenter quidem, ſed firmiter aſſentimur iis omnibus, quæ tanquam à Deo reuelata proponuntur credenda in Eccleſia. Fundamentum ſiue ratio qua nititur, & in quam reſoluitur habitus euidens & aſſenſus ab eo elicitus, eſt ſufficiens & congruum argumẽtum ad hoc vt homo propoſitioni ad eum habitum pertinenti aſſentiatur. Quia enim ratio, qua nititur euidens habitus, eſt euidẽs neceſſitate quadam ad præbendum aſſenſum, ita vt teniti nec diſſentire queat intellectus tot coruſcis radiis illuſtratus. Ratio verò ſiue fundamentum, in quod habitus ineuidens, & aſſenſus ab eo elicitus ſecundùm ſe reſoluitur, ſiue quo nititur, adeò non cogit intellectum aſſentiri, vt nec ſufficiat quidem ad mouendum hominem ad præbendum aſſenſum, ſi res ineuidens, quæ proponitur, ſit admodum difficilis, & præſertim captum humani ſuperet intellectus Præfatum in hoc diſcrimen abundè liquet ex differentia, quæ diſtinguit euidentiam ab ineuidentia. Hoc enim eſt eſſe habitum euidentem, ſi percipiatur cauſa ſiue ratio, quæ obſtringit intellectum vt præbeat aſſenſum. At ineuidens habitus hic eſt, cuius percepta ratione poteſt anima diſſentire. Vide plura. p. 347. c. 2

Fides habet duplex obiectum. Vnum dicitur obiectum quod, & aliud obiectum quo. Obiectum quod eſt Deus. Nam illud eſt primarium & formale obiectum fidei, ad cuius pleniorem notitiam referuntur ea alia omnia, quæ obſequio fidei cognoſcuntur. Sed omnia, quæ cognoſcuntur, & creduntur per fidem, eò vergunt vt pleniorem habeamus de Deo notitiam. Ergo Deus eſt obiectum primarium fidei. p. 348. c. 1

Fidei obiectum quo, ſeu ratio formalis ſub qua, quæ eſt cauſa credendi, eſt prima & ſumma veritas Dei reuelantis ea quæ creduntur. Adſcribit enim Scriptura Sacra Dei reuelantis auctoritati fidei aſſenſum, vt conſtat eo contextu, vbi Chriſtus ita Petrum alloquitur. Matth. 16. *Caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt.* Paulus item ad Galat. 4. *Notum vobis facio Euãgelium, quod euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundum hominem, neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.* Item 2. Pet. 1. *Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines.* Nota, præter reuelationem, ſecundùm legem ordinariam, vt quis per habitum fidei Chriſtianæ alicui veritati reuelatæ aſſentiatur, neceſſe eſſe huiuſmodi veritatem ab Eccleſia proponi tanquam à Deo reuelatam, & fide credendam: non quia hæc Eccleſiæ propoſitio ſit de ratione formali obiecti fidei; ſed quia eſt conditio quædam requiſita, ſine qua ordinariè fidei aſſenſus non elicitur. Nam conſtat ex Scriptura ſacra, fidem diſcendam eſſe ab Eccleſiæ paſtoribus, Vt Ier. 3. *Dabo vobis paſtores iuxta cor meum, & paſcent vos ſcientiâ, & doctrinâ.* Et Malach. 2. *Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius.* p. 348. c. 1

Fidei obſcuritatem non detergit reuelatio diuina, ſicut nec propoſitio facta ab Eccleſia: etenim illa ſemper opaca nobis adhuc degentibus in hoc ſæculo tenebreſcit. Ex diuina reuelatione fides habet certitudinem, ſed non euidentiam: nemo namque ſuum aſſenſum, cumque citum cunctaretur præbere rebus fidei, ſi res propoſitæ ad credẽdum eſſent perſpicaci peruiæ rationi. At noſtro experimẽto ſcimus, intellectum valde laborare, ſuum vt aſſenſum quandoque rebus fidei accõmodet. Eſtò mira Chriſtus feciſſet ſigna, fidem vt inde ſibi Iudæorum deuinciret; attamen Gens illa procax, experta fidem eſſe ſubobſcuram, Chriſto dare manus eique credere detrectauit. Vide plura. p. 349. col. 1. & ſeq.

Fides in Chriſtum neceſſaria eſt ad ſalutem. Eſt autem duplex neceſſitas, vt & duplex ſalus. Neceſſariũ vnum eſt neceſſitate medij, aliud neceſſariũ neceſſitate præcepti. Neceſſarium neceſſitate medij appellant Theologi illud quod ex lege Dei ordinaria ſic ad ſalutem neceſſarium eſt, vt quicunq; etiam ob ignorantiam inuincibilem, vel quacunq; alia de cauſa id non fuerit aſſecutus, is nequeat cõſequi ſalutem. Huius generis eſt auxilium Dei, ſine quo abſolute nemo poteſt ſalutẽ animæ comparare. Neceſſarium neceſſitate præcepti eſt illud, quod quidẽ neceſſariò exequendum eſt vbi facultas ſuppetit & occaſio, non ita tamen vt prætermiſſum ob ignorantiam, vel ob defectum occaſionis, obſtet ad ſalutem animæ conſequendam. Quædam ſunt vtroque modo neceſſaria, vt pœnitentia poſt Baptiſmum ei qui peccauit enormiter, votum Baptiſmi, & fidei actus in adultis.

Rurſus Theologi appellant ſalutem primam illud idem quod iuſtificatio alio nomine nuncupatur. Ita ſalus accipitur ad Epheſ. 2. *Gratia eſtis ſaluati per fidem.* Et ad Tit. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Vltima verò ſalus eſt beatitudo cæleſtis, illic enim æterna ſalus erit animæ conſummata.

Fides in Chriſtum Euangelio promulgato neceſſaria eſt neceſſitate medij & præcepti ad vtrãque ſalutem, illaque debet eſſe fides explicita, vt ſuos omnes effectus in anima ſortiatur. Vtraque neceſſitas colligitur ex pleriſque Sacræ Scripturæ locis, vt Marc. 16. *Prædicate Euangelium omnĩ creaturæ: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Qui non crediderit, condemnabitur.* Et Ioan. 3. *Qui credit in eum, non iudicatur. Qui autem non credit, iam iudicatus eſt.*

Fides in Chriſtum præuia requirit motiua, quibus inducatur homo ad credendum explicitè in Chriſtum, quamuis antè fides ei alias infuſa fuerit in Baptiſmo. Motiua præcipua ſunt, prædicatio, ſeu argumenta, quibus Chriſtiana fides aſtruitur. Item ſigna & portenta eo intento facta, Deum vt hominem aſſumpſiſſe propter ſalutem noſtram omnibus innoteſcat. Prædicationem primò dicit Paulus eſſe neceſſariam Rom 10. *Quomodo* (inquit) *credent ſine prædicante.* Ad omnia motiua pertinet iſte locus Auguſtini lib. de ſpiritu & litera, c. 34 Sic ille: *Neque anima rationalis credere poteſt quolibet arbitrio, ſi nulla ſit vocatio, vel ſuaſio cui credat.* p. 606 c. 1. & 2

Finis vltimus hominum ſic deſcribitur à Theologis & præſertim ab Auguſt. lib. 19. de ciuit. Dei c. 1. *Illud eſt finis boni noſtri, propter quod appetenda ſunt cætera, ipſum autem propter ſeipſum.* Cùm omnes bonum appetant, eſt neceſſe finem aliquem aſſignare, vagus & inquies ne ſit errabundus hominum appetitus. Ille verò finis vltimus eſt Deus, vtpote ſummè bonus, à quo deuians cupido nihil inuenit in creatis, vnde ſitim expleat. Quippe boni infiniti anima noſtra capax, nacta bona finita, gyrat inquieta, donec ipſo Deo ſuo fine vltimo perfruatur. p. 202. c. 1

Finis omnium planè rerum Deus eſt, iuxta vetus hoc effatum Salomonis Prou. 16. *Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* Salomoni concolor Ambroſius ita fatur in Pſalm. 38. *Ille qui verus eſt finis, non vnius eſt finis, ſed omnium.* p. 202. c. 1

Gratia

Index Theologicus.

G

GRatia vniónis in Chriſto dicit eſſe perſonale datum huic homini, qui ab hoc eſſe trahit omnium gratiarum & virtutum agmen. Vnde ſicut homo quiuis habet à ſua ſubſiſtentia quòd ſubſiſtat, & ſit ens completum; ſic eſſe Verbi perſonale ponit naturam humanam Chriſti in eſſe ſuis numeris omnibus abſoluto. Ideoque nihil potuit Chriſtus homo committere deuium à ratione, quia licèt ſint in illo duæ naturæ diſtinctæ, tamen illæ ſuas abũdè dotes communicant in eodem ſuppoſito, & ita ſumunt à Verbo ſuam fragrantiam virtutes Chriſti, quæ præſertim in Paſſione, ſuo odore totam, impleuere domum Eccleſiæ, & prædicatæ orbe toto, puto & ſuaui balſamo gratiùs exhalarunt. p.78 2.c.2.p.71 1.c.2

Gratia iuſtificans à nulla poteſt mera creatura dari neque produci in anima. Etenim nulla creata virtus agit, niſi præſuppoſitâ potentiâ materiæ, vel rei alicuius, quæ ſubductæ vices gerat materiæ; ſed potentia naturalis creaturæ, perfectiones naturales non excedit, & idcirco nequit opus aliquod ſupernaturale creatura vlla exercere. Vnde ſola Dei virtute fiunt miracula, quamuis ad expreſſionem miraculi aliquando creatura cooperetur orans, vel exhibendo ſuum aliquod aliud miniſterium, vnde Deus ad edenda mira opera prouocatur. p.9.col.2

Gratia diuina malam voluntatem inflectit ſuauiter, vt illa bonum aptè velit: at voluntatem Deus tantùm immutare poteſt, quamuis homo aliqua ratione queat immutare intellectum alterius hominis. Cùm enim principium alicuius actus, ſit potentia & obiectum; duobus omnino modis alicuius potentiæ actus immutari poteſt. Vno modo ex parte potentiæ, dum aliquis in ipſa potentia operatur, quod ſolius Dei eſt reſpectu potentiarum, quæ nón ſunt organis affixæ, voluntatis ſcilicet, & intellectus. In aliis enim potentiis aliqualiter poteſt alius operari per accidens, ſecundùm quod agit in organa potentiarum. Item alio modo poteſt actus alicuius potentiæ immutari, ſcilicet ex parte obiecti, adhibendo obiectum quod potentiam percellat & inclinet ad agendum. Voluntatem autem nihil neceſſariò mouet ad agendum niſi quod ſuapte naturâ volitum eſt, vt beatitudo, vel aliquid huiuſmodi, quod à ſolo Deo proponitur liberæ voluntati. Alia verò obiecta voluntatem non ex neceſſitate mouent, ſed intellectum ex neceſſitate mouent non ſolùm prima principia naturaliter cognita, ſed etiam concluſiones, eſtò notæ non ſint naturaliter propter neceſſariam habitudinem earum ad principia. Et hæc neceſſaria habitudo non inuenitur ex parte voluntatis reſpectu boni naturaliter deſiderati, cùm variis vſquequaque modis, ſaltem ſecundùm æſtimationem, ad concupitum illud à natura bonum poſſit anhelans anima peruenire. Hæc præfata ſatis ſuperque clamant, aliquam creaturam poſſe ſufficienter mouere intellectum ex parte obiecti, ſed non voluntatem. Ex parte verò potentiæ clariùs luce meridiana patet, nec intellectum, neque voluntatem poſſe meram creaturam vllis artibus immutare. Cùm ergo vires excedat omnis creaturæ, voluntatem immutare: gratiam, quæ voluntatem immutat, creatura nequit producere, ſed illapſus eius eſt cælitus expectandus. p.10 c.1

Gratiæ diuinæ finis abundè probat, non poſſe meram creaturam gratiam producere: quippe finis habet proportionem cum principio agente, eo quòd finis & principium totius vniuerſi ipſe Deus ſit. Idcirco ſicut prima actio, qua res eſſe ſuum adipiſcuntur, ſit creatio ad Deum duntaxat pertinens, qui eſt creaturarum primum principium & vltimus finis; ita gratiæ collatio, qua mediante, ſuo vltimo fini Deo coniungitur anima, ab ipſo ſolo Deo poteſt in anima procreari. Præfatis item rationibus adiicio, gratiam nos inſinuare Dei affectui, à quo peccando procul deſciuimus; at nemo niſi Deus ipſe poteſt dare reo homini vnde ſibi Dei amorem conciliet. Illud autem, quo mediante ſibi conſciſcit homo Dei affectũ, eſt gratia; ergo nemo Deo excepto poteſt alicui gratiã impertire. p.10 c.1

Gratia ſuffiiens ſic probatur. Vt ſe habet Deus in naturalibus circa finem conſequendum; ita ſe quoque gerit erga homines circa finem ſupernaturalem obtinendum, qui eſt fruitio Dei. Etenim iuxta tritum axioma, *Qui dat eſſe, dat conſequentia ad eſſe.* At Deus vnicuique rei in phyſicis conceſſit ea auxilia equidem multa, quibus opus habet vt præſtituto fine congruo potiatur. Verbi gratiâ, ſaxo dedit grauitatem, qua deorſum inclinante lapis ad centrum fertur. Ignem verò leuem fecit, vt agilior flamma cælum verſus iret, vbi purior ardet ignis. Brutis item, vt ſenſitiuo modo viuant, quem præfixit eis, opportunè dedit propenſiones & inſtinctus neceſſarios ad quærenda vitæ propagandæ bona idonea, & ad noxia declinanda. Cùm ergo Scriptura Sacra Deum deſcribat ſollicitum & anxium pro ſalute humana modo gallinarum, quæ anxiâ curâ ſuos congregant pullos ne præda fiant auium rapacium, profectò maior eum anget cura (vt cum Scriptura loquar) pro auxiliis neceſſariis ad ſalutem largiendis, quàm pro aptandis vnicuique rei mediis idoneis ad finem naturalis ordinis aſſequendum. p.222 c.1.& 2

Anxium Chriſtum equidem valde fuiſſe, ſuum vt finem ſupernaturalem conſequeretur homo ſoæ ſalutis incurius, iſta lamenta probant. Matth.23. *Ieruſalem, &c. quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?* Profectò patet hoc contextu, Iudæis fuiſſe data congrua auxilia, quæ vt noluere ſuæ ſaluti aptare, non obſtitere tali incuriâ, quin fuerint hæ gratiæ ſufficientes eis cælitus impertitæ. Huius generis fuere crebri ſermones quos habuit Chriſtus in templo vitia confingens, & ad virtutum omnium praxim hortans, promittens præmia æterna ſuis ſequacibus. Eiuſdem ordinis, ſcilicet ſufficientis gratiæ, fuere mira ſigna & portenta, quibus Chriſtus ſe Deum eſſe, ratum & fixum abũdè fecit, quæ magna licèt, illa tamen vitio Iudæorum non ſunt ſortita ſuum effectum. Sed hæc, & motiones internæ, quibus agebat eos Chriſtus ad virtutis obſequium, fuere gratiæ ſufficientes ad ſalutem animæ procurandã. p.222.c.2

Gratia ſtrictè ſumpta dicit nunc donum ſupernaturale gratis à Deo conceſſum, vt homo ſibi vitam æternam poſſit gratiæ huius ope commodè procurare. Alia vero dona quaſi à natura ſata, vtpote quæ à natura fluunt, neque dicunt per ſe ordinem ad beatitudinem æternam, gratiæ naturales ſunt; vt quod Marte ſuo philoſophus aut pictor egregius aliquis euaſerit, hoc eſt ſingulare quidem, ſed meræ naturæ donum, ac proinde nequit ſtrictè dici gratia per Chriſtũ. Chriſtus enim non idcirco venit, vt eſſet homo philoſophus aut pictor egregius; ſed vt redemptus, eius merito ſaluaretur. Idcirco Thom. 1.2. qu. 111. art. 1. ad 2. naturæ dona dicit non eſſe gratias in rigore, quia

cùm dentur ex aliquali debito naturæ, non omnino gratis dantur, quod tamen eſt neceſſe donis, quæ propriè gratiæ nuncupantur. Scriptura Sacra nomen Chriſti commemorat, quando nomen gratiæ vſurpat in ordine ad ſalutem, vt gratiam, qua ſaluamur, abundè dari per Chriſtum omnibus innoteſcat. Ita Paulus ad Ephet.1. *Benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus per Chriſtum.* Item 1. Cor.1. *Gratias ago Deo meo ſemper pro vobis in gratia quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu.* Act.15. *Per gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti credimus ſaluari.* p.17.c.2

Gratitudinis ſpecies colliguntur ex diuerſa ratione debiti in ordine ad alterum. Vnde quia tales rationes debiti ſunt quatuor, in tot etiam ſpecies gratitudo congruè diſtinguetur. Ita Thom. 2. 2. qu.106.art.1. Species prima Deum reſpicit vt primum principium, à quo omnia bona fluunt, & dicitur hæc gratitudo religio. Secunda ſpecies gratitudinis pertinet ad parentes, quos veneramur vt alterum ſub Deo principium, à quo in rerum natura locum ſortiti ſumus; & hæc gratitudo pietas appellatur. Tertia ſpecies reſpicit Optimates, id eſt prima capita Reipublicæ. Sũt namque velut principia gubernationis, vnde bona multa manant in Reipublicæ commodum. Quamobrem omnes eis obſtricti ſunt gratitudine, quæ obſeruantia meritò nuncupatur. Quarta demum ſpecies ſpectat eos, qui nos deuinxere ſibi collato dono gratuito, quo accepto quædam ratio ſingularis debiti exurgit, quæ à nobis exigit ſpecialem animi propenſionem erga talem benefactorem, cum voluntate vices ei rependendi. Et conſtans hæc voluntas remunerandi hominem beneficum, gratitudinis nomine deſignatur.

Gratitudinis ſpecies prima Deum ſpectans, eſſe debet tanta quanta poteſt eſſe maxima, ideoque nomen habet congruum obligationi, qua nos hæc gratitudo Deo deuincit. Apellatur enim religio; non quippe ſemel nos tantùm beneficia accepta Deo ligant, ſed religant, vt rectè queat veréque dici, nos omnium bonorum largitori multis gratiarum nexibus alligari. Vnde quia gratitudo talis eſſe debet & tanta, qualis & quanta moles accepti è cælo boni; gratitudo erga Deum eſt ſortita nomen religionis, vt diſcat homo, propter ea infinita dona ſibi collata totum ſe arctè Deo ratione dati & accepti corporis cum infuſa anima religari.

Gratitudinis erga Deum obligatio ſic probatur. Omnis effectus naturaliter ad ſuam cauſam conuertitur iuxta modum naturalem cauſæ & effectus: ſed is qui accipit ab altero beneficium, quatenus beneficium accepit, eſt effectus benefactoris vt ait Thom. 2.2. qu.106. art.3. Ergo naturalis ordo petit, vt is iuxta naturalẽ modum ſuum & benefactoris, ad illum conuertatur per intellectum & voluntatem gratiam reddendo; nempe modus hic agendi competit hominibus quos ad aliquid inflectunt, & conuertunt illæ duæ animæ facultates. p.497.c.2

H

HOmo poteſt conſiderari bifariàm, ſcilicet vt viator, & vt comprehenſor. Quamdiu in hoc æuo degit eſt in via; mortuus verò metas attigit, nec amplius eſt viator: Sed in cælo Deo gaudens eſt comprehenſor; in Inferno miſer & damnatus, vnde referre pedem non licebit ei, quia magno ſuæ animæ detrimento finem illic eſt & terminum vltimum aſſequutus. Rurſus homo poteſt in via Deum quærere; in termino verò oequit: etenim in Paradiſo Deum reperit, & perdidit in Inferno. Poſtremò demum vt viator peccare poteſt, & mereri. At comprehenſori nec peccare licet aut liberum eſt, neque noua illi merita conceduntur. pag.62.c.1

Homo præcisè ſua in natura ſpectatus, erat morti & conſcientiæ lapſibus plurimis obnoxius. Partes eum componentes fuere caro, ſenſualitas & ratio. Vnde quia caro ſemen eſt corruptelæ, mori & corrumpi poterat illa caro, ex qua ſimul homo & ex rationali anima coaleſcit. Rurſus homo labi poterat ob conflictum appetituum, qui non ſunt vniformes & concolores. Senſitiuus enim appetitus non ſemper inhiare ſolet iis vſquequaque rebus, quas rationalis appetitus amat. Illa quidem pars animæ ſuperior conſtans ratione & voluntate, iure quodam imperat inferiori parti, id eſt, ſenſualitati; ſed iſta ſuapte naturâ poteſt rationem pellicere ad bona ſenſibilia, quæ plerumque bono honeſto contraria ſunt, ac proinde ſolis naturæ viribus obſtare nequit homo, quin aliquando ſenſualitati conniueat, & proſequatur ea, quæ rectæ rationi ſæpius aduerſantur. Propter eam etiam cauſam, id eſt, appetituum diſcordiam, à Deo deuiare poteſt homo ex natura ſua: quippe licèt animæ pars ſuperior ſit ſubiecta Deo; illa tamen vt libera eſt, à parte inferiori illecta, poteſt à præceptis et inditis longiùs aberrare. His miuriis & incommodis homo fuit expoſitus à natura, quibus opportunè Deus occurrit, eum dignatus iuſtitiæ originalis gratiâ ſingulari. p.134.c.2

Homo Deum refert non vnum tantùm eſſentiâ, ſed etiam trinum in perſonis. Ita Thom. 1.p. qu.93 art 5. Sic illa poteſt veritas aſtrui. Trinitas diuinarum perſonarum eſt ſecundùm proceſſionem Verbi intelligibilis ab intelligente, & amoris ab vtroque: ſed mens hominis prout intelligendo rem producit rei verbum, & ex verbo ſeu rei notia procedit amor eiuſdem; aliqua ratione refert Trinitatem diuinarum perſonarum, nimirum vt producit verbum intelligendo, & amorem amando, præſertim ipſum Deum, quem geſtit humanus animus æmulari p.285.c.1

I

IDiomatum communicatio in Chriſto, duo præſupponit. Vnum, communicationem idiomatum non fieri in natura, ſed in perſona. Alterum, proprietates diuinas non dici de Chriſto ſecundùm humanitatem, nec humanas proprietates ei attribui ſecundùm diuinitatem; & hoc ne erretur eſt ex SS. Patribus annotandum. Ex S. Thom. 3.p. qu.16. art.5. De omnibus nominibus poſitis pro perſona Chriſti, id eſt, pro ſuppoſito Verbi diuini, poſſunt prædicari in concreto omnia nomina, quæ aut naturam diuinam vel humanam, aut attributa alicuius earum naturarũ ſignificant. Nam cùm nomina in concreto ſignificent id quod habet formam per ipſa ſignificatam, ſenſus talium propoſitionum erit, Verbum diuinum habere naturam diuinam vel humanam, aut attributa diuina ratione naturæ diuinæ, aut attributa humana ratione naturæ humanæ. Sequitur inde, veram eſſe hanc propoſitionem: *Deus eſt homo.* Nam in illa propoſitione, *Deus* perſonam Chriſti ſignificat, & nomen *homo* in concreto notat naturam humanam.

De abſtractis eſt ratio diſpar ex Ioan. Damaſc. lib. 3. de fide orth. c. 4. Sic ille: *Diuinitatam dicentes nan de ella naminamus aa quæ propria ſunt humanitatis, naque de carne prædicamus ea quæ ſunt propria diuinitatis. Non anim dicimus deitatem paſſibilem aut creatam; neque dicimus humanitatem increatam. At verò de hypaſtaſi, ſiua ex vtraque natura, vt cùm dicimus Chriſtum; ſiue ex altera natura, vt cùm dicimus Deum vel haminem, aam nominemus, vtriuſque naturæ propria addicimus.* p. 708. c. 2

Ignorantia triplex eſt, vna prauæ diſpoſitionis, alia negationis, & tertia priuationis.

Ignorantia prauæ diſpoſitionis eſt, cùm quis habet errorem intellectus veritati contrarium, & hæc ignorantia habitualis eſt difficilè mobilis à ſubiecto, quâ velut iniquâ matre ſatâ plures hæreſes enaſcuntur. Quàm pertinaces edat homines illa mater decepta procax & ſuperba, liquet in hæreticis & Iudæis, qui vt proteruè ſuos errores adſtruunt & propugnant, ita furunt & inſaniunt vt leones ad ignem porrectum, quando faces eis prætenduntur lucidæ veritatis.

Ignorantia negationis, rationis vſum abſolutè negat, & eſt abſque culpa, qualis eſt infantium, qui in ætate prima carent rationis vſu; non idcirco tamen vllo crimine denotantur.

Ignorantia priuationis iuxta modum Theologis inolitum ex S. Tho. 1. 2. qu. 76. art. 1. eſt priuatio ſcientiæ perficientis rationem, quæ prohibet actum peccati inquantùm dirigit actus humanos. Homines non habere talem ſcientiam, quæ eſt neceſſaria ad rectè vitam inſtituendam, perinde ſonat ac, illa, ſine quibus homo nequit ſaluari, penitus ignorare.

Ignorantia rurſus diuiditur ratione rei quæ neſcitur. Vt cùm nulla iuris eſt cognitio dicitur ineſſe tali homini, neſcio iuris, ignorantia iuris. Verbi gratiâ contrahens cum minore aut furioſo, neſciens irritos eſſe iure tales contractus, peccat ignorantiâ iuris. Si verò iuriſperitus homo contrahit neſciens hominem eſſe ſui impotem aut minorem annis congruis ad ineundum contractum, tunc eſt ignorantia facti, credidit namque, virum, cum quo contraxit, maiorem eſſe, ſui compotem, & ſic factum neſcius ignorauit.

Ignorantia iuris diuiditur eo modo, quo ius diſtinguitur; ideoque dicunt Summiſtæ, plures eſſe iuris ignorantias. Nam alia eſt ignorantia iuris diuini ſcripti, alia ignorantia iuris naturalis, alia iuris ciuilis & canonici: & ſingulæ quæque viros quoſdam faciunt peccato obnoxios, ſcilicet illos, qui ex profeſſione ſua tenentur nulla iura diuina neque leges aut neceſſarios ad ſalutem canones ignorare.

Ignorantia item diuiditur ex reſpectu & ordine ad voluntatem. Nempe dicunt Theologi, vnam eſſe ignorantiam inuincibilem, aliam vincibilem.

Ignorantia inuincibilis eſt, quæ nullâ poteſt induſtriâ vinci, vt cùm aliquâ laborans inſcitiâ omnem impensè curam & ſolertiam adhibet, vt addiſcat ea, quæ conducunt ad ſalutem, neque tamen illa poteſt impigro ſtudio comparare. Exempli causâ, Petrus adit Eccleſiam die Dominica, vt audiat à ſacerdote dies feſtos, aut ieiunio obſtringentes eos qui tenentur. Attamen immemor hic ſacerdos vnam Vigiliam de præcepto, ſuo in ſermone tacitus præteriit. Bona fide Petrus illa die carnes edit, vtens ita cibis prohibitis; ſi deliquit, eius ignorantia eſt inuincibilis, ſiquidem non potuit impensâ ſolertiâ debitâ ſuperari. Legiſtæ & canoniſtæ vocant hanc ignorantiam iuſtam & probabilem, quia plerumque viros iuſtos & probos afficit impunè, ac proinde velut innoxia à peritis omnibus excuſatur.

Ignorantia vincibilis eſt, quæ à neſciente poteſt adhibito ſtudio congruo ſuperari. Doctores eam vocant improbabilem & iniuſtam: nempe ſicut inuincibilis bona fide contrahitur; ita mala fide piger ea ignorat, quæ potuit impensâ curâ debitâ comparare.

Ignorantia vincibilis diuiditur in affectatam, & craſſam. Ignorantia affectata eſt, cùm quis ſponte ignorat, imò fugit ea ſcire quæ tenetur, vt obſtetricante tali ignorantia alacriùs indulgeat genio, voluptati noxiæ mancipato.

Ignorantia craſſa eſt, quando quaſi inertia fractus homo, pigrè gerit ſeſe in diſcendis iis, quæ noſſe debet vt ſaluetur. Huiuſmodi ignorantia, acediâ matre ſata, nomen habet à craſſis hominibus, qui ratione molis ſuperflui adipis ægrè mouent ſeſe, & pinguedine multa totum corpus ſaburrante, pigri & deſides ingraueſcunt. Dicitur & ſupina deſes hæc ignorantia. Namque ſicut ſupinus homo graui ſomno oppreſſus, eſt planè rerum omnium incurius; ita piger indormiens inertiæ, negligit operam dare, ſuæ vt ſaluti neceſſaria addiſcat. Reuerà plena periculi eſt huius animæ craſſitudo. Vide plures adhuc ſpecies ignorantiæ. pag. 536. c. 2

Incarnatio non abſolutè fuit neceſſaria ad reducem hominũ ſalutem, cui potuit aliunde Deus conſulere: ſed decebat Deum, qui Verbo fecit hominem, eodem Verbo totum hominem reficere qui defecit, Illud autem perfecit opus, quãdo Verbum caro factum eſt. Quòd ſiquando Patres dicunt fuiſſe neceſſariam incarnationem Verbi, loquuntur de redemptione hominum ex perfecta iuſtitia, vt iniuriam infinitam immenſa merita cõpenſarent. Vide Patrum ſententias. p. 518. c. 1

Iuſtificatio trifariàm vſurpatur. Significat primò totam ſeriem rerum, quæ impium iuſtificando fiunt, ſcilicet gratiæ influxum, motum liberi arbitrij, & remiſſionem omnium peccatorum. Secundò nouum hominis ſtatum ſignificat, videlicet tranſlationem peccatoris à peccato ad gratiam. Poſtremò demum iuſtificatio ſignificat terminum tranſlationis à peccato ad gratiam, qui eſt, hominem iuſtum eſſe, id eſt, ſe habere erga Deum vt oportet, ab omni declinando malo ſeu peccato præſertim lethali, & cuilibet eius præcepto morem gerendo ſicut decet & congruit ſeruo, Deo rerum omnium Domino mancipato. Cùm namque Deo ratio ſubiicitur, & rationi ſubduntur appetitus; iuſtus homo tunc meritò nũcupatur. p. 26 c. 2

Iuſtificatio primo modo ſumpta, id eſt pro ſerie tota rerum, quæ impium iuſtificando fiunt, non eſt effectus gratiæ. Etenim ſic vſurpata totum quoddam eſt; gratiam reſpiciens vt vnam ſuam partem: conſtat enim, gratiam ad iuſtificationem animæ pertinere. Secundo verò modo, iuſtificatio ſignificans tranſitum à peccato ad gratiam, formaliter loquendo nequit eſſe gratiæ effectus, ſed potius via ad illam, vt omnis motus eſt via ad terminum attingendum. Tertio, ſi iuſtificatio ſignificat iuſtum eſſe, verus eſt effectus gratiæ, quæ animæ inhæret, ipſamque Deo gratam efficit & iuſtam: nam gratia diuina talem efficit animam, qualis illa debet eſſe erga Deum, cui obediendo lubens & vltro, citò ſe præſtat in omnibus obſequentem. pag 27. c. 1

Index Theologicus.

Iuſtitia originalis erat in homine ſingulare donum, quod natura ſibi non vendicauit vt debitum, ſed habuit in ratione doni, quod potuit adeſſe & abeſſe ſtante tota humanæ naturæ eſſentia. Vnde nequit iuſtitia originalis, naturalis id eſt eſſentialis congruè nuncupari. Alioqnin homo non eſſet homo tali iuſtitia originali orbatus; eſſentiæ namque ſicut numeri ſunt, quorum incremento vel detractione ſolent ſpecies immutari. Sed eſtò ſua hac iuſtitia originali exciderit primus homo; tamen hæc iactura nihil obfuit, quin humanæ naturæ genus, eius ſoboles appelletur. p. 293.c.1

Iuſtitia originalis ex S.Thom. 1. a.qu.8a art.3. fuit qualitas indita cælitus homini, quæ corpus animæ, ſenſualitatem rationi, & rationem ipſamque totam mentem Deo ſubiiciebat. Cùm ergo tali iuſtitia tota proles Adæ patris vitio turpiter exciderit rènuit ratio deuia præſtare citum obſequium Deo: ſenſualitas rationi deceptæ ſæpe fucos fecit. Sed ſumma labes huiuſce mali extitit in carne, quia illa ſata fœdo ex germine quod concupiſcentia effudit, originis obſcœnæ memor ingloriis armis inſtructa ſimul & facta potens, audax in ſpiritum aliàs dominantem, fortiter inſurrexit. p.293.col.1

Iuſtitia diſtributiua erga creaturas competit Deo ex S.Thom. 1.p.qu.21.art.1. Nam reddere vnicuique ſuum, eſt rectitudo quædam, & perfectio maxima, præſertim in præpotente Rege, cuius eſt omnia modo cuique congruo moderari. Ergo Deo competit hæc iuſtitia, quæ ex Paulo bonis atque malis præmia decernit, aut merita ſupplicia. p.170 c.1

Iuſtitia originalis in quo differat à gratia. pag. 287. c.1. & 2.p.366.c.2

M

MIſericordia diuina poteſt connotatiuè dici maior cæteris aliis attributis: namque plures miſericordiæ effectus quàm aliorum attributorum innotuere nobis, ideoque Propheta primas ei dat, ita canens: *Suauis Dominus vniuerſis; & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Imò Deum non ita produnt alia attributa ſicut miſericordia, quæ parcendo probat eius potentiam præ aliis omnibus attributis. Etenim homo peccando, nihil efficitur, iuxta Vatis eloquium: *Ad nihilum redactus ſum*: nulla verò creatura poteſt hominem reuocare ſuo ab hoc nihilo cùm peccauit. Sed hoc miſericordia diuina facit, veniam indulgendo reis, quia impertit eis gratiam, qua influente ſuo redeunt à nihilo, & ita Dei miſericordia ſuæ potentiæ infinitæ nobis inſinuat locuples argumentum. p 695.c.1.& 2.

Eccleſia cælitus edocta nouit hoc arcanum, ita Dei miſericordiam recolens, & commendans, has fundendo preces: *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maxime & miſerando manifeſtas: multiplica ſuper nos miſericordiam tuam, vt ad tua promiſſa currentes, cæleſtium bonorum facias eſſe conſortes.* Vt res agat extra ſphæram ſuæ actiuitatis, opus eſt potentiâ infinitâ, præſertim in actionibus, quæ diriguntur ad æternam beatitudinem, cuius bonum eſt infinitè bonum. At hoc præſtat miſericordia diuina, reis dans gratiam, qua mediante ſupra ſuam ſphæram aſſurgunt; meritorios actus, qui ſunt ſuperioris ordinis, exerentes. Vide plura.p.696.c.1

N

NEceſſarium duplex eſt, vnum neceſſitate medij, aliud neceſſitate præcepti.

Neceſſarium neceſſitate medij appellant Theologi illud, quod ex lege Dei ordinaria ſic ad ſalutem neceſſarium eſt, vt quicunque etiam ob ignorantiam inuincibilem, vel quacunque alia de cauſa id non fuerit aſſecutus, is nequeat conſequi ſalutem. Huius generis eſt gratia diuina, ſine qua nemo poteſt abſolutè ſuæ ſaluté animæ comparare.

Neceſſarij neceſſitate præcepti illud eſt, quod quidem neceſſariò exequendum eſt vbi facultas ſuppetit & occaſio; non ita tamen vt prætermiſſum ob ignorantiam vel ob defectum occaſionis obſtet ad ſalutem animæ conſequendam. Huius generis ſunt, ieiunare tali die, obſeruare diem hunc feſtum, audire ſacrum, & ſimilia. Quædam ſunt vtroque modo neceſſaria, vt pœnitentia poſt peccatum, votum Baptiſmi in adultis aqua ſalutari nondum tinctis, & fidei actus in homine compote rationis. p.607.c.a

P

PAſſionis Chriſti cauſa fuit Deus tripliciter. Primò non impediendo ſed exponendo ſuum prædilectum æmulorum eius rabidæ poteſtati. Vnde Ieſus ipſe cruci affixus ait: *Vt quid dereliquiſti me?* Secundò præordinando vt Chriſtus patiendo genus noſtrum omne reum mortis æternæ, pœnis à tartari vindicaret. Tertiò tandem cauſa fuit ærumnarum Chriſti ipſe Deus, ei inſpirando voluntatem patiendi, quæ in illo fuit ſumma; totum vt ſe componeret ad arbitrium Patris, vt abundè patet ex multis Scripturæ locis, quæ aſtruunt hanc liquidè veritatem. Hi textus eò vergunt, Ioan 14. *Vt cognoſcat mundus quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio. Surgite, eamus hinc.* Rurſus ſe ſponte, & non coactè mori velle dicit Ioan. 14. *Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam.* Et Paulus ad Philipp. a. *Factus obediens vſque ad mortem.* p.748.c 1

Paſſionis Chriſti cauſa finalis amor fuit, ille ſcilicet, quo Deus dignatus eſt omne hominum genus, vt ipſe Ieſus ait hoc tenore Ioa. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Et ad Epheſ.a. *Deus qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, & cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto.* p.748.c.2

Paſſionis Chriſti neceſſitas petitur à læſa Dei iuſtitia; qua implacata nemo planè ſatus Adamo patre poterat eſſe Deo acceptus. Quippe ſicut viciata radice rami omnes ſucci expertes arent & marceſcunt arbore ſic infœcunda, foco ſolùm idoneâ; ita primus homo Dei gratia excidens peccando prolem omnem infecit, factam proinde boni alicuius edendi operis incapacem. Quia verò crimen erat immenſum, & omne genus hominum eſt finitum; ſapientia diuina modum reperit idoneum, quo de rigore Dei iuſtitiæ fecit ſatis lacerans chartam, quæ nos nominibus eius fortiter obſtringebat. Paulus huius meminit induſtriæ, ita fatus Coloſſ. a. *Cum mortui eſſetis in delictis & præputio carnis veſtræ, conuiuificauit cum illo donans vobis omnia delicta, delens quod aduerſus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium*

Digitized by Google

rium nobis , & ipſum tulit de medio affigens illud cruci.

Eſtò quæuis actio Chriſti potuerit nos reconciliare Deo;ille tamen redemptionis noſtræ caput & ſummam voluit eſſe crucem,quæ vt torcular cum ſanguinem expreſſit vuæ,quæ attrita vitam & gratiam conciliauit homini deplorato. p.748.c.2

Peccatum eſt defectus quidã voluntarius perfectionis,ex diuina & æterna lege debitæ homini; quo proinde homo deſciſcit ab ea lege æterna, tanquam à prima & certiſſima regula determinante modum neceſſarium ad conſequendum vltimum finem,id eſt, beatitudinem. Circumſcribitur his cancellis illud omne quod concurrit ad malignam peccati indolem explicandam. pag.53. col 2

Cùm dico peccatum eſſe defectum quemdam voluntarium, id conſultò dico,vt hinc ſegregem peccata naturæ : ſiquidem peccatum , quod obſtat ne anima ſit beata , debet eſſe voluntarium, ex Auguſtino,cuius en effatum : *Vſque adeò peccatum voluntarium malum eſt , vt nullo modo ſit peccatum , ſi non ſit voluntarium*, lib.1. Retract. cap.13. Reliquæ definitionis particulæ diſcrimen inſinuant,quod eſt inter peccata artificum,& peccata, quibus abit Deus ab anima. Nam illa , quibus peccant artifices , non deuiant à regula determinante modum aſſequendi vltimum finem ; ſed deflectunt à regula præſcribente modum perueniendi ad finem artis. Quamobrem non poſſunt illa perinde dici & cenſeri peccata humana & moralia , quæ perpetrata cogunt iniquè , Deum à noſtris cordibus exulare. pag.53.col 2

Peccatum , & vitium genere differunt : nam vitium eſt quædam qualitas habitualis;peccatum autem eſt priuatio. Nempe ſicut virtus eſt habitus efficiens bonam actionem ; ita ſecus vitium eſt habitus efficiens actionem illam prauam , in qua eſt peccatum commiſſionis. Auguſtinus eo pacto vitium diſtinguit à peccato , libro de perfectione iuſtitiæ. Sic ille : *Rapina actus eſt , auaritia vitium eſt , id eſt , qualitas , ſecundùm quam malus eſt animus , etiam quando nihil agit.* Vide plura. pag.54. col.1.

Peccatum animæ quæ peccauit inurit maculam eamque fœdam.Si namque decor eſt & pulchritudo quædam animæ , gratia iuſtificans ; procuIdubio peccatum , quod gratiam expungit, erit turpitudo quædam & deformitas , quæ à peritis macula nuncupatur. p.55.col.1

Peccati macula ex S.Thom.1 2.q.86.art.1. eſt priuatio alicuius perfectionis , quæ eſt velut animæ nitor. Vt in corpore macula eſt priuatio nitoris in corpore , ſic certum eſt ab omni peccato talem animæ maculam affricari. Etenim in omni peccato quædam priuatio eſt alicuius perfectionis ad animam per ſe vel ſecundùm eius potentias pertinentis , ſiue actualis , ſiue habitualis. Hæc autem perfectio ſi attendatur vt eſt defectus perfectionis debitæ ex aliqua lege, formaliter eſt peccatum. Si verò talis priuatio ſpectetur vt eſt defectus perfectionis , quæ ſuo modo ſicut animæ nitor eſſet atque decor ; profectò dici poteſt macula defectus ille priuans animam nitore,quem illi gratia cælitus impertitur. Rationes illæ ſacra etiam Scriptura fretæ vocem hanc apprimè probant & aſtruunt : quippe Codex ſanctus peccatò labem ſeu maculam aliquam affingit , eam exprimens voce notam aliquam ſordidam importante : vt Deut.32. *Peccauerunt ei & non filij eius in ſordibus*, Iſa.14. *Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion*, Ezech.36. *Effundam ſuper vos aquam mundam , & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris*. p.55. col.1

Peccato tranſacto , nota infamis ineſt animæ , quam gratia detergit. At illa nota nihil eſt præter maculam in malè ſibi conſcia anima reſidentem. Fauet hiſtoria ſacra libri Ioſue cap.22. *An parum eſt vobis quia peccaſtis in Beelphegor , & vſque in præſentem diem macula huius ſceleris in vobis permanet.* Ruſus idcirco pœnæ reus omnis obſtringitur , quia ratione mali, quo afficitur, eſt pœna dignus. Illud verò malum non eſt peccatum , quia iam præteriit. Ergo labes erit ſeu macula reſidens in anima, peccati ſordibus inquinata. Corpora affricata vili & immundæ rei, maculam contrahunt. Sic anima quando rebus huius ſæculi ſupra modum hæret , eas amans plus nimio , tunc peccat & ſordeſcit : nam creaturæ ſupra Deum amatæ totum animæ decorem tollunt, efficiuntque talem, vt iure Deus dicatur eius maculas abhorrere. Nonne labem ſeu maculam hanc perſtringit Propheta clamans Thren.4. *Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum.* Cùm peccati macula denigrauit animas , ſtante labe ſeu ſorde tali, non amplius ab inimico notæ ingloriæ Chriſto Domino cognoſcuntur.

Vide plura de illa nota infamiæ. p.55.col.2

Peccatum ex malitia committitur , quando aliquis neque paſſione impulſus, neque ignorantia iuris aut facti obcæcatus , probè ſciens cùm in vniuerſali , tum in particulari , rem eſſe malam ſimpliciter , atque adeò repugnare bono honeſto, & nocere animæ ; ſponte tamen illam ob rationem boni minoris, quam in eo cernit,ſcilicet vtilis, aut delectabilis, anteponit bono maiori, atque adeò rem illam peruersè eligit. Vnde fit vt malitia ex qua tunc veluti ex cauſa dicitur quis peccare, nihil aliud ſit, quàm vis ipſa liberæ voluntatis, quæ cauſaliter tantùm malitia dicitur, quatenus poteſt facere malam electionem, qua perpetam minus bonum maiori anteponitur , & ſic negligitur malum ſpirituale maius , vt declinetur malum minus , ſcilicet priuatio ſeu carentia boni delectabilis aut vtilis,quod incautus homo in perniciem animæ concupiuit.

Peccati ex malitia ſunt ſex ſpecies, ſcilicet deſperatio , præſumptio , impugnatio veritatis agnitæ, inuidentia fraternæ gratiæ, obſtinatio mentis, finalis impœnitentia. Ita S. Bonauentura 1. parte Centiloquij ſect. 25. Sic ille probat has ſex ſpecies.

Peccatum ex malitia impugnat gratiam pœnitentialem , per quam fit remiſſio peccati à Deo intra Eccleſiaſticam vnitatem. Impugnare poteſt pœnitentiam in ſe, & ſic ſunt duæ ſpecies. Namque primò facit pœnitentia reſilire à commiſſis , & huic opponitur obſtinatio mentis, qua conſtat homo ſibi in peccato , corde inſtar lapidis obdurato. Secundò pœnitentia in ſe ſpectata reos inducit ad cauenda peccata, quibus erant olim obnoxij. Deſtruit hunc effectum finalis impœnitentia , quæ eſt propoſitum nuſquam agendi pœnitentiam de peccatis impiè perpetratis.

Peccatum ex malitia mera ſicut impugnat gratiam pœnitentialem in comparatione ad Deum vnde fluit hæc gratia,ita duplex alia ſpecies exurgit iuxta duas vias Dei , quas Propheta dicit eſſe miſericordiam,& veritatem ſeu iuſtitiam. Pſal.24. *Vniuerſæ viæ Domini , miſericordia & veritas.*

Miſericordiam offendit deſperatio : nempe malè ſentit de miſericordia diuina reus homo, tatus ei commiſſa ſua crimina præualere. Iuſtitiæ verò Dei eſt iniutia præſumptio, ſtultè ſibi perſuadere nitens ſe peccare impunè ; quaſi verò Deus non eſſet iuſtus, reddens vnicuique provt geſſit ſiue bonum, ſiue malum ; quam maculam affricare Deo, ſummam arguit nequitiam in homine iniquo tali animo delinquente.

Peccatum ex malitia ſi impugnat gratiam pœnitentialem in comparatione ad vnitatem Eccleſiæ, in qua recipitur, exurgunt inde duæ aliæ ſpecies: ſiquidem vnitas Eccleſiæ in duobus conſiſtit, ſcilicet in fide ſeu veritate, & in gratia ſiue charitate. Impugnatio veritatis agnitæ grauiter offendit vnitatem, ſcilicet fidem ſeu veritatem, & ab ineuidentia fraternæ charitatis alterum, ſcilicet charitas impugnatur.

Vide plura de hoc. p.546.col.2

Peccatum ex ignorantia eſt auerſio voluntatis ignorantis, & perpetrantis quod malum eſt, ab omniſcientia Dei. Nota tamen, aliud eſſe prorſus peccatum ex ignorantia, & peccatum ignorantiæ. Peccatum ignorantiæ eſt omiſſio debitæ ſcientiæ : peccatum ex ignorantia eſt peccatum quod committitur ignoranter. Ignorantia iuris inuiſibilis poteſt eſſe duplex : aut enim eſt introducta per colpam præambulam, aut præter omnem culpam. Si præter omnem culpam, aut ſimpliciter ; priuat cognitione iuris, ſicut accidit infantibus & furioſis, qui omnino carent vſu rationis ; & hæc excuſat à toto ; aut non tollit omnino rationis vſum, ſed ſemiplenum ; tunc non excuſat à toto, ſed à tanto. Si autem ignorantia eſt introducta per culpam præambulam, ſicut in ebrio & furioſo, quorum vterque ſui impos effectus eſt vitio ſuo, ſic non excuſat à toto, ſed iuxta ſcitum Ariſtotelis 3. Ethic. c. 5. *Ebrius habet duplices maledictiones ; vnam pro culpa præcedenti, alteram pro culpa ſequenti.* Non tamen propriè loquendo dicendum eſt, ebrium aliquid perpetrando nouam culpam committere, ſed credendum eſt, illum ex conſequenti primam culpam fortiter aggrauare. Ita S. Bonau. prima parte ſui Centiloquij cap. 25.

Peccatum origioale corrupit naturam quantùm ad id quod naturæ eſt; peccatum verò actuale corrumpit hominem quantùm ad id quod perſonæ eſt. Quò ergo maior erit iniquitas, eò quoque peior erit & corruptio, quam inuehet in perſonam. pag. 293. col. 1 & 2

Peccatum originale non in Adamo fuit ſicut ineſt nobis. Eius enim natura bona fuit edita ; ſed culpa malum hominem fecit, à quo corrupta propagata natura prolem noxiam atque ream fecit, Quod culpa malum inflixit Adæ, illud natura nobis inurit, vtpote ab illo primo reo homine deriuata. Auguſtinus eò vergit, ita fatus ſerm. 14. de verbis Apoſtolis : *A Deo bona eſt inſtituta natura ; ſed per malam voluntatem à ſerpente vitiata eſt. Ideo quod fuit in Adam culpa, non naturæ, nobis propagatis factum eſt iam natura, id eſt, natiuitatis ſiue originis.* p. 291. c. 1

Peccatum originale materialiter ſpectatum, S. Thomas ait eſſe concupiſcentiam, qua voce ſolum non intendit ſignificare nudum appetitum concupiſcibilem, ſed etiam intellectum, volontatem, & alias omnes animæ potentias vt ſunt deſtitutæ donis iuſtitiæ originalis, ac proinde bonis habitibus, qui illas informabant animæ facultates. Sic ille 1. 2. quæſt. 82. art. 2. ad 3. Illæ, inquit, potentiæ inordinatæ manent dupliciter. Primò priuatiuè vt carent facultate ritè ſicut decet exequendi ſuas actiones eo modo, quo ſtante primâ Dei gratia ſe gerebant propter eos habitus inſidentes. Secundò manent inordinatæ tales potentiæ contrariè, quia procliues ſunt ad obiecta contraria rectæ rationi, ac proinde legi Dei. Sed hæc proclinitas peccatum non eſt, ſed defectus. Et quia propenſio illa ad obiecta legi diuinæ contraria præcipuè in concupiſcibili parte viget, idcirco malè habentes facultates animæ, concupiſcentiæ nomine deſignantur. p. 293. c. 1

Vide malos effectus huius peccati originalis. pag. 293. col. 1. & 2

Perſonæ Sanctiſſimæ Trinitatis ex procedendi modo nomen habent, hæ ſcilicet quæ procedunt, vt in Filio & Spiritu ſancto patet, qui iuxta nobis ineffabilem & inuium procedendi modum ab æterno ſibi congrua nomina ſortiuntur. Verbi gratiâ, Spiritus ſanctus amor dicitur, quippe viâ voluntatis emanat amor. Filius verò nomen habet Sapientiæ : namque viâ intellectus eſt genitus, ad quem pertinet Sapientia. Paulus idcirco vocat Chriſtum Dei Sapientiam 1. Cor. 1. *Prædicamus Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam.* pag. 52. col. 2

Pœnitentia eſt ſacramentum quoddam remiſſionis eorum peccatorum, quæ poſt Baptiſmum committuntur, inſtitutum in abſolutione ſacerdotis, & in actibus pœnitentis, nempe contritione, confeſſione, & ſatisfactione. Ita S. Thom. 3. part. qu. 84. art. 1. & 7. pag. 683. c. 1. & 2

Vide plura de hac materia. p. 684. c. 1. & 2

Prophetare, tria ſignificat. Primò ſonat idem ac prædicare, ſeu explicare Dei arcana, fidem quæ adſtruunt. Paulus ita vocem hanc vſurpat 1. Corinth. 14. *Qui* (inquit) *loquitur linguâ, ſemetipſum ædificat : qui autem prophetat, Eccleſiam Dei ædificat.* Secundò, prophetare dicit idem quod pſallere ſeu diuinas laudes in ſpirito decantare. In eo ſenſu Scriptura ſacra ſumit hoc verbum 1. Reg. 19. *Miſit* (inquit) *Saül lictores vt raperent Dauid, qui cùm vidiſſent cuneum Prophetarum vaticinantium, & Samuelem ſtantem ſuper eos, factus eſt etiam Spiritus Domini in illis, & prophetare cœperunt.* Id eſt, pſallere, & in ecſtaſim raptâ velut animâ decantare. Poſtremò demum prophetare, donum prophetiæ in actu ſecundo notat.

Prophetia propriè eſt futurorum præcognitio, & aliquando extenditur ad præterita, quorum nec memoria, nec ſigna extabant certa : applicatur item ad præſentia loco diſtantia, & occulta, & ad internas cordium cogitationes, ita vt verè nomen Prophetæ ſortiatur ille, qui diuinitus cognoſcit ea, quæ longè diſtant à ſenſu, & naturali cognitione hominum, & illa poteſt aliis euulgare. In ea ſignificatione vocem hanc accepit Apoſtolus enumerando dona gratis data. 1. Cor. 12. *Alij* (inquit) *per Spiritum datur ſermo ſapientiæ, &c. alij prophetia.*

Prophetia propriè ſumpta, duo requirit: Vnum eſt apprehenſio ſeu conceptio rei, quæ per prophetiam cognoſcenda eſt. Aliud eſt, aſſenſus & iudicium de veritate rei propoſitæ & ſic apprehenſæ. Ad primum requiritur reuelatio diuina rei aliis explicandæ. Et hæc profectò debet fieri per aliquas ſpecies intelligibiles, & per locutionem internam, quæ in mente fiat, ſiue incipiat à

ſenſibus,

Digitized by Google

ſenſibus, ſiue non. Ad ſecundum, id eſt, ad aſſenſum, neceſſarium eſt lumen internum vel virtus diuina iuuans intellectum ad præbendum aſſenſum rei à Domino reuelatæ. Aſſenſus enim ille ſupra naturæ vires eſt, excedens omnem vſquequaque modum, quo naturaliter cognoſcit homo, & idcirco petit è cœlo lumen homo, cuius ad ſupernaturalem illam notitiam aſſenſus liquidus expectatur.

Prophetia ſtrictè vſurpata, duo petit, ſcilicet reuelationem & aſſenſum ſeu iudicium de veritate rei propoſitæ, quia poſterius neceſſariò pendet à priori. Nemo namque poteſt de re iudicare, niſi illam & rationem ſeu medium illi aſſentiendi capiat adæquatè. Poſſunt illa duo ſecerni & ſeparari ab inuicem: nempe poteſt eſſe rei alicuius reuelatio facta, ſine tamen aſſenſu & iudicio facto rei præoſtenſæ: talis autem reuelatio quantumuis diuina, nomen Prophetæ conciliare nequit ei, qui nec præoſtenſa nouit, nec eis vt congruit aſſentitur. Quippe ſita non eſt prophetia in apprehenſione ſola, ſed præterea cognitionem & iudicium expreſsè petit huiuſce rei, quæ cælitus animæ reuelatur.

Prophetæ idcirco non fuere Reges illi, quorum Scriptura ſacra memor, ait fuiſſe quædam illis futura deſuper indicata. Vaccas dormiendo vidit Pharao, abundantiæ atque famis indices. Statoam vidit auream Nabuchodonoſor, quæ reuerà typus erat plorium arcanorum. Non idcirco tamen verè quadrat his Regibus vox Prophetæ, quia haudquaquam præoſtenſa ſibi cælitus agnouerunt.

Propheta vt aliquis ſit, cognoſcere debet ſupernaturaliter aliqua, quæ tam ab ipſo ſecundùm ſuum ſtatum, quàm ab aliis longè diſtant. Quando Deus futura nobis annuntiat, non idcirco dici Propheta poteſt, quia ille modus cognoſcendi futura congruit ſtatui eius: imò neque Chriſtus verè dici Propheta poteſt vt comprehenſor erat, quia quidpiam ſcire modo ſupernaturali competit huic ſtatui. Sed vt Chriſtus viator erat, Propheta dici poterat, ſiquidem omnia ſcire Deo reuelante, tali viatorum ſorti minimè competebat.

Vide plura de hac materia. p. 128. c. 2

Prouidentiæ diuinæ nomine S.Thom. 1. part. qu. 22. art. 1. intelligit rationem in mente diuina rerum ordinandarum in finem; quod perinde eſt ac dicere, prouidentiam eſſe quemdam diuini intellectus actum, quo perfectè Deus ſingulas res dirigit in fines ſuos, ac præſertim in vltimum finem, qui eſt ipſe Deus. Vnde liquet, prouidentiam Dei eſſe penes intellectum præcipuè, quamuis in illa Dei voluntatis actus etiam inuoluatur.

Vide plura. p. 181. c. 1

Purum aliquid eſt, quando liberum eſt à contagione rei deterioris. Et ex S.Thom. 2.2. qu. 81. art. 1. Res vnaquæque ſua à puritate procul abit & recedit, quando peius ei quidpiam adiicitur, vt impurum dicitur aurum quando vile metallum ei deforis admiſcetur. Vnde benè Thomas idem ſic concludit: *Ideo mens humana inquinatur ex eo quòd inferioribus rebus coniungitur.* pag 615. c. 1

R

Reprobatio, ex S.Thom. 1 p. qu. 13. art. 3. eſt actus diuini intellectus, quo firmiter Deus ſtatuit reproborum peccata permittere (non dando eis videlicet ſingularem gratiam, qua ab eis liberarentur) & propter hæc peccata illos à regno cœleſti excludere, ac punire in æternum. Cum hac intellectus diuini operatione: in qua formaliter eſt ſita ratio reprobationis eſt annexa quædam diuinæ voluntatis operatio, qua etiam id ſuo tempore mandatur executioni, quod eſt conſtitutum erga reprobos per illam operationem intellectus. Scotus ait, in hac permiſſione peccatorum reprobi ſe habere Deum merè negatiuè, quia ſubodoratur ibi alioquio quidpiam in diuina bonitate nimis auſterum, quod omnino procul abeſt ſi dicamus eum ſe habere tali in reprobatione animæ negatiuè. Hæc ille 1. diſt. 41. quæſt. vnica. Thomas verò ſecus ait, habere Dei permiſſionem illam præfatam actum poſitiuum intellectus & voluntatis. p. 76. c. 1

Stat e Thomæ à partibus videtur Paulus ad Rom. 9 ita Deum commemorans: *Cuius vult miſeretur, & quem vult indurat.* Quibus verbis Apoſtolus videtur ſignificare Deum ſpeciali actu voluntatis ſuæ denegare malis, id eſt reprobis, gratiam illam ſingularem quæ hæc obdurata nequam hominum corda poterat emollire. Etenim denegare talis gratiæ influxum perinde ſanè eſt ac indurare corda, ſicut ex profeſſo docet Auguſtinus lib. 1. ad Simplicianum, quæſt. 1. epiſt 105. Sic ille: *Non obdurat Deus impertiendo malitiam, ſed non impertiendo miſericordiam.* Rurſus ibidem Apoſtolus vocat reprobationem odium, repetens illud Malachiæ 1. *Eſau odio habui.* Eſt autem odium actus poſitiuus.

Reprobatio cauſam vnam habet efficientem, aliam finalem, & tertiam meritoriam. Reprobationis cauſa efficiens, Dei voluntas eſt, iuxta locum iſtum Pauli ad Rom. 9. *Quem vult indurat.* Cauſa finalis eſt oſtenſio Iuſtitiæ diuinæ, ſicut inſinuat Apoſtolus hoc contextu: *Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ.* Rom. 9. p. 76. col. 2

Reprobationis cauſa meritoria ſunt mortifera peccata, quibus moriendo mali & reprobi ſunt obnoxij. Quippe Deo obiiciuntur reprobi ab æterno ſicut rei & noxij, quorum præſcita peccata malum æternum conſciſcunt eis. Profectò Deum aliquos imo ferè innumeros homines reprobare ſine reſpectu ad finalem eorum impœnitentiam, res eſt à bonitate Dei penitus aliena. Huic veritati orthodoxæ litant iſti textus Tob. 3. *Non delectaris in perditionibus noſtris.* Ezech. 18. *Nunquid voluntatis meæ eſt mors impij?* 1. Timoth. 2. *Vult omnes homines ſaluos fieri.* Petrus item è ſua ſede nodum hunc ſoluit ita fatus. 2. Pet. 3. *Patienter agit propter vos, nolens aliquem perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Non per Deum ſtare quin ſaluetur homo, liquet etiam ex ipſius ore Dei, Apocal. 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo. Si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum.* p. 77. col. 2

Reprobationis effectus ſunt duo, ſcilicet permiſſio peccatorum reprobi, & punitio eiuſdem. Ipſa verò peccata reprobi ſicut non ſunt effectus Dei, ita neque etiam reprobationis, vt quæ eſt pars quædam diuinæ Prouidentiæ. Paulus ait,

Deum

Deum ſuſtinere in multa patientia vaſa iræ parata in interitum. Et inde patet, eum noo cauſam eſſe rei quam patitur ægrè, quaſi vim patiens, reproborum crimioa tolerando. Præterea induratio & excæcatio reprobi, non ſunt reprobationis effectus diſtincti ab illa permiſſione, penes quam eſt reprobatio; ſed ſunt ipſa Dei permiſſio quatenus per eam ſubtrahitur reprobo peculiaris gratia, qua influente cæcus illuminaretur eius iotellectus, & cordis intima mollirentur. p.76.c.1

S

SAcramentis legalibus Iudæi olim noo inſiſtebant tanquam rebus vicem finis ſeu ſcopi gerentibus. Sed vtebantur iis vt imaginibus & vmbris futurorum, quæ à Chriſto nobis erant præfixo à Deo tempore propalanda. At ex Philoſopho libro de memoria & reminiſcentia: Idem motus eſt in imaginem inquantùm eſt imago, & in rem quæ imagine aut figura tali exprimitur. Et idcirco Patres huiuſce legis antiquæ ſua legalia ſacra ſeruando, quæ fuere velut imagines Chriſti, in eum quoque ſicut & nos ratione licet diſpari ferebantur. Ideoque nihil obſtat, quin ex Chriſtianis & Hebræis Eccleſiæ myſticum corpus Chriſti Domini coaleſcat. Paulus ait, vmbras taotùm fuiſſe penes Hebræos, Chriſtum verò dediſſe nobis corpus earum omnium vſquequaque rerum, quas figuræ ſiue typi veteres adumbrabant. Ita fatur Apoſtolus ad Coloſſ. 2. *Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut Noëmenia, aut Sabbatorum, quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti.* Igitur Eccleſia, quæ corpus habet eorum, quorum Synagoga typos habuit & vmbram tantùm, Synagogam multis titulis anteibit.

Vide plura in eo argumento. p.380. c.1

Sacramenta Eccleſiæ maior gratiæ influxus in animam conſequitur, quàm illa quibus vtebatur gens Iudæa, ſuis vt peccatis medelam conquireret. Quippe, ſicut ſcitè Thomas ait 3.p quæſt.70. art.4. Circumciſio ipſa primas tenens in ſerie ſacramentorum antiquæ legis, non iuſtificabat vi ſua, ſed quatenus erat fidei proteſtatio, eamque fidem applicabat. Vult ita clarus hic doctor, veteres iuſtificatos fuiſſe ex merito Paſſionis Chriſti vt nos iuſtificamur, ſed hoc meritum per ſacramenta nobis applicari, Hebræis verò ſolam per fidem. p.380. c.2

Sacramenta Hebræorum operabantur ex opere operantis, id eſt, iuxta fidem & diſpoſitionem hominum, qui ſuſcipiebant aut miniſtrabant ea: ſed Eccleſiæ ſacramenta agunt & influunt ex opere operato, Dei gratia influente in animam, quæ ad aliquod acceſſit abſque graui obice ſacramentum. Ibidem.

Vide locum egregium Auguſtini. p.382. c.1

Sacramentum vt iuſtificare queat habere debet annexam abſolutam promiſſionem gratiæ. Nullum verò tale legis antiquæ fuit ſacramentum, in cuios inſtitutione Deus gratiæ illapſum promiſerit cunctis eo vtentibus. Ergo Dei gratiam non conferunt ex ſe, quam hæc inſtituendo Deus nuſquam animæ repromiſic. Inde perit Apoſtolus dignitatem Eccleſiæ ſupra Synagogã, quòd ſcilicet maiora Deus promiſerit Eccleſiæ quàm Iudæis. Hebr. 8. *Melius ſortitus eſt miniſterium, quantò & melioris teſtamenti mediator eſt, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt.* Quæ ſint autem meliores promiſſiones illæ noui teſtamenti, explicat inducendo Deum ſic loquentem apud Ieremiam 31. *Propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum non recordabor amplius.* Auguſtinus eò alludit in Pſal.78. quando dicit promiſſiones diuerſas eſſe noui, & veteris teſtamenti, vt ipſa etiam ſacramenta ſunt diuerſa. Iudæis enim præcipuè res terrenæ promittebantur, Eccleſiæ verò ſecus res cœleſtes à Deo ſunt promiſſæ, quia Synagogæ Deus eam voluit eminere.

Vide plura de præſtantia Eccleſiæ ſupra Synagogam. pag.381. col.1. & 2

Sacramentale quidpiam eſt poteſtas clauium ſacerdotio annexa. Claues illæ perinde ſonant ac poteſtas ſpiritualis, cuius vſu cum auctoritate quadam fidelibus aliqua ratione patet aditus ad regnum cœlorum, aut ſecus inuius ſit, vtpote ſacris his clauibus omnino cœli foribus obſeratis. Clauduntur verò fores illæ cœli, quando reis atque malè ſibi conſciis hominibus propter enorme crimen beneficium aliquod ſpirituale vt eſt abſolutio à ſacerdote talis gratiæ miniſtro iure & meritò denegatur. Eo ipſo cœlum obſeratur eis, quatenus ipſis negatur illud quod conducit ad aſſequendam beatitudinem. Simili quoque modo poteſtas huius etiam rationis, dicitur poteſtas ſoluendi & ligandi, quatenus ſpiritualis poteſtatis vſu tollitur alicui impedimentum, quod ei obſtat quo minùs ad beatitudinem peruenire queat, aut certè tam commodè poſſit, quàm ſublato tali obice potuiſſet.

Cùm ergo munus & officium clauium ſit aperire, vel claudere, inde per metaphoram benè nomen claoium regni cœlorum tranſlatum eſt ad ſpiritualem hanc poteſtatem, ſiue cœlum aperiat abſoluendo reos, ſiue ſecus occludat, detrectando graui peccato abſolutionis gratiam erogare. Magiſt. ſent in 4. diſt. 18. ita claues definit: *Clauis eſt poteſtas ligandi, atque ſoluendi, qua Eccleſiaſticus iudex dignos recipere, & indignos debet excludere à regno.* Cùm dico, claues illas aperire cœlum, hic etiam inuoluo remiſſionem culpæ, quod inſigne donum neque fuit ipſis Angelis impertitum.

Potentiæ per actus definiuntur. Cùm ergo clauis ſit velut quædam potentia, illa debet per actum ſiue vſum ſuum definiri cum expreſſione obiecti, à quo ſpeciem actus ſortitur. Debet item exponi in definitione modus agendi, ex quo apparet potentia ordinata. Actus autem poteſtatis ſpiritualis non eſt vt abſolutè cœlum aperiat, Chriſtus enim illud aperuit; ſed vt quantùm ad aliquos aperiat: quod quidem ordinatè nequit fieri niſi eius idoneitate cui aperiendum eſt cœlum penſatâ. Quamobrem in definitione clauis ponitur genus, ſcilicet poteſtas; & ſubiectum poteſtatis, ſcilicet iudex Eccleſiaſticus; & actus, ſcilicet recipere & excludere, & id iuxta duos actus materialis clauis, cuius officia ſunt, claudere, reſerare. Rurſus ibi ſit mentio obiecti quando dicit, *à regno.* Poſtremò modus exponitur quando dicit, *dignos & indignos.* Prudenter enim & ſcitè debet vſus clauium exerceri.

Sacramentalis clauium poteſtatis prima diuiſio eſt in clauem ordinis, & in clauem iuriſdictionis. Clauis ordinis immediatè cœlum reſpicit, remouendo mala ſeu peccata, quibus arcemur ab introitu cœli. Clauis illa nihil eſt præter characterem ſacerdotalem. Vnde liquet, non poſſe clauem illam alteri quàm ſacerdoti homini conuenire.

Clauis

Clauis iuriſdictionis non directè cælum ſpectat, ſed mediante militante Eccleſia., per quam ad cælum aliquis vadit, dum per eam aliquis excluditur, vel admittitor ad conſortium Eccleſiæ militantis per excommonicationem & abſolutionem Illa propriè non dicitur clauis cæli, ſed diſpoſitio ad illam; ac proinde poteſt illa dari homini in ſacerdotem minimè conſecrato.

Altera diuiſio clauium eſt, in clauem ſcientiæ, & in clauem poteſtatis. Clauis ſcientiæ dicitur auctoritas diſcernendi vtrum aliquis ſit dignus vel indignus eo beneficio, quod confertur per poteſtatem clauium. Clauis poteſtatis dicitur auctoritas illud ipſum exequendi reipſa quod iudicatum eſt', dignum ſcilicet recipiendo, aut indignum penitus excludendo. Vide plura pag. 92. col. 1.

Sacrilegium dicitur ab eo quod ſacra legit, id eſt, colligit & furatur. Ita Iſidorus lib. 10. etymologiarum cap. 18. Eo quòd aliquid directè bonum in finem dirigitur, idcirco boni rationem participat & præſertim in actibus humanis, vbi finis idem eſt ac forma rei compoſitæ quam diſcernit ab aliis; ita Dei ad cultum res quæpiam ordinata dici poteſt & diuina ſeu ſacra, ac proinde ſibi vendicat cultum & reuerentiam pertinentem ad religionis obſeruantiam, quam temerare nefas eſt, directè Deum petens, cui debitum ſpeciale decus, & obſeruantiam dum negligit & furatur, appoſitè ſacrilegij crimine denotatur. pag. 644. col. 2

Iam quale crimen ſit, iniurium eſſe locis ſanctis, id eſt', Eccleſiis, ex S. Thoma patet 2. 2. quæſt. 99. art. 3. Sacrilegij ratio (*inquit ille*) tota ſita eſt in hoc, quòd ſe aliquis irreuerenter habet erga Deo res ſacratas. Debetor autem reuerentia rei ſacræ propter ſanctitatem. Igitur quot ſunt diuerſæ rationes ſanctitatu rerum ſacrarum, quibus reuerentia exhibetur, tot quoque debent ſacrilegij ſpecies aſſignari.

Sacrilegij crimen tantò peius erit, quantò rei temeratæ maior erit ratio ſanctitatis. Attribuitur ſanctitas illa tribus; videlicet perſonis quæ ſe deuinxere Dei cultoi; ſecundò ſacris ædibus; poſtremò rebus, vt veſtibus, atque vaſis diuino cultui mancipatis. Sanctitas Eccleſiæ ſeu loci ſacri ordinatur ad ſanctitatem hominis qui in loco ſancto Deum ritè colit. Ideoque libr. 2. Machab. cap. 5. Scriptura refert hæc digna ſcitu: *Non* (inquit) *propter locum gentem, ſed propter gentem, locum elegit Deus.* 2. Machab. cap. 5. Idcirco maius eſt ſacrilegium, quo peccatur in perſonam ſacram, quàm crimen quo ſacrilegium committitur contra locum ſacrum, ob perſonas ibi Deo ſeruientes maximè venerandum. pag 645. col. 1

Sacrilegij alia ſpecies committitur contra res alias ſacras & diuinas. In his principem nemine reclamante locum obtinent ſacramenta, quorum præcipuum eſt Euchariſtia, quam qui indignè ſumit, ille reus eſt ſacrilegij & maximi. Præter ſacramenta, rerum aliarum ſuppellex ſacra Dei cultui addicta notam ſacrilegij inurit eis, qui ea deſpiciunt vel furantur. Quippe Deum in ipſum reſilit hæc offenſa; quia quicquid eius obſequium ſpectat, illud vnuſquiſque debet honore rei congruo venerari. pag 645. col. 1

Salus animarum duplex à Theologis aſſignatur: prima ſcilicet, & vltima. Prima ſalus eſt iuſtificatio, qua mediante, rea priùs anima, iam ab inglorìa ſeruitute diaboli vindicatur. Vltima ſalus ea eſt, qua vinculis corporeis ex ſolutus homo, Deo in æterna gloria perfruetur. p. 607. col. 1

Sanctus perinde ſonat ac iuſtus, & idcirco virum aliquem non dicimus ſanctum eſſe, niſi conſtet abundè nobis, eum perfectionem iuſtitiæ fuiſſe ſuis pro viribus aſſequutum. Namque ſicut perfectio naturalis in rebus creatis conſiſtit in hoc, vt res congruat regolæ, ad cuius ideam efficta, ſuum perfectè refert prototypum; ita morum ſeu iuſtitiæ perfectio, quæ eſt ſanctitas, exigit ab homine congruentiam cum lege æterna. Quippe ſicut res omnes in ordine naturæ, ſuam omnem perfectionem ſunt nactæ, modò tales ſint, quales perfectas ab æterno Deus concepit; ita legi æternæ debet homo congruere, ſi velit eſſe perfectus & ſanctus: ſanctitatis enim regula eſt lex æterna; cui ſe aptare debet homo clarus titulo ſanctitatis. Vide plura pag. 625. col. 1

Scientia Dei eſt infinita, quia infinita eſt eius eſſentia: nempe Dei intelligere reipſa Dei eſt eſſe. Vnde quia infinita Dei eſt eſſentia, finita nequit eſſe Dei ſcientia: ſiqoidem illa rerum omnium notitiam habet, ad quas diuina virtus porrigitur. At hæc infinita poteſt producere: ſcientia eius ergo nequit vllo limite coarctari. Vide plura pag. 423. col. 1

Scientia Chriſti duplex eſt; vna increata, & altera creata. Scientia increata Deus ipſe eſt Scientia creata triplex; vna, beata, altera infuſa, tertia acquiſita. Vide plura pag. 491. col. 2. pag. 492. col. 1

Simonia ex S. Thom. 2. 2. quæſt. 100. art. 1. eſt ſtudioſa voluntas emendi vel vendendi pretio temporali aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. Partes habet quatuor hæc definitio, quæ ſunt accuratè & ſedulò reuoluendæ. Prima, *ſtudioſa voluntas*, id eſt, deliberata, vt inde procul agas eos motus, quos ignorantia inculpata poteſt elicere. Quippe loquor hîc de ſimonia perfecta & completa ſuis omnibus numeris abſoluta. Secunda pars definitionis, *Emendi aut vendendi*, quibus verbis ſignificatur omnis contractus non gratuitus, ſiue ſit emptio vera, ſiue locatio, ſiue permutatio. Tertia pars, *Pretio temporali*: Si enim datur ſpiritale pro ſpiritali, tunc non erit ſimonia.

Pretium verò triplex; ideoque dato vno trium pretiorum, ſimoniæ execrandæ crimen impiè perpetratur. Vnom eſt, pretium muneris, vt pecunia, veſtimenta, greges ouium, armenta boum, & vendi omnia conſueta. Alterum eſt pretium linguæ, vt ſi quis pro cauſa agenda, aut gratia precibus impetranda à Rege daret beneficium, profectò reus eſſet, & plectendus vt ſimoniacus. Tertium tandem eſt, pretium obſequij; vt ſi quis ſeruo daret beneficium ea conditione vt illi tanto tempore miniſtraret. Tribus hiſce modis ſeu pretiis acceptis ſimonia contrahitur.

Quarta demum pars, quæ concludit ſimoniæ definitionem hæc eſt. *Aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum*. Spitituale hîc dicitur non omne quod incorporeum eſt; ſed quod eſt aliquomodo ſupernaturale, ſiue ſit aliquid reale, ſiue morale tantùm, ſiue in modum actus, ſiue in modum habitus, cuius generis ſunt virtutes ſupernaturales, gratiæ præuenientes, gratiæ gratis datæ, ſacramenta, conſecrationes, benedictiones Eccleſiæ, & omnis vſus conceſſæ ſupernaturalis à Numine poteſtatis. Spirituali eſt annexum quicquid habet aliquam connexionem cum ſpirituali. Habetur autem illa connexio tribus modis.

Primò antecedenter, vt ius patronatus, id eſt, ius aliquos eligendi aut præſentandi ad beneficia Eccleſiaſtica. Concomitanter, vt eſt labor qui ſuſcipitur in adminiſtratione ſacramentorum, ſiue officiorum Eccleſiaſticorum. Tertiò conſequenter, vt beneficia Eccleſiaſtica, hoc eſt ius ſeu facultas recipiendi reditus Eccleſiaſticos propter officium ſiue miniſterium ſpiritale.

Aduerte, ſola ſpiritualia aut his annexa verè materiam eſſe ſimoniæ, quia cùm hæc naturâ ſuâ ſint talia, vt non poſſint humanâ comparari induſtriâ, ſed diuino ſolùm munere concedi, idque gratis; magna profectò fiet eis iniuria, ſi pretio temporali inſtar rerum profanarum fortè velit eas impius aliquis æſtimare. Vide plura. p.470.c 1

Syndereſis eſt vis animæ ſemper nata figi in ſuperioribus, naturaliter mouens & ſtimulans ad bonum, & abhorrens malum. Ita Bonauentura lib 2. de operibus conditoris. Syndereſis non eſt totaliter extincta in diabolo & damnatis; ſed aliqua parte ſui remanet. Quippe duo dicit ſyndereſis, ſcilicet inſtinctum boni, & diſplicentiam mali culpæ. Ea ratione tota ſindereſis extincta iacet & deficit in diabolo & damnatis, quibus nec placere poſt bonum, neque diſplicere malum culpæ ſicut tale, quia voluntas eorum eſt agglutinata malo, ac proinde bonum amare nequit. Sed conſiderando malum culpæ, pœnæ æternæ annexum, tunc; importunè malum hoc diſplicet eis, quia illo velut tortore, dira mala pati coguntur. Sic eorum vermis non moritur, & in æternum vermis huius corroſione ſæua neſcituta finem peſſimè torquebuntur. p.39.c.1

Syndereſis ortus hic eſt. Deus vt auctor naturæ ſæuit in homine duas rectitudines, quarum ad amuſſim poſſet rectè vitam componere. Prima fuit ad cognoſcendum abſque errore bonum & malum. Hæc eſt rectitudo conſcientiæ. Secunda fuit, inſitus appetitus boni, & horror mali. Hæc eſt rectitudo ſyndereſis. Propter eas rectitudines iam deſcriptas homo dicitur habere ſata à natura ſemina virtutum; ſiquidem eo inuito mali horror eum inceſſit; ideoque malo perpetrato nequit homo nec momento quidem eſſe ſibi gratus; omnque die ac nocte ſæuis furiis agitatur. Vide plura. p.39.c.1

Syndereſis, ex S Thoma 1.part. qu.79.art.12. eſt habitus naturalis principiorum operabilium, qui inſtigat ad bonum, & murmurat de malo, quod eſſe impunè nequit, ſyndereſi ſemper ſupplicium à reo congruum exigente. p 314.c.2

T

TRinitas adoranda nequit agnoſci humana ſola indagine: nam quicquid homo nouit de Deo obſtetricante natura, totum pretium eſt ab effectibus, qui omnes vnam ſupremam cauſam eſſe produnt; ſed de Trinitate nihil omnino nobis inſinuant: nempe rerum editio eſt ab vno Deo, ac proinde trium perſonarum notitiam minimè manifeſtat. p.414.c.2

V

VErbum Dei in tribus differt à verbo mentis hominum. Primò verbum noſtrum eſt priùs formabile quàm formatum. Etenim quando volo concipere rationem ouis, neceſſe eſt vt ad ipſum verbum ratiocinando perueniam; & ſic fit in aliis, quæ à nobis intelliguntur, niſi fortè in primis principiis, quæ cùm ſint naturaliter nota, ſine diſcurſu rationis facilè cognoſcuntur. Itaque quamdiu intellectus ratiocinando gyrat, & ſe in varia inflectit, needum formatio perfecta eſt, niſi quando ipſam rationem rei perfectè conceperit, & tunc primò verbi rationem habet. Inde notum eſt, in anima noſtra eſſe talem cogitationem, quâ ſignificatur ipſe diſcurſus inquiſitionis, verbum quod eſt iam formatum per perfectam contemplationem veritatis, ideoque plena & perfecta veritatis contemplatio, verbum vt eius naturæ voce congrua nuncupatur. Sic ergo priùs eſt verbum noſtrum in potentia quàm in actu. Sed Verbum diuinum ſemper eſt in actu, ideoque nomen cogitationis Verbo Dei propriè non conuenit, iuxta ſcitum illud Auguſtini lib. 3. de Trinit. *Ita dicitur illud Verbum Dei, vt cogitando non dicatur, ne quid quaſi volubile in Deo credatur.* Vnde Thomas in opuſculis carpit eos, qui ſcripſere, Deo Patri, dicere, nihil aliud eſſe quàm cogitando firmiter intueri.

Verbum Dei ſecundò differt à noſtro, quia verbum noſtrum eſt imperfectum; ſed Verbum Dei eſt perfectiſſimum: quippe nemo poteſt noſtrûm exprimere vnico verbo ſuos omnes conceptus, ideoque nobis expedit iueſſe plura verba imperfecta, quibus ea cuncta quæ nouimus exprimamus. In Deo verò ſecus ſe res habet. Etenim cùm ſeipſum intelligat, & omnia per ſuam eſſentiam intelligat vno actu, vnicum Verbum diuinum expreſſiuum eſt totius quod in Deo eſt, non ſolùm Patris, ſed etiam creaturarum, aut Verbum illud eſſet aliter imperfectum.

Verbum Dei tertiò differt à noſtro, quia verbum noſtrum non eſt eiuſdem naturæ, cuius & nos ſumus; ſed Verbum diuinum eſt eiuſdem naturæ cum Deo, & ſubſiſtens in natura diuina: ſiquidem ratio intellectiua, quam intellectus noſter de aliqua reformat, habet eſſe in anima intellectibili tantùm: intelligere autem animæ non eſt idem ac eſſe naturale animæ, quia anima non eſt ipſa ſua operatio. Quamobrem verbum quod effingit intellectus noſter, ei eſt accidens, neque citra errorem tale verbum eſſe animæ eſſentiam poſſumus affirmare. At in Deo intelligere perinde eſt ac eſſe, & ideo Verbum quod format intellectus diuinus, non eſt aliquod accidens, ſed ad naturam eius pertinet. Vnde eſt neceſſe tale, Dei Verbum ſubſiſtere, quia quicquid eſt in natura Dei, Deus eſt, à quo ſunt omnia accidentia penitus aliena.

Verbum in diuinis propriè loquendo debet perſonaliter dici, cùm non importet niſi quidpiam expreſſum ab intelligente. Conſtat item, Verbum in diuinis eſſe ſimilitudinem eius à quo procedit, & eſſe coæternum ei à quo procedit, cùm non fuerit priùs formabile quàm formatum, ſed ſemper in actu. Eſt etiam in confeſſo, Dei Verbum eſſe æquale Patri, cùm ſit perfectum, & expreſſiuum totius eſſe Patris, cui eſt conſubſtantiale, quia ſubſiſtit in natura eius. Poſtremò cùm in omni natura vocetur filius id quod procedit habens ſimilitudinem & naturam eius à quo procedit, abundè liquet, Verbo Dei quadrare tale nomen, id eſt, iure debere Patris filium appellari.

Vide plura & egregia de hac differentia Verbi Dei, & noſtri. p 266.c.1. & 2

Vindicatio, ex S.Thom. 2. 2. qu. 108.art. 2. eſt quædam ſpecialis inclinatio naturæ ad remouendum nocumenta, vnde in animalibus datur etiam vis iraſcibilis ſeparatim à vi cõcupiſcibili. Repellit

autem

autem bomo nocumenta per hoc, quòd ſe defendit contra iniurias ne ei inferantur, vel iam illatas vlciſcitur, non inteutione nocendi, ſed inteotione remouendi nocumenta. Vindicationem in eo ſenſu Thomas ait virtutem eſſe, & ab illo, loco prælaudato, in virtutum ſerie recenſetur..

Vide plura de hac virtute. p.314.c 1. & 2

Virtus theologalis ea eſt, quæ pro obiecto Deum habet, & hominem perficit in ordioe ad beatitudinem æternam aſſequendam. Aliæ verò virtutes obiecta ſibi infra Deum vendicant, & hominem aptant ad actiones rectæ rationi congruas exercendas. p.34.c.1

Virtus in Scriptura ſacra ſonat idem ac perfectio cuiuſque rei, ſeu facultas inſita ad aliquid operandum. Notionis huius conſcius Propheta canit Pſal.32. *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Secundò nomen hoc ſignificat effectum ſeu fructum, vt Ioëlis 2. *Lignum attulit fructum ſuum; ficus & vinea dederunt virtutem ſuam.* Et Marc.6. *Non poterat ibi vllam virtutem facere.* Poſtremò virtus ſtrictè ſonat idem ac habitus bonus, modo & ratione naturæ conſentaneus. Ita Auguſt. lib.83.q.quæſt.31. p.23.c.2

Virtus in ſuo ſubiecto tria prærequirit ex S. Thom.1.2.q.56.art 5. Primum eſt, vt ſubiectum illud ſit potentia animæ. Alterum eſt, vt illa potentia ſit aliquo modo rationalis. Virtus enim habitus eſt diſponens hominem ad actus egregios laude dignos, ac proinde natos ex potentia aliquo modo indifferente, & indeterminata, quod proprium eſt potentiæ perfectè rationali vt eſt intellectus; aut rationali per participationem, vt eſt voluntas, & etiam appetitus ſenſitiuus concupiſcibilis & iraſcibilis, quem Ariſtot. lib.1. Ethic. cap. vlt. dicit eſſe rationis capacem aliqua parte ſui, quia poteſt obedire rationi, à qua ſæpe motus effrænis appetitus validè compeſcuntur. Tertium quod depoſcit Thomas in ſubiecto virtutis eſt, vt potentia habeat actum conſummatum, id eſt, qui non ordinetur in alterius potentiæ actum tanquam in terminum & complementum ſuum. Defectu conditionis huius, habitus qui perficiunt potentias ſenſitiuas apprehenſiuas interiores, ſcilicet imaginatiuam, memoriam, &c. non ſunt virtutes, quoniam ordinantur ad operationem intellectus tanquam ad terminum. p.24 c.1

Virtutum humanarum vt ſunt habitus laudabiles ob indifferentiam quamdã potentiæ ad rectè agendum aut iniquè, potentiæ animæ vegetatiuæ neque corpus eſſe queunt congrua ſubiecta. Auguſtinus huius ſententiæ aſſertor eſt hoc contextu: *Virtus non niſi ſapientis animæ qualitas eſt, quæ non niſi in anima eſſe poteſt.* Lib.1. de moribus Eccleſiæ, c.5. Ratio verò quare potentiæ corporales nequeunt eſſe idonea ſubiecta virtutum, eſt, quia nullo planè modo rationi obediunt, vt in parte vegetatiua patet. Quamuis enim ratio imperet corpori vt non creſcat, aut nutriatur; potentia vegetatiua ſuo fungitur officio, ratione licet inuita, & penitus inconſulta. Quòd ſi potentiæ corporales aliquando morem gerunt rationi, illud agunt neceſſariò, & abſque indifferentia illa, penes quam eſt laus aut vituperium actus eliciti ab illa potentia, quæ eſſe poteſt conſonum & ſincerum ſubiectum virtutis. Ita ſuum rationi obſequium præſtant facultates motiuæ membrorum, id eſt, neceſſariò obediunt, & idcirco vera laus nequit ei competere, neque poſſunt eſſe verum virtutis ſubiectum. Vnde benè aduertit Ariſtot. lib.1. Polit. cap. 3. Corpus ab anima regi imperio deſpotico, quia obedit ad nutum; appetitum verò ciuili imperio, quia reluctando ſæpe ſuum penſum reddit, multas agens & excitans tragœdias antequam obſequatur. p.24. c.1

Virtus, ex S.Th.1.2.q.55.art.4. eſt bona qualitas mentis qua rectè viuitur, qua nemo malè vtitur, quam Deus in nobis ſine nobis operatur. Ibid.

Virtutum cauſa efficiens eſt Deus, partim vt eſt auctor naturæ, cui prodigente manu ſemina virtutum omnium ordinis naturæ dedit, & impreſſit earum genuinos animæ characteres. Partim idem eſt efficiens cauſa virtutum vt auctor ſupernaturalis gratiæ & aliorum donorum: partim etiam nos ipſi poſſumus conciliare nobis virtutes actibus idoneis, iiſque ſæpe ſæpius validè repetitis. p.24. c.2

Virtutum neceſſitas petitur ex anguſtiis & ærumnis, in quas anima incurrit ob appetitum ſenſitiuum, debitum obſequium rationi pendere detrectantem. p.24.c.2

Virtutes dici poſſunt naturales: nam à Deo auctore naturæ quoad ſubſtantiam quidem, ſimul cum natura accepimus habitum primorum principiorum. Cùm ergo talis habitus habeat rectam operationem, eſt in confeſſo, iure nomen virtutis eum ſortiri. Quoad inchoationem verò remotam etiam cenſentur naturales virtutes tam apprehenſiuæ partis, quàm appetitiuæ, quatenus eiuſmodi naturam à Deo accepimus, vt adiuti cognitione naturali primorum principiorum. Vnde patet huius habitus primorum principiorum ſuffragio nos poſſe plures alias virtutes ad ardua enitenti animæ comparare. Et hoc perinde ſanè eſt quod ingeneraſſe nobis Deum & indidiſſe quaſi quædam ſemina virtutum, vt & Philoſophus ſcripſit hoc contextu: *Cùm idonei ad virtutes ſuſcipiendas naturâ ſimus, aſſuetudine perficimur.* Lib.2. Eth. cap.1. Ibid.

Virtus vno modo poteſt conſiderari iuxta ſuam eſſentiã, altero vt perfecta ſuis eſt omnibus numeris abſoluta. Primo modo poteſt eſſe ſine gratia & charitate, quia facultatem animæ cui inſedit aptè regit, & diſponit ad benè operandum in ordine ad finem naturalem, qualis eſſet captare famam hominis magni à vitiis omnibus abhorrentis. Spectata verò virtus vt perfecta ſuum ſubiectum ordinans ad ſupernaturalem finem, eſſe nequit abſque charitate, qua feruente, Dei compos fit anima ſancta, ſuum finem vltimum aſſequuta. p.26 c.1

Virtutes diuiduntur in duas claſſes, iuxta duo earum ſubiecta, ſcilicet intellectum & voluntatem principes animæ facultates. Virtutes quæ perficiunt intellectum, à ſubiecto ſuo dicuntur intellectuales. Illæ verò, quæ perficiunt voluntatem, morales à laudabili compoſitione morum congruè nominantur p.33.c.2

Vnionis gratia in Chriſto dicit eſſe perſonale datum huic homini, qui ab hoc eſſe capit communicationem idiomatum diuinorum & humanorum, proprietatum enim diuinãrum & humanãrum communicatio in Chriſto non fit in naturis, ſed in perſona Verbi, quæ dat eſſe perſonale viro huic, ſcilicet Chriſto, qui hanc accepit gratiam vnionis. pag.708.col.2. p.711.c.2

INDEX PHILOSOPHICVS.

A

Textus Philoſophicus.

A*B inſufficiente cauſa nihil fit.* Ariſt.lib.1. Phyſic. pag.471.col.1

APPLICATIO MORALIS.

Cùm homo puris ionaturalibus ſpectatus edat tantùm opera congrua naturæ, oihil prorſus dignum cœlo poteſt ſine Dei gratia parturire. Etenim abſqoe talis gratiæ influxu homo cauſa inſufficiens ac proinde nihil fit ab illo, Deo gratum, aut dignum æterna gloria compenſari.

Illud etiam axioma valet ad probandum, non poſſe benè & validè ſpirituales Eccleſiæ dignitates opum pretio comparari. Cùm namque gazæ omoium planè Regum ſint naturalis ordinis,& ſic impares ſint ſpiritualium pretio dignitatum; qui præſumit auro ſibi comparare iuris ſeu poteſtatis ſpiritualis vſum, perinde facit ac qui tentat ſubdere ſolo cœlum; qui profectò niſus amentiæ eſt euidens argumentum. Concolor eſſe debet,id eſt eiuſdē ordinis,cauſa ſuo cū effectu,alioquin cauſa ſuos extra fines effuſa nihil parturit, vtpote in his quæ ſupra vires eius ſont penitus infœcunda.

Textus Philoſophicus.

Ab eo quod res eſt,vel non eſt,propoſitio dicitur vera vel falſa. Ariſt.cap.de ſubſtantia. p.215.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Homo vile vanæ gloriæ maocipium, quando ſuas in laudes erumpit, falſa dicit,eo quòd verba, vita & res nō concordant.Hoc namque ſolo quòd ſoperbit homo ille ſua eructans & commendans egregia facinora, non ſunt ampliùs laude digna, quia illa virus vanæ gloriæ vitiauit. Vnde vera non eſt ſed omnino falſa talis laus, quam iactabundus homo ſuis de actibus aucupatur.

Textus Philoſophicus.

Actus ſpecies tot ſunt, quot etiam modi ſunt diuerſi reſpiciendi obiectum habitus, vel potentiæ vnde talis actus elicitur. p.567.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Iſtud axioma probat, credere Deum, credere Deo,& credere in Deum, eſſe tres diuerſos actus fidei, quia per hos demonſtramus tres reſpectus, quos fidei actus habet ad obiectum. Vide paginam illam proximè deſignaram.

Textus Philoſophicus.

Amabile bonum, vnicuique autem proprium. Ariſtor.lib.8.Ethic.cap.5. p.547.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Carpit hoc effatum depraoatos hominum mores & amores,quando rebus noxiis,vt ſunt honores, opes, & voluptates, nequiter obſtringontur. Quicquid enim animam à gloria æterna procul agit,non eſt illi proprium, ac proinde debet odio haberi, & non in perniciem animæ concupiſci.

Textus Philoſophicus.

Amor ex Ariſt.lib.8.Ethic.c.2.quatuor habere debet conditiones, ei vt competat ratio amicitiæ. Primò debet eſſe talis amor,vt beneuolentiæ cauſâ flagret,& oon concupiſcentiæ,id eſt,oportet amorem eſſe rei amatæ per ſe, & oon diligamus eam ob ſolam vtilitatem,aut voluptatem, quam ex illa percipimus. Ex defectu conditionis huius ait Ariſtor. lib.8.Ethic.c.2. Ridiculum eſſe, dicere nos habere amicitiam erga vinum. Conſtat oamque, vinum homines meribibulos amare ſolùm ratione potus,& illi inſitæ voluptatis. Et hic nuncupatur amor concupiſcentiæ, ſeu amor ex accidenti, quia non amicus propter ſe amatur, ſed ratione boni alicuius in amantis commodum emergentis. Nequit eſſe iugis amor ille, quia accideotia oulla ſibi conſtant, ſed variant, ac proinde talis amor erit inconſtans, vt accidentium natura gyrans. Ideoqoe, ſicut ait Ariſtoteles, ſolus amor beneuolentiæ diuturnos eſſe poteſt; ſiquidem honeſta ſolent vt rationi congrua perennare.

Secunda conditio eſt,vt ſit amor mutuus,id eſt, (minùs Latinè) fiat cum redamatione, & quidem vtrimque ex electione quadam,certa cum ratione & iudicio, ſicut exigit Ariſtor.lib.8. Ethic.cap.5. Hac conditione deficiente, nemo dicitur habere aoicitiam erga bruta, vel res ioanimes. Io hac conditiooe quædam continetur æqoalitas ioter amicos, ſaltem ſecundùm proportionem quamdam, quæ requiritur inter amicos, vt amicus amico vicem rependat, eum redamando, ſicut ait Ariſtor.eodem.lib.8 Ethic.cap.8.vbi hoc obſeruat de amicis: *Vterque*(inquit) *quod ſibi bonum eſt amat, & æqualem vicē voluntati & iucunditati refert. Æqualitas enim amicitia dicitur.* Illud idem adagiū vulgare ſonat. Amicitia facit aut iouenit pares

Tertia conditio eſt, vt mutuus hic amor nitatur aliqua bonorum communione, aut ſanguinis, aut inſtituti, aut virtutis. Ratione boni communicati, munera conciliant amicitias. Ex communione vitæ ſeu inſtituti, ſe commilitones & conuictores amant. Sanguinis communis intuitu, eſt amicitia ioter conſanguineos. Ex communione demum virtutis, amicitia ſincera iugis & conſtans dicitur exoriri.

Quarta demum conditio eſt, vt reciprocis obſequiis & ſignis externis vtrique amico verus conceptus amor mutuus innoteſcat. Nempe, ſicut opportunè fatur Ariſtor. lib.8. Ethic.cap.2. *Amicos eos, qui quomodo inter ſe affecti ſint, ignorant, appellare quis poſſit?* Et c.4. *Amicitia eſt redamatio non latens.* p.664.c.2.665.c.1.& 2

APPLICATIO MORALIS.

Vera eſt amicitia quam conciliat charitas inter Deum & hominem: namque quadrant illi conditiones omnes & cautelæ, quibus opus eſt vt amicitiæ ratio & veritas adſtruator.

Primò noſtra charitas erga Deum eſt amor beneuolentiæ: tendit autem charitas in Deum vt eſt

ſum mè

Digitized by Google

ſummè bonus, imò bonum ipſum; neque Deum amando, ſuum attendit homo bonum, vel commodum, neque Deus aliqnam ex amore ſuo erga nos vtilitatem aut prouentum facit, inde metens aliquid, vnde fiat beatior, aut aliquod adiiciatur infinitis eius dotibus incrementum.

Secundò Deus rependit amori noſtro vices, imò nobis præiuit, amans ab æterno ſuos filios adoptiuos.

Tertiò illa Dei & hominum amicitia in communione boni vtriuſque partis habet ſuæ veritatis euidens argomentum. Nempe Deus ſe dedit homini, à quo viciſſim cor accipit atque vitam, quam Martyres pro propaganda fide ſacri eius nominis impenderunt.

Quartò Deus quotidie noua dona impertit homini, qui in pauperum perſona Deo munera ſæpius elargitur.

Vide plura ſcitu digna. pag. . . . col.

Textus Philoſophicus.

Anima duas partes habet, vnam ſuperiorem, & alteram inferiorem. In vtraque parte duæ ſunt facultates, vna cognoſcens, alia appetens. In parte ſuperiore viget intellectus abſtrahens, iudicans, & diſcurrens. Appetitus intellectui congruus eſt voluntas agens prout intellectus ei dictat, eam opportunè ſuis radiis illuſtrando.

In parte inferiore duplex etiam eſt facultas; vna, qua cognoſcit homo ſolo ſenſuum obſequio, & hæc eſt cognitio ſenſitiua, brutis & homini commonis; altera facultas eſt appetitus, qui à parte, cui inſidet, ſenſualis dicitur appetitus. p.421.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Homo vitam agens appoſitè ad partem ſuperiorem, id eſt ex dictamine rationis rectæ totum ſe componens, ad cœleſtia aſſurgit pertæſus ea quæ deorſum oculis illudunt, & ſic eum beato Angelo fraternizat. Secus verò quaſi degener eſt quando viuit ad arbitrium partis inferioris: ſenſus enim faciendo fucos ei imponunt; quæ namque placent animæ proponunt, & hæc decepta modo pecudum fertur impetu magno tale in obiectum ſenſuale, ratione penitus inconſulta. Etenim non ratiocinatur homo, ſolis à ſenſibus abſtractus ima ad obiecta, quibus dum adhæret anima velut oblita ſui tunc in vile pecus abit, omni rationis vſu abiecto, quia à prurieote corpore titillatur. Inde Vatis hoc lamentum: *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.*

Vide plura. pag. col.

Textus Philoſophicus.

Anima ſubſtantia eſt, quia dat eſſe ſubſtantiale rei quam informat. Et Ariſtot. lib. 2. de anima text. 3. ait omne viuens eſſe ſubſtantiam. Rurſus cùm anima ſit forma ſeu actus corporis organici, & ex duobus illis coaleſcat homo, patet eam ſubſtantiam eſſe, cuius accidentia ſunt potentiæ, ſcilicet intellectus, voluntas, & aliæ inſitæ facultates. Has dixerim eſſe velut animæ membra, quibus agit & mouetur. Omnis enim ſubſtantia creata ſuis accidentibus eſt ſtipata, quibus agit ve inſtructa datis ad agendum congruis inſtrumentis.

APPLICATIO MORALIS.

Vt ſubſtantiâ vitiatâ, labem contrahunt accidentia; ita cùm peccando quaſi in nihilum reducitur homo, malè etiam habent omnes eius animæ facultates. Vide plura p.423.c.1

Textus Philoſophicus.

Appetitus in homine duplex eſt, vnus rationalis, alter ſenſitiuus, iuxta duos cognoſcendi modos, qui in homine diſcernuntur. p.22.c.1

Appetitus item vnus eſt naturalis, alius elicitus. Naturalis appetitus eſt ipſa rei capacitas & propenſio ad aliquid. Appetitus elicitus eſt motus voluntatis conſequens notitiam actui præeuntem.

B

Textus Philoſophicus.

B*Eatitudo eſſe debet finis vltimus ſimpliciter, ad quem omnia alia tendunt, ipſe verò ad nulla alia refertur.* Ita Ariſtoteles lib. 10. Ethic. cap. 2. & 7. pag. 159. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Malè diues epulo iam damnatus, credidit eſſe ſuum ſummum bonum in opibus, epulis & ſanitate ſui corporis pompaticè induti: referuntur enim opes, epulæ, veſtes, ad corpus, & corpus ipſum ordinatur ad hominem, ac proinde rebus hiſce nequit beatitudinis ratio conuenire. Alterum beatitudinis attributum quod depoſcit Ariſtot. lib. 1. Ethic. c. 7. vt illa ſit aliquid ſecundùm ſe perfectũ & maximè excellens inter alia bona, quia ad illud omnia bona debent referri. At conditio illa deeſt diuitiis, ad illas enim non refertur homo ſicut ad vltimum finem ſuum; imò ſecus opes habent relationem ad hominem, cuius gratiâ comparantur. Adiicio, de ratione beatitudinis eſſe, ſuum vt ſubiectum perficiat. Eſt enim ſtatus ex omnium bonorum aggregatione perfectus. At tantùm abeſt vt ille diues epulo ſanctior extiterit & perfectior diuitiarum obſequio; quinimò ſecus, opes eum effecere tygrem & crudelem in Lazarum, illum omni ſenſu humanitatis penitus exuentes.

Tertia conditio, quam exigit Ariſtot. eodem lib. 1. Ethic. c. 7. ad perfectam beatitudinem, eſt vt illa procul agat à beato malum omne; nempe dicit felicitatem eſſe bonum ſufficiens. Vnde liquet, opes haudquaquam eſſe verum obiectum beatitudinis: nam plerumque mali omnimodi ſeries magna viros prædiuites ſequitur. Corpore ægroto iacent in lectulis eburneis, faſtidiunt in menſa opiparè inſtructa cibos, inſomnes agunt noctes, & vigilant in culcitris molli pluma ſtratis. Quodque fidem ſuperat, incubans theſauro diues eget, cunctatus vti diuitiis, quas in perniciem corporis & animæ cõgregauit. Cùm ergo malis tot & tantis opes ſint obnoxiæ, ſapiens nemo dicet eas eſſe bonũ ſufficiens: quod namque malis ſtipatur quæ deſcripſi, profectò nequit rationem ſufficientis huiuſce boni, vnde beatur homo, congruè vendicare.

Quartum denique quod Philoſophus prærequirit ad perfectã beatitudinẽ, eſt vt illa ſatiet appetitum, ita vt nullius planè rei cupidus queat ſollicitare viros ſic beatos. Etenim ex lib. 10. Ethic. c. 6. *Felicitas nullius rei indiga eſt; ſed ex ſeipſa ſufficit.* Et lib. 1. Ethic. c. 7. *Sufficiens id eſſe ſtatuimus, quod ſi ſolum relinquatur, ſufficientem atque expetibilem vitã, nulliuſque rei indigã facit.* Præfata ſatis ſuperque clamãt, ad diuitias nũ pertinere talẽ conditionem, cùm non ſatiare queant, imò magis ad coacervandas opes acuant appetitum. Vide plura p. 159. c. 2

C

Textus Philoſophicus.

C*Auſa ſuum effectum ad ſe conuertit.* Ita Thom. 2. 2 q. 106. art. 3 p. 497. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

In præcipuis effectibus à Deo prima rerum omnium cauſa ſatis annumeratur homo, qui idcirco debet profectò amore Deum deperire, totus ad eum conuerſus vt ad cauſam, quæ illi bonorum omnium largam copiam impertiuit. Vide plura. p.497.c.1

Textus Philoſophicus.

Cauſæ genus duplex eſt. Vna eſt cauſa principalis, alia inſtrumentalis. Cauſa principalis ea eſt, cui maior, aut æqualis ineſt perfectio illi quæ reperitur in effectu. Ita Deus eſt cauſa principalis omnium planè rerum editarum in tempore; vt & ignis cauſa principalis eius ignis quem accendit; illi namque duo ignes in natura ſimili fraternizant.

Cauſa inſtrumentalis ea eſt, quæ vt imperfectior effectu naturâ, debet ad eum producendum eleuari aliunde, quia nullam habet ex ſe proportionem ad talem effectum. Ariſtoteles lib. 2. de anima, dicit inſtrumentum aliud eſſe coniunctum, vt eſt in nauta manus nauem dirigens; aliud inſtrumentum ſeparatum, vt eſt clauus, quo opportunè motu nauis inflectitur ad arbitrium animæ gubernantis. p. 523. col. 1. p. 522. col. 2

APPLICATIO MYSTICA.

Deus eſt cauſa principalis efficiens reſpectu gratiæ. Sed humanitas Chriſti, & ſacramenta ſicut cauſæ inſtrumentales habent ſeſe ad gratiam, quia ad eam producendam à Deo nobiliore cauſa deſuper eleuantur. Illa tamen intereſt differentia, vt humanitas Chriſti ſit inſtrumentum coniunctum; ſacramenta verò nomen inſtrumenti ſeparati propriè ſortiantur.

Textus Philoſophicus.

Cauſa immediatè agens in aliquid, neceſſariò coniungitur ei, & virtute ſua contingit illud. Ariſtot. lib.7. Phyſic. p.523.c.1

APPLICATIO MYSTICA.

Illud axioma probat eſſe Deum immenſum; ſiquidem immediatè Deus agit in res omnes, eas actu conſeruans in illo eſſe, cuius eas ipſe fecit participes. Cùm namque Deus ſolus ſit eſſe ſuum, neceſſe eſt vt omnia entia per participationem ab illo eſſe primitiuo trahant illud omne quod ſunt. Vnde liquet eſſe Deum intimè præſentem omnibus vſquequaque rebus, quia ab illo iugi influxu omnia conſeruantur.

Textus Philoſophicus.

Cognitio duplex eſt in homine, vna intellectualis, alia ſenſitiua. Ariſtot. lib. 2. de anima, cap. 2. & lib. 3. cap. 10. Homo primò poteſt cognoſcere ratione ſui intellectus, & ille modus ei communis eſt cum Angelis, qui etiam intellectu præditi ſunt; illâ tamen adhibitâ differentiâ, quod Angeli intellectus non diſcurrit, ſed prima apprehenſione videt ea omnia quæ deprehendi poſſunt ab homine, prolixo tempore diſcurrendo. Illa cognitione ſupra ſe redire poteſt intellectus, & reflexione quadam factâ clarè cognoſcere ſe cognoſcere.

Cognitio alia dicitur ſenſitiua, & homini communis eſt cum beſtiis. Illa fit phantaſiæ & externorum ſenſuum obſequio. Hæc cognitio ſenſitiua reflectionis eſt incapax; ſenſus enim redire nequit ſupra ſe, ſed directè ſuum in obiectum fertur. At facultas intellectrix rectâ primò pergit, deinde quaſi vt circulum abſoluat, in ſeipſam recurrit, quod de ſenſitiua facultate nequit verè dici: materialis enim potentia, rectâ quaſi lineâ effictâ ſuo in obiectu ſiſtit, nec vltra ſuam operationem ſe extendit. Eſt namque ſcitum & placitum omnium Philoſophorum, nullam omnino potentiam poſſe extra fines ſui obiecti excurrere. Vnde quia operatio ſenſus non eſt obiectum ſenſus, vt obiectum viſus non eſt viſio, ſed color; apertè liquet, facultates ſenſitiuas non poſſe ſuas operationes per reflexionem cognoſcere; tunc namque ſimul & ſemel vna res eadem numero eſſet & operatio & obiectum ſenſitiuæ corpori inſitæ facultatis. pag. 22. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Si opportuna reflexione ſuis actionibus inuigilaret homo, profectò vitam inſtitueret ex præſcripto diuinæ legis; ſed quia duntaxat agit eaquæ ſuggerunt ſenſus, nullâ præuiâ diſcuſſione factâ, benè viuat necne, totus abit in ſenſualia obiecta, quibus anima titillatur. Ita viuit homo ritu pecorum: nuſquam quippe redit ad ſe, vt perpendat in quod vitiorum præceps & abruptum eum ſenſus agant, voluptatis ſpecie delinitum.

Vide plura. p. 22. & 23. col. 1

Textus Philoſophicus.

Cognoſcentia à non cognoſcentibus in hoc diſtinguuntur, quòd iſta ſuam duntaxat habent formam; illa verò rei alterius formam vendicare queunt: nam ſpecies cogniti eſt in cognoſcente. Et inde patet quòd natura rei non cognoſcentis arctior eſt indole cognoſcentis. Ariſtoteles idcirco dicit lib. 3. de anima text. 37. animam eſſe modo quodam omnia, quia poſſunt illam omnium planè rerum ſpecies informare. Coarctarut autem forma vinculo materiæ, & quantò minus materiales erunt formæ, tantò magis accedent ad quandam infinitatem. Vnde liquet, immaterialitatem vniuſcuiuſque rei rationem eſſe quòd ſit cognoſcitiua, & iuxta modum immaterialitatis eſſe modum cognitionis. Ideoque notat Ariſtoteles lib 2. de anima text. 124. plantas propter ſuam materialitatem non cognoſcere: ſenſum verò cognoſcitiuum eſſe, quia receptiuus eſt ſpecierum abſque materia. Intellectus item eſt magis cognoſcitiuus, quia ille magis eſt diſcretus à materia. Vnde quia Deus eſt in ſummo immaterialitatis, eum eſt neceſſe quoque eſſe maximè cognoſcétem. p. 423. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Quando peccat homo, totus hæret imis hiſce rebus, terræ ſuum cor obſtringens & ita quaſi materialis efficitur, cognitionis intellectualis expers; & quidem iuſtè, quia ſe incautè totum prurienti ſenſui mancipauit. Peccatum

tum inde ſuum nomen accepit: nam peccatum dicitur, quia eſt pecoris actum; nempe ſequens ductum rationis homo, Deum non offendit, imò totum ſe addicit eius obſequiis, à quo ſcit ſe æterna gloria compenſandum.

Scriptura ſacra bonos & malos diſcernit ex vario modo cognoſcendi. De beato viro dicit Pſalm. 1. *In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die & nocte.* De reprobo verò Vates ait Pſalm. 48. *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Quaſi diceret: peccata totum hominem materiæ immergunt, & idcirco nequit agnoſcere ſortem miſeram, in quam damnatus eſt; & quia non cognoſcit, pecudum more viuit, omnino ſuæ ſalutis incurius, cum reprobis ad tartara relegandus.

Textus Philoſophicus.

Corruptio eſt deſitio rei alicuius in aliam. Deſitio genus eſt ad annihilationem & ad interitum formæ cui ſuccedit alia; ſed cùm dicitur deſitio rei alicuius in aliam, annihilatio, quæ dicit deſitionem rei alicuius in nihilum, diſtinguitur à generatione formæ, quæ corruptæ loco ſufficitur: ſic namque prima forma deſinit in aliam, quæ quandoque poteſt eſſe nobilior, vt cùm ex plombo purum fit aurum. Aliàs verò peius habet ſubiectum corruptum, cùm ſcilicet ingloria forma primam excipit, vt quando viuens homo deſinit in cadauer. pag. 146. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Anima quæ peccauit, ei corruptioni obnoxia eſt, quam mors conſciuit ei quem occidit, nempe ſicut emortua caro putens fit ebulliens vermium ſcaturigo fœtens, ſic peccatum, gratiæ formâ expulſâ, truces & horrendos generat vermes conſcientiæ læſæ, quibus acerbè nequam anima cruciatur.

Textus Philoſophicus.

Conditio ſine qua non, eſt ſemper neceſſaria, vt cauſa ſuum effectum in ſubiecto congruo ſortiatur. Verbi gratiâ, de ligno fiet ignis, ſi ligna foco adiecta ſint; ſed nuſquam lignum à remotis ignibus accendetur. Approximatio eſt conditio ſine qua idonea ligna foco minimè comburentur. pag. 596. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Eſtò Deus ignis ſit conſumens & longè lateque ſui amoris incendia ſpargat; plerique tamen homines peccati glacie concreti horrendè frigent, quia in vitiorum rigente bruma degunt, & ad Deum pedibus affectuum pergere dedignantur.

D

Textus Philoſophicus.

D*electatio eſt motus appetitus ſenſitiui ex coniunctione boni conuenientis cum ſentitur.* Ariſtot. lib. 1. Rhet. cap. 10. Nota, boni præſentiam, ſi non ſentiatur, non parere delectationem, quæ cùm animal afficiat coniuncto bono

ſimul & apprehenſo, tantò maior eſt delectatio quantò magis bonum quod ſentitur conuenit animali. At illud ei maximè conuenit quod eſt abſolutè neceſſarium, idcirco delectatur homo fruens abundè rebus neceſſariis anteà concupitis.

APPLICATIO MORALIS.

Gratia diuina magis eſt homini neceſſaria quàm quæuis res alia, ideoque bono illo fruens anima maiorem inde capit delectationem, quàm ex corporea quauis alia voluptate.

Deum eſſe quibus modis probet Philoſophus. pag. 97. col. 1

E

Textus Philoſophicus.

E*iuſdem eſt actus, cuius eſt potentia.*

APPLICATIO MORALIS.

Ne deuoluatur homo in noxios ſenſuales actus, ſunt ſenſus omnes effrænes validè coërcendi.

Textus Philoſophicus.

Error eſt duplex, vnus ſpeculatiuus, alter practicus. Error ſpeculatiuus ignorantiam inuoluit. Error practicus in eo conſiſtit, quòd ratio imperio ſuo proponit voluntati minus bonum præ maiori bono amplectendum, quod rationis imperium eſt falſum & erroneum practicè; nam eſt contrarium appetitui recto; & veritas practica huius imperij conſiſtit in conformitate talis imperij cum appetitu recto.

APPLICATIO MORALIS.

Quiſquis ex malitia peccat practicè errat, quia bonum ſpirituale maius cognitum poſtponit minori bono, cuius vſu vt fruatur, vltrò ſcienſque malè agit, quod malitiæ meræ patet eſſe liquidum argumentum.

Textus Philoſophicus.

Exemplar eſt illud, in quod artifex inſpiciens operatur. Ariſtot. lib. 7. Metaph. cap. 7. text. 32. Hac definitione liquet, non dari exemplar niſi reſpectu agentium per cognitionem. Etenim quæ cognitione carent, exemplar nequeunt inſpicere. Imò neque ſufficit cognitio ſenſitiua. Namque bruta non attendere poſſunt ad exemplar, ſed vt perfectè fiat exemplaris inſpectio, operatio attenta petitur intellectus. pag 521. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Quando ſuis ſenſibus indulget homo, nequit attendere ad Chriſtum exemplar omnium hominum iuſtorum. Nempe bruto quaſi ſimilis, eſt in his quæ ſunt æternæ ſalutis hebes, ac proinde ſuum ad exemplar non attendit, vt omni vitio abdicato, vitam Chriſti, componendo mores in melius ſatagat imitari.

F

Textus Philoſophicus.

F*Inis eſt in omni actione is, cuius gratiâ reliqua emmia omnes agunt.* Ariſtot. lib. 1. Ethic. c. 7. Quicquid agit aut eſt in natura rerùm, illud habet finem iuxta ſcitum illud Philoſophi lib. 2. Phyſic. text. 49. *Sunt propter aliquid quæcunque ab intellectu vtique aguntur, & quæcunque à natura.* Illa verò differentia eſt inter beſtias & homines, vt homo ſemetipſum moueat ad finem; at res aliæ rationis expertes agant quidem propter finem, ſed ab auctore naturæ motæ, ſuum vt finem congruum aſſequantur. pag 202. col. 1

Rurſus eſtò fines aliquando plures agens omne ſibi præſtituat; attamen duntaxat, vnus eſt finis vltimus, qui in omni actione velut vltimus ab omnibus exoptatur. Illud autem quod ſortitur huius finis rationem, omnibus aliis vſquequaque rebus anteponitur, & ad hoc omnia quæcunque ſiunt alia referuntur. Ita finem hunc vltimum deſcribit Ariſtoteles lib. 1. Ethic. cap. 2. *Eſt quidam finis, quem propter ipſum, & propter quem alia volumus, neque omnia ob aliud eligimus* p. 202. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Eſt in confeſſo, bonum omnes appetere, ideoque eſt neceſſe finem aliquem aſſignare, vagus & inquies ne ſit errabundus hominum appetitus. Ille verò finis vltimus eſt Deus, vtpote ſummè bonus, à quo. deuians cupido nihil inuenit in creatis vnde ſitim expleat. Namque boni infiniti anima noſtra capax, nacta bona finita gyrat inquieta donec ipſo Deo ſuo fine vltimo perfruatur. Apprehenſo bono in genere, confeſtim perculſus amore talis obiecti fertur homo in illud, cuius cupido flagrat tamdiu, quamdiu differtur eius poſſeſſio. Adepto verò ſupremo bono, quia nihil eſt amplius homini, quod ſuperſit ad optandum, ſiſtit, & quieſcit animus aliàs inquietus. Anhelabat eum ad finem ſupremum Ambroſius quando voces has emiſit: *Ille, qui verus eſt finis, non vnius eſt finis, ſed omnium* In Pſalm. 38.

Vide plura ſcitu digna de hoc fine. p. 203. col. 1

Textus Philoſophicus.

Finis rem ipſam ſignificat, qua dicitur finis, vel adeptionem ſeu fruitionem eius. Ariſt. lib. 5. Metaph. text. 22. Priore modo Deus eſt finis omnium planè rerum, iuxta ſcitum illud Dionyſij, qui c. 10. de diuinis nominibus ait, Deum in ſe omnia tanquam in finem vltimum conuertere. Si verò finis accipitur pro adeptione ſeu fruitione rei, ita Deus non eſt finis omnium creaturarum, ſed earum tantùm, quæ præditæ ratione, fini huic ſe aptabunt mediis vſurpatis ab ipſo rerum omnium Domino conſtitutis. pag. 202. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Deus ea ratione lucis vſura frui conceſſit homini, vt concluſo demum æuo frueretur ipſo Deo; ea cautione tamen, vt Deo debita penderet obſequia vacando bonis operibus, & prudenter vitia declinando. Bruta finem hunc ſortiri nequeunt: ſiquidem idcirco ſolùm edita ſunt, vt ſuo modo, Dei quædam attributa prodant, vt ſapientiam, bonitatem, potentiam, & gloriam, iuxta modum quo exiſtunt. Vnde liquet, nobiliore modo Deum eſſe finem Angelorum & hominum, quàm aliarum rerum, quæ nuſquam illo fine vltimo potientur.

Textus Philoſophicus.

Finis in actibus humanis idem eſt ac forma rei compoſita. Thom. 2. 2. quæſt. 99. art. 1.

APPLICATIO MORALIS.

Ad Dei cultum res quæpiam ordinata, dici poteſt diuina ſeu ſacra, ac proinde ſibi vendicat cultum & reuerentiam pertinentem ad religionis obſequium, quod temerare nefas eſt, directè Deum petens, cui debitum ſpeciale decus & obſeruantiam dum negligit & furatur homo, appoſitè ſacrilegij crimine denotatur.

I

Textus Philoſophicus.

I*N agentibus per ſe & eſſentialiter ſubordinatis inferius non cauſat niſi dependenter à ſuperiore.* Ita Ariſtot. lib. 2. Metaph. cap. 2. text. 5. pag. 700. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Quicquid homo clarum & dignum laude facit, illud omne debet ad Deum referri, alioquin furtum ſacrilegum committit homo, ſibi gloriam facinoris egregij nequiter vſurpando. Namque ſuis in omnibus ita Deo ſubordinatur homo, vt nihil omnino boni inchoare neque perficere poſſit niſi illo deſuper influente.

Vide plura ſcitu digna. p. 700. col. 1. & 2

M

Textus Philoſophicus.

MAlum eſt priuatio alicuius boni. Bonum autem eſt aliquid inquantùm eſt appetibile: nempe bonum eſt id quod omnia appetunt. Malum autem dicitur id quod opponitur bono: vnde liquet malum eſſe id quod opponitur appetibili, vt tale eſt: hoc autem impoſſibile eſt eſſe aliquid. Primò, quia appetibile habet rationem finis: at nemo malum vt finem attendit quando ſe ad aliquod accingit opus. Secundò, quia eſſe, maximè rationem habet appetibilis, ideoque rebus omnibus inſitum eſt, vt vnaquæque ſuum eſſe conſeruet, ea deſtruens & oppugnans, quæ illi contraria ſunt. Sic conſtat, eſſe ſicut appetibile, eſſe bonum. Eſt igitur neceſſe, malum, quod naturâ ſuâ bono opponitur, etiam opponatur ei, quod eſt eſſe. Quod autem opponitur ei, quod eſt eſſe, non poteſt eſſe aliquid. Ita patet, id quod malum eſt, non eſſe aliquid. Id verò, cui accidit eſſe malum, eſt aliquid: infertur enim malum alicui ſubiecto. Vt hoc ipſum quod eſt cæcum eſſe, nihil eſt; illud verò, cui contingit eſſe cæcum, eſt aliquid. Vide p. 53. col. 1

Malum velle nequit homo, neque nolle bonum. Actus enim potentiarum nequeunt tranſilire ſua obiecta, quia ſunt determinati ad vnum. Cùm ergo velle, habeat bonum pro obiecto, ſicut nolle ſuum vt obiectum habet malum; homo nequit amare malum, quin apprehendat ineſſe malo, boni apprehenſi aliquas ſaltem ſpecies ementitas.

APPLICATIO MORALIS.

Hîc declamare libet in homines, qui vltro fucos patiuntur à diabolo, qui voluptates prætendit eis vt ſincera bona, quibus vt fruantur iacturam gratiæ Dei, profectò boni ſolidi patiuntur.

N

Textus Philoſophicus.

N*On entis non ſunt paſſiones.* Proprietates enim ſicut ſunt accidentia, ita ſine ſubiecto ſibi nequeunt inhærere. pag 449. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Ab homine non baptizato procul abeſt gratia: ergo nequit augeri. Sic fruſtra datur Euchariſtia animæ extinctæ, niſi priùs eam fecerit è cælo redux Baptiſmi gratia rediuiuam. Pœnitentia eſt ſecunda poſt naufragium tabula, & vt alter Baptiſmus neceſſarius adultis, qui ſe obſtrinxere graui peccato, ſi gratiæ diuinæ noua cupiunt incrementa.

O

Textus Philoſophicus.

O*Biecta mouent potentias.* Quò facilior erit potentia ad ſuſcipiendum motum, eò vehementiùs, mouebitur, occurrente nobili obiecto. pag. 542. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Appetitus ſenſitiuus, & præſertim concupiſcibilis, eſt facilè mobilis, ideoque motus concupiſcentiæ maior erit quàm ferre queat homo, ſi frequenter cum ſpecioſa fœmina conuerſetur. Cùm namque ſuâ naturâ bonum ſit congruum appetitui ſenſitiuo decor fœminei vultus, tunc inordinatus appetitus conſciâ ratione deceptâ, talem ad formam elegantem ſæpius illi obiectam concupiſcendum validè percelletur. Experimento quotidiano liquet, hanc concupiſcentiæ ſcintillam minimo vel fomite obiecto focum magnum accendere, cunctis eò ſenſibus hominem raptantibus, vt ſcilicet hauſtis ab obiectis ignibus adurantur. Vide plura pag. 542. col. 1. & 2.

Textus Philoſophicus.

Omne quod mouetur, ab alio mouetur; quod namque mouet eſt actu, & quod mouetur eſt in potentia, & nihil eſt ſimul in actu & potentia ad idem. Ariſtot. lib. 7. & 8. Phyſic: Omnis motus eius, quod mouetur ab alio, debet neceſſariò venire primo ab aliquo mouente immobili: nempe mouens ſecundum non mouet niſi virtute motus accepti à priore mouente, ſicut baculus haudquaquam lapidem mouent niſi quatenus eſt à manu dirigente motus, neque poteſt in hoc eſſe proceſſus in infinitum, quia tunc nullus eſſet motus, cùm nunquam terminari poſſit proceſſus in infinitum. pag. 97. col. 1

Innoteſcit item hæc veritas ratione rerum, quæ apparent. Etenim illæ ſuum ſemper ſortiuntur effectum atque finem, eas inuiſibili moderante manu Dei: ſiquidem res rationis expertes vnum ad congruum ſuæ naturæ finem vergunt, quod non poſſent præſtare, niſi Deus eas prouidè gubernaret. pag 97. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Illud axioma docet, homines nihil debere ſibi vſurpare boni, quod aliquando patrant egregiè. Nihil namque ſua virtute boni poſſunt efficere; & quando manus exerunt ad ardua, cælitus excitantur.

Textus Philoſophicus.

Omne agens intendit finem. Ariſtot. lib. 2. Phyſic. 8. pag. 152. col. 1.

APPLICATIO MORALIS.

Degeneres ſumus, ſi in omni actione; Deum nobis vt vltimum finem minimè proponamus. Rurſus illud axioma probat prouidentiam Dei. Cùm namque Deus ſit agens nobiliſſimum, agendo finem intendit, ad quem referuntur ea quæ condidit. Et quia res creatæ ſuum ex ſe finem aſſequi non poſſunt, eſt neceſſe Deum eas dirigere ad finem illis deſuper aſſignatum. At vnumquodque regi & dirigi iuxta ſuam indolem & naturam prouidentiæ Dei facinus eſt, quod ab effectu omnibus innoteſcit. Nec eſt in rerum natura vile quidpiam aut abiectum, cuius cura Dei prouidentiam effugiat. Cùm namque Deus ipſe cauſa rerum ſit omnium, prouidit eis, media ſuppeditans ad præfixum finem congruè nanciſcendum. Vide plura pag. 181. col. 1

Textus Philoſophicus.

Omnes homines ſcire naturâ deſiderant. Ariſt. lib. 1. Metaphyſ. pag. 434. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Homo rudis & ignarus incurius ſcientiæ, degener eſt, vtpote ratione carens. Omnis enim intellectus perfici deſiderat; at non perficitur niſi obſequio ſcientiæ, quæ habitus eſt intellectum perficiens. Vnde benè Pſaltes ait Pſalm. 48. hominem fuiſſe comparatum iumentis, & ſimilem illis effectum, quia non intellexit. Sunt illo ignaro patre ſati omnes ij qui ſcientia mediante nolunt intellectum perficere, ne pecudum more viuant, vltro ſuis ſenſibus indulgendo.

Textus Philoſophicus.

Omne tale per participationem debet referri ad aliquod tale per eſſentiam. Ariſtot. lib. 2. Metaph. text. 4. pag. 492. col. 2.

APPLICATIO MORALIS.

Ergo debet homo ſæpe Deum mente recolere, & amore ad eum referri vt ad auctorem & factorem, cuius vt imago quædam participat plurima attributa.

Textus Philoſophicus.

Omnis peccans eſt ignorans. Ariſt. lib. 3. Ethic. cap. 1. Præiuit ei Salomon ita fatus Prouerb. 4. *Errant qui operantur malum.* pag. 546. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Malitia excæcat eos qui delinquunt; & quantauis ſcientia præpolleant, hæc non obſtat, quin peccando ſuam ignorantiam liquidè manifeſtent.

Vide plura pag. 546. col. 2.

Textus Philoſophicus.

Omnis ars & diſciplina itidem ac electio, bonum aliquod appetere videtur. Ariſt. lib. 1 Ethic. cap. 1. Vide pag. 547. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Maximè proprium eſt Chriſtianæ diſciplinæ bonum præ cæteris aliis omnibus appetere. Etenim ſpectat eam iſta Vatis oratio, Pſalm. 118. *Bonitatem & diſciplinam & ſcientiam doce me.* Nam bonitas & diſciplina Chriſtiana velut res ſunt concolores. Vnde bonum qui non deſiderat aut ſectatur homo, ille ſacram Chriſti diſciplinam minimè profitetur.

Textus Philoſophicus.

Opus naturæ opus intelligentiæ non errantis. pag. 233. col. 1

Inanimata finem ſortiuntur eum, quem natura rebus his præfixit. Etenim eſtò finem hunc non cognoſcant, ita Deus has res in finem dirigit, vt non errent, ita ſuum concurſum Deus aptat, vt neceſſariò agat cum cauſis neceſſariis, liberè verò cum liberis.

APPLICATIO MORALIS.

Illud axioma probat, ineſſe nobis omnibus gratiam ſufficientem ad æternam ſalutem animæ comparandam. Cùm namque ſuâ naturâ finem ſupremum non agnoſcat homo, ſcilicet fruitionem Dei, ad quam editus eſt; profectò Deus non negabit ei auxilia ſacra, quibus eò eſt congruè dirigendus. Vt autem quis cenſeatur habere tale donum, id eſt, ſufficientem gratiam ad piam actionem, neceſſe eſt eum habere dona omnia & auxilia, quæ ad actionem piam tanquam illius principia ſiue initia requiruntur, aut ſic aliquod vel aliqua ex huiuſmodi donis habere, vt per illud vel illa iam præuentus & excitatus poſſit vſu aliquo libetæ facultatis ſuæ auxiliante Deo acquirere reliqua omnia ejuſmodi dona ſiue auxilia. Nec illa poteſt ſufficientis gratiæ notio denegari. Etenim aliquid poſſe, perinde ſonat ac habere potentiam: at homo habet ea auxilia, quibus opus eſt ad exercendos actus pios; ergo Dei gratia ſufficienter ineſt illi vt ſe ad maiora dona accingat, & poſt fata Dei gratia potiatur. Vide plura ſcitu digna p. 523. col. 1

P

Textus Philoſophicus.

P*Aſſiones ſunt animæ motiones vrgentes eam ad proſecutionem boni, & cuiuſque mali fugam* Quia motiones illæ ſæpe totum corpus afficiunt, quod idcirco pati cogitur; ab effectu illo ſolent paſſiones congruè nuncupari. Illarum ſeries colligitur ex numero motionum, quas patitur anima proſequendo bonum & fugiendo malum. Vnde quia vndecim modis anima percellitur ratione boni atque mali, idcirco talis paſſionibus numerus aſſignatur. Innoteſcet autem harum vndecim paſſionum exortus ex conſideratione boni, & mali. Primò bonum in genere cognitum vt conueniens & aptum animali mouet appetitum ad obſequium eius, & hic appetitus amor eſt. Si verò bonum illud abeſt, anima refricato motu concutitur; & ille motus eſt deſiderium. Nacto demum concupito bono, anima quæ fuerat hactenus inquies tunc quieſcit, & illa quies dicitur delectatio vel gaudium. pag. 63. col. 1

Vt bonum voluntati obiectum, tripliciter appetitum ciere ſolet; ita tribus etiam modis malum apprehenſum concutit appetitum. Primò malum in genere ſpectatum vt eſt homini noxium, illum ſolicitat ad declinandum illud tanquam ſcopulum. Et ſtimulus ille fuga mali, dicitur odium. Si verò malum illud abſit & poſſit inſtare, motum in corde malum exoſo parit, qui dicitur abominatio. Denique inſtante malo & animam lancinante, quidam exurgit motus animam perturbans, qui dicitur triſtitia, ſiue dolor. Has autem ſex paſſiones appetitui concupiſcibili Philoſophia, diſciplina rerum naturalium conſcia, tanquam ſubiecto proprio conſignauit.

Iraſcibilis appetitus habet & ſpeciale obiectum, & paſſiones diſtinctas ab eis quas appetitui concupiſcibili diximus inſidere. Obiectum appetitus iraſcibilis eſt bonum arduum & faceſſens negotium ad conſequendum illud. Item malum difficile ad vitandum. Si bonum illud difficile ſit iam præſens, mouere quidem poteſt appetitum concupiſcibilem ad delectationem, ſed mouere nequit iraſcibilem; ſiquidem nulla ſubeſt remora, neque ſuſpicio vllius obicis eluctandi. Si verò bonum illud futurum ſit, & nondum obtentum; tunc vel poſſibile, vel impoſſibile creditur ad habendum: ſi poſſibile, duos motus proſecutionis in iraſcibili excitare poteſt; ſcilicet vnum ſpei, quæ ipſum difficile bonum reſpicit tanquam finem & terminum quendam. Alter verò motus erit audaciæ, quæ ſpreta omni difficultate graui, & periculo ſuperato mali imminentis ex procuratione boni difficilis, generosè vires exerit, vt optato ſibi bono congruo potiatur. Si bonum difficile ſeſe prodit vt impoſſibile ad obtinendum, animam concutiet alio planè motu, ſcilicet deſperationis, cuius eſt quicquid habet homo roboris abſorbere. pag 63. col. 2

Iam verò malum quod difficile eſt declinare, ſi præſens fuerit non excitat ſub ea ratione iraſcibilem ad aliquem motum, qui directè malum illud vt præſens attendat, ſed mouet tantùm concupiſcibilem ad dolorem, ſeu triſtitiam; appetitum autem iraſcibilem vrget ad iram, qua mouemur ad vlciſcendum malum iam acceptum, illata nobis damna ſuis architectis cum fœnore rependendo; poſtremò malum, quod ægrè poteſt euitari, ſi nondum præſens ſit, ſed futurum, conciliat ſui timorem, qui eſt audaciæ oppoſitus. Hæc eſt ſeries paſſionum, quibus anima inſtructa poteſt inhiare bonis, atque mala quæuis grandia præcauere. pag 63. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Vt gladius ab arte quidem optimus efficitur in commodum eius qui eo accingitur; ſed ſi ille fiat mentis inops abiens in furorem, profectò ſuo gladio in perniciem corporis abutetur. Ita Deus paſſiones in humana natura ſeuit, eis vt vteretur homo, ſuæ ad animæ vtilitatem: ſed ſi deſipit, genio indulgere volens, tunc paſſiones ei erunt ad torturam, & in æternum animæ detrimentum.

Textus Philoſophicus.

Potentia per actus definiuntur. Ariſtoteles lib. 2. de anima. text. 33. pag. 93. col. 2

APPLI

APPLICATIO MORALIS.

Homines omnes vitiis obſtricti, vt luxurioſi, guloſi, beſtiæ dici poſſunt, quia nec ſcintilla quidem rationis videtur iis ineſſe: nam pecudum more viuunt intellectus vſu penitus interdicto.

Textus Philoſophicus.

Potentiæ perficiuntur per habitus congruos p. 285. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Vt homo ſuâ naturâ pronus eſt in malum, cautè ſibi prouidere debet omnium virtutum habitos, ne in vitiorum præceps & abruptum miſerè dilabatur.

Textus Philoſophicus.

Potentiæ ſpecificantur ab obiectis. 668. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Ex Beato Thoma, non denominatur homo bonus ab intellectu, ſed à volontate. Voluntas verò bona non eſt niſi quando bonum ſupremum amat, ſcilicet Deum. Et econtrà mala eſt quando rebus ſe obſtringit à Deo penitus alienis. Vergit eò Vates ita fatus: *Facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt.* Oſee 9.

Textus Philoſophicus.

Primum in vnoquoque genere eſt cauſa caeterorum. Ariſt. lib. 10. Metaph. text. 7. Sic intellige axioma, vt primum illud ſit ſaltem cauſa exemplaris, ea cuncta mouens & dirigens, quæ ſunt ſub illius genere conſtituta.

APPLICATIO MORALIS.

Chriſtus aperire volens viam cæli hominibus, quibus erat inuia, ſe propoſuit in exemplum, obſeruando legem, & alia faciendo, quorum imitatione cælum verſus itur. Nullos enim æterna corona manet præter æmulos Chriſti, qui generoſo ſicut par eſt & infracto animo decertarint. Vide plura. p. 45. c. 2

Textus Philoſophicus.

Priuatio ſtare nequit cum oppoſita forma. pag. 59. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Peccatum lethale ſolum & vnicum, ſi homine defuncto ream inceſſit animam, damnat eam; quippe nequit illa Dei compos eſſe & ſaluari abſque gratia: ſed peccatum & gratia non concordant; priuationes enim formis eis reſpondentibus iugiter opponuntur.

Textus Philoſophicus.

Priuationes ſunt in duplici genere. Aliquæ ſunt ſimplices atque puræ, quæ omnino demunt & deſtruunt habitum oppoſitum, vt mors, & tenebræ, quæ vitam atque lucem totaliter extingunt. Aliæ verò ſecus aliquid retinent de habitu oppoſito; & priuatio illa magis conſiſtit in corrumpi quàm in corruptum eſſe, cuiuſmodi eſt ægritudo, quæ debitam integræ ſanitati temperiem ſoluit quidem, ſed totaliter non corrumpit, alioquin viuere non poſſet æger homo, pag. 538. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Ita licet de ignorantia illa loqui, quæ peccato facit homines obnoxios: illa lumen rationis totaliter non extinguit, vnde gratis & in caſſum prætendit homo pœnis & ſuppliciis æternis ſeſe ſubducere, ea ratione fretus, quòd plerumque malum perpetrat ignoranter. Sed tantùm abeſt vt ignorantia ſit homini propitia, quinimò malum idque graue refert; quippe lædit eam animæ facultatem, ratione cuius homo differt à pecore: ſiquidem habet homo ſuam differentiam à brutis eo ſolo quòd ratione fuit præditus à natura; beſtia verò talis eſt, & in obſequium hominis facta, quia eſt rationis inops. Cùm ergo labem ingloriam ignorantia rationi affricet, illa modis erit omnibus à benè ſibi conſulente homine fugienda.

Sciendum eſt ergo, duos actus rationi competere, qui ſi rectè fiant, homo ſibi conſtat ea in natura, quæ diſtinguit eum à beſtiis. Si ratio ſpectatur in ordine ad congruum obiectum eius, primus illius actus erit, cognoſcere verum. Si verò ratio attendatur in ordine ad omnes animæ potentias, tunc alius actus eius erit directio omnium animæ facultatum. Ignorantia quæcunque poteſt omnino duos illos actus corrumpere. Primum falſa veris ſubſtituendo, ſicut faciunt hæretici, quorum ratio ex ignorantia prauæ diſpoſitionis agit, & errori ſic inſiſtit, vt ipſam veritatem ſoleat impugnare.

Directiuus item actus habet ſe peſſimè, quando ſuas facultates homo rebus noxiis occupat, volendo praua, aut non coërcendo ſuos ſenſus in vitia deflectentes. Directionis huius peſſimæ cauſa plerumque ſolet eſſe ignorantia: ſiquidem homo ratus ea innoxia eſſe, quibus afficitur, ductus ea mala fide, reus eſt mortis æternæ, quia non ſtuduit illa ſcire, ſine quibus apprimè notis, ille nequit rectè vitam inſtituere, quæ proinde mala, fœtus eſt ignorantiæ, quæ ratione incuriæ & negligentiæ, qua torpeſcit homo, ſolet ignorantia craſſa meritò nuncupari. Damnatur homo talem ob ignorantiam, vt eſt cauſa mali, à quo fortè ſciens atque prudens, cautè ſuæ ſalutis amans animaduerteret. Vide plura ſcitu digna. pag. 538. col. 2

Q

Textus Philoſophicus.

QVod forma rebus in Phyſicis præſtat, illud quoque facit voluntarium in moralibus. Nempe cadit præmio condigno bonum non volitum; vt neque mala actio perpetrata poteſt iniuſta dici non volita, nec ſupplicio, aliàs congruo, caſtigari. Ideoque dicit Ariſtoteles lib. 5. Ethic. cap. 8. eum qui ex ignorantia vel paſſione quidpiam iniuſtum deſignat, non eſſe dicendum iniuſtum,

iuſtum,quia uon operatur iniuſtè,Id eſt,ex habitu & affectu directè ad id quod iniuſtum eſt hominem inclinante. Vide plura.p. 535.c.1

Quando aliquid prædicatur vniuocè de multis, illud in quolibet eorum ſecundùm proprium rationem inuenitur, ſicut animal reperitur iuxta ſuam propriam rationem in qualibet ſpecie animalis. Cùm verò dicitur aliquid analogicè de multis, illud inuenitur in vno ſolùm ſecundùm propriam rationem,à quo vno voce concolori cætera prædicantur. Exempli cauſâ ſanum dicitur de animali, medicina & vrina ; ita tamen vt ſanitas iuxta ſuam propriam rationem non medicinæ vel vrinæ quadret , ſed duntaxat vni verè ſano competat animali. A ſanitate verò animalis dicitur medicina ſana, quia conciliat infirmo homini ſanitatem. Dicitur & vrina ſana, quia ſignificat animal eſſe ſanum. Sicque licèt propriè non ſit ſanitas in medicina , neque in vrina; tamen eſt aliquid, ratione cuius vtrique nomen illud ſanitatis conuenire poteſt. Nam medicina facit vt benè habeat animal ; vrina verò bonam ſanitatem denotat animalis.

R

Textus Philoſophicus.

Reflexio animæ , eſt reditus ipſius animæ ſupra ſemetipſam. Exempli gratiâ , dicitur reflexione vera vti intellectus quando redit ſupra ſe, & cognoſcit actu ſe cognoſcere. Intellectus quando ſuum in obiectum fertur, rectà primùm rendit, deinde quaſi vt circulum abſoluat , in ſeipſum recurrit.Huius reflexionis vſus eſt omni beſtiæ denegatus. p.22.c.2

APPLICATIO MORALIS.

Singulare fuit hoc lamentum Ieremiæ prophetæ cap.12. *Deſolatione deſolata eſt omnis terra, quia nullus eſt qui recogitet corde.* Voluit ſignificare Vates omnia noſtra mala ſuum habere exordium ab incuria, qua torpet homo nolens appendere ad trutinam ſeriæ reflexionis opus ſuum, ne cogatur illud fortè malè ſibi conſcius emendare. Fit inde, vitam vt expertem rationis agat, beſtiarum more ſuis ſenſibus acquieſcens.

S

Textus Philoſophicus.

Scire eſt rem per cauſas cognoſcere. Ariſt.lib.1. Phyſic. text.1. Sicut ſe res habet ad eſſe,ita ad cognoſci,at in eſſe pendet à ſua cauſa;ergo etiam ad cognoſci. Per ſenſum cognoſcimus rem eſſe: ſed per ſcientiam cognoſcimus propter quid res ſit. Ad ſcientiam definitiuam ſufficit cognitio cauſarum internarum , vt ſunt materia & forma. Ad ſcientiam demonſtratiuam requiritur etiam notitia cauſarum externarum , vt ſunt efficiens & finalis. Et omnes ſcientiæ illæ dicunt habitus euidentes. p.348.c.1

Senſatio vt perfectè fiat , abſolutè tria prærequirit.Primum eſt optima diſpoſitio ſenſus ; alterum eſt congrua approximatio debiti obiecti,quæ duo priſci philoſophi credidere ſatis eſſe , ſuum vt actum ſenſus quilibet eliceret. Sed Caietanus vnum tertium aduertit, quo deficiente , patet, omnes ſenſus hominis otiari. Illud eſt mentis applicatio ad obiectum. Verbi gratiâ, Paulus animo abſtracto Petrum non videbit,eſtò Petrus eius oculis obuerſetur. p.597.c.1

APPLICATIO MORALIS.

In concione ſolent homines ſic peccare , quia aure quidem excipiunt verbum Dei, ſed imperfectè ſolùm mens auditis à præcone ſacris vocibus applicatur. Tres autem ſunt operationes mentis, vna eſt apprehenſio ſimplex, altera iudicium, tertia diſcurſus. In ſimplici apprehenſione nihil peccat neque meretur homo , quia ſicut ait Ariſtoteles, Abſtrahentium non eſt mendacium. In ſecunda operatione , ſuum iudicium de concione profert homo ; nihil inde tamen perfectum atque ratum inferens , donec ex præmiſſis aliquid à ratiocinante ſicut par eſt anima concludatur.

Auditores ſæpe dicunt & iudicant eſſe ſana & ſalutaria conſilia, quæ dictantur ex pulpito ; attamen inde nolunt inferre, ſuam reprobam antè vitam eſſe frugem in meliorem protinus immutandam. Cùm ergo trium operationum mentis vna deſit, quæ eſt potiſſima;nonne liquet, maximam hominum partem illudere verbo Dei? quia eo intento ſacras ædes non adeunt & frequentant, vt aliud vitæ genus ineant;ſed vt de concione ſuam ſententiam ferant , & concionator ab eis iniuſtis cenſoribus lepidis dicteriis , quodque peius eſt, acerbo ſcommate confīgatur.

Textus Philoſophicus.

*Senſibile excellens, ſupra ſenſum poſitum,lædit ſenſum, & impedit ſenſationem.*p.516.c.1

Exempli causâ,calor intenſus vrit , ſicque perit ſenſus tactus in membro aduſto vitæ experte. Solis item coruſca luce viſus extinguitur , ſi indiſcreto niſu pertinaces oculorum obtutus in rutilos ſplendentis huius ſideris radios intenduntur.

APPLICATIO MORALIS.

Ita malum cæcitatis Incurrit homo miſer eo maximè titulo , quòd auſu temerario & ſuperbo videre volens incautè lucem inacceſſibilem, ſimilis eſſe Deo volens,præceps actus iuit in abyſſum, vbi cuncta cæcis tenebris inhorreſcunt. Voluit ille tomens vſurpare ſibi gloriam Dei , ad hoc eum excitante vaſto hoſte , cuius iſtæ fuere malè ſuadæ voces: *Eritis ſicut dij.* Vt illa nimis fulgente luce fuit percuſſus homo, cæcus effectus eſt, & ſubinde velut aſinus in piſtrinum miſſus, vt ſe circa molam verteret in gyrum , abundè plagis & oneri deſtinatus.

Rurſus idem axioma monet , non eſſe curioſè rebus in fidei ſpeculandum ; nam , iuxta veram Salomonis ſententiam , *Scrutator maieſtatis opprimetur à gloria.* Prou.25.

V

Textus Philoſophicus.

Verbum vnum eſt extrinſecum voce prolatum, & aliud intrinſecum quod verbo voce expreſſo velut ſigno eius optimè declaratur. Illa tamen differentia intercedit inter verbum exterius humana voce expreſſum, & inter illud quod ſignifica

ſignificatur intimum animæ, quòd illud intrinſecum prius ſit verbo voce edito Illud namque ſicut cauſa, verbo voce edito præexiſtit. pag.265. col.2

Verbum vtrumque poteſt aptè quadam affinitate nobis innoteſcere. Si namque ſcire vacat quid verbum interius ſit in anima noſtra, videamus quid ſignificet verbum voce prolatum. Etenim inde lucis claræ nobis idoneus ad hanc notitiam radius affulgebit.

In intellectu ſunt tria conſideranda. Primum quod occurrit ſpectandum eſt ipſa potentia intellectus: alterum eſt ſpecies rei intellectæ, quæ eſt forma eius, ſe habens ad ipſum intellectum ſicut ſpecies coloris ad pupillam. Tertium tandem quod eſt attendendum in intellectu eſt intelligere, ſeu operatio immanens intellectus. Nullum verùm trium deſignatur eo verbo voce foras emiſſo. Exempli causâ, nomen ouis non ſignificat potentiam intellectus; hoc namque procul eſt ab eius intento, cuius ore nomen ouis inſonuit. Rurſus idem nomen ouis haudquaquam ſignificat ſpeciem, qua intellectus agit, id eſt intelligit: quippe loquens, hanc ſpeciem deſcribere non intendit ea voce quam protulit. Poſtremò denium, nomen ouis non ſignificat ipſum intelligere, cùm intelligere non ſit actio progrediens ab intelligente, ſed in ipſo manens, verbum autem interius conceptum ſe per modum egredientis habet, vt teſtatur verbum exterius, quod diſtincta voce ferit aures, quibus obſequio ſonitus innoteſcit. p.265. col.1

Verbum interius illud propriè nuncupatur, quod intelligens intelligendo facit & efformat. Intellectus autem duo format & effingit iuxta duplex eius operandi genus. Nam ſecundùm operationem ſuam, quæ dicitur inuiſibilium intelligentia, format definitionem. Secundùm verò operationem, qua componit & diuidit, format enuntiationem, vel aliquid huiuſmodi. Quamobrem illud ſic formatum & expreſſum per operationem intellectus vel definientis, vel enuntiantis exteriori verbo ſignificat. Et idcirco dicit Ariſtoteles 4. Metaph. rationem, quam ſignificat nomen, eſſe definitionem. Iſtud ergo ſic formatum & expreſſum in anima dicitur verbum interius, & ideo comparatur ad intellectum, non ſicut quo intelligit intellectus, ſed ſicut in quo intelligit, quia in iſto ſic expreſſo & formato videt naturam rei hactenus intellectæ. p.266.c.1

Verbum interius eſt ſemper aliquid procedens ab intellectu, & in intellectu exiſtens. Verbũ item eſt ratio & ſimilitudo rei intellectæ. Et ſi res eadem ſit intelligens & intellecta, tunc verbum eſt ratio & ſimilitudo intellectus, à quo procedit, qui in verbo ſicut in ſpeculo graphicè figuratur. Si verò ſecus aliud ſit intellectus & res intellecta, tunc verbum non eſt ratio intellectus intelligentis, ſed eſt ratio duntaxat eius rei quæ intelligitur Vt conceptio, quam quis habet ouis, eſt ſimilitudo ſolùm ouis. Sed quando intellectus intelligit ſe, tunc huiuſmodi verbum eſt ratio & ſimilitudo intellectus. Vnde ponit Auguſtinus ſimilitudinem Trinitatis in anima ſecundùm quod mens ſeipſam intelligit: ſed non quatenus illa velut effuſa foras per obiecta alia diuagatur. pag. 266. col.1

Ex præfatis inferre licet neceſſitatem verbi in natura, cui competit intelligere. Nam de ratione intelligendi eſt, vt intellectus intelligendo aliquid formet, & hæc formatio dicitur verbum. Vnde quia tres ſunt naturæ intellectuales, diuina ſcilicet, Angelica, & humana, ita triplex genus verbi conuenit aſſignare.

Verbum interius cum re per verbum dicta magis conuenit in natura, quàm cum dicẽte, licèt ſit in dicente ſicut in ſubiecto. Nam cùm ſpecies ſit tota natura rei, cuncta ſuam naturam inde trahunt, vnde ſuam ſpeciem emendicant. At verbum ſpeciem accipit à re dicta, & non à dicente, niſi quando dicens ſeipſum dicit. Exempli gratiâ, verbum ouis ſpecie differt à verbo lupi. Verbum etiam dictum à diuerſis de eadem re, idem ſpecie eſt, quia effectus omnis magis conuenit cum principio quo agens agit, quàm cum agente, cui ſolùm aſſimilatur ratione ipſius principij: hoc enim eſt quod communicatur effectui per actionem agentis, vtentis eo principio, tanquam apto ſui operis inſtrumento. p.267.c.1

In verbis quæ in imaginatiua fiunt non eſt ratio verbi expreſſa: aliud enim eſt in illa vnde ſimilitudo exprimitur, & aliud in quo terminatur: exprimitur à ſenſu, & terminatur in ipſa phantaſia. Sed ſupra intellectum nihil eſt in quo ab ipſo aliquid exprimatur; & ideo non eſt aliud quod exprimit, ab eo in quo exprimitur; ſicut nec in Deo aliud eſt Pater exprimens, & aliud in quo recipitur expreſſum. p.267.c.2

Verbum noſtrum naſcitur ex notitia alicuius habiti apud memoriam noſtram, quæ nihil eſt aliud in hoc loco, quàm ipſa receptibilitas animæ noſtræ, in qua tenet ſe etiam cùm ſe non diſcernit, ſed alia quæ ab extra acquirit. Primus ergo proceſſus in cognitione Verbi eſt, cùm intellectus accipit à memoria quod ab ea ſibi offertur, non eam ſpolians quaſi in ea nihil relinquens ſed ſimilitudinem habiti in ſe aſſumens, & hoc eſt ſimile illi quod in memoria habetur: & ideo aliquando vocatur illud quod ab intellectu accipitur verbum memoriæ, ſed adhuc non habet perfectam rationem verbi, haberet tamen, ſi intellectus ſolùm reciperet à memoria exprimente. Sed cùm memoria non habeat actum aliquem, ſed loco actus ſolùm tenet liberè quaſi præparata intellectui capienti à ſe; intellectus verò in lumine ſuo capit ea, & adhuc perfectam rationem verbi non habet. In diuinis verò Pater, cui reſpondet memoria, in ratione ordinis completè generat. pag.267.c.1

Verbum mentis eſt vltimum quod poteſt intellectus in ſe operari. Ad ipſum enim, in quo quidditas rei recipitur, imò quia ipſemet eſt quidditatis ſimilitudo, terminatur intelligere: ſic enim habet rationem obiecti intellectus: vt verò eſt per intellectum expreſſum, ei coniungitur dicere, & ſic ipſum idem verbum eſt effectus actus intellectus, qui eſt formationis obiecti, & ipſius dicere. Sed in hoc reperitur differentia quædam: quod enim intelligitur, poteſt eſſe in intellectu & manere in intellectu non intellectum actu, quod autem dicitur, poteſt eſſe dictum, ſed non poteſt manere dictum, niſi cùm actu dicitur: vnde in intellectu poteſt manere ſpecies obiecti in habitu. Illud non dico quod formatum eſt, ſed manet id in quo formatum eſt ſine lumine in quo aliquid actu intelligitur: inde eſt quòd verbum non eſt ſine intelligere in actu, licèt ipſum intellectum nudum in habitu manere poſſit.

Vide plura. p.266.c.1

Index Philoſophicus.

Textus Philoſophicus.

Virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum. Ari-ſtot.lib.7.Phyſic. text.17. & 18 Hominem nem-pe quæ ois virtus ſic afficit, vt poſſit homo talis virtutis obſequio eſſe in genere illo ſuis omnibus numeris abſolutus. Verbi gratiâ, caſtitas homi-nem ſic diſpoōit, vt hac virtute benè ſuada re-frænare queat cautè ſuos ſenſus à Veneris omni-bus illecebris, ac proinde vitam agere ab impuris luxuriæ fæcibus illibatam. p.661.c.2.663.c.1

Virtus vnaquæque duplex habere bonum po-teſt, iuxta duos fines, in quos illa valet collimare, ſicut in ſcopos ei congruè præſtitutos. Primum eſt naturale bonum, quod eſt hominem perficere ſecundùm naturam in his quæ pertinent ad vir-tutem illam. Et hoc ſpeciale bonum dicitur finis immediatus eius virtutis hominem vigentis vt præſtet ea quæ congruunt optimæ rationi. Alter verò finis, quem ſpectare debet virtus, eſt ſuper-naturale bonum, ſeu beatitudo æterna, finis vlti-mus humanarum omnium actionum. Virtus abſ-que charitate poteſt habere quidem naturale bo-num, diſponendo benè hominem ad facienda bo-na congrua naturæ. Sed nulla prorſus virtus, imò neque Theologalis, opus hoc egregium præſtare poteſt, vt ſcilicet efficiat hominem dignum vita æterna ſine comite charitate. pag.661.col.2. 663. col.1

Virtutes quæ perficiunt intellectum ſunt quin-que, ex Ariſtot.lib.6. Ethic.cap.3 ſcilicet ars, ſcien-tia, prudentia, ſapientia, intellectus. Ex cap.4.lib.6. Ethic. *Ars eſt habitus cum ratione vera electi-uus.* Ad artem duo requiruntur. Vnum, vt non conſideret aliquod vniuerſale & neceſſarium, ſed ſingulare, ſolâ rationis induſtriâ factum, & non ex principiis naturalibus. Alterum ars depoſcit, ſcilicet vt in operatione talis habitus non reſpiciat rectitudinem vel bonitatem ipſius hominis ope-rantis, ſed abſolutè rectitudinem aliquam ipſius operantis ſecundùm ſe. Ex cap.3. lib.6. Ethic. *Scientia eſt habitus demonſtratiuus circa rem ne-ceſſariam, qua non poteſt aliter ſe habere.* Ex c.5. lib 6 Ethic. *Prudentia eſt habitus cum vera ratio-ne actiuus circa ea quæ & bona & mala homini ſunt.* Vnde liquet, prudentiam differre ab arte, quia prudentia reſpicit agibile vt bonum ipſius operantis; ars verò nihil de operante curat, ſed de operatione ſua tantùm eſt ſolicita, quam perficit, incuria prorſus perfectionis atque boni hominis operantis Ex cap.6. eiuſdem libri. *Intellectus eſt habitus principiorum, quo aſſentimur primis & per ſe notis principiis.* Ex cap.7. *Sapientia eſt ſu-blimis quadam ſcientia, quæ non cognoſcit ea tantùm quæ ad prima principia pertinent, per altiſſimas cauſas earum adepta notitiam; ſed etiam de principiis earum iudicat & decernit.* pag.33 c.2

Virtutes morales ſunt nactæ ſuam hanc deno-minationem à voce moris, prout inclinationem humanam dicit in appetitu intellectiuo aut ſenſi-tiuo ſitam. Regius propheta ſumit eo pacto vo-cem moris Pſal.67. *Quis habitare facit vnius mo-ris in domo* p.33.c.2

Virtus moralis perficit potentiam ad attingen-dum obiectum rectæ rationi conſentaneum. Du-plex verò genus eſt talium obiectorum. Eſt enim quorumdam rectitudo ſita in quadam operantis commenſuratione ſeu habitudine ad alterum. Hu-ius generis eſt obiectum iuſtitiæ, quod ideo iudi-camus rectæ rationi conſentaneum, quia per illud res alterius æqualitate debita compenſatur. Aliud verò genus eſt obiecti rectæ rationi conſentanei, cuius eſt rectitudo penes habitudinem erga ipſum operantem. Verbi gratiâ temperantiæ obiectum dicimus eſſe rectæ rationi conſentaneum, quia congruit homini, qui temperatè tali vtitur obie-cto ſicut exigit rectæ regula rationis. Vt ergo duo ſunt genera obiectorum, ad quæ tendunt hæ vir-tutes; ita duo quoque erunt genera virtutum moralium, quæ intellectualium more ſolent ho-minem iuſtum obſtetricante Dei gratia decorare. pag.33.c.2

Virtutes quædam verſantur circa operationes erga alterum, aliæ verò circa paſſiones penitus oc-cupantur. Virtus circa operationes eſt illa, cuius obiecti rectitudo ſita eſt in commenſuratione quadam erga alterum. Virtus circa paſſiones ver-ſans eſt illa, cuius obiecti rectitudo conſiſtit in ha-bitudine quadam ad ipſum operantem. Denomi-nationis huius ratio eſt, quod obiectum prioris generis attingitur actionibus voluntatis; obiectum verò dicens habitudinem ad ipſum hominem operantem attingitur etiam paſſionibus appetitus ſenſitiui. Vt ergo tales actiones voluntatis diſtin-guantur à paſſionibus, operationes propriè nun-cupantur. Hoc non obſtat quin paſſiones quoque appetitus ſint quædam operationes, ſed propter tranſmutationem quamdam corporis, quam ha-bent adiunctam, dicuntur propriè paſſiones. pag. 34.col.1

Virtutes, quæ verſantur circa operationes erga alterum, decem habent ſpecies. Prima eſt, Iuſti-tia, cuius ſunt partes, vnicuique ſuum ius tribuere. Secunda eſt, Religio, quæ debitum cultum Deo præſtat. Tertia, Pietas, quæ officia congrua impen-dit parentibus & patriæ. Quarta, Obſeruantia, quæ hominibus virtute & dignitate claris exhibet re-uerentiam. Quinta, Veritas, cuius eſt veritatem dictis & operibus exprimere, & ſtare ſuis pollici-tis, vnde nomen quoque fidei & fidelitatis eſt ſortita talis virtus. Sexta, Gratitudo, quæ iuſtas referendo grates atque vices reciprocas, benefi-cium compenſat. Septima, Vindicatio, ſiue iu-ſtitia vindicatiua, cuius penſum eſt congrua ratio-ne malum illatum vlciſci. Octaua, Liberalitas, quæ aliorum commodo operam dando, larga manu pecunias elargitur. Nona, Magnificentia, quæ verſatur in magnis ſumptibus factis in alio-rum gratiâ. Decima, Amicitia, ſeu affabilitas, quæ pluribus officiis obſequitur amicis. Rurſus ſpecies vnaquæque ſuas partes habet ſubiectiuas, vel po-tentiales, id eſt, quæ ſint vel earum ſpecies vel ad illas ob ſimilitudinem aliquam reduci poſſint, vt verbi gratiâ, obedientia ad obſeruantiam congruè reuocatur p.34.c.1

Virtutes quæ verſantur circa paſſiones habent vt ſpecies ſub ſe. Prima eſt, Temperantia, quæ moderatur paſſiones concupiſcibilis circa delecta-bilia ſecundùm tactum, & ad hanc reuocatur ca-ſtitas. Alia virtus huius generis circa paſſiones eſt Fortitudo in iraſcibili, circa timores & auda-cias, quas ſuſcipit & moderatur iuxta rerum oc-currentium ſtatum, & ſicut exigit aliquod bonum conſequendum. Ad hanc reducitur virtus patien-tiæ, quæ magnum eſt inſiti animo & cordi roboris argumentum. p.34.c.1

Vide plura ſcitu digna. p.34 c.2

Textus

Index Philoſophicus.

Textus Philoſophicus.

Viuere & eſſe in viuentibus perinde eſt.p.663. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Quando malè ſibi conſcius & peccatis obſtrictus homo vità gratiæ diuinæ cadit, profectò nihil eſt, vt ſcitè Vates ait in perſona rei hominis. Pſalm.72. *Ad nihilum redactus ſum, & neſciui, vt iumentum factus ſum apud te.* Eſtò diues, prænobilis, & peritus homo ſit apud vulgus; attamen abſque charitate nihil eſt ante Deum: vt namque nihil ſupernaturale nitet in illo, totum quod ſupereſt illi ex peccato nomen eſt iumenti, rationis rectæ neſciam eius indolem exprimentis.

Textus Philoſophicus.

Voluntarium eſt id, cuius principium eſt in ipſo cum cognitione finis, quo inſpecto talis res propter eum finem ab illo principio intimo commouetur. Ariſtot. lib 3. Ethic. cap.1. Idcirco lapis, eſtò motus ad centrum habeat intrinſecum principium; non inde tamen dicitur voluntariè ferri ad centrum, quia principium illud non eſt cum cognitione finis, in quem fertur ille motus. Homini verò benè competit ratio voluntarij; nempe ſui actus apprimè finem agnoſcit, & percellitur à principio interno, videlicet à propria inclinatione, ſuas vt exerat actiones. p.535.c.2

APPLICATIO MORALIS.

Petitur à voluntario illo tota ratio bonitatis & malitiæ in moralibus, ita vt quantumcunque graue malum, peccatum non ſit, deficiente tali ratione, penes quam Philoſophia moralis eſſe dicit laudem vel dedecus actuum humanorum. Auguſtinus eò reſpexit ita fatus libro de vera religione cap. 14. *Vſque adeò peccatum voluntarium eſt malum, vt nullo modo ſit peccatum ſi non ſit voluntarium.*

INDEX TEXTVVM
IVRIS CANONICI.

A

ADVERSITAS, quæ bonis votis obiicitur, probatio virtutis eſt, non indicium reprobationis. Quis enim neſciat, quàm proſperum fuit, quòd Beatus Paulus Apoſtolus prædicaturus ad Italiam veniebat; & tamen veniens naufragium pertulit, ſed nauis cordis in maris fluctibus integra ſtetit. *Canone. Aduerſitas.7. quæſt.1.* pag.205.c.1

Alienus eſt, profanus eſt, hoſtis eſt: habere iam non poteſt Deum patrem, qui Eccleſiam non habet matrem. *Canon. Alienus* 24. *quæſt.* 1. pag 384. c.1

Arctiùs inhibemus, ne perſonas quæ in Eccleſiis tui epiſcopatus ad curam animarum fuerint ordinandi in ipſis inſtituas, nec aliqua occaſione vel etiam literarum noſtrarum obtentu inſtitui patiaris, quæ ſcientia, moribus, & ætate, Concilij non congruant inſtitutis. *Caput. Eam te decet. De ætate & qualitate & ordine præficiendorum lib.1. Decretal.tit.14.cap.4.* p.100.c.2

Auguriis vel incantationibus ſeruientem à conuentu Eccleſiæ ſeparandum præcipimus. *Can. Auguriis 26. qu.5.*

Vide plura ſcitu digna in hac materia. pagina 435. col.1

Aurum Eccleſia habet, non vt ſeruet, ſed erogет & ſubueniat in neceſſitatibus. Quid opus eſt cuſtodire quod nihil adiuuat? An ignoramus quantùm auri & argenti de templo Domini Aſſyrij ſuſtulerunt? Nonne meliùs conflat ſacerdos propter alimoniam pauperum, ſi alia ſubſidia deſint, quàm ſacrilegus contaminata aſportet hoſtis? Nonne dicturus eſt Dominus: Cur paſſus es tot inopes fame emori? Et certè ſi habebas aurum vnde miniſtrares alimoniam, cur tot captiui ducti in commercium ſunt nec, redempti, ab hoſte occiſi ſunt? Meliùs fuerat vt vaſa viuentium ſeruares, quàm metallorum. His non poſſet reſponſum referri. Quid enim diceres? Timui ne templo Dei deeſſet ornatus. Reſponderet: Aurum ſacramenta non quærunt, neque auro placent quæ auro non emuntur. Ornatus ſacramentorum, redemptio captiuorum eſt: & verè illa ſunt vaſa pretioſa, quæ redimunt animas à morte. Ille verus eſt theſaurus Domini, qui operatur quod eius ſanguis operatus eſt. *Can. Aurum.* 12. *qu.* 2. Vide plura de hac materia.p.201.c.2

B

BAptiſmi puritas à puritate, vel immunditia conſcientiæ ſiue dantis, ſiue accipientis omnino diſtincta eſt. *Can. Dominus declarauit* §. *Baptiſmi* 1.*qu.*1. p.500.c.2

Baptizandis conſignandiſque fidelibus ſacerdotes pretia nulla præfigant, nec illationibus quibuſlibet impoſitis exagitare cupiant renaſcentes. *Can. Baptizandis* 1.*qu.*1. p.473.c.1.

C

CÆcus eſt, qui ſupernæ contemplationis lumen ignorat, qui præſentis vitæ tenebris preſſus, dum venturam lucem nequaquam diligendo

gendo conſpicit, quò greſſus operis porrigat. Claudus verò eſt qoi quidem quò pergere debeat aſpicit, ſed per infirmitatem mentis vitæ viam perfectè non valet tenere quam videt, qoia ad virtutis ſtatom, dum fluxa conſuetudioe non erigitur, quò per deſiderium nititur, illuc greſſus operis efficaciter non ſequontur. Fracto pede vel manu eſt, qui viam Dei pergere omnino non valet, atque à bonis actibus funditus exors vacat. Gibbus eſt, qoem terrenæ ſolicitudinis pondus deprimit ne vnqoam ad ſuperna reſpiciat, ſed ſolis his quæ in infimis calcantur intendat: Iugem habet ſcabiem cui carnis petolantia ſine ceſſatione dominatur. In ſcabie feruor viſcerum ad cutem trahitur, per quàm rectè luxuria deſignatur, quia ſi cordis tentatio vſque ad operationem proſilit, nimitum feruor intimus vſque ad cutis ſcabiem protumpit, & foris iam corpus ſauciat, quia dum in cogitatione volupeas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Impetiginem quoque habet in corpore quiſquis auaritiâ vaſtatur in mente, quæ ſi in paruis non compeſcitur, nimitum ſine menſura dilatatur. Impetigo quippe ſine dolore corpus occupat, & abſque occupati tædio excreſcens, membrorum decorem fœdat: quia & auaritia captiuam animam dum quaſi delectat, exulcerat. *Canon. Hinc etenim diſtinct. 49.*

Vide plura de apparatu ad Euchariſtiam. pag. 738.col.2

Caueat vnuſquiſque ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, id eſt, ne aut ipſe aliis detrahat aut alios audiat detrahentes: Sedens, inquit, aduerſus fratrem tuum loquebaris detrahendu. Et aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum. Parcant ſinguli detractioni linguæ, cuſtodiantque ſermones ſuos, & ſciant quia cuncta quæ de aliis loquuntur, ſuâ ſententiâ iudicabuntur. Nemo inuito auditori refert. Officij ſingulorum ſit dilectiſſimi, non ſolùm oculos caſtos ſeruare, ſed & linguam. *Canone. Ex meritò 6. qu.2.* p.105. col. 2

Clauſa deſuper indumenta deferant nimia breuitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis, aut viridibus, necnon manicis aut ſotularibus conſutitiis, frænis, ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam ſuperfluitatem gerentibus non vtantur. *Capitulo. Clerici. Extra. De vita & honeſtate clericorum lib. 3. Decretalium tit. 1. cap.* 15.p.100.c.2

Conſentientibus etiam partibus nec proceſſus habitus teneat, nec ſententia quam contingit diebus huiuſmodi promulgari. *Capitulo. Conqueſtus. Extra. De feriis lib. 2. Decretal. tit. 9. cap.* 5. p.623.c.2

Conſtat, Baptiſma ſolis ſacerdotibus eſſe tractandum: eiuſque myſterium nec ipſis diaconis explere licitum eſt abſque Epiſcopo, vel preſbytero, niſi his procul abſentibus vltima languoris cogat neceſſitas. *Canon Conſtat. diſt. 3. De conſecratione.*

Vide plura de hac materia. p.524.c.1

Corporeum illud manna, nunc eſt tanti res miraculi; quia venit quod perfectum eſt: perfectum autem panis de cœlo, corpus ex Virgine. *Canone. Corporeum. De conſecratione diſtinct.* 2. pag. col.

Cùm percuſſio corporalis immioet, vtrum pro purgatione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc iudicium ignoratur: & ideo non debet à nobis addi flagellatis afflictio, ne nos culpæ, quod abſit, offenſa reſpiciat. *Canone. Cùm percuſſio 7. qu.* 1. p.578.c.1

Cùm ad verum ventum eſt, vltra ſibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorum vſurpauit: quoniam idem mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, ſic actibus propriis & dignitatibus diſtinctis, officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit, propria volens medicinali humilitate ſurſum efferri, non humanâ ſuperbiâ turſus io infernom demergi, vt & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus vterentur, quatenus ſpiritalis actio carnalibus diſtaret incurſibus, & ideo militans Deo minimè ſe negotiis ſæcularibus implicaret; ac viciſſim, non ille rebus diuinis præſidere videretur, qui eſſet negotiis ſæcularibus implicatus. *Can. Cum ad verum diſt.* 96.p.95.c.2

D

Damnum, quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non aliis imputare. *Regula* 86. *De Regulis iuris. In Sexto.* p.40.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Quid dæmonem cauſaris eſſe tuæ torturæ auctorem? Syndereſis ipſa clamat, temetipſum peccando mala tibi omnia conſciuiſſe.

Vide plura de hac materia.p.40.c.1

Decimæ ſunt tributa egentium animarum. Quòd ſi decimas dederis, non ſolùm abundantiam fructuum recipies, ſed etiam ſanitatem corporis & animæ conſequeris. Non igitur Dominus Deus præmium poſtulat, ſed honorem. Deus enim noſter, qui dignatus eſt totum dare, decimam à nobis eſt dignatus accipere, non ſibi ſed nobis ſine dubio profuturam: ſed ſi tardiùs dare peccatum eſt, quantò peius eſt non dediſſe? De militia, de negotio, de artificio redde decimas. Cùm enim decimas dando, & terrena & cæleſtia poſſis præmia promereri; qoare pro auaritia, duplici benedictione fraudaris? Hæc eſt enim Dei iuſtiſſima conſuetudo, vt ſi illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris. Dabis impio militi quod non vis dare ſacerdoti. Benefacere Deus ſemper paratus eſt, ſed hominum malitiâ prohibetur. Decimæ enim ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuaſit. *Can. Decimæ 16. qu.* 1. Vide plura p.103.c.2

Decimas Deo & ſacerdotibus Dei dandas, Abraham factis & Iacob promiſſis inſinuat; deinde lex ſtatuit, & omoes ſancti doctores commemorant. *Can. Decimas 16. qu.* 7.p. 104.c.1

Decimas, quas in vſum pietatis conceſſas eſſe canonica auctoritas demonſtrat, à laicis poſſideri Apoſtolica auctoritate prohibemus. Siue enim ab Epiſcopis, vel Regibus, vel quibuſlibet perſonis eas acceperint, niſi Eccleſiæ reddiderint, ſciant ſe ſacrilegij crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere. Oportet autem congruentiùs nos decimas & primitias, quas iure, ſacerdotum eſſe ſancimus, ab omni populo accipere, quas fideles Domino præcipiente offerunt, iuxta illud vaticinium Malachiæ Prophetæ: Inferte omnem decimationem in horreum meum

meum vt ſit cibus in domo mea. *Canon. Decimas 16. qu. 7.*

Vide ſcitu digna p. 104 c. 1

Denique hi, quibus tantùm humanis rebus, & non diuinis præeſſe permiſſum eſt, quomodo de his, per quos diuina miniſtrantur, iudicare præſumant, penitus ignoramus. *Can. Denique diſt. 96*, pag. 95. c. 2

Deteriores ſunt, qui doctorum vitam moreſque corrumpunt, his qui ſubſtantias aliorum prædiaque diripiunt. Ipſi enim ea quæ extra nos, licèt noſtra ſint, auferunt: noſtri autem detractores & morum corruptores noſtrorum, ſiue qui aduerſus nos armantur, propriè nos ipſos diripiunt: & ideo iuſtè infames ſunt, & meritò ab Eccleſia extorres fiunt. *Canone. Deteriores 6. qu. 1.* Vide plura ſcitu digna contra detractores. p. 105. col. 2

Diſtinguendum eſt ſubtiliter inter tria, quæ ſunt in hoc ſacramento diſcreta, videlicet formam viſibilem, veritatem corporis, & virtutem ſpiritualem. Forma eſt panis & vini; veritas carnis & ſanguinis, virtus vnitatis & charitatis. Primum, eſt ſacramentum, & non res. Secundum eſt ſacramentum, & res. Tertium, eſt res, & non ſacramentum. Sed primum, eſt ſacramentum geminæ rei. Secundum, eſt ſacramentum vnius, & alterius res exiſtit. Tertium eſt res gemini ſacramenti. *Capit. Cum Martha §. Diſtinguendum. Extra. De celebratione Miſſarum.*

Vide p. 456. c. 1

Dominus declarauit, in vno cœtu, hominum eadem ſacramenta ſumentium, aliquorum immunditiam, mundis obeſſe non poſſe. *Can. Dominus 1. qu. 1.* p 300. c. 1

E

Eccleſiis ſemel conſecratis Deo, non debet iterum conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ, aut ſanguinis effuſione, aut cuiuſcunque ſemine pollutæ fuerint. *Canone. Eccleſiis. De conſecratione diſt. 1.* Vide plura & pulchra. pag. 55. col. 1

Eccleſiam, in qua paganus ſepultus eſt, non liceat conſecrare, neque Miſſas in ea celebrare, ſed iactatis foras, & mundari oportet. *Canone Eccleſiam. De conſecratione diſtinct. 1.* pag. 268. col. 1

Eccleſiam, in qua mortuorum cadauera infidelium ſepeliuntur, ſanctificare non licet; ſed ſi apta videtur ad conſecrandum, inde euulſis corporibus, & raſis parietibus vel tignis eius loci reædificetur. Canon. 28. *De conſecratione diſt. 1.* pag 168. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Quando lethali peccato reus homo ſuam animam infecit, tunc cadauere immundo, Dei templum polluit. Cùm luxuriâ exarſit, tartarei tunc flamma ſacras Spiritus Sancti ædes incendit, ideoque Dei templum conſecratum aliàs in Baptiſmo nouis eſt pœnitentiæ ritibus expurgandum. In polluti templi reconciliatione, reſperguntur aquâ benedictâ muri, accenduntur item benedictæ faces, & ſanctificationis iteratæ nouum arcanum multis precibus inſtauratur. Lacrymæ, quas è contrito corde ſacer & ignitus amor expreſſit & venia peccatorum anhelis expetita votis, ſunt ſupellex pœnitentiæ requiſita, totum vt diſcrimen, in quod incurrit anima reparetur.

Epiſcopus eccleſiaſticarum rerum habeat poteſtatem ad diſpenſandum erga omnes, qui indigent, cum ſumma reuerentia & timore Dei. Participet autem ipſe quibus indiget (ſi tamen indiget) tam in ſuis, quàm in fratrum, qui ab eo ſuſcipiuntur, neceſſitatis vſibus profuturis; ita vt in nullo qualibet occaſione fraudentur, iuxta ſanctum Apoſtolum dicentem: Habentes victum, & tegumentum, his contenti ſumus. Quòd ſi contentus iſtis minimè fuerit, conuertat autem res Eccleſiæ in ſuos vſus domeſticos, & eius commoda, vel agrorum fructus, non cum presbyterorum conſcientia diaconorumque pertractet, ſed horum poteſtatem domeſticis ſuis, aut propinquis, aut fratribus, filiiſque dimittat, vt per huiuſmodi perſonas occultè res lædantur Eccleſiæ, Synodo prouinciæ pœnas iſte perſoluat. Si autem & aliter accuſetur Epiſcopus, aut presbyteri, qui cum ipſo ſunt, quòd ea quæ pertinent ad Eccleſiam, vel ex agris, vel ex alia qualibet eccleſiaſtica facultate ſibimet vſurpent; ita vt ex hoc affligantur pauperes, criminationi verò & blaſphemiis, tam ſermo prædicationis, quàm ij qui diſpenſant, taliter exponantur; & hos oportet corrigi, ſancta Synodo id quod condecet approbante. *Canone. Epiſcopus. 12. quæſt. 1.* pag. 474. col. 1

Epiſcopus in quolibet loco ſedens, ſtare presbyterum non patiatur. *Canone 9. diſt. 95.* pag 95. col. 1

Epiſcopus in Eccleſia & in conſeſſu presbyterorum ſublimior ſedeat. Intra domum verò collegam ſe presbyterorum eſſe cognoſcat. *Can. 10. diſtinct. 95.*

Vide plura de dignitate ſacerdotum. pag. 95. col. 1

Epiſcopi eorumque miniſtri omnibus modis elaborare ſtudeant, vt pernicioſam & à diabolo inuentam ſortilegam & magicam artem ex parochiis ſuis penitus eradicent: & ſi aliquem virum aut mulierem huiuſmodi ſceleris ſectatorem inuenerint, turpiter dehoneſtatum, de parochiis ſuis eiiciant. Subuerſi ſunt & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore ſuo, diaboli ſuffragia quærunt: & ideo à tali peſte debet mundari Sancta Eccleſia *Canone. Epiſcopi. 26. qu. 5.*

Vide plura de hac materia p. 455 c. 1

Erubeſcentia ipſa partem habet remiſſionis. Ex miſericordia enim hoc præcepit Dominus, vt neminem pœniteret in occulto. In hoc enim quod per ſemetipſum dicit ſacerdoti, & erubeſcentiam vincit timore offenſi, fit venia criminis. Fit enim per confeſſionem veniale, quod criminale erat in operatione: & ſi non ſtatim purgatur, fit tamen vitale, quod commiſerat mortale. Multum enim ſatisfactionis obtulit, qui erubeſcentiæ dominans nihil eorum quæ commiſit, nuntio Domini denegauit. Deus enim miſericors & iuſtus eſt; ſicut conſeruat miſericordiam in iuſtitia; ita & iuſtitiam in miſericordia. Opus enim eſt miſericordiæ peccata peccanti dimittere; ſed oportet vt iuſtus miſereatur iuſtè. Oportet enim vt non ſolùm quid, ſed in quo doleat ille conſideret, ſi dignus eſt non dico iuſtitia, ſed miſericordia. Iuſtitia enim ſola damnat; ſed dignus eſt miſericordiâ qui ſpirituali labore petit gratiam. Laborat enim mens patiendo erubeſcentiam; & quoniam

verecundia magoa eſt pœna, qui erubeſcit pro Chriſto, ſit dignus miſericordiâ. Vnde patet, quòd quantò pluribus confitebitur in ſpe veniæ turpitudinem criminis, tantò faciliùs conſequetur miſericordiam remiſſionis. *Canone. Quem pœnitet. De pœnitentia diſt.*1. Vide plura de confeſſione. p. 318. c. 2

Etſi originalis culpa remittebatur per Circumciſionis myſterium, & damnationis periculum vitabatur; non tamen perueniebatur ad regnum cœlorum, quod vſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum. Sed per ſacramentum Baptiſmi, Chriſti ſanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cælorum etiam peruenitur, cuius ianuam Chriſti ſanguis fidelibus ſuis miſericorditer reſerauit. *Capitulo. Maiores. Extra. De Baptiſmo lib. 3. Decretal. titul.* 13. Vide plura de Baptiſmo. pag. 523. col. 2

F

FAciliùs Deum ſibi placabunt illi, qui non humano conuicti iudicio, ſed vltro crimen agnoſcunt; qui aut propriis illud confeſſionibus produnt, aut neſcientibus aliis (quales occulti ſunt) ipſi in ſe voluntariæ excommunicationis ſententiam ferunt, & ab altari, cui miniſtrabant, non animo, ſed officio ſeparati, vitam ſuam tanquam mortuam plangunt; certi quòd reconciliato ſibi efficacis pœnitentiæ fructibus Deo, non ſolùm amiſſa recipiant, ſed etiam ciues ſupernæ ciuitatis effecti, ad gaudia ſempiterna perueniant. *Can. Faciliùs. De pœnit. diſt.* 1. p. 681. c. 2

Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quòd vnus ſolus verus eſt Deus, æternus, immenſus incommutabilis, incomprehenſibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem perſonæ, ſed vna eſſentia, ſubſtantia ſeu natura ſimplex omnino. Pater à nullo, Filius à Patre ſolo, ac Spiritus Sanctus pariter ab vtroque abſque initio, ſemper ac ſine fine. Pater generans, Filius naſcens, & Spiritus Sanctus procedens: conſubſtantiales, & coæquales, & omnipotentes, & coæterni: vnum vniuerſorum principium. *Capitulo Firmiter. Extra. De ſumma Trinitate* p. 416. c. 1

Filius Dei carnem peccati ſuſcepit, & pœnam ſine culpa, vt in carne peccati culpa ſolueretur & pœna. Per fidem ergo & Baptiſmum eius à peccato homo per iuſtificationem, & à morte liberatur per reſurrectionem. Paruuli etiam baptizati inter credentes reputantur per ſacramenti virtutem, & offerentium reſponſionem. *Canone. Filius. De conſecr. diſt.* 3. p. 524. c. 2

Fraternitatem veſtram de his oportet eſſe ſolicitam. Etſi de Iudæorum ſeruitio, non ſolùm Iudæus, ſed etiam quiſquam Paganorum fieri voluerit Chriſtianus, poſtquam voluntas eius fuerit patefacta, ne hunc ſub quolibet ingenio vel argumento cuipiam Iudæorum venundandi facultas ſit; ſed is qui ad Chriſtianam fidem conuerti deſiderat, defenſione veſtra in libertatem modis omnibus vindicetur. *Canone. Fraternitatem. diſt.* 54. p. 233. c. 2

Fratres, non ſolùm debetis ab omni immunditia abſtinere; ſed etiam ab vxoribus propriis ſtudioſè contineatis. Nullus omnino vxori ſuæ ieiuniorum diebus coniungatur. *Can. Fratres*, 33. *qu.* 4. p. 451. c. 1

G

GRatia, quæ per Chriſtum datur, non ſolùm peccatorum remiſſionem facit, ſed etiam vt lex impleatur, vt natura liberetur, ne peccatum dominetur. Spiritus etiam gratiæ dat fidem, quæ etiam non petita à Deo conceditur, vt homini petenti & alia concedantur. Nam fides non eſt liberi arbitrij tantùm, ſed eſt donum Dei. *Can. Gratia. De conſecr. diſt.* 4. p. 271. c. 1

H

HÆretici cùm à fide Catholica deſciuerunt, perfectionem ſpiritus quam acceperant amiſerunt. *Can. Hæretici* 24. *qu.* 1. pag. 386. col. 1

Hanc ſibi quodammodo nobilitas legem imponit, vt debere ſe, quod ſponte tribuit, exiſtimet Et niſi in beneficiis ſuis creuerit, nihil ſe præſtitiſſe putet. *Capite. Prudentes. De Donationibus*. p. 519. c. 1

His igitur (*id eſt ſacerdotibus*) lege Patrum cauetur, vt à vulgari vita ſecluſi, mundi voluptatibus abſtineant, non ſpectaculis, non pompis interſint, conuiuia publica fugiant, priuata non tantùm publica, ſed & ſobria colant; vſuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes locorum, fraudiſque cuiuſquam ſtudium appetant, amorem pecuniæ quaſi materiam cunctorum criminum fugiant, & ſecularia officia negotiáque abiiciant; honoris gradus per ambitiones non ſubeant, pro beneficiis medicinæ Dei munera non accipiant, dolos & coniurationes caueant; odium, æmulationem, obtrectationem, atque inuidiam fugiant: non vagis oculis, non effræni lingua, aut petulanti fluidóque geſtu incedant, ſed pudorem & verecundiam mentis ſimplici habitu inceſſúque oſtendant: obſcœnitatem etiam verborum ſicut & operum penitus execrentur. Viduarum & virginum frequentationem fugiant; contubernia extranearum fœminarum nullatenus appetant, caſtimoniam quoque inuiolati corporis perpetuò conſeruare ſtudeant. *Canone. His igitur diſt.* 23. Vide plura de ſacerdotum vita benè compoſita. p. 100. c. 1

I

IGnis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima. Hoc eſt vindicta hîc incipiet, & ardebit vſque ad extremam damnationem. *Can. Ignis. De pœnit. diſt.* 3. Vide plura de pœnis inferni. pag.   col.

Ignorantia facti, non iuris excuſat *Regula* 13. *De regulis iuris in Sexto* p. 541. c. 1

Ignorantia mater cunctorum errorum. *Can. Ignorantia diſt.* 38. p. 539. c. 1

Illa cauenda ſunt, quæ ex noſtra voluntate prodeunt: delicta iuuentis, & irrationabiles paſſiones corporis. Quorum igitur nos ſumus domini, horum principia extrinſecus non quæramus, nec deriuemus in alios; ſed agnoſcamus ea, quæ propriè noſtra ſunt. Quod enim poſſumus non facere ſi volumus, huius electionem mali nobis potiùs debemus, quàm aliis adſcribere. Ideo etiam in iudiciis iſtis voluntarios reos, non ex neceſſitate compulſos culpa ſtringit, pœna

condem

condemnat, &c. Mala enim non ſunt, niſi quæ crimine mentem implicant, conſcientiam ligant. *Canone. Illa cauenda.* 15., *quaſt.* 1. pag. 547. col. 1

Importuna in Euangelio mulier tandem meruit audiri, & clauſo cum ſeris oſtio media licèt nocte ab amico panes amicus accepit. Deus ipſe, qui nullis contra ſe viribus ſuperari poteſt, publicani precibus vincitur. Niniue ciuitas, quæ peccato periit, fletibus ſtetit. Quorſum iſta tam longo repetita principio? videlicet vt paruum magnus aſpicias, vt diues paſtor morbidam non contemnas ouem. Chriſtus in paradiſum de cruce latronem intulit: & ne quis aliquando ſeram conuerſionem putaret, fecit homicidij pœnam martyrium. Vbi verò peccator intelligens vulnus ſuum, tradit ſe medico curandum, ibi non eſt virga neceſſaria, ſed ſpiritus lenitatis. *Canone. Importuna. De pœnie. diſt.* 1. Vide plura ſcitu digna de pœnitentia. p. 617. c. 2

Illiteratos aut aliqua parte corporis vitiatos vel imminutos nullus præſumat ad clericatus ordinem promouere, quia literis carens, ſacris non poteſt eſſe aptus officiis. *Can. Illiterates diſt.* 36. p. 101. c. 1

Illuditur diabolus vt ſe ipſe morſu ſuo vulneret, & contra ſe armet, quem debilitandum putauit. *Canone. Poteſt fieri. De pœnit. diſtinct.* 1. pag. 136. col. 2

Illud quoque ſolicitè conſiderandum eſt, quòd per totum textum Euangelij nuſquam reperitur, Dominum tanta ſeueritate, tam diſtricta cenſura iuſtitiæ peccantes corripuiſſe, cùm non ſolùm eloquio increpans, verùm etiam facto flagello de funiculis verberans omnes eliminauit de templo, apertè demonſtrans quòd tales negotiatores, non ſicut cæteri peccatores ſint corripiendi; ſed à templo Dei, id eſt à Sancta Eccleſia longiùs ſint proiiciendi. Nam ſicut per columbarum venditores illi denotantur, qui ſacram manuum impoſitionem vendere conantur; ſic per nummularios eccleſiaſtici beneficij venditores deſignantur, qui domum Dei, teſte Euangelio, ſpeluncam latronum faciunt. *Canone. Ex multis §. Chalcedonenſe.* 1. *qu.* 3

Vide plura de Simoniacis. p. 476 c. 2

In actione pœnitentiæ vbi tale crimen commiſſum eſt, vt is qui commiſit, etiam à Chriſti corpore ſepareturx, non tam conſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non ſpernit. *Can. In actione. De pœnit. diſt.* 1.

Vide plura de contritione. p. 315. c. 1

In legibus ſæculi cautum habetur: Qui rem ſurripit alienam, illi cuius res direpta eſt in vndecuplum quæ ſublata ſunt reſtituat. Et in lege diuina legitur: Maledictus omnis, qui transfert terminos proximi ſui; & dicet omnis populus: Amen. Talia ergo non præſumantur abſque vltione. *Canone. In legibus* 12. *quaſt* 2. p. 326. c. 1

In nouo teſtamento poſt Chriſtum Dominum à Petro ſacerdotalis cœpit ordo; quia ipſi primò Pontificatus in Eccleſia Chriſti datus eſt, Domino dicente ad eum: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam; & tibi dabo claues regni cælorum. Hic ergo ligandi atque ſoluendi poteſtatem primus accepit à Domino. *Canon. In nouo teſtamento diſtinct.* 21. pag. 697. c. 1

Inferior ſedes ſuperiorem abſoluere non poteſt. Sola ergo potior inferiorem conuenienter abſoluit. *Canone. Inferior diſtinct.* 21. p. 415. col 1

Iniuſtum videtur & impium, vt mancipia, quæ fideles Deo & Sanctis eius pro remedio animæ ſuæ conſecrarunt, cuiuſcunque muneris mancipia, vel commutationis commercio iterum in ſeruitutem ſæcularium redigantur, &c. Et eſt abſurdum, vt ab Eccleſiaſtica dignitate deſcendens, humanæ ſit obnoxius ſeruituti. *cap. Iniuſtum. Extra. De rerum permutatione.* pagina 297. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Homo ſua ſponte ratâ voti ſponſione Deo ſe obſtringens, vt aſſolent ſacerdotes, & Religioſi omnes, alio modo vitam debet componere quàm vilia mundi mancipia, ad quorum humilem & abiectam ſortem inglorium eſt Dei ſeruos denuo relegari. Deuoluuntur eum in miſerum ſtatum ſacerdotes & Religioſi, qui ſæcularium hominum more viuunt, vtque lotæ ſues redeunt ad ſuorum vitiorum ſordida volutabra. Paulus eos cautè monet, ne oppignerata fide ſua Deo, detrectantes eius obſequium, immemores voti emiſſi, iterum ſæculi laqueis inuoluantur. Sic ille 2. Timoth. cap. 4. *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus, vt ei placeat cui ſe probauit.* Quaſi diceret, degenerare Dei ſeruos quando vilis huius mundi obſequio denuo mancipantur.

Interrogo vos fratres dicite mihi; quid vobis plus eſſe videtur, verbum Dei, an corpus Chriſti? Si verum vultis reſpondere, hoc vtique dicere debitis, quòd non ſit minus verbum Dei, quàm corpus Chriſti. Et ideo quanta ſollicitudine obſeruamus, quando nobis corpus Chriſti miniſtratur, vt nihil ex ipſo de noſtris manibus in terram cadat; tanta ſollicitudine obſeruemus ne verbum Dei quod nobis erogatur dum aliud aut cogitamus aut loquimur, de corde noſtro pereat, quia non minus reus erit qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille qui corpus Chriſti in terram cadere negligentiâ ſuâ permiſerit. *Canone. Interrogo* 1. *qu.* 1.

Vide plura ad hanc materiam pertinentia. pag 597. col. 1

Iudices eius in muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede reſpondebant, & Prophetæ eius in pecunia diuinabant. *Can. Iudices* 1. *qu.* 1. pag. 431. c. 2

L

LAcrymæ lauant delictum, quod pudor eſt confiteri. *Can. Lacryma. De pœnitent. diſt.* 1. pag. 449. col 1

Lege Imperatorum non in omnibus vtendum controuerſiis, præſertim cùm inueniantur euangelicæ ac canonicæ ſanctioni aliquoties obuiare. Lex Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtus. Imperiali iudicio non poſſunt eccleſiaſtica iura diſſolui. *Can. Lege Imperatorum diſtinct.* 10. pag. 353. c. 2

Legimus, quoſdam morbo articulari & podagræ morbo laborantes, proſcriptione bonorum ad ſimplicem menſam & pauperes cibos redactos conualuiſſe; caruerant enim ſollicitudine diſpen-

ſandæ domus, & epularum largitate, quæ & corpus frangunt & animam. Irridet Horatius appetitum ciborum qui conſumpti relinquunt pœnitentiam. *Canone. Legimus. De conſecratione diſtinct.* 5. Vide plura contra gulam. pag. 167. col. 1

M

MAla conſuetudo, quæ non minus quàm perniciosa corruptela vitanda eſt, niſi citiùs radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab improbis aſſumitur, & incipiunt præuaricationes, & variæ præſumptiones celerrimè non compreſſæ pro legibus venerari, & priuilegiorum more perpetuo celebrari. *Can. Mala conſuetudo. diſt.* 8. p. 265. col. 1

Medicamentum fortius quod maximè operatur in pœnitentia, hoc eſt. Sicut in præceptis medicinæ medicamentum multas quidem herbas accipit, vnam autem dominantiſſimam; ſic & in pœnitentia dominatur iſta herba *(ſcilicet eleemoſyna)* & potentior eſt, & vniuerſum ipſa efficit. Audi enim quid dicit diuina ſcriptura: Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. *Can. Medicamentum diſt.* 1. *De pœnit.* Vide plura pag. 185. col. 1

Medicina miſericordiæ tollit peccata magna. Habemus etiam plura ſubſidia, quibus peccata noſtra redimamus: pecuniam habes redime peccatum tuum. Non venalis eſt Dominus, ſed tu ipſe venalis es. Peccatis tuis venundatus es, redime te operibus tuis, redime te pecuniâ tuâ: Vilis pecunia, ſed pretioſa eſt miſericordia. Eleemoſyna à peccato liberat: crimina ergo eleemoſynis redimuntur. *Canon. Medicina. De pœnitent. diſt.* 1. p. 185. c. 1

Moleſtus eſt medicus furenti phrenetico, & pater indiſciplinato filio: ille ligando, iſte cædendo; ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, iſta manſuetudo potiùs falſa crudelitas eſt. *Canon. Ipſa pietas* §. *Moleſtus* 23. *qu.* 4. Vide plura. p. 545. c. 1

Multiplex miſericordia Dei ita lapſibus ſubuenit humanis, vt non ſolùm per gratiam Baptiſmi; ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, vt qui regenerationis donum violaſſent, proprio ſe iudicio condemnantes, ad remiſſionem criminum peruenirent. *Canone. Multiplex* 33. *qu* 3. *De pœnit. diſt.* 1. Vide plura de pœnitentia. p. 136. c. 2

Mundati ſunt leproſi dum irent oſtendere ora ſacerdotibus, antequam ad eos peruenirent. Vnde patet, Dominum ad cor reſpicere. *Canone. Quem pœnitet. De pœnitentia diſtinct.* 1. pag. 315. col. 5

N

NAbuchodonoſor pœnitentiam meruit fructuoſam. Nonne poſt innumeras impietates flagellatus pœnituit, & regnum, quod perdiderat, rurſus accepit? Pharao autem ipſis flagellis eſt durior effectus, & periit? *Can. Nabuchodonoſor* 33. *qu.* 4. p. 369. c. 2

Nemo vno aut duobus cibis hiſque vilibus vſque ad inflationem ventris oneratur, quæ diuerſitate carnium & ſaporis delectatione percipitur. Cùm variis nidoribus fumant patinæ ad eſum ſui, expleta eſurie quaſi captiuos trahunt. Vnde & morbi ex ſaturitate nimia concitantur; multique impatientiam gulæ, vomitu remediantur; & quod turpiter ingeſſerunt, turpiùs egerunt. Hippocrates in aphoriſmis docet, craſſa & obeſa corpora, quæ creſcendi menſuram compleuerint, niſi citò ablatione ſanguinis imminuantur, in paralyſim & peſſima morborum genera erumpere, & idcirco neceſſariam eſſe demptionem vt rurſus habeant in quæ poſſint creſcere: non enim manere in vno ſtatu naturam corporum, ſed aut creſcere ſemper, aut decreſcere, nec poſſe viuere animal, niſi creſcendi capax ſit. Vnde & Galenus vir doctiſſimus, Hippocratis interpres, athletas, quorum vita & ars ſagina eſt, dicit nec viuere poſſe diu, nec ſanus eſſe, animaſque eorum ita nimio ſanguine & adipibus quaſi luto inuolutas nihil tenue, nihil cæleſte, ſed ſemper de carnibus, ructu, & ventris ingluuie cogitare. *Can. Ne tales De conſect. diſt.* 5. p. 167. c. 1

Ne tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comeſtos magno partos & perditos labore doleamus. Olerum, pomorum, ac leguminum & facilior apparatus eſt, & arte impendiiſque coquorum non indiget, & ſine cura ſuſtentat humanum corpus, moderatéque ſumptus (quia nec auidè deuoratur, quòd irritamenta gulæ non habet) leuiori digeſtione concoquitur. *Canone. Ne tales. De conſecratione diſtinct.* 5.
Vide plura ſcitu digna contra gulam. pag. 166. col. 1

Ne verò turpis ſit pars, quæ ſuo non congruit vniuerſo, & Eccleſia Mut. tenere debeat humiliter & ſeruare quod Beati Petri ſedem vt ſuam Metropolim ſequi viderit & docere. *Cap. Tuas dudum* §. *Ne verò. Extra. De ſponſa duorum lib.* 4. *Decret. tit.* 4. *c.* 5. p. 710. c. 2

Non decet à capite membra diſcedere; ſed iuxta Sacræ Scripturæ teſtimonium omnia membra caput ſequantur. Nulli verò dubium eſt, quòd Apoſtolica Eccleſia mater eſt omnium Eccleſiarum, à cuius vos regulis nullatenus conuenit deuiare. Et ſicut Dei Filius venit facere voluntatem Patris; ſic & vos voluntatem impleatis matris veſtræ, quæ eſt Eccleſia, cuius caput, vt prædictum eſt, Romana exiſtit Eccleſia. Quicquid ergo ſine diſcretione iuſtitiæ contra huius diſciplinam actum fuerit, ratum haberi nulla ratio permittit. *Canone. Non decet diſtinct.* 12. pag 419. col. 2

Non ſatis eſt benè velle; ſed etiam benè facere oportet. Nec ſatis eſt iterum benè facere, niſi ex bono fonte, id eſt, ex bona voluntate proficiſcatur. Perfecta liberalitas fide, cauſa, loco, tempore commendatur, vt primùm opereris circa domeſticos fidei. Grandis culpa, ſi ſciente te fidelis egeat, ſi ſcias eum ſine ſumptu eſſe, fame laborare, ærumnam pati, qui præſertim egere erubeſcat: ſi in cauſam ceciderit, aut captiuitatis ſuorum, aut calumniæ, & non adiuues: ſi ſit in carcere & pœnis & ſuppliciis propter debitum aliquod iuſtus excrucietur, nam etſi omnibus miſericordia debetur, tamen iuſto ampliùs. Si tempore afflictionis ſuæ nihil à te impetret: ſi tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia valeat, quàm vita morituri, non eſt leue peccatum. *Can. Non ſatis eſt diſt.* 86. Vide plura de pauperibus. p. c.

Non poteſt quis gratiam doni cæleſtis accipere, niſi priùs purgatus fuerit ab omni ſorde peccati per pœnitentiæ confeſſionem, per donum

Baptiſmi

Baptiſmi ſalutaris. *Canone, Non poteſt. De Pœnitentia, diſt.*1. pag.449.c.1

Non ſolùm ſunt venditores columbarum, & domum Dei faciunt domum negotiationis, qui ſacros ordioes largiendo pretium pecuniæ, vel laudis, vel etiam honoris inquirunt: verùm ij quoque qui gradum, vel gratiam io Eccleſia ſpiritalem, quam Domino largiente perceperunt, non ſimplici intentione, ſed cuiuſlibet humanæ cauſâ retributionis exercent. *Canone, Non ſolùm,* 1. *quæſt.*3. Vide plura de ſimoniacis ſcitu digna. p.473. c.1

O

OBedieotia præponitur iure victimis, quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur. Tantò igitur quiſque Deum citiùs placat, quantò ante oculos eius repreſſa arbitrij ſui ſuperbia, gladio præcepti ſe immolat. Contrà ariolandi peccatum inobedientia dicitur, vt quanta ſit virtus obedientiæ demonſtretur. Ex aduerſo igitur meliùs oſtenditur, quid de laude eius ſentiatur. Si enim quaſi ariolandi peccatum eſt, repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere; ſola eſt quæ fidei meritum poſſidet obedientia, ſine qua quiſque iofidelis eſſe conuincitur etiamſi fidelis eſſe videatur. *Canone. Sciendum, §. Obedientia,* 8. *quæſt.*1.

Vide plura de obedientia ſcitu digna.p.345. col.2

Obtineri nequaquam poſſunt, quæ prædeſtinata non fuerunt: ſed ea quæ viri ſancti orando efficiunt, ita prædeſtinata ſunt, vt precibus obtineantur. Nam ipſa quoque perennis regni prædeſtinatio ita eſt ab omnipotente Deo diſpoſita, vt ad hoc electi ex labore perueniant. *Canone, Obtineri,* 23 *qu* 4. p.713.c.2

Octaua diſcuſſio agitata eſt de quodam Eliſæo ex familia Agabrenſis Eccleſiæ; qui ab Epiſcopo ſuo traditus libertati, de libertate confeſtim ad morbum contumaciæ tranſiliuit, ſicque per ſuperbiam non ſolùm eiuſdem Epiſcopi veneficis artibus ſalutem lædere voluit, ſed etiam patronam Eccleſiam libertatis immemor prædemnauit. Aduerſus qoem ingrati actio canonum & legum auctoritate iuſtè dirigitur, ſcilicet vt immeritæ libertatis damno mulctatus, ad ſeruitutis nexum reuocetur. Talium enim ſtatus, qui contra Epiſcopum ſuum, vel patronam Eccleſiam nituntur, decidi potiùs quàm conſeruari conuenit: vt quorum libertas pernicioſa, eſt, ſit ſalutifera ſeruitus: & qui ſuperbire nouerunt adepta libertate proditi, diſcant obedire ſubiecti. *Can. Octaua,* 12. *qu.* 2. p.500. c.2

Omnes decimæ terræ ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum, Domini ſunt, & illi ſanctificantur boues, & oues, & capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt. Quicquid decimum venerit, ſanctificabitur Domino. Non eligetur nec bonum, nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutaoerit, & quod mutatum eſt, & pro quo mutatum eſt, ſanctificabitur Domino, & non redimetur. Sed quia multi modò inueniuntur decimas dare nolentes, ſtatuimus vt ſecundùm Domini noſtri præceptum admoneantur ſemel, ſecundò, & tertiò. Qui ſi non emendauerint, anathematis vinculo feriantur vſque ad emendationem, & ſatisfactiooem congruam. *Can. Omnes,* 16. *qu* 7.

Vide pulchra de decimis. p.104.c.1

Omnis qui iam ſuæ voluntatis factus eſt arbiter, cùm accedit ad ſacrameota fidelium, niſi eum pœniteat vitæ veteris, nouam non poteſt inchoare. Ab hac pœnitentia cùm baptizantur ſoli paruuli immunes ſunt; oondum enim vti poſſuot arbitrio. *Can. Omnis, de Conſecratione. Diſt.*4. pag.66.c.2

Omnes huius ſæculi debitores io terrenis rebus fortes ſunt, in cœleſtibus debiles. Nam pro temporali gloria vſque ad mortem deſudare appetunt, & pro ſpe perpetua ne parum quidem in labore ſubſiſtunt. Pro terrenis lucris quaſlibet iniurias tolerant, & pro cæleſti mercede vel tenuiſſimi verbi ferre contumelias recuſaot: terreoo iudici toto etiam die aſſiſtere fortes ſunt; in oratiooe verò coram Domioo vel vnius horæ momento laſſantur: ſæpe nuditatem, deiectionem, famem pro acquirendis diuitiis atque honoribus tolerant, & earum rerum abſtioentiâ ſe cruciant, ad quas adipiſcendas feſtinant; ſuperna autem laborioſè quærere tantò magis, quantò ea retribui tardiùs putant. *Canone, Omnes, Diſt.*47. pag.161.c.1

P

PLacoit & condecet, ſacroſanctos Antiſtites & Dei ſacerdotes, oecnon & leuitas, vel qui ſacramentis diuinis ioſeruiont, continentes eſſe in omnibus; quò poſſint ſimpliciter quod à Deo poſtulant impetrare. Vt quod Apoſtoli docuerunt, & ipſa ſeruauit antiquitas, oos quoque cuſtodiamus. *Canone* 2. *Concilij II. Carthagin.* pag.412 c 2

Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre. *Canone, Perfecta. De Pœnit. Diſt.*1. p.685.c.1

Pœnitentia vera ad Baptiſmi puritatem, confitentem conatur adducere. Quem ergo pœnitet, omnino pœniteat. *Can. Sunt plures, de Pœnitent. Diſt.* 2.

Vide plura de pœnitentia. p.272. c.2

Pœnitentiam agere dignè non poſſumus, oiſi modum quoque eiuſdem pœnitentiæ cognoſcamus. Pœnitentiam quippe agere eſt, & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui ſic alia deplorat, vt tamen alia committat, adhuc pœniteotiam agere aut diſſimulat, aut ignorat. Quid enim prodeſt ſi peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc auaritiæ æſtibus anhelet. *Canone, Pœnitentiam, de Pœnit. Diſt.*2. pag.272.col.2

Porrò illi, qoorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipſis confeſſa, nec ab aliis publicata, ſi ea confiteri noluerint aut emendare, Deum quem habent teſtem, ipſum habituri ſunt & vltorem. Et quid eis prodeſt humanum vitare iudicium, cùm ſi in malo ſuo permanſerint, ituri ſint in æternum Deo retribuente ſupplicium? Quòd ſi ipſi ſibi iudices fiant, & veluti ſuæ iniquitatis vltores, hîc in ſe voluntariam pœnam ſeueriſſimæ animaduerſionis exerceant, temporalibus pœois mutabunt æterna ſupplicia, & lacrymis ex vera cordis compunctione fluentibus reſtinguent æterni ignis incendia. *Can. Porrò, de pœnit. Diſt.*1. p.681.c.2

Poſſeſſor malæ fidei vllo tempore non præſcribit. *Regula* 3. *De regulis iuris, in Sexto.* p.268.c.1

Præceptis Apoſtolicis non durâ ſuperbiâ reſiſtatur; ſed per obedientiam, quæ à Sancta Romana Eccleſia, & Apoſtolica auctoritate iuſſa ſunt, ſalutiferè impleantur, ſi eiuſdem Sanctæ Eccleſiæ Dei, quæ eſt caput veſtrum, communionem habere deſideratis. Non nouum aliquid præſenti iuſſione præcipimus; ſed illa quæ videntur olim indulta firmamus, cùm nulli dubium ſit, quòd non ſolùm Pontificalis cauſatio, ſed omnis Sanctæ religionis relatio ad ſedem Apoſtolicam, quaſi ad caput Eccleſiarum debeat inferri, & inde normam ſumere vnde ſumpſit exordium, ne caput inſtitutionis videatur omittere: cuius auctoritatis ſanctionem teneant omnes Sacerdotes, qui nolunt ab Apoſtolicæ petræ, ſuper quam Chriſtus vniuerſalem fundauit Eccleſiam, ſoliditate diuelli. *Can. Præceptis. Diſt.* 12. p.512. c.2

Præcipimus, vt in poteſtate ſua Epiſcopus res Eccleſiæ habeat. Si enim animæ hominum pretioſiores illis ſunt creditæ, multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita vt poteſtate eius indigentibus omnia diſpenſentur. *Can. Præcipimus*, 12. *qu.* 1.

Vide plura de bonis Eccleſiæ benè diſpenſandis. pag. col.

Presbyter Græcè, Latinè ſenior interpretatur: non modò pro ætate, vel decrepita ſenectute, ſed etiam propter honorem & dignitatem, quam acceperunt, presbyteri nominantur. Vnde & apud veteres iidem Epiſcopi & Presbyteri fuerunt, quia illud nomen dignitatis eſt, non ætatis. *Canone. Cleros. Diſt.* 21. p.98. c.1

Presbyteris, diaconibus, ſubdiaconibus, & monachis concubinam habere, ſeu matrimonia contrahere penitus interdicimus; contracta quoque matrimonia ab huiuſmodi perſonis diſiungi, iuxta ſacrorum canonum definitiones, iudicamus. *Can. Presbyteris, Diſt.* 27. pag. col.

Proculdubio in eis (*id eſt ſimoniacis*) non eſt gratia Spiritus Sancti, id eſt, ſacerdotij ſanctitas. Nam quod non acceperunt, non habent. *Can. Eos*, 1. *qu.* 1. p 471. c.2

Propter eius ingratitudinem, in quem liberalitas eſt collata, donatoris perſona de rigore iuris eam potuit reuocare. *Capit. Propter. Extra de donationibus, lib. 3. Decretal. titul.* 24. *cap.* 10. p.79. c.1

APPLICATIO MORALIS.

Ita Deus ſuſpendit gratiæ illapſum à reprobo, quem eius ingratitudo fecit eiuſdem gratiæ deſertorem.

Q

QValis condemnatio eis immineat, qui in patres peccant, Scriptura diuina oſtendit. Si enim Cham quia non operuit pudenda patris maledictus eſt, multò ampliori condemnatione digni ſunt, qui patribus legatione Dei fungentibus contumeliam inferunt. *Can. Qualis*, 2. *quæſt.* 7. p.104. c.2

Quamuis multa propoſita fuerint contra Epiſcopum Calinenſem; quia tamen confeſſus eſt coram nobis, ſe nunquam Grammaticam didiciſſe, nec etiam legiſſe Donatum, & per euidentiam facti vſque adeò de illiteratura & ſufficientia ſua conſtat, quòd contra Deum eſſe & canonicas ſanctiones, tantum in Epiſcopo tolerare defectum, ipſum à ponti ficalis officij executione, & ab adminiſtratione Calinenſis Eccleſiæ penitus duximus amouendum. *Cap. Quamuis. Extra de ætate & qualitate & ordine præficiendorum, lib.* 1. *Decretal. tit.* 4. p.101. c.2

Quando presbyteri in parochiis ordinantur, libellum officialem à ſuo ſacerdote accipiant, vt ad Eccleſias ſibi deputatas inſtructi ſuccedant, ne per ignorantiam etiam in ipſis diuinis ſacramentis offendant. Cùm verò ad litanias, vel ad concilium venerint, rationem reddant ſuo Epiſcopo, qualiter ſuſceptum officium celebrent. *Canone. Quando. Diſt.* 38. p.593. c.1

Qui ſecundùm carnem natus erat, perſequebatur ſpiritalem: nunquam enim ſpiritalis carnalem perſequitur, ſed ignoſcit ei. *Can. Qui ſecundùm*, 23 *qu.* 4. p.133. c.1

Qui dixerat Oſeæ 11. Sicut Adama faciam te, & ſicut Seboim, quæ duæ vrbes ex vicinia Sodomorum parilis excidij traxere conſortium: conuerſum eſt, inquit, cor meum; in eo ipſo turbata eſt pœnitentia mea: non faciam ſecundùm iracundiam furoris mei. Nonne apparet, quòd ideo nobis peccantibus indignetur Dominus Ieſus, vt indignationis ſuæ nos terrore conuertat? Indignatio ergo eius, non vltionis executio, ſed magis abſolutionis operatio eſt. *Can. Sed continuò. De pœnitentia. Diſt.* 1. p.424. c.2

Qui in caſtigatione victus ſe dicit agere pœnitentiam, fruſtra hoc ſermone promittit, niſi egrediatur de cubili ſuo, & ieiunio continentiam addat. *Can. Qui in* 33. *qu* 4. p.451. c.1

Qui perfectionem ſpiritus quam acceperant perdiderunt, non eius dare plenitudinem poſſunt, quæ maximè operatur in ordinationibus. Qui honorem non habuit, honorem dare non potuit: nec aliquid ille accepit, quia nihil erat in dante; ſed damnationem quam habuit, per prauam manus impoſitionem dedit. *Can. Qui perfectionem*, 1. *qu.* 1. p.471. c.2

Qui ſub religionis intuitu Deo famulari voluerit, ſi quid accipit, & meritum perdit, & beneficio accepto fruatur. Rationis ergo vigore cogitur quod iniuſtè receperit reſtituere, & quicquid turpis lucri gratiâ receperit non tenere. *Can. Si quis dator*, 1 *quæſt* 3. p.480. c.1

Qui quæ Dei ſunt ſapiunt, à Domino ſapiuntur; qui ea quæ Dei ſunt neſciunt, à Deo neſciuntur, Paulo atteſtante, qui ait: Si quis ignorat, ignorabitur. Quicunque ſtultus eſt in culpa, erit ſapiens in pœna. *Can. Qui quæ Dei. Diſt.* 38. p.541. c.1

Quicunque ſacros ordines vendunt aut emunt, Sacerdotes eſſe non poſſunt. Vnde ſcriptum eſt anathema danti, anathema accipienti, hoc eſt ſimoniaca hæreſis. Quomodo ergo ſi anathema ſunt, & ſancti non ſunt, ſanctificare alios poſſunt? Et cùm in Chriſti corpore non ſint, quomodo Chriſti corpus tradere, vel accipere poſſunt? Qui maledictus eſt, quomodo benedicere poteſt? *Canon. Quicunque*, 1. *qu.* 1. p 471. c.2

Quinque modis nos gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora præuenit: aliquando verò tempus non præuenit, ſed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet ſumenda ſint præparari accuratiùs expetit; aliquando autem & qualitati ciborum & tempori congruit, ſed in ipſa quantitate ſumendi menſuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam verò & abiectius eſt quod deſiderat, & tamen ipſo æſtu deſiderij deteriùs peccat. *Can. Quinque modis, de conſecratione, diſt.* 5.

Vide plura ſcitu digna de gula. p.164. c a

Quippe

Quippe ſi quantocunque virtutum flore refulgeas, & in te non habeas charitatem, nihil te comprobaris habere. *Cap. Niſi cùm pridem, §. Quippe. Extra de renuntiatione, lib. 1. Decret. tit. 9.* Vide plura ſcitu digna de charitate. p.670. col.1

Quis dubitet, Sacerdotes Chriſti, Regum & Principum omniumque fidelium patres, & magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubiugare, & iniquis obligationibus illum ſuæ poteſtati ſubiicere, à quo credit non ſolùm in terra, ſed etiam in cælis ſe ligari poſſe & ſolui. *Can. Quis dubitet, diſt. 96.* pag. 95. col. 2. habes multa ſelecta de Sacerdotum dignitate.

Quis neſciat aut non aduertat id quod à Principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt, ac nunc vſque cuſtoditur, ab omnibus debere ſeruari? nec ſuperinduci, aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum. *Can. Quis neſciat, diſt. 11.* p.419.c.2

Quiſquis res Eccleſiaſticas, quæ dona Dei ſunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent, propter ſua lucra vendit vel emit, cum eodem Simone donum Dei poſſideri pecunià exiſtimat. Ideo qui eaſdem res non ad hoc, ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obſequij, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, ſimoniacus eſt. *Can. Saluator, 1. qu. 3* p.470. c. 1

Quomodo vel homo, vel hominibus inſtam poſſumus reddere rationem, ſi animas innocentes pro ſcelere alieno (ex quo non trahunt ſicut ex Adam, in quo omnes peccauerunt, originale peccatum) ſpirituali ſupplicio puniamus. *Can. Si habes, 24 qu. 3.* p 542. c. 2

Qui ſancti non ſunt, ſancta tractare non poſſunt, atque alieni efficiuntur à miniſterio, quod viuendo illicitè polluerunt. *Can. Maximianus, diſt 81.* p.739. c. 1

Quod Aaron & filios eius, hoc Epiſcopum & presbyteros eſſe nouerimus. Vnus Dominus, vnum templum, vnum miniſterium. Recordemur ſemper quid Apoſtolus Petrus præcipiat ſacerdotibus: Paſcite eum qui in vobis eſt gregem Domini, prouidentes non coacti, ſed ſpontaneè ſecundùm Deum, neque vt turpis lucri gratià, ſed voluntariè; neque vt dominantes in clerum, ſed forma facti gregis ex animo; vt cùm apparuerit princeps paſtorum, percipiatis immarceſſibilem gloriæ coronam. Peſſimæ conſuetudinis eſt in quibuſdam Eccleſiis tacere presbyteros, & non loqui præſentibus Epiſcopis; quaſi aut inuideant, aut non dignentur audire. Et ſi alij, inquit Apoſtolus, fuerit reuelatum, prior taceat. Gloria patris eſt filius ſapiens. Gaudeat Epiſcopus iudicio ſuo, cùm tales elegerit ſacerdotes. *Can. Sit ſubiectus, §. Quod Aaron, diſt. 95.* pag. 95. col. 5

Quod ſemel Deo conſecratum eſt, ad humanos vſus transferri non decet. *Capit. Mancipia. Extra de rerum permutatione.* p.515. c. 2

Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum. *Reg. 74. De regulis iuris in Sexto.* p.514. c. 2

Quoniam electus à vobis ante confirmationem adminiſtrationi Epiſcopatus ſe irreuerenter immiſcuit recipiendo tam à clericis, quàm à laicis iuramenta, non attendens quod ſecundùm Apoſtolum nemo debet ſibi honorem aſſumere; ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Poſtquam nobis præſentaſtis eumdem ſufficienti examinatione præmiſſa, electionem de ipſo factam duximus irritandam, quicquid ex ea, & ob eam factum eſt, denuntiantes penitus non tenere. *Cap. Qualiter. Extra de electione, & electi poteſtate.* pag. col.

Qui ſtudet donum Dei pretio mercari, in ſacro ordine nulla ratione de cætero permanere, aut reuocari poſſe, dubium non eſt. Talis à communione omnibus modis abſcindatur. *Can. Qui ſtudet, 1. qu. 1.* p.477. c. 2

Quos conſtiterit indignos meritis, ſacram mercatos eſſe pretio dignitatem, conuictos oportet arceri, non ſine periculo facinus tale perpetrantes, quia damnatem pariter & accipientem damnatio Simonis, quam ſacra lectio teſtatur, inuoluit. *Can. Quos conſtiterit, 1. qu. 5.* p.477. col. 2

R

Rationis ordo omnino nos admonet, vt cum vſu pallij aliqua ſimul largiri priuilegia debeamus. Sed quoniam cum honoris augmento cura quoque ſolicitudinis debet accreſcere, vt cultui veſtium, actionis quoque ornamenta conueniant, oportet vt enixiùs in cunctis ſe ſtudiis veſtra fraternitas exerceat, & circa ſubiectorum actus ſit cura vigilans, vt veſtrum illis exemplum inſtructio, & vita magiſtra ſit. *Can. Rationis, diſt. 100.* p.19. c. 2

Recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis, ſed contactu cordis non corporis. Quid eſt enim tangere immundum, niſi conſentire peccatis? Quid eſt exire inde, niſi facere quod pertinet ad correctionem malorum, quantùm pro vniuſcuiuſque gradu & perſona, ſalua pace fieri poteſt? Diſplicuit tibi quod quiſque peccauit? non tetigiſti immundum. Redarguiſti, corripuiſti, monuiſti, adhibuiſti etiam ſi res exigit congruam, & quæ vnitatem non violet, diſciplinam? exiſti inde. *Can. Recedite, 23. qu. 4.* p.133. col. 1

Res Eccleſiæ non quaſi propriæ, ſed vt communes, & Domino oblatæ cum ſummo timore non in alios quàm in præfatos vſus ſunt fideliter diſpenſandæ. *Can. Res Eccleſiæ, 12. qu. 1.* p 13. c. 1. p.474 c. 2

S

Sacerdotes qui propria ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus ſunt audiendi atque timendi, non dilacerandi, aut detrahendi, quia à quibus ſe Domini populus benedici, ſaluari, & inſtrui cupit, nullatenus debet eos arguere, nec vulgus in eorum accuſatione ſuſcipi. Populus enim ab eis docendus eſt, & corripiendus, non ipſi ab eo; quia non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum. Omnes qui aduerſus patres armantur, infames eſſe cenſemus. Patres enim omnes venerandi ſunt, non reſpuendi. *Can. Sacerdotes, 6. qu. 1.* p.106. c. 1

Sacerdotes legere ſanctas Scripturas, frequenter admonet Paulus Apoſtolus, dicens ad Timotheum: Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ, ſemper permane in his. Sciant igitur Sacerdotes

Index Textuum

dotes Scripturas ſanctas & Canones, vt omne opus eorum in prædicatione & doctrina conſiſtat, atque ædificent cunctos, tam fidei ſcientiâ, quàm operum diſciplina. *Can. Ignorantia, diſtinct.* 38. p.593.c.1

Schiſma ipſum quod Græcum nomẽ eſt ſciſſuram ſonat; ſed in vnitate ſciſſura eſſe non poteſt. Non ergo vnitati communicant: partes ſibi ipſi fecerunt & ab eo quod vnum eſt, ſemetipſos ſegregantes, Spiritum non habent. Quibus omnibus illud efficitur, vt quia in vnitate non ſunt vnum, vt quia in patre eſſe voluerunt, vt quia Spiritum non habent, corporis Chriſti ſacrificium habere non poſſint, &c. Vnam, quæ Chriſti corpus eſt, conſtat eſſe Eccleſiam, quæ in duo vel plura diuidi non poteſt. Simul enim cùm ab ea quiſque receſſerit, eſſe deſiſtit in Eccleſia. *Can. Schiſma*, 24.*qu*.1. p 385.c.2

Salomon immoderato vſu, atque aſſiduitate mulierum, ad hoc vſque perductus eſt, vt templum idolis fabricaret, & qui priùs Deo templum conſtruxerat, aſſiduitate libidinis etiam perfidiæ ſubſtratus idolis templa conſtruere non timuit. *Can. Salomon*, 32.*qu*.4. p.571.c.2

Sanctorum Patrum exempla ſequentes, & officij noſtri debito innouantes, ordinari quemquam per pecuniã in Eccleſia Dei, vel promoueri auctoritate Sedis Apoſtolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis verò in Eccleſia ordinationem, vel promotionem taliter acquiſierit, acquiſita prorſus careat dignitate. *Can. Sanctorum*, 1.*qu*.1. p 478.c.1

Sciendum eſt, quòd pleraque capitula ex cauſa, ex perſona, ex loco, ex tempore conſideranda ſunt, quorum modi, quia medullitus non indagantur, in erroris labyrinthum nonnulli intricando impingunt. *Can. Sciendum, diſt*.19. p.610. col.2

Scitum eſt illud oratoris Domitij: Cur ego, inquit, te habeam vt Principem, cùm tu me non habeas vt Senatorem. *Can. Sta*, §. *Scitum, diſt*.95. Ibid.

Sententiâ Cham filij Noë damnantur, qui ſuorum doctorum, vel præpoſitorum culpam produnt ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, ſed magis deridenda monſtrauit. *Can. Sententia*, 2.*qu*.7. p 104.c.2

Si quis domum Dei violauerit, & aliqua ſine licentia illius, cui commiſſa eſſe dignoſcitur, inde abſtulerit, vel Eccleſiaſticis perſonis iniuriam fecerit, donec in conuentu admonitus legitimè ſatisfaciat, ſciat ſe communione priuatum. Si verò poſt ſecundam & tertiam conuentionem coram Epiſcopo ſatisfacere detrectauerit, ſacrilegij periculo ab omnibus obnoxius teneatur, ita vt, ſecundùm Apoſtolum, nemini fidelium miſceatur. *Can. Quiſquis inuentus*, § *Si quis*, 17.*qu*.4. p.645.c.1

Si quis frater aut palàm, aut abſconsè cum excommunicato fuerit locutus, aut iunctus communione, ſtatim cum eo excommunicationis contrahat pœnam. *Canone* 28. 11 *qu*.3. pag.12. col.1

Si ex bono in malo deficiente bona voluntate moriuntur, reſpondeant ſi poſſunt, cur illos Deus cùm fideliter & piè viuerent, non tunc de vitæ huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum? Vtrum hoc in poteſtate non habuit? an eorum mala futura neſciuit? Nempe nihil horum niſi peruerſiſſimè atque inſaniſſimè dicitur. Cur ergo non fecit? Reſpondeant qui nos irrident, quando in talibus rebus exclamamus: Quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Neque enim hoc donat Deus quibus voluerit, aut verò Scriptura illa mentitur, quæ de morte velut immatura hominis iuſti ait: Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius. Cur igitur hoc tam magnum beneficium aliis dat, aliis non dat Deus, apud quem non eſt iniquitas, non eſt acceptio perſonarum, & in cuius poteſtate eſt, quamdiu quiſque in hac vita maneat; quæ dicta eſt tentatio ſuper terram? Sicut ergo coguntur fateri donum Dei eſſe, vt finiat homo vitam iſtam, antequam ex bono mutetur in malum: cur autem aliis non donetur, ignorant; ita donum Dei eſſe in bono perſeuerantiam ſecundùm Scripturas fateantur nobiſcum, & cur aliis detur, aliis non detur, ſine murmure aduerſus Deum dignentur ignorare nobiſcum. *Can. Si ex bono, de pœnit. Diſt* 4. p.228.c.1

Si quis Epiſcopus, mediocritate ciuitatis ſuæ deſpecta, adminiſtrationem celebrioris loci ambierit, & ad maiorem plebem ſe quacunque ratione tranſtulerit, non ſolùm à cathedra pellatur aliena, ſed carebit & propria; vt nec illis præſideat, quos per auaritiam concupiuit, nec illis, quos per ſuperbiam ſpreuit. Suis igitur terminis contentus ſit quiſque, ne ſupra menſuram iuris ſui affectet augeri. *Canone, Si quis Epiſcopus*, 7. *qu*.1. p.495.c.2

Sine charitate in nobis non poteſt eſſe vera pœnitentia; quia in bonis charitas Dei eſt, quæ tolerat omnia. *Can. Si quis autem*, §. *Hac propter, de pœnit. Diſt* 3 pag 664.c.2

Si quis vult Pontifex non tam vocabulo eſſe, quàm merito, imitetur Moyſem, imitetur Aaron. Quid enim dicitur de iis? quòd non diſcedunt de tabernaculo Domini. Erat ergo Moyſes indeſinenter in tabernaculo Domini. Quod autem opus eius erat? vt aut a Deo aliquid diſceret, aut ipſe populum doceret. Hæc duo ſunt Pontificis opera, vt aut à Deo diſcat legendo Scripturas diuinas, & ſæpius meditando; aut populum doceat. Sed illa doceat, quæ ipſe à Deo didicerit, non ex proprio corde, vel humano ſenſu. Eſt & aliud opus quod facit Moyſes: ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid facit? orat; & donec ille orat, vincit populus eius: ſi relaxauerit & demiſerit manus, populus eius vincitur & fugatur. Oret ergo & Sacerdos Eccleſiæ indeſinenter, vt vincat populus, qui ſub ipſo eſt, hoſtes inuiſibiles Amalecitas, qui ſunt dæmones, impugnantes eos, qui volunt piè viuere in Chriſto. *Canone. Si quis vult. Diſt*.36. p.101.c.1

Si pro nutrimento poſtulat, nihil examines in his. Inquire quomodo Abraham hoſpitalem ſe circa omnes oſtendebat. Si ſcrutator fuiſſet circa refugientes ad ſe, nunquam Angelos hoſpitio recepiſſet. Fortaſſis enim non putans eos Angelos eſſe, cum reliquis & hos expuliſſet. Sed quoniam omnes recipiebat, ſuſcepit & Angelos. Non enim ex vita eorum quos accipis, mercedem tibi retributurus eſt Deus; ſed ex voluntate tua, ex liberalitate, ex honorificentia multa, ex miſericordia, ex bonitate. *Canone, Quieſcamus, diſt*.42. p.189. c.2

Si panes propoſitionis non poterant ab iis qui vxores ſuas tetigerant comedi, quantò magis ille panis, qui de cœlo deſcendit, non poteſt ab his qui-

qui coniugalibus paulò antè hæſerint complexibus violari, & contingi; non quòd nuptias condemnemus, ſed quòd eo tempore, quo carnes Agni manducaturi ſumus, vacare operibus carnis non debeamus. *Can. Scitis, §. Si panes, 33. qu. 4.* p. 451. c. 1

Sicut Eunuchus fuit, qui Ioſeph comparauit; ita qui gratiam mercatur, viuum ſemen non habet. Sic quoque ignis ſacrificij, qui per ſeptuaginta annos Babylonicæ captiuitatis ſub aquis vixerat, extinctus eſt, Antiocho Iaſoni vendente ſacerdotium: quod ſignificauit, Spiritus ſancti ignem non lucere ſimoniacis. *Can. Sicut. 1. qu. 1.* p. 312. c. 1

Si iuxta Apoſtolum Paulum Chriſtus Dei virtus eſt, Deique ſapientia; qui neſcit Scripturas, neſcit Dei virtutem, eiuſque ſapientiam: ignoratio Scripturarum, ignoratio Chriſti eſt. *Can. Si iuxta, diſt. 38.* p. 541. c. 1

Statuimus, vt ſicut pro dedicandis baſilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum eſt; ita etiam pro balſamo ſiue luminaribus emendis, nihil presbyteri chriſma accepturi dent. *Can. Statuimus, 1. qu. 1.* pag. 473. c. 1

Summa iniquitas eſt, detrahere: vnde ſcriptum eſt: Omnis qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt, & omnis homicida non habet partem in regno Dei. *Can. Summa, 6. qu. 1.* p. 105. c. 2

T

TAbernaculum Moyſem Domino præcipiente feciſſe, & ſacraſſe cum menſa & altari eius, & æreis vaſis, & vtenſilibus ad diuinum cultum explendum legimus; & non ſolùm diuinis precibus ea ſacraſſe, ſed etiam ſancti olei vnctione Domino iubente perliniſſe nouimus. Qualiter autem hæc facta ſint, & quomodo ipſa ſacra non alij quàm Sacerdotes ſacra vnctione delibuti, Dominoque cum veſtibus ſanctis ſacrati, & Leuitæ tractabant, ferebant, erigebant, & deponebant, in ipſis inſtitutionibus, quæ iubente Domino conſcriptæ ſunt per Moyſem, in lege Domini reperiuntur. *Canon. Tabernaculum, de conſecratione, diſtinct. 1.* pag. 640. col. 1

Talis eſt erga homines pietas Dei, vt nunquam ſpernat pœnitentiam, ſi ei ſincerè & ſimpliciter offeratur, &c. Etiamſi non potuerit quis explere in præſenti ſatisfaciendi ordinem; quantulamcunque tamen & quamlibet breui tempore geſtam non reſpuit pœnitentiam. Suſcipit etiam ipſam, nec patitur quamuis exiguæ conuerſionis perire mercedem. *Can. Talu, de pœnitent. diſt. 3.* p. 130. c. 2

Tales eligantur ad miniſterium clerici, qui dignè poſſint dominica ſacramenta tractare. Melius eſt enim Domini Sacerdoti paucos habere miniſtros, qui poſſint dignè opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducant. *Canone. Tales, diſt. 38.* pag. 100. col. 1

Tolerabilior eſt Macedonij, & eorum qui circa ipſum ſunt Spiritus Sancti impugnatorum impia hæreſis. Illi enim creaturam & ſeruum Dei Patris & Filij Spiritum Sanctum delirando fatentur. Iſti verò eumdem Spiritum Sanctum efficiunt ſuum ſeruum. Omnis enim Dominus quod habet vendit. *Can. Eos, §. Tolerabilior, 1. qu. 1.* Eſt iſte Canon contra Simoniacos, de quibus vide plura ſcitu digna p. 471. c. 2

V

VAlet interdum conuerſis pro animarum ſalute mutatio loci. Plerumque enim dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus. Congruum eſt enim, inde etiam corporaliter auelli, vbi quiſque illecebris deſeruiuit. Nam locus vbi quiſque prauè vixit, hoc in aſpectu mentis apponit quod ſæpe ibi vel cogitauit, vel geſſit. *Can. Valet. Diſt. 71.* p. 61. c. 2

Videbantur ſibi quidam eſſe Prophetæ; ſed quia pecuniam accipiebant, prophetia eorum facta eſt diuinatio. *Can. Nunquam, 1. qu. 1.* p. 432. col. 1

Voluiſſent iniqui ſi potuiſſent ſine fine viuere, vt potuiſſent ſine fine peccare. Oſtendunt enim quia in peccato ſemper viuere cupiunt, qui nunquam deſinunt peccare dum viuunt. Ad magnam ergo iuſtitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careant ſupplicio qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato. *Can. Voluiſſent, de pœnit. Diſt. 1.* p. 179. c. 2

INDEX TEXTVVM
IVRIS CIVILIS.

A

Textus Iuris Ciuilis.

ADdictos ſupplicio & pro criminum immanitate damnatos, nulli clericorum, vel monachorum, eorum etiam, quos Synoditas vocant, per vim atque vſurpationem vindicare liceat, ac tenere. Sed & reos ad locum pœnæ ſub perſecutione pergentes nullus teneat aut defendat. *Lege, Addictos. Codice, de Epiſcopali audientia, lib. 1. titulo 4. lege 6.* pag. 179. c. 2. p. 259. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Contra legem ab æterno latam in reprobos, de

de æternitate pœnæ nemo poreſt aliquid opponere. Namque penes æternum iudicem eſt decernere, quâ pœnâ reus ſit mulctandus. Vnde quia quauis culpâ Deos offenditur qui eſt infinitus, vt ſit condigna pœna malo admiſſo, deber eſſe duratione pœna ſine terminis infinita. Ideoque gratis & fruſtrà diues in inferno petit opem Abrabæ; ſiquidem io inferno nulla eſt redemprio.

Textus iuris ciuilis.

Altiùs quidem ædificia tollere, ſi domus ſeruiturem non debeat, dominus eius minimè prohibetur. In pariete verò tuo ſi feneſtram Iulianus vi vel clam feciſſe conuincatur, ſumptibus ſuis opus tollere & integrum parietem reſtiruere compelletur. *Lege Altius, Codice de ſeruitutibus & aqua,lib. 3. tit.34.leg.*8. p.543.c.2

APPLICATIO MORALIS.

Prohibetur ea lege viſus qui defertur in interiora domus alterius; ſed non Ille, cui puriore cœlo frui conceditur, fabricata domo altiùs aſſurgente. Fas eſt vnicuique ſuos oculos erigere in cœlum, & inde velox & oeceſſarium efflagitare Dei auxilium, vt prudenter olim regius Propheta fecit, ita fatus Pſal. 120. *Leuaui oculos meos in montes*, *vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum â Domino.* Item Pſal. 122. *Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cœlis.* Sed ab alto ſuos oculos in mulierem dirigere ſalaci aſpectu, & perulco viſu, diuina lege nefas eſt; quia delectatio partis ſenſitiuæ trahit animam in conſeoſum, qui ab ea facilè à vibratis eo intento in fœminam oculis extorquetur.

Chriſtus ſeuerè tales aſpectus inhibuit, vt factos io ſopremum luxuriantis animæ detrimentum: *Omnis* (inquit) *qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo.* Matth.3.

Reparare ſuis ſomptibus feneſtras eo modo, muro in alieno factas, perinde ſonat ac reuocare ſuos oculos ab omni aſpectu, qui temerare poteſt animam incurrentem in obiecta parum congrua puritati. Ad hanc animæ ruinam pertinene iſta lamenta Vatis Ieremiæ Thren. 3. *Oculus meus depredatus eſt animam meam.*

C

Textus iuris ciuilis.

COmparandi ſerici à Barbaris facultatem omnibus ſicur iam præceptum eſt præter comitem commerciorum etiamnum iubemus auferri. *Lege Comparandi. Codice, Quæ res venire non poſſint, lib.4. tit.40. lege* 2. pag.162. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Non à Barbaris, ſed à diabolis veſtes ſericas, & preriosſas emunt omnes ij, qni ſupra ſuæ ſortis vſum ſplendidè veſtiuntur. In his nundinis cum dæmone barbaro ſæuo truce & aſtuto Deus magnam patitur iniuriam. Etenim pactione inita vaſto cum hoſte mercatur homo filum ſericum, & pro commutatiooe, ſuam animam Deo multis titulis obſtrictam diabolo addicit, factus ea iniquitate reus læſæ inclytæ maieſtatis.

Textus iuris ciuilis.

Conſtitutiones Principum, nec ignorare quemquam, nec diſſimulare permittimus. *Lege Conſtitutiones. Codice de iuris & facti ignorantia, lib.1. tit.18. leg.12.* p.541. c.1

APPLICATIO MORALIS.

Quicunque tepet, ea ad ſcienda quibus obſtringitur, ille ſanè ſua à ruina procul non eſt; namque malum portendit omen acedia, ſimilis huic torpori, qui quandoque manus atque pedes inceſſit, quo ioſtare grauem & lethalem morbum homini præſagitur. Homo Dei & Eccleſiæ præcepta ſcite faſtidiens eſt præfatæ latæ legi obnoxius; peccat enim ſæpe iuris ignorantiâ, quæ non excuſat eum, qui negligentiâ ductos, ea noo addiſcit, quæ ſcita, ſolent crimina coërcere.

Textus iuris ciuilis.

Continua lege ſancimus, vt nullus Epiſcoporum, vel eorum, qui neceſſitatibus Eccleſiæ ſeruiunt, ad iudicia ſiue ordinariorum ſiue extraordinariorum iudicum pertrabatur. Habent illi ſuos iudices, nec quidquam his commune & publicis cum legibus. *Lege 16. Cod. Theodoſij, de Epiſcopali audientia.* p.96. c.1

APPLICATIO MORALIS.

Adeò illibata debet eſſe vita cleri, vt prophani homioes non audeant illam cenſuræ ſuæ ſubiicere. Imò ſacerdotes ſuo exemplo debent ad virtutum omnium praxim alios homines informare. p.216. c.1

Textus iuris ciuilis.

Conuenticula illicita etiam extra Eccleſiam, in priuatis ædibus celebrari prohibemus, proſcriptionis domus periculo imminente, ſi dominus eius clericos noua ac tumultuoſa conuenticula extra Eccleſiam celebrantes ſuſceperit. *Lege Conuenticula, Codice de Epiſcopis & clericis, lib. tit.3. lege* 15. p.506.c.2

APPLICATIO MORALIS.

Quando mala ſuo animo verſat homo nequam, diaboli & mundi ſuſurro ſuum aſſenſum præbens, corpus animæ domum iuſtitiæ diuinæ facit obnoxium: etenim proſcribuntur ædes corporis, quando reus homo malè habet, eum in proſcriptum morbo vindice ſæuiente.

Textus iuris ciuilis.

Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, & in vnum Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei, & in Spiritum Sanctum, vnam eſſentiam in tribus hypoſtaſibus ſiue ſubſiſtentibus perſonis, adorantes vnam deitatem, vnam poteſtatem, Trinitatem conſubſtantialem. *Lege Saluatorem. Cod. de ſumma Trinitate, lib.1. titul.1.* p.415. c.2

Cum

Cum ancillis non poteſt eſſe connubium; nam ex huiuſmodi contubernio ſerui naſcuntur. *Lege. Cum ancillis. Codice. De inceſtu, lib.5.tit.5.leg.3.* pag.514.col.2

APPLICATIO MORALIS.

Quamdiu anima ſeruit peccato, nequit illa Dei ſponſa dici: nàmque fœtus huius animæ ſpurius eſt; anima quippe malè ſibi conſcia, & aſſueta peccare, nihil omnino poteſt ſincerum aut nobile parturire.

Textus iuris ciuilis.

Cùm ſeruitus imponitur ne luminibus officiatur, hoc maximè adepti videmur, ne ius ſit vicino inuitis nobis altiùs ædificare, atque ita minuere lumina noſtrorum ædificiorum. *Lege 4. ff. De ſeruitutibus prædiorum vrbanorum.* pag.20. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Experimento quotidiano liquet eſſe plures dæmonis artes, vt diuinæ lucis influxum in animas impediat; ſed ita Deo ſanciente quædam illi ſeruitus impoſita eſt, nempe lege tenetur ea quam deſcripſi: namque nobis inuitis decurtare nequit aut impedire lumen gratiæ, obiiciendo nobis creaturas, quarum illecti amore fiat diuinæ lucis, id eſt gratiæ, quoddam in noſtra anima decrementum. Vt ſtante lege hac præfata pleræque domus fuere ſolo adæquatæ, quia obſtabant ne ædes vicinæ lucem integram exciperent; ita dæmon ſi quando tibi creaturas obiicit, vt capiaris eis cum detrimento lucis gratiæ diuinæ, nihil te renitente poteſt. Quippe, ſicut Auguſtinus ait, ille tuum conſenſum aſtutè petit, ſed non violenter extorquet; latrare poteſt, ſed mordere non poteſt niſi volentem. Et hæc eſt quotidiana probi cuiuſque viri induſtria, ſcilicet explanare domos à diabolo inſtructas in diuinæ lucis iniuriam, id eſt, amandare procul ideas omnium planè rerum, quas cautè dæmon obiicit animæ, vt ita lumen gratiæ minuatur.

Textus iuris ciuilis.

Cùm principalis cauſa non conſiſtat, plerumque nec ea quidem quæ ſequuntur locum habent. *Regula 138. ff. De regulis iuris.* pag.168. col.2

ALPICATIO MORALIS.

Plerique viri opulenti ad inopiam deuenere, ſicut Crœſus ex Rege miſer effectus. Vnde quia ſunt fragiles & inconſtantes opes; voluptates, quas illæ parant, nequeunt in hoc ſæculo perennare.

Vide plura de opibus. pag.370.col.1

Textus iuris ciuilis.

Cùm & iudices non aliter cauſas dirimere conceſſerimus, niſi ſacroſanctis Euangelij propoſitis, & patronos cauſarum in omni orbe terrarum qui Romano Imperio ſuppoſitus eſt, priùs iurare, & ita perferre cauſas diſpoſuerimus: neceſſarium duximus præſentem legem ponere, per quam ſancimus, in omnibus litibus, quæ fuerint poſt præſentem legem inchoatæ, non aliter neque actorem, neque fugientem in primordio litis exercere certamina, niſi poſt narrationem, & reſponſionem antequam vtriuſque partis aduocati ſacramentum legitimum præſtent, ipſæ principales perſonæ ſubeant iuramentum. *Lege. Cùm & iudices. Codice. De iureiurando. lib.2. tit.59. leg.2.* pag.256. col.1

D

Textus iuris ciuilis.

Dies feſtos maieſtati altiſſimæ dedicatos, nullis volumus voluptatibus occupari, nec vllis exactionum vexationibus profanari. Dominicum itaque diem ita ſemper honorabilem decernimus & venerandum, vt à cunctis executionibus excuſetur, nulla quemquam vrgeat admonitio, nulla fideiuſſionis flagitetur exactio, taceat apparitio, aduocatio deliteſcat: ſit ille dies à cognitionibus alienus, præconis vox horrida ſileſcat; reſpirent à controuerſiis litigantes, & habeant fœderis interuallum, &c. Nihil eodem die ſibi vendicet ſcena theatralis, aut Circenſe certamen, aut ferarum lacrymoſa ſpectacula, aut ſi in noſtrum ortum aut natalem celebranda ſolennitas inciderit, differatur. Amiſſionem militiæ, proſcriptionem patrimonij ſuſtinebit, ſi quis vnquam hoc die feſto ſpectaculis intereſſe, vel cuiuſcunque iudicis apparitor prætextu negotij publici ſeu priuati, hæc quæ hac lege ſtatuta ſunt crediderit temeranda. *Lege. Dies feſtos Codice. De ferijs. lib.3. tit.12.* pag.628. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Cæſareo edicto maius redditur obſequium, quàm Dei & Eccleſiæ præceptis. Exempli causa, die feſto ſilet præco tubæ clangore reis indicens vt iudici ſe ſiſtant, ſententiam capitis audituri. Interea Chriſtiani nomine ſolo tenus excitant tragœdias in plateis & cauponis, vbi lingua vino ſuffuſa furit & eructat blaſphemias, verba obſcœna, diris & conuitiis iniquè famam proximi denigrando. Sacris feriis indictis, ſceleri datur, in circo videre feras & homines concurrentes ad vulnera ſæua, necem quæ conſciſcunt; nemo tamen cunctatur die feſto truci beſtiæ ſcilicet diabolo ſe necandum obiicere, patulis auribus excipiendo lethale virus eius, quod aſturè ſolet homicidis ſibilis & ſuſurris in incautas animas inſtillare. Cæſare ſic ſanciente, crimen eſt debellare feras die feſto, & tunc homini Chriſtiano ludus eſt & voluptas, quam falsò fore credit innoxiam & impunem, vitiis indulgendo fœdam beſtiarum indolem imitari. Principe decernente, ſcelus eſt debita iuſtè ſuo à proximo exigere die feſto, bonis vt operibus vnuſquiſque vacet; at ſecus illa dies decernitur ab impiis, vt primò ſibi noceant, multo vino poti & nimio ingeſto cibo, deinde gula ſubmittente faces luxuriæ cantibus obſcœnis & choreis eo fine inſtitutis virginale decus turpiter inſectentur.

Patrimonij proſcriptione Cæſar mulctat eos, qui violant feſta ſuis legibus indicta; ſed profectò maius in diſcrimen Chriſtiani incurrunt quando ſacros dies nequiter impendunt, ſiquidem æterna Dei hereditate cadunt, & ſupplicio condigno ditis eorum capita deuouentur.

Textus iuris ciuilis.

Diui fratres Harruntio Siloni reſcripſerunt, non ſolere Præſides prouinciarum ea quæ pronuntiauerunt reſcindere. Vetinæ quoque Italicenſi reſcripſerunt, ſuam immutare ſententiam neminem poſſe, idque inſolitum eſſe fieri; ſed id duntaxat à Principibus fieri poteſt. *Lege. Diui fratres. ff. De pœnis. lib.* 48. *tit.* 19. pag. 414. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Lex illa viget præcipuè in promiſſione Deo facta voto rata, quia tunc eſt ſtandum pollicitis: nempe votum temerare nefas eſt, ſupplicio æterno velut pœna congrua vindicandum.

Textus iuris ciuilis.

Domini prædiorum id quod terra præſtat accipiant pecuniam non requirant. *Lege. Domini. Codice. De agricolis. lib.* 11. tit. 47. *leg.* 5. p. 160. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Ne cuiquam imponat opum ſplendor, meminerint omnes eas ſufficere quæ terra profert, vt in hoc æuo vitam agamus quietam, & ſaluti æternæ conſentaneam, ad quam comparandam fruſtra gazæ ſeu theſauri in hoc ſæculo componuntur.

Quid viſcera materna rodis, homo diues, in penetralibus terræ latens aurum dum defodis? Pernicioſas opes inuias eſſe tibi, iuſtè Deus ſanxit. Id quod exculta terra profert carpe, memor eſſe prohibitum pecunias accipere, quia illas congerendo ſalus animæ vertitur in diſcrimen, & felicitas auro parta breuis eſt, & plerumque pœnis æternis obnoxia, ad quas iniqui diuites obſtringuntur.

Fruſtra tuum animum torques, homo litans auro, cuius vt pondus ingraueſcat, agros agris per fas atque nefas iungis, inde ratus opum magnos cumulos emerſuros. Inſanis, homo, putans eſſe tuos agros auro fœtos; nam illa tua terra maledicta in opere tuo, ſpinas & tribulos, id eſt ærumnas æternas, cruciando tibi in alio ſæculo germinabit. Id quod præſtat terra, tibi ſufficiat, è cælo datis vtens partè ſicut par eſt, & cum fœnore cælitus accipiendo frugum collectarum partem indigis erogando.

E

Textus iuris ciuilis.

EOrum eſt ſcientia punienda, & ſeueriſſimis legibus meritò vindicanda, qui magicis accincti artibus, aut contra ſalutem hominum moliri, aut pudicos animos ad libidinem deflexiſſe detegentur. *Lege. Eorum. Codice. De maleficiis.* pag. 435, col. 1.

Et priſcis ſancitum eſt legibus, nulli penitus eſſe licentiam, domi quæ ſunt ſacratiſſima agere; ſed publicè ſincerè procedere in credulitatem, & culturam Dei, ſecundùm ſanctionem de his ſacratis actibus traditam. Et nos hanc etiam in præſenti ponimus legem quam omni cautela tenere volumus. Omnibus enim interdicimus magnæ huius ciuitatis habitatoribus, magis etiam totius noſtræ ditionis, in domibus ſuis habere quaſi quaſdam orationum domos; & in his ſacra celebrare myſteria: & hinc fieri quædam Catholicæ & Apoſtolicæ traditioni extranea. *Authentica, & priſcis Nouel.* 58. *Vt in priuatis.* p. 640. col. 2.

APPLICATIO MORALIS.

Iuſtè vetat Cæſar, in profano loco ſacra fieri; ſed iuſtiùs Eccleſia ſancta cauet ne quis animâ pollutâ ſacrum Chriſti corpus excipiat; ſiquidè fit iniuria ſacramento tali in lorco ſordido collacto.

Textus iuris ciuilis.

Et ſi quidem teſtator deſignauerit per quem deſiderat fieri redemptionem captiuorum: is qui ſpecialiter deſignatus eſt legati vel fideicommiſſi habeat exigendi licentiam, & pro ſua conſcientia votum impleat teſtatoris. Sin autem perſonâ non deſignarâ teſtator abſolutè tantummodo ſummam legati, vel fideicommiſſi taxauerit, quæ debeat memoratæ cauſæ proficere; vir Reuerendiſſimus Epiſcopus illius ciuitatis, ex qua teſtator oritur, habeat facultatem exigendi quod huius rei gratiâ fuerit derelictum, pium defuncti propoſitum ſine vlla cunctatione vt conuenit impleturus. *Lege. Nulli licere* 5. *Et ſi quidem. Codice. De Epiſcopis. lib.* 1. *tit.* 3. p. 524. col. 1.

ALPICATIO MORALIS.

Chriſtus moriendo ſuum ſanguinem abundè fudit & tradidit in pretium hominum, qui captiui tenebantur hoſtis inhumani ſcilicet diaboli duris vinculis alligati. Facultatem diſpenſandi hoc pretium vindicandæ libertatis hominum dereliquit iis tantùm, qui iuxta ritum Eccleſiæ initiati ſunt ſacerdotio: namque penes eos ius voluit eſſe, reos læſæ maieſtatis diuinæ plenè à contractis nexibus abſoluendi. Sed facultas illa reis nihil omnino prodeſt, niſi vltra ſua vincula dura prodant, id eſt, ſacerdotum poteſtas in peccantes eſt irrita & caſſa, niſi facinoroſi homines ſiſtantur eis, & perpetrata ſua crimina fateantur. Peccaſſe pudere debet eos, ſed ille pudor eſt noxius, quando procul eos arcet ab his qui poſſunt eorum vincula conterere, & libertatem priſtinam inſtaurare.

Textus iuris ciuilis.

Ex quibus cauſis liber fuſtibus cæditur, ex iis ſeruus flagellis cædi, & domino reddi iubetur. *Lege. Seruorum ff. De pœnis.* pag. 750. col. 1.

APPLICATIO MORALIS.

Chriſtus fuſtibus, imò flagris acerbè cæſus eſt ob peccata noſtra, licèt eſſet ille liber & omnino labis expers. Quid ergo moras nectit homo reus, & vile peccati mancipium? Quid detrectat ſubire

lora

APPLICATIO MORALIS.

Chriſtus fuſtibus, imò flagris acerbè cæſus eſt ob peccata noſtra, licèt eſſet ille liber & omnino labis expers. Quid ergo moras nectit homo reus, & vile peccati mancipium? Quid detrectat ſubire lora & flagella, reis ſeruis indicta à ſacerdote, pœnam congruam decernente malis antea perpetratis? O pœnitens, animæquior eſto, nihil cunctare ſubire pœnas à ſacerdote tibi impoſitas ob peccata: quippe tales perpeſſæ pœnæ tuo te purgatum & emendatum reſtituent Domino Redemptori.

Textus iuris ciuilis.

Ex imperfecto teſtamento, nec Imperatorem hereditatem vindicare poſſe ſæpe conſtitutum eſt. Licèt enim lex Imperij ſolennibus iuris Imperatorem ſoluerit, nihil tamen tam proprium Imperij eſt, quàm legibus viuere. *Lege. Ex imperfecto. Codice. De teſtamento.* pag. 127. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Tantùm abeſt vt prælatura viros aliis præpoſitos exleges faciat & diſcolos, quinimò legis cultum & obſequium maximè commendat eis: nihil namque magis Prælatos commendat quàm vita ex præſcripto legum compoſita, vt contrà nihil eis magis odium ſubditorum conciliat, quàm vita legum incuria, & à virtutum praxi penitus aliena.

F

Textus iuris ciuilis.

FIdes veritatis verborum adminicula non deſiderat. *Lege. Si vos. Codice. Si minor. lib.* 2. *tit.* 38. *leg.* 1. pag. 418. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Satis ſuperque vita illibata bonos commendat: nec illis opus eſt propria laude, fidem vt aliis faciant ſe à vitiis omnibus abhorrere.

Textus iuris ciuilis.

Fucandæ atque diſtrahendæ purpuræ, vel in ſerico, vel in lana quæ blatta vel oxyblatta atque hyacinthina dicitur, facultatem nullus poſſit habere priuatus. Sin autem aliquis ſupradicti moricis vellus vendiderit, fortunarum ſuarum & capitis ſciat ſe ſubiturum diſcrimen. *Lege. Fucandæ. Codice. Quæ res venire poſſint. lib.* 4. *tit.* 40. *leg.* 1. pag. 29. col. 1

APLLICATIO MORALIS.

Vt olim purpura nota quædam & veluti ſtemma fuit Imperij, quod Imperatores noluere ſumi à plebeiis, opum iacturâ reis indictâ; ita Deus vni ſibi gloriam egregiorum omnium facinorum addixit, vt virtutum omnium & meritorum incurrerint in diſcrimen illi, qui ſibi gloriam vſurparint.

G

Textus iuris ciuilis.

GEſta, quæ ſunt tranſlata in publica monumenta, habere volumus perpetuam firmitatem. *Lege. Geſta. Codice de re iudicata. lib.* 7. *tit.* 52. *leg.* 6. pag. 429. col. 2

Græcus ſeu paganus, & Iudæus, & Samaritanus, & alius hæreticus, id eſt, non exiſtens orthodoxus, non poteſt Chriſtianum mancipium habere. *Lege. Græcus. Codice. Ne Chriſtianum mancipium. lib.* 1. *tit.* 10. *leg.* 2. pag. 353. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Iuſtè Cæſar olim vetuit, ne quis profeſſa fide orthodoxa ſeruus eſſet hominis infidelis, nomini, Chriſtiano ratus ita notam inuri prorſus ingloriam, ſed profectò peius in diſcrimen incurrit homo Chriſtianus quando vile mancipium fit peccati, vitiorum vinculis implexus, & conſcientiæ, ſauciatæ flagris miſerè laniatus.

H

Textus iuris ciuilis.

HOc iure vtimur, vt etiam non ad irrigandum, ſed pecoris causâ, vel amœnitatis aqua duci poſſit. *Lege. Hoc iure. ff. De aqua quotidiana. lib.* 43 *tit.* 20. *leg.* 3. pag. 612. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Gratia diuina, roris inſtar, imò velut pluuia ſalutaris, animam irrigando, facit vt in illa flores omnium virtutum vernent. Pars animalis aqua illa aſperſa nihil agit incongruum rationi rectæ. Peramœna demum atque læta ſunt omnia fidelibus, qui deriuatos à gratia diuina puros latices ebiberunt.

Textus iuris ciuilis.

Hos verò, templa qui cum armis ingredi audent, ne hoc faciant præmonemus. Dein ſi telis cincti quonis Eccleſiæ loco vel ad templi ſepta, vel circa, vel extra ſint: ſtatim eos vt arma deponant, auctoritate Epiſcopi à ſolis clericis ſeueriùs conueniri præcipimus, datâ eis fiduciâ, quòd religionis nomine meliùs quàm armorum præſidio muniantur. *Lege. Pateant. Codice. De his qui ad Eccleſiam confugiunt. §. Hos verò, lib.* 1. *tit.* 12 *leg.* 3. pag. 646. col. 2.

Vide illic multa ſcitu digna de templis.

APPLICATIO MORALIS.

Heu, heu, Chriſtiani plerique ſacras ædes frequentant vt animas perdant, quæ eò confugere, ſuam vt ſalutem adſtruant. Sacrilegi Veneris aſſeclæ illuc arma ferunt in inferno cuſa, quibus inſanè Deum petunt, quando ſacris in ædibus aſtutè ſuam omnem adhibent induſtriam, vt oculis, ore, manu, fœminæ corrumpantur. Caueant ergo ſibi virgines & matronæ fœdis ab aſpectibus, & loquelis in templo, ſoli intentæ Deo, citò domum poſt diuina obſequia reddita rediture.

ALIA APPLICATIO MORALIS.

Temerat ille legem hanc præfatam Chriſtianus ita furens in proximum; armatus enim templa ſubit, quando ſactis ſe ſiſtit aris aoimo ſubirato volens inferre malum idque graue ſuis æmolis, in quos vltor eius animus excandeſcit. Ille telis eſt accinctus io templo, qui ſacro loco iniurius, illic debitum deferre Deo precum obſequium ooo detrectat ſolùm, ſed impiè confabulans, ſpiculo linguæ famam aliorum configit, imò Deum ore proteruo ſuis quandoque fœdis, & blaſphemis vocibus inſectatur.

Textus iuris ciuilis.

Humanitatis intuitu parentibus indulgemus, vt ſi filium, nepotem, vel pronepotem cuiuſcuoque ſexus habeant, oec alia proles deſcendentium eis ſit; iſte tamen filius, vel filia, nepos vel neptis, pronepos vel proneptis, mente captus vel mente capta perpetuò ſit: vel ſi duo vel ſi plures iſti foerint, nullus verò eorum ſapiat, liceat iiſdem parentibus legitima portione ei vel eis relicta, quos voluerint his ſubſtituere, vel occaſione huiuſmodi ſubſtitutionis ad exemplum pupillaris, querela nulla contra teſtamentum eorum oriatur; ita tamen vt ſi poſtea reſipuerit, vel reſipuerint, talis ſubſtitutio ceſſet. *Lege. Humanitatis. Codice. De impuberum, lib.6. tit.26. leg.9.* pag.315. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Ille reuera ſuâ mente prorſus excidit, qui peccando, ſolo cælum imò Deum ipſum poſtpoſuit, & horum ſtultorum infinitus eſt numerus. Hi omnes quamdiu peccato ſunt obnoxij, arcentur ab hereditate Dei; ſed ſi qoando frugem in meliorem ſeſe recipiant, & qua excidere Dei gratia ornentor, ipſo momento Dei heredes fient, coheredes aotem Chriſti, regoo cæli conuerſiooem ſeu reſipiſcentiam delitæ aoimæ compeoſantis.

I

Textus iuris ciuilis.

IMperialis beneuolentiæ proprium hoc eſſe iudicantes, vt omni tempore ſubiectorum commoda tam inueſtigare; quàm eis mederi procuremus: lapſus quoque mulierum, per quos indignam honore conuerſationem imbecillitate ſexus elegerint, competenti moderatione ſubleuandos eſſe cenſemus, minimèque eis ſpem melioris conditionis adimere; vt ad eam reſpicientes improuidam & minus honeſtam electionem derelinquant. Nam ita credimus diuinam beneuolentiam, & circa genus humanum nimiam clementiam (quatùm noſtræ naturæ poſſibile eſt) imitari, qui quotidianis peccatis ignoſcere dignatur, & pœnitentiam ſuſcipere noſtram, & ad meliorem eam ſtatum deducere. Quod ſi circa noſtro ſubiectos Imperio, nos etiam facere differamus, nulla venia digni eſſe videbimur. *Lege. Imperialis. Codice. De nuptijs. lib.5. tit.4. leg.23.* pag.319. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Peccatom lethale, decus omne, gradus & honoris ante Deum tollit ab anima, quæ dignata priùs gratiâ diuinâ, fuit ſpooſa Dei, & Angelorum excelſæ æmula dignitatis. Non idcirco tamen aoima peccatis obſtricta debet excidere omni ſpe reſtitutionis io integrum: quiſquis enim à ſe pœnas exegerit peccato ſuo condignas, ille Dei gratiam atque gradum honoris, vnde miſer excidit antea, ſortietur. Ita Deum propitium erga Petrum fœdifragum Scriptura ſacra oobis exprimit. Iureiurando Petrus vltro fidem ſuam obſtrinxerat Chriſto, dicens ſe malle mori, quàm ſe diſcipulum eius minimè profiteri. Nocte tamen illa, ſui voti immemor, non ſtetit pollicitis, negando Ieſu Chriſto ſoo Domioo Redemptori aliàs adhæſiſſe. Fides violata Petrum in ordinem redegit, & exuit infulis Apoſtoli; ſed poſt lacrymas, ad apicem apoſtolatus euectus eſt, audiens à Chriſto. *Petre paſce oues meas.* Sic pœnitendo, ſuum in gradum priſtinum aſſurrexit.

Textus iuris ciuilis.

Iidem (*ſcilicet Epiſcopi*) inquirant de aquarum diſtributione, quæ ſacra aliqua forma cuique pertineat, vt oe hic plus, ille minus habeat, quàm ei competit. *Lege. De his. §. Iidem. Codice. De Epiſcopali audientia. lib.1. tit.4. leg.26.* pag.78. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Reuerà Deum cura maior ſolicitat circa ſacræ ſuæ aquæ influxum, ne fortè deſit illa reis & electis. Gratia diuina bonos atque malos alluit; iſtâ tamen differentiâ, vt gratia illa ſolùm ſit ſufficiens reprobis, & efficax electis, eius obſequio dignandis aliquando Dei aſpectu. Cùm ergo Deus abundè pluat ſuper iuſtos & iniuſtos, nemo niſi iniquè poteſt de ſua reprobatione queri: quippe Deus nemini recuſat auxilia quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem animæ procurandam. Sed quia ſpreuit homo iuge Dei auxilium, tandem gratiâ illâ cadit quam neglexit, & differendo ſuam pœnitentiam, hoc meretur, ſcilicet vt improuiſo fine cedat fatis, & iuxta Dei decretum æternum, caſtigandus æterno ſupplicio, ad horrenda miſer tartara detrudatur.

Textus iuris ciuilis.

Impetrata reſcripta noo placet admitti, ſi deciſæ ſemel cauſæ fuerint iudiciali ſeotentia, quam prouocatio nulla ſoſpendit. *Lege. Impetrata. Codice. Sententiam reſcindi non poſſe, lib.7. tit.50. leg.3* pag.407. col.2

In eadem obſeruatione oumeramos dies Solis, quos Dominicos ritè dixere maiores, qui repetito in ſe calculo reuoluuntur, in quibus parem neceſſe eſt habere reuerentiam: vt nec apud ipſos arbitros, vel à iudicibus flagitatos, vel ſponte electos vlla ſit cognitio iurgiorum. *Lege. In eadem. Codice. De ferijs, lib.3. tit.12, leg.3.* p.623. col.2

Infamiæ detrimentum minimè tibi infertur ob id ſolùm quòd in carcerem coniectus es, vel vincula ibi iuſſu legiomi iudicis iniecta ſunt. *Lege. Infamia. Codice. Ex quibus cauſis irrogetur infamia. lib.2. titul.12. lege 1.* pag.508. col.2

APPLI

APPLICATIO MORALIS.

Paupertas, ærumnæ, cruces, & omnia acerba velut onera ſunt & tributa, quibus homo degens in hoc æuo ſolet opprimi. Sed illa Deo inconſulto nemo luit, ideoque cruces & ſingula quæque mala, velut ab illo nobis inflicta, lætè decet ſemper excipere; namque famæ nihil detrahunt quaſi ingloria, imò ſecus ad gloriam cedunt. Quippe Deus tutiore via dirigit homines ad ſalutem, quæ proculdubio in diſcrimen tritâ viâ alterâ verterentur. Homo fugit anguſtias, dæmone ſuſurrante vitam ingloriam eſſe, ſatam tot ærumnis. In eo errore fuit quidam nomine Manilius, arbitratus eſſe notam infamiæ, fuiſſe carcere concluſum, aut vinculis obſtrictum. Sed inde labem non inuri Seuerus & Antoninus ex profeſſo præfatâ lege conditâ promulgarunt. Tantùm abeſt, vt in tribulatione, famæ iactura fiat, quinimò decus & gloriam inde trahit homo, vnde reus & dyſcolus incautè ſuo genio indulgens arbitratur (& hoc ſtultè) ſuo nomini maculam irrogari.

Textus iuris ciuilis.

Inter æquitatem iuſque interpoſitam interpretationem nobis ſolis & oportet & licet inſpicere. *Lege inter æquitatem.* Codice, *De legibus, lib 1. tit.14. leg.1.* pag.346. col.1

APPLICATIO MORALIS.

A Conſtantino Imperatore lata fuit hæc lex, quæ vult eſſe penes Imperatorem dubias explicare leges, adempta plebeiis hominibus facultate, legis dubia diſſoluendi. Potiori ratione Deus ius voluit eſſe penes Eccleſiam tantùm, difficultates quæ emergunt ex Scriptura ſacra, palam aliis explicare. Caluinus ergo delirus homo plebi impoſuit, quando libros ſacros ei conceſſit, falsò docens, vnicuique ſacras Scripturas peruias eſſe, ac proinde luce, doctoris obſequio infuſa, neminem indigere.

Textus iuris ciuilis.

Interdicimus ſanctiſſimis Epiſcopis, presbyteris, & diaconis, & ſubdiaconis, lectoribus, & omnibus aliis cuiuſlibet venerandi collegij aut ſchematis conſtitutis, ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes aut inſpectores fieri aut ad quodlibet ſpectaculorum ſpectandi gratiâ venire. Si quis autem ex his hoc deliquerit, iubemus hunc in tribus annis à venerabili miniſterio prohiberi. *Nouella 123. cap. 10. De ſanctiſſimis Epiſcopis.* pag.506. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Antiquæ legis vna hæc cautela monet vnumquemque, ſibi vt attendat. Numer. 19. *Quicquid tetigerit immundus, immundum faciet.* Cùm ergo magis ad Sacerdotes pertineat munditia quàm ad alios homines ſæculi obſequio obſtrictos, idcirco debent ab immundis præ hominibus cæteris abhorrere.

Quæuam verò labem & maculam affricent hominibus ſunt per multa, quorum ſeſe impura prodit indoles ex ſerie beſtiarum, quas immundas Scriptura ſacra vetat ſub pœna labis contractæ puro ab homine conſectari. Ecce rerum immundarum catalogum. Leuit. 11. *Hæc vitanda ſunt vobis, aquila, gryphus, miluus, vultur iuxta genus ſuum, & omne coruini generis iuxta ſimilitudinem ſuam.* Aquila, gryphus, miluus, & vultur aues ſunt rapaces, opum cupidos vt auaros atque fures opportunè ſuo ſymbolo deſignantes. Aleatores huius generis ſunt, nempe ludo pleno modis fallacibus, callidi & induſtrij deceptores vt prædones opes emergunt hominum incautorum. Itaque aleæ illæ velut loca labem atque notam ingloriam clericis inurentia ab his tanquam iniuria ſosti eorum ſunt ſedulò declinanda.

Rurſus idem textus ſacer iſta vetat adhuc animalia. *Bubonem quoque & cygnum, vpupam quoque & veſpertilionem.* Bubo notat eos qui noctes inſomnes agunt in choreis & orcheſtris. Illos noctiuagos & dyſcolos deuitare debet homo Dei obſequio obſtrictus, ne conuendo nequam hominibus, iiſdem quoque quibus & ille retibus implicetur.

Candidâ plumâ fucos auis illa facit, quam Scriptura ſacra vetat, ſcilicet cygnus; eius enim nigra caro notat hypocritas, qui aſtutè ſolent peccata ſeu mores atros, virtutum ſpecie dealbare. Sacerdos eis agnitis citò dare debet libellum repudij, ne ab illis hypocriſim diſcat, quæ vitiis indulgendo ſolùm hoc (vtique incautè) ſibi negotium indicit, ſcilicet vt virtute ementita plebi imponat titulo ſanctitatis.

Vpupa diſcolor & formoſa plumis auis amat ſordida excrementa, quibus illa ſuum ingenioſè nidum inſtruit. Veneris aſſeclas illa nobis deſignat auis. Illos enim veſtes variegatæ velut vpupas ornant; ſed ſtercore nidificant, etenim in obſcœnis agunt impurè vitam, præ aliis immundo luxuriæ vitio deturpari.

Hos præcipuè libidini obſtrictos horrere debet ſacerdos: vt namque nimis in hoc vitium propendet homo, ſolâ ſibi fugâ poteſt conſulere contra fœdum hoc peccatum, in cuius præceps & abruptum, indubiè à mancipiis Veneris inducetur. Quòd ſiquando clero deuotus homo, fimo ſe indecore fœdet, gaudens excremento ſicut vpupa, frequentando loca quibus illæ fœces luxuriæ ſunt addictæ, viri probi cum Propheta gement hoc lamento Thren. 4. *Qui nutriebatur in croceis amplexatus eſt ſtercora.* Id eſt, aſſuetus homo Dei amplexibus rem faciendo ſacram, & purpura indutus amore diuino flagrans, luxuriando fœda eſt ſtercora turpiter amplexatus.

Veſpertilio duplicis naturæ, typus eſt hominum, quos natura fecit intellectuales, ac proinde quaſi conſortes indolis Angelicæ, illos alis inſtruens vt volucres, ad ſpeculationis obſequio ſydera tranſcendenda. Sed cùm homines degeneres, peccandi aſſiduitate, carent rationis vſu, poſtponendo cælum terræ, cui deuouere ſuos affectus, vt veſpertiliones alas habent, ſed repentes humi beſtiarum indolem imitantur.

Sacra demum Scriptura pœnam hanc decernit iis qui à deſcriptis auibus non abhorrent. *Quicunque eorum morticina tetigerit polluetur, & erit immundus vſque ad veſperam.* Leuit. 11. Id eſt, vt impurus extra Dei caſtra trudetur homo, cuius vita næuos & maculas contraxit ex conſortio hominum vitiis obſtrictorum.

Textus iuris ciuilis.

Itaque cùm iniuſtum ſit, ſeruos quidem libertate donatos poſſe per diuinam indulgentiam natalibus ſuis reſtitui, poſtque huiuſmodi principale beneficium ita degere quaſi nunquam ſeruiiſſent, ſed ingenui nati eſſent, mulieres autem quæ ſcenicis quidem ludis ſeſe immiſcuerunt, poſtea

verò ſpretâ mala conditione ad meliorem migrauere ſententiam,& inhoneſtam profeſſionem effugerunt, nullam ſpem principalis habere beneficij, quod eas ad illum ſtatum reduceret, in quo ſi nihil inhoneſti peccatum eſſet commorari potuerunt. Præſenti ſanctione clementiſſima principale beneficium eis ſub ea lege condonamus, vt ſi derelictâ mala conuerſatione commodiorem vitam amplexæ fuerint, honeſtatique ſe dederint, liceat eis noſtro ſupplicare nomini, vt diuinos afflatus ſine dubio mereantur, ad matrimonium eas venire permittentes legitimum; his qui eis coniungendi ſunt, nullo timore tenendis, ne ſcitis, præteritarum legum infirmum eſſe videatur tale coniugium, ſed ita validum permanere matrimonium confidentibus, quaſi nulla præcedente inhoneſta vita vxores eas duxerint. Nam omni macolâ dereptâ,& quaſi ſuis natalibus huiuſmodi mulieribus redditis, neque vocabulum inhoneſtum eis inhærere de cætero volumus, neque differentiam aliquam eas habere cum his quæ nihil ſimile peccauerunt. *Lege. Imperialis. Codice. De nuptijs. lib.5. tit.4. lege* 23. pag.712.col.

APPLICATIO MORALIS.

Iuſtinianus Imperator reuocare volens ad meliorem frugem mulieres obſcœnas, perhumanè legem condidit hanc præfatam, reſtituendo decus & honorem, quo luxuriando priùs exciderant: ſed profectò Deus maiora dona reis impertit dummodo reſipiſcant.

Salutares pœnitentiæ effectus compendioſè nobis expreſſit Chriſtus, cùm peruium illi dixit eſſe cælum. Nempe Deus ipſe degens in humanis ait Iudæis, eos fore procul à regno cælorum, quò meretrices erant, ab indecora vita reduces appulſuræ. Plenè ſibi ſatisfactum eſſe Deus poſt reatum ſanxit, ſi contritus homo coram pro tribunali ſedente ſacerdote crimen vti par eſt firmiter abiurarit.

Contractus è peccato confeſſo rubor iram Dei mitigat & inflectit ad veniam, eoſque planè ſortitur effectus apud Deum, quos Eſther Reginæ rubor ab Aſſuero Rege viſus, vt fusè ſacro codice recenſetur.

Ecce tenor hiſtoriæ. *Eſther roſeo colore vultum perfuſa,& gratis ac nitentibus oculis triſtem celabat animum,& nimio terrore contractum. Ingreſſa igitur cuncta per ordinem oſtia, ſtetit contra Regem vbi ille reſidebat ſuper ſolium regni ſui. Cumque eleuaſſet faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicaſſet, Regina corruit, & in pallorem colore mutato, laſſum ſuper ancillulam reclinauit caput: conuertitque Deus ſpiritum Regis in manſuetudinem, & feſtinans ac metuens exiliuit de ſolio,& ſuſtentans eam vlnis ſuis donec rediret ad ſe, his verbis blandiebatur: Quid habes Eſther? Ego ſum frater tuus, noli metuere, non morieris*, cap.15.

Ecce quaſi ſynopſim & compendium rerum, quæ cum Deo & pœnitente fiunt. Primò reus enim lancinante malo celat animum triſtem & contritum; deinde pudore ſuffuſus adit ſacerdotem, qui pro tribunali ſedet, ibi gerendo vices Dei; præ mœrore mali admiſſi corruit, & deficit animo; ſed tantùm abeſt vt patefacta rei crimina horrenda Deum ſollicitent ad vindictam, quinimò ſedant animum eius ſubiratum, & procurant pœnitenti gratiarum omnium incrementum.

Textus iuris ciuilis.

Iudæos quoſdam feſtiuitatis ſuæ ſolemnia ad pœnę quamdam recordationem incendere,& Sanctæ crucis ad ſimulatam ſpeciem in contemptum Chriſtianæ fidei ſacrilega mente exurere prouinciarum rectores prohibeant. *Lege. Iudaos. Codice. De Iudæis. lib.1. tit.9.leg.11.* p.377. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Præclara crucis encomia, & commoda ærumnarum, nequeunt perſuadere malis & reprobis, vt patienter eas ſubeant, ſed Iudæorum more cruces omnes vellent exurere, vt nihil omnino graue & moleſtum animæ vel corpori paterentur. Iniquè tulere pij Imperatores Honorius & Theodoſius ita crucem haberi contemptui à Iudæis, ideoque legem præfatam in blaſphemos illos, eo tempore condiderunt.

Qui preſſuras quantumuis acres & acerbas æquo animo non ſubeunt,& deuotè cruci eis cælitus indictæ ſuos humeros non ſupponunt, illi ſanè more Iudæorum iniquè volunt exterminare cruces; illas quippe procul abiiciunt, neque pio ſicut ad ſalutem animæ afflictæ decet & expedit animo venerantur.

Pertinet ad prouinciæ rectores propagare crucis cultum, & obſtare ne quis ei iniurius ſit. Ita curæ debet eſſe viris omnibus cœnobio præfectis, ne aliquando cruces, ieiunia ſcilicet arcta, longes diu & nocte preces, aliique ritus auſteri magno vitæ religioſæ diſpendio, & iacturâ Dei gratiæ, odio à ſenſuum obſequio obſtrictis fratribus habeantur. Namque labat ea religio, cuius fulcra, baſes & columnæ, cruces non ſunt: alia quippe via non eſt ſtrata nobis ad virtutum omnium culmen quàm à Chriſto tritum acerbæ crucis iter, quod acutis ærumnarum vepribus inhorreſcit.

Textus iuris ciuilis.

Iudæis & cælicolis & maioribus eorum & Patriarchis volumus intimari, quòd ſi quis poſt hanc legem aliquem, qui eorum feralem fugerit ſectam, & ad Dei cultum reſpexerit, ſaxis aut alio furoris genere (quod nunc fieri cognouimus) auſus fuerit attentare, mox flammis dandus eſt, & cum omnibus participibus ſuis concremandus. *Lege. Iudæis. Codice. De Iudæis, lib.1. tit.9.leg.3.* pag.384. col.1.

APPLICATIO MORALIS.

Statim atque Deo inſpirante frugem in meliorem ſe recepit homo, vitam nefariam pertæſus, habet tot oſores, quot habuit vitij conſortes, qui certatim calumnias & conuitia in eum mittunt, dente canino famam eius impiè corrodendo. Qui in clauſtro præſunt aliis, inuigilare debent, ne qui laxè viuunt, iniurij ſint illis quos arctioris vitæ cupido tenet, alioquin fruſtrà Deus excitabit aliquos auſteræ vitæ viros ad deuiorum hominum mores perditos in melius informandos. Cautè ſolent coërcere canes domini eorum, quando latrant in amicos ædis: ita præſes religioſæ domus tenetur eos compeſcere, qui more canum ore proteruo latrant in dilectos à Domino, eos caſtigando ſeuerè pœnâ malo congruâ detrahentis.

Textus

Textus iuris ciuilis.

Iudæi & bonorum proſcriptione & perpetuo exilio damnabuntur, ſi noſtræ fidei hominem circumcidiſſe eos vel circumcidendum mandaſſe conſtiterit. *Lege. Iudæi.* Codice. *De Iudæis.lib.*1. *tit.*9.*leg.*16.pag.384. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Omnes qui fœnore iniquo ſuas inſtruont gazas, ſunt reuerà fures & latrones, opes dum proximi circumcidunt. Attamen hoc immane nefas eis prodeſſe nequit, quippe Deus deſtruit iuſtè penu, in quod hi prædones proſcriptas opes iniquis artibus ingeſſerunt. Imò peius eis inſtare malum Scriptura ſacra monet, ſcilicet æternum exilium à cælo, cuius obſcratæ fores eis inuiæ ſemper erunt, quia cupido boni alieni obſtitit ne anhelo voto veris & æternis opibus inhiarent.

ALIA APPLICATIO.

Suſurro, famæ dettabendo ſui proximi, circumcidit eam, & facinore inhumano duas iuſtè pœnas ſibi conſciſcit, ſcilicet proſcriptionem, & exilium. Namque primò ſuæ famæ patitur excidium; quippe malè audit apud omnes, nullumque nomen habet præterquàm infame, à vitio nempe ſuo detractor congruè nuncupatur.

Ruſus eum exilij moleſta manet: etenim ſuſurro, bonis vt omnibus odio eſt, ita procul eum arcent, ne quadam contagione virus auribus inſtillet, ſicque probis exoſus homo loquax & detractor cogitur exulare. Et Id iuxta vatis effatum Pſalm. 100. *Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar.*

L

Textus iuris ciuilis.

LEx Iulia repetundarum pertinet ad eas pecunias, quas quis in magiſtratu, poteſtate, curatione, legatione, vel quo alio officio, muoere miniſteriòve publico cepit. *Lege. Lex Iulia. ff. De lege Iulia repetundarum. lib.* 48. *tit.* 11. *leg.*1. pag.473. col.1.

APPLICATIO MORALIS.

Quicquid homo malis artibus accepit, illud eſſe nequit perenne, curas eſtò ſuas omnes eò dirigat, vt malè parta bona tuto loco ſidat: namque Deo ſic decernente legi repetundarum obnoxij ſunt omnes, quos aliena bona ditant, & eorum gazæ fœtæ rebus vſurpatis peſſimæ dilabuntur.

Textus iuris ciuilis.

Leges ſacratiſſimæ, quæ conſtringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent, vt vniuerſi præſcripto earum manifeſtiùs cognito, vel inhibita declinent, vel licita ſectentur. *Lege. Leges ſacratiſſimæ.* Codice. *De legibus & conſtitut. lib.*1. *tit.*14. *leg* 9. pag.541. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Diuinas ſcire leges, & iuxta Dei ſcita mores haudquaquam componere, tantùm abeſt vt homini docto proſit, quinimò grauat crimen eius, & ita cedit ei ad ſupplicium atrocius; ſeruus enim conſcius voluntatis heri ſui, & proteruè nolens reddere debitum obſequium profectò plagis acerbis meritò vapulabit.

Inde patet eos deſipere, qui in addiſcenda lege diuina ſuam omnem adhibent induſtriam, vt grandiloqui de pulpito fonè Dei ſcita plebi annuntient; de praxi verò legis incurij, contra legem agunt, vtpote vitiis omnibus obſtricti, quæ diuina lege velut animæ noxia prohibentur.

Intellectus ille rei faciendæ nihil proficit ad ſalutem ſi detrectat homo legi latæ morem gerere: nam diſciplina mores inſtituens eſt caſſa niſi ſectator eius ita viuat vt didicit componendam eſſe vitam. Intellectu prætendente faces & indigitante bonum, ſi diſcolor voluntas amat praua, pœnis homo reus plurimis obſtringetur. Doctrinæ legum laus petitur à praxi, & non ab intelligentia, quæ ſola nocet, & factis viduata clamat, nos exleges eſſe, ſacræ & militiæ Chriſti Domini deſertores. Pſaltes eò vergit, ita canens, Pſalm. 110. *Initium ſapientiæ timor Domini. Intellectus bonus omnibus facientibus eum, laudatio eius manet in ſæculum ſæculi.* Contrà verò nihil prodeſt intellectus ei qui cautè ſuas omnes curas eò non dirigit, vt ſcilicet bona faciat intellecta. Æterna manet eum, confuſio: namque penes eum fuit ſcitas inire vias cæli, quas declinando, viam ſubiit opprobrij æterni, quo plectuntur ij omnes, qui noluere vitam ſcitis legibus adaptare.

Textus iuris ciuilis.

Libertati à maioribus tantùm impenſum eſt, vt patribus, quibus ius vitæ in liberos neciſque poteſtas olim erat permiſſa, libertatem eripere non liceret. *Lege. Libertati.* Codice. *De patria poteſtate. lib.*8. *tit.*47.*leg.*10. pag. 228.col.1

APPLICATIO MORALIS.

Sancti Spiritus gratia afflati homines liberi ſunt; nempe, ſicut Paulus ait: *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* 2. Cor. 13. Eſtò Deus iuſtos è medio tollat, eis inferendo necem quando & qua ratione libet; attamen quantumcunque graues eis anguſtias infligat, inuito tamen nulli adimit gratiam, quæ eſt veræ reſſera libertatis. Imò neque volens priuatur homo gratia ſufficiente, penes quam eſt principium libertatis filiorum Dei, de quibus Ioannes ait cap.1. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* Nemini namque deſunt congrua auxilia, ſcilicet illa, quibus ab æterno Deus conſuluit hominibus, quos ſcit apprimè, ſuâ natura cælum verſus euehi non poſſe, niſi deſuper adiuuentur.

Itaque nemo Deum accuſare debet quaſi parcum, & incurium facturæ ſuæ: namque ſuas ille vices agit egregiè, & cunctis adeſt propitius, gratia ſufficiente cauens, ne dæmonis arte cadat homo datâ Dei gratiâ libertate.

Textus iuris ciuilis.

Libertos ſiue libertas, maximè quibus impoſitæ operæ non ſunt, conſuetum potiùs obſequium quàm ſeruile miniſterium manumiſſoribus exhibere debere, neque vincula perpeti, non

eſt opinionis incertæ. *Lege. Libertos. Codice. De obſequys patrono præſtandis. lib.6. tit. 6. leg.6.* pag. 233. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Manumiſſus homo, Deo illi indulgente vitæ retroactæ mala facinora, ſedulò cauere debet à vitiis & peccatis, quæ ſunt ſeruilia miniſteria homine libero indigna, quibus obnoxia ſunt diaboli mancipia. Vt namque dæmon eſt dominus inglorius, ita ſuos aſſolet ſeruos vt capita abiecta rebus vilibus occupare. Verbi gratiâ, luxurioſus homo fœtet, in putido fimo iacens, ſordidus ad horrorem. Auarus in fodinis vt damnatus ad metalla ſudat auro litans, & ſæpius intorto ligone glebas terræ terens ipſe tritus improbo labore, cuius fructu minimè potietur.

Abiecta demum diaboli mancipia in compedibus & manicis ferreis acerbè gemunt, & plenum ærumnis agunt æuum: at ſecus eos, quos gratia diuina manumiſit, glorioſa manent obſequia; quippe ſicut Angeli in cælo Deum laudant aſſiduè lingua, manu, & corde, vitam tranſigentes ea puritate, cuius eſſe debent conſcij liberti Dei ad Angelorum ſortem & gloriam euehendi.

Si quis ergo manumiſſus, peccatorum vincula diſſoluit, ille debet abſtinere vili ab opere, ne libertate cadat filiorum Dei, qua Deus eum dignatus eſt, alioquin pertæſus eam libertatem, quæ illum beatis moribus aſſociat, cum diaboli mancipiis egregiè & dirè flagris exceptus, opprimetur inglorio pondere vinculorum.

M

Textus iuris ciuilis.

MVtui datio in iis rebus conſiſtit, quæ pondere, numero, menſura conſtant: aut metiendo, aut appendendo, in hoc damus vt accipientium fiant. Et quoniam nobis non eædem res, ſed aliæ eiuſdem naturæ & qualitatis redduntur, vnde etiam mutuum appellatum eſt, quia ita à me tibi datur, vt ex meo tuum fiat: & ex eo contractu naſcitur actio, quæ vocatur condictio. Item is, cui res aliqua vtenda datur, id eſt commodatur, re, obligatur & tenetur commodati actione. *Inſtitutionum lib. 3. tit. 15. Quot modis re contrahitur obligatio.* pag. 188. col. 1.

APPLICATIO MORALIS.

Iuxta iuris textum quicquid opum conceditur hominibus, illud omne datur à Deo ſub ratione rei mutuò conceſſæ; aut ad arbitrium præbentis eam pro aliquo tempore commodatæ. Vnde liquet, opes non eſſe pleni dominij hominum, cùm precario poſſideant illas, ſcilicet ad libitum Dei, qui has ea conditione dedit, vt quotieſcunque illas exegerit, à mutuante citò Deo tanquam legitimo Domino referantur. Sed quia Domini eſt terra & plenitudo eius, ac proinde nequit eſſe Deus indigus, & bonorum noſtrorum non indiget, ille ſibi pauperes ſubſtituit, in quorum perſona famem atque ſitim patitur; corpore nudo friget, ægrotat, & fœtente ſæpe carcere coarctatur.

Homini afflicto duris his ærumnis opem ferre tenetur alter homo diues: ſiquidem ea lege Deus commodauit opes, vt mutuò acceptas incunctanter eas egeno redderet exigenti. Vnde negans eleemoſynam pauperi, ille furis & ſacrilegi pœnam incurrit; quippe ſibi vſurpat aliena bona Deo inuito, qui eſt dominus & creator opum, ac proinde pœnis æternis ſe obſtringit, quia in mendico nudum veſtire Deum, & eſurientem paſcere detrectauit.

In eo argumento nolo plures recenſere Patres præfatæ meæ ſententiæ congruæ iuri Cæſareo concordi calculo ſuffragantes. Bernardus vnus ſufficiet, ita fatus: *Noſtrum eſt, pauperes clamant, quod effunditis, nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis.* Hæc ille epiſt 42. ad Henricum Senonenſem Archiepiſc.

Inde patet, diuites fruſtra ſuas arrogare ſibi diuitias: quaſi verò penes eos ſit ius ſupremum in hac vita rerum, quas duntaxat ea intentione Deus indulſit eis, vt poſt legitimum mutuatæ rei familiaris vſum, ſuperflua pauperi diſpenſarent.

Cùm ſeſe ſic habeat res, reuerà fures ſunt, qui commodata ſolùm illis ſic vſurpant, vt ea repetente Deo præmiſſis eo fine pauperibus vt exactoribus, vel omnino negant, aut ſaltem ſi dant, eos illud ægrè dare liquet: nempe data, Deo non reddunt pauperum manibus incunctanter.

Vide plures ſelectas Patrum ſententias de hac materia, & alia multa ſcitu digniſſima, Paginâ mox citatâ.

N

Textus iuris ciuilis.

NAtales antiquos, vt ius ingenuitatis non ordo præſtare decurionum, ſed à nobis peti potuit. *Lege. Natalibus. Codice. De iure aureorum annulorum. lib.6. tit 8. leg. 1.* p. 10. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Peccando, ſua libertate miſer Adam excidit, & hanc nullus Angelorum ordo quaſi compos huius beneficij erogandi potuit inſtaurare. Nempe Dei ſolius eſt gratiam impertire, penes quam eſt homines abſoluere ab initio naturæ humanæ vinculo ſeruitutis. Idcirco natura humana ſuam ad libertatem anhelans ante Dei in humanis ortum, apprimè ſciens ſolius eſſe Dei reparare fœdas hominum ruinas, eum illo intento ſolum aſſiduis precibus exorauit: *Mitte quem miſſurus es*, ait Moyſes Exod 4. Dauidis ea fuere vota Pſalm. 40. *Sana animam meam quia peccaui tibi.* Item Pſalm. 48. *Frater non redimit, redimet homo.* Iſaias orat hoc tenore, cap. 45. *Rorate cæli deſuper, & nubes pluant iuſtum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem.* Omnes denique Patriarchæ, & Prophetæ ratum & fixum hoc ſciuerunt, ſcilicet eſſe Dei ſolius hominem lapſum, ad priorem ſtatum gratiæ reuocare.

Textus iuris ciuilis.

Natalibus antiquis reſtitui liberti & ingenui noſtro conſtituuntur beneficio. *Lege. Aureorum. Codice. De iure aureorum annulorum. lib.6. tit. 8. leg. 2.* pag. 35. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Diocletianus ea lege iuris aureorum annulorum

rum

rum participes facit eos ſeruos, quos domini manumiſere, rati aureum annulum digito inſertum, eſſe adinſtar teſſeræ libertatis.

Gratia diuina reis contritis & pœnitentibus maiora dona præbet. Nam peccatorum vinculis abruptis eos omnium planè rerum indigos, & egenus de ſtercore eleuat, vt collocet eos cum Principibus populi ſui, imò Petrus à peccato redux gratia mediante fuit præpoſitus aliis Principibus, id eſt Apoſtolis, Deo indulgente, vices in orbe gerens Domini Saluatoris.

Textus iuris ciuilis.

Ne filius pro patre, vel pater pro filio emancipato, vel libertus pro patrono, vel ſeruus pro domino conueniantur. *Titulus hic eſt 74. codicis Iuſtiniani.*

APPLICATIO MORALIS.

Peccato perpetrato nota quædam inuritur animæ, quæ nullâ poteſt induſtriâ humanâ labem illam detergere, ideoque reus pœnæ ſibi decretæ nequit ſupplicium declinare, ſuum crimen in patrem, aut filium, vel conſortem callidè refundendo. Videlicet iuſtitia diuina fucos non patitur. Peruium namque Dei oculis ſeſe nefas omne prodit; & vt Pſaltes ait Pſal. 9. *Cognoſcetur Dominus iudicia faciens. In operibus manuum ſuarum comprehenſus eſt peccator.* Ac proinde nemo velut fideiuſſor eas pro peccatore luet pœnas, quas vltro ſibi conſciuit homo reus, tormento ſuæ iniquæ vitæ congruo cruciandus.

ALIA APPLICATIO.

Impunè dæmon olim, id eſt, ante natum Chriſtum, ſæuit in homines vt in ſeruos noxios & rebelles; ſed quia Dominum Ieſum aggreſſus, ei conſciuit iniuſtè necem, iure ſuo excidit in ſeruos, quos ab eius ſeruitute, primam in libertatem Chriſtus ipſe ſuo ſanguine vindicauit.

A primo ſuo exordio emancipatus homo fuit, paulò poſt incidit in reatum. Igitur iniquè Deum in humanis diabolus impetiit, exigens à Chriſto pœnas atroces, quas, peccando rei eius filij meruerunt. Quippe, ſicut opportunè monet lex præfata, nemo poteſt iuſtè virum innoxium conuenire loco rei, cuius clarius & liquidius meridiana luce crimen omnibus innoteſcit.

Textus iuris ciuilis.

Neceſſarium eſſe putauimus tam hæreticorum vaniloqua mendacia diſſipare, quàm omnibus inſinuare quomodo aut ſentiat Sancta Eccleſia Catholica & Apoſtolica, aut prædicent ſanctiſſimi eius ſacerdotes, quos & nos ſecuti manifeſtè conſtituimus ea quæ fidei noſtræ ſunt: non quidem innouantes fidem, quod abſit; ſed coarguentes eorum inſaniam qui eadem cum impiis hæreticis ſentiunt. *Lege Cum Saluatorem. Codice. De ſumma Trinit. lib. 1. Lege. 6.* pag. 502 col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Eſt coruſca lucerna fides, ideoque debet imponi candelabro, ſuam vt vſquequaque lucem diffundat & homines illuminet, quos erroris aut ignorantiæ caligo cæcis tenebris obumbrauit. Vt ſit illibata fides nemo debet dogmata diſſeminare loco veræ & ſinceræ, cuius ab incunabulis Eccleſiæ fuere viri omnes ſanctitate clari, impigri ſectatores. Vnde patet eos, qui clam & occultè noua ſerunt fidei rudimenta, plebi imponere, cui ſæpe noua placent delitia inſana magis quàm antiqua Patrum ſanctiorum oracula, de quorum veritate nemo poteſt ambigere, aut illorum indubiam fidem citra crimen hæreſis antiquare.

Textus iuris ciuilis.

Nemo militet, qui non apud acta teſtificatus ſit cum tribus, propoſitis ſacris Euangeliis ſe eſſe Chriſtianum orthodoxum, fiantque acta ad eum magiſtratum ſub quo militaturus eſt. *Lege. Nemo militet. Codice. De Epiſcopali audientia. lib. 1. tit. 4. leg. 20.* pag. 611. col. 1.

APPLICATIO MORALIS.

Nota, tribus teſtibus aſtantibus & Euangeliorum libro aperto virum adſcribendum militiæ iureiurando ſuam aſſeueraſſe fidem ante Ducem, cuius erat ſigna proximè ſequuturus.

O homo, cupis militare Deo ſub Chriſto Duce, tribus opus eſt teſtibus, qui ſunt, credere Chriſtum, credere Chriſto, credere in Chriſtum. Offertur item Euangelium, vt ea norma viuas. Chriſto nequis imponere, aut exi è caſtris Eccleſiæ, vel te generosè geras age vitam dignam homine Chriſtiano.

ALIA APPLICATIO.

Ante diem Paſchæ lotis pedibus Apoſtolorum Chriſtus eos ſacro cibo pauit, deinde ſuam in militiam adſciuit, præcipiens vt gladios præcingerent, præmiſſâ tamen ſolenni proteſtatione ſe paratos eſſe mori potiùs quàm fidei fieri deſertores. Eccleſia Sancta die Paſchæ imminente vocat eos qui militare volunt in caſtris Chriſti; exigit ab illis vt conterant omnia ſimulacra priùs adorata, vitâ fœdis in vitiis actâ turpiter abutendo. Conducti ab Eccleſia teſtes huius idolorum cultus abiurati ſunt tres ſcilicet contritio, confeſſio, & ſatisfactio. In hac profeſſione iugis obſequij reddendi Chriſto memor fucos aſtutè poteſt facere: illa quippe debet apud ipſum Chriſtum fieri, ſub quo Duce toto vitæ eſt tempore militandum.

Quando ſuos Apoſtolos hortatus eſt Ieſus vt emerent gladios, Petrus ait ſe paratum eſſe cum Duce Ieſu Chriſto mori, ſtetitque ſuis pollicitis; namque ſolus iuit obuiam turbis, & gladio exerto parum abfuit quin feriendo, caput Malchi militis amputaret. Multi in ſacra communione Dei menſæ aſſident, multaque vota vitæ ſanctioris concipiunt, & proponunt gerere ſe ſe animosè fero in prælio cum vitiis & diabolo; ſed profectò raros habet æmulos Petrus, qui ſicut ille velint commori Chriſto, conſtanti animo dimicando.

Exempli gratiâ, pœnitentiâ ductus homo, ſuam cogitat emendare vitam. Eo intento malè parta ſuis legitimis dominis reſtituit, condonat iniurias, diminutam detractione famam proximi reſtituit: ſimulacra

Google

ſimulacta demum omnia conterit culta priùs: ſed occulte Venus eum obſtringit; & ſic illud vnum idolum reddit cum ineptum militiæ Chriſti, qui ſolos in caſtris habet milites facto magis quàm nomine Chriſtianos.

Textus iuris ciuilis.

Nemo aruſpicem conſulat aut mathematicum, nemo ariolum. Augurum & vatum praua confeſſio conticeſcat. Chaldæi, & magi, & cæteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgos appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur. Sileat omnibus perpetuò diuinandi curioſitas. Etenim ſupplicio capitis ferietur, gladio vltrore proſtratus, quicumque iuſſis noſtris obtemperare denegauerit. *Lege. Nemo. Codice. De maleficie. lib. 9. tit.* 18. pag. 431. col. 2.

APPLICATIO MORALIS.

Tres ſunt falſi Prophetæ, quibus homo nimis credulus ineautè fidem adhibet, ſcilicet dæmon, mundus & caro. Dæmonem mendacem eſſe primi parentes noſtri magnâ iacturâ ſuâ animæ didicerunt.

Mentitur item mundus quando ſuis aſſeclis proſpera & fauſta omnia pollicetur. Technas eius ita Vates aperit. Pſal. 4. *Filij hominum vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium?* Inde vides eſſe vanum & mendax illud omne, cui vltro ſuos affectus deuouent illi qui ſe fallaci ſæculo dedicarunt. Falsò credunt ſe beatos quando bonis huius mundi affluunt, vtque tales, ſcilicet vt felices eos ſuſpiciunt & venerantur ij omnes, qui ſunt imprudentes huius ſæculi mendacis homines amatores. Regius Pſaltes eos iure redit, quia mente illuſa putant homines hîc beari. Ecce Prophetæ Regis ſcomma Pſal. 143. *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fœtoſæ, abundantes in egreſſibus ſuis, boues eorum craſſæ. Beatum dixerunt populum cui hæc ſunt.* Sed deuios eſſe tales homines quando bona putant illa, quibus de ſolida bonitate nihil protſus ineſt, idem Propheta deflet hoc lamento: *Vani filij hominum, mendaces in ſtateris; vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum* Pſal. 61.

Profectò nihil aptiùs ad ſæculum mendax referre queo. Si ergo tibi inſuſurret homo ſequax huius ſæculi, non eſſe bona mundi aſpernanda velut animæ noxia, caue tibi à falſo Propheta, memor mendaces eſſe filios hominum eo intento, fucos vt faciant, id eſt, *Vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum.* Ipſe Deus ingemit his deceptis, ita lugens eorum inſaniam. *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt.* Iſai 3. Quaſi diceret: O homo, tuus hic encomiaſtes, ſcilicet mundus callidus eſt & noxius aſſentator.

Mendax etiam eſt Propheta caro, quæ impinguata prurit, & animam titillando, Dei memoriam omnem expungit. Vtque vacet impunè ſuis illecebris, caro vitam, eamque ſanam & longæuam animæ ſeductæ, nimis & credulæ pollicetur. Itaque ſpe concepta vitæ perennis homo, Dei atque ſui oblitus abit in vitiorum omnium præceps; dumque vitam propagare putat in epulis & choreis, agit delinquendo, fato miſer vt pereat immaturo.

Qui ineautè fidem adhibet diabolo, carni, Mundo, tribus ſariulis atque magis, eos habebit ſocios in tormentis, quos coluit vt Prophetas, eſtò meros ſit expertus animæ deceptores. Extat apud Oſeam Prophetam improperium quod patietur homo, tribus his Prophetis olim obſtrictus: *Et corrues hodie, & corruet Propheta tecum.* Cap. 4. Mors namque caſus eſt homini, quo deficiente; caro quoque cadit, & cuncta cedunt abeundo procul ab homine, qui Mundo ſuos omnes affectus addixerat. Denique diabolus ipſe cadet in Orcum, cruciandus vnà cum homine condemnato.

Chriſtiane, præbe aures Chriſto morem gere ſano eius huic conſilio: *Attendite a falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Matth. 7. Perhumanè vocant nos Mundus, caro, dæmon æmulantes ouis ingenium; at ſæuientes eos perdunt inhumanè, quibus ementita boni ſpecie ſæpius illuſerunt.

Mendaces hi augures, & malefici technarum opifices obſtant ne reſipiſcat homo, ſuam aliquando vitam impiam pertæſus, à qua valedicens his Prophetis, influente Dei gratia reſiliter.

Hanc iacturæ animarum cauſam eſſe deflet Ieremias hoc plāctu Threnor. 2. *Prophetæ tui viderunt tibi falſa, & ſtulta nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent.*

Si pœnitentiam agendo caues à peccatis, mendaces hi Prophetæ, tuas ad aures perperam oblatrabunt.

Textus iuris ciuilis.

Nemo eorum ſemel de interuerſione conuictus, id rurſus officium gerat, in quo antè decoxit. *Lege. Si aliquid. Codice de ponderationibus lib.* 10. *tit.* 70. *leg.* 12. pag. 60. col. 2.

APPLICATIO MORALIS.

Iure poteſt pœnitenti conciliare metum, dubium de indulta malè actis venia, & memoria refricata rerum quæ commiſſæ, Dei gratiam abegere procul ab anima. Qui namque malè ſe ſe geſſit in aliqua dignitate, debet ea excidere, vt cautè Cæſar ſanxit ea lege proximè recenſita.

Quia ergo ſæpe malè ſe geſſit homo, Dei gratiæ pluries iniurius cùm peccauit; quamuis denuo ſit confeſſus, & de meliori ineunda fruge nouum conceperit propoſitū, inde tamen dubij atque metus habere debet maximum argumentum. Ille timor ſalutaris erit ei, quia dubiam faciendo Dei gratiam in ſe, ſuam diligentiam acuet, vt fortiter præſtet ea quæ poſſunt inclinare Deum ad denuo gratiam erogandam.

Hoc etiam diuturno metu, & benefico timore cauet homo à ſuperbia, quæ tentaret hanc certitudinem gratiæ, ſi hæc indubia & conſtans omnibus appareret. Sed ne fortè quædam titillatio vanitatis agat pœnitentes in præceps, vt nimium tribuentes bonis operibus, quibus attentè vacant; Sāctus Iſidorus eos ſic admonet opportunè: *Quāuis per pœnitentiam propitiatio peccatorum ſit, ſine metu tamen homo eſſe non debet; quia pœnitentis ſatisfactio diuino tantùm penſatur iudicio non humano, &c. Securitas negligentiam parit; negligentia autem ſæpe incautum ad vitia tranſacta reducit.* Hæc ille lib. 2. de ſummo bono cap. 13

Hoc

Hoc dubium de venia indulta nobis maximè conducit ad fouendam gratiam cùm influxit. Concionator ergo clama voce quantùm ſoora potes,& hortare plebem aſtantem, vt ſatagat cum timore & tremore ſuam ſalutem fortiter operari. Subinde locum iſtum refrica Eccleſiaſtici.5. *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu.*

Vide plura ſcitu digoa. pag.61. col.1

Textus iuris ciuilis.

Nemo in poſterum ſuper requirendo in ſuo vel alieno loco theſauro, vel ſuper inuento ab alio, vel à ſe effuſis precibus,pietatis noſtræ benignus aures audeat moleſtare. Nam in ſuis quidem locis vnicuique, dummodo ſine ſceleratis ac puniendis ſacrificiis,aut alia qualibet arte legibus odioſa, theſaurum, id eſt condita ab ignotis dominis tempore vetuſtiori mobilia quærere, & inuento vti liberam tribuimus facultatem; ne vlterius Dei beneficium inuidioſa calumnia perſequatur. In alienis verò terrulis nemo audeat inuitis, imò nec volentibus, vel ignorantibus dominis opes abditas ſuo nomine perſcrutari. *Lege. Nemo in poſterum. Cod. De theſauris. l.10. tit.15. lege vnica.* pag.201. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Nota,iure Cæſareo poſſe quidem vnum quemque ſuo in fundo penu locuples effodere; in alieno verò ſecus hoc vetari,ſeuerâ pœnâ indictâ tale facinus intentaoti. Ad hanc alludendo legem fas eſſe dico cuiuis pauperi inueſtigare ſuo io fundo diues & inſigne penu abditum. Id eſt vnicuique quantumuis egeno licet labutare, ne gratia cælitus illapſa,gratis & in caſſum penitiore loco Cordis abdita & vacua deliteſcat.

Gratia diuina foras educitur, quando bonis actibus excolitur; & ita diues theſaurus eruitur, anima diteſcente nouis ſemper influentibus gratiis, idque ſine iactura priùs inſitæ paupertatis.

Eſtò rebus huius ſæculi pauperes indigeant, abſque theſauro tamen non ſunt, equidem prædiuite,& quem poſſidere licet eis paupertate illæſa, modò ſuo in fundo velint hunc theſaurum ſedulò perſcrutari. Theſaurus ille dotes ſunt animæ, ſeu virtutes eximiæ,quæ obſtetricem habent inopiam quammaximè idoneam ad conciliandam omnium virtutum praxim. Paupertas enim eſſe ſolet humilis,ſobria, caſta,ſine æmulatione,læta, iugi & oratione Deo ſe ſiſtere ſemper apta; quia tumultus opum anhela vota nequit huius ſupplicis animæ præpedire.

Ex alieno ſolo velle gazas effodere, perinde eſt ac fallaces opes huius mundi conquirere. Mundus enim eſt alienus ager, iuxta Vatis hoc effatum. Pſalm 23. *Domini eſt terra & plenitudo eius,orbis terrarum & vniuerſi qui inhabitant in eo.* Rurſus ipſe Deus ita fatur Aggæi 2. *Meum eſt argentum, meum eſt aurum.* Cùm ergo totus orbis opes concludens ad Dominum pertineat; ille legi obnoxius eſt, vt in alieno ſolo quærens theſaurum, qui vult eſſe diues in hoc ſæculo,diuitias inuito quaſi Deo rerum omnium Dominu comparando.

Ille profectò ſibi effodit in proprio fundo gazas,qui nou in cumulos ingeotes coacervat opes, eas inhumanè negans pauperi; ſed aurum abundè ſuum erogat in gratiam egenorum. Theſaurus ita cælo tuto ſanè loco reconditur, quando datur hîc pauperi, nec vberiùs aut citiùs diteſcit homo, quàm diſtribuendo egenis opes, & ſe colligendo ad pauciora,vitam ſic innoxiam pauperum æmulando.

Illum eſſe modum theſaurizandi in Eccleſia, ſonorè clamat iſte canon. *Aurum Eccleſia habet, non vt ſeruet, ſed eroget, & ſubueniat in neceſſitatibus.* Can. Aurum 12. quæſt.2.

Textus iuris ciuilis.

Neque monarchus, neque alius quiuis in loco publico,vel vbi ſpectacula fiuor,crucem imponat, vel ſanctas reliquias. *Lege. Neque monachus. Codice. De operibus publicis.* pag.132.col.1

APPLICATIO MORALIS.

Profectò velut indubium eſt dánatioois omen, agere vitam io deliciis, choreis,& cauponis, omnino crucis expertum. Sæpe Deus conſultò cruces & ærumnas in hoc æuo procul agit à reprobis, quia non vult in anima voluptuoſa ſuis ſenſibus indulgente,crucem,quæ eſt ſalutis æternæ verum labarum, explicare. Dæmon aſtutus apud homines omnino ſuæ ſalutis incurios die ac oocte velut nobis ſcurra ludos agit: illorum namque vita tota ſicut oculorum ludibrium eſt, & orcheſtra rebus ſcenicis inſtructa, iocis, ſcilicet choreis, hiſtrionibus,& comœdis; ideirco Deus in hoc æuo, ſuæ crucis eos haudquaquam participes efficit,ſed deſerit vt profanos, in æterna ſæcula cruciandos.

Textus iuris ciuilis.

Non videtur perfectè cuiuſque id eſſe,quod ex cauſa auferri poteſt. *Lege. Non videtur,ff. De regulis iuris.* pag.160.col.2

APPLICATIO MORALIS.

Cùm ergo ſæpe diues iacturam patiatur opum, & ſaltem moriendo cadat vſu & dominio earum, non eſt perfectè diues ille,quia alternante fortuna poteſt defoſſis opibus & ſublatis in extrema vitam agere egeſtate, rebus etſi aliàs omnibus abundarit.

Plutarchus in prædiuite Craſſo notat opum,& ærumnarum viciſſitudinem. Craſſus olim Romanorum ditiſſimus, captus ab hoſte,fuit auro colliquato potus & aduſtus, hoc ſcommate confixus: Craſſe,bibe aurum quod ſitiſti. Quàm multis opes conſciuere necem maximè temporibus Neronis & Caligolæ. In his Seneca recolitur, qui magno penu diuitiarum tunc gaudebat. Hunc Nero gazis eius inhians ſuſtulit è medio. Vnde malè ſuis rebus Seneca conſuluit,qui ſcriptis opes damnando, nimiſeas coluit, futurus beatior, ſi more Cratis Philoſophi ſpretas diuitias abſorbendas pelago commiſiſſet.

Perfectè nihil noſtrum in hoc æuo dici poteſt; etenim iuxta verax hoc effatum Tertulliani: *Nihil eſt noſtrum ſed Dei ſunt omnia, cuius nos quoque ſumus.* Honores,opes,ſanitas,& alia bona,ſibi conſtare diu oequeunt, & ipſa vita fugax elata voce clamat, eſſe nobis aliò tranſmigrandum. Cùm ergo bona vitæ huius nequeant perennare, credo genus eſſe meræ inſaniæ, neglecto cælo rebus his vilibus inhiare.

Textus iuris ciuilis.

Non ſolent noua vectigalia inconſultis Principibus inſtitui. *Lege. Non ſolent Codice. Vectigalia noua. lib.4. tit.62. lege.3.* p.205. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Plerumque dæmon ſuggerit afflictis, eos acerbè premi ab æmulis ad vindictam, & ſic expungendo Dei memoriam ab eorum mente, totum patientiæ fructum carpit, ſicque cedit ad tormentum afflictio, quæ perpeſſa ſicut ab æterno Deus eam voluit excipi, debuerat immarceſſibili gloria coronari.

Christiane, caue dæmonis à ſuſurro: nempe Deo inconſulto mala quæ ſunt tributa naturæ nobis non accidunt, imò neque vita paſſeris aucupi ſubiicitur abſque Dei prouidentia peruigili omnia moderante. Profectò minor non eſt cura Dei hominum quos condidit & redemit, quàm ſit ſollicitudo premens Principes, qui inuigilando bono plebis, noluere nouis tributis abſque præuio eorum decreto ſuos ſubditos onerari.

Cùm ergo Deo decernente nobis quandoque mala accidant, illa ſicut par eſt æquo animo perpeſſa vices agunt tributi, quod Principi perſoluimus vt debitum obſequium ratione donum & gratiarum, quæ in nos cœlitus influxerunt. Ita Dauid regno clarus ob beneficia multa Deo deuinctus ait, eſſe genus ſingulare grates ei rependendi, vltrò pati ærumnas quando nobis ingruunt; ſic namque vices reciprocæ aptè Deo, qui paſſus eſt hominum gratiâ, rependuntur. Ecce Vatis oraculum Pſalm.115. *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.*

Textus iuris ciuilis.

Non prohibentur milites accoſationem quæ publici iudicij inſtar obtineat intendere, ſi ſuam ſuorumque iniuriam exequantur. Ideoque conſobrini tui necem defendere tibi permittimus. *Lege. Non prohibentur. Codice. De his qui accuſare non poſſunt. lib.9. tit.1. leg.8.* p.680. col.a

APPLICATIO MORALIS.

Paulus Apoſtolus eruditè ſuum initians diſcipulum Timotheum, & aptans ad militiam, cui in Baptiſmo nomen damus, eum ſic affatur. 2. Timoth.2. *Labora ſicut bonus miles Chriſti Ieſu. Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſecularibus, vt ei placeat, cui ſe probauit.* Militem litigare quaſi res indecora viſa fuit Principibus, qui condidere leges, ea cautione tamen vt liceret ei deferre reum, qui iniquè necem ſanguine iuncto militi conſciuiſſet.

Homo, cuius profeſſio arctè Deo deuinxit eum, vt verbi gratiâ, qui ſolenni voto emiſſo vitam religioſam profeſſus eſt, non ſe immiſcere debet contentioſæ liti; eſt namque genus hoc negotij rixoſi à ſorte viri religioſi penitus alienum. Attamen hoc non obſtat quin debeat accuſare reum mortis Christi, qui dignatus eſt ſe nuncupare fratrem noſtrum. Omnis homo reus eſt mortis huius, quando lethali noxa ſe obſtringit, ideoque necem hanc vlturus illatam Chriſto debet in confeſſione ſuum deferre crimen congruo ſacerdoti.

Non ſufficit traduxiſſe reum detegendo ſcelus; ſed prætereа ſpiritus vltor huius piaculi, prouocare debet carnem ad certamen ſingulare, pœnis eam meritis afflicturus. Eo intento reis, quos confeſſio ſincera tales conuicit, indictæ fuere quædam mulctæ, velut auſtera ieiunia, vigiliæ protractæ, preces multæ, & flagella, quibus in corpus contrita ſolet anima deſæuire.

Apud Æthiopes, ex Diodoro Siculo lib 3. hiſtor. nemo plectitur morte, ſed nomine Regis lictor adit eos qui peccarunt grauiter, & oſtendit eis ſignum mortis, quo viſo, ſibi vltro necem conſciſcunt, & ita pœnam ingloriam præueniunt, quam alioquin lictor eis infligeret, ſi ſponte ſcelus perpetratum non ſubitò caſtigarent. Ioannis Apoſtoli vendica vox eſt 1. epiſt.1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Vnde rei ſumus mortis, quam inferre Deus citò poteſt & hanc æternam; ſed ille pius & miſericors oſtendendo nobis perpeſſam à Chriſto crucem, hoc mortis ſigno monet, eſſe necem carni & ſenſibus infligendam. Quia plerique rei cunctantur vltro ſibi pœnas decernere, vt diluant ſic peccata; grauiora luent ſupplicia, quæ ſua acerbitate, pœnæ recuſatæ breue & momentaneum tempus tortore dæmone compenſabunt.

Textus iuris ciuilis.

Non debeo melioris conditionis eſſe, quàm auctor meus, à quo ius in me tranſit. *Lege. Non debeo ff De regulis iuris.* pag.710. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Chriſtus noſtræ ſalutis auctor, à quo omne bonum in nos influit, paſſus eſt acerba, ſuam vt in gloriam intraret: quiſquis ergo crucem fugit, ille copit melioris conditionis eſſe, quàm Chriſtus, qui in laboribus abundè fuit à iuuentute ſua, & obiit in cruce, plagis corpore laniato.

Chriſtus oblatus eſt quia voluit, vltro ſibi vulnera infligi paſſus eſt, vnde ſalus noſtra ſimul cum ſanguine effluxit. Ille plagas ſuſceptas hominum causâ, ſua ex cruce nobis obiicit & prætendit, vt pro ſalute plagis illis reparata vices mutuas grati animi rependamus.

Ex Athenæo lib.6. cap.6. Arabum Rege vulnerato, ſuos vt præſertim ſubditos protegeret, ſtatim atque plagas ſaluatis ipſius ſanguine populis expreſſerat, certatim omnes in argumentum reciproci amoris infligendo ſibi vulnera ſimilia, mancipata Regis obſequio corpora ſauciabant. Profectò Reges Arabum nihil potuere ſuis ſubditis procurare præter ea quæ conducunt ad hanc vitam fragilem, cuius æuum breue, fugax & pendulum eſt inter momenta & ſuprema fata; Chriſtus verò ſuis vulneribus æterna bona nobis peperit, extinctam peccato vitam animæ reparando.

Bohemus lib.1. refert, Tauros populos valde feros ſolitos mactare Regis amicos, eo defuncto: quippe nefas ducebant permanere Regis amicum, ipſo Rege mortis iniuriâ minimè perennante. Chriſtus auctor noſter idem à nobis iure petit amoris indicium; ſcilicet vt caro noſtra necis eius conſcia moriatur. Mors illa vitam pariet interminam, vt Chriſtus ipſe monet hoc contextu. Ioan.12. *Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.*

Eſtò

Eſtò necem debeant omnes generoſè ſuæ carni procurare coërcendo malas eius inclinationes, ei denegando prauas ſenſuum illecebras; parua tamen eſt turba ſibi generoſè necem illam conſciſcentium; namque ſoli electi, amici Chriſti, commoriuntur ei: ſiquidem mortificatione iugi corpus ita terunt, vt referant imaginem Domini crucifixi. Sed vt mortua Chriſti caro vitam ad æternam reſtituta fuit; ita ſuam qui carnem mactant Chriſti causâ, vitam cautè ſibi conciliant, quam in æterna ſæcula propagabunt.

Paulus eam ait eſſe vitam amicorum Chriſti vt die & nocte vacent mortificationi; vnde tamen vitæ nihil deperit, imò magis ei conſulitur. Sic ille 2.Cor.4. *Semper mortificationem Ieſu in corpore noſtro circumferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris.* Hæc ille, cuius auctoritate vita Ieſu ſe in corpore noſtro prodit, quando caro noſtra iugi mortificatione, legi Chriſti congrua, maceratur.

Quiſquis animo iniquo ſubit cruces, ille ſuo auctori diſſimilis eſt, qui crucifixus à cruce ſuos initiat diſcipulos, præcipiens vt baiulando crucem, id eſt, aſpera patiendo probent ſe eſſe cruci affixos, & patientis Domini ſectatores. Nempe ſicut terra ſolet aratro teri & ſulcari, vt contritæ glebæ ſemen concipiant, quo germinante virent & fructificant; ita duris & auſteris æquo animo perpeſſis homo diſponitur ad maiorem influxum gratiarum, quæ in animas æmulas Chriſti cælitus illabuntur.

Textus Iuris Ciuilis.

Nos ſancimus omnes ſeruos ex quocunque loco, ſiue in domo, ſiue in via, ſiue in agro poſſint clamorem exaudire, vel inſidias ſentire, & non auxilium tulerint, ſupplicio Senatuſconſulti ſubiacere: Oportet enim eos, vbicunque ſenſerint dominum periclitantem, ad prohibendas inſidias concurrere. *Lege Talis, Cod. de his, quibus vt indignis, lib.6. tit.35.leg.*12. p.760.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Extremum ſupplicium ſeruis iure leges decernunt, ſi domino ab æmulis impetito ſimul & clamante, citam dedignantur aut cunctantur opem ferre. Profectò ſumus obnoxij omnes præfatæ legi, quia Chriſto crucifixo vociferanti, manus non præbemus, cum vt quamprimùm de inglorio illo ſtipite deponamus.

Hi ſunt ſicarij iniurij Chriſto, vitam qui in peccatis agunt: quiſquis enim peccat, ille Deum offendit, ideoque nefas omne Dei offenſa poteſt aptè dici, Quando vitâ noſtrâ illibatâ, nequam homines ad meliorem frugem inducimus, & obſtamus ne delinquant; nos ſerui tunc ſuppeditamus opem Domino, quem tentabant homines impij trucidare.

Ex Ioſepho lib 3. de bello Iud. cap.9. Cùm Veſpaſianus Imperator obſideret arcem inexpugnabilem Iopatam, ſagitta emiſſa graue vulnus ei inflixit, quo audito Titus eius filius omneſque Duces exercitus vlturi Principis iniuriam, animoſè ſuum obiecere caput morti, in erumpentes hoſtium cuneos fortiter irruentes.

O Chriſtiane, tuis auribus inſonat Chriſtus, & corpore ſauciato plagis ait: Ecce, homo, ecce plagas, & vulnera horrenda, quibus ingratè meum

laceram corpus, intorta ſæpe tuorum peccatorum ſpicula confixerunt. Ad has querulas voces & triſtia lamenta citò concurrunt & certatim omnes filij Dei adoptiui, generoſè ſuam deuouendo vitam, vt Chriſto plagas inflictas fortiter vlciſcantur.

O pectora hominum ingrata, quibus nullus omnino ſubeſt ſenſus anguſtiarum, quas eorum gratiâ pertulit Chriſtus; & tantùm abeſt vt plerique velint vindicare necem eius, quinimò malis & ærumnis eius, peccando graue pondus adiiciunt, neque per eos ſtat quo minùs Chriſti vulnera refricentur.

Textus iuris ciuilis.

Nos non concedentes aliquem alienas res vel poſſeſſiones per ſuam auctoritatem vſurpare, ſancimus talem poſſeſſorem vt prædonem intelligi. *Lege Cùm quærebatur, Cod. Vnde vi, lib.*8. *tit.*4. *lege* 11. p.495.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Quando ſua auctoritate boni operis aut gratiæ acceptæ decus & gloriam ſuperbè ſibi vſurpat homo, profectò pœnis obſtringitur contra fures à iure latis & indictis. Namque Deo inuito, cuius eſt omne bonum, atque donum optimum, ſe mentitur eſſe boni mutuò accepti aut ad arbitrium Dei conceſſæ gratiæ poſſeſſorem. Præſumentes alta, manent vtique iuſtè furum ſupplicia; nempe ſicut latrones hero inuito bona demunt, quando Deo deferre nolunt gloriam quam vſurpant. Qui totum iniquè volunt, iure toto cadunt quod habebant, & ad inglorium ſtatum meritò reducuntur.

Qui ſæpe ſuo reuoluit animo quàm ſint cunæ viles, & quàm abiecta omnium hominum exordia, ſi fortè ſibi quidpiam ineſſe boni aduertit, profectò ſuum non eſſe dicit illud omne quo præ aliis eminet & coruſcat; ſed ingenuè confitetur ea dona præclara quibus aliis præexcellit, eſſe ſibi cælitus erogata.

Textus iuris ciuilis.

Notam infamiæ ſubituro eo, qui aſturè ea interpretari voluerit. *Lege, Quæ ex relationibus, Cod. de legibus, lib.*1. *tit.*14. *leg.* 1. p.346.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Diuinæ legis interpretes ſanè plures inuenio quàm factores. Enormiter peccauit homo volens ad trutinam indaginis ſuæ appendere (& id ſtultè) legem à creatore latam. Cùm namque vafer hominum hoſtis dæmon dixiſſet, non morituros homines, imò lege violata fortè Deos; homines incautè legis interpreti ſpurio crediderunt.

Petiit aſturè dæmon: Quare præcepit vobis Deus vt non comederitis de omni ligno paradiſi. Deluſus homo voce illa, QVARE, ratus fore legem propitiam ſi violaret eam, infamiæ extremæ notam incurrit, qua & nos conſcij præuaricationis Adæ, ſicut eius maledicta proles hodie laboramus.

Quia diabolo benè ceſſit, homini feciſſe fucos, ſuggerendo, Quare Deus hoc iuberet, ſemper eam adhibuit induſtriam, ab illa voce, QVARE, ſuos in homines impetus auſpicando. Quiſquis enim

cunctatur obedire, nutat atque parum in ſtatu gratiæ diuinæ ſibi conſtat. Nempe velox eſſe debet obedientia, atque citum obſequium præſtitum Deo, neque poteſt aliter eſſe tale obſequium ſuis omnibus numeris abſolutum.

Hodie profectò Deus poſſet impræpetare nobis idem, quod Iuſtinus olim Imperator, quem Cedrenus ſcriptor eius vitæ dicit ita ſuos renuentes obedire feros ſubditos increpaſſe: Si creditis me ita Deo decernente vobis fuiſſe datum in dominum; obedire meis iuſtis imperiis, alioquin maturè vobis prouidete virum alium in Præfectum: quippe nolo dyſcolis imperare. Simili cenſura Deus ferire poteſt omnes ſancitæ ſuæ & promulgatæ legis interpretes falſos, qui non ſe componunt ad arbitrium Dei, gerendo morem præceptis eius, & cunctantes ei obedire, præbent illi anſam repudiandi eos vt rebelles, quos reuerà diris iam deuotos, Chriſtianos dicere dedignatur.

Vide plura ſcitu digna, pag. eadem.

Textus iuris ciuilis.

Nullum ita magnum ſubiectorum noſtrorum, delictum eſt: licèt enim eorum facta odio habentes, ad vindictam pro eis inſurgamus; tamen medentes & commonentes modis competentibus delinquentes, rurſus ad noſtram clementiam remeamus. *Ex præfatione Nouella 129. De Samaritis.* p. 302. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Plus reuerà poteſt pœnitentia apud Deum, quàm apud homines, quos illa tamen ſæpe placat, & obſtringit ad reuocandum ſententias contra nequam hominum capita fulminatas. Iuſtinianus Imperator eo ductus argumento legem edidit hanc præfatam in gratiam noxiorum hominum, quos pœnitebat olim facinoroſa opera perpetraſſe.

Hîc profectò libet vſurpare lamenta, quibus in Scriptura ſacra Deus increpitans inuehitur in populum ſuum, cunctantem à retroacta vita peſſima pœnitere. Ecce Dei cenſuram Ierem. 8. *Super contritione filiæ populi mei contritus ſum, & contriſtatus; ſtupor obtinuit me. Nunquid reſina non eſt in Galaad, aut medicus non eſt ibi? quare igitur non eſt obducta cicatrix filiæ populi mei?*

Quid Chriſtiane iaces in ſordido vitiorum volutabro, quaſi nulla prorſus remedia proſtarent in Eccleſiæ officina, quibus apprimè queas & ſanari & mundari. Pœnitentiæ ſacramentum ſalutaris eſt medicina, mala curans omnia, quid moraris? inſtant ſuprema fata, futura tibi noxia, vtpote perituro, niſi pœnitentiæ obſequio maturè tuæ decumbenti animæ medearis. Nunquid ex Sacramento fluit gratiæ reſina, potens remedium & balſamum ſalutare, cuius vnctione cita ſalus eſt? Nunquid medicus eſt ibi? An fortè deeſt idoneus ſacerdos, qui obſtetricis agendo vices, excipiat partum tuum, id eſt, confeſſionem tuam, vt verè tibi aptetur illud Vatis regij effatum Pſal. 7. *Ecce parturijt iniuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* Contritione dolor concipitur, & in confeſſione ſcelus animæ traductum, fœtum partus editum imitatur.

Adultis hominibus peccato mortifero obſtrictis vnum hoc pœnitentiæ remedium neceſſarium eſt, quod deuotè ſicut par eſt ſumptum à pœnitente, licèt graui peccato obnoxio, eodē momento facit eius animam influente Dei gratiâ rediuiuam.

Textus iuris ciuilis.

Nulli licere decernimus ſiue teſtamento heres ſit inſtitutus, ſiue ab inteſtato ſuccedat, ſiue fideicommiſſarius, vel legatarius inueniatur, diſpoſitiones pij teſtatoris infringere, vel improba mente violare, aſſerendo incertum eſſe legatum, vel fideicommiſſum, quod redemptioni captiuorum relinquitur; ſed modis omnibus exactum, pro voluntate teſtatoris piæ rei negotio proficere. *Lege, Nulli licere. Cod. De Epiſcopis & Clericis, lib. 1. tit. 3. leg.* 28. p 559. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Leo & Anthemius Imperatores olim voluere ratam & fixam eſſe piam voluntatem teſtatoris, qui pro redimendis captiuis, æris ſummam aliquam in teſtamenti tabulis aſſignaſſet. Quippe talis eſt ſors ingloria captiuorum, vt ærumnarum ponderoſa moles, qua grauantur, omnium hominum poſcat opem, quæ vt præſtetur eis, Imperatores præfati noluere vota morientium propitia captiuis vt irrita defraudari.

Chriſti ſanguinis effuſi in redemptionem captiuorum nemo poteſt irritum pretium facere: ſiquidem ille tetrum hoſtem, qui omne genus noſtrum peccati nexibus obſtrinxerat, generosè vicit, fregit & æternis vinculis alligauit. Quod nemo fecit, nec potuit ante Chriſtum, vt ille palàm fecit ita fatus Matth. 12. *Quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & vaſa eius diripere, niſi priùs alligauerit fortem, & tunc domum illius diripiet.*

Impij heredes olim dubiam fecere pij teſtatoris voluntatem circa penu derelictum pro captiuis, qui idcirco ſuis in vinculis & ærumnis æuum acerbum & deplorandum miſerè tranſegerunt. At de Chriſti voluntate nemo poteſt ambigere. Quippe ſicut ait Iſaias: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Sicque fuit copioſa apud eum redemptio & effectu & affectu; neque talis vnquam facta fuit redemptio captiuorum, quæ poſſit huic meritò comparari.

Textus iuris ciuilis.

Nullus penitus ex eo quod refertur in conditis, vel in arca conditur, ad quemlibet titulum vſurpet. *Lege Nullus, Cod. de his quæ ex publica collatione ſunt illata non vſurpandis, lib.* 10. *tit.* 73. *lege* 2. p. 700. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Cæſareo iure nefas eſt quidpiam in proprios vſus arrogare ſibi ex his quæ ſunt Principis; ideoque legem mox deſcriptam Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius Imperatores inclyti condiderunt.

Si aliquod glorioſum facinus editur ab homine, gloria reſultans ex illo bono opere tributum eſt & vectigal, quod ſuperbè ſibi vſurpare, quaſi propriæ virtutis opus illud eſſet, perinde ſanè eſt ac theſauros & tributa ſoli appenſa Numini deprædari. Paulus ait, hoc tributum gloriæ ſoli conuenire Deo. 1. Tim. 1. *Regi ſæculorum immortali & inuiſibili, ſoli Deo honor & gloria.* Quicquid enim in omni ente micat & excellit, illud omne Deum habet auctorem, ac proinde ſolum in Deum eſt omnis gloria refundenda.

O

Textus iuris ciuilis.

OBligatio eſt iuris vinculum quo neceſſitate adſtringimur rei alicuius ſoluendæ. *Lege Obligatio, Inſtit. de mutuo, l.3.* p.186. c.2

APPLICATIO MORALIS.

Hac deſcripta lege patet, aliquem obligari quando iuris aliquo vinculo adſtringitur ad aliquid præſtandum aut cauendum. Cùm ergo Deus homines omnes præſertim diuites obſtringat ad ſuas partiendas opes cum egenis, eſt in confeſſo apud omnes, ad erogandam pauperibus eleemoſynam cunctos diuites obligari.

De præcepto Dei conſtat Leuit. 19. *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* At, Apoſtolo Ioanne reſte, ſecus facit, qui egeno negat vnde ſuæ conſulat egeſtati. Sic ille: *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?* 1. Ioan. 3. Huius præcepti pondus & momentum explicat damnationis æternæ pœna reis inflicta Si namque graue tale Dei mandatum non eſſet, Chriſtus in iudicio extremo malis ſeu reprobis non exprobraret, eos mitti in ignem æternum, quia dare ſtipem ipſi eſurienti in paupere denegarunt.

Liquidiores item ſunt textus de præcepto eleemoſynæ, vt Eccleſiaſt. 4. *Eleemoſynam pauperis ne defraudes.* Et Prouerb. 21. *Qui obturat aurem ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit & non exaudietur.* Hæc prophetia eſt ſortita ſuum effectum in diuite epulone iam damnato, cuius olim aures fruſtra pulſauere voces & lamenta viri mendici, ſcilicet Lazari, qui deinde vice verſa voces neglexit eiulantis diuitis exaudire.

Vt nos eximeret his tormentis, quæ in inferno manent diuites, inhumanos erga ſuos proximos pauperes & mendicos; Ioannes hortatur, vt *non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate.* Deinde pœnam ſubiungit ei, qui non diligit infligendam: *Qui* (inquit) *non diligit manet in morte.* 1. Ioan. 3.

Perculſus eo zelo fregit Ambroſius vaſa ſacra, malens Eccleſiam ſpoliare ſuis diuitiis & luculenta ſupellectile, quàm pauperes videre cibis & veſtibus indigere.

In eo argumento nemo maior extitit Epiſcopo Paulino, quem idcirco mirè commendat Gregorius lib 3. Dialog. cap. 1. Ille Præſul Nolæ ſuas omnes facultates pauperibus diſtribuit. Poſtremò demum ipſe vile mancipium ſe ſponte fecit, ſubeundo locum captiui, quem facta ſui commutatione fecit compotem priſtinæ libertatis.

Textus iuris ciuilis.

Omnium obligationum ſumma diuiſio in duo genera diducitur. Namque aut ciuiles ſunt, aut prætoriæ. Ciuiles ſunt, quæ aut legibus conſtitutæ, aut certo iure ciuili comprobatæ ſunt: Prætoriæ ſunt, quas Prætor ex ſua iuriſdictione conſtituit. *Lege Omnium, Inſtit. de obligationibus, lib.3. tit.14.* p.186. c.2

APPLICATIO MORALIS.

Dei & Eccleſiæ præcepta locum illum iure ſibi vendicant apud nos, quem Romæ leges olim prætoriæ. Eſt namque penes Deum & Eccleſiam ius condendi leges & ſtatuta, quibus omnes homines obſtringantur. Traditiones verò vices agunt obligationum ciuilium; quippe licet Scriptura ſacra legum à Deo præſcriptarum ſeriem concludens expreſsè ritus illos minimè commemoret; attamen traditiones Eccleſiæ fuere velut ſanctæ, iugi omnium fidelium obſequio firmiter obſeruatæ.

Religioſæ vitæ leges omnes ad illud quoque genus duplex obligationum aptè poteſt reduci. Emiſſa vota Deum legiſlatorem habent, ac proinde velut ſancitæ leges iuſtæ, viros, qui vouere, ligant & obſtringunt ad ea præſtanda, quibus ſe arctè Deo voti vinculis obligarunt.

Conſtitutiones verò ratæ & fixæ voto ſolenni ſunt; illæ tamen iure quodam vt ciuili, & comprobatæ fratrum omnium ſuffragio ſeruantur. Quiſquis eas præterit, ille ſepem auferens, incidit in colubrum, magnamque voto emiſſo facit iniuriam: nam ſtatuta velut repagula ſunt firma, quorum præſidio vota ſibi conſtant innitis diabolis illibata.

Textus iuris ciuilis.

Omni innouatione ceſſante vetuſtatem & canones priſtinos eccleſiaſticos, qui vſque nunc tenuerunt, etiam per omnes Illyrici prouincias ſeruari præcipimus, vt ſi quid dubietatis emerſerit, id oporteat, (Non abſque ſciẽtia viri Reuerendiſſimi ſacroſanctæ legis Antiſtitis Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ) conuentui ſacerdotali, ſanctoque iudicio reſeruari. *Lege Omni, Cod. de ſacroſanctis Eccleſiis, lib. tit. 1. lege 6.* p.94. c.2

APPLICATIO MORALIS.

Honorius & Theodoſius Imperatores ea conſtitutione vocant iudicium ſanctum ſacerdotale iudicium, ſcitè rati Sacerdotes eam poteſtatem iudicandi cælitus accepiſſe. Diuina penes eos eſt poteſtas abſoluendi, vel ligandi, ideoque debent pœnitentes eſſe bono animo, quando reos ſe fatentes eſſe, vitæ retroactæ ſerie recenſitâ, vocem propitiam audiunt ſacerdotis crimina relaxantis.

Textus iuris ciuilis.

Omnes omnino curiales in originalibus ac debitis perpetuò curiis perſeuerent: & qui ex his ad prouinciæ regimen & adminiſtrationem qualibet fraude atque ambitione peruenerint, ſciant ſe non ſolùm in ſua curia remanſuros; ſed & cunctis rurſus ab exordio muneribus ſeruituros. *Lege Omnes, Cod. de decurionibus, lib. 10. tit. 31. leg. 50.* p.297. c.2

APPLICATIO MORALIS.

Infinitæ propè pœnæ fuere nobis & Adamo inflictæ, quia ille ſuo in gradu non ſtetit, ſed appetiit eſſe Dei inſtar; ideoque iure fuit dotibus indultis exutus eò quòd ad maiora munia, quàm quæ Deus ſanxerat, anhelauit. In eo argumento leges proſtant, quæ curiales in ordinem redigunt quando præter Cæſaris imperium, maiora quærunt quàm par ſit, omnemque mouent

lapidem vt aſſurgant ad indebita ſtemmata dignitatum.

Hos percupidos honorum homines ſorte ſua non contentos, qui illuſtres ambiunt infulas, ſeruire Cæſar imperat, vt qui noluere ſuo in ordine ſtare, rati eſſe quaſi inglorium ipſis; in gloriæ vſurpatæ pœnam, pulſi dignitate viâ legibus iniuriâ adeptâ, ſuæ abiecta gerant munia ciuitatis. Hoc eſſe genus ſeruitutis ait Cæſar quando lege præfata dicit eos cunctis ab exordio muneribus denuo ſeruituros.

Opportunè quadrat præfatæ legi mulcta primo homini inflicta, Deo vltore ſuæ temeratæ legis. Nam ſeruit Adam, cuius & maledicto proles eius obſtricta gemit, & eius lamenta pœnæ ſunt gloriæ nequiter aucupatæ.

A ſua editione primus homo Deo conſecratus, ei iuſta quidem reddidit obſequia ita benè ſuis atque ſibi conſulens. Sed ſtatim atque Deo ſe ſubtraxit homo, ſui vt ipſe iuris eſſet, ambiendo nomen domini; iuſtè luit pœnas miſeræ ſeruitutis.

Textus iuris ciuilis.

Omnes quibus vel cura mandata fuerit operum publicorum, vel pecunia ad exſtructionem ſolito more credita, vſque ad annos quindecim ab opere perfecto cum ſuis heredibus teneantur obnoxij; ita vt ſi quid vitij in ædificatione iuxta præſtitutum tempus peruenerit, de eorum patrimonio (exceptis tamen his caſibus qui ſunt fortuiti) reformetur. *Leg. Omnes quibus Codice. De operibus publicis lib.8.tit.12.leg.9.* pag.99.c.2

APPLICATIO MORALIS.

Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius præfectos publicis operibus obſtrinxere grani reſtitutioni, ſi quid damni Reſpublica ipſorum præpoſitorum vitio contraxiſſet. Grauiori profectò pœnæ Deus obnoxios facit eos ſacerdotes; qui genio indulgendo, plebi anſam præbent ruinæ & caſus. Namque penes ſacerdotes eſt cura plebem ædificandi, illam inſtituendo, probæ vitæ exemplo magis quàm ſermone eleganti, & ſelectis ornamentis Tullij phalerato.

Plebs Chriſtiana ſicut par eſt inſtructa & directa, Dei templum eſt, & ſtructura cæli inſtar; ſed ſi ſacerdotes huic operi publice præpoſui ſuo exemplo plebem inducant ad peccandum, tota moles ſtructuræ caſum & ruinam patitur inſignem, & ſacerdos huius cauſa mali, reddet animam pro anima, detruſus in carcerem inferni, ſuppliciis horrendis in æternum à dæmone cruciandus.

Publica ſacerdotibus pecunia conceditur pro ſtructura plebis; namque bona Eccleſiæ illis aſſignata ſuos profeſſores obligant ad procurandam ſalutem animarum, & non ad luxum & delicias. Si verò ſecus faxint, ante Deum conſcij erunt omnium peccatorum, quæ committet populus, illorum improbæ vitæ ſequax, pœnaſque luent ſacerdotes pro delictis populi, cui peccando viam ſtrauere ad interitum, cui & ipſi quoque fient obnoxij, æterno igne vindice puniendi.

Peccata plebi leuia viſa, graue nequitiæ pondus habent in ſacerdote tali crimine infecto; quippe ſicut Bernardus ait: *Nugæ in ore ſæcularis ſunt nugæ; ſed in ore ſacerdotis ſunt blaſphemia.* Etenim peccata plerumque ſuam deſumunt à peccantis ſorte ſeu ordine qualitatem.

Textus iuris ciuilis.

Omnibus tam viris ſpectabilibus, quàm viris clariſſimis iudicibus, &c. item & adſeſſoribus iudicum ſingulorum, &c. vt ea pro annonis & capite dignitatis ſuæ debitis pretia conſequantur. *Lege. Omnibus. Codice. De annonis lib.1. titul.52.* pag.452. c.2

APPLICATIO MORALIS.

Iure Cæſareo congrua pretia decreta fuere viris ſedulam operam nauantibus circa publicam annonam. Hi omnes erant obſequio Cæſaris obſtricti, vtpote conſpicui inclyta dignitate.

Excelſa ſanè dignitas eſt ſacerdotum; namque penes eos eſſe debet cura, plebi ſacram annonam diſtribuere. Eſt autem illa duplex; ſcilicet Euchariſtia, & verbum Dei. Nam vtroque pane ritè & opiparè dignæ tali eſca piæ animæ ſaginantur.

Cauere debent hi paſtores ne quid inglorium committant aut ſeruile ſuæ dignitati iniuriũ; qui namque cibos aliis diſtribuit, ille debet habere manus mundas, ne conſcij peccatorum, quæ ſacerdotes inficiunt, ad nauſeam eſcæ licèt optimæ prouocentur.

ALIA APPLICATIO.

Vt de pane ſoli familiæ Cæſaris deſtinato nemo ſibi quidpiam audebat vſurpare niſi domeſticus eius eſſet; ita ſacra vt annona, panis ſcilicet Angelorum, influat in hominem, illi impertiendo diues pretium redemptionis noſtræ; debet homo, Dei familiæ adſcriptus eſſe mediante fide in Baptiſmo infuſa. Eſt ſecundò neceſſe, ſuam vt omnem adhibeat induſtriam ne quid circa panis huius vſum vitij committatur.

Textus iuris ciuilis.

Omnes ſcire debent, quod ſuum non eſt, hoc ad alios modis omnibus pertinere. Si quis alienam rem aduerſus domini voluntatem attigerit, furti actione teneatur. *Lege. Cum quærebatur. Vnde vi lib.8.tit. 4.leg.* 11. p.495.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Diuites ſunt tantùm diſpenſatores opum, quas benignè Deus commiſit eis, vt primò ſuæ neceſſitati conſulerent, deinde ſui proximi egeni ærumnas ope congrua ſubleuarent. Si quando diues fortè ſecus faxit, ille legi obnoxius in iudicio extremo luet pœnas ignis æterni, & in hoc æuo bonis cadet, quæ ſicut latro ſuas in gazas congerit inhumanè.

Illud idem ex profeſſo docet Gregorius Papa, ſui paſtoralis tertia parte, admonitione 22. vbi ſic ille fatur: *Admonendi ſunt qui nec aliena appetunt, nec ſua largiuntur, vt ſciant ſollicitè quòd ea de qua ſumpti ſunt cunctis hominibus terra communis eſt; & idcirco alimenta quoque omnibus communiter profert: & idcirco incaſſum ſe innocentes putant, qui commune Dei munus ſibi vendicant.* Hoc perinde ſonat ac eos eſſe fures, qui quod terra profert in gratiam omnium hominum,

num, ita ſuo concludunt obſerato penu, vt illud nooquam velint perhumanè ſuis fratribus indignis erogare.

Textus iuris ciuilis.

Omnes iudices, vrbanæque plebes, & cunctarum artium officia venerabili die Solis quieſcant. *Lege Omnes iudices, Cod. de ferijs, lib. 3. tit. 12. lege 3.* p.623.c.2

APPLICATIO MORALIS.

Conſtantius Imperator ea lege vetat nequis die Dominica operi ſeruili & profano vacet. Profectò licet appellare dies omnes dominicos; nempe, Deo indulgente ſolis vſum, clare nobis illucent, ea cautione tamen vt hos nullo ſeruili opere polluamus. Opus ſeruile dico, malum omne quod fit: nam peccando vilis & abiectus homo Dei dominio ſe ſubtrahit, vt peccato, cui ſeruit, ignobili domino mancipetur.

Die feſto quies indicitur à Cæſare; ſed reuerà quies nulla poteſt eſſe viro, quem peccata Deo exoſum in varios die & nocte gyros agunt, & diuexant perpetuis conſcientiæ ſtimulis agitatum.

Textus iuris ciuilis.

Omnes perſonas, quibus lucrum per hunc ordinem defertur, eas etiam grauamen, quod ab initio fuerat complexum, omnimodo ſentire, ſiue in dando ſit conſtitutum, ſiue in quibuſdam faciendis, vel in modo, vel conditionis implendæ gratiâ, vel alia quacunque via excogitatum. Neque enim ferendus eſt, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum contemnit. *Lege Et nomen, Cod. de caducis tollendis, lib 6. tit. 50. §. Pro ſecundo.* p.713.c.2

APPLICATIO MORALIS.

Sunt vt onera annexa gloriæ æternæ comparandæ, cruces, opprobria, & multiplices ærumnæ, quibus ſe aptare debet homo, cæli ſi velit eſſe ciuis: nemo namque cælo frui poteſt, quin acerba priùs in hoc ſæculo patiatur.

Qua ratione talem meruerit gloriam & coronam corpori ſuo Chriſtus, ipſe ſuis diſcipulis aperuit ita fatus: *Aſcendimus Ieroſolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum.* Matth. 20. Id eſt: Ego volo cœlum verſus ire, meo vt corpori conciliem gloriam omnimodam, qua non gaudet adhuc. Poenis inſtar erunt ærumnæ, cruces, opprobria, conuitia, calumniæ, & flagella, quibus ego tundar: eſt namque neceſſe pati, vt æterna gloria comparetur.

Sanguine effuſo ſui corporis gloriam meruit Chriſtus, vt qui Chriſtiano nomine cenſentur, non cunctentur ſubire cruces & acerba pati, ſi conſortes eſſe velint Chriſti, qui in cœlo crucem cum æterna gloria commutauit. Paulus ea ſanguinis Chriſti meditatione ſuos diſcipulos excitabat ad omnia amara pati, ne degeneres eſſent ſymmyſtæ talis & tanti magiſtri, cuius exempla debent ad patientiam languentes etiam & deiectos animos excitare. Præſtat eum audire, meam ſententiam opportunè ſuo calculo confirmantem. Heb. 12. *Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in auctorem fidei, & conſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem.* Hæc ille, ſuo experimento ſciens, quale robur ingerat cordi ad virtutum omnium praxim Paſſio Chriſti ſæpe talis agonis æmulo animo retricata.

Imò ſolum nomen Chriſtiani, quod vnctum ſignificat, admonere debet Chriſtianos, eos athletas eſſe cedro dignos & corona, quibus repugnando ſuo ſudore vacat vngi & inundante cruore velut regia purpura decorari. Profectò nihil gloriæ homini accedet in cœlò, niſi in ærumnis huius vitæ gerat ſe generosè, ſicut ait Chriſtus eis, quos milites inſcripſit. Luc. 22. *Ego diſpono vobis regnum, ſicut diſpoſuit mihi Pater.* Quaſi diceret: Ego cruci affigar & multimodè torquebor: ſimilia vos tormenta manent, ſi vos aliqua cupido cæli ſollicitat: etenim nullus eò poteſt appellere, quem pro Chriſto dimicando cruor non infecerit: quippe ciues omnes cæleſtis Ieruſalem ſcaturiente ſuo quondam ſanguine purpuraſcunt.

P

Textus iuris ciuilis.

PArticulari delegationum notitia ante indictionis exordium, ſingulis transmiſſa Prouinciis collationis modum à poſſeſſoribus multò antè proſpectum deuotionis ſolitæ non ſubitis calumniis tua ſublimitas faciat imputari, vt & prouincialibus ſubeundi diſpendij neceſſitas auferatur, & officiis inferendi damna licentia denegetur. *Lege Particulari, Cod. de indictionibus, lib. 10. tit. 17. lege 2.* p96.c.1. p.596.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Imperatores Theodoſius & Valentinianus voluere quidem præmoneri à præcone plebem de nummis debitis ærario Imperij; ſed illa plebis notitia accepta, ſuo de penſo gazis Cæſaris inferẽdo, non abſoluit eam, imò ſecus eam arctiùs vt mandati Principum conſciam obligauit.

Concionatores vt præcones clangunt tuba, plebi vt annuntient ex ſuggeſtu, quibuſnam erga Deum debitis obſtringatur. Sed tantùm abeſt vt ſit oneroſa talis indictio facta Dei ſeruis, quinimò lucro cedit eis. Cùm namque Dei verbo morem gerit homo, ſuam cautè vitam componens ad hanc normam, quam præſcribit ille Dei ſermo viuus & efficax, peccatorum debita diſſoluuntur.

Debita Cæſari perſoluta gazas exhauriunt, minuuntque penu eius, quem indicta tributa grauant. Sed homo ſuum & hoc debitum obſequium præſtando Dei verbo, ſibi coaceruat opes, nec inde diues tantùm ſed & beatus erit, iuxta verax iſtud oraculum Chriſti: *Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.* Non beatos dixit eos qui audiunt, ſed qui cuſtodiunt. Auguſt. in Pſal. 118. *Cuſtoditio verborum Dei eſt intelligenda operatione præceptorum: fruſtra enim cuſtodiuntur memoriâ, ſi non cuſtodiantur & vitâ: nam verba Dei tenendo quidam agunt ne obliuiſcantur, nec agunt viuendo vt corrigantur.*

Non ſufficit habere fidem dictis in concione, quaſi informis illa fides ſaluare queat; ſed operæpretium eſt; ad aſtruendam animæ ſalutem, corroborare fidem, bonorum operum ſolidis

argumentis. Iacobus eò aſpexit ita ſuos initians diſcipulos : *Eſtote factores verbi , & non auditores tantùm , fallentes voſmetipſos.* Iacob.1.

Textus iuris ciuilis.

Placuit, omnibus locis, atque vrbibus vniuerſis, claudi templa protinus & acceſſu vetito omnibus, licentiam delinquendi perditis abnegari. Volumus etiam cunctos ſacrificiis abſtinere. Quòd ſi aliquid fortè huiuſmodi perpetrauerint, gladio vltore ſternantur. *Lege Placuit. Codice de Paganis , & Sacrificijs , lib. 1. tit. 11. lege 1.* p.353.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Hoc Cæſareo iure, nefas eſt reſerare fores templorum, quæ fuere ſimulacris olim impiis erecta; ſicut & vetitum, facere ſacra diis fictilibus, quia eorum cultus erat iniurius obſequio ſacro veri Dei, quem profectò benè ſuadâ fide ſcimus vnum eſſe ſolum Deum ab omnibus Gentibus adorandum.

Vt omnium hominum fidelium cœtus vna dicitur Eccleſia ſancta, Dei ſacra domus, vbi virtutum praxis diuturna viget ope & induſtria iuſtorum, in quos gratia cælitus influxit; ita credo, fæces & colluuiem omnium hominum nequam, ex quibus coaleſcit mundus, poſſe dici templum omnium idolorum. Hoc Pantheon, vbi proſtant tot verita ſimulacra nemo bonus frequentat; imò probi omnes abhorrent ab hoc iniquo cœtu, & ita ſibi beatam ſortem conciliant, iuxta Vatis regij ſuaue melos. Pſal.1. *Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum:* boni namque malis minimè coutuntur.

Quæ præcipuè idola colat mundus, habes apud Ioannem Apoſtolum, qui poſt deſcriptum mundum in maligno poſitum, litare dicit ibi homines præſertim ſuperbiæ, auaritiæ, & luxuriæ. Hoc perinde ſonat ac, in mundo coli omnia verita ſimulacra. Sic ille: *Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* 1. Ioan.2. Quæ idola nemo poteſt adorare, niſi velit incurrere in diſcrimen ſalutis æternæ, ſuâ ſic animâ lethali vulnere ſauciatâ.

Eſtò tale ſit ingenium Mundi, vt arctè ſuos cultores obſtringat ad acta tribus his congrua peccatis; non idcirco tamen omnes ea lege viuunt: iuſti nempe ſuam ita vitam inſtituunt, vt idola terant & conculcent; vitia abhorrendo, totos vni ſe vero ſe Numini conſecrantes.

Textus iuris ciuilis.

Plurimas ſacras ſcribentes leges & de Deo amabilibus Epiſcopis & reliquo omni ſacerdotio, necnon de Reuerendis Monachis, & nuper hoc agentes, in quibus hoc volumus Reuerendiſſimos Monachos apud ſolos ciuitatis Epiſcopos, ſub quibus ſunt monaſteria, conuentiones ſuſcipere. *Nouella 83. Vt clerici apud proprios Epiſcopos.* p.517.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Cæſareo iure clerus eximitur à poteſtate iudicum ſæcularium, & præſertim quando reus aliquis ex clero debet ſiſti Prætori. Tunc namque ſuos habet Iudices & Prælatos, ad quos pertinet hæc cenſura, futura ſanè clero ignominioſa, iudex ſi prophanus eam ferret, deuouendo neci caput Domino conſecratum.

Militat ratio pro exemptione cleri. Nam cùm ſacerdotes iis præſint in ſpiritualibus, quos præfectura rebus præficit temporalibus, incongruum eſſet, eos aliquando ſuis ſubditis ſubiici, & citatos in alio cauſarum genere comparere. Et idcirco ſibi peperit immortale decus Imperator ille, cuius cùm ſententiam, expectarent aliqui Epiſcopi contra Patres eiuſdem quoque gradus & ordinis, ſic reſpondit apud Ruffinum lib. 10. hiſt. cap.2. *Vos dij eſtis à Deo conſtituti, & vobis Deus poteſtatem dedit de nobis quoque iudicandi, & quaſi deos quoſdam conſtituit; conueniens non eſt, vt homo deos iudicet.*

Profectò ſuo illo iure cadunt ſacerdotes ita plebi immiſti, vt plebeio more viuant. Quamuis enim Prætor eos non traducat vt ſceleſtos; attamen viliores eorum vita ſubit iudices & cenſores, eos ſcilicet omnes è populo abiecto, quorum vitia contraxerunt.

Textus iuris ciuilis.

Præ omnibus illud ſeruari ſancimus, vt nullus per ſuffragium auri, aut aliarum rerum Epiſcopus, ordinetur. Si quid autem tale committatur, ipſi ſemetipſos & dantes, & mediatores eorum, ſecundùm ſacras Scripturas, & ſanctas regulas damnationi ſubiiciunt, & propterea qui dat, & qui accipit, & mediator eius factus, ſacerdotij aut clerici honore moueatur. *Authentica, de ſanctiſſimis Epiſcopis, Nouel.* 123. *cap.* 2. §. *Præ omnibus.* p.477.c.2

APPLICATIO MORALIS.

Iuſtinianus Imperator Eccleſiæ decreto ſuum calculum adiecit, vt quos Simoniacos eccleſiaſticæ cenſuræ parum afficiunt, incuſſus ab Imperatore metus à Simoniæ criminæ deterreret. Sanxit idem quod canones ſancti editi contra viros huius ſacrilegi facinoris conſcios, ſcilicet vt Præſules ſimoniaci vltro loco cedant, in quos illos opes effuſæ magis quàm merita prouexerunt.

Satiùs eſſet opes impendere pro coëmendo loco nobis congruo in cælis, vbi potiores dignitates opum obſequio proſtant, dummodo eo intento Deo, reſignando illas pauperi, commodentur.

Infulas Eccleſiæ quiſquis nundinatur opum pretio, perdit eas & ſeipſum; qui verò gazas exhaurit, eas vt egenis diſtribuat, ille ſibi conſulit & opibus, vtpote in cælo penu ditius magno cum fœnore recepturus.

Textus iuris ciuilis.

Priuilegia, quæ contemplatione Religionis indulta ſunt, Catholicæ tantùm legis obſeruatoribus prodeſſe oportet. Hæreticos non ſolùm ab his priuilegiis alienos eſſe volumus; ſed etiam diuerſis muneribus conſtringi, & ſubiici. *Lege Priuilegio, Cod. de hæret. lib.1. tit.5. lege* 1. p.387.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Gratia ſingulare Dei priuilegium eſt, quo natura totâ ſuâ adhibitâ induſtriâ gaudere nequit,

quod

quod ſectis item omnium Gentium infidelium negatum eſt; quippe ſolis tantòm hominibus orthodoxa fide initiatis cælitus indulgetur. Quicquid ergo ſonent hæretici conclamantes vno ore, Dei gratia ſe pollere; fidem ne adhibeto vin ſioſanis; gratia namque Dei non influit in homines infideles. Imò graue manet illos onus: præter enim cenſuras Eccleſiæ Sanctæ, quibus obnoxij ſunt; exleges ita viuunt, vt beſtiarum more ſuum æuum tranſigant; magno demum peccatorum oppreſſi pondere morituri.

Qui verò foris ſint, id eſt hæretici, explicant ipſæ leges, decernentes eos eſſe procul ab Eccleſia, quos conſtat à recto Religionis tramite deuiare. Ecce trium Imperatorum, ſcilicet Gratiani, Valentiniani, & Theodoſij, Sanctionem. *Omnes vetita legibus diuinis & Imperialibus conſtitutionibus hereſes perpetuò conquieſcant. Nemo vlterius conetur, que reperit profana precepta, vel docere, vel diſcere: nec Antiſtites eorumdem audeant fidem inſinuare quam non habent, nec miniſtros creare qui non ſunt: nec per conniuentiam iudicantium, omniumque quibus per conſtitutiones paternas ſuper hoc cura mandata eſt, einſmodi audacia negligatur & creſcat. Hereticorum autem vocabulo continentur, & latis aduerſus eos ſanctionibus ſuccumbere debent, qui vel leui argumento à iudicio & tramite Catholicæ Religionis detecti fuerint deuiare.* Lege. Omnes vetitæ. Codice, De Hæreticis lib. 1. titul. 5. lege 2.

Nota, legem vocare viros qui diſſeminant hæreſes, *miniſtros qui non ſunt*. Cùm namque nihil ſit religio falſa, veros habere nequit Præſules & Paſtores, ideoque lupi ſunt hi erroris aſſeclæ nuncupandi.

Textus iuris ciuilis.

Priuilegia quæ generalibus conſtitutionibus vniuerſis Sacroſanctis Eccleſiis orthodoxæ Religionis retrò Principes præſtiterunt, firma & illibata in perpetuum decernimus cuſtodiri. *Lege. Priuilegia. Codice. De Sacroſanctis Eccleſiis lib. 1. tit. 1. leg. 12* p. 387. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Ecce quibus dignata fuit gratiis Eccleſia à Principibus, quos vna eademque fides, vni Eccleſiæ indiuiſæ in ſe & diuiſæ prauis ab aliis ſectis, fortiter implexis nexibus alligauit. Ita Deus ſingulari protectione ſuos fideles amplectitur iuxta Vatis hoc ſuaue melos: *Qui habitat in adiutorio Altiſſimi, in protectione Dei cæli commorabitur.* Pſalm. 90.

Vt vnitas eſt Religionis orthodoxæ nota, ſibi concilians Principum affectum; ita debent pacifici & concordes eſſe viri omnes, qui ſe iactant eſſe veræ fidei ſectatores.

Sicut ex continui diuiſione dolor emergit; ita veræ fidei deſertoribus, qui ab Eccleſia defecere, malè ceſſit: ſiquidem Imperatores eos igne, ferro, boni & omnimodi proſcriptione, duris quoque latis legibus afflixerunt. Arcadius & Honorius Theodoſio ſeniore ſati, ne lethale virus hæreſeos ſparſum orbe toto, latè ſeſe diffunderet, hæreticis noluere loca dari, quibus vt templis aut ad docendum idoneis ædibus vterentur. Ecce legem. *Cuncti heretici proculdubio nouerint omnia ſibi adimenda loca eſſe; ſiue ſub Eccleſiarum nomine teneantur, ſiue diaconica appellentur; ſiue in priuatis ædibus, vel locis huiuſmodi cœtibus copiam prabere videantur.* Lege. Cuncti. Codice. De Hæreticis lib. 1. tit. 5. leg. 3.

Simili ratione ſuo cum proximo ſimultates habens & exercens cum aliis, profectò loco omni pellitur vt inquies, & perturbator homo, primò ſibi, deinde ſuis proximis omnibus odioſus.

Textus iuris ciuilis.

Placet rationabilis conſilij tenore perpenſo, diſtricta moderatione præſcribere à quibus ſpecialiter neceſſitatibus ſingularium vrbium Eccleſiæ habeantur immunes. Prima quippe illius vſurpationis contumelia depellenda eſt; ne prædia vſibus cæleſtium ſecretorum dedicata, ſordidorum muncrum fæce vexentur. Nihil extraordinarium ab hinc ſuperindictumue flagitetur: nulla tranſlationum ſollicitudo ſignetur. *Lege. Placet. Codice. De Sacroſanctis Eccleſiis lib. 1. tit. 5. leg. 12.* pag. 415. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Eccleſia Sancta, pietate clara, ſibi primò Dei, deinde Principum gratiam conciliauit honoribus atque bonis aucta, licèt eius præcipuum ſtudium ei à Chriſto indictum ſit omnium planè rerum parcitate magis quàm opibus, & plus humilitate quàm coruſcà fugacis huius ſæculi gloria delectari.

Tributa demit Cæſar prædiis Eccleſiæ, ne bona ſacris vſibus addicta, rebus profanis inſeruiant: ſed reuera tali priuilegio ſemetipſum incautè priuat homo; Dei & Eccleſia obſtrictus, quando ſacris opibus abutitur ad faſtum & delicias, ſplendidè veſtibus, ludo, iocis, & epulis indulgendo.

Cùm ſacerdos opes & redditus Eccleſiæ nequiter impendit tunc ille cadit immunitate data bonis Eccleſiæ, facultates enim eius, tributa pendunt vitio, voluptati.

Textus iuris ciuilis.

Propter inſidias, quas tuæ vitæ paratas contendis, accuſationem apud Præſidem prouinciæ contra filium tuum, ſi pietas & ratio naturalis, animi tui non reuocat intentionem, conſtituere potes. *Lege. Propter. Codice. De his qui accuſare non poſſunt. lib. 9 tit. 1. leg. 14.* p. 681. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Cæſareo iure licet offenſæ matri accuſare ſuos filios, ſi quidpiam degener illa proles in perniciem agnitæ veræ matris voluit attentare.

Vt ab animæ natura fluunt omnes eius potentiæ, ita iure dici poteſt anima alma parens intellectus, voluntatis, & omnium facultatum, quæ ab illa ſicut à radice ſuum ortum habent. Infœlix illa mater petitur inſidiis ab ingrata prole. Nullum namque crimen mortiferum committitur, quin illatæ necis huius homini conſciæ ſint principes animæ facultates. Quippe ſicut peccatum voluntarium eſſe debet vt occidat animam; ita rea eſt

voluntas, quæ vltrò ſuuo aſſenſum diaboli ſuſurro dedit: nec à culpa vacat paſſus incautè fucos voluotari præuius intellectus.

Ad ſupremum etiam animæ diſcrimen coniurant aliæ potentiæ, tunc adulterina proles animæ, vt ſunt ſenſus omnes tam interni, quàm externi, quorum organa quamuis corporea ſint, illa tamen habent ab anima quòd ſentiunt. Vnde quia ſæpe necem animæ oituntur inferre, patens illa poteſt eos imò debet iuſto ſacerdotum ſeu pœnitentiæ ſiſtere tribunali.

Illud præſtat homo quando ſagax inueſtigat ea omnia quæ patrauit, luſtrans omnium claſſes, eas perſcrutans eâdem induſtriâ, qua nautæ quidam ab interrogato Iona Propheta malè ſibi conſcio veritatem & ſeriem omnem perpetrati criminis extorſerunt.

Dormiebat ille ſopore graui oppreſſus in ſentina nauis, quando ſuo à ſomno excitatus audiit ſe à nautis examini ſiſti hoc tenore: *Quid tu ſopore deprimeris, &c. Quod eſt opus tuum? quæ terra tua? & quò vadis?* Ionæ. 1. Ecce breui compendio ſummam omnium quæſtionum, quæ ab anima in peccato debent fieri, vt crimina poſſit ea quæ commiſit omnia memori animo refricare.

O homo, tuas omnes & præſertim nobiles animæ potentias interroga & vrge, ſibi vt reſpondeant. Ab intellectu auſpicare ſicut à præcipuâ & aliis illucente primâ animæ facultate: O intellectus, quod eſt opus tuum? Reſpondebit ille ſicut Ionas: *Ego fugi à facie Domini*: Omnis me cogitatio diuina fugit; ego Deum adeſſe mihi præſentem non recolo: terrena ſolùm animo verſo, omnium planè rerum quæ ad Deum pertinent incurius: Cùm ſpecie pietatis ementita ſacris interſum officiis, mente procul à Deo fundo preces; imò minùs attendo Deum quàm profana; nempe totus occupor in vanis, & ſic terrenus homo ſuo obſequio me deuinxit, vt oblito Deo mihi tantùm perniciosæ rerum huius ſæculi ſpecies obuerſentur.

O voluntas quod eſt opus tuum? *Ego fugi à facie Domini*. Siquidem animalis homo, meos omnes affectus vt corpori obſtrinxit, ita Dei ſenſum omnem ademit: carnalia duntaxat amo, luxurioſis vtor, cuncta mihi diuina frigent; ſuauium voluptatum capior illecebris; virtutis odor vt ingratus abeſt à me, cui ſacramenta ſicut & omnia ad ſalutem inſtituta fœtent. Illa demum ſola placent, quamuis noxia ſint, & pernicioſa, quibus ad delicias carnis illecta iam anima titillatur.

Vide plura de errore ſeoſuum pagina proximè recenſita.

Textus iuris ciuilis.

Purpuræ nundinas licet innumeris ſint conſtitutionibus prohibitæ, recenti quoque interminatione vetamus. *Leg. Purpura. Cod. De veſtibus holoberis lib.11.tit.8.leg.5.p.29.c.1*

APPLICATIO MORALIS.

Romanâ Republicâ ad Imperatores deuolutâ, plures ea ipſis vſum purpuræ vetuere, quorum antiquatas refricauere leges Theodoſius & Valentinianus auctores ſanctionis huius quam deſcripſi. Sed hæc differentia intercedit inter purpuram, & animæ veſtimenta quæ charitate rubent, quòd eſtò ſolæ ſupremæ poteſtates vſum veſtis regiæ indulgere queant; illa tamen lex non obſtabat, quin plerique legis huius incurij vterentur ea veſte, planè Regibus inconſultis. At contra legem illam nemo peccare poteſt in argumento gratiæ ſeu charitatis qua electorum animæ veſtiuntur. Nullus namque poteſt arrogare ſibi regiam hanc chlamydem inconſulto Deo; ſiquidem nemo nitet eo veſtimento niſi illud cælitus acceperit. Quamuis enim anima noſtra quaſi materiam ſuppeditet, (nam educitur gratia ab illa ſicut à congrua materia) attamen illa nequit à gratia diuina ſolis humanis artibus informari.

Sunt hîc admonendæ Deo gratæ animæ, ne gratiæ diuinæ tepor deſidiæ irroget iniuriam. Si namque bonis operibus cunctetur homo vacare; gratis & incaſſum gratia influxit in animam eius otio torpentem, & idcirco talis gratia ab Apoſtolo Paulo vacua nuncupatur. Vnde quia nullas ille ſibi ferias indixerat in virtutum omnium praxi: immenſas agit Deo grates eò quòd inertiâ diſſolutus eam contumeliam non fecerit gratiæ, quam inferre ſolent omnes à bonis actibus abhorrentes, Sic ille 1. Cor. 15. *Gratiâ Dei ſum id quod ſum. & gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui.*

Rurſus res eſt obnoxia cenſuræ, ſacra purpura veſtiri, & ignominioſè vitam agere mancipij. Gratiæ veſte tegi, & non aptare vitam iuxta modum & cultum veſtis, hoc eſt iniurium eſſe Dei gratiæ dignitati.

Q

Textus iuris ciuilis.

QVi in ſeruitute eſt, vſucapere non poteſt: nam cùm poſſideatur, poſſidere non videtur. *Lege. Qui in ſeruitute. ff. De regulis iuris.* pag.265.c.1

APPLICATIO MORALIS.

In obſtinationis ſortem ingloriam quando deuenit homo, dona Dei, præſertim illa, gratam quæ faciunt animam ipſi Deo, nulla poteſt excipere; quippe ſui iuris non eſt, vtpote ſponte dato ſuo conſenſu diabolo mancipatus. Poſſidere nequit homo Dei gratiam, quamdiu vitiis indulgendo ſua libertate cadens, vltro totum ſe dat dæmoni poſſidendum.

Textus iuris ciuilis.

Qui fundos patrimoniales iure priuato canone ſaluo ſuſceperint, hanc omnes ſine exceptione vllius perſonæ propoſitam ſibi intelligant optionem, vt aut ea loca quibus minor eſt ſoli fœcunditas cum his, ex quibus fructus vberes capiunt, ſuſcipere & tenere non abnuant; aut ſi eorum refugiunt ſterilitatem, opimioribus cedant. *Lege. Qui fundos. Codice. De omni agro lib.11.tit.58. leg.9.p.377.c.2*

APPLICATIO MORALIS.

Cæſareo iure, ſicut lege præfata liquet, pinguibus & opimis agris ij priuantur, qui ab Imperatore ſimul accepto deteriore ſolo ſuam non

adhibent

adhibent induſtriam, vt terra illa rudis & ingrata & inhorreſcens denſis vepribus excolatur.

Prouidentia diuina mala bonis immiſcuit, & vtraque dare ſolet promiſcuè. Plerique bona colunt & ſuauiter excipiunt, vt honores, opes, ſanitatem, quia voluptatis vberes fructus inde metunt: ſed quia egeſtas morbi, iactura boni, & aliæ preſſuræ velut ſteriles, nihil omnino grati & ſuauis homini parturiunt, à cunctis tanquam agri peſſimi negliguntur. Sed ſic in cælo fuit cautum, vt ſcilicet ille cadat in alia vita bonis æternis, qui in hoc æuo mala pati noluit, eſtò breui tempore tranſitura.

Huius diuinæ legis conſcius Iob, animo reuoluendo bona, quibus olim à Deo dignatus erat, non renuit ſubire mala ſibi inflicta, licèt grauiſſima: cùm namque procax vxor eius inſultaret ei, indignè ferens, quòd ille duris his flagellis non ſuccumberet, imò totum ſe ſe Dei ad nutum componeret, quem volebat à viro ſuo grauiter afflicto peti conuitiis; tantùm abeſt vt ſe querulum aut blaſphemum præſtiterit, quinimò Deum benedixit vt decebat, & accenſo zelo maleſuadam coniugem acriter increpauit.

Ecce viri Sancti cenſuram: *Quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es: ſi bona ſuſcepimus de manu Dei mala quare non ſuſcipiamus?* Iob.2. Huic Sancto parum erat agros pingues excoluiſſe, ſua in horrea recondendo fruges, id eſt, vtendo bonis vbertim è cœlo datis, niſi ſtudioſè quoque ſolum ſentibus horridum excoleret, patienter excipiendo mala omnia acerba, quibus eum è cælo rerum omnium Dominus exercebat.

Textus iuris ciuilis.

Qui ad ſtatuas vel vitandi metus, vel creandæ inuidiæ caoſâ confugerint, ſi certas habuerint cauſas, quibus confugere ad Imperatoria ſimulacra debuerint, iure ac legibus vindicentur. *Lege. Qui ad ſtatuas. Codice. De his qui ad ſtatuas confugiunt. lib.1. tit.25 leg. vnica.* p.697.c.5

APPLICATIO MORALIS.

Crux bellè refert Chriſtum vt in ligno duo brachia expandit, ideoque ſalus eſt certa reis, qui ad Crucem confugiunt, inde præſens remedium contra mala, quibus obnoxij ſunt, Chriſti meritis excepturi.

Hic non dico crucem ex ligno aut lapide confictam, ſed intelligo inflictas vltro ſibi à pœnitente pœnas, vt flagellationes, cilicia, ieiunia, & alia auſtera, quibus homo frugem in meliorem compoſitus, ſe æmulum crucifixi Domini profitetur.

Homo, licèt peccator olim, in ærumnis agens ſponte vitam, experitur eas propitias, & tanquam ſtatuas referentes apprimè crucem Chriſti, ac proinde ſuæ contritæ & pœnitenti animæ ſalutares.

Quando vafer hominum hoſtis dæmon eos aduertit, qui à peccato vitam in melius inſtituunt, amplectendo crucem, fert iniquè talem ad ſtatuam Chriſti ſeſe recepiſſe ſuos ſeruos, quos vt inde procul abſtrahat, aſſuetas olim refricat animo voluptates. Ita ſibi ereptum Auguſtinum & vix initiatum arcanis fidei, incipientem baiulare crucem, aſtutè niſus eſt auertere, reuocando vitæ in deliciis actæ fœdas ideas, vt huic iuueni conuerſo crucis tædium ingererent deliciæ frequenter animo repetitæ. Sed ille ſibi conſtans in obſequio & cultu adorandæ crucis ita ſuam Chriſto crucifixo vitam aptauit orans aſſiduè, inſomnes agens noctes in lacrymis, & inediâ longâ ſuam mactans carnem, vt ſit omnes mediante cruce niſus dæmonis eluctatus.

Textus iuris ciuilis.

Quod pro hac cauſa datum eſt, Eccleſiæ illi vindicetur, cuius voluit ſacerdotium comparare. Si verò laicus fortè pro hac cauſa aliquid accipiat, aut mediator rerum factus eſt: datas res in duplum exigi iubemus Eccleſiæ vendicandas. *Authentica. De ſanctiſſimis Epiſcopis. Nouella.* 123. *cap.2.§. Pro omnibus.* p.478.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Æs effuſum à Chriſto in templo notat non poſſe virum Simoniacum diteſcere, eſtò bonis affluat Eccleſiæ. Quippe leges eum ſpoliant partis eo modo bonis, & omnibus impenſis quas iniquè fecit è iuſto penu ſuo dignitatem ſibi appenſo pretio vendicando. Eo intento fuit à Iuſtiniano lata lex præfata, quæ non duntaxat opes Eccleſiæ reſtitui ſancit à Simoniacis, ſed infligit eis penſum magna cum iactura propriæ facultatis.

Eccleſiæ bona malè parta gazas prædiuites non corrupêre ſolùm, ſed ruinam peperêre primæ Europæ domus ſeu familiæ, vt opportunè notat hiſtoria Gallica ſub ann. 987. Annotat hiſtoria præfata, crimen ſimoniæ fuiſſe frequens in Caroli Magni familia, cuius proceres & Dynaſtæ quia vendiderant bona & dignitates Eccleſiæ, turpiter abacti excidêre iure regni, atque Dei iudicio iuſto bona benè parta omnia perdiderant. Ita ſuo damno fecere fidem eis, qui dixere, bona Eccleſiæ vſurpata gazas deſtruere, quamuis illæ citra nefas fuerint inſtructæ, vt qui congeſſit opes indebitas, egerat & debitas inflictâ pœnâ congruâ facultates.

Textus iuris ciuilis.

Quod contra leges actum eſt, ita ponat, ac ſi neque in principio geſtum ſit. *Authentica. De non alienandis, aut permutandis rebus eccleſiaſticis. Nouell.7. in præfatione.* p.54.c.2

APPLICATIO MORALIS.

Omnis actio mala ferè deſinit in nihilum: quicquid enim deuiat & recedit ab ente, nihil eſt. At omne malum ſeu peccatum deuiat & recedit à Deo, cui duntaxat vni competit ſuum eſſe per ſe, aliis verò datur eſſe ſolùm per participationem, & ab illo primo ente, Deo ſcilicet omnium entium Domino dependenter. Vnde quia peccatum Deo opponitur, nihil aliud eſſe poteſt præter nihil, ac proinde homo viuens in peccatis abit & deſinit in nihilum, iuxta Vatis hoc effatum: *Ad nihilum redactus ſum & neſciui.* Peccator ita ſui domini talentum recondit, daturus aliquando pœnas cum ſiſtetur Domino, conceſſæ vitæ lucrum congruum exigenti.

Delirant ſanè viri omnes, qui contra legem è cælo latam indefeſsè ſuam omnem adhibent induſtriam vt diuites in hoc æuo gazas inſtruant:

quippe

quippe labor eoru m caſſus eſt, vtpote contra leges ac proinde ſicut non inceptus, vnde lucrum non referet homo legi iniurius, imò luet iuſtè pœnas operis in vanum & nequiter exantlati. Pſaltes huiuſce fati ioiqui præſcius ita canit. Pſal. 75. *Turbati ſunt omnes inſipientes corde. Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis.*

Textus iuris ciuilis.

Quod nullius eſſe poteſt, id vt alicuius fieret nulla obligatio valet efficere. *Leg. Quod nullius ff. De regulis iuris.* p. 268.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Homo ſui iuris id eſt plenè ſuus non eſt, ſed multiplici iure totum ſe Deo vt Domino vero debet: ideoque nequit citra crimen inſigne Deo ſe ſubtrahere, vt ſe dæmoni ſubiiciat. Ergo licèt homo ſuum aſſenſum præbuerit incautè, malè ſibi dæmon poſſeſſionem hominis vſurpauit.

Textus iuris ciuilis.

Quoniam tabularij ciuitatum per colluſionem, potentiorum ſarcinam ad inferiores transferunt, iubemus vt quiſquis grauatum ſe probauerit, ſuam tantùm profeſſionem priſtinam agnoſcat. *Leg. Quoniam.Codice De cenſibus lib.*11.*tit.*57. *leg.*1. p. 159.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Profectò Deus ſanxit idem, quod Conſtantinus olim hac deſcripta lege cauit, inſtituens in exactione cenſus agi debere parcè & perhumanè viris cum egenis, ære minuto vitam colentibus; & contrà viros auro graues, etiam tributorum pondere prægrauari.

Ad hoc appoſitè & opportunè docent medici, ex nimia congeſtione cibi deriuare mala quamplurima, vnde ſitis emergit, ægrum diſcrucians æſtibus importunis. Profectò præter naturam eſt, congerere damnoſas opes, & auri pondere magno gazas onerare, malis innumeris plerumque magis plenas quàm opibus. Et hæc mala ſunt tributa, quibus homo diues in hoc ſæculo condemnatur.

Sarcinas, eaſque graues, opes imponunt humeris hominum prædiuitum; nempe curas anxias de marſupio adimplendo, iuges vigilias, labores improbos, & timorem perpetuum nequando fures defodiant hunc theſaurum, cui condendo ſuum æuum omne vitæ æternæ prorsùs incurij diuites impenderunt.

Reſpublica Genuenſis olim ſenſit opum perniciem: etenim Genuam appulſa nauis auro fœta luem peſtiferam cum theſauro ſimul inuexit, quo morbo populante totam ciuitatem, illa ſerò nouit, opes eo quò accedunt, inferre cladem plerumque ſimul animas corpora perimentum.

Sed grauiora tributa, quibus opes eos obſtringunt qui diteſcunt, ſunt peccata, lue peſtifera deteriora, quia perpetrata necem animæ conſciſcunt; quippe rerum omnium copiâ diffluendo diues homo vitam agit, veſtium pompâ, gulâ, luxuria necnon, & aliis infectam vitiis indecoram.

Eliſæus Numine afflatus ait prædiuiti ſeruo fore lepram illi in tributum, quo mulctauit opes ab illo malis actibus acquiſitas. En ſpiculum acutum, quo Propheta ſuum ſeruulum confixit: *Accepiſti argentum, & accepiſti veſtes, vt emas olineta, & vineas, & oues, & boues, & ſeruos, & ancillas: ſed & lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo vſque in ſempiternum.* 4.Reg.5.

Præter vindictam ſumptam de auaro Vatis ſeruo, ſacra hæc Scriptura prolem ſubdit opum: nam ſtatim atque Propheta fecit mentionem argenti, veſtes ſubiecit, eas ſcilicet, quas ſplendidas à Principe Syro, nequam ſeruulus acceperat. *Accepiſti* (inquit) *argentum, & accepiſti veſtes.* Diuitiis ſeu pecuniæ veſtes ſubnectendo notat, ſuperbiam, quæ ſe in veſtitu compto nimis & exculto prodit, eſſe velut opum filiam, & inde ſicut à fonte proprio deriuare.

Cùm ſubdit oliueta, vites, oues atque boues, apertè gulam inſinuat, quam caro, vinum, & oliuæ ſiue fruges terræ fouent. In ancillis ego ſuſpicor luxuriam, quæ eſt germana gulæ. Namque foco libidinis ardere ſolet homo diues opimo cibo, vino, & adipe ſaburratus. Inde licet inferre, tribus his peccatis vt tributis diuites obſtringi. Primò grauat eos ſuperbia, quæ in veſtium pompa tumet. Secundò gula premit eos menſis opiparè inſtructis. Tertiò libido, quæ ardere ſolet accenſa cibis & potu, pro tributo pœnas ab illis exigit infernales.

S

Textus iuris ciuilis.

SAcri affatus quoſcunque noſtræ manſuetudinis in quacunque parte paginarum ſcripſerit auctoritas, non alio vultu penitus aut colore, niſi purpurea tantùm inſcriptione luſtrentur; ſcilicet vt cocti muricis, & triti conchylij ardore ſignentur. *Lege. Sacri affatus. Codice. De diuerſis reſcriptis.* p.129.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Huiuſce legis deſcriptæ Leo Imperator eſt auctor, qui neſcio quo percitus œſtro morem hunc inuexit, & ſanciuit eſſe velut ſanguine tinctas & ſignatas eas litteras, quibus aliquas gratias indulgebat.

Perſimilis ſanè Deo legiſlatore viget lex in cœlo, quia gratiæ omnes conceſſæ nobis à Chriſti Paſſione fluunt: eius enim meritis proſtat illud omne, quo Deo accepti ſumus; ſicque dici poſſunt omnia dona Dei, quæ pertinent ad ſalutem, eſſe quaſi colore rubro depicta, quia rata fiunt tincta ſanguine Saluatoris. Sed Chriſtiane memor eſto, vetus eſſe prouerbium; ſcilicet ſanguinem vnum prouocare alium ſanguinem, & Chriſtum idcirco ſuum ſacrum ſanguinem fudiſſe tuæ ſalutis gratiâ, ne pro illius gloria propaganda tuum ſanguinem fundere cunctareris. Vergit eò Paulus Apoſtolus, quando loquens Hebræis de Chriſti Paſſione, dicit eos necdum vſque ſanguinem pro illius nomine reſtitiſſe.

Vt ſanguine Chriſti ſunt obſignata dona, quibus cælitus afficimur, ita debent noſtræ rubere preces ſuffultæ bonis operibus, patientiâ præſertim in aduerſis, vt ſic concolores Chriſto ſuo ſanguine perfuſo, nobis eas concilient gratias & auxilia diuina, quibus omnium penè rerum indigi iugiter indigemus.

Textus

Iuris Ciuilis.

Textus iuris ciuilis.

Sæpenumero præceptum eſt vt ſerui atque liberti colonique prætereà rei noſtræ, necnon etiam eorum ſoboles ac nepotes quicunque de poſſeſſionibus noſtris receſſiſſent, ac ſe ad diuerſa militiæ genera contuliſſent, cingulo, in quod obrepſerant fraudulenter, exuti, ſi ad aliquas fortaſſe dignitates tranſcenderint, omni temporis defiñitione ſubmota, noſtro patrimonio reddantur. *Lege. Sæpenumero. Cod. Ne rei dominicæ lib. 7. tit. 38. leg. 5.* p. 273. c. 5

APPLICATIO MORALIS.

Cæſareo iure fuit olim cautum, ne quis ea quæ Principis ſunt auderet aliquando ſuo peculio adiicere: quicquid namque iuris eſt Principum, illud voluere leges eſſe quaſi ſacrum, quod temerare, nefas; vnde nequit à ſubiectis eius ditioni abſque nota grauis criminis vſurpari. Hinc quoque legem voluit vigere Deus circa ſuos ſeruos, & vt omnibus conſtaret, Adam atque prolem eius eſſe Dei vt ſupremi Domini, conſultò Deus effinxit eum ad imaginem ſuam, ſic ei affingendo ſua inſignia, vt nemo ſui iuris eum facere tentaret, quem benignè Deus dignatus erat ſimilitudine ſua, vt teſſerâ dominij, quod iuſtè Deus in homines exercebat.

Diabolus vt iniquus, acerbus oſor eſt æquè Dei ac hominum, vtque talis ſuſque deque iura omnia vertit, & peruertit. Hominem aſtutè Deo ſubtraxit, eius ſimilitudinem in gratia diuina ſitam expungens, & eius loco notas ingloriæ homini affingens, illum faciendo mutum & ſurdum præter offuſam animæ cæcitatem. Homine aſſumpto Deus iniquè tulit illos ſacrilegos dæmonis auſus qui Adamum & ſobolem eius ita ſuæ tyrannidi ſubiecerat, vt ille nequam ſpiritus, orbe ferè toto, loco Numinis haberetur. Ne ergo dæmon longa ſerie ſæculorum obiectâ ſuum ius aſſereret, & immemori poſſeſſione ratum efficeret & fixum, ignominiosè procul egit eum Chriſtus, poſſeſſa ab hoc tyranno ſæuo & crudeli hominum corpora liberando. Adami ſobolem ſic redemptam, iuſtè ſuo adiecit dominio, homines promiſcuè cum Angelis inſcribendo ſuos ſeruos atque cæli incolas, eſtò Dei iura dæmon iterum vſurpare ſibi ſæpe ſuis technis & aſtutis artibus enitatur.

Cùm delinquit homo, ſuum vltro caput ſubdit diaboli iugo graui; qui verò redux à peccato, Deo ſe obſtringit, ille duris & ferreis à catenis ſe expedit & abſoluit, ipſo Deo adiutore, cuius intereſt, hominem, quem creauit ac proinde ſibi deuinxit, diabolo eripere qui ſeduxit eum, & arte, dolo, fucis & præſtigiis incautum aſtutè ſuo inglorio obſequio denuò mancipauit.

Textus iuris ciuilis.

Sciant omnes accipiendi mutuò ex largitionibus ſacris auri non patere cuique facultatem. Quòd ſi quis aurum ex noſtro ærario priuatis commodis profuturum occultè aut cautionis aut ſponſionis fide, vt debitor redditurus, ſine noſtra auctoritate acceperit, ablatis bonis omnibus perpetuæ deportationis ſubdetur exilio. Is etiam, qui ex memoratis theſauris ſub ſpecie publici creditoris aurum cuiquam commodauerit, aut dederit, capitali ſententiæ ſubiugetur. *Lege. Sciant omnes. Codice. De his qui ex publicis rationibus l. 10. tit 6. leg.* 2. p. 289. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Cæſareo iure pœna exilij & ſpoliationis omnium bonorum eſt ſancita viro, qui ex Principis ærario ſub ſponſionis fide ſuis commodis aliquid adiecerit, ille verò cuius intuitu aurum accepit morte luet, ne quis audeat impunè gazas principis priuato homini commodare.

Angelus apoſtata cælo fuit pulſus, quia tentauit vſurpare Dei gloriam. Ille ſui erroris Adam vt conſcium haberet, eo ſpiritu ſuperbiæ afflauit eum, quo ad inconceſſa ſibi ſtemmata gloriæ tumidus aſſurrexit. Itaque diabolus homini pollicitus eſt gloriam Dei, Gen. 3. *Eritis* (inquit) *ſicut Dij.* Sed quia gloria illa velut gaza diues vni Deo tantùm patet, idcirco dæmon, qui eſt auſus eam per immane nefas homini promittere, morte æterna luit crimen, quod nullis vnquam ſuppliciis poterit expiare. Homo verò quia nimium credulus illuſori incautè fidem adhibuit anhelans ad inſigne decus à ſerpente ſibi oblatum, primò donis iuſtitiæ originalis ingloriè exutus eſt, deinde pœnæ in cumulum coactus eſt vt eiectus è paradiſo vagus & profugus exulare.

Textus iuris ciuilis:

Seruus tuus pecuniam mutuam accipiendo, ita demum te inſtitoria actione obligauit, ſi cùm eum officio alicui vel negotiationi exercendæ præponeres, etiam vt id faceret ei permiſſum à te probetur. *Lege. Seruus tuus. Cod. De inſtitoria lib. 4. tit. 25. leg.* 1. p. 185. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Illa præfata lege fuit cautum, dominos reddituros eam pecuniam, quam aliquis eorum ſeruus mutuò accepiſſet, gerendo ſibi officium impoſitum à domino, ſciente ſuum hunc ſeruum opus acceptis nummulis habiturum. Nemo negat, pauperes eſſe Dei ſeruos, qui ea lege viuunt, vt nomine Chriſti mutuò pecuniam accipiant à ditioribus. Quiſquis ergo diues erogarit eis opes, ille nihil in hoc mutuo patietur diſpendij. Chriſtus enim iampridem oppignerata fide ſua elargita bona pauperibus magno cum fœnore compenſabit. Imò, ſicut ex Scriptura Sacra patet, Chriſtus ipſe ſuum debitum eſſe dicit & agnoſcit quicquid pauper hîc accepit nomine Saluatoris.

Audiendus in hoc argumento Petrus Chryſologus ſerm. 54. *Quomodo* (inquit) *aut in ſe transfuderit pauperem, aut ſe in pauperem fuderit, dicat ipſe iam nobis: Eſuriui, inquit, & dediſtis mihi manducare. Non dixit, eſuriuit pauper, & dediſtis illi manducare; ſed, eſuriui ego; & dediſtis mihi manducare. Sibi datum clamat; quod pauper accepit.*

Textus iuris ciuilis.

Serui ex eo appellati ſunt, quòd Imperatores captiuos vendere ſolent, ac per hoc ſeruare, nec occidere ſolent. *Leg. Summa §. Serui. Inſtit. De iure perſonarum. l. 1. tit. 3.* p. 75 2. c. 1

APPLI

APPLICATIO MORALIS.

Iuxta legis huius obſeruationem ſeruus ſic dicitur, quia ſeruatus vt ſeruiat; & inde liquet, vnumquemque debere Dei ſeruum ſe eſſe, voce & opere profiteri. Seruatus & redemptus homo charo pretio à Chriſto, iure tenetur ei cuncta quæ depoſcet obſequia præſtare, quia corpus habet & animam ab illo ſuo Domino ſeruatore. Vnde primo à momento, quo manare cœpit ſanguis Chriſti in circumciſione, genus vt humanum redimeret, vocatus eſt Ieſus, id eſt, ſaluans; ſaluatoris ita nomen effuſo ſuo ſanguine ſorticodo.

Vtgetur item homo, Dei ad obſequium ratione boni multiplicis, quod inde metit. Etenim iuxta nomen & etymologiam ſerui, Chriſtus eum ſeruat, & vindicat à morte æterna, cuius obſequio dignatur vti. Præterea ſeruorum Dei miniſteria cuncta cedunt in eorum lucrum & commodum: nempe Deus bonorum noſtrorum non indiget, ſed nos eius ope velut inopes indigemus. Chriſtus quando ſuam in familiam aliquem adſciſcit ſeruum, tunc *de ſtercore erigit pauperem, vt collocet eum cum Principibus populi ſui.*

Textus iuris ciuilis.

Si ædes tuæ meis ædibus ſeruiant ne altiùs tollantur, ne luminibus meatum ædium officiatur; & ego per ſtatutum tempus feneſtras meas perfixas habuero, vel obſtruxero; ita demum ius meum amitto, ſi tu per hoc tempus ædes tuas altiùs ſublatas habueris. *Leg. Hac autem ff. De ſeruitutibus prædiorum vrbanorum lib. 8. titul. 2. leg 6* ;pag. col.

APPLICATIO MORALIS.

Ille cuius feneſtræ diu occluſæ nihili fecere lucis influxum, iure nequit de vicino queri, ſi ille domum ſuam extulerit altiùs quàm par eſſet. Illa quaſi lege tutus eſt & ſecurus dæmon contra niſus & conamina caſſa nequam & impiorum hominum, qui genio indulgentes, gratiæ diuinæ, fores animæ pulſanti aperire nolunt, & mentis oculos obturare ſolent coruſcæ luci deſuper illabenti. Etenim dum aſſueuere malo, lucis gratiæ penitus incurij, ſic ſe tenebris obſtrinxere, iure ſuo vt lubentes & vltro cadant, nequeuntes diabolo reſiſtere, quando rebus illicitis obiectis demulcet eos: nempe, ſicut ait Auguſtinus: *Dum conſuetudini non reſiſtitur, fit neceſſitas.* Et neceſſitas illa ſata malâ conſuetudine reſiſtendi gratiæ diuinæ, parit dæmoni ius quoddam, homini aſſueto malis operibus opacas peccatorum tenebras offendendi.

Nonne Iudas, Antiochus, & alij, qui peccando diu & ſæpe ſuas feneſtras obſtruxere luci gratiæ, non potuere lumen illud excipere, quando vitam actam in peccatis pertæſi, voluere ſuis à tenebris exilire? Perperam ergo ſibi adblanditur homo reus, impunè vacando malis operibus, qui ſtulte credit poſt innumera ſcelera perpetrata fore ſibi tempus propitium ad excipiendam gratiam, quam oblatam proteruè procul à ſe toties amandauit.

Ominoſa ſanè frequens eſt & diuturna lucis extinctio: nam præſagire ſolet aliquod excidium, & præſertim quando Solis eſt defectus. Caueat ergo malus & iniquus homo, ne quotidiana lucis gratiæ defectio portendat ei tenebras æternas, vt accidit pleriſque Dei gratiam ſpernentibus, qui morte demum inſtante, lumen hoc depoſcentes, ſerò ſuam damnarunt inſaniam, ac proinde cæca nube circumfuſi miſerè perierunt.

Textus iuris ciuilis.

Si manumiſſus ingratus circa patronum ſuum extiterit, & quadam iactantiâ vel contumaciâ ceruicem aduerſus eum erexerit, aut leuis offenſæ contraxerit culpam, à patrono rurſus ſub imperium ditionemque mittatur. *Lege. Si manumiſſus. Cod. De libertis & eorum liberis lib. 5. tit. 7. leg. 2.* p. 78. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Vtroque iure cadit gratiâ acceptâ reus ingratitudinis. Hominem in Baptiſmo Deus à ſeruitute fecit liberum, & de peccati ſeruo, ſuos inter filios adoptiuos aſſumpſit eum; ſed ille rationis vſum nactus, ita Dei beneficium ſpreuit, & alias inſuper gratias adiectas, vt illum iuſtè Deus addixerit damnatorum miſeræ ſeruituti.

In aſſignatis à Cæſareo iure notis ingratitudinis, iſta locum tenet, videlicet, ſi ceruicem aduerſus patronum erexerit; & hanc Scriptura Sacra refert, quando reum ingratitudinis hominem deſcribit hoc tenore. Iob. 15. *Tetendit aduerſus Deum manum ſuam, & contra Omnipotentem roboratus eſt; cucurrit aduerſus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus eſt.* Ecce rei & ingrati ſupplicium. *Non ditabitur, neque perſeuerabit ſubſtantia eius, nec mittet in terra radicem ſuam. Non recedet de tenebris, ramos eius areſaciet flamma, & auferetur ſpiritu oris ſui.*

Quantumuis ergo duret æuo in iſto, nequam & ingratus homo, ſuis ſenſibus indulgens, tandem aliquando, Dei incidet in ſecurim, quæ flammis addicet illam exciſam arborem infœcundam.

Textus iuris ciuilis.

Siquando vſus exegerit, vel porticus, vel quaſlibet ædes ætatis ſenio ſeu fortuitis concuſſas caſibus reparari; liceat etiam inconſultâ clementiâ noſtrâ, cum reuerentia ſui imaginem deponere, vel noſtram, vel retro Principum. *Lege. Siquando vſus. Codice De operibus publicis lib. 8. tit. 12. lege 16.* p. 228. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Quamtumuis homo nequam & ſenio confectus æuum duxerit in peccatis; diuinæ tamen gratiæ ſufficiens influxus ei non negatur, eius vt auxilio procurare queat ſalutem animæ; ſed illo reo defuncto, Dei gratiæ omnes ab illo penitus auferuntur.

Textus iuris ciuilis.

Si quis Barbaris ſcelerata factione facultatem deprædationis in Romanos dederit, viuus comburatur. *Leg. 9. Cod. De re militari lib. 12. tit. 36.* pag. 39. c. 2

APPL I

APPLICATIO MORALIS.

Chriſtiane, tua anima eſt Eccleſiæ Sanctæ Romanæ iuris, tu peccando vocas Barbaros, id eſt dæmones, ipſo facto viuus iam torqueris ea ſyndereſi, qua ſæuiente vitâ totâ gemes, æterno demum igne finis neſcio comburendus.

Textus iuris ciuilis.

Si deportationis ſententiæ veniam indulgentia noſtra conſecutam, ſuam recepit ſubſtantiam, ſe protegere ſceleris pœna contra creditores, quo minus iure debitum ſoluat, improbè conatur. *Lege. Si deportationis. Cod. De ſententiam paſſis l.9. tit.51.leg.12.p.610.c.2*

APPLICATIO MORALIS.

Quando ciuili iure datur abolitio reis; illa tamen eos à reſtitutione tutos & immunes haudquaquam facit: ita neque data abſolutio in confeſſione reis, eos liberat à ſatisfactione Deo & proximo facienda.

Hæc pœnitentiæ pars dicitur ſatisfactio. Eſt namque penes illam cura Deo & aliis offenſis ſatisfaciendi quibuſcunque modis ſacerdotes iis præceperint, quos ex præuia confeſſione norunt, iniquè Deum & proximum ſæpius offendiſſe.

Nota, præter reſtitutionem bonorum atque famæ factam eis qui fuere læſi, etiam eſſe neceſſe Deo ſatisfacere. peccatum namque duo inuoluit; ſcilicet auerſionem à Deo, & conuerſionem ad creaturas, quas homo Deo nequiter antepoηit. In inferno pœna damni decernitur auerſioni à Deo: pœnâ verò ſenſus plectetur ibi conuerſio ad creaturas, vt tormento luat, quod conciliato ſibi illicito gaudio perpetrauit.

Spectat eo locus hic Apocalypſis capit. 18. *Quantum ſe glorificauit, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Cùm ergo Deum homini reconciliando pœnitentia ſincera pœnam auferat damni, quæ eſt in deſperatione Deum videndi ſita; & pœna ſenſus æterna mutetur in finitam; confeſſus homo debet ita Dei iuſtitiæ ſatisfacere, vt pro voluptate cui indulſit, ingrata ſuis ſenſibus aliqua patiatur.

Textus iuris ciuilis.

Si quis contra aliquem clericum, aut Monachum, aut diaconiſſam, aut monaſtriam, aut aſcetriam habeat aliquam actionem, adeat priùs ſanctiſſimum Epiſcopum, cui horum vnuſquiſque ſubiaceat: ille verò cauſam inter eos iudicet. *Nouella 123. De ſanctiſſimis Epiſcopis.* pag.307. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Eſt conſulendum cautè famæ cleri, ne fortè palàm traducta cleri peccata, plebem contagione quadam inficiant, illam inducendo viam in peſſimam, incautè vitam ſacerdotis fortè malæ indolis imitando.

Textus iuris ciuilis.

Si defuncto monumentum conditionis implendæ gratiâ, bonæ fidei poſſeſſor fecerit, poteſt dici, quia voluntas defuncti vel in hoc ſeruanda eſt. *Leg. Hereditas §. Si defuncto ff. De hereditatis petitione lib.5.tit.3.leg.50.p.171.c.1.*

APPLICATIO MORALIS.

Moriturus homo, ſuo corpori exanimi tumulum eligit & deſignat dummodo ſit adultus; namque puer in maiorum ſepulchro iacet. Gaudet eo priuilegio anima, quando licet ei per ætatem. Etenim compos rationis homo, prout viuit, ita ſuæ animæ poſt fata locum adſtruit, & decernit vbi ſit in æterna ſæcula remanſurus. Si verò nuper edita in lucem moriatur homo ſacris tinctus aquis, & nondum præ ætate immatura ſui iuris, tunc infertur eius anima ab Angelis in cælum vt in locum defunctis iam ſanctis Patribus aſſignatum.

Fuit ergo penes diuitem epulonem fabricare, ſibi tumulum ad libitum; ſiquidem adultæ ſatis ætatis erat, vt diſcerneret inter vitia & virtutes. Vnde quia congregauit opes partas iniquis artibus, vt aſſolent omnes diuites iniuſti, & has impendit ſæculi pompæ, gulæ, & luxuriæ, ſepultus eſt in inferno, loco quem elegit: eò nempe vadunt omnes qui ſeriem & contextum vitæ mali huius diuitis imitantur.

In hoc ſæculo per immane nefas opes accumulare, vitam in epulis agere, indui purpura & byſſo nihil aliud eſt, quàm fabricare ſibi tumulum in inferno; ideoque mirum non eſt ſi defuncto epulone, præceps eius anima ſit concluſa fœdo inferni ergaſtulo, quod illa ſibi conſtruxerat, quando ſuæ ſalutis æternæ prorſus incuria deuiantis naturæ malis moribus indulgebat.

Textus iuris ciuilis.

Si domino ignorante emi te mandaſti, emptori minimè liberatio per huiuſmodi factum potuit peruenire. *Leg. vnica. Cod. Si ſeruus.* pag.268. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Factus homo liber & ingenuus à prima ſua editione, Dei tantùm ſeruus erat, cui ſeruire genua eſt perfectæ & integræ libertatis. At hunc Dei ſeruum aſtutè dæmon circumuenit, eum iniquè Deo ſubtrahens; ſed vt iniuſta fuit emptoris huius vſurpatio, ita iugum eius inglorium abſtulit Deus vt conſcius indolis infirmæ, cuius erat homo vili ſeruituti à perfido emptore dæmone mancipatus.

Textus iuris ciuilis.

Si conſtiterit eum qui finalem detulerit quæſtionem, priuſquam aliquid ſententiâ determinetur, rem ſibi alienam vſurpare voluiſſe, non ſolùm id quod malè petebat amittat; ſed quò magis vnuſquiſque contentus ſuo, rem non expetat iuris alieni. Qui irreptor agrorum fuerit in lite ſuperatus, tantùm agri, quantùm adimere tentauit, amittat. *Leg. Si conſtiterit. Cod. De finium regundorum l.3.tit.39.leg.4.p.326.c.1*

APPLICATIO MORALIS.

Quotidiano experimento liquet, malè parta bona, lucro furum non cedere, ſed illos potiùs inde pati iuſto Dei iudicio iacturam propriæ facultatis. Illud idem euenire ſolet eis, qui dente canino rodunt aliorum famam; nempe bona fama cadunt ſi quampiam nacti erant; infames enim ſunt & omnibus odio homines aſſueti procaci ore viros & fœminas boni nominis infamare.

Textus iuris ciuilis.

Si quis eum, quem ſuſpectum habet de vxore ſua, ter in ſcriptis denuntiauerit ſub præſentia trium teſtium fide dignorum, & poſt eum inuenerit conuenientem vxori ſuæ in domo ſua, vel vxoris vel adulteri, vel in popinis, aut in ſuburbanis ſine periculo perimat eum. *Authentica. Si quis. Codice. Ad legem Iuliam de adulteris*.pag. 572. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Conſortia mulierum eſſe periculoſa, leges Cæſareæ ſonorè clamant, ac proinde vetant, ne mulier deſponſata viros alienos ad familiaria colloquia admittat. Imperatores enim cenſuere tale commercium hominis cum vxore aliena quaſi certum omen eſſe fœdi criminis imminentis.

Profectò ſanis conſiliis ſanctiorum Patrum debemus adhibere fidem, petito argumento, nequam & ſalaci ab indole mulierum, quæ ſunt induſtriæ ad mortem animæ conſciſcendam. Mulier quantumcunque bona, viro mala eſt: familiaris enim vtriuſque conſuetudo faces luxuriæ accendit, quæ tantùm citâ fugâ arreptâ viſç cuiuſnis fœminæ reſtinguuntur.

Textus iuris ciuilis.

Si miles deſertor militiæ deceſſerit, ſoluitur crimen. *Leg. Si miles. Cod. Si reus lib.9.tit.6.leg.1.* pag.685.c.2

APPLICATIO MORALIS.

Qui mortificationi inſiſtunt, illi mortui ſunt; vnde nihil dæmon habet, quod talibus obiiciat, qui ſpontanea morte, ſua expiando crimina, viuere deſierunt. Sic moriendo, pœnas non diluunt ſolùm, ſed ſtipendia noua ſibi acquirunt, vt ſcitè docet Paulus, qui excolens rore cæli prima naſcentis Eccleſiæ germina, ſæpius inculcat, idque verè, nihil deperire cruci affigentibus membra ſua, quia vt mortificati, Chriſto cruci confixi ſunt, ita velut ſocij paſſionum & agonum, immarceſſibili laurea gloriæ dignabuntur. Quemadmodum Chriſti vita nihil carnale ſapit, ita pij quique ſuam carnem mortificantes, abundè vita ſe Chriſti viuere profitentur.

Vt mare Ionam ſanctiorem euomuit, quàm cùm abſorbuit; ita viri pœnitentes, quando ſua membra cruci affigunt, mortificantes ea ſuper terram, non idcirco necem omnimodam incurrunt, aut pereunt, imò ſecus inde vitâ viuent in æterna ſæcula propagandâ.

Textus iuris ciuilis.

Si quempiam vel in hac regia vrbe, vel in cæteris prouinciis, quæ orbe toto diffuſæ ſunt, ad epiſcopatus gradum prouehi Deo auctore contigerit, puris hominum mentibus nudâ electionis conſcientiâ ſincero omnium iudicio proferatur. Nemo gradum ſacerdotij, pretij venalitate mercetur quantùm quiſque mereatur, non quantùm dare ſufficiat æſtimetur. Profectò enim quis locus tutus, & quæ cauſa poterit eſſe excuſata, ſi veneranda Dei templa pecuniis expugnentur? quem murum integritatis, aut vallem fidei prouidebimus, ſi auri ſacra fames in penetralia veneranda proſerpat? Quid denique cautum poterit eſſe aut ſecurum, ſi ſanctitas incorrupta corrumpatur? Ceſſet altaribus imminere profanus ardor auaritiæ, & à ſacris adytis repellatur piaculare flagitium. *Lege. Si quemquam. Codice. De Epiſcopis & clericis lib.1.tit.3.lege 31.* p.472. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Aurum materiale friget, ac proinde nequit appendi in pretium præfecturæ ſacræ, cui à Chriſto ſalus animarum committitur. Dignitas illa petit aurum ignitum ab homine initiando tali honore. Præſul enim vt dignè vices obeat quas ſuſcepit, ardere debet aurea charitate.

Quando Petrus à Chriſto fuit inauguratus ea dignitate, cuius apex eminet aliis omnibus, & quæ inuigilare debet omnium ſaluti; ab illo notas amoris exegit, eum ſic interrogans: *Petre amas me?* Cui cùm reſpondiſſet ille totus amore flagrans: *Domine tu ſcis quia amo te*; Chriſtus ait: *Paſce oues meas.* Inde patet, Eccleſiæ præfecturas, eas præſertim quæ ſunt ſupremæ, Dei amore velut auro ignito & congruo pretio comparari.

Textus iuris ciuilis.

Si doceas vt affirmas, nepti tuæ ea lege donatum eſſe à te, vt certa tibi alimenta præberet; vindicationem etiam in hoc caſu vtilem, eò quòd legi illa obtemperare noluerit, impetrare potes, id eſt, actionem qua dominium priſtinum tibi reſtituatur. *Lege. Si doceas. Cod. De donationibus quæ ſub modo lib.8.tit.55.leg.1.* p.474.c.2

APPLICATIO MORALIS.

Eccleſiæ redditus & bona, lege præfata liquet impendi debere piis vſibus, & non alendis equis, canibus, (quodque fœret) turpibus amaſiis, vt fecere plerique ſuæ ſalutis incurij & iniurij inſitæ dignitati.

Fideles conceſſere ſuas facultates Eccleſiæ ea conditione, ſacra vt fierent, & poſt deductas congruas miniſtrorum Eccleſiæ impenſas, è fructibus reſiduis pauperes alerentur. Ergo malè ſibi accumulat fructus reſiduos ex debitis impenſis ille cui non competunt, ſtante datæ rei conditione, cui miniſtrantes Eccleſiæ omnes homines cuiuſuis ſint generis obſtringuntur.

Si principes Chriſtiani, qui tot prædia adiecere bonis Eccleſiæ, vt miniſtri eius impenſè ſacris attenderent & vacarent, vt & operibus miſericordiæ. Si, inquam, hi Principes munifici è ſepulchro caput erigerent, & tot Præſules aduerterent ſtipatos non pauperum turba, ſed grege canum, & inſidentes egregiè phaleratis equis ſæpius quàm in ſubſelliis Eccleſiæ, deuotè ſuo fungentes officio, & inſumentes pauperum alimenta ſuis in deliciis; iure litem poſſent intentare viris illis ſacrilegis, vtpote fruentibus iniuſtè bonis Eccleſiæ, ea conditione datis, vt impenderentur primò Dei obſequio, publica faciendo ſacra, & poſtremò, cibis pauperi procurandis.

Textus iuris ciuilis.

Si magnum & capitale crimen, ac non leue frater contra fratrem ſuum inſtituit, non ſolùm audiendus non eſt, ſed etiam exilij pœnâ plectendus eſt. *Lege. Si magnum Codice. De his qui accuſare non poſſunt.* p. 680. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Detractores ego volo lege præfata ſicut peracuto ſpiculo transfigere; hi namque ſuos fratres apud iudicem non deferunt, vt moris eſt eorum qui accuſant & traducunt homines nefarios; ſed crimina confingunt, & ore virulento fœda vomunt, vnde fama fratris optimi denigretur. Hæc cenſura ferit & acerbè viros, qui vera quidem conuitia eructant, & perpetrata quædam crimina promulgant, ignota tamen & occulta, quorum notitia propagata parit inſigne famæ proximi detrimentum.

Omnis ſuſurro famæ fratris iniurios contra legem à Chriſto latam peccat: *Diliges* (inquit) *proximum tuum ſicut teipſum*, ac proinde manet eum indicta pœna exilij; namque debent eum omnes fugere & declinare ſicut hominem peſtiferum, & a conſortio ſuo longiùs amandare.

Lex præfata dicit, non audiendum eſſe talem, qui inhumanè defert & accuſat fratrem ſuum, cuius ille famam debuit propugnare magis, quàm publicando reum nequiter oppugnare.

Illa legis cautio conſulit vnicuique, fratri ſcilicet accuſato, viris & aſtantibus, qui detractori non ſolùm adhibere fidem, imò neque eum audire debent, ne fortè lethale virus aliquod ipſorum auribus inſtilletur.

Textus iuris ciuilis.

Si quis libertam ducere putauerit, aut legitimam facere coniugem, cuiuſlibet dignitatis exiſtens nuptialia conficiat documenta (hanc enim ſolam poſt manumiſſionem obſeruationem adiicimus) & ſine etiam præcedentes filij, ſicut & qui poſt dotalia nati ſunt, liberi & ingenui & ſui, & patris ſucceſſores, &c. Libertas enim matris, inſuper & documentum nuptiale ſobolem liberam & ingenuam, & patri ſuccedentem demonſtrabunt. *Authentica. Vt liberti de cætero §. Si quis autem Nouell.* 78 c. 3. p. 670. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Cæſareo iure, ſoli filij ex liberto nati ius habent ad patroni bona, cui patronus ipſe dotem conſcripſit. Aliàs mulier ſerua indotata parit filios ſeruos, & à ſucceſſione boni paterni penitus alienos.

Anima in peccato, durum vt ſerua iugum diaboli patitur; ſed charitas illam redimit à peccato liberamque facit, vt Paulus ait: *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* Imò Dei ſponſam charitas animam inſtituit, eique dotem diuitem conſcribit, ſcilicet virtutes, omnes, & Spiritus Sancti dona, quibus anima ditatur prædita charitate. Hac vigente, bona opera ab illa anima exantlata, cœlo digna ſunt, & ius habent ad hereditatem Dei & Chriſti, quia ab anima inſtructa dote facta fiunt. Sed omne bonum animâ lethali crimine ſauciatâ natum, non habet ius ad gloriam; eſt namque talis anima in peccato, ſicut ſeruiens mulier indotata.

Iuſtè ſanè votis omnibus anhelare debet homo ad charitatem, vt ad bonum, quo deficiente, bona cætera non ſunt verè bona, quia non poſſunt procurare nobis æterna bona: ſtante verò charitate, nobis conſtant omnia bona, quibus homo verè bonus æterno bono frui poteſt. Et inde patet, eam eſſe neceſſariam omnibus abſolutè.

Quamuis omnia bona Deo auxiliante fiant, illa ſola tamen ius habent ad hereditatem Dei, quæ à charitate ſata fiunt & procedunt; namque ſicut ex ingenua & dotata matre nata ſunt, cælitus imprægnatâ.

Textus iuris ciuilis.

Suſceptores publicos abſque omni mora aurum eos iubemus ſuſcipere; ne quis per hanc occaſionem ſumptus facere compellatur. *Lege. Suſceptores. Cod. De ſuſceptoribus lib.* 10. *tit.* 71. *leg.* 1. pag. 72. c. 2. p. 324. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Nequando fiat iactura gazis Imperij, cautè lata fuit lex iſta, qua perfecti ærario obſtringuntur exquiſitè ſuam omnem adhibere curam & induſtriam, vt quam primùm Cæſari debita perſoluantur. Sacerdotes idem ferè munus obeunt, quando ſuo è tribunali pœnitentiæ auribus excipiunt hominum flagitia; ſed vt diuinæ claues ærarij cæleſtis eis creditæ, & homini confeſſo fores cæli peruias efficiunt, ita penes eos eſt ius ab homine pœnitente, reo ſcilicet expedito pœnas iuſtitiæ diuinæ debitas exigendi. Quòd ſi per eos ſteterit plus æquo reis indulgendo quò minus pœnitens homo vacet bonis operibus; ille ſuo nomine ſeuerè luet pœnas, quas neglexit decernere homini pœnitenti.

A Theologis vulgò tria ſatisfactoria opera recenſentur; ſcilicet oratio, ieiunium, & eleemoſyna, idque duas ob cauſas, quarum prima genus & naturam ſatisfactionis attendit: quippe debet ſatisfactio fieri per ea bona, quæ noſtra ſunt: at ſunt conceſſa nobis tria genera bonorum; bona videlicet animi, quæ Deo illum ſupplicitet orando damus. Alia bona ſunt corporis, quæ ieiunando damus. Poſtrema demum bona ſunt externa, quæ Deo conſecramus, ea mittendo cæli in ærarium, quando manu larga, bona hæc indigis erogamus.

Altera ratio, quæ abundè probat & adſtruit, eſſe tria genera bonorum operum ad ſatisfactionem pertinentium, petitur à numero vitiorum, quæ omnia reuocantur ad tria, iuxta verum hunc calculum Ioannis Apoſtoli, qui omnem ſupellectilem mundi ad iſta tria vitia reuocauit: *Omne quod eſt in mundo concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* 1. Ioann. 2.

Ieiunium compeſcit opportunè motus petulcos & ſalaces concupiſcentiæ carnis. Eleemoſyna occurrit concupiſcentiæ oculorum. Oratio proſternit ſuperbiam vitæ; nam ſtipatæ debent eſſe preces humilitate, vt ſurſum citiùs euehantur.

Vide plura ſcitu digna pagina proximè lineata. pag. 72. c. 2

V

Textus iuris ciuilis.

Vitia poſſeſſionum à maioribus contracta perdurant; & ſucceſſorem auctoris ſui culpa comitatur. *Lege Vitia. Codice. De acquirenda & retinenda poſſeſſione lib. 7. titul. 32. lege 55.* pag. 547. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Homo natus habet inſitum ab Adamo malum culpæ atque pœnæ, vt vitium naturæ quam à primo patente trahit. Sed culpa deleta ſacris aquis Baptiſmi eſt refundenda in vniuſcuiuſque rei arbitrium & conſenſum ſi denuo contrahatur.

Ex voluntate deprauata prodit culpa iterum contracta, quia lethale malum velle, licèt ſub ratione boni delectabilis aut vtilis quo ſtipatur aliquando malum quod amatur, reuerà notat & apertè probat omnimodam animæ corruptelam. Ideoque praua ex voluntate malè agentes, hominem non ſapiunt, cui peccando ex infirmitate, quædam ſynderesis ſupereſt ad reſipiſcentiam; qui verò Deum offendunt ex voluntate adhærente malo, dæmones imitantur.

Textus iuris ciuilis.

Vniuerſas terras, quæ à colonis ſiue emphyteutecariis dominici iuris, Reipublicæ, vel iuris ſacrorum templorum in qualibet prouincia venditæ, vel vllo alio pacto alienatæ ſunt, ab his qui perperam atque contra leges eas detinent, nulla longi temporis præſcriptione officiente iubemus reſtitui, ita vt neque pretium iniquis comparatoribus repoſcere liceat. *Leg. Vniuerſas. Codice. Ne rei dominica lib. 7. tit. 38. leg. 2.* p. 405. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Lex illa vetat, ea loca quæ fuere Deo ſacra velut templa, iuris effici profani, & ſancit eos qui emère loca illa ſuo appenſo pretio priuari in pœnam ſacrilegij: eſt namque graue ſcelus vendicare ſibi rem peſſimè comparatam. Paulus ait, homines eſſe Dei templa; dæmon illa ſibi vſurpat quando reus homo peccat lethaliter. Sed eo pœnitente, Deus poſtliminij iure ſuas rurſus ædes habet, dæmonem inde procul agens, qui perdit ea cuncta, quibus hominem tanquam appenſo pretio compararat.

Concionator, habes hîc vnde nequam & impiorum hominum amentiam carpas: quippe malunt ſub diabolo crudeli tyranno vitam agere miſeram & ſeruilem, ſupplicijs æternis obnoxiam, quàm ſub Deo regnare, felix æuum hîc agendo, donec eorum agones in cœleſti gloria compenſentur.

Textus iuris ciuilis.

Vniuerſos, qui vſurpantes ſibi nomina magiſtrorum, in publicis magiſtrationibus cellulisque collectos, vndecunque diſcipulos circumferre conſueuerunt, ab oſtentatione vulgari præcipimus amoueri. *Leg. Vniuerſos. Cod. De liberalibus ſtudiis lib. 11. tit. 18. lege vnica.* p. 593. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Doctrina vera, & vitæ probæ exempla, duo ſunt cardines, in quibus vertitur omn. concionatoris onus, quod profectò nemo debet vna deficiente illarum partium exercere. Idcirco duplex de concionatore ſolet inquiſitio fieri: prima quidem de doctrina, ſana ſit necne & ſufficiens; altera de moribus, ne fortè vita nequam & peruerſa fidem detrahat diſciplinæ veræ & ſinceræ, quam in magna corona plebis ille debet ex ſacro pulpito prædicare.

INDEX RERVM
MEDICARVM.

A

Textus Medicinæ.

A *Purgantis medicamenti potione conuulſio lethalis eſt.* Hippocrates lib. 7. aphoriſm. aph. 25. p. 537. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Pœnitentiæ non ſufficit antiquare leges olim à voluptate latas contra Deum; ſed etiam congrua ſupplicia decernit eis qui peccarunt, & ſic omnis iactura, quam fecit homo pœnitens, inſtauratur. Cùm ergo talis ſit effectus pœnitentiæ,

vt

vt collapſa priùs erigat, & inſtar pharmaci ſalutaris ægros reficiat, eliminando prauos & noxios humores; homo tali potione ſanus effectus, ſedulò cauere debet, nequando graui peccato fiat obnoxius, illud enim eſſet in dedecus & iniuriam pœnitentiæ delinquere, & ita ſibi viam præcludere miſericordiæ Dei, iuſtitiam eius ad vindictam refricato ſæpe crimine prouocando.

ALIA APPLICATIO.

In confeſſione reus homo mala vomit, quæ vt noxij humores eum grauabant, & ſic confeſſio ſincera vices agit pharmaci benè compoſiti cuncta mala quæ poſſunt inferre necem corpori repurgantis. Sed quando mala & mutila eſt confeſſio, vtpote præpedita pudore celans aliquod enorme crimen; tunc ſynderesi importuna velut conuulſione quadam concuſſus homo dolet & ſuſpirat, quòd ſi diuturna talis eſt conuulſio, illa notat ægro malum ſupremum, id eſt, mortem æternam imminere, quia impœnitens hæc anima morietur.

Textus Medicinæ.

Abhorrere à cibis omnibus in morbo epidimico lethale. Hippocr. lib. 2. epidimior. part. 2. pag. 626. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Eſt in Medicina malum omen, ægro diem ſupremum inſtare ſonans, ſi cuiuſque cibi quantumuis electi horror eum inceſſat. Hippocrates ductus ea ratione fatum vltimum dixit imminere malè habenti Pario, quem ſuſtulit è medio mors immatura cibis ab omnibus abhorrentem. Parius ille ſui exitidij conſortes eos omnes ægros habuit, qui faſtidiere cibos morbo quodam graſſante, plebi infeſto, ſicut ait Hippocrates. Vnde velut concordes erant illæ duæ res, ſcilicet deplorata ſalus, & detrectante cibos ſtomacho nauſeare.

Eccleſiæ priſcæ ritus erat, in die feſto ſacram ad ſynaxim accedere, vt conſtat ex Monica matre Auguſtini, quæ dum alij afferebant caniſtrum fructibus plenum ad ſepulchra Martyrum die feſto illorum, menſæ Dei ſe ſiſtebat animâ repurgatâ.

Hodie magna panis Angelorum nauſea Chriſtianis ineſt, quippe raros habet Eccleſia Sancta, quibus inolitum ſit omni die feſto (ſicut olim vſus erat) cum Angelis epulari.

Si die feſto manè procul abit homo ſacro à conuiuio Chriſti, hic impaſtus illo die, æternæ vitæ in diſcrimen incurret. Cùm namque ſuæ ſalutis incurius ire ſacram ad ſynaxim neglexerit, aſtutè dæmon ei nectet inſidias, probè ſciens, hominem abſque Dei auxilio imbellem eſſe; ſicque vt tentatus homo cadat gratiâ, atque reus mortis æternæ fiat, quia contra feros impetus hoſtis acerrimi congruam induere noluit armaturam.

Textus Medicinæ.

Abſceſſuum lethales ſunt illi, qui pus intrò fundunt. Hippocr. lib. 2. Coacatum cap. 11. præn. 8. pag. 272. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Eſt lethale malum quando puris effuſio facta iacet & reſtagnat in pectore. Nam ſanies illa fœtens inficit cor, ac proinde citam indubiamque necem conſciſcit ei, cui non ſuppetunt à natura vires noxiam illam ſaniem egerendi. Nota, puris intrò ſiti copiam omnem debere foras euomi: ſi quid namque latet & ſubſidit imis in viſceribus, illud erit noxium fermentum, & morbi & doloris: ſiquidem in viſcere ſtabulante pure, vitæ diſcrimen vtique ſupremum deplorato homini portenderet. Ita parum eſt, imò nihil omnino prodeſt, aliqua peccata foras emittere, confitendo mala quædam, ſi etiam duntaxat vnum in corde latet tacitum. Etenim illud vnum, ſponte voce ſuppreſſa latens in pectore, ſufficit ad animam enecandam.

Confeſſione foras egeri lethale malum, quod ſilendo latet in pectore, Auguſtinus opportunè docet ita fatus in Pſalm. 66. *Non confitentis conſcientia ſaniem collegerat, apoſtema tumuerat, cruciabat te, requieſcere non ſinebat. Adhibet medicus pharmaca verborum, & aliquando ſecat. Tu agnoſce medici manum, confitere vt exeat in confeſſione omnis ſanies. Si non confeſſus lates, non confeſſus damnaberis. Tacitus damnaberis, qui poſſes liberari confeſſus.* Hactenus Auguſtinus, qui funeſtum eſſe dicit in confeſſione vocis deliquium; vt econtrà, ſua confiteri crimina, ſalutare.

Non integras eſſe volo ſolùm confeſſiones ſed etiam opto citas & non tardas, quia pœnitentia ſera rarò ſeria eſt, vtpote ſupremo agone vrgente magis extorta quàm electa. Vt ergo vera ſit atque Deo grata, fiat integrâ ſanitate.

Textus Medicinæ.

Acutorum morborum non omnino tutæ prædictiones, neque ſalutis, neque mortis. Hippocr. lib. 2. aphor. aphor. 19. p. 430. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Ratio difficultatis huius petitur ab ancipiti notitia, quam de præcordiis ægris habent medici, quorum à vero ſæpe aberrant oculi perſpicaces. Sed ex Scriptura Sacra, rimas cordis penetrare, vires & induſtriam omnium hominum excedit, nec vllus omnino Vatum ſeu Prophetarum, excepto duntaxat vno Chriſto, donum hoc habuit, ſcilicet vt ad libitum cognitione rata & conſtante ſibi, ſecreta cordis intima reſeraret. Inueſtigare latens hoc arcanum, quod perinde ſonat ac habere clauem cordis, Ieremias Propheta, Dei perſonam agens, expreſsè dicit cap. 17. pertinere ſolam ad diuini aciem intellectus: *Prauum* (inquit) *eſt cor omnium & inſcrutabile: quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes.*

Quamuis ergo malè habeat homo iacens in peccatis; nemo tamẽ ferre debet in illum ſententiã & cõtemnere quaſi iam deplorata ſalus eius eſſet: nam ſi in acutis etiam morbis hærent medici, & dicunt non eſſe tutas & indubias prædictiones ſalutis aut mortis; ductus à potiori ratione debet homo pius cauere præceps iudicium de ſalute aut damnatione ſui proximi; ſiquidem ita ſæpe Deo offenſo temerè iudicatur.

Magdalena malè incepit, Iudas verò benè; attamen diſcolores fuere fines vtriuſque. Peccatrix olim credita damnata, Deo reconciliata fuit; iſte verò licèt Apoſtolus, deſiit eſſe talis, & deficiens à Chriſto, finem ſortitus eſt impij deſertoris.

Nullus ergo ſibi iudicis officium vſurpet, imò neque nimis præſumat de propria ſalute velut indubiâ & ratâ, quia tali præſumptione deſes & ignauus homo, ſuæ in animæ perniciem otio diſſoluetur. Vnuſquiſque ſuæ ſaluti cum tremore vigil incumbat attentè vacans omnium virtutum praxi, & cautè ſibi timendo, velut conſcius inconſtantis & ægræ naturæ, bene ſemper aliis ominetur.

Textus Medicinæ.

Angina, quæ nec in ceruice nec in faucibus manifeſtum quid exhibet, ſed fortem ſtrangulatum, & diſpnœam infert, eodem ipſo die, aut tertio occidit. Hippocr. lib. 2. Coac. cap. 15. prænot. 1. pag. 70. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Salutare genus eſt doloris interni contritio animæ pœnitentis, ſed vt ſit ille dolor vtilis & conducens ad ſalutem, contritus homo debet eum deforis oſtendere voce diſtincta, ſuæ vitæ reæ & noxiæ ſeriem deſcribens in confeſſione facta ſicut par eſt congruo ſacerdoti. Ita dicunt medici anginæ dolorem, qui foras expellit lethale malum, eſſe beneficum, & contrà necem inferre, ſi dolendo totum intra malum æger contineat: nempe talis æger morte perit repentina, niſi cauſa mali protinus egeratur.

Vt peccati lethale virus primò ſuam perniciem cordi infundit; ita mœror de peccato, primum eſt pharmacum, quo pœnitentia ſauciata veneno mali corda ſanat, deinde foras educit hoc venenum, confitendo mala, quibus homo ſuam animã turpiter inquinauit. Ab amore pudor euincitur; nempe Dei amore reus perculſus homo præſtat ea quantumcunque dura, quibus eum pœnitentia obſtringit. Ioannes Climachus in libello ſcalæ refert ſe audiuiſſe virum innumeris vitiis obnoxium, in magna Patrum eremi frequentia, homicidia multa, furta, veneficia, ſtupra, ſacrilegia, & alia nefanda plurima confitentem.

Quidni diuinus amor hoc præſtet, cùm plerumque fides homini fracta viros fœdifragos adigat ad exhibenda pœnitentiæ maiora ſuis Regibus argumenta. Vide ſcitu dignam hiſtoriam, poſt illam ſententiam Hippocratis pagina proximè deſignata.

Textus Medicinæ.

Apoplexia eſt repentina motus & ſenſus vniuſque animalis functionis priuatio. Hac quippe perculſus nullis ferè mali indiciis præcurrentibus, totus repente quaſi attonitus concidit, atque, ſi acerbum eſt malum, iacet fixis oculis ſine ſenſu, ſine motu, ſine mente, ſola reſpiratione à mortuo diſſidens, quæ & admodum difficilis euadit & cum ſtertore grauiſſimo. Huius cauſa in cerebro conſiſtit, omnis motus atque ſenſus communi principio. Ea autem eſt craſſior frigidiorque pituita: at frigidior pituita licèt proprium cerebri excrementum ſit; dum tamen affatim & vniuersè omnes eius ventriculos implet, aut dum minimum quiddam retis admirabilis arterias, per quas ſpiritus ex corde in cerebri ſinus influit, repente obſtruit aut coarctat apoplexiam infert. Tum quippe ſinus ſpiritu influente deſtituti, nihil deinceps ſuppeditare poſſunt ſenſuum motuumque neruis, moxque neceſſe eſt vt animal collabatur, ac ſi eius carotides arteriæ intercipe-rentur vinculo.

Quibus caput graue frequenti ſopore tentatur, & corpus omne pigreſcit, & inertius euadit, & tenebris oculi offunduntur, hi apoplexiæ opportuni ſunt. Fern. lib. 5. de partium morbis cap. 3. pag. 264. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Hæc prælibata licèt ad apoplexiam pertineant; bellè tamen & genuinè nobis inſinuant & deſcribunt obſtinationis initium & progreſſum. Nempe dura ſeu obſtinata corda dæmon exuit ſenſibus atque motu. Senſibus, quando Deus illa vocat ad reſipiſcentiam; motu verò, malè parta ſuis ne dominis reſtituant, aut declinent conſortia iniqua, quibus olim ſe nequiter obſtrinxerunt. Frigidus & craſſus humor obſtinationem conciliat. Humor ille notat voluptates quæ viſcoſæ totam alluunt animam, & ſic afflatum ſeu influxum Sancti Spiritus intercipiunt, vt ad minimam tentationis auram anima concidat inſenſibilis & immobilis, quia deliciarum noxio humore exundante fuit aſtutis dæmonum artibus ineſcata.

Ignaui præ aliis & inertes eunt in præceps illud. Vt namque ſuis vitiis indormiunt, ita velut in naturam inolita vitia tranſmigrant, & inſerta duro cordi, illud afficiunt callo, quem vt cor obduxit, ipſo facto ſalus huius eſt obſtinatæ animæ deplorata.

Homo piger & obſtinatus vt Salamandra focum non ſentit in fornace degens: Eſt frigidus ſpiritus acediæ, quo perculſus homo riget, neque Dei amoris, neque inferni igne valens calefieri, aut moueri ad meliorem frugem: nam fruſtra Dei amoris ardor, & tartari incendia æterna duro & obſtinato homini prædicantur.

Textus Medicinæ.

Auſtri auditum hebetant, caliginem obducunt, capitis grauitatem efficiunt, pigros reddunt & languidos. Vbi ita prænaluerit tempeſtas, huiuſcemodi in morbis patiuntur. Hippocrat. lib. 3. aph. 5. p. 702. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Auſtri ardens aura notat calida flabra, quibus accenſa Venus vrit eos, qui libidine obſcœna flagrant. Menti offuſa caligo comes eſt luxuriæ, quæ excæcat omnes homines obſtrictos ſordidæ voluptati. Rurſus iners eſt & otio fracta viri vita, cui libido faces ſuppoſuit: nam præpedit omnia membra Venus, & obſtat ne voluptatis amans aliquando rebus ſeriis occupetur.

C

Textus Medicinæ.

Conſiderare oportet, num æger poſſit cum victu, quem præſcripſiſti, ad vigorem vſque morbi perdurare. Hippocrat. lib. 1. aphoriſm. 9. pag. 356. c. 1

APPLI

APPLICATIO MORALIS.

Quamuis ieiunium ſit ſalutare teis iam conuerſis quos ſanctioris vitæ cupido tenet, & anxiè ſollicitat; attamen ſic abſtinere debet homo cibis, vt mica ſalis eam condiat abſtinentiam. Non enim eſt enecanda caro, pane illi omnino adempto; ſed eſt cohibenda gula, manu parca dapes vniuſcuiuſque vitæ & ſtatui congruas exhibendo.

Textus Medicinæ.

Corporibus habentibus humidas carnes famem adhibere oportet: fames enim corpora exſiccat. Hippocr.lib.7.aph.60.p.205.c.1

APPLICATIO MORALIS.

Medici prudentes, corpore exudante prauo humore, penes quem ſunt ſemina morborum lethalium, plerumque famem ab ægro volunt ferri, vt ita fomes inſtantium malorum penitus extinguatur. Ita Patres Sancti in magna rerum omnium copia, quæ vitiis omnigenis ſcatere ſolet, opportunè monent eſſe rebus his vtendum parcè, quia fruentes iis abundantet, voluptatis humore noxio corrumpuntur.

Honores, opes, epulæ, veſtes, agri, & omnia ſenſui grata, bona ſunt ſæculi huius, ſed illa bona malis atque pœnis inferni ſubiiciunt omnes amaſios fortunæ, quibus illa dona aſpirant. At contrà rerum omnium penuria, nuditas, æſtus, ægritudo, bruma, fames, conuitia, deſpectus, & alia corpori moleſta, mala ſunt huius æui: ſed morte vices verſante vitæ iſtius, egenos, ægros, impaſtos, ſpretos, atque nudos, in cœlo bona finis neſcia compenſabunt.

Indoles humana, labe vitiata primi hominis, ſauciata iacet obſtricta malis quamplurimis: in vitia namque prona, ſuam in perniciem vertit opes, eſcas & honores. Cuncta demum, quæ homini affulgent, ſalutem eius adducunt in diſcrimen; ideoque Deus opportunè malis tantis conſulit egeſtate.

Textus Medicinæ.

Corporis partiſue abſoluta & exquiſita ſymmetria, quæ ad ſummum peruenerit, ſumma eſt ſanitas. Quæ ab hac paulatim deficiens conſtitutio, nec actionibus noſtris nocua eſt, nec animali manifeſtè grauis, ſanitas etiamnum eſt; ut non perfecta Ariſtoteles ſanum ex integritate actionum; ægrum ex quauis offenſione dimenſus. Fernelius lib. 1. de morborum differentiis. cap. 5. pag. 285. c.1

APPLICATIO MORALIS.

De animæ ſanitate licet eo modo loqui. Si namque benè habet illa, ſuas actiones expeditè promunt & rectè ſicut fas eſt, intellectus, voluntas & aliæ omnes animæ facultates. Rationem nulla caligo cæcis ignorantiæ tenebris inuoluit. Voluntas vni vero & ſummo bono Deo adhærens, noxia non amat quæ Mundus, caro, dæmon, & concupiſcentia praua ſolent obiicere, prætendendo boni ſpecies ementitas.

Anima verò ſecus errans & decepta, veri ignara, delitia inſana ſicut oracula propugnans hæreticorum more, malè habet. Voluntas item quæ nauſeat ad diuina, ſolis capta rebus, quæ demulcent ſenſus, ægra clamat, morte tenus hominem ægrotare.

Textus Medicinæ.

Cephalalgia, bilioſi vomitus, ſurditas, & vigiliæ inſaniam adducunt. Hippocrat. Prothetic. 10. ſect. 10. p. 436. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Quando famam proximi conuitiis laceſſit homo furens ira, bilem ille reuerà vomit atram; nam denigrat ita ſuum æmulum. Si correptus autes habet inuias huic cenſuræ, ſanæ mentis inops, eſt ſtultorum numero ſociandus.

D

Textus Medicinæ.

D*Olor affixus pectori cum torpore peſtiferum.* Hippocrat. lib. 2. Coacar. cap. 12. prænotione 11. p. 64. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Corde fatiſcente dolor hic lateris cum torpore clamat; ægro iam frigenti mortem imminere citam. Simili propè fato perit homo piger: acediæ quippe frigus cum inceſſit, & contrahendo manus eius, ita bonis operibus ineptum reddit, vt tanquam inutile terræ pondus æuum tranſigat otioſè. Feriæ, quas ille deſes homo ſibi indicit, torporem inducunt, cui lateris ſubinde dolor accedit, conſcientia namque diris agit ſtimulis eor inquies & anxium de ſalute, de qua iampridem negligens anima deſperauit.

Ad hoc iners & imbelle genus hominum ſpectat iſte locus Pſalm. 72. *In labore hominum non ſunt, & ideo tenuit eos ſuperbia, operti ſunt iniquitate & impietate ſua.* Quaſi diceret Pſaltes, acediam, quæ animam arcet à labore, mali omnigeni parere congeriem, qua opertus homo piger vitiorum tumulo ſepelitur. Reuerà pigri hominis vita ſicut ſepulchrum eſt. Cùm namque vita ſit in actione ſita, & viuere perinde ſit ac agere, qui non operatur homo, velut mortuus eſt; quodque peius cum in morte manet, quia nullis omnino bonis vſibus aptare voluit animam ſuam otio fractam; illa velut arbor infœcunda dictis, & æternis ignibus addicetur. Iudicis en decretum. Matth. 3. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.*

Ab hoc ergo ſibi torpore deſes anima caueat; nempe minas ille vehit & intentat primò diræ & anxiæ ſyndereſis, quæ ſtimulis peracutis die & nocte pigram animam diſcruciat, & poſtremò malum omen eſt inertià diſſolutæ vitæ, in peccatis miſerè terminandæ.

Textus Medicinæ.

Dolores gemini ſi ſimul, non tamen in eodem loco fiant, qui vehementior eſt alterum obſcurat Hippocr. lib. 2. aphor. 46. p. 68. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Indubia res eſt, & couſtans quotidiano experimento, viros, qui ſe recepere frugem in meliorem, inquirendo Deum, & virtutis ſalebroſas ineundo vias, multa pati diſcrimina, & præſertim angi triſtitia aſſuctæ quondam, & nunc perditæ voluptatis. Ita planè mœror eos angit, & ſæpe bona abiurata velut animæ noxia obuerſantur eis, quorum priuatio tanquam malum præſens animam affligit. Sed quia longè maior eſt triſtitia concepta de peccato Deo iniurio, contritio illa magna, Dei intuitu nata, leues anguſtias facit, quas ingerit deliciarum omnium indicta reo priuatio, & vſus iugiter interdictus.

Ille mœror vterque diu torſit Auguſtinum, & præſertim quando cœpit inire nouum vitæ genus: ſed retroactæ vitæ dolor eum extinxit, quem conciliabant repudiata bona carnis perferentis ægrè iugum pœnitentiæ, cui tandem, præualente Dei amore, & triſtitia propter eum offenſum, Auguſtinus hilaris aſſueuit. Eò namque venit, vt eſſet illi quamſuaue carere nugis & ſenſuum illecebris, quarum cupido totum eius animum & corpus aliàs abſorbebat.

Textus Medicinæ.

Dolenti caput, pus, aut aqua, aut ſanguis effluens per nares, aut os, aut aures, morbum ſoluit. Hippocrat. lib. 6. Aphoriſ. 10. pag. 105. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

In confeſſione ſuis omnibus numeris abſoluta, puris, aquæ, & ſanguinis eiectio fit. Sanies primò foras erumpit, quando malè ſibi conſcius homo nihil reticendo ſuos omnes actus nefarios integrè confitetur. Hunc vomitum puris ſubſequuntur aquæ copioſæ, ſinu cordis antea concluſæ, totum tunc hominem contritum & confeſſum largis fletibus alluentes. Quamuis aqua fluens copioſè, puris eiectionem ſit ſequuta, tamen ægro ſalus non accidit, niſi opportunè fiat ſanguinis eruptio, reſtituendo malè partas opes, quæ quamdiu fuere ſeris ferreis occluſæ, tamdiu pauperum ſanguis in ſcrinio reſtagnauit.

Facta praui & noxij humoris eiectione, benè caput habet, vt contrà, reſidente pure, & aqua ſtabulante locis in remotis, inde vapore aſſurgente, caput ægrum peſſimè laborabat.

Inconfeſſus homo, ſua dum peccata mente reuoluit, inquies eſt; nam criminum ſeries horrenda caput die & nocte petit & laceſſit pluribus ideis ingratis, ſcilicet mortis ingloriæ, & pœnarum, quas in inferno luet, igne æterno vindice cruciandus.

Textus Medicinæ.

Dolorificum cordis malum, ætate iam grandi crebrò reuertens, repentinam mortem ſignificat. Hippoc. lib. 2. Coac. cap. 1. præn. 15. p. 75. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

In moralibus, peccatum eſt graue deliquium cordis: cùm namque ſuum affectum homo Deo negat, vt illum creaturæ dedat, cor delinquit; vnde & peccatum delictum quaſi cordis deliquium congruo nomine nuncupatur. Quando frequens eſt homo tali in deliquio, obdoratur eius anima, gratiæ diuinæ prorſus incuria & obſtinata facit ſe peccatis pluribus obnoxiam; & inde ferè licet inferre, talem animam, quam peccandi conſuetudo fecit abſolutè Deo exoſam in lethali crimine morituram. Etenim peccata refricata Deum obſtringunt ad reprobandos homines, vt obſeruat Auguſtinus, quem vide fusè diſcutientem locum illum. p. 75. c. 1

E

Textus Medicinæ.

EOrum quæ confertim & celeriter alunt, excretiones quoque celeriter fiunt. Hippocrat. lib. 2. aphor. 18. p. 480. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Partis iniquè bonis Eccleſiæ, citò diteſcit homo; ſed non ſunt diuturnæ tales diuitiæ: namque Deo ſic decernente, crimen atrox & plectente, foras egeruntur opes illæ, quia à ſacrilegis dominis fuere malis artibus acquiſitæ.

ALIA APPLICATIO.

Singulæ voluptates habent vt ſenſibus apprehenſæ citò totum hominem demulceant, & inclinent ad fruendum obiectâ ſenſui voluptate. Sed quamuis ea fruitio cuiuſcunque rei delectabilis primâ ſui ſpecie emiſsâ cito ſibi animum & affectum deuinciat; illa quaſi duntaxat vno momento durat illecebra; fugacis enim gaudij extrema iugi luctu & æternis fletibus occupantur.

Proſtat in eo argumento breue, verax, atque notum omnibus adagium ita ſonans: *Momentaneum eſt quod delectat, æternum quod cruciat.* Parœmia illa vetus ait idem quod medicus, quando dicit, eam eſſe naturam eſcæ, quæ ſtomacho ingeſta citò digeritur, vt citiùs etiam aliis excernatur.

Animæ contritæ prima occurrunt peccata in confeſſione egerenda, quibus olim præcipuè indulſit, voluptatis enim cuiuſvis ea indoles eſt, vt perceptas omnes delicias illicitas, amoremque prauum & noxium puniat amatore.

F

Textus Medicinæ.

FAcies, è tumeſcente reſidens, vox item blandior & mollior, tum ſpiritus rarior, & facilior, remiſſionem poſtridianam fore denuntiant. Hippocrat. lib. 2 Coacar. cap. 5. prænot. 1. p. 495. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Vt in morbo tumor omnis eſt naturæ deuiantis opus, quod medicis eſt ſuſpectum; ita vano popularis auræ flabro tumens homo malum portendit omen; nam ſuperbit eius anima dæmone afflata, cuius anhelitu virulento quaſi inflata ſui

impos

Impos miſtrè diſrumpetur. Hippocratis ſententia præfata notas habet vnde ſuperbus homo probat ſe eſſe talem. Primò tumor eius vultus eum obuiis quibuſque ſatis ſuperque prodit: vt namque ſibi alios omnes inferiores eſſe credit; ita ſuam faciem ſic componit, vt elata voce, ſua geſta reſonante, naſo diducto, nutu, & deſpicientibus oculis inſoleſcat. Mente ſanus homo tali occurrens œdipo non eget aut nomenclatore, cuius obſequio addiſcat huius hominis ingenium: in cothurnos enim dum aſſurgit, habetur eo typho, vili deſpectui & ludibriu; quippe ſicut vanus & ſuperbus omnibus innoteſcit.

Quando verò tumor hic dehiſcit, & ſuperbus ſuum demitiendo typhum, quo turgebat aura quaſi diſtentus, imo loco ſe recipit, & humili voce reum ſe fatetur, omnes augurantur ei reducem animæ ſanitatem.

Textus Medicinæ.

Facies viuida nimis, mala. Hippocr. prorrhet. 14. ſect. 2. p. 369. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Medicina malè ominatur ægris, qui facie læta nimis & viuida imponunt aſtantibus: quippe lethale virus ineſt ſpiritibus, & contagioſa febris eis mortem conſciſcit. Fortuna ſecunda malè afficit ſpiritus; nempe mouet cerebrum, & derepente totum hominem frangit & emollit omnigeno vitio diſſolutum.

Illud idem eruditè docet Seneca hoc contextu, epiſt. 36 *Res eſt inquieta, felicitas; ipſa ſe exagitat, mouet cerebrum, alios in aliud irritat, hos inflat, illos mollit, & totos reſoluit.*

Proſpera fortuna ſui impos amplexando ſuos amaſios, nimia mole rerum omnium affluentium premit eos & opprimit, at proinde nimis viuida facies fortunæ debet eſſe Dei letuo ſuſpecta, quia ſtipata ſolet eſſe malis vnde ſalus animæ deploratur.

Opportunè tibi ſiſto virum, cui felicem fuiſſe, necis cauſa fuit. Hic eſt Seneca à Nerone occiſus, eius opibus inhiante. Sic ille epiſt. 39. *Magni animi eſt, magna contemnere, ac mediocria malle, quàm nimia: illa enim vtilia vitaliaque ſunt; at hæc, eò quod ſuperfluunt, nocent. Sic ſegetem nimia ſternit vbertas; ſic rami onere franguntur; ſic ad maturitatem nimia non peruenit fœcunditas. Idem animis quoque euenit, quos immoderata felicitas rumpit, quia non tantùm in aliorum iniuriam, ſed etiam in ſuam vertuntur. Quis hoſtis in quemquam tam contumelioſus fuit, quàm in quoſdam voluptates ſunt, quorum impotentiæ, atque inſanæ libidini ob hoc vnum poſſis ignoſcere, quòd quæ fecere patiuntur.*

Textus Medicinæ.

Facilius eſt refici potu, quàm cibo. Hippocr. lib. 2. aphor. 11. p. 612. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Iuſcula pingui à carne expreſſa placent ſtomacho infirmo magis quàm ſolidior eſca grauans ventriculum, ideoque rebus liquidis citiùs inſtauratur æger, quàm dapibus ſolidis ingeſtis ſtomacho delinquenti. Chriſtus explicare volens illa bona, quibus cumulatur homo credens in Ipſum, dixit eum fore quaſi fontem aquæ viuæ, ſitim omnem animæ ſuauiter & dulciter extinguentis.

O ſi liceret eos omnes interrogare, quibus eſt commune mecum ſalutare nomen Chriſtiani, an ſit ſedata ſitis huius ſæculi, cuius eos veſana cupido tenet; plerique forent ſimiles Samſoni, qui partâ ſuis de hoſtibus victoriâ magnâ, mœrens ſit clamabat: *En ſiti morior, incidamque in manus incircumciſorum.* Iudic. 15.

Ita planè ſiti diuexatis homo, cui cuncta licet pro voto cadant; eſt inexhauſta ſitis opum, & fortè rerum etiam obſcœnarum. Inde ſcito, nihil eſſe tibi & Chriſto, cuius ſi ſincera fides altè tuam animam inceſſeret, non ſitires ea quæ ſunt Mundi huius; ſed fluentis aquæ viuæ potus, elegantes corporum formas vt oculorum ludibria contemneres, & à pretioſa nequam ſæculi ſupellectile, cœli tantùm cupidus, abhorreres.

Mundus erca luto referta ſuos ſeruos ægros paſcit, quorum idcirco ſalus eſt deſperata, quia nullus æger benè poteſt refici dapibus indigeſtis. Chriſtus verò potu ſalutari recreat & inſtaurat animas infirmas, eis gratiæ diuinæ ſacros latices infundendo.

Gratiæ effectus, aquæ typo Deus ſæpe notos fecit, eo intento miris editis ſignis, in quibus inſigne fuit miraculum erumpentis aquæ de ſaxo, quando Petrus, vt eius acta probant, in cuſtodia Mametini baptizauit Proceſſum & Martinianum in carcere, vbi & hodie videntur aquæ duro ex illo ſilice ſalientes.

Chriſtus aquæ comparat gratiæ effectus; inſinuando, ſitim, qua cruciatur homo, rerum terrenarum deſiderio inſano flagrans, tolli quando Dei gratia ſtipata donis cœleſtibus influit in animam: namque Dei gratiæ expers, quò plus potatur aquis huius ſæculi, eò magis terrena ſitit, ſimilis Æthnæ monti flammiuomo, qui quando pluit maiores ore hiante globos ignium cernitur eructare. Ita diues, quantò maior opum eſt affluxus, tantò magis & actiùs inflammatur.

Textus Medicinæ.

Febricitanti ſi ſudor crebrò acciderit, malum. Hippocr. lib. 4. aphor. 36. p. 524. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Defunctus homo caſu Adami, fit rediuiuus aquæ ſacræ obſequio; ſed quia Baptiſma nequit iterari, & homo tamen denuo peccare poteſt; opportunè Deus aliud ſalutare genus Baptiſmi inſtituit, ſcilicet contritionis aquas equidem amaras, quia recogitare debet homo ſuam retroactam vitam in amaritudine, & ita velut Tobias alter Iunctus felle viſum recipiet, atque luce gratiæ denuo perfruetur.

Obſerua tamen, non eſſe ſalutares aquas, id eſt lacrymas, quas frequens recidiua facit inutiles; vt nec in medicina ſudor ægro prodeſt, diuturnâ febre malè habentem ſæpius inuadens.

Mors æterna ſanè reo portenditur, qui poſt lacrymas ſæpe foras emiſſas, vltro redit ad peccata ſuæ ſalutis incurius, vt iterum committat ea nefanda, quibus turpiter aſſueuit. Si verò deflens

crimina

crimina perpetrata, frugem in meliorem ſe recipit, atque ſibi conſtet eo in propoſito; ne moroſè pete vitæ æternæ certius argumentum.

Textus Medicinæ.

Fœtus, qui mares ſunt, in dextera vteri parte, qui verò fœmina in ſiniſtra magis continentur. Hippocrates lib. 5. aphor. 48. p. 77. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

In dextera Dei ſunt electi, qui maſculinè ſeu generosè viuunt: reprobi verò, quia fœminarum more vitam agunt deſidem & inertem, in illa ſiti ſunt parte, quæ ab Hippocrate fœminis aſſignatur. Denotat hæc pars ſiniſtra locum inferni, qui ab æterno reis & reprobis eſt decretus, eò quòd ab æterno Deus præuidit, eos non virili modo vitam acturos in virtutum praxi; ſed fœminarum more ſuis ſenſibus indulturos.

Textus Medicinæ.

Frigida reſpiratio ex naſo & ore lethalis eſt. Hippocr. lib. 1. præſagiot. p. 383. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Tempore hyberno lego facta encænia templi Iudæorum, fortè quia immane frigus eis omnem ardorem charitatis ademerat, vt probauere, necem conſciſcendo Chriſto, cuius debuerant econtrà vitam fuſo ſuo etiam ſanguine propagare.

Quando Synagoga voce ſonora cruci affigi Chriſtum petiit à Pilato, frigida ſanè fuit reſpiratio eius, præſagiens inſtare finem illius populi præ nimio frigore perituri.

In die Pentecoſtes ventus & ignis coïere, ſuos vt effectus exererent in gratiam Eccleſiæ, quæ Spiritu Sancto afflata calet, & feruet, deteſtata frigus inertiæ, quæ diſſoluit omnes artus Synagogæ quaſi concretæ gelu pigritiæ, ac proinde ſuis in ruinis iuſtè fato peſſimo conſepultæ. Eccleſia verò ſecus vt ſpiritu & feruore fuit dignata ſuis ab incunabulis, ſancta viget, & hoc vigore viuax ſemper & vegeta permanebit.

Spiritus & feruoris huius meminit Apoſtolus Paulus, ita primos enaſcentis Eccleſiæ ſurculos adhortatus. Rom. 12. *Sollicitudine non pigri, ſpiritu ferventes, Domino ſeruientes, ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi inſtantes.* Hæc ille, primum Eccleſiæ ſpiritum & feruorem ſtipans aliis virtutibus, vt expedito Dei obſequio, gaudio in tribulationibus, atque iugi orationum praxi. Nam ſpiritus ille fœtus virtutibus, afflatos eius auræ primos Eccleſiæ homines impræg nauit.

ALIA APPLICATIO.

Huic profectò friget reſpiratio, qui ore protervo ſolet eructare voces blaſphemas, turpes, proximo iniurias, & alias homini Chriſtiano ſanè penitus indecoras. Huiuſmodi incongrua verba produnt ineſſe lethale frigus cordi, & animam eſſe Dei gratiæ expertem, & mortuam, mortifero crimine ſauciatam.

Textus Medicinæ.

Frigidæ aures, malæ. Hippocrat. lib. 2. Coacat. cap. 3. prænot. 4. p. 597. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Medicina clamat inſtare vitæ moram extremam ægro, cuius aures ambæ frigent. In his quæ pertinent ad animam, malè ominamur ei, cui in concione cordis intima congelaſcunt.

Vt ceruus aures arrigendo cauet inſidias; ita ſibi conſulturus homo, vaſti hoſtis, id eſt, diaboli laqueos vt declinet, attentè Dei verba ſuo recolet animo, ne caſſa Dei verba cito citiùs euaneſcant.

Textus Medicinæ.

Frigidum inimicum oſſibus, dentibus, neruis; calidum verò vtile. Hippocrat. lib. 5. aphor. 58. p. 664. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Sicut opus naturæ frigus non egreditur, quippe calor vnus eſt ex fontibus vnde vita fluit; ita diuinus amor quando flagrat, eſt cuiuſcunque boni operis initium: Quando verò friget opus aliunde bonum, id eſt, expers charitatis homo preces fundens, indigis eleemoſynas impertiens, tœdiâ arctâ ſuum corpus macerans, inde ſibi propter inſitum à peccato frigus nulla meritorum comparat incrementa.

Virtutes ſunt animæ nerui & oſſa, quibus illa ſuo in vigore robur ſingulare ſuis adiicit potentiis, quæ inſtructæ bonis & congruis habitibus, ſuauiùs & fortiùs operantur. Sed ſedulò cauere debet homo, ne fortè frigus animæ neruis eius & oſſibus inſinuet ſe: ſi namque frigent hæ virtutes quas aliquando ſibi comparauit homo, nihil eiſ proderunt ad ſalutem illæ dotes eximiæ, æternum nempe bonum ſola valent amore Dei inſtructa & accenſa bona opera procurare.

G

Textus Medicinæ.

Genitura vndequaque procedit, ſana quidem a ſanis, morbida a morbidis. Hippocrat. lib. de aere & aquis. p. 544. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Quia ſumus morbido patre ſati, ſcilicet Adamo, nobis eius ægritudo fuit ingenita, ac proinde debet æquo animo tolerari. Nam virtus in infirmitate perficitur, vt Paulus idem audiit à Domino, quo inſpirante ſuum corpus anguſtiis, & ærumnis; vt vigiliis, inedia aliiſque duris operibus afflixit, ne fortè prauis & noxiis naturæ motibus indulgeret: *Caſtigo* (inquit) *corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cùm aliis prædicauerim, reprobus efficiar.* 1. Cor. 27.

Non igitur ægrè ferat homo ſuam indolem hanc infirmam; ſiquidem infirmitas illa prauum non efficit, ſed obſtringit ad viles excubias. Nam ſentire, pœnæ quidem malum eſt, ſed non culpæ. Conſentire verò penes nos eſt: idcirco laborare

debet

debet homo,ne à ſenſu voluptatis decidat in conſenſum, à quo debet ſedulò præcauere.

Hieronymus in vita Sancti Hilationis ait illum quindecim annos natum ſenſiſſe in eremo primam carnis impetiginem, obſcœnè ſuo more vitis etiam valde probis turpia ſuggerentis. Vt ſenſiſſe fuit vitium naturæ depranatæ; ita Dei conſilium extitit illud antidotum quo ſe præmunit: nempe nudam teneramque cutem cinxit aſpero cilicio, adeò permoleſto, procul vt arceret omnem luxuriæ ſenſum: delectatio namque ſolo dolore aſpero coërcetur.

Hac potiſſimum ducti ratione vitam auſteram inſtituêre viri religioſi omnes, qui ſe deuouêre Deo in clauſtris, vt patiendi aſſiduitate, prauæ delectationis in diſcrimen non incurrant. Cùm namque proni ſint in malum homines à natura, nequit hæc inclinatio mala fluens ab origine prima demi, ac proinde iuge petit ſtudium, ne ſubrepens delectatio mala trahat hominem in conſenſum, quo mortifera crimina contrahuntur.

Textus Medicinæ.

Grauitas totius corporis manuum, atque pedum, peſtifera. Hippocrat. lib. 3. Coacar. cap. 1. p. 541. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Quando tepet homo, piger ad ea diſcenda, quibus obſtringitur, ille ſanè ſua à ruina procul non eſt: quippe malum portendit omen acedia ſimilis huic torpori qui quandoque manus, atque pedes inceſſit, quo inſtare grauem & lethalem morbum homini prænotatur.

Vt expeditæ manus opus deſignant; ita pedes, animæ affectus ſignificant. Quando grauat negligentia tarda pedes, extinguendo affectum addiſcendi ea quæ tenetur homo ſcire. Cùm rurſus hæc grauedo manus diſtrahit ab actione, cui vacare debet homo ex præcepto, notat eſſe tali in homine ignauo & inertiâ diſſoluto vitam animæ deploratam. Si verò pedes atque manus diſcutiunt hunc torporem, reducis ſpes ſalutis adeſt; ita ſuam deſidiam cùm caſtigat homo factus alacrior ad diſcendum & agendum; de ignorante ſciens atque prudens efficitur, & qui defunctus erat in tenebris ignorantiæ, affulgente nouo ſcientiæ lumine ſuſcitatur.

H

Textus Medicinæ.

H*Æmorrhoidas ſananti diuturnas, ſi non vna relicta fuerit, periculum eſt hydropiſim aut tabem ſuccedere.* Hippocrat. lib. 6. aphor. 12. p. 129. c. 2

APPLICATIO MORALIS.

Vt ſanguine Chriſti effuſo nobis ea omnia conſtant dona, quibus adſtruitur æterna ſalus animæ, ita debent noſtræ rubere preces ſuffultæ bonis operibus, patientiâ præſertim in aduerſis, vt ſic concolores & vniformes Chriſto, ſuo ſanguine perfuſo, bona opera noſtra nobis eas concilient gratias; & auxilia diuina, quibus omnium planè rerum inopes iugiter indigemus.

Non eſſe talem ſanguinis fluxum ſiſtendum, id eſt, eſſe iugi patientiâ toleranda mala nobis ingruentia, ex comparatione ducta à medicina liquet. Illa docet diſciplina, malum ingens procurari ægris, quorum hæmorrhoides ſic ſanantur, vt inde cruor ſolitus effluere, non ampliùs egeratur. Nempe praui humores à natura procul agi ſoliti, & deponi illâ reſeratâ via refluunt in thoracem, ſi ille fluor ſanguinis, qui ſalubris antè fuit, ab imperito medico coërceetur.

A pleriſque manat ſanguis vtique ſalutaris quando duris exercentur & cruciantur ærumnis; appendentur enim ad gloriæ pondus illæ cruces; ſed ſi patientiâ fatiſcente fluor ille nihil excernit; homo ille, cui non ampliùs acerba pati pro Chriſto vacat, peſſimè habebit, cumque cita mors efferet, anima otio marceſcente.

Quiſquis ergo cœpit baiulare crucem, ille ſibi ferias non præſcribat vt pertæſus eam auſteram vitam: ſiquidem illâ viâ ſolâ patet iter ad cæleſtem Ieruſalem, ad quam nos prædeſtinatio æterna vocat. Paulus ipſe volens ire Ieroſolymam, ſe accinxit ad flagella, cruces, & vincula, apprimè ſciens, anguſtias eſſe viam tectam illius regiæ ciuitatis. Ille degens Mileti, acceſiuit eò maiores natu Eccleſiæ Epheſinæ, quibus ait: *Nunc ecce alligatus ego ſpiritu, vado in Ieruſalem, quæ in ea ventura ſint mihi, ignorans; niſi quòd Spiritus Sanctus per omnes ciuitates mihi proteſtatur, dicens: quoniam vincula & tribulationes Ieroſolymis me manent. Sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretioſiorem quàm me, dummodo conſummem curſum meum.* Act. 20.

Ne igitur cuncteris, homo Dei, inire viam cœli propter eius ſalebras difficiles, fortè tuo corpori ingratas; tempus enim ærumnarum momentaneum eſt, & præmia ſunt æterna quibus anima compenſatur.

Textus Medicinæ.

His, quæ non ex ratione leuant, non credere oportet. Hippocrat. lib. 2. aphor. 27. pag. 354. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Hippocratis eſt placitum veritatis indubiæ, ſcilicet non eſſe fidam nec conſtantem ſanitatem, quam ſortiuntur ægri ſine cauſa conducente talem ad ſalutem congruè infirmo corpori procurandam. Abundè patet, eos omnes malè habere, quibus inſedit ſeſe deuouere totos obſequio mundi, cui nihil omnino niſi de peccato conſtat. Si ergo bonus aliquando paret eſſe quidam mundi ſequax, nec præuia pœnitentia ſincera talem eſſe probat, ne confidas huic ſubitæ probitati. Et nequando tibi aſtutè ſuam nequitiam affricent hypocritæ Mundi aſſeclæ, ſuſpectam habe vitam eorum; ſiquidem illa fucos cautè facit, & credulis imponit; idcirco caue, citóque fuge nequam huius ſæculi ſectatores.

ALIA APPLICATIO.

Mundo fides non eſt adhibenda, tibi quando dicit, non oportere duro iugo pœnitentiæ auſteræ caput ſubmittere, vt procuretur ita ſalus animæ quæ peccauit, quia ſufficit ad veniam delictorum, ab aſſuetis olim noxiis actibus abſtinere.

His,

Hiis, quæ non ex ratione leuant, non credere oportet. Quaſi verò ruta & certa ſalus animæ ſit poſt peccata admiſſa, niſi vtatur iis remediis, quæ ad ſanandas ægras animas ſunt cœlitus inſtituta.

Eſt profectò ſine ratione ſuam animam credere ſanam poſt crimina horrenda, niſi præuia confeſſione foras egerat omne virus, quo infecta, vitâ gratiæ priuabatur.

I

Textus Medicinæ.

Illa quibus parturiendo priùs cor dolet, paulò poſt parturiunt. Hippocr. lib. 3. Coac. tract. 3. prænot. 38. p. 720. col. 5

APPLICATIO MORALIS.

Inſtante paſſione ſua acerba Ieſus erat veluti prægnans, parturire debens omnium hominum ſalutem, idcirco grauis eum inceſſit anguſtia cordis, quam Matthæus ſic deſcribit cap. 26. *Cœpit contriſtari & mœſtus eſſe. Tunc ait illis: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.*

Humori gratiæ penitus exhauſto in Adamo ſuum ſudorem, ſanguinem, & lacrymas oppoſuis Chriſtus, quibus irrigatus homo redux ad vitam virere cœpit, florere, fruges demum parturire ſuæ indoli congruas, ita Ieſus parturiit hominem præuiis antè diris ærumnis, quæ horrendè ſacra illius viſcera laniarunt.

ALIA APPLICATIO.

Anima quæ peccauit, eſt imprægnata malo fœtu: in confeſſione debet hanc inferno ſatam ſobolem egerere. Sed vt ſalutaris eius ſit partus præire debet in corde dolor, id eſt contritio, ſine qua confeſſus homo peperit abortiuum.

Textus Medicinæ.

Impura corpora quantò plus nutrieris, magis nocebis. Hippocrat. lib. 2. aphos. 9. pag. 712. col a

APPLICATIO MORALIS.

Medicina cibos etiam meliores ait eſſe malè habentibus noxios, quia virulentus humor ea corrumpit, quæ in impura viſcera congeruntur. Eucharistiæ reuera quadrat hæc Hippocratis ſententia: namque panis ille ſuâ naturâ vitam animæ concilians, citò necem conſciſcit ei, qui indignè ſumit eum, ſcilicet animo impuro ſeu minimè repurgato.

Gabriel Biel lectione 55. in Canonem Miſſæ refert, hominem quemdam nefarium accepiſſe indignè panem hunc diuinum, & eodem momento pœnas luiſſe ſuo ſacrilego crimini condignas: quippe dæmon eâ horâ ſui iuris effecit hominem illum, qui pectore opaco ſacram adiit menſam ipſis etiam Angelis adorandam. Dignus planè fuit hic impius, quem acerbè dæmon torqueret, quia concluſit ergaſtulo inmundo ſuum Dominum, quo Iudice dæmones igne vendice cruciantur.

Quod ille miſer ibi ſpectante plebe tota ſuam in perniciem perpeſſus eſt, diabolo ſe inſinuante fœdum in cor eius, illud idem patiuntur ij omnes, qui conſcij ſunt eiuſdem flagitij, tortura licet inuia ſit oculis hominum aſtantium: nempe dæmon omnes illi ſacramento iniurios eo ipſo tenet arctè ſuis nexibus irretitos.

Adhibere debet homo ſcopas, aquam & ignem, vt purgentur ædes ſuſcepturæ Deum in Eucharistia Sancta, panis ſub ſpecie delitentem. In confeſſione ſcopis homo ſuam animam euerrit, erumpentes præ contritione fletus aquam ſuppeditant idoneam ad abluendas animæ ſordes: ignis amor eſt, quo flagrante rubigo cedit, qua inualeſcente, Dei gratiæ omnes funditus exceduntur. Confiteatur ergo, fleat amarè, Deum & ardenter homo ſacro pane volens vti, alioquin vt impurus eo cibo licèt optimo peſſimetur.

Textus Medicinæ.

In his à vena ſectione auſpicandum eſt. Galenus in librum Hippocratis de morbis acutis. p. 644. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Ex Galeno, latus vtrumque tumens, ineſſe malum in hepate & liene notat, ideoque ſanos vt eſſe queat homo, cita venæ turgentis eſt ſectio decernenda. Homo malè ſibi conſcius, quem ſynderesis vrget & laceſſit, aliquod cordis habet vitium, cuius indubium eſt conſcientiæ ſtimulus argumentum.

Præ cunctis homo diues eo morbo iacet æger. Si in templo cupit conciliare ſibi Deum & ſalutẽ, pauperes acceſſat, fundat opes, quæ vtplurimum malè partæ, benè foras expellendo ſanguine deſignantur. Chriſtus medicorum ſummus ait: *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis.* Luc. 11. Quod perinde ferè ſonat ac decernere diuitibus emiſſionem ſanguinis, vt ſeuocanda ſalus animæ procuretur.

Textus Medicinæ.

In omni morbo rationem ipſam conſtare, & valere, rectéque ſe habere ad cibos ſibi oblatos, bonum: contra verò ſe habere, malum. Hippocr. lib. 2. aphor. 33. p. 738. c. 5

APPLICATIO MORALIS.

Homo nihil agens aut committens contra rectæ rationis vſum aut dictamen, & Euchariſtiæ ſacræ famem & deſiderium patiens, habet vnde licet vnicuique benè illi ominari in his quæ pertinent ad animæ ſoſpitatem. Quando verò ſecus agit homo, viuens vt rationis inops, id eſt, vitiis obnoxius, & ab Euchariſtia abhorrens, deſipit & inſanit, ac proinde ſuæ damnationis æternæ ominandæ præbet euidens argumentum.

Vt Hebræis in deſerto malè ceſſit faſtidium mannæ, cuius loco plebi carnium cupido fuit, repentina nece plurium hominum cælitus expiata. Ita malè habent omnes qui nauſeant ad epulas Chriſti faſtidiendo panem Angelorum; experimento quotidiano liquet, eos cupere carnalia: illis enim ſola caro ſapit, cui dum obſcœnè

toto

totos ſe obſtringunt, pœnis æternis eorum capita deuouentur.

Textus Medicinæ.

In quocunque morbo ſomnus laborem affert, lethale eſt. Hippocr. lib. 2. aphor. 1. p. 38. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Indubiæ mortis & inſtantis omen apud Hippocratem eſt, ægrum terreri inſomniis; & ipſe libris de morbis epidemicis, multos ait poſt hæc terrifica inſomnia miſerè periiſſe. Inquies & horrore plenus ſomnus ille notat naturæ deliquium extremum. Ita reus homo quando nequit nec etiam nocte diris à ſuppliciis ſe expedire, quibus eum obſtringit noxia conſcientia, à morte æterna procul non eſt. Etenim non ſedare die & nocte metu torquentem conſcientiam inſtantis eſt damnationis maximum argumentum.

Textus Medicinæ.

In vſu medicamentorum purgantium talia è corpore educere oportet, qualia etiam ſi ſponte prodirent eſſent vtilia. Hippocrat. lib. 4. aphor. 2. pag. 93. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Medicis conſulit Hippocrates, vt medicamentis eos humores euacuent, quos vltro natura foras vt ſaluti noxios expulſet. Sacerdos ea cautione debet vti propinando reis purgantia medicamenta, quibus opportunè foras ea omnia, quæ patrarunt nequiter, egerantur.

Purgatio ſana debet euacuare prauos humores, quos ipſa natura monet impetu & conatu caſto procul eſſe quo citius auellendos. Vt namque ſuo bono iugi cura natura ſagax inuigilat aſſiduè; ita quædam ſigna præbet & oſtendit medicis vnde malum altè latens omine fauſto ſolent congruis pharmacis expugnare.

Eſt peccati natura ferè talis qualis eſt morbi: nam ſtatim atque malè habet anima, ſynderesis admonet quodnam ſit peccatum, confeſſionis vſu & pharmaco detrudendum. Si confeſſione facta ſilet ſynderesis & anima quieta tacet, noxius humor egeſtus eſt, ac proinde benè valet anima: ſi verò ſecus homo confeſſus abit inquies, ſynderesis importuna clamat eum in confeſſione nefas aliquod abſcondiſſe. Namque ſicut ſynderesis eſt ſonorè loquax, anima cùm peccauit, ita malâ ſeu ſacrilegâ confeſſione factâ ream vellicat & ſuggillat animam, nec quieſcit illa, donec homo plenè ſua omnia ſacerdoti crimina fateatur.

Textus Medicinæ.

In febribus circa ventriculum vehemens æſtus, & cordis morſus, malum. Hippocrat. lib. 4. aphor. 47. pag. 133. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Quando malè habet anima, verbi gratiâ, cùm luxuriâ æſtuante flagrat, non duntaxat vnum conſcientiæ morſum patitur, ſed plures habet ſtimulos, quos idcirco quidam nuncupant remorſus: quippe momordiſſe ſemel peccato ſatis non eſt, ſed remordet toties, quoties animo inquieto mali commiſſi ſpecies obuerſatur.

Sedentes apud Matthæum duo cæci extra viam poſiti clamabant elata & importuna voce. Ingratus & inconditus ille clamor inſinuat hunc rumorem & tragœdias, quas ſynderesis excitare ſolet in anima, quæ in deliciarum fimo ſedet: impar enim eſt ſauciatæ ſuæ conſcientiæ ſibilis & ſuſurris, à quibus ſæuè diris & peracutis ſtimulis inquies anima cruciatur.

Infœlicis huius animæ tot aculeis lancinatæ typus erat olim Herodes, homo foris felix vtpote honoribus auctus à Marco-Antonio, & à Cæſare Auguſto, Regis Iudæorum titulo decoratus. Sed eſtò votis eius congrua deforis omnia ſuccederent, ille domi infelix, imò miſer erat: quippe primò ſuæ coniugi Mariannæ necem conſciuit, cuius eum facti adeò pœnituit, vt præ mœrore ſui impos extiterit. Occidit item homo ferus ille duos filios ſuos Alexandrum & Ariſtobulum vt Ioſephus ait lib. 16. antiquit. cap. 6. vtque vitam, quam infauſtè domi egerat, concolori modo malè concluderet, tragicè diſperiit; ſcaturientes enim vermes eum corrodentes ſupplicio atroci, & acerba ventris tormina ſuſtulerunt.

Hunc Herodem amaſium fortunæ credo referre ſatis ſincerè cæcos huius ſæculi, id eſt, homines extra viam mandatorum Dei, ſic viuentes, eos vt plerique putent ſedere vitamque bonis vſquequaque fœtam & quietam agere. Sed illa foris beatitudo micans fallit & illudit. Namque domi, ſcilicet in corde, rumor ineſt tantus conſcientiæ ob gratiam extinctam, & deleta bona opera, quæ enixus erat homo Deo gratus, vt non ſe ferre queat anima propter ſynderesim, mortis æternæ prænuntiam iugiter oblatrantem.

Chriſtiane cæce, modum vis imponere clamoribus, ſibilis, & ſuſurris conſcientiæ, incede viâ regiâ, nullus ibi clamor obſtrepit, morſus ibi nullus eſt animam lancinans; ſed eſtò cruces quandoque probos exerceant, illæ cutetenus duntaxat agunt & vellicant anguſtiæ; imò loco deliciarum ſunt moleſtiæ quantumcunque graues eis, qui ſequaces & æmuli Chriſti ad cœleſtia anhelant, quæ labore iugi & infracto animo comparantur.

Textus Medicinæ.

In oſſis capitis præciſione, ſi vacuum excipitur, delirium. Hippocrat. lib. 7. aphor. 24 p. 257. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Quando primus Angelus, qui capitis inſtar erat, peccando fuit præciſus à cæteris, ſuperbiæ vento fuit afflatus, & idcirco ſicut delirium paſſus proteruè Deo non reſpondit, cum ab illo Deus obſequium debitum exigeret; nec vt ſurdus audiit alios Angelos electos, qui vt aſtra matutina Deum laudibus extollebant.

Quando ſuperbit homo, caput habet aura ſeu vacuo tunc repletum: dum namque nimis alta ſapit de ſe, & ita quaſi vento plenus vt ventoſa pila ſalit, ſed quantò tumet & altius aſſurgit auræ popularis amans, tantò magis ima petit omnes enim illum habent contemptui & deri-

dent dicentes eum propter exceptum vacuum ſtulto ſuo capite delirare.

ALIA APPLICATIO.

Quiſquis Mundo fidit quandò bona promittit omnigena, quorum copiâ affluente, vita mali ominis expers eſſe queat, ille profectò, nimis vt credulos, eſt delitus homo, quia capite hiante vanis & vacuis impletur: Mundus enim ſtare nequit pollicitis; duntaxat vnum hoc intendens, ſcilicet vt illudat & imponat iis omnibus, qui omnia ſua vota, nequam huic ſæculo deuouerunt. Conſcius vt technarum eius, Propheta clamat Pſalm. 4. *Filij hominum vſquequò graui corde? vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium.* Et Pſalm. 61. *Verumtamen vani filij hominum, mendaces filij hominum in ſtateris, vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum. Nolite ſperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiſcere, diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.*

Ille Vatis regij cantus perinde ſonat, ac, homines eſſe ſui impotes & inſanos, opum percupidos, & gloriæ humanæ, quia ſolido derelicto, Deo ſcilicet ſpreto, vanis & vacuis occupantur.

Textus Medicinæ.

In perturbationibus ventris, & vomitionibus quæ ſponte fiunt, ſi qualia purgari oportet, purgentur, confert. Hippocrat. lib. 1. aphoriſm. 2. pag. 320. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Anima in peccato diras patitur anguſtias; ſiquidem ipſa ſibi quoque grauis eſt. Sed ſi ſponte vomit noxia in confeſſione prodens malum quod patrauit experietur eſſe veram illam ſententiam Hippocratis affirmantis eas eſſe ſalutares eiectiones, quæ vltro prauos humores trudunt, acerbè priùs viſcere cruciato.

Animam, quæ ante malè habebat, fieri confeſſione ſanam, apprimè docet Ambroſius lib. 2. de pœnit. cap. 7. Sic ille: *Qui iaces in tenebris conſcientiæ, & delictorum tuorum ſordibus; quaſi in reorum carcere, exi foras: delictum proprium prode vt iuſtificeris: ore enim fit confeſſio ad ſalutem.*

Plerique ſua in confeſſione, vana dicunt & ſuperflua, quæ dictat eis mens ſcrupuloſa metu concuſſa, timor vbi non eſſe debet: tunc non purgantur qualia oportet. Alij verò quædam grauia peccata vomunt, ſed non omnia, quippe nefas aliquod enorme celant: ſed hæc purgatio imperfecta malum æternum conſciſcet eis, niſi plenè ſua curſus omnia ſceleta fateantur.

Textus Medicinæ.

Inſanientibus ſi varices vel hæmorrhoides ſuperuenerint, inſaniæ ſolutio. Hippocr. lib. 6. aphoriſm. 21. pag. 374. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Mentis inops eſt peccator, & peccare peius eſt quàm inſanire. Plerumque talis inſipientia morbo graui inflicto finit, & obſequio infirmitatis homo ſui compos efficitur, qui dum conſtat ei ſanitas inſoleſcit.

Ælianus lib. 9. variæ hiſtoriæ meminit Alexandri, qui vegeta ſanitate velut inops mentis eò ſuperbiæ aſſurrexit, vt ſe Deum eſſe ratus, huiuſce ſui delirij conſcios omnes homines effecerit. Ille repente malo graui correptus æger reſipuit: ſiquidem ita nouit ſe hominem morbis obnoxium, & decretis à medico pharmacis indigentem.

Ignatius à Loyola ſanus mundo ſuum nomen militando dedit; ſed morbo diuturno iacens in lecto votum concepit ſanctioris militiæ, cuius ille fuit anteſignanus, vtpote fundator vnius, ſcilicet Ieſuitarum, celebris inſtituti.

Animæ ſalutem aſtrui infirmitate, probat Auguſtinus ita fatus in Pſalm. 21. *Intelligat homo, medicum eſſe Deum, & tribulationem medicamentum eſſe ad ſalutem, non pœnam ad damnationem. Sub medicamento poſitus vreris, ſecaris, clamas; non audit medicus ad voluntatem, ſed ad ſanitatem.*

Vide plura ſcitu digna, eâdem paginâ prænotatâ.

L

Textus Medicinæ.

Licet flatus nullus præter naturam ſubſit; ſpiritus tamen per arterias impulſus impetu læſum auditum offendit. Quin etiam citra vllam auris offenſionem obauditio, id eſt, deprauata auditio interdum capitis conſenſu accidit. Fernelius lib. 5. de partium morbis, cap. 6.

APPLICATIO MORALIS.

Diabolus à prima ſua editione flabro ſuperbiæ perculſus ita fuit, vt peſtilens hic flatus ei omnem facultatem ademerit, ea quæ Dei ſunt audiendi, & loquendi, vt contingit eis, qui à natura graues aures nacti ſunt, ac proinde ſonis omnibus inuias; præter enim obſtructas vocibus aures, etiam in hanc iniuriam ſunt damnati à nouercante natura talis cauſa mali, ſcilicet vt penitus obmuteſcant.

Illa duo ſunt ſupplicia horrenda quibus ſuperbia Deo exoſa fecit reprobum Angelum obnoxium: etenim ab illo momento fuit dæmonium mutum & ſurdum; quod perinde eſt ac dicere, diabolum non poſſe Deum audire ſi vellet eum reuocare ſuo à peccato, nec veniam mente ſupplici deprecari.

Textus Medicinæ.

Luxuria facit corpus aridius, frigidius, & imbecillius. Paulus Ægineta lib. 1. cap. 37. pag. 575. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Luxurioſis aret corpus, humore vitam propagante quaſi exhauſto; caro quoque friget eis, naturali calore ferè extincto. Denique libido vires proſternit: nam diſſipat & abſumit ſpiritus animales. Eſtò caro grauem hanc iacturam incurrat; attamen quando Venus obſcœna ſibi hominem deuinxit, maiora patit & affert animæ detrimenta. Exſiccatur humor gratiæ, ideoque talis anima areſcit expers conſolationis huius, qua in hoc æuo ſoli electi gaudent, ideoque viles Veneris aſſeclæ infeſtam mœrore vitam agunt; namque diris ſemper conſcientiæ ſtimulis agitantur.

Vt

Vt fœda libido, Dei amorem extinguit; ita gelu quodam concreſcit homo tali vitio obnoxius: ad omnia diuina friget, & charitate extincta ferè aliis omnibus vitiis inhorreſcit eius anima glacialis.

Quia gratia diuina robur eſt animæ, libido procul agens illud cæleſte bonum hominem ſic eneruat, vt imbellis eius anima tentatione leui pulſa retro ab hoſte, ſcilicet dæmone, illico proſternatur. ALIA APPLICATIO PVLCHRA. pag.475. col.1

M

Textus Medicinæ.

Malum cordis dolorificum ætate iam grandi retro reuertens repentinam mortem ſignificat. Hippocrates, lib. 2. Coacarum, cap. 11. prænotione 15. pag.434. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Hippocrates affirmat eos morte repentina mori, quos deliquia cordis crebrò petunt & proſternunt: ſiquidem fatiſcens natura nequit illo graui recurrente malo diu reſiſtere; quippe vires eius ita ſæpe attritæ, demum penitus abſorbentur.

In moralibus, peccatum eſt graue deliquium cordis; cùm namque ſuum affectum homo Deo negat, vt illum creaturæ dedat, cor delinquit; vnde & peccatum, delictum quaſi cordis deliquium, congruè nuncupatur. Quando frequens eſt homo tali in deliquio, obduratur eius anima gratiæ diuinæ velut incuria, & obſtinata facit ſe peccatis pluribus obnoxiam inde ferè licet inferre, ream hanc animam, quam peccandi conſuetudo fecit abſolutè Deo exoſam, in lethali crimine morituram. Etenim peccata reſtricata Deum obſtringunt ad reprobationem hominum, vt eruditè docet libri de prædeſtinatione & gratia auctor apud Auguſtinum cap.9. *Deus* (inquit) *ad duriſſimam peccati ſeruitutem libero voluntatis arbitrio deſluentes ſecundùm ſuam iuſtitiam derelinquit. Ipſe delinquentes deſerit, reſiſtentes indurat, & contemnentes condemnat.*

Textus Medicinæ.

Mulieri grauidæ lethale eſt, morbo aliquo acuto corripi. Hippocrat. lib.5. aphoriſm.30. pag.99. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Sacerdotes eſſe velut matres ſeu prægnantes fœminas, Paulus ait, ipſe Sacerdos ita ſe deſcribens vt prægnantem, Galatas alloquendo nuper initiatos fidei arcanis eius ope. Galat.4. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* Cùm ergo quaſi parturiant animas quas inſtituunt ex officio ſacerdotali, ſedulò cauere debent ne ægrotent, id eſt, peccent; ſiquidem in eorum ſorte graue crimen eſt, quod in ſtatu plebeio minus eſſet; quippe ſimul interimit Sacerdos cum prægnante parente fœtum damnando malum cum pereunte populo Sacerdotem.

Textus Medicinæ.

Mulieres quæ habent frigidos & denſos vteros non concipiunt. Hippocrat. lib. 5. aphor.62. pag.223. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Proſtat ex hoc Hippocratis effato diues auctoritas, qua ſe ratio aperta prodit abortus gratiæ, quæ eſtò ſatis opis conferat hominibus, vt ſaluentur, plerumque ſuo cadit effectu, ſic peccato aſſueto nequam homine reprobato.

Gratia diuina dici ſolet ſemen vitæ æternæ, ex Scriptura ſacra, ſicut ex Ioanne patet: *Omnis* (inquit) *qui natus eſt ex Deo peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt.* 1. Ioan. 3. Diuina tamen gratia nacta duras animas, quæ extincta charitate frigent, nihil omnino parit imò neque germinat, non profectò quaſi inſufficiens ſit, ſed vitio delinquentis. Vnde toto cælo aberrant à veritatis ſcopo, qui duntaxat vnam eſſe gratiam affirmant ſcilicet efficacem; ita Deum accuſantes, eum faciendo reum & auctorem peccatorum, quia reprobis non indulſit eam gratiam efficacem.

Vt hydra necis neſcia, capita præciſa nouis aliis inſtaurat; ita procax hæreſis, proſtrata licèt, adhuc ſæuit, & ex Scriptura ſacra noua tela promit, vt ictus ingeminando cogat nos ſufficientem gratiam abiurare. Sic illa proterua tedit ad prælium: Sunt peccata quædam irremiſſibilia: Ergo gratis & falsò dari dicitur hæc gratia ſufficiens, cum nemo queat illud quod impoſſibile eſt, vllis mediis eluctari.

Proſtare genus hoc peccatorum, ex profeſſo docet Apoſtulus hoc contextu Hebr. 6. *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, &c. Et prolapſi ſunt rurſus renouari ad pœnitentiam.* Hunc & alios concolores textus Caluiniſtæ nobis opponunt; ſufficientiam gratiæ refellentes.

Reſpondeo, in Scriptura ſacra ſumi aliquando impoſſibile, pro difficili. Sic Matth 19. Chriſtus ait eſſe rem impoſſibilem, quam dixerat ante ſolum difficilem: *Diues* (inquit) *difficilè intrabit in regnum cælorum.* Paulò poſt, illud idem difficilè, eſſe dicit impoſſibile: *Apud homines* (inquit) *hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.* Vt difficultas omnis ſuperetur adeſt præſtò Dei gratia ſufficiens, omnibus deſuper erogata.

Vide plures obiectiones paginâ proximè deſignatâ tibi congruè diſſolutas.

Textus Medicinæ.

Mulieri grauidæ ſi repente mammæ extenuantur, abortit. Hippocrat. lib. 5. aphoriſmat. 38. pag.475. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Quando tument mammæ viget fœtus; vt contra, perit, lacte eiram in perniciem æquè matris atque fœtus alibi ſubſidente. Eccleſia eſt alma parens pauperum. Sunt eius mammæ viri præpoſiti, Præſules ſcilicet, Abbates, & alij Præfecti, opibus & dignitate clari, penes quos Deus voluit eſſe curam prolis Eccleſiæ, ſcilicet hominum egenorum.

Prælatus quiſque ſicut Eccleſia eſt mamma, mater, atque vitæ propagandæ cauſa nudis & indigis hominibus. Hæ turgent mammæ plenæ, quando bona Eccleſiæ Præſules ita legunt, vt paſcant inde prolem, ſcilicet pauperem cuius vita bonis Eccleſiæ ſuſtentata notat in paſtore veram & longæuam animæ ſoſpitatem. Lacte verò ſecus aliò defluente cæcis meatibus dehiſcunt mammæ, citam minitando necem egenæ proli, & Prælato bonis Eccleſiæ occultè malè vtenti ſuam in pemiciem, quam inſtare ſolent pauperum voces querulæ præſagire.

Hos crudeles comparare licet coruo Noë qui ex arca volans, fideles ibi degentes dereliquit, eò redire nolens, quia ventris ingluuiem quam ſolam ſectabat, ſubmerſorum corpora ſatiabant.

Vide plura ſcitu digna, paginâ eâdem.

Textus Medicinæ.

Molles tumores boni; crudi verò, mali. Hippocrat. lib. 5. aphor. 67. pag. 270. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Quando ſuperbit homo; tumet, & aſſurgit in cothurnos, ex alto quaſi deſpiciens alios omnes: ſed profectò tumor ille malo æterno nequit eum obſtringere, ſi pœnitentiâ ductus ima petit & dehiſcit, ad contritionis lacrymas emollitus. Sed quando tumor ille durus eſt, & ſuperbus ea reſpuit remedia ſancta, quibus vtitur Eccleſia, eſt deplorata ſalus huius animæ obſtinatæ quia nullis pharmacis emollitur.

N

Textus Medicinæ.

N*Ata ex imbecilli virtute, ipſam rurſus faciunt imbecilliorem.* Galenus lib. 5. de morbis, pag. 25. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Medici morbos diſtinguunt in primogenios, & in ſymptomaticos, qui ſunt noxia ſanè proles vitiatæ matris. Verbi gratiâ, ſi hepate languente nihil præter aquam inde fluat & deſudet, eſt hypocriſis expectanda, vnde totum corpus aquis turgidum intumeſcet. Et tantùm abeſt, vt ſymptomata nata primo ex morbo ſanent hepar languidum, quinimò mali potiùs conſciſcent maximum incrementum.

Sic homo, Dei gratiæ expers, poſt lapſum expertus eſt potentias rationales deuiaſſe ſuo ab obiecto Nam ſtatim atque Dei gratiâ ſpoliata fuit anima, potentiæ rationales, quæ ſunt animæ progenies, ſenſere citum defectum; virtutes enim illis inſitæ cum gratiæ influxu ab his protinus exularunt. Nempe fuit vitiis obſtrictus homo, quibus impunè vacans Diabolo ſe deuinxit. Et hæc potentiarum ægritudo malum animæ non curauit, imò fecit deteriorem ſortem eius. Sed vt medicus qui curaret hepar ægrum, vnde ſuum hydropiſis exordium ſumpſit, morbis ex eo fonte natis iret obuiam; ita Deus cùm hominem eſt dignatus ea gratia, quam diabolus expunxerat, facultatum animæ ruinas & collapſos virtutum omnium habitua inſtaurauit.

Textus Medicinæ.

Naturæ ſunt morborum medicæ, inuenit natura ex ſe ipſa vias, & quæ recta ſunt facit. Hippocrat. lib. 6. epidemior. part. 5. p. 183. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Medicina clamat, ægro ſupremum imminere malum quando non prodeſt quod prodeſſe ſolet: etenim hæc eſt indubia faniſcentis naturæ nota, quâ ſcilicet naturâ dehiſcente, nihil omnino proſunt propinata pharmaca decumbenti. Eſt humana natura prona ad miſerationem erga malè habentes & egenos, quippe ſumus omnes membra corporis Eccleſiæ; at membra ſana ſolent citò ſuam opem conferre malè habentibus quando mali quidpiam aut noxij patiuntur.

Cùm ergo diues epulo iam damnatus, ex Lazaro mordico ſibi obiecto nihil omnino ſuo luxui detraxerit, nec pauperis corpore hiante plagis aſpectò pius extiterit, aut ad clementiam pronus, quam indoles humana ſatam habet ab incunabulis, profectò liquet, atrox illud animal induiſſe tigris ingenium, & naturam hominis exuiſſe. Non profuit illi pauperis aſpectus, qui obuios quoſque ſolet excitare ad eliciendum pietatis affectum, maximè cum mendici homines corpore deformato plagis humi iacent, omnium planè rerum indigi. Inclementia illa fuit damnationis eius euidens argumentum.

ALIA APPLICATIO.

Omnibus eſt inſita à natura quædam facultas expultrix cuiuſcunque mali; quòd ſi virtus illa nequit expellere, pharmacis vtuntur ægri, iiſque ritè confectis, ea ratione mala omnia corpori noxia profligantes. Prouidentia diuina cauit hominibus, ne peccato diu reſidente, ſalus animæ veniret in diſcrimen. Synderesim eo intento dedit hominibus, quæ ſcelere perpetrato monet eſſe nefas illud in confeſſione foras protinus egerendum.

O

Textus Medicinæ.

O*Bſcuratio oculorum, & concretio, graue malum portendit.* Hippocrates lib. 2. Coacar. cap. 6. prænot 11. pag. 594. col. 1.

APPLICATIO MORALIS.

Quamuis vnicuique malum ingens portendat ea ignorantia qua laborat, ſi eſt illa rerum quæ pertinent ad ſalutem quas tenetur ſcire, ſuæ vt ſaluti æternæ vacet; attamen doctori ignorare peius eſt: etenim magnum conſciſcit ita toti populo detrimentum.

Concionatoris hebes eſt acies mentis cùm ignorat ea quæ callere debet; & quando reos increpare timet, tunc eius ſunt fractæ vires, & inde malum ingens huic homini præſagitur.

Vide ſcitu digniſſima, paginâ proximè deſignatâ.

Textus

Textus Medicinæ.

Oportet autem non ſolum ſe præſtare vt faciat ea quæ conueniunt, ſed & ægrum, & aſſidentes, & externa. Hippocrat. lib. 1. aphor. t. p. 522. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Scitè monet Hippocrates, debere malè habentes, & circumſtantes ægros ea præſtare, quibus ſalutaris pharmacorum virtus influit in ægrotos. Namque gratis & fruſtra parat medicus auxilia opportuna niſi infirmus agat vt optimè diſponatur. Præter induſtriam medici ſolenis & periti Hippocrates iſta tria petit: Primò ſibi vt attendat æger ad excipienda ſicut pat eſt remedia. Secundò ſuam vt aſtantes opem tempeſtiuè ferant. Poſtremò, nihil vt noxium in corpus infirmi deforis ingeratur.

Chriſtus reuerà ſuam induſtriam adhibuit vt medicus ſummus pro detergendis hominum tenebris: ſed illa tria præfata cæco ab homine iam depoſcit. Primò, ſuam vt deponat inertiam, & tollat eos omnes obices, qui influxum gratiæ remorantur. Secundò, recuperatâ loce, fugâ ſibi conſulat contra mala conſortia, cùm ſcilicet circumſtantes, cum inducent ad peccandum. Poſtremò, rebus ab omnibus noxiis animæ præcaueudo.

P

Textus Medicinæ.

PRacedere neceſſe eſt & dolorem & ſpirandi difficultatem, & ſcreationem antequam pus excernatur. Hippocrates, lib. 62. præſagiot. 62. p. 679. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Loquitur hîc Hippocrates de lateris dolore, puris excretioni præuio, cui dolori lateris ſcreatio ſi ſuccedat & ſpirandi difficultas æger confectum pus egeret, & ab hiantibus mortis faucibus eruetur.

Virulento quaſi tabo iacet & decumbit æger homo, cui lethale crimen hæret cordi. Huius ægri, id eſt peccatoris, eſt deplorata ſalus, ſi lateris dolor cum non lancinat & vrget ad ſpuendum. Mors æterna viro huic imminet, qui in peccato licèt mortali exiſtens, nullis vrgetur conſcientiæ ſtimulis ad ſcreandum in confeſſione virus peſtiferum in imo corde latens. Tunc inſenſibilem eſſe, mali extremi inſtantis eſt euidens argumentum.

Idem genius Medicinæ notus Hippocr. lib. 5. prorrheticorum ſect. 3. habet & hoc ſignum inſaniæ: *Lateris dolor, qui cum ſputo bilioſo ſine cauſa euanuit, exceſſum affert mentis.* Nullo metu æternæ mortis agi, & iubilare malè agendo, mera eſt inſania, præuia ſupplicio æterno, huic deliro & mente capto homini præparato.

Hanc horribilem inſanorum hominum cataſtrophen Iob ſic deſcribit cap. 21. *Tenent tympanum & citharam & gaudent ad ſonitum organi: ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.*

Vt impij lætantes cunt præcipites in abyſſum; ita dolor & compunctio pœnitentes agit & inducit ad quærenda vitæ æternæ congrua remedia, vt conſtat ex Dauide, vero prototypo animæ pœnitentis: *Conuerſus ſum* (inquit) *in ærumna mea, dum configitur ſpina.* Pſalm. 31. Synderesis, pungens conſcientiæ ſpina Regem Dauid egit & perculit ad reſipiſcentiam. Hæc ſpina velut calcar lateri admotum, vt curreret ad Deum medicum fortiter incitauit.

O quàm ſalutaris eſt ſpina vitis ictis à peccato! hæc punctio contritionis eos ad confeſſionem adducet, vbi præſens atque certum remedium reperient, & ſalutem, quæ prorſus erat abſque tali cordis vulnere deſperata.

Textus Medicinæ.

Pueros, qui epilepſia laborant, mutationes maximè ætatis, locorum & victus liberat. Hippocrat. lib. 2. aphor. 45. pag. 61. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Quàm ſit ſalutaris ægris opportuna loci mutatio, docuit Hippocrates, affirmans, ipſos etiam epilepticos, quorum vtplurimum eſt deplorata ſalus, mutando locum & rationem victus, fuiſſe plenè à morbo illo peſſimo liberatos.

Ita nuper conoerſis dico, duo iſta velut indiuidua eſſe, loci ſcilicet mutationem atque victus: namque locum fruſtra mutat, qoi à nequiore vita redux non eſt, ſed inolitis vitiis aſſueſcit.

Illud idem inſinuat iſte canon. *Valet interdum conuerſis pro animarum ſalute mutatio loci. Plerumque enim dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus: congruum eſt enim inde etiam corporaliter auelli, vbi quiſque illecebris deſeruiit.* Canon c valet. Diſt. 71

Q

Textus Medicinæ.

QVando color ex altero fit, diuturnitatem morbi ſignificat. Hippocrat. lib. 4. aphor. 40. pag. 28. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Exigitur à Medicina color temperatus ex albo & rubro, ſanus vt cenſeatur homo: ratione diuturnæ vitæ, quam denotat ille color, viuidus dicitur à medicis. Medicorum coryphæus ait, ægris eſſe malum omen quando color hic variat & excidit; quippe notat, ægrum peſſimè longo tractu temporis habiturum. Huius præſagij rationem credo peti à natura fatiſcente, cuius deliquium arguit color ater, inſinuans extingui calorem, quo accenſo rubet vultus, index integræ ſanitatis.

Illo planè modo niger ſit animus quando friget amor Dei, quo extincto tota perit animæ elegantia, quæ congruâ nomenclaturâ ſolet à Theologis & Scriptura ſacra nomen gratiæ ſortiri: quippe voces ſynonymæ ſunt referentes idem, ſcilicet gratia, & animæ pulchritudo Namque nihil eſſe gratum poteſt, quin pulchritudine & formâ ſpecioſâ ſibi affectum conciliet, quem maximè deuincere poteſt exquiſita corporis & animæ forma ſeu ſpecies. Vt ergo Dei affectum arctè ſibi obſtringat homo, ſtudioſè Dei gratiam excolat; ſiquidem aliunde Deo nequit acceptus eſſe, nec vlla dote animæ coruſcare.

Textus Medicinæ.

Qua parte corporis frigus eſt, ibi morbus. Hippocrat. lib.4, aphor. 39. pag.57. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Quando rebus his creatis hæret bomó ſupra modum, illâ ad creaturas conuerſione malè habet cor homiois: etenim vnde friget, inde malum infertur ei, cordis enim vita calor eſt; & contrà, necem frigus ei conſciſcit. Cùm ergo verus & ſincerus amor Dei ſit ille calor, vnde viuit anima facta Dei habitatio; ad creaturas conuerſio amoris eam extinguit, & tunc anima ſic ad nugas conuerſa friget dicique poteſt longa rerum intercapedine à Chriſto Domino ſeparata.

Textus Medicinæ.

Qua euacuatione fiunt, ſatietate curantur, & aliorum contrarietas. Hippocrat. lib.2. aphor. 21. pag.189. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Pauper æquè ac opulentus homo malè habet in hoc ſæculo. Vtriuſque curæ modum ſanxit Hippocrates quando contraria contrariis ſanari ſic decreuit, vt voluerit exinanita corpora repleri, ſaginata verò nimis & obeſa corpora vacuari. Ægra plerumque iacet anima prædiuitum hominum ob vitia illa, quibus vtplurimum tentanturij, qui omnibus vſquequaque bonis huiua ſæculi affluunt. Vitia autem præcipua hæc ſunt, io quæ maligoè pronos agunt opes omnes homines opulentos. Arrogantiâ ſupercilio diducto notans animum trucem & impotem ſui, veſtium pompa, libido, gula, ioci, choreæ, ludi, atque tritum inutiliter tempus ſæpius impenſum omnibus illecebris ſenſuum aucupandis.

Cùm ergo viperina proles illa ſata ſit præ nimiâ opum copiâ; ne fortè malum æternum diuiti procuret opum hic affluxus, operæpretium eſt euacuare penu, erogando ſtipem pauperibus, idque manu larga, talis vt euacuatio proſit: Pecunia namque data egeuia vitia non fouebit, quæ profectò penu exhauſto virus ooo effundent, imò ſecus opum omne malum ab homine egeno ſicut à perito medico reſcindetur.

Mala verò, quibus obnoxij ſunt pauperes, ſpectant præcipuè corpus, quamuis indirectè petant animam, quæ & ipſa ſæpe iacet ægra, ferens iniquè ſuam inopiam: namque mœret & triſtatur ſupra modum, ærumnis egeno corpore diuexato. Itaque potiora mala, quibus cruciatur homo rerum omnium indigus, hæc ſunt. Arcta fames, inexhauſta ſitis, nuditas ingloria, immane frigus, quo rigente totum corpus eſt illo gelu concretum, ſqualida caro plagis hians, diffluens vndequaque fœda puris ſcaturigo, iuges lacrymæ, crebra ſuſpiria, & multiplex ægritudo. Poſtremò durus humi decubitus, inſomnes habens noctes, quæ omnia acerba mala parit inopia extrema, cuius in medicina typus eſt exinanitio, quæ vt ſanatur ingerendo cibos ſuperfluos, ſic repletio curatur diſtribuendo malè habentibus, id eſt egenis opes, quæ ſunt inopiæ ſubleuandæ congruæ medicinæ.

Textus Medicinæ.

Que creſcunt corpora, plurimum caloris innati obtinent. Hippocrat. lib.1. aphor.14. p.231. c.1.col.1.

APPLICATIO MORALIS.

Hippocrates ait, ſic naturam inuigilare vitæ hominum, vt illis plus caloris impertiat quando creſcunt; alioquin nunquam molem debitam ſorti ſuæ humana corpora ſortirentur. Ita planè pius quiſque viam perfectionis inire volens, gratiæ augmento nequit aſſurgere ad ſanctioris vitæ gradum niſi caloris ei inſit plus quàm aliis hominibus, qui vernaculo more viuunt: etenim quantò mole Dei gratiæ adaugetur homo, tantò magis etiam amore ſacro flagrans eius animus inardeſcit.

Textus Medicinæ.

Que indicantur & indicata ſunt rectè, non mouere, neque nouare vel medicamentis, vel alÿs irritamentis oportet. Hippocrat. lib.1. aphoriſm.20. pag.316. col.1

ALPLICATIO MORALIS.

Sanxit olim Medicina, nihil decernendum eſſe malè habentibus, quos natura ſuo Marte prauis & noxiis humoribus propitio impetu liberauit. Ita Deus quando videt, hominem perculſum contritione, vitæ ſanctioris inire ſanum conſilium, & dare ſuis vitiis libellum repudij, non gladium ſtringit, vt plectat eum, qui contritus perpetrata priùs crimina condemnauit. Namque Iudex ille pius haudquaquam his iudicat in idipſum, nec refricat ſententiam antè latam in ſemetipſum ab homine pœnitente.

Nota, dici à medico, rectè iudicata nonnon nolle motum: & hinc obſerua, debere plenam & integram contritionem eſſe, motum vt iræ Dei compeſcat. Vt autem contritio ſincera ſuis omnibus numeris conſtet, operæpretium eſt illam peccatorum omnium ſeriem perſtringere. Cùm namque genus correctionis ea ſit, non eſt cor rectum quod vitiis aliquibus adhuc vitij pondere incuruum deorſum inclinat. Vt ergo ſuæ animæ lucrum faciat contritus homo, renuntiare debet affectu & effectu omnibus malis quæ perpetrata necem animæ conſciuerunt.

Textus Medicinæ.

Que educere oportet, quò maximè tendit natura ducere oportet, per conferentia loca. Hippocrat. lib.1. aphor.21. pag.326.col.1

APPLICATIO MORALIS.

Vt reſtituantur malè parta, debent illa ſuis dominis reddi, quando ſcitur qui ſint; alioquin pauperibus erogare bona aliena genus eſt furti, quo reſtitutionis onus non tollitur, imò ſecus potiùs aggrauatur. Namque manus pauperum non ſunt idonea loca, quibus ſint committenda bona malè parta, ſi de legitimis dominis conſtet ei, qui hæc bona malis artibus vſurpauit.

Congrua loca tali repurgio facultatem quas

fœnore

fœnore iniquo diues homo ſuos in loculos miſit, ſunt ipſæ manus vnde bona tulit & extorſit, & quæ eum torquebunt acerbè, niſi reddat eis quos inhumanè ſuis opibus antea ſpoliauit.

Textus Medicinæ.

Quæcunque à calore alterantur inter coquendum, viſcida fiant quodammodo, cùm talia ab initio non eſſent. Galenus in lib. 3. Coacar. tract. 4. coaca. 41 pag. 575. col. 2.

APPLICATIO MORALIS.

Amor ſuâ naturâ motus eſt animæ tendentis in bonum; ſed ſic alteratur amor à calore prauo concupiſcentiæ, vt formoſâ muliere adamatâ tenax & viſcoſus ei in modum glutinis adhæreſcat. Vnde nequit homo cui libido obſcœna ſuum viſcum affricuit ad ſuperna liber aſſurgere: nam volatus eius ad diuina fœdi amoris huius glutine præpeditur.

Auguſtinus eò vergit ita fatus in Pſal. 121.

Obligata anima amore terreno, quia viſcum habet in pennis, volare non poteſt; mundata verò ab operibus ſordidiſſimis ſæculi, tanquam extentis pennis, & duabus alis reſolutis ab omni impedimento, id eſt, duobus præceptis dilectionis Dei & proximi, volat; quò? niſi ad Deum aſcendens volando, quia aſcendit amando.

Ab aliis peccatis ſe ſe faciliùs expedire poteſt homo; ſed obſcœna libido tenet eum vinculis innexum, è quibus euolare nequit habens impeditas, vtpote innnctas alas viſco ſeu glutine voluptatis. Fit viſcoſus amor obſcœnus eam ob cauſam, propter quam viſcoſus humor in corpore humano tenax eſt & glutinoſus, qui antea minimè concreſcebat: id eſt, alteratur amor à calore viſcidæ voluptatis.

Textus Medicinæ.

Quæ refrigerata ſunt, ea calefacere oportet. Hippocrat. lib. 5. aphoriſ. 19. pag. 755. col. 2.

APPLICATIO MORALIS.

Si corda rigent frigore concreta, foco Dei amoris extincto, mala æterna manent eos, qui hunc ignem grauiter delinquendo, ſuo in corde penitus extinxerunt. Ne ergo tales pereant in æternum, ſedulò curare debent, vt eorum corda ſacrum hunc ignem denuo concipiant: proderit contritis, eo intento ſacris altaribus ſiſti, præuia confeſſione mali quo perpetrato frigus eos inceſſit, in corda tali apparatu inſtructa Dei amor olim extinctus, iterum cælitus illabetur.

Textus Medicinæ.

Quibus cerebrum vulneratur, iis febrem, & bilis vomitum ſuperuenire neceſſe eſt Hippoc. l. 6. aphor. 50. pag. 472. col. 2.

APPLICATIO MORALIS.

Quando caput ægrum eſt, cætera membra dolent. Ita Præſul cum ægrotat, id eſt iniquè viuit, vnum hoc nempe curans vt accumulentur opes; profectò dolet huius Eccleſiæ deplorandæ caput, & fit obnoxia morbis à ſummo medico prænotatis. Etenim hi paſtores reuerà gregi iniquè viam ſternunt ad interitum: oues namque ſuum Præpoſitum dum errare vident, huic adhærent, neque curant ab inito malo tramite reſilire.

Præſulum mens auara ſequaces habet populos, aliunde pronos, opũ ad cumulos plerumque malis artibus adaugẽdos. Ab illa gazas inſtruendi æſtuãte ſiti copioſa fluit amaræ bilis excretio. Etenim dum quiſque bona aliena ſuis cautè lucris aggregare curat & ſatagit, inde lites inextricabiles & atrocia bella, quibus digladiantes homines inardeſcunt.

Iacobus ita deflet amentiam illam hominum, quos inexhauſta ſitis auaritiæ in æternas rixas agit & accendit inhumano ſemper odio litigantes. *Vnde* (inquit) *bella & lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiſcentiis veſtris, quæ militant in mẽbris veſtris? Concupiſcitis & non habetis.* Iac. 4.

Illa ſitis auaritiæ, ouercante naturâ, febris inſtar in omnibus accenſa capit ingens exemplo mali Præſulis incrementum.

Textus Medicinæ.

Quibuſcunque animantibus pulmo datus eſt, iis in corde geminus eſt ſinus dexter ac ſiniſter. Dexter modice concauus eſt pariete cinctus tenuiore: ſiniſter altior in extremum cordis verticem pertingit pariete craſſiore obuallatus. In hoc ſiquidem plurimus iſque attenuatus ſpiritus contineri debebat, cuius cor principium eſt & origo. Cor auritum eſſe multi prædicant, huic que vtrinque è capite auriculas eminere. Sic enim placuit illas neruoſas membranas appellare ob ſinuum introitus poſitas. Dein etiam ita conditæ ſunt, vt ſanguinem & ſpiritum cor in ſe promptiùs attraheret, ſibique ventilationem moliretur, ipſis nimirum follium inſtar, agitatis, atque viciſſim inflatis & concidentibus. Cæterùm mirificum hîc naturæ arcanum contemplemur in appellatis valuis poſitum; quæ quidem membranæ ſunt poſitæ in canalium atque vaſorum extremis, quarum dilatatio extremitates obturat, contractio recludit. *Fernel. lib.* 5. *cap.* 8. *de partibus corporis humani.* pag. 261. col. 5.

APPLICATIO MORALIS.

Illa cordis deſcriptione nobis innoteſcunt quatuor; nempe ſinus iique duo, ſicut & totidem aures, ſpiritus in corde ſitus, & ſanguis, eius in concauo deliteſcens. Aduertit ibi Fernelius ex Galeno, ſæpe dura cordibus oſſa ſeri à natura, & hoc præſertim in multis beſtiis obſeruari.

Beneficium quod impertire ſolet animalibus cor illud, idem gratia confert animæ, quæ inde, ſcilicet à gratia diuina, ſuam abundè vitam trahit, ſicut à benè cõpoſito ſoſpite corde vitam quoduis animal emendicat. Statim atque dæmon in cor irrepſit, obſerat aures eius, nequando pateos cor audita Dei voce, ſacrum eius verbum patulis auribus excipiat, quo præualente mutus & ſurdus ille dæmon longiùs abigatur.

Vt anima humana, cuius eſt cor vna ſedes præcipua, præbet hominibus actiones exercere ſupra bruta, cuiuſmodi ſunt intelligere, & ad rationis amuſſim aptè mores componere, & alia multa brutis ignota; ſic gratia diuina vires dat homini ſuperioris ordinis, id eſt, omne naturæ humanæ robur & conatus multis partibus excedentes.

Illâ Dei gratiâ mediante patent hominis aures ad omnia iuſſa Dei capeſſenda ſicut par eſt. Huius item gratiæ obſequio & ope vocalis homo Deum laudat, & loquitur in gratiam proximi, quando petunt & exigunt ab illo tale officium proficua opera charitatis.

Textus Medicinæ.

Quibus cerebrum aliqua de cauſa concuſſum eſt, eos repente fieri mutos neceſſe eſt. Hippocrat. lib.7. aphor.69. pag.320. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Profectò delirat homo quando Deom offendit, & præſertim lethaliter, ideoquo mirum non eſt ſi io confeſſione nihil ab eo Sacerdos extorquere queat, etenim ille reus ob dementatam animam, & concuſſum cerebrum diaboli ſibilis, obmuteſcit.

Vt diabolus probè nouit efficaciam confeſſionis huius, quæ fruſtra renitente pudore ſua flagitia admiſſa nota facit vni ſacerdoti; ita ſuam omnem adhibet induſtriam, vt emergens ille pudor elinguem hominem efficiat, perpetrata crimina reticendo. Pudor ille nobis eſt à natura ſatus vt abſtrahat à peccato; ſed aſturè dæmon conducit eum, vt enorme nefas admiſſum pernicioſo ſanè ſilentio altiùs obtegatur.

O homo, quando ſiles in confeſſione nolens recenſere tua facinora iniqua, tuum cerebrum eſt concuſſum diaboli technis; confitere, vafri ſi cupis ab hoſtis huius te laqueis expedire. Profectò maius ſpecimen virtutis edit homo in confeſſione rei obſcœnæ, quæ perpetrata pudore totum perfundit eum, quàm is qui ob extinctam libidinem ſuperbiæ deteſtandæ typho turgidus intumeſcit.

Hinc tot dæmonis artes, technæ, fuci, & ſuſurri, vt pudorem, quem peccanti abſtulit, reſtituat quando Deum io confeſſiooe cupit conciliare ſibi. Tunc pœnitentis iotellectum præſtigiis faſcinando, vocis vſum eripit, ne peccata, quibus indulſit anima, fateatur.

Textus Medicinæ.

Quicunque morbi oriuntur ex ſatietate, euacuatione ſanantur. Hippocrat. lib.2.aphoriſm.22. pag.306.col.2

APPLICATIO MORALIS.

Eſt ſalutare genus euacuationis, inedia; quippe fame praui humoris illouies ooxia deſiccatur.

Gula titillante primos parentes in Paradiſo, manum diabolo porrexere, pomom vt veritum carperent; ſed quia noxij fructus intempeſtiuus eſus citò ſua acerbitate febrem conciliat, ac proinde ſitim, quæ exurgit ex accenſo foco in præcordiis, idcirco proles Adæ ſitim contraxit immodicam, pernicioſa quæque & aduerſa bono animæ concupiſcens.

Lethale pomum quod comedit Adam, primò ſuum mortale virus in os hians & patulum infudit, & inde gulæ vitium emerſit, quo laborat omne genus noſtrum, cui vt Chriſtos opem ferret, æquo animo famem atque ſitim ſuſtinuit, ne denuo fortè proles Adæ tali exemplo edocta, gulæ vitio laboraret.

ALIA APPLICATIO.

Quando plenæ manus vſurpato bono alieno dolent, nulla poſſunt alia cautione ſanæ fieri quàm euacuando malè partas opes. Nullo namque modo poteſt alio anima ſanari, quæ booa aliena ſua io compendia retulit. Sic ars Medicioæ curat eos, qui nimia repletione tument & turgeſcunt; pharmaca diluit & propinat purgantia, vt eorum potione cibus ingeſtus oimius euomatur.

O auare, bono alieno ſatur, artibus iniquis ioſtructæ tibi pleoæ gazæ crepant, capere nequeuntes opes ibi concluſas in animæ tuæ pernicieam; obedi ſacerdoti, qui tibi confeſſo iubet, vt malè parta citò reſtituas, ne te cunctante, tua furta cedaot in diſcrimen animæ tuæ: namque retenta bona, nefas per immane plenum te plus nimio ſoffocabunt.

Textus Medicinæ.

Qui colligit feſtucas, & de veſte euellit pilos, aut de pariete ſtipulas carpit, id malum eſt. Hippocrat. lib.1. præſagiorum. pag.197.col.1

APPLICATIO MORALIS.

Quando diues opum cumulos indefeſsè facit, reuerà legit è terra viles ſtipulas & feſtucas. Vnde qoia die & nocte vacat huic ſtudio & labori cum magna ſuæ ſaluris incuria, inferre licet, eum niſi reſipiſcat, peſſimè moriturum.

Hebræis olim degentibus in Ægypto res oneroſa fuit colligere paleas & feſtucas ad faciendos lateres. Ecce Regis Pharaonis Imperium, Exod.5. *Præcepit in die illa præfectiſ operũ & exactoribus populi, dicens: Nequaquam vltrà dabitis populo paleas ad conficiendos lateres ſicut priùs; ſed ipſi vadant & colligant ſtipulas.* Iuxta Regis Imperium diſperſus eſt populus per totam illius oræ plagam ad colligendas paleas & feſtucas, & laterum numero deficiente duris verberibus exceptus eſt, ita ſæuo Principe ſanciente.

Ego ſubodoror in crudeli Pharaone typum diaboli præfecti diuitiis: paleas autem & feſtucas eſſe credo ſymbola germana rerum, quas vt pretioſas opes homo quærit, & inquies auidè concupiſcit. Ad hæc appoſitè Plato dicit, opes eſſe cæli quiſquilias ab euerrentibus deorſum pulſas. Ne fortè vacet homo, Deumque ſuo animo verſet, eique velit deferre pium obſequium, dæmon vrget eum ad coaceruandas opes, quas ſincerè teur, genuinè nobis exprimi ſymbolo feſtucarum.

Profectò ſicut ſtipolæ & feſtucæ, leuis ad arbitrium auræ gyrant & voluuntur; ita fluunt opes, atque ſibi in hoc æuo parum conſtant: quippe diues, fortunâ variante, poteſt inops eſſe, rebus omnibus indigendo.

Inconſtantes opes eſſe probat Pſaltes Principum exemplo, quibus accidit plerumque, ſicut & ſtipulis, eſſe merum ludibrium venti, ſeu fortunæ, de collata prius gloria pœnitentis. Iracanit Vates Pſalm.82. *Omnes Principes eorum qui dixerunt: Hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei: Deus meus pone illos vt rotam & ſicut ſtipulam ante faciem venti.* In ſtipula & rota vides inconſtantis fortunæ typum. Cùm audis ergo, viros præpotentes huius ſæculi fore rotæ & ſtipularum inſtar, diuites infer eſſe meros illudentis fortunæ ludos, & opes eſſe viles ſtipulas & feſtucas, ingenua ſymbola leuitatis.

Textus

Google

Textus Medicinæ.

Qui naturâ valde ſunt craſſi, celeriùs moriuntur quàm graciles. Hippoc.l 2.aphor.44 pag.355. col. 1.

APPLICATIO MORALIS.

Gula plures occidit quàm gladius, & ſæpe miles ieiuno ventre mori non potuit pugnans mediis in cuneis hoſtium, qui indulgendo gulæ miſer periit ingloriè, congeſto cibo nimio ſuffocatus.

Conciniatores è ſuggeſtu fruſtrà tonant, & acerbè notant homines ſeruientes abdomini: perperam ſanè monent omnium vitiorum agmen eos obſidere, quibus gula placet: heluones ea monita deſpiciunt, & ſæpe ſuos in conſultores ore rabido debacchantur. Dæmones interea irrumpunt in animam inermem, quam gula ſuis omnibus exuit armis, & aliis vitiis expoſuit, quæ gulam ſtipare ſolent: quodque peius eſt, ſit æterna ſalus huius animæ deplorata.

Gracilis vt hominis vita diuturna viget, ita ſalutare magis eſt ieiunium quàm gula. Parcè cibis vtendo, gulæ nexus homo vitat, ſic æmulando Iudith induſtriam, quæ aliunde licèt inermis, ieiunando ducem Holofernem fortiter obtruncauit. Caro gulam ſuaſit Principi Aſſyrio diſtento cibis, atque vino manu larga poto: è contrà Deus heroinæ Iudith abſtinentiam ſuggeſſit, qua mediante vicit hominem hunc guloſum mediis in caſtris ſtipatum agmine numeroſo.

Textus Medicinæ.

Qui in medicamentorum potionibus cùm purgantur non ſitiunt, non ceſſant purgari prius quam ſitiant. Hippocrat. lib 4. aphor.11. p.451. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Quare ſitis aquæ viuæ malos & noxios homines non vrget & laceſſit? Eſt conſulenda Medicina, nobis vt hoc arcanum aperiat. Hæc ars ſalutaris ait, affluente prauo humore ſitim non adeſſe, donec humor hic inundans & noxius egeratur.

Quid moramur, & paluſtres ſectamur aquas, componendo vitam iuxta modum hominum impiorum? Inquies animus, ſynderesis & conſcientiæ amator elata voce clamant, nos dereliquiſſe venam aquarum viuentium, ſcilicet Chriſtum, & ad Ægypti fæculentas aquas ſeu vitia deflexiſſe.

Si quem ergo tenet & laceſſit cupido talis aquæ viuæ, ſuam ille totam afferat induſtriam vt purgetur, egregium hoc facinus à confeſſione ſincera vitæ Deo iniuriæ citiùs auſpicando. Diuina ſitire nequit homo, cui caro ſapit, & terrena placent. Res ſunt diſſitæ, terra, cælum: ad hoc non aſſurgit homo, niſi à terra procul animus euehatur. Idipſum Apoſtolus inſinuat hoc contextu 1. Cor. 2. *Animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei.*

Textus Medicinæ.

Quibus cancri occultè fiunt, eos non curare præſtat: qui enim curantur, celeriùs pereunt. Hippocrat. lib.6. aphor.38. pag.426.col.1

ALPLICATIO MORALIS.

Indiſcretus ergo zelus eius à quo peccata ſine arbitris commiſſa, coram populo traducuntur.

Vide Patrum ſententias. pag. 426. col. 1

S

Textus Medicinæ.

SI ſanguis in aliquam cauitatem præter naturam transfunditur, corrumpi neceſſe eſt. Hippocrat.lib.6. aphor.50. pag.161.col.2

APPLICATIO MORALIS.

Quod ſanguis in corpore humano munus obit, illud opes in politica ſorte gerunt: quippe ſicut ſanguis æquè toto corpore diffuſus alit omnia membra licèt ingloria & abiecta, ſuis modò venis ſe concludat; ita diues æquus atque pius contemplatur opes vt annonam, quam mutuò acceptam è cœlo debet omnibus Reipublicæ membris indigis erogare. Si verò ſuas concludit opes homo nequam atque diues, tunc ſanguis ille poteſt extra bona vaſa dici transfuſus. Nam in concauo arcæ iacet & reſtagnat, magno talis animæ periculo: ſiquidem hæ corrumpuntur opes, vtpote inutiles, nec ſortiuntur eum effectum pietatis, ad quem exerendum, larga manu, id eſt, abundè Deus eas homini diuiti commodauit.

Quàm ſit pernicioſa talis corruptio, inferre licèt ex incommodis & damnis ſanguine putrefacto ſatis: Primò, dolet acerbè caput, eò delata bile æſtuante foco, quem putredo fouet, ei ſuppeditans materiam, ſcilicet ſanguinis illuuiem, qua inundante, totum corpus hominis incandeſcit. Sanie ſtabulante, caro ſit cancroſa, vnde fœtens vermium ſcaturigo ſalit, edens longè latéque totam cancri viciniam. Affluente pure nemo ferre poteſt graueolentiam infirmi, putente tabo horridè diffluentis. Marceſcit interea corpus ægri, qui nec ipſe poteſt ali ſanguine, quem concluſit extra venas inſtitutas eo intento, vt beneficum hunc humorem perficerent, illumque ſero ab omni ſuperfluo & noxio defæcarent.

Ecce typum diuitis inhumani, ſcilicet epulonis huius, qui induebatur purpura & byſſo. Concluſit arca ſuas diuitias, quæ conceſſæ viro illi impio & crudeli, reuerà foris erant, id eſt, extra bona vaſa; iniquitatis enim erat vas ille nequam, multa mala paſſus eaque dira, quia obſeratas opes ita fecit inuias egenis, vt neque micam panis mittere mendico Lazaro dignaretur.

Quando diues opes abſcondit, eo fine datas vt diffluerent in pauperes, reuerà venas vbi perficitur ille cruor, præteriit hic pauperum ſanguis aliò transfuſus. Hæ diuitiæ putrefactæ malè caput affecere viri prædiuitis, diſtendentes eius animum aurâ plebis, quæ ſemper eis applaudit, quibus propitia fortuna ſuis effuſis opibus aſpirauit.

Rurſus ille diues tot ferè fuit morbis obnoxius quot vitiis, & vermes ſcaturiere putri ex conſcientia, qua cancroſa miſer etiam nunc detruſus ad tartara cruciatur.

Textus

Textus Medicinæ.

Sɩreatie frequens, ſi quod aliud ſignum acceſſerit, phreuitidis eſt nuntia. Hippocrat. lib.2. Coacarum, cap.7. prænot.16. pag.230.col.1

APLLICATIO MORALIS.

Blaſphemæ voces, conuitia, verba obſcœna, & omnia turpiter eructata notant eos inſanire, quibus contingit taliter oblatrare.

Profectò rurum non eſt velle monere viros phreneticos vt deſiſtant ab actibus incongruis, quippe forunt, & dirè ſæpe ſuos excipiunt medicos; ita viri omnes blaſphemi, turpiloqui, & conuitiatores, iniquè ferunt quando probi homines aut ſuperiores eos ſeuerè cogont vt ſapiant: namque famam illorum conſpuunt, & horrendè ſolent ſtultiùs inſanire.

Textus Medicinæ.

Si nudis pedibus inueniatur; manus, collum, & crura inæqualiter diſpergens & nudata, malum. Hippocrat. lib.1.præſagior. cap.4. pag.629. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Homo die feſto procul arcens gratiæ veſtes, colla, manus atque pedes agitans in choreis, obſcœna febre adutitur, eſtque lethali telo illios anima ſauciata.

Textus Medicinæ.

Si exteriora frigent, & interiora calent cum ſiti, lethale eſt. Hippocrat. lib. 4. aphoriſm. 48. pag 647. col.2.

APPLICATIO MORALIS.

Cum in templo frigent exteriora viri alicuius, corporis habitu decoro Deum non orantis, & corde tamen ardet luxuria ſitiens, profectò ſalus eſt tunc huius animæ deplorata.

ALIA APPLICATIO.

Æſtuans auri cupido totum homioem auarum inflammat: ſed quamuis vrat eum deſiderium & accenſus amor opum; exteriora tamen eius frigent: nam quando pauper ei occurrit, orans vt miſereatur eius, ille quaſi frigore concretas haber manus; neſcit eas ad eleemoſynam erogandam indigis explicare.

Illa ſitis auri inhumana notat, hominem illum eſſe ſuæ ſalutis æternæ prorſus incurium, ac proinde ſuo eum ſocio & conſorte duri animi diuite epulone, breui eodem inferni carcere concludendum.

Textus Medicinæ.

Si Aquilonica fuerit conſtitutio, tuſſes, faucium aſperitates, alui dura, difficultates vrinæ, laterum horrores, & pectoris dolores fiunt. Hippocrat. lib 3. aphor.5. pag.702. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Profectò peiùs habent animæ, quas perflat aura vanæ gloriæ; ſiquidem ab hoc vento quaſi peſtilente valor cuiuſque boni operis & merita corrumpuntur.

Aquilo ventus eſt ſuperbiæ, qui latera vocemque lædit: latera, nam ſuperbus eò dementiæ euaſit, vt neminem videre velit à latere à quippe ſibi dum poſtponit omnes homines, ille ſuo lateri nullum planè ſicut parem & ſocium vult hominem adhærere.

Raueſcit item vox eius vitiata flabris aquiloniis; quidquid enim ſuperbus homo loquitur, illud omne voce ingrata ſonat, imò potiùs fragore horrendo tonat; aures enim aſtantium intentatis ab illo minis, & blaſphemis eius vocibus inhorreſcunt. Aſſuetæ phraſes ei ſunt iſtæ, quibus eum conſtat omnibus inſanire. *Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas.*

Textus Medicinæ.

Si corpus adeò graue eſt, vt vngues ac digiti liuidi ſint, expectanda mors eſt continua. Hippocrat. lib.2. præſagiorum 8 pag.480. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Cùm auri cupido grauat animum, homo nequam per fas atque nefas aliena capit, vnde nigredo quædam peccati ſe digitis & vnguibus affricat, quæ mortis animæ eſt indubium & euidens argumentum.

Lethalis ille liuor reſtitutione petit, quæ niſi ſponte citóque fiat, profectò Deo vlciſcente fiet: namque bona viri ſimoniaci & raptoris, ei conſtare diu nequeunt, illa Deo velut propria repetente.

Textus Medicinæ.

Si capilli è capite defluunt, lethale eſt. Hippocrat. lib.5. aphor.11. pag.502. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Ex Medicina; fluens ex capitis cute pilus omen peſſimum eſt, inſtare finem ægro clamans, præſertim infirmo tabe lurida marceſcente. Cogitationis humanæ nota ſeu ſymbolum eſt capillus, vtpote prodiens à capite: Profectò fluunt ab ingrato pili capitis: immemor namque ſuo non reuoluit animo beneficia Dei, & hæc obliuio ingrata notat, ſalutem eſſe talis hominis in diſcrimine magno, niſi Deo reconciliata memor eius gratiarum anima reſipiſcat.

Forrè Vates eò reſpexit, quando Deo afflatus ait Pſalm. 31. *Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.* Ille ſuo qui non recolit intellectu accepta Dei bona propè infinita, reuerà vilis eſt & ingratus, ac proinde ſicut mulus animal infœcundum.

Textus Medicinæ.

Si quis vult corpora purgare, oportet facere fluida. Hippocrat. lib.2. aphor.10. pag.57. col.1

APLLI

APPLICATIO MORALIS.

Ars Medicinæ, cuius ſunt partes procurare corpori infirmo ſanum & incolumem ſtatum in quadam gratia & venuſtate ſitum, non tumultuariò, ſed cautè, malè ſana curat corpora, Hippocrati coryphæo Medicinæ morem gerens, qui ſanxit, ægros non curandos catharticis, quin antè fiant fluida corpora, quod fit quando tenax humor refugit aut cunctatur ire foras, quamuis à valido pharmaco percellatur.

Cùm à gratia præueniente motus homo flere incipit, ita ſuam noxiam antè vitam pertæſus, ille boni ominis eſt lacrymarum fluxus, vapore animam aptans ad gratiarum influxum, qui aliqua præambula ſemper in homine noxio prærequirit.

Textus Medicinæ.

Si quis cibum febricitanti dederit, ſano quidem robur, laboranti autem morbus. Hippocrat. lib.7. aphoriſmorum. pag.172. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Nemo cibos euchymos, id eſt ſucculentos, eſſe vitæ conſentaneos, ac proinde bonos & ſalutares inficiatur eis, quos reficiunt; Medicina tamen ſeuerè negat æſtuante febre cibos, quia porrectæ dapes ægro febre inualeſcente cedunt in perniciem eius, eas confeſtim humore noxio corrumpente. Vnde benè tali conſulit infirmo negans eſcas, quamuis importuna fames eum vellicet & laceſſat.

Ita diuitiæ conceſſæ bonis, eis abundè cedunt ad ſalutem, quia larga manu egenis eas diſtribuunt: at auaro & voluptuoſo ſecus valde nocent; quippe totas iniquè dicant vitio propagando.

Vt maligna febris acceſſa ſitim excitat & hanc inexhauſtam, quæ etiam aquâ propinatâ magis ardet; ſic diuitiæ opimæ ſitim auari exaſperant, quamuis eæ pingues & opimæ gazis auarorum & prædiuitum hominum infundantur. Vnde benè quadrat diuiti auaro typus ſanguiſugæ, quæ ſanguinem affixa cuti exugendo crepat, iuxta Vatis hoc effatum: *Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo.*

ALIA APPLICATIO.

Quando flagrat homo rei alicuius infra Deum noxio amore, febris inſtar amor hic eſt; nempe ſitim ille parit concupitæ rei, cuius homo deſiderio percitus inardeſcit. Homine æſtuante tali febre, nefas eſt illi miniſtrare panem Angelorum, qui eſtò proſit valde bonis hominibus, reprobis ſanè datur in ſupremum illorum animæ detrimentum.

Textus Medicinæ.

Si abſceſſus deſinit, & rurſus repetit, non excreta ſcreatione, ac febre ceſſante, difficilis eſt morbus, periculum enim deliry mortiſque eſt. Hippocr. lib.2. præſag.68. pag.297.col.2

APPLICATIO MORALIS.

Occubuere plerique fine deliro & horrendo, quibus peccati abſceſſus olim deſierat; ſed quià ardens in corde fomes peccati ſubinde focum concupiſcentiæ plus ſolito accendit, eo igne viri incauti ardentes miſerè perierunt. Ea infirmitate dolent omnes neſcij quonam ſupremo fato ſuum æuum concludent; namque fomes peccati quamuis peccatum non ſit, attamen ſemper allicit ad peccandum, dubiumque finem facit, quo ſunt etiam probati homines exceſſuri. Hocque metum iure ſolet incutere, optimis & ſanctis quibuſque viris; nempe nemo Dei gratiam finalem certò ſibi audet promittere, eſtò malè ſibi conſcius non ſit; quippe talis eſt infirmitas humana, ferò vt mortiferè peccet ille, cui manè totáque die corruſca Dei gratia cœlitus affulgebat.

Textus Medicinæ.

Si ad ſurditatem & torporem ſubſtillum acceſſerit narium, aliquid ſiniſtri præ ſe fert. Hippocrat. lib. 2. Coacar. cap. 3. prænotione 12. pag.347. col.1

ALPLICATIO MORALIS.

Deo cunctantes obedire ferit illa vera prænotio Hippocratis, affirmantis eſſe duris auribus & torpori ſtillicidium ſanguinis è naribus ominoſum. Inobedientes torpor inceſſit, cùm quippiam illis præcipitur; nempe riget iners eorum anima concreta gelu pigritiæ, quæ obturat eis aures vt ad omnia iuſſa Dei & ſuperiorum penitus obſurdeſcant.

Sanguine ſubſtillante rubere nares, adagium eſt, ſignificans aliquem mouere manum ab opere incepto. Et hoc aptè quadrat eis qui ſimulant ſe velle morem gerere Præpoſitis; ſed poſtea deficiunt, quòd profectò in mandato grauis momenti eſt mortiferi criminis argumentum.

Textus Medicinæ.

Sub cane, & ante canem difficiles & moleſtæ ſunt purgationes. Hippocrat. lib. 4. aphoriſm.5. pag.177. col.2

APPLICATIO MORALIS.

Quando Præſul agit indiſcreto zelo, canis inſtar oblatrando, duris & aſperis cenſoriis eos increpans qui delinquunt, animos exaſperat potiùs quàm repurgat: namque rei homines ad virtutem non ictibus aut rictu canino fuſo latratu, ſed dulciſono modulo prouocantur.

Textus Medicinæ.

Summis morbis, ſummè exquiſita curationes optima ſunt. Hippocr. lib. 1. aphoriſm.6. pag 685. col.1

APPLICATIO MORALIS.

Offenſæ diuinæ dolor ſi congruus eſt, nullas omnino debet horrere cruces, vt quam citò Deo reconciliet animam, quæ peccauit: memor enim ſe meruiſſe dira & æterna inferni ſupplicia & tormenta, pœnas quaſcunque leues eſſe ſuis delictis indictas meritò iudicabit.

Textus

V

Textus Medicinæ.

V*Aſorum euacuatio ſi talis fiat, qualis fieri debet, confert.* Hippocrat. lib. 1. aphor. 6. pag. 301. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Si reſtagnante prauo humore in ſtomacho aut aliis viſceribus egeratur humor ille foras, non procul æger abeſt à debita ſanitate. Ita quando labes originalis detergitur ab anima beneficio Baptiſmi, quando vomit homo reus in confeſſione ſuas omnes noxas, & incluſas arca gazas malè partas eò remittit vnde tulit, profectò benè habet; idque totum obſequio pharmacorum, quæ ſunt animæ præſtituta.

Textus Medicinæ.

Vbi in febrem non intermittentem, difficultas ſpirandi & delirium incidit, funeſtum. Hippocr. lib. 4. aphor. 50. pag. 548. col. 2

APPLICATIO MORALIS.

Reuerà febris eſt continua, conſuetudo peccandi ex malitia; ſicut enim accenſa febris vrit præcordia; ita prauus quando viget vſus delinquendi ex malitia, natura vitiata flagrat æſtu quodam ſic peccandi, vt nunquam deſinat & quieſcat agere peruersè. Quodque peius eſt, & damnationis æternæ nota indubia; ad ſalutem reſpirare nequit homo, cui peccare ex malitia nequiter inolenit. Quòd ſi fortè vitæ æternæ quædam ſpes ei affulget, illa nomen præſumptionis habet de miſericordia Dei. Nam præſumit homo nequam ſeſe remittente Dei iuſtitiâ impunè fore quod peccauit: & hæc præſumptio de miſericordia diuina velut index eſt animæ delitantis.

Ex malitia pecantes eò deueniunt vt omni ſpe ſalutis æternæ cadant: deſperatio namque fœtus huius eſt peccati, vt mors horrenda probat multorum, qui malè ſibi conſcij dubiam fecere Dei miſericordiam, & in agone ſupremo poſiti deſperarunt.

Cùm ergo duo hæc ſigna infauſta febri continuæ, ſcilicet difficultas reſpirandi, & delirium, reperiantur in omni homine peccante ex malitia (nam deſperatio & præſumptio ſunt effectus huius peccati) nihil omnino ſpei bonæ ſubeſt eis, qui ex malitia delinquendo ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferos futuri in æternum miſeri delabuntur.

Textus Medicinæ.

Vbi morbus peracutus eſt, ſtatim ſummos labores habet, & ſummè tenuiſſimo victu opus eſt. Hippocratis hoc eſt oraculum. pag. 72. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Statim atque crimen inſigne ream animam inceſſit, inde dirus citò dolor emergit contritione natus, vel à ſyndereſi inflictus. Conſultus ab ægroto ſeu pœnitente prudens & peritus Sacerdos, vt medicus decernit ægro, primò ieiunium generale ſitum in abſtinentia à vitiis quorum ingluuie ſe ingurgitans anima turpiter ægrotauit.

Præterea pœnas corpori indicit aliquando graues, ſi peccatorum grauitas exigit illud penſum: quippe debet eſſe talis plagarum modus, qualis menſura fuit animæ delictorum.

Textus Medicinæ.

Vbi plus cibi præter naturam ingeſtum eſt, id morbum facit. Hippocrat. lib. 2. aphor. 17. p. 159. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Quotidiano experimento liquet, febres edi ex plethora ſeu nimia homorum copia. Conſtat item febre laborantes ægros ſolere ſiti importuna quaſi iugiter ioardere.

Profectò præter naturam eſt, congerere pernicioſas opes, & auri pondere immenſo gazas prægrauare malis plerumque fœtas magis quàm opibus. Etenim illa boni vtplurimum alieni congeſtio morbum lethalem animæ conſciſcit, ſcilicet peccatum, & excitat deſiderium maiores adhuc opes anidè conquerendi.

Textus Medicinæ.

Vbi aliquid ſecedere debens ſteterit, malum. Hippocr. pag. 263. col. 1

APLLICATIO MORALIS.

Magno ſuæ prolis vniuerſæ malo fuit expertus Adam verum eſſe ſcitum hunc ab omnibus medicis aphoriſmum. Nam ſtetit Adam imò ſibi conſtitit in perpetrato ſuo deliqnio, ioſundens in vxorem culpam, eſtò reus eſſet, ſicque malum quod debuit confitendo foras eiicere, ſuo ſilentio noxio concluſit, & ita necem incautè ſibi atque toti infauſtæ ſuæ ſoboli procurauit.

Cautior reuerà Dauid ingenua confeſſione ſui delicti derepeote fregit iram Dei: Etenim ſtatim atque Nathan eum increpanit, ille nihil cunctatus, ore ſicut & corde reum ſe confeſſus ait: *Peccaui Domino.* 2. Reg. 12. Confeſſio illa velox & ſincera citam meruit & veniam: quippe Vates à Deo miſſus ad cenſuram, veniæ indultæ fuit, & nuntius: reſpondit enim placidè Dauidi, vltro ſuum crimen ſopplici animo confitenti: *Dominus quoque* (inquit) *tranſtulit peccatum tuum; non morieris.* Ecce fœtum glorioſum, quem confeſſio illa Regis prompta & ſeria parturiuit.

Textus Medicinæ.

Victus humidus omnibus febricitantibus prodeſt. Hippocrat. lib. 1. aphor. 16. pag. 684. col. 1

APPLICATIO MORALIS.

Vt victus humidior eſt præſtitutus ei qui ardenter febricitat, ratione petita febris ab incendio, cui largior aqua debet infundi; ſic luxuriæ ardentes flammæ crebris eis obiectis lacrymis extinguntur.

Mulier peccatrix, quæ tergendo coma ſua pedes Chriſti amarè fleuit, ſopiuit eo profluuio lacrymarum luxuriæ incendium, quo inualeſcente tota eius anima conflagrabat.

Simili

Simili peccato Dauid obnoxius, hoc diluit flendo, ſicut ait hoc contextu. Pſalm. 118. *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam.* Ita focus luxuriæ largè ſuſis lacrymis euaneſcit.

Textus Medicinæ.

Vnaquaque pars dum benè valet, ſpiritu abundat; ſed dum malè, ichoribus acribus & ſæpe venenoſis. Duret. in lib. 2. Coacar. cap. 19. prænot. 1. pag. 386. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Ex Medicina, caput eſt omnium animalium ſpirituum officina, cui omnia membra debent quòd ſentiunt & mouentur, ea lege tamen vt nullo modo membra ſuo à capite diſpeſcantur. Nulla pars à capite præciſa poteſt eſſe vitæ compos; quippe caput non influit in membra, quæ abſciſſa, ſuo ſunt à corpore ſeparata.

Quia Eccleſia Sancta benè valet, vt vnita ſuo capiti Chriſto, & Petro vices eius gerenti; idcirco donis Spiritus Sancti abundat, & hoc Spiritu perculſa motus habet & impetus validos ad ardua audenda: at ſchiſmatici tanquam membra præciſa cadaueroſa iacent, nullo dignata Spiritus Sancti influxu, neque donis ditata, quibus fideles animæ decorantur.

Textus Medicinæ.

Vt valent oculi, ſic & totum corpus. Hippocr. lib. 6. epid. p. 517. c. 1

APPLICATIO MORALIS.

Homo, cuius oculi ſunt caſti, dedignantes ea videre, quibus luxuria accenditur, profectò purus eſt, & ab amoris immundi ſordibus alienus. Ille verò ſecus, qui corpora ſpecioſa videre cupit & geſtit, habet oculos luxuria accenſos, & inde patet, turpi Veneris incendio cordis eius intima conflagrare.

Plerique ſuo experimento probant, eſſe verum Theocriti effatum de homine mente capto, quia oculis hiantibus & patulis hauſerat obuerſantes mulierum obſcœnarum ſpecies impudicas. Vt vidit, inquit, & periit; eſt namque cita, velox & indubia ruina viri, cui nulla propè cura ſubeſt, cautè ſuos oculos ob aſpectu comptæ fœminæ coërcendi. Chriſtus ipſe nomen medici ſortitus, ab hac oculorum ſoſpitate docet timandam & colligendam eſſe veram & abſolutam animæ ſanitatem. Sic ille Luc. 11. *Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit: ſi autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebroſum erit.*

INDEX HISTORIARVM.

LECTOR, habes iſto Tomo plures hiſtorias ſparſas quàm hîc recenſeam. Rurſus eas quas deſcribo, breui ſtylo tibi refrico, vt obiter perſtrictæ minus faceſſant negotij, & ne nimis fortè moles huius indicis intumeſcat. Si fuſiùs deſcriptæ placent hiſtoriæ Rhetorum floſculis aliquando ſatæ, voti compos vt abundè fias, indice luſtrato vide numerum arithmeticum, paginaſque demum conſule deſignatas.

A

Hiſtoria.

ABagarum Edeſſæ Regem, ſcribit Euſebius Chriſtum literis ſupplicaſſe, malo vt importuno finem imponeret; Chriſtum verò reſpondiſſe, ſuum vt hunc morbum ferret æquo animo: nam deſtinatus erat vnum ex diſcipulis ſuis, qui tempore opportuno malis eius opem congruam afferret. Chriſtus eo anno diem obiit extremum; & poſt decennium Thadæus, vnus ex diſcipulis Chriſti, iuxta ſui magiſtri oraculum, Edeſſam appulſus, ibi miniſtrum ſe præſtitit gratiarum, quas è cœlo Regi Abagaro Chriſtus Dominus impertiuit. Euſebius lib. 1. cap. 13. p. 433. col. 1

Hiſtoria.

Ægyptij vt exemplo luculento ſuum affectum erga ſuos Deos facerent indubium, magno feruore ſuis in ſacris, victima ardente flagris ſæuè ſua corpora diſſecabant. Herodot. lib. 2. pag. 758. col. 2

APPLICATIO.

Chriſtus in Paſſione velut hoſtia ſacra totus amore flagrat, quo ardente vices vt aliquas referamus ei, debet acerbè caro noſtra cædi & mactari vt cauſa necis Chriſti, quam malè ſuada carne perpetrata crimina conſciuerunt.

Index Hiſtoriarum.

Hiſtoria.

Æſij Adriani Imperatoris armis oppugnata & deſtructa fuit Ieruſalem, deinde eius ope inſtaurata primo ſuo nomine excidit nacta nouam nuncupationem, vtpote oominata ritu Gentili Ælia, ab Ælio, qui victor eam ſolo funditus adæquarat. Præterea in ſignum domioij, quod ſortitus erat ibi, effigiem porci voluit immioere primæ portæ loci illius aliàs ſancti, & templum Adonidi iuſſit in oppido Bethleem conſtrui, vt illa loca, priùs ſancta, nihil niſi obſcœnum deuictis ciuibus exhiberent. Euſebius lib. 4. c. 6. p. 369. c. 2

APPLICATIO.

Eadem fata manent eos, quos proſpera fortuna ſui iuris effecit. Mutantur in alios; ſi oamque boni & iuſti fuere, mali fiunt & reprobi. Hinc pe, quibus fortuna læta ridet, nomine voluptati dato, valè dicunt Deo, & vitiis obſtricti, dyſcoli nuncupantur. Et ne qua vitæ ſanctioris ſpes affulgeat hominibus, qui ad arbitrium fortuoæ ſecundæ viuunt, rutilans felicitas ita ſuos amaſios vitiis obſtringit, vt Adonidis & porcorum indolem adſciſcat eis tanquam victricis ſtemmata voluptatis.

Hiſtoria.

Æthiopiæ Regum familiares ita Regis ad ſpeciem ſe aptabant, vt eorum qooque plagas in propria carne ſibi infligerent, & eadem morte vitam concluderent, in perenne ſui amoris integri monumentum. Diodor. lib. 4. c. 1. p. 766. c. 2

APPLICATIO.

Dignus ſanè latro fuit, ſcilicet ille bonus, cui Ieſus eam gratiam conferret, vt illum in familiarium numerum allegeret: namque plagis iiſdem affectus, eodem quoque crucis agone fatis ceſſit, & ſubinde fuit idcirco Regis Regum aulicis aggregatus.

Hiſtoria.

Agrippa fuit Ariſtobulo patre ſatus. Tiberius concluſit eum carcere anguſto Romæ. Tiberio defuncto, rerum potitus Caligula ſoluit Agrippam, aureamque dedit ei catenam eiuſdem ponderis atque molis, cuius erant ferrei nexus ergaſtuli quo detentus erat. Adiecit & diadema, Regem illum Iudæorum creans: ita ſui carceris & vinculorum immemor Agrippa fuit: quippe data catena grauis auro, & adiecta corona, mala priùs perpeſſa læto & diuite fœnore compenſarunt. Ioſephus lib. 18. antiquitatum c. 8. p. 129. c. 2

APPLICATIO.

Ne cuncteris, homo Dei, inire viam cæli propter eas anguſtias fortè tuo corpori ingratas; tempus enim tribulationis noſtræ breue eſt & momentaneum; vincula nunc ferrea & dura, tibi cedent ad gloriam, vt illa quibus olim Agrippa fuit turpiter alligatus.

Hiſtoria.

Alexander Macedo benè ſuæ famæ prudens conſuluit, cùm Dario Rege Perſarum deuicto ſui ipſius etiam victor ſtrenuus appatuit. Vt namque ſua obſequia voluere Regi huic victori exhibere duæ filiæ Darij, & hæ fortiſſimæ; ille ſibi ſiſti noluit virgines illas, ne domitor Regum à ſexu fragili vinceretur. Quint. Curtius lib. de geſtis Alexandri. p. 571. c. 1

APPLICATIO.

Præcipua cautela procul arcens incendium quo luxurioſus homo flagrat, eſt cauta ſolerſque fuga mulierum, cui quoque debet ſociari ab homine caſto vigil cuſtodia oculorum, ne oculis, qui ſunt in amore duces, ſcintilla excepta focum accendat, quo imprudens anima conſumatur.

Hiſtoria.

Alexandro Macedonum Regi confecto ſiti, ſpectante toto exercitu, clara & ſincera fuit aqua oblata; ſed ille generosè fudit eam, dicens ſe nolle ſolum ſedare ſitim: excitauit eo exemplo ſuos milites ad ſimilem quoque ſitim forti animo perferendam. Quint. Curt. lib. de geſtis Alex. p. 673. col. 2

APPLICATIO.

O vtinam ſortiatur eum effectum apud nos tolerata ſitis à Chriſto; ſcilicet vt nos vrgente gula, cibo illam modico refrænemus.

Hiſtoria.

Alfredus olim Rex Angliæ pulſus regno ſuis ab æmulis, dum præcipiti fuga ſibi conſuleret, pauperem obuium habuit, qui enixè panem ab illo petiit. Miſeratus eius inopiam Rex profugus decepente panem protulit & porrexit ei, qui fortè panis erat illi neceſſarius, quia coniurationem gentis perfidæ fugiebat. Eadem nocte Regi in ſomnis ſe ſiſtit vnus Sanctorum nomine Cuthbertus, olim Antiſtes Lindisfarnenſis, ita fatus. Alfrede, credis heri te mendico panem dediſſe, verùm ſcito mihi Cuthberto panem hunc te dediſſe, cuius intuitu ego procurabo tibi ſolium reſtitui. Sanctus ille ſuis ſtetit pollicitis: Alfredus enim ad regnum inde fuit meritò reuocatus. Andreas Cheſnæus in hiſtor. Angliæ ſub an. 883. pag. 191. c. 2

APPLICATIO.

Homines propitij & benefici pauperibus, non in terreno & labili regno ſicut Alfredus habene pauperi eleemoſynæ erogatæ fœnus & præmium; ſed illos æterna manet gloria regni cæleſtis, eos illic Chriſto Domino coronante. Ecce fides eius oppignerata ſacro in codice in gratiam hominum, qui ſe perhumanè gerunt erga rerum omnium indigos: *Venite* (inquit) *benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione Mundi: eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare.* Matth. 25.

Hiſtoria.

Alphonſus Rex Arragonum in magna panis penuria,

penuria, qua laborabat eius exercitus maluit generosè famem pati quàm oblato pane refici. Illo exemplo decus immortale ſibi peperit, & in illa graui annonæ preſſura, ſuos ad patientiam milites inſtituit inediâ maximâ fatiſcentes. Panormitanus lib. 3. de rebus Alphonſi. pag.763. col. 2

APPLICATIO.

Chriſtus impaſtus quadraginta dies in deſerto fuit, & vrgente fame panem noluit procurare ſibi, nobis ita viam ſternens ad Quadrageſimæ ieiunia indicta, niſi obſtiterit imbellis ſanitas, obſeruanda.

Hiſtoria.

Alcibiades Dux ſtrenuus, quem Græcia magni fecit, clypeum ſuum ſic ab aliis diſtinxit. Pinxit ille ſuo in ſcuto nudum Cupidinem, igniferum fulmen fortiter intorquentem. Plutarch. in vita Alcibiadis. p.668. c.1

APPLICATIO.

Ad hoc Cupidinis fulmen pertinere reor Poëtæ vetus hoc effatum: *Feriunt altos fulmina montes.* Homines, qui virtute vitis aliis eminent, ſunt montes, qui charitatis alis ad Deum aſſurgunt: illos quando quatit fœdus amor, eos adæquando ſolo, tunc *feriunt altos flumina montes.* Dauid, Salomon, Samſon, montes fuere diro hoc fulmine conquaſſati.

Hiſtoria.

Amalaphus Anglus incendit ædes ſacras Sancti Balteri: vltio cita nefas hoc immane Deo diſplicere notum fecit iis qui aderant teſtes huius flagitij: adhuc enim ignis erat ſub fauilla, quando fuit incendiarius morte ſubita præuentus, cum horriſono fulmine conterente. Hiſtor. Imperialis ſub ann 951. p.54 c.2

APPLICATIO.

Stante Dei gratia, anima ſancta, Dei templum eſt, homo peccando faces infernales huic templo impiè ſupponit, & eodem momento vitâ cadit æternâ velut lethali ſpiculo terebratus.

Hiſtoria.

Anaſtaſio Imperatori homo quidam in ſomnis apparuit cum libro aperto, voces edens iſtas: *Ob peccata tua deleo quatuordecim annos vitæ tuæ.* Dicto fidem citò fecit exitus ille præceps, quo periit fulmine caſtigatus.

APPLICATIO.

Longè peior eſt ſors hominis iuſti quando Deum offendit; quippe graui ſe obſtringens peccato, ſuum è libro vitæ nomen expungit, & vitâ cadit, quæ debebat in æterna ſæcula perennare.

Hiſtoria.

Andronicus Comnenus Imperator vſurpator Imperij, eximius cultor Apoſtoli Pauli, imaginem eius flere vidit, nec idcirco tamen reſipuit; ideoque fuit patibulo appenſus, quo dignior erat quàm ſolio nequiter vſurpato. Hiſtor. Imperat. an. 1185. p 277. c.2

APPLICATIO.

Neminem credo latere fletus Chriſti, qui lacrymas abundè fudit in cruce, nobis vt conſuleret deuiis à ſalute; attamen ille rarus eſt, qui reſiliendo ſua à vita peſſima reſipiſcit.

Hiſtoria.

Antiochi Epiphanis gratiam volentes demereri ſibi Samaritani templum extruxere Ioui, quem colebat ille, Deum verum exoſus, qui vt Iudæos à Religione vera procul aueiteret, ſuillo iure moros Ieruſalem aſperſit, & illuc idolorum omnium cultum inuexit, ſanctis legibus antiquatis. Ioſephus lib.12. antiquitatum cap.7. & lib.13. cap.16. p.132. c.2

APPLICATIO.

Vt reprobi in hoc æuo ſibi Mundum obſtringant, & habeant propitios aſſeclas eius, dyſcolos ſcilicet & impios omnes, idola colunt Mundi, ſicque ſuam fœdè vitam componunt vt vitiis omnibus aſſueſcant. Vt verò dæmon obtundat eum ſenſum pietatis erga Deum, quem Baptiſmus olim impreſſit, ſtatim atque reum hominem peccato fecit obnoxium, eodem quoque momento Dei amorem extinguit, & cultum eliminat. Et nequando redux anima pœnitentiam agat, iuſculo porcino totam inficit: cùm namque madet homo & diffluit voluptate, ſolet à ſacris omnibus abhorrere. Vnde quia ſupellex omnis pœnitentiæ, videlicet ærumnæ, cruces, oratio, ieiunia, lacrymæ & alia corpori ingrata, Deum verſus agunt animam; hæc omnia oderè viles aſſeclæ voluptatis.

Hiſtoria.

Antonius à Padua, Beati Franciſci alumnus, in Ezelinum acriter inuectus, cum adiit, in nomine Chriſti vltoris omnium criminum præcipiens, vt à nefariis in poſterum & inhumanis actibus abſtineret. Impos ille ſui, & anxius tyrannus quid ageret, ſtatuit tentare Dei præconem, & facere periculum virtutis eius. Familiares quoſdam miſit ad Antonium cum muneribus amplis eo intento, virum vt ſanctum confoderent, ſi porrecta manu oblata dona acciperet: ſed ille memor voti paupertatis, omnia contempſit, & ita vitæ ſuæ conſulendo, dirum hunc & atrocem hominum tortorem aliquamdiu continuit, illo ſuo exemplo magis proficiens quàm terroribus atque minis iudiciorum Dei, quas illi carnifici primitus intentarat. Ex vita S. Antonij in Chronicis Minorum p.394 c.2

APPLICATIO.

Concionator exemplo ſibi & aliis potiùs quàm doctrinâ ſolâ vitam æternam conciliat: namque nudæ voces ad pœnitentiam non inducunt, doctore ſuis ſenſibus indulgente.

Hiſtoria.

Antonius Abbas olim ex odore tetro nouit atque fugit hæreticos. Hieron. in vita Antonij. p.715. c.2

APPLICATIO.

Vt in hæretici corde fides eſt mortua, ita ſicut ſepulchrum guttur eius olet, ideoque nequit ore fœtente niſi quidpiam putidum exhalare.

Hiſtoria.

Apicius ille gulo, ſicut ait Seneca, ſcientiam culinæ profeſſus, diſciplina ſua ſæculum infecit, & poſt exhauſta centena millia nummorum, ipſe velut impar gulæ, ſibi lethale virus propria manu necis conſcia propinauit. Senec. lib. de conſolat. ad Helaiam. p.166. c.1

APPLICATIO.

Gula plerumque ſui faſtidio laborat, eoſque necat, æterna vita priuans, quos duntaxat vna ventris & ſaginæ cura ſollicitat. Plerique vina læti dum bibebant in epulis, repentino fato occupati, & ab inferis abſorpti, incendio æterno gulæ vindicæ cruciantur.

Hiſtoria.

Apollonius ille magus famoſus derepente videns defeciſſe Solem, exclamauit, ea hora nece violenta Cæſarem interire. Philoſtratus in vita Apollonij. p.19. c.2

APPLICATIO.

Crebra Dei gratiæ defectio, quam creatura parit, quando nimis adamata, Dei præpedit influxum. Hæc, inquam, gratiæ eclipſis, peccati tenebris hominem inuoluens æternæ necis omen portendit animæ delinquenti.

Hiſtoria.

Arnulphus Aurelianenſis Epiſcopus fodiens altè loco in vno quem deſtinarat, ædes vt ſacras erigeret, ingentem reperit cumulum auri, quo impenſo, inſignem Eccleſiam extruxit. Glaber ſub ann.888. p.597 c.2

APPLICATIO.

Quiſquis in concione fodit altè Dei verbum & rimatur eo intento, ſuam vt animam Chriſto ſacram faciat inſtar templi, ille profectò gazas ibi reperiet, ſcilicet theſaurum gratiarum, quæ impenſæ ſicut par eſt ſufficient ad animam illam pœnitentem Chriſto Domino conſecrandam.

Hiſtoria.

Attes olim Lydos inſtituit & initiauit iis ritibus, qui ad Cereris cultum pertinent, vnde ſibi omnium Lydorum conciliauit auram & affectum, quem voluit prouincia illa memor gratiæ acceptæ, ſuo etiam benefactore mortuo perennare. Nam vt reſciere Lydi, aprum ſiue ſuem ſilueſtrem occidiſſe virum illum, ſcilicet Attim; Gens hæc deinceps abominata ſues, ſanxit à ſuillis carnibus abſtinendum. Pauſan. in Achaicis. p.68. c.1

APPLICATIO.

Cùm recolunt Iuſti, voluptates, reuerà ſues & porcos, conſciuiſſe necem Chriſto ſuo Redemptori, iniuriam hanc vlturi, cautè ſibi fugam omnium voluptatum iugiter indixerunt.

Hiſtoria.

Auguſto nomen Domini deferente Roma, quia ille Romam inuentam lateritiam, marmoream fecit, modeſtè prudens hic Princeps reſpuit hunc titulum, ſcitè ratus eum duntaxat vni Deo rerum omnium Domino conuenire. Plutarch. in vita Auguſti. p.726.c.2

APPLICATIO.

Ita Reges ab Oriente locum appulſi vbi natus eſt Chriſtus, proni adorauere Regem Regum, cui ſoli competit Dominus appellari. Ertant ergo, ſibi conſtituentes vnum alium dominum, cùm Chriſtus ille ſolus ſit, cui æquè debent omnes anhela ſua vota ſicut ſupremo Domino deuouere.

B

Hiſtoria.

Babylonia peſte virulenta fuit infecta, quia miles auarus opum cupidus in templo fregit arcam auro plenam; ſed eductum autum ex loculo aperto dirum aërem efflauit, qui Orbe toto luem ſparſit, quia auri peſtiferi intempeſtiuè miles auarus infecta viſcera reſerauit. Iulius Capitolinus in Lucio Vero. p.168. c.1

APPLICATIO.

Eſtò lues illa plures homines extinxerit, quàm ſuperſtites reliquerit; illa tamen non obſtitit, quin moriendo ſuæ animæ prouiderint omnes eo tabo infecti: ſed nimius affectus opum omnem ſalutis æternæ curam adimit animæ diuitiis iugiter inhianti.

Hiſtoria.

Baptiſmo mediante quidam Iudæus paralyticus illico curatus eſt, quo miraculo reſcito dedere manus Chriſto plures alij homines infideles. Otto Friſingenſis, lib.7. cap.32. pag.523. col. 2

APPLI

Index Hiſtoriarum.

APPLICATIO.

Peccato velut paralyſi diſſolutus homo deſes otio marceſcit; ſed ablutus aqua pœnitentiæ, priſtinum flendo ſua ob peccata robur recuperat, animosè bona ad opera ſe fortiter accingendo.

Hiſtoria.

Barbari quidam, Conſtantinopoli tunc degentes, & religionis Chriſtianæ tetri hoſtes, irrupere ſacras in ædes, eas vt incenderent: eo intento faces porrecta manu impia deferentes. Sed vt ingreſſi tentauere focum admouere rebus ad altare Dei pertinentibus, virtute quadam Numinis occulta procul expulſi, ſimiles inſanis à ſemetipſis exegere pœnas auſus ſacrilegi; diſtrictis enim gladiis irruentes in alterutrum, morte ſibi conſcitâ nefas immane mali conſcio ſanguini ſociarunt. Marcellin. in Chronico ſub ano. 431. pag. 645. col.1

APPLICATIO.

Plerique, ſacra dum in templo fiunt myſteria, ementita pietate domum Dei frequentant; ſed duntaxat eo fine, faces vt luxuriæ ſubmittant cordi puellarum; at non impunè ferunt facinus hoc nefandum. Namque plures vni eidemque virgini vel matronæ ſuas ſupponendo faces, vt vtatur eo incendio, quo turpiter ardeot, æmulatione fœda furunt, ſe prouocant ad certamen, deſcendunt in arenam, & confoſſi de amoris æſtu tranſeunt in fornacem ignis, vbi dirè dæmon eos in æterna ſæcula cruciabit.

Hiſtoria.

Baſilius Imperator, nomine Macedo, in venatione zooâ apprehenſus à ceruo, ſuo pulſus equo fuit: aulicus quidam accurrens gladio diſtricto zonam indoſtriè præſcidit, cui cornibus implexus erat ceruus, & ita vitæ conſuluit Imperatoris eo tempore morituri. Tantùm abeſt vt ingratus ille vices retulerit, quinimò virum adeò beneficum extremo ſupplicio damnauit, cauſatus eum eſſe reum mortis qui gladio exerto ſuum Imperatorem adorſus eſt. O hominem indignum vita! cuius vſurâ fuit dignatus ope viri, quem ingratus oequiter interemit. Cedrenus in vita Baſilij. pag. 500. col. 2

APPLICATIO.

Chriſtus ſua morte vitam nobis reſtituit, quos draco ſuis aſtutè gyris & voluulis implicitos damnatos & cruciandos æternis ignibus abſorbebat. Attamen immemores gratiæ acceptæ, & ingrati, pro beneficio tanto grates debitas rependere non curamus, imò necem Redemptori conſciſcimus vt valeamus, eum grauiter offendendo.

Hiſtoria.

Baſilius Imperator filium ſuum Leonem laut digoarum inſulis Imperij, per calumniam delatum concluſit carcere tetro, duris eum vinculis alligando. Poſtea pſittacus è cauea lugubri derepente tono voces has edidit: *Heu, heu, domine Leo.* Omnes ibi aſtantes ingemuere ſuo Principi Leoni vincto, voce condolentis auis excitati ad lacrymas, quæ conciliauere ſuo Principi libertatem. Curopalata in vita Baſilij ſub ann. 886. pag.746. col.2

APPLICATIO.

Homine peccante gemit conſcientia, & ſynderesis inſtar auis garrulæ clamat, nos detinere Ieſum carcere concluſum. Quando verò contriti flemus libertatem vincto Domino procuramus. Vide aliam applicationem. pag. 746. c. 747. c.2

Hiſtoria.

Baſſus Dux Romani exercitus vt reciperet Herodion arcem captam à Iudæis, iuſſit eò inferri crucem & præconem clamare, fore vt ſuſpenderetur ibi Iudæus quidam iuuenis, quem impensè ciues huius oppidi deperibant. Iam dirè flagris exceptus iuuenis adductus erat; Iudæi deſertores viſa cruce, cui iam aptabatur adoleſcens ille charus cunctis, animo fracti noluere ſua defectione necem illi conſciſcere, ſed ſe dedere maluerunt. Ioſeph. lib. 7. de bello Iudaico, cap.25. p.756. c.1

APPLICATIO.

Multò quotidie ex pictura vident imaginem Chriſti flagellati, & audiunt Angeli cuſtodis ex intimo corde vocem ſic vrgentem: Ecce vitæ tuæ reprobæ effectus: ſi denuo peccas, Chriſto crucem tunc decernis. Heu quàm pauci ad has opportunè voces ſuggeſtas ab Angelo reſipiſcunt.

Hiſtoria.

Belgæ à Philippo Rege Galliæ defecere, quia vexabat, eos ſubſidiis immenſis, quorum æs collectum impendebat in conſtruendis arcibus ad hos populos opprimendos. Paulus Æmil. lib. 8. hiſtor. ſub an. 1300. pag. 274. c.1

APPLICATIO.

Plerique rei & noxij homines ſortem ærumnoſam meditando, cui dæmon eos addixit, Chriſto dedere manus, & generosè dura diaboli vincula confregerunt.

Hiſtoria.

Beliſſarius militiæ Dux ſtrenuus ob res egregiè geſtas ſuperbiâ turgidus, impos ferè ſui extitit; Iuſtinianus eius idcirco fodit oculos, vt inde foras erumperet vehemens aura vanæ gloriæ perfidi tumeſcentis. Procop. lib. 9. cap. 6. p. 516. c.2

Index Hiſtoriarum.

APPLICATIO.

Tot proſtant homini humiliandi ſe argumenta, cæcus vt ſit, ſi contingat ei elato ſupra modum animo ſuperbire.

Hiſtoria.

Benedictus Abbas, populante fame totam prouinciam, egenis diſtribuit omnem cœnobij annonam, quam non credidit eſſe ſuam, ſed pauperum, quorum vt viſcera exanita fame reficeret; ſaturata grano ſua horrea vacuauit. Greg. lib. 2. dialog. c. 28. p. 189. c. 2

APPLICATIO.

Pauperes ſunt horrea tuta, quibus Eccleſiæ concluſa bona ſolent dominos magno cum fœnore compenſare.

Hiſtoria.

Berenice matrona, Regum ſanguine ſata, venit Ieroſolymam voti cauſâ nudo pede; ſacras ibi extructas ædes adiit, ibique prona ante altare ſuam comam raſam, appenſam tholo, rerum omnium Domino conſecrauit. Ioſephus lib. 10. de bello Iudaico. p. 739. c. 1

APPLICATIO.

Eâdem Religione debet homo ſe ſiſtere ſacris altaribus eradendo pilos, id eſt, excutiendo vanos omnes cogitatus, ſubducto etiam corde rebus, quæ arctè ſibi amorem eius vnicè deuinxerunt.

Hiſtoria.

Blandina virgo diris ſuppliciis cruciata, fidem Chriſti vt deſereret, illud vnum in tormentis ait: *Chriſtiana ſum, nihil apud nos ſceleris admittitur.* Acta Sanctæ Blandinæ. p. 128. c. 1

APPLICATIO.

Chriſtianus iniquè viuens eſt indignus qui illo ſacro nomine cenſeatur.

Hiſtoria.

Boleſlaus III. Rex Polonus ita caſtigauit vnum ex præfectis exercitus, qui prælio iuito fugit, ille colum atque fuſum inſignia muliebria miſit ad transfugam ducem, qui perculſus pudore talis opprobrij, conſciuit ipſe ſibi vltro necem, profectò fine inglorio & congruo deſertori. Ioan. Herbut in vita Boleſlai. p. 128. c. 2

APPLICATIO.

Chriſtiane, quæſo, tuum cor conſule, nempe fuſum atque colum corde geris, animæ fœminæ typos; inde ſcies certò tibi & Chriſto nihil commune fore in cœlo; quippe ſolos eò milites euehit, qui patiendo dura, robur ita ſui animi prodiderunt.

Hiſtoria.

Boleſlaus III. Rex Polonus graue crimen vt lacrymis elueret, expetiit à carne ſua pœnas iſtas: opertus cilicio importuno ſetis hiſpido, contentus aqua & pane ſolo totam egit Quadrageſimam, in argumentum animi pœnitentis. p. 74. col. 2

APPLICATIO.

Vt gula & turpis libido duo ſunt præcipua peccata, quibus homo Deum offendit; ita cibi inediâ arctâ, & cilicio auſtero, duo ſunt hæc crimina caſtiganda.

Hiſtoria.

Boſonus Burgundiæ Rex morte inſtante malè partas iuſſit opes reſtitui, ne qui deprædatus erat, diaboli præda foret, in pœnam boni nequiter vſurpati. Cæſar. Noſtradamus in hiſtoria Galliæ Narbonenſis. p. 175. c. 1

APPLICATIO.

Diuitiæ vſurpatæ diris animam ſtimulis exagitant, nec ſæua finit tortura, donec opes malè partæ, ſuis dominis afferantur.

Hiſtoria.

Burchardus Vvormatienſis Epiſcopus iacebat in lecto, graui paralyſi afflictus; enixè Deum orauit; vt poſſet ire obuiam Conrado Imperatori. Gratæ Deo fuere preces illæ, quia repentina ſalus ei conceſſa voti compotem fecit: quippe ſanus Cæſari occurrit, eum excipiens apparatu, eius congruo maieſtati. Baronius Tomo 11. ſub an. 1016. p. 457. c. 1

APPLICATIO.

Iacemus omnes in lecto velut paralytici; ex ſacra tamen Euchariſtia dignatur ad nos venire Deus; eum rogemus vt concedat eam animæ ſanitatem, quam requirit ad occurſum tanti Numinis præuius apparatus,

Hiſtoria.

Buttilinus Germanus Italiâ deuaſtatâ tulit opes & vaſa ſacra, ſuam ſed rediens in patriam tranſmiſſo Pado, citam vltionem ſenſit: onuſtus enim ſacrilega præda, necem ipſe ſibi conſciuit, dente proprio laniatus. Agathias lib. 2. pag. 646. col. 1

APPLICATIO.

Qui animas inducunt ad peccandum, illi vaſa Deo ſacra ſecum iniquè volunt in damnatorum ſedes & carceres aſportare. Sed profectò Deus illatæ ſibi iniuriæ vindex immane ſcelus ab his ſacrilegis admiſſum pœnis congruis vlciſcetur.

Index Hiſtoriarum.

C

Hiſtoria.

Candianus Dux Venetorum vt rebellaſſe vidit filium ſuum, tanto fuit mœrore correptus, vt illa ſui filij defectione vita exciderit, quam noluit ſtante prolis crimine propagare. Petrus Iuſtinianus in hiſtoria Veneta ſub ann. 952. pag. 721. c. 2

APPLICATIO.

Longè maior amor eſt Chriſti. Is namque parens hominum in horto, ſuo recolens animo, à Deo defeciſſe ſuos omnes filios, vltro mori voluit, vt ſua morte pœnas lueret ſoboli rebellanti.

Candiano Duci Venetorum periiſſe, ſui ob peccatum filij iniurij Reipublicæ, nihil profuit neque patri, neque proli; ſed Chriſtus ſpontanea morte genus humanum à ſua defectione redux Dei reddidit obſequio, & immarceſcibilem gloriam meruit corpori rediuiuo.

Hiſtoria.

Cardinalis à Monte alto, nepotis Sixti V. Papæ, acta fidem faciunt, illum erogaſſe pios in vſus decies centena millia nummorum aureorum, & fuiſſe ſolitum dicere, ſe nolle gazas inſtruendo, malè vſis opibus in inferno pœnas ad tormentum animæ cumulare, Filingerius in eius funebri oratione, eleemoſynæ tantæ memor, eam iſto elogio celebri commendauit: *Aurei ſæculi inſtaurator; creſcentem pauperiem aurea pluuia refecit. Virginitatis flores, aureo rore ſeruauit: labentes familias, aureo baculo ſuſtinuit: carcerum vectes, limâ aureâ diſſecuit: fluctuantes animos, aurea anchora firmauit: nudos aureo vellere contexit.* Ciaconius in elogiis Cardinalis à Montealto. pag. 475. c. 2

APPLICATIO.

Eccleſiæ Sanctæ bona debet ignis charitatis abſumere, aut eorum poſſeſſores æterno igne vindice torquebuntur.

Hiſtoria.

Chariſij clerici obſcœna vita totam vrbem offendens ita zelum acuit Gennadij Patriarchæ Conſtantinopolitani, vt probatæ vitæ virum miſerit ad ſepulchrum S. Eleutherij Martyris, quem ſic alta voce precatus eſt: *Miles tuus, Sancte Dei Eleutheri, multùm peccator eſt; aut emenda illum; aut excide.* Non caſſa fuit illa querela, Dei Sancto facta, nec vindicta ſera viri ſacrilegi: ipſo namque manè morte repentina Deus illum ſuſtulit è medio, ſic præpropero fato locum pœnitentiæ indigno tali gratia clerico denegante. Auctor prati ſpiritualis cap. 145. p. 100. c. 1

APPLICATIO.

Qui cenſores ſanctos in hoc æuo ridet, meretur vt eius vita malè tranſacta, fato immaturo, Deo vindice, decurrerit.

Hiſtoria.

Clemens VIII. Papa ſuum palatium aulæis exuit, & Numine afflatus ait, magis debere curare Papam veſtire nudos & alere, quàm curiosè ſui palatij parietes ſtromatis ſericis exornare. Ciaconius in Clem. VIII. p. 476. c. 1

APPLICATIO.

Pauperes ſunt templa Dei, quæ veſtire decet potiùs quàm profanas ædes, quarum ornatus & aulæa cedunt ad æternæ ſaluti prorſus inutiumi vanæ gloriæ monumentum.

Hiſtoria.

Clodouæus, Rex Gentilis olim, naturæ trucis erat homo, cælo auſteriore ortus, qui ab idolis marmoreis, quæ colebat, indolem ſaxeam nactus erat, ea præſtans ſemper, quæ ſuperba ſolent redolere typhum hominis inhumani. Sed Religio Chriſtiana durum emolliit hunc animum: namque ſuum vltro caput ſubdidit Eccleſiæ, mittendo Romam coronam auream, qua Anaſtaſius Imperator eum dignatus erat, eamque vitam duxit, quæ ſuſpicionem fecit multis, eum in Sanctorum ſerie receuſeri. Hiſtoria Gallica in Clodouæo. p. 609. c. 1

APPLICATIO.

Religio Chriſtiana prodit ſe factis potiùs quàm verbis, quæ viduata bonis actibus eruaeſcunt.

Hiſtoria.

Clotharius I. Rex Francorum in ſupremo agone voces has emiſit: *O quàm potens eſt Rex cæli, qui deprimit faſtum Regum terræ!* Greg. Turon. lib. 4. hiſt. c. 23. p. 176. c. 1

APPLICATIO.

Vt morte inſtante videt talpa, licèt hactenus cæca; ſic pleríque ſuæ ſalutis incurij ſoſpite vita, deflent ſerò ſuam ſocordiam morte pœnas æternas vlmtis tartari ſuggerente.

Hiſtoria.

Conradus Rex Romanorum admonitus eſſe ſibi textas inſidias à ſicariis conductis, eum vt nocte confoderent in lectulo, aſtutè ſuum illud cubile liquit, declinans ita necem indubiam, quia aſſueto ſuo lectulo derelicto, prudens aliò tranſmigrauit. Hiſtor. Imperialis ſub ann. 1251. pagina 67. col. 2

APPLICATIO.

Pœnitentes admoniti à Salomone, funes & laqueos ſubeſſe fœdis lectulis luxuriæ, non vt ſus lota ſuum volutabrum repetunt; ſed conſulturi gratiæ diuinæ, qua pœnitendo viuunt, valedicunt lectulo, repudij libello dato ſordidæ voluptati. Iure timent ne abutendo Dei gratia, non ſuperſit regreſſus ad inſtaurandam pœnitentiam, ſiquando nouis peccatis eam deſides intermittunt.

Index Hiſtoriarum.

Hiſtoria.

Conſtantini Imperatoris ſententiam contra quoſdam Epiſcopos, cùm alij Præſules expectarent, ille gradum Epiſcopalem ſuſpiciens ſic reſpondit: *Vos dij eſtis à Deo conſtituti: & vobis Deus poteſtatem dedit de nobis quoque iudicandi, & quaſi deos quoſdam conſtituit: conueniens non eſt, vt homo deos iudicet.* Rufin. lib. 10. hiſt. cap. 2. p. 383. c. 2

APPLICATIO.

Præſules nacti eſſe ſupra hominum vulgus, in actione nihil plebeium referre debent; hi namque, quorum ordo vices Dei in Mundo gerit, illibatâ quoque vitâ debent omnibus illucere.

Hiſtoria.

Conſtantino nuper baptizato fecere fucos arioli auſpices & augures, quos ille ſuam in aulam adſciuit, ideoque fuit tragica morte ſuæ vxoris & Criſpi filij caſtigatus. Hiſtor. Imperialis ſub ann. 323. p. 107. c. 2

APPLICATIO.

Ex conſortio malo nemo boni quidpiam contraxit; imò ſecus conſortia iniqua cedunt ſemper in aliquod magnum corporis & animæ detrimentum.

Hiſtoria.

Conſtantinus Copronymus Imperator ita rebus fœtidis captus erat, vt ſtercore putente nares inungeret nequando fœtens odor ei excideret. Ad captandam hominis inſani beneuolentiam aulici eius mitiri ſtercora redolebant. Theophanes in vita Conſt. Copron. p. 356. c. 2

APPLICATIO.

Mundus profectò fœtet hominibus ſanctis. Vt aſſeclæ Mundi gratiam eius captent, in vitiorum omnium illuuie & volutabro iacent, vnde benè à iuſtis ex fœtore & graueolentia reprobi diſcernuntur. Hos & Mundum eadem fata manent quæ Copronymum: ille ſupremo in agone clamans ait ſe torreri; ita cadens omni ſpe ſalutis æternæ miſer eiulans expirauit.

Hiſtoria.

Conſtantinus Imperator, nepos Copronymi, voluptati obſcœnæ totum ſe addixit; ideoque mater eius Irene, mulier heroina, ſuum hunc filium exutum Imperij inſulis excæcauit. pag. 516. col. 2

APPLICATIO.

Hic voluptuoſus homo ſanè fuit dignus, vt qui mente cæcus è ſupremo rerum faſtigio videre & timere Deum contempſit, ſolio pulſus ima in ſeruitute, ſuis orbus oculis à ſubſannante populo læderetur.

Hiſtoria.

Conſtaotinus Imperator baptizatus ita ſuos inſtituit mores, vt ex ſuperbo mitis & humilis effectus, in Concilio Nicæno pronum ſe demiſerit ad pedes Antiſtitum, quos coluit & ſuſpexit vt homines Chriſti vices in hoc ſæculo referentes. Euſebius in vita Conſtantini. p. 609. c. 1

APPLICATIO.

Religio Chriſtiana primò diaboli ſuperbiam proſternit ita ſuos inſtituens profeſſores ad ſimilitudinem Chriſti. Si quis ergo typho ſuperbiæ aſſurgit alta petens, ille reuerà ſolo eſt nomine Chriſtianus.

Hiſtoria.

Coreſum iuuenem ſpreuit olim puella nomine Callithoë, cùm graſſaretur atrox peſtis orâ illâ totâ. Ad ſedandam citò luem illam didicere Græci oraculo conſulto, ſacris aris eſſe feram hanc virginem ſiſtendam, quam fruſtra votis innumeris adoleſcens nobilis conatus erat ad affectum mutuum inclinare. Rapitur virgo iugulanda, ſicut ſanxerat oraculum; ſed gladio iam diſtricto ſuum corpus obiecit eius amaſius, qui gladio excepto pronus occubuit, ita ſua morte vitam redimens virginis inhumanæ. Illa ſerò ſecum perpendens quàm ingratè ſe geſſiſſet erga virum, cuius morte lucis vſura frui dabatur ei, in animum ſuum induxit Coreſo vitam reſtituere, quam ſanguinis eius pretio tranſigebat.

Amoris ſpiculo ſauciata ſibi merore confecta necem conſciuit, & iam moritura, voces in has erupit, indices affectus indubij: O Coreſe vita tibi quando ſoſpes erat, vna mihi deuincta ſoli tunc vigebat; ego verò tibi tanquam mortua tone viuebam incuria reciproco amore tuum excolere; idcirco meum debitum cor ſoſpiti pendere cunctata, tibi defuncto, lubens & vltro dico; nolui ambobus vnum thalamum eſſe viuis, ſed extinctis vnus erit tumulus: reddo vitam. In bis querulis vocibus expirauit. Pauſanias in Achaicis. pag 769. c. 1

APPLICATIO.

Chriſtiane, Ieſus fruſtrà tuum cor ad amorem inclinare niſus eſt In laboribus & ærumnis perpetuis ab ineunte ætate fuit, idque tui cauſâ: demum ne perires, ipſe ſua morte tuam inſtaurauit vitam, antè tuo vitio deploratam. Redde tuam Chriſto vitam, perculſus ſanctiore foco, quàm fuerit is intenſus amor, quo ardebat olim Callithoë: O felicem te! ô beatum! ſi pertæſus es æuum quod egiſti tam ingratè, tibi & contingat à te pœnas exigere ſceleri condignas, & in hoc ſupplicio ab amore tibi indicto tuam pœnitentem animam exhalare.

Hiſtoria.

Crucem inſeruit epiſtolæ ſuæ Dux Moſcouita, Papæ Clementi VIII. ſcriptæ. Nam Moſcouita fœdus initurus cum aliquo, præuiam mittit crucem in ſinceri affectus indubium & locuples argumentum. Ciac. in Clem. VIII. p. 757. c. 2

Google

APPLICATIO.

Ita Deus quando fœdus ſancit cum homine pœnitente, cruce aliqua dignatur eum, quippe crucis amor inceſſit eos omnes, qui bello huic ſæculo indicto, ſuos omnes affectus vni Chriſto Domino deuouerunt. Paulus eò vergit ita fatus Galat. 5. *Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis.*

Hiſtori.a

Cyprianus olim magus, Baptiſmo lotus, non diluit tantùm fœdus initum cum dæmone, ſed generosè mori voluit, vt fidem in Chriſtum ſolam profitendam eſſe ſuo effuſo ſanguine teſtaretur. Acta Martyrij SS. Cypriani & Iuſtinæ. pag. 609. col. s

APPLICATIO.

Contritus & confeſſus homo, lotus aqua lacrymarum, non tantùm frangit initum cum hominum hoſte fœdus, ſed etiam vltro mori paratus eſt Chriſto ſua obſequia iugiter exhibendo.

D

Hiſtoria.

Decius Imperator petiit à Senatu, quit mereretur eſſe Cenſor. Omnes vno ore voces iſtas in Valeriani gratiam ediderunt: *Valeriani vita cenſura eſt; ille de omnibus iudicet, qui omnibus melior eſt; ille de Senatu iudicet, qui nullum habet crimen.* Trebellius Pollio in Valeriani vita. p. 326. c. 2

APPLICATIO.

Vt Prædicator congruus eſſe queat vitiorum cenſor, eſſe debet illibatæ vitæ, alioquin indigebit ipſe velut reus acerbo alio correctore.

Hiſtoria.

Dunſtano viro ſancto Cantuatienſi Antiſtiti Edgarus Rex Angliæ adulter obuiam factus, ementita pietate manum eius apprehendit, vt oſculo dignaretur eam. Sed vir ſanctus ea hypocriſi offenſus, ait: O Rex, cura priùs lauare manus obſcœnas aqua ſalutari pœnitentiæ, & tunc contrito tibi licitum erit deuotè manus conſecratas Præſulum attrectare. Osbert. in vita S. Dunſtani. pag. 352. c. s

APPLICATIO.

Quando tibi occurret Mundus hypocrita, ſpecie virtutis obiectâ, clama voce elata, ſuas vt manus pœnitentiæ ſalutaris aqua lauet; & tunc te crediturum, illum eſſe purum, ſcilicet quando fletu largo ſui cordis intima defæcabit.

E

Hiſtoria.

Edgarus Rex Angliæ, correptus à Dunſtano viro ſancto, metu concuſſus eſt. Eius namque voce & cenſura quaſi tonitruo perculſus homo eus infremuit, deinde pronus ad pedes Præſulis aduolutus, ait ſe peccaſſe, prodens lacrymis ſe non mundaſſe cutem ſolùm, vt aſſolet Mundus; ſed largo fletu cordis intima repurgaſſe. Osbertus in S. Dunſtani ita. p 426. c. a

APPLICATIO.

Quando vita eſt innoxia cenſoris, eos ſortitur effectus, quos prætendit eius cenſura, reos carpens, atque volens ad praxim virtutum omnium inclinare.

Hiſtoria.

Epiſcopus Calinenſis depoſitus ab Honorio III. Pontifice, quia ignarus erat lib. s. Decretal. tit. 14. cap. Quamuis. De ætate, qualitate, & ordine præficiendorum. p. 501. c. a

APPLICATIO.

Omnes tenentur ea ſcire quæ pertinent ad ſalutem animæ procurandam.

Hiſtoria.

Epiſcopus quidam ſimoniacus in concilio Lugdunenſi an. 1055. non potuit recitare verſiculum *Gloria Patri & Filio, &c.* Sed ſincerè ſuum crimen confeſſus, & epiſcopatu abdicato, ſactum hunc verſum facilè recitauit. Nicolaus de Arragonia Cardin. lib. de geſtis Pontificum. pag. 271. col. a

APPLICATIO.

Quiſquis habet diabolum in cordis receſſu penitiore ſitum & latentem, is ſemper erit in confeſſione mutus, vt in omnibus quæ pertinent ad ſalutem animæ cunctabundus.

Hiſtoria.

Euthymius generoſus heros, Temeſſam vrbem appulſus, & ingreſſus ædes dæmoni ſacrat, vnum ſpectrum nigrum habuit in occurſum, cui quotannis vna virgo ſicut ei debita victima mactabatur. Cum dæmone luctatus heros, eum inde procul egit, & virgine liberata, ferum & inhumanum ſacrificium penitus abrogauit. Pauſanias in Eliacis. p. 267. c. 2

APPLICATIO.

Maiores profectò ſtrages edebat in orbe dæmon ante Dei in humanis ortum. Siquidem omne ferè genus noſtrum arctè ſibi deuinxerat! ſed vt coruſcus Solis ortus veſpertiliones agit in latebras; ſic Chriſtus vbi emerſit, omnes egit in fugam diabolos, vt tenebriones antris & ſpecubus aſſuetos.

Hiſtoria.

Euphemiæ Martyris ſepulchro fuere concluſæ duæ chartæ, quibus erat conſcripta fides Catholica, & eorum qui ab Eccleſiæ ſanctæ vero tramite deuiabant. Poſtridie Patres Concilij

Chalcedo

Chalcedonenſis vnà cum Eutychianis hæreticis tumulo reſerato videre duas chartas ſeparatas, hæreticam ad pedes vt damnatam, orthodoxam verò ſicut approbatam porrectâ manu illic aſtantibus Patribus offerebat. Zonaras tom. 3. annalium. pag.418. c.2

APPLICATIO.

Ad dirimendas omnes fidei controuerſias, ſunt conſiderandæ manus, id eſt, opera Sanctorum, qui ceſſere fatis: nam vixere iuxta ritus ab Eccleſia Romana nobis a ſæculo præſtitutos.

F

Hiſtoria.

Fabius Epiſcopus Eccleſiæ Firmanæ libras vndecim auri ex Eccleſia illa tulit, vt redimeret aliquos captiuos, qui reduces timuere, talis ne repeteretur ab eis ſumma, quaſi in Eccleſiæ ſeruitia refundenda. Sed Gregorius Papa metum hunc abſtulit, definiens eſſe bona Eccleſiæ ſubleuandis anguſtiis pauperum impendenda. p.474. col. 1

APPLICATIO.

O diuites Eccleſiæ Præfecti, quicunque ſitis, opes conceſſæ vobis ſublato penu congruo ſorti veſtræ reos vos clamant eſſe pœnæ æternæ, niſi eo intento datas eas indigis erogetis.

Hiſtoria.

Ferdinandus quidam Caſtellæ Comes, à Sanctio Rege carcere concluſus erat: vxor eius facta ſibi poteſtate virum inuiſendi, habitu peregrino fucos ita fecit cuſtodibus: aſturè datâ ſuâ veſte viro captiuo, ille foras exiit indutus ea veſte, cuius obſequio opportuno fuit ei libertas integra reſtituta. Hiſt. Hiſpana in vita Sanctij Regis. pag. 719. col.1

APPLICATIO.

Chriſtus habitu peregrino, ſua veſte genus humanum è carcere eduxit quo concluſus erat. Veſtis illa fuit gratia diuina, cuius obſequio fuit homo à diaboli & peccati vinculis abſolutus.

Hiſtoria.

Ferrantis Belgij Comitis curioſa mater iniquè magnum conſuluit, an bellum contra Regem Galliæ initum filio ſuccederet ad gloriam; diabolus ancipiti reponſo luſit hanc fœminam: nam promiſit Pariſios cum triumpho percelebri filium eius Belgij Comitem ingreſſurum. Longè tamen ab intento matris omen fuit; ſiquidem acie Belgica profligata, Comes in vincula coniectus, eo habitu inglorio Pariſios eſt adductus, Victore Rege Gallo, fero de hoc Comite triumphante. Gaguin. lib. 7. hiſt. p.434. c.2

APPLICATIO.

Aſtutè dæmon prouocat homines ad peccandum, promittendo vitam longæuam, & pœnitentiæ congruum tempus; extremam ſcilicet effœto corpore ſenectutem. Sed vt crudeli fortè nimis homines indulſere ſuo genio, dæmon illudit eis, ad inferna ſecum cautè trahens multis peccatorum laqueis irretitos.

Hiſtoria.

Friderico Imperatore mali auctore, fuit conducta mulier, vt Seraphici Franciſci pudori illibato nævos offunderet: ſed ille viſâ fœminâ obſcœnâ, in ſubſtrato foco nudo ſe corpore volutauit. Ex Chronicis Minorum in vita B.P. Franciſci. pag.544. c.1

APPLICATIO.

Quando foco luxuriæ ardebis, ſi non vis perire, tuo animo reuolue dura inferni incendia, & ſic Veneris ignes æternis ignibus extinguentur.

G

Hiſtoria.

Galbæ dormienti fortuna foris apparuit, enixè rogans, vt oſtio aperto, ſuas in ædes ipſam introduceret, alioquin ſe offenſam eius incuriâ aliò diuerſuram. Euigilans Galba foras exiliit, & ante limen oſtij reperit æneum fortunæ typum, quem ſuſtulit, & æuo ſuo toto ſicut ſalutare Numen excoluit. Poſtea factus Imperator, fortunæ fuit ludibrium; proprius namque miles eum miſerè trucidauit. Sueton. in Galba cap 4. p.217. col.1

APPLICATIO.

Beatior eſt ſors illorum, qui pulſanti gratiæ diuinæ fores animæ aperiunt: quippe bonis omnibus ſtipata pias animas ſic ingreſſa, eas vt ab omni malo tutas efficiat, non illa efficiendo iocos fortunæ, ſicut Galba fuit; imò Dei regno dignas, quò poſt fata plenæ meritis euehuntur.

Hiſtoria.

Gelaſius Papa paternè monens Anaſtaſium Imperatorem vt impiam vitam inſtitueret in melius, pro labili Imperio promiſit ei conſtans & æternum, ſi cenſura ſuum effectum in eius anima ſortiretur. Baron. in annal. ſub an. 494. pag.315. col 2

APPLICATIO.

Correctionis ea vis eſt, vt ſi illi factæ morem gerat homo reus, reſiliendo ſuo à peccato, ſibi ſternat iter ad gloriam, quæ in æterna ſæcula perennabit.

Hiſtoria.

Genuam appulſa nauis auro grauis, eò peſtem inuexit, qua multa hominum millia perierunt. Petr. Bizar. in hiſt. Genuæ ſub an.1397. p.159. c.2

APPLICATIO.

Nemo inficiatur, opes eò quò accedunt in-

ferre

ferre cladem deteriorem ſanè lue peſtifera : ſiquidem peccata, quibus opes diuites obſtringunt, grauiora vehunt diſpendia : peſtis enim eſt tantum noxia corporibus, peccata verò necem animæ conſciſcunt, & hanc efficiunt vitiis omnibus indecoram.

Hiſtoria.

Genuæ viſus olim fons vnde ctuor ſcaturiens horrorem incutiebat eis qui aderant. Genuenſes inde malè ſibi ominati ſunt, nec fefellit eos coocepta fides præſagij infauſti; nam Saraceni irrumpentes eo anno populati ſunt igne & ferro totam Genuæ ciuitatem. Petr.Bizar. in hiſtor.Genu.ſub an.932. p.159.c.2

APPLICATIO.

Ex diuitum arca ſæpe fluit ſanguis viduarum, pupillorum,& pauperum, quorum facultates decoxit homo diues. Sed illa ſanguinis ſcaturigo malè cedet iis, quorum arca rubet hoc cruore boni alieni : nam dæmonum turba tales aget in infernum, illic ſupplicio congruo puniendos.

Hiſtoria.

Germani plerique gazis onuſti peregrinorum habitu carpſere viam Palæſtinæ. Sed qui ſuperbiere, gazas iactando, paſſi fuere rerum omnium penuriam; prædones enim irruentes, eos ad faſtum ductis opibus exuerunt. Ingulphus in commentar.hiſt.p.357.c.2

APPLICATIO.

A natiuitate viam carpit homo, quæ ducit ad ciuitatem Ieruſalem cæleſtem. In hac peregrinatione, gazæ ſunt impedimenta, quibus à gloria æterna procul diuites elongantur. Luxuria,gula, typhus ſuperbiæ, veſtium pompa, vitæ æternæ incuria, & alia infinita propè mala ſunt hoſtes, qui ſpoliatos redire cogunt ad natale ſolum, & à cælis arcent homines opulentos.

Hiſtoria.

Giſa Regina Rugorum conduxit omnes quos potuit peritos aurifices ad conflandam regiam ſupellectilem. Hos omnes in arcis aula ſicut carcere concluſit attonitos & ſuſpenſos ob vim factam. Filius Reginæ tener infans ductus curioſitate vagans aulam ſubiit aurificum, qui ſubitò concluſere fores,quas firmiter obſerarunt.Regina ſuum vt filium redimeret fidei oppigneratæ memor,eos omnes, ſcilicet aurifices captiuos exemit à miſera ſeruitute. Eugipius in vita S. Seuerini. pag.762. col. a

APPLICATIO.

Vnigenitus Dei filius à mancipiis abiectis vinculis opprimitur, & inde cruci affigitur: tantùm abeſt, vt hoc immane nefas auertat Deus, quinmò ſecus in cruce mori filium permittit, vt à diaboli ſeruitute ſacrilegos vindicet homicidas.

Hiſtoria.

Glyceriæ Martyris ſepulchro fuit ſuppoſitum vas argenteum emptum à mago, ſacrum vt liquorem exciperet;ſed effluere deſtitit ille liquor, qui antea plurimus emanabat. Nicephor. lib.18. cap.32. p.739.c.1

APPLICATIO.

Plerique ſuum cor vas reuerà fœdum in communione Deo ſubiiciunt; ſed nulla roris gratiæ gutta tali infunditur cordi. Quamuis enim Chriſtus ibi ſit ſtipatus omnibus vſquequaque donis & gratiis; nulla tamen chariſmata in ſiſtentes ſe ſacro altari immundos homines illabuntur.

Hiſtoria.

Godolias ſæpe ſuis ab amicis admonitus vt caueret ab Iſmaële viro aſtuto, cui ſe totum deuouerat, noluit cauere ſibi : ſed ſerò nouit, non eſſe tutum hypocritis adhibere fidem; quippe fuit ab amico perfido iugulatus.Ioſeph.lib.10.antiq.c.11. pag.352 c.1

APPLICATIO.

Concionatores è pulpito clamant, non eſſe fidem adhibendam Mundo. Sed reſpondet vnumquodque vile mancipum Mundi,ſe deuouiſſe ſua omnia obſequia Mundo, nec poſſe ſuum in animum inducere, illum fore ſuis aſſeclis ingratum; ſed illuſi omnes in infernum ab illo ſuo amico perfido deducuntur.

Hiſtoria.

Gregorius Magnus in magna rerum penuria cuncta dedit pauperibus, perhumanè dicens, ſe malle nihil habere, quàm videre nihil habentes pauperes indigere. Ioan. Diacon. lib.1. vitæ Greg.cap.10.p.189.c.2

H

Hiſtoria.

Haliartides conſuluere ſuum oraculum, quanam poſſent ratione ſuos agros irrigare, qui arefcebant, nimia ſiccitate bonum & propitium gramini humorem penitus hauriente. Reſpondit oraculum, occidendum eſſe primum quem obuium haberent. Occurrit eis comptulus adoleſcens nomine Lophis,quem nihil cunctantes exerto gladio confoderunt.Inde flumen exortum,quo alluta fuit & fœcundata plaga illa Græciæ, quæ profuſo Lophis ſanguini debuit illas ſalutares aquas, terram aridam inundantes.Pauſanias in Bœoticis, p.751.2

APPLICATIO.

Aridus es & marceſcis, homo, tibi quando malè conſcius, prima tibi delicata caro occurrit, illa graue negotium faceſſit aquas exſiccans, quæ à gratia diuina fluunt. Carnem macta duris pœnitentiæ exercitiis, deinde fluent lacrymæ, quæ animam fauſtè bonis operibus & gratia illapſa cælitus impregnabunt.

Hiſtoria.

Heliogabalus Imperator nunquam in menſa lotis linteis vſus eſt ſed nouis. Lampridius in vita Heliogab. p.533.c.1

APPLI

APPLICATIO.

Euchariſtiæ menſa nihil patitur immondum, ſed exigit à conuiuis vt omnia tenouentur.

Hiſtoria.

Henrico VIII. Regi Angliæ, Comes à Suffolk deuinctus erat opum mutuò acceptarum cumulo immenſo, cui ſoluendo impar erat. Noluit Rex ſupplicanti relaxare tale debitum; ſciebat enim debitorem refricando ſæpe ſuo animo ſe inſcriptum eſſe Regis in nominibus, fore ſuo creditori iugiter obſequentem. Andreas Cheſneus in hiſt. Angl. ſub an. 1516. p. 59. c. 2.

APPLICATIO.

Quando reus homo ſuam attentè vitam recolit, & cognoſcit eò peccatorum cumolum aſſurgere vt non habeat in theſauris vnde queat ſtrictè Deo ſatisfacere, humilior efficitur, ſeque Dei gratiâ reputans indignum præſtat ei maiora obſequia quàm ſint illa, quibus aſſucuere pij homines, qui ouſquam grauiter errauerunt.

Hiſtoria.

Henricum IV. Caſtellæ Regem ignaniæ cauſâ malè audientem exauctorauere ſubditi eios, factâ ſui Principis ignaui ſtatuâ, quam ſpoliauere notis illuſtribus, ſcilicet ſceptro & corona; rati, deſides & otio fractos homines regia ſtemmata dedecere. Hiſt. Hiſpana ſub an. 1465. p. 65. c. 1

APPLICATIO.

Homo, cuios inertia diabolis obſtare nequit, ac proinde ſuum præbet eis conſenſum ad peccandum, regno Dei indignus eiicitur, & ſpoliatur ea veſte regia, quæ in Bapriſmo datur iis, qui ſunt in æterna gloria regnaturi.

Hiſtoria.

Henrici IV. Imperatoris mater eum parituta vidit in ſomnis ex vtero ſuo prodire ferum draconem, vnde malum ſumpſit omen, ſuſpicata prolem fore plenam veneno mortifero. Coniecturæ fidem fecit infans editus in perniciem Eccleſiæ, quam multis cladibus afflixit, æuoque ſuo toto impiè diuexauit. Hiſtor. Imper. ſub an. 1051. pag. 75. c. 2

APPLICATIO.

Profectò vices vteri animæ noſtræ gerit intellectus, vnde draco prodit, quando mala diaboli ſoggeſtio tranſit in effectum: nam peccatum graue, lethale virus eſt, inferens primò necem parenti, & alios inficiens, ad perpetranda mala opera prouocando.

Hiſtoria.

Henricus VI. Romæ fuit coronatus à Celeſtino III. Pontifice, qui Imperatore proſtrato, pede coronam deiecit, quam Henricus capite præferebat. Hiſt. Imperial. ſub an. 1191. p. 103. c. 1

APPLICATIO.

O quàm labile diadema Regum! Quod vno momento datur, diuturno nequit æuo in fugaci ſæculo perennare.

Hiſtoria.

Henricus Capetetos Prætor Pariſinus hominem prædiuitem carcere concluſerat, tenerâ reum mortis: pauper item illic erat, eſtò probus & innoxius. Vt inſtans ſupplicium redimeret ille diues, immenſas opes obtulit Prætori, quem corrupit, cò facinoris atrocis eum inducens, vt ſparsâ famâ necis & ſupplicij prædiuitis ſuſpendio inſontem pauperem ſuffocarit. Hiſt. Gallica ſub an. 1317. p. 175. c. 1

APPLICATIO.

Ita diues quiſque ſuas redimit pœnas in hoc ſæculo, & quæ deliquit homo diues, illa luit pauper, ſemper in ærumnis agens vitam: ſed morte vices verſante, diues egenus erit in inferno petens aquæ guttam; pauper verò cælis inſertus erit vt beatus iugiter opulentus.

Hiſtoria.

Henricus VII. Rex Angliæ, Lambertum hominem ſuperbum & diuitem, qui exercitu conſcripto Regem aggreſſus erat, vicit, & in pœnam faſtus & purpuræ aſſumptæ fecit eum culinæ vilem & abiectum miniſtrum ab omnibus illodendum. Cheſnæus in Hiſt. Angliæ ſub an. 1488. pag. 176. c. 1

APPLICATIO.

Prædiuites & Primores huius ſæculi ſæpe Deo iniurij ſunt, vtpote ſuperbi, & crudeles, indigis omnibus inhumani. Plerumque Deus iuſto ſuo iudicio dæmoni permittit vt plectat eos ſubdendo gulæ vitio; quippe Deus eorum venter eſt, vnumque ſibi hoc negotium indixere, ſuom ſcilicet abdomen congeſto cibo nimio ſaginare.

Hiſtoria.

Henricus II. Imperator appulſus Goſlariam die feſto Natalis Chriſti, Manichæos omnes ibi ſuperſtites patibulo addixit; arbitratus, eſſe die feſto ſacrum perquamgratum Deo, Mundum ab hoſtibus Chriſti Domini repurgare. p. 628. c. 2

APPLICATIO.

Sanctiore ritu feſta credo coli, ab his qui die ſacro ſcelus omne ſuo à corde procul agunt; generosè Dei hoſtes confeſſionis gladio perimentes. Ita Regi Dauid feſta celebrare fuit inſolitum: Manè Deo ſe ſiſtebat, fatebatur ſe eſſe reum & peccatorem, deinde ferum & irreconciliabile bellum vitiis omnibus indicebat. Sic ille Pſal. 100. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt diſperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.*

Index Hiſtoriarum.

Hiſtoria.

Hucbaldum Religioſum Hungari Gentiles ſpoliauere veſte religioſa, relis vt ita oudum confoderent; ſed illæſo viro ſancto, truces in tortores ſeſe emiſſa ſpicula retorſerunt. Hiſtor. Imper. ſub ano.937.pag.105. col. 2

APPLICATIO.

Spicula linguæ telis ſunt peiora; famam namque lædunt: ſed detractores ita famæ ſuæ ſibique oocent; ſiquidem in ipſos aliis deſtinata ſpicula retorquentur.

Hiſtoria.

Hugolinus olim Comes Piſarom ſe iactabat vt fœlicem: nam voluptas, bonores, opes eum ſtipabaot, & aulicorum turba frequens ei iugiter applaudebat. Fortuna demum pertæſa viri inſolentiam, inimicis eum tradidit & filios: arcto fuit carcere concluſos, vbi ille ſimul eum fortunæ ſuæ conſcia prole fame periit, nemine ſuccurrente. Petr.Bizar.io Hiſt.Genuæ ſub ao.1289. pag.171. col.2

APPLICATIO.

Quando viris incautis aſpirat blandior aura fortunæ, ſolet illa fucos facere, & illudendo ſuis amaſiis, præeunte caſu infauſto, Deo tradit illos vt crimioum vindici puniendos.

I

Hiſtoria.

IOannes Zimiſces Imperator Græcus inſigni victoriâ reportatâ de Bulgaris, eorum Rege capto & in triomphum ducto, Regis boius ooluit aſſeruare ſibi coronam, ſed aris appenſam, Chriſto Domino conſecrauit. Curopalata in vita Ioan. Zimiſc. pag.494. col.2

APPLICATIO.

Hoc altè debet inſidere nobis; ſcilicet eſſe totum quo valemus, & idcirco rerum à nobis egregiè geſtarum titulos inſigoes eſſe Deo meritò deferendos.

Hiſtoria.

Iouianos ea lege cepit inſulas Imperij, vt legiones Romanæ ſua idola procul abiicerent, quæ ſub apoſtata Iuliano loco Numinis adorataot. Hiſt. Imper. ſub an.363. pag.744. col.1

APPLICATIO.

Ita ſuas in acies Chriſtus eos milites adſciſcit, qui libellum repudij dedere ſois omnibus vitiis & peccatis olim excultis: vnum quippe ſolùm ſufficit idolum, ſeu vitium, ad homioem ex caſtris Domioi Ieſu turpiter expellendum.

Hiſtoria.

Iouinianus eſtò viros Gentiles ab aula procul egerit; attamen impenſè doos eoluit Philoſophos Gentiles Priſcum & Maximum, ideoque primum nec annum Imperij abſoluit, ſeoerè Deo viodice caſtigatus. Hiſt. Imper. ſub ann.363. pag.107. col.2

APPLICATIO.

Peccata confeſſa Dei veniam minimè conciliant, ſi duntaxat vnom ſponte celet homo reus, quem idcirco grauis pœna manet ſacrilegum æteroo igne viodice puoiendum.

Hiſtoria.

Iodæus vnus olim baptizatus voluit iterum alibi baptizari, vt ſic pecunias emungeret; ſed cum fuiſſet aqua in fontem miſſa, facer vt Baptiſmus fieret, euanuit. Inde norunt omnes, velle Deum plecti ſupplicio extremo talem homioem impoſtorem. Socrat. lib.7. cap.7. pag. 229.col.2

APPLICATIO.

Quando Deum fictè colit homo, fucos aliis faciens ementita ſpecie virtutis, aret & marceſcit; ei namque Dei gratiæ latices exſiccantur.

Hiſtoria.

Iudæi quando ſacris ædibus ſe ſiſtebant, horrore quoddam perculſi, & ſoluti in lacrymas, ore ſolo affixo proni & tremuli ſupplicabant. Procop. in lib.3. Reg. cap.6.pag.643. col.2

APPLICATIO.

¶ Non erat illic corpus Chriſti, adorandum pignus ſalutis noſtræ. Non proſtabat ibi thecaſacra ſacris reliquiis. Plora demum argomenta oobis quàm Iudæis ſuppetunt ad religioſum cultum impenſè ſacris ædibus exhibendum.

Hiſtoria.

Iulianus, homo ferox, patruus Iuliani apoſtatæ, templi Antiocheni ærario fracto, ſacram auream ſupellectilem iode tulit; ſed cita fuit vindicta talis piaculi; nam ibidem poſt tormina ventris acerba, fœtens ſupra modum ioſecto loco ſua vomuit excrementa. Sozom. cap.7. pag.646. col. 2

APPLICATIO.

Quando malè tibi conſcius acceſſiſti ad Eochariſtiam, integrè non confeſſus, peccato graui tecto præ pudore, Dei iræ obnoxium te feciſti. Immane nefas boc deterges, ſi in coofeſſione, tuæ animæ euomas excremeota.

Hiſtoria.

Iulianus apoſtata in Panadea ciuitate, ſuam ſtatuam iuſſit eo in loco poni, vnde priùs abſtulerat

letat imaginem Chriſti. Sed ipſo Chriſto ſcelus & ſacrilegium hoc vindicante, fuit intorto fulmine icta viri nequam ſtatua, & in fruſta minima conquaſſata. Hiſtor. Imper. ſub an.362. p.75. c.2

APPLICATIO.

Neminem reprobationis cenſura ferit præter eos, qui in corde ſuo creaturas ſubſtituêre loco Dei, cuius ſimilitudo micat in corde, quando flagrat amore ſacro, vt econtrà ſedem hanc diuinam occupant res aliæ, ſi aliquando Deo illas reprobus anteponat.

Hiſtoria.

Iulia filia Auguſti, ſplendidè veſtita, patrem offendit eo ambitioſo ornatu; poſtridie modeſtiùs induta, patris animum ad amorem inflexit, quem ad odium & contemptum antea prouocarat. Ex vita Auguſti Cæſaris.

APPLICATIO.

Vitia ſunt habitus, qui Mundo placent; Deo verò ſecus ſunt horrori. Purpura & byſſus ei ſummè placent, & arctè ſibi deuincunt affectus eius. Sunt autem purpura & byſſus, diuinus amor, & caſtitas illibata.

Hiſtoria.

Iuſtinianus Imperator eò inſaniæ deuenit, vt Pontifice Romano maior eſſe niſus, eum depoſuerit; ſed iuſtè Deo vlciſcente nefas hoc, ille pius olim, morte repentina luit pœnas ſceleris exantlati. Nicephor. lib.17. cap.31. pag.493. col.2

APPLICATIO.

Qui aſſurgit eò, quò non aſpirare debet; deſcendit eò, quò nollet ire præceps, ita Deo congruâ pœnâ nimis elata capita deprimente.

Hiſtoria.

Iuſtinus Imperator ita ſuos ſubditos affatus eſt: Si creditis, ita Deo decernente, me fuiſſe datum vobis in Præfectum, obedite meis iuſtis imperiis; alioquin maturè vobis prouidete virum alium in dominum; quippe nolo dyſcolis imperare. Cedrenus in Iuſtino. pag.346. col.2

APPLICATIO.

Simili cenſura Deus ferire poteſt maximam hominum partem. Cùm namque rati ſint, qui ſe componant ad arbitrium Dei, gerendo morem præceptis eius, cunctantes ei obedire, præbent illi anſam repudiandi eos vt rebelles, quos ditis iam deuotos, Chriſtianos dicere dedignatur.

L

Hiſtoria.

LEo III. Papa duo fecit argentea ſcuta; quibus erat inſcripta Græcè & Latinè vox iſta, CREDO. Anaſtaſius in vita Leonis III. p.350. col.1

APPLICATIO.

Profectò fides clypeus eſt ſecurus contra tela cuiuſuis hæreſis inſurgentis.

Hiſtoria.

Ludouicus XI. Galliæ Rex, vt audiit Carolum fratrem ſuum iniiſſe fœdus cum Angliæ Rege, tanta exarſit ira ſuum in fratrem, vt quamdiu vixit, eum ſit pertæſus: quippe Regi Ludouico ſuſpectum fœdus erat cum Anglo Rege ſibi omen & titulum Regis Galliæ vendicante. Hiſtor. Gallica in Ludou. XI. pag.12. col.1

APPLICATIO.

Diabolus voluit eſſe Deo perſimilis; ſi quis ergo fœdus init cum illo Dei hoſte, ſuum aſſenſum præbens ſibilis eius; ille ſicut conſcius rebellionis Angeli nequam, à Paradiſo ſimul vt perfidus exulabit.

Hiſtoria.

Ladiſlaus Chiriskenus olim Præfectus arcis Sigeti, Turcis eam tradidit, & ſpe magni præmij illectus, ad eos transfuga commigrauit. Turca ſicut par erat excepit hominem fœdifragum; quippe nudum dolio incluſit, quod peracutis erat ſtimulis vndequaque ſatum: ſic ille nequam homo ſuo Principi infidelis, pœna fuit congrua caſtigatus. Hiſt. Imp. ſub an.1566. p.39. c.2

APPLICATIO.

Profectò pari ratione luunt pœnas impij quique viri; namque velut dolium eſt aculeis vndequaque ſatum ſynderеſis, quæ aſſiduis punctione reos homines ſic configit, vt fato demum horrendo vitâ cadant, conſortes Ladiſlai perditi proditoris.

Hiſtoria.

Leopoldus Archidux Auſtriæ, in vrbis Ptolemaidis obſidione primus mœnia conſcendit, hoſtium ſanguine perfuſus: vnde thorax eius cruore rubens ſuſpicionem & timorem inflictæ plagæ viro huic magno fecit Chriſtianis eum ſtipantibus, quia Princeps ille totus ſanguine diffluebat. Idcirco fuit diſcinctus ea faſcia qua præcinctus erat eius thorax cruore madens & infectus. Faſciâ ſublatâ locus ei ſubſtratus albus apparuit, quippe talis coloris erat ante thorax, qui tunc purpureus albâ fuit tænia diſtinctus. Inde Reges atque Duces ibi aſtantes, neſcij quo monumento notum facerent poſteris illud inſigne robur animi Leopoldi, concordi ſuffragio ſanxere, domus vt Auſtriaca deinceps pro gentilitio ſcuto oncas has præferret, videlicet faſciam argenteam in coccinea parma, quod inſigne iure domus Auſtriaca vſurpat vt nobile auiti roboris argumentum. Hiſtor. Imper. ſub an.1193. pag.128. col.1

APPLICATIO.

Chriſtus ea ratione ſuos milites & ſequaces vult conciliare ſibi grande nomen & gloriam æternam, ſcilicet ſtrenuè militando.

Hiſtoria.

Index Hiſtoriarum.

Hiſtoria.

Ludouicus VII. Rex Galliæ vidit in ſomnis filium ſuum Philippum Auguſtum, qui circumquaque fuſis Principibus calicem plenum ſanguine propinabat. Omini præfato fidem fecere Duces & Dynaſtæ Galliæ; nam pro Philippo Rege ſuum ſanguinem in prælio Bouinarum, Galliæ fauſto, fortiter effuderunt. Hiſt. Galliæ in Lud. VII. p. 722. c. 1

APPLICATIO.

Principes Eccleſiæ ſunt Apoſtoli & Martyres ſtrenui, quos Chriſtus præoſtenſo ſuo calice pleno ſudore ſanguineo prouocat ad agones. O homo, tibi ſi contingit acerba pati, habes quòd læteris; fortibus tantùm & electis è cælo datur hæc gratia ſingularis.

Hiſtoria.

Lepidorum familia ferè tota cæca fuit, & aliàs eſſe ſatum Lepido patre ſolennis erat teſſera cæcitatis. Plin. lib. 7. hiſt. natural. cap. 12. p. 516. c. 2

APPLICATIO.

Etiam noſtro floret æuo talis familia Lepidorum: omnes enim qui iocosè viuunt, cenſentur eſſe tribus ſeu Gentis huius; ſed ille lepos, à quo lepidi nuncupantur, eos oculis captos eſſe prodit. Lepidè namque vitam agere, perinde quaſi eſt ac in voluptate ſuos lætè dies tranſigere. Voluptas verò ſuos ſequaces opaca ferit animæ cæcitate.

Hiſtoria.

Leo IX. Papa fuit captus à Normannis, & cum illo magna plebis turba ſæuis hoſtibus in prædam ceſſit, qui poſtea conceſſere gratis abire Papam; aliis verò ſine pretio congruo non laxatis. Sed ille ſuo de grege ſollicitus, noluit exire, niſi ſtipatus iis omnibus, quos captiuos hoſtis carceri manciparat. Leo Oſtienſis lib. 2. cap. 88. pag. 519. c. 2

APPLICATIO.

Deus in limbo Patres & electos innumeros tanquam carcere concluſerat. Chriſtus eò deſcendit, nec voluit exire donec omnes ibi detentos educeret, & æternâ gloriâ dignaretur.

Hiſtoria.

Luxurioſus homo quidam dormiendo luit pœnas obſcœnæ vitæ ſuæ; ictus enim intorto Dei brachio fulmine conflagrauit. Petrus Damianus ita fatum eius deſcribit: *Quia vigilare ſibi ad ſalutem noluit, in cubiculo dormientem repente de cæleſtibus irruens fulmen extinxit. Sic diuini furoris expertus moriendo ſententiam, qui vulneri ſuo dum viueret contempſit adhibere medicinam.* Petr. Dam. epiſt. ad Alexand. 2. pag. 356. col. 2

APPLICATIO.

Voluptas obſcœna quodam ſopore ſuos aſſeclas afficit, à quo nemo poteſt excitare, donec iudiciorum Dei horrendo fulmine conterantur.

M

Hiſtoria.

Martyrum facta fuit inhumana ſtrages anno 307. Sanctos cùm tortor ſuppliciis exquiſitis tolleret è medio, marmoreæ columnæ quibus incumbebant publicæ porticus, cælo ſereno, quaſi flerent, aquis ſtillantibus martyrij tempore deſudarunt. Euſeb. lib. 8. c. 20. pag. 628 col. 2

APPLICATIO.

O pectora marmore duriora, quibus die feſto nihil pietatis ineſt ad baiulandam cum Chriſto crucem compatiendo duris eius anguſtiis! O ſaxea corda, quibus humor deeſt ad lacrymas intuito Chriſti & Martyrum effundendas!

Hiſtoria.

Marcellinus Genuæ Præfectus, videns ſe acerbè peti à Nicolao Auria præpotente viro, noluit confidere ſatellitio quo ſtipatus erat, nec credidit eſſe tutum munire ſuum palatium valido præſidio, vt ſic irritos faceret impetus æmuli ſæuientis. Sed ſe tutiorem fore ratus in ædibus Antiſtitis Genuenſis, eò ſe recepit; quo facto ſui hoſtis animum inflexit ad concordiam: nam Præſule mediante, fœdus initum inter vtrumque fuit, & veteres omnes poſitæ ſimultates. Petr. Bizarrus in hiſt. Genu. p. 325. c. 1

APPLICATIO.

Illa via ſola nobis ſupereſt ad declinandas dæmonum technas. Sacræ nobis ædes erunt vt aſylum reuerà tutum: illic enim obſequio ſacerdotum, in gratiam cum Deo redimus, quem patimur aduerſum dum iacemus in colluuie ſordida peccatorum.

Hiſtoria.

Megolus Genuenſis homo potens, alapâ acceptâ, ſuum poſtea inimicum præoccupans, calce petens faciem eius, eum acriter increpauit. Ille ſupplex abiit in lacrymas proſtratus humi. Hac pœnitentis humilitate trucem animum Megolus exuit, ita fatus: Ego reor, plenè mihi ſatisfactum vlterius deſæuire nolo; nempe mihi inglorium eſſet acriùs vindicare ſcelus quod lacrymæ effuſæ ſatis ſuperque produnt fuiſſe vili & fœminino ab animo perpetratum. Petr. Bizarr. in hiſt. Genu. ſub an. 1380. p. 319. c. 2

APPLICATIO.

Quod faſtuosè fecit Megolus æmulo parcens ob lacrymas & pudorem, hoc perhumanè Deus præſtat eis omnibus, quos peccaſſe pudet, hunc pudorem confeſſione nuda, fuſis & lacrymis atteſtantes. Pœnitentis lacrymæ effuſæ ſonorè cla-

mant, eum fragilitate magis animi, quàm concepto in Deum odio deliquiſſe.

Hiſtoria.

Michaël III. Imperator epulis atque ludis intentus, acriter inuectus eſt in nuntium admonentem, Saracenos numeroſo exercitu conſcripto fines Imperij, igne & effuſo ſanguine deuaſtare. Curopalata in vita Michaëlis III. p. 355. c. 5

APPLICATIO.

Concionatores fruſtrà moneot, omnium vitiorum agmen eos obſidere, quibus gula placet. Heluones ea monita deſpiciunt, & ſæpe ſuos in conſultores ore rabido debacchantur. Dæmones interea irrumpunt in animam inermen quam gula ſuis omnibus exuit armis & aliis vitiis implicuit quæ gulam ſtipare ſolent. Quodque peius eſt, fit æterna ſalus huius animæ deplorata.

Hiſtoria.

Miles quidam è templo Sancti Clementis opes abſtulit, vt inde ſuam domum inſtrueret, qua ſartâ tectâ, iacens in lecto, mures innumeros ſubire vidit cubiculum & gregatim, qui impetu facto, eundum dentibus eroſerunt. Ditmarus lib. 6. pag. 646. c. 5

Militum præfectus Iſaac nomine, Exarcha Romæ degens, iniquè manus iniecit in ærarium templi Vaticani, diuitem inde trahens ſupellectilem; Sed Deus offeoſus hoc peccato, caput huius ſacrilegi vibrato fulmine conquaſſauit. Anaſtaſ. in vita Theodori Papæ, ſub an. 643. p. 646. c. 5

APPLICATIO.

Qui templo Dei iniurius eſt, vltorem templi Dominum experitur.

Hiſtoria.

Meles Atheniensis egregiæ formæ puer, videns ſe intensè amari à Timagora, præcepit ei vt in argumentum amoris ſe præcipitem ex vicina rupe daret. Amaſius vltim morem geſſit, eique mori amare fuit. Eliſo ſuo amico Meles ingemuit, & ſtatuit vindicare necem quam conſciuit huic amanti: vtque pœna malo perpetrato foret congrua, ille rupem eamdem conſcendens, inde præceps actus, ita luit pœnas capite conquaſſato. Pauſan. in Atticis. p. 684. c. 2

APPLICATIO.

Chriſti amor eum hominum causâ cruci affixit; ergo vices ei reciprocas vt rependat homo, duris pœnitentiæ exercitijs vacare debet, ita ſuam carnem Chriſti gratiâ crucifigens.

Hiſtoria.

Mulier ſubornata malis artibus Conſtantini Copronymi Imperatoris, traduxit heram ſuam fœminam ſanctam calumniis inurendo notam infamiæ matronæ, cuius erat vita penitus illibata. Præmium noxæ fuit coniugium ancillæ peſſimæ cum aulico prænobili, ex quo duos gemellos ſuſcepit, vindices & tortores calumniæ, qua maledica ancilla ſuam fœdauit heram innoxiam: ſtatim enim atque duo hi gemelli cœpere matris vbera conſugere, non lac emulſere, verùm modo canum in rabiem acti, corroſâ matre, ſimul cum illa miſerè perierunt. Baron. tom. 9. Ex actis Stephani monachi ſub an. 763. p. c.

APPLICATIO.

Deliciæ omnes, vt matre voluptate ſatæ, miram in conceptione ſua ſuauitatem carni conciliant; ſed vix editæ & perceptæ, ſicut viperina proles ſæuiunt in parentem; ſiquidem anima quæ peccauit, oblita breue gaudium cui indulſit, ſynderesi corroſa, fatis cedit, deteſtata moras, quas impendit noxiæ voluptati.

Hiſtoria.

Mundo valedicens Carlomannus Princeps patruus Caroli Magni Imperatoris, quando vitam religioſam profeſſus eſt, noluit ſuæ ditionis oras atque gazas amplas heredi filio committere, ne fortè diues illa rerum ſupellex deuinciret eius cor fucata boni ſpecie, quam hoc fallax ſæculum ementitur. Ex ſupplem. Aimonij. lib. 4. cap. 60. pag. 350. c. 2

APPLICATIO.

Honores, opes, & quicquid habet Mundus illudens oculis, ſunt impedimenta, quibus homo viam cæli carpens hæret, & deuians à tramite inito, ſæpe rebus his obiectis cogitur immorari.

N

Hiſtoria.

Nicephorus Imperator vſus eſt cilicio auſtero, ratus contra feros corporis inſultus eo ſecurè tegi clypeo caſtitatem. Conſtantinus Manaſſes in vita Nicephori Imp. p. 686. c. 1

APPLICATIO.

Caſtitas vt lilium ſpinis acutis eget vt valletur, & ſit à beſtiis id eſt vitiis illibata.

Hiſtoria.

Nilum Abbatem Imperator Otho III. inuiſit, eum apprimè ſciens eſſe virum ſanctum, quem ditare volens, amplas opes ei obtulit; ſed Nilus ait: O Imperator, habe tibi tuiſque gazas; ego nihil à te quæro niſi vt attendas ad ſalutem animæ tuæ; ſiquidem ſummus apex Imperij non obſtabit quò minùs à Chriſto ſicut homines cæteri iudiceris. Baron. tom. 11. Ann. ſub an. 1000. p. 595. col. 1

APPLICATIO.

Opum contemptor homo vitæ illibatæ, ſolus iure poteſt obire munus cenſoris: eius namque mores ſufficiunt, ad vitam hominum nequam tacitè ſuggillandum.

Hiſtoria.

O

Hiſtoria.

OLympio Tribuno ſalutare dedit conſilium Sempronius Martyr, eum ſollicitans ad comminuenda ſua impia ſimulacra. Ille morem geſſit, & vltro ſua conterens idula, vocem Chriſti applaudentis ei audiuit, qua fortior effectus, iuit ad martyrium, profeſſam generosè fidem effuſo ſuo ſanguine confirmando. Acta S. Stephani Papæ. p.418.c.2

APPLICATIO.

Vitia ſunt idola, quibus homo ſua deuouet obſequia cùm delinquit. Illa impia ſimulacra terat opus eſt, ſi vult audire vocem Chriſti, electos ad cœleſtem gloriam inuitantis.

Hiſtoria.

Ozæ in Luzitania tempore Gregorij fons baptiſmalis aquâ redundabat ea die, quæ feſto Paſchæ præit. Nemine infundente tumens creſcebat aqua, plebe ſua implente vaſa vt aſpergeret agros & vineta, quibus hæc vnda præſens erat remedium contra brumam, æſtum, & procellas, ſæpe fruges miſerè decoquentes. Elapſo die Reſurrectionis, illa ſalutaris aqua negans influxum, euaneſcens in vaſe ſolito ſiccabatur. Greg. Turon. l. 5. de glor. Mart. c. 24. p. 305. c. 5

APPLICATIO.

Animam, quæ ſurrexit à peccato, Dei gratiæ ſalutaris aqua beat, & tutatur à procellis, quæ reprobos in inferno manent. Sed elapſo die reſurrectionis, id eſt, homine rediuiuo, ſuum ad vomitum redeunte, necem ita ſuæ animæ conſciſcente, talis gratia diuina bonis omnibus ſtipata ſuum influxum negat, & in extremam delinquentis huius animæ perniciem protinus euaneſcit.

P

Hiſtoria.

PArius infirmus, Hippocrate teſte, fatis ceſſit eò quòd omine infauſto cibis ab omnibus abhorreret. Hippocr. lib. 2. epid. p. 626. c. 2

APPLICATIO.

Homo ſuæ vitio naturæ iacet æger, vtpote viribus infirmis ad frangendos dæmonis inſultus, ſi Angelorum pane ſibi conciliare robur non ſatagit, proculdubio diabolo præualente, vitâ cadet gratiæ & ad damnatorum tumulum efferetur.

Hiſtoria.

Paſchalis II. Papa fame Romæ inualeſcente ſuo penu congruam prouidit annonam & ita ſibi arctè plebem deuinxit quæ beneficium tempeſtiuum concolori gratia compenſauit. Etenim illo anno Romam appulit Henricus IV. Imperator, homo ſacrilegus, qui auſu nefando manus iniecit in ſummum Pontificem & illum carcere concluſit. Roma memor annonæ, cuius obſequio Paſchalis eam ab indubia morte redemerat, audacter

ædes Imperatoris adit, vltura ſcelus quod patrarat; ſed illo ſibi conſulente fugâ ciues Pontificem beneficum de iniuſto carcere liberarunt. Petr. Diacon. lib 4. cap 41. p. 724. c. 2

APPLICATIO.

Chriſtus in vltima Cœna coctum in cœlo panem Euchariſticum dederat Apoſtolis, quos ſic commenſales fecerat Angelorum. Nemo tamen in horto Gethſemani hoſtibus ſe fortiter oppoſuit, & generosè caput ſuum obiecit huic cohorti, conductæ ad capiendum Chriſtum, vt in teſſeram gratiæ acceptæ, vitæ veniat in diſcrimen; ſed omnes derelicto ſuo Domino, cui ſe voto totos obſtrinxerant, turpiter aufugerunt.

Ne fortè bilis noſtra nimis incandeſcat ratione fugæ, cui ſe dedere chari omnes diſcipuli Chriſti, operæpretium eſt, noſtrum temperare zelum, recolendo reos nos eſſe talis imò grauioris flagitij. Etenim immemores gratiarum eius, quotidie peccando fugam capeſſimus, eundo procul à Chriſto, cuius eſtò ſacro corpore paſcamur, ſumus impij deſertores.

Hiſtoria.

Petrus Anſurius contra fidem Alphonſo VII. Regi Caſtellæ datam ſe dedit hoſti cum arce muniſſima cui præfectus erat. Huius perfidiæ illum adeò pœnituit, vt generosè Regem adierit præferendo funem, lacrymis obortis ita fatus: O Rex, ego fidem oppigneratam iniquè fregi, ac proinde meum ita caput morti obſtrinxi. Illud ego tuæ iuſtitiæ vindici ſubiicio; fero funes vt inſtrumenta, quibus me vincias, morte meo delicto congrua caſtigandum. Rex placatus eo habitu & oratione viri deteſtantis facinus infidele; crimen indulſit, magnique fecit eum, de fidelitate Ducis huius pœnitentis meliùs in poſterum ominatus. Hiſt. Hiſp. ſub. an. 1120. p. 70. c. 2

APPLICATIO.

Dum creaturas amat homo ſupra Deum, perfidus ita ſuum cor ſubtrahit, quod illi in Baptiſmo totum antea conſecrarat. Sed quando ſuam perfidiam pertæſus homo redux & contritus adit Deum, à quo defecerat, & illi, deteſtando crimen lethale, tritum cor offert, ſubeundo pœnas à confeſſario indictas, in gratiam recipitur, & illi venia condonatur.

Hiſtoria.

Petrus Alexandriæ Epiſcopus & Martyr, non audebat ſedere ſuo in ſolio, cauſatus inde lucem ſe videre, ſimul & fulgura coruſcare. Ideoque pius & humilis hic Antiſtes humi ſedens in ſcabello ſatagebat illibatâ vitâ magis quàm excelſa ſede aliis eminere. Acta Martyrij S. Petri. Et Baron. an. 310 p. 99. c. 2

APPLICATIO.

Solium epiſcopale duo dicit, lumen ſcilicet & fulgura: namque debet aliis prælucere ſuo exemplo Præſul, alioquin iuſtè Deo caſtigante vitam dignitati incõgruam, pœnâ malo cõſonâ punietur.

Hiſtoria.

Petrus Arragonum Rex ſuo ſanguine obſi-

gnauit priuilegia regni, ita ſuum teſtatus affectum in ſubditos, ſic felices viſâ ſua libertate Regis ſanguine confirmata. Vt vigeret huius beneficij memoria, Arragones pinxere Regem cum exerto pugione, qui ſanguinem elicuit, quo fluente plebi conſultum eſt, eius priuilegia indulta fore æterna Regis ſanguine proteſtante. Hiſt. Hiſp. in Petr. Rege Arrag. p.766.c.2

APPLICATIO.

Profectò Deus ita ſuum voluit eſſe notum amorem in homines, quos redemit morte ſua. Etenim vt perennaret huius gratiæ memoria, cruci affixus pingi voluit corpore hiante plagis & cruento, vt hoc ſanguine viſo ſciret homo memor huius beneficij, libertatem qua primitus exciderat, fuiſſe Ieſu crucifixi effuſo ſanguine reparatam.

Hiſtoria.

Pius V. Papa ſuum nepotem redemptum & reducem ex triremi Turcica, ſordidum & facie inuenuſta ſibi ſiſti voluit, quem lacerum & ſqualidum aſtante tota Cardinalium corona gemens ita voce flebili compellauit: Æuo tuo toto memor eſto, fili, vilis huius & miſerandæ ſortis, quam expertus vixiſti in ærumnis & tormentis; & ſcito, viliùs indui animam quæ peccauit, & grauia tormenta manere reos, qui vitiis indulgendo, Dei gratiâ turpiter exciderunt. Ciacon. in Pio V. pag.30.c.1

APPLICATIO.

Ita ſanè viri nequam ſtatus iniquior eſt ſorte miſeranda remis apud Turcas hominum addictorum. Namque dæmon tetrior eſt hominibus quantumcunque ſæuis & barbaris: veſtis item turpior eſt animæ peccatricis eâ quantumuis ingloriâ & abiectâ, qua Remiges obteguntur.

Hiſtoria.

Plantius Senator à Triumuiris proſcriptus erat; fruſtra diu quæſiere vitam hunc ſicarij; odore demum ſuaui, quem ſpirabat, indice deprehenſus, gladio confoſſus occubuit, ſicque bono cum odore ſimul animam exhalauit. Petrarc. dial. 22. de remediis.p.712.c.1

APPLICATIO.

Ita bonus odor virtutum Chriſti conſciuit ei mortem: etenim inde liuor tantus eius æmulos accendit, ſcilicet Scribas, Phariſæos, & Proceres Iudæorum, vt dixerint Pilato, Ieſum eſſe dignum morte, quia filium Dei ſe fecerat. Sic diuinitatis odor influens in humanitatem Chriſti, fuit anſa necis, quam illi Iudæi perfidi conſciuerunt.

Hiſtoria.

Polymneſtor olim Rex Thraciæ Polydorum iuuenem occidit, opum eius deſiderio. Hecuba alma parens Polydori ex improuiſo Regem aggreſſa, ſcelus eius vltura, ſuis illum vnguibus excæcauit. Seruius in lib. 3. Æneid. p.196.c.2

APPLICATIO.

Eſt ſanè rarus homo diues, quem non excæcat opum ſplendor, ita ſuo fulgore viſum adimens, vt ſicut homo diues hic pauperes non aſpexit, ſed deſpexit; ita neque Deum ſit viſurus, ei ſcilicet inuiſus, in æternum cum dæmone cruciandus.

Hiſtoria.

Popilius Lenas, homo reus capitis, à Cicerone cauſam eius agente fuit extremo ſupplicio ereptus. Sed is immemor gratiæ acceptæ ſui patroni Ciceronis, cum Antonio perſequente, caput ingratus & perfidus amputauit. Valer. lib. 5. cap 3. pag.500.c.2

APPLICATIO.

Chriſtus ſua morte vitam omnibus indulſit; peccato tamen homo quaſi necem denuo conſciſcit ei, illum à corde ſuo turpiter abigendo.

Hiſtoria.

Polycrates Samiorum tyrannus, ardens ſectator opum, quarum cupido ferum & inhumanum effecerat, æmulorum fraude fuit admonitus, prædiuites eſſe gazas in præaltæ rupis cacumine: credulus & inermis eò perrexit, vbi repperit hoſtes infenſos, à quibus cruci affixus, opes eſſe didicit infideles. Strabo.lib.19.p.196.c.2

APPLICATIO.

Quanto diues homo ſitit opes tantò ſibi grauiora mala parat, feſtinat enim ad laqueos & tormenta, quibus in hoc & alio ſæculo diuites obſtringuntur.

Hiſtoria.

Prouidentia diuina curam ſingularem geſſit fidelium, qui fugerant in ſiluas Conſtantino Copronymo Imperatore Arriano necem Sanctis omnibus inferente. Nempe Deus ne deficeret annona ſuis fidelibus innumeras propè feras & aues egit in ſiluas, quæ vltro capi ſe ſinebant, ita vitam fidelium ſponte dato ſuo ſanguine propagantes. Greg. Nazienz. in orat. De laudib. Baſilij. pag.230. c.2

APPLICATIO.

Si vrgente fame Deo tanta cura fuit corporum, vt nihil omnino ſuæ voluerit deeſſe plebi; profectò maior elucebit eius ſolertia in prouidendis auxiliis ſaluti congruis animarum.

R

Hiſtoria.

Ragenarius homo ferox & Gentilis, olim Pariſios appulſus expilauit ædes Sancto Germano ſacras. Sed non ſera fuit vindicta talis ſacrilegij: cum namque ſuum iocando crimen extolleret, eiulans exclamauit, ibi adeſſe ſenem illum, ſcilicet Germanum, cuius fregerat ærarium,

rium, & ait ſe acerbè cædi fuſtibus ab illo. Horruere omnes ibi aſtantes; quippe caro tota viri ſacrilegi fuſte manu inuiſibili intorto cæſa tumens oſtendit hæc lamenta merom non eſſe delirium. Tandem ille velut aurâ follibus inſpirata tumens vter crepuit, vt periret exenteratus homo, qui ſacrarij præcordia perſcrutatus erat quando tulit opes propagando Dei cultoi conſecratas. Surius in fine menſis Iolij.p.646.c.1

APPLICATIO.

Expilator opum Eccleſiæ primò tumet, deinde crepat, nam ſuperbit opum iactantiâ, deiode quaſi crepatet homo ille, malè tales opes ei cedunt: vt namque malè ſunt partæ, ita citò & peſſimè dilabuntur.

Hiſtoria.

Remigius prophetiæ dono clarus ita Regem Galliæ Clodouæum affatus eſt poſtquam ſacris eum tinxit aquis Baptiſmi: O Rex, ſcito tuum regnum tantò fore felix & beatnm, quantò tua in ditione fides integra perennabit. Hiſt. Gall. in Clodouæo.p.3 83c.2

APPLICATIO.

Illic vbi ſacra vigent, etiam omnia proſpera ſuccedunt, vbertim gratia cælitus influeote.

Hiſtoria.

Richardus Angliæ Rex, ab Oriente redux appulit in Germaniam, quam grauiter offenderat, læſis in Oriente viris præcipuis Germaniæ. Claſſis eius eo inuito plagis illis applicuit, & citò talis appulſus omnibus innotuit. Germani vbique fidas & vigiles pofuere excubias, vt obſtarent ne impunè plagas illas Rex Angliæ præteriret. Ille malè ſibi conſcius omnia ſtemmata regia depoſuit, & pauperum more vili amictu tectus oras illas permeare cœpit. Profuit illi pauperis induiſſe perſonam; paupertas enim ementita diu ſaluum fecit eum; ſed quia incautè ſuo in digito dereliquit vnum annulum aoreum, prandentem in caupona diues gemma Regem prodidit eſſe virum, quem plebeium veſtes vulgares & laceræ denotabant. p 200.c.2

Nocuit Richardo diues hæc ſupellex. Henricus enim VI. Imperator eum carcere concluſit vnde liber non exiiſſet, niſi iniurias Germanis olim illatas appenſo auri immenſo pondere redemiſſet. Hiſt. Imp. ſub an. 1195. p. 200.c.1

APPLICATIO..

Nemo ferè diues declinare poteſt & vitiorum & dæmonis inſidias: ſuperbiâ nempe tumet homo diues, & impius erga Deom, vitiis indulgendo, vitam tranſigit inhumanè. Auarus ergo malis artibus congeſtas opes reſtituat, & à faſtu & luxu abſtinendo, viuat frugaliter, ſi vult ſe à carcere inferni, & tormentis dæmonum expedire.

Hiſtoria.

Rodolphus & Rogerius Angliæ proceres in epulis multo vino poti, incautè ſuom in Regem Guillelmom perfidi conſpirarunt. Vt gula oibil omnioo poteſt ſerium concludere, denuntiata fuit hæc coniuratio, cuius conſcij fuere pœnis congruis excepti. Quidam extremo ſupplicio affecti, alij excæcati, aut coacti longiùs exulare. Cheſnæus io hiſt. Angl. ſub an. 1074. pag. 172. col. 1

APPLICATIO.

Ecce quibus exitiis gula ſuos aſſeclas obſtringat. Primò quaſi in Deum conſpirant detrectantes eius imperiom cùm blaſphemant, voluptuoſè viuunt, & diabolo rebellionis huios conſcio mancipantur. Ruſus eos gula cæcos efficit, obſtans ne videre mala queant præſentia nec futura; demum exules à patria cœleſti, ſupplicio extremo & æterno torquebuntur hi homines infelices.

Hiſtoria.

Roffinos olim charus Hieronymo incautè viris hæreticis aſſueuit ita virus lethale ſuis altè venis coucipiens, quod Romæ volens diſſeminare, probi omnes ei fortiter obſtiterunt. Paulin. epiſt. 9. & 10. ad Seuerum p. 192.c.2

APPLICATIO.

Conſortia mala probos quoque viros inquinare ſolent, ideoque debent omnes ea ſedulò declioare.

S

Hiſtoria.

SAcrilegus homo fuit Guillelmus Angliæ Rex: quippe faces ſuppoſuit Eccleſiis: diuinâ demum iuſtitiâ vltrice febrem contraxit, qua periit, dum Deiparæ templo focum ſubmitteret, vt incendiarius igne febris vindice conflagraret. Tantus fœtor emerſit ex eius cadauere, vt ſacerdotes huic graueolentiæ impares, confeſtim è templo pedem retulerint, derelicto officio defunctorum; ſiquidem infecti odore tetro, condi & eodem fœtentis tumolo metuebaot. Cheſnæus in Hiſtor. Angl. ſub an. 1088. pag. 57. col. 2

APPLICATIO.

Impio defuncto grauit odor eos inficit qui meminere vitæ illius, quæ cogitata fœtet, & obſtat ne pro illo damnato preces, vt pro aliis mortuis aſſolet, offerantur.

Hiſtoria.

Sbigneus Antiſtes Cracouienſis, homo pietate & doctrina clarus, vt aduertit Regem Vladiſlaum eſſe toti Poloniæ ſcandali petram, in generalibus regni comitiis obnoxium Regem vitiis omnibus acriter obiurgauit. Correctionis eius iſta fuit ſumma: O Rex æterna ſalus tua vertitur in diſcrimen, magno tui etiam regni periculo: ſiquidem exemplo tuo ſternis iter aliis ad peccandum: Quæſo memor eſto, Regem alium eſſe tuum iudicem; nempe Deum, cui ſiſtendos es

vt plectendus atrociter, niſi pœnitendo cito citiùs emenderis. Rex eo audito furens inſaniit, & ob vitia perſtricta, bilis amatorem debacchando fudit in cenſorem. Sed vt Antiſtes generosè ſuum munus obierat conſulendo Regis ſaluti ancipiti, ita bile intepeſcente ſui compos Rex effectus, eum ſuſpexit, quamprimum gerendo morem dictis, traducta vitia repurgando. Ioan. Herbur.io hiſt. Polona, in vita Vladiſlai. p.486.c.a

APPLICATIO.

Vt cenſura ſuum ſortiatur effectum in dyſcolis hominibus, ille qui cenſoris agit partes, charitate & innoxiâ vitâ debet iis quos corripit eminere.

Hiſtoria.

Scythæ facta in Aſiam irruptione ſuos ſeruos audiere rebellaſſe domi: quippe cæſis omnibus vſquequaque Scythis reſiduis in patria, conſeripſerant exercitum. Reduces Scythæ ſanum iniere conſilium, ſcilicet procedere in ſeruos non vt contra milites, ſed vt in vilia mancipia, flagello vindice caſtiganda. Succeſſit eis ex voto prudens ſtratagema, quia vt inſtructi flagris heri proceſſere vile contra pecus hoc ſeruorum, memores ſerui verberum acceptorum, nec potuere quidem ſuſtinere flagri aſpectum, ideoque ſibi conſuluere fugâ, & ita locum propitium victoriæ dedere ſuis dominis, qui à tergo cæſos acerbè flagris, & fuſtibus validè contuſos in arctiora primis vincula coniecerunt. Iuſtinus lib. 2. hiſtor. pag.686.c.2

APPLICATIO.

Paulus huius induſtriæ obſequio laceſſitus à carne prurienté, flagris ei inflictis retulit inſignem victoriam de ſeruo, ſuo ſcilicet corpore rebellante. Ille diues gratiis & meritis auctus iuit vſque ad tertium cælum, dignatus ibi plurium arcanorum notitiâ. Sed reuerſus inde ſuum in corpus, à quo velut abſens extiterat, reperit eſſe ſibi à carne domi tenſas inſidias; illa namque ſuæ in perniciem animæ conſpirarat. *Datus eſt mihi* (inquit) *ſtimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me colaphizat.* 2.Cor.12.

Paulus ergo redux è cælo maior homine, ſenſit infrà ſuum corpus inſurgere in ſpiritum, aliamque legem in membris expertus eſt, normæ vitæ ſanctioris præſtitutæ ab anima repugnantem. Vt ergo ſui ſerui, ſcilicet corporis, ſecurè niſus frangeret, non orationis vſus eſt armis, meditando fœdum eſſe, ſuum aſſenſum præbere rei turpi; ſed arrepto flagello nudum corpus acerbè cæſum vltor auſus eius temerarij vinculis obſtrinxit infimæ ſeruitutis. *Caſtigo* (inquit) *corpus meum, & in ſeruitutem redigo.* 1.Cor.9.

Hiſtoria.

Seruulus infirmus æuo ſuo toto ſupremo in agone voces Angelorum audiens expirauit. Greg. lib 4.Dialog.c.14. p.203.c.5

APPLICATIO.

Pauperum eſſe cæli regnum Chriſtus ait, ideo in extremis eis Angeli occurrunt, vt concines eos ad ſedes ſuperas euectum.

Hiſtoria.

Sfortia vſurpato Ducatu Mediolanenſi, fuit victus à Ludouico Rege Galliæ, qui eum ſubterraneo carcere concluſit, vbi furibundus egit animam infelicem. Moriturus enim in puluere conſcripſit hæc verba, quibus conſtat eum expiraſſe necis ipſi procuratæ diram vltionem nequitet anhelantem. Deſcriptæ voces ab illo ſunt illæ: *Exoriare aliquis de noſtris oſſibus vltor.* Hiſtor. Gall. in Lud.XII.p.763.c.5

APPLICATIO.

Ab hoc ingenio inhumano procul extitit Chriſtus: cùm namque grauis & acerbus eum vrgeret diffuſus corpore toto dolor, & ingrueret mors; accenſa bilis nullum ſtimulante vindicta virus in tortores euomuit, ſed melliia prece Deum inflexit, vt carnifices hoſtes ſuos reciperet in gratiam, & crimini nefando etiam veniam indulgeret. Non fuere caſſæ preces; nam plerique ſua pectora tundentes, eo iam defuncto, necdum depoſito è ligno, ſuas repetiere domos confitendo Ieſum eſſe verè Dei filium, & de illatis ei iniuriis ſerò pœnitentes.

Hiſtoria.

Siſebuti Regis Hiſpaniæ pietas in captiuos enituit: quippe ſuo ab exercitu captos hoſtes multos & vinctos in caſtris ære ſuo redemit, ita vitam & libertatem reſtituens hoſti, victore tamen milite iuſto ſui captiui pretio, minimè defraudato. hiſt.Hiſp ſub an.618.p.520.c.1

APPLICATIO.

Chriſti hoſtis erat homo reus, qui iuſtitiæ diuinæ pœnas pendere debebat acres & æternas, & præterea vinctus ſtrictè fero ab hoſte dæmone tenebatur. Chriſtus huiuſce ſui hoſtis, qui crucifigebat eum, miſerans anguſtias & ſortem damnatam in dedecus æternum, iuſtitiæ diuinæ luit debita ſupplicia moriens hoſtium cauſâ, quibus reſtituit amiſſam animæ libertatem.

Hiſtoria.

Spiridion Cyprius Epiſcopus in Concilio Nicæno videns Gentilem Philoſophum iactare ſuam ſectam, & damnare ritus Eccleſiæ, zelo Dei perculſus, recitauit ſymbolum Apoſtolorum, id eſt, prima fidei rudimenta, dicens: Philoſophe, ſunt hæc quæ credimus Chriſtiana fides omnia ſubtilia rationis humanæ reſpuit argumenta. Hoc audito tumens hic Sophiſta ſuum omnem faſtum ſic depreſſit, vt conuerſus derepente manus dederit Chriſto, ſuos ſocios ſic affatus: Diſputando mihi inolitum eſt verbis opponere verba; ſed nunc ex ore ſenis huius ſenſi non prodire voces, ſed virtutem cœlo ſatam; ideoque reor eſſe meram inſaniam, velle voce & verbis vim Numinis oppugnare. Ruffin .lib.1. cap.5. pag.383. c 2

APPLI

Digitized by Google

APPLICATIO.

Fides Chriſtiana ſolo rationis vſu non capitur, ſed eſt ſingulare donum gratiæ cœlitus influentis.

Hiſtoria.

Spiridion Epiſcopus humili amictu ſubiit palatium Conſtantij Imperatoris ægri. Aulicus offenſus ea veſte vili & abiecta, viro ſancto alapam impegit. Ille nihil turbatus eâ iniuriâ iuxta ſui Redemptoris conſilium alteram præbuit maxillam alapis infligendam. Præ ſtupore velut impos ſui derepente fuit hic ſacrilegus, qui adeò fœdè virum hunc magnum excepit: delinitus eius patientiâ introduxit eum ad decumbentem Imperatorem, qui Deo reuelante nouit eum eſſe ſibi præoſtenſum ab Angelo; ideoque ſupplex orauit eum vt ab infirmitate illa graui ipſum citiùs eximeret. Spiridion ita Deo ſanciente manus ægro impoſuit, quem ſubinde fecit compotem integræ ſanitatis. Triphyllius apud Baron. ſub ann. 338. pag 105. col. 1

APPLICATIO.

Quando malè ſibi conſcia eſt anima, & mortifero peccato obſtricta iacet ægra, nemo poteſt eam curare præter Sacerdotem, quem non Angelo; ſed domino Angelorum reuelante ſcimus habere claues regni cælorum, ac proinde vitæ ius, atque necis. Procuratur autem illa ſalus beneficio confeſſionis, in qua Sacerdotes habent & decernunt remedia, quorum vſu animarum infirmarum ſanitas inſtauratur.

Hiſtoria.

Spartanus quidam nomine Phalantus in Tanti obſidione videns ſe parum profeciſſe, mœrens oraculum conſuluit, enixè petens ab illo modum, arcem illam citiùs expugnandi. A loquaci ſimulacro tale reſponſum accepit: *Quando cælo ſereno pluet, victor eris.* Pauſanias in Phocicis. p. 121. col. 2

APPLICATIO.

O nomine ſolo tenus Chriſtiane, quæris, quando tibi inſultanti dæmoni præualebis? texis enim querimonias circa crebras victorias reportatas ab hoſte fero & potente, magno tuæ ſalutis & animæ detrimento: Cauſaris carnem eſſe tibi permoleſtam importunis ſtimulis, vnde tuus animus eſt pene ſui impos. Lamenta demum ingeminas ob quotidiana diſcrimina, in quæ incurris. Hoc vnum habeto ratum, non auctoritate vani oraculi; ſed diuini; ſcilicet, quando pluet cælo ſereno, fore te victorem. Si vrgendo petis, quando cælo ſereno pluet? Reſpondebo tibi, fore bonis omnibus imbrem fœtum, quando Deo placato, ſereno tibi ſic effecto, tuam in animam gratia deſuper illabetur.

Hiſtoria.

Statua quædam procera fuit inuenta in Apulia cum hac inſcriptione. *Habebo caput aureum oriente Sole Kalendis Maij.* Tempore condicto iacens ſtatua illa fuit erecta ſine tranſmutatione loci; cautiores notauere caput vmbræ, & illic terrâ defoſsâ gazas auri optimi repererunt. Roberto Duce fuit hoc oſtenſum, vnde ſuo exercitui ſtipendia luculenta dedit, ditior effectus eo theſauro, cuius è cælo Solis radij influendo veri indices extiterunt. Collenutius, lib. 3. ſub. an. 1073. pag. 36. col. 2

APPLICATIO.

Profectò boni omnigeni ſingulare diueſque penu influit in animam, quando Solis, id eſt, gratiæ radiis illuſtratur.

Hiſtoria.

Stephanus Papa Regem Galliæ Pepinum inuiſens, Rex ipſe pedes, apprehenſa mula, cui Pontifex inſidebat, eam conduxit in palatium in teſſeram obſequij, quod Apoſtolo Petro debent omnes Principes exhibere. Anaſtaſius in Stephano III. pag. 42. col. 1

APPLICATIO.

Quò plus ſeſe ſubmiſere Reges Summo Pontifici, eò etiam plus honoris atque famæ ſuo nomini conſciuerunt.

T

Hiſtoria.

TErtullianus, homo ferus & ferreus, Maximillæ & Priſcillæ virus hauſit, Montano hæreſiarchæ fidem adhibens, quem Paracletum illæ duæ diabolo afflatæ fœminæ prædicabant. p. 570. col. 2

APPLICATIO.

Mulierum eſt peſtilens aura, virus afflans occultè viris, qui incautè fœdis aut deuiis à fide fœminis aſſueſcunt. Vnde benè Petrarcha monet lib. 2. de vita ſolitaria, ſect. 3. cap. 3. *Nullum virus adeò peſtiferum vt muliebre conſortium; fœmineus enim decor eò formidoloſior, quò blandior. Quiſquis requiem quæris, fœminum caue perpetuam officinam litium ac laborum.*

Hiſtoria.

Theobaldum infantem vnicumque Regis Nauarræ filium nobilis quidam aulicus vlnis excepit, eum amplexans perhumanè ſicut exigit amabilis indoles ætatis huius innoxiæ. Eo ſic colludente puer è brachiis aulici elapſus, eo inuito cadens in atrium inferius corpore contuſo cito citiùs expirauit. Non ſera fuit vindicta viri, cuius incuriâ periit infans; etenim ille ratus ſe debere vitam pro extincta vita Regis filij rependere, deorſum ſe demiſit, & illiſus ſubſtrato pauimento ſuam animam exhalauit. Andreas Fauyn. in hiſtor. Nauarr. ſub an. 1271. pag. 684 col. 2

APPLICATIO.

Si ratio noxæ ſola poteſt homines inducere ad ſubeunda dura ſupplicia, reuerà Dei intuitus quem peccata lædunt, impetu vegetiore debet ad condignam pœnitentiam contritos homines excitare.

Chriſtiane,

Chriſtiane, vide cruci Dominum affixum, & memento, necem hanc acerbam illi fuiſſe tuo hoc vitio conſcitam; ille petit vt vltoris agens partes, iam pœnitendo, tuo homicidæ vitio moriaris.

Hiſtoria.

Theodoricus Patritius adeò opulentus erat, vt Imperatrix Eudoxia, mulier auara, gazis eius inhians, illi texeret inſidias ad cautè penu Senatoris huius diuitis expilandum. Aduertit ille ſuam in ruinam laqueos obiectos, ideoque ſibi vt conſuleret, adiit Antiſtitem, Ioannem ſcilicet Chryſoſtomum: ille ratus pauperes eſſe ſolos diuitum medicos & tutores, ei conſuluit, egenis opes erogare ſuas, alioquin eſſe vitam eius in ſummo diſcrimine. Hoc audito, citò morem geſſit homo diues, diſtribuendo bona ſua pauperibus, & ita neci ſe ſubduxit, quam diuitiæ concluſæ ſicut priùs arcula concluſiſſent. Leontius in vita S. Ioan. Chryſoſt. pag. 184. col. 2

APPLICATIO.

Crede diues Chryſoſtomo, adſciſce tuum in auxilium pauperes; vitia namque tibi nectent inſidias quando tuum auro penu affluet. Gula, libido, typhus ſuperbiæ, & alia multa peccata tuam ſalutem dubiam efficient plenâ tuâ permanente gazâ bonis huius ſæculi: eſt enim res operoſa, vitam agere innoxiam in magna rerum omnium abundantia. Contra verò benè cauet ille ſibi, qui ad vitia ſuadenda pronas opes indigis elargitur.

Hiſtoria.

Theodoſius Imperator, Ambroſio Antiſtite faciente ſacrum, ad oblationem acceſſit: receſſus inde choro in medio ſubſtitit inter clericos & ſacerdotes; quod ægrè ferens Ambroſius, miſit vnum ex miniſtris, qui præcepit eius nomine Imperatori, ſecedere ex choro, quia locus ille ſacer erat, ac proinde ſolis conceſſus hominibus Chriſto Domino conſecratis. Adiecit, purpuram & alias inſulas Imperij deſignare quidem Principem ſummum, ſed illas dignitatis ſummæ notas non poſſe facere Sacerdotem. Imperator ille morem geſſit, è choro pedem referens & repetendo locum vnde priùs acceſſerat ad altare. Poſtea regreſſus Conſtantinopolim, & rogatus à Nectario Patriarcha ſubire chorum vt commodiùs inde ſacris ſe ſiſteret altaribus tempore oblationis, ab illo chori ingreſſu abſtinuit, dicendo locum illum eſſe Deo obſtrictorum hominum, & non profanorum, qui ſunt obſequio ſæculi mancipati. Deinde memor huiuſce zeli, quo Ambroſius perculſus eum ab Eccleſiæ choro foras expulerat, Nectario dixit, vnum Ambroſium eſſe iuris Eccleſiæ propugnatorem egregium, qui vt par erat Epiſcopi munere fungeretur. Hiſt. Imper. ſub an. 388. pag. 103. col. 1

APPLICATIO.

Cenſura ſicut par eſt facta ſuum effectum ſortitur apud electos, & cenſori reuerentiam conciliat. Adulatio contra, mala ſeu vitia dum palpat, ea fouet, & contemptibiles efficit adulantes.

Hiſtoria.

Theotimus cùm graui oculorum morbo laboraret, medici coitu interdixerunt: verùm is vxoris amantiſſimus, ac libidinis impatiens, non potuit ſibi temperare quin vxorem amplecteretur. Iſque cùm eſſet in ipſo æſtu ferueſcentis libidinis & conſuetudinis apparatu, veniſſetque in mentem interdictum medicorum, ait: χαῖρε φίλον φῶς, *id eſt, vale charum lumen.* Sunt hæc ipſiſſima verba Ambroſij lib. 4. in Lucam, cap. 17. p. 361. col. 2

APPLICATIO.

Luxuria eſt digna ſanè cæcis inferni tenebris inuolui, quia diuinæ lucis vſum, id eſt, gratiæ influxum homini denegauit. O homo, tuæ libidini indulgendo, vale dicis lumini gloriæ, & te æterna caligo manet cruciandum cum Principe tenebrarum.

Hiſtoria.

Tiberius III. Imperator opes ſuas eſſe Dei dicebat, cui vt commodata bona daret, multus erat in elargiendis eleemoſynis, ſed quo plura dabat, eò etiam ampliora dona Deus eius ſcriniis infundebat. Ille quaſi cum Deo decertare volens de munificentia, ſtatuit aperire gazas ſuas in gratiam pauperum, ne fortè cupido vilis opum animum corrumperet: ſed totâ Imperij ſubſtantiâ diſtributâ, diues ei theſaurus innotuit, quo defoſſo vidit, hic elargita bona egenis, cum vſura, vita etiam in hac à Domino compenſari. Hiſtor. Imperial. in Tiberio III. pag 191. col. 2

APPLICATIO.

Incubando gazis homo diues iners ad omnia ſacra tepet, omnes enim eius præcipuæ curæ ſolis ſunt opibus inhiare. Vitiorum omnium turba diues cinctus, ægrè poteſt ſaluari; imò Deus ipſe clamat, faciliùs eſſe camelum intrare per foramen acus quàm diuitem intrare per anguſtam portam, per quam beanda debet anima pertranſire.

Hiſce malis infinitis opes ſtipantibus opportunè Deus pauperes obiecit vt remedium ſalutare, virus omne latens in diuitiis fortiter excutiens: nempe ſugunt ſanguinem infectum & corruptum, quem diuitiæ concluſæ fecere talem. Namque ſicut ſanguis dum exundat, inferre necem ægro ſolet, vt Attila inſignis prædo fuit expertus, ſanguinis profluuio ſublatus è medio; ſic diuitiæ collectæ malum ingens portendunt, idque citò ſuis dominis niſi quamprimùm pauperes occurrant, auro plena prædiuitum ſcrinia repurgantes.

Cùm ergo bonis & præſertim æternis eleemoſyna ſit ſtipata, nemo negare poteſt quin illa diues ſit theſaurus, quem nemo reperire poteſt niſi larga manu concluſas opes indigis erogando. Quid igitur cunctaris homo diues pauperes excipere? Sanè tibi ſalutaris erit eorum porrecta manus, modò ſtipem eis erogare minimè dedigneris. Pauperum exerta manus profectò tuo theſauro nihil detrahit, imò ſecus è cælo trahit vnde tuæ gazæ nouis opibus augeantur.

Hiſtoria.

Theodorus vir ſanctus viſa luce lampadis ſanctuarij ſæpius extincta, metu exhorruit, & cæliſus agnouit inde necem portendi Mauritio Imperatori,

ratori, atque toti eius familiæ, quam Phocas perduellis homo breui poſtea gladio extinxit, ita ſuum ſolium vſurpatum effuſo pij Imperatoris ſanguine firmaturus. Hiſt. Imper. ſob an. 682. pag. col.

APPLICATIO.

Caueat ergo malus & inquus homo, ne crebra lucis gratiæ defectio, quam patitur ſæpe Deum offendendo, portendat ei tenebras æternas, vt accidit pleriſque Dei gratiæ protſos incuriis, qui morte demum inſtante lumen hoc depoſcentes, ſerò ſuam damnarunt inſaniam, ac proinde cæcis circumfuſi tenebris obierunt.

ALIA APPLICATIO.

Quando ſacer ignis extinguitur in anima, id eſt, cùm charitas deficit in corde, tetet hoſtis dæmon omnes gratias etiam extinguit, ita necem & hanc æternam animæ conſciſcendo.

Hiſtoria.

Titus Imperator Ieroſolymâ captâ, & internecione quaſi deletâ plebe Iudæorum quam ipſe diu rebellem paſſus erat, magnum inde ſibi nomen conciliauit apud gentes conterminas, quæ illi coronam obtulere velut inſigne Regis & gloriæ ſupremæ; ille tamen in teſſeram grati erga Deum animi, hanc coronam imponere capiti detrectauit. Aiebat ille Deum voluiſſe delere nomen Iudæorum, & Romanorum armis vſum vt perderet hunc populum, ac proinde diadema Deo vindici eſſe & non mortali homini deferendum. Philoſtrat. lib. 6. vitæ Apollonij. pag. col.

APPLICATIO.

Hallucinatur homo, volens vſurpare ſibi gloriam facinorum egregiè patratorum, quæ influente Deo fortiter exantlauit.

Hiſtoria.

Triumphi olim pompa fuit vt hoſtium multo ſanguine effuſo ſuam ſuperbiam victor oſtenderet. Agmina captiuorum vincta rhedam victoris anteibant, Prouinciæ ſobiugatæ, diues omnis ſupellex, idola tarducta, ſuperbæ militum exuuiæ, cuncta demum ſtemmata honoris eò vergebant, vt deferretur omne genus gloriæ triũphanti.

Pompeius; ex Plinio lib. 8. cap. 2. Iulius Cæſar, ex Suetonio in Cæſare, & Gordianus Imperator, ex Iulio Capitolino in vita illius, vt pateret quantæ molis eſſet eorum ſuperbia, adſcitis elephantis, & iunctis currui, quo vehebantur. eo faſtu maximo triumpharunt.

Noo ſuperbiam & faſtum redolet tantùm, ſed inſaniam quoque ſapit delirium Imperatoris Heliogabali, qui iungendo tigres & leones currui habitu Gentilium deorum indutus publicè vehebatur. Ælius Lampridius, in vita Heliogabali. pag. 698. col. 2.

APPLICATIO.

Triumphus animæ iuſtæ præſtat iis omnibus, quos ætas priſca vidit faſtu ambitioſo claros. Etenim illa ſicut Heliogabalus olim non fictè Dei gentilis ſpeciem habitu ementito refert, ſed reuerà Dei ad imaginem effıcta nitet, non cincta plebe multa, ſed Angelis ſtipata, qui eam pergentem ad templum gloriæ comitantur. Non elephantis, aliiſque feris currui iunctis abit in templum, anima ſancta, verùm virtutibus & gratiis vecta cælum ſcandit. Ante rhedam eius eunt dæmones vincti, traducuntur honores, opes, & omnia quæ Mundi ſunt contempta, domita caro flagris cæſa gemit animæ ſubiecta; cuncta demum nobilitant hunc triumphum vitia profligata.

V

Hiſtoria.

Valentinianus à Iuliano Imperatore viro deſertore ſuæ fidei ſollicitatus ad faciendaſ acra idolo fortunæ, citò ſuum cingulum & ſummas dignitates, ad quas euectus erat, depoſuit, ne longiores trahendo moras, cum transfuga illo graue diſpendium inde Dei gratia pateretur. Iulianus excandeſcens Valentinianum exauctorauit, & redegit in ordinem, infulis exutum officij Præfecti generalis exercitus. Sed tantùm profuit illa fuga viro Dei, vt mortuis Iuliano & Iouioiano Imperatoribus, Valentinianus ipſe rerum potitus ſit. Valentinianus enim ab exercitu memore generoſi facinoris huius, iure fuit auctus Imperio, vt qui humilitate atque fuga mali conſortij, gratiæ diuinæ magis ſtuduit quàm fortunæ, Romanus fieret Imperator. Hiſt. Imp. ſub an. 362. p. 61. col. 1.

APPLICATIO.

Gloriam huius ſæculi flocci faciès pro Chriſto, ſanè viam ille ſibi ſternit ad gloriam non fugacem prætereuntis huius ſæculi, ſed conſtantem, quæ in æterna ſæcula perennabit.

Hiſtoria.

Veneta Reſpublica ab Imperatore Maximiliano mala plurima perpeſſa, diris in anguſtiis poſita reſpuit Turcæ Baiazethis opem, ſatiùs eſſe ducens expectare cælo ſatum auxilium, quàm conſulendo ſuæ ditioni afflictæ, Reipublicæ Chriſtianæ ſæuis hoſtibus adhærere. Veneta Reſpublica reuerà fida Deo, duntaxat huic cõfiſa, ſois ita rebus cauit, vt eſtò malè tunc habuerit; deliniius eius fide Deus ruinas eo bello paſſas, cum fœnore poſtmodum inſtaurauit. Scipio Du-Pleix in hiſtor. Gall. ſub ann. 1509. pag. 61. col. 2.

APPLICATIO.

Mundus plerumque viros ſanctos grauibus ærumnis ſollicitat & laceſſit, vt deſerant virtutis obſequium conſtans, cui iugiter adhæſerunt. Suffragatur huic intento dæmon, eis ſuggerens multa, quibus tædium ſanctioris vitæ poteſt illis ingerere. Sed obſtetricante Deo, inualeſcente bruma, fame, ſitique malunt confici, quàm deuouere ſuas animas Mundo, cui ſe renuntiaſſe, Deum illis conciliat, qui momentaneum hunc mœrorem æterno gaudio compenſabit.

Hiſtoria.

Vitellius Imperator ita gulæ fuit deditus, vt præter

præter quadrupedum ſumptus, qui fuere graues & immenſi, duo millia piſcium, & ſeptem millia auium ſelectarum appoſita fuiſſe ſuo epulo referantur. Eutropius lib. 8. cap. 5.

APPLICATIO.

Profectò gulæ nihil ſatis eſt, nulla valent elementa modum illi præſcribere; nempe gula propè eſt immenſa, elementa verò ſuos à natura fines habent, quibus vt definito carcere concluduntur. Ne ergo gula totum hominem abſorbeat inſatiata, ſicut illa gazas diuites exhauſit, opes lautis epulis impendens, eſt prudenter & cautè cibo modico refrænanda.

Hiſtoria.

Vladiſlaus II. Rex Poloniæ, ægrè ferens Lithuaniam eſſe vanis idolorum cultibus addictam, declarauit eos omnes ignobiles eſſe, quibus inſideret ea in ſuperſtitione vitam tranſigere, alios verò qui Chriſto nomen dabant, honoribus & gratiis adaugebat. Hoc ſtratagema benè ceſſit ei, vt namque vidit Lithuania, ſimulacra ſuos cultores inglorios efficere, & aggrauare duris oneribus, vltro dedit manus Chriſto, ſua idola impia deteſtata. Ioann. Herbut. in hiſt. Polon. in vita Vladiſlai II. pag. col.

APPLICATIO.

Homo ſuis ſenſibus indulgendo colit tot idola quot ſunt peccata, quibus obſtringitur; ſed hæc ſimulacra reum hominem ita premunt & diuexant, vt die & nocte gemat ille malè ſibi conſcius; quippe nequit ferre molem ærumnarum, quæ perpetrata crimina comitantur. Itaque anguſtiis eruditus homo nequam, ad Deum conuertitur, abſtinet à vitiis, & conſcientiæ ſauciatæ diris ſtimulis admonitus, hactenus omnia culta terit idola, quibus incautè ſuos omnes affectus antea mancipatat. Vbi verò vitam ſanctiùs inſtituit à peccati tributo liber agit æuum ita plenum deliciis innoxiis, vt ex hac vita cæli iubilis aſſueſcat.

Hiſtoria.

Vrſinus homo pius conſcia vxore ſacris initiatus quadraginta annos egit in ſacerdotio, vxorem, vt inquit Gregorius, *tanquam ſororem diligens; ſed vt hoſtem cauens.* Ingraueſcente ætate ſenex decubuit, quem conuenit eius olim vxor anus, æternum dictura vale: inuenit eum in ſupremo agone; rata ſenem expiraſſe ſuas aures eius naribus applicuit deprehenſura ſuam an infirmus animam exhalaſſet. Senſit æger, morte licèt in procinctu, fœminæ contactum, cuius perculſus horrore, vires omnes colligendo clamans ait. *Recede à me mulier, adhuc igniculus viuit, paleam tolle.* Poſt has caſtitatis intemeratæ voces indices expirauit. Greg. l. 4. dialog. c. 11. pag. 671. col. 2.

APPLICATIO.

Sicut delicata caro leni punctione læſa cito ſe ſubtrahit aculeis; ita ſuæ caſtitatis amans vna quauis fœmina appropinquante purus animus inhorreſcit.

Hiſtoria.

VVilfridus Antiſtes Eboracenſis olim adiit Saxones Auſtrales tunc degentes in Anglia: graſſabatur ea in regione dira fames, quia triennio toto cælum denegarat aquas; vnde talem ob defectum tellus erat penitus infœcunda. VVilfridus aquas eis eſt pollicitus, ſi vellent Chriſto dare manus. Vltro ſuum aſſenſum præbuit gens afflicta, fidem Chriſti amplexata, & colliquata cælo fuit illa plaga ſoli Anglici largis imbribus inundata. Beda. lib. 4. cap. 13. pag. 612. col. 2.

APPLICATIO.

Ita ſanè fides Chriſtiana ſuis ſequacibus procurat aquam viuam; ſcilicet gratiam, quæ vt aqua copioſa focum luxuriæ extinguit, & plenè ſedat animæ ſitim: quippe Deo adamato nihil amplius anima concupiſcit.

Hiſtoria.

Vxor cuiuſdam Ducis Venetorum obſtricta fuit omnibus ſenſuum illecebris. Parabat illa delicata ſibi balnea ex defluente cælo ſereno rore; ſuaui odore domus eius ſic fragrabat vt exeuntes inde locis omnibus ſuaueolentiam ſingularem afflarent. Selectis viuebat obſoniis, obiectaſque dapes nequando manus inficerent fuſcinula tantùm aurea delibabat. Hunc faſtum & luxum fœminæ deliciis aſſuetæ ciues oderant, cõquerentes, apud eam multa diſperire, viris iiſque piis neceſſaria. Sera licèt adfuerit vindicta Dei; illa tamen eam excepit atrociter, morte horrenda ream hanc fœminam tollens è medio, ante fata viuo corpore putreſcente. Quodque Dei vltionem manifeſtè prodit; dum ſoſpes erat, magna & numeroſa familia ſtipabat eam ſeruiens ad nutum; ſed illa moriente teter odor diffluente tabo ſatus egit foras eos omnes qui aſtabant. Sic morienti adfuit ad tormentum ſcaturigo ſola vermium, qui ex reſoluto in ſaniem corpore ſaliebant.

Reuerà fuit tunc, iuxta Vatis oraculum, *Pro ſuaui odore fœtor.* Iſa. 3. Quodque Ioël ait cap. 3. illud accidit huic matronæ ſuis ſupra modum ſenſibus indulgenti. Sic Propheta quaſi ex profeſſo notans ſupplicium huius matronæ, ſua in ſanie fœtida putreſcentis. *Aſcendet fœtor eius & aſcendet putredo eius, quia ſuperbè egit.* A ſancto Lazaro in hiſtor. Imperiali ex Petro Damiano refert hanc tragicam ſcenam ſub an. 998. p. 57. c. a

APPLICATIO.

Sunt hæc diuitum fata. Æuo in deliciis tranſacto fœtent; qui namque vitam eorum recolunt, nihil prorſus habent vnde bonus virtutis odor emergat; imò fœda vitia occurrunt, quibus recenſitis vt fœtore ingrato viri memores offenduntur.

Z

Hiſtoria.

ZEnobia Regina Palmyrenſium, induta virili veſte, Duces magnos in Oriente vicit. Ab Aureliano demum victa fuit præcipuum

victoris

victoris huius Principis ornamentum. Trebellius hanc pompam ita refert: *Ducta eſt Zenobia per triumphum ea ſpecie vt nihil pompabilius populo Romano videretur. Iam primum ornata gemmis ingentibus itavt ornamentorum onere laboraret. Fertur enim mulier fortiſſima ſæpiſſimè retuliſſe, ſe gemmarum onera ferre non poſſe. Vincti erant pedes auro, manus etiam catenis aureis, nec collo aureum vinculum deerat, quod ſcurra Perſicus deferebat.* Hæc ille.

Exhalantia thura, flores ſparſi, encomia decantata Ducis, Senatus & equeſtris ordinis comitatûs erant incrementa typhi ſuperbiæ annexæ triumpho, quem lautæ Duci triumphanti inſtructæ epulæ concluſerunt. Trebellius Pollio in Aureliano. pag. 698. col. 2

APPLICATIO.

Voluptuoſus homo virum ementitur eo habitu quem præfert; ſed reuerâ vitam agit muliebrem. quippe nihil aliud omnino curat, quàm delicias exculto benè & lautè ſuo corpori procurare. Hæc anima fœminina probis quibuſque viris in hoc ſæculo illudit & inſultat, eos ſæpe bonis exuens & affligens; morte demum præualente talis anima à diabolis ducitur in triumphum eo planè modo, quo Zenobia traducta fuit, quamuis olim ipſa potens fœmina triumpharit.

Onere gemmarum oppreſſa fleuit hæc mulier auro vincta; ſic animæ damnatæ cedit ad dedecus & tormentum, quicquid luxui impendit, aut fortè diues aliquod contulit ornamentum. Turbæ numeroſæ, voces & ſuaue melos cantantium peramœnè Ducem tunc laudabant; ſed animæ damnatæ fletus & gemitus pauperum, quos vexauit dum in hoc ſæculo degeret, inſonabant. Loco thuris atque florum fragrantiæ, peccata tetrum odorem tunc ſpirabunt, quo fœtebit homo reus etiam ad horrorem. Epulæ triomphanti inſtructæ famem eius tunc ſedabant, adſcitis vndequaque gulæ cupediis; ſed condemnatus homo ſua ob peccata, cibus erit vermium in inferno, quorum dente virulento mori neſcius in æterna ſæcula corrodetur.

Hiſtoria.

Zoë Imperatrix ſpecie illecta viri cuiuſdam egregiæ formæ, faces illico ſenſit Veneris obſcœnæ ſibi turpiter admoueri. Vt eſt impatiens hæc flamma moræ, ſui amoris conſcium effecit amaſium ſuum Michaëlem, cuius pulchritudo focum accenderat in præcordiis eius. Ad ſpem Imperij erigit animum adulteri, & hortatur eum ad conſciſcendam citò necem Imperatori, quo interfecto mæchos ille toro eius vt & corona fuit potitus; ſed vltore Deo, pulchritudo illa fomes tot malorum Michaëli excidit, qui deformis vſque ad horrorem deinde fuit: & in cumulum vindictæ dæmon obſedit corpus, quod ante ſuâ formâ fucos fecerat adulteræ, quam ſpecioſus homo ſua eleganti ſpecie dementarat. Hiſtor. Imper. ſub ann. 1034. pag. 55. col. 2

APPLICATIO.

O luxurioſe, caro cui impudicè tua deuoues obſequia, quia ſpecioſa tibi apparet, eius intuitu procul agens à decepto tuo corde Deum, morte inſtante ſuam egregiam ſpeciem hanc deponet, & fœda qualis eſt ſe deſperato tibi ſiſtet; tunc te ſerò vitæ tuæ ſordidæ pœnitebit. Obortus ille dolor intempeſtiuus erit; etenim omni ſpe ſalutis æternæ cades, & in ius dæmonum cedes, vtique iuſtè, quia ſpecioſo præ filiis hominum Saluatori fucatæ ſpeciei corpora prætuliſti.

Hiſtoria.

Zopirum, hominem bello & pace clarum, arctè ſibi deuinxerat gratiis atque donis Rex Darius. Ille ſui animi grati erga Regem beneficum hoc inſigne dedit & reliquit ætati poſteræ monumentum. Cùm namque memor gratiarum acceptarum aulicus hic videret Darium fruſtra muros quatere Babylonis quam obſidione cinxerat, & ita notam ingloriam inuſſiſſe ſuo nomini; ille ſibi amputauit aures, labia, naſum, & ſanguine defluente velut transfuga ſe recepit apud Babylonios conuitiis impetendo Regem Darium, à quo ſe deformatum eſſe, voce querula ſimulabat. Creduli ſanè nimis dicto fidem adhibuere ciues huncque ſibi præfixere Ducem, qui eruptione facta ſemel & iterum caſtra Regis Darij afflixit, vt ea ratione fauiam ſibi conciliaret apud Babylonios, quorum vrbem propitia occaſione nacta Regi Dario tradidit, qui poſtea mœſtus ait, magno ſibi conſtitiſſe talem victoriam: namque pluris vnum faciebat Zopirum, quàm viginti captas induſtria ſimili Babylones. Herodot. lib. 3. p. 499. col. 1

APPLICATIO.

Vt Zopiro deformato, ſuo & ſanguine perfuſo patuere fores Babylonis, vbi lautè fuit exceptus, & ad ſupremos honores euectus; ita Ieſus eâ induſtriâ & arte nobis peruios fore cælos ait, quos alioquin nemo poteſt Marte proprio penetrare. Chriſtus ipſe ſuo exemplo nobis ſtrauit iter eò quò tendimus, ſcilicet ad cælos, vbi exceptus eſt cæſus acerbè flagris, felle & aceto potus, & inflictis vndequaque plagis corpore lacerato.

Chriſtiane, viam hanc ſectare, cæli ſi te cupido tenet: erue oculos cùm ſalaces luxuriâ ſcintillant: amputa manus quando boni alieni vſurpandi auara prurigo capit eas: reſcinde demum omnia membra Deo iniuria, ſic in cæleſtem Ieruſalem mutilus introibis.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A

ABAGARVS Rex quàm benè fuit affectus erga Ieſum. pag 432.col.1
Abagarus accepit expreſſam veram effigiem Chriſti. ib.
Abraham Patriarchā ipſe Deus hoſpes inuiſit. p.173.col.2
Abraham Patriarcha in limbis hoſpitalitatem exercuit. ibid.
Abſolutio peccatorum cur petenda à Sacerdote. pag.566. col.1
Abſolutionis neceſſitas probatur plurimis argumentis. ibid.
Abſtinentia Lydorum à ſuillis carnibus. pag.68. col.1
Acedia obſtat ne pœnitentia ſit perfecta. pag 64. col.2
Acediæ effectus quàm ſint animæ perniciosi. ibid.
Acedia quot & quanta mala inuexit in animas. pag 65. col.1
Acedia quare ſit maximè ab homine cauenda. pag.252. col.1
Actus, cuius eſt, cuius eſt potentia, ſeu facultas. pag.257.col.2
Adamo datæ veſtes pelliceæ, quid ſignificent. pag.22. col.1
Adæ nuditas vnde ſuum accepit exordium. p.23. col.1
Adæ primum peccatum, vnde fuit exortum. pag.22. col.2
Adam quaſdam perdidit veſtes in paradiſo. p.23. col.1
Adam quanam ratione fuit exutus veſtibus. p.23. col.2
Adamum quando Deus iterum induit ſplendidè. pag.23. col 1
Adæ veſtes amiſſæ graphicè deſcribuntur. pag.23. col.2
Adæ veſtes denuò conceſſæ cœlitus, explicantur. pag.25. col.1
Adæ ſcientia quanta fuit à Deo conceſſa. p.286. col.1
Adam an habuerit omnes virtutes infuſas. p.287. col.1
Adæ gratia data, tribus effectibus conſpicua. pag.287. col.1
Admirabilis Chabotij faſtus olim humiliatus. pag.60. col.1
Adorare vbi ſonet idem ac ſacrificare. pag. 401. col.2
Ælij Imperatoris victoria Iudæis ingloria. p.369. col.2
Ælius Imperator in odium Iudæorum effigiem porci iuſſit Ieroſolymæ foribus apponi. ibid.
Ærarium Principis violare, nefas eſt grande. pag.289. col.2
Agrippa eductus carcere factus eſt Rex Iudæorum. p.129.col.2
Agrippæ catenæ ferreæ, catena aurea compenſatæ. ibid.
Alabaſtrum quodnam genus olim vaſis extiterit. pag 657. col 1
Albedo typus congruus eſt iuſtitiæ. p.26.col.1
Albedo quare typus dicatur eſſe gratiæ. pag.28. col.1
Albedo lucis eſt effectus atque comes. p.26.col.2
Alfredi Regis eleemoſyna regno compenſata. pag.191.col.2
Aluares de Luna fuit fortunæ ludibrium. p.190. col.2
Amalaphi ſacrilegi horrenda citaque punitio. pag.54 col.2
Ambitio damnatur vt noxia ſuperbis hominibus. pag 86 col.2
Ambitio eſt malum hominibus hæreditarium. pag.114. col.2
Ambitio vt immenſa, ſibi nullos definit terminos. ibid.
Ambroſius recedit à domo viri voluptuoſi.p.367. col.1

Amor creaturarum.

Amor eſt valde potens ad perſuadendum. p.552. col.1
Amor quinam ſit ſtabilis & conſtans ſibi. p.309. col.1
Amor nimius creaturæ Deum eliminat. pag.20. col.1
Amore velut vinculo diuerſi homines vniuntur. pag.308. col.2
Amor tales efficit homines, qualis eſt ipſe. p.351. col.1
Amor Mundi, quàm noxius hominibus. p.669. col.1
Amor eſt quædam vehemens animæ ſitis. p.764. col.2
Amare & ardere voces ſunt ſynonymæ. p.578. col.1
Vide *Charitas.*

Amor Dei.

Amor erga Deum vnde agnoſcatur ab aliis. p.56. col.2
Amor deuius à Deo quanta mala vehat. pag 64. col.1

Amor

Amor Dei eſt menſura remiſſionis peccatorum. pag.658. col.2
Amoris erga Deum quanta ſint motiua. pag.659. col.1
Amor Dei quàm ſit potens ad diluenda peccata. pag.659. col.2
Amore Dei io nos, ad amorem eius prouocamur. pag.751. col.1
Amor Dei hominem totum exigit, quippe Deus vult amari ex toto corde, & ex tota mente. pag.751. col 2
Amor ſacer egit Chriſtum io crucem. pag.757. col.2
Amor erga Deum probatur excipiendo plagas. pag.766. col.2

Amicitia.

Amicitia vera quatuor exigit conditiones. p 664. col.2.
Amicitia exigit amorem mutuum amantium. pag.665. col.1
Amicitia petit omnium bonorum communionem. ibid.
Amicitia vt ſit vera debet explicari ſignis externis. ibid.
Amicitia vera eſt, quam charitas conciliat inter Deum, & homines. ibid.
Anaſtaſij Imperatoris peccata dies eius abbreuiarunt. pag.54.col.1
Anaſtaſius Imperator correptus à Gelaſio Papa. pag.315
Angeli homines obſtinatos faſtidiunt. pag. 210. col.1
Angelorum cuſtodia quàm ſit vtilis. pag. 211. col.1.
Angeli boni, Deum ab Initio adorant. pag. 256. col.1
Angelorum bonorum à malis diſtinctio. p.256. col.2
Angelorum duplex cognitio deſcribitur. p.256. col.1
Angelorum peccatum quale fuit, oſtenditur pellucidè. ibid.
Angelus poſt peccatum homini inuidit. pag 257. col.1. pag. 260. col.1
Angeli mali obſtinati io peccato ſuo. pag. 252. col.2
Angelorum malorum obſtinatio vnde proueniat. ibid.
Angeli inflexibiles ſint nec ne quæritur. pagina 258
Angelos eſſe naturâ ſuâ flexibiles, ratione liquet. ibid.
Angeli boni immutabilitas à bono io malum, non eſt à natura, ſed à gratia. ibid.
Angeli mali immutabilitas à malo in bonum eſt eſt ob defectum gratiæ. ibid.
Angeli mali cur noo fuere redempti à Deo. pag.258. col.2
Angeli mali cur non poſſunt conuerti. pag.259. col.1
Angelus malus quomodo ſuperbiuit. pag. 260. col.1
Angeli neſciunt cogitationes hominum. p. 468. col.2
Anglia facta tributaria Eccleſiæ. pagina 384. col.1
Anima hominis iuſti eſt vinea Dei. pag. 220. col.1
Animæ reflexio quid ſit, & quomodo fiat. p.22. col.2
Anima ſeparata poteſt ſe mouere. pagina 145. col.1
Animam ineſſe animali quomodo conſtet. p.291. col.2
Animalis homo quare ſic dicatur. pagina 421. col.1
Antiochi induſtria vt Dei cultum tolleret. p.132. col.2
Antigono Regi profuit ægritudo. pagina 273. col.1
Apicij gula gazas diuites abſumpſit. pagina 766. col.1
Apicij gula necem ingloriam conſciuit ei. ibid.
Appetitus in homine duplex oſtenditur. pag.22. col.2
Appetitus concupiſcibilis quale ſit obiectum. pag.63. col.2
Appetitus concupiſcibilis quænam ſint paſſiones. ibid.
Appetitus iraſcibilis quodnam ſit obiectum oſtenditur. ibid.
Appetitus iraſcibilis quænam ſint paſſiones. ibid.
Appropinquare Deo, propriè quid ſit. pag. 176. col.1
Aquarum vis magna ad mundandum. pag. 449. col.2
Aquæ immunes olim à contagio lepræ ex Scriptura. ibid.
Aqua ſcaturiens olim in templo Delij Apollinis. ibid.
Aquis benè loti ſe ſacris aptabant Spartiani, & alij. ibid.
Aquæ ſacris Veſtæ, Romæ ſolebant præire ritu veteri. ibid.
Aquas Athenienſes adhibuere ſuis etiam ſacrificiis. ibid.
Aquæ prodeuntes è ſepulchro Ægypti quales. pag.450. col.1
Aquæ reis aſperſæ quænam eos abſoluebant plenè. ibid.
Aquæ fluuij Coaſpis ſacræ Regi Perſarum, & vſuales. ibid.
Aquæ Nili velut religioſæ toti populo Ægypti. ibid.
Aquæ quales erant Parthis olim ſacræ. ibidem.
Aqua rerum omnium principium ex Thalete. pag.612. col.1
Aqua viua dicitur Spiritus ſanctus. pagina 394. col.2
Aqua viua quænam ſit apud Auguſtinum. p.394. col.2
Aqua Nili pretioſa Regi Babylonis. pag.450. col 1
Aqua & ignis ſunt typi Spiritus ſancti. pag.397. col.1
Aqua viua quid myſticè deſignet. pagina 398. col.1
Aquas è cælo Vuilfridus impetrauit. pagina 612. col.2
Aquæ de ſaxo eruperunt ad baptizandos Gentiles. ibid.
Arguere quid ſignificet in Euangelio. pag.581. col.1
Ars propriè quid ſit ex Philoſopho. pagina 33. col.2
Ars petit duas conditiones, vt ars nuncupetur. ibid.

Ars in quo propriè differat à virtute prudentiæ. ibid.
Aſpectus impudici, quibuſnam noxij fuere. pag.543. col.2
Aſpectus in domum vicini prohibiti ex iure Cæſareo. ibid.
Artes olim occiſus apro fuit. pag.68.col.1
Auari & ſanguiſugæ genuina comparatio. pag. 173. col.1
Auaritia eſt prorſus inſatiabilis. pagina 173. col.1
Auaritia eſt ardens ſuis,& inextinguibilis. p.652. col.2
Auaritia facit homines crudeles,ex Chryſoſtomo. pag.183. col.2
Auaritia Iudæorum quàm ſordida fuerit. p.462. col.1
Auguſtus victarum Gentium Deos auferebat. pag.268. col.1
Auguſti Cæſaris domicium, quàm ſuaue. p.275. col.2
Auguſtus oblatum nomen Domini recuſauit. pag.726. col.2
Aurum Tholoſanum quid ſignificet. pag. 168. col.2
Aurum cur habeat Eccleſia, ex Iure Canonico. pag.201. col.2
Auri pernicies quanta ſit, vide fuſè. pag. 370. col.1

B

Babylonia infecta lue propter oper. pag.168. col.1
Baptiſmus cur ſit lauacrum regenerationis.p.381. col.1
Baptiſmalis fontis aqua prodigioſa. pagina 302. col.1
Baptiſmus eſt figura mortis Chriſti. pagina 224. col.1
Baptiſmus cur non iteretur apud Chriſtianos orthodoxos. ibid.
Baptiſmus facit ſeruos liberos ex iure. pag.233. col.2
Baptiſmi efficacia ad mundandas animas. p.281. col.1
Baptiſmus egregiâ figurâ congruè lineatur. ibid.
Baptiſmi quanta efficacia in animas. pag. 299. col.2
Baptiſmi encomia,& epitheta luculenta pag.448. col.2
Baptiſmi genus quoddam eſt pœnitentia.pag.449. col.1
Baptiſmus ianuam aperit ad gratiam. pag.448. col.2
Baptiſmus præire debet Euchariſtiæ. pag. 448. col.1
Baptiſmi ſpecies; ſunt lacrymæ pœnitentium. pag.450. col.1
Baptiſmus quare primum ordine Sacramentum. pag.513. col.2
Baptiſmi illuminantis animam figuræ. pag. 513. col.2
Baptiſmus eſſe nouum homini impertit. pag.523. col.1
Baptiſmus Paulum cæcum citò illuminat.p.523. col.2
Baptiſmus propriè quid ſit ex SS.Patribus. p.523. col.1
Baptiſmus lepram derepente curat. pagina 523. col.2
Baptiſmus citò tetrum odorem tergit infantium olidorum. ibid.
Baptiſmus eſt regeneratio animarum.pagina 523. col.1
Baptiſmus ſanat infirmitates animæ. pagina 523. col.2
Baptiſmus in quo ſit præſtantior circumciſione. ibid.
Baptiſmus habet omnem iuſtitiam; vt liquet. pag.524. col.1
Baptiſmi congrui miniſtri ſunt Epiſcopi,& Sacerdotes. ibid.
Baptiſmi miniſter quando poſſit eſſe licitè diaconus. ibid.
Baptiſmum Ioannis quare ſuſcepit Dominus Ieſus. ibid.
Baptiſmus egregiè facit baptizatos homines diuinos. ibid.
Baptiſmus vnde ſuam virtutem omnem emendicet. ibid.
Baptiſmus habet aquas, atque lucem. pag. 524. col.2
Baptizati paruuli inter credentes iure reputantur. ibid.
Baſilij Imperatoris ingratitudo maxima. pag.500. col.2
Beatitudo æterna merita præſuppoſuit. pag. 117. col.2
Beatitudinis appetitus duplex in homine. p.152. col.2
Beatitudo quare ab omnibus hominibus appetatur. ibid.
Beatitudinis eſt ratio communis omnibus nota. ibid.
Beatitudinem penes quid poſuerint Philoſophi. pag.158. col.1
Beatitudinis veræ, verum obiectum quodnam ſit. ibid.
Beatitudo nequit eſſe in diuitiis. pagina 158. col.2
Beatitudo vt ſit vera, quibus debet conſtare rebus. ibid.
Beati quare non, ſint peccatis obnoxij. pag.582. col.1
Beelzebub quid ſit, & quid ſignificet. pag.224. col.1
Belgæ oppreſſi tributis defecere à Gallis. p.274. col.1
Belliſſarius Dux inſignis cur excæcatus. pag. 516. col.2
Benè eſſe, homini quidnam propriè ſit. pag 36. col.1
Benedictus aulici faſtum quomodo depreſſit. pag.492. col.2
Benedictus quare nudus ſe ſpinis inuoluit p.544. col.2
Beneficia Dei compenſare nequit homo. p.752. col.1
Berenice ſuam comam offert Deo, Ieroſolymis. p.739.col.1
Bethania vox Hebræa, quid ſignificet. pag.551. col.1
Bethphage fuit viculus Sacerdotum. pagina 690. col.2
Bethphage vox Hebræa, quid ſignificet. pag 689. col.1
Bleſillæ patientia contra nequam detractores. pag.244.col.2
Boleſlaus Rex Polonus occidit fratrem ſuum. p.296.col.2

Boleſlai

Boleſlai Regis Poloniæ pœnitentia quanta. p. 74. col. 1
Boleſlaus qua ratione ducem ignauum plectit. pag. 128. col. 2
Bonum propriè quomodo definiatur. pag. 32. col. 2
Bonum includit in ſe quamdam perfectionem. pag. 33. col. 1
Bonum quare ab omnibus apperatur. pag. 32 col. 2
Bonis omnibus hominem gratia ſtipat. pag. 32. col. 1
Boni ſpecies quot, & quænam ſint. pag. 32. col. 2
Bona fortunæ nihili fecere Philoſophi. pag. 33. col. 1
Bona fortunæ ſæpe cedunt in animæ detrimentum. ibid.
Booa vera hominis quænam propriè ſiot. pag. 33. col. 2
Bona vera ſunt ſolidæ virtutes omnes. pag. 33. col. 1
Bona fortunæ procul fuere à Sanctis. pag. 33. col. 2
Bona omnia, quu intento Deus edidit. pag. 63. col. 1
Bonum propriè in quo conſiſtat. pagina 151. col. 2
Bona temporalia quare ſæpe data ſint reprobis. ibid.
Bona temporalia ſuſpecta debent eſſe ſuis dominis. ibid.
Bona Eccleſiæ quare ſint pauperum. pag. 474. col. 2
Bona Eccleſiæ ad quid obſtringant poſſeſſores. pag. 473. col. 2
Bona Eccleſiæ non ſunt profanis vſibus addicenda. pag. 474. col. 1
Bona Eccleſiæ pauperi negare furtum eſt. p. 474. col. 2
Bona Eccleſiæ, cur ſiut cum timore diſpenſanda. ibid.
Bona Eccleſiæ quid ſint, ex Syluio Cardinale. pag. 476. col. 1
Bonorum Eccleſiæ vſurpatores decem damnati. pag. 477. col. 2
Bona Eccleſiæ vſurpantes in hoc ſæculo caſtigati. p. 479. col. 2
Bona Eccleſiæ vſurpata, ſuo domino ſunt noxia. ibid.
Bona mali parta diu non ſtant. pagina 480. col. 1
Bona male parta necem animæ ſolent conſciſcere. ibid.
Bonitas diuina prodit ſe latiùs in Eccleſia, quàm in Synagoga. p. 455. col. 1
Boſo Rex malè parta benè reſtituit. pag. 173. col. 1
Burchardus quomodo excepit Imperatorem. pag. 457. col. 1

C

CAduceum quid ſit, & vnde ſuum habet ortum. pag. 730. col. 2
Caïphas Pontifex an verè prophetarit. pag. 675. col. 1
Caiphæ verba duos habent ſenſus, quos vide. pag. 675. col. 1
Caiphas an fuerit ſolus ſummus Pontifex. ibidem.

Caïphas non fuit verè Propheta. pagina 675. col. 2
Calix quidnam myſticum ſignificet. pag. 135. col. 1. & 2
Calicem Chriſti bibere, quidnam ſit. pag. 721. col. 1
Calicem Paſſionis bibere debet ſponſa Chriſti. pag. 765. col. 1
Calicem offerre meretrici noluit Lambertus. pag. 721. col. 2
Calix pro afflictione ſæpe ſumitur. pagina 116. col. 1
Calix afflictionis ſuauis eſt amanti. pagina 116. col. 2
Calix lacte plenus eſt immundus & noxius. p. 721. col. 2
Calix Neſtoris quantæ molis erat. pagina 135. col. 2
Calix ſanguine plenus quale fuit omen. pag. 136. col. 1
Calix immundus graphicè deſcriptus. pag. 722. col. 1
Caligula quare fuit factus Imperator. pag. 355. col. 1
Caligula veſte Iouis indotus irridetur. pag. 163. col. 1
Calumnia fœda, provt decuit caſtigata. p. 315. col. 2
Cantacuzenus Imperator ſecedit in eremum. pag. 374. col. 1
Cardinalis à Monte alto elogia luculenta. p. 475. col. 2
Caroli Imperatoris mortui corpus quale. pag. 57. col. 2
Caroli Regis Nauarræ mors horrenda. pag. 547. col. 2
Caſtitatis encomia multa & præclara. pag. 451. col. 2
Caſtitas culta ſacris in Gentilium, quorum ſeriem vide. ibid.
Caſtitas eſſe debet præuia Euchariſtiæ. pag. 451. col. 1
Caſtitas Aſſyriorum ante ſacra ſua. pagina 451. col. 2
Caſtitatis inſcriptio ſingularis templo Epidauri. ibid.
Caſtitas quarumdam mulierum Sacerdotum. pag. 452. col. 1
Caſtitas Ægyptiorum ante ſacra ſua. pag. 451. col. 2
Caſtitas Sacerdotum Cybeles quanta fuit. p. 452. col. 1
Caſtitas ſingularis ſacrorum Iſidis. pagina 451. col. 2
Caſtitati Sacerdotum aliæ virtutes annexæ. p. 452. col. 1
Caſtitas virginum Veſtalium vnde orta. pag. 451. col. 2
Caſtitas manuum virtutem pharmacis conciliat. pag. 452. col. 2
Caſtra vnde ſic fuere nuncupata. pagina 574. col. 1
Catechumeni quare ſaluari poſſunt. pag. 385. col. 1
Catechumeni an ſint extra Eccleſiam. pag. 385. col. 1
Catechumeni non accedebant ad Euchariſtiam. pag. 448. col. 1
Cathedra ius quoddam docendi ſignificat. p. 81. col. 1

Index Rerum,

Catheorum mos à ſponſis olim ſeruatus. p.765. col.1
Cauſa mouens quæ & quotuplex ſit. pag.539. col.1
Cauſa inſufficiens nihil parturit. pagina 471. col.1
Cauſa quæuis ſuum omnem effectum conuertit ad ſe. ibid.
Chariſij clerici impudici mors horrenda. p.100. col.1
Charitas quænam propriè ſit virtus. pagina 661. col 2
Charitas & fides ſimul infunduntur. pag.660. col.1
Charitas an ſit virtus vna ſpecialis. pagina 661. col.2
Charitas an ſit vna virtus ſupernaturalis. pag.662. col.1
Charitas non eſt amor Dei in nos ſed amor animæ erga Deum. ibid.
Charitatis efficacia probatur vno exemplo. p.662, col.2
Charitas hominis ſpem in Deum excitat. p.662. col.1
Charitas ſemper eſt ſtipata fide viua. ibid.
Charitas pœnitentes reſtituit in integrum. p.662. col.2
Charitati virtutes omnes aliæ ſociantur. pag.662. col.1
Charitatis effectu sin muliere peccatrice. p.663. col.1
Charitas quare viuificat animas. pagina 662. col.2
Charitas eminet aliis omnibus virtutibus. p.663. col.2
Charitas vitam virtutibus aliis impertit. pag.663. col.1
Charitas affingit bonitatem aliis virtutibus. p.663. col.2
Charitate deficiente nihil proſunt aliæ virtutes. ibid.
Charitas eſt radix omnia viuificans. pagina 664. col.1
Charitatis nomen virtutibus aliis affricatur. ibid.
Charitatis expers virtus alia, eſt velut falſa moneta. ibid.
Charitatis expers nulla vera virtus eſſe poteſt, ibid.
Charitas eſt perfectio aliarum virtutum. p.664. col 2
Charitas erga Deum eſt amor beneuolentiæ. pag.665. col.1
Charitas amicitiam inter Deum & hominem parit. p.664. col.2
Charitatis effectus in Sancto Laurentio. p.666. col.1
Charitas tollit amarorem omnium ærumnarum. pag.666. col.2
Charitas eſt vehemens ignis quo ardent Sancti. pag.666. col.1
Charitatis effectus ſingulares in Andrea Apoſtolo. ibid.
Charitatis ſpiritus quam ſuauis exiſtat. pag.666. col.2
Charitas tollit ſenſum omnium anguſtiarum. pag.666. col.1
Charitas feruens Martyrum maſſæ candidæ. p.666. col.2
Charitatis effectus in Pionio Martyre. pag.667. col.1
Charitas iubilat in omnibus etiam acerbis ærumnis. ibid.
Charitatis mira potentia deſcribitur. pag.669. col.2
Charitatis optandæ breuis formula proponitur. ibid.
Charitas eſt armatura tuta contra feros dæmones. ibid.
Charitas animam ornat donis Spiritus ſancti. pag 670. col.1
Charitas eſt virtus valens ad omnia. pagina 669. col.2
Charitatem procurare debet homo præ aliis virtutibus. p.670. col.1
Charitas benè malo punico comparata. pag.228. col.2
Chriſtiani propriè quinam ſint. pagina 149. col 1
Chriſtiani dicti renati ex pudicitia, & à quo. pag 668. col.2
Chriſtianus mancipium eſſe nequit Pagani. p.353. col.1
Chriſtiani nomen excitat ad imitationem Chriſti. pag.128. col.1
Chriſtum eſſe Deum Iudæi confeſſi ſunt. p.673. col.2
Chriſtus quid acceperit à Patre, docet Auguſtinus. p 634 col.2
Chriſtus dicitur virginitatis filius à Leone Papa. pag 668. col.2
Chriſtus olim quare fugit à Iudæis. pag.677. col.1
Chriſtus Dominus Deus eſt, & homo. pag.708. col.1
Chriſtus vita, ſalus eſt, & veſtis. pag.717. col.2
Chriſtus egit partes medici induſtrij. pag.720. col.1
Chriſtus cur tacuit dum ſiſtebatur Herodi. p.730. col.2
Chriſti manſuetudo qualis & quanta fuit. p.762. col 2
Chriſtus quare ſit ab omnibus audiendus. pag 6. col.1
Chriſtus cur ſolus remanſit poſt Transfigurationem. pag.7. col.2
Chriſti dignitas quantum cæteris emineat. p.6. col.1
Chriſti manus benefica contactu ſuo. p.7. col.1
Chriſtus quomodo peccata tulit hominum. p.26. col.1
Chriſtum diuerſimodè quærunt boni & mali. p.42. col.1
Chriſtum etiam mortuum Iudæi perſequuntur. pag.42. col.2
Chriſti verba quare malè explicarint Scribæ. pag.43. col.1
Chriſtus quare non ſit de hoc Mundo. p.43. col.2
Chriſtus eſt exemplar omnium virtutum. pag.45. col.2
Chriſtus ſe procedere à Deo Patre prædicauit. pag.47. col.1
Chriſtus quomodo fuit à principio, vide pag.47. col.2
Chriſti incarnationis quænam cauſa fuit. pag.48. col.1
Chriſtus quare ſe eſſe Deum non clarè prædicauit. p.49. col.1
Chriſtus quare primo ſuo in aduentu reos non iudicauit. pag.48. col.2

Chriſti

Chriſti humiliatio in cruce fuit exaltatio. pag.49. col.1
Chriſti diuinitas quomodo poſt Paſſionem nota. pag.49. col.2
Chriſtus vnus eſt omnium hominum magiſter. pag.87. col.1
Chriſtus quomodo à Patre fuit doctus. pag.50. col.2
Chriſtum in cruce Deum Iudæi dixerunt licèt inuiti. ibid.
Chriſtus quomodo ſit ſemper cum Patre. pag.51. col.1
Chriſtus quare Deum ſe eſſe, aliquando clarè perhibuit. ibid.
Chriſtus quare aliquando dicatur ſapientia. p.52. col.2
Chriſtus quare ſæpe ſuæ Paſſionis meminit. pag.108. col.1
Chriſtus qua ratione fuit bis traditus. pag. 109. col.2
Chriſti regnum cœleſte fuit, non terrenum. pag.113. col.2
Chriſtus cur ſuſcitauit adoleſcentem Naïmitam. pag.526 col.1
Chriſtus quomodo mortuos ad vitam reuocauit. pag.529. col.2
Chriſtus infirmitatis & potentiæ ſigna dedit. pag.553. col.1
Chriſtus quando & quomodo dormit in nobis. pag.560. col.1
Chriſtus quonam modo fuit miſſus ad nos. p.563. col.1
Chriſtus agit hominum cauſam contra Satan. pag.564. col.1
Chriſtus quare ſe dixit immunem à peccato. pag.581. col.1
Chriſtus quare ſit prorſus impeccabilis. pag.581. col.2
Chriſtus quomodo ſit ante Patriarcham Abraham. pag.589.col.2
Chriſtus quomodo incepit redemptionem hominum. pag.591.col.1
Chriſtus quomodo ſit ante omnia ſæcula. p.589. col.2
Chriſtus eſt verus omnium hominum doctor. pag 591. col.1
Chriſti fuga, nobis quidnam inſinuet. pag.589. col.2
Chriſtus cur quæſitus ad mortem ſe abſcondit. pag.590. col.1
Chriſtus vt eſt Verbum, eſt etiam veritas. p.592. col.1
Chriſtus cur dicatur miniſter circumciſionis. pag.592. col.2
Chriſtus cur Gentibus primò ſuum non prædicauit aduentum. ibid.
Chriſtus vt frumentum mortificatum, & viuificatum, ibid.
Chriſti mors non potuit ab alio accelerari. p.600. col.1
Chriſtum quinam homines non ſequantur. pag. 602. col.1
Chriſto ambulare, propriè quidnam ſit. pag.614. col.2
Chriſtus exempla dedit omnipotentiæ ſuæ. p.615. col.2
Chriſtus quare dicatur aliquando Galilæus. p.616. col.1
Chriſti diuinitas non facilè credebatur. pag.620. col.1
Chriſti regnum quare non ſit de hoc Mundo. pag.730. col.1
Chriſti quare non ſit dare cæli regnum. pag.117. col.2
Chriſtus vt homo, Deo Patre fuit inferior. p.118. col.1
Chriſti verba ſedant eos qui turbantur. pag. 118. col.2
Chriſtus eſt omnium hominum doctor. pag.125. col.2
Chriſtus eſt caput vniuerſalis Eccleſiæ. pag.127. col.1
Chriſtus quomodo & quare caput Eccleſiæ ſit. ibid.
Chriſto nomen legiſlatoris propriè congruit, & quare. ibid.
Chriſtus plenè & perfectè legem obſeruauit. ibid.
Chriſtus ærumnis meruit corporis ſui gloriam. pag.127. col.2
Chriſti prærogatiuæ ſupra fideles. pagina 126. col.2
Chriſtus an vt Deus agnitus à Iudæis. pag.215. col.1
Chriſtus vt Rex & Meſſias agnitus à Iudæis. pag.215. col.2
Chriſtus vt Deus Iudæis olim fuit incognitus. ibid.
Chriſtus qua ratione fuit ab agricolis eiectus è vinea. ibid.
Chriſtus quare fuit dictus lapis angularis. p.217. col.2
Chriſto quare fuit nomen lapidis affictum. p.215. col.1
Chriſtus quando reprobatus à Iudæis. pag.218. col.1
Chriſtus quibus ſit factus lapis offenſionis. p.219. col.1
Chriſtus pro omnibus mortuus eſt. pag. 229. col.2
Chriſtus quare dura tulit tormenta. pagina 233. col.2
Chriſto morienti quomodo ſuccurrendum. p.240. col.2
Chriſto prædicante multi infideles conuerſi. p.251. col.1
Chriſtus dæmones omnes profligauit. pag. 267. col.2
Chriſtus vt Meſſias deſcriptus ab Iſaia. pag.281. col.1
Chriſto quare iniurij fuere ciues. pagina 281. col.2
Chriſto malè affecti fuere Iudæi. pagina 282. col.1
Chriſtus quomodo ſit omnia omnibus hominibus. ibid.
Chriſto rupes ceſſit, vt eum abſconderet Iudæis. ibid.
Chriſtus quomodo non agnitus à turba. pag.282. col.2
Chriſtus quare mori noluit in Nazareth. p 282. col.2
Chriſtum an verè dæmon agnouerit. pag 362. col.2
Chriſtus cur noluit laudari à diabolis. pag 364. col 1
Chriſtus qua ratione caput eſt Eccleſiæ. pag. 379. col.2
Chriſtus verè fuit Propheta, vt probatur. p 418. col.1

Chriſtus eſt ſol, & Apoſtoli duodecim horæ diei. pag. 552. col. 2
Chriſtus qua ratione dici poſſit eſſe vbique: pag. 555. col. 1
Chriſtus orationis ope non indiguit. pag. 562. col. 1
Chriſtus quomodo miſſus ad homines. pag. 562. col. 1
Chriſti miſſio fuit pro ſalute noſtra. pag. 563. col. 2
Chriſtus quare fuit appellatus Samaritanus. pag. 583. col. 2
Chriſtus in quo ſenſu ſit Samaritanus. pag. 585. col. 2
Chriſtus cur quæſitus à Iudæis ſe abſcondit. pag. 596. col. 1
Chriſtus ab editione lucis redemptionem incepit. pag. 591. co. 1.
Chriſtus cur aſſumpſit infirmitates noſtras. p. 724. col. 1
Chriſti regnum cur non ſit de hoc Mundo. pag. 730. col. 1
Chriſtus quare fuit appellatus mancipator. pag. 753. col. 1
Chriſti tunica in Paſſione trita fuit. pag. 762. col. 1
Chriſti manſuetudo fuit ſingularis. pag. 762. col. 2
Chriſtus vt Noë nos per lignum ſaluos fecit. pag. 606. col. 2
Chriſtus eſt lapis in fundamento Eccleſiæ. p. 606. col. 2
Chriſtus eſt principium atque finis ſalutis noſtræ. ibid
Chriſtum eſſe ſacrum oſtium ouilis, quid ſit. ibid
Chriſtus quare fuit ſpinis coronatus. pag. 759. col. 2
Chriſto quare nomen medici conueniat. p. 362. col. 1
Chriſtum non certò dæmon agnouit. pag. 363. col. 1
Chriſtum ſuſpicatus eſt dæmon eſſe Dei filium. pag. 363. col. 2
Chriſtum inuitus dæmon confeſſus eſt pag. 364. col. 1
Chriſtum cur dæmon eſt confeſſus palàm. pag. 364. col. 2
Chriſtum quinam homines hîc ſequantur. p. 365. col. 1
Chriſti reſurrectione fides propagata fuit. pag. 365. col. 1
Chriſtus quomodo fatigatus olim fuit pag. 391. col. 1
Chriſti quodnam propriè dicatur iter. pag. 391. col. 2
Chriſtus cur fatigatus horâ ſextâ fuit. pag. 392. col. 1
Chriſti infirmitas, eſt fortitudo noſtra. pag. 391. col. 2
Chriſti modeſtiæ exemplum ſingulare. pag. 397. col. 2
Chriſtus olim quibus ſe manifeſtum fecit. p. 404. col. 2
Chriſtus quare loquebatur mulieribus. pag. 404. col. 2
Chriſti cibus quiſnam myſticè intelligatur. pag. 407. col. 1
Chriſtus quare verè Saluator Mundi. pagina 412. col. 2
Chriſto quare nomen petræ fuit aſſictum. p. 420. col. 1
Chriſtus an propriè & verè fuit Propheta. pag. 426. col. 1
Chriſti fuga fuit ſignum reprobationis Iudæorum. pagina 441. col. 1
Chriſtus quare fuit miraculis clarus. pag. 441. col. 2
Chriſtus quare plebem ſequentem ſuſtinuit. pag. 441. col. 1
Chriſtus cur ſæpè ſeceſſit in montem. pag. 442. col. 1
Chriſtus reuerà mitis & manſuetus fuit. p. 445. col. 1
Chriſtus qualis & quantus Propheta fuit. p. 447. col. 2
Chriſti miracula alia à ſignis Prophetarum. pag. 446. col. 1
Chriſtus Rex & ſacerdos magnus extitit. p. 446. col. 2
Chriſto quare nomen Angeli conueniat. pag. 447. col. 2
Chriſti nomina tria ſunt valde ſpecioſa pag. 455. col. 2
Chriſti poteſtas quanta fuerit, explicatur. pag. 463. col. 2
Chriſti zelus circa Dei templum oſtenditur. pag. 464. col. 1
Chriſti miraculum maximum quale fuit. pag 464. col. 2
Chriſti miſſio cuiuſnam generis extiterit. p. 484. col. 2
Chriſti hora quænam propriè dicatur. pag. 490. col. 1
Chriſtus quàm beneficus omnibus hominibus. pag. 503. col. 1
Chriſtus ex ſignis Deus agnoſcitur. pagina 509. col. 1.
Chriſtus quare fuit incarnatus pagina. 517. col. 2.
Chriſtus eſt exemplar, & præceptor. pag. 522. col. 1
Chriſtus cur Iudæis primò prædicauit. pag. 592. col. 1
Cibi communes quinam ſint, ex Scriptura. pag. 336. col. 1
Cibos quoſdam eſſe malos, dixere Manichæi. pag. 336. col. 2
Cibos aliquos prohibere poteſt Eccleſia. pag. 337. col. 1
Ciborum immundorum quando fuit lex antiquata. 340. col. 1.
Circumciſio an olim iuſtificauerit. pagina 380. col. 2
Circumciſio quomodo homines iuſtificabat. pag. 455. col. 2
Circumciſio quid nam olim ſignificabat. p. 382. col. 1
Circumciſio quare fuit dicta data à Moyſe. pag. 487. col. 2
Circumciſio quare fuit licita die ſabbati. pag. 488. col. 1
Circumciſio quare iuſſa fieri octauo die à natiuitate. ibid.
Claues regni cælorum quid ſignificent. pag. 92. col. 1
Clauium Eccleſiæ quænam ſit definitio. pag. 93. col. 1
Clauis vna eſt ordinis, alia iuriſdictionis. pag. 93. col. 1

Clauis ſcientiæ quænam ſit, explicatur. ibid.
Clauis poteſtatis in Eccleſia quid ſit, oſtenditur. ibid.
Clementis VIII. charitas in pauperes quanta. pag 476. col. 1
Cleri Romani affectus pro Martino Papa. p. 760. col 1
Clodouæi Regis pietas erga Eccleſiam. pag. 290. & 383. col 2
Clodouæus victor arma Deo dicat. pagina 225. col. 1
Clotarius Rex moriendo Dei potentiam in Reges ait eſſe miram. pag. 176. col 1
Cogitationes hominum ſolus Deus videt. p. 245. col. 1
Cogitationes an immittantur à diabolo. pag. 340. col. 1
Cognitio duplex oſtenditur homini ineſſe. pag. 22. col. 2
Cognoſcitiua facultas vnde petatur. pagina 425. col. 1
Collybiſtarum officina qualis olim fuit. pag. 465. col. 1
Communicare quare idem ac coinquinare. pagina 336. col. 1
Concionatoris officium duo prærequirit. p. 594. col. 1
Concupiſcentia propriè quid ſit in homine. p. 542. col. 1
Concupiſcentiæ focus ingens vrit hominem. pag. 296. col. 2
Concupiſcentiæ effectus valde perniciosi. p. 542. col. 2
Concupiſcentia inficit omnes animæ facultates. pag. 568. col. 2
Confeſſarij ad quid potiſſimum teneantur. p. 72. col. 2
Confeſſionis neceſſitas adſtruitur argumentis. pag. 318. col. 1
Confeſſionis vſus inualuit ab incunabulis Eccleſiæ. ibid.
Confeſſionis erubeſcentia eſt maximè ſalutaris. pag. 318. col. 2
Confeſſionem quare Deus exigat ab homine reo. pag. 318. col. 1
Confeſſione rei hominis placatur Deus. pag. 681. col. 2
Confeſſione redit amiſſus delinquendo pudor. pag. 69. col. 2
Confeſſionis pudor eſt animæ ſalutaris p. 71. c. 2.
Confeſſionem peccatorum non debet impedire pudor. ibid.
Confeſſionis neceſſitas in adultis probatur. p. 70. col. 2
Confeſſionem eſſe neceſſariam Auguſtinus ait. pag. 71. col. 1
Confeſſionem peccatorum quare Deus inſtituit. pag. 71. col. 2
Confeſſio publica quare fuit prohibita. pag. 71. col. 1
Confeſſio peccatorum eſt vera nota Eccleſiæ. pag. 71. col. 2
Confeſſionem peccatorum ſæpe pudor impedit. pag 71. col. 1
Confeſſionis effectus ſunt animæ ſalutares. p. 70. col. 2
Confeſſionem præpediens pudor eſt noxius. p. 72. col. 1
Confeſſio à quo primò fuit impugnata. pag. 261. col. 2
Confiteri cunctatus Adam meritò caſtigatus. pag. 263. col. 1
Confeſſus maturè Dauid, cum Deo rediit in gratiam. ibid.
Confeſſionem voluit extorquere Deus ab Adamo, & Caïn. ibid.
Confeſſionis vſus Eccleſiam diſcernit ab hæreticis. pag. 263. col. 2
Confeſſionis oſor acerrimus eſt dæmon. p. 272. col. 1
Confeſſio quàm ſit homini ſalutaris ibid. & pag. 320. col. 1
Confiteri nolle ſua peccata, necem animæ conſciſcit. pag. 272. col. 1.
Confeſſioni ſinceræ debet emendatio ſuccedere. pag. 272. col. 2
Confeſſio dilata graue faceſſit negotium. p. 273. col. 1
Confeſſionem quare dæmon ſatagit impedire. pag. 320 col. 1
Confeſſio bona quales conditiones exigat. p. 320. col. 2
Confeſſio bona, eſt ſingulare donum Dei. p. 566. col. 1
Confeſſio animam defunctam edocit è ſepulchro ſuo. ibid.
Confeſſionis neglectæ, Deus eſt vltor atrox. pag. 681. col. 2
Confeſſionis ſinceræ boni effectus plurimi recenſentur. ibid.
Confeſſio tollit erubeſcentiam peccatorum. pag. 567. col. 1
Conradus Rex ingenioſè necem effugit. pag. 67. col. 2
Conſcientiæ nomen quàm multa ſignificet. p. 37. col. 1
Conſcientia vera qua ratione queat diſcerni à falſa. ibid.
Conſcientia dubia quænam appelletur. pag. 37. col. 2
Conſcientia bona diei comparata, idque benè. pag. 553. col. 2
Conſcientiæ bonæ duæ notæ indubiæ. pag. 667. col. 1.
Conſcientia bona quid ab homine prærequirat. pag. 37. 3 col. 2
Conſcientiam qua ratione queat error decipere ibid.
Conſcientiæ bonæ quies quanta ſit. pagina 74. col. 1
Conſcientia bona quibus ſignis innoteſcat. p. 74. col. 2
Conſcientiam bonam vt ſuum ſacrarium Deus inhabitat. ibid.
Conſcientia bona quomodo perennare queat. pag. 75. col. 1
Conſcientia bona prodit ſe notâ quadam. pag. 74. col. 2
Conſcientia nos admonet de bono & malo. pag. 220. col. 1
Conſcientia bona quomodo differat à mala. pag. 427. col. 1
Conſcientia eſt cuſtos agens excubias. pag. 427. col. 2
Conſilium in dubiis petere quantùm proſit. pag. 69. col. 1
Conſortia nimia hominum omnium fugienda. pag. 11. col. 1
Conſortia mala luis inſtar ſedulò cauenda. p. 61. col. 1

Conſortia

Conſortia mala quare ſint abhorrenda. pagina 61. col. 2
Conſortium populi cur maximè declinandum. pag. 68 col. 1
Conſortia mala pernicioſa fuiſſe, vide. pag. 107. col. 1. & 2
Conſortia virorum ſanctorum Paula fugit. p. 671. col. 2
Conſortia mulierum clericis interdicta. pag. 672. col. 1
Conſtanti Imperatori in ſomno calix oblatus. pag 136. col. 1
Conſtantij Imperatoris maxima æquitia. p. 536. col. 2
Conſtantini Copronymi Imperatoris fœtor. p. 358. col. 2
Conſtantini Copronymi mors horrenda, vitæ illius congrua. ibid.
Conſtantini Copronymi arte quædam calumnia caſtigata. pag. 315. col. 2
Conſtantinus quidam excæcatus à matre. p. 516. col. 2
Conſtantinus Magnus quantùm coluit Epiſcopos. pag. 383. col. 2
Conſuetudinis malæ natura qualis ſit. pag. 533. col 2
Conſuetudo mala quomodo ab homine contrahatur. pag. 534. col. 1
Conſuetudo mala quare ſit extirpanda. pag. 265. col. 1
Conſuetudo mala ſæpe in neceſſitatem tranſit. pag. 20. col. 2
Conſuetudinis malæ praui ſunt effectus. pag. 21 col. 1
Contritio propriè quid ſit. pag. 66. col. 1. p. 318. col. 1
Contritio quare dicatur contritio à doctoribus. ibidem.
Contritionis effectus ſunt plurimi animæ ſalutares. ibid.
Contritio eſt neceſſaria poſt lethale peccatum. pag. 66. col. 2
Contritio inuoluit neceſſitatem confitendi. p. 69. & 272. col. 1
Contritio eſt neceſſaria ad perfectam pœnitentiam. ibid.
Contritionis elogia quanta ex Sanctis Patribus. ibid.
Contritionis effectus præcipui, quinam ſint. p. 315. col. 1
Contritionis perfectæ conditiones quænam ſint. pag. 316. col. 2
Contritio eſt inutilis niſi peccati deponatur effectus. ibid.
Contritio quinque modis ab attritione differt. pag. 317. col. 1
Contritio ſemper amore Dei flagrat. pagina 317. col 2
Contritio perfecta citò Dei miſericordiam conciliat. ibid.
Conuerſio animæ quid requirat ab homine. pag. 562. col. 1
Conuerſio Pauli Apoſtoli qualis fuit. pag. 545. col. 1
Conuerſio Petri Apoſtoli quomodo facta fuit. pag. 724 col. 1
Conuerſio Infidelium facta ab Eccleſia Romana. pag. 459. col. 1
Conuerſio admiranda duorum aulicorum deſcribitur. pag. 352. col. 2
Conuerſionis progreſſus quomodo fiat. p. 565. col. 2
Conuerſionis quale lucrum ſit, explicatur. p. 307. col. 1
Conuerſionis ordo qualis ſit in homine pœnitente. pag. 533. col. 1
Cor carneum quid ſit, explicatur ex Scriptura. pag. 263. col. 2
Cor lapideum quid ſit. pag. 264. col. 1 & p. 562. col. 1
Cor lapideum vnde factum ſit, oſtenditur. p. 263. col. 2
Cor aliquando venter in ſacro codice nuncupatur. pag. 603. col. 2
Cordis compoſitio & fabrica deſcribitur. p. 261. col. 1
Corona vſurpata malè ceſſit vſurpanti. pag. 750. col. 1
Correctio eſt quædam cordis erectio. p. 314. col. 2
Correctionis neceſſitas quænam ſit oſtenditur. pag. 311. col. 1
Correctionem facere negligens, facit contra charitatem. ibid.
Correctionem facere quinam ex præcepto teneantur. ibid.
Correctio quando & quos homines obliget ex præcepto. ibid.
Correctio primò debet fieri ſecretò ſine arbitris. pag. 306. col. 2
Correctio quando primò debet fieri publicè. ibid.
Correctio prudenter eſt aliquando omittenda. pag. 311. col. 2
Correctio cautè facienda à prædicatoribus ex pulpito. ibid.
Correctio præcipuè obligat Prælatos, & patresfamilias. ibid.
Correctio quare Superiores omnes obliget. pag. 312. col. 1
Correctio eſt ſalutaris ægro ſiue reo homini medicina. ibid.
Correctionis oſor, inde magis eſt correctioni obnoxius. ibid.
Correctio debet fieri in ſpiritu lenitatis. pag. 312. col. 2
Correctio cur acerba fuit facta Theodoſio Imperatori ab Ambroſio. ibid.
Correctio quomodo facta à S. Ignatio à Loyola. ibid.
Correctio in cenſore petit bonitatem & ſcientiam. pag. 313. col. 2
Correctio & vindicatio ſunt res ſynonymæ. pag. 314. col. 1
Correctio quàm prudenter ſit facienda reis. pag. 426 col. 1
Correctionis effectus ſalutares. p. 425. col. 2. p. 426. col. 1
Correctio generoſo Regi cuidam facta. p. 426. col. 1
Crates Philoſophus in mare miſit opes. p. 199. col. 2
Credere Deo quidnam propriè ſit ex Theologia. 606. col. 1
Credere in Deum, & credere Deum quomodo differant. ibid.
Credunt Deum dæmones, & toto ſpiritu contremiſcunt. ibid.
Credere in Dominum Ieſum Chriſtum cur ſit neceſſarium. ibid.
Crux Chriſti fuit aries impulſus in limbos. p. 206 col. 1. & 2

Crux

Crux Chriſti torculati optimè comparata. p 233. col. 2
Crucis virtus quanta ſit, explicatur pagina 238. col. 2
Cruces olim cœlitus emiſſæ in veſtes. pag. 375. col. 2
Cruci iniurij plectuntur iure Cæſareo. pag 377. col. 2
Crucis encomia multa, & præclara. pag. 713. col. 1. & 2
Crucis figura quædam eſt teſſera amoris Moſcouitis. p. 757. col. 2
Crucis ſupplicium fuit aliàs inglorium. pag. 758. col. 1
Crucis nomen olim horrendum omnibus hominibus. ibid.
Crucem Chriſti quare Simon baiulauit. p. 759. col 1
Crucem baiulare, quidnam ſignificet. pag. 761. col. 1
Crucis vmbra tuta ſuis ſequacibus & baiulis. p. 768. col. 1
Crucis fructus ſunt antidotum noxij fructus Adæ. ibid.
Crucis claui ſunt ſecuta velut arma piis hominibus. ibid.
Crucis fructus acerbi primò, ſed miteſcunt. pag. 768. col. 2
Crucis intuitus Petro Martyri ſalutatis. pag. 766. col. 1
Crux ſapientia eſt electis à Deo ad gloriam. p. 713. col. 1
Crucis meditatio, ſublimis eſt Philoſophia. p. 713. col. 2
Crux quare myſterium nuncupatur. pagina 713. col. 1
Crux eſt medium neceſſarium ad gloriam. p. 713. col. 2
Crux eſt ſtultitia reprobis hominibus. pag. 713. col. 1
Chryſonij mors horrenda ſutè deſcripta. p. 547. col. 2
Culpâ remiſſâ ſupereſt pœna temporalis. pag. 322. col. 2

D

DÆmon ab officio tentator optimè nuncupatur. p. 19. col. 2
Dæmon quare mutus in Euangelio dicatur. p. 243. col. 1
Dæmon omnibus hominum ſenſibus inſidias texit. p. 243 col. 2
Dæmon ab homine non eiicit alium dæmonem. pag. 245. col. 2
Dæmonis regnum inhumanum & crudele quale ſit. ibid.
Dæmon virtute humana nequit ſuperari. p. 247. col. 1
Dæmonis fortitudo quænam ſit, oſtenditur. p. 248. col. 1
Dæmonis arma, quibus aggreditur homines, explicantur. ibid.
Dæmon à quo & quando fuit proſtratus. p. 248. col 2
Dæmon in quos præſertim homines prævalere ſit ſolitus. ibid.
Dæmon qua induſtria poſſit ab homine debellari. ibid.
Dæmon cur dicitur princeps Mundi huius. p. 249. col. 1
Dæmonis ſpolia quænam à Chriſto Domino reportata. ibid.
Dæmon à quibus expellatur in nomine dæmonis. pag. 249. col. 2
Dæmonem nemo bonus vnquam conſuluit. ibid.
Dæmonis quanta ſit diſperſio deſcribitur. p. 250. col. 1
Dæmonis an vlla quies poſſit eſſe, & quænam ſit. ibid.
Dæmon quare loca deſerta dicitur incolere. p. 250. col. 2
Dæmonis quale lucrum poſſit eſſe, declaratur. ibid.
Dæmon quare ſimilis porco dicatur eſſe. p. 252. col. 2
Dæmon ab ortu ſuo, Chriſto fuit infenſus. p. 261. col. 1
Dæmon quanta mala facit obſeſſis hominibus. pag. 261. col. 2
Dæmon peccatores homines mutos facit. p. 262. col. 1
Dæmon aſtutè bona à Deo edita inficit. pag 268. col. 2
Dæmon qua arte ſuam nequitiam affricet rebus. ibid.
Dæmon inhumana ſacra ſibi fieri à pluribus nationibus inſtituit, vt liquet ex paginis. p. 267. & 269. col. 1. & 2.
Dæmonis aſtutia vt noceat hominibus. pag. 270. col. 1
Dæmon vt ſuperbus, neque Deo ipſi vult cedere. ibid.
Dæmonis obſtinatio inſanabilis eſt, & quare. ibid.
Dæmon quas ſtrages edat in anima peccatrice. p. 271. col. 1
Dæmon quare non potuit homines poſſidere. pag. 268. col. 1
Dæmon quare mutos homines efficiat. pag. 272. col. 1
Dæmon vt vſurpator hominis ab illo eiicitur. pag. 273. col. 2
Dæmonis dominium eſt crudele, & inglorium. ibid.
Dæmonis ſcientia qualis & quanta. pagina 363. col. 1
Dæmonis inimicitia vtilior, quam pax. pag. 435. col. 2
Dæmoni vnde rerum futurarum notitia. pag. 436. col 1
Dæmon cur dicatur Angelus tenebrarum. p. 514. col. 1
Decij mos creando ſuos magiſtratus. pag. 326. col. 2
Decimæ præceptæ iure canonico quid ſint p. 103. col. 2
Decimæ ſunt ex præcepto ſoluendæ ſacerdotibus. ibid.
Delectatio quid ſit, & quomodo definiatur. p. 542. col. 2
Denarius, vt numiſma ſonat, quid ſit. pag. 444 col. 1
Denarios numerus quid myſticè ſignificet. p. 309. col. 2
Deſertores militiæ ab omnibus puniendi. pag. 68. col. 1
Deſperatio quid ſit, oſtenditur. pagina 546. col. 1
Detractorum quanta ſit iniquitas explicatur. pag. 105. col. 2

Index Rerum,

Detractores quare nemo debet audire, oſtenditur. ibid.
Detractores quare Deus permittat in hoc ſæculo. pag. 106. col. 1
Deum eſſe qua ratione ſciant Philoſophi. p. 97. col. 1. & 2
Dei regnum indiuiſibile eſſe declaratur. pag 245. col. 2
Dei imago penes quid in homine ſit, oſtenditur. pag. 9. col. 1
Dei ſimilitudo in homine quomodo differt ab imagine. ibid.
Deus ſolus eſt omnium hominum Saluator. p. 13. col. 1
Dei eſſe nequit vel tantiſper immutari. pag. 46. col. 2
Deus & idola ſimul adorata Samariæ. p. 52. col. 1
Deus amiſſos ab homine, quomodo reuocandus. pag. 52. col. 2
Deus ad miſerandum eſt propenſior, quàm ad puniendum. pag. 78. col. 1
Deus tractat nos vt tractatur à nobis. pag. 147. col. 1
Deus quare dicatur Paterfamilias. pagina 209. col. 1
Deum eſſe vbique, liquet ex natura Dei. p. 213. col. 2
Deorum farrago quænam apud Gentiles. p. 294. col. 2
Deo res conſecrata nequit profanari. p 297. col. 1
Deus non iudicat bis in idipſum. p. 316. col. 1
Deus eſt præmium omnium Beatorum. pag. 335. col. 1
Deum colere ſine cauſa quid ſit, declaratur. ibid.
Deus in ſeipſo videt omnia entia. pag. 423. col. 2
Dei immenſitas, & multa alia ad Deum pertinentia fusè explicantur. pag. 639 col. 1. & 2. p. 640. col. 1
Dei notitiam vnde habuere Philoſophi. pag. 402. col. 2
Deus quare nequit à creatura nominari. pag. 415. col. 2
Deus hominibus per opacas tenebras innoteſcit. ibid.
Deus videt etiam minutiſſima entia. pag. 423. col. 2
Deus reuocare poteſt ſententiam latam. pag 424. col. 2
Deus quos neſciat homines, explicatur. pag. 560. col. 1
Dei templum Cyprianus ait eſſe Mundum. p. 639. col. 2
Deus cur ſit intimè præſens rebus. p. 639. col. 1
Dei præſentia quibus modis exprimatur. p. 639. col. 2
Dei immenſitas cuinam rei propriè comparetur. ibid.
Deus quare dicatur eſſe in templis. pagina 640. col. 1
Dies vnus artificialis, & alter vſualis. pag. 623. col. 2
Dies dominica maximè commendatur. pag 623. col. 2
Dies Chriſti eſt metaphoricè ſumendus. p. 588. col. 2
Dies Chriſti viſus ab Abraham, quid ſit. p. 588. col. 1
Diem Chriſti ſe ſcire Abraham oſtendit. p. 589. col. 1
Dies dominica ſolennis olim extitit. p. 623. col. 2
Die dominica ſententiam ferre, leges vetant. ibid.
Diſcipuli omnes, quales eſſe debent. pag. 405. col. 1
Diuites in inferno velut ligna foco adiecta. p. 204. col 1
Diuitis cuiuſdam mors ſcita ex ardente foco. ibid.
Diuites omnes in duas claſſes diuiduntur. p. 195. col. 2
Diuitis epulæ deſcriptæ typis egregiis. pag. 194. col. 2
Diuites fuere viri ſancti quamplurimi. pag. 195. col. 2
Diuites boni quomodo differant à malis. p. 196. col. 1
Diuitum mala quibus artibus curentur. pag. 189. col. 1
Diuitum morbi ſpirituales quinam ſint. ibid.
Diues quare Deo nequeat ſeruire ſicut par eſt. pag. 194. col. 1
Diuitum malorum quare ſalus ſit deplorata, vide. ibid.
Diuitum iniquorum vita nequam eſt. pag. 198. col. 1
Diuitum mors vtplurimum horrenda ſolet eſſe. ibid.
Diuites malos poſt mortem fœtere patet ex hiſtoriis. ibid.
Diuites vtplurimum terræ ſoli, & non cælo vacant. ibid.
Diuitis epulonis hiſtoria, non parabola. pag. 139. col. 1
Diuitis epulonis quale nomen erat. p. 140. col. 1
Diuitis epulonis nomen cur Chriſtus præteriit. pag. 140. col. 2
Diuites omnes inſatiabiles eſſe, vide. p. 159. col. 1
Diues nemo naſcitur, vt ſcitè docet Auguſt p. 160. col. 1
Diuites non domini ſunt opum, ſed ſerui miſeri. ibid.
Diuites iniurij pauperibus quando negant eis eleemoſynam. p. 161. col. 1. p. 188. col. 1
Diuitum ſtudia quænam ſint oſtenditur. p. 169. col. 1
Diues aut iniquus, aut alterius iniqui hæres. ibid.
Diuites, & dæmones habere nomen idem, vide. ibid.
Diuitis & pauperis eximiæ antitheſes. pag. 174. col. 2
Diuites accipiunt eleemoſynam à paupere. p. 185. col. 2
Diuites ſunt debitores pauperibus, & quare. pag 188. col. 2
Diuites à Deo facti, vt ſint diſpenſatores opum. ibid.
Diuitibus ſuperflua, ſunt neceſſaria pauperibus, ibid.
Diuitiæ quando bonæ, vel noxiæ ſunt. pag. 141. col. 2
Diuitiarum antidotum verum eſt paupertas. pag. 142. col. 1
Diuitiæ ſolent facere diuites inhumanos. pag 142. col. 2
Diuitiæ hominem damnant. p. 246. col. 2. p. 247. col. 1
Diuitias pernicioſas eſſe patet exemplis. pag. 159. col. 2
Diuitiæ ſunt ſæpe damnationis omen. p. 160. col. 1

Diuitias

Diuitias non eſſe verè noſtras, ipſa clamat ratio. ibid.
Diuitiæ ſæpe ſuis dominis conſciuere necem. pag.161. col 1
Diuitiarum affectus, & Dei cultus non coeunt. ibid.
Diuitiæ cum ſanguine benè comparatæ. pag.161. col.2
Diuitiarum corruptio vnde præcipuè procedat. ibid.
Diuitiæ ab incautis omnibus adorantur. pag.162. col.1
Diuitiarum tres filiæ peſſimæ ſunt. pag. 163. col.2
Diuitiarum pernicies vnde cognoſcatur. p.165. col, 2
Diuitiarum amor, quale ſit bellum. p.168 col.1
Diuitias peſtiferas eſſe liquet hiſtoriis, quas vide. ibid.
Diuitiæ nullæ ſitim extinguunt hominum auarorum. ibid.
Diuitiarum contemptus homini ſalutaris. p 168. col.1
Diuitiæ nullæ ſunt in hoc ſæculo diuturnæ. ibid.
Diuitiæ hominem ad ſuperbiam inclinant. p.169. col, 1
Diuitias quare Deus homini conceſſit, oſtenditur. ibid.
Diuitiæ non ſatiant homines auaros. p 173. col.1
Diuitiæ quare fuere ſalutares Abrahæ. ibid.
Diuitiæ qua cautela debent à diuite impendi. ibid.
Diuitiarum mala curant pauperes, vt exemplo patet Theodorici Senatoris diuitis. pag. 184. col.2
Diuitias peccata ſolent omnia comitari. pag. 184. col.1
Diuitiæ pauperum ſunt, & non diuitum. p.188. col.1
Diuitiæ ad quid diuitibus à Deo conceduntur. ibid.
Diuitiæ Iudæis noxiæ in Anglia. pagina 190. col.2
Diuitiæ multis in Hiſpania conſciuere necem. ibid.
Diuitiæ quanam arte bonæ fiant. pagina 190. col 1
Diuitiæ veræ, quales ſint. pag.190. col.2. p.191. col.1
Diuitiæ naturâ ſuâ fluxæ ſunt; ſed pauperibus datæ, fiunt æternæ diuiti largitori. pag. 191. col 1
Diuitiæ pereunt auaro niſi indigis erogentur. ibid.
Diuitiæ homines auertunt à via cæli. pag.194. col.1
Diuitiæ ad quid diuites inſtituant. pagina 144. col.2
Diuitiarum pernicies in quo ſitu ſit. pagina 196. col.1
Diuitiæ animas in infernum trudunt. ibid.
Diuitiarum amor crudeles facit homines. p.197. col.1
Diuitiæ quare benè paleæ comparatæ. pag.197. col.1.& 2
Diuitiæ ſuor onera humeris importuna. pag.198. col. 2
Diuitias cur erogandas ait Petrus Chryſologus. ibid.
Doctores meliores eſſe debent diſcipulis. p.594. col.2
Doctores ſpurij damnantur iure Cæſareo. p 393. col. 1
Doctor omnis eſt medicus, & quare. pag.80. col 2
Doctor eſt ad dignitates euehendus. p.86. col.2
Doctores quare nuncupentur ædificantes. p.217. col.2
Doctrina duo dicit, ſonum, & rem. pag 483. col.2
Doctrina Chriſti ad virtutem inſtituit. pag.396. col.2.
Doctrina Chriſti quare ſitim extinguit. pag.396. col.1
Doctrina Chriſti ſecum vehit Spiritum ſanctum. pag.396. col.2
Doctrina quænam à Deo infunditur. pag. 87. col.2
Doctrina Chriſti ab omnibus intellecta. pag.482. col.2
Doctrina Chriſti cur in templo omnibus explicata. ibid.
Doctrina Dei quænam propriè dicatur. p.483. col.2
Doctrinæ bonæ, quænam conditiones ſint. p.485. col.1
Doctrinam Chriſti, reprobi non intelligunt. pag.484. col.2
Doctrinam Chriſti cur Iudæi impugnarunt. p.485. col.2
Doctrina Chriſti ſpiritualiter explicat legem veterem. ibid.
Doctrina Patris & Filij in diuinis vna eſt. p.484. col.1
Dominium diaboli in homines eſt crudele. p.273. col.2
Dominium Dei vtile ſeruis Dei eſt. p274. col.1
Dominium Auguſti Cæſaris quàm ſuaue fuit. pag. 275. col.2
Donum & oblatio in quo differunt. pagina 332. col.1
Donum in diuinis eſt perſonale nomen. pag.417. col 1
Drachma quid ſignificet in Euangelio. pag 444. col.1
Dunſtani Præſulis zelus proditur exemplo. p.352. col.1

E

ECcleſiæ nomen vnde ſuum ortum habeat. pag.384. col.2
Eccleſia veritatem habet, cuius figura fuit apud Hebræos. pag.403. col.1
Eccleſia Romana facit homines ſpirituales, vt probatur. ibid.
Eccleſia ſancta cur dicatur Catholica. p.453. col 1
Eccleſia multum differt à Synagoga. p.457. col 2
Eccleſiæ Catholicæ doctrina tota ſancta. p.458. col.2
Eccleſia Romana ferè totum orbem conuertit. pag.459. col.1
Eccleſia ſancta luget pro filiis ſuis. p.331. col.2
Eccleſiæ ſpiritus maior eſt ſpiritu Synagogæ. pag 638. col.1
Eccleſia honorata à Regibus, ex hiſtoria. p.383. col.2
Eccleſia quos homines non includat. p.385. col.2
Eccleſia benè figurata in vico Bethaniæ. pag.704. col.1

Index Rerum,

Eccleſia gratiis ditior multò Synagogâ. pag.382. col. 2
Eccleſiæ dotes ſunt ſpiritus, & feruor. pag.383. col.1
Eccleſia qualem habuit influxum Spiritus ſancti. pag.382. col.2
Eccleſia vegetior eſt anguſtiis & preſſuris. p.383. col.1
Eccleſia polluta qua ratione debet purgari. p.268. col.1
Eccleſia conſecrata quot modis polluatur. p.55. col.1
Eccleſia cur dicatur eſſe benè ordinata. pag.91. col.1
Eccleſia congruè corpori comparatur. pag.126. col.2
Eccleſia cur aliquando angulus appellata. p.217. col.2
Eccleſiâ purgatâ, lateus ibi porcus abiit. pag.271. col.2
Eccleſiæ nomen Præſules aliquando notat. p.307. col.2
Eccleſia eſt ſancta & ſincera Dei plantatio. p.338. col.1
Eccleſia ſancta eſt æternæ vitæ introitus. p.341. col.2
Eccleſiæ cura in his quæ ſunt fidei. pagina 343. col.1
Eccleſiæ vox quàm ſit longè patens. pagina 379. col.2
Eccleſiæ corpus quomodo differt à corpore humano. ibid.
Eccleſia propriè quid ſit, & quid ſignificet. p.385. col.1
Eccleſia Catholica quoſnam homines includat. ibid.
Eccleſia quot modis fideles contineat homines. pag.386. col.2
Eccleſia corpus ſuum & animam ſuam habet. ibid.
Eccleſia Catholica vnde ſit vna. pag.386. col.2
Eccleſia dignata multis gratiis à Principibus. p.387. col.2
Eccleſia Romana nequit errare in fide. pag.419. col.1
Eccleſiæ Romanæ firmitas vnde ſit. pag.419. col.1
Eccleſia Romana index controuerſiarum. p.419. col.2
Eccleſia Romana mater aliarum Eccleſiarum. pag.420. col.1
Eccleſiæ membra an Iudæi fuerint. pagina 380. col.1
Eccleſia ſanctiùs inſtituta, quàm Synagoga. p.382. col.1
Eccleſia quantum honorata à Conſtantino Imp. pag.383. col.2
Eccleſia Catholica à quo ſuum nomen accepit. pag.455. col.1
Eccleſia quare ſancta dicatur, oſtenditur. p.457. col.2
Ecliptica linea quid ſit apud aſtronomos. p.19. col.1
Eclipſes Solis in quonam loco cæli fiant. ibid.
Eleazarus adoleſcens quàm amatus à Iudæis. pag.757. col.1
Eleemoſynæ nomen quid propriè ſignificet. pag. 187. col.1
Eleemoſynæ efficacia quanta ſit, oſtenditur. p.184. col.2
Eleemoſynæ nomen vndenam deriuetur. p.187. col.1
Eleemoſyna dicta medicina, magna mala ſanans. p.185. col.1
Eleemoſyna præſtat aliis pœnitentiæ operibus. pag 185. col.2
Eleemoſyna Deum facit debitorem eius cui dat. pag.186. col 1
Eleemoſyna ſalutare facit ieiunium pœnitentis. ibid.
Eleemoſynæ commendatio luculenta recenſetur. ibid.
Eleemoſyna an ſit facienda ex præcepto. p.187. col.1
Eleemoſynæ gratiâ fracta vaſa ſacra ab Ambroſio. pag.187. col.2
Eleemoſynæ Tiberij Imper. cum fœnore compenſatæ. p.191. col.2
Eleemoſynæ potentes ad conciliandam miſericordiam Dei. p.191. col.1
Eleemoſynam negans, negat ſibi miſericordiam. pag.191. col.2
Eleemoſyna ſæpe datur ſanctis cùm datur egenis. ibid.
Eleemoſynæ recenſitæ à Chriſto in die Iudicij. pag.192. col.1
Eleemoſyna potens ad ſalutem animæ procurandam. ibid.
Eleemoſynam dantes habent Eccleſiam orantem pro eis. ibid.
Eleemoſynam vnam regno Deus olim compenſauit. pag.192. col.2
Eleemoſyna multos aduocatos habet apud Deum. ibid.
Eleemoſynæ efficacia ad abluenda peccata. p.193. col.1
Eleemoſyna quàm validè patrocinetur apud Chriſtum. ibid.
Eleemoſyna vt ſit meritoria, in charitate fiat. ibid.
Eleemoſyna quare debet fieri in charitate, vt ſit meritoria vitæ æternæ declaratur. pagina 193. col.2
Eleemoſyna quare ſæpe oleo comparata. p.643. col.2
Eleemoſynæ efficacia quanta ſit, oſtenditur. pag. 644. col.1
Eleemoſynæ S. Ludouici Regis Galliæ quales. pag.460. col.1
Eleemoſyna perfecta petit cordis, oris, atque manus obſequium, vt congruè declaratur. p.669. col.2
Eleemoſyna vt ſit meritoria, quibus debet ſtipari cautelis. ibid.
Ephraïm vox Hebræa quid ſignificet. pag.677. col.2
Ephraïm figura fuit genuina populi Gentilis. ibid.
Ephrem ciuitas qualis & vbinam ſita. pag. 677. col.1
Epiſcopatus eſt nomen operis, non honoris. pag.480. col.2
Epiſcopus quidam ſimoniacus non potuit recitare verſum: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto. p.271. col.2
Epiſcopus luxurioſus à fide defecit, idola colens. pag.623. col 1
Epiſcopus exigat pro redimendis captiuis. p.524. col.1
Epiſcopis data cura diſtributionis aquæ. pag.78. col.2

Epiſcopus

Epiſcopus quidam depoſitus ob ignorantiam. pag.101. col.1
Epulæ lautæ ſunt fomites plurium vitiorum. pag.141. col.1
Epulas quare multa vitia conſequantur. pag.150. col.2
Epulæ multæ fuere conuiuis infauſtæ. pag.172. col.1
Error vnus ſpeculatiuus, alius practicus. p.546. col.2
Erubeſcentia confeſſionis,animæ ſalutaris. p.318. col.1
Erubeſcentia pœnitentis Deum flectit. pag.319. col.1
Euagrij Philoſophi eleemoſynæ centuplo compenſatæ. p.192.col.1
Euangelium eſt complementum antiquæ legis. pag.335.col.2
Euangelium cur dicatur regnum Dei. pag.365. col.2
Euchariſtia data ſit necne catechumenis. p.449. col.1
Euchariſtiæ præire debet continentia ab vxore. pag.451. col.1
Euchariſtia quibus hominibus ſit noxia. pag 452. col.2
Euchariſtiæ effectus ſunt animæ ſalutares. p.456. col.1.
Euchariſtia cur ſit Sacramentum viuentium.p.448. col.2
Euchariſtia quando ſuos non exerat effectus. pag. 452.col.2
Euchariſtia longè potior mannâ fuit. pag.455. col.2
Euchariſtia concludit tria digna ſcitu. pag. 456. col.1
Euchariſtia ſumpta qualem efficiat hominem. ibid.
Euchariſtia qualem exigat apparatum. pag.457. col 1
Euchariſtia quare ſuos non exerat effectus. p.456. col.2
Euchariſtiæ congruus apparatus explicatur.p.738. col.1
Euchariſtia quales à ſe procul agat homines. ibid.
Euchariſtiam tractare debent ſoli Sancti. p.739. col.1
Euphemia martyr defuncta, ſuo de ſepulchro veram fidem approbat, & deſignat. pag.418. col.2
Euthymius deſponſat virginem à ſe redemptam. pag 267.col.2
Euthymij victoria de dæmone crudeliſſimo. ibid
Eutropij Conſularis ſuperbia depreſſa. pag. 180. col 1
Examinis conſcientiæ negligentia noxia. p.679. col.1
Examen conſcientiæ eſt conuerſionis exordium. ibid.
Examinis conſcientiæ formula oſtenditur. p.681. col.1
Excommunicatio quid ſit apud iuriſtas. pag. 94. col.1
Excommunicationis effectus. ibid. & pag. 308. col.1
Excommunicatio parcè debet ferri. p.34.col.2
Exemplar propriè quid ſit, declaratur. pag.522. col.2.
Exules & proſcripti ſpoliantur bonis ſuis. p.179. col.1

F

Fabij Epiſcopi charitas in captiuos. pag. 474. col.1
Falſæ monetæ cuſor qualiter puniatur. pag.664. col.1
Famis horrendi effectus & deſcribuntur. p. 296. col.2
Febris apud medicos quid ſit,oſtenditur.p.367.c.2
Febris vnde ſit dicta, explicatur. p 360.col.2
Ferdinandi vxor eum liberat è carcere. pag.520. col.1
Feruentis animæ egregia deſcriptio. pagina 64. col. 1
Feruoris animæ effectus multiplices vide ibidem.
Feſta quonam ſint cultu, celebranda. pag. 506. col.2
Feſtum tabernaculorum cur inſtitutum. pag.604. col.2
Feſta hominum qualia ſint, oſtenditur. pag.518. col.2
Feſta quare Deus olim inſtituit. pagina 622. col.2
Feſta plura habuere omnes Gentiles. pag.623. col 1
Feſta quomodo ſint colenda à fidelibus. pag.624. col.1. & 2. p.626.627.& 628
Feſta quare pij celebrent homines. pagina 628. col.2
Feſtorum veſtes quare cultiores. pagina 629. col.1
Feſtum Scenopegiæ quid notet. pagina 619. col.1
Fides eſt credere quod non vides. pagina 51. col.2
Fides propriè quidnam ſit, oſtenditur. pag. 347. col.2
Fides eſt abſolutè neceſſaria ad ſalutem. pag.45. col 2
Fides in adulto petit opera bona. pagina 16. col 1
Fides quænam vera ſit, oſtenditur. pagina 45. col 2
Fidem qualem à nobis exigat Chriſtus. pag. 46. col.1
Fidem credere vt cognoſcat, declaratur. pag. 51. col.1
Fides quanta ſit dignitas, & poteſtas. pag.111. col.1
Fides vxoris Zebedæi commendatur. pag. 113. col.1
Fidei abiuratæ pœna exemplis probata. pag.262. col.2
Fidei Chriſtianæ zelus in quibuſdam inſulis. pag.275. col 1
Fides quomodo à ſcientia diſtinguatur. pag.347. col.2
Fides an ſit habitus ineuidens,declaratur. p.348. col.1
Fidei obiectum quodnam ſit, oſtenditur. p.349. col.2
Fides innititur primæ & ſupremæ veritati. p.349. col.1
Fides ex natura ſua, eſt ſubobſcura. pag. 349. col.2
Fidei articuli credendi, ſunt proponendi ab Eccleſia. ibid.

Fides cur dicitur ſcutum impenetrabile. pag.350. col.1
Fides humanæ naturæ vires excedit. pagina 457. col.2
Fides eſt velut anima animæ noſtræ. pag. 557. col. 2
Fides in Chriſtum neceſſaria ad ſalutem. pag 607. col.2
Fidei neceſſitas & effectus declarantur. pag.606. col. 1
Fidei zelus in Andronico Imperatore. pag.415. col. 2
Fides duobus modis conciliata fuit. pag. 468. col. 1
Fides quænam nuncupetur infirma. pag. 468. col.2
Fides explicitá diſtincta ab implicita. pag. 607. col.1
Fides Eccleſiæ ſuls implicita in Iudæis. ibid.
Fides in Chriſtum cur motiua petat. pag.608. col.1
Fides non iiſdem motiuis concipitur ab omnibus. ibid.
Fides Chriſtiana quibus nititur argumentis. ibidem.
Fides Chriſtiana probata viris à doctiſſimis. ibidem.
Fidei Chriſtianæ ſanctitas explicatur. pagina 608. col. 2
Fides Chriſtiana ſuos ſequaces facit Sanctos. ibid.
Fidei deſertores fiunt deteriores. pagina 609. col.2
Fides Chriſtiana, licèt ſenſibus inuia, placet. ibid.
Fidei Chriſtianæ primi præcones fuere viles. ibid.
Fidei propagatio fuit merum Dei opus. ibid.
Fidei Chriſtianæ columnæ primæ firmæ. p.610. col.5
Fidei Chriſtianæ vis ad carnis opera deſtruenda ibid.
Fidei forma quomodo charitas eſſe queat. p.611. col.2
Fides eſt ſtipata donis Spiritus ſancti. pagina 611. col. 5
Fidei & charitatis nexus eſt indiuiduus. pag.611. col.2
Fides homini conciliat è cælo bona omnia. ibidem.
Fides Chriſtiana radix eſt omnium virtutum. ibid.
Fides ſine charitate nihil prodeſt. pag. 615. & 665. col 2
Fides eſt ſcutum contra hoſtes inuiſibiles. p.622. col.1
Fides Chriſtiana diues eſt theſaurus hominibus. ibid.
Fidei effectus quamplurimi, animæ ſalutares. ibid.
Fides latronis in cruce fuit illi ſalutaris. pag.765. col.2
Fidem oppugnate volens Philoſophus obmutuit. pag.383. col.2
Fides Chriſtiana docet vacare bonis operibus. pag.388. col.2
Fides magis opere noſcitur, quàm ſermone. ibid.
Fides eſt præmittenda bonis aliis omnibus. p.405. col.1
Fides cur aliquando appelletur cogitatio. pag.605. col. 2
Fidei expers anima mortua eſt. pagina 557. col. 2
Fidei zelus quantus in pueris Nicomediæ. p.388. col. 2
Fidei neceſſitas probatur ex Chryſoſtomo. p.405. col.5
Fides non eſt ſubdenda rationi humanæ. pag.415. col. 2
Fides Chriſtiana merum Dei donum eſt. pag.417. col.2
Fides conciliari nequit humana ratione. ibidem.
Fides, verborum non quærit adminicula. p.418. col.1
Fidei veritatem Euphemia defuncta probat. p.418. col.2
Fides eſt merces docilis intellectus. pagina 485. col. 5
Fidei obſtat humanæ gloriæ cupiditas. pag.507. col.2
Fides vera debet eſſe practica. pagina 485. col. 5
Fides Chriſtiana quibus modis influat. pag.512. col.1
Fides obſtat ne mortui moriantur. pagina 557. col.2
Fides ad ſalutem exigit bona opera. pag. 596. col.2
Fides ad Deum nos adducit. pagina 631. columna 2
Fides ſupponitur influxui virtutum. pagina 679. col.1
Finis eſt vox plurima ſignificans. pagina 205. col.1
Finis acceptus pro cauſa finali quid ſit. pag.205. col.5
Finis vltimus & ſupremus definitur, vt par eſt. ibid.
Finis vltimus & ſupremus omnium Deus eſt. ibid.
Finis vltimus omnium quare Deus ſit. pag.202. col.2
Finis vltimus qua ratione duplex eſſe queat. ibid.
Finis animarum quomodo ſit pax. pagina 203. col. 1
Finis hominis quomodo ſit duplex. pagina 621. col.2
Flagella Dei nos ad pœnitentiam excitant. p.545. col.1
Flagellatio Chriſti fuit acerbiſſima. pagina 750. col.1
Flagellant ſe in ſacris ſuis Ægyptij. pagina 758. col.2
Flagellati pueri ad aram Dianæ. pagina 758. col.2
Flagellati olim fuere ſoli ſerui. pagina 750. col.1
Fœderis ſanguis cur ſit appellatus. pagina 236. col.1
Fœdera quomodo ſanciebant Lacædemones. ibid.
Fœdera quomodo ſanciebant Germani. pag.536. col.2
Fœdera ſua quomodo ſanciebat olim Roma. ibid.
Fœdera quomodo ſanciebant Galli. pagina 237. col.1

Fœderum ritus apud Perſas, & Medos. ibid.
Fomes peccati vbinam ſitus ſit. pagina 737. col.1
Franciſcus quare nudus in carbones ſe miſit. pag.544. col. 2
Fremere quid propriè ſignificet, vide. pag. 559. col.1
Fremitus Chriſti explicatur. pagina 565. & 561. col.1
Fridericus probat S. Franciſci caſtitatem. p.544. col.1
Frui, & vti quomodo diſtinguuntur. pag.591. col.1

G

GAbrielis Ripenſis mors inglorià. pagina 65. col.1
Gaganes Rex ſacrilegus caſtigatus. pagina 645. col.2
Galbæ dormienti dæmon fortunæ ſpeciem oſtendit, ei pollicens Imperium. pag.227. col.1
Galba fuit illuſus à ſimulacro fortunæ. ibid.
Galilææ regionis accurata deſcriptio. pag. 615. col.1
Galilææ Regio maximè populoſa. pagina 616. col.2
Galilæa gentium quænam, & cur ſic dicta. ibid.
Galli cur olim à Nerone defecerunt. pag. 274. col.1
Gelaſius Papa arguit Anaſtaſium Imp. pag.315. col.2
Gentiles vbi filij Dei appellati. pagina 676. col.2
Gentiles olim cur Pagani appellati. pagina 739. col.2
Genua peſte fuit infecta propter opes. pag.159. col 1
Genuæ exortus fons ſanguine purpuraſcens. ibid.
Genuenſes quomodo rebelles caſtigatur. p.325. col.1
Germani peregrini opibus ſpoliati. pagina 357. col.2
Giſæ Reginæ crudelitas caſtigata. pagina 762. col.2
Gladius ſpiritualis quid ſit. p.740. col.2
Gladius à Chriſto allatus, quid ſit. p.741.col.1
Gladio à Chriſto nobis oblato, quomodo vtendum. ibid.
Gladius Georgij Caſtrioti, quantæ molis. p.741. col 2
Gladius miſſus olim in teſſeram amoris. pag.742. col.1
Gloriæ humanæ cupido mala, & noxia. pag.86. col.1
Gloria vera quænam ſit appetenda. pagina 520. col.2
Gloria æterna quibuſnam tribuatur. p 128.col.1
Gloria Dei quomodo maior aut minor dicatur. pag.552. col.1
Gloria Chriſti alia eſt à gloria Mundi. pag.585. col.2
Gloriæ vſurpator homo vilis eſt. p.700.col.2
Gloria humana ſpreta fuit à Chriſto. pag. 585. col 1
Gloria vana bonum opus inficit. pagina 700. col.2
Gloria omnis quare Deo ſit tribuenda. pag.702. col.1
Glyceria Martyr defuncta vaſis argentei quare noluerit obſequium. pag.739.col.1
Gofredi Villoſi Ducis facinus heroicum. p.528. col.1
Godolius inhumanè fuit occiſus ab amico.p.352. col.1
Gratiam ſufficientem peccata non extingunt. pag.229. col.2
Gratia ſufficiens exemplo adſtruitur. pag. 231. col.1
Gratia ſufficiens nullum prorſus hominem excludit. ibid.
Gratia Dei ſufficiens omnibus data Soli comparatur. ibid.
Gratia ſufficiente benè non vtuntur omnes. pag. 231. col.2
Gratiæ ſufficientis influxus continuus eſt. ibid.
Gratia ſufficiens magis ſe diffundit, quàm Sol. ibid.
Gratia ſufficiens probatur ab experientia. p.232. col.1
Gratia ſufficiens adſtruitur validis argumentis. ibid.
Gratia adiuuans congruè definitur. p.232.col.2
Gratiæ adiuuantis neceſſitas quomodo probetur. ibid.
Gratiæ adiuuantis effectus plurimi deſcribuntur. ibid.
Gratia Dei tutti optimè comparata. pag.233.col.1
Gratia Dei quomodo nos liberos efficiat. ibid.
Gratia diuina quibus hominibus detur. pag.280. col.2
Gratiæ collatæ in Sacramento & extra Sacramentum qualis ſit differentia. p.299.col.2
Gratiæ & iuſtitiæ originalis differentia. pag.366. col.2
Gratiæ, duæ ſunt cauſæ inſtrumentales. pag.523. col.1
Gratia conciliat ingens gaudium animæ. p.660. col.2
Gratia per Chriſtum quænam ſit dicatur. p.521. col.1
Gratia per Chriſtum creatio non eſt. pagina 521. col.2
Gratiæ diuinæ quàm velox ſit effectus. pag.405. col.2
Gratia diuina rerum Mundi parit contemptum. ibid.
Gratiæ diuinæ mirus effectus in monacho. p.436. col.1
Gratia aliquando ſonat idem ac gratitudo. p.496. col.2
Gratia ingens animæ gaudium conciliat.pag.660. col.2
Gratiæ beneficium eſt quòd non peccamus p.660. col.1
Gratia per Chriſtum quare datur homini. p.521. col.1
Gratia per Chriſtum quid homini largiatur. pag.271. col.1
Gratià extinctâ, dona Spiritus ſancti auferuntur. pag.477. col.1
Gratiæ diſtributio inæqualis eſt in diuerſis. pag. 227. col.2
Gratia dici poteſt æqualiter omnibus diſtribui. ibid.
Gratia ſufficiens non deeſt infidelibus pag 226. col.2
Gratia ſufficiens ad omnes homines ſe extendit. ibid.

Gratia ſufficiens non deeſt infantibus morientibus in vtero. ibid.
Gratia ſufficiens quomodo prouideat paruulis in vtero. ibid.
Gratia ſimpliciter poſita, notat efficacem. p.226. col.1
Gratia ſufficiens prodeſt ad habendam efficacem. ibid.
Gratiam efficacem quomodo poſſit homo obtinere. ibid.
Gratiam efficacem vult Deus omnibus impertire. ibid.
Gratiæ fructus plurimi recenſentur. p.32.col.1
Gratia qua ratione piam animam exornet. pag. 35. col.1
Gratia conciliat homini dona Spiritus ſancti.p.36. col.1
Gratiæ diuinæ quale ſit priuilegium. p.36. col.2
Gratia diuina nobis multas victorias conciliat. ibid.
Gratia diuina gazas prædiuites aperit hominibus. ibid.
Gratia diuina viam ſternit ad regnum Dei. p.37. col.1
Gratia quare vitam beatam hîc efficiat. pag. 38. col.1
Gratia an nobis inſit, eſt incertum. p.59.col.2
Gratiam ineſſe nobis quare ſit incertum. pag 60. col.2
Gratia cuique ſua ſuſpecta debet eſſe. pagina 60. col.1
Gratiâ malè vtentes, ea ſpoliantur. p.60.col.2
Gratiâ abutentes, ea iuſtè tandem excidunt. p.67. col.2
Gratia eſt animæ ſanitas, cùm inceſſit eam. p.134. col.2
Gratia ſufficiens influit in omnes homines. p.222. col.1
Gratiæ ſufficientis veritas adſtruitur. ibid. & pag. 223. col.1
Gratiæ ſufficientis exempla quædam p.222.col.2
Gratiæ ſufficientia in quo propriè ſita ſit. ibid.
Gratia ſufficiens quomodo caſſa fiat. pag.223. col.2
Gratia per Chriſtum eſt manus hominis ſub pennis. pag.225.col.2
Gratia datur humilibus. pag.59.col.1
Gratia omnes animæ maculas abſtergit. pag.59. col.1.
Gratia diuina pedes animæ firmat. p.56.col.1
Gratia animam hominis iuſti lætificat. pagina 38. col.1
Gratiam virtutes omnes ſolent comitari. pag 34. col.2
Gratia diuina bonis omnibus ſtipat iuſtos. p.32. & pag.33.col.2
Gratia in hac vita beat homines quos inceſſit. pag.32. col.1
Gratiæ ſcientia ad praxim homines iuſtos inſtituit. ibid.
Gratiæ & Charitatis eſt ſocietas indiuidua. p.31. col.2
Gratiæ effectus multi typicè deſignati. pag. 31. col.1
Gratiæ diuinæ typus quare ſit albedo. pagina 28. col.1
Gratia homines naturæ diuinæ facit conſortes. pag.29. col.2
Gratia eſt ſupernaturale donum Dei. pagina 17. col.2
Gratia quas præuias exigit virtutes. pag.16.col.1
Gratiam conciliant diſpoſitiones ſupernaturales. pag.16.col.1
Gratia præueniens hominem quomodo excitat. pag.17. col.1
Gratia diuina quare luci comparetur. pagina 17. col.2
Gratiæ diuinæ totum eſt bonum noſtrum. pag.17. col.1
Gratia an ſit aliquid reale in anima. pagina 17. col.2
Gratia eſt quid reale animam afficiens. pag.18. col.1
Gratiæ & lucis maxima conformitas. pagina 18. col.2
Gratiæ diuinæ ſtatus diuinus eſt. p.18.col.1
Gratia Dei, eſſentiam animæ non deſtruit. pag 9. col.2
Gratiam cur creatura nequit producere. pag. 10. col.1
Gratiam Deus effectiuè poteſt educere. ibid.
Gratiæ quanta ſit dignitas oſtenditur. ibid.
Gratiæ diuinæ pretium quantum ſit. p.13.col.2
Gratiæ Dei encomia luculenta. p.13.col.1
Gratiæ influxus quid ab homine prærequirat. pag.15.col.2
Gratia Principum in hoc æuo potens. p.14.col.1
Gratia petit conuerſionem voluntatis ad Deum. pag.15.col.2
Gratiæ propagandæ incurij ſunt homines. p.14. col.2
Gratiæ character, eſt diuinus non humanus. p.18. col.2
Gratia facit hominem participem diuinorum. pag.18. col.1
Gratia quare ſecum feruorem magnum vehat. pag.18. col.2
Gratia diuina ſine feruore parum prodeſt. pag.19. col.1
Gratia quem feruorem exigat ab homine. p.18. col.2
Gratiæ eclipſis quomodo fiat in homine. pag.19. col 2
Gratia & Charitas vt connexæ coëunt p.18.col.2
Gratia eſt in eſſentia animæ vt in ſubiecto. p.18. col.1
Gratia in nobis quomodo integra conſeruetur. pag.20. col.1
Gratiæ incrementa dæmon impedire nequit. p.20. col.2
Gratiæ & Patientiæ mira ſocietas eſt. pag. 21. col.2
Gratiæ illapſum quando dæmon impediat. p.20
Gratia conſtantes & generoſos homines facit. pag.21. col.2
Gratiâ extinctâ læſæ fuere animæ facultates p.25. col.2
Gratiæ influxum ſtipat omnium virtutum chorus. ibid.
Gratiæ infuſæ plures effectus deſcribuntur. p.27. col.2
Gratiæ efficacia quanta ſit, oſtenditur. pagina 25. col.2
Gratia aliquando ſonat idem ac pulchritudo. pag.28. col.1
Gratia ſola claros apud Deum homines facit. pag.28. col.2
Gratia diuina facit homines innoxios. pagina 29. col.2
Gratia diuina quando fiat vacua. p.29. col.1

Gratitudo

Gratitudo Herodis Aſcalonitæ mira fuit. p.439. col.2
Gratitudinis ſpecies quot numerentur. pag. 497. col.2
Gratitudo maximè commendatur. p.498. col.2. pag.499. col.1
Gratitudo quanta Dei beneficiis ſit ab homine rependenda. p.753.col.2.p.761.col.2
Guillelmi Regis ſacrilegi mors horrenda. p.57. col.2
Gula parit morbos plurimos, & Hippocrate.p.159. col.1
Gula fuit olim à Siculis adorata p.164.col.1
Gulæ vide plura exempla indecora. pag. 164. col.1. & 2
Gulæ ſpecies aliquæ recenſentur. p.164. col. 2
Gulæ induſtria vt hominem alliciat ad edendum. ibid.
Gulam coërcent etiam cibi viliores. pagina 165. col 1
Gula Apicij exhauſit opes immenſas. pag.166. col 1
Gula nihil habet vnde felix eſſe queat homo. ibid.
Gula necem infamem conſciuit Apicio. pag.166. col.1
Gulæ nimiæ portentoſa vide exempla. pag. 166. col.2
Gulæ Deus qualis ſit egregiè declaratur. ibid.
Gula ferax eſt grauium ægritudinum. pag. 167. col.1
Gula quare graues morbos conciliet hominibus. ibid.
Gula necem multis hominibus conſciuit. ibid.
Gula occidit Promachum, & Ennium. pag.167. col.2
Gula diris rixis, etiamque plagis obnoxia. ibid.
Gula luxuriam prouocat, vt hiſtoriis conſtat. ibid.
Gulæ incommoda plurima numerantur. p.355. col.1
Gula nimia, ieiunio congruo caſtiganda. p.763. col.2
Gula prima inter vitia profliganda. pagina 764. col.1
Gula quàm aſtutè ſuas tendit inſidias homini. ibid.
Gulam volentes coërcere, Deum habent propitium. ibid.
Gulæ fœtus quàm maligni & noxij hominibus. ibid.
Gula viam ſternit ad alia vitia. p.764.col.1
Gula penes quid maximè reponatur. pag.764. col.2

H

Habitibus vtimur cùm volumus. pag. 419. col.1
Hæreſes nullæ fuere dictæ Catholicæ. pag. 455. col.1
Hæreſes cur non fuere dictæ Catholicæ. ibid.
Hæreſis quidnam nomine deſignetur. pag.387. col.1
Hæretici quinam homines appellentur. ibid.
Hæretici omnes quare ſint extra Eccleſiam.p.387. col.1
Hæreticis vetitum olim habere templa. p.387. col.1.
Haliatidum induſtria vt in magna ſiccitate ſibi compararent aquas. p.73. col.2
Haræ, & aræ quænam ſit differentia. pag.669. col.1
Henrici VIII. Regis Angliæ mors horrenda. pag.547.col.2
Henrici IV. Imper. vita mala præſagitæ. pag.75. col.2
Henrici IV. Regis Caſtellæ vecors animus.p.65. col.1
Henrici VIII. Regis Angliæ induſtria, vt hominem ſibi arctè deuinciret. p.59. col. 2
Henricus VI. Imper. ad Papæ pedes proſtratus. pag.103. col.1
Henrici Caperel facinus caſtigatum. pagina 176. col.1
Heraclij Imperatoris mors quænam. pag. 493. col.2
Herodes à Caligula miſſus in exilium. pag.77. col.1
Hieronymi Doctoris Eccleſiæ auſteritas. p.325. col.2
Hiſponis opes infauſtæ in India. p.199.col.1
Homo vt viator differt à comprehenſore. pag.62. col.1
Homo quare non editus valde bonus. pagina 63. col.1
Homo quomodo dici poteſt valde bonus. ibid.
Homo editus ſtipatus occeſſariis ad ſalutem. ibid.
Hominis natura qualis ab eius ortu. pagina 134. col 1
Hominis ſtatus qualis erat in iuſtitia originali. ibid.
Hominis ſtatus poſt peccatum qualis. pag.134. col 1
Homo Deum trinum in perſonis delineat. p.285. col.1
Hominis ſunt quinque varij ſtatus. pagina 287. col.2
Homo in ſtatu innocentiæ poterat non mori. pag.288. col.1
Hominis immortalitas in ſtatu innocentiæ.p.288. col.2.
Homo in ſtatu innocentiæ erat impaſſibilis.p.289. col.1
Hominis impaſſibilitas tunc vnde oriebatur. ibid.
Homini à Deo datum dominium in beſtias.p.289. col.1
Hominum corpora quando dæmon inuadit.p.297. col. 1
Hominis quiſnam ſit finis naturalis. pagina 298. col.2
Hominis quiſnam ſit finis ſupernaturalis. ibid.
Homini qua ratione natura benè conſuluit. ibid.
Hominis fragilitas quanta ſit, oſtenditur. p.701. col. 2
Hominis miſeria maxima deſcribitur. pag.702. col.1
Homo ſine Deo nihil omnino poteſt. pag.727. col.2
Homo animalis quiſnam appelletur. pag. 421. col.1
Homo animalis quare ſit peccator, oſtenditur. ibid.
Hominis quanta ſit dignitas, exprimitur. p.753. col. 1
Homo quare ſiat tenebris obnoxius. p.514 col.1
Hominis cæcitas pœna fuit non natura. pag.514. col. 2
Homo cæcus à natura rebus in ſupernaturalibus. ibid.

Index Rerum,

Hominis corpus quot diebus formetur. pag.467. col.1
Homo quare fuit ſimilis iumento. pagina 515. col.1
Homo quare fuit excæcatus ob peccatum. p.515. col.1
Homo, Dei expers, nihil eſt omnino. pag.515. col.2
Homo an naturaliter Deum poſſit agnoſcere. ibid.
Homo qua ratione queat arcana Dei ſcire. p.516. col.1
Homo nihil eſt abſque luce Dei gratiæ. ibid.
Hominis tenebræ quantæ poſt peccatum. p.517. col.1
Hominis tenebræ ſtipatæ malis multis. ibid.
Homo cæcus eſt à natiuitate ſua. p.517.col.2
Hominis cæcitas in quo propriè ſita ſit. ibid.
Hominis cæcitas, qua ratione curata. pagina 518. col.1
Honor quid ſit. p.102 col.1.& p.699.col.2
Honor parenti debitus, in quo ſitus. pagina 551. col.1
Honoris diuerſæ ſpecies explicantur. pag.699. col.2
Hoſanna vox Hebræa quid ſignificet. pag.691. col.2
Hoſanna cur turbæ canunt ad occurſum Christi. ibid.
Hoſanna in excelſis quidnam inſinuet nobis. ibid.
Hoſanna cantatum cur offendit Scribas. pag.695. col.1
Hoſanna cur etiam paruuli Chriſto canunt. ibid.
Hoſtia immolanda debet eſſe immaculata. p.582. col.1
Hucbaldus illæſus licèt telis petitus. pagina 105. col.2
Hugo Capetus opes Eccleſiæ reſtituit. pag. 478. col.2
Hugolini Comitis faſtus depreſſus. pag. 171. col.2
Hugolini Comitis mors funeſta. p.172.col.2
Humilitas gratiam animæ conciliat. pag.59.col.2
Humilitate Deus inflectitur ad miſericordiam. ibid.
Humilitas qua meditatione comparetur. pag.89. col.1
Humilitate vera gloria comparatur. p 88. col.1
Humilis perfectus optat contemni. p.89.col.2
Humilitas viget apud Religioſos. p.89.col.1
Humilitas quomodo ſit regnum Dei. pag. 118. col.2
Humilitas æternâ gloriâ compenſatur. pag.119. col.1
Humilitas perfecta miris encomiis dignata. p.121. col.1
Humilitas vera ab omnibus honoratur. pag.121. col.2
Humilitas Chriſti quanta fuerit oſtendo. p.714. col.1
Humili ſorte nati ſuperbiunt honorati. pag. 393. col.1
Humilitate ad Deum acceditur. p.403. col.2
Humilitas Chriſti deſcripta ab Auguſt. pag.486. col.1
Humiles pauperes ſaluos fecit Chriſtus. pag.491. col.2
Humilitas quomodo nobis concilianda. pag.495. col.1
Humilitate fides maximè comparatur. pag.617. col.1
Humiles ad veram gloriam euehuntur. pag.617. col.2
Humilitas eſt euangelicæ legis initium. pag.617. col.1
Humilitate ſuo corpori gloriam Chriſtus meruit. ibid.
Humilitatis opus Chriſto, aſinæ inſidere. p.690. col.1
Humilitas quomodo Chriſtum exinaniuit. p.714. col.1
Humilitas Chriſti alia eſt ab humilitate hominum. ibid.
Humilitas nihil detrahit gloriæ veræ. pag.714. col.2
Humilis quare Deus effectus ſit, ex Gregorio. ibid.
Hunniadis Ducis facinus egregium. pagina 325. col.1
Hypocritæ hominis graphica deſcriptio. pag.334. col.2
Hypocritæ cur dicantur Scribæ & Phariſæi.p.534. col.2
Hypocritæ præcipuè litant oculis. p. 84. col.1
Hypocritis egregiè lineata ſuis coloribus. ibid.
Hypocritæ viri calamo ſimiles oſtenduntur.p.255. col.1
Hypocritæ incautis oculis illudunt. pagina 351. col.2

I

IDiomatum communicatio in Chriſto in quo fiat, an in natura, aut perſona. p.708.col.2
Iduare vox antiqua, quid ſignificet. pag. 528. col.1
Idus quid propriè ſignificent. p.528.col.1
Ieiunium ſine eleemoſyna ſuſpectum. pag. 184. col.2
Ieiunia quare debeat eſſe diſcreta. pagina 355. col. 2
Ieiunium quadrageſimale quare præit feſtis Paſchalibus. pag.450.col. 2
Ieruſalem vna ſuperior, alia inferior. pag. 109. col.1
Ieſu nomen præualet in dæmones. pagina 246. col.2
Ieſum omnes faſtidiunt, & expellunt. pag.731. col.2
Ieſum reprobi dæmoni poſtponunt. pagina 732. col.1
Ieſum quomodo crucifigant denuò peccatores. ibid.
Ieſum plus coluit Pilatus quàm multi Chriſtiani. ibid.
Ieſum enixè petit Sanctus Auguſtinus. pag.752. col.2
Ignorantia quando excuſet à peccato. pag. 538. col.1
Ignorantia,& voluntarium, an poſſint eſſe ſimul. ibid.
Ignorantia negationis quid ſit. pag.536.col.2
Ignorantia conſequens quid ſit. pagina 557. col.2
Ignorantia quomodo differt à neſcientia. pag.536. col.1
Ignorantia quid ſit, explicatur. pagina 557. col.1
Ignorantiæ omnes ſpecies explicantur. pag.294. col.1. pag.536. col.1.& 2

Ignorantia

Digitized by Google

Ignorantia priuationis quid ſit. p.536.col.2
Ignorantia non excludit voluntarium. pag.536. col.1
Ignorantia iuris quid ſit, oſtenditur. pagina 537. col.1
Ignorantia prauæ diſpoſitionis quid ſit. pag.536. col 2
Ignorantia inuincibilis quid ſit. pag.537. col.1
Ignorantia vincibilis propriè quid ſit. pag. 537. col.1
Ignorantia probabilis & iuſta quid ſit. pag. 537. col.1
Ignorantia antecedens quid ſit, oſtenditur. p.537. col.2
Ignorantia affectata quænam ſit. pagina 537. col.1
Ignorantia iuris in quibus ſit peccatum. pag.537. col.2
Ignorantia craſſa quare ſic dicta. pagina 537. col 1
Ignorantiâ prauâ reprobi peccant. pagina 536. col.2
Ignorantia cur ſit inexcuſabilis. p.538.col.2
Ignorantia non tollit omnino ſcientiam. pag.538. col 2
Ignorantiæ peccatum quid ſit. pagina 539. col.1
Ignorantia mater eſt errorum. pagina 538. col.2
Ignorantia vnde ſuum ortum habet. pag. 539. col.1
Ignorantia quomodo arceatur. p.539 col.1
Ignorantia corrumpit rationis actus. pagina 538. col.2
Ignorantia quomodo puniatur à Deo. pag.541. col.1
Ignorantia quare ſit peccatum ignoranti. ibid.
Imago Cæſaris tollenda à loco ruinoſo. pag.228. col.1
Imago Dei differt à ſimilitudine Dei. pag.285. col.1
Impoſſibile Scriptura ſumit aliquando pro re maximè difficili. p.224.col.1
Incarnationis ſcopus principalis oſtenditur. p.718. col.1
Incarnatio fuerit necne neceſſaria. pagina 518. col.2
Incarnationis quænam cauſa principalis. pag 520. col 1
Incarnationis quænam cauſa finalis. pag. 520. col.2
Incarnatio cur facta in extremo tempore. p.521. col.1
Incarnationis quædam rationes conuenientiæ. pag.718. col.1
Indigena quid ſit, explicatur. p.278. col.1
Indigetes dij quinam fuerint antiquitus. p.294. col.2
Infernus quidnam ſit, & vbinam ſit. pag. 170. col.1
Infernus benè à Cypriano deſcriptus. pag 152. col.2
Inferno concluſis nemo Sanctorum compatitur. pag.153. col.1
Inferno concluſi an videant Sanctos. pag. 154. col.1
Infernus habet duo grauia tormenta pag.170. col.1
Infernus qua ſit induſtria præcauendus hominibus. ibid.
Infernum petunt animæ reprobæ delatæ à diabolis. ibid.
Inferni deſcriptio elegans ex Sanctis Patribus. ibid.
Infernus omnem actionem corpoream prohibet. ibid.
Infernus habet omnia acerba ſupplicia. pag.170. col.1
Inferno detentis nulla datur conſolatio. pag.177. col.2
Infernus non eſt locus aptus ad orandum. p.181. col.1
Inferni pœnæ quare ſint æternæ. pagina 260. col.2
Infidelitas obſtat nequando fiant miracula. p.278. col.2
Infirmitas hominem virtutibus aptat. pag. 373. col.2
Infirmitas quantùm profuit Antigono Regi. p.373. col.1
Infirmitate clarus euaſit Itamus miles. ibid.
Infirmitas ab ægrotis elicit multa pia vota. p.373. col.2
Ingratitudo maxima Baſilij Imperatoris. p.500. col.2
Ingratitudo nimia Michaëlis Imperatoris. p.160. col.1
Ingratitudo qualis ſit, optimè declaratur. p.460. col.2
Ingratitudo punita iure Cæſareo. p.78.col.2
Ingratus quiſque cadit gratiâ acceptâ. pagina 79. col.1
Iniuriæ æquo animo tolerandæ ſunt. pag. 244. col.2
Iniuriam inferens, ille ſibi iniurius eſt. pag. 307. col.2
Iniurias relaxare nolens excommunicatur. p.308. col.1
Iniuriæ ſunt è cordis intimo relaxandæ. pag.305. col.1
Iniurias relaxare grata Deo res eſt. pagina 305. col.2
Iniuria illata, reum inferno facit obnoxium. pag.305. col.1
Iniuria quare citò ſit homini relaxanda. pag.306. col.1
Iniuria cur ſeptuagies ſepties remittenda. p. 309. col.2
Intellectus in homine, quæ facultas. pagina 33. col.2
Intellectus habet tria conſideranda pro intelligentia verbi intellectualis. p.265.col.2
Intellectus eſt vir animæ, ex S. Auguſtino. p.398. col.2
Intellectus quomodo differat à ſenſibus. pag.399. col 2.
Intellectum non adhibere, vita beſtialis eſt. p.398. col.2
Inuidia moritur, vnde viuit amor. pagina 712. col.2
Inuidiæ natura qualis ſit explicatur. pag.149. col.1
Inuidia tempore Chriſti Iudæos excæcauit. p.674. col.1
Inuidiæ nequitia graphicè deſcripta. pagina 630. col.1
Inuidiæ pernicies multiplex oſtenditur. pag 615. col.1
Inuidiâ damnati maximâ cruciantur. pag. 176. col.2

Digitized by Google

Inuidia quare conciues exagitet. pagina 277. col.1
Inuidia quàm ſit pernicioſa homini. pagina 279. col.1
Ioannem Papam qualiter excepit Iuſtinus Imper. pag.388. ccol.1
Ioannis Zemiſcis victoris humilitas. pag.494. col.2
Itæ natura qualis ſit, oſtenditur. pagina 63. col.2
Ita etiam infantulos adurit acriter. pagina 296. col.2
Ira velut feſtuca eſt, odium verò trabes eſt. p.306. col.1
Iudæ proditio quando incepit agi. pagina 109. col.1
Iudæis ignota fuit diuinitas Chriſti. pagina 632. col.2
Iudæi quare fuerint à Deo reprobati. pag.280. col.1
Iudæi reos extra ciuitatem pellebant. pagina 281. col.2
Iudæi fuere diabolo deteriores, vt probo. p.282. col.1
Iudæi cur odêre Samaritanos omnes. pag. 393. col.2
Iudæis quinque gratiæ ſingulares indultæ. p.454. col.2
Iudæorum Thalmud liber eſt abſurdus. pag.458. col.1
Iudæorum cæcitas quanta fuit. p.466.col.1
Iudæi Antichriſtum excipient vt Meſſiam p.486. col.1
Iudæi cur in Chriſtum non crediderunt. pag.507. col.1
Iudæi fuere velut tygres ſæui. p.583.col.2
Iudæi cæcutiere, in cognitione Dei. pagina 588. col.1
Iudæi quare voluere Ieſum lapidare. pag. 589. col.2
Iudæi fuere prima meſſis Chriſti. pagina 602. col.2
Iudæorum ingratitudo fuit maxima. pag.616. col.1
Iudæorum odium in Chriſtum quale fuit. p.619. col.2
Iudæorum opiniones de Chriſto fuere diſcordes. ibid.
Iudæis figuræ datæ notant aliquid. pagina 619. col.1
Iudæi aurum quando deglutiere ſuam in perniciem. p.159.col.2
Iudæus quidam cur alios Iudæos occidit. p.175. col.2
Iudæis in Anglia opes infauſtæ fuere. pag.190. col.2
Iudæi impoſtoris fraus detecta, reum damnat. pag.229 col.2
Iudicare quid ſignificet, explicatur. pagina 585. col.2
Iuliani apoſtatæ ſtatua fulmine icta. pagina 75. col.1
Iuliani proſperitas ominoſa fuit militibus eius. pag.368. col.1
Iuliani Imperatoris apoſtatæ fuit mors horrenda. pag.547. col.2
Iulianus apoſtata fuit magia infectus. pag. 436. col.1
Ius aureorum annulorum quid ſit, dicitur. p.10. col.2
Ius annulorum aureorum quis olim potuit indulgere. ibid.
Iuſtini Imperatoris increpatio contra malos. pag. 346. col.2
Iuſtiniani Imp. pietas erga Sedem Apoſtolicam. pag.388. col.1
Iuſtitia Dei qualiter ſe habeat erga homines. pag.169. col.2
Iuſtitiæ effectus poſſunt præſtari ab Angelis, ſed non effectus miſericordiæ, vt eſt remiſſio peccatorum. pag.695.col.2
Iuſtitia quomodo ſit animæ iuſtæ. pagina 27. col.2
Iuſtitia inhærente dicitur homo iuſtus. pag. 27. col.1
Iuſtitia originalis non fuit eſſentialis homini. pag.293. col 2
Iuſtificatio quid ſit ex Concilio Tridentino. p.26. col.2
Iuſtificatio quid ſignificet, explicatur. pag.27. col.1
Iuſtificationis effectus quinam ſint. pagina 27. col.2
Iuſtificatio impij eſt maius opus creatione cæli, & terræ. pag.13. col.2
Iuſtificare ſolus Deus impium poteſt. pagina 13. col.1
Iuſtificationis nomen variè vſurpatur. pag. 26. col 2

L

LAbor omnibus hominibus indictus eſt.p.622. col.1
Labore debet ab vnoquoque panis comparari. ibid.
Lacrymæ quando ſint inutiles flenti. pag. 524. col.2
Lacrymæ quomodo conciliari debeant. pag.73. col.2
Lacrymarum donum quomodo comparetur.p.74. col.1
Lacrymæ fuere Petro Apoſtolo ſalutares. p.729. col.1
Lacrymæ quando proſint animæ pœnitenti. p.524. col.2
Lacrymæ quando dici poſſunt legitimæ. p.559. col.2
Lacrymæ Chriſti quid ſignificant. pagina 560. col.2
Lacrymæ irrigant holocauſta pœnitentum.p.450. col.2
Lacrymæ pœnitentum habent Deum conſolatorem. ibid.
Ladiſlai Chireskeni ſupplicium atrox. pagina 39. col.2
Lapidem cadere ſuper aliquem, quid ſit. p.219. col.1
Lazarus quid ſignificet, explicatur. pagina 551. col.2
Lazari mendici nouem anguſtiæ ex Chryſoſt. pag 143. col.2
Lazari & diuitis elegans antitheſis. pagina 144. col.2
Leonis Papæ affectus erga ſuos ſubditos. pag.519. col.2
Leo Papa duo ſcuta fecit valdè myſtica. pag.350. col.1
Leopoldi Ducis Auſtriæ generoſitas. p.128.col.1
Leopoldi arma gentilitia ſanguine comparata. pag.128. col.2

Leucades inſulæ in ſua religione fidæ. pag. 275. col. 1
Lex debet ferri terminis poſitiuis. p. 332. col. 2
Lex Moſaica fuit rudimentum Euangelij. p. 335. col. 2
Lex Iudaica dura velut ſaxa fuit. pagina 561 col. 2
Legi Moſaicæ iniurij fuere Manichæi. pag. 338. col. 2
Legem ſubdito non licet interpretari. pag. 346. col. 1
Lex diuina denario oumeto denotata. pag. 309. col. 2
Leges plurium nationum referuntur. pagina 458. col. 1. & 2
Legis nouæ & antiquæ differentia. pagina 381. col. 1
Legis incuria tanquam mala debet plecti. p. 541. col. 1
Libertatem nequit Pater adimere filio. pag. 228. col. 1
Libertas ſeruos reſtituit in integrum. pag. 319. col. 1
Ludouici IX. Regis charitas in captiuos. pag. 520. col. 1
Ludouicus VII. Rex videt in ſomnis calicem ſanguine repletum. pag. 136. col. 1
Ludouicus XI. Rex quare fratrem odio habuit. pag. 12. col. 1
Luxuria à Deo fulmine caſtigata. pagina 356. col. 1
Luxuria totum hominem conſumit. pagina 357. col. 1
Luxuria corporis & animæ necem conſciſcit. ibid.
Luxuria quot detrimentis animam afficiat. ibid.
Luxuriæ ignis eſt febre flagrantior. pagina 361. col. 2
Luxuriæ congruum ſymbolum, febris pag. 362. col. 1
Luxurioſi cuiuſdam mors horrenda. pag. 368. col. 2
Luxuria eſt quoddam infame genus inſaniæ. ibid.
Luxuriæ occaſio multos perdidit. pagina 543. col. 2
Luxuriam arcet oculorum cuſtodia. pagina 572. col. 1
Luxuria qualiter afficiat corpora. pagina 573. col. 2
Luxuria parentum noxia ſolet eſſe proli. pag. 574. col. 2
Luxuria homines exuit opibus, & gloria. p. 578. col. 1
Luxuria facit corpus hominis inglorium. pag. 669. col. 1
Luxuriæ vis quanta in animam. pagina 361. col. 2
Luxuria porcis homines aſſimilat. pag. 67. col. 1
Luxuriæ punitæ vide hiſtoriam inſignem. p. 336. col. 1
Luxuriæ effectus noxij recenſentur. pag. 357. col. 1
Luxuria cui morbo benè comparetur. pag. 362. col. 1
Luxuria ignis eſt ſubitò deuorans. pagina 570. col. 1
Luxuria turpiter hominis cor ſubuertit. ibid.
Luxuria hominem ſollicitat ad omnia mala. ibid.
Luxuriæ impetus in hominem potens. pag. 571. col. 1
Luxuriæ affectus eſt glutinoſus amor. ibid.
Luxuria impœnitentiam finalem ſecum vehit. ibid.
Luxuria inducit in laqueos homines. pag. 572. col. 1
Luxuriæ cauſâ ſenex effectus Salomon. pag. 574. col. 1
Luxuriæ fuga ſanos & valentes homines facit. ibid.
Luxuria quot mala ſecum vehat. pagina 574. col. 1
Luxuria quot morbis homines faciat obnoxios. pag. 574. col. 1. & 2. pag. 575. c. 1. & 2. pag. 576. col. 1
Luxuria ex Hippocrate breuis epilepſia. pag. 576. col. 2
Luxuriæ fœtus quàm ſint pernicioſi. pag. 577. col. 1
Luxuria pauperes & infames facit. pag. 578. col. 1
Luxuria totum hominem dementat. pagina 368. col. 2
Luxuria membris omnibus pernicioſa. pag. 575. col. 1
Luxuria bello facit homines ineptos. pag 576. col. 2
Luxuria quàm potens ad homines exuendos. ibid.
Luxuria odium ſingulare Dei parit. pagina 577. col. 2
Luxuria quare rationis vſum corrumpat. pag. 577. col. 1
Luxuria caliginem denſam animæ offundit. ibid.
Luxuria quare totum præpedit intellectum. ibid.
Luxuria voluntatem à ſummo bono auertit. ibid.
Luxuria ad deſperationem inducit. pagina 577. col. 2
Luxuria Antonij & Heliogabali quanta. pag. 578. col. 1
Luxuria efficit homines indecoros etiam hîc. ibid.
Luxuria ſalacem Theotimum excæcauit. p. 361. col. 2
Luxuria exuit Monachum gratia ſingulari. p 435. col. 2
Luxuria hominem deiicit ab homine. pag. 574. col. 1
Luxuriam qua arte fugit Thales Philoſophus. ibid.
Luxuria è caſtris olim eliminata. pag 574. col. 1
Luxurioſi homines omnes ignaui. pagina 574. col. 2
Luxuria quemdam Epiſcopum idolis immolare fecit. pag. 625. col. 2
Luxus eſt parens omnium vitiorum. pagina 368. col. 2
Lua & proprietates eius explicantur. pagina 17. col. 1
Lux & gratia habent aliquid affine. pagina 18. col. 2
Lux Solis differt à luce Lunæ. pag. 19. col. 1

M

MAgdalenæ quot fuerint, & an mulier peccatrix fuerit ſoror Marthæ. pag. 649. 650.

650.651.652.653.655.656
Magos conſulere vetitum iure Cæſareo.pag.431. col.2
Malum propriè quid ſit oſtenditur. pagina 53. col.1
Malo boni ſpecies ineſt cùm amatur. pagina 546 col.2
Malum ſub ratione mali, amare nequit homo. ibid.
Malum quare nequit allicere voluntatem. p. 547. col.1
Mandata Dei eſſe debent in manibus.pagina 85. col.1
Mandata Dei egent gratia, vt ſeruentur.pag. 126. col.1
Mandata Dei ſunt recta via cœli. pagina 127. col.1
Manſuetus homo quinam propriè ſit.pagina 335. col.2
Manus cuiuſnam rei ſymbolum ſit. pagina 494. col.1
Manus lauare quid ſit moraliter. pagina 330. col.2
Manus ſuperſtitioſè ſæpè lauant Hebræi. ibid.
Manum oſculari quidnam ſignificet. pagina 494. col.1
Manus quidnam ſignificet, ex Auguſtino. p.635. col.1
Marcellini Papæ lapſus impugnatur. pagina 655. col.1
Marcellini Præfecti Genuenſis induſtria ad vitandas inſidias. pag.321.col.1
Marco Antonio Bragadino veſtes ſplendidæ nocuerunt. pag.163.col.2
Mare Galilææ lacus aquæ dulcis eſt. pagina 439. col.2
Maria Virgo quare mater Chriſti. pagina 717. col.2
Mariâ inſciâ nihil egregium fit. pagina 558. col.1
Maria Virgo quare potiſſimum beata. pag. 253. col.2
Martyrum multorum feruor ingens. pag. 665. col.2
Mauritius Imperator agit pœnitentiam. pag.425. col.1
Mauritij Imperatoris auaritia crudelis.pagina 519. col.1
Mediatoris nomen quid propriè ſignificet. p.234. col.1
Meditatio quotuplex eſſe queat, explicatur. ibid.
Mediatoris nomen quot modis vſurpetur. ibid.
Mediatoris nomen maximè Chriſto quadrat. ibid.
Mediatoris perſona duas naturas in Chriſto dicit. ibid.
Mediatoris opus egit Chriſtus, vt homo fuit. ibid.
Mediatoris officium an competat Chriſto ſecundùm naturam diuinam.pag.235.col.2.pag.236. col.1
Mediatio ſubſtantialis quidnam propriè ſit. ibid.
Mediatio per operationem quid ſit, oſtenditur. ibid.
Mediator Dei & hominum Chriſtus fuit. p. 237. col.1
Megolus Dux vltor acer iniuriæ. pagina 319. col.2
Mente capti an poſſint hæredes inſtitui. pag. 315. col.2
Meſſis quænam ſit futura in fine ſæculi. pag.410. col.2
Meſſis quando matura fuit, oſtenditur. ibid.
Meſſis Chriſti quænam. pag.408. col.2. pag.409. col.1
Meſſis ſpiritualis ab alia multùm differt. p. 409. col.2
Michaëli Imperatori gula fuit noxia. pagina 355. col.1
Michaëlis Imperatoris magna reſignatio pag.374. col.1
Michaëlis Imperatoris magna ingratitudo.p.460. col.1
Militia Chriſti quid exigat ab homine. pag. 744. col.1
Minerua quare fuit credita Dea ſcientiæ.pag.578. col.2
Miracula quanam intentione fiant. pagina 279. col.2
Miſericordia occatur immiſericordi. pagina 149. col.2
Miſericordia Dei quanta ſit,oſtenditur. pag. 214. col.1.& 2.pag.567.col.2
Miſericordia eſt primordialis cauſa rerum. p.697. col.2
Miſericordiæ ſeptem in nobis numerantur.p.696. col.2
Miſericordiæ Dei in nos iugis influxus.pag.698. col.1
Miſericordia in Deo ſit necne. pag.529 col.1
Miſericordiæ Dei elegans deſcriptio. pagina 662. col.2
Miſericordia qua ratione maior dicatur aliis Dei attributis. pag 695.col.2
Miſericordia maximè manifeſtat Dei potentiam. ibid.
Miſericordiæ effectus ſuperant effectus iuſtitiæ. ibid.
Miſericordiæ gratiam erogantis opus à ſolo Deo poteſt fieri. pag.696 col.1
Miſericordiæ Dei inſignis exempla quædam. ibid.
Miſericordia Principes diſcernit ab aliis. pag.697. col.1
Miſericordia Deo conciliat hominum affectum. ibid.
Miſericordia Dei exigit à nobis amorem. p.698. col.1
Moneta falſa ſuo perit artifici. pag 664.col.1
Morbus quid ſit, ex medicis explicatur. p. 291. col.1
Morbus omnis habet tria conſideranda. pag. 174. col.2
Morbi interni quando foras ſe produnt, facilè tunc curantur. pag 70.col.1
Morbus quomodo contrahatur oſtenditur.p.291. col.1
Morborum omnium ſedes qualis ſit. pagina 291. col.2
Morbidi parentes ægros generant filios. p. 544. col.2
Mortem quare Chriſtus non abſtulit. pag. 586. col.2
Mortem declinare nemo poteſt. pagina 587. col.1

Mortis

Mortis certæ dies eſt incertus. pagina 601. col. 1
Mors non eſt à Deo, ſed à peccato. pagina 560. col. 2
Mors quare ſomnus appelletur. pagina 554. col. 2
Mortis cum nocte quadrat comparatio. pagina 554. col. 1
Mortis triumphus graphicè lineatus. pagina 526. col. 1
Mors vera quænam propriè ſit dicenda. pag. 586. col. 2
Mortem repentinam vnde medici colligant. p. 75. col. 1
Mors crudelis Antonij Bragadini. pagina 164. col. 1
Mortem guſtare, quid ſit, oſtenditur. pagina 586. col. 2
Mors quare timenda non ſit hominibus. ibidem.
Mors generoſa Philoſophi Socratis. pagina 763. col. 1
Mors horrenda Ducis Sfortiæ captiui. ibid.
Mors indecora Ducis Gabrielis Ripenſis. pag. 65. col. 1
Mors ignaua Ducis Sebaſtiani Sagredi. ibidem.
Mors ingloria Ruffini viri magni. pagina 494. col. 2
Mors repentina Iuſtiniani Imperatoris. pag. 493. col. 2
Mors ingloria Heraclij Imperatoris. ibid.
Mors horrenda viri cuiuſdam luxurioſi. pag. 368. col. 2
Mors ſtupenda Cryſorij Senatoris. pagina 547. col. 2
Mortis clauſtra fregit Chriſtus. pagina 563. col. 2
Mortificatio quare nobis indicta fuit. pagina 742. col. 2
Mortificatio vulnerando ſanat homines. pag. 687. col. 2
Mortificationis ſtudium eſſe debet aſſiduum. pag 742. col. 1
Mortificationis inſtrumenta, dona Sanctorum. pag. 686. col. 1
Mortificationis effectus, animæ ſalutares. p. 685. col. 1
Mortificationis ſtudium familiare fuit Sanctis. ibid.
Mortificationis inſtrumenta fuere ſola quaſi ſupellex hominum ſanctiorum. pag. 686. col. 1
Mortificationis exempla. ibid. & pagina 687. col. 1
Mortificatio corporis animam viuificat. pag. 685. col 1
Mortificatio facit nos ſocios Chriſti. pagina 685. col. 2
Mortificatio facit eburneos homines, ex Hieronymo. ibid.
Mortificatio frequens in primitiua Eccleſia. p. 686. col. 1
Mortificatio animas in cœlum effert. pagina 687. col. 1
Mortificatio omnium ſenſuum in cruce. pag. 714. col. 2
Mortui quare nobis non appareant frequenter. pag. 155. col. 2
Mortuus homo deſcriptus eleganter. pag. 551. col. 1
Mortuus Abraham Patriarcha, & quare. pag. 587. col. 1
Moyſes in monte Thabor corpus aſſumpſerit? occ-ne. pag. 4. col. 1
Mulieres cur non recenſentur in epulis Chriſti. pag. 445. col. 1
Mulier quot mala in Mundum inuexit. pag. 565. col. 2
Mulierum conſortia virulenta viris. pag. 570. col. 2
Mulieres idoneæ ſunt ad tentandum. pagina 114. col. 1
Mulieres quantùm noceant hominibus. pag. 569. col 2
Mulieris præſentia ſola viris noxia. pag. 570. col. 2
Mulierum veſtes nec videre quidam voluit. p. 671. col. 1
Mulierum conſortia fugienda. pag. 671. c. 2. p. 672. col. 1
Mulieres duæ perdidere Tertullianum. pag. 570. col. 2
Mulieres cauſa plurium malorum. pagina 556. col. 1
Mulieris mala ſanauit Chriſtus. pagina 556. col. 2
Mulier quare fuit mater Dei, declaratur. ibid.
Mundus vnde fuit appellatus, oſtenditur. pag. 550. col. 2
Mundi nomine quid intelligatur. pag. 44. col. 2
Mundus quid ſit. pag 41. col. 1. pag 437. c. 1. p. 518. col. 1
Mundi ſupellex fluida demonſtratur. pagina 46. col. 2
Mundus ſeu putus in Mundo quis ſit. pag. 44. col. 1
Mundus cur ſit homini fugiendus. pag 11. col. 2
Mundi peſtilens aura necat homines. pag. 11. col. 1
Mundus ſuo contagio bonis quibuſque nocet. p. 11. col. 2
Mundus quare ſit infectus, declaratur. pag. 11. col. 1
Mundum fugere quid ſit, explicatur. pag. 11. col. 2
Mundus à quibus planetis gubernetur. pag. 11. col. 1
Mundi bona ſunt infida ſuis dominis. pag. 12. col. 1
Mundi aſſeclæ quinam ſint, oſtenditur. pag. 44. col. 1
Mundi amor & gratia Dei non coëunt. pag. 12. col. 1
Mundus bonos omnes odit, & perſequitur. p. 135. col. 1
Mundi contagium quomodo non contrahatur. ibid.
Mundi error circa vitam beatam. pag. 174. col. 1
Mundus totus exilium eſt hominibus. pag. 283. col. 1
Mundus quare debet odio haberi à iuſtis. pag. 352. col. 2
Mundi eſt pernicioſus amor hominibus. pag. 422. col. 1
Mundus eſt propheta parum veridicus. pag. 437. col. 1
Mundi beatitudo qualis ſit, oſtenditur. pag. 437. col. 2
Mundus quare Ieſum odio proſequitur. pag. 518. col. 1

Mundi amor qualis ſit, ex Auguſtino. pag. 669. col. 1
Muſæ quare fuerint creditæ caſtæ. pagina 578. col. 2

N

NAaman Syrus quare fuit ſanatus à lepra. pag. 280. col. 2
Naim vrbs vnde fuit ſic appellata. pag. 526. col. 2
Nardus piſtica quid ſit, explicatur. pagina 706. col. 1
Naturæ integræ ſtatus in quo propriè ſitus. p. 513. col. 1
Naturæ fatiſcentis quæ ſint præuia ſignâ. pag. 183. col. 1
Natura vegeta eſt morborum omnium mediatrix. ibid.
Naturâ prauos humores propellente foras, non opus eſt pharmaco. pag. 316. col. 1
Nazareth quare Chriſti patria nuncupetur. p. 278. col. 1
Neceſſarium dicitur duobus modis. pagina 607. col. 2
Neceſſarium neceſſitate medij quid ſit, explicatur. ibid.
Neceſſarium neceſſitate præcepti quid ſit oſtenditur. ibid.
Nicomediæ vrbis euerſio præſagita ab Arſacio. pag. 77. col. 1

O

OBedientia debet eſſe velox vt plena ſit. p. 346. col. 1
Obedientiam impedit curioſa rei præceptæ ratio petita. ibid.
Obedientiæ perfectæ vide plura exempla ſcitu digna. ibid.
Obedientia perfecta rarò inuenitur. pagina 346. col. 2
Obedientiæ ſpecimen egregium deſcribitur. ibid.
Obedientia quænam ſit reproba, declaratur. p. 347. col. 1
Obedientiæ perfectæ typus egregius deſignatur. ibid.
Obedire cunctantes malè ſuis rebus conſulunt. ibid.
Obedientia negata Deo, quanta mala inuexit. ibid.
Obligatio quid ſit ex iure ciuili declaratur. p. 186. col. 2
Obſtinatus animus quiſnam ſit, oſtenditur. p. 264. col. 1
Obſtinationis comparatio cum apoplexia. p. 264. col. 2
Obſtinati homines quinam ſint, declaratur. ibid.
Obſtinatus homo ſuam conuerſionem differt. p. 265. col. 1
Odor bonus quid ſit, explicatur. pag. 712. col. 1
Odor bonus quid in Scriptura ſacra notet. p. 711. col. 1
Odor bonus conſciuit necem Plantio. pag. 712. col. 1
Odor bonus vitam & mortem conciliat homini. ibid.
Odorem tetrum exhalant hæretici. pag. 715. col. 2
Olympij Tribuni conuerſio ad fidem. p. 418. c. 2
Opera ſunt amplectenda lucrum ſectanti. p. 713. col. 2
Opera bona probant quænam ſint virtutes. p. 445. col. 2
Operari ex Philoſopho ſequitur eſſe. pag. 495. col. 2
Opes ominoſæ ſuis poſſeſſoribus, ex hiſtoriis. pag. 357. col. 2
Opes quinam ſceptro Iouis prætulerint. pag. 370. col. 1
Opes diſperſæ proſunt homini largienti. pag. 372. col. 2
Opum malignitas quanta ſit, declaratur. pag. 370. col. 1
Opus Dei quale ſit, declaratur. pag. 407. col. 2
Opus Dei quomodo perfecit Chriſtus in hoc æuo. pag. 408. col. 1
Oratio ſit ad orientem, ex canone. pag. 341. col. 2
Orationis effectus ſunt homini ſalutares. p. 325. col. 1
Orationis vis in quo potiſſimum ſita. pag. 643. col. 1
Orationis iaculatoriæ virtus quanta. pagina 643. col. 2
Oratio quando cedat ad orantis confuſionem. ibid.
Oratio aliquando vtilitet non exauditur. pag. 721. col. 1
Oratio peccatoris quando non exaudiatur. p. 509. col. 1
Oratio peccatoris quando exaudiatur. p. 509. col. 2
Oratio quaſi oris ratio nuncupatur. pag. 643. col. 2
Oratio bona debet fieri in ſtatu gratiæ. pag. 643. col. 1
Ouium Chriſti ſecura ſalus eſt. pag. 633. col. 2
Ouium Chriſti paſcua opima quænam ſint. ibid.
Oues Chriſti quænam propriè ſint, declaratur, pag. 633. col. 1

P

PAtris inire viam quid ſit, ex Gregorio. pag. 660. col. 1
Pagani quare ſic nominentur. pag. 739 col. 2
Parabolis quare fuit vſus Chriſtus. pag. 208. col. 2
Parabolæ vox vnde ſuum ortum emendicat. ibid.
Parabola quid ſit. pag. 209. col. 1. pagina 208. col. 1
Parabola quomodo differat ab hiſtoria. pag. 139. col. 1
Paradiſus clauſus ante Aſcenſionem Chriſti. p. 205. col. 2
Paſcha quid propriè ſignificet. pag. 462. pag. 734. col. 1
Paſcha quomodo fecit Chriſtus ex ſententia Græcorum. ibid.
Paſcha quando verè fecit Chriſtus. pagina 734. col. 2
Paſſiones cadunt in hominem ſapientem. p. 565. col. 1
Paſſiones animæ quando fiunt malæ. pagina 565. col. 2
Paſſiones animæ propriè quid ſint. pagina 63. col. 2
Paſſionum numerus quis ſit, explicatur. ibid.
Paſſionum omnium nomina recenſentur. pag. 63. col. 2
Paſſiones omnes ex ſe neque bonæ neque malæ. pag. 64. col. 1
Paſſiones appetitus iraſcibilis quænam ſint. ibid.
Paſſiones appetitus concupiſcibilis quænam ſint. ibid.

Paſſiones quando bonæ aut malæ. pagina 64. col.1
Paſſionum omnium prima quænam ſit. ibid.
Paſſiones in Chriſto quomodo fuerint. pag.559. col.1
Paſſiones in Chriſto fuere duobus modis. p.721. col.1
Paſſio Chriſti ad quid nos obſtringat. pagina 761. col.1
Paſſionem Chriſti vindicare debet Chriſtianus. ibid.
Paſſio Chriſti recenſita Deo vt nos exaudiat.p.661. col.2
Paſſio Chriſti tunicam eius ſanguine tinxit.p.762. col.1
Paſſionis Chriſti memoria Petrum ad martyrium excitauit. pag.709.col.2
Paſſio Chriſti voluntaria fuit. p.42. col.1. p. 756. col.1
Paſſionem ſuam quare plebi non clarè prædixit Chriſtus. pag 110.col.1
Paſſio Chriſti cur ab ipſo prædicata fuit Apoſtolis. ibid.
Paſſio Chriſti meditata, bona multa parit. p.712. col.1
Paſſio Chriſti animo refricata acuit animos. ibid.
Paſſionem ſuam cur Chriſtus Baptiſmum dixit. pag.115. col.2
Paſſionis Chriſti cauſæ ſunt amor & iuſtitia.p.718. col.1
Paſſio Chriſti cur incepit ab horto. pagina 718. col.2
Paſſionis Chriſti Deus cauſa fuit efficiens.p.748. col.1
Paſſionis Chriſti effectus eſt redemptio.pag.748. col.2
Paſſionis Chriſti acerbitas egregiè deſcripta.p.753 col.1
Paſſionis Chriſti quomodo cauſa fuit homo.p.755 col.1
Paſſionis Chriſti ludibria benè expreſſa. pag.758. col.1
Paſſio Chriſti ceſſit ad gloriam corporis eius. pag.762.col.1
Paſſio Chriſti dæmonem plenè vicit. pagina 765. col.1
Paſſio Chriſti quomodo ſit vindicanda. pag.767. col.2
Paſſioni Chriſti homo particeps eſſe debet. p.768. col.2
Paſſio Chriſti plena miraculis eſt. pagina 725. col.1
Paſſio Chriſti excitat ad rependendas ei vices. pag.758.col.1
Paſſio Chriſti nos prouocat ad imitationem.p.759. col.1
Paſſio Chriſti ſapientiam Dei prodit.pagina 713. col.1
Paſſio Chriſti non coacta fuit. pag 756.col.1
Pater æternus quomodo ſanctificauit filium. p.637.col. 2
Patris æterni & Filij conſubſtantialitas doctè admodum explicata. pag.635.col.1
Patri quomodo Filius ſit conſubſtantialis. p.635. col.2
Patris nomen an conueniat homini. pagina 87. col.1
Pater homo verè nequit appellari. pagina 88. col.1
Patientia in aduerſis conciliat gloriam. pag. 127. col.2
Patientia ſocias habet alias virtutes. pagina 204. col.1
Patientia quænam vera ſit, oſtenditur. pag. 759. col.1
Patientia falſa quomodo diſtinguatur à vera ibid.
Patientia in aduerſis vnde fluat. p.766.col.1
Patientiæ exercendæ breuis formula deſcribitur. ibid.
Patientia Chriſti quanta fuerit, explicatur. p. 584. col.1
Patientia Chriſti noſtram ſuperbiam damnat. pag.584 col.2
Patientia quomodo ſit reducenda ad praxim. ibid.
Patriarchales omnes ſedes, exceptâ Româ, fuere hæreſi infectæ. pag.420 col.2
Patriæ amor omnes afficit intimè. pagina 278. col.1
Patria conciues ſuos parui pendit. pagina 279. col.1
Patria cuique ſua eſt æſtimanda. pagina 283. col.2
Patria omnium fidelium eſt cœleſtis Ieruſalem. ibid.
Patriæ exutus amor quid conferat. pagina 283. col.2
Patriæ nimius amor damnatur. pagina 282. col.2
Patria terreſtris eſt homini exilium. pagina 283. col.2
Pauperes ſunt diuitum medicinæ. pagina 200. col.2
Pauperum apud Deum quanta ſit auctoritas. ibid.
Pauperum theſauri quinam ſint. pagina 201 col.1
Pauperes ſua paupertate cœlum emunt. pag.204. col.1
Pauperes amant omnes homines ſancti. pag. 279. col.2
Pauperes ſunt diuitum aduocati. pagina 149. col.2
Pauperum incurij ſunt longè ab Abraham.p 148. col.1
Pauper à Deo factus propter diuitem. pag. 150. col.1
Pauperes egregiè commendat Gregorius. p. 156. col.2
Pauper, ex Seneca, diuite fœlicior. pagina 160. col.1
Pauperum mala quomodo curentur. pagina 189. col.1
Pauperum morbi præcipui quinam ſint. pag. 189. col.2
Pauperibus fuere viri ſancti benefici, quorum aliqua exempla vide pag.189.col.2
Pauperum conditio non eſt ab eis inquirenda.ibid.
Pauperum & diuitum ædes cur diſpares.pag. 194. col.1
Pauper æuum omne ducit innoxium. pagina 194. col 2
Pauperis vita beata benè expreſſa. pagina 195. col.1
Paupertas Iudæis obſeſſis fuit ſalutaris. pag.200. col.1
Paupertas ementita fuit ſalutaris Richardo Regi. ibid.

Paupertas eſt ſtipata claris virtutibus. pagina 175. col. 1
Paupertatis encomia quædam luculenta. pag. 195. col. 1
Paupertatem profiteri Apoſtolos voluit Chriſtus. ibid.
Paupertatis teſſeræ ſunt virtutes omnes. pag. 199. col. 1
Paupertas vtplurimùm expers eſt vitiorum. ibid.
Paupertas ad certamen cum dæmone facit expeditos. ibid.
Paupertate cœli regnum ab homine comparatur. ibid.
Paupertas eſt perita quædam magiſtra Philoſophiæ. ibid.
Paupertas voluntaria facit homines Reges. ibid.
Paupertas quantùm à Seneca commendetur. p. 199. col. 2
Paupertas odorem gratum ſpirat. pag. 203. col. 2
Paupertas iter ad Philoſophiam ſternit. pag. 204. col. 1
Paupertas quanta bona vehat. ibid. & pag. 372. col. 1
Pax cur à Deo petatur pro defunctis. pagina 203. col. 1
Pax cum proximo à Deo compenſata. pag. 308. col 2
Peccatum quid ſit. pagina 53. col. 1. pag. 291. col. 1
Peccatum eſt vox quædam æquiuoca. ibid.
Peccati definitiones à doctis variæ recenſentur. ibid.
Peccati definitio vera quænam ſit, oſtenditur. ibid.
Peccatum eſſe nihil, quomodo probetur. pag. 54. col. 1
Peccatum hominem redigit ad nihilum. pag. 17. col. 2
Peccatum quomodo ab homine committatur. p. 20. col. 1
Peccatum eſt hominis annihilatio. pagina 17. col. 2
Peccatum vitiat humanam naturam. pagina 54. col. 2
Peccatum eſt maxima iniuſtitia. pagina 20. col. 2
Peccata quædam, quæ fucos homini faciunt. p. 30. col. 2
Peccati nuditas quibus artibus obtegenda. pag. 31. col 1
Peccatum indicat animam eſſe nudam. pagina 30. col. 2
Peccatum quibus veſtibus animam exuat. pag. 30. col. 1
Peccata conciliant Dei horrorem homini. pag. 30. col. 2
Peccata quibus beſtiis exprimantur aptè. pag. 31. col. 2
Peccati nuditas quibus ſit veſtibus obtegenda. pag. 31. col. 1
Peccatum indicat animam eſſe nudam. pagina 30. col. 2
Peccati effectus quinam ſint, oſtenditur. pag. 38. col. 2
Peccata flagella Dei inuexerunt. pag. 38 col. 1
Peccati ſupplicia plurima recenſentur. pagina 38. col. 2
Peccatum atrociter animam diſcruciat. pagina 38. col. 2
Peccare eſt vt coïre dæmonibus. pag. 39. col. 2
Peccatum nihil ſolidum patrare poteſt. pag. 54. col. 2
Peccati macula quid ſit, oſtenditur. pagioa 55. col. 1
Peccatum an aliquam maculam affricet. pag. 55. col. 2
Peccatum ſpoliat animam ornamentis. pagina 55. col. 1
Peccati macula quomodo contrahatur. pagina 55. col. 2
Peccatum perpetratum deforme facit corpus. ibid.
Peccatum cur cum gratia eſſe nequit. ibid.
Peccatum eſt vanitas & mendacium. pagina 54. col. 1
Peccatum & vitium genere diſtinguntur. ibid.
Peccatum eſt auerſio à Deo. pag. 56. col. 1
Peccatum dicit conuerſionem ad creaturas. p. 56. col. 2
Peccatum pedes animæ mouet. pag. 56. col 1
Peccatum eſt ingratum animæ frigus. pagina 57. col. 1
Peccatum eſt fœtoris ſymbolo lineatum. pag. 57. col. 2
Peccati fœtor ad corpus etiam tranſit. pagioa 57. col. 1
Peccatum ſic dicitur quaſi pecoris actum. pag. 58. col. 1
Peccatum Deo ingrata facit alia opera peccatoris. ibid.
Peccata ſolius gratiæ influxus tergit. pagina 59. col. 1
Peccata remiſſa non reguntur, ſed delentur. ibid.
Peccatum ex ignorantia quid ſit. pagina 539. col. 1
Peccatum hominem mutauit in beſtiam. p 543. col. 1
Peccata debent eſſe voluntaria. pagina 547. col 1
Peccati Adæ quales fuere effectus. pagina 509. col. 1
Peccatum facit animas adulteras. pagina 433. col. 2
Peccati grauitas vnde petatur. pagina 476. col. 1
Peccans omnis quàm ſit ignorans. pagina 489. col. 2
Peccata mala nobis plurima procurant. pag 504. col. 1
Peccatis omnibus anima turpiter excæcatur. ibid.
Peccatum eſt effectus, & non ſubſtantia. pag 515. col. 1
Peccatum tumulo comparat Ambroſius. pag. 531. col. 1
Peccatum quare fugiendum ſit homini. pag. 534. col. 2
Peccatum ignorantiæ quid ſit explicatur. pag. 539. col. 1
Peccatum ex malitia quid ſit, oſtenditur pag. 545. col. 2
Peccati effectus in Adamo fuit beſtialis. pag. 543. col. 1
Peccati ex malitia quænam ſint ſpecies. pag. 546. col. 1
Peccatum ex malitia vnde fluat. p. 547. c. 2 p 548. col. 1
Peccatum ei tribuendum qui peccauit. pag. 547. col. 1

Digitized by Google

Peccatum ex malitia ad impatieotiam vergit. p.547.col.a
Peccatum ex malitia deſperationem parit. p. 548. col. a
Peccata nos multis debitis obſtringunt. pag. 659. col.1
Peccata demunt omnem animæ iubilum.pag.660. col.1
Peccata oecem animæ conciliant. pagina 662. col.a
Peccata nota ooa ad pœnitentiam ſollicitaot.p.682. col.1
Peccatum eſt ſpecies idololatriæ. p.739.col.a
Peccatorum omnium cauſa quænam ſit. pag.743. col.1
Peccatum quomodo à vitio diſtinguatur. pag.54. col.1
Peccati omnis occaſio fugienda citò. p.61.col.a
Peccatis obſtrictus homo inquietus eſt. pagina 64. col.1
Peccatum quare delictum appelletur. p.73.col.1
Peccata obſtant ne mandata Dei ſeruentur.p.131. col.1
Peccatum cur ſit vuloeratio & corruptio.pag.134. col.a
Peccati grauitas vnde cognoſcatur. p.219.col.1
Peccatum eſt animæ colliſio ad lapidem. p. 218. col.a
Peccatum vnum prouocat ad aliud. pagioa 220. col.2
Peccata quædam cur dicantur oon remitti p.224. col.1
Peccata quædam aliis ſunt maiora. pagina 224. col.a
Peccatum ad mortem qualenam ſit. ibid.
Peccati recidiua quare ſit cauenda. pagina 252. col.a
Peccatum quare prodi timeat. pagina 320. col.2
Peccati nequitia benè deſcripta. ibid.
Peccatum eſt Deo, proximo, & nobis iniurium. p.321 col.2
Peccatum vndenario numero denotatur.pag.310. col.1
Peccata vnde ſuam ſpeciem emendicent.pag.476. col.a
Peccata ſunt in triplici differentia. pagioa 545. col.2
Peccatum ſpeciale genus eſt ioſaniæ. pagina 374. col.1
Peccatum originale quid ſit materialiter.pag.293. col.1
Peccatom originale quid ſit formaliter. pag.292. col.a
Peccatum originale naturam corrupit, actuale verò perſonam corrupit. p.573.col 1
Peccatum originale fuit cauſa mali omnis. p.292. col. 1
Peccatum originale quare contrahatur à filiis Adæ. ibid.
Peccatum originale curatum per Baptiſmum, quid poſt ſe relinquat homini baptizato. p.292.c.a. p.293.col.2
Peccati fomes quoſnam effectus ſortiatur. p. 367. col.1
Peccatum originale ſapit libidinem genitorum. pag.515.col.1
Peccatoris gaudium eſt animæ infauſtum. p.669. col.a
Peccator qoando ſe turbare debet. p.559.col.2
Peccatoris ſors quàm vilis exiſtat. pagina 29. col.a
Peccator ipſe mala ſibi procurat. pagina 40. col.1
Peccatoris ſymbolum proponitur egregium.p.57. col.1
Peccator optimè mortuo comparatus. pag. 531. col.1
Peccatoris conuerſio homines excitat ad Deum laudandum. p.532.col.1
Peccatores ſunt in triplici differentia. pagina 533. col.a
Pedes animæ quioam ſint, oſtenditur. pag. 737. col.2
Pedes animæ quare ſint ſedulò detergendi.p.738. col.1
Peplum quid eſſet olim, declaratur. pag. 698. col.a
Perfecti homines quinam propriè ſint, oſtenditur. p.713.col.a
Petro Apoſtolo duo priuilegia ſunt conceſſa. p.419 col.1
Petrus Apoſtolus oon potuit errare io rebus fidei. ibid.
Petri ſucceſſores nequeunt à fidei tramite deuiare. p.419.col.a
Petrus idem nomen ſortitus ac Chriſtus.pag.387. col.a
Petrus quomodo ſit ſub Chriſto caput Eccleſiæ. ibid.
Petrus eſt ſicut alter lapis Lydius. pagina 388. col.1
Petri firmitas vnde præcipuè oriatur. pagina 418. col.2
Petrus ore ſolùm à fide errauit, & non corde. p.419.col.1
Petrus præ aliis Apoſtolis ſeuerus erat. pag. 728. col.1
Petri lapſum ſacrilegum quare Deus permiſerit ibid.
Petri lacrymæ fuere maximè ſalutares. pag. 729. col.1
Petri fragilitas magna fuit præ aliis. pagina 728. col.1
Petri conſtantia vnde fuit orta. p.728.col.2
Petri Anſorij pœnitentia digna ſcitu. pagina 70. col.2
Petri Epiſcopi Alexandriæ humilitas ſingularis. p 99 col.a
Petrus Arragonum Rex priuilegia ſignat ſanguine ſuo. p 238.col.1
Petri Eremitæ zelus in Simooiacum. pagina 472. col.1
Phalantus qua induſtria vicit hoſtem ferum.p.36. col.2
Pharao quomodo obſtioatè Deo reſtitit. pag.224. col.2
Pharao quomodo fuit induratus, oſtenditur.p.225. col.1
Pharaonem qua ratione Deus vocauerit ad pœnitentiam. ibid.
Pharao vitio ſuo ſolo fuit induratus. ibid.
Phariſæi vnde nomen hoc ſumpſeruot p.82.col.1. p.329 col.a
Phariſæorum inſtitutum quale. p.82.col.a.p.329. col.a
Phocenſes opes prætulere ſceptro Iouis. pag.370. col.1
Phydiæ induſtria in fabrica clypei Palladis. p.284. col.1

Phylacteria vnde fuere ſic nuncupata. pagina 84. col.2
Pij V. Pontificis actio, ſingularis. p.30.col.1
Plantatio mala quænam ſit, declaratur. pag 338. col.1
Pluuia ſanguinis in Aquitania. p 376.col.1
Pœna damni in damnatis quid ſit. p.170.col.1
Pœna damni grauior eſt pœnâ ſenſus in inferno. ibid.
Pœnæ damnatorum creſcunt ex numero reorum. p.179 col.2
Pœnæ damnatorum quare ſint æternæ. pag. 179. col.2
Pœnas damnatorum nemo poteſt diminuere. ibid.
Pœna iuxta leges eſſe debet vbi noxa fuit. p. 683. col.2
Pœnæ reis inflictæ Deum eſſe bonum probant. p.683 col.1
Pœnitentiæ quænam vera ſit definitio. ibid.
Pœnitentis animę ſymbolum egregium, vide p.65. col.2
Pœnitens anima quid præcipuè præcauere debet. ibid.
Pœnitentes quos maximè conſultores habere debent. ibid.
Pœnitentia quænam imperfecta ſit, oſtenditur. p.64.col.1
Pœnitentiam nunquam ſpernit Deus. pagina 66. col 2
Pœnitentia abhorret ab omnibus voluptatibus. pag.67.col.1
Pœnitentes omnes amant ſeceſſum. p.68.col.1
Pœnitentia eſt nulla ſine contritione. pagina 70, col.1
Pœnitentiæ veræ vide exempla quædam. pag 70. col.2
Pœnitentiæ amaritudo quænam ſit, oſtenditur. p.70.col.1
Pœnitentiæ efficacia magna deſcribitur. pag. 130. col 2
Pœnitentia Regis Achab qualis extiterit. pag. 130. col.2
Pœnitentia perfecta diabolis illudit. p.136.col.2
Pœnitentia in canonico iure vocatur Medicina. ibid.
Pœnitentiâ perfectâ Deus ad miſericordiam inflectitur. p.137.col.1
Pœnitentia duplex olim, antè & poſt Baptiſmum. p 224.col.1
Pœnitentia quænam dicatur imperfecta. pag. 272. col.2
Pœnitentibus leges ciuiles propitiæ. p.302.col.2
Pœnitentia reſtituit animas priſtinis honoribus. p.319.col.1
Pœnitentia Deo, proximo & nobis ſatisfacit. p.321. col.2
Pœnitentiæ quatriduum qualenam ſit. pag. 567. col.1
Pœnitentis animæ elegans deſcriptio. pagina 657. col.2
Pœnitentia perfecta verecunda debet eſſe. p.660. col 2
Pœnitentia perfecta debet includere ſatisfactionem. p.683 col.1
Pœnitentia plectit membra malè ſibi conſcia. p.683.col.2
Pœnitentia peccati inſtrumenta procul agit. p.684. col.1
Pœnitentia Melis adoleſcentis, & Sceuolæ Gentilium. p.684.col.2
Pœnitentia Ionæ quare fuit ſubmerſio. pag. 684. col.1
Pœnitentia Deo animam reconciliat. p.684.col.2
Pœnitentia cita cuiuſdam cœnobitæ. pagina 684. col.1
Pœnitentia vera debet omnia ſuſtinere dura. p.685. col.1
Pœnitentia ſæua viri cuiuſdam nobilis. pag. 684. col.2
Pœnitentia difficilis homini deliciis aſſueto. p.744.col.1
Polycrati fuere diuitiæ lethales. p.196.col.2
Polymneſtori opulento viro conſciuere necem diuitiæ. ibid.
Pontifex ſummus olim ſolitus prophetare p.676. col.1
Pontifex Hebræorum honoratus olim à Chriſto. p.109.col.2
Pontifex Iudæorum habebat olim reuelationes. p.675.col.1
Pontifex fuerit necne Zacharias ſacerdos. p. 674. col.2
Pontificatus apud Iudæos erat ad vitam. pag 674. col.1
Popilij Lenatis olim crudelis ingratitudo. p.500. col.2
Potamienæ Martyris deſiderium patiendi pro Chriſto. p.665 col.2
Potentiæ omnes per actus definiuntur. pag. 93. col.1
Potentiæ animæ perficiuntur ab habitibus. p.285. col.2
Prædeſtinationis ordo quiſnam ſit oſtenditur. p.15. col.1
Prædeſtinationis æternæ quiſnam ſit terminus. ibid.
Prædeſtinationem omnium Sanctorum meruit Chriſtus. p.237.col.2
Prædeſtinationis effectus omnes etiam meruit Chriſtus. ibid.
Prælatorum magna ſanè eſt obligatio. pag. 723. col.2
Prælatorum conditio maximè periculoſa. p. 114. p 212 col.2
Prælatorum & Principum Gentilium differentia. p.122.col.1
Prælati ſeuerè debent carpere delinquentes p.122. col.2
Prælatorum omnium ius eſt diuinum. pag. 308. col.1
Prælaturas cautè fugêre viri omnes ſancti. pag.480. col 2
Prælatura genus quoddam eſt ſeruitutis. pag.119. col.2
Prælatura quare genus ſit ſeruitutis. pagina 120. col.1
Prælatura in quo propriè conſiſtat. pagina 120. col 2
Prælaturæ plenæ ſunt maximis periculis. pag.480. col.2
Præſumptio de miſericordia Dei quid ſit. pag.546. col 1
Principis res nemo vſurpare poteſt. pag.273.c.1
Principium eſſe Patri & Filio competit in diuinis. pag.47. col.2
Priuationes ſunt in duplici differentia. pag.538.c.2
Procopius Dux fregit ſimulacra, crucem eis ſubſtituens. p.375.col.1
Prophetæ nomen Iudæis olim reuerendum. p.532. col.1

Prophetæ nomen vnde deducatur, oſtenditur. p.675.col.2
Prophetare tria propriè ſignificat, & quænam. p.428.col.2
Prophetæ omnes mendaces corruent. pagina 438. col. 1
Propheta tria ſeruat in mente poſt reuelationem. p.430 col.1
Prophetæ ſæpè duplex habuere lumen. pag 430. col.2
Prophetæ quinam mendaces appellentur. p.437. col.2
Propheta quare in Scriptura videns appelletur. p.422.col.1
Prophetis fuere beatiores Apoſtolio mnes.p.410. col.1
Prophetæ ſeminauerunt, Apoſtoli meſſuerunt. ibid.
Prophetæ futura quædam ſub conditione clamant. pag.424.col.1
Prophetæ non tollunt facultatem declinandi mala. p.424.col 2
Prophetæ ſuum ad arbitrium non prophetabant. p.429.col.2
Prophetis intelligibiles ſpecies ingeruntur.p.430. col.1
Prophetæ licèt inuiti ſæpè prophetabant pag.419. col.2
Prophetæ lumen, quo credit, qualenam ſit. p.430. col.2
Prophetæ cælitus ſcita dicere cogebantur.p.429. col.2
Prophetæ rerum omnium non habuere notitiam. p.432 col.1
Propheta vt ſit aliquis, quid requiratur.pag.432. col.2
Propheta quare dici nequeat Angelus. ibid.
Prophetæ mendaces, Mundus, caro, dæmon.p.437. col.2
Prophetæ falſi quid faciendo fucos prætendant. p.438.col.2
Prophetiæ donum quid ſit, declaratur. pag. 676. col.1
Prophetiæ donum quare datum aliquibus. p.423. col.2
Prophetiæ donum non pecunias accumulat p.431. col.2
Prophetiæ donum quibus non conueniat. p. 434. col.1
Proſperitas homines emollire ſolet. p.369.c.2
Proſperitatis nimiæ noxij ſunt effectus. pag.369. col.1
Proſperitas afflans Græcis, eos perdidit. pag.369. col.2
Proſperitas humana fucos homini facit. pag.370. col.1
Proſperitas noxia fuit Zenoni Imperatori. p.368. col.1
Proſperitas ominoſa ſuis omnibus amaſiis. p.367. col 1
Proſperitas cautè rapit homines in præceps.p.368. col. 1
Proſperitatis ſtemmata ſunt indecora. pag. 369. col 2
Proſperitas homines obſtringit pœnis æternis. p.264.col.2
Proſperitas nimia vt noxia metuenda. pag. 371. col.2
Prouidentia Dei quid ſit, declaratur. pag. 181. col.2
Prouidentia Dei probatur congruis argumentis. ibid.
Prouidentia Dei ad omnia edita ſe extendit. ibid.
Prouidentia diuina quare mala permittit.pag.182. col.1
Prouidentia Dei circa bona & mala vitæ huius. p.182 col.2
Prouidentia de Chriſtianis fugientibus in ſiluas. p.230.col.2
Prudentia quidnam ſit, explicatur. p.33.col 2
Prudentia quomodo diſtinguatur ab arte. ibid.
Publicani quinam homines ſint. p.308.col.1
Purgatio quænam ſit ſalutaris oſtenditur. p. 301. col.1
Purpuræ vſus quibus hominibus licitus. pag. 29. col.1
Purpuræ vſus olim ſeuerè fuit prohibitus. ibid.
Purum vt aliquid ſit, quid exigatur. p 625.col.1
Purum non immiſcetur rei viliori. pagina 625. col.2
Purus & caſtus idem p[…]ſus ſignificant. pag.625. col.1
Putationis aſſiduæ tempus eſt aſſiduè.pagina 742. col.1
Putei & fontis quænam ſit differentia. pag. 391. col.1

Q

QVare, vox eſt familiaris hæreticis. pag.547. col.2

R

RAbbi vox Hebræa quid ſignificet. pag. 86. col.1
Rami præciſi quid notent in die Palmarum.p.695. col.2
Rationis actus in agendis ſunt quatuor. pag. 577. col.1
Rationis vſum omnem eliminat luxuria. ibid.
Rationale ſummi ſacerdotis quid erat. pag. 591. col.2
Rationalis Hebrææ voces quid ſignificent. ibid.
Recidiua morti obnoxia eſt, ex medicis.pag.297. col.2
Redemptio quid ſignificet, oſtenditur. pag.124. col.1
Redemptio humana non potuit fieri à ſolo homine. p.518.col.1
Redemptio quonam amore fuit facta. pagina 519. col.2
Redemptio facta genus omne humanum concludit. ibid.
Redemptio humana pretium petiit infinitum. p 518 col.2
Redemptio ad omnes homines ſe extendit.p.123. col.2
Regnum Dei aliquando Eccleſia dicitur.pag.247. col.2
Regnum Dei eſt dies extrema iudicij. ibid.
Regnum Dei eſt indiuiſum in ſe. p.143.col.2
Religioſa vita quare ſancta ſit. p.625.col 1
Religioſa vita ſera omnium virtutum. pagina 89. col.1
Religioſa vita tota humilis. pag.89.col.1
Religioſis adempta occaſio ſuperbiendi. pag 89. col 2
Religio Chriſtiana quid potiſſimùm doceat.p.593. col.2
Renes vnde ſic nuncupentur, oſtenditur.pag.573. col.2

Renes quare ſint & dicantur ſymbola luxuriæ. ibid.
Renes vrere perinde ſonat, ac caſtum eſſe. ibid.
Renes præcingere quid in Scriptura ſacra ſonet. ibid.
Reos quomodo plectant Æthiopum Reges. p.710 col.2
Reprobatio quid ſit propriè, explicatur. pag.76. col.1
Reprobationis indicium quoddam oſtenditur. p.75.col.1
Reprobatio ao aliquid poſitiuum in Deo dicat. p.76.col.5
Reprobationis cauſa efficiens & finalis. pag. 76. col.2
Reprobationis meritoria cauſa quænam ſit. ibid.
Reprobatio quomodo induret corda. p.76.col.1
Reprobationis effectus quinam ſint, explicatur. ibid.
Reprobationis cauſa meritoria ſunt peccata. p.77. col.2
Reprobando Deus eſt maximè iuſtus. pagina 78. col.5
Reprobationis abyſſus à nullo poteſt penetrari. ibid.
Reprobi hominis egregia deſcriptio, pagina 79. col.1
Reprobationis arcana debent nos humiliare. p.78. col.1
Reprobationis concordia cum libero arbitrio. p.78. col.2
Reprobi nec rediuiuis hominibus credunt. p.155. col.1
Reprobi nullo proficiunt exemplo. pagina 155. col.2
Reſpondere quid ſit apud Iuriſperitos. pag. 256. col.1
Reſtitutio malè partorum, cui facienda. pag.308. col.5
Reſtitutio vtroque iure reis præcipitur. pag.326. col.1
Reſtitutio malè partorum, cui ſit facienda. ibid.
Reſurrectio Chriſti cur facta ante tres dies completos. p.111.col.1
Reſurrectio Chriſti quomodo facta die tertio. p.111.col.2
Reſurrectionis iuſtorum quænam pulchritudo. p.531 col.1
Reſurrectio mortuorum credita à Iudæis. p. 557. col.1
Reuerentia & timor ſunt ſimul. pagina 535. col.2
Rex ad quæ onera grauia obſtringatur. pag.717. col.1
Richardo Regi paupertas ementita fuit vtilis. p 200.col.1
Richardi Regis pietas in Eccleſiam. pag. 383. col.5
Rudolphus & Rogerius nobiles in Regem coniurant mediis in epulis. p.172.col.1
Ruffinus ob Imperium affectatum plectitur. p.494.col.2

S

Sacerdotes illibatâ vitâ debent aliis eminere. p.462.col.2
Sacerdotes mali grauiter plectuntur. p.463.col.1
Sacerdotes ſcientia & conſcientia pollere debent. p.595.col.2
Sacerdotes debent iniungere pœnitentiam confeſſis. p.73.col.2
Sacerdotes propè accedunt ad Epiſcopos. pag.91. col.2
Sacerdotum quanta ſit dignitas, ex Hieronymo. ibid.
Sacerdotes in quo ſint inferiores Epiſcopis. p. 92. col.1
Sacerdos Chriſtus ipſe fuit, vt ex Scriptura liquet. ibid.
Sacerdotum auctoritas quanta ſit declaratur p.93. col.2
Sacerdotes à Deo ſunt iudices omnium conſtituti. ibid.
Sacerdotum officium à Regibus vſurpatum p.94. col.2
Sacerdotes apud quas Gentes olim fuere iudices. ibid.
Sacerdotum iudicium eſſe ſanctum declaratur. ibid.
Sacerdotibus commiſſa cura gregis Chriſti. p.95. col.1
Sacerdotes exempti à poteſtate ſæculari. ibid. & p.96.col.1
Sacerdotes quando legibus ſæculi ſubduntur. p.95. col.2
Sacerdotes exempti à vi coactiua quoad perſonas. ibid.
Sacerdotes dicti patres & magiſtri Principum. ibid.
Sacerdotum bona eſſe debent immunia. pag.96. col.1
Sacerdotum poteſtas vnde deriuetur. pagina 96. col.2
Sacerdotes olim habuere Gentes omnes. pag.97. col.2
Sacerdos primus quinam in orbe fuit. ibid.
Sacerdotes olim nobiles apud Romanos. pag.98. col.1
Sacerdotes docti eſſe debent, iuxta ſacros canones. ibid.
Sacerdotum adſtruitur caſtitas illibata. pag. 98. col.2
Sacerdotum unctæ manus quid ſignificent. ibid.
Sacerdotes ex Scriptura ſunt lux Mundi. ibid.
Sacerdotes præire debent aliis exemplo ſicut gradu. ibid.
Sacerdotum vitia ſunt noxia Reipublicæ. pag.99. col.5
Sacerdotes ſunt præcipuæ columnæ Eccleſiæ. ibid.
Sacerdotes mali cuinam pœnæ obnoxij ſint. p.99. col.2
Sacerdotum peccata multò grauiora ſunt aliis. ibid.
Sacerdotes ſunt vt mulieres prægnantes. pag.100. col.1
Sacerdotibus quænam ſint præſcriptæ leges ex iure canonico. ibid.
Sacerdotum veſtes quales eſſe debeat. pag. 100. col.2
Sacerdotum tonſura fuit olim in vſu. ibid.
Sacerdotum tonſura quid præcipuè ſignificet. ibid.
Sacerdotum Gentilium variæ teſſeræ. pag. 101. col.1
Sacerdotes literatos iubere ſſecanon. ibid.
Sacerdotes vitâ debent eſſe à populo ſegregati. ibid.
Sacerdotes vacare debent ſedulæ orationi. ibid.

Sacer

Sacerdotum miniſtri quales eſſe debent. pag. 1 00. col. 1
Sacerdotes non debent eſſe corpore viriati. ibid.
Sacerdotes quare ſint pr.æ aliis honorandi. p. 100. col. a
Sacerdotes in confeſſione verè remittunt peccata. pag. 10a col. a
Sacerdoti ex pręcepto decimæ perſoluendæ. p. 103. col. 1
Sacerdoti decimas noo ſoluens punitur à Deo. ibid.
Sacerdotibus fuere Reges & Impetatores beneſici. pag. 104. col. 2
Sacerdorum non ſunt vitia traducenda. ibid.
Saeerdotibus qui ſunt iniurij infames ſunt. p. 105. col. a
Sacerdotibus cur non ſit detrahendum. pag. 106. col 1
Sacerdotibus interdicta mala conſortia. pag. 106. col. a
Sacerdoti neceſſatiæ ſunt ſcientia & conſcientia. pag 595. col. a
Sacerdotes ex præcepto debent ſtudere. pag. 593. col. 1
Saeerdotes vacare debent inſtructioni plebis. ibid.
Sacerdotum ignorantia plebi noxia eſt. pag. 595. col. a
Sacerdotes ignari acriter arguuntur. pagina 594. col. 1
Sacerdotum ignorantia noxia Eccleſiæ. pag. 595. col. a
Sacerdotes populo prædicate debent. pagina 594. col. a
Sacrificia cur fuere Iudæis indicta. pagina 790. col. 1
Sacrificium quomodo definiatur à Theologis. pag 699. col. 2
Sacrificium quale Deus exigat ab homine. p. 403. col. 1
Sacrificium viuum quid ſit, & quale. pagioa 403. col a
Sacrificium quare ſoli Deo offerendum. pag. 700. col. 1
Sacrificia crudelia Gentilium. p. 267. col. a p. 269. col. 1
Sacræ res non poſſunt cedere in vſus profanos. pag. 173. col 2
Sacramentum quid ſit, declaratur. pagina 298. col. 2
Sacramentorum numerus adſtruitur. pagina 299. col. 1
Sacramenta ſunt cauſæ inſtrumentales gratiæ. ibid.
Sacramenta malis opem congruam ferunt. p. 300. col. 1
Sacramenta agunt ex opere operato. ibid.
Saeramenta quæque ſuos effectus habent. ibid.
Sacramenti extremæ vnctionis ratio. pagina 300. col. 2
Sacramenta à malo miniſtro data, nihil amittunt. ibid
Sacramentis non abſtinendum ob miniſtros. p. 301. col. 1
Sacramentorum vſus eſt animæ ſalutatis. pag. 301. col. a
Sacramenta produnt Dei iuſtitiam, & ſapientiam. ibid.
Sacramenta Iudæorum ad Chriſtum tendebant. p. 380. col. 1
Sacramenta nouæ legis præſtant antiquis. p. 382. col. 1
Saeramenta quare vaſa gratiæ nuncupentur. p. 522. col. a
Sacrilegus Rex Guillelmus punitus. pagina 57. col. 2
Sacrilegium vndenam ſic dicatur. p. 644. col. a
Saerilegus homo qui Deo oblata repetit. pag. 645. col. 1
Sacrilegij ſpecies aliquæ recenſentur. pagina 644. col. a
Sacrilegium quibus actibus contrahatur. pag. 645. col. 1
Sacrilegij enormitas vnde petatur. p 644. col. a
Sacrilegorum mortem, vide pag. 645. col. 1 p. 646. col. 1, & 2
Samaria non eſt eadem quæ Siehar. pagina 390. col. a
Samaritani quare Dei cultum deſeruere. pag. 132. col. 2
Samaritani Chriſto fideliores Iudæis. pagioa 411. col. 1
Samaritanorum & Iudæorum antitheſes. p. 412. col. 1
Samaritanorum pietas erga Ieſum. pagina 406. col. 1
Samaritanorum origo quæ ſit, oſtenditur. p. 394. col. 1
Samaritani ſe dicebant Abraham patre ſatos. ibid.
Samaritani an fueriot orti ex Iacob. pagina 396. col. 1
Samaritani cur noluere ſacra facere Ieroſolymis. pag. 401. col. 2
Samaritani ao fuerint Idololatræ. pagina 402. col. a
Samaritani vnde ſciuere Chriſtum venturum. pag. 404. col. 1
Samaritani à Chriſto præpoſiti Iudæis. pag. 406. col. 1
Sanctitas quid propriè ſit, declaratur. pag. 625. col 1
Sanguiois Chriſti pretium infinitum. pag. 725. col a
Sanguinis ſudor in Chriſto non fuit miraculum. pag. 720. col. 2
Sanguinis Chriſti ſudor ab amore fuit expreſſus. pag. 722. col 1
Sanguine conchylij Cæſarum literæ obſignatæ. pag. 129 col. 1
Sanguine Chriſti ſunt omnia dona Dei tincta. ibid.
Sanguinis fluor non eſt ſemper ſiſtendus. p 129. col 2
Sanguis fœderis quare ſic dictus fuerit. pag. 236. col 1
Sanguis Chriſti quid meruit nobis. pagina 239. col. 2
Sanguinis Chriſti effectu, quinam excidant. p 240. col 1
Sanguinis Chriſti duæ voces, vna pro bonis orans, & alia vindictam de reprobis ſollicitans. p. 239. col. 2
Sanitas quid ſit, ex medicis explicatur. pag. 285. col. 1
Sanitas corporis in quo propriè conſiſtat. pag. 573. col a
Sanitas animæ phyſica in quo ſita ſit. ibid.
Sanitas animæ procuranda tribus cautelis. p. 522. col. 2

Sanitas

by Google

Sanitas corporis an ſit verum bonum. pag. 372. col. 2
Sanitati quando præferenda ſit ægritudo. pag 373. col. 1
Satisfactio quid ſit. pag 72. col. 2. pag. 321. & 322. col. 2
Satisfactio pro peccatis à Deo exigitur. pagina 73. col. 1
Satisfactionis neceſſitas. pag. 72. col. 2. pag. 323. col. 2
Satisfactionis effectus. pag. 73. pag. 323. pag. 325. col. 2
Satisfactio vt ſit bona, debere eſſe anima in gratia. ibid.
Satisfactio iniuncta à Confeſſario præſtat ei quam proprio motu pœnitens aggreditur. pag 323. col. 2
Satisfactio à reſtitutione diſtinguitur. pagina 323. col. 2
Satisfactio eſt in duplici genere. pagina 322. col. 1
Satisfactio perfecta Deo nequit fieri. ibid.
Satisfactio reſpicit iuſtitiam, & amicitiam. ibid.
Satisfactio non fit pro culpa, ſed pro pœna. p. 322. col. 2
Satisfactio Adami poſt lapſum quænam fuit. p. 323. col. 1
Satisfactio eſt à Confeſſario iniungenda. pag. 324. col. 1
Satisfactionis opera quænam ſint, & quot. ibid.
Satisfactio conſecrat arma, quibus homo Deum aliàs offendit. p. 324. col. 2
Satisfactio quænam perfecta dici queat. pag 326. col. 2
Sbigneus generoſè Regem corripuit. pag. 426. col. 2
Scandalum quid propriè ſit, oſtenditur. pag. 337. col. 2
Scandalum quare ſic nuncupatur. pagina 685. col. 1
Scenopegia quid propriè ſignificet. pagina 482. col. 1
Schiſma quid propriè ſignificet. pagina 385. col. 1
Schiſma Græcorum à Turcis caſtigatum. pag. 386. col. 1
Scientia quid ſit explicatur. pag. 33. col. 2
Scientia multiplex eſſe declaratur. pagina 348. col. 1
Scientiæ appetitus quantus in Philoſophis. p. 416. col. 2
Scientia Dei cur ſit infinita declaratur. pagina 425. col. 1
Scientiæ appetitus quare fuit neceſſarius. pag. 434. col. 1
Scientia Chriſti increata quænam fuit. pag. 491. col. 2
Scientia Chriſti creata triplex fuit. pagina 492. col. 1
Scribis & Phariſæis cur doctrina Chriſti diſplicuit. pag. 337 col. 2
Scribarum lingua & manus erant diſcordes. p. 335. col. 1
Scribæ & Phariſæi parentibus iniurij, pag. 331. col. 1
Scribæ & Phariſæi malè legem interpretabantur. ibid.
Scribarum & Phariſæorum auaritia quanta. p. 332. col. 2
Scribarum nomen vnde deriuetur. pagina 329. col. 2
Scribæ quinam fuerint apud Iudæos. pagina 81. col. 2
Scribæ fuere Iudæorum legiſlatores. ibid.
Scribæ omnes non fuere Sacerdotes. pagina 82. col. 1
Scribarum traditiones quales erant. pagina 82. col. 2
Scribarum doctrina qualis commendata fuit à Chriſto. p. 83. col. 1
Scribarum doctrina ſana. pag. 83. col. 2. pag. 333. col. 2
Scribarum fimbriæ quales erant olim. pagina 85. col. 2
Scriptura ſacra diuiditur in legem, & Prophetas. p. 637. col. 1
Scripturæ ſacræ libri quinam ſint. pagina 636. col. 2
Scriptura ſacra quædam vinea eſt. pagina 209. col. 2
Scripturæ ſacræ nihil eſt adiiciendum. pag. 330. col. 1
Scriptura ſacra à quibus benè intelligitur. pag. 467. col. 2
Senarij numeri dignitas explicatur. pagina 705. col. 1
Senſus ſunt portæ vitæ & mortis. pagina 518. col. 2
Senſus quando dici poſſunt portæ vitæ & mortis. ibid.
Senſuum cuſtodia ſedula quare ſit neceſſaria. p 533. col. 1
Senſibus inuigilare debet homo aſſiduè. pag. 670. col. 1
Senſus ſunt incapaces reflexionis. pagina 22. col 2
Septuagies ſepties quid ſignificet in Euangelio. p. 309. col. 1
Sepulturæ datur electio filiisfamilias. pagina 171. col. 1
Sepulturâ patris homo debet ſepeliri, aliam non eligens. ibid.
Sepulturam vnicuique licet eligere ſibi. ibid.
Sepulturam ineautè mali in inferno ſibi eligunt. ibid.
Sepeliendi fuere ritus varij apud antiquos. p. 527. col. 2
Seruitus inglotia peccati deſcribitur. pagina 754. col. 2
Seruitus non officiendi luminibus. pagina 20. col. 2
Seruitus vnde ſuam originem traxit. pagina 54. col. 1
Seruitus obſtat ne quid poſſideatur. pagina 265. col. 1
Seruitus eſt abiecta, vili ſeruire ſeruo. pag 749. col. 2
Seruitus Chriſtiana clara & nobilis eſt. pag. 754. col. 1
Seruus vnde ſic dicatur, oſtenditur. pag. 752. col. 1
Serui ſunt ſemper filij latronum. pagina 260. col. 1
Serui ferre debent opem domino ſub pœna capitis. p. 760. col. 1
Serui reuerà ſumus inutiles Deo. pagina 752. col. 2
Serui non ſeruientes Domino, puniuntur. p. 240. col. 2

Serui

Serui vnius Domini, alteri ſe vendere non poſſunt. pag. 268. col. 2
Serui diaboli æternis vapulant flagellis. pag. 274. col. 2
Seruos Dei fideles regna manent in præmium æternum. ibid.
Serui fugitiui pœna quænam ſit. pag. 298. col. 1
Serui quare plagigeri aliàs appellati. pagina 749. col. 2
Seruorum ſupplicia diuerſa, & dira. p. 750. col. 1, & 2
Seruus Dei quonam titulo ſit homo. pag. 755. col. 1
Seruum fugitiuum Diogenes noluit retinere. pag. 754. col. 2
Serui quare furciferi aliàs appellati. pagina 758. col. 1
Seruuli mendici paupertas ab Angelis honorata pag. 203. col. 1
Sichem & Sichar vna eadémque ciuitas. pag. 390. col. 2
Siloë natatoria vbinam Gentium ſit. pagina 506. col. 1
Sileni Alcibiadis maximè commendati. pag. 456. col. 2
Silentio vocare quidnam propriè ſit. pagina 558. col. 1
Simonia quid propriè ſit, declaratur. pagina 145. col. 1
Simonia, vt vitetur, quid ſciendum ſit. pag. 471. col. 1
Simoniæ nequitia vnde maximè dignoſcatur. ibid.
Simoniæ nequitia congruè declaratur. pag. 471. col. 2
Simonia quot modis contrahi poſſit. pagina 470. col. 1
Simoniacus quidam deſertus à Spiritu ſancto. pag. 472. col. 1
Simoniaci depoſiti in Concilio Lugdunenſi. p. 477. col. 2
Sinus Abrahæ quid ſit, declaratur. pag. 145. col. 1
Sinus Abrahæ vbinam ſit conſtitutus. pag. 145. col. 2
Siſibuti Regis Hiſpaniæ charitas ſingularis. p. 520. col. 1
Sitis noſtra ſolùm explebitur in cœlo. pag. 397. col. 1
Sitis effectus ſpeciales aliqui deſcribuntur. p. 296. col. 2
Somnus quando noret mortem indubiam. pag. 38. col. 2
Spiridion Epiſcopus conuertit Philoſophum. p 383. col 2
Spiridionis Epiſcopi humilitas & patientia. p. 105. col. 1
Spiridionis virtus quantùm ab Imperatore honorata. ibid.
Spiritus ſanctus eſt donum, per quod alia dona dantur. pag. 417. col. 1.
Spiritus Sancti dona quænam ſint, declaratur. p. 36. col. 1
Spiritus ſanctus quare Dei digitus appelletur. pag. 147. col. 1
Spiritus operationum fuere multi in Chriſto. pag. 247. col. 1
Spiritus animales & vitales vnde fiati. pag. 238. col. 2
Spiritus neceſſarij ad functiones corporis exerendas. pag. 238. col. 2
Spiritus habent ſuos ductus & canales. pag. 239. col. 1
Spiritus animales dant motum & ſenſum neruis. pag 711. col. 1
Spiritus quomodo in corpore nutriantur. p. 239. col. 1
Stadium propriè quid ſit, declaratur. pag. 555. col. 2
Statua olim quo ſigno latens aurum indicauit. p. 36. col. 2
Statuæ Imperatorum reis olim propitiæ. pag. 697. col. 1
Superbia ſemper à Deo deprimitur. pagina 88. col 2
Superbia contemptibilem hominem facit. p. 521. col. 1
Superbiæ punitio quænam ſit, explicatur. p. 121. col. 2
Superbiæ aura facit deliros homines. pagina 257. col. 1
Superbia contemptu velut ſupplicio congruo caſtigatur. pag. 297. col. 2
Superbiæ mala, vide pag. 495. col. 2. pag. 496. col. 2
Superbiæ ventus eſt maximè noxius. pag. 702. col. 2
Superbiæ comes eſt luxuria. p. 496. col. 1
Superbus meritis pellitur honoribus. pagina 495. col. 2
Surditas vnde potiſſimùm proueniat. pagina 257. col. 1
Surdi à natura plerique ſunt homines. ibid.
Syluij Antoniani Cardinalis effatum ſingulare de bonis Eccleſiæ. p. 476. col. 1
Synagoga ingrata ſuo Meſſia priuata fuit. p. 359. col. 1
Synagogæ fuit à Deo præmiſſus Chriſtus. p. 379. col. 1
Synderesis quid ſit, declaratur. pag. 39. col. 1
Synderesis torturæ horridæ comparata. pag. 39. col. 2
Synderesis an cruciet damnatos in Inferno. p. 39. col. 1
Synderesis cur à Deo ſit data reis hominibus. ibid.
Synderesis quare malè ſibi conſcios homines cruciet. ibid.
Synderesis acerbè Reges etiam malos diſcruciat, vt latè patet hiſtoriis, quas vide. pag. 39. col. 1
Synderesis quanam ſedatur induſtria. pagina 40. col. 2
Synderesis cur dicatur remorſus conſcientiæ. p. 133. col. 1
Synderesis qua ratione debet impediri. ibid.
Synderesis ad quid ſit homini data. pagina 314. col. 2
Synderesis exigit pœnas à peccante. pagina 316. col. 1
Synderesis imago expreſſa in Herode. pag. 132. col. 2
Synderesis importunæ elegans deſcriptio. pag. 426. col. 2
Synderesis effectus ſunt ſalutares animæ pœnitenti. ibid.

T

TActus olim dictus inſaniæ vicinus. pag 671. col. 1
Taraſio noxia fuit ſuſpicio Simoniæ. pagina 472. col. 1

Temeſſæ

Temeſſæ vrbis olim inhumana ſacra. pag. 267. col.2

Templa multos reos impios efficiunt. pag.647. col.1

Templum Dei eſt anima iuſti. pag.55.col.1

Templa conſecrata ſola ſacris faciendis capta. pag.640. col 2

Templa debent ſacrari ab Epiſcopis. ibid.

Templis qua ratione Deus adſit. p.640.col.1

Templa quare Deus dicatur inhabitare. ibid.

Templa Gentilium quo ritu conſecrabantur. pag.640. col 2

Templa quomodo Deus deſerat aut adeat. p.640. col.1

Templis Gentilium qua ratione fuit conciliata reuerentia. p.641.col.1

Templa Dei cur ſint honoranda ab homine. pag. 640. col.1

Templis idolorum dæmon conciliauit honorem. pag.641. col.1

Templum Liberi, vbi reddebantur oracula. p.641. col.2

Templum Cereris in Achaia quare famoſum. pag.641. col.1

Templum Dianæ Caſtabalis habuit rem ſingularem. pag.641.col.2

Templum Apollinis Clarij quare fuit celebre. pag.641. col.1

Templa Gentilium ſilentium depoſcebant. p.641. col.2

Templum in Soracte monte ſingularis erat priuilegij. ibid.

Templum Neptuni Erichthæi quid habuit ſingulare. ibid.

Templum Matutæ Deæ ſerui ingredi non audebant. ibid.

Templa in Ægypto nefas eſt adire ſubulcis omnibus. ibid.

Templi Salomonis vt à Deo electi notæ ſingulares. ibid.

Templa Deo conſecrata beati Angeli colunt. pag.642. col.1

Templo Dei vt ſe ſiſtat homo, fiat Dei templum. pag.643. col.1

Templi Sanctæ Sophiæ ſtructura quænam. p.642. col.2

Templa Dei conciliare debent nobis tremorem. pag.642. col.1

Templa quare dicantur portæ cæli. pagina 642. col.2

Templa adeundo, tria debent fieri à fidelibus. pag.642. col.1

Templa ſacra quonam fine ſint adeunda. p.642. col.2

Templo quâ reuerentiâ Iudæi ſe ſiſtebant. p.643. col.2

Templo Dei iniurij Barbari caſtigati ipsâ horâ. pag.645. col.1

Templi violator Gaganes citò Deum vltorem ſenſit. p.645. col.2

Templa quænam Gentilium ſtupris violata fuere. ibid.

Templum Veneris Corinthiacæ fuit infame luxuriâ. ibid.

Templa Gentilium ipſi Sacerdotes ſordidè polluebant. ibid.

Templum Mineruæ violatum à Neptuni libidine. ibid.

Templa ſibi vendicant magnam cautelam. p.647. col.1

Templi violator Butilinus miſerè diſperiit. p.646. col.1

Templum dum violant Iulianus & Felix, morte horrida perierunt. p.646. col.2

Templa velut aſyla rei adire debent, armis depoſitis. ibid.

Templi prædo miles à muribus corroditur. p.646. col.1

Templi violator Iſaac exarcha fulmine trucidatur. ibid.

Templo violato Dei manum vltricem ſenſit Ragenarius. ibid.

Templa Deo conſecrata tuta ſunt aſyla. pag 646. col.2

Templum Iudæorum ſemel & iterum extructum. pag 467. col.1

Templum Salomonis euerſum, à quo fuit inſtauratum. ibid.

Templi Hebræorum dedicatio ter facta. p.631. col.1

Templi dedicationes omnes vna die celebratæ. pag.631. col.2

Tempus fugax ab Auguſtino deſcribitur. p.490. col.2

Tentatio quanam ſit induſtriâ propellenda. p.14. col.2

Tentatio omnis qua poſſit arte ab homine ſuperari. p.20. col.1

Tentationes quomodo ſint eludendæ. pag.388. col.2

Thabor, vox Hebræa, quid ſignificet. pag.13. col.1

Theatra hiſtrionum ad luxuriam ſolicitant. p.671. col.1

Theatra velut noxia damnat Saluianus. pag 671. col.2

Theatra quibus iniuriis afficiat Tertullianus. p.671. col.1

Theatra quibus conuitiis damnauit olim Baſilius. ibid.

Theodori Monachi prædictio de Mauritio Imp. pag.21. col.1

Theodoricus Patritius conſuluit vitæ ſuæ, diſtribuendo ſuas facultates pauperibus. p.684.col.2

Theotimi luxuria illum penitus excæcauit. p.361. col.2

Theſauri vbi non poſſint licitè recondi. pag.201. col.1

Tiberij Imperatoris eleemoſynæ compenſatæ. pag.191.col.2

Tiberio Geotili gula Imperium abſtulit. p.355. col 1

Tiberias vrbs à quo fuit olim condita. pag.439. col.2

Timor Domini eſt ſapientia. p.53. col 1

Timoris Domini effectus aliqui recenſentur. ibid.

Timor, vt eſt animæ paſſio, quid ſit. pag.63. col.2

Titi Imperatoris modeſtia poſt victoriam. p.494. col.1

Torpor ægris eſt lethali, ex Hippocrates. pag.64. col.2

Traditio quid ſit, declaratur. p.340. col.2

Traditionum præcipui oppugnatores. pag. 341. col.1

Traditiones ſanctas ipſa ſacra Scriptura commendat. ibid.

Traditionis vox à Scriptura ſacra ſæpius vſurpata. ibid.

Traditiones à Deo inſpirante ſuam trahunt originem. ibid.
Traditiones Eccleſia accepit à Sanctis Apoſtolis. ibid.
Traditioni quanta fides adhibenda ſit. pag. 341. col. 2
Traditio ſancta eſt cognitio cælitus reuelata. ibid.
Traditioni ſanctæ reſiſtens, eſt beſtia cenſendus, ex Clemente Alexandrino. p.341. col. 2
Traditionibus ſanctis tenentur homines obedire. ibid.
Traditio ſancta, quædam regula veritatis. p.342. col. 1
Traditiones ſanctæ vigent ab incunabulis Eccleſiæ. ibid.
Traditiones ſanctæ ſunt Eccleſiæ propugnacula. ibid.
Traditiones ſanctæ velut neceſſariæ ſunt nobis. ibid.
Traditiones ſanctæ cuius ſint auctoritatis. p.342. col. 2
Traditiones ſanctæ, Eccleſiæ ſunt theſaurus ſacer. ibid.
Traditiones ſanctæ via regia ſunt ad cælum. ibid.
Traditionis ſanctæ quædam encomia, ex Tertulliano. ibid.
Traditiones ſanctæ quædam ſunt hæreditaria ſignacula. ibid.
Traditiones ſanctas quanti fecerit Auguſtinus. pag. 343. col. 1
Traditiones ſanctæ ſibi ſingularem cultum vendicant. ibid.
Traditiones ſanctas Eccleſiæ ſanctus Spiritus inſpirauit. ibid.
Traditio ſancta fidem & obſequium exigit. p.343. col. 2
Traditione ſancta fides accipit incrementum. ibid.
Traditiones ſanctæ debent ſtudioſè ab omnibus obſeruari. ibid.
Traditiones violare, quædam præſumptio eſt. ibid.
Traditiones commendatæ ab Imperatoribus piis. ibid.
Traditiones violantes obnoxij excommunicationi. pag. 344. col. 1
Traditiones ſanctæ omnes obligant. ibid.
Traditiones ſunt vt vinculum ſocietatis Chriſti. ibid.
Traditiones ſanctæ iudicant de controuerſiis. ibid.
Traditiones etiam inuiti hæretici admittunt. pag. 344. col. 2
Traditiones Scribarum quænam fuerint. pag. 82. col. 2
Transfiguratio quare fuit facta. p. 2. col. 2
Transfiguratio propriè quid ſit, explicatur. p. 3. col. 2
Transfigurationis Chriſti cur tres Apoſtoli teſtes. ibid.
Transfigurationis Chriſti locus quinam fuerit. pag. 3. col. 1
Transfigurationis teſtes, cur Moyſes, & Elias. col. 2
Transfiguratio cur neſcita ante Paſſionem. pag. 8. col. 1
Transfiguratio Chriſti à quibus prædicanda. p. 8. col. 2
Transfiguratio animæ penes quid attendatur. p. 9. col. 1
Transfiguratum Chriſtum cur nubes obumbrauit. p. 5. col. 2
Tribulatio dat afflicto homini intellectum. p. 154. col. 2
Tribulationes diuerſo longè modo accipiuntur à bonis, & à malis. p. 182. col. 2
Tribulationes Deo inſcio non accidunt nobis. pag. 205. col. 1
Tribulatio non eſt afflictis hominibus nota infamis. ibid.
Tribulatio eſt probatio luculenta claræ virtutis. ibid.
Tribulatio glorioſa fuit Paulo Apoſtolo. p. 205. col. 2
Tribulatio eſt indubia probatæ teſſera ſanctitatis. ibid.
Tribulatio profuit Antigono Regi, & Itamo. pag. 373. col. 1
Tribulatio conciliat homini Deum conſolatorem. p. 371. col. 1
Tribulationes procurant Dei auxilium. pag. 371. col. 2
Tribulationes conducunt ad gloriam æternam. pag. 371. col. 2
Tribulationes arctè Deo nos vniunt. pag. 371. col. 2
Tribulationes ad inſtitutionem noſtram elegit Chriſtus. p. 374. col. 2
Tribulationes ſunt arma, quibus dæmones atteruntur. p. 375. col. 1
Tribulationes omnia vitia eliminant. pag. 374. col. 2
Tribulationes quomodo ſint animæ ſalutares. pag. 375. col. 1
Tribulationes diſcernunt electos à reprobis. p. 375. col. 2
Tribulationes æſtus luxuriæ extingunt. p. 375. col. 1
Tribulationes quando bonæ, vel malæ. pag. 375. col. 2
Tribulationes quando proſint afflictis. pag. 375. col. 1
Tribulationes qua ratione debent excipi. pag. 375. col. 2
Tribulationes quibus ſint noxiæ. pagina 376. col. 1
Tribulationes olim iræ Dei argumenta indubia. ibid.
Tribulationes nunc ſunt ſigna Dei amoris. p. 377. col. 1
Tribulationes non purgant homines obſtinatos. pag. 376. col. 2
Tribulationes quomodo dona Dei ſint. pag. 377. col. 2
Tribulationes cur ſint homini neceſſariæ. p. 377. col. 1
Tribulationes è cælo bonis & malis accidunt. pag. 377. col. 2
Tribulationes ſunt præcautiones in vitia. p. 377. col. 1
Tribulationes præcipuè iuſtos afficiunt. pag. 504. col. 2
Tribulationes quare non ſint abhorrendæ. p. 377. col. 1
Tribulationum cauſæ variæ deſignantur. p. 504. col. 2
Tribulatione ſuos electos probat Deus. pag. 552. col. 2

Trinitas perſonarum in Deo non' poteſt ab homine naturali lumine deprehendi. p.414.col.1. pag.415.col 1
Trinitatis imago in homine demonſtratur. p.285. col.1
Trinitas adumbrata typis quamplurimis. p 416. col.1
Trinitas explicata fusè iuris canonici textu ſpeciali. ibid.
Triſtitia vt eſt animæ paſſio quidnam ſit. pag.63. col.2
Triſtitiæ effectus mali alicui recenſentur. p.557. col.2
Triumphantium quorumdam ſuperbia. pag.698. col.1
Triumphus olim actus cum arborum ramis. pag. 693. col.1
Triumphus olim cum elephantis, & leonibus. pag 698. col.1
Trophæum vnde ſic nominetur, & quid ſit. pag.698. col.2
Trophæum victoriæ nota quibus titibus erigatur. ibid.
Turba quid propriè ſignificet, explicatur. pag.11. col.1
Turba ſemper eſt dæmone afflata. pagina 486. col.2
Turba iuxta ſuum nomen ſemper eſt turbata. ibid.
Turbæ in triumpho Chriſti, quid deſignent. pag.693 col.2
Turba viuit vtplurimum pecorum ritu. pag 68. col.1

V

VAlens Imperator in perniciem ſuam conſuluit magos. p.456. col.2
Valentis Imperatoris vnde clades exortæ. pag.75. col.2
Valentiniani fides Imperio compenſata. pag.290. col 1
Valentiniani facinus audax & Chriſtianum. p.61. col.1
Valeriani Senatoris probitas commendata. p.326. col.2
Vbera Chriſti quænam ſint, oſtenditur. pag.715. col.2
Venetorum Ducis vxos voluptuoſa deſcribitur. pag.203. col.2
Venetorum Ducis vxor quomodo caſtigata.p.57. col.2
Venetorum facinus audax & Chriſtianum. p.61. col 2
Venetis fideles fuere quidam populi. pag.175. col.2
Venti quidam maximè noxij ſanitati. pag.702. col.2
Venus quare Venus nuncupata fuit. pag. 578. col.2
Verbi atque vocis differentia oſtenditur. p.263. col.1
Verbi interioris & exterioris differentia. pag.263. col.2
Verbum interius quid ſit in anima. pagina 266. col.1
Verbum mentis quibuſnam naturis conueniat. ibid.
Verbum diuinum triplicitet ab humano differt. pag.266. col.1
Verbum humanum eſt prius in potentia, quàm in actu. pag.266 col.2
Verbum Dei ſemper eſt in actu, nec eſſe poteſt in potentia ſola. ibid.
Verbum humanum quare ſit imperfectum. ibidem.
Verbum Dei quare ſit maximè perfectum. ibidem.
Verbum vnde ſuam ſpeciem emendicat. pag.267. col.1
Verbum quod ſit in facultate imaginatiua, quale ſit. ibid.
Verbum Dei prædicatum eſt torcular. pag.211. col.1
Verbi Dei auditores verè ſunt beati. pagina 254. col.1
Verbum Dei prouocat ad bona opera. pag.254. col.2
Verbum Dei non audire periode eſt, ac non eſſe à Deo. p.582.col.1
Verbum Dei audire nota eſt prædeſtinationis. ibid.
Verbum Dei exceptum vt decet, eſt mel. p.583. col.1
Verbum Dei cum manna comparatum. pag.583. col.2
Verbum Dei eſt animæ lucerna. pagina 583. col.1
Verbum Dei eſt etiam malis prædicandum. p.586. col.1
Verbum Dei liberat à morte ſuos factores. ibid.
Verbum Dei cur dicatur eſſe ſemen. pag 594. col.1
Verbo Dei ex Auguſtino talis debetur honos, qualis ſacroſanctæ Euchariſtiæ. pagina 597. col.1
Verbum Dei negligentes audire quid ſit. p 597. col.2
Verbum Dei diuerſimodè auditus à reprobis, & ab electis. ibid.
Verbum Dei qua ratione debet audiri vt ſuos effectus in anima ſortiatur. p.597.col.2
Verbum Dei, exceptum deuotè, faces luxuriæ extinguit. ibid.
Verbum Dei libenter audiunt electi. pag.583. col.1
Verbum Dei quibus eſt ſubtrahendum. pag.731. col.1
Verbum Dei cur libenter audiunt electi.pag.583. col.1
Verbum Dei perfectè audire quid ſit. pag.597. col.1
Verbum Dei recipitur per modum recipientis. pag.462. col.2
Verbum Dei audire ſicut par eſt, perinde ſonat, ac illud opere complere. pagina 582. col.2
Verbum Dei cur cum manna conueniat. pag 583. col.2
Veritas cognitionis quid ſit, explicatur. pag.592. col.1
Veritas rei in quo propriè ſit conſtituta docetur. ibid.
Veritas ipſa Deus eſt, & id Theologicè demonſtratur. ibid.
Veritas vna eſt æterna, à qua vera alia omnia vera dicuntur. p.592. col.2
Veritas eſt præferenda viris piis & doctis. p.655. col.2

Veſpaſianos Impetator ictus ſagitta, Duces exercitus & filium habuit vltores. pagina 760. col.1
Veſtes ſuperbæ ſicut noxiæ condemnantur. p.140. col.2
Veſtes ſuperbæ notant animam extinctam. p.162. col.1
Veſtes ſuperbæ notant pactum cum diabolo. ibid.
Veſtes ſuperbæ quibus pœnis faciunt bomines obnoxios. p.162.col.2
Veſtium ſplendor ſæpe parit contemptum ob faſtum illis veſtibus aſſuetum. ibid.
Veſtes ſuperbæ Iuliæ matronæ, patris eius, ſcilicet Auguſti Imperatoris, oculos offenderunt. pag.162.col.2
Veſte Iouis indutut Caligula irriſus eſt. pag.163. col.1
Veſtes ſuperbæ facetè à Diogene Philoſopho irriſæ. ibid.
Veſtes ſuperbæ necem conſciuere Regi Herodi ſuperbienti. ibid.
Veſtes pretioſæ lepram infamem conſciuere Giezi. ibid.
Veſtes ſuperbæ fuere noxiæ Bragadino Duci. pag.163. col.2
Veſtes mulierum nec videre quidem voluit Paulus monachus. p.671.col.2
Veſtes Apoſtolorum, quid expanſæ notant in die palmatum. pag.693.col.2
Veſtes dabant militibus Duces triumphantes. pag. 701. col.1
Veſtes in triumpho quinam Duces dederint militibus. ibid.
Veſtimenta ſua quare ſcidit Caïphas. pag.727. col.1
Veſtimenta ſua ſcindere olim erat vetitum Pontifici. ibid.
Via cæli quare arcta nuncupetur. pagina 19. col.2
Via impiorum hominum quare dicatur tenebroſa. ibid.
Via impiorum quare longè latéque fuſa dicatur. ibid.
Vidua quare vidua nuncupetur. pagina 528. col.1
Vindicatio eſt virtus quædam ſpecialis. pag.314. col.1
Vindicationis virtus ad quid potiſſimùm ordinetur. ibid.
Vindicatio propriè quid ſit explicatur. pag.314. col.1
Virginitas eſt templum Dei. pag.668.col.2
Virtus res diuerſas ſignificat. p.23.col.2
Virtutes in quonam ſubiecto ſint. pagina 24. col.1
Virtutes ſunt pretioſæ animæ veſtes. pagina 23. col.1
Virtutes vnde ſint declaratur. p.24.col.2
Virtutis ſubiectum tria prærequirit. pagina 24. col.1
Virtutes quare nobis neceſſariæ ſunt. pagina 24. col.2
Virtutis ſubiectum an corpus eſſe queat. pag.24. col.1
Virtutes an ſint à natura nobis inſitæ. pagina 24. col.2
Virtutes an poſſint eſſe ſine gratia. pagina 26. col.1
Virtus perfecta nequit ineſſe nobis abſque gratia. ibid.
Virtutes intellectuales quænam ſint. pagina 33. col.2
Virtutis effectus ſingulares aliqui recenſentur. pag.33. col.1
Virtutes morales vnde ſic nuncupatæ. pagina 33. col.2
Virtutum moralium quotuplex ſit obiectum. pag.34. col.1
Virtutum moralium duo genera recenſentur. ibid.
Virtutum moralium multæ ſunt ſpecies. pag.34. col.1
Virtutes circa operationes quænam ſint. ibid.
Virtutes circa paſſiones quænam ſint. ibid.
Virtutes Theologales cur ſic nuncupantur. p.24. col.2
Virtutes Theologales cur dicantur infuſæ. ibidem.
Virtutes morales acquiſitæ quænam ſint. ibid.
Virtutes morales infuſæ cur neceſſariæ. pag.35. col.2
Virtus ſe maximè prodit in aduerſis. pagina 127. col.2
Virtus auſtera foris, intus eſt ſuauis. ibid.
Virtus an ſit naturæ congrua, declaratur. pag.295. col.2
Virtutis odor eſt ſuauis eam colentibus vt decet. ibid.
Virtus dicitur habere duos fines. pagina 663. col.1
Virtus nulla prorſus aduerſa timet. pagina 374. col.2
Virtutes Theologales ab aliis diſtinguntur. p.661. col.1
Virtutes omnes ſunt charitate condiendæ. p.664. col.1
Virtus abſque charitate velut moneta falſa ſuo diſperit artifici. ibid.
Vita beata quomodo ſit inſtituenda. pagina 69. col.1
Vitæ ſcopus vnus ab vnoquoque debet deſignari. ibid.
Vita hæc tempus eſt certaminis aſſidui. pag.123. col.1
Vita hæc tempus idoneum eſt operi. pag.505. col.2
Vitæ & diei egregia comparatio. pag.553. col.2
Vitium propriè quid ſit, explicatur. pagina 367. col.2
Vitium eſt contra naturam rationalem. pag.295. col.2
Vitiis obnoxij ſunt omnes homines ab incunabulis. ibid.
Vitiis innumeris homines impetuntur. pag.558. col.2
Vitia parentum tranſeunt in filios. pagina 547. col.1
Vitium quomodo diſtinguatur à peccato. p.54. col.1
Vnctio capitis familiaris in epulis apud Iudæos. pag.706.col.1
Vnitas rerum omnium vnde petenda. pag.284. col.2
Vnitatis multæ ſpecies explicantur. pagina 386. col.1
Vocationis multæ ſpecies oſtenduntur. pag.225. col.1

Vocationis hominum à Deo arcanum eſt abdi-
ſsim. ibid.
Voluntatis deprauatæ duo ſunt actus. pag.577. col.2
Voluntatis deuiæ vitia numerantur. pag. 681. col.1
Voluntas hominis quomodo corrupta. pag.295. col.1
Voluptas corrupta quibus morbis ſit obnoxia. ibid.
Voluntas quàm inconſtans ſit. pag.296. col.2
Voluntatis lucta cum ſeipſa. ibid.
Voluntas ferri nequit in ignotum. pagina 538. col.1
Voluntates in Chriſto fuere duæ. pagina 725. col.2
Voluntarium in quo præcipuè ſitum. pag.535. col.2
Voluptatis ingenium quale ſit, oſtenditur. p.39. col.2
Voluptatis deſcribitur indoles illecebroſa. pag.67. col.1
Voluptas nos à Deo procul agit. pagina 53. col.1
Voluptas animas incautas excæcat. pagina 67. col.2
Voluptas induſtria ad animas laqueis implectendas. ibid.
Voluptas eſt amarore plena. p.17.col.2
Voluptatis abiuratæ dolor eſt contritione minor. pag.68. col.2
Voluptatis repudiatæ dolor quomodo minuatur. ibid.
Voluptate pœnis æternis homines obſtringuntur. ibid.
Voluptatis effectus aliqui demonſtrantur. p.732. col.2
Voluptatis antidotum eſt crux. pagina 533. col.2
Voluptatis extrema quàm ſint luctuoſa docet Bernardus. p.152. col.2
Voluptatis pernicioſæ duo egregia ſymbola proponuntur. p.169.col.2
Voluptates omnes aliquid infauſtum homini portendunt. pag.575.col.2
Voluptatis induſtriâ in quod diſcrimen homines adducantur. p.572.col.2
Voluptas & menſis Maius habent aliquid affine. pag 178.col.1
Voluptas eſt immundum beſtialis animæ volutabrum. p.252.col.2
Voluptati obſtricta anima quamplurimis conſcientiæ ſtimulis agitatur. pag.274 col.2
Voluptas habet quos infligat homini incauto ſtimulos importunos. p.321.col.2
Voluptatis effectus vt viperini fœtus ſæuiunt in parentem. p.356 col.2
Voluptas aquæ ſymbolo congruè deſignatur. pag.396.col.1
Voluptas eos quos afficit, inexhauſta ſiti adurit. pag.396. col.2
Vox Dei excitantis ad pœnitentiam pulſat aſſiduè aures hominum impiorum. pag.262 col.2
Vox Dei inſpirantis illuminat animas excæcatas. ibid.
Vrbanus II. Papa quomodo concluſit conciones ſuas. p 595. col.1
Vulnera inflicta Regi Arabiæ ſubditos eius ad infligenda ſibi ſimilia vulnera prouocabant. pag.710. col.1
Vulnerum Chriſti meditatio eſt maximè homini ſalutaris. ibid.
Vulnera Chriſti ſunt hiatus, per quos ſcaturiunt ad vitam æternam gratiæ ſalientes. pag 750. col.2

X

Ximenez Cardinalis erat benè affectus in pauperes. p.201. col.2
Ximenez Cardinalis quas nam eleemoſynas in pauperes erogauit. ibid.

Z

Zaleucus Rex quà lege crimen adulterij voluit extirpare. p.516.col.2
Zelus quidnam ſit, & definitio eius congrua declaratur. p.465.col.2
Zelus qua ratione pias animas inceſſat. ibid.
Zelo Dei qua ratione debeant omnes homines inardere. p.466.col.1
Zoë Imperatrix quàm obſcœna fuit, & crudelis. pag.55.col.2
Zoë Imperatrix quas nam pœnas Deo vltore luit. ibid.
Zenobia Regina potens & famoſa deſcribitur. pag.698.col.2
Zenobia armata Duces aliquot Romanorum explicata ſua acie profligauit. ibid.
Zenobia poſt multas victorias de Romanis habitas tandem ab illis vincitur. p.698.col.2
Zenobia ducta in triumphum ornata gemmis & auro grauis. ibid.
Zenobiæ grauis inceſſus & conſtantia cum in triumphum duceretur. ibid.
Zenoni Imperatori ominoſa fuit nimia proſperitas. p.368.col.1
Zenoni Imperatori in quo præcipuè noxia fuit aura ſecunda rerum omnium afflans. pag.368. col.1

FINIS.

LECTOR ITERUM SISTE.

SI te nulla cupido tenet operum, quæ molior, Lector abi; quippe tibi non infudo; ſed ſi afflas aurâ mihi ſecundâ, quaſi obſtetricis agens partes in fœtu propitius edendo nouo accipe ideam embrionis congruo tempore naſcituri. In calce Tomi huius vltro tibi polliceor aliud volumen fortè maius iſto, cuius erit titulus, GENIVS CHRISTIANVS. Opere bipartito librum hunc edere primò mihi inſedit, deſcribendo quali influxu Chriſtus dignetur eos omnes homines, qui in vtroque ſtatu, ſcilicet eccleſiaſtico & ſæculari, Chriſtiano nomine recenſentur. Hac congruè digeſta rerum ſerie perluſtrata, ratus opus hiulcum fore niſi adiicerem tertiam aliam partem, de virtutibus; annui conſilio fortè mihi deſuper inſpirato.

Itaque poſt decurſas omnium hominum ſortes, Chriſti ouili concluſas, vnum attexo librum de virtutibus, quarum omnium exquiſitam faciam anatomen; & oſtendam quantum emineant virtutes Chriſtianæ claris etiam virtutibus, ob quarum praxim Gentiles Philoſophi à Hieronymo, Auguſtino, & aliis ſanctis maximè commendantur. Huiuſce libri primum caput erit. *An virtutes Theologales apud Gentiles viguerint.* Conſtat enim eos agnouiſſe Deum vt primam omnium rerum cauſam, & illum coluiſſe quodam affectu ſicut in ipſos larga manu iugiter influentem. Ita demum fiet vt omnes abundè ſciant, quàm arctè ſacro Genio Chriſti fideles homines obſtringantur.

ERRATA.

PAg. 15. col. 1. linea 34. in illum lege, in illam, pag. 37. col. 1. lin. 65. non ſit peccatum, leg. ſit peccatum, pag. 197 col. 1. lin. 25. Eſt leg. Nulla eſt. pag. 212. col. 2. in margine, lin. 6 perniciosum, leg. periculoſum. pag 212. col. 1. lin. 48. peruam, leg. peruiam, pag. 225. col 2. lin. 14. manus Domini, leg. manus hominis, p. 322. col 2 lin. 7 in magine, ſatisfactio non ſit, leg. ſatisfactio ſit, p 692. col. 2. lin. 9. in margine, Chriſtus, leg. Chriſto, p. 770 lin. 1. OPPIGNERATA, leg. OPPIGNERATA.

LAVS DEO, MARIÆ, FRANCISCO.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible] Google